

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

NEV'Î-ZÂDE ATÂYÎ – HADÂ'İKU'L-HAKÂ'İK FÎ
TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂ'İK
(İnceleme-Metin)

Hazırlayan:

Suat DONUK

Danışman:

Prof. Dr. Âdem CEYHAN

MANİSA

2015

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

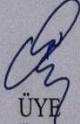
Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 10/03/2015 tarih ve 6/2 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Suat DONUK'un "Nev'î-zâde Atâyî Hada'iku'l-hakâ'ik fi Tekmileti's-şakâ'ik (İnceleme-Metin)" konulu tezi incelenmiş ve aday 12.03.2015 tarihinde saat 14.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

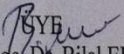
Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

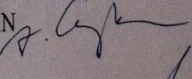
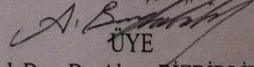
* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

ÜYE
Doç. Dr. Ömer SAVRAN

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Bilal ELBİR

BAŞKAN
Prof. Dr. Adem CEYHAN
(Danışman)

ÜYE
Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Alpay BİZBİRLİK

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖZET

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik isimli eser Nev'î-zâde Atâyî tarafından Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku's-şakâik* adlı *Şakâiku'n-nu'mâniyye* tercümesine zeyil olarak kaleme alınmıştır. *Zeyl-i Şakâik* ve *Zeyl-i Atâyî* isimleriyle de bilinmektedir. 1042/1632-33 yılında yazımına başlanan eser Rebülâhir 1044'te (Eylül 1634) Üsküp'te tamamlanmıştır. 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasında vefat eden Osmanlı Devleti'ne mensup kadı, müderris, şeyh ve devlet adamlarının biyografilerini ihtiva etmektedir. Bu eserde ilgili tarihler arasında vuku bulan önemli tarihî olaylar da anlatılmıştır. *Zeyl-i Şakâik*'ta 1133 biyografi bulunmaktadır. Bunların 198'i şair veya edip biyografisidir.

Bu çalışmada giriş bölümünde *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'in mensup olduğu *Şakâik-ı Nu'mâniyye* geleneği çizgisinde yazılan tercüme ve zeyiller hakkında umumî mâlûmat verilmiştir. Diğer kaynaklardan farklı olarak bu eserler “Elde Mevcut Olanlar” ve “Elde Mevcut Olmayanlar” biçiminde tertip edilmiştir. *Şakâiku'n-nu'mâniyye* ve zeyilleri, eser tertipleri ve biyografi tanzimleri çerçevesinde incelenmiş ve bu tetkik neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda geleneğin genel vasıfları tespit edilmiştir.

Birinci bölümde *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'in müellifi Nev'î-zâde Atâyî'nin tarihî ve çağdaş kaynaklar taranmak suretiyle kaleme alınan biyografisine yer verilmiştir. Bu biyografide kaynaklardan derlenen bilgilere Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâik*'ta hayatı hakkında geçen bilgiler ve eserleri konusunda mâlûmat eklenmiştir.

Bir sonraki bölümde *Zeyl-i Atâyî* muhteva ve biçim yönünden ayrıntılı bir şekilde incelenmiş; söz konusu eserin muhtevası tablo ve çizelgelerin yardımıyla tasnif edilmiş; edebî yönü sergilenmiş ve Türk edebiyatı tarihi açısından önemi ortaya konmuştur.

Son bölümde *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'in el yazması nüshalarının tetkiki neticesinde elde edilen tavsifler verilmiş; metin teşkilinde göz önünde bulundurulmuş hususlar açıklanmıştır. Akabinde müellif nüshasını muhteva, imla ve gramer kuralları bakımından en iyi yansıtan üç nüshanın mukayesesi ile tesis edilen *Zeyl-i Şakâik*'in tenkitli metni sunulmuştur. Araştırmacıların eserden kolaylıkla yararlanması için özel isimler dizini oluşturulmuş ve çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, *Şakâiku'n-Nu'mâniyye*, XVII. asır, Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, *Zeyl-i Şakâ'ik*

ABSTRACT

The work named *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik* had been written out in addition to Mecdî Efendi's *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* translation called *Hadâiku's-şakâik*. It is known with the names of *Zeyl-i Şakâik* and *Zeyl-i Atâyî*. The work which is begun writing in 1632 has been completed in september 1634 in Üsküp. It includes the biographies of belonging Ottoman State of judges, professors, sheiks and statemen who had died between the years of 1533 and 1634. In this work important historical events has been explained which had ocured between the involving dates. There are 1133 biographies in *Zeyl-i Şakâik*. 198 of them are the biographies of poets and literary men.

In this study first general information has been given about translation and addition which had been written on the mark of tradition *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* belonging to *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik*. These works as different from other sources has been arranged as “exists” and “unexists”. *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* and its additions have been examined in the limitation of work arrangements and biography determining and in the result of this investigation, general qualities of the tradition have been fixed in the direction of inventions which have been existed.

In the second stage of the thesis the written out biography, searching historical and contemporary sources of Nev'î-zâde Atâyî, the author of *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik* has been discussed. In this biography, Atâyî's bibliography and life informations in *Zeyl-i Şakâik* have been added to the informations collected from the sources. In a later stage *Zeyl-i Atâyî* has been examined detailedly as turned towards exterior and interior, his content has been classified with the help of detailed plan and printed form divided into boxes to be filled in, his literary aspect has been exhibited, and his importance from the point of view of Turkish literature has been brought up.

Lately the manuscripts of *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik* have been examined, its descriptions have been exhibited. The edition critic of *Zeyl-i Atâyî*, established with comparing three manuscripts copy reflects the best from the view of the copy content, orthography and gramer rules of the auther of them, has been submitted after the important matters in establishing the text had been explained. In order to the researchers benefit from the work, proper nouns index has been constitudes and it has been placed at the end of this study.

Key Words: Biograpy, *Şakâiku'n-Nu'mâniyye*, XVII. century, Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik*, *Zeyl-i Şakâik*.

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Nev‘î-zâde Atâyî – *Hadâ'iku'l-hakâ'ik fî Tekmileti's-şakâ'ik* (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/03/2015

Suat DONUK

ÖN SÖZ

Klâsik Türk edebiyatı, biyografik kaynaklar bakımından oldukça zengin bir edebî dönemdir. Divan edebiyatı olarak da isimlendirilen bu ekolün sacayaklarından birini İslamî unsurlar meydana getirir. İslam tarihinde hadislerin sahilliğini denetlemek için râvîlerin yaşam bilgilerine önem verildiği, bu yüzden biyografi yazımının oldukça geliştiği bilinen bir durumdur. İslamî rengi baskın olan klâsik Türk edebiyatında buna paralel olarak biyografiye fazla önem verilmiştir. Hükümdarlar, sadrazamlar, şeyhülislam, vezirler, nakibüleşraflar, kaptanıderyalar, reisülküttaplar, şairler, kadı-müderrisler, hattatlar, müzisyenler, Enderunlular, Mevleviler, Bursalılar, Edirneliler, Bağdatlılar, Kıyımlılar bu edebiyatta haklarında silsile halinde müstakil biyografik eserler kaleme alınmış zümrelerden bazılarıdır.

Klâsik Türk edebiyatının zengin biyografik kaynakları bu alanda araştırma yapan edebiyat tarihçilerine oldukça geniş bilgi ve veri sağlamaktadır. Ancak Osmanlı kültür hayatından günümüze intikal eden biyografik eserlerin sadece bir kısmının çağdaş bilimsel yöntemlerle incelenmesi tamamlanmıştır. Bu işi yapmakla mükellef olan eski Türk edebiyatı araştırmacıları kendi uzmanlık alanlarıyla doğrudan ilgili gördükleri şairler tezkirelerine ağırlık vermişlerdir. Bu yüzden neredeyse mevcut olan tüm şuara tezkireleri ilmî metotlarla incelenip yayınlanmışlardır. Fakat başka zümreleri konu edinen pek çok biyografik eser, üzerinde çalışılmayı beklemektedir. Bu kaynaklar tetkik edildiklerinde pek çoğunun ortalama bir şuara tezkiresinde yer alan sayıda şair ve edebiyatçının hâl tercemesini ihtiva ettiğinin anlaşılması muhtemeldir. Üstelik eski Türk edebiyatı araştırmacısının işi sadece şair ve edipleri konu edinen kaynakları yayınlamak değil, 11-19. asırlardan kalan ve edebî değeri olan her türlü Türkçe eseri incelemektir.

Klâsik Türk edebiyatında şuara tezkirelerinden sonra gelen en önemli biyografik kaynak silsilesinin *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyilleri olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. XVI. yüzyıldan Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar gelenek halinde telif edilegelen *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyilleri, ilmiye ve meşayih sınıflarına mensup kadı, müderris, şeyh ve mutasavvıfların hâl tercemelerini ihtiva etmektedir. Nitekim divan şairlerinin neredeyse yarısının ilmiye ve meşayih sınıflarına mensup olduğu bilinmektedir. Üstelik *Şakāik-ı Nu'māniyye* geleneğine mensup eserler, sadece Türk edebiyatı için değil, sosyoloji, tasavvuf tarihi ve Osmanlı tarihi, hukuku, eğitim sistemi, coğrafyası için de çok önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Çoğu telifi hakkında henüz akademik bir çalışma yapılmayan bu geleneğin en önemli zeyillerinden biri Nev'î-zâde Atâyî'nin kaleme aldığı, *Zeyl-i Atâyî* ve *Zeyl-i Şakâik* isimleriyle de bilinen *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti 'ş-şakâik* adlı eserdir.

Şakâiku'n-nu'mâniyye zeyilleri üzerinde çalışma fikrini ilk olarak meslektaşım Ramazan Ekinci dile getirdi. Ekinci, aynı bölümden arkadaşlar olarak birer zeyil üzerinde çalışmamızın ve ekip halinde bütün zeyilleri yayınlamamızın doğru olacağı düşüncesini taşıyordu.

Arkadaşlarımızla tarihî-biyografik kaynaklarımız arasında önemli bir yer tutan bir eser silsilesi üzerinde çalışmanın gerekliliğine kanaat getirdikten sonra bizzat *Şakâiku'n-nu'mâniyye* tercüme ve zeyillerini araştırmaya başladık.

Esas konusu Osmanlı Devleti kadı ve müderrislerinin yaşam bilgileri olan *Şakâik-ı Nu'mâniyye* zeyilleri üzerine yapacağımız çalışmanın “Edebî değil, daha ziyade tarihî bir çalışma olduğu” tenkitine uğramaması için şairlik vasfı taşıyan birinin kaleminden çıkan bir telif seçmeyi uygun bulduk. *Şakâik* geleneğine mensup telifler içerisinde divan veya divançe sahibi bir şair tarafından yazılan iki eser mevcuttur. Bunlardan biri telif veya tercüme pek çok eseri ve divançesi olan Edirneli Mecdî Mehmed Efendi'ye, diğeri ise Hamse'si ve Divan'ı bulunan Nev'î-zâde Atâyî'ye aittir. Mecdî Mehmed Efendi'nin eserinin *Şakâiku'n-nu'mâniyye* tercümesi olması nedeniyle özgünlük yönünün sınırlı kalabileceği hususunda bizde soru işaretleri hâsıl oldu. Bundan dolayı babası da ünlü bir şair olan Nev'î-zâde Atâullâh Atâyî Efendi'nin kaleme aldığı *Zeyl-i Şakâik* üzerinde incelememizi yoğunlaştırdık.

Pek çok araştırmacının ihtiva ettiği bilgilerden faydalandığına şahit olduğumuz *Zeyl-i Atâyî*'nin önemli bir biyografik kaynak olduğu fikrine daha önceden sahiptik. Eski Türk edebiyatı kaynaklarındaki yorumlara baktığımızda ise bu zeylin Atâyî'nin en meşhur mensur eseri ve *Şakâik-ı Nu'mâniyye* zeyilleri içerisinde en rağbet görenlerden biri olduğunda ittifak edildiğini gördük. Özellikle Kâtip Çelebi'nin “Anadolu'da onun gibisi yazılmadı.” biçimindeki yorumu dikkat çekiciydi.

Zeyl-i Şakâik li-Atâyî'yi okuduğumuzda Osmanlı Devleti'nin en muktedir hükümdarı Kânûnî Sultan Süleyman, divan edebiyatının en önemli şairlerinden Bâkî, fıkıh ilminin uzmanlarından Ebussuud Efendi, coğrafya ve harita biliminin mühim şahıslarından Pîrî Reis, Gülşenîliğin kurucusu Şeyh İbrahim Gülşenî gibi kültür tarihimiz için çok büyük önem arz eden şahsiyetlerin biyografilerini ihtiva ettiğini gördük. Bunlar sınırlı ve önemsiz bilgiler sunan biyografiler de değillerdi. Mesela Bâkî

Efendi için 29 satırlı 3 buçuk varak boyunca mâlûmat verilmişti. Bu bilgilerin içerisinde Bâkî ile Nev'î'nin şiir anlayışlarının mukayesesi, Bâkî'nin Hayâlî ve Emrî hakkındaki görüşleri vb. edebî kıymeti haiz değerlendirmeler de vardı. Üstelik bu önemli eser üzerine sadece bir müstakil çalışma yapılmıştı. Abdülkadir Özcan'ın 1989 yılında *Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri (Cilt 2)* ismiyle yaptığı bu neşir, iki sayfalık bir inceleme, matbu metnin tıpkı basımı ve özel isimler indeksinden ibaretti.

Söz konusu araştırmalar neticesinde böyle bir eserin doktora tezi seviyesinde incelenerek içine aldığı bilgilerin tasnif edilmesinin ve metnin günümüz insanlarının okuyabileceği şekilde Latin harflerine çevrilmesinin büyük önem taşıdığı fikrine vardık. Eserin oldukça hacimli olmasının, fazla sayıda yazma nüshasının bulunmasının ve aynı zamanda bir şair olan müellifin kullandığı külfetli dilin bizi zorlayacağını biliyorduk. Fakat bu kadar önemli bir telifi aradaki alfabe farkını kaldırmak suretiyle çağdaş kültür dünyasının fertleri ile buluşturmanın faydalı bir çalışma olacağını düşündük.

Çalışmamızın ilk adımı olarak *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti's-şakâik*'in yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerindeki el yazması nüshalarını belirledik. Rağbet gören bir kitap olması nedeniyle eserin fazla nüshası bulunmaktaydı. Zahir Sıtkı Güvemli'nin "*Hadâik-al-Hakâik Nüshaları*", Behcet Gönül'ün "*İstanbul Kütüphanelerinde al-Şakâik al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri*" makaleleri ve Abdülkadir Özcan'ın *Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri (Cilt 2)* kitabı, *Atâyî Zeyli*'nin yazma nüshaları hakkında bize az da olsa bir fikir verdi. Kendi nüsha incelemelerimizi yaptıktan sonra tenkitli metin tesisinde istifade edeceğimiz üç güvenilir yazma belirledik. Bunlar hem müellif nüshasına, hem de birbirine yakın tarihlerde istinsah edilen nüshalardı. Her üçü de müellif nüshası ile arasına çok fazla aracı nüsha girmeyen yazmalar olduğu için, metin tenkidinde hayli denebilecek kadar muhteva, gramer ve imla hatası çıkmadığına şahit olduk. Üstelik üçü de tashih gören yazmalardı. Bu yüzden müstensih kaynaklı hatalar metin üzerinde düzeltilmiş; nüsha farkları azaltılmıştı. Bu nüshalar birbiriyle mukayese edildiğinde ise herhangi birisi ön plana çıkmamaktaydı. Böyle bir durumda belirli bir nüshayı esas almanın doğru olmayacağı kanaatine vardık. Ortaya çıkan nüsha farklarında anlam, söz dizimi, ses ahengi ve tarih bilgisi süzgeçlerini işleterek en uygun seçeneği metne alıp farkları dip notlarda göstermek suretiyle *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti's-şakâik*'in tenkitli metnini kurduk.

Zeyl-i Şakâik'in bağlı olduğu ve hakkında sadece bir makale yayımlanmış olan *Şakâiku'n-nu'mâniyye* ve zeyilleri geleneği hakkında yeni bilgiler sunmak, bütüncül

çalışma ilkesinin gereği idi. Bu yüzden bir giriş ve üç bölümden meydana gelen tezin Giriş bölümü bu konuya ayrıldı. “*Şakāiku’-n-Nu’māniyye* Geleneği” alt başlığını taşıyan Giriş bölümünün ilk kısmında *Şakāik-ı Nu’māniyye*’ye yazılan tercüme ve zeyiller hakkında genel mahiyette bilgiler verilmiştir. Bu umumî mālûmatın içerisinde araştırmamız neticesinde ulaştığımız hususî bilgiler de bulunmaktadır. İkinci kısımda ise Taşköprü-zâde Efendi’nin *eş-Şakāiku’-n-nu’māniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye* adlı eserinin ve bu silsilenin omurgasını oluşturan zeyillerin eser tertibi ve biyografi tanziminden hareketle *Şakāik-ı Nu’māniyye* geleneğinin genel hatları çizilmeye çalışıldı. Giriş bölümünün üçüncü kısmında ise incelemeler sonucunda elde edilen *Şakāiku’-n-nu’māniyye* geleneğinin genel vasıflarına yer verildi.

Çalışmamızın I. Bölümü’nü *Hadâiku’l-hakāik fî Tekmiletî’ş-şakāik*’ın müellifi Nev’î-zâde Atâullâh Atâyî Efendi’nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti oluşturmaktadır.

Nev’î-zâde Efendi’nin eserlerini yayınlayan pek çok araştırmacı eski biyografik kaynaklardan istifade ederek onun hayat hikâyesini kaleme almıştır. Bunlar içerisinde en başarılı çalışmaya imza atanlar bizce Turgut Karacan ve Tunca Kortantamer’dir. Bu iki bilim adamı çalışma konuları nedeniyle Atâyî’yi farklı bakış açılarıyla ele almışlardır. Nev’î-zâde’nin en olgun biyografisinin ortaya konması için bu iki metnin can alıcı noktalarından istifade edilmesinin isabetli olacağı uygun görüldü. Eski kaynaklar tekrar gözden geçirildikten sonra tespit edilen noktalar ve Atâyî’nin zeyilde geçen yaşam bilgileri bunlara dâhil edildi. Hakkında son yıllarda yapılmış olan çalışmaları gösterir bibliyografya eklenerek Nev’î-zâde’nin biyografisine son hali verildi.

II. Bölüm *Hadâiku’l-hakāik fî Tekmiletî’ş-şakāik*’ın incelenmesine ayrılmıştır. Eserin tetkiki neticesinde elde edilen şekil ile ilgili veriler I. kısımda, muhteva ile ilgili bilgiler II. kısımda verilmiştir. Müellifi bir edip olan ve pek çok şair ve yazar hakkında önemli bilgiler içine alan eserin Türk edebiyatı tarihi açısından önemine dikkat çekmek için II. kısımda “Eserde Biyografisi Bulunan Şair ve Edipler”, “Eserde Edebî Tenkit ve Malumat”, “Eserdeki Şair Biyografilerinin Şuara Tezkirelerindeki Halleriyle Mukayesesi” fasılları oluşturulmuştur.

Çalışmanın son bölümünün başında *Zeyl-i Şakāik*’ın tenkitli metni kurulurken dikkat edilen hususlar, “Açıklamalar” başlığı altında sıralanmıştır. Fakat orijinal metnin hacminden dolayı açıklama gerektiren hususlar fazla olunca bunlar “Metnin Tesisi ile

İlgili” ve “Nüsha Farklarının Gösterilmesi ile İlgili” biçiminde ikiye ayrıldı. Transkripsiyon alfabesinde kullanılan semboller gösterildi. Bu bölümün sonunda ise *Zeyl-i Şakāik*’ın, orijinal adıyla *Hadâiku’l-hakāik fî Tekmileti’ş-şakāik*’ın tenkitli metni verildi.

Araştırmacıların, içerisinde binlerce şahıs, kurum, eser ve yer adı barındıran *Zeyl-i Şakāik*’tan isimler dizini olmadan kolay bir şekilde yararlanması mümkün görünmemektedir. Bu yüzden çalışmanın sonuna özel isimler dizini eklenmiştir. Daha önce *Zeyl-i Şakāik*’ın tıpkı basımını yapan Abdülkadir Özcan bu çalışmanın sonuna bir dizin koymuştur. Sayın Özcan’ın hazırladığı bu dizin kısa açıklamalar da içermektedir. Biz ise bu kadar ismi kapsayan açıklamaların isabet oranının yüksek olmayacağı kanaatine sahibiz. Mesela farklı yerlerde geçen “Manastır’da Dülbend Kâzî Medresesi” ve “Manastır Medresesi”ni dizinde aynı kurumlarımış gibi birleştirmek, peşin hüküm vermek kabilinden olabilir. Çünkü bunların Manastırda farklı medreseler olması mümkündür. Bu durumda dizinde yapılan açıklamalar, araştırmacıları yanlış da yönlendirebilir. Böyle bir sorumluluğu üzerimize almak yerine sadece özel isimleri ve buldukları yerleri işaret ederek araştırmacıların yönünü eserin kendisine çevirmeyi daha uygun gördük.

Bu tez metninin ortaya çıkışında birçok kişinin maddî veya manevî katkısının bulunduğunu peşinen belirtmek istiyorum. İlk teşekkürü kendisine ayırmam gereken zamanı bu çalışmaya hasretmeme anlayışla yaklaşan, ümitsiz olduğum veya yorgun düştüğüm anlarda desteğini eksik etmeyen sevgili eşim Niyet Adıgüzel Donuk’a borçluyum.

Verdiği fikirle bizi bu araştırmaya sevk eden araştırma görevlisi Dr. Ramazan Ekinci kardeşime, metinde geçen sayfalar dolusu Arapça şiir ve metnin çevirisini hiçbir maddî karşılık beklemeden yapan Manisa Diyanet Eğitim Merkezi öğretim görevlisi Hüseyin Öresin’e ve mesaimi hem öğretmenliğe hem de doktora çalışmasına bölüştürmem hususunda gerekli anlayışı gösteren Manisa İMKB Kız Teknik ve Meslek Lisesi idarecilerine şükranlarımı sunuyorum.

Tez izleme komitesinde yer alan ve her toplantıda bize tecrübelerinden hareketle doğru yolu işaret eden, bilgilerinden faydalandığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Kenan Erdoğan ve Prof. Dr. Bahattin Kahraman’a teşekkürlerimi arz ediyorum.

Tezin seçilmesi, adının konulması, gerekli materyalin toplanması ve inşasında, kısacası her aşamasında değerli yardımlarından daima istifade ettiğim danışman hocam Prof. Dr. Adem Ceyhan'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Bu tezde adlarının geçmesi anılan kıymetli kişilere belki bir şey katmamıştır fakat onların bu çalışmaya değer kattıkları muhakkaktır.

Sadece bizim tesis ettiğimiz tenkitli metni 400.000'e yakın kelimededen ve 1000'den fazla sayfadan oluşan bir çalışmada noksanlık veya hatanın olmaması mümkün değildir. Bununla birlikte eksik bırakmamak veya yanlış yapmamak için üç seneyi aşan bir zaman diliminde sarf edilen yoğun bir emek de söz konusudur. Noksanlık veya hatalarımızın bu çabanın hürmetine bağışlanmasını en başta Nev'î-zâde Atâullâh Atâyî Efendi'nin manevî şahsından, sonra da bu çalışmanın sayfalarını açacak olan bütün okuyuculardan rica ediyoruz.

Suat Donuk

Mart 2015

Manisa

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	1
İÇİNDEKİLER.....	7
KISALTMALAR.....	12

GİRİŞ

ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE GELENEĞİ

1. ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE TERCÜME, TELHĪS VE ZEYİLLERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	14
1.1. Şakāiku'n-nu'māniyye Tercümeleri.....	16
1.1.1. <i>Hadāiku'r-reyhân fî Tercemeti Şakāiki'n-nu'mân</i> – Muhtesib-zâde Belgratlı Mehmed Hâkî	16
1.1.2. <i>Hakāiku'l-beyân fî Tercemeti Şakāiki'n-nu'mân</i> – Seyyid Mustafa.....	16
1.1.3. <i>Hadāiku'ş-şakāik</i> – Edirneli Mehmed Mecdî Efendi.....	17
1.1.4. <i>Terceme-i Şakāik-ı Nu'māniyye</i> – Amasyalı İbrahim b. Ahmed	18
1.1.5. <i>ed-Devhatü'l-irfāniyye fî Ravzati Ulemâi'd-Devleti'l-Osmāniyye</i> – Ahmed b. Derviş / Derviş Ahmed.....	18
1.1.6. <i>Menâkibu'l-ulemâ</i> – Mehmed b. Sinâneddin Yusuf	19
1.2. Şakāiku'n-nu'māniyye Telhisleri.....	19
1.2.1. <i>Muhtasar eş-Şakāiku'n-nu'māniyye</i> – (?)	19
1.2.2. <i>Telhîs-i Şakāik-ı Nu'māniyye ve Zeyli</i> – Mektûbî-zâde Abdülaziz Efendi.....	20
1.2.3. <i>Müntahabât-ı Şakāik ve Zeyli</i> – Hamid Vehbi (?).....	20
1.3. Şakāiku'n-nu'māniyye Zeyilleri.....	21
1.3.1. <i>Tetimmetü'ş-Şakāiku'n-nu'māniyye</i> – Âşık Çelebi.....	21
1.3.2. <i>el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzlı'r-Rûm</i> – Ali bin Bâlî.....	22
1.3.3. <i>Hadāiku'l-hakāik fî Tekmiletü'ş-Şakāik</i> – Nev'î-zâde 'Atâyî	23
1.3.4. <i>Tekmiletü'z-zeyl</i> – Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb	23

1.3.5.	<i>Vekāyi 'ü'l-fuzalâ – Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed</i>	24
1.3.6.	<i>Tekmiletü 'ş-şakāik fî Hakkı Ehli 'l-hakāik – Fındıklılı İsmet Efendi</i>	25
1.4.	Yazıldığı İddia Edilen Ancak Elde Nüshası Bulunmayan Eserler	26
1.4.1.	Tercümelere	26
1.4.1.1.	<i>Âşık Çelebi Tercümesi</i>	26
1.4.1.2.	<i>Mehmed b. Yusuf el-Çerkes Tercümesi</i>	26
1.4.2.	Zeyiller.....	27
1.4.2.1.	<i>Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi Zeyli</i>	27
1.4.2.2.	<i>İştibli Hüseyin Sadrî Çelebi Zeyli</i>	28
1.4.2.3.	<i>Saçlı Emîr-zâde Abdulkâdir Yılandık Efendi Zeyli</i>	29
1.4.2.4.	<i>Seyrek-zâde Emrullah Mehmed Efendi Zeyli</i>	30
1.4.2.5.	<i>Hamidli Karaca Ahmed Efendi Zeyli</i>	30
2.	ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE VE ZEYİLLERİNDE ESER TERTİBİ VE BİYOGRAFİ TANZİMİ	30
2.1.	<i>eş-Şakāiku'n-nu'māniyye fî 'Ulemâi'd-Devleti'l-Osmāniyye – Taşköprü-zâde Ahmed İsmâmeddin Efendi</i>	31
2.2.	<i>Tetimmetü 'ş-Şakāiku'n-nu'māniyye – Âşık Çelebi</i>	38
2.3.	<i>el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzlı'r-Rûm – Ali bin Bâlî</i>	42
2.4.	<i>Hadâiku 'ş-şakāik – Mecdî Mehmed Efendi</i>	47
2.5.	<i>Hadâiku'l-hakāik fî Tekmiletü 'ş-Şakāik – Nev'î-zâde 'Atâyî</i>	52
2.6.	<i>Tekmiletü 'z-zeyl – Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb</i>	58
2.7.	<i>Vekāyi 'ü'l-fuzalâ – Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed</i>	65
2.8.	<i>Tekmiletü 'ş-şakāik fî Hakkı Ehli 'l-hakāik – Fındıklılı İsmet Efendi</i>	77
3.	ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE GELENEĞİNİN GENEL VASIFLARI	84

I. BÖLÜM

NEV'Î-ZÂDE 'ATÂYÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.	HAYATI.....	91
1.1.	Adı ve Mahlası.....	91
1.2.	Doğum Yeri ve Yılı, Ailesi	91
1.3.	Eğitimi ve Mesleği.....	93
1.4.	Vazife Yaptığı Yerler	95

1.5.	Ölümü.....	100
1.6.	<i>Hadâiku 'l-hakâik fî Tekmiletî 'ş-şakâik</i> ' ta Hayatı ve Kişiliğine Dair İzler	102
1.7.	Kaynakların Tenkidi	107
2.	EDEBÎ KİŞİLİĞİ	111
2.1.	Şahsî Vasıflarının Edebî Kişiliği Üzerindeki Etkileri.....	111
2.2.	Dili, Üslûbu ve Sanatı	113
2.3.	Kaynakların Edebî Kişiliği Hakkındaki Görüşleri.....	120
2.4.	Eserleri	124
2.4.1.	Manzum Eserleri.	124
2.4.2.	Mensur Eserleri.	133

II. BÖLÜM

HADÂIKU'L-HAKÂİK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂİK

1.	ESERİN ŞEKİL UNSURLARI	137
1.1.	Eserin İsmi.....	137
1.2.	Yazılış Tarihi ve Yeri.....	137
1.3.	Yazılışında Kullanılan Yöntemler ve Dikkat Edilen Hususlar	138
1.4.	Kaynakları	142
1.4.1.	Yazılı Kaynaklar.....	143
1.4.1.1.	Edebî Kaynaklar.....	143
1.4.1.2.	Resmî Kaynaklar.....	144
1.4.2.	Sözlü Kaynaklar	145
1.4.2.1.	Hususî Kaynaklar.....	145
1.4.2.2.	Umumî Kaynaklar.....	148
1.5.	Nüshaları.....	150
1.5.1.	Matbu Nüsha	150
1.5.2.	Yazma Nüshalar	153
1.5.2.1.	Yazma Nüshaların Tavsifi	154
1.5.2.1.1.	Tam Nüshalar.....	154
1.5.2.1.2.	Eksik Nüshalar.....	172
1.5.2.2.	Değerlendirilmesi.....	181

1.5.2.3. Şeceresi.....	186
2. ESERİN MUHTEVA UNSURLARI.....	187
2.1. Eserde Yer Alan Biyografiler	187
2.2. Biyografilerde Kullanılan Kompozisyon	189
2.3. Kazasker Ruznamçelerinin Esere Katkısı	191
2.4. Eserde Biyografisi Bulunan Şair ve Edipler	195
2.5. Eserde Edebî Tenkit ve Malumat.....	200
2.6. Eserdeki Şair Biyografilerinin Şuara Tezkireleriyle Mukayesesi.....	205
2.7. Eserin Dil, Üslûp ve Edebî Özellikleri.....	211
2.8. Eserin Bölümleri	216
2.8.1. Mukaddime.....	216
2.8.1.1. Hamdele ve Salvele	216
2.8.1.2. Sebeb-i Te'lîf	216
2.8.1.3. Hasîsa-i Kitâb.....	218
2.8.1.4. Medhiyye	219
2.8.2. Tabakalar (Sekiz Tabaka)	219
2.8.2.1. Tafsîl-i Terâcim-i Ahvâl-i / Vefeyât-ı Ulemâ.....	220
2.8.2.2. Sıfû'l-meşâ'ih.....	220
2.8.2.3. Âhir-i Vefeyât.	221
2.8.2.3.1. Zikr-i Ahvâl-i Sultânü'z-zamân.	222
2.8.2.3.2. Zikr-i Hayrât u Hasenât.	223
2.8.2.3.3. Evlâd-ı Kirâm-ı Sultân.....	224
2.8.2.3.4. Esâtîze-i Sultân.....	225
2.8.2.3.5. Vüzerâ-yı 'Îzâm.....	225
2.8.2.3.6. Şeyhü'l-İslâm.	225
2.8.2.3.7. Sudûr-ı Rûm.	226
2.8.2.3.8. Sudûr-ı Anadolu.	226
2.8.2.3.9. Kuzât-ı Dârü's-saltana	226
2.8.2.3.10. Vüzerâ-yı 'Asr.....	227
2.8.2.3.11. Nişancılar	227
2.8.2.3.12. Kapudanlar	227
SONUÇ	229

III. BÖLÜM

METİN

1. AÇIKLAMALAR	232
1.1. Metnin Tesisi ile İlgili Açıklamalar	232
1.2. Tenkitli Metinde Nüsha Farklarının Gösterilmesi ile İlgili Açıklamalar .	235
2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	238
<i>HADÂİKUL-HAKÂİK Fİ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂİK</i>	239
Onuncu Tabaka – Kânûnî Sultan Süleyman.....	247
On Birinci Tabaka – II. Selim	454
On İkinci Tabaka – III. Murad.....	703
On Üçüncü Tabaka – III. Mehmed	1027
On Dördüncü Tabaka – I. Ahmed.....	1248
On Beşinci Tabaka – I. Mustafa	1503
I. Cülûs.....	1503
II. Cülûs.	1581
On Altıncı Tabaka – II. Osman.....	1513
On Yedinci Tabaka – IV. Murad	1623
DİZİN	1816
KAYNAKÇA.....	1908

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser.
agm.	: Adı geçen makale.
agmd.	: Adı geçen madde.
agt.	: Adı geçen tez.
agvr.	: Adı geçen varak.
agy.	: Adı geçen yazma.
bk.	: Bakınız.
C.	: Cilt.
çev.	: Çeviren.
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
DTCF	: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi.
E	: Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Numara 2309'da kayıtlı yazma eser.
Enst.	: Enstitüsü.
FEF	: Fen-Edebiyat Fakültesi.
Fak.	: Fakültesi.
haz.	: Hazırlayan.
Hz.	: Hazret-i.
İKÜ	: İstanbul Kültür Üniversitesi.
İÜ	: İstanbul Üniversitesi.
Ktp.	: Kütüphanesi.
mm.	: Milimetre.
No.	: Numara.

R1	: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Bölümü Numara 1438'de kayıtlı yazma eser.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
SE	: Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi Numara 4702'de kayıtlı yazma eser.
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
TDEB	: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TTK	: Türk Tarih Kurumu.
TY	: Türkçe Yazmalar.
Ünv.	: Üniversitesi.
vb.	: Ve benzeri.
vd.	: Ve diğerleri.
vr.	: Varak.
Yay.	: Yayınları.
YL	: Yüksek Lisans.

GİRİŞ

ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE GELENEĞİ

1. ŞAKĀĪKU'N-NU'MĀNĪYYE TERCÜME, TELHİS VE ZEYİLLERİNE GENEL BİR BAKIŞ¹

Osmanlı Devleti 13. yüzyılın sonu ile 14. yüzyılın başında hükümlanlığını ilan ettikten sonra güvenlik, sağlık, eğitim, adalet benzeri toplumsal hizmet kurumlarını tesis etmeye başlamıştı. Osmanlıların kuruluşundan itibaren eğitim ve adalet sisteminde pek çok önemli ve değerli ilim adamı görev almıştı. Komşu ülkelerin yazarları kendi âlimlerinin hayatları hakkında bilgileri tabakat türünde eserlere dönüştürmeyi bilmişlerdi. Arap edebiyatında Ahmet b. Kunfuz'un (ö. 810/1407-8) *Şerhu't-tâlib fî Esne'l-metâlib*'i, el-Mıknâsî'nin (ö. 919/1513-14) *er-Ravzu'l-hatûn* ile *el-Fihristü'l-mübâreke*'si, es-Sehâvî'nin (ö. Şaban 902/ Nisan 1497) *el-Kevkebü'l-muzî*'si gibi meşhur kişileri bildiren eserler bunlardan sadece bir kaçıdır.² Osmanlı Devleti'nin sadece bilginlerinin hayatlarını konu alan herhangi bir eser 965/1557-58 yılına kadar yazılmış değildi. Kendisi de bir ilim adamı olan Taşköprü-zâde Ahmed İsmâeddîn Efendi (ö. Receb 968/ Mart-Nisan 1561) bu eksikliği görünce kuruluşundan, yaşadığı zaman olan 965/1557-58 yılına kadarki süre zarfında tahta geçen on Osmanlı hükümdarının saltanat zamanlarında vefat eden âlimlerin hâl tercemelerini ihtiva eden bir eser kaleme almıştır. *Şakāiku'n-nu'māniyye fî 'Ulemâi'd-devleti'l-Osmāniyye* adını verdiği bu kitap on tabakadan oluşmakta ve 521³ ilim adamı ve şeyhin biyografisini

¹ Bu konuda ayrıca şu kaynaklara mürâcaat edilebilir:

- a- Behcet Gönül [Necatigil], *İstanbul Kütüphanelerinde al-Şakāik al-Nu'maniya Tercüme ve Zeyilleri*, Türkiyat Mecmuası, VII-VIII/2, İstanbul 1945, s. 136-168.
- b- Katip Çelebi, *Keşfü'z-zünûn*, (çev.) Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014, Cilt 3, s. 845-846.
- c- Abdülkadir Özcan, *Şakāik-ı Nu'māniye ve Zeyilleri*, Çağrı Yay., İstanbul 1989, Cilt 1, s. XI-XIII.
- d- Abdülkadir Özcan, Zeyil (Osmanlılar) Maddesi, *DİA*, C. 44, s. 345.
- e- A. Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 2008, C. 1, s. 353-364
- f- Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev.) Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s. 94-97, 126, 189-190.
- g- Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-şakāik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, no. R. 1438, v. 1a-2a.

² Ahmed Subhi Furat (haz), *Eş-şekāiku'n-nu'māniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmāniyye-Taşköprülüzâde*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1985, s. VII-VIII.

³ *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de Franz Babingere göre 522 (*Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Kültür Bak. Yay., Ankara 1992, s.95), Muharrem Tan'a göre 502 (*Taşköprülüzâde-Osmanlı Bilginleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s.14) kişinin biyografisi yer almaktadır. Fakat Ahmed Subhi

içermektedir. Müstakil bir şekilde Osmanlı bilginlerinin hayatını anlatan ilk telif olup Arapça kaleme alınmıştır. Hanefî mezhebine mensup âlimleri anlattığı için *Şakāiku'n-nu'māniyye* olarak adlandırılan kitap¹ şimdiye kadar dört defa basılmıştır:

- 1- Kahire-Bulak (1299/1881): İbn Hallikan'ın *Vefeyâtü'l-a'yân* isimli eserinin sayfaları kenarında.
- 2- Kahire (1310/1892): el-Matbaatü'l-meymenetü'l-Mısriyya baskısı,
- 3- Beyrut (1975): Dâru'l-kitâbi'l-Arabi, Alî b. Bâli'nin *el-Ikdu'l-manzûm fi Zikri Efâzili'r-Rûm* isimli eseriyle birlikte.
- 4- Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985, (hızl.) Ahmed Subhi Furat.

Söz konusu eseri Oskar (Osman) Rescher *es-Saqaiq en-no'maniyye* adı ile Almancaya çevirmiştir.² 2007 yılında Muharrem Tan tarafından yapılan tercüme ise *Şakāik*'in güncel Türkçe çevirisidir.³

Şakāiku'n-nu'māniyye Osmanlı ilim hayatı ve muhiti ile ilgili özgün bilgiler ihtiva etmesi, alanında benzersiz olması, klâsik İslâm literatürüne aşina olan herkesin kolayca anlayacağı bir dilinin bulunması, basit bir tertiple tanzim edilmesi gibi özellikleriyle yazılışından hemen sonra okuyucuların ilgisini kazanmaya başladı. Kısa bir süre içinde Osmanlı kültür hayatının sembol eserlerinden biri hâline gelen *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye yazarı henüz sağ iken tercüme kaleme alınmaya başlamıştır. Taşköprü-zâde'nin vefatından hemen sonra ise zeyiller yazılmaya başlanmıştır. Üstelik sadece *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye zeyiller yazmakla kalınmamış, *Şakāik* zeyilleri de tezyil edilmiştir. Bu süreç sonunda 1299 ile 1755 yıllarını kapsayan birbirinin devamı bir telif zinciri ortaya çıkmıştır. Belki de müellifin görme duyusunu yitirmesinin talihsizliğini telafi edercesine kendisinin yazarlık kudretinin yanı sıra kaleminin hakkını veren sanatkârlarca kitabının tezyil edilmesi, onu Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan neredeyse yıkılışına kadar geçen sürede yaşayan ilim adamları ve şeyhlerin biyografilerini kapsayan bir edebî geleneğin kurucusu yapmıştır.

Furat'ın hazırladığı *Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin en güncel Arapça neşri esas alındığında ortaya çıkan sonuç 521'dir. Kâtip Çelebi de 150'si şeyh, 371'i bilginlerden 521 kişiyi içerdiğini söylemektedir (*Keşfü'z-zünûn*, (çev.) Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014, C. 3, s. 845).

¹ Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku's-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 9.

² Oskar (Osman) Rescher, *es-Saqaiq en-no'maniyye*, Osnabrück: Biblio Verlag, 1978.

³ Muharrem Tan (haz.), *Taşköprülüzâde - Osmanlı Bilginleri (eş-Şakāiku'n-Nu'māniyye fi ulemâi'd-Devleti'l-Osmāniyye)*, İz Yay., İstanbul 2007.

Söz konusu geleneğin ilk kitabından sonra ortaya konan eserleri şu şekilde tasnif edebiliriz:

1.1. *Şakāiku'n-nu'māniyye* Tercümelere

1.1.1. *Hadāiku'r-reyhân fî Tercemeti Şakāiki'n-nu'mân* – Muhtesib-zâde Belgratlı Mehmed Hâkî

Mehmed Hâkî Efendi'nin (ö. 975/1567-68 [?]) *Hadāiku'r-reyhân*'ı elde mevcut olan ilk *Şakāiku'n-nu'māniyye* tercümesidir. Yazar eserin bazı nüshalarında hatime bölümünde 968 yılının Recep ayında (Mart-Nisan 1561) Taşköprî-zâde ile görüşüp izin alarak tercümeyle başladığını ifade eder.¹ Fakat eldeki nüshalar karşılaştırıldığında Mehmed Hâkî'nin eserini sonradan olgunlaştırarak 972/1564-65 yılında tekrar kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Mukaddime ve hatime bölümleri ile bazı biyografilerde eklemelerin yapıldığı bu yeni telifte eserin adının *Hadāiku'r-reyhân* olduğu belirtilmiştir.² Mecdî'nin (ö. 999/1590-91) *Hadāiku's-şakāik*'ından sonra en başarılı tercüme kabul edilen eserde yazar, *Şakāiku'n-nu'māniyye*'yi aslına pek dokunmadan Osmanlı Türkçesine çevirmiştir.

1.1.2. *Hakāiku'l-beyân fî Tercemeti Şakāiki'n-nu'mân* – Seyyid Mustafa

Behçet Gönül “*İstanbul Kütüphanelerinde al-Şakā'ik al-Nu'māniya Tercüme ve Zeyilleri*” adlı makalede “Seyyid Mustafa (ö. [?])” isimli müellifin “*Hakāiku'l-beyân fî Tercemeti Şakāiki'n-nu'mân*” unvanlı bir *Şakāiku'n-nu'māniyye* tercümesi olduğunu ifade eder. Eserin nüshasını görmediğini, verdiği bilgilerin kaynaklarının Süheyl Şemseddin'in *Nev'î-zâde Atâyî* adlı Türkoloji tezi ve Davud Zeki'nin *Bursa Vefeyatları* isimli travayı olduğunu belirtir. Söz konusu tercümenin bulunduğu kütüphane ve katalog olarak Yıldız-Teracimiahval 12 bilgisini verir.³

¹ Mehmed Hâkî, *Hadāiku'r-reyhân*, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, No. 45 Hk 5068, s. 402-403 (Nüshada varaklara değil, sayfalara numara verilmiştir.)

² Behçet Gönül [Necatigil], “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakāik Al-Nu'māniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII/2., İstanbul 1945, s. 147.

³ agm, s. 150.

Şakāiku'n-nu'māniyye tercüme ve zeyilleri hakkında bilgi veren Âgâh Sırrı Levend, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 6192 numarada kayıtlı aynı adlı bir tercümeden söz eder. Yeni şahıs biyografileri ve ek bilgiler bulundurduğu için hem tercüme, hem zeyil olduğu ifade edilen telifte yazarın isminin geçmediği belirtilmektedir.¹

Bu iki kaynağa bakıldığında *Hakāiku'l-beyân*'ın iki farklı nüshasının olduğu görülmektedir. Fakat Behçet Gönül'ün söz ettiği Yıldız-Teracimiahval isminde bir kütüphane koleksiyonu şu an için mevcut durumda değildir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nin fakültelerden toplanan ve Atatürk'ün emriyle Yıldız Sarayı'ndan taşınan yazma eserler ile kurulduğu bilinmektedir. Bu bilgiye bakılırsa İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi no. 6192'de kayıtlı nüsha ile Yıldız-Teracimiahval 12 nüshası muhtemelen aynıdır.

1.1.3. *Hadâiku's-şakāik* – Edirneli Mehmed Mecdî Efendi

Edirneli Mecdî'nin (ö. 999/1590-91) *Hadâiku's-şakāik*'ı, *Şakāiku'n-nu'māniyye* tercümelerinin en başarılısı olarak kabul edilmektedir. Osmanlı kültür hayatından günümüze intikal eden yazmalar içerisinde nüshası en fazla olan *Şakāik* tercümesinin bu eser olması, bunun bir göstergesidir. *Şakāik* zeyli yazarların en başarılılarından olan Atâyî'nin (ö. 1046/1636-37) zeyline Mecdî'nin tercümesini esas tutması da bu eserin kıymetini göstermektedir.

Mecdî Efendi sonradan kendisinin elde ettiği bilgileri ve bazı yeni hâl tercemelerini çevirisine eklemiştir. *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de bulunmayıp *Hadâiku's-şakāik*'a eklenen biyografiler şunlardır: Baba İlyâs-ı Acemî, Şerîf-i Cürçânî, Ahmed b. Mehmed b. Arabşah, Şeyh Abdulmu'tî, Şeyh Zeyneddin Ebû Bekr Mehmed b. Mehmed Hâfî, Hasan b. Emîr Ali, Mehmed Çelebi bin Sinan Paşa, Veliyyüddin b. İlyâs Hüsnî, Mustafa b. Zekerriyya b. Aydoğmuş, Mustafa b. Mehmed, Mehmed b. Bayezid, Şeyh Abdülmü'min, Tabib Kemal, Baba Haydar Semerkandî, Şeyh Ahmed b. Şeyh Merkez, Şeyh Sâlih Muslihiddîn Mustafa.

¹ Âgâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 2008, s. 355.

Mehmed Mecdî Efendi tercümesini 995/1586-87 yılında tamamlamıştır. *Hadâiku’ş-şakâik* İstanbul’da H. 1269’da basılmıştır.¹ Eser üzerine Hamit Dikmen bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.²

1.1.4. Terceme-i Şakâik-ı Nu‘mâniyye – Amasyalı İbrahim b. Ahmed

İbrahim b. Ahmed el-Amasî (ö. 998/1589-90 [?]), tercümesini kaleme alırken *Şakâiku’n-nu‘mâniyye*’yi -mukaddime ve hatime bölümleri hariç- olduğu gibi Türkçeye çevirmiştir. Eser, yazarın ilk vazife yeri olan Amasya’da bulunduğu sırada, 998 Cemâdiyelâhire’sinde (Nisan-Mayıs 1590) tamamlanmıştır.³ *Terceme-i Şakâik-ı Nu‘mâniyye*’nin yurtdışı ve yurtiçi kütüphanelerinde yaklaşık altı yazma nüshası bulunmaktadır. Söz konusu tercüme üzerine henüz müstakil bir çalışma yapılmamıştır.

1.1.5. ed-Devhatü’l-irfâniyye fî Ravzati Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye – Ahmed b. Derviş / Derviş Ahmed

Behçet Gönül “*Fihrist el-Kütübü’l-Türkiyye el-Mevcûda bi’l-Kütübhâne el-Hidiviyye*” adlı kataloga dayanarak Derviş Ahmed Efendi (ö. [?]) isimli yazarın bir *Şakâiku’n-nu‘mâniyye* tercümesi olduğu, 972/1564-65 yılında kaleme alınan eserin Türkiye kütüphanelerinde yazmasının bulunmadığı bilgisini verir.⁴ Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloguna göre ise *ed-Devhatü’l-irfâniyye fî Ravzati Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye*’nin iki nüshası bulunmaktadır. İlki Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları no.148’de kayıtlı olup yazarının adı Ahmed b. Derviş’tir. Bu nüsha müellif hattıyla 972/1564-65 yılında yazılmıştır. Açıklama kısmında “Taşkoprî-zâde’nin *Şakâiku’n-nu‘mâniyye* adlı eserine Türkçe tercümedir.” biçiminde bir ibare yer almaktadır.

İkinci yazma Mısır Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları No. 8944’te kayıtlı olup müellif adı Derviş Ahmed şeklinde kaydedilmiştir. Hakkında açıklama bölümüne

¹ Levend, age, s. 355.

² bk. Hamit Dikmen, *Edirneli Mecdî Efendi: Şakâik-ı Numâniyye Çevirisi İndeksi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1980.

³ Gönül [Necatigil], agm, s. 152.

⁴ agm, s. 149.

herhangi bir şey yazılmayan nüshanın sadece varak sayısının 338, satır sayısının 10 olduğu bilgisi girilmiştir.

ed-Devhatü'l-irfâniyye'nin Türkiye kütüphanelerinde herhangi bir nüshası bulunmamaktadır.

1.1.6. *Menâkıbu'l-ulemâ* – Mehmed b. Sinâneddin Yusuf

Edgar Blochet, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*'de Schefer yazmaları no. 1159'da kayıtlı eserin adının *Menâkıbu'l-ulemâ*, müellifinin Muhammed b. Sinâneddin Yusuf (ö. Rebûlâhir 989/ Mayıs-Haziran 1581), istinsah tarihinin 18 Aralık 1595 olduğu bilgisini verir. Açıklama kısmında yazarın bu eserde Taşköprü-zâde'nin *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'sini tercüme ettiğini belirtir.¹

Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloguna göre Türkiye kütüphanelerinde böyle bir eser mevcut değildir.

Nev'î-zâde Atâyî *Şakâik Zeyli*'nde biyografisine geniş bir yer ayırdığı Mehmed b. Sinâneddin Yusuf'un eserleri hakkında bilgi verirken “Menâkıb-ı ulemâyı Türkî inşâ ve ol vâdîde dahî mahâretin ifşâ etmiş idi.” der.² Bu cümleden anlaşılacağı üzere yazar âlimlerin menkıbelerini anlatan bir eser yazmıştır. Bibliothèque Nationale, Schefer bölümü 1159'da kayıtlı yazma da Atâyî'nin bahsettiği bu menakıb-nâme türünde telif olmalıdır. Söz konusu eser eğer bir *Şakâiku'n-nu'mâniyye* tercümesi olsaydı, *Şakâik* geleneği hakkında en ayrıntılı bilgiyi veren Atâyî'nin bunu belirtmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.2. *Şakâiku'n-nu'mâniyye* Telhisleri

1.2.1. *Muhtasar eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye* – (?)

Edgar Blochet, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)* isimli katalog çalışmasının 6644 numarasında *Muhtasar eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye* adlı bir eserden söz eder. Eserin Taşköprü-zâde'nin meşhur Osmanlı bilginleri biyografi kitabının kısaltılmış hâli olduğunu belirtir. Nüshanın sonunun eksik

¹ Edgar Blochet, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*, Paris 1933, s. 183-184.

² Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, no. R. 1438, vr. 164a.

olduğunu ve sekizinci bölümün başında yer alan Sinaneddin Yusuf'un biyografisinde bittiğini ifade eder.¹ *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye bakıldığında sekizinci tabakanın dördüncü sırasında "Sinan Gulam" başlığıyla Sinanüddin Yusuf'un (ö. 912/1506-7 [?]) hâl tercemesinin olduğu görülmektedir.² Blochet'in sözünü ettiği bu eser, *Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin müstakil bir telhisi mi, yoksa sondan sayfaları kopmuş bir nüshası mı bilinmemektedir. Ayrıca eserin müellifi hakkında da bir bilgi bulunmamaktadır.

1.2.2. *Telhîs-i Şakāik-ı Nu'māniyye ve Zeyli – Mektûbî-zâde Abdülaziz Efendi*

Kendisi de ilmiye mensubu olan Mektûbî-zâde Abdülaziz (ö. Cemâdiyelûlâ 1279/ Ekim-Kasım 1862) Efendi âlimlerin hayatını anlatan *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyilleri ile *Devhatü'l-meşâihî'l-kibâr'a* ilgi duydu. Bu doğrultuda *Şakāiku'n-nu'māniyye* ile *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakāik*'ı telhis, *Devhatü'l-meşâih*'i tezyil etmeye başladı. *Şakāik* telhisi ve *Devhatü'l-meşâih*'i tamamladı. *Hadâik* telhisini ise Sultan III. Murad (ö. Cemâdiyelûlâ 1003/ Ocak-Şubat 1595) dönemi ortalarında bıraktı. Behçet Gönül, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2413 ve TY 2456 numaralarında olmak üzere Mektûbî-zâde'nin *Şakāik* telhisinin iki yazma nüshasının bulunduğunu bildirmektedir.³ Sözü edilen bu yazmaların ilki olan TY 2413'te kayıtlı nüshanın adı *Telhîs-i Şakāik-ı Nu'māniyye ve Zeyli* olup başında aynı yazarın *Târîh-i Osmânî* adlı eseri bulunmaktadır.⁴ TY 2456 numaralı yazma ise *Terâcim-i Ahvâl-i Ulemâ ve Meşâyih* adını taşımaktadır. Osman Bey (ö. 724/1323-24 [?]) ile II. Selim (ö. Şaban 982/ Kasım-Aralık 1574) dönemleri arasında yaşamış âlim ve şeyhlerin biyografilerini ihtiva etmektedir. Bu haliyle bu eser *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin telhisi görünümündedir. Bu yüzden TY 2413'teki nüsha için kullanılan *Telhîs-i Şakāik-ı Nu'māniyye ve Zeyli* adının daha doğru olduğunu belirtmek mümkündür.

1.2.3. *Müntahabât-ı Şakāik ve Zeyli – Hamid Vehbi (?)*

¹ Edgar Blochet, *Bibliothèque Nationale Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925, s. 326-327.

² Muharrem Tan (haz.), *Taşköprülüzâde - Osmanlı Bilginleri (eş-Şakāiku'n-Nu'māniyye fî ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye)*, İz Yay., İstanbul 2007, s. 224.

³ Gönül [Necatigil], agm, s. 154.

⁴ Ramazan Ekinci, "AZİZ, Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3105> (E.T.: 08.06.2014)

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi 734/1 numarada “*Müntahabât-ı Şakâik ve Zeyli*” isminde bir yazma eser kayıtlıdır. Eski katalogda bu eserin müellifi olarak Hamid Vehbi (ö. [?]) gösterilmiştir. Biz ise yaptığımız incelemede eserde herhangi bir yazar adına rastlamadık. Kütüphane yetkilileri Hamid Vehbi isminin kaynağının belirtilmediğini ve yeni hazırlanan katalogda yazar adının belli olmadığı bilgisinin yer aldığını ifade ettiler.

Bu eserin mukaddimesinde geçen “Ma‘lum ola ki bundan evvel işbu mecmûa-i müntahabda iltizâm ve derc olunan nevâdir-i garîbe-i *Şakâik-ı Nu‘mâniyye fî Ulemâi ‘d-Devleti’l-Osmâniyye* bu mahalde temâm olup bundan sonra *Zeyli-i Şakâik*’da münderic olan garâib-i âsâr-ı ûlü’l-ebşârdur ki her birinden bir bende-i yesîre ceste ceste silk-i sûtûra keşîde kılınmışdur. Bâis-i kâs ü iltizâm ekseriyâ ahvâl-i meşâih-i kirâm olmağla silsile-i meşâih-i izâm Atâyî merhûm ihtiyârı üzere bi-temâmihî irâd olunmuşdur ve ba‘zı küberâ-yı kirâmın dahı nef‘ ü bereketden hâlî olmayan tercemelerinden عند ذكر الصالحين ¹تنزل الرحمة mısdağınca mehmâ emken isbâta rağbet olunmuşdur.” cümlelerinden anlaşıldığına göre *Şakâik-ı Nu‘mâniyye*’de yer alan ilgi çekici kısımların seçilmesi suretiyle bir eser meydana getirilmiştir. Bunun akabinde *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ta yer alan ilginç hikâyeler toplanarak adı geçen eser oluşturulmuştur. Tarikat şeyhlerinin silsileleri ve din ile devlet büyüklerinden bazı önemli şahısların hâl tercemelerini de barındıran bu son eserle birlikte bir müntahabat külliyyatı meydana getirilmiştir. Eserin kayıtlardaki adı olan *Müntahabât-ı Şakâik ve Zeyli* de bu iki eseri işaret etmektedir.

Adı geçen külliyyatın ilk parçası olan ve *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik* müntehabâtından önce gelmesi gereken *Şakâik-ı Nu‘mâniyye* müntahabâtı vasfındaki telif, Fatih Millet Kütüphanesi’nde mevcut değildir. Nitekim külliyyatın 734. numarasında *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ın eksik bir nüshası kayıtlıdır.

Eski katalogda yer alan Hamid Vehbi ismi, söz konusu kütüphanede şimdi mevcut olmayan eserden alınmış olmalıdır.

1.3. *Şakâiku’-n-nu‘mâniyye Zeyilleri*

1.3.1. *Tetimmetü’ş-Şakâiku’-n-nu‘mâniyye – Âşık Çelebi*

¹ Hadîs-i Şerîf, “Salihlerin anılması sırasında (ilâhî) rahmet iner.” Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, 2/70-1772.

Taşköprü-zâde henüz hayattayken *Şakāiku'n-nu'māniyye*'yi tercüme edip ona gösteren Âşık Çelebi (ö. Şaban 979/ Aralık-Ocak 1571-72) 967/1559-60 yılında aynı eserin zeylini de kaleme almıştır.¹ Âşık Çelebi, Taşköprü-zâde'nin (ö. Receb 968/ Mart-Nisan 1561) bıraktığı 965/1557-8 yılından itibaren Arapça olarak *Şakāik*'ı tezyil etmeye başlar. Nitekim zeylindeki ilk biyografi sahibinin vefat tarihi 968/1560-61'dir. Yazar 42 şahsın vefeyâtını vererek eseri Sultan II. Selim döneminin ortalarına kadar getirir. *Tetimmatü 'ş-şakāik*'ta biyografisi verilen son şahsın vefat yılı 976/1568-69'dur.²

1.3.2. *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzli'r-Rûm – Alî bin Bâlî*

Munuk Alî veya Hısım Alî Çelebi isimleriyle de bilinen Alî b. Bâlî (ö. Receb 992/ Temmuz-Ağustos 1584) Taşköprü-zâde'nin bıraktığı yerden kendisinin yaşadığı zamana kadar *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye bir zeyil kaleme almıştır.³ Biyografilerindeki vefat bilgilerine göre eser 968/1560-61 – 991/1583-84 yılları arasında hayatını kaybeden bilgin ve şeyhlerin hâl tercemelerini ihtiva etmektedir. Diğer bir deyişle Kânûnî Sultan Süleyman (ö. Safer 974/ Ağustos-Eylül 1566) (sonu), Sultan II. Selim (ö. Şaban 982/ Kasım-Aralık 1574) ve Sultan III. Murad (ö. Cemâdiyelülâ 1003/ Ocak-Şubat 1595) (başlangıcı) tabakalarından oluşmaktadır. *el-'Ikdu'l-manzûm*'da yaklaşık olarak 85 şahsın biyografisi bulunmaktadır. Bu eser de *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve *Âşık Çelebi Zeyli* gibi Arapça olarak kaleme alınmıştır.

¹ Levend, age, s. 355-356.

² *Âşık Çelebi Zeyli*'nde biyografisi bulunan şahıslar şunlardır: Taşköprü-zâde, Yahyâ b. Nüreddîn el-Emîn (Emîn-zâde), Muhyiddîn Mehmed b. Mahmud (Hoca Kayını), Mehmed Şah b. Sinan Çelebi el-Yegân, Muslihiddîn Mustafa b. Pîr Alî en-Niksârî, Muslihiddîn Mustafa b. Şa'ban (Sürûrî), Muhyiddîn Mehmed b. İbrahim (Cürcân), Muhyiddîn Mehmed el-Arabî, Muhyiddîn b. İbrahim (Dünbek-zâde), Ni'metullah (Rüşenî), Şâh Alî Çelebi b. Kasım Beg, Şeyh Mehmed Çelebi b. Şeyh Safiyüddîn el-Bursevî, Abdulvehhab Çelebi b. Abdurrahman, Ahmed Çelebi b. Ebussuud, Kurd Ahmed b. Hayreddîn, Abdalbâkî b. Alaaddîn Alî el-Arabî, Abdalbâkî b. Mehmed Şâh el-Fenârî, Yusuf Çelebi el-Fenârî, Şeyh Abdurrahman b. Şeyh Cemâleddîn el-Merzifonî, Muhyiddîn Mehmed b. Ebussuud, Muhyiddîn Mustafa b. Mî'mâr-zâde, Dârib Muhyiddîn, Abdullatif b. Fethullah, Küçük Tâceddîn, İmâm-zâde Muhyiddîn, Muhyiddîn Mehmed (Hekîm Çelebi), Sâlih b. Celâleddîn (Celâl-zâde), Muhyiddîn Mehmed, Muhyiddîn b. Ahaveyn, Alaaddîn Alî Çelebi el-Manavgadî, Ahmed Çelebi b. Ahî el-Konevî, Tâceddîn İbrahim el-Manavgadî, Mustafa b. Celâl Tevkî'î, Muhyiddîn Mehmed b. Şeyh Turud, Muhyiddîn Mehmed b. Abdulvehhab, Emîr Hasan Niksârî, İbnü'l-kara Davud el-Kocavî, Şeyh Mehmed b. el-Kaysûnî, Kutbuddîn eş-Şirvânî el-Acemî, Mevlânâ Latîfî, Abdurrahman b. Mustafa (Abdurrahman el-Esved).

³ Gönül [Necatigil], agm, s. 156.

el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm Mısır Bulak'ta H. 1299, 1310'da *Vefeyâtü'l-a'yân* kenarında¹ ve Beyrut'ta 1975'te *Şakâiku'n-nu'mâniyye* ile birlikte² basılmıştır.³ Oskar (Osman) Rescher eseri Almancaya çevirmiştir.⁴ Alî b. Bâlî'nin zeylinin pek çok yazma nüshası Türkiye'nin çeşitli kütüphanelerinde mevcuttur ancak henüz Türkçeye çevrilmiş değildir.

1.3.3. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik* – Nev'î-zâde Atâyî

Nev'î-zâde Atâyî'nin (ö. 1046/1636-37) eseri mevcut olanlar içerisinde Türkçe kaleme alınan ilk *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeylidir. Atâyî, Mecdî Mehmed Efendi'nin tercümesini esas aldığı ve zeylini yazmaya 1042/1632-33 yılında başladığını belirtir. *Zeyl-i Şakâik* ve *Zeyl-i Atâyî* isimleriyle de bilinen meşhur eserin yazılışı 1044'ün Rebûlevvel'inde (Ağustos-Eylül 1634) tamamlanmıştır.

Atâyî, mukaddime bölümünde Taşköprü-zâde'nin bıraktığı sene olan 965/1557-58'den eseri yazmaya başladığı yıl olan 1042/1632-33'e kadarki süreyi kapsayan bir zeyil yazma niyetinde olduğunu belirtir⁵ fakat *Hadâiku'l-hakâik* 940/1533-34 ile 1044/1634-35 senesi arasında vefat eden ulemanın biyografilerini içine almaktadır. Onuncu Osmanlı hükümdarı olan Kânûnî Sultan Süleyman'dan on yedinci Osmanlı sultanı IV. Murad'a (ö. Şevval 1049/ Ocak-Şubat 1640) kadar geçen süre, biyografi ve tarihî olaylar bağlamında, sekiz tabaka altında ele alınmaktadır. *Atâyî Zeyli*'nin ihtiva ettiği hâl tercemesi sayısı 1135'tir. Bu sayı, eseri zamanına kadar yazılan en hacimli *Şakâik* zeyli kılmaktadır. İstanbul'da 2 cilt olarak basılan⁶ eserin yurtiçinde ve dışında olmak üzere toplam 52 yazma nüshası bulunmaktadır. Bu haliyle *Hadâiku'l-hakâik*, *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeyilleri içerisinde en rağbet gören eserdir, demek mümkündür.

1.3.4. *Tekmiletü'z-zeyl* – Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb

¹ bk. İbn Hallikân, *Vafayât al-a'yân*, Bulak 1299, 1310. (Bu eserin kenarında yer almaktadır.)

² bk. Taşköprü-zâde Ahmed İsmeddin Efendi, *eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut 1975. (Bu eserin sonunda yer almaktadır.)

³ Levend, age, s. 356.

⁴ bk. Oskar (Osman) Rescher, *Taşköprüzâde eş-Şaqa'ik en-No'manijje fortgesetzt von 'Ali Miniq unter dem Titel el-'iqd el-manzûm fî dikr afâdil er-Rûm*, Mit Zusaetsen, Verbesserungen und Anmerkungen nach dem Randdruck Cairo, Stuttgart 1934, s. 139.

⁵ Nev'î-zâde Atâyî, agy, 1a.

⁶ bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Zeyl-i Şakâik li-Atâyî*, İstanbul 1268.

Tekmiletü'z-zeyl, Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletü'ş-şakâik'a yazılan bir zeyildir. Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb (ö. Şevval 1136/ Haziran-Temmuz 1724), kendisinin hâmîsi olan Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin (ö. Rebûlâhir 1115/ Ağustos-Eylül 1703) tavsiyesi üzerine bu zeyli kaleme almaya başlamıştır.¹ Eserini tamamlayıp beyaza geçmek üzere iken Feyzullah Efendi'nin katline sebebiyet veren Edirne ayaklanması baş gösterince müsveddeleri imhâ etmeyi düşünmüştür. Müellif, siyasî çalkantıların dindiği bir zamanda müsveddelerini beyaza çekip Şehid Ali Paşa'ya (ö. Şaban 1128/ Temmuz-Ağustos 1716) sunmuştur.²

Uşşâkî-zâde Zeyli beş tabakadan oluşmaktadır. Bu tabakalara isimlerini veren hükümdarlar Sultan IV. Murad, Sultan İbrahim, Sultan IV. Mehmed, Sultan II. Süleyman ve Sultan II. Ahmed'dir. Nev'î-zâde Atâyî'nin bıraktığı sene olan 1044/1634-35 ile 1106/1694-95 yılları arasında vefat eden ilim adamı ve şeyhlerin biyografilerini içermektedir. *Tekmiletü'z-zeyl*'de 540 kişinin hâl tercemesi bulunmaktadır.³ Bu zeyil de *Hadâiku'l-hakâik* gibi biyografilerle birlikte geniş tarihi bilgiler ihtiva etmektedir. Eser üzerine Ramazan Ekinci bir doktora çalışması yapmıştır.⁴

1.3.5. *Vekâyi'ü'l-fuzalâ – Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed*

Vekâyi'ü'l-fuzalâ, Şakâiku'n-nu'mâniyye tercüme ve zeyilleri içerisinde en hacimli olanıdır. Bu eser de *Tekmiletü'z-zeyl* gibi *Atâyî Zeyli*'ne zeyil olarak yazılmıştır. Şeyhî Mehmed (ö. 1145/1732-33), eserini tesis sürecinde müsveddeleri temize çekmek üzereyken Uşşâkî-zâde Hasîb'in Atâyî'ye bir zeyil yazdığını duyduktan sonra bu işten vazgeçmiştir. Ancak *Uşşâkî-zâde Zeyli*'ni inceleyip başarısız bir eser olduğunu ve az bir süreyi kapsadığını müşâhede edince kendi zeylini beyaza geçmeye karar vermiştir.⁵

Şeyhî Mehmed Efendi Zeyli üç ciltten oluşmaktadır. İlk iki cildi yazarın kendisi kaleme almıştır. Üçüncü cilt için gerekli bilgileri tamamladıktan sonra bunları metne dönüştürmeye Şeyhî'nin ömrü yetmeyince oğlu Hasan (ö. [?]) tarafından bu cilt hazırlanmıştır. Birinci cilt 1043/1633-34 – 1098/1686-87, ikinci cilt 1099/1687-88 –

¹ Gönül [Necatigil], agm, s. 165.

² Levend, agt, s. 357.

³ Ramazan Ekinci, *Uşşâkî-zâde Hasîb'in Zeyl-i Şakâik'i (İnceleme-Metin-Dizin)*, Celal Bayar Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Manisa 2014, s. 171.

⁴ bk. agt.

⁵ Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiü'l-Fuzalâ*, (tıpkıbasım A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 3.

1130/1717-18, üçüncü cilt ise 1131/1718-19 – 1143/1730-31 yıllarını kapsamaktadır.¹ Bu üç ciltte yedi tabaka altında toplam 2058 âlim ve şeyhin terceme-i hâli vardır.² Eser şair biyografilerini ayrı bir kategoriye almasıyla da diğer zeyillerden ayrılır.

Vekâyi'ü'l-fuzalâ'nın çeşitli kütüphanelerde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır. Eser ile ilgili Cemal Karabaşoğlu ve İsmail Kayacıoğlu birer yüksek lisans çalışması yapmış³, Burcu Karakaya bir bildiri sunmuştur.⁴

1.3.6. *Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik – Fındıklılı İsmet Efendi*

Fındıklılı İsmet'in (ö. Şevval 1322/ Aralık-Ocak 1904-5) *Tekmiletü'ş-şakâik*'ı en son kaleme alınan *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeylidir. Hatime bölümünde ifade edildiğine göre yazar *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın telifinden sonra uzun bir süre Osmanlı âlimlerinin hâllerini anlatan bir eserin yazılmaması üzerine bu tarz bir kitap için çalışmalara başlamış ve yirmi beş sene süren bir emekten sonra Şeyhî Mehmed'in bıraktığı 1143/1730-31'den 1314/1896-97 yılına kadarki sürede vefat eden din âlimi ve şeyhlerin hâl tercemelerini barındıran sekiz ciltlik bir zeyil kaleme almıştır. Fakat büyük Fındıklı yangınında yazarın tüm kitaplarıyla birlikte bu telif de yanmıştır. İsmet Efendi bu olaydan sonra hatırladığı kadarıyla eserini tekrar kaleme almaya başlamış, ancak bu sefer ortaya çıkan kitap dört cilt ederinde olmuştur. Bu kitaptan kısımları peyderpey sunma gayesi taşıyan müellif, sadece 25 ve 26. cüz'lerini Sultan II. Abdülhamit'e (ö. Rebûlâhîr 1336/ Şubat 1918) sunmuştur.⁵ Şimdi elimizde bulunan ünik nüsha bu cüzlerin birbirine eklenmesiyle vücut bulmuştur.⁶ Söz konusu nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 9290'da kayıtlıdır.

Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik sadece Sultan I. Mahmud tabakasından müteşekkil olup 1143/1730-31 – 1168/1754-55 yılları arasında vefat eden ulemâ ve meşayihden 370 kişinin biyografisini ihtiva etmektedir. Osmanlı Devleti'nin

¹ Gönül [Necatigil], agm, s. 166.

² Ekinci, agt, s. 86.

³ bk. Cemal Karabaşoğlu, *Salim ve Safayî Tezkireleriyle Vakayii'l-fuzalâ'daki Musikişinaslara Dair Bilgiler*, Marmara Üniv., SBE, Basılmamış YL Tezi, İstanbul 2003; İsmail Kayacıoğlu, *Şakâiku'n-nu'mâniyye Zeyillerinden Vekâyii'l-fudalâ'daki Şair Biyografileri*, Gazi Üniv., SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1998.

⁴ bk. Burcu Karakaya, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ'nın Tezkire Kısımının Önemi ve Dönem Tezkireleri Arasındaki Yeri*, İKÜ III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul 2010.

⁵ Fındıklılı İsmet, *Tekmiletü'ş-şakâ'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakâ'ik* (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 478.

⁶ Gönül [Necatigil], agm, s. 168.

modernleşme çabalarının olduğu bir zamanda yazıldığı için modern biyografik eserlerden izler taşımaktadır (Ayrıntılı tahlil için bkz. 1. Bölüm 2.8. numaralı md.).

Fındıklılı İsmet Zeyli'nin ilk kısımları Türk Tarih Encümeni Mecmuası'nda – 1925 senesinde sayı 12 (89) ve 1926 senesinde 15 (92) olmak üzere– 4 sayı boyunca yayımlandı fakat devamı getirilmedi.¹ Bu eser ile ilgili herhangi bir müstakil akademik çalışma henüz gerçekleştirilmiş değildir.

1.4. Yazıldığı İddia Edilen Ancak Elde Nüshası Bulunmayan Eserler

1.4.1. Tercümeleler

1.4.1.1. Âşık Çelebi Tercümesi

Nev'î-zâde Atâyî *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta Âşık Çelebi'nin eserleri hakkında bilgi verirken “*Şakâik-ı Nu'mâniyye*'yi terceme eyleyüp Taşköprü-zâde Efendi merhûma 'arz eyledükde 'Mevlânâ Âşık, biz bunu Türkî yazmış-ıduk. Tercemede bîhûde zahmet ihtiyâr itmişsüz.' diyü latîfe idüp kitâb-ı mezbûrun sehlü'l-ahz olduğına işâret iderler.”² biçiminde bir anekdot anlatır. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere Âşık Çelebi *Şakâik*'i Türkçeye tercüme edip Taşköprü-zâde'ye göstermiştir. Fakat yurtdışı ve yurtiçi kütüphanelerinin herhangi birisinin katalogunda bu eserin nüshasına rastlanamamıştır.

1.4.1.2. Mehmed b. Yusuf el-Çerkes Tercümesi

Ârif (ö. [?]), “*Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Tekarrürü Devrinde İlim ve Ulemâ*” isimli makalesinde³ ve Bursalı Mehmed Tahir (ö. 1925) “*Osmanlı Müellifleri*” adlı eserde⁴ Mehmed bin Yusuf el-Çerkes'in (ö. 1098/1686-87 [?]) İmâm Sa'lebî'nin (ö. 427/1035-36) *Kıyas-ı Enbiyâ*'sı, Vâkıdî'nin (ö. 207/822-23) *Fütûhu's-Şâm*'ı ile birlikte Taşköprü-zâde'nin *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'sini Türkçeye çevirdiği bilgisini verir.⁵ Bugün

¹ Levend, age, s. 364.

² Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 106b.

³ Ârif, “Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Tekarrürü Devrinde İlim ve Ulema”, *Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1332, Sayı 2, s. 137.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1342, C. 3, s. 148.

⁵ Gönül [Necatigil], agm, s. 153.

Mehmed el-Çerkes'in *Terceme-i Kısas-ı Enbiyâ* ve *Terceme-i Fütûhu's-Şâm*'ı elimizde bulunmaktadır ancak *Şakâik* tercümesi ile ilgili herhangi bir kayıt yoktur.

1.4.2. Zeyiller

1.4.2.1. Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi Zeyli

Nev'î-zâde Atâyî *Şakâik Zeyli*'nin mukaddimesinde "Saçlı Emîr-zâde Yılcık ve Lutfi Beg-zâde mahdûmı ve Seyrek-zâde ve İştibâ Sadrî Çelebi ve Husrev-zâde zeyl yazmışlardır. 'Abdu'l-Kerîm Efendi dahı bir kaç tercemeye hayli revnak virmişlerdür."¹ cümleleriyle *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye zeyil yazan kişilerin isimlerini vermektedir. *Hadâiku'l-hakâik*'taki hâl tercemesine bakılırsa bu cümlede yer alan Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi (ö. 1020/1611-12), Kutb-ı Mekkî'nin (ö. 990/1582) *Târîh-i Yemen*'inin mütercimi Hüsrev-zâde Mustafa Efendi'nin (ö. Cemâdiyelülâ 1000/ Şubat-Mart 1592) oğludur. 969 Zilka'de'sinin 14. günü (16 Temmuz 1562) dünyaya geldi. Çeşitli yerlerde müderrislik ve kadılık yaptı. 1020/1611-12 yılında vefat etti. Terceme-i hâlinin sonunda yer alan "Zemânında vâki' olan silsileleri üstâd-ı ahter-şinâs gibi yevm-i vukû'ı, belki sâ'at-ı tahvîli ile zabt eyleyüp târîhlerinde dakîka fevt itmemişdür. Ol bâ'isdür ki bu hakîr dahı iltizâm-ı mâ-lâ-yelzem ve tecdîd-i ahkâm-ı takvîm-i pârine içün izâ'at-ı celfe-i kalem kılmışdur."² ibaresine göre zamanında meydana gelen önemli olaylara yer verdiği bir eseri vardır. Bu eserde söz konusu olayların tarihlerini isabetli bir biçimde kaydetmiştir. Onun bu eseri yüzünden Atâyî bir önceki senenin hadiselerini yeniden yazarak boşuna bir çaba ile kaleminin kenarını zayi etmiştir. Son cümle ile Atâyî kendi zeylinin Hüsrev-zâde'nin eseriyle karşılaştırılacak olursa boşuna bir çaba ürünü olduğunu söyleyerek ona iltifatta bulunmaktadır.

Bu ifadelerden içerisinde tarihî olayların da anlatıldığı bir *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeyli yazdığı anlaşılan Hüsrev-zâde Efendi'nin bu eserini Nev'î-zâde Efendi kaynak olarak kullanmıştır. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta geçen "... merhûmun mezâr-ı fâ'izü'l-envârından انا لله وانا اليه راجعون³ âyet-i kerîmesini ısgâ itdüklerini Husrev-

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 1b.

² agy, vr. 330a.

³ *Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi*, 02/ 156, "Şüphesiz ki biz Allah için varız ve şüphesiz ki ona döneceğiz."

zâde merhûm imlâ itmişdür.”¹, “... bunlar sıfru’l-yed kalmış iken Tebrîz kazâsı virildi, fî Rebî’u’l-âhir sene 1007. ez-Defter-i Husrev-zâde.”² ve “Tokuz yüz altmış tokuz Zi’l-ka’de’sinün on dördüncü günü yevm-i hamîsde zuhûr itdüğü defterinde mestûrdur.”³ cümlelerindeki bilgilere Hüsrev-zâde’nin zeyli kaynaklık etmiştir. Son cümleden anlaşıldığı kadarıyla Hüsrev-zâde Efendi zeylinde kendi biyografisine yer vermiş olmalıdır.

Zeyl-i Atâyî’de ismi Tâceddîn olan bir şahsın biyografisi kaleme alınırken *Hüsrev-zâde Zeyli* için şu ifade kullanılmıştır: “Hafî olmaya ki Husrev-zâde merhûmun defterinde Tâc’lar emvâc-ı bahr-ı mevvâc gibi telâtum ü tefâkum ve yevm-i tehânî-i sudûrda cem’ olan müzevvece-i erbâb-ı tarîk gibi tezâhüm ü tesâdüm eyleyüp destâr-ı mestân gibi perîşân ve pîş-mükevver gibi der-hem ü pîçân olmasun diyü bu mertebe tefrîk ve nîşger-i hâme isâle-i kutr-ı beyân için tazyîk olındı.”⁴ Bu ifade ile Atâyî, Hüsrev-zâde’nin zeylinde ismi Tâceddîn olan oldukça fazla kişinin bulunduğunu, kutlama yapılan bir mekândaki müderris kavuklarına benzer şekilde birikip, sıkışıp sarhoş sarıkları gibi perişan olmamaları için bu kişilerin en önemlilerini eserine aldığını ifade etmektedir.

Ayrıca *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik* isimli eserin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Efendi Bölümü 1284 numarada kayıtlı nüshasının zahriyesinde *Şakâik-ı Nu’mâniyye*’ye zeyil ve tercüme yazan kişilerin listesi yer almaktadır. Yazarı belli olmayan bu bilgi notunda “Hüsrev-zâde zeyl yazmışdur.” şeklinde bir cümle görülür.

Bütün bu anlatılanlar ışığında özetle Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi’nin hem tarihî hadiseleri hem de ulema biyografilerini içeren bir *Şakâik* zeyli olduğunu, bu zeylin yazarın kendisi dâhil pek çok şahsın biyografisini ihtiva ettiğini, Atâyî’nin de bu eserden yararlandığını söylemek mümkündür.

Maalesef *Hüsrev-zâde Zeyli* şu an için elde mevcut değildir.

1.4.2.2. *İştibli Hüseyin Sadrî Çelebi Zeyli*

¹ agy, vr. 261a.

² agy, vr. 272b.

³ agy, vr. 330a.

⁴ agy, vr. 334b.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ta yer alan “Şakâik zeyli yazup tevârîh-i ulemâya i'tinâ ve has u hâr-ı elfâz-ı za'îfe üzere binâ itmişdür. Doksan hudûdına dek îsâl ve dikkat idüp tettebbu'-ı tevârîh-i mâh u sâl eylemişdür.”¹ ibaresine göre Hüseyin Sadrî (ö. 993/1585) dil ve üslubu zayıf bir zeyil ile *Şakâik-ı Nu'mâniyye*'yi 900/1494-95 yılına kadar getirmiştir. Ayrıca *Atâyî Zeyli* mukaddimesinde yer alan *Şakâik* zeyli yazarlar listesinde de² Sadrî'nin adı geçmektedir. Buna rağmen Türkiye yazmaları toplu elektronik katalogunda İştibli Sadrî adına kayıtlı herhangi bir eser bulunmamaktadır.

1.4.2.3. Saçlı Emîr-zâde Abdülkâdir Yılcık Efendi Zeyli

Atâyî'nin biyografisini verirken *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye zeyil yazdığını bildirdiği başka bir bilgin de Abdülkâdir Yılcık Efendi'dir (ö. 1000/1591-92). “Zeyli-i Şakâik yazmışdur. Elfâzı süst ve terâkîbi nâ-dürüstür.”³ ifadesinden Yılcık Efendi'nin bir zeyil yazdığı ve bu eserin genel itibarıyla dilinin, anlatımının başarısız olduğu anlaşılmaktadır. Atâyî'nin verdiği bu bilgiyi *Fezleke*⁴ ve *Nâimâ Tarihi*⁵ de aynen tekrarlar.

Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*'nde Paris Milli Kütüphanesi No. 2164'te Yılcık Abdülkâdir'in zeylinin bir nüshasının olduğunu belirtir.⁶ Türkiye kütüphanelerinde bu eser ile ilgili herhangi bir kayıt henüz mevcut değildir.

Behçet Gönül “*İstanbul Kütüphanelerinde al-Şakâ'ik al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri*” isimli makalesinde Atâyî'nin Yılcık Efendi'nin zeylinden istifade ettiği bilgisini verir.⁷ Atıfta bulunduğu sayfanın der-kenarında “Bazı defâtîrde merhûmun şehâdeti dokuz yüz seksan bir Zilka'de'sinde yazılıdır. Yılcık Efendi'ye bu târîhdür demişler.”⁸ notu yer almaktadır. Matbu nüshadan alınan bu not güvenilir bir yazmada “... Yılcık Efendi'ye dahı bu târîhde verilmiş dimişler, görüle.”⁹

¹ agy, vr. 182b.

² agy, vr. 1b.

³ agy, vr. 204b-205a.

⁴ Zeynep Aycibin (haz.), *Kâtip Çelebi - Fezleke - Tahlil ve Metin*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 224.

⁵ Nâimâ, *Târîh*, İstanbul 1280, C. 1, s. 74.

⁶ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev.) Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s. 96.

⁷ Gönül [Necatigil], agm, s. 159.

⁸ Nev'îzâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 152.

⁹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 90b.

biçimindedir. Söz konusu not Küçük Nûreddîn (ö. Safer 979/ Haziran-Temmuz 1571) isimli zâtın hâl tercemesinin yan tarafında yer almaktadır. Bu şahıs vefat ettikten sonra yerine Yılcık Efendi atanmıştır. Adı geçen kişinin vefat ettiği ve görevinin Yılcık'a verildiği yıl, bazı kaynaklarda farklı bir tarihle yazıldığı için Atâyî bu durumu tetkik etmesi gerektiği notunu kendisi için yazmıştır. Haliyle burada *Yılcık Zeyli*'nden alıntılanan bir bilgi değil, onun atanma tarihinin Atâyî tarafından tespit çabası söz konusudur. Bu nedenle Atâyî'nin *Abdülkâdir Efendi Zeyli*'nden istifade ettiği bilgisi doğru görünmemektedir.

1.4.2.4. Seyrek-zâde Emrullah Mehmed Efendi Zeyli

Hakkında “*Şakâik-ı Nu‘mâniyye*’ye zeyli ve kenârında ilhâkâtı vardır. Ekseri şütûm olmanın şöhret bulmamıştır.”¹ cümlesini kuran Nev‘î-zâde Atâyî’ye göre Seyrek-zâde Emrullah’ın (ö. 1008/1599-1600) bir *Şakâik Zeyli* vardır. İçerisinde çokça sövüp sayma barındırdığı için rağbet görmemiştir. Türkiye kütüphanelerinde *Seyrek-zâde Zeyli* ile ilgili herhangi bir kayıt bulunamamıştır.

1.4.2.5. Hamidli Karaca Ahmed Efendi Zeyli

Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik* isimli zeylinde Hamidî Karaca Ahmed’in (ö. 1024/1615-16) bir *Zeyli-i Şakâik* yazıp kendi zamanına yetişen ulemânın hâllerini aktardığını, fakat bu eserin sonbahar yaprakları gibi dağılıp yok olduğunu belirtir.² Muhtemelen bu eser kaynak tutularak, *Sicill-i Osmânî*,³ *Osmanlı Müellifleri*⁴ ve *Fezleke*’de⁵ de aynı bilgiler tekrar edilir. Bu zeylin de herhangi bir nüshası tespit edilememiştir.

2. ŞAKÂİKU’N-NU‘MÂNİYYE VE ZEYİLLERİNDE ESER TERTİBİ VE BİYOGRAFİ TANZİMİ

¹ Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 264a.

² agy, vr. 349a.

³ Nuri Akbayar (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1996, C. 1, s. 180.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir, age, C. 1, s. 402.

⁵ Aycibin, agt, s. 614.

Sanatsal bir faaliyeti tekil bir fiilden çıkarıp edebî bir geleneğe dönüştüren şey birden çok sanatçının sahip oldukları ortak amaç ve düşüncüyü birbirinden haberdar olarak bir ürüne dönüştürmesidir. Söz konusu bu eylemde sanatçıların ortağı oldukları fikirleri hep üzerine bir şeyler koyarak dönüştürmesi, geliştirmesi ve daha ileriye taşınması esastır. *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyillerinde yazarların Osmanlı bilginlerinin yaşam bilgilerini, menkıbelerini, eserlerini sonraki kuşaklara aktarma amacıyla belirli bir yazım formatında, birbirlerinin yaptıklarını göz önünde bulundurup daha iyisini ortaya koymaya çalışarak bir edebî gelenek tesis ettikleri görülmektedir.

Biz de bu bölümde müelliflerin eserleri tertip ve biyografileri tanzim ederken kullandıkları usulleri inceleyerek *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyilleri geleneğinin tekâmül sürecini bu iki edebî veri üzerinde tespit etmeye çalışacağız. Söz konusu bu incelemelerde ilgili geleneğin omurgasını oluşturan en önemli eserler esas alınmıştır.

2.1. eş-Şakāiku'n-nu'māniyye fî 'Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye – Taşköprü-zâde Ahmed İsâmeddîn Efendi¹

İslâm geleneğinde sahabe, tâbiin, ulemâ, şair, mutasavvıf gibi sahip oldukları hususî özellikleri cihetiyle bir sınıf oluşturabilecek şahsiyetlerin biyografilerini konu edinen telif türüne tabakat adı verilir.² Tabakat türünde eserler ilk olarak Arap edebiyatında ortaya çıkmıştır. Ebû Nuaym-ı İsfehânî'nin (ö. Muharrem 430/ Ekim-Kasım 1038) *Hilyetü'l-evliyâ'sı* ve Hatîb-i Bağdâdî'nin (ö. Zilhicce 463/ Ağustos-Eylül 1071) *Târîh-i Bağdad* isimli Bağdat'ta yaşamış hadis âlimlerinin hâl tercemelerini içeren eseri bu türün ilk örnekleri kabul edilmektedir. Şairleri konu edinen tabakat nev'inden ilk eser olarak Muhammed b. Sellam el-Cumâhî'nin (ö. 231/845-46 [?]) *Tabakatü's-şu'arâ* isimli eseri kabul edilmektedir.³ Söz konusu bu eserlerde genellikle

¹ Bu başlık altında yapılan incelemelerde *Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin aşağıdaki neşirleri esas alınmıştır:

- Ahmed Subhi Furat (haz), *Eş-şekāiku'n-nu'māniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye-Taşköprülüzâde*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1985.
- Taşköprü-zâde Ahmed İsâmeddîn Efendi, *eş-Şakāiku'n-nu'māniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut 1975.
- Muharrem Tan (haz.), *Taşköprülüzâde - Osmanlı Bilginleri (eş-Şakāiku'n-Nu'māniyye fî ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye)*, İz Yay., İstanbul 2007.
- Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu No. 5312 ve 964.

² İsmail Durmuş, "Tabakat", *DİA*, Ankara 2010, C. 39, s. 288.

³ Mustafa İsen vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2009, s. 8.

şahsiyetler taşıdıkları bazı ortak niteliklere göre tasnif edilip tabaka adı verilen bölümlere yerleştirilir. Nitekim tabakat türünün örneklerinden biri olan Sehî Bey'in (ö. 955/1548-49) *Heşt Behişt* isimli eserinde şu şekilde bir tertip söz konusudur:

1. Tabaka: Devrin Padişahı Kânûnî Sultan Süleyman (Muhibbî)
2. Tabaka: Başlangıçtan Kânûnî'ye Ginceye Kadar Şair Padişah ve Şehzâdeler
3. Tabaka: Devlet Büyüğü Şairler
4. Tabaka: Bilgin Şairler
5. Tabaka: Sehî Bey'den Önce Yaşamış Şairler
6. Tabaka: Sehî Bey'in Gençliğinde Ünlü Olan Şairler
7. Tabaka: Eser Yazıldığı Hayatta Olan Şairler
8. Tabaka: Yetenekli Genç Şairler.¹

Tabakat türündeki ilk eserlerde tertip yöntemi bu basit yöntemeye dayalıydı. Ancak zamanla farklı metotlar geliştirilerek kompozisyonu daha komplike eserler ortaya konulmuştur. Bu bağlamda ilk köklü değişiklik el-Merzubânî'nin (ö. Şevval 384/ Kasım-Aralık 994) *Mu'cemü's-şuarâ* isimli eserinde görülmektedir. Bu eserde ilk defa tabakalarda yer alan şahsiyetler alfabetik sıraya göre dizilmeye başlanmıştır. 14. yüzyılın başlarında yaşamış olan Alemüddin el-Birzâlî (ö. Zilhicce 739/ Haziran-Temmuz 1339) ise biyografileri yüzyıllara göre tanzim fikrini ortaya attı. Yöntem konusunda diğer köklü yenilik ise 15. yüzyıl bilginlerinden İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. Zilhicce 852/ Ocak-Şubat 1449) uyguladığı ölüm tarihi esasına dayalı tertip şeklidir.²

Şakāiku'n-nu'māniyye geleneğinin ilk halkası olan *eş-Şakāiku'n-nu'māniyye fi 'Ulemâ'i'd-devleti'l-'Osmâniyye* isimli eser de tabakat türüne giren bir eser olup tertibinde tabaka yöntemi kullanılmıştır. Yukarıda değinildiği gibi ilk tabakat türündeki eserlerde yazarlar genellikle ellerindeki malzemelere göre şahsiyetlerin ortak noktalarını bulup bunları tabakalara dönüştürürlerdi. Daha sonra bu tabakalarda yer alan kişileri ya alfabetik sıraya, ya yüzyıllara göre ya da ölüm tarihlerine göre dizerlerdi. *Şakāiku'n-Nu'māniyye*'nin mukaddimesinde yer alan ...*Bir çok âlimin vefat tarihlerini bilemediğim için kitabı Osmanlı sultanlarının tertibine göre sıralayıp düzenleyerek eş-*

¹ Sehî Bey, *Tezkire – Heşt Behişt*, Tercüman Gazetesi 1001 Temel Eser Yay., İstanbul 1980, s. 14-16.

² İsen vd., *age*, s. 8.

*Şakāiku'n-nu'māniyye fî 'Ulemâ'i'd-devleti'l-'Osmâniyye adını verdim...*¹ ifadesinden anlaşıldığına göre Taşköprü-zâde eserini biyografisini vereceği şahsiyetlerin ölüm tarihlerine göre tabakalar oluşturup bunları bu bölümlere yerleştirerek tertip etmeyi tasarlamıştır ancak şahsiyetlerin çoğunun ölüm tarihini bilemediği için Osmanlı Devleti hükümdarlarını birer tabaka kabul etmiş, hangi şahsiyet hangi padişahın zamanında yaşamışsa o şahsiyeti o padişahın tabakasına yerleştirmiştir.

Şakāiku'n-Nu'māniyye'deki bu hükümdarları tabaka olarak belirleme yöntemi Osmanlı edebiyatında ilk defa Taşköprü-zâde tarafından uygulanan bir usuldür. Kendisinin deyimiyle şartların zorlamasıyla tercih ettiği bu yöntem basitliği ve neredeyse tüm Osmanlı vatandaşlarının bildiği bir sıralamaya dayanmasıyla oldukça yararlı olmuştur. Bu özellik *Şakāiku'n-Nu'māniyye*'yi başarılı ve değerli bir eser kılan nedenlerden biri durumundadır.

Taşköprü-zâde *Şakāik*'ta tabakalara geçmeden önce konuya bir mukaddime ile giriş yapar. Klâsik mensur eserlere nazaran kısa diyebileceğimiz bu bölümde yazar, Allah'a şükürlerini sunar. Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına salât eder. Küçüklüğünden beri tarihi metinleri okumaktan keyif aldığını, okuduklarını zihninde biriktirdiğini söyler. Diğer memleketlerde kaleme alınan kitapların o ülke bilginlerinin hayatları hakkında bilgilerle dopdolu olduğunu ancak Osmanlı ülkesinde henüz bu tarzda bir eserin yazılmadığını ifade eder. Telif sebebini bu duruma bağlar. Bazı eserlerde yazılış sebebi bir başlık altında müstakil surette verilirken Taşköprü-zâde bunu mukaddime içerisinde, muhtasar biçimde sunar. Eserin ismini verir, bu ismi seçmesinin nedenini açıklar. Dönemin hükümdarı olan Kânûnî Sultan Süleyman'a (ö. Safer 974/ Ağustos-Eylül 1566) dua ederek mukaddime bölümünü bitirir.²

Taşköprü-zâde Efendi bu kısa mukaddimeden sonra eserin esasını oluşturan tabakalara geçer. Yazar biyografilerini vereceği bilginler hangi hükümdarın zamanında yaşamışsa o padişahın ismini ve tahta geçiş yılını "H. 820 Yılında Sultan Olarak Biat Edilen Sultan Bayezit Han Oğlu Sultan Mehmet Döneminde Yaşayan Bilginler"³ örneğinde olduğu gibi tabakanın başlığı yapar. Tabaka başlıklarının altına bir dibace veya herhangi bir bilgi yazmadan hakkında bilgi vereceği şahsiyetin ismini açarak biyografik bilgiler vermeye başlar. Arapça olarak yazılan bu eserde bir şahsiyetin biyografisi bitince "min-hüm (Onlardan)" ifadesiyle başka bir kişinin hâl tercemesine

¹ Tan, age, s. 19.

² age, s. 19.

³ age, s. 71.

geçilir. Bu durum metinde yer alan biyografileri müstakil başlığı olan belirli bir bölüm olmaktan çıkartmaktadır. Böylelikle biyografileri “Ve Onlardan (Başka) Bir Molla ...” gibi bir anlamla tabakaya bağlı, başlıkları sadece tabaka isimleri olan, alt başlığı bulunmayan bir eser tertibatı ortaya çıkmaktadır. Eserin muhtevasına göre başlık, alt başlık ve yan başlıkların bir kompozisyon halinde verilmesi yazım tekniği açısından önemli bir husustur. Anlatı malzemesinin hacminin genişliğine rağmen *Şakāiku’-Nu’māniyye*’de eserin iskeletini daha belirgin hale getirecek bir düzenlemenin başlıklarla yapılmamasının teknik açıdan bir eksiklik olduğunu söylemek mümkündür. Bu bir bağlama ifadesiyle şahsiyetlerin tabakaya bağlanması ve ince ayrıntıya girilmemiş bölüm düzenlemesi *Şakāiku’-Nu’māniyye* geleneğinin ikinci ve üçüncü halkaları olan Âşık Çelebi ve Alî b. Bâlî zeyillerinde de görülmektedir. Mecdî’den itibaren ise biyografilere “mevlânâ” veya “el-mevlâ” ile başlayan müstakil bir başlık verme yöntemi uygulanmaya başlanır.

Şakāiku’-Nu’māniyye’nin tabakalara padişahın ismini ve cülûs tarihini vermek, açıklama yapmadan biyografilere geçmek, biyografilere alt başlık vermeden tabakaya bağlamak şeklindeki metin tertibi tüm eser boyunca devam etmektedir. Metin sonunda ise küçük bir değişiklik göze çarpmaktadır. Bu değişiklik, Taşköprü-zâde’nin *Şakāik*’ın bitimine kendi biyografisini yerleştirip genelde eserin yazılış şekli ve tarihi, Allah’a şükür, Hz. Muhammed’e selam ve dönemin padişahına duanın bulunduğu hatime bölümünü hayatı hakkında bilgilerle birleştirerek yapıtını tamamlamasıdır.¹ Bazen sanatlı, ağır bir metne dönüşebilen hatime bölümünün böylesi pratik bir yöntemle biyografik bilgiler içerisinde eritilip verilmesi bu eserin herkesin kabul ettiği okuyucuyu yormaması, kolay hazmedilmesi özelliklerini var eden pek çok nedenden biri olmuştur.

Taşköprü-zâde *Şakāiku’-nu’māniyye*’nin mukaddimesinde eserini din âlimleri üzerine tesis ettiğini ancak tarikat şeyhlerini de esere dâhil etmeyi uygun bulduğunu belirtmektedir.² *Şakāik*’a baktığımızda bu durumun metin tertibine tam uygulanmadığını görmekteyiz. Nitekim özellikle ilk tabakalarda ilim adamları ile şeyhlerin karışık bir şekilde sıralandığını görmekteyiz. Sadece altıncı tabakada önce mollalar, sonra şeyhler gelmektedir. Eserin son tabakalarında ilkin mollalar, sonra da şeyhler gelecek şekilde bir düzen oluşturmayı hedefleyen bir çaba görünmekle birlikte bu tasnife tam uyulmamış, bazen mollaların arasında bir şeyhe bazen de şeyhler sırasında bir mollaya

¹ age, s. 380.

² age, s. 19.

yer verildiği vâki olmuştur. Mâmafih bu telif, geleneğin başlangıç eseri olup buna benzer arayışların olması gayet doğaldır. Nitekim geleneğin devamında kaleme alınan eserler ile birlikte tertip ve tasnifte olgunluk yakalanmıştır.

Bu açıklamalar ışığında *Şakāiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye*'nin eser tertip iskeletini şu şekilde gösterebiliriz:

Şakāiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye

↓
Mukaddime

1. Tabaka Sultan Osman

↙ ↓ ↘
Molla Şeyh Molla ...

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

2. Tabaka Sultan Orhan

↙ ↓ ↘
Molla Şeyh Molla ...

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

3. Tabaka Sultan Murad

↙ ↓ ↘
Molla Şeyh Molla ...

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

4. Tabaka Yıldırım Bayezid

↙ ↓ ↘
Molla Şeyh Molla ...

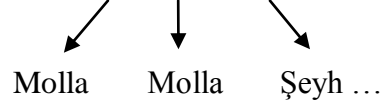
(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

5. Tabaka Sultan I. Mehmed

↙ ↓ ↘
Molla Şeyh Molla ...

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

6. Tabaka Sultan II. Murad

(Sıralamada önce molla sonra şeyhler gelmekte)

7. Tabaka Sultan II. Mehmed

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

8. Tabaka Sultan II. Bayezid

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

9. Tabaka Sultan I. Selim

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

10. Tabaka Kânûnî Sultan Süleyman

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

Taşköprü-zâde Efendi, *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'de biyografileri tanzim ederken şahısların isminden sonra nisbelerini vermektedir. Bu nisbeler genelde o şahsın ünlü bir kişiye olan akrabalık bağı, bazen de halk arasındaki lakabı ile oluşturulmaktadır. “Fılan kişinin oğludur, filan şahsın damadıdır.” şeklindeki ifadelerle, “Geyikli Baba lakabıyla

tanınmıştır.”¹ gibi söylemlerle şahsın kimliği belirgin hâle getirilmektedir. Nisbeden sonra biyografisi verilen kişinin doğduğu yerin adı zikredilmektedir. Doğum tarihi ise pek söylenmemektedir. Bunun nedeni o zamanın şartlarında insanların doğum tarihlerinin tespitinin güç bir iş olmasıdır. Nisbe ve doğum yerinden sonra ise şahsın tahsil hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Bu bölümde yazarın terceme-i hâlini verdiği kişinin ders aldığı hocanın ismini vermeye özen gösterdiği dikkat çekmektedir. Fakat hocasının ismini bilmediği şahısların biyografisinde “Zamanının bilginlerinden Arapça, dinî ilimler, tefsir ve hadis tahsil etmiştir.”² gibi genel ifadeler kullanmaktadır. Biyografisi verilen kişi eğer bir müderris veya kadıysa görev yaptığı yerler hakkında bilgiler verilmektedir. Bazı şahısların atandığı yerler ayrıntılı bir şekilde sıralanırken bazı kişilerin ise sadece önemli görevleri zikredilmektedir.

Biyografi kompozisyonu içerisinde Taşköprü-zâde'nin yer verdiği bilgilerden biri de hâl tercemesi verilen kişinin sahip olduğu şahsî özelliklerdir. Yazar kimden söz ediyorsa onun ahlâkı, zekâsı, erdemi gibi fitrî özelliklerini verme gayretindedir. Bazen şahsın boyu, sakalı, yüzü gibi fiziksel özelliklere de değinmektedir. Fiziksel ve ruhsal portrenin çizildiği bu bölümün biyografi kompozisyonunda yeri net değildir. Bu bölüm bazı biyografilerde başlarda³ bulunurken bazılarında ise sonlarda⁴ yer almaktadır.

Taşköprü-zâde ele aldığı şahsiyetin kaleme aldığı eserler varsa bunların ismini zikreder. Bu eserleri okuduysa bunlar hakkında yorumlar yapar. Eserlerden örnek parçalara ise yer vermez. Geleneğin sonraki eserlerinde görülen şair âlimlerin şiirlerinden örneklere ise *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de pek rastlanmaz. Sadece yedi şahsın şiirlerinden kısa alıntılar yapılmıştır.⁵

Şakāiku'n-nu'māniyye'de yer alan biyografilerin son bölümünde yazar, hakkında mâlûmat verdiği şahsın ölüm tarihini biliyorsa bu tarihi verir. Geleneğin devamında gelen eserlerin bazılarında, sözü geçen bir olayın tarihi hakkında ebcet hesaplı bir şiir parçası veya söz varsa buna yer vermeye dikkat edilir ancak *Şakāik*'da buna ehemmiyet verilmemektedir. Tüm eser boyunca sadece dört adet tarih manzumesine rastlanır.⁶ Bu, omurgasını çizmeye çalıştığımız bilgilerden sonra hâl tercemesi küçük bir dua cümlesi ile sona erer.

¹ age, s. 30.

² age, s. 35.

³ bk. age, s. 62. (Molla Alaeddin Rûmî biyografisi.)

⁴ bk. age, s. 224. (Molla Kasım b. Yakub biyografisi.)

⁵ Bunlar için bk. age, s. 46, 62, 102, 182, 234, 239, 301.

⁶ Bunlar için bk. age, s. 115, 179, 202, 236.

Hemen hemen her biyografide bulunan bu bilgiler dışında Taşköprü-zâde ilgili kişi hakkında duyduğu hikâyeleri, ilginç olayları, kerametleri de anlatır. Kendisinden en çok hikâye aktardığı kişi çeşitli medreselerde müderrislik yapmış olan babası Mustafa bin Halil'dir.

Şakāiku'n-nu'māniyye'nin biyografi taslağında yer alan bu bilgiler, yazarın mümkün mertebe yer vermeye çalıştığı bilgilerdir. Buna karşın bazı hâl tercemelerinde bu bilgilerden biri veya bir kaçının eksik olduğu da vâkidir. Ayrıca bu bilgilerin metin kompozisyonundaki sırası bazı biyografilerde değişiktir. Bu durum söz konusu eserde tasnif ve tertip bakımından yerleşik kuralların var olmadığını, metin tesisinde bir yazım birliğine varılmadığını; dolayısıyla sonradan ortaya çıkacak olan bir geleneğin, yani *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğinin henüz oluşmadığını göstermektedir. Nitekim sonradan zeyil adıyla yazılan devam niteliğindeki eserlerde bu tertip kuralları daha standart ve belirgin hale gelmiş, bir edebî geleneği işaret eden bir yazım birliği sağlanmıştır.

2.2. *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye* – Âşık Çelebi¹

İslâm telif geleneğinde zamanla biriken veya ihmâl edilen bilgilerin kesintiye uğramadan akışını sağlamak için zeyil yazma yöntemi kullanılmıştır.² Kültürel birikim için oldukça önemli olan bu yöntem İslâm âleminde epey rağbet görmüştür. Bu yöntem Osmanlı sâhasında da *Şakāiku'n-nu'māniyye* dahil olmak üzere pek çok esere uygulanmıştır. Bu bağlamda *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye zeyil olarak kaleme alınan ilk eser Âşık Çelebi'nin *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye* isimli zeylidir. Yaklaşık kırk iki şahsın biyografisini içeren bu Arapça telif Allah'a hamd, Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına salât ve selâm ile başlamaktadır.³ İslâm ülkelerindeki ilmi faaliyetlerden ve buralardaki âlimlerin durumundan bahseden mukaddime bölümünün sonunda Taşköprü-zâde Ahmed İsâmeddîn'in hayatı hakkında kısa bir bilgi yer almaktadır.⁴ Bunun akabinde Âşık Çelebi eserini meydana getirirken Taşköprü-zâde'nin kullandığı yöntem

¹ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Âşık Çelebi'nin *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye* adlı eserinin Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonu, No. 34 Fa 1098/2'de yer alan nüshası esas alınmıştır.

² İsmail Durmuş, "Zeyil" *DİA*, İstanbul 2013, C. 44, s. 340.

³ Âşık Çelebi, agy, vr. 200b.

⁴ agy, vr. 201a-202a.

uyduğunu ve onun eserini tamamlamak amacıyla olduğunu belirtir.¹ Herhangi bir tabaka başlığı açmadan Taşköprü-zâde'nin bıraktığı yer olan Kânûnî döneminin ortasından adeta onun eserini devam ettirerek “min-hum (onlardan)” bağlacı ile biyografilerini sıralamaya başlar. Belki de arada bir rabita oluştursun diye *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de de yer alan bir biyografiyi ilk sıraya koyar.

Âşık Çelebi hâl tercemelerinin söz başlarını genelde “Min-hum el-Mevlâ... (Bilginlerden Molla...)” ifadesiyle kurgulayarak bilgi vermeye geçer. *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de bu söz başları kalıbı pek değişmezken yazarın bunu biraz yumuşattığını, bazen “min-Evlâdi'l-ulemâi'l-izâm el-Mevlâ...(Büyük Âlim Evlatlarından Molla...)” veya “min-Rüesâi'l-hutebâ el-Mevlâ...(Hatiplerin Başkanlarından Molla...)” gibi farklı söyleyişlere yer verdiği görülür. Kânûnî döneminin son evresinde vefat eden ilim adamlarının biyografileri tamamlandıktan sonra tabaka başlığı açılarak Sultan II. Selim zamanına geçiş yapılır. Bu noktada *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğinde önemli bir yeniliğin yapıldığına şahit olmaktayız. Taşköprü-zâde, kaleme aldığı on tabakanın tümünde başlıktan sonra doğrudan biyografilere geçerken Âşık Çelebi önemli bir değişiklik yaparak tabaka başında tarihi bilgiler vermektedir.²

Söz konusu bu muhtasar genel tarih bölümünde tabakaya adını veren II. Selim'in cülûs tarihi verilip tahta geçiş süreci kronolojik bir düzlemde anlatılır. Âşık Çelebi'nin burada değindiği tarihî olayları şu şekilde sıralamak mümkündür: Kânûnî'nin Zigetvar seferinde vefatı, İbni Kaysunî (ö. Safer 976/ Temmuz-Ağustos 1568) tarafından yıkanması, ölümünün askerlerden gizlenmesi, Kütahya'da bulunan Şeh-zâde Selim'e haber gönderilmesi, Selim'in 974 yılı Rebûlevvel'inin 8. gününde (23 Eylül 1566) Haliç'ten geçerek İstanbul'a girmesi, orada Saltanat Nâibi İskender Paşa (ö. 979/1571-72), İstanbul Kadısı Kadı-zâde Ahmed Çelebi (ö. Rebûlâhîr 988/ Mayıs-Haziran 1580) ve devletin diğer ileri gelenleri tarafından karşılanması, Kânûnî'nin cenazesinin Vezîr Ahmed Paşa (988/1580-81) ve Mısır beylerbeyiliğinden ma'zûl Ali Paşa (ö. Receb 995/ Haziran-Temmuz 1587) ve Kapı Ağası Ferhad Ağa (ö. Safer 1004/ Ekim-Kasım 1595) ile 974 yılı Cemâdiyelâhire'sinin sekizinci günü (21 Aralık 1566) şehre dâhil olup hazırlanan hazîreye defnedilmesi, vezîrlere, kazaskerlere, asker reisleri ve diğer ileri gelenlerin yeni hükümdara biat etmesi.³

¹ agy, vr. 202a-202b.

² agy, vr. 236a.

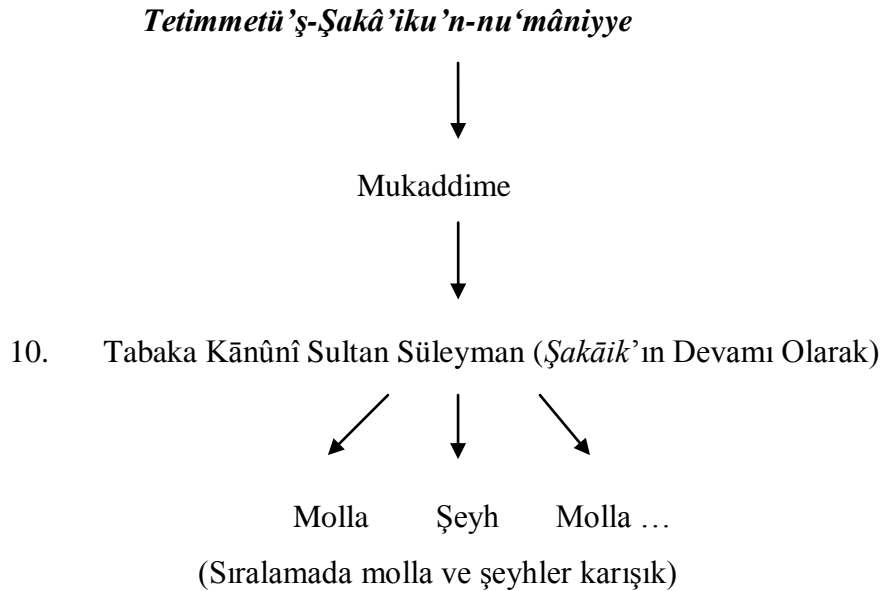
³ agy, vr. 236a-238a.

Şakāiku'n-nu'māniyye geleneğinde bir ilk olan bu durum 12. yüzyıldan itibaren gelişen yıl usulüne dayalı tarihçilik yöntemini hatırlatmaktadır. 12. yüzyılın sonuna kadar Arap dilinde devam eden bu tarz ile kaleme alınan metinlerin başına insanlığın yaratılışıyla başlayan umûmî tarih eklenmiş, biyografi bu eserlerin içinde yer almaya devam etmiştir.¹ Âşık Çelebi muhtemelen biyografi ile tarihin iç içe olduğu bu yöntemi uygulamak adına böyle bir tasarrufta bulunmuştur.

Tabaka başlığının altında yer alan tarihi bilgilerden sonra biyografiler genellikle “min-Hüm (Onlardan)” bağlacıyla birbirine bağlanarak eserin sonuna kadar sunulmaya başlanır. Önemli şahısların çocuklarının hâl tercemeleri verilirken bazen “min-Evlâdi'l-ulemâi'l-izâm (Büyük Âlim Evlatlarından...)” ifadesiyle bağlantı sağlanmaktadır. Sonda herhangi bir hatime bölümü bulunmayıp kitapta üzerinde durulan son kişi olan Abdurrahman el-Esved'in (ö. 976/1568-69) biyografisi² ile *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin bitişi bir olmaktadır.

Geleneğin ikinci halkası olan bu eserde *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de olduğu gibi bilginler ile şeyhlerin hâl tercemeleri karışık bir şekilde sıralanmaktadır. Taşköprüzâde'de bu iki meslek erbabını iki ayrı gruba toplama gayreti seziliyorken Âşık Çelebi'de böyle bir arayış söz konusu değildir.

Bu bilgiler doğrultusunda eserin tertip taslağını şu şekilde gösterebiliriz:

¹ İsen vd., age, s. 8.

² Âşık Çelebi, agy, vr. 247a.

11. Tabaka Sultan II. Selim

Molla Şeyh Molla ...

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

Âşık Çelebi'nin zeylindeki biyografilere muhteva açısından baktığımızda *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de kullanılan tertip şablonunun devam ettirildiğine; ancak önemli bazı yeniliklerin eklendiğine şahit olmaktayız. Yazar, Taşköprü-zâde'nin yaptığı gibi biyografisine şahsın ismi ve nisbesiyle başlar. Doğum yerini biliyorsa buna yer verir. Eserde çağın şartlarından dolayı tespiti güç olduğu için doğum tarihi bilgisine pek rastlanmaz. *Şakāik*'taki gibi şahsın kimden eğitim aldığı biliniyorsa bu bilgi sunulur. Eğer bilinmiyorsa genel ifadelerle dönemin bilginlerinden ders aldığı söylenir. Müellif ayrıca, tercemesini verdiği kişinin kimden mülazım olduğu bilgisini de vermeye gayret eder.

Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye'de biyografi içeriği bakımından yapılan en önemli yenilik kadı ve müderrislerin atandıkları yerlerin ve kariyer basamaklarındaki hareketlerinin ayrıntılı bir şekilde verilmesidir. Osmanlı ilmiye teşkilatında medreselerin giderek yükselen bir hiyerarşiye göre tanzim edilmiş bir düzeni mevcut idi. Medreseler, okutulan dersler ve müderrislerin yevmiye gelirlerine göre yirmi akçe, otuz akçe, elli akçe vb. biçimde derecelendiriliyordu. Bir müderrisin kariyer derecesi atandığı medresenin mertebesine eşit kabul ediliyordu.¹ Âşık Çelebi biyografisini kaleme aldığı kişilerin hangi medreseye, hangi mertebe ile atandığı bilgisini verir. *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğini sürdüren eserlerde klâsik bir hâl alacak bu müderrislik mertebesi bilgisi düzenli bir biçimde ilk olarak Âşık Çelebi tarafından biyografilere eklenmiştir.

Şahsın görev yerleri ve mertebeleri hakkında bilgiler bittikten sonra ölüm tarihi belirtilir. Ölüm tarihi bilinmeyen kişilerde bu bölüm genel ifadelerle geçiştirilir.² Âşık Çelebi ölüm tarihlerine yazılan ebcet hesaplı ifade veya nazımlara pek yer vermez.

Yazıya konu olan *Şakāik Zeyli*'nde biyografilerin son bölümünde şahısların fiziksel ve ruhsal portresi yer almaktadır. Burada yazar biyografi sahibi olan kişinin

¹ Mefail Hızlı, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.17, sayı 1, 2008, s. 27.

² bk. Âşık Çelebi, agy, vr. 244a. (ibn Kara Dâvud el-Kocavî biyografisi.)

karakteri ve dış görünüşü hakkında bilgi verir. Genellikle karakter hakkında zeki, bilgili, erdemli, hoş sohbet gibi müspet ifadeler kullanır.¹ Dış görüntüsünü çizerken ise güzel yüzlü, zarif yürüyüşlü benzeri genel ifadeler sarfeder.²

Şahıs portresi bölümünün biyografi kompozisyonundaki yeri Taşköprü-zâde'nin eserinde belirli değilken Âşık Çelebi bu bölümü anlatımın sonuna yerleştirmiştir. Çelebi'nin biyografi kompozisyonu hakkındaki bu tasarrufu diğer *Şakāik* müzeyyilleri tarafından kabul görmüştür.

Şakāiku'n-nu'māniyye'de görülen özelliklerden biri olan şair veya yazar bilgilerin şiir veya eserlerinden örneklerle biyografi sonunda pek yer vermeme hususu *Tetimmatü's-Şakāiku'n-nu'māniyye*'de de görülür.

Âşık Çelebi'nin zeylinde *Şakāik* geleneğinde ilk olma vasfını haiz özelliklerden biri de müderrislik için bir nevi diploma vazifesi gören icâzet-nâmelere yer vermesidir. Yazar, Şeyh Abdurrahman bin Cemâleddin el-Merzifonî'nin (ö. 971/1563-64) hayatı hakkında bilgi verirken onun şeyhülislâmdan aldığı icâzet-nâme metnini eserine dâhil eder.³ Bu yenilik *Şakāik Zeyli* yazan diğer sanatçılara örnek teşkil eden başka bir husustur.

2.3. *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm – Alî bin Bâlî*⁴

Munuk Alî veya Hısım Alî Çelebi isimleriyle de bilinen Alî bin Bâlî'nin Arapça olarak kaleme aldığı *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm* adlı eser Allah'a hamd ve Hz. Peygamber'e selâm ile başlamaktadır.⁵ Hamdele ve salvele sonrasında yazar bilginin, faziletin, erdemin öneminden, hayat ve insan için faydasından, Ebussuud Efendi (ö. Cemâdiyelûlâ 982/ Ağustos-Eylül 1574) ve İmam-ı Şâfiî (ö. 204/819-20) gibi önemli kişilerin şiirlerinden alıntılar yaparak bahseder.⁶ Kitabına *'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm* ismini koyduğunu, bu kitaptaki sözlerin hayat tecrübesinden elde edildiğini belirtir.⁷ Mukaddimesini “Efendilerin İlki ve Gerdanlığın Bağlantı (İncisi) el-

¹ bk. agy, vr. 237b. (Muhyiddin ibn Mehmed Çelebi el-Konevî biyografisi.)

² bk. agy, vr. 214a. (Rûşenî Nimetullah Efendi biyografisi.)

³ bk. agy, vr. 225a.

⁴ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Ali bin Bâlî'nin *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm* adlı eserinin Manisa Yazma Eser Kütüphanesi No. 1348 ve 5069'da kayıtlı nüshaları esas alınmıştır.

⁵ Ali bin Bâlî, *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzûli'r-Rûm*, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, No. 1348, vr. 1b.

⁶ agy, vr. 2a-3a.

⁷ agy, vr. 3a.

Mevlâ ‘Îsâmeddîn Ebü’l-hayr Ahmed...” ifadesiyle Taşköprü-zâde’nin biyografisine bağlar.¹

Yazar önemli şahısların şiir ve özlü sözlerinden pek çok alıntı yaparak, konuyla ilgili şiirler nazmederek, çeşitli edebî sanatlarla *el-‘Ikdu’l-manzûm*’un mukaddimesini sanatsal değeri yüksek bir metne dönüştürmüştür. Bu yönüyle sözü geçen mukaddime *Şakāiku’n-nu‘māniyye* ve *Tetimmetü’ş-Şakāik’un-nu‘māniyye* mukaddimelerinden daha hacimli ve klâsik divan nesri standartlarına daha uygun olarak dikkat çekmektedir.

Mukaddime bölümünden sonra Hısım Alî Çelebi, Âşık Çelebi’nin yaptığı gibi tabaka başlığı açmadan Kânûnî Sultan Süleyman zamanında yaşayan âlim ve şeyhlerin biyografilerine geçer. Bunun nedeni Alî Çelebi’nin de eserini *Şakāiku’n-nu‘māniyye*’nin devamı olarak kabul etmesidir. *el-‘Ikdu’l-manzûm*’da biyografi başlıkları noktasında iki husus dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki *Şakāiku’n-nu‘māniyye* geleneğinin ilk iki eserinde bir biyografiden diğerine bir bağlantı cümlesi ile geçiliyordu. Bundan dolayı biyografi geçişleri pek belirgin halde değildi. Alî b. Bâlî hâl tercemesi geçişlerini daha anlaşılır duruma getirmiştir. Bu hususa Alî Çelebi’den sonra *Şakāik* zeyli yazarlar da dikkat etmişlerdir. İkinci husus ise biyografi başlangıcında şahısların ismi verilirken çok çeşitli ifade kalıplarının kullanılmasıdır. Taşköprü-zâde ve Âşık Çelebi genellikle “el-mevlâ’l-fâzıl/âlim (faziletli/bilgili efendi)” kalıbını tercih ediyorken Alî b. Bâlî ise “mine’l-mahâdîmi’l-a’yân (ileri gelenlerden birinin oğlu),² min-sülâleti’l-erbâbi’l-mecd (şeref erbabının sülalesinden biri), mim-men sabbağu yedihi bi-elvâni’l-ma‘ârif (bilimlerin renkleriyle eli boyanmış olan)³ gibi farklı ve sanatsal söyleyiş kalıpları kullanmıştır. Yazar eserini edebî açıdan süslemek adına bu yöntemi uygulamıştır. Fakat bu sanatsal uygulama yazılış amacı öğreticilik olan bir eserin varlık sebebine uymadığı için gelenek içerisinde kalıcı olmamış, diğer zeyillerde “el-mevlâ” ile başlayan kısa ve kesin ifadeli başlık kalıbının kullanılması geleneksel bir hâl almıştır.

Ölüm yılına dayalı tarihçilik anlayışı ile kaleme alınan tabakat türündeki eserlerde vefat tarihleri esas alınarak bir sıralama yapılmaktadır.⁴ Bazı biyografik eserlerde ise şahısların değerine ya da toplumsal hiyerarşideki yerine göre bir sıralama görülmektedir. Ancak *Şakāiku’n-nu‘māniyye* ve Âşık Çelebi ile Ali bin Bâlî zeyillerinde hâl tercemesine yer verilen meşhurların birçoğunun ölüm tarihi bilinmediğinden dolayı

¹ agy, vr. 3b.

² bk. agy, vr. 17b. (Kurd Ahmed bin Hayreddin biyografisi.)

³ bk. agy, vr. 54b. (Alâeddin Ali bin Emrullah biyografisi.)

⁴ İsen vd., s. 8.

böyle bir sıralama bulunmamaktadır. Ayrıca sosyal değerlerine göre bir tasnif de söz konusu değildir. Bununla birlikte Âşık Çelebi mukaddimede Taşkoprî-zâde'nin hayatına kısaca değinirken Alî bin Bâlî ise biyografiler bölümünde Taşkoprî-zâde'nin terceme-i hâlini birinci sırada vermiştir. Bu husus müzeyyil kimin bıraktığı yerden zeyil yazmaya başladıysa onun biyografisine ilk sırada yer vermesi kuralını başlatmış ve böylece bu geleneğe mensup eserlerde sıralamada ilk olarak kimin biyografisinin yazılacağını belirlemiştir.

Kânûnî Sultan Süleyman dönemi âlim ve şeyhlerinin hâl tercemeleri bittikten sonra Munuk Alî “Merhûm Sultan Selim Oğlu Sultan Süleyman Hân Devleti Vefeyâtında Diğer Vukû‘ Bulan Olaylar” başlığını açmaktadır.¹ Bu başlık altında yazar, Kânûnî'ye övgülerde bulunur. 12 Safer 974 (29 Ağustos 1566) tarihinde Zigetvar Kalesi'nde vefat ettiğini, cenazesinin İstanbul'a taşındığını, tüm şehrin onu karşıladığını, önceden hazırlanan hazireye defnedildiğini anlatır. Sultan Süleyman'ın vefat sürecinde yaşanan olaylardan sonra onun sahip olduğu müspet vasıflardan, yaptığı hayır ve hasenattan, döneminde adalet ve refahın bulunduğu söz eder. Kânûnî için yazılmış pek çok Arapça ve Farsça mersiye yer vererek bu bölümü bitirir.²

Biyografik bilgiler dışında genel tarihi bilgiler verilmesinin *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğinde ilk kez Âşık Çelebi tarafından uygulandığını belirtmiştik. Âşık Çelebi bu bilgileri tabaka başlığı attıktan sonra giriş mahiyetinde yapmaktayken Alî Çelebi ilk kez ayrı bir başlık altında bunu denemiştir. Alî Çelebi'nin bu yöntemi kabul görmüş, *Şakāik* geleneğinde klâsikleşen metin tertip yöntemine dâhil olmuştur.

Şakāiku'n-nu'māniyye'nin devamı olarak kaleme alınan Kânûnî Sultan Süleyman dönemi vefeyâtından sonra *el-'Ikdu'l-manzûm*'un ilk tabakası olan Sultan II. Selim Dönemi gelmektedir. Alî b. Bâlî bu bölüme “Sultan Süleyman Oğlu Sultan Selim Zamanında Vukû‘ Bulan Vefeyâtın Zikredilmesi” başlığını vermiştir.³ Başlığın altında hiçbir açıklama yapılmadan doğrudan biyografiler vermeye başlanmıştır. Burada yazar Sultan II. Selim döneminde vefat eden bilgin ve şeyhlerin hâl tercemelerini karışık bir şekilde sunar. Biyografilerin sonunda “Sultan Süleyman Oğlu Sultan Selim Zamanı İleri Gelenlerinin Vefeyâtında Diğer Vukû Bulanlar” başlığı altında Kânûnî tabakasında

¹ Ali bin Bâlî, agy, vr. 30b.

² agy, vr. 30b-33a.

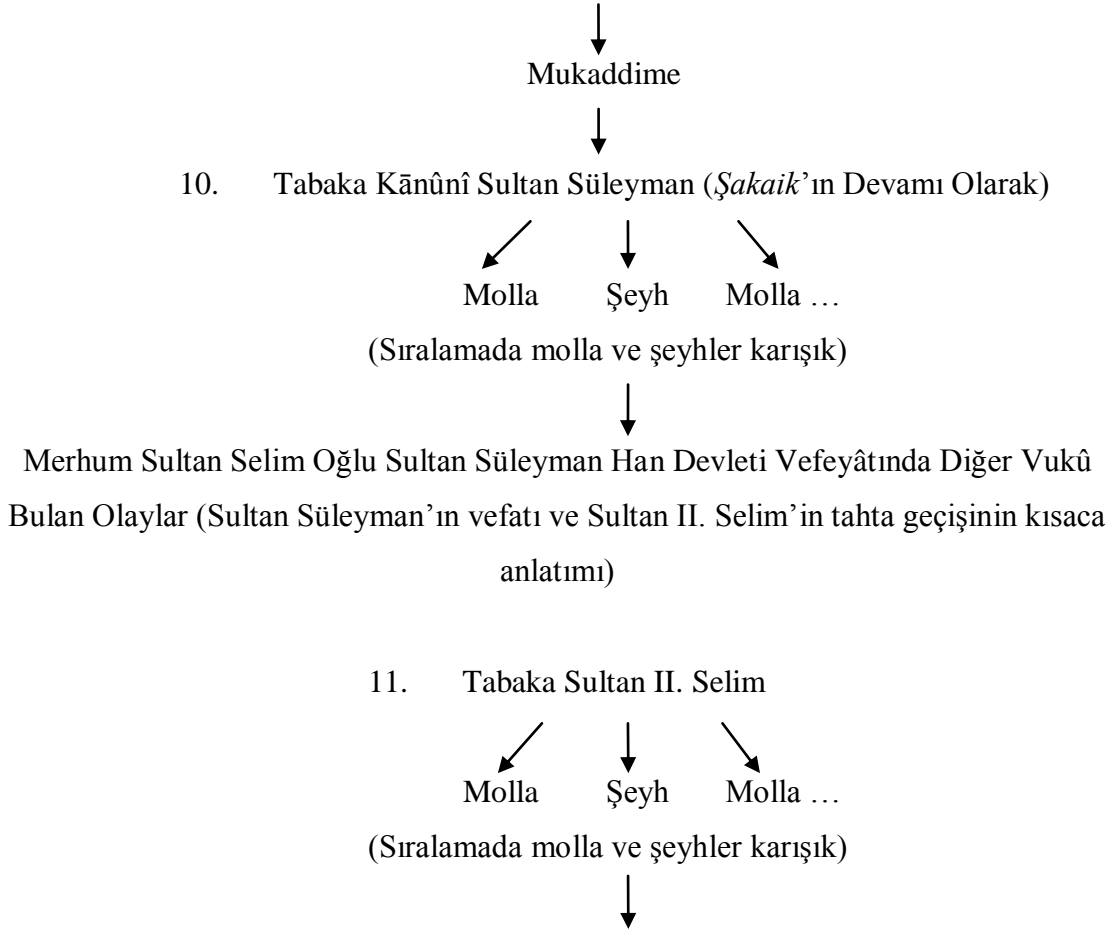
³ agy, vr. 34a.

olduğu gibi eski padişahın son zamanları ve yeni hükümdarın tahta geçiş süreci etrafında genel tarihi bilgiler verir.¹

Bu bilgilerden sonra “Sultan Selim Oğlu Sultan Murad Zamanında Vukû‘ Bulan Vefeyâtın Zikredilmesi” başlığıyla 12. Tabaka olan Sultan III. Murad (ö. Cemâdiyelûlâ 1003/ Ocak-Şubat 1595) dönemine geçilir.² Burada da herhangi bir açıklama yapılmaz ve bu devirde yaşayan bilgin ve şeyhlerin biyografileri teker teker verilmeye başlanır. Sonuncu tabaka olan bu bölümün sonunda herhangi bir hatimeye yer verilmeksizin eser sona erer. Bunun nedeni eserin yazıldığı tarihte III. Murad döneminin devam ediyor olmasıdır.

Bu incelemelere bakarak Alî bin Bâlî'nin zeylinin eser tertip şemasını şu şekilde gösterebiliriz:

el-‘Ikdu’l-manzûm fî Zikri Efâzuli’r-Rûm

¹ agy, vr. 82a-83a.

² agy, vr. 83a.

Sultan Süleyman Oğlu Sultan Selim Zamanı İleri Gelenlerinin Vefeyâtında Diğer Vukû Bulanlar (Sultan Selim'in vefatı ve Sultan III. Murad'ın tahta geçiş sürecinde yaşanan olayların kısaca anlatımı)

12. Tabaka Sultan III. Murad

(Sıralamada molla ve şeyhler karışık)

Yukarıda değinildiği üzere Âşık Çelebi Taşköprü-zâde'nin kullandığı biyografi tertibini daha belirgin hale getirip, muhteva malzemelerini biraz daha arttırarak geleneğin tekâmülüne katkı sağlamıştır. Biyografilerin tertibi ve muhtevası açısından Munuk Alî Çelebi'nin Âşık Çelebi'nin yaptığı iyileştirmeleri devam ettirdiğini ve küçük de olsa bazı yenilikler eklediğini söylemek mümkündür.

Alî Çelebi de biyografilere isim ve nisbeleri zikretmeyle başlar. Doğum tarihine pek değinmez ancak doğum yeri bilgisini vermeye özen gösterir. Şahsın aldığı eğitim hakkında bilgi verir. Eğer bir müderris ise kimden mülazım olduğunu, bir şeyh ise kimden el aldığını belirtir. Eğitim durumundan sonra görev yerleri hakkında bilgiler sunar. Eğer biyografisi verilen şahıs bir kadı veya müderrisse görev yaptığı yerleri - aziller de dâhil- ayrıntılı bir şekilde sıralar. İlk olarak Âşık Çelebi'nin uyguladığı şahsın atandığı medresenin derecesini bildirme yöntemini Alî Çelebi de kullanmaktadır. Yazar kişinin kariyer bilgilerinden sonra ölüm tarihini bildirir. Şahsın ölüm tarihini bilmiyorsa genel ifadelerle onun hayatının sona erdiğini belirtir.¹

Yine *Tetimmetü's-Şakāik*'da olduğu gibi vefat bilgisi verildikten sonra kişinin ruhsal ve fiziksel portresi çizilir. Burada yazar, şahsı yakından tanıma fırsatı yakalamışsa ayrıntılı bir şekilde karakter yapısı ve dış görünüşü hakkında açıklamalarda bulunur.² Kişi hakkında bu tür ayrıntılı bilgilere sahip olmadığında ise genel ifadelerle onu över.³

el-'Ikdu'l-manzûm'un kabataslak çizdiğimiz bu biyografi tertibine bazı özel durumlara göre ekler yapıldığı da vâkidir. Örneğin bazı şeyhlerin hâl tercemeleri

¹ bk. agy, vr. 27a. (Muhyiddin ibnü'l-İmâm biyografisi.)

² bk. agy, vr. 48a. (Mehmed Şâh biyografisi.)

³ bk. agy, vr. 102a. (Ahmed bin Hasan el-Samsunî Kardeşi Mahmud Efendi biyografisi.)

verilirken kerametlerine de yer verilmektedir. *Şakāik* geleneğinde ilk defa bu eserde “Kerametlerindendir” başlığı açılarak keramet içeren hadiseler anlatılmaktadır.¹

Biyografi tertibine yapılan eklerden biri de tercemesi verilen kişi şair veya yazar ise onun şiirlerinden ve eserlerinden örnekler vermektir. Geleneğin ilk iki eserinde şiir örnekleri hem az hem kısa iken *Alî b. Bâlî Zeyli*'nde ise oldukça fazla manzumenin uzun uzun alıntılı olduğu görülmektedir.²

Biyografi sonunda şahsın dinî risalelerine,³ soru-cevap usulü yazışmalarına,⁴ Farsça şiirlerine⁵ yer verme *Şakāik* geleneğinde ilk defa *el- 'Ikdu' l-manzûm*'da görülen hususlardır. İlk iki husus, geleneğin kadı ve müderris konulu tabakat türünün özelliklerini daha belirgin şekilde göstermeye doğru tekâmül ettiğini işaret etmektedir.

Daha önce Âşık Çelebi'nin bazı biyografilerin sonuna icâzet-nâme örnekleri koyduğunu belirtmiştik. Munuk Alî de bazı şahısların icâzet-nâmelerine yer vermektedir.⁶

2.4. *Hadâiku'ş-şakāik* – Mecdî Mehmed Efendi⁷

Yukarıda incelemesine yer verdiğimiz *Şakāiku' n-nu' mâniyye* zeyilleri içerisinde Mecdî Mehmed Efendi'nin (ö. 999/1590-91) *Hadâiku'ş-şakāik* isimli eserini farklı bir yere yerleştirmek gerekir. Bunun nedeni eserin esasında bir *Şakāiku' n-nu' mâniyye* tercümesi olmasıdır. Ancak Mecdî Mehmed bu telifi kaleme alırken Taşkoprî-zâde'nin eserindeki anlatımların tümünü tercüme etmiş, aynı zamanda *Şakāik*'a bazı önemli ilhakat yapmıştır. Daha hacimli bir mukaddime,⁸ insanlık tarihi bilgileri,⁹ tabaka başlarında Osmanlı tarihi bilgileri,¹⁰ eser tertibini belirginleştiren yeni başlıklar,¹¹ başka şahısların biyografisi,¹² biyografilerde olmayan farklı bilgiler¹ Mecdî'nin yaptığı

¹ bk. agy, vr. 93b.

² bk. agy, vr. 77a-82a.

³ bk. agy, vr. 57a. (Kınalı-zâde Alâeddin Ali bin Emrullah biyografisi.)

⁴ bk. agy, vr. 75a. (Ebussuud bin Mehmed bin Mustafa el-Îmâdî biyografisi.)

⁵ bk. agy, vr. 39a. (Mehmed bin Abdülvehhâb bin Abdülkerim biyografisi.)

⁶ bk. agy, vr. 21b-22a. (Muhaşşî Şeyh-zâde biyografisi.)

⁷ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku'ş-şakāik* adlı eserinin Abdülkadir Özcan tarafından 1989 yılında hazırlanan tıpkı basım nüshası esas alınmıştır. Kaynak gösteriminde kullanılan sayfa numaraları bu neşirde yer alan numaralardır.

⁸ bk. Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku'ş-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 2-16.

⁹ bk. age, s. 3-4.

¹⁰ bk. age, s. 379.

¹¹ bk. age, s. 56.

¹² bk. age, s. 91. (Şeyh Zeyneddin Ebûbekir Mehmed bin Mehmed Hâfi biyografisi.)

eklemelerdir. Zaten kendisi de mukaddimede “*Şakāik-ı Nu‘māniyye*’den Ziyāde Bulunanların İlhāk ve Tezyîl Olunduğudur” başlığı altında *Şakāik*’a girmeye layık başka kişileri tabakasına göre kitabına aldığını ve o eserde ulemânın yazılı olan ahvâinden gayrı kendisinin sonradan zafer bulduğu hâllerini ilhak ettiğini belirtir.² Üstelik Arapça yazılmış bilgileri birebir kelimelerle Türkçeye çevirmemiş, bu bilgileri klâsik divan nesrine uygun bir şekilde secilerle, mazmunlarla, konuyu tamamlar Arapça, Farsça şiir ve özlü sözlerle dönüştürerek vermiştir. Bu hâliyle *Hadâiku’ş-şakāik* yarı tercüme yarı telif bir eserdir.

Şakāiku’n-nu‘māniyye geleneğine mensup eserlerin tertip usûlünü ve ihtiva ettiği olan biyografilerin taslağını irdelediğimiz bu bölümde *Hadâiku’ş-şakāik*’ın bu özel durumundan dolayı incelemesinde ayrıntıya inilmeyecek, sadece eser tertibinde görülen farklılıklar ortaya konacaktır.

Bu bağlamda Mecdî Mehmed’in eserindeki en önemli farklılığın mukaddimede olduğunu, bu bölüm sayesinde eserin telif hüviyeti kazandığını belirtmek mümkündür. Taşköprü-zâde mukaddimeyi kısa ve öz tutarken Mecdî ise pek çok alt başlıklı, uzun ve tafsilatlı bir giriş bölümü kaleme almıştır. Burada yazar, yukarıda “*Tetimmetü’ş-Şakāiku’n-nu‘māniyye*” bahsinde değindiğimiz yıl usulüne dayalı tarihçilik yöntemine tabi olarak insanlık tarihi hakkında bilgiler verir. İnsanoğlunun yeryüzüne gelişi, Hz. Âdem’in diğer mahlûkata üstün kılınması, insanların Allah’ın güzel isimlerini bilmeleri için kendilerine verilen şuurla ilim ve irfana mazhar olması, farklı yaratılışlarda olup meşrepleri gereği bazılarının ilm-i zâhire, bazılarının ilm-i bâtına meyletmesi genel tarih çerçevesinde sunulur.³ İlm-i zâhire dâhil olan sarf, nahiv, mantık vb. dokuz farklı ilim dalı ve bu dalların mensupları hakkında bilgi verilir.⁴ Yazar ilm-i bâtını ise zikr-i cehrî ve zikr-i hafî şeklinde iki dala ayırıp bunlara dâhil olan Halvetiyye, Bayramiyye, Nakş-bendiyye gibi tarikatların isimlendirilmesi ile ilgili açıklama yapar.⁵

Tarikat bilgilerinin sonunda Mecdî Efendi “Zikr Olunan Esnâfdan Etrâf u Eknâfdan Selâtîn-i Mâziye Zamânında Zuhûr Eyleyen Gürûhun Ahvâli Cerâid-i Sâlifede Sebt ü İmlâ Olunduğunu İ‘lâmdır” başlığı altında iki önemli açıklama yapar. Açıklamalardan ilki, yukarıdaki ilimler ile ilgili yaptığı tasnifi kadı ve müderris konulu

¹ bk. age, s. 386. (Abdülhalim bin Ali biyografisi.)

² bk. age, s. 11.

³ age, s. 4.

⁴ age, s. 5-7.

⁵ age, s. 7-8.

tabakat türünden eserlerde yer alan kişilere bağlamasıdır.¹ Esasında bir kadı-müderris tabakatı olan *Şakāiku'n-nu'māniyye*'de kadı ve müderrislerle birlikte şeyhler de yer almaktadır. İşte Mecdî, yaptığı bu tasnifle ilm-i zâhir mensubu olan kadı-müderrisler ile birlikte ilm-i bâtın ehli şeyhleri de ulemâ (âlimler) içerisine alarak *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyillerinde kadı ve müderrislerle birlikte şeyhlerin de biyografisine yer verilmesinin mantığını ortaya koymaktadır. Bu konuda geleneğin kurucusu olan Taşköprî-zâde “Eserime tarikat şeyhlerinin hâllerini de eklemeyi uygun gördüm.”² gibi genel bir cümle kurar ve bu sebebe herhangi bir işaretle bulunmaz.

Yazar *Şakāik* geleneği biyografisinde şahsın hangi bilgilerine yer verileceği sorusuna cevap olarak ikinci önemli açıklamayı yapar. Bu bölümde “...hüveydâ olanların esâmîsi ve elkâbı ve ahsâbı ve ensâbı ve aded-i a'mârı ve sinîn-i vefeyâtı ve tasânîf ü te'lîf ü kemâlâtı ve bi'l-cümle kâffe-i ahvâl-i sa'âdet-âyâtı...tahrîr ü tastîr olundu...”³ diyerek hâl tercemelerinde kişilerin ismi, lakabı, hasebi, nesebi, kaç yaşında ve hangi yılda vefat ettiği, yazdığı eserleri, karakterinin iyi tarafları ve bilinen bütün vaziyetlerini kaleme almanın hedeflendiğini bildirir.

Umûmî tarih bilgilerinden sonra mukaddime diyebileceğimiz bölüm gelmektedir. Mukaddimede Mecdî Mehmed Efendi Osmanlı ülkesinde âlimler ve salih insanların hâl tercemelerini yazmanın ilk olarak Taşköprî-zâde Ahmed İsâmeddîn Efendi'ye nasip olduğunu belirtir. Taşköprî-zâde'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 965/1557-58 yılına kadarki süre zarfında vefat eden Hanefî mezhebine mensup âlimlerin biyografilerini eserine topladığını, bu yüzden eserine *Şakāiku'n-nu'māniyye* adını verdiğini belirtir. Burada yazar Hanefîlik'in kurucusu Ebû Hanîfe'nin (ö. 150/767-68) Nu'mân adına telmihen böyle bir isimlendirmede bulunulduğunu ifade eder.⁴

Mukaddimede yer alan bir sonraki bölümde yazar kendisinin önemli şahısların meclislerinde bulunup değerli şahısların bilgilerinden yararlandığını, görüşlerini mütalâa ettiğini, bu yüzden akranları arasında seçkin olduğunu, Arapça ve Farsça eser okuyup incelediğini söyleyerek kendisini över. Bir gün *Şakāiku'n-nu'māniyye* isimli eseri okuduğunu ve oldukça etkilendiğini belirtir. Devrin bazı eserinde olduğu gibi burada da yazar telif sebebi olarak bir arkadaşının ısrarını gösterir.⁵

¹ age, s. 8.

² Tan, age, s. 19.

³ Mecdî Mehmed Efendi, age, s. 8.

⁴ age, s. 9.

⁵ age, s. 9-10.

Bir sonraki başlıkta Mecdî Mehmed, *Şakāik*'da bulunmayan başkaca şahısları ve bazı biyografilerde olmayan, kendisinin sonradan öğrendiği bazı bilgileri tercümesine eklediğini açıklar. “Kendi Kitabıma *Hadâiku 'ş-şakāik* Diyü Tesmiye Ettiğimin Sebebini Beyandır.” başlığında *Şakāik*'tan başka bir çok eklemeleri ihtiva ettiği için eserine bu adı verdiğini ifade eder.¹

Kendi eserinin Türkçe'ye çeviri içeren başka eserlerden üstün olduğunu iddia ettiği sonraki bölümde yazarımız *Envâr-ı Süheylî* isimli eserin çevirisi olan Alâeddin Ali Çelebi'ye (ö. 950/1543-44) ait *Hümâyûn-nâme*'yi örnek olarak alır. Alî Efendi'nin *Envâr-ı Süheylî*'nin şiirlerini, makalelerini, hayallerini kendi kelimeleri arasına müteselsilen aldığını, pek çok çevirmenin adeta hazır helvaya rast geldiğini, kendisinin çevirdiği kitabın ise şiir ve sanatlı ifadeler içermediğini, çevirisindeki letafet ve zarafetin kendisine ait olduğunu öne sürer.²

“*Şakāik-ı Nu'mâniyye* ile *Hadâiku 'ş-şakāik*'ın Münâsebetini Ta'yîn ve Tebyîndir” girişiyle verilen kısımda Mecdî Mehmed gülün rengi ve kokusuna eş olan ve ehil olmayanlara açılmayan güzelliklerin her iki eserde bulunduğunu belirtir. *Gülistân*'ın *Şakāik*'a, *Bahâristân*'ın *Hadâik*'a denk olamayacağını iddia eder. Bu bölüm sonunda Allah'tan kendi telifinin *Şakāiku 'n-nu 'mâniyye*'nin erdiği iyi kabûle ulaşmasını ve kendisinin hayır ile zikredilmesine vesile olmasını temenni eder.³

Bu kısımdan sonra gelen “Kitâb-ı Merkûm ... Semt-i İltifâtla Mevsûm Olmak Recâsına Cenâb-ı Saltanat-nisâbına Terfî' Olduğu Beyândır” başlıklı paragrafta yazar hükümdarın beğenmediği bir eserin ne kadar başarılı da olsa kıymetli sayılamayacağını, bu yüzden *Hadâiku 'ş-şakāik*'ı dönemin padişahına arz ettiğini, kitabının kabul edilip iltifat görmesini umduğunu dile getirir.⁴

Mukaddimenin son başlığı olan “Ol Sultân-ı Aliyyü's-sultânın Medâih ve Menâkıbının Binde Birine Şürû' Olundu” ifadesinin altında kitabın sunulduğu Sultan III. Murad (ö. Cemâdiyelûlâ 1003/ Ocak-Şubat 1595) övülmektedir. Hükümdarın adaleti, cömertliği, görüşlerinin doğruluğu, dosta yumuşak düşmana sert oluşu, âlimlere değer vermesi, burada methedilen vasıflarıdır. Övgüden sonra ise sultanın yaptığı fetihler ve devlet yönetimindeki başarıları anlatılır. Oldukça sanatlı ve tumturaklı bir dil

¹ age, s. 11.

² age, s. 12.

³ age, s. 12-13.

⁴ age, s. 13.

ve üslûbun kullanıldığı bu kısmın mukaddime bölümünün edebî değeri en yüksek yeri olduğunu söylemek mümkündür.¹

Mukaddimedden sonra kitabın esasını meydana getiren tabakalara geçilir. Mecdî Mehmed Efendi burada ikinci önemli eklemeyi yapar. Mecdî, her tabaka başlığının altına tabakaya adını veren hükümdar hakkında genel bilgiler sunar. Tabaka sahibi hükümdarın tahta geçiş süreci ve yılına, Osmanlı tarihi için önemine, yaptığı sefer ve fetihlere, sahip olduğu değerli vasıflara değinilerek biyografilere geçiş için hazırlık yapılmış olur. Bu tarihî bilgiler ilk sekiz hükümdarda herhangi bir başlık açılmadan tabaka başlığı ile burada yer alan ilk biyografi arasında veriliyorken Yavuz Sultan Selim (ö. Şevval 926/ Eylül-Ekim 1520) ve Kânûnî Sultan Süleyman'da (ö. Safer 974/ Ağustos-Eylül 1566) ise tabaka başlığının altına açılan “İcmâl-i Ahvâl-i Sultan ...” alt başlığıyla sunulmaktadır. Ayrı bir kısma alınan bu iki padişah hakkındaki bilgiler diğerlerine nazaran biraz daha hacimlidir.²

Mecdî Mehmed Efendi'nin *Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin eser tertip yöntemine getirdiği başka bir yenilik ise, şeyh ve mutasavvıfların üst üste sıralandığı kısımların başına “Sıfû'l-meşâihü'l-kirâm” veya “Tabaka-i Meşâih-i Kirâm” şeklinde başlıklar koymasındır.³ Yazar bu şekilde metin kompozisyonunu daha düzenli ve daha belirgin hale getirmeyi amaçlamış olmalıdır. Buna karşın *Şakāiku'n-nu'māniyye*'yi incelediğimiz bölümde belirtildiği üzere metin tertibinde âlim ve şeyhlerin iki ayrı küme içerisinde verilmesine tam riayet edilmediği için Mecdî Efendi yedi tabakada “Sıfû'l-meşâih” başlığını açabilmiş, diğerlerindeyse sadece genel başlık altında bütün biyografileri sıralamak durumunda kalmıştır.

Hadâiku's-şakāik'in tertibinde olan ve onu *Şakāiku'n-nu'māniyye*'nin birebir tercümesi olmaktan çıkartan son husus ise sonda yer alan hatime bölümüdür. Her ne kadar başlık hatime biçiminde yazılmamış da olsa bu bölüm hatime hüviyeti göstermektedir. Taşköprü-zâde'nin biyografisinin akabinde gelen bu bölüm “Bu Hakîr Terceme-i Kitâbı İtmam Etdiğim Seneyi Beyândır” başlığını taşımaktadır. Burada yazar kendini ilim ile donattıktan sonra çevirisine başladığını söyler. Kendisi dışında gelişen bazı engeller yüzünden yazıma ara verdiğini, fakat sonrasında Allah'ın yardımıyla 995/1586-87 yılında kitabını tamamladığını belirtir. Hz. Muhammed'den rivayet edilmiş

¹ age, s. 13-16.

² bk. age, s. 379 ve 438.

³ bk. age, s. 517.

bir dua ile eserini sona erdirir.¹ (Eserin tertip şablonu *Şakāiku'n-nu'māniyye* ile aynı iskelete sahip olduğu için çiziminin verilmesine gerek görülmedi.)

Biyografi içeriği bakımından *Hadâiku's-şakāik*'a baktığımızda Mecdî'nin Taşköprü-zâde'nin hâl tercemesini verirken kullandığı taslağa uyduğunu görmekteyiz. *Şakāik* biyografilerinde yer alan Arapça bilgiler, klâsik divan nesri tarzında Osmanlı Türkçesine çevrilmiş; mütercimim sonradan elde ettiği bilgiler ise biyografi kompozisyonu içerisinde en uygun yere yerleştirilmişlerdir.

2.5. *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-Şakāik* – Nev'î-zâde 'Atâyî²

Ünlü şair Nev'î'nin (ö. Zilka'de 1007/ Mayıs-Haziran 1599) oğlu Atâyî'nin (ö. 1046/1636-37) kaleme aldığı *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-Şakāik* isimli *Şakāik* zeyli gelenek silsilesinin ortasında bulunmaktadır. Mecdî'nin *Hadâiku's-şakāik*'ının zeyli olup³ *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneği içerisinde Türkçe olarak kaleme alınan ilk telif eserdir. Tertibinin sağlamlığı, kompozisyonunun düzgünlüğü, muhtevasının hacimliliği, bilgilerinin güvenilirliği açısından oldukça başarılı olması bu eseri önemli kılan diğer unsurlardır.

Hadâiku'l-hakāik'ın iyi kurgulanmış tafsilatlı mukaddimesi Allah'a hamd ve senâ, Hz. Muhammed'e salat ve selâm ile başlamaktadır. Daha sonra yazar tarih ve siyer kitaplarına mail olduğunu, enbiya kıssaları ve evliya menakıplarına ilgi duyduğunu, çeşitli kitaplar okuyup üzerinde tefekkür ettiğini söylemektedir. İsteklerini kıramayacağı bazı önemli şahısların kendisine “Arap ve Acem'ler âlimlerini kitaplara kaydetmişlerdir. Onlarla aynı değerde olan Osmanlı âlimlerinin ise adının sanının dünyadan silinmesi insafa sığmaz.” dediğini, bundan dolayı böyle bir kitap yazmaya karar verdiğini belirtmektedir.⁴

Sebeb-i teliften sonra Atâyî bu türde kaleme alınan kitaplar hakkında bir paragraf açarak *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğine mensup kitaplar ile ilgili mâlûmat verir. Osmanlı ulemâsını anlatan ilk eseri Taşköprü-zâde'nin yazdığını, bu eserde Osman

¹ age, s. 526.

² Bu başlıkta yapılan incelemelerde Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-şakāik* adlı eserinin Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları R. 1438, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 2309 ve Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 4702 numaralı nüshaları esas alınmıştır.

³ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-şakāik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, no. R. 1438, vr. 2a.

⁴ agy, vr. 1a-1b.

Gâzî'den (ö. 724/1323-24 [?]) Kânûnî Sultan Süleyman zamanına gelinceye kadarki bilginlerin vefeyâtını tabakalaştırdığını ifade eder. Âşık Çelebi'nin Taşköprî-zâde'yi bazı ilhakat ile tezyil edip *Şakâik*'ı Sultan II. Selim döneminin ortalarına kadar getirdiğini söyler. Alî Çelebi'nin ise Âşık Çelebi'nin yazdıklarını tekrar ve son zamanlarda vefat edenleri tezyil ederek geleneği Sultan III. Murad devrinin başlarına ulaştırdığını belirtir. Saçlı Emîr-zâde Yılcık, Lütî Beg-zâde Mahdumu, Seyrek-zâde, İştîpli Sadrî Çelebi, Hüsrev-zâde, Abdülkerim Efendi gibi kişilerin de *Şakâik* zeyli yazdığını, böylece hicri 1010/1601-2 yılına kadar yaşayan bilginlerin hâl tercemelerinin kayıt altına alındığını ekler.¹

Atâyî bu zeyillerin dağınık ve pek çok şahsı ihmal ettiği için eksik olduğunu, tüm önemli kişilerin hayatlarını barındıran kapsamlı bir tarih kitabının vücuda getirilmediğini iddia eder. Hele ki 1010/1601-2 yılı ile eserini kaleme aldığı 1042/1632-33 senesi arasında vefat edenlerin hiçbirinin biyografisinin yazılmadığını, bu yüzden Taşköprî-zâde'nin bıraktığı 965/1557-58 senesi ile 1042/1632-33 yılı aralığında hayatını kaybeden ulemânın terceme-i hâllerini kaleme aldığını belirtir.²

Kitabını yazarken şüara tezkireleri ile Osmanlı tarihlerinden yararlandığını ve Türk dilini kullanmayı uygun bulduğunu ifade eder. Zamanının edebî eserlerinde kullanılan diller hakkında tenkiti haiz bir manzumeye yer verdikten sonra eserinde basit bir dil ve anlatım seçtiğini, Mecdî'nin tercümesini esas aldığını ve kitabına *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti 'ş-şakâik* ismini verdiğini ekler.³

Esere dair gerekli ön bilgiler bu şekilde verildikten sonra “Tenbîh” başlığı altında, içeriğine sadece ilim ehli olanların ulaşması için telif metnini tevriye, iham ve diğer söz sanatları ile süslediğini böylelikle kitabının iki kapağını bir kapının iki kanadına çevirip bilgisizlerin içeri girmesini engellemeye çalıştığını ifade eder.⁴

Mukaddimede ikinci sırada yer alan “Hasîsa-ı Kitâb” başlığının altında ise Atâyî biyografileri tesis ederken dikkat ettiği hususları açıklamaktadır. Hal tercemelerinde kadı ve müderrislerin göreve atama tarihlerini, halef ve seleflerini beyan ettiğini söyler. Tarih ve siyer biliminde ilkenin güven ve sağlamlık olduğunu, bu yüzden düzgün bir şekilde bilgileri kaydetmeye çalıştığını belirtir. Eserin tertibinde Taşköprî-zâde'ye uyup

¹ agy, vr. 1b.

² agy, vr. 1b.

³ agy, vr. 2a-b.

⁴ agy, vr. 2b.

padişahlara göre tabakalar tesis ettiğini ve her tabakayı biyografisini verdiği şahısların vefat tarihlerine göre tanzim ettiğini söyler.¹

“Nâdire fî İlmi't-târih” biçimindeki diğer bir başlıkta tarih biliminin önemine değinilmiştir. Abbâsîler zamanında Müslümanlar ile Yahudîler arasında vuku bulan ve hadis ile siyer biliminde üstat olan Hatîb-i Bağdâdî'nin (ö. Zilhicce 463/ Ağustos-Eylül 1071) tarih bilgisi sayesinde Müslümanların haklı çıktığı bir hadise örnek verilerek tarih biliminin önemi vurgulanmıştır.²

Mukaddimenin son başlığı olan “Teznîb”de ise Atâyî tarihi bir metnin kaleme alınırken hayal ve edebî sanatlarla süslenmesinin asıl maksadı yok edeceğini, o yüzden münşiyâne tarz, yani süslü bir nesir kullanmadığını eklemektedir.³

Kitabın girişini oluşturan bu mukaddimenin sonunda yazar herhangi başlık koymadığı bir paragraf ile kitabını dönemin hükümdarına sunduğunu belirterek⁴ esas metin olan tabakalara geçer.

Görüleceği üzere Atâyî mukaddimedede *Şakâik* geleneğine mensup eserler, kendisinin yararlandığı kaynaklar, kullandığı üslup, biyografilerdeki muhteva, kitabın tertibi, tarih biliminin önemi, tarih biliminde gerekli olan dil ve anlatım hakkında bilgiler vermekte; ayrıca çağına ait kitaplarda kullanılan dil hakkında tenkit yapmaktadır. Bu hususlar yazarın hadiseye bilimsel açıdan baktığını, eserini ilmî çerçevede meydana getirme gayretinde olduğunu göstermektedir. Üstelik yerli yerinde verilmiş bu doyurucu bilgiler okuyucuyu okuyacağı metne hazırlayacak ön bilgileri ihtiva ettiği için eseri edebî ve ilmî açıdan başarılı ve değerli kılmaktadır.

Yazar mukaddime bölümünden sonra Taşköprî-zâde'nin bıraktığı yer olan Kânûnî Sultan Süleyman dönemi ile tabakalara geçiş yapar. Taşköprî-zâde'nin kaldığı noktadan devam eden zeyil yazarları Kânûnî için herhangi bir başlık açmazken Atâyî ise bu bölüme bir başlık verir.⁵

Tabaka başlığından sonra yazar bir bağlantı cümlesi kurar ve bu cümlenin bitiminde biyografileri sunmaya başlar. Atâyî'nin Alî bin Bâlî'nin yaptığı gibi biyografisini vereceği ilk kişi olarak Taşköprî-zâde'yi seçtiği görülmektedir. Ölüm tarihlerine göre mollaların, diğer bir deyişle medreseli bilginlerin hâl tercemeleri

¹ agy, vr. 2b.

² agy, vr. 2b.

³ agy, vr. 3a.

⁴ agy, vr. 3a.

⁵ bk. agy, vr. 3b.

sıralandıktan sonra “Sıfu’l-meşâih-i kirâm”¹ gibi bir bölüm başlığıyla o tabaka devrinde vefat eden şeyh ve mutasavvıfların hayat bilgileri sunulmaya başlanır. *Hadâiku’l-hakâik*’tan önce kaleme alınan *Şakâik* ve zeyillerinde genellikle molla ve şeyhler karışık olarak sıralanırken ilk kez bu eserde istikrarlı bir şekilde tüm tabakalarda bilgin ve şeyhler ayrı başlıklar altında toplanmıştır. İstisnâ olarak Kânûnî tabakasındaki şeyhlere geçmeden önce Osmanlı sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yer tutan çeşitli tarikatların dervişlerinin silsilesi verilmektedir.²

Şeyhlerin de terceme-i hâlleri verildikten sonra “Âhir-i Vefeyât-ı Devlet-i ...” biçiminde bir başlık açılıp altına “Padişahın tahta geçişinden vefatına kadar yaşanan önemli olaylar sıralandı.” anlamını hâvî bir cümle sarf edildikten sonra³ “Zikr-i Ahvâl-i Sultan...” alt başlığı yazılmaktadır. Bu alt başlık içinde önce dönemin padişahının tahta geçişinde yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Devletin başına geçen padişahın bazı fitrî özelliklerinin verilmesinin ardından tahtta kaldığı dönem yıl yıl ele alınarak meydana gelen sefer, savaş, fitne, antlaşma veya tüm toplumu ilgilendiren önemli diğer sosyal olaylar hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.⁴ Kânûnî Sultan Süleyman tabakasındaki tüm önemli hadiseler ile birlikte düzenlenen on dört seferde yaşananlar da tafsilatlı olarak anlatılmaktadır.⁵

“Zikr-i Ahvâl-i Sultan...” bölümünde askeri ve sosyal olaylar anlatıldıktan sonra hükümdarın vefatında yaşananlar hakkında da mâlûmat sunulur.⁶ Sultanın vefatı ile ilgili halk arasında dolaşan menkıbe varsa buna yer verilir.⁷ Bu bölümün sonunda ise çeşitli şairlerin yazdığı mersiyelerden alıntılar yapılır.⁸

Mersiyelerden sonra “Zikr-i Hayrât u Hasenât-ı Sultan...” alt başlığına geçilir. Bu bölümde padişahın inşa ettiği cami, külliye, medrese, köprü v.b. yapılarla birlikte toplumsal hizmete dönük icraatları hakkında bilgiler verilmektedir.⁹ Ayrıca zikre konu olan padişahın şairlik vasfı varsa şiirlerinden örnekler burada sunulur.¹⁰

¹ bk. agy, vr. 42b.

² bk. agy, vr. 43a-47a.

³ bk. agy, vr. 62a.

⁴ bk. agy, vr. 62b.

⁵ bk. agy, vr. 63a-66b.

⁶ bk. agy, vr. 66b.

⁷ bk. agy, vr. 66b.

⁸ bk. agy, vr. 67a.

⁹ bk. agy, vr. 68b.

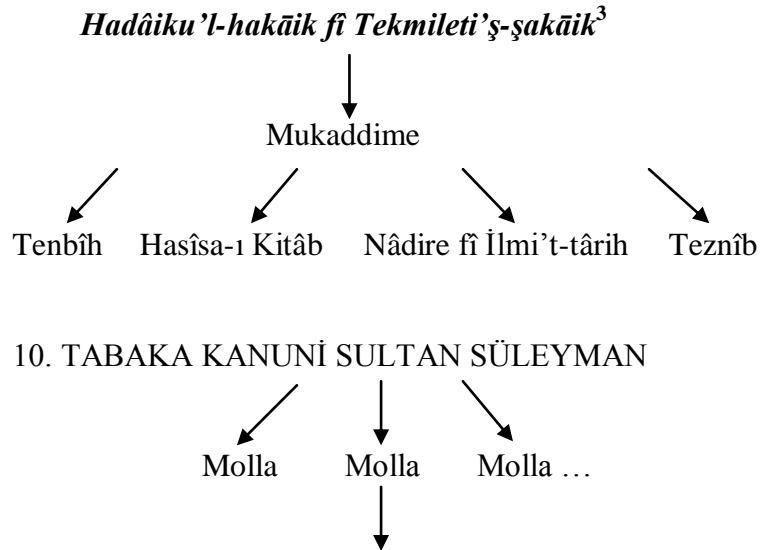
¹⁰ bk. agy, vr. 69a.

“Âhir-i Vefeyât” bölümünün sonunda ise ilgili padişah zamanında görev yapan devlet adamlarının kronolojik sıralaması yer almaktadır.¹ Bu kısımda ilk önce padişah evlatları hakkında bilgi verildikten sonra vezîr-i azamlar, vezîrler, şeyhülislâmlar, Rumeli kazaskerleri, Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadıları, nişancılar ve kaptan-ı deryaların yıl yıl atama ve azil tarihleri bildirilir. İstisnâî olarak Kânûnî tabakasında Zigetvar seferine katılan ve İstanbul’da kalan devlet adamlarının da listesi bulunmaktadır.² Kronolojik sıralaması verilen devlet ricalinden vezîr-i a‘zamların müstakil biyografilerine yer veriliyorken diğer ricalin sadece atama, azil ve vefat tarihleri ile yetinilmektedir.

Tabakaların sonunda yer verilen, yukarıda özetlemeye çalıştığımız bu “Âhir-i Vefeyât” bölümündeki tafsilatlı tarihi bilgiler *Şakâiku’-n-nu‘mâniyye* geleneğinde bir ilktir. Âşık Çelebi *Şakâik* geleneğine tarihi bilgileri ilk ekleyen şahıstır fakat bu bilgileri yalnızca bir tarih kitabında olacak kadar ayrıntılı hâle getiren şahıs Nev‘î-zâde Atâyî’dir.

Kitabın esasını oluşturan tabakalar ve alt başlıkların diğer zeyillere nazaran *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmiletî’iş-şakâik*’ta daha düzenli bir şekilde tesis edildiğini ve bu düzene eserin sonuna kadar istikrarlı biçimde uyulduğunu belirtmek mümkündür.

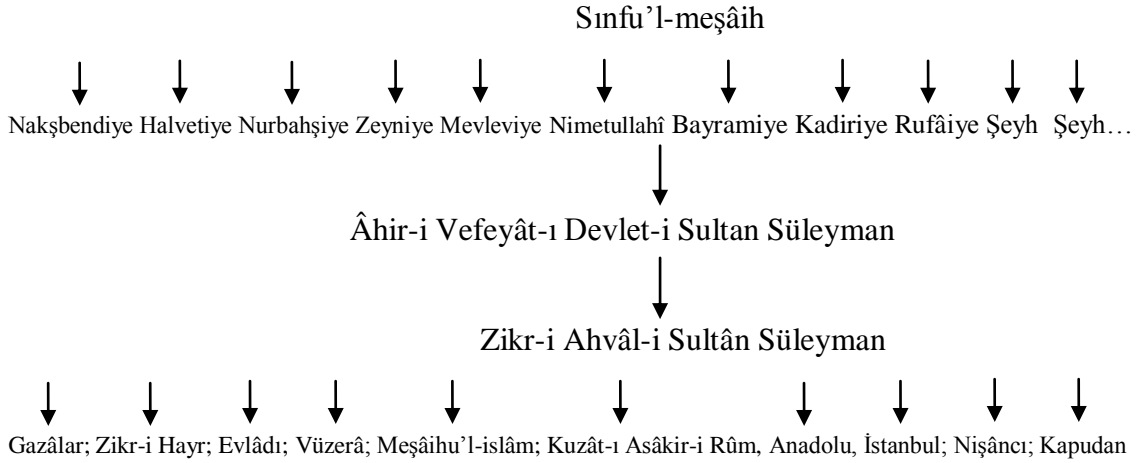
Hadâiku’l-hakâik’ın eser tertibi değindiğimiz şekilde olup diğer altı tabaka da aynı tertibat dâhilinde vücut bulmuştur. Söz konusu tertibatı şema hâlinde şu şekilde gösterebiliriz:

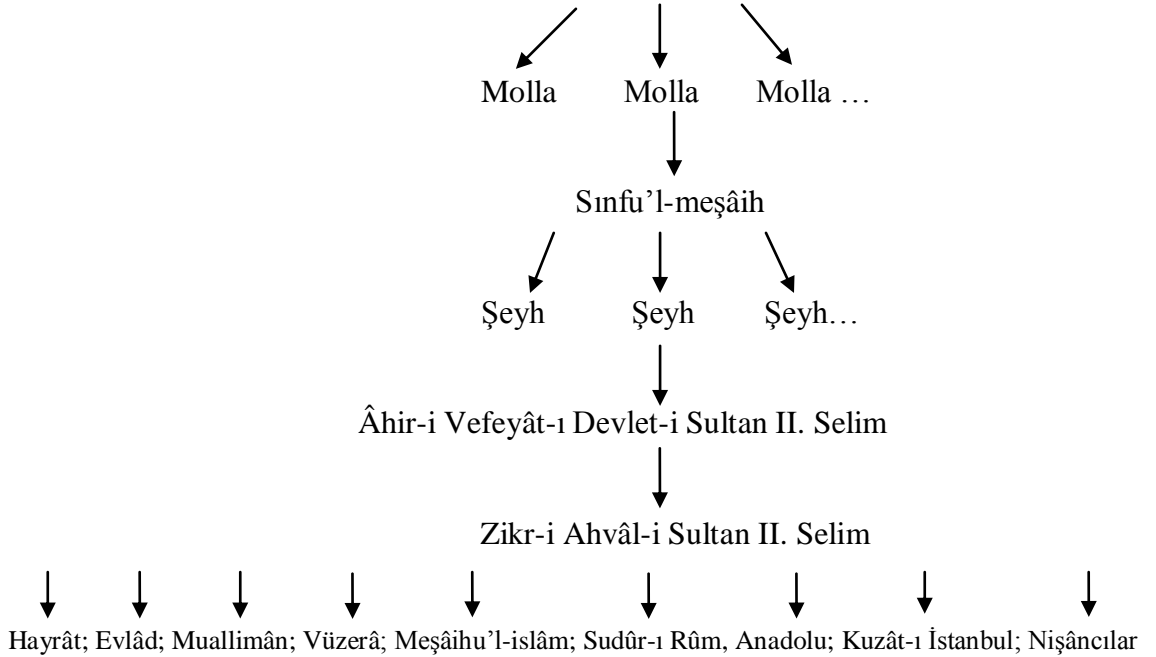
¹ bk. agy, vr. 69b.

² bk. agy, vr. 70b.

³ 11.’den sonra gelen altı tabakanın tertibi aynı olduğundan ve bu eser ile ilgili ayrıntılı incelemeler bilahare verileceğinden dolayı diğer tabakaların şeması çizilmedi.

11. TABAKA SULTAN II. SELİM

Atâyî'nin *Şakâik Zeyli*'nde yer alan biyografilerin muhteva planını incelediğimizde ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

Atâyî, Alî bin Bâlî ile belirginleşen *Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneği biyografisi taslağını olduğu gibi kullanmıştır. O da isim ve nisbe ile hâl tercemesine başlar, doğum yerini ve biliyorsa doğum tarihini verir.¹ Bu noktada *Atâyî Zeyli*'nin daha çok doğum tarihi içerdiğini söylemek mümkündür. Kişinin aldığı eğitimi, eğer bir müderris ise

¹ Eserin tüm biyografilerinde isim ve nisbe bölümü bulunmaktadır. Doğum yeri bilgisi de neredeyse tüm biyografilerde mevcuttur. Doğum tarihi bilgisi ise ender biyografide yer almaktadır. Bunun için bk. Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 7b. (Abdülevvel el-Kazvinî biyografisi.)

kimden mülazım olduğunu belirtir.¹ Kadı ve müderrislerin görev yerlerini atama ve azil tarihleri ile birlikte verir. Yazarın müderrislerin medreselere hangi derece ile atandığı bilgisine önem verdiği dikkat çekmektedir. Nitekim bu zeyilde görev yaptığı medreseler ve atama mertebeleri hakkında mâlûmat verilmeyen müderris yok denecek kadar azdır. Ayrıca atamanın kimin yerine yapıldığı bilgisi de paylaşılır. Düzenli bir şekilde atamalardaki halef ve selefi bildirme usulü *Şakāik* geleneğinde ilk defa Atâyî tarafından uygulanmıştır.

Görev yerlerinden sonra ise şahsın ölümü hakkında bilgilere geçilir. Öncelikle vefat tarihi bildirilir. Cenazenin defnedildiği yer bilgisinin verilmesine dikkat edilir. Ölümün nasıl gerçekleştiği biliniyorsa veya bununla ilgili halk arasında anlatılan bir hikâye varsa bunlara da yer verilir.²

Vefat tarihi bildirilen kişinin sahip olduğu fiziksel ve ruhsal görüntü hakkında çıkarımlar yapılır. Bu bölüm genellikle “Mevlânâ-yı mezbur” ifadesiyle başlar.³

Fiziksel porteden sonra şahsın kaleme aldığı eserler var ise bunlar hakkında bilgiler verilir.⁴

Biyografisi verilen kişi hakkında yazarın bildiği veya duyduğu bir anekdot, latife, hikâye ya da anı varsa fiziksel ve ruhsal portre kısmından sonra anlatılır.⁵

Hal tercemesine konu olan şahıs bir şair veya yazar ise şiir ve yazılarından alıntılar biyografinin sonuna yerleştirilir.⁶

Atâyî de bazı terceme-i hâllerin sonunda icâzet-nâme veya fetva örnekleri alıntılanmıştır.⁷

Yazar bu biyografi taslağındaki sıralamayı hemen hemen tüm şahıslarda uygulamıştır. Bu sıralamada yer alan bilgiler bir biyografide bulunmuyorsa muhtemelen bunun nedeni yazarın o bilgiye vakıf olmamasıdır. Atâyî'nin kullandığı bu taslak ile *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneği biyografisinin klâsik bir hâl aldığını belirtmek mümkündür.

2.6. *Tekmiletü'z-zeyl* – Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb¹

¹ bk. agy, vr. 3b. (Taşköprü-zâde Ahmed İsameddin biyografisi.)

² bk. agy, vr. 103a. (Serçe Alaeddin biyografisi.)

³ bk. agy, vr. 27a. (Arab-zâde Abdülbâkî biyografisi.)

⁴ bk. agy, vr. 30a. (Ahmed bin Mahmud el-Asamm biyografisi.)

⁵ bk. agy, vr. 76b. (Mehmed bin Abdülvehhâb bin Abdülkerim biyografisi.)

⁶ bk. agy, vr. 34b. (Celâl-zâde Sâlih biyografisi.)

⁷ bk. agy, vr. 57b (Abdurrahman bin Şeyh Cemâleddin biyografisi.) ve vr. 110b (Muslihiddin el-Lârî biyografisi.)

Şakāiku'n-nu'māniyye geleneğinin tekâmüle yaklaştığı bir dönemde kaleme alınan *Tekmiletü'z-zeyl* Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî's-şakâik* isimli eserinin zeylidir. Müstakil bir ismi bulunmayan ancak *Tekmiletü'z-zeyl* unvanıyla tanınan bu zeyil klâsik İslâmî dönem eserlerinin genelinde olduğu gibi Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e selâm ile başlamaktadır.² Bu klâsik girişten sonra Uşşâkî-zâde Hasîb (ö. Şevval 1136/ Haziran-Temmuz 1724) doğrudan *Şakâik* geleneği hakkında mâlûmat vermeye başlar. Fakat bu bilgiler Atâyî'nin verdiği bilgilere nazaran oldukça kısadır. Taşköprî-zâde Ahmed İsâmeddîn Efendi'nin Osmanlı Devleti'nin 699/1299-1300 ile 965/1557-58 yılları arasında vefat eden itibar sahibi bilginlerinin terceme-i hâllerini kitaplaştırdığını, sonrasında Nev'î-zâde Atâyî'nin Taşköprî-zâde'nin eserini Türkçe olarak tezyil edip *Şakâik*'ı 965/1557-58'den 1042/1632-33 senesine kadar getirdiğini belirtir.³ 1042/1632-33 ile 1111/1699-1700 senesi arasında vefat eden ünlü âlimlerin yaşam bilgilerinin unutulmak üzere olduğunu, kendisinin tarih ilmine ve ilginç hikâyelere mail olduğunu bilen Fezullah Efendi'nin bu âlimlerin hâl tercemelerini kaleme almasını teklif etmesi üzerine Atâyî'nin zeyline zeyil yazmaya giriştiğini ifade eder. Gösterişsiz bir üslupla telifini yazdığını, şahısların vefat tarihlerine göre biyografileri sıraladığını anlatır.⁴ Sultan IV. Murad'ın (ö. Şevval 1049/ Ocak-Şubat 1640) cülûs tarihi olan 1032 Zilka'de'sinden (Ağustos-Eylül 1623) Nev'î-zâde'nin zeylini tamamladığı 1043/1633-34 senesine⁵ kadarki sürede vefat eden ulemânın biyografisinin *Hadâiku'l-hakâik*'ta mevcut olduğunu, fakat o arada ün kazanan bilginlerin hayatta oldukları için *Zeyl-i Atâyî*'ye alınmadığını, o âlimlerin ve sonradan vefat eden kişilerin terceme-i hâllerini yazmaya başladığını söyler. Henüz eserini taslak halindeyken hamisi Şeyhülislâm Fezullah Efendi'nin öldüğünü, müsveddeleri yakmayı uzun uzun düşündüğünü fakat sonradan beyaza çekip Sadrazam Alî Paşa'ya takdim ettiğini belirterek mukaddime bölümünü bitirir.⁶

¹ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Uşşâkî-zâde Hasîb'in *Tekmiletü'z-zeyl* adlı eserinin Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bölümü 242 numarada kayıtlı nüshası esas alınmıştır.

² agy, vr. 1b.

³ Uşşâkî-zâde'nin verdiği bu bilgilerden Atâyî'nin *Şakâik-ı Nu'māniyye*'yi 1042/1632 yılına kadar getirdiği bilgisi yanlıştır. En son 1044/1634 yılında vefat etmiş şahısların biyografilerine yer verdiğine göre *Atâyî Zeyli*, *Şakâik*'ı 1044/1634 yılına kadar getirmiştir.

⁴ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 1b-2a.

⁵ Bu bilgide de bir yanlışlık söz konusudur. Çünkü *Zeyl-i Atâyî* 1044 Rebû'l-âhir'inde (Eylül 1634) tamamlanmıştır.

⁶ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 2a-b.

Mukaddime bölümünün dikkat çeken bir hususu herhangi bir başlık veya alt başlık içermemesidir. *Şakāik* geleneğinin ilk üç eserinde de giriş bölümünde herhangi bir başlık bulunmamaktadır. Mecdî'nin ve Nev'î-zâde'nin zeyillerinde ise mukaddime bölümü çeşitli başlıklar kullanılarak tesis edilmiştir. Diğer bir husus ise Uşşâkî-zâde'nin mukaddimeyi muhtasar tutmasıdır. Gelenek dâhilinde yazılan her yeni eser mukaddimeyi bir öncekinden daha geniş tutarken *Tekmiletü'z-zeyl* bu gidişatın dışında kalmıştır.

Giriş bölümü bittikten sonra yazar kitabın esasını oluşturan tabakalara geçer. Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb'in eserinin ilk tabakası *Atâyî Zeyli*'nin son tabakası olan Sultan IV. Murad dönemidir. Yazar bu tabakaya başlık verirken diğer zeyillerde görülmeyen bir tasarrufta bulunur. Normal şartlarda tezyil edilen kitapta yarım kalan tabakanın devamı olduğu için başlık açılmaması ya da kaçınıcı tabaka olduğu ve hangi padişahı kapsadığının küçük bir dua ile başlığa dönüşmesi gerekiyorken “Bakıyye-i Tabaka-i Zeyl-i Atâyî Der-zamân-ı ... Sultan Murad...” biçiminde bir ifade ile Nev'î-zâde Efendi'nin zeylinden arta kalan şahısların verileceği ifade edilir. Tabakada yer alan biyografilere geçmeden önce başlığın altına kısa bir açıklama yazılmıştır. Bu açıklama mukaddimedede de değinilen, *Atâyî Zeyli*'ne dâhil edilmeyen şahıslara bu tabaka altında yer verileceği bilgisini içermektedir. Açıklama bitiminde biyografiler verilmeye başlanır. Kimin eseri zeyil ediliyorsa o kişinin biyografisine ilk sırada yer verme geleneğine Hasîb de uyar ve Nev'î-zâde-zâde'nin hâl tercemesi birinci sırada yer alır.¹

Tekmiletü'z-zeyl'in bu kısımdan sonra eser tertibi, geleneğe klâsik hal kazandıran *Atâyî Zeyli* ile hemen hemen aynıdır. Diğer tabaka başlıkları Nev'î-zâde'nin kullandığı kalıp ile aynı olup “Tabaka-i Heşt-dehüm (17. Tabaka) ... Tabaka-i Sultan İbrâhîm”² örneğindeki gibi kaçınıcı tabaka olduğu ve hangi padişahın devrini kapsadığı bilgisini hâvîdir. Bu başlıkların altına küçük bir bağlantı cümlesi yazılarak biyografilere geçilir. Biyografilere geçişi sağlayan bu cümlelerde Hasîb küçük bir istisna yapar. 18. ve 21. tabakaların bağlantı cümlesinde padişahın cülûs ve vefat tarihlerini de verir.³ Ayrıca 18. tabakadaki cümlede hâl tercemelerinin ölüm tarihlerine göre sıralanacağı bilgisi de vardır. Fakat bu durum istisnâî olup diğer tabakalarda Atâyî'nin tarzı tercih edilmiştir.

¹ bk. agy, vr. 3a.

² bk. agy, vr. 43b.

³ bk. agy, vr. 43b ve 347b.

Tüm medrese âlimlerinin yaşam bilgileri sunulduktan sonra “Sıfı’l-meşâih” başlığı ile artık şeyh ve dervişlerin biyografilerine geçilir.¹ Bu bölümde ise bağlantı cümlesi kurulmadan doğrudan terceme-i hâller sunulur. *Tekmiletü’z-zeyl*’de şeyhler tasnif edilirken 19. tabakada yer alan “Sıfı’l-meşâih..” başlığında “Hanefiyye” kelimesi de geçmektedir.² Bu durum Mecdî Efendi’nin “*Şakāiku’n-nu‘māniyye* Hanefî ulemâsını ihtiva eden tabakat türünden bir eserdir.” düşüncesinin tezahürü gibi görünmektedir.

Meşayih sınıfına mensup ulemânın verilmesinden sonra gene *Atâyî Zeyli*’nde olduğu gibi “Âhir-i Vefeyât-ı Devlet-i Sultan...” biçiminde bir başlık ile vefeyâtın sona erdiği ilam edilir. Başlığın altına “...hükümdarlığının başlangıcından bitişine kadar zuhur eden ahvâldir ki tahrir olundu.” gibi küçük bir açıklama ibaresinden sonra “Zıkr-i ahvâl-i Sultan...” alt başlığı altında o devirde yaşanan önemli siyasal, sosyal ve askerî olaylar anlatılmaktadır.³ Bu bölümde verilen tarihi mâlûmat *Zeyli Atâyî*’de verilenler kadar tafsilatlıdır.

Tüm ülkeyi ilgilendiren olaylar anlatıldıktan sonra dönemin hükümdarı hakkında bilgiler paylaşılır. “Zıkr-i Hayrât u Hasenât” başlığı ile amme hizmetine dahil olan icraatlarına değinilir.⁴ Ayrı başlıklar halinde şeh-zâdelerin ve padişah muallimlerinin isimleri sıralanır.⁵ O devirde görevde olan Vezîr-i a‘zamların, şeyhülislâmların, Rumeli kazaskerlerinin, Anadolu kazaskerlerinin, İstanbul kadılarının ve Kırım hanlarının atama ve azil tarihleri kronolojik bir sıra halinde kaydedilir.⁶ Vezîr-i a‘zamların sadece nasb ve azil bilgileri ile yetinilmeyip kısa da olsa biyografileri çizilir.⁷ *Atâyî Zeyli* ile mukayese edildiğinde bu noktada *Uşşâkî-zâde Zeyli*’nin iki farklı özelliği görülmektedir. Birincisi Atâyî’nin sadece hadiseleri anlatırken yeri geldiğinde değindiği Kırım hanlarının tüm nasb ve azil tarihlerinin sıralanmasıdır.⁸ İkincisi ise Atâyî’nin bazı tabakalarda kaydettiği nişâncılar ve kaptan-ı deryalar listesine yer verilmemesidir.

Şakāiku’n-nu‘māniyye geleneğinin Atâyî ile tekâmüle eren tertibinde olduğu gibi *Uşşâkî-zâde*’nin zeylinde de devlet adamları hakkında mâlûmat bittikten sonra diğer tabakaya geçilir. Yukarıda değindiğimiz bu tertibat eserin sonuna kadar tüm tabakalarda

¹ bk. agy, vr. 26a.

² bk. agy, vr. 284a.

³ bk. agy, vr. 32b.

⁴ bk. agy, vr. 41b.

⁵ bk. agy, vr. 41b-42a.

⁶ bk. agy, vr. 42a-43a.

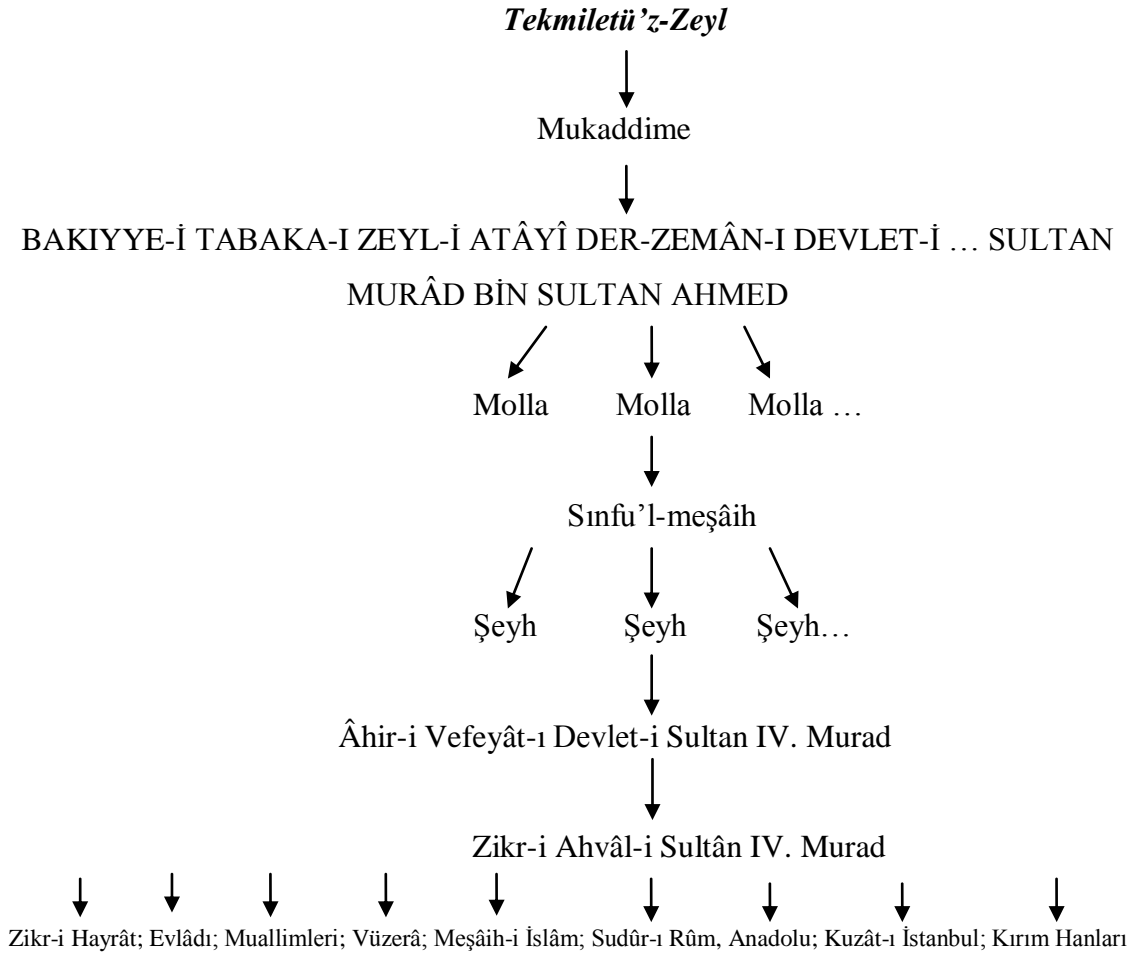
⁷ bk. agy, vr. 42a.

⁸ bk. agy, vr. 42a (Der-kenar).

devam eder. Eserin sonunda ise bir hatime yer almaktadır. *Şakâik* geleneğinin önceki yazarlarından sadece Mecdî eserin sonunda hatime hükmünde bir bölüm oluşturmuş fakat bu bölüm için “Hatime” başlığını tercih etmemiştir. Hasîb ise bir son söz bölümü oluşturup buna “Hatime” başlığını vermiştir.¹

Hatimede yazar kitabın sonuna geldiği için Allah’a şükreder. Seyyid Feyzullah Efendi kendisine zeyil yazmayı tavsiye etmeden önce tarih bilimi ile arasının olmadığını fakat onun teveccühüyle eserini bitirdiğini, bu yüzden hataları varsa da affolunmasını rica eder. Telifinin 1114/1702-3 senesinde tamamlandığını gösterir bir tarih manzumesi ile eserini sona erdirir.² Ebcet hesaplı bir şiir ile eserin yazılış tarihini bildirme yöntemi *Şakâik* geleneğinde ilk defa burada kullanılmıştır.

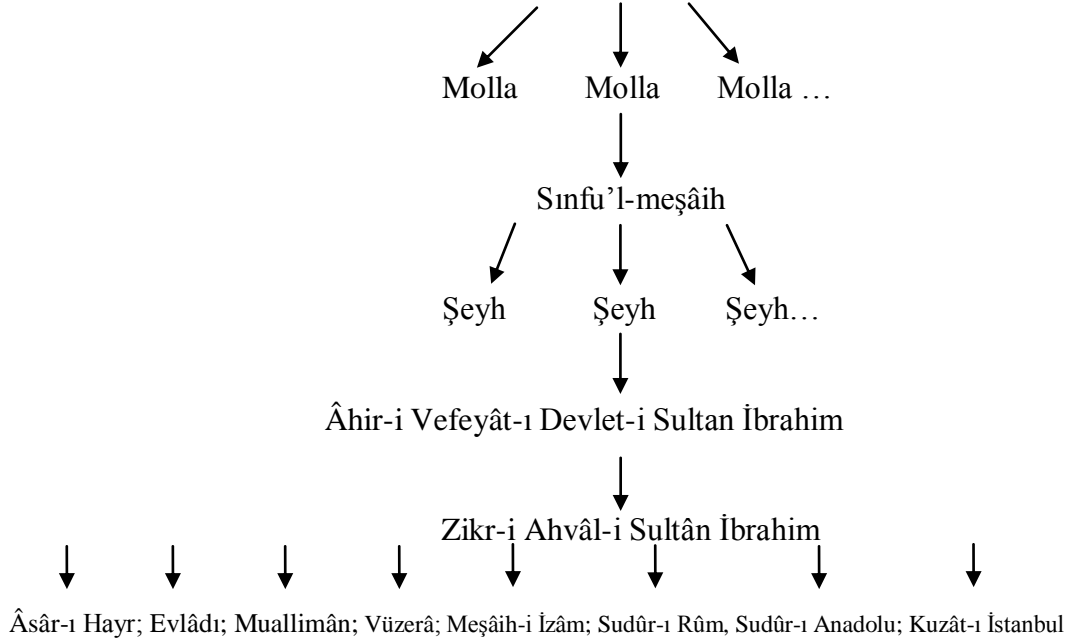
Tertibatını yukarıda özetlemeye çalıştığımız *Uşşâkî-zâde Zeyli*’nin bölümlerini şu şekilde şema haline getirebiliriz:

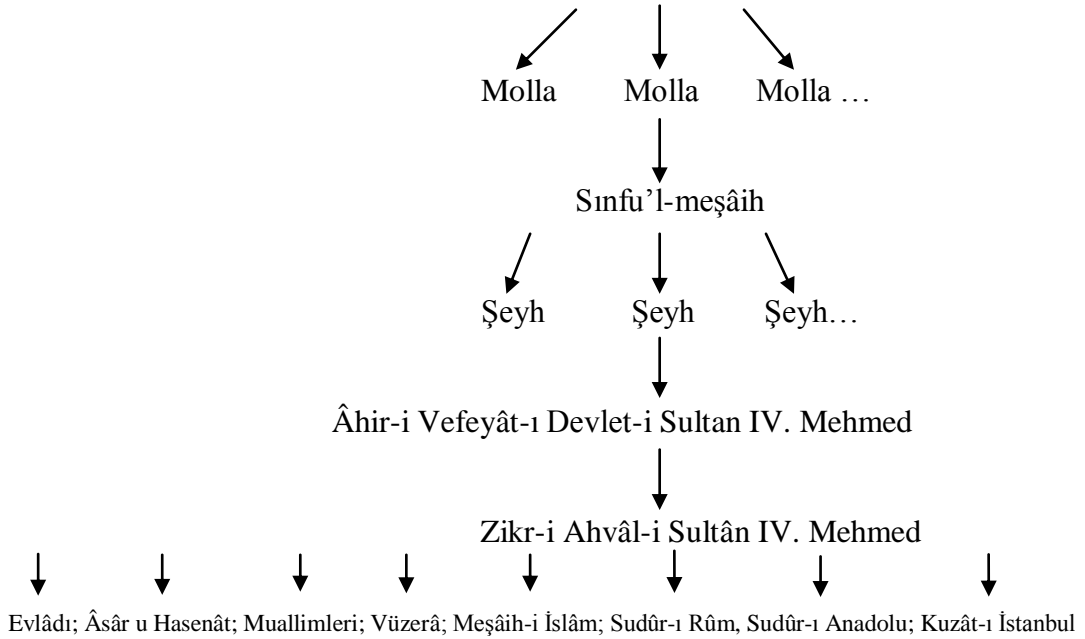
¹ bk. agy, vr. 372b.

² agy, vr. 372b-373a.

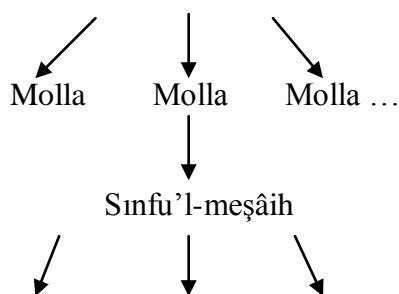
18. TABAKA SULTAN İBRAHİM

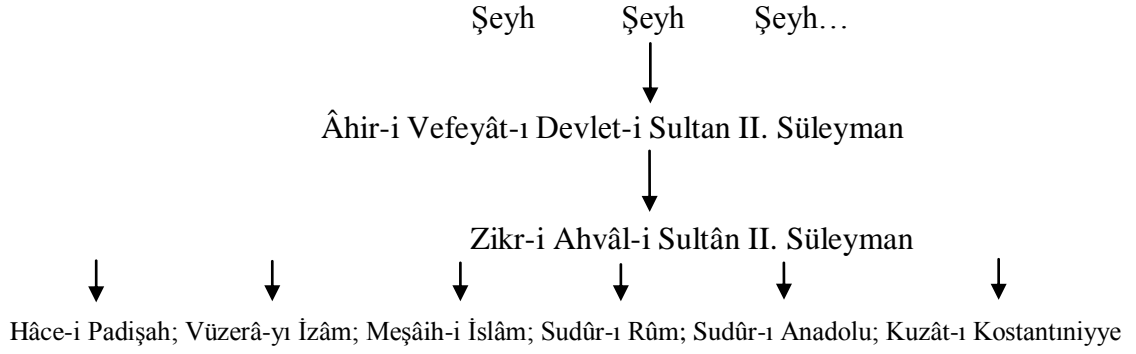

19. TABAKA SULTAN IV. MEHMED

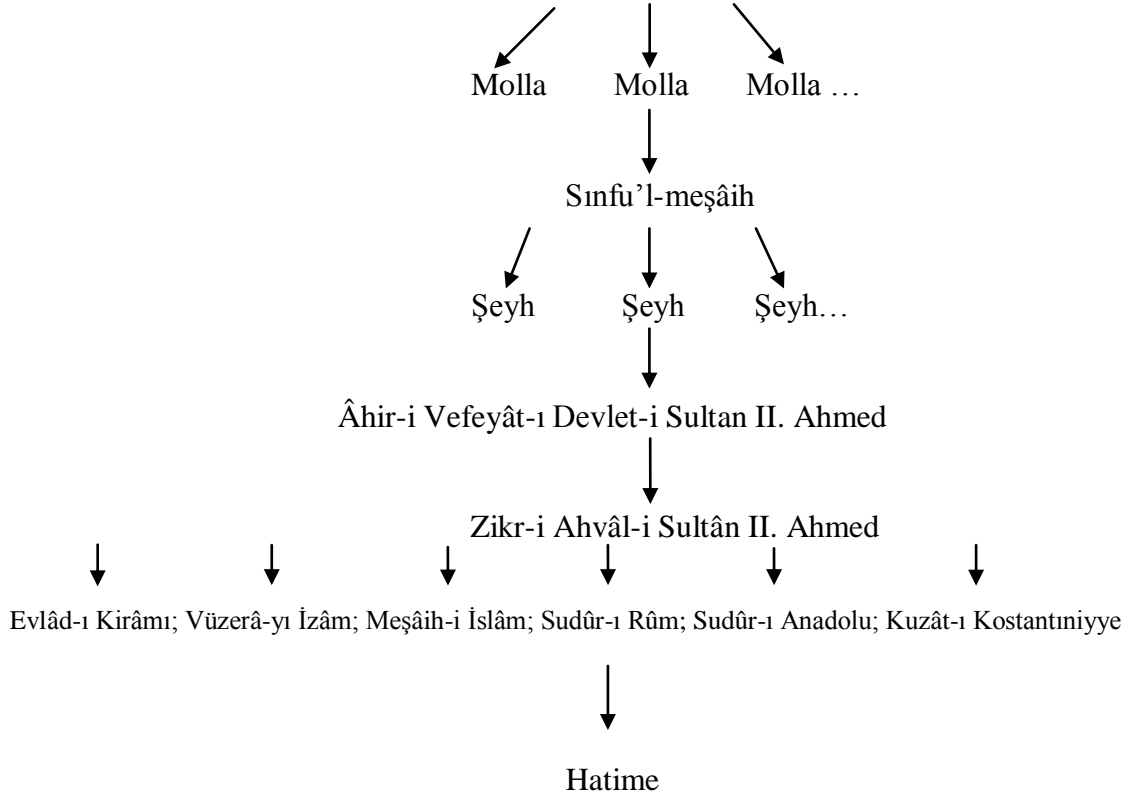

20. TABAKA SULTAN II. SÜLEYMAN

21. TABAKA SULTAN II. AHMED

Uşşâkî-zâde İbrahim Hasîb'in, hâl tercemeleri muhtevasını bir araya getirirken Atâyî'nin biyografî kompozisyonunun neredeyse aynısını kullandığını belirtmek mümkündür. Geleneğin klasiği haline gelen bu terceme-i hâl şablonuna göre şahsın isim ve nisbesi verildikten sonra doğum yeri ve eğer biliniyorsa tarihi bildirilir.¹ Devamında eğitim durumu hakkında mâlûmat sunulur. Eğer kişi bir müderris ise kime muîd olduğu ve özellikle kimden mülazım çıktığı söylenir.²

¹ Eserin tüm biyografilerinde isim ve nisbe bölümü bulunmaktadır. Doğum yeri bilgisi de neredeyse tüm biyografilerde mevcuttur. Doğum tarihi bilgisi ise ender biyografide yer almaktadır. Bunun için bk. agy, vr. 348a. (İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi biyografisi.)

² bk. agy, vr. 356b. (Abdülbâkî ibni Abdülfettâh biyografisi.)

Eğitim durumundan sonra görev yeri bilgisine sıra gelir. Burada şahsın tüm görevleri listelenir. Şahsın görevi müderrislik ise hangi medreseye, hangi merteye ile ve kimin yerine atandığı bilgileri ayrıntılı olarak sıralanır.

Yaptığı vazifeler anlatıldıktan sonra biyografisi verilen kişinin vefatı hakkında mâlûmat verilir. Burada yazar şahsın hangi tarihte, kaç yaşında ve nasıl öldüğünü anlatır.¹ Bazı biyografilerde şahıstan boşalan göreve kimin atandığını bildirir.² Yazar bu bilgilerden birisine vakıf olmadığında genel ifadelerle bölümü tamamlar.³

Biyografi şablonunun sonunda şahsın iç ve dış portresinin çizilmesi yer almaktadır. Bu bölümde yaşam bilgileri anlatılan kişinin görüntüsü ve karakteri hakkında çıkarımlarda bulunulur. “Merhûm-ı mezbûr” kalıbıyla başlayan bu kısımda genelde şahsın cömertliği, akıllılığı, çalışkanlığı gibi müspet vasıfları hakkında methiyeler yer almaktadır.⁴

Atâyî’de klâsikleşen ve Uşşâkî-zâde’nin aynen devam ettirdiği bu şablona duruma göre üç unsur daha eklenebilmektedir. Bunlardan biri yazar eğer şahısla paylaştığı bir anıya sahipse veya onunla ilgili bir hikâyeye ya da latife biliyorsa bunu portreden sonraya koyar.⁵ İkincisi şahsın sanatkârlığı varsa eserlerinin isimleri ve içerikleri hakkında bilgi verilir.⁶ Duruma göre biyografi şablonuna eklenen son unsur ise şiir ve metin örnekleridir. Hâlleri hakkında mâlûmat verilen kişi bir şair veya yazar ise, biyografisinin sonuna yazdığı şiirlerden veya eserlerden örnekler yerleştirilir.⁷

2.7.Vekâyi‘ü’l-fuzalâ – Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed⁸

Geleneğin en hacimli eseri olan *Vekâyi‘ü’l-fuzalâ*’nın mukaddimesi insanı en güzel surette yaratan Allah’a hamd, peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed’e ve ashabına selam ile başlar. Söz fazla uzatılmadan konu ile ilgili esas bilgilere geçilir. Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1145/1732-33) gençliğinden itibaren siyer ve tarih hakkında eserler mütalâa etmeye düşkün olduğunu, geçmiş (büyük)lerin ahvâline

¹ bk. agy, vr. 254a. (Uşşâkî-zâde Abdülbâkî biyografisi.)

² bk. agy, vr. 251a. (Sâlih bin Mustafa biyografisi.)

³ bk. agy, vr. 265a. (Ebûlbeke Eyyüb ibni Seyyid Mûsâ biyografisi.)

⁴ bk. agy, vr. 201b. (Abdülbâkî ibni Abdurrahmân biyografisi.)

⁵ bk. agy, vr. 271a. (Dersiâm Bıçakçı Mehmed biyografisi.)

⁶ bk. agy, vr. 263a. (Âdilcevâzî Ömer biyografisi.)

⁷ bk. agy, vr. 256b. (Şeyh Mehmed ibni Lütfullah biyografisi.)

⁸ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Şeyhî Mehmed Efendi’nin *Vekâyi‘ü’l-fuzalâ* adlı eserinin Abdülkadir Özcan tarafından 1989 yılında hazırlanan tıpkı basım nüshası esas alınmıştır. Kaynak gösteriminde kullanılan cilt ve sayfa numaraları bu neşirde yer alan numaralardır.

ilgi duyduğunu, özellikle Taşköprü-zâde Ahmed Efendi'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 965/1557-58 yılına kadarki sürede yaşayan ünlü âlim ve şeyhlerin hayatını anlattığı *Şakāiku'n-nu'maniyye* ve Nev'î-zâde Atâyî'nin bu eseri Taşköprü-zâde'nin bıraktığı yerden 1042/1632-33 senesine kadar getirdiği¹ *Hadâiku'l-hakāik fi Tekmileti's-şakāik* isimli zeyli çok beğendiğini belirtir. Tarih alanında eğitim aldığını, bu yüzden Atâyî'nin kaldığı noktadan kendi zamanına kadar zeyle zeyil yazmak arzusunda olduğunu vurgular.² Gönünde Nev'î-zâde'nin kullandığı içerik ile birlikte şeriat icracısı olan büyük mollaların (şehir kadıları), Kırım hanlarının, Mısır aziz ve vezîrlерinin (Mısır valileri), yeniçeri ağalarının ve şairlerin de bilgilerini sunmanın yer ettiğini, bazı nedenlerden dolayı bu fikrini yerine getirmenin geciktiğini, o arada dönemin hüner sahiplerinden birinin bu işe giriştiğini, Atâyî'nin eserini 1106/1694-95 senesine kadar tezyil ettiğini ifade eder. Üzgün bir hâlde beklemeye koyulduğunu, ancak o kişinin kitabının herkesi kapsamadığını, insanların beğenisini kazanmadığını gördükten sonra 1043/1633-34 ile 1130/1717-18 yılları arasında hayatı sona eren âlim ve şeyhlerin terceme-i hâllerini ihtiva eden telifini beyaza çekmeye başladığını söyler. Söz konusu eserini Vezîr-i A'zam İbrahim Paşa'ya (ö. Rebiülevvel 1143/ Eylül-Ekim 1730) arz ettiğini ekler.³

Bu kısa ve öz girişten sonra Sîmkeş-zâde Şeyhî Mehmed Efendi tabakalara geçiş yapar. *Şakāiku'n-nu'maniyye* geleneğinin ilk zeyil yazarları genellikle bir önceki müzeyyilin bıraktığı yerden herhangi bir başlık açmadan biyografilerini vermeye başlamışlardır. Nev'î-zâde buna uymamış, devamını yazdığı Kânûnî Sultan Süleyman tabakası için başlık açmıştır. Uşşâkî-zâde Hasîb ise “Bakıyye-i Tabaka-ı Zeyl-i Atâyî Der-zamân-ı ... Sultan Murad...” ifadesini kullanarak bir yeniliğe imza atmıştır. Şeyhî Mehmed'in ise “Bakıyye-i Tabaka-ı Heft-dehüm...” şeklinde bir başlıkla Uşşâkî-zâde'nin usulüne riayet ettiği görülmektedir. Yazar yine geleneğe uygun olarak eserini tezyil ettiği şahsın, yani Nev'î-zâde Atâyî'nin biyografisiyle ulemâ sınıfının hâl tercemelerine başlamıştır.⁴

Şeyhî Mehmed geleneğin artık tekâmüle uğrayan eser tertibatını hiç değiştirmeden kullanır. Bu tertibe uyarak âlimlerin biyografilerini sıraladıktan sonra

¹ Bu bilgide bir yanlışlık söz konusudur. Çünkü *Atâyî Zeyli, Şakāik-ı Nu'maniyye*'yi 1044/1634 yılına kadar getirmektedir.

² Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, C. 3, s. 2.

³ age, C. 3, s. 3.

⁴ bk. age, C. 3, s. 4.

“Sıfı’l-meşâih...” diye bir başlık açarak tabakaya adını veren padişah zamanında vefat eden şeyhlerin terceme-i hâllerini verir.¹ Şeyhî Efendi burada Atâyî’nin geleneğe eklediği yeniliği devam ettirir ve Nakş-bendiyye, Halvetiyye, Bayramiyye, Mevleviyye, Celvetiyye, Gülşenî, Kadirî, Nurbahşî, Rufâî ve Zeyniyye tarikatlarının şeyh silsilelerini takdim eder. Her tarikat başlığının altında Nev’î-zâde’nin silsileyi getirdiği son noktayı belirtip şeyhlerin isimlerini, post-nişin oldukları zaviyeyi ve ölüm tarihlerini sunar. Bir şeyhin *Vekâyi’ü’l-fuzalâ*’da müstakil biyografisini verecekse bunu bildirir.² Tarikat şeyhleri silsilelerinden sonra dönemin şeyh ve mutasavvıflarının biyografilerini peşi sıra sunmaya başlar.³

Şeyh terceme-i hâllerinden sonra “Âhir-i Vefeyât-ı Sultan ...” başlığı açılarak kısa bir bağlantı cümlesiyle biyografilerin sona erdiği, dönemin hükümdarının tahta geçiş ve tahttan iniş yılları arasında yaşanan önemli olayların anlatılacağı ifade edilir. Bu cümleden hemen sonra “Zıkr-i Ahvâl-i Sultan ...” alt başlığı kapsamında tabaka sahibi padişahın hâl tercemesi verilir.⁴ Bu bağlamda ona methiyeler düzülür. Devamında hükümdarın doğum ve cülus tarihi bildirilir. Tahta geçiş sürecinde yaşanan olaylara değinilir. Padişahın şahsının merkeze alındığı bu kısmın devamında yıl yıl, ay ay onun döneminde yaşanan savaş, sefer, antlaşma, ayaklanma, deprem, sel, yangın gibi tüm ülkeyi ilgilendiren siyasal, sosyal ve askeri hadiseler hakkında mâlûmat verilir.⁵

Söz konusu bu önemli tarihi hadisat *Vekâyi’ü’l-fuzalâ*’nın tüm tabakalarının sonunda yer almaktadır. Sadece eserin ikinci cildinin sonunda yer alan 23. tabakada ilgili hükümdarın devri devam ettiği için tarihi olaylara yer verilmemiştir.⁶ Şeyhî’nin tuttuğu notlardan hareketle oğlunun kaleme aldığı üçüncü ciltte bu dönemin siyasal, toplumsal ve askeri hadiselerine geniş bir şekilde yer ayrılmıştır.⁷

Atâyî ile birlikte başlayan ayrıntılı bir biçimde tarihi bilgiler verme usulünü Şeyhî Mehmed’in ileriye götürdüğü, Yahudi mahallesinde çıkan bir kavgayı,⁸ Denizli’de Bayram namazı esnasında meydana gelen bir depremi,⁹ yeni inşa edilen bir

¹ bk. age, C. 3, s. 47.

² bk. age, C. 3, s. 48-58.

³ bk. age, C. 3, s. 58.

⁴ bk. age, C. 3, s. 65.

⁵ bk. age, C. 3, s. 66-71.

⁶ bk. age, C. 4, s. 433.

⁷ bk. age, C. 4, s. 684.

⁸ bk. age, C. 4, s. 702.

⁹ bk. age, C. 4, s. 707.

kalyonun suya indirilmesini¹ anlatacak kadar ileriye vardırıldığı görülmektedir. Geline bu noktada salt biyografi türünde başlayan *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğinin *Şeyhî Mehmed Zeyli* ile birlikte artık biyografi-tarih türüne dâhil edilmesi gerektiğini belirtmek mümkündür.

Siyasal ve sosyal olaylardan sonra geleneğin klâsik tertibatı gereği “Zikr-i Hayrât u Hasenât” bölümüne geçilir ve dönemin padişahının inşa ettirdiği binalar ve yaptığı sosyal hizmetler hakkında bilgi verilir.² Bu bölüm bazı tabakalarda yer almamaktadır.

Padişahın işlediği hayırlar anlatıldıktan sonra “Evlâd-ı Kirâm” bölümünde çocuklarının isimleri, doğum ve ölüm tarihleri hakkında kısa açıklamalar yapılır.³

Bu bölümü ise “Muallimleri” takip eder. Burada padişahı çocukluğundan itibaren eğiten kişilerin isimleri verilir.⁴

Bir sonraki bölüm “Vüzerâ-yı İzâm” olup bu kısımda söz konusu hükümdar zamanında görev yapan vezîriazamların kronolojik sıralaması bulunmaktadır. Listesi verilen vezîriazamların müstakil biyografilerine de yer verilir.⁵ Buradaki veziriazam biyografileri en az *Atâyî Zeyli*'ndekiler kadar ayrıntılıdır.

“Vüzerâ-yı İzâm” başlığından sonra devlet kademesi hiyerarşik bir sıra dâhilinde sunulur. “Meşâih-i İslâm” başlığı ile şeyhülislâmların,⁶ “Sudûr-ı Ulemâ-yı Rûm” ile Rumeli kazaskerlerinin,⁷ “Sudûr-ı Ulemâ-yı Anadolu” ile Anadolu kazaskerlerinin,⁸ “Kuzât-ı Dârü's-saltana” ile İstanbul kadılarının kronolojik sıralaması verilir.⁹

Geleneğin son iki müzeyyili listesini verdiği devlet ricalini bu zümrelerle sınırlı tutarken Şeyhî'nin bunu geliştirdiği, biyografi türü olarak başlayan geleneği biyografi-Osmanlı tarihine çevirecek denli kapsamı genişlettiği görülür. Bu bağlamda yazar adı geçen zümrelerle birlikte dönemin nakibüleşrafları; Mekke, Edirne, Bursa, Mısır, Şam, Medine, Kudüs, Halep, Selanik, Yenişehir, Galata, İzmir, Filibe, Bağdat, Üsküdar, Eyüp, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Sofya, Belgrat, Sakız, Bosna, Trablus, Konya, Maraş, Kütahya, Tire gibi önemli Osmanlı kentlerinin kadılarını; Kırım hanlarını,

¹ bk. age, C. 4, s. 686.

² bk. age, C. 3, s. 71.

³ bk. age, C. 3, s. 72.

⁴ bk. age, C. 3, s. 72.

⁵ bk. age, C. 3, s. 72.

⁶ bk. age, C. 3, s. 73.

⁷ bk. age, C. 3, s. 74.

⁸ bk. age, C. 3, s. 74.

⁹ bk. age, C. 3, s. 74.

kaptan-ı deryaları, Mısır valilerini ve yeniçeri ağalarını kronolojik olarak sıralar.¹ Üstelik Sultan İbrahim tabakasından itibaren Erzurum ve Ankara,² Sultan IV. Mehmed tabakasından itibaren ise Lefkoşa ve Tokat kadıları da bu listeye eklenir.³ Söz konusu bu rical hakkında mâlûmata *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın her tabakasının sonunda yer verilmiştir.

Şeyhî Mehmed Efendi'nin geleneğe getirdiği en önemli yenilik dönemin şairlerini ayrı bir kategoriye ayırarak vermesidir. Geleneğin mukaddem eserlerinde şairlik vasfına sahip âlim ve şeyhler ilgili başlık altında gelişigüzel kategorize ediliyorken Şeyhî Efendi bunları “Sultan ... Döneminde İntikal Eden Şairlerin Sınıfı” başlığı altında tabakanın en sonuna yerleştirmiştir. Yazar şair biyografilerine geçmeden önce ilim adamları ve meşayih bölümlerinde ahvali verilen şairlik vasfını haiz şahıslardan başka bu devirde ölen şairleri bu kısma aldığını belirtir.⁴ Buradaki şair biyografilerinde 17. Yüzyıl şuara tezkirelerinin genelinde olduğu gibi yaşam bilgilerinin kısa, şiir örneklerinin uzun tutulduğu görülmektedir.

Şakâiku'n-nu'mâniyye geleneğine mensup en hacimli eser olan *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* 3 cilt olup ilk iki cildi Şeyhî Mehmed, üçüncü cildi ise babasının müsveddelerinden hareketle oğlu kaleme almıştır. Birinci cilt yukarıda kabataslak çizdiğimiz şablona göre devam ederek herhangi bir hatime veya sonsöze yer verilmeden sona eser.

İkinci cilt münacaat, naat ve kısa bir mukaddime ile başlar. Burada anlatılanlara göre birinci cilt 1042/1632-33 – 1098/1686-87, ikinci cilt 1099/1687-88 – 1130/1717-18 yılları arasını kapsamaktadır. İkinci cilt de diğeri gibi Vezîr-i A'zam İbrahim Paşa'ya sunulmuştur.⁵

Bu girişten sonra yazar kaldığı yer olan 20. tabakadan itibaren yukarıda bahsettiğimiz tertibat dâhilinde eserini tesis eder. Kitabın sonunda kısa bir hatime bölümü oluşturup burada Atâyî gibi bir tarihçinin peyrevi olmayı nasip ettiği ve 1042/1632-33'ten 1130/1717-18 senesi tamamına kadar *Zeylü'z-zeyl* yazmayı kolaylaştırdığı için Allah'a şükreder. Eserini Sultan 3. Ahmet (ö. Safer 1149/ Haziran-Temmuz 1736) ve Damat İbrahim Paşa zamanında yazıp onlara duacı olduğunu belirterek eserini bitirir.⁶

¹ bk. age, C. 3, s. 75-88.

² bk. age, C. 3, s. 166 ve s. 167.

³ bk. age, C. 3, s. 651 ve s. 654.

⁴ bk. age, C. 3, s. 89.

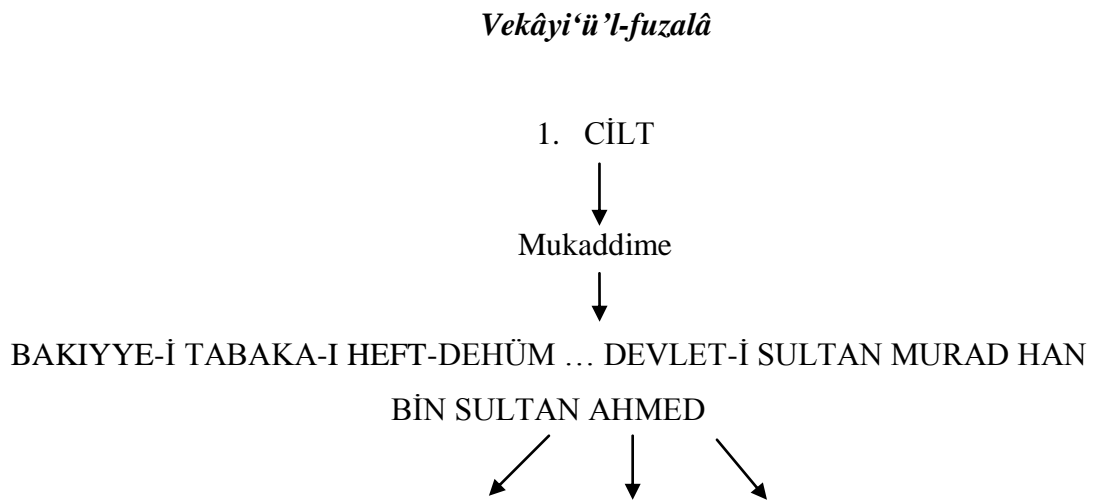
⁵ bk. age, C. 4, s. 2.

⁶ age, C. 4, s. 480.

Şeyhî Mehmed'in oğlu tarafından meydana getirilen üçüncü cilt ise uzunca bir mukaddime ile başlamaktadır. Burada yazar babası merhum Mehmed Şeyhî'nin Atâyî'nin *Şakāik*'ını zeylettiğini, bu zeylin birinci cildinin 1043/1633-34 – 1098/1686-87 yılları arasını, ikinci cildinin 1099/1687-88 – 1130/1717-18 arasını kapsadığını ifade eder. Ancak babasının tarihi bilgileri toplamaya devam edip bir kitapçığa kaydettiğini, bunu beyaza çekmek nasip olmadan vefat ettiğini, Vezîr Alî Paşa'nın (ö. Zilhicce 1171/ Ağustos-Eylül 1758) emri üzerine müsveddelerin bazı eksiklerini tamamlayarak 1131 Muharrem'inden (Kasım-Aralık 1718) 1143/1730-31 yılı sonuna kadarki aralıkta vefat eden Osmanlı meşhurlarının terceme-i hâllerini kaleme aldığını belirtir.¹ “Tetimme-i Terâcim-i Tabaka-ı Bist ü Sevvüm ...” başlığını açarak babasının ikinci ciltte yarım bıraktığı 23. Tabaka-Sultan III. Ahmet dönemini tamamlar.²

Şeyhî'nin oğlu tarafından beyaza çekilen bu cilt babasının kullandığı tertibat çerçevesinde tesis edilmiş olup iki hususta farklılık dikkat çekmektedir. Birincisi tarihi olayların daha tafsilatlı, daha hacimli hale gelmesi,³ ikincisi ise kadılarının listesi verilen önemli Osmanlı kentlerine Hemedan, Tebriz, Revan ve Gence'nin de dâhil edilmesidir.⁴ Bu durum Şeyhî Mehmed'in *Şakāik* geleneğini tarih yönü daha ağır basan bir tür haline getirmeyi tasarladığı düşüncesini akla getirmektedir. Sadece III. Ahmed devrini kapsayan son cildin oldukça kısa hatimesinde yazar telifini bitirmeyi nasip ettiği için Allah'a şükrederek sözlerini sona erdirir.⁵

Vekâyi'ü'l-fuzalâ'nın eser tertip taslağını şu şekilde çizebiliriz:

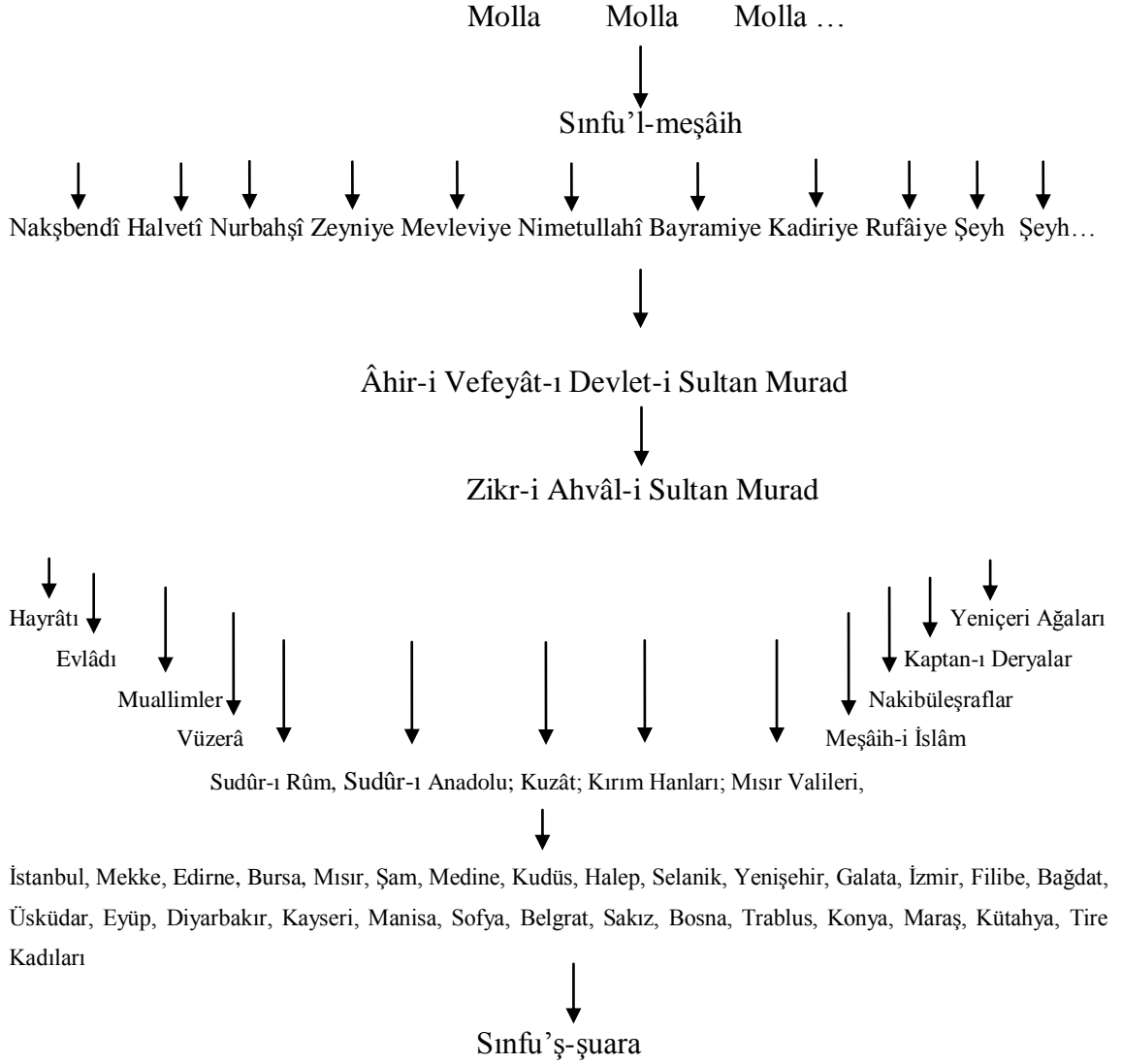
¹ age, C. 4, s. 482.

² bk. age, C. 4, s. 484.

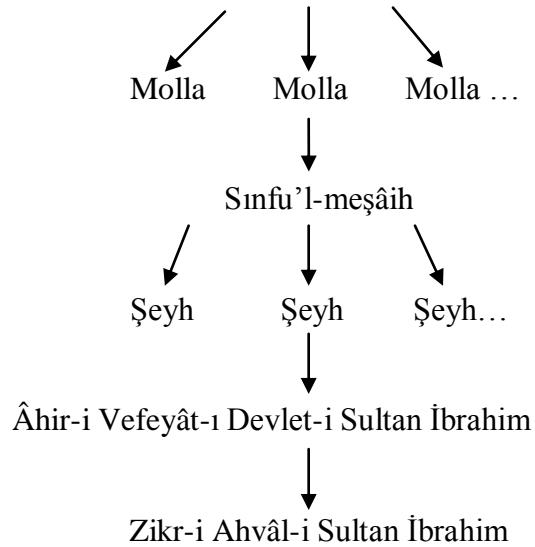
³ bk. age, C. 4, s. 685-719.

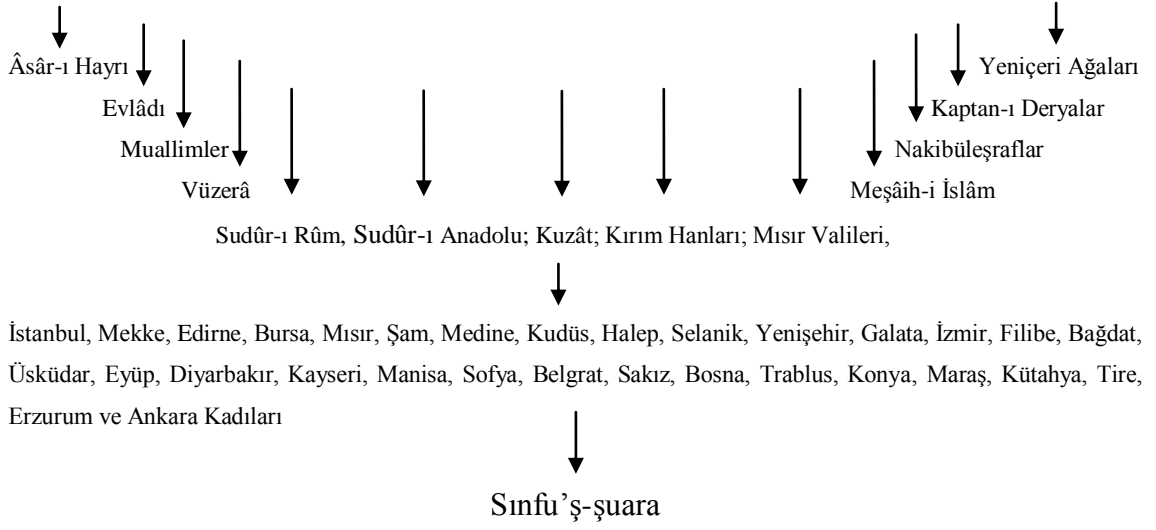
⁴ bk. age, C. 4, s. 725, 729.

⁵ age, C. 4, s. 747.

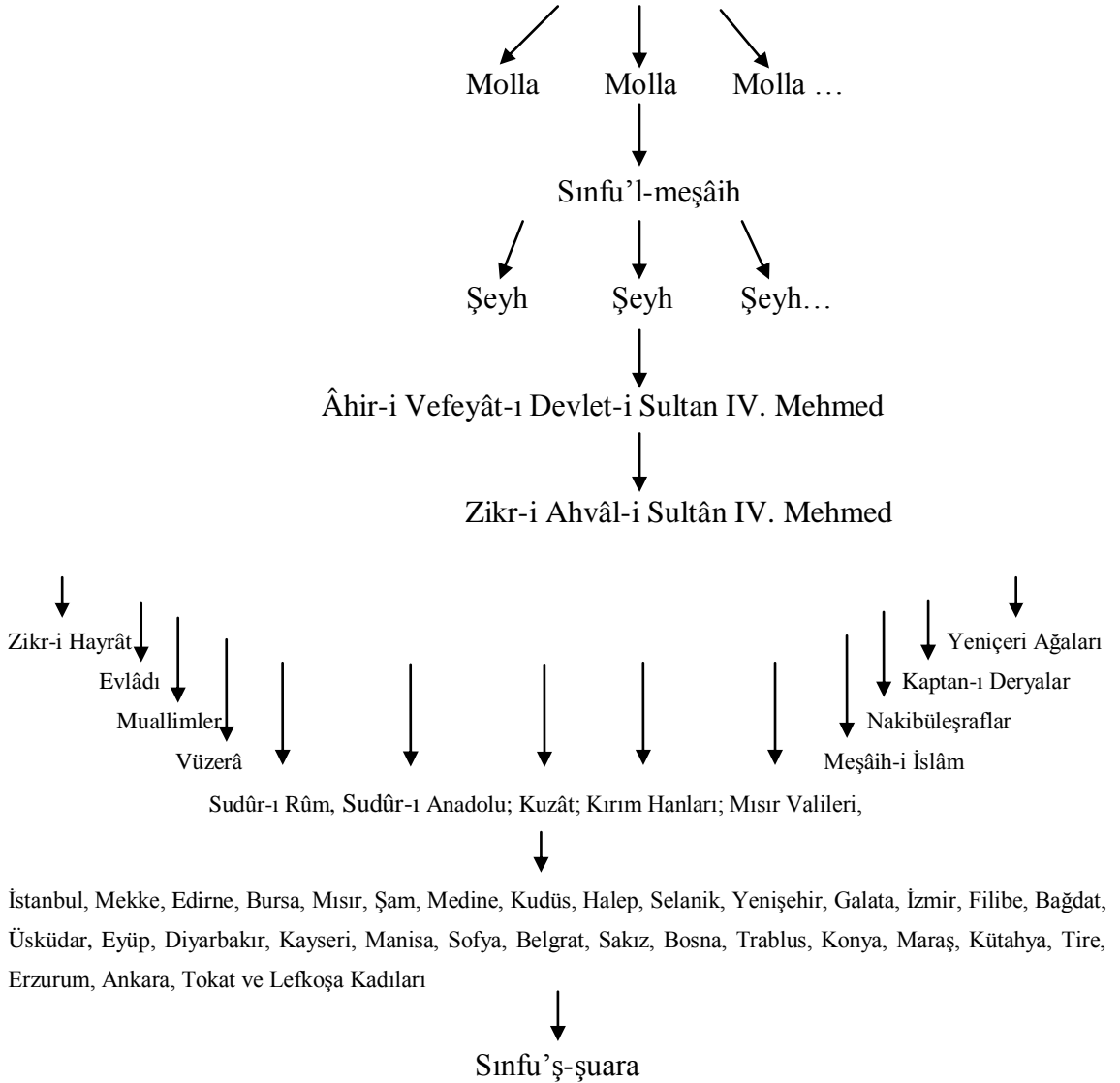

18. TABAKA SULTAN İBRAHİM

19. TABAKA SULTAN IV. MEHMED

2. CİLT

Mukaddime

20. TABAKA SULTAN II. SÜLEYMAN

Molla

Molla

Molla ...

Sıfı'l-meşâih

Şeyh

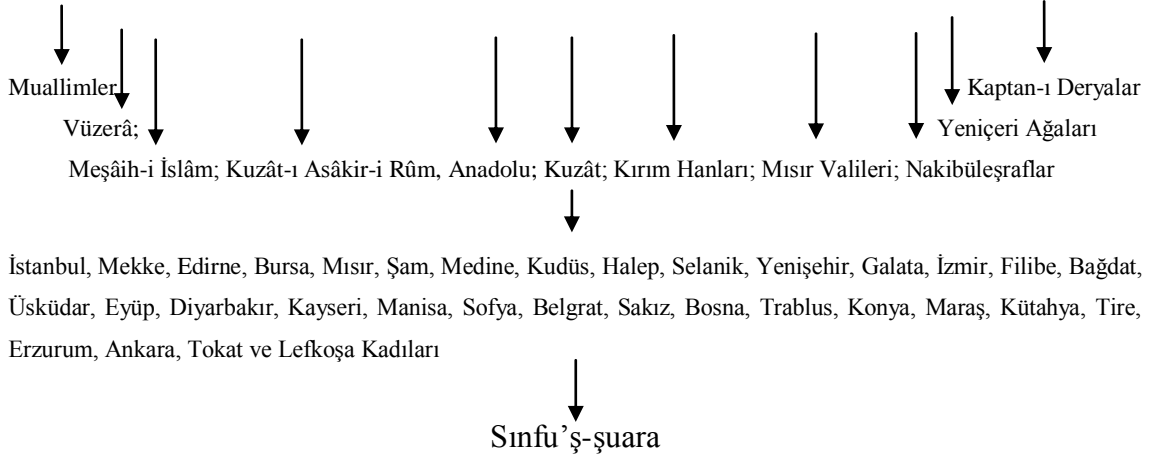
Şeyh

Şeyh...

Âhir-i Vefeyât-ı Devlet-i Sultan II. Süleyman

Zıkr-i Ahvâl-i Sultân II. Süleyman

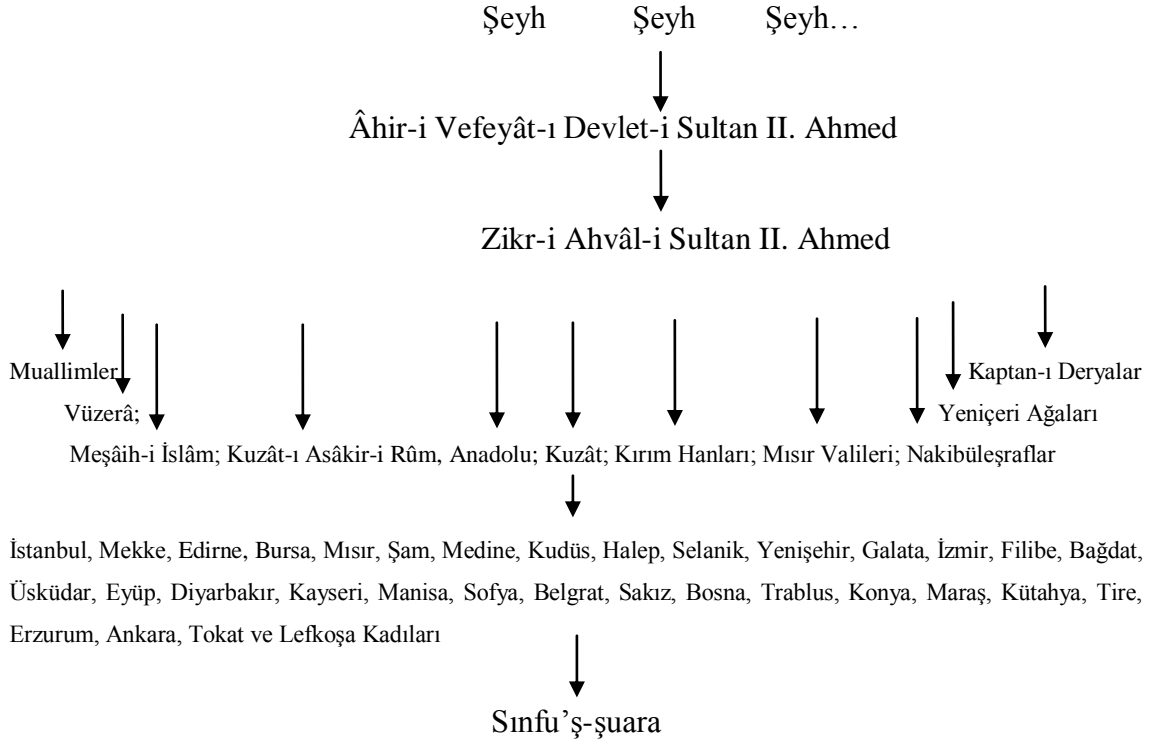
21. TABAKA SULTAN II. AHMED

Molla

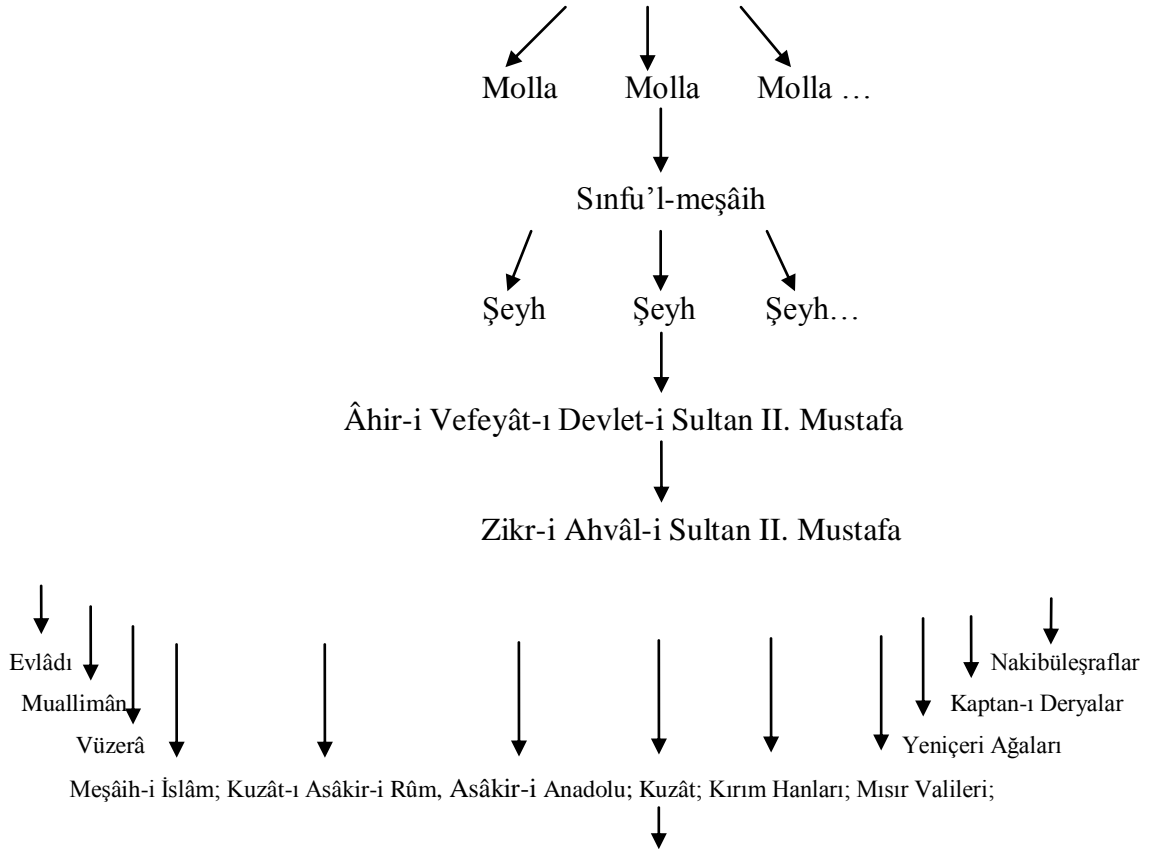
Molla

Molla ...

Sıfı'l-meşâih

22. TABAKA SULTAN II. MUSTAFA

İstanbul, Mekke, Edirne, Bursa, Mısır, Şam, Medine, Kudüs, Halep, Selanik, Yenişehir, Galata, İzmir, Filibe, Bağdat, Üsküdar, Eyüp, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Sofya, Belgrat, Sakız, Bosna, Trablus, Konya, Maraş, Kütahya, Tire, Erzurum, Ankara, Tokat ve Lefkoşa Kadıları

↓
Sıfı'ş-şuara

23. TABAKA SULTAN III. AHMED

↓
Molla Molla Molla ...

↓
Sıfı'l-meşâih

↓
Şeyh Şeyh Şeyh...

Teşrif-i Serîr-i Saltanat ... bi-Vücudi Sultanına'l-a'zam ... Sultan Ahmed Han
bin Sultan Mehemed Han ...

↓
Ricâl-i Devlet-i Aliyye

↓
Vüzerâ
Meşâih-i İslâm

↓
Kuzât-ı Asâkir-i Rûm, Asâkir-i Anadolu; Kuzât; Kırım Hanları; Mısır Valileri; Nakibüleşraflar

↓
Kaptan-ı Deryalar
Yeniçeri Ağaları

İstanbul, Mekke, Edirne, Bursa, Mısır, Şam, Medine, Kudüs, Halep, Selanik, Yenişehir, Galata, İzmir, Filibe, Bağdat, Üsküdar, Eyüp, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Sofya, Belgrat, Sakız, Bosna, Trablus, Konya, Maraş, Kütahya, Tire, Erzurum, Ankara, Tokat ve Lefkoşa Kadıları

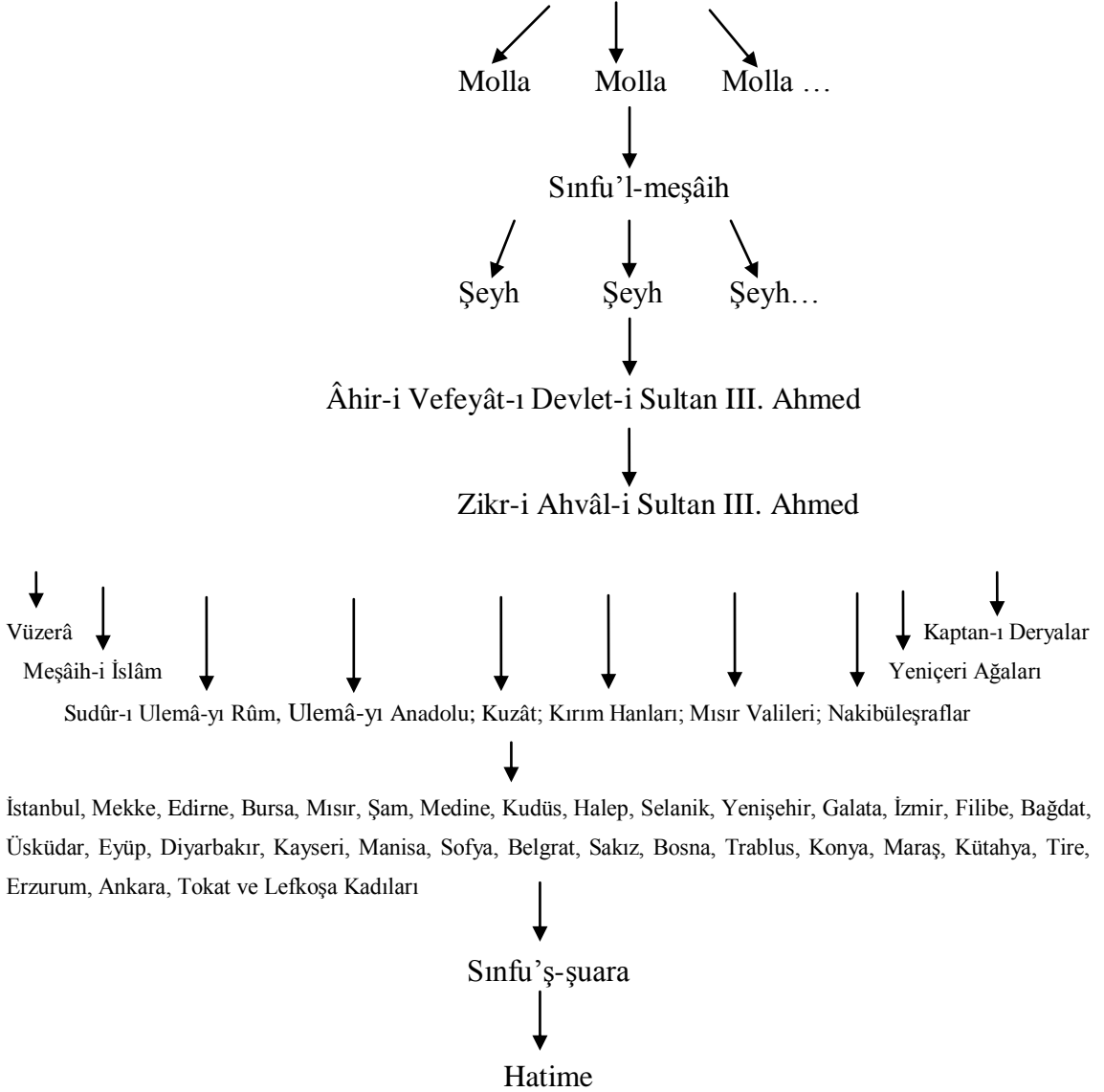
↓
Sıfı'ş-şuara

↓
Hatime

3. CİLT

↓
Mukaddime

TETİMME-İ ... TABAKA-I BİST Ü SEVVÜM ... TABAKA-I SULTAN III. AHMED

Vekâyi'ü'l-fuzalâ'da biyografi muhteva taslağı *Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneğinde klâsik bir hâl alan usûle benzer bir şekilde tesis edilmiştir. Bu usûl doğrultusunda hâl tercemesi verilen şahsın adı, nisbesi ve varsa lakabı ile biyografiye başlanır. Doğum tarihi ve yeri verilmeye çalışılır.¹ Kişinin eğitim durumu hakkında bilgi verilir. *Şakâik* geleneğinin diğer eserlerinde olduğu gibi burada da kimden mülazım çıktığı belirtilmeye gayret gösterilir.²

¹ Eserin tüm biyografilerinde isim ve nisbe bölümü bulunmaktadır. Doğum yeri bilgisi de neredeyse tüm biyografilerde mevcuttur. Doğum tarihi bilgisi ise ender biyografide yer almaktadır. Bunun için bk. age, C. 4, s. 401. (Mehmed Ataullah ibni Mehmed Tefsîrî biyografisi.)

² bk. age, C. 4, s. 316. (Seyyid Ahmed el-Halebî biyografisi.)

Eğitim durumundan sonra terceme-i hâli bildirilen kişinin görev yaptığı yerler sıralanır. Geleneğe mensup daha önce yazılan teliflerde genellikle kadı veya müderrislerin kimin yerine, nereye ve hangi mertebe ile atandığı bilgisi kronolojik bir şekilde özenle sunulmuştur. *Vekâyi 'ü'l-fuzalâ*'da ise şahsın kimin yerine ve nereye atandığı söylenir ancak hangi derece ile görevde atandığı bilgisine pek dikkat edilmez.¹

Görev yerleri hakkında mâlûmat verildikten sonra biyografisi kaleme alınan kişinin vefatı ile ilgili bilinenler sunulur. Ölüm tarihi, defnedildiği yer ve boşalan göreve kendisinden sonra atanan kişi bildirilir.² *Nev'î-zâde Atâyî Zeyli*'nde görülen şahsın kaç yaşındayken vefat ettiği ayrıntısına ise pek yer verilmez.

Biyografinin bir sonraki kısmında kişinin övgüsü ve karakter bilgisi takdim edilir. Hemen hemen herkes için benzer ifadelerin kullanıldığı bu bölümde şahsın zekilik, bilgili oluş, cömertlik, iyilikseverlik gibi müspet yönlerine vurgu yapılır. Kişinin halk arasında meşhur olan lakabı veya nisbesi bazen bu bölümde yer almaktadır.³

Hayatı kaleme alınan şahsın eserleri varsa bununla ilgili mâlûmata karakter bilgisinden sonra sıra gelir. Bilgisi verilen telifattan alıntılar buraya yerleştirilir. Mensur eserlerden alıntıların pek yapılmadığı *Vekâyi 'ü'l-fuzalâ*'da manzume örneklerine fazlaca yer ayrılır.⁴

Hatlarını çizmeye çalıştığımız *Şeyhî Mehmed Zeyli*'nin biyografî içeriğinin diğer zeyillerden, özellikle *Nev'î-zâde*'nin *Hadâiku 'l-hakâik*'ından daha yüzeysel, bilgi çeşidi yelpazesinin ise daha dar olduğunu belirtmek mümkündür. Bu eserdeki hâl tercemelerinde de yeri geldiğinde kerametler, hikâyeler anlatılmaktadır ancak bunlar biyografî sayılarına oranla oldukça az sayıdadır.

2.8. Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik – Fındıklılı İsmet Efendi⁵

Şakâiku 'n-nu'mâniyye gelenek zincirinin son halkası olan *Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik* isimli eserin kendine has bir hikâyesi bulunmaktadır. Fındıklılı

¹ bk. age, C. 4, s. 184. (Muîd-zâde Mesûd Efendi biyografisi.)

² bk. age, C. 4, s. 272. (İdris bin Mûsâ biyografisi.)

³ bk. age, C. 3, s. 16. (İdris bin Mûsâ biyografisi.)

⁴ bk. age, C. 3, s. 18. (Nakîbüleşraf Allâme Şeyhî biyografisi.)

⁵ Bu başlıkta yapılan incelemelerde Fındıklılı İsmet Efendi'nin *Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik* adlı eserinin Abdülkadir Özcan tarafından 1989 yılında hazırlanan tıpkı basım nüshası esas alınmıştır. Kaynak gösteriminde kullanılan sayfa numaraları bu neşirde yer alan numaralardır.

İsmet Efendi'nin (ö. Şevval 1322/ Aralık-Ocak 1904-5) Fındıklı yangınında sahip olduğu her şey ile birlikte henüz neşretmediği yedi-sekiz telifi yanarak kül olur. Yanan kitapları arasında Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi 'ü'l-fuzalâ* isimli eserine yazdığı, 1143/1730-31 – 1314/1896-97 yılları arasını kapsayan sekiz ciltlik bir *Şakāik* zeyli vardır. İsmet Efendi elîm hadiseden sonra hatırlayabildiği kadarıyla kitabını tekrar kaleme alır, fakat eserin bu seferki hacmi ancak dört cilt kadar eder. Yazar telifinin yirmi beşinci cüz'ünü ve yirmi altıncı cüz'ün bazı kısımlarını Sultan II. Abdulhamid'e sunar.¹

Parça parça takdim edilen eserin formları İbnülemin Mahmud Kemal tarafından Yıldız Sarayı evrakı içerisinde bulunup ciltlenmiştir. Söz konusu bu cilt ünîk eser olarak İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer almaktadır.²

Ülkenin siyasal, sosyal, askeri, ekonomik alanlarda tepeden tırnağa değişim ve dönüşümden geçtiği bir dönemde kaleme alınan *Şakāik* geleneğine mensup eserin bu değişimden ne kadar nasibini aldığını belirlemek dönemin zihniyetinin edebî gelenekler üzerindeki etkisini tespit etmek açısından oldukça önemli bir görev üstlenecekti. Fakat mâlum hadiseden sonra esas eser zâyi olunca bu seçenek imkân haricine çıkmış oldu.

Biz de *Şakāik* geleneğine ait telifleri tertip yöntemi ve biyografi muhtevasına göre incelediğimiz bu bölümde müşkülâtli bir süreç neticesinde ortaya çıkan eksik nüsha üzerinde tetkiklerimizi yapmaya çalışacağız.

Tekmiletü'ş-şakāik fî Hakkı Ehli'l-hakāik adlı *Şakāik* zeylinin mukaddimesi Allah'a şükür ve Hz. Muhammed'e selam ile başlar.³ Eser Osmanlı Devleti'nin hemen hemen her alanda tutuculuğu gevşettiği, bilimselliğe yöneldiği bir zaman olan 19. Yüzyılda kaleme alınmıştır. Bunu örnekler şeklinde naattan hemen sonra ilim ve irfanın medeniyet âlemine zînet verdiği, bilgiyi elde edenlerin âlim ve fâzıllar olduğu, bu âlimlerin memleketin her tarafını bilimin ışığıyla aydınlattığı, ürettikleri teliflerle kütüphaneleri doldurduğu belirtilir. Hz. Muhammed'in hicretinden 700/1301 tarihine kadar yaşayan pek çok ilim adamının tercüme-i hâllerinin yazıldığı, kitaplardan okunarak yâd edilen bu faziletli şahısların ruhlarının bu nedenle şad olduğu ifade edilir.⁴

Osmanlı ülkesinde ise ilk hükümdar Sultan Osman Gazi'nin tahta oturduğu hicri 6. asır ile 965/1557-58 yılları arasında vefat eden meşhurların ahvâlinin Taşköprü-zâde

¹ age, s. 478.

² Gönül [Necatigil], agm, s. 168.

³ Fındıklılı İsmet Efendi, age, s. 1.

⁴ age, s. 1-2.

Ahmed İsmâeddîn Efendi tarafından *Şakāiku'n-nu'māniyye* ismiyle Arapça olarak neşredildiği söylenir. Taşköprü-zâde'nin mülazımlarından Mehmed Efendi'nin *Şakāik*'i 970/1562-63 yılına kadar tezyil ettiği, Edirneli Mecdî Efendi'nin Taşköprü-zâde'nin telifini Türkçeye çevirip 1000/1591-92 senesine kadar getirdiği, Nev'î-zâde Atâyî'nin 1000/1591-92 ile 1043/1633-34 yıllarını kapsayan Türkçe bir zeyil yazdığı ifade edilir.¹ Uşşâkî-zâde İbrahim Efendi'nin 1043/1633-34 tarihinden 1111/1699-1700'e kadar, Şeyhî Mehmed'in ise 1111/1699-1700'den 1143/1730-31'e kadar malum eseri tezyil ettiği, böylelikle Osmanlı Devleti'nin başlangıcından 1143/1730-31 tarihine kadar birbirine zeyilen bağlandıkları bilgisi eklenir.²

Fındıklılı İsmet bu mâlûmattan sonra 1143/1730-31 senesinden beridir ahrete intikal eden faziletli zevâtın ahvâllerinin toplanmadığı için gizli kaldığını, kendisinin bazı tarihi telifatı olduğunu, *Şakāik*'i ve zeyilleri mütalaa edip Şeyhî Mehmed'in zeylinden sonra vefat eden zatların bazısını anlatacak kısa bir eser yazmayı tasarlayıp bununla ilgili tetkikat tedarik ettiğini fakat bunun neşrine cesaret bulamadığını açıklar. Sultan II. Abdülhamit gibi lütuf sahibi bir hükümdarın zamanında kemter de olsa bir eserin müsveddede kalmasının kendisini kederlendirdiğini, tedarik edebildiği hâl tercemelerinden bir miktarını cüz' cüz' ve ilerisini peyderpey neşretmeye karar verdiğini, bu bağlamda *Tekmiletü's-şakāik fî Hakkı Ehli'l-hakāik* unvanı altında birkaç cüz'ü hükümdara takdim etmeye cesaret ettiğini belirtir.³

Her türlü geleneksel unsurun değişimden geçtiği bir zamanda kaleme alınan eserin yukarıda özetlediğimiz bu mukaddimesinde dönemin yenilikçi zihniyeti kendisini göstermektedir. Mukaddime; besmele, tevhit ve naat gibi klâsik divan nesri şablonuyla başlamaktadır. Ancak o dönemde bilim ve tekniğe yönelme değişim ve gelişim adına bir anahtar olarak görüldüğü için “âlem-i medeniyet, kütüphaneleri doldurmak, cihân-ı medeniyeti aydınlatmak” gibi bilimselliğe vurgu yapan yeni ifadeler de içermektedir.

Eserin giriş kısmında dönemin zihniyeti gereği görülen köklü değişikliklerden biri de yazarın metnin sol alt köşesine adını, unvanını yazıp imza atmasıdır. Böylelikle bu bölüm adeta bir mukaddime olmaktan çıkmış, çağdaş kitaplarda yer alan bir önsöze dönüşmüştür.⁴

¹ Bu bilgide bir yanlışlık söz konusudur. *Atâyî Zeyli* 940/1533-4 ile 1044/1634-5 yılları arasında kapsamaktadır.

² Fındıklılı İsmet Efendi, age, s. 2-4.

³ age, s. 4-5.

⁴ bk. age, s. 5.

Giriş bölümünde dikkat çeken başka bir husus *Şakāik* geleneğine mensup önceki eserlerin aynı kısımlarına nazaran seci, mazmun ve söz sanatlarına daha az yer verilmesidir. Yine ayet-i kerime, hadis-i şerif ve kelam-ı kibar türünden alıntılar da *Fındıklılı İsmet Zeyli*'nin mukaddimesinde daha az sayıda bulunmaktadır.

Mukaddimededen sonra yazar tabaka ile ilgili herhangi bir ifade kullanmadan “Sultan Mahmud Hân-ı Evvel” başlığı ile hâl tercemelerini vereceği şahısların vefat ettikleri zamanın hükümdarının biyografisini vermeye başlar.¹ Geleneğin diğer eserlerinde ilgili padişahın hayatı hakkında bilgiler “Zıkr-i Ahvâl-i Sultan ...” başlığı altında, bilgin ve şeyh biyografileri bittikten sonra dönemin tarihi bilgileri ile iç içe veriliyorken Fındıklılı İsmet Efendi ise bunu kitabın başında müstakil bir başlık ile yapmaktadır. Sultan I. Mahmud’un doğum, cülus ve vefat tarihi, tahtta kalma süresi, şahsi özellikleri sunulduktan sonra “... Âsâr-ı Hayr ...” başlığı ile inşa ettiği câmi, medrese, çeşme, bent gibi hayratı hakkında mâlûmat verilir. Bu yapıtlar için düşürülmüş tarih manzumeleri alıntılanır.² “... Zamân-ı Saltanatlarında Zuhûr Eden Bazı Vukûat” padişah biyografisinin ikinci alt başlığıdır. Burada ilgili hükümdar zamanında yaşanan bazı önemli olaylar anlatılmaktadır. Yer verilen hadiseler askeri ve siyasi alanlarla sınırlı olup Atâyî ve Şeyhî Mehmed zeyillerindeki gibi tafsilatlı bir biçimde sosyal, ekonomik, kültürel olaylara da değinmek söz konusu değildir. Ayrıca incelemeye konu olan eserden önce yazılan zeyillerde hükümdarın çocukları ve devlet ricali bilgisi yer alırken *Fındıklılı İsmet Zeyli*'nde bu alt başlıkların hiçbirisi bulunmamaktadır.³ Padişahın hayatı ve dönemin önemli olaylarını başa alması ve bu bölümün muhtevasını azaltması yazarın geleneğin yönünü genel tarih türünden biyografi türüne döndürme gayreti olarak yorumlanabilir.

Padişah ve dönemi hakkında mâlûmattan sonra ulemâ ve meşayih biyografilerine geçilir. “Sultan Mahmud Hân-ı Evvel ... Zamân-ı Saltanatlarında ... İntikal Eden Ulemâ-yı A‘lâm” başlığı ile söz konusu hükümdar tahttayken vefat eden bilginlerin terceme-i hâlleri sunulmaya başlanır. İsmet Efendi, zeyil yazılan eserin yazarının hayatıyla biyografilere başlama geleneğine uymaz.⁴

İlim adamlarının hâl tercemeleri bittikten sonra bu sefer “Sultan Mahmud Hân-ı Evvel ... Zamân-ı Saltanatlarında Tekyegâh-ı ... Bâkîye Âzim Olan Meşâih...” ibaresi

¹ bk. age, s. 7.

² bk. age, s. 8-14.

³ bk. age, s. 14-17.

⁴ bk. age, s. 21.

altında devrin şeyh ve mutasavvıflarının biyografileri sıralanır.¹ Atâyî ve Şeyhî Mehmed zeyillerinde meşayih bölümünün başında Nakş-bendî, Halvetî, Kadîrî gibi tarikatların halife silsilesi veriliyorken *Tekmiletü'ş-şakâik*'da ise şeyhlerin terceme-i hâlleri içinde “Hazretin Silsile-i Tarikatları” gibi bir alt başlık ile şahsın derviş zincirine bağlanmış sıralaması sunulur.²

Meşayih sınıfına dâhil olanların biyografileri de sunulduktan sonra eser hatime bölümü bulunmaksızın nihayete erer. Fakat eserin 478. sayfasında başlığı belirsiz bir metin yer almaktadır. Fındıklılı İsmet Efendi burada *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye zeyil olmak üzere yirmi beş seneden beri biriktirdiği evrakın vuku bulan bir yangında kitaplarıyla birlikte yandığını, bu yüzden sermayesiz kaldığını, hükümdara daha önce sunduğu 25. cüz'ün hangi zatın hâl tercemesiyle sona erdiğini unuttuğunu belirtir. Hazırlamış olduğu kitabın 26. cüz'ünü padişaha sunduğunu söyler ve bir kusuru varsa bunun affolunmasını rica eder.³ Bu metnin sol alt köşesinde “Kitabî-i Hazret-i Şehriyârî İsmet Kulları” ifadesiyle atılmış bir imza yer almaktadır. Bir eserin sonsözü olacak mahiyette ifadeler içeren bu metnin *Tekmiletü'ş-şakâik*'in hatimesi olması muhtemel görünmektedir. Nitekim daha önce belirttiğimiz gibi eserin tek nüshası Yıldız evrakı arasında bulunan formların ciltlenmesi ile elde edilmiştir. Muhtemelen ciltleme esnasında en sonda bulunması gereken sayfa sehven bir miktar iç tarafa alınmıştır.

Şakâik geleneğine mensup önceki eserlerde biyografisi kaleme alınan şahsın telif ettiği eserler varsa bunlara yaşam bilgileri arasında değinilmektedir. *Tekmiletü'ş-şakâik*'ta ise yazar modern biyografilerde olduğu gibi “Kaleme Aldığı Eserler” şeklinde bir alt başlık altında kişinin telifatı hakkında mâlûmat verir.⁴

Fındıklılı İsmet'in *Şakâik Zeyli*'nin tertibat şablonunu şu şekilde göstermek mümkündür:

Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik

Mukaddime

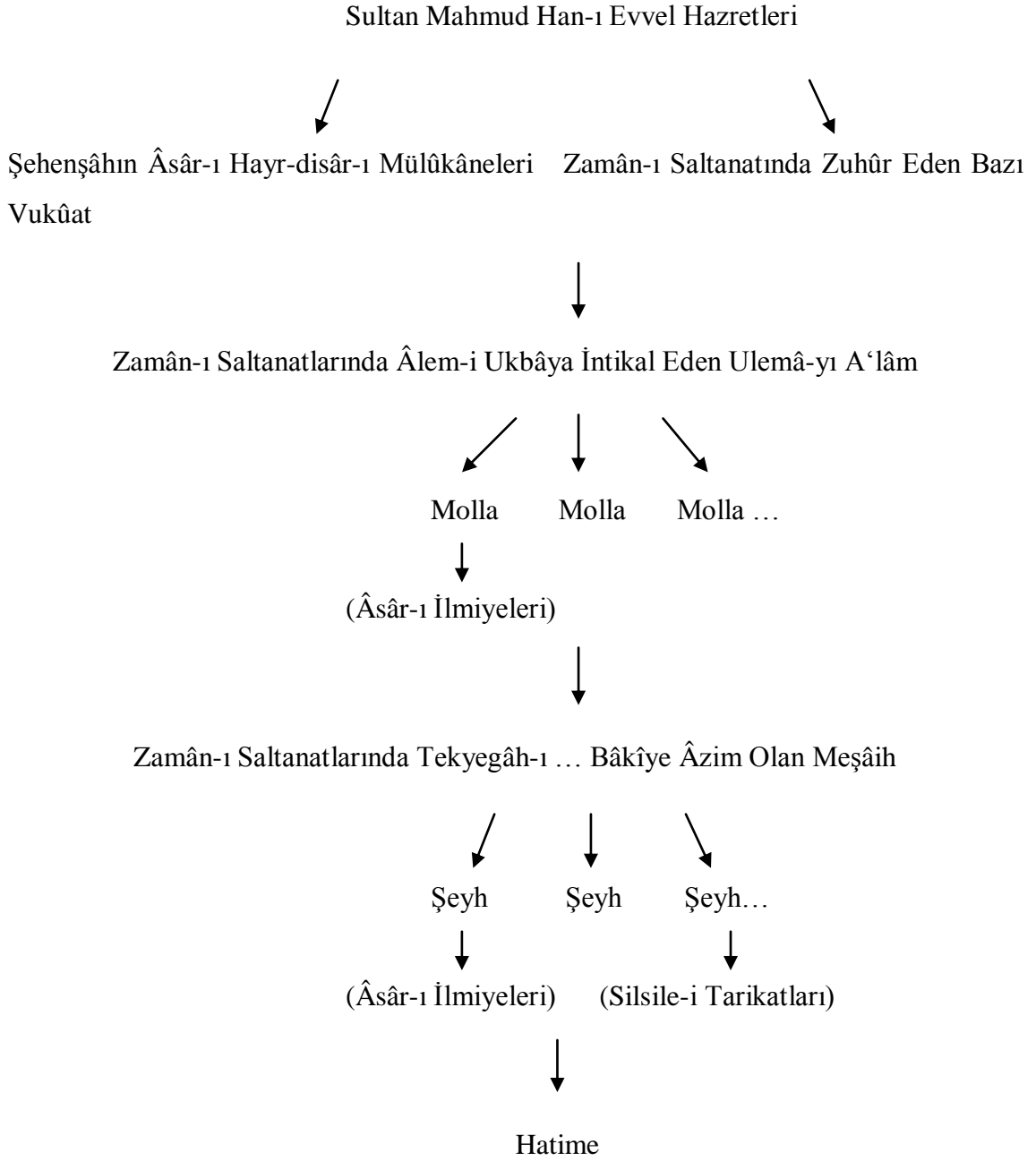

¹ bk. age, s. 269.

² bk. age, s. 350. (Şâh Sultan Tekyesi Şeyhi Abdullah Efendi biyografisi.)

³ age, s. 478.

⁴ bk. age, s. 165. (Üsküdarlı Kara Hasan biyografisi.)

İncelemeye konu olan Fındıklılı İsmet’in zeylini biyografi muhtevası açısından tetkik ettiğimizde şu hususlar ön plana çıkmaktadır:

Geleneğin eski mensuplarında hâl tercemesi verilen âlimlerin isimleri “el-Mevlâ” ile başlayan uzun ve sanatlı ibarelerle başlığa çevrilirdi. *Tekmiletü’ş-şakâik fî Hakki Ehli’l-hakâik*’taki biyografi başlıkları ise aynı türdeki modern eserlerde olduğu gibi sadece şahısların isimlerinden oluşmaktadır. Söz konusu bu isimler genelde ya “Şeyh” ile başlamakta ya da “Efendi” ile bitmektedir. Eserimizin modern biyografiye uyan başka bir özelliği ise çağdaş ansiklopedik madde yazımı anlayışına uygun olarak

başlığın hemen altına bir takdim cümlesinin konulmasıdır. Bu cümlede genelde şahsın mensup olduğu şehir ve meslek bilgisinin kullanıldığı görülmektedir.¹

İsim ve takdim cümlesinden sonra biyografiye şahsın baba adının, doğum yeri ve tarihinin verilmesiyle başlanır.² Daha sonra eğitim bilgilerine geçilir. Kişinin eğitim aldığı hocaların isimleri biliniyorsa zikredilir.³

Fındıklılı İsmet'in kullandığı biyografi taslağında eğitim durumundan sonra görev bilgilerine geçilir. Şahsın görev yaptığı yerler sıralanır. Görev kaydının tafsilatlı bir şekilde tutulduğunu söylemek doğru olmaz. Ayrıca müderrislerin atama derecelerinin bazı *Şakāik* zeyillerinde olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde verilmediği de söylenebilir.⁴

Atama bilgilerinden sonra sıra vefat hakkında mâlûmata gelir. Bu kısımda kişinin ölüm tarihi ve defnedildiği yer bildirilir.⁵ Şahısların vefat senelerine düşürülen tarih manzumelerine mümkün olduğunca yer verilir.⁶ *Atâyî Zeyli*'nde yer verildiği görülen şahısların hangi yaşta vefat ettikleri bilgisine değinilmez.

Biyografi muhtevasında mutlaka yer verilen son bilgi ise kişinin şahsî husûsiyetleridir. Diğer zeyillere nazaran oldukça kısa kalan bu bölümde terceme-i hâl sahibinin iyi vasıflarına vurgu yapılır.⁷

Tekmiletü's-şakāik'in bazı biyografilerinde durum gereği ekstradan yer verilen bilgiler de bulunmaktadır. Bunlardan biri kişinin telifat bilgisidir. Ahvâli kaleme alınan şahsın sahip olduğu eserler varsa bunların mâlûmatı “Âsâr-ı İlmiyeleri” benzeri bir alt başlık altında verilmektedir.⁸ Yapıtlar hakkında bilgi verilirken bunların hangi bablardan meydana geldiği ve bu bablarda hangi konular işlendiğine kadar ince ayrıntılara değinildiği vâkidir.⁹

Hal tercemesi muhtevasına fazladan ilave edilen bir bilgi de ilgili şahsın tanıdıkları hakkında mâlûmattır. Eğer terceme-i hâli yazılanın kardeşi, babası, oğlu v.b.

¹ bk. age, s. 119. (Şirvânî Ali Efendi biyografisi.)

² bk. age, s. 142. (Süleyman Nahîfî biyografisi.)

³ bk. age, s. 218. (Şekerci-zâde Seyyid Mehmed biyografisi.)

⁴ bk. age, s. 56-57. (Evliya Yusuf Efendi biyografisi.)

⁵ bk. age, s. 32. (İsmail Belîğ Efendi biyografisi.)

⁶ bk. age, s. 57. (Evliya Yusuf Efendi biyografisi.)

⁷ bk. age, s. 238. (Şeyh Mehmed Gürânî biyografisi.)

⁸ bk. age, s. 128. (Müstecî-zâde Abdullah Efendi biyografisi.)

⁹ bk. age, s. 443. (Şeyh Yakub Afvî biyografisi.)

akrabası tanınmış bir şahsiyetse alt başlık altında bu kişi veya kişiler uzunca tanıtılır.¹ Söz konusu bu hususîyet *Şakâik* geleneğinde ilk defa *Atâyî Zeyli*'nde görülmektedir.

Biyografi sahibi eğer bir şairse hayat bilgisinin sonunda şiirlerinden alıntılar yapılır. Ancak bu alıntılar *Şeyhî Mehmed Zeyli* veya *Nev'î-zâde Atâyî Zeyli*'nde olduğu kadar hacimli değildir.²

Tekmiletü'ş-şakâik hâl tercemelerinde görülen fazladan bir bilgi de şeyhlerin tarikat silsilelerinin sunulmasıdır. Bazı şeyhlerin biyografisinde post-nişinliğin kendilerine gelesiye kadar kimlerden geçtiği sıralanır.³

Şakâiku'n-nu'mâniyye geleneğinde ilk defa *Fındıklılı İsmet Zeyli*'nde görülen bir özellik bulunmaktadır. Bu özellik bazı şahısların sülale bilgisinin verilmesidir. 300, 346, 416, 472, 474. sayfalarda ilgili kişinin hangi soydan geldiği ya da soyunun hangi çocuk ve torunlarla ilerlediği enformasyonu çizimler yardımıyla gösterilmiştir.

Geleneğe ait önceki telifatta anlatımı renklendirmek için konuyla alakalı hikâye, keramet ve latifelere yer verilmiştir. *Tekmiletü'ş-şakâik*'ta ise hikâye anlatımına pek rağbet edilmemiştir. Nitekim tüm eser boyunca ayrı bir başlık altında sadece iki hikâye yer almaktadır.⁴ Ayrıca önceki zeyillerde klâsik nesir üslubuna özgü “Mervîdür ki...”, “Mesmû'-ı fakîrdür ki...” gibi klişe ifadeler kullanılıyorken *Fındıklılı İsmet Zeyli*'nde bu tür ibarelere rastlanmamaktadır.

3. ŞAKÂİKU'N-NU'MÂNİYYE GELENEĞİNİN GENEL VASIFLARI

Şakâiku'n-nu'mâniyye ve zeyilleri İslâm telif geleneğinde sahasında tanınmış şahsiyetlerin hayatlarını anlattığı için tabakat türüne girmektedir. *Şakâik* geleneğine mensup eserler modern edebî türler bakımından sınıflandırılacak olursa biyografi türüne dâhil edilmelidir. Geleneğin en olgun halini temsil eden Nev'î-zâde Atâyî ve Şeyhî Mehmed zeyilleri ilim adamlarının hayatları ile birlikte tafsilatlı Osmanlı tarihi bilgilerini içerdiği için biyografiyle birlikte tarih türüne de dâhil edilebilir.

Şakâiku'n-nu'mâniyye geleneği eserlerinin sahasında tanınmış kişilerin yaşam bilgilerini ihtiva ettiğini daha önce belirtmiştik. Söz konusu bu ünlü kişilerin mensubu oldukları saha ilimdir. Nitekim geleneğe ait kitapların aslî vazifesi Osmanlı ilmiye

¹ bk. age, s. 39. (Topkapılı Mehmed Sâdık biyografisi.)

² bk. age, s. 26. (Ahmed Nedîm biyografisi.)

³ bk. age, s. 297. (Şeyh Abdülgani en-nablusi biyografisi.)

⁴ bk. age, s. 327 ve s. 397.

sınıfına intisap eden kadı ve müderrislerin hâl tercemelerini vermektir. Bununla birlikte silsilenin ilk eseri *Şakāiku'n-nu'māniyye*'den sonuncu telifi *Fındıklılı İsmet Zeyli*'ne kadar tüm yapıtlarda kadı ve müderrislerle birlikte şeyh ve dervişlerin terceme-i hâllerine de yer verilmiştir. İlgili teliflerin ulemâ ile beraber meşayihî barındırmasına Mecdî Mehmed Efendi şu şekilde açıklama getirmektedir: İlim; zâhir ve bâtın olmak üzere iki çeşide ayrılır. İlm-i zâhir ehli olanlar kadı ve müderrisler; ilm-i bâtın mensupları ise şeyh ve dervişlerdir.¹ Âlimleri konu edinen *Şakāiku'n-nu'māniyye* bu bakımdan her iki sınıf bünyesindeki meşhurlara değinir. Atâyî, Uşşâkî-zâde ve Şeyhî Mehmed kadı-müderris ile şeyh-derviş grubunun yanı sıra vezîriazamların da biyografilerine yer verir. Fakat bu husus söz konusu müelliflerin tarih türüne meyillerinden kaynaklanmakta olup geleneğin diğer teliflerinde görülmemektedir.

Şakāik'ın kadı ve müderris odaklı bir gelenek olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu vasfı belirginleştirecek biçimde zamanla eserlerin muhtevasına müderrislerin diploması hüviyetindeki icâzet-nâmelerin, kadınlara sorulan dini içerikli soru-cevapların, din âlimlerinin yazdıkları kalemiye, seyfiye türünde risalelerin ve fetvaların eklendiği dikkat çekmektedir.

Osmanlı kültür hayatının önemli bir unsuru olan *Şakāiku'n-nu'māniyye* ve zeyilleri içerik bakımından bilimsel nitelikli eserlerdir. Osmanlı Devleti'nde Arapça bilim dili olarak kabul gördüğü için silsilenin ilk üç eseri olan *Şakāiku'n-nu'māniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, *Tetimmetü's-Şakāiku'n-nu'māniyye* ve *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzılı'r-Rûm* Arap dili ile kaleme alınmıştır. Elde mevcut olan eserler göz önünde bulundurulduğunda gelenekte ilk defa Türkçe olarak zeyil yazan şahıs Nev'î-zâde Atâyî'dir. Devamında kaleme alınan zeyillerin hepsinde Türk dili kullanılmıştır. Bu durumu 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı kültür hayatında ilim dilinin Arapça olduğu görüşünün yumuşamasının ve Türkçeye rağbetin artmasının bir işareti şeklinde okumak da mümkündür. Âkif Efendi-zâde Abdurrahim'in (ö. Rebiülevvel 1232/ Ocak-Şubat 1817) 1221/1806-7 senesinde yazdığı içerik bakımından *Şakāik* zeyline benzeyen *el-Mecmû' fî'l-Meşhûd ve'l-Mesmû'* isimli eser Arapça yazılmıştır.² Fakat söz konusu telif geleneğin tüm vasıflarını taşımamaktadır.

İnceleme konusu olan edebî geleneğin 965/1557-58 yılında kaleme alınan ilk eseri Taşkoprî-zâde Efendi'nin *Şakāiku'n-nu'māniyye*'si Osmanlı Devleti'nin ilk

¹ Mecdî Mehmed Efendi, age, s. 4.

² Gönül [Necatigil], agm, s. 167.

hükümdarı Osman Bey ile onuncu padişahı Kânûnî Sultan Süleyman devirleri arasında vefat eden ulemâ ve meşayihin hâl tercemelerini ihtiva etmektedir. İleriki yıllarda tahta geçen hükümdarların dönemleri başka sanatçılar tarafından zeyil usulüyle silsilenin esas eserine bağlanmıştır. Merdivenin son basamağı hüviyetindeki *Fındıklılı İsmet Efendi Zeyli* Sultan I. Mahmud çağını kapsamaktadır. Yüzyıllarca canlı kalabilmiş bu gelenek sayesinde Osmanlı Devleti'nin birinci hükümdarından yirmi dördüncüsüne kadarki zaman aralığında, yani 726/1325-26 ile 1168/1754-55 yılları arasında vefat eden binlerce bilgin ve şeyhin biyografileri günümüze intikal etmiştir. Esasında Fındıklılı İsmet'in asıl zeyli yangında yok olmasaydı geleneğin ulaştığı son yıl 1168/1754-55 değil, 1314/1896-97 olacaktı.

Türk edebiyatında zeyil usulü ile kaleme alınan ilk eser Lâmiî Çelebi'nin (ö. 938/1531-32) *Fütûhu'l-mücâhidîn* isimli eseridir. Mollâ Câmî'nin (ö. Muharrem 898/Ekim-Kasım 1492) *Nefehâtü'l-üns*'ünün tezyili olan bu yapıttan sonra ilk akla gelen zeyiller *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye yazılanlardır.¹ Türk edebiyatında hadîkatü'l-vüzerâ, devhatü'l-meşâyih gibi geleneğe dönüşen zeyiller mevcuttur ancak tercümeleri, telhisleri ve ilmî-edebî değeri yüksek pek çok zeyli ile uzun yıllar Osmanlı telif hayatında rağbet gören yegâne zeyil geleneği *Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneğidir.

Fındıklılı İsmet Zeyli hariç *Şakâik* silsilesine mensup bütün telifler tabaka adı verilen bölümlerden oluşmaktadır. Tüm eserlerde söz konusu bu tabakaların isimlendirilmesinde vefeyâtı kaleme alınan dönemin hükümdarının adı kullanılmıştır. Bu basit yöntem sayesinde okurlar ilgili yapıtların metin kurgusunu kolayca anlayabilmektedir.

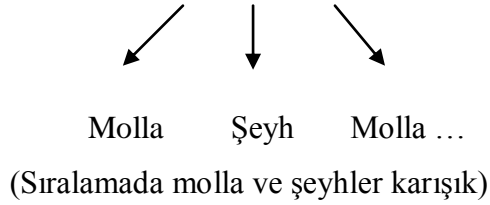
Şakâiku'n-nu'mâniyye ve zeyilleri tertibat bakımından benzer özellikler sergilemektedir. Bu özelliklerin zaman içerisinde gelişip tekâmüle ulaştığı açıkça gözlemlenmektedir. Yazım tekniği açısından silsilenin en kusurlu eseri *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'dir. Tabaka başlıklarının belirgin olmaması, bölümlerin alt başlıklarla tasnif edilmemesi, bilgin ve şeyhlerin ayrı ayrı sınıflandırılmaması Taşkoprî-zâde'nin teknik kusurları olarak değerlendirilebilir. Teknik hususlar bakımından geleneğin kemâle erdiği zeyil Şeyhî Mehmed'in *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sıdır. Zincirin son halkası mesabesinde olan *Tekmiletü'ş-şakâik fî Hakkı Ehli'l-hakâik* ise kendinden önce kaleme alınan zeyillerden farklı bir tertibat yöntemi sergilemektedir. Tabaka adı kullanmama, padişah biyografisini başa alma, mukaddimede yazarın imzasını bulundurma, biyografilere

¹ İsmail Durmuş, agmd, C. 44, s. 345.

takdim cümlesi ile başlama, “Mervîdür ki...”, “Mesmû‘-ı fakîrdür ki...” benzeri klişe ifadeler yer vermeme gibi gelenekte bulunmayan özellikler telifin Osmanlıların her alanda köklü değişikliklere gittiği bir zamanda yazılmasıyla ilintilidir. Kısacası metin tertibatı *Şakāiku‘n-nu‘māniyye*’den *Vekāyi‘ü‘l-fuzalâ*’ya gelinceye kadar peyderpey tekâmül etmiştir. Son zeyil yazarı olan Fındıklılı İsmet ise geleneğin metin tertibatında köklü değişiklik yapmıştır. Osmanlı Devleti’nin her alanda yaptığı yeniliklere rağmen çöküşünü engelleyemediği gibi İsmet Efendi’nin yeni yöntemleri de *Şakāiku‘n-nu‘māniyye* geleneğinin sona ermesine mani olamamıştır. Eser tertibatının geçirdiği dönüşüm ve gelişimi geleneğin ilk halkası *Şakāiku‘n-nu‘māniyye* ve en olgun telifi *Vekāyi‘ü‘l-fuzalâ*’nın birer tabakasının mukayesesi üzerinde şu şekilde göstermek mümkündür:

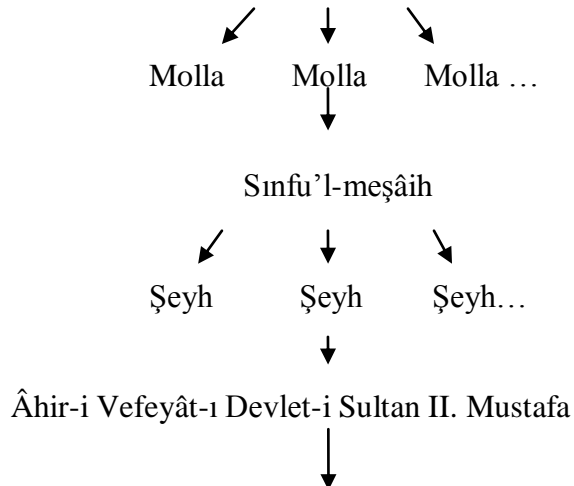
Şakāiku‘n-nu‘māniyye

1. Tabaka Sultan Osman

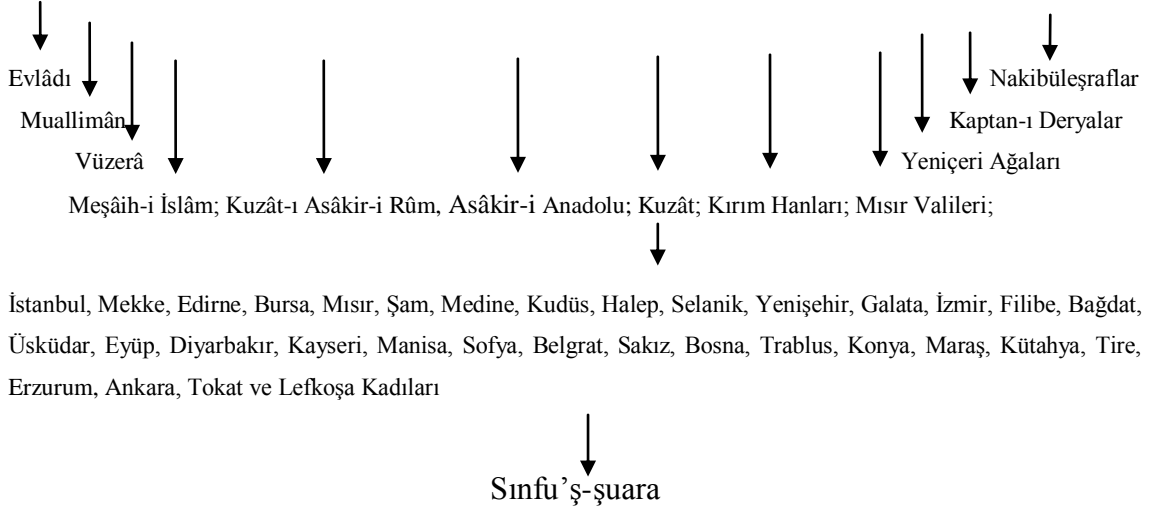

Vekāyi‘ü‘l-fuzalâ

22. TABAKA SULTAN II. MUSTAFA

Zikr-i Ahvâl-i Sultan II. Mustafa

Şakāiku'n-nu'māniyye geleneğinin ilk üç eseri yeterli donanımda bir mukaddime ve hatimedden yoksundur. Bunlardan sonra kaleme alınan Mecdî Efendi tercüme/zeylinde ilk defa okurun ihtiyaç duyacağı tafsilatlı bilgileri haiz önsöz ve sonsöz mevcuttur. Fakat bu kısımlarda Mecdî, açıklamalarını hep kendi şahsını merkeze alarak yapmaktadır.¹ Geleneğin geçen zamanla birlikte mükemmelliğe ulaşmasına paralel olarak eserlerin mukaddimelerinde de bir tekâmül dikkat çekmektedir. Bu bağlamda telifinde seçtiği dil, kullandığı üslup, dikkat ettiği hususlar, kitabının sahip olduğu özellikler ve *Şakāik* silsilesi gibi gerekli bilgileri alt başlıklarla tanzim ederek sunan *Atâyî Zeyli* mukaddimesi geleneğin en başarılı örneğidir. *Fındıklılı İsmet Zeyli* mukaddimesi taşıdığı bazı özelliklerle gelenekten kopuşu ve modern önsöze yönelişi işaret etmektedir.

Şakāik geleneğini biyografi muhtevasına göre incelediğimizde ise şu tespitler ön plana çıkar: Tüm teliflerin hâl tercemelerinde mutlaka verilmeye çalışılan bilgiler isim, nisbe, doğum yeri ve tarihi, eğitim durumu, görev kaydı, vefat tarihi ve fiziksel-ruhsal portredir. Bunlarla birlikte terceme-i hâli verilen şahıs yazar ya da şair ise tüm eserlerde telifatı hakkında mâlûmat verilir. *Şakāiku'n-nu'māniyye*, *Âşık Çelebi Zeyli* ve *Fındıklılı İsmet Zeyli* dışında geleneğin diğer tüm eserlerinde ilgili şahsın şiiirlerinden örnekler oldukça fazla alıntılanır. Söz konusu bu hâl tercemesi muhtevası, neredeyse diğer tabakat türündeki eserlerin tümünün biyografi içeriğiyle örtüşmektedir. Gelenek esasında bir kadı ve müderris tabakatı olduğu için bu şahısların göreve atama dereceleri

¹ Mecdî Mehmed Efendi, age, s. 9-11.

ve halef-selef bilgilerini de ihtiva etmektedir. Bahse konu olan atama derecesi bilgisini ilk kez Âşık Çelebi kullanmıştır. Müderris biyografilerinde görev yeri ve mertebesi ile halef-selef bilgisini en titiz şekilde listeleyen müzeyyil Nev'î-zâde Atâyî'dir. Konu kadı, müderris ve meşayih olduğu için biyografi muhtevasına dâhil edilen diğer unsurlar ise fetvalar, icâzet-nâmeler ve tarikat silsileleridir.

Şakâiku'n-nu'mâniyye ve zeyilleri hâl tercemelerinde şahıs ile ilgili hikâye, menkıbe ve latifelere de yer verilir. Geleneğin -Fındıklılı İsmet hariç- önemli yazarları ulemâ sınıfından kişilerdir. Bu yazarlar meslektaş oldukları için teliflerine konu olan kişilerin bir kısmıyla iletişim içerisinde bulunmaktaydı. Gerçek hayatta görüştüleri şahıslarla ilgili anılarını tabii olarak terceme-i hâller içerisinde tahkiye etmişlerdir. Geleneğin en çok hikâye ve latife ihtiva eden eserleri *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletü's-şakâik* ve *Tekmiletü'z-zeyl*'dir.

Geleneğe mensup müellifler yukarıda belirttiğimiz muhteva rutininde biyografilerini tesis etmişlerdir. Yazarlar içerisinde sadece Atâyî, zeylinin mukaddimesinde "... makâm-ı fermân-güzârîden ne gûne buyurup ne yüzden âsûde-i zill-ı şâhsâr-ı rahmet oldukların âyine-i âlem-nümâ-yı ta'bîrde ıyân eylemek der-'uhde-i âmil-i hâme ... kılınup..."¹ ifadesiyle hâl tercemesini kaleme aldığı şahsın vefat şekli hakkında mâlûmat vermeye gayret ettiğini belirtmiştir.

Osmanlı kültür hayatını ayakta tutan edip ve şairleri meslekî konumlarına göre sınıflandırmayı amaçlayan istatistikî bir incelemeye göre şairlerin ağırlıklı olarak mensup olduğu sınıf ilmiyedir.² İlmiye sınıfına dâhil binlerce bilgin ve şeyhin terceme-i hâllerini barındıran bu gelenek doğal olarak yüzlerce divan şairinin hayatı ve telifatı hakkında bilgileri de ihtiva etmektedir. Üstelik özellikle geleneğin olgunluk zamanında kaleme alınan eserlerdeki şair biyografilerinin oldukça geniş bilgiye ve bu şairlerin şiirlerinden pek çok alıntıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'da tabakaların sonunda "Sıfı'ş-şuara" başlığı altında şuara tezkirelerinden farksız bir şekilde dönemin şair âlimlerinin yaşam bilgileri ve şiir örnekleri sergilenmektedir. Bu nedenlerden dolayı *Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneğinin Türk edebiyatı tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamak gerekir.

Şakâik geleneğinin Türkçe yazılan ilk eseri *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletü's-şakâik*'i dil ve üslûp bakımından süslü nesir özellikleri göstermektedir. Aynı zamanda

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 1b.

² Mustafa İsen, "Divan Şairlerinin Meslek Konumları", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 83 Mart 1989, s. 35-41.

bir Şair olan Nev'î-zâde Atâyî tarafından kaleme alınan bu eserde oldukça kûlfetli bir dil ve anlatım kullanılmıştır. GeleneĒin son eseri olan ve deĒişim ile dönüşümü temsil eden *Fındıklılı İsmet Zeyli* bilimsel metinlerin kolay anlaşılma özelliğine uygun olarak daha sade ve süssüz bir dil ve anlatıma sahiptir. *Hadâiku'l-hakâik* kadar ağır bir dile sahip olmasalar dahi geleneĒin *İsmet Zeyli* dışındaki diĒer Türkçe zeyillerini de klâsik süslü nesir dâhilinde deĒerlendirmek mümkündür.

I. BÖLÜM

NEV'Î-ZÂDE ATÂYÎ

1. HAYATI

1.1. Adı ve Mahlası

Gerçek adı Atâullâh'tır. Şiirlerinde kullandığı mahlas, bu ismin kısa şekli olan Atâyî'dir. Kaynaklar kendisinden söz ederken daha çok "Nev'î-zâde Atâyî" nisbesini kullanırlar. Bunun nedeni onun Sahn-ı Seman Medresesi müderrisliği ve şehzâde hocalığı yapmış olan ünlü şair ve âlim Nev'î Yahya Efendi'nin (ö. Zilka'de 1007/Mayıs-Haziran 1599) oğlu olmasıdır. Eski biyografik kaynaklar içerisinde hakkında en geniş mâlûmatın yer aldığı Şeyhî Mehmed'in *Vekâyi 'ü'l-fuzalâ*'sında ismi Atâullâh bin Nev'î Yahya bin Pir Ali bin Nasuh, nisbesi Nev'î-zâde Atâyî Efendi biçiminde geçmektedir.¹ Atâyî'nin kendisi için kullandığı isim ve nisbe ise Atâullâh bin Yahyâ el-ma'rûf bi-Nev'î-zâde'dir.²

1.2. Doğum Yeri ve Yılı, Ailesi

Nev'î-zâde Atâyî 991 Şevval'inde (Ekim/Kasım 1583) dünyaya gelmiştir.³ Atâyî'nin vefat tarihi hakkında biyografik eserlerde bir ihtilâf söz konusudur ancak doğum tarihi hemen hemen tüm kaynaklarda bu şekilde geçmektedir.

Atâyî Efendi'nin doğduğu yer ise İstanbul Anadoluhisarı'dır.⁴ Nitekim hayatı hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumuz babası Nev'î Yahya Efendi'nin 991/1583-84 yılında görev icabı İstanbul'da bulunduğu bilinmektedir.⁵

Atâullâh Atâyî Efendi *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik* isimli eserinde Kânûnî Sultan Süleyman dönemi ulemâsı içerisinde Nişancı Mehmed Beğ (ö. Safer 974/Ağustos-Eylül 1566) adında bir şahıstan bahseder. Burada Nişancı Mehmed'in "Eğri

¹ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C.3, s. 4.

² Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 1a.

³ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 3a.

⁴ Tunca Kortantamer, *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si*, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay., İzmir 1997, s. 108; Saadet Karaköse (haz.), *Nev'î-zâde Atâyî Divanı*, Kültür Bak. e-Kitap, Malatya 1994, s. 9. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevizade-atayi-divani.html> (E.T.: 11.08.2014)

⁵ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 256b.

Abdi” lakaplı Mudurnulu Abdullah Efendi’nin (ö. 940/1533-34) oğlu olduğu, Dîvân-ı Hümâyûn muvakki’liği, reisülküttaplık ve Diyarbakır defterdarlığı gibi önemli görevlerde bulunduğu, Kânûnî Sultan Süleyman ile birlikte çıktığı Zigetvar seferinde vefat edip Peçuy Kalesi’nde yer alan Kasım Paşa Camii haziresine defnedildiği bilgisi verilir.¹ Osmanlı tarihî kaynaklarında da Eğri Abdi-zâde Mehmed Çelebii’nin Kânûnî zamanında tuğra-keş olduğu ve Zigetvar seferinde vefat ettiği bilgisi teyit edilmektedir.² Atâyî, Nişancı Mehmed Efendi’nin biyografisinin sonunda onun çocukları hakkında bilgi verirken “...Duhterinün biri fuzalâ-yı kuzâtdan Balık-zâde İbrahim Efendi nikâhında olup hala ırk-ı nesebi münkatı’dur. Biri bu hakîrûn vâlidesidür.”³ ifadesiyle anne tarafından dedesinin bu kişi olduğunu belirtir.

Yukarıda Nev’î-zâde Atâyî’nin babasının 16. Yüzyıl divan şiirinin en önemli şairlerinden Nev’î Yahya Efendi olduğunu belirtmiştik. Osmanlı kültür hayatının oldukça mühim pek çok şahsının hayat bilgilerini ihtiva eden *Hadâiku’l-hakâik*’ta Kânûnî Sultan Süleyman tabakasında “Pîr Ali Efendi Cedd-i Fakîr” başlığı ile bir biyografi yer almaktadır. Atâyî burada hâl tercemesini verdiği kişi hakkında “Bu hakîrûn meyâne-bend-i silsile-i nesebi ve merhûm vâlidün peder-i bedriyyü’l-hasebi olan mevrîd-i mâ’u’l-hayât-ı fütûh, mükemmil-i âdâb-ı nefis u rûh, şeyhü’t-tarîkatü’l-Halvetiyye Pîr ‘Alî bin Nasûh Efendi hizmetleridir.”⁴ biçiminde bir cümle kurar. Bu cümleden Atâyî’nin büyük babasının Pîr Alî bin Nasûh (ö. 952/1545-46) isimli bir Halvetî şeyhi olduğu anlaşılmaktadır. Nev’î-zâde’nin devamında anlattıklarına göre bu şahsın anne tarafından dedesi Moğol istilasından sonra İran’dan Osmanlı ülkesine iltica etmiştir. Rodosçuk kazasına bağlı “İvaz Fakih” adlı köy yakınında kazdığı bir mağarada ibadetle meşgul iken dönemin Malkara kadısı Karpuz Yahya Efendi (ö. [?]) onu damat edinmiştir. Bu şahıs ile Karpuz Yahya Efendi’nin kızından üç kız çocuğu olmuştur. Bu çocuklar bulûğ çağına geldiklerinde babaları onlara çeyizlik olarak üç Kuran-ı Kerim nüshası yazıp üç salih delikanlıya gelin etmiştir. İşte bu salih kullardan biri Ankara’dan gelip Malkara’ya yerleşen Hoca Kemal isimli tüccarın oğlu Nasuh Halife’dir (ö. [?]) ki Pîr Ali Efendi’nin, yani Atâyî’nin büyük babasının babasıdır.⁵

¹ agy, vr. 41a-b.

² Nuri Akbayar (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1996, C. 3, s. 966-967.

³ Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 42b.

⁴ agy, vr. 48a.

⁵ agy, vr. 48a-b.

Hadâiku'l-hakâik'ta geçen “Bin iki ... rebî'ü'l-âhirinde ... Rûmili Beglerbegisi Sinan Paşaoğlu Mehemed Paşa Hatvan Kal'ası kurbında münhezim olup müteferrika ve çavuş kısmı vücûh-ı ‘askerden cem’-i kesîr şehîd oldu. Cümleden râkîmu'l-hurûfun hâl-i huçeste-hisâli Nişancı-zâde Ahmed Beg ve Rahîmî-zâde sîr-âb-ı şerbet-i şehâdet oldılar.”¹ ibaresine bakılırsa Atâyî'nin Nişancı-zâde Ahmed Bey isimli bir dayısı olup 1002 Rebûlâhir'inde (Aralık-Ocak 1593-94) Hatvan Kalesi yakınlarında şehit olmuştur.

1.3. Eğitimi ve Mesleği

Nev'î-zâde Atâyî'nin mensubu olduğu aile, Osmanlı sosyal ve siyasî hayatının üst tabakasına dâhil olan pek çok önemli zat yetiştirmiştir. Bu ailenin denebilir ki en donanımlı ve en değerli şahsiyeti Nev'î Yahya Efendi'dir. *Netâicü'l-fünûn ve Mehâsinü'l-mütûn* isimli eseri ilmîne şehadet eden Nev'î Efendi, aynı zamanda padişah çocuklarının emanet edileceği kadar iyi bir öğretmen idi. Sahn-ı Semaniye Medresesi'nde müderrislik de yapan böyle bir kişinin oğlu olarak dünyaya gelen Atâyî, ilk eğitimini babasından aldı. O, babasının kendisinin üstadı olduğunu şu şekilde ifade eder: “...râkîmu'l-hurûf olan ‘abd-ı za'îfün nakş-ı sahîfe-i vücûd olmasına bâdî ve mukaddeme-i netîce-i îcâdı, vâlidî ve senedî ve üstâdî, ferd-i kâmil ü cins-i şâmil-i ma'ârif ü ‘ulûm Nev'î Efendi merhûmdur.”²

Babasından aldığı eğitimle yetinmeyen Nev'î-zâde, dönemin önemli bilginleri arasında gösterilen şahısların da rahle-i tedrisinden geçti. Çocukluk yıllarında eğitim aldığı hocalardan biri Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine kadar terfî eden Kâf-zâde Feyzullah Efendi'dir (ö. Cemâdiyelûlâ 1020/ Temmuz-Ağustos 1611). Nev'î-zâde bu durumu “Bu hakîr evâ'il-i hâlde şeref-i telemmüzleri ile müteşerrif ve deryâ-yı feyz-i nâ-mütenâhîlerinden muğterif olmuş idüm.”³ ibaresiyle *Hadâiku'l-hakâik*'ta bizzat açıklamaktadır.

Atâyî'nin eğitim aldığı başka bir şahsiyet, Karaca Ahmed Efendi'dir (ö. 1024/1615-16). Atâyî Sahn-ı Seman, Hânkâh, Eyyüp, Edirne Sultan Bayezid gibi medreselerde müderrislik; Manisa ve Kudüs benzeri şehirlerde kadılık yapmış olan Karaca Ahmed'den⁴ ders gördüğünü şu şekilde ifade eder: “Bu hakîr evâ'il-i hâlde

¹ agy, vr. 48a.

² agy, vr. 256a.

³ agy, vr. 328b.

⁴ agy, vr. 348b.

hidmet-i ‘aliyyelerinden telemmüz ve kand-ı mu‘ad-ı ders ü tahkîklerinden telezzüz itmiş idüm.”¹

Zeyl-i Şakâik’ta geçen “Şeref-i telemmüzleri ile müşerref olduğum cihetden ekser-i ahyânda meclis-i feyz-âşnâlarına müsülle murahhas, belki şeref-i hitâblarına muhtass olurdum.”² cümlesine bakılırsa, Atâullah Efendi Azmî-zâde Hâletî’nin (ö. Şaban 1040/ Mart-Nisan 1631) de rahle-i tedrisinden geçmiştir.

Osmanlı ilmiye teşkilatında belirli bir süre medrese tahsili yaparak icazet alan talebeler mülazım unvanı ile müderrislik için aday olabiliyordu.³ XVI. yüzyıla kadar bu kaide herhangi bir sorun yaşanmadan uygulandı. Fakat XVI. yüzyıl ortalarında ortaya çıkan bazı karışıklıklar nedeniyle mülazemet konusuna bir düzen verilmesine ihtiyaç duyuldu. Kânûnî Sultan Süleyman bu işin tanzimi için Ebussuud Efendi’yi görevlendirdi.⁴ Ebussuud Efendi’nin getirdiği düzen *Hadâiku’l-hakâik*’ta şu şekilde açıklanmıştır: “Ba‘dehu ‘ulemâdan her pâyeye ta‘yîn-i ‘aded-i mülâzemet ve müsta‘iddân için birkaç senede bir nevbet bunların ‘arzı ile tanzîm ü tensîk olunmuşdur.”⁵

Bu yeni düzene göre her mollanın payesine göre vereceği mülazım sayısı tespit edilmiş, kabiliyetli adaylar için birkaç yılda bir nöbet usulü getirilmiştir. Kadı ve müderrislerin hayatlarını konu alan Osmanlı tabakat kitaplarında “Nebbet Fermanı” biçiminde geçen bu usule göre büyük kadı ve müderrisler belirli aralıklarla mülazım verirlerdi.⁶

Ahî-zâde Efendi (ö. Muharrem 1013/ Mayıs-Haziran 1604) 1010 Safer’inde (Ağustos 1601) Rumeli kazaskerliğine getirildikten sonra aynı yılın Receb’inde (Aralık-Ocak 1601-2) nevbet ferman ederek yetenekli müderris adaylarını mülazemet defterine kaydetti. O esnada medrese eğitimi devam eden Nev‘î-zâde Atâyî, bu nevbet ile 1010 Receb’inde (Aralık-Ocak 1601-2) mülazım oldu ve müderrisliğe atanma hakkı elde etti. *Zeyl-i Atâyî*’de Ahî-zâde’nin biyografisi içerisinde bu bilgi şu şekilde yer almaktadır: “Ol esnâda bu ‘abd-ı za‘îf hâme-i câme-i ‘inâyetlerinden hil‘at-ı mülâzemet ile teşrîf olunup;

¹ agy, vr. 349a.

² agy, vr. 451a.

³ Mehmet İpşirli, “Mülazemet” Maddesi, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 468.

⁴ Mehmet İpşirli, “Osmanlı İlmiye Teşkilatında Mülazemet sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10-11, 1981-1982, s. 222.

⁵ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 119a-b.

⁶ İpşirli, agm, s. 223.

Defterinde nâmımız bulduk bugün cânânenün
Ölmedin gördük hele kaydın dil-i dîvânenün

mazmûnı ‘unvân-ı cerîde-i ahvâli olmuş idi.’¹

Bu sebepten dolayı Nev‘î-zâde *Hadâiku’l-hakâik*’ta Sultan III. Mehmed (ö. Receb 1012/ Aralık-Ocak 1603-4) dönemi Rumeli kazaskerlerini sıralarken diğer şahısların sadece isim ve nisbelerini yazmasına rağmen Ahî-zâde Efendi için “Sadru’l-ifâde Üstâdına’l-fâzıl Abdü’l-halîm Efendi eş-şehîr bi-Ahî-zâde”² şeklinde övgülü bir tavsifte bulunur.

1.4. Vazife Yaptığı Yerler

Nev‘î-zâde Atâyî mülazemet defterine kaydolduktan sonra uzun bir süre müderris olarak görevlendirilmeyi bekledi. Hezliyâtında yer alan,

Tarîk-ı ilme kadem basdı bir nice râcil
Erişdi pâyeye her birisi ayaklandı

Saçak ümîdi ile ben mülâzemet iderek
Piyâde vara gele dâmenüm saçaklandı³

kıt‘ası, bu bekleyişin getirdiği sıkıntıyla yazılmış olmalıdır.

Atâullâh Efendi İstanbul kadısı Şeyhülislam Yahyâ Efendi’ye (ö. Zilhicce 1053/ Şubat-Mart 1644) bir kıt‘a yazdıktan sonra nihayet 1014 Safer’inde (Haziran-Temmuz 1605) ilk görevi olan İstanbul Canbaziye Medresesi müderrisliğine getirildi. Atâyî bu tayinde Dersiâm Mehmed Efendi’den (ö. Cemâdiyelülâ 1031/ Mart-Nisan 1622) kırk akçe mertebesinde görevi devralmıştır. Atâyî, Dersiâm Mehmed Efendi’nin hâl tercemesini kaleme alırken “On dört Safer’inde ‘azl olup medresesi bu hakîre inayet

¹ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 301a.

² agy, vr. 294b.

³ Nev‘î-zâde Atâyî, *Hezliyyât*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2872, vr. 232b.

olındı.”¹ cümlesiyle bu durumu bildirir. Aynı yılın Şaban ayında (Aralık-Ocak 1605-6) on akçe terakki ile mertebesi hariç itibar olunarak müderrislik derecesi yükseltildi.²

1017 Şaban’ında (Kasım-Aralık 1608) müderrislikten kadılığa geçerek Rumeli tarafında yer alan Lofça’ya atandı. Bu tayinde Sun‘ullah Efendi (ö. Safer 1021/ Nisan-Mayıs 1612) yerine şeyhülislam olan Hoca-zâde Mehmed Efendi’ye (ö. Cemâdiyelâhire 1024/ Haziran-Temmuz 1615) tebrik mahiyetinde bir kaside sunmasının etkisi oldu.³ Lofça’ya giderken Canbaziye Medresesi müderrisliğini Tireli Abdullah Efendi’ye (ö. [?]) bıraktı. Riyâzî Mehmed Efendi (ö. Safer 1054/ Nisan-Mayıs 1644) “... tarîkun çıkmaz sokak gibi ötesin çıkmadığın bilüp savb-ı kazâyâ ‘âzîm olmuşdı.” diyerek Nev‘î-zâde’nin meslek değiştirmesinin nedenini müderrislikte yükselmenin pek mümkün olmamasına bağlamaktadır.⁴

1019 Rebiülevvel’inde (Mayıs-Haziran 1610) Lofça kadılığından azledildikten sonra Şeyhülharem-zâde Abdülkerim Efendi (ö. Muharrem 1044/ Haziran-Temmuz 1634) yerine Babaeski kadısı oldu. *Hadâiku’l-hakâik*’ta bu görevi hakkında iki yerde mâlûmat vermektedir. Bunlardan ilki Şeyhü’l-harem-zâde’nin hâl tercemesinde geçen “Bin on tokuz târîhinde bu hakîr Bâbâ kazâsında halefi olup iki sene mikdârı hem-dem ü yârân, harîf-i germ-âbe vü gülistân olmuş-ıduk.”⁵ cümlesi ile Babalı Mahmud Efendi (ö. 1020/1611-12) biyografisinde yer alan “Bu hakîr bin on tokuz târîhinde ol diyâra kâzî olup hayır du‘âların aldum.”⁶ ifadesidir. İlk cümleden “*Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ta Hayatı ve Kişiliğine Dair İzler” bölümünde ayrıntılı bir şekilde değinileceği üzere Atâyî’nin zevk ve eğlenceye düşkün olduğu sonucuna varmak da mümkündür.

Atâullâh Efendi *Şakâik Zeyli*’nde Hubbî Mollasıoğlu Şems Çelebi’nin (ö. 1024/1615-16) hâl tercemesini verirken “Bin yigirmi hilâlinde Varna kazâsı mevleviyyet olup inâyet olındı. Yigirmi iki Safer’inde ‘azl olunup mansıb-ı mezbûr yüz elli akçe ile bu hakîre verilmiş idi. Ol tarihte sadr-ı âlî-kadr olan Abdü’l-Azîz efendi ol câmeyi kâmet-i istihkâk-ı bendegîye kûtâh görmegin Ruscuk kazâsına nakl itmişler

¹ Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 394b.

² Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 3b.

³ Karaköse, age, s. 10.

⁴ Namık Açıkgoz (haz.), *Riyâzî’ş-suarâ-Riyâzî Mehmed Efendi (Metin-Dizin)*, Ankara Üniv., DTCF. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1982, s. 168.

⁵ Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 452b-453a.

⁶ Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 370a.

idi.”¹ demektedir. Bu ifadeden anlaşıldığına göre 1020/1611-12’de Varna kazası mevleviyet mertebesine yükseltilip Şems Çelebi’ye verildi. Varna kadılığı 1022 Safer’inde (Mart-Nisan 1613) Şems Çelebi azledildikten sonra yüz elli akçe mertebesinde Atâyî’ye teklif edildi. Dönemin Rumeli Kazaskeri Abdülaziz Efendi (ö. Zilhicce 1027/ Kasım-Aralık 1618) bu görevi Atâyî için yetersiz bularak onu Rusçuk kadılığına naklettirdi.

“Bin yigirmi üç târîhinde bu fakîr Rûscuk kâzîsi iken...”² cümlesinden 1023/1614-15 yılında Rusçuk’ta bulunduğu anlaşılan Atâullâh Efendi, “Bin yigirmi beş târîhinde Hezârgırad kâzîsi iken fakîr Lofça’dan Silistre kazâsına nakl olunup...”³ ibaresine göre muhtemelen 1023/1614-15’ten sonra Hezargrad kadılığına atandı. 1025/1616-17’de ise önce Lofça, sonra Silistre kazasına nakledildi. Nitekim “Bu hakîr bin yigirmi beş târîhinde ol diyâra (Lofça) kâzî olup...”⁴ ve “Bu hakîr bin yigirmi altı târîhinde ol diyâra (Silistre) kâzî olmuş idüm.”⁵ cümlelerine göre Atâyî 1025/1616-17’de Lofça’da ve 1026/1617’de Silistre’de kadı olarak bulundu. “Veliyyü’n-ni’am hazretleri def’a-ı selâsede sadr-ı Rûm iken bu bendelerine Silistre kazâsın ihsân itdüklerinde...”⁶ ifadesine göre onun Silistre kadılığı Rumeli Kazaskeri Şeyhülislam Yahya Efendi’nin emri ile gerçekleşmiştir.

Atâullâh Efendi 1027/1617-18 ile 1030/1620-21 yılları arasında bulunduğu yerler hakkında *Hadâiku’l-hakâik*’ta herhangi bir bilgi vermemektedir. Şeyhî Mehmed *Vekâyi’ü’l-fuzalâ*’da Atâyî’nin 1027 Receb’inde (Haziran-Temmuz 1628) Şihâb Efendi (ö. [?]) yerine Silistre kazasına atandığını belirtir. Yine bu eserin bildirdiğine göre 1029 Receb’inde (Haziran-Temmuz 1620) azledilerek kazası Abdülganî-zâde Nâdirî Efendi’ye (ö. Cemâdiyelâhire 1036/ Şubat-Mart 1627) arpalık olarak verildi.⁷

Nev’î-zâde Efendi 1030 senesi Şaban’ında (Haziran-Temmuz 1621) Bostan-zâde Yahya Efendi (ö. Rebiülevvel 1049/ Temmuz 1639) yerine Rodosçuk da denilen Tekfurdağı’na kadı oldu. Atâyî bu bilgiyi zeylinde “Fakîr... bin otuz târîhinde Rodosçuk kâzîsi oldukda...”⁸ cümlesi ile teyit eder. Fakat buradaki görevi uzun

¹ agy, vr. 349b.

² agy, vr. 360a.

³ agy, vr. 402b.

⁴ agy, vr. 276b.

⁵ agy, vr. 231a.

⁶ agy, vr. 409a.

⁷ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4.

⁸ Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 48b.

sürmeyen Atâyî Efendi aynı yılın Zilka‘de’sinde (Eylül-Ekim 1621) yerini Ali Beg-zâde Efendi’ye (ö. [?]) bırakarak Hezargrad kadılığına geçti.¹

Hezargrad’daki son görevinden 1032 Rebiülevvel’inde (Ocak-Şubat 1623) azledilip yerine Mollacık Ahmed Efendi (ö. Cemâdiyelülâ 1033/ Şubat-Mart 1624) getirildi. Nev‘î-zâde, Ahmed Efendi’nin terceme-i hâlini verirken “Bin otuz iki Reb‘u’l-evvel’inde bu hakîr yirine mükerreren Hezârgırad’a kâzî olup...”² diyerek bu durumu belirtir.

1033 Receb’inde (Nisan-Mayıs 1624) Tırnova ve Sahra kazaları geçimlik olarak kendisine verildi.³ Nitekim Âşık Çelebi’nin *Meşâirü’ş-şuarâ* adlı tezkiresinin bugün Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hüdâî Efendi bölümü 1157 numarada kayıtlı nüshasının zahriyesinde Atâyî’nin yazdığı bir temellük kaydı bulunmaktadır. Söz konusu kaydın tutulduğu tarihin 1033/1623-24, yerin Tırnova olması bu bilgiyi teyit etmektedir.

1034 Şevval’inde (Temmuz-Ağustos 1625) Tırhala kadısı oldu. Geçimlikleri olan ilçeler Abdülganî-zâde Efendi’ye arpalık yapıldı.⁴ *Hadâiku’l-hakâik*’ta geçen “Bu fakîr bin otuz beş senesinde Tırhala’ya kâzî olmuş idüm.”⁵ cümlesi onun 1035/1625-26 yılında Tırhala’da bulunduğunu göstermektedir.

1036 Şevval’inde (Haziran-Temmuz 1627) azledilip Şer‘iyâtî Mehmed Efendi’ye (ö. 1041/1631-32) görevini devretti. Atâullâh Efendi *Şakâik Zeyli*’nde yer verdiği Şer‘iyâtî Efendi biyografisinde “Bin otuz altı târîhinde bu hakîrün yirine Tırhala kâzîsi olup...”⁶ diyerek bu bilgiyi doğrulamaktadır. Aynı eserde Atâyî’nin Tırhala’dan azledilmesi ile ilgili şu ifade de bulunmaktadır: “Otuz altı târîhinde Yenişehir’e giderken bu hakîr Tırhala kazâsından ma‘zûlen âstâneye gelürdüm.”⁷ Bu cümleden Atâyî’nin 1627’deki azilden sonra İstanbul’a döndüğü anlaşılmaktadır.

1037 Rebûlâhir’inde (Aralık-Ocak 1627-8) Sabri Efendi (ö. [?]) yerine Mizistre kadılığına getirildi.⁸ Burada üç sene görev yaptı. *Hadâiku’l-hakâik*’taki “Bu hakîr bin

¹ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4.

² Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 404a.

³ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4.

⁴ age, C. 3, s. 4.

⁵ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 13a.

⁶ agy, vr. 175b.

⁷ agy, vr. 454b.

⁸ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4.

otuz yedi târîhinde Mizistre kâzîsi olup...”¹ ve “Fakîr... bin otuz sekiz târîhinde Mizistre’de kâzî iken...”² ifadeleri bu duruma işaret etmektedir.

1040 Zilhicce’sinde (Temmuz 1631) Abdülhalim-zâde Efendi (ö. [?]) yerine üçüncü defa Tırhala kazasına kadı oldu. Bu görev tayini için kendisi bir tarih manzumesi kaleme almıştır:

Olup Abdülhalim-zâde yerine
Yine Tırhala ‘abd-i nâ-murâde

Atâyî bü’l-‘aceb târîh oldı
Olup ‘abdü’l-halîm Tırhala-zâde³

Hadâiku’l-hakâik’ta geçen “Kırk bir muharreminde ... dest-pîrâ-yı sadâret olmuşlar idi. Sene-i mezbûre Safer’inün yigirmi altıncı günü ... ‘inâyet olındı. İrtesi yevm-i erba‘ada ... mukarrer kılındı. Bu hakîr mülâzemetde bulunup bu gûne târîh-perdâz olmuş idüm...”⁴ cümlesinden Atâullâh Efendi’nin 26 Safer 1041’de (24 Eylül 1631) boşta bulunup görev beklediği sonucu çıkmaktadır.

Atâyî 1042/1632-33 senesinde Üsküp kadılığına nasedildi. Bu atamaya şu şekilde tarih düşürmüştür:

Salındı hâkim-i Tırhala iken Üsküb’e
Kılıp Atâyî’ye himmet gönülden ehl-i kulûb

Semend-i devleti nakl-ile eyledi hareket
Müyesser oldı vusûl-i menâzil-i matlûb

Hesâb idersen eger hemzeyi olur târîh
Vusûli sâline kâzî-i belde-i Üsküb⁵

¹ Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 25b.

² agy, vr. 175b.

³ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4.

⁴ Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 460b.

⁵ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 5.

Şairin 1043/1633-34 yılında da Üsküp kazasında bulunduğu *Atâyî Zeyli*'ndeki "Bu hakîr bin kırk üç târîhinde medîne-i Üsküb'e kâzî olduğumda cedit evkâfınun muhâsesini görüp..."¹ ifadesinden anlaşılmaktadır.

Nev'î-zâde Efendi 1044/1634-35 senesi sonlarında Üsküp kadılığından azledildi. Akabinde İstanbul'a döndü.²

1.5. Ölümü

Kaynaklar Nev'î-zâde Atâyî'nin vefat tarihi hakkında farklı bilgiler ileri sürmektedir. Atâyî'nin ölüm tarihi olarak Kâtip Çelebi³, Bursalı Mehmed Tahir⁴, Muallim Nâcî⁵ ve Uşşâkî-zâde Hasîb⁶ 1044/1634-35 yılını; Hacı Tevfik Efendi⁷ 1044 Receb'ini (Aralık-Ocak 1634-35) verir. Şeyhî Mehmed⁸ ve Mehmed Süreyya⁹ 1045 Cemâziyelevvel'ini (Ekim-Kasım 1635), Seyrek-zâde Âsım¹⁰ 1045 Cemâziyelâhir'ini (Kasım-Aralık 1634) işaret eder. Muhammed el-Muhibbî¹¹ sadece 1045/1635-36 senesini zikreder. Mehmed Rıza'nın¹² bildirdiği yıl ise 1046/1636-37'dir.

Bu kaynakların verilerini kullanan Mehmet Nâil Tuman Nev'î-zâde'nin vefat tarihi hakkında Kâtip Çelebi ve Bursalı Mehmed Tahir'in 1044/1634-35, Seyyid Rıza'nın 1046/1636-37 yılını göstermelerinin doğru olmadığını, onun 30 Cemâdiyelâhir 1045'te (11 Aralık 1635) öldüğünü iddia eder. Fakat ileri sürdüğü bu bilginin dayanağı hakkında mâlûmat vermez.¹³

Tunca Kortantamer, Atâyî'nin Revan seferi hakkında yazdığı kaside ve Revan Kalesi'nin fethi için düştüğü tarihlerden hareketle ölüm tarihinin IV. Murad'ın (ö.

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 82b.

² Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 3b.

³ Kâtip Çelebi, *Keşfü 'z-zünûn*, (çev.) Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014, C. 2, s. 659.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1342, C. 3, s. 95.

⁵ Muallim Nâcî, *Esâmî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308, s. 410.

⁶ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 3b.

⁷ Hacı Tevfik Efendi, *Mecmûatü 't-terâcim*, İstanbul Üniv. Kütüphanesi, No. TY 192, vr. 37b.

⁸ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 5.

⁹ Akbayar, age, C. 1, s. 332.

¹⁰ Seyrek-zâde Âsım, *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*, İstanbul Üniv. Kütüphanesi, No. TY 1711, s. 29. (İlgili yazmada varaklara her sayfa için ayrı numara verilmiştir.)

¹¹ Turgut Karacan (haz.), *Nev'î-zâde Atâyî Heft-h'ân Mesnevisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 6.

¹² Gencay Zavotçu (haz.), *Zehr-i Mar-zâde Seyyid Mehmed Rıza Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*, Kültür Bak. e-Kitap, Kocaeli 2009, s. 64. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78470/zehr-i-mrzade-seyyid-mehmed-riza---tezkire-i-riza.html> (E.T.: 11.08.2014)

¹³ Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı (haz.), *Mehmet Nâil Tuman - Tuhfe-i Nâilî*, Bizim Büro Yay., İstanbul 2001, C. 2, s. 686.

Şevval 1049/ Ocak-Şubat 1640) İstanbul'a döndüğü 1045 Receb'inden (Aralık 1635) sonra olması gerektiği fikrini savunmaktadır.¹

Vekâyi 'ü'l-fuzalâ'da belirtildiğine göre 22 Safer 1045 (7 Ağustos 1634) tarihinde vukû' bulan Revan Kalesi'nin fethi için Atâyî;

Didi bu feth ü nasruñ târîhini Atâyî
Aldı yine Revânı Sultan Murâd-ı Râbi'

ve

Kendin hesâba katup didi Atâyî târîh
Şâh-ı Acemden alduk döne döne Revânı

tarih beyitlerini yazmıştır.² Aynı eserde Sultan IV. Murad'ın 10 Receb 1045 (20 Aralık 1635) Pazar günü İstanbul'a döndüğü bilgisi yer almaktadır.³ *Atâyî Dîvânı*'ndaki bir müseddeste bulunan;

Safâ geldün eyâ dūd-ı sipihrün mihr-i rahşânı
Gubâr-ı makdemünle rûşen itdün çeşm-i a'yânı

Halebden şehri İstanbula geldün 'izz ü devletle
Garîk-i bahr-ı ihsân itdün ol etrâfi himmetle⁴

mısraları Atâyî'nin IV. Murad'ın Revan seferinden dönüşünde hâlen hayatta olduğunu göstermektedir.

Hadâiku'l-hakâik'in ketebe kaydındaki "Kemile bi-'avni'llâhi te'âlâ fî evveli rebî'u'l-âhir sene 1044. Harrerehu el-fakîr 'Atâ'u'llâh el-Kâdî bi-Üsküb gafere lehu."⁵ ifadesine göre Atâyî 1044 Rebîülâhir'inde (Eylül-Ekim 1634) Üsküp'te bulunmaktadır. Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Zeyl-i Zeyl-i Şakâik*'ta ifade ettiğine göre, Atâyî Üsküp'ten

¹ Kortantamer, age, s. 130.

² Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 69.

³ age, C. 3, s. 70.

⁴ Karaköse, age, s. 161.

⁵ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 468b.

1044/1634-35 senesinin sonlarında azledilmiş, akabinde İstanbul'a dönmüştür.¹ Neredeyse tüm kaynaklar Atâyî'nin Üsküp'ten dönüşünde İstanbul'da vefat ettiğinde hemfikirdirler. 1600'lü yılların hayat şartlarında Üsküp'ten İstanbul'a gerçekleştirilecek bir taşınma işleminin en azından birkaç hafta süreceği göz önünde bulundurulduğunda, Nev'î-zâde'nin ölüm tarihini 1044/1634-35 veren kaynaklara ihtiyatlı yaklaşmamız gerektiği sonucu ortaya çıkar. Atâullâh Efendi'nin ölüm senesini 1045/1635-36 olarak bildiren iki kaynaktan biri Cemâziyelevvel, diğeri Cemâziyelâhir ayını işaret etmektedir. Her iki ay da IV. Murad'ın Revan seferinden dönüşünden önce olduğu için bunlara da ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Geriye kalan kaynak eserlerden Muhammed el-Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-eser*'i eğer bu iki kaynağı referans alıp 1045/1635-36 yılını öne sürüyorsa, bu kaynağı da öncekilerle aynı kategoride değerlendirmek lüzumu doğar.

Tunca Kortantamer'in ileri sürdüğü "Atâyî'nin ölüm senesi için Seyyid Mehmed Rıza'nın verdiği 1046/1636-37 tarihinin doğru olabileceği" fikri bütün bu bilgiler ışığında bizce de gerçeğe uygun görünmektedir.

1.6. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta Hayatı ve Kişiliğine Dair İzler

Yazar veya şairlerin kaleme aldıkları metinlere hayatlarını yansıtması oldukça olağan bir durumdur. Bu nedenle bir eserde onu meydana getiren kişinin hayatından ve karakterinden izler bulmak mümkündür. Başta *Hamse* ve *Zeyl-i Şakâik* olmak üzere önemli pek çok eser kaleme alan Nev'î-zâde Atâullâh Efendi'nin ferdî özellikleri, dikkatli bakıldığında bu eserlerin satır aralarında görülebilmektedir. En hacimli mensur eseri olan *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta onun yaşantısı, özellikle de kişiliği ile ilgili pek çok veriyle karşılaşılmaktadır. *Hadâiku'l-hakâik*'ta yer alan bu verilerden hareketle Atâyî'nin hayatı ve karakteri hakkında çıkarımlarda bulunmaya çalışacağız.

Sultan IV. Murad dönemi vezîrlерinden Bosnevî Receb Paşa (ö. Şevval 1041/ Nisan-Mayıs 1632) kendisinden kıdemsiz olan Hafız Ahmed Paşa'nın (ö. Receb 1041/ Ocak-Şubat 1632) sadrazamlığa getirilmesini gurur meselesi yapar. Tahrik ettiği bir fitne ile Hafız Paşa'nın katline sebep olur. Nev'î-zâde *Şakâik Zeyli*'nde "Sene-i mezbûre Receb'inün yigirminci günü vezîr-i 'alkamî-zamîr Receb Paşa iğrâsı ile 'asker tecemmu' eyleyüp Vezîr-i A'zam Hâfız Ahmed Paşa ilhâhları ile maktûl ve ol vezîr-i hâ'in

¹ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 5.

makâm-ı sadârete mevsûl oldukda...”¹ cümlesiyle bu olaydan söz etmektedir. Burada onun bir Osmanlı sadrazamı için Ebucehil karpuzu karakterli ve hain demesi dikkat çekici bir durumdur. Her ne kadar Atâyî bu satırları kaleme alırken Receb Paşa katledilmiş olsa da bir vezîr-i a‘zama bu denli ağır ifadeler kullanmak için hem cesaret hem de güç gerektiği aşikârdır. Atâyî’nin burada varlığı hissedilen gücünün kaynağı muhtemelen şeh-zâde hocalığı sayesinde Osmanlı Devleti’nin üst kademelerinde görev almış kişilerle ilişkileri olan Nev‘î Yahya Efendi’nin oğlu olmasıdır. Gerek burada kullandığı ifadeler, gerek *Zeyl-i Şakâik*’ta yer alan bazı biyografilerde sarf ettiği ağır tabirler, gerekse ünlü heccav Nef‘î (ö. Şaban 1044/ Ocak-Şubat 1635) ile hezliyât türünde atışmaları Atâyî Efendi’nin sözünü sakınmayan, cesur bir kişiliğe sahip olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Atâullâh Efendi zeyilde hâl tercemesini yazdığı Fuzayl Efendi’nin (ö. Muharrem 991/ Ocak-Şubat 1583) *Muhtârâtü’l-mesâil* isimli bir eserinin olduğunu belirtip “Bu hakîr bir nüshası ile müşerref olmuşumdur. El-ân hırz-ı cânım ve ta‘vîz-i bâzû-yı irfânumdur.”² diye eklemektedir. Böylelikle Nev‘î-zâde, temin ettiği bu kitabı canı gibi sakladığını ve bir muska gibi kutsal gördüğünü ifade etmektedir. Nitekim *Hadâiku’l-hakâik*’in pek çok yerinde Atâyî’nin kitap topladığı ve tam bir kitap düşkününü olduğu anlamını çıkarabileceğimiz cümleler bulunmaktadır. Üstelik o, kitap toplamakla kalmamış; başkalarında gördüğü eserleri incelemiş, gerekli notlar almıştır. *Şakâik Zeyli* onun ancak entelektüel kişiliklerde görülen bu kitaplarla içli dışlı olma özelliğini yansıtan oldukça fazla cümle ihtiva etmektedir. Bu cümlelerden birkaçını şu şekilde verebiliriz:

- “Bu hakîr hattı ile bir mecma‘u’l-fetâvâ nüshasına mâlik oldum.”³
- “... mütâla‘a için hatt-ı şerîfleri ile Sûre-i Mülk evvelinden bir kürrâse ihsân itmişler idi. El-ân hırz-ı cânım ve ta‘vîz-i bâzû-yı ‘irfânumdur.”⁴
- “Melce‘ü’l-kuzât ismi ile müsemmâ mecmû‘ası vardır. Bu fakîr zemân-ı kazâda müntefi‘ olup...”⁵

¹ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 460b.

² agy, vr. 178a.

³ agy, vr. 268a.

⁴ agy, vr. 228a.

⁵ agy, vr. 388a.

- “Ulemâ-yı Rûm’un meşâhîrini bu resme tastîr itmişdür. Bu hakîr mütâla‘a itmiş idüm, bî-nazîr eserdür.”¹
- “Merhûmun kütüb zahrında imzâlarını gördüm. الداعى بالغداة والعشى محمد بن المعيد القادري البكتوتى المرعشى² yazmışlar.”³
- “Bu hakîr hattı ile bir mecmû‘a-ı mütûn ve bir Islâh [ve] İzâh nüshasını gördüm. Hakkâ ki hüsn-i nizâm-ı ta‘lîkâtı ve dânişmendâne kelimâtı zü-fünûn-ı ‘âlem olduğına delâlet ve edâ-yı nisâb-ı şehâdet iderdi.”⁴
- “Bu hakîr hatları ile bir cönklerin gördüm. Rûz-nâme-i ahvâli zımnında ‘acâ’ib-i vâkı‘ât derc eylemişler.”⁵
- “Bu hakîr ... âsâr-ı kalemi ile muvaşşah ve muhaşşâ vü musahhah ba‘zı kütüb-i celîle gördüm. Vüs‘at-ı ihâtasına delâlet ve kesret-i ittilâ‘ına şehâdet itmekle...”⁶
- “Bu hakîr ... merhûmun ba‘zı evlâdı elinde mütâla‘aları sebak iden Mesnevî-i Şerîf nüshasını gördüm. Câ-be-câ ‘acîb ü garîb işârât ve lisânu’t-tayr-ı rümûzı ‘ilm-i kâlle hall olunmaz ‘ibârât var idi.”⁷
- “Nâfi‘ risâledür. Bu fakîr zemân-ı kazâda müntefi‘ olup ilhâkât ile ekser-i mesâ’ili cem‘ ü tedvîn ve asla gâlib eser-i güzîn itmişümdür.”⁸

Nev‘î-zâde’nin *Şakâik Zeyli*’nde izleri en belirgin görülen kişisel özelliği araştırmacı yönünün oldukça kuvvetli olmasıdır. *Hadâik*’in satır aralarında onun atalarının mezarlarını arayıp bulduğunu,⁹ biyografisini kaleme aldığı şahısların görev yaptıkları vakıflarda muhasebesini kontrol ettiğini,¹⁰ mahkemelerdeki sicil kayıtlarını gözden geçirip¹¹ gerektiğinde bunlar üzerinde tashihler yaptığını,¹² kendisinden önceki kadıların fetva ve mektuplarını incelediğini¹³ okumak mümkündür. Bunlar daha çok araştırmacı yönü bulunan şahısların yerine getireceği işlerdir. Yukarıda örnek cümleler

¹ agy, vr. 174a.

² “Sabah akşam dua eden Muhammed b. Muid el-Kâdir el-Bektûti el-Mar‘aşî.”

³ agy, vr. 151b.

⁴ agy, vr. 175b.

⁵ agy, vr. 192a.

⁶ agy, vr. 285a.

⁷ agy, vr. 229b.

⁸ agy, vr. 388a.

⁹ agy, vr. 48b.

¹⁰ agy, vr. 82b.

¹¹ agy, vr. 151b.

¹² agy, vr. 276b.

¹³ agy, vr. 188a.

ile ortaya koymaya çalıştığımız eline geçen kitapları merakla tetkik etmesi özelliği de araştırmacı kişiliğinin bir göstergesidir.

Çalışma konusu eserde yer alan ifadelerden hareketle Atâyî'nin ilmî ve edebî meclislere katılmaktan ve bu tür mahfillerde anlatılanlardan istifade etmekten keyif aldığını söylemek mümkündür. "... mazmûnı üzere ba'zı eslâf-i kibâr mecâlisinden eyyâm-ı talebde iltikât olunup mahfûz-ı hokka-ı hâfıza olmuş bir mühre-i terâşîde-i şeffâf ..."¹ ibaresine bakılırsa bu hususiyeti henüz öğrenciyken ortaya çıkmıştır. Böyle bir alışkanlık kazanmasında evi şair ve âlimlerin uğrak yeri olan babası Nev'î Yahyâ Efendi'nin etkisinin olması muhtemeldir. *Hadâik*'ta babasının biyografisini tesis ederken anlattığı anekdotlardan birine "Bir gün efâzıl-ı 'asr-ıla sohbet ve idâre-i kü'ûs-i üns ü ülfet esnâsında bu hakîr dûrdan nigerân ve kâse-i gûşla deryûze-ger-i nükûd-ı fazl ü 'irfân idüm."² cümlesiyle başlar. Buradan anlaşıldığı kadarıyla Atâyî, babasının dönemin kıymetli şahıslarıyla kurduğu meclisleri uzaktan izlemiş, anlatılanlara kulak kabartarak ilim ve fazilet elde etmeye çalışmıştır. Babasıyla doğrudan iştirak ettiği bir toplantı hakkında ise şunu söyler: "Bir def'a vâlid-i merhûmla nâdî-i kesîrû'l-eyâdîlerine duhûl müyesser ve kâse-i gûşla bu 'abd-ı hakîr deryûze-ger-i cevâhir-i fazl u hüner olup..."³ Daha sonraları kendisinin esas katılımcılardan biri olacağı toplantıların mahiyetinin ilmî bahisler olduğu, bu meclislerde kitap incelemeleri ve fikir teatilerinin yapıldığı *Zeyl-i Şakâik*'taki şu ifadeden anlamak mümkündür: "Bu hakîr bir meclis-i 'âlîde hatt-ı musannif ile yedi cild mü'ellefâtını gördüm. Erbâb-ı meclis birer kıt'asın ele aldukda bu hakîrün hissesine Dürer Hâşiyesi râst gelüp evvel-i nazar bu kavline müsâdif oldu ki bi-'aynihi nakl olunur: قوله الاساكفة اقول هي جمع اسكاف و هو بالفارسية لنكر⁴ Ba'de't-te'emmül keşşer lafzından hatâ itdüğü ma'lûm olup şekl-i memsûh gibi hayret-efzâ-yı 'ukûl ve kavli mensûh gibi redd-kerde-i erbâb-ı kabûl olmuş idi."⁵

Hadaiku'l-hakâik'ta izlerine rastlanan Atâyî'nin diğer bir şahsî hususiyeti babası Nev'î Yahyâ Efendi'ye duyduğu sevgi, saygı ve hayranlıktır. Babası hakkında oldukça tafsilatlı bir hâl tercemesi kaleme alan yazar onun için "... râkîmu'l-hurûf olan 'abd-ı za'îfün nakş-ı sahîfe-i vücûd olmasına bâdî ve mukaddeme-i netîce-i îcâdı, vâlidî ve senedî ve üstâdî, ferd-i kâmil ü cins-i şâmil-i ma'ârif ü 'ulûm..."⁶ biçiminde samimi ve

¹ agy, vr. 162a.

² agy, vr. 258a.

³ agy, vr. 266b.

⁴ "Esâkife kelimesi iskâf (ayakkabı) kelimesinin çoğuludur. Farsçada 'lenger' denir."

⁵ agy, vr. 442b.

⁶ agy, vr. 256a.

saygı dolu ifadeler kullanmaktadır. *Zeyl-i Şakāik*'ta Atâyî kendisinden sonra en çok Nev'î'den söz etmektedir. Birlikte meclislere katıldığı, gezintilere çıktığı babası¹ onun için Hz. Muhammed'i sık sık rüyasında gören, gerçekleşecek fetihleri önceden bilen mübarek bir şahsiyettir.² Onun onayı olmaksızın müelliflerin eser telif etmediği bir edebiyat otoritesidir.³ Bu bağlamda Atâyî, çok başarılı bir edîb olduğunda herkesin hem fikir olduğu babası Nev'î Efendi'nin kaleme aldığı pek çok metni *Hadâiku'l-hakāik*'ta muhteva malzemesi olarak kullanmıştır. Nitekim eserde Nev'î'ye ait pek çok kaside, makale, mektup, tarih ve takriz bulunmaktadır. Hatta Atâyî kendi eserlerinden çok Nev'î'ninkilere yer vermiştir, demek yanlış olmayacaktır.

Nev'î-zâde'nin –belki de babasına olan hayranlığının bir tezahürü olarak– mensubu olduğu sülaleye aşırı biçimde önem atfettiği, nesebini değerli göstermeye çalıştığı *Hadâik*'taki anlatımlarından sezilmektedir. Yazar, kendisinin nazarında kutsal olan bu sülalenin fertlerinin mezarlarını araştırıp elde ettiği sonuçları zeylinde açıklar;⁴ ailesinden kalan manevî değerlere yüce anlamlar yükler.⁵ Hatta *Nefhatü'l-ezhâr* adlı mesnevîde yer alan,

Kisve ile kulına imdâddan
Zâhir idi olduğum evlâddan

Var-idi aslumda siyâdet benüm
Şübhemî def' itdi bu hil'at benüm

beyitleriyle soyunu herhangi bir somut delil olmaksızın Hz. Muhammed'e dayandıracak kadar bu işte ileri gider.⁶ Böyle bir davranış sergilemesinin nedenini yaşadığı zamanın şartlarında sahil bir nesebe sahip olmanın kişiyi değerli kılmasına ve soy ile övünmenin olağan görülmesine bağlamak mümkündür.

Şeyhülharem-zâde Abdülkerim Efendi biyografisinde kurduğu “Bin on tokuz târîhinde bu hakîr Baba kazâsında halefi olup iki sene mikdârı hem-dem ü yârân, harîf-i

¹ agy, vr. 177b.

² agy, vr. 289a.

³ agy, vr. 244b.

⁴ agy, vr. 48b.

⁵ agy, vr. 228a.

⁶ Kortantamer, age, s. 107.

germ-âbe vü gülistân olmuş-ıduk.”¹ cümlesinden Atâullâh Atâyî'nin arkadaşlarıyla hamam, kaplıca, gül bahçesi gibi yerlerde eğlence meclisleri kurduğu anlaşılmaktadır. Nitekim *Hadâiku'l-hakâik*'in değişik bölümlerine serpiştirilen anekdotların çoğu onun katıldığı yemeli içmeli meclislerde duyduklarına dayanmaktadır. Buradan hareketle Nev'î-zâde'nin yemeyi, içmeyi, eğlenmeyi seven bir yapıda olduğu sonucunu çıkartmak mümkündür. Hicviye türündeki manzumelerle kendisiyle atışan Nef'î'nin *Sihâm-ı Kazâ*'da sarfettiği “Dönerdi Nev'î-zâde gibi şekl-i fil-i ma'kûsa”² mısra'ına bakıldığında onun iri yapılı, kilolu bir fiziksel yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir bedenî yapıya sahip olması, yemeye içmeye düşkünlüğü ile ilgili olmalıdır.

Hadâiku'l-hakâik'ta izleri pek görülmesi de özellikle divanında yer alan kaside ve kıt'alardan anlaşıldığına göre Atâullâh Efendi çoğu zaman yaşantısından, sahip olduğu şartlardan memnun değildir. Dönemin iktidarı elinde bulunduran vezir, şeyhülislâm ve kazaskerlerine sunduğu manzumelerde kendisinin hüner sahibi olduğunu, ancak kıymetinin bilinmediğini, çeşitli zulüm ve felâketlere uğradığını, daha az yeteneklilerin kendisinden daha üst kademelerde bulunduğunu ifade eder.³ Meslek hayatının başında mülazemet defterine kaydolup atama beklerken yazdığı kıt'ada da,⁴ son görev yerinden dönüşünde İstanbul'da kaleme aldığı kasidede de⁵ onun bu karamsar ve memnuniyetsiz ruh halinden belirtiler hissedilmektedir.

1.7. Kaynakların Tenkidi

Atâullâh Atâyî Efendi'nin hayatı hakkında bilgiler bulunan ilk kaynak eser, Riyâzî'nin *Riyâzû's-şuarâ* isimli tezkiresidir. Söz konusu tezkire 1018 Receb'inde (Eylül-Ekim 1609) telif edilmiştir.⁶ Bu eser kaleme alındığında Atâyî Efendi henüz 27 yaşında ve meslek hayatının başlarında olduğu için onun hakkında çok az bilgi ihtiva etmektedir. Burada sadece Atâyî'nin Ahî-zâde Abdülhalim Efendi'den (ö. Muharrem 1013/ Mayıs-Haziran 1604) mülazım çıktığı ve müderrislikten kadılığa geçtiği

¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 452b-453a.

² Metin Akkuş (haz.), *Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ*, Akçağ Yay., Ankara 1998, s. 149.

³ Kortantamer, age, s. 111, 112, 118, 130.

⁴ age, s. 110-111.

⁵ age, s. 130.

⁶ İsen vd., age, s. 84.

belirtilmektedir.¹ *Riyâzü’ş-şuarâ*’da Atâyî için “Çelebi” unvanının kullanılması, eser kaleme alındığında Nev’î-zâde’nin henüz genç yaşta olduğunu göstermektedir.

Atâullâh Atâyî henüz hayattayken yazılan ve onun hakkında kısa bilgi veren ikinci bir kaynak eser ise Kâf-zâde Fâizî’nin (ö. Receb 1031/ Mayıs-Haziran 1622) *Zübdetü’l-eş’âr* adlı şairler tezkiresidir. Bu eser 1030/1620-21 yılında yazıldığında Nev’î-zâde muhtemelen 39 yaşında idi. *Zübdetü’l-eş’âr* antolojik şura tezkiresi türünün ilk örneği olup ihtiva ettiği şahsiyetlerin hayatları hakkında oldukça kısa bilgi içermektedir. Bu kısa mâlûmatta daha çok şairlerin mahlası, nisbesi ve vefat tarihleri yer almaktadır.² Bu bağlamda Atâullâh Efendi sağ olduğu için *Zübdetü’l-eş’âr*’da onun sadece nisbesi ve mahlası verildikten sonra şiirlerinden örneklere geçilmektedir.³ Burada Atâyî hakkında bilgi yok denecek kadar azdır, fakat onun oldukça fazla şiiri örnek olarak verilmiştir. Fâizî’nin tezkiresinde yüz ve üzeri beyti alıntılanan on üç şair bulunmaktadır.⁴ Atâyî onlardan biridir.

İncelemeye konu olan müellif ile ilgili bilgi içeren kaynaklar kronolojik bir sıraya dizilirse üçüncü basamağa denk gelecek olan eser *Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rıza Tezkiresi*’dir. Bu kaynak Atâyî’nin biyografisini bulundurup onun vefatından sonra yazılan ilk eserdir. Bundan dolayı hacimsiz muhtevasına rağmen Atâullâh Efendi’nin eserleri, vefat yılı ve yeri hakkında ilk defa bilgi veren bu kaynaktır.⁵

Atâyî’nin yaşamı ile ilgili mâlûmat veren bir sonraki tarihçi Kâtip Çelebi’dir (ö. Zilhicce 1067/ Eylül-Ekim 1657). İki yıl arayla telif ettiği *Keşfü’z-zünûn* (telif tarihi 1063/1652-53) ve *Türkçe Fezleke* (telif tarihi 1065/1654-55) adlı eserlerinde Nev’î-zâde’nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliğine değinir. *Keşfü’z-zünûn*’da döneminin bilim dalları ve bu dallarda telif edilen kitaplarını sıralarken müellifleri ile ilgili kısa yaşam bilgilerine yer verir. Bu bağlamda Kâtip Çelebi *Keşfü’z-zünûn*’un *eş-Şakâiku’n-nu’ mâniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye, Hamse, Divan, Sohbetü’l-ebkâr, Sâkî-nâme, Heft-hân ve Nefhatü’l-ezhâr* maddelerinde onun hayatı hakkında birkaç cümle kaleme alır. Sadece *Şakâiku’n-nu’ mâniyye* başlığında bu telife yapılan çeviri ve zeyiller hakkında bilgi verirken Atâyî’nin edebî kişiliğinden ve zeylinden ayrıntılı bir biçimde

¹ Açıkgöz, age, s. 168.

² İsen vd., age, s. 89.

³ Bekir Kayabaşı (haz.), *Kâf-zâde Fâizî’nin Zübdetü’l-eş’âr’ı*, İnönü Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997, s. 405.

⁴ Kayabaşı, age, s. 30.

⁵ Zavotçu, age, s. 63-64.

söz eder.¹ O, tüm maddelerde Atâullâh Efendi'nin ölüm tarihi olarak 1044/1634-35 yılını zikreder.² Atâyî'nin 1044/1634-35'te vefat ettiğini belirtenlerin dayanakları muhtemelen Kâtip Çelebi'dir.

Kâtip Çelebi *Türkçe Fezleke*'de klâsik İslam tarih yazıcılığı geleneğine uygun bir şekilde yıl yıl meydana gelen önemli olayları sıralarken ilgili senede vefat eden önemli şahısların terceme-i hâllerine de yer verir. 1044/1634-35 yılının mühim hadiselerini sıraladıktan sonra vefeyat bölümünde Nev'î-zâde Efendi başlığı altında o zamana kadar kaleme alınmış en hacimli Atâyî biyografisine yer verir. Babası Nev'î Efendi'nin görevi, Atâyî'nin mahlasının kaynağı, doğum tarihi, görev yaptığı yerler, *Zeyl-i Şakâik* ile *Divan*'ı ve oğlu Mehmed Efendi (ö. 1069/1658-59) hakkında bilgiler ilk defa burada sunulmaktadır.³

1085/1674-75 senesinde telif edilen Seyrek-zâde Asım'ım (ö. Şaban 1086/ Ekim-Kasım 1675) *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr* isimli eseri de antolojik bir tezkire olduğu için şiir örneklerine çok, biyografik bilgilere az yer vermektedir. Bu yüzden Âsım, Atâyî'nin yalnızca divanından ve ölüm tarihinden söz ederek manzumelerinden yaptığı alıntılara geçmektedir.⁴

Muhammed el-Muhibbî'nin (ö. Cemâdiyelülâ 1111/ Ekim-Kasım 1699) *Hulâsatü'l-eser fi A'yâni'l-karni'l-hâdi Aşer* isimli Arapça biyografik telifi Nev'î-zâde hakkında bilgi bulunduran başka bir kaynak eserdir. Hicrî 11, milâdî 17. yüzyıl ileri gelen şahsiyetlerinin yaşam bilgilerini ihtiva eden bu kaynakta sadece Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâik* yazdığı ve ünlü şair Nev'î Yahya Efendi'nin oğlu olduğu bilgisi yer almaktadır.⁵

Şakâiku'n-nu'mâniyye geleneğinde zeyil yazan müellifin, eserini tezyil ettiği yazarın oldukça kapsamlı bir biyografisini kaleme alarak hâl tercemelerine başlaması olağan görülen bir durumdur. Bu nedenle Atâyî'nin *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti's-şakâik* adlı eserine zeyil yazan Uşşâkî-zâde Hasîb Efendi telifinin başına onun hacimli bir biyografisini koymuştur. Uşşâkî-zâde'nin kaleme aldığı Nev'î-zâde'nin hâl tercemesinin Kâtip Çelebi'nin *Türkçe Fezleke*'sinde yer alan biyografisinin genişletilmiş biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Hatta Hasîb'in Kâtip Çelebi'nin bazı cümlelerini olduğu gibi kullandığı dikkat çekmektedir. Daha önce yazılan kaynak

¹ Kâtip Çelebi, age, C. 3, s. 845-846.

² bk. age, C. 2, s. 600, 659, 784; C. 3, s. 846, 860; C. 4, s. 1641.

³ Aycibin, agt, s. 853-854.

⁴ Seyrek-zâde Âsım, age, s. 29.

⁵ Karacan, age, s. 6.

eserlerde olmayıp ilk kez *Uşşâkî-zâde Zeyli*'nde yer alan bilgiler, Atâyî'nin ders aldığı hocalar, mülazım çıktığı kazasker, ilk görev yeri ve müderrislikten kadılığa geçiş yılıdır.¹

Uşşâkî-zâde Hasîb'in zeylini yetersiz ve başarısız bulup *Hadâiku'l-hakâik*'a zeyil yazan Şeyhî Mehmed Efendi de *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* ismini verdiği eserine Nev'î-zâde Efendi'nin terceme-i hâli ile başlamaktadır. *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeyilleri içerisinde en hacimli hüviyetinde olan eser, Atâullâh Efendi'nin en kapsamlı biyografisini ihtiva etmektedir. Kaynaklarda yazılanlar gözden geçirildiğinde Atâyî'nin belirli bir kompozisyona sahip hâl tercemesini ilk olarak Kâtip Çelebi'nin kaleme aldığı, daha sonra Uşşâkî-zâde'nin buna eklemeye bulunduğu görülmektedir. Bu silsilenin devamı olarak Şeyhî Mehmed'in Atâyî'nin biyografisine en olgun şeklini verdiğini belirtmek mümkündür. Önceki kaynaklarda mevcut olan bilgilere ek olarak Şeyhî, Nev'î-zâde'nin görev yaptığı yerler hakkında oldukça kapsamlı bilgiler vermektedir. Muhtemelen kazasker ruznamçelerinden derlediği veriler sayesinde onun bütün görev kaydını sıralar. Hangi tarihte, hangi göreve, kimin yerine ve hangi derece ile atandığı bilgisini sunar. Atâyî'nin eserlerinin tam listesi ilk olarak *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'da yer almaktadır.² Şeyhî Mehmed'in burada Hasîb Efendi'nin bazı ifadelerini olduğu gibi kullandığı görülmektedir. Fakat Atâullâh Efendi'nin ölümü için farklı bir tarih bildirmesi, Şeyhî Mehmed'in Hasîb'in eserini aynen kopya etmediğini göstermektedir. Şeyhî'nin kazasker ruznamçelerinde geçen atama bilgilerini kullanması, eserinin güvenilirliğini bir belgeye dayanması açısından arttırmaktadır.

Osmanlı'nın önemli biyografik kaynaklarından Müstakim-zâde'nin (ö. Şevval 1202/ Temmuz-Ağustos 1788) *Mecelletü'n-nisâb fi'n-Neseb ve'l-Kuna ve'l-Elkâb* ve *Menâkıb-i Ahvâl-i Melâmiyye-i Bayramiyye*³ ile Üsküdarî Hasîb Efendi'nin (ö. 1166/1752-53) *Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye*⁴ adlı eserlerinde de Nev'î-zâde Efendi hakkında bilgi yer almaktadır. Fakat bunların verdikleri, birbirinin tekrarı olan, hayli kısıtlı bilgilerdir.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında telif edilen Mehmed Süreyyâ'nın (ö. Zilhicce 1326/ Aralık-Ocak 1908-9) *Sicill-i Osmanî* ve Bursalı Mehmed Tahir'in (ö. Ekim 1925)

¹ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, 3a-4a.

² Şeyhî Mehmed Efendi, age, s. 4-7.

³ Müstakimzâde Süleymân Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, No. 628, vr. 320b.

⁴ Hasîb Üsküdarî, *Vefiyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye ve Silsile-nâmeler Mecmuası*, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, No. 06 Hk 126, vr. 21b.

Osmanlı Müellifleri benzeri eserlerin verdiği Atâyî'nin hayatı ile ilgili mâlûmat muhtemelen yukarıda değindiğimiz kaynaklardan istifade edilerek meydana getirildiği için bu bölümde yapılan tenkide dâhil edilmedi.

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Şahsî Vasıflarının Edebî Kişiliği Üzerindeki Etkileri

Nev'î-zâde Atâyî müderrislik ve şehzâde hocalığı yapan 16. yüzyıl Osmanlı edebiyatının en önemli şahsiyetlerinden biri olan Nev'î Yahya Efendi'nin oğludur. Atâyî *Hadâiku'l-hakâik*'ta "Ahaveyn" lakaplı Karamanî Mehmed Efendi'nin (ö. Muharrem 974/ Temmuz-Ağustos 1566) derslerine devam eden on dört kişinin bulunduğunu, bu şahısların zamanlarının en kabiliyetli şairleri olduğunu, hiçbir tarihte bu kadar kabiliyetli ediplerin bir araya gelmediğini ifade etmektedir. Sonradan önemli yerlere gelip kıymetli eserler ortaya koyacak olan bu şahısların en mühimleri Bâkî (ö. Ramazan 1008/ Mart-Nisan 1600), Nev'î (ö. Zilka'de 1007/ Mayıs-Haziran 1599), Şehzade Hocası Sadeddin Efendi (ö. Rebiülevvel 1008/ Eylül-Ekim 1599), Remzî-zâde (ö. 1006/1597-98), Hüsrev-zâde (ö. Cemâdiyelülâ 1000/ Şubat-Mart 1592), Üsküplü Vâlihî (ö. 1009/ Eylül-Ekim 1600), Karamanlı Muhyî (ö. Şaban 957/ Ağustos-Eylül 1550), Edirneli Mecdî, Cevrî (ö. 1065/1654-55) ve Câmcı-zâde Câmî'dir (ö. 997/1588-89 [?]).¹ Babası çağının en önemli edebiyatçılarıyla aynı ders halkasında bulunan çok önemli bir şair olunca, Atâyî'nin babasının ve çevresindekilerin etkisinde kalarak edebiyata yönelmiş olması oldukça tabîî bir durumdur. Nitekim divanında yer alan şiirleri incelediğimizde onun en çok babası Nev'î ve babasının yakın arkadaşı Bâkî'nin etkisinde kaldığı sonucuna varırız.² Nev'î-zâde'nin en önemli eseri kabul edilen *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik* da Nev'î Efendi'nin diğer bir ders arkadaşı olan Mecdî Mehmed Efendi'nin *Şakâik* tercümesine yapılmış bir zeyildir.

"*Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta Hayatı ve Kişiliğine Dair İzler" bölümünde Atâyî'nin araştırmacı yönünün oldukça kuvvetli olduğunu belirtmiştik. *Zeyli Şakâik*'ta bir der-kenarda yer alan bir kayda bakılırsa, Atâullâh Efendi incelediği kitaplardan, gözden geçirdiği sicil defterlerinden, görüştüğü kişilerden elde ettiği

¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 256a-b.

² Karaköse, age, s. 21.

bilgileri kişisel defterine kaydetmiştir.¹ Nev'î-zâde'nin en hacimli eseri olan *Hadâiku'l-hakâik*, işte bu şekilde toplanılan mâlûmatın bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

Babasına duyduğu hayranlık ve onunla övünmesi, Atâyî'nin kaleme aldığı mensur veya manzum pek çok metinde karşımıza çıkmaktadır. *Şakâik Zeyli*'nde pek çok yerde övgüyle bahsettiği babasından divanının dibacesinde "Nev'î-zâdeligin gencîne-i suhana vâris olmaga bâ'is zann idüp benî-nev'î meyânında rüchânı zâhir, şâir oğlu şâir olmagla bir zamân..."² biçiminde söz etmektedir. Nev'î-zâde'nin belki de en meşhur beyti olan;

Zamânede benüm ol şâir oğlu şâir kim
Baş egdi nazmuma dünyânun ehl-i irfânı³

beyti de onun bu hissini yansıtmaktadır.

Sultan III. Murad'ın Mustafa (ö. 1003/1594-95), Bayezid (ö. 1003/1594-95), Osman (ö. 1003/1594-95) ve Abdullah (ö. 1003/1594-95) isminde dört şehzadesi talim için Nev'î Efendi'ye emanet edilir. Eğitimleri devam eden şehzadelerle Atâyî arkadaşlık kurar. Bu şehzadelerden özellikle Sultan Mustafa ile oldukça samimi bir dostluğu olur. III. Murad'ın vefatından sonra tahta geçen III. Mehmed, diğer erkek kardeşleriyle birlikte şehzade Mustafa'yı da katleder. Ağabeyinin tahta geçmesinden sonra hayatından ümidini kesen Mustafa, samimi arkadaşı Atâullâh'a şu beyti kendi eliyle bir pusulaya yazarak gönderir:

Nâsiyemde kâtib-i kudret ne yazdı bilmedüm
Âh kim bu gülşen-i 'âlemde hergiz gülmedüm⁴

Nev'î-zâde Efendi daha çocukluğundan itibaren Osmanlı sarayı mensuplarıyla samimiyet elde etmiş, devletin önemli kademelerinde bulunan şahsiyetleriyle iyi ilişkiler kurmuş bir kişiydi. Böyle bir yaşantısı olan bir kişinin hayli öz güven sahibi olduğu tahmin edilebilir.

¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 126a.

² Karaköse, age, s. 11.

³ age, s. 64.

⁴ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 239b.

Koşulmam seg sıfat her buldugum âhû-yı vahşîye
Salınmam bâd-veş gayr ile şirket ihtiyâr itmem¹

Tevârih-i selefde çok nevâdir eyledüm inşâ
Talup gavvâs-ı tab‘um anda dürr-i bî-kerân buldı²

Anlasa âdem okurlar aleyke avnullâh
Cevâd-ı tab‘uma dirler Tebârekallâh ücâd³

Beyitleri, bu kendine güvenin hissedildiği pek çok manzumeden sadece birkaçıdır.

2.2. Dili, Üslûbu ve Sanatı

Nev‘î-zâde Atâyî, kaleme aldığı eserlerde yeri geldiğinde kendi edebî görüşlerini açıklamaktadır. Özellikle *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmiletî’ş-şakâik* adlı eserini yazarken kullandığı dil ve üslûp hakkında mukaddime bölümünde yaptığı açıklamalar oldukça dikkat çekicidir. Bu eser *Şakâiku’n-nu‘mâniyye* geleneği içerisinde Türkçe kaleme alınan ilk eserdir. Atâyî burada şuara tezkiresi ve Osmanlı tarihi yazarların Türk dilini kullandıklarını, kendisinin de alt ve üst tabakadan herkesin anlaması için bunlara uyararak kitabını Türk dilinde inşa ettiğini ifade etmektedir.

Osmanlı edebiyatının oluşum devresine tekabül eden 15. ve 16. yüzyıllarda bazı şair veya yazarların Türkçeye küçümser bir gözle baktıkları bilinmektedir. Atâyî, dönem itibariyle bu hissiyatın ortadan kalktığını, Türk diline duyulan beğenin arttığını gösterecek ifadeler kullanır. İbarelerin benzersiz elbisesini Türkçe ile süslediğini, yumuşak hayal gelinini şiir yeteneğine uygun, Rum (Osmanlı) tezgâhında üretilmiş kumaş ile bezemeyi uygun gördüğünü belirtir. Konu ile ilgili kendisinin kaleme aldığı bir manzumede ise şu fikirleri savunur: Osmanlı âlimleri hep Türk dilinde kitaplar yazdı. Bunlar Arapça lafızları Türkçe lisan ile, kûfî hattı nesih kalem ile kullandı. Taklitçi bir kişinin bir papağandan farkı olmaz. Uygunsuz Arapça nağmesi bizim meclisimizde geçmez. Her makamın kendine göre bir söyleyişi var. O yüzden biz de

¹ Karaköse, age, s. 237.

² age, s. 120.

³ age, s. 130.

yârân ile aynı dilli olalım. Sevenler/etrafımızdakiler Türkçe konuşuyor, onlarla anlaşmak için onların dili olan Türkçeyi kullanalım:

“... nef-i ‘âmm ve zebân-zed-i havâss u ‘avâm olmağ-ıçün teziretü’ş-şu‘arâ ve tevârîh-i Âl-i ‘Osmân yazanlara iktidâ olup libâs-ı bî-iltibâs-ı ta‘bîri lisân-ı Türkî ile mu‘allem ü mutarraz ve bu nev-‘arûs-ı minassa-i hayâl-i mülâ‘im ve me‘lûf-ı tab‘ olan kumâş-ı kâr-hâne-i Rûm ile müzeyyen ve mücehhez olmak münâsib görülüp zezeme-i nây-ı kalem ol nevâ-yı ‘Arabâne’ye âheng ve perde-i Hicâzî nesîc-i nâzikâneye tîrâzende-i perniyân-ı hod-reng oldu ve mazmûn-ı manzûme-i bî-misâl pîş-nihâd-ı sûretger-i kîlk-i bedî‘ü’t-timsâl kılındı:

Yazdılar hep zebân-ı Türkîde
Menkıbet-hân-ı Rûm olan ‘ulemâ

Lafz-ı Tâzî lisân-ı Rûmîde
Hatt-ı kûfî vü kîlk-i nesh imlâ

Her ne denlü mukallid olsa kişi
Ola mânend-i tûtî-i gûyâ

Gayr-ı ma‘hûddur bu meclisde
‘Arabâne nevâ-yı nâ-ber-câ

Biz de yârâna hem-zebân olalum
Her makâmun makâli var zîrâ...”¹

Atâyî Efendi bu şekilde seçtiği dil hakkında bilgi verdikten sonra *Zeyl-i Şakâik* metnini kurarken tercih ettiği üslûp ile ilgili açıklama yapar. Manayı dile getirirken mümkün oldukça güzel bir edası olan, kolay anlaşılır, herkesin bildiği kıymetli sözler seçmeye gayret ettiğini söyler. Metnine mazmunlar yerleştirdiğini, fakat bu mazmunların akan nehir içerisindeki parlak bir la‘l taşı gibi kendiliğinden belli olması için akıcı sözler tercih ettiğini belirtir. Devamında yer verdiği bir kıt‘a ile eserinde

¹ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 1b-2a.

kullandığı berrak sözlerin renkli, eşsiz ve taze manayı kapatmadığını, belagatli metnini gören aynanın mahcubiyet terlerine batacağını ekler:

“... mümkün oldukça ifâde-i ma‘nâda hüsn-i edâ ve sehlü’l-ahz u girân-bahâ cevâhir-i elfâz-ı âşnâ intikâd u ihtiyâr olup;

Âb-ı revân içinde yatur la‘l-pârevâr

gevher-i meknûn-ı mazmûn bî-tekellûf âşikâr olmağ-ı için intihâb-ı elfâz-ı selâset-şî‘âr kılındı.

Hâ’il mi olur su gibi lafz-ı şeffâf

Ma‘nâ-yı ter-i bî-bedel-i rengîne

Seyr itse bu enfâs-ı belâgât-eseri

Gark-ı ‘arak-ı hicâb olur âyine...”¹

Mukaddimedede yer alan “Teznîb” başlıklı bölümde Nev‘î-zâde Efendi kullandığı üslûp ile ilgili biraz daha ayrıntıya girer. Eserin türüne uygun bir üslûbun seçilmesi gerektiğinin altını çizer. Atâyî’ye göre tarih ve siyer sayfalarını münşiyâne tarz kullanarak çeşitli hayallerle süslemek, zorlama sıfatların altın kırıntıları ile hikâyenin düzgün incili gerdanlığını bozmak gibi olur. Bu da asıl maksadı bertaraf eder. Medreselerin kubbelerini su kabarcığına, gerçeği araştırma için yapılan konuşmaları şaraba benzetererek edebî sanatlardan dalgalar oluşturmak, sözü döndürerek girdaba çevirmek maksat ve meramın yolunu keser, anlatılmak isteneni yok eder. Bu yüzden okuyuculardan süslü nesir suçlaması ile her kelimedede redif buldurmayı kendisine teklif etmemelerini rica eder. Akabinde yer verdiği iki beyitte nesir paragraflarının tespih taneleri gibi düzgün olması gerektiği için söz ustalarının söz söylemede kafiye kullanmadıklarını; düzenli sözün parlak, düzgün inci tespih misali, yapmacıklığa ihtiyaç duymadığını ekler. Özetle belirtecek olursak o, dilin türe göre seçilmesi gerektiğini, tarih konulu mensur eserlerde hayallerin, kafiye ve edebî sanatların esas anlatılmak istenen düşünceyi yok ettiğini, mensur bir metnin güzel olabilmesi için düzenli ve uyumlu yazılmasının yeterli olduğunu savunur. Veysî (ö. Zilhicce 1037/ Ağustos 1628)

¹ agy, vr. 2a.

ve Nergisî'nin (ö. Şevval 1044/ Mart-Nisan 1635) öncülük ettiği klâsik nesrin oldukça revaçta olduğu bir dönemde Atâyî'nin dilde sadeleşme fikrini bu kadar açık biçimde savunması dikkat çekici bir durumdur. Onun, Türk edebiyatının Tanzimat yıllarında başlayıp uzun yıllar devam eden mühim bir tartışma konusu olan Türkçenin -özellikle düzyazıda- sadeleşmesi hadisesine henüz 17. yüzyılda değinmesi, üzerinde durulması gereken bir durumdur. Biz Türk nesir dilini sadeleştirme çabalarının Nev'î-zâde Atâyî ile başladığını iddia etmiyoruz; fakat Türk yazı dilinin tarihi seyri, dilde sadeleşme gayretleri vb. konularda çalışma yapan bilim insanlarının Atâyî'nin bu fikirlerini de göz önünde bulundurmaları gerektiğini düşünüyoruz:

“ ‘Ayb-pûş-ı erbâb-ı hüner olan kirâm-ı ehl-i nazara hafî degildür ki sahâ'if-i pür-letâ'if-i tevârîh ü siyeri dest-yârî-i mîskale-i hâme ile mücellâ-yı suver-i âsâr u 'iber kılan üstâd-ı Mânî-nakş-ı Bihzâd-kalem, hâk-rîzî-i mütehayyile ile tasvîr itdüğü nakş-ı dil-keşe huliyy-bend-i levâzım-ı münşiyâne olmak iltizâm eylese şüzûru'z-zeheb-i tekellüfât-ı vassâfâne ile 'ıkd-ı cevâhir-i intizâm-ı kıssaya infisâm gelüp maksûd-ı aslî ber-araf olur. Meselâ medârisüñ kîbâbın habâba ve idâre-i rahîk-ı tahkîkî şarâb-ı nâba teşbîh iderek telâtum-ı emvâc-ı tevriye vü îhâm ve durdûr-i îğrâk u idâre-i kelâm rehzen-i maksûd u merâm olmak lâzım gelür. Mercûdur ki câmi'ü'l-hurûf olan fakîre töhmet-i inşâ ile her lafzun redîfin ve her harfün harîfin buldurmak teklîfin eylemeyeler.

Geçürmez ehl-i suhan sözde hîç kâfiyeyi

Olur çü habbe-i tesbîh fıkra-i inşâ

Suhan ki muntazam ola tekellüfi n'eyler

Misâl-i sübha-i hemvâr-ı lü'lü'-i lâlâ...¹

Dil ve üslûp ile ilgili fikirlerini bu şekilde açıklayan Atâyî devamında gelen “Tenbîh” başlıklı bölümde ise eserini ancak ehil olan bilgili kişilerin anlayabileceğini ifade etmektedir. Bir binaya benzettiği metnini söz yaygısını yayarak, tevriye ve iham kap kacaklarıyla en bilgili âlimlere vakfettiğini, kitabın iki cildini kapının iki kanadına çevirdiğini, böylelikle sıradan insanların oraya girmesini önlediğini belirtir. Güzelleri çok olan yere benzeyen eserinin, misk kokulu yazıların sümbül bahçesi ve renkli manaların meyve dolu ağaçlarıyla sadece keremli bilgelere mahsus olduğunu,

¹ agy, vr. 2b.

bilgisizlerin girmemesi için dört duvara benzeyen nakışlı cetveller ile burayı çevirdiğini söyler. Konu ile ilgili olarak nazmettiği şiirde cennet bahçesine benzeyen kitabına sadece ilim erbabının girmeye layık olduğunu belirtir. Eğer buraya cahiller kalem yılanının ağzı içinde şeytan gibi girmek isterlerse giremesinler diye de dua eder:

“Bu kâr-hâne-i murabba‘-tarh, mülemma‘-sath-ı mühendisâne bast-ı bisât-ı kelâm ve evânî-i tevriye vü îhâm ile vakf-ı ‘ulemâ-yı a‘lâm kılınup deffeteyn-i kitâbdan iki mısra‘-ı bâb tertîb olındı ki zinhâr şart-ı vâkıf zümre-i ‘avâma yol virmeye ve bu nigâr-hâne-i mücellâ-zemîn, mutallâ-zemân-ı şâhâne sünbülzâr-ı hutût-ı müşgîn ve eşcâr-ı pür-simâr-ı ma‘nâ-yı rengîn ile mahsûs-ı ‘urefâ-yı kirâm olup cedvel-i hall-kârîden-i çâr-dîvâr ile tahdîd kılındı ki tehdîd-i dûr-bâş-ı hâme ile harem-i muhteremine câhil ü nâ-dân girmeye.

Lâ’ik bu kim bu ravza-i dâru’l-karâr-ı huld

Erbâb-ı ‘ilme mesken ola gayr girmeye

Nâdân dîvveş dehen-i mâr-ı hâmeden

Girmek murâd iderse du‘âm ol ki irmeye...”¹

Alıntıladığımız son iki kısımda geçen kolay anlaşılır bir üslûp ile herkesin içerisine giremediği bir metin noktasında Atâyî’nin çelişkiye düştüğü düşüncesi akla gelebilir. Fakat yazarın burada belirtmek istediği şey, eserinin üst tabakadan insanlara hitap ettiği ve ancak eğitim seviyesi yüksek kişilerin metindeki mazmun ve diğer edebî sanatları anlayabileceğidir. O, yukarıda geçen anlatımın sadeliği hakkındaki sözleri ile muhtemelen esere dâhil olabilen birikimli şahısların kolay ve akıcı bulacakları bir üslûp kullandığını ifade etmeye çalışmaktadır.

Eserinin giriş kısmında sade bir dil ve anlatımı savunan Nev‘î-zâde’nin bu fikirlerini fiile döktüğünü söylemek kolay değildir. Belki de bir şair olmasının etkisiyle onun *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ta zarif, akıcı fakat külfetli, münşiyane bir üsluba yöneldiği görülmektedir. Bu münşiyane üslûbu doğuran özellikler olarak secilere, uzun cümlelere, sekizli dokuzlu Arapça, Farsça terkiplere yer vermesini sayabiliriz. Âyetlerden, hadîslerden ve Arapça, Farsça kelâm-ı kibar ile şiirlerden sık sık alıntılar yapması da *Şakâik Zeyli*’nin dil ve anlatımını ağırlaştırmaktadır. (*Zeyli*

¹ agy, vr. 2a-b.

Şakāik'in dil ve üslûp özellikleri bu çalışmanın III. bölümünün 2.7. başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ayrıca verilecektir.)

Mensur eserlerin dili hakkında görüşleri bu minvalde olan Nev'î-zâde, şiir dili konusunda da bu fikirlere yakın durmaktadır. Nitekim Atâyî, *Nefhatü'l-ezhâr* isimli mesnevide *Hadâiku'l-hakāik*'ta sarf ettiği Türkçeye yönelme hususundaki düşüncelerle aynı yönde cümleler kullanmaktadır. Atâyî'ye göre her dilin kendine ait bir fonetiği vardır. Bir dilin mensupları, o dilin ses yapısına uygun olarak hareket etmelidir. Örneğin Arapçada bulunan ayn (ع) veya gayn (غ) seslerinin telaffuzu bir Arab'ı rahatsız etmez. Fakat Türk mahreçli birisinin bu sesleri bir Arap gibi seslendirmeye kalkması, o kişiyi gülünç duruma düşürür. Buna benzer biçimde Farsça kelimelerde yer alan uzatmalı sesleri bir Türk'ün Türkçeye uygulaması çirkin bir tesir yapar. Bu yüzden sözcükleri Türk diline uygun bir biçimde kullanmak gerekir. Muhtevası olan söz değerlidir. Yerli yersiz debdebeli sözler söylemek kişiyi ve konuşmayı değersiz kılar.¹

Hamsesini oluşturan mesnevilerde kullandığı dil ve üslûba baktığımızda onun zengin bir kelime kadrosuna sahip olduğunu görmekteyiz. Bu zenginliği sağlayan neden, Atâyî'nin Arapça ve Farsçaya olan hâkimiyetidir. *Hadâiku'l-hakāik*'ta kullandığı Arapça ve Farsça ibareler, onun bu dillere olan aşinalığını göstermektedir. Nitekim o, Arapçayı bu dilde bir eser kaleme alacak kadar iyi bilmektedir.² Ayrıca Uşşâkî-zâde Hasîb onun Arap dilinde yazdığı iki beytine yer vermektedir.³

Nefhatü'l-ezhâr ve *Sohbetü'l-ebkâr* dinî ve ahlâkî içerikli mesneviler olduğu için âyet-i kerîme ve hadislerden oldukça fazla alıntı ihtiva eder. Bu alıntılar ile Arapça ve Farsça kelime ve terkipler mesnevilerin tevhid, münacaat, na'at ve dua bölümlerinde yoğunlaşır. Asıl konunun işlendiği olaylar anlatılırken Arapça ve Farsça terkipler azalır, Türkçe kelime ve tamlamalar artar. Burada yerli ve yabancı kelimelerin kullanımında bir dengenin tutturulduğunu söyleyebiliriz. Atâyî *Hamse*'de atasözlerini çok az sayıda kullanır. Deyim kullanımını ise atasözleriyle zıt orantılı olarak oldukça fazladır.⁴

Halk telaffuzu ile verilen sözcüklerin ve arkaik kelimelerin sayısının fazlalığı, İstanbul Türkçesinin güzelliğini yansıtmaması, Nev'î-zâde'nin kültürel birikiminden izler taşınması mesnevilerinin başka önemli dil hususiyetleridir.⁵

¹ Kortantamer, age, s. 263.

² Atâyî, bu çalışmada "Mensur eserleri" bölümü "B" maddesinde yer alan *el-Kavlü'l-hasen fi Cevâbi'l-kavli li-Men* isimli eseri Arapça olarak kaleme almıştır.

³ Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 4a.

⁴ Kortantamer, age, s. 266.

⁵ age, s. 277.

Divan edebiyatına mensup bazı önemli şairler, divanlarının başına bir dibace yerleştirmişlerdir. Bu dibacelerde poetikalarını, yani şiir ve sanat hakkındaki düşüncelerini paylaşmışlardır. Nev'î-zâde Atâyî'nin divanında da bir dibace yer almaktadır. Ancak maalesef bu dibace oldukça kısadır. Şiire dair geniş görüşler içermediği için "poetika" diye isimlendirebileceğimiz bir mahiyette değildir. Burada Atâyî özetle şunları söyler: Her işte olduğu gibi bir eser yazarken de besmele ile başlanmalı, devamında Allah'a edilen hamd ile kelâm süslenmelidir. Kalem ağacının meyvesi ve hikmet bostanının taze yemişi olan güzel söz, irfan meclisinin mezesidir. İnsanlar arasında üstün, şair oğlu şair olduğum için Nev'î-zâdeliğin güzel söz söyleme hazinesine vâris olmaya sebep zannedip söz pazarının inci satıcısı olmuş idim. Bundan dolayı hafızamın köşesinde bulunan taze şiir cevherlerini misk kokulu ipe çekip zamane insanlarına hediye ediyorum.¹

Atâyî Efendi her ne kadar divanında edebiyat görüşünü tafsilatlı olarak açıklamasa da biz kullandığı dil ve üslûba bakarak bazı sonuçlara varmaya çalışacağız. Bu gözle divandaki manzumelerine bakılacak olursa onun Arapça ve Farsça terkiplerle birlikte Türkçe kelime ve tamlamalara da fazla yer verdiği görülür. Genellikle düz ve basit cümlelerden istifade etmiştir. Devrik ve iç içe geçmiş cümlelerin sayısı oldukça azdır. Deyim ve atasözlerinden çok sık yararlanmıştır. Edebî sanatlardan en çok mecaz, teşhis, mübalağa, tezat, tenasüp, kinaye ve hüsn-i talil'i kullanmıştır.² Atâyî'nin divanında seçtiği üslûbun en belirgin özelliği sadeliktir. O, konuşma diline yakın, sade bir dil tercih etmiştir. Atâyî divanında kısa, düz cümleler, doğrudan anlatım ve sanatkârâne olmayan açık bir üslûp ile okuyucusuna seslenir.³

En önemli eserleri olan *Zeyl-i Şakâik*, *Hamse* ve *Divan*'dan hareketle Atâyî'nin dil ve üslûbunu sergilemeye çalıştığımız bu bölümün sonunda özetle ifade edecek olursak Nev'î-zâde Atâyî aldığı iyi eğitim ve Türkçe, Arapça ile Farsçaya hâkimiyeti sayesinde geniş bir kelime hazinesine ve zengin bir ifade gücüne sahiptir. Kültürel birikimini yansıtan dili tabîî olarak külfetlidir; fakat özellikle mensur eserlerinde kullandığı üslûbun müzikal yönü oldukça kuvvetlidir. İstanbul Türkçesinin güzelliğini onun anlatımında görmek mümkündür. Atâyî Efendi'nin dil hususunda bizce üzerinde durulması gereken asıl yönü, dili kullanışı değil, dil hakkındaki fikirleridir. Türkçeye ve sade bir dile yönelmekten pek söz edilmeyen bir zamanda, halkın konuştuğu dil olan

¹ Karaköse, age, s. 44-45.

² age, s. 35.

³ age, s. 36.

Türkçeyi kullanmak gerektiğini söylemesi ve ilmî bir eserde Türk dilini tercih etmesi dikkate şayan bir durumdur. Yine onun Arapça ve Farsçada yer alan bazı seslerin Türk gırtlak yapısına uygun olmamasını belirtmesi, Türk dil bilincinin meydana çıkışına küçük bir işaret olması açısından önemlidir.

2.3. Kaynakların Edebî Kişiliği Hakkındaki Görüşleri

Nev'î-zâde Atâyî hakkında bilgi içeren ilk kaynak eserler olan Riyâzî ve Kâf-zâde Fâizî tezkireleri, kendisi henüz sağken ve edebî ürünlerini vermeye devam ediyorken yazıldıkları için fazla mâlûmat taşımaz. Kâf-zâde, Atâyî'nin edebî vasıfları ile ilgili hiçbir yorum yapmazken, Riyâzî sadece "Hakkâ ki bî-tekellûf ihtirâ'-ı ma'nâyâ kâdir sâhib-i selîka şâir oğlu şâirdür." cümlesiyle onun kolaylıkla yeni anlamlar icat edebilen, yöntem sahibi, şair oğlu şair olduğunu söyler.¹

1050/1640-41 yılında telif edilmiş olan *Seyyid Mehmed Rıza Tezkiresi*'nde Atâullâh Atâyî Efendi için mealen, ilim ve fazilet sahibi, maharetli, yeni şeyler icat edebilen, şair oğlu şair, denilmektedir. Onun eserlerine ilk defa bu tezkirede değinilir. Mesnevide birkaç parça kitabı ve pek çok güzel telifinin bulunduğu belirtilir.²

Tarihi, kültürü, sanatı, coğrafyasıyla Osmanlı Devleti'ni günümüze taşıyan önemli eserler telif eden Kâtip Çelebi, iki kitabında Atâyî Efendi hakkında mâlûmat verir. Bunlardan *Keşfü'z-zünûn*'da *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye yazdığı zeyil hakkında övgü dolu ifadeler kullanır. Nev'î-zâde'nin önemli kişilerin biyografileri konusunda belâgatle ve ustalıkla kalem oynattığını, az rastlanır bilgilerden hiçbir bilginin onun yazısının dışında kalmadığını, Anadolu'da onun gibi bir eser yazılmadığını belirtir.³ *Türkçe Fezleke*'de ise Atâyî'nin ilim ile uğraşan, şiiri ve nesri hoş, babası gibi fazilet ve irfanla meşhur, eşsiz bir bilge ve makbul bir insan olduğunu ifade eder. *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye Türkçe zeyil yazıp kendi zamanına kadar getirdiğini, latifeler ve hikâyelerle bu eserin hakkını verdiğini, bu kitabın halk tarafından sevildiğini ve çok rağbet gördüğünü belirtir. Mükemmel, mürettep bir divanı ve hamse türünde beş mesnevisinin bulunduğunu söyleyip bunların isimlerini sayar. Onun tüm ilimlerin nadir

¹ Kayabaşı, age, s. 405; Açıkgöz, age, s. 168.

² Zavotçu, age, s. 64.

³ Kâtip Çelebi, age, C. 3, s. 846.

bulunan güzelliklerinin toplamı olduğunu, nice kitaplara fihrist ve der-kenar yazdığını, onun faziletinin derecesine eserlerinin şahitlik ettiğini ekler.¹

Nev'î-zâde Efendi'nin edebî kişiliğine değinen başka bir kaynak eser *Uşşâkî-zâde Hasîb Zeyli*'dir. Hasîb'e göre Atâyî belîğ şairler arasında akranlarından üstün, sihirli sözlerin sahibi, şairlik yeteneğinin hükümdarı, fazilet ve irfan ülkesinin sultanı, olgunluk ve marifetin babadan vârisi idi. *Şakâik*'a Türkçe süslü bir dil ile zeyil yazıp hikâyelerin hakkını vermişti. Mürettep divanı ve hamse vadisinde beş mesnevisi vardır. Her birinin belagatli manalarının zerrelere altında bir inci ve güzel sözlerinin ufkunda bir dolunay zahir olur. Bu eserler cennet bahçelerine benzer birer nurlu mecmuadır ki her satırları bir kitap ve her sayfaları belagatten bir bölümdür. Etkileyici satırlarında gizlenen zarif fikirleri duvaklı gelin gibi olup güzel yüzünün perdesini söz kemeriyle kapatmak imkânsızdır. Kolay bir şekilde mana üretmeye kudreti olan, tüm iyi yönleri kendisinde toplayan şair oğlu şairdir. Pek çok kitaba fihrist ve haşiye yazmış bir âlimdir.

Hasîb, örnek olarak verdiği iki Arapça beyitle Atâyî'nin Arap dilinde şiir yazmaya da kâdir olduğunu ekleyerek yorumunu tamamlar.²

Başka bir *Şakâiku'n-nu'mâniyye* zeyli olan *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'da ise Nev'î-zâde'nin edebî yönü hakkında şu ifadeler kullanılmıştır: Atâyî güzel konuşma divanının baş gazeli, saflık manzumesinin taç beyti, irfan altınının sarrafi, güler yüzlü ve şakacı, temiz ve iffetli, zorlanmadan mana üretmeye gücü yeten, şair oğlu şair idi. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik* isimli *Şakâik* zeyli hoş ve halk arasında makbul bir eserdir. Fıkıh alanında *el-Kavli'l-hasen fî Cevâbi'l-kavli li-Men* isimli zarif bir telifi, *Hamse*'si ve Atâyî mahlasıyla şiirleri bulunan bir divanı vardır. Her biri rağbet gören, güvenilir, zor beğenenler tarafından övülmüş eserlerdir.³

Şeyh Gâlip (ö. Receb 1213/ Aralık-Ocak 1798-99) *Hüsn ü Aşk* isimli mesnevisindeki;

Âyîn-i Nevâyî'de Fuzûlî

Bulmuş sühana reh-i vüsûli

İstanbulumuzda Nev'î-zâde

Etmiş tek ü pû velî piyâde

¹ Aycibin, agt, s. 853-854.

² Uşşâkî-zâde Hasîb, agy, vr. 3a-b.

³ Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. 3, s. 4-5.

Olsun mı Nizâmî'ye hem-âheng
Kur'âna uyar mı nağme-i çeng¹

beyitlerinde Atâyî'den söz etmektedir. Bu şiirde Gâlib, Fuzûlî'nin (ö. 963/1555-56) Nevâyî (ö. Cemâdiyelâhir 906/ Aralık-Ocak 1500-1) tarzında söz söylemeye yol bulduğunu, Nev'î-zâde'nin de İstanbul'da koştüğünü ancak yaya kaldığını, başarılı olamadığını belirtir. "Çeng" isimli çalgı aletinin sesinin Kur'ân'a denk olamayacağı gibi Atâyî'nin de Nizâmî'ye (ö. 611/1214-15 [?]) eşit olamayacağını ekler.

Ziyâ Paşa da (ö. Cemâdiyelâhir 1297/ Mayıs-Haziran 1880) *Harâbât* isimli antolojinin mukaddimesinde Şeyh Gâlib'in yaptığı eleştirisi ile aynı yönde mısralar kaleme almıştır.

Andan sonra sezâ-yı itrâ
Sâhib-i hamse idüp Yahyâ

Görmüş ama sonradan Atâyî
Hamse yazup itmiş iddi'âyı

Lâkin biri gül ikinci gildir
Beş parmak yeknesâk degildir²

mısralarında Taşlıcalı Yahyâ'nın (ö. 990/1582-83) *Hamse* yazarak övgüyü hak ettiğini, Atâyî'nin de *Hamse* yazarak şairlik iddiasında bulunduğunu, fakat beş parmağın beşinin aynı hizada bulunmadığı gibi bunlarında eşit olmadığını, birinin gül birinin çamur olduğunu ifade eder.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında telif edilmiş olan eserlerden *Osmanlı Müellifleri*'nde Atâyî Atâullâh Efendi (Nev'î-zâde) başlığı altında şu görüşlere yer verilmiştir: Eşher-i âsârı Üsküp kadılığında iken ikmâl ettiği *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik* isimindeki *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'ye yazdığı zeyl-i matbudur. Âsâr-ı edebiyesi arasında ziyade şöhret bulan *Sohbetü'l-ebkâr, Nefhatü'l-ezhâr der-Cevâb-ı*

¹ Muhammet Nur Doğan (haz.), *Şeyh Gâlib – Hüsn ü Aşk*, Kültür Bak. e-Kitap, s. 55. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78443/seyh-galib---husn-u-ask.html> (E.T.: 11.08.2014)

² Ziya Paşa, *Harabat*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1291, C. 1, s. 18.

Mahzenü'l-esrâr, Hilyetü'l-efkâr, Âlem-nümâ ve *Heft-hân* isimlerindeki parçalardan mürekkep olan ve *Hamse-i Atâyî* unvanıyla yâd olunan eseridir. *Şakâik Zeyli*'nin ibaresi zamanımıza göre biraz tekellüflü ise de *Şakâik* gibi Osmanlı fuzalâsı terâcim-i ahvâline dair yegâne bir eserdir.¹

Bu dönemde yazılan başka bir eser olan *Sicill-i Osmânî*'de ise daha kısa bir yorum yapılmaktadır. Burada Nev'î-zâde'nin iffetli, temiz, münşî ve şair olduğu söylenip eserlerinin isimleri zikredilmektedir.²

Muallim Nâcî (ö. Ramazan 1310/ Mart-Nisan 1893), *Esâmî*'sinde şunları yazmaktadır: Kendini ahlâfa kudemâ-yı erbâb-ı kalemin en çalışkanlarından olmak üzere tanıtmıştır. En meşhûr eseri *Şakâik Zeyli*'dir. Şiirleri arasında en şöhret bulanı *Hamse*'sidir. Bu eser ibret-âmîz hikâyelerden ibarettir. Nesri nazmından daha kuvvetli görünür. Nazmında nazar-ı dikkati celp edecek derecelerde tabî'ilik görülemediği gibi öyle parlak parlak fikirlere de pek tesadüf olunamaz.³

Batılı tarihçilerden Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* isimli kitabında Atâyî'nin edebî kişiliği ile ilgili şu ifadeleri kullanır: "En önemli eseri *Şakâik Zeyli*'dir. Şairlikte de büyük şöhreti vardır. Bir hamse yazmıştır. Farsça sözlerle dolu ve çok tasannulu bir üslupta yazılmış olan bu eser zamanında örnek tutulacak kadar ün kazanmıştır."⁴

Başka bir Avrupalı Türkolog olan E. J. Wilkinson Gibb ise *Osmanlı Şiir Tarihi* adlı kitabının üçüncü cildinde Atâyî'den söz eder. Onun hayatı hakkında bilgi verdikten sonra *Hamse*'sinin hakiki bir hamse olmadığını, dört mesneviden ve bir divandan oluştuğu için buna hamse denilemeyeceğini iddia eder.⁵

Mustafa Safâyî Efendi (ö. 1138/1725-26), *Nuhbetü'l-âsâr min-Fevâidi'l-eş'âr* isimli tezkiresinde Bosnalı Sâbit'in (ö. Şaban 1124/ Eylül-Ekim 1712) edebî şahsiyeti hakkında mâlûmat verirken "Eş'âr ü âsârda Atâyî üstâda pey-revlik etmiştir ... ve dahı Atâyî hamsesi üslûbunda bir latîf hamse nazm etmiştir."⁶ cümlelerini kullanmıştır. Böylelikle Nev'î-zâde'nin kendisinden sonra gelen Sâbit gibi şairleri etkilediğini belirtmiştir.

¹ Bursalı Mehmed Tahir, age, C. 3, s. 95-96.

² Nuri Akbayar, age, C. 1, s. 332.

³ Muallim Nâcî, age, s. 410.

⁴ Babinger, age, s. 96.

⁵ E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry)*, (çev.) Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara 1999, C. 3, s. 128-133.

⁶ Pervin Çapan, (haz.), *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-âsâr min-Fevâidi'l-eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, AKMB Yay. Ankara 2005.

Kaynakların Atâyî'nin edebî kişiliği hakkındaki görüşlerini sunduktan sonra ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz: Öncelikle kaynaklar onun edebî özellikleri hakkında kapsayıcı yorumlar yapmamaktadır. Özellikle ilk kaynak eserler “Anlam icat etmeye kudreti olan bir şairdir; etkileyici satırları, zarif fikirleri vardır” benzeri genel ifadeler kullanmaktadır. Kaynakların üzerinde hemfikir görüldükleri konu onun eserleridir. Hemen hemen tüm kaynaklar Atâyî'nin aynı eserlerini saymakta ve en önemli telifinin *Şakāik Zeyli* olduğunu söylemektedir. Bazı şair ve yazarlar ise farklı görüşler taşımaktadır. Mesela Şeyh Gâlip ve Ziyâ Paşa onun *Hamse*'sini beğenmezlerken Babinger ise *Hamse*'nin döneminde örnek gösterildiğini belirtir. Yukarıda fikirlerini verdiğimiz tarih yazarları içerisinde Atâyî'nin edebî kişiliği hakkında en kısa ve en öz yorumun Muallim Nâcî tarafından yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.4. Eserleri

2.4.1. Manzum Eserleri

A. *Divan*: *Atâyî Divanı* mükemmel ve mürettep olup 1 manzum-mensur karışık dibace, 31 kaside, 9 musammat, 275 gazel, 56 tarih ve mukattaat, 15 rubai ve 93 beyit içermektedir. Dibace bölümü bismelenin hikmeti, Atâyî'nin şairliğinin dayanağı ve Şeyhülislam Yahyâ Efendi'ye (ö. Zilhicce 1053/ Şubat-Mart 1644) methiye konularından oluşmaktadır.¹ Divandaki kasideler Hz. Muhammed, Sultan II. Osman (ö. Receb 1031/ Mayıs-Haziran 1622), Sultan IV. Murad (ö. Şevval 1049/ Ocak-Şubat 1640), Şeyhülislam Yahyâ, Murat Paşa (ö. Cemâdiyelülâ 1020/ Temmuz-Ağustos 1611), Nasuh Paşa (ö. Ramazan 1023/ Ekim-Kasım 1614), Sadrazam Ali Paşa (ö. Rebûlâhir 1030/ Şubat-Mart 1621), Şeyhülislam Sun'ullah Efendi (ö. Safer 1021/ Nisan-Mayıs 1612), Hoca-zâde Mehmed Efendi (ö. Cemâdiyelâhire 1024/ Haziran-Temmuz 1615), Şeyhülislam Es'ad Efendi (ö. Şaban 1034/ Mayıs-Haziran 1625), Anadolu ve Rumeli Kazaskeri Taşköprü-zâde Kemal Efendi (ö. Şevval 1030/ Ağustos-Eylül 1621), İstanbul Kadısı Nâdirî Efendi (ö. Cemâdiyelâhire 1036/ Şubat-Mart 1627), İskender Paşa (ö. 1028/1618-19 [?]), Hasan Paşa (ö. Muharrem 1041/ Temmuz-

¹ Karaköse, age, s. 15.

Ağustos 1631), Mustafa Paşa (ö. 1019/1610-11 [?]) ve Cafer Paşa (ö. 1045/1635-36) adına yazılmıştır. Atâyî divanının yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerinde 32 müstakil yazma nüshası bulunmaktadır. Bu sayı külliyat içerisinde yer alan divanlar da eklenince daha da artmaktadır. Divanda Nev'î, Şeyhülislam Yahyâ, Bâkî ve Nef'î tesirinde kalınarak nazmedilmiş şiirler göze çarpmaktadır.¹ Divanda ayrıca dönemin önemli olayları için düşürülmüş olan oldukça başarılı tarih manzumeleri dikkat çekmektedir. Atâyî Divanı'nın tenkitli metnini Saadet Karaköse doktora tezi olarak hazırlamıştır.² Mehmet Halil Erzen'in divanın muhteva incelemesine yönelik bir makalesi vardır.³

B. *Hamse*: Nev'î-zâde Atâyî'nin en önemli manzum eseridir. Nizâmî-i Gencevî (ö. 611/1214-15 [?]) örnek alınarak yazılmıştır. Fakat bu eser Nizâmî'nin *Penc Genc* adıyla da bilinen *Hamse*'sinin Türkçeye tam bir adaptasyonu da değildir. Sadece *Hamse*'deki iki mesnevinin isimleri Nizâmî'den mülhemdir. *Hamse*'nin diğer üç mesnevisinin isimleri ve konuları ise özgündür. Atâyî bu üç mesnevide o zamana kadar artık klâsikleşmiş olan konular yerine, gerçek hayattan olaylar, halkın yaşayış ve töreleri, İstanbul'un değişik görüntülerini tercih etmiştir. Hatta gerçek şahısların başından geçen gerçek olaylar anlatmış, böylelikle klâsik İslâm edebiyatı mesnevisi kalıplarından sıyrılmaya çalışmıştır.⁴ Atâyî'nin *Hamse*'sini önemli kılan unsur, XVIII. yüzyılda belirgin hale gelen mesnevide orijinal, gerçekçi ve topluma mesaj veren konulara yönelmenin işaretlerini taşımasıdır. Yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerinde “Hamse” adı ile kayıtlı Atâyî'ye ait 29 yazma eser bulunmaktadır. Ayrı ayrı telifler olarak kaydedilen mesneviler bir araya getirilip bu sayıya eklendiğinde çok daha yüksek bir rakam ortaya çıkmaktadır. *Atâyî Hamsesi* ile ilgili en kapsamlı incelemeyi *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si* isimli doçentlik çalışması ile Tunca Kortantamer yapmıştır.⁵ Kortantamer'in çalışması “17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin, Devrin Edebî Durumunun ve Atâyî'nin Hayatının *Hamse*'deki Yansımaları”, “*Hamse* Yazmalarının Tanıtılması”, “Mesnevilerin Şekil, Üslup ve Muhtevasına Göre

¹ age, s. 15.

² bk. age.

³ bk. Mehmet Halil Erzen, “Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevî Şahısların Kullanımına İyi Bir Örnek: Nev'î-zâde Atâyî Divanı”, *Turkish Studies*, Cilt 8/4 Spring 2013, s. 835-854.

⁴ Haluk İpekten, “Nev'î-zâde Atâyî”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 41.

⁵ bk. Kortantamer, age.

İncelenmesi”, “Atâyî’nin *Hamse*’de Belirginleşen Sanat Anlayışı” ve “Eserinin Edebiyatımızdaki Yeri” bölümlerinden meydana gelmiş olup *Hamse*’de bulunan mesnevilerin metinlerine yer verilmemiştir. Tunca Kortantamer’in Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi’nde ilgili konuda bir makalesi de vardır.¹ Ayrıca Aslı Niyazioğlu’nun Atâyî’nin mesnevilerinin tertip şekillerini incelediği bir makalesi bulunmaktadır.²

Atâyî’nin *Hamse*’sini oluşturan mesneviler şunlardır:

- I. ***Âlem-nümâ (Sâkî-nâme)***: *Hamse*’nin ilk kaleme alınan mesnevisi *Âlem-nâme*’dir. Bu eser sâkî, şarap, kadeh, musiki ile içki meclisinden bahseden ve “sâkî-nâme / iştret-nâme” biçiminde isimlendirilen bir edebî türün özelliklerini taşıdığı için *Sâkî-nâme* adıyla da bilinmektedir. Mukaddime bölümündeki ifadelerle bakılırsa Atâyî bu mesneviyi yakın arkadaşı olan Kâf-zâde Fâizî’nin teklifi ile yazmaya başlamıştır. *Âlem-nümâ*, Leylâ vü Mecnûn gibi eski tarz aşk hikâyeleri ile hamâsî konuların dar çerçevesini yıkmak ve onların artık okuyucuyu sıkıcı havasını dağıtmak amacıyla kaleme alınmıştır. Mesnevi, 1026/1617 yılında tamamlanmıştır fakat eserin tamamlanmasından sonra da şair metne eklemeler yapmaya devam etmiştir. Eser, Atâyî’nin kadı olarak bulunduğu Silistre’de tamamlanmış ve Sultan II. Osman’a ithaf edilmiştir.³ Aruzun fe’ûlün / fe’ûlün / fe’ûlün / fe’ûl kalıbıyla yazılmıştır.⁴ Toplam 1569 beyitten ibarettir. Mesnevi “Tevhid”, “Münacaat”, “Na‘at” ve “Miraç” ile devamında gelen otuz bir bölümden oluşmaktadır. Bu otuz bir bölüm şu başlıklar altında ele alınmıştır: “II. Osman’ın Övgüsü”, “Padişahın Lehistan Seferi”, “*Âlem-nümâ*’nın Yazılış Sebebi”, “Zamandan Şikayet”, “Hisar”, “Boğaz ve Rumeli Kalesi”, “Sâkîye Sesleniş”, “Sıfat-1 Mey”, “Sıfat-1 Tâk”, “Sıfat-1 Hum”,

¹ bk. Tunca Kortantamer, “17. Yüzyıl Şairi Atâyî’nin *Hamse*’sinde Osmanlı İmparatorluğu’nun Görüntüsü”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. I, s. 61-105, İzmir 1983.

² bk. Aslı Niyazioğlu, “The Very Special Dead and A Seventeenth Century Ottoman Poet: Nev’izade Atâyî’s Reasons For Composing His Mesnevi’s”, *Archivum Ottomanicum*, Vol. 25, Wiesbaden 2008, pp. 221-232.

³ Kortantamer, age, s. 164.

⁴ Muhammet Kuzubaş (haz.), *Atâyî’nin Âlemnümâ (Sâkî-nâme) Mesnevisinin Karşılaştırmalı Metni ve Konu Bakımından İncelenmesi*, Ondokuz Mayıs Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Samsun 2007, s. 89.

“Sıfat-1 Câm”, “Sıfat-1 Pîr-i Mugân”, “Sıfat-1 Meyhâne”, “Mugannî ve Saz Çeşitleri”, “İşret Gecesi”, “Mum”, “Sabah Eğlencesi”, “Sıfat-1 Arak”, “Tabibi Ayıplama”, “Tütün Ürünlerini Ayıplama”, “Erbab-1 Keyfi Ayıplama”, “Bahar”, “Temmuz”, “Sonbahar”, “Kış”, “Zamanın Fânîliği”, “Sıfat-1 Dil”, “Sıfat-1 Aşk”, “Sonuç ve Fahriye”, “Kasemiyât”, “Son Söz ve Dua”. *Âlem-nümâ (Sâkî-nâme)* üzerine üç bitirme tezi¹ ve bir doktora tezi² hazırlanmıştır.

II. *Nefhatü'l-ezhâr*: Atâyî'nin *Hamse*'sinin ikinci mesnevisi, *Nefhatü'l-ezhar* isimli didaktik mahiyetteki eserdir. Şairimiz ilk mesnevisi olan *Âlem-nümâ*'nın rağbet görmesinden sonra arkadaşlarının onun büyük şairler gibi hamse kaleme alabileceği konusunda ısrarı üzerine *Nefhatü'l-ezhâr*'ı yazmaya karar vermiştir.³ Nev'î-zâde bu eseri Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr* adlı mesnevisine cevap olarak yazdığını söyler ancak *Nefhatü'l-ezhâr*, *Mahzenü'l-esrâr*'ın tercümesi veya adaptasyonu değildir. Hikâyeleri ve diğer anlatımlarıyla tamamen özgün bir eserdir.⁴ 1034 Şaban'ında (Mayıs-Haziran 1625) Tırnova'da kaleme alınmıştır.⁵ Mesnevinin IV. Murad'a mı yoksa Şeyhülislam Yahyâ Efendi'ye mi sunulduğu tam olarak belli değildir.⁶ Aruz vezninin müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır.⁷ Toplam 3170 beyitten ibarettir. *Nefhatü'l-ezhâr*'ın yaklaşık dokuz yüz beyitten oluşan giriş bölümü “Bismelenin Önemi”, “Tahmid”, “Münacaat”, “Na‘at”, “Miraç”, “Vasf-1 Cihâr-yâr-1 Güzîn”, “Dâstân-1 Gazâ-yı Eğri”, “Medh-i Hükümdar”, “Sebeb-i Telif-i Kitâb”, “Şikâyet-i Rûzgâr”, “Sâkî-nâme”, “İzhâr-1 Şevk u Garâm be-Nazm-1 Cevâhir-intizâm”, “Hikâyet-i Behlül-i Dâna”, “Medh-i Şeyhülislam Yahyâ Efendi” başlıklarından

¹ bk. Mine Özoğul, *Nev'i-zade Atai'nin Âlem-nümâ (Sâkî-nâme) Mesnevisi*, İnceleme-Metin, Ankara Üniv., DTCF Bitirme Tezi, Ankara 1965; Mehmet Esen, *Nev'izâde Atai'nin Hayatı ve Sâkînâmesi*, İÜ. Edebiyat Fak. Türkoloji Bölümü, Bitirme Tezi, İstanbul 1971; Şerafettin Tanrıku, *Sakinâme-i Nev'izâde Atâî*, Atatürk Üniv., FEF. TDEB. Bitirme Tezi, Erzurum 1978.

² bk. Kuzubaş, agt.

³ Kortantamer, age, s. 177.

⁴ age, s. 176-177.

⁵ age, s. 177.

⁶ age, s. 178.

⁷ Muhammet Kuzubaş (haz.), *Nev'î-zâde Atâyî'nin Nefhatü'l-ezhâr Mesnevisi*, Deniz Kültür Yay., Samsun 2005, s. 2.

oluşmaktadır. Bu bölümden sonra mesnevinin esas metnini meydana getiren konuların işlendiği nefhalar ve bu konulara uygun hikâyelerin anlatıldığı destanlar gelir. Yirmi bölüm boyunca nasihat, ders veya ahlakî kaide ihtiva eden bir nefha ile buna uygun düşen bir destan biçiminde mesnevi tesis edilir. Atâyî *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-sakâik*'ta Üsküp müftüsü Pîr Mehmed'in (ö. Receb 1020/ Eylül-Ekim 1611) fetva verirken başından geçen meseleleri hikâye hâline getirdiğini, bu hikâyelerin olduğu mecmuanın insanlar tarafından beğeniyle okunduğunu, kendisinin de bu hikâyelerden bir kaçını *Nefhatü'l-ezhâr*'da şiire döktüğünü belirtir.¹ Nitekim 11, 12, 13. nefhaların destanlarını Pîr Mehmed Efendi'nin başından geçen olaylar oluşturmaktadır. Mesnevi "Hâtîme-i Kitâb", "Hikâye ber-Sebîl-i Temsîl", "Tezyîl" ve "Temsîl-i Diger" bölümleri ile sona erer.²

Nefhatü'l-ezhâr üzerine yapılan bilimsel yayın ve çalışmalar şunlardır: Hayal Sirer, *Nev'izâde Atâî'nin Nefhatü'l-ezhâr Mesnevisi*, Ankara Üniv., DTCF Mezuniyet Tezi, Ankara 1965; Fazlı Al, *Nefhatü'l-ezhâr Nev'zâde Atâyî*, Atatürk Üniv., FEF. TDEB. Bitirme Tezi, Erzurum 1977; Muhammet Kuzubaş, *Nev'î-zâde Atâyî'nin Nefhatü'l-ezhâr Mesnevisi*, Deniz Kültür Yay., Samsun 2005.

III. *Sohbetü'l-ebkâr*: *Hamse*'nin üçüncü mesnevisi olarak kaleme alınmıştır. Atâyî'nin arkadaşları, Mollâ Câmî'nin (ö. Muharrem 898/ Ekim-Kasım 1492) *Sübhâtü'l-ebrâr* adlı mesnevisinin biri tarafından Türkçeye çevrilmesini talep ederler. Atâyî tercümeyle karşı çıkıp özgünlüğü savunur. Bunun üzerine kendisinden Câmî'nin mesnevine bir cevap yazmasını ısrarla isterler. Nev'î-zâde Efendi bu iddia üzerine yazmaya başladığı *Sohbetü'l-ebkâr*'ı Tırhala'da kadılık yaptığı sırada 1035/1625-26 yılında tamamlamıştır.³ Bu mesnevinin de *Nefhatü'l-ezhâr* gibi Sultan IV. Murad'a mı, yoksa Şeyhülislam Yahyâ'ya mı ithaf edildiği net değildir.⁴ Aruzun fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 335a.

² Kortantamer, age, s. 177, 196.

³ age, s. 198-199.

⁴ age, s. 199.

Toplam beyit sayısı 3530'dur. Mesnevinin girişi "Bismelenin Önemi", "Tahmid", "Münacaat", "Na'at", "Miraç", "Medh-i Sultan", "Sebeb-i Telif-i Kitâb", "Medh-i Şeyhülislam Yahyâ" bölümlerinden oluşmaktadır. Yahyâ Efendi'nin övgüsünden sonra mesnevinin asıl konusuna geçilir. Burada kırk sohbet ve her sohbetten sonra gelen, o sohbetin konusunu tamamlayan bir hikâyeye, mesnevideki ismi ile bir "destan" yer almaktadır. "Aşk", "Adalet", "İbadet ve Namazın önemi", "İlim Öğrenmenin Faydaları", "Alçakgönüllülük", "Çalışkanlık, "Ölüm", "Homoseksüelliğin Zararları", "Talih", "Rüşvet", "Zalim Hükümdarlar", "Basiret", "Himmet", "Cömertlik", "Zinanın Çirkinliği", "Sabır", "Güler Yüzlülük" ve "Şecaat" sohbetlerde üzerinde durulan konulardan bazılarıdır. Kırkıncı sohbetin hikâyesinden sonra gelen "Hâtimetü'l-kitâb" bölümü ile mesnevi sona erer.¹

Sohbetü'l-ebkâr hakkında yapılmış olan akademik yayın ve çalışmalar şunlardır: Melek Günüşen, *Sohbetü'l-ebkâr'daki Dinî, Felsefî ve Ahlâkî Esaslar*, İÜ Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul 1946; E. İnci Muslu, *Nev'i-zâde Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkâr Mesnevisi*, Ankara Üniv., DTCF. Bitirme Tezi, Ankara 1966; Muhammet Yelten, "Nev'îzâde Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkâr'ı ve İçindeki Atasözleri ile Deyimler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1989, TTK Basımevi, s. 171-191, Ankara 1994; Muhammet Yelten, *Nev'izade Atayi Sohbetü'l-ebkar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1998. (Aynı eser Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından e-Kitap olarak da neşredilmiştir.²)

IV. *Heft-h'ân*: Atâyî'nin *Hamse*'sinin dördüncü sırada yazılmış olan mesnevisidir. Şair bu eseri Genceli Nizâmî'nin *Heft Peyker* isimli mesnevisi tarzında, fakat ondan daha başarılı bir eser ortaya koymak amacıyla kaleme almıştır. *Heft-H'ân*, *Heft Peyker*'den ilham alınarak yazılmıştır ancak onun aynen kopyası değildir. Nitekim anlatılan

¹ age, s. 229.

² bk. <http://ekitap.kultur-turizm.gov.tr/Eklenti/10706,girispdf.pdf?0> (E.T.: 20.02.2015)

konuların hiçbiri aynı olmayıp işleniş tarzları da farklıdır.¹ *Heft-hân*'ın tamamlanma yılı 1036/1626-27'dir. Muhtemelen Nev'î-zâde Efendi Tırhala kadılığında azledilmiş olarak bulunduğu İstanbul'da eserini tamamlamıştır. Mesnevi, Rumeli Kazaskeri Ahî-zâde Hüseyin Efendi'ye (ö. 1043/1633-34) sunulmuştur.² Aruz vezninin fe'ilâtün (fâ'ilâtün) / mefâ'ilün / fe'ilün (fa'lün) kalıbıyla yazılmıştır.³ Atâyî hatime bölümünde *Heft-hân*'ın yaklaşık üç bin beyit olduğunu söyler. Fakat mesnevinin tam beyit sayısı 2787'dir. Eserin giriş bölümü "Tevhid" ile başlar. "Münacaat", "Na'at", "Miraç", "Sebeb-i Telif-i Kitâb" ile başlangıç kısmı tamamlanır. Girişten sonra mesnevinin esas bölümünü oluşturan hikâyelere geçilir. Hikâyeler "Âgâz-ı Kitâb-ı Heft-hân" başlığı altında yedi meclis hâlinde anlatılmaktadır. Meclisler, hikâyelerin birbirine bağlanmasını ve hikâyeyi kimin anlatacağının belirlenmesini sağlamaktadır. Böylece mesnevide bir iç içelik meydana çıkmaktadır. Bu durum *Bin Bir Gece Masalları*'nı hatırlatmakla beraber *Heft-hân*, *Bin Bir Gece Masalları* gibi karmaşık değildir.⁴ Mesnevi "Hâtîme-i Kitâb" ve "İkd-ı Ser-rişte-i Gevher-i Nâ-yâb" başlıklı altmış bir beyitlik sonuç bölümü ile sona erer.

Heft-hân mesnevisi üzerine yapılan bilimsel çalışmalar şunlardır: M. Abdülmecit Yaşaroğlu, *Heft Han Mesnevisi'nin İstinsah, İzah ve Tahlili*, İÜ Edebiyat Fak. Bitirme Tezi, İstanbul 1940-41; Gülten Elmas, *Nev'izâde Atâî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Heft-Hân Mesnevisinin Transkripsiyonu*, Ankara Üniv. DTCF. Bitirme Tezi, Ankara 1968; Turgut Karacan, *Nev'i-zâde Atâyî Heft-hân Mesnevisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974; Hüseyin Doğramacıoğlu, "Türk Hikâyeciliğinin Prototipi Sayılabilecek Heft-Hân'da Mekân", *Bilig Dergisi*, Kış 2010, S. 52, s. 33-46; Rukiye Aslıhan Aksoy Sheridan, *Anlatıcının Rekabet Taktikleri: Nev'î-zâde Atâyî'nin Heft-Hân Mesnevisine Anlatıbilimsel Bir Bakış*, Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana 2012.

¹ age, s. 231.

² age, s. 232.

³ Karacan, age, s. 8.

⁴ age, s. 20.

V. *Hilyetü'l-efkâr*: *Hamse*'nin sonuncu mesnevisi, *Hilyetü'l-efkâr* adlı eserdir. Bazı edebiyat tarihçileri Atâyî'nin *Hamse*'sinin beşinci eseri olarak divanını saymışlardır. Fakat *Hamse*'nin beşinci mesnevinin *Hilyetü'l-efkâr* olduğu meselesini Âgâh Sırrı Levend netleştirmiştir. Levend, Tahir Olgun'un yardımıyla *Hilyetü'l-efkâr*'ın başlangıcını oluşturan 110 beyitten oluşan bir eksik nüshasını bulup yayınlamıştır. Mesnevinin bu 110 beyitlik parçası birçok toplu Atâyî *Hamse*'si nüshasında ve Atâyî külliyyatında bulunmaktadır. Fakat mesnevinin tam nüshası henüz ele geçmiş değildir.¹ A. S. Levend bazı ipuçlarına dayanarak bu mesnevinin Hüsrev ü Şirin konusunda yazıldığını ileri sürmektedir.² *Hilyetü'l-efkâr*'ın mevcut olan metni Allah'a yakarışı içeren "Münacaat" ile başlamaktadır. "Hamd ü Takdîs-i Hudâ" bölümünde Allah'a şükredilir, onun birliğine değinilir. "Âgâz-ı Kitâb" başlığı altında eserin adının *Hilyetü'l-efkâr* olduğu bilgisi verilir. "Şikâyet" başlığı altında hayatın fânîliğinden bahsedilir, "Mahbûb" altında ise aşk kıssasının kaleme alınması dile getirilir. Ancak bu başlık yarım kalmıştır. Devamında gelen "Cenk" bölümü dokuz beyitten oluşmaktadır. Burada yiğitlik ve savaştan söz edilmekte, felekten yakınılmaktadır. Sonda iki beyitlik "Na'at-ı Şerîf" ve on iki beyitlik "Miraç" bölümleri yer almaktadır. Mesnevi Hz. Muhammed'in miraç için harekete geçmesini anlatırken sona erer.³ *Hilyetü'l-efkâr*'ın hâlen kayıtlara geçmiş bulunan eksik nüshalarının yer aldığı kütüphaneler şunlardır:

- İstanbul Üniversitesi Ktb. No. 4103/2
- Esad Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 2872/6
- Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1586/4
- Halet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 343/6

¹ Kortantamer, age, s. 246-247.

² Âgâh Sırrı Levend (haz.), *Atâyî'nin Hilyetü'l-efkâr'ı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948, s. 38.

³ Kortantamer, age, s. 247-248.

- Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar No. Ms.or.oct.983

Hilyetü'l-efkâr üzerinde yapılmış olan tek müstakil yayın Âgâh Sırrı Levend'e aittir.¹

C. *Hezliyyât*: Nev'î-zâde Atâullâh Efendi'nin kaleme aldığı hezel türündeki manzumelerin toplandığı küçük bir mecmua bulunmaktadır. Bu mecmua, Atâyî *Hamse*'sinin veya külliyyatının olduğu bazı yazmaların sonunda yer almaktadır.² Burada bulunan şiirlerin toplamı iki yüz on dört beyit kadardır.

Atâyî'nin güldürme amacıyla kaleme aldığı, içerisinde epey ağır müstehcen ifadeler sarfettiği beyitler *Hezliyyât*'ın ilk bölümünde, son kafiye harfine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu bölümde kaderden şikâyet, sosyal adaletsizlik temalarını hâvî birkaç beyit de yer almaktadır.

Hezliyyât'ın bir sonraki bölümünde çeşitli şahıslar hakkında yazılan şiirlere yer verilmiştir. Burada hakkında yazılmış şiir bulunan kişiler “Kahveci Murad Şâh” ve “Kara T.ş.k” lakaplı bir kazaskerdir. Sultan II. Osman'ın öldürülmesinde dahli olduğunu belirttiği kazasker hakkında kaleme aldığı uzun manzumede Atâyî, önemli siyasî mesajlar vermektedir. “Tâbistân-ı Bostân Der-ta'rîf-i Kara T.ş.k” başlığı taşıyan bu manzumede Osmanlı tarihi bakımından irdelenmesi gereken önemli anlatımlar yer almaktadır.

Atâyî, Nef'î'nin (ö. Şaban 1044/ Ocak-Şubat 1635) *Sihâm-ı Kazâ*'sında yirmi üç beyit ile hakkında en çok şiir yazılan kişilerden biridir.³ Fakat Atâyî'nin *Hezliyyât*'ında ünlü heccav Nef'î hakkında yazılan herhangi bir manzume bulunmamaktadır.

Hezliyyât'ı ihtiva eden yazma eserlerin katalog bilgileri şu şekildedir:

- Almanya Milli Kütüphanesi No. Hs.or.oct.985 Staatsbibliothek, Berlin
- İstanbul Üniv. Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 319
- Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü No. 5926

¹ bk. Levend, *Atâyî'nin Hilyetü'l-efkâr*'i, age.

² Karaköse, age, s. 19.

³ bk. Akkuş, age, s. 203-205, 219, 229, 230.

- Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 2872/2.

Atâyî'nin *Hezliyyât*'ı üzerinde yapılmış bilimsel bir çalışma henüz bulunmamaktadır.

2.4.2. Mensur Eserleri

A. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*: Nev'î-zâde'nin en kıymetli eseri olarak kabul edilmektedir. Taşköprî-zâde Ahmed İsmâmeddin Efendi'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılları ile 965/1557-58 senesi arasında vefat eden âlim ve şeyhlerin biyografilerini içeren *eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* isimli Arapça eserinin tercümesi olan Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku's-şakâik* adlı eserine yazılmış bir zeyildir. Bu eser 1044/1634-35 yılında Üsküp'te tamamlanmış olup 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasında vefat eden 1133 kişinin hayat hikayesini ihtiva etmektedir. Bu hâliyle kendisine yazılmış bir zeyil olan Şeyhî Mehmed'in *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sı ile birlikte Osmanlı ilim tarihinin en önemli kaynak eseri hüviyeti taşımaktadır. Bu çalışmanın esas konusu olan *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik* ile ilgili ayrıntılı inceleme sonuçları III. Bölüm'de verilecektir.

B. *el-Kavlü'l-hasen fî Cevâbi'l-kavli li-Men*: Nev'î-zâde Atâyî'nin Arap dilinde kaleme aldığı tek eserdir. Kadılık yaparken istifade ettiği *Kudûrî*, *Kādîhân*, *Dürer ü Gurer* benzeri fıkıh kitaplarında yer alan bazı görüşleri, yazar ve kitap ismi vererek tenkit etmek üzere hazırlanmıştır.¹ Atâyî, *Şakâik Zeyli*'nde Mollacık lakaplı Ahmed b. Hüsam'ın (ö. Cemâdiyelülâ 1033/ Şubat-Mart 1624) biyografisini verirken “Fetâvâ-yı Kādîhân'ı ser-â-pâ mütâla'a eyleyüp tashîh ve mahall-i kelâm olan mevâzı'ını tenkîh eylemişdür. Ve mesâ'il-i şer'iiyyeden “el-Kavli li-Men” tertîbine tahrîk-i hâme-i hezâr-fenn idüp itmâmına eyyâm müsâ'id olmamış idi.”² ifadesini kullanır. Bu ifadeye bakılacak olursa, Atâyî'nin, *Kādîhân*'ın fetvalarını inceleyip düzelten Mollacık Efendi'nin şeriat meselerini anlatan, bitirmeye ömrünün yetmediği *el-Kavli li-Men* adlı eserini tamamlayarak

¹ İpekten, agmd, s. 42.

² Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 404a-b.

veya notlarından istifade ederek bu eseri meydana getirmiş olabileceği ihtimal dâhilindedir. Böyle olmasa da Atâyî'nin Mollacık Efendi'den en azından ilham olarak *el-Kavlü'l-hasen*'i yazdığı kuvvetle muhtemeldir. Eserin Türkiye kütüphanelerinde bulunan nüshaları şunlardır:

- Manisa Yazma Eser Kütüphanesi No. 45 Hk 797
- Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi No. 34 Nk 2057
- Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi No. 34 Ha 100
- Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi No. 34 Ma 100.

Bazı kütüphane kataloglarında, verdiği fetvaları kitap hâline getiren Şeyhülislâm Ebû İshak-zâde Atâullâh Mehmed Efendi'nin (ö. Şaban 1127/ Ağustos 1715) *Fetâvâ-yı Atâ'îye* isimli eseri ile Nev'î-zâde Atâyî'nin *el-Kavlü'l-hasen*'i birbirine karıştırılarak kaydedilmiştir. Nev'î-zâde'nin eseri Arapça, Mehmed Atâullâh Efendi'nin fetva kitabı ise Türkçedir.

el-Kavlü'l-hasen fî Cevâbi'l-kavli li-Men 1995 yılında Kahire'de basılmıştır. Fakat üzerinde henüz bilimsel bir çalışma yapılmamıştır.

C. Münşeât: Nev'î-zâde Atâyî'nin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 4097 numarada kayıtlı mecmuada sekiz adet mektubu yer almaktadır. Münşeât mecmuası türündeki bu yazmada Nev'î-zâde'nin mektuplarına ayrılmış iki varak bulunmaktadır. Fakat yarım kalan son mektuba bakılırsa, muhtemelen Atâyî'nin daha fazla sayıda mektubu olduğu söylenebilir. Eldeki mektuplarda kullanılan başlıklar şu şekildedir:

- Silistre Beglerbegisi Vezîr-i Kışver-gîr Memleket-güşâ İskender Paşa'ya Tehniyet-i Gazâ için Gönderilmişdür, sene 1029.
- Kemâl Efendi'ye Gönderilmişdür.
- Sadr-ı Âlî-kadr Yahya Efendi Hazretlerine Gönderilmişdür, sene 1027.
- Merhûm Kâf-zâde Fâizî Efendi İntikâl İtdükde Kaynataları Hüseyin Efendi Hazretlerine Ta'ziye-nâmedür, sene 1031.

- Sultan Ahmed Hân Edirne'deyken Anadolu Kâzâskeri Ganî-zâde Efendi'ye Mektûbdur, sene 1022.
- Yahya Efendi Hazretlerine İkinci Sadâretlerinde Baba'dan Gönderilmişdür, sene 1019.
- Fasl-ı Bahârda Defterdârlardan Birine Gönderilmişdür.
- Kibârdan Birinün Azlinedür.

Türkiye kütüphanelerindeki mecmuaların tam tasnifi yapıldıktan sonra Atâyî'nin başka mektuplarının ortaya çıkma ihtimali mevcuttur. Atâyî'nin *Münşeat*'ı ile ilgili bir çalışma yapılmış değildir.

D. Zeyl-i Siyer-i Veysî: Atâyî'nin süslü nesrin önemli temsilcilerinden Veysî Efendi'nin *Dürretü't-tâc fî Sîreti Sâhibi'l-mi'râc* isimli mensur siyerine yazdığı zeyildir. Eser, şairin siyer yazarak kalemini Hz. Peygamber'in hizmetine vermesi yönünde kendisine seslendiği on altı beyitlik bir manzume ile başlar. Mensur olarak devam eden bölümde Nev'î-zâde eserini 1043/1633-34 yılında yazmaya başladığını, eserin Veysî'nin çok beğenilen siyerine zeyil olduğunu, kendi siyerinin de çok beğenilmesini ümit ettiğini belirtir. Veysî'nin bıraktığı yerden devam eder. İlk ele aldığı hâdise Bedir ashabından Sâlim bin Umeyr'in (ö. [?]) "Ebû Afek (ö. 620 [?])" adlı Yahudi'yi katletmesidir. İşlenen ikinci vak'a olan Gazve-i Benî Sâlim sonunda zeyil sona erer. *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'yi tamamlamaya Atâyî'nin ömrü yetmemiştir.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ta kullanılan terkip, ifade ve mazmunların çoğunun bu eserde de görülmesi dikkat çekmektedir.

Şimdiye kadar kayıtlara geçen *Zeyl-i Siyer-i Veysî* nüshaların katalog bilgileri şu şekildedir:

- İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. 2528
- Ali Emiri (Millet Ktb.) No. 352/1
- Burdur İl Halk Kütüphanesi No. 15 Hk 531/1.

Eser ile ilgili bilimsel bir çalışma henüz yapılmamıştır.

Cahit Öztelli, farklı iki makale ile Nev‘î-zâde Atâyî’nin *Tûtî-nâme* isimli Farsça bir eseri Türkçeye mensur olarak tercüme ettiğini iddia etmektedir¹. Ayrıca Türkiye yazmaları elektronik kataloğunda *Hikâye-i Mahmud-ı Gaznevî*, *Terceme-i Münşeat-ı Hoca Sinan*, *Hadîkatü’l-mülûk*, *Bihîşt-nâme*, *Gevher-i Râz*, *Musîbet-nâme*, *Lugat*, *Emir-nâme* isimli eserlerin yazarı olarak Nev‘î-zâde Atâyî gösterilmektedir. Atâyî’nin eserlerini tam olarak veren kaynaklar bu teliflerden söz etmemektedir. Şiirlerinde *Zeyli Şakâik*, *Hamse* ve *Divan* kaleme aldığından söz eden Atâyî de bunlara değinmemektedir. Bundan dolayı bu eserlerin Nev‘î-zâde’ye aidiyeti konusunda ihtiyatlı olmakta fayda bulunmaktadır.

¹ İlgili makaleler şunlardır: a) Cahit Öztelli, “*Tûtî-nâme* Üzerine Bilgiler”, *Sivas Folkloru*, Sayı 46, Kasım 1976. b) Cahit Öztelli, “*Tûtî-nâme* İçin Son Araştırma”, *Sivas Folkloru*, Temmuz 1977, Sayı 54.

II. BÖLÜM

HADÂİKU'L-HAKÂİK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKÂİK

1. ESERİN ŞEKİL UNSURLARI

1.1. Eserin İsmi

Nev'î-zâde Atâyî mukaddime bölümünde sarf ettiği “*Hadâ'iku'l-hakâ'ik fî Tekmiletî'ş-şakâ'ik*” ismi ile müsemmâ ve hezâr isim çıkar bir mu'ammâ oldu.”¹ cümlesiyle eserin adını *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî'ş-şakâik* koyduğunu bildirmektedir. Fakat bu isim, uzun ve telaffuzunun zor oluşu gibi sebeplerle kaynaklarda daha çok *Zeyl-i Şakâik* olarak geçmektedir. Bu eser için “*Şakâik Zeyli*”, “*Şakâiku'n-nu'mâniyye Zeyli*”, “*Zeyl-i Atâyî*” ve “*Atâyî Zeyli*” isimleri de kullanılmaktadır. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî'ş-şakâik* 1268/1851-52 yılında İstanbul'da basılmıştır. Matbu nüshada tercih edilen isim ise *Zeyl-i Şakâik li-Atâyî*'dir.

1.2. Yazılış Tarihi ve Yeri

Nev'î-zâde Efendi *Zeyl-i Şakâik*'in mukaddime bölümünde telif sebebini açıklarken “*Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* nihâyet bulduğu tokuz yüz altmış beş senesinden bin kırk iki sâl-i ferhunde-fâline gelince ki târîh-i tahrîrdür, h'âbnâk-i sâye-i ebr-i rahmet olan 'ulemânun ahvâlinde ...”² cümlesini kurar. Bu ifadeye göre yazar *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî'ş-şakâik*'ı 1042/1632-33 yılında yazmaya başlamıştır. Atâyî'nin 1042/1632-33 senesinde Üsküp kadılığına atandığı bilinmektedir. Bundan dolayı *Zeyl-i Şakâik*'in Üsküp'te yazılmaya başlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmiletî'ş-şakâik'in müellif hatlı nüshasından istinsah edilen yazmaların sonunda yer alan kayıtlara göre 10. ve 11. tabaka 14 Muharrem 1043 (21 Temmuz 1633) tarihinde Tırhala yaylasında tamamlanmıştır. 12 ve 13. tabakaları kapsayan bölümün yazımı ise 24 Cemâdiyelâhir 1043'te (26 Aralık 1633) Tırhala'da bitmiştir. 1042/1632-33'te Üsküp'e kadı olarak atanan Atâyî muhtemelen aynı zamanda

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 2a.

² agy, vr. 1b.

Tırhala'nın da kadılığına bakıyordu. Bu yüzden eserinin bazı kısımlarını Tırhala'da tamamlamış olmalıdır.

Yine telif kaydında verilen bilgilere göre *Şakāik Zeyli*'nin 14, 15 ve 16. tabakaları 14 Muharrem 1044'te (10 Temmuz 1634) Üsküp'te yazılmıştır. Bütün eserin yazımı ise 1044 Rebûlâhir'inin evvelinde (Eylül 1634) tamamlanmıştır. *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti 'ş-şakāik*'ın tamamlandığı yer ise Üsküp'tür.

1.3. Yazılışında Kullanılan Yöntemler ve Dikkat Edilen Hususlar

Atâullâh Efendi, eserini kaleme alırken metnin düzenlenmesi, tamamlanması, tekâmüle ermesi sürecinde yapılması gerekenleri kendisi için hatırlatma notları biçiminde sayfa kenarlarına yazmıştır. Müellif hattında oldukça fazla sayıda bulunan bu tür der-kenarların bazılarının eserin aynen kopyasını çıkartmak gayretinde olan müstensihlerce diğer nüshalara da işlendiği görülmektedir. Müellif hattı yazmada ve bundan doğrudan istinsah edilmiş bazı nüshalarda mevcut olan der-kenarlardan ve eserde geçen bazı anlatımlardan hareketle yazarın *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti 'ş-şakāik*'ın vücuda getirilişinde uzun bir süre hazırlık yaptığı, hem şekil, hem de muhteva ile ilgili bir takım yöntemler geliştirdiği ve bazı hususlara dikkat ettiği anlaşılmaktadır.

Yazma nüshalarından birinin sayfa kenarında yer alan “Şâh Efendi'den mülâzım olup tokuz yüz seksan yedide fevt olmuşdur. Defter-i sagîrde vardır. Burada zikri ilgâ olup inşâ'allâhi te'âlâ devlet-i Murâdiyye'de müstakillen zikr olma.”¹ notuna bakılırsa Nev'î-zâde Atâyî, *Şakāik Zeyli*'ni yazmadan önce gerekli bilgileri toplayıp çeşitli defterlere kaydetmiştir. Bu defterlere “Küçük Defter” veya “Büyük Defter” gibi isimler vermiştir. Eserini kaleme almaya başladığında bu not defterlerinden istifade etmiştir. Der-kenarın son cümlesinde “O bilgiyi buradan kaldır, Sultan Murad bölümünde tüm biyografisine yer ver.” biçiminde kendisine bir hatırlatmada bulunması asıl eser ortaya çıkana kadar nüshalar üzerinde oynamalar yaptığı düşüncesini akla getirmektedir.

Sayfa kenarına yazılan “Mahalli burada yazılmak iken cild-i râbi'de yazılmış olındı. Fî lede'l-beyâz buraya kayd olma.”² notu da Atâyî'nin uzun bir süre eserinin üzerinde çalıştığına, onu olgunlaştırdıktan sonra beyaza çektiğine işaret etmektedir.

¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti 'ş-şakāik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 126a.

² Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti 'ş-şakāik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 413b.

Yazarın telifini zaman içerisinde mümkün mertebe genişletme, tekâmüle erdirme düşüncesinde olduğunu gösteren başka bir ifade de şudur: “Toksan beş Zi’l-hicce’inde Ümmî Sinân halefi olup bunların hâtîme-i hâli ma‘lûm olmadı. İnşâ’allâhi te‘âlâ zafer buldukda yazıla.”¹

Hüseyin el-Mekkî’nin biyografisinin kenarına “Fenn-i siyerde *el-Hamîs fî Ahvâli Nefesi Nefîs* nâmı ile meşhûr olan kitâb bunların olmak mesmû’dur. Tashîh-i nakl olma.”² ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden hareketle Atâyî’nin ayrıca bilgi toplarken titiz davrandığını ve ulaştığı sonuçların sıhhatini kontrol ettikten sonra zeyline yerleştirmeye çalıştığını da söyleyebiliriz.

Nev‘î-zâde Atâyî Efendi’nin *Hadâiku’l-hakâik*’in yazımına başlamadan önce bilgiler topladığını belirtmiştik. Atâyî bilgi toplarken mahkeme sicillerinden istifade etmiştir. Bunu metinde geçen “Bu hakîr bin otuz yedi târîhinde Mizistre kâzîsi olup sicillât-ı mahkeme meyânında tokuz yüz yetmiş târîhi ile müverrah Mehemmed bin Yûsuf el-Fenârî nâmına bir sicill gördüm.”³ şeklindeki açıklamasında ve bir der-kenarda yer alan “İbtidâ-yı tevcîh-i kazâ-yı Üsküp der-sicil nüvişte şüd” ile “Üsküp mahkemesinde zahr-ı sicilde bulundu.”⁴ cümlelerinde açıkça ifade etmektedir. Yazarın bilgi toplarken yararlandığı belgelerden biri de kazasker ruznamçeleridir. Bu çalışmanın III. bölümünde yer alan “Kazasker Ruznamçelerinin Esere Katkısı” başlığı altında ruznamçelerin önemine tafsilatlı olarak değinilecektir. Atâyî’nin kazasker ruznamçeleri ile mahkeme sicillerinde yer alan bilgileri kullanmasının zeylini güvenilir kılan özelliklerden biri olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Yazarın eserinin güvenilir bir kaynak olarak kabulünü sağlamak için başka usuller denemesi de dikkat çekmektedir. Meselâ bazı tabakaların sonunda Atâyî, “Osmanlı ülkesinde keremli şeyhler ve büyük âlimlerin sayısı oldukça fazladır. Fakat bunlar hakkında sadece bu kadar bilgi mevcuttur. Bana yalancı denilmemesi için sözü burada bıraktım.” anlamına gelen bir cümle ile sadece gerçekleri yazdığını söylemekte ve bu şekilde kitabına itimat edilebileceği mesajını vermeye çalışmaktadır.

Başka bir yerde kullandığı “Ahvâli ancak bu mertebe ma‘lûm olmağın gül-gûn-ı zebân ve edhem-i kalem-i mutlaku’l-inân, mübâlağadan keşîde-zimâm ve kelime-i

¹ agy, vr. 282a.

² agy, vr. 173a.

³ agy, vr. 25b.

⁴ agy, vr. 447a.

temmü'l-kelâm, ser-rişte-bend-i hitâm ve küre-endâz-ı temâm kılındı, ve's-selâm.”¹ cümlesi ile dizgini bırakılmış ata benzeyen kalemin yularını abartı tarafından çektiğini, mübalağa yaparak yalan yanlış ifadeler kullanmaktan kaçındığını ifade etmektedir.

Okuyucuya dürüst davranmanın muhtemelen onu söylediklerine güvenilen bir yazar kılacağına düşündüğü için pek çok yerde “İsmi hâtırda olmamağla işâret olunmadı.”, “Ahvâli ancak bu mertebe ma'lûmdur.” “Hâtıme-i hâli ma'lûm olmadı.” cümleleriyle anlatımını yarıda bırakır. Ender de olsa adını bilmediği şahıslar için “mechûlü'l-ism”, “müteveffâ”, “müderriş-zâde-i gayr-ı meşhûr” gibi genel ifadeler kullandığı da görülür.

Nev'î-zâde Atâyî, bir sonraki başlıkta ayrıntılı bir şekilde vereceğimiz pek çok edebî, resmî, özel ve genel kaynağın adını zikrederek zımnen eserinin güvenilir, gerçeklere uygun bir kitap olduğu mesajını vermektedir. Güvene ve sorumluluğa önem verdiğini ima etmek için ise anlattığı pek çok olaydan sonra “Sorumluluk anlatana aittir.” biçiminde Arapça bir kalıp ifade kullanır.

Her ne kadar açık bir şekilde belirtilmemiş de olsa bizce *Zeyl-i Atâyî*'yi güvenilir bir kaynak kılan en önemli özelliklerden biri gerektiğinde anlatımın hatt-ı hümayûn, mektup, icazet-nâme, fetvâ, tezkere gibi yazılı belgelerle desteklenmesidir. Kânûnî Sultan Süleyman'ın bir emrini içeren hatt-ı hümayûn,² Nev'î'nin Manisalı Abdülkerim Efendi'ye (ö. Cemâdiyelülâ 1002/ Ocak-Şubat 1594) gönderdiği mektup,³ Ebussuud Efendi'nin (ö. Cemâdiyelülâ 982/ Ağustos-Eylül 1574) fikhî bir konuda kaleme aldığı fetva,⁴ Şeyh-zâde Abdurrahman Efendi'nin (ö. 971/1563-64) müderrişlik yapabileceğini gösteren icâzet-nâme,⁵ Sultan III. Murad'ın musahibi Cevher Ağa'nın (ö. [?]) bayram tebriki içerikli tezkeresi,⁶ hem anlatımı renklendirmekte, hem de eserin vesikaya dayalı olduğuna işâret etmektedir.

Atâyî Efendi eserinin kıymetine ve ciddiyetine halel gelmemesi için gereksiz anlatımlardan kaçındığını, sadece önemli gördüğü yerleri metne dâhil ettiğini doğrudan belirtmektedir. “Tahrîri tafsîl iktizâ itmegin tayyî evlâ görüldi.”⁷ ifadesiyle ayrıntıların, “Bâ-husûs rengîn kıt'aları ve nemekîn hezeliyyâtı halk içinde meşhûr ve cönglerde

¹ agy, vr. 282a.

² bk. agy, vr. 212a.

³ bk. agy, vr. 209b.

⁴ bk. agy, vr. 121a.

⁵ bk. agy, vr. 57b.

⁶ bk. agy, vr. 256b.

⁷ agy, vr. 409a.

mestûr olmağın îrâdı ihtiyâr olunmadı.”¹ cümlesiyle mecmualarda fazlasıyla bulunan hezeliyatın, “Nihâlî Efendi ile muhâcâtı ve biribirlerine harf atup her birinün mukatta’âtı vardır. Zikri müstehcen olmağla revâ görülmedi.”² ibaresiyle de müstehcen sözlerin metne alınmadığını açıklamaktadır.

Atâyî’nin, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ı güvenilir bir kaynak kılmak için çeşitli yöntemler geliştirdiği görülmektedir. Ayrıca eserin genelinde sadece önemli bilgileri vermeye çalıştığı da muhakkaktır. Fakat eserin güvenilirliği, inandırıcılığı, değeri için dikkat edilen bu hususlarda yazarın iki noktada itiraza uğraması mümkündür. Bunlardan birincisi, özellikle 10. tabakanın meşayih bölümünde “hikâyet” ve “keramet” başlıkları altında şeyhlerin başından geçen olağanüstü olaylara fazlaca yer vermesidir. Söz konusu bölümde *Zeyl-i Şakâik*’ın biyografik bir eserden ziyade menakıp-nâme türünde bir esere benzediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Eserin ciddiyetine gölge düşüren başka bir nokta yazarın üç farklı yerde rüya tabiri yapmasıdır. Hikâyede geçen bir rüya olduğunda yazar anlatımına ara verip “Lâ’iha-ı fakîr-i câmi’u’l-hurûfdur ki vâkı’ada görülen şecer-i ahzar-şi’âr, zâviye-i mezbûreye medâr-ı iştihâr olan zencîrli serv ile ta’bîr olunmak münâsib-i hâl, bâ-husûs intifâ’-ı mîveden olmayup sâyeden olmak ecell-i münâsebât-ı asl u misâldür.”³ biçiminde yorum yapabilmektedir.

Eserin bilimselliğine ve metnin akışına olumsuz etki eden diğer bir husus fikhî bir ihtilafın anlatıldığı bazı yerlerde yazarın “Fakîr eydürin ...” ile başlayan uzun bir paragraf ile konu hakkında kendi görüşlerini sunmasıdır. Denebilir ki bu yorumlar, yazarın kadı oluşundan ileri gelmektedir.

Son üç paragrafta değindiğimiz hususlar günümüz biyografi yazıcılığında yadığanabilecek türden nakil, yorum veya görüşlerdir.

Müellifin *Şakâik Zeyli*’nin muhtevasında da bilinçli tercihler yaptığını gösterir emareler bulunmaktadır. Mecdî Mehmed Efendi’nin eserlerinden söz ederken sarfettiği “*Şakâ’ik-ı Nu’mâniyye*’yi terceme idüp inşâ-perdâzlıkda bezl-i makdûr itmişdür. Nesîc-i deffe-i hâme-i hakîr olan igsûn-i ‘anberîn-harîr ol perend-i Rûmî-pesende zeyl vâki’ olmuşdur.”⁴ cümlesiyle eserini Mecdî’nin tercümesine zeyil olarak yazdığını belirtmektedir. Bununla birlikte *Şakâiku’n-nu’mâniyye* geleneğinin asıl eserinin

¹ agy, vr. 356a.

² agy, vr. 299a.

³ agy, vr. 132b.

⁴ agy, vr. 202b-203a.

Taşköprü-zâde'nin telifinin olduğunu, pek çok yerde bu eser için kullandığı “terâcim-i asl” sıfatıyla işaret etmektedir. Zeylinde meşayih bölümüne yer vermesinin sebebi olarak da *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye uyma isteğini gösterir.

Yazar, *Hadāiku'l-hakāik*'in esas muhtevasını oluşturan biyografileri verirken şahısların vefat tarihlerine göre bir sıralama takip etmiştir. Böyle bir sıra gözetmesinin nedeni içerisinde binden fazla hâl tercemesi bulunan eserden okuyucuların kolaylıkla istifade etmesini sağlamaktır, denebilir.

Nev'î-zâde Atâyi'nin zeylinin özgün bir eser olması için kullandığı yöntemlerden biri biyografisini verdiği şahısların vefat şekillerine, ölüm hikâyelerine özellikle değinmektedir. *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğine mensup diğer hiçbir telifte bulunmayan bu hususiyetin amacı, eseri farklı ve renkli hale getirmektir. Şeyh Yoluk Mehmed Efendi'nin (ö. Cemâdiyelâhire 1009/ Aralık-Ocak 1600-1) vefatına sebep olan ilginç hikâye bu konuya örnek olarak verilebilir.¹

Atâullâh Efendi'nin eserini telif ederken dikkat ettiği hususlardan biri de Arap bilginlerin biyografilerine yer vermemesidir. Onun belirttiğine göre Arap âlimleri sayılamayacak kadar çoktur. Fakat bunların hayat bilgileri ve ilim seviyeleri kendisinin malumu değildir. Bunların ayrıntılı hâl tercemelerine de ulaşamamıştır. Zaten çağdaşları olan bazı tabakat yazarları bu hizmeti yerine getirmişlerdir.² Bu nedenle *Zeyl-i Şakāik*'a Arap ulemasını dâhil etmemiştir.

Hadāiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik'ta bazı biyografilerde ilgili şahsın kötü yönlerinin belirtildiği, ağır biçimde eleştirildiği görülmektedir. Bu durum eseri tenkidin her iki yönünü barındırması nedeniyle değerli kılan bir unsurdur.

1.4. Kaynakları

Hadāiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik 17. yüzyıl Osmanlı edebiyatının hacimli eserlerinden biridir. Hacmini oluşturan muhtevanın esasını yazarın araştırmaları ve gözlemleri sayesinde elde ettiği bilgiler teşkil eder. Bununla birlikte *Hadāiku'l-hakāik*'ta pek çok eserden doğrudan veya dolaylı alıntılar da yapılmıştır. Burada hem alıntı yoluyla istifade edilen kitapların isimleri, hem de yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılan bilgilerin kaynakları yazar tarafından belirtilmiştir. Bu kaynaklar bir araya

¹ bk. agy, vr. 285b-286a.

² agy, vr. 464a-b.

getirildiğinde günümüz bilimsel metinlerindeki kaynakçaları hatırlatacak zenginlikte bir liste ortaya çıkmaktadır. *Zeyl-i Şakāik*'in dayanağını oluşturan bu kaynakları şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

1.4.1. Yazılı Kaynaklar

1.4.1.1. Edebî Kaynaklar

Hadāiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik'in yazılı kaynaklarının büyük bölümünü edebî kaynaklar oluşturur. Söz konusu eserler tür olarak geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bu türleri *Şakāiku'n-nu'māniyye* zeyilleri, şuaara tezkireleri, genel tarih, coğrafya, vefeyat ve tabakat kitapları teşkil eder. Edebî hüviyeti haiz şahısların kaleme aldığı mektup ve takrizleri de bu türlere dâhil etmek mümkündür. Adı geçen türler içerisinde en çok alıntı yapılanları, *Şakāiku'n-nu'māniyye* zeyilleri ve şuaara tezkireleridir. Nev'î-zâde'nin bütün edebî kaynaklar içerisinde en çok Ali bin Bâlî'nin *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikr-i Efâzılı'r-rûm* isimli Arapça *Şakāik* zeylinden alıntı yapması dikkat çekmektedir. Nitekim Atâyî, Munuk Ali'nin zeyli hakkında bilgi verirken “Bu cerîdenün nevâdiri andan terceme olunmuşdur.”¹ ifadesiyle kendi zeylindeki hikâyeleri Ali Efendi'nin eserinden tercüme yoluyla elde ettiğini açıkça belirtmektedir.

Zeyl-i Atâyî'de kaynak olarak istifade edilen eserler ve yazarları şunlardır:

- *el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzılı'r-rûm* – Ali b. Bâlî (Munuk Ali)
- *Zeyl-i Şakāik-ı Hüsrev-zâde* – Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi
- *Zeyl-i Şakāik-ı Sadrî Çelebi* – İştibli Hüseyin Sadrî Çelebi
- *Zeyl-i Şakāik-ı Âşık Çelebi* – Âşık Çelebi
- *Meşâirü'ş-şuarâ* – Âşık Çelebi
- *Tezkiretü'ş-şuarâ* – Kınalı-zâde Hasan Çelebi
- *Zübdetü'l-eş'âr* – Kâf-zâde Fâizî Efendi
- *Riyâzü'ş-şuarâ* – Riyâzî Efendi
- *Tezkire* – Devletşâh
- *Nefehâtü'l-iins* – Mollâ Câmî

¹ agy, vr. 221a-b.

- *Dürrü'l-hubeb fî Tarihi'l-Haleb* – Mehmed b. İbrahim b. el-Hanbelî el-Halebî
- *el-İ'lâm bi-A'lâmi Beledi'llâhi'l-harâm (Mekke Tarihi)* – Muhammed Kutbuddîn en-Nehrevânî
- *Vefeyâtü'l-a'yân* – Ahmed b. Muhammed b. İbrahim b. Ebûbekr b. Hallikan (İbn Hallikân)
- *Arapça Vefeyât* – Abdülkerîm b. Sinân-ı Akhisârî
- *Ketâib* – Kefevî Mahmud b. Süleyman
- *Masâri'u'l-'uşşâk fî Meşâri'u'l-eşvâk* – eş-Şeyh Ahmed bin İbrahim en-Nehhâs ed-Dımışkî
- *Gülşen-i Envâr* – Taşlıcalı Yahyâ Efendi
- *İnbâ'u'l-gumr fî Ebnâ'i'l-'umr* – İbni Hacer el-Askalânî
- *Levakhu'l-envâri'l-kudsiyye fî Tabakati'l-ulemâ ve's-Sûfiyye* – Ebü'l-mevâhib (Ebû Abdurrahman) Abdülvehhâb b. Ahmed b. Ali eş-Şa'rânî
- *Devrân ve Semâ' Risâlesi* – Ya'kûb Efendi-zâde Sinân Çelebi
- *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemeât-ı Ulviyye* – Mahmud Cemâleddîn el-Hulvî
- *el-'Aylemü'z-zâhir fî Ahvâli'l-evâ'il ve'l-Evâhir* – Cenâbî Efendi
- *eş-Şeyh 'Alî bin Muhammed bin Ahmed er-Rufâ'î Mecmû'ası*
- Nev'î Yahyâ Efendi'nin veziriazam Sinan Paşa'ya yazdığı mektup
- Şeyhülislam Yahyâ Efendi'nin Manastırlı Mahmud Efendi'nin *Fezâil-i Cihâd* adlı eserine yazdığı takriz

Zeyl-i Şakâik li-Atâyî'nin Topkapı Sarayı Müzesi No. R 1438'de kayıtlı nüshasının 143b varağında “Bâkî Efendi selh-i Şa'bân olan yevm-i sülâsâda fevt oldukların yazar.” biçiminde bir der-kenar kayıtlıdır. Bir eserinden bilgi alındığı anlaşılan bu şahsın sultânü'ş-şuarâ Bâkî olup olmadığı ve eğer o ise hangi eserinde bunu yazdığı net değildir. Bu nedenle Bâkî'nin ismi kaynaklar listesine alınmamıştır.

1.4.1.2. Resmî Kaynaklar

Nev'î-zâde Atâyî eserinin güvenilir bir kaynak olduğu fikrini vermek için gerektiğinde belge hüviyeti taşıyan metinlerden alıntılar yapmıştır. Bu belgeler içerisinde en önemlileri padişah emirlerini içeren hatt-ı hümayûnlar, günümüz

diplomalarının yerini tutan icâzet-nâmeler, bugünkü mahkemelerin gerekçeli kararları hükmündeki fetvalar ve resmi görevleri olan kişilerin çeşitli hususlar için yazdığı tezkerelerdir. Yazar mahkeme sicilleri ve kazasker ruznamçelerinden de istifade etmiştir fakat bu yararlanma alıntı yapmak suretiyle olmamıştır. *Zeyl-i Şakâik*'ta sadece birkaç yerde sicillerden ve kazasker defterlerinden alıntı yapıldığı ifade edilmektedir.

Alıntı yapılan belgeler ile metinde bunlara yer verilirken kullanılan takdim cümlelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kānûnî Sultan Süleyman'ın Ferîdûn Beg'in hükümdar müteferrikası olarak atanmasını emrettiği hatt-ı hümayûn – ... müteferrika-i dergâh-ı 'âlî-şân ve ze'âmetine terakkî ile mazhar-ı ihsân kılıp bu güne ısdâr-ı hatt-ı fermân buyurulmuş idi ki bi-'aynihi nakl olunur¹
- Kānûnî Sultan Süleyman'ın Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'ye gönderdiği hatt-ı hümayûn – Tezkire-i Hümayûn-ı Nevâziş-mazmûn²
- eş-Şeyh 'Abdu'r-Rahman bin eş-Şeyh Cemâle'd-dîn el-Merzifonî'nin icâzet-nâmesi – Merhûmun fazlına sultânü'l-müfessirîn, şeyhu'l-İslâm ve'l-Müslimîn Ebu's-su'ûd Efendi'nün icâzet-nâmesi şâhid-i 'âdil ve ecell-i delâ'ildür ki zikr olunur³
- Ali el-Arabî'nin Bir Fetvâsı – Bosna'da müftî iken virdüğü fetvâ ifâdeden hâlî olmamağla bi-'aynihâ nakl olındı⁴
- III. Murad'ın musahibi Cevher Ağa'nın Nev'î Efendi'ye yazdığı bir tezkere – Bu husûs için Musâhib Cevher Ağa'nun hatt-ı sultânî ile gönderdiği tezkerenin sûretidür⁵
- Üsküp kazası mahkemesi sicilinden alınan bir bilgi – İbtidâ-yı tevcîh-i kazâ-yı Üsküp der-sicil nüvişte şüd⁶

1.4.2. Sözlü Kaynaklar

1.4.2.1. Hususî Kaynaklar

¹ agy, vr. 212a.

² agy, vr. 66b.

³ agy, vr. 57b.

⁴ agy, vr. 268a.

⁵ agy, vr. 256b.

⁶ agy, vr. 447a.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ın muhtevasını Nev'î-zâde Atâyî'nin araştırmaları, gözlemleri ve şahıslarla görüşmeleri neticesinde elde ettiği bilgiler ile şahit olduğu olaylar teşkil etmektedir. Atâyî herhangi bir şekilde ulaştığı, kaynağı belli olmayan hikâye, menkıbe, latife ve kerametleri verirken “Nakl olunur ki” veya “Menkûldur ki” biçiminde genel ifadeler kullanmaktadır. Fakat bu hacimli eserde yazarın başkalarından duyarak ulaştığı, kaynağı belli bilgi, hikâye, menkıbe, latife ve kerametlerin sayısı da oldukça fazladır. Yazar bunları nakletmeden önce kimden duyduğu bilgisini vermektedir. *Zeyl-i Şakâik*'ın râvîleri olarak niteleyebileceğimiz bu metinde isimleri zikredilen kişilerin sayısı oldukça fazladır. Atâyî'nin rivayetlerinden istifade ettiği şahısları seçerken toplum nazarında makbul ve meşhur olanları tercih etmesi dikkat çekicidir. Nitekim söz konusu râvîler arasında Şeyhülislâm Ebussuud Efendi, Rumeli Kazaskeri Ahî-zâde Abdülhalim Efendi, Rumeli Kazaskeri Kara Çelebi-zâde Mehmed Efendi (ö. Zilhicce 1042/ Haziran-Temmuz 1633) ve Nev'î Yahyâ Efendi gibi halkın tanıdığı, güvenilir insanlar ağırlıktadır. Yazarın râvîlerin isimlerini bildirirken kimlikleri hakkında bilgi vererek inanılır insanlar oldukları konusunda okuyucuyu ikna gayreti göstermesi, başka bir dikkat çekici husustur.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ta kendisinden bilgi, hikâye, menkıbe, latife veya keramet nakledilen şahısları ve ilgili hadisenin takdim cümlelerini şu şekilde vermek mümkündür:

- Sadâretde halefleri olan **Ebu's-Su'ûd Efendi** merhûmdan nakl olunur ki...¹
- Kerâmât-ı celîlelerinden biri dahı **Sadru'l-ifâde Ahî-zâde Efendi** tarafından keşîde-i silk-i rivâyetdür ki...²
- **Sadr-ı âlî-kadr-ı Rûm Kara Çelebi-zâde Mehmed Efendi** merhûm nakl iderlerdi ki...³
- **Vâlid-i merhûm [Nev'î Yahyâ Efendi]** nazar-ı 'inâyetlerine makrûn ve harem-i İrem-misâllerine gâh u bî-gâh duhülle me'zûn olup mâdde-i maraz-ı ahîrlerin bu gûne takrîr iderdi ki...⁴

¹ agy, vr. 221a.

² agy, vr. 216b.

³ agy, vr. 224b.

⁴ agy, vr. 177a-b.

- Kanize seferinde tuğra-keş-i sultânî olan **Serhoş Abdi Çelebi**'den mesmû'-ı fakîr olmuştur ki...¹
- Fakîr eydürin bu menkıbe-i celîleyi bir def'a **Niksârî-zâde** merhûmdan işitmiş idüm...²
- Sultân Bâyezîd Hân 'asrında imâm-ı sultânî olan **Bektaş Efendi** tarafından 'an'ane-i sikât ile rivâyet olunur ki...³
- Dâmâd-ı fezâ'il-i'tiyâdları olan sadru'l-ifâde merhûm **Ganî-zâde Efendi** hazretlerinden mesmû'-ı fakîrdür ki...⁴
- **Ma'lûl Emîr Efendi**'den menkûldür ki...⁵
- Terbiyet-kerde-i irşâdı olan **Hisârî 'Osmân Beg** ki hâlâ solaklar kethudâlığından mütekâ'id bir pîr-i fânîdür, 'azîz-i merkûmun kerâmât-ı celîle ve merâtib-i cezîlesin nakl iderdi...⁶
- **Sun'u'llâh Efendi** merhûmdan menkûldür ki...⁷
- [**Kurd Efendi'nin**] **Halîfeleri Emîr Efendi**'den bi'l-vâsita mesmû'dur ki...⁸
- [**Kurd Efendi'nin**] **Mürşidleri Bâlî Efendi**'den nakl olunur ki...⁹
- Mahtûmı **Vıhvıhek Efendi** kerâmât-ı kesîresin nakl idüp...¹⁰
- Kerâmât-ı 'ayâniyyeleri meşhûr ve hâlât-ı seniyyeleri zebân-zed-i cumhûr olup cümleden biri mahtûm-ı kerîmleri [**Şeyh Alaaddin Efendi'nin oğlu**] **Mustafâ Efendi** tarafından bu gûne rivâyet olunur ki...¹¹
- Şeyh Muhyi'd-dîn-i İskilîbî hazretlerinin kerâmâtından Cerrâh-zâde Efendi'nün pederi eş-Şeyh 'Alâ'e'd-dîn **Efendi** lisânından tashîh-i 'an'ane-i nakl olunur ki...¹²
- [**Şeyh İbrahim**] **Oğlu İsmâ'il Çelebi**'den nakl olunur ki...¹³

¹ agy, vr. 76a.

² agy, vr. 220a.

³ agvr.

⁴ agy, vr. 337a.

⁵ agy, vr. 87a.

⁶ agy, vr. 138b-139a.

⁷ agy, vr. 298b.

⁸ agy, vr. 228a.

⁹ agvr.

¹⁰ agy, vr. 273b-274a.

¹¹ agy, vr. 218b.

¹² agy, vr. 218a.

¹³ agy, vr. 132a.

- Mahdûmları [**Şeyh Ya‘kub el-Germiyânî’in oğlu Sinân Efendi** merhûmdan menkûldur ki...¹
- Mürşid-i ehl-i kulûb **Ya‘kûb Efendi**’den menkûldur ki...²
- **‘Abdu’r-Rahîm-i ‘Abbâsî**’den menkûldur ki...³
- Birâder-i kihteri eş-Şeyh **‘Abdu’l-‘Azîz bin Safiyyü’d-dîn** tarafından ‘an‘ane-i sikât-ı ruvâtle menkûldur ki...⁴
- Sünbül Efendi’nün **Maksûd Dede**’den mesmû‘ olan kerâmâtındandır ki...⁵
- Mevlânâ-yı mütercem [Mu‘îd-zâde Efendi] üstâdı **Mevlânâ Şemse’d-dîn el-Mar‘aşî** hizmetlerinden mir‘ât-ı sâf-ı nakl-ı sahîh ile pertev-endâz-ı hikâyet-i garîbe olmuştur ki...⁶
- [Sâlih Mollâ Efendi] merhûmun tilmîz-i hâssı ve mülâzım-ı âstânı olan **Veysî Çelebi** nakl ider ki...⁷
- Ruscuk sâkinlerinden **“Murâd Beg-zâde Mustafâ Beg”** dirler bir gâzî ve ihtiyâr sipâhi var idi. Sâhibü’t-tercemenün ahbâbından idi. Merhûm Mehmed Dede’den bi’z-zât nakl iderdi ki...⁸
- Belde-i Kayseriyye’de müftî olan sikât-ı ‘ulemâdan **‘Înâyet Efendi** Mekke-i Mükerreme’de mücâvir Mâverâ’ü’n-nehrî bir ‘azîzden rivâyet eyleyüp şeker-rîz-i tabakçe-i nukl-i nakl olurdu ki...⁹
- Fuzalâ-yı ihvândan yâr-ı cânımız, hem-dem-i germ-âbe vü gülistânımız **Şeyh Ahmed Efendi** nakl ider ki...¹⁰
- Hâlâ Sahn müderrislerinden olan, ‘aynu’l-a‘yân, mahdûm-ı kerîmü’ş-şân **Şeyh Sinân Efendi-zâde Mustafâ Efendi** bu hakîre nakl eyledi ki...¹¹
- **Pîrî Beg-zâde ‘Alî Çelebi**’den bu hakîr bi’z-zât istimâ‘ itmişdür ki...¹²

1.4.2.2. Umumî Kaynaklar

¹ agy, vr. 133b.

² agy, vr. 53b.

³ agy, vr. 62b.

⁴ agy, vr. 53a.

⁵ agy, vr. 54a.

⁶ agy, vr. 153a.

⁷ agy, vr. 195a.

⁸ agy, vr. 230a.

⁹ agy, vr. 337b.

¹⁰ agy, vr. 342b.

¹¹ agy, vr. 368a.

¹² agy, vr. 397a.

Nev'î-zâde'nin kaynağı açıkça belli olmayan hikâye, menkıbe, latife ve kerametleri naklederken genel ifadeler ile bir anlatıcıya bağlamaya gayret ettiği görülmektedir. Bu çaba doğrultusunda yazarın ifadesini dayandırdığı genel anlamlı anlatıcılar şunlardır: Bazı yabancılar; büyüklerin meclisleri; şeyhin halifeleri; yörenin eşrafı; Edirne'deki arkadaşlar; o tarafların bilgili, salih, sadık bir şahsı; seyyahlar; İnegöl Camii'nde hatip olan salih ve edepli bir yaşlı; ilgili kişinin ahbabları; inanılır insanlar.

Kaynağı belli olmayan hikâye ve benzeri olaylar *Zeyl-i Atâyî*'de aşağıdaki şekillerde umumî kaynaklara dayandırılmıştır:

- Bazı ecânibden nakl olunur ki...¹
- Ba'zı eslâf-ı kibâr mecâlisinden eyyâm-ı talebde iltikât olup mahfûz-ı hokka-i hâfıza olmuş bir mühre-i terâşide-i şeffâf ser-rişte-bend-i makâle-i evsâf kılındı...²
- Ba'zı hulefâsından bi'l-vâsıta mesmu'-ı fakîrdür ki...³
- Ba'zı eşrâf lisânından mesmû'-ı fakîrdür ki...⁴
- Edrine yârânından işidilmişdür ki...⁵
- Ol diyâr sulehâsından 'ârif ü 'âşık bir merd-i sâdık lisânından bu hakîre nakl eyledi ki...⁶
- Ba'zı seyyâhân-ı cihân-dîdeden mesmû'dur ki...⁷
- İnegöl Câmî'i'nde hatîb, bir pîr-i sâlih-i edîb lisânından tashîh-i nakl olunur ki...⁸
- Ba'zı ahbâbından nakl olunur ki...⁹
- Ba'zı sikâtdan nakl olunur ki...¹⁰
- Ba'zı sikât-ı ruvâtdan bu hikâye dahı vâsıl-ı nisâb-ı tahkîkdür ki...¹

¹ agy, vr. 128b.

² agy, vr. 162a.

³ agy, vr. 138a.

⁴ agy, vr. 165b.

⁵ agy, vr. 214a.

⁶ agy, vr. 286a.

⁷ agy, vr. 289a.

⁸ agy, vr. 72b.

⁹ agy, vr. 128b.

¹⁰ agy, vr. 100b.

- ‘An‘ane-i sikât-ı ruvâtle menkûldur ki...²
- Ba‘zı sulehâdan bu kavlı-i meşhûr vâsıl-ı pîşgâh-ı şu‘ûr olmuşdur...³
- Menkıbe-h‘ân-ı senâ vü keremlerinden biri nakl ider ki...⁴
- Ba‘zı kibârdan âvîze-i gûş-ı hakîrdür ki...⁵
- Erbâb-ı tahkîkden ba‘zı nâdire-perdâz bu hikâyet-i garîbeyi sûret-i hakîkatde ibrâz iderdi ki...⁶
- Ta‘bîr-i vâkı‘a-i intikâllerinde ba‘zı ihvân bu gûne gevher-feşân olmuşlar idi ki...⁷

1.5. Nüshaları

1.5.1. Matbu Nüsha

Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında önemli tarihî ve edebî eserlerin çeşitli nedenlerle matbaa baskısının yapıldığı bilinmektedir. Bu dönemde matbu nüshası neşredilen eserlerden biri de Nev‘î-zâde Atâyî’nin *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’dir. Bu neşir iki cilt halinde, ancak ikisi bir arada 1268/1851-52 yılında İstanbul’da tab‘ edilmiştir.⁸ Nâşiri Muhammed Recâî olup tercih edilen ismi *Zeyl-i Şakâik li-Atâyî*’dir.⁹ 15 sayfa fihrist ve 771 sayfa metinden ibarettir. Abdülkadir Özcan *Şakâik-ı Nu‘maniye ve Zeyilleri (Cilt 2)* adıyla gerçekleştirdiği faksimile yayında söz konusu bu nüshayı esas almıştır.¹⁰

Zeyl-i Şakâik’ın matbu nüshası ile el yazması nüshaları mukayese edildiğinde nâşirin matbaa baskısı nüshaya fazla müdahale ettiği dikkat çekmektedir. Matbu neşirde bazı yanlışlıklar düzeltilmiş, takdim ve tehirler yapılmıştır.¹¹ Aynı zamanda metinden bazı bölümler, şiir parçaları, cümleler ve sözcükler ayıklanmıştır. Mesela tenkitli metin

¹ agy, vr. 54b.

² agy, vr. 53a.

³ agy, vr. 66b.

⁴ agy, vr. 76b.

⁵ agy, vr. 196a.

⁶ agy, vr. 386b.

⁷ agy, vr. 390a.

⁸ Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, age, s. 357.

⁹ Gönül [Necatigil], agm, s. 11.

¹⁰ bk. Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.

¹¹ Zahir Sıtkı Güvemli, “İstanbul Kütüphanelerinde Hadâik-al-Hakaik Nüshaları”, *Yeni Türk Yurdu*, C. VII, Sayı 75-76, İstanbul 1939, s. 126.

kurmada istifade ettiğimiz yazmalardan Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları No. R. 1438’de kayıtlı nüshanın¹ 295b varağında, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi No. 4702’deki nüshanın² 173b varağında bulunan Üsküplü Vâlihî (ö. 1009/ Eylül-Ekim 1600) biyografisi matbu nüshada yer almamaktadır.

Yazma nüshalarda olup da matbuya konulmamış başka bir bölüm de Musahip Cevher Ağa’nın (ö. [?]) Nev’î Yahya Efendi’ye (ö. Zilka’de 1007/ Mayıs-Haziran 1599) gönderdiği bir tezkere metnidir. Padişahın bir emrini içeren bu tezkere R1 nüshasının 256b varağında ve SE nüshanın 148b varağında bulunmaktadır.

Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik’ın Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 2309 numarada kayıtlı nüshasının³ 257b-258a varaklarında “Sıfat-ı Bahâr” başlığı ve altında on beyitlik bir manzume yer almaktadır. Bu kısmın matbu nüshada denk gelen yerine baktığımızda ise başlığın olmadığını, on beyitten sadece üçünün alındığını görmekteyiz.⁴

Matbaa baskısı nüshada kimi yerlerde metinden çıkarımlar kelime bazında kalmıştır. Nev’î Yahya’nın şiirlerinden örneklere geçişte yazma nüshalarda var olan “Eş’âr-ı şerîfelerinden nümûnedür.”⁵ ifadesi matbu nüshaya “Eş’ârından nümûnedür.”⁶ biçiminde dâhil edilmiştir.

Nâşirin matbu nüshaya yaptığı müdahalelerden biri de biyografilerin sıralanışını değiştirmektir. Mesela matbu nüshada 443. sayfada bulunan Taceddin Efendi biyografisi yazma nüshalardan R1 ve SE nüshalarındaki sıralamaya uymamaktadır.

Yazma nüshalardaki pek çok kelime muhtemelen baskı hatasıyla matbuya yansıtılırken farklı hale gelmiştir. Sıkça karşılaşılan bu duruma şu birkaç örneği vermek mümkündür:

- Rebûlevvelün on *sekizinci* günü⁷ – Rebûlevvelün on *birinci* günü⁸

¹ Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda “R1” biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

² Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda “SE” biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

³ Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda “E” biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

⁴ bk. Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 425.

⁵ bk. Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Topkapı Müzesi R. 1438 no’lu yazma vr. 259b, Selimiye Kütüphanesi 4702 no’lu yazma vr. 150b, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 2309 no’lu yazma vr. 257b.

⁶ Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 425.

⁷ Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Topkapı Müzesi R. 1438 no’lu yazma vr. 289a, Selimiye Kütüphanesi 4702 no’lu yazma vr. 170a, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 2309 no’lu yazma vr. 287b.

⁸ Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 476.

- Sene-i sâbika *evâhirinde*¹ – Sene-i sâbika *evvelinde*²
- Tokuz yüz *altmış* sekiz Rebûlevvel³ – Tokuz yüz *yetmiş* sekiz Rebûlevvel⁴

Matbu nüshada görülen dizgi hatalarından biri de aynı biyografinin mükerrer verilmesidir. Hamidli İslâm Efendi'nin (ö. Zilhicce 1003/ Ağustos-Eylül 1595) biyografisi sayfa 321 ve 394'te olmak üzere iki defa verilmiştir.⁵

Yukarıda değinilen metne müdahalelerden ve neşir esnasında gözetilen ilkelerin bilimsel niteliklere uygunluğuna duyulan kuşkudan dolayı matbu nüsha tenkitli metin kurma işlemine dâhil edilmedi.

Zahir Sıtkı Güvemli “İstanbul Kütüphanelerinde Hadâik-al-Hakaik Nüshaları” isimli makalede matbu nüshaya esas teşkil eden yazmanın muhakkak surette E nüshasının olduğunu iddia etmektedir.⁶ Takdim-tehirlerin birbirlerine denk gelmesi ve der-kenarların ikisinde de aynen bulunmasından hareketle bu kanıya vardığını belirtmektedir. Fakat yaptığımız nüsha incelemelerinde matbudaki söz konusu takdim-tehirlerin ve der-kenarların pek çok yazmada benzer şekilde yer aldığını gözlemledik. E nüshası baştan sona kadar matbu nüshayla karşılaştırıldığında ayrıntı denilebilecek yerlerde farklılıkların olduğu görülmektedir. Tenkitli metin için seçilen nüshalarda yazılı kısımlarda nadiren boş bırakılan yerler bulunmaktadır. Bunlardan E nüshasında 451a varakda Semîn Mehmed Efendi'nin (ö. 1042/1632-33) hayatı hakkında bilgi verilirken vefatından sonra medrese ve fetvasının intikal ettiği kişinin adı kısmı boş bırakılmıştır. Matbu nüshada ise bu boş bırakılan yerde “Emîr Efendi” yazmaktadır.⁷

E nüshası ile matbu nüsha arasında ayrıntıya giren pek çok farktan biri de Mollâcık Efendi biyografisinde görülmektedir. Bu biyografinin matbu nüshasında ilgili

¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Müzesi R. 1438 no'lu yazma vr. 290b, Selimiye Kütüphanesi 4702 no'lu yazma vr. 170b, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 2309 no'lu yazma vr. 288a.

² Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 478.

³ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Müzesi R. 1438 no'lu yazma vr. 147a, Selimiye Kütüphanesi 4702 no'lu yazma vr. 82b, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 2309 no'lu yazma vr. 142b.

⁴ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 230.

⁵ age, s. VII.

⁶ Güvemli, agm, s. 125-126.

⁷ Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 754.

şahsın bin otuz iki Rebûlevvel’inde Hezargrad’a kadı olduğu yazılıdır.¹ Burada “bin otuz iki” olarak bildirilen atama tarihi E nüshasında ise “bin otuz bir” şeklindedir.²

Birkaç örneğini verdiğimiz bu ayrıntı denebilecek nüsha farklılıkları matbu nüshaya muhakkak surette E nüshasının esas teşkil ettiği düşüncesinin yanlış olabileceğini göstermektedir. Metinlerdeki ortak farklılıklara ve benzer boşluklara bakarak matbu nüshaya bizim ortaya çıkarttığımız nüsha şeceresinin ikinci kolunda yer alan bir yazmanın esas teşkil ettiğini söylemek daha makul görünmektedir.

1.5.2. Yazma Nüshalar

Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik neşredildikten sonra sahasının en muteber eserleri arasına girmiştir. Nitekim klâsik Türk edebiyatı kaynakları ondan hep övgüyle söz etmiştir. Denebilir ki Taşköprü-zâde’nin *Şakâiku’n-nu’mâniyye*’sinden sonra en rağbet gören ulema tabakat kitabı Atâyî’nin zeylidir. Bu ilgiyi ispatlarcasına *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ın yazma eser kütüphanelerinde mevcut nüshalarının sayısı oldukça fazladır. Türkiye’deki ve yurtdışındaki kütüphanelerin kataloglarını taramak suretiyle elde ettiğimiz verilere göre *Zeyl-i Şakâik*’ın 34’ü tam, 18’i eksik olmak üzere toplam 52 yazma nüshası bulunmaktadır.

Söz konusu eser hacimli olduğu için bazı nüshaları iki, üç veya daha fazla cilt şeklinde tanzim edilmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı bu ciltler birbirinden ayrılmış ve çoğu zaman bu hususa dikkat edilmeden kütüphane kayıtlarına işlenmiştir. Bu yüzden eserin sadece bir cildinden ibaret olduğu halde tüm esermiş gibi kütüphane kataloglarına kaydedilen pek çok nüsha bulunmaktadır.

Zeyl-i Atâyî’nin birkaç nüshası da bazı tabakalar veya biyografiler çıkartılarak istinsah edilmiştir.

Bu iki nedenden dolayı nüshaların tavsifini “Tam nüshalar” ve “Eksik nüshalar” biçiminde tasnif ederek sunmayı uygun gördük.

Ayrıca nüshaların tetkik ve tavsifini kolay hale getirmek için aynı nüshanın ciltleri oldukları halde farklı nüshalar şeklinde kaydedilen yazmaları tek başlık altında topladık.

¹ age, s. 667.

² Nev’î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü, No. 2309, vr. 398b.

1.5.2.1. Yazma Nüshaların Tavsifi¹

1.5.2.1.1. Tam Nüshalar

a. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü no. 1438 (R1): 265 x 169 milimetre ebatlarındadır. 468 varak metin ve 4 varak fihristten müteşekkildir. Siyah deri cilt; mülevven tarzda, üstten ayırma, salbekli, Rûmî şemselidir. Fihristten sonra gelen boş 2 varakta farklı bir yazıyla düzensiz bir fihrist tanzim edilmiştir. Bunun muhtemel nedeni nüshaya sahip kişinin kendisince önemli gördüğü bölümlerin sayfa numaralarını belirlemek istemesidir. 29 satır olarak ince, aharlı bir kâğıda düzgün, okunaklı talik yazı ile yazılmış. Serlevha bölümü tezhibe hazır hale getirilmiş ancak müzehhep değildir. Diğer bölüm geçişlerinde de herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Tüm sayfalarında yaldızsız cedvel çekilmiş. Metin siyah mürekkeple, bölüm başlangıçları, biyografi başlıkları, şiir-nesir geçişleri kırmızı mürekkeple yazılmış. Secilerin olduğu yerlere kırmızı iri noktalar konmuş; seciyi oluşturan kelimelerin, ayet ve hadislerin, eserlerin, özel isimlerin üst tarafına kırmızı mürekkeple çizgi çizilmiş ancak buna tüm eser boyunca riayet edilmemiştir. Tüm sayfalarda rekabe kaydı bulunmaktadır. Biyografisi yazılan şahsiyetlerin esas isimleri kırmızı mürekkeple, başlık açılmadan metin içerisine, nisbeleri ise metnin yan tarafına yazılmış. Ender de olsa der-kenarlar barındırmaktadır. Nüshanın sonunda “Kemile bi-‘avni’llâhi te‘âlâ fi evveli rebî‘u’l-âhir sene 1044. Harrerehu el-fakîr ‘Atâ’u’llâh el-Kâzî bi-Üsküb gafere lehu” şeklinde ketebe kaydı mevcuttur. Fakat bu yazma müellif hattı değildir çünkü 11. tabakanın sonunda, der-kenarda yer alan Nev‘î-zâde’ye ait kaydın hemen altına “Nüvişte şüd 13 Receb 1071” notu işlenmiştir. Buna göre istinsah tarihi 14 Mart 1661’dir. Nüshanın bazı yerleri haşarat tarafından zarara uğratılmış ancak yazılı yerlerde herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Harrerehu el-fakîr Atâ’ullâh el-Kâzî bi-Üsküb gafere lehu.

b. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 2309 (E): 255 x 180 – 195 x 95 mm. dış ve iç boyutlarındadır. Mıklepli, şemseli,

¹ Sayısı az olan yurt dışındaki nüshaların tavsifinde Türkiye yazmaları toplu elektronik katalogu ve ilgili kütüphanelerin yayımlanmış kataloglarındaki verilerden istifade edilmiştir.

yaldızları dökülmüş, kahverengi meşin ciltlidir. 5 varak fihrist ve 463 varak metinden ibarettir. Sarı renkli âbâdî kâğıt kullanılmış. Bu renk tüm nüsha için geçerli olmayıp bazı sayfalarda sarının değişik tonları görülmektedir. Ayrıca yeşil ve kırmızı renk sayfalar bulunmaktadır. İslendiği için kararmış ve yazıları okunaklılığını kaybetmiş sayfaları da mevcuttur. 33 satır halinde düzgün bir talik yazı ile yazılmış. Okunması zor bazı kelimelerde harekeler konulmuş. Tabakaların başındaki ilk çift sayfa yaldızsız cedveli, diğer sayfalar ise cedvelsizdir. Söz başlarında kırmızı, metinde ise siyah belirgin bir mürekkep kullanılmış. Biyografisi verilen kişilerin esas ismi metnin içerisine, nisbeleri ise metnin yanına yazılmış. Secilerin olduğu yerlere kırmızı noktalar konulmuş. Konu geçişlerinde, Arapça ve Farsça ibarelerde üst taraf kırmızı çizgiyle çizilmiş. Rekabe kaydı bazı sayfalarda mevcutken bazı yerlerde bulunmamaktadır. Derkenarlar ender bulunup tarihi olayların anlatıldığı yerlerde artmaktadır. Pehlivan-zâde Mehmed Bekâyî Efendi tarafından istinsah edilmiş. Nüshanın sonunda yer alan istinsah kayıtlarına göre 10. tabakanın 1058 senesinin Safer’inde (Şubat-Mart 1648), 11. tabakanın 1058 senesinin Cemâdiyelâhire’inde (Haziran-Temmuz 1648), 12. tabakanın 14 Cemâdiyelâhire 1054 (18 Ağustos 1644) perşembe gününde, 13. tabakanın 27 Cemâdiyelâhire 1051 (3 Ekim 1641) perşembe gününde, 14. tabakanın 8 Zilka’de 1052 (28 Ocak 1643) Pazar gününde, 16. tabakanın 5 Şaban 1058 (25 Ağustos 1648) pazartesi gününde, 17. tabakanın 4 Cemâdiyelûlâ 1053 (21 Temmuz 1643) pazartesi gününde istinsahı tamamlanmıştır. Bazı yerlerde düzeltmeler yapıp (صح) işaretinin konulmasından nüshanın tashih edildiği anlaşılmaktadır. Nüsha sonunda sekiz biyografi taslağı ve diğer nüshalarda metin içerisinde geçen Farsça bir manzume bulunmaktadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Hudâ ân-râ dehed ‘âlî-merâtib

Ki hânend Fâtiha ber-hakk-ı kâtib

c. **Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi no. 22 Sel 4702 (SE):** Dış boyutu 255 x 165, iç boyutu ise 200 x 130 mm’dir. Sırtı meşin, zencirekli, miklepli, şemsesiz açık kahverengi ciltlidir. 275 varak, 35 satırdır. Cildin iç tarafında ebru süslemeler mevcuttur. Zahriyesinde Seyyid Mustafa Çelebi’ye ait bir mühür ve Mehmed Emin Silâhdâr-zâde’ye ait temellük kaydı bulunmaktadır. Aynı sayfada “Bu nüsha-ı latîfeye bazı kibar hizmet idüp tashih eylemişler. Hevâmişinde olan rikâ’ hatlar Cezmî merhûmundur. Gâyet güzel nüshadır.” biçiminde bir not vardır. Bunun

yukarısında ise eserin muhtemelen müellif hatlı bir nüsha ile karşılaştırılıp düzeltmeler yapıldığını gösterir bir tashih kaydı yer almaktadır. Zahriyeden sonra sekiz sayfa boyunca düzgün bir fihrist çizilmiştir. Son tabakada devlet ricalinden önce gelmesi gereken Nev'î-zâde'ye ait bir kaside ketebe kaydından sonraya konulmuş. Ketebe kaydına göre 1076 Rebiülâhir'inin (Ekim-Kasım 1665) ortalarında Seyyid Mustafa b. Seyyid Mehmed (Nuh Emîr-zâde) tarafından istinsah edilmiştir. Aynı şahıs Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları numara 485'te ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Beşir Ağa Bölümü numara 477'de kayıtlı nüshaların da çoğaltıcısıdır. Talik kırması bir hat ile yazılmış. Çift kuzulu cedvellidir. Aharlı, krem rengi kâğıt kullanılmıştır. Ser-levhada süsleme yoktur. Söz başları kırmızı, diğer yerler soluk siyah mürekkeple yazılmıştır. Der-kenarlar mevcut. Fiziksel açıdan iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Ömr ü devlet müterakkî azamet rûz-efzûn

Câh u şevket mütezâif dem-i ikbâl mezîd

d. Sadberk Hanım Müzesi Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları no. S.H.M.H.K.Yaz. 485 (HK): Dış boyutu 260 x 150, iç boyutu ise 190 x 95 mm'dir. Mıklepsiz, şemsesiz, mor rengi bez ciltlidir. Cildin iç yüzü ebru işlemelidir. Yazmanın başında 5 varaklık cetvelsiz, özensiz, sadece siyah mürekkep kullanılan bir fihrist mevcuttur. Zahriyede Ali Rüşdî Efendi'ye ait bir temellük kaydı ve mühür bulunmaktadır. 37 satırlı 253 varaktır. Krem rengi aharlı kâğıt kullanılmıştır. İlk sayfalar düzenli bir nesih yazı ile yazılmış. Son kısımda ise talik kırması bir yazı görülmektedir. Ser-levhalar mevcut değildir. Sayfalara cetvel de çekilmemiş. Rakabe kaydı tutulmuş. Sözbaşlarında kırmızı mürekkep kullanılmış. Der-kenarlar ender bulunmaktadır. Sondaki ferağ kaydına göre bu nüsha 1077/1666-67 senesinde Nuh Emîr-zâde Seyyid Mustafa tarafından istinsah edilmiştir. Seyyid Mustafa Efendi, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi numara 4702'de ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Beşir Ağa Bölümü numara 477'de kayıtlı nüshaların da müstensihidir. Ferağ kaydının soluna eserin yazılış senesini veren, sağına ise gününü belirten birer beyit yazılmıştır. Bu beyitlerden söz konusu müstensihin edebiyata yatkın olduğu da anlaşılmaktadır. Yazmanın ilk sayfalarında ıslanma izleri vardır fakat diğer sayfalar iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Bi-hamdi'llâh temâm oldı hadâik

Yazıldı şevk-ıla *Zeyl-i Şakâik* (1077)

e. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü no. 1441

(R2): Dış ve iç ebatları 270 x 170 ve 187 x 98 milimetredir. Aharlı, kavuniçi renkli, ince bir kâğıt kullanılmış. Salbekli şemseli, şemseli mıklepli, zencirekli siyah deri ciltlidir. Cildin iç tarafı ebrularla süslenmiş. Cilt içi vişneçürüğü rengindedir. Başta 8 varak altın yaldızlı cetvelli, oldukça özenle hazırlanmış bir fihrist bulunmaktadır. Zahriyede Sultan Mahmud tuğralı bir mühür mevcuttur. 31 satırlı 462 varaktır. Eserin başında tezhipli, oldukça güzel görünümlü bir ser-levha çizilmiş. Tabaka başlarında ser-levha yoktur. Tüm sayfalarda yaldızlı cetveller çekilmiş. Ayak kaydı her sayfada var. Okunaklı, özenli bir nesih hat ile yazılmış. Söz başları kırmızı, diğer yerler siyah mürekkeple kaleme alınmıştır. Der-kenarlar oldukça az sayıdadır. Metin sonunda Atâyî'nin telif kaydı yoktur fakat istinsah kaydı mevcuttur. Buna göre 10 Cemâdiyelâhir 1081 (27 Ağustos 1670) tarihinde Mehmed b. Ahmed tarafından çoğaltılmıştır. Sanat değeri olan bir nüshadır. Fiziksel açıdan oldukça iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Halleda'llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedi'l-ebedîn âmîn.

f. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü no. 1440 (R3):

Dış ve iç ebatları 245 x 153 ve 180 x 90 milimetredir. Mıklepsiz, salbekli şemseli, zencirekli siyah deri ciltlidir. Zahriyede izi tam çıkmamış iki mühür bulunmaktadır. Başta 9 varaklık bir fihrist mevcuttur. Fihristin sonunda Sultan Mahmud tuğralı bir mühür vardır. 35 satırlı 482 varaktır. Eserin başlangıcına tezhipli, yaldızlı bir ser-levha işlenmiş. Tabaka başlarında ser-levla görülmemektedir. Hatta tabakalar sayfanın ortalarında veya sonlarında başlayabilmektedir. Kırık talik hat ile yazılmış. Saman rengi aharsız bir kâğıt kullanılmış. Yaldızlı cetveller çekilmiş. Tüm sayfalarda rakabe kaydı tutulmuş. Söz başları kırmızıdır. Nisbeler de kırmızı mürekkeple yazılmış. Der-kenarlar ender bulunmaktadır. Metnin sonunda Atâyî'nin müellif kaydı yoktur. Sadece son kelimenin yan tarafına "Ketebehü el-fakîr İbrahim Bezmî" notu işlenmiştir. Bu yüzden nüshanın yazılış tarihi belli değildir. Sanatsal değeri olan bir yazmadır. Fiziksel açıdan iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehemmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer.

g. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi no. E.H. 1213 (T): Dış ve iç ebatları 290 x 172 ve 220 x 100 milimetredir. Geometrik şemseli miklepli, salbekli geometrik şemseli, zencirekli koyu kahverengi ciltlidir. Cildin içi vişneçürüğü rengindedir. Vikayede Seyyid İbrahim el-Hüseyinî'ye ait temellük kaydı vardır. Aharlı, açık krem rengi, ince bir kâğıt kullanılmış. Başta 8 varaklık yaldızlı cetvelli, çizgisiz fihrist bulunmaktadır. Bu fihristin diğer nüshalardaki fihristlerden farkı alfabetik sırayla tertip edilmesidir. Zahriyede Hacı Ebubekir b. Mustafa'ya ait temellük kaydı mevcuttur. 33 satırlı 403 varaktır. Metnin başında ser-levha açılmış ancak tezhip edilmemiştir. Tüm sayfalarda yaldızlı cetveller çekilmiştir. Tabaka başlarında ser-levha açılmamıştır. Okunaklı, özenli bir talik yazı ile yazılmıştır. Söz başları ve nisbelerde sürh mürekkep kullanılmıştır. Metnin sonunda herhangi bir telif veya ferağ kaydı mevcut değildir. Bu nedenle yazılış tarihi belli değildir. Eserde az hata görülmesi, gerekli yerlerde metne müdahale edilmiş olması müstensihin kültür düzeyinin yüksek olduğunu işaret etmektedir. Muhtemelen bir hükümdar için istinsah edildiği için estetik değeri ön planda olan bir nüshadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Halleda'llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedî'l-ebedîn âmîn.

h. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Reisülküttab (Aşir Efendi) Bölümü No. 649 (RE): 258 x 170 mm dış ve 185 x 95 mm iç ebatlarındadır. Zencirekli, şemseli, miklepli siyah meşin ciltlidir. Vikayeye "Tarih" ve "Zeyl-i Şakâik" yazılmış. Boş bir varaktan sonra fihrist gelmektedir. Ser-levhalı, yaldızlı cetvelli, kırmızı-siyah mürekkepli, özenle çizilmiş bir fihristi vardır. Zahriyede Reisülküttab Mustafa Emin Efendi'ye ait bir vakıf mührü yer almaktadır. 25 satırlı 641 varaktır. Samanî renk, aharlı, ince bir kâğıt kullanılmış. Talik kırması, özenli, okunaklı bir hat ile yazılmış. Mukaddimesi ve tabakalarında müzehhep ve mülevven ser-levhalar çizilmiş. Tüm sayfalarında altın yaldızlı cetveller mevcuttur. Şiirlerin olduğu yerler yaldızlı çizgiler yardımıyla belirginleştirilmiş. Söz başlarında kırmızı, diğer yerlerde siyah mürekkep kullanılmış. Secilerin olduğu yerlere kırmızı noktalar konulmuş. Rakabe kaydı bazı sayfalarda varken bazılarında yoktur. Kâmil bir nüshadır. Nüshanın sonunda kısa bir istinsah kaydı bulunmaktadır. Buna göre nüshanın istinsahı 18 Cemadiyelâhir 1090 (27

Temmuz 1679) tarihinde tamamlanmıştır. Fiziksel açıdan oldukça iyi durumda olan bir yazmadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: ... fî seneti’l-mezkûr. Kad-temme fî 18 Cemâdiyelâhir sene tis’în ba‘de elf.

i. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ragıp Paşa Bölümü No. 1010 ve 1011 (RA1): No. 1010’un dış ve iç boyutları 230 x 130, 170 x 80 mm, No. 1011’in ise 230 x 130, 170 x 70 mm’dir. Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloğunda iki ayrı nüsha şeklinde kayıtlıdır fakat ikisi aynı nüshanın birer cildir. Bu hükme varmamızın nedeni iki nüshanın aynı fiziksel vasıfları taşımaları ve bir araya geldiklerinde tüm eseri tam olarak vermeleridir. 1010 I. cilt, 1011 ise II. cilttir. İkisinin dış cildi aynı vasıflarda olup koyu kahverengindedir. 1010, 25 satırlı 393 varaktır. 10,11 ve 12. tabakaları içermektedir. 1011 ise 25 satırlı 379 varaktır. 13, 14, 15, 16 ve 17. tabakaları hâvîdir. 1011’in varak numaraları 1010’un kaldığı yerden, yani 394’ten başlamakta 772’de bitmektedir. Her ikisinin başında 6 varaklık bir fihrist bulunmakta ve bunlar sadece kendi ciltlerini göstermektedir. Diğer pek çok vasıf her iki cilt için aynı olup şöyle özetlemek mümkündür: talik kırması hat ile yazılmışlardır. Saman rengi aharlı kâğıt kullanılmıştır. Her sayfada çifte kuzulu, yıldızlı cetvel çekilmiştir. Söz başları sürh mürekkeplidir. Diğer yazılarda siyah mürekkep kullanılmış. Eser başına ve tabaka başlarına mülevven ve müzehheb ser-levhalar işlenmiş. Tabaka bitiminde sayfanın boş kalan kısmı tezhip edilmiştir. Zahriyede ve son sayfada Mehmed el-Medğûbîn adına mühür bulunmaktadır.

I. cildin sonunda herhangi bir kayıt mevcut değildir. Fakat II. cildin sonunda bir ferağ kaydı yer almaktadır. Bu kayda göre nüsha Mustafa b. Hüseyin tarafından 1165/1751-52 yılında istinsah edilmiştir.

I.Cilt

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: Boyalı Vezir Mehmed Çelebi nişâncı şüd, sene 997.

II.Cilt

Baş: Tabakât-ı sîzdehüm ez-tabakât-ı ...
Son: Kara Çelebi-zâde fî Safer sene.

j. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ragıp Paşa Bölümü No. 1013

(RA2): Dış ve iç boyutları 290 x 180 ve 200 x 110 milimetredir. Koyu kahverengi meşin ciltlidir. Başta 12 varaklık, bazı kısımları boş, kırmızı çizgili fihrist bulunmaktadır. Zahriyede Ragıp Paşa koleksiyonu *Zeyl-i Şakâik* nüshalarında görülen Mehmed Medğûbîn'e ait mühür bulunmaktadır. Bu mühür metnin sonuna da basılmıştır. Zahriyede silik bir mühür daha mevcuttur. 29 satırlı 469 varaktır. Metin başında ve tüm tabaka başlangıçlarında müzehhep ve mülevven ser-levhalar işlenmiştir. Sayfanın sonuna denk gelen tabaka başlarında da tezhipli ser-levhalar görülmektedir. İlk 8 varakta yaldızlı, diğer varaklarda kırmızı tek çizgili cetvel çekilmiştir. Özensiz bir talik hat ile yazılmıştır. Metnin sonlarına doğru yazı iyice özensiz hale gelmektedir. Müellif hatlı yazmada var olan der-kenarlar bu nüshada da vardır. Atâyî'nin metin sonundaki telif kaydı sonda yer almaktadır. Fakat yazmanın müellif hatlı olduğunu işaret edecek başkaca deliller yoktur.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Harrerehu el-fakîr Atâ'ullâh el-Kâzî bi-Üsküb gafere lehu.

k. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ayasofya Bölümü No. 3181

ve 3182 (AY): Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloğunda 3181 numaralı nüsha sehven 3481 biçiminde kayıtlıdır. Burada ayrıca 3181 ile 3182 iki ayrı nüsha şeklinde görülmektedir. Fakat aynı nüshanın birer cildirler. Her iki nüshanın dış ve iç boyutları aynı olup 260 x 140, 170 x 75 milimetredir. Ciltleri de aynı vasıflardadır. Miklepli, kahverengi meşin ciltlidirler. Ciltlerin iç yüzünde ebru süslemeler mevcuttur. 3181'in vikayesine "en-Nısfu'l-evvel min-Hadâiku'l-hakâik, 25 ta'lîk" notu yazılmış. 3182'nin vikayesinde ise "en-Nısfu's-sânî min-Hadâiku'l-hakâik, ta'lîk 25" yazısı işlenmiş. Her iki nüshanın da başında sadece o cildin münderecatını gösteren bir fihrist yer almaktadır. Bu fihrist kırmızı ve siyah mürekkeple, düzgün kırmızı çizgilerle, özen gösterilerek çizilmiştir. 3181'in zahriyesinde Sultan Mahmud'un tuğrasının olduğu bir vakıf mührü ve küçük, silik bir başka mühür bulunmaktadır. Hükümdar tuğralı mühür altında Şeyh-zâde Ahmed Efendi tarafından Haremeynü's-şerîfeyn'de (Mekke ve Medine) yazılan ve bu nüshanın Sultan Mahmud tarafından vakfedildiğini belirten bir kayıt yer almaktadır. 3182'nin zahriyesinde de aynı mühür ve kayıtlar var. Sadece fazladan küçük, silik bir mühür mevcut. 3181 numaralı yazma 387, 3182 numaralı

yazma ise 380 varaktır. Her iki cildin satır sayısı 25'tir. Aharlı, koyuluk ve açıklığı yer yer artıp azalan sarı renk bir kağıt kullanılmış. Okunaklı, düzgün bir rika hat ile yazılmış. Tezhipli ser-levhalıdır. Ciltlerin ilk sayfalarına çift kuzulu, altın yaldızlı cetvel çizilmiş fakat diğer sayfalarda tek kırmızı çizgiden ibaret bir cetvel çekilmiş. Söz başlarında kırmızı mürekkep kullanılmış. Önemli yerlerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiş. Normal ifadelerde belirgin bir siyah mürekkep kullanılmış. Takibe kaydı tüm sayfalarda görülmektedir. 3181 numaralı nüsha eserin başından başlayıp 12. tabaka olan Sultan III. Murad döneminin sonunda bitmektedir. 3182 ise 13. tabaka olan Sultan III. Mehmed devrinden itibaren başlamakta ve eserin sonuna kadar devam etmektedir. Her iki ciltte de varak numaraları bulunmamaktadır. Sonradan kurşun kalemle bazı sayfalara numara verilmiş. Her iki cildin sonunda da herhangi bir istinsah kaydı mevcut değildir.

I. Cilt

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mustafa Efendi ilâ âhiri'd-devleti'l-aliyye.

II. Cilt

Baş: Tabakât-ı sîzdehüm ez-tabakât-ı ...

Son: Halleda'llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedi'l-âbâdîn âmîn.

I. Bayezid Devlet Kütüphanesi No. 5000 (B): Dış boyutları 300 x 210 milimetredir. Şemsesiz, miklepsiz, tezhipsiz, mor renkli bez ciltlidir. Başta 8 varaklık özenli tutulmuş bir fihrist bulunmaktadır. Fihristin kâğıdı metin kâğıdından daha koyu renklidir. Başta ve sonda nüshanın Sultan Abdülmecid'in annesi Bezm-i Âlem Sultan tarafından vakfedildiği kaydı mevcuttur. İki cilt halinde oluşturulmuştur. 10, 11 ve 12. tabakalar I. ciltte; 13, 14, 15, 16 ve 17. tabakalar II. ciltte yer almaktadır. I. cilt 275 varak, II. cilt ise 279 varaktır. Her iki cildin satır sayısı 25'tir. Birinci cildin sonunda yazımının 1249/1833-34 yılında tamamlandığı kaydedilmiştir. II. cildin sonunda "Birçok seneden sonra bi-'avni'llâhi te'âlâ halâs müyesser oldu." cümlesi ve 1250/1834-35 yılında Derviş Seyyid İsmail (Zâkir Hâfız Dede) tarafından istinsah edildiğini bildirir kayıt bulunmaktadır. Cilt başları mülevven ser-levhalıdır. Tüm sayfalar kırmızı çizgili cetvellidir. Söz başları sürh mürekkeptir. Diğer yazılarda siyah mürekkep kullanılmıştır. Rakabe kaydına riayet edilmiştir.

I.Cilt

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Dâme fî makâmihî ilâ âhiri’d-devle.

II.Cilt

Baş: Tabakât-ı sîzdehüm ez-tabakât-ı ...

Son: Nefy olındı, fî şehri Safer 1044.

m. Bayezid Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi Bölümü No. 2422 (VE):

Dış ve iç boyutları 270 x 170 ve 200 x 100 milimetredir. Salbekli Rûmî şemseli, miklepli, siyah meşin ciltlidir. Miklebi kırık vaziyettedir. Başta 5 varaklık cetvelsiz, çizgisiz, kırmızı-siyah mürekkepli bir fihrist mevcuttur. Zahriyede Hacı Mustafa oğlu Veliyyüddin Efendi’ye ait bir teslim kaydı ile iki mühür bulunmaktadır. Ebatları ve münderecatı farklıdır ancak her iki mühür de Veliyyüddin Efendi’ye aittir. Biri Veliyyüddin Efendi’nin şahsî mührü diğeri ise 1175/1761-62 tarihli vakıf mührüdür. Zahriyede alt tarafta Mehmed Hamdî Efendi’ye ait bir mühür daha vardır. 33 satırlık 538 varaktır. Aharlı, krem rengi Venedik türü kâğıt kullanılmış. İlk varakta altın yaldızlı cetvel mevcuttur fakat diğer sayfalara kırmızı, tek çizgili cetvel çekilmiş. Tezhipli, renkli bir ser-levha ile başlıyor. Tüm tabakalarda ser-levha mevcuttur. Okunaklı, özenli bir talik yazı ile yazılmış. Çoban kaydı bulunmaktadır. Söz başları ve biyografi nisbeleri kırmızıdır. Diğer yerlerde belirgin bir siyah mürekkep kullanılmış. Nüsha sonunda derkenarda Atâyî’ye ait telif kaydı vardır fakat bunun dışında herhangi bir ferağ kaydı bulunmamaktadır. Bu yüzden istinsah tarihi ve müstensihî belli değildir.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Maḥdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer sene.

n. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi No. 37 Hk 3027 (KAS): 272 x 160 –

220 x 105 mm dış ve iç boyutlarındadır. Şemseli, zencirekli, vişneçürüğü meşin ciltlidir. Saman sarısı renk, filigranlı kâğıt kullanılmış. 364 varak metin ve 7 varak fihrist bulunmaktadır. 33 satır, okunaklı bir talik yazı ile yazılmış. Ser-levhası müzehhebtir. Tüm sayfalarda cedvel bulunmaktadır. Söz başları ve nisbelerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Nisbeler eserin yan tarafında yer almakta. Diğer nüshalarda genelde secilerin sonuna da konan kırmızı noktalar bu nüshada sadece mısra ve cümle sonlarına

konulmuş. Bazı sayfalarda der-kenarlar bulunmaktadır. Bazı biyografiler sayfanın yanına yazılmış. Fihrist bulduran nüshalarda bu fihrist genelde eserin içeriğine göre sıralanmışken bu nüshanın fihristinde ise önce tabakalar ve tabakaların alt başlıkları sıralanmış, sonra da eserde biyografisi bulunan şahsiyetlerin isimleri alfabetik sıraya göre dizilmiş. Eserin genelinde rekabe kaydına uyulmuş. Nüshanın sonunda istinsah kaydı yer almamaktadır. Nüshanın ilk sayfaları iyi durumda ancak son sayfalarda nemlenme kaynaklı lekeler mevcuttur. Nüshanın sonunda Bostân-zâde Yahya bin Mehmed, Edhem-zâde Mustafa, Benli Abdu'l-Ganî, Mollâ Çelebi, Zeyrek-zâde Yûnus, Bülbül-zâde Abdu'llâh'ın muhtasar terceme-i hâli ve Arapça bazı biyografik bilgiler yer almaktadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Sultan Murad 'âlem-i âhirete intikâl eyledi.

o. Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi no. 895 (KAY1): Dış ve iç boyutları 265 x 167 ve 183 x 96 mm. Şemseli, miklepli vişneçürüğü meşin ciltli. Cildin iç tarafında ebru süslemeleri bulunmaktadır. Açık krem rengi, aharlı, ince kâğıt kullanılmış. Başta düzenli bir şekilde çizilmiş bir fihrist vardır. Fihrist ve zahriyeye de sayfa numarası verilmiş, toplamda 551 varak. 31 satır. İlk ve son sayfada "el-Hac Halil Efendi Kayseri-1164" şeklinde bir vakıf mührü bulunmakta. Zahriyede Mîr Süleyman Efendi adına 1129/1716-17 tarihli bir temellük kaydı yazılmış. Rikaa (icâzet) yazı tarzı kullanılmış. Ser-levhalar müzehheb ve mülevven. Tüm sayfaları yıldızlı cedvelli. Söz başlarında kırmızı mürekkep kullanılmış. Nüshaların genelinde olduğu gibi şahısların nisbeleri isimlerin yan tarafına yazılmış. Tüm sayfalara rekabe kaydı işlenmiş. İlk sayfalarda paslanma mevcut. Bunun dışında fiziksel olarak iyi durumdadır. Yer yer der-kenarlar görülmektedir. Sayfanın herhangi bir yerinde istinsah kaydı bulunmamaktadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Kara Çelebi-zâde fî şehr-i Safer el-hamdü li'llâhi 'ale'l-itmâm.

p. Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi no. 938 (KAY2): Bu nüsha Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloğunda bulunmamaktadır. Nüshanın dış boyutları 255 x 156 mm. metin boyutu ise 197 x 103 mm. Şemseli, salbekli, zencirekli, miklepli vişneçürüğü-kırmızı deri ciltli. Miklebi de şemseli. 6 varak fihrist, 563 varak metinden müteşekkildir. 29 satırlı sayfa düzeni vardır. Aharlı krem rengi kâğıt

kullanılmış. Okunaklı düzgün bir talik yazı ile yazılmış. Çift kuzulu cedvel çekilmiş. Ser-levha müzehhep ve mülevvendir. Nüshanın her yerinde tezhibe önem verildiği anlaşılmaktadır. Söz başları ve nisbeler kırmızı mürekkeple yazılmış. Başta ve sonda Mehmed Râşid bin Ca‘fer Fevzi’ye ait vakıf mührü bulunmaktadır. Rekabe kaydına tüm sayfalarda uyulmuş. Der-kenarlar ender görülmektedir. Baştaki fihrist oldukça düzgün çizilmiş, fihristin başında küçük bir süsleme mevcuttur. Nüshanın sonunda “Temme’l-kitâb ‘alâ yedi ez‘afi’l-‘ibâd es-Seyyid Abdullah eş-Şehîr bi-‘İbâd-zâde min-yevmi’t-tâsi‘ ve’l-‘ışrîn min-cemâdiye’l-ûlâ li-sene tis‘a ve tis‘în ve elf...” biçiminde bir istinsah kaydı yer almakta. Bu kayda göre nüsha Seyyid Abdullah İbâd-zâde tarafından 29 Cemâdiyelûlâ 1099 (1 Nisan 1688) tarihinde istinsah edilmiştir. Nüshanın cildi, sayfaları ve yazıları oldukça iyi durumdadır. Kullanılan yıldızlardan, tezhipten nüshanın önemli bir şahsiyet için çoğaltıldığı intibayı uyanmaktadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Min-yevmi’t-tâsi‘ ve’l-‘ışrîn min-cemâdiye’l-ûlâ li-sene tis‘a ve tis‘în ve elf.

q. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 1201 (İÜ):

Dış 268 x 145, iç 190 x 80 milimetre ebatlarındadır. Zencirekli, salbekli şemseli, miklepli siyah deri ciltli. Miklebi de şemselidir. Cildin mahfazası da var. Fakat cildin alt kapağı kopmuş durumdadır. Başta müzehhep, altın yıldızlı, pek düzenli 14 varaklık bir fihristi mevcuttur. 33 satırlı 416 varaktır. Kavuniçi renkli, ince bir kâğıt kullanılmış. İnce, okunaklı, özenli bir talik yazı ile yazılmıştır. Söz başlarına altın tozu dökülmüş. Şahısların nisbeleri yazılırken kırmızı mürekkep kullanılmış. Tüm sayfaları yıldızlı celvellidir. Rakabe kaydı mevcuttur. Eserin yazımından sonra bir varak fazla anlatım bulunmaktadır. Bu fazla varakta başka kişilerin hâl tercemeleri vardır. el-Mevlâ Monla Çelebi hâl tercemesi ile bitmektedir. *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmiletî’ş-şakâik* metni sonunda istinsah kaydı yer almaktadır. Buna göre bu yazma 1116 Safer’inde (Haziran-Temmuz 1704) Mehmed b. Mustafa tarafından çoğaltılmıştır. Bu nüshanın cildi, fihristi ve sayfalarındaki tezhipten, yazılarına gösterilen özenden önemli bir şahıs için istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: alâ Muhammedin ve alâ âlihi ve ashâbihi ve etbâ‘ihi ecma‘în.

r. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Efendi Bölümü No. 1284 (BV): 290 x 180 – 215 x 104 mm. dış ve iç boyutlarındadır. Mıklepli, kenarları siyah meşin, üstü kadife ciltlidir. Başta 7 varak düzgün tutulmuş bir fihrist bulunmaktadır. Zahriyesinde *Şakāiku'n-nu'māniyye*'ye yazılan tercüme ve zeyiller hakkında bilgi notu yazılıdır. Vehbi Efendi'ye ait mühür görülmektedir. 29 satırlı 522 varaktır. Özensiz bir nesih hat ile yazılmıştır. Söz başlarında kırmızı, diğer yerlerde siyah mürekkep tercih edilmiştir. Tüm sayfalara tek kırmızı çizgiden oluşan cetvel çekilmiştir. Açık kavuniçi renkli, aharlı, ince bir kâğıt kullanılmış. Ser-levha çizilmiş ancak tezhip edilmemiştir. Takip kaydına riayet edilmiştir. Metin sonunda tutulan ferağ kaydına göre 1077/1666-67 yılında Hasan Abbas el-Hüseynî tarafından istinsah edilmiştir. Bu haliyle en eski yazma nüshalarından biridir.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer.

s. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Fatih Bölümü No. 4318 (F1): 270 x 170 – 180 x 90 mm. dış ve iç boyutlarındadır. Soğuk şemseli meşin ciltlidir. Başta 8 varak özenli tutulmuş fihrist mevcuttur. 31 satırlı 447 varaktır. Okunaklı bir nesih yazı ile yazılmıştır. Söz başlarında kırmızı, diğer yerlerde siyah mürekkep kullanılmıştır. Krem rengi, aharlı, kalın bir kâğıdı vardır. Çift kuzulu, yıldızlı cetvellidir. Rekabe kaydına riayet edilmiştir. Müzehhep ve mülevven ser-levhalar kullanılmıştır. Zahriyesinde hükümdar tuğralı bir mühür bulunmaktadır. Ender sayıda der-kenarı vardır. Metin sonunda yer alan istinsah kaydına göre Mehmed b. Ahmed tarafından çoğaltılmıştır. Bu kayıta herhangi bir tarih yazılmış değildir. İstinsah tarihi belli değildir. Nüsha fiziksel olarak iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer.

t. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Fatih Bölümü No. 4319 (F2): Dış boyutları 203 x 118 milimetredir. Nüshanın başında 19 varaklık düzenli bir fihrist mevcuttur. Üstü kumaş kaplı, mıklepli, şemseli koyu kahverengi ciltlidir. 21 satırlı 546 varaktır. Saman renkli, ipek Semerkandî kâğıt kullanılmıştır. Ser-levha görülmemektedir. Tüm sayfalarda tek kırmızı çizgiden oluşan cetvel çekilmiştir. Söz başları kırmızı, diğer yerler siyah mürekkeple yazılmıştır. Düzgün, okunaklı bir nesih

yazısı vardır. Özellikle ilk sayfalarda oldukça fazla der-kenarı vardır. Metnin sonunda ketebe kaydı mevcuttur. Buna göre Mustafa b. Hüseyin tarafından 1092/1681-82 yılında istinsah edilmiştir. Fiziksel olarak iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer 1044.

u. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Bölümü No. 853 (HH): Bu nüsha Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloğunda bulunmamaktadır. Başında veya sonunda bir fihrist yer almamaktadır. 29 satırlık 336 varaktır. Zahriyede bu nüshanın Edirne Muradiye Dârülhadisi’nde yazıldığını bildiren bir kayıt mevcuttur. Burada yazmanın istinsah tarihi lugaz tarzında bildirilmiştir. Balköpüğü renkli, kalın kâğıt kullanılmıştır. Düzgün bir talik kırması yazı ile yazılmıştır. Tüm varaklarda takibe kaydı tutulmuştur. Tabaka başlarında ser-levha görülmemektedir. İlk sayfada tek çizgiden oluşan bir cetvel vardır. Diğer sayfalar cetvelsizdir. Vikayede tabakaların sayfa numaralarını gösteren notlar yazılmış. Söz başlarında sürh mürekkep kullanılmıştır. Metin sonunda ketebe kaydı tutulmamıştır. Bu yazmanın istinsah tarihi belli değildir. Fiziksel olarak yıpranmış durumdadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Nefy olındı, fî Receb sene selâse ve erba‘în ve elf.

v. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Beşir Ağa Bölümü No. 477 (BA1): Dış ve iç boyutları 283 x 163 mm ve 225 x 105 mm’dir. Mıklepli, salbekli şemseli, koyu kahverengi meşin ciltli. Cildin iç tarafı ebru işlemelidir. Nüshanın başında 4 varaklık çifte kuzulu, yaldızlı bir fihrist mevcuttur. Zahriyede Beşir Ağa’nın ve Abdullah Efendi isimli bir şahsın mühürleri ve imzaları vardır. Burada atılan imzalarda 1143/1730-31 ve 1158/1745-46 seneleri kayıt altına alınmıştır. 29 satırlı 399 varaktır. İnce, talik kırması, özensiz bir hat ile yazılmıştır. Aharlı, samanî renk kâğıt kullanılmış. Tüm sayfalar yaldızlı cetvellidir. Söz başları kırmızı, diğer yerler soluk siyah mürekkeplidir. Ser-levhalar bulunmamaktadır. Atâyî’nin eser içerisinde olması gereken bir cülûsiyesi metnin sonuna alınmıştır. Sonda ketebe kaydı bulunmaktadır. Bu kayda göre 1082 Cemâdiyelâhire’sinde (Ekim-Kasım 1671) Seyyid Mustafa Nuh Emîr-zâde tarafından yazılmıştır. Fiziksel açıdan iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Ömr ü devlet müterakkî azamet rûz-efzûn
Câh u şevket mütezâif dem-i ikbâl mezîd

w. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Beşir Ağa Bölümü No. 478

(BA2): Dış ve iç boyutları 310 x 180 mm ve 220 x 90 mm'dir. Mıklepli, köşeli, kahverengi deri ciltlidir. Başta veya sonda fihrist bulunmamaktadır. Koyu krem rengi Avrupa menşeli kâğıt kullanılmıştır. Nüshanın sonunda Hacı Beşir Ağa'nın mührü vardır. 31 satırlı 439 varaktır. Özensiz bir talik kırması hat kullanılmıştır. Çift kuzulu, yaldızlı cetvellidir. Tezhipsiz ser-levhalar mevcuttur. Rakabe kaydı tutulmuştur. Ketebe kaydından anlaşıldığına göre 1120/1708-9 yılında Ali b. Mustafa tarafından İstanbul'da istinsah edilmiştir. Söz başları koyu bir kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Diğer yerler siyah mürekkeplidir. Biyografi nisbeleri diğer nüshalarda metnin yanına yazılırken bunda nisbe yazılmamıştır. Metin dâhilinde bulunması gereken Atâyî'ye ait iki cülûsiye metnin sonuna konulmuştur.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer.

x. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye (Murad Molla

Ktb.) Bölümü No. 934 (MM): Dış ve iç boyutları 293 x 174 ve 215 x 98 milimetredir. Mıklepli, salbekli şemseli, koyu kahverengi ciltlidir. Nüsha başında 7 varaklık çok düzgün tutulmuş bir fihrist yer almaktadır. Zahriyede Sultan Abdulhamid tuğrasının olduğu bir mühür bulunmaktadır. Kavuniçi renkli, Venedik kâğıdı kullanılmıştır. 33 satırlı 456 varaktır. Tüm varaklarda yaldızlı cetvel çekilmiştir. Her tabaka başında müzehhep ser-levhalar yer almaktadır. Takip kaydı tutulmuştur. Oldukça okunaklı bir nesih hat ile yazılmıştır. Bazı yerlerde lacivert mürekkeple söz başı yapılmıştır. Yer yer der-kenarlar mevcuttur. Metnin sonunda Atâyî'ye ait bir müellif kaydı vardır. Fakat nüshanın müellif hattı olduğuna dair başka emare bulunmamaktadır. İstinsah tarihi belli değildir.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Atâullâh el-kâzî bi-Üsküb.

y. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü No.

3311 (NU1): Dış ve iç boyutları 236 x 128 ve 160 x 70 milimetredir. Mıklepli, şemseli,

köşebentli koyu kahverengi ciltlidir. Yazma başında özenli tutulmuş 8 varaklık bir fihrist bulunmaktadır. Zahriyede Sultan Mustafa oğlu Sultan Osman'a ait bir mühür, ona edilen dua kaydı ve nüshanın Osman Han b. Mustafa Han tarafından vakfedildiğine dair Hacı İbrahim Hanif Efendi'nin tuttuğu bir not vardır. Burada İbrahim Efendi'nin mührü de mevcuttur. Bu kayıtların aynısı Süleymaniye Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü 3314 ve 3315 numaralı yazmalarda da bulunmaktadır. Koyu krem rengi Venedik kâğıt kullanılmıştır. 29 satırlı 777 varaktır. Düzgün bir nesih yazı ile yazılmıştır. Bazı varaklar boş bırakılmıştır. Eserin başında mülevven ve müzeyyen bir ser-levha vardır fakat tabaka başları ser-levhasızdır. Takibe kaydı mevcuttur. Müellif hatlı nüshalarda olan der-kenarlar bunda da bulunmaktadır. Metnin sonunda Atâyî'nin ketebe kaydı vardır fakat nüsha müellif hatlıya benzememektedir. Söz başları sürh mürekkeple yazılmıştır. Diğer yazılar siyah mürekkeplidir. Bazı nüshaların sonunda yer alan "Birçok seneden sonra bi-'avni Sübhânihi halâs müyesser oldu." ifadesi bunda da vardır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Halleda'llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedî'l-ebedîn âmîn.

z. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü No.

3314 (NU2): Dış boyutları 260 x 157 milimetredir. Mıklepli, üstü yeşil kumaş kaplı meşin ciltlidir. Başta 10 varaklık çizgisiz bir fihrist bulunmaktadır. Zahriyede Abdülbâkî Efendiye ait bir temellük kaydı ve altında Vaiz Abdülbâkî Efendi mührü vardır. Süleymaniye Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü 3314 ve 3315 numaralı yazmalarda olduğu gibi, bu yazmanın Osman Han b. Mustafa Han tarafından vakfedildiğine dair Hacı İbrahim Hanif Efendi'nin tuttuğu bir kayıt bulunmaktadır. Hükümdar tuğralı bir mühür ve İbrahim Efendi mührü de mevcuttur. 31 satırlı 480 varaktır. Ser-levhasız ve cetvelsizdir. Fazla sayıda der-kenar bulunmaktadır. Bazı biyografiler unutulmuş, sonradan der-kenara işlenmiştir. Rakabe kaydı tutulmuştur. Metnin sonunda Atâyî'nin ketebe kaydı bulunmaktadır. Der-kenarda ise bir mukabele kaydı yer almaktadır. Abdülbâkî Efendi 1116/1704-5 yılında mukabele ederek nüshayı tashih ettiğini belirtmektedir. Metin bittikten sonra ek bilgiler yazılmış. Balköpüğü renkli kâğıt kullanılmıştır. Söz başları kırmızıdır. Pek çok yerin altı kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Fiziksel olarak kötü durumdadır. Bazı sayfalarda ıslaklık izi mevcuttur.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi Anatoli'ya nakl olındı, fî Safer.

aa. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü No. 3315 (NU3): Dış ve iç boyutları 280 x 170 ve 193 x 97 milimetredir. Miklepli, köşebentli, salbekli şemseli kahverengi ciltlidir. Zahriyede Abdülbâkî Efendiye ait bir temellük kaydı ve altında Vaiz Abdülbâkî Efendi mührü bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi Nuruosmaniye Bölümü 3311 ve 3314 numaralı yazmalarda olduğu gibi, bu yazmanın Osman Han b. Mustafa Han tarafından vakfedildiğine dair Hacı İbrahim Hanif Efendinin yazdığı kayıt vardır. Hükümdar tuğralı bir mühür ile İbrahim Efendi mührü de mevcuttur. 11 varak çok özenli tutulmuş fihristi vardır. Fihristin cetvelleri altın yaldızlıdır. 27 satırlı 515 varaktır. Saman rengi Abâdî taklidi kâğıt kullanılmış. Her tabaka başına mülevven, müzehhep ser-levhalar konulmuş. Tüm sayfalarda yaldızlı cetvel çekilmiştir. Düzgün, özenli, okunaklı bir talik yazı ile yazılmış. Takip kaydı mevcuttur. Söz başlarında kırmızı mürekkep, diğer yerlerde siyah mürekkep vardır. Sonra herhangi bir müellif veya istinsah kaydı bulunmamaktadır. Bu yüzden yazılış tarihi belli değildir. Fakat eski bir nüsha olduğu anlaşılmaktadır. Manzum yerlerin belli olması için şiir olan yerlerde çizgiler çizilmiş. Sanatsal değeri olan bir nüshadır. Fiziksel olarak iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî Safer sene.

bb. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hacı Selim Ağa Bölümü No. 818 (HS): Dış ve iç boyutları 220 x 140 ve 175 x 85 milimetredir. Kabartma şemseli, siyah meşin ciltlidir. Başta 1 varak düzgün bir fihrist bulunmaktadır. Fihristin diğer varakları kopmuş olmalıdır. Zahriyede Seyyid Osman Efendi ve Hacı İsmail Efendi isimlerine ait temellük kayıtları ve nüshanın vakfedildiğine dair bir mühür mevcuttur. 27 satırlı 488 varaktır. Aharlı, saman rengi kâğıt kullanılmıştır. Özensiz bir talik yazı ile yazılmıştır. İlk varakta çift kuzulu, yaldızlı cetveller çekilmiştir. Diğer varaklarda iki kırmızı çizgiden ibaret cetvel vardır. Sadece eser metninin başında müzehhep bir ser-levha bulunmaktadır. Tabakalarda ise sayfa başı bile yapılmamıştır. Rabıta kaydına riayet edilmiştir. Metnin sonunda ferağ kaydı bulunmaktadır. Buna göre nüsha 1099 Şaban'ında (Haziran 1688) Ahmet Sadûkî b. Gemici Ali Ağa tarafından istinsah edilmiştir. Metin önce müellif, sonra istinsah kaydı ile bitiyor. Metnin bitimine İstanbulî

Ali Efendi, Kara Şeker Efendi, Seyid Mehmed Efendi b. Hüseyin Efendi, Yâverî-zâde Mehmed Efendi'nin biyografi taslakları yerleştirilmiştir.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: Mâte fî yevmi's-selâse fî cemâdiye'l-âhire sene 1044.

cc. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü No. 604

(HE1): Dış ve iç boyutları 320 x 200 ve 240 x 115 milimetredir. Mıklepli, şemseli, koyu kahverengi meşin ciltlidir. Başta 3 varaklık cetvelsiz ancak düzgün tutulmuş bir fihrist yer almaktadır. Zahriyede Ömer Nüzhet-i Nakşbendî'ye ait bir ferağ kaydı ile Halet Efendi mührü vardır. İlk varakta kalın bir cetvel var ancak diğer sayfalarda iki kırmızı çizgili cetveller çekilmiş. 39 satırlı 386 varaktır. Özensiz bir talik yazı ile yazılmıştır. Venedik türü krem rengi kâğıt kullanılmıştır. Başlangıçtaki ser-levha mülevven ve müzehheptir. Diğer yerlerde tezhipsiz ser-levha bulunmaktadır. Ayak kaydı her sayfada vardır. Söz başları kırmızıdır. Metnin sonunda Atâyî'ye ait telif kaydı, devamında ise istinsah kaydı mevcuttur. İstinsah kaydına göre 1172/1758-59 yılında Ömer Nüzhet en-Nakşbendî tarafından çoğaltılmıştır. Nüshanın sonunda Veysî Çelebi'ye ait bir manzume ve İstanbulî Ali, en-Nakîb Allâme Şeyhî Efendi, Kara Şeker Efendi, Sarı Abdullah Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi b. Ahî-zâde Hüseyin Efendi, Çeşmî Mehmed Efendi, Dâmâd-zâde Efendi ile Yâverî-zâde Efendi'nin biyografi taslakları yer almaktadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: 1044, yirine Yavuz-zâde Çelebi.

dd. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü No. 631

(HE2): Dış ve iç boyutları 275 x 132 ve 200 x 80 milimetredir. Mıklepli, şemseli, açık kahverengi meşin ciltlidir. Cildin iç tarafı ebru ile süslenmiştir. Vikayede Mehmed Şerif Efendi'ye ait temellük kaydı ve mühür bulunmaktadır. Zahriyede Mehmed Mîr ve Mustafa Esad Solakbaş-zâde'ye ait mühür ve satın alma kayıtları mevcuttur. Başta 13 varak yıldızlı cetvelli, özenle tutulmuş bir fihrist vardır. 31 satırlı 470 varaktır. Koyu krem rengi, abâdî kâğıt kullanılmıştır. Okunaklı, özenli bir talik yazı ile yazılmıştır. Her sayfa yıldızlı cetvellidir. Eserin başında ve tabaka başlangıçlarında müzehhep ser-levhalar çizilmiştir. Rakabe kaydı bulunmamaktadır. Söz başları kırmızı mürekkeplidir. Metnin sonunda müellif kaydı veya ek yazılar yoktur. Sadece müstensihin Şa'bân-zâde

Mehmed olduğunu bildiren küçük bir yazı vardır. Metnin az hata içermesi, zor kelimelerde hareke bulunması müstensihinin kültür düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. İstinsah tarihi belli değildir. Bazı biyografiler eksiktir. Tezhibinden önemli bir şahıs için yazıldığı anlaşılmaktadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Mehmed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî Safer sene 44.

ee. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Atıf Efendi Ek Bölümü No.

34 Atf Ek 463 (AT): Dış ve iç boyutları 240 x 125 ve 180 x 90 milimetredir. Mıklepli, zencirekli, salbekli şemseli, koyu kahverengi deri ciltlidir. Mıklebi de şemselidir. Cildindeki yıldızların bazıları dökülmüştür. Başta 5 varaklık cetvelsiz ancak düzenli bir fihrist mevcuttur. Toprak rengine çalan koyulukta sarı renk kâğıt kullanılmış. Zahriyede eser sahibi kendince bir fihrist oluşturmuştur. Burada Mehmed b. Nasreddin-zâde ve Mustafa Âtîf’a ait temellük kaydı ve Mustafa Âtîf’a ait bir mühür bulunmaktadır. Eserin başında mülevven ve müzehheb bir ser-levha işlenmiştir fakat tabakalar ser-levhasız başlamaktadır. Okunaklı, güzel bir talik yazı ile yazılmıştır. 29 satırlı 588 varaktır. İlk varakta yıldızlı cetvel, diğer varaklarda tek çizgiden oluşan kırmızı cetvel çekilmiştir. Son varakta Atâyî’ye ait müellif kaydı ve tarih ile müstensih bilgisi içermeyen bir temme kaydı mevcuttur. Çoban kaydına riayet edilmiştir. Der-kenârları çok enderdir. Söz başları kırmızı mürekkeplidir. Ayet ve hadisler kırmızı çizgi ile çizilmemiştir. Secilerde kırmızı nokta konulmamıştır. Metinde az sayıda hata vardır. Bundan dolayı eski bir nüsha olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Halleda’llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedi’l-ebedîn âmîn.

ff. Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları No. H. O. 124: Bu

yazma Avusturya’nın başkenti Viyana’da bulunmaktadır. Gustav Flügel’in hazırladığı katalogta bildirildiğine göre bu yazma 228 x 127 milimetre ebatlarındadır. Toplam 436 varaktır. 31 satır olarak kaleme alınmıştır. Başta 6 varaklık bir fihrist bulunmaktadır. 8. varakta metin başlamaktadır. Başta müzehheb ve mülevven, altın yıldızlı bir ser-levha vardır. Tam bir nüshadır. Okunaklı, düzgün, özenli bir nesih hat ile yazılmıştır. İki kırmızı çizgi ve ortasında altın yıldızlı cetvelleri bulunmaktadır. 142. varakta “Temme bi’l-hayr yevmü’l-ahadü’l-hâmis min-şehri rebî‘ülevvel li-sene seb‘a ve seb‘în ve elf,

sümme nakl fî evâsiti şehri'l-mezbûr li-sene seb'a ve seb'în ve elf' biçiminde bir istinsah kaydı yer almaktadır. Buna göre bu nüsha 1077 Rebûlevvel'inde (Eylül 1666) istinsah edilmiştir. Bu nüshanın Flügel kataloğundaki adı *Zeyl-i Şakâik li-Atâyî'*dir ve 1234 numarada kayıtlıdır. Avusturya Milli Kütüphanesi eski kataloğunda ise numara H. O. 124'te mukayyettir.¹

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: ...sümme nakl fî evâsiti şehri'l-mezbûr li-sene seb'a ve seb'în ve elf, temme.

gg. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sultan II. Mahmud Kütüphanesi No. 1853: Dış boyutları 290 x 165 milimetredir. 37 satırlık 440 varaktır. Kıbrıs Sultan İkinci Mahmud Kütüphanesi isimli katalog çalışmasında bu nüsha hakkında şunlar yazılıdır: “Şakâik-ı Nu'mâniyye Zeyli adı ile de tanınan ve Nev'î-zâde Atâullâh b. Yahya yani Atâyî tarafından yazılan bu eser, talik hatla kopye edilmiştir. Zeytunî meşin cildli olup şemseli ve mikleplidir. Mihrabiye tezhipli, cetvelleri altın ve siyah mürekkep, söz başlıkları ise kırmızıdır. İkinci Mahmud vakfından olan bu eser kütüphanenin kayda geçmemiş kitapları arasında bulunmaktadır.”²

hh. Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları No. 8909: Bu yazma Mısır'ın başkenti Kahire'de Hidiv Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Türkiye yazmalar elektronik toplu kataloğu kayıtlarına göre nüshanın adı *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik'*tır. Yazarı ise Atâyî Nev'î-zâde Mehmed Atâullâh b. Yahya'dır. Biyografi türünde olan yazmanın dili Türkçedir. 29 satır olarak kaleme alınan nüshanın varak sayısı 535'tir. Kullanılan yazı tarzı ise taliktir.³

1.5.2.1.2. Eksik Nüshalar

a. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 2341, 2342, 2343, 2344: Muhtemelen sekiz ciltten meydana gelen aynı nüshanın dört cildini oluşturmaktadırlar. 2341 Numaralı yazma 1. cilt olup 10. tabakayı, 2344 3. cilt

¹ Gustav Flügel, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*, Zweiter Band, s. 393, Wien 1865.

² İsmet Parmaksızoğlu, *Kıbrıs Sultan İkinci Mahmud Kütüphanesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Ankara 1964.

³bk. https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=109684 (E.T.: 20.12.2014)

olup 12. tabakayı, 2342 5. cilt olup 14. tabakayı, 2343 8. cilt olup 17. tabakayı kapsamaktadır. Eserin geriye kalan ciltlerini oluşturan nüshalar kayıp durumdadır. Tüm ciltlerin ebatları aynı olup 210 x 150 mm'dir. Her dört ciltte de fihrist bulunmakta fakat düzensiz tutulmuştur. Fiziksel olarak kötü durumdadır. 2344. ciltte çok sayıda ıslak sayfa mevcuttur. Tezhipsiz, mıklepsiz koyu kahverengi mukavva ciltlidir. Saman rengi suyolu filigranlı kâğıt kullanılmış. 1. cildin zahriyesinde "İbtidâ-yı tebyîz-i mecmûa fî evâili Receb 1042, itmâm-ı defter fî evâsiti Şevval, harrerehu el-fakîr Atâullâh el-Kâzî bi-Tırhala." kaydı bulunmaktadır. Buradaki yazı Âşık Çelebi'nin Süleymaniye Kütüphanesi Hüdai Efendi Bölümü 1157 numarada kayıtlı *Meşâirü'ş-şuarâ* isimli tezkiresinin zahriyesinde yer alan Atâyî'ye ait el yazısına oldukça benzemektedir. Bu kayıta ifade edilenler ve yazının Atâyî'nin yazısına benzemesi bu nüshaların müellif hattıyla kaleme alınmış olabileceğini işaret etmektedir. Zahriyede İffetî ve Çelebi-zâde İsmail tarafından yazılan temellük kayıtları da vardır. Ciltlerin varak ve satır sayıları şu şekildedir:

- 2341: 139 varak, 21 satır
- 2342: 204 varak, 19 satır
- 2343: 152 varak, 21 satır
- 2344: 216 varak, 22 satır.

Oldukça fazla ve karışık durumda der-kenar mevcuttur. Özensiz bir talik yazı kullanılmıştır. Cetvelsiz ve ser-levhasızdır. Rakabe kaydı kullanılmıştır. Sadece 1. cildin sonunda "Kemile bi-'avni'llâhi te'âlâ fî evveli rebî'u'l-âhir sene 1044. Harrerehu el-fakîr 'Atâ'u'llâh el-Kâzî bi-Üsküb gafere lehu" biçiminde müellif kaydı bulunmaktadır. Diğer ciltlerde herhangi bir telif veya ketebe kaydı yer almamaktadır. Ciltlerin başlangıç ve bitiş ifadeleri şu şekildedir:

2341:

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Feth-i Sigetvar ve Köle "Feth Oldı Kal'alar"

2342:

Baş: Tabaka-i çehârdehüm ez-tabakât-ı selâtîn-i ...

Son: Şâm eyâleti virildi, azl olındı.

2343:

Baş: Tabaka-i heftdehüm ez-tabakât-ı aliyye-i ...

Son: Halleda'llâhü hilâfetühü ilâ intihâi ebedi'l-ebedîn âmîn.

2344:

Baş: Tabaka-i düvâzdehüm ez-tabakât-ı selâtîn-i ...

Son: Zaberde nâm Bulgar köyüne konuldu.

b. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü No. 1442:

282 x 175 mm. dış boyutlarındadır. Miklepli ve salbekli Rûmî şemseli, vişneçürüğü renkli deri ciltlidir. Aharlı, koyu krem renk kâğıt kullanılmış. Mevcut iki tabakanın başında yer alan ser-levhalar müzehheb ve mülevvendir. 8 varak fihrist ve 146 varak metinden ibarettir. Bölüm başları ve sonları hariç sayfalar 25 satır olarak düzenlenmiş. İlk varaklarda özenli, son varaklarda ise özensiz bir talik yazı kullanılmış. Söz başları kırmızı mürekkep ile yazılmış. Nisbeler metnin yan tarafına işlenmiş. Secilere kırmızı nokta koyma usulüne tam riayet edilmemiş. Rekabe kaydı mevcut. Zahriyede bir padişah mührü ve Ağa-zâde Süleyman ile Sinan Paşa Medresesi Müderrisi Mü'minzâde Abdu'l-Azîz adına temellük kayıtları bulunmaktadır. Nüshada sadece onuncu tabaka olan Kânûnî Sultan Süleyman ve on birinci tabaka olan II. Selim dönemi yer almaktadır. Bu haliyle üç cilt olarak meydana getirildiği muhtemel görünen bir nüshanın birinci cildi durumundadır. Metin sonunda yer alan müellif kaydına göre 14 Muharrem 1043'te (21 Temmuz 1633) Tırhala'da Nev'î-zâde Atâyî tarafından yazılmıştır. Fakat nüsha müellif hatlı olamayacak kadar fazla hata içermektedir. Yazmanın cildi ve sayfaları fiziksel açıdan çok iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Der-yaylak-ı Tırhala nüvişte-şüd el-fakîr Nev'î-zâde.

c. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü no. 1443:

Boyutları 280 x 175 mm. Miklepli ve soğuk şemseli vişneçürüğü rengine deri ciltlidir. Cildin arka yüzünün deri tabakasından soyulmalar var. Zahriyesinde bir padişah mührü bulunmakta ve "El-cildü'l-hâmis ve's-sâdis ve's-sâbi' min-Zeylû's-şakâik li-Nev'î-zâde, bi-hatt-ı ta'lîk, satır 35" yazmaktadır. Fakat sayfalar 33 satır kullanılarak oluşturulmuş. Talik yazı tarzı kullanılmış. Sarı renkte, aharlı sarı bir kâğıt kullanılmış. Ser-levhası

müzehhebtir. Tüm sayfaları yaldızlı cedvellidir. 184 varaktan ibarettir. Fihristi bulunmamaktadır. Üç cilt halinde meydana getirildiği muhtemel görünen bir nüshanın üçüncü cildi olduğu için orijinal sayfa numarası 304'ten başlamaktadır. Fakat sonradan farklı bir kalemle 1 rakamından başlanarak yeni sayfa numaraları verilmiştir. 14. tabaka olan Sultan I. Ahmed döneminden başlayıp eserin sonuna kadar gitmektedir. Söz başları ve şahıs nisbeleri kırmızı mürekkeple yazılmış. Rekabe kaydına uyulmuş. Metin sonunda bir ferağ kaydı bulunmaktadır. Bu kayıta istinsah tarihi lugaz tarzında verilmiştir. Bazı sayfalarda küçük haşere zararları görülmekle birlikte nüsha fiziksel açıdan iyi durumdadır.

Baş: Tabaka-i çehâr-dehüm ez-tabakât-ı selâtîn-i Osmân...

Son: Fî ihda'l-medârisi's-Semâniye 'an ... el-fakîr Nev'î-zâde 'afâ 'anhümâ.

d. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi Revan Bölümü No. 1439:

Dış ve iç boyutları 290 x 178 ve 195 x 100 milimetredir. Mıklepli, vişne rengi deri ciltli. Esas cilt ve mıklep soğuk şemselidir. Şekerrenk aharlı kâğıt kullanılmış. Zahriyede altın yaldızla yazılmış bir eser adı ve iki hükümdar tuğralı mühür bulunmaktadır. 13. tabakadan başlamakta ve eserin sonuna kadar devam etmektedir. Varak numaralı 277'den itibaren başlamakta ve 541'de bitmektedir. Bu hesaba göre 264 varaktan ibarettir. 25 satırlıdır. Ser-levhasız, fihristsiz ve cetvelsizdir. Rakabe kaydı mevcuttur. Yazmanın sonunda Atâyî'nin müellif kaydı yer almaktadır. Eserin bitiminden sonra atama bilgilerine ekler yapılmış. Söz başları kırmızı, diğer yerler siyah mürekkeple yazılmıştır.

Baş: Tabaka-i sîzdehüm ez-tabakât-ı ...

Son: Sultan Murâd âlem-i âhirete intikâl eyledi.

e. Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi No. A3101: 257 x 140 mm.

dış ve 180 x 74 mm. iç ebatlara sahiptir. Mıklepsiz, ince zencirekli kahverengi ciltlidir. Zahriyede Mehmet Rakım tarafından 1135/1722-23 yılında satın alındığını gösterir kayıt ve bu şahsa ait mühür bulunmaktadır. Mülevven ve müzehhep ser-levhalıdır. Düzgün, okunaklı bir nesih ile yazılmıştır. 25 satırlı 225 varaktır. Yazma *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ın başından başlıyor fakat II. Selim döneminin sonunda, yani 11. tabaka sonunda bitiyor. İlk sayfa yaldızlı cetvelli ancak diğer sayfalar kırmızı tek çizgili cetvellidir. Sonda herhangi bir kayıt yer almamaktadır. Sadece "Temme bi'l-

hayr” yazılmıştır. Aharlı, krem rengi kâğıt kullanılmış. Söz başları kırmızıdır. Rakabe kaydına riayet edilmiştir.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: Sümme azl fî zi’l-ka‘de sene 983.

f. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ragıp Paşa Bölümü No. 1012: Dış ve iç boyutları 310 x 180 ve 230 x 100 milimetredir. Kahverengi meşin ciltlidir. Başta 8 varak yaldızlı cetvelli, düzgün çizgili, özenli bir fihrist bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi Ragıp Paşa Bölümü 1010 ve 1011 numaralı yazmalarda bulunan Mehmed Medğûbîn’e ait mühür bu yazmanın zahriyesinde de vardır. 33 satırlı 386 varaktır. Tüm sayfalar çift kuzulu, yaldızlı cetvellidir. Sadece *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik* metninin başlangıcında müzehhep bir ser-levha mevcuttur. Tabaka başlarında ise ser-levha bulunmamaktadır. Düzgün ve okunaklı bir talik hat ile yazılmıştır. Aharlı, saman rengi kâğıt kullanılmıştır. Söz başları sürh mürekkeplidir. Çoban kaydına riayet edilmiştir. Metnin sonuna Atâyî’nin ketebe kaydı alınmamıştır. Kısa bir ferağ kaydı bulunmaktadır. Buna göre bu yazma 1153 Cemâdiyelûlâ’sında (Temmuz-Ağustos 1740) istinsah edilmiştir. Ferağ kaydında müstensihin adı yer almamaktadır. I. Ahmed döneminden sonra I. Mustafa’nın ikinci tahta çıkış devri biyografileri atlanarak IV. Murad tabakasına geçilmiştir. Bu haliyle tabakaları tam ancak biyografileri eksik bir nüshadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...
Son: Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer sene.

g. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 2310: Dışı 282 x 190 mm. ebatlarındadır. Fizikî açıdan oldukça kötü bir nüshadır. Özensiz kötü bir talik yazı kullanılmıştır. Başta ve sonda karışık fihristler ve çizimler mevcuttur. Eserin mukaddime bölümü bulunmamaktadır. Doğrudan Taşkoprî-zâde’nin biyografisi ile başlamaktadır. Zahriyede Mehmed Esad Efendi’ye ait bir mühür vardır. Metin üstünde karalamalar yapılmış, çizgiler çizilmiştir. Filigranlı samanî renk kâğıt kullanılmış. Tezhib, cetvel, ser-levha yer almamaktadır. 226 varak olup satır sayıları karışıktır. Sultan II. Osman döneminde bitmektedir. Metnin sonunda herhangi bir kayıt mevcut değildir.

Baş: et-Tabakâtü’l-âşire min-devleti’l-kayâsıra ...

Son: Fitne musadere oldu.

h. Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Bölümü No. 734: Dış ve iç boyutları 230 x 160 ve 170 x 80 mm'dir. Mıklepli, koyu kırmızı meşin ciltlidir. Cildin dış tarafı ve mıklep ebru süslemelidir. Zahriyede yazı mevcut değildir. Nüshanın başında 3 varak fihrist bulunmaktadır. Tüm nüsha 189 varaktır fakat *Zeyl-i Şakāik* 185. varakta bitiyor. Metin içerisinde olması gereken “zebād” ve “tiryāk” hakkında olmak üzere iki fetva, Nev'î'ye ait bir makale ile bir mektup, Bâkî ve Nev'î'nin yazdıkları iki cülûsiyye yazmanın sonunda yer almaktadır. Bu nüsha sadece III. Murad dönemini, yani 12. tabakayı ihtiva etmektedir. Nesih tarzında bir yazı kullanılmış. 25 satırdan müteşekkildir. Cetvel ve ser-levha bulunmamaktadır. Metnin sonunda herhangi bir telif veya ferağ kaydı mevcut değildir.

Baş: Tabaka-i düvâzdehüm ez-tabakât-ı selâtîn-i ...

Son: Baş egdi kulluğma serkeşân-ı câh u celâl.

i. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 2571: Dış 210 x 150 mm. iç 165 x 95 mm ebatlarındadır. Ebrulu, mıklepsiz, koyu kahverengi mukavva ciltlidir. Çiğ renkli, suyolu filigranlı kâğıt kullanılmıştır. Mukaddime bulunmamaktadır. Doğrudan eserin başlangıç tabakası olan Kânûnî Sultan Süleyman dönemi ile başlamaktadır. Sadece 10. tabakayı ihtiva etmektedir. Kırık bir nesih yazı ile yazılmış. Cetvelsiz, ser-levhasız, rakabesizdir. Söz başlarında kırmızı, diğer yerlerde siyah mürekkep kullanılmış. 25 satırlı 67 varaktır. Nüshanın sonunda herhangi bir kayıt yok. Sadece hamdele ve salvele ile eserin bittiği yazılmış. Fiziken iyi durumdadır.

Baş: Tabakâtü'l-âşire min-devleti'l-kayasıra devlet-i ...

Son: Sahbihi'l-fihâm ellezîne himâtü'd-dîn ve hidâtü'l-keâm.

j. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 2404: Dış 278 x 172, iç 185 x 80 mm. ebatlarındadır. Zencirekli, şemseli, mıklepsiz, vişneçürüğü renginde ciltlidir. 17. tabaka ile başlamaktadır. Birkaç ciltlik bir nüshanın son cildi olmalıdır. Zahriyede İsmail b. Mehmed ve Mehmet b. Hamdi'ye ait temellük kayıtları mevcuttur. Düzgün, okunaklı bir rika yazı ile yazılmış. Aharlı, filigranlı, koyu krem rengi kâğıt kullanılmış. 29 satırlı 74 varaktır. Rakabe kaydı bulunmakta, cetvel ve ser-

levha ise bulunmamaktadır. Metnin sonunda herhangi bir kayıt tutulmamış. Fiziken iyi durumdadır.

Baş: Tabaka-i heftdehüm ez-tabakât-ı aliyye-i

Son: Mehemed Efendi mahdûmı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer.

k. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi No. TY 2390: Dış 290 x 200, iç 200 x 100 mm. ebatlarındadır. Ebru süslemeli, koyu kahve renkli mukavva ciltlidir. Zahriyesinde eser adından başka kayıt veya mühür bulunmamaktadır. 25 satırlı 47 varaktır. Aharlı, balköpüğü renkli kâğıt kullanılmıştır. Ser-levhasız, cetvelsizdir. Rakabe kaydı mevcuttur. Kırık bir talik yazı ile yazılmıştır. Muhtemelen birkaç ciltlik bir nüshanın ilk cildir. Tam nüshalar ile aynı şekilde başlamaktadır fakat başlangıç tabakasının ortalarına denk gelen “Şeyh Şâh Ali” isimli şahsın biyografisinin başında sona ermektedir. Bu haliyle oldukça eksik bir nüshadır. Söz başları kırmızıdır. Fizik olarak iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i ‘anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ’ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: San‘at-ı mezbûrî vech-i ma‘âş ve mâdde-i erbâb-ı inti‘âş itmiş idi.

l. Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları no. 5433: Eser boyutu 263 x 152, metin boyutu 186 x 83 mm. Miklepsiz, şemsesiz siyah yumuşak deri ciltlidir. 14. tabaka olan Sultan 1. Ahmed dönemi ile başlamaktadır. Varak numarası 320’den başlayıp 531’de bitmektedir. Toplam 211 varaktır. Eksik bir nüshadır. Muhtemelen iki veya üç ciltten oluşan bir nüshanın sonuncu cildir. Krem rengi, aharlı kâğıt kullanılmış. Tüm sayfalarda cedvel çekilmiş. Ser-levha mevcut değildir. Söz başları kırmızıdır. Nisbeler metnin yan tarafına kırmızı mürekkeple yazılmış. Okunaklı, düzgün bir talik yazısı var. Rekabe kaydına tüm sayfalarda uyulmuş. Secilerin olduğu yere kırmızı nokta koyma usulüne uyulmamış, fakat mısra sonlarında kırmızı nokta konulmuş. Zahriyesinde “İşbu kitab her nedense 320’nci sahifeden başlıyor.” biçiminde son zamanlarda yazıldığı anlaşılan, rika hattıyla bir not bulunmaktadır. Herhangi bir telif veya istinsah kaydı mevcut değildir. Der-kenarlar yoktur. Bazı sayfalarda nemlenmeler bulunmakla birlikte nüsha fiziksel açıdan iyi durumdadır.

Baş: Tabaka-i Çehâr-dehüm ez-Tabakât-ı Selâtîn-i Osmânî Tabaka-ı Devlet-i...

Son: Mahmûd Efendi mahdûm-ı Kara Çelebi-zâde Efendi fî şehri Safer sene.

m. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi No. 22 Sel 2298: Boyutları dış 235 x 150, iç 195 x 120 mm'dir. Sırtı meşin, yüzü bez bir cilde sahiptir. 74 varak ve 19 satırdır. Filigranlı, koyu krem renkli kâğıt kullanılmış. Zahriyesinde yer alan “Zeyli-*Şakâik-ı Nev'î-zâde Atâyî*'nin kitabından bu risale ahz olunmuştur.” notundan anlaşıldığına göre nüsha bir *Hadâiku'l-hakâik* seçkisidir. 72a varağında “Taşköprü-zâde'nin *Şakâiku'n-nu'mâniyye* nâm kitâb-ı müstetâbın zeyli Atâyî merhûmun *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'i-şakâik* eser-i mu'teberine zeyl olmak üzere Şeyhî muhalles Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* ismiyle müsemmâ cem' u tertîb eylediği tabakattan Edirneli olan zevâtları mezkûr kitabdan ihrâc ve bu risâleye vaz' olunmuştur.” ibaresinden sonra *Şeyhî Mehmed Zeyli*'nden alıntılanan Hafız Ahmed Zihni Efendi'nin biyografisiyle sona ermektedir.

Baş: Depegöz Hızır Efendi, el-Mevlâ Hızır nergis-i şehlâ-yı vücûdı hâk-i...

Son: Edirne kâzîsi olup zamânında cülûs-ı hümâyûn vâki' oldı.

n. Nevşehir Damad İbrahim Paşa İl Halk Kütüphanesi No. 50 Damad 40: Dış ve içi 270 x 150 ve 190 x 53 mm. boyutlarındadır. Şemseli, zencirekli, miklepli kahverengi meşin ciltlidir. Ser-levhası ve mihrabiyesi müzehheb ve mülevvendir. Tüm sayfalara yaldızlı cedvel çekilmiş. Kullanılan kâğıt koyu kavuniçi renkli, suyolu filigranlıdır. 368 varak, 29 satırdır. Okunaklı, düzgün bir talik yazı kullanılmış. Diğer nüshalarda genelde fihrist mevcutken bunda ise bulunmamaktadır. Söz başları kırmızı, metin ise siyah mürekkeple yazılmış. Secilerin olduğu yere kırmızı nokta koyma işlemine tam olarak uyulmamış. Der-kenarları nadirdir. Tüm sayfalarda rekabe kaydına riayet edilmiş. Biyografi sahiplerinin nisbeleri yan tarafa işlenmiş. Nüshada herhangi bir telif ya da istinsah kaydı bulunmamaktadır. 13. tabaka olan III. Mehmed döneminin sonunda nüsha bitiyor. Bu haliyle oldukça eksik bir nüshadır. Sayfa kenarlarında yer yer nemlenmeler var ancak nüsha oldukça iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-i Hudâ...

Son: Ba'dehu 'azl olındılar, fî 23 zi'l-hicce sene 1013.

o. Sadberk Hanım Müzesi Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları no. S.H.M.H.K.Yaz. 486: Dış boyutu 225 x 150, iç boyutu ise 200 x 95 mm'dir. Miklepsiz, şemsesiz, kahverengi meşin ciltlidir. Cildin iç yüzünde renkli, ebru süslemeler mevcuttur. Başta 6 varak cetvelli, düzgün çizimli, kırmızı-siyah mürekkepli,

özenli bir fihrist bulunmaktadır. Zahriyede Kethüda Salih Efendi'ye ait 1142/1729-30 tarihli bir temellük kaydı ve Seyyid İbrahim Edhem Efendi'nin bir mührü yer almaktadır. Koyu krem rengi aharlı bir kâğıt kullanılmış. 29 satırlı 276 varaktır. Eserin başından itibaren başlamakta ve 12. tabaka olan III. Murad döneminin sonunda bitmektedir. Bu haliyle 2 veya 3 ciltlik bir nüshanın 1. cildi durumundadır. Müzehhep ve mülevven ser-levhalıdır. Çift kuzulu, yaldızlı cetvellidir. Düzgün ve okunaklı bir nesih yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızı, diğer yerler siyah mürekkeplidir. Ayak kaydına riayet edilmiştir. Der-kenarlar ender görülmektedir. Nüshanın sonunda veya başında herhangi bir müellif veya müstensih kaydı bulunmamaktadır. Yazmanın ilk sayfaları fiziksel açıdan kötü durumdadır. İlk yapıpraklarında nemlenme izleri mevcuttur fakat son sayfaları iyi durumdadır.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-Hudâ...

Son: Ebussuûd-zâde Mustafa Efendi dâme âhiri'd-devleti'l-aliyye.

p. Sadberk Hanım Müzesi Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları no. S.H.M.H.K.Yaz. 487: Dış boyutu 240 x 160, iç boyutu ise 175 x 75 mm'dir. Miklepli, şemseli, zencirekli koyu kahverengi deri ciltlidir. Aharlı, saman rengi kâğıt kullanılmış. Nüshanın başında 2 varaklık cetvelsiz, çizgisiz fakat özenli bir fihrist vardır. Fihrist yalnızca bu ciltte yer alanları göstermektedir. 25 satırlı 103 varaktır. Sadece eserin başında yer alan 10. tabakayı kapsamaktadır. Muhtemelen çok ciltli bir nüshanın ilk cildir. Ser-levha işlenmemiştir. Sayfaların kenarına cetveller de çekilmemiştir. Çoban kaydı mevcuttur. Okunaklı, özenli bir nesih yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. Önemli yerlerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Nüshanın üzerinde herhangi bir mühür bulunmamaktadır. Der-kenarlar mevcut değildir. Yazma, herhangi bir kayıt olmadan sona ermektedir. Bu haliyle istinsah tarihi belli değildir. Fiziksel açıdan oldukça iyi vaziyettedir.

Baş: Nesîm-i 'anber-şemîm-i hamd u senâ, güşâyende-i şakâ'ik-ı takdîs-Hudâ...

Son: Kasım Paşa'da nüzhetgâh-ı âlemdür. Türbesi dahı andadır.

q. İngiltere-Oxford Bodleian Kütüphanesi Türkçe Yazmaları No. MS Turk. e. 21: Bu yazma İngiltere'de Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Katalogların bildirdiğine göre bu yazma 228 x 127 milimetre dış ve 164 x 93 milimetre iç ebatlarındadır. Müstensihi Yahya b. Mustafa'dır. Toplam 317

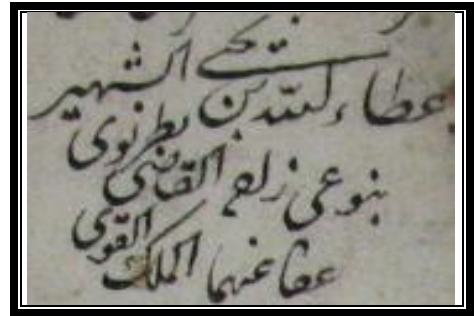
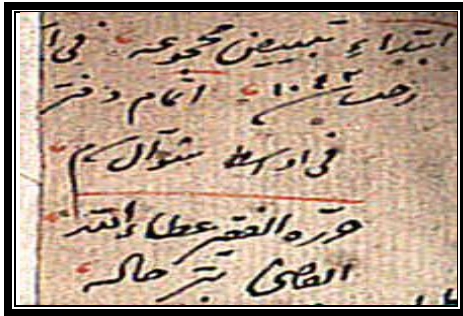
varaktan oluşmaktadır. Satır sayıları 6 ile 25 arasında değişmektedir. Nesih tarzı bir yazı ile kaleme alınmıştır. Müstensahi ve istinsah tarihi belli değildir.

r. İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü No. Or. 9504:

Türkiye yazmaları elektronik toplu kataloğunda İngiltere Milli Kütüphanesi'nde, Or. 9504 numarada Nev'î-zâde Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâik* isimli eserinin bir nüshasının bulunduğu belirtilmektedir. Sadece yazar ile eserin adı verilen ve konusu ile diline değinilen bu kayıta başka herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Fakat Charles Rieu tarafından hazırlanan İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Kataloğu'nda böyle bir yazmadan söz edilmemektedir¹.

1.5.2.2. Değerlendirilmesi

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'in elde bulunan nüshalarını inceledikten sonra ulaştığımız neticeye göre Nev'î-zâde Atâyî'nin elinden çıkması kuvvetle muhtemel olan sadece bir nüsha bulunmaktadır. Bizce Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi bölümüne 2341, 2342, 2343 ve 2344 biçiminde dört farklı numarayla kaydedilen, hâlbuki aynı eserin birer cildi olan yazmaların meydana getirdiği nüsha müellif hattı izleri taşımaktadır. Bu kanıya varmamızın nedeni eserin I. cildi olan 2341 numaralı yazmanın zahriyesinde "İbtidâ-yı tebyîz-i mecmû'a fî evâilî Receb 1042. İtmâm-ı defter fî evâsıt-ı Şevvâl, harrerehü el-fakîr Atâullâh el-kâzî bi-Tırhala." kaydının var olmasıdır. Diğer hiçbir nüshada bulunmayan bu kaydın tutulduğu yazı (bk. Örnek 1), Âşık Çelebi'nin şuara tezkiresinin bir nüshasında bulunan Atâyî'nin el yazısına (bk. Örnek 2) benzemektedir.²

¹ Charles Rieu, *Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum*, 1888.

² bk. Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdâf Efendi Bölümü, No 1157.

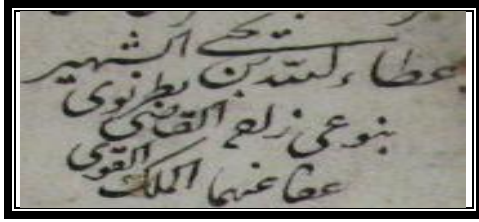
Örnek 1: No. 2341'deki Telif Kaydı

Örnek 2: Atâyî'nin El Yazısı Örneği

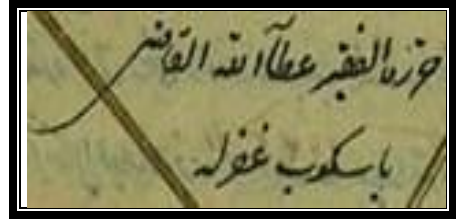
Müellifin kendi eliyle kaleme aldığı nüshanın tenkitli metin tesisinde esas alınmasının genel bir kabul olduğu bilinmektedir. Maalesef biz müellif hattı olduğunu düşündüğümüz bu nüshayı tenkitli metin kurmada esas olarak alamadık. Bunun nedeni her tabakanın bir cilt şeklinde tertip edildiği bu nüshanın sadece 4 cildinin mevcut olmasıdır. Nitekim toplam 8 tabaka olan eserin geriye kalan 4 tabakası, dolayısıyla 4 cildi elde bulunmamaktadır.

Tenkitli metin tesis ederken kullandığımız yazmaların ilki olan Topkapı Sarayı Kütüphanesi R. 1438 numarada kayıtlı nüsha¹ Türkiye yazmaları toplu elektronik katalogunda müellif hattı olarak gösterilmektedir. Fakat bize göre bu nüshanın Atâyî'nin eli ürünü olduğunu iddia etmek doğru değildir. Çünkü 200a varlığında Nev'î-zâde'ye ait bir şiir "li-Müellifihi'l-merhûm" başlığı ile verilmiştir. Bu başlığı kullanmakla bu nüshayı yazan kişi eserin yazarına "merhûm" diye hitap etmiştir. Atâyî'nin kendisine "merhûm" şeklinde hitap etmesi mümkün olmadığına göre bu nüsha Nev'î-zâde dışında biri tarafından çoğaltılmış olmalıdır.

Atâyî'nin elimizde bulunan el yazısı (bk. Örnek 3) ile R1 nüshasındaki yazıları (bk. Örnek 4) karşılaştırdığımızda da birebir örtüşmedikleri dikkat çekmektedir.

Örnek 3: Atâyî'nin El Yazısı Örneği

Örnek 4: R1'de Benzer İfadelerin Yazımı

Ayrıca 11. tabakanın sonunda, der-kenarda "Temme bi'l-hayr yevmü'l-erba'a 14 Muharremü'l-harâm sene 1043." kaydı, onun hemen altında ise "Nüvişte şüd, 13 Receb 1071" biçiminde küçük bir not yer almaktadır. 14 Muharrem 1043 (21 Temmuz 1633) Nev'î-zâde Atâyî'nin 11. tabakayı bitiriş tarihi, 13 Receb 1071 (14 Mart 1661) ise bu nüshanın istinsah tarihi olmalıdır.

¹ Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda "R1" biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

Kataloglarda R1 nüshasının “müellif hattı” biçiminde kaydedilmesinin nedeni muhtemelen metnin sonunda Atâyî’ye ait telif kaydının var olmasıdır. Fakat söz konusu kaydı müellif hatlı bir nüshadan istinsah yapan müstensih, gördüğünü yazmak suretiyle bu nüshaya işlemiş olabilir.

Her ne kadar *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ın yazarı tarafından kaleme alınmamış da olsa R1 nüshasında imla, gramer ve içerik hatalarının oldukça az olması, müellifin eseri tertip ederken der-kenara yazdığı hatırlatma notlarını da ihtiva etmesi bu nüshanın müellif hatlı bir yazmadan doğrudan çoğaltıldığı intibayı uyandırmaktadır. Üstelik 14 Mart 1661’de istinsah edilmesi bu nüshayı yazılış tarihi belli olan yazmalar içerisinde en eski ikinci nüsha kılmaktadır.

R1 nüshasında herhangi bir tashih kaydı bulunmamaktadır. Bununla birlikte der-kenarlara yazılan bazı ifadelerin yanına kırmızı mürekkeple (صح) işareti konulmuştur. Bu husus R1’in yazımdan sonra tekrar gözden geçirilip yanlışlarının tashih edildiğine işaret etmektedir. Tashih görmüş bir yazma nüsha ise tenkitli metin açısından güvenilir kabul edilmektedir.¹

Tezhibine verilen önemden ve zahriyesindeki tuğradan bir hükümdar için hazırlandığı anlaşılan nüshanın yazı, kâğıt ve cildi halen gayet iyi durumdadır.

Yukarıda değindiğimiz nedenlerden dolayı R1’i tenkitli metnin kurulmasında istifade edilecek nüshalar arasına dâhil ettik.

Metin tenkiti için tercih ettiğimiz diğer bir nüsha Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 2309 numarada kayıtlı yazma eserdir². Bu nüsha istinsah tarihi belli mevcut yazmalar içerisinde en eski tarihli olanıdır. 1051/1641-42 senesinde, yani yazımı Rebûlâhîr 1044’te (Eylül 1634) tamamlanan *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’tan sadece 7 sene sonra istinsah edilmeye başlanmıştır. Aralarında bu kadar kısa bir zaman aralığı olduğu halde E nüshası muhtemelen müellifin elinden çıkan bir nüsha ile karşılaştırılarak tashih de edilmiştir. Der-kenarlardaki birçok düzeltmenin yanına işlenen (صح) işaretinden varlığı anlaşılan bu özellik E nüshasını daha da güvenilir kılmaktadır.

İstinsah kaydında verilen bilgiye göre E nüshasının müstensihi Pehlivân-zâde Mehmed Efendi (ö. [?]) isimli şahıstır. Okunaklı bir el yazısı olan ve klâsik İslam edebiyatına hâkimiyeti çoğalttığı metinlerden anlaşılan bu şahıs Nev’î-zâde Atâyî’nin

¹ Selami Ece, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007, s. 134.

² Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda “E” biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

Nefhâtü'l-ezhâr adlı mesnevisinin Manisa Yazma Eser Kütüphanesi 45 Hk 5073 numarada kayıtlı nüshası ile Ganî-zâde Nâdirî'nin *Şeh-nâme*'sinin Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi 34 Ha 280'de kayıtlı yazmasının da müstensihidir. İstinsah işine hâkim bir kişinin eli ürünü olması E nüshasını değerli kılan başka bir hususiyettir.

Tenkitletli metin tesisinde kullandığımız başka bir nüsha ise Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 4702 numarada kayıtlı yazmadır¹. Bu nüsha ferağ kaydında yer alan açıklamaya göre 1076/1665-66 senesinde istinsah edilmiştir. Rebûlâhir 1044'te (Eylül 1634) kaleme alınan *Zeyl-i Şakâik*'tan bu hesaba göre 32 yıl sonra çoğaltılmıştır. İstinsah tarihleri belli olan eldeki nüshalardan en eski üçüncü yazmadır. Ayrıca SE nüshası da E gibi müellif hattı bir yazma ile karşılaştırılarak tashih edilmiş bir nüshadır. Zahriyesinde yer alan "Bu nüsha-i latîfeye bazı kibar hidmet idüp tashih eylemişler. Hevâmişinde olan rikâ' hatlar Cezmî merhûmundur. Gâyet güzel nüshadır." şeklindeki not ve üzerindeki tashih kaydı bu durumu izah etmektedir.

Söz konusu yazma Nuh Emîr-zâde Seyyid Mustafa b. Seyyid Mehmed (ö. [?]) tarafından istinsah edilmiştir. Aynı şahıs Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları no. 485'te ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Beşir Ağa Bölümü no. 477'de kayıtlı nüshaların da müstensihidir.

Tashih kaydı taşınması, en eski yazmalardan biri olması, fiziksel açıdan iyi durumda bulunması, metninin içerik, imla ve gramer kuralları bakımından az hata barındırması, müstensihinin istinsah işinde tecrübeli olması SE nüshasını tenkitli metin kurmada tercih etmemizin belli başlı nedenleridir.

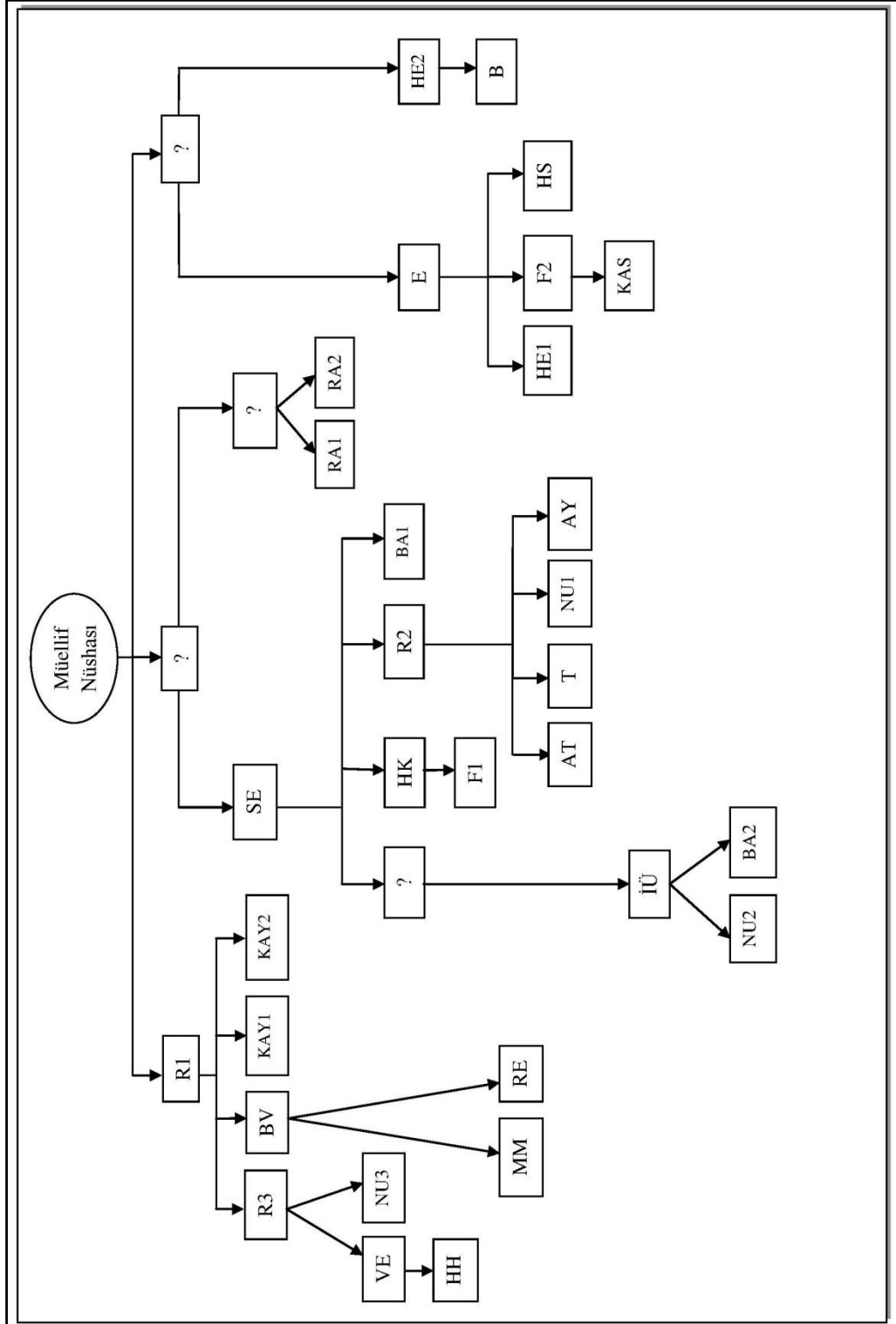
Behcet Gönül ve Abdülkadir Özcan muhtemelen metin sonundaki müellif kaydından hareketle Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi R. 1442 ve 1443'te mukayyet nüshaların müellif hattı olduğunu ifade etmektedir.² Fakat bize göre bu mâlûmat doğruyu yansıtmamaktadır; çünkü 1442 numaraları nüsha 10 ve 11. tabakaları, 1443 no'lu nüsha ise 14, 15, 16 ve 17. tabakaları ihtiva etmektedir. Dolayısıyla tam ve doğru nüshanın ortaya çıkması için 12 ve 13. tabakaları kapsayan başka bir cildin olması gerekmektedir. Fakat böyle bir cilt Topkapı Yazma Eser Kütüphanesinde mevcut değildir. Üstelik özellikle nüshanın I. cildi olan 1442 numaralı yazmada müellif elinden çıkması pek mümkün görünmeyen türden kelime ve ibare eksiklikleri ile dil ve anlatım hataları yer almaktadır.

¹ Bu nüsha bundan sonraki açıklamalarda "SE" biçiminde kısaltmaya tabi tutulacaktır.

² Gönül [Necatigil], agm, s. 164; Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti's-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. VI.

Yukarıda tavsiflerini verdiğimiz diğer yazmalar tenkitli metin tesisinde mukayeseye esas aldığımız R1, E ve SE nüshalarından istinsah edilmişlerdir.

1.5.2.3. Şeceresi¹

¹ Eksik ve yurtdışındaki nüshalar şecereye dâhil edilmemiştir.

II. ESERİN MUHTEVA UNSURLARI

2.5. Eserde Yer Alan Biyografiler

Nev'î-zâde Atâyî Zeyli 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasındaki yüz bir senelik süre zarfında vefat eden kadı, müderris, şeyh, mutasavvıf ve devlet adamlarının biyografilerini içermektedir. Bu özelliği onu çağının en hacimli biyografik eserlerinden biri kılmaktadır.

940/1533-34 ile 1044/1634-35 seneleri arasında geçen zaman on padişah dönemine tekabül etmektedir. Atâyî eserinin muhtevasını oluşturan geniş hacmin tasnifi için bu on hükümdar döneminden yararlanmıştır. *Zeyl-i Şakāik*'ı bu padişahların isimleriyle anılan on tabakadan oluşacak şekilde tertip etmiştir. Daha sonra yazar şahısların hâl tercemelerini vefat tarihlerine göre mensup oldukları padişahın tabakasına yerleştirmiştir.

Atâullâh Atâyî Efendi telifine doğrudan aldığı şahısların terceme-i hâllerini tabakaların büyük başlıkları altında açtığı başlıklarla kaleme almıştır. Bununla birlikte bazı durumlarda biyografisini verdiği kişinin babası, oğlu, kardeşi, halifesi, mürşidi vb. meşhur ve başarılı bir tanıdığı varsa bunların hayatları hakkında bilgileri söz konusu biyografinin sonuna açtığı bir alt başlık ile vermektedir. Başka biyografi yazarlarınca da kullanılan bu yöntem ile meydana getirilen hâl tercemelerini incelememiz içerisinde rakamlara dâhil ettik.

Ana hatları bu şekilde tertip edilen eserin tabakalarında önce kadı ve müderris, sonra şeyh ile mutasavvıf, en sonda ise hükümdar ve devlet adamlarının biyografilerine yer verilmektedir. *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik*'ta meslek erbabı kişilerin ağırlıklı kısmını kadı ve müderrisler oluşturmaktadır. Toplamda 1133 biyografi ihtiva eden *Zeyl-i Şakāik*'ta mevcut olan kadı-müderris hâl tercemesi adedi 843'tür. Kadı ve müderrisleri şeyh ile mutasavvıflar takip etmektedir. 1133 hâl tercemesinin 202'si şeyh ve mutasavvıflara aittir. *Hadâiku'l-hakāik*'ta biyografileri en az sayıda olanlar devlet adamlarıdır. Nitekim hâl tercemelerine yer verilen devlet adamları sadece veziriazam ve şeyhülislamlarla sınırlıdır. Bunların da sayısı 88'dir. Söz konusu bu terceme-i hâller ilgili padişahın tahtta oturduğu zaman boyunca görev yapan devlet adamlarının listelendiği bölümde yer almaktadır.

Eserdeki biyografilerin padişah dönemlerine göre dağılımına baktığımızda ise en çok hâl tercemesinin 12. tabaka olan Sultan III. Murad devrine ait olduğu görülmektedir. Sultan III. Murad tabakasında yer alan biyografisi sayısı 225'tir. Bu tabakadaki biyografilerin sayısının fazla oluşunun nedeni yirmi bir yıl gibi diğer dönemlere nazaran uzun diyebileceğimiz bir süreyi kapsamasıdır. 12. tabakayı 210 biyografi ile Sultan I. Ahmed zamanını içeren 14. tabaka takip etmektedir. *Zeyl-i Atâyî*'nin en az biyografi ihtiva eden tabakası 43 hâl tercemesi ile ismini Sultan I. Mustafa'nın verdiği 15. tabakadır. Bu dönemin bu kadar az terceme-i hâl bulundurmasının nedeni 1 yıl 7 ay kadar az bir zaman sürmesidir.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik'ta yer alan biyografilerin sayılarını ve meslek ile tabakalara göre dağılımlarını bir tablo üzerinde şu şekilde gösterebiliriz¹:

	Kadı- Müderris	Alt Başlık	Şeyh- mutasa vvif	Alt Başlık	Devlet Adamı	TOPLAM
10. Tabaka Kanunî S. Süleyman	74	10	43	2	45	174
11. Tabaka II. Selim	81	7	36	4	2	130
12. Tabaka III. Murad	166	16	31	5	7	225
13. Tabaka III. Mehmed	109	8	17	1	7	142
14. Tabaka I. Ahmed	166	8	27	-	9	210
15. Tabaka I. Mustafa	28	-	10	-	5	43
16. Tabaka II. Osman	51	1	6	-	5	63

¹ Alt başlık ile yazarın biyografisini verdiği şahısla akrabalık veya halef-selef benzeri bir ilişkisi olan ve bu yüzden ilgili biyografinin alt başlığında hayat bilgileri verilen kişilerin biyografileri kastedilmiştir.

17. Tabaka IV. Murad	115	3	19	1	8	146
GENEL TOPLAM	790	53	189	13	88	1133

2.6. Biyografilerde Kullanılan Kompozisyon

Şakāiku'n-nu'māniyye geleneğinin ana hatlarını ortaya çıkartmaya çalıştığımız bölümde belirtildiği üzere bu geleneğe ait eserlerin kendine has bir biyografi kompozisyonu vardır. Söz konusu bu metin düzenlemesi zaman içerisinde tekâmüle ermiştir. *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneği biyografi kompozisyonunun olgunluk mertebesine ulaştığı nokta Atâyî'nin *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-Şakāik*'ıdır. Nitekim Atâyî'ye zeyil yazan Şeyhî Mehmed Efendi de bu biyografi planına sadık kalmıştır.

Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti's-Şakāik'ta biyografilerin tanziminde kullanılan kompozisyon bu çalışmanın *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneğini tespitinin amaçlandığı I. bölümünde, “*Şakāiku'n-nu'māniyye* ve Zeyillerinde Eser Tertibi ve Biyografi Tanzimi” başlığının beşinci alt başlığında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir (bk. I. Bölüm, 2.5. Madde). Tekrara düşmemek adına burada sadece *Zeyl-i Atâyî*'de biyografilerde yer verilen bilgiler ve bu bilgilerin takdim planı bir taslak ile gösterilecektir:

.....(İsim) (.....(Nisbe))

..... (Doğum yeri)
.....(Lakap/Mahlas/Nisbe)
.....(Doğum Tarihi)
.....(Baba/Anne Tarafı Hakkında Bilgi)
.....(Tahsil Hayatı)
.....(Mülazımı Olduğu Hoca)
.....
.....(Görev Bilgileri –Tarih, Kimin Yerine, Nerede, Hangi Görev, Mertebesi–)
.....(Vefat Tarihi)

Sinn-i şerîfi (Vefat Ettiği Zamandaki Yaşı)
.....'de medfûndur. (Mezarının Bulunduğu Yer)
Keyfiyyet-i intikâli bu gûne nakl olunur ki.....
.....(Vefat Şekli/Hikayesi)
Mevlânâ-yı/Azîz-i mezbûr.....
.....(Fizikî ve Ruhsal Portresi)
Âsâr-ı celîlelerinden.....
.....(Kaleme Aldığı Eserler)
Nakl olunur ki.....
.....(Şahıs Hakkında Yazarın Şahit Olduğu veya Duyduğu Hikaye/Latife/Keramet)

Atâullâh Efendi'nin yukarıda verdiğimiz taslağın dizilişine istisnâ bazı durumlar dışında neredeyse tüm biyografilerde uyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sadece bazı yerlerde doğum yeri ile lakap/mahlasın birbiriyle yer değiştirdiğini görmek mümkündür.¹ Bir de ilgili şahsın doğum tarihi biliniyorsa genel olarak biyografiye baba/anne tarafı bilgisi ile başlanıp akabinde doğum tarihine geçilmektedir. Diğer mâlûmat ise taslağa göre devam etmektedir.²

Anlaşıldığı kadarıyla yazar bir şahsın yukarıdaki taslakta yer alan bilgilerinin olduğu bir biyografiyi nihaî hedef olarak görmektedir. Çünkü eserdeki en hacimli biyografide bile bu bilgilerin haricinde bir bilgi mevcut değildir. Biyografi hacmini belirleyen, yazarın “isim, nisbe, doğum yeri ve tarihi, anne-baba tarafları, tahsili, mülazemet hocası, görev bilgileri, vefat tarihi ve şekli, vefat esnasında yaşı, mezarının yeri, fiziksel-ruhsal portre, eserler ve hikâye” bilgilerinden hangilerine ulaştığı ve bunlar hakkında ne kadar mâlûmat topladığıdır. Fakat Atâyî'nin her terceme-i hâlde bu bilgilerin hepsini verdiğini söylemek doğru olmaz. Tabii olarak o, yaptığı araştırmalar neticesinde bu bilgilerden hangilerine ulaştıysa yukarıdaki taslağa onları yerleştirerek biyografi oluşturmuştur.

Bu doğrultuda baktığımızda *Zeyl-i Atâyî*'de isim, nisbe, doğum yeri, baba, tahsil, mülazemet hocası, görev, vefat tarihi ve portre bilgileri hemen hemen her biyografide bulunmaktadır. Ancak doğum tarihi, anne tarafı, vefat şekli, öldüğünde yaşı, mezarının yeri, eser ve hikâye bilgileri ise çoğu hâl tercemesinde yer almamaktadır.

¹ bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, no. R. 1438, vr. 5b. (Eğri Abdî biyografisi.)

² bk. agy, vr. 22b. (Kurd Ahmed biyografisi.)

2.7. Kazasker Ruznamçelerinin Esere Katkısı

Şakāiku'n-nu'māniyye ve zeyillerinde asıl konu kadı ve müderrisler olduğu için bu şahısların biyografilerinde meslekî yönlerine dönük mâlûmata ağırlık verilmesi olağan bir durumdur. Nitekim kadı ve müderrislerin yaşam bilgileri içerisinde meslekî cihetlerini en belirgin şekilde yansıtan görev bilgileridir. Kişinin nereye, kimin yerine, hangi görev ve derece ile atandığı bilgisine yer vermek hem biyografik bilgilerde derinlik sağlaması hem de kadı-müderris tabakatı türündeki eserin özüne uygun düşmesi açısından önemli görülmüş olmalıdır. Bu bağlamda “*Şakāiku'n-nu'māniyye* Geleneği” bölümünde belirtildiği üzere zaman içerisinde olgunluk kazanan *Şakāiku'n-nu'māniyye* biyografisinde şahısların görevlerine ait mâlûmatın bu tekâmüle paralel olarak fazlaştığı görülmektedir.

Osmanlı ilmiye teşkilatına mensup medrese ve kadılıklarda hiyerarşik bir düzen söz konusuydu. Bu düzen içerisinde müderrisliğe veya kadılığa tayin edilen âlimlerin atandıkları yere göre bir derecesi oluyordu¹. Şahsın kıdemine karşılık gelen bu mertebe her tayinde belirtilirdi. Hâl tercemelerinde kadı ve müderrislerin görev bilgilerine ağırlık vermek adına bu atama derecelerini ilk defa bildiren *Şakāiku'n-nu'māniyye* müzeyyili Âşık Çelebi'dir.² Mevlânâ Âşık'tan sonra *Şakāik Zeyli* yazan sanatçılar biyografilerde görev mertebelerine yer vermeye devam etmişlerdir. Bu doğrultuda zaman içerisinde *Şakāiku'n-nu'māniyye* zeyillerinde şahısların neredeyse tüm atama ve azillerine, üstelik bu atamaların ne zaman, kimin yerine, nereye, hangi derece ile yapıldığına yer verilmesi bir geleneğe dönüşmüştür. Denilebilir ki *Şakāik* geleneğine

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara müracaat edilebilir:

- a- Mefail Hızlı, *Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler*, Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.17, sayı 1, 2008, s.25-46.
- b- Mehmet İpşirli, “Mülazemet”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 537-539.
- c- Ekmeleddin İhsanoğlu, “Osmanlı Medrese Geleneğinin Doğuşu”, *Bellekten*, C. LXVI, sy. 247, Aralık 2002, s. 849-903
- d- Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1984, s. 29-30.
- e- Mehmet İpşirli, “Osmanlı İلميye Teşkilatında Mülazemet sisteminin Önemi ve Rumeli Kadiaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10-11, 1981-1982, İstanbul, s. 221-232
- f- Cahid Baltacı, “Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri'nin Târîhî ve Kültürel Ehemmiyeti”, *İslam Medeniyeti Mecmuası*, C. IV, sayı 1, Temmuz 1979, s. 55-100.
- g- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İلميye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988.

² Suat Donuk, Nev'î-zâde Atâyî - *Hadâiku'l-hakâik fi Tekmîleti'ş-şakâik (İnceleme-Metin)*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa 2015, s. 41.

mensup zeyillerdeki biyografileri diğer tabakat türlerinin terâcim-i ahvâllerinden ayıran özellik *Şakâik* zeyillerinde şahsın eğitim bilgilerinden sonra “..... tarihinde Efendi yerine (derecesi) ile medresesine/kazasına atandı” biçiminde kalıp ifadelerle uzun bir bölüm dâhilinde görev kaydının listelenmesidir.

Osmanlılar devlet yönetiminde meydana gelen olayları günlük olarak kaydetmeye önem vermişlerdir. Mâlî, askerî, idarî, ilmiye vb. alanlarda görevli Osmanlı memurları günlük olayları kaydettikleri defterler tutmuşlardır. Bu tür defterlere XVI. yüzyılın yarısından itibaren “ruzname” adı verilmiştir. Osmanlılarda ilmiye mensupları olan kadı ve müderrislerin bağlı buldukları müessese kazaskerlikti. Onların tayin, terfî ve azilleri kazaskerlerce yapılırdı. Kadı ve müderrislerin atama, yükselme ve azillerinin kaydedildiği deftere kazasker ruzname adı verilirdi. Buna mülazemet defteri veya danışmend defteri de denilirdi.¹ Mülazemet defteri denmesinin nedeni atama ve azil bilgilerinin yanı sıra medrese eğitimlerinin sonunda mülazım olup medreselere atanmayı hak eden talebelerin isimlerinin de bu deftere kaydediliyor olmasıydı. Nitekim Atâyî “Ol esnâda nevbet fermân olup erbâb-ı istihkâkî defter-i mülâzemete kayd ... itmişler idi.”² ve “... ‘arzları mûcibince nevbet fermân olup müsta’iddân-ı nâmdâr ol husrev-i serîr-i fazl u ‘irfânun defterine kayd olındukda ...”³ ifadeleriyle bu bilgiyi teyit etmektedir.

Nev’î-zâde Atâyî’nin *Zeyil*’de şahısların atama, azil ve mertebe bilgileri için mahkeme sicillerinden istifade ettiğini daha önce belirtmiştik. Fakat mahkeme sicillerinde daha çok adlî davalar ile ilgili davalı, davacı, dava konusu vb. bilgiler yer almaktadır⁴. Üstelik bunlarda sadece kadı bilgileri bulunup müderrislerle ilgili bir kaydın var olması mümkün görünmemektedir. Bu yüzden *Hadâiku’l-hakâik fi Tekmileti’ş-şakâik*’ta mevcut olan yüzlerce şahsın tüm görev bilgilerinin alındığı başka bir kaynak olmalıdır.

¹ Cahid Baltacı, “Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri’nin Târîhî ve Kültürel Ehemmiyeti”, *İslam Medeniyeti Mecmuası*, C. IV, S. 1, Temmuz 1979, s. 59.

² Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 206a.

³ agy, vr. 301a.

⁴ Bu konuda şu örneğe bakılabilir: *İstanbul Kadı Sicilleri Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil (H. 1002 - 1003 /M. 1594 - 1595) / (haz.) Rasim Erol - Hüseyin Kılıç, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2011.*

Bizce *Zeyl-i Atâyî*'de yer alan kadı ve müderrislerin atama, azil, terfi ve kıdem bilgileri yukarıda belirtildiği gibi tam da bu tür mâlûmat için tutulan kazasker ruznamçelerinden alınmış olmalıdır.

Rumeli kazaskerliğine ait 952/1545-46 – 1312/1894-95 ve Anadolu kazaskerliğine ait 1076/1665-66- – 1310/1892-93 senelerini kapsayan ruznamçeler bugün İstanbul Müftülüğü Şer'îye Sicili Arşivi ve Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹

Mehmet İpşirli “*Osmanlı İlmiye Teşkilatında Mülazemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları*” adlı makalesinde Osmanlı ilmiye mesleği ve mülazemet usulü üzerinde durduktan sonra Hoca-zâde Mehmed Efendi'nin (ö. Cemâdiyelâhire 1024/ Haziran-Temmuz 1615) kazaskerliği zamanında tuttuğu ruznamçenin bir bölümünü sunmaktadır.² Bu ruznamçe Hoca-zâde Efendi'nin Zilka'de 1007 (Mayıs-Haziran 1599) – 20 Ramazan 1009 (25 Mart 1601) tarihleri arasındaki Rumeli kazaskerliği döneminde tutulmuş olup bugün İstanbul Şer'î Siciller Arşivi, Rumeli Kadıaskerliği Rûznâmeleri numara VII, s. 4-45'te bulunmaktadır.³

Hoca-zâde Mehmed Efendi ruznamçasindeki kayıtlar Atâyî'nin *Şakâik Zeyli*'ndeki bilgilerle mukayese edildiğinde bazılarının birebir örtüştüğü görülmektedir. Örneğin Mehmed Efendi ruznamçasininin 52. maddesinde “Ahi-zâde Hüseyin Efendi, Eyüp'te İsmihan Sultan Medresesi'nden Sahn'a, iadeden, 1 mülazemet, 1008”⁴ yazmaktadır. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta Ahî-zâde Hüseyin Efendi'nin (ö. 1043/1633-34) biyografisinde görev yaptığı yerler sıralanırken “... bin dört şevvâlinde Tarsûsî yirine İsmihân Sultân pâyesine sâye salup bin sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde İskender-zâde yirine Sahn-ı Semâniye'ye hırâm idüp...”⁵ açıklamasıyla daha önce İsmihan Sultan Medresesi'nde bulunan Ahî-zâde Efendi'nin 1008 yılı Rebiülevvel'inde (Eylül-Ekim 1599) Sahn-ı Seman Medresesi'ne atandığı belirtilmektedir. Bu bilgi kazasker ruznamçasindeki kayıtla uyuşmaktadır.

¹ İsmail Gündoğdu, “Osmanlı Tarihi Kaynaklarından Kazaskerlik Ruznamçe Defterleri ve Önemi”, *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, Yıl 2009, s. 699-700.

² İpşirli, agm, s. 221-232.

³ agm, s. 225.

⁴ agm, s. 229.

⁵ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 460a.

Hoca-zâde Efendi mülazemet defterinde 36. sırada “Seyyid Ma‘rifetullah Efendi, Şam müftülüğü ve Şam Süleymaniye müderrisliği, iadeden, 1 mülazemet, 1007”¹ kaydı yer almaktadır. Bu kayıt *Zeyl-i Atâyî*’de yer alan Ma‘rifetullâh Efendi (ö. 1014/1605-6) hâl tercemesindeki “Bin yedi şevvâlinün evâhirinde Şânî Efendi yerine mükerreren müftî-i Şâm olmuş idi”² bilgisiyle örtüşmektedir.

Hoca-zâde Mehmed Efendi ruznamçesinin 42. maddesindeki ifadeler de Atâyî’nin eserindeki bilgiye uymaktadır. Bu maddede yer alan “Hoca-zâde Abdülaziz Efendi Süleymaniye’den Darülhadis’e, teşriften, 3 mülazemet, 1008”³ bilgisi *Nev‘î-zâde Zeyli*’ndeki “... bin yedi Cemâdiye’l-ülâ’sında Muzaffer Efendi yerine çâr-bâliş-nişîn-i mesned-i Süleymâniyye olup bin sekiz Zi’l-ka‘de’sinde Kara ‘Abdu’r-Rahman Efendi yerine Dârü’l-hadîs-i Süleymâniyye’de tekye-zen-i mihrâb-ı ders ü tahkîk olup...”⁴ ifadesiyle örtüşmektedir.

Pek çok noktada tam uyuştukları ve çoğu yerde birbirlerine paralel gittikleri halde ruznamçe ile *Hadâiku’l-hakâik*’ın tümünden örtüştüğünü söylemek mümkün değildir. Ruznamçe 44. maddede yer alan Haydar Efendi’nin (ö. 1012/1603-4) Şehzade Mehmed Medresesi’nden Süleymaniye Medresesi’ne atanması bilgisi⁵ *Zeyl-i Şakâik*’ta da vardır. Fakat ruznamçenin bildirdiği yıl 1008 iken *Zeyil* bu tayin için 1006 tarihini zikretmektedir.⁶ Bunun gibi atama bilgisi tutan fakat tarih tutmayan pek çok kayıt bulunduğu görülmektedir.

Tarihin ve tayin yerinin birbirini tuttuğu fakat eski görev yerinin örtüşmediği kayıtlar da mevcuttur. Hoca-zâde Efendi’nin ruznamçesinde 58. sırada bulunan kayıtta Niksarî-zâde Mahmud Efendi’nin (ö. Ramazan 1025/ Eylül-Ekim 1616) Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi’nden Sahn-ı Seman’a 1008 yılında atandığı kaydı yer almaktadır.⁷ Atâyî ise Niksarî-zâde’nin görev kaydını verirken 1008 Rebiülevvel’inde Belgrat’ta iken Abdülmü’min Efendi (ö. [?]) yerine Sahn-ı Seman’a terfi ettirildiğini belirtir.⁸ Şahsın 1008’de Sahn-ı Seman’a atanması kısmı örtüşüyorken nereden atandığı bilgisinde ihtilaf söz konusudur.

¹ İpşirli, agm, s. 228.

² Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 309a.

³ İpşirli, agm, s. 229.

⁴ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 382a.

⁵ İpşirli, agm, s. 229.

⁶ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 299b.

⁷ İpşirli, agm, s. 230.

⁸ Nev‘î-zâde Atâyî, agy, vr. 356a.

Hoca-zâde Mehmed Efendi'nin mülazemet defterinde yer alan bazı kayıtların *Atâyî Zeyli*'nde hiç geçmediğini veya bazı bilgilerin örtüşmediğini de eklemekte fayda var.

Kazasker ruznamçe defterlerini İstanbul Müftülüğü Şer'îye Sicili Arşivi'nde yaptığı araştırmalar sonucunda bulup bilim dünyasına tanıtan Cahid Baltacı, Niğbolu'daki Hacı İvaz Medresesi'nden, Tırnova'daki Yıldırım Han Medresesi'nden bahsetmediğinden hareketle "... yapmış olduğumuz araştırmalarda Nev'î-Zade Ata'î, Uşşaki-zade İbrahim Hasîb ve Şeyhî Mehmed Efendi'nin bu defterleri kullanmadıklarını tesbit etmiş bulunmaktayız."¹ dese de bizce Atâyî kazasker ruznamçelerinden istifade etmiştir.

Biz Nev'î-zâde Atâyî'nin mülazemet defterlerini alıp birebir kopya ettiğini veya *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'taki tüm atama bilgilerinin sadece kazasker ruznamçelerinden alındığını iddia etmiyoruz. Fakat Nev'î-zâde'nin *Zeyil*'deki biyografilerin önemli bir bölümünü oluşturan tafsilatlı tayin bilgilerini temin ederken ruznamçelerden yararlandığı fikrini taşıyoruz. Mamafih kadı ve müderrislerin görevleri hakkında bu kadar mâlûmatı verebilecek başka bir kaynak akla gelmemektedir.

Bu hususun kesin bir neticeye ulaşmasının yolu *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta yer alan 843 kadı ve müderrisin tüm tayin bilgilerinin 940/1533-54 ile 1044/1634-35 yılları arasında tutulan tüm kazasker ruznamçelerindeki her bir madde ile mukayese edilmesinden geçmektir. Böyle bir inceleme ise bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.

2.8. Eserde Biyografisi Bulunan Şair ve Edipler

400 yıllık bir süre zarfını kapsayan şura tezkireleri üzerine yapılan bir istatistikî çalışmaya göre 3182 Türk divan şairi olup bunların ifa ettikleri mesleklerin toplam sayısı 108'dir. Bu meslekler ve bunlara mensup şairler tasnif edildiğinde divan şairlerinin yüzde 36'lık bir dilim ile en çok ilmiye sınıfından oldukları anlaşılmaktadır. Toplam 3182 şairin 1147'si ilmiye sınıfındandır. Bu sınıfa dâhil olan meslek erbapları şeyhülislam, kazasker, kadı, müderris, naib, mu'îd ve danışmendlerdir. İlmiye sınıfını % 28 ile bürokratlar takip etmektedir. Üçüncü sırada ise yüzde 5 ile şeyh ve dervişler gelmektedir. Divan şairi şeyh ve dervişlerin toplam sayısı ise 182'dir. Bu sınıflardan

¹ Baltacı, agm, s. 65.

sonra % 3.7 ile askerler, yine % 3.7 ile esnaf ve serbest meslek kesimi gelmektedir¹. Bu hesaba göre divan şairlerinin neredeyse yarıya yakını ulema ve meşayih sınıfından insanlardır.

Şeyh, mutasavvıf, hükümdar, devlet adamı ve özellikle ilmiye sınıfına mensup ulema terâcim-i ahvâllerini ihtiva eden *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ın bu nedenle bir şair biyografisi membaı olduğunu belirtmek mümkündür. *Zeyl-i Şakâik*'ta yer alan şair-edip hâl tercemeleri sayısı toplamda 198'dir. Biyografisinde şair veya yazarlığı belirtilen ve en az bir edebî eserinin adı verilen veya en az bir manzumesinden alıntı yapılan şahıslar bu sayıya dâhil edilmiştir.² Başarılı bir divan şairi olan Şeyhülislam Yahya Efendi hakkında *Zeyil*'de pek çok bilgi bulunmaktadır fakat eserin yazımı tamamlandığında henüz hayatta olduğu için ona ait müstakil bir terceme-i hâl yer almamaktadır. Bu yüzden Şeyhülislam Yahya söz konusu sayıya eklenmemiştir.

198 şair ve edibin hayatları hakkında geniş bilgiler barındırmasının *Zeyl-i Atâyî*'ye çağının önemli bir şüara tezkiresi olma hüviyeti yüklediğini söylemek mümkündür. Nitekim Osmanlı edebiyatının ilk şüara tezkiresi olan Sehî Bey'in (ö. 955/1548-49) *Heşt Behişt*'i 241, kendisinden sekiz sene sonra kaleme alınan Latîfî'nin (ö. 990/1582-83) *Tezkiretü's-şuarâ*'sı 334 şair biyografisi içermektedir.³ Bu durumda *Atâyî Zeyli*'nin bunlara yakın bir sayıda şair biyografisi ihtiva ettiği görülmektedir.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik 1533-1634 yılları arasında intikal eden şahısların hâl tercemelerini barındığı için hem XVI. hem de XVII. yüzyıl Osmanlı edebiyatı sanatçılarının yaşam bilgilerini bulundurmaktadır. *Zeyl-i Atâyî*'de biyografisi yer alan en önemli şair şüphesiz ki XVI. asrın en başarılı şairi olarak kabul edilen Bâkî'dir. Atâyî'nin kaleme aldığı Bâkî biyografisinin oldukça hacimli ve değerli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nev'î, Gülşenî (ö. Şevval 940/ Nisan-Mayıs 1534), Fevrî (ö. Zilka'de 978/ Mart-Nisan 1571), Behiştî (ö. 979/1571-72) ve Muhibbî (ö. Safer 974/ Ağustos-Eylül 1566) eserde terceme-i hâli bulunan diğer önemli XVI. yüzyıl şairleridir. Kâf-zâde Fâizî (ö. Receb 1031/ Mayıs-Haziran 1622), Ganî-zâde Nâdirî (ö. Cemâdiyelâhire 1036/ Şubat-Mart 1627), Azmî-zâde Hâletî (ö. Şaban 1040/

¹ Daha geniş bilgi için bk.: Mustafa İsen, "Divan Şairlerinin Meslek Konumları", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 83 (Mart 1989), s. 35-41.

² Oğlan Şeyhi İsmail'in biyografisi bu kıstasa uymadığı hâlde şair ve edipler listesine alınmıştır. Bunun nedeni her ne kadar *Zeyl-i Şakâik*'ta belirtilmemiş de olsa Oğlan Şeyhi'nin şairlik vasfına sahip olmasıdır. Nitekim Abdülkadir Gölpinarlı "*Melâmilik ve Melâmiler*" isimli çalışmada, 49. sayfada biyografisini sunduğu Oğlan Şeyhi İsmail'in şiirlerine de yer vermiştir.

³ İsen vd., age, s. 30, 37.

Mart-Nisan 1631) *Hadâiku'l-hakâik*'ta biyografileri olan XVII. asrın söz sahibi şairlerinden sadece birkaçıdır. Bu özelliği Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâik*'ını edebî değeri yüksek bir Osmanlı ilim ve genel tarihi kitabı olma vasfı ile birlikte Türk edebiyatı tarihinin önemli kaynak eserlerinden biri kılmaktadır.

Zeyl-i Atâyî'de hâl tercemeleri yer alan şair ve edipler şunlardır¹:

10. Tabaka Kânûnî Sultan Süleyman Dönemi: İsâmeddin Ebülhayr Ahmed bin Mustafa bin Halil (Taşköprü-zâde), Derviş Mehmed (Lâmi'î-zâde Lem'î Çelebi) {Lem'î}, Mustafa bin Şemseddin {Ahterî}, Pârepâre-zâde Ahmed Efendi, Mustafa Sürûrî Efendi {Sürûrî}, Garîk Arab-zâde Mehmed Efendi {Kudsî}, Mehmed Muttakî Çelebi {Muttakî}, Fethullah-ı Acemî {Ârif}, Depegöz Hızır Efendi {Hızrî}, Ebussuud-zâde Mehmed Çelebi {Meylî}, Ahmed bin Mahmud (el-Asamm), Celâl-zâde Salih Efendi {Sâlih}, Pîr Ahmed bin eş-Şeyh Ahmed el-Karamanî (Pîr Reîs) {Pîrî}, Mustafa bin Hasan bin Abdullah {İşretî}, Ahmed Beg bin Nişancı Mehmed Beg, eş-Şeyh Ali el-Arabî, eş-Şeyh İbrahim Gülşenî {Gülşenî}, Oğlan Şeyhi İsmail Çelebi, eş-Şeyh Lâihî Çelebi {Lâihî}, Mîr-i Mîrân-ı Rumeli Şems Paşa, Cezerî-zâde Mehmed Çelebi {Sâfi}, Kânûnî Sultan Süleyman {Muhıbbî}

11. Tabaka Sultan II. Selim Dönemi: Çeşmeci-zâde Nimetullah Efendi {Na'îmî}, Seyrek-zâde Şemseddin Ahmed, Nişancı Celâl-zâde Mustafa Beg {Nişânî}, Abdulkerim-zâde Mehmed bin Abdulvehhab, Halil bin İsa Paşa el-Cenderî {Muhlisî/Defterî}, Dülger-zâde Mehmed bin Mehmed (İbnü'n-neccâr), Kâzî-zâde Mahdumu Mustafa Efendi {Hilmî}, Ahmed bin Mahmud (Arab-zâde İmamı), Şah Mehmed bin Hurrem, Necmeddin bin Mehmed {Necmî}, Ahmed bin Abdullah {Fevrî}, Yahya bin Ömer (Beşiktaşî) {Müderris}, Ataullah bin Ahmed {Atâyî}, Mehmed bin Ramazan (Nişancı Ramazan-zâde), Ramazan bin Abdulmuhsin el-Vizevî {Behiştî}, Mustafa Efendi {Hazânî}, Âşık Çelebi {Âşık}, Kınalı-zâde Ali Efendi {Alî}, Muslihiddin el-Lârî (Molla Lârî), Ali bin Abdulaziz bin Hüsam (Ümmüveled-zâde), Şeyhülislam Ebussuud el-İmâdî Efendi, Defterdar Ebülfazl Efendi {Fazlî}, Gubârî Abdurrahman Efendi {Gubârî}, eş-Şeyh Hasan {Zarîfî}, Gülşenî-zâde Seyyid Hayâlî {Hayâlî}, Yek-çeşm Ahmed Efendi {Çelebi}, eş-Şeyh Yakub el-Germiyânî, eş-Şeyh

¹ Tespit edilebilen şair mahlasları yay parantez { } içerisinde gösterilmiştir. Parantez () içerisinde belirtilenler ise şahısların nisbesidir.

Mehmed İlhâmî Efendi {İlhâmî}, Ser-hoş Bâlî Efendi {Cevherî}, Sultan II. Selim {Selîmî}

12. Tabaka Sultan III. Murad Dönemi: Mu'îd-zâde Mahdumu Mehmed Çelebi {Mu'îdî}, Kâzî-zâde Mahdumu Abdurrahman Çelebi {Dâ'î}, Abdulkерim bin Ali bin İlyas (Deli Kerim Efendi) {Rızâyî}, Ahmed bin Mehmed bin Ramazan (Nişâncı-zâde), Sinan Efendi-zâde Mehmed Çelebi, Edirneli Ahmed Efendi {Kâmî}, Alemşâh Abdurrahman Çelebi, Sirozî Bedreddin Mahmud Çelebi {Bedrî}, Pîr Mehmed Efendi {Azmî}, Kutbuddin el-Mekkî {Kutbî}, Kefevî Mahmud bin Süleyman, Mehmed bin Hüseyin {Şeyhî}, Ali bin Bâlî (Munuk Ali), İştibî Hüseyin Efendi {Sadrî}, Bahrî Hasan Çelebi {Bahrî}, Kınalı-zâde Müslimî Efendi {Müslimî}, Abdulgani bin Emîr Şâh {Ganî}, Mirza Mahdum {Eşref}, Mustafa bin Lutfullah (Lutfî Beg-zâde) {Meylî}, Küçük Lutfî Beg-zâde Mehmed Efendi {Neylî}, Nüvîdî Yusuf Efendi {Nüvîdî}, Mustafa Efendi {Cenâbî}, Ahî-zâde Hasan Çelebi, Mehmed bin Abdullah (Hubbi Mollası) {Vusûlî}, Veli Yegân Efendi {İmâdî}, Mehmed Efendi {Su'ûdî}, Mecdî Mehmed Çelebi {Mecdî}, Hüsrev-zâde Mustafa (el-Hüsrevî) {Hüsrevî}, Mehmed el-Vânî (Vankulu) {Vânî}, Mehmed Efendi {Münşî}, Rumeli Kazaskeri Zekeriyya Efendi {Meylî}, Abdurrahim Efendi {Niyâzî}, Ma'rûf Efendi {Ârifî}, Abdalbâkî Efendi {Bekâyî}, Şem'î Efendi {Şem'î}, Bosnevî Sûdî Efendi {Sûdî}, Kınalı-zâde Abdurrahim Efendi {Kirâmî}, Feridun Beg el-Tevkî'î, Mehmed Paşa (Boyalı Nişancı) {Nâmî}, eş-Şeyh Mahmud (Baba Efendi) {Rızâyî}, Şeyh Bedreddin-zâde Molla Çelebi {Mollâ}, eş-Şeyh Mustafa {Selâmî}, eş-Şeyh Vâlihî Efendi {Vâlihî}, Vâlihî-i Dîger (Ergeneköprülü) {Vâlihî}, eş-Şeyh Mehmed (Kavaklı-zâde) {Nevâlî}, Sultan III. Murad {Murâdî}

13. Tabaka Sultan III. Mehmed Dönemi: Nasuh Efendi {Nevâlî}, Hamza Efendi {Vusûlî}, Mustafa Efendi {Cinânî}, Küçük Mustafa Çelebi {Tûsî}, Kınalı-zâde Mehmed Efendi {Fehmî}, Kınalı-zâde Hüseyin Çelebi {Feyzî}, Abdülkâdir Efendi {Kadrî}, Bostan Efendi (Bakkal-zâde) {Hilmî}, Anabolulu Ali Çelebi (Hilmî-i Dîger) {Hilmî}, Tayyib-zâde Şeyhî Çelebi {Şeyhî}, Sarı Muslihiddin {Kâmilî}, Mehmed bin Mustafa (Bostan-zâde Efendi), Remzî-zâde Mehmed Efendi {İlmî}, Gelibolulu Mahmud Efendi {Medhî}, Yahya bin Pîr Ali bin Nasuh {Nev'î}, Nakib Yahya Efendi {Mîrî}, Abdalbaki Efendi {Bâkî}, Mehmed Efendi {Ehlî}, Ma'sûm Efendi {Ma'sûm},

Gîlânî Molla Tevfik, Abdalbâkî bin Mehmed (Cemâlî-zâde), Kefevî Hüseyin Çelebi {Hüseyin}, Potur Salih {Şânî}, Zeynelabidin (Kâtib-zâde Zeynî Efendi) {Zeynî}, eş-Şeyh Ali {Safvetî}, eş-Şeyh Mustafa Beyânî Efendi {Beyânî}, eş-Şeyh Ali {Kâmilî}, Sultan III. Mehmed {Adlî}

14. Tabaka Sultan I. Ahmed Dönemi: Kınalı-zâde Hasan Çelebi {Hasan}, Mehmed Efendi {Nâmî}, Ahî-zâde Abdulhalim Efendi {Halîmî}, Nakibüleşraf Abdülkâdir Efendi {Kadrî}, Abdulgani Efendi {Gınâyî}, Tursun-zâde Abdalbâkî Efendi {Bekâyî}, Abdullah bin Mustafa (Vahyî-zâde) {Hilmî}, Mehmed Efendi {Ayşî}, Mehmed Efendi {Atûfî}, Hüsâm-zâde İbrahim Çelebi {Şerîfî}, Mehmed Efendi {Şânî}, Tursun-zâde Abdullah Efendi {Feyzî}, Kâf-zâde Feyzullah Efendi {Feyzî}, Muzaffer Efendi {Iyânî}, Mustafa Efendi (Yumurta Vâizi) {Halîmî}, Mehmed Çelebi {Mânî}, Mehmed Efendi {La'î}, Emîr Ahmed Çelebi {Nesîbî}, Mehmed bin Abdulaziz {Vücûdî}, Antalya Müftüsü Süleyman Efendi, Mustafa bin Mehmed {Cüvânî}, Kıratovalı Pîr Mehmed {Za'îfî}, Paşa-zâde Hüseyin Efendi {Hasîbî}, Sunullah Efendi {Sun'î}, Hoca-zâde Mehmed Efendi, Bahrî-zâde Abdalbâkî Çelebi {Dürrî}, Ahmed Çelebi {Hibrî}, Akhisârî Hasan el-Kâfî {Kâfî}, Niksârî-zâde Mahmud Efendi {Niksârî}, Hünkar İmamı Mustafa Efendi, Kızılca Hayreddinoğlu Abdullah Efendi, Mehmed bin Süleyman bin Mehmed el-Gîlânî {Hakîmî}, eş-Şeyh Mehmed {Şühûdî}, eş-Şeyh Ca'fer (Tırhalalı) {Kâmilî}, eş-Şeyh Hasan {Adlî}, eş-Şeyh Feyzî (Kefevî) {Feyzî}, Sultan I. Ahmed {Bahtî}

15. Tabaka Sultan I. Mustafa Dönemi:

I. Cülûs: Vekîl Sinan Efendi Mahdumu Mehmed Efendi {Nihâlî}

II. Cülûs: Kâf-zâde Mahdumu Abdulhay Efendi {Fâizî}, Esad Efendi Mahdumu Ârif Mehmed Çelebi {Ârifî}, Mehmed bin Mahmud (Helvacı-zâde) {Ârifî}, Şîrâzî Mehmed Efendi {İtrî}, eş-Şeyh Mehmed Subhî Çelebi {Subhî}

16. Tabaka Sultan II. Osman Dönemi: Yusuf Efendi {Râzî}, Hoca-zâde Abdulaziz Efendi, Ali Efendi {Edîbî}, Taşköprü-zâde Kemaleddin Mehmed bin Ahmed {Kemâlî}, Muhaşşî Sinan Efendi Torunu Ahmed Efendi, Sultan II. Osman {Fârisî}

17. Tabaka Sultan IV. Murad Dönemi: Mehmed bin Yusuf {Bahsî}, Şeyhülislam Esad Efendi {Es'ad}, Bostan-zâde Mehmed Efendi, Mama-zâde Efendi {Hâdî}, Mehmed bin Abdulgani (Ganî-zâde) {Nâdirî}, Üveys bin Mehmed {Veysî}, Kınalı-zâde Abdurrahman Çelebi {Abdî}, Mehmed Sadık Efendi {Sıdkî}, Mehmed Efendi {Rızâyî}, Okçu-zâde Mehmed Beg {Şâhî}, Bâkî-zâde Mehmed Efendi {Şeyhî}, Osman Çelebi {Avnî}, Mustafa bin Pîr Ahmed (Azmî-zâde) {Hâletî}, Seyyid Mehmed (Şerîf Efendi) {Şerîfî}, Filibe Kâdîsi Şeyhî Efendi {Şeyhî}, Mehmed bin Hüsam (Kara Çelebi-zâde) {Zuhûrî}, Baldır-zâde Mustafa Efendi {Selîsî}, Şeyhülislam Ahî-zâde Hüseyin Efendi {Hüdâyî}, Ali bin Abdullah (Ali Çelebi-zâde Mahdumu) {Nazmî}, Şeyhülharem-zâde Abdulkerim Efendi {Kerîmî}, Üsküdârî Şeyh Mahmud Efendi {Hüdâyî}, eş-Şeyh Sinan {Sinânî}, Âşık Çelebi Şeydâsı {Şeydâ}

Eserde yaşam bilgilerine değinilen şair ve ediplerin sayısının tabakalara göre dağılımını bir tablo üzerinde şu şekilde göstermek mümkündür:

	Şair-Yazar
10. Tabaka Kanunî S. Süleyman	22
11. Tabaka II. Selim	30
12. Tabaka III. Murad	46
13. Tabaka III. Mehmed	28
14. Tabaka I. Ahmed	37
15. Tabaka I. Mustafa	I. Cülûs: 1
	II. Cülûs 5
16. Tabaka II. Osman	6
17. Tabaka IV. Murad	23
TOPLAM	198

2.9. Eserde Edebî Tenkit ve Malumat

Bir önceki bölümde *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*'ın 198 şair ve edip biyografisi ihtiva ettiğini ve Türk edebiyatı tarihi için önemli bir kaynak eser olduğunu belirtmiştik. *Zeyl-i Şakâik*'ı edebiyat tarihimiz için önemli kılan sadece hatırı sayılır şair hâl tercemesi barındırması değildir. Bu biyografilerde Nev'î-zâde Atâyî'nin okumaya düşkün bir şair vasfıyla ilgili sanatçılar hakkında özgün tenkitler ve şuarâ tezkiresi yazarlarının değinmediği edebî bilgiler sunması da onu Türk edebiyatı için önemli kılmaktadır. Sonraki bölümde ayrıntılı bir şekilde değineceğimiz üzere Atâyî'nin eserinde yer alan şair biyografileri şuarâ tezkirelerinde yer alan hâl tercemelerine nazaran daha hacimlidir. Ayrıca hiçbir şuarâ tezkiresinde hakkında bilgi bulunmayan şair ve yazar biyografileri de ihtiva etmektedir. Bu son iki özellik, *Zeyl-i Atâyî*'yi değerli bir kaynak yapan başkaca hususiyetlerdir.

İnceleme konusu olan eseri okurken Nev'î-zâde'nin Türk edebiyatı tarihi açısından önemli bilgiler verdiğini, bazı şahıslar için değerli tenkitlerde bulunduğunu fark ettik. Bunlardan bazılarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

Atâullâh Efendi eseri boyunca Osmanlı şiirine etki eden iki şiir okulundan söz etmektedir. Bunlardan ilki, Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Bâkî ve Nev'î'yi yetiştiren bir okuldur. Atâullâh Efendi'nin anlattığına göre Sahn-ı Seman müderrisi Karamanlı Mehmed Efendi, dönemin en yetenekli gençlerini bir sınıfta toplar. Kendisi de şiir ve sanat düşkünü olan Mehmed Efendi'nin gözetiminde ilim, irfan, sanat ve edebiyat icra edilen bu sınıfta Bâkî, Nev'î, Edirneli Mecdî, Üsküplü Vâlihî, Karamanlı Muhyî, Sultan Murad Hocası Sadeddîn Efendi, Hüsrev-zâde Hüsrev Çelebi gibi şair ve sanatçılar yetişmiştir. Sultanü'ş-şuarâ Bâkî Efendi;

Fâzıl-ı dehr Mehmed Çelebi kim eflâk

Bâğ-ı fazlında tokuz dâneli bir ter sünbül

beytini bunlar için kaleme almıştır.¹

Diğer bir edebî okul, Hasîbî mahlasıyla şiirler yazan Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin (ö. 1023/1614-15) evidir. Atâyî'nin bildirdiğine göre kıymetli muamma ve lugazları olan Hasîbî Efendi'nin Mısır'daki evi şair ve ediplerin toplandığı bir mekândı.

¹ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 41a.

Burada şiir ve sanat ile ilgili toplantılar yapılır, şiir yazımı ile ilgili yeni fikirler üretilirdi.¹

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ta yer alan önemli edebî mâlûmattan biri Kaysunî-zâde Şeyh Mahmud Efendi'ye (ö. Safer 976/ Temmuz-Ağustos 1568) isnat edilen bir eser ile ilgilidir. Nev'î-zâde Efendi zamanında Kaysunî-zâde Efendi'nin kaleme aldığı söylenen, ilaç yapımını ve tedavi yöntemlerini anlatan manzum bir risale vardır. Bu manzume pek çok mecmuada yer almaktadır. Türkçe şiir yazmaya kudreti olmayan Kaysunî-zâde'nin bu eseri nazmetmesi, Atâyî'ye makul gelmez. Bunun üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde ilaç konulu bu kitabın yazarının Osmanlı Devleti'nde yaşayan bir şair olduğu sonucuna ulaşır.²

Nev'î-zâde'nin bildirdiğine göre *Meşâirü's-suarâ* müellifi Âşık Çelebi, babası Üsküp'te kadı iken Pirizren'de doğdu. Dönemin önemli âlimleri olan Sürûrî Çelebi (ö. Cemâdiyelûlâ 969/ Ocak-Şubat 1562), Taşköprî-zâde Efendi (ö. Receb 968/ Mart-Nisan 1561), Saçlı Emir Efendi (ö. Zika'de 1003/ Temmuz-Ağustos 1595) ve Ebussuud Efendi'den (ö. Cemâdiyelûlâ 982/ Ağustos-Eylül 1574) eğitim aldı. Teyzesinin kocası olan Muhyiddin el-Fenârî'ye (ö. Zilka'de 954/ Aralık-Ocak 1547-48) istinat ederek ilim yolunda gayret gösterdi. Fakat bir süre sonra ilim yolundan ayrılıp seyahate çıktı. Bir zaman sonra Bursa'ya yerleşip Hazret-i Emir Vakfı mütevelliliğini aldı. Bursa'daki vakıfların teftişine bakan Muradiye müderrisi Rûşenî-zâde (ö. 969/1561-62) onu bu görevinden azledince, çaresiz bir halde İstanbul'a geri döndü. O tarihte İstanbul kadısı olan eski hocası Saçlı Emir Efendi'nin mahkemesine kâtip oldu. Tüm sıkıntılılarından kurtulmanın yolunun ilmiye sınıfına mensubiyetten geçtiğini anlayıp Muhyiddin el-Fenârî vefat ettikten sonra onun danışmendi olduğunu iddia etmeye başladı. Bursalı Emîr Hasan Çelebi (ö. 958/1551) ve bazı kişileri şahit gösterdi. Bunun üzerine dönemin Rumeli Kazaskeri Bostân-zâde Efendi (ö. Şaban 1006/ Mart-Nisan 1598) onu mülazım defterine kaydetti. Bu sayede ilmiye sınıfına dâhil olup Silivri, Piriştine, Serfice, Narda gibi yerlerde kadılık yaptı. Âşık Çelebi'nin *Zeyl-i Şakâik*'inde Bostân-zâde Efendi'yi mübalağaya kaçacak kadar çok övmesinin nedeni onu mülazemet defterine kaydetmesidir.³

Atâyî, burada Âşık Çelebi'nin tarafı davranan bir yazar olduğunu zımnen ifade etmektedir fakat başka bir yerde Mevlana Âşık'ın kendisini Bursa'da Hazret-i Emir

¹ agy, vr. 347a.

² agy, vr. 218a.

³ agy, vr. 105b.

Vakfî mütevelliliğinden azleden Rûşenî-zâde Nimetullâh Efendi'nin biyografisini kin gütmeden, taraf tutmadan yazdığını da belirtmektedir.¹

Atâullâh Efendi başka bir biyografi yazarı olan Şeyh Mustafa Beyânî'nin (ö. 1006/1597-98) ise yanlış bilgiler verdiğini ima yoluyla söylemektedir. Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin (ö. Şevval 1012/ Mart 1604) Tezkiretü'ş-şuarâ'sını özetleyen Beyânî Efendi için kullandığı bu ima şu şekildedir: "Hasan Çelebi'nün *Tezkiretü'ş-şu'arâ*'sını ihtisâr eylemişdür. Bu hakîr hattı ile gördüğüm nüshada kendüyi bi'z-zât Ebu's-su'ûd Efendi hizmetlerinden mülâzım yazup;

Yazıcı kendüsine kem yazmaz

mazmûnın isbât itmişdür."²

Zeyl-i Atâyî'de biyografisi yer alan edebî şahsiyetlerden biri de ünlü şair Bursalı Lâmi'î'nin (ö. 938/1531-32) oğlu Lem'î Çelebi'dir (ö. 967/1559-60). Nev'î-zâde, Lem'î Çelebi'nin hâl tercemesinin sonunda onun aruz ve kafiye konulu bir risale yazıp Kânûnî'nin şehzadesi Sultan Mehmed'e (ö. 950/1543-44) sunduğu bilgisini verir. Şairler arasında adının geçtiğini, fakat babasına olan özentisinden dolayı mahlas seçip şiir yazmaya özendiğini herkesin bildiğini belirtir. Beyhûde yere bir Müslüman'ı teşhir etmemek için Lem'î'nin yazdıklarından alıntı yapmadığını ekler.³

Nev'î-zâde Efendi'nin bazı şairler hakkında yaptığı tenkitleri *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*'in edebî yönünün kuvvetini göstermek için buraya almanın yararlı olacağı kanaatindeyiz:

Nev'î (Bâkî ile mukayesesi): Mevlânâ-yı merkûm ... mihr-i fâ'izü'l-envâr-ı âsâr-ı meşhûre, deryâ-yı güher-zâ-yı cevâhir-i manzûme vü mensûre, şemşîr-i âteş-tâb-ı nazmı zülâl-i çeşme-i hâlden sîr-âb ve her satrı âteşdân-ı mahabbet-i İlâhiyyeden keşîde-sâtûr-ı pür-tâb;

Her biri bir pâre âteşdür sevâd-ı şî'rünün

Yoksa kalbünde senün bir muhterik sevdâ mı var

¹ agy, vr. 19a.

² agy, vr. 248b.

³ agy, vr. 10b.

mazmûnı üzere ‘ışk-ı hakîkî vü mahabbet-i mecâzîye âb u âteş gibi imtizâc virüp her kıt‘ası kıt‘a-i yâkût gibi gevherîn-revâc ve her müfred-i yegânesi gevher-i şâhvâr gibi dürretü’t-tâc-ı ibtihâc, Bâkî Efendi merhûmun eş‘ârı musanna‘ u pür-kâr ve elfâz-ı âbdâr ile silk-i gevher-i şehvâr olduğı gibi bunların güftârı âteş-pâre-i mazmûnla harrâka-i kalb-i ‘uşşâka şerer-bâr ve kemâl-i sûz u tâbla tesliyet-bahş-ı ‘âşık-ı bî-tâb u dil-figârdur. Nitekim buyurmuşlardır:

Bu sâde nazmı ehl-i sanâ’i‘ begenmese

Nev‘î ne gam bizüm sözimüz ‘âşıkânedür.

El-hakk Bâkî Efendi’nün kasâ’idi reşk-endâz-ı Mu‘allakât ve ebyât-ı turfe-nikâtı i‘câz-ı âyât olup tîğ-ı hûrşîd-iştihâr-ı belâgati mîh-i zer-endûd-ı nücûma asduğı gibi merhûm-ı merkûmun gazeliyyâtı şâh-beyt-i fasâhat ü berâ‘at ve ta‘bîr-i dil-peziîri füsûn-sâz-ı mihr ü mahabbet olup pâ-yı pergâr-ı hüsn ü letâfeti dâ’ire-i sihr-i helâle kadem basmışdır.¹

Veysî: İnsâf budur ki suhan-sâzlıkda ‘alem, müdde‘â-perdâzlıkda müselleme ve tasarrufât-ı envâ‘-ı kelâmıda yegâne-i ‘âlem, ferka‘a-i fikarâta meftûn olmayup her karîne-i bî-karîni ibrîz-i hâlisden dökülmüş gibi saht u muhkem ve cevâhir-i elfâz-ı bedî‘a ve terkîbât-ı reşîka ile murassa‘ u mu‘allem, kalemrev-i inşâda ‘alemdür. Ba‘zı zurefâ merâtib-i haysiyyâtını bu gûne edâ iderlerdi ki ‘ilminden şî‘ri evlâ, şî‘rinden inşâsı a‘lâ, inşâsından musâhabeti râcih, musâhabetinden esbâb-ı vecâhet ü reşâkat-i kâmetinün rüchânı vâzih ola.²

Fazlî: Sultân Selîm-i Kadîm hazretlerinin Fârisî eş‘âr-ı şerîfelerini bi’t-temâm tetebbu‘ itmişdür. Hemânâ ‘aybı oldur ki tercemesi lisânü’l-gayb ve imdâd-ı kuvvet-i kudsiyye ile kâşif-i esrâr-ı lâ-reyb olan *Hâce Hâfız-ı Şîrâzî Dîvânı*’na gazel-be-gazel nazîreyi iltizâm ve mücerred tanzîr-i bahr ü kâfiye ile bu emr-i hazîre ikdâm itdikleridür.³

Nâdirî: Sultân ‘Osmân Hân emri ile iki bin beyt mikdârı *Şeh-nâme*’leri vardur. İrâd-ı mezâmîn-i bedî‘a ve kıssa-güzârîde Kâsım-ı Günâbâdî ve Hâtîffî’ye pey-revlik itmiş yürümişdür. Zurefâ-yı harf-gîr engüş-i pîç itdikleri ebyât-ı süst-ta‘bîrden kat‘-ı

¹ agy, vr. 257a-b.

² agy, vr. 434a-b.

³ agy, vr. 122a.

nazar, kimseden pâ-yı güm getürmemişdür. *Mahzen* bahrinde dahı tırâzende-i tarz-ı mesnevî ve nevâzende-i nevâ-yı nağz-ı ma'nevî olup nâ-temâm kalmışdur.¹

Kerîm Çelebi: 'Arabî *Vefeyât*'ı vardır. Hakkâ ki nevâ-yı 'Arabânesi tarab-engîz ve edâ-yı edîbânesi şeker-rîzdür. Ba'dehu terâcim-i mezbûreyi inşâ-yı Türkî ile terceme ve gamâm-ı aklâmın vâdî-i garîbde münsecime itmişdür. Ahbâba irsâl itdüğü mekâtîb-i bedî'atü'l-esâlîb müstakillen tertîb olunmuşdur. İnsâf budur ki münşiyân-ı Rûm'un ser-efrâzı ve letâfet-i ma'nâ ve letâfet ü nezâket-i ta'bîr ile mümtâzıdır. Bâ-husûs inşâları müdde'â ile gevherîn-revâc ve tarh-ı cevher-i iksîr gibi latîfü'l-imtizâc olup her mektûbı sebîke-i hâlisü'l-'ayâr gibi şâyân-ı tamga-i i'tibârdur.²

Kınalı-zâde Alî Efendi: Türkî müdevven münşe'âtı ve *Ahlâk-ı 'Alâ'î* nâm kitâbları meşhûr-ı âfâkdur. Bunlardan mâ'adâ *Risâle-i Kalemîyye* ve *Risâle-i Seyfiyye*'leri ve elsine-i selâsede müdevven eş'âr-ı şerîfleri ve bî-nazîr mu'ammâları maktûl-i enâm ve zebân-zed-i havâss u 'avâmdur. Eş'ârı selîs ü elfâzı metîn, ma'ânîsi muhkem ü mebânîsi rasîn, elfâz-ı âbdâr ile gevher-i ma'nâ-yı muhkem ü mükemmeli ...³

Cenâbî: Eş'ârı mazmûndan hâlî ve ma'ânî-i dakîka mülâhazasından cenâbî 'âlî olmağın ol cevâhir-i girân-bâha tezkiretü's-şu'arâ sâhiblerine fedâ olındı.⁴

İtrî: Şî'r-şinâslığı şî'rinden râcih ve letâ'if-i menşûresi mezâmîn-i manzûmesinden dil-pesend olduğı vâzılı idi.⁵

2.10. Eserdeki Şair Biyografilerinin Şuara Tezkireleriyle Mukayesesi

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik'ta yer alan şair biyografileri, şuara tezkirelerinde yer alan hâl tercemelerine göre çok daha hacimlidir. Özellikle az bilgi, çok şiir örneği sunan XVII. yüzyıl tezkireleriyle mukayese edilirse, bu hacmin hatırı sayılır derecede olduğı görülür. Bu eserdeki şair biyografilerinin hacmine bir misal olarak Türk edebiyatının en başarılı şairlerinden biri kabul edilen Bâkî'nin hâl tercemesine bakmak yeterlidir. Buradaki Bâkî Efendi hâl tercemesi 29 satırlı 3 buçuk varaklık bilgi ile edebiyat tarihi kaynaklarında eşine az rastlanır bir hacme sahiptir.

¹ agy, vr. 427a.

² agy, vr. 437a.

³ agy, vr. 108a.

⁴ agy, vr. 198a.

⁵ agy, vr. 408b.

Nev'î-zâde Atâyî Efendi pek çok yerde şuara tezkirelerinden istifade ettiğini açıklamaktadır. Nitekim *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ın kaynakları bölümünde verilen listede Âşık Çelebi, Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Kâf-zâde Fâizî ve Riyâzî tezkireleri yer almaktadır. Fakat bu istifade ediş, bilgileri aynen nakletmek şeklinde olmamıştır. Yazar tezkireleri inceleyip uygun bulduğu kısımları kendisinin elde ettiği bilgilerle harmanlayarak biyografileri tesis etmiştir. Bazı yerlerde Atâyî'nin isim vererek tezkire yazarını tenkit ettiği de görülmektedir. *Zeyl-i Şakâik*'taki biyografiler de tezkirelerdeki gibi şairin hayatına dair bilgiler, yazdığı eserler hakkında mâlûmat, edebî yönü ile ilgili yorumlar ve şiirlerinden örnekler biçiminde kompoze edilmiştir.

Atâyî Zeyli, şair tezkirelerinde yer alan pek çok mâlûmatı ihtiva etmektedir. Bunun yanı sıra edebî şahsiyetlerin hayatına daha tafsilatlı bir şekilde değinildiği görülmektedir. Özellikle “Kazasker Ruznamçelerinin Esere Katkısı” bölümünde açıklandığı üzere *Zeyl-i Atâyî* biyografilerinde görev bilgilerinde ayrıntıya inilmesi hususu, şair biyografileri için de geçerlidir. *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ta biyografisi bulunan pek çok şairin yıl yıl hangi şehirlerde bulunduğu, hangi vazifeler ifâ ettiği bilgisi yer almaktadır. Bu durum edebiyat tarihçileri için oldukça önemlidir. Nitekim bir eserin yazılış yerini veya mekânın, coğrafyanın, iklimin şair ve eser üzerindeki etkisini tespit etmeye çalışan edebiyat tarihçileri için bu eser uygun veriler sunmaktadır. *Hadâiku'l-hakâik*'tan kaynak olarak istifa edecek olan araştırmacıların bu hususu göz önünde bulundurmalarında fayda vardır.

Atâullâh Efendi “Âsâr-ı celîlelerindendir ki...” kelimeleriyle başlayan paragrafta şair veya yazarın kaleme aldığı eserler hakkında bilgi verir. Bu bölümde en az tezkirelerin ihtiva ettiği kadar eser bilgisi verildiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Pek çok yerde yazar, sanatçının kaleme almaya başladığı ve herhangi bir nedenle tamamlamaya imkân bulamadığı eserlere dahi değinmektedir.

Hayat ve eser bilgilerinde ayrıntıya inen yazarın, ilgili şahsın edebî yönü hakkındaki yorumları kısa tuttuğu dikkat çekmektedir. Kısa da olsa yapılan bu değerlendirmelerin isabet oranının yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Nev'î-zâde Atâyî, şuara tezkiresi yazarlarının yaptığı gibi biyografinin sonunda şairin şiirlerinden alıntılar yapmaktadır. Atâyî alıntılardığı şiirleri seçerken serbest davranmıştır. Onun şuara tezkirelerindeki şiirlere bağlı kaldığını söylemek mümkün değildir. Nitekim pek çok şair biyografisinde tezkirelerde geçmeyen manzumeler yer almaktadır. Yazar, Kadrî mahlasını kullanan Su'ûdî Efendi-zâde Abdülkâdir Efendi'nin

(ö. Zilhicce 1004/ Temmuz-Ağustos 1596) şiirlerinden örnekler verirken takdim cümlesinde söz konusu beyitleri divandan seçtiğini belirtir.¹ Atûfî Efendi'nin (ö. 1016/1607-8) şiirlerini sunarken de “Kendüden mesmû‘ımız olan kıt‘alardandır.”² ifadesiyle şairden bizzat duyduğu manzumelere yer verdiğini açıklamaktadır.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik'ta yer alan şair biyografileri ile şuara tezkirelerindeki halleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların somut bir vaziyet alması açısından aynı şahsın iki farklı kaynaktaki biyografisinin buraya alınması uygun görünmektedir. İlk olarak Kefevî Hüseyin Çelebi'nin (ö. Şaban 1010/ Ocak-Şubat 1602) *Zeyl-i Şakâik*'taki, akabinde aynı şairin *Kınalı-zâde Tezkiresi*'ndeki hâl tercemesi verilecektir.

el-Mevlâ Hüseyin (Kefevî Hüseyin Efendi) {Hüseyin Çelebi}

Hâk-i müşğîn-i Tatar'da tırâzende-i bıkâ' u diyâr olan “Kefe” nâm şehri pür-iştihârda mânend-i nâfe-i âhû sahrâ-yı vücûda üftâde ve misâl-i berg-i lâle-i hod-rû zemîn-i şühûda rû-nihâde olmuş idi. Tıynet-i pâki menba'-ı zülâl-i isti'dâd ve tîn-i mahtûm gibi kâbil-i nakş-ı murâd olmağın kesb-i 'ilm ü kemâle kemâ yenbağî veriş ve tarîk-ı tahsilde yolundan gûşiş idüp;

İçe gör lâle-sıfat câm-ı şarâbın Kefenün
Andan öndin ki çemenler bitüre hâk-i tenün

Satuban pîreheni sâgara sarf eyle yüri
Ölice il dahı mı sarmayavirsün kefenün

mazmûnı üzere idâre-i kü'ûs-ı fazl ü beyân ve icâle-i kümeyt-i tahkîk u îkân itmekle cevher-i zâtı bâzâr-ı i'tibârda dâ'ir ve keffe-i iştihârda hem-seng-i cevâhir, belki nümûne-nümâ-yı mesel-i sâ'ir oldukda Medîne-i Münevvere Kâdîsi Dâvud-zâde Efendi'den mülâzım ve tarîk-ı tadrîse 'âzim olup ol râh-ı dûr u dirâzda mânend-i âb seyr-i sühûl ü sı'âb iderek tokuz yüz toksan târîhinde Ca'fer Efendi mahlûlinden İstanbul'da Fâtıma Sultân Medresesi kırka tenzîl olinup bunlara ihsân olındı. Toksan üç

¹ agy, vr. 247b.

² agy, vr. 318b.

Safer’inde ‘Abdu’l-Hamîd Efendi yirine Şâh-ı Hûbân Medresesi’ne vâsıl, toksan tokuz Cemâdiye’l-ûlâ’sında Tursun-zâde ‘Abdu’l-Bâkî Efendi yirine Edrinekapusı pâyesine nâ’il, bin iki Ramazân’ında Kuş Yahyâ Efendi yirine Sahn-ı Semâniye’de güher-nisâr-ı fezâ’il olmuş idi. Bin üç Cemâdiye’l-ûlâ’sında Memik-zâde yirine Sultân Selîm-i Kadîm Medresesi’yle tekrîm olup Edrineli Rif’atî;

Kefevî Hüseyin Efendi ola medrese mübârek (1003)

mısrâ’ını târîh düşürmüş idi. Bin dört Muharrem’inde Bıyıklı Süleymân Efendi yirine Süleymâniyye’den birine takdîm olındı. Bin yedi Şa’bân’ında Dökmeci-zâde Dâmâdı yirine Kuds-ı Şerîf kazâsı ile teşrîf olup bin sekiz Şevvâl’inde sadâretten mütekâ’id Bostân-zâde Mustafâ Efendi yirine Mekke-i müşerrefe kazâsına nakl olındılar. Bin on Safer’inde ‘azl olup ol mansıb-ı celîl ile Kavalalı-zâde Efendi tebcîl olındı. Ol esnâda ifnâ-yı vücûd-ı fânî ve itmâm-ı eyyâm-ı zindegânî idüp sene-i mezbûre Şa’bân’ında halefleri ile ma’an haber-i rihletleri vürûd ve dil-i pür-derd-i ahbâbda tahrîk-i silsile-i tahiyat vürûd itmiş idi.

Mevlânâ-yı merhûm nakş-endâz-ı nesîc-i mantûk u mefhûm, güher-bend-i nahl-i fezâ’il ü ma’ârif, lü’lü’-nisâr-ı letâ’if ü zarâ’if, vâsîtatü’l-’ıkd-ı erbâb-ı fazl ü ma’rifet, bezle-gûy u handân-rûy u hoş-sohbet, hilâl-i muhâverede letâ’ifi zebân-zed-i zurefâ, mensûr u manzûm mazmûnları hâtır-nişân-ı şu’arâ vü ‘urefâ, evzâ’ u etvârı müsellemler, nîk-nefs ü melek-hisâl âdem idi.

Âsâr-ı celîlesinden şürûh-ı Buhârî ve Müslim’e ta’lîkâtı ve âvîze-i sem’-i kabûl olmuş kelîmâtı, *Gülistân’a* Türkî şerhi ve Sürûrî ve Şem’î’ye hoş-tab’âne dahl ü cerhi vardır. *Kur’ân-ı Kerîm*’den ve lisânü’l-gayb olan *Dîvân-ı Hâfız*’dan ve gayrıdan tefe’’ül idenlerün garâ’ib-i vâkı’âtın ve ‘acâ’ib-i hikâyâtın cem’ eyleyüp *Fâl-nâme* tesmiye itmişdür. Silk-i gevher gibi mu‘teber ve zarîf ü dil-nişîn eserdür. Bunlardan mâ’adâ âsâr-ı dil-firîbine nihâyet ve letâ’ifine hadd ü gâyet yoktur. Niksârî-zâde merhûm ile makâleleri ve ta’n ü tanzı müştemil risâleleri meşhûr ve rûz-nâme-bendân-ı havâdis ü vâkı’ât ve nâfile-nüvîsân-ı hicviyyât ü hurâfât olan bî-kârlarun mecmû’alarında mestûrdur. ‘İlm-i mûsikîde tasnîfe kâdir, üstâd-ı mâhir olup murabba’ları tanîn-endâz-ı çâr-cihet-i rub’-ı meskûn ve müseddesleri mânend-i nağme-i erganûn, kânûn-nevâz-ı nevâ-yı şeş-hâne-i gerdûn, âgâzeleri bülend-âvâze vü müsellemler, nev-besteleri gül-deste gibi tuhfe-i mecâlis-i ‘âlemdür.

Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş

Mervîdür ki zemân-ı tadrîsinde ser-halka-i ‘ulemâ vü fuhûl ve menâsıb-ı ‘âliyeye müstahikku’l-kudûm ve bi-hasbi’z-zâhir mütehakkıku’l-vusûl olup ol ‘asrda Kuds-ı Şerîf kazâsına Sahn müderrisleri rağbet itmez iken talepleri hamîr-i mâye-i istigrâb olup su’âl-i mukadder ile bahs-ı kazâ vü kader iden dakîka-şinâsân-ı erbâb-ı tarîka cevâb virüp “Bu kâlib-ı çirk-âlûd günâhı ol hâk-i pâk ile tathîr ve safha-i kalb-i müdenesi türâb-ı vâdî-i mukaddes ile tasfîye vü tenvîr niyyetine giderin. Ümmîddür ki hâk-i vücûdı ol türâb-ı kîmyâ-‘ayâra ilhâk ve bereket-i türâb-ı iksîr-te’sîr ile ‘ukâb-ı rûhı dâm-ı ‘ikâbdan tahlîs idüp hamâm-ı mutavvak gibi turre-i tâk-ı ‘illiyîne ilsâk müyesser ola.” diyerek gitmişler ve yârâna istihlâl-künân vedâ‘ itmişler idi. Fi’l-vâki‘;

‘Âşık ana dirüm ki görem diyü yârini
Cânı çıkınca bekleye kûy-ı nigârini

mazmûnı üzere niyyet-i hâliseleri te’sîr ve tedbîrlerini muvâfık-ı takdîr idüp müşâhede-i şâhid-i murâd ve envâr-ı kuds ile ittihâd itmişler idi. Ammâ muhakkıkîn-i zurefâ ki safha-i nâ-nüvişteden nakş-h’ân ve mektûbı ardından okumakda pehlevândur, şöyle tahkîk iderler ki merhûmun arâzî-i mukaddeseye vusûli Harameyn-i Şerîfeyn kazâsı ile mümkün iken, ol mansıbı talebden garaz-ı sahîhi şîve-i mahbûb-ı bed-nümâ gibi bu makûle menâsıbdan ibâ iden nâz-perverân-ı tarîkı bu tarîk ile tazyîk idüp Süleymâniyye’den vusûlleri min-ba’d düstûrû’l-‘amel olmağ-ıçün harc-ı letâ’ifü’l-hiyel kılmak ola. Bu ma’nâyı musaddık bir hikâye-i garîbe nakl olunur. İcmâli budur ki Kuds-ı Şerîf kâzîsi olup âyîn-i ‘ulemâ ve çukadâr u huddâm-ı vecâhet-nümâ ile ekâbire vedâ‘ için devr iderken Sultân Bâyezîd haremine uğrayup “Meymüncü Deli Mehemed” didükleri şahsun halka-i hengâmesi kenârından güzâr iderken atdan inüp şahs-ı mezbûrun elin öper ve kemâl-i tevkîr ile du’âsın recâ idüp tevdî‘ ider. Bu vaz‘-ı garîbden şahs-ı lu‘bet-bâz-ı turfe-kâr ve huzzâr-ı cem‘iyyet olan nuzzâr, gark-ı hayret ve ser-efgende-i dehşet olup pürsiş-i hâl ve istikşâf-ı ‘ukde-i eşkâl idenlere “Mehemed Dede evliyâ-yı kibârdandur. Mahzâ tesettür ü ihtiyâl için bu san‘atı ihtiyâr itmişdür.” diyü cevâb virürler. Ammâ pâ-beste-i dâm-ı tezvîr olmayan nükte-şinâsân-ı sâhib-i zamîre dirler ki “Bu vaz‘-ı garîbden murâdum, dil-beste-i câh olan dünyâ-perestân-ı

gaflet-penâh, ‘ulemâ vü sulehânun günde beş def’a âb-ı vuzû’ şüst ü şû eylediği dest-i kerâmet-peyvestlerin öpmekden istinkâf vü istikrâh iderken harîfün mede’l-‘ömr meymûn bevli ile âlûde olan ellerini öpdürüp vesîle-i merâm olmak recâsı ile yüzlerine ve gözlerine sürdürmekdür.” Fi’l-hakîka şahs-ı mezbûr kerâmetle meşhûr-ı enâm ve mu’tekad-ı ‘avâm olup ma’z-ı bî-mağz gibi çehâr pâ-yı ‘izz ü ‘alâya i’tilâ recâsın iden bî-nevâları meymûn gibi bâzîçe-i eyyâm ve udhûke-i hâss u ‘âmm itmiş idi.

جان جاهل بسختی ارزانی¹

Bu eş‘âr-ı âbdâr nuhbe-i güftâr-ı dürer-bârıdur:

Şerhalarla ideyin cismi ser-â-pâ mecrûh
‘Arz-ı hâl eyleyelüm yâre mufassal meşrûh

[Ve lehu]

Mezâk ehli lebün yâd itse tûtî kandı vasf eyler
‘Acebdür hâl-i ‘âlem bilmeyen söyler bilen söyler

[Ve lehu]

Dimiş dil-ber bana cân viren olur vasluma mahrem
İşiden gerçek anlar anı nice ölmesün âdem²

HÜSEYN ÇELEBİ: Kefeli Hüseyin Çelebi demekle meşhûr ve ‘ilm ü dâniş ile makbûl-ı cumhûrdur. Merhûm u magfûr Dâvudzâde Efendiden mülâzım olup tahsîl-i kemâle iştigâl tab’-ı bâ-kemâline emr-i lâzım olmanın tarîk-ı tedrîse sâlik ü ‘âzım olmuşdur. Tercemeleri tahrîr ü ahvâli bu evrâka tastîr olındukda İstanbulda elli akçe ile müderris ve binâ-yı serây-ı kemâlin kemâl-i iştigâl ile müşeyyed ü mü’essesdür. Hidâyet-i Hazret-i Kerîm-i Hâlık tab’-ı nüktedân u pür-dakâ’ikın semt-i tahsîl-i fezâ’il ü hakâ’ika sâ’ik olmagla beyne’l-akrân fâ’ik ve her vechle ta’rîf ü tavsîf olunmaga

¹ “Câhilin cânı sertliğe müstehaktır.”

² agy, vr. 277a-278a.

lâyıkdur. Ashâb-1 ‘ilm ü kemâl ve erbâb-1 ma’ârif ü ifdâl içre serv-misâl müstesnâ vü mümtâz ve tezervân-1 ‘âlim ü ma’ârif ü kemâlâtı cengâl-i mücâhede vü iştigâl ile şikâr iden şehbâz-1 bülend-pervâzdir. Her kanda bir şâhid-i ma’nâ nümûdâr olsa, elbette anı sîneye çeküp der-kenâr itmek muhakkak u mukarrer ve her diyârda bir sâhib-i fazl u i’tibâr işitse anun südde-i pür-iclâlîne rûy-mâl itmemek mutasavver degüldür. Ol eclden ekser-i ‘ulemânun tahrîrât u takrîrâtına fâ’iz ve bu sebebden tab‘-1 fâ’iki çok hakâ’ik u dakâ’iki hâ’iz olmışdur. Hakk Te‘âlânun ‘inâyet-i ‘azîmesi ile hulk-1 hasenine hüsn-i sadâ ve lutf-1 edâ zamîme olup ol fende dahı asâr-1 pür-i’tibâr u iştihârı vâsıl-1 gûş-1 hûş-1 sığâr u kibâr olmışdur. Râkım-1 erkâm pür-‘aciz ü teşvîr olan bu fakîr-i kesîrû’t-taksîr ile ahbâr-1 uhuvveti te’kîdât-1 sadâkatle mü’ekked ve binâ-yı sarây-1 hullet ü mahabbeti dest-yârî-i mi‘mâr-1 meveddetle gâyetde müşeyyed olmagın kümeyt-i iklim-i müşgîn-erkâm meydân-1 itnâbda hırâm itmeyüp makâm-1 ihtisârda ârâm itmesi evlâ vü ahrâ görüldi. Bu eş‘âr netâ’ic-i tab‘-1 gevher-bârındandır:

Şi’r : Mezâk ehli lebün yâd itse tûtî kandı vasf eyler
Bilen söyler ‘acebdür hâl-i ‘âlem bilmeyen söyler
Ve lehu : Dimiş dil-ber bana cân viren olur vasluma mahrem
İşiden gerçek anlar anı niçe ölmesün âdem
Ve lehu : Gam-1 dildâr gelüp mülk-i dile hükm itsün
Cân u dilden sürelüm zevk ü safâyı gitsün
Ve lehu : Olımadun semend-i vasla süvâr
Kaldun ayakda ey gönül yüri var
Ve lehu : Şerhalarla idelüm cismi ser-â-pâ mecrûh
‘Arz-1 hâl eyleyelüm yâre mufassal meşrûh
Ve lehu : Ehl-i ‘ışka katı çok ta’nı kovar epsem tur
Yüri ey zâhid-i hûd-bîn bizi ko kendüni gör¹

2.11. Eserin Dil, Üslûp ve Edebî Özellikleri

Nev‘î-zâde Atâyî’nin *Zeyl-i Şakâik*’ta zamanına göre ağır ve külfetli bir dil ve üslûp kullandığını belirtmek mümkündür. Eserin girişini meydana getiren “Hamdele”,

¹ İbrahim Kutluk (haz.), *Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şuarâ*, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 292-293.

“Salvele”, “Sebeb-i Te’lîf” ve “Hasîsa-i Kitâb” bölümlerinde, biyografilerdeki “Mevlânâ-yı merhûm/merkûm/mezbûr...” ile başlayan portre kısmında, hikâye veya keramet anlatımlarında kullandığı dil daha da ağırlaşmaktadır. Eser kaleme alacak kadar Arapça ve Farsçaya hâkim olan Atâyî bu dillere ait kelimelerden özellikle bu bölümlerde oldukça fazla istifade etmiştir. Buralarda kurduğu cümlelerde Türkçe asıllı kelimelerden çok Arapça ve Farsça kökenli kelimelere yer verdiğini söyleyebiliriz. Hatta “Beşânika”, “haysin ü baysin”, “hevâmiş”, “debîb” benzeri, lügatlerde pek bulunmayan ve ancak Arapça dil bilgisi kuralları işletilip türetebilecek sözcüklere yer verir. Bazı cümlelerde “...ol kadeh-nûşân-ı mecâlis-i üns ser-germ-i rahîk-ı sahîk-ı ‘ilm ü ‘irfân ve gulgul-endâz-ı kıbâb-ı felek-cenâb-ı tahkîk u îkân olup...”¹ örneğindeki gibi 7’li, 8’li Arapça ve Farsça terkipleri sık sık kullanır. Yazarın Arapça ve Farsçadan istifadesi sadece kelime ve kelime grupları ile sınırlı kalmamıştır; bu dillere ait pek çok kelam-ı kibar ve şiir de *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’a serpiştirilmiş durumdadır.

Nev’î-zâde’nin dilini külfetli hale getiren hususiyetlerden biri de uzun denilebilecek cümleler kurmasıdır. Her ne kadar kurduğu cümleler dil bilgisi kurallarına uygun olsa da “Ne pâdişâh rahşende-âftâb ü tâbende-mâhdur ki şa’sa’a-i rikâb-ı tâbnâkden dîde-i encüm hîre ve lem’a-i pür-tâb-ı tîğ-ı bürrânı yanında neyyir-i a’zam tîre, şule-i şemşîr-i mehâbetinden derûne-i kâr-hâne-i eyyâm germ, belki gerden-i Rûyînten-i gerdûn ve pençe-i Nerîmân-ı sipihr nerm, şâhîn-i cân-şikâr, teheccüm-i ‘ukâb-ı satvetleri ile tezerve ta’arruzdan beri ve tuğrul-ı gülû-feşâr pervâne-sıfat, karnasa-i şem’a-i havf ü haşyetlerinde udhûke-i kebk diri, tûmâr-ı menşûr-ı fâ’izu’n-nûr-ı ‘âlî-şânı kat’-ı ‘arak-ı zulm u ‘udvânda tîğ-ı düriye-i Rüstem’den nişâne ve nevk-i hâme-i ‘anber-meşâme-i sürh-minkârı nâvek-i dü-şâhe-i Tehemten gibi dîde-dûz-ı İsfendiyâr-ı zemâne, na’l-i rahş-ı âftâb-dirahş-ı ‘inâyetlerinden bu hâkdân-ı tîre pür-fürûğ ve şeh-nâme-i âsâr-ı celîleleri mukâbilinde heft-h’ân-ı Rüstem mahz-ı dürûğ, sehâb-ı feyz-â-feyz-i menn ü nevâllerinden şeş-dere-i kâ’inât hâne-i müseddes-i zünbûr gibi pür-şehd-i murâd, emvâc-ı kulzüm-i devlet ü ikbâllerinden şebîke-i manzara-i recâ dâm-ı mâhî-i ârzû-yı fu’âd, îrâd ü ısdâr-ı kümeyt-i merâm, tahrîk-i rikâb-ı himmetlerine mevkûf ve tevsen-i bedrâm-ı eyyâm, zabt-ı likâm-ı kahrları ile fermân-ber-i sükûn u vukûf, safâ-yı sîne-i ilhâm-semîrleri reşkinden âyine-i İskender jeng-pezîr ve kandîl-i tab’-ı vahy-âşnâlarından câm-ı Cemşîd habâbâsâ gark-ı ‘arak-ı teşvîr, darb-ı şemşîr-i

¹ Nev’î-zâde Atâyî, agy, vr. 1b.

sâvletleri ile beyza-i miğfer-i ‘adüvv perîşân ü tâ’ir-i ‘aklı per-zenân oldı.”¹ gibi uzun cümleler, onun üslûbunu tumturaklı hale getirmektedir.

Bilindiği gibi Nev‘î-zâde Efendi mesleği kadılık olan bir kişidir. İslâm hukuku ve örfî hukukla yönetilen Osmanlı Devleti’nin hâkimleri olan kadılar, karşılaştıkları davaları fıkıh kuralları içerisinde sonuca bağlardı. Fıkıhın da esasını *Kur’ân-ı Kerîm* ve hadîs-i şerîfler teşkil eder. Bu bağlamda her kadı’nın *Kur’ân-ı Kerîm* ve hadîs-i şerîflere hâkim olması gerekmekte idi. Görevi kadılık olan Atâyî Efendi’nin *Kur’ân’a* ve hadîslere olan hâkimiyetini *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmiletî’ş-şakâik’a* yansıttığını belirtmek mümkündür. *Hadâiku’l-hakâik*’ın sadece mukaddime bölümünde yedi yerde âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf iktibas edildiği görülmektedir. Bu durumda eserin anlatımını ağırlaştırıran bir unsur olarak âyet ve hadîslerin sık kullanımını göstermek yanlış olmayacaktır.

Atâyî Efendi “... mümkün oldukça ifâde-i ma’nâda hüsn-i edâ ve sehlü’l-ahz u girân-bahâ cevâhir-i elfâz-ı âşnâ intikâd u ihtiyâr olup;

Âb-ı revân içinde yatur la’l-pârevâr

gevher-i meknûn-ı mazmûn bî-tekellûf âşikâr olmağ-ı için intihâb-ı elfâz-ı selâset-şî‘âr kılındı.”² ifadesiyle *Şakâik Zeyli*’nde mazmun kullandığını belirtmektedir. Şiirde de kullanıldığı bilinen mazmunlardan Nev‘î-zâde, düzyazı türündeki eserini süslemek için istifade etmiştir. Düşünceyi ya da durumu doğrudan anlatmak yerine mazmunlarla, üstü kapalı bir şekilde, şairane bir usulde sunmak tabii olarak dil ve anlatımı tumturaklı hale getirmiştir. Aşağıda örneklerini verdiğimiz mazmunlu cümlelere *Zeyli-i Atâyî*’de yer alan hemen hemen bütün biyografilerde rastlamak mümkündür.

“Ne gül-berg-i ‘izârında tâb-ı bâdeden sürhî-i rû ve ne gonce-i dehânında ol gül-i benefşe-eserden şemme-i bû, ne serv-i sâbit-kadem kâmetinde temâyül ve ne semend-i sebük-seyr-i ‘aklında tegâfûl, ne nergis-i bâsırasında la‘lîn-kadeh gibi reng-i erguvânî, ne sûsen-i zebânında ‘ukde-i za‘f u nâ-tevânî var.”³

“Kelâm-ı Hakk’ı tekellümde bî-bâk ve nusret-i şer‘-i kavîmde seyfi-i sârim ü tîğ-ı Dahhâk idi”⁴

¹ agy, vr. 3a.

² agy, vr. 2a.

³ agy, vr. 100a.

⁴ agy, vr. 129b.

“Seksan dört rebî‘u’l-âhirinde yine anlar yirine Ayasofîyye Medresesi’nde idmân-ı kepâde-i efkâr ve şast-ı kazâ-te’sîr-i hadeng-i enzâr ile tâk-ı sipihre kemân asdılar.”¹

Hâlbuki Nev‘î-zâde Efendi *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*’ın mukaddime bölümünde mensur eserler hakkındaki görüşünü açıklarken, özellikle tarih ve siyer türündeki eserlerin kafiye ve sanatsız, kolay anlaşılabilir, su gibi akan bir dil ve anlatım ile kaleme alınması gerektiğini ifade etmektedir. “Teznîb” adını verdiği bölümde ise düz yazı tarzında kaleme alınan metinler kafiyesiz olmalıdır, demektedir. Ona göre yazar her cümleye redif yerleştirmemelidir.

Bu cümlelerle nesirde kafîyeye, dolayısıyla seciye karşı olduğunu ifade eden Atâyî Efendi kendi görüşüne riayet etmemiştir. O, neredeyse eserdeki tüm cümlelerde seci kullanmıştır. İlginç olan şu ki, yazar “Mercûdur ki câmi‘u’l-hurûf olan fakîre töhmet-i inşâ ile her lafzun redîfin ve her harfün harîfin buldurmak teklîfin eylemeyeler.”² cümlesiyle redif veya kafiye kullanmasının kendisinden beklenmemesini rica etmektedir. Fakat kurduğu bu cümlede bile “redîf, harîf ve teklîf” kelimeleriyle üç yerde kafiye kullanmıştır.

Atâullâh Efendi’nin mensur eserlerin dil ve üslûbuna dair nazariyesini açıklarken kullandığı başka önemli bir cümle ise şudur: “... medârisün kıbâbın habâba ve idâre-i rahîk-ı tahkîkî şarâb-ı nâba teşbîh iderek telâtum-ı emvâc-ı tevriye vü îhâm ve durdûr-i îgrâk u idâre-i kelâm reh-zen-i maksûd u merâm olmak lâzım gelir.”³ Yazar burada, çeşitli benzetmeler yaparak iham ve tevriye gibi edebî sanatlardan meydana gelen dalgalar oluşturma ve abartılarla sözü döndürmenin merâmı ve maksadı yok ettiğini belirtmektedir. Özetle süslü, sanatlı anlatımın esas anlama engel olduğunu söylemektedir. Fakat bu fikri beyan ederken bile edebî sanatları dalgaya, abartıyı girdaba, sözü döndürmeyi eşkıyaya benzeterek üç yerde teşbih sanatı uygulamıştır.

Zeyl-i Şakâik’ta sadece biyografilerde ilgili şahsın görev yaptığı yerler hakkında bilgi verilirken sade ve basit bir dil kullanıldığı görülmektedir. Esaden burada basit bir dil kullanılması mecburî bir durumdur. Şahsın “Bin on bir ramazânında ‘Abdu’l-Latîf-zâde yirine Mustafâ Paşa Medresesi’ne tahrîk olındı. Bin on iki cemâdiye’l-ûlâsında Saruhânî Muslî Çelebi yirine ... Hudâvendigâr Medresesi pâyesine terfî‘ olındı. Bin on üç rebî‘u’l-âhirinde Emîr ‘Alî yirine Amâsiyye fetvâsına îsâl olunmuş idi. Kabûl itmeyüp

¹ agy, vr. 269a.

² agy, vr. 2b.

³ agvr.

selefi ibkâ olındı.”¹ örneğinde olduğu gibi hangi tarihte, kimin yerine, nereye atandığının anlatıldığı bölüm edebî sanat kullanımına uygun değildir. Bu kısımda anlatımı süslemek için sadece seci kullanmak mümkündür. Zaten Atâyî Efendi de bu bölümde seciden istifade etmiştir. Yazarın burada seci olarak en çok kullandığı kelime “olındı” sözcüğüdür.

Değindiğimiz bütün hususiyetlerden sonra konuyu özetlemek gerekirse, Atâyî'nin dil ve üslûbu külfetli, tumturaklı ve süslüdür. Nitekim *Zeyl-i Atâyî, Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneğine mensup Türkçe yazılan eserler içerisinde dili en külfetli olanlardan biri kabul edilmektedir.² Yazarın belki de aynı zamanda şair olmasının etkisiyle ritim ve ahenk değerleri ön planda, müzikal yönü baskın, armonisi yüksek bir dil tutturma gayretinde olduğu hissedilmektedir. Nev'î-zâde, okunduğunda ses ahengi öne çıkan, akıcı, selis bir metin oluşturmaya çalışırken anlamı kapalı külfetli bir dil ve münşiyane bir üslûba imza atmış görünmektedir. Bununla birlikte *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*'ta anlam açısından çok zor, fakat müzikalite bakımından oldukça başarılı bir dil ve anlatım söz konusudur. Eserin dilini şiir diline oldukça yaklaştıran bu ses ahengini;

“... dâhil-i Kostantiniyye'de vâki' Mustafâ Paşa Zâviyesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd, delîl-i râh-ı reşâd, zîver-i şükûfezâr-ı tevhîd, şâh-ı müşgîn-nefha-i safha-i tecrîd, Sünbül Sinân Efendi hazretlerine irâdet getirüp müştagil-i mücâhede vü riyâzet olmuşlar idi.”³

veya

“Merhûm-ı merkûm gül-deste-bend-i riyâz-ı 'ulûm, 'ilm ü salâhla şîr ü şeker gibi âmîziş virmiş ve hatâ'ir-i nâsûtdan gül-i ma'ârif dirüp hadâ'ik-ı lâhût gonçelerine irmiş, zâhir ü bâtnı ma'mûr, kalb u kâlibı nezâhetle meşhûr idi. Hezârân hezâr necm-i gîsûdâra fâ'izü'l-envâr olan mihr-i sipihr-i şühûd, 'amîmü'l-feyz-i irşâd Şeyh Mahmûd Efendi hazretlerinin nice zemân hizmetlerinde sâbit-kadem ve ol hâlet-i seniyye üzere rû-be-râh-ı 'adem olmuş idi.”⁴

¹ agy, vr. 314a.

² Bursalı Mehmed Tahir, age, C. 3, s. 95.

³ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 132b.

⁴ agy, vr. 343a-b.

benzeri pek çok yerde bulmak mümkündür. Bizce Kâtip Çelebi'nin "Anadolu'da onun bir benzeri yazılmadı."¹ ve Muallim Nâcî'nin "Nesri nazmindan akvâ görünüyor."² hükmünde *Hadâiku'l-hakâk fî Tekmileti's-şakâik*'in bu çok dikkat çeken sanatkârâne üslûbunun da payı vardır.

2.12. Eserin Bölümleri

2.12.2. Mukaddime

2.12.2.1. Hamdele ve Salvele

Hadâiku'l-hakâk fî Tekmileti's-şakâik'in ilk bölümünü Allah'a şükrü ihtiva eden "Hamdele" ve Hz. Muhammed'e selâmı ifade eden "Salvele" oluşturmaktadır. Klâsik İslâm edebiyatına ait eserlerde bu bölümler umumiyetle iki ayrı kısım ve hacimli olarak tesis edilirken *Zeyl-i Şakâik li-Atâyî*'de bu iki fasıl tek bir paragrafta birleştirilmiştir. Ayrıca muhtevaları dar tutulmuştur. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerle süslenen bu bölümün ilk parçasında hamd ve senânın anber kokulu esintisinin Allah'ı kutsama gelinciklerini açacağı, nimetlere şükretmenin berrak pınarının Cenâb-ı Rabb'in ululama bahçelerini süsleyeceği belirtilmektedir. İkinci parçada ise salât ve selâm güldestesinin, peygamberlerin en şerefli Hz. Muhammed'in kudret sahasının süpürgesi; dua ve selâm fidanının onun aile ve ashâbının talihinin zineti olduğu ifade edilmektedir.³

2.12.2.2. Sebeb-i Te'lîf

Mukaddimenin en geniş bölümüdür. Atâullâh Efendi her hangi bir başlık kullanmadan eserini kaleme alma sebebini açıklamaya başlar. Bu kısmı "Sebeb-i Te'lîf" biçiminde isimlendirmemizin nedeni budur. Bu bölümün başlangıcında yazar ismini açıklar. Tarih ve siyer türündeki eserlere düşkün olduğunu, ilim ile uğraşmaktan zaman buldukça peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri ve tarihî hikâyeleri okumaktan keyif

¹ Kâtip Çelebi, age, C. 3, s. 846.

² Muallim Nâcî, age, s. 411.

³ Nev'î-zâde Atâyî, agy, vr. 0b. (Yazma eserin varak numaraları bir yaprak ileriden verildiği için nüshanın "1b" varacağına denk gelmesi gereken bu kısma "0b" rakamı verildi.)

aldığını söylemektedir. Ricasını kabul etmemezlik yapamayacağı bazı dostlarının “Arap ve Acem âlimlerinin isimleri, hayat bilgileri kitaba dönüştürülmek suretiyle sonsuzluk kazandı. Hâlleri belli olan Osmanlı ulemasının ise tabakat kitaplarına yazılmaması ve bilgilerinin sadece mezar taşlarına işlenmesi insafa sığmamaktadır. Bu yüzden çoğu hâllerini gördüğün veya duyduğün bilginlerin hayatlarına ait bilgileri, görevde yükselmelerini kaleme almalısın.” dediğini belirtmektedir. Bu elçilere hayır deyip kenara çekilmenin mümkün olmadığını, onların taleplerine olumlu cevap vermek zorunda kaldığını eklemektedir.¹

Atâyî, sebep-i telifi bu şekilde açıkladıktan sonra eserinin mensup olduğu *Şakāiku'n-nu'māniyye* geleneği hakkında mâlûmat vermeye başlar. Osmanlı uleması tabakatı türündeki ilk eserin Taşköprî-zâde Efendi'nin kaleme aldığı *eş-Şakāiku'n-nu'māniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* olduğunu, bu eserin Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Kânûnî Sultan Süleyman döneminin sonuna kadar geçen zamanda yaşamış meşhurların vefyatını ihtiva ettiğini söyler. Âşık Çelebi'nin bu esere eklemeler yapıp Sultan II. Selim devri ortalarına kadar tezyil ettiğini belirtir. Ali b. Bâlî'nin Âşık Çelebi'nin yazdıklarını tekrar edip ayrıca Sultan III. Murad zamanının başlarına kadar vefat edenleri eklediğini ifade eder. Başka örnek şahsiyetlerin de bunlara uyduğunu, her biri diğerinin ulaştığı yerden başlayıp bilginlerin tarihini zapt ettiğini, böylelikle 1010/1601-2 senesine gelinceye kadar ilmiye yolunun yolcularının hâllerinin kitaplara nakşedildiğini ekler.²

Şakāik-ı Nu'māniyye geleneği hakkındaki genel bilgilendirmeden sonra bu bölümde yazarın ön söz niteliğinde yaptığı açıklamalar şöyledir: “Taşköprî-zâde'nin telifinden sonra kaleme alınan zeyiller önemli şahısları ihmal ettiği için bütün ulemayı anlatan bir eser ortaya konulamadı. Üstelik 1010/1601-2 yılından bu eserin yazılmaya başlandığı zaman olan 1042/1632-33 yılına kadar vefat eden şahıslar hakkında hiçbir kitap yazılmış değildir. Bundan dolayı Taşköprî-zâde'nin bıraktığı 965/1557-58'den 1042/1632-33'e kadar geçen sürede vefat eden Osmanlı bilginlerinin hayatlarını, özellikle nasıl vefat ettiklerini yazmayı kalemim üzerine aldı. Herkesin istifade etmesi için şüara tezkiresi ve Osmanlı tarihi müelliflerine uyararak eseri Türkçe kaleme aldım. Bu işe karar verildikten sonra mananın ifadesinde mümkün oldukça hoş bir eda ile söylenen kolay anlaşılır bir dil tercih edildi. Edirneli Mecdî Çelebi'nin yazdığı

¹ agy, vr. 0b-1a.

² agy, vr. 1a-b.

Tercüme-i Şakāik esas olarak alındı, her fasıl ona ek olacak biçimde tertip edildi. Eserin adı *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik* oldu. *Şakāik-ı Nu'mâniyye* gibi şöhret bulması ümit edilmektedir.”¹

Nev'î-zâde Efendi bu bölümün sonunda “Tenbîh” olarak isimlendirdiği küçük bir fasıl oluşturmuştur. Bu fasılda yazar sözü yayarak ve tevriye, iham vb. edebî sanatlar kullanarak ehliyetsiz bilgisizlerin eserin içine girmesine engel olmaya gayret ettiğini belirtmektedir.²

2.12.2.3. Hasîsa-i Kitâb

Başlık verilerek oluşturulan bu bölümde *Hadâiku'l-hakāik fî Tekmileti'ş-şakāik*'in birkaç özelliği açıklanmaktadır. Atâyî Efendi'nin burada bildirdiğine göre biyografisi yazılan kişinin tayin tarihleri, halef ile selefleri ve nice hadiselerini içermesi *Hadâiku'l-hakāik*'in özelliklerinden biridir. Üstelik tarih ilminde güvenilirlik önemli bir esas olduğu için bu bilgiler düzgün bir biçimde tutulmuştur.

Taşköprü-zâde'nin yöntemine uyulup tahta çıkan hükümdarlara göre tabaka adı verilen bölümler oluşturulması ve her tabakanın biyografi sahiplerinin vefat tarihleri esas alınarak tertip edilmesi eserin başka özellikleridir.³

Bu bölümde yer alan “Nâdire fî İlmi't-târîh” isimli fasılda Safedî'den (ö. Şevval 764/ Temmuz-Ağustos 1363) nakledilen İslâm tarihinden bir hadise ile tarih ilminin önemine vurgu yapılmaktadır. Bu hadisenin özeti şöyledir: Abbâsîler zamanında Hayber Yahudileri üzerinde Hz. Muhammed'in mührü ile iki sahabenin imzasının bulunduğu sahte bir ahitname hazırlayıp Müslüman'lara hile yapmayı denerler. Fakat Hatîb-i Bağdadî hadîs ve siyer ilmini kullanarak Yahudi'lerin hilelerini ortaya çıkarır.⁴

Bu bölümde başka bir fasıl daha bulunmaktadır. “Teznîb” başlığı taşıyan bu kısımda Atâyî Efendi, zeylinin ek bir özelliği hakkında açıklama yapmaktadır. Bu özelliği şu şekilde özetlemek mümkündür: Tarih ve siyer türünde kitap telif edecek bir yazar, kaleminin yardımı ile meydana getirdiği ibareleri münşiyane bir tarz ile süslerse, asıl anlatmak istediği hikâye bozulur ve aslî maksat bertaraf olur. Meselâ medresenin kubbesini su kabarcığına, ilmî sohbet çevirmeyi şarab kadehini dolaştırmaya benzeterek

¹ agy, vr. 1b-2a.

² agy, vr. 2a.

³ bk. agy, vr. 2b.

⁴ agy, vr. 2b.

tevriye, iham benzeri edebî sanat dalgaları ve mübalağa girdabı meydana getirilirse maksat ve meram yok olur, gider. Bu durumu düzgün ve güzel bir inci kolyenin zarafetinin altın kırıntılarıyla yok edilmesine benzetebiliriz. Bu yüzden kimse yazardan münşiyane bir tarz ile yazılmış, edebî sanatlı, kafiyeli bir eser beklentisine girmemelidir.¹

2.12.2.4. Medhiyye

Mukaddime bölümünün son kısmını “Medhiyye” oluşturmaktadır. Bu kısımda herhangi bir başlık yer almamaktadır. *Zeyl-i Şakāik*’ın ilave özelliği hakkında bilgi verildikten sonra doğrudan bu bölüme geçiş yapılmıştır. Bu kısımda eserin tamamlandıktan sonra kabul damgası alması için zamanın hükümdarının özel kütüphanesine hediye edildiği belirtilir. Birkaç cümleden ibaret olan bu ithaf faslından sonra padişahın övgüsüne geçilir. Burada padişah şu şekilde methedilmiştir: Sultan, aydınlık güneş, parlak aya benzemektedir. Onun üzengisinin ışığından yıldızların gözleri kör, kılıcının parıltısından güneş karanlıktır. Eşiği, bilge insanların sığınağıdır. Neriman ve Ruyinten gibi kahramanlar onun yanında sönük kalır. Adaletinin hâkim olduğu ülkede şahin sülüne saldırmaktan korkmakta, keklik ise huzurludur. O, kılıcıyla zulmün damarını kesmiştir. Onun cömertliği ile dünya muradına erme balıyla doludur. Kötü kader bile sultanın korkusundan artık iyi huylu olmuştur. Devlet ve milletin düşmanları onun atılganlık darbesiyle perişan durumdadır.²

2.12.3. Tabakalar (Sekiz Tabaka)

Tabakalar *Hadâiku’l-hakāik fî Tekmileti’ş-şakāik*’ın esasını oluşturan ana bölümlerdir. *Hadâiku’l-hakāik*’ta sekiz tabaka bulunmaktadır. Bu tabakalar ve ismini aldıkları hükümdarlar şu şekildedir:

- Onuncu Tabaka – Kānūnī Sultan Süleyman
- On Birinci Tabaka – II. Selim
- On İkinci Tabaka – III. Murad

¹ agy, vr. 2b-3a.

² agy, vr. 3a.

- On Üçüncü Tabaka – III. Mehmed
- On Dördüncü Tabaka – I. Ahmed
- On Beşinci Tabaka – I. Mustafa
 - I. Cülûs
 - II. Cülûs
- On Altıncı Tabaka – II. Osman
- On Yedinci Tabaka – IV. Murad

Bu tabakaların başında klâsik İslam edebiyatı kuralları doğrultusunda tertip edilmiş başlıklar bulunmaktadır. Meselâ 14. tabakanın başlığı “Tabaka-i Çehârdehüm ez-Tabakât-ı Selâtîn-i ‘Osmânî Tabaka-i Devlet-i Ahmed Hân ¹دام محفوظا بالفيض السبحانى” şeklindedir.² Diğer başlıklar da biçimce bu başlığa benzer şekilde oluşturulmuştur.

2.12.3.1. Tafsîl-i Terâcim-i Ahvâl-i / Vefeyât-ı Ulemâ

Zeyl-i Şakâik’ın asıl konusu olan kadı ve müderris biyografileri tabaka başlıklarının altında sunulmaktadır. Tabakaların başında bulunan ve bilginlerin hâl tercemelerinin, diğer bir deyişle vefeyatlarının yer aldığı bu bölüme “Tafsîl-i Terâcim-i Ahvâl-i (Vefeyât-ı) Ulemâ” adını vermek mümkündür. Bu isim, bölüm başında herhangi bir başlık bulunmadığı için tarafımızdan muhtevadan hareketle seçilmiştir.

Atâullâh Atâyî 11,13,15 ve 16. tabakalarda ana başlıktan sonra hiçbir açıklama yapmadan, ilgili şahsın ismini taşıyan alt başlıklarla kadı ve müderris hâl tercemelerini vermeye başlar.³ 10, 12, 14 ve 17. tabakaların başlıklarından sonra ise kısa bir açıklama yaparak biyografileri sıralamaya geçmektedir.⁴ Yazarın bu kısımlarda yaptığı açıklama, “Sultan’ın tahta çıkışı ve tahttan inişi arasında geçen zamanda intikal eden ulemanın vefeyatları vefat tarihlerine göre teker teker zikr olunur.” anlamını taşır.

2.12.3.2. Sıfu’l-Meşâ’ih

¹ “Allah’ın feyzi ile sürekli muhafaza altında olsun.”

² bk. agy, vr. 296a.

³ bk. agy, vr. 72a, 241b, 376a, 379a.

⁴ bk. agy, vr. 3b, 145b, 296a, 412b.

Tabakaların başında kadı ve müderrislerin meydana getirdiği ulema sınıfından kişilerin terceme-i hâlleri verildikten sonra “Sımfu’l-meşâ’ihî’l-kirâm” benzeri bir başlık ile başka bir sınıf olan meşayih zümresinden şahısların hâllerine geçilmektedir. İstisnâ olarak eserin ilk tabakası olan Kânûnî Sultan Süleyman tabakasında “Sımfu’l-meşâ’ih ve’l-Vâ’izîn” başlığından sonra önce meşayih zümresinin çeşitli şubelere ayrılması hakkında mâlûmat verilmektedir. Bu şubelerin ortaya çıkarttığı Nakşbendiyye, Halvetiyye, Nur-bahşî, Zeyniyye, Mevleviyye, Nimetullâhî, Bayramiyye, Abdülkâdir Gîlânî ve Rufâî tarikatlarının önce tarihi seyirleri hakkında bilgi sunulmakta, sonra da şeyh silsileleri sıralanmaktadır. Tarikat ve tasavvuf tarihi için oldukça önem arz eden bu bilgilerden sonra dönemin şeyh ve dervişlerinin vefeyatları verilmeye başlanmaktadır.¹

Diğer tüm tabakalarda “Sımfu’l-meşâ’ih” bölümü başlık ve akabinde sıralanan şeyh terceme-i hâlleri biçiminde tertip edilmiştir.

2.12.3.3. Âhir-i Vefeyât

Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik’ta bir tabakadaki ulema ve meşayihin terceme-i hâllerinin sunulması bittikten sonra “Âhir-i Vefeyât-ı Devlet-i Hânîüm-i Gevher-i Silk-i Neseb-i ‘Osmânî” benzeri küçük bir başlık açılmaktadır. Bu başlıkta ilgili padişah zamanına mensup şahısların tüm vefeyatlarının sunulduğu ve bu bölümün sonuna gelindiği açıklanır. Yazar bu başlığın altına ise “Ol Sultân-ı serîr-i iclâlün evvel-i saltanatlarından âhir-i devletlerine varunca cârî olan ahvâl-i ferhunde-me’âlün icmâlidür.” biçiminde bir açıklama cümlesi kaleme alarak vefeyatların sonunda padişahın tahta çıkışı ile tahttan inişi arasındaki süre zarfında meydana gelen önemli olayların özetleneceğini belirtir.²

Söz konusu başlık ile altına yazılan açıklama cümlesi birbirine çok yakın ibarelerle her tabakada kullanılır. Bu konuda iki istisna söz konusudur. Birincisi, iki defa tahta çıkan Sultan I. Mustafa için iki defa “Âhir-i Vefeyât ...” faslı açılmıştır.³ İkinci istisna ise son tabaka olan Sultan IV. Murad tabakasında görülmektedir. Eserin yazılışı bittiğinde Sultan IV. Murad hala tahtta olduğu için 17. tabakada “Âhir-i Vefeyât” bölümü yer almamaktadır. Bunun yerine “Teşerrûf-i Serîrî’s-saltanati’l-

¹ bk. agy, vr. 42b-47a.

² agy, vr. 62a.

³ bk. agy, vr. 378b, 410b.

Osmâniyye ve Tezeyyün-i Mesnedü'l-hükümeti'l-hâkâniyye..." biçiminde bir başlık ile ilgili döneme ait biyografilerin sona erdiği bildirilmiştir.¹

2.12.3.3.2. Zikr-i Ahvâl-i Sultânü'z-zamân

Tabakalarda "Âhir-i Vefeyât..." başlığı ve altındaki açıklama cümlesinden sonra "Zikr-i Ahvâl-i es-Sultânü'l-a'zam Hân bin es-Sultân bin Hân" benzeri bir başlık açılmaktadır. Bunun altına "İcmâl-i rûz-nâme-i ahvâl ve ihtisâr-ı menâkıb-ı ferhunde-me'âl budur ki ..." gibi bir bağlantı cümlesi yazılır ve tabaka sahibi hükümdar hakkında bilgiler ile onun döneminde yaşanan olaylar nakledilmeye başlanır.²

Burada ilk önce hükümdarın hâl tercemesi verilir. Doğum tarihi, doğumuna düşürülen tarihler, aldığı eğitim ve şahsî özellikleri hâl tercemesinde üzerinde durulan konulardır. Sonrasında tahta geçişinde yaşanan hadiseler, cülûs tarihini gösterir manzumeler ve cülûsiye kasideleri gelmektedir.³

Hükümdarın ahvâli hakkında mâlûmat verildikten sonra tahtta kaldığı müddetçe ülkede yaşanan önemli siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik gelişmeler kronolojik bir seyirde anlatılır. Özellikle Kânûnî Sultan Süleyman tabakası "Zikr-i Ahvâl-i Sultan ..." bölümünde tarihî hadiselerin ayrıntılı bir şekilde kayıt altına alınması dikkat çekmektedir. Kânûnî'nin çıktığı 14 sefer ve bu seferlerde yaşananların ayrı fasıllar halinde takdimi sadece bu tabakada görülen bir hususiyettir.⁴

Tüm halkı ilgilendiren tarihi olayların kaydedilmesi bittikten sonra padişahın vefat tarihi, tahtta kaldığı tam süre bildirilir. Vefat esnasında yaşanan olaylardan söz edilir. Vefata düşürülen tarihlere ve mersiyelelere de yer verilir.⁵

Padişahın şairlik vasfı varsa bu bölümün sonunda buna değinilir. Sultan mahlas kullanıyorsa bildirilir. Herhangi bir eser tertip etmişse bunun hakkında bilgi sunulur. Bu kısmın sonunda da şairlerinden örneklere geçilir.⁶ "Zikr-i Hayrât u Hasenât" bölümü olan ilk iki tabakada hükümdarın edebî yönü hakkındaki bilgiler hayır ve hasenatlar zikredildikten sonra sunulmuştur.⁷

¹ bk. agy, vr. 466a.

² bk. agy, vr. 62a-b.

³ bk. agy, vr. 287a-288a.

⁴ bk. agy, vr. 62b-68b.

⁵ bk. agy, vr. 292a-292b.

⁶ bk. agy, vr. 69a-b.

⁷ bk. agy, vr. 69a, 145a.

İki defa tahta geçen Sultan I. Mustafa için iki farklı yerde geçen tek tabaka tertip edilmiştir. Bundan dolayı iki farklı yerde verilen I. Mustafa dönemi terâcim-i ahvâllerinin sonlarında iki de farklı “Zikr-i Ahvâl-i Sultan ...” bölümü bulunmaktadır. Bunların ilkinde “Âhir-i Vefeyât” ile “Zikr-i Ahvâl-i Sultan ...” bölümleri tek başlık altında toplanmıştır.¹

Hadâiku'l-hakâ'ik fî Tekmileti's-şakâ'ik'in geldiği 1044/1634-35 senesinde 17. Osmanlı hükümdarı olan Sultan IV. Murad hala tahtta bulunduğu için 17. tabakanın sonunda “Zikr-i Ahvâl...” bölümü bulunmamaktadır. Bazı nüshalarda yer alan “el-Vakâ'i' Elleti Vaka'at fî Zemâni Saltanati Sultânina'l-a'zam” başlığına bakılırsa Nev'î-zâde Atâyî Sultan IV. Murad devri kapandıktan sonra o dönemde yaşanmış önemli olayları sonradan eserine eklemeyi tasarlamıştır.² Fakat eserini telif ettikten kısa diyebileceğimiz bir süre sonra yaşamını yitirdiği için bu tasarısını hayata geçirememiştir.

2.12.3.3.3. Zikr-i Hayrât u Hasenât

Tabakalarda “Zikr-i Ahvâl-i Sultan ...” bölümünden sonra “Zikr-i Hayrât u Hasenât-ı Şâh-ı Refî'ü'd-derecât” biçiminde bir başlık ile dönemin hükümdarının işlediği hayırlardan söz edilir. Bu bağlamda bu bölümde padişahın cami, medrese, imâret, şifa-hâne, köprü, su kemeri gibi halkın kullanımı için inşa ettirdiği yapılar hakkında mâlûmat verilir. Mekke ve Medine gibi kutsal yerlerin ahalisine yardımlar yapıldıysa bundan da söz edilir.³

Bu bölümde yazarın binaların bitirilişine düşürülen tarihlere mümkün olduğunca yer vermeye gayret etmesi dikkat çekmektedir.⁴

Tabaka sahibi padişahın şairlik ve sanatçılık yönü hakkında bilgiler de bu bölümün sonuna yerleştirilmiştir.⁵

¹ bk. agy, vr. 378b.

² bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, No. 4702, vr. 273b.

³ bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, no. R. 1438, vr. 68b.

⁴ bk. agy, vr. 69a.

⁵ bk. agy, vr. 69a-b.

“Zikr-i Hayrât u Hasenât” bölümü sadece 10. ve 11. tabakada yer almaktadır.¹ Diğer tabakalarda bu bölüm tertip edilmemiştir. Hükümdarın işlediği hayırlar ise “Zikr-i Ahvâl-i Sultan ...” kısmına serpiştirilmiştir.

2.12.3.3.4. Evlâd-ı Kirâm-ı Sultân

Tabaka sahibi padişah zamanında vuku bulan önemli olaylar ve hükümdarın hayır-hasenatları anlatıldıktan sonra “Evlâd-ı Kirâm ve Şeh-zâde-i Girâmîleri” benzeri bir başlık ile evlatlarının isimleri ve doğum ile ölüm tarihleri zikredilmektedir. İstisna olarak Kânûnî Sultan Süleyman tabakasında yer alan bu bölümde hükümdarın annesi Vâlîde Sultan ve eşi Hürrem Sultan’ın da ölüm tarihleri bildirilmiştir.²

“Evlâd-ı Sultan” bölümünde ağırlıklı olarak padişahın erkek çocukları hakkında mâlûmat verilmektedir. Hatta ilk iki tabakadan sonrakilerde sadece şehzadelere değinilmektedir. Kız çocukları ise “Ahterân-ı burc-ı saltanat olan duhterân-ı dürrî-menzilet zikri bu muhtasara nâ-revâ olmağın tayy-ı zikri evlâ görüldü.” biçiminde bir cümle ile atlanmaktadır.³ Bununla birlikte 11. Tabaka – Sultan II. Selim devri “Evlâd-ı Kirâm” bölümünde kız çocukların isimleri bildirilmiş, yaptıkları tüm evlilikler hakkında dahi bilgi verilmiştir.⁴

Nev’î-zâde Atâyî şehzadelerin sadece isimleri ve doğum ile vefat tarihlerini bildirmektedir. İstisna olarak Sultan III. Murad’ın katledilen erkek çocuklarından Şehzade Mustafa’nın (ö. 1003/1594-95) kısa bir biyografisine yer vermiştir. Bunun nedeni yazarın, babası Nev’î Efendi’den ders alan Şehzade Mustafa ile yakın arkadaş olmasıdır.⁵

III. Murad ve I. Ahmed’in az sayıda evladı hakkında mâlûmat kaleme alınmıştır. Bu durumun nedenleri III. Murad’ın katledilen pek çok şehzadesinin henüz küçük yaşta olması ve I. Ahmed’in bazı şehzadeleri hakkında yazarın bilgi toplayamamasıdır.⁶

Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik’ta Sultan II. Osman, Sultan I. Mustafa ve Sultan IV. Murad tabakalarında “Evlâd-ı Kirâm-ı Sultân” bölümü yer almamaktadır.

¹ bk. agy, vr. 68b, 144b.

² bk. agy, vr. 69b.

³ bk. agy, vr. 292b.

⁴ bk. agy, vr. 145a.

⁵ agy, vr. 239b.

⁶ agy, vr. 239b, 374a.

2.12.3.3.5. Esâtîze-i Sultân

“Esâtîze-i Sultan” tabakalarda yer verilen başka bir bölümdür. Bazı tabakalarda “Muallim-i Sultanî” şeklinde başlıklandırılmıştır.¹ Burada devrin padişahına öğretmenlik yapan şahıslar listelenmektedir. Söz konusu öğretmenlerin vefat tarihleri de bildirilmektedir.

İstisna olarak III. Murad tabakasında “Muallimleri” ifadesiyle hükümdarın ders aldığı öğretmenler bildirildikten sonra “Şeyhleri” ibaresi ile müridi olduğu şeyh de bildirilmiştir.²

I. Mustafa ve IV. Murad tabakalarında “Esâtîze-i Sultân” bölümü bulunmamaktadır.

2.12.3.3.6. Vüzerâ-yı ‘Îzâm

Tabakalarda yer alan bölümlerden biri de Vüzerâ-yı ‘Îzâm’dır. Bu bölümde ilgili hükümdar zamanında görev yapan sadrazamların isimleri göreve geldikleri zaman göz önünde bulundurulacak sıralanmıştır. Diğer bölümlerden ayrı olarak burada ismi geçen şahısların küçük bir hâl tercemesine de yer verilmiştir. Hatta bazı sadrazamların terceme-i hâllerinin geniş tutulduğu da vakidir. III. Mehmed devri sadrazamlarından Sinan Paşa (ö. Şaban 1004/ Mart-Nisan 1596) ve II. Osman dönemi veziriazamlarından Güzelce Ali Paşa’yı (ö. Rebûlâhîr 1030/ Şubat-Mart 1621) buna örnek olarak vermek mümkündür.³

Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik’ın tüm tabakalarında “Vüzerâ-yı ‘Îzâm” bölümü mevcuttur.

2.12.3.3.7. Şeyhü’l-İslâm

Zeyl-i Şakâik li-Atâyî’de “Şeyhü’l-İslâm” ya da “Meşâih-i İslâm” başlığı ile tabaka sahibi hükümdar zamanında görev yapan şeyhülislamın listesi de verilmiştir. Liste tutulurken kronolojik sıra gözetilmiştir. Listede isimlerin karşısında nakil, azil

¹ bk. agy, vr. 399a.

² bk. agy, vr. 239b.

³ bk. agy, vr. 293a, 393a.

veya ölüm tarihleri yazılmıştır. Bazı yerlerde şahıslar ile ilgili vefeyat türüne dâhil edebilebilecek biçimde kısa bilgiler verildiği de vakidir.¹

Zeyl-i Şakâik' in tüm tabakalarında “Meşâih-i İslâm” bölümü yer almaktadır.

2.12.3.3.8. Sudûr-ı Rûm

Tabakalarda “Kuzât-ı Asâkir-i Rûm” veya “Sudûr-ı (Ulemâ-yı) Rûm” başlığıyla oluşturulan bir bölüm de mevcuttur. Osmanlı devlet teşkilatı hiyerarşisinde şeyhülislamdan sonra Rumeli kazaskeri geldiği için Atâyî bu bölümü “Vüzerâ-yı ‘Îzâm” faslından sonraya yerleştirmiştir. Burada söz konusu tabakanın hükümdarı zamanında görev yapan Rumeli kazaskerlerinin isimleri sırayla verilmektedir. Kazaskerlerin isimlerinin karşısına nereden, ne zaman ve kaçınıcı defa bu göreve intikal ettiği, hangi tarihte vazifeden ayrıldığı yazılmıştır.

Bu bölüm tüm tabakalarda bulunmaktadır.

2.12.3.3.9. Sudûr-ı Anadolu

“Sudûr-ı Rûm” bölümünden hemen sonra “Sudûr-ı Anadolu” başlığı ile Anadolu kazaskerlerinin de listesi verilmektedir. Burada Rumeli kazaskerlerinde olduğu gibi tayin, azil ve nakil bilgileri yer almaktadır. “Sudûr-ı Rûm” faslında değinilen tüm hususlar bu bölüm için de geçerlidir.

2.12.3.3.10. Kuzât-ı Dârü’s-saltana

“Kuzât-ı İstanbul” başlığının da kullanıldığı bu bölümde tabakanın kapsadığı yıllarda İstanbul kadılığı görevini ifa eden şahısların isimleri sıralanmaktadır. Burada devletin merkezi olması hasebiyle önem arz eden İstanbul’da kadılık yapmış kişilerin isimlerinin verilmesiyle yetinilmemiş, atama, azil ve vefat tarihleri de bildirilmiştir.²

“Kuzât-ı Dârü’s-saltana” bölümü *Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik*' in tüm tabakalarında mevcuttur.

¹ bk. agy, vr. 294a.

² bk. agy, vr. 145a-b.

2.12.3.3.11. Vüzerâ-yı ‘Asr

Tabakalarda bölüm açılarak haklarında bilgi verilen devlet erkânından biri de vezirlerdir. “Hîn-i Cülûslarında Bulunan Vüzerâ” veya “Vüzerâ-yı ‘Asrı” biçiminde başlığı bulunan bu kısımda sadrazamdan sonra gelen vezirlerin listesi sunulmaktadır. Bu listede yer alan isimlerin karşısına vefeyat türüne dâhil edebileceğimiz bir paragraflık yaşam bilgisi yazılmıştır. II. Selim tabakasındaki vezir vefeyatlarında atama veya ölüm yılını gösterir tarih manzumeleri de vardır.¹

“Vüzerâ-yı ‘Asr” faslı sadece Kânûnî Sultan Süleyman ve II. Selim tabakalarında yer almaktadır.²

2.12.3.3.12. Nişancılar

Devlet teşkilatında vezirlerden sonra gelen nişancılar hakkında da *Hadâiku’l-hakâik fi Tekmileti’ş-şakâik*’ta bilgi yer almaktadır. Tabakalarda “Nişancılar” veya “Asr-ı Safâ-bahşlarında Olan Nişancılar” başlıklı bölümde Divan-ı Hümâyûn’un katılımcılarından olan ve padişah fermanlarına tuğra çekmekle görevli olan nişancılardan ilgili dönemde vazife alanların isimleri sıralanmaktadır. Ayrıca bu şahıslar hakkında kısa biyografik bilgiler de sunulmaktadır.

Bu bölüm sadece Kânûnî Sultan Süleyman,³ II. Selim⁴ ve III. Murad⁵ tabakalarında görülmektedir.

2.12.3.3.13. Kapudanlar

Bölüm dâhilinde listesi verilen son devlet erkânı kaptanıderyalardır. Tabakaların sonunda “Devlet-i ‘Aliyyede Kapudan Olanlar” benzeri bir başlık ile tabaka sahibi hükümdar zamanında donanmanın başında bulunan kaptanıderyaların isimleri verilmiştir. Üstelik sadece isimle yetinilmemiş birkaç cümlelik biyografik bilgi de sunulmuştur. Bu kısımlarda yer yer tarih manzumeleri de görülmektedir. I. Ahmed

¹ bk. agy, vr. 145b.

² bk. agy, vr. 70a, 145b.

³ bk. agy, vr. 71a-b.

⁴ bk. Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâiku’l-hakâik fi Tekmileti’ş-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, no. 2309, vr. 138a.

⁵ bk. agy, vr. 237a.

tabakasında Kaptanıderya Cağala-zâde Sinan Paşa'nın (ö. Ramazan 1014/ Ocak-Şubat 1606) hacimli sayılabilecek bir biyografisi yer almaktadır.¹

“Kapudanlar” bölümü sadece Kânûnî Sultan Süleyman ve I. Ahmed tabakalarında bulunmaktadır.²

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik'ın yukarıda değinilen bölümleri eserin genel tertibatı içerisinde bulunması olağan olan kısımlardır. Bunlarla birlikte Kânûnî Sultan Süleyman tabakasında “Hâtıme-i Devletleri Olan Sigetvar Seferinde Bulunan A'yândur”, “İstanbul'da Kalanlar”, “Târîh-i Feth-i Rodos” ve “Fihrist-i Defter-i Ulemâ” adlı bölümler de mevcuttur.³ Fakat bunlar sadece bu tabakayla mahsur oldukları ve eserin genel tertibatına uymadıkları için buradaki incelemeye dâhil edilmemişlerdir.

¹ bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, No. R. 1438, vr. 375b.

² bk. agy, vr. 71b, 375b.

³ bk. agy, vr. 70b-72a.

SONUÇ

Taşköprü-zâde Ahmed İsmâmeddin Efendi Osmanlı Devleti kadı ve müderrislerinin hâl tercemelerini içeren *eş-Şakāiku'n-nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* isimli Arapça eserini 965/1557-58 yılında telif etmiştir. Oldukça rağbet gören bu esere çeşitli tercüme telhisler ve zeyiller yazılmış; böylelikle Osmanlıların son yıllarına kadar süren bir gelenek ortaya çıkmıştır.

Taşköprü-zâde Efendi'nin *Şakāik-ı Nu'mâniyye*'si Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'den Kânûnî Sultan Süleyman dönemine kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Her zeyil yazarı kendisinden öncekinin bıraktığı yerden kendi zamanına kadar getirmek suretiyle Taşköprü-zâde'nin eserini Osmanlıların sonuna dek ulaştırmışlardır. Böylece *Şakāik-ı Nu'mâniyye* geleneği sayesinde 1299 ile 1755 yılları arasında yaşamış binlerce önemli şahsın biyografisi günümüze intikal etmiştir.

İslâm telif geleneğindeki tabakat türüne dâhil edebileceğimiz *Şakāiku'n-nu'mâniyye* ve zeyilleri esas olarak ilmiye sınıfına mensup kadı ve müderrislerin hâl tercemelerini konu edinerek başlamıştır. Fakat zamanla şeyh, mutasavvıf ve devlet adamlarının biyografileri ile tarihî olaylar da bu geleneğe ait eserlerin aslî konusu hâline gelmiştir.

Şakāiku'n-nu'mâniyye zeyillerine tarihî olaylar bölümünü ilk olarak ekleyen yazar Âşık Çelebi'dir. Tarihî hadiseler bölümünün en hacimli tutulduğu zeyil Şeyhî Mehmed'in *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sıdır.

Şakāik-ı Nu'mâniyye geleneğine mensup eserler tertip bakımından benzer özellikler taşımaktadır. Bu özellikler her yeni zeyil ile gelişmiş, geleneğin metin tekniği zamanla kemâle ermiştir. Geleneğin teknik bakımdan en olgun eserleri Nev'î-zâde Atâyî ve Şeyhî Mehmed zeyilleridir. *Fındıklılı İsmet Zeyli*, sanatsız bir dil kullanılması, biyografilerin başına takdim cümlesi konulması, önsözün sonuna yazar tarafından imza atılması gibi özellikleriyle modern biyografi türünü hatırlatmaktadır.

Nev'î-zâde Atâyî XVI. yüzyıl divan edebiyatının en başarılı şairlerinden biri olan Nev'î Yahya Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim almış, müderris olarak atanmış, daha sonra kadılığa geçerek Rumeli'nin çeşitli şehirlerinde görev almıştır. Köklü bir aileye mensubiyeti, kendisi için büyük hedefler koymasına neden olmuş, fakat hedeflediği önemli yerlere gelememiştir. Büyük bir hayranlık duyduğu babasından edebî yönden de etkilenmiştir. Bâkî, Nev'î ve Şeyhülislam Yahyâ etkisinin görüldüğü

şiiirleri ile ortalama bir divan şairi portresi çizmektedir. Aldığı iyi eğitim ve sahip olduğu kültürel birikim eserlerinde açık bir şekilde gözlenmektedir. Mürettep *Divan*'ı ve *Hamse*'si de olan yazarın en meşhur eseri *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*'tır. Kaynakların onun nesrinin nazmından kuvvetli olduğunda ittifak etmelerinin nedeni de muhtemelen *Hadâiku'l-hakâik*'in elde ettiği bu şöhrettir.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik, *Şakâiku'n-nu'mâniyye* geleneği çerçevesinde kaleme alınmış bir zeyildir. Yazımında Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku'ş-şakâik* adlı *Şakâik-ı Nu'mâniyye* tercümesi esas alınmıştır. Kaynaklarda *Zeyl-i Şakâik* ve *Zeyl-i Atâyî* isimleriyle de geçmektedir. Yazımı 1044 Rebûlâhir'inde (Eylül 1634) Üsküp'te tamamlanmıştır. *Şakâiku'n-nu'mâniyye*'yi Taşkoprî-zâde'nin bıraktığı 965/1557-58 yılından 1044/1634-35 senesine kadar getirmektedir. Söz konusu eser Osmanlı Devleti'nin bu yıllar arasında vefat eden kadı, müderris, şeyh ve devlet adamı gibi meşhurlarının biyografilerini ihtiva etmektedir. Ayrıca Kânûnî Sultan Süleyman döneminden II. Osman devrine kadar geçen sürede yaşanan önemli tarihî olaylara değinmektedir.

Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik Kânûnî Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman ve IV. Murad dönemlerini kapsayan yedi tabakadan meydana gelmektedir. Bu tabakalarda 843'ü kadı ve müderris, 202'si şeyh ve mutasavvıf, 88'i devlet adamı olmak üzere 1133 biyografi yer almaktadır. Bu hâliyle eser çağının en hacimli biyografik kaynaklarından birisidir.

Nev'î-zâde Atâyî eserini kaleme alırken mahkeme sicilleri, kazasker ruznamçeleri, icazetname gibi resmî belgelerden istifade etmiştir. Devrinin önemli kitapları ile itibarlı ve meşhur şahıslarını kaynak olarak göstermiştir. Bu hususlar *Zeyl-i Şakâik*'ı güvenilir bir kaynak kılmaktadır.

İçerisinde 198 şair ve edibin hacimli biyografisini ihtiva etmesi ve şair olan müellifinin bu biyografilerde mühim edebî tenkitlerde bulunması, bu eseri Türk edebiyatı tarihi için önemli bir kaynak hâline getirmektedir.

Bu eserin biyografilerinde muhtemelen kazasker ruznamçelerinden derlenen veriler sayesinde şahısların ayrıntılı görev bilgileri de sunulmaktadır. İlgili şahsın hangi tarihte nerede bulunduğunu bildiren bu kayıtlar, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*'ı mühim bir tarihî metin yapmaktadır.

Zeyl-i Atâyi'nin biyografî muhtevası, geleneğin diğeri eserleriyle hemen hemen aynıdır. Biyografik içerik bakımından bu eser, kişilerin vefat hikâyelerine de sıkça yer vermesi ile diğeri zeyillerden ayrılmaktadır.

Yazar, eserin mukaddime bölümünde sade bir dil ve sanatsız bir üslûp tercih ettiğini belirtmektedir. Fakat *Atâyî Zeyli*'nin ağır bir dili ve münşiyâne bir üslûbu vardır. Mazmunlar, uzun cümleler, Arapça ve Farsça kelime ve terkipler, eserin dil ve anlatımını külfetli hâle getiren unsurlardır. Mukaddimede, hikâyeye anlatımlarında ve şahıs portrelerinde dil özellikle ağırlaşmaktadır. Buna rağmen eserin edebî bakımdan en önemli hususiyeti, belirgin bir ses âhengine ve şiirsel bir anlatıma sahip olmasıdır. Bu âhenkli dil ve sanatkârâne üslûp, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik*'ı 17. yüzyıl Osmanlı klâsik nesrinin önemli örneklerinden biri kılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin en güçlü zamanları da dâhil olmak üzere yaklaşık yüz yıllık süre zarfında vefat eden binden fazla şair, yazar, mutasavvıf, din âlimi ve devlet adamının hayat bilgileri ile bu sürede meydana gelen önemli tarihî olayları, doyurucu ve güvenilir bir tarzda anlatması, bu anlatımlarda Osmanlı edebiyatı, tarihi, coğrafyası, sosyolojisi, eğitim ve adâlet teşkilatı hakkında önemli veriler bulundurmasından dolayı *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti's-şakâik* biyografî ve genel tarih türlerinde temel kaynak eserlerimiz arasında yer almaktadır.

III. BÖLÜM

METİN

1. AÇIKLAMALAR

1.1. Metnin Tesisi ile İlgili Açıklamalar¹

- Arapça ve Farsça kelimelerin imlasında Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat* isimli sözlüğü esas alındı.² Bu kelimeler süfres (sofra), rişvet (rüşvet), müsâfir (misâfir), bûstân (bostan), iklim (iklim), rûzgâr (rûzigâr), âftâb (âfitâb) örneklerinde olduğu gibi asıllarına uygun şekilde okundu.
- Arapça ve Farsça ön ek, son ek, terkip ve birleşik kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* isimli makalesinde belirtilen hususlar dikkate alındı.³
- Der-kenarlar konu bütünlüğü gözetilerek uygun görülen yere, bir paragraf halinde yazıldı. Der-kenarın yazılmasının uygun görüldüğü yerde başka bir varacağı geçilmiş ise dipnot ile bulunduğu varak numarası belirtildi.

¹ Metin tesisinde istifade edilen çalışmalardan bazıları şunlardır: Ali Yıldırım, "Metin Tenkidi ile İlgili Hususlar ve Kâmi Divânı Örneği", *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 624-637; İsmail Ünver, "Arap Harfli Türkçe Metinlerin Çevrisinde Karşılaşılan Yanlışlar", *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 47-58; Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993; Musa Duman, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2001; Tunca Kortantamer, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Marmara Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1993, C. VII, s. 253-267; Osman Horata, "Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ ile İlgili Bazı Problemler", *I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu*, İLESAM, 17-18 Ocak 1992, Ankara; Adnan İnce, "Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri", *I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu*, İLESAM, 17-18 Ocak 1992, Ankara; Ziya Avşar, "Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 75-111; Zeynep Korkmaz, "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayımında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler", *Türkoloji Dergisi*, C. VIII, 1979, s. 67-78; Mertol Tulum, "Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Aralık 1983, s. 175-228; Ahmet Tanyıldız, "Sürelî Yayınlar Bağlamında Bazı Çeviriyazı Sorunları", *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 525-534; Atabey Kılıç, "Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler", *GÜ Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Nu: 1, Kırşehir 2004, s. 331-345; Yusuf Ziya Kavakçı, *İslâm Araştırmalarında Usul*, Emel Matbaacılık, Ankara 1976; Mertol Tulum, *Tarihi Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbü'l-Kudsîyye Üzerine Bir Deneme)*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1999.

³ İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 1-46.

- Mensur kısımlarda noktalama işaretleri kullanıldı. Transkripsiyon sembolleri ile karışık şiirin anlamını bozmaması için manzum yerlerde noktalama işaretleri kullanılmadı.
- Manzum-mensur karışık yazılan asıl metinde mensureden manzumeye geçişi bildiren “Nazm, Şi’r, Beyt, Kıt’a, Eş’âr” gibi kelimeler tenkitli metinde mısralar belirgin olduğu için metne dâhil edilmedi.
- Metinde geçen Arapça ve Farsça ibare ve şiirler Arap alfabesiyle yazıldı, Türkçeye çevirileri dipnotlarda verildi. Bir ibarenin Arap harfleriyle yazılmasında aranılan kıstas bunların tam bir cümle veya söz konusu dillerde kalıp ifade olmalarıdır. Başlıkların yazımında bu kurala uyulmadı.
- Metinde yer alan âyetlerin Arapça hallerine sâdık kalındı. Dipnot ile buldukları sûrelerin adları, sıraları, âyet numaraları ve mealleri bildirildi. Kur’an, ... Sûresi, .../..., “Meal ”
- Hadis-i şerifler Arap alfabesi ile yazıldı. Anlamaları dipnotlarda verildi. Geçtikleri kaynak belirtildi.
- Esas metinde biyografi isimliklerinin yan tarafına konulan nisbeler parantez “()” içerisinde ilgili başlığın sonuna yazıldı. Başlık ve nisbede yer almayan ancak hâl tercemesinde geçen isim, sıfat ve lakaplar köşeli paranteze “[]” alınarak isimliğin sonuna yerleştirildi. Hayatı anlatılan kişi bir şairse ve mahlası biliniyorsa başlığın sonunda yay parantez “{ }” içinde belirtildi.
- İmla hatası ile “zirve, zâhil, ihtîşâş, hırâset” şeklinde yazılmış kelimeler aslî imlaları olan “zirve, zâhil, ihtîşâş, hırâset” biçimleriyle metne alındı.
- Biyografik anlatımların bünyesinde geçen diyalog cümleleri tırnak “ “ ” ” içerisinde yazıldı.
- Farsça vasıf terkiplerinde eş, yakın ve zıt anlamlı kelimeleri birbirine bağlayan vâv (و) harfi “vu, vü” şeklinde okundu. Türkçe ibareleri bağlamada kullanılan vâv (و) ise “ve” biçiminde okundu. Bu kural seci kullanılan yerlerde işletilmedi.
- Okunuşundan emin olunamayan sözcüklerin yanına soru işareti (?) konuldu.
- Metinde geçen ebced hesaplı ifadelerin yan tarafına parantez içerisinde, işaret ettiği tarih yazıldı.
- Farsça bazı kelimelerde yer alan vâv-ı ma’dûle, “ḥân, ḥâst, ḥâce” örneklerinde olduğu gibi (~) işareti ile gösterildi.

- Esasında orta hecelerinde hemze (ء) bulunan ama nüshalarda hemzeleri ye (ي) olarak yazılıp Türkçe söyleyişe yaklaştırılan kelimeler aslî imlaları olan hemzeli biçimleriyle metne dâhil edildi: de‘â‘im (de‘âyim), nekâ‘is (nekâyis), tâ‘ir (tâyir), levâ‘ih (levâyih), ‘alâ‘ik (‘alâyik) gibi.
- “Molla, hoca, köy, tomar, sarhoş” benzeri halk ağzında dönüßen kelimeler esas imlaları olan “Mevlâ, h‘âce, kûy, tûmâr, ser-hûş” biçimleriyle metne dahil edildi. Bu kural Türkçeleşen özel isimlerde işletilmedi.
- İl, ilçe ve diğér yer isimleri eserin kaleme alındığı çağın söyleyişine uygun olarak yazıldı: Tırabozın (Trabzon), Diyârbekr (Diyarbakır), Arzırûm (Erzurum), Sire (Tire), Ayasofıyya (Ayasofya) gibi.
- “Muhammed” (محمد) ismi, Anadolu‘da yaşayan şahıslar için kullanıldığında “Mehemmed”, Anadolu dışındakiler için kullanıldığında ise “Muhammed” biçiminde okundu.
- “Kâdirî” (قادری) biçiminde yazılan sözcük Anadolu’lu bir şahsın ismi olarak kullanıldığında “Kadrî”, Abdülkâdir Gîlânî tarikatına mensup bir kişi için kullanıldığında ise “Kâdirî” şeklinde okundu.
- Bir yerleşim yerine mensubiyet bildiren Farsça -î ekini almış sıfat bulduran özel isimler Fars dili kuralları doğrultusunda terkip haline getirildi: Abdulkâdir-i Gîlânî (Abdulkâdir Gîlânî), İdrîs-i Bitlîsî (İdrîs Bitlîsî), Habîb-i Acemî (Habîb Acemî), Bedrî-i Sirozî (Bedri Sirozî) vb.
- Güzel he (ه) ve hemze (ء) ile biten “melce‘, menşe‘ ” gibi kelimelerde sondaki hemze gösterildi.
- Son harfleri elif (ل) ve hemze (ء), veya vâv (و) ve hemze olan kelimelerden sadece “mâ‘ (su)”, “nakâ‘ (temiz olma)”, “sû‘ (kötü)”, “ikrâ‘ (oku)”, “esmâ‘ (isimler)” ve “vuzû‘ (abdest)” kelimelerinde sondaki hemze gösterildi.
- Elif-i maksûre ile biten kelimelerin sonunun “â” okunmasına dikkat edildi. Ancak bu kelimeler seci olarak kullanıldığında cümlelerin ses ahengi gözetilerek tercih yapıldı: Mûsâ (Mûsî), da‘vâ (da‘vî), müsemmâ (müsemmî) gibi.
- “Ramadân : Ramazân” örneğinde olduğu gibi hem “d” hem de “z” okunabilen dâd (ض) harfinin imlasında seci ve cümle ahengi göz önünde bulunduruldu.
- Son ünlüsü uzun kalın harf olan Arapça ve Farsça kelimeler yönelme haliyle çekimlendiğinde büyük ünlü uyumu gereği “a” sesi kullanıldı. Fakat yazarın

“...ser-dâde...isti'dâde...” örneğinde olduğu gibi seci yapmak amacı taşıdığı yerlerde bu kurala uyulmadı.

- Farklı harflerle yazıldıkları halde aslında aynı olan “aşa : ada, Sigetvar : Sigedvar : Sigetvar, cemâdiye'l-evvel : cemâziye'l-evvel, bedîdâr : pedîdâr, Ebî Eyyûb : Ebû Eyyûb, Burûsavî : Bursavî, üstâd : üstâz, 'adüvv : 'adû, Arzırûm : Erzenü'r-Rûm” gibi kelimelerde tek tip kullanıma gidildi.
- İki aynı ünsüzle biten Arapça kelimelere ünsüz harfle başlayan Türkçe bir ek geldiğinde bu ünsüzlerden biri düşürüldü: havâsdan (havâssdan), 'âmda ('âmma), hazlar (hazzlar) vb.

1.2. Tenkitli Metinde Nüsha Farklarının Gösterilmesi ile İlgili Açıklamalar

- Tenkitli metnin kurulmasında ve nüsha farklarının gösterilmesinde Ahmed Ateş'in *Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman Münâsebeti ile)* adlı makalesinde belirtilen usul ve esaslara uyuldu.¹
- Tenkitli metin tesisinde müellif nüshasının içeriği ile dil hususiyetlerini iyi yansıtan ve fiziksel açıdan iyi durumda olan en eski tarihli üç nüshadan istifade edildi. Her üç yazma hem birbirlerine hem de müellif nüshasına yakın zamanda istinsah edildikleri ve vasıfları itibariyle eşit kıymete sahip oldukları için bir nüshayı esas alma yöntemi uygulanmadı. Nüsha farkı söz konusu olduğunda anlam, söz dizimi, ses ahengi ve tarih bilgisi ölçütleri göz önünde bulunduruldu. Müellif nüshasına uyduğu düşünülen varyant metne, farklar ise aparata alındı.
- Aparatta yer alan açıklama ve nüsha farklarında yazmalara verilen R1 (Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları R. 1438), E (Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 2309) ve SE (Selimiye Kütüphanesi 4702) kısaltmaları kullanıldı.
- Nüsha varyantlarının olduğu yerlere dipnotlar konuldu. Metnin hacimli olmasından dolayı dipnot rakamları her sayfada yeniden başlayacak şekilde düzenlendi.
- Metnin akıcılığının kesilmemesi için yazmaların varak numaraları dipnotlar yardımıyla aparata yerleştirildi.

¹ Ahmet Ateş, “Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münâsebeti İle)”, *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, 1942, s. 253-267.

- Aparatta nüsha farkı bulunan ifade yazılıp iki nokta (:) işareti konuldu. Varyantlar işaretten sonra verildi.
- Sıralı birden fazla kelimedede yazma farkı olduğunda ilk ve son kelimeler yazıldı, araya “//” işareti konuldu.
- Anlam ve yapı gereği metinde olması gereken ancak müstensih tarafından nüshaya alınmayan kısımlar için aparatta tire (-) işareti konuldu. Mesela “pâyesi: - R1” ibaresi, “pâyesi” kelimesinin R1 nüshasında bulunmadığı anlamına gelmektedir.
- Tek sözcükten oluşan varyantlarda metinde geçen kelime aparatta yazılmadı. İlgili dipnotta sadece metne alınmayan farklı kelime ve bulunduğu nüsha yazıldı. Bu uygulamanın nedeni dipnotların metnin önüne geçmesine engel olmaktır.
- Anlamı ya da metnin tesisini herhangi bir şekilde etkilemeyen müstensih kaynaklı kelime farklılıkları aparatta gösterilmedi: ser-efrâz : ser-ferâz; itse : eylese; olındı : kılındı; olduğını : olduğın; itmegin : itdükde, Halvetiyye : Halvetî vb.
- Kim/ki, ol/o gibi dil bilgisi birliklerindeki küçük değişikliklere yer verilmedi.
- Aynı kelime ve anlamlara sahip olup tek farkları Arapça veya Farsça esaslara göre kurulmak olan tamlamalarda nüsha farkı gösterilmedi: mahbûbu’l-kulûb : mahbûb-ı kulûb gibi.
- “...müderrişi olup yetmiş dört Receb’inde... : ...müderrişi oldu. Yetmiş dört Receb’inde...” şeklinde müstensih dahliyle yapılan cümle kısaltmalarında esas nüshaya uyulup farklar bildirilmedi.
- Farklı harflerle yazıldıkları halde aynı olan “Sigetvar : Sighedvar : Sigeṭvar, cemâdiye’l-evvel : cemâziye’l-evvel, bedîdâr : pedîdâr, Burûsavî : Bursavî;” gibi kelimelerde tek tip kullanıma gidildiği için bu sözcüklerde husûle gelen nüsha farkları gösterilmedi.
- “ile” edatının birleşik veya ayrı yazımından kaynaklanan farklar aparata alınmadı.
- Aynı anlamda kullanılan “oldı” ve “olındı” sözcüklerinde görülen değişiklikler nüsha farkı olarak gösterilmedi.
- Saygı anlamı taşıyan “-lar, -ler” ekinin kullanılıp kullanılmamasından dolayı ortaya çıkan varyantlar aparata konulmadı.

- Mücerret isim yapılırken Farsça (-) veya Arapça (-iyye) eklerinden hangisinin tercih edildiğinden kaynaklanan yazma farkları gösterilmedi. Misl: saltanat- Ahmed Hn : saltanat- Ahmed Hniyye.
- Şiirlere geçişte yer alan “Nazm, Şi’r, Beyt, Kıt’a, EŞ’r” gibi kelimelerde görülen farklılıklara değinilmedi.
- Düz yazıya geçişi işaret eden ve herhangi bir anlamsal değer taŐımayan “Nesr” kelimesinin bulunup bulunmamasından mütevellit varyantlar belirtilmedi.

2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Transkripsiyon Alfabeti			
ا	â e / a	ض	z, ɖ
ب	b	ط	ɬ
ت	t	ظ	ʒ
ث	s	ع	'
ج	c	غ	g̃
ح	ħ	ف	f
خ	ħ	ق	ḳ
د	d	ك / ك	ŋ / k
ذ	ẓ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
س	s	ه	h / e / a
ش	ʃ	و	v / u / o / ü / u
ص	ʃ	ی	y / î

3. HADĀİKU'L-HAKĀİK FÎ TEKMİLETİ'Ş-ŞAKĀİK

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Nesīm-i 'amber-şemīm-i ḥamd u senā, güşāyende-i şaḳā'ik-ı taḳdīs-i Ḥudā تبارك و تعالیٰ کثیر الاوه و توالیٰ³ olınur ki şükr-i na'mā tırāzende-i ḥadā'ik-ı temcīd-i Cenāb-ı Kibriyā الرحن علم القرآن² kılınur ki¹ شأنه و تعالیٰ ser-nāme-i tekrīm-i bī-pāyānidur ve gül-deste-i şalāt ü selām eşref-i enbiyā-yı 'izām hazretlerinüñ cārüb-ı sāḥa-i iclālidür ki⁴ خلق الانسان علمه البيان ser- firāz-ı verāset olan tā'ife-i 'aliyyeye dürrütü't-tāc-ı tebcīldür ve naḥl-i nev-beste-i taḥiyyāt u dürüd-ı miskiyyü'l-ḥitām, āl ü aşḥāb-ı kirām ḥidmetlerinüñ pīrāye-i pīş-gāh-ı ikbālidür ki⁶ اصحابی كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم صلى الله عليه و على اله و اصحابه ما تغير السما بعصير المزن و اصحابه⁷

Ammā ba'dü, bu ḥaḳīr-i şikeste-zamīr, dil-dāde 'Aḫā'ullāh bin Yaḥyā el-ma'rūf bi-Nev'ī-zāde müṭāla'a-i kütüb-i tevārīḥ ü siyere mā'il ve mülāḥaza-i nevādir-i āsar u 'ibere şifte-dil olup 'ale'l-ḥuşuş kışas-ı enbiyā ve menāḳıb-ı evliyā mutazammın olduğu aḥbār u esmār ki tācü'l-me'āşir-i ehl-i eşer ve siyer-i 'ulemā vü tevārīḥ-i şu'arā ifāde kılduğı nevādir-i gevher-'ayār ki silkü'l-le'āl-i gerdem-i fazl ü hünerdür, meşgale-i 'ulüm-ı nāfi'adan fāriğ olduḳça nazargāh-ı ihtiyārüm ve mü'eddā-yı⁸ الالههم فالاهم üzere cevelāngeh-i edhem-i 'ayn-ı i'tibārum idi. Ḳarīne-i ḥāl ba'z-ı ecille-i kirām ki recāsı maḥz-ı fermān ve fermānı vācibü'l-iz'ān idi, cāmi'-i evrāḳ-ı perīşānı şeref-i ḥiṭāba erzānī görüp bu gūne güher-pāş-ı kāse-i güş-ı ḳabül ve rişte-keş-i kelām-ı dürriyü'n-nizām-ı bed'ü'l-medlül oldu ki “ ‘Ulemā-yı ‘Arab u ‘Acem mānend-i dürr-i muntazam silk-i taḥrīre çekilüp mā'u'l-ḥayāt-ı ta'bīr-i dil-pezīr ile her biri zinde-nām ü şeker-rīzī-i ḳannād-ı ḥāme ile zebān-zed-i ḥavāss u 'avāmdur. Bu cümleden 'ulemā-yı Rüm ki naḳş-bend-i perend-i 'ulüm ve ḥakkāk-i cevāhir-i manṭūḳ u mefhūmdur, rüz-nāme-i aḥvāl-i ferḥunde-me'ālleri ma'lüm ve gevher-i⁹ zāt-ı zībende-simātı zīnet-efzā olduğu

¹ “Şanı yüce ve değerli olan.”

² *Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 1-2, “Rahmân (çok merhametli olan Allah) Kur'ân'ı öğretti.”

³ “Nimetleri çoğalsın ve sürekli olsun.”

⁴ *Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 3-4, “İnsanı yarattı, ona beyânı öğretti.”

⁵ Hadis-i Şerif, “Ümmetimin âlimleri İsrailoğulları'nın peygamberleri gibidir.” Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013, s. 651.

⁶ Hadis-i Şerif, “Ashâbım yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz.” Beyhakî, *el-Medhal*, s. 164.

⁷ “Yağmur bulutları gökyüzünde değişip durduğu sürece Allah ona, âline ve ashâbına salât etsin.”

⁸ “En önemli olanı öncelemek gerekir.”

⁹ 1a R1

tabakāt ber-mücib-i fermüde-i اورفعنا بعضهم فوق بعض درجات¹ şahâ'if-i âsâra mersüm olmayup ricâl-i her² devlet تلك امة قد خلت³ icmâlinde kalmak ve ikdu'l-cümân-ı aḥbâr-ı selef münkâtı' u telef olmak cādde-i inşâfdan dūr ve bu maḳûle şudūr mütevârî-i genc-i ḳubūr olduḳda her birinüñ 'ahd ü evânı ve nâm ü nişânı 'ahd-nâme-i mevtâ gibi hem-ḥ'ābe-i daḥme-i fenâ olup⁴ tafşîl-i şafaḥât-ı aḥvâli levḥ-i mezâra maḳşûr olmak semt-i i'tidâlden mehcürdur. Bâ-ḥuşuş menâfi'-i 'ilm-i târîḥ 'ayn-ı 'ibret-i⁵ ehl-i ḥibrete 'ıyân ve müfâd-ı عند ذكر الصالحين تنزل الرحمة⁶ ma'lûm-ı 'ālemiyândur. Revâ budur ki perde-i müşa'sa'-târ-ı nūr-ı başarı ile ba'z-ı aḥvâlini ihâta ḳılduḡuñ ve dest-yârî-i sâmi'a ile gül-çîn-i ḥadîḳa-i evşâfı olduḡuñ 'ulemānuñ kilik-i Mânî-resm ma'anî-i nigâr ile şüret-i ḥâllerin taşvîr ve merâḳî-i menâşib-ı 'āliyeye i'tilâlarıñ suṭûr-ı süllem-nihâd ile ta'bîr idüp şafaḥât-ı mir'ât-ı nazarda işrâḳât-ı zamîr-i mihr-i tenvîr ile cāy-gîr olan leme'ât-ı lâ'ihâtı 'aks-endâz-ı pîşgâh-ı şaḡîr ü kebîr idesün.” diyüp dest-i recâyı kemer-i himmete bir vech ile bend ve sâ'id-i temennâyı gerden-i istiṭâ'ata bir mertebe peyvend eyledi ki, tavsîṭ-i meyāncî-i i'tizâr ile elinden ḥalâşa mecâl muḥâl ve bast-ı bisât-ı ta'allül-i bî-şümâr ile kenâre çekilmek münselibü'l-iḥtimâl olup nâ-çâr is'âf-ı me'mûline müsâ'ade ve cevâb-ı mes'ûline himmet-i 'acizâne ile mu'âhede olındı.

Pes bu bâbda te'lîf olunan esfâr ki isfâr-ı şeb-i müsevvedât-ı nevâdir ü esmârdur, mütâla'a-ı talâ'i'-i suṭûr ve muşâfaha-ı şahâ'if-i fâ'izü'n-nūr esnâsında evvelâ Taşköprü-zâde Efendi'nüñ perverde-i hadîḳa-i icâdı ve naḳş-ı tâze-tarḥ-ı ḥâme-i Bihzâd-nihâdı olan *Şakâ'ik-ı Nu'māniyye* ki evvel-i Devlet-i 'Osmâniyye'den evâḥir-i saltanat-ı Süleymâniyye'ye gelince vefeyât-ı a'yân-ı 'ulemâyı mertebe-i lâ'îḳasında işbât ve fâşıla-i elvâḥ-ı evrâḳ ile ta'yîn-i tabakât idüp;

کشید از خط الف چون بر شقایق

له فی کل یوم الف عاشق

mazmûnı üzere eser-i ḥaşş ve maḥbûbu'l-ḳulûb-ı 'avâm u ḥavâşş olmuştur. Ba'dehu ḳuzât-ı sûtûde-şifât-ı Rûm'dan 'Âşîḳ Çelebi merḥûm ol şakâ'ik-ı ḥadâ'ik-tırâzı mânend-i lâle-i pervâzî ilḥâḳât ile tezyîl ve evâsîṭ-ı devlet-i Selîmiyye'ye müntehî

¹ *Kur'ân-ı Kerîm, Zuhruf Sûresi, 43/ 32*, “... kimini kimine derecelerle üstün kıldık ...”

² - E

³ *Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, 02/ 134*, “Onlar geçmiş bir ümmettir.”

⁴ 'ahd-nâme//olup:'ahd-nâme bile medfûn olup E

⁵ 2a E

⁶ Hadîs-i Şerîf, “Sâlihlerin anılması sırasında (ilâhî) rahmet iner.” Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ, 2/70-1772*.

⁷ “Gelincik çiçeğinin üzerine elif hattını çekti. Ona her gün bin kişi âşık olur.”

olunca intikāl iden ‘ulemānuñ aḥvālını tafsīl idüp mānend-i sāde-şi’r-i ‘āşıkāne, elfāz-ı Rūmiyāne ile inşā-yı miyāne itmişdür¹. Ba‘dehu fużalā-yı mevāliden ‘Alī Efendi ḥidmetleri ‘Āşık Çelebi yazdukların tekrır ve evā’il-i devlet-i Murādiyye’ye işāl idince nev-sefer-i dārü’s-selām olan ‘ulemā-yı ‘izāmı ḥarīriyāne taḥrīr eyleyüp ‘ibārāt-ı şerīfe ile teşrīf-dūzī-i kāmēt-i istihāl-i eşrāf ve isdāl-i zeyl-i belāğatle setr-i ‘uyüb-ı eslāf itmişdür.² El-ḥaḥḳ ḥased-bürde-i *Tācü’t-terācim* ve reşk-endāz-ı ḥayşin ü bayşin ü Küşācim olup zemzeme-i nāy-ı ḥāme ile ḥamūşān-ı ḥābānīdeye rāḥat-baḥşā ve mānend-i bülbül-i destān-serā aḡşān-ı suṭurdan nağme-pīrā olmağla nāmınların iḥyā ve te’şīr-i nefḥ-i sūr u enfās-ı Mesīḥā itmegin lisānū’l-ḥāl-i ehl-i maḳāl bu mazmūnla gūyādur:

ورقاء قد غنت علي العيدان
سحر اتسبعا طيب الالحن

و لطيب انفاست بدت من شجوها
شق القميص شقايق النعمان³

Ba‘dehu ba‘z-ı emāşil daḥı bunlara iktidā ve her biri āḥaruñ mūntehī olduğı mertebeden ibtidā eyleyüp zabt-ı tevārīḥ-i ‘ulemā-yı a‘lām için şüküfe-rīz-i şemārīḥ-i devḥa-i aḳlām olmağın biñ on senesi ḥudūdına gelince gelüp geçen erbāb-ı tarīḳuñ nuḥbe-i aḥvāli raḳam-zede-i benān-ı beyān ve keşide-i silk-i taḥḳīḳ u ‘ıyān olmışdur.

Şaḳlı Emīr-zāde Yılanıḳ ve Luṭfī Beg-zāde Maḥdūmı ve Seyrek-zāde ve İştibī Şadrī Çelebi ve Ḥusrev-zāde zeyl yazmışlardur. ‘Abdu’l-kerīm Efendi daḥı bir kaç tercemeye ḥayli revnaḳ virmişlerdür⁴.

Lākin mecmū‘a-i ḥāṭır-ı cāmī‘ü’l-ḥurūf gibi perīşān ve ekşer-i meşāḥīr-i ‘ulemā ihmālleriyle bī-nām ü nişān olmağın⁵ sencīde-i ‘ayār-ı i‘tibār ve resīde-i miḥekk-i iḥtibār olduğda cümleñ aḥvālını mütekeffil bir sifr-i cāmī‘ ve tārīḥ-i kāmīl yazılmayup bin on tārīḥinden ilā-hāze’l-ān ḥırāmān-ı ravza-i rızvān olanlar ḥod bi’l-küllīye güncīde-i künc-i nisyān olmağla *Şaḳā’īḳ-ı Nu‘māniyye* nihāyet bulduğı ṭoḳuz

¹ 2a SE

² 1b R1

³ “Güvercin dalların üzerinde sabah vakti en güzel sesiyle tesbih ederek öttü. Onun hüznünden güzel nefesler ortaya çıktı. Gelincik çiçeğı de gömleğı yırttı.”

⁴ Şaḳlı/virmişlerdür, der-kenār 1b R1, 2a E

⁵ 2b E

yüz altmış beş senesinden biñ kırk iki sāl-i ferhunde-fāline gelince ki tārīḥ-i taḥrīrdür, ḥābnāk-i sāye-i ebr-i raḥmet olan ‘ulemānuñ aḥvālinden medāris-i ‘āliye-i gerdün-ḳıbāb, şarīr-i pūr-enīn-i bāb, belki şavt-ı ḥazīn-i bevvāb ile sāmī‘a-i i‘tibāre;

حریفان باده ها خوردند و رفتند

¹تهی خمخانها کردند و رفتند

maẓmūnın ismā‘ ḳılduḳça ol ḳadeḥ-nūşān-ı mecālis-i üns ser-germ-i raḥīḳ-ı saḥīḳ-ı ‘ilm ü ‘irfān ve ğulğul-endāz-ı ḳıbāb-ı felek-cenāb-ı taḥḳīḳ u īḳān olup ḫāḳ-ı gerdūna kāse-i ser-niğūn aşduḳda ne vech-ile ğunūde-i cilbāb-ı rāḫat olduḳların beyān ve pāyendān-ı himmet-i vālā ile ğunbed ü eyvān-ı Ḥavernaḳ-nişānı felekü’l-eflāke peyveste olan dīvān-ḫānelerūñ tīğ-ı kūhsār-saḳf-ı vālāsı şikest ve pūşt-i kemer-ġāḥ-ı bāb-ı ‘ālīsī zemīn-peyvest olup zebān-ı ḫāl-i vīrāne-i büm-āşiyānesi kāḥ-ı şımāḥ-ı erbāb-ı enzāra;

Şu serverler ki ḫağlar gibi baş egmezdi eflāke

Yaturlar şimdi pest olmış ne tīğ ü ne kemer peydā

mefhūmın ifhām u ilmā‘ eyledükçe ol ḫarīr-pūşān-ı maḫāfil-i ḳuds, kār-fermā-yı şadr-ı şuffe-i bār ve dād u sited-pīrā-yı mesned-i i‘tibār olup düst-kānī-i bezm-i zindegānīnūñ dibin gösterdükde maḳām-ı fermān-ġüzārīden ne ğüne buyırup ne yüzden āsūde-i zıll-ı şāḫsār-ı raḥmet olduḳların āyine-i ‘ālem-nümā-yı ta‘bīrde ‘ıyān eylemek der-‘uhde-i ‘āmil-i ḫāme ve taḫmīl-kerden-i suḫūr-ı mişġīn-şemāme ḳılınup nef‘-i² ‘āmm ve zebān-zed-i ḫavāşş u ‘avām olmaġ-içün tezkiretü’ş-şu‘arā ve tevārīḥ-i³ Āl-i ‘Oşmān yazanlara iḳtidā olinup libās-ı bī-iltibās-ı ta‘bīri lisān-ı Türkī ile mu‘allem ü muḫarraz ve bu nev-‘arūs-ı minaşsa-i ḫayāl-i mülā’im ve me’lūf-i tab‘ olan ḳumāş-ı kār-ḫāne-i Rūm ile müzeyyen ü mücehhez olmaḳ münāsib görilüp zemzeme-i nāy-ı ḳalem ol nevā-yı ‘Arabāne’ye āheng ve perde-i Ḥicāzī nesīc-i nāzikāneye ḫīrāzende-i perniyān-ı ḫod-reng oldı ve maẓmūn-ı manzūme-i bī-mişāl⁴ pīş-nihād-ı şüretger-i kilik-i bedī‘ü’t-timşāl⁵ ḳılındı:

¹ “Dostlar içkiler içtiler, gittiler. Meyhaneleri boş bıraktılar, gittiler.”

² Nef‘i SE

³ 2a R1

⁴ bedī‘ü’t-timşāl E, SE

⁵ Bī-mişāl E, SE

li-Muḥarririhi¹

Yazdılar hep zebān-ı Türkīde
Menkıbet-ḥ̄ān-ı Rūm olan ‘ulemā

Lafz-ı Tāzī lisān-ı Rūmīde
Ḥaṭṭ-ı kūfī vü kilik-i neşḫ imlā

Her ne deñlü muḫallid olsa kişi
Ola mānend-i tūṭī-i gūyā

Ġayr-ı ma‘hūddur bu meclisde
‘Arabāne nevā-yı nā-ber-cā²

Biz de yārāna hem-zebān olalum
Her maḫāmuñ maḫāli var zīrā

Bu ‘azīmete karar ve keşmekeş-i evtār-ı dağdağaya fayşal-ı kār virildükdeñ
şoñra mümkün olduğca ifāde-i ma‘nāda ḥüsn-i edā ve sehlü’l-aḫz u girān-bahā cevāhir-i
elfāz-ı āşnā intikād u ihtiyār olınup;

Āb-ı revān içinde yatur la’l-pārevār

gevher-i meknūn-ı maẓmūn bī-tekellūf āşikār olmağ-içün intiḫāb-ı elfāz-ı selāset-şi‘ār
kılındı.

li-Muḥarririhi³

Ḥā’il mi olur şu gibi lafz-ı şeffāf
Ma‘nā-yı ter-i bī-bedel-i rengīne

¹ li-Muḥarririhi’l-ḥaḫīr E; li-Muḥarririhi’l-faḫīr SE

² Bu beyit E’de bulunmamaktadır.

³ li-Muḥarririhi’l-ḥaḫīr E

Seyr itse bu enfās-ı belāğāt-ēseri
Ġarq-ı ‘araq-ı ħicāb¹ olur āyine

El-ĥāletü hāzihi vüçüh-ı kuzātđan Edrineli Mecdī Çelebi merĥüm yazduğı
Terceme-i Şaķā’iķ aşl olup her faşlı mānend-i zamīme-i müstezād ve ziyāde-i a‘dād aña
vaşl olınmaķ üzere taĥrīk-i kilik-i bedā’i‘-nigār ve i‘māl-i ŧab‘-ı cevāhir-nişār olındı.

li-Muĥarririhi²

Oldı revnaķ-ŧırāz-ı bezm-i suĥan³
Zeyl-ile ol kitāb-ı bī-hemtā

Girdi dībā eteklik ile meger
Raķşa bir dil-ber-i semen-sīmā

Pes in gāh bu füşüşu’l-ĥikem ki nigīndān-ı ta‘bīr ile müstaĥkemdür, verese-i
enbiyā صلوات الله على نبينا⁴ meşārib-i şerīfeleri beyānına maĥşuş ve her birinün ŧarīķ-ı ‘ilm
ü dīnde mücāhedesi rāh u resmi ile mañşuşdur.⁵ *Ĥadā’iķu’l-ĥaķā’iķ fī Tekmileti’ş-
şāķā’iķ* ismi ile müsem mā ve hezār isim çıkar bir mu‘ammā oldı. Ümīddür ki *Şaķā’iķ*
gibi zīb-i ŧāķ-ı ŧāķıyye-i iştihār ve revnaķ-efrüz-ı dest u destār-ı ehl-i i‘tibār ola.

li-Muĥarririhi⁶

Umarın kim ola şāyān-ı kaḅul
Eşer-i ĥāme-i i‘cāz-nümā

Yalıñuz māye-i ‘izzet bu yiter
Zeylüme düşdi bu deñlü ‘ulemā

¹ ĥaclet R1

² li-Muĥarririhi’l-ĥaķīr E; li-Münşihi SE

³ 3a E

⁴ “Allah’ın salātu peygamberimizin üzerine olsun!”

⁵ 2b SE

⁶ li-Muĥarririhi’l-ĥaķīr E; li-Münşihi SE

Tenbîh

Bu kâr-hâne-i murabba‘-tarḥ, mülemma‘-saḥ-ı mühendisâne baş-ı bisâṭ-ı kelâm ve evânî-i tevriye vü ihâm ile vaḥf-ı ‘ulemâ-yı a‘lâm kılinup deffeteyn-i kitâbdan iki mişrâ‘-ı bâb tertîb olındı ki zinhâr şarḥ-ı vâkıf zümre-i ‘avâma yol virmeye ve bu nigâr-hâne-i mücellâ-zemîn, muṭallâ-zemân-ı şâhâne sünbülzâr-ı huṭûṭ-ı müşgîn ve eşcâr-ı pür-şimâr-ı ma‘nâ-yı rengîn ile maḥşûş-ı ‘urefâ-yı kirâm olup cedvel-i ḥall-kârîden-i çâr-dîvâr ile taḥdîd kılındı ki tehdîd-i dūr-bâş-ı hâme ile ḥarem-i muḥteremine câhil ü nâ-dân girmeye.

li-Muḥarririhi¹

Lâ’iḳ bu kim bu ravza-i² dâru’l-ḳarâr-ı ḥuld
Erbâb-ı ‘ilme mesken ola ğayr girmeye

Nâdân dîvveş dehen-i mâr-ı ḥâmeden
Girmek murâd iderse du‘âm ol ki irmeye

Ḥaşışa-ı Kitâb

Ma‘lûm ola ki hilâl-ı terâcim-i ricâlde erbâb-ı menâşıbuñ târîḥ-i naşbları ta‘yîn ve ḥalef ü selefleri tebyîn olınup nice vaḳâ’i‘a sened-i taḥḳîḳ ve ḳânûn-nâme-i ehl-i tarîk olduğundan mâ‘adâ çünki fenn-i tevârîḥ ü siyerde ‘umde-i meşâliḥ vüşûḳ u i‘timâda şâliḥ olmaḳdur, kemâl ile zabtına iḳdâm ve taḥḳîḳına taḥrîk-i hâme-i nâfile-erḳâm kılındı ve tertîb-i vâzı‘u’l-aşla tâbî‘ olup ṭabaḳât-ı devlet-i şâhâne ile tebvîb ve her ṭabaḳa târîḥ-i intikâl-i aşḫâb-ı terâcim üzere tertîb olındı.

Nâdire fi ‘İlmi’t-târîḥ

Lâmiyyetü’l-‘Acem şâriḥi Şafedî bu güne ‘anber-süz-ı micmere-i taḥḳîḳ ve şafâ-baḥş-ı şâmme-i taşdıḳ olmışdur ki ba‘z-ı ḥulefâ-yı ‘Abbâsiyye zemânında Yehûd-ı Ḥayber bir ‘ahid-nâme-i müzevver ibrâz eyleyüp ḥazret-i Ḥatmü’r-rüsül تعالی علیه و سلم

¹ li-Muḥarririhi’l-ḥaḳîr E

² 2b R1

رضى الله ¹ hātem-i şerīfi ile mu‘allem ve Mu‘āviye İbni Süfyān ve Sa‘d bin Mu‘āz ² عنها ² şehādetleri ile qarīn-i imzā olduğın iddi‘ā eyledüklerinde Hıfīb-i Bağdādī ki fenn-i hadīs ü siyerde ferīd-i rüzgār ve Ka‘bü’l-aḥbār-ı ‘ilm-i aḥbār idi, tezvīrlerine hüküm eyleyüp Mu‘āviye feth-i Mekke’den sonra ‘imāme-i İslām ile ser-firāz olduğın ve Sa‘d feth-i Hayber’den iki sene muḳaddem yevm-i Benī Ḳureyza’da edā-yı farīza-i dīn-i vācibü’l-ifrāz kılduğın taṣḫīḥ itdükde bu güne ‘alem-efrāz-ı müdde‘ā olmuştur ki fenn-i celīl-i tevārīḫuñ bundan ğayrı fā’idesi olmasa ḥatm-i vaḳā’i‘-i eyyām, ya‘ni hengām-ı rüz-ı kıyāma dek ‘unvān-ı ṣaḫīfe-i mübāḥāt olmağā kāfīdür.

Teznīb

‘Ayb-pūş-ı erbāb-ı hüner olan kirām-ı ehl-i nazara ḥafī degildür ki ṣaḫā’if-i pür-leṭā’if-i tevārīḫ ü siyeri dest-yārī-i mışḳale-i ḥāme ile mücellā-yı şuver-i āşār u ‘iber kılan üstād-ı Mānī-naḳş-ı Bihzād-ḳalem, ḥāk-rīzī-i müteḥayyile ile taṣvīr itdüğü naḳş-ı dil-keşe ḥuliyiy-bend-i ³ levāzım-ı münşiyāne olmaḳ iltizām eylese şüzürü’z-zeheb-i tekellüfāt-ı vassāfāne ile ‘ıḳd-ı cevāhir-i intizām-ı kışşaya infişām gelüp maḳşūd-ı aṣlī ber-ṭaraf olur. Meşelā medārisüñ kıbābın ḥabāba ve idāre-i raḥīḳ-ı taḫḫīḳı şarāb-ı nāba teṣbīḥ iderek telāṭum-ı emvāc-ı tevriye vü ihām ve durdūr-i iğrāk u idāre-i kelām rehzen-i maḳşūd u merām olmaḳ lāzım gelür. Mercūdur ki cāmi‘u’l-ḥurūf olan faḳīre töhmet-i inşā ile her lafzuñ redīfin ve her ḥarfüñ ḥarīfin buldurmaḳ teklīfin eylemeyeler. ⁴ و من الله العناية فى البداية و النهاية

li-Muḥarririhi

Geçürmez ehl-i suḫan sözde hīç ḳāfiyeyi
Olur çü ḥabbe-i teṣbīḫ fıkra-ı inşā

Suḫan ki muntazam ola tekellüfi n’eyler
Mişāl-i sübḫa-i hemvār-ı lü’lü’-i lālā

¹ “Allah Teala ona salāt ve selām etsin.”

² “Allah o ikisinden rāzı olsun.”

³ 3b E

⁴ “Yardım baştan sona kadar Allah’tandır.”

Ba'de'l-itmām resm-i hizāne-i hākānī ile mevsūm ve genc-i husrevāne¹ gibi tamğa-i qabūl-i sulṭān-ı keyānī-rūsūm ile mahtūm olmaḡ recāsına defter-hāne-i hāşş-ı şehensāhīye ihdā ve huḍdām-ı hizānetü'l-kütüb-i pādişāhī pīşgāhında mişāl-i dest-i du'ā şāfha-güşā-yı hūsn-i edā kılandı ki ser-be-ser erbāb-ı 'ilm ü 'irfān rişte-i sımt-ı simāṭ-ı ihsānı ve aşhāb-ı taḡṭik ü ṭkān rātibe-h'ār-ı ni'met-i bī-pāyānı olup ṭāḡ-ı bāb-ı devlet-serā-yı gerdūn-cenābı mihrāb-ı erbāb-ı dūnyā vü dīn ve Ka'be-i dergāh-ı 'ālem-penāhı vechetü'l-iqbāl-i aşhāb-ı yakīndür. Ne pādişāh raḡşende-āftāb u tābende-māhdur ki şa'sa'a-i rikāb-ı tābnākden dīde-i encūm hīre ve lem'a-i pūr-tāb-ı tīg-ı bürrānı yanında neyyir-i a'zam tīre, şu'le-i şemşīr-i mehābetinden derūne-i kār-hāne-i eyyām germ, belki gerden-i Rūyīnten-i gerdūn ve pençe-i Nerīmān-ı sipihr nerm, şāhīn-i cān-şikār, teheccūm-i 'uqāb-ı saṭvetleri ile tezerve ta'arruzdan beri ve tuḡrul-ı gülü-feşār pervāne-şifat, ḡarnaşa-ı şem'a-i ḡavf u ḡaşyetlerinde uḡḡūke-i kebk diri, ṭūmār-ı menşūr-ı fā'izü'n-nūr-ı 'ālī-şānı ḡaṭ'-ı 'araḡ-ı zulm u 'udvānda tīg-ı dūriye-i Rūstem'den nişāne ve nevk-i ḡāme-i 'anber-meşāme-i sürḡ-minḡārı nāvek-i dü-şāḡe-i Tehemten gibi dīde-düz-i İsfendiyār-ı zemāne, na'l-i raḡş-ı āftāb-dirāḡş-ı 'ināyetlerinden bu ḡākdān-ı tīre pūr-fürūḡ ve şeh-nāme-i āşār-ı celīleleri muḡābilinde heft-h'ān-ı Rūstem maḡz-ı dūrūḡ, şehāb-ı feyż-ā-feyż-i menn ü nevāllerinden şeş-dere-i kā'ināt ḡāne-i müseddes-i zūnbūr gibi pūr-şehd-i murād, emvāc-ı ḡulzūm-i devlet ü iqbāllerinden şebīke-i manzara-i recā dām-ı māhī-i ārzū-yı fu'ād, irād u ışdār-ı kümeyt-i merām, taḡrīk-i rikāb-ı himmetlerine mevḡūf ve tevsen-i bedrām-ı eyyām, zabt-ı likām-ı ḡahrları ile fermān-ber-i sūkūn u vuḡūf², şafā-yı sīne-i ilhām-semīrleri reşkinden āyine-i İskender jeng-pezīr ve ḡandīl-i ṭab'-ı vaḡy-āşnālarından cām-ı Cemşīd ḡababasā ḡarḡ-ı 'araḡ-ı teşvīr, ḡarb-ı şemşīr-i şavletleri ile beyza-i miḡfer-i 'adüvv perīşān ü ṭā'ir-i 'aḡlı per-zenān oldı.³

ET-ṬABAḡĀTU'L⁴-'ĀŞİRE MİN-DEVLETİ'L-ḲAYĀŞİRA DEVLETİ'S-SULṬĀN SÜLEYMĀN عليه الرحمة والغفران⁵

Ol devlet-i 'alīyye evāḡiriniñ vefeyātıdır ki yegān yegān keşīde-i silk-i beyān ve resīde-i maḡall-i taḡṭik u 'ıyān olur.

¹ 3a R1

² 3a SE

³ Zenān oldı: zenāndur E, zenān SE; 3b R1; 4a E

⁴ Devletü'l SE

⁵ "(Allah'ın) rahmeti ve baḡışlaması onun üzerine olsun."

el-Mevlā'u'l-fāzıl 'İşāme'd-dīn Ebü'l-hayr Ahmed bin Muştafā bin Hālil (Taşköprī-zāde Efendi¹)

Kābiren 'an-kābir ibkā-yı ma'ālim ü me'āsir ile cısr-i fenādan 'ābir olan mukteği'l-a'yān ve'l-ekābir ve nuħbe-i ehlü'l² -'aşr ve'l-gābir, mürebbiyyü'ş-Şakā'ıku'n-Nu'māniyye fi Hazā'iri'd-düveli'l-'Osmāniyye Taşköprī-zāde Efendi ħidmetleridür. Vālid-i keşürü'l-maħāmidleri Haleb kaźāşından müteķā'id iken toķuz yüz otuz beş senesinde merākī-i dārü'l-ħulūda müteşā'id olmuşdur. Zāt-ı bedri'l-leme'ātu ihdā ve tis'e mi'e Rebī'u'l-evvel'inüñ leyle-i bedrinde mäh-ı cihān-tāb gibi tāli' ve ufuķ-ı sa'ādetden lāmi' ü sātı' olup rüz-be-rüz istifāza-i envār-ı fezā'il ü kemāl ve iktisāb-ı re'sü'l-māl-i mekārim-i ħişāl eyleyüp 'ulemā-yı 'aşrından taħşil-i 'ulüm ve tekmil-i mebānī-i mantūķ u mefhüm itdükden soñra devr-i Sulţān Selīm-i Qādīm'de Anadolı şadāretine nā'il olan ser-defter-i efāzıl Seyyidī Efendi ħidmetlerinden mülāzım ve tarīķ-ı hidāyet-refīķ-ı tadrīse 'āzim olup toķuz yüz otuz bir Receb'inde yigirmi beş akçe ile Dimetoka'da Oruc Paşa Medresesi'ne şeref-baħşā olmuş idi. Otuz üç Receb'inde otuzla İstanbul'da Hācī Hasan-zāde Medresesi'nde mutaşaddī-i ifāde olup otuz altı ħilālinde kırķ akçe ile Üsküp'de İshaķ Beg Medresesi'ne müderris ve pā-bendān-ı taħķīķ ile bünyān-ı mutaza'za'u'l-erkān-ı 'ilmi³ mü'essis oldılar. Toķuz yüz kırķ iki Şevvāl'inde mişli ile Qalender-ħāne'de başt-ı ħ'ān-ı ħakā'ıķ-güsterī ve füyüzāt-ı ifādelerin fuķarā-yı tullāba baħş-ı qalenderī eyleyüp semend-i iķbālleri her menzilde vaķfe-i 'azlle istirāħat itmiş-iken bu pāyede naklle ħareket itmiş idi. Toķuz yüz kırķ dört Rebī'u'l-āħir'inde Paşa-zāde yirine Muştafā Paşa-yı 'Atīķ Medresesi'nde ferş-i seccāde-i taħķīķ eyledi. Kırķ beş Zi'l-ka'de'sinde Vāsi' 'Alīsi yirine Üçşerefeli pāyesiyle şerefāt-ı menār-ı ħadri 'ālī olup kırķ altı Rebī'u'l-āħir'inde selef-i sālifi yirine Şaħn-ı Semāniye'ye pā-yı himmet koyup elli bir Şevvāl'inde 'Arab-zāde⁴ 'Abdu'l-bāķī Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi'nde miħrāb-nişīn ve rātibe-i āliyyeleri vāşıl-ı qarārgāh-ı sittīn olmuş idi. Elli iki Ramazān'ında Muħaşşī Sinān Efendi yirine maħrüse-i Burūsa'ya ħākim ve revnaķ-efzā-yı maħāfil ü maħākim oldılar. Elli dört Receb'inde Kara Çelebi yirine Medrese-i Şaħn'la müteķā'id ve mesnedgāh-ı ħükümetlerine 'Abdu'r-Raħmān Efendi müteşā'id oldı. Elli sekiz Şevvāl'inde Emīr Gīsūdār yirine İstanbul kaźāsına kevkebe-baħş ve kevkeb-i iķbālleri āftāb-dirahş olmuş-iken üç sene

¹ - R1, E

² - E

³ İfādeyi SE

⁴ 4a R1

mürürından sonra çeşm-i cihān-bīni remede mübtelā ve zaḥm-ı çeşm-i eyyām ile mānend-i zaḥm-ı ḥūn-pālā olup mişāl-i pīr-i Ken‘ān derd-i nūh-māhe ile perīşān ve ğırbān-ı ‘ayn-ı seyelānı güheri ğurūb-ı sā’ileden ḥūn-efşān iken neyyir-i nūr-ı başarīsi ¹تغرب فی عين حمئة maẓmūnı üzre ğārib ve āb-ı çeşme-i çeşmi² mānend-i gird-āb ğā’ir ü ‘ā’ib olmağla ta‘āḫ-ı umūr-ı ‘āmmeden hārib olup manşib-ı kaẓādan kaẓā-yı vaṭar ve mütāla‘a-ı ‘ulūm-ı nazariyyeden kaṭ‘-ı naẓar itdiler. İhdā ve sittīn ve tis‘e mi’e Zī’l-ḥicce’inde Niksārī Muştafā Efendi cā-nişīn-i mesned-i kaẓā ve kâ’im-maḫām-ı ḥūkm ü imzā oldu. Rātibe-i muḫarrere-i emşalle kūşe-güzīn-i ḥumūl ve edā-yı vazā’if-i ‘ibādete meşğūl iken toḫuz yüz altmış sekiz Receb’inün selḥinde vāḫi‘ leyle-i işneynde marāz-ı bāsūr-ı demevīden beste-dem ve ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘adem olup nūr-ı imān-ile dāḫil-i daḫme-i mezār ve ³ثانی اثنين اذهما فی الغار fehvāsından nümūdār oldu. Maḥrūse-i Koşantıniyye maḥallātından ‘Āşık Paşa Maḥallesi’nde vāḫi‘ Seyyid Velāyet Türbesi civārında medfūn ve cevher-i ḥāk-i pāki dīvāre-i cennet-ḥavālī ile maḥrūs u maşūndur. Sinn-i şerīfleri altmış sekiz ‘adedine vāşıl ve ⁴اکثر اعمار امتی بین ستین و سبعین dā’iresine dāḫil olmuş idi.

Merḥūm-ı merḫūm ‘umde-i ‘ulemā-yı Rūm, baḥr-ı teyyār-ı ‘ulūm-ı naḫliyye, necm-i seyyār-ı fūnūn-ı ‘aḫliyye, āftāb-ı cihān-tāb-ı ‘ālem-i ‘ilm ü ‘irfān, ğamām-ı keşrū’l-insicām-ı vādī-i taḫḫīḫ ü iḫān, fā’iz-i ser-çeşme-i nikāt-ı ‘Arabiyye, rā’iz-i ciyād-ı mezāyā-yı edebiyye, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ma‘rifet, maṭla‘u’s-sa‘deyn-i nezāhet ü nebāhat, şalābet ü istiḫāmetde rükn-i rāsih, diyānet ü taḫvāda cebel-i şāmiḥ, mecmū‘a-i mekārīm-i aḫlāḫ, ‘allāme-i āfāk idi. Leṭāfet-i ḥaṭṭ-ı ābdārları sebzezar-ı Kāğıd-ḥāne gibi maṭbū‘⁵ u dil-nişīn ve mişāl-i ḥaṭṭ-ı la‘l-i cānāne cāne yaḫīn olup nevk-i ḥāmeleri şa‘şa‘a-i āftāb ve şūşe-i şihāb gibi rüz u şeb der-kār ve mā‘u’l-ḥayāt-ı füyūzāt-ı meşreb-i ‘ālīleri mānend-i nehr-i zinde-rūd dā’imü’l-idrār idi.

Ḥaşā’iş-i kerīmelerindendür ki zemān-ı tadrīslerinde her sene bir *Tefsīr-i Kāzī* kitābet idüp şemeni ile leyālī-i Ramaẓān’da talebe-i ‘ilmi da‘vet ve dānişmendāna ziyāfet iderler imiş. Vaḫt-i⁶ ‘amāda daḫı şecere-i pūr-şemere-i ifādeleri neşv ü nemāda olup ebkār-ı efkār-ı⁷ ‘ilmiyyeyi perde-i ‘amādan mināşsa-i icāda getürmeden ḥālī degüller idi. Cümleden biri eşher-i āşār-ı celīleleri olan *Şaḫā’iḫ-ı Nu‘māniyye*’dür ki

¹ *Kur‘ān-ı Kerīm, Kehf Sûresi*, 18/ 86, “... kara balçıklı bir suda (gözde) batıyor ...”

² 4b E

³ *Kur‘ān-ı Kerīm, Tevbe Sûresi*, 09/ 40, “... mağarada bulunan iki kişiden biri ...”

⁴ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin ömrü genelde altmış ve yetmiş arasındadır.” Tirmizī, *Deavât*, 101.

⁵ 3b SE

⁶ Ḥālet-i E

⁷ 4b R1

ṭarīka-i imlā üzere inşā itmişler idi. Eyyām-ı tadrīslerinde neşr-i ‘arār-ı ‘anber-bār-ı ifādelerinden şemme, *Şakā’ik* āhirinde olan eşer-i hāme-i mişgīn-şemāmelerinden vāşıl-ı şämme-i şu‘ūr oldı¹.

شكر الله سعيه الموفور²

Mevlānā-yı mūmā ileyh رحمة عليه³ ‘ulūm-ı zāhireyi esātize-i kirām ve cehābize-i fehāmdan ahz idüp her fende senedi ‘ālī ve nā’il-i ‘ālū’l-‘āl-i maķāşid u ma‘ālī olduğı gibi silsile-i ‘aliyye-i Ḥalvetiyye’ye⁴ dağı yolından intisāb ve a’yān-ı meşā’ihden birinüñ feyż-i nazārın iktisāb eyleyüp kuvvet-i riyāzetle kūh-endāz-ı seddi vücūd ve himmet-i pīrān-ı ṭarīkat ile vāşıl-ı ser-menzil-i maķşūd olmış idi.

‘An‘ane-i şikāt-ı ruvātla menķıldur ki bir def‘a cenāb-ı kerīmlerine insilāḥ-ı külli vāķi‘ olup kālīb-ı nāsūtīden infīşāl ve mücerredāt-ı ‘ālem-i lāhūta ittişal el virmiş idi. Ol hālde vaķt-i zuhr dāḥil olup edā-yı şalāt için tavazzū’ murād eyledükde taḥrīk-i bedene kudret ve ḥurūc-ı vaķt-i şalāta dek taķlīb-i kālība miknet olmayup⁵ “Ba‘de’l-‘aşr ḥālet-i ūlāya ‘avd eyledüm.” diyü buyurmışlar.

Āşār-ı celīleleri bu minvāl üzere meşhūr u maķbūl-i ṭibā‘-ı cumhūrdur: *Ḥavāşī Ḥāşiyetü’l-Keşşāf li’s-Seyyid eş-Şerīf*, *Ḥavāşī Ḥāşiyetü’t-Tecrīd li’s-Şerīf*, *el-Ma‘ālim fī ‘İlmi’l-keḷām*, *Metnü Cāmi‘ fī’l-Manṭıķ*, *Metn ü Şerḥ fī’l-Ferā’iz*, *Şerḥu’l-Fevā’idi’l-ġiyāsiyye fī ‘İlmi’l-ma‘ānī*, *Şerḥu’l-kısmı’s-sālīs mine’l-Miftāḥ*, *Ḥāşīye ‘alā Şerḥi’l-Miftāḥ li’s-Seyyid eş-Şerīf*, *Şerḥu’l-Cezeriyye fī ‘İlmi’l-kırā’āt*, *Mevzū‘ātu’l-‘ulūm*, *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye*. *Tārīḥ-i Kebīr*, *Vefeyāt-ı İbni Ḥālikān* ve *Tārīḥ-i Şahābe* ve *Tārīḥ-i Ḥukemā’* yı cāmi‘dür. Üsküb’de İşhaķ Paşa müderrisi iken yazmışlar. Tārīḥ-i itmāmı ṭoķuz yüz otuz sekizdür. Ba‘dehu kitāb-ı mezbūrı ihtişār idüp tevārīḥ-i enbiyāyı ve ahvāl-i mülūk-i ‘Acem’i ilḥāk eylemişlerdür. *Şerḥu’l-‘Avāmil*, *Şerḥu Dībācetü’l-Hidāye*, *Şerḥu Dībācetü’t-Ṭavāli’*, *Muḥtaşar fī ‘İlmi’n-naḥv...* Bunlardan mā‘adā otuz ‘aded risāleleri vardur ki her biri risāle-i tāc-ı ḥūrşīd olmağa sezāvār ve irsāliyye-i ḥizāne-i feyż-i qudsī dinilse vechi vardur. Cümleden biri *el-Livā’u’l-merfū‘ fī Ḥalli Mebāḥişi’l-mevzū’*, *Risāletü’s-şühūdi’l-‘ayni fī Taḥķīķi*⁶ *Mebāḥişi’l-vücūdi’z-zihni*,

¹ Olur SE

² “Allah onun bütün çalışmasının mükâfatını versin.”

³ “Allah rahmet hazinelerinden ona bolca ihsan etsin.”

⁴ Naķş-bendiyye’ye R1

⁵ 5a E

⁶ - SE

Risāletü'l-istifā li-Mebāhisi'l-istišnā... Mesālikü'l-Halāş fī Mehāliki'l-Havāşş, isti'āre-i tebe'yye mebhāşinde sa'deyn-i fāzılın meyānında muḥākemedür. Risāletü'l-enşāf fī Müşācereti'l-eslāf, bu daḥı ol mebhāşe müte'allıkdur. el-Muḥākemāt beyne'l-Mevlā Luṭfī ve'l-Mevlā 'İzārī fī İrādi's-seb'i's-şidād, Risāletü'l-'ināye fī Taḥkīki'l-isti'āre bi'l'-Kināye,² Risāle 'alā Muḥaddimeti 'İlmi'l-belāgat, Risāle fī's-Şinā'āti'l-ḥums, Risāle-i Każā vü Ḳader, Risāle-i Tā'ün, er-Risāletü'l-cāmi'a li-Vaşfi'l-'ulūmi'n-nāfi'a, Ecellü'l-mevāhib fī Ma'rifeti Vücüdi'l-vācib, Nüzhetü'l-elḥāz fī 'Ademi Vaż'i'l-elfāz, Risāletü't-ta'rīf ve'l-İ'lām fī Ḥalli Mişkilāti'l-ḥaddi İltiyām, el-Ḳavā'idü'l-ḥamliyyāt fī Taḥkīki Mebhāşisi'l-külliyāt, Fetḥü'l-emri'l-muḡlaḳ fī Mes'eleti'l-mechülü'l-muṭlaḳ, Risāle fī Tefsīri Āyeti'l-vuzū', Risāle fī Ḳavluhu Te'ālā Huve'l-Lezī Ḥalaḳa Leküm Mā fī'l-Ardi Cemī'ā, Ta'İlķāt 'alā Şadru's-şerī'a, Ta'İlķāt 'alā Ḥavāşī'l-Muṭavvel³. Ta'İlķāt 'alā Ḥavāşī't-Telviḥ, İşlāḥ ve İzāḥ ile beynlerinde muḥakeme itmişdür.⁴ Bunlardan mā'adā āşārına nihāyet ve fezā'iline ḥadd ü gāyet yoḳdur. 'Arabī eş'arı daḥı maḳbül-i üdebā ve reşk-endāz-ı 'Arab-ı 'urebādur. 'Allāme-i Rüm Ebu's-su'üd Efendi merḥūm tefsīr-i şerīfi taḥrīr iderken لعفاله عنك لم اذنت لهم⁵ āyet-i kerīmesinde iḥtirām-ı şān-ı nübüvvete müte'allıḳ bir nükte-i şerīfe irād itdügi mesmū'-ı mevlevī olduḳda bu güne senā-perdāz olmuşlar:

بنفسى جنا با حاز كل فضيلة

وصار لاظهار الحقائق ضامنا

وايد روح القدس حسان طبعه

مجلى من الاسرار ما كان كامنا

ونافع عن عرض النبي تأدبا

ففى الحشر يلقا من الخوف آمنا

بك الملة الزهرا اوضحت منيرة

¹ Ve'l SE

² 5a R1

³ Er-Risāletü'l-cāmi'a//Cemī'ā, der-kenar E

⁴ "İşlāḥ/itmişdür" SE'de "Şadru's-şerī'a" ifadesinden sonra gelmektedir.

⁵ *Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe Sûresi, 09/ 43, "... Allah seni affetsin. Niçin onlara izin verdin ..."*

¹أففى الكوكب السيار قد صرت ثامنا

Bu tazmīn dağı anlarıdır:

وصلت حمى نجد ايا ریح شمال
قفانك من ذكرى حبيب و منزل

فوا اسفارسم المدارس دارس
²فهل عند رسم دارس من مقول

‘Amālarından şoñra ba‘z-ı aḥbāba göndermişlerdür:

سقيت بسيط الارض فى كل ساعة
بدمع جرى فى ذكرى خير الاحبة

وصفحة خدى كالوشاح المفصل
بقطر دموع بين قانى عبرتى

وعينى عقيى بياقوت مقلة
وانسان عينى عنبر فوق جمرة

حرمت من الاحباب لذة نظرة
فوا حسرتا ان لم افق قبل موتتى³

ولا تجزعى يا نفس من نازل جرى
بتقدير خلاق آله البرية

فان الرضى والصبر فى كل محنة
¹من اخلاق اصحاب النفوس الرضية

¹ “Benim nefsimle her fazileti elde etti. Hakikatleri ortaya çıkartma konusunda kefil oldu. Ruhulkuds onun baskısının güzelliğini güçlü kıldı. Kendisinde bulunan sırlarla süslendi. Edeple Allah Resûl’ünün ırzını savundu. Haşır gününde korkudan güvende olsun. Seninle güzel millet nurlandı. Sen gezegenlerin sekizincisi oldun.”

² “Ey kuzey rüzgarı, Necid’in sıcakını ulaştırdın. Dur da sevgiliyi ve onun yurdunu anıp ağlayalım. Yazık, yıkılıp kalan yurtlara... Harap olmuş bir yurdun yanında söylenecek söz var mı?”

³ 4a SE

Mervîdür ki hâlet-i ihtizârda istihlâl iden eķârîbe bu gûne vaşıyyet ile rızâsın i'lâm ve tahrîr-i nâme-i vaşıyyet temâm olduğı gibi hatm-i kelâm ider.

Vaşıyyet-nâme

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله وصحبه اجمعين و على الائمة المجتهدين و على كبراء المفسرين و المحدثين و على المشايخ الزاهدين و على العلماء العاملين و على الفقراء الصبرين و على الاغنياء الشاكرين و سلم عليهم سلاما الى يوم الحشر و الدين ثم انى اشهدك و اشهد ملائكتك بانى عشت على ملة الاسلام و اعيز عن البدعة فى دين ثم ان اولادى و اقربائى التمسوا منى ان اجعلهم فى حل مما عملوا² من الاساءة فيما وجب عليهم من رعاية حقى و انى جعلتهم فى حل ان عملوا فى رعاية حقى عليهم فيما بعد³ ذلك و السلام على سيد الانام و صحبه الكرام

Beş nefer evlād-ı zükür, bir duğter-i sa'd-ağter terk itmişler idi. Biri Muhyî'd-dîn Mehemmed'dür ki ba'z-ı cezâ'ir-i Rûm'da kâzî iken fevt oldu. Biri Şemse'd-dîn Mehemmed'dür. Ba'zı bilād-ı Şāmiyye'de kâzî iken fevt oldu. Oğlı Ađmed Çelebi devlet-i Ađmediyye 'ulemāsındandır. Bunlar hâl-i hüceste-hilālî kerîmesindendir. Biri Zeyne'd-dîn Mehemmed'dür. Tođuz yüz altmış sekiz Zi'l-ka'de'sinde dānişmend iken fevt olmuşdur. Biri şadr-ı 'ālî-kadr Kemāle'd-dîn Mehemmed Efendi'dür ki cevāhir-i menāķıbı Devlet-i 'Oşmāniyye'de keşîde-i silk-i suţürdur. Biri Ebū Hāmid Mehemmed'dür. Devlet-i Mehemmediyye 'ulemāsındandır. Bunlar sıriyyedendir. Kerîmelerini Bahā'e'd-dîn-zāde Efendi'ye tezvîc itmişler idi. Anlar dağı helâlleri olan bint-i hālindendir.

¹ “En hayırlı sevgilileri anarak akan gözyaşlarım her saat geniş yerleri suladı. Yanağım açılmış kuşak gibiydi. Akik olan gözlerim ve yakut olan gözbebeğimle kan ağlayan gözyaşlarım... Benim gözbebeğim kor parçası üzerindeki anberdir. Dostlara lezzetle bakmaktan mahrum olmuştur. Yazık, ölümden önce uyanmazsam yazık olur. Başa gelen musibetden dolayı sızlanma ey nefsim! Bu başa gelen, insanlar (onun) ailesi olan yaratıcının takdiriyle gelmiştir. Her musibette sabır ve rıza kendisinden razı olunmuş nefis sahiplerinin ahlakındandır.” 5b E

² 5b R1

³ “Rahman ve rahim olan Allah'ın ismiyle... Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a hastır. Salat ve selâm Hz. Muhammed'in, ailesinin, arkadaşlarının, müctehid imamların, ileri gelen müfessir ve muhaddislerin, zâhit şeyhlerin, âmil âlimlerin, sabırlı fakirlerin ve şükreden zenginlerin üzerine olsun. Allah onlara tutuyorum ki ben İslâm dîni üzerine yaşadım ve dinde sapkınlıktan sana sđınıyorum. Sonra akrabalarım ve çocuklarım benim hakkımı gözetmek konusunda kendilerine vâcib olan şeylerde yapmış oldukları kötülükten dolayı benden helallik istediler. Ben de bundan sonra hakkıma riâyeti yerine getirirlerse hakkımı helâl edeceğimi söyledim. Selâm insanların efendisi ve onun kıymetli arkadaşları üzerine olsun.”

el-Mevlā ‘Abdī (Egri ‘Abdī)

“Egri ‘Abdī” demekle ma‘rūf ‘Abdu’llāh Efendi’dür ki rāqımu’l-ḥurūfuñ cedd-i māderīsi olan Nişāncı Meḥemmed Beg’ün pederi ve ḥancer-i zer-nişān-ı vücūdınun mādde-i cevheridür. Sekiz yüz yetmiş ḥudūdında hilāl-i vücūd-ı mes‘ūdı kaşaba-i Mudurnı ḥavālīsinden nümāyān ve istifāza-i pertev-i ‘ilm u ‘irfānla müşārün-ileyh bi’l-benān olup dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudüm ve devre-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rüm eyleyüp şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḥācī Ḥasan-zāde āstānesine intisāb ve ḥidmet-i ‘aliyyelerinden şeref-i mülāzemet iktisāb eyledükden soñra Mudurnı’da Yıldırım Ḥān Medresesi’ne ve İstanbul’da üstādı Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi’ne müderris olup pey-ender-pey merātib-i ḥademe-i ‘ilmi ḳademe-ber-ḳademe tayy iderek toḳuz yüz otuz yedi senesinde Ḳarasili Ḥasan Çelebi yirine belde-i Tırabozın’da vāḳi’ Medrese-i Sultāniyye’ye elli aḳçe¹ ile müderris ü müftī ve müşkil-güşā-yı müstefid ü müstefī olmuş idi. Ol ḥālet-i seniyye ve meşgale-i ‘aliyye üzere iken toḳuz yüz kırk ḥudūdında şemşir-i inḥinā-pezīr-i vücūdı şikeste ve kemān-ı şikeste-beste-i zāt-ı mes‘ūdı ḳayd-ı bend-i ta‘alluḳdan reste olup cānib-i mülk-i ‘ademe toḅrıldı ve ser-menzil-i ḳudse cān atup ravza-i rızāda yirin buldı. Yirine Burūsavī Şeyḫī Çelebi² müderris ve maḳām-ı ifāde vü iftāda şadr-ı meclis oldı.

Mevlānā-yı mezbūr vüs‘at-ı ihāḫa ve kesret-i itḫilā‘ ile meşhūr, ‘ulüm-ı ‘aḳliyye ve fūnūn-ı naḳliyyede māhir, āşār u muḥāzarātda müstaḫzır-ı nevādir, naḫl-i girān-bār-ı fezā’il, ictinā-yı semerāt-ı ‘irfāna māil, merd-i istiḡnā-pesend ü ḳāni’, pīr-i edīb ü mütevāzı‘, ³شيبنتى سورة هود, mażmūnından behre-yāb, ‘abd-ı şekūr u evvāb idi. ⁴رحمة الله

el-Mevlā Ḥüsāme’d-ḏīn (Şeydā)

Şehr-i cennet-şi‘ār Üsküb’den⁵ bedīdār ve “Şeydā” maḫlaş⁶ ile şöhret-şi‘ār olmuş idi. Mertebe-i temyīze vāşıl ve ‘aded-i sinīn-i sinni ‘aḳd-ı şāniyye dāḫil olduḳda ḳible-nümā-yı ḳalb-i meyyāli cānib-i taḫşil-i ‘ilm ü ‘irfāna mā’il ve rū-be-rāh-ı sūdde-i fezā’il-penāh-ı efāzıl olmuş idi. Ḳarīne-i ḫāl⁷ ‘azm-i ḫarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ idüp ‘alā

¹ “Elli aḳçe” ifadesi SE’de “yirine” kelimesinden sonra gelmektedir.

² Efendi R1

³ Hadīs-i Şerīf, “Hud Suresi beni ihtiyarlattı” Tirmizī, *Tefsir*, 57.

⁴ “Allah rahmet eylesin.”

⁵ 6a R1

⁶ 6a E

⁷ Ḳarīne-i ḫāl:Ba‘dehu E, SE

ḥasbi'l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek Kāra Dāvud Efendi ḥidmetlerine ittişāl ve şeref-i mülāzemetleri ile iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl eyleyüp ba‘z-ı medāris-i ‘aliyyede ‘aḳd-ı mecālis-i ‘ilmiyye eyledükden şoñra belde-i Üsküb’de vāḳi ‘Āsā Beg Medresesi’nde merreten ba‘de uḥrā resm-i ifādeyi icrā eylemiş idi. Ba‘dehu Bosna Serāyi’nda Ḥusrev Beg Medresesi temām olduḳda yevmī elli aḳçe ile ibtidā bunlara in‘ām ve iznün bi’l-iftā ile ikrām olındı. Ba‘dehu Mevlānā Ḥayre’d-dīn yirine fī sene 955¹, İşḥāḳıyye-i Üsküb Medresesi’nde zülāl-i ifāzası mesküb olup münāvele-i raḥīḳ-ı taḥḳīḳa müdāvim ve ser-germān-ı müdāme-i baḥş u idāre ile münādim iken toḳuz yüz altmış senesinde ḥābnāk-i zıll-ı şāḥsār-ı raḥmet ve üftāde-i ḥulle vü istebrāḳ-ı cennet oldı.

Merḥūm-ı merḳūm ḡavvāş-ı biḥār-ı ‘ulūm, ebkār-ı efkār-ı ‘ilmiyyenüñ ‘āşīḳ-ı şeydāsı ve meydān-ı baḥş u idārenüñ merd-i bī-pervāsı, her vādīde māhir, ibdā’-ı āşār-ı celīleye ḳādir idi. Rif‘at-ı şān-ı ‘ilmiyyesine göre rüzḡār müsā‘id ve merātib-i sāmıyye müteşā‘id olsa şīt-ı iştiḥārı ‘ālem-gīr ve nefehāt-ı āşārı şabā-mesīr olmaḳ muḳarrer idi. Niteḳīm ba‘z-ı şu‘arā dimişdür:

Rāh-ı ḡamda ben ḡubārı ḥākden ḳaldırmayan
Rüzḡār eksikligidür rüzḡār eksikligi

[‘Aşīḳ Çelebi Şeydāsı {Şeydā}]: Bir şeydā daḥı İstanbulidür. ‘Aşīḳ Çelebi Şeydāsı dimekle meşḥūr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* sında meşḥūrdur.

el-Mevlā Ḥüsāme’d-dīn (Ḥüsām el-Ḳāzī)

Vilāyet-i Rūm-ı ma‘ālī-rūsūmdan zuḥūr ve āftāb-ı² feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp taḥşīl-i ‘ilme heves ve tekmīl-i rütbe-i me’mūl ü mültemes ḳıldıḳda Edrine ḳazāsından müteḳā‘id Şücā‘u’d-dīn-i Rūmī ḥidmetine nā’il ve ḥırmen-i ifādelerinden dāne-çīn-i fezā’il olup toḳuz yüz yigirmi toḳuz senesinde mollā-yı merḳūm merḥūm olmaḳla sime-i mülāzemetle mersūm olmuş idi. İbtidā yigirmi aḳçe ile Siroz’da Selçuḳ Sulṫān müderrisi olup ba‘de’l-infişāl semt-i ḳazāya sālīk ve silk-i vülāt-ı sūtūde-şifātda münselik oldı. Üç yüz aḳçe ile ekşer-i bilād-ı celīleye vālī ve ṫumṫurāḳ-ı cāḥ ü celālī reşḳ-endāz-ı mevālī olup naşīb-i kām-rānīden nişāb ve menāfi‘-i menāşıbdan vāye-i bī-ḥisāb alduḳdan şoñra toḳuz yüz altmış bir senesinde infişāl üzere iken medīne-i

¹ Fī/955, der-kenar R1, E

² 4b SE

Ḳoṣṭantīniyye’de irtiḥāl eyleyüp ḥüsām-ı vüçüdü kırāb-ı tābüt ile nā-peydā ve şamşām-ı Sām gibi medfün-ı dahme-i fenā olmuş idi. Sulṭān Selīm Ḥamāmı ḳurbında binā eylediği medrese ve mescid sāḥasında medfündür. Medrese-i mezbüre “Ḥammāmiyye” dimekle¹ meşhūr ve el-ān güşāde vü ma’mürdur.

Mevlānā-yı mütercem istiḥkāk u istiḥalle mu’allem, ḳazāsında şalābet ü istiḳāmet ile ma’hūd, efrād-ı ḳuzātdan ma’dūd, vaḳūr u edīb, ḥākim-i mehīb idi. Rīşinde keşāfeti ve ḥadden efzūn vecāheti olmağla “Papas Ḥüsām” diyü telḳīb olunmuş idi. عفا الله عنه²

el-Mevlā Ḥüsāme’d-dīn (Ḳoca Ḥüsām)

Amāsiyya a’mālınden bedīdār ve “Ḳoca Ḥüsām” dimekle şöhret-şi’ār olmuş idi. Evā’il-i ḥālınde³ ṭālib-i ‘ilm ü ‘irfān ve cālib-i fezā’il-i nev’-i insān olmağla ‘ilmi ḳarīn-i ‘amel ve ‘ulemā-yı kümmel āstānelerinden vāye-endūz-ı ümmīd ü emel olmuş idi. Nice zemān Akşehrli Sa’dī Çelebi ḥıdmetinde iştiğāle müdāvim ve toḳuz yüz elli yedi⁴ tārīḥinde mevtinden mülāzım olup dā’u’s-şa’lebe mübtelā ve esbāb-ı vecāheti ol belādan ḳarīn-i belā olmağın ve cennāt-ı ḥāli germiyyet-i cāh ü celālle ḥāndān u mesrūr ve neşr-i maḥāsın ü zuḥūr ile fā’izü’n-nūr olmağ beyne’l-istiḥāle olup āyine-i ‘ālemde şakālı göstermedin maḥrūm ve behcet ü sürürü ḥāvāle-i rüz-ı ferdā olduğı ma’lūm u meczūm olduğda kūşe-i peygüle-i ḥumūlde sākin ve mesākīn gibi güm-şüde-i ḥalvetgāh-ı mesākin olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl Anaṭolı Şadı Ca’fer Efendi ḥuḳūḳ-ı sābıḳayı ri’āyet ve icrā-yı ḳā’ide-i ehl-i perverīye niyyet idüp ḥuzūr-ı pādīşāḥıde kemāl-i istiḥāline şehādet ve ri’āyet niyyetine emr-i sulṭānī ile da’vet itmiş idi. Toḳuz yüz altmış bir senesinde vechetü’l-āmāl-i efāzıl olan dārü’l-mülk-i İstanbul’a vāşıl olup zaḥm-ı nāsūr-ı dil-i rencūrına merhem-i Süleymānī ve ‘ilāc-ı ber’ü’s-sā’a-i emānī olmağ recāsına olan iltifāt-ı sulṭānīye germ-intizār iken rişte-i āmālınde müdğam olan uḳde-i idbār ve baḥt-ı bī-dest ü pā-yı nā-sāzkār, intizām-ı gevher-i murāda māni’ ve devr-i çarḥ-ı çep-endāz cānibdār-ı ṭāli’ olup ṭīğ-i bürrān-ı ecel keşmekeş-i ḥavf u recāsına fayşal virdi. Ḥāzret-i Eyyüb Maḳābiri’nde medfündür.

¹ 6b R1

² “Allah onu affetsin.”

³ 6b E

⁴ Altı SE

Merhûm-ı sâlifü'l-beyân gül-deste-bend-i riyâz-ı 'ilm ü 'irfân¹ olup 'ulûm-ı keşîreye ittılâ'ı ve 'arûz u kıfîye şınâ'âtı ile ışınâ'ı var idi. *Menâr Şerhi İbni Melek*'e ta'lik hâşîye ve meleke-i 'ilmiyyesin fâşîye itmiş idi. Bundan mâ'adâ fûnûn-ı 'adîdede te'lîfâtı ve mü'tala'ası sebķ iden kütüb kenârında ta'likâtı olduğın ba'z-ı mütercimîn işbât eylemişlerdür.

Haķķā ki eger felekden emān ve emrāz-ı müzmineden zemān bulmuş olsa nādîre-i devrān ve ferīde-i 'aşr u evān olmak muķarrer idi. Ümīddür ki rûz-ı cezāda Hāzret-i Eyyüb ile maḥşür ve şafḥa-i rûy-ı pür-nûrı āyine-i cemāl-i ğilmān u ḥür ola. ²بمئة تعالى

el-Mevlā Luṭfu'llāh (Küçük Luṭfi)

“Küçük Luṭfi” demekle şöhret-şî'ār ve meyān-ı erbāb-ı isti'dādda cihāt-ı luṭfi āşikār idi. Taḥşîl-i 'ulûm ve tekmîl-i fezā'il-i manṭûķ u mefhûm idüp 'ulemā-yı³ 'aşr ḥîdmetlerinden istifāde ve devr-i mecālîs-i ifāde iderek şadr-ı 'ālî-ķadr Mîrim Kösesi'nden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde edā-yı vazā'if-i ḥîdmet idüp kırķ akçe medreseden ma'zûl iken ṭokuz yüz altmış târîḥinde Kāba Luṭfi yirine Medrese-i Maḥmûd Paşa'da seccāde-nişîn-i ifāde olup selef u ḥalef meyānında münāsebet-i tezādd ve düstürü'l-'amel kılınduğı elsine-i şağır ü kebîrde ḍarbu'l-meşel olmuş idi. Ol buķ'a-i celîlede ifā-yı ḥaķķ-ı dirāset üzere iken altmış iki ḥilālinde 'ālem-i āḥirete rıḥlet eyledi. Yirine Kātib Maḥmûd Efendi vāşıl ve maḥmûdu'l-'ākıbet olduğına şāhid-i 'ādil oldu.

Mevlānā-yı mezbûr luṭf-ı tab' u diķķat-i mü'tala'a ile meşhûr, gevher-i vücûdı şağıru'l-cürm ü girān-bahā ve rif'at-i şān-ı⁴ fazîletde hem-pāye-i Sühā, nokṭa-i zāt-ı müstecmi'u'l-fezā'ili icmāl-i defātir ve taşđırûñ ta'zîm ifāde itdüğin müzekkir idi. Ba'zı maḥalle risālesi ve maķbûl-i⁵ fuḥûl olmuş nice ķabālesi vardur.

el-Mevlā Meḥemmed bin 'Abdu'l-kerîm (Zülfinigār)

¹ 'ilm ü 'irfân:faẓl-ı bî-kerān SE

² “Allah'ım lütfuyla...”

³ 7a R1

⁴ Bünyān-ı SE

⁵ 7a E

Peder-i vālā-güheri *Şaḳā'ik-ı Nu'māniyye*'de zīver-i şükūfezār-ı suṭūr ve kendüler “Zülfinigār” laḳabı ile meşhürdür. Riyāz-ı faẓl ü ma'ārifde keşide-bālā ve meyān-ı erbāb-ı isti'dādda şuḳḳa-i iştihārı vālā olup şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den¹ Ca'fer Efendi'nün naẓar-ı 'ināyetine fā'iz ve şeref-i mülāzemetlerini ḥā'iz olmuş idi. Toḳuz yüz altmış dörd tārīhinde şān-ı feẓā'il-nişānına ikrām ve imtiyāz-ı 'ilmisine iḥtirām olunup ibtidā yigirmi beş aḳçe ile İstanbul'da H'āce Ḥayre'd-dīn Medresesi in'ām olındı. Ol medresede henüz cem'iyyeti temām ve defter-i taḥḳīḳ ü ifādesi resīde-i fezleke-i² ḥitām olmadın sene-i mezbūre evāḥirinde evrāk-ı ümmīdi pejmürde-i ḥazān-ı ecel ve mübtelā-yı şarşar-ı berg-rīz-i emel olmuş idi. Mervīdür ki merḥūmuñ kemāl-i zuhūrından emsālī münfa'il ve ḡayret-i cāhiliyye ile yek-dil olup esmā'-ı ḳahriyyeye meşḡul ve 'aḳl-ı ḳāsırlarınca vāşıl-ı me'mul olmuşlar.

Maḥdūm-ı mersūm nihāl-i nev-ber-i 'ulūm, eyyām-ı cūvānīde bālīg-i mebālīg-i ricāl ve 'alem-efrāz-ı faẓl ü kemāl olup tekmi'l-i mertebe-i isti'dād ve kemāl-i muntazarın murād üzere i'dād itmedin ḥaṭā-resīde-i 'aynü'l-kemāl-i eyyām ve nāḡāḥ ḥürde-i sehmi-bī-mülāḥaza-i dehr-i nā-fercām olan fuẓalā-yı benāmdan idi.

وسهم الرزايا بالنفايس مولوع³

Hāşīye-i Tecrīd'e ḥāşīyesi ve *Hidāye*'den *Kitāb-ı 'Atāḳ*'a ta'līḳası ve *Şerḥ-i Miḫtāḥ*'a kelimātı ve resā'il-i ṭurfe-nikātı vardır. Cümleden *Hāşīye-i Tecrīd*'i maḳbūl-i 'ulemā-yı a'lām ve ḡāşīye-i gül-gün-i ruḥşār olan ḥaṭṭ-ı 'anber-fām gibi maṭbū' u dil-nişīn-i enāmdur. 'Aşırında mütedāvil ü meşhūr ve naẓargāḥ-ı ekābir-i⁴ cumhūr idi⁵.

el-Mevlā Ḥasan bin Zeyne'd-dīn Meḥemmed bin Meḥemmed Şāh el-Fenārī (Ḥasan Çelebi el-Ḳāzī)

Cedd-i büzürgvārı şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den Mevlānā Şāh Meḥemmed-i Fenārī ve peder-i vālā-güheri Ḥaleb ḳāzīsı iken intikāl iden Zeyne'd-dīn Çelebi ḥidmetleridür. İkişi daḡı vāşīṭatu'l-'ıḳd-ı 'ulemā ve şafaḥāt-ı āyine-simāt-ı aşda cilve-nümādür. Şāḥibü't-terceme vālid-i mācidi ḥacrında ni'met ü nāz-ile terbiye ve nihāl-i

¹ 5a SE

² fezlek E

³ “Bela okları güzel şeylere aşiktir.”

⁴ - E, SE

⁵ 7b R1

isti'dadı zülāl-i 'ilm ü kemalle tenmiye olup¹ nice zemān müftiyyü's-şakaleyn, sālīs-i neyyireyn Kemāl Paşa-zāde Efendi hizmetlerinde iştiğāl ve hizmet-i i'āde ile müdāvemmet-i kesb-i kemāl idüp toköz yüz kırk senesinde anlar 'āzim-i dārü's-selām, bunlar mülāzemet ile vāşıl-ı merām olmuşlar idi. İbtidā otuz aqçe ile Edrine'de Cāmi'-i 'Atīk Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ders ü taḥkīk idüp ba'dehu sālīk-i tarīka-i każā ve ba'z-ı bilād-ı celīlede müteşaddī-i ḥükm ü imzā oldu. Vezīr-i A'zam Rüstem Paşa āstānesine intisāb ve nazār-ı iksīr-i Āşāfiden sermāye-i cāh ü şevket iktisāb eyleyüp bi'd-defe'āt Selānik ve Sidrekapusı każālarıyla maḳzi'l-āmāl ve müfettiş-i muḳāta'āt u muḥaşşıl-ı emvāl olmuş idi. Toköz yüz altmış senesinde senedi mesned-i vezāretten sākıṭ olduğda isḳāt-ı farīza-i ḥaccü'l-İslām ve nūsk-i ṭavāf u ziyāreti itmām idüp ba'de'l-ḳufūl vezīr-i merḳūm şadra i'āde olınduḳda üç yüz aqçe ile manşīb-ı evvelinde ḳarār-dāde oldu. Kemāl-i istiklāl ile güzārende-i eyyām ü leyāl iken toköz yüz altmış dört ḥilālinde müddet-i ḥayātı encām ve defter-i 'ömri fezleke-i ḥitām buldı.

Merḥūm-ı merḳūm² maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, ehl-i 'ilm ü 'irfān, kām-baḥş u kām-rān, cūd u seḥā ile ma'rūf, i'tā-yı ulūf ile me'lūf, mesned-efzūn-ı sa'ādet ü kām-kārī, şem'-i nūr-efşān-ı dūdman-ı Fenārī idi. رحمة الله³

el-Mevlā Aḥmed bin 'Abdu'l-evvel el-Ḳazvīnī (Mollā Aḥmed-i Ḳazvīnī)⁴

Sekiz yüz toḳsan iki tārīḥinde belde-i Ḳazvīn'den zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezelīden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp hizmet-i 'ulemā-yı A'cāmda medīne-i taḥşīl-i kām ve mebnānī-i 'ulūmı ḳarīn-i iḥkām itdükden şoñra evāsıt-ı devlet-i Süleymāniyye'de medīne-i⁵ Ḳoştanṭiniyye'ye ḳudūm ve rüy-māl-i dergāh-ı pādişāh-ı Rūm idüp toköz yüz elli ḥudūdında Şeh-zāde Sultān Meḥammed Ḥān rūḥı içün ḥayrāt-ı celīle bināsına ibtidā olınduḳda medrese-i cedīde elli aqçe ile bunlara ta'yīn olındı. Elli beş senesinde altmış aqçe vazīfe-i tekā'üd iḥsān olıñup medrese-i mezbūre altmış aqçe ile Ḥāmid Efendi'ye tevcīh olındı. Pādişāh-ı İslām'ı Şī'a-ı şenī'a ḡazāsına iḡrā eyleyüp Elḳaş seferinde ve Naḥcivān seferinde mülāzım-ı rikāb-ı sultānī olmuş idi. Ba'dehu mükerreren ḥacc u

¹ Olinup SE

² 7b E

³ "Allah rahmet eylesin."

⁴ SE'de bu biyografi sayfa kenarındadır. Nisbe bulunmamaktadır.

⁵ - R1

ziyâret eyleyüp toköz yüz altmış altı senesinde medîne-i Şâm'da eyyâm-ı 'ömri temâm ve âftâb-ı vücûdı mütevârî-i ğamâm-ı ħimâm oldı¹.

Mevlânâ-yı merĥûm mihr-i ziyâ-güster-i 'âlem-i 'ulûm, fûnûn-ı 'aĥliyyede mâhir, 'aĥliyyât u ĥikemiyyâtda hem-pâye-i 'aĥl-ı 'âşir, diyânet ü taĥvâda müsellemler, melek-ĥişâl âdem idi. Silsile-i nesebi 'aşere-i mübeşşereden Sa'd bin Zeyd'e müntemî olmaĥın vilâyetinde Sa'dî nisbeti ile meşhûr idi.

Âşâr-ı celîlesinden *Metn-i İśāĥucî*'ye şerĥi ve *Ferâ'iz-i Seyyidîn*'e ĥâşiyesi vardur. Mollâ-yı merĥûma cevâb iltizâm eylemişdür. Ĥanbelî-zâde *Târîĥ-i Ĥaleb*'de tercemesin yazup altı yaşında ĥıfz-ı *Ĥur'ân-ı 'Azîm* itdüĥin ve yigirmi bir yaşında şılasında fetvâ virdüĥin zıkr idüp 'ilm-i kelâmı mahâretine şehâdet itmişdür.

el-Mevlâ 'Abdu'l-cebbâr el-'Acemî ('Abdu'l-cebbâr el-'Acemî²)

Gencîne-i vücûd-ı mes'ûdı Ĥarabaĥ Gence'den peydâ ve nihâl-i ferĥunde-zılâli ol ĥâk-i pâkden keşide-bâlâ olup cevâhir-i isti'dâdın 'arz-ı ĥ'âcegân-ı küçe-i 'ilm ü kemâl ve külçe-i meleke-i 'ilmiyyesin reside-i miĥekk-i imtiĥân-ı ricâl iderek şudûr-ı devlet-i Selîmiyye'den Zeyrek-zâde Efendi'nün meşmûl-i perde-i zerrîn-târ-ı şu'â'-ı himmeti ve mazhar-ı teşrîf-i ĥil'at-i 'inâyeti olup ĥidmet-i 'aliyyelerinden mülâzım ve tarîĥ-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Toköz yüz otuz ĥudûdında yigirmi aĥçe ile Burûsa'da Ĥamza Beg müderrisi olup ba'dehu Ağrus Medresesi'ne nâ'il ve terâĥķî ile pâye-i şülüşine vâşıl olup me'zûnun bi'l-iftâ ve nevk-i ĥâmesi mânend-i Zü'l-feĥâr memdûĥ-ı لا فتى³ olmuş idi. Ba'dehu Anĥara fetvâsına tebdîl ve pâye-i erba'in ile tebcîl olındı. Toköz yüz kırĥ yedi târîĥinde İmâm-zâde yirine Gegivize'de Muştafâ Paşa Medresesi'ne revnaĥ-baĥşâ olup kırĥ toköz ĥilâlinde Kemâl Çelebi yirine Dârü'l-ĥadîs-i Edrine pâyesine pîraye şalup elli beş esnâsında Küçük Şems yirine Şaĥn'a gelüp elli sekizde Ĥara Çelebi yirine altmış aĥçe ile Burûsa'da Murâdiyye müderrisi olmuş idi. Toköz yüz altmış beş Şafer'inde müteveffâ Ca'fer Efendi yirine Amâsiyya sancaĥına mutaşarrıf olan şeh-zâde-i nâ-ümîd Sulţân Bâyezîd ĥidmetlerine mu'allim ü edîb ve üstâd-ı erîb ü necîb olmuş idi. Toköz yüz⁴ altmış altı evâ'ilinde şeh-zâde ĥurûr-ı cüvânî ve naĥvet-i cem'iyyet-i esbâb-ı kâm-rânî ile birâderi Ĥân Selîm'e muĥâlefet ve 'alem-efrâzî-i ĥarb u kıtâle mübâderet itmedin bunlar maĥmil-bend-i 'âlem-i âĥiret olup ol

¹ 8a R1

² el-'Acemî:- E

³ "Yiĥit yoktur." ('Ĥz. Ali gibi yiĥit, Zülfıkar gibi kılıĥ yoktur.' sözüne telmih yapılmıştır.)

⁴ 8a E

ma‘reke-i hevlnākden īsār-ı naqd-i cān ile hālāş oldılar ve dağdağa-i bīm-i kahr-ı sulţāniden ucuz kırtuldılar. Amāsiyya’da medfūndur.

Mollā-yı müşārün-ileyh ¹صبت سجال المغفرة عليه ‘ulūm-ı ‘aqliyye ve fūnūn-ı naqliyyede müsellemler, diqqat-i efkār ü istikāmet-i enzārda reşk-endāz-ı ‘Arab u ‘Acem, ğarā’ib-i āşār u aḥbārda ḥāzır, tevārīḥ ü muḥāzarātda müstaḥzır-ı nevādir, şey’-i yesīr ile kāni‘, edīb ü erīb ü mütevāzı‘ olup²;

رضينا قسمة الجبار فينا

لنا علم و للا عد مال³

maẓmūnı ile ‘āmil, ṭarīḫ-ı tadrīsūn a‘bā-yı⁴ kāşimetü’-zuhūr-ı faqr u⁵ fenāsına müteḥammil idi. Ağrus müderrisi iken kerīme-i mükerremesin Egridir’de sākin olan ‘azīz-i girāmī, gevher-i kān-ı şeyḥü’l-İslāmī eş-Şeyḥ Burhāne’d-dīn Efendi ḥazretlerinüñ maḥdūm-ı kerīmi Şerīf Meḥemmed Çelebi’ye nāmzed ve intisāb-ı muşāheret⁶ ile āstān-ı şeyḥ-i celīli mesned itmiş idi. Dārü’l-ḥadīş müderrisi iken Edrine’de ‘aḫd-ı cem‘iyyet ve ol iki kevkeb-i fīrūz-baḫtı mānend-i dü-peyker hem-ḥābe-i ḥāne-i sa‘ādet eylemişler idi. Ol iki aḫter-i sa‘duñ iktirānından ‘aşrımızda şadr-ı Rūm ve naḫībü’l-eşraf-ı ma‘ālī-rūsūm olan Şerīf Efendi peydā ve lisān-ı dehr bu maẓmūn-ı beyt ile güyā olmuş idi:

Ger kameran māder olsa şems peder

Ṭoğmaya bir senüñ gibi aḫter

Şāhibü’t-tercümenüñ ḫalef-i fā’izü’ş-şerefi ‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi’dür ki her biri maḥallinde bu mecelleye zīver ve ıqd-ı āşāra gevherdür.

el-Mevlā Ṭursun bin el-Ḥāc Murād (Ṭursun Efendi)

¹ “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

² 5b SE

³ “Cebbār olan Allah’ın bizim hakkımızdaki taksimine razı olduk. Bizim ilmimiz, düşmanların malı var...” (Bu manzume Hz. Ali’ye nisbet edilen bir şirdir.)

⁴ A ‘bār-ı SE

⁵ 8b R1

⁶ ṭahāret R1

Kaşaba-i Taşköprü’de “Hâcî Murâd” nâm merd-i şâlihüñ şâh-ı şecere-i vücûdı ve mağz-ı semere-i murâd u maşşûdudur. Veche-i dil ü cânı münsâk-ı¹ mihrâb-ı ifâde ve tûfî-i tab‘-ı nükte-dâni pây-dâm-ı² rîşe-i seccâde olup ‘ulemâ-yı a‘lâm hizmetlerinde şâbit-kadem ve meyân-ı erbâb-ı isti‘dâdda mezîd-i imtiyâz ile ‘alem olmağla Muhaşşî Sa‘dî Efendi dârü’l-ifâdesine dâhil, ba‘dehu Kemâl Paşa-zâde Efendi âstânesine vâşıl olup toğuz sene miqdârı mazhar-ı füyûzât-ı ‘aliyye-i ‘ilmiyyeleri olduğdan soñra şeref-i mülâzemetle vâşıl-ı ümniyye olmuş idi. ‘Alâ hasbi’l-‘âde kat‘-ı merâtib ve ifâ-yı haqq-ı menâsıb iderek toğuz yüz kırk iki târîhinde otuz aqçe ile Beglerbegi müderrisi olmuş idi. Kırk beş hüdûdında İstanbul’da Kâzî Hüsam Medresesi binâ olındukda ibtidâ kırk aqçe ile bunlara i‘tâ olındı. Toğuz yüz elli yedi³ Receb’inde Ebu’s-su‘üd-zâde Mehemmed Çelebi yirine Kâsım Paşa hâricine ‘âric oldı. Altmış üç Cemâdiye’l-ülâ’sında Şâh Efendi yirine Mihrümâh Sulţân pâyesin câygâh eyledi. Altmış altı Muharrem’inde Kınalı-zâde ‘Alî Efendi⁴ medâris-i cedîde-i Süleymâniyye’den biri ile vâlâ-mahall ve mutaşarrıf olduğ Medrese-i Şahın münhall olduğda şadreyn-i fâzilîn olan Hâmid Efendi ve ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi huzûrında üç fenden imtihân ve tefsîr ü *Hidâye* ve İbni Melek üzerine risâleler tañrîr idüp mümtâz-ı akrân olmağla medrese-i mahlûle bunlara ihsân olunmuş idi. Sene-i mezbûre evâhirinde ba‘z-ı ‘avârız hasebi ile mizâcına i‘tilâl⁵ ve intizâm-ı çâr-erkân-ı ‘unşurîsine ihtilâl gelüp lisân-ı dehrden;

Ėam çekme keder geldüğine nehr-i vücûda

Tek dilde yatan lücce-i deryâ tırı tırsın

mazmûnı ile muhâtab ve ta‘bîr-i tesellî-güne birle muţayyeb olmuşken rûd-i zindegânîsi muğber ve meşreb-i ‘ayşî mükedder olup şehr-i Zî’l-ħicce’de tã’if-i cânı ĥiccetü’l-vedâ‘-ı vücûd ve şeb-be-ħayr-ı meclis-i şühûd itmiş idi. Medrese-i mahlûle Mollâ Efendi’ye tevcîh⁶ olındı.

Merhûm-ı sâlifü’l-beyân fazîlet-i ‘ilm ü şalâh ile ma‘lûm-i ‘âlemiyân, şiddîk-ı şadûk u emîn, pey-rev-i selef-i şâlihîn idi. *Şadru’s-şerî‘a*’ya hâşiyesi ve kümeyt-i aqlâm-ı sîmîn-ligâma evrâk-ı ta‘likât ü resâ’ilden gâşiyesi vardır. رحمة الله عليه⁷

¹ Cânib-i E, SE

² tûfî-i//dâm-ı:rişte-i âmâli sirişte-i SE

³ - SE

⁴ Çelebi SE

⁵ 8b E

⁶ 9a R1

⁷ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

el-Mevlā Muştafā bin ‘Alī bin Mehemmed Paşa el-Şaramanī (Mehemmed Paşa-zāde)

Devlet-i Fātihiyye’de vezīr-i a‘zam olup pādişāh-ı sa‘īdüñ fetret-i vefātı günü kul tã’ifesi elinde şehīd olan Mehemmed Paşa-yı Şaramanī’nüñ hafīdi ve oğlı ‘Alī Beg’üñ necl-i reşīdidür. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan aĥz-ı fūnūn ve ĥil‘at-i isti‘dādın elvān-ı ma‘ārif-i gūn-ā-gūn ile bũkalemūn itdükden şoñra tarīķ-ı ‘ilme sevķ-ı rāĥile-i himmet ve medāris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyeyi kıbletü’l-iķbāl-i ‘azīmet eyleyüp mu‘allim-i maķām-ı Süleymānī Ĥayre’d-dīn Efendi mülāzemeti ile nā’il-i evvelīn-i emānī olduķda ĥasbe’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek toķuz yüz elli üç ĥilālinde ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine kırķ aķçe ile Şalender-ĥāne Medresesi’nde çille-keş-i erba‘īn olup elli beş tārīĥinde Ğarīķ ‘Arab-zāde yirine Medrese-i Maĥmūd Paşa’da miĥrāb-nişīn-i ifāde olmuş idi. Elli toķuz senesinde Şāzī-zāde Efendi yirine Üçşerefeli medreselerinüñ birine naķl olunup altmış iki ĥilālinde Şaramanī Mehemmed Efendi yirine Semāniye’ye vāşıl ve tuĥm-i mezra‘a-i āmāl olan ĥabbetü’s-sevdā-yı süveydāsından ĥuşe-i murād ĥāşıl oldu. Altmış altı Şafer’inde vazīfe-i tekā‘üd ile ref’ olunup yirine Kāmī Efendi terfī’ olundu. Evāĥir-i sene-i mezbūrede nā-kām u nā-ümīd şaĥn-ı vücūddan nā-bedīd oldu.

Maĥdūm-ı mezbūr aĥlāķ-ı kerīme ile meşĥūr, ‘ilm ü kemāilde vasaţü’l-ĥāl, şalāĥ u ‘iffette ser-bülend-i emşāl idi.

el-Mevlā Ca‘fer (Şara Ca‘fer)

Vilāyet-i Aydın’dan zūĥūr ve kaţ‘-ı menāzil-i sinīn ü şūĥūr idüp māĥ-ı gül-‘izār gibi taĥşīl-i sevdā ve noķta-i nā-çīz iken kesb-i kemāl-i isti‘dād eyledükde müderrisīn-i kirāma dānişmend ve meyān-ı talebede “Şara Ca‘fer” diyü şöhre-bend olmuş idi. Toķuz yüz yigirmi yedi tārīĥinde Ayaşofıyya Medresesi müceddeden binā ve Ĥaţīb Şāsımođlı’na i‘tā olunduķda bunları mu‘īd ve bir seneden şoñra mülāzemetle nā’il-i ümīd eyledi. Evvelā yigirmi aķçe ile Burūsa’da Ĥamza Beg Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aķçe ile İstanbul’da Başcı İbrāĥīm Medresesi’ne, otuz aķçe ile Beşiktaşī Yahyā Efendi yirine Ĥācī Ĥasan-zāde Medresesi’ne, kırķ aķçe ile Manav ‘Alī yirine Dāvud Paşa Medresesi’ne müderris olup Vezīr-i A‘zam Luţfī Paşa’nuñ¹ mu‘allimi ve şeb u rüz muşāĥib ü münādimi olmağın menāşīb-ı ‘āliyye i‘tilāsı me’mül iken toķuz

¹ 6a SE

yüz kırk yedi senesinde maḥdūmı ma‘zūl olduḡda bunlar daḡı munfaşıl ve yirlerine Ḥāmid Efendi vāşıl oldu. Ol eşnāda Luṭfı Paşa medīne-i Sire’de bir medrese inşā idüp bunlara tevcīh olındı. Ba‘de müddetin yesīre¹ Mevlānā² Cürcān yirine ‘Alı Paşa-yı ‘Atıḡ Medresesi’ne vāşıl, toḡuz yüz elli temāmında selef-i sālifi yirine Medrese-i Eyyüb pāyesine nā’il olup müddet-i medīd ol medresede güm-nām-ı künām olduḡdan soñra toḡuz yüz altmış beş Şafer’inde Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi yirine Şaḡn-ı Semāniye’ye ḡıram itmiş idi. Altmış altı Cemādiye’l-ülā’sında murḡ-ı rūḡı riyāz-ı ḡudse tayyār ve naḡd-i vücūdi mānend-i zer-i Ca’ferī medfūn-ı daḡme-i mezār olup yirine Dülger-zāde Efendi nāsb olındı. Ḥāzret-i Eyyüb maḡābirinde defn olınmışdır.

Mevlānā-yı merḡūm sime-i istiḡḡāḡla mevsūm³, selīmü’n-nefs, kerīmü’l-ḡişāl, ḡālīmü’t-ṡab‘, müstaḡīmü’l-aḡvāl, muḡıbb-i ehl-i ḡayr u şalāḡ, mükıbb-i taḡşıl ü sā’il-i fevz u felāḡ, itmām-ı mehāmm-ı enāma mā’il ve is‘āf-ı meşālīḡ-i aḡbāba şifte-dil idi.

Laṡıfe

Ḥikāyet olunur ki bir gün mevlānā-yı merḡūm, Şeyḡü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi merḡūm āstānesine rüy-māl eyleyüp maḡall-i dersinden su‘āl olınduḡda mehābet-i meclisden münḡaşır u lāl olup bi’l-aḡhare bu güne cevāba mecāl bulur ki “Bu dā’ıleri beyān-ı maḡall-i müzākereden ‘āciz isem ism-i kitābı bilürin ammā şerīküm Mollā Ferruḡ-ı Ḳaramanī ki ḡālā müderris-i aḡadi’s-Semānī’dür, ta’yīn-i faşıl u bābdan ḡaṡ‘-ı naḡar, “*Efşāḡ*” nām kitābdan ‘āciz ve kemāl-i ‘ayy u ḡaşar tebyīn-i merāmına ḡācizdür.”

4 بیبن تفاوت ره کز کجاست تا کجا

5 عفاالله عنهما و و عنى و عن كل من يتكلم بما لا يعنى

el-Mevlā ‘Alā’e’d-dīm (‘Alı Žav’)

¹ 9a E

² 9b R1

³ Mersūm SE

⁴ “Yolun farklılığının nereden nereye kadar olduğunu gör.”

⁵ “Allah beni, o ikisini ve boş konuşan herkesi affetsin.”

“ ‘Alī Żav” demekle ma‘rūf ve iktibās-ı envār-ı ma‘arife mā’il ü meşgūf olup şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den olan ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi dārū’l-ifādesinde iştiğāle¹ müdāvim ve hıdmet-i i‘ādelerinden mülāzım olup evvelā yigirmi aqçe ile İstanbul’da Hācce Hātūn Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aqçe ile Dimetoqa’da mollası medresesine, ba‘dehu otuz ile Edrine’de Çuqacı Hācī Medresesi’ne, ba‘dehu kırık aqçe ile İstanbul’da Efđal-zāde Medresesi’ne ‘ale’t-tertīb müderris ve mihrāb-ı ifādede şadr-ı meclis olup altmış beş Rebī‘u’l-āhīr’inde ma‘zūl ve yirine Samsūnī-zāde mevşūl oldu. Toquz yüz² altmış altı Receb’inde zav-ı mişbāh-ı hayātı pūf-zede-i şarşar-ı fenā ve evrāq-ı cem‘iyyeti nümūdār-ı eydī-i Sebā oldu.

Mollā-yı mestūr dīde-düz-i mikħale-i suṭūr, şem‘-i nūr-efşān-ı ferħunde-ziyā ve zebāne-i zebānı mażmūn-ı beytle gūyā idi:

انا ابن جلا و طلاع الثنا يا
متى اضع العمامة تعرفونى³

نورالله مرقدہ وفی روضۃ الانوار ارقدہ⁴

el-Mevlā Husrev (Kirmāstī-zāde)

Devlet-i Bāyezīdiyye’de hākim-i dārū’s-salṭana olan Mevlānā Kirmāstī’nün aħfādından ve ‘ulemā-yı memleket-i ‘Oşmāniyye evlādındandır. Belde-i İznīk’den bedīd ve mażhar-ı āşār-ı dāniş ü dīd olup nihāl-i bāğ-ı zekāsı demīde ve mertebe-i redd ü kabūle resīde olduqda toquz yüz otuz üç senesinde Hācī Hasan-zāde müderrisi⁵ Taşköpri-zāde Efendi hıdmetlerinde iştiğāl ve ‘Alī Paşa Müderrisi Merħabā Efendi huzūrında muşāfaħa-ı şahā’if-i ‘ilm ü kemāl idüp Orħāniyye-i İznīk’de İşħaq Çelebi ile idāre-i raħīk-ı taħkīke müdāvim ve Sa’dī Efendi hıdmetlerinden mülāzım olmuş idi. İbtidā yigirmi beş aqçe ile Kirmāstī Medresesi’nde baş-ı seccāde-i ifāde ve şart-ı vāqıf üzere neşr-i cevāhir-i taħkīk u icāde eyleyüp ba‘dehu sālīk-i tarīka-i kazā ve mālīk-i ezimme-i hūkm ü imzā oldu. Selānik ve Filibe ve Yeñişehr emşāli bilād-ı mu‘azzamaya

¹ İstifādeye E

² Toquz yüz:- E

³ “Ben herkesin gözü önünde ve dağlarda dolaşan adamın oğluyum. Sarığımı çıkarttığı zaman beni tanırsınız.”

⁴ “Allah onun kabrini nurlandırın ve onu nurlar bahçesinde uyutsun.”

⁵ 10a R1

vālī ve Şofya ve Üsküb¹ kazâlarında tenfîz-i aḥkâmı mütevālī olup toḳuz yüz altmış ḥudūdında iki yüz elli aḳçe ile medīne-i Ğalaṭa'ya ḥâkim ve şehâb-ı 'adl ü efdâli ol ḥavâlīde müterâkim oldu. Fezâ'il-i bî-kerânı ma'rûz-ı südde-i Süleymânî olduḳda ḥaṭṭ-ı ḥümâyûnla manşıbını te'bîd ve iltifât-ı gûn-â-gûnla ḥükümetini te'yîd buyurmuşlar idi. Kemâl-i istiklâl ile güzârende-i eyyâm ü leyâl iken toḳuz yüz altmış yedi senesinde irtihâl eyledi.

Merḥûm-ı meşṫûr² fazîlet-i 'ilmiyye ile meşḫûr, nezâhet ü istikâmetde 'alem ve diyânet ü taḳvâda müsellemler-i 'âlem, pey-rev-i selef-i şâlihîn, 'ulemâ-yı 'âmilînden idi.

Şadru 'ş-şerī'a'ya ḥâşiye-i müfidesi ve fûnûn-ı şettâdan resâ'il-i 'adîdesi vardır. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh gâh u bî-gâh irsâl-i 'atiyye ve ḥayr du'âsını recâ idüp maḫhar-ı iltifât-ı 'aliyye iderlermiş.

el-Mevlâ Ḥasan (Ḥasan el-Kösec)

Ḳarasi vilâyetinden zâhir ve maẓmûn-ı ³النور فى السواد³ müzekkir olup "Kösec Ḥasan" demekle şöhre-bend ve فصاحته⁴ جمال الرجل⁴ feḫvâsından ḥişsemend idi. 'Ulemâ-yı 'aşr dârü'l-ifâdelere ḥidmet ve şeref-i intisâbları ile taḫşîl-i vecâhet ü nebâhat eyleyüp Şeyḫü'l-İslâm Ebu's-su'ûd Efendi âstânesine irtibâṭ ve murâbıṭîn-i erbâb-ı ictihâd ile ihtilâṭ itdükde toḳuz yüz kırk dört senesinde teşrîf-i şadâretten şeref-i mülâzemetle vâşıl-ı kâm ve ṫarîḳ-ı tadrîsde şümârende-i kâm olup ibtidâ yigirmi aḳçe ile Edrine'de Anbâr Ḳâzî⁵ Medresesi'ne vâşıl, ba'dehu beş aḳçe teraḳḳî ile ḳaşr-ı⁶ mesâfe ve ḳaṭ'-ı⁷ menzil itmekle me'mûline nâ'il oldu. Ba'dehu⁸ otuz aḳçe ile Edrine'de "Câmi'ardı" demekle ma'rûf Yıldırım Ḥânoglı Mûsâ Çelebi Medresesi'ne miḫrâb-nişîn, ba'dehu kırk aḳçe ile İstanbul'da Pîrî Paşa Medresesi ile pâ-nihâde-i pâye-i erba'în olmuş idi. Ol buḳ'a-i mübârekede ifâde-i erbâb-ı kemâl üzere iken toḳuz yüz altmış altı Şevvâl'inde intikâl eyledi. Câmi'-i Sulṫân Meḫmedî'de namâzın Ebu's-su'ûd Efendi kıilup Emîr Buḫârî Zâviyesi'nde defn olındı. Medrese-i maḫlûle Sinân Efendi-zâde 'Alî Efendi'ye virildi.

¹ 9b E

² Mesṫûr E

³ "Karanlıktaki ışık..."

⁴ "Dilinin düzgünlüğü erkeğin güzelliğidir."

⁵ 6b SE

⁶ ḳaṭ'-ı SE

⁷ ḳaşr-ı SE

⁸ - E

Mevlānā-yı merķūm ğavṭa-zen-i deryā-yı ‘ulūm, ḥilye-i faẓl ü kemālle muḥallā ve şafḥa-i sīnesi mişķale-i icthād ile mücellā, esrār-ı Naķş-bendiyye’ye vāķıf, merd-i ‘ābid ü ‘ārif idi.

el-Mevlā Şemse’d-dīn Aḥmed bin Bedre’d-dīn Maḥmūd (Şems Çelebi)

Şaķā’ik-ı Nu‘māniyye’de¹ mersūm-i şafahāt-ı bedriyyü’l-leme‘āt olan Küçük Bedre’d-dīn merḥūmuñ lem‘a-i şem‘a-ı vücūdı ve nūr-ı dīde-i zāt-ı mes‘ūdudur. Terbiyet-i vālid ile cāmī’-i fezā’il-i ṭarīf ü tālid olup te’sīr-i ismi ile mazḥar-ı şu‘ā’-ı feyż-i şāmil ve mutaşaddī-i ḳat’-ı menāzil olduķda Aķbıyık Sinān Efendi ḥidmetinde dem-sāz-ı erbāb-ı isti‘dād ve Yaḥyā Çelebi dārü’l-ifādesinde iḥyā-yı leyālī-i ferḥunde-sevād ile nā’il-i murād olup Şeyḥü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi’nüñ leşm-i enāmili deryā-nevālleri müyesser ve teşrīf-i mülāzemetleri ser-ber olmuş idi. El-ḥāletü hāzihi Anaṭolı Şadı Ca’fer Efendi cenāblarına risāle-i maķbūle ihdā idüp yigirmi beş aķçe ile Burūsa’da ‘İsā Beg Medresesi i’tā olunmuş idi. Ba’dehu şadrü’l-ifāde, ‘Abdu’l-kerīm-zāde ‘asar-ı ehālī-perverinde otuz aķçe ile İnegöl’de İşḥaķ Paşa Medresesi’ne müderris olup revnaķ-efrūz-ı maḥāfil ü mecālis iken ṭoķuz yüz altmış yedi ḥilālinde necm-i ḥayātı üfūl ve maġrib-i ‘ademe ḳufūl eyledi.

Merḥūm-ı merķūm maḥdūm-ı fezā’il-rūsūm², şābb-ı şālīḥ u fāzıl, nihāl-i nev-ber-i fezā’il idi.

Ḥāşiye-i Tecrīd’e ḥāşiye-i maķbūle ta’līķ idüp kütüb-i mütedāvileye kelimātın zabt u tensīķ itmişdür. Müsā‘ade-i zemān ve ecel-i ‘ācilden emān olsa envār-ı āşarı gün gibi meşḥūr ve levā’ih-i ḳudsiyyesi eşi‘‘atü’l-leme‘āt³ gibi fā’izü’n-nūr olmaķ muḳarrer idi.

el-Mevlā Dervīş Meḥemmed (Lāmi‘ī-zāde Lem‘ī Çelebi) {Lem‘ī}

Keşret-i te’līfāt ile Cāmī-i Rūm ve evrāķ-ı *Şaķā’ik*’da nām-ı nāmīsi mersūm olan Burūsavī Lāmi‘ī Çelebi merḥūmuñ pertev-i çerāġ-ı lāmi‘i ve evtār-ı eşi‘‘a-i ‘ilm ü ‘irfānuñ cāmī’idür. Vālid-i mācidinden aḥz-ı sermāye-i ‘ulūm ve kesb-i pīrāye-i manṭūķ u meḥmūm eyleyüp mu‘allim-i maķām-ı Süleymānī Ḥayre’d-dīn Efendi mülāzemeti ile

¹ 10b R1

² 10a E

³ leme‘ān R1

fâ'iz-i emânî olup ba'z-ı medârisde îfâ-yı haqq-ı müdârese ve dâd u sited-i ifâde ve istifâdeye mümârese iderek kırk aqçe ile İstanbul'da vâkı' Medrese-i Merdümiyye'den ma'zûl iken elli aqçe ile Selçuk Sultân Medresesi'yle nâm ü nişân bulmuş idi. Tokuz yüz altmış yedi senesinde müderris iken intikâl ve kat'-ı peyvend-i kıl ü kâl eyledi. Medrese-i mahlûle kırk aqçe ile Hasanbeg-zâde Efendi'ye virildi.

Merhûm-ı sâlifü'z-zikr harîr-bâf-ı dağâ'ik-ı fikr, "Lem'î" mağlaşa ile meşhûr ve meyân-ı menâkıb-ı şu'arâda meşhûrdur. Fenn-i 'arûz u kâfiyede bir risâle tertîb idüp Şeh-zâde Sultân Mehemmed bin Süleymân Hân cenâb-ı refî'ine¹ 'arz eyledükde mazhar-ı luğ u 'inâyet olup mülâzemet için şefâ'at buyurmuşlar idi. Eş'arı kelâm-ı mevzûn-ı sâde ve 'ilmi ma'ârifine gâlib idüğü karar-dâde olup mücerred ikrâz-ı rızâ-yı peder için kayd-ı mağlaşa mübtelâ olduğu muqarrer olmağın ebyâtından tahîr ve bîhûde bir Müslimân'ı teşhîr revâ görülmedi.

el-Mevlâ Yahyâ bin Nûre'd-dîn Hamza el-Emîn (Emîn Kösesi)

"Emîn Kösesi" demekle meşhûr ve mağâsin-i celîlesi zebân-zed-i cumhûrdur². Vâlid-i mâcidi Sultân Bâyezîd-i Velî 'aşrında ikrâcât-ı hâşşaya emîn, "Nûre'd-dîn Hamza" nâm bir merd-i mü'temen-i güzîn idi. Sekiz yüz toğsan iki senesinde dâhil-i meclis-i şühûd ve secde-güzâr-ı şükri ni'met-i vücûd olmuş idi. ³ عمره الله تعالى (892) târîh-i vilâdetidür. Taşîl-i fazl ü kemâle rağbet ve cânib-i tekmîl-i nefse şarf-ı 'inân-ı 'inâyet idüp efâzıl-ı 'aşrdan Kemâl Paşa-zâde Efendi hizmetlerinde iştiğâl ve Mü'eyyed-zâde 'Abdu'r-rağman Efendi âstânesine ittişâl idüp ol iki fâzıl-ı bî-mu'âdilden telemmüz ve şekeristân-ı ifâdelerinden telezzüz itdükden sonra Müftî 'Alî Efendi dârü'l-ifâdesine müdâvim ve hizmet-i i'âdelerinden mülâzım olup miyâne-bend-i muşâheret ile dâhil-i silk-i qarâbet olmuş idi. Ol esnâda Ayâs Paşa'ya mu'allim ve ol vezîr-i şâfi-zamîre muşâhib ü münâdim olmağın toğuz yüz yigirmi dört Şevvâl'inde ibtidâ yigirmi beş aqçe ile Burûsa'da Kâsım Paşa müderrisi oldu. Ba'dehu yigirmi altı Şa'bân'ında otuz aqçe ile İstanbul'da Eski İbrâhîm Paşa Medresesi'ne, toğuz yüz otuz hudûdında Rükne'd-dîn Çelebi yirine kırk aqçe ile Burûsa'da Yıldırım Hân Medresesi'ne, otuz dört senesinde *Hümâyûn-nâme* şâhibi 'Alî Çelebi yirine elli aqçe ile Edrine'de Çelebi Medresesi'ne, kırk bir hilâlinde Ebû Seyyidî yirine mişlî ile Çorlu'da

¹ Şerîfine R1

² 11a R1

³ "Yüce Allah onu uzun ömürlü kılsın."

Ahmed Paşa Medresesi'ne müderris olup kırk üç Muharrem'inde Pervîz Efendi yerine Edrine'de Dârü'l-ḥadîs pāyesine vāşıl, kırk dört Rebî'u'l-evvel'inde¹ Kara Şâlih maḥlûlinden Semāniye'ye nâ'il, kırk altı Rebî'u'l-âḥir'inde Manav 'Abdî yerine Murādiyye-i Burûsa'da meclis-efrûz-ı fezâ'il olup sene temāmında Ḥāfız-ı 'Acem yerine Ayaşofıyya Medresesi virildükde² كان يحيى مستحقا لياصوفيه³ (1046) cümlesini târîḥ düşürmüş idi. Elli yedi eṣnāsında İstanbul kazāsından müteḳā'id Karasili Ḥasan Çelebi maḥlûlinden Semāniye'ye i'āde olunup sene-i mezbûre dāḥilinde fevt olan Kemāl Çelebi yerine Bağdād-ı dârü's-selām kazāsıyla maḳẓi'l-merām oldu. Altmış temāmında seksan aḳçe vazîfe ile teḳā'üd ve daḡdaḡa-i manşıbdan tebā'üd iḥtiyār idüp zimām-ı ḥükümet-i Zevrā Fuẓayl Efendi'ye tefvîz ü i'tā olındı. Altmış dört târîḥinde Dârü'l-ḥadîs-i Süleymāniyye temām olduğda evvelā yüz aḳçe ile bunlara in'ām olındı. Altmış yedi Zi'l-ḳa'de'sinde i'āde şatmaḳ töhmeti ile 'azl olunup yiri İstanbul'dan ma'zûl Niksārî Efendi'ye tevcîḥ olındı. Ke'ābet-i ḥırmān ve şemātet-i iḥvān-ı ḥuvvān ile maḡmûm u mehmûm ve istilā-yı keder ü aḡzānla marîz u maḡmûm olup altmış sekiz Muharrem'inde pehlû-zen-i pister-i helāk ve rû-nihāde-i ḥāk-i muḳaddes-i pāk oldu.

Mollā-yı mütercem reşk-āver-i Yaḡyā bin Eksem, pāk-nijād, melek-nihād, menḳûl u ma'ḳûlde müselle-i 'ālem, kesret-i iḥāḫada baḡr-ı 'aylem gibi 'alem, 'ilm-i tefsîr ü ḥadîsde māḥir, tevārîḥ ü muḡāzarātda müstaḡzır u ḫāzır, ders ü ifādede⁴ mücidd ü mecîd, mu'allim-i nāfi' ü müderris-i müfîd idi.

Şafḡa-i 'izārı rûy-ı 'azrā gibi erḳām-ı müşḡ-fām-ı ḫaḫ u ḫālden ḫālî ve ḫilye-i zarāfet-i kûsecî ile müteḫallî, destār ü libāsda ḡayre iltibāsden ḫalāş, iḥtiyār-ı ḫavr-ı tâze ve ḫarz-ı ḫāşş ile mümtāz-ı ḫavāşş olmuş idi. Tāzeler şoḡbetine bî-iḥtiyār mā'il ve ḫayāl-i cemāl-i ḫübān muşḡaf-ı müdevver gibi gerden-i cānında ḫamā'il olup rûy-ı niyāzı aḫlas-ı pāy-endāz gibi zîr-i pā-yı ḫübān-ı zîbā-şemā'il itmek şî'ārı ve şafḡa-i cemāl-i bā-kemāl-i meh-rüyān āyine-i dil-i bî-iḥtiyārı idi. Gāḫî vādî-i nazma iltifāt itdüklerin ba'z-ı mütercimîn işbāt eylemişdür.

el-Mevlā Meḡammed bin Maḡmûd (Ḥ'āce Ḳayını)

Nihāl-i vücûdî vilāyet-i Aydın ḫākinden bedîdār ve mu'allim-i sulḫānî muşāhereti ile "Ḥ'āce Ḳayını" demekle ḫarîn-i iştihār olmuş idi. Pederi zümre-i

¹ 10b E

² 7a SE

³ "Yahya Ayasofya'yı hak etmişti."

⁴ 11b R1

kużātndan bir merd-i sūtūde-şifāt idi. ‘Ulemā-yı ‘aşr hıdmetlerinde iştiğāl ve iş‘āl-i meş‘ale-i meşğale vü tenvīr-i mişkāt-i kıl ü kıāl eyleyüp Küçük Bedre’ d-dīn Efendi’den istifāza-i envār-ı fezā’il itmekle hilāl-i isti’dādı bedr-i kāmīl ve menzil-i mülāzemet vāşıl olmış idi. İbtidā yigirmi aqçe ile Burūsa’da Çendik Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aqçe¹ ile Silivri Medresesi’ne, ba‘dehu otuz aqçe² ile Efḍal-zāde’ye müderris olup ba‘dehu teraqqī ile vāşıl-ı erba‘īn ve muntazır-ı ‘aqd-ı hāmīs olmış idi. Toquz yüz kırk dört senesinde Vāsi’ ‘Alīsi yirine Edrine’de Halebiyye hāricine ‘āric, kırk altı hilālinde Taşköprü-zāde yirine Üçşerefeli pāyesiyle müteşā‘id-i ma‘āric olup ol eşnāda Emīn Kösesi yirine Şahn-ı Semāniye’ye terfī’ olınmış idi. Elli dört tārīhinde Niksārī Muştafā Efendi yirine Halebü’ş-şehbā’da mesned-ārā-yı każā oldu. Elli altıda ‘azl olup Rūşenī-zāde cā-nişīn oldu. Elli yedide ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bākī Efendi yirine Mekke-i Mükerrime każāsıyla ikrām olındı. Elli toquzda toqsan aqçe ile müteka‘id olup yirine Emīr Ḥasan Efendi müteşā‘id³ oldu. Altmış beş senesinde Ḥasan Beg yirine Mekke-i Müşerrefe ile mükerreren teşrīf olındı. Altmış yedi Cemādiye’l-ülā’sında ref’ olup yirlerine Martolos Efendi terfī’ olındı. Üskūdār ma‘berine geldükde baḥr-ı fenādan ‘ubur ve sāhil-i bekaḍa ḥaṭṭ-ı riḥāl-i iḳāmet ü ḥuzūr eyledi. وكان ذلك فى اليوم الثالث من ايام النحر لسنة ثمان و ستين وتسعمائة⁴

Müteveffā-yı merhūm kenāre-nişīn-i deryā-yı ‘ulūm, beşüş u ḥalūḳ, selīmü’n-nefs ü şadūḳ, ḥüsnü’l-mu‘āşere, ḥulvu’l-muḥāvere, ḥalīm ü selīm, müşfik ü kerīm, pāk-nihād ü melek-nijād idi.

el-Mevlā Cemāle’ d-dīn el-Cemālī (Cemālī-zāde)

Şeyḥü’l-İslām ‘Alī Cemālī hıdmetlerinün maḥdūm-ı kihteridür. Vālid-i mācidinden aḥz-ı fūnūn⁵ ve tekmīl-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn idüp Ḥāce Ḥayre’ d-dīn Efendi’den mülāzım ve tārīḳ-ı ‘ilmde i‘māl-i himmet-i şadıḳaya cāzim olup kırk aqçe ile Burūsa’da Ḥanceriyye Medresesi’ne müderris ve maḥfil-i ifāde vü ifāzada⁶ şadr-ı meclis olup ba‘dehu sālik-i tārīḳ-ı każā olmış idi. Qutr-ı Anadolı’nuñ ekşer-i bilād-ı celīlesine vālī olduğdan soñra diyār-ı Mışriyye’ye sāye-efgen-i ma‘ālī olup şarḳiyye ve

¹ - E, SE

² - E, SE

³ 11a E

⁴ “Bu (hadise), 968 senesi kurban bayramının üçüncü günü oldu.”

⁵ ‘ulūm u fūnūn SE

⁶ 12a R1

ğarbiyye kazaları ile nâ'il-i ümniyye ve Manşüre ve Reşid aqtarında şecere-i ikbali maşdüka-1 لا شرقية و لا غربية¹ olmuş idi. Bi'l-âhare iklim-i Mısr'da temekkün ve Kâhire-i ma'azziyyede temeddün eyleyüp kemâl-i şevket-i bâhire ve kuvvet-i kâhire ile nuqûd-ı enfâs-ı ma'düdeyi itmâm ve toköz yüz altmış sekiz senesinde 'azm-i dârü's-selâm eyledi.

Merhûm-ı merķûm maħdûm-ı fezâ'il-rüsûm, ehl-i 'ilm ü edîb, kerîmü'l-aħlâķ² u ĥaşîb ü nesîb idi. افاض الله على صفحات حاله انوار جماله³

el-Mevlâ Muştafâ bin Şemse'd-dîn (Aħterî) {Aħterî}

Belde-i Kâraħişâr-ı Şâhib'den peydâ ve zâviye-i ħal'a-i mezbüreden mânend-i nûr-ı süveydâ hüveydâ olup النور فى سواد⁴ mażmûnını izħâr ve "Aħterî" maħlaşını meş'ale-i envâr-ı iştihâr eylemiş idi. Ol diyâr 'ulemâsından muĥaddimât-ı 'ulûmı i'dâd ve noĥta-i vücûdın vâşıl-ı evc-i burc-ı isti'dâd eyleyüp belde-i Kûtâhiyye'de ilkâ-yı rahl-i ikâmet ve ba'z-ı bıķâ'-ı 'ilmiyyede ihtiyâr-ı ĥidmet-i dirâset eyledi. Ber-vech-i tekâ'üd on beş aķçe vazîfe ile ħanâ'at idüp meşġale-i 'ilm ü 'ibâdât ile güzârende-i eyyâm-ı⁵ evķât iken toköz yüz altmış sekiz senesinde Kûtâhiyye'de vefât eyledi.

Mevlânâ-yı mersûm ĥişşedâr-ı ekser-i 'ulûm, ma'ârif-i cüz'iyye ile ârâste ve zühd ü şalâħ ile pîrâste idi. Be-taħşîş 'ilm-i luġate etemm intisâbı, fenn-i 'Arabiyye'den vâye-i nişâbı var idi⁶. Meşhûr olan Türkî luġatı tertîb idüp ġâħ taṭvîl ü ġâħ tehzîb itmekle "Ekber" ve "Evşaf" ve "Aşġar" nâmı ile üç nüşha itmişdür. 'Ulemâ-yı sâde meyânında ħadri Kâmûs ve Cevherî'den ziyâdedür. Bundan mâ'adâ mesâ'il-i fiĥhiyyeden bir müretteb mecmû'ası vardır. "Câmi'u'l-mesâ'il" tesmiye itmişdür.

Mervîdür ki mevlânâ-yı mezbûr nişâb-ı cemâlden bî-naşîb, kâlâ-yı vecâheti dâġ-ı veķâħat ile ma'tb, ħaşîrû'l-ķâme vü rassû'l-hey'e, eḫtasu'l-enf ü küsecü'l-liħye olmaġın Firâķî-i Vâ'iz mecmû'a-i evşâfına bu ġüne muĥarrız olmuş idi:

Aħterînüñ beş iken medresesi on oldu

Ṭâli'i sa'd oluban aħteri meymûn oldu.

¹ Kur'ân-ı Kerîm, Nûr Sûresi, 24/ 35, "... ne yalnızca doğuda ne de yalnızca batıda ..."

² Eṫrâķ SE

³ "Allah onun güzelliġinin nurlarını hâlinin sayfalarına akıtsın."

⁴ "Karanlıktaki ışık..."

⁵ - E, SE

⁶ 7b SE

¹ عفى الله عنهما

el-Mevlā Muştafā (Vaḥyī-zāde)

İznīkī Vaḥyī'nün ferzendi ve zemānesinün dānişmend-i bī-mānendi idi. Dārü'l-mülk-i Koşantıniyye'ye kudüm² ve 'ulemā-yı 'aşr ḥidmetinde mürā'āt-ı rūsüm eyleyüp şadr-ı 'ālī-ḳadr Ḳadrī Efendi'ye ittisāl ve tezkirecilik ḥidmetini şaḥīfe-i ḥāline vaşşāle-i cāh ü celāl itdükden şonra mülāzım ve tarīḳ-ı tadrise 'āzim oldu. İbtidā yigirmi aḳçe ile Burūsa'da meşrūtası Ḳadrī Efendi Medresesi'ne, yigirmi beş aḳçe ile 'İsā Beg Medresesi'ne, otuz aḳçe³ ile Ḳabluca Medresesi'ne müderris olup teraḳḳī ile vāşıl-ı rütbe-i erba'ın ve ba'de'l-'azl tālib-i ḥamsın iken toḳuz yüz altmış⁴ beş Rebī'u'l-āḥir'inde Zırva Tāce'd-dīn yirine elli aḳçe ile Burūsa'da "Manastır" dimekle ma'rūf Sulṫān Orḥān müderrisi olmuş idi. Ol medrese-i celīlede ifā-yı ḥaḳḳ-ı ifāde ve üç sene temām itmām-ı mehāmm-ı taḥḳīḳ ü icāde idüp altmış sekiz Rebī'u'l-evvel'inde ders ü devri encām⁵ ve nāme-i āmāli resīd-i temme'l-keḷām-ı ḥitām buldı. Medresesi Pīrī Re'īs'e naşīb ve bir kaç gün gerden-i cāhına pāye-i zīnet ü zīb oldu.

Merḥūm-ı mezbūr 'ilm ü şalāḥla meşhūr ve ḥayr ile mezkūrdur.

el-Mevlā Aḥmed (Pārepāre-zāde)

Eczā-yı vücūdı maḥrūse-i Burūsa'da iltiyām ve cevāhir-i 'anāşırı evā'il-i 'aḳd-ı 'āşirde ḥüsn-i nizām bulup "Pārepāre-zāde" dimekle ma'rūf ve ḥurde-kārī-i ma'ārif-i cezīle⁶ ile meşḡul u me'lūf olmuş idi. Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den Şāh Meḥemmed el-Fenārī ḥidmetlerinde şem'-i meclis gibi ḳā'im ve istifāza-i pertev-i 'ināyetlerinden mülāzım olup sālīk-i tarīḳa-i ḳazā ve nā'il-i mertebe-i ḥüküm ü imzā oldu. Bilād-ı⁷ Rūm-ı maḥrūsetü'l-eṫrāfda iḥrāz-ı ḳaşabātü's-sabaḳ-ı 'adl ü inşāf iderek yüz elli aḳçe ile medīne-i Tırḥala'da ḳāzī iken dā'in-i ecel müteḳāzī olup toḳuz yüz

¹ "Allah ikisini affetsin." (Bu dua cümlesi SE nüshasında yer almamaktadır.)

² 11b E

³ - E, SE

⁴ 12b R1

⁵ Temām SE

⁶ Cüz'iyye SE

⁷ Ḳaşabāt-ı SE

altmış sekiz senesinde şu'un-ı hâli münhaşır-ı mâzî oldu. Medîne-i mezbûrede 'Ömer Beg Câmî'î sâhasında mütevârî-i hâk-i fenâ ve meyl-i mezârı nişāngâh-ı tîr-i du'âdur.

Merhûm-ı mezbûr kemâl-i istiķâmet ü nezâhet ile meşhûr, şahâbî-nihâd, şerîhî-nijâd, hâkim-i hâsim ü seyf-i muṭlaḳ, selef-i şâlihîne mülhâḳ idi. Naḳl olunan üzere ta'am u libâsı levn-i vâhid u yektâ, hem-reng-i ehl-i fenâ ve hem-hâl-i âl-i 'abâ, emr-i ma'âşda faḳr ile mu'aşır, meşâlih-i beytine bi'z-zât mübâşır, ḥücec ü sicillât rüsûmında şey'-i yesîr ile kâni' ve miḳdâr-ı mu'ayyeneden ziyâdeyi ḳabûl mümteni' olup rûz-merre maḥşûl ki menşûrında ta'yîn olunan mertebeye bâliḡ ola, min-ba'd vâḳi' olan temessükâtı li-vechi'llâh taḥrîr idermiş. Mede'l-'ömr rûḡ gibi mücerred-i pâk ve daḡdaḡa-i 'alâ'ikdan bî-bâk olup intizâm-ı ma'âş-ı müte'alliḳât için ihtiyâr-ı mekrûhât itmemiş,

آنکه شیرانرا کند روبه مزاج
احتیاجست احتیاجست احتیاج

i'tizârına muḥtâc olmamış idi.

غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزادست

İttifâḳ-ı ârâ bunuñ üzerinedür ki vilâyet-i Rûm'a bunuñ gibi hâkim-i 'âlem-ârâ ve ḳâzî-i nezâhet-pîrâ gelmemiş ola. Mesmû'dur ki Tırhala'ya geldükde a'yân-ı şehir mu'tâd üzere istikbâle çıkup ihvân-ı zemâne gibi ḥarîş-i câh, maḥmil-keş-i bâr u bengâh ve ḳaṭâr-bend-i ḥayme vü ḥargâh olmaḳ zu'mı ile ṭalâ'i'-i gerdüne vü cenâ'ib ve muḳaddemât-ı merâkib u rekâ'ib ḳudûmına muntazır iken şâhibü't-tercüme sıyâb-ı bizle ile mekârî-i bâr-gîrine süvâr, âḫâd-ı nâş gibi yektâ ve sebük-bâr önlerinden güzâr itdükde cebîn-i hâlinden âşâr-ı ḡurbet ve sîmâsında ḡubâr-ı müsâferet zâhir olmaḡın efendi ḫazretlerinüñ maḳdeminden su'âl iderler. Anlar daḡı "Ḳarîbdür." diyü cevâb-ı³ ebleh-firîb virüp ṭoḡrı câmî'-i⁴ şerîf ḫaremine nâzil ve umûr-ı ḳazâya müştâḡil olduḡda müstaḳbilîn-i sâde-dil âḡâh ve dest-bûs-ı tehniyet birle 'özr-ḡâh olurlar. Bâ-in-cümle

¹ "Aslanları tilki mizaçlı yapan (şey) ihtiyaçtır, ihtiyaçtır, ihtiyaç..."

² "Onun ülküsünün hizmetçisiyim ki (o), mavi göğün altında hangi yöntem ile ilgilenmeyi kabul ederse, bunda özgürdür."

³ 13a R1

⁴ 12a E

mehābet-i zühd ü takvā ve şalābet-i şeref-i nefis ü istiğnā bereketi¹ ile aḥkām-ı şer‘iyyede şamsām-ı Sām ve ḥüsām-ı ḥün-āşām gibi bir mertebe nāfizü’l-keḷām imiş ki ‘afārīt-i zāleme Süleymān gibi emrine rām ve mürāsele vü nişānı menşūr-ı sulṭānī ve tuğra-i ḥākānī-mişāl muḥaşşilü’l-merām olurmuş.

Bu ḥaḳīr bin otuz beş senesinde Tırḫala’ya ḳāzī olmuş idüm. Senā-yı cemīli kemā fi’l-evvel ve ‘an‘ane-i revānı müselsel buldum. Merḫūm ‘Āşık Çelebi *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’sında bunları yazup rā’iz-i ṭab‘-ı ehl-i kemāl ve fā’iz-i çeşme-i ma‘ārif-i aşḫāb-ı ḥāl olan ‘ışḳ-ı ḥübān-ile ser-kārī olduğın iş‘ār itdükden sonra hem-şehrīsi Lāmi‘ī Çelebi ile manzūm mükātebelerin irād eylemiş ve toḳuz yüz otuz iki tārīḫinde Silivri ḳāzīsi iken *Şeh-nāme* baḫrinde² *Tevārīḫ-i Āl-i ‘Osmān* nazmını isnād eylemiş. Lākin irād eylediği ebyāt ‘özr-āver-i cünḫa-ı işbāt olmamağın taḫrīri revā görülmeyüp maḫalline işāretle iktifā olındı.

el-Mevlā Muştafā bin Süleymān (Vefāyī-zāde Muğlavīdür)

Vilāyet-i Menteşe bilādından “Muğla” nām ḳaşabadan ser-ḫadd-i vücūda vāşıl ve sekiz yüz seksan dōrt senesinde meclis-i şühūdda mütemeşsil olup ‘ulemā-yı devlet-i Murād Ḥānī’den Ḥızr Şāh Efendi’ye ḥıṣ-āvend ve beyt-i ‘ilm ü şalāḫdan neş‘et itmekle fezā’il-i mevrūşe vü müktesebeden ḫişsemend idi. Evā’il-i ḫālinden naḳd-i vaḳt-i ‘ömr-i ‘azīzin ṭaleb-i ma‘ālīye īşār ve zerī‘a-ı suṭūr-ı süllem-nihād ile zirve-i ma‘ālīye güzār idüp dīv-i nefis-i baṭālet-pīşeden aḫz-ı sār itdükden sonra Süpürge Şücā Efendi ḫidmetlerinde cārūbvār miyān-beste ve Ḳara Seyyidī Efendi’nün dāmen-i ‘ināyetine eydī-i ictihād ile peyveste olup A‘rec Aḫmed Çelebi’nün pīşgāh-ı ifādesinde pā-ber-cā-yı ḫidmet ve Ḳāzī‘asker Seyyidī Çelebi’den nā’il-i şeref-i mülāzemet olmuş idi. Ba‘dehu ṭarīḫdan ferāğ ve ibrīz-i maḫabbet-i İläḫiyi ḳālīb-ı ḳalbe ifrāğ eyleyüp Emīr Buḫārī ḫazretlerinden inābet ve istifāza-i bereket-i şoḫbet itmiş idi. Gāḫī naḳl-i *Meşnevī-i Şerīf* idüp Emīr Buḫārī ḫazretleri meclis-i va‘zını teşrīf idermiş. Ba‘dehu mülk-i Ḥicāz’a ‘azīmet ve on sene miḳdārı Mekke-i Mükerrreme’de iḳāmet idüp *Tefsīr-i Ḳāzī* ve *Şaḫīḫ-i Buḫārī*’yi mükerreren naḳl ü itmām ve ‘ulemā-yı Mekke meyānında iḫrāz-ı rütbe-i ta‘ayyün-i tām itmekle fażiletde hem-zebān ve şenāsiyla raṭbu’l-lisān olmuşlar idi. Ol buḳ‘a-i celīlede Şeyḫ ebī Derdā ile şoḫbet ve ṭaleb-i irşād-ı rāh-ı ḫaḳīḳat eyledükde ‘adem-i iḳtidārın izḫār ve imtinā‘-ı müsā‘adeden i‘tizār eyleyüp ḳufl-

¹ Sebebi SE

² 8a SE

i gençine-i murād ve iklid-i dahme-i¹ irşād, ‘aziz-i mülk-i Horasan olan mazhar-ı füyūzāt-ı kayyūmī el-Hācc Muhammed el-Mahdūmī hizmetlerinin dest-i ‘ināyet-peyvestlerinde olduğın iş‘ār eyledükde hasbü’l-işāre ‘azim-i Horasan olmuşlar idi. Fi’l-ḥaḳīka şeyḫ-i kerīm hizmetine vāşıl ve murād-ı fu‘āda nā’il olup müddet-i ḫayāt-ı ‘azizde Horasan’da iḳāmet, ba‘dehu dārü’l-mülk-i Semerḳand’e rihlet eyleyüp Medrese-i Uluḡ Beg’de müderris ü müfti ve müşkil-güşā-yı müstefid ü müstefi olup Zāviye-i Hāce ‘Ubeydu’llāh Semerḳandī’de seccāde-nişin-i meşḫat oldılar. Erbāb-ı zāhir ü bāḫına nef‘i ‘āmm, ḳuḫbu’l-evtād u şeyḫü’l-İslām iken ḫoḫuz yüz altmış sekiz² senesinde ravza-i rızvāna ḫıram ve ‘azm-i ḫazā’ir-i dārü’s-selām eyledi.

Merḫūm-ı merḫūm ḡavvāş-ı ḡımār-ı ‘ulūm, gerden-i ḫāli cevāhir-i fezā’il-i nāsūtiyye ile zībende vü ḫālī ve şaḫīfe-i bāli le’ālī-i neyyire-i lāhūtiyye ile mütelālī, ‘ālim ü ‘āmil, kāmīl³ ü mükemmil idi. Fünūn-ı ‘aḳliyye vü naḳliyyede nice müdevven kitābı, be-taḫşış ‘ulūm-ı riyāziyyeye etemm intisābı var idi. ḫaḳḳā ki Semerḳandī gibi dārü’l-mülk-i ‘ilm ü ma‘ārifde riyāseti kemāl-i faziletine şāhid-i ‘ādil ve cümletü’l-mülk-i fezā’il olduğına ecell-i delā’ildür.

Mervīdür ki dā’imā diyār-ı Rūm’ı yād idüp teḫannün ü iştiyāḳ ve fevt-i şoḫbet-i eḳārib ü aḫbāb için ‘arz-ı sūziş-i firāḳ iderlermiş. ‘Aşr-ı Süleymāniyye’de bir def‘a şāḫib-i Semerḳand tarafından nāme ile resūl ve bārgāh-ı sultāniyye⁴ ruḫşat-yāfte-i müsūl olduğda hemşire-zādelere ‘ināyet recāsına şefā‘at eyleyüp ḳabūle mevşūl olmuş idi. Ol gevher-i dü-gānenün mihteri ‘Alī Çelebi ve kihteri Aḫmed Çelebi’dür ki⁵ “Vefāyī-zādeler” dimekle meşḫūr ve pederleri Meḫammed bin eş-Şeyḫ Maḫmūd el-Muḡlavī *Şaḳā’ik* da meşḫūrdur.

Naḳl olunur ki ol tārīḫde ‘Alī Çelebi yeñi mülāzım⁶ bulunup otuz aḳçe ile Murād Paşa Medresesi virildi ve Aḫmed Çelebi dānişmend bulunup mülāzım ḳayd olındı. ‘Alī Çelebi ḫoḫuz yüz seksan bir tārīḫinde ḫırḳ aḳçe ile Filibe’de Şihābü’d-dīn Paşa Medresesi’nden ma‘zūl iken İstanbul’da fevt olup ceddinün şeyḫi İbni Vefā Türbesi civārında defn olındı. Aḫmed Çelebi ḫoḫsan iki tārīḫinde Medīne-i Münevvere’de fevt

¹ 13b R1

² 12b E

³ “‘āmil” ile “kāmīl” kelimeleri R1’de yer deḡiştirmiştir.

⁴ Süleymāniyye SE

⁵ - R1, E

⁶ R1’de “mülāzım bulunup” ifadesinin arasında “ḳayd olındı” ibaresi vardır.

oldı. Cümlesi ‘ilm ü dānişle mu‘allem, ħilye-i¹ fazl ü kemâlde müselle-i ‘âlem idi.
روح الله تعالى روحهم²

el-Mevlâ Muşlihi’ d-dîn Muştafâ en-Niksârî (Niksârî Efendi³)

Çaşaba-i Niksâr’dan qarîn-i zuhûr ve belde-i mezbûreye nisbetle meşhûr olmuş idi. Ol diyâr ‘ulemâsından kesb-i sermâye-i istiĥkâk ve talebe-i ‘ilme iltihâk idüp ‘azm-i tarîk-ı sa‘âdet-refîk ve devr-i mecâlis-i ders ü taĥkîk itdükde Muĥyi’ d-dîn el-Fenârî dârü’l-ifâdesine müdâvim, ba‘dehu H‘âce-zâde Meĥmed Paşa ĥidmetinde kâ‘im olup toĥuz yüz yigirmi târiĥinde mevlânâ-yı mezbûr Üçşerefeli’de müderris iken Tâcî-zâde⁴ Ca‘fer Çelebi yirine nişâncı olduĥda i‘âdesinden mülâzım olmuş idi. Evvelâ yigirmi aĥçe ile Gelibolı’da Şarıca Paşa Medresesi’ne, yigirmi beş aĥçe ile Vardar Yenicesi’nde Evrenos Beg Medresesi’ne, otuzla Edrine’de Taşlık Medresesi’ne müderris olup ba‘de’l-‘azl ĥacc-ı Beytü’l-ĥarâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü’l-enâm⁵ eyleyüp ba‘de’l-ĥufûl kırık aĥçe ile Pîri Paşa Medresesi’ne vuşûl buldı. Toĥuz yüz kırık beş senesinde Kara Çelebi yirine Çorlu Medresesi’ne vâşıl olup sene-i mezbûre ĥilâlinde Manav ‘Abdî yirine Maĥnisa fetvâsına nâ’il oldı. Kırık yedi ĥilâlinde każâ-yı Bağdâd mevleviyyet olup ibtidâ bunlara ‘inâyet olındı ve Medrese-i Mercâniyye ve ĥidmet-i iftâ muĥâbelesinde senede biñ beş yüz filori⁶ zamîme revâtib kılındı. Elli üç târiĥi evâĥirinde⁷ seksan aĥçe ile Burûsa’da Murâdiyye’ye naĥl olunup Murâdiyye Müderrisi Rûşenî-zâde hâkim-i dârü’s-selâm oldı. Elli dört evâ’ilinde ‘Abdu’r-raĥman Efendi yirine Ĥaleb każâşıyla nâ’il-i maĥlab oldılar. İki ay mürûrından soñra selef-i sâlifî yirine maĥrûse-i Burûsa’ya naĥl olındı. Elli altı Muĥarrem’inde ma‘zûl ve seksan aĥçe vazîfe⁸ ile kûşe-nişîn-i ĥumûl olup yirine Kara Çelebi Efendi mevşûl oldı. Elli sekiz Muĥarrem’inde Emîr Ĥasan Çelebi yirine⁹ Ayaşofıyya Medresesi ‘inâyet oldı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde def‘aten şadr-ı Rûm olan ‘Abdu’r-raĥman Efendi merĥûm yirine Edrine każâşıyla vâlâ-maĥâm, altmış bir Zi’l-ĥicce’sinde Taşköpri-zâde yirine każâ-yı dârü’s-saltâna ile maĥzi’l-merâm oldı. Altmış üç

¹ ĥalbe-i E

² “Yüce Allah onun ruhunu ferah kılsın.”

³ R1, E

⁴ 14a R1

⁵ “Selâmın en faziletlisi onun üzerine olsun.”

⁶ 8b SE

⁷ târiĥi evâĥirinde:târiĥinde SE

⁸ - SE

⁹ 13a E

Şafer'inde ref' olunup yirine Hāmid Efendi terfī' olındı. Yevmī yüz aqçe vazīfe-i tekā'ūd ile taleb-i manşib u cāhdan tebā'ud üzere iken altmış yedi evāhirinde Emīn Kösesi yirine Dārü'l-ḥadīs-i Süleymāniyye yüz otuz aqçe ile bunlara tevcīh olındı. Altmış tokuz Rebī'u'l-āḥir'inüñ on tokuzuncı günü şalāt-ı şubḥ için āb-dest alurken dest-şū-yı ālāyiş-i dünyā-yı fānī ve rū-nihāde-i dergāh-ı re'fet-penāh-ı Sübhānī olup füc'eten irtihāl ve raḥmet-i Ḥaqq'a isti'cāl eyledi. Edrinekapusu ḥāricinde Emīr Buḥārī Tekyesi kırbında medfūndur. Medrese-i maḥlūle Muḥaşşī Sinān Efendi ḥidmetlerine iḥsān olındı.

Mevlānā-yı ma'hūd fuḥūl-i 'ulemā-yı Rūm'dan ma'dūd, 'ilmi muḥārin-i 'amel, aḥkāmı mübāyin-i ḥabṭ u ḥalel, şalāḥ u taqvā ile ma'rūf, emānet ü diyānet ile mevşūf, tekellūf ü taşāllūfden 'ārī, tekebbür ü tecebbürden beri, mütekaşşifü'l-libās, me'münü'l-gā'ile ve'l-be's, sinīn-i 'ömri tis'ine qarīb, vaḳūr u edīb, mollā-yı mehīb idi. Altı seneden ziyāde burc-ı evliyā olan dārü's-selām-ı Zevrā'da kevkeb-i iḳbālī ferr u ziyāda olup zevāyā-yı Bağdād-ı İrem-nihādi şa'sa'a-i re'fet ü dād ile mülk-i müşa'sa' gibi rüşenā ve fermān-revāyī-i aḥkām-ı rüşd¹ ü sedād ile mişāl-i şaṭṭ-ı Bağdād ol ḳalemrevi irvā eyleyüp servet-i vāfire ve şevket-i zāhire ile yeden bi-yed, min-beledin ilā-beled, ḥākim-i nāfizü'l-aḥkām ve mü'eyyed-i 'azudu'l-İslām olmuş idi. Mazanne-i māl-i vāfir ve tecemmül-i mütekāşir iken me'mül olan mertebenüñ 'aşer-i 'āşiri zāhir oldı. Bu ḥaḳīr *Şadru's-şerī'a* nuñ *Kitāb-ı Ḥayz*'na ta'līḳ itdügi risālesini gördüm. Taḥḳīḳ-ı enīḳ ve nazār-ı daḳīḳ şāḥibi olduğına nümüne idi².

el-Mevlā Şāh Meḥammed bin Sinān el-Yegānī (Yegān-zāde Şāh Meḥammed Efendi³)

Şām ḳazāsından müteḳā'id iken tokuz yüz kırk beş senesinde 'āzim-i cinān ve ḥilāl-i terācim-i aşlda çemenzār-ı evşāfi cilvegāh-ı ḳalem-i muṭlaḳu'l-'inān olan Yegān-zāde Sinān Efendi'nüñ maḥdūm-ı kerīmü's-şānıdır. Muḳaddemāt-ı cevāhir-i 'ilm ü 'irfānı yegān yegān taḥşīl ve mebānī-i taḥḳīḳ ü iḳānı ḥacr-i vālid-i mācidinde tekmil eyleyüp 'ulemā-yı 'aşrdan Aşcı-zāde Ḥasan Çelebi ḥuzūrında müzākereye iştiḡāl ve Ḳara Dāvud Efendi ḥidmetlerine ittişāl idüp ba'dehu ḥudāygān-ı şudūr ve yegāne-i āfāḳ Ebu's-su'ūd Efendi dārü'l-ifādesinde kesb-i istiḥḳāk eyleyüp mu'allim-i sulṭān-ı Cem-āyīn Ḥayre'd-dīn Efendi mülāzemeti ile kām-bīn olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aqçe ile

¹ 14b R1

² Bu ḥaḳīr//nümüne idi, der-kenar E

³ Şāh//Efendi:- R1, E

Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi'ne, otuzla Yeñişehir'de Süleymān Paşa Medresesi'ne, kırk ile İstanbul'da İbrāhīm Paşa Medresesi'ne müderris olup üftān u hīzān uzunca ova menziline güzerān itmiş idi. Toğuz yüz altmış iki tārīhinde Bağdādī-zāde Ḥasan Çelebi yirine İznīk'de Orḥāniyye Medresesi'yle vāşıl-ı rütbe-i ḥamsīn ve nā'il-i ni'met-i helvā-yı peşin oldı. Toğuz yüz¹ altmış toğuz şāferinde enfās-ı ma'dūdesi temām ve telḥ-kām-ı zehr-āb-ı ḥimām olup medresesiyle 'Acem Yaḥyā vāşıl-ı kām oldı.

Merḥūm-ı merḥūm āšnā-yı deryā-yı 'ulūm, farṭ-ı zekā vü naḫā-yı qarīḥa ile ma'rūf, diḫkat-i enzār u selāmet-i efkār² ile mevşūf, müdeḫḫik-ı dānişmend, her fenden behremend, sinni elliye qarīb, maḥdūm-ı edīb u erīb idi³. Ba'zı emrāz-ı müzmine istīlāsı ile kemā yenbaḡī iştigāle emān ve kuvvetde olan fezā'ili fi'le getürmege zemān bulmamış idi.

el-Mevlā Muştafā (Sürūrī Çelebi) {Sürūrī}

“Sürūrī” maḥlaşı ile meşhūr ve sürūr-ı 'āşık-ı mehcūr gibi nādire-i sinīn ü şühürdur. Medīne-i Gelibolı'da “Ḥāce Şa'bān” nām bir tācir-i şāhib-i ihtişāmuñ sermāye-i 'ömr-i nāzenīni ve sürūr-ı sīne vü nūr-ı çeşm-i cihān-bīni idi. Re'sū'l-māl-i kuvve-i qarīḥasın taḫşil-i vāye-i 'ilm ü 'irfāna şarf ve naḫd-i vaḫt-i girān-māyesin ḥarc-ı ta'āfī-i ism ü fi'l ü ḥarf idüp pederi iştigāline mu'tn ve ḥāce-i bendergāh-ı kemāl olması bābında fedā-sāz-ı ulūf u mi'tn olmuş idi. Rivāyet olınan üzere metn-i *Kāfiye*'yi ḥıfz u iz'ān ve mebāḥişini temāmen taḫḫik u itḫān eyledükde kemāl-i şafāsından mu'allimine ve kendüye i'tā-yı ulūf ve her çend teraḫḫī müşāhede eylese⁴ teşrīf-i 'atāyāya me'lūf eylemiş idi. *Şaḫā'ik-ı Nu'māniyye*'de 'anber-pāre-i micmer-i āşār olan üzere Ḥāce-zāde merḥūmuñ pederi ihtiyār itdüğü denā'eti gāh u bī-gāh tekrār idüp “Şāḫīfe-i 'ālemde ibḫā-yı şī'ār-ı 'ār idenlerden olmayalum.” diyerek kīse-perdāz-ı nişār u işār olmada ter-dest ü tiz-kār olurdu. Qarīne-i ḥāl ḫaddāḫe-i himmet ile nār-ı iştigāli iş'al ve pūte-i germ-i mücāhedede taşfiye-i ibrīz-i ḫīl ü ḫāl idüp hem-rāhī-i du'ā-yı pederle 'azm-i tarīḫ-ı 'ilm ü hüner itdükde müderrisīn-i kirāmdan Nihālī Ca'fer Çelebi'ye ve Burūsa'da Ḳāsım Paşa Müderrisi Ḳara Dāvud Efendi'ye⁵ intisāb ve Ḳadrī

¹ Toğuz yüz:- R1, E

² - SE

³ 13b E

⁴ 15a R1

⁵ 9a SE

Efendi ve Taşköprü-zāde Muşafā Efendi ve ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi dārü’l-ifādelerinde kesb-i fezā’il-i bī-hisāb idüp Muhyi’d-dīn el-Fenārī hizmetlerine ittişāl ve mäh-ı cihāntāb gibi āstān-ı fezā’il-me’āblarında taḥşīl-i kemāl itmiş idi. Mevlānā-yı mezbūr toḳuz yüz yigirmi yedi tārīhinde İstanbul k̄āzisi olduḳda nā’ib-i menāb ve k̄ā’im-maḳām-ı maḥkeme-i bāb olmuş idi. Ol zemāna dek nevvāb-ı maḥkeme muḥzır gibi müte’ayyin iken istiḥdām-ı tevābi’ ibtidā bunlarda vāḳi’ olmuşdur ve yigirmi toḳuz ḥilālinde Anadolı şadı olduḳda tezkirecilik ḥidmeti ile kām-yāb olmuş idi. Ol eṣnāda maḥdūmınuñ şadāretde ḳarīni olan ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi’ye ba’z-ı esrār keşf itmek töhmeti ile beynlerinde vaḥşet vāḳi’ olmaḡın terk-i ṭarīḳ ve ṭā’ife-i şūfiyyeye iltihāḳı taḥḳīḳ idüp Emīr Buḥārī Zāviyesi’nde seccāde-niṣn-i meşīḥāt olan Naḳş-bendī Maḥmūd Efendi’den inābet ve edā-yı farīza-i ḥiccetü’l-İslām’dan tefrīḡ-i zimmet itmiş idi. Ba’de’l-ḳufūl iḥrāz-ı rızā-yı üstād için i’āde-i ziyi-yi mu’tād idüp mülāzemetle bermurād oldu. Bu def’a iltifātları şad-çendān ve müsteşār-ı umūr u cümlete’l-mülk-i şadı ‘ālī-şān olmuş idi. Toḳuz yüz otuz tārīhinde yigirmi aḳçe ile Muḥaṣṣī Sinān Efendi yirine Gelibolı’da Şarıca Paşa müderrisi oldu. Otuz üç ḥilālinde Pīrī Paşa Zāviyesi’nde şeyḡ olan Cemāl Efendi intiḳāl eyledükde şāḥibü’l-vaḳf ḥayātında olmaḡın zāviye-i mezbūre taḡyīr-i¹ vāḳıf ile medrese olup yigirmi beş aḳçe ile ibtidā bunlara i’tā olındı. Ba’dehu teraḳḳī ile vāşıl-ı rütbe-i şelāsīn olup kırḳ aḳçe ile tekrār medrese-i mezbūrede seccāde-niṣn oldu. Toḳuz yüz kırḳ dört tārīhinde Vezīr Ḳāsım Paşa² verā-yı Ḥalīc-i Ḳoşantıniyye’de medrese binā eyledükde vaḳfiyyesinde bunlara şart u ta’yīn idüp elli aḳçe ile ibtidā bunlara temkīn olındı³. Ba’de zemān meşāmm-ı cānına bū-yı fenā vezān ve sebze-zār-ı āmāli āsīb-resīde-i zübūl ü ḥazān olup berg ü bār-ı ‘alā’ıḳdan sebūk-bār ve pā-bend-i ehl ü ‘ıyālden restegār, ya’nī tīḡ-ı mūhenned gibi mücerred olmaḡın medreseden⁴ isti’fā ve ve Emīr Buḥārī Zāviyesi’nde sākin eṣ-Şeyḡ ‘Abdu’l-laṭīf Efendi’ye ilticā eyledi.

Toḳuz yüz elli dört tārīhinde Muhyi’d-dīn Efendi intiḳāl eyleyüp bunları vaṣiyyi-muḥtārı itmiş idi. Techīz ü tekfīnlerinde itmām-ı mehāmm-ı veşāyet ve medfenlerine bi’z-zāt vaż’ itmekle ḥuḳūḳ-ı sābıḳayı ri’āyet idüp bu ḥālden müte’essir ve dūnyā-yı denīden müteneffir olmuş idi⁵.

¹ ta’ayyün R1

² “Vezīr/Paşa” SE’de “Ḳoşantıniyye” kelimesinden sonra gelmektedir.

³ 14a E

⁴ 15b R1

⁵ Toḳuz//idi, der-kenar R1

Ol tārīhde Kāsım Paşa ber-vech-i teķā'üd Mora cezīresinde müteşārır-ı livā olmağın merhūmuñ ferāğından pür-ğam u perīşān ve mektüb-ı tazarru'-üslūba bu gūne revnaķ-dih-i 'unvān olur ki "Ol medreseyi biz sizūñ şevķiñuza binā itdük. Eger maķbūl olmazsa hedm itmek muķarrer ve maķāmıñuzda bīgāne görmege taħammül gāyr-ı mutaşavverdür.

بنای مدرسه کر سر نگون شود سهلست
لبنای مدرسه عشق را مباد قصور

Bu vech üzere eymān-ı ğulāz u şidād ve nermī deh pūlād olacaķ kelimāt-ı² mü'eşşirātı yegān yegān irād eyleyüp ol gül-berg-i melfūf-ı rāz, ya'nī ğonçe-i teh-beste-i bāğ-ı ihlāş olan mektüb-ı niyāz nesīm-i ikbālle ğüşāde olduķda maźmūnıñ ğabūl ğarār-dāde olup lākin tegayyür-i ziyy ü cāme ve taħfif-i 'imāme idüp ba'de'l-'aşr Cāmi'-i Kāsım Paşa'da naķl-i *Meşnevī-i Mevlevī* ve taħķiķ-ı mezāyā-yı ma'nevī itmek üzere tevzī'-i evķāt-ı celilū'l-berekāt itmişler idi. Ol hālde meskenleri ğurbında bir mescid binā eyleyüp 'ilm ü 'ibādete meşğūl ve tekrār ğacc idüp āmed-şüd-i mişķale-i mücāhede ile şemsīr-i himmeti maşķūl iken toķuz yüz elli beş senesinde pādişāh-ı şāhib-ķırān Sultān Süleymān Hān Vān³ seferine revān olduķda mutaşarır-ı livā-yı Ēaraman olan Şeh-zāde Sultān Muştafā merhūmuñ mu'allem olmasın istid'ā⁴ itmegin ğaṭṭ-ı hümāyūn ile mu'allim-i şeh-zāde-i rub'-ı meskūn olmuş idi. Toķuz yüz altmış temāmında⁵ şeh-zāde-i nā-şād-baht mutaraşşid-ı müjde-resān-ı tāc u taht iken maźhar-ı ğahr-ı Ēahramānī ve diyār-ı Ēaraman şi'ār-ı sügvārī ile şehir-i siyeh-pūşāna müdānī olduķda tevābi'ūñ 'ıyd u sürürı eşķ-i mātem ile perīşān ve ğaṭṭ-ı menşūr-ı ğuzurı ğirye-i hāyhāy-ı dem-ā-dem birle bī-nām ü nişān olup Sürürī Çelebi daħı terk-i zārūrīye mübtelā ve ğüm-nām-ı ma'zel-i 'uzlet u finā-yı fenā olmuş idi. Ol hāl üzere ğüzārende-i eyyām ü leyāl iken toķuz yüz altmış doķuz Cemādiye'l-ülā'sınuñ yevm-i sābi'inde marāz-ı heyzadan intikāl idüp Kāsım Paşa'da binā eyledüği mescid sāḫasında i'dād eyledüği mezārda defn olındı⁶. Kefeni ğāzır ve levāzım-ı defter⁷ der-dest, vaşı vü nāzır

¹ "Okul binasının alt üst olmasında bir sorun yoktur. (Yeter ki) aşk okulunun binasına eksiklik gelmesin."

² - SE

³ Elķaş SE

⁴ Recā SE

⁵ Tārīhinde SE

⁶ "Kāsım//olındı" ifadesi E'de "dergāh-ı Hāķķ oldı" ibaresinden sonra gelmektedir.

⁷ Defn E

olmağın ¹المؤمنون لا يموتون بل ينقلون naqline mā-şadağ ve bilā-tevaqquf rū-nihāde-i dergāh-ı Hakk oldu.

Tārīḥ

²میرود بیهشت (969)

Dīger

Gitdi cihān sürürü (969)³

Mütevaffā-yı merķūm gül-deste-bend-i şükūfezār-ı ‘ulūm, gül-i şād-berg-i çemen-zār-ı ma‘ārif, murğ-ı hezār-fenn-i naqş u şavt-ı leṭā’if, merd-i ‘ālī-himmet, maşdar-ı kerem ü mażanne-i kerāmet, pīr-i şāliḥ, behiyyü’l-manzar, süfre-güşā vü mekrümet-güster, ifādeye bi’t-ṭab‘ māil ve teksīr-i sevāde⁴ şifte-dil olmağın ḥavāṭır-ı ‘ilmiyyesin taḥrīrde müsta‘cil idi. Ol cevāhir-i semīne tenķīḥ u tehzīb olunmayup mānend-i defīne mestūru’l⁵-ḥāl ve ḥaṭṭ-ı muşānef ile maḥfūz-ı şandūka-ı ta‘zīm ü iclāldür. Ba‘zı Türkiyyātı meşhūr ve germ-i şitā deñlü fā’izü’n-nūr olmış idi.

Mervīdür ki Sulṭān Muşṭafā ḥidmetini ḳabūl ḥilāf-ı mezheb-i ehl-i tevekkül olmağla merḥūmuñ rütbe-i i’tibārına bā’iş-i tenezzül olup ba‘de’l-infişal taraf-ı saltanatdan ‘itāb vehmi ile⁶ ekābirden bir ferd mu‘āmeleye ḳādir ve īşāl-i nef‘ u mücāmeleye mübāşir olmayup nice zemān ḥāme-i meşḳūḳu’l-lisān gibi meşḳ-ı meşāḳḳ-ı faḳr u fenā ve ḥān-ı siyeh-kāse-i gerdūnda tecerru‘-ı telḥ-āb-ı renc ü ‘anā eyleyüp kedd-i yemīn ve ‘araḳ-ı cebīn ile taḥşīl-i vech-i ma‘āş ve kitābet ile kesb-i esbāb-ı inti‘āş itmekle a‘bā-yı kūh-güdāz-ı belādan ṭāḳati ṭāḳ iken füyūzāt-ı⁷ ḡaybiyyeye tevekkül ve beliyyāt-ı ḳāşimetü’z-ḳahra taḥammül idüp mescidine ta‘yīn eylediği vazā’if ü idrārātı ve taşadduḳ u iḥrācātı ḳaṭ‘ itmediği kerāmetine ḥaml olup tersāne

¹ Hadīs-i Şerīf, “Mü’minler ölmezler. Onlar yalnız fani dünyadan ebedi āleme göçerler.” Tolstoy, *Hız Muhammed*, Karakutu Yay., İstanbul 2005, 57. Hadīs, s. 34.

² “Cennete gitti.” (SE’de der-kenardır.)

³ Tārīḥ//(969), der-kenar R1, SE

⁴ Āşāra E, SE

⁵ 16a R1

⁶ 14b E

⁷ 9b SE

erbābı ve sefā'in aşhābı nüzūr¹ ü şadākat ve qarābīn ü zekāt ile imdād iderlerdi. Bu maķūle havādiş ü nevāzilden deryā-yı qalbine ıztırāb ve cebīn-i hālīne pīç ü tāb gelmeyüp dimāğına fütūr ve himmetine kuşūr tārī olmamış idi. Sinni yetmiş ikiye vāşıl ve 'aded-i te'lifātı muvāzī-i nışf-ı kāmıldür.

Teşānīf-i 'Arabiyye: *el-Havāşī'l-kübrā 'alā Tefsīri'l-Ķāzī, el-Havāşī's-şuğrā* 'aleyhi eyden, *Şerḥu'l-Buḥārī* (nışfa qarīb), *Hāşiyetü't-Telvīḥ, Hāşīye 'alā Evā'ili'l-Hidāye, Şürūḥu'l-mütün el-Muḥtaşıra, Merāḥ ve Mışbāḥ ve İşāğücī* gibi² emsele şerḥi.

Teşānīf-i Fārisiyye: *Şerḥ-i Meşnevī* (kerārīs-i kibār ile yüz cüz'dür), *Şerḥ-i Gülistān, Şerḥ-i Bostān, Şerḥ-i Dīvān-ı Hāfız, Şerḥ-i Şebistān-ı Hayāl,*

Teşānīf-i Türkiyye: *Şerḥ-i Mu'ammeyāt-ı Mīr Hüseyin, Şerḥ-i Mu'ammeyāt-ı Mollā Cāmī, Risāle-i Mu'ammā,* 'ilm-i nücūmda bir kitāb, muḥāzarātda *Ravzu'r-reyāḥīn*³, 'ilm-i tıbdā *Terceme-i Mūcīz,* 'ilm-i şī'r ü kāfiyyede *Baḥru'l-ma'ārif* ve ğayrihā, elsine-i şelāsedde eş'ārı qalem-i dü-zebān ile iḥşā olunmaķ mertebesinden 'ālīdür. *Tezkiretü'ş-şu'arā* da yazılan eş'arından bu beyt nümūdardur:

Büseñe cān virmiş-iken virdi büseñ baña cān
Ma'nīde iy ğonçe-leb öpdüm lebüñi rāyegān

el-Mevlā Meḥemmed bin İbrāhīm (Cürcān Efendi)

Ķocaili a'mālinden hıḫta-i Akıyazı'da ḫaḫt-ı vüçüdü zīver-i şaḫīfe-i şühüd ve "İbrāhīm" nām pīr-i şāliḫe ferzend-i ḫayrū'l-ḫalef-i mes'ūd olmuş idi. Noḫtalığı 'āleminden⁴ ğüy-bāz-ı vādī-i 'ilm ü 'irfān ve ḫab'-ı şūḫ-ı fezā'il-perdāzı şavlecān gibi dest-yāz-ı maḫbere vü qalemdān olup sūḫteler curcuna-bāz olduqça bunlar zemzeme-perdāz-ı nāy-ı qalem, anlar cerre āĝāz itseler bunlar cāzim-i müzākere-i lemmā vü lem olmağla şād iken rūḫ-ı üstādān-ı fenn-i beyān ve "Mollā Cürcān" laķabı ile meşhūr-ı 'ālemiyān olmuş idi. Tertīb-i muḫaddimāt-ı ictihādī netīce-baḫş-ı murād olduqda deryüze-i fezā'il için devr-i ebvāb-ı efāzıl⁵ idüp Taşköprü-zāde Aḫmed Efendi ve Yegān-zāde Sinān Çelebi ve Dābbe Çelebi ve Seyyidī Çelebi dārü'l-ifādelerinde iştiğāl

¹ Nezr R1

² - SE

³ Riyāz E

⁴ ḫālinden SE

⁵ 16b R1

ve iş‘āl-i nā’ire-i kıl ü kâl iderek hareketi hâce-i sultānī Hayre’d-dīn Efendi āstānesine mūntehī ve şeref-i mülāzemetleri ile mūbtehic ü mūbāhī olmuş idi. İbtidā yigirmi beş akçe ile Burūsa’da Kızzāziyye müderrisi, ba‘dehu otuz ile Alaşehir’de Yıldırım Hān müderrisi, ba‘dehu kırk ile Filibe’de Şihābü’d-dīn Paşa müderrisi olup toköz yüz kırk üç senesinde Celāl-zāde yirine mişli ile ‘Alī Paşa Medresesi’nde güher-pāş-ı ifāde olmuş idi. Kırk dört hilālinde Kara Şālih yirine Gegivize’de Muştafā Paşa Medresesi’ne tahrik olup kırk altı tārīhinde Varaq Şemse’d-dīn yirine Eyyüb pāyesine nā’il olup elli bir eşnāsında Fenārī-zāde Pīrī Çelebi yirine Şahn’a vāşıl oldu. Toköz yüz elli beşde Akşehirli¹ Sa’dī Çelebi yirine altmış² akçe ile Amāsiyya Bāyezīdiyyesi’nde müderris ve müftī oldu. Pādişāh-ı Cem-şān, merhūm ve mağfūrun-leh Sultān Süleymān sefer-i Naḥcivān’dan kufūl ve altmış bir tārīhinde Amāsiyya meştāsına nüzūl-i erzānī buyurduklarında mevlānā-yı merkūm on akçe terakki ile i‘zāz ve merākī-i ‘ināyete iş‘ād ile ser-firāz itmişler idi. Ba‘dehu livā-yı Amāsiyya’da rāyet-efrāz-ı imāret olan serv-i ser-keş-i çemenzār-ı cāh ü celāl ve çenār-ı pūr-āteş-i hārḥār-ı ümīd ü āmāl Şeh-zāde Bāyezīd Hān, birāder-i ḥalīmi Sultān Selīm ile kadeḥ-i zinād-ı ‘inād ve iş‘āl-i nār-ı fitne vü fesād idüp dā’iye-i verāset-i taht ve dağdağa-i rekābet-i baht mā-beynlerinde şukka-firāz-ı şikāk ve āteş-efrūz-ı buğz u nifāk olmağla darbī saltanat recāsına ḥarbī hücūm ve Konya şahrāsını maḥsūd-ı ḥaymegāh-ı nücūm itdükde şahā’if-i tevārīḥ-i Āl-i ‘Osmān zāmin olduğu üzere şadme-i kaḥr ile rū-gerdān ve ‘arşa-i rüstaḥīz-i ceng ü sitīzde يوم يفر المرء من اخيه³ mazmūnı ‘iyān olup münkesir ü perīşān maḥarr-ı hükūmetine revān olduğda ol diyārda sāye-efgen-i seccāde-i irşād ve naḥl-i berūmend-i tevfiḳ ü sedād olan Şeyḫ İcādī Efendi’yi ve Mevlānā Cürcān-ı nā-murādı ihzār eyleyüp ḥazret-i ‘azīzde işāmından tevbe vü inābet ve mā-mezādan teberrī ile tebri’e-i zimmet eyledükden sonra min-ba’d dā’ire-i rızā-yı pederde sābit-ḳadem olmaḳ bābında ‘akd-ı eyman ve ‘ahd u peymān idüp zeyl-i tāhir-i Kelāmu’llāh’a dest-sūd ve bu vesīle ile tālib-i neyl-i maḳşūd olmuş idi. Ol vech üzere recā-nāme-i şulḥı imlā ve şeyḥle mevlānāyı şühūd-i zeyl-i müdde‘ā eyleyüp ikisini daḥı irsāl-i sūdde-i devlet-penāh ve kitāb-ı mu‘ciz-ḥiṭābı şühūd-ı tarīḳ ile rū-be-rāh eylemiş idi. Ol sāde-dilān-ı⁴ ehl-i cennet henüz maḥallinde naḳl-i şehādet eylemedin Şeh-zāde gurūr-ı cüvānī ile naḳz-ı ‘ahd ve mükerreren hareket-i mezbūḥdan müste‘ār ıztırābla dest ü pā urmağda cidd ü cehd eyleyüp şe‘amet-i eyman-ı fācire ve celālet-i şān-ı *Ḳur’ān-ı ‘Azīm* amāline ḳasīm ve

¹ 15a E

² Yetmiş SE

³ *Ḳur’ān-ı Kerīm, Abese Sūresi, 80/ 34*, “Kişinin kardeşinden kaçacağı o gün ...”

⁴ 17a R1

cānına ğarīm olup bi'l-āhare naqd-i hayātı hatem-i rīsmān-ı bī-emānla zīr-i hāke vedī'a ve şem'-i iqbāli pūf-zede-i pehlevān-ı pūf-i seblet-dirāz-ı şī'a-ı şenī'a olmayunca diñlenmedi. El-hāletü hāzihî şeh-zādenüñ şahīfe-i şakīfe-mazmūnı manzūr-ı pādīşāh-ı rub'-ı meskūn olduĝa taraf-ı saltanatı iĝfāl ve ihtilās-ı furşat-ı ihmāl için muvāza'aya ħaml olunmaĝla şavvet-i ħahr-ı ħahramānī¹ cürċān mercān fark itdürmeyüp rişte-i ħablu'l-verīdi mercān-rīz-i dem-i mührāk ve cerre-bāz-ı cānı hümā-yı 'ālem-i itlāk olmaĝ 'alā'imi maħsūs ve nice eyyām Şeyh Īcādī ile ma'an maħbūs olmuş idi. Ba'dehu berā'et-i zimmetleri zāhir ve nezāhet ü belāhetleri ma'rūz-ı pīşgāh-ı şehensāh-ı ħāhir olup şeyh-i mezbūr izn-i hümāyūn ile maĝāmına rāci', şāhibü't-terceme taħliş-i re'sü'l-māl-i hayātla ħāni' u şāfi-derūn² oldu. Medrese ve fetvā Küçük Tāce'd-dīn³ Efendi'ye sermāye-i ibtihāc kılındı. ⁴ و كان ذلك فى اوائل المحرم لسنة سبع و ستين و تسعمائه Ba'dehu mazhar-ı iltifāt-ı pādīşāhī ve yetmiş aĝçe vazīfe-i teĝā'ūd ile mübāhī olmuş idi. Toĝuz yüz altmış toĝuz Cemādiye'l-āhire'sinde teşācür-i cān ü beden meyānında ħaste iken 'ālem-i āhirete bār-beste oldu.

Merħūm-ı merĝūm⁵ dil-beste-i evtār-ı ruĝūm, tavīlül-ħāme, nezīlül-cāme, tekellūf ü taşāllūfden 'ārī, resm ü rāh-ı selef-i şālihīn üzere cārī, selimū's-şadr, nezīhül-lisān, keşīrū't-tevāzu' ve'l-iħşān, 'ālim ü 'āmil, fāzıl u kāmīl idi. ⁶ رحمة الله عليه

el-Mevlā Meħemmed bin Meħemmed el-'Arabī (Ġarīĝ 'Arab-zāde) {Ķudsī}

Mazhar-ı füyūzāt-ı ħudsiyye ve maşdar-ı fütūhāt-ı ünsiyye, efāzıl meyānında fezā'il-i celīle ile meşhūr ve "Ķudsī" maħlaşı ile *Tezkiretü's-şu'arā* da mezkūr olan necl-i 'arīĝ-ı çemenzār-ı ifāde Ġarīĝ 'Arab-zāde Efendi'dür. Pederi bedr-i āsmān-ı 'ilm ü edeb Anıaĝıyyalı Vā'iz 'Arab'dur ki ħilāl-i terācim-i aşlda raĝam-zede-i beyān, bāħuşuş Şeyh Cemāl Efendi ile 'arbedeleri elsine-i Rūm u 'Arab'da vird-i zebāndur. Veled-i necbī kiştzār-ı mekteb-i resmiyyeden ħūşe-çīn ve semend-i tab'-ı Tāzī-nesebi rehīne-i imtiyāz ile rehīn olup nāfīcetü'l-misk-i miskiyye-i⁷ 'ilmiyye ile table-gerdān-ı mecālis-i 'aliyye olmuş idi. Efāzıl-ı 'aşrdan Samsūnī-zāde Aħmed Efendi ve İşhaĝ Çelebi medreselerinde idāre-i kümeyt-i taĝrīr ve icāle-i edhem-i taħrīr kılıp şīt-i iştihārı

¹ 10a SE

² şāfi-derūn:- E

³ Tāc R1, E

⁴ "Bu (hadise), 967 senesinin muharrem ayının başlarında oldu."

⁵ 15b E

⁶ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁷ Miske R1, SE

‘ālem-gİR olduĐda H‘āce Hāyre’d-dīn Efendi hİdmetlerinden taĐşİL-i ruĐşat-ı mūnādeme ve lāzıme-i cāh ü rif‘atle kesb-i¹ mūnāsebet-i mūlāzeme itmiŐ idi. İbtidā yigirmi beŐ aĐçe ile Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi’nde mihrāb-niŐin, ba‘dehu teraĐĐı ile māh-ı iĐbāli vāşıl-ı rütbe-i selāşin olup kırk aĐçe ile Burūsa’da Ğāzī Hudāvendigār bināsı olan Kābluca mūderrisi olmuŐ idi. ToĐuz yüz elli beŐ tārīhinde MuĐaĐşī Sa’dī Efendi merĐūmuĐ maĐdūmı PİR MeĐemmed Çelebi intikāl eyledükde maĐlūlinden Medrese-i MaĐmūd PaŐa’ya naĐl olındı. Hāber-i naŐb-ı cedīd henüz vāşıl ve berīd-i mūjde-resān Burūsa’ya dāĐil olmadın İmām-zāde yirine Mihrūmāh Sultān pāyesine taĐrīk olındı. ToĐuz yüz elli sekizde EmİR Hāsan Çelebi yirine ŞaĐn’a geldi. Kārīne-i Đal cām-ı leb-rīz-i murādı pey-ender-pey tezāĐūm ve dūst-kānī-i baĐt u merĐabā-yı devlet te‘āĐub u teŐādūm idüp;

KaĐan ŐelāŐe-i ğassāleyi idersem nūŐ

Olur uĐurulmadın muĐtarib sefīne-i hūŐ

maĐmūnı üzere teŐā‘ud-ı ebĐire-i rediyye-i ğurūr, baŐar-ı baŐiretin bī-nūr-ı Őu‘ūr idüp tedārikden Đaldı ve Őarāb-ı merd-efgen-i ğāflet evvel Đamlede ‘aĐlını aldı. ŐeyĐū’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi’nūĐ redd-kerde-i āstān-ı devleti olan bir dāniŐmend-i nā-Đabūli hİdmet-i i‘ādeye ta’yīn ve ol bed-baĐtuĐ sirāyet-i nuĐūseti ile hātem-i iĐbāle semmū’s-sā‘adan firye-i nigīn idüp evvel-i cem‘iyyetinde ğul-berg-i ūmīdi perīŐān ve medresesiyle Mi‘mār-zāde’nūĐ ma‘mūre-i cāhı cennet-niŐān oldu. HūlāŐa-i kīŐŐa budur ki mollā-yı merĐūm maĐkām-ı sidre-iĐtirām-ı Süleymānī’ye ‘arĐ-ı Őikāyet ve ‘Arab-zāde’nūĐ Őān-ı mevlevīye taĐkīr u izdirāya rāci‘ vāĐ‘ını vesāĐet-nāme ile Đikāyet eyleyüp Vezīr-i A‘zam Rūstem PaŐa’ya ĐaĐĐ-ı hūmāyūn-ı ĐaĐ‘iyyū’l-mūfād vārid olmaĐla Đasbe’l-iŐāre ta‘Đīm ü iclāl-i cenāb-ı ŐeyĐū’l-İslāmī ve taĐyīb-i ĐāĐır-ı ‘allāme-i ğirāmīye mūbāderet ve muĐtezā-yı Őer‘-i kavīmle istīfā-yı kīŐāŐ-ı ‘ırĐ-ı mevlevīye mūbāŐeret olunduĐda fī’l-Đāl Őūret-i fetvā mir‘āt-ı ŐāĐīfede cilve-nūmā olup من اهان شيخ الاسلام² muĐaddimesi netīce-baĐŐ-ı Đarā’in-i ‘azl-i ebed, ta‘zīr-i eŐedd, nefy-i beled olmaĐın ŐāĐ-ı Őecere-i Đilāf olan ŐaĐır-ı siyeh-fām ŐalduĐı dāller delīl-i idbār ve hey‘et-i ĐaĐĐisi resm-i engūŐt-i zinhār oldu. Ol ğūn ‘azl olunup Dīvān-ı Hūmāyūn’a iĐĐār ve ta‘zīr-i belīĐ ile ‘ibret-nūmā-yı nuzzār ĐılunduĐdan ŐoĐra Burūsa’ya iclā bābında³

¹ 17b R1

² “Kim ŐeyĐūlislāmı kūçük dūŐūrse ...”

³ 16a E (Bir varak boş. O yüzden 16 rakamı iki defa varak numarası yapılmıştır.)

fermān-ı kazā-cereyān imlā olındı. İki sene ol diyārda bī-yār ü deyyār, sübḥa-şümār-ı leyl ü nehār olup toḡuz yüz altmış tārīḥinde merāḥim-i bende-nevāz-ı sulṭānī, mānend-i merhem-i bih-būd-i Süleymānī, şikest-i ḡaṣaba-i pā-yı iḡbāline ‘ilāc-ı ber’ü’s-sā’a olup şāniyen Şaḥn-ı Semāniye’ye ḥırām ve Martolos Efendi’yi ta’ḡıb itmekle şayd-ı kebūter-i merām itmiş idi. Altmış üç Şafer’inde Ḳāzī-zāde Efendi yirine¹ medāris-i ‘aliyye-i Süleymāniyye’nün birinde çār-bāliş-nişīn-i ifāde oldı. Altmış toḡuz Şafer’inde Ḥasan Beg Efendi yirine kazā-yı Mısr-ı Ḳāhire ile kevkebe-i cāḥ ü celālī zāhire ve kevkeb-i iḡbālī şu’le-güster-i tilāl ü sāhire oldı. Meger rişte-i kārında olan ‘uḡde-i idbār ki vebāl-i ṭālī’-i nā-sāzkārdur, ḥalka-i dām-ı belā olıcaḡ deñlü inḥilāl bulmuş imiş. El-ḥaletü ḥāzihi şiddet-i şitāda rüy-ı zemīn mir’āt-ı pulād-ı cilā-dāde olup mā’-i ma’in ser-fürü-bürde-i berde-i sīmīn ve ḥücre-i ḥabāb içre çille-keş-i erba’in iken;

دزدی نکرده و کسی را نکشته
ای ساده دل چرا بزمستان کنی سفر²

maẓmūnından zāhil olup sefer olduḡı taḡdīrce ta’ayyūn-i cānib-i ber muḡarrer ve şaḥn-ı ḡabrā rüy-ı niyāzı pāy-endāz ḡılup;

Ne yirler kim ḡadem başduñ yüzüm ol yirde ferş olsun
Ne yol kim sāye şalduñ ḥāk olam ol reh-güzār üzre

feḥvāsı³ vird-i zebān-ı sebze vü ter olduḡından mā’adā;

Efendi keştiyi kāḡıdda şuyı bardaḡda gör

mışra’ı kitābe-i bāb-ı ḥazm u ihtiyāt iken nümüne-i ḡırābü’l-beyn olan ḡurāba süvār ve ‘alā-cenāḥi’l-isti’cāl ‘āzim-i ṭarīḡ-ı keşirü’l-aḡṭār olup;

Muḡālif rüzḡār olursa olsun her-çi bād ābād

¹ 18a R1

² “Ey temiz gönüllü (kişi), hırsızlık yapmamışsın ve kimseyi öldürmemişsin. (Öyleyse) niçin kışın sefer eyliyorsun?”

³ 10b SE

ma'nāsı ile hadīger-i kaṭār-ı emvāc ve maḥmil-niṣīn-i üṣtūr-i mest-i baḥr-ı mevṵac olmuŖ idi. Cezīre-i Rodos ma'berinden gūzār ve İskenderiyye Limanı'n veche-i kıble-nümā-yı intizār idüp iğrāk-ı bādbān-ı seḫāb-girdār ve imāle-i sükkān-ı hilāl-i'tibār eyledükde Ŗufūf-ı emvāc-ı belā-güster ebyāt-ı mü'ellefe naḳl-i mıŖar vāḳı' oldı:

Kef-i deryā çü penbe-i ḫallāc
Ḳarlı tağlar gibi yürür emvāc

Ebr ğarrende baḥr bī-temkīn
Āsumān ḫıŖm-gīn zemīn rengīn

Oldı liman u sāḫili nā-yāb
Sedd-i emvācla meger gird-āb¹

İki mevc arasında itse 'ubūr
Fülk tābūt idi o menzil gūr

Ŗekl-i emvāc üṣtūr-i kef-zen
Oynayup sāde ḳaldı hevdecden

Tünddür rūzgār-ı dil-fersāy
ḪāŖılı olsa vay olmasa vay

Rūzgār-ı nā-sāzkār, nigār-ı gül-gün-ḳabā-yı sūtünüñ dest-i ta'addī ile çenberin çāk ve tīr-i ḳāmet-i ser-efrāzın kemān gibi dü-tā ve kemānçe-Ŗıfat nevā-sāz-ı nāle-i derdnāk idüp her tār-ı müyü evtār-ı erğanūn gibi pūr-Ŗadā ve elvāḫ-ı sefīne Ŗafaḫāt-ı muŖıbet-nāme gibi ğam-fezā olmuŖ idi. Ol eŖnāda mevlānā-yı merḳūm tilāvet-i *Ḳur'ān-ı 'Azīm* idüp kitāb-ı kerīm sīnesi üzere iken bir mevc-i küh-endāz ḳadırganuñ re'ısligin ifrāz idüp ol re'ıs-i ehl-i kemāli on yedi nefer-i hem-niŖin ü hem-ḫāl ile ğarḳ-ı deryā-yı 'ummān ve dāḫil-i raḫmet-i Raḫmān idüp kütel-i² zevraḳ-ı sefīne serīr-i ten-Ŗüyden niŖān virdi.

¹ Bu beyit E'de 5. sıradadır.

² - SE

Dīvān-ı Hāka hüccet ü bürhān ile gitdi
Şad şükr ki imān-ıla *Qur'ān*-ıla gitdi

Mervīdür ki şiddet-i zulemāt ve tetābu‘-ı şademāt hevli ile ehl-i keştī ser-nigūn ve gerden-nihāde-i¹ tīg-i qahr-ı gerdūn olup maḳām-ı nefsiñ nefside olan tefsīde-lebler² mevlānānuñ ğarḳından üç gündən sonra āgāh olmışlar. A‘yān-ı kuḳāt-ı Mıṣriyye‘den Menuf ḳāzīsı olan Süleymānegī-zāde Dānişī Çelebi daḳı ol fırḳa ile refīḳ ve teyyār-ı rahmete ğarīḳ olmuştur. Bi‘l-āḫare zevraḳ-ı bergeşte-ḫāl murgān-ı şikeste-bāl gibi İskenderiyye Limanı‘na güzār idüp;

برآسمان ستاره بود بیشمار لیک
رنج خسوف بر دل شمس و قمر بود³

maẓmūnı āşkār olmuştı. Tārīḫ-i ğarḳ “Paşa-yı Mıṣr⁴” ‘arzı mūcibince altmış toḳuz Cemādiye‘l-ülā‘sınuñ on ikinci günü vāḳı‘ olup ḳazā-yı Mıṣr evāsıṭ-ı Receb‘de Rūmili şadāretinden müteḳā‘id ‘Abdu‘r-raḫman Efendi‘ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm vāsıṭa‘l-ıḳd-ı ‘ulemā-yı Rūm, cümletü‘l-mülk-i ‘ilm ü ‘irfān, dürrētü‘s-silk-i erbāb-ı faẓl ü beyān, çābük-süvār-ı meyādīn-i ‘Arabiyye, gevher-nişār-ı efānīn-i edebiyye, kelām-ı Hāḳḳ‘da seyf-i şārim, kūnām-ı faẓlda esed-i zārim, baḫr-ı kāmīl, ḫabr-ı şāmil, ‘ālim ü ‘āmil idi.

Tefsīr-i Beyzāvī‘ye ḫavāşīsı ve *Hidāye* ve ‘*İnāye*‘ye ta‘līḳatı ve *İbni Hümām*‘a kelīmātı ve *Şadru‘ş-şerī‘a* ve *Şerḫ-i Miftāḫ*‘a ḫāşiyeleri vardır. Ekşerini cem‘ u tertībe muvaffaḳ olamayup cümleden *Şerḫ-i Hidāye*‘si meşhūr u maḳbūl-i cumhūrdur. Sinn-i şerīfi elliden mütecāviz ve ‘aḳd-ı sādise mütenāhiz idi.

Mervīdür ki merḫūm-ı merḳūm ‘ulemā-yı ehl-i zāhir resmi üzere meşā‘iḫ-ı tarīḳate münkir olmaḳın ba‘z-ı ehl-i ḫāl zevālī için du‘ā ve birkaç gün muḳaddem ğarḳını⁵ ta‘yīn ile işbāt-ı müdde‘ā itmişler.

¹ 18b R1

² 16b E

³ “Gökyüzünde yıldızlar sayısız olur. Ancak ay tutulmasının eziyeti, güneş ve ayın gönlünde olur.”

⁴ Tarih tutmamaktadır.

⁵ Mevtini E

Muttaḳī Çelebi {Muttaḳī}: “Meḥemmed” nām bir nihāl-i nev-beri ve maḥdūm-ı fezā’il-perveri ḳalup kemāl-i ḥüsn ü cemāl ile şöhre-i āfāk ve ḥarīm-i ḥaṭṭ-ı siyāhı Ka‘betü’l-uşşāk olmaḡla;

Şaçuñ hevāsı ile düşdi özge sevdāya
Şu deñlü baḡladılar yine ol hevāda ḡazel

maẓmūnı üzere nāmına murabba‘lar baḡlanup şit u şadā-yı iştihārı ‘ālem-gīr ve hevā-yı ‘ışķı şabā-mesīr olmiş idi. Nihāl-i isti‘dādı tāze-res ve ʔarīḳ-ı ‘ilmde nev-heves iken ḡāl-i ḡuceste-ḡişāli Bostān-zāde Meḥemmed Efendi ḡidmetlerinden mülāzım ve semt-i ḳazāya ‘āzim oldı. Ol vādide murādınca vāşıl-ı kām ve dūst-kānī-i murād ile dūst-kām olmamaḡla def‘-i ḡam için mübtelā-yı berş ü efyūn ve zehr-i ḳahr-ı eyyām ile ʔālī‘i gibi zebūn olup nüşha-i mihr ü maḡabbet olan kitāb-ı cemāli nesh ve bāzār-ı zindeḡānisi fesh olup ṫoḳuz yüz ṫoksan iki evāḡirinde intikāl eyledi.

Riyāzī Efendi tezkiresinde Ḥāce Sa‘de’d-dīn Efendi’den mülāzım ḳayd olup tārīḡ-i vefātını Cenābī bu ḡüne edā itmişdür, dirler:

Muttaḳī ḳıldı bugün ‘azm-i beḳā (992)

Lehu

Vişāl ümīdi ile çünki virmedūñ cānı
Ölünce çek ḡöñül imdi belā-yı hicrānı¹

el-Mevlā Ni‘metu’llāh bin ‘Alī bin Rūşenī (Rūşenī-zāde)

“Rūşenī” taḡallūş iden ḳāzī-i rūşen-dilūñ pertev-i şem‘-i vücūdı ve çeşm ü çerāḡ-ı zāt-ı mes‘ūdı olmaḡın “Rūşenī-zāde” demekle tenvīr-i müdde‘ā-yı iştihār ve iş‘āl-i nā‘ire-i i‘tibār itmiş idi. Peder-i vālā-güheri fevt olduḡda emvāl-i keşire terk itmekle vereşesin mübtelā-yı şād-merg idüp mevlānā-yı mezbūruñ nihāl-i āmāli pūr-bār u berg olduḡda mīrāş-ḡārelıḡuñ temām ḡükmin virüp ḡāce-i bendergāḡ iflās olunca te‘ātī-i müstelezzāt-ı ḡavāss itmede daḳıḡa fevt itmemiş idi. Ba‘dehu kesb-i sermāye-i

¹ Riyāzī//hicrānı, der-kenar R1, SE

‘ilm ü kemāle himmet ve ʔarīk-ı hidāyet-refīka sevķ-i rāhile-i ‘azīmet idüp¹ ʔudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi’ye hıdmet ve iħrāz-ı ʔeref-i mülāzemet eyledi. İbtidā yigirmi² aķçe ile Burūsa’da Bāyezīd Paʔa Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beʔ aķçe ile Hāzret-i Emīr civārında vāķi’ Kāsım Paʔa Medresesi’ne, ba’dehu otuzla Veliyyü’d-dīnođlı Aħmed Paʔa Medresesi’ne, ba’dehu kırķla Yıldırım Hān Medresesi’ne müderris olup ʔoķuz yüz kırķ dōrt tārīhinde Burūsavī ʔeyhī ʔelebi yirine Tırabozın Sultāniyyesi’nde müderris ve müftī olmiʔ idi. Kırķ ʔoķuz senesinde Emīn Kōsesi yirine Burūsa’da Murādiyye pāyesine pā-yı himmet ķodı. Ba’dehu teraķķī ile yirinde altmıʔ aķçe ile müderris oldı³. Ol hāilde Burūsa evķāfına müfettiʔ ta’yīn olunup ʔāhib-i tezkire vü *Zeyl-i ʔakā’ik*, ʔarīķdan fāriđ Mevlānā ‘Āʔıķ, Hāzret-i Emīr Evķāfi’na mütevellī bulunmağla tefťiʔ ü tenķīr, tab’-ı istiđnā-pesendin tevliyetden tenfir idüp tekrār ʔarīka sülūkine bā’iʔ ve nice havādiʔe sebeb-i hādiʔ olmiʔ idi. Bā-in-cümle merħūmuñ tercemesinde taķʔīr ve cāme-i evʔāfını ķāmet-i isti’dādından kaʔīr itmemiʔdür. Emr-i tefťiʔ-i evķāf encām ve rızā-yı Hālık ve irtizā-yı halk üzere, fezleke hıtām bulduķda ʔoķuz yüz elli üç hilālinde Niksārī Muʔtafā Efendi yirine ķazā-yı Bađdād-ı dārü’s-selām ile ikrām olındı. Elli beʔ sālinde vazīfe-i emsāl ile muṡayyebü’l-hāl olup yirine Pervīz Efendi irsāl olındı. Bir seneden ʔoñra ki elli altı dāhīlidür, Hāce Kayını yirine Haleb-i ʔehbā ķazāsi ile hā’iz-i ķadeh-i mu’allā ve fā’iz-i neʔve-i ʔahbā oldı. Elli yedi senesinde Kemāl ʔelebi yirine seksan aķçe ile Medrese-i Murādiyye’ye naķl olunup ķazā-yı Haleb halef-i sālifi Pervīz Efendi’ye tevcīh olındı. Ba’de eyyām⁴ vazīfe-i maħkiyye ile müteķā’id olup medrese-i mezbūre Burūsa ķazāsından munfaʔıl Kāra ʔelebi’ye virildi. Elli ʔoķuz eʔnāsında İmām-zāde Efendi yirine Medrese-i Sultān Selīm-i Kādīm ile tekrīm olındı. Altmıʔ iki senesinde vazīfe-i maħkiyye ile munfaʔıl olup medrese-i mezbūreye Ebu’s-su’ūd-zāde Meħemmed Efendi vāʔıl oldı. Altmıʔ yedi ʔa’bān’ında Baldır-zāde yirine Medīne-i Münevvere ⁵دامت بالانوار مسوره ķazāsiyla teʔrīf olındı. Edā-yı farīza-i hıccetü’l-İslām itdükden ʔoñra ‘āzim-i dārü’s-selām oldı. ʔoķuz yüz altmıʔ ʔoķuz ʔa’bān’ında haber-i vefātı vāʔıl olup ol manʔıb-ı celīl ile İstanbul’dan munfaʔıl Mi’mār-zāde Efendi tebcīl olındı.

Mollā-yı mezbūr fażīlet-i ‘ilm ü ʔalāhla meʔhūr, ‘ilm-i kelāmda mahāreti temām ve fūnūn-ı mütedāvilede müʔareketi mā-lā-ķelām, ĥasenü’l-aħlāķ, ṡayyibü’l-a’rāķ,

¹ 19a R1

² 17a E

³ 11a SE

⁴ Ba’de eyyām:Ba’dehu SE

⁵ “Nurlarla ķevrenmesi daim olsun.”

şoḥbet-i ihvāna şifte ve muḥāvere vü muṭāyebeye firīfte, ḥalīm ü selīm, müşfik u kerīm, telmīḥ ü kināyeye mā'il, her meclisde¹ nükte vü nādiresi eksik degül idi. Ol diyār-ı celilü'l-i'tibārda kemā yenbaḡi ḥidmet ve ḥaḡḡ-ı ihtirām-ı cīrān-ı Seyyidü'l-enāmı ri'āyet eyleyüp şenā-yı cemīli meşhūr ve elsine-i ehl-i Ḥarem'de ḥayr ile mezkūrdur. Ol ḥāk-i 'anbernākde āsūde olması vesīle-i ḡufrān ve ḥüsn-i ḥātımeye ecell bürhāndur.

Naḡl olunur ki zemān-ı ḥükümetinde mülāyemeti ḡarbü'l-meşel olup kemend-i cāzibe-i 'asel pā-bend-i mūr-i za'īf ve evtār-ı lu'āb-ı 'ankebūt selāsıl ü aḡlāl-i zübāb-ı naḡīf olduḡı miḡdārı tertīb-i muḡaddimāt-ı dām-ı ḡadr ve ḡayd-ı keyde iḡtidārı resīde-i rütbe-i iştihār degül iken mücerred taḡvīf-i 'afārīt-ı zulme ve terfīḥ-i zu'afā-yı vācibü'l-merḡame için Kiyümers-i dīv-bend ve Ḳahramān-ı ejder-kemend ḡahr-ı Ḳāf-endāzı ile mübāşir-i tehdīd ve engüşt-i ḡāme ile zinhār-ḡüster-i va'īd olup "Kūşe-i maḡfaza ile² ḡarb-ı şedīd ve ḡalem-terāş ile şaḡīfe-i 'ālemden nā-bedīd iderin." didükçe dehşet-engīz-i müstemi'ān olurdu.

Baḡdād-ı behişt-ābād ḡākimi iken bir³ ḡarībe naḡl eyleyüp 'an'ane-i şīḡāt-ı ruvāt ile rişte-i şīḡḡate keşīde ve ḡüş-ı ḡabüle bu vechle resīdedür ki ḡıṡṡa-i dārü's-selām-ı Zevrā'da bir cāmi'-i şerīf tevsī'ine emr-i 'ālī vārid olup vaż'-ı esās için ḡarḡ-ı ḡavālī olunurken maḡābir-i 'atīḡaya rāst gelinüp naḡl olunmaḡ şadedinde iken kefeni tāze ve bedeni şaḡīḡ bir meyyit zuḡūr ider. Vech-i pūr-nūrından kefeni dūr kılınduḡda bir şeyḡ-i cemīl ve pīr-i mehīb nümāyān ve sīmāsından envār-ı meşīb leme'ān ider. Bir zāt-ı şerīf 'ıyān olur ki aşlā teferruḡ-ı fenā aña taṡarruḡ itmemiş. ḡüyyiā zinde-i ḡābānīdedür. Kemāl-i dehşet ve farṡ-ı ḡayretten naḡl ü taḡrīke imkān olmayup maḡhallinde ibḡā ve cāmi'ün için alup vaż'-ı 'alāmetle iktifā iderler. İstifsār olınduḡda Ḥazret-i 'Alī ⁴كرم الله وجهه evlādından şeyḡu'l-'Arabiyye ve imām-ı 'ilm-i kelām, ḡaṡīb-i mışḡa'-ı belāḡat ve bālīḡ-i mebālīḡ-i a'lām, şāḡibü't-te'lifāti'l-fā'ıḡa, nāşirü'l-āşāri'r-rā'ıḡa, Şerīf Rażī birāderi Şerīf Murtażā 'Alī bin ṡāḡir olduḡı zāḡir olup *Vefeyātü'l-a'yān-ı İbni Ḥallikān* ḡāvī olduḡı üzere dōrt yüz otuz üç senesinde intīḡālleri resīde-i mertebe-i taḡḡıḡ olup zemān-ı defnden beş yüz yigirmi sene miḡdārı sinīn u a'şār olduḡı⁵ āşīkār oldu. ⁶سبحان القادر على ما يشاء

¹ 19b R1

² 17b E

³ - E

⁴ "Allah onu şereflendirsin."

⁵ - E, SE

⁶ "İstedīḡine kadir olan Allah (kusur ve noksandan münezzehtir)."

el-Mevlā Muḥyi’ d-dīn Meḥemmed bin İbrāhīm (Dünbek-zāde)

Vilāyet-i Ḳarasi ḳarasından¹ zuhūr ve āftāb-ı feyż-i ezeliden istīfā-yı nūr-ı şu’ūr idüp meyān-ı erbāb-ı isti’dādda ḳarīn-i i’tibār ve “Dünbek-zāde” demekle ṭablek-zen-i iştihār olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşr ḥidmetlerinde iştigāl ve deryūze-i beḳā’i-i fażl ü kemāl idüp müftiyyü’s-şakaleyn ve şālīs-i ḳamereyn Kemāl Paşa-zāde Efendi āstānesine intisāb ve feyż-i meclis-i ‘ālīlerinden feżā’il-i celīle iktisāb eylemiş idi². Toḳuz yüz otuz iki senesinde şeyḫü’l-İslām olduklarında ḥidmet-i i’ādeleri ile ser-bülend ve mülāzemetle behremend oldu. İbtidā yigirmi aḳçe ile Ḥāşküy Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aḳçe ile *Dimetoḳa Medresesi*’ne, ba’dehu otuz aḳçe³ ile Edrine’de Taşlık Medresesi’ne müderris ve maḥāfil-i ifādede şādr-ı meclis olup ba’dehu ṭarīḳ-ı ḳazāya sülūk ve zer-i kāmīl-‘ayār-ı i’tibārın ol sikke ile meskūk eyledi. Rümili ve Anaṭolı ḳalemrevlerinde vāḳi’ olan bilād-ı celīleye vālī ve her birinde sākin olan ehālī āyet-i medḥ u şenāsını tālī olmuş idi. İki def’a ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām ile nā’il-i merām olup bi’l-āḫare daḡdaḡa-i ḥalkdan hārib ve rü-gerdān-ı semt-i me’ārib olmaḡla yigirmi beş aḳçe vazīfe-i teḳā’üd ile ḳanā’at ve tebettülün ila’llāh u ihtiyār-ı ‘uzlet eylemiş idi. Ḳarīne-i ḥāl evḳātını ‘ilm ü ‘ibādete tevzī’ ve fenāya istiḳbāl ü dünyāyı tevdi’ eyleyüp⁴ mevt-i ihtiyārī maḳāmında iken terk-i ıztırārī te’āḳub itmekle toḳuz yüz altmış toḳuz Receb’inde intikāl ve dārü’l-üns-i ḳudse irtihāl eyledi.

Merḫūm-ı sābıḳu’l-beyān, ḥā’iz-i ḳaşabu’s-sabaḳ-ı ‘ilm ü ‘irfān, istiḳāmetde ‘alem, nezāhetde meşhūr-ı ‘ālem idi. Bu deñlü menāşīb-ı celīleden ḥarc-ı se-rūze miḳdārı bıdā’a-ı ḳalīle iddiḫār itmeyüp mede’l-‘ömr “yevm-i cedīd, rızḳ-ı cedīd” mażmūnı ile cāme-fersā-yı cedīdān olurdu. Zemān-ı irtihālinde nāṭıḳ u şāmit, müteḫarrik ü şābit, dār u ‘aḳār, dirhem ü dīnār maḳūlesinden māl ıtlāḳına şālīḫ bir ḥabbe terk itmeyüp ⁵فاز المخفون fażiletini ḥā’iz⁶ ve ⁷تجرد تصل mertebesine fā’iz olmuş idi. ⁸رحمة الله

el-Mevlā Şücā’u’ d-dīn bin Süleymān bin Ḥalīl el-Maḥmūdī (Şücā’-ı Maḥmūdī)

¹ Vilāyet-i//ḳarasından:Ḳarasi vilāyetinden SE

² 20a R1

³ - R1, E

⁴ 11b SE

⁵ “Gizlenenler kurtuldu.”

⁶ 18a E

⁷ “Benliğinden sıyrıl ve vuslata er.”

⁸ “Allah ona rahmet etsin.”

Vilāyet-i Kürdistān'dan demīde ve dā'ire-i taḥşilde ārāmīde olup Anḳara müderrisi iken Seyrek Muḥyi'd-dīn Efendi'den mebnā-i 'ulūmı ihkām, ba'dehu mu'allim-i sulṭānī Ḥayre'd-dīn Efendi āstānesine 'aṭf-ı zimām idüp mülāzemetle bekām olduğdan şoñra yigirmi beş aḳçe ile Taşköprī müderrisi olmuş idi. Ba'dehu sālīk-i ṭarīḳ-ı ḳazā olup Diyārbekr eṭrāfında Bidlīs ve Cezīre-i 'Ömeriyye ḳazālarında müteşaddī-i ḥükm ü imzā olarak Nāblus ḳazīsı iken ṭoḳuz yüz altmış ṭoḳuz senesinde sicill-i 'ömri ḳarīn-i ḥitām ve müddet-i zindegānīsı temām oldu.

Merḥūm-ı mezbūr fezā'il-i celīle ile meşhūr, ḥākim-i hāsım, ḳatı'u'l-'ırḳ-ı mazālim, 'ulūm-ı şer'ıyyeye¹ keşirü'l-iṭṭilā' ve ḥalbe-i faẓl ü ma'ārifde merd-i şücā' idi. ²رحمة الله عليه

el-Mevlā 'Abdu'llāh (Yamalı 'Abdī)

Māh-ı 'izārı gül-'izār olmağın "Yamalı 'Abdī" dimekle şöhret-şi'ār olmuş idi. Muḳābele-i şafahāt-ı bedriyyetü'l-leme'āt ile istifāza-i envār-ı 'ilm ü kemāl ve izāle-i dāğ-ı cehl ü nā-dānī için meşreb-i ehl-i taḥḳīḳdan isāle-i³ zülāl idüp Ḥayre'd-dīn Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede ifādeye müdāvım olduğdan şoñra kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḳuz yüz altmış ḥudūdında medīne-i Kefe'de vāḳi' el-Ḥācc Ferhād Medresesi'nde müderris ve müftī olmuş idi. Ba'dehu 'azl olunup manşıbı Uzun Şems Efendi'ye virildi. Ba'dehu ḳuzāt-ı sūtūde-şıfāt silkine iltihāk ve icrā-yı aḥkām-ı şer'ıyyeye ḥāme-mişāl şedd-i niṭāḳ idüp ḥākim-i ba'z-ı bilād ve nāzım-ı aḥvāl-i 'ibād iken bilād-ı Rūmiyye'den Timurḥişār'a ḳazī olup ṭoḳuz yüz altmış ṭoḳuz senesinde müddet-i ḥayātı münḳazī oldu.

Merḥūm-ı mezbūr keşret-i ihāta ile meşhūr, fiḳh u uşulde māhir, ḳazāsında⁴ nezāhet ü istikāmeti zāhir, defter-i fezā'ilüñ fezlekesi, şaḥā'if-i leṭā'ifüñ lekesi, maşdar-ı āşār-ı maṭbū'a, muraḳḳa' gibi ma'ārif ile pür bir mecmū'a idi.

el-Mevlā Fetḥu'llāh (Fetḥu'llāh-ı 'Acemī⁵) {'Ārif}

¹ 'Arabiyyeye SE

² "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

³ 20b R1

⁴ - E

⁵ - SE

Diyār-ı ‘Acem’den dārü’l-mülk-i Rûm’a kudüm ve ‘ulemā-yı ‘aşrdan aḥz-ı ma‘ārif ü ‘ulüm idüp fezā’il-i bī-şümārı ve Türkī vü Fārisī nazma iktidārı olmağın yevmī altmış¹ aḳçe vazīfe ile şeh-nāmecı ta’yīn olınmış idi. Şāhib-kırān-ı zemān Sulṭān Süleymān Hān hazretlerinüñ gāzāların nazm-ı hemvār u selīs ile kitāb-ı nefis itmek üzere iken ṭoḳuz yüz altmış ṭoḳuz senesinde nāme-i ‘ömri āḥir ve dem-beste-i menāfiz ü menāḥir olup evrāḳ-ı müsevvedātı defter-i āmālī gibi perīşān ve şāḥā’if-i münşe’ātu eczā-yı vücūdı gibi bī-nām ü nişān oldu.

Merḥūm-ı merḳūm bāḡbān-ı ma‘ārif ü ‘ulüm, fetḥa gibi himmeti ‘ālī, kişver-güşā-yı ma‘ānī vü ma‘ālī, fütūḥ-ı celīleye mazḥar, merd-i hünerver² idi. Pederi zurefā-yı ‘Acem’den iken şeh-bāl-i seyāḥat ile ‘ālemi zīr-i pā-yı himmete alup Mısr’a varduḳda Şeyḫ İbrāhīm Güleşnī ḥidmetlerine irādet getürüp maḳbūl-i āstān ve dāmād-ı sa’d-iḳtirān olmış idi. Nāmı³ Dervīş Çelebi’dür. Elḳāş Mīrzā’nuñ nişāncısıdır. Bī-nazīr ta’līḳ ve dīvānī yazardı⁴. Fetḥu’llāh Çelebi ol aşl-ı pākden zuhūr itmişdür. “ ‘Ārif” maḥlaşı ile şi‘ārı ve ḥadden efzūn eş‘ārı vardır. Ma‘ārif-i cüz’iyyede mahāretin tezkiretü’s-su‘arā şāḥibleri yazmışlardır. Altmış biñ beyit *Şeh-nāme*’yi temām idüp Sulṭān Süleymān Hān hazretlerine virmişdür. İhtirā’ātından *Şanemü’l-ḥayāl* ve ‘amelī pür-mevc-i mermer ve ‘amelī gül ki reng ü büyü yirinde ola ve izḥār-ı muzmer, fenn-i mu‘ammāda iktidārını ve eş‘ārını ‘Āşīḳ Çelebi irād ider⁵.

**el-Mevlā ‘Abdu’l-vehhāb bin ‘Abdu’r-raḥman bin ‘Alī bin el-Mü’eyyed bin ‘Alī bin
Siyāvūş bin Evran el-Mü’eyyedī (Mü’eyyed-zāde)**

Hānedān-ı Mü’eyyediyye beyt-i ma‘mūr-ı mażmūdār gibi müntaḥab-ı dīvān-ı kün-fe-kān ve miḥmān-ḥāne-i ‘ilm ü ‘irfān olup ‘ulemā-yı Rûm meyānında aşālet ü ‘arāḳatle mu‘allem ve Beyt-i ‘Atīḳ-ı Muḥarrem gibi mu‘azzez ü muḥteremdür. Bā-ḥuşūş⁶ ol cem‘üñ şem‘-i ṭāḳ-ı eyvānı ve ol encümen-i encüm-i leme‘ānuñ mihr-i celī-şa‘şa‘a-i āsmānı, devlet-i Bāyezīdiyye ve Selīmiyye’de mükerreren şadr-ı dīvān-ı ‘ālī-şān olan ‘Abdu’r-raḥman Efendi’dür ki ezhār-ı ḥadā’iḳ-ṭırāz-ı evşāfı zīver-ı şafaḥāt-ı *Şakā’iḳ* dur, ṭoḳuz yüz yigirmi senesinde şecere-i müşmirü’l-berere-i vücūdı şarşar-ı

¹ Yetmiş SE

² Hüner-perver SE

³ zurefā-yı/nāmı:- SE

⁴ Nāmı//yazardı der-kenār R1, E; nāmı:- SE; “Dervīş//yazardı” ifadesi SE’de “şeh-bāl” kelimesinden önce gelmektedir.

⁵ 18b E

⁶ 21a R1

küh-endāz-ı fenādan fütāde ve gül-berg-i hazān-dīde gibi hāk-i siyāha rū-nihāde olduḡda beş dāne nihāl-i āzāde terk itmiş idi:

‘Abdu’l-fettāh Çelebi: Ekber-i evlādı ‘Abdu’l-Fettāh Çelebi’dür ki otuz beş aḡçe celebi vazīfesiyle Zeyrek-zāde Efendi’nün dānişmendi iken vālidı intikālinden bir sene soñra yigirmi beş yaşında fevt oldu.

دریغا در ایام فصل جوانی
فرو ریخت برک کل زندکانی¹

Maḡmūd Çelebi: İkinci maḡdümü Maḡmūd Çelebi’dür ki otuz aḡçe vazīfe ile Şahn Müderrisi Muḡyi’d-dīn Çelebi ḡidmetinde ṡālib-i ‘ilm ü kemāl iken birāderinden kırk gün soñra yigirmi iki yaşında intikāl ve mātem-zedegān firāḡına bu beyt-i meşhūrī ḡasb-ı ḡāl eyledi²:

Firḡatünde gönlüm eglerdüm gül-i gülzār ile
Gül de gitdi yalnız ḡaldum cihānda zār ile

‘Abdu’r-rezzāḡ Çelebi: Üçüncü ferzend-i³ dil-pesendi ‘Abdu’r-rezzāḡ Çelebi’dür ki yigirmi aḡçe vazīfe ile müşāhere-ḡār-ı eyyām iken ḡāce ḡayre’d-dīn Efendi’den mülāzemetle bekām olup zevc-i uḡtı olan baḡtı süvār-ı baḡt-ı devlet, ṡadr-ı dīvān-ı fażilet Muḡyi’d-dīn el-Fenārī āstānesine altı sene kāmīl mülāzemet idüp medrese taḡşīline imkān ve maḡzar-ı ‘ināyet ü iḡsān olmaduḡda melül ü maḡzūn, maḡdūr u maḡbūn, ṡoḡuz yüz otuz altı senesinde yigirmi sekiz yaşında āsūde-i zīr-i hāk ve ḡunūde-i pister-i helāk oldu.

Tāb-ı sitemle bulmadı yir⁴ istirāḡate
Zīr-i zemīnde vardı hele ḡāb-ı rāḡate

‘Abdu’s-selām Çelebi: Cümleden ṡaḡīri ‘Abdu’s-selām Çelebi’dür ki on aḡçe vazīfe ile perverde-i ni‘met ve noḡta-i ‘aṡer-i ‘ilm ü fażilet olup Küçük Bedre’d-dīn Efendi ḡidmetlerinden mānend-i hilāl istifāza vü istikmāl üzere iken ṡoḡuz yüz kırk bir

¹ “Çok yazık ki o henüz gençlik çağındayken hayatının gülünün yapraḡı döküldü.”

² 12a SE

³ Maḡdüm-ı SE

⁴ Bulmadı yir:vardı biraz SE

hîlâlinde yigirmi yedi yaşında huşk-sâl-i ecel nihâl-i vücûdın bî-berg ü bâr-ı emel ve ten-i sîmînin pûte-i seng ü vaḫal içre ḫall eyledi.

Beḳâ yok gerçi kim biñ yıl da olsa zindegânide
'Aceb müşkildür ammâ merg eyyâm-ı¹ cüvânide

Dördinci oğulları şâhibü't-terceme 'Abdu'l-vehhâb Çelebi'dür ki on beş aḳçe vazîfeye mutaşarrıf ve mâh-ı dü-hefte gibi çerâğ-efrûz-ı ma'ârif olup tevsi'-i dâ'ire-i isti'dâd ve tekmîl-i meleke-i 'aḳl-ı müstefâd eyledükden sonra 'ulemâ-yı 'aşrdan Mevlânâ Süleymân-ı Rûmî ve 'Abdu'l-laṭîf Efendi ve Pîrî Paşa-zâde Meḫammed Çelebi ḫidmetlerinde iştiğal ve Ebu's-su'ûd Efendi dârü'l-ifâdesinde taḫşîl-i kemâl eyleyüp Şeyḫü'l-İslâm Kemâl Paşa-zâde Efendi ḫazretlerine ittîşâl itmiş idi. Medrese-i ifâdelerinde² mutaşarrıf-ı i'âde iken *Tehâfüt-i H'âce-zâde*'yi kırâ'at eyleyüp mollâ ol kitâb-ı müsteṭâb üzere bir şerḫ-i bî-naẓîr imlâ iderdi. Tokuz yüz otuz ṭokuz târiḫinde Ma'lûl Emîr Efendi Burûsa Sultâniyyesi'ne taḫrîk olunup Medrese-i Maḫmûd Paşa maḫlûle olduḫda mülâzım olmadın ibtidâ kırḫ aḳçe ile tevciḫ olunmak recâsına şefâ'at³ ve Şadr-ı A'zam İbrâhîm Paşa ṭarafına bu ğune 'arz-ı niyâz u żarâ'at ider ki "Maḫdûm-ı merḫûm benüm oğlum ve Mü'eyyed-zâde merḫûmuñ ciger-küşesidür. Size ve bize ri'âyeti lâzımdur. Bu me'mûle müsâ'ade buyurmaları ğâyet-i ümniyye ve müntehâ-yı⁴ âmâlümdür." didükde vezîr-i merḫûm is'âf-ı murâda mübâderet ve "Rûmili Şadrı Muḫyi'd-dîn Efendi'ye 'arz idesüz." diyü işâret eylemegin ol ana dek ibtidâ kırḫ aḳçe medrese virilmek evlâd-ı Fenârî'ye maḫşûs olduğından mâ'adâ kendülere mürâca'at olunmaduğından ḳâzî'asker efendinuñ 'ırḳ-ı ğaraż u ta'aşşubı nâbız ve iki cihetden müteğâyyir ü munḳabız olup fi'l-ḫâl bir ḫile-i vezîr-pesend peydâ eyleyüp cevâb virür ki "Ḳânûna muḫâlif vaz' olmadın Mollâ Pervîz ḳuluñuz ki ḫâlâ otuz aḳçe ile İbrâhîm Paşa müderrisidür, anı⁵ kırḫla Maḫmûd Paşa'ya getürüp medresesini 'Abdu'l-vehhâb Çelebi'ye 'arz itmek bu dâ'ilerine münâsib görünür. Bâḳî emr sizüñdür." didükde bu re'y-i dil-peẓîr, maḳbûl-i tab'-ı tevâbi'-perver-i vezîr olup fi'l-ḫâl ḳarîn-i rızâ ve resîde-i maḳâm-ı tenfîz ü imzâ oldı. Tokuz yüz kırḫ temâmında Sinân Efendi yirine kırḫ aḳçe ile Dâvud Paşa'ya naḳl olındı. Kırḫ bir hîlâlinde Ḳara Çelebi yirine elli aḳçe ile

¹ Hengâm-ı E

² 21b R1

³ 19a E

⁴ Nihâyet-i SE

⁵ - SE

Edrine’de Halebiyye müderrisi oldu. Tokuz yüz kırk dört senesinde Muḥyi’ d-dīn Efendi şadāretten ma’zūl olıcaḡ Ayās Paşa ‘adāveti ile cümle etbā’ından birāder-zādesi Pīr Meḥammed Çelebi Şaḥn’dan ve hemşire-zādesi Ḥasan Çelebi el-Fenārī ma’zūl olduḡda bunlar daḡı ‘azl olunup medresesi Vāsi‘ ‘Alīsi’ne virildi. Derdmendūñ¹ ṭālī’-i nā-sāzkārınūñ āşārıdur ki Muḥyi’ d-dīn Efendi’nūñ zemān-ı naşbından mutazarrır olduḡı gibi ‘azlinden daḡı mütekedir oldu. Ol sene Muḥyi’ d-dīn Efendi ile ma’an ḡacca gidüp anlar bir sene mücāveret ve bunlar bi-edā’i’l-farīza mūrāca‘at eyledi. Tokuz yüz kırk altı senesinde Kemāl Çelebi yerine İznīḡ Orḡāniyyesi’nde seccāde-nişīn-i ders ü taḡḡīḡ oldu. Tokuz yüz elli beş tārīḡinde ‘Abdu’l-cebbār-ı ‘Acemī yerine Dārū’l-ḡadīs-i Edrine pāyesine pīrāye şaldı. Tokuz yüz altmış senesinde Pervīz Efendi yerine Şaḥn-ı Şemān’a ḡadem başdı. Altmış beş Şafer’inde selef-i sālifi ‘Abdu’l-cebbār Efendi yerine altmış aḡçe ile Burūsa’da Murādiyye Medresesi virildi. Ol medresede müzākere-i ‘ilmiyyeye iştiḡal üzere iken tokuz yüz yetmiş Rebī‘u’l-evvel’inde intīḡāl eyleyüp medrese-i² maḡlūle ile Manav Tāce’ d-dīn Efendi maḡzi’l-āmāl oldu.

Merḡūm-ı merḡūm maḡdūm-ı fezā’il-rūsūm, maḡdūr-ı rūzgār, sitem-dīde-i çarḡ-ı ḡaddār, menāşīb-ı celīle te’ehḡūrinden maḡzūn olup keyfiyyet-i berşle def’-i ḡumūm itmiş, ḡāşşıyyet-i³ berş ṭabī‘atini maḡlūb idüp menāşīb-ı celīleden maḡrūm itmiş idi. Ümīddür ki rüz-ı cezāda mükāfāt-ı mā-mezā ola. ⁴رحمة الله عليه

el-Mevlā Aḡmed (Ebu’s-su‘ūd-zāde Aḡmed Çelebi)

‘Ankebūt-ı miskīn-lu‘āb-ı ḡalem, küngüre-i ṭāḡ-ber-ṭāḡ-ı ‘ālū’l-‘āl-i maḡmidetleri şürefātına kemend-i himmet şālmaḡ muḡāl ve rīsmān-bāz-ı resen-i dirāz-ı⁵ müteḡayyile, zirve-i menār-ı medḡ u ta’rīflerine rişte-i evḡām bend itmekle reh-yāb-ı menzil-i maḡşūd olmaḡ münselibü’l-iḡtimāl olup;

هيهات ان تصل العناكب بالذى

نسجت ان ملهاندرى الافلاك⁶

¹ - R1

² 22a R1

³ Keyfiyyet-i R1, E

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁵ Resen-i dirāz:resen ü ṭirāz SE

⁶ “Örümceklerin, parmakları feleklerin zirvesini dokuyan zâta ulaşması ne kadar uzaktır!”

mazmūnı üzere pāye-i zīrīn-i¹ merākī-i evşāfında evtār-ı vehm ü hayālī pür-fütūr ve kirm-pīle-i za‘īf gibi müteserbil-i sirbāl-i ‘acz ü kuşūr olan cenāb-ı şeyhū’l-İslāmī, ‘allāme-i girāmī Ebu’s-su‘ūd Efendi’nün nev-bāve-i bāğ-ı vücūdı ve gevher-i deryā-yı zāt-ı mes‘ūdıdır. Toğuz yüz kırk dört senesinde² cevher-i ferd-i ferhunde-āsārı perverde-i kân-ı kün-fe-kân ve ber-āverde-i küçe-i imkân olup gurre-i cebīn-i isti‘dādı mazhar-ı feyz-i neyyir-i sa‘ādet ve tırra-i baht-ı Hudā-dādı şāne-zede-i eşi‘a-i necābet olmuş idi. Hakkākī-i terbiyet-i peder gevher-i tābende-i tab‘-ı yāqūt-eşerin bir vechle maşkül u mücellā ve şuver-i zihniyye-i ma‘kul u menkūle mücellā kıldı ki hātem-i la‘inde sevād-ı haṭṭ zāhir³ olmadın āyīne-i ‘ālem-nümā-yı ‘ulūm ve fihrist-i ebvāb u fūşūl-i mantūḫ u mefhūm eyleyüp gül-deste-i fażl ü ma‘ārif zīb-i tāḫ-ı tāḫıyye-i iştihārı ve naḥl-i nev-beste-i nevādir ü leṭā’if zīver-i pīşgāh-ı i‘tibārı oldu. Nice zemān Taşköprī-zāde Aḫmed Efendi ḫuzūrında idāre-i raḥīḫ-ı taḫḫīḫ u īḫān ve münāvele-i şeker-pāre-i fażl ü ‘irfān eyleyüp ba‘dehu vālid-i mācidlerinün medrese-i ifādesinde mutaşarrıf-ı manşib-ı i‘āde ve zülāl-i feyz-i üstād ile şemşīr-i tab‘ı āb-dāde olmuş idi. Vezīr-i a‘zām, Rüstem-i Cem-şiyem kemāl-i isti‘dādın gūş eyledükde da‘vet ve Üskūdār’da vāḫi‘ ravza-i cennet-şi‘ārda müstaḫillen ziyāfet kırup nazar-ı i‘tibārı mesāmi‘-i ihtibārın taşḫīḫ ve şarrāf-ı başīreti şafā-yı cevher-i serīretin taḫḫīḫ itmekle bir kitāb-hāne kitāb ve himmet-i Asāfiye lā’iḫ şerā’if-i esvāb u esbāb i‘ṭā eyleyüp maḫdūm-ı merḫūmı tebennī, medrese-i celīlesini teşrīf buyurmaların temennī ider. Toğuz yüz altmış üç Şāfer’inde Şāh Efendi yirine miḫrāb-ı Medrese-i Rüstem Paşa düş-ı celālet-pūşına mesned ve tāriḫ-i naşbı Müslimī Çelebi lisānından “Fażl-ı Aḫmed (963)” vāḫi‘ olmuş idi. Altmış altı Muḫarrem’inde Hācī Ḥasan-zāde yirine Hāşekī pāyesiyle pā-yı himmeti ferḫad-sāy olup altmış yedi⁴ Muḫarrem’inde Ḳara ‘Abdu’r-raḫman Efendi’den şoñra maḫbūbe-i merāmı rām ve Şāḫn-ı Semāniye’ye ḫıram eyledi. Altmış toğuz Rebī‘u’l-āḫir’inde müteḫā‘id Fuzayl Efendi yirine Medrese-i Şeh-zāde secdegāh-ı seccāde-i ifādeleri oldu. Ol buḫ‘a-i celīlede ifāza-ı envār-ı fezā’il ve taḫrīr-i ‘uyūn-ı efāzıl üzere iken işabet-i ‘aynū’l-kemāl ile kevkeb-i tāli‘i mübtelā-yı ‘uḫde-i vebāl olup toğuz yüz yetmiş Cemādiye’l-ülā’sınıñ on toğuzuncı günü şems-i hayātı vāşıl-ı derece-i zevāl ve ḫürşīd-i zātı mütevārī-i mağrib-i izmiḫlāl olup Ḥāzret-i Eyyüb

¹ Zerrīn-i R1

² 19b E

³ 12b SE

⁴ 22b R1

civārında pederlerinin mektebi sâhasında defn olup medrese-i maḥlûle Ahî-zâde Meḥammed Efendi'ye tevcih olındı. ¹شمس الصباح زالت (970) târiḥ-i vefâtıdır.

Maḥdûm-ı merḳûm 'aynu'l-a'yân-ı maḥâdîm-i Rûm, hem-reng-i âb u âteş olan cem'iyet-i ḥıfz u zekâda 'alem ve kîmyâ vü 'Anḳâ gibi mühre-i teşḫîri ser-keş olan ḥüsn-i taḳrîr ve berâ'at-ı taḫrîrde müselleḥ-i 'âlem, 'Arabî eş'ârı reşk-endâz-ı 'Arab-ı 'urebâ, Fârisî güftârı revnaḳ-şiken-i nazm-ı Süreyyâ, kesb-i ma'âlîde himmeti 'âlî, beyne'l-mevâlî memâlik-i faẓl ü kemâle vâlî, şâbb-ı fâzıl, müşeyyib-i envâ'-ı feẓâ'il, nâdire-i 'aşr u evân, ferîde-i şadef-i zemân, Fâtiḥa-i aḥvâlî naḥḳîr-i murâd-ı müntehiyâne besmelegâh, ²آية من آيات الله idi. On ṭoḳuz yaşında müderris-i ḥaḳîḳî olup yigirmi altısında terk-i devlet-i mecâzî eyledi. Şeh-zâde müderrisi iken Burûsa seyrine gidüp Câmî'-i 'Atîḳ'da 'aḳd-ı meclis-i ders-i 'âmm ve şîr-i iştihârın resîde-i ḳubbe-i mînâ-fâm eyledi. ³رحمة الله عليه

el-Mevlâ Ḳurd Aḫmed (Ḳurd Çelebi)

Sulṫân Süleymân ⁴عليه الرحمة والغفران ḥazretlerinin mu'allim-i 'âlî-şânî Ḥayre'd-dîn Efendi'nün ferzend-i dil-bendi ve maḥdûm-ı ercümendidür. Ṭoḳuz yüz yigirmi dört senesinde 'aḳabât-ı şulb u meşîmeden güzâr ve âbişhor-ı şîr-i mâderi câ-yı ḳarâr idüp kirm-pîle gibi melfûf-i⁵ ḳımâṫ-ı ḥarîr ve 'izz ü nâz ile ḥ'âbânîde-i mehd ü serîr olmuş idi. Reste-i silk-i 'idâd ve bâliḡ-i rûtbe-i isti'dâd olduḳda şikâr-ı deşt-i ma'âlîye⁶ âḡâz ve ḳişver-i faẓl ü kemâle 'asker-i gürgân gibi türktâz idüp vâlid-i mâcidinün ecille-i tilâmîzi olan 'Arab-zâde Meḥammed Efendi ve Celâl-zâde Şâliḥ Efendi ve Bostân Efendi ḥidmetlerinden telemmüz ve müfâkehe-i müzâkerelerinden telezzüz üzere iken ṭoḳuz yüz elli târiḥinde Ḥ'âce Efendi rû-gerdan-ı 'alâ'îḳ-ı dünyâ ve maḥmil-bend-i sefer-i 'uḳbâ olup emvâl-i ceme ve kütüb-i mühimme terk itmekle tezâḫüm-i esbâb-ı ḡayret, germ-sâz-ı nâ'ire-i himmet ü ḥamiyyet olmaḡın ṫarîḳ-ı 'ilme sevḳ-ı râḫile-i 'azîmet eyleyüp Şaḫn Müderrisi 'Arab-zâde 'Abdu'l-bâḳî Efendi dârü'l-ifâdesinde iştigâl, ba'dehu İstanbul Ḳâzîsi Ḳarasili Ḥasan Efendi'ye⁷ ittişâl idüb ba'dehu iki yüz⁸

¹ "Sabah güneşi yok oldu."

² "Allah'ın delillerinden bir delil..."

³ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁴ "(Allah'ın) rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun."

⁵ 20a E

⁶ ma'ânîye SE

⁷ Çelebi'ye R1

⁸ 23a R1

aççe vazîfe ile Şahñ müderrisi olan fetvâdan mütekâ'id Çivi-zâde Efendi'nün medrese-i feyz-ķarînde nâ'il-i istifâde ve dâhil-i hücre-i i'âde olup mollâ-yı merkûm ٱokuz yüz elli iki târîhinde Ebu's-su'ûd Efendi yirine şadr-ı Rûm olduķda mülâzım olmış idi. Ba'dehu edâ-yı farîza-i hiccetü'l-İslâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü'l-enâm عليه السلام¹ eyleyüp Elķâş seferinden ķufûl eşnâsında rükeb-i sultânîye rûy-mâl ve Haleb meştâsında huzûr-ı Süleymânî'ye 'arz-ı hâl idüp ٱokuz yüz elli beş târîhinde 'Abdu'l-kerîm-zâde yirine def'aten Süleymâniyye-i İznîķ pâyesiyle iclâl olındı. Elli yedi senesinde selef-i sâlifi yirine Şahñ medârisinün birine vâşıl olup altmış iki hilâlinde on aççe teraķķî ile pây-e-i sittîne nâ'il oldı. Altmış üç Şafer'inde Mi'mâr-zâde yirine Medrese-i celîle-i Süleymâniyye'ye terfî' olındı. Altmış sekiz Şa'bân'ında berât-ı ķadri 'unvân-yâfte-i ikrâm ve Ebu's-su'ûd-zâde Mehemmed Çelebi yirine hâkim-i Şâm oldı. ٱokuz yüz yetmiş Zi'l-hicce'sinde hicce-i 'ömri temâm ve hüccet-i zindegânîsi ķarîn-i hitâm olup yirine Kınalı-zâde 'Alî Efendi ķarîrû'l-'ayn ve 'anberîn-meşâmm oldı.

Maħdûm-ı mütercem şayd-ı ğazâlân-ı ma'anîde şîr-i ücem, kerîmü'l-aħlâķ, tayyibü'l-a'râķ, gürg-i Yûsuf gibi sebu'ıyyet-i nefsdan beriyyü's-sâħa, hâlîm ü selîm ve ķaviyyü's-semâħa, 'ulûm-ı mütedâvilede müşârik-i emşâl, maħdûm-ı kerîm-i pesendîde-hişâl idi. رحمة الله عليه²

el-Mevlâ Zeyn bin Nuceym (Zeyn-i Mışrî el-Müştehir bi³-İbni Nuceym)

Zeyn bin İbrâhîm bin Muħammed el-Mışrî'dür. Ecdâdından birinün ismi Nuceym olmaĝın "İbni Nuceym" dimekle meşhûr ve Kâhire-i tâhirede nücûm-ı zâhire gibi ma'rûf-ı cumhûr olmış idi. ٱokuz yüz yigirmi altı senesinde kevkeb-i sa'd-ıķtirân-ı vücûdı ufuk-ı şühüddan nümâyân ve maṭla'-ı girîbân-ı su'üddan 'ıyân olup cebîn-i hâlî meclâ-yı şu'â'-ı baħt u sa'âdet ve mażhar-ı envâr-ı âfṭab-ı feyz⁴ u 'inâyet olmaĝla şüyüh-ı 'ulemâdan aħz-ı 'ulûm ve teşyîd-i mebânî-i mantûķ u mefhûm idüp cemî'-i fûnûnda senedi 'âlî ve 'aşrında şadru'l-ehâlî olmış idi. Mışr-ı Kâhire'de a'lem-i 'ulemâ-yı Hanefiyye'ye meşrûṭ olan Medrese-i Şarĝıtmışıyye'de müderris ve nice yıllar hâlķa-i ifâde vü ifâzaya şadr-ı meclis olup iftâ ve ifâde ile ğüzârende-i şerâ'if-i evķât ve te'lîf ü taşnîf ile sübħa-şümâr-ı enfâs-ı ma'dûde-i hayât iken ٱokuz yüz yetmiş Receb'inün sekizinci ğünü yevm-i erba'âda necm-i hayâtı üfûl ve maĝrib-i 'ademe ķufûl eyledi.

¹ "(Allah'ın) selamı onun üzerine olsun."

² "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

³ Zeyn//bi:- R1, SE

⁴ 13a SE

Mollā-yı merķūm deryā-yı muhīṭ-i ‘ulūm, ma‘ārif-i āliyye vü fūnūn-ı ‘āliyede kāmīl, baħr-ı güher-rīz-i ṭab‘ı ‘ālem-i ‘ilm ü kemāle şāmil¹, ma‘ķūl ü menķūlde yegāne, fūrū‘ u uşūlde yek-tene-i zemāne, fetvā vü taķvāda ‘alem, taħrīr ü takrīri maķbūl u müsellemler, şems bin nüceym² bākūr bin ‘uceym, te’līfātı duħter-i ekābir gibi güşāde-baħt u mes‘ūd, her nüşhası mānend-i nüşha-i ‘ilāc-ı bih-būd, maķbūl-i erbāb-ı kaķbūl ve maṭbū‘-ı ‘ulemā-yı fuħūldur.

Āsar-ı celīlesinden *el-Baħru’r-rā’iķ fi Şerħi Kenzi’d-daķā’iķ* kesret-i ifāde ve leṭāfet-i imlāda fā’iķdūr. Bābü’l-icāreti’l-fāsīde eşnāşında nā-temām kaķalmışdur. Biri daħı *Eşbāh u Neżā’ir* dūr. El-ħaķķ üslūb-ı zařīf üzere te’līf-i laṭīfdūr. Şeyħü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi merħūm imzā eyleyüp ba‘z-ı ‘ulemā-yı Rūm şerħ itmişlerdūr. *Hidāye* evā’iline şerħi vardur. *Ziyādāf* a şerħi olduĝın *Baħr-ı Rā’iķ* da, *Kitāb-ı Da’vā* da zıkr itmişdūr. Uşūlden *Menār* a şerħi vardur ve Taħrīr-i *İbni Hümām*’ı iħtişār idüp “*Lübbü’l-uşūl*” tesmiye itmişdūr. Cümlesi mebāhiş-i fıķhiyyedūr. Fetāvāsı *Ķārī’ü’l-Hidāye* es’ilesi gibi cem‘ ü tedvīn olınmışdur. Ķırķ ‘aded resā’ilin cem‘ idüp “*Fevā’id-i Zeyniyye*” tesmiye itmişdūr³. Mecmū‘-ı mü’ellefātı şu‘ā‘-ı sa‘ādetden behredār, mütedāvil ü meşhūr-ı dār u diyārdur. ‘Aded-i sinīn-i sinni Ķırķ altıya vāşıl olduķda devre-i ħayātı temām ve māh-ı serī‘u’s-seyr gibi zemān-ı kaķılde mütevārī-i ĝamām-ı ħimām oldu. Eger ecelden emān ve ‘ömrden zemān bulmuş olsa u‘cūbe-i dehr ve nādīre-i ‘aşr olmaķ muķarrer idi. رحمة الله عليه⁴

el-Mevlā Ķāşım bin Süleymān (Şāħibü’t-Taṭbīķ)

Dārü’l-mülk-i Ķaraman olan medīne-i Nigde’den nümāyān olup ol diyār ‘ulemāsından taħşīl-i meleke-i isti‘dād ve ‘ulūm-ı rā’iķayı mertebe-i lā’iķasında i‘dād itdükdēn şoňra maħrūse-i Ķoşantıniyye’ye Ķudūm ve bi-ħasbi’l-merāsım devre-i ‘ulemā-yı Rūm eyleyüp mu‘allım-i maķām-ı Süleymānī Ĥayre’d-dīn Efendi ħidmetlerine intisāb ve istinād-ı ‘atebe-i ‘aliyyeleri ile şeref-i mülāzetlerin iktisāb itmiş idi. Ba‘dehu semt-i tadrīse ‘āzım ve medāris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı celīleye müdāvim olup bi-ħasebi’l-merātīb aħz-ı menāşīb-ı münāsīb iderek toķuz yüz altmış altı tārīħinde elli aķçe ile Siroz’da Selçuķ Sulṭān Medresesi’nde münāvele-i

¹ 20b E

² 23b R1

³ Ķırķ//itmişdūr, der-kenar R1, SE

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

rahîk-ı taḥkîk u îkân eyledi. Ol ḥâlet-i seniyye ve meşgale-i marziyye üzere iken toḳuz yüz yetmiş senesi evâhirinde ders ü devri temâm ve müddet-i ḥayâtı ḳarîn-i ḥitâm oldu.

Mevlânâ-yı merkûm ğavvâş-ı biḥâr-ı ‘ulûm, şemşîr-i mû-şikâf-ı ṭab‘la ḳâsım-ı şâhib-ḳırân ve kümeýt-i şarşar-ḥırâm-ı ḥâme birle bedî‘-i ‘arşa-i ma‘ânî vü beyân, letâ‘if-i nikât-ı ‘ilmiyye ile sağr-ı isti‘dâdı bâsim ve evḳât-ı mübârekesin meşâgil-i ‘ilm ü ‘ibâdete ḳâsım idi.

Metn-i Viḳâye’yi şerḥ idüp tevfiḳ münâsebeti ile “*Taṭbîḳ*” tesmiye itmişdür. Mollâ-yı merḥûma cevâb virmek üzere taḥkîk semtin ṭutmuşdur. Bu ḥaḳîr kitâb-ı mezbûrı gördüm. Ehl-i ‘ilmâna eşer ve gevher-i kân-ı hünerdür.

el-Mevlâ ‘Abdu’l-bâkî (Fenârî-zâde Bâkî Çelebi)

Evâ’il-i devlet-i Süleymâniyye’de şadr-ı ‘âlî-ḳadr¹ iken vâşıl-ı rahmet-i Bârî olan Meḥemmed Şâh-ı Fenârî’nüñ şem‘-i bezm-efrûz-ı ḥânedânı ve maḥdûm-ı kerîm-i ‘âlî-şânıdır. Toḳuz yüz yigirmi üç senesinde kümün-ı ğâybdan ruḥşat-yâfte-i zuhûr ve hilâl-i mehd-i sa‘âdete fâ‘izü’n-nûr olmuş idi. Tis‘a ve ‘ısrîn ve tis‘a mi‘ede peder-i vâlâ-güheri âzim-i dârü’n-na‘îm olup mişâl-i dürr-i yetîm, şâdef-i kenef-i ‘amm-i büzürgvârı, ya’nî Muḥyi’d-dîn el-Fenârî der-‘uhde-i ḥacr-i terbiyet itmekle vâşıl-ı derece-i isti‘dâd² ve bâliĝ-i meblaĝ-ı ‘aḳl-ı müstefâd olduḳda ‘ulemâ-yı ‘aşrdan Sinân Çelebi ve Çivi-zâde Efendi ve İşḫâḳ Efendi ve Mollâ Çelebi ve Sa‘dî Efendi ḥâzerât-ı ‘âliyâtına rûy-mâl ve dârü’l-ifâdelerinde iştiĝâl eyleyüp mu‘allim-i maḳâm-ı Süleymânî Ḥayre’d-dîn Efendi mülâzemeti ile nâ’il-i evvelîn-i emânî olmuş idi. Ba‘dehu ḥaşışa-ı Âl-i Fenârî olan ibtidâ kırḳ aḳçe³ medreseye ṭâlib ve şudûr-ı zemâne ḥuzûrına ‘urza-kün-i me‘ârib olup germ-sâz-ı nâ’ire-i niyâz olduḳça anlar rû-gerdân-ı şîve vü nâz olmaĝın;

Degmez bu ḳadar raĝbete bu ‘âlem-i fânî

diyüp meslek-i ḳazâyı ihtiyâr ve seksan aḳçe ile ḥâkim-i Şile vü Üsküdâr oldu. Ba‘dehu Ğalaṭa’ya, ba‘dehu Şofya’ya ḥâkim, ba‘dehu şâniyen Ğalaṭa’da revnaḳ-efrûz-ı maḥâkim olup ba‘dehu Sidreḳapusu ilḥâḳı ile maḥrûse-i Selânik ḥükûmetine nâ’il,

¹ 24a R1

² 21a E

³ Aḳçe ile SE

ba‘dehu şālisen Ğalaṭa ḳazāsına vāşıl olup pertev-endāz-ı ‘adl-ı şāmil ve şöhret-endüz-ı celā’il-i ḥaşā’il iken ṭoḳuz yüz yetmiş senesinde marāz-ı ṭā’ūndan irtihāl ve rū-yı niyāzı mālīde-i ḥāk-i dergāh-ı Zū’l-celāl eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, şerīfū’n-nefs ü ‘ālī-himmet, kerīmū’t-ṭab‘ u veliyy-ni‘met, eṣās ü libāsda tekellūf ü tecemmüle mā’il, ṭa‘ām u ḥuddāmında şöhret ü irā’eye şifte-dil, ḥānesi mecma‘-ı yārān, ḥalka-i şoḥbeti va‘degāh-ı aḥbāb ü hullān idi. Üskūdār ḳurbında bir ḥadīḳa-i cennet-mişāl tertīb idüp “Güzcelcebāğçe” diyü telḳīb olunmuş idi. Mercūdur ki ol ḥadīḳa-i enīḳaya ni‘me’l-bedel ḥazā’ir-i firdevs-i berīn ve cennāt-ı ‘āliyāt ü ḥūr-ı ‘īn rūḥ-ı pūr-fütūḥına ḳarārgāh u ḳarīn ola. Āmīn¹.

el-Mevlā Yūsuf (Yūsuf Çelebi el-Fenārī)

Tercemesi sebḳ iden ‘Abdu’l-bāḳī Çelebi’nün birāder-i kihteri ve Meḥammed Şāh-ı Fenārī’nün ferzendirün nīk-aḥteridür. ‘Amm-ı kerīmi Muḥyi’d-dīn Efendi’nün ḥücre-i ḥacr-i terbiyetinde ḳarīn-i neşv ü nemā ve zemīn-i isti‘dādı senābil-i fezā’il ile nazāret-nümā olup ṭarīk-ı sa‘ādet-refīḳ-ı ‘ilme sülūk ve tibr-i mesbūk-i isti‘dādın tamḡa-i ḳabūl-i ‘ulemā ile meskūk itdükde mānend-i serv-i sehī ḥareketi Samsūnī-zāde Aḥmed Efendi ḥidmetlerine müntehī olup mevlānā-yı mezbūr İstanbul ḳazāsından ma‘zūl iken ṭoḳuz yüz kırḳ² ṭoḳuz³ senesinde Muḥyi’d-dīn Efendi, Ḳadrī Çelebi yirine mesned-ārā-yı fetvā olduḳda müftülere maḥşūş Medrese-i Bāyezīd Ḥāniyye’den isti‘fā itmegın ber-vech-i teḳā’ūd anlara i‘ṭā olınup şāḥibū’t-tercemeyi mu‘īd itmiş idi. Elli iki tārīḥinde mülāzemetle ber-murād ve ‘amm-i ‘amīmū’l-iḥsānına dāmād olup medrese için şudūr-ı ‘aşra mülāzemet ve bālīḡan-mā-belaḡ tazarru‘ u minnetden tefrīḡ-i zımmet eyleyüp bunlar iḡrā-yı⁴ kemān-ı niyāz ile ḥadeng-i recāyı pertāb itdükçe anlar ta‘allül-i bī-şümār ile siper be-rū-yı cevāb olduḡın gördükde iḥtiyār-ı meslek-i ḳazā ve dil-ḥāh-ı şudūra ‘arz-ı rızā ile izḥār-ı zekā itdi. Cānib-i Rūm’da ba‘z-ı bilāde ḳazī ve aḥkām-ı sāl-i müstaḳbel ü ḥālī ol aḳṭārda māzī olup ṭoḳuz yüz yetmiş senesinde ḳaşaba-i Ebī Eyyüb ḥükümetine manşūb olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl ecdād-ı kirāmı evḳāfinuñ tevliyeti bunlara intikāl idüp bundan aḳdem a‘mām-ı kirāmından ṭoḳuz yüz elli dört senesinde fevt olan Muḥyi’d-dīn Efendi’nün evlād-ı zükūrı “Şems Çelebi” nām maḥdūma münḥaşır

¹ 13b SE

² 24b R1

³ - SE

⁴ İḡrāḳ-ı SE

olmağın müzāheret-i muşāheret ile muḥallefātına müstevlī ve elli yedi tārīhinde vefāt iden Semāniye'den müteḳā'id dīger 'ammı Pīr Meḥemmed Efendi'nün evlād-ı şığārına¹ velī olup altmış üç ḫilālinde Medīne-i Münevvere'de mücāvır olan 'amm-i āḫarı Ebū'l-ḳāsim-ı Fenārī fevt olduḳda vaşıyy-i muḫtārı ve birāderi 'Abdu'l-bāḳī Çelebi'nün vāzı'u'l-yed-i emvāl ü 'aḳārı olmuş idi. Müsā'ade-i eyyām-ı nā-fercām ve mekr u ḫadī'a-ı dehr-i bī-encām ile dirhem ü dīnār, esbāb u 'aḳār, dūr ü dekākīn, ḫadā'ıḳ u besātīn, bisāt-ı ḫarīr ü libās-ı semmūr, envā'-ı tefārıḳ u eşnāf-ı fağfūr, ḡilmān-ı ḫassān u cevārī-i nāzenīn, merākib-i ciyād ü maḫmil-i dil-nişīn, kütüb-i nefīse vü nüsaḫ-ı maḫdūme, belki ḳamāḳım-ı memlū vü künūz-ı maḫtūme, ve'l-ḫāşıl müddaḫar-ı devlet-i sad-sāle-i dūdmān-ı Fenārī;

Cem' ider deryā-yı 'ummān ebr-i bārān ḫarcanur

mazmūnı üzere dest-i kerem-peyvestine nihāde ve müstelezzāt-ı dūnyādan her cins-i fāḫir-i pūr-behā çep ü rāşt-ı nażargāhında āmāde oldı. Merḫūm daḫı neşve-i pūr-zūr-ı cām-ı ḡurūr ile ḫayy-ı ḫūmār-ı taşarrufāt ve neşr-i defter-i isrāfāt eyleyüp köhne-resm-i mīrās-ḫ'āregānı maḫv itmek için ne ḡüne naḳş-ı dil-keş peydā ḳılsam ve ḳubbe-i 'ālemde ḡulgule-i nām ü nişān ibḳā itmege ne yoldan şīt u şadā şalabilsem, diyü işbāt-ı vüçūd-ı efḳārına² müştāḡil ve 'aḳıbet-i kārđan ḡāfil iken ḫarīf-i telḫ-sāz-ı bezm-i emel, ya'nī³ miḫmān-ı kerīḫü'l-liḳā-yı ecel verā-yı perde-i Ḳāf-ı 'ademden germ-'inān-ı maḫmil ve sāḫa-i zindegānīsine nāzil olup der-ḫāl tevābi' ü levāḫıḳ müy-kenān ü nāle-künān, sīne-ḫırāşān u dīde-ḫurūşān yek-zebān-ı vāveylā olduḳda nefā'is-i emti'a ve a'lāḳ-ı pūr-bahā, ḫasā'is-i evānī, belki evrāḳ-ı faşl-ı ḫazānī gibi 'urza-i fenā ve yaḡmagerān-ı çābük-dest-i şarşar-ı şitāya şıla olup lemḫatü'l-başarda ol serā-perde vü eyvān, perde-i şu'bede-bāz-ı dest-i āḫir-kerdeden nişān virdi. Fī'l-ḫaḳīḳa māl-i eytām ü evḳāf ictimā' itmekle seyl-i kūh-endāz-i belā ve bād-ı naḫvet-i cāḫ ü şevket-i mūmteni'u'l-ıḳāf şarşar-ı hevlnāk-i fenā olup mānend-i tīşe-i kūhken, şecere-i vüçūd ve kūhsār-ı kām-rānīye bīḫ-efgen oldı.

Merḫūmuñ keyfiyyet-i irtihālinde maḫdūmı Ma'tūḫ Çelebi merḫūm ki tercemesi maḫallinde zıkr olınmaḳ 'uhde-i ḫāme-i mütercimdedür, bu ḡüne dest-ber-ceyb-i rivāyet ve şeker-rīz-i ḫabaḳçe-i ḫikāyet olurdı ki "Bir rüz-ı nevrüzda tertīb-i ziyāfet ve

¹ 21b E

² İşbāt-ı/efḳārına:isbāt-ı vüçūda SE

³ 25a R1

tersâne erbâbından Nakkâş Haydar Çelebi bāğçesinde ‘akd-ı ‘ıkdı’l-le’âl-i şoḥbet idüp ol meclis-i pür-iḥtirâma müderrisîn-i kirâmdan Süleymâniyye Müderrisi Şeyḫî Efendi’yi ve Şaḥn Müderrisi Çivi-zâde Efendi’yi ki ba‘dehu pey-ender-pey şeyḫü’l-İslâm olmuşlardır, da‘vet kıilup Mütevellî Beydağ Çelebi yārândan olmağla dâḫil-i ḫalka-i cem‘iyyet olmuş idi. İcrâ-yı kânûn-ı nevrüz-ı sultânî için müsîr¹ taleb olındukda şâhib-i ḫâne “Bendeñüzde a‘lâsı vardur.” diyüp ḫabâbvâr gümüḫ ḫoḫkayı meydâna ḫor. Maḫzûz olan yārân-ı şafâ fetḫ-i tılısm-ı ḫâtır-ı ḫazîn için kilîd-i meblağ-ı sîmîni dâḫil-i ḫufl-i la‘lîn idüp zevḫ-ı selîmi olan merâret-i müfriḫesin iḫsâs eyledükde nâzikâne dest-mâlle silüp āgâḫ olmayanlar كل مر دوا² manḫûḫınca ibtilâ-yı ibtilâ‘ını ni‘met bilüp belki ḫoḫḫanuñ dibin göstermege himmet eyler. Meger şâhib-i ḫânenüñ bir ḫaḫbe-i gîsû-bürîde ve dele-i tutuḫ-derîde duḫter-i menḫûs-aḫteri var imiş. Pederini telḫ-kâm-ı ḫimâm itmekle bekâm olmaḫ sevdâsına³ ḫoḫḫa-i tiryâḫ-ı ber’ü’s-sâ‘ayı mühre-i mâr gibi pür-zehr-i helâhil kıılmış imiş. Ol ḫurfe-ma‘cûnla pür ḫoḫḫa-i tîre-derûndan ğaraḫ ḫunbara-ı âteş ve ḫop-ı ḫal‘a-kûb-ı şâ‘iḫaveş⁴ ḫaşd-ı⁵ ihlâk-i peder iken sevḫ-ı ḫazâ vü ḫader ile ğayre işâbet ider. El-ḫışşa muḫaddemce āgâḫ olup pertâb idenler teverrüm-i zebân ü dehânla ḫalâş olup Beydağ Çelebi ile şâhib-i ḫâne istifrâğında sür‘at itmekle nice zemân esîr-i firâş olduḫdan soñra dest-yâz-ı dâmen-i ḫayât u inti‘âş olup şâhibü’t-terceme ḫişşe-i ḫayâtdan bî-naşîb ve ğayr için der-kâr⁶ olan sehm-i rezî’e ol muşâba muşîb olup nev-rüz-ı ‘ayş ü ‘işret şâm-ı deycür-i muşîbete mübeddel oldu. سبحان القادر على سبحة القادر علی⁷ Kıırḫ yedi yaşında fevt olmuşdur⁸.

Merḫûm-ı mezbûr ḫalîm ü şabûr, taşallûf ü riyâdan⁹ mütecânib, sehlü’l-‘aḫâ ve leyyinü’l-cânib, sîne-şâf u selîm, maḫdûm-ı kerîm idi.

Bu ḫaḫîr biñ otuz yedi târiḫinde Mizistre ḫâzîsi olup sicillât-ı maḫkeme meyanında ḫoḫuz yüz yetmiş târiḫi ile müverraḫ Meḫammed bin Yûsuf el-Fenârî nâmına bir sicill gördüm. Bunlaruñ ferzendi ve Ma‘tûḫ Çelebi’nün birâder-i ercümendi olmaḫ üzere mesmû‘ olup tafşîl-i aḫvâline vâḫîf olmadum.

el-Mevlâ ḫızr (Depegöz ḫızr Efendi¹) {ḫızrî}

¹ Metinde مثر şeklinde yazılmış olan kelime Arapça anlamı gözetilerek müsîr biçiminde okundu.

² “Bütün acı olan (şeyler) ilâçtır.”

³ 22a E

⁴ şâ‘iḫaveş gibi R1

⁵ - SE

⁶ 25b R1

⁷ “Her şeye kadir olan Allah’ı tenzih ederim. Bu (hâdise) 970 senesinin sonlarında oldu.”

⁸ Kıırḫ//olmuşdur, der-kenar E, SE

⁹ 14a SE

Nergis-i şehlâ-yı vücûdî hâk-i pâk-i Edrine'den nümâyân ve “Depegöz Hızır” demekle ma'rûf-ı 'âlemiyân olup mâ'u'l-hayât-ı 'ilm ü ma'ârifden reyyân ve habâb-ı bâde gibi ser-germ-i rahîk-ı tahkîk u îkân olmağla vâşıl-ı mertebe-i müşâhede vü 'ıyân olduğda çeşm-i cânını hâk-i pây-ı a'yân-ı 'ulemâdan kehil ve tarîk-ı 'ilmde devresin tekmiil eyleyüp Merhabâ Efendi'den mülâzemetle ber-murâd ve 'ağd-ı müşâheretle dâmâd olmuş idi. İbtidâ yigirmi beş aqçe ile Edrine'de Emîniyye Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi'ne müderris olup tokuz yüz altmış beş Rebî'u'l-âhîr'inde kırk aqçe ile Burûsa'da Yıldırım Hân Medresesi'yle 'unvân bulmuş idi. Altmış yedi Şa'bân'ında ma'zûl olup medresesi Bahâ'e'd-dîn-zâde Efendi'ye tevcih olunup ba'z-ı 'avârız hasebiyle tarîkdan ferâgat ve otuz aqçe vazîfe-i tekâ'üd ile kanâ'at eyleyüp vazâ'if-i 'ibâdât ile güzârende-i evkât iken tokuz yüz yetmiş târihinde Edrine'de vefât eyledi.

Merhûm-ı merkhûm dîde-düz-i ma'âlî vü fühûm, sermâye-i 'ulûm-ı nazariyyeden şâhib-i vâye ve nazar-ı himmeti 'âlem-i bâlâya irtikâye iken kevkeb-i tâli'den yârî ve felekden cânibdârî görmeyüp gubâr-ı idbâr ile kaç'-ı nazar ve eşk-i hasretle cihândan güzêr itdi. “Hızır” mahlaşî ile şi'ârî ve *Tezkiretü's-su'arâ* da ba'z-ı eş'ârî vardur. Bu ebyât nuhbe-i güftâridur.

Kaşd-ı dil ol zûlf-i 'anber-fâmedür
Bir kalendardür ki 'azmi Şâmedür

Kirpigüm dil mâcerâsın yazmağa
Kâtib-i çeşmüm elinde hâmedür

Rû-yı zerdüm eşk-i hûn-âlûd ile
Yazılı kanıla firkat-nâmedür

Devletünde bu yetim-i eşkümün
Giydügi gül-günî atlas câmedür

¹ - R1, E

Merhabā-zāde Efendi: Kayd-ı ta'rifden āzāde olan Merhabā-zāde Efendi'lerūn mevşil-i 'amūdu'n-nesebidür ki maḥdūmı Ḥulūşī¹ Efendi şımf-ı kuzātuñ ercūmendi iken bin yigirmi tārīhinde Banaluḡa ḡāzīsı iken fevt olmuşdur. Anlaruñ maḥdūm-ı celīli ḡālā mevleviyyetle Saḡız cezīresinde vālī ve mutaraşşid-ı irtikā-yı ma'āric ü ma'ālī, fi'l-ḡaḡīka² vüçūh-ı mevālīnūñ bir dāne ḡālīdür. وقس عليه الباقي³

el-Mevlā Ḥurrem el-Cemālī İbni Meḡemmed bin Süleymān el-Ḳaramanī (Ḥurrem Çelebi)

Diyār-ı Ḳaraman'da "Aḡserāy" nām şehr-i meşhūra pīrāye-bend-i iştihār olan Cemāle'd-dīn-i Aḡserāyī'nün nesīc-i laḡme-i nesebi ve mübtehic-i verāşet-i ḡasebi olmaḡın Müftī 'Alī Efendi ḡānedānına müntesib ve taḡşīl-i cemāl ü kemāle ḡālīb olup dārū'l-mülk-i İstanbul'a ḡudūm ve 'ulemā-yı 'aşrdan aḡz-ı nevādir-i 'ulūm itdükden şoñra ḡayy-ı merāḡil-i ḡarīḡ-ı 'ilme germ-'inān-ı 'azīmet ve i'tilā-yı merāḡī-i cāh ü celāle girān-rikāb-ı himmet iken niḡrīse mübtelā olmaḡla muḡ'ad ve rātibe-i teḡā'üd ile ḡam-ḡānesinde ḡabs-ı muḡalled olup ḡoñçe-i āmālī ḡande-i ḡurremī ve mañşib-ı selāmetde berāt-ı müsellemi ḡörmek müyesser olmadı. Ol ḡālle iḡrā'-i ḡalebeye iştīḡāl üzere iken ḡoḡuz yüz yetmiş tārīhinde İstanbul'da irtihāl eyledi.

Merḡūm-ı mezbūr fezā'il-i keşire ile meşhūr, şi'r ü inşāya ḡādir, tevārīḡ ü muḡāzarātdan müstaḡzır-ı nevādir, ta'līmi müteberrik ü meymūn, merd-i şālīḡ-i zūfūnūn idi. Mevlānā Ümīdī cümle-i tilāmizesinden olup ba'z-ı mevāzī'a ta'līḡātın ve rütbe-i ḡabūle vāşıl kelimātın taḡḡīḡ iderdi.

el-Mevlā Ḥurrem (Ḥurrem Çelebi Şāḡib-i Medrese)

Şofya'da medresesi olan Şūfī Meḡemmed Paşa'nūñ mevālīsinden ve 'Abdu'llāḡogulları'nūñ ehālīsindendür. Füyüzāt-ı 'ilm ü 'irfānla çemenzār-ı isti'dādı sebz u ḡurrem ve ezhār-ı fazl ü envār-ı kemālle reşḡīn-sāz-ı bāḡ-ı İrem olup Çivi-zāde Şeyḡ Meḡemmed Efendi'nūñ ḡidmetlerinden mülāzım ve ḡarīḡ-ı 'ilme yolından 'āzım olmuş idi. İbtidā vazīfesi muḡābelesinde yigirmi beş aḡçe ile Dimetoḡa'da 'Abdu'l-vāşī' Efendi Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Ḥāşḡūy'de Maḡmūd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu mişlī ile Çekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi'ne, ba'dehu ḡırḡla Şofya'da meşrūḡası

¹ 26a R1

² 22b E

³ "Diḡerlerini bununla mukayese et."

olan Mehemmed Paşa Medresesi'ne müderris olup teraḳḳī ile vāşıl-ı 'aḳd-ı ḥāmis olmuş idi. Ba'dehu iç ilde medrese taleb itdükçe nā'il-i maṭlab olmayup bi'z-zarūre kenāre çıḳmaḡa rāzī ve yüz elli aḳçe ile ba'z-ı bilāde ḳāzī oldu. 'Arabistān semtinūñ bilād-ı celilesine vālī ve āsār-ı füyūzāt-ı iḳbālī mütevālī olup ba'dehu yigirmi beş aḳçe vazīfe ile müteḳā'id ve medīne-i Dımışḳ'da müretteb-sāz-ı fevā'id-i 'avā'id olmuş idi.

فخص بها اوطان خود غريرة
منغمة لاقت من العيش خرما

Ṭoḳuz yüz yetmiş tārīhinde müddet-i ḥayātı encāma ve rüz-ı 'ömri şāma yetişdi.

Merḥūm-ı merḳūm 'āşık-ı ma'ārif ü 'ulūm, faẓl ü kemālle ma'rūf², ḳazāsında şalābet ü şehāmet ile mevşūf, Keyvān gibi himmeti 'ālī, ehālī vü mevālī ile müvālī, meşā'ih-ı Naḳş-bendiyye'ye intisābı ve şalāh u 'irfāndan vāye-i nişābı var idi. İstanbul civārında Ṭop-ḥāne'de bir medrese binā idüp "Ḥurremiyye" demekle meşhūr ve Şām eṭrāfında evḳāf-ı keşire tertīb eyleyüp ḥayr u bereketle mezkūr oldu.

el-Mevlā 'Abdu'l-bāḳī ('Arab-zāde 'Abdu'l-bāḳī³ Çelebi)

Devlet-i Ebü'l-fethī'de mesned-ārā-yı fetvā olan Mollā 'Arab merḥūmuñ maḥdūm-ı pür-faẓl ü edebi 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāḳī Çelebi'dür⁴. Sekiz yüz ṭoḳsan beş tārīhinde ketm-i 'ademden perde-endāz ve ḡonçe-i teh-beste gibi revnaḳ-efrüz-ı ḳımāt-ı 'izz ü nāz olup;

Gitdi Kestelli Fenārī hem daḡı İbni 'Arab
Cümlenūñ tārīhi zāhirde velī zāhir degül

beytinden müstefād olan üzere iḥdā ve tis'a mi'ede peder-i 'ālī-güheri ḥayr-bād-ı dehr-i bī-bünyād eyledükde maḥdūm-ı mezbūr ṭıfl-ı şeş-sāle olup birāder-i mihteri Bābek Çelebi ḥacrında ḳarīn-i terbiye ve dā'ī-i semt-i reşāda ḥāzır-cevāb-ı telbiye olmuş idi⁵. Şaḳīḳ-ı mükerremi şefḳat-i pederāne ile tekrīm ve fūnūn-ı nāfi'ayı mertebe-i lā'ıḳasında

¹ "Aldanmış olarak kederli ve hastalıklı bir hayatla karşı karşıya kaldı."

² 26b R1

³ 'Arab-zāde//Çelebi:'Arab-zāde Efendi SE

⁴ 14b SE

⁵ 23a E

ta'līm eyleyüp ol merdüm-i 'ayn-ı a'yānuñ manzūrı ve mazhar-ı feyz-i mevfūrı olduğdan sonra tarīk-ı 'ilme 'āzim ve Müftī 'Alī Çelebi hizmetlerinden mülāzım oldu. Evvelā yigirmi beş akçe ile Kütāhiyye'de Karagöz Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuzla İnegöl'de İshāk Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırk akçe ile Burūsa'da Kapluca Medresesi'ne müderris ve mebānī-i 'ulūmı mü'essis olup toköz yüz kırk iki senesinde Pervīz Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi'ne nā'il, kırk üç hilālinde Fahrī Çelebi yerine Üçşerefeli pāyesine vāsıl, kırk yedi dāhilinde Hüseyin-i Karesī yerine Semāniye'de mesned-ārā-yı fezā'il olup elli bir eşnasında Celāl-zāde Şālih Efendi yerine altmış akçe ile Edrine'de Sultān Bāyezīd Medresesi ile kadri mezīd olmuş idi. Sene-i mezbūre evāhirinde selef-i sālifi yerine Haleb kazası ile fā'iz-i maṭlab oldu. Elli üç tārīhinde Manav 'Abdī yerine Mekke-i Mükerrreme'ye nakl ile tekrīm olındı. Elli yedi senesinde toköz akçe ile müteḳā'id olup yerine H'āce Kayıyı Meḥammed Efendi müteḳā'id oldu. Ol eşnāda Kara Çelebi yerine maḥrūse-i Burūsa hükūmeti ile bülend-makām, altmış temāmında 'Abdu'l-kerīm-zāde yerine kazā-yı Mısr ile makzī'l-merām oldu. Altmış üç senesinde vazīfe-i emsāl ile munfaşıl ve manşib-ı mezbūra Pervīz Efendi¹ muttaşıl oldu. Altmış yedi tārīhinde Martolos Efendi yerine sāniyen Mekke-i Müşerrefe ile² teşrīf olındı. Altmış toköz Rebī'u'l-āḥir'inde ref' olunup yerine Fuḫayl Efendi terfī' olındı. Vazīfe-i teḳā'üd ile kūşe-nişīn-i ḥumūl ve nazā'if-i vazā'if-i 'ilm ü 'ibādete meşgūl iken toköz yüz yetmiş bir Cemādiye'l-āḥire'sinde marāz-ı t'ā'undan intikāl ve dārū'l-üns-i kudse irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr mecmū'a-i fażl-ı mevfūr, 'ālim ü fażıl, kāmīl ü şāmil, beşüş u ḥalūḳ, şiddīḳ u şadūḳ, maḥdūm-ı kerīmü's-şān, ḥarīş-i cāh ü 'unvān, tertīb-i kavābile firīfte, terfī'-i ḳadr-i emāşile şifte, evzā' u eṭvārı müselleḡ, melek-ḥişāl ādem idi. Ḳarār-dāde-i 'ālemdür ki ol zemāne dek müderrisīn-i Semān'dan bir merd-i fażıl bunlar nā'il olduğu iştiḥāra vāsıl olmamış ve bunlara naşīb olan cem'iyet-i efāzıla dest-res bulmamış ola. Fi'l-ḥaḳīḳa ders-ḥāne-i taḫḳīḳları maḥaṭṭ-ı riḥāl ve veche-i āmāl-i ricāl olup cümleden Şeyḫü'l-İslām Zekerıyyā Efendi ve şadrü'l-ifāde Aḫī-zāde Efendi ve İstanbul ḳāzīsī iken fevt olan Nāzır-zāde ve Burūsa Ḳāzīsī 'Arab-zāde dāhil-i ḳıbāb-ı ḥücerātı olup;

Kim görüpdür ki ola baḫr ḥabāb içre nihān

¹ - E

² 27a R1

ma'nāsını 'ıyān ve rüz-merre sekiz dersle revnağ-efrüz-ı medāris-i Semān idi¹. Zemān-ı kazāsında cem'-i esbāb-ı kām-rāniye mā'il ve zuhūr u bürüze şifte-dil olup² şadāret iktisābı için şudūr-ı vüzerāya māl-i firāvān bezl idüp vāyesi hırmān olmuş idi. Burūsa kazīsi iken "Zulmiyye" dimekle meşhūr Yeñikapluca'yı binā ve Şadr-ı A'zam Rüstem Paşa'ya ihdā eylemiş idi. Fi'l-ḥaḳīka ḥammām-ı nüh-tāḳ gibi 'ibret-nümā-yı āfāḳdur.

Ba'zı şıḳāt-ı ruvātdan menḳūldur ki bir gün merḥūm Rüstem Paşa ḳapusunda mülākāte muntazır dīvān-ḥāne taḥtasında zār u müteḥayyir görüp zengār-ı ḡubār-ı ḡam āyine-i cebīn-i ḥālinde hüveydā ve dem-be-dem āh-ı sūznāk çekdükçe āteş-i derūnı peydā olmaḡla;

Nedendür iy meh-i āyine-ruḥsār
Yüzün zengār-ı ḡam ḩutmuş ḳamervār³

Gönül āyinedür sevmez ḡubārı
Götürmez cām-ı Cemşid inkisārı

maẓmūnı ile istifsār-ı ḥāl ve sebeb-i te'essürden su'āl eyledükde buyurmuşlar ki "Bu ḳapuya şeref-yāfte-i intisāb ve ḡāh u bī-ḡāh rüy-māl-i ḥāk-i dergāha ruḥşat-yāb olmaḡ recāsına otuz biñ filori ḥarc eyledüm. Henüz bīḡānevār mu'āmeleden ḥalāş ve dāḥil-i bezm-i ḥāşşu'l-ḥāşş olmaḡ müyesser olmadı." diyü cevāb virüp⁴;

Çüridüp naḳd-i sirişküm o cefākārı görñ
'Āşıḳumdur dimege şimdi baña 'ār eyler

fehvasıyla girye-i hāy hāy-ı ḡülü-süz-ı⁵ ḥasret idüp dem-beste-i ḥayret olmuş ammā aşḥāb-ı taḥḳīk yanında resīde-i fayşal-ı taşdıḳdür ki vezīr-i mezbūr ḥidmet-i mevlānāyı kazī'asker itmege sa'y-i mevfūr ve bezl-i maḳdūr eylemiş. Lākin ni'met-ḥāne-i taḳdīrden ḥişşe-i ḡā'ib şāḥibi olmamaḡla tertīb-i muḳaddimāt-ı esbāb netīce-baḥş-ı me'ārib olmamış.

¹ Olup SE

² İdi SE

³ 23b E

⁴ Diyü/virüp:- R1, SE

⁵ 27b R1

إذا لم يكن عون من الله للفتى
1 فاول ما يحنى عليه اجتهاد

2 تجاوز الله عن شيناته وجاهه بعميم لطفه وفسبح جنانه

el-Mevlā Muştafā bin Meḥemmed (Mi‘mār-zāde Efendi³)

Vālid-i mācidleri *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye*’de devlet-i Süleymāniyye ‘ulemāsından ma‘dūd olan Ḥaleb Ḳāzisi Mi‘mār-zāde Efendi’dür. Dest-yār-i ṭab‘-ı mi‘mārī ile mebānī-i ‘ulūmı ṭāḳ-ı bülend-eyvān-ı fażl ü ‘irfāna esās ve terāzū-yı mi‘yār-ı şaḥīḥü’l-‘ayār ile ma‘mūre-i isti‘dādın felek-mesās kıluḫ ü ‘ulūvv-i rütbe-i istiḥḳākı meşhūr ve her cānibi ma‘mūr dānişmend-i bī-mānend olduḫda fużalā-yı müderrisinden Ḳumrī Maḥmūd Efendi ile dem-keş-i müzākere ve Ma‘lūl Emīr Efendi ḫidmetinde ser-germi raḥīḳ-ı ma‘lūl-i muḫāvere olup Ḳivi-zāde Efendi himmeti ile tesmīr-i bāb-ı taḳşīr ü tevānī ve gül-mīḥ-i dergāḫ-ı istifāzayı⁴ Süheyl-i Yemānī’ye müdānī itdükden sonra Ḥāce Ḥayre’d-dīn Efendi āstānesine ittişāl ve merātib-i ‘izz ü iḳbālın hem-ser-i ṭabaḳāt-ı celāl eyleyüp mülāzemetle nā’il-i āmāl olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aḳçe ile Burūsa’da Emīr Sultān’a müntemī olan Ḳāsım Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Veliyyü’d-dīnoḫlı Aḫmed Paşa Medresesi’ne⁵, ba‘dehu kırk ile Yıldırım Ḥān Medresesi’ne pey-ender-pey vāşıl ve her birinde güher-nişār-ı bār-ḫāne-i feżā’il olup ṭoḫuz yüz elli beş tārīḫinde Manav ‘Alī yirine elli aḳçe ile Ṭırabozın Sultāniyyesi’ne gidüp elli yedi ḫilālinde Emīr Ḥasan-ı Niksārī yirine Ḥāşekī pāyesine gelüp elli sekizde Ğarīḳ ‘Arab-zāde yirine Şaḥn müderrisi oldu. El-ḫāletü hāzihi Rüstem Paşa āstānesine intisāb itmekle şerefāt-ı menār-ı iştihārı gerdün-cenāb ve şevḳ-ı bahār-ı iltifāt ile nevā-yı hezār-ı ṭab‘-ı nūkte-güzārından ḳıbāb-ı medrese mānend-i kāse-i rebāb olmuş idi. Ṭoḫuz yüz altmış senesinde Sultān Süleymān Ḥān ḫāzretlerinüñ cānib-i şarḳīde vāḳi’ olup ḳıbāb-ı refī’i felek-i zātü’l-burūca mümāşil ve ‘alem-i zerrīni fark-ı Ferḳadān’a vāşıl olan medreseleri temām olduḫda biri bunlara, biri ḳarīnleri olan Ḳāzī-zāde Efendi’ye in‘ām olındı. Ol iki fāzıl-ı yektā ḫaḳḳ-ı ifāde vü ifāzayı edā ve şīt ü şadā-yı

¹ “Bir genç için Allah’ın yardımı söz konusu olmazsa kendi aleyhine işlediği ilk cinayet ictihâdıdır.”

² “Allah onun günahlarını affetsin ve onu lütfunun ve cennetinin genişliği ile mükâfatlandırın.”

³ - R1, E

⁴ 15a SE

⁵ ba‘dehu/Medresesi’ne:- E

müsellesi biri birinden a'lā eyleyüp¹ altmış üç Şafer'inde Hāmid Efendi yirine mahrūse-i Burūsa'da fermān-revā-yı aḥkām-ı każā oldu. Ol manşıb-ı celīlede kemāl-i şehāmet ü şalābet ile tenfīz-i aḥkām ve nihāyet-i² nezāhet ü istiḳāmetle erkān-ı şer'î ihkām idüp ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı kām-rānīye fā'iz ve mesāḥat-ı cāh-ı 'arīzında ve hem ter-dest ü zihni-çālāk 'āciz iken sene-i mezbūre Ramazān'ında kevkeb-i iḳbālî üfūl ve bir nādire-i bādire vuḳū'ından ma'zūl olup manşıbı 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi'ye virildi³. Hūlāşa-i kışşa budur ki mevlānā-yı mezbūruñ di'āme-i pūştībān-ı devleti olan vezīr-i sālīfū'z-zikrūñ inḥirāfı cihetinden bünyān-ı şevketi mütezelzil ve kevkeb-i baḥt u iḳbālî derece-i irtifā'dan mütenezzil olduḡın iḥsās iden gürūh-ı mekrūh-ı erbāb-ı nifāḳ kemīn-i ḥīleden kemān-ı gurūhe-i mekri iḡrāk idüp şaḥīfe-i 'arzın kırıās-ı rumāt gibi muḥarraḳ ve bünyān-ı ḳā'a-ı 'ayş ü şafāsın mencenīḳ-ı safsaf-ı şaḳīfe ile قاعا صصفا⁴ mażmūnına mā-sadaḳ itmege teşmīr-i sā'id-i himmet itmişler idi. Cümleden Rūmili Şadri 'Abdu'r-raḥman Efendi şāhib-i devlete ḥidmet için mevlānānuñ bir ḥüccetde ḥaḫāsın ḥuzūr-ı pādīşāhīye 'arz eyleyüp ḥabbeyi ḳubbe ve noḳtayı kitāb ve dest-bāf-ı ḫarf-gīrān-ı bī-inşāf ile حبل مؤلف من شعرات⁵ olmaḡla 'azline aḳvā-yı esbāb eyledi⁶.

Mervīdür ki pādīşāh-ı 'ālī-cenāb ešnā-yı 'arzda ḳāzī'askere 'itāb idüp "Bu maḳūle ḫalbe-i fezā'ilde rācil ve mühimmāt-ı mesā'ilden⁷ ḡāfil kimseyi ḫūsn-i şehādet ile niçün bu mertebeye getürdünüz. Bā-ḫuşuş medresemüze istiḫḳāḳın 'arz idüp tevciḫine bā'iş oldunuz." didükde şadr-ı nükte-dān i'tirāz-ı tenāḳuzdan ḫalāş olmaḡ için cevāba ictirā ve girībān-ı 'ırzın⁸ mu'aḫeẓe-i töhmetden bu güne ibrā idüp eydür ki⁹ "Pādīşāhum, Mi'mār-zāde dā'ileri 'ulūm-ı 'aḳliyyede māhir, fūnūn-ı 'āliyyede müdāreseye ḳādir, müdeḳḳīḳ-ı dānişmend ve fāzıl-ı bī-mānenddür. Lākin ḫıfz-ı mesā'il-i şettā ve mürā'āt-ı ādāb-ı każā başḳa şan'atdur. Ol vādīde ḳuşūrı tecrübe ile āşikār oldu." dimekle def'-i ḡubār eyledi. El-ḫāletü hāzīhi cünḫa-ı¹⁰ taḳşīr 'uhde-i mevlānāda olduḡı zamīr-i münīr-i pādīşāhīde cāy-gīr olup nice zemān mübtelā-yı zūll ü hevān, ne ta'yīn-i vazīfe ile cebr-i ḫātır, ne iḫtimāl-i manşıb ile zülāl-i 'ināyet müteḳātır olur. Ḥattā ba'z-ı mecālisde mu'aḫḫarlar taşaddur u taḳaddüm ve şemātet-i a'dā tezāḫüm ü

¹ Olup SE

² 28a R1

³ 24a E

⁴ "Sıra daḡlar gibi..."

⁵ "Kıllardan oluşan ip..."

⁶ - E

⁷ Mühimmāt-ı mesā'ilden:mesā'il-i mühimmeden SE

⁸ Emānetin E, SE

⁹ İbrā//ki:ibrā ider ki SE

¹⁰ Cürm-i cünḫa-ı SE

tefākum idüp ta'yīn-i vazīfe olmamağla ta'ayyūn-i rif'ati ref' ve hil'at-i mevleviyyeti hal' u ref'¹ olunduğın işrāb idüp kāse kāse zehr-āb içürmişler idi. Bi'l-āhare hücum-i gumūm-i ğayret ve harāret-i nār-ı ħamiyyet ile rikāb-ı pādīşāhiye ref'-i ruḳ'a idüp “Ḳāzī'asker dā'ileri ri'āyet-i ḫāṭır-ı vezīr için² iftirāya cür'et ve meşmūl-i 'ināyet-i pādīşāhī olduğum görüp manşıbına müzāhim olmağ vehmi ile inḫiṭaṭ-ı rütbeme ref'-i livā-yı himmet³ eyledi.” diyüp kendüye ğaraḫ u ta'aşşubların 'arz itdükden sonra ḫüccetüñ mevādd-ı i'tirāzını taḫrīr ve mes'ele-i mezbūrede vāḳi' olan aḳvāl ü iḫtilāfātı taḫrīr idüp muḫarrik-i 'ırḳ-ı 'ināyet-i sulṭānī ve seksan aḳçe vazīfe ile maḫzar-ı 'aṭıfet-i ḫāḳānī olmış idi.

الشئی بالشئی يذكر والدهر عبرة لمن اعتبر⁴ 'Abdu'r-raḫman Efendi vezīr-i a'zamuñ dil-ḫ'āhına teba'ıyyet ve hevā-yı nefsinde ma'ıyyet ile ifā-yı merāsımü'l-ma'ıyyet kılmāğın bünyān-ı devleti muḫkem ve 'ayb-cüyān-ı bed-ḫ'āhı ebkem oldı⁵ şanup devlet-i pā-der-hevā-yı dünyāya istinād ve iltifāt-ı vezīr-i mezbūre i'timād üzere mağrūr u ğāfil ve şīrīn-kār-i dehr-i lu'bet-bāzdan zāhil iken Rüstem Paşa ba'z-ı evzā'ından dil-ğīr ve cüz'ī ḫuşuş için münḫarifü'z-zamīr olup temessükātını tefṭişe fermān ve neḳā'ışını tenḳīr için iğrā-yı daḳıḳa-şināsān eyleyüp tefahḫuş olunduğda⁶ “ ‘Abdu'llāh” nām kimsenüñ vaḳfına yazılan vaḳf-nāmede ḳāzī'asker efendinüñ münşiligi ğalebe itmekle عبد الله أتانى الكتاب⁷ āyet-i kerīmesini iḳtibās ve zu'mınca dūş-ı 'ibārātına hil'at-i isti'ārātı ilbās itdüğü görüldükde ḫuzūr-ı vezīre 'arz u inhā ve anlar tarafından⁸ Şeyḫü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi merḫūmdan istiftā olunup lüzūm-ı küfr ile iftā buyurmışlar idi. Şadr-ı a'zam fetvā-yı şerīfeyi pīşgāh-ı Süleymānī'ye 'arz u i'lām eyleyüp 'ulemā du'ācıları bu maḳūle küfr ve İslām fark itmeyen ādemüñ şadru'l-'ulemā olduğına rāzī degüllerdür, diyü 'azli için iḳdām ve rüzgār-ı kīne-ğüzār bu ṭarīḳla aḫz-ı intiḳām eyledi. Tokuz yüz altmış dört Şevvāl'inde 'Abdu'r-raḫman Efendi şadāretten ma'zūl, yirine İstanbul Ḳāzīsī Ḥāmid Efendi mevşūl olup Ḳara Çelebi Efendi ḫākim-i İstanbul olduğda şāḫibü't-terceme anlaruñ yirine Edrine ḳazāsıyla maḳzi'l-merām oldı⁹.

¹ ta'ayyūn-i rif'ati ref' ve hil'at-i mevleviyyeti hal':ta'ayyūn-i rif'ati ve hil'at-i mevleviyyeti hal' u ref' R1

² 28b R1

³ ref'-i/himmet:bezl-i himmet E, SE

⁴ “Bir şey başka bir şeyle hatırlanır. Zaman ise ibret alan kişi için ibrettir.”

⁵ İtdüm SE

⁶ 24b E

⁷ *Kur'ân-ı Kerīm, Meryem Sûresi*, 19/ 30, “... Ben Allah'ın kuluyum. O bana kitabı verdi.”

⁸ Re'yi ile SE

⁹ 15b SE

بذا مضت الايام ما بين اهلها
مصائب قوم عند قوم فوائد¹

Hikāyet olunur ki Mi‘mār-zāde Efendi bu eşnāda ḥamd-ı Ḥudā eyleyüp “ ‘Abdu’r-raḥman Efendi bu ḥaḳīre isnād eyledügi töhmet-i cehlden luṭf-ı Bārī zimmetümi ibrā ve kendüyi isnād-ı küfr ile mübtelā eyledi.” diyü izhār-ı sürür u şafā iderken anuñ ‘azli silsilesinden manşıb olduḳda neşve-nümā-yı keyf-i dü-bālā olmuş imiş. Altmış beş Rebī‘u’l-āḥir’inde İstanbul Ḳāzīsı Ḳara Çelebi intiḳāl eyleyüp bunlar yirine naḳl olındı. Merāsım-i ḳazāya kemā yenbaḡī ḳıyām ve aḥkām-ı de‘ā’im-i şer‘-i şerīf ve taḳviyet-i ‘azud-ı İslām eyleyüp zemān-ı² ḥükümeti tevārīḥ-i eyyām iken ‘uḳde-i ḥāṭır-ı vezīr henüz münḥall ve ‘araz-ı ḡaraż şafā-yı ḳalbe mübeddel olmamaḡın cessāse-i desīse-cüy-ı nazarı her hüneri ‘ayb ve leme‘āt-ı ḥürşīd-i fezā’ili sütire-i şehāb-ı ta‘aşşub ile ḡayb idüp emr u nehy-i kecdār-ı dem-rīz, ḥancer-i bün-tīz-i ḳahr ile cān ü ciğerin rīz rīz itmiş idi. Üç sene temāmına dek ḡüne ḡüne cevr ü cefā-yı taḥammül-fersāya temekkün ve teşebbüt-i kūh-azmā göstermiş iken;

li-Mü’ellifihi³

Ḳaşd-ı sitem itse dehr-i pür-şūr
İhmāline olma şād u maḡrūr

Hep sa‘y ü ṭaleb gider yabāne
Āḥir didügin ider zemāne⁴

mazmūnı der-kār olup toḳuz yüz altmış sekiz Şa‘bān’ında mürrü’l-fiṭām-ı ‘azlle telḥ-kām ve düst-kānī-i manşıb-ı İstanbul ile Pervīz Efendi düst-kām oldu.

الدهر دولاب يدور
فيه الشرور مع السرور

¹ “Günler, ehli arasında geçip gitti. Bir topluluğun başına gelen belalar diğer topluluklar için faydadır.”

² 29a R1

³ li-Muḥarririhı E

⁴ SE’de iki beyit birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

بيننا الفتى فوق السما
1 و اذا تحت الصخور

Ḳarīne-i ḥāl vezīr-i vizır-endūza bu maḳūle ğadr-ı sīne-dūz fırūz olmayup evtār-ı mekr ile tertīb itdūĝi ḥalḳa-i dām-ı cefā eşk-i dāde-i maẓlūm ile gird-āb-ı belā olmuş idi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde mevc-i tūfān-ı ḥavādiş ile zevraḳ-ı vücūdı şikest ve ḳa'r-ı hevlnāk-i ḥāk-i fenā cāy-ı nişest olup dehān-ı sitem-dādegān nefese-i maşdüra maşdar, bā-ḥuşuş Yaḥyā Beg merḥūmuñ hicv-i meşhūrına maẓhar oldu:

'Andelībūñ ḳanına girmekle mesrūr oldu gül
Reng virdi kendüye ḥüsnine maĝrūr oldu gül

Bāĝbān-ı ĝayret itdi pāk şaḥn-ı gülşeni
Aĝlama bülbül ki gülden ḥārlar dūr oldu gül

fehvası üzere vezīr-i cedīd 'Alī Paşa mevlānānuñ merhem-i tesliyet ile ḥātır-ı mecrūḥına rāḥat-baḥşa olup yüz aḳçe vazīfe-i teḳā'üd ta'yīn eyledi. Altmış toḳuz Şa'bān'ında Medīne-i Münevvere ²دامت بالانوار مسوره Ḳāzīsı Rūşenī-zāde'nüñ fevti ḥaberi geldükde ol mañşib-ı celīle ḫālib olup Mollā Cāmī'nüñ;

³كى بود يا رب كه رو در يثرب و بطحا كنم
⁴كى بمكه منزل و كى در مدينه جا كنم

beyit-i meşhūrını 'unvān-ı 'arz-ı ḥāl ve Şadr-ı A'zam 'Alī Paşa'ya irsāl eyledükde tevcīh olunmuş idi. Mükerreren edā-yı ḥacc u ziyāret ve menāsik-i mefrūzaya ri'āyet itdükden şoñra yetmiş bir Cemādiye'l-āḥire'sinde ma'zül ve maḳām-ı şerīfine Ḳaramanī-zāde Aḥmed Efendi mevşül oldu. Ešnā-yı ḳufülde ḫarīḳ-ı Şām'a 'atf-ı zimām itmiş iken 'ālem-i rü'yāda ⁵القضا فى المصر nidāsı gūş-ı ḥuşına vāşıl olup ḳazā-yı Ḳāhire-i ma'azziyye istiḳbāli ārzūsı ile sevḳ-ı revāḥil ve ḫayy-i merāḥil iderek Mısr'a dāḫil

¹ "Zaman bir dolaptır ki o sevinç ve belâlarla döner durur. Genç, semânın üzerindeyken bir de bakarsın kayaların altındadır."

² "Nurlarla çevrenmesi dâim olsun."

³ 25a E

⁴ "Yâ Rabbi, ne zaman yüzümü Yesrib ve (Mekke'deki) Bathâ deresine süreceğim. Ne zaman menzirim Mekke, yerim Medine olacak."

⁵ "Mısır'da sonuçlandırmak..."

olduğda dīn-i vācibü'l-edā-yı rūhı kazā ve keşmekeş-i dünyādan kaṭ'-ı peyvend-i mezā mā-mezā eyledi.¹ وكان ذلك في شهر شوال لسنة احدى و سبعين و تسعمائه

Mevlānā-yı merḥūm vāsīṭatu'l-'ıqd-ı 'ulemā-yı Rūm, ezḥār-ı gūn-ā-gūn-ı ma'ārif, zīver-i tāc-ı iştiḥārı ve a'lāḫ-ı girān-bahā-yı leṭā'if ü zārā'if, ḥuliy ü vişāḥ-ı ber-düş-i i'tibārı, şaḫā'ıḫ-ı nādiresi zebān-bend-i fuḥūl-i 'ulemā, daḫā'ıḫ-ı nādiresi ḥayret-dih-i 'uḫūl-i 'ukde-güşā, mu'āşeret-i ihvāna mā'il, maḥbūbu'l-ḫulūb u maṭbū'u'ş-şemā'il, keşirü'l-inşirāḥ, ḥulvu'l-müfākehe ve'l-mizāc, evzā' u eṭvārı müsellem, şāfi-fu'ād u melek-nihād ādem idi.

Naql olunur ki merḥūmuñ zemān-ı kazāsında iştiḥārı 'ālem-gīr, ta'ayyūn-ı zātisi meşhūd-ı saḡīr ü kebīr olup manşıb-ı şadāret ü fetvā şān-ı şerīfine elyaḫ u aḥrā görindükde bād-ı ḡurūr u naḫvetle muḥtellü'd-dimāḡ-ı bed-mestī-i devlet olup Süleymāniyye'de ḫarīni olan Ḳāzī-zāde Efendi Ḥaleb kazāsından ma'zūlen geldükde zahmetin ihtiyār itmedüğinden mā'adā anlar kesr-i nefis idüp ziyāretine gelmiş iken mānend-i efrād-ı nās, pīşgāhına iclās idüp mu'āmelede ferāmüş-ı luṭf u mücāmele itmişler. Bi'l-āḫare āşār-ı³ kibr-i şūm ile bunlar maḥrūm, anlar bereket-i tenezzül ü iltiyām ile mükerreren şadru's-şudūr-ı 'ulemā-yı Rūm oldılar.

Āşār-ı celīlesinden *Telvīh Ḥāşiyesi*, Ḥasan Çelebi'ye ḫāşiyesi ve *Dürer ü Ğurer Ḥāşiyesi* ve *Hidāye* ve *Miftāḥ* ve *Mevāḫıf*'a ta'līḫātı ve *Kāfiye Şerḫi*, *Cāmī* kenārında kelimātı vardır. 'Aded bahşinde bir ḫavl-i meşhūrı, ekşer-i nūşāḫ hevāmişinde meşṭūrdur.

A'ḫābından iki nihāl-i nev-resi ḫalup büyük maḥdūmı menāzil-peymā-yı ṭarīḫ ve ḡüy-rübā-yı ders ü taḫḫīḫ olup ṭoḫuz yüz seksan beş Cemādiye'l-āḫire'sinde Esved Sinān yirine elli aḫçe ile Ḳalender-ḫāne müderrisi olmuş idi. Ṭoḫsan temāmında devre-i 'ömri encām ve medrese-i maḥlūlesi ile Duḫadin-zāde 'Oşmān Efendi neşve-i cām-ı kām bulmuş idi. İkinci ferzend-i dil-bendi henüz ṭālib-i nev-heves iken ḡüsiste-tār-ı nefes oldı.⁴ طيب الله ثراهم و جعل الجنة مثواهم

el-Mevlā Meḫammed⁵ (Ebu's-su'ūd-zāde Pīr⁶ Meḫammed Çelebi) {Meylī}

¹ "Bu (hādise) 971 yılı Şevvāl ayında oldu."

² "Dışarıdan gelen ziyaret edilir."

³ Āfet-i E

⁴ "Allah onların toprağını güzel kılsın, mekânlarını cennet eylesin."

⁵ Meḫammed Çelebi R1, E

⁶ - R1, E

Ṭuğrā-yı ğarrā-yı hilāl, ‘unvān-ı menşūr-ı iştihārı ve ʔamġa-ı muʔallā-yı hūrşīd, nişān-ı dībā-yı zībā-yı i‘tibārı olan sultānu’l-‘ulemā’i’l-a‘lām, bürhānū’l-fuʔalā’i’l-kirām, muʔaddime-i ceyşü’l-müfessirīn, hātıme-i şınfu’l-müctehidīn Şeyhü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi hāzretlerinüñ maḥdüm-ı muʔaddem-i güzīni ve manzūme-i gevher-nizām-ı bākīnūñ¹ vāsıʔatu’l-‘ıkd-ı şemīnidür.

Hāşıl-ı ‘ömr-i girān-māye-i şeyhü’l-İslām
Pertev-i luʔf-ı Hudā nūr-ı hüdā revnaġ-ı dīn

Menba‘-ı mekrümet u luʔf Meḥemmed Çelebi
Vāhib-i faʔl ü ‘aʔā şāhib-i ‘izz ü temkīn

Ṭoġuz yüz otuz bir senesinde elif-i kāmetleri tırāzende-i zıll-ı vüçüd ve neyyir-i zāt-ı ferḥunde-ʔal‘atları fūrüzende-i meclis-i şühüd² olup³ gevher-i tābende-i isti‘dādı ifāza-ı hūrşīd-i ‘ilm ü ‘irfān ile raḥşān ve cevher-i zāt-ı şeb-çerāġ-nihādı cilā-yı mişķale-i üstād ile bedriyyü’l-leme‘ān olduġda sevġ-ı vālid-i mācidleri ile Muḥyi’d-dīn-i Fenārī ḥıdmetlerinde iştigāl ve miftāhu’l-‘ulüm ile fetḥ-i künüz-i kıl ü ķāl eyleyüp mevlānā-yı merķüm şadr-ı Rüm iken mülāzemetin ‘atebe-i ‘aliyyeye ‘arz ve edā-yı ḥüs-n-i şehādetle zimmet-i himmetinden izāle-i farz eyleyüp toġuz yüz elli beş tārīḥinde Sürürī Çelebi yirine ibtidā Medrese-i Kāsım Paşa’da seccāde-nişīn-i ifāde olmuşlar idi. Ba‘dehu elli yedi Receb’inde Baldır-zāde yirine Hāzret-i Eyyüb pāyesine pīrāye şalmışlar idi. Elli sekiz tārīḥinde Emīr Ḥasan-ı Niksārī yirine medāris-i Semān’dan birinde dürer-i şimān-ı fezā’ile nizām virüp altmış iki senesinde Rüşenī-zāde yirine Sultān Selīm-i Kādīm dārü’l-ifādesinde raḥīķ-ı taḥķīķı miskiyyü’l-ḥitām idüp altmış dört Şevvāl’inde Ḥasan Beg Efendi yirine ḥākim-i Şām-ı cennet-meşām olmuşlar idi. Altmış yedi Şa‘bān’ında silsile-i devleti güsiste-nizām ve mübtelā-yı ‘azl-i bī-hengām olup yirlerine Ḥāce-zāde Kurd Çelebi ḥākim-i Şām oldu. Toġuz yüz yetmiş Ramazān’ında Samsūnī-zāde Aḥmed Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ķazāsını ķabül itdiler. Yetmiş bir Şevvāl’inde ķāzī iken ‘izār-ı pūr-envārı gül-berg-i gül-āb-dāde gibi bī-āb u tāb ve cām-ı rāḥat-encām-ı ecelden mest-i ḥarāb olup Baldır-zāde Efendi ķā’im-maķāmı ve pāydār-ı mesned-i tenfīz-i aḥķāmı oldu.

¹ 16a SE

² 30a R1

³ 25b E

Merhūm-ı merķūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ifrāt-ı zekā vü fiṭnat ile yegāne, kemāl-i cemāl-i faṣāḥat ile müfred-i zemāne, mā’il-i tecemmül ü ‘unvān, kām-baḥş u kām-revā vü kām-rān, maḥdūm-ı celīl-i nebīh, maẓhar-ı maẓmūn-ı الولد سر ابيه, ‘ālim ü fāzıl, kāmīl-i deryā-dil idi. “Meylī” maḥlaşı ile iştihārı ve elsine-i şelāsede güftarı vardır. Fārisī ğazelleri müsellem ve zebān-zed-i şu‘arā-yı Rūm u ‘Acem’dür.

el-Mevlā Aḥmed bin Maḥmūd el-Aşamm² (Aşamm Aḥmed Çelebi³)

Vilāyet-i Karaman’da “Lārende” nām kaşabada dārende-i ḥūkm-i hümāyūn-ı vücūd ve naḳş-ı ḥod-reng-i timşāli zīver-i perniyān-ı şühūd olup ol diyār ‘ulemāsından taḥşīl-i ‘ilm ü kemāl itdükden şoñra dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḥaṭṭ-ı riḥāl ve ‘ulemā-yı müderrisīn ḥidmetlerinde iştigāl idüp Pīrī Paşa-zāde’nün dānişmendi iken ‘arīza-ı şamem ‘inān-gīr-i himem olmağla ṭarīḳdan ferāğat ve on beş aḳçe vazīfe-i teḳā’üd ile ḳanā‘at eyleyüp cum‘a günleri Aḥaveyn Mescidi’nde va‘z ü tezkīr ve ekşer-i eyyām Cāmi‘-i Sulṭān Meḥemmedī’de naḳl-i ḥadīş ü tefsīr iderdi⁴. Ba‘dehu vaṭan-ı aşlīsine ‘avdet ve iḥtiyār-ı küşe-i ‘uzlet idüp meşğale-i ‘ilm ü ‘ibādet ile sübḥa-gerdān-ı eyyām ve dā’ire-nişīn-i şühūr u a‘vām iken ṭoḳuz yüz yetmiş bir senesinde rıḥlet ve ‘avm-ı deryā-yı raḥmet eyledi.

Merhūm-ı mezbūr kemāl-i faẓl ü taḳvā ile meşhūr, cevāhir-i kelimātı ḳurṭ-ı misma‘a-i ekābir ü aşāğır ve mānend-i ḥarf-ı tefsīr ‘ulūm-ı Qur‘āniyye’ye intisābı zāhir, bī-bedel vā’iz ve a‘lā müfessir olmağla te’sīr-i enfāşı şaḥre-i şammāya kārger ve ḥall-i mebbāḥiş-i cezr-i aşamm yanında bedīhiyyāt-ı fiker idi.

Āşār-ı celīlesinden on iki cildde bir tefsīr-i şerīf te’līf itmişdür. Sūre-i Mücādele’ye müntehī olduḳda ğarīm-i nāğāh-gīr-i ecel ḳaṭ‘-ı münāzara vü cedel itmiş idi ve *Tefsīr-i Semerḳandī*’yi itmām ve lisān-ı Türķīde “*Leṭā’if-nāme*” nām eşerin tuḥfe-i ‘avām itmiş idi. Müddet-i ‘ömrinde şalāt-ı mefrūzayı cemā‘atle ḳıyām eyledüğü mecma‘un ‘aleyh-i enāmdur.

Mervīdür ki⁵ Sulṭān Süleymān Ḥān evlādından gevher-i girān-bahā-yı ferīd Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd, birāderi Sulṭān Selīm-i ḥalīm ile da‘vā-yı verāşet-i mülk ile ğarīm olup ḳasd-ı peygār ve Ḳonya saḥrāsında āheng-i kārzār eyledükde ḥidmet-i mevlānāya

¹ “Çocuk, babasının sırrıdır.”

² - SE

³ Aşamm//Çelebi:- R1, E

⁴ 30b R1

⁵ 26a E

biñ filori gönderüp taleb-i du‘ā ve hem-rāh olmaların istid‘ā idüp istiğnā vü istifnā ile cevāb virmişler idi. Hilāl-i meşā’ihde zikri menvī olan Şeyh-zāde ‘Abdu’r-raḥman Efendi vāşıl-ı rahmet olduğda şavāb-dīd-i şudūr-ı ‘ulemā ile va‘ziyye vazīfeleri bunlara ‘ināyet olunup erkān-ı salṭanat lisānından da‘vet olunurlar. Kāşid na‘şına rāst gelüp vāşıl-ı maḫşūd ve dāmen-i temennāya dest-sūd olmamış idi. Şeyh Cemāl Efendi ile şöhet ve tekmīl-i tarīkat itmişler idi. Sülüklerinden su‘āl olındukda, “Halvetiyüz, rakkāş degülüz.” diyü cevāb virürler imiş ve bi’l-cümle nādire-i devrān ve ferīde-i şadef-i ‘aşr u evān idi.

el-Mevlā Muştafā (Oğlan Muştafā)

Vilāyet-i Anaṭolı’da “Ṭosya” nām kaşabadandur. “Oğlan Muştafā” demekle meşhūr idi. Zemān-ı tufūliyyetde ke’ş-şemsü fi’t-ṭafal şu‘ā’-ı necābeti lā’ih ve hengām-ı şibāda şabā-yı rüşd ü sedādı fā’ih olmağın vechetü’l-āmāl-i İstanbul’a ḫudūm ve ḫidmet-i medāris-i ‘ulemā-yı Rūm idüp Celāl-zāde Şālih Efendi mülāzemeti ile itmām-ı meşālih itmiş idi. Ol ešnāda Ḳapudan Sinān Paşa’ya intisāb ve ba‘z-ı medārisde fetḫ-i bāb-ı ta‘līm-i ṭullāb eyleyüp otuz akçe ile Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi’nde seccāde-nişīn, ba‘dehu teraḫḫī ile vāşıl-ı erba‘īn oldu. Ṭoḫuz yüz altmış altı senesinde İznikī Vaḫyī-zāde merḫūm yirine Burūsa’da Manastır Medresesi ‘ināyet olındı. Yetmiş bir Şafer’inde ḡilmānı elinde şehīd ve ‘arşa-i vücūddan nā-bedīd¹ oldu. Medresesi Mu‘īd-zāde Efendi’ye tevcīh olındı.

Güvveş kelle-i bī-devleti oldu ḡaltān

Oğlan oyuncuğı itdi anı āḫir devrān

Müteveffā-yı mezbūr kemāl-i isti‘dād ile meşhūr, ṭıfl-ı dil-i zārı riyāz-ı ma‘ārifden gül-deste-bend, rütbe-i ḫabūle mevşūl fā’ik-ı dānişmend idi.

el-Mevlā Şeyhī (A‘rec Şeyhī Çelebi)

¹ 31a R1

Cāme-i cemāli dāğ-ı noķşān ile aħrec ve pā-yı zemīn-pūyı hāme-miṣāl a‘rec olmağın “Ağsaķ¹ Şeyhī” dimekle meşhūr idi. Kaşaba-i Tosya‘dan bedīd ve taḥşīl-i kemāle sa‘y-ı² bī-şümār ile fūnūn-ı ‘adīdede ferīd olup Celāl-zāde Şāliḥ Efendi dārü‘l-ifādesinde mutaşarrıf-ı i‘āde ve mülāzemet ile kayd-ı bend-i³ dānişmendīden āzāde olmuş idi. Ba‘dehu Nişāncı Meḥmed Paşa āstānesine intisāb ve hemşiresin tezevvüc itmekle cāh ü şevket-i bī-ḥisāb iktisāb eyleyüp ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye meşğūl ve kırk aķçe medreseden ma‘zūl iken elli aķçe ile Burūsa‘da Mollā Yegān Medresesi iḥsān olındı. Toķuz yüz yetmiş bir senesinde ders ü devri āḥir ve medrese-i maḥlūle ile İmām-zāde şāḥib-i zeyl-i ma‘ālī vü mefāḥir oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ba‘z-ı ‘ulūma intisāb ile meşhūr, kābil-i sikke-i ma‘ārif, şeyḥu‘l-fenn-i leṭā‘if ü zārā‘if idi. *Şadru‘ş-şerī‘a*‘dan *Kitāb-ı Ğaşb*‘a risālesi ve nā‘il-i derece-i qabūl olmuş ba‘z-ı maķālesi vardır.

el-Mevlā İbrāḥīm bin Ni‘metu‘llāh (İbni Rūşenī-zāde)

Tercemes-i sebķ iden Rūşenī-zāde’nüñ lem‘a-i şem‘a-i vücūdı ve nūr-ı çeşm ü çerāğ-ı şühūdıdır. Taḥşīl-i sermāye-i ‘ilm u kemāl ve tenvīr-i muķaddimāt-ı baḥş u cidāl iderek Şaķlı Emīr Efendi‘den mülāzemetle ber-murād ve mollā-yı mūkerremine dāmād olmuş idi⁴. İbtidā yigirmi aķçe ile Kaşamonı‘da İsmā‘īl Beg müderrisi oldu. Ba‘dehu ba‘z-ı medārisde miḥrāb-nişīn-i ‘izz ü temkīn ve fā‘iz-i rütbe-i erba‘īn olup elli aķçe ile İstanbul‘da “Ḥammāmiyye” dimekle benām Kāzī Ḥüsām müderrisi iken yüz elli aķçe ile dāḥil-i silk-i kuzāt ve ḥākim-i ba‘z-ı kaşabāt olup ol vādide temām kām-yāb olmağla,

Müjde kim aldum naşīb-i kām-rānīden nişāb

mazmūnı ile mübeşşir-sāz-ı dil-i aḥbāb iken toķuz yüz yetmiş bir senesinde menzil-i ğurūrdan ‘ubūr ve maḥall-i bāķīye mürūr eyledi.

Merḥūm-ı mersūm teşne-leb-i mā‘u‘l-hayāt-ı ‘ulūm, aḥlāķ-ı kerīme ile ma‘rūf, ḥişāl-i⁵ ḥamīde ile mevşūf¹, vaķūr u edīb, maḥdūm-ı necīb idi.

¹ A‘rec SE

² 16b SE

³ kayd-ı bend-i:kuyūd-ı SE

⁴ 26b E

⁵ ḥaşā‘il SE

el-Mevlā Şıyāmī bin Velī (Şıyāmī el-Ḳāzī²)³

Ḳaşaba-i Ḥayrabolı'dan zuhūr ve āftāb-ı feyz-i İlahīden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp māh-ı şıyām gibi fazīlet ile meşhūr olduğda mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī Ḥayre'd-dīn Efendi hıdmetlerinden mülāzım ve tarīḳ-ı ḳazāya 'āzım olmuş idi. Ekşer-i bilād-ı celīleye vālī ve fermān⁴-revā-yı esāfil ü e'ālī olup toḳuz yüz yetmiş bir senesinde hilāl-i vücūdı gārib ve encümen-i keşretten hārib oldu.

Mevlānā-yı mezbūr envā'-ı fezā'il ile meşhūr, *Tefsīr-i Ḳāzī* ye ta'līḳatı ve ḳabil-i ḳabül kelimātı vardır. ⁵رحمة الله عليه

el-Mevlā Lālī (Lālī Aḥmed Çelebi)

Şaruḥānī Aḥmed Çelebi'dür. Kesb-i ferā'id-i fezā'il ile ḫāline nizām ve ḫulıyy ü vişāḫ-ı kemāline iltiyām geldükde Kemāl Paşa-zāde Efendi'nün silk-i talebesine dāḫil ve şeref-i mülāzemetle ğıbṭa-engīz-i emāsil olup tarīḳ-ı ḳazāya rü-be-rāh ve neyl-i menāşıb-ı celīle ile fā'iz-i vecāhet-i 'izz ü cāh olmuş idi. Ḥalbe-i kām-rānīde iḫrāz-ı ḳaşabu's-şabaḳ-ı emānī itmiş-iken toḳuz yüz yetmiş bir senesinde güsiste-tār-ı le'āl-i āmāl ve perīşān-ḫāl-i dehr-i bī-me'āl oldu.

Mevlānā-yı mesfūr ḳuzāt meyānında rüşd ü sedād ile meşhürdür. 'İlm-i fıḫha etemm intisābı ve fenn-i ferā'izde bir müdevven kitābı var idi. ⁶رحمة الله عليه

el-Mevlā Meḫemmed bin İbrāhīm el-Ḥalebī (Ḥanbelī-zāde Meḫemmed Efendi⁷)

"Ḥanbelī-zāde" demekle şöhret-şi'ār ve 'ulemā-yı Ḥaleb meyānında gūy-rübā-yı i'tibārdür. Beyt-i 'ilm deryāsından bedīd ve meşā'ih-ı 'aşrdan müstefīd olup mecmū'-ı 'ulüm-ı mütedāvilede ferīd olduğdan sonra icāzet-nāme-i 'ulemā ile şadr-ı meclis-i ders ü fetvā olmuş idi. Kelime-i la'l-i taḫḳīḳında "*Mışbāḫı'd-düca fī Ḥarfī'r-recā*" nām risālesini tertīb idüp toḳuz yüz yigirmi toḳuz tārīḫinde Ḥaleb Ḳāzīsı Mi'mār-zāde'ye

¹ Me'lūf E

² el-Ḳāzī: Efendi E, SE

³ Bu biyografi SE'de "el-Mevlā İbrāhīm bin Ni'metullāh" biyografisinden önce gelmektedir.

⁴ 31b R1

⁵ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁶ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁷ Meḫemmed Efendi:- SE

ihdā itdükde beş aqçe cihet-i ihsānī ile harf-ı recā mevki‘-i qabülde vāqi‘ olmuş idi. Ba‘dehu Ebu’s-su‘ūd Efendi’nün *Qaşıde-i Mımiyye*’sini şerh idüp irsāl eyledükde hüsn-i qabül ile telaqqı ve on aqçe teraqqı ‘ināyet olındı. Ba‘dehu vazıfesi vāşıl-ı hamsın ve Haleb-i Şehbā’da re’isü’l-müderrişin olmaqla seccāde-nişin-i ders-i ‘āmm ve menhel-i ifādesi mevrıd-i havāşş-ı ‘ulemā-yı a‘lām olup ‘ilm-i tefsır ü hadış ve ‘ulüm-ı ‘Arabiyye vü fünün-ı edebiyye ve fūrū‘ u uşul ve kelām ü hikmet ve hey’et ü hendese ve sār riyāziyyātdan ikrā’-ı talebeye meşğul ve naqd-i vaqt-i ‘azızi ‘ilm ü ‘ibādete mebzul iken toquz yüz yetmiş iki senesinde ders ü devri resıde-i hitām ve kitāb-ı ‘ömri temām oldı.

Mollā-yı merķüm deryā-yı fasıhü’l-ercā-yı ‘ulüm, cerıde-i fezā’il-i bī-şümār, ferıde-i girān-bahā-yı şadef-i rüzgār, keşret-i teşānıf ile mecmū’a-i ma‘ārif ve fā’iz-i çeşme-i leṭā’if ü zarā’if idi.

Altmış ‘aded kütüb ü resā’il ve taḥḫıḳ-ı mebahış ü tavzıh-i mesā’il tertıb idüp maqbül-i efāzıl olmuşdur. Cümleden¹ fenn-i hikmetde ‘Aṭā’ullāh-ı İskenderi’nün kitāb-ı meşhūrın şerh itmişdür ve mu‘ammāda risālesi vardır² ve tārıh-i Haleb’de *ez-Zübd ve’d-Darb* ve ‘ulemā-yı Haleb’de “*Dürrü’l-hubeb*” nām te’lifleri vardır. Terācim-i ricāalde ifā-yı ḥaqq-ı ḥaḳıkatü’l-hāl itmegin çok kimse münharif olmuş idi. Bunlardan mā‘adā *Şadru’s-şerī’a*’ya ḥāşiyesi ve *Ferā’iz-i Seyyidın*’e ḥāşiyesi vardır. Sirāce ‘ināyet idüp Seyyid’e cevāb iltizām itmişdür ve *Menār Şerhi İbni Melek* üzere “*Envārü’l-halek*” ismi ile müsemmat ḥāşiyesi ve ‘Arüz-ı Endülüsi’ye şerhi ve eḥācī vü mu‘ammāda risāleleri ve ‘ilm-i hisābda “*Uddetü’l-hāsib ve Umdeti’l-mahāsib*” ve kā’ide-i Şāfi’iyye üzere “*Şerhu’l-mıḳleteyn ve Meshi’l-ḳilleteyn*” nām ve fenn-i hisābda “*Ref’u’l-ḥicāb*” ve hendeseden “*Tezkire*” nām kitābı vardır. Cāmi‘-i Kebır-i Haleb’de ba‘de’l-‘aşr *Tefsır-i Beyzāvı* naql idüp ‘ulemā-yı a‘lām ḥāzır olurlar idi. Bu mertebe riyāset-i ‘ilmiyye ile tevāzu’ı nihāyetde olup meşāliḥ-i beytine bi-nefsihi mübāşeret iderdı ve levāzım-ı ḳısmiyye³ vü sevḳıyye taḥşiline kendi giderdi. Eş‘ār-ı ‘Arabiyyesi maqbül-i üdebā ve revnaq-şiken-i ‘Arab-ı ‘urebādur. رحمة الله عليه⁴

el-Mevlā Muştafā (Bitlice Muştafā)

¹ 27a E

² 32a R1

³ - E

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

Peder-i vālā-güheri ‘aşr-ı Süleymānī’de defterī ve Çivi-zāde Efendi’nün birāderinün aḡteri olan Menteşeli ‘Abdī Çelebi ḡidmetleridür. “Bitlice” laḡabı tırāz-ı girībān-ı iştihārı olup birāderi ‘Alī Çelebi’ye sārī olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşr ḡidmetlerinde iştigāl ve ‘amm-i ‘amīmü’l-iḡsānlarından mülāzemetle iḡrāz-ı evvelīn-i āmāl eyleyüp devr-i medāris ve ‘aḡd-ı mecālis iderek Mu‘īd-zāde yirine kırḡ aḡçe ile Kepenekci müderrisi olmuş idi. Çille-keş-i erba‘īn ve muntazır-ı berd¹ ü selām-ı ḡamsīn iken ṡoḡuz yüz yetmiş bir Şafer’inde Gürz Seyyidī-zāde yirine Gegivize’de Muştafā Paşa Medresesi tevcīḡ olındı. Yetmiş iki Receb’inde intiḡāl idüp medrese-i maḡlūle Kāra Kāsım Efendi’ye virildi. Cāmī’-i Ebī Eyyūb civārında ‘amm-i kerīmi yanında medfūndur.

‘İlm ü ma‘ārif ile ma‘rūf ve şalāḡ u nezāhetle mevşūfdur.

el-Mevlā ‘Alī (Deli ‘Alī)

Belde-i İzmir’den bedīdār ve “Deli ‘Alī” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. ṡoḡuz yüz kırḡ ḡudūdında;

بود مستانه عجب رفتاری امسال را دجله
پای در زنجیر و کف بر لب مکر دیوانه بود²

maẓmūnı üzere dārü’l-mülk-i Rūm’a ḡudūm ve devre-i mecālis-i fuẓalā-yı ḡurūm eyleyüp Şeyḡü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi ḡidmetlerinden nā’il-i şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medārisde mutaşaddī-i dirāset olmuş idi. Kırḡ aḡçe ile Efḡal-zāde Medresesi’nden ma‘zūl iken ṡoḡuz yüz altmış üç tārīḡinde Bağdādī-zāde Aḡmed Çelebi yirine Tırabozın fetvāsı ‘ināyet olındı. Nice şühūr u a‘vām itmām-ı mehāmm-ı ifāde vü iftāya ḡıyām itdükden şoḡra³ ṡoḡuz yüz yetmiş iki Zī’l-ḡa‘de’sinde sübhā-i ‘ömri ḡarīn-i ḡitām ve medrese-i maḡlūle ile Zeytūnī-zāde maẓhar-ı ikrām oldı. ختم الله له بالحسنی و هو القادر و⁴ هو المولى

Merḡūm-ı mezbūr ba‘z-ı merātib-i isti‘dād ile meşḡūr olmaḡın;

¹ 17a SE

² “Bu sene Dicle şaşılacak şekilde sarhoş gibi akmakta... Ayaḡında zincir, dudaklarında köpükler ile o, sanki bir delidir.”

³ 32b R1

⁴ “Allah onun ākībetini ḡüzel etsin. O kādirdir, mevlādır.”

Semtden hāric degül Mecnūn hele vādidedür

maẓmūnı zebān-zed-i cumhūr ve taqşırātını ma'zürdur.

el-Mevlā Naşūh (Naşūh Efendi)

Lem'a-i şem'a-i vücudı cānib-i Anqara'dan işti'āl ve tenvīr-i mebāhiş-i 'ilm ü kemāle iştiğāl idüp Qadrī Efendi'nün fā'iz-i kibrīt-i aḥmer-i mülāzemeti ve efrūhte-i çerāğ-ı bezm-i himmeti olmuş idi. Ba'zı medārisde müderris ve bıqā'-ı ta'līm ü ifāzada şadr-ı meclis olup tab'-ı istiğnā-pesendi şey'-i yesir ile hursend olmağın vazīfe-i teqā'üd ile terfih ve Burūsa'da Mollā Fenārī Medresesi tevcih olındı¹. Otuz sene miqdārı 'ilm ü 'ibādete iştiğāl itdükden sonra tokuz yüz yetmiş iki senesinde intikāl eyledi.

Şerh-i Miftāh'a intisābı ve fezā'il-i bī-ḥisābı olup mu'allim-i nāfi', pīr-i edīb-i mütevāzı' idi.

el-Mevlā Cum'a (Cum'a Efendi)

Bünyān-ı vücudı ḥāk-i pāk-i Amāsiyya'da iltiyām ve devr-i şühūr u eyyām ile revnaq-ı nizām bulup 'ulemā-yı 'aşr ile hefte-i cengi müzākere ve eyyām-ı ta'īlde ta'dīl-i mīzān-ı lisān-ı muḥāvere iderek mecāmi' ü maḥāfil-i 'ulemāda şöhre-bend, fā'ik-ı dānişmend olduğdan sonra Müftī Sa'dī Efendi ḥidmetlerine ittişāl itmiş idi. Cenāb-ı mevlevīnün maḥşūş-ı āstāne-i sa'ādeti ve ḥişsemend-i nigāh-ı 'ayn-ı 'ārifeti olup tilmīz-i ḥāşşı ve eḥaşş-ı ḥavāşşı olan 'Abdu'r-raḥman Efendi'ye mu'allim ta'yīn itmişler idi. Mülāzemet ü medrese qabūl itmeyüp şılasına 'avdet ve naqd-i 'ömrin vaqf-ı 'ilm ü 'ibādet eyleyüp fāriğ ü āzāde ve mütebettilün ile'llāh ve dest-i talebi cihāt-ı ma'aşdan kütāh iken şāgirdi 'Abdu'r-raḥman Efendi merḥūm şadru'l-'ulemā-yı Rūm olduğda mevlānā-yı mezbūruñ fezā'ilin maqām-ı Süleymānī'ye 'arz ve zimmet-i himmetinden ıskāt-ı farz ve ibrā-yı qarz eyleyüp medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede temkīn ve nā'il-i pāye-i ḥamsīn itdükden sonra teqā'üd tarīkı ile Yörgüç Paşa Medresesi'n i'tā ve ḥuqūq-ı sābıka-ı sebaq-güzārīyi ifā eylemiş idi. Tokuz yüz yetmiş iki tārīhinde ders

¹ 27b E

ü devri temām ve ‘āzim-i dārü’s-selām olup şalāt-ı cum‘a gibi namāzına şalā ve cenāzesi cem‘iyyetgāh-ı du‘ā vü şenā olduğdan sonra;

اکنار باغ رکن آباد و کلکشت مصلا را¹

maẓmūnı icrā olunmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i keşire ile meşhūr, cāmi‘-i mefāhir-i faẓl ü taq̄vā, mecmū‘a-i levāzım-ı ders ü fetvā, q̄andil-fürüz-ı levāmi‘-i ta‘līqāt ü resā’il, mihrāb-ı trāz-ı medrese-i² ‘ilm ü fezā’il, ‘ābid ü zāhid, keşirü’l-maḥāsin ü ‘azizü’l-maḥāmid idi.

el-Mevlā Şücā‘u’-d-dīn Süleymān (Şücā‘-ı³ Qal‘acikī)

Vilāyet-i Anaṭolı’da ser-ḥadd-i Ekrād olan “Qal‘acik” nām saḡr-ı ḥaşānet-ābāddan zuhūr ve ‘arā’is-i ‘ilm ü kemāle şārf-ı nefā’is-i mühūr idüp sermāye-i fezā’ili i‘dād ve ‘azm-i ṭarīq-ı sa‘ādet-refīqa kesb-i isti‘dād eyledükde āheng-i Rūm-ı cennet-ābād kıilup Anqara müderrisi Seyrek Muḥyi’-d-dīn ḥidmetinde taḥşil-i kemāl, ba‘dehu Qarasili Ḥasan Efendi dārü’l-ifādesinde iştiḡāl itmiş idi. Ba‘dehu Üçşerefeli müderrisi iken Qāzī-zāde Efendi’ye mu‘īd ve toquz yüz elli beş senesinde mülāzemetle q̄adri mezīd oldu. Ol eṣnāda vezīr-i şālīş olan ‘Alī Paşa’ya mu‘allim ve eyālet-i cāh ü iqbālīne mütesellim olmuş idi. Toquz yüz altmış tārīḡinde vāqı‘ Naḥcivān seferinde hem-rikāb-ı rükeb-i sultānī ve Kestel Medresesi’yle nā’il-i emānī olup ba‘de’l-infişāl sālīk-i ṭarīqa-i q̄azā ve Ma‘arra ve Ḥamā emşālī bilād-ı celīlede mutaşaddī-i ḥük̄m ü imzā oldu. Ba‘de’l-‘azl diyār-ı Qaraman tefṭişine me‘mūr ve tesviye-i umūr-ı enām ile müşāb u me‘cūr olup nezāhet ü istiḡāmet ile itmām-ı ḥidmet itdükden sonra toquz yüz yetmiş iki senesinde riḡlet eyledi.

Mevlānā-yı mütercem ‘ilm ü ma‘ārifle mu‘allem, ‘ulūm-ı edebiyeye şedīdü’l-intisāb, ‘ilm-i ma‘ānī vü kelāmda fā’iz-i vāye-i nişāb, cāmi‘-i mecāmi‘-i kemāl, bālīḡ-i mebālīḡ-i ricāl idi. *Ḥāşīye-i Tecrīd* evveline ta‘līqātı ve *Meşārīq-ı İbni Melek*’e müte‘allik kelimātı vardır.

el-Mevlā Muḥyi’-d-dīn (Dārīb Muḥyi’-d-dīn)

¹ “Dört yanı ma‘mur bahçenin yanı ve musalla gül gezintisini...”

² 33a R1

³ Süleymān-ı SE

Eşnâ-yı mübâheşede mütehevvirâne vaz'ı¹ çarb-ı lâzib olmağın “Dârib” laqabı ile meşhûr idi. Teke vilâyetinden yeke-süvâr-ı ‘azîmet ve bâl-güşâ-yı şehbâz-ı himmet olup dârü'l-mülk-i Kostañtiniyye'de ikâmet eyledükde erbâb-ı isti'dâd ile germ-sâz-ı ma'reke-i bahş ü cedel ve keşret-i sa'y ü mücâhede ile ehâlî-i müzâkere vü muhâvere meyânında çarbu'l-meşel olup Kâra Dâvud Efendi'den mülâzım ve tarîk-ı tadrîse ‘âzim olmuş idi. İbtidâ yigirmi aqçe ile Miḥalic Medresesi'nde müdârese, ba'dehu ba'z-ı medârisde erbâb-ı mümârese ile mücâlese vü muvânese eyleyüp elli aqçe ile Şofya'da Şüfî Meḥemmed Paşa Medresesi'ne vâşıl olmuş idi. Toquz yüz altmış bir tarîhinde Mu'allim-zâde Efendi yirine Rodos Sulṭâniyyesi'nde müderris ve müftû oldu. Altmış beş Rebî'ü'l-âḫir'inde 'azl olunup medresesi Manav Tâce'd-dîn Efendi'ye sermâye-i ibtihâc oldu². Altmış yedi Zî'l-qa'de'sinde Aḫî-zâde Efendi yirine Süleymâniyye-i İznîk pâyesine pâ-yı himmet kodı. Ol taqrîb ile Karamürsel qurbında bâğ u bâhçe tertîb eyleyüp cüyende-i mekseb-i ḫelâl ve püyende-i vâdî-i iştiğâl iken toquz yüz yetmiş üç Rebî'ü'l-âḫir'inde³ rebî'-i ḫayâtı âḫir olup bir gice ḫarâmîler elinde şehîd ve 'arşa-i vücûddan nâ-bedîd oldu. Medrese-i maḫlûle Ya'qûb Beg Efendi'ye virildi.

Merḫûm-ı merḫûm daḫîl-i erbâb-ı fuhûm, ḫaḫîrû's-şekl ü deniyyü'l-libâs, ḫadîdü'l-lisân ü şedîdü'l-be's, te'sîr-i ḫâk-i vilâyet-i Teke, libâs-ı vecâhetin leke ve defter-i maḫâsinin bî-fezleke eyleyüp mağz-ı⁴ bî-mağz gibi şafḫa-i rüyı müyden ḫâlî ve dâğ-ı veḫâḫat ü belâhet dücünât-ı aḫvâlinüñ ḫâlî idi. Kîse-i kirbâs gibi âlûde-i kir pas iken nuḫûd-ı fezâ'ile şâḫib-i mesâs olup ehl-i 'ilm ü şâliḫ, sa'âdetmend-i müfliḫ idi. Mütâla'ası sebḫ iden maḫallerde kelimâtı ve hevâmiş-i kütübde ta'lîkâtı vardır. Süre-i En'âm âḫirinde لا ينفع مال و لا بنون⁵ âyet-i kerîmesine risâlesi ve eyyâm-ı dersinde nice maḫâlesi var idi.

el-Mevlâ Şâliḫ (Celâl-zâde Şâliḫ Efendi⁶) {Şâliḫ}

¹ 28a E

² 17b SE

³ 33b R1

⁴ Ma'z SE

⁵ *Kur'ân-ı Kerîm, Şu'arâ Süresi, 26/ 88*, “O gün ne mal fayda verir ne de oğullar.” (Müellif, iktibas ettiḡi âyet-i kerîmenin En'âm Süresi'nde yer aldığını söylemektedir. Fakat ilgili âyet Şu'arâ Süresi'nde geçmektedir.)

⁶ - R1, E

Hilāl-i terācim-i aşlda meşūr olan kızāt-ı kaşabāt-ı celileden Mevlānā Celāl'ün maḥdūm-ı ferḥunde-ḥilālidür¹. Mi'e tāsi'anūñ 'aḳd-ı 'āşirinde gevher-i vücūdı revnaḳ-efrūz-ı 'ıḳdu'l-le'āl-i nesl-i tāhir ve şu'ā'-ı cevher-i 'aḳl-ı 'āşir şafḥa-i cebīninde zāhir olup tekmīl-i meleke-i isti'dādı maḥla'-ı manzūme-i meşāliḥ ve maḥmaḥ-ı² enzār-ı ūlu'l-ebşār olan fūnūn-ı nāfi'adan taḥşīl-i ṭaraf-ı şāliḥ kılduḳda mevālī-i 'aşrdan ebu'l-fezā'il ve'l-efḍāl, mevlānā'u'l-fāzıl İbni Kemāl meclisinde nice zemān münāvele-i raḥīḳ-ı taḥḳīḳ u iḳān eyleyüp ba'dehu mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī Ḥayre'd-dīn Efendi'den mülāzemetle nā'il-i emānī olmış idi. İbtidā yigirmi beş aḳçe ile Edrine'de Sirāciyye'ye, ba'dehu otuzla İstanbul'da Murād Paşa Medresesi'ne müderris, ba'dehu beş aḳçe teraḳḳī ile manzūme-i cāhına muḥammis olmuş idi. Toḳuz yüz kırk iki tārīḥinde Merḥabā Efendi yirine kırk aḳçe ile 'Alī Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi'nde seccāde-nişīn-i ders ü taḥḳīḳ oldu. Ba'dehu on aḳçe teraḳḳī ile nā'il-i rütbe-i ḥamsīn olup Vezīr-i A'zam Ayās Paşa himmeti ile ḳadri 'ālī ve kırk üç senesinde Maşdar Muşliḥi'd-dīn Efendi³ yirine Medrese-i Şaḥn'la 'alem-efrāz-ı ma'ālī olmuş idi. Ol ḥālde emr-i pādīşāhī ile *Ḳışsa-i Fīrūz Şāh*'ı terceme ve ḡamām-ı aḳlāmın ol vādīde münsecime eyleyüp iksūn-i siyāh-ı ḥāme ol 'Acem şūḥına Rūmī cāme giydürmüş idi. Berdāşte-i pāye-i serīr-i iclāl kılduḳda⁴ maḫhar-ı elṭāf-ı şāh-ı deryā-nevāl olup kırk toḳuz ḥilālinde Vāsi' 'Alīsi yirine Edrine'de Sultān Bāyezīd Medresesi'yle ḳadri mezīd oldu. Elli bir senesinde Şaḳlı Emīr Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsıyla maḳzi'l-merām oldu. Tercemesi 'uhde-i ḥāme-i mütercimde olan Şeyḫ Ḡarse'd-dīn el-Ḥalebī bu tārīḥ-i pūr-ṭarabı nişār-ı maḳdem-i 'arūs-ı manşīb⁵ kılmış idi.

بشراك يا شهبا لقد نلت الارب
واتى الهنا فى صالح نعم الطلب

بالعلم والحلم غدت اوصافه
اخوالسخا ابن التقى على النسب

باليمن قد جأت لنا اوقاته

¹ Cemālidür SE

² maḥma' E, SE

³ - R1, E

⁴ 28b E

⁵ 34a R1

ابن رابى' -1 ميسرا² واتى الهنافى صالح على النسب سانى -1 ميسرا³ Faqr eydurin ki mısra' -1 s̄anī 3 dinilse enseb idi.

Sene-i mezbüre dāhiline każā-yı Haleb 'Arab-zāde 'Abdu'l-bākī Efendi'ye virilüp bunlar vazīfe-i teķā'ūd ile Mısr-ı Kāhire teftişine gönderüldi. Hanbeli-zāde "Dürrü'l-ḥubeb fi Tārīhi'l-Ḥaleb" nām kitābında yazduğı üzere elli bir Şevvāl'inüñ üçüncü günü Haleb'e dāhil olup Zi'l-ka'de'nüñ yigirmi sekizinci günü haber-i 'azl vāşıl olmuş. Karīne-i ḥāl ḥasbū'l-emri'l-'ālī vāşıl-ı Mısr-ı cennet-ḥavālī olduķda ol tārīhde emirü'l-ümerā-yı Kāhire olan Ḥadım Dāvud Paşa'nuñ aḥvālını ve evķāf-ı selāṭin-i māziyeyi teftiş ü tenķir ve şevket-i devlet-i İslām ve 'adalet-i pādişāh-ı gerdün-gulamı kulüb-i nāsda cāy-gir idüp 'alā mā-raḍiye'l-ḥaķ ve'l-ḥalk itmām-ı ḥidmet ve ḥayrāt-ı celileyi iḥyā vü bıķā'-ı şerīfeyi imāret itdükden şonra diyār-ı Rüm'a ric'at eyledükde ḥidmeti meşķur ve 'ayn-ı 'ināyet-i pādişāhiye manzūr olup elli üç tārīhinde ḥalefi yirine tekrār⁴ każā-yı Haleb tevcīh olınuķda kaḅul itmeyüp Sultān Bāyezīd Müderrisi 'Abdu'r-raḥman Efendi'ye 'ināyet ve bunlar seksan aķçe ile mükerreren medrese-i mezbüre ile ri'āyet olındı. Sene-i mezbüre ḥilālinde selef-i sālifi Şaķlı Emir Efendi⁵ yirine ḥākim-i Dımışķu'ş-Şām⁶, elli dört senesinde Manav 'Abdī yirine każā-yı Mısr-ı zātü'l-ehram ile mażhar-ı ikrām⁷ oldu. Elli yedi eşnāsında vazīfe-i maḥkiyye ile müteķā'id olup yirine Ḥāmid Efendi müteşā'id oldu. Ba'dehu yigirmi aķçe teraķķi ile vazīfesi mi'e-i kāmileyeye müteraķķi olup kaşaba-i Ebī Eyyüb civārında birāderi Nişāncı Muştāfā Beg binā itdügi cāmi'-i şerīfe qarīb bir ḥadīķa-i enīķa tertīb idüp sübḥa-şümār-ı leyl ü nehār ve şavāliḥ-i a'māle şarf-ı nefā'is-i a'mār ile restegār iken şeh-zāde-i şehīd Sultān Bāyezīd emri ile "Cāmi'ü'l-ḥikāyāt" nām kitābı zebān-ı Derī'den Türkī'ye naķl eyleyüp ḥoş-āyende ve selīs-ta'bīr ile kitāb-ı nefīs itmiş idi. Toķuz yüz altmış altı Şafer'inde şeh-zāde recāsı ile mażhar-ı 'ināyet-i pādişāhī olup Kāmī Efendi yirine yüz aķçe ile Eyyüb Medresesi tevcīh olındı. Ol medresede ifā-yı ḥaķķ-ı ifāde ve i'lā-yı ma'ālīm-i taḥķīķ u icāde üzere iken zevraķ-ı çeşmi sübül-i sebelden şulanmağa

¹ "Ey Halep, müjdeler olsun. Ben ihtiyacıma ulaştım. Afiyet de talep nimetinin temizi içerisinde geldi. Onun sıfatları ilim ve yumuşak huylulukla cömertliğin kardeşi, takvanın oğlu ve yüce soyluluk oldu. Onun vakitleri bize bereketle geldi. Ey soran kişi, onun tarihi 'Halep Kadısı'dır."

² "Āfiyette, temiz ve soyu yüce olarak..."

³ "Takvanın oğlu, cömertliğin babası, edebin kardeşi..."

⁴ Mükerreren E

⁵ Şaķlı Emir Efendi:Emir Gīsūdār Se

⁶ ḥākim-i//Şām:Şām-ı şeref-encām ḥükümeti ile bekām SE

⁷ Mısr//ikrām:Mısr ile kıbāb-ı şevket-i hemser-i ehrām SE

mübtelâ, bi'l-âhare perde-i beyâz ile perde-keş-i 'amâ olmağın vazîfe-i mu'ayyenesiyle peygüle-nişîn-i ferâgat olup medrese-i mezbûre Ümmüveled-zâde Efendi'ye pây-e-i¹ 'izz ü rif'at oldu. Tokuz yüz yetmiş üç Rebî'u'l-evvel'inde şehbâz-ı rûhı dîde-düz-ı² ni'met ü nâz ve evc-i 'illiyîne ruşşat-yâfte-i pervâz oldu. Sinn-i şerîfi seksana qarîb ve medfen-i pür-nûrı menzili qurbında bir sâha-i dil-firîbdür. Birâderi Nişancı Muştafâ Beg didüğü târîhdür:

Qabr-ı Şâlih cennet ola yâ İlâh³ (973)

Mevlânâ-yı merķûm deryâ-yı fasîhu'l-ercâ-yı 'ulûm⁴, 'âlim ü 'âmil, kâmil ü şâmil, vecîh ü vaķûr, ķâni' ü şabûr, kerîm ü cevvdâd, ĥalîm ü şâfi-fu'âd, mevâlî-i maĥabbet-i şâdîķa, mürâ'î-i ĥuķûķ-ı sâbîķa, dil-bend-i 'amel-i şâlih, sa'âdetmend ü müfliĥ idi. Ekşer-i evķâtı tecerrüd ile güzâr itmegin⁵ 'unnetle iştihâr bulmuş idi. Üstâdı Ĥayre'd-dîn Efendi dâmâd idinmek murâd itdükde bu tarîķla i'tizâr itdüğü menķûldür. Ba'dehu vâlidesi ibrâmı ile teserrî eyleyüp eyyâm-ı pîrîde iki veled-i necîbi zuhûr eyledi. ⁶الحمده الذي وهب لي على الكير اسمعيل و اسحق âyet-i kerîmesine işâret için bu iki ism-i celîl ile tebcîl eyledi. Raĥmî Çelebi maĥdûm-ı evvel için;

Ĥalef-i Şâlih ide celle Celâl (956)

mışrâ'ını bî-bedel târîĥ itmişdür. Bi'l-âhare ikisi daĥı 'ıydgâh-ı ervâĥa revân ve şemşîr-i bî-emân-ı zemân ile qurbân olup ol iki nûr-ı dîde fıķdânından hem-ĥâl-i Ya'ķûb ve mübtelâ-yı kürûb-i Eyyûb olduķda kemâl-i ĥarâret ile *Leylî vü Mecnûn* kışşasın nazm itmişler idi. Ĥaylî hemvâr ü pâķ, nazm-ı sûznâkdür.

Âşâr-ı celîlesinden *Şadru's-şerî'a*'ya ĥâşiyesi vardur. Mollâ-yı merĥûm ile beynlerinde muĥâkeme itmişdür. *Şerĥ-i Mevâķıf*'a ve *Şerĥ-i Miftâĥ*'a daĥı ĥavâşî ta'lîķ eylemişdür. Eş'âr u münşe'âtını tedvîn eyleyüp her birini eşer-i güzîn-i dil-nişîn itmişdür. *Şakâ'ik* şâhibine iķtidâ idüp ĥâlet-i 'amâsında 'ulemâ-yı Rûm'uñ leķâ'if ü muķâyebâtın ve nevâdir ü müfâkehâtın cem' eyleyüp *Şakâ'ik* tarzında tırâzende-i te'lîf

¹ 34b R1

² 18a SE

³ Birâderi//yâ İlâh, der-kenâr E, SE

⁴ 29a E

⁵ Olmağın SE

⁶ *Kur'ân-ı Kerîm, İbrahim Sûresi, 14/ 39*, "İhtiyar hâlimde bana İsmail ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamd olsun."

olmuş idi. İtmāma irmedin kitāb-ı ‘ömri encām ve ‘ıḳdu’l-cevāhir-i eyyāmı ḫalḫāl-i ḫitām buldı. Bu ḡazel-i selvet-efzāsı ḫaylī selīs ü zībā vāḳı‘ olmuşdur:

Āḫir oldı ‘ömr çün geçdi hevā şimden girü
N’eyleyin el virdügin dünyā baña şimden girü

Ben cihān sevdālarından çekdüm el iy müdde‘ī
Ser-be-ser ḡavgā-yı dehri al saña şimden girü

Pīrlik hengāmı geldi gitdi eyyām-ı şebāb
Şu gibi dil tıflı aḳmaz her yaña şimden girü

Ṭā’ir-i ḳudsī-i rūḫ aḅdı tecerrüd ‘ālemin
Cīfe-i dünyā ḡamı düşmez aña şimden girü

Bir gün āḡāḫ olmaduñ düş gibi geçdi mā-mezā
Şālīḫā ḫālūñ n’olur bārī aña şimden girü

Mervīdür ki eḳāribinden olan fuḳarāya ve civārında sākin zu‘afāya vazīfesinden idrārāt ve maṭbaḫından ṭa‘ām ve esvābından¹ cāmegiyyāt ta‘yīn eyleyüp hengām-ı zārūretde istidāne de’b-i kerīmleri ve her gice aḫbābından bir fevc za‘īf, ḫarem-i dārū’n-na‘īmleri olup ebü’l-fuḳarā olmaḡla zemān-ı irtihālinde ol cem‘iyyet perīşān ve eytām ü erāmil eṭrāf-ı na‘şında müy-kenān ü cāme-derān olup ṭämme-i² tāmme ve muşībet-i ‘āmme olmuş idi.

Gice pervānelerle bezmi germ-ā-germ idi şem‘üñ
Seḫer baḳduḡ ne şem‘-i meclis-ārā var ne pervāne

el-Mevlā Tāce’d-dīn İbrāḫīm bin ‘Abdu’llāḫ el-Ḥamīdī (Küçük Tāce’d-dīm³)

¹ 35a R1

² ṭāka-ı R1

³ Tāce’d-dīn el-Ḥamīdī SE

Nihāl-i vücūdī ḥāk-i pāk-i Ḥamīd'den ser-zede ve taḥṣīl-i ṣimār-ı 'ilm ü 'irfān için ḥidmet-i efāzıl-da dāmen-ber-zede olup ṣem'-i raḥṣān gibi maḳām-ı istifāzada sābit-ḳadem ve "Küçük Tāce'd-dīn" demekle mu'allem olmuş idi. Nice zemān ḳuṭb-ı dā'ire-i 'irfān Ḥacī Efendi Zāviyesi'nde sākin ve rāviye-i 'ināyetlerinden mutaṣaddī-i taṣfiye-i zāhir ü bāṭın olmağla bendergāh-ı faẓl ü ma'ārifde ta'āṭī-i nevādir-i yāḳūt-revāc ve meyān-ı ṣayrefiyān-ı 'ilm ü kemālede gevher-i ṣehvār-ı mezāyā-yı 'ilmiyyeyi dūrretü't-tāc-ı ibtihāc ḳılup efāzıl-ı 'aṣra 'arz-ı cevher¹ ve dāmād-ı isti'dādın 'arā'is-i efkārā ṣevher eyledükde ṣudūr-ı devlet-i Selīmiyye'den Şarı Gürz² Efendi ḥidmetinde ḳā'im, ṭoḳuz yüz yigirmi sekiz tārīḥinde fevtinden mülāzım oldu. Evvelā yigirmi aḳçe ile İstanbul'da Baṣcı İbrāhīm Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḳçe ile Plevne'de Miḥaloğlı 'Alī Beg Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Şire'de Ḳara Ḳāzī Medresesi'ne, ba'dehu kırk aḳçe³ ile şılası olan Ağrus Medresesi'ne müderris ve ifāde vü iftā ile mümāris olup ṭoḳuz yüz elli bir tārīḥinde Muṣannif 'Alīsi yirine elli aḳçe ile Süleymāniyye-i İznīḳ Medresesi'nde ferṣ-i seccāde-i ders ü taḥḳīḳ itmiş idi. Elli iki ḥilālinde 'azl olunup medresesi Zeyniler Şeyḫi Şafiyü'd-dīn Efendi'nün oğlu 'Abdu'l-laṭīf Çelebi'ye virildi. Elli beş tārīḥinde Küçük Şems yirine Burūsa Sulṭāniyyesi tevcīh olındı. Altmış iki senesinde Ebu's-su'ūd-zāde Meḥemmed Çelebi yirine Şahn-ı Semāniye'ye vāṣıl oldu. Altmış dört Zi'l-ḥicce'sinde Manav 'Alī yirine Ayaşofıyya Medresesi virildi. Altmış altı Muḥarrem'inde Şāh Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm müderrisi oldu⁴. Altmış yedi⁵ Muḥarrem'inde Mollā Cürçān yirine Amāsiyya Bāyezīdiyyesi'nde seksan aḳçe ile müderris ü müftī ve ḥallāl-i müṣkilāt-ı müstefīd ü müstefī olmuş idi. Altı seneden ziyāde mutaṣaddī-i ifāde vü iftā ve zülāl-i taḥḳīḳ ile ol ḳalemrevi irvā eyledi. Ba'dehu şeyḫūḥet u herem istilāsı ile maṣıbdan isti'fā ve seksan aḳçe vaẓīfe ile 'avā'id ü zevā'iddin istiğnā eyleyüp ṭoḳuz yüz yetmiş iki Rebī'u'l-evvel'inde müteveccih-i⁶ dārü's-salṭana ve maṣıb-ı mezbūr İmām-zāde Efendi ile pür-tumturāḳ u ṭaṇṭana olmuş idi. Yetmiş üç Rebī'u'l-evvel'inde murabba'-nişīn-i çār-bāliş-i 'unşurīsi vedī'-i daḥme-i terbī'-nümā-yı mezār ve çār-ḥadd ü ṣeş-cihetden ḡarḳ-ı envār-ı luṭf-ı Kird-gār oldu.

¹ 29b E

² Gürz-zāde SE

³ - SE

⁴ Altmış altı//oldı:- E

⁵ Altı E

⁶ 35b R1

Mervîdür ki halef ü selef¹ def'aten 'urza-i telef ve tîr-i dil-düz-i merge hedef olup Cāmi'-i Ebü'l-feth'de şalât-ı cenâzelerini şeyhü'l-İslâm, muqtedi'l-enâm Ebu's-su'ud Efendi edâ itdükde meziyyet-i şalâh ile bunları İmâm-zâde'den taqdim ve şehâdeten bi'l-hayr ile tekrîm idüp vâdî-i hamûşâna rû-be-râh ve du'â vü senâ ile vâşıl-ı qarârgâh olmuş idi. Edrinekapusu hâricinde Emîr Buḥârî Zâviyesi'nde medfündür.

Mevlânâ-yı merḳûm baḥr-ı teyyâr-ı 'ulûm, necm-i seyyâr-ı mantûk ü mefhûm, fûnûn-ı 'aqliyyede emşel-i emâşil, âsâr-ı nakliyyede kâmil ü şâmil, enfâs-ı² şerîfesi müteberrek, pîr-i şâlih-i mübârek idi. Fazîletine göre ri'âyet görmeyüp te'hîr-i rûzgâr-ı ḡaddâr ile ser-tâc-ı efâzîl iken ḡalḡâl-i sâk ve maḡla'u'l-envâr-ı fezâ'il iken tâc-beyt-i manzûme-i erbâb-ı istiḡkâk olup;

Râh-ı ḡamda ben ḡubârı ḡâkden ḡaldurmayan
Rûzgâr eksiklidir rûzgâr eksikliği

mazmûnı dîbâce-i şaḡife-i ḡâlî ve 'unvân-ı menşûr-ı âmâlî olmuş idi.

Rivâyet olunur ki Başcı müderrisi iken şadr-ı Rûm olan Muḡyî'd-dîn Efendi merḡûm bir gün merḡûmı da'vet eyleyüp “Medreseñi Vezîr-i A'zam İbrâḡîm Paşa ḡılmân serâyı ḡâcesi için murâd eyledi. Saña manşıb-ı ḡazâ tevcîh idelüm. Ḳanḡısın ihtiyâr idersün, ta'yîn eyle.” didükde mevlânâ-yı merḡûm kemâl-i ḡucetinden “Beg-evânîñ ve emşâlüm meyânında bir müderris benüm gibi cem'iyet eylememişdür.” diyü yemîn eyleyüp ḡareket eşnâsında kendüden telemmüz iden erbâb-ı isti'dâduñ efrâdından Ḳınalı-zâde 'Alî Efendi emşâlî ḡavâbil-i 'aşrı ta'dâd eyledükde şadr-ı 'âlî-ḡadr 'itâb ile ḡitâb ve işrâb-ı zehr-âb-ı cevâb idüp “Biz saña 'ilm ü şalâh ile mu'teḡid iken 'uḡde-i 'aḡîdemüzi ḡall³ ve kendüñi ta'n ü teşnî'a maḡall eyledüñ. لا تحلفوا قبل ان⁴ تستحلفوا⁴ ḡadîs-i şerîfenden ḡâfil, ya mes'eledede câhil, yâḡûd müsâmiḡ u müteçâhil imişsün! Min-ba'd bu 'azîmete fesh ve ḡaḡḡ-ı fermân-ı dîvânîye nesh ihtimâlî 'aḡlî degüldür.” dimekle ḡaḡ'-ı peyvend-i recâ eyledükde şâḡibü't-terceme maḡzûn u me'yûs, müteveccih-i cenâb-ı Ḳuddûs olup ol gice ḡâlib-i medrese fevt-i fücâ'î ile rû-be-râh-ı 'adem ve bunlar manşıbında sâbit-ḡadem olur.

Âsâr-ı 'ilmiyyesinden *Şadru's-şerî'a*'ya ḡâşiye te'lîf idüp mollâ-yı merḡûmuñ *İşlâḡ* ve *İzâḡ*'da olan aḡvâlin tezyîf eylemişdür. Vâşıl-ı nişâb-ı taḡḡîḡdur ki ḡoḡuz yüz

¹ halef ü selef:halef-i vedî'a-ı selef R1

² 18b SE

³ 30a E

⁴ ḡadîs-i Şerîf “İstenmeden/gereksiz yere yemin etmeyin.” *Hakk Dîni*, II, 1802.

elli iki tārīhinde İznīk Medresesi'nden ma'zūlen āstāneye geldükde hāşīye-i mezbūreden¹ on altı 'aded aqvālini intihāb ve Şadr-ı A'zam Rüstem Paşa'ya 'arz için bir kitāb idüp dībācesinde bu gūne tağlīz ve ta'n ü teşnī'i kār'im-maḳām-ı medh ü taḳrīz itmiş idi:

قال فاعلموا ايا معاشر طلاب اليقين سلام عليكم لانيبغى الجاهلين ان المختصر الذى الفها الحير الفاضل و البحر الكامل الشهير بابن كمال پاشا انعمه الله فى روضة جنته مما يعلمه و يشاء و سماه بالصلاح و الايضاح مع خروجه عن سنن الصلاح و الفلاح باثتماله على تصرفات فاسدة و اعتراضات غير واردة من السهو و الذلل و الخبط و الخلل لانياته بما لا ينبغى و تحرزه عما ينبغى مشتتلا على كثير من المسائل المخالفة الشرع بحبث لا يخفى بعد التنبيه للاصل و الفرع و لا ينبغى الاعتقاد بحقيقتها للمبتدى ولا العمل بها للمنتهى لوجود خلافها صريحا فى الكتب المعتبرات من المطولات و المختصرات و من شك فيما ذكر بعد النظر فيما سيذكر اوشك ان يشك فى ضوء² المصباح و وجود الصباح بعد طلوع الاصبح الخ

Şadr-ı a'zam, Rüstem-i Cem-şiyem bu mertebe teşnī'den dil-gīr ve mollā-yı merhūmla sābīka-i sebaḳ-güzārī olmağla münḫarīfū'z-zamīr olup buyururlar ki "Risāleñi³ ba'z-ı 'ulemāya tercūme itdürüp görelüm. Sözlөрүн vārid ise hūnerüñe göre ri'āyet olınsun. Ḳuşūr-ı fehmden nāşī cerbeze ve bī-ma'nā ise isā'et-i edeb itmişsün. Ta'zīr-i belīğ ve teşhīr-i bī-dirīğ lāzımdur." Pes-ān-gāh bu üslüb üzere cā'ize-i risāle meclis-i āḫara ḫavāle olınur. Yevm-i şānīde mevlānā-yı merḳūm mevḳif-i imtiḫānda īḳāf ve aqvālınden yegān yegān istikṣāf olınuğda evvel-i nazar bu ḳavle muşādefe ider:

قال المولى الشهير باناب كمال الوزير و كره سدل الثواب الى قوله و الوطئ و النخلى فوق المسجد و البول فوقه و فوق بيت فيه مسجد اى مكان عد للصلوة و جعل له محراب و اشار الى هذا بتعريف الاول و تتكبير الثانى اقول عد الويل فوق المسجد من جملة المكروهات يخالف مخالفة بنينة ما هو المصرح به فى الكتب المعتبرات و الحال انه لم يؤيد كلامه بنقل و ما هو الاسهو قلم منه⁴

¹ 36a R1

² "Biraz düşündükten sonra söylediklerinde şüpheye düştü. Az kalsın sabah olduğu hâlde lambanın ışığı altında sabahın varlığından bile şüpheye düşecekti. Gerek başlangıç seviyesinde, gerekse ileri düzeydeki ilim ehlinin anlattığı hususlarla amel etmemesi gerekir. Zîrâ kitapları açıkça, uzun veya kısa hacimli muteber eserlerdeki pek çok hususa zıt görüşleri içermekte ve özellikle de dîne aykırı bazı meseleleri... O eserden sakındıran İbn Kemal Paşa -Allah bildeği ve dilediği şekilde onu cennet bahçelerinde nimetlendirsün- Kitabımı "El-İslah ve'l-İzah me'a Hurûcihi an-Süneni's-salâh ve'l-felâh" olarak isimlendirdi. Ey kesin bilginin peşinde koşan talebe toplulukları selâm olsun size. Bizim câhillerle işimiz yoktur. Bu muhtasar eseri değerli, seçkin, engin ve yetkin kaleme aldı."

³ - SE

⁴ "İbn Kemâl olarak bilinen molla elbiseyi sürüyerek (yürümeyi) mekrûh kabul etti. Mescidin üstünde cinsel ilişkiyi, soyunmayı, küçük abdestini gidermeyi ve aynı şekilde içinde namaz için ayrılmış mihrâbı

Taḥkīk-ı maḳām ve terceme-i kelām budur ki mescid üzerinde vaṭy u taḥallī vü bevl mekrūhdur. Bu ḳavl müttefaḳun ‘aleyh-i cumhūr-ı gürūhdur. Mollā-yı merḥūm içinde mescid olan ḥānenūñ üstinde daḥı bunlar mekrūh olduḡını ‘aṭf ile taḳrīr eyleyüp ḥāne içinde mescid olmaḡın ṣalāt için i‘dād olup miḥrāb vaż‘ olupmuş mekān ile tefsīr ider. Şāḥibü’l-*Vikāye* Şadru’ş-şerī‘a kütüb-i meşhūreye iḳtidā eyleyüp içinde mescid olan ḥāneye mescid ḥükmi virilmeyüp vaṭy u taḥallī vü bevl mekrūh olmaḡın taṣrīḥ itmişlerdür. “Mollā-yı merḥūmuñ şıḳḳ-ı s̄nāide kerāhet işbāt eyledüḡi naḳl-i mu‘tebere mübtenī olmayup sehv-i ḳaleme maḥmūldur.” diyü başt-ı müdde‘ā eyledükde¹ vezīr-i şāfi-zamīr daḳā’iḳ-ı münāḳaşadan ḥabīr olmayup “Bizüm ḥuzūrımızda² mescid üzerinde bevli tecvīz eyleyen mecnūndan ders-ḥānede ve tenhā ḥānede ne maḳūle evzā‘ şādır olur? Bunuñ gibi sefīh ne muḥāfaza-i ‘ırz-ı seccādeye, ne ihtirām-ı visāde-i ifādeye ḳādir olur.”. El-ḥāletü ḥāzihi mevlānā-yı merḥūm bu maḳāmda ḳaṭ‘-ı kelām için cānib-i āḥara ‘aṭf-ı zimām eyleyüp bābü’n-nafaḳada vāḳi‘ ‘abduñ nafaḳa-i zevcesinde bey‘ olunmasın tecvīz eyledükleri maḥalde olan ḥaleli beyāna şürū‘ eyledükde vezīr-i merḥūmuñ ḥalīlesi Mihrümāh Sulṭān duḡter-i sa‘d-aḡter-i pādīşāh-ı cihān olmaḡla ta‘rīze ḥaml idüp ḥamle-i Rüstemāne ve ḳahr-ı Nerīmāne ile tāc-ı derdmendi tīr-i cefāya āmāc ve güy-ı ḡalṭān gibi püşt-i pā-yı redd ü rü-gerdānī ile meclisden iḥrāc iderler.

Faḳīr eydürin, maḥzā mollā-yı merḥūmuñ ḡalebe-i rūḥāniyyetidür ki mu‘teriz evvelā *عد البول فوق المسجد من جملة المكروهات*³ didüḡi maḥalde mescidi mu‘arref zikr itmekle kerāheti müttefaḳun ‘aleyhā olan mes‘ele-i ūlā münfehim olmaḡla müftazīḥ ve lām-ı ‘ahd içündür. Ḥānede olan mescid-i ma‘hūd murāddur, dinilürse ḥüsn-i sebki ḳādiḥ olup kütüb-i mu‘teberāt dimekle kelāmı i‘tibārdan nāzil ve ‘avālimü’n-nās meyānında mescid üstine bevli tecvīz itmiş, diyü şöhre-i maḥāfil ü menāzil oldı. Ḥaḳḳā ki mollā-yı merḥūmuñ kelāmını mü‘eyyid naḳl-i şarīḥ bulunmaduḡı taḳdīrce⁴ miḥrāb u mescid ile müzeyyen, ‘ibādet için mu‘ayyen ḥānenūñ üstinde bevli ü teḡavvuṭ u cimā‘ müsteḥabb ü müstaḥsen olmaḳ zāhirü’l-ımtinā‘ ve ḳubḥ-ı ‘aḳlīsi mecma‘un⁵ ‘aleyh-i ṭibā‘dur.

olan mesciti bulunan bir evde de hangi mekānda olursa olsun bunları yapmayı mekrūh kabul etti. Muteber kitablardaki meseleleri açıklayan delillere açıkça muhalefet eder. Ayrıca sözünü herhangi bir nakille desteklemez. Yazdıkları ancak yazım hatası olarak açıklanabilir.”

¹ 36b R1

² 30b E

³ “Mescidin üstünde bevletmeyi mekrūh davranışlardan kabul etti.”

⁴ 19a SE

⁵ mecmū‘un E

Böyle maḥalde bu maḳūle taḡlīzden ‘adem-ı teḥāşī ḡılzet-i ṭab‘ u fazāzat-ı ta‘aşubdan nāşī olmaḡın vezīrūñ müteḡāfilāne techīl ü teşnī‘i Naşre‘d-dīn Ḥoca‘nuñ mescede tükürmek maḡlaṭasından muṭrib ü bedī‘dür.

Be-heme-ḫāl merḫūmuñ şalāḫ-ı ḫāli meşḫūr ve kerāmete ḳarīb ba‘z-ı vaḳā‘i‘i mezkūrdur. Bir def‘a daḡı Rüstem Paşa resm-i sitemi ifşā itdükdde müteveccih-i cenāb-ı Rabbü‘l-erbāb olup dest-yārī-i الله لا تايئسوا من روح الله ile ḳar‘-ı bāb ve ḳaṭ‘-ı peyvend-i esbāb itmek üzere iken Burūsa Sulṭāniyyesi maḫlūle olup “Ma‘zūle virile.” diyü ṭaraf-ı salṭanatdan emr-i ‘ālī vārid olur. Ol ‘aşrda bunlarla iki ma‘zūl bulunup şaḡş-ı āḫaruñ ‘adem-i istiḫḳāḳı mütebeyyin ve bunlar kemāl-i istihāle müte‘ayyin olmaḡla bilā-ṭaleb nā‘il-i maṭlab olur. Ol medresede yedi sene miḳdārı mücāhede vü irtiyāz ve ḫāşiyeyi merḳūmeyi bi-temāmihā beyāz ider.

Şerḫ-i Miftāḫ‘a ḫāşiyeyi ta‘līḳ eylemişdür. Anda² daḡı mollā-yı merḫūmla münāḳaşātı vardır. *Şerḫ-i Mevāḳıf*‘a ta‘līḳātı ve resā‘il-i ṭurfe-nikātı vardır.

el-Mevlā Meḫemmed (İmām-zāde Efendi³)

Vālid-i mācidi Cāmi‘-i Maḫmūd Paşa‘da imām ve zühd ü⁴ şalāḫla benām bir merd-i şāliḫ-i mübārek-dem ve erbāb-ı zühd ü nezāhete pīr-i pīş-ḳadem idi. Evā‘il-i ḫālinde menāḫiden ibā ve ber-müci-i الولد الحر يقتدى بالأب⁵ imām-zādeliḡin ibdā idüp imāme-şıfat ser-ḫalḳa-i emāşil ve dāḫil-i ‘idād-ı efāzıl olmış idi. El-ḫāletü ḫāzihi cāme-i isti‘dādı ‘iffet ü nezāhete muṭarraz ve ḫarīde-i pesendīde-i istiḫḳāḳı ḫuliy ü vişāḫ-ı ‘işmet ü necābetle mücehhez olup ṭarīḳ-ı ‘ilme sālīk ve reh-bürde-i ‘aḳabāt-ı mesālik olduḡdan soñra ḫareketi Kemāl Paşa-zāde Efendi āstānesine muntehī ve ḫadīḳa-i fezā‘ilinden nā‘il-i nev-bāve-i behī vü şehī olup eşnā-yı dersde ba‘z-ı mezāyā-yı ‘ilmiyyede baḡş u cedel, bā‘iş-i inḫirāf-ı şadr-ı ecell olup “Senüñle⁶ tevānī-i rengīn-i ma‘ḳulātından kelām, a‘mā ile elvāndan baḡş gibi ḫilāf-ı muḳteżā-yı maḳāmdur.” diyüp derīḳe-i iltifātı sedd ve āstān-ı efāzıl-penāhdan redd itmişler idi. Ba‘de zemān şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḳadrī Efendi ḫāline şefḳat idüp mazḫar-ı meḳārim ve izn-i mollā ile bilā-iḳrā‘ mülāzım itmişler idi.

¹ *Kur‘ān-ı Kerīm, Yūsuf Sûresi, 12/ 87*, “Allah‘ın rahmetinden ümit kesmeyin.”

² Anlara SE

³ - R1, E

⁴ 37a R1

⁵ “Hür çocuk babaya uyar, babanın yolundan gider.”

⁶ 31a E

Faķır cāmi‘u‘l-hurūf eydür, ders oķutmadın mülāzım kayd itmek egerçi řān-ı mevlevīye ta‘zīmi mutażammın, lākin haķķ-ı řāhibü‘t-tercemede ‘ināyet-i celiyye¹ ve ĥikmet-i ĥafıyyeye zāmindür. Eger ders oķutsalar lāzım-ı māhiyyet olan ‘inād ü lecāc bir ĥapuya daķı muĥtāc itmek muķarrer idi.

Naķl olunur ki merĥūm mollā ile vāķi‘ olan mebĥaşda lāzıme-i i‘vicāc olan ‘inād ü lecācdan rücū‘ itmeyüp ba‘de zemān bir meclisde mollānuñ maĥdūmı İbrāhīm Ćelebi‘ye rāst geldükde “Pederüñ daķı ĥaĥāsına i‘tirāf ve sīnesin küdürāt-ı řübheden řāf itmez mi?” diyüp inkār-ı nā-pesendīde ile ĥursend olduĥın izĥār itmiş idi.

فکر کج اندر ته دلها ی کج
میرود چون کفش کج در پای کج²

Ķarīne-i ĥāl ‘ināyet-i řādr-ı ‘ālī-řān ile zemān-ı ĥalilde yigirmi aķçe ile Kütāhiyye‘de Vāĥid Paşa Medresesi‘yle tebcil olup ba‘dehu beş aķçe teraķķī ile řifā-sāz-ı cān-ı ‘alil olmuş idi. Ba‘dehu otuzla İnegöl Medresesi‘ne nā‘il, ba‘dehu kırķla Yıldırım Ĥān Medresesi‘ne vāřıl olup toķuz yüz kırķ altı tārīhinde Mollā Cürĥān yirine Gegivize‘de Muřtafā Paşa müderrisi olmuş idi. Elli üç ĥilālinde Ĥāce Ķayını yirine Üĥşerefeli ile müşerref oldu. Elli dört eřnāsında Üsküdār‘da vāķi‘ Medrese-i celīle-i Mihrümāĥ Sulţān temām olduķda ibtidā bunlara in‘ām olındı. Elli beş temāmında Pervīz Efendi yirine řāĥn-ı řemāniyye‘ye ĥırām idüp elli sekiz dāĥilinde ‘Abdu‘l-kerīm-zāde yirine Sulţān Selīm-i Ķadīm Medresesi‘nde ārām itmiş idi. Elli toķuz senesinde Emīr Ĥasan-ı Niksārī yirine ĥazā-yı Ĥaleb-i řebā ile maķzi‘l-merām oldu. Altmış bir³ tārīhinde ‘azl olup yirine def‘a-i řāniyyede Pervīz Efendi naşb olındı. Seksan aķçe vazīfe-i emřāl ile sübĥa-řümār-ı eyyām ü leyāl olmuş idi. Toķuz yüz⁴ yetmiş iki tārīhinde Amāsıyya fetvāsından istilā-yı za‘f-ı pīrī ile isti‘fā iden sālifü‘z-zıkr Tāce‘d-dīn Efendi yirine yüz aķçe ile belde-i Amāsıyya‘da⁵ Medrese-i Sulţān Bāyezīd ve iftā zāt-ı fezā‘il-iřtimāllerine elyaķ u aĥrā görülmegin ařĥāb-ı tevcīĥ ve erbāb-ı tercīĥ yekzebān-ı ĥavl-i ‘aleyhi‘l-fetvā olduķda tereddüd-i bī-řümārdan řoñra izĥār-ı ĥabül ve müĥimm-sāzi-i řarīķ-ı vuşul itmiş iken marāz-ı müzmine mübtelā olup aĥz-ı ředīdinden

¹ ‘aliyye SE

² “Ćarpık fikir ĥarpık gönüllerin arkasında (bulunur). Nitekim ĥarpık ayakkabı ĥarpık ayaklarda (bulunur).”

³ - E

⁴ Toķuz yüz:- SE

⁵ 37b R1

fütür-ı a‘şāb ‘inān-gīr-i ‘azīmet-i zehāb olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’inde ‘acz ü a‘yāsı muḳarrer olup medrese ve fetvā Bağdādī-zāde Aḫmed Çelebi’ye müyesser oldu. Yetmiş üç Rebī‘u’l-evvel’inde i‘tidāl-i rebī‘-i ḫayātı ḫazān-resīde-i fenā olup sebze-zār-ı zindegānīsi ḳable’l-iftā ifnā itmiş idi.

Ġarā’ib-i ittifāḳıyyedendür ki selefleri ile cenāzeleri hem-‘inān ve sirişk-i tuḫān-ḫīz-i ḫasret ḫurūşān olup tefsīr-i āyet-i عینان تجرین¹ meşhūd-ı nazār-ı a‘yān olmuş idi. Verā-yı Ḥalīc-i Ḳoştantıniyye’de vāḳi‘ Oḳmeydānı’nda olan zāviye sāḫasında Vā‘iz Sinān Çelebi ḳurbında defn olındı.

Mevlānā-yı mesfūr ifrāt-ı şalāḫ u taḳvā ile meşhūr, ‘ulūm-ı şer‘iyyede ‘aylem-i zāḫir, fūnūn-ı mütedāvilede² mecmū‘a-i her cins-i fāḫir, zūhd ü nezāheti ḳarīn-i iḫlās, ziy ü libāsda muḫteri‘-i ṫarz-ı ḫāşş, kelām-ı ḫaḳḳ’da bī-riyā, levmi-lā’imden bī-bāk ü bī-pervā, ‘iffet ü nezāheti mā-fevḳ-ı medlūl-i delā’il, vera‘-ı müfriṫi rütbe-i vesveseye vāşıl idi.

Ba‘zı şikātdan resīde-i nişāb-ı taḫḫīkdür ki şeyḫü’l-İslām, rüknü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām, baḫrū’l-ḫaḳā’iḳ ve’l-‘ulūm, mevlānā’u’l-fāzıl Zekerıyyā Efendi merḫūm toḳuz yüz altmış senesinde vāḳi‘ Naḫcivān seferinde medrese mülāzemeti için rükebi sultāniye vāşıl ve Ḥaleb-i Şehbā’ya dāḫil olduḳda yārān-ı ‘Acem’den ba‘z-ı tilāmizesi nā’ib olmaḫla maḫkemeye varup ešnā-yı da‘vāda müşāhede buyururlar ki nā’ib sükūt eyleyüp ḳafasında vaz‘ olınan ḳafesden emr ü ta‘līmi mutaḫammın şadā gelür. Ba‘dehu varaḳa-i melfūfe ile şuver-i mesa’il ilḳā olınup ḫasbū’l-emr da‘vāya fayşal virilür. Bu maḳūle ‘acā’ib aḫvāl daḫdaḫa-engīz-i su‘āl olduḫda nā’ib efendi cevāb virür ki³ “Efendimüz vālidleriyle ‘ahd eylemişler ki mede’l-‘ömr kendülerden lafz-ı ḫikmet şadır olmaya. Bi’l-küllıye terk-i ta‘āṫi-i umūr, cādde-i ‘adl ü inşāfdan dūr olmaḫın her gün maḫall-i ḫükūmete ḫāzır ve pes-i perdeden aḫvāle nāzır olup ešnā-yı da‘vāda emr-i şer‘-i şerīfi ta‘līm ve şūret-i mes’ele ile daḳā’iḳ-ı ḫükūmeti tefḫīm iderler. Lākin ḳaṫ’-ı peyvend-i mācerā ve i‘māl-i şemşīr-i ḫāsımü’l-‘ırḳ-ı ḫükūm ü imzā bu ḫaḳīrūñ ḳabza-ı ḳazāsına ḫavāle olınur. ḫaḳḳā ki اقض بين تمرتين ياليتنى القاضى يقول⁴ mażmūnın mülāḫaza itdükçe müteḳallibün beyne’l-cemreteyn olan erbāb-ı nazār varṫa-i ḳazādan bu mertebe iḫtirāz muḳarrer ve وقاضيان فى النار وقاض فى الجنة⁵ mü’eddāsını fikr iden erbāb-ı i‘tibār

¹ *Kur’ân-ı Kerīm, Rahmān Süresi*, 55/ 50, “... Akan iki kaynak ...”

² 31b E

³ 19b SE

⁴ “Hâkimin ‘Keşke iki hurma taksimi husûsunda bile hâkimlik yapmasaydım.’ diye pişman olacağı gün...”

⁵ Hadīs-i Şerīf, “Üç hâkimden ikisi cehennemlik, biri cennetliktir.” *Ebû Dâvud, Akdiye*, 2; *İbni Mâce, Ahkâm*, 3.

ğarķagāh-ı hūķūmetden tecānūb ü firār ve mümkin olduķça ihtiyār-ı kenār itmek ğayr-ı mutaşavverdür.”

Muħarrik-i silsile-i hikāyetden bu daħı rivāyetdür ki toķuz yüz kırķ hūdūdında şāhibū't-terceme Yıldırım Hān müderrisi iken Kāra Dāvud¹ Efendi Burūsa kāzīsi olup bir ğün meclisinde İmām-zāde Efendi zıkr olunup hużzār-ı meclisten her biri haķķ-ı maħmideti ifā ešnāsında kimi kemāl-i zūhd ü şalāhla ķanā‘at, kimi işāl-i mertebe-i kerāmet itdükde içlerinden biri mücāzefe-perdāz-ı ıtrā olup ķuţbu’l-aķķāb ve ğavş-ı a‘zam olmasın iddi‘ā eyleyicek kāzī efendi bu mertebeye rāzī olmayup ħarīf-i laķlaķa-pīrāya pīrāye-bend-i ħitāb ve işrāb-ı sirkencübīn-i cevāb için şerbet-i ta‘bīr-i dil-pezīri naşīhat-āmīz-i ‘itāb olup “Mecnūn-ı şāliħ ve ma‘tūh-ı müfliħ olmaz. Bu kā‘ideyi pekçe zabt idesüz.” dirler. El-haķķ merħūmdan ķat‘-ı nazār zabt² olınacaķ kā‘ide ve zemānımızda kullanmağa şāliħ zābıta ber³-fā’idedür.

Lā’iķ budur ki vaşf-ı ruħuñ mihr-i āsmān

Altun ķalemle yaza meh-i enver üstine

Merħūmuñ āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Tefsīr-i Kāzī* üzere ħāşiyesi vardur. Üslūb-ı bedī‘ ve tarz-ı ğarīb üzere tertīb itmişdür. *Nazm-ı Kerīm*’i midād-ı aħmer ile yazup *Tefsīr-i Kāzī* kelimātın cedvel-i sürħ ile çizüp ba‘dehu ħāşiyesini taħrīr iderdi. Mollā-yı merħūm ile Sa‘dī Efendi’ye reddi iltizām idüp istiħrāc-ı *Tefsīr-i Kāzī* de ihtiyār-ı meslek-i ħāşş ve zu‘mınca ĩrād-ı mezāyā vü ħavāşş eylemiş idi. *Kāfiye* ve *Mışbāh* ve ‘*Avāmil*’i zebān-ı⁴ maħdūmına teshīl için Türkī’ye terceme eylemiş idi. Mübtedīler süpāre gibi der-bağal ve zemān-ı taħşīlde düsturu’l-‘amel iderler. ‘Arabī ve Fārisī eş‘āra ķudretin iş‘ār ve zūr-ı ser-pençe-i efķārını izħār idüp ķālīb-ı teng-i ħavşala-i elfāza cihān cihān ma‘ānī-i ‘acībe ifrāğ ve edevāt-ı belāğat olan⁵ şanā’i’-i bedī’iyyeyi rütbe-i cerbezeye iblāğ eyleyüp tāze-tarz-ı ğarīb ü nağz itmişdür. عفا الله عن عفوانه وجعل حسناته غالبا⁶ على سيئاته

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (‘Abdu’llāh-ı Aķşehrī)

¹ 38a R1

² - R1

³ Pür SE

⁴ - R1, E

⁵ 32a E

⁶ “Allah dalgınlıklarımı affetsin ve güzel amellerini kusurlarına üstün kılsın.”

Vilāyet-i Karaman dāhilinde “Aķşehr” nām belde-i meşhūreden nūmāyān ve elif-i kām̄et-i mevzūnı ol şaḥīfe-i beyzādan ‘ıyān olmış idi. *Şaķā’iķ-ı Nu‘māniyye*’de meşṭūr olan Sa’dī Çelebi’nün birāderi ve meşā’iḥ-ı ṭarīķ-ı Ḥalvetī’den Tāc Aḥmed-i Berda’ī ḥidmetlerinüñ ferzend-i fūrüzende-aḥteridür. ‘Azīz-i mezbūr diyār-ı ‘Acem’den hicret idüp Şeyḥ ‘Alā’e’-d-dīn-i Ḥalvetī’den tekmīl-i ṭarīķat itdükden soñra Aķşehr’de ilkā-yı raḥl-i iķām̄et eylemiş idi. Şāḥibü’t-terceme taḥşīl-i ‘ulūm ve tekmīl-i levāzım-ı mantūķ u mefhūm eyleyüp Aşcı-zāde Ḥasan Çelebi’den mülāzım ve ṭarīķ-ı tedrīse ‘āzım olmış idi. Bi-ḥasebi’l-merātib aḥz-ı menāşıb iderek elli aķçe ile Kāraḥişār’da Gedik Aḥmed Paşa müderrisi olmış idi. Ol ḥāl üzere gūzārende-i evķāt iken ṭoķuz yüz yetmiş üç senesinde vefāt eyledi.

Merḥūm-ı merķūm dūrretü’t-tāc-ı erbāb-ı fūhūm, ‘ālim ü fāzıl, kām̄il ü şām̄il, vāşıl-ı sinn-i herem, pīr-i mübārek-dem idi. Pederi gibi ḥüsn-i ḥaṭṭa māl̄ik ve ḥāme-mişāl vādī-i kitābete sāl̄ik olup kütüb-i nefīse taḥrīr itmişdür. Her biri eşer-i dil-pezīrdür.

[Birāderi ‘Abdu’llāh Efendi]: Bir birāderi daḥı ‘Abdu’llāh Efendi’dür ki Sa’dī Efendi’den saġīrdür ve ‘Ubeydu’llāh Efendi’nün bunlara nisbet delīl-i rütbesi ma’nā-yı¹ taşġīrdür. Kesb-i sermāye-i isti’dād ve levāzım-ı ṭarīķı i’dād eyledükde ba’z-ı ‘ulemādan mülāzemetle kām̄-revā ve sāl̄ik-i mesāl̄ik-i każā olup nişīb ü firāz-ı ‘azl ü naşb-ı menāşıbdā gāḥ pest-nişīn ü gāḥ ser-efrāz iken ṭoķuz yüz yetmiş ḥudūdında Sulṭān Süleymān Ḥān Edrine meşṭāsına nehzat buyurup mülāzemet iķün ‘azīmet eyledükde eşnā-yı rāḥda ḥarām̄iler elinde şehīd ve şaḥrā-yı vūcūddan nā-bedīd² oldu.

بحر زمین امد و کھسار موج
آہ ازین قلزم بسیار موج

ھرکه بر و میروود
عاقبة الامر فرو میروود³

¹ 38b R1

² şaḥrā//bedīd:güsiste-tār-ı ḥabl-ı verīd E

³ “Daġ gibi dalgalarla deniz zemine geldi. Ah, o denizden pek çok dalga geldi. Her kim onun üzerine giderse işin sonunda batacaktır.”

[**Ḥalīfesi Mevlānā ‘Abbās Efendi**]: Bunların¹ ḥalef-i şālih-i dil-pesendi Mevlānā ‘Abbās Efendi envā‘-ı ‘ulūm u ma‘ārif ile ārāste ve elvān-ı letā’if-i zarā’if ile pīrāste, meslek-i laṭīfī vādī-i ‘Abbās gibi nezāhet-şi‘ār ve ḥāme-i ‘Abbāsī, cāmesi ‘anber-bār ü güher-niṣār olmağın şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḥasan Beg Efendi’den nā’il-i şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı menāşīb-ı ‘ilmiyyede mutaşaddī-i ḥidmet-i dirāset olup devr-i medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek elli aḳçe ile Aḳşehir’de vāḳi‘ “Ḥalkalı Medrese” nām buḳ‘a-i celīlede ḥalka-cünbān-ı ders ü ifāde ve ser-ḥalka-i taḥḳīḳ u icāde² olmuş idi. İclālen li-şānihi ‘ilāve-i ḳayd-ı te’bīd, gevherīn ḳılāde-i taḳlīd olup³ nice zemān meşḡale-i ‘ilm ü ‘ibādet ile cāme-fersūd-ı cedīdān olduḡdan şonra elf-i kāmīl ḥudūdında bedrūd-ı ‘ālem-i fānī ve şeb-be-ḥayr-ı şubḥ-ı zindeḡānī itmiş idi.

Merḥūmūn-ı merḳūmūn efnān-i nihāl-i mevzūn gibi bār-āver-i fūnūn, her biri fāzıl u kāmīl, tekmīl-i nefis idüp erzel-i ‘ömre vāşıl, fażl ü taḳvā ile ma‘rūf, nezāhet ü ‘iffet ile me’lūf, ehl-i beyt-i ‘ilm ü ‘irfān, ferā’id-i ḳalā’id-i ‘aşr u evān idi. Silsile-i nesebleri ḥazret-i ‘Abbās’a peyveste ve ‘ırḳ-ı tāhir-i ‘Adnān’a bestedür. ⁴اسرارهم و قدس الله
⁵زاد بشعاع القدس انوارهم

el-Mevlā Şu‘ayb (Şu‘ayb Efendi)

Şa‘b-ı nezāhet ü ‘iffetden hüveydā ve ḳabīle-i ehl-i ḳabūlden peydā olup evā’il-i ḥālde taḥşīl-i kemāl ve iş‘āl-i nā’ire-i iştiḡal eyledükden şonra āheng-i ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ⁶ ve Ğarīḳ ‘Arab-zāde ḥidmetinde müdāvem-i ders ü taḥḳīḳ idüp Ebu’s-su‘ūd-zāde Aḥmed Çelebi Ḥāşekī Medresesi’nde mu‘īd ve lāzıme-i mülāzemetle ḳadrin mezīd itmiş idi. Ba‘dehu sālīk-i ṭarīḳ-ı ḳazā olup ba‘z-ı bilād-ı celīlede fermān-revā-yı ḥūkm ü imzā iken ṭoḳuz yüz yetmiş üç senesinde intīḳāl eyledi.

Merḥūm-ı mezbūr fażīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, merd-i kāmīl, ḥabr-ı deryā-dil, nihāl-i ṭab‘ı şu‘ūb-ı fezā’ile mażhar, menāşīb-ı ‘āliyye gelse şīt-ı iştiḡarī ‘ālem-gīr olmaḳ muḳarrer idi.

نه بمنصب بود بلندی مرد

¹ - R1

² halka//icāde:müderis R1, E

³ İle SE

⁴ 20a SE

⁵ “Allah onların sırrını kutlu kılsın ve nurlarını kutsal ışık ile arttırsın.”

⁶ 32b E

¹ بلکه منصب بود بمرد بلند

el-Mevlā Sināne’ d-dīn Yūsuf el-Ḥaṭīb² (Muḥzır Kūlī Sinān Efendi³)

Ḥuṭbe-i rabbātu’l-ḥicāl-i fezā’il-i nefsāniyyeye fā’iz ve ‘ilm-i tecvīd ü kırā’at-ı Kur’āniyye’yi hā’iz, ṭayyīb-i elhānla ‘andelīb-i hoş-nağme-i gülistān-ı *Kur’ān* ve şirīnī-i beyān ile sūsen-i āzādeveş raṭbu’l-lisān olan Muḥzır Kūlī Sinān Efendi’dür. Maḥkeme-i Koşantıniyye ḥuddāmından bir merd-i āzādenüñ ‘aşā gibi mülk-i yemīni ve mu’temed-i rāy-ı rezīni, belki şādef-i ḥacr-i ḥücreinde terbiye olınmış gevher-i şemīni idi. Mālik-i mūmā ileyh ol Yūsuf-ı Dāvudī-nefes dāmenine dest-res bulduḡda izhār-ı şefkat-ı⁴ pederāne ile tebennī ve ġurre-i şabāḡu’l-ḡayr-ı cebīninden envār-ı necābet ü sedād temennī eyleyüp ta’līm-i tecvīd-i *Kur’ān* ve tefhīm-i şinā’āt-ı edvār u elhān itmege bezl-i maḡdūr ve sa’y-i mevfūr eylemegin zemān-ı ḡalilde kāmīl, bülbül-i āşiyān-ı maḡfil olup;

Her kaçan devr oḡusa maḡfilde cānānum benüm

İster ol devrūñ teselsül bulduḡın cānum benüm

mazmūnı zebān-zed-i müstemi’ān olurdu. Ḳarīne-i ḡāl şīt-ı iştihārı ḡulḡule-endāz-ı ḡubbe-i nüh-ṭāk ve ḡüsn-i şavtla meşhūr-ı āfāk olduḡda Cāmi’-i Sulṭān Bāyezīd-i Velī’de imām ve Sulṭān Selīm Cāmi’i temām olduḡda ser-maḡfil ve Ḥāşekī Cāmi’i açıldıḡda ḡaṭīb olmış idi. Ba’dehu Sulṭān Selīm Cāmi’i⁵ ḡitābetine naḡl olunup māh-ı cihān-tāb gibi seyr-i burūc ve ḡaṭīb minberine ḡıbāb gibi ṭabaḡāt-ı ‘izz ü ‘alāya ‘urūc iderek ekşer-i cihāt-ı ‘aliyye-i selāṭine zīver ve ḡademe-ber-ḡademe ḡadri bālāter oldu. Ṭoḡuz yüz altmış dört Zī’l-ḡicce’sinde Cāmi’-i Kebīr-i Sulṭān Süleymān Ḥān temām olup;

Cāmi’-i pādişāh yapıldı temām (964)

¹ “Bir adam makam ile yücelmez. Belki makam bir adamla yücelir.”

² el-Ḥaṭīb

³ Sinān Efendi:- R1, E

⁴ 39a R1

⁵ - R1, E

tārīhi ile zīver-i hitām bulduḡda hitābeti bunlara tevcīh olunup tāk-ı gerdūn-revākın pūr-şadā ve nidā-yı bülend-i ¹صلوا عليه ile āfāka şalā² itmiş idi. Toḡuz yüz yetmiş üç Receb’inde lisān-ı munṭalīku’l-beyānı mānend-i şemşīr-i ḡaṭīb, zengār-beste-i ecel ve mizmār-ı ḡancere-i ḡoş-elḡānı mişāl-ı nāy-ı şikeste-ḡaḡīb ve mānde-i kār ü ‘amel olup ḡarīf-i dirāz-nefes-i emel ‘azm-i ḡarār ve zemzeme-i iştihārın tāk-ı zer-kār-ı pūr-naḡş ü nigārda pāydār eyledi.

Bāḡī ḡalan bu ḡubbede bir ḡoş şadā imiş

Sultān Selīm ḡurbında vāḡi‘ Ḳoḡacı Dede Mescidi sāḡasında medfūndur.

Merḡūm-ı mütercem naḡş-bend-i perend-i naḡam, ḡaṭīb-i şemşīr-zebān-ı Dımışḡī-nihād, edīb-i faşāḡat-‘unvān-ı maḡāric-i zād, ‘ilm-i şerīf-i tecvīd ü ḡırā’atda māhir, fenn-i mūsīḡī vü edvārda idāre vü taşnīfe ḡādir, belki naḡme-i dolābīsi zevḡe dā’ir olup enfās-ı ‘İsevīsi ḡidā-yı rūḡ ve zemzeme-i ṡarab-efzā-yı Dāvudīsi bā’iş-i fütūḡ, tilāveti bī-laḡn ü elḡānı naḡz, hitābeti maṡbū‘ u mevlidde şāḡīb-i ṡarz, iḡvānla mu‘āşerete mā’il, zīnet-i mecālis ü maḡāfil idi. Her sene şehr-i Rebī‘u’l-evvel’de mevlid-ḡān-ı ḡazret-i Sultān-ı Enbiyā ve hezār-ı faşl-ı rebī‘ gibi mest-i pūr-şevḡ-ı nevā olup yevm-i vāḡidde iki üç meclise zīver³ ve her birinde u‘cūbe-senc ü siḡr-āver olduḡı muḡarrer⁴, vel-ḡāşıl nādire-i edvār ve ferīde-i şōhre-bend-i rüzḡar idi.

el-Mevlā ‘Alī (Ḳalıḡ ‘Alī)

Şāḡīfe-i ruḡsarı Zū’l-feḡārāsā şikāfdār olmaḡın “Ḳalıḡ ‘Alī” dimekle iştihār bulmuş idi. Taḡşīl-i ‘ilm ü kemāl ve ‘ulemā-yı ‘aşr ḡidmetinde iştīḡāl idüp Şaḡlı Emīr dārü’l-ifādesinde müstefīd, ba‘dehu sultān müderrisi olan Ma’lūl Emīr Efendi’ye mu‘īd olduḡdan şōnra toḡuz yüz ḡırḡ iki tārīḡinde mülāzım olmuş idi. Ol ešnāda ḡuzāt-ı sūtūde-şifātdan Ḳakīm-zāde, Kestel Cāmi‘i ḡurbında olan⁵ medrese-i cedīdesin binā eyledüḡde ibtidā yigirmi aḡḡe ile bunlara virildi. El-ḡāletü hāzihi ṡarīḡ-ı tadrīste peyrev-i efāzıl ve reh-neverd-i menāzil iken semend-i ‘azīmeti ḡalıḡlayup ‘inān-ı himmeti ma‘ṡūf-ı şavb-ı ḡazā ve ba‘z-ı bilād-ı celīlede mutaşaddī-i ḡūkm ü imzā olmuş

¹ *Kur’ân-ı Kerīm, Ahzab Sûresi, 33/ 56*, “... Onu övün ...”

² şalā: فاسر عوا بكنر الله ile şalā SE

³ 33a E

⁴ Olduḡı muḡarrer:olurdu E, SE

⁵ 39b R1

idi. Toğuz yüz yetmiş üç tārīhinde Konya’da k̄azī iken şu’un-ı hālī münhaşır-ı māzī oldı.

Merhūm-ı mezbūr ‘ilm ü hilm ü şalāhla meşhūr, hūsn-i sülūk ü ‘iffet ile mu’allem, istikāmet ü şalābet ile ser-efrāz-ı ‘ālem idi. Ferā’izden *Sirāciyye* şürūhına ve *Hidāye*’den *Kitābu’l-buyū*’ evā’iline ta’līkātı ve āvīze-i sem’-i kabūl olmuş kelimātı vardır.

el-Mevlā Pīr Ahmed bin eş-Şeyh Ahmed el-Karamanī (Pīrī Re’īs) {Pīrī}

Medīne-i Lārende’den bedīdār ve “Pīrī Re’īs” dimekle meşhūr-ı dār u diyār olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan taḥşīl-i ‘ilm ü kemāl ve tekml-i merāsım-i isti’dād ü istihāl idüp neheng-i deryā-yı şecā’at, peleng-i şahrā-yı şalābet, Ḥayre’d-dīn Paşa’ya mu’allım ve ol şāhib-kırān-ı mağrib-i zemīne muşāhib ü münādım olmağın laḳab-ı mezbūr ile meşhūr idi. Paşa-yı merḳūm kapudan-ı deryā-yı Rūm iken¹ Cezīre-i Midilli’de binā eylediği medreseyi bunlara ta’yīn idüp ‘arzı mūcibince taraf-ı salṭanatdan temkīn olunmuş idi. Dest-yārī-i teraḳḳıyyātla vāşıl-ı rütbe-i selāsīn olup toğuz yüz altmış ḥudūdında paşa-yı mezbūruñ Beşiktaş’da olan medresesi temām olduḳda ibtidā bunlara in’ām olındı. Altmış üç tārīhinde ‘azl olunup medrese-i mezbūre Ahī-zāde Meḥemmed Efendi’ye tevcīh olındı. Altmış yedi Şevvāl’inde şart-ı vākıf mūcibi ile ḫalefī yirine i’āde olındı. Altmış sekiz Rebī’u’l-āḫir’inde Vahyī-zāde maḫlūlinden Burūsa’da Manastır Medresesi’ne taḫrīk olındı. Yetmiş bir Şafer’inde yüz elli aḳçe ile Ğalaṭa k̄azāsı ile tebcīl, ba’dehu ḫavāşş-ı Koşantıniyye k̄azāsına tebdīl olunmuş idi. Belde-i mezbūrede mutaşaddī-i emr-i k̄azā iken toğuz yüz yetmiş üç senesinde ‘āzim-i ‘ālem-i beḳā oldı. Ḥazret-i Eyyūb Maḳābiri’nde medfūndur.

Merhūm-ı merḳūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, pīr-i rūşen-zamīr-i ehl-i kemāl, re’īs-i erbāb-ı isti’dād ü istihāl, müstaḳīm ü şālīḫ, sa’ādetmend-i müfliḫ idi. *Vikāye*’yi Türkī nazm itmişdür. Ba’zı resā’il taḫrīr idüp taḫḳīḳ-ı mesā’il itmişdür. ²رحمة الله عليه

el-Mevlā Ḥanefī (Ḥanefī Efendi)

Yeñice Vardarı’ndan bedīdār olmuşdur. Taḥşīl-i fezā’il-i ‘ilmiyyeye bezl-i ictihād ve i’dād-ı meleke-i isti’dād eyleyüp Merḫabā Efendi’den dest-būs ve bezm-i

¹ 20b SE

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

germ-ā-germ-i müzākerede idāre-i kü'ūs eyledükden sonra tokuz yüz elli bir senesinde mollası intikāl eyleyüp fetvadan müteķā'id Çivi-zāde Efendi'ye ittişāl itmiş idi. Hıdmet-i 'aliyyelerinden mülāzım ve tarıķ-ı tedrīse 'āzım olup ba'z-ı medārisde ferş-i seccāde-i ifāde ve ifā-yı haķķ-ı taķķıķ u icāde iderek kırķ aķçe ile Filibe'de Şihābü'd-dīn Paşa Medresesi'ne vāşıl, ba'dehu elli aķçe ile Çerçin-zāde Mevlānā Muşlihi'd-dīn yirine¹ Bosna Serāyı'nda vāķi' Husrev Beg Medresesi'ne nā'il olup me'zūnun bi'l-iftā² ve müşkil-güşā-yı erbāb-ı istiftā olmuş idi. Tokuz yüz yetmiş üç senesinde irtihāl ve civār-ı kudse intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr envā'-ı³ fezā'il ile meşhūr, millet-i Hānefiyye'nün müfti-i müşkil-güşāsı, hikmet-i 'ilmiyye vü 'ameliyyenün 'allāme-i bī-pervāsı, zekā-yı müfriṫ⁴ ve naķā-yı karīḫa ile ma'rūf, diķķat-ı enzār ve selāmet-i efkār ile mevşūf idi.

el-Mevlā Muştafā bin Ḥasan bin 'Abdu'llāh ('İşretī Çelebi) {'İşretī}

'İşretgāh-ı zurefā-yı İstanbul olan Rūmili Hışārı'ndan zuhūr idüp " 'İşretī" maḫlaşı ile şöhret-şi'ār ve 'ilm ü ma'ārif ile pīrāye-bend-i iştiḫār idi. Tarıķ-ı sa'ādet-refiķ-ı 'ilmde kaṫ'-ı nişib ü firāz ve ba'z-ı şudūrdan mülāzemet şerefin iḫrāz eyleyüp *Ḥāşiyeye-i Tecrīd* ve *Miftāḫ* medārisinde menāzil-peymā ve kavālib-i elfāzdan mutaşaddī-i tecrīd-i rūḫ-ı ma'nā olup tokuz yüz altmış senesinde sālik-i meslek-i każā ve Edrine kırbında Maḫmūd Paşa Ḥāşküyi'nde fermān-revā-yı ḫükm ü imzā olmuş idi. Ol eşnāda pādişāh-ı kişver-sitān Naḫcivān seferine revān olup Şeh-zāde Sultān Bāyezīd Edrine muḫāfazasına me'mūr olduķda şī'r ü inşā ile şeh-zāde-i 'ālī-cenāba intisāb eyleyüp mevkib-i sultānī kufūlinden sonra ol nev-res-nihāl-i bāğ-ı iclāl maķarr-ı sa'ādeti olan livā-yı Kütāhiyye'ye sāye-efgen-i iķbāl olmağla Mevlānā 'İşretī'ye daḫı mülāzemet-i rikāb-ı 'ālīye münāsib⁵, Kütāhiyye'ye karīb manşib şefā'at eyledüklerinde Eskişehir każāsı 'ināyet olındı. Ol diyārda każī iken taḫt-ı ḫükminde vāķi' Baṫṫāl Ğāzī Zāviyesi'ni ḫalenderān-ı baṫālet-endişeden taḫliye ve cevāhir-i zevāhir-i 'ilm ü şalāḫ ile taḫliye olunmağ-içün medrese olmasın 'arż eyledükde mes'ūli ḫabūle ḫarīn ve dārü't-ta'līm-i 'ilm ü dīn oldu. Ol medrese ilā-yevminā mişṫaba-i ehl-i taķvā ve me'vā-yı ehl-i ders ü

¹ Çerçin//yirine:- SE

² 33b E

³ 40a R1

⁴ Müfred R1

⁵ Mülāzemet-i//münāsib:rikāb-ı 'ālīye mülāzemet ü münāsib R1

fetvâdur. El-ḥāletü hāzihi mevlānā-yı mezbūruñ her murādı ḥuṣūle mevşūl olup sāgar-ı ‘işretkede-i āmālî şarāb-ı muravvaḳ-ı ümīd ile māl-ā-māl ü mālī iken;

وای نعيم لا يكره الدهر¹

toḳuz yüz altmış altı tārīhinde şeh-zāde-i bergeşte-rūzgār birāder-i ḥalīmi Sulṭān Selīm ile ceng ü peygār idüp bu vaż’-ı münker ḥilāf-ı rızā-yı peder olmağın tevābi’-i bed-ṭālī’ bīm-i ḳahr-ı sultānī ile ḥayātdan me’yūs, maḳtūl ü maḥzūl ü maḥbūs olduḳda bunlar daḫı nice zemān giriftār-ı ğıll-ı zūll ve fersūde-i hāven-ı hevān olup medresesi elli aḳçe ile Aḳyazılı Sinān Çelebi’ye virildi. Ba’de zemān maḫzar-ı ‘afv ü ‘atıfet-i pādişāhī ve ‘ināyet-i bī-ğāyetle mübāhī olmağın Rūmili’nde İvraca ḳazāsı iḥsān olındı. Toḳuz yüz yetmiş dōrt Muḫarrem’inde sebzezār-ı ḥayātı semūm-zede ve ‘işret-serā-yı ḥānesi mātemkede oldı.

Mevlānā-yı mezbūr mecmū’a-i fażl-ı mevfūr, şı’r ü inşāda māhir, ma’ārif-i cüz’iyyede külliyyeti zāhir, hem ehl-i ‘ilm ve hem şā’ir idi. *Tezkiretü’ş-şu’arā* da bu ğazel-i meşhūrı meşūrdur:

Şanma ‘ışḳ ehlini mevt ile güzār eylediler
Hicre şabr idemeyüp terk-i diyār eylediler

Şüretā görmeyelüm diyü raḳıbüñ yüzini
Bindiler maḫmil-i tābūta firār eylediler

Terk idüp tāc u ḳabāyı şarı lup bir kefene
Ḥil’at-ı ‘āriyyeti giymege ‘ār eylediler

Götürüp ayağı bu² memleket-i fānīden
Vardılar ‘ālem-i bāḳīde ḳarār eylediler

Arḳası üzre yatup ehl-i ḳubūr itdi ḥuzūr
Ĝam u miḫnet bizi iy ‘İşretī zār eylediler

¹ “Zamanın bulandırmadığı, küfre çevirmediği hangi nimet vardır?”

² 40b R1

el-Mevlā Sa‘dī bin Maḥmūd (Kürd Sa‘dī)

Vilāyet-i Anaṭolı’da “Ḳal‘acik” nām belde-i ma‘müreden zuhūr itmişdür¹. Pederi Mevlānā Bedre’d-dīn Maḥmūd, Seyrek Muḥyi’d-dīn ile diyār-ı ‘Acem’de iştiğāl, ba‘dehu Ḳocavī Seyyidī Çelebi ḥidmetlerinde ictihād ile taḥşil-i kemāl eyleyüp Semāniye i‘ādesinden mülāzım ve ṭarık-ı ḳazāya ‘āzim olmuş idi. Ol ḥāl üzere iken ṭoḳuz yüz kırk ḥudūdında irtihāl eyledi. Şāḥibü’t-terceme cedd-i māderisi olan² ‘aziz-i sāmī eş-Şeyḥ Şāmī ḥacrında terbiyet-yäfte ve şu‘ā’-ı şalāḥ u ‘iffet cebin-i ḥālinde tāfte olup evān-ı taḥşilde *Bahrü’l-efkār* şāḥibi Mollā ‘Acem’den tertib-i muḳaddimāt ve taḥşil-i mühimmāt eylemiş idi. Ba‘dehu Şaḥn müderrisi iken Şaçlı Emir Efendi’ye intisāb ve fezā’il-i celileden iḥrāz-ı nişāb eyleyüp mollā-yı merḳūma Ḥaleb ve Şām’da nā’ib-i menāb olmuş idi. Ba‘de’l-infişāl Şeyḥü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi āstānesine istinād ve ṭoḳuz yüz altmış üç senesinde fetvā emānetinden mülāzemetle der-āğuş-ı maḥbūbe-i murād eyledi. Ba‘dehu yigirmi aḳçe ile Edrine’de Ḥüsāmiyye müderrisi, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe ile Sirāciyye müderrisi olup ṭoḳuz yüz yetmiş dōrt Muḥarrem’inde civār-ı rahmete intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, fezā’il-i keşire ile şöhre-bend, ḥaşā’il-i celileden behremend, maḡdūr-ı rüzgār-ı zūr-kār, küşte-i ḡaddāre-i dehr-i ḡaddār idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Aḥaveyn Meḥemmed Çelebi³)

Ārāmgāḥ-ı Ḥazret-i Mevlānā olan Medīne-i Ḳonya’dan hüveydā ve aḥter-i vücūd ol burc-ı evliyādan peydā olmuş idi. Pederi Aḥī Evrān küçüklerinin piri ve şan‘at-ı dibāḡatun merd-i ḥabiri olmaḡın “Aḥī-zāde” demekle meşhūr ve birāderi mihteri Aḥmed Efendi ile ma‘an ḥareket itmegin “Aḥaveyn” laḳabı ile mezkūr idi. Taḥşil-i mertebe-i isti‘dād ve sermāye-i ṭarık-ı ‘ilmi i‘dād eyleyüp devr-i mecālis-i ifāde ve mürā‘āt-ı ṭavr-ı taḥḳik u icāde iderek İsrāfīl-zāde Faḥre’d-dīn Efendi āstānesine intisāb ve mülāzemet-i ḥidmet-i ‘aliyyeleri şerefin iktisāb idüp ibtidā yigirmi aḳçe ile Ḳonya’da Na‘linci müderrisi olmuş idi. Ol esnāda birāderleri vezir-i a‘zam olup ḳatlı olunan Aḥmed Paşa’ya mu‘allim ve bunlar ol vāsıta ile muşāḥib ü münādım olup şu‘ā’-ı

¹ 34a E

² 21a SE

³ Efendi SE

himmet-i vezîr-i ‘ālî-ıqadr, teraqqî ile hilâl-i iqbâlin bedr eyleyüp otuz aqçe ile def’aten Edrine’de Taşlık Medresesi’ne vâşıl, ba’dehu on aqçe teraqqî ile rütbe-i erba’ine nâ’il oldı. Qarîne-i hal vezîr-i kebîr Rüstem Paşa âstânesine mülâzemet ve zerre vü âftâb gibi taşıl-i münâsebet idüp toquz yüz elli altı târîhinde Baldır-zâde yirine Edrine’de Halebîyye hâricine ‘âric oldı. Elli sekiz hilâlinde Mi’mâr-zâde yirine Hâsekî pâyesine pâ-yı himmet qodı. Altmış temâmında mevlânâ-yı mezbûr yirine vâşıl-ı Şahñ-ı Semânî ve kevkebe-i iqbâli kevkeb-i Şi’râ-yı Yemânî ile müdânî¹ oldı. Altmış iki esnâsında Baldır-zâde yirine Edrine Bâyezîdiyyesi’nde mesned-efrûz-ı ifâde ve mes’ele-âmûz-ı efâzıl-ı sâde olup ol esnâda Rüstem Paşa’nuñ ‘arz-ı maḥabbet u iltifâtı ‘arızâ-ı nifâq-ı erbâb-ı şıqâkle zâ’il ve muqtezâ-yı himem ü ‘inâyâtı mü’eddâ-yı ğaraż u ta’aşşuba mütebeddil olmağın nice yıllar üftâde-i künc-i nisyân ve bîm-i ‘azl ü hırmân ile hirâsân olup bi’l-âhare vezîr-i mezbûr terk-i cihân-ı pür-şer ü şûr eyledükde dağdağâ-i mekr ü havf-ı mekârihden ḥalâş ve şadr-ı celîl ‘Alî Paşa’dan ḥişsedâr-ı luḫf-ı hâşş olmış idi. Toquz yüz yetmiş bir Şafer’inde necm-i ḫâlî’i muḫârene-i su’ûd ve âheng-i² kanâḫır-ı muḫanḫara-ı şu’ûd eyleyüp Kâmî Efendi yirine medâris-i Süleymâniyye’den birine kevkebe-baḫş ve kevkeb-i iqbâli âftâb-ı dirahş olmış idi. Ol qubbe-i ‘âlî şît ü şadâ-yı ‘ilm ü kemâlî ile mâlî ve mecma’-ı emâşil ü ehâlî olup toquz yüz yetmiş dört Muḫarrem’inde ‘işret-serâ-yı³ ḫânesi mâtemkede-i melâl ve ḫazân-ı keşîrû’l-aḫzân-ı fenâ ile bülbül-i pür-ğulgul-i zebânî lâl olup dem-beste-i ḫayret-i vişâl ve sâye-nişîn-i raḫmet-i Zü’l-celâl oldı. Medrese-i maḫlûle Bosnevî Maḫmûd Efendi’ye iḫsân olunup maḫmûdu’l-‘âkıbe olduğına nişân olmış idi.

Mollâ-yı mûmâ ileyh ⁴صبت سجال المغفرة عليه, ‘âlim ü fâzıl, mürebbî-i qavâbil, beşûş u ḫalûq, şiddîk ü şadûq, mürâ’ât-ı ḫuḫûq, şoḫbete firîfte, işâl-i ḫayr u iḫsâna şifte, evzâ’ u eḫvârî müselleme, melek-nihâd ü firîşte-ḫişâl âdem idi.

Naql olunur ki qavâbil-i rûzgâra kemâl-i iqbâl ve efâzıl-ı talebeye iḫsân ü efḫâl üzere olmağın Şahñ müderrisi iken on dört şâ’ir dânişmend cem’ itmiş idi ki her biri mecma’u’l-baḫreyn-i ‘ilm ü ‘irfân ve mevrîdû’n-nehreyn-i fazl ü beyân idi. Meselâ ḫâce-i Sulḫân Murâd Sa’de’d-dîn Efendi ve sulḫânû’ş-şu’arâ Bâḫî Efendi ve peder-i câmi’u’l-ḫurûf ve ḫusrev-zâde ḫusrev Çelebi ve quzât-ı sûtûde-şifâtdan *Terceme-i Şakâ’ik* şâḫibi Edrineli Mecdî Çelebi ve Qaramanî Muḫyî Çelebi ve Üskübî Vâlihî Çelebi gibi efâzıl ḫücerât-ı medresede nihân ve qıbâb-ı gerdûn-cenâbı künûz-i ‘ilm ü

¹ 41a R1

² 34b E

³ İşret-serây-ı ḫânesi: işret-ḫânesi SE

⁴ “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

‘irfān ile dahme-i Cemşid’den nişān idi ve Bākī Efendi *Sünbül Kaşidesi*’n bunlara ihdā idüp bu gūne zemzeme-senc-i şenā olmuş idi:

Fāzıl-ı dehr Meḥemmed Çelebi kim eflāk
Bāğ-ı fazlında toköz dāneli bir ter sünbül

Zıkr olınan efāzılıñ ekşeri Ebu’s-su‘ūd Efendi’den ber-murād olup merḥūm vālid Süleymāniyye’ye teşrīfinden ve Üskübī Vālihī Çelebi Sultān Bāyezīd i‘ādesinden mülāzım olmuşlar idi. ¹روح الله تعالى ارواحهم

Meḥemmed Beg (Nişāncı Meḥemmed Beg)

Tercemesi sebķ iden Egri ‘Abdī Efendi’nüñ şāḥ-ı şecere-i vücūdı ve nihāl-i ḥadīka-i zāt-ı mes‘ūdıdır. Toköz yüz yigirmi tārīhinde küşe-i şehristān-ı vücūda vāşıl ve ḥıyābān-ı ‘ālem-i şühūda dāhil² olup ictinā-yı semerāt-ı fezā’ile müdāvim ve iktinā-yı nev-bāve-i ‘ilm ü ‘irfāna muvāzıb u mülāzım olmağla ‘ulemā-yı ‘aşrdan³ Eyyühüm-zāde Efendi ḥidmetinde iştiğāl, ba‘dehu Pervīz Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp İshāķ Efendi’nüñ mecālis-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyesinde idāre-i kü’ūs-i taḥķīķ, ba‘dehu Şeyḥü’l-İslām Sa’dī Efendi’nüñ cām-ı letāfet-insicām-ı ifādesinden tenāvül-i raḥīķ-ı saḥīķ idüp el-ḥāletü hāzīhi birāder-i mihteri ve şıyāğatger-i cevheri olup Ayaşofıyya mütevellisi iken müsānehe-i ‘ömri temām ve ğurre-i ğarrā-yı vücūdı mütevārī-i ğamām-ı ḥimām olan ‘Alī Efendi sevķı ile tārīķını taḥvīl eyleyüp toköz yüz kırķ üç senesinde on aķçe vazīfe ile küttāb-ı dīvānī zümresine iltihāk eyledi. Elli toköz ḥilālinde Vezīr-i Sānī Meḥemmed Paşa himmeti ile re’īsü’l-küttāb olmuş idi. Altmış bir senesinde Diyārbekr defterdārı oldı ki ‘Arab ü ‘Acem didükleri kalemdür, ba‘dehu şıķķ-ı sānīye naķl olup altmış dört tārīhinde Celāl-zāde Muştafā Beg yirine muvaķķi’-i Dīvān-ı Hümayūn ve menşūr-ı cāhı tevķī’-i kabūle maķrūn olmuş idi. Altmış beş Şafer’inde ser-i defterdārān ve müstevfī-yı ‘Uḥārīd-‘unvān oldı. El-ḥāletü hāzīhi vezīr-i kebīr Rüstem Paşa iltifātı ile ķadri ‘ālī ve merci’-i esāfil ü e‘ālī olup kemāl-i sedād u istikāmetle ğulğul-endāz-ı iştiḥār ve cemī’-i umūr-ı dīvānīde mü’temen ü müsteşār idi⁴. Toköz yüz altmış sekiz senesi evāḥirinde ‘Alī Paşa vezīr-i a’zam olup ḥil‘at-i iltifāt-ı Rüstemī düş-ı i’tibārından

¹ “Yüce Allah onların ruhlarına hayat versin.”

² 21b SE

³ 41b R1

⁴ 35a E

dür ve nazār-ı ‘atıfeti-i şadr-ı celî ki hem-hâşşiyet-i ‘ayn-ı ‘Alî’dür, şafahât-ı hâlınden mehcür olmağın ta‘āfî-i umûr-ı dîvāniyyeden tebā‘üd ve ihtiyār-ı sükûn u tekā‘üd eyleyüp rikāb-ı hümāyûna ferāğın ‘arz eyledükde Tırhala sancagı ‘ināyet olındı. Birkaç gün izhār-ı kabûl idüp ba‘dehu isti‘fā vü ta‘affûf ve taleb-i rızq-ı bî-tekellûf itmegin altmış toköz Şa‘bān’ında vazîfe-i emşāl ile nā’il-i āmāl oldı. Toköz yüz yetmiş temāmında halefi Ramazān-zāde yirine manşib-ı tuğraya i‘āde olınup التكرار حسن¹ (970) tārîh vāki‘ oldı. Bu def‘a livā-yı ‘izz ü şevketi vālā ve ğurre-i ğarrā-yı devleti a‘lādan a‘lā olup Mehemmed Paşa vezāretinde kelāmı mu‘avvelün-‘aleyh-i umûr-ı dîn ü düvel ve kār-nāme-i devlet ü düstûru’l-‘amel olmış idi. Toköz yüz yetmiş dört Şafer’inde Sultān Süleymān Hān ile Qal‘a-i Sigetvar muhāşarasında iken maraz-ı zahîrden tehîsāz-ı qal‘a-i beden ve tefriqa-endāz-ı meyāne-i cān ü ten olup qal‘a-i Peçuy-ı dil-cüyda vāki‘ Kāsım Paşa Cāmi‘i hatîresinde medfûn ve yirine sâbıqān nice zemān hāme-gerdān-ı tuğra-ı ‘ālî-şān olup bi’l-fi’l müteferriqabaşılığı hidmetinde olan Celāl-zāde Muştafā Beg muvakkı‘-i Dîvān-ı Hümāyûn oldı.

Merhûm-ı merķûm ğavta-zen-i deryā-yı ‘ulûm, keşret-i ihātada baħr-ı muhîṭ gibi yegāne, kuvvet-i hāfızası dürc-i ferā’id-i zemāne, ‘ilm ü fazîletde ‘alem, istikāmetde müselle-i ‘ālem, eşğāl-i müşettetü’l-bāl ile iştiğālleri muħayyir-i efhām, dağdağ-a-i umûr-ı dünyeviyye² hilālinde efkār-ı şa’ibesi maħz-ı ilhām idi.

Dürer ü Ğurer emşāli kütüb-i mebsûṭayı taħrîr ü taşhîḥ ve mebāhiş-i ğāmızayı tenvîr ü telvîḥ idüp ziyārete gelen ‘ulemā ile ‘alā vechi’l-ımtihān, temyîz-i ciyād-ı halbe-i rihān mu‘tādları idi. ‘İffet ü istikāmetleri bir mertebede idi ki elif-i kāmetleri zîver-i dîvān-ı sultānî olduğda ‘umûmen erbāb-ı kalem dāl-i dîvānî gibi pîşinde ser-fürü ve ğubār-ı musāhib-i zeyl-i nezāhetlerinden hāme-mişāl ğāliye-i rû kılurlardı. ‘İmādü’l-mülk-i sultānî, mu‘temedün ‘aleyh-i devr-i Süleymānî, manzûr-ı pâdişāh-ı cihān, ‘aynu’l-a’yān ve nāzûr-ı dîvān-ı ‘ālî-şān idi.

Anatolı Hîşārı’nda vāki‘ bāğçede hem-civār olan Qāf-zāde Feyzu’llāh Efendi naql iderlerdi ki baş defterdār olup bāğçeye geldükde vālidleri Aħmed Efendi ile tehniyete varmışlar. Hilāl-i mükālemede manşib-ı sâbıqları nişāncılık ile defterdārlık manşibınıñ cihāt-ı müreccaḥatı zıkr olınup “hikmeti Loķmān’dan” meşelin ri‘āyet itdüklerinde cevāb virüp “Defterdārılığın ‘avā’idi az‘āf az‘af ve münāsebetleri nümüne-i³ cebel-i Tûr u kûh-ı Qāf’dur. Maħşûl-i mu‘ayyeni vāfir, hāşları ğod baħr-ı zāħir

¹ “Tekrar etmek iyidir.”

² 42a R1

³ - SE

olmağın her sene maşraf-ı ta‘ām u libāsdan gayrı iki yük akçe hāşıl olmak kâbil ve deryâ-yı bî-kerân-ı ni‘met-i sulţânide mânend-i sehâb-ı vâbil elüñ sovuğ şuya şokmadın vâşıldur. Lâkin dağdağa-i taşşıl ve tevzî‘-i emvâl cāmî‘-i esbâb-ı perîşânî ve müvezzi‘-i bâl olup nişâncılar müftî-i müşkil-güşâ-yı kavânîn-i ‘Osmânî ve tevķî‘-i refî‘ gibi mesned-efrüz-ı kām-rânî olmağın dil-beste-i tekmîl-i ‘arz olan erbâb-ı kabûl yanında rüchânı vâzîh ve ‘ulemâ manşıbı olmak tab‘-ı istignâ-pesende vech-i müreccağdur.” dimişler. Bâ-în-heme bereket-i şalâh u ‘iffet ile hayrât-ı celîleye muvaffak ve evķâf-ı keşire ile fâ‘iz-i rızâ-yı haķķ olmuşlar idi¹.

Āşâr-ı hayırdan İstanbul’da Altımermer Mağallesi’nde medresesi vardur. Hâlâ elli akçe ile ta‘lîm-hâne-i ‘ulemâ-yı² ebrâr ve nişāngah-ı hadeng-i enzâr-ı ülü‘l-ebşârdur. Medrese kırbında mescidi ve pederlerinüñ şılası olan kazâ-yı Mudurnı a‘mâlinden “Çenber³” nâm kıaryede cāmî‘-i şerîfî ve mektebi vardur. İstanbul’da ‘Āşık Paşa Mağallesi’nde hânesi olmağın türbe civârında olan cāmî‘-i şerîf sâbıkan zümre-i tavâşiden⁴ “Hüseyn Ağa” nâm ehl-i hayruñ binâsı olup mescid iken bunlaruñ himmeti ile cāmî‘ olmuşdur. Bunlardan mâ‘adâ eczâ-yı şerîfe ta‘yîn eyleyüp nuķûd u müsakķafât vaķf itmişdür. El-ân idrârâtı cārî ve çeşme-i hayrâtı gubâr-ı naķışadan ‘ârîdür. شكر الله⁵ سعيه الموفور و حلى ترب تربته بالنور

[Mağdüm-ı Evveli Ağmed Beg]: Hîn-i vefâtında beş nefer evlâd-ı zükûrı ve iki duğteri kalup ekşeri bilâ-halef ‘urza-i telef olup mağdüm-ı evveli Ağmed Beg ma‘ârif-i cüz’iyyede⁶ mâhir, münşî vü şâ‘ir olmağın dergâh-ı ‘âlî müteferriķalığı ile kâtib-i dîvân olmuş idi. Biñ iki senesinde Hatvan cenginde şehîd olmuşdur. Hasan Çelebi merħüm *Tezkiretü’ş-şu‘arâ* da zıkr itmişdür. Hâlâ aħfâdı⁷ münselik-i silk-i ‘ulemâdur.

Duğterinüñ biri fużalâ-yı kıuzâtdan Balıķ-zâde İbrâhîm Efendi⁸ nikâhında olup hâlâ ‘ırķ-ı nesebi münķatı‘dur. Biri bu haķîrüñ vâlidesidür. روح الله ارواحهم اجمعين⁹

¹ 35b E

² - E

³ R1’de bu köy isminin yeri boş bırakılmıştır.

⁴ 22a SE

⁵ “Allah onun bütün çabalarının karşılığını versin ve türbesinin toprağını nurla süslesin, güzelleştirsın.”

⁶ 42b R1

⁷ Evladı SE

⁸ Çelebi SE

⁹ “Allah onların hepsinin ruhlarına hayat versin.”

Şımfu'l-meşā'ih ve'l-Vā'izīn Ellezīne İntekālū ilā Raḥmeti'llāhi Te'ālā fi Ḥilāli Hāzīhi'd-
devleti'l-'aliyye

Dīde-düz-i şahā'if-i āşār u 'iber olan erbāb-ı nazara ḥafī degüldür ki silsile-i 'aliyye-i meşā'ih-ı kirām bi-ḥasebi'l-meşārib bir kaç şu'beye münşa'ib olup evvelā zıkr-i cehrī vü ihfā ḥasebi ile Naqş-bendiyye ve Ḥalvetiyye'ye münḥasim ve Ḥalvetiyye tarīķı mānend-i cedāvil birkaç şınfa münḥasim olmuştur.

عباراتنا شتى و حسنك واحد
1 وكل الى ذلك الجمال يشير

El-hāletü hāzīhi diyār-ı cennet-şi'ār-ı Rūm ki vechetü'l-iķbāl-i ḳurūm ve maṭla'u'l-envār-ı maṭlūb u merūmdür, himmet-i pādişāhān-ı dīndār ve raġbet-ı ḥayr-ḥ'āhān-ı ihlāş-şi'ār ile ḥavānık u şavāmi' ve zevāyā vü mecāmi' binā olinup her şınfa maḥşuş ḥayrāt-ı celīle ve her tā'ifeye şartı maḥşuş müberrāt-ı cezīle ibdā kılınmıştır. Ol cihetden zāviyeler rāviye-i teşne-lebān-ı tevḥīd ve tekyegāhlarda sākin olan maḥrūrān-ı āteş-i maḥabbet raṭbu'l-lisān-ı tenzīh ü temcīd olup ser-çeşme-i zülāl-i 'ışk-ı İlāhī keşirü'l-mevārid ve ābişhor-ı feyz-i nā-mütenāhī müzdeḥim-i şadır u vārid olmağın istikmāl üzere olan erbāb-ı ḥāl ḥalka-i edvār gibi meyān-beste-i devr-i uşul olduķça nağme-i dolābisi devā'ir-i eflāke ğulğul-endāz ve her dā'irede olan ğürüh-ı ricāl tarīķ-ı ḥaḳdan² ārzū-yı vuşul itdükçe nevā-yı pest ü bālā-yı āh u enīn ile zemzeme-sāz olmağdan ḥālī degüldür.

Her biri çarḥvār ezraḳ-puş
Kehkeşān gibi ṭaylasān ber-duş

Lāleveş dilleri ser-ā-ser dāĝ
Rūşenīden yaḳar kimi çerāĝ

Ĝülşenīlerde tāclar ğül ğül
Ḥalkalar şanki ḥalka-i sūnbül

¹ “İfadelerimiz farklı olabilir ama senin güzelliğın tek ve eşsizdir. Zaten bütün bu ifadeler senin güzelliğına işaret eder.”
² ḥaḳka SE

Ehl-i vecde o Һalka zülf-i nigār

Dīde-i münkirīne Һalka-i mār

Cem‘ ider ol nice perīşānı

Oldı şan Һātem-i Süleymānī

Һalkalar Һalka-i sipihr mişāl

Her biri sāk-ı ‘arşa bir ҺalҺāl

Hoş iderler uşul ile devrān

ÇarҺ olmış o devre ser-gerdān

ÇarҺa irmiş figān ile şīven

Zühre itmez nevā bu dā’ireden

Faķır cāmi‘u’l-Һurūf ki her zümrenüñ müte‘ayyinlerini ‘ulemāya ilҺāk ve menākıb-ı celīlelerin bu mecellede olan ecilleye ilşāk bābında *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye* şāhibine iktidā ve zıkr-i şālihīn ile istinzāl-i raħmete ihtidā¹ itmişdür. Ol fırka-i seniyyeden evāhir-i devlet-i Süleymāniyye vefeyātınıñ menākıb-ı celīlelerin taħrīr ü tafşil eşnāsında her birinüñ tibr-i Һālīşu’l-‘ayār-ı isti‘dādı kangı āteşdān-ı maħabbetüñ püte-i mücāhedesinde mesbük ve ne maķüle sulţānuñ sikke-i kisvet-i maħşuşası ile meskük olduğunu beyān, e’imme-i fenn-i tārīh yanında çarb-ı lāzib-i ehemm ve dīn-i vācibü’l-edā-yı² iltizām-ı mā-lā-yelzem olup silsile-i tarīkatlerini tafşil ü tefhīm, beyān-ı mevzū‘ gibi vācibü’t-taķdīm olmağın ol Һadīs-i müselselüñ taħrīrine mübāşeret ve ol sübħa-i gevher-nizām-ı bī-bedelüñ imāmevār Һazret-i imāma varınca keyfiyyet-i ittişāli taķrīrine mübāderet kılındı.

Pes-ān-gāh ma‘lūm ola ki الطرق الى الله تعالى بعدد انفاس الخلائق³ mażmūnı üzere rāh-ı vuşul-i Һazret-i Һālīk bī-Һadd ü ‘add ve Üveysī-meşrebān-ı tarīk-ı Һaķķ⁴ dā’ire-i ta‘rīf ü tavşīfden evsa‘ u eb‘addur. Lākin meşhūrları Naķş-bendiyye ve Һalvetiyye ve Bayramiyye ve Zeyniyye ve Mevleviyye’dür. Bunlardan mā‘adā Gülşenī ve Bektaşī ve

¹ 36a E

² 43a R1

³ “Allah’a giden yollar mahlūkātın nefeslerinin sayısı kadar çoktur.”

⁴ - E

Ni‘metu’llāhī ve Nūr-baḥṣī’dür. Üveysī ve Kādirī ve Rufā’ī ve Sa’dī ve Edhemī ve Ḥaydarī ve Bekrī ki diyār-ı ‘Arab u ‘Acem’de meşhürdür¹, cümleñ silsilesini sebt u işbāt² lâzım gelüp Naqş-bendiyye ile ibtidā olındı.

[Ṭarīkat-ı Naqş-bendiyye]

نقشبندیه عجب قافله سالارانند
که چو پرکار درین دائره سرگردانند

همه گردانند در مرکز يك دائره اند
همه واقف شد از كردش يك پرکارند³

Ol silsile-i ‘aliyyenüñ ser-ḥalka-i ‘āşıḳānı Ḥāce Bahā’e’d-dīn-i Naqş-bend ḥazretleridür ki tarḥ-endāz-ı nesīc-i tāze-tarz-ı dil-pesend ve naqş-bend-i perend-i maṭbū’-ı bī-mānenddür. Vilādet-i bā-sa‘ādetleri Buḥārā a‘mālinden “Ḳaşr-ı ‘Ārifān” nām ḳarye-i ma‘mūrede yedi yüz sekiz Muḥarrem’inde vāḳi‘ olmuşdur. Ser-rişte-i ṭarīḳı Ḥāce ‘Abdu’l-ḥālīḳ-ı Ğucdevānī ḥazretlerine peyvestedür. Zāhiren Emīr Seyyid Külāl’den külāledār-ı edeb olup ‘ālem-i bātından bi’z-zāt rūḥāniyyet-i ḥāceden feyz-i terbiyet bulup;

بجان خواجه و عهد قدیم و مهر درست
که مونس دم صبحم دعای دولت تست⁴

maẓmūnı vird-i zebān-ı ḥālī olmuş idi. Ol bā’ışdür ki ṭarīḳ-ı mezbūre Ḥāce Bahā’ed-dīn’e varınca Naqş-bendiyye ve ‘Abdu’l-ḥālīḳ-ı Ğucdevānī’ye müntehī olunca⁵ “Ḥācegān” dirler. *Reşehāt-ı Ḥüseyn Vā’iz*’ün mā’u’l-ḥayāt-ı ‘ibārātından müreşşah olan üzere Emīr Seyyid Külāl’e gelince bu silsile-i ‘aliyyede i‘lān-ı zikr-i Ḥudā mānend-i şalışala-i silsile zāhir ü peydā olup;

¹ Üveysī//meşhürdür, der-kenār R1, E, SE

² Cümleñ/işbāt:cümlesinüñ silsilesine işāret E, SE

³ “Naqşibendiye tarikatındakiler acayıp kişilerdir. Pergel gibi o dairede başı dönmüş durumdalar. Hepsi tek bir dairenin merkezinde dönmekteler. Hepsi bir yörüngedeki dönüşlerinin farkındalar.”

⁴ “Efendinin cânı, eski antlaşma ve dürüst sevgi... Sabahımın yumuşak nefesi senin mutluluğunun duasıdır.”

⁵ 22b SE

فاش ميکويم و از گفته خود دلشادم
1 بنده عشقم و ز هر دو جهان ازادم

maẓmūnı hüveydā olmağın “ ‘Alāniye-h̄‘ānān” demekle müsem mā olmuşlar idi. H̄‘āce Bahā‘ed-dīn-i Naqş-bend ² قدس سره العزيز, H̄‘āce ‘Abdu‘l-h̄ālīk-ı Ğucdevānī tarafından ‘amel-i ‘azīmet ve zıkr-i hafī ile vāqı‘ada me‘mūr ve mir‘āt-ı qalb-i āgāhına bu resmle fā‘izü‘n-nūr olmuş idi.

Naql olunur ki h̄azret-i h̄‘āce cenāb-ı Emīr Seyyid Külāl h̄idmetlerine dā‘imā mülāzemet ve istifāza-i ‘ināyet üzere olup aḥbāb ile ḥalka-beste-i zıkr olsalar h̄‘āce ol dā‘ireden gürizān ve şāhbāz-ı bülend-pervāzı ol ḥalka-i dāmdan remān olup iḥtilās-ı laḥzāt-ı ‘ayn-ı ‘ināyetle ḥursend ve nihānī-i leme‘āt-ı işrāk-ı derūnī ile behremend olurdu. Yedi yüz toḫsan bir Rebī‘u‘l-evvel’inüñ yevm-i şālīşi işneyn³ günü naqş-ı dilkeşi ‘ālem-i şüretten nā-peydā ve ḥāk-rizī-i dest-i fenā ile resm-i kıbāb-ı türbe vü ḥānqāhı hüveydā olup Ka‘betü‘l-‘uşşāk-ı āfāk ve beyt-i meşhūr kitābe-i tāk u revāk olmuşdur:

كعبة العشاق با شد اين مقام
4 هر كه ناقص آمد اينجا شد تمام

Ol silsile-i ‘aliyye⁵ envārınun dārü‘l-mülk-i Rūm‘da bā‘iş-i intişār⁶ u iştiḥārı ve maṭla‘u‘l-envār-ı āsārı Şeyḫ ‘Abdu‘llāh-ı İlāhī Efendi’dür. Nice zemān Zeyrek Cāmi‘i civārında sākin olup kāşif-i esrār-ı İlāhī ve maḫzar-ı feyz-i nā-mütenāhī olmuş idi. Ba‘dehu Vardar Yeñicesi’ne naql idüp Emīr Buḫārī h̄idmetlerinden cā-nişin ve mesned-efrūz-ı ‘izz ü temkīn eylemiş idi. Maḫrūse-i⁷ Ḳoşantıniyye‘de cāmi‘-i şerīf ü ḥānqāh ve Edrineqapusı ḥāricinde tekye vü ziyāretgāh binā eyleyüp maḫaṭṭ-ı riḥāl ve melce’ ü melāz-ı erbāb-ı ḥāl olmuş idi.

Ṭoṭṭolı içi ḥānqāhiler

¹ “Sırlarımı söylüyorum ve bu söylediklerimden gönlüm şaddır. Aşk kölesiyim ve her iki dünyada özgürüm.”

² “(Allah) yüce sırrını kutlu kılsın.”

³ - R1

⁴ “Bu makam âşıkların Kabe’si oldu. Noksan gelenlerin hepsi burada tamam oldu.”

⁵ 36b E

⁶ 43b R1

⁷ Maḫmiyye-i SE

Ḥaqqı zıkr idici İlahîler

Burûsa'da âsûde olan Emîr Sultân'ın 'amm-zâdesidür. Anlar Nûr-baḥşî tarîḳına raḥş-ı himmet sürüp bunlar kârgâh-ı Naḳş-bendiyye'den naḳş-ı murâd görmüşdür. Toḳuz yüz yigirmi iki târîḳinde intikâl idüp zâviye-i ma'rûfe sâhasında medfûndur.

الشئ بالشئ يذكر¹ Her silsilede manşib-ı ḫilâfete vâşıl olanlar 'ale't-tertib zıkr olındı.

el-Silsiletü'l-'aliyyetü'n-Naḳş-bendiyye

Ḥazret-i Resûl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه و سلم²

Ḥazret-i 'Alî كرم الله وجهه³

Ḥazret-i İmâm Ḥüseyn رضى الله عنه⁴

İmâm Zeyne'l-'âbidîn رضى الله عنه⁵

İmâm Muḥammed Bâkır رضى الله عنه⁶

İmâm Ca'fer-i Şâdık رضى الله عنه⁷

Şeyḫ Bâyezîd-i Bisṭâmî قدس سره⁸: Naḳl-i şaḫîḫ ile sâbitdür ki Bâyezîd-i Bisṭâmî ḫazretleri İmâm Ca'fer-i Şâdık intikâlinden soñra vücûda gelmiş iken nisbet-i irâdetleri bâṭın cihetinden olup rûḫâniyyetlerinden terbiyet bulmuşdur. İmâm Ca'fer-i Sadık'ın bir nisbetleri daḫı **Ḳâsım bin Muḥammed bin Ebübekr-i Şiddık** رضى الله عنه⁹ cenâblarınadır ki fuḫahâ-yı seb'adandır. Anlar irâdet-i bâṭın cihetinden **Selmân-ı Fârisî** ḫazretlerinden aḫz itmişdür. Selmân-ı Fârisî şeref-i soḫbet-i Ḥazret-i Risâlet-penâh صلى الله تعالى عليه و رضى الله عنه¹⁰ ile müşerref olduğundan mâ'adâ Ḥazret-i Şiddık-ı Ekrem ḫalîfe-i aḳdem cenâblarından feyz-i terbiyet bulup anlar ğâr-ı pür-envârda hem-soḫbet-i Sultân-ı Enbiyâ olduḫda zıkr-i ḫafîyi المتبركين العينين غامض المباركين الفخذين على جالساً¹¹ vech-i teşlîs

¹ “Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır.”

² “Allah Teala ona salât ve selâm etsin.”

³ “Allah yüzünü mükerrem kılsın.”

⁴ “Allah ondan râzı olsun.”

⁵ “Allah ondan râzı olsun.”

⁶ “Allah ondan râzı olsun.”

⁷ “Allah ondan râzı olsun.”

⁸ “(Allah) onun sırrını kutlu kılsın.”

⁹ “Allah ondan râzı olsun.”

¹⁰ “Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

¹¹ “Mübarek baldırları üzerine oturmuş ve gözleri kapalı hâlde...”

üzere telaqqun eylemişdür. **Şeyh Ebü'l-ḥasan-ı Ḥarākānī** Bāyezīd-i Bistāmī intikālinden soñra dünyāya gelmiş iken rüḥāniyyet-i Bāyezīd ile mürebbādur.

Şeyh Ebü'l-kāsım-ı Gürgānī: Bunlaruñ daḡı iki nisbeti vardur. Birisi zıkr olınan üzere Ebü'l-ḥasan-ı Ḥarākānī ḡidmetlerine vābestedür. Biri daḡı **Şeyh Ebü 'Oşmān-ı Mağribī**'ye, anlar **Ebü 'Alī Rūdbārī**'ye, anlar **Cüneyd-i Bağdādī**'ye, anlar **Sırrī-i Saḡaḡfī**'ye, anlar **Ma'rūf-ı Kerḡī**'ye müntesibdür. Ma'rūf-ı Kerḡī daḡı iki nisbet şāhibidür. Biri **Dāvud-ı Tā'ī**'ye, anlar **Ḥabīb-i 'Acemī**'ye, anlar **Ḥasan-ı Başrī**'ye, anlar emīrū'l-mü'minīn **Ḥazret-i 'Alī** كرم الله وجهه¹ cenāblarına müntesibdür. Ma'rūf-ı Kerḡī ḡazretlerinüñ² bir nisbeti daḡı **'Alī Rızā** ḡidmetlerine, anlar **İmām Musā Kāzım**'a, anlar Ca'fer-i Şādık'a müntesibdür, ilā-āhiri'l-silsile.

Şeyh Ebü'l-kāsım-ı Gürgānī'nüñ mürebbāası **Ḥ'āce 'Alī Fārmedī** سره قدس³ dur. Anlaruñ ḡalīfesi **Ḥ'āce Yūsuf-ı Hemedānī**'dür. Anlaruñ ḡalīfesi ser-ḡalka-i ḡ'ācegān **'Abdu'l-ḡālīḡ-ı Ğucdevānī** ḡidmetleridür. Ba'dehu **Ḥ'āce 'Ārif-i Rīvegerī**, ba'dehu **Ḥ'āce Maḡmūd-ı⁴ Fağnevī**, ba'dehu **Ḥ'āce 'Alī Rāmītenī**, ba'dehu **Ḥ'āce⁵ Muḡammed Baba-i Semmāsī**, ba'dehu **Emīr Seyyid Külāl**, ba'dehu **Ḥ'āce Bahā'e'd-dīn-i Naḡş-bend**, ba'dehu **Ḥ'āce 'Alā'e'd-dīn el-'Aḡḡār**, ba'dehu **Ḥ'āce Nizāme'd-dīn el-Ḥāmūş**, ba'dehu **Sa'de'd-dīn el-Kāşğarī**, ba'dehu **'Ubeydu'llāh-ı Semerḡandī**, ba'dehu **Şeyḡ 'Abdu'llāh el-İlāhī**, ba'dehu **Şeyḡ Seyyid Aḡmed el-Buḡārī**, ba'dehu **Şeyḡ Maḡmūd Çelebi dāmād-ı 'Azīz**, ba'dehu **Şeyḡ 'Abdu'l-laḡīf dāmād-ı Maḡmūd Çelebi** قدس الله اسرار هم⁶...

Silsile-i meşā'ih-ı Ḥalvetiyye قدس اسرار هم⁷

Ḥazret-i Resūl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه و سلم⁸

Ḥazret-i 'Alī كرم الله وجهه⁹

Ḥasan-ı Başrī رضى الله عنه¹⁰

Ḥabīb-i 'Acemī

Dāvud-ı Tā'ī

¹ “Allah yüzünü mükerrem kılısın.”

² - R1, E

³ “(Allah) onun sırrını kutlu kılısın.”

⁴ Maḡmūd el-Ceyzī SE

⁵ 44a R1

⁶ “Allah onların sırrlarını kutlu kılısın.”

⁷ “Sırrarı kutlu kılınsın.” 37a E

⁸ “Allah'ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

⁹ “Allah yüzünü mükerrem kılısın.”

¹⁰ “Allah ondan râzı olsun.”

Ma'rûf-ı Kerhî¹
Sırrî-i Saķaķî
Cüneyd-i Bağdâdî
Mimşâd-i Dîneverî
Ahmed Esved-i Dîneverî
el-Ķâzî Vecĥü'd-dîn 'Ömer el-Bekrî
Ebü'n-necîb-i Sühreverdî

Ekser-i ehl-i taşavvuf 'aķidesi üzere Ebü'n-necîb-i Sühreverdî **Ahmed-i Ğazzâlî**'den ahz idüp **Şihâbü'd-dîn-i Sühreverdî** ve **Rûzbihân-ı Mışrî** bunlardan ahz itmişdür. Tarıķa-i Zeyniyye ki Zeyne'd-dîn el-H'âfî ĥazretlerine mensûbdur, buradan münşâ'ib olur.

Ba'dehu **Ķuţbu'd-dîn-i Ebherî**, **Rükne'd-dîn Muhammed es-Secâsî**, **Şihâbü'd-dîn Muhammed-i Tebrîzî**... Tarıķat-ı Mevleviyye, Ĥalvetiyye ve Bayramiyye ile burada müctemi'lerdür.

Ba'dehu Ĥalvetiyye şu'besinden **Cemâle'd-dîn-i Tebrîzî**, **İbrâhîm Zâhid-i Ğilânî**... Bayramiyye buradan münşâ'ib olur.

Ba'dehu **Sa'idü'd-dîn el-Fergânî**, **Ahî Muhammed² el-Ĥalvetî**, **'Ömer el-Ĥalvetî**, **Ahî Mîrüm³ el-Ĥalvetî**, **Hâcî 'İzze'd-dîn el-Ĥalvetî**, **Pîr Şadre'd-dîn el-Ĥalvetî**, **Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî**... Tarıķ-ı Gülşenî buradan münşâ'ib olur.

Seyyid Yahyâ el-Ĥalvetî'nüñ dört ĥalîfesi vardır. **Pîr Mehemmed-i Erzincânî**, **Dede 'Ömer Rüşenî**, **'Alâ'e'd-dîn er-Rümî el-Ĥalvetî**, **Şeyĥ Ĥabîb-i Ķaramanî**... Pîr Mehemmed-i Erzincânî'nüñ ĥalîfesi **Ķelebi Efendi**'dür ki Cemâle'd-dîn-i Aķserâyî neslindendür, ibtidâ Amâsıyya'da sâkin olup ba'dehu İstanbul'da Ķoca⁴ Muştafâ Paşa Zâviyesi anlar için binâ olınmışdur. Ķable'l-feth oraya "Ķızlar Kilîsâsı" dirler imiş. Bunlaruñ ĥulefâsı bî-nihâyedür. Cümleden **Şeyĥ Üveys**'dür ki yetmiş biñ mürîde kisve giydirmişdür, dirler. Şâm'da medfündür. Ĥalîfe-i seccâde-nişîni **NoĶtacı 'Alî Dede**'dür ki bu cerîdede zıkr olunur, **Şeyĥ Dâvud** daĥı anuñ ĥalîfesidür. Mehdî olmaķ töhmeti ile ahz olunup eşi'a-i envâr-ı hidâyet başar-ı başîretin ĥîre ve dîde-i idrâkin tîre idüp fitne-i Ķatle mübtelâ olmuş idi⁵. ¹والعلم عند الله الخبير

¹ 23a SE

² Maĥmûd SE

³ merĥûm E

⁴ - E, SE

⁵ eşi'a//idi:Ķatlı olınmışdur SE

Bir halîfesi dağı **Koñurapalı Hayre'd-dîn Efendi**'dür. Şâhib-i kerâmet 'azîzdür. Üsküdâr'da medfûndur. **Koñurapalı Muşlihi'd-dîn Efendi** ve **Kaştamonılı Şa'bân Efendi** bunların halîfeleridir. El-ân müridleri bî-nihâyedür.

Sultân Murâd şeyhi **Şücâ' Efendi** dağı bu silsiledendir. Çelebi Efendi'nün bir halîfesi dağı **Kâsım Efendi**'dür. Tavuğpazarı'nda vâkı' 'Alî Paşa Zâviyesi anlar için binâ olınmışdır. Bunların halîfe-i seccâde-nişini **Ramazân Efendi**'dür. Anların halîfesi **Ser-hoş Bâlî Efendi**'dür. Kâsım Efendi'nün bir halîfesi dağı **Şofyalı Bâlî Efendi**'dür. **Nüre'd-dîn-zâde Muştafâ Efendi** ve **Qurd Efendi**, Bâlî Efendi halîfeleridir.

Çelebi Efendi'nün bir halîfesi dağı **Erdebîlî Sinân² Efendi**'dür. Ayaşofıyya kurbında zâviye binâ eylemişdir. Çelebi Efendi'nün bir halîfesi dağı **'Uşşâklî 'Alâ'e'd-dîn Efendi**'dür. Ehl-i hâl 'azîzdür. Mağnisa'da **Yigitbaşı** ve İstanbul'da **Şeyh Süleymân** ki zâviyesine hâlâ³ Ekmel Tekyesi dirler, 'Alâ'e'd-dîn Efendi halîfeleridir.

Çelebi Efendi'nün halîfetü'l-hulefâsı ve zâviyede câ-nişini **Sünbül Sinân Efendi**'dür. Bunların hulefâsı bî-nihâyedür. Birisi vilâyet-i Karaman'da **Cem Sipâh**'dur. Kerâmeti zâhir olmuş 'azîzdür. Bir halîfesi dağı Ağşehr'deki **Cemâl Efendi**'dür. Te'lîfâtı vardır. Toğuz yüz kırk üç senesinde intikâl itmişdir. Halîfe-i seccâde-nişini Deñizlili⁴ **Merkez Muşlihi'd-dîn Efendi**'dür. Anların halîfesi oğlı **Şeyh Ahmed-i Merkezi**'dür. *Kâmûs*'ı terceme etmişdir. Bir halîfesi dağı **Ya'kûb Efendi**'dür ki bu silke gevher ve bu mecelleye zîverdür.

Pîr-i 'azîz Pîr Meħemmed Efendi'nün bir halîfesi dağı **İbrâhîm-i Kayserî**'dür. Andan **'Alâ'e'd-dîn-i 'Uşşâklî**'dür ki "Kabağlı⁵ 'Alâ'e'd-dîn" demekle meşhûrdur. Andan **Şeyh Ahmed-i Şaruħânî** ki "Yigitbaşı" demekle ma'rûfdur, hulefâsı bî-nihâyedür. **el-Hâcc Karaman-ı Şaruħânî** ve **Kâsım-ı Lârendî** Yigitbaşı hulefâsındandır.

Ümmî Sinân ve **Muħyi'd-dîn-i Karaħişârî**, Kâsım Efendi halîfeleridir. **Hüsâme'd-dîn-i 'Uşşâklî** ki İstanbul kâzîsi olan Muştafâ Efendi'nün pederidir ve **İbrâhîm Mu'abbir** ve Edrine'de **Muşlihi'd-dîn-i 'Uşşâklî**, Ümmî Sinân halîfeleridir. Bunlara resm-i mahşûş şâ'imü'd-dehr olmağdur ki târîklerinde ziyâde 'ale'l-maşşûşdur.

Bâzîrgân Şeyhi Ramazân Efendi ki zîkr olınsa gerekdür, Muħyi'd-dîn-i Karaħişârî halîfesidir. Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî'nün ikinci halîfesi **Dede 'Ömer Rüşenî**'dür. Anların halîfesi **İbrâhîm Gülşenî**'dür. Anların hilâfeti evlâd-ı kirâmındadır

¹ "Bilgi, her şeyden haberdar olan Allah'ın katındadır."

² 44b R1

³ - SE

⁴ - SE

⁵ 37b E

ki ‘ale’t-tertib zıkr olınsa gerekdür. Nice memâlikde mahşûş zâviyeleri vardır¹. Gülşenî hulefâsından **Şeyh Karamanî** vahdet-i vücûd mes’elesinde haţâ eyleyüp şemşîr-i şerî’atle toköz yüz elli yedi senesinde katlı olındı. “Karamanîye la’net” (957) târîh-i katlıdır. **Şeyh Şâhîn-i Mışrî** dahı ol koldandur. **Şeyh Timürtaş** dahı pirdaşdur. **Şeyh Kerîmü’-d-dîn** dahı halîfe-i cā-nişînidür. **Şeyh Hâcî-i Arzürümî** dahı pervâne-i şem‘-i Rüşenî’dür. Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî’nün üçüncü halîfesi ‘Alâ’e’-d-dîn-i Rümî’dür ki Edrine’de **Mollâ Mes‘ûd** ve İstanbul’da **Süleymân Halîfe** ki Şüfîler Hammâmı civârında şâhib-i zâviye ve ol hammâma bâ’iş-i tesmiyedür ve İstanbul nevâhîsinde **Şeyh Sinân** ki karye-i meşhûrede medfûndur ve Sîre’de **İmâm-zâde Kerîm Efendi** ki “Müftî Şeyh” dirler, kırk beş yıl seccâde-nişîn olup toköz yüz altmış dört senesinde intikâl eylemişdür ve **Dîvâne Şücâ’** ki el-ân fuqarâsı şeref-i inķırâzdadur ve **Bâyezîd-i Rümî** ve halîfeleri **Pîr ‘Alî Efendi** ki cedd-i cāmi‘u’l-hurûfdur, onlara müntesibdür. **Kemâl Halîfe** ve **Şeyh Hamza** ve halîfesi **Şeyh Hüsâme’-d-dîn**, ‘Alâ’e’-d-dîn-i Rümî fuqarâsındandır. Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî’nün dördüncü² halîfesi **Mollâ Habîb-i Karamanî**’dür. Eyyüb muķâbilinde Sûdlice’de medfûn³ olan **Cemâl Efendi** anlaruñ halîfesidür. Anlaruñ meşhûr halîfesi Konya’da **Ezelî-zâde Efendi**’dür ki zıkr olınsa gerekdür. Anlar halîfesi **Vişne Efendi**’dür. Anuñ halîfesi **Yayabaşı-zâde Hızır Efendi**’dür. قدس الله تعالى اسرارهم⁴ و افاض علينا انوارهم⁴

Tarîkat-ı Nür-bağış⁵

Emîr Sulţan Şemse’-d-dîn Muhammed bin ‘Alî el-Hüseynî el-Buĥârî, pederi Seyyid ‘Alî’den aĥz itmişdür. Anlar Seyyid Muhammed Nür-bağış’dan ve Emîr Buĥârî’nün halîfesi Hasan H‘âce ve anuñ halîfesi Velî Şemse’-d-dîn Şaķā’ik’da meşţurdur. Anlar H‘âce İşĥaķ Cîlânî’den, anlar Seyyid ‘Alî-i Hemedânî’den, anlar Maĥmûd-ı Haraķânî’den, anlar ‘Alâ’u’-d-devle-i Simnânî’den, anlar ‘Abdu’r-raĥman-ı İsfērânî’den, anlar Aĥmed-i Cürķânî’den, anlar ‘Alî bin Sa’îd Lâlâ’dan, anlar Necme’-d-dîn-i Kübrâ’dan, anlar ‘Ammâr bin Yâsir-i Bidlîsî’den, anlar Ebu’n-necîb-i Sühreverdî’den, ilâ-âĥiri’l-silsile.

¹ E’de “Nice//vardur” ifadesi iki cümle sonrasında gelmektedir.

² 23b SE

³ 45a R1

⁴ “(Allah) onların sırlarını kutlu kılsın ve üzerlerine nurlar döksün.”

⁵ “Bu başlık ve içeriği her üç nüshada sayfa kenarında bulunmaktadır. SE’de bir önceki varak olan 22b’dedir.”

Tarikat-ı Zeyniyye

Ebü'n-necîb-i Sühreverdi
Şihâbü'd-dîn 'Ömer-i Sühreverdi
'Alî bin Gavş-ı Şirâzî
'Abdu's-şamed en-Naţanzî
Maḥmûd el-Işfahânî
Ḥasan eş-Şemşîrî
Yûsuf el-Gürânî
'Abdu'r-raḥman el-Mışrî

Zeyne'd-dîn el-Ḥ'âfi: Şâhibü't-tarikatü'l-meşhûre. Ḥalîfeleri eş-Şeyḥ 'Abdu'l-laṭîf el-Maḳdisî, 'Abdu'r-raḥîm-i Merzifonî ve 'Abdu'l-mu'tî'dür ki e'imme-i ḥadîs gibi meşâ'ih-ı Zeyniyye meyânında bunlara “ 'Abâdile” dirler. Bir ḥalîfeleri daḫı kaşaba-i Egridir'de **Pîrî Efendi**'dür ki şöhreti ta'rîfden muğnîdür. Şeyḥ 'Abdu'l-laṭîf el-Maḳdisî muḳsim-i cedâvil ve enhâr-ı ebrârdur. **Şeyḥ Muşliḫî'd-dîn İbni Vefâ** bunlaruñ ḫulefâsındandır. İstanbul'da 'Āşîḫ Paşa Maḫallesi'nde medfûn **Seyyid Velâyet**, 'Āşîḫ Paşa evlâdından Şeyḥ Aḫmed'üñ dâmâdı ve mazḫar-ı feyz-i irşâdıdır. **Şeyḥ Aḫmed**, 'Abdu'l-laṭîf-i Maḳdisî ḫulefâsındandır. 'Abdu'l-laṭîf Maḳdisî Burûsa'da Zeyniler Zâviyesi'ni ibtidâ binâ idüp eş-Şeyḥ **Tâce'd-dîn el-Ḳaramanî** ḫalîfe-i seccâde-nişînidür. **Ḳaşamonlı Ḥâcî Efendi** ḫalîfesi ve kâ'im-maḳâmıdır. Anuñ ḫalîfesi “Bolılı Çelebi” dimekle ma'rûf eş-Şeyḥ **Muḫammed**'dur. Anuñ ḫalîfesi eş-Şeyḥ **Şafiyü'd-dîn**'dür. Anuñ cā-nişîni **Ḥ'âce-zâde eş-Şeyḥ Muşliḫî'd-dîn Efendi**'dür. Anun cā-nişîni **Ṭosyalı Naşuḫ Efendi**'dür. Anuñ ḫalîfesi **Mu'allim-zâde Muşliḫî'd-dîn¹ Efendi** ve Emîr 'Alî-i **Burûsavî**'dür. Mu'allim-zâde'nüñ ḫalîfesi **Muḫammed bin Şafiyü'd-dîn Efendi**'dür ki maḫallinde zikr olunur. قدس الله اسرارهم²

Tarikat-ı Mevleviyye

Ebü'n-necîb-i Sühreverdi
'Ammâr bin Bâyezîd-i Leyşî
Necme'd-dîn-i Kübrâ

¹ 38a E

² “(Allah) onların sırlarını kutlu kılsın.”

Sultānu'l-'ulemā Bahā'e'd-dīn Veled

Seyyid Tirmizī

Ḥazret-i Mevlānā¹ Celāle'd-dīn ki "Mollā Hünkār" demekle ma'rūfdur

Sultān Veled

'Ārif Çelebi

'Ābid Çelebi

'Ālim Çelebi, ilā ahiri'l-silsile...

Ḥazret-i Mevlānā ve Sultān Veled Şems-i² Tebrizī ile şöhet itmişdür. Anlar Rükne'd-dīn Muḥammed-i Secāsī'den, anlar Kuṭbu'd-dīn-i Ebherī'den, anlar Ebü'n-necīb-i Sühreverdi'den aḥz itmişdür. Selāḥa'd-dīn Zerküb, Muhakkiḳ-ı Tirmizī'den aḥz itmişdür. Hüsāme'd-dīn Çelebi manzūr-ı ḥazret-i Mevlānā'dur. قدس الله اسرارهم³

Ṭarīḳat-ı Ni'metu'llāh⁴

Aḥmed-i Ğazzālī

'Abdu'llāh-ı Yāfi'ī

Ni'metu'llāh-ı Velī

Seyyid Ḥalīlu'llāh: Ḥalef-i Seyyid. Māte, fī sene 867. Kirmān a'mālinden "Dehmāhān" nām ḳaryede medfūndur. Ḥānḳāh ve ziyāretgāh şāhibidür. Fuḳarāsı ekşer seyyāḥdur. Seccāde-nişini Seyyid-zādeler'dür.

Ṭarīḳat-ı Bayramiyye

Ebü'n-necīb-i Sühreverdi

Kuṭbu'd-dīn el-Ebherī

Rükne'd-dīn Muḥammed es-Secāsī

Şihābü'd-dīn Muḥammed-i Tebrizī

Cemāle'd-dīn Seyyid-i Tebrizī

İbrāhīm Zāhid-i Ğilānī

Şafiyyü'd-dīn-i Erdebilī

¹ Ḥazret-i Mevlānā:- SE

² Şemse'd-dīn-i SE

³ "Allah onların sırlarını kutlu kılsın."

⁴ Bu başlık ve münderecâtı E ve SE'de sayfa kenarında yer almaktadır.

Şadre'd-dîn bin Şafiyü'd-dîn-i Erdebîlî

Hamîdü'd-dîn-i Akserâyî

Hâcî Bayram-ı Ankaravî: Anlaruñ halîfesi **Akşemse'd-dîn**, anlaruñ halîfesi **İbrâhîm-i Kayserî**'dür ki "Tennürî" demekle ma'rûfdur. Zemân-ı sülûklerinde kabza düşüp vâkı'ada¹ tennür-ı germ ile mücâhedeye me'mûr olup tecrübe eyledükde def' olmağın işâret-i şeyh ile fuğarâsına mevrûş olmışdur. Anlaruñ halîfesi **Şeyh Mehemmed-i İskilîbî**'dür ki "Yavşî" demekle şöret-şi'âr ve Ebu's-su'üd Efendi hizmetlerine vâlid-i büzürgvârdur. Anlaruñ hulefâsı **Muşlihi'd-dîn-i Sirozî** ve **Hâcî Efendi** ve **Bahâ'e'd-dîn-zâde Efendi** ve **Cerrâh-zâde Efendi**'dür. **Şeyh Hamza-yı Şamî** dağlı Akşemse'd-dîn halîfesidür. Adana ve Mar'aş etrâfında hulefâsı çokdur. **İnce Bedre'd-dîn Halife**, **Ebû Hâmid** ile 'Acem'den gelüp Hâcî Bayram'dan tekmîl-i nefis itmişdür. Lârende etrâfında ve Burûsa'da fuğarâsı bî-nihâyedür. Bunlaruñ beyninde "Koyun Zikri" demekle ma'rûf tavır-ı hâşşları vardır. **Akbiyık el-Meczûb**, Hâcî Bayram halîfesidür. **Muk'ad Hızır Dede el-Burûsavî** halîfesinüñ halîfesidür. **Üftâde Mehemmed Efendi** mâ'u'l-hayât-ı Hızırîden sîr-âb olmışdur. **es-Seyyid Mahmûd Efendi**, Üftâde Efendi'den feyz-i terbiyet bulmuşdur. Mağrûse-i Üsküdâr'da mescid, câmi' ve zâviye-i şerîfe binâ eyleyüp mürîdleri irsâl-i şî'r ile me'mûr ve hezârân necm-i gîsüdâra fâ'izü'n-nûr olmuşlar idi.

Nesc-i tâze-çarh-ı Bayramî ki resm-i nev-âyîn-i e'izze-i girâmîdur, târ u pûd-ı gîsü-yı memdûd ile nağş-endâz olmağ ma'hûd-ı erbâb-ı râz degül iken bunlar ziyâde itdüğünüñ sebebini beyân şadedinde bu gûne gevher-efşân olurlarmış ki sâlik-i râh-ı ehl-i hal 'âzim-i hacc-ı ekber-i Ka'be-i vişâl olup vâşıl-ı 'arafât-ı 'irfân ve mağâm-ı fenâ fi'llâhda qurbân olmayunca terâş olmamak *لا تحلقوا رؤسكم حتى يبلغ الهدى محله* âyet-i kerîmesi maзмünına muvâfiğ âdâb-ı meş'ar-ı Hârâm ve şe'a'ir-i İslâm'dur.

Fağîr câmi'u'l-hurûf eydür; şükûfezâr-ı hağâ'ik, ya'nî kitâb-ı *Şağâ'ik* tağkîkı üzere Akbiyık hizmetleri şârib-i meşârib-i ehl-i fenâ iken 'arûs-ı hâtır-firîb-i dünyâ bir mertebe iğbâl ider ki sîm ü zer ezhâr-ı nesrîn ü şükûfe-i bādâm gibi yolına üftâde ve çep ü râst-ı nazargâhında âmâde olup;

Pertev-i âftâbı gör yollarına düşüp yatur

Ya'nî ruhuñ fütâdesi bende-i hâksârdur

¹ 45b R1

² *Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi*, 02/ 196, "Kurban yerine ulaşıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin."

maẓmūnından nūmūdār olduğda mürşid-i rāh-ı merām olan Hācī Bayram sultān-ı mezbūrı bu vartadan¹ taḥlīse sa‘y ü ikdām ve terk ü tecrīd bābında ibrām eyledükçe ²الدنيا مزرعة الآخرة mefhūmı ile redd-i kelām ve dirhem ü dīnār vech-i ḥelālden bedīdār olıcaḵ vesīle-i ḥayrāt ve vāsıta-ı müberrāt olmaḡla bā‘iṣ-i ma‘mūr-i dünyā vü āḥiretdür, diyü ṭaraf-ı ḥilāf ṭutduḡın i‘lān ü i‘lām eyledükde maẓhar-ı ḡāzab-ı ‘azīz-i perhīzkār ve redd-kerde-i āstān-ı ‘ālem-medār olmış idi. El-ḥāletü hāzīhi zāviye ḳapusından ḳıçarken başından tācı düşüp³ meḳşūfū’r-re’s ḳalmaḡla tāc-rübā-yı şāhān olan şeyḫ-i ‘ālī-şānuñ taşarrufı olduğın fehm idüp min-ba‘d tezellülen⁴ ser-bürehne gezmegi ihtiyār ve irsāl-i şī‘ri şī‘ār itmiş idi. Fi’l-ḥaḳīḳa ebvāb-ı dünyā bir vechle meftūḥ ve maẓhar-ı ḡınā vü fütūḥ oldu ki sīm ü zer ḥacer ü meder gibi zevāyā-yı ḥücrelerinde tūde tūde ve ḥırmen ḥırmen olup bilā-taşarruf ve’l-āmen fuḳarāya maşraf-ı mu‘ayyen idi. Şeyḫ-i ‘azīz, ⁵قدس الله تعالى سره و افاض علينا Maḥmūd Efendi ḥazretleri fuḳarāsına bu ṭarīḳ ile riyāzet itdürüp āyīn-i pīri iḫyā ve dergāh-ı irşād-penāhın melāz ü melce’-i dünyā eylemiş idi. Bāb-ı ‘ālem-me’ābında şāh u gedā ber-āber ve naẓar-ı himmetinde zer-i ḥālīş ve sīm-i şāfī ḥāk-i siyāh ile hem-ser idi. El-ān āstānesi mecma‘-ı ehl-i ḥāl ve maḥaṭṭ-ı riḥāl-i ricāldür.

İznīḳ’de medfūn **Eşref-zāde Efendi** ibtidā Hācī Bayram’dan inābet, ba‘dehu Ḳādirī Ṭarīḳı’nda Şeyḫ Ḥüseyn-i Ḥamevī’den aḥz-ı bī‘at idüp tekrār Hācī Bayram ḥidmetinde tekmīl-i ṭarīkat eylemiş idi. Muḥaḳḳıḳāne sözleri vardur. Ḥulefāsı meşhūrdur. ⁶قدس الله سرهم

Hācī Bayram’uñ bir ḥalīfesi daḡı **Burūsavī Seyyid ‘Ömer Sikkīnī**’dür. **Bünyāmin-i Ayāşī** anuñ ḥalīfesidür. Ṭoḳuz yüz yigirmi altıda fevt olmuşdur. **Bolılı eş-Şeyḫ Süleymān** anuñ ḥalīfesidür. Oḡlı **eş-Şeyḫ İbrāhīm** pederi seccādesinde muḳīmdür. **Aḳserāyī Pīr ‘Alī Dede**, Bünyāmin ḥalīfesidür. Ṭoḳuz yüz otuz dōrt ḥilālinde intikāl eylemişdür. **eş-Şeyḫ Pīr Aḥmed Edrinevī** Pīr ‘Alī Dede ḥalīfesidür. Biñ tārīḫinde fevt olup Eyyüb’de Defterdār Cāmi‘i muḳābilinde medfūndur. **eş-Şeyḫ Ya‘ḳūb el-Ḥelvāyī** daḡı Pīr ‘Alī Dede ḥalīfesidür. Biñ senesi ḥudūdında fevt olup Eskiserāy ḳurbında kemer altında medfūndur. Pīr ‘Alī Dede’nüñ oḡlı **eş-Şeyḫ İsmā‘īl** “Oḡlan Şeyḫi” dimekle meşhūrdur. Ṭoḳuz yüz otuz beş tārīḫinde İstanbul’da ḥükm-i şer‘le ḳatlı olındı.

¹ 38b E

² Hadīs-i Şerīf, “Dünya āhiretin tarlasıdır.” Aclūnī, *Keşfü’l-hafā*, C. 1, s. 412.

³ 24a SE

⁴ 46a R1

⁵ “Allah onun sırrını kutlu kılsın ve üzerindeki bereketi ile iyiliḡi arttırsın.”

⁶ “Allah onların sırrını kutlu kılsın.”

Ahmed-i Sārbān Pīr ‘Alī Dede halīfesidür. Toğuz yüz elli ikide fevt olmışdur. Hayrabolı’da medfündür. **Hüsām-ı Ankaravī** Ahmed-i Sārbān halīfesi ve mehār-keş-i silsilesi olan fuḥūldendür. Toğuz yüz altmış dört senesinde maḥbūsen fevt olmışdur. Ankaraya tābi‘ Haymana içinde “Kıtlı” nām kıaryede binā eyledüğü cāmī‘ hareminded medfündür. Toğuz yüz altmış toğuz senesinde katlı olunan **Hamza**, Hüsām¹ halīfesidür. “İdrīs” laqabı ile meşhūr olan **Hācī ‘Alī Beg** daḥı Hüsām halīfesidür. Bin yigirmi dört hilālinded irtihāl idüp tersāne üstinded defn olınmışdur. Tercemesi sebt olunmaḥ menvīdür. **Burūsavī Hasan-ı Kabā-düz** daḥı hırka-i fenāyı Hüsām-ı Ankaravī’den giymişdur. Biñden soñra fevt olmışdur. Hasan-ı Kabā-düz Burūsa’da fevt olmışdur, fi ḥudūd-ı sene 1010². **Hüseyn Lā-mekānī** Hasan Kabā-düz halīfesidür. Bin otuz ḥudūdında İstanbul’da fevt olmışdur. Hüseyn Lā-mekānī māte fi evāḥiri sene 1034. Şāh Sulṭān Cāmī‘i’nde medfündür³. Hālā ḥayātında olan şāriḥ-i *Füşūs* ‘Abdī Efendi, Hüseyn Lā-mekānī halīfesidür. Ahmed-i Sārbān’uñ bir halīfesi daḥı⁴ **Vizeli ‘Alā’e’-d-dīn Efendi**’dür. Anuñ halīfesi **Ġazanfer Efendi**’dür. Toğuz yüz yetmiş dört senesinde fevt olmışdur. Vize’de şeyḫi yanında medfündür. Anuñ halīfesi **Vizeli Bālī Efendi**’dür. Anuñ cā-nişini⁵ oğlu **Hasan Efendi**’dür. Ġazanfer Efendi’nüñ bir halīfesi daḥı **Kāsımpaşalı Emīr Efendi**’dür. Hālā seccāde-nişin-i irşād olan **Hamdī Efendi** ve **Başmaḫcı ‘Alī Dede**, Emīr Efendi halīfeleridür. Ḥafī olmaya ki Hācī Bayram ḥulefāsından **‘Ömer Sikkīnī** kolu ‘ulemā meyānında medḥül ve nicesi şemşir-i şerī’atle maḫtūldur. Şāḫibü’l-*Ketā’ib* taḫḫīkı üzere bunlaruñ Aḫşemse’-d-dīn ḥazretleri ile bir vaḫ’ası olup eşnā-yı da’vāda işbāt-i müdde’i için āteşe girüp tāc u kabāyı yaḫmışdur. Hālā tarīḫlarında kisve ve hırka iltizāmı yoḫdur. İçlerinde cezbesi ḡālib ādemler gelmişdür. Ḥaḫīḫat-i ḥālleri ‘ālemü’s-sırr ve’l-ḥafāyāya ḥavāle olunmaḥ evlādur.

Ṭarīḫat-ı ‘Abdu’l-ḫādir-i Ġilānī

Cüneyd-i Bağdādī

Ebübekr eş-Şiblī

Ebü’l-fazl ‘Abdu’l-vāḫid bin ‘Abdu’l-‘azīz et-Teymī

Ebü’l-ferec et-Ṭarsūsī

¹ Nām R1

² Hasan//1010, der-kenār R1, E, SE

³ Hüseyn//medfündür, der-kenār R1, E, SE

⁴ 39a E

⁵ 46b R1

Ebü'l-ḥasan 'Alī bin Muḥammed bin Yūsuf el-Ḳuraṣī el-Ḥakkār
Ebū Sa'īd el-Mübārek bin 'Alī el-Maḥzūmī
eş-Şeyḫ Ebū Muḥammed 'Abdu'l-ḳādir bin Ebū Şālih bin 'Abdu'llāh el-Gīlānī
Ebū 'Abdu'llāh Muḥyi'd-dīn Muḥammed el-'Arabī et-Ṭā'ī el-Endülüsi
Şadre'd-dīn el-Konevī
Sa'īdü'd-dīn el-Fergānī

Bu silsileden 'aşrımızda Yeñişehr'de zāviye ihdāş iden Şāmī Yahyā Efendi mazanne-i kerāmet-i 'azīz idi. رحمة الله عليه¹ Tūnus'da medfūndur. Ebü'l-gays ḥazretleri daḫı kibār-ı meşā'ih-ı Ḳādiriyye'dendür. Seyyidī Muḥammed el-Cedīdī'den aḫz itmişdür. Maḥallinde zikr olınurlar.

Ṭarīḳat-ı Rufā'ī

Ebübekr eş-Şiblī
Şeyḫ Memlū-yı 'Acemī
Şeyḫ 'Alī-i Rūdbārī
Ebū 'Alī-i Ğulām bin Türkān
Ebü'l-fazl Kāmih
Şeyḫ 'Alī-i Ḳārī
Seyyidī Aḫmed bin Ebi'l-ḥasan 'Alī er-Rufā'ī: Seyfe'd-dīn 'Alī bin er-Rufā'ī
hemsīre-zādesidür.

Müzehhibü'd-devle ve'd-dīn 'Abdu'r-raḫīm bin er-Rufā'ī
Muḥyi'd-dīn İbrāhīm² el-A'zeb bin 'Alī er-Rufā'ī
Şemse'd-dīn Muḥammed 'Abdu'r-raḫīm er-Rufā'ī
Ḳuṭbu'd-dīn Ebü'l-ḥasan bin er-Rufā'ī: Şemse'd-dīn'ün birāderidür.
Necme'd-dīn Aḫmed bin 'Alī er-Rufā'ī
Şemse'd-dīn Aḫmed bin Muḥammed er-Rufā'ī

Tāce'd-dīn Muḥammed bin Aḫmed er-Rufā'ī: Şemse'd-dīn Aḫmed'ün oḒı ve ḫalīfesidür.

'Alī bin Muḥammed bin Aḫmed³ er-Rufā'ī

¹ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

² İbrāhīm bin SE

³ Muḥammed//Aḫmed:Aḫmed bin Muḥammed SE

Merhūm eş-Şeyh ‘Alī’ nūñ ḥaṭṭından menkūldur:

mine’l-Ġarā’ib

Bu ḥaḳīr bālāda zikr olınan silsile-i Rufā’ī’ nūñ mu’ahḥar¹ eş-Şeyh ‘Alī bin Muḥammed bin Aḥmed er-Rufā’ī ḥidmetlerinūñ ḥaṭṭ-ı şerīfī ile olan mecmū‘ada Baba Reten-i Hindī’ye peyveste olan silsileyi bu vech üzere gördüm ki zikr olunur:

لبس خرقه التصوف شيخنا و سيدنا و مولانا و قدوتنا الشيخ الكامل المكمل قدوة اهل الطريقة والحقيقة القائم بالله حجة الحق على الخلق والملة والدين ناصر الاسلام والمسلمين وارث الانبيا والمرسلين يوسف بن محمد قدس الله سره من يد الشيخ لعامل الكامل المحقق قطب الاوليا جمال الملة والدين خواجه اختيار الدين الخراساني رحمة الله عليه وهو لبس من يد الشيخ العالم الكاشف قدوة اصحاب رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم و يقبتهم ساهول بن خلد يوس مهاديو الملقب بالرتن رضى الله تعالى عنه وهو لبس² من يد المصطفى المجتبي المعلا محمد بن عبد الله⁴ بن³ عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف صلى الله تعالى عليه و على آله وازواجه و خلفائه الراشدين

Nefeḥātü’l-üns-i Mollā Cāmī’ de vāşıl-ı şämme-i- şu’ürdur ki Şeyh Raḳıyü’ d-dīn ‘Alī Lālā-yı Ġaznevī Hindūstān seferin idüp Ebu’r-rızā Reten’üñ⁵ رضى الله تعالى عنه⁵ şoḥbetine irişmiş idi ve Ḥazret-i Resūl’üñ⁶ صلى الله عليه و سلم emānetini andan aḥz idüp teşrīfāt-ı zāhire vü bātine ile müşerref olmuş idi. Nitekim Şeyh Rükne’ d-dīn ‘Alā’u’ d-devle-i Simnānī سره العزيز⁷ anı taşḥīḥ buyurup dimişdür: صحب الشيخ رضى الدين على اللالا صاحب رسول الله صلى الله عليه و سلم ابو الرضا رتن ابن نصر رضى الله عنه فا عطا مشطا من اشاط⁸ رسول الله صلى الله عليه و سلم

¹ 24b SE

² 47a R1

³ 39b E

⁴ “İbn Abdullah b. Abdulmuttalib b. Hişam b. Abdimenaf (Salât onun ailesinin eşlerinin ve Hulefâ-yı Râşidîn’in üzerine olsun.) Sahul b. Haletyus Mehadyu (?) Reten lakabıyla meşhurdur (Allah ondan râzı olsun.). O, yüce peygamberimiz Muhammed Mustafâ’nın (Allahın rahmeti onun üzerine olsun.) ve onun ashâbının önde gelenlerinin elinden hırkayı giymiştir. İbn Muhammed (Allah sırrını kutlu kılsın.) âlim, âmil, kâmil ve muhakkik, evliyanın kutbu, dînin cemâli Hâce İhtiyaruddin el-Horasanî (el-Kâim billahi Huccetü’l-Hakki Ale’l-halki İzzü’l-Hakki ve’l-Milleti ve’ d-Dîni Nâsıru’l-İslâmi ve’l-Müslimin Vârisü’l-enbiyâ ve’l-Mürselin) Yusuf hazretlerinin elinden tasavvuf hırkasını giydi. Şeyhimiz, efendimiz, dostumuz ve liderimiz hem yetkin hem yetiştiren hem de tarikat ve hakikat ehlinin önderidir.”

⁵ “Allah ondan razı olsun.”

⁶ “Allah’ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

⁷ “(Allah) saygıdeğer sırrını kutlu kılsın.”

⁸ “Şeyh Radyü’ d-din ‘Ali Lâlâ Hz. Peygamber’in sahabesinden Ebû Rıza Reten b. Nasr’ın yanında bulundu. Ondan efendimizin taraklarından birini aldı.” (Ebu Rıza Reten b. Nasr hicri 7. asırda (632/1234) vefat ettiği hâlde Hz. Peygamberle görüştüğü iddiasında bulunan ve uydurduğu hadislerle meşhur bir

Ve Şeyh Rükne'd-dîn 'Alā'u'd-devle buyururlar ki “Şeyh Rağıyü'd-dîn 'Alî Lālā ol şāne-i sa'ādet-nişāneyi bir hırkaya tolayup ve ol hırkayı bir kâğıda şarup haţt-ı mübāreki ile ol kâğıda yazmış: هذا المشط من امشاط رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم وصل الى هذا الضعيف من صاحب رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم و هذه الخرقه وصلت من ابي الرضا رتن الى هذا الضعيف”¹

Ve yine Şeyh Rükne'd-dîn haţt-ı mübāreki ile yazmış ki “Şöyle dirler ki ol emānet Şeyh Rağıyü'd-dîn 'Alî Lālā için idi. اسرارهم ”² *Tezkire-i Devletşāh*'da bu kışşa 'ale'l-ihtişār zıkr olunduğdan sonra mezkûrdur ki Baba Reten için ba'zılar şöhet-i Hazret-i Resül-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم şerefi ile müşerref olmışdur, dirler ve ba'zı āhir-i havāriyyün-ı Hazret-i 'İsā'dan olmağ üzere naql iderler ve biñ dört yüz yıl mu'ammer olmuşdur, diyü haber virürler. Tārīh-i hicretten beş yüz sene mürürından sonra intiķāl itmişdür. Belki 'aķd-ı sādise qarībdür. İbni Hacer *İnbā'u'l-gumr fî Ebnā'i'l-'umr* ismi ile müsem mā kitābında Şāhibü'l-*Ķāmūs* tercemesinde yazar ki “Şeyh Mecdü'd-dîn-i Firūzābādī ile cem' oldum. Reten-i Hindī'nüñ vücūdını taşdıķ idüp İmām Zehebī'nüñ “*Mizān*” adlu kitābında inkār itdüğünü inkār iderdi ve hikāyet eyledi ki 'Evān-ı seyāhatümde bir қaryeye dāhil olup zürriyetinden bir қavm ile mülākī oldum. Taşdıķ üzere ıtbāķ u ittifāķ iderlerdi.' Ol cihetden *Kitābü'l-işābe fî Tārīhi's-şahābe* nām kitābumda zıkrine taşrīh ve sened-i hadīsın taşhīh eyledüm.” كذا ذكر ابن حجر⁴ والعلم عند الله العليم الخبير

eş-Şeyh İbrāhīm (Gülşenī) {Gülşenī}

Ṭāķ-ı bülend-eyvān-ı irfānuñ şem'-i rüşeni ve hadā'ik-ı haķā'ikuñ gonce-i gülşeni pīr-i seccāde-i irşād Gülşenī hazretleridür ki silsiletü'z-zeheb-i nesebi lisān-ı Türkī'de vāzi'u'l-luğa ve halbe-i belāgatde fā'iz-i gāyetü'l-gāyāt-ı büleğa olan Oğuz Ata'ya bu vechle vābestedür: eş-Şeyh İbrāhīm bin Meħemmed bin el-Ĥācc İbrāhīm bin Şihābü'd-dîn bin Aydoğmuş bin Günçoğmuş bin Oğuz Ata. Vālideleri tarafından rişte-i 'ırķ-ı 'arīķı mādde-i teşrīf-i hırķa-i tarīķı olan ser-defter-i Āl-i 'Abā'ya peyvestedür.

kişidir. Bkz. Nevzat Aşık, “Hicri VI. Asırda Sahabi Olduğunu İddia Eden Ebu'r-Rida Reten el-Hindi ve Uydurduğu Hadisler”, 9 Eylül Üniv. İlah. Fak. Dergisi, Yıl: 1992, Sayı:VII, s. 47 - 65)

¹ “Bu tarak Hz. Peygamber'in (Salāt ve selām onun üzerine olsun) izinden giden bu hakīre kadar gelen Hz. Peygamber'in (Salāt ve selām onun üzerine olsun) taraklarından biridir. Ve bu hırka bu hakīre Ebî Rıza Reten (vasitasıyla) ulaşmıştır.”

² “Allah onların sırlarını kutlu kılsın.”

³ “Allah'ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

⁴ “İbn Hacer'in dediği gibi bilgi her şeyden haberdar olan ve her şeyi bilen Allah'ın katındandır.”

Sekiz yüz otuz hudūdında Āzerbāycān¹ a‘mālinden i‘māl-i esbāb-ı vüçüd ve tirhāl-i şehristān-ı şühūd itmişler idi. Evvā’il-i hālde ‘amm-i ferhunde-fāli es-Seyyid ‘Alī hidmet-i terbiyetlerine kıyām ve manzūme-i aḥvāl-i ḥuceste-me’ālin qarīn-i iltiyām eyleyüp nihāl-i istihāl-i ābyārī-i feyz-i İlāhī ile vāşıl-ı endāze-i vukūf u intibāh ve ḥil‘at-i ḡarrā-yı isti‘dādı tırāzende-i mañtūḡ-ı طاعة الله² olduğda dārü’l-mülk-i Tebrīz’e revān ve Seyyid Yaḥyā-yı Ḥalvetī ḥulefāsından Dede ‘Ömer Rūşenī hidmetlerinden³ ārzü-yı dil ü cānın cūyān olup iktibās-ı envār-ı cān-sūz-ı rūşenī ve şem‘-i güdāzende gibi āteşdān-ı riyāzetde izhār-ı fūrū-tenī itmiş idi. Sīne-i dāḡdārı envār-ı ‘ışḡ-ı dil-firūz ile reşk-i gülzār-ı dārü’n-na‘īm ve berd ü selām-ı enfās-ı pīrden mānend-i nār-ı İbrāhīm olduğda maḥlaşımı “Heybeti” iken “Gülşenī” eyledi. Ba‘dehu seccāde-nişīn-i irşād ve delīl-i rāh-ı rūşen-i sedād olup şūfi-peçe-i Erdebīl, ya’nī Şāh İsmā‘īl-i pūr-tazlīl zuhūrında diyār-ı ‘Acem fitne-i Revāfiż’dan der-hem olmaḡın Mısr-ı Kāhire’ye hicret ve “Ḳubbetü’l-Muştafā” nām maḥalde darb-ı ḥıyām-ı iḡāmet eyleyüp Şeyḡ Şāhīn-i Mısrī ile şoḡbet itmiş idi. Toḡuz yüz yigirmi iki tārīhinde Sultān Selīm-i cihān-gīr⁴ diyār-ı Mısrıyye’yi teshīr eyledükden soñra⁵ hidmet-i ‘azīze i‘zāz ü ikrām ve ümerā-yı Çerākise’den ziyāde ihtirāmına ihtimām eyleyüp Mü’eyyediyye muḡābilinde olan zāviye-i ma‘rūfeleri maḡallin hibe vü temlīk itmişler idi. Yigirmi altı tārīhinde bināsına kıyām ve otuz bir senesinde himmet-i aḡbāb ile temām idüp refte refte cezbe-i maḡabbeti ‘ālem-gīr ve dergāh-ı irşād-penāhi ḡibletü’l-iḡbāl-i bernā vü pīr olup ümerā vü ecnād āstān-ı dil-sitānında aḡall-i ‘ibād olmuş idi. Kesret-i aḡbāb ve şiddet-i şevḡ-ı aḡḡāb bir mertebeye varmış idi ki taşra çıḡsalar ḡāk-i pāların kuḡlu’l-cevāhir gibi tūtyā-yı çeşm-i cān itmek için ḡalk-ı ‘ālem biri birine düşüp, ḡammāme girseler mā’u’l-ḡayātāsā āb-ı germ-ābeye kırılmış gibi üşüp zemān-ı iḡtisāl ü vuzū’da bir ḡatre mā’-i ḡusāleleri üzere ḡanlar oldu ve hezār teşne-i maḡabbetüñ deşne-i ḡün-rīziyle peymānesi tōldı. Meclis-i va‘z ü tezkīr ve cem‘iyyet-i tevḡīd ü tekbīr itseler, niceler dā’ire-i ‘aḡldan çıḡup ve şabr u sūkūna “yāḡū” diyüp pehn-i deşt-i ḡayretde āvāre ve hezār mest-i ser-gerdān-ı cūnūn ḡullāb-ı cezbede zebūn olmaḡın ḡal‘a dīvārından kendüyi pertāb idüp pāre pāre oldu. Şīt u şadā-yı iştihārı vāşıl-ı sem‘-i şeh-r-yārī olduğda dārü’l-mülk-i Rūm’a şeref-i ḡudūm-i erzānī buyurmaların recā iderler. Toḡuz yüz otuz beş ḡudūdında İstanbul’a vāşıl ve meclis-i ḡāşş-ı Süleymānī’ye dāḡil olup mezīd-i i‘zāz ile

¹ 47b R1

² “Gençlik, Allah’a ibadet etmekte ortaya çıkar.”

³ 40a E

⁴ 25a SE

⁵ Eyledükden soñra:eyledükde SE

rücū‘a mücāz olurlar. Toğuz yüz kırk temāmında¹ terk-i nüzhetgāh-ı cihān ve ‘azm-i gülşen-serā-yı cinān itmişler idi. Türbe-i muṭahharaları zāviye-i ma‘mūreleri dāḫilinde ziyāretgāh-i ‘ālem ve Ka‘betü’l-’uṣṣāḳ-ı ‘Arab u ‘Acem’dür.

مات قطب الزمان ابراهيم²

tārīḥ-i intikālleri vāḳi‘ olmuşdur.

‘Azīz-i merḳūm ḳıdve-i meṣā’ih-ı Rūm, Mollā Ḥudāvendigār gibi sulṭān-ı nev-sikke-i ıqlīm-i velāyet ve şem‘-i hezār-pervāne-i bezmgāh-ı kerāmet, gül-i bülbül-nevāz-ı gülşen-i ‘irfān, bülbül-i gülşen-ṭırāz-ı naḳş u şavt-ı elhān³, ser-çeşme-i feyż-baḫş-ı riyāz-ı tevḥīd, deryā-keş-i leb-teşne-i ḥıyāz-ı temcīd, şem‘-i nūr-efşān-ı fazl ü ifzāl, mihr-i bedr-efrūz-ı āsmān-ı kemāl, mürşid-i deryā-dil, kāmīl ü mükemmīl idi.

Gülşenī dervīşidür gül gonçelerdür Mevlevī

Bülbül-i şeydā oğur geh Meşnevī geh Ma‘nevī

mefhūmı üzere ol şāh-ı ‘ıṣḳuñ şemle-pūşān-ı mātemi olan dervīşān-ı ḥırḳa-bedūş, bülbül-i bāğ-ı cennet gibi dā’imā pür-cūş olup ḫālḳa-i cem‘iyyetleri gül-deste-bend-i şavt u nevā ve naḳş-ı dil-keşle ‘aks-endāz-ı ḳubbe-i semā oldukları ḫaḳḳā ki maḫz-ı kerāmet ve āşār-ı celīle-i velāyetdür⁴.

Mülk-i ‘ıṣḳ içre Süleymānlık ise ancaḳ olur

Kendi geçmiş yine aḫkāmın iderler icrā

‘Ulūvv-i şān-ı kerāmet-nişānına bürhān-ı celī bu yeter ki üç yüz sene muḳaddem ḫazret-i Mollā Celāle’d-dīn-i Rūmī nūr-ı velāyet ile zūhūrına iṣāret ve zümre-i ‘uṣṣāḳa taḳdīm-i beşāret idüp nergis-i bāşıra-ı başireti seyr-i gülşen-i lāhūt eşnāsında sīr-āb-ı cemāl-i şeyḫ-i bā-kemāl olduğın iş‘ār ve ba‘z-ı eş‘ārında bu gevher-i girān-bahāyı nişār-ı ḫaḳḳu’l-ḳudūm-i şeyḫ-i nezāhet-şi‘ār itmiş idi.

ديدم رخ پاك كلشنى را

¹ Temāmında SE

² “Zamanın ermişlerinin başı İbrahim öldü.”

³ 48a R1

⁴ 40b E

آن چشم و چراغ روشنی را¹

Halbe-i² menākıb-ı kirāmuñ yek-süvār-ı meydānı, eş-şeyhu'l-celıl 'Abdu'r-rahman eş-Şa'rānı *Tabaķātu'l-evliyā*'da haķķında hūsn-i şenā ve medħinde ıtrā idüp 'ilm-i tefsır ü hadıñde māhir, ma'ķūlatda mānend-i 'aķl-ı 'āşır, nazıri nādir, fenn-i kelāmda kelım-i tavr-ı taħķıķ, mantıķ-ı lisānü'l-hāl olan 'ilm-i taşavvufda ħarır-bāf-ı tedķıķ olduğın beyān itmişlerdür.

Āşār-ı celılelerinden *Tā'iyye-i İbn Fāriż*'a nazıresi vardır. Ādāb-ı sülük ve merātıb-i tarıķ taħķıķında silk-i gevher-i şehvārdur. Mervıdür ki kırķ günde *Meşnevı-i Mevlevı* cevābında "*Ma'nevı*" nām kitāb-ı müşğın-erkāmı temām itmişler ki kırķ bin beytdür. Bundan mā'adā muħaķķıķane *Dıvān-ı Eş'ār*'ı ve meşnevı vādisinde ba'z-ı manzūme-i gevher-nişarı vardır. قدس سره العزیز³

eş-Şeyh 'Alı (Pır 'Alı Efendi-i Cedd-i Mü'ellif⁴)

Bu ħaķırüñ meyāne-bend-i silsile-i nesebi ve merħüm vālidüñ peder-i bedriyyü'l-ħasebi olan mevrıd-i mā'u'l-ħayāt-ı fütüh, mükemmil-i ādāb-ı nefis u rüh, şeyhü't-tarıķatü'l-Ĥalvetiyye Pır 'Alı bin Naşüh Efendi ħıdmetlerıdür. Cedd-i māderısi Cengız⁵ fetretinde diyār-ı 'Acem'den hicret ve büm-ı Rüm-ı cennet-rüsūma 'azımet itmiş bir 'azız-i şaħıħü'n-neseb ve pır-ı şāliħ-i 'azızü'l-mükteseb idi ki dārü'l-mülk-i Ķostantıniyye ħavālisinde vāķi' Rodoscuķ ħazāsından müfrez İncecik a'mālinden " 'İvaz Faķıh" nām ħarye ħurbında bir mağara ħazup mürā'i-i sünnet-i Resül ve tã'at u 'ibādāta meşğül olmuş imiş. Ol tārıħde Malğara ħazısi olan "Ķarpuz Yahyā Efendi⁶" dimekle ma'rūf merd-i 'ārif ba'z-ı kerāmātına vāķıf olduğda cān ü dilden mürıdi olmağı murād ve kerımesini ħıdmet-i 'aliyyeleri ile tekrım idüp dāmād itmiş idi. Ol şem'-i ħarem-serā-yı 'ıffet, pā-ber-cā-yı ħıdmet ve revnaķ-efzā-yı miħrāb-ı tã'at olup كلما دخل عليها⁷ ser-nāme-i ħāl-i muħaddere-i Meryem-i nezāhet olmuş idi. Perde-i ħas u ħār içinde nice rüzgār 'ömr geķürüp mānend-i mevālid-i selāşe üç duħter-i sa'd-

¹ "Gülşeni'nin temiz yanağını gördüm, o aydınlık kandil (gibi) gözlerini gördüm." (Bu beyitte "rüşeni" kelimesiyle Dede Ömer Rüşeni'ye işaret edilmektedir.)

² Ĥilye-i SE

³ "(Allah) saygıdeğer sırrımı kutlu kılsın."

⁴ Faķır E, SE

⁵ Timur E

⁶ - SE

⁷ *Kur'an-ı Kerım, Āl-i İmrān Sûresi*, 03/ 37, "Zekeriyyâ onun yanına, mâbede her girişinde ..."

ahterleri minaşşa-i zühürda cilveger olmuş. Bâliğ-i rütbe-i bülûğ olduklarında her birine cihâzlık birer muşhaf-ı şerîf¹ yazup ol havâlî ehâlîsinden üç nefer şulehâya kılâde-i ıkd-ı ‘ağdını pîrâye kılmış. Ol gevher-i si-gâne-i² hürşîd-ziyâ ve kıt‘a-i elmâs-ı müselles-nümâdan birini vilâyet-i Ankarâ’dan gelüp Malğara’da tavaţţun iden “Hâce Kemâl” nâm tâcir-i şâhib-i servetüñ hâşıl-ı sermâye-i ‘ömri olup re’sü’l-mâl-i hüsn-i hâle mâlik, tarîk-ı zühd ü şalâha sâlik, Naşûh Halîfe’nüñ zîver-i dîvâre-i harem-i hürmeti, faşş-ı nigîn-i zevciyyeti kılmış idi ki şâhibü’t-tercemenüñ muqaddime-i netîce-i vücûdı ve mâddetü’l-hayât-ı neşve-i zât-ı mes‘ûdudur³. Faķır-i câmi‘u’l-hurûf biñ otuz târîhinde Rodoscuķ kâzîsi olduķda tefahhuş itdüm. Ol ķarye bi’l-küllîye ģarâb olup ehâlîsi müteferriķ olmuşlar; lâkin mişkât-i mişbâh-ı ‘ibâdet olan ģâr ve pîşinde vâķi‘ mezâr-ı fâ’izü’l-envâr ile’l-ân ziyâretgâh-ı erbâb-ı recâ ve nişângâh-ı tûr-i du‘â olup⁴ ‘ırķ-ı tâhir-i ‘itret-i ‘aliyyeye intisâbla meşhûr ve “Emîr Efendi Mezârî” dimekle müte‘âref ü mezkûrdur. El-hâletü hâzihi bâlâda meşhûr olan maşâhif-i şerîfenüñ biri vâlid-i merhûm tarafından bu ģaķire intikâl itmişdür. Hânemizde ģırz-ı emânî vü ģaţţ-ı emân ve ta‘vîz-i bereket-i ģânedândur.

تاکی سخن از سخن رباییم

تأبرسر قصة خود آیم⁵

Ol pîr-i ferģunde-dem, ķaşaba-i Malğara’da perde-serâ-yı ‘ademden meclis-i şühûda vaz‘-ı ķadem kıilup sâlik-i râh-ı taleb ve dînbâle-dev-i naģcîr-i maţlab olduķda muqaddimât-ı ‘ulûmı sebaķ sebaķ itķân u iz‘ân ve iģrâz-ı ķaşabu’s-sabaķ-ı ģalbe-i ‘ilm ü ‘irfân itmekle ‘ulûm-ı zâhireyi tekmîl ve îfâ-yı ģaķķu’l-ķarâr-ı ‘âlem-i taģşîl eyledükden şoñra kibâr-ı ģalvetiyye’den Şeyģ Bâyezîd-i Rûmî ģidmetlerinden iktisâb-ı kemâlât-ı ķudsiyye ve intisâb-ı ģâlât-ı ünsiyye idüp pûte-i sa’y ü ictihâdda cevher-i isti’dâdın ķâl ve dâģ-ı dil-i ģâlîşü’l-‘ayârın tamģa-i ķabûl-i ehl-i ģâl itmiş idi. Nice zemân ‘azîz-i mezbûruñ kâtib-i mü’ellefâtı ve ģâme-mişâl âmed ü reft-i ģazâ’in-i ģaybiyyeye vâridâtı olup Şeyģ Bâyezîd ‘azm-i ģalvetgâh-ı câvidân eyledükde vaşşâle-i şâģife-i ģâtırı olan ģubb-ı vaţan, dâlle-i dil-i ‘âlem-i nûrdan mâ’il-i ķarârgâh u ‘aţan kıilup ism-i mevşûl gibi şılasına mûrâca‘at ve menzil-i evvel ü muhtedd-i ķadîminde

¹ 25b SE

² 48b R1

³ Bih-bûdudur E

⁴ 41a E

⁵ “Ne zaman söz söyleyecek olsam kendi hikâyemden başlayarak söylerim.”

ferş-i seccāde-i ikāmet eylemiş idi. *Muhammediyye* şāhibi Yazıcı-zāde Efendi aḥfādından bir merd-i şāliḥe dāmād ve mūra’ī-i sünnet-i seniyye-i ḥayrū’l-‘ibād olup kaşaba-i mezbūrede vāқи ‘ Turḥān Beg Cāmi’-i şerīfnde imām u ḥaṭīb ve mekteb-i şibyāna mu‘allim ü edīb olmış idi. Ol ḥālet-i seniyye ve meşgale-i marziyye üzere iken toḳuz yüz elli iki tārīḥinde irtihāl ve civār-ı ḳudse intiḳāl eyledi. Mu‘allim oldukları mekteb sāḥasında medfūndur.

‘Azīz-i mütercem ‘ulūm-ı zāhire vü bāṭınede ‘alem, envā’-ı fūnūn-ı resmiyyede mecmū’a-i her cins-i fāḥir, elvān-ı ma‘ārif-i İlähiyyede deryā-yı muḥīt u baḥr-ı zāḥir, ‘aliyy-i ‘ālī-şān-ı mesned-i ḥilāfet, veliyy-i vālā-ḳadr-i eyālet-i velāyet¹, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ‘irfān, mevrīdū’n-nehreyn-i ma‘ānī vü beyān, ḥaṭīb-i erīb-i ferruḥ-dem, edīb-i mes‘ūdu’t-te’dīb-i ferḥunde-ḳadem idi. Meleke-i şī’riyyelerine bu beyt-i sāde, edā-yı şehāde ider:

Gerek sen zühde meşgūl ol gerekse² elde tut bāde
Virür bu rüzigār elbette ‘ömrüñ ḥırmenin bāde

Ḥikāyet

Naḳl olunur ki Şeyḥ İbrāhīm Güleşenī ḥazretlerinüñ şīt-ı iştihārı nefḥa-i bahārī gibi cihān-gīr ve Mışr-ı Ḳāhire’de dergāh-ı irşād-penāhı Ka‘betü’l-iḳbāl-i bernā vü pīr olup ārzū-yı ḥidmetleri muḥarrrik-i ‘ırḳ-ı ‘ışḳ u maḥabbet ve ḳā’id-i ‘inān-ı ‘azīmet olmağın Pīr ‘Alī Efendi merḥūmuñ daḥı dil-i meyyāline ḳullāb-ı maḥabbet ḥalīde ve kemend-i cāzibe-i irādet ṭavḳ-ı gerden-i cān-ı nā-ārāmīde olup bī-mülāḥaza-i nāfi‘ u mużırr, ‘azīmet-i Mışr’da muşırr olıcaḳ;

Dirler belālu ‘āşıḳa yā şabr yā sefer
Şabrum dükendi lāzım olupdur baña sefer

mazmūnı ile zemzeme-sāz ve ḥadāger-i cemmāze-i ‘azīmet-i rāh-ı dırāz olmuş idi. Zemān-ı teveccūhde zevceleri nev-‘arūs-ı çehār-deh-sāle olup nafaḳa-i yek-māhe tedārikine ḳudret olmaduğı muḳarrer olmağın ıtlāḳ-ı ṭalāḳ ile pā-bend-i intizār ü firāḳ beyninde taḥayyer iderler. Ol zen-i ‘arīḳ, himmet-i merdān-ı ṭarīḳ izḥār idüp ihtiyār-ı

¹ Veliyy//velāyet:veliyy-i vālā-ḳadr u vālī-i velāyet E

² 49a R1

talākdan ibā ve mütevekkilen ‘ala’llāhi te‘ālā, intizār-ı kudüm-i şevhere ‘arz-ı rızā ider. Karīne-i hāl haṭṭ u tirhāl iderek belde-i Koştanṭiniyye’ye ilkā-yı riḥāl eyledükde¹ ‘ale’s-şabāḥ sāḥil-i deryāda fülk-i felek-mişāle nigerān iken nāgāḥ bir sefīne-i deryā-nevāl cānib-i baḥrden nümāyān olup fi’l-hāl şehāb-ı şikālden nişān viren bādbānın indürüp Ḥalīc-i Koştanṭiniyye’de lenger-endāz-ı temkīn olduğdan şoñra iskele vaz‘ olunup ol sırāt-ı ebrār üzere kisve-i dervīşāne ile bir fırça-i aḥyār āşikār olup bā’is-i tefahḥuş olduğda şeyḫ-i celīl İbrāhīm Gülşenī, ḥākān-ı zemān, Süleymān-ı ‘aşr u evān da’veti ile dārū’s-salṭanayı teşrīf itdükleri taḥkīk olunur. Keşret-i ‘uşşāḳdan nevbet-i dest-büse muraḥḥaş olduğda ḥazret-i pīr nūr-ı kerāmetle işrāf-ı zamīr idüp bilā-sābıḳatin ve sibāk ve müfāraḳatin ve telāk, ebrū-yı mübāreklerin nergis-i bāğ-ı şühūd ve manzara-i tāḳ-ı vücūdlarından ḳaldırıp “Pīr ‘Alī Dede bizi bunda getüren senūñ cāzibe-i maḥabbetūndür.” diyü teşrīf-i ḥitāb-ı erzānī buyururlar. Müddet-i iḳāmetlerinde² ol gülşen-i tevḥīdūñ bülbül-i nālānı ve ser-ḥalka-i meclis-i feyz u ‘irfānı olup ber-vefḳ-ı murād taḥşīl-i ümniyye-i fu’ād ve tekmīl-i merātib-i isti’dād eyledükden şoñra Mışr’a teveccühleri zemānında dāmen-i ‘ināyetlerine dest-yāz ve şeref-i ḥidmetleri ile müşerref olmaḳ recāsına rū-nihāde-i niyāz olduğda şılaya ‘avdet ile tavşīye-fermā-yı destūr ve tesviye-i umūr-ı ‘ıyālle me’mūr idüp vālid-i merḥūmuñ zuḥūrına beşāret ve mertebe-i fezā’il ü kemālātına işāret iderler. ³قدس الله اسرارهم و افاض علينا انوارهم

eş-Şeyḫ Aḥmed (Aḥmed-i Sārbān)

Vilāyet-i Ḥayrabolı’dan bedīdār ve ol aḳtārda ḳaṭār-bend-i fuḥūl-i cemāl olmaḳla “Sārbān Aḥmed” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Üştür-i nefis-i kīne-ḥāhını zabṭ ve mehār-ı ihtiyārını maḥmil-i reh-revān-ı hidāyete rabṭ idüp nice zemān Üveys el-Ḳaranī gibi bādiye-gerdān-ı taleb ve şahrā-yı dūr-ı pehnā-yı maḥabbetde teşne-leb olmuş iken, toḳuz yüz kırḳ senesinde vāḳi‘ ‘İrāḳeyn seferinde şütürān-ı⁴ ḥāşşa ile hem-‘inān-ı rükeb-i Süleymānī olup vilāyet-i Ḳaraman’da meşā’ih-ı Bayramī’den Aḳserāyī Pīr ‘Alī Efendi ḥidmetinde mānde olup dāḥil-i ḥücre-i ḥāşş olduğu gibi ‘alā’ik-ı dūnyeviyyeden ḥalāş olmuş idi. Evvel emrde cezbe-i şevḳ ḡalib, mecāmi‘-i ḳalbini cālib ve sāz u selb-i sārbānīyi sālib olmaḳla;

¹ 41b E

² 26a SE

³ “Allah onların sırlarını kutlu kılsın ve nurlarını üzerimize bol bol saçsın.”

⁴ 49b R1

1مرا غم نیست شتروارها حجره تن

zemzemesiyle hadāger-i cemmāze-i şevk u maḥabbet ve rāh-rev-i Ka‘be-i ḥaḳīkat oldu. Ol mürşid-i erbāb-ı ḥālden kemā yenbağī kesb-i kemāl itdükden şoñra şılasına ‘avdet ve cā-yı dil-nişininde ferş-i seccāde-i ikāmet idüp on yedi sene tarīk-ı Bayramiyye’de ḥilāfet eyledükden şoñra toköz yüz elli iki tārḥinde ‘ālem-i āhirete şedd-i maḥmil-bend-i² ‘azīmet eyledi.

‘Azīz-i mezbūr cezbe-i ‘azīme ile meşhūr, meşreb-i tevḥīdi gubār-ı töhmet-i zındıka ile mütekedir, neşve-i keyfiyyeti semm-i muvaḳkat ve tiryāk-i ber’ü’s-sā‘a meyānında dā’ir, aḥbābı ‘aḳīdesi üzere derecāt-ı ‘āliyye vāşıl ve müşāhedāt-ı vicdāniyye vü kemālāt-ı³ ‘ıyāniyyede ferd-i kāmīl, ser-defter-i erbāb-ı şühūd, fuḥūl-i ricālden ma‘düddur. العلم عند الله الودود.⁴

Mervīdür ki taḥt-ı nikāḥında olan ‘acūze, bed-nefs ü selīta olup ziyāretine gelen aḥbābı zaḥm-ı zebān-ı zehrākle āzürde-ḥāṭır ve dīde-i ‘ibret-bīnlerin teşā‘ud-ı buḥār-ı ḥamiyyet ile müteḳāṭır idüp ol delle-i muḥtāle dā’imā ‘uyüb-ı şevherine dellāle olurmış ve garā’ib-i iftirāya ictirā eyleyüp naḳş-ı ḥod-reng-i ekāzībde⁵ her gün bir güne vādī bulurmış. Zevci derdmend dervīşlik idüp i‘tizār⁶ eşnāsında “Bir gezende kelbimüz vardur. Ḥaylī zemāndur ḥidmetimüzdedür. Işırğan dikenini gibi pīrāye-i ḥarīmimüz ve ‘uyüb-ı nefsdan āgāḥ ider nedīmimüzdür. Aḥbāb yanında ma‘zūr olmasın recā iderüz.” dir imiş. El-ḥaḳ bu mertebe taḥammül kerāmetden ma‘dūd ve tezkiye-i nefse ecel-i şühūddur.

Şeyḫ Ḥüsāme’ d-dīn (Şeyḫ Ḥüsāme’ d-dīn)⁷

Vilāyet-i Anḳara’dandır. Aḥmed-i Sārbān’dan tekmīl-i tarīk ve mehār-ı irādetin teslīm-i yed-i mü’eyyed-i bāhirü’t-tevfīk iden fuḥūldendir. Şeyḫi vefātından şoñra seccāde-nişin-i ḥilāfet olup cezbesi gālib ve āteş-engīz-i şevk-ı tālib olmağın teftīşine emr-i ‘ālī vārid olup ‘alā rū’ūsi’l-eşḥād, itmām-ı mürā‘āt-ı şer‘-i şerīf ve işḥād-ı maşlahatı için Anḳara Ḳal‘ası’nda ḥabs olındukda seheri meyyit bulunup Anḳara

¹ “Ten odasının deve gibi olması bana dert değildir.”

² - R1, E

³ Kerāmāt-ı SE

⁴ “Bilgi, vedūd olan Allah’ın katındadır.” (Doğrusunu Allah daha iyi bilir, manasındadır.)

⁵ şaḳīfede SE

⁶ 42a E

⁷ R1’de nisbe yazılmamıştır.

havālisinde vāқи' zāviyesi sāhasında defn olındı. On iki sene halife olup toқuz yüz altmış dört senesinde fevt oldı.

eş-Şeyh Hamza (Maқtūl¹ Hamza)²

Hüsām-ı Anқaravī halifesi dūr. Bosneviyyü'l-aşldur. Beş sene miқdārı hilāfet emrinde қā'im olup şer'-i şerīfe nā-mülā'im aḥvālī zuhūr eyledükde taḥtgāh-ı Koştantıniyye'de vāқи' Taḥte'l-қal'a'da boynı urıldı. Sebeb-i қatle şehādet idenlerüñ birisi қat'-ı merātib ile 'aşr-ı Aḥmed Ḥānī'de Edrine қāzisi olan Şarı Ḥ'āce Meḥemmed Efendi'dür. Ba'dehu Bosna Қāzisi Bālī Efendi ol diyārda mürīdleri nāmına olan meredeysi teftiş idüp ḥaylī kimse aḥz u қatlı olındı. ³وكان ذلك في سنة تسع و ستين و تسعمائة

Naқl olunur ki ⁴ḥīn-i қatlıde aḥbābından şūret-i ziyy-i 'avāmda bir şahş-ı bāhirü'n-naқş ki baltacılar zümresinden olmaқ üzere mesmū'dur, maқteline ḥāzır olup Ḥamza'nuñ düşdügin gördükde ḥancer-i bün-tiz ile gerdenin ḥūn-efşān ve şeyḥi yolına kendin şıgırlar gibi ⁵қurbān itmiş idi.

Öyle қurbāna yaramaz ḥayvān

Eyledi şeyḥe kendüni қurbān

⁶سبحان القادر القهار

eş-Şeyh Şāh 'Alī (Şāh 'Alī)⁷

Peder-i vālā-güheri Қāsım Beg *Şaқā'ıḳ-ı Nu'māniyye* ḥāvī olduğı üzere Ebü'l-feth Sulṭān Meḥemmed Ḥān'uñ dāḥil-i ḥarem-serā-yı devleti olan ḡılmān-ı ḥāşşadan iken İstanbul қurbında "Baba Naққāş" dimekle meşhūr қaryeye tarḥ-ı iқāmet şalup resm-i cedīd-i imāreti ḥıyābān-der-ḥıyābān olmağla şafḥa-i beyābānı naқş-ı zemīn ü zemān iden ḥidmet-i Baba Meḥemmed ki vilāyet-i 'Acem'de ba'z-ı meşā'ıḳ-ı Naқş-bendiyye'den tekmīl-i tarīḳ idüp şan'at-ı mezbūrı vech-i ma'āş ve mādde-i esbāb-ı

¹ eş-Şeyh E

² R1'de nisbe yazılmamıştır.

³ "Bu (ḥādise) 969 senesinde oldu."

⁴ 50a R1

⁵ şıgırlar gib:- E, SE

⁶ "Kahhār ve Kādir olan (Allah)'ı tesbih ederim."

⁷ R1'de nisbe yazılmamıştır.

inti'âş itmiş idi, sâye-i sa'âdet-i kudümü ile diyâr-ı Rûm-ı cennet-rüsümü reşkîn-sâz-ı siyeh-çalem-i Mânî itdükde taraf-ı şehr-yârîden birkaç gulâm, in'âm olup tarz-ı nâzik-çalem-i 'Acem çalemrev-i Rûm'da şâyi' olmağ-ıçün ta'lîm olınmaların murâd eyledüklerinde Kâsım Beg dağı dâhil-i 'idâd-ı şâgirdân-ı Behzâd-nijâd olmuş idi. Ba'dehu sipâh-ı zafer-penâh zümresine ilhâk olup Bolayır emsâli 'amâ'ir tevliyyetlerinde vücûdın vaqf-ı hizmet eyleyüp zühd ü şalâhla hatm-i nâme-i a'mâl eyledi. Şâhibü't-terceme hengâm-ı cüvânîde harîş-i¹ deryâ-keşân-ı 'ulûm ve çâşnî-çeşân-ı mantûk u mefhûm olup hil'at-i şalâh u 'iffeti fezâ'il-tırâz ve şahid-i câme-zîb-i isti'dâdı pîrâye-i zühd ü vera'la ser-efrâz eyledükde 'ulemâ-yı 'aşrdan 'allâme-i zemân Mü'eyyed-zâde 'Abdu'r-raḥman Efendi hizmetlerinde taḥşîl-i ilm ü 'irfân ve Şücâ'eddîn-i Rûmî ve Mollâ Bedre'd-dîn Efendi dârü'l-ifâdelerinde müdâvemet-i taḥkîk ü îkân idüp ibtidâ-yı fıtratdan dil-i hunîn-i zârî lâlezâr-ı şerâre-i 'ışk-ı cân-sûz ile dâğdâr olmağla² mühre-i siyâh-ı süveydâ girdükçe hevâlanup dârü'-ş-şifâ-yı tıbb-ı Nebevî'den merhem-i bih-bûd-ı 'inâyete muhtâc ve tabîb-i ervâh olan Mesîh-nefesân-ı ehl-i şalâhdan cüyende-i 'ilâc olup Şeyḥ Vefâ ve Emîr Buḥârî ve Cemâl Efendi ve Sünbül Sinân Efendi emsâli meşâ'ih-ı tarîkatüñ hum-hâne-i maḥabbetlerinden tenâvül-i rahîk-ı miskiyyü'l-hitâm ve tarîk-ı Ka'be-i merâma şedd-i iḥrâm eyleyüp tarîk-ı Naḫş-bendiyye ber-güzide-i tab'-ı naḫkâdı olmağın ol silsile-i 'aliyye küberâsından ba'z-ı kirâmun mazḥar-ı feyz-i irşâdı olduğda ârzü-yı menâşıbdan ferâgat ve on beş aḫçe vazîfe ile ihtiyâr-ı künc-i ḳanâ'at eyleyüp gâh maḥallesi mescidinde, gâh Câmî-i Kebîr-i Ayaşofıyya'da tullâb-ı 'ilme ifâde ve naḫd ü vaḫt-i 'ömr-i 'azîzin şarf-ı 'ilm ü 'ibâde eylemiş idi. Sinn-i şerîfleri altmış beş haddine vâşıl olunca, bu sünnet-i seniyye ve 'âdet-i marziyye üzere müdâvim olup kuvâya za'f ve dimâğa fütür geldükde evḳâtı 'ibâdete maḫşûr ve maḫşûre-nişîn-i terk ü ḫuzûr olmuş idi. Toḫuz yüz kırk altı senesinde ḫacc-ı Beytü'l-ḫarâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü'l-enâm عليه افضل السلام³ idüp toḫuz yüz altmış ḫudûdında ḫal'-ı hil'at-i nâsût ve tavâf-ı Ka'be-i ervâh için şedd-i iḥrâm-ı kefen ve taḫrîk-i maḫmil-i tâbût eyledi.

'Azîz-i merḳûm 'umde-i meşâ'ih-ı Rûm, 'imâme vü câmede⁴ mürâ'î-i sünnet-i Resûl, evzâ' u etvârı naḫl-i mıstar-ı ma'ḳûl ü menḳûl, şoḫbet-i ümerâ vü ekâbirden hârib, mücâlese-i erbâb-ı faḫr u tullâb-ı 'ilme tâlib, mede'l-'ömr dest-i emel dâmen-i himmetinden kûtâh, şâkir ü ḳânî' ve mütebettilün ile'llâh, kibâr-ı ehl-i sülûkden

¹ 26b SE

² 42b E

³ "Selâmin en faziletlisi onun üzerine olsun."

⁴ 50b R1

ma'dūd, kerāmāt-ı zāhire vü maķāmāt-ı fāhiresi meşhūd-ı erbāb-ı şühūd, zebān-ı şekkerīn-beyānı 'aķıdeveş 'uķdedār, السنة الخلق اقلام الحق¹ mażmūnı bend-i miske ile gevher-nişār, tavīlū'l-kāme vü naķīf, hafīfū'l-liħye vü zarīf, sinn-i şerīfleri seksandan mütecāviz ve 'aķd-ı tāsi'a mütenāhiz idi.

Mervīdür ki kırķ sene kāmīl şalāt-ı şubħ için Cāmī'-i Ayaşofıyya'ya müdāvemem ve şaff-ı evvelinde tahrīme-bend olmağla himmet itmişler ve mecmū'-ı kütüb-i celīlesin tullāb-ı 'ilme vaķf u tesbīl idüp hāfızu'l-kütüb ta'yīn eylemiş. El-ān dolāb-ı mu'ayyeni eyyām-ı mu'tādede meftūħ ve deffeteyn-i kitāb gibi tullāba bā'ış-ı fütūħ olur. شكر الله سعيه²

eş-Şeyħ 'Abdu'l-laķīf el-Maħdūmī el-Cāmī (eş-Şeyħ 'Abdu'l-laķīf el-Cāmī)

Cur'a-i cām-ı maħabbeti neşve-engīz-i Cāmī ve şerāre-rīz-i ħırmem-i cān-ı maħdūm-ı girāmī olan Şeyħü'l-İslām Aħmed Nāmıķī ħazretlerinüñ aħfādındandır. Cenāb-ı şeyħ-i kerīm-i Rabbānī el-Ĥācc Muħammed bin Şıddıķ-ı Ĥubūşānī ħidmetlerinden aħz-ı edeb idüp ħaķıķatde Üveysī-meşrebdür. Mollā Cāmī gibi ħidmet-i³ şeyħü'l-İslāmīnün rūħāniyyetinden feyz-i terbiyet bulmuşdur. Vālid-i mācidleri Şeyħ Şūfī daħı Ĥācī Muħammed-i Ĥubūşānī ħulefāsından olup diyār-ı Ĥorasan'a Revāfız müstevlī olduķda Māverā'ü'n-nehr'e hicret itmişler idi. Semerķand ve Buħārā'da terbiyet-i aħbāb idüp şöhret-i 'azīme şāħibi olmuş idi. Ba'dehu maħdūmlarınun şīt u şadā-yı maħabbeti 'ālem-gīr ve dergāh-ı irşād-penāhı kıbletü'l-iķbāl-i şağīr ü kebīr olup toķuz yüz altmış senesinde dārü'l-mülk-i Rūm'a şeref-i ķudūm-i erzānī kılup⁴ pādişāh-ı kişver-sitān Sulţān Süleymān Ĥān şeref-i şoħbetlerine izħār-ı rağbet ve teleķķun-ı zıkr ü te'eddüb-i ādāb-ı tarīķat itmiş idi.

Mervīdür ki ol 'aşrda naķībū'l-eşraf olan Muħterem Efendi'yi ħuzūr-ı şehr-yārīde medħ ü ta'rīf idüp; “ 'Abdu'llāh-ı Berzeşābādī neslinden seyyid-i şaħīħü'n-neseb ve maħdūm-ı celīlū'l-ħasebdür. Bu diyāra gelmemüze anlarun ārzū-yı ziyāreti sebeb olmuşdur⁵.” demekle naķīb-i mezbūrun kemāl-i ri'āyetine, belki manşīb-ı neķābetün 'ilāve-i 'izzetine bā'ış olmuşlar idi. Mükerreren ħacc u ziyāret eyleyüp diyārına 'avdet eyledükde deşt-i Kıpçak'dan 'azīmet eylemiş idi. Naķl olunur ki rāh-ı pūr-mehālike

¹ “Halkın dilleri, Allah'ın kalemleridir.”

² “Allah çalışmasını mükāfatlandırın!”

³ - E

⁴ Buyurup SE

⁵ 43a E

sâlik olduklarında Derbend-i Şemâhî'ye qarîb maḥalde 'inân-keş-i 'azîmet olup "Birkaç gün istirâhat idelüm." dirler. Refîkleri olan 'Ubeyd Hân'ın vezîri Hâce Selaḥa'd-dîn emr-i ta'cîl-i seferde teşmîr-i sâḳ-ı ihtimâm ve cenâb-ı şeyḫ-i kerîme ibrâm idüp süfehâ-yı benî İsrâ'il gibi umûr-ı hafıyyeden ğâfil ve ol maḳûle reh-nümâ-yı tarîḳûñ işârâtından zâhil olmağla her biri bād gibi bîhûde cünbiş ve şu'le-i âteş-mişâl bî-mülâḥaza ğurunbiş idüp deşt-peymâ olduḳda vezîr-i mezbûr ile rüfeḳâsı kefere-i Çerkes elinde şehîd ve şe'âmet-i ta'cîl ile menzil-i maḳşûda vuşûldan nâ-ümîd olup şeyḫ-i celîlü'l-mekârim, sâlim ü ğânim vâşıl-ı menzil ve nûr-ı kerâmetle hîre-kün-i çeşm-i reh-zenân-ı bed-dil olmuş idi. Toḳuz yüz altmış üç senesinde ki dâḫil-i sâl-i vuşûldür¹, diyâr-ı Hârezm'de bezm-i cihândan demîde ve ḥazâ'ir-i cinânda ârâmîde oldu. Ba'zı şu'arâ tarîḫ-i intikâllerin bu gûne edâ eylemiş idi:

نهصد و شصت و سه ز هجرت بود
 (963) کز جهان شیخ این سفر فرمود

Şeyḫ-i mütercem kıdve-i meşâ'ih-ı 'Acem, naḳş-bend-i perend-i 'irfân, tarḫ-endâz-ı tâze-resm-i 'âşîḳân, râh-ı Hâḳ'da serv-i sâbit-ḳadem, pîr-i 'azîz-i mübârek-dem idi.

eş-Şeyḫ 'Abdu'l-kerîm ('Abdu'l-kerîm Efendi)

Reşk-i hevâ-yı 'anber-âmîzi felek-i eşîre ğubâr-engîz olan medîne-i Şîre'den bedîdâr ve bedîdârende-i bedâ'i-i âşâr olup menâḳıb-ı celîle ile meşhûr ve "Müftî Şeyḫ" laḳabı ile zebân-zed-i cumhûr olmuş idi. 'Aşrı 'ulemâsından taḫşîl-i 'ilm ü edeb ve âheng-i tarîḳ-ı erbâb-ı taleb ḳılup emâsil-i emsâlinde fâ'îḳ ve menâşîb-ı celîleye lâ'îḳ olmuş iken dil-beste-i dâmgâh-ı 'alâ'îḳ ve perestâr-ı büt-hâne-i ḫalâ'îḳ olmayup küberâ-yı Ḥalvetiyye'den Şeyḫ 'Alâ'e'd-dîn-i Rûmî ḫidmetlerinde tekmîl-i tarîḳat ve taḫḳîḳ-ı mu'dilât-ı 'ilm-i ḫaḳîḳat itmiş idi. Kıırk beş sene şılasında şeyḫ-i seccâde-nişîn ve emânet-i esrâr-ı ḳudsiyyeye emîn olup toḳuz yüz altmış dört Şevvâl'inüñ on ikinci günü yevm-i sebtde intikâl ve ḳaḫ'-ı peyvend-i ḳîl ü ḳâl idüp 'âlem-i ḳudse irtihâl eyledi.

¹ 51a R1

² "Hicretten dokuz yüz altmış üç sene sonrası idi. Şeyh dünyadan sefer eyledi." 27a SE

Ol şeyh-i kerīm-i vācibü't-tekrīm, mazhar-ı mantūḳ-ı انك لعلى خلق عظيم¹ olup bahreyn-i zāhir ü bātından gevher-efşān, müftī-i müşkil-güşā ve kāşif-i esrār-ı ehl-i 'irfān idi. روح الله تعالى روحه²

eş-Şeyh 'Alī el-'Arabī (Şeyh 'Alī 'Arabī)

Diyār-ı Haleb'den zuhūr ve 'ulemā-yı 'Arab'dan taḫşīl-i fazl-ı mevūr idüp *Mülteka'l-ebhur* şāhibi Şeyh İbrāhīm-i Halebī'nün tilmīz-i ḥāşş-ı bāhirü'l-iḫtişāşı ve şafā-yı ḳalble āyinedār-ı şūret-i iḫlāşı idi. Ba'zı meşā'ih-ı kirām ḫidmetinde ıslāḫ-ı nefis-i rediyye ve tekmil-i tarīkat-ı Ḥalvetiyye idüp 'ilm-i tecvīd ü ḳırā'atda bī-mu'ādil ve ḫayyib-i elhānla revnaḳ-şiken-i 'anādil olmağın Tercemān Yūnus Cāmi'i'nde imām ve muḳtedā-yı ehl-i İslām olmuş idi. Toḳuz yüz elli altı tārīhinde üstādı Şeyh İbrāhīm 'azm-i dārü'n-na'im eyledükde anlaruñ yirine Cāmi'-i Ebü'l-feth'e imām ve Sa'dī Efendi dārü'l-ḳurrāsında şeyhu'l-fenn-i ḳırā'at-ı Kelām-ı mu'ciz-nizām olmuş idi. Eyyām-ı mu'tādede iḳrā'-ı *Kelām-ı Mecīd* ve evḳāt-ı müteberrike vü leyālī-i uşulde 'aḳd-ı ḫalḳa-i tevḫīd idüp naḳdīne-i evḳātı mevḳūf-ı 'ilm ü 'ibādet ve mecmū'-ı vāridāt-ı a'māri³ maşrūf-ı maşārif-i ḫā'at iken toḳuz yüz yetmiş yedi tārīhinde riḫlet ve dārü'l-üns-i ḳudse 'azīmet eyledi. Yirine Sulṫān Selīm imāmi İznīkī-zāde Meḫemmed Efendi naşb olındı.

Şeyh-i merḳūm ḡavvāş-ı ḡimār-ı 'ulūm, fūnūn-ı 'Arabiyye'de māhir, tefsīr ü ḫadīşde müstaḫzır-ı nevādir, tecvīd ü ḳırā'atda آية من آيات الله⁴, taḳī vü naḳī vü 'ārif-i āḡāh, pīr-i mübārek-nefes ü nāfi', edīb ü erīb ü mütevāzi' idi.

Āşār-ı celīlesinden *Mülteka'l-ebhur*'a şerḫi ve me'ḫazı olan mütūnuñ şürūḫına daḫl ü cerḫi vardur. Etḫāl-i küffār ḫaḳḳında bir risālesi vardur. Ḥāşekī Sulṫān medfeninde 'ulemā ile baḫş idüp taḫrīr itmişdür ve ḫikem ü mevā'izi müşt Emil eş'ārı vardur.

Rivāyet olunur ki üstādı 'Arab İmām, Şeyh-i Ekber ḫaḳḳında muṫlaḳu'z-zimām olup kelimāt-ı nā-sezāya ictirā ve ol ḫādī-i rāh-ı ḫaḳḳı taḫlīl idüp iftirā eyledükde meşḡale-i⁵ mün'ale muḳābele ve ḫalbe-i baḫş u mücādelede muḳāvele üzere iken ḫaraf-

¹ *Kur'ân-ı Kerīm, Kalem Süresi, 68/ 4*, “Ve sen elbette yüce bir ahlāk üzeresin.”

² “Yüce Allah onun ruhunu ferah kılsın!”

³ 43b E

⁴ “Allah'm âyetlerinden bir âyet, (alamet) ...”

⁵ - E, SE

1¹ şehri-yārīden huşuş-ı mezbürdan keff-i lisān için emr-i ‘ālī-şān vārid olup zāhiren gerçi lisāna almaz, līk tenhāda yine bildüğinden kalmaz. Bi’l-āhare bir gün izhār-ı gubār-ı tekeddür ve iş‘āl-i nār-ı tehevür idüp “Eger şeyhüñ fark-ı serine zafer bulsam darb-ı lekedle hurd iderdüm.” diyü taşvīr-i hey’et için pāy-küp olduḡda keff-i pāy-ı ser-i mismāra rāst gelüp mānend-i tīr-i cān-sitān revān ve nevk-i ser-tīzi pūşt-i pāyından nümāyān olup kerāmet-i ḡazret-i Muḡyī’d-dīn-i ‘Arabī zāhir ü ‘ıyān olur. قدس الله تعالى سره العزيز²

eş-Şeyḡ ‘Ömer ([Antakıyyalı] Şeyḡ ‘Ömer)

Belde-i Antakıyya’dan fākiyye-i vücūd ile ser-ber-āverde ve ‘ulemā-yı ‘Arab terbiyetleri ile perverde olup ‘ilm-i tefsīr ü ḡadīse kemā yenbaḡi iştiḡāl ve fenn-i tecvīd ü kırā’atda taḡşīl-i kemāl itdükden soñra āheng-i dārü’l-mülk-i Rūm ve belde-i Koşantıniyye’ye kudüm idüp ‘ilm ü taḡvā ile ma‘rūf ve ikrā’-ı kütüb-i tecvīd ile me’lūf olmuş idi. ‘Asr-ı Süleymānī’de imām-ı sultānī olup ḡaşaba-i Ebī Eyyüb dāḡilinde zāviye-i ma‘rūfesi olan Bektaş Efendi ‘azm-i dārü’s-selām eyledükde muḡtedā-yı ḡalīfe-i İslām olmuş idi. Ṭoḡuz yüz altmış yedi tārīḡinde intikāl eyledi.

Şeyḡ-i mezbūr taḡliye-i zāhir ve taşfiye-i bāḡın ile meşḡūr, ehl-i ‘ilm ve şāliḡ, sa‘ādetmend-i müfliḡ idi.

eş-Şeyḡ Şemse’d-dīn (Mütevekkil Şems)

Neyyir-i ḡayyir-i vücūdı evc-i burc-ı Kütāhiyye’den işrāḡ ve māh-ı serī‘ü’s-seyr gibi taḡşīl-i kemāl için devr-i āfāk idüp küberā-yı Naḡş-bendiyye’den Seyyid Aḡmed-i Buḡārī ḡazretlerinüñ ḡidmetine vāşıl ve feyz-i terbiyetleri ile kāmil ü mükemmil olmuş idi. Maḡrūse-i Burūsa’da seccāde-nişīn-i irşād ve dest-gīr-i zu‘afā-yı ‘ibād olup iḡtilāt-ı ḡalkdan mübā‘ade ve istiḡrāḡ-ı lücce-i müşāhede üzere mütebettilün ila’llāḡ, müstaḡnī ‘an-mā siva’llāḡ olmaḡın “Mütevekkil Şems” dirler idi. Ṭoḡuz yüz altmış sekiz ḡilālinde encümen-i keşretten ḡarīb ve burc-ı şūḡuddan ḡarīb oldu.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşḡūr, da‘vet-i müstecābe ve enfās-ı müsteḡābe şāḡibi merd-i kāmil idi.

¹ 51b R1

² “Yüce Allah saygıdeḡer sırrını kutlu kılsın.”

Mervîdür ki Sulţān Süleymān Hān-ı ğāzī marāz-i niķrīse mübtelā olup iştidād-ı marāz eşnāsında ‘azīz-i mezbūrı ayağına da‘vet ve du‘ā-yı ħayrından isticlāb-ı ħayr u bereket iderler. Mübārek eliyle pāy-ı ferķad-sāyaların mess eyledükde fi‘l-ĥāl veca‘ı sākın olup te‘şīr-i ‘azīm müşāhede olunur. Ba‘dehu mezīd i‘zāz¹ u ikrām ile maķāmlarına gönderilürler. رحمة الله تعالى عليه²

eş-Şeyĥ ‘Abdu’llāh (‘Abdu’llāh Dede)

Vilāyet-i Karaman’da “Akşehr” nām belde-i meşhūreden zühūr itmişdür. Evā’il-i ĥālinde cezbe-i İlāhiyye’ye mażhar ve medhūş-ı dārū-yı³ ‘ışk-ı hūş-ber olup;

Şahrā vü kūhı geşt ü güzār itdügüm bu kim
Dīvāne gönlüm egleyecek bir yir isterin

mazmūnı üzere Kays-ı sahrā-neverd gibi bī-‘aql ü hūş, me’lūf-i ins ü tıyūr u vuĥūş olup nice zemān aĥbāb u eķāribden mütecānib, vaĥşī gibi ĥalkdan hārib, bī-zebānlarla muşāhib⁴ olmuş idi. Ba‘dehu şaĥv u ifākat gelüp şehre ķarīb bir ķaryede iķāmet eyledi. Zāviye ve müsāfirĥāne binā idüp āyende vü revendeyi iķ‘ām ve ikrām-ı zayfa kemā yenbağī kıyām itmek üzere güzārende-i eyyām olmuş idi. Hadden efzūn nüzūr ü şadāķāt gelürken elbette aĥşāma ķomayup iķ‘ām u i‘tā itmekle ifnā mu‘tādları idi. Sinn-i şerīfleri toķsandan mütecāviz iken toķuz yüz altmış sekiz senesinde raĥmet-i Ĥaķķ’a fā’iz oldu. “Velī Baba” nām oğlı cā-nişīnleri oldu⁵. Ol daĥı şifā-yı merzāda te‘şīr-i du‘āsı müşāhed, ‘azīz-i mübārek-nefes idi.

Mervîdür ki şeh-zāde-i nā-ümīd Sulţān Süleymān oğlı Hān Bāyezīd toķuz yüz altmış altı senesinde birāder-i ĥalīmi Sulţān Selīm ile āheng-i ceng eyledükde ‘Abdu’llāh Dede’nüñ ‘uzletkedesine şeref-i ķudūm-i erzānī buyurup taleb-i himmet ü istimdād ve du‘ā vü senā ile kılıĥ ķuşanmaķ murād eyledükde, egerçi şeh-zāde-i ‘ālī-şān ile ĥuşūnet üzere mu‘āmeleden mübā‘ade ve zāhiren murādına müsā‘ade gösterür. Lākin bu niyyetde ĥayr yokdur, diyü men‘ ü taĥzīr ve bīhūde ref‘-i livā-yı şikāķ u bāng-ı nefīr-i ğavğadan tenfīr idüp şeh-zāde ğurūr-ı cüvānī ile naşīĥat-pezīr olmaz.

¹ 27b SE

² “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun!”

³ 44a E

⁴ Aĥbāb//muşāhib:eķārib ü ecānibden mütecānib, dāmgāh-ı ĥalka-ı ĥalk-ı cihāndan hārib SE

⁵ 52a R1

Ba‘dehu Sulţān Selīm daħı ziyāretine gelüp laħzāt-ı ‘ayn-ı ‘ināyet ve nefehāt-ı nesīm-i himmet recā eyledükde, şafā-yı hātır ile du‘ā ve manşūru’l-livā olmasın istid‘ā ider.

Dil-i dervīş-i dil-rīşūñ du‘ā-yı şubhğāhından

Belālar eksilür cāh ü celāl-i kibriyā artar

mazmūnı üzere tır-i du‘ası hedef-i icābete işābet idüp kevkeb-i iķbāl-i Hān Bāyezīd ufuk-ı sa‘ādetden nā-bedīd ve otaķa-i destār-ı Selīmī ŧabānçe-i rüy-ı hūrşīd oldu. Tırāzende-i zeyl-i rivāyetdür ki Sulţān Süleymān Hān Naħcivān seferine revān olduķda ‘azīz-i merķūma¹ uğrayup “Ebnā-yı kirāmından ķangı naħl-i ser-efrāz hadīķa-i hūsn ü bahā, zīver-i çemen-i şuffe-i taħt-ı salţanat olmaģa sezā ve bu emānet-i kübrā içün² velī‘ahd itmege evlādur?” diyü su‘āl eyledüklerinde Sulţān Selīm’i ta‘yīn ider.

Hikāyet olunur ki bir def‘a ol diyāra cerrād müstevlī olup mezārī‘ini ifsād eyledükde zāviye-i ‘azīze maħşūş olan tarlalar cezā’ir-i baħr-ı aħzar gibi ser-sebz ü ter ķalup eṭrāfı ser-ā-pā terāş olmuş iken kākül-i dil-berān gibi ħasād-ı fesāddan emīn olduģı şeyħe ‘arz olunduķda “Ĥaķķ-ı fuķarā ve sünbüle-i tuħm-i seħādur. Ĥayvān daħı iħtirām itmek cā-yı kelām degüldür.” diyü cevāb virür ve bi’l-cümle kerāmātına nihāyet ve mükāşefātına ħadd ü ğāyet yokdur.

eş-Şeyħ Fethu’llāh ([Şāmlı] Fethu’llāh Efendi)

Şām-ı şeref-encāmdan zühür ve māh-ı cihān-tāb gibi isti‘fāza-ı envār-ı şu‘ūr idüp ol diyāra sāye-efgen-i sa‘ādet olan Şeyħ Üveys-i Ĥalvetī’ye ħidmet ve dergāh-ı irşād-penāhında tekmīl-i ṭarīķat eyleyüp ħāme-mişāl seyr-i şaħīfe-i ‘ālem iderek ‘aşr-ı Süleymānī’de dārü’l-mülk-i Kōştanṭiniyye’ye ilkā-yı ‘aşā itmiş idi. Vezīr-i A‘zam Rüstem Paşa kemāl-i iķbālle ħidmet-i ikrāmına kıyām ve itmām-ı mehāmmına ihtimām itmiş idi. Ṭoķuz yüz altmış ṭoķuz³ senesinde İstanbul’da fevt oldu.

Merħūm-ı mezbūr kemāl-i fażl ü taķvā ile meşhūr, cem‘iyyet-i nāsdan mütecemmi‘, mütevāzı‘ u müteħaşşı‘, şeybe-i nūrāniyye şāħibi zāt-ı muķaddes, pīr-i ‘azīzü’n-nefs ü şeyħ-i mübārek-nefes idi. رحمة الله تعالى عليه⁴

¹ Mezbūra SE

² Bu/içün:- R1, E

³ 44b E

⁴ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

eş-Şeyh Ni‘metü’llāh (*Luġat Şāhibi Ni‘metü’llāh*)

Āb-1 rû-yı vilāyet-i Rûm olan belde-i şāfiye-i Şofya’dan bedîd ve kâbil-i temyîz-i siyâh u sefîd olduġda irāka-ı nûr-ı çeşm-i ictihād ve iktihāl-i kuġlu’l-cevāhir-i sevād-ı midād eyleyüp elvân-ı ma‘ārifden hişşedār ve hem-reng-i müsta‘iddân-ı fezā’il-şi‘ār olduġdan soñra dārü’l-mülk-i Koşantınıyye’ye gelüp tarîk-ı Nakş-bendiyye’ye sevġ-ı rāhile-i irādet ve Emîr Buġārî Zāviyesi’nde seccāde-nişîn olan ‘Abdu’l-laţîf Efendi’ye ġidmet¹ itmiş idi. Ba‘dehu zāviye-i merġūmede hāfızu’l-kütüb olup ol taġrîb ile nice nevādire dest-res ve gevher-i me’mûl ü mültemes bulup meşhûr olan *Fārisî Luġat*’i tertîb eyledi. Toġuz yüz altmış toġuz ġilālinde civār-ı raġmete intikāl eyledi². Edrineġapusu ġāricinde vāġi‘ zāviye sâġasında medfûndur.

Merġūm-ı merġūm ġavġa-ġor-ı deryā-yı ‘ulûm, vāġıf-ı esrār-ı nihân, dil-beste-i vaġfe-i ‘Arafāt-ı ‘irfân, ‘ārif-i deryā-dil, merd-i kāmîl idi.

Mervîdür ki Sürûrî Çelebi “Ol kitābuñ luġāt-ı müşķilesi benden müstefāddur.” diyü da‘vā, şāġibü’t-terceme inkār idüp ġavġā idermiş. عفا الله تعالى عنهما³

eş-Şeyh Tāce’d-dîn İbrāhîm bin ġamza (Tāce’d-dîn⁴ Efendi)⁵

Meş‘ale-i müşālle-i ‘aġl ü idrāki pîşġāh-ı himmetinde sirāc-ı vehġac ve nevādir-i gevherîn-revāc-ı ‘ilm ü ‘irfânı dūrretü’t-tāc-ı ibtihāc kılup ‘ulûm-ı zāhireyi kemā yenbaġi taġşîl ve fûnûn-ı mütedāvileden silkü’l-le’āl-i fazl ü kemāli tekmiil eyleyüp meşreb-i şāf-ı ehl-i fenādan hişsemend ve raġabe-i irādeti ribġa-i ‘işk-ı İlāġiye bend olmaġım ba‘z-ı meşā’iġ-ı ‘aşra ġidmet ve bereket-i şoġbet ile tekmiil-i tarîġat eyledükden soñra maġrûse-i Edrine’de vāġi‘ Noġtacı Cāmi‘i’nde vā‘iz⁶ ü müzekkir ve muġaddis ü müfessir olmuş idi. Toġuz yüz yetmiş ġudūdında ġalka-i şoġbeti ġüsiste-nizām ve devre-i cām-ı eyyāmı temām oldu.

‘Azîz-i merġūm ġıẓr-ı mā’u’l-ġayāt-ı ‘ulûm, şāġid-i cāme-zîb-i isti‘dādı ġulel-i ma‘ārif-i zāhire vü bāţıne ile pür-revnaġ ve teşrîfāt-ı fā’iġası maġzar-ı mażmûn-ı بطائنها⁷ olup “*Cāmi‘u’l-envār*” ismi ile müsemma tefsîr-i şerîf yazmışdur. Menār-ı

¹ 52b R1

² İntikāl eyledi: ‘āzîm oldu SE

³ “Yüce Allah ikisini de affetsin!”

⁴ Tāc SE

⁵ R1’de nisbe bulunmamaktadır.

⁶ 28a SE

⁷ *Kur‘ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 54, “... örtüleri parlak atlastan ...”

İ'tibārı meşhūd-ı saġır ü kebīr ve şu'le-i kıandīl-i iştihārı 'ālem-gīrdür. شكر الله سعيه
الموفور¹

eş-Şeyh Maḥmūd bin Ḥüseyn es-Şādıkī el-Gīlānī (Şādıkī Gīlānī²)

Vilāyet-i Gīlān'dan zühūr ve kıat'-ı menāzil-i sinīn ü şühūr idüp 'ulūm-ı rā'ıkayı mertebe-i lā'ıkasından i'dād ve tekmīl-i sermāye-i isti'dād eyledükden şoñra toköz yüz kırık ḥudūdında dārü'l-mülk-i Rūm'a kıudūm, 'ulemā-yı 'aşr ile mübāḥase-i 'ulūm eyleyüp şühūd-i 'udūl ile işbāt-ı fazīlet ve iḥrāz-ı kıaşabu's-sabaķ-ı 'ilm ü ma'rifet kıılmış idi. Ol 'aşrda vezīr-i a'zam olan İbrāhīm Paşa kemāl-i istihālīn ifşā idüp ta'yīn-i vazā'if-i seniyye ve teklīf-i menāşib-ı 'aliyye itmiş iken dil-i istiġnā-pesendi şey'-i yesīr ile ḥursend olup vādī-i taşavvufdan vāyedār ve terk ü tecrīd ile sebūk-bār olmaġın 'ıyd-ı pūr-sürūr-ı etfāl olan devlet-i se-rūze-i dünyāya talebkār olmamış idi. Vezīr-i mezbūr maķbūl-i pādīşāhī iken maķhūr olduķda Medīne-i Münevvere'ye hicret ve ol buķ'a-i şerīfede mücāveret ihtiyār idüp toköz yüz yetmiş ḥudūdında riḥlet eyledi.

'Azīz-i mezbūr³ kemāl-i fazl ü taķvā ile meşhūr, tarīķ-ı Naķş-bendiyye'de peyrev-i pīrān-ı rāh-ber, tekmīl-i nefis itmiş 'azīz-i pūr-hüner idi. *Tefsīr-i Beyzāvī*'ye ḥāşīye-i şerīfe ta'līķ idüp mebāḥiş-i ġāmıza taḥķīķ itmişdür. Bu ḥaķīr bir nüşhasın gördüm. Toköz yüz elli üç Muḥarrem'inde temām olduġı ḥaṭṭ-ı muşannifden naķl olunmuş idi.

Tefsīr-i Kıāzī'ye ḥāşīyesi vardur ve dībācesinde İbrāhīm Paşa merḥūma şenā idüp diyār-ı Rūm'ı terke anlaruñ intikālī bā'ış olduġını beyān itmişdür. Bu ḥaķīr nüşhasın gördüm. Toköz yüz elli bir Muḥarrem'inde Mışr'da temām eyleyüp Medīne-i Münevvere'ye irtihālīn yazmışdür⁴.

eş-Şeyh Meḥemmed Çelebi ibnü's-Şeyh⁵ Şafīyyü'd-dīn el-Burūsavī (Meḥemmed Çelebi)

Şaķā'ık-ı Nu'māniyye'de mezkūr olan küberā-yı meşā'ih-ı Zeyniyye'den Şafīyyü'd-dīn Efendi merḥūmuñ⁶ maḥdūmıdır. Evvel-i mi'e 'āşirede elif-i kıāmeti

¹ "Allah onun bütün çalışmalarının mükâfatını versin."

² Şādıkī Gīlānī:Şādık el-Gīlānī SE

³ 45a E

⁴ Tefsīr//yazmışdür, der-kenār R1, E, SE

⁵ 53a R1

⁶ - SE

keşide-i şahife-i vücūd ve ğurre-i cebīn-i hūrşid ü levha-i dībāce-i şühūd olmuş idi. Nāşīye-i aḥvālī berķ-efrūz-ı leme'āt-ı rüşd ü sedād ve gonce-i nev-şüküfte-i bālī laḥlaḥa-sūz-ı nešemāt-ı isti'dād olduḡda nice zemān şem'-i cān-güdāz-ı mihrāb-ı taḥşīl ve ḡandīl-i ciger-sūz-ı ḥānḡāh-ı sa'y-i cemīl olup 'ulemā-yı 'aşırından Muḡyi'd-dīn el-Fenārī dārü'l-ifādesinde sebaḡ-ġüzār ve Medrese-i Şāḡn'la müteḡā'id olan Ḳara Bālī ders-ḡānesinde müdāvīm-i ders ü tekrār olmuş idi.

Birāder-i kihteri eş-Şeyḡ 'Abdu'l-'azīz bin Şafīyyü'd-dīn tarafından 'an'ane-i şīḡāt-ı ruvātla menḡūldur ki ṡoḡuz yüz yigirmi iki senesinde Ḳara Bālī Efendi mükerreren Burūsa'ya ḡāzī olup ol taḡrīble şāḡībü't-terceme daḡı şılaya revān olduḡda ḡülşen-i cānına şarşar-ı fenā vezān ve ḡadā'ıḡ-ı āmālī āsīb-resīde-i ḡazān olup terk-i taḡrīḡ-ı ta'allūm ü ta'līm ve Mu'allim-zāde eş-Şeyḡ Muşliḡi'd-dīn Efendi'nüñ dergāh-ı irşād-penāḡında muḡīm olmuş idi. Ba'dehu şeyḡ-i velī Seyyid 'Alī Efendi ḡidmetlerinde vāşıl-ı murād ve ḡazīz-i talebden nā'il-i evc-i irşād olup şeyḡi intīḡālinde yirine seccāde-nişīn ve feyż-baḡş-ı müsterşidīn oldu. Ol ḡāl üzere iken ṡoḡuz yüz yetmiş ḡudūdında ifnā-yı vücūd ve 'azm-i dārü'l-ḡulūd eyledi. Meşā'ıḡ-ı Zeyniyye'den ābā-yı kirām ve esātīze-i 'izāmı türbesinde medfūndur.

Şeyḡ-i mezkūr netīce-i devr-i sinīn ü şühūr, ta'ayyünāt-ı meşā'ıḡ-ı zemāneden muḡteriz, zevḡ-ı tecelliyāt-ı ḡudsiyyeye fā'iz, 'ārif-i vāşıl, mürşid-i kāmil idi.

[Birāder-i Mihteri 'Abdu'l-laḡīf Çelebi]: Şāḡībü't-tercemenüñ birāder-i mihteri 'Abdu'l-laḡīf Çelebi taḡrīḡ-ı sa'ādet-refīḡ-ı 'ilmde menāzil-peymā ve ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle kām-revā olup bi-ḡasebi't-tertīb aḡz-ı menāşīb iderek ṡoḡuz yüz elli iki tāriḡinde Tāce'd-dīn Efendi yirine elli aḡḡe ile İznīḡ'de Süleymān Paşa müderrisi olmuş idi. Elli üç Şevvāl'inde¹ intīḡāl eyleyüp medrese-i maḡlūle 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi'ye virildi.

[Birāder-i Kihteri 'Abdu'l-'azīz Efendi]: Birāder-i kihteri sālīfü'z-zīkr 'Abdu'l-'azīz Efendi ṡoḡuz yüz on dōrt senesinde sefer-i nüh-māheden ḡufūl ve menzil-i şeş-cihet ü çār-erkāna duḡūl idüp taḡşīl-i kemālāt-ı zāḡire vü bāḡıne ve tanzīm-i cevāhir-i zāḡire vü kāmine idüp Burūsa'da Mollā ḡusrev Müderrisi Burūsavī Şeyḡī Çelebi ḡidmetinde şemşīr-i ṡab'ı cilā-dāde, ba'dehu Ḳapluca müderrisi iken *Hümāyūn-nāme* şāḡībī Vāsi' 'Alīsi'nden istifāde idüp ḡ'āce ḡayre'd-dīn Efendi'den mülāzım ve ba'z-ı

¹ Tāriḡinde SE

bıķā'-ı 'ilmiyyede müdüreseye müdüvım olmış idi. Ba'dehu cezebāt-ı 'ıřķ-ı İlähî hädî-i tarîķ ve ğalebāt-ı řevķ-ı nâ-mütenâhî refîķ-ı pür-tevfîķ olup tarîķ-ı¹ Zeyniyye'ye sâlik ve re'sü'l-mâl-i kemâle mâlik olmış idi. Birâderlerinden řoňra zâviyedâr ve zeynü'l-meřâ'ih-ı kibâr iken ÷okuz yüz ÷oksan hüdüdında vâşıl-ı şehristân-ı beķâ² ve dâhil-i hıyâbân-ı cennet-i liķâ oldu. řâm kazâsından ma'zül iken fevt³ olan Dâvud-zâde Mehemmed Efendi bälâda zıkr olınan 'Abdu'l-laťif Çelebi'nün kıızı oğlı olmağın ol hânedân erbâbından her birinün vâşıl olduğı kemâlât-ı cezîle ve kerâmât-ı celîlelerin naķl iderdi. قدس الله تعالى اسرارهم⁴

eş-Şeyh Maķşüd (Maķşüd Dede)

Toķatîdür. Evâ'il-i hâlde ehl-i řan'at ve ħarîf-i ehl-i ħırfet iken bir ğün Seyyid Yahyâ-yı Ħalvetî hulefâsından Mollâ Ħabîb-i Ķaramanî'nün meclis-i va'zına hâzır olup kelimât-ı dil-pezîri derün-ı derdnâkine te'řir ve cevâhir-i va'z ü tezkîri ħoķķa-i ħâtırında yir idüp ħalka-i meclis inĥilâlinden řoňra Mollâ Ħabîb'ün ħücre-i ħâřına ilticâ⁵ ve dâmen-i 'inâyetine teşebbüs idüp ĥidmetinde olmağa recâ ider. Ba'de'l-murâķabe, "Seni irşâd idecek 'azîz henüz seccâde-i ĥilâfete geĥmemiřdür." diyü cevâb virür. Mervîdür ki ol nařîĥat üzere on beř sene⁶ şılasında iķâmet, ba'dehu İstanbul'a riĥlet eyleyüp on beř sene dağı İstanbul'da ķarâr ve ol mehdî-i 'ahduň liķâsına intizâr ider. Bi'l-âĥare bir ğün cum'a ğünü Câmi'-i kebîr-i Ayaşofıyya'da iķâmet-i şalât eyleyüp Sünbül Sinân Efendi ĥâzretlerinün va'zını istimâ', ba'dehu devr-i pîrâmen-i ħalka-i zıkr ü semâ' eyleyüp otuz sene muķaddem Ħabîb Efendi ta'yîn eyledüği şabîb-i cân ü dil bu şeyh-i kâmil idüğine derün-ı âĝâhı ğüvâh-ı 'âdil olup ruĥşat-yâfte-i dest-büs olduğda Sünbül Sinân⁷ Efendi neřr-i nefehât-ı 'inâyet ve işrâf-ı ĥâtır ile Ħabîb Efendi'nün 'ahd-i sâbıķına işâret eyleyüp kemâl-i incizâb ile zeyl-i 'inâyetine dest-süd ve nür-ı hidâyetin meř'al-i râh-ı maķşüd kılmış idi. Nice yıllar ĥâzret-i 'azîze ĥidmet ve dergâh-ı irşâd-penâhında tekmîl-i tarîķat eylemiş idi. Ba'dehu ĥilâfet ile Ħayrabolı'da temekkün, ba'dehu medîne-i Siroz'da tavaťtun idüp meřģale-i şerîfe-i 'ibâdât ile sübĥa-şümâr-ı evķât iken ÷okuz yüz yetmiş senesi dâhilinde vefât eyledi.

¹ şâh-râh-ı E

² 45b E

³ 53b R1

⁴ "Yüce Allah onların sırlarını kutlu kılsın!"

⁵ Varur E

⁶ 28b SE

⁷ - R1, E

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, ümmī iken varaḳ-ı nā-nüvişte den naḳş-ḫ̄ān, merd-i āgāh ü ehl-i ‘irfān, deryā-yı dürr-i yektā-yı tevḫīd, şemşīr-i güher-nişār-ı tecrīd, mürşid-i kāmīl, ‘ārif-i deryā-dil idi.

Mürşid-i ehl-i ḳulūb Ya‘ḳūb Efendi’den menḳūldur ki “Sünbül Efendi’den Maḳşūd Dede ḫaḳḳında ḫüsn-i şehādet istimā‘ idüp görmek müyesser olmamaḡın cān ü dilden şoḫbetine ṭālib olmış idüm. Bi’l-āḫare Sünbül Efendi vefātından şoḡra ‘azīz-i mezbūrı ziyāret ḳaşdına Rūmili’ne seyāḫate ḳıḳdum ve Siroz’da ḫaberin alup ol cānibe müteveccih oldum. Şehr kenārına varduḡumda bir pīr-i nūrānī, mānend-i şubḫ-ı güşāde-pīşānī istiḳbāl eyleyüp ‘Oḡul, Maḳşūd’ı mı ararsun?’ diyü keşf-i ḫāl eyledi. Faḳīr daḫı maḳşūdı fehm idüp nazār-ı himmetinden behre-yāb ve bereket-i şoḫbetinden nā’il-i feyz-i bī-ḫisāb oldum. Ešnā-yı şoḫbetde Sünbül Efendi ile olan mu‘āmelelerin yād eyleyüp bālāda zikr olınan üzere evvel-i sülūkinde vāḳi‘ olan aḫvālī taḳrīrden şoḡra ḫikāyet eyledi ki ‘Tekmīl-i tarīḳat ve taḫşīl-i ḫilāfet esnāsında ibtidā Ḥayrabolı’ya vardum. Cāmi‘-i şerīfde oturup zikre meşḡul iken bir cüvān gelüp benümle muşāfaḫa itdi ve Maḳşūd Dede ḫoş¹ geldüñ, diyüp izḫār-ı muḳaddimāt-ı mu‘ārefe itdi.

Kişi ḡurbet diyārında idermiş āşnādan ḫazz

mazmūnı bā’iṣ-i pürsiş-i ḫāl olup aşlından su‘āl eyledüḡümde cevāb² virüp ‘Ben şuleḫādan bir kimsenüñ oḡlyum. Ba‘zı ḳalenderler beni ıdlāl eyleyüp seyāḫate gitmek murād itmiş idüm. Vāḳi‘ada bir pīr ‘aşā ile ḳalenderleri redd eyleyüp Maḳşūd Dede’ye mürāca‘at eyle, diyü baña tenbīḫ eyledi. Su‘āl eyledüḡümde Sünbül Efendi’dür dimişler idi. Birḳaç gündür ḳudūmıñuza muntaḫır idüm.’ diyü başt-ı kelām eyledi.” Mervīdür ki ol cüvān refte refte vāşıl-ı sırr-ı ‘āşīḳān olup ḫālā Siroz’da Maḳşūd Dede ile bir yirde medfūn ve ziyāretgāh-ı ehl-i derūndur. ³قدس الله اسرارهم

⁴الشئ بالشئ يذكر Sünbül Efendi’nüñ Maḳşūd Dede’den mesmū‘ olan kerāmātındandır ki hengām-ı şoḫbetde Ya‘ḳūb Efendi’ye āvīze-i sem‘-i ḳabūl itmiş idi:

Ḥikāyet

¹ 54a R1

² 46a E

³ “Allah onların sırlarını kutlu kılsın!”

⁴ “Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır.”

“Gelibolılı Za‘īm Mehemmed Çelebi” dirler bir merd-i ‘āşık-pīşe Sünbül Efendi’ye irâdet getürüp şılasına ‘avdet eyledükde bir cüvân-ı nâzenîne mübtelâ olur. Ri‘āyet-i¹ ‘ırz-ı şalâh ve himâyet-i âdâb-ı² fevz u felâh için birkaç hamle haṭâ geçüp bi’l-âhare;

پند پدر مانع نشد رسوا ی مادر زاد را³

mücibi ile cüvâna ‘arz-ı niyâz eyleyüp cum‘a günü fülân hammâmda buluşmağa ‘ahd iderler. Ol gün va‘degâha varup hammâma dâhil olduğda halvete peştemâl aşılmış görür. Maḥbûb olmak i‘tikâdı ile girüp Sünbül Efendi’yi kurna başında hâzır müşâhede ider. Memnû‘un min-‘indi’llâhi olup tecdîd-i tevbe ider⁴.

eş-Şeyh Muşlihi’ d-dîn bin Yûsuf (Akıncı Muşlihi’ d-dîn)

Vilâyet-i Rûm’da “Ustrumca” nâm kaşabadandır. Ba‘dehu Vardar Yeñicesi’nde karar idüp “Akıncı Muştafâ” dimekle iştiḥâr bulmuş idi. Vardarî Bedrî Çelebi’den taḥşîl-i kemâl, ba‘dehu tarîka-i erbâb-ı isti‘dâd üzere devresin ikmâl idüp toḫuz yüz elli beş târihinde Üçşerefeli müderrisi iken Kâzî-zâde Efendi’ye ittişâl itmiş idi. Ba‘dehu tarîkden ferâğat ve diyârına ‘avdet eyleyüp ‘ilm ü ‘ibâdete iştiğâl ve müdârese-i ‘ulûm-ı dîniyye ile tekmîl-i tullâb-ı fazl ü kemâl üzere iken toḫuz yüz yetmiş târihinde intikâl eyledi.

Merḥûm-ı mûmâ ileyh ⁵صبت سجال المغفرة عليه, müteverri‘ u ‘afif, ḥafîfü’r-rûḥ u laṭîf, vücûd-ı şerîf idi.

Mervîdür ki hengâm-ı şebâbda ba‘z-ı kużâta ḥidmet ve ihtiyâr-ı niyâbet idüp maḥsûl-i każâdan on beş biñ akçe cem‘ itmiş imiş. Ba‘dehu mir‘ât-ı rû’yâda ba‘z-ı aḥvâl müşâhede eyleyüp müte’eşşir olmağla meblağ-ı merķûmı fuḫarâya tevzî‘ ve manşib u mâl-i dünyâyâ bu gûne tevdî‘ ider. ⁶رحمة الله تعالى عليه

eş-Şeyh Burhâne’ d-dîn bin Mehemmed bin el-Ḥâcc Ḥasan (Bürhân Efendi)

¹ mürâ‘ât-ı SE

² Ümmîd-i SE

³ “Anadan doğma rezil olana babanın nasihatı engel olmadı.”

⁴ الشئ //ider, der-kenâr R1, E

⁵ “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

⁶ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

Naql-i ser-sebz-i zāt-ı kerîmi, hâk-i pâk-i Egridir’de nāmî ve ‘ırk-ı ‘arîk-ı neseb-i şerîfi Şeyhü’l-İslâm Berda’î’ye müntemîdür. Cedd-i mâderîsi eş-Şeyh Mehemmed bin Pîrî el-Ĥamîdî, şeyhü’l-İslâm ĥazretlerinüñ şıhr-ı sa‘âdet-behri, hem mürîdidür. Şâhibü’t-terceme ‘ilm-i şerîfe iştigâl ve kemâ yenbağî taḥşîl-i kemâl idüp İstanbul’a riḥlet ve Burûsa’da birkaç gün ikâmet itmiş idi. El-ḥâletü hâzîhi meşâ’ih-ı tarîk-ı Zeyniyye’den Ṭosyalı Naşûh Efendi ĥuzûrında tevbe vü inâbet ve mücâhede vü riyâzet¹ eyleyüp nâ’il-i murâd-ı fu‘âd ve me’zûnun bi’l-irşâd olduĥda cedd-i emcedleri eş-Şeyh Mehemmed, vâşıl-ı rahmet-i sermed olmaĥın Egridir’de vâқи‘ zâviye-i² ma‘rûfelerinde seccâde-nişîn ve zâviye-i ‘inâyetleri menhel-i şâdirîn ü vâridîn olmış idi. Ol buĥ‘a-i celilede gâh naql-i tefsîr ü ĥadîş ile germ-sâz-ı maḥfil-i va‘z ü tezkîr, gâh tevḥîd ü tekbîr ile âteş-endâz-ı ĥulûb-ı saĥîr ü kebîr olup evĥât-ı ĥayâtı ol ĥâlet-i seniyye ve ‘âdet-i marziyye üzere germ-güzâr iken toĥuz yüz yetmiş Şafer’inde *يا ايَّتھا النفس المطمئنَّة* hitâb-ı müsteṭâbını gûş-ı cânla istimâ‘ ve şıla-ı aşliyyeye zamîr-i münîrin ircâ‘ eyledi.

‘Azîz-i mezbûr kerâmât-ı celile ile meşhûr, ĥırĥa-i taşavvufî-tırâz-ı vâlâ-yı velâyet ile mu‘allem, merâtib-i ‘aliyyesi bürhân-ı süllemî gibi müselleme, ĥavârîk-ı ‘âde mu‘tâd-ı kerîmine nisbet tenezzül, ṭavârîk-ı ‘âlem-i şehâde nüzûlinden kühsâr-ı temekkûni bî-tezelzül, ĥâlât-ı ‘acîbe ve mükâşefât-ı ĥarîbe şâhibi idi.

Naql olunur ki ‘aşrı meşâ’ihinden bir kimse ĥaşş-ı şâribde ifrâṭ üzere olup bunlaruñ meşrebi i’tidâlle iktifâ olmaĥın ĥaĥlarında derîce-i dehânî bâz ve zebân-ı ta‘n ü teşnî‘i dırâz idermiş. Ol esnâda ĥacca teveccüh iderler. Ol ebleh daĥı⁴ âbile-pâ-yı râh-ı Ĥicâz ve zemzeme-sâz-ı nevâ-yı nâ-sâz olarak hem-râh-ı ĥâfile olur. Şeyhüñ aḥbâbı şaḥş-ı mezbûruñ izdirâsından dil-gîr olup müttefiĥu’l-kelime ĥazret-i ‘azîze niyâz iderler ki “Ĥancer-i dil-düz-i ĥamiyyet derûna kâr ve cân ü cigerden güzâr itdi. Eger münkirüñ kelâmı ĥaĥ ise ittibâ‘ idelüm. Ve illâ cevâbın virüp ilzâm ve izḥâr-ı ĥaĥ ile iskât ü ifḥâm eyle.” dirler. Bu kelâmdan şeyḥe ĥayret-i ĥaĥ ĥalebe idüp bir sâ‘at miĥdârı vaĥfe-i ‘Arafât-ı recâ ve ref‘-i dest-i du‘â iderler. Ol iki ebr-i maṭîr ber-hevâ olıcaĥ bârân-ı eşk-i aḥbâb, rîk-i berriyyeyi sîr-âb ider. Ĥazret-i şeyḥ ĥasem yâd idüp feryâd ider ki “Yâ Râb, bu mevzu‘dan bir ĥadem gitmem; tâ ki nûr-ı ĥaĥ ke’s-şemsi

¹ 29a SE

² 54b R1

³ *Kur’ân-ı Kerîm, Fecr Sûresi*, 89/ 27-28, “Ey Rabb’ine itaat eden, huzûra ermiş ruh! O senden, sen de ondan hoşnut olarak Rabb’ine dön.”

⁴ 46b E

fi'l-hevācir rūşen ü zāhir olmaya.” Şaḥş-ı mezbūr ol anda atdan düşüp sāye gibi bī-cān ve pertev-i āftāb-ı kerāmet nümāyān olur.

Bu rivāyet daḥı ‘inān-ber-‘inān-ı dirāyetdür ki ḥacdan ḫufūl idüp Cidde ma‘berine vuşul bulduklarında bir ḥāzır sefīne¹ bulurlar. Ḥuccāc-ı kâfile defīne bulmuş gibi duḫūle müsāra‘at gösterdiklerinde şeyḫ iltifāt itmeyüp nişest ü ber-ḥāst-ı ḥikmet-āmīzine ittibā‘ iden rüfeḫā ile ḫarār ve sekīne ihtiyār iderler. Sefīne muvāfık rüzgār ile rü-be-rāh-ı baḥr-ı zehḫār olıcaḫ hevādārī-i şeyḫ ile bāz-mānde olan kūteh-nazarlar;

هوای مع الרכب الیمانین مصعد²

mazmūnı ile zīr-i lebden āh-ı cāngāh çeküp bī-ḫarār-ı derd-i intizār olurlar. Ol eşnāda rīḥ-i ‘āşif dil-ḥāh-ı ehl-i keştiye muḫālif olup ol merkeb-i şabā-licām mānend-i cām-ı şafā-encām dönerek yirine gelüp ba‘dehu hem-rāh-ı ‘azīz ile tīz-ender-tīz vāşıl-ı menzil-i maḫşūd olurlar.

Ba‘zı şikāt-ı ruvātdan bu ḥikāye daḥı vāşıl-ı nişāb-ı taḫḫīkdür ki bir şaḥş-ı le‘īm şeyḫ-i kerīm³ cenābına izḫār-ı ‘adāvet idüp ḫaḫḫında ba‘z-ı ‘azā‘ime müdāvemmet ve te‘şīr-i esmā‘-ı ḫahriyye ile ḫahra ‘azīmet ider. Şeyḫ-i āgāh nuşḫ u pend eyledükçe südmend olmayup pā-ber-cā-yı ‘inād ve lağzīde-pā-yı rāh-ı reşād olup bi‘l-āḫare ḫazret-i ‘azīze şıfat-ı celāl ḡālib olup bir miḫdār teveccühden şoñra teccīd-i vuzū‘ eyleyüp mescide müteveccih olurlar. Vardukda⁴ şaḥş-ı mezbūruñ cenāzesin muşallāda bulup⁵ şalātını edā ve du‘ā vü şenā ile rü-be-rāh-ı menzil-i beḫā iderler.

eş-Şeyḫ Ḥayre’d-dīn Ḥızr (Ḥızr Bālī Efendi)

Rūmili’nde Manastır’dan zuhūr itmişdür. “Ḥızr Bālī Efendi” demekle meşhūrdur. Evvel emrinde ‘aḫḫār-ı dükkānçe-nişīn ve merdüm-i dīde gibi kūşe-güzīn iken bir gice mir‘āt-ı menāmda “Sirozī Kātīb-zāde” nām ‘azīzi görüp sülūk-i ḫarīḫa-i Ḥalvetiyye ile me‘mūr olduğda seḫeri ḫānūtını dükkān-ı ‘aḫḫār ve kūçe-i şükūfezār-ı bahār gibi perīşān ve ‘azm-i āstān-ı şeyḫ-i ‘ālī-şān ider. Siroz’da ḫidmet-i şeyḫe vāşıl ve nazar-ı ḫabūlle murādı ḫāşıl olur.

¹ ḥāzır sefīne:sefīne ḥāzır SE

² “Rüzgār yemenli binek atlarla beraber sanki göklere yükselecek gibi olur.”

³ Şeyḫ-i kerīm:- SE

⁴ Vardukda şeyḫ R1, E

⁵ 55a R1

Mervîdür ki ibtidâ-yı hâlvetinde ricâlu'llâhdan bir fevc-i nûrânî pertev-efrûz-ı hücre-i vîrânî olup feth-i bab-ı maqâl iderler ki “Kırıklardan biri intikâl eyledi. Sizi ol gevher-i güm-geşte yirine rişte-i silk-i ricâl idelüm.” dirler. Bunlar dağı rızâ-yı şeyhe ta'lîk ile isti'fâ ve bereket-i teslîm ile rütbe-i vâlâ-yı velâyeti istîfâ ider. Bi'l-âhare işâret-i şeyhle Manastır'da câmi'-i şerîf ve zâviye binâ idüp irşâd-ı 'ibâda meşgûl, âstân-ı 'âlem-penâhı sened-i mesned-i¹ vuşûl-i hayr-ı mes'ûl olur. Ol hâlet üzere güzârende-i 'aķabât-ı eyyâm ü leyâl iken² toķuz yüz yetmiş hüdûdında intikâl ider.

'Azîz-i mezbûr işrâķât-ı ķudsiyye ile meşhûr şabâhu'l-hayr-ı nâşıye-i dîn-i mübîn, Hızr-ı mâ'u'l-hayât-ı 'ilm-i yakîn, çerâğ-ı nübüvvetden³ muķtebis-i envâr, ümmî iken naķş-h'ân-ı daķâ'ik-ı esrâr, ceyb-i ğaybdan nuķre-feşân, kimyâ-yı kerâmetle kâm-rân idi.

Ceyb-i ğayba el iden şâhib-i keff-i Kâfi
Baķa mı 'ilm-i kefe göre mi fenn-i kâfi

Meşhûrdur⁴ ki zâviye ve câmi' binâsına şürû' eyledükde ol mihr-i sipihr-i velâyetüñ mânend-i Süreyyâ yanında ancak yedi dirhemi müheyyâ olup itmâm idince yetmiş biñ aķçe ifnâ itmişler. Ma'a hâzâ kabûl-i hedâyâda kemâl-i ta'affûf üzere olup vech-i ma'aşları yed-i kerîmeleri ile ğars itdükleri bâğ u bâğçe nemâsına münhaşır imiş.

Ta'bîr-i rû'yâda hûd Yûsuf-ı şânî ve rû-bâ-rû-yı merâyâ-yı nihânî imişler. Ol bâbda izhâr-ı mahâret eyledüğü vâķı'âtdandur ki memâlîk-i sulţânîden biri 'âlem-i mişâlde seyr-i müsevvedât-ı leyâl ve meşķ-ı 'acâ'ib-i aķvâl iderken görür ki rû-yı deryâda⁵ bir haşebeye binüp;

Tıfle beñzer kim ağacdan ata olmışdur süvâr

mazmûnından nümüdâr olmuş ve mâr-ı Daħķâk-ı 'illet-i fâ'iliyyesi⁶ olan 'uzv-ı sūsmâr-hey'et ki sūrâhdan sūrâħa âvâre ve kıvâm-ı bedeni zehr-âb-ı ef'î-i nefsi emmâredür, ol haşebenüñ sūrâh-ı şâhına girmiş. Şeyhden bu vâķı'a-i 'ibret-nümânüñ ta'bîrin recâ

¹ - E

² 47a E

³ Nebevîden E

⁴ Mervîdür SE

⁵ 29b SE

⁶ 'illet-i fâ'iliyyesi:nefsi SE

itdükde buyururlar ki “Bu vâkı‘adan görinen maḥārimünden birine nikāh ve bilmezlikle ihtiyār-ı sıfāḥ itmiş olasun.” Fi’l-ḥaḳīka teftiṣ olınuḳda mevṫü‘ası olan cāriyesi hemṣiresi olduḡı zāhir ve ‘ale’l-‘amyā üftāde-i çāh-ı ḥaṫā iduḡı rüṣen ü bāhir olup ol za‘ıfeyi bir müselmāna tezvīc itdükden sonra tevbe-künān ve lā-ḥavle-gūyān, kefareti-cināyet-i ḥaṫā için ḥacc-ı şerīfe revān olur. ¹نعوذ بالله من السهو والذلل والخبط والخلل

Bu haber daḡı naḳl-i ṣaḡıḥ ile muḳarrerdür ki şuleḫā-yı şehr-i Manastır’dan “Muṣṫafā Çelebi” nām kimse Mekke-i Mükerreme’ye gidüp ḥarem-i şerīfde ṣāḡıbü’t-tercemeyi mirāren ṫavāf üzere görür. Bade’l-kufūl ḳaṣaba ḡalkı istiḳbāl idüp şeyḫ-i merḳūm daḡı iltifāt ü iḳbāl eyledükde bī-ihtiyār ayaḡına düşüp keşf-i ḡāl itmek murād ider. Şeyḫ ol ḡālī ṫuyup tenḡāya çeker ve sırren ḡıṫāb idüp “Ādem ādeme benzer. Her gördüḡin söyleyen ḥaṫā ider.” diyü naṣıḡat eyler. ²رحمة الله عليه

eş-Şeyḫ ‘Alā’e’d-dīn ‘Alī bin eş-Şeyḫ Muṣṫafā bin ‘Abdu’llāh el-Koṣṫanīnī³ Şümme el-Ḳefevī (‘Alī Efendi)

Vālid-i mācidi eş-Şeyḫ Muṣḡıḡı’d-dīn kā‘ide-i Āl-i ‘Oṣmān üzere lāle-i nu‘mān gibi külāh-ı sürḡle devşürme olan ḡılmān-ı ḡāṣṣadan olup ba‘dehu yeñiçeri zümresine mülḡaḳ ve altun üsküfle nergis gibi pür-revnaḳ, ba‘dehu miṣāl-i tuḡ-ı ṣāḡı otaḳa-ı ṣolaḡān-ı rikāb-ı ḡümāyūn ile mübāḡı olmuş iken terk-i tāc u ḳabā ve ihtiyār-ı kisvet-i ehl-i ‘abā eyleyüp ‘ulemā-yı devlet-i Fātiḡıyye’den şeyḡü’l-İslām, ḳıdve-i meṣā’ıḡü’l-kirām, mecma‘u’l-baḡreyn-i fetvā vü taḳvā, müṣkil-ḡüṣā-yı erbāb-ı şüret ü ma‘nā Mollā ‘Alī el-‘Arabī ḡıdmetlerinden tekmīl-i ṫarıḳat idüp mürşid-i rāḡ-ı ḡaḳīḳat olmuş idi.

Mervīdür ki ol sene-i mübārekede cem‘ olınan ḡılmāndan ḳırḳ nefer şuleḫā mānend-i ricāl-i erba‘īn efrād-ı ‘ālem-i ‘ilm ü ḡüdā olmuşlar. Cümleden biri ‘Alā’e’d-dīn Efendi’dür ki İstanbul’da Şūfīler ḡammāmı ḳurbında zāviye ve mescid binā itmişdür. Şadru’l-‘ulemā’i’l-a‘lām, üstādī ve üstādü’l-enām ‘Azmi-zāde ḡāletī Efendi menāḳıb-ı celīlesin naḳl idüp şeref-i civārın vesīle-i ḡuṣūl-i murād bilmekle⁴ rūḡundan istimdād üzereler idi. Dārları gibi mezārları daḡı hem-civārdur.

Biri daḡı Süleymān Efendi’dür. Bunlar daḡı anlara ḳarıb zāviye iḡdās eylemişdür. El-ān ḡālīfesi olan Ekmel Efendi’ye intisābla meṣḡūr ve nazargāh-ı cumḡurdur.

¹ “Yanlıṣ yapmaktan, düşkünlükten, delilikten, eksiklikten Allah’a sıḡınırım.”

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ 55b R1

⁴ 47b E

Ba‘zı şikâtdan mesmū‘dur ki zıkr olınan ‘azîzler şolağ iken Fâtih’ün rikâbında revân ve feth u zafer gibi hem-‘inân imişler. Pâdişâh-ı bâ-intibâh hâllerinden âgâh olduğda ricâlu’llâhdan iken riclân ve pâ-yı himmetleri ‘arş-sây iken öñlerince revân olduklarından istihyâ idüp vazîfe-i tekâ‘üd ü ‘atıyye-i hâkânî ile ignâ ve şimden sonra bize tîr-i du‘â ile imdâd idüñ, diyü niyâz-ı¹ şeb-hîz ü bāmdād ile hūsn-i teveccühlerin² recâ ider. Anlar dağı oğın atup yayın aşar ve her biri rütbe-i kerāmete kadem başar. Üçi dağı *Şakā’ik*’da meşhūr ve revnağ-ı benefşezār-ı suţurdur.

Şāhibü’t-terceme belde-i Kefe’de zuhūr ve istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp kesbi sermāye-i ‘ulūm itdükden sonra dārü’l-mülk-i İstanbul’a kudūm idüp Sünbül Sinān Efendi’den istinsāğ-ı bû-yı murād ve taḥşîl-i sünbüle-i tuḥm-i isti‘dād idüp şeyhden icāzet ile vaṭanına ‘avdet ider. Şehr-i mezbūrda vāқи‘ Kāsım Paşa Zāviyesi’nde seccāde-nişîn-i irşād ve sāye-güster-i şalāh u sedād olup feyz-baḥş-ı ricāl ve mürşid-i erbāb-ı hāl iken toḡuz yüz yetmiş senesinde civār-ı Haḡḡ’a intikāl ider.

‘Azîz-i mezbūr mu‘teḡad-i cumhūr, vā‘iz ü müzekkir, muḡaddis ü müfessir, ‘ālim ü ‘āmil, mürşid-i kāmil idi.

eş-Şeyḡ ‘Alī bin Sinān (Firecikli ‘Alī Efendi)

Vilāyet-i Rūm’da “Firecik” nām ḡaşabadandır. Pederleri ṭarîḡat-ı Zeyniyye’de Tāce’d-dîn Efendi ḡulefāsından ḡutbu’l-evtād, mihr-i celî-şā‘şa‘a-i irşād Sinān Efendi’dür ki ḡilāl-i terācim-i aşlda raḡam-zede-i beyān ve sekiz yüz toḡsan tārîḡinde ‘āzim-i cinān olmuşdur. Bunlar belde-i mezbūrede tevellūd ve ‘ulūm-ı āliyyede teferrüd idüp medīne-i Ḳoştanṭiniyye’ye kudūm ve mu‘tād üzere devre-i medāris-i ‘ulemā-yı Rūm eyledükden sonra ṭarîḡ-ı taşavvufa raḡbet ve pederi ṭarîḡından eş-Şeyḡ Şafiiyyü’d-dîn ḡidmetinde tekmîl-i ṭarîḡat eylemişler idi. Ba‘de taḡşîlü’l-me’mül, şılasına ḡufül idüp pederi zāviyesinde ri‘āyet-i uşul ve iḡyā-yı fuşul iderek ‘ilm ü ‘ibādete iştigālle tebyîz-i evrāğ-ı nehār ü tesvîd-i şafaḡāt-ı leyāl üzere iken toḡuz yüz yetmiş senesinde intikāl eyledi.

‘Azîz-i mesfūr kemāl-i zāhir ü bâṭın ile meşhūr³, ‘ālim ü ‘ābid, müttakî vü zāhid, vā‘iz-i Cāḡziyyü’l-edā, mürşid-i erbāb-ı fazl ü hüdā, ta‘bîr-i menāmı ‘ibret-engîz, şāhib-i nefes ‘azîz idi.

¹ du‘â-yı SE

² İle//teveccühlerin:olmaların SE

³ 56a R1

Mervîdür ki Nûre'd-dîn-zâde Efendi'nün Şofya'da aḥbâbı keşir ve şît-ı iştiḥârı 'âlem-gîr olup ğamz-ı erbâb-ı fesâd ile vükelâ-yı salṭanat aḥz u tefṭîş murâd eyledükde muḳaddemce âġâh olup bunların âstânesine mürâca'at ve "Terk-i diyâr ve itâ'at-ı emri şehir-yârdan ḳanḳısın ihtiyâr ideyin." diyü taleb-i pend ü naşîḥat ider. Bunlar daḥı ḥasebü'l-fermân İstanbul'a revân olmaları sülûk-i râh-ı şavâb olmaḳ üzere cevâb virüp dârü'l-mülk-i Rûm'da mazḥar-ı i'zâz u temkîn ve şeyḥ-i zâviye-nişîn olmasın ta'yîn iderler. Fi'l-vâқи' cümlesi zuḥûra ḳarîn olur.

eş-Şeyḥ Ebübekr el-Kefevî (Kefevî Bekir Efendi)

Pederi "el-Ḥacc Ḥayre'd-dîn" nâm ḥayyir ü deyyin, merd-i güzîn idi. Evâ'il-i ḥâlinde vilâyet-i Kefe 'ulemâsından taḥşil-i kemâl, ba'dehu Mışır-ı Ḳâhire'ye intikâl idüp mürşid-i râh-ı¹ 'Abdu'l-ḳâdir-i Gîlânî, bâz-ı eşheb-i nûrânî Şeyḥ Şâhîn-i Mışırî ile şoḥbet² ve Seyyid Ebü'l-vefâ-yı Ḳâdirî'den tekmîl-i ṭarîḳat itmiş idi. Ba'dehu vaṭanına 'avdet eyleyüp şehir ḳurbında bir kenîseyi ḥarâb iken ta'mîr ve şem'-i cem'-i aḥbâb ile tenvîr idüp eṭrâfında ba'z-ı eḥibbâsı fuḳarâ için ḥücerât binâ itmekle " 'Abdî Çelebi Zâviyesi" nâmı ile şöhret-nümâ olmuş idi. Ol buḳ'a-i mübarekede ikmâl-i erbâb-ı ḥâl üzere iken toḳuz yüz yetmiş târiḥinde intikâl eyledi. Zâviyesi sâḥasında medfûndur. Yirine oġlı Pîr Meḥemmed Efendi seccâde-nişîn ve mürebbî-i müstersidîn-i erbâb-ı dîn olmuş idi. Toḳsan ḥudûdına dek ḥayâtda idügin *Ketâ'ib* şâḥibi işbât itmişdür.

'Azîz-i mezbûr kerâmât-ı celîle ile meşhûr, 'âbid ü zâhid ü müteverri', münevverü's-şeybe, pîr-i mütevâzî' idi.

Mervîdür ki evâ'il-i ḥâlinde ticâret ṭarîḳı ile âfâḳı seyâḥat idüp nice zemân memleketinden ġâ'ib ve diyâr-ı Mışırıyye'de tekmîl-i nefse ṭalib olmuş idi. Ol ḥilâlde mevti işbât olunup zevcesi âḥara nikâḥ olunmuş idi. Leyle-i zifâfdan bir gice muḳaddem ḥâtûnına vâқи'asında maḳdemine işâret ve şîḥhatini beşâret eyleyüp irtesi dâmâd duḥûl-i 'arûsa muntazır ve 'arûs daġdaġa-i vâқи'adan müteġayyir iken bir keştî-i gerdün-mişâl sâḥil-i Kefe'ye ittişâl eyleyüp şeyḥ-i mezbûr içinde zâhir ve daġdaġa-i 'arûs ber-ṭaraf olup ḥâṭır-ı dâmâd mütekeddir olur.

eş-Şeyḥ Meḥemmed bin Yûsuf (Şeyḥ Meḥemmed-i Semerḳandî³)

¹ 30a SE

² 48a E

³ Şeyḥ//Semerḳandî:Meḥemmed bin Yûsuf-ı Ferkendî SE

Ferkendī-aşl, Semerkandī-nisbet, Hanevî-mezheb ve Qâdirî-şarîkatdur. ‘Ulemâ-yı Mâverâ’ü’n-nehr’den tahşîl-i ‘ulûm ve iğtirâf-ı baħr-ı mantûk u mefhûm eyleyüp diyâr-ı Rûm’a kudûm eyledükde sâlifü’z-zıkr Ebûbekr Efendi’den tekmîl-i şarîkat eyledükden şoħra seyâhat ile pergârvâr şaħîfe-i ‘âlemi mesâhat eyleyüp küberâ-yı Naqş-bendiyye’den bâlâda mestûr olan şeyh-i sâmi ‘Abdu’l-laţîf el-Maħdûmî el-Câmî ħîdmetleri ile şoħbet itmiş idi. İkisinden daħı¹ icâzet-nâmeleri var idi. Toħuz yüz yetmiş bir senesinde intikâl eyledi.

Şeyh-i merķûm câmî’-i zâhir ü bâtın-ı ‘ulûm, esrâr-ı şûfiyyeye vâkıf, merd-i ‘âlim ü ‘ârif, yenbû’-ı fezâ’ il ve ser-çeşme-i ma’ârif idi.

eş-Şeyh Muzafferü’-d-dîn (Muzaffer Efendi)

Vilâyet-i Kırım’dan neş’et ve ķurûm-ı ‘ulemâdan kesb-i ‘ilm ü fazîlet idüp çerâğ-ı isti’dâdı kibrît-i ifâzadan fer ve nuķûd-ı nâ-ma’dûd-ı fażl ü ‘irfâna zafer bulduķdan şoħra² sâlik-i râh-ı erbâb-ı ħaķîķat³ olup ol diyâr meşâ’ihinden “el-Ĥâcc ‘Alî” nâm ‘azîze ħîdmet, ba’dehu Anķaralı Aħmed Efendi’den tekmîl-i şarîkat itmiş idi. “ŞoĖuķşu” nâm ķaryede zâviye-nişîn-i irşâd ve mürebbî-i erbâb-ı reşâd iken toħuz yüz yetmiş bir senesinde rû-gerdân-ı cihât u eb’âd ve terk-i meyâne-i çâr ezdâd eyledi.

‘Azîz-i mezbûr cihâd-ı nefside muzaffer ü mansûr, istimdâd idenlere feryâd-res, pîr-i mübârek-nefes idi.

eş-Şeyh Dede Efendi (Dede Efendi)

Vilâyet-i Kaşamonı’da “Boyâbâd” nâm ħâk-i pâkden keşîde-bâlâ ve âbâd-kerde-i kudret-i Şâni’-i vâlâ olmuş idi. Ba’zı küberâ-yı Ĥalvetiyye’den aħz-ı âdâb-ı şarîkat ve iħrâz-ı şemere-i sırr u mağz-ı ħaķîķat idüp “Cebel-i Ėâr” demekle ma’rûf kûh-ı bülend-kemerinde bir zâviye-i bî-mânend binâ eylemiş idi. Ol buķ’a-i mübârekede irşâd-ı ‘ibâd ve ta’lîm-i erbâb-ı isti’dâd iderek ehl-i zâhir ü bâtını isti’bâd

¹ İkisinden daħı: Anlardan SE

² 56b R1

³ Fazîlet SE

idüp meşgale-i ‘ilm ü ‘ibâdet ile güzârende-i evkât iken toköz yüz yetmiş bir senesinde vefât eyledi¹.

Şeyh-i müşârün-ileyh ^{صبت سجال المغفرة عليه} 2, vā‘iz ü müzekkir, muhaddis ü müfessir, hânkâh-ı zühd ü şalâhuñ sâkin-i ‘uzletkedesi ve tekyegâh-ı³ fevz ü felâhuñ dedesi, da‘vet-i müstecâbe ve enfâs-ı müsteţâbe şâhibi ‘azîz idi. Mede’l-‘ömr kimseden vazîfe ve şadağa qabûl itmeyüp maşşül-i zirâ‘at ile âyende vü revendeyi ziyâfet ve müsâfirîn ü ğurebâya ri‘âyet de’b-i kerîmleri idi.

eş-Şeyh Ğarse’ d-đîn Ahmed eş-Şehîr bi-Şihâbü’ d-đîn (Ğarse’ d-đîn Efendi⁴)

Şihâb-ı hürşîd-i tâb-ı vücûdı cânib-i Haleb-i Şehbâ’dan nümâyân ve nihâl-i ferhunde-zılâl-i zât-ı mes‘ûdı ğars-ı hażîre-i ‘ilm ü ‘irfân olup muhtaşarât-ı mütünü Şeyh Hasan Süyüfi’den kırâ‘at ve şemşîr-i cilâ-dâde gibi taşfiye-i cevher ü kesb-i metânet idüp ba‘dehu Dımışk-ı Şâm’a riħlet ve İbni Mekkî’den taşşîl-i fûnûn-ı tıbb u hikmet eyleyüp ba‘dehu Mısr-ı Kâhire’ye sevq-ı râhile-i ‘azîmet ve İbni ‘Abdu’l-Ğaffâr’dan ‘ulûm-ı ‘akliyye ve fûnûn-ı riyâziyyede iktisâb-ı mahâret eyledi. Ba‘dehu tefsîr ü hadîsi şeyhu’l-müfessirîn ve ‘umdetü’l-muhaddisîn Kâzî Zekerıyyâ’dan taħkîk ü tîkân ve her birinden icâzet-nâmelerle taşşîl-i nâm ü nişân idüp cemî‘-i fûnûnda fâ’ik, yebû‘-ı fezâ’il ü baħr-ı haħîkat olduĝa Çerâkise zemânında ba‘z-ı selâfîn-i Mısr’uñ maqbûl ü manzûrı ve dâhîl-i meclis-i pür-ħubûrı olup ebnâ-yı kirâmına mu‘allim ta’yîn itmekle ma‘âlim-i şânın vâlâ ve ‘unvân-ı i’tibârın a’lâdan a’lâ kılmış idi. Qarîne-i hâl toköz yüz yigirmi iki târîħinde selâfîn-i Mısrıyye’nüñ⁵ muhtetem-i devleti ve qarârgâh-ı livâ-yı şavleti olan Sultân Ğavrî, pâdişâh-ı heft-ıklîm Sultân Selîm-i Qadîm hażretleri ile zâhir-i Haleb’de âheng-i ceng ü peygâr ve teşâbük-i şufûf-ı Rûm u ‘Arab, zulemât-ı leyl ü tebâşîr-i nehârî âşikâr idüp;

Gerd-i raħşuñ şubħa zulmet şaldı tîĝüñ şâma nûr

Heybetüñden birbirine girdi ğüyâ şubħ u şâm

¹ 48b E

² “Baĝışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

³ Tekye-i E

⁴ - SE

⁵ toköz/Mısrıyye’nüñ:selâfîn-i Çerâkese’nüñ R1, SE

maẓmūnı bedīdār olduġda ‘alā’im-i feth u zafer, a’lām-ı hūrşīd-envār-ı şāh-ı Süreyyā-gulām, gerdūn-serīr, ya’nī Selīm-i cihān-gīrden raḥşān ve mānend-i ẓalām-ı leyl, ḥayl-i ‘Arab “yā leylī” nevāsından bedel “vā-veylī” feryādı ile perīşān olup Sulţān Ğavrī’nün devr-i devleti mişāl-i dürr-i dūr deryā ġavrı iktizā ve ma’nā-yı tenezzül-i ismi te’sīr-i müsem mā idüp fark-ı ser ü efseri ni’āl-i süm-i sūtūr-i şāh-ı manşūrda pāy-māl ve hilāl-i şemşīr-i hūn-rīz-i ‘Osmānī feth-i sevād-ı Mışr’a berā’at-i istihlāl olduġda¹ mevlānā-yı merķūm maḥdūmı olan şeh-zāde-i āzāde ile esīr ve tilmīz ile üstād īstāde-i pīşgāh-ı sulţān-ı Cem-serīr olup teşhīr-i Şāmāt u Kāhire² ve ḥidmet-i Ḥaremeyn-i Şerīfeyn ve arāzī-i muḳaddese-i tāhire ḳarīn-i teysīr-i taḳdīr olduġda rikāb-ı kām-yāb ile ‘azm-i dārū’l-mülk-i Rūm ve belde-i ṭayyibe-i Ḳoştantıniyye’de neşr-i bār-ḥāne-i ma’ārif ü ‘ulūm itmiş idi. Toġuz yüz yetmiş bir senesinde kevkeb-i baḥtī āfil ve zemān-ı ācili ‘ācil olup şihābāsā rişte-i emeli ġüsiste-zimām ve manzūme-i cem’iyyeti şikeste-nizām oldu.

Merḥūm-ı merķūm gül-deste-bend-i envā’-ı ‘ulūm, ṭıbb u ḥikmet ve hendese vü usturlāb, zā’içe vü nūcūm ve rub’-ı dā’ire vü ḥisāb, edebiyāt u şer’iyyāta ser-ber ve fūnūn-ı ġarībede efā’ıl-i ‘acībeye ḳudreti muḳarrer, maẓanne-i ‘ilm-i kāf ve sīmyā-sāz-ı kefāf-i müstevcibū’l-‘afāf idi. Mede’l-‘ömr derāhim-i vazīfe ile şümārende-i naḳd-i vaḳt-i ‘azīz ve taḥrīk-i pā-yı ṭaleble dāmen-i pāk-i ḳanā’atine ġubār-engīz olmayup³ dest-yārī-i himmet-i ‘aliyye ile dest-yāz ve şeref-i nefis ü yed-i ‘ulyā ile ser-efrāz olmaġın ni’met ü nāz erbābına dest-i niyāzı dirāz ve cereb ü şīrīn-i ehl-i dūnyāya kefçe-i keffini bāz itmemiş idi. Ṭa’ām u libāsda şey’-i yesīr ile ḳānī’, dervīş-nihād ü mütevāzī’ olup kesb-i yedin vech-i ma’āş ve kār-ḥāne-i ṭabābeti māye-i esbāb-ı intī’āş eylemiş idi. Ba’zı meşā’ihden tekmīl-i ṭarīḳa-i ‘aliyye ve taşfiye-i şıfāt-ı⁴ nefis-i redī’e idüp esrār-ı ḥāl-i derūmı nihān-ender-nihān ve ta’līm-i ‘ulūm-ı ḥafıyyeden ġürīzān ve daġdaġa-i ḥalḳdan mütecemmi’, pīr-i edīb-i mütevāzī’ idi.

Āşār-ı celīlesinden ‘ilm-i ḥisābda Tezkire nām kitābı ve ferā’izde metn ü şerḫi ve *Şerḫ-i Mevāḳıf* uñ ḥikemiyyātına ḥāşiyesi ve āḫir-i *Merfū’āt* a dek *Kāfiye Şerḫi*, *Cāmī*’ye ḥāşiyesi ve *Mūciz Şerḫi*, *Nefīsī*’ye ḥāşiyesi ve *Tefsīr-i Ḳāzī* ve *Keşşāf* evā’iline ḥāşiyeleri vardur. Ḥamd baḫşinde zülāl-i⁵ taḥḳīḳı müşebbi’ ve ekser-i kelimāt-ı ḳavmı cāmī’dür. ‘İlm-i zā’içede te’līfi ve Ebu’s-su’ūd Efendi merḥūmuñ *Ḳaşīde-i*

¹ 57a R1

² 30b SE

³ 49a E

⁴ - SE

⁵ - E

Mîmiyye 'sine şerh-i lafîfi vardır. Mollâ hizmetlerine 'arz eyleyüp mazhar-ı istihsân ve maḥall-i iḥsân olmuş idi. ¹افاض الله عليه بره و احسانه

eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥman bin eş-Şeyḫ Cemâle'd-dîn el-Merzifonî (Şeyḫ-zâde)

Merzifon'da "Cemâle'd-dîn Efendi" nâm merd-i zü-fününüñ necl-i necîbi ve maḥdûm-ı edîbi olup "Şeyḫ-zâde" demekle ma'lûm-ı bende vü âzâdedür. Toḫuz yüz on ḥudûdında ber-âverde-i deryâ-yı cûd² ve rû-nihâde-i sâhil-i vücûd³ olup cevher-i zâtı perverde-i âftâb-ı terbiyet-i üstâd ve cilâ-dâde-i mişkale-i şalâḥ u sedâd olmaḡla taḥşîl-i 'ulûm-ı 'Arabiyye ve tekmîl-i fûn-ı edebiyye itdükden şoñra âheng-i dârü'l-mülk-i Rûm ve 'ulemâ-yı ḳurûm ile müzâkere-i 'ulûm iderek Şaḥn müderrislerinden Ḥâfız-ı 'Acem, Merzifon'da müderris iken pederleri ile 'uḳde-i 'alâḳası muḥkem olmaḡın terbiyetine ḳıyâm ve manzûme-i aḥvâlin ḳarîn-i iltiyâm itmiş idi. Ba'dehu Mollâ Meḥammed-i Ḳarabâḡî İznîḳ müderrisi olduḡda mu'îd ve meclis-i⁴ ders ü taḥḳîḳından müstefîd olup mollâ-yı merḳûm toḫuz yüz kırḳ iki târîḫinde merḳûm olduḡda terk-i tarîḳa-i câḥ ü celâl ve teḳâ'üd tarîḳı ile Cezerî Ḳâsım Paşa Müderrisi 'Arab Çelebi ḥidmetinde ḳırâ'at-ı tefsîr ü ḥadîse iştiḡâl eyleyüp ba'dehu Ḳâsım Paşa Câmî'i'nde ḥaṭîb ve Defterdâr Maḥmûd Çelebi Dârü'l-ḥadîsi'nde muḥaddis ü edîb olmuş idi. Ba'dehu Câmî-i Kebîr-i Ayaşofıyya ve Sultân Meḥammed kürsilerinde vâ'iz ü müzekkir ve muḥaddis ü müfessir ta'yîn olup zemânesinde⁵ neşr-i delâ'il-i i'câz-ı Ḳur'ânî ile mümtâz ve riyâset-i erbâb-ı tefsîr ü tezkîr ile ser-efrâz olmuş idi. Toḫuz yüz yetmiş bir senesinde sinîn-i 'ömri temâm ve devre-i âftâb-ı ḥayâtı vâşıl-ı noḳta-i encâm oldu.

Merḳûm-ı mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr, tecvîd-i *Ḳur'ân-ı 'Azîm* ve tertîl-i Furḳân-ı kerîmde mâhir, enfâs-ı müteberrikesi ḳulûb-ı nâsa mü'eşşir, naḡme-pîrâ-yı şavt-ı ḥüsün, şâḫib-i lisân ü lüsün, idâre-i câm-ı kelâm eşnâsında eş'âr-ı belîḡa inşâdı ile tenaḳḳul mu'tâdı ve raḥîḳ-ı ḳışşayı nazm-ı bedî'inden miskiyyü'l-ḥitâm eylemek de'b-i meclis-i irşâdı, te'sîr-i belîḡından sükkân-ı cevâmi'-i ḥâk mest ü medhûş, belki ḳuttân-ı şavâmi'-i eflâk pür-cûş u ḥurûş olurdu. Merḳûmuñ fazlına sultânu'l-müfessirîn,

¹ "Allah ona olan iyilik ve cömertliğini arttırsın."

² Vücûd SE

³ Şühûd SE

⁴ Mecâlis-i E

⁵ 57b R1

şeyhü'l-İslām ve'l-Müslimīn Ebu's-su'ūd Efendi'nün icāzet-nāmesi şāhid-i 'ādil ve ecell-i delā'ildür¹ ki zikr olunur:

Şūret-i İcāzet-nāme²

اللهم رب الارباب مالك الرقاب منزل الكتاب محق الحق و مهم الصواب و صل و سلم علي افضل من اوتي
الحكمة و فصل خطاب و علي اله الاوتاد و صحبه الاقطاب هب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب منك المبدئ و
اليك المأب (و بعد) فلما تو همت في رافع هاتيك الارقام زين العلماً الاعلام الالمعي الفطن اللبيب و اللوز عن اللقن
الاربيب ذي الطبع السليم الوقاد و الذهن القويوم النقاد العاطف لاعنه غرا ثمه الي ابتغى مرضاة الله من غير عاطف
يثنيه و الصارف لا ذمة صرائمه نحو تحصيل زلفاه بلا صارف يلويه الساعي في تكميل النفس بالكمالات العلية
بحسب قوتيه النظرية و العملية سليل المشايخ الاخير نجل العلم الابرار مولانا الشيخ عبد الرحمن بن قدوة
العارفين الشيخ جمال الملة و الدين و فقه الله عز و جل لما يحبه و يرضاه و اتاح له في اولاه و اخراه ما هوه اولاه
و اخراه دلائل نيل ظاهر في الفنون و مخائل فضل باهر في معرفة الكتاب المكنون اجزت له في مطالعة الزبر
الفاخرة و احتياض العيالم الزاخرة التي فيها اساطين ائمة التفسير من كل وجيز و بسيط و صنفها سلاطين اسرة
التقرير و التحرير من كل شامل و محيط و استخراج مافي مطاويها من الفوائد البارعة و استنباط مافي تضاعفها
من الفرائد البارعة و سوغت له افادتها للمقتبيين من انوارها الرايعة تفسيراً و تقريراً و افاضتها³ علي المغتربين
من مغنم آثارها الفائقة عظة ب تذكيراً علي ما نظمه بنان البيان في سمط السطور و رقمته براعة البراعة في طي
رقها المنشور حسبما اجازلي شيخي و والدي المرحوم بحر المعارف و لجة العلوم صاحب النفس المطمئنة القدسية
محرز الملكات الانسية المنسلخ عن النعوت الناسوتية العالي في احكام الشؤن اللاهوتية العارف لاطوار خطرات
النفس الواقف علي اسرار الحضرات الخمس مالك زمام الهداية و الارشاد و حجة الحق علي كافة العباد محيي
الشريعة و الحقيقة ولددين محمد بن مصطفى العماد المجاز من قبل مشايخ الكبار لاسيما استاده الجليل المقدر الجميل
الاثر الحبر السامي و البحر الطامي الصنديد العريد و التحرير الحميد عم والدي علا الملة و الدين المولي الشهير
بعلي قوشجي صاحب الشرح الجديد للتجريد و استاد العلامة العظيم الشان و الفهامة الجلي العوان الامام الهمام
السميدع القمقام نسيح وحده و حويد عهده عبقري لا يوجد له مثال او حدي يضرب بمأثره الامثال المولي البارع
الامجد⁴ ابو المعالي عبد الرحمن بن المؤيد المجازله من قبل استاده المشهور جلالة قدره فيما بين الجمهور
المعروف فضائله لدي القاصي ولداني جلال الملة و الدين محمد بن اسعد الدواني المجازله من قبل اساتذة العظام
الذين في زمرتهم والده العلي القدر سعد الملة و الدين اسعد الصديقي المجازله من قبل مشايخه الفهامة لاسيما استاده
علامة العالم مسلم الفضل فيما بين جماهير الامم الغني عن التعريف علي الاطلاق الشهير بلقبه الشريف في اكناف
الآفاق زين الملة و الدين علي المحقق الجرجاني و استادي الماجد الخطير و النقاب المحدث التحرير ذو القدر الاتم
و الفخر الاتم ابو الفضائل سيدي محمد بن محمد المجازله من قبل استاده الفاضل و شيخه الكامل ذي النسب الطاهر

¹ Ecell-i delā'ildür:Ecell-i delā'il besdür ki E

² 49b E

³ 31a SE

⁴ 58a R1

و الفضل الباهر المولي المشتهر بحسن چلبی محشی شرح المواقف المجازله من جهة الشيخ الاجل و استاده الشامخ
المحل و وحید عصره و اوانه¹ و فريد دهره و زمانه علاء المجد و الدين المشهور بالمولي الطوسي صاحب كتاب
الذخيرة و الله سبحانه اسأل مكبا علي وجه الذل و المهانة ساجدا علي جباه التضرع و الاستكانة ان يفيض عليهم
سجال غفرانه و شأبيب رحمته و رضوانه و يهدينا سبل الهدى ب مناهج الرشاد و تقينا مصارع السوء يوم التناد انه
رؤف بالعباد كتبه الفقير اليه سبحانه الراجي من جنابه عفوه و غفرانه ابو السعود الحقيير عفا الله عنه²

eş-Şeyh ‘Abdu’l-laṭīf en-Naḫṣ-bendī (‘Abdu’l-laṭīf Efendi)

Devlet-i Fātihiyye’de vezīr olan “Ḳoyun Mūsā” dimekle meşhūr paşa-yı firişte-
nihāduñ reme-i mükerre-me-i aḥfādındandır. Evā’il-i ḥālinde dest-yārī-i sa’y ü ictihād
ile a’lāḫ-ı müktesebe-i ‘ilm ü ma’rifet, ser-bār-ı aḥlāḫ-ı mevrūşe-i ḥilm ü ‘iffet olup
meyān-ı erbāb-ı isti’dādda mezīd-i istiḥkākla ma’rūf ve meziyyet-i faẓl ü edeb birle
mevşūf olduḡda ḥādī-i hidāyet ḳāfile-i ‘azīmetine ḥādī ve ‘inān-ı iḥtiyārın şarf-ı semt-i
şalāḫa bādī olmaḡın Emīr Buḫārī Ḥalīfesi Maḥmūd Efendi’nüñ tekye-zen-i südde-i

¹ 50a E

² “Bütün efendilerin Rabb’i, yaratıkların sahibi olan, kitabı indiren, doğruyu bildiren Allah’ım! Kendisine hikmet ve hitabet gücü verilenlerin en üstünü olan Peygamber’imize (sav), köklü ailesine ve öncü olan ashâbına salât ve selâm eyle. Katından bize rahmet lutfeyle. Çünkü sen lütfu bol olansın. Başlangıç sendendir ve dönüş de sanadır. Rakamların üstünlüğünü düşündüğünde ulemanın önde gelenlerinin süsü, zeki ve parlak akıllı, ileri görüşlü ve düzgün yaratılışlı, bilenmiş bir zihne sahip, tefekkür edebilen, Allah’ın rızasını elde etmek için çalışan, Allah’ın yakınlığına ulaşmak için, üstün meziyetleri elde etmede amelî ve nazarî gücüne göre kendini olgunlaştırmak için çabalayan, en hayırlı hocalardan istifade eden, ulemanın iyilerinden, âriflerin ileri gelenlerinden ve dîn ve devletin süsü olan birinin oğlu olan Mevlana eş-Şeyh Abdurrahman (aziz ve celil olan Allah onu muvaffak eylesin), Allah onu sevip ondan râzı olduğunda ilimlerde en güçlü delillere ulaşma imkânını lütfetti. Kitabın gizliliklerini anlamada ona parlak lütuflarda bulundu. Ben de ona önde gelen tefsir ulemasının telif ettiği uzun-kısa, kolay-zor, pek çok tefsir kitabının inceliklerini nakletmede, o kitabın faydalarını ortaya çıkarıp anlatmada, o kitaplara dayalı yeni görüşler beyan etmede icazet verdim. Kur’ân’ın tefsir ve takrir olarak nurlarından çıkarımlarda bulunanların bana aktardıklarını; o görüşlerin ortaya konulduğu eserlerden bana ulaşanları; o görüşlerin en meşhur tariklerini; ilim irfan sahibi, dini ilimlere vâkif, merhum babam Şeyh Muhammed bin Mustafa’nın bana verdiği icazet nispetinde ona aktardım. Özellikle de babamın ilmini elde ettiği yüce ilim sahibi, övgüye değer bir birikimi olan, dînin ve milletin yüce şahsiyeti, babamın amcası Ali Kuşçu’dan aldıklarını ona naklettim. O da ulemanın önderi, zirve insanlardan biri, ilimde dengi bulunmayan, örnek ve öncü şahsiyet, şerefli, yüceliklerin babası Abdurrahman bin el-Mü’eyyed’den (icazet almıştır). Ona da icazet veren meşhur üstâdı, halk arasında değeri, ilmi, irfanı meşhur olan, dînin ve milletin izzeti olan Muhammed bin Es’ad ed-Devvânî’dir. O da icazetini aralarında babasının da bulunduğu büyük üstatlardan almıştır. Onlardan biri Es’ad es-Sıddîki’dir. O da icazetini pek çok önde gelen hocadan almıştır. Özellikle de hocası allâme, âlim, halk arasında bilinen ve takdir edilen, ‘dînin ve milletin süsü’ lakaplı el-Cürcânî ve üstün değer sahibi, şerefli, fazilet sahibi Muhammed bin Muhammed’den almıştır. O da üstâdı, hocası, temiz bir soya sahip olan, şanı, şerefi sâbit, Şerhü’l-mevakif’in haşiyesini yazan, ‘Hüsnü Çelebi’ diye meşhur bir zattan almıştır. O da icazetini döneminin zirve isimlerinden, seçkin bir ilim adamı olan, zamanın üstâdı, dîn ve şerefin yüce timsâli, Kitâbü’z-zahire sahibi Mevlâ Tüsî’den almıştır. Allah Teala’dan bizi yüz üstü, zillet içerisinde olmaktan korumasını, tam bir bağlılık ve niyaz hâlinde yüzümüzü ona dönmeyi lütfetmesini istiyoruz. Rabb’imizden ulemamıza affını, rahmetini ve rızasını lütfetmesini diliyoruz ve bizi hidayet yollarına, doğruluk yollarına ulaştırmasını istiyoruz. Kıyamet günü her türlü kötü duruma düşmekten bizi korumasını talep ediyoruz. Çünkü o, kullarına karşı merhamet sahibidir. Bu icazeti Allah’ın affına, mağfiretine muhtaç olan, kendini âciz gören Ebussuud kaleme almıştır.”

sedâdı ve deryūzegeer-i feyz-i irşâdı olmuş idi. Ba‘de müddetin hâzret-i ‘azīze dāmād ve ʔoꝓuz yūz otuz sekiz senesinde anlar irtihāl eyleyūp yirine seccāde-nişin-i irşād olup dāhil-i sūrda vāḳi‘ hānḳāhda nice zemān ser-ḫalka-i silsile-i ḥācegān olup ʔavḳ-ı şevḳı vābeste-i ḫablu‘l-verīd-i mūrīd ve aşḫāb-ı sa‘ādet feyz-i himmetinden müstefīd olmuş idi. Seb‘a ve ḫamsīn ve tis‘e mi’e tārīḫinde ḫacc-ı Beytu‘llāhu‘l-ḫarām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidū‘l-enām ¹عليه افضل السلام eyleyūp ba‘de‘l-ḳufūl sene seb‘īn ve tis‘e mi’e ḫilālinde tekrār ḫacc u ziyāret ve edā-yı nūsk ü mūcāveret idūp ʔoꝓuz yūz yetmiş bir senesinde ḳāfile-i ḫüccāc ḳufūlinden bir hefte muḳaddem;

Vişālūñ Ka‘be’dür rüz-ı ecel ‘azmı zemānıdur
Kefen iḫrāmı tābūt ol yoluñ taḫt-ı revānıdur

mazmūnı üzere āheng-i rāh-ı ‘adem ḳılıp tavāf-ı Ka‘be-i vişāl ve müşāhede-i nūr-ı cemāl ārzūsına ‘ālem-i ḳudse irtihāl eyledi.

‘Azīz-i merḳūm ‘umde-i meşā’iḫ-ı Rūm, ‘ālim ü fāzıl, kāmīl ü mükemmil, ḫuzū‘ u ḫuşū‘, şabūr u ḳunū‘, ḫalīm ü selīm, ‘afv ü kerīm, işāl-i ḫayra mā’il, şürūr-ı şeyāḫīn-i insden ḡāfil, şāfi-derūn u sāde-dil idi.

‘Āşıḳ Çelebi merḫūm *Zeyl-i Şaḳā’iḳ* da bu gūne ʔırāzende-i naḳl olur ki “ʔoꝓuz yūz elli sekiz tārīḫinde ‘Abdu‘r-raḫman Efendi merḫūm şādr-ı Rūm olup zevceleri hemşire olmaḫın ḳarābet-i² evlād bā‘işi-ı ittişāl u ittiḫād olup ³تغيير الشكل لاجل الاكل iden erbāb-ı fesād ve rişte-i tesbīḫi hem-ser-i tār-ı zūnnār olan ‘abā-pūşān-ı evḡad, bā-ḫuşūş ser-defter-i merede ʔarīḳatcı ‘Alī Dede erbāb-ı ḫācāta şalā ve āstān-ı ḫāzret-i ‘azīzi merci‘-i ehl-i dūnyā eyleyūp itmām-ı meşālīḫ-i fuḳarāyı rüy-pūş ve nüzūr ü şadāḳatı levṣ-i aḡrāz ile maḡşūş idūp ḫuzūr-ı şadru‘l-‘ulemāya ḫāzret-i ‘azīzden naḳl-i selām ve kemterīn işāretle itmām-ı merām ḳılıp ʔarīḳatcı iken maḫlabcı olmuş idi. Ḥidmet-i şeyḫ-i kerīm, deryā-yı güher-rīz-i kerem ve cenāb-ı mevlānā kūhsār-ı fazl ü himem ve ḳabūl-i zemzeme-i niyāzda müsellemler olmaḫın maşlahat-güzār-ı ‘ālem olan ‘Alī Dede;

Baḫrde bād u āb idi berde
Bir dem eglenmez idi bir yirde⁴

¹ “Selamın en faziletlisi onun üzerine olsun.”

² 58b R1

³ “Yemek amacıyla şekli değiştirmek...”

⁴ 31b SE

ahyāya vekīl ü emvāta vaşī, kibāra delīl ü şığāra velī, eṭrāfa nāzır u evķāfa mütevellī olup¹;

تكثر الاسباب والدا واحد²

müci bince her ferīķ ḥaķķında birer ṭarīķ bulup merkeb-i hırş u āz ile mülk ü māl-i ehl-i İslām'a Cengīzāne türktāz eylemiş idi. Bi'l-āḥare 'Abdu'r-raḥman Efendi dağdağa-i cāhdan āsūde ve 'azīz ḥidmetleri sündüs ü istebraķ-ı cinān üzere günūde olup 'Alī Dede zīr-i bār-ı meşālīḥde bī-tāb ve beyāz-ı defter-i muḥasebātı ḥavāle-i rüz-ı ḥisāb oldı. اليوم تجزی كل نفس بما كسبت لا ظلم اليوم ان الله سريع الحساب³

Mervīdür ki isķāt-ı farz itmiş iken hengām-ı pīrīde 'azīmet-i rāh-ı Ḥicāz ve iḥtiyār-ı sefer-i dūr u dırāz, müte'alliķātı i'cāz idüp men' için niyāz eyledüklerinde cevāb virürler ki "Bir vaķt-i mübārekde şafaḥāt-ı rüz-nāme-i aḥvālüm mülāḥaza iderken sinīn-i 'ömrüm ḥazret-i Resūl-i Ekrem'ün صلى الله تعالى عليه وسلم⁴ sinn-i şerīfinden ziyāde olmasından istiḥyā ve ol günlere yetişmemek için bī-iḥtiyār du'ā itmiş idim. Ümmīd iderin ki maķbūl olmuş ola. Ḥālā ol ḥisāb üzere zemān-ı riḥlet ḫarīb ve seyl-i revān-ı 'ömr müteveccih-i nişīb-i meşībdür. Kaşdum oldur ki nice yıllar germ ü serd-i 'ālemde hem-dem ü hem-kārüm ve ṭarīķ-ı ḥaķīķat u ḫanṭara-ı mecāzda merkeb-i rehvarum olan beden-i za'īf ol ḥāk-i muḫaddes-i pāke yaturup ḥaķķ-ı şoḥbeti yirine getürem."

Fi'l-ḥaķīķa;

Āşıķ odur ki yāri işiginde cān vire

Mecnūn-ı ġāfilūñ ḥarekātı yabānedür

mazmūnı üzere maķşūdı ḥāşıl ve me'mūline vāşıl olur.

Naḫl olunur ki mücāvır oldukları senede āstāne-i sa'ādetde olan erbāb-ı devlete mektūb-ı şefā'at-üslūb gönderüp dāmād-ı melek-nihādı olan Şaḥn müderrislerinden Nişāncı-zāde Aḥmed Efendi için Mekke-i Mükerrreme ḫazāsın recā ve bu vechle baştı-

¹ 50b E

² "Nedenleri çoğaltan tek bir doğurandır."

³ Kur'ân-ı Ker'im, Mü'min Sûresi, 40/ 17, "Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Allah, hesabı çabuk görendir."

⁴ "Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun."

müdde‘ā ider ki “Evlād u aḥfādumla mülākāt ve tesviye-i aḥvāl-ı müte‘allikāt için bu ümniyyenüñ ḥuşūli me‘müldür. Ḥātıme-i ḥayātum ve āḥır-i murādātumdur¹.”

Nefesi zāyi‘ olmayup müsā‘ade olunmuş. رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ²

eş-Şeyḥ ‘Abdu’llāh bin el-Ḥācc Maḥmūd (‘Abdī Ḥalīfe)

Bilād-ı Karamaniyye’den “Akşehir” nām belde-i ma‘mūrede qarīn-i neşv ü nemā ve nihāl-i istihāli cilve-nümā olup ‘ulūm-ı dīniyyeden taraf-ı şālih iktisāb itdükden sonra kibār-ı meşā’ih-ı Rūm’dan³ Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi āstānesine intisāb⁴ itmiş idi. Dergāh-ı nezāhet-penāhında ḥāşıl-ı murād ve icāzetleri ile seccāde-nişīn-i irşād olup toḳuz yüz yetmiş iki ḥilālinde şılasında intikāl eyledi.

‘Azīz-i mezbūr mu‘teḳad-i cumhūr, zeḥārif-i dūnyeviyyeden mu‘riż, leṭā’if-i uḥreviyyeye mütemaḥḥız, maşrū‘ olanlara du‘āsı ‘ilāc-ı ber’ü’s-sā‘a ve eşī‘atü’l-leme‘āt-ı kerāmātı bāhirü’l-işā‘a, ekşer-i evḳātta şāhbāz-ı nazarı dīde-düz-i ‘ālem-i itlāk, ğarīḳ-ı efkār ve ğavṭa-ḥor-ı baḥr-ı istiğrāk idi.

Tefsīr-i şerīf ve ḥadīs-i Resūl’e müte‘allik risālesi ve *Şerḥ-i ‘Aḳā’id* üñ mebḥaş-ı imānına düşmüş ‘izār-ı ‘azrā-yı kitābda hey’et-i müselsel-i suṭurdan ‘anberīn külālesi vardur. Gāhī va‘z ü naşīḥat idüp müzekkir-i esrār-ı fażl ü ḥikmet olmaḳ mu‘tādı idi. Akşehir’de binā eyledüğü zāviye sāḥasında medfūn ve el-ān ziyāretgāh-ı ehl-i derūndur.

eş-Şeyḥ Maḥmūd (Maḥmūd-ı Akşehrī⁵)

Bunlar daḥı sevād-ı Akşehir’den bedīd ve nā’il-i rütbe-i temyīz-i siyāh u sefīd olduḳda sālifü’z-zıkr ‘Abdī Ḥalīfe’ye müriḍ olmuş idi. Ḥidmet-i ‘azīzde vāşıl-ı sırr-ı ḥaḳīḳat ve mürşid-i erbāb-ı tarīḳat olup şılası ḳurbında İşḥaḳlı ḳazāsına tābi‘ bir ḳaryede zāviye-nişīn⁶ ve kūşe-güzīn-i ‘izz ü temkīn iken toḳuz yüz yetmiş iki senesinde ṭā’ir-i rūḥı vāşıl-ı evc-i ‘illiyyīn oldu.

Şeyḥ-i merḳūm vāşıl-ı sırr-ı mektūm, bedr-i āsmān-ı ‘ilm-i yaḳīn, emānet-i erbāb-ı tarīḳata emīn, peyrev-i ‘ibād-ı şālihīn idi.

¹ Mülākātumdur SE

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ 59a R1

⁴ İntimā E

⁵ Maḥmūd-ı Akşehrī:Maḥmūd Efendi R1

⁶ 51a E

eş-Şeyh ‘Abdu’r-raḥman bin İbrāhīm (Ezelī-zāde Efendi¹)

Vilāyet-i Karaman’da tahtgāh-ı kadīm olan belde-i Konya’dan nümāyān ve “Ezelī-zāde” demekle ma’lūm-ı ‘ālemiyān olmuş idi. Evā’il-i ḥālinde iştiğāl-i ‘ulūm-ı edebiyeye ile me’nūs ve Merḥabā Efendi’den nā’il-i şeref-i dest-būs olup meyān-ı erbāb-ı isti’dādda emşel-i emāsil ve meyāne-gevher-i efāzıl iken ḥāb-ı ḡafletden āḡāh ve isti’dād-ı ezeli hādī-i rāh olup Şeyh Cemāl Efendi’den aḡz-ı tevbe vü inābet ve pertev-i nūr-ı cemāl ile āheng-i ṭarīkat-ı erbāb-ı ḡaḡīkat itmiş idi. Hilāl-i isti’dādı bedr ve meclis-i irşādda şadr olduğda nice yıllar Konya’da vāḡi’ Şāhib Ata Zāviyesi’nde seccāde-nişīn ve ‘ulūm-ı zāhire vü bāṭınede delīl-i rāh-ı dīn ü mürebbī-i mücāhidīn olup toḡuz yüz yetmiş iki Zī’l-ḡicce’sinde mütevārī-i ‘ālem-i kümūn ve Celāle’d-dīn-i Rūmī Türbesi civārında medfūn oldu.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, meclis-i va’zında işrāf-ı ḡavāṭır ve keşf-i serā’ir-i niyyāt ve müteveccih olanlardan ḡall-i şübühāt ve izḡār-ı maḡfiyyāt mu’tādları idi.

“*Baḡru’l-‘ulūm*” ismi ile mevsūm tefsīr-i şerīfī te’līf itmişlerdür. Mede’l-‘ömr vazīfe ve şadaḡa ḡabūl itmeyüp ‘avā’id-i zāviye maşraflarına kifāyet itmek muḡāl iken bezl ü seḡāda kemāl üzere olup ‘ayş-ı bī-teşvīş iderdi. İntiḡāllerinden üç ay muḡaddem üç yük aḡçe çıkarup fuḡarāya tefrīḡ ve ḡizāne-i ḡayba dest-yāz oldukların taḡḡīḡ itmişdür. ²رحمة الله عليه رحمة واسعة

eş-Şeyh Enverī (Enverī Dede³)

Maḡrūse-i Burūsa’dan bedīdār ve āftāb-ı ‘ilm ü ‘irfānda muḡtebis-i envār olmuş idi. ‘Ulūm-ı ‘Arabīyye’de māhir ve fūnūn-ı ‘aḡliyye vü naḡliyyede mecmū’a-i nevādir olduğdan şoñra ṭarīḡ-ı Naḡş-bendiyye’ye vāşıl-ı ser-menzil-i murād⁴ ve nā’il-i rütbe-i irşād olmuş idi. Bir def’a Seyyidī Ġāzī Zāviyesi levş-i erbāb-ı rafz u ilḡāddan tenzīh olup bunlara tevcīh olınduḡda izḡār-ı ḡabūl, ba’dehu fāriḡ olup⁵ iḡtiyār-ı künc-i ḡumūl eyledi. Ba’dehu Burūsa’da vāḡi’ Orḡān Ġāzī Ḥānḡāhı’nda ḡarār-dāde ve feyż-

¹ - R1, E

² “Allah’ın geniş rahmeti onun üzerine olsun.” (Bu dua SE’de bulunmamaktadır.)

³ - SE

⁴ 32a SE

⁵ 59b R1

bağış-ı erbāb-ı irāde olup vazīfe-i mu‘ayyenesini bi’l-cümle fuqarāya infāk ve kendüler cihet-i ma‘āşın havāle-i dergāh-ı Rezzāk itmiş idi. Ma‘a zalık kemāl-i vüs‘at-ı ‘ayş ile hareket ve hazīne-i gā’ibden idrār-ı birke-i bereket iderler idi. Toğuz yüz yetmiş üç senesinde ‘ālem-i kudse riğlet eyledi.

‘Azīz-i merķūm meclā-yı envār-ı ‘ulūm, pīr-i nūrānī, tabīb-i rūhānī, ‘ālim ü fāzıl, kāmīl ü şāmīl, mażanne-i kerāmet, ‘azīz-i şāhib-i himmet idi.

eş-Şeyh ‘Alī el-‘Aclūnī (‘Alī ‘Aclūnī)

Diyār-ı ‘Arab’da tağşīl-i ‘ulūm, ba‘dehu ‘azm-i memālik-i Rūm-ı cennet-rūsūm idüp maħrūse-i Burūsa’da iķāmet ve ba‘z-ı mesācidde iħtiyār-ı imāmet itmiş idi. Ba‘dehu cāmi‘-i kebīrde imām iken toğuz yüz yetmiş üç senesinde āheng-i dārū’s-selām eyledi.

Şeyh-i mezbūr mecmū‘a-i fażl-ı mevūr, Hānefī-meżheb, Kādirī-meşreb, pīr-i nūrānī-beşere, ‘aşir-ħ̃ān-ı kırā’at-ı ‘aşere, müte‘affif ü kānī‘, kerīmü’t-ṭab‘ u mütevāzī‘, ‘ulūm-ı ġarībeden ħabīr, mażanne-i fenn-i iksīr idi.

Mervīdür ki ‘allāme-i Rūm Ebu’s-su‘ūd Efendi merħūm kemāl-i tevķīr ile mu‘āmele¹ ve gāh u bī-gāh mükātebe vü mūrāsele ile mūrā‘āt-ı mücāmele iderler imiş.

eş-Şeyh Lā’ihī (Lā’ihī Çelebi) {Lā’ihī}

Sirozī Muştafā Çelebi’dür. ‘Ulūm-ı āliyyeden vāye ve ṭarīķ-ı sa‘ādet²-refīķ için sermāye tağşīl itdükden şoñra ‘ulemā-yı ‘aşr dārū’l-ifādelerinde iştiğāl ve Bağdād Kāzīsī Kemāl Çelebi³ ħidmetinde iktisāb-ı fażl ü kemāl idüp meşāmm-ı cānına bū-yı fenā fā’ih ve dil-i ilhām-pezīrine dağdağa-i seyāhat lā’ih olmağın Mışr-ı Kāhire’ye ‘azīmet ve Gülşenī-zāde Aħmed Ĥayālī ħidmetinde tekmīl-i ṭarīķat itmiş idi. Ol esnāda vālī-i Mışr olan Semiz ‘Alī Paşa’ya mu‘allim ve muşāhib ü münādīm olup vezīr-i merķūm toğuz yüz altmış sekiz tārīħinde vezīr-i a‘zam olduķda Lā’ihī Efendi mu‘azzez ü mükerrem ve der-i devleti secdegāh-ı dūnyā-perestān-ı ‘ālem olmuş idi. Vezīr-i a‘zam-şüden-i ‘Alī Paşa ‘an-maħlūlī Rüstem Paşa, fī 28 Şevvāl sene 968⁴. Eş‘ab-menişān-ı ħırs-āzmā olan nekebāt, tabaşbuş-ı bī-meze ve erbāb-ı nifāk u müdāhināt

¹ 51b E

² - SE

³ Efendi SE

⁴ Vezīr//968:- R1, SE; der-kenār E

evzâ'-ı hümeze vü lümeze¹ ile derdmendi kem-ħarc-ı bālā-niṣīn-i mesnedine iclās ve nāfile imān ü teberru'-ı hezeyān ile vāsıta'l-ııkd-ı manzūme-i kirāmü'n-nās itmişler idi. Bi'l-āħare tevābi'-i vezīr evzā'-ı fuzūlānesinden dil-gīr olup ba'z-ı şaķīfe ile miskīnūñ ħātırın rencūr ve āstān-ı şadr-ı Āsaf-zuhūrdan mehcūr iderler. Ol derd ile şılasına intikāl ve toķuz yüz yetmiş üç senesinde irtihāl ider.

Merħūm u merķūm āşıķ-ı taḥşīl-i 'ulūm, dil-rübūde-i levā'ih-i ķudsiyye, meftūn-ı sevānih-i füyūzāt-ı ünsiyye, ma'ārif-i cüz'iyyede emşalle müşārik, luṭf-ı imlā ve ħüsn-i ħaṭta mālīk idi. Elsine-i şelāşe i'māline iķtidārı ve *Tezkiretü's-su'arā* da ba'z-ı eş'ārı vardır².

Mervīdür ki manzūm u menşūr āsar-ı celīleye şāmil, resā'il ü mesā'il ve tevārīħ ü nevādire müştēmil, hemyān-ı 'Amr-ı 'ummān-kerāme gibi bir mecmū'a tertīb itmiş idi ki mişl ü mānendi³ mefkūd ve her ne murād olınsa içinde mevcūd idi. Vefātından sonra yüz filoriye bey' olındı. El-ħaķķ tavr-ı ġarīb ve eşer-i dil-firībdür.

eş-Şeyħ Sefer Ĥ'āce (Sefer Ĥ'āce)

Raķabe-i himmetin ribķa-i cehāletden ħalāş ve sīne-i āyine-şafvetin meclā-yı şüret-i ihlāş eyleyüp meşā'ih-ı kirāma ħidmet ve tekmīl-i tarīķat-ı erbāb-ı ħaķīķat itdükdēn sonra Ĥazret-i Eyyüb-ı Enşārī ħidmetlerinūñ türbedārı olmuş idi. Toķuz yüz yetmiş üç senesinde bu cā-yı ħātırnākdēn sefer ve menzil-i emn ü ħuzūra ġuzer eyledi.

'Azīz-i mersūm sime-i zühd ü şalāħla mevsūm, mu'teķad-i 'ālem, ta'bīr-i rü'yāda müsellemler, kerāmāt-ı zāhire ve maķāmāt-ı fāħire şāħibi 'azīz idi.

eş-Şeyħ Meħemmed bin Sināne'd-dīn Yūsuf bin Ĥızr el-'Acemī eş-Şehīr bi-Erdebīlī-zāde (Erdebīlī-zāde Meħemmed⁴ Ćelebi)

Peder-i 'ālī-güheri *Şaķā'ik-ı Nu'māniyye*'de meşā'ih-ı devlet-i Süleymāniyye'den ma'dūd, Küçük Ayaşofıyya şeyħi iken toķuz yüz elli bir senesinde şāħīfe-i vücūddan nā-būd olan Erdebīlī-zāde Sinān Efendi'dür. Şāħībū't-terceme taḥşīl-i 'ilm ü kemāle bezl-i ictihād ve tekmīl-i meleke-i isti'dād eyledükde İstanbul Ķāzīsī Ķarasili Ĥasan Efendi ħidmetlerine vāşıl ve ser-ħalķa-i emāsil olmuş iken 'Arab-zāde

¹ Burada *Kur'ân-ı Kerīm* 'ın *Hümeze Süresi*'nin 1. āyetine telmih yapılmıştır.

² Elsine//vadır:- SE

³ 60a R1

⁴ Aħmed R1

‘Abdu’l-bākī Efendi’ye ittişāl ve Şahñ’da mu‘īdi olup mülāzemetle iħrāz-ı emānī vü amāl itmiş idi. Ba‘dehu pederi tarīķına sülūk ve tibr-i ĥuceste-tebār-ı isti‘dādın āteş-i mücāhedede mesbūk idüp ķuţb-ı dā’ire-i irşād, küberā-yı Ĥalvetiyye’den Merkez Efendi ĥidmetinde vāşıl-ı murād olmuş idi. Pederi zāviyesinde seccāde-nişīn ve merdüm-i dīde gibi ĥalvet-güzīn olup eyyām-ı cum‘ada va‘z ü tezkīr ve naķl-i ĥadīs ü tefsīr eyleyüp¹ gāh müzākere-i ‘ulūm-ı ‘Arabiyye ile tekmīl-i erbāb-ı isti‘dād ve gāh müzāvele-i rūsūm-ı edebiyye ile irşād-ı ‘ibād eylemek mu‘tādları idi. Toķuz yüz yetmiş dōrt Muħarrem’inde terk-i ‘ālem-i fānī ve ‘azm-i na‘īm-i cāvidānī eyledi. Yeñiķapu ĥāricinde medfūn ve mānend-i genc-i maħzūn, meknūn-i künc-i kümündür.

‘Azīz-i merķūm cāmi‘-i zāhir ü bāţın-ı ‘ulūm, mecma‘u’l-baħreyn-i ‘ilm ü ‘irfān, mevrīdū’n-nehreyn-i ma‘ānī vü beyān, ‘ālim ü ‘ārif ü mükemmel, kıdve-i meşā’ih-ı kümmele idi.

eş-Şeyħ Ğazanfer Dede (Ğazanfer Dede)

Evā’il-i ĥālinde kār-güzār-ı debāġat iken ferāġat idüp meşā’ih-ı tarīķ-ı Bayramiyye’den Vizeli ‘Alā’e’d-dīn Efendi’nün āvīze-i dāmen-i ‘ināyeti ve fā’iz-i icāzet-i² ĥilāfeti olmuş idi. Nice zemān şeyħi seccādesinde mutaşaddī-i irşād ve mürebbī-i zūhhād olup toķuz yüz yetmiş dōrt senesi evā’ilinde ĥayr-bād-ı dehr-i bī-bünyād itmiş idi. Zāviye-i mezbūre sāħasında Şeyħī Çelebi cenbinde medfūndur.

‘Azīz-i mezbūr cezebāt-ı İlāhiyye ile pür-şūr, zencīr-i ‘ışk-ı Ĥudā’nuñ şīr-i neri ve bīşe-i pür-rīşe-i maħabbetūñ ġazanferi, ümmī iken ma‘ārif-i şūfiyyeye vāķıf ve esrār-ı ĥafīyye-i silsile-i ‘aliyyeye ‘ārif idi. Bir def‘a İstanbul’a götürdülüp tefтіş olındukda taħlīş-i girībān-ı ‘işmet kılmış idi. Vezīr-i a‘zam tarafından istifsār olındukda Şeyħü’l-İslām merħūm³ Ebu’s-su‘ūd Efendi ĥazretlerinin cevābıdur ki⁴ bi-‘aynihi naķl olındı:

Şuret-i Mektüb⁵

أيد الله عز وجل اركان السلطنة الزاهرة و دعائمها و شيد بنيان الخلافة الباهرة و قوائمها أمين يا رب العالمين⁶

¹ 52a E (Bir varak boştur. O yüzden 52 rakamı iki defa varak numarası yapılmıştır.)

² 32b SE

³ - E

⁴ Cevābıdur ki:mektüb-ı şerīfleri E, SE

⁵ Şuret-i Mektüb:- R1, SE

⁶ “Allah (bu) güzel devleti ve onun temellerini kuvvetlendirsin. Hilafetin parlak yapısını ve köklerini sağlam eylesin. Amin, yâ Rabbe’l-âlemin.”

Ārā-yı ‘ālem-ārāya inhā-yı faķır budur ki “Şeyh Ğazanfer” nām kimesne haķķında söylenen sözler ve hīn-i teftiŝde vāķi‘ olan kelimāt ve zāhir olan defterler ve ‘arżlar çavuş bendeler ile irsāl olunup faķırūñ dađı bu huŝuŝlara¹ i‘tikādı nicedür, iŝ‘ār olunmađa iŝāret olunmuŝ. ‘İlm-i ŝerīfe hafī olmaya ki zekāt haķķında ve helāl ü harām haķķında mezkūra isnād olunan kelimāt bi’l-fi’l ŝābit olursa veyāhūd ŝābıķan ŝābit olmuŝ ise zındıķa ve ilhādı muhaķķaķ olur. Min-ba’d kabül olunmaķ yoķdur, cidden katlı vācib olur. Defterde taħrīr olunan miķdār teftiŝ nā-temāmdur. Halīl ile haķīb haķķında söylediđi sözler Sinān Kāzī meclisinde yüzine ŝābit olup sicill olunmuŝdur, didüklerinde müfettiŝ-i sicille mürāca‘at idüp meŝtūr mıdur, degül midür, meŝtūr ise ŝer‘ ile ŝābit olmuŝ mıdur, degül midür, ŝābit ise maźmūnı ŝimdi ŝābit olur mı olmaz mı, meŝtūr degül ise ibtidā‘en dađı meŝtūr² olmamıŝ mıdur yāhūd ŝoñradan mı iħrāc olunmuŝdur, beyān itmek gerek³ idi, itmemiŝ. Ŗoñra Dīvān-ı Hümāyūn‘da teftiŝ olunduķda haķīķat-ı hāl münkeŝif oldu ise mūcibi ile ‘amel olunmaķ lāzımdur. Eger haķķında sū‘-i zann iden ŝeyhlerden sū‘-i zannına sebep ne idüđi istikŝāf olunmađa hācet var ise istifsār olunmaķ münāsibdir. Eger ŝimdiye deđin zāhir olandan zā‘id nesne zuhūr iderse febihā! Ve illā zuhūr iden ile ‘amel olunur ve mezkūr Ğazanfer’e ‘ulemādan dađı hūsn-i zann eylemiŝ ba‘z-ı ŝıķa vü mu‘temedün ‘aleyh kimesneler istimā‘ olunur. Anlardan dađı istifsār olunup hūsn-i zanları sā‘ir ŝulehā vü fuķarāya hūsn-i i‘tikādleri maķūlesinden midür, yāhūd i‘tikād-ı hāŝları var ise sebebi tefahhuŝ olunup ŝimdiye deđin taħŝil eyledükleri ‘ulūm u ma‘ārifden zā‘id ba‘z-ı esrār-ı hafıyye⁴ müŝāhede eyledükleri için ise beyān itdürilüp ma‘ārif-i İlähiyyesi aħkām-ı ŝerī‘at-ı ŝerīfeye muvāfıķ ve meŝā‘ih-ı İslāmī‘ye sülūk itdükleri tarīķate muţābıķ ise bī-çāre itlāķ olunup belki ri‘āyet olunmaķ lāzım olur. Bir vech ile eger muhālif olup bi-vechi mine’l-vücūh tevfiķ mümkin olmaz ise zındıķa ve ilhādı muķarrer olur. Meŝā‘ih-ı İslāmıyye’nüñ haķīķat ve tarīķat didükleri ŝerī‘at-ı ŝerīfenüñ zübdesi ve hulāŝasıdır. Aŝlā bir mādde muhālefeti yoķdur. Her nesne ki aħkām-ı ŝer‘-i ŝerīfe tevfiķa muhālif olup esāfīn-i ‘ulemā-yı dīn anı bir vechle aħkām-ı ŝer‘-i ŝerīfe tevfiķa ķādir olmayalar. Ol nesne küfr ü ilhād u đalāldür. Mūcibi icrā olunmaķ lāzımdur. Eger anlar ķablinden dađı hāl münkeŝif olmayup ile’l-ān zāhir olan üzerine ķalursa izhār-ı haķķ için hadd-i imkānda olan sa‘y ü icthād vücūda geldi. Min-ba’d zimmet-i himmetiñüzde ‘uhde-

¹ huŝuŝda SE; 60b R1

² - SE

³ - E

⁴ 52b E

teklîfden nesne qalmaz. Aña müte'allik fakîrde dağı bir 'ilm-i qat'î yoğdur ki ĥidmet-i 'aliyyeye i'lâm itmemekle 'inde'llâh mu'ahez olam. Őol miğdâr var ki Ođlan Őeyĥ silsilesindendür, didükleri vâkı' ise ĥayr yoğdur. Anuñ qatli emrinde ĥadd-i mu'tâddan ĥâric tevaqquf u te'ennî itmişdür. Merĥûm Mevlânâ Őeyĥî Çelebi ilĥâdına ĥükm itdükden Őoñra iki üç meclis dağı tevaqquf idüp aşlâ tevcîhe mecâl qalmayup iĥtimâl münqaťı' olmayunca ĥükm olmamişdur. Bunuñ ol tarîqden idügi Őer'le şâbit olmadın anuñ mecrâsına icrâ olunmaq meşrû' degüldür. Egerçi 'avâmdan çoğluğ tã'ife ittibâ' idüp ĥadd-i mu'tâddan ziyâde anuñ üslûbı üzerine ta'zîm itdükleri meşĥûr olmaq 'alâmet-i ĥayr degüldür¹. Ammâ bu miğdâr ile qatle ruĥşat yoğdur. Bir fitne vü fesâda mü'eddâ olmayıcağ ıtlâğ olunmaq meşrû'dur lakin. Çünki ehl-i İslâm'uñ bu miğdâr kıl ü kıali olup pâye-i serîr-i 'âlem-maşîre 'arz olunup mesâfe-i ba'ideden getürdilüp ĥabs u teftiş buyurıldı. Bir vechle ıtlâğ olunmaq lâ'ik görünür ki kendi ĥâlin bilüp ĥaddinden tecävüz itmeyüp Őimdiye degin olan evzâ'ıñ ĥiç birin itmege kendüde ve ne ilde mecâl ü tãqat qalmayup renc-berlik işleyüp şuleĥâ vü fuqarâ gibi kendü ĥâlinde olup nefsin ıslâĥa meşgûl olup ili ıslâĥ u irşâd da'vâsın eylemeye. والله تعالى اعلم بحقيقة الحال والمال²

Mollâ Kıbız (Maqtûl³ Kıbız)

Vilâyet-i 'Acem'den 'azm-i dârü'l-mülk-i Rûm ve 'ulemâ-yı 'aşrdan taĥşîl-i 'ulûm idüp meyl-i tarîq-ı erbâb-ı rûsûm itmiş iken semt-i şalâĥa sâlik ve bî-delîl ü rehber 'âzim-i râh-ı pür-mehâlik olup tâc u qabâdan bedel Őemle vü 'abâ iĥtiyâr itmiş idi. Lâkin نعوذ بالله من الحور بعد الكور⁴ vâdî-i đalâle düşüp⁵ fısq u fücûra mübtelâ ve bâdiye-i bâde necm-i reh-nümûnı olup sâlik-i Hâviye-i hevâ olmuş idi. El-ĥâletü hâzihi ebĥire-i rediyye-i şûrb-i müdâm ile dimâğı muĥtell ve ĥayâlât-ı bâğıla ile meşâ'ir-i Őu'urı mu'aťtal olup ťođuz yüz otuz dört târiĥinde Őemşîr-i Őerî'atle helâk ve Őaĥîfe-i 'âlem levş-i güft ü gûsından pâk olup nađd-i cânı kıbız-ı ervâĥa teslim itdüğine "el-Kıbız" (934) lafzı târiĥ düşmiş idi.

Mollâ-yı merĥûm âşnâ-yı ba'z-ı 'ulûm olup illere nisbet, tiryâğ-ı ber'ü's-sâ'a olan 'ulûm-ı nâfi'a ve fûnûn-ı ma'rifet ol sevdâ-zede-i đalâle semm-i muvaqqat olup

¹ 61a R1

² "Yüce Allah eşyanın ve vaziyetin hakikatini bilir."

³ - R1, E

⁴ "Zirveye çıktıktan sonra inmekten, alçalmaktan (varlıktan yokluğa düşmekten) sana sığınırız ey Rabb'imiz."

⁵ Vâdî//düşüp:đalle-i vâdî-i đalâl ve giriftâr-ı neket ü nekâl olup E, SE

fiṭnatı bā'is-i fitne vü 'aqlı 'ikāl ve ḥār-ı ḥāṭır-ḥırāş-ı efkār-ı fāsıde 'uḳde-i 'aḳīdesine sebeb-i inḫılāl olmış idi¹.

Naḳl olunur ki ḥāzret-i 'İsā'yı ²علي نبينا و عليه السلام cemī'-i enbiyā üzere tafḏıl iddī'ā idüp bu kelām-ı bāṭıl üzerine ısrār itmegın teftiş için dīvān-ı Süleymānī'ye ihzār olup İbrāhīm Paşa vezīr-i a'zam ve Muḫyi'd-dīn-i Fenārī ve Ḳadrī Efendi şadreyn-i fāzılın iken bir miḳdār baḫş u idāreden şonra Şeyḫü'l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi ve İstanbul Ḳāzisi Sa'dī Efendi daḫı da'vet olup pādīşāh-ı vālā-mekān, Sulṭān Süleymān Ḥān pes-i kafesden nigerān iken ilzām olup ibāḫet-i demine iftā ve mūcibince ḫükm ü imzā olındı.

Mervīdür ki muḳaddem ḳāzī'askerler ile ḫaylī baḫş idüp zu'mınca mülzem olmamağın pādīşāh-ı dīn-perver ğayretinden mükedder olup mollā-yı merḫūmı da'vet buyurdılar. Vezīr-i a'zam ile Rūmili şadrı meyānına iclās olındı. Sa'dī Efendi daḫı ihzār olup muḳābelede kürsī üzere ḳarār eyledi. Ol meclisde ilzām ve ḳatline iftā ve Sa'dī Efendi ḫükmi ile āteş-i fitnesi iṭfā olındı. Şadru'l-'ulemā ḫuzūrında İstanbul efendisi taḫkīm ve zimām-ı ḫükümet anlaruñ yed-i mü'eyyedine teslīm olunmaḳ, rağmen li-enfi's-şadreyn ṭaraf-ı şeyḫü'l-İslāmīden işāret ile olmaḳ mesmū'dur. Mollā-yı merḫūmuñ ol mebhāşe müte'allıḳ risālesi vardur. Zeylinde bu ḳışşaya işāret eylemişdür. ³سيحان القهار

İsmā'ıl Çelebi (Oğlan Şeyḫi)

Meşā'ih-ı ṭarīḳ-ı Bayramiyye'den Aḳserāyī Pīr 'Alī Efendi'nüñ oğlı olup "Oğlan Şeyḫi" dimekle meşḫūr ve bā'is-i fitne vü şūr⁴ olmışdur. Ṭoḳuz yüz on dört tārīḫinde serā-perde-i 'ademden şāḫn-ı vücūda vaz'-ı ḳadem ḳılıp babasınüñ şeyḫi Bünyāmin-i Ayāşī ḫayātda olmağın şavāb-dīd-i şeyḫ-i celīl ile İsmā'ıl tesmiye olunmuş idi. Naẓar-ı iksīr-te'sīr-i⁵ pederden hilāl-i isti'dādı bedr-i temām ve ḫarrāḳa-ı süveydāsı şerāredār-ı maḫabbet ü uvām olup noḳta iken kitāb, zerre iken āftāb olur. El-ḫāletü ḫāzihi sevḳ-ı ḳazā vü ḳader ile derūnına şevḳ-ı seyāḫat ü sefer düşüp dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudūm ve neşr-i ma'ārif u 'ulūm ḳılmış idi. Cezbe-i 'azīme şāḫibi olup ekşer-i eyyām cevāmi'de cem'iyet-i naḳl-i tefsīr ve meclis-i va'z ü tezkīr ḳılmağla

¹ 53a E

² "(Selām) bizim Peygamber'imizin ve onun üzerine olsun."

³ "Ḳādir ve Kahḫār olan Allah'ı tesbih ederim."

⁴ 61b R1

⁵ eşer E

‘askerīden cem‘-i keşir dāhil-i halka-i bī‘at ve tavk-der-gerden-i irādet olup gūlgüle-i ‘avām ba‘z-ı şaḥiyyātla meşhūr-ı enām eyledi. Bir seneden ziyāde şu‘le-i germ-ḥīz-i şöhreti ferr ü ziyāde olup toköz yüz otuz beş senesinde müftī-i ‘aşr Kemāl Paşa-zāde Efendi fetvāsı ile fitnesi izāle ve kārı şemşir-i şerī‘ate ḥavāle olındı.

Mervīdür ki katlinden muḳaddem Şahn Müderrisi Çivi-zāde Efendi’ye varup izdiḥām-ı ‘avāmdan şekvā ve teftiş ile ol dağdağadan rehā bulmasın recā ider. Atmeydānı’nda vāқи‘ çeşme öninde on iki mürīdi ile zülāl-i tūğ-ı ābdārdan sīr-āb-ı ḥayāt olmuştur. Ol maḥalle erbābı sedd üzere bir mescid binā eyleyüp el-ān ma‘mūr ve “Parmaklı Mescid” dimekle meşhūrdur.

Rivāyet iderler ki ḥīn-i vilādetinde nāmını İsmā‘īl vaż‘ iden Bünyāmin-i Ayāşī ḳurbān-ı rāh-ı maḥabbet olmasına işāret idüp İstanbul’a teveccüh eyledükde pederi ol telmīhi taşhīḥ ve şehīd olmasın taşhīḥ itmiş imiş. Lākin arslan enigin yidürmez. Bizüm ḥayātımız da gözedirüz, dir imiş. Fi’l-ḥaḳīka pederi ‘azm-i ‘ālem-i beḳā idüp birkaç aydan şoñra fitne-i ḳatle mübtelā oldı. Ḥaḳḳında halk-ı ‘ālem iki firḳadur. Kimi zındıka vü ilḥāda nisbet eyleyüp aḥbābı ile ḳatline¹ لعنة الله عليهم اجمعين² diyü tārīḥ dimişdür. Kimi kerāmāt-ı celiyye ve maḳāmāt-ı ‘aliyye işbāt eyleyüp ḳābil-i tevcīh olan kelimātın te’vīl itmişdür. والعلم عند الله العليم الخبير³

Meyyiti Yeñiḥişār’da “Ḳayalar” nām mevzi‘de medfūndur. Mesmū‘dur ki boynı urulduḳdan şoñra deryāya atılup bedeni Rūmili Ḥişārı’nda olan “Ḳayalar” nām maḥalle gelüp müte‘allikātı defn itmek istedikde başumı bedenümden cüdā itmeyesiz, diyü tavşie itmegin bā‘iş-i tevaḳḳuf u tecessüs olur. Ol eñnāda fark-ı seri kedü gibi dönerek sāḥile gelüp emr-i tavşie ve defni yirine getürürler. والعهدة على الراوى⁴

Mollā Meḥemmed (Ḥaḳīb-zāde)

Vilāyet-i Ḳaştamonı’dan bedīdār ve “Ḥaḳīb-zāde” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Ol diyār ‘ulemāsından taḥşīl-i rü‘ūs-i mesā’il-i fūnūn ve iḳtiḥāf-ı⁵ şükūfezār-ı mefrūz u mesnūn idüp nice zemān Çivi-zāde Efendi dārü’l-ifādesinde iştiḡāl ve iḥrāz-ı ‘ālū’l-‘āl-i derece-i kemāl idüp üstādı Mışr ḳāzisi olduḳda bile gidüp ḳazāşı ḥālinde ba‘z-ı ḳavābil ile şirket üzere ‘ilm-i hey’et oḳutmuş idi.

¹ 53b E

² “Allah’ın laneti hepsinin üzerine olsun.”

³ “Bilgi, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah’ın katındadır.”

⁴ “Sorumluluk anlatana aittir.”

⁵ 33a SE

Mervîdür ki mollâsı mezbûruñ fazîletine şehâdet eyleyüp esnâ-yı şenâda Haṭîb-zâde ta'lîmden müstağnîdür, lâkin mevâzî'-ı sehve tenbîh içün ta'yîn eylemişüzdür, diyü ta'bîr iderler imiş. Ba'dehu Müftî Sa'dî Efendi'ye ittişâl eyleyüp anlar daḡı müdde'â-yı sâbık üzere ḡusn-i¹ şehâdet iderken mütesellî olmayup ol 'aşrda nazargâh-ı erbâb-ı isti'dâd olan mu'allim-i maḡâm-ı Süleymânî Ḥayre'd-dîn Efendi ḡidmetine intisâb murâd eyledükde fisḡla töhmeti ḡabüle mâni' olmaḡın maẓmûn-ı beytle ḡüyâ olup;

ونحن اناس لا توسط بيننا
لنا الصدر دون العالمين او القبر²

tarîḡden ferâḡat ve ihtiyâr-ı faḡr u ḡanâ'at itmişdür ki giderek ḡalenderâne hey'et ile diyâr-ı 'Acem'e 'azîmet eyleyüp toḡuz yüz kırḡ beş senesinde bî-nâm ü nişân-ı vâdî-i ḡamûşân oldu.

Mollâ-yı mezbûr kemâl-i fazîlet ile meşhûr, ḡall-i daḡâ'ik-ı 'ulûma ḡâdir, mecmû'a-i ḡarâ'ib ü nevâdir idi.

Kepenekci Sinân (Kepenekci Sinân)

Belde-i Ḳostantîniyye'de neş'et ve Müsevî iken İsâ-nefesân-ı 'ulemâ-yı ümmetden kesb-i fazîlet idüp dest-yârî-i fıṡrat-ı selîme ve şîme-i kerîme ile ḡablü'l-metîn-i dîn-i mübîne münceẓib ve şem'-i nûr-efşân-ı hidâyet fânûs-ı mînâ-yı ḡalb-i şafâ-âyîninde mültehib, pertev-i hürşîd-i 'inâyet-i ezeliyye, nâşîye-i isti'dâdına tâfte ve aḡdâm-ı iḡdâmı 'ikâl-i ḡalâlden ruḡşat-yâfte olmaḡın ³ma'nâ-yı şerîfi mülâḡazasından ḡalîc-i dil-i âḡâḡı pür-ḡalecân ve rişte-i cân-ı nâlânı târ-ı ṡanbûr gibi mutaşaddî-i ıztırâb u ḡarabân iken bir gice vâḡı'asında Ḥazret-i Sultân-ı Enbiyâ ⁴envâr-ı iltifât u iḡbâl ile ḡâne-i derûnı pür-leme'an ve luṡf u iḡsân idüp telḡîn-i îmân buyururlar. Çın seḡer şubḡ-ı şâdîḡ gibi pertev-i iḡlâşla ḡüşâde-ḡaṡır, Dîvân-ı Hümâyûn-ı Süleymânî'ye ḡâzır olup 'arz-ı mâcerâ-yı düşîne eyledükde şudûr-ı dîvân vâḡi'-i ḡâlî berdâşte-i pîşḡâḡ-ı sultân-ı 'âlî-şân idüp taḡrîk-i

¹ 62a R1

² "Biz öyle insanlarız ki yoktur bizim için orta bölüm,
Ya en üstünde olmak vardır bütün âlemin ya da ölüm."

³ *Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 41, "... perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar."

⁴ "Yüce ve temiz (insanların) selâmı onun üzerine olsun."

silsile-i ‘aṭıf-i sulṭānī itdüklerinde ta’yın-i vazıfe ile silk-i ‘ulemāya ilhāk ve ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i ḥalıfe ile ḥaḳḳ-ı ri‘āyeti ihḳāk itmişler idi. Mollāyāne ‘abā’lı at ve mücevveze ve şūf u edevāt iḥsān olunup ḥānesine ol ḥālet ile geldükde naḳl olunur ki ‘avreti olan selīṭa-ı bed-aḥter pencereden ḡāfilāne naẓar iderken zevcini¹ bu ḥālde gördükde ḡayret-i cāhiliyye ḡalebesinden bī-tāb ve āteş-i dūzaḥ-nişān-ı ḥamiyyet ile maḡlūb-ı ıztırāb olup melfūf-ı kımāt-ı ṭufūliyyet olan veled-i saḡirini manẓaradan babası üzere ilkā idüp müy-keşān ü rüy-ḥırāşān-ı vāveylā olur. Ol ma‘şūm-ı bī-günāh mübtelā olduḡı varṭadan bi-‘ināyeti’llāhi te‘ālā ḥalāş olup “Mes‘ūd” nāmı ile ‘ākıbeti maḥmūd ve ol mel‘üne küfr ü ḍalāl ile endāḥte-i esfelü’s-sāfilīn-i dārü’l-ḥulūd olur.

El-ḥāletü ḥāzihi şāḥibü’t-terceme şevket-i zāhire ve servet-i vāfire ile nice yıllar mer‘ā vü mu‘azzez olup maḥrūse-i Koşantıniyye’de bir medrese ve mescid binā ve evḳāf-ı keşire ihyā eylemiş idi. Toḳuz yüz yetmiş ḥudūdında ‘āzim-i cinān ve du‘ā vü senā ile revān oldu.

Mevlānā-yı merḥūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, fūnūn-ı ‘aḳliyyede māhir, müstaḥzır-ı nevādir idi. İbtāl-i edille-i edyān-ı bāṭılada bir risāle tertīb eyleyüp kütüb-i münzeleden rivāyet ve dīn-i mübīne ḥidmet itmişdür.

Āḥir-i Vefeyātu’d-devletü’s-Süleymāniyye mine’s-Selāṭini’l-‘Oşmāniyye رحم الله اسلافهم و
كثير امثالهم و اخلافهم²

Ol sulṭān-ı ‘ālī-şānuḥ Fātiḥa-ı ferruḥ-fālinden ḥātime-i aḥvāline gelince cārī olan vaḳā’i-i ‘azıme ḥalḥāl-i ḥitām-ı kelām kılandı.

**Zıkr-i Aḥvāl-i es-Sulṭān ibnū’s-Sulṭān³ Süleymān Ḥān bin Selīm Ḥān bin Bāyezīd Ḥān
bin Meḥemmed Ḥān bin Murād Ḥān bin Meḥemmed Ḥān bin Bāyezīd Ḥān bin Murād
Ḥān bin Orḥān Ḥān bin ‘Oşmān Ḥān** عليهم الرحمة والغفران⁴

İcmāl-i rüz-nāme-i aḥvāl ve ihtişār-ı menāḳıb-ı ferḥunde-me’āl budur ki noḳta-i ‘aşer-i āyet-i ‘adl ü iḥsān, ‘āşir-i selāṭin-i Āl-i ‘Oşmān, ḥayrū’l-ḥalef-i nüh-ābā-yı ‘ulvī-neseb, dūrretü’t-tāc-ı selāṭin-i ‘ālī-ḥaseb, sulṭān-ı ‘Arab u ‘Acem, ḥāḳān-ı Türk ü

¹ 54a E

² “Allah onlardan öncekilere rahmet etsin ve onların benzerleri ile haleflerini çoğaltsın.”

³ 62b R1

⁴ “(Allah’ın) rahmeti ve bağışlaması onların üzerine olsun.”

Deylem, kâhir-i kıral-ı Efrenc ü Rus u Engürüs, fâtiḥ-i kılâ'-ı Esterğon u Budin ü Rodos, mihr-i cihân-gîr-i maşrıḳ-ı Bağdâd, mâh-ı 'âlem-tâb-ı mağrib-i Belğırad, bîḥ-ken-i mezra'a-i büzür-ı evbâş, pââmâl-kün-i cezür-i ticân-ı kızılbaş;

Sultân-ı şarḳ u ğarb şehenşâh-ı baḥr u berr
Dârâ-yı dehr şâh Süleymân-ı kâm-rân.

Re's-i mâye-i 'âşirede perde-serâ-yı 'ademden zâhir ve revnaḳ-efrâz-ı evreng-i çehâr-pâye-i 'anâşır olup şu'â'-ı envâr-ı su'ûd u mefâḥir, ḥuḫûḫ-ı levḥ-i cebîninde bâhir ve kemâl-i nüfûs-ı felekiyye vü 'aḳl-ı 'âşır, meşâ'ir-i isti'dâdı ile mu'âşır olmuş idi. Toḳuz yüz on beş senesi ḥilâlinde vâlid-i mâcidleri livâ-yı Tırabozın'da 'âlem-efrâz iken cedd-i emcedleri 'aşırında Kefe sancağı ile ser-efrâz olup ba'dehu pederleri cülûsında Mağnisa sancağında sâye-efgen-i i'zâz oldılar. Toḳuz yüz yigirmi altı Şevvâl'inüñ on yedinci günü yevm-i aḫad, sinn-i şerîfleri yigirmi altı 'aded iken bî-şerîk ü sehîm ve mu'ârız u kaşîm pederleri Sultân Selîm yirine pâdişâh-ı heft-ıḳlîm oldılar. 'Abdu'r-raḫîm-i¹ 'Abbâsî'den menḳûldur ki vâkı'ada bir pîr bu beyti tekrîr iderken görüp seḫeri cülûs-ı hümâyûn vâkı' olur:

قل لشیاطین الضلال اخسوا
قد ولی الملك سليمان

Ḥaḳḳâ ki bunlara müyesser olan fütûḫ-ı celîle ve âşâr-ı cemîle, sa'at-ı memleket ve imtidâd-ı saltanat, tenfîz-i aḫkâm, taḳvıyet-i 'azud-ı İslâm bir pâdişâha naşîb ve bir şâḫib-i devlet umûrında bu vechle muşîb olmamışdur. Mazḫar oldukları ni'am-ı bî-şümârdan her biri bir şâh-ı 'âlî-tebare mâye-i iftiḫâr ve tûgme-i küleh-kûşe-i iştihâr olsa kelle-germ-i mübâhât olup tâcin eflâke pertâb itmek muḳarrer idi³. Şâh-ı 'Acem, mâlik-i evreng-i Cem, Ṭahmas-ı vesvâs-istînâsı gûy-ı gerdân-ı vâdî-i ru'b u hirâs idüp nice def'a ḍarb-ı şavlecân-ı ḳahr ile lertzân ve bucaḳ bucaḳ gürîzân eyleyüp gâḫ 'İraḳ-ı 'Arab'da, Bağdâd ve Başra gibi mülk-i 'azîme, gâḫ 'İraḳ-ı 'Acem'de Âzerbâycân ve Revân emşâli ıḳlîmi bir ḫamlede çengâl-i şehbâz-ı himmetle şikâr ve eṫrâfında olan

¹ 33b SE

² "Def ol, deyin saptıran şeytan gürûhuna,
Çünkü hüküm geçti Süleymân'a."

³ 54b E

ķılā'-ı gerdün-cenāb ve bıķā'-ı mevzün-ķıbābı ĥızāne-i ŧeh-bāl-i himāyetle mazmün-ı beyt-i meŧhürdan nümüdār itmiŧ idi:

Faŧl-ı ŧitāda beyza-i sīmīn idi kūy-ı zemīn
Aldı ķanadı altına sīmurġ-ı zerrīn-bāl ü per

Bi'l-āĥare ŧāh-ı güm-rāh, Hüdühüd-i tācdār gibi aĥķām-ı Süleymānī'ye fermān-berdār ve baķıyyetü's-süyüf olan memālik ile bende-i der-i devlet-medār oldu.

Vilāyet-i Engürüs-i menĥüs kıralı olan Lavoŧ-ı bī-hüş merreten ba'de uĥrā ŧademāt-ı ķahr ile medhüş olup toķuz yüz otuz iki tārīĥinde eŧnāf-ı kefer-i li'ām, ŧafir-i istimdād ile nefir-i 'āmm itmekle yedi kıral-ı bed-fi'āl taĥrīk-i heft-deryā-yı ceyš-i đalāl eyleyüp¹ ol kūh-ı pür-ŧüküh 'arŧa-i temkīn ü vaķār ve ŧehsüvār-ı girān-rikāb-ı meydān-ı kārzār muķābilinde hücüm ve 'asākir-i İslām melā'ike-i kirām gibi def'-i ŧeyāfīn-i dūzaĥ-mekīn için pertāb-ı ŧihāb u rücüm idüp duĥān u ġubār ve mühre-i āteŧīn ü ŧerār ictimā'ından rüz-ı rüşen ŧām-ı siyāh-ı pür-nücüm olduķda bir ceng-i 'azīm olmuŧdur ki heft-ĥ'ān-ı Rüstem yanında cem'ıyyet-i ĥ'ān-ı ni'met-i sūr ve seyāĥat-ı Ķāf-ı Neyrem, aña nisbet seyr-i 'ıydgāh-ı sürürdur.

Felekden seyr idüp rezmin didi Behrām-ı ĥaŧm-efgen
Ķoluña kuvvet iy rüz-ı veġānuñ merd-i meydānı

Lavoŧ-ı le'im ol ma'rekede vāŧıl-ı derekāt-ı caĥīm olup "Budin" nām taĥtgāh-ı ķadīmi ve mu'azzamāt-ı ķılā'-ı gerdün-ķasīmi memālik-i İslāmiyye'ye mülĥaķ ve menār-ı envār-ı dīn-i mübīn ile pür-revnaķ oldu.

Eflāke çıķdı velvele-i 'arŧa-i zemīn
İndi zemīne ġulgüle-i āsumāniyān

Sevāĥil-i baĥr-ı aĥzarda mekīn olan Efrenc-i la'in memālik-i maĥrüseye dest-yāz ve reh-zen-i müsāfirān-ı Mıŧır u Ĥicāz olmaĥın merākib-i baĥriyye ile vilāyeti ĥarāb ve menzil-i büm u ġurāb olup meyān-ı 'ummānda mānend-i ĥabāb Rodos ceziresin laķm ile hevāya pertāb itmekle mazmün-ı beyt-i zātı nümüne-nümā-yı ŧıfātı olmuŧ idi:

¹ 63a R1

Ꞑudret eliyle Őāhib-i ħammām-ı nüh-ķıbāb

Őābūn-ı Őubĥla düzūp uçurdı bir ĥabāb

Bunlardan mā‘adā her kūŐede ki bir gevden ribķa-i iĥā‘atden rū-gerdān ü pīĥide-gerden ola, Őavlecān-ı ŐemŐir ile gūy-ı kellesi ġaltān¹ ve her cānibde ki bir ser-keŐ taĥrīk-i fitne ile Őu‘le-i cevvēleveŐ dā‘ire-i mülki pūr-āteŐ kıla, ĥamle-i ŐarŐar-ĥücūm ile Őerār-ı nār gibi perīŐān olup cem‘iyyet-i Őeyāĥin ķatarāt-ı sīm-āb gibi pūr-ızĥırāb ve zebān-ı tīġ-ı āteŐ-tāb bu maźmūn ile zinhār-ġüster-i Őeyĥ ü Őāb olurdu.

ĤaŐm-ı gerden-keŐ izūñ tozına ķılsun ser-fürū

Ser-fürū ķılmazsa bir ġün kellesi ġaltān gelür²

Erbāb-ı taĥķīķ yanında resīde-i niŐāb-ı taŐdīķdür ki zemān-ı devletlerinde miŐāl-i eyyām-ı sinīn üç yüz altmıŐ altı ĥıŐn-ı ĥaŐn, dāĥil-i ĥıĥta-i mülk-i İslām ve ĥavza-ı taŐarruf-ı Müslimīn ve menzil-i düŐmenān-ı bī-dīn, dārü‘l-ġuzāt ve‘l-mücāhidīn olmıŐ. Evvel-i cülūslarında emīrū‘l-ümerā-yı Őām olan ‘‘Cānberd-i Ġazālī’’ nām ķerkes-i nākes sāye-i mehābet-i Sulĥān Selīm naźar-ı ķaŐrından zā‘il ve āĥtāb-ı cihān-ġir-i devleti Süleymānī‘den ġāfil olmaġın ĥuķūķ-ı ni‘mete izĥār-ı ‘uķūķ u nisyān³ ve i‘lā-yı rāyet-i muĥālefet ü ‘isyān idüp ‘āmmē-i iķlīm-i Őām‘ı ġāret ve ol ĥavālīde iŐā‘at-ı Őenā‘at eyledüġi ma‘rūz-ı sūdde-i devlet-penāĥ olduķda vüzerādan Ferĥād PaŐa serdār-ı sipāĥ ve rū-be-rāĥ-ı düŐmen-i rū-siyāĥ ķılınmıŐ idi. Zāĥir-i DımıŐķ‘da vāķi‘ ‘‘MıŐĥaba’’ nām maĥalde āheng-i ceng eyledükde pā-yı Őebātı bī-direng olup kelleleri tu‘me-i Őir-i ŐemŐir ve serdārları ġazālāsā naĥcīr olmıŐ idi. Ve zeyrek dūrzībaŐısı baŐın kesüp ķaĥ‘-ı ser-riŐte-i ‘inād ve def‘-i fitne vü fesād olındı. Őoķuz yüz yigirmi yedi Őafer‘inde ĥaber-i fetĥ ü zafer vāŐıl olup;

این همه اول آثار جهان افروزیست⁴

maźmūnı üzere niŐān-ı baĥt u iķbāl-i Őāĥ-ı ferruĥ-fāl olmaġın sermāye-i emānī ve ġāyetü‘l-ġāyāt-ı Őādmānī ĥāŐıl oldu.

¹ Gerdān R1, E

² Olur SE

³ 55a E

⁴ ‘‘Bunların hepsi dūnyayı aydınlatan eserlerin ilkidir.’’

Ġazve-i ũlā¹

Sefer-i Belġirad'dur. Toġuz yŭz yigirmi yedi Cemādiye'l-āġire'sinŭn² on birinci gŭni himmet-i sa'ādet-maġrŭn ile bi'z-zāt tevcġh-i³ hŭmāyŭn buyurilup dārŭ'l-cihād-ı Belġirad ve ol eġrāfda nice bilād feth olınuġdan šoġra sene-i mezbŭre Zı'l-ġa'de'sinde dārŭ's-salġana-i seniyyeye mŭrāca'at buyurıldı.

Bilād-ı Engŭrŭsi eyledi feth (927)

tārġh vāġi' oldı. Bu eġnāda vilāyet-i Yemen'e mŭstevlġ olan "İskender" nām mŭfsidŭn başı kesilŭp der-i devlete geldi. Hıġġa-ı Yemen 'aġıġ-ı šeffāf gibi mŭlk-i yemġn-i šāf ve hırrāš-ı ġašm-ı nā-terāšden maġrŭsu'l-eġvār oldı.

Ġazve-i šāniye

Rodos seferidŭr. Toġuz yŭz yigirmi sekiz Receb'inde bi'z-zāt⁴ 'azġmet buyurup Ŭskŭdār'a 'ubŭr ve berren ũ baġren sevġ-ı 'asker-i⁵ maššŭr ġılındı. Teveccŭh fġ 20 Receb⁶. Yigirmi toġuz šafer'inde cezġre-i Rodos ve İstankŭy ve ba'z-ı cezā'ir mŭlġaġāt-ı memālik-i maġrŭseden ġılınup;

يفرح المؤمنون بنصر الله⁷ (929)

tārġh-i sāl-i nušretidŭr. Feth fġ 3 šaferi'l-ġayr⁸. Sene-i mezbŭre Rebġ'u'l-āġir'inde hem-rāġh-i baġt u devletle taġtgāh-ı salġanata vāšıl oldılar.

Bu sāl-i ferruġ-fāl ġilālinde Vezġr-i A'zām Pġrġ Paša mŭteġā'id olup mŭhr-i vezāret Odabašı İbrāġġm Aġa'ya iġsān olındı. Vezġr-i šālġ Aġmed Paša šadāret taġallŭfinden 'ār idŭp eyālet-i Mıšr'a taġebkār oldı. Tevcġh olınuġda 'išyān idŭp toġuz

¹ 63b R1

² Ŭlāsınŭn SE

³ Teveccŭh-i SE

⁴ 34a SE

⁵ Lešker-i SE

⁶ Teveccŭh//Receb, der-kenār R1, E

⁷ *Kur'ān-ı Kerġm, Rŭm Sŭresi*, 30/ 4-5, "... mŭ'minler Allah'ın yardımıyla sevinecekler ..."

⁸ Feth//ġayr, der-kenār R1, E

yüz otuz Rebî'ü'l-âhîr'inde da'vâ-yı saltanat u istiklâl ve nâmına hutbe okudup “el-Melikü'l-mansûr Sultân Aḥmed” laqabı ile taḥrîr-i menâşîr-i iclâl eyledi. Bi'l-âḡare “Meḥemmed Beg” nâm emîr-i dilîr başın kesüp âstâne-i sa'âdete irsâl itdi.

Husrev-i mülk-i 'Acem Şâh İsmâ'îl fevt olup oğlu Ṭahmas Mîrzâ vâriş-i evreng-i Cem olduğu bu senenüñ ḡavâdişindendir.

Sene-i mezbûre Şa'bân'ınuñ ikinci günü vezîr-i Âşaf-naẓîr İbrâhîm Paşa sūr-ı cem'iyet-i zifâf idüp vezîr-i şânî ve şağdıç olan Ayâs Paşa pâdişâh-ı 'âlem-penâh ḡazretlerini da'vet ḡidmetine ta'yîn olınup elṭâf-ı bende-nevâz-ı cihânbanî ile teşrîf-i iclâl-i erzânî buyurdılar. Meclis-i şerîflerinde 'ulemâ-yı 'izâm یا داود انا جعلناك خليفة في الارض¹ âyet-i kerîmesi tefsîrinden baḡş idüp maẓhar-ı 'inâyet ü ikrâm oldılar. Ḥ'âce-i pâdişâh Ḥayre'd-dîn Efendi, Şeyḡü'l-İslâm 'Alî Efendi, şadr-ı Rûm'dan mütekâ'id 'Abdu'l-vâsi' Efendi, Anaṡolı'dan ma'zûl Kemâl Paşa-zâde Efendi, bi'l-fi'l şadreyn olan Muḡyi'd-dîn Efendi ve Ḳadrî Efendi ve İstanbul Ḳâzîsi Sa'dî Efendi dâḡil-i meclis olan meşâḡîr-i 'ulemâdandır².

Otuz bir evâ'ilinde Aḡmed Paşa fitnesinden sonra mülk-i Mışr'un iḡtilâli ma'rûz-ı mesâmi'-i 'aliyye olmaḡın eyâlet-i Mışr Vezîr-i A'zam İbrâhîm Paşa'nun mansıbına zamm olınup irsâl olındı. İki ay miḡdârı memleket-i Mışr'da ârâm ve aḡvâlini ḡarîn-i intizâm idüp evâḡîr-i senede vâşıl-ı sūdde-i 'âlî-maḡâm oldı. Mışr'da dînâr-ı ḡâlîşü'l-'ayâr ḡaṡ' itdürüp “İbrâhîmî” dimekle mevsûm olmış idi. Celâl-zâde Muşṡafâ Çelebi kâtib-i mekâtîb olup bu gûne târîḡ-i dil-firîb dimişdür:

Âşaf-ı sultân-ı 'âdil Mışr'ı âbâd eyleye (931)

Ḥarf-i bâ maḡsûb degüldür³.

ḡazve-i şâlişe

Mohac seferidür. Budin seferi daḡı dirler. Ṭoḡuz yüz otuz iki Receb'inüñ yigirmi birinci günü Nemçe ve Alaman ḡıralı niyyetine devlet ü iḡbâl ile bi'z-zât miyân-beste-i ḡidmet-i dîn-i mübîn ve 'âlem-efrâz-ı kîn-i müşrikîn olup vezîr-i a'zam,

¹ *Kur'ân-ı Kerîm, Sad Sûresi*, 38/ 26, “Ey Dâvud, şüpheşiz ki biz seni yeryüzünde halife kıldık.”

² 55b E

³ Mışr'da//degüldür, der-kenâr R1, E, SE

maḳbūl-i ŧehenŧāh-ı mu‘azzam¹ İbrāhīm Paŧa’nuñ mañŧıbına Rūmili eyāleti zamm olup nice ḳılā‘ u bıḳā‘ memālik-i maḫrūseye munzamm² oldu. Sene-i mezbūre Zı’l-ḳa‘de’sinde Mohac ŧaḫrāsında yedi ḳıralla ceng-i ‘aẓīm vāḳi‘ olup serdārları olan Lavoŧ Ḳıral’uñ baŧı kesildi. Mu‘azzamāt-ı fütūḫāt-ı ‘Oŧmāniyye’ dendür. Tārīḫ-i Sücūdī:

Şıdı bī-dīn ḳıralı ŧāh-ı ‘ādil (932)

Māh-ı Zı’l-ḫicce’de taḫtgāhū’l-emān olan Budin Ḳal‘ası emān ile fetḫ olup nice memālik silk-i taŧarruf-ı ehl-i İslām’da münselik oldu. Otuz üç sāli evā’ilinde ferr ü iḳbāl ile dārū’s-salḫanaya sāye-i iclāl ŧaldılar.

Zü’l-ḳadrlı’dan “Süglünoḫlı” ve “Atmaca” nām celālīleruñ baŧı kesilüp “Zü’n-nūnoḫlı” ve “Ḥācı Bektaŧoḫlı Ḳalender” nām müfsidleruñ faŧŧād-ı ŧemsŧir-i bürrān ile dem-i fāsıdleri revān ve sebeb-i ıŧlāḫ-ı mizāc-ı ‘ālemiyān olduḫı bu senenuñ netā’icindendür.

Ġazve-i rābi‘a

Beç seferidür. Nemçe Ḳıralı Ferenduŧ-ı bī-hūŧ intihāz-ı fırsat ve maḫrūrāne ḫareket idüp Budin Ḳal‘ası’n istiḫlāŧ eyledükde ḫoḫuz yüz otuz beŧ Ramazān’ınuñ ikinci günü niyyet-i ḫazā ile taḫallüd-i ŧemsŧir-i cihān-gīrī itmiŧler idi. Ḳal‘a-i mezbūre mükerreren fetḫ u taḫlīŧ ve bünyān-ı aḫḳāmı tarŧīs olındukda Erdel Ḳıralı Yanoŧ Mohac Ovası’nda dāmen-būs-ı pādīŧāhī ile mübāhī olup iltizām-ı ḫarāc ve ḳabūl-i ŧāh-ı ŧāḫīb-i tāc ile ibtihāc eyleyüp Nemçe taḫtına iclās ḳaŧdına Beç Ḳal‘ası maḫsūr-ı ‘asker-i³ mañŧūr ve ejder-beçān-ı tüfenk-endāz ü āteŧ-feŧānla pür-ŧūr olup hengām-ı ŧiddet-i ŧitā fetḫinde te’ḫīr iḳtizā itmekle rücū‘ olındı. Otuz altı Muḫarrem’inuñ evāḫirinde Ḳomeran ve Gölvar üzerine varılıp derūnında olan ehl-i nār ḳal‘a-i Gölvar’ı ḫālī ḳoyup firār ve gonce-gülvārī pür-berg-i ‘ayŧ olan ḳullelerin iḫrāḳ itmekle lāle-ŧıfat dāḫdār⁴ itmegın “Yanıḳ” nāmı⁵ ile ŧöhret-ŧi‘ār olmiŧ idi.

Māh-ı Rebī‘u’l-āḫir’de murabba‘-niŧin-i taḫt-ı ḫilāfet ve müstaḫarr-ı ḳarārgāh-ı salḫanat oldılar.

¹ ŧehenŧāh-ı mu‘azzam:sulḫān-ı kerem E

² 64a R1

³ Leŧker-i SE

⁴ İḫrāḳun bi’n-nār E, SE

⁵ Seferi R1

Tokuz yüz otuz altı Zi'l-ka'de'sinde şeh-zādegān-ı cūvān-baht, şāyestegān-ı tāc u taht, Sultān Muştāfā ve Sultān Mehemmed ve Sultān Selīm Hān hitānı için sūr-ı pür-sürūra mübāşeret ve tertīb-i¹ esbāb-ı şoḥbet ü mu'aşeret olunup bir sūr-ı sultānī ve ceşn-i İlḥānī olmuştur ki ḥayret-dih-i 'ālem ve reşk-endāz-ı Cemşid ü Cem'dür. Meclis-i evvelde pādişāh-ı vālā-mekān zīnet-efzā-yı şadr-ı dīvān-ı 'ālī-şān, taraf-ı yemīnde vezīr-i a'zam, ser-'asker-i pādişāh-ı 'ālem İbrāhīm Paşa, ba'dehu Vezīr-i Sānī Ayās Paşa, ba'dehu Vezīr-i Sālīs Kāsım Paşa, ba'dehu Rūmili Emīrū'l-ümerāsı Behrām Paşa, ba'dehu Anaḥolı Beglerbegisi Ya'kūb Paşa, ba'dehu Rūmili Kāzī'askeri Mevlānā² Muḥyi'd-dīn el-Fenārī³, ba'dehu Anaḥolı Şadrı Kadrī Efendi, ba'dehu Tatar Hānoḡlı karar eyleyüp cānib-i yesārda⁴ vezāret-ı 'uzmādan müteķā'id Pīr Mehemmed Paşa, ba'dehu Zeynel Paşa, ba'dehu diyār-ı şark ümerāsından Feraşşād Beg, ba'dehu Bayındıroḡlı Murād Beg, ba'dehu Mısr Sultānı Ğavrī'nün oḡlı Mehemmed Beg, ba'dehu Zū'l-ḡadriyye neslinden Laṭīf Beg kenār-nişīn-i simāṭ-ı şehir-yār ve rüste-i silk-i a'yān-ı rüzḡār olmuş idi. Pīşḡāh-ı menzil-i sultānī olan Atmeydānı envā'-ı lu'bet-bāz ile nazargāh-ı 'ālem ve eşnāf-ı sāz-nevāz ile felek-i Zühre'ye tev'em olup silāşşūrlar 'arz-ı hüner ve deryūze-i⁵ nazār-ı şāh-ı bülend-aḡter eylediler.

Māh-ı Zi'l-ka'de'nün yigirmi birinci günü cem'iyet-i 'ulemā-yı 'izām ve meclis-i fużalā-yı kirām olup pādişāh-ı 'ālī-maḡām revnaḡ-efrūz-ı şadr-ı şuffe-i bār ve bālā-nişīn-i mesned-i i'tibār olup yemīn-i taraf-ı sa'ādet-ḡarīnlerinde Şeyḡū'l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi, ba'dehu Anaḥolı Şadrı Kadrī Efendi mekīn olup cānib-i meyserede mu'allim-i sultānī Ḥayre'd-dīn Efendi, ba'dehu Rūmili Kāzī'askeri Muḥyi'd-dīn Efendi karar eyleyüp şadr-ı Rūm'dan müteķā'id 'Abdu'l-vāsī' Efendi ve sā'ir 'ulemā muḡābele-i hümāyūnlarında zānū-zede-i edeb oldılar. Mecmū'-ı erbāb-ı meclis sā'āt-ı leyl ü nehāra mu'ādil yigirmi dört nefer-i fāzıl u kāmīl olmaḡ mesmū'dur. Mollā-yı merḡūmı çavuşbaşı ve H'āce Efendi ḡidmetlerini cebecibaşı da'vet eyleyüp bāḡīleri daḡı bi-ḡasebi'l-ḡānūn i'zāz ü ikrāma maḡrūn oldılar. Merḡūm İbrāhīm Paşa'nun sebep-i maḡfireti olmaḡ ḡasenātdandır ki meclis-i 'ulemāda bi-ḡasebi'l-i'tibār H'āce Efendi cānib-i yemīnde cā-nişīn olup mollānuḡ maḡāmı taraf-ı yesār iken mollā-yı merḡūmuḡ iclāl-i şān-ı fażīleti ve iḡtirām-ı 'ulūvv-i menzileti için şadr-nişīn-i yemīn ve H'āce Ḥayre'd-dīn Efendi'den taḡaddūm-i 'ilmiyyesini ta'yīn bābında i'māl-i

¹ - E

² - SE

³ 34b SE

⁴ 56a E

⁵ 64b R1

leṭā'if-i ḥiyel ve enāmīl-i efkār-ı 'uḳde-güṣā ile bir ṭarafa 'amel¹ idüp pādīṣāh-ı bende-nevāza niyāz ider ki meclis-i 'ulemāya ḥāzır ve muṣāḥabet-i 'ilmiyyeye nāzır ola. Murādına müsā'ade buyurulduḳda muḳteżā-yı ṣadāret üzre ṭaraf-ı yemīnde bālā-niṣīn olup mollā-yı merḥūm ṣānī ve cānib-i yesārda mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī oturmaḳ müte'ayyin olmuṣ iken evā'il-i meclisde dāmen-būs-ı isti'fā idüp bendeye lā'ıḳ olan sūr-ı pūr-sürūr-ı veliyy-ni'metde pā-ber-cā-yı ḥidmet olmaḳdur, diyü cülüsden ibā itmekle mollā ḥazretleri ṣadr-ı yemīnde bāḳī kalur. Ol rüz-ı firüzde Süre-i Fātiḥa-ı kerīme tefsīrinden baḣṣ-ı 'ilmī olunup vaḳt-i zuhrdan ḳabīl-i ğurūba dek mübāḥaṣe-i 'ilmiyye mütemādī ve² her fāzıl-ı deryā-dil dürer-i ğurer-i efkārdan güher-efṣān-ı nādī-i keṣīrū'l-eyādī olmuṣ idi. Ḥużzār-ı meclisden Edrine'de Üçşerefeli Müderrisi Mollā Süleymān-ı Rūmī ifrāṭ-ı mehābet-i meclis hücumı ile maḣṣiyyü 'aleyh olup bir sā'atdan ṣoñra intikāl ve ḳaṭ'-ı peyvend-i ḳīl ü ḳāl eyledi.

Otuz yedi sālinde Ulama Paṣa kızılbaşdan firār eyleyüp şeref-i dāmen-būs-ı pādīṣāhī ile mübāhī olup Bidlīs beglerbegiligi 'ināyet olındı.

Ġazve-i ḥāmise

Alaman seferidür. Toḳuz yüz otuz sekiz Ṣa'bān'ınuñ yigirminci ğünü teveccüh buyurılıp Alaman ve Ḥırvat ser-ḥadlerinde nice memālik teşḫir olınduḳdan ṣoñra otuz toḳuz Rebī'u'l-āḫir'inde fetḥ u zaferle hem-'inān-ı dāḫil-i devlet-serā-yı 'ālī-ṣān oldılar. Sene-i mezbūre ḫilālinde Ḳırım ḥānı olan Sa'ādet Girāy Ḥān üzerine birāderi İslām Girāy 'asker-keṣ olmaḣın³ āteṣ-i fitne bālā-keṣ olup bir def'a zāḫir-i Kefe'de ḥarb-ı 'aẓīm olduḳda Kefe begi şehīd olmuṣ idi. Bi'l-āḫare ekṣer-i enām mā'il-i ṭaraf-ı selām olmaḣın mesned-i ḥānīde temkīn olunup ḥān-ı sābıḳ üç yük aḳçe sālyāne ve elli biñ aḳçe ze'āmet ile mülāzım-ı āstāne-i sa'ādet oldı.

Cezā'ir-i Ġarb diyārını ebnā-yı⁴ Rūm'dan "Oruc Beg" nām ğāzī ḍarb-ı şemṣīr-i cihān-ĝir ile teşḫir idüp toḳuz yüz on altı tārīḫinde "Sulṭān Oruc" nāmı ile mu'anven olmuṣ idi. Yigirmi iki senesinde fevt olup birāderi Ḥayre'd-dīn Beg cā-niṣīn-i birāder olmuṣ iken bu eṣnāda yigirmi ḳıṭ'a ḳadırga ile gelüp bende-i ḥāṣṣ-ı Süleymānī ve ol diyāruñ mīr-i mīrānı oldı.

Ḥākim-i Ġilān olan Muzaffer Ḥān itā'at-ı dergāh-ı cihān-penāḫ eyledi.

¹ Bir//'amel:bu 'uḳdeyi ḥall SE

² Olup SE

³ 56b E

⁴ 65a R1

Firenk t̄a'ifesi gemilerle Mora'ya çıkup Koron Kal'ası'n almış idi. Tekrār dāhīl-i taşarruf-ı hümāyūn-ı sa'ādet-maqrūn oldı.

Ümerā-yı ser-ḥadd-i Ekrād 'idādından iken şāh-ı 'Acem'e ilticā iden Şeref Beg haylī kıızılbaş ile Ulama Paşa üzerine gelüp kuvvet-i baht-ı pādīşāhī ile 'asker-i şāhī tebāhī olup başları ğaltān-ı çevgān-ı kahr olduğu bu sālūñ ḥavādişindendür.

Ġazve-i sādise

'Irāḳeyn seferidür. Toğuz yüz kırk Zī'l-ka'de'sinūñ yigirmi toğuzunda mülk-i İrān'ı taḥrīb ve şāh-ı 'Acem'i te'dīb niyyetine şāhn-ı şāhrā-yı Üskūdār'a nüzül olındı. Bundan aḳdem vezīr-i a'zam ve ser-'asker-i sulṫān-ı kişver-güşā İbrāhīm Paşa maḥrūse-i Ḥaleb'de kışlayup evvel bahārda şāhrā-yı mülk-i 'Acem'i elviye-i gūn-ā-gūn ile lālezār itmiş idi.

Eflāke çıkıdı ḥayme-i gerdūn-ķıbāblar
Şāhrāyı zeyn eyledi çāder çiçekleri

Şāhrā vü tilāl-i Āzerbāycān fersūde-i ni'āl-i hilāl-mişāl ve vilāyet-i 'Irāḳ'a berā'at-ı istihlāl kılduḳdan soñra toğuz yüz kırk bir Cemādiye'l-ülā'sinūñ evāḫirinde dārū's-selām-ı Baġdād maḳrab-ı ḫıyām-ı 'asker-i İslām olup;

Geldi burc-ı evliyāya pādīşāh-ı nāmdār (941)

tārīḫ vāḳi' olmuşdur. Bu sefer-i zafer-reh-berde müyesser olan fütūḫāt müstaḳill kitāb olmaġa müteḥammildür. Toğuz yüz kırk iki Receb'inūñ on dördüncü günü maḳarr-ı ḫilāfete¹ sāye-i iclāl-i erzānī kılinup Ramazān-ı şerīfūñ yigirmi ikinci gicesi İbrāhīm Paşa mazḫar-ı kahr-ı kahramānī ve Ayās Paşa āşaf-ı mesned-i Süleymānī oldı.

Ġazve-i sābi'a

Körfüz seferidür. Deryādan Ḥayre'd-dīn Paşa ve serdār-ı ṫonanma Luṫfī Paşa gönderilüp kendüler 'asker-i manşūr-ıla toğuz yüz kırk üç ḫilālinde teveccūh

¹ 35a SE

buyurdılar. Evāhîrinde, fî 7 Zî'l-ħicce sene 943¹. Deryā yalılarında Avlonya ve emsâli otuz 'âded kılâ'-ı ferħunde-ħavālî feth olunup kırk dört evā'inde mürāca'at ve reh-güzārda olan re'âyā meşmûl-i şemle-i re'fet kılandı. Fî 9 Cemādiye'l-âhire sene 944².

Toğuz yüz kırk altı senesinde Ğayre'd-dîn Paşa cezîre-i Mora'ya müstevlî olan Andre Tora'yı qahr eylediler.

Ğazve-i şāmine

Qara Boğdan seferidür. Boğdan voyvodasınũ 'işyānı ma'rûz-ı rikāb-ı Süleymānî olmağın toğuz yüz kırk dört Rebî'u'l-âhîr'inde bir ħamle-i kũh-endāz ile qahr ü tedmîr ve memālik-i Eflāk ve Boğdan mükerreren teşhîr olındı.

Toğuz yüz kırk iki senesinde³ Mısr Beglerbegisi Ğadım Süleymān Paşa Yemen ve 'Aden fethine nāmzed olup tonanma ile baħr-ı muħîte sefer kı olup mażhar-ı feth ü zafer olmuşdur, fî sene 946. Qıtb-ı Mekkî ve Seyyidî 'Alî-zāde müstaķill kitāblarla tafşîl-i müşbi' ve taħkîk-ı vaqā'i' itmişlerdür.

Süleymān Re'is daħı baħr-ı qulzümde gāvta-i deryā-yı aħtār eylediği raqam-zede-i esfārdur. Yemen'e ħuṭbe ile gitmiş idi fî sene 967⁴.

Ğazve-i tāsi'a

İştābur seferidür. Nemçe Qıralı Ferenduş-ı bî-huş Budin Qal'ası'nuñ istihlāşı ārzūsına cem'-i 'asker-i maqhūr ve eṭrāfını⁵ ṭābūr ile maḥşūr itdüğü ma'rûz-ı 'izz-i ħuzūr kı lınduğda muqaddem Vezîr Meħemmed Paşa irsāl olunup ba'dehu devlet ü iclālle āteş-endāz-ı celāl olmuşlar idi. Toğuz yüz kırk sekiz târîhinde şadme-i qahr ile cem'iyyeti perîşān ve ṭu'me-i şemşîr-i āteş-feşān oldi⁶.

Ğazve-i 'āşire

¹ evāhîrinde//943, der-kenār R1, E, SE

² Fî//944, der-kenār R1, E, SE

³ Toğuz//senesinde:- R1, E

⁴ Yemen'e//idi, der-kenār R1; Mısr//967, der-kenār E

⁵ 65b R1

⁶ 57a E

Esterğon seferidür. Toğuz yüz elli rebî'inde bilād-ı Engürüs'e 'azîmet-ı hümâyün buyurılıp Esterğon ve Becevî ve Üstolni Belğırad emşâli nice kılâ' u bilād feth olunup mağarr-ı salţanata rücû' olundu.

Ġazve-i ħādî 'aşer

Elķāş seferidür. Şāh-ı 'Acem Ŧahmās'ıñ birāderi Elķāş Mırzā dergāh-ı şāh-ı cihān-penāha ilticā eyleyüp Revāfız üzere ġazāya iğrā itmegin toğuz yüz elli beş Şafer'inde Üsküdār'a 'ubūr ve āftāb-ı cemāl ve sūz u tāb-ı celālle diyār-ı şarkı ġarķ-ı nār u nūr eyleyüp cihān-ğırlik eylediler¹. Feth-i Ķal'a-i Vān bu seferüñ netā'icindendir. Elli altı² ħilālinde mağarr-ı devlet ü iķbālle sāye-i iclāl şaldılar.

Tārīĥ-i ħudüm u tã'at

Muĥı' oldı Süleymān-ı zemāna Mırzā Elķās (954)

Şeref-i şems ve yevmü'l-ĥamīs 18 Şafer, Üsküdār'a geçildi.

Tārīĥ-i 'azm-i sefer

Şāh-ı şāhān eyledi Ŧahmas'a 'azm (955)

İstanbul'a gelindi³, yevmü'l-sebt 2 Zi'l-ĥicce sene 956⁴.

Vezīr-i Sānī Aĥmed Paşa bu sefer-i ĥayr-eşerde izĥār-ı şecā'at ve Gürcistān ġāretinde muķtezā-yı himmet-i şāhenşahī üzere ĥıdmet itmegin toğuz yüz elli yedi tārīĥinde diyār-ı ġarba serdār itdiler. Ķal'a-i Ŧameşvar ĥavālīsinde toğuz 'aded ĥışn-ı üstüvār feth eyleyüp ĥākim ü dizdār nasb olındı.

Ġazve-i şānī 'aşer

¹ Cihān//eylediler:- SE

² Beş SE

³ Gelinmiş idi E; gelmiş idi SE

⁴ Tārīĥ-i ħudüm//956, der-kenār R1, E, SE

Naḥcivān seferidür. Toḫuz yüz altmış Ramazān'ında diyār-ı 'Acem niyyetine sevḫ-ı şīrān-ı ecemm kılp diyār-ı Ḳaraman maḍrab-ı ḥıyām-ı āsmān-niṣān olduḳda Şeh-zāde Sulṫān Muṣṫafā maḗhar-ı ḳahr-ı Ḳahramānī olup;

Mekr-i Rüstem (960)

tārīḫ vāḳi' olmış idi. Vezīr-i A'zam Rüstem Paşa 'azl olup fātīḫ-i Ṭameşvar Aḫmed Paşa şadrü'l-vüzerā oldu. Evvel-i sene maḥrüse-i Ḥaleb'de ḳışlayup şeh-zāde Cihān-gīr fevt oldu.

Firdevs ide maḳām-ı Cihān-gīri ol Celīl (960)

tārīḫidür.

Evvel bahārda Naḥcivān ve Revān semtine irsāl-i 'asākir-i nuşret-niṣān olup bī-ḥadd ḡaretler ḡanīmetlerle kām-rān oldılar. Şāh-ı 'Acem'den nām ü niṣān nümāyān olmayup hengām-ı şitā ḳarīb olmaḡın Amāsiyya meşṫāsına gelindükde recā-yı şulḫla ilçiler gelüp cerā'imi 'afv olındı.

Toḫuz yüz altmış iki Ramazān'ında dāḫil-i dārü's-salṫana oldılar. Altmış bir senesi ḫilālinde Cezā'ir-i 'Arab Emīrü'l-ümerāsı Şāliḫ Paşa diyār-ı Fās'¹ teşḫir itdüḡi ḫaberi vāşıl-ı ordu-yı ḥümāyūn ve berdāşte-i pāy-taḫt-ı pādişāh-ı² rub'-ı meskūn oldu.

Şeh-zāde-i āzād Sulṫān Bāyezīd sancāḡa çıḳdı. Ṭobruca'da "Düzme Muṣṫafā" nām kizzāb Celālī, Şeh-zāde Muṣṫafā nāmına zuḫūr idüp Silisre Begi Dāvud Beg ve Bender Begi Aḫmed Beg ta'yīn olup iki ṫarafdan ḫücūm itdüklerinde lālāsı nāmına olan 'Ādil Ṭuḡca bīm-i ḳahr-ı Ḳahramānī ile aḫz olup maḳṫū'u'l-lisān irsāl-i āstān-ı feyż-resān kılındı, fī şeh-i Ramazān sene 961. Vezīr-i A'zam Aḫmed Paşa ḳatlı olup Rüstem Paşa i'āde olındı, sene (962)³.

Ġazve-i şāliş 'aşer

Üsküdār seferidür. Şeh-zāde-i nā-ümīd Sulṫān Bāyezīd Kütāhiyye sancāḡına mutaşarrıf iken āstāne-i sa'ādetden teb'īd için livā-yı āḫara tebdīl ve yirine birāder-i

¹ Fāris'i SE

² Şāh-ı SE

³ Şeh-zāde//962, der-kenar R1, E, SE

halîmi Sultân Selîm naql ü tahvîl olunmağın ‘alem-efrâz-ı şikâk ve ser-keşân-ı ehl-i nifâkla hem-ser-i ittifâk olup toköz yüz altmış altı senesinde Konya önünde harb-ı ‘azîm vâki’ olup;

Eyledi Sultân Selîm ile kıtâli Bâyezîd (966)

târîh düşmüş idi. Münkesir olup şâh-ı ‘Acem’e ilticâ eyledükde virmede tereddüd ihtimâli ile üzerine sefer fermân olunup sene-i mezbûre Ramazân’ınıñ on sekizinci günü bi’z-zât nehzet-i hümâyûn buyuruldı. Bi’l-âhare beş nefer evlâdı¹ ile teslim idüp rû-be-râh-ı dârü’n-na‘îm kılınduğdan soñra tağyîr-i niyyet ve İstanbul’a müraca‘at olındı.

Fitne-i Bâyezîd ref‘ oldı (967)

târîhdür².

Târîh-i harb-ı şeh-zâde; der-zâhir-i Konya yevmü’l-erba‘a 27 Şa‘bân sene 966. Sekiz biñden ziyâde âdem katl olındı. Mevt-i Rüstem Paşa ve şadâret-i ‘Alî Paşa, sene 968³.

Ġazve-i râbi‘ ‘aşer

Sigetvar seferidür. Toköz yüz yetmiş üç Şevvâl’inüñ toközuncı günü yevm-i işneynde Ġazâ-yı Ġarrâ-yı Engürüs-i menhûs niyyetine ğulgul-endâz-ı tabl-hâne vü kûs olup evâ’il-i sene-i cedîdede zâhir-i Qal‘a-i üstüvâr-ı Sigetvar mağrab-ı hıyâm-ı gerdün-vağâr olduğda metânet-i hişâr temâdî-i eyyâm-ı muhâşara vü hengâm-ı kârzâr iktizâ itmegin⁴ esnâ-yı muhâşarada pâdişâh-ı cihân-ğüşâ marâz-ı zahîre mübtelâ olup toköz yüz yetmiş dört Şafer’inüñ yigirmi ikinci günü yevm-i sebtde beşâret-i feth-i qal‘a sem‘-i pâdişâhiye⁵ vâşıl olduğı saat husrev-i tahtğâh-ı sînesi burc-ı bedenden riğlet idüp ğüyâ farğ-ı sürûrdan vefât, yâhûd hağku’l-ğudüm-i müjde-resân içün îşâr-ı nağdîne-i hayât eyledi. Havâşş-ı harem-i muhteremden ‘an‘ane-i şikât-ı ruvât⁶ ile vâşıl-ı mertebe-i

¹ 66a R1

² - SE

³ Târîh//968, der-kenar R1, E; SE’de bir sonraki varakta der-kenardır.

⁴ 57b E

⁵ Şerîflerine SE

⁶ Rivâyât R1

taḥkīkdür ki yevm-i fetḥ-i ḳal‘ada dīvān-ḥāne sāyebānında ṭabl-ı beşāret çalınurken ḥayme-i ḥāşş-ı şehenşāhīde re‘īsü‘l-eṭıbbā Ḳaysūnī-zāde¹ pādīşāhuñ meyyitini ğasle meşğül olup;

Bir evde ‘ayş ü şādī bir evde ye’s u mātem

mażmūnı meşḥūd-ı nazār-ı i‘tibār olmuş idi. Ḳal‘a re‘īsınüñ re’s-i maḳṭū‘ı serīr-i ten-şūy muḳābiline mevzū‘ olup şeref-i dīn-i mübīn ile;

علو فى الحياة و فى الممات²

rif‘at-ı derecāt-ı uḥreviyyesinüñ ecell-i āyātı oldu.

Vezīr-i Āşaf-rā Şadr-ı A‘zam Meḥemmed Paşa ḳā‘idetü‘l-mülk-i Kütāhiyye‘de ‘alem-efrāz-ı istiḳlāl olan³ velī‘ahd-i salṭanat u iclāl şeh-zāde-i cüvān-baḥt Sulṭān Selīm ḥazretlerine berīd-i şabā-ṭarīd, şimāl-isti‘cāl irsāl idüp muntazır-ı maḳdem-i hümāyūnları oldu.

Ġarā‘ib-i ittifaḳıyyedendür ki kırk sekiz yıl izḥār-ı ‘adl ü dād ve işā‘a-i eşi‘‘a-i ğazv u cihād eyleyüp zemān-ı salṭanatı müddet-i devlet-i Nüşirevān-ı ‘ādil’e mu‘ādil ve şeref-i İslām’la bī-müşābih ü mümāşil idi. Nitekim dimişdür:

Saḥa Kisrāyı ‘adāletde mu‘ādil tıtsam

Fazladur sende olan devlet-i dīn ü imān

Ba‘de‘l-intikāl kırk sekiz gün mevte ihfā ve aḥkām-ı dīvānı kemā yenbağī icrā olunup ‘aşā-yı rāy-ı Āşaf-ı devrān hem-ḥāl-i Süleymān eyledi.

Mülk-i ‘ālemde Süleymānlık ise ancak olur

Kendü geçmiş yine aḥkāmın iderler icrā

El-ḥāletü hāzihı ḳal‘a fetḥinden soñra levāzım-ı muḥāfaza kemā hüve‘l-vācib mülāḥaza olunup münāsib-i ḥāl nice dād u dihiş ve maşlahat-ı vaḳt üzere ḳahr ü nevāziş

¹ 35b SE

² “Hayatında da ölümünde de yüce olmak...”

³ İken SE

mühimmâtı itmâm olunmak hüsn-i tedbîr-i âşaf-ı ‘ālî-maḳâmdur. Haḳḳā ki ‘asker-i İslâm ve kefer-e-i li’âm ejdehâ vü ‘Anḳā gibi pîç-a-pîç hıışâm ve derûn-ı mülk-i düşmende ḥaymegâh-ı sipâh mânend-i ḥabâb-ı meyâne-i baḥr-ı siyâh muḫtarib-i emvâc-ı fitne-i ‘âmm iken ḥaber-i intikâl-i pâdişâh ḳar‘-ı sem‘-i sipâh eylese a‘şâb-ı himmete fütür¹ ve pâ-yı teşebbüt² ü ḳarâre ra‘şe-i şer ü şûr istilâ eyleyüp şadme-i küpâl-i ḥayretle müteferriḳ u perîşân ve lemḥatü’l-başarda ol ḥayme vü ḥargâh çâder-i şu‘bede-bâz-ı dest-i âḫir-kerdeden nişân olup intizâm-ı ḥâl-i ‘asker kemâ kân ve fetḥ-i celîl ile hem-‘inân olmak ḡybet-i Melik Şâh-ı Selçûḳî ve tedbîr-i Nizâmü’l-mülk-i vezîr ḳışşasına ḳalem-i nisyân çekmişdür.

Mervîdür ki pâdişâh-ı maḡfûr, fevc-i deryâ-mevc-i ‘asker-i manşûr ile Edrineḳapusu’ndan çıkar iken bir pîr-i ferḥunde-liḳâ kenâr-ı râhda mutaşaddî-i du‘â olup “Pâdişâhum biz sizden râzî idük. Haḳ te‘âlâ senden râzî ola.” diyü istiḥdâm-ı ma’nâ-yı mâzî eyledükde merḥûm ol seferde ‘avdetden me’yûs ve bi’l-külliyeye müteveccih-i dergâh-ı Ḳuddûs olup ḥattâ mollâ-yı merḥûma irsâl buyurduḳları maḥabbet-nâme-i bî-mişâl bu ma’nâya şâhid-i ḥâldür.

الشئ بالشئ يذكر³ Tezkire-i hümâyûn-ı nevâziş-maẓmûnda “Ḥâlde ḥâldeşum, ṫarîḳ-ı ḥaḳda yoldaşum, âḫiret ḳarındaşum Mevlânâ Ebu’s-su‘ûd” ḥitâbı ile ṫırâzende-i ‘unvân olup tevdî‘ ü istiḫlâl itdükden soñra “Bende-i Ḥudâ Süleymân-ı bî-riyâ” diyü ḥâtimebend-i nâme-i iḥlâş-me’âl⁴ olmuşlar idi.

Ba‘zı şuleḥâdan bu ḳavl-i meşhûr vâşıl-ı pîşgâh-ı şu‘ûr olmuşdur: Bu gûne şeker-rîz-i nuḳl-ı naḳl oldı ki “Ol eşnâda Şâm-ı şerîfde sâkin Şeyḫ Üveys-i Ḥalvetî ḥulefâsından “Noḳṫacı ‘Alî Efendi” nâm şeyḫ-i kâmilüñ ḥidmetinde idüm. Bir gün ‘azîzimüz ḥânḳâhından ḡâ’ib olup ba‘de zemân ‘avdet itdükde ḫilâf-ı de‘b-i kerîmleri mânend-i şabâ maḥfî vü tenhâ âmed-şüdlerinden su‘âl-i daḡdaḡa-engîz-i fuḳarâ olduḳda henüz pürsiş-i çi-gûnegî-i aḥvâl zebân-zed-i erbâb-ı ḥâl olmadın ḥazret-i pîr pertev-i işrâḳla işrâf-ı zamîr idüp ‘Pâdişâhımız Sulṫân Süleymân rûste-i silk-i ricâl iken Şeh-zâde Sulṫân Muştafâ’yı muḥâfaza-i devlet için ḳatle cür’et eyledükde menzilesinden saḳaṫa-i tenezzül ve ḳuvâ-yı taşarruf-ı rûḥânîsine sekte-i tezelzül görünmüş idi. Ḥâlâ za‘f-ı pîrî ve derd-i pâ-yı nâgeh-gîrî ile dâr u diyârından cüdâ, ḥâk-nişîn-i meydân-ı ḡazâ olmaḡın eşḳ ü âh-ı ḡarîbânesi deryâ-yı raḫmeti mevc-ḥîz ve ḡadîr-i luṫf-ı Ḳadîr’i leb-rîz idüp mertebe-i vâlâ-yı ülâya i‘âde olunduḳdan soñra nüzhetgâh-ı cinâna ser-dâde

¹ 66b R1

² şebt E

³ “Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır.”

⁴ 58a E

oldı. El-hāletü hāzıhi rūḥ-ı pür-fütūḥı dūş-ı sürüşla gök meydānına ihzār ve gök meydānı ecniḥa-ı melā'ike-i ḥadrā-şī'ār ictimā'ından mānend-i¹ ḥayme-i sebz sāyedār ve ebr-i raḥmet nişār olup ervāḥ-ı enbiyā vü evliyā namāzına ḥāzır, her biri du'ā vü senā ile raḥmet-cū-yı dergāḥ-ı Kādīm ü Kādir oldılar. Faḳır daḥı ol cem'ıyyete revān ve şalā-yı şalāta lebbeyk-zenān olmuş idüm.' dirler." والعهدة على الراوى²

Pādişāḥ-ı mağfūr mihr-i celī-ḳadr-i şāḥib-i zuhūr, ḥākān-ı ḥān-nişān-ı mesned-i dāverī, serdār-ı ser-feşān-ı 'arşa-i ceng-āverī, şehensāḥ-ı dil-āgāḥ, Süleymān-bārgāḥ, cihān-gīr-i Ḥürşīd-şemşīr, Cemşīd-sipāḥ, dāver-i Dārā-der, İskender-ḥaşem, dādār-ı dīndār, Keyḥusrev-'alem, ḳavī-sāz-ı bünyān-ı şerī'at, ḥāḫır³-nevāz-ı a'yān-ı ḫarīḳat ü ḫaḳīḳat, pādişāḥ-ı 'ālī-himmet idi. 'İlm ü ma'rifete rağbeti ve erbābına himmet ü ri'āyeti ḫadden efzūn ve ḫāric-i dā'ire-i mevhūm u maznūn olup eyyām-ı devletlerinde mazḫar-ı āftāb-ı terbiyetleri olan 'ulemā vü şu'arā ve şīrāze-bend-i te'līf oldukları āşār-ı dil-güşā maḥallinde pāye-i taḫḳīḳa resīde ve nazm-ı gevher-i esmāra müte'ahhid olan esfārda silk-i beyāna keşīdedür. 'Ale'l-ḫuşuş Kemāl Paşa-zāde Efendi'nün ekşer-i āşārı, Ebu's-su'ūd Efendi merḫūmuñ tefsīr-i ḫaḳā'ıḳ-dişārı zīver-i ḫāḳ-ı kütüb-ḫāne-i ḫāşları ve ḫaşışa-i ḫizāne-i mekārīm-i ihtişāşlarıdır. Cenāb-ı mevlānā'nuñ şāmin-i mu'allākat olan mersīye-i pür-süzından ba'z-ı ebyāt laḫlaḫa-süz-ı menāḳıb-ı ḫisān ve mu'aḫḫar-sāz-ı dimāğ-ı müstemi'an ḳılındı:

اصوت صاعقة ام نفخة الصور
فالارض قد ملئت من نقر ناقور

اصاب منه الوري ذهباً داهية⁴
و ذاق منه البرايا صعقة الطور

تصدعت قلال الاطوار و ارتعدت
كانها قلب مرعوب مذعور

و اغبرنا حية الخضرا و انكدرت
و كاد يتملي الغبرا بالموور

¹ Māye-i SE

² "Sorumluluk anlatana aittir."

³ 67a R1

⁴ 36a SE

ما جا من عسكر الاسلام من نبا
قد حير الناس جمهورا بجمهور

فمن كئيب و ملهوف و من دنف
آن بسلسلة الاحزان مأسور

فيا له من حديث موحتش نكر
يعافه السمع مكروه منفور

تاھت عقول الوري من هول وحشته
فاصبحوا مثل مجنون و مسحور

دموعهم و قد انهلت منا بعها
كانها عين طوفان و تنور

اجفا نهم سفن مشحونة بدم
تجري هجر من العبرات مسجور¹

اتي بوجه نهار لاضيا له
كانه غارة شنت بديجور

ام ذاك نعي سليمان الزمان و من
مضت اوامره في كل مأمور

مدار سلطنة الدنيا ب مركزها
خليفة الله في الافاق مذکور

معلي معالم دين الله و مظهرها
في العالمين بسعي منه مشكور

بلهذ مي الي الاعداء منعطف

¹ 58b E

و مشرق في علي الكفار مشهور

له وقايح في الاكناف شايعة
اخبارها زبر في كل طامور

يا عين لا تبرحي تبكين بعد ولا
تفارقي الدهر من دمع و ساسور

و اهر فيه علي الحذين هامة
من الجفون الهوامي مثل عصمور

لا تطرف في طرفة نحو الدنا ايدا
لا تتظري نظرة تلقاً منظور

يا نفس مالك في الدنيا مخلفة
من بعد رحلته من هذه الدور

و كيف تمشين فوق الارض غافلة
اليس جثمانه فيها بمقبور

اتحسين حالاً بعد ذلك ان
تسناً خري ساعة في عالم الزور

دار البوار مدار الشر معدنه
كلا فسوري علي آثاره بور

حق علي كل الناس ان يموت اسي
لكن ذلك امر غير مقدور

فللمنايا مواقيت مقدرة
تأتي علي قدر في اللوح مسطور¹

¹ “Keskin bir ses ya da sûrun üfürülmesi... Yer yüzü saz sesiyle doldu. O sestten dolayı her yer etkilendi; dehşete düştü. Bütün varlık Tûr’daki gibi bir baygınlığa kapıldı. Bütün âlem inledi ve titredi. Sanki hepsi

Sulţānu'ş-su'arā Bākī Efendi'nüñ nazm itdügi mersiyeye-i heft-bend ki mezāk-ı cāna pāre pāre kıandür, zebān-zed-i kilik-i raţbu'l-lisān ve mevzū'-ı ŧabaķçe-i beyān kıılındı:

-I-

İy pāy-bend-i dāmgeh-i kıayd-ı nām ü neng
Tā key hevā-yı meşgale-i dehr-i bī-direng

Añ ol günü ki āķir olup nev-bahār-ı 'ömr
Berg-i ħazāna dönse gerek rüy-ı lāle-reng

Āķir mekānuñ olsa gerek cür'a gibi ħāk
Devrān elinden irse gerek cām-ı 'ayşā seng

İnsān odur ki āyīneveş kıalbi şāf ola¹
Sīneñde n'eyler ādem iseñ kīne-i peleng

'İbret gözinde niceye dek ħaflet uyķusu
Yitmez mi saña vāķı'a-i şāh-ı şīr-ceng

korkudan ödü kopmuş bir kalbe döndü. Toz duman içinde kaldık. Yeşillikler birer birer soldu. Neredeyse her taraf toz duman oldu. İslām askerine dair hiçbir haber gelmedi. Bütün halk tam bir hayrete düştü. Kimi yılgın, kimi bitkin, kimi hasta... Zaman üst üste tam bir hüznün ve keder zamanı... Bu dehşete düşüren korkunç olaydan dolayı arzu edilmeyen, nefret edilen ortamda hangi kulağa sağlık verilir. Dehşetinden ve korkusundan bütün akıllar korkuya kapıldı. Hepsi sanki sihre ve cinnete kapıldı. Gözyaşları sanki bir pınara döndü. Sanki tufandan çıkan bir kaynak oldu. Gözkapakları kanla dolu bir gemiye döndü. Gözyaşları arasında akıp gitmeye başladı. Hiçbir nuru kalmamış bir yüz verildi. Sanki karanlıklar hücum etti. Veyahut bu zamanın Süleymân'ının ölüm ilanıdır ki o Süleymân'ın emri her yerde etkiliydi. O Süleymân'ın saltanatı tüm dünyaya teşmildi. Yerde de gökte de Allah'ın halifesi olarak bilinirdi. Allah'ın dininin sembollerindendi. Allah'ın lütfuyla tüm âlemlerde dinin sembollerinin zuhur ettiği bir kişiydi. Bütün düşmanlara meylederdi. Kafirler üzerinde gücü ve etkisi meşhurdu. Onun gölgesinde her tarafa nâmı yayılmış nice olaylar yaşanmıştır. O olayların haberleri pek çok kaynaktan kaydedilmiştir. Ey göz, hâlâ ağlıyorsun. Ve gözyaşı dökmeyi bir türlü bırakmıyorsun. Yanaklarından dolap gibi olan göz çanaklarına gözyaşlarını akıtmaya devam et! Bir an için bile olsa dünyaya meyletme. Bir bakış da olsa dünyaya bakma. Ey nefis! Unutma, dünyada bir şeye sahip olan, buradan göç ettikten sonra geride kalmaya mahkumdur. Yer yüzünde gâfil gâfil nasıl yürürsün! Nasıl yürürsün, pek çok vücudun kabirlerde olduğunu bilmez misin? Bu dünyadaki bir anı bile erteleyebileceğini, geciktirebileceğini bundan sonra mümkün mü sanıyorsun? Burası yokluk âlemidir ve şerrin kaynağıdır. Asla dünyanın peşinde bir yer edineyim deme. Herkes ölümlüdür. Fakat bu, ne zaman olacağı belli olmayan bir durumdur. Ey belli olan zaman, biz seni çok kınadık. Fakat sen Levh-i Mahfuz'da yazıldığı yakitte geldin çattın.”

¹ 67b R1

Ol ŧeh-süvār-ı mülk-i sa‘âdet ki raħşına
Cevlân deminde ‘arşa-i ‘âlem gelürdi teng

Baş egdi âb-ı tîġına küffâr-ı Engürüs
Şemşîri gevherini pesend eyledi Freng

Yüz yire ħodı luţf ile gül-berg-i ter gibi
Şandûħa ŧaldı ħâzin-i devrân güher gibi

- II -

Ĥaħħâ ki zîb ü zînet-i ikbâl ü câh idi
Şâh-ı Sikender-efser ü Dârâ-sipâh idi

Gerdün ayaġı tozına eylerdi ser-fürü
Dünyâya ħâk-i bârgehi secdegâh idi

Kemter gedâyı az ‘aţâsı kılurdu bây
Bir luţfi ħok mürüvveti ħok pâdişâh idi

Ĥâk-i cenâb-ı ħâzreti dergâh-ı devleti
Fazl u belâġat ehline ümîdgâh idi

Ĥükm-i ħazâyâ virdi rızâyı egerçi kim
Şâh-ı ħazâ-tevân u ħader-destgâh idi

Gerdün-ı dūna zâr u zebūn oldu sanmañuz
Maħsūdı terk-i câh ile ħurb-ı İlâh idi

Cân u cihânı gözlerimiz görmese n’ola
Rūşen cemâli ‘âleme ħürşîd ü mâh idi

Ĥürşîde baħsa gözleri ħalkuñ tola gelür

Zîrâ görince hâţıra ol meh-liķâ gelür

- III -

Döksün şehâb kıaddin añup kıatre kıatre kıan
İtsün nihâl-i nârveni nahl-i ergavân

Bu acılarla çeşm-i nücüm olsun eşk-bâr
Âfâķı kıutsun âteş-i dilden kııķan duķân

Ķılsun kebūd cāmelerin âsmân siyâh
Giysün libâs-ı mâtem-i şâhı bütün cihân¹

Yaķsun derûn-ı sîne-i ins ü perîde dâĝ
Nâr-ı firâķ-ı Şâh Süleymân-ı kâm-rân

Ķıluv firâz-ı küngüre-i ‘arşı âsumân
Lâ’iķ degüldi şânına haķķâ bu haķdân

Mürĝ-ı revâni göklere irdi hümâ gibi
Ķaldı hażîz-i haķde bir iki üstüh’ân

Ķâbüķ-süvâr-ı ‘arşa-i kevn ü mekân idi
İķbâl-i devlet olmış idi aña hem-‘inân

Ser-keşlik itdi tevsen-i baķt-ı sitîzekâr
Düşdi zemîne sâye-i elķâf-ı Kird-gâr

- IV -

Olsun ĝamuñda bencileyin zâr u bî-karâr
Âfâķı gezsün ağlayarak ebr-i nev-bahâr

¹ 59a E

Sünbüllerini mātem idüp çözsün ağlasun
Dāmāne döksün eşk-i firāvānı kũhsār

Țutsun cihānı nāle-i mürgān şubḥ-dem
Güller yolınsun āh u figān eylesün hezār

Añduqça bũy-ı luḫfıñı derd ile lāleveş
İtsün derũn-ı nāfe-i müşğ-i Tatarı tār

Gül ḫasretũñle yollara Țutsun Țulağını
Nergis gibi kıyāmete dek çeksün intizār

Deryālar itse ‘ālemi çeşm-i güher-feşān¹
Gelmez vücũda² sencileyin dürr-i şāhvār

İy dil bu demde sensün olan baña hem-nefes
Gel nāy gibi inleşelũm bārī zār zār

Āheng-i āh u nāleleri idelũm bũlend
Aşḫāb-ı derdi cũşa getürsün bu heft bend

-V-

Gün toğdı şāh-ı ‘ālem uyanmaz mı ḫ’ābdan
Țılmaz mı cilve ḫayme-i³ gerdũn-cenābdan

Yollarda Țaldı gözlerimũz gelmedi ḫaber
Ḫāk-i cenāb-ı sũdde-i devlet-me’ābdan

Reng-i ‘izārı gitdi yatur kendi ḫuşk-leb

¹ çeşm//feşān:eşk-i Güher-nişār SE

² Cihāna SE

³ Gerdiş-i SE

Şol gül gibi ki ayru düşüpdür gül-ābdan

Gāhī hicāb-ı ebre girer husrevā felek
Yād eyledükçe luḫfını terler hicābdan

Ṭıfl-ı sirişki yirlere geçsün du‘ām odur
Her kim ğamuñdan ağlamaya şeyḫ u şābdan

Yansun yakılsun āteş-i hicrūñle āftāb
Derdüñle qara çullara girsün seḫābdan

Yād eylesün hūnerlerüñi qanlar ağlasun
Tıḡuñ boyınca qaraya batsun qırābdan

Derd ü ğamuñla çāk-i girībān idüp qalem
Pīrāhenini pārelesün ğuşşadan ‘alem¹

- VI -

Tıḡuñ içürdi düşmene zaḫm-ı lisānları
Baḫş itmez oldı kimse kesildi zebānları

Görđi nihāl-i serv-i ser-efrāz-ı nīzeñi
Ser-keşlik adın añmadı bir daḫı bānları²

Her qanda başsa pāy-ı semendüñ nişār için
Ḥānlar yolında cümle revān itdi cānları

Deşt-i fenāda mürġ-ı hevā ṭurmayup qonar
Tıḡuñ Ḥudā yolında sebīl itdi qanları

Şemşīr gibi rüy-ı zemīne ṭaraf ṭaraf

¹ qalem E

² 68a R1

Şalduñ demür kuşaklu cihān pehlevānları

Alduñ hezār bütkeğeyi mescid eyleduñ
Nāķūs yirlerinde okutduñ ezānları

Āķir çalındı kūs-ı raķıl itduñ irtiķāl
Evvel konaĝuñ oldı cinān būstānları

Minnet Ĥudāya iki cihānda kılup sa'ıd
Nām-ı şerīfūñ eyledi hem ĝāzī hem şehīd¹

- VII -

Bāķī cemāl-i pādişeh-i dil-pezīri gör
Mir'āt-ı sun'-ı Ĥazret-i Ĥayy-i Ĥadīri gör

Pīr-i 'azīz-i Mışr-ı vücūd itdi irtiķāl
Mīr-i cüvān-ı çābük-i Yūsuf-nażīri gör

Gün toĝdı şimdi ĝāyete irdi sepīde-dem
Ruķsār-ı pāk-i Ĥusrev-i rüşen-zamīri gör

Behrām-ı vaķtı gūra yitürdi bu şaydgāh
Var işigine ĥidmet-i Şāh Erdişīri gör

Ber-bād kıldı taķt-ı Süleymānı rüzĝār
Sulķān Selīm Ĥān-ı Sikender-serīri gör

Vardı peleng-i kūh-ı veĝā h'āb-ı rāhata
Kūhsār-ı kibriyāda ŧuran nerre şīri gör

Cevlāna gitdi ravzaya tāvūs-ı bāĝ-ı ķuds

¹ 59b E; 36b SE

Perr-i hümā-yı evc-i sa'âdet-mesîri gör

İkbâl ü baht-ı husrev-i âfâk müstedâm

Rûh-ı revân-ı şâha taḥiyyât ve's-selâm

Ḳarîne-i ḥâl şeh-zâde-i kerîmü'l-ḥişâl, vâriş-i evreng ü dîhîm, Sultân Selîm-i ḥalîm toḡuz yüz yetmiş dörd Rebî'ü'l-âḥîr'inüñ sekizinci günü rûz-ı firûz-ı düşenbihde hengâm-ı bâm, mânend-i Ḥusrev-i zerrîn-evreng-i firûze-fâm, cülûs-ı taht-ı refref-iḥtirâm eylediler. Şehr muḥâfazası ḥidmetinde olan İskender Paşa ve İstanbul Ḳâzîsi Ḳâzî-zâde Efendi'den ġayrı kimse âġâḥ olmayup se-şenbe şabâḥında Şeyḫü'l-İslâm Ebu's-su'ûd Efendi ve sâ'ir 'ulemâ-yı a'lâm ḥâzır olan a'yân-ı ehl-i dîvân ile dest-bûs-ı pâdişâh-ı 'âlî-şân eyleyüp emr-i tehniyet-i cülûs¹ ü teba'iyet ve merâsim-i zabḫ u rabḫ-ı memleket itmâmından soñra yevm-i erba'âda mezâr-ı pür-envâr-ı Ebî Eyyûb-ı Enşârî üzere taḡallüd-i şemşîr-i cihândârî idüp merḡad-ı ḫayyibe-i Ḥaybe-nihâd-ı ecdâd-ı 'izâm ve ümmehât-ı kirâm ziyâretlerini edâ ve neşr-i şadâḡat ve neşr-i dürer-i du'â eylediler. Ba'dehu ḫayy-ı merâḫîl ü merâḡî² iderek dârü'l-cihâd-ı Belġirad'da muḫayyem-i hümâyûna mülâḡî olup 'âşîr-i mâḥ-ı Rebî'ü'l-âḥîr'de pâdişâh-ı maġfûruñ cenâzesi izḫâr ve na's-ı raḫmet-naḡşî gerdüne ile muşallâya iḫzâr olunup mecmû'-ı 'asker ile pâdişâh-ı İslâm cenâze namâzına şaff-zede-i ḫıyâm olup mu'allim-i sultânî 'Atâ'u'llâḥ Efendi imâm olmuş idi. Vezîr-i Râbi' Aḫmed Paşa, Mîr-âḫûr-ı Evvel Ferḫâd Aġa ve şeyḫ-i celîl Nûre'd-dîn-zâde Efendi tâbût-ı pür-sekînelerin türbe-i muḫaḫharalarına naḡl içün ta'yîn olunup ber-vech-i isti'câl irsâl olındı. Mâḥ-ı Cemâdiye'l-âḫîre'nüñ sekizinci günü yevm-i cum'ada İstanbul'a vâşıl olup Edrineḡapusu'ndan dâḫîl olduḡda mevâlî şemlelerle öñine düşüp câmi'-i şerîfleri ḫazîresinde i'dâd itdükleri daḫme-i cennet-ḫavâlî ve ḡubbe-i 'âlî dâḫilinde defn olındı.

Mervîdür ki hengâm-ı salḫanatları eyyâm-ı bahâr gibi mümtedd ve elif-i âftâb mişâl ḡarîn-i medd olmaġın ekşer-i enâm eyyâm-ı devletlerinde vücûda³ gelüp sâ'iri daḫı zemân-ı ḫufûliyyetde gözin açup bunları görmekle zemân-ı intikâlleri bîm-i inḡirâz-ı emn ü emân ile rûz-ı ḫıyâmetden nişân olmuş idi. Her merḫalede menzile gelince fevc fevc re'âyâ müy-keşân ü rûy-ḫırâşân istiḡbâl idüp feryâd ü vâveylâ ile bir alaya daḫı işâl iderler idi.

¹ - SE

² Ve//merâḡî:- SE

³ 68b R1

Zıkr-i hayrât u hasenât-ı şâh-ı refi‘ü’ d-derecât

İnşâ buyurdıkları cevâmi‘ ü şavâmi‘ hâric-i dâ’ire-i ta‘dâd u ihşâ ve bünyâd eyledükleri ebniye-i hayr-ı gün-â-gün nümüne-i a‘dâd-ı reml ü haşâdur. Mu‘azzamât-ı müberrât-ı celîleleri şehr-i Kostañtınıyye’de câmi‘-i şerîf ve ma‘bed-i laţîfdür ki¹;

Olaldan câmi‘-i eflâke mi‘mâr-ı ezel-bennâ
Tolaldan mescid ü mihrâbla ma‘mûre-i dünyâ

Ne bir tāk-ı mu‘allâ yapıdı bânîler buña beñzer
Ne bir saķf-ı mu‘azzam hâdiş olmuşdur buña hemtâ

Melekler virdiler resmin felekden Beyt-i Ma‘mûruñ
Şu dem kim tarḥ-ı bünyâdın yire vaż‘ eyledi bennâ

Tokuz yüz altmış dört Zi’l-ḥicce’inde temâm olup edâ-yı ferâ’ize kıyâm olındı. Eṭrâfında dört medrese-i refi‘ü’l-bünyân âbâd idüp² ve ta‘lîm-i ‘ilm-i edyân ü ‘ilm-i ebdân için bir dârü’l-ḥadiş ihdâs ü icâd ve bir dârü’l-eṭibbâ bünyâd eyledi. Kıbâb-ı felek-cenâbın medâris-i seyyâreye hem-ser ve ma‘âric-i sitâreye ber-â-ber eyleyüp ḥaķķâ ki her birinde ‘allâme-i ‘aql-ı evvel mihrâb-nişîn-i ifâde ve ‘uķûl-i felekiyye vü nüfûs-ı melekiyye mübâşir-i istifâza vü istifâde olup ḥükemâ-yı işrâķî-nihâd-ı revâkıyyün ders ü taḥķîķından müstefîd ve daķîķa-şinâs-ı şevânî-i meşânî olan mu‘allim-i şânî mu‘îd olsa şart-ı vâķıf üzere îfâ-yı ḥidmet-i ihtirâmı maḥall-i kelâmdur.

Felekde şanki melek cem‘ olup ider tesbîḥ
Kaçan ki kubbesi altında germ olur güftâr

Ve bir ‘imâret-i ‘âmire ki kemîne ḥidmetkârı veliyyü’n-ni‘am-ı ‘âlem ve ḥarem-i İrem gibi دائم³ şıfatı ile mükerremdür ve bir tâb-ḥâne-i rüşenâ ve mıştaba-i ‘âlî-binâ ki nefḥa-i ni‘met-i bî-minneti müsâfirîn ü gurebâya istikbâl eyleyüp delîl ü reh-

¹ 60a E

² Âbâd idüp:- SE

³ Kur’ân-ı Kerîm, Ra’d Sûresi, 13/ 35, “... yemişleri süreklidir ...”

nümā ve merḥabā-yı āšnā-yı erbāb-ı iştihā itmekle müte‘ahhid-i revātib-i ğidā vü ‘aşā olmuş idi. Vüs‘at-ı ḥaremi ve keşret-i ni‘amı bir mertebededür ki ḥayl ü ḥaşem-i Cemşid bir küşesinde nā-bedid ve zebān-ı zebāne-i maṭbahı şevḳ-efrüz-ı هل من مزيد¹ olmak üzeredir.

Çekilür her gice mihmānlarına ḥ‘ān-ı ni‘am
Kendüsi itmiş iken ‘azm-i na‘ım-i uḳbā

Ve Ayaşofıyya Cāmi‘i ḳurbında olan medrese ki cedd-i ‘ālileri Sulṭān Meḥemmed Ḥān ‘aşrında medrese olup Mollā Ḥusrev ve ‘Alī Ḳuşcı ve Efḍal-zāde müderris olmuşlar idi, ba‘dehu Semāniye binā olınuḳta ilġā olunup tekrār bunlar ihyā ve ḥücerāt-ı refi‘a vü ders-ḥāne binā eyleyüp ibtidā Ḥaṭīb Ḳāsımoġlı’na i‘tā itdiler, fi sene 967².

Ve bir şifā-ḥāne-i dil-güşā ve bīmāristān-ı rāḥat-baḥşā ki şerbet-i rūḥ-efzāsı sebīl ve reşk-i mā’u’l-ḥayāt-ı selsebīl olup bīmār-ı nā-tevāna her ḳatre şarāb-ı rümmān, ḥaste-i hicrāna mişāl-i la‘l-i cānān ve her loḳma-i mürebbiyātı dārū-yı mücerreb-i Loḳmān gibi ḳuvvet-i cān ve her ḥabb-ı müşġin-i şeker-feşān ḥāl-i leb-i dil-berān gibi ğidā-yı rūḥ ve rāḥat-ı cenān olmaġla ḥaste-i deh-sāle-i bī-mecāle şarāb-ı reyḥānisi ‘aşā-yı pīrān gibi devā-yı ber’ü’s-sā’a olmaḳ muḳarrer ve āşüfte-dimāġ-ı şikeste-ḥāle muvāfaḳat-ı ‘ilāc-ı mizāc-gīriyle silsile-cünbān-ı üslüb ḥakīm olup fi’l-ḥāl izḥār-ı zekā rütbe-i kemterdür. Zīr-i ḳıbbāb-ı felek-cenābında ḥidmet iden eṭıbbā, üstād-ı Şeyḥ-i³ Re’is⁴ ve şāġird-i Mesīḥā dinilse revādur.

Bunlardan mā‘adā vālid-i ‘ālī-şānları rūḥı için bu tertīb üzere ḥayrāt ve ferzend-i ercümendleri Şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed için kezālik cāmi‘-i şerif ü tetimmāt ve şeh-zādeleri Sulṭān⁵ Cihān-gīr için İstanbul muḳābilinde vāḳi‘ püşte üzere cāmi‘ ve Şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed Ḥān vālidesi Ḥāşekī Ḥurrem Sulṭān için müstaḳillen tertīb-i müberrāt eyleyüp duḫter-i sa‘d-aḫterleri⁶ Mihrümāh Sulṭān için daḫı⁷ bu tertīb

¹ *Kur’ân-ı Kerîm, Kaf Sûresi*, 50/ 30, “ ... daha var mı ...”

² Ve//967:- R1; der-kenār E, SE

³ 69a R1

⁴ Re’s SE

⁵ Şeh-zāde SE

⁶ 37a SE

⁷ İçün daḫı:- R1, E

üzere inşā-yı hayrāt ve icrā-yı Mā'-i 'Arafāt itmişlerdür. Tārīḥ-i Cāmi'-i Şeh-zāde: "Cāmi' u'l-ḥayr" (955)¹.

Mu'azzamāt-ı āşārından biri *Ḳırk Çeşme Kemerleri*'dür. Bir nehri şehir-i İstanbul'a icrā idüp yüzden ziyāde çeşme ile 'ālemi irvā eylediler. Nişib ü firāz-ı tarīk iktizāsı ile 'ālī kemerler binā olunup kimi deh-i² eflāke çekilen ejder gibi felek-peymā, kimi³ ka'r-ı zemīnde genc-i defīn gibi nā-peydā olup feyz-i pādīşāh-ı deryā-nevāl ile kemerleri pūr-sīm-i nāb yāhūd⁴ āheng-i bāzī eyleyüp cüvānān-ı ḥum-geşte üzerinden kendüyi pertāb itmişdür. El-ḥaḳḳ 'acā'ib-i dünyādandır.

وسيله باد بمحشر بسلسبيل جنان⁵

tārīḥi ile levḥ-ı tāk-ı refī'i zer-nişāndur.

Muḥdeşāt-ı celīlelerinden biri daḥı Büyük Çekmece Cisri'dür ki ehrām-ı Mışr kemter kemerine ḳālīb ve tāk-ı müzerkeş-i revāk-ı Kisrā kemīne sākına ḥalḥāl-i müzehheb olmaḳ muḥāl ve yedi⁶ deryā ile bir gözü māl-ā-māl olmaḳ münselibü'l-iḥtimāldür. Bunlardan mā'adā Ḥaremeyn-i Şerīfeyn ehālīsine ta'yīn-i idrārāt-ı cezīle ve iḥdāş-ı medāris-i celīle ve meftūḥ-ı miftāḥ-ı şemşīr-i cihān-gīrleri olan dārü's-selām-ı Bağdād ve saḡr-ı Budin ü Belğırad ve bunların emsālī bilād, īsār-ı āşār-ı 'aẓīmeleri ile ma'mūr u ābād olmuşdur. Vüzerā-yı Āşaf-rāyınun her biri āşār-ı bī-kerān ve ḥayrāt-ı ḥisān ile reşk-i ḥusrevān ve dāḡ-ı dil-i Keyān'dur. تقبل الله سبحانه حسناته و احسانه⁷

[**Ḳānūnī Sulṭān Süleymān {Muḥıbbī}**]: Ol pādīşāh-ı cihān-gīr şemşīr-i ḳazā-te'sīr ile āfāk-ı 'ālemi teşḫīr eyledüğü gibi tīg-ı ṭab'-ı 'ālem-ārā ile musaḥḥar-sāz-ı memālik-i şī'r ü inşā olup Fārisī ve Türkī eş'ār-ı dil-āvīzi zebān-zed-i cumhūr ve müretteb *Dīvān-ı belāḡat*-'unvānı dīvān-ı Süleymānī gibi meşhūrdur. Naḳş-ı nev-sikke-i eş'arı ya'nī maḥlaş-ı şöhret-şī'arı Muḥıbbī'dür. Bu eş'ār nuḥbe-i güftār-ı ābdārıdır:

Va'de-i vaşl eyledi çünkim bize cānānumuz
İy ecel bir dem tevaḳḳuf eyle alma cānumuz

¹ Tārīḥ//955:- R1; der-kenār E, SE

² - SE

³ Gāhī R1, E

⁴ 60b E

⁵ "Maḥşerde cennet ırmaklarına vesile olsun."

⁶ Ve yedi:- SE

⁷ "Allah ibadetlerini, iyiliklerini ve cömertliklerini kabul etsin."

[Ve lehu]

Ḳadd-i yāri kimi ḥalkuñ serv oḡur kimi elif
Cümlenüñ maḡşüdü bir ammā rivāyet muḡtelif

[Ve lehu]

Zār olsa dil ‘aceb mi şevḡ ile yāre ḡarşu
Bülbül terennüm eyler evvel bahāra ḡarşu

[Ve lehu]

Gitme iy cānum giderseñ āh u zār itsem gerek
Şanma kim sensiz cihānda ben ḡarār itsem gerek

[Ve lehu]

Allāh Allāh diyelüm sancaḡ-ı şāhī çekelüm
Yürüyüp her yañadan şarḡa sipāhī çekelüm

[Ve lehu]

Rindler bezminde sākī bir ‘aceb nām eyledüm
Mescidüñ ḡandīlini mey-ḡānede cām eyledüm

[Ve lehu]

Ġāret itdi yaḡdı dil mülkini bir nā-mihr-bān
Giceler āhum şu‘ā‘ı görünür gündüz duḡān

[Ve lehu]

Halk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥḥat gibi

Olsa kumlar sağışınca ‘ömrüne ḥadd ü ‘aded
Olmaya¹ bu şīşe-i çarḥ içre bir sā‘at gibi

[Ve lehu]

Cāna bakmaz buse-i la‘l-i leb-i yār isteyen
Baş² virür yolında bir zülf-i siyeh-kār isteyen

Bī-vefā yārūñ Muḥibbī cevri ni ma‘zūr tūt
Yārsuz ḳalur cihānda ‘aybsuz yār isteyen

[Ve lehu]

Muḳarrer tevbemi şırdum Muḥibbī nūş idüp cāmı
Şu gönlümden geçen gibi baña bir gül-‘izār olsa

[Ve lehu]

دیده از اتش دل غرقه در آبست مرا
کار این چشمه ز سر چشمه خرابست مرا³

Ve lehu

چون می خوری و روی تو گردد جهان فروز
خورشید بیفروغ شود چون چراغ روز⁴

¹ Gelmeye SE

² 69b R1

³ “Benim gözlerim gönül ateşinden (dolayı) suya gark oldu. Bu çeşmenin yaptığından (dolayı) en başından beri bana yazıktır.”

⁴ “Şarap içtiğimde dünyayı aydınlatan yüzünü görsem güneş gündüzün ortasındaki mum gibi ışısız kalır.”

Nevbāve-i bāğ-ı ‘adl ü dād olan evlād-ı emcād-ı sa‘ādet-nihādleri

Sultān Muştafā: Vilādet-i Sultān Muştafā sene 921¹. Mazhar-ı qahr-ı Qahramānī olmuşdur, fī sene 960.

Sultān Mehemmed: Vilādet-i Sultān Mehemmed sene 928². Fevt olmuşdur, fī sene 950.

Sultān Cihān-gīr: Tārīḥ-i vilādet-i Cihān-gīr “Bi-Tevfīk-ı İlāh” sene 937³. Fevt olmuşdur, fī sene 960.

Sultān Bāyezīd: Şehīd olmuşdur, fī sene 967.

Sultān Murād: Fevt olmuşdur, fī sene 965⁴.

Sultān Maḥmūd: Fevt olmuşdur, fī sene 927.

Sultān ‘Abdu’līlāh: Māte, fī sene 923⁵.

Vāriş-i Taḥt u Dīhīm Sultān Selīm: Müvellidihü fī 26 Receb⁶ sene 929⁷.

Vālide Sultān: İntikāl-i Vālide Sultān, fī sene 940⁸.

Mihrümāh Sultān: Zevce-i Rüstem Paşa, māte, fī 15 Zi’l-qa‘de⁹ sene 985.

Hāşekī Hurrem Sultān: Māte, fī sene 965.

Vüzerā-yı ‘izām

Pīr Mehemmed Paşa el-Cemālī: Hīn-i cülüsda vezīr-i a‘zam bulunup ba‘dehu müteḳā‘id oldı, fī sene 929. Silivri’de cāmi‘i ve medresesi vardır. Māte, fī 939¹⁰.

İbrāhīm Paşa: Müte‘addid yırlerde cevāmi‘ ü mesācidi vardır. Qatlı olındı, fī Ramazān sene 942.

Ayās Paşa: Fevt oldı, fī sene 944. Qırk dört Zi’l-ḥicce’sindedür. Mervīdür ki sene-i mezbūre evā’ilinde Körfüz seferinde Qāzī‘asker-i Rūm Muḥyi’d-dīn Çelebi qarīni Qadrī Efendi ile Siroz’a geldüklerinde ‘azl itdürüp Muḥyi’d-dīn Çelebi ol

¹ Vilādet//921:- R1, der-kenār E, SE

² Vilādet//928:- R1, der-kenār E, SE

³ Tārīḥ//937:- R1, der-kenār E, SE

⁴ 967 E

⁵ Sultān//923:- R1, der-kenār E

⁶ 26 Receb:- SE

⁷ Vāriş//929:- R1, der-kenār E

⁸ Vālide//940:- E

⁹ Zi’l-qa‘de:- R1, SE

¹⁰ 61a E

harâretle hacca gidüp Harem-i Şerîf’de bed-du‘â ider ve te’şîr-i du‘âyı iddi‘â idüp fi’l-vâkı‘ ol gün fevt olduğı ba‘dehu tıyılır¹.

Lütfî Paşa: Ba‘zı hayrâtı ve *Âşaf-nâme*’si vardır. ‘Azl olındı, fî sene 947. Lütfî Paşa’nuñ hâtûnı hemşîre-i pâdişâhî olup şikâyet itmekle ma‘zûl olmışdır. Ba‘dehu müteķâ’iden fevt oldı. *Âşaf-nâme*’sinde yazmışdır².

Hadım Süleymân Paşa: Yemen fâtihidür. ‘Azl olunup fevt oldı, fî sene 951. Dîvânda Vezîr-i Sâni Deli Husrev Paşa ile ğavġa eyleyüp biri birine hancer çıkarur. Ma‘rûz-ı pâdişâhî olduġda ikisi daġı ‘azl olunup Malġara’ya sürüldi. Sene dâhilinde anda fevt oldı³.

Rüstem Paşa: Dâmâd-ı pâdişâhidür. ‘Azl olındı, fî sene 960. Şeh-zâde Muştâfâ’nuñ kulûbda maġabbeti olup hîn-i katlinde “Mekr-i Rüstem” (960) târîh-i dinilüp bâ’iş-i fitne olmak ihtimâli ile ‘azl olındı⁴.

Aġmed Paşa: Fâtiġ-i Tameşvar’dur. Vezîr-i a‘zam iken katl olındı, fî sene 962.

Rüstem Paşa (şaniyen): Hayrât-ı keşîre ibdâ‘ eylemişdür. Mâte, fî sene 968.

Semiz ‘Alî Paşa: *Leķâ’if* şâhibidür. Medresesi vardır. Mâte, fî sene 972.

Meġammed Paşa: Ber-ķarâr olmışdır.

Ĥâce-i pâdişâh

Ĥâceleri Ĥayre’-d-dîn Efendi *Şakâ’ik*’da meşûrdur. Mâte, fî sene 950.

Meşâ’ihü’l-İslâm

el-Mevlâ ‘Alî el-Cemâlî: Mâte, fî sene 933.

el-Mevlâ Kemâl Paşa-zâde: Mâte, fî sene 940.

el-Mevlâ Sa’dî Efendi: Mâte, fî sene 945.

el-Mevlâ Çivi-zâde: ‘Azl, fî sene 948.

el-Mevlâ Ķadrî Çelebi: ‘Azl, fî sene 949.

el-Mevlâ Muġyi’-d-dîn: ‘Azl, fî sene 952.

el-Mevlâ Ebu’s-su‘ûd: Ber-ķarâr olmuşlardır.

¹ Ķırķ//tıyılır:- R1, SE; der-kenâr E

² Lütfî//yazmışdır:- R1; der-kenâr E, SE

³ Dîvânda//oldı:- R1, SE; der-kenâr E

⁴ Şeh-zâde//olındı:- R1; der-kenâr E, SE

Ḳuzāt-ı ‘asākır-i Rūm

- Meḥammed Şāh-ı Fenārī:** Māte, fī sene 929¹.
‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi: ‘Azl, fī sene 929.
Muḥyi’ d-ḍīn Efendi: ‘Azl, fī sene 944.
Ebu’s-su‘ūd Efendi: Naḳl ile’l-fetvā, fī sene 952.
Çivi-zāde: Ba‘de’l-fetvā. Māte, fī sene 954.
Bostān Efendi: ‘Azl, fī sene 958².
‘Abdu’r-raḥman Efendi: ‘Azl, fī sene 964.
Ḥāmid Efendi: Dāme ilā-āḥir.

Ḳuzāt-ı ‘asākır-i Anaḫolı

- Mīrim Çelebi:** ‘Azl, fī sene 927.
‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi: Naḳl, fī sene 929.
Muḥyi’ d-ḍīn Efendi: Naḳl, fī sene 929.
Ḳadrī Çelebi: ‘Azl, fī sene 944
Çivi-zāde: Naḳl ile’l-fetvā, fī sene 945.
Mīrim Kösesi: ‘Azl, fī sene 954.
Ma‘lūl Emīr Efendi: ‘Azl, fī sene 954.
Bostān Efendi: Naḳl, fī sene 954.
Sinān Efendi: ‘Azl, fī sene 958.
Ca‘fer Efendi: ‘Azl, fī sene 964³.
‘Abdu’l-kerīm-zāde: ‘Azl, fī sene 971.
Pervīz Efendi: Dāme ilā-āḥir.

Ḳuzāt-ı İstanbul

Şarı Gürz: Ba‘de’s-şadāre be-cā-yı Meḥammed Şāh, fī sene 923. Şümme ‘azl, fī sene 927.

‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi: Yevmen şümme naḳl fī sene 927.

¹ El-Mevlā Ḳadrī//929:- SE

² 957 SE

³ 963 SE; 70a R1

Muhyi'd-dīn Efendi: Naql, fī sene 929.
Ḳadrī Çelebi: Naql, fī sene 929.
Sa'dī Çelebi: 'Azl, fī sene 940.
Ebu's-su'ūd Efendi: Naql, fī sene 944.
Mīrim Kösesi: Naql, fī sene 945¹.
Samsūnī-zāde Aḥmed Çelebi: 'Azl, fī sene 949.
Ḳarasili Ḥasan Çelebi: 'Azl, fī sene 952².
Bostān Efendi: Naql, fī sene 954.
Sinān Efendi: 'Aşere eyyām naql, fī sene 954.
Şaçlı Emīr Efendi: 'Azl, fī sene 958.
Ṭaşköprī-zāde : 'Azl, fī sene 961.
Niksārī: 'Azl, fī sene 963.
Ḥāmid Efendi: Naql, fī sene 964.
Ḳara Çelebi: Māte, fī sene 965.
Mi'mār-zāde: 'Azl, fī sene 968.
Pervīz Efendi: Naql, fī sene 971.
Ḳāzī-zāde Aḥmed Efendi: Dāme ilā-āḥir.

Ḥīn-i cülüslerinde bulunan vüzerādur³

Vezīr-i A'zam Pīrī Paşa: Sultān Selīm Ḥān Mışr seferine gitdükde şehir muḥāfazasına ḳalmış idi. Ba'de'l-ḳufūl Maḳtūl Yūnus Paşa yirine şadr-ı a'zam oldu, fī Şevvāl⁴ sene 923. Çaldıran seferine defterdārılığla gidüp ol seferde vezāret virilmiş idi. Toḳuz yüz yigirmi toḳuz tārīhinde Rodos fetḥ olup Anaṭoli'dan re'āyā sürgünü fermān olındukda ta'addī itmişdür, diyü ğamz olınmağın 'azl olup tefṭiş fermān olındı. Ba'dehu zeyl-i 'iffeti ṭāhir olduğı zāhir olup teḳā'ūd iḥsān olındı. Toḳuz yüz otuz toḳuz tārīhinde Alaman seferi 'avdetinde pādişāh-ı cihān tarafından iltifāt iḥsās olup maḳāmına iclās iḥtimālī olmağın İbrāhīm Paşa vezīr-i merḳūmuñ⁵ oğlu olup ol tārīhde Edrine'ye ḳāzī olan Paşa-zāde Meḥemmed Efendi'yi⁶ va'de-i şadāret ile mağrūr ve

¹ 38b SE

² 953 SE

³ Bu başlığın münderecatı SE nüshasında "Vüzerā-yı 'izām" başlığına dāhil edilmiştir.

⁴ - R1, E

⁵ 37b SE

⁶ 61b E

mekr-i iltifât ile memkür u meshûr eyleyüp pederini tesmîme müte‘ahhid olur. El-
hâletü hâzihi Sulţân Süleymân devlet ü iķbâl ile maħrûse-i Edrine’ye sâye-i iclâl
şalduķları gün istiķbâl eşnâsında mevlânâ-yı merķûm pederine hitâb idüp “Sa‘âdetlü
pâdişâha pîr-i ‘amel-mânde görünmemek için ħarâret-i ħarîziyyeye imdâd ve bir miķdâr
müşîr¹ tenâvüli ile muşâhabete taħşîl-i isti‘dâd eyleñ.” diyüp semmü’s-sâ‘a ile âlûde
ma‘cûn ile ħâlin dîger-gün ider. Silivri’de medresesi ve câmi‘i civârında medfûndur.
Merĥûm âgâh olup “Meĥemmed beni yaķduñ. Ħaķķ te‘âlâ seni yaķsun.” diyü âh ider.
Maĥdûm-ı merķûma bu vaz‘-ı nâ-ma‘ķûl meş‘ûm olup maţlabından maħrûm
olduğundan ħayrı ba‘z-ı emrâz-ı hâ’ileye ‘ilâc ve taħşîl-i mizâc için gül-füsûn içerken
toķuz yüz kırķ bir senesinde fevt olup pederüñ bed-du‘âsı te’sîr ve tîr-i każâ gibi hedef-
i icâbetde yir ider.

Vezîr-i Şânî Muştafâ Paşa: Rodos seferinde vezîr-i şânî iken Mışır ħâkimi
Ħayrbây’uñ fevti ħaberi gelüp Mışır’a vâlî oldu. Beş yüz yeñiçeri koşılıp fetĥ-i cedîd
itdükden şoñra ‘azl olunup yirine Güzelce Kâsım Paşa gönderüldi. Ba‘dehu yine vezîr-i
şânî olup toķuz yüz otuz beş Şa‘bân’ında fevt olup Gegivize’de² medrese ve câmi‘i
civârında defn olındı. رحمة الله عليه³

Vezîr-i Şâliş Ferĥâd Paşa: Cülûs-ı Süleymânî eşnâsında ‘işyân iden Cânberd-i
Ġazâlî üzere serdâr olmuş idi. Ba‘dehu Semendire begi olup Edrine’de katl olındı.

Rûmili Emîrû’l-ümerâsı Aĥmed Paşa: Ba‘dehu vezîr-i şâliş olup Mışır vâlisi iken
‘işyân idüp katl olındı, fî sene 930.

Koca Kâsım Paşa: Şeh-zâde iken lâlâ ve defterdâr olup Selânik’de müteķâ‘id idi.
Eşnâ-yı cülûsda vezîr olup bunlar ile çâr-erkân-ı dîvân temâm oldu, fî sene 927.
Ba‘dehu fâriğ olup müteķâ‘id oldu.

Güzelce Kâsım Paşa: Vezîr iken müteķâ‘id oldu. Gegivize’de câmi‘i olan
Muştafâ Paşa yirine vâlî-i Mışır oldu, fî sene 929. Otuz dördüncü günü ‘azl olunup⁴
eyâlet-i Mışır Ħâ’in Aĥmed Paşa’ya virildi. Ba‘dehu selefi katlinde i‘âde olındı. Zemân-
ı kâlilde yine⁵ ref‘ olunup yirine Vezîr-i A‘zam İbrâĥîm Paşa vardı. Bunlar der-i
devletde vezîr olup ba‘dehu müteķâ‘id oldu. İstanbul muķâbilinde câmi‘ ve medrese
şâhibidür. Mora’da fevt oldu.

Süleymân Paşa: Vezâret ile Bedun’a gitdi.

¹ Metinde “مشر” şeklinde yazılmış olan kelime Arapça anlamı gözetilerek “müşîr” biçiminde okundu.

² 70b R1

³ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁴ - SE

⁵ - E

Hâcî Mehemmed Paşa: Şûfî dahî dirler. Şofya'da medresesi ve cāmi'i vardur. Ma'zūlen Bedun'a gönderilüp anda vefāt itdi.

Deli Husrev Paşa: Kıbrıs ve Şirvān fātihî Kara Muştafā Paşa'nun birāderidür. Kapucılar kethudāsı ve Diyārbekr ve Rūmili ve Haleb beglerbegisi olduğdan sonra Hadım Süleymān Paşa yirine vālī-i Mısr oldı, fī sene 941. Ba'dehu selefi yirine ibkā ve i'āde olındı, fī sene 943. Vezīr-i şānī iken şadr-ı a'zam ile çekişüp hancer çekmekle 'azl olındı, fī sene¹ 951. Ğāyet mütehevvir olmağın sevdā ğalebe idüp ol hefte fevt oldı.

İbrāhīm Paşa: Müteķā'iden fevt oldı.

Haydar Paşa: Kapu ağası iken vezīr oldı². Şoñra sancaķ begi iken fevt oldı. İstanbul'da hāmmāmı ve medresesi vardur. Vezīr-i şālīş iken Sultān Muştafā'nun ķatli günü Rüstem Paşa ile ma'an 'azl olınmışdur, Şevvāl fī sene 960.

Hātime-i devletleri olan Sigetvar seferinde bulunan a'yāndur³

Vezīr-i A'zam Mehemmed Paşa: Hayre'd-dīn Paşa intikālinde kapudan olmış idi, fī sene 953. Ba'dehu vezīr olup Semiz 'Alī Paşa yirine şadr-ı a'zam oldı, fī 20 Zī'l-ķa'de sene 972. Devlet-i Murādiyye'de fevt oldı, fī 27 Şa'bān⁴ sene 987.

Vezīr-i Şānī Pertev Paşa: Devlet-i Selīmiyye'de tonanma serdārı olup ihmālī zāhir olmağın 'azl olındı, fī sene 979. Ba'dehu fevt oldı, fī āhiri Cemādiye'l-ülā sene 980.

Vezīr-i Şālīş Ferhād Paşa: Şeh-zāde Sultān Murād kızın almış idi. Sultān Bāyezīd Haremi'nde serāyı vardur. Marīzan fevt oldı, fī sene 982. Sultān Selīm Hān ile Edrine'den gelürken 'azl olup Kapudan Piyāle Paşa vezīr, Yeñiçeri Ağası 'Alī Ağa kapudan, Sinān Ağa, Siyāvuş Ağa haremnden çıķup mīr-āhūr oldı, Şevvāl sene 975.

Vezīr-i Rābi' Ahmed Paşa: Rüstem Paşa dāmādıdır. Ba'dehu Mehemmed Paşa yirine⁵ vezīr-i a'zam olup fī Şa'bān⁶ sene 987, ba'dehu fevt oldı, fī Rebī'u'l-evvel sene 988.

Vezīr-i Hāmis Muştafā Paşa: Şems Paşa birāderidür.

Şadr-ı Rūm Hāmid Efendi

¹ Vezīr//sene:- SE

² 62a E

³ Bu başlık SE'de bulunmamaktadır.

⁴ 27 Şa'bān:- SE

⁵ 71a R1

⁶ - SE

Şadr-ı Anaṭolı Pervîz Efendi

Mîr-i mîrân-ı Rûmili Şems Paşa: Ba‘de‘l-‘azl iki yüz biñ akçe hâşla mütekâ‘id olup muşâhib-i pâdişâh oldu. Üsküdar‘da câmi‘i ve hayrâtı vardır. *Tezkiretü‘ş-şu‘arâ*‘da meşûrdur. Mâte yevmü‘l-işneyn 21¹ Muḥarrem sene 988.

Maḥmûd Paşa: Mîr-i mîrân-ı Anaṭolı.

Rûmili Beglerbegisi Ḥasan Paşa: Ki dâmâd-ı Şeh-zâde Selim Ḥân-ı cihân-baḫşâdur, fevt oldu, fî Zi‘l-ḥicce sene 971.

‘Alî Paşa: Geylûn ‘Alî Paşa dirler. Kara Muştafâ Paşa yirine vâlî-i Mısr olmuş idi, fî sene 971. Ba‘dehu ‘azl olunup Sigetvar‘a ma‘zûlen gitdi, fî sene 973.

Kara Muştafâ Paşa: Mîr-i mîrân-ı Şâm, ba‘dehu vezîr-i şânî ve kâ‘im-maḫâm iken fevt oldu, fî sene 988. Fâtih-i Şirvân ve Kıbrıs‘dur. Yemen‘e ve Mısr‘a vâlî olmuşdur. Vezâret ihsân olındı, fî Cemâdiye‘l-âḫire² sene 976. Târîḫ-i Muştafâ Çelebi İbni Kâzî-zâde:

Vezîr-i şeh-i rub‘-ı meskûn (976)

Muştafâ Paşa ser-ḫadde dâhil olduklarında Deli Arslan Paşa katl olunup Budin beglerbegiligi bunlara virildi. Evâ‘il-i devlet-i Murâd Ḥânî‘de katl olındı. Şehâ ve keremde Ḥâtem-i şânîdür. Fî Şa‘bân sene 986.

Süleymân Paşa: Mîr-i mîrân-ı Karaman.

Meḥammed Ḥân: Mîr-livâ-yı Köstendil. Zü‘l-ḫadroḡlı‘dur. Bağdâd seferinde Kızılbaş‘dan kaçup gelmişdür.

‘Oşmân Şâh bin İskender Paşa: Mîrlivâ-yı Tırḫala, Mâte, fî sene 975.

Nişâncı Meḥammed Beg: Cedd-i faḫîr.

Celâl-zâde Muştafâ Beg: Nişâncılıḡdan ma‘zûl müteferriḫabaşı idi.

‘Alî Pürtek: Re‘îs-i mîr-livâ-yı Kocaili. Tuna‘dan pâdişâh ḫazretlerinüñ ḫayıḡın götürmüş idi.

İstanbul‘da ḫalanlar³

Şeyḫü‘l-İslâm Ebu‘s-su‘ûd Efendi

¹ 38a SE

² Cemâdiye‘l-âḫire:- R1, E

³ Bu başlık SE‘de bulunmamaktadır.

İskender Paşa: Şehri muhāfazaya me'mūr idi.

İstanbul Kāzisi Kāzī-zāde Ahmed Efendi

Piyāle Paşa: Kıpudan-ı baħr. Pādişāh-ı 'ālem-penāh Sigetvar seferinde iken bunlar deryāya çıkdı. Saķız'ı fetħ eyledi, fī ğurre-i Şevvāl sene 973.

Tārīħ

Ehl-i küfrün saķızın çekdi Piyāle Paşa (973)

Dīger

Düşmen deheninden saķızı aldı kıpudan (973)

Ba'dehu vezīr-i şānī olup kıpudanlık Yeniçeri Ağası 'Alī Ağa'ya virildi, fī Zī'l-ka'de sene 975. Vezīr iken fevt oldu, fī sene 979.

Tārīħ

Çekmiş ecel tōlīsın nāgeh Piyāle Paşa (979)

Cāmi'-i şerīfi ve ħammāmı¹ ve ħayrāt-ı keşīresi vardır. Kāsım Paşa'da nüzhetgāh-ı 'ālemdür. Türbesi daħı andadur².

Nişāncılar³

Cezerī-zāde Meħemmed Çelebi {Şāfi}: Sulţān Meħemmed 'aşrında nişāncı olmışdur. Oğlı Kāsım Paşa vezīrdür. Selānik'de müteķā'iden fevt olmışdur. "Şāfi" maħlaşı ile tezkirede vardır.

Aħmed Çelebi: Et-Tevķi'ī fī'd-devletü'l-Bāyezidiyye.

Ca'fer Çelebi bin Tācī Beg: Naşb, fī sene 910. Sümme 'azl ü naşb.

¹ - E

² 62b E

³ Bu başlık SE'de bulunmamaktadır.

‘İsā Paşa bin İbrāhīm Paşa: Fī sene 917. Şümme ü‘ide ba‘de halefi‘l-mezbūr, fī sene 919. Naql ilā-şadr-ı Anaṭolı, fī sene 920. Ba‘dehu vezīr-i şāliş olup fevt oldı, fī sene 924¹. Ve naşb-ı;

Ḥ‘āce-zāde Meḥemmed Paşa: Fī sene 920.

Amāsiyyalı Meḥemmed Paşa: Sulṭān Süleymān’uñ şeh-zāde iken nişāncısı olmağın cülūslarında taḫrīr² olındı, fī sene 926. Maḥlaşı Nişānı’dür. ‘Azl olınmışdur. Sivas paşası iken fevt oldı, fī sene 948.

Seyyidī Çelebi: Māte, yirine;

Celāl-zāde: Fī sene 941.

Cedd-i Merḥum Meḥemmed Beg: Fī sene 964.

Ramażān-zāde: Fī sene 965.

Cedd-i merḥum (şāniyen): Fī sene 970. Tārīḥ: “Et-tekrārü ḥasen”.

Celāl-zāde (şāniyen): Fī sene 974. Māte, yirine;

Ḳara Nişāncı: Fī sene 975.

Ferīdün Beg: Fī Ramażān sene 981.

Mu‘allim-zāde Maḥmūd Çelebi: Muḥarrem sene 984.

Ḳara Nişāncı (şāniyen): 4 Şaferü‘l-ḥayr³ sene 985.

Ḥamza Beg: Zi‘l-ḥicce sene 990.

Ferīdün Beg: Köstendil sancağından gelüp şāniyen nişāncı oldı, evāḥir-i Muḥarrem sene 989. Māte, yevmü‘l-erba‘a 22 Şafer sene 991.

Devlet-i ‘alīyyede ḳapudan olanlar⁴

Aḥmed Ağa: Kemān-keşdür. Oḳ Meydānı’nda ‘azīm menzili vardur. Toz ḳoparan menzillerine mu‘ādildür. Ba‘dehu;

Ḥayre‘d-dīn Paşa: Māte, fī sene 953. Tārīḥ “Re‘isü‘l-baḥr”⁵. Ba‘dehu;

Meḥemmed Paşa-yı Vezīr: Be-cā-yı Ḥayre‘d-dīn Paşa. Ba‘dehu;

Rüstem Paşa Birāderi Sinān Paşa:

Tārīḥ

¹ ba‘dehu//924:- SE

² 71b R1

³ - E, SE

⁴ Bu başlık SE’de bulunmamaktadır.

⁵ Tārīḥ//baḥr:- SE

Ṭaldı raḥmet deñizine apudan (961)

Ba‘dehu;

Piyāle Paa: Vezīr-i ānī olup fī sene 975, fevt oldı, fī sene 978.

Tārīḩ

Çekmiş ecel olısın nāgeh Piyāle Paa¹

Ba‘dehu;

‘Alī Paa: Yeñiçeri aālıından olmudur. ıngın seferinde ehīd ūd, fī sene 979. Ba‘dehu;

ılıç ‘Alī Paa: Māte, fī sene 994. Ba‘de eher İbrāhīm Paa.²

Tārīḩ-i fetḩ-i Rodos

انها فتح سليمان بن سليم³ (929)

ما فتحت⁴ (929)

Fetḩ-i Leh temme (929)

فتح تام⁵ (929)

ريح قلع الاشجار⁶

Didi seyl aldı Sitanbulı seer (971)

Fetḩ-i Sigetvar u Kūle (974)

Fetḩ oldı al‘alar (974)⁷

Fihrist-i defter-i ‘ulemā⁸

¹ Tārīḩ//Paa:- SE

² E’de kaptan-ı derya listesi ile ketebe kaydı arasında ‘Acem-zāde asan Efendi’nin ok kısa bir biyografisi yer almaktadır. Sonrasında gelen 63a varaı botur. 11. tabaka 63b varaında başlamaktadır.

³ “üpheşiz ki Süleymān bin Selim onu fethetti.”

⁴ “Onu sen fethettin.”

⁵ “Tam bir fetih...”

⁶ “Aaç kaleleri daıldı.”

⁷ “انها//al‘alar” ifadesi E’de “Niāncılar” balıından önce gelmektedir.

⁸ Bu balık ve münderecatı E ve SE’de yoktur.

Şāhibu'ş-Şakā'ik Taşköprü-zāde

Egri 'Abdī: Cedd-i fakīr.

Şeydā Hüsām

Hüsām el-Ḳāzī

Ḳoca Hüsām: el-Müteḳā'id.

Küçük Luṭfi

Zülfinigār

Ḳasan Çelebi el-Ḳāzī

Mollā Aḫmed-i Ḳazvīnī

'Abdu'l-cebbār-ı 'Acemī

Ṭursun Efendi¹

Bi-smi'llāhi'r-raḫmāni'r-raḫīm

ṬABAḲA-İ YÄZDEHÜM EZ-ṬABAḲÄTÜ'L-CELÄL-İ SELÄṬİN-İ LÄZİMU'L-İCLÄL-İ 'OŞMÄNİ VE TAFŞİL-İ VEFEYÄT-I 'ULEMÄ-YI DEVLET-İ SULTÄN SELİM ḲÄN-I ŞÄNİ

el-Mevlā Şemse'd-dīn Aḫmed (Ḳaramanī Aḫmed Çelebi²)

Tercemesi sebḳ iden Ḳaramanī Meḫmed Efendi'nün birāder-i mihteri ve ḡulḡul-endāz-ı iştihār-ı "Aḫaveyn" olmalarına bā'ış olan şınv-ı 'azīz-i bülend-aḫteridür. Ṭoḡuz yüz on ḡudūdında ḡazīz-i 'ademden evc-i su'ūd-iḳtirān-ı vüçüda şu'ūd ve rüd-ı mā'u'l-ḡayāt-ı zindeḡāniye vürüd eyleyüp şayḳal-ı ictihād ile şemşīr-i ṭab'-ı cevherdārını işlāḡ ve nāvek-i bün-tīz-i nazār ve nīze-i ser³-tīz-i kilki-i bedā'i'-eşerle i'dād-ı silāḡ kıldıḡda āheng-i ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ ve devr-i mecālis-i ders ü taḡḳīḳ eyleyüp⁴ birāderleri ile ma'an dāḡil ve devre-i ḡareket ve cüft-i ṭāḳ-ı mu'allā-revāḳ-ı şöhretleri Ferḳadān-ı rif'at olmış idi. Nice zemān İstanbul ḳāzīsı iken Sa'dī Efendi ḡidmetlerinde iştiḡāl ve şeref-i mülāzemetleriyle iḡrāz-ı evvelīn-i āmāl idüp fātiḡ-i Ṭameşvar olan şehsüvār-ı şāḡib-mişvār-ı kişver-ḡüşā Vezīr-i A'zam Aḫmed Paşa

¹ 72a R1

² Karamanī//Çelebi:Şemse'd-dīn Aḫmed Efendi SE

³ - SE

⁴ İken SE

hidmetlerine mu'allim olmağın h̄āce-i mesned-nişin-i iftiḥār ü ibtihāc ve cins-i fāḥir-i i'tibārī gevherīn-revāc olmuş idi.

Ḳarīne-i ḥāl yigirmi aḳçe ile Burūsa'da Mollā Ḥusrev Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḳçe ile Mollā Yegān Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Edrine'de Taşlık Medresesi'ne 'ale't-tertīb māye-i zīnet ü zīb olduğdan sonra tokuz yüz kırk tokuz tārīḥinde Emīr Ḥasan Çelebi yirine kırk aḳçe ile İstanbul'da Dāvud Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olup ba'de şelāşe sinīn, teraḳḳī ile vāşıl-ı rütbe-i ḥamsīn oldu. Tokuz yüz altmış ḥilālinde Beşiktaşī Yaḥyā Efendi yirine Mihrümāḥ Sulṫān pāyesin cāygāḥ idüp altmış iki senesi dāḥilinde selef-i sālifi yirine Şaḥn'a gelüp altmış altı Muḥarrem'inde Küçük Tāce'd-dīn yirine Ayaşofıyya Medresesi'nde altmış aḳçe müderris ve altmış yedi Muḥarrem'inde merḥūm-ı merḳūm yirine Sulṫān Selīm-i Ḳadīm dārü'l-ifādesinde şadr-ı meclis olmuş idi. Tokuz yüz yetmiş bir Cemādiye'l-āḥire'sinde Mi'mār-zāde Efendi yirine Medīne-i Münevvere ¹دامت بالانوار مسوره¹ ḳazāsı ile tesliyyet ü irzā olındılar. Üç sene miḳdārı ol ḥidmet-i 'aliyyede dāmen-ber-zede-i himmet ve ol maḳām-ı celīlede pā-ber-cā-yı ḥidmet ve secde-güzār-ı şükr-i ni'met olup tokuz yüz yetmiş dört Cemādiye'l-āḥire'sinde ma'zūl ve yirlerine Dāvud-zāde Efendi mevşūl oldu. Haber-i 'azl vuşūlinden muḳaddem manşib-ı ḥayātdan munfaşıl ve pāye-i sidre-sāye-i 'illiyyīne vāşıl olmuş idi.

Mevlānā-yı merḳūm gül-deste-bend-i envā'-ı 'ulūm, şems-i āsmān-ı 'ilm ü kemāl, şemse-i āsmāne-i faẓl ü ifzāl, ekşer-i fūnūnda emşalle müşārik, merd-i² meydān-ı mebāḥiṣ ü ma'ārik, ehl-i sükūn u vaḳār, 'iffet-şi'ār u taḳvā-dişār idi. Ḥidmet-güzār-ı ta'līm olduğū vezīr-i kerīm devletinde merci'-i efāzıl ve menba'-ı fevāzıl olup iktisāb-ı nām ü nişān ve işā'a-i eşi'a-i luṫf u iḥsān itmiş idi.

Vālid-i rāḳımu'l-ḥurūf şevḳ-ı bahār-ı iltifāt ile *Sünbül Ḳaşidesi*'n zīb-i destār-ı medā'iḥi ve sünbüle-i kiştzār-ı evşāf-ı müşgīn-fevā'iḥi ḳılıp bu güne deste-bend-i şükūfe-i şenā olduğda;

Ya'nī Aḥmed Çelebi şems-i felek-rif'at kim³

Çemen-i rif'atine 'ıḳd-ı Süreyyā sünbül

¹ "Nurlarla çevrenmesi devamlı olsun."

² 64a E

³ 72b R1

berg-i sebz-i dervīşānesine¹ ihsān-ı bī-kerān ile muḳābele ve mekārīm-i celīle ile mu‘āmele kılmışlar idi. عامله الله تعالى با احسانه واحله فسيح جناه²

el-Mevlā ‘Alā’e’d-dīn ‘Alī el-Manavī (Ebü’l-leys ‘Alīsi)

Şadr-ı A‘zam Ayās Paşa’nuñ mu‘allimi olan Ebü’l-leys Efendi’nün hemşire-zādesi ve ğayş-ı fażl ü efzālınıñ terbiyet-dādesi olmağla “Ebü’l-leys ‘Alīsi” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Hum-hāne-i ‘ilm ü kemālden tenāvül-i rahīḳ-ı miskiyyü’l-hitām ve şaydgāh-ı ṭurfe-ğazālān-ı ma‘āniye şirāne hırām idüp Kemāl Paşa-zāde Efendi’nün āstānelerine rüy-māl ve şeref-i mülāzemetleriyle sāğar-ı āmālin māl-ā-māl itmiş idi. Bi-ḥasebi’l-merātib aḫz-ı menāşib iderek otuz aḳçe ile İnegöl müderrisi olup toḳuz yüz kırk beş senesinde Kara Ca‘fer yerine kırk aḳçe ile Dāvud Paşa Medresesi tevcīh olındı. Kırk toḳuz hilālinde Rüşenī-zāde yerine Tırabozın Sultāniyyesi’nde vāşıl-ı hamsīn olup elli beş tārīhinde Hāmid Efendi yerine Mağnisa’da müderris ü müftī ve ḥallāl-i müşkilāt-ı müstefīd ü müstefī olup elli sekiz Şevvāl’inde Taşköprü-zāde Efendi İstanbul ḳāzīsı olmağın mutaşarrıf oldukları Medrese-i Şahın bunlara ‘ināyet olındı. Altmış bir Zi’l-ḥicce’sinde Mışr’dan müteḳā’id Hāmid Efendi yerine altmış aḳçe ile Ayaşofıyya Medresesi’ne terfī‘ olunup altmış dört Zi’l-ḥicce’sinde Martolos Efendi yerine Bağdād-ı İrem-nihād ḳazāsıyla nā’il-i murād olmuş idi. Altmış toḳuz Rebī‘u’l-āḫir’inde ma‘zül olup yerine Dülger-zāde Efendi naşb olındı. Seksan aḳçe vazīfe ile müteḳā’id ve ārzū-yı cāh ü celālden mütebā’id iken toḳuz yüz yetmiş dört evāsıñında rübüde-i pençe-i saḫt-gīr-i ecel ve ğunüde-i bālīn ü pister-i seng ü vaḫal olup;

قفا نيك من ذكرى حبيب و منزل³

maẓmūnı zebān-zed-i aḫbāb u züvvār⁴ ve meşhūd-ı naẓar-ı i‘tibār olmuş idi.

Merḫūm-ı mezbūr faẓīlet-i⁵ ‘ilmiyye ile meşhūr, eyyām-ı tadrīsinde keşret-i iştigālle bülend-iştihār ve ḳavālib-i hücerāt-ı medresesi ḳavābil-i rüzgāra maḫall-i ḳarār, zemān-ı ḳazāsında ‘iffet ü istiḳāmetle ma‘rūf ve mekārīm-i aḫlāḳ ile mevşūf idi. Toḳuz yüz elli sekiz tārīhinde şadreyn-i fāzılīn Bostān Efendi ve Sinān Efendi ve İstanbul

¹ Dervīşānesi ile SE

² “Allah ona ihsānıyla muāmele etsin ve onu cennetlerin en genişine yerleştirsın.”

³ “Gelin sevgiliyi ve yurdunu anarak ağlaşalım.”

⁴ Ziyāretkār R1

⁵ 39a SE

Ḳāzisi Şaçlı Emîr Efendi ma‘zûl olup vak‘a-ı meşhûre-i âsyâb için ğadr-ı vezîr-i kâmyâb ile ma‘an teftîşlerine fermân olunduĝda Şahn müderrisi iken Emîr Gîsûdâr’ı bunlar teftîş idüp hîkmete muvâfîk hareket ve kemâl-i taḥarrî ile itmâm-ı hîdmet itmişdür.

Vâkı‘a-i mübeşşere

Ḳazâ-yı Şâm’dan munfaşıl iken derecât-ı rahmete vâşıl olan Dāvud-zâde Meḥemmed Efendi vesâyeti ile¹ İnegöl Câmî‘i’nde ḥaṭîb, bir pîr-i şâlih-i edîb lisânından taşḥîḥ-i naql olunur ki şâhibü’t-terceme İnegöl’e geldükde seyr-i bıķâ‘-ı ḥayrât ve ziyâret-i mezârât eşnasında ḥaṭîb-i mezbûre ḥitâb eyleyüp “Ṭaleb-i medrese hengâmında Ḥazret-i Resûl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم² ‘âlem-i ḥ‘âbda bu ḥaḳîre tevcîh-i³ ḥitâb-ı erzânî buyurup ‘Yâ Mevlânâ ‘Alî, sâye-i şehâb-ı nîsânî ve murĝ-ı Süleymânî gibi yanumuzda mülâzım-ı hîdmet olan İşḥaḳ’uñ medresesin saña iḥsân eyledük.’ buyurdılar. Ol şevķle şem‘-i ṫârem-i çârüm gibi bîdâr ve şubḥ-ı şafâ-şifat-ı ğüşâde⁴-dîdâr olup seḫeri Ḳazî‘asker Ḳadrî Efendi âstânesine vardum. Mülâzemet üzere olan yârân, ‘Mübârek ola, İnegöl müderrisi olduñ.’ diyü tehniyet-künân olduklarında ḥilâf-ı muḳtezâ-yı zâhir, mir‘ât-ı ru‘yâ-yı şâdıķada görinen şüretüñ ğayrı nümâyân olmaķ zu‘mı ile ‘arz-ı inkisâr-ı ḥâṫır eyleyüp ba‘dehu İnegöl ismi ḳarye olup bânî-i medrese İşḥaḳ Paşa olduĝı ma‘lûmum olup ḥamd-ı Ḥudâ-yı bî-minnet ve secde-i şükre mübâderet eyledüm.” diyüp vezîr-i ğâzî mezârı üzere ref‘-i dest-i du‘â ve i‘lâ-yı ğül-bâng-ı senâ eyleyüp girye-i ṫûfân-ḥîz-i rikḳat ile istirsâl-i bârân-ı ebr-i⁵ rahmet iderler.

el-Mevlâ Tâce‘d-dîn İbrâhîm el-Manavî (Zırva Tâce‘d-dîn Ḥâfîz-ı Muḥîṫ⁶)

Cüz‘-i a‘zam-ı esbâb-ı maḥâsin olan evtâr-ı şu‘â‘-ı rû-yı raḫşânî mânend-i târ-ı zerrîn za‘ferânî olmaĝın “Zırva Tâce‘d-dîn” dimekle ḥuliyy-bend-i iştihâr olmuş idi. ‘Alâ’iyye diyârından i‘lâ-yı livâ-yı vücûd ve ‘azm-i imâretĝâh-ı şühûd idüp taşfiye-i cevher-i Ḥudâ-dâd ve tenmiye-i sermâye-i isti‘dâd itmekle düş-ı istihâlinden ber-ṫaraf-sâz-ı aḥlâķ-ı rezâ‘il ve⁷ *Aḥlâķ-ı ‘Alâ‘î* gibi mecmû‘a-i a‘lâķ-ı fezâ‘il olduĝdan sonra

¹ 64b E

² “Allah’ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

³ - SE

⁴ 73a R1

⁵ - R1, SE

⁶ Ḥâfîz-ı Muḥîṫ:- R1, E

⁷ Olup SE

erbāb-ı faẓl ü kemāl ile pīç-ā-pīç baḥş u cidāl ve kevr-i ‘imāme mişāl ser-bülend-i emşāl olmuş idi. Nice zemān Çorlu Müderrisi Cürçān Efendi’den telemmüz ve Sa’dī Efendi’nün şekeristān-ı ifādesinden telezzüz eyleyüp Şeyḥü’l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi ḥidmetlerinde kā’im ve toḳuz yüz kırk senesinde k̄anūn-ı dānişmendān-ı mevtā üzere mülāzım oldu. Ba’dehu medāris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyede müdārese ve ifāde-i ifāzaya mümārese eyleyüp RamazānoḒlı Pīr Meḥemmed Paşa maḥrūse-i Adana’da medrese-i cedīde inşā itdükde elli aḳçe ile bunlara i’tā olındı. Toḳuz yüz elli yedi tārīḥinde paşa-yı merḳūm şefā’ati ile Mu’allim-zāde yirine Burūsa’da “Manastır” dimekle ma’rūf Sulṫān Orḥān Medresesi iḥsān olındı. Altmış beş Rebī’u’l-āḥir’inde ‘azl olınan Ḍārib Muḥyi’ d-dīn yirine Rodos fetvāsına naḳl olındı. Altmış yedi Cemādiye’l-ülā’sında Bağdādī-zāde Ḥasan Çelebi yirine Şaḥn’a geldi. Yetmiş Rebī’u’l-evvel’inde fevt olan Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’l-vehḥāb Çelebi yirine altmış ile Burūsa’da Murādiyye müderrisi oldu. Evāḥir-i Şa’bān-ı sene-i mezbūrede ‘azl olınan Bağdādī-zāde Ḥasan Çelebi yirine MaḒnisa fetvāsına terfī’ olındı. Yetmiş üç Şevvāl’inde Sulṫān Süleymān Ḥān Şām-ı şerīfde binā itdükleri medrese-i refī’ü’l-bünyān seksan aḳçe ile ibtidā bunlara iḥsān olındı. Ol buḳ’a-i celīlede ifāde vü iftā ve cerr-i züyūl-i cedīdān ile ḳabā-yı vücdū ifnā idüp toḳuz yüz yetmiş dört Rebī’ü’l¹-evāḥir’inde tāc-ı ḥürşīd-i irtifā’-ı ḥayātı zevāl ve ṫāḳ-ı ṫāḳiyye-i cem’iyyeti inḥilāl bulup Bağdādī-zādelere’ün kihteri Aḥmed Çelebi ol ḥidmete ḳıyām ve māḥ-ı temām gibi envār-ı ‘ulūm ile tenvīr-i iḳlīm-i Şām eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm ser-efrāz-ı ‘ulemā-yı Rūm, ‘ālim ü ‘āmil, kāmil ü şāmil², ḥalīm ü selīm, müşfiḳ u kerīm, pīr-i³ ‘ābid ü şāliḥ, merd-i sa’ādetmend ü müfliḥ idi.

Adana müftisi iken *Muḥīṫ-i Bürḥānī* gibi deryā-yı bī-kerānı dāḥil-i ḥavşala-i ḥıfz u itḳān eylediği müte’ārif ü meşḥūr ve ḳuvvet-i ḥāfızası ḥayret-dih-i cumḥūrdur.

el-Mevlā Muşliḥi’ d-dīn Muştafā bin ‘Alī bin Ḥasan bin ‘Alī el-Çerçīnī (Çerçīn-zāde)

Vilāyet-i Menteşe’de vāḳi’ Balaṫ⁴ ḳazāsına tābi’ ḳarye-i Çerçīn’den bedīdār olup Şaḥn müderrisi iken toḳuz yüz otuz üç tārīḥinde fevt olan ‘Alī Efendi’nün maḥdūm-ı pūr-faẓl ü edebi, Çerçīn-zāde Muştafā Çelebi’dür. ‘Ulemā-yı ‘aşr ḥidmetlerinde iştiḒāl ve deryūze-i dervāze-i erbāb-ı⁵ kemāl eyleyüp vālid-i mācidleri i’ādesinden iḥrāz-ı

¹ - R1, SE

² 65a E

³ - R1, SE

⁴ 73b R1

⁵ - SE

rütbe-i mülâzemet ve hasbe'l-'âde medâris-i 'ilmiyyede ri'âyet-i merâsim-i tarîka müdâvemet itmiş idi. Toğuz yüz altmış beş senesi hilâlinde Çalık Ya'küb yirine Bosna Serâyi'nda Husrev Paşa Medresesi'nde müderris ve müftî oldu. Nice zemân ol diyârda ifâde-i fûnûn-i şettâ ve ta'lîm-i 'ulûm-ı dîniyye vü iftâ üzere olup qarîne-i hâl Bihûdî-zâde¹ Maḥmûd Efendi Serây kâzîsi iken ba'z-ı mes'elede mu'arâzaları bâ'îş-i şikâk u hışâm olmağın biri birini âstâneye 'arz u i'lâm itdüklerinde تعارضا تساقطا² mazmûnı üzere ikisinüñ dahı raḥş-ı ser-keş-i 'azîmeti ḥaṭâ idüp üftâde-i ḥâk-i ḥumûl ve manşiblarından ma'zûl olmuşlar idi. Toğuz yüz yetmiş Şa'bân'ında Çalık Ya'küb Efendi yirine Çorlı'da Aḥmed Paşa Medresesi virildi. Yetmiş üç Rebî'u'l-âḥir'inde vazîfe-i emsâl ile teḳâ'üd ihtiyâr idüp medresesi Dîvâne Kerîm'e virildi. Ḥazret-i Eyyûb civârında bakıyye-i a'mârı, zühd ü şalâḥla güzâr idüp toğuz yüz yetmiş dört evâḥirinde fersûde-i âmed-şûd-i melevân ve 'âzim-i râḥatkede-i cinân oldu.

Merḥûm-ı mûmâ ileyh صبت سجال المغفرة عليه³, şâne-zen-i zülf-i pür-çîn-i efkâr, nûr-efgen-i târ-ı şu'a'-ı enzâr, müdeḳḳik-ı dânişmend, faḳâhetde bî-mânend, fetvâ vü taḳvâyı câmi', pîr-i edîb ü mütevâzî' idi.

el-Mevlâ Ni'metu'llâh (Çeşmeci-zâde) {Na'imî}

“Çeşmeci-zâde” dimekle meşhûr ve *Tezkiretü's-su'arâ* da “Na'imî” maḥlaşı ile meşhûrdur. Zülâl-i şâf-ı vücûdı menba'-ı efâzıl olan maḥrûse-i İstanbul'dan nümâyân ve veche-i dil-i meyyâlî cânib-i 'ilm ü 'irfân olup taḥşîl-i kemâle yolundan iştiğâl ve tarîk-ı 'ilmde geşt-i nişîb ü firâz iderek Sa'dî Çelebi âstânesine rûy-mâl itmiş idi. Mollâ-yı merḳûm İstanbul kâzîsi iken maḥkemesinde kitâbet ve muḥâsebe-i evḳâfda edâ-yı ḥidmet eyleyüp ser-çeşme-i zülâl-i 'inâyetlerinden mütena'im ve ḥidmet-i 'aliyyelerinden mülâzım olduğdan soñra maḥdûm-ı kerîminüñ manzûrî ve âstânesinde mu'avvelün 'aleyh-i umûrı olmuş idi. Ba'dehu medâris-i tarîkda⁴ ḳuṭb-ı medâric ve süllem-i 'izz ü 'alâya pāye-ber-pāye 'âric olup toğuz yüz altmış târîḥinde yirine⁵ İstanbul'da vâḳi' Ḳâzî Ḥüsâm Medresesi'nde iḥrâz-ı rütbe-i ḥâric itmiş idi. On sene miḳdârı ol buḳ'ada mübâşir-i ḥidmet-i ifâde ve mutaşaddî-i taḥḳîḳ ü icâde olup toğuz

¹ 39b SE

² “Düşmanlık yapanlar çöküntüdedir.”

³ “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

⁴ Medâris-i tarîkda:- SE

⁵ - E, SE

yüz yetmiş dört Ramazân'ında tarîk-ı çeşme-i mâ'u'l-hayâtı mesdûd ve 'âzim-i mâ'-ı meskûb u zıll-ı memdûd oldu.

Merhûm-ı merhûm câmi'-i eşât-ı 'ulûm, 'âbid ü 'ârif, mecmû'a-i ma'ârif, hüsn-i haţţ u inşâda mâhir, ehl-i 'ilm ve şâ'ir idi. Niksârî-zâde merhûm fezâ'il-i celîlesin nakl idüp feyyâze-i yerâ'a-ı taḥkîk sebzezâr-ı taḥrîri sîr-âb ve fevvâre-i ṭab'-ı pür-zûrına ḥâme-i te'lîfi mîzâb itmekle¹ riyâz-ı 'ulûm-ı riyâziyye ser-sebz ü ter ve ḥıyâz-ı ba'îdü'l-ğavr-ı fenn-i kelâm, dest-yârî-i terâzû-yı 'ilm-i mîzânla maḥzen-i zülâl-i hüner² olduğın taḥkîk ve medḥ u iṭrâda mübâlagât-ı 'asîrû't-taşdîk iderdi.

el-Mevlâ Şemse'd-dîn Aḥmed (Seyrek-zâde Efendi³)

Peder-i vâlâ-güheri *Şakâ'ik*'da meşûr olan Seyrek Muḥyi'd-dîn Efendi'dür. Sulţân Süleymân Hân 'aşrında ḥ'âce-i şeh-zâdegân-ı cüvân-baḥt iken ṭoḡuz yüz kırk yedi târîhinde mazîk-ı fenâdan füşhat-serây-ı beḡâyâ raḥt çekmişdür. Şâhibü't-terceme kırk bir senesinde nûr-baḡş-ı 'âlem-i vücûd ve gûy-ı girîbân-ı maṭla'-ı şühûd olmuş idi. Evâ'il-i ḥâlde 'Arab Çelebi ḥidmetlerinde iştiğâl, ba'dehu *Mülteka'l-ebḡur* şâhibi ḥuzûrında 'avm-ı deryâ-yı fazl ü kemâl eyleyüp ba'dehu kitâb-ı mezbûr şâriḥi 'Alî 'Arabî'den taḡşîl-i fezâ'il-i müktesebî, ba'dehu Ḳâzî-zâde Efendi cenâblarından tekmi'l-i ḡakâ'ik-ı⁴ celî vü ḡabî kılmış idi. Ḥasbü'l-'âde devresin itmâm ve Ṭaşköprü-zâde Efendi'den mülâzemetle iḡrâz-ı merâm itdükden şoñra ṭoḡuz yüz altmış senesinde otuz aḡçe ile Burûsa'da Aḡmed Paşa Medresesi'ne revnaḡ-baḡşâ oldu. Ba'de'l-infişâl ḡacc-ı Beytü'l-ḡarâm ve edâ-yı nûsk-i ṭavâf u iḡrâm eyleyüp altmış sekiz târîhinde kırk aḡçe ile Ḳapluca müderrisi oldu. Ba'de'l-'azl ḡalîle-i celîlesi olan Aḡşehrli Sa'dî Çelebi'nüñ kerîme-i mükerreremesi fevt olduğdan şoñra ol ḡarâretle tekrâr diyâr-ı 'Arab'a sefer ve şiddet-i ḡarr-i berr iḡtiyâr⁵ idüp ḡacc u mücâveret niyyetine Mısr-ı Ḳâhire'ye ḡüzer itmiş idi. Ṭoḡuz yüz yetmiş dört senesinde ba'z-ı emrâz-ı hâ'ileye mübtelâ olup ḡarem-i şerîfe dâḡil olduğı gibi dâ'ire-i vücûddan ḡâric ve murḡ-ı rûḡ-ı revânı a'lâ-yı 'illiyyîne 'âric oldu.

Merhûm-ı mezbûr ba'z-ı 'ulûma intisâbla meşhûr, ḡakâ'ik-ı 'ilmiyyeden ḡül-deste-bend, müdeḡḡik-ı dânişmend olup *Hidâye*'ye ve *Miftâḡ*'a müte'allik ta'lîkâtı ve

¹ 65b E

² 74a R1

³ - R1, E

⁴ - SE

⁵ İle iḡtiyâr-ı gür SE

lisān-ı Türkīde eş‘ār-ı tırfe-nikātı vardır. Tırāzende-i *Zeyl-i Şaḳā’ik* ve nevāzende-i nevā-yı hoş-edā-yı aşık olan birāderi Seyrek-zāde Meḥemmed Efendi merḥūm vaşf-ı fezā’ilinde mübālağa vü ıtrā ve tırā-i menḳabeti şāne-i iḡrāk ile tırā idüp hilāl-i ḥikāyede Seyyid Şerīf’e mu‘ādil olduğına ba‘z-ı eşrāf-ı esātizesi şāhid-i ‘ādil olmak üzere iddi‘ā eylemişdür. ¹والعهدة عليه

el-Mevlā Ya‘kūb bin Bayram (Çalık Ya‘kūb Efendi)

Şaḥīfe-i vücūdı cedvel-i zaḥm-ı tıḡle mu‘allem ve nüṣḥa-i muṣannef gibi bedīdārende-i ruḥsārī² eşer-i ḍarb-ı ḳalem olmaḡın “Çalık Ya‘kūb” demekle meşhūr idi. Vilāyet-i Anḳara’dan zuhūr ve ‘arā’is-i ebkār-ı ‘ilmiyyeye şarf-ı nefā’is-i mūhūr idüp ol diyāruñ üstādān-ı fezā’il-gūsteri ve zergerān-ı kān-ı gevheri terbiyeti ile sebīke-i isti‘dādı ḳāl ve fāzıl-ı nuḳrekār gibi ḳābil-i sikke-i ‘ilm ü kemāl olduḡda dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudūm ve devre-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rūm idüp *Hümāyūn-nāme* şāhibi ‘Alī Efendi dārü’l-ifādesinde iştiḡāl, ba‘dehu Çivi-zāde Efendi ḥidmetlerine ittişāl eylemiş idi³. Āstān-ı feyz-resānlarında vāşıl-ı kām ve şeref-i mülāzemetleriyle muḥaşşılı’l-merām olup ibtidā yigirmi aḳçe ile Ḥāşḳūy’de vāḳi’ Maḥmūd Paşa Medresesi’nde seccāde-nişīn ve ba‘dehu beş aḳçe ile teraḳḳī-i merākī-i ‘izz ü temkīn olup ba‘de’l-infişāl medrese-i mezbūrede vāşıl-ı rütbe-i selāşīn olmuş idi. Ba‘dehu kırḳ aḳçe ile Filibe’de Ḳaragöz Paşa Medresesi’ne müderris, ba‘dehu elli aḳçe ile Bosna⁴ Serāyı’nda vāḳi’ Ḥusrev Paşa dārü’l-ifādesinde şadr-ı meclis olup⁵ ṭoḳuz yüz altmış beş senesinde Şālīḥ Mollā Efendi yirine mişli ile Çorlı’da Aḥmed Paşa Medresesi’ne vāşıl, yetmiş Şa‘bān’ında Ḳaba Luṭfī yirine Dārü’l-ḥadīş-i Edrine’ye nā’il olup yetmiş bir Şafer’inüñ ḡurresinde selef-i sālifi Mollā Efendi yirine Medrese-i Şaḥn’la ber-murād, yetmiş iki Rebī‘u’l-evvel’inde Dülger-zāde yirine ḥākim-i Baḡdād olmuş idi. Üç sene miḳdārı kemāl-i nezāhetle icrā-yı zülāl-i aḥkām ve nihāyet-i şalābetle iḥkām-ı ḳavā’im-i İslām eyleyüp ṭoḳuz yüz yetmiş beş senesinde tıḡ-ı bürrān-ı ecel peyvend-i pāre-sāz-ı ‘alāḳa-i cān ü ten ve dārü’s-sürūr-ı ḥükümetgāhı zemzeme-i āh-ı devlet-ḥāhī ile beytü’l-ḥazen olmuş idi. Hilāl-i māh-ı Şevvāl’de ḥaber-i mevt-i cāngāhı gelüp manşib-ı maḥlūl Gürz Seyyidī-zāde’nüñ ‘ıḳd-ı gerden-i cāhı ḳılındı.

¹ “Sorumluluk ona aittir.”

² - SE

³ 40a SE

⁴ 74b R1

⁵ 66a E

Mevlānā-yı mersūm¹ ‘umde-i erbāb-ı rūsūm, mecmū‘a-i mekārīm-i ḥiṣāl, fihrist-i rü‘ūsü‘l-mesā‘il-i faẓl ü kemāl, şıddīk u şadūk, mürā‘ī-i ḥuḳūk, tekellūf ü taşallūfden ‘ārī, selef-i şālīḥīn eşerine cārī, efrād-ı ‘ulemādan idi.

el-Mevlā Muḥyi‘d-dīn² Meḥemmed bin Meḥemmed bin eş-Şeyḥ Ṭorod (Martolos Efendi)

Şeyḥü‘l-İslām Ḥāmid Efendi’nün birāder-i kihteri Martolos Efendi ḥidmetleridür. Vālid-i keşirü‘l-maḥāmidi Begşehri kâzīsı iken şehri-i vücūda vedā‘ itmiş idi. Cedd-i emcedi şeyḥ-i zāviye-nişīn-i ehl-i semā‘ olmaḳ üzere istimā‘ olunmuşdur³. Ḥamāme-i rūḥ-ı revānı burc-ı evliyā olan medīne-i Konya’da āşiyāne-sāz-ı beden ve āvāre-i hevā-yı tecerrüd iken;

هيبتت اليك من المحل الارتفاع
4 وارقا ذات تعزز و تمنع

maẓmūnı üzere āşnā-yı dāmgāh-ı ten olup ‘ulemā-yı ‘aşruḥ ḥırmen-i ifādelerinden ḥūşe-çīn ve āb u dāne-i zülāl-i faẓl ü gevher-i ‘irfān için mülāzım-ı āstān-ı ehl-i yakīn olmuş idi. Nice zemān şadrü‘l-ifāde Kemāl Paşa-zāde Efendi’nün cenāb-ı feẓā‘il-me‘ābında;

بيش او طائران قدوسی
5 بهر يك دانه در زمين بوسی

maẓmūnı üzere iltikāf-ı cevāhir-i faẓl ü beyān ve dürr ü mercān gibi āvīze-i gūş-ı cān ve kuvvet-i ḥavşala-i cenān kılup kılāde-i iḥsānları ile muṭavvaḳ ve ḥayl-ı mülāzımīne mülḥaḳ olduğdan sonra şeh-bāl-i himmetle evc-i ma‘ālīye pervāz ve ba‘z-ı medāris-i ‘aliyyede murgān-ı ma‘ānīyi cilve-sāz kılup tokuz yüz elli ḥudūdında maḥrūse-i Burūsa’da vāḳi‘ Ḥanceriyye Medresesi temām olduğda kırk aḳçe ile ibtidā bunlara in‘ām olındı. Ba‘dehu on aḳçe teraḳkī ile ‘ıḳdu‘l-cümān-ı cāhı ḥüsn-i niẓām ve murg-ı ḥümā-sīmā-yı himmet ḥalḥāl-i ḥitām buldı. Elli beş senesi ḥilālinde Emīr Ḥasan-ı

¹ Merḳūm SE

² Muḥyi‘d-dīn Meḥemmed SE

³ Cedd//olunmuşdur:- E

⁴ “Yüce âlemden izzetli ve güçlü olarak konuşan nefis, soylu bir güvercin gibi indi sana.”

⁵ “Onun önünde/ makâmında kutsal kuşlar/ melekler yerdeki her bir taneyi öperler.”

Niksārī yirine mişli ile Manastır Medresesi'ne taḥrīk olındı. Elli altı senesinde Sultān Süleymān Ḥān cezīre-i Rodos'da medrese-i cedīde binā eyleyüp ibtidā bunlara iḥsān ve mehçe-i iḳbālī zamīme-i iftā ile felek-resān kılındı. Elli yedi senesinde fāriḡ olup manşıbı Mu'allim-zāde Efendi'ye virildi. Elli sekiz eşnāsında Fuḫayl Efendi yirine Şaḥn'a geldi. Altmış temāmında Ḥasan Beg Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ifāde eyledi. Altmış bir tārīhinde Bağdād Ḳāzīsı Fuḫayl Efendi Ḥaleb'e, Ḥaleb'den Pervīz Efendi Şām'a, Şām'dan Ḥasan Beg Efendi Bağdād'a olup silsile-i devriyye olmuş idi. Ḥasan Beg kabūl itmemekle ṭoḡsan aḳçe ile¹ Şeh-zāde Medresesi tevcīḥ olunup şāḥibū't-terceme Bağdād ḳazāsına vāşıl ve taḥt-ı ta'dād-ı mevālī-baḫta dāḫil oldı². Altmış dört Zi'l-ḥicce'sinde ma'zūl olup yirine Ayaşofıyya'dan tercemesi sebḳ iden Manav 'Alī yirine Şaḥn'dan Küçük Tāce'd-dīn olup medrese-i maḥlūle-i Şaḥn³ seksan aḳçe ile bunlara ta'yīn olındı. Altmış yedi Cemādiye'l-ülā'sında Ḥāce Ḳayını Meḥemmed Efendi yirine Mekke-i müşerrefe ḳazāsı ile teşrīf olunup taḥrīk-i ḳādime-i sefer eşnāsında a'dāsı⁴ bir nāme-i şenī'u'l-maẓmūn iḫtirā' eyleyüp ref'-i rikāb-ı Süleymānī kılduḡda bā'ış-i 'azl ü ḫırmānī olup yirine 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi ḳazā-yı mezbūr ile sāniyen nā'il-i emānī oldı. Merḫūm ol 'azīmetden ferāḡ itmeyüp edā-yı ḥacc u ziyāret ikmālinden şoḡra 'avdet eyledükde ṭoḡsan aḳçe vazīfe ile teḳā'ūd ināyet olındı. Ba'dehu on aḳçe teraḳḳī ile 'aḳd-ı 'āşir temām olup edā-yı vazā'if-i 'ilm ü 'ibādete ḳıyām üzere iken ṭoḡuz yüz yetmiş beş Ramazān'ında ḫamām-ı rūḫı remīde-i dām-ı ḫimām ve kebūter-ḫāne-i cihāndan 'āzim-i nüzhetḡāḫ-ı dārū's-selām oldı.

Mevlānā-yı merḳūm ḫulıyy-bend-i cevāhir-i manṭūḳ u mefhūm, istiḳāmet ü şalāḫla ma'rūf, ḫüsn-i edeb-i üns ü mücāleset ile mevşūf, pīr-i şālīḫ ü 'ābid, ḫamāme-i cevāmi' ü mesācid idi.

Ṭoḡuz yüz elli sekiz⁵ tārīhinde Anaṭolı şadāretinden ma'zūl olan Muḫaşşī Sinān Efendi'nün ḳarīnleri Bostān Efendi ile teftīşi fermān olınduḡda Şaḥn müderrisi iken bunlar ta'yīn olunup rızā-yı ḫalḳ u Ḥālīḳ'a muvāfiḳ ḫidmet itmiş idi.

Muştafā Beg (Nişāncı Celāl-zāde⁶) {Nişānī}

¹ 75a R1

² 66b E

³ - SE

⁴ - E

⁵ Yedi SE

⁶ Nişāncı Celāl-zāde:Ḳoca Nişāncı SE

Şakā'ik-ı Nu'māniyye'de meşhūr olan 'unvān-ı mecelle-i ecille-i ehālī ve ser-defter-i ma'ālī-āmālī-i mevālī Qāzī Celāl'ūñ ferzend-i firūzende¹-aḥteri ve tercemesi sebķ iden Şālīh Efendi'nūñ birāder-i mihteri Koca Nişāncı ĥidmetleridür.

Mīr-i iqlīm-i hüner ya'nī Nişāncı Paşa
İremez fazlı nişānına ĥadeng-i efkār

Vilāyet-i Anaṭolı'da vāķi' "Ṭosya" nām kaşabadan bedīdār ve "Nişānī" maḥlaşı ile tamġa-zen-i perniyān-ı 'anberīn-tār-ı eş'ār olmuş idi. 'Ulemā-yı 'aşrdan taḥşīl-i 'ilm ü 'irfān ve meyān-ı erbāb-ı isti'dādāda 'unvān-ı imtiyāz ile kesb-i nām ü nişān idüp kalemrev-i ḥaṭṭ-ı dīvānīde ĥāme-mişāl ḥā'iz-i kaşabu's-sabaķ-ı kemāl olmaġla Vezīr-i A'zam İbrāhīm Paşa āstānesine intisāb ve ĥüsn-i kitābet ile mānend-i kitāb şeref-i taķarrüblerin iktisāb itmiş idi. Her şafḥa-i dil-pesendi rū-yı dil-berān gibi maķbūl-i ṭibā' ve rütbe-i ķadr-i bülendi cemāl-i sīmīn-berān gibi vāşıl-ı derece-i irtifā' olup şāhid-i ĥoş-ķıt'a-i āşārı;

Ḥaṭṭ-ıla virilmiş saña iy māh melāḥat

mażmūnı üzere tırāzende-i menşūr-ı 'izz ü rif'at olup reşķ-i letāfet-i Ḥudā-dādından ĥussād-ı bed-nihād dāl-i dīvānī gibi ser-be-zānū-yı ḥayret ve nihāl-i ĥāme-i mevzūn-ḥırāmlarına taķlīd iden ehl-i sevād mānend-i nāl-i ser-der-i hevā-yı ṭayş ü ĥıffet ve elif-i ḥaṭṭ-ı defter-mişāl şikeste-pā-yı himmet olmuş idi. Devlet-i vezīr-i Āşaf-nażīrde ḥaṭṭ-ı la'l-i ĥübān gibi kātībū's-sırr ve nefḥa-i zūlf-i perīşān gibi nāşirü'l-bırr olup vezīr-i merķūm ṭoķuz yüz otuz bir senesi ĥilālinde diyār-ı Mışır-ı Qāhire'ye gitdükde hem-rikāb ve devletle geldükde re'īsü'l-küttāb olmuş idi. Kırķ bir senesinde vāķi' Bağdād fethinde muvaķķi'-i dīvān-ı Süleymānī olan Seyyidī Beg maḥv-ı vücūd-ı fānī idüp yirine bunlar nişāncı oldılar.

Tārīḥ-i Qandī

Muştafā bin Celāl tevķī'ī

¹ 40b SE

fî Cemâdiye'l-ülâ sene 941¹.

Ol manşib-ı celilde dūr u dırāz, rebīb-i² ni'met ü nāz, müşteşār-ı umūr-ı dīvānī ve müşkil-güşā-yı kânūn-ı 'Osmanī olup üç kerre yüz biñ akçe hāşş ve mezīd-i iltifāt ü şān-ı hāşla ihtişāş ibtidā bunlara müyesser oldu. Toğuz yüz altmış dört senesinde idrārāt-ı mu'ayyenesiyle mütekā'id olup hīdmet-i tevķī-i refī' tercemesi sebķ iden Mehemmed Beg'e tefvīz olıdukdan şonra bunlar müteferriķabaşılıđı ile terfī' olındı. Toğuz yüz yetmiş dört Şafer'inde vāķi' Sigetvar muhāşarasında merķūm Mehemmed Beg'ün def'a-i şāniyesi maħlūlinden mükerreren tuğra-keş-i dīvān-ı Süleymānī oldu.

Mervīdür ki tevcīh-i manşib pādīşāh-ı merħūmuñ intikāliline müşādif olup Şadr-ı A'zam Mehemmed Paşa el öpdürmek için huzūr-ı pādīşāhiye götürdükte ol sırr-ı nühüfteden ğāfil, bārgāh-ı Süleymānī'ye dāhil olup görür ki ol İskender-i Süleymān-niğīn taht-ı zerrīnden bedel tahta-i çüpīnde karar kılmış ve farkında olan çetr-i merz-keş-i zemān-ı muṭallā-zemīn, hayme-i mezār olmuş. Muṭtezā-yı maķām³ Gül-gün-i eşķ ü Şeb-dīz-i āha ıtlāķ-ı zimām iken pend-i Eflātūn-pesend-i vezīr devā'i-i nefsanīyyeye 'inān-gīr olup maşlahat-ı vaķt üzere ser-girānī-i mātem-i pūr-şūrı infī'āl-i farṭ-ı sürür göstermekde bir vechle sihr-sāz ve sīmyā-bāz olur ki⁴ hayme-i zengār-reng-i hāşdan gül gibi handān ve şubħ-ı şafā-şıfat güşāde-hāṭır u şādmān çıķduķda halkdan bi'l-küllīye dağdağa-i mevt-i pādīşāhī selb ve 'asker-i İslām'a celb-i kuvvet-i kalb eylemiş. Bir sene dağı ol manşibda mesned-ārā ve kef-i kāfisi pençe-i hūrşīd gibi hilāl-engīz-i tuğra olup toğuz yüz yetmiş beş Rebī'u'l-āħir'inde menşūr-ı 'ömri tūmār ve defter-i hayātı hatm-kerde-i dest-i rūzgār olup i'tidāl-i māh-ı celālīsi berg-rīz-i fenāya tebdīl ve dest-i varaķ-gerdān-ı ecel cerīde-i 'ālemden şüret-i hālin taḥvīl eyledi. Yirine "Kara Nişāncı" demekle ma'rūf Mehemmed Paşa hāme-gerdān-ı tuğra-i ğarrā olmuş idi.

İlāhī rahmet eyle Muştafāya (975)

Mīr-i mūmā ileyh رحمة الله عليه⁵ ehl-i 'ilm ve şā'ir, resm-i mūrāselāt ü inşāda māhir, cevād ü kerīm, müşfiķ u raḥīm, erbāb-ı ma'ārifē sūdde-i hayr-ħīzi penāh ve āfāķīlere ḥarem-i İrem-girdārı tekyegah, vüzerā meclisinde vecāhet ü nezāhetle ķadri

¹ Tārīḥ//941, der-kenār R1, SE

² 75b R1; 67a E

³ Maķām üzere SE

⁴ Sihr//ki:- SE

⁵ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

refî‘, umûr-ı mu‘azzamada müsteşâr ü erbâb-ı cerâ‘ime şefî‘, def‘-i mazâlim ü neşr-i merâhimde cümletü’l-mülk-i himem, timsâl-i ihsân u kerem ve luğf-ı mücessem idi.

Âşârından “*Derecâtü’l-mesâlik fî Tabakâti’l-memâlik*” nâmı ile mevsûm *Tevârîh-i Âl-i ‘Osmân* yazmışdır. “*Mevâhibü’l-Hallâk fî Merâtibi’l-ahlâk*” nâm kitabı vardır ve *Ma‘âricü’n-nübüvve*’yi terceme itmişdir. Şuver-i münşe’âtı vardır. El-ân düstürü’l-‘amel-i küttâb-ı dîvândur.

Hayrât-ı ‘amîmü’l-berekâtı: Kaşaba-i Ebî Eyyüb civârında câmi‘-i şerîf ve hammâm-ı laţîf ü nazîf binâ idüp şulehâ-yı Halvetiyye için bir hânkâh ibdâ itmişdir. *Tezkiretü’ş-şu‘arâ* da “Nişânî” mağlaşı ile meşûr ve bu beytleri mezkûrdur.

Bahâr oldı şafâ kesb idecek demdür çemenlerde
Huşûşâ şalına yanuçca serv-i sîm-tenler de

Şarılup her gül-endâma çeker pehlûya meh-rûyı
Ne hâletler nezâketler komuş Hağ pîreherlerde

Kayurmaz iy gönül bend olduğına târ-ı zülfine
Şınuğ diller hezârân bağludur her bir şikenlerde¹

Câmi‘-i şerîf sâhasında birâderleri Şâlih Efendi cenbinde medfûndur.

Şâkird-i hâşşu’l-hâşşı ve sübhâ-senc-i ihlâşı olup küttâb-ı dîvânî zümresinden² iken Kaniye seferinde tuğra-keş-i sultânî olan Ser-hoş ‘Abdî Çelebi’den mesmû‘-ı fakîr olmuşdur ki “Nişâncı merhûma virilen kaşîdeleri ben hıfz idüp virilen câ’izeleri işâret iderdüm. Ba‘dehu hisâb itdüm. Cins ü eşvâb ve sâ’ir re’sü’l-mâl-i şevâbdan gayrı nuğûd u mebâlig yigirmi yedi yük aqçeye bâlig olmuş idi.” Merķûm ‘Abdî Çelebi bu fakîrûñ eķârîbinden³ olup ‘ilm ü ma‘ârif şâhib-i mesâs, ehl-i kalem ü kânûn-şinâs, telh u şîrîn-çeşîde, pîr-i şâlih-i cihân-dîde idi. Biñ otuz bir senesinde intikâl eyledi. ‘Aşr-ı Mehemmed Hânî’de vâķi‘ olan ğazavâtı tahrîr idüp mânend-i naķş-ı harîr li-muharririhi’l-fakîr resmi ile mu‘allem olan eş‘ârındandır:

Ķal‘adan çıķdı mest kafirler

¹ 67b E

² 76a R1

³ 41a SE

Ehl-i İslāmuñ üstine kuşdı

el-Mevlā Mehemmed bin ‘Abdu’l-vehhāb bin ‘Abdu’l-kerīm (‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi¹)

‘Unvān-ı cerā’id-i² fazl ü efzāl, ‘ummān-ı ferā’id-i ‘ilm ü kemāl, vāsıtatü’l-‘ıkd-ı kālā’id-i menşūr u manzūm, ‘aynu’t-tekā, nehrü’s-sehā, baħru’l-‘ulūm, kerīm bin el-kerīm bin el-kerīm, mefkūdu’l-meşel ü ‘adīmü’l-kaşīm, ‘ulemā-yı Rūm’uñ ‘allāme-ı ercümendi ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi’dür. Cedd-i emcedi devlet-i Fātihiyye’de kâzî’asker ve müftü olan ‘Abdu’l-kerīm Efendi ħidmetleridür ve peder-i ‘ālī-güheri Ĥayālī muħalleş ‘Abdu’l-vehhāb ed-Defterī’dür ki her biri zīver-i şaħā’if-i tevārīħ ü siyer ve cilve-sāz-ı şafā’iħ-i secencel-i semerdür.

Merķūm-ı merħūm maṭla’-ı ħālinden mäh-ı cihān-tāb gibi taḥşīl-i kemāle ‘āzim ve pīr-i cihān-dīde-i āftāb gibi müṭāla’a-i şafaħāt-ı celīleye müdāvim olup dest-yārī-i feyz-i Ĥudā-dād ile ser-bülend-i erbāb-ı isti’dād olduħda ‘ulemā-yı ‘aşrdan İsrāfīl-zāde Efendi ħidmetlerinde iştiğāl ve Çivi-zāde Efendi dārü’l-ifādesinde şem’-i mücāhedeyi iş’āl idüp Şaħn müderrisi iken Ebu’s-su’ūd Efendi terbiyeti ile taşfiye-i cevher-i iksīr-i³ istihāl-i kīl ü kāl⁴ ve Kemāl Paşa-zāde Efendi’nüñ dārü’d-ḍarb-ı ifādesinden meleke-i ‘ilmiyyesin kāl itdükden sonra sikke-i mülāzemetle vāşıl-ı şerefü’ş-şems-i iclāl olmuş idi. İbtidā yigirmi beş aķçe ile Gelibolı’da Şarıca Paşa Medresesi ile kūrş-ı i’tibārı mu’allem, ba’dehu otuzla Edrine’de vāķi’ Taşlık Medresesi’nde āstān-ı efāzıl-penāħı hem-seng-i ħacer-i mükerrrem olup tokuz yüz elli bir tārīħinde kırk aķçe ile Mollā Ferruħ yirine Kalendar-ħāne’de feyz-i ricāl-i erba’in, ba’dehu elli üç Şevvāl’inde ‘Abdu’l-laṭīf bin eş-Şeyħ Şafiyü’d-dīn ez-Zeynī maħlūlinden rütbe-i ħamsinde İznīk Süleymāniyyesi’n maħsūd-ı faşl-ı ferverdīn itmiş idi.

Ebu’s-su’ūd Efendi ve Mīrim Kösesi Mehemmed Efendi şadreyn iken dört nefer fuzalā-yı cihān ‘inān-ber-‘inān ħalbe-i imtiħān olup her biri hem-ser-i aķrān olmağın cümlesi iħrāz-ı rihān itmiş idi. Bunlara kalendar-ħāne ve Kāra ‘Abdu’r-raħman Efendi’ye Efḍaliyye, Kāzī-zāde’ye Burūsa’da Kāpluca, Vizeli ‘Abdu’l-kerīm Efendi’ye Yıldırım Ĥān iħsān olındı⁵.

¹ - R1, E

² Cerīde-i SE

³ - E, SE

⁴ kīl ü kāl:- R1

⁵ Ebu’s-su’ūd//olındı, der-kenar R1, E, SE. Aynı der-kenar SE’de metin içerisinde de geçmektedir.

Elli dört senesi hilâlinde Kemâl Çelebi yirine Semâniye'den biriyle ihrâz-ı semen-i mahtûbe-i câh ü celâl, elli yedi eşnâsında Küçük Şems yirine Sulţân Selîm-i Kâdîm Medresesi'nde tecdîd-i de'â'im-i fazl ü kemâl eyledi. Elli sekiz¹ evâ'ilinde Pervîz Efendi yirine kazâ-yı Haleb-i Şebâ âbişhor-ı eşheb-i ikbâlleri kılındı. Elli sekiz Şevvâl'inde Ca'fer Efendi yirine destgâh-ı kazâ-yı Dımışku's-Şâm'da şemşîr-i hükûmete âb-dâde, altmış temâmında Hâmid Efendi yirine maşkeme-i Mısr-ı Kâhire'de tekve-i visâde eyleyüp üç aydan soñra mübtelâ-yı 'azl-i² bî-hengâm ve haţâ-resîde-i harekât-ı gerdün-ı bedrâm olup ol hidmete 'Abdu'l-bâkî Efendi kıyâm itmiş idi. Altmış iki hilâlinde Pervîz Efendi³ yirine mükerreren hâkim-i Şâm, altmış üç Ramazân'ında Mi'mâr-zâde yirine Burûsa kazâsıyla maşzi'l-merâm olup altmış dört Şevvâl'inde Ca'fer Efendi yirine Anaţolî şadrına zîver ve dürrü'l-vişâh-ı sîne-i milâh gibi zînet ü fer virmiş idi. Yedi sene miqdârı ol mansıb-ı celîlde işâ'a-i zîkr-i Cemîl idüp toköz yüz yetmiş bir Rebî'u'l-evvel'inüñ yigirmi birinci günü ref' olunup yirine İstanbul kazâsından Pervîz Efendi terfî' olındı. Yüz elli aķçe vazîfe-i emşâlle 'ilm ü 'ibâdete iştiğâl üzere iken yetmiş beş Ramazân'ınüñ yigirmi yedinci günü şabâh-ı leyle-i kadrda şem'-i hayâtı hâmid ve zülâl-i zindegânîsi câmid olup demdeme-i enfâs-ı gelü mişâl-i âhirîn-i şu'le-i şem'dân tãrfetü'l-'aynda nihân oldu.

وهى التى قطع الزمان طريقها

حتى لقد غربت بغير المطلاع

فكانها برق تالق بالحمى

ثم انطفى فكانه لم تلمع⁴

Edrineķapusu hâricinde Kemâl Paşa-zâde Efendi cenbinde medfündür.

Mevlânâ-yı merķûm baħru'l-'ulûm, hibrü'l-ķurûm, 'Îmâdi'l-ķalem, zebâdi'r-raķam, Ĥarîri't-taħrîr, 'abîri't-ta'bîr, hâtimi'r-râha, ma'ani's-semâħa, Aşma'i'l-lüsün, Bermeki'l-minen, maşriķi'l-ihsân, müşrifî'l-lisân, dürrî'l-manzûm, mürvâridi'l-menşûr, aħbâri'l-ma'lûm, âşâri'l-me'sûr idi.

¹ Yedi E

² 76b R1

³ 68a E

⁴ "O, zamanın yolunu kestiği kimsedir. Belki de daha doğmadan batıp gitmiştir. Sanki o, ateş gibi parlayan bir şimşektir. Fakat sonradan hiç parlamamış gibi sönüp bitmiştir."

لا ينتهى نظر منه الى رتب
الاولاح له من فوقه رتب¹

Menkıbe-h`ān-ı şenā vü keremlerinden biri naql ider ki “Bir gün meclis-i şerīflerinde hāzır idüm. Bir faķır gelüp dervīş-i Hindī gibi ol mihr-i ‘ālem-firūz-ı ‘aṭāya muķābil ve i‘māl-i lisānū’l-hālle zerre-h`āhān-ı luṭf-ı şāmil oldı. Mollā-yı kerīm mu‘tād-ı ḳadīm üzere ḫidmetkāra işāret idüp ‘Altmış aķçe getir.’ didi. ḫidmetkār-ı ğāfil altmış ‘aded zer-i kāmil getirüp ‘arz eyledükde ḫuzẓār-ı meclis tafşil-i desīseden āġāh degül iken ber-muķteẓā-yı ‘ulüvv-i himmet ḫidmetkāra tebdil teklifini denā’et bilüp bilā-tereddüd filorileri faķire iḫsān ve dervīş-i ‘ācizi tevānger ü kām-rān eyler.”

Bu ḫikāye daḫı zamīme-i menķabe-i kerīmeleridür ki ḳavābil-i ‘aşrıdan Sipāhī-zāde Efendi otuz aķçe medreseye mülāzemet iderken *Hāşīye-i Tecrīd*’e ta’līķ eyledüġi ḫāşīyeyi merḫūma ‘arz eyledükde yüz filori iḫsān² eyleyüp medrese tezķiresiyle kāġıd-ı zer mükerrer olur.

Merḫūmuñ zemān-ı şadāretinde ‘avā’idi ḫisāb olınup yetmiş bin dīnārdan efzūn olmış iken zemān-ı intikāllerinde dört biñ aķçe medyūn bulunurlar. Ta‘zīm-i şe‘ā’ir-i dīniyye ve ri‘āyet-i ādāb emrinde müfred-i rüzġār olup kitāb-ḫānede bilā-vuzū’ ḳarār ve ızṭicā’ u inbisāt iḫtiyār itmemek sūnnet-i seniyyeleri ve esmā’-ı ḫüsnā ve āyāt-ı Ḳur’āniyye yazduķları ḳalem mānend-i engüşt-i şehādet maḫşuş olmak ‘ādet-i marziyyeleri idi.

Āşār-ı şerīfelerinden *Tefsīr-i Beyzāvī*’ye evvel-i kitābdan Sūre-i Ṭaha’ya³ müntehī olınca ḫāşīyeleri ve Mollā Celāl’uñ *Hāşīye-i Tecrīd*’ine ḫāşīyeleri ve Ḥarīrī ṭavrında maķāmeleri vardır. Bunlardan mā‘adā resā’il ü taḫrīrātı ve hevāmiş-i kütübde ta’līķātı⁴ bī-ḫisābdur. Elsine-i şelāsede eş‘ār-ı dürer-bārı ve zebān-ı Nevāyī’de ba‘z-ı ġüftārı vardır. Ḥaķķā ki silāḫşūr-ı ṭab’-ı pür-zūrı i‘māl-i esliḫa-ı elsinede siḫr-sāz ve ḫayyāl-i ḫayālī her vādīde ḫā’iz-i ḳaşabu’s-sabaķ-ı i‘cāzdur. Be-taḫşīş ‘Arabī ḳaşā’idi maķbūl-i üdebā ve revnaķ-şiken-i eş‘ār-ı ‘Arab-ı ‘urebādur⁵. Birḳaç ebyāt nümüne iķün işbāt olındı:

¹ “Onun bakışları belli bir mertebede son bulur. Ancak tam o noktanın üstünde ona daha üst mertebeler görünür.”

² 41b SE

³ 77a R1

⁴ Taḫrīrātı SE

⁵ 68b E

ارج الصبا من جانب العليا
فند المعاهد طيب الارجأ

قد جاد بالعرف الجميل علي الوري
فتبادر الارواح في الاحياً

فكان سلمي ارسلت من مرسل
و عقيصة من عنبر سوداً

او حلت الزرإ من ديباجها
من حلة مسكية فبجأ

اوا شفقت ريح علي اهل الجوي
تهدي اليهم عرفها لشفا

في دارها لادار شرحو لها
للعاشقين دوا اي دوا

لكن من يهوي يموت بحرة
و بمحنة و بد معة حمرا

هل من سفير معرب فمعبر
عن حالة الشخص الضعيف النائى

فمخبر بلسان صدق ناطق
بصبايتي ب وتحلتي و ولائي

و بان لي ارقا طويلا منذما
سامرتها في ليلة قمرإ

اين السري اهل الهوي نحو الحمي
في رفقة من فرقة الفقرإ

اذا سرعت معي القلوص بسرها
مندوحة عن موضع و حدإ

هبت هبوبا لا يسق غبارها
و تلفت الارياح بالبيدإ

اذا ما قضت عن ولجة و طرالها
و انختها بالخطة الخضرا

لما جنجت بستر باب حبيبة
جبيتها بسكينة و حيا

من خيفة ردت بجانب حاجب
في خفية عن اعين الرقبإ

الفت حديثا جوف ليل خافيا
عنهم الي بالجمال القا

يا حبذا عمر الفتى في نيله
ما قدر جاز منا بحسب رجإ

لكنه آن لطيف زابل
متسارع في نقلة و فنا

كعهود دولات تمر و تنقضي
مر السحاب و شبه جري الما

هيهات هيهات النجاح بمرة
غير التي مرت من الانا

فوق الجبال الراسيات طرايقي
و مع الاسود الضاريات مراني

وذا الزمان بدا الامور كما تري
بالعكس في الكرم و اللؤم

و الناس قد نبذوا ورا ظهورهم
غر الوجوه و زمرة السعد

و الاخرقون بقية من غره
اولو النهي منبوذة بعرا

اضحي اللبيب غيامه كظلامه
لا يستبين و صباحا كمسا

و شئونه شتي بربع دارس
في صيفه و ربيعه و شتا

و رماني بالكرة الزمان و رميه
لافيه زيغ رمية بسوا

و بقيت في هذا الحضيض و همتي
في اوجها تعلقو علي الجوز

بمناط جد من مكارم جمه
اورثتها عن سادة الأبا

متسمنون بعهدهم قنن العلي
متوسمون بحلية الخفا

عصن كريم زاد طوبي عرفه
من عرفه و اصوله الكرم

يلقي النفوس معطرا انفاسها
و مر و حاللروح و السود

لا في اعتبار الزمان و اهله
الا كمثّل البقله الحمقاً

فالان في هذا الضئيل تحمل
مالا يطيق بعد له اكفائي

خطبي عظيم صاحبتني و قيتما
من كربة في غربة صمياً

لا يرتجي تفصيله من قارض
او كاتب بالشعر و الانشأ

ماكان لي مع سوء حالي هذه
بين الوري¹ سمح من الرحماً

لما رأوا مني تحمل شدة
تبدوا ابوا عن اشد آبياً

فنقطع الاسباب في نيل المني
بمشاهد النجيا و الشهدا

مستجمعا لشروط بحيالها
مستشفعا عن اكرم الشفعا

جلي تحيات عليه جميعها
حتي القيامة عدد الاشيا

متضرعا لله جل صفاته
و علت له الحسنني من الاسما

ربي خزائن كل شئ عنده
الأؤه جلت عن الاحصا

¹ 77b R1

و مراقبا لاجابة من عنده

¹سبحانه ربي سميع دعا

min-Mîmiyyeti't-tavîle

و كنت من الجميل الجميل خصالهم

او لئك اعلام العلوم عظام

و قد شيد اس العلم بيئا معظما

و جل له سقف و عز دعام

رفيع البنا فوق السموات منزلا

¹“Yüce bir yerden sabâ rüzgarının kokusu geldi. En güzel taraflardan hatıralar çıkageldi. Ötelere en güzel kokuları saçtı. Ruhlar dirilerin arasına çıkageldi. Sanki göklerden yücelere çıkmak için bir merdiven gönderildi. Sanki kara anber kokusundan bir saç lülesine veya ipekli kumaştan misk kokulu bir önlüğe büründü. Sanki o, muhabbet ehline şefkat gösteren bir rüzgardır. O rüzgarın kokusu onlara şifa gibi hediye olarak sunulur. Onun yurdunda, etrafında şer bulunan hiçbir ev yoktur. Aşıklar için bir devâdır, ancak nasıl bir devâ! Fakat arzudan dolayı hasretle, dertle gözünden kanlı yaşlar gelerek ölür. Zayıf, inleyen birinin hâlini anlatacak herhangi bir ifade veya onu dillendirecek biri var mıdır? Doğruyu söyleyen hangi haberci benim aşkıma, dostluğumu, arkadaşlığımı haber verebilir. Karanlık bir gecede bırakıp gittiğinden beri uzun bir uykusuzluk hâlim var. Fakirlerden uzak durduğu için mutlu olan, sevinçten dolayı bir kenara çekilip tek başına kalan hevâ ehlinin ateşli hastalığa tutulması nerede görülmüştür! O rüzgar öyle bir esti ki onun tozları hiç dağılmıyor ve bütün rüzgarlar çöle yöneliyor. Dostla işi bitince ayrılıp gidiyor. Yeşilliklere doğru adım adım yol alıyor. Göğsünün kapısını örterek yöneldiğinde göğsü hayâ ve sükûnetle doludur. Korkudan kapıcının tarafına aktı, gitti. Gözcülerin korkusundan gecenin ortasında gizlice bir şeyler söyledi. Gencin ömrü emellere ulaşmada ne hoştur. Fakat o; kısa zamanda geçici, vefası az ve hızla yok olan bir durumdur. Bir hurmanın ömrü, bulutun geçmesi ve suyun akması gibidir. Zamanın elinden kurtulmak geçici olan biri için nasıl mümkündür? Benim yüce, üzerinde yırtıcı aslanlarla beraber olduğum yollarım vardır. Zaman her şeyi ortaya dökmüş ve her şey gördüğün gibi göz önüne dökülmüştür. Saygın ve değersiz kişiler içinde de doğru yolu bulanlar hariç bazı insanlar herşeyi arkalarına atmıştır. İzzetten geriye kalan yine yarım yamalak kimselerdir. Akıllı başında olanlar ise bir kenara itilip kakılmıştır. Akıllı olanlar sabahı hiç olmayan karanlık gecelerin bulutu gibidir. Senenin sıkıntıları bütün mevsimlere dağılmıştır; sonbaharda, yazda, kışta, baharda... Zorlukta bir dağ gibidir. Zaman ise bir avdır. Onda hiçbir eğrilik ve eşitlik yoktur. Dertler ovada kaldı. Gayretim ise Bağdat'ı görecek şekilde zirvelere çıkmıştır. Ecdâdın yüce ahlakının dayanakları onların önde gelenlerinden bize miras kaldı. Önde gelen ulemanın izini takip ederek ve yüce zirvelere tırmanarak bu ahlakı benimsedik. Damarları ve köklerindeki güzel kokuları sevinçle her tarafa yayılmış değerli bir daldır o. Zamane ehlinde onun hiçbir değeri yoktur. O, (zamâne ehli için) sanki bir semizotu gibi (değersiz)dir. Güç yetirilemeyecek nice yükler dengi olduğu hâlde o zayıf bedende taşınır. Sessiz, gurbette sıkıntılardan korunmuştur. Şair ve yazardan yazdığı şiirin veya yazının açıklaması istenmez. Ötelere arasında bu kötü hâlimden dolayı merhametlilerden bana bir af yoktur. Artık tahammül gücüm kalmadı. Her şeyi bırakıp kaçacakmışım gibi bir hâl görünüyor. Seçkinlere ve şehitlere tanık olduğumuz yerde arzulara ulaşmada sebepler sonuçsuz kalıyor. Onların yanında gerekli şartları toplamaya çalışarak ve şefaahat edenlerin en üstününün şefaahatini umut ederek yetiniyoruz. Varlıkların adedi ve değeri sayısınca selâm onun üzerine olsun. En güzel isimler ve sıfatlar kendisine ait olan Allah'a yalvarıyoruz. Sayılması mümkün olmayan bütün nimetler ve yer yüzündeki her şeyin hazinesi Rabb'imizin katındadır. Duaları kabul eden ve işiten Rabb'imizin dualarımıza icabetini gözlüyoruz.”

عزيز الحمي عن ان يكون يرام

و قد ساد من بين الخليقة اهله¹
فهم سادة في العالمين فخام

و وعدت لذاتي علي نيل نيلهم
و قلت علي ميل النقوش سلام

نجحت بحجب النفس من كل مطمع
بسؤلي هذا ما علي ملام

كفاني كفالفنفس ما انا قاصد
الي دولة فيها الانام خصام

فهل هي الا نحو طيف لناعس
و هل هي الا ما اراه منام

فيا عجا للمرء يعقد قلبه
علي شهوات صر مهن لزام

و لله صعلوك قنوع بحظه
و ما معه عند اللنام لوام

قناعته اغنته عن كل حاجة
²فذاك امير و الزمان غلام

¹ 69a E

² “Bütün özellikleri güzel olanlardan biriydim. O (bütün özellikleri güzel olanlar), ilim sahiplerinin en önde gelenleridir. İlimin temeli büyük bir bina olarak inşa edildi. Üstüne de yüce odalar, tavanlar ve destekler konuldu. (İlim), konum olarak göklerin bile üstünde, (göklerden) daha yüce bir binadır. Arzuların gerçekleşeceği en değerli sığınaktır. Yaratılmışlar arasında ilim ehli efendilik yapmıştır. Onlar bütün âlemdeki en yüce efendilerdir. Onların derecesine ulaşmak için tadım kalmadı. Güzelliklere karşı meylim azaldı. Bütün arzular karşısında nefsimi dizginleyerek başarıya ulaştım. Bu yöndeki arzularımdan dolayı benim üzerime hiçbir kınama yoktur. Gönül tokluğu bana yetti. İçimde bütün varlıkların olduğu devlete, imkâna artık yönelmiyorum. Dünyalıklar benim için ancak rüyada gördüğüm şeylerdir. Kalbini şehvetlerine bağlayıp köle etmiş kimseye şaşılır. Vallâhi yoksul biri elindeki ile kanaat getiren kişidir. Böyle birini hiçbir kınayıcının yanında kınayacak biri yoktur. Onun kanaati bütün ihtiyaçlardan onu müstağni kılar. İşte yönetici (tam da) budur, zaman (da) onun hizmetçisidir.”

min-Hā¹

و شاق الفتى لا يستقر بحاله
حوادث دهر مالهم نظام

فسكر فصحو عزة و مذلة
سرور و غم صحة و سقام

لا عوام ملك غاية و نهاية
وايام عز آخر و تمام

و عمران ارض عرضة لخرابها
و لذات عمران علمت سمام

فان كنت مما قلت في شق رتبة
و عندك فيه مريئة و حضام

فسر و اعتبر بالخاويات علي الثري
²افيهها تعود هل تري و قيام

el-Mevlā Emīr Ḥasan bin Sinān (Emīr Ḥasan-ı Nıksārı³)

Naḥl-i ser-sebz-i vücūdı ḥāk-i pāk-i Nıksār'dan bedīdār ve ābyār-ı feyz-i Ḥudādād ve terbiyet-i üstādla şimār-ı gūn-ā-gūn-ı fezā'ilden girān-bār olup Gegivize müderrisi iken Ebu's-su'ūd Efendi ḥıdmetlerine ittışāl ve sekiz sene miḳdārı āstān-ı⁴ feyz-resānlarında iştiḡāl eyleyüp meded-yār-i bārān-ı ifāzalarıyla ḳaṭre-i isti'dādını

¹ Min-Hā:- SE

² “Gencin durumu hiçbir zaman istikrarlı değildir. Dünyanın işlerinin de herhangi bir düzeni yoktur. Sarhoşluk ve ayıklık gaflettir. Onun düşkünlüğü sevinçtir. Sıhhati hastalık ve kederdir. Dünyanın bütün mülkü asıl gaye değildir. Onun değerli günleri son gün değildir. Onu imar etmek harap etmeye davetiyedir. Ve onun lezzetleri zehir olarak bilinir. Bu dediklerimden eğer bir şüphen varsa senin yanından kaygı ve düşmanlık eksik olmaz. Yeryüzündeki harâbeleri gez ve ibret al. Oralarda hâlâ oturan, ayakta olan biri var mı!”

³ Emīr//Nıksārı:Sinān-zāde Efendi SE

⁴ 42a SE

rūd-ı seyyāl ve mu‘allim-i sultānī Ḥayre’d-dīn Efendi cenāblarına rüy-māl itmiş idi. Hidmet-i ‘aliyyelerinde mülāzım ve ‘azm-i tarīk-ı tedrīse cāzım olup evvelā yigirmi beş aqçe ile Burūsa’da Emīr Sultān Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Yeñibāzār Medresesi’ne, ba‘dehu mişli ile Çekmece Medresesi’ne, ba‘dehu kırk aqçe¹ ile Filibe’de Şihābü’d-dīn Paşa Medresesi’ne müderris olup toqız yüz kırk yedi tārīhinde Qara Çelebi yirine elli aqçe ile Manastır Medresesi tevcih olındı. Elli beş hilālinde Ḥasan Beg Efendi yirine Ḥāsekī pāyesine vāşıl, elli yedi eşnāsında fevt olan Emīr Ḥasan-ı Burūsavī yirine Semāniye’ye nā’il olmuş idi. Elli sekiz dāhilinde ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine Ḥaleb-i Şehbā kazāsıyla maqzi’l-merām, elli toqızda Ḥāce Kayını yirine Mekke-i müşerrefe hükümetiyle mazhar-ı ikrām olup altmış dört Şevvāl’inde ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine mahrūse-i Burūsa’da ferş-i seccāde-i hükümet, altmış sekiz Şa‘bān’ında Pervīz Efendi yirine dārū’n-naşr-ı Edrine’de icrā-yı aḥkām-ı şerī‘at eyleyüp on üç sene miqdārı mesned-i kazāda iḳāmet ve semend-i iḳbālleri min-beled ilā-beled naql ile hareket itmiş iken yetmiş bir Şafer’inde ḥaḩā-resīde-i çeşm-i eyyām² olup kazā-yı Edrine ile Kāmī Efendi bekām oldu. Toqsan aqçe vazīfe-i emşāl ile vazā’if-i nazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādetle iştiğāl üzere iken toqız yüz yetmiş beş senesinüñ leyle-i ‘ıyd-ı aḩḩāsında debdebe-i kūs-ı rahīle gūş-zenān ve taḩarrüb-i dergāh-ı Celīl için Ḥalīlāsā fedā-sāz-ı kebş-i cān olmuş idi.

Merḩūm-ı merḩūm seyyid-i ma‘ālī-rūsūm, müḩāla‘a-i kütüb-i ‘ilmiyyeye müdāvim ve cem‘-i fevā’id ü zabḩ-ı kavā’ide ḩarīş ü hā’im, kazāsında sülūki meşkūr, meyān-ı ehl-i ḩarem’de luḩf-ı keremi mezkūr, merkez-i ‘ibādetde ḩuḩb-ı şābit-ḩadem, mu‘āmele-i nāsda luḩf-ı mücessem idi.

Naql olunur ki Mekke-i Mükerrreme’de ḩāzī iken bir ḩuşuş için merḩūma yigirmi biñ filori ‘arż olunup³ bedel-i ‘ırz u ihlāl-i şer‘-i şerīfe mü’eddī ve ibḩāl-i ḩaḩḩ-ı hīç kese bādī degül iken mücerred ‘ināyet-i ḩāzī mertebesiyile ḩāşıl olacaḩ ḩaḩḩī cā’izeyi ḩabūlden ibā ve āteş-i düzaḩ gibi dest-yāz olmaḩdan ittiḩā itmişler. جازاه ربه⁴ بمزيد احسانه واكرمه برحمته و غفرانه⁴

el-Mevlā Muştafā bin Dāvud (Qara Dāvud-zāde⁵)

¹ - E, SE

² 78a R1

³ 69b E

⁴ “Allah ona olan cömertliğini, keremini arttırsın. Ona rahmet etsin, onu esirgesin.”

⁵ Qara//zāde:Dāvud-zāde Efendi SE

Hilâl-i terâcim-i aşlda meşûr olan Burûsa Kâzîsi Kara Dâvud Efendi'nün nihâl-i devha-i vücûdudur. Peder-i vâlâ-güherinden temhîd-i muḳaddimât-ı 'ulûm ve teşyîd-i mebânî-i manṭûḳ u mefhûm eyledükden sonra efâzıl-ı 'aşrdan Ma'lûl Emîr Efendi ve Merḥabâ Efendi ve Mîrim Kösesi ve Manav 'Abdî ve Hâmid Efendi emsâlinün mecâlis-i ifâdelerini dâ'ir ve pîşgâh-ı fezâ'il-penâhlarından deryûzege-i cevâhir-i nevâdir olup mu'allim-i maḳâm-ı Süleymânî Hayre'd-dîn Efendi mülâzemetiyle nâ'il-i emânî olmuş idi. İbtidâ yigirmi beş aḳçe ile Burûsa'da Çendik Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Yeñişehr'de Süleymân Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırkla medrese-i mezbûreye müderris olup ṭokuz yüz altmış altı Muḥarrem'inde Çivi-zâde Efendi yerine Kâsım Paşa Medresesi tevcih olındı. Altmış yedi Muḥarrem'inde Nişâncı-zâde yerine Kahrîyye'ye tahrik olunup yetmiş Şa'bân'ında Kaba Bostân yirine Hâşekî pâyesine nâ'il olup yetmiş bir Cemâdiye'l-âhire'sinde Nâzır-zâde yerine Şahn'a vâşıl olup yetmiş üç Şevvâl'inde Ma'lûl-zâde Efendi yerine Sultân Selîm-i Qadîm'de mesned-ârâ-yı fezâ'il oldı. Yetmiş dört Cemâdiye'l-âhire'sinde Karamanî Ahmed Çelebi yerine Medîne-i Münevvere'de kazâsıyla iclâl olındı. Ol buḳ'a-i şerîfeye vâşıl ve Harem-i Şerîf'e dâhil olduğda cümle memâlikini i'tâḳ ve manzûme-i ihsânını kılâde-i a'nâḳ itmiş idi. Tehyi'e-i esbâb-ı ḥacc-ı Beytü'l-ḥarâm esnâsında reh-zen-i ecel 'inân-gîr-i 'azm u ihtimâm olup devre-i ṭâ'if-i 'ömri temâm ve vâşıl-ı ravza-i dârü's-selâm oldı. Tûrâb-ı 'anber-nefehât-ı Baḳî'de medfûndur. ²و كان ذلك في اواخر سنة خمس و سبعين و تسعما ئه.

Şâkird-i ḥâşş-ı fezâ'ilmendi Kefevî Hüseyin Efendi lisânından ³قضى نحبه (975) târîḥ vâḳî' olmuşdur.

Merḥûm-ı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, fuḫûl-i 'ulemâdan ma'dûd, 'azîzü'n-nefs ü şâhib-i vücûd, ḥadîdü'l-lisân, ceriyyü'l-cenân, baḥḥâş u naḳḳâd ve şayrefî-i cevâhir-i isti'dâd idi. Ğaddâre-i zü'l-vecheyn-i zebânı Zü'l-feḳâr-ı Murtaẓâ'dan⁴ nişân, medḥ-i 'ulemâ ve ḳaṭ'-ı 'ırḳ-ı cühelâ ile raṭbu'l-lisân, ḥussâd-ı kâfir-mâcerâya seyf-i muṭlaḳ-ı İslâm ve saġr-ı gevher-nigîn-i a'râz-ı Müslimîne mâye-i ibtisâm ve bi'l-cümle şanâdîd-i ceheleye dest-i ğayret-i Haḳ'dan salınmış ḥüsâm-ı ḥün-âşâm idi.

el-Mevlâ Kemâle'd-dîn eş-Şehîr bi-Kara Dede (Tâce'd-dîn İbrâhîm Dede Efendi⁵)

¹ "Nurlar ile çevrilmişliği dâim olsun."

² "Bu (hadise) 975 senesinin sonlarında oldu."

³ *Kur'ân-ı Kerîm, Ahzab Sûresi, 33/ 23*, "... cânımı verdi ..."

⁴ 78b R1

⁵ Tâce'd-dîn//Efendi:Kara Dede SE

Tekyegāh-ı ifādenūñ dedesi ve zāviye-i taḥḳīkuñ sākin-i ‘uzletkedesi, ebnā-yı tārīkuñ üstād-ı fezā’il-güsteri ara Dede Efendi ḥidmetleridür. Vilāyet-i Anadolı’dan Sonusa nevāḥīsinden zuhūr idüp belde-i Amāsiyya’da neşv ü nemā-yı vuḳūf u şu’ūr bulmuş idi. Evā’il-i ḥālinde şan’at-ı debāgata müştāgil ve şämme-i isti’dādı nāficetü’l-misk-i mağz ve post-ı lafz u ma’nā-yı ‘ulüm nefehātından bi’l-küllıye gāfil olup taḥāret-i edīm-i isti’dād-ı insān, isāle-i zülāl-i ‘ilm ü ‘irfān ve leṭāfet-i cild-i mecmū’a-i cenān, icāle-i mühre-i mehere-i taḥḳīk u tḳān ile ḥāşıl olduğın idrāk eyledükde taḥşil-i ‘ulüm-ı nāfi’aya i’māl-i zihni derrāk ve iş’āl-i nā’ire-i iştiğāl ile urş-ı¹ taḅı’atın² evsāḥ-ı cehl ü nā-dānīden pāk itmiş idi.

Mervīdür ki toḳuz yüz yigirmi altı tārīhinde Ḥaṭıḅ āsımođlı Amāsiyya müftüsü olup şehre udümü maḳdem-i bahāra müsādif olmağın a’yān-ı memleket mevlānāyı bir nüzhetgāh-ı cennetāsāda ziyāfet ü ḥidmet için Ahı Evrān Ocağı erenlerin dağı da’vet iderler. Bir rüz-ı nevrüzda;

Oldı meclislerle gülşen bir muşavver gülsitān

Şubḥ-dem gördüm oḳur ‘ışk-ı cüvānīden hezār

māzmünü kitābe-i tāk-ı rüzgār olduğda Dede Efendi şābb-ı aviyyü’l-ceberüt ve tābende-i rismān-ı bürüt olmağla ḥidmet-i maṭbaḥa ta’yīn olunmuş idi. Merd-i āş-pez illet-i hīzemden şikāyet eşnāsında derdmende ḥitāb-ı ‘itāb-āmīz idüp “Bu yāl ü bāle düşen naql-i aḥmāl ile izḥār-ı şan’at-ı cerr-i eşḳāl iken ḥidmetde ‘özü-i leng ü tekāsül şive-i şütür degül midür?” diyü tīg-ı zehr-ālūd-ı zebānı dırāz ve çerb ü şirīne āgāz eyledükde etrāfından taḳdīm-i zemzeme-i taşdıḳ ve dırāz-güşı sūra³ da’vet muḳaddime-i ihtitāb ü siḳāyet olmaḳ misli taḥḳīk olduğın görüp bahāne-i ḥidmetle derün-ı bīşezāra güzār ve bu ihānete bā’iş cerīme-i zemīme-i cehl ü nā-dānīdür, diyü āh-ı ḥasret çekerek kenār-ı cūybārda edā-yı vuzū’ ve rü-yı siyāhın şüst ü şü itdükden şonra zemīn-i tazarru’ u niyāza sücūd ve cebīn ü ‘izārın ḥāk-fersūd eyleyüp cenāb-ı Rabbü’l-erbāba ‘arz-ı ḥāl ve emāret-i icābet iḥsās idince enīn ü ibtihāl idüp ‘avd eyledükde cebīni türāb-ālūde vü ḥırāşide ve aṭarāt-ı ḥūn şafḥa-i ruḥsārına pāşide bir ṭavr-ı bü’l-‘acebde ilkā-yı ḥaml-i ḥaṭab itdükde ol şekl-i ğarīb-i ‘ibret-nümā erbāb-ı meclise aḳḳaha-fermā

¹ 70a E

² 42b SE

³ Dügüne SE

olup derdinde zaḥm-ber-zaḥm olmağın meclis āhirinde müftī efendiniñ pāyına düşüp ‘arz-ı niyāz ü recā ve ḥidmetlerine ḳabūl itmelerin istid‘ā ider. Hālīne teraḥḥum ve ḳabūlle tekerrüm buyurduklarında edevāt-ı şan‘atı şatup bir *Muşḥaf-ı Şerīf* alup ‘azm-i şādıḳla ḥurūf-ı teheccīden ibtidā ve az zemānda semt-i maḳşūda ihtidā ider. El-ḥāletü hāzīhi maḥrūse-i Burūsa‘da tarḥ-ı esās-ı iḳāmet ve meyān-ı erbāb-ı isti‘dādda mu‘tād üzere ḥareket idüp Murādiyye Müderrisi¹ Aḳlıḳ Sinān Efendi ḥidmetlerinde zemzeme-sāz-ı ḳīl ü ḳāl ve toḳuz yüz otuz beş senesinde i‘āde mülāzemeti ile nā‘il-i āmāl olmuş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Burūsa‘da Bāyezīd Paşa Medresesi‘ne, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe² ile Amāsīyya‘da Büyük Ağa Medresesi‘ne, ba‘dehu otuzla Sire‘de Kara Ḳāzī Medresesi‘ne, ba‘dehu kırḳla Merzifon Sultāniyyesi‘ne pey-ender-pey müderris olup toḳuz yüz elli tārīhinde Diyārbekr‘de vāḳi‘ Ḥusrev Paşa Medresesi‘ne müftī vü müderris ve bünyān-ı müteza‘zı‘u‘l-erkān-ı ifādeyi mü‘eşşis olup elli iki ḥilālīnde Ḥusrev Paşa‘nuñ medīne-i Ḥaleb-i Şehbā‘da inşā olınan medrese-i celīlesi ‘ilāve-i iftā ile ibtidā bunlara virildi. Elli yedi senesinde Ḥāce-zāde Ḳurd Çelebi yirine Süleymāniyye-i İznīḳ pāyesine terfī‘ olındı. Altmış beş dāḥilinde Yamalı ‘Abdī yirine Kefe fetvāsı tevcīh olındı. Yetmiş bir Cemādiye‘l-āḥire‘sinde ‘azl olunup Maḥmūd Paşa Müderrisi Elbez-zāde‘ye³ virilmiş iken ḳabūl itmemekle yirinde ibḳā olındı. Yetmiş iki Zī‘l-ḥicce‘sinde za‘f-ı pīrī vü herem istilāsıyla manşıbdan isti‘fā idüp altmış aḳçe vazīfe ile ser-be-ceyb-i ḥumūl ve yirine Ekmel Efendi mevşūl oldı. Maḥrūse-i Burūsa‘da ḳarār ve ‘ilm ü ‘ibādeti nuḥbe-i kār-ı leyl ü nehār itmiş iken toḳuz yüz yetmiş beş evāḥirinde ‘amūd-ı mümeddede-i ḥayātı zelzele-i hādīmü‘l-lezzāt ile ser-nigūn ve ğuref-i müşeyyede-i āmāl-i bī-me‘ālī serāb-nümūn oldı.

Tārīḥ

Gülşen-i cennāt aña me‘vā ola (975)

tārīḥ-i vefātıdır.

Mevlānā-yı merḳūm baḥr-ı muḥīṭ-i ‘ulūm, tefsīr ü ḥadīşde bī-müdānī, fūrū‘ u uşulde şāḥibü‘l-Muḥīṭ-i şānī, tekyegāh-ı ifādede pīr-i pīş-ḳadem, baba-yı ‘ālem ve şeyḫ-i mübārek-dem idi.

¹ 79a R1

² - R1, E

³ 70b E

‘İzzī Şerhi Sa‘de‘d-dīn üzere hāşiyesi vardır. İstitrād tārīkı ile mebāhiş-i keşire cem‘ itmegın “Dede Cöngi” dimekle meşhūr mecmū‘a-i fevā‘id ve fihrist-i kavā‘iddür. ‘İlm-i fıkhda Vehbāniyye tavrı üzere manzūmesi ve Tabakātü’n-nühāt¹ ve fūnūn-ı ‘adidede resā‘il-i müfide ve ta‘līkātı vardır.

el-Mevlā Mehemmed (Küçük Muhyi‘d-dīn)

Vilāyet-i Karasi dāhilinde Edincik kaşabasından bedīdār ve “Küçük Muhyi‘d-dīn” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Taşşil-i ‘ilm ü kemāle bezl-i ictihād ve levāzım-ı isti‘dād-ı tārīkı i‘dād eyleyüp devr-i mecālis ve hizmet-i medāris iderek mu‘allim-i maķām-ı Süleymānī Hayre‘d-dīn Efendi mülāzemetiyle nā‘il-i emānī olduğdan sonra yigirmi beş aķçe ile Plevne‘de Mihaloğlı Medresesi‘ne vāşıl olup ba‘dehu tārīk-ı każāya sālİK ve sermāye-i hüsn-i sülūke mālİK olmuş idi. Aķçaķızanlık kāżisi iken terk-i dağdağa-i cāh ve tebettülün ila‘llāh eyledi. El-hāletü hāzihi medrese-i sābıķa şāhibi Mihaloğlı Süleymān Beg każādan ferāđını istimā‘ eyledükde yigirmi beş aķçe ile mükerreren taķlīd ve kayd-ı te‘bīd ile taķyīd itdürmiş idi. Toķuz yüz yetmiş beş senesinde kayd-ı te‘bīdi temām ve müddet-i mađrūbe-i hayātı karīn-i hitām oldu.

Merhūm-ı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr, nefsi ‘azīz ve rūhı sebük, küçükle küçük büyükle büyük idi.

el-Mevlā Muhyi‘d-dīn el-Esved (Karacin)

Bunlar dağı Karasi‘den karīn-i zuhūr ve “Karacin” dimekle meşhūr olmuş idi. Taşşil-i kemālāt-ı nefsāniyye ve tekmīl-i fezā‘il-i insāniyye itdükden sonra dağdağa-i ihtilāt-ı nāsdan hārib ve mülāhaza-i¹ leṭā‘if-i² kudsiyyeye tālīb olmağın ihtiyār-ı künc-i humūl eyleyüp Ayaşofıyya hücerātından bir küşe-i tenhāda nihān ve laķab-ı mezbūr ile şöhre-i cihān olmuş idi. Ba‘zı eyyāmda va‘z ü tezkīr ve kulüb-ı kāsıyyeyi tenvīr mu‘tādı idi. Toķuz yüz yetmiş beş senesinde ‘āzim-i cinān ve ‘ālem-i ervāha revān oldu.

Mevlānā-yı merķūm noķta-i dā‘ire-i ‘ulūm, ervāh-ı mücerrede gibi ālāyiş-i ta‘alluđdan pāk, şikār-ı zebūn-ı dünyā-yı dūndan āzāde-fitrāk, ‘ābid ü zāhid, şem‘-i mihrāb-ı mesācid idi.

¹ 43a SE

² 79b R1

el-Mevlā Kūṭbu'd-dīn el-'Acemī (Kūṭb-ı Taḥṭānī)

Hırka-ı nisbeti İrānī ve cāme-i vücūdı Şirvānīdür. Evvel-i ḥālinde mülāzım-ı mecālis-i 'ulemā-yı 'Acem ve dā'ire-i taḥṣīlde kūṭb-ı sābit-ḳadem olup āheng-i seyāḥat-ı memālik-i Rūm ve dārü'l-mülk-i Ḳoṣṭantıniyye'ye ḳudūm eyledükde ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳa sülūk ve tibr-i isti'dādın sikk-e-i 'ulemā ile meskūk eyleyüp Celāl-zāde Şāliḥ Efendi'den mülāzım ve semt-i tadrīse 'āzım olmuş idi. İbtidā yigirmi aḳçe ile Kürkcibaşı Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beşle Ḥ'āce Ḥayre'd-dīn Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Çekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi'ne¹ müderris olup vezīr-i rüşen-zamīr Pertev Paşa'nun mu'allimi olmağın mülāzemet-i ḥidmet-i şadr-ı celīl için mişli ile Şāḥḳulı Medresesi'ne tebdīl olındı. Ba'dehu kırk aḳçe ile İbrāhīm Paşa müderrisi olup ṭoḳuz yüz yetmiş dört Zī'l-ḥicce'sinde Babāḳuşī 'Abdu'r-raḥman Efendi yerine Muşṭafā Paşa ḥāricine 'āric olmuş idi. Destgāḥ-ı ifādeye şadr-ı meclis ve müzākere-i fūnūn-ı nāfi'aya mümāris iken ṭoḳuz yüz yetmiş altı Şafer'inde kūṭb-ı şimālī-i ḥayātı merkez-i vücūddan zā'il ve devre-i dolāb-ı 'ömri 'āṭıl olup medrese-i maḥlūlesine 'Abdu'l-ḡanī Efendi vāşıl oldu.

Merḥūm-ı mezbūr diḳḳat-i efkār-ı 'ilmiyye ile meşhūr, 'ālim ü fāzıl ve ekşer-i fūnūnda kāmīl idi. Be-taḥşīş 'ilm-i hey'ete etemm intisābı ve sā'ir 'ulūm-ı riyażiyyeden vāye-i nişābı var idi. ²رحمة الله عليه

el-Mevlā Luṭfu'llāḥ (Ḳaba Luṭfi)

'Allāme-i Rūm Ebu's-su'ūd Efendi merḥūmunun 'amm-i kerīmi 'Abdu'n-nebī Efendi'nün ferzend-i maṭbū'u'ş-şemā'ili ve Anaṭolı Şadrı Ca'fer Efendi ḥidmetlerinün birāder-zāde-i³ maḳbūlü'l-ḥaşā'ilidür. "Ḳaba Luṭfi" demekle meşhūr ve bıṭāne-i ḳabā-yı şöhreti bu ḥaşv-i melīḥ ile zebān-zed-i cumhūr idi. İş'āl-i nā'ire-i iştigālle keşāfet-i ṭab'ını talṭīf ve ḥil'at-i ḡarrā-yı istihālle bālā-yı isti'dādını teşrīf idüp Şaḥn müderrisi iken bünyān-ı vücūdı mūnderis olan Burūsavī Şeyḫī Çelebi ḥidmetlerinde dāḥil-i meclis-i müzākere ve Çivi-zāde Efendi medresesinde germ-sāz-ı ma'reke-i baḥş u muḥāvere olup Ebu's-su'ūd Efendi'nün maḫzar-ı 'ināyeti ve şeref-yāfte-i mülāzemeti olmuş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Edrine'de İbrāhīm Paşa Medresesi'ne, ba'dehu

¹ 71a E

² "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

³ Birāder-zāde-i:birāder-i R1

teraqqī ile yigirmi beş pāyesine, ba‘dehu otuzla Hezārgīrad’da vāqī‘ İbrāhīm Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu teraqqī ile rütbe-i erba‘ine vāşıl olup toköz yüz altmış tārīhinde Meħammed Paşa-zāde yirine Medrese-i Maħmūd Paşa’da icrā-yı resm-i ifāde idüp altmış bir hīlālinde Mu‘allim-zāde yirine Mağnisa Sulṭāniyyesi’nde müderris ve müftī olup altmış üç ešnāsında Kıara ‘Abdu’r-raħman Efendi¹ yirine Edrine Dārū’l-ħadīsi’ne naql olunup² yetmiş Şa‘bān’ında ‘İvaz Efendi yirine Şaħn’a gelüp bir aydan sonra ħabül itmeyen selefī yirine Burūsa’da Murādiyye müderrisi olmuş idi. Yetmiş altı Rebī‘u’l-āħir’inde rebī‘-i ħayātī āħir olup medrese-i maħlūle Sinān Ćelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr luṭf-ı ṭab‘la meşhūr, ħalīm ü selīm, ħalūķ u kerīm, şālīħ u nezīħ, maħdūm-ı nebīħ idi.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raħman bin Muşṭafā (Kıara ‘Abdu’r-raħman)

Taħtgāh-ı Kıaraman olan belde-i Kıonya’dan nümāyān ve “Kıara ‘Abdu’r-raħman” dimekle ma‘lūm-ı ‘ālemyān olmuş idi. Māh-ı cihān-tāb gibi taħşīl-i sevād ve tekmīl-i dā’ire-i isti‘dād eyleyüp ‘ilm-i tecvīd ü kıırā’atda müfred-i rüzgār ve fenn-i mūsīķīde nādire-i edvār olup;

Derūnında ruķūm-ı muşħaf-ı gülzārı naķş itmiş

Olup āb-ı revān gül cāmi‘inde ħāfız-ı cārī

mażmūnına naql-i mışar ‘andelīb-i nağme-perver olmağın toköz yüz on ħudūdında Şeh-zāde Cihānşāh bin Bāyezīd Ĥān emīr-i livā-yı Kıaraman iken ħırāmān-ı ravza-i rızvān olup cenāzesi Burūsa’ya naql olunduğda refāķatine ta’yīn olunup³ ħuffāz-ı ħoş-elhānla bile revān olup ba‘de edā’u’l-ħidme maħrūse-i mezbūrede vāqī‘⁴ Zeynīler Tekyesi’ne nāzil ve ṭā’ife-i şūfiyye ile taşfiye-i bātına müştağil olmuş idi. Kıarīne-i ħāl zāviye-i mezbūrede seccāde-nişīn-i irşād Seyyid ‘Alī Efendi’ye dāmād olup şavāb-dīd-i ħazret-i ‘azīz ile sālīk-i tarīķ ve mecālis-i ‘ilmiyyede mutaşaddī-i ders ü taħķīķ olup Kıadrī Efendi Burūsa ħāzīsı iken āstānelerine intisāb ve Anadolı şadrı olduķlarında tezkirecilik ħidmeti ile şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. Evvelā yigirmi aķçe ile Burūsa’da Mollā Ĥusrev Medresesi’ne, ba‘dehu teraqqī ile yigirmi beş pāyesine,

¹ - R1, E

² 80a R1

³ Olınan SE

⁴ 71b E

ba‘dehu otuzla Konya’da Na‘linci Medsesesi’ne, ba‘dehu mişli ile İstanbul’da Murād Paşa Medresesi’ne nā’il olup toköz yüz elli hüdūdında Ebu’s-su‘ūd Efendi ve Mīrim Kösesi Mehemmed Efendi şadreyn-i fāzılın iken kırka t̄alib olan fuzalā ile dāhil-i pūte-i imtiḥān ve sebīke-i isti‘dādı lā’iḳ-ı t̄amga-ı ḳabūl-i şadr-ı cihān olup¹ Efḍal-zāde Medresesi iḥsān olunmuş idi. Elli dört ḥilālinde Ḥāmid Efendi yirine Gegivize Medresesi tevciḥ olındı. Altmış temāmında Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi yirine Edrine Dārü’l-ḥadīši’ne vāşıl, altmış üç dāhilinde Mu‘allim-zāde yirine Şaḥn’a² nā’il, altmış yedi Muḥarrem’inde Ḳaramanī Aḥmed Çelebi³ yirine Medrese-i Ayaşofıyya’da mesned-ārā-yı fezā’il oldı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ba‘z-ı bādire-i nādire vuḳū’ından ref’ olunup yirine Şeyḫī Efendi terfī’ olındı. Ba‘dehu yetmiş aḳçe vazīfe-i teḳā’üd ile kūşe-güzīn-i ḥumūl ve vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete meşḡul iken toköz yüz yetmiş altı Şevvāl’inüñ evāḫirinde devre-i dolāb-ı ‘ömri āḫir ve zemzeme-i nefesi vāşıl-ı ḳarārgāh-ı ḡarāḡır oldı.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i ‘ilmiyye ile meşḫūr, ḥulvu’l-muḥāzara, ḫayyibü’l-muḥāvere, zurefā ile muḫāyebeye mā’il, erbāb-ı ‘irfānla mülātafaya şifte-dil, merd-i ‘ārif, mecmū’a-i ma‘ārif idi.

Mervīdür ki mevtinden muḳaddemce yārānından biri merḫūmı ziyāret idüp ešnā-yı muşāḫabetde, “Sinnüm yetmiş dört olmaḳ i’tiḳādında iken bu gice vāḳı’amda ‘Senüñ sinnüñ yetmiş altıdır.’ diyü iḫbār eylediler. Taşavvurdan iki sene zarar ve naḳd-i ‘ömrüñ bu miḳdār zıyā’ate gider göründi.” diyü laḫīfe iderler⁴. رحمة الله عليه⁵

el-Mevlā Ḥalīl bin ‘İsā Paşa (Ḥalīl Beg el-Cenderī⁶) {Muḫlişī / Defterī}

Ḥalīl bin ‘İsā Paşa bin İbrāḫīm Paşa bin Ḥalīl Paşa bin İbrāḫīm Paşa bin ‘Alī Paşa bin Ḥayre’d-dīn Paşa eş-Şehīr bi-Cendereli Ḥalīl⁷.

Şaḳā’iḳ’da meşḫūr olan Ḥayre’d-dīn Paşa-yı Cenderī ḥānedānındandır ki devlet-i ‘aliyye-i Āl-i ‘Osmān’da ḳāzī’askerlik ‘unvānın ve vezāret-i ‘uzmā nām ü nişānın ibtidā bunlar bulup beş ḫabaḳaya varınca vāḫiden ba‘de vāḫidün, velīden ba‘de’l-vālidün şadru’l-‘ulemā ve ser-defter-i vūzerā olmaḡın toḳsan yıl miḳdārı şadāret-i

¹ 43b SE

² Semāniyye E

³ - SE

⁴ 80b R1

⁵ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁶ şalīl//Cenderī:Ḥalīl bin ‘İsā Paşa SE

⁷ Ḥalīl//Ḥalīl, der-kenār R1, E, SE

‘ulemā ve vekālet-i küberā düdmān-ı ‘azīmü’ş-şānlarına münḥaşır ve bu tertīb üzere müstemirr olmuştur. Evvelā Ḥayre’d-dīn Paşa ki “Kara Ḥalīl” dirler, yedi yüz altmış bir senesinde Ğāzī Ḥudāvendigār, ya’nī Sulṭān Murād-ı nāmdār ‘aşrında Burūsa kâzīsı iken ibtidā kâzī’asker olup yetmiş temāmında vezīr-i a’zam oldu. Sāniyen oğlu ‘Alī Paşa babası yirine kâzī’asker, seksan sekizde maḥlūlinden vezīr oldu. Sālisen oğlu İbrāhīm Paşa babası manşiblarına vāşıl oldu. Rābi’an Ḥalīl Paşa kezālik pederin ta’kīb eyledi. Sekiz yüz elli yedi tārīhinde fetḥ-i İstanbul esnāsında katl olunup mühr-i vezāret Maḥmūd Paşa’ya¹ virildi. Bunların oğlu İbrāhīm Paşa-yı Sānī bir miqdār sitem-dīde-i rüzgār ve ‘aynū’l-kemāl-resīde-i dehr-i nā-pāydār olup bi’l-āḥare devlet-i Bāyezīdiyye’de kâzī’asker ve toḫuz yüz iki Receb’inde Dāvud Paşa yirine şadr-ı Āşaf-maḫarr oldu. Toḫuz yüz beş senesinde vāḳi’ İnebaḫtı seferinde fevt olup mühr-i vezāret Mesīḥ Paşa’ya müyesser ve menşūr-ı şadāretleri ḫatm-kerde-i çarḥ-ı dūn-perver olmuş idi. Bunların oğlu ‘İsā Paşa tuḡra-keş-i dīvān-ı sulṭānī ve nesāḫ-sāz-ı kânūn-ı ‘Oşmānī olup şāhibū’t-terceme toḫuz yüz on dört senesinde sine-i ‘ademden bīdār ve manzara-i vücūddan perde-güşā-yı dīdār olup ḥān-ı Ḥalīl-i ‘irfāndan nevāle-bend ve ‘ulemā-yı ‘aşra dānişmend olup ‘alā ḥasbi’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek Şeyḫü’l-İslām Sa’dī Efendi ḫidmetlerine ittīşāl ve ol sa’dū’s-su’ūd-ı āsmān-ı taḫḫīḳdan istifāza-i envār-ı fażl ü kemāl idüp mülāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mevlevīye dāmād olmuş idi. Toḫuz yüz kırk sekiz tārīhinde Ḥāmid Efendi yirine kırk akçe ile Dāvud Paşa Medresesi’ne revnaḫ-baḫşā olmuş idi. Elli temāmında Ca’fer Efendi yirine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīḳ Medresesi’ne ferş-i seccāde-i ders ü taḫḫīḳ idüp münāvele-i raḫīḳ-ı saḫīḳ-ı ‘ilm ü ‘irfān ve idāre-i cām-ı kelām ve icāle-i kümeyt-i taḫḫīḳ u īḳān üzere iken elli üç ḫilālinde Kâzī-zāde Efendi medrese-i mezbūreyi şart-ı vāḳıf üzere da’vā eyledükde bunlar ‘azl ve anlara i’tā olunmuş idi. Ba’dehu pederi tarīḳında menāzil-peymā olup Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd oğlu Sulṭān Orḫān’a lālā oldu. Toḫuz yüz altmış yedi tārīhinde maḥdūmınūñ kīse-i ‘ömri rīsmān-ı ḫahr-ı sulṭānī ile maḫtūm olduğda Budin defterdārı olup ba’dehu ma’zūl ve āstāne-i sa’ādetde mülāzemetle meşḡūl iken toḫuz yüz yetmiş altı senesinde nuḳūd-ı ‘ömri temām ve defter-i ḫayātı ḫarīn-i ḫitām oldu.

Merḫūm-ı merḫūm maḥdūm-ı ma’ālī-rūsūm, ḫalīm ü selīm, müşfiḳ u kerīm, ma’ārif-i cüz’iyyeden² ḫişşedār ve ṭab’-ı mevzūnı güher-senc-i eş’ār-ı ābdār idi. Maḫlaşı gāḫ “Muḫlişī” vü gāḫ “Defterī” ve ḫumāş-ı ma’ārifūñ Ülker’i ve āsmān-ı fezā’ilūñ aḫteridür.

¹ 72a E

² 81a R1

Oğuyalum rūhı için Fātiha (976)

mısrā‘ı tārīh-i vefātıdur. ¹رحمة الله عليه

el-Mevlā Naşru’llāh er-Rūmī (Naşru’llāh Efendi²)

Rūmili’nde “Manastır” nām şehr-i meşhūrden zühūr ve kaç‘-ı menāzil-i sinīn ü şühūr eyleyüp naqd-i vaqt-i ‘azīzin beḍā‘i‘-i fazl ü ‘irfāna şarf ve ebkār-ı efkār-ı ‘ilmiyyeyi reşk-i hūrān-ı kâşırātu’t-tarf idüp kalemrev-i ‘ilm ü ma‘ārif himmet-i bī-hemtāsına musahḥar ve نصر من الله وفتح قريب³ maẓmūn-ı beşāret-nümünü ile mübeşşer olduḡda āheng-i tarīk-ı sa‘ādet-refīk ve devr-i mecālis-i ders ü taḥkīk iderek şadr-ı ‘ālī-kadr Ḳadrī Efendi āstānesine intisāb ve feyz-i nazarından iktisāb-ı luḡf-ı bī-ḥisāb⁴ eyleyüp mollā-yı merḡūmuñ manzūrı ve cümletü’l-mülk-i umūrı olmuş iken tarīkden ferāḡat ve şılasında iḥtiyār-ı künc-i ḡanā‘at itmiş idi.

Şaḡlı Emīr-zādeler’ün büyüḡi ‘Abdu’l-evvel Ḳelebi tercemesinde merḡūmı Sa‘dī Efendi’den mülāzım yazar⁵.

Ba‘dehu on toḡuz aḡçe vazīfe ile bir buḡ‘ada müderris ve maḡfil-i ifādeye şadr-ı meclis olup Dülger-zāde Efendi ve Ḥāverī Ḳelebi ve Emīr Şāh birāderi Meḡmed Ḳelebi emşāli emāşil meclis-i ifādesinden müstefīd ve ḡalka-beste-i ders ü taḥkīkı olan ḡavābil fūnūn-ı ‘adīdede ferīd olmuşlardur⁶. Manastır’uñ cemī‘-i ‘ulemāsı dersine ḡāzır ve dāne-ḡīn-i ḡırmen-i nevādir olup üstād-ı küll-i mesnedinde murabba‘-nişīn ve āftāb-ı feyz-ḡarīn-i ‘ilm ü dīn iken toḡuz yüz yetmiş altı senesinde ‘āzim-i nüzhetḡāh-ı cinān ve ḡalka-i cem‘iyyeti perīşān oldu.

Merḡūm-ı mezbūr fezā‘il-i celīle ile meşhūr, tefsīr ü ḡadīşde māhir, va‘z ü tezkīrde nefesi mü’essir, şālih ü ‘ābid, mecmū‘a-i maḡāmid idi.

Tefsīr-i Ḳāzī’ye ḡāşīye-i müfīdesi ve fūnūn-ı şettāda resā‘il-i ‘adīdesi vardır.

el-Mevlā Ḥasan bin ‘Alī bin Ḥasan⁷ (Ḳerḡīn-zāde)

¹ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² Er-Rūmī

³ *Kur‘ān-ı Kerīm, Saf Sūresi*, 61/ 13, “... Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih ...”

⁴ 44a SE

⁵ Şaḡlı//yazar:- SE; der-kenār R1, E

⁶ 72b E

⁷ Ḥasan//Ḥasan: ‘Alī bin ‘Alī bin Ḥasan R1, E

“Çerçîn-zāde” demekle meşhūr, pederi *Şaḳā’ik*’da ve birāderi bu mecellede meşhūrdur. Vālidesi Edrine ḳāzisi iken fevt olan Meḥammed bin Ḥasan-ı Samsūnī’nün kerimesi olmağın beyt-i ḳadīm-i ‘ilm ü şalāḥa müntesib ve fezā’il-i mevrūseye ser-be-ser kemālāt-ı nefsanıyyeyi müktesib olup ḥāl-i ḥuceste-ḥişāli Aḥmed-i Samsūnī ḥidmetinde iştiğāl ve Çivi-zāde Efendi mülāzemetiyle iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl idüp evvelā yigirmi beş aḳçe ile Tuzla’da Yıldırım Ḥān Medresesi’nde, ba’dehu otuzla Şire’de Ḳara Ḳāzī Medresesi’ne, ba’dehu kırkla Toḳat Sultāniyyesi’ne vāşıl olup elli aḳçe ile Mes’ūdiyye-i Āmid’de müderris ve müftī olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş altı senesinde ders ü devri temām ve müddet-i ḥayātı ḳarīn-i ḥitām olup medrese-i maḥlūle Mollā Lārī ḥidmetlerine ‘ināyet olındı.

Mevlānā-yı mesfūr mecmū’a-i fażl-ı mevfūr, sīne-i pūr-sekīnesi cilā-dāde-i mişḳale-i ‘ilm ü dīn, şuver-i zihniyye-i ma’ḳūl ü menḳūl ile reşk-i nigāristān-ı Çīn, kān-ı gevher-i¹ fezā’il, kāmīl-i deryā-dil idi. ‘Ulūm-ı dīniyyeye etemm intisābı, be-taḥşīş fiḳh u ferā’izden vāye-i nişābı var idi.

el-Mevlā Muşliḥi’ d-dīn (Mu’allim-i Cihān-gīr²)

Vilāyet-i Teke ve Ḥamīd eṭrāfından vāḳi’ olan cibāl-i şāhiḳada yaylayup, şī’āb-ı sāhirede ḳışlayan göçer evli tā’ifesinden olup ḥuyūl u devābb ile seyr-i sūhūl ü şī’āb iderken iltihāḳ-ı erbāb-ı isti’dāda himmet ve ṭarīḳ-ı ‘ilme şarf-ı ‘inān-ı ‘azīmet eylemiş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan Çivi-zāde Efendi ḥidmetlerinde iştiğāl, ba’dehu şadru’l-‘ulemā ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp mülāzımı vü manzūri³ ve maḫhar-ı iltifāt-ı mevfūrı oldu. Ol şadr-ı ‘ināyet-i’tinā Dimetoka’da medrese binā eyleyüp dirāsetin mülāzımlarına şart eyledükde ibtidā yigirmi aḳçe ile bunlara virildi. Toḳuz yüz kırk Şevvāl’inde Kemāl Paşa-zāde Efendi intikāl eyleyüp manşīb-ı fetvā İstanbul’dan müteḳā’id Sa’dī Efendi’ye teveccūh itdükde ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi bu vaż’dan dil-gīr ve bi-ḥasebi’t-ṭarīḳ muḳaddem iken taḳdīm-i mu’aḫḫardan münḥarīfū’z-zamīr olup māmlekin dükkān-ı ‘aṭṭār gibi perīşān ve mücāveret niyyetine semt-i Ḥicāz’a ‘aṭf-ı ‘inān eyledükde şāhibū’t-terceme daḫı üstādından gördüğü gibi manşīb u cāhdan ferāḡat ve dil-i istiḡnā-pesendi ihtiyār-ı künc-i ‘uzlet eyleyüp yigirmi beş aḳçe

¹ Kān-ı gevher-i:gevher-i kān-ı SE

² mu’allim-i Cihān-gīr:Muşliḥi’ d-dīn Efendi SE

³ 81b R1

ile ber-vech-i teķā'üd medrese-i mezbüreye müderris ve meşgale-i 'ilm ü 'ibâdetle münis olmuş idi. On sene miķdârı güncîde-i künc-i mihrâb-ı tã'at ve seccâde gibi secde-senc-i zemîn-i 'ibâdet iken şalâh u 'iffeti vâşıl-ı mesâmi'-i erbâb-ı devlet olduķda şeh-zâde-i Süleymân Hân, Cihân-gîr-i nev-cüvân ta'lîmi ile me'mûr ve fâriğ ü âzâde iken derdmendi bî-ħuzûr iderler. Şadr-ı A'zam Rüstem-i Cem-şiyem ve sâ'ir a'yân-ı ħarem-i muhterem merħûma mezîd-i taķvâ vü 'iffetle¹, belki velâyet ü kerâmet ile mu'tekid olup umûr-ı mu'azzamada müsteşâr ve meşşâta-i rây-ı 'uķde-güşâsın daķâ'ik-ı aĥvâl-i saltanatda mahrem-i esrâr iderler. Ol taķrîble ħapusu kıblegâh-ı dünyâ-perestân-ı rûzgâr ve melâz ü melce'-i ekâbir-i² mütemevvilân-ı gedâ-eţvâr olup cevâ'iz-i seniyye ve hedâyâ-yı behiyye her ħarafdan revân;

Hân mân-ı zühdi vîrân eylesün seyl-âb-ı mey
Bâde aķsun gelsün iy sâķî bu Cem vâdîsidür

mazmûnı 'ıyân olmağla bünyân-ı riyâzet-i deh-sâlesi vîrân ve lemĥatü'l-başarda faķîr-i nâ-tevân iken 'azîz-i kâm-rân olduķda Etrâk-i Teke vü Ĥamîd ü Ĥaraman ve evğad-ı Manavğad u Menteşe vü Şaruĥân nisbet-i türâbiyye cihetinden zerre-i 'inâyete dehrî ve on iki sancaķ erbâbı hem-şehrî olup münâfese-i nüfûs-ı zâyî'a mü'eddî-i ğavğâ ve şeref-i intisâb için her biri 'alem-efrâz-ı vegâ olmaķ üzerinde iken toķuz yüz altmış senesinde Şeh-zâde Cihân-gîr 'âlem-i âĥireti teşĥîr itdükde bunların berg-i âmâlî³ perîşân ve hengâme-i cem'ıyyeti bî-nâm ü nişân olup hem-şehrîlik dağdağasında taşĥîh-i neseb zaĥmeti ile zâr u zebûn ve mażhar-ı manţûķ-ı ⁴قد كذب النسابون olan eşĥâş yirlü yirine ric'at⁵, bunlar daĥı yetmiş aķçe vazîfe-i teķā'üd ile 'uzletkede-i ħadîmine 'avdet idüp ĥunyâger-i meclis-i ikbâli perde-i âğâzede ħarâr ve nâzım-ı tercî'-bend-i âmâlî bu maţla'-ı pür-süz-ı derdmendâneyi tekrâr eyledi:

Tekellûf çekme bi'llâhi gel iy ğuşşa sen evdensün
Feraĥ şâdî gelür gider benümle ħalacaķ sensün

¹ 73a E

² - R1, E

³ Berg-i âmâlî:ictimâ' u iltifâtı SE

⁴ "Soy bilimciler (nesep alimleri) yalan söylemişler."

⁵ 44b SE

okuz yüz yetmiş yedi Muarrem’inde cm-ı zehr-ld-ı mergden cur’a-eşn ve sde-i maalle-i amşn oldu.

Mevln-yı merkm şn-yı dery-yı ‘ulm, istns-ı nsdan hrib, pre-sz-ı peyvend-i me’rib, r-gerdn-ı evz’-ı dehr-i dn, püşt-i p-zen-i gy-ı gerdn-ı gerdn idi. Ev’il-i linde ‘Shte Yrk’ laabına telm içün ‘Yrk Muşlii’d-dn’ demekle meşr idi. Ba’dehu Cihn-gr ’celii ile ma’rf u mezkr oldu.

el-Mevl Bedre’d-dn Mamd (Mu’allim-i Mamd Efendi¹)

Perverde-i k-i pki dest-yüz-ı şimr-ı vara-ı niar-ı ncm olmada hem-ser-i nal-i bsi-ı zd², belki sebze-i bl-bülendi hem-dş-ı serv  şimşd olan Bosna Seryı’ndan zhr ve ftb-ı cel-pertev, bl-dev gibi perde-ser-yı ‘ademden menzil-i vcda feyz-i nr idüp şem’-i efrte-i şebistn-ı taşil-i sevd ve serv-i efrte-i şn-ı debistn-ı isti’dd olduğda Cell-zde şli Efendi idmetlerine şeref-yfte-i intisb ve Hleb ve şm makemelerinde n’ib-i menb olup ba’de’l-eyym apucıbaşı iken Vezr-i A’zam Meammed Paşa’ya mu’allim ve cihet-i cmi’a-ı nisbet-i trbiyye ile muşib  mndim olmiş idi. şef’atleri ile Ma’ll Efendi’den mlzım olup şark-ı tederse ‘zim olduğda evvel yigirmi ae le Hşky Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beşle H’ce Hyre’d-dn Medresesi’ne müderris olup ol eşnda Kara elebi merma dmd ve istind-ı cenb-ı mevlev bin-yı devletine ‘imd olmağın teraki ile vşil-ı selşn olmiş idi. okuz yüz altmış sekiz³ trinde ‘Azm Efendi yerine kır ae ile Rüstem Paşa Medresesi’nde seccde-nişn, ba’dehu teraki ile vşil-ı rütbe-i amsn oldu. Yetmiş bir Cemdiye’l-ire’sinde Elbez-zde yerine Hzret-i Eyyb pyesine prye şalup yetmiş  şevvl’inde Dvud-zde yerine şn-ı Semniye’ye gelp⁴ yetmiş dört Muarrem’inde intikl iden Kraman Meammed Efendi yerine Sleymniyye medrisin birine vşil ve murabba’-nişn-i r-bliş-i fez’il oldu. Devlet-i Selmiyye’de evvel vki’ olan silsilen şib’l-mehr-ı aarı ve silsile-cnbn-ı i’tibridur. Himmet-i vezr-i iksr-nazarla Sleymniyye Evafi’nu tarr  taddine me’mr olup able’l-itmm okuz yüz yetmiş altı Receb’inde şeyi Efendi yerine Mışr-ı Khire azsıyla mazi’l-merm oldu. Ol mansb-ı cellde iki ay midr keml-i şehmet  istimetle kmet idüp sene-i mezbre evhirinde defter-i sicillt-ı

¹ Mu’allim//Efendi: Paşa H’cesi E; Bosnev Mamd SE

² 82a R1

³ - E

⁴ 73b E

‘ömri resīde-i fezleke-i hitām ve bāb-ı murabba‘-nümā-yı lahd-den müteveccih-i dārü’s-selām olup yetmiş yedi Muḥarrem’inde manşib-ı maḥlül ile Ma‘lül-zāde Efendi mazhar-ı ikrām oldu.

Mevlānā-yı merķūm ḥuliy-y-bend-i cevāhir-i mañṭūḳ u mefhūm, beşüş u kerīm, ḥalūḳ u selīm, mürebbī-i kavābil, ḥayr-ḥ‘āh-ı emāsil, kemāl-i ḳudretle mütevāzı‘ u dervīş-nihād, ḥulvu’l-lisān ü şāfi-fu‘ād, اقل الخير والافاسكت¹ mefhūmı ile ‘āmil, merd-i deryā-dil idi.

el-Mevlā Meḥemmed bin Meḥemmed eş-Şehīr bi-ibnū’n-Neccār (Dülger-zāde Efendi²)

Mi‘mār-ı ma‘müre-i ifāde Dülger-zāde Efendi’dür. Cedd-i emcedi Meḥemmed bin³ en-Neccār kibār-ı tüccārdan olup bilād-ı Ḳaraman’dan zuhūr ve ticāret-i tecārib için sefer-i dūr-ā-dūr idüp dārü’l-mülk-i İstanbul’a ‘ubūr itdükde Serrāc-ḥāne ḳurbında maḥkeme olan mescid-i şerīfi binā ve baḳıyye-i ‘ömrini ‘ibādetle ifnā eylemiş idi. Vālid-i mācidi belde-i Üsküb’e hicret ve bir mescid-i şerīf ‘imāret eyleyüp taḥşīl-i esbāb-ı sefer-i āḥiret itmış idi.

Mevlānā-yı merķūm mānend-i ḳalem farkını ḳadem ḳılıp şafḥa-i şühūda ḳudūm ve belde-i mezbūre ‘ulemāsından kesb-i ma‘ārif ü ‘ulūm itdükden soñra hem-şehrīsi İşḥāḳ Efendi dārü’l-ifādesinde tekmīl-i levāzım-ı istiḥḳāḳ ve mişāl-i murğ-ı işḥāḳ zemzeme-senc-i ḳīl ü ḳāl olan erbāb-ı isti‘dāda iltihāḳ idüp Mollā Ğazālī’nün;

Baş açık yügrügi Semāniyenün

Baba İşḥāḳ-ı nāmdār iyü mi

beyt-i meşhūrı nāṭıḳ olduğı üzere Şahñ’ı teşrīf itdüklerinde mu‘īd-i medrese-i mü’essesetü’l-erkān iken;

Şehr-i Zī’l-ḥicce’de ‘azmüm sefer-i Şām⁴ oldu

Başladum yazmağa tārīhini aḥşām oldu (942)

¹ Hadīs-i Şerīf, “Ya hayır söyle; ya da sus.” *Buhārī, Edeb*, 85.

² - SE

³ bin Meḥemmed SE

⁴ 82b R1

tārīhinden müstefād olan tokuz yüz kırk iki senesinde mülâzemetle kām-rān olmuş idi. Evvelā yigirmi aqçe ile Sire Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beşle Burūsa'da Hāzma Beg Medresesi'ne müderris, ba'dehu otuzla Çekmece Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Şofya'da Mehemmed Paşa Medresesi'ne müderris olup tokuz yüz elli sekiz tārīhinde Karamanī Mehemmed Efendi yirine Edrine'de Halebiyye müderrisi oldu. Altmış senesinde ma'zül olup medresesi Manav Seyyidī'ye virildi. Altmış iki hilālinde Küçük Tāce'd-dīn yirine Burūsa Sulṭāniyyesi'ne terfī' olındı. Altmış altı Cemādiye'l-ülā'sında fevt olan Kāra Ca'fer yirine Şahn'a geldi. Altmış tokuz Rebī'u'l-āhīr'inde Manav 'Alī yirine dārū's-selām-ı Bağdād kazāsıyla ber-murād oldu. Ğāyet nezāhet ü nebāhatle hükümet eyleyüp yetmiş iki Muḥarrem'inde seksan aqçe vazīfe-i teḳā'üd ile munfaşıl ve kazā-yı mezbūra Çalık Ya'qūb Efendi vāşıl oldu. Yetmiş yedi Şafer'inde 'ālem-i 'uḳbāya sefer ve meş'ale-i imān tarīḳ-ı hidāyet-reh-berin pūr-nūr u fer eyledi¹. Türbe-i Ebī Eyyūb-ı Enşārī qurbında ḥāk-i laḥdde mütevārī ve 'Alemdār Aḥmed Muḥtār'ıñ sāye-nişīn-i civārıdır.

Mollā-yı mūmā ileyh نثرت انوار المغفرة عليه² 'ālim ü fāzıl, 'ārif ü kāmīl, şuleḥā ile enīs, erbāb-ı 'irfānla celīs, rūsūm-ı 'örfiyyeden fāriḡü'l-bāl, qayd-ı tekellüfāt-ı 'ādiyyeden gūsiste-'iḳāl, vücūd-ı mu'azzez ü mūkerrem, melek-ḥiṣāl ādem idi.

Türkī ve 'Arabī eş'ārı ve ḥüsn-i ḥaṭla şi'ārı var idi. Mālik olduḡı kütübi taşḫīḥ ü taḫşīye ve silkü'l-le'āl-i ta'līqāt ile taḫşīye mu'tādları idi. *Tefsīr-i Ebu's-su'ūd*¹ ve Ḥasan Çelebi'nün *Telvīḥ*'e ḥāşiyesini ve *Dürer [ü] Ğurer-i Mollā Ḥusrev*'i ve bunların emşālī kütüb-i muṭavveleyi ḥüsn-i ḥaṭla taḫrīr ve her birin bir eşer-i bī-nażr itmiş idi.

'Acā'ib-i ittifāḳıyyedendür ki cecdi maḥallesinde ḥarīḳ vāḳi' olup mescidi mināresinüñ külāhı yandūḡda merḥūm taṭayyur idüp fi'l-vāḳi' ol hefte vefāt ider. Güyā ol minār cevri-i devri-i ḡaddārdan başına āteş yaḳup şikāyet ve zebān-ı zebāne ile mazmūn-ı beyti ḥikāyet eyledi:

li-Mü'ellifihi³

Yaḳsam 'aceb mi başuma āteş mişāl-i şem'
Ser-tācuma efendüme qaşd itdi rüzgār

¹ 45b SE

² "Maḡfīret ışıkları üzerine saçılısın." 74a E

³ li-Muḥarrihi E; nazm SE

Bu ھاڭır biñ kırk üç tārīhinde medīne-i Üsküb'e ھاẓī olduğumda cedit evkāfinuñ muħāsebesini görüp idrārāt-ı mu'ayyenesini ھاrīn-i insicām ve mecrā-yı sebīl-i tesbīlini iħkām itmiş idüm. Bu ھاıt'a-i 'Arabiyye anlaruñdur:

صرت دھرا اروم فی الروم
لالاقی دیار محبوبی
فبعون الاله قد حصلت
منیة القلب غیر محبوب
ما عینی الی متی سکت
1مثل واردار جنب اسکب

Bu müstezād daħı zāde-i ھاb'-ı güher-zāsıdur:

یامن خلق الخلق علی احسن ذات
فی کل صفات
میزت ذوی النطق ما علی الملكات
من کل جهات
طوبی لنفوس بذلت انفس شیئ
طوعا و قیولا
فی حبك یا معطی اسباب نجات
حین العقبات
ما كنت علی امرک من عمری حینا
لکن مرارا
اسرفت مدى العمر لاجل الشهوات
من کیس حیاتی
من جا الی بابك بالتوب آلهی
لایرجع خلوا
اذتسقط بالاوب کاوراق نبات
اجرام عصات
ارجوبك ان تعفو یاغافر ذبنی
کلا وجمیعا

¹ “Sevgilimin yurduna ulaşmadan Anadolu’da bir müddet geçirmeyi arzulamıştım. Allah’ın yardımıyla gönlümün arzusu engellenmeden gerçekleşti. Gözümün yaşı, Üsküb yakınındaki Vardar (nehri) gibi ne zamana kadar akmaya devam edecek?”

1 اذ كنت مقرا بوفور السقطات
2 وقت الدعوات

es-Seyyid ‘Abdu’llāh ibnū’s-Seyyid ‘Alī (Seyyid ‘Abdu’llāh Çelebi Birāder-i Ḥasan Çelebi³)

Maḥrūse-i Burūsa’da Zeyniler Zāviyesi’nün şeyhi iken evā’il-i devlet-i Süleymāniyye’de fevt olan Seyyid ‘Alī Efendi’nün ferzend-i fūrūzende-aḥteri ve Şaḥn müderrisi iken intikāl iden Emīr Ḥasan Çelebi merḥūmuñ birāder-i kihteridür. ‘Azīz-i merḥūmuñ nihāl-i şecere-i ‘arīḳ u aşıli, beş nefer maḥdūm-ı celīli var idi. Her biri zīver-i çemen-i şuffe-i mesned-i cāh, belki sāye-efgen-i ḥırmen-i māh olmağa şāyān iken nev-bāve-i murāda nā’il olmadın naḥl-i ümīd-i erbāb-ı dil gibi fenāya mā’il ve āsīb-zede-i ecel-i ‘ācil oldu.

Emīr Ḥasan Çelebi: Evveli Emīr Ḥasan Çelebi’dür ki seyyid-i ‘ālī-himem, maḥdūm-ı Ḥātem-kerem, ebr-i bahārī gibi nāfi‘, naḥl-i ser-sebz-i müşmirü’l-menāfi‘, tenfīz-i kelām-ı Ḥaḳ’da seyfi şārim, aḥbābı ḥaḳḳında keşirü’l-mekārim, şefā‘at-i menāşibda bī-iḥtiyār, kelimāt-ı recā-şi‘ārı ḥaclet-dih-i қатарāt-ı emṭār, nāme-i şefā‘at-maẓmūnı berg-i bahārī gibi mebzūl, ğaddāre-i lisān-ı munṭaliku’l⁴-beyānı mişḳale-i ibrāmı maşḳūl idi⁵. Şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḳadrī Efendi merḥūmuñ mülāzımı ve müddet-i şadāretinde muşāḥib ü münādimi olmağa ḳuzāt u müderrisīn ile āşnā ve ekşeri himmet-i kibrīt-ḥāşşiyetleri ile çerāğ-ı rüşenā olup şad vaḥalde olan menāşibı mīve-i resīde gibi yire düşürmez ve şaḥşār-ı maṭlabına çevgān-ı himmet şalduğı vāḳı‘a-dīdeler, yaramaz düş görmez idi. İbrām-ı muḥaşşalu’l-merām ekser-i kārı ve iltizām-ı mā-lā-yelzem nuḥbe-i eṭvārı iken vādīsiniñ şāḥib-ḳırānı olan zemāne yārānı gibi Ḥamzalanup dest-yāz-ı niyāz ve çil aḳçe şikārına mānend-i cürre-bāz şeh-per-i cerri bāz olmayup cā’ize aḥzı ḳarīn-i cevāz ve “şefā‘at-i ḥasene” nāmı ile ta‘allül-sāz olmamağın ḳadri

¹ 83a R1

² “Ey pekçok sıfat içinde varlığı en güzel şekilde yaratan! Pek çok yönden insanları meleklerle üstün kılan! Gönülden kabul ederek, sahip olduğu en güzel şeyi senin yoluna sarfeden kişilere ne mutlu! Ey senin sevgine dalanlara ceza anında kurtuluş vesilelerini lütfeden! Ömrüm boyunca senin emrine uymaya çalıştım fakat çok kere hayat sermayemi, ömrümü şehvetin peşinde heba ettim. İlahî, tevbe ile senin kapına gelen boş dönemez. Zira bitkilerin yaprakları gibi âsilerin de günahları tevbe ile dökülür gider. Senden bütün günahlarımı affetmeni umuyorum. Çünkü ben şu dua anında günahlarımın çokluğunu itiraf ediyorum.”

³ Seyyid//Çelebi:Seyyid ‘Abdu’llāh el-Bursevī SE

⁴ Munṭaḳu’l SE

⁵ 74b E

celil ve himmeti ‘ālī ve zemānesinde ser-defter-i ehālī olup mānend-i şavt-ı hezār ve cevāb-ı kühsār gevher-i kelimātı dest-i redd ile hālel bulmaz ve ekābir yanında bir sözi iki olmaz idi.

Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūmdan mervīdür ki “Emīr Ḥasan Çelebi İmām-ı Sālīs Zeyne’l-‘ābidīn hilyesi ile muhallā, ḥüsnü’l-vech ü beşüş u sehī-bālādur.” buyurlarmış. Top-hāne kırbında Fındıklı İskelesi’nde olan nüzhetgāh-ı bī-mānend ve cā-yı dil-nişīn-i ḥātır-pesend ki ḥālā yār-ı kadīmimiz şā’ir-i sihr-āferīn Sāmī Beg ḥidmetlerinüñ mülkidür, Emīr Ḥasan Çelebi’nüñ bāğçesi olup mecma‘-ı yārān ve mev‘id-i erbāb-ı ‘irfān imiş. Toğuz yüz elli sekiz tārīhinde fevt olmuştur. Sā’ir aḥvālī ḥilāl-i terācim-i aşda mestūrdur.

Meḥammed Çelebi: Maḥdūm-ı şānī Meḥammed Çelebi’dür. Şābb-ı cemīl, mecmū’a-i fażl-ı cezīl imiş. Mu’allim-i sultānī Ḥayre’d-dīn Efendi’den mülāzım olup toğuz yüz elli ḥudūdında ḥazā’ir-i kudse ‘āzım olmuş.

Aḥmed Çelebi: Maḥdūm-ı sālīs Aḥmed Çelebi’dür. Fażl u hūnerle yegāne ve cemī’-i fezā’ilde müfred-i zemāne olup Mīrim Kösesi’nden nā’il-i şeref-i mülāzemet ve iltifāt-ı şadr-ı celīl ile fā’iz-i vecāhet ü nebāhat olduğdan sonra yigirmi beş aqçe ile Burūsa’da Ferḥādiyye Medresesi’nde seccāde-nişīn, ba’dehu teraqqī ile vāşıl-ı rütbe-i selāşīn olup kırk aqçe ile İbrāhīm Paşa Medresesi’ne revnaq-baḥşā olmuş idi. Şadr-ı Rūm Bostān-zāde Efendi merhūm¹ ‘aşrında ma’zūl olup kırk aqçe vazīfe ta’yīn olunmuş idi. Ba’dehu menāşīb-ı tarīqdan bi’l-küllīye ferāğ ve kālīb-ı āmāl-i dünyeviyye olan kalb-i āgāhına² ibrīz-i maḥabbet-i İlāhiyyeyi ifrāğ eyleyüp ihtiyār-ı ‘uzlet³ ve maḥrūse-i Burūsa’da tarḥ-ı binā-yı iḳāmet eyledükde Medīne-i Münevvere pāyesiyle vazīfe-i emsāl ‘ināyet olunmuş idi. Toğuz yüz yetmiş yedi Rebī’u’l-āḥir’inde intikāl eyledi. Zeyniler Zāviyesi’nde medfūndur. Devlet-i Aḥmed Ḥāniyye’de naḳībū’l-eşrāf-ı memālīk-i ḥāḳāniyye olan Yavuz Efendi ve birāder-i kihteri olup eşrāf-ı kuzātdan Emīr Ḥasan Çelebi bunlaruñ şāḥ-ı devḥa-i vücūdı ve gevher-i silk-i nesl-i mes’ūdudur.

¹ - SE

² 83b R1

³ 45b SE

Ni‘metu’llāh Çelebi: Maḥdūm-ı hāmīs Ni‘metu’llāh Çelebi’dür ki taḥṣīl-i meleke-i isti‘dād¹ ve levāzım-ı² tārīkı kemā yenbaġı i‘dād eyleyüp Çivi-zāde Efendi’den mülāzım ve Bostān Efendi’ye dāmād olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aķçe ile Çendik Medresesi’ne vāşıl, ba‘dehu mānend-i bedr-i kāmīl teraķķı ile rütbe-i şelāşıne nā’il olup tokuz yüz yetmiş ḥudūdında kırık aķçe ile Kāpluca müderrisi olmuş idi. Ol ḥālde murġ-ı rūḥı vāşıl-ı ma‘āric-i ‘illiyyīn ve dāḥil-i ni‘metkede-i behişt-i berīn oldu.

‘Abdu’llāh Çelebi: Şāḥibü’t-terceme³ ‘Abdu’llāh Çelebi, Aḥmed Çelebi ile Ni‘metu’llāh Çelebi’nüñ beyninde maḥdūm-ı rābi’dür. Evā’il-i ḥālinde ‘ilm-i şerīfe iştigāl ve taḥṣīl-i ġāyetü’l-ġāyāt-ı fażl ü kemāl idüp şadr-ı ‘ālī-ķadr Kādrī Efendi’den mülāzemetle⁴ vāşıl-ı maḥbūbe-i murād ve üstād-ı kerem-mu‘tādına dāmād olmuş idi. Ümmüveled-zāde Medresesi temām olduķda ibtidā yigirmi beş aķçe ile bunlara in‘ām⁵ olındı. Ba‘dehu otuzla Kepenekci Sinān Medresesi’nde semend-i efķarı muṭlaķu’l-‘inān idüp ba‘dehu kırık aķçe ile Kādrī Efendi Medresesi’nde ber-mücib-i şarṫ-ı vāķıf neşr-i ‘ulūm u ma‘ārif itmiş idi. Ba‘de’l-‘azl birāderi Ni‘metu’llāh Çelebi fevt olduķda āteş-i firķat sīnesin dāġ dāġ ve ḥār-ı ḥātır-ḥırāş-ı emelden ferāġ eyleyüp kendülere kırık aķçe ve oġlına on aķçe vazīfe ta’yīn olınmış idi. El-ḥāletü ḥāzihi iḥtilāt-ı ḥalkdan keşide ve ālāyiş-i dünyādan dāmen-çide, Kādrī Efendi ḥānesinde peyġüle-nişīn-i ‘uzlet ve kūşe-güzīn-i emn ü rāḥat olup tokuz yüz yetmiş altı senesinde ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām ve şıla-ı ḥāk-i ‘abīr-nāk-i ecdād-ı ‘izām eyleyüp ba‘de’l-ķufūl Burūsa’ya bir merḥale ķalduķda marīz-i bī-āb u tāb ve Aķşu menziline bünyān-ı vüçüd-ı seyl-i ‘avārızla ḥarāb olmuş idi. Ol eşnāda sekerāt-ı mevt zāḥir ve devr-i cām-ı ḥayātı āḥir olup şehre dāḥil olduġı gice⁶ vakan ذلك فى ليلة الجمعة السابع والعشرين من شهر ربيع الاول لسنة سبع وسبعين وتسعمائة⁷

Merḥūm-ı merķūm hissemend-i envā’-ı ‘ulūm, şafḥa-i cebīninde envār-ı siyādet ‘ıyān ve cennāt-ı aḥvālinde şu‘ā’-ı necābet berīķu’l-leme‘ān, seyyid-i eyyid-i ma‘ālī-güster, neyyir-i ḥayyir-i meķārim-perver, maḥdūm-ı kerīm ü laṫıf, şābb-ı şālīḥ ü vüçüd-ı şerīf idi.

¹ - SE

² Levāzım-ı isti‘dād-ı SE

³ 75a E

⁴ Mülāzım olmaġla SE

⁵ İḥsān SE

⁶ Dāḥil//gice:girdiġi dem Se

⁷ “Bu (ḥādise) Rebiülevvel ayının 17. ġünü, cuma gecesi, sene 977’de oldu.”

Mervîdür ki zıkr olınan beş nefer ehālî penc beyt-i cerîde-i ma‘ālî olup Vezîr-i A‘zam Rüstem Paşa devletinde her biri mer‘î vü mu‘azzez ve kabâ-yı istiḥkâkları meyân-ı müntemîyân-ı Āl-i ‘Abâ’da mezîd-i ta‘zîm ü ikrâmla mu‘allem ü muṭarraz idi. Ḥasan Çelebi fevt olduğda büyük oğluna yigirmi aḳçe ve küçük oğluna on beş aḳçe vazîfe¹ ta‘yîn olup Aḥmed Çelebi, İbrâhîm Paşa Medresesi’nden ve ‘Abdu’llâh Çelebi Ḳadrî Efendi Medresesi’nden munfaşıl olduğda kırkar aḳçe vazîfe ta‘yîn olunmaḳ ol târîḥe gelince emşâline müyesser olmamış idi. Bu cümle² ri‘âyet vezîr-i mezbûruñ âşâr-ı ‘inâyeti ve zuḥr-ı âḥiretidür.

Yavaş Çelebi: ‘Abdu’llâh Çelebi merḥumuñ “Meḥemmed Çelebi” nâm bir maḥdûmı ḳalup hemşiresini İstanbul ḳâzîsi iken fevt olan Nâzır-zâde Ramazân Efendi tezevvüc itmekle “Ḳayın Çelebi” laḳabı ile şöhret bulmuş idi. Naḥl-bend-i ‘ilm ü ‘irfân ve pey-rev-i a‘mâm-ı ‘âlî-şân olup Şeyḥü’l-İslâm Şeyḥî Efendi ḥidmetlerinden mülâzemetle bekâm olduğdan soñra devr-i medâris ve ‘aḳd-ı mecâlis iderek kırk aḳçe ile Ḥâcî Ḥasan-zâde müderrisi olmuş idi. Ba‘dehu sâlik-i râh-ı ḳazâ ve mutaşaddî-i ḥükm ü imzâ olup Rûmili’nde ba‘z-ı bilâd-ı celîlede ḳâzî iken dâ’in-i ḥimâm müteḳâzî oldı.

Merḥûm-ı mezbûr ‘iffet ü nezâhetle meşhûr, ḥalîm ü selîm, maḥdûm-ı kerîm olmaḳla “Yavaş Çelebi” dirler idi. Ol muḳâbelede ‘ammı Aḥmed Efendi’nüñ oğl³ Meḥemmed Çelebi’ye “Yavuz Çelebi” didiler⁴.

el-Mevlâ Muştafâ (Maḥdûm-ı Ḳâzî-zâde⁵) {Ḥilmî}

Şeyḥü’l-İslâm Ḳâzî-zâde Efendi’nüñ ferzend-i pür-fazl ü edebi ve nihâl-i ravza-i nesebidür. Toḳuz yüz elli iki târîḥinde vâlid-i mâcidi Ḳapluca müderrisi iken cerîde-i vücûdı şîrâze-bend-i eczâ-yı heykel-i maḥsûs ve ḥurûf-ı a‘zâsı ḥüsn-i terkîb ü ḥarekâtla me’nûs olup zemân-ı ḳırâ’at-ı ḥurûf-ı hecâda isti‘dâd-ı küllî recâ olunmaḳla ta‘lîminde ihtimâm ve terbiyetinde merâtib-i sa‘y ü iḳdâm itmâm olup cevâhir-i nevâdir-ı her fen nihâl-i istihâlîn naḥl-i cevheri gibi müzeyyen eyledükde nesîm-i tevfiḳ-ı Rabbânî ile ḥareket ve mevâlî-i ‘aşr mecâlisinde idâre-i kü’ûs-i fazl ü ḥikmet ḳılıp ‘Abdu’l-kerîm-

¹ - SE

² 84a R1

³ 75b E

⁴ Dirler idi SE

⁵ Maḥdûm-ı Ḳâzî-zâde:Ḥilmî Çelebi SE

zāde Efendi hizmetlerinde devresin ikmāl ve ihrāz-ı ğāyetü'l-ġāyāt-ı 'ilm ü kemāl itdükte mülāzemetle nā'il-i evvelīn-i āmāl olmuş idi. Toğuz yüz yetmiş dört hilālinde birāder-i mihteri 'Abdu'r-raḥman Çelebi yirine kırk akçe ile İstanbul'da Şāh-ı Hübān müderrisi olmuş idi. Vālid-i 'ālī-şānı şadr-ı Rūm iken iḥsān itmişdür. Ol buḳ'a-i 'aliyyede¹ 'alā ḥasbi'l-'āde ifā-yı ḥaḳḳ-ı ifāde eyleyüp ba'de müddetin ma'zül ve tenmiye-i re'sü'l-māl-i 'ilm ü kemāle meşġül iken toğuz yüz yetmiş yedi Cemādiye'l-ülā'sında marāz-ı t̄ā'ūndan intikāl ve dārü'l-üns-i ḳudse irtihāl eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı mekrūmet-rūsūm, şābb-ı 'ālim ü fāzıl, nihāl-i nev-ber-i fezā'il, a'lāḳ-ı aḥlāḳ-ı kerīme ile muḥallā ve zamīr-i mir'āt-nazīri mişḳale-i envār-ı ilhām ile mücellā idi. "Ḥilmī" maḥlaşı ile iştihārı ve *Tezkiretü's-su'arā* da ba'z-ı eş'arı vardır.

el-Mevlā 'Abdu'l-fettāḥ bin eş-Şeyḫ Naşre'd-dīn ('Abdu'l-fettāḥ Çelebi²)

Şeyḫü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi merḥūmuñ birāder-zādesi ve edīb-i efdāl u irşādımuñ terbiyet-dādesidür³. Ḥacr-i hücre-i şalāḥ u 'iffetde neşv ü nemā ve şayḳal-ı iltifāt-ı 'amm-i kerīmi ile şafā-yı cevher-i cām-ı cihān-nümā bulup ḥidmet-i 'aliyyelerinde iştigāle müdāvim ve ba'de tekmi'l-i-isti'dād mülāzım olmuş idi. Evvelā otuz akçe ile Ḥācī Ḥasan Medresesi'ne müderris, ba'dehu kırk akçe ile Pīrī Paşa Medresesi'nde merāsım-i ifādeye mümāris olup mollā-yı merḥūmuñ dāmādı Şeyḫī Efendi'ye dāmād ve manzūme-i cāhı müstezād olup on akçe teraḳḳī ile yirinde ḥāric ve mutaşaddī-i irtifā'-ı ma'āric olmuş iken mizācına i'tilāl ve dimāġına ihtilāl gelüp toğuz yüz yetmiş yedi Cemādiye'l-āḫire'sinde⁴ intikāl idüp medrese-i maḥlūle 'Abdu'l-kerīm-zāde 'Abdu'llāḥ Efendi'ye virildi.

Merḥūm-ı mezbūr kemāl-i isti'dād ile meşḫūr, 'azīzü'n-nefs ü edīb, maḥdūm-ı ḥasīb ü nesīb, muḥassenāt-ı lafziyye gibi şiyāb-ı nefiseye mā'il ve cemālü'r-recül-i faşāḫate esbābı ile müteḫammil, libās-ı gūn-ā-gūn ile müzeyyen⁵ ü muḥallā, gūyā bir deste şükūfe-i zībā idi. *احله الله تعالى في رياض الرضوان مع الحور والغلمان*⁶

¹ 'ilmiyyede E

² Efendi SE

³ 46a SE

⁴ Cemādiye'l-āḫire'sinde: hilālinde SE

⁵ 84b R1

⁶ "Yüce Allah onu mekânını hürî ve gılmanlarla birlikte cennet bahçesi kılsın."

el-Mevlā Mehemmed bin Seyyidī Çelebi¹ (Emīr Şāh Birāderi²)

Emīr Şāh birāderi Mehemmed Çelebi hīdmetleridür. Nihāl-i vücūdı hāk-i pāk-i Hamīd'den demīde ve Emīr Hasan Çelebi'nün hāzīre-i terbiyesinde kāmēt-keşīde olup mişāl-i naḥl-i ser-efrāz-ı çemen, berg ü bār-ı ma'ārif ile müzeyyen olduğda hevā-yı tarīk-ı sa'ādet-refīk ile cilve-nümā-yı hareket ve meclis-i erbāb-ı ders ü taḥkīkda şükūfe-nişār-ı fażl ü ma'rifet olmuş idi. El-hāletü hāzīhi 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāķī Efendi'nün dārü'l-ifādesinde hem-ser-i aşḥāb-ı isti'dād ve Medrese-i Şāhn'da hīdmet-i i'ādeleri³ müşmirü'l-murād olup mevlānā-yı merķūm birāderi 'Abdu's-samed Çelebi'nün⁴ kerīmesini tezvīc ve naķd-i sere-i istihālın bāzār-ı i'tibārda tervīc eyledükden şoñra yigirmi aķçe ile Rūmili'nde Manastır Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beşle Edrine'de Emīniyye'ye, ba'dehu otuzla İstanbul'da Murād Paşa Medresesi'ne, ba'dehu mişli ile Edrine'de Cāmi'-i 'Atīk Medresesi'ne müderris olup toķuz yüz altmış sekiz Zi'l-ka'de'sinde Luṭfi Beg-zāde Muştafā Efendi yerine kırk aķçe ile Dāvud Paşa Medresesi'nde mihrāb-nişīn-i ifāde olup yetmiş bir Receb'inde halef-i bāhirü's-şerefi Sinān Efendi-zāde Mehemmed Çelebi ferş-i seccāde-i taḥkīk ü icāde eyledi. Yetmiş dört Cemādiye'l-ülā'sında Mu'īd-zāde Efendi yerine Burūsa'da Manastır Medresesi ile vāşıl-ı rütbe-i ḥamsīn ve nā'il-i ni'met-i pesīn olmuş idi. Ol buķ'a-i mübāreke de hīdmet-i ifādeye kām ve neşr-i 'ulūm u ma'ārif e müdāvim iken toķuz yüz yetmiş yedi Receb'inde zemān-ı ta'īl-i zarūrī ve terk-i merāsīm-i şuverī ḥulūl itmekle ḥayātdan munfaşıl, medrese-i maḥlūleye Ḥüsām Efendi vāşıl oldu.

Mevlānā-yı mütercem 'ulūm-ı 'Arabīyye'de 'alem, ḥasenü'l-aḥlāk, ṭayyibü'l-a'rāķ, kuvvet-i qarīḥa ile ma'rūf, diķķat-i enzār ve selāmet-i efkār ile mevşūf idi. Emīr Şāh birāder-i mihteri olmağın evā'il-i ḥālde "Emīr Şāh Birāderi" dimekle şöhre-bend olup ba'dehu meziyyet-i fer' 'ale'l-aşl medār-ı devr olmağın anlara "Emīr Şāh Birāderinün Birāderi" dirler idi. Zemānemüz yārānının meşāhīrinden Beyānī babasının oğlı daḥı bu kabīldendür. Nitekim dimişlerdür:

İtdi zātıyla müşerref beledi

Ol Beyānī babasının veledi

¹ - SE

² Birāderi Seyyidī Çelebi SE

³ hīdmet-i i'ādeleri:i'ādelerinde SE

⁴ 76a E

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman bin ‘Alī (Baldır-zāde¹)

Sāye-güster-i ḥadā’iḳ-ı şaḳā’iḳ olan naḥl-i bāsiḳ-ı ṭayyibü’l-a’rāḳ, serv-i sābit-ḳadem-i çemen-i istiḥḳāḳ, eşraf-ı ḳuzātdan Baldır-zāde ‘Alī Efendi’nün şāḥ-ı devḫa-i vücūdı ve şemere-i şecere-i nesl-i mes’ūdudur. Cedd-i māderisi ‘ulemā-yı devlet-i Fātiḫiyye’den Müftī Mollā ‘Alī ‘Arabī ve ḫāl-i ferḫunde-ḫilālī ‘Abdu’l-bāḳī Efendi ve Bābek Çelebi’dür. Beyt-i ‘ilm ü ‘irfāndan bedīdār ve terbiyet-i üstād ile nihāl-i istihāl-i girān-bār olup ‘ulemā-yı ‘aşrıdan ‘Abdu’l-vāsi’ Efendi ḫidmetlerinde mutaşaddī-i istifāde ve Şeyḫü’l-İslām ‘Alī el-Cemālī Medresesi’nde mutaşarrıf-ı manşıb-ı² i’āde olduğdan sonra mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzim olup evvelā yigirmi aḳçe ile Ḥ’āce Ḥayre’d-dīn Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aḳçe ile Dimetoḳa Medresesi’ne, ba’dehu otuzla Çekmece Medresesi’ne müderris olup ḫāl-i ḫuceste-ḫişālī ‘Abdu’l-ganī Efendi Sire’de medrese-i cedīde binā idüp dirāsetin bunlara şart itmekle kırk aḳçe ile tevcīh olındı. Tokuz yüz kırk dört Rebī’u’l-āḫir’inde Taşköprī-zāde yirine mişli ile Ḳalender-ḫāne’ye naḳl olındı. Elli bir ḫilālinde Fuḫayl Efendi yirine³ Edrine’de Ḥalebiyye ḫāricine ‘āric olup elli altı dāḫilinde mevlānā-yı mezbūr yirine Eyyüb pāyesine pīrāye-baḫş olup elli yedi Receb’inde ‘Abdu’l-cebbār-ı ‘Acemī yirine Şaḫn’a gelüp⁴ elli sekiz Muḫarrem’inde Ca’fer Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’yle ḳadri mezīd olmuş idi. Altmış iki Cemādiye’l-ülā’sında Ḳāzī Celāl yirine Medīne-i Münevvere دامت بالانوار مسوره⁵ ḳazāsıyla maḳzī’l-merām oldı⁶. Ol manşıb-ı celīlde rütbe-i mevleviyyet ibtidā bunlarda i’tibār olunmuş idi. Altmış yedi Şa’bān’ında ma’zül olup yirine Rūşenī-zāde mevşül oldı. Yetmiş bir Ramazān’ında Ebu’s-su’ūd-zāde Meḫammed Çelebi⁷ maḫlūlinden ḳazā-yı Ḥaleb-i Şehbā ‘ıḳd-ı gerden-i cāhı ḳılındı. Yetmiş üç Şevvāl’inde munfaşıl olup yirine Ma’lūl-zāde Efendi vāşıl oldı. Toksan aḳçe vaḫīfe-i teḳā’üd ile ‘ilm ü ‘ibādete müştāḡil iken yetmiş yedi Şa’bān’ında binā-yı vücūdı mütezelzil ve zıll-ı serī’ü’s-seyr-i ḫayātı zā’il oldı.

Mevlānā-yı merḳūm aḫad-ı erkān-ı ‘ulemā-yı Rūm, faḫīlet-i ‘ilmiyye ile şöhre-bend, muḫaḳḳıḳ-ı mollā ve müdeḳḳıḳ-ı dānişmend, mülāzemet-i ekābirden ḫārib,

¹ Baldır-zāde: İbni Baldır-zāde ‘Abdu’r-Raḫman SE

² - SE

³ 85a R1

⁴ - SE

⁵ “Nurlarla çevrenmesi daim olsun.”

⁶ 76b E

⁷ Meḫammed Çelebi: - SE

muvāneset-i fuḳarāya ṭālib, varaḳ-gerdān-ı¹ mecmū‘a-i i‘tibār, ṣaḫīfe-ḫ‘ān-ı çarḫ-ı bûḳalemün-eṭvār, vaḳūr u edīb, erīb ü lebīb idi.

el-Mevlā Bālī (Uzun Bālī)²

Yāl ü bālī cihetinden “Uzun Bālī” demekle ma‘rûf ve şafā-yı bāl ü ḫüsn-i ḫāl ile mevşüfdur. Toḳuz yüz bir senesi ḫilālinde sebzezār-ı vüçüddan demīde ve çemen-i şuffe-i şühüdda ārāmīde olup nihāl-i istihālī ḫazīre-i ‘iffet ü şalāḫdan keşīde-bālā ve livā-yı isti‘dādı himmeti gibi vālā olup ‘ulemā-yı ‘aşr ḫidmetlerinde taḫşīl-i ‘ilm ü kemāl itdükdən soñra Şeyḫü’l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp toḳuz yüz otuz beş senesi dāḫilinde³ medāris-i Semāniye’nün biri münḫall olup pāye erbābinuñ meşāḫīrinden Edrine’de Dārü’l-ḫadīş Müderrisi İşḫaḳ Efendi ve Üçşerefeli’de Çivi-zāde Şeyḫ⁴ Meḫemmed Efendi ve Burūsa Sultāniyyesi’nde İsrāfil-zāde Mevlānā Faḫre’d-dīn imtiḫān olmaḳ fermān olup şadreyn-i fāzılīn Muḫyi’d-dīn el-Fenārī ve Ḳadrī Efendi ḫuzūrında fūnūn-ı şelāsedden cām-ı müselleş-nümā-yı taḫḳīḳı idāre ve ḡubār-ı ḫaṭṭ-ı ta‘līḳı işāre idüp Cāmi‘-i Kebīr-i Ayaşofıyya’da *Teḫvīḫ* ve *Mevāḳıf* ve *Miftāḫ* dan risālelerin taḫḳīḳ esnāsında *Teḫvīḫ* den ṭa‘n-ı rāvī mebhāşinde mollā-yı merḫūmuñ taḡyīr-i tenḳīḫinde bir ḳavlini Çivi-zāde Efendi risālesinde ḳīl ile irād itdügiyçün mollā-yı merḫūm ḡazab idüp rikāb-ı Süleymānī’ye ‘arz-ı ḫāl eyledükde mazḫar-ı ‘iḳāb olmasına fermān-ı sultānī cereyān itmiş iken şefā‘at-i vüzerā ile ‘afv eyledüklerinde taṭyīben li-ḳalbihi’l-laṭīf irsāl-i ‘aṭāyā-yı sultāniyyeden soñra üç mülāzemet ile teşrīf olup biri şāḫibü’t-tercemeye iḫsān olunmuş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Ḥāşḳūy’de Maḫmūd Paşa⁵ Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe ile Edrine’de Beglerbegi Medresesi’ne müderris olup ilcā-yı zarūretle sālīk-i meslek-i ḳazā ve bilād-ı Rūmiyye’de mutaşaddī-i ḫükm ü imzā olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş yedi tārīḫinde yüz otuz aḳçe ile dārü’l-mücāhidīn-i Budin ḳāzīsı olup giderken şehr-i Receb’de Çorlı menziline merḫale-i fenādan ‘ubūr ve menzil-i bāḳīde ilḳā-yı rahl-i iḳāmet ü ḫuzūr eyledi. Reh-ḡuzār üzere medfūndur.

¹ 46b SE

² E ve SE’de sıralama deḡişmektedir. 79b E; 48a SE

³ Senesi dāḫilinde:senesinde SE

⁴ - SE

⁵ 48b SE

Merhûm-ı mezbûr fazilet-i ‘ilmiyye ile meşhûr¹, meyân-ı² emsâlinde elif gibi ser-firâz ve meclis-i bahş u idârede şurâhî-şifat gerden-dirâz, ‘âlim ü ‘âmil, fâzıl u kâmil idi. Üstâdınun cemî‘-i mü’ellefâtını yazup taşhîh ü taşhiye ve harâ‘id-i cerâ‘idi a‘lâk-ı nefise-i ta‘lîkâtla taḥliye idüp *İşlâh* ve *İzâh*‘a ve *Ferâ‘iz*-i mollâsına ta‘lîkâtı ve ‘ulûm-ı riyâziyye vü kelâma müte‘allik kelimâtı vardır.

el-Mevlâ‘u‘l-fâzıl Muştafâ eş-Şehîr bi-Bostân (Bostân Efendi)

Hadîka-i fazl ü kemâlün naḥl-bendi ve riyâz-ı ‘ilm ü ‘irfânun serv-i ser-bülendi, ‘allâme-i ‘aşr u evân, Muştafâ bin Meḥemmed eş-Şehir bi-Bostân احلها ربهما حدايق الجنان³, vilâyet-i Aydın dâhilinde belde-i Şire‘den “Meḥemmed” nâm bir tâcir-i şâhib-i servetün ḥâşıl-ı ‘ömr-i girân-mâyesi ve netîce-i mesâ‘î-i baht-ı Hümâ-sâyesidür. Toḡuz yüz dört senesinde sine-i ‘ademden dîde-güşâ ve mişâl-i nergis-i şehlä şahn-ı vücûda revnaḡ-baḡşâ olmuş idi. Naḡd-i vaḡt-i ‘azîzin taḡşîl-i ‘ilm ü ‘irfâna şarf ve dîde-i dil ü cânın kuḥlû‘l-cevâhir-i sevâd-ı midâd ile reşk-i ḥürân-ı kâşırâtu‘t-ḡarf kı lup evvelâ *Şakâ‘ik*‘da meşhûr olan Şâdiḡ Efendi ta‘lîmi ile hâfız-ı *Ḳur‘ân-ı ‘Azîm* ve ‘ilm-i tecvîd ü kırâ‘at-ı seb‘ada nâdire-i heft-ıklîm olup Şireli Mollâ Efendi ḡidmetlerinden teşyîd-i mebânî-i ‘ulûm ve temhîd-i şevânî-i mantûḡ u mefhûm kı lmaḡla maḡla‘-ı seb‘u‘l-meşânîden maḡrib-i buḡun-ı seb‘a-i Ḳur‘ânî‘ye varınca taḡkîḡ u ḡkâna himmet ve ârzü-yı biḡâr-ı fazl ü ḡikmet içün cüy-ı dil-cüy gibi ḡarîḡ-ı hidâyet-refîka ‘azîmet idüp toḡuz yüz yigirmi üç târîḡinde Şahñ müderrisi olan Ḳara Bâlî‘de mu‘îd iken Çivi-zâde Efendi‘den ve Ḥüsâm Efendi mu‘îdi Ma‘lûl Emîr Efendi‘den ve Bâbek Çelebi‘nün mu‘îdi ve birâder-i kihteri ‘Arab-zâde ‘Abdu‘l-bâḡî Efendi‘den⁴ *Hâşiye-i Tecrîd* ve *Mollâ-zâde*‘yi bi-temâmiḡa kırâ‘at, ba‘dehu ḡarîka-i ma‘hûde üzere âḡâz-ı ḡareket eyledükde meşâhîr-i ‘aşrdan Aḡmed Paşa Müderrisi Cârullâḡ Efendi ile mücâvere ve Eyyûb Müderrisi Zeyrek-zâde Rükne‘d-dîn Çelebi⁵ dârü‘l-ifâdesinde ri‘âyet-i erkân-ı muḡâvere idüp ba‘dehu Şahñ Müderrisi Muḡyi‘d-dîn el-Fenârî meclisinde şem‘-i fikreti iş‘âl ve Edrine Bâyezîdiyyesi‘nde Şücâ‘ Efendi tilâmizesi ile bahş u cedele işḡâl kı lup toḡuz yüz yigirmi beş ḡilâlinde Anatoḡlı şadâretinden müteḡâ‘id Kemâl Paşa-zâde Efendi ḡidmetlerine vâşıl ve Medrese-i Dârü‘l-ḡadîs‘de dâḡil-i ḡalka-i efâzıl olup

¹ 80a E

² 85b R1

³ “Allah ikisini cennet bahçelerine yerleştirsin.”

⁴ Ve//Efendi‘den:- SE

⁵ - SE

mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī Ḥayre'd-dīn Efendi'nün müntesib-i āstānı ve otuz iki senesinde mülāzemetle nā'il-i evvelīn-i emānī olmuş idi. Otuz beş dāhiline yigirmi beş aḳçe ile Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi'nde seccāde-niṣīn olduğdan sonra ilcā-yı zārüretle sālīk-i tarīḳa-ı¹ ḳazā ve Nāzilli ve Balaḳ ḳazālarında mutaṣaddī-i ḥükm ü imzā olmuş idi. Ṭoḳuz yüz kırk² dōrt tārīhinde ṣadreyīn-i fāzılīn olan Ebu's-su'ūd Efendi ve üstād-ı sābıḳı Çivi-zāde Efendi mollā-yı merḳūmı ḥuzūr-ı pādīşāhīde terbiyet ve müdde'ā-yı ḥāce-i cihān üzere edā-yı şehādet eyleyüp ol eṣnāda tefsīr-i Sūre-i Mā'ide'ye ta'līḳ itdüklere risāle-i şerīfe bā'is-i iltifāt-ı Süleymān-ı zemān olup medrese tevcīhine fermān buyurduklarında kırk aḳçe ile Sire'de Mollā 'Arab Medresesi'n taleb ve bilā-tereddüd iḥrāz-ı maṭlab itmişler idi. Ba'dehu teraḳḳī ile³ vāşıl-ı rütbe-i ḥamsīn ve ḥulvu'l-mezāḳ-ı ni'met-i pesīn olup ḫalīle-i celīle-i Süleymān Ḥān şāhibetü'l-ḫayrāt Ḥāşekī Sulṫān medrese-i cedīde bināsına mübāşeret idüp ḥuddām-ı ḥāşşadan ba'z-ı kirām, binā-yı medrese seyrine ḫıram itdüḳçe lisān-ı 'āmmeden medresenün ṫarḫ-ı maṭbū'-ı dil-pezirin ve ḳıbbāb-ı felek-cenāb-ı gerdūn-nażīrin istiḫsān eṣnāsında "N'olaydı bu muḫaddere-i dil-niṣīn-i şāhib-i cemāl Bostān Efendi'nün 'ıḳd-ı 'aḳdı ile ḫuliy-bend-i kemāl olaydı." diyü taḫassür ü teḫannünlerin pey-der-pey istimā' ve muḳteżā-yı ḫayr-ḫāhī üzere 'an'ane-i vesā'iṫ ile cenāb-ı mehd-i 'ulyāya ismā' ḳılıp ḫaḳḳında bu maḳūle maḳāl, bā'is-i pürsiş-i ḫāl olmaḡın fezā'il-i celiyyesi ma'lūm-ı ḫazret-i 'aliyye olduğda ṫoḳuz yüz kırk altı tārīhinde binā-yı medrese itmām ve baḡteten bunlara in'ām olunur.

Egerçi medrese taḫşīlinde ṫaraf-ı⁴ 'āmmeden iḫhār-ı ḳabūl, Bostān Efendi'nün semere-i tedbīri olmaḳ menḳūldur. Ammā inşāf budur ki ol maḳūle ehālī 'aşrında ḫarc-ı letā'if-i ḫiyel birle ol mansīb-ı celīle maḫall görülmek kemāl-i isti'dādına şāhid-i 'ādil ve mezīd-i 'irfānına ecell-i delā'ildür⁵.

Kırk ṫoḳuz senesinde Celāl-zāde Şālīḫ Efendi yirine medāris-i Semān'dan yirine vāşıl ve destgāh-ı ifāzada ḫakkāk-i cevāhir-i şimān-ı fezā'il oldu. Elli temāmında *Hümāyūn-nāme* şāhibi 'Alī Efendi maḫlūlinden Burūsa ḳazāsıyla maḳzi'l-merām, elli bir ḫilālinde müteveffā Merḫabā Efendi yirine dārü'n-nāsr-ı Edrine'de nāfizü'l-aḫkām, elli iki Şa'bān'ında Ḳarasili Ḥasan Efendi yirine ḫākim-i taḫtgāh-ı pādīşāh-ı İslām olmuşlar idi. Elli dōrt Şa'bān'ında Anaṫolı Ḳāzī'askeri Ma'lūl Emīr Efendi marāz-ı

¹ Rāh-ı SE

² 77a E

³ 86a R1

⁴ - E

⁵ Egerçi//delā'ildür, der-kenār R1, E

niķrîsden ta‘âfî-i umûr-ı dîvâniyyeye kıyâm ve hâme-i dîvânî mişâl teşmîr-i sâķ-ı ihtimâm idemeyüp żarûrî tekâ‘üd ihtiyâr eyledükde serv-i sâbit-ķadem-i çemen-i şuffe-i ‘izz ü ihtirâm olup ba‘de ‘aşeretin eyyâm, fetvâdan şoñra Rûmili şadrı olan Çivi-zâde Efendi ‘azm-i dârü’s-selâm idüp vişâhu’s-şadr-ı ‘ulemâ-yı a‘lâm oldılar. Ol manşib-ı celîlüh dahı kemâ yenbaġî haķķını îfâ ve şenâ-yı cemîlin îbķâ eyleyüp toķuz yüz elli sekiz Şevvâl’inde müteķâ‘id ve eyvân-ı şadârete ‘Abdu’r-raħman Efendi müteşâ‘id oldu. ‘Azl ü iz‘âclarına sebep bir kışşa-i bü’l-‘aceb olmışdur. Hülâşa-i kışşa da‘vâ-yı meşhûre-i âsyâbdur ki mânend-i dolâb ‘ulemâ-yı Rûm beyninde dâ’ir ve nümüne-nümâ-yı meşel-i sâ’ir olmuş idi. Bir tarafından Rûstem Paşa’nuñ seyl-i kûh-endâz-ı himmeti, cânib-i âħardan Hıydar Paşa’nuñ şarşar-ı hevl-engîz-i şavleti teşâdüm idüp tevfiķa sa’y iden vesâ’it ġar-ı tâġhüne gibi ser-gerdân, laķlaķa-i Vekîl Sinân ġod degürmen çakıldıġı gibi¹ tanîn-endâz-ı ekvân² olmuş idi. El-kışşa ol da‘vâda müdde‘â-yı Āşafî’ye muġâlif ġareket buyurmaları ile ‘azlle ķanâ‘at itmeyüp tefîşine himmet ve ol tarîķle itmâm-ı eziyyet eylemiş idi.³ Nice zemân Câmî‘-i Sultân Meħmedî’de Şâm’dan ma‘zûl Aħmed eş-şehîr Bi’l-ķâf mübâşereti ile maķâm-ı tefîş ü tenķirde îķâf olındı. Lâkin her seħer der ü dîvâr-ı câmî‘de vâfir celî ķâflar bulunduġından ġayrı eşer zâhir olmadı. Vezîr-i vizr-endüz ihfâ-yı ġarâzda zer-düz olmaġın töhmet-i taħşîşden nefsinı taħlîş için ġidmet-i mollâ ile bile ma‘zûl olan ķarîn-i sa‘d-iktirânları Sinân Efendi’ye Martolos Efendi’yi ve İstanbul’dan munfaşıl Emîr Ġisüdâr’a Ebü’l-leys ‘Alîsi’ni ta’yîn eyleyüp ġasbü’l-emri’l-‘âlî tefîşe mübâşir olduķlarında her birinüh taħâret-i zeyl-i ‘işmetleri zâhir ve nezâhet-i taḡ-ı ‘âlî-himmetleri bâhir olmaġla⁴ kendüler mânend-i mihr ü mâh rû-sefid ü ġüşâde-cebîn ve a‘dâ-yı ġased-pîşe-i rû-siyâh ġacletle ser-ber-zemîn oldılar. Bi’l-âħare yüz otuz aķçe vazîfe ta’yîni ile ihânet ve miķdâr-ı mu‘tâddan yigirmi aķçe naķş itmekle ķanâ‘at eylemiş idi. Toķuz yüz altmış târîħinde Rûstem Paşa ma‘zûl ve Aħmed Paşa maķâm-ı şadâret-i ‘uzmâya mevşûl olduķda vazîfelerini itmâm ve iki senelik ġüzeşte kûsûriyle edâ-yı vazâ’if-i ikrâm itmiş idi. Ol ‘aşrda vâķi‘ olan umûr-ı mu‘azzamaya müvellâ ve livâ-yı ķadr ü i‘tibârı mu‘allâ olup ġâh dîvân-ı Keyvân-eyvân-ı sultânîde, ġâh meclis-i vezîr-i Āşaf-nażîr-i Süleymânî’de ķat‘-ı peyvend-ı ġişâm ve ġall-i ‘uķde-i şübühât-ı enâm iderler idi. Toķuz yüz altmış sekiz târîħinde dârü’s-saltana-i Ķostantîniyye’yi tefîş-i ‘amm ve erbâb-ı töhem temyîzinde taķayyüd-i tâmm eyleyüp li‘âm ü kirâm mânend-i nûr u zâlâm

¹ 47a SE

² Dîvân SE

³ 77b E

⁴ 86b R1

fayşal-ı şemşir-i hürşid tenvîr-i şerî'ate muķārın ve mîzân-ı şahîh-i 'aql ü mihekk-i firâsetle mağşüşân-ı mütebayinü'l-cevher mütebeyyin olmuş idi. Toķuz yüz yetmiş yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında sipâhîler ağası mübâşereti ile tekrâr teftîş ü tenķire kıyâm ve manzûme-i ahvâl-i dârü's-salţanayı ķarîn-i iltiyâm idüp âşâr-ı 'adl ü re'fetleri tevârîh-i eyyâm olmuş iken ķable'l-itmâm devre-i 'ömri temâm ve raķîķ-ı hayâtı müşgîn-ĥitâm olup sene-i mezbûre Ramazân-ı şerîfinüñ¹ yigirmi yedinci gicesi leyle-i mübareke-i cum'ada füc'eten terk-i dağdağa-i cihân ve 'azm-i büstân-serây-ı cinân eylediler. Ba'de edâ'i'l-cum'a Câmî'-i Sultân Meĥmedî'de namâzın Ebu's-su'üd Efendi edâ ve hem-râh-ı du'â vü şenâ idüp Edrineķapusu ĥâricinde Emîr Buĥârî Zâviyesi ķurbında medfün-ı daĥme-i fenâ ve mütevârî-i ĥâķ-i pâķ-i anber-sâ olmuşlar idi.

عليه من الرحمة روح ورحمه
 2ومن سحب الغفران ظل ووايل

Mollâ-yı merķûm 'allâme-i Rûm, ser-defter-i 'ulemâ-yı fuĥûl, 'unvân-ı dîbâce-i erbâb-ı ķabûl, evvelâ şeyĥu'l-'Arabiyye ve üstâd-ı fûnûn-ı edebiyye³, sîne-i pür-sekînesi kâ'idetü'l-mülk-i ķavâ'id, şafĥa-i mücellâ-yı dil-i bî-ġıllı fihrist-i mecmû'a-i fevâ'id, mir'ât-ı müteĥayyilesi 'âlem-nümâ-yı heyâķil-i ma'ķûlat ve ĥizâne-i ĥâfızası niġâr-ĥâne-i şuver-i mesâ'il-i menķûlat, 'âlim-i 'âmil ü 'âbid, keşîrû'l-fezâ'il ü 'azîzû'l-maĥâmid, her fende müselleme-i 'âlem, câme-i vâsf-ı zât-ı mükerremi bu beyt-i ġarra-mâzmûn ile mu'allem idi:

وليس من الله مستنكر
 4ان يجمع العالم في واحد

Âşâr-ı celîlelerinden *Tefsîr-i En'âm-ı Şerîf*e ĥâşiyeleri vardır. Eşer-i dil-firîb ve ta'vîz-i bâzû-yı her edîbdür. *Şadru's-şerî'a*'nın *'İbādât*'ına ĥâşîye ta'lîķ idüp mollâ-yı merĥûmla beynlerinde muĥâkeme itmişlerdür. 'İlm-i kelâma⁵ intisâb-ı temâmı ve mütekellim-i "vaĥdehu" maķâmında imtiyâz-ı mâ-lâ-keâmı olmaġın mebĥaş-i cüz'-i lâ-yetecezzâya risâlesi ve iki cüz' miķdârı ta'lîķa-ı gevherîn-maķâlesi vardır ve

¹ Ramazân-ı şerîfinüñ: Ramazân'ın R1, E

² "Allah'ın rahmet ve merhameti; af bulutlarının gölgesi ve yağmuru onun üzerine olsun."

³ " 'Arabiyye' ve 'edebiye' kelimeleri SE'de yer deġiştirmiştir.

⁴ "Allah için bütün âlemi bir yerde toplamak muhal deġildir."

⁵ 78a E

mes'ele-i kazā vü kader taḥkīkında bezl-i kuvā vü kader kırup īkân-ı¹ mü'eddā-yı icāb ü ihtiyārda ğayet-i mā-fī'l-bābı izhār itmişlerdür. Kendülerden menķül olan üzere 'ilm-i iksīre vāşıl olup 'ilminden ictināb ve kalb-i māhiyyeti taġlīb-i taķlīb ile irās-ı sū'-i zandan sedd-i bāb iderler imiş. Her هفته şaḥīfe-i ḥāṭırdan ḥatm-i *Kelām-ı Kadīm* ve kırā'at-ı sub'-ı *Qur'ān-ı Kerīm*'i eyyām-ı usbū'a taķsīm mu'tādları idi. Ba'zı şikātdan tekmi'l-i tarīkat-ı² şūfiyye itdükleri menķül ve zemān-ı intikālleri³ leyle-i kadra muşādif⁴ olacaġın ta'yīn eyledükleri zebān-zed-i şühüd-ı 'udüldür⁵. Tab'-ı şerīfleri zekā ve ḥıfzı cāmi', maḥāsın-i ḥalk u ḥulķı şafā-baḥş-ı nāzır u sāmi' idi. Neyyir-i tāli'-i vālāsı āftāb-ı şubḥ-ı zafer gibi celī-zuhūr ve mānend-i māh-ı serī'ü's-seyr ḥareket-i dü-heftesi menzil-i sinīn ü şühūr olmaġın Ma'lül Emīr Efendi'den menķüldür ki merḥūmuñ ekser-i eslāfı rü-be-rāh-ı menzil-i 'adem ve zemān-ı kalilde manşib-ı şadāret zāt-ı ḥurşid-ināretlerine müsellem olduġına tanz-künān "Hele biz derd-i pā ile baş kırtarduk." diyü laṭife iderler imiş.

el-Mevlā Muşafā bin 'Alī (Küçük⁶ Bostān)

Vilāyet-i Aydın'dan bedīd ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olduġda "Küçük Bostān" laķabı ile meşhūr olmuş idi. Pederi eşraf-ı kużātın Kurd 'Acem oġlı 'Abdu'l-kerīm Efendi'nün Şire⁷ Maḥkemesi'nde kātib ve meşmül-i luṭf u iḥsān rātibi 'Alī Çelebi'dür. Debistān-ı taḥşilde⁸ bezl-i ictihād ve ābyār-i feyz-i Ḥudā-dād ile tekmi'l-i meleke-i isti'dād eyledükde 'ulemā-yı 'aşrdan Ma'lül Emīr Efendi medresesinde iştiġāl, ba'dehu fetvādan müteķā'id Kadri Efendi ḥidmetlerine ittişāl eyleyüp mevlānā-yı mezbūruñ ba'z-ı emrāz istilāsından dimāġı muḥtell⁹ ve 'ameldār-ı kuvāsı mu'aṭṭal olmaġla istifāde mümkün olmamaġın 'Abdu'r-raḥman Efendi ṭoķuz yüz kırķ ṭoķuz tārīhinde Ḥāşekī müderrisi olduġda rızāları ile alup mu'id ve mülāzemetle vāşıl-ı ümīd eylemiş idi. Evvelā yigirmi aķçe ile İstanbul'da Ḥācce Ḥātūn Medresesi'ne, ba'dehu teraķķi ile yigirmi beş pāyesine, altmış dört tārīhinde otuzla Murād Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırķla Ḥācī Efendi yirine Efđaliyye'ye müderris olup şeh-zāde-i kerīm Sulṭān Selīm-i

¹ İtkān R1

² 87a R1

³ Zemān-ı intikālleri:naḥl-i vücūdi SE

⁴ kadra müsādif:kadrda rü-nihāde-i ḥāk SE

⁵ Zeban//'udüldür:kerāmete maḥmüldür SE

⁶ Kaba R1, E

⁷ - R1

⁸ Fażlda SE

⁹ 47b SE

ḫalīm ḫidmet-i ta‘līmi ile müşerref olan ‘Atā’u’llāh Efendi’nün hemşiresine dāmād olmağın manzūme-i cāhı müstezād olup altmış beş Rebī‘u’l-āḫir’inde Qaraçı Sa’dī yirine elli aqçe ile Qalender-ḫāne Medresesi’ne vāşıl, altmış sekiz Şa‘bān’ında ‘İvāz Efendi yirine¹ Ḥāşekī pāyesine dāḫil, yetmiş Şa‘bān’ında Qaba Luṭfī yirine Şaḥn’a nā’il, yetmiş üç Şevvāl’inde Tāce’d-dīn Efendi yirine Mağnisa fetvāsında mesned-efrūz-ı fezā’il olmuş idi. Ba‘dehu dest-yārī-i teraqqıyyātla vazīfesi mi’e-i kāmile ve ‘ināyāt-ı ‘aliyye-i sulṭāniyye şu‘ūn-ı ḫālını şāmile olup ifāde ve iftā üzere iken toquz yüz yetmiş yedi Zi’l-ka‘de’sinde ‘umūm-ı semūm-ı fenā sebzezār-ı zindegānīsini ifnā idüp medrese ve fetvā Bozan-zāde’ye i’tā olındı.

Mevlānā-yı merķūm büstān-ı reyāḫīn-i ‘ulūm, ḫabā-yı i’tibārı elvān-ı ma‘ārif ile mu‘allem², şabā-yı iştihārı ezhār-ı leṭā’if ile müşğīn-dem, rezānet-i re’y ile ma‘rūf, şalābet ü diyānet ile mevşūf, umūr-ı nāfi‘aya müştāğil, merd-i kāmil idi.

el-Mevlā ‘Abdu’llāh bin ‘Abdu’l-ḫādir (Ġazālī-zāde)

“Ġazālī-zāde” demekle şöhret-şi‘ār ve eşi‘a-i iştihārı kemend-endāz-ı Ġazāle-i mihr-i pūr-envārdur. ‘Aḫīde-i aşḫābı üzere ḫarf-ı vücūdı ḫüccetü’l-İslām-ı eyyām³ İmām-ı Ġazālī ḫazretlerinin silsile-i suṭūr-ı nesebine mülāşık ve mānend-i şühūd-ı zeyl-i ḫüccet ol ḫurūf-ı ‘āliyāta lāḫıḫdur. Müzeyyil-i *Şakā’ik* ‘Aşık Çelebi; “ ‘Ġazzelī Ḥāce ‘Abdu’l-ḫādir’ dirler bir tācirün ḫāşıl-ı sermāye-i ‘ömri olmağla ‘Ġazzelī-zāde’ demekle şöhret bulmuş idi. Giderek işbā’la Ġazālī olmuşdur.” diyü taḫḫīḫ ider. Be-heme-ḫāl nihāl-i vücūd⁴ aşl-ı kerīm-i ‘iffet ü nezāhetden demīde ve hevā-yı taḫşīl-i nev-bāve-i ma‘ārif ile pīş-i edīb-i kāmilde ḫamīde olup Mevlānā Şāh Meḫammed el-Fenārī terbiyeti ile ḫarīn-i neşv ü nemā ve ṭarīḫ-ı hidāyet-refīḫ-ı ‘ulemāda cilve-nümā olduğda Sa’dī Efendi⁵ dārü’l-ifādesinde iştigāl, ba‘dehu Taşköprī-zāde Muştāfā Efendi medresesinde taḫşīl-i kemāl eyleyüp ḫidmet-i i‘ādeden mülāzım ve yigirmi aqçe ile Cānbāziyye Medresesi’nde ifādeye müdāvīm olduğdan şonra sālīk-i ṭarīḫa-i ḫazā ve fermān-revā-yı ḫükm ü imzā olmuş idi. Üç yüz aqçe ile Selānik ve Sidreḫapusı ḫazālarına nā’il ve Eyyüb ilḫākı ile Ġalaṭa ḫükümetine vāşıl olup nihāyet nezāhet ü istikāmetle ḫükümet ve işā‘a-i eşi‘a-i nebāhat u şarāmet itmegın teftīş-i evḫāf-ı Mışır

¹ - E

² 78b E

³ - R1, E

⁴ 87b R1

⁵ Çelebi SE

ile me'mûr ve ol hizmetde sa'y-i cemîli meşkûr olmuş idi. Toğuz yüz elli toğuz târîhinde havâşş-ı¹ Koştantıniyye ilhâkı ile mükerreren Ğalağa'ya vâlî ve iltifât-ı Vezîr-i A'zam Rüstem Paşa ile kadri 'âlî olmuş idi. Qarîne-i hâl menşûr-ı i'tibârî mevleviyyet 'unvânıyla mu'anven ve semend-i ikbâli ğâşiye-i mahşûşa-ı mevâlî ile müzeyyen olup ba'de'l-'azl seksan aqçe vazîfe-i teqâ'üd ta'yîn olındı. Toğuz yüz yetmiş yedi Zî'l-ħicce'sinde ğazâle-i rûhî burc-ı bedenden ğarîb ve vahşetgâh-ı dehr-i pür-şûrdan dârü'l-üns-i kudse hârib oldı.

Mevlânâ-yı merķûm ğavvâş-ı baħr-ı 'ulûm, uşûl ü fûrû'da yegâne, cem'-i esbâb-ı fezâ'ilde müfred-i zemâne, meşğale-i kazâ içinde iştiğâl-i 'ulûm-ı nâfi'aya müdâvim, hizmet-i 'ibâdet-i hâlîka etemm i'tinâ ile kâ'im, faşl-ı kazâyâda seyf-i muṭlaq, selef-i şâlihîne mülħaq idi. Seyyid Velâyet Efendi'den tarîka-i Zeyniyye'yi tekmil idüp bermurâd ve şeyh-i kerîme dâmâd olmuş idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyesinden esmâ'-ı ħüsnâya şerhi vardur. Münâsebetle fevâ'id-i keşîre cem' itmîşdür. Mervîdür ki itmâma qarîb olduqda vâkı'asında العجل العجل قد قرب الاجل² mazmûnı ile muhâtab olup bâ'ış-i ta'cîl-i itmâm ve tâziyâne-i kümeyt-i aqlâm olmuş idi. Fi'l-vâkı' kitâb-ı mezbûrı itmâm eyledükde defter-i 'ömri temâm ve şafha-i zindeğânîsi qarîn-i ħitâm oldı.

Oğlı 'Abdu'l-mu'tî Çelebi vazîfe-i teqâ'üd ile şümârende-i nuķûd-ı evķât iken toğuz yüz seksan üç senesinde ğacdan ğelüp vefât eyledi. Vâlidî ve cedd-i mâcidi ile türbe-i ma'rûfede medfûnlardur³.

el-Mevlâ 'Abdu'llâh bin Mîrcân bin 'Abdu'llâh (Mîrcân-zâde)

Vilâyet-i 'Acem'den ħicret ve maħrûse-i Burûsa'da ikâmet eylemiş "Ĥâce Mîrcân" nâm tâcir-i şâhib-i ihtîşâmuñ netîce-i muķaddimât-ı vücûdı ve ğevher-i kân-ı nesl-i mes'ûdıdur. Tahfîf idüp "Mercân-zâde" dirler idi. Tarîķ-ı hidâyet-refîķ-ı 'ilme rûbe-râh ve çihre-sâ-yı südde-i efâzıl-ı fezâ'il-destğâh olup ħâce-i pâdişâh-ı⁴ 'âlem-penâh Ĥayre'd-dîn Efendi âstânesin tekyegâh eyledükde şeref-i mülâzemetlerin iktisâb ve Qapu Ağası Ca'fer Ağa'nuñ hemşîresin tezevvüc itmekle dergâh-ı devlete intisâb eyleyüp zemân-ı qalilde yigirmi beş aqçe ile Burûsa'da Ferhâdiyye müderrisi olmuş idi. Ba'dehu otuz aqçe ile İbrâhîm Paşa Medresesi'nde seccâde-nişîn, ba'dehu teraķķî ile

¹ - SE

² "Acele, acele! Ecel muhakkak yakındır."

³ Oğlı//medfûnlardur, der-kenar R1, E

⁴ 79a E

vāşıl-ı pāye-i¹ erba‘ın olup ol eşnāda sened-i devleti zā’il ve de‘ā’im-i ‘izzeti mütezelzil olmağın harekāt-ı serī‘asına fütūr ve keşī-i sebūk-seyr-i emeli seng-lāḥ-ı şerr u şūr bulup mübtelā-yı ‘azl-i dūr-ā-dūr² ve uzunca³ ova merḥalesinde rāḥat u ḥuzūrdan mehcūr olmuş idi. Tokuz yüz altmış tārīhinde Karamanī Aḥmed Çelebi yirine elli akçe ile⁴ Dāvud Paşa Medresesi tevciḥ olındı. Altmış beş Rebī‘u’l-āḥir’inde Şadr-ı Rūm Ḥāmid Efendi merḥūm mevlānā-yı merḥūmuñ ‘adem-i istiḥkākın pāye-i serīr-i a’lāya ‘arz u i’lām eyleyüp medresesi ‘İvaż Efendi’ye in‘ām olınmış idi. Nice zemān tehī-dest ü ma‘zül, menkūb u maḥzül olup kār cāna ve kārđ üstüḥāna yitdükde şu‘le-i āteş gibi ‘alem-i ızırābı firāz ve zebāne-i zebānı dirāz eyleyüp sağır ü kebīr ḥaḳḳında sell-i seyfi i lisān ve şudūr u ‘ulemā vü vüzerānuñ meydān-ı ‘ırz-ı ‘arīzına Gül-gün-ı zebānı muḥlaḳu’l-‘inān kıılmağın ḳulūbı müteneffir ve şudūrı mütekeddir itmiş idi. Ol eşnāda bir ‘avretle da‘vāsı zūḥūr idüp Ḥāmid Efendi’ye ğaraż isnād eylemekle şadāretten müteḳā’id Bostān Efendi’ye fermān-ı ‘ālī vārid olup dīvān-ı Keyvān-eyvānda da‘vālarını istima‘ ve şu‘le-i şemşīr-i ḥāsımü’l-‘ırḳ-ı şerī‘ati ilmā‘ emr olınmağın şadrey-ni ‘ulemā ḥuzūrında mevlānā-yı merḥūm Dīvān-ı Hümāyūn’a ḥāzır ve pādişāh-ı ‘ālem-penāḥ pes-i ḳafesden nāzır olmuş idi. Ḥilāl-i da‘vāda ḥaşmınuñ şūḥūdı cerḥ ve ḥayyiz-i i‘tibārdan tarḥ olinup Mercān-zāde derdmendüñ berā’et-i zimmeti ve ḥaşmı olan ‘avretüñ şirreti zāḥir olduḳda taraf-ı ḥaḳda bulunduğına mağrūr olup ıtlāḳ-ı lisān-ı pūr-şūr itmekle vezīr-i a‘zāmı bī-ḥuzūr idüp nefy-i beled fermān olındı. Nice şūḥūr u eyyām maḥrūse-i Burūsa’da ārām eyleyüp ol ‘aşruñ pādişāh u vezīri zīr-i ḥāki maḳarr ve teceddūd-i⁵ cedīdān ile ṭavr-ı ‘ālem āheng-i naḳş-ı dīger eyledükde maşlahat-ı vaḳt ‘arz-ı meskenet ve inkisār-ı bāl ile celb-i merḥamet-i erbāb-ı cāḥ ü celāl itmek iken Burūsa Ḳāzīsī Ḥubbī Mollāsı’nı zaḥm-ı zebānla dil-gīr eyleyüp sü’-i ḥālın ‘arz-ı südde-i sa‘ādet-maşīr kııldıḳda⁶ Diyārbekr’e ṭard olınmaḳ fermān olinup ‘afva imkān olmamağla ız-ni ‘ālī ile ḥacc-ı şerīfe revān olmuş idi. Ba‘de’l-ḳufūl dāḥil-i İstanbul olduḳda Şeyḫü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi şefā‘ati ile mülāzemete icāzet virilmiş idi. Ḳable ḥuşūli’l-murād ḥırmen-i ümmīdi ber-bād olup tokuz yüz yetmiş yedi evāḫirinde melūl ü maḥzūn mercān-rīz-i eşk-i gül-gün, inkisār-ı ḥāṭır ile cāndan bīzār ve ḥayāt-ı cān-ḥırāşdan merg-i tīz-dest ter-i ḥalāşı işār eyledi.

¹ - SE

² 48a SE

³ 88a R1

⁴ Elli//ile:- SE

⁵ Tecdīd-i SE

⁶ ‘arz//kııldıḳda:‘arz itdükde SE

Merhūm-ı merķūm ķadr-şinās-ı erbāb-ı fūhūm, kerem ü semāhat ile ma'rūf, incāh-ı murād-ı ihvāna mā'il ü meşğūf, evā'il-i hālinde¹ ba'z-ı erbāb-ı devlete intisāb eyleyüp māl-ı tecemmül-i bī-hisāb ve melce' ü melāz-ı aḥbāb olmağla fırķa-i Eş'ab-menişān-ı dünyā-perest ve řā'ife-i fūnūn-ı fenn-i çengāl-dest pīş ü pesinde āmāde ve emr-i vācibū'l-inķıyādına gerden-nihāde olup çār bāliş-i kām-rānīde murabba'-nişin ve gül-bāng-ı şenā-yı ebleh-firīb ile muķa'ar-ı şımaḥı pūr-řanin iken gerdūn-ı dūn ve baḥt-ı vārūn hem-dest ü hem-kār olmağla māl ü menāl, izzet ü iķbāl ḥayāl-i ḥāb gibi tār u mār olup nūmūdār-ı zıll-ı zā'il olan esbāb-ı nefise ve tefārīķ-ı tefriķa-i rūzgār ile berbād ve e'azz-ı nās iken ez'afu'l-'ibād olup aḥbābı düşmen-i cān, cānibdārı ḥancer gibi tiz-zebān olmuş idi.

li-Mü'ellifihi²

Medḥ idüp nāmına ķaşıde diyen³

Şoñra hicv ile oldu nādire-fen

Nām-ı pākizesi kerīh oldu

Müflis ü müsrif ü sefih oldu

Budur aḥvāli ḥalk-ı dünyānuñ

Nażarı cāhadur hep ihvānuñ

Çün taķallüb ide sipihr-i dü-tā

Rūy-gerdān olur bütūn dünyā

Şenlik oğlanıdur zemāne hemān

Āşinā çıķmaz irtesi yārān

Umma bir kimseden vefādārı⁴

Şıķma olmaz hevā ile yārī

¹ 79b E

² li-Muḥarririhi'l-faķir E; li-Münşihi SE

³ 88b R1

⁴ Hevādārī SE

el-Mollā Mūsā (Mūsāçe)¹

ناکھان پرده برانداختہ یعنی چه

مست از خانه برون تاختہ یعنی چه²

mefhūmı üzere meyān-ı vilāyet-i Germiyān'dan bedīd ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olduğda 'ulemā-yı 'aşr hīdmetinde kadr u i'tibār ve "Mūsāçe" demekle iştihār bulmuş idi. Mü'eyyed-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi āstānesine ittişāl ve Orhāniyye-i İznīk müderrisi iken münāvele-i rahīk-ı taḥkīka iştigāl eyleyüp Ebu's-su'ūd Efendi hīdmetlerine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. Ba'zı³ medārisde müdāreseye müdāvemet ve ifā-yı ḥaḳḳ-ı merāsime himmet iderek otuz aḳçe ile İstanbul'da⁴ Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi'ne, ba'dehu kırıkla Kepenekci Sinān Medresesi'ne müderris olup toḳuz yüz yetmiş yedi senesinde ma'zūlen intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ḳābil-i naḳş-ı sikke-i 'ulūm⁵, ṭālib-i i'dād-ı levāzım-ı isti'dād, imdād-ı midād için reşāşe-rīz-i nūr-ı çeşm-i ictihād, 'ilm-i şerīfe ve ehline mā'il, aḥbāb ile luḳf üzere mu'āmil idi. رحمة الله تعالى عليه⁶

el-Mevlā Aḥmed bin Maḥmūd (İmām-ı 'Arab-zāde⁷)

Burūsavī Mollā 'Arab'uñ birāder-zādesi ve terbiyet-kerde-i dārü'l-feyz-i ifādesidür. Pederi Cāmi'-i Sulṭān Meḥmedī'de imām ve nice yıllar muḳtedā-yı enām olmuş idi. 'Ulemā-yı 'aşr hīdmetlerinde taḥşīl-i 'ilm ü kemāl ve levāzım-ı ṭarīkī kemā yenbaḡi ikmāl eyleyüp Yıldırım müderrisi iken Fuḳayl Efendi hīdmetlerine ittişāl, ba'dehu Şaḡn Müderrisi Burūsavī Şeyḫī Çelebi medresesinde iştigāl idüp Ma'lūl Emīr Efendi āstānesine istinād ve mülāzemetle iḥrāz-ı ümniyye-i fu'ād itmiş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Burūsa'da Bāyezīd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḳçe ile İstanbul'da Ca'fer Çelebi Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Burūsa'da Veliyyü'd-dīnoḡlı⁸

¹ Sıralamada SE'de araya Uzun Bālī'nin biyografisi girmektedir. 48b SE

² "Ansızın perdeyi yok etmekteyin, yoksa ne? Sarhoş (olarak) evden dışarı fırlamaktasın, yoksa ne?"

³ ba'dehu SE

⁴ - SE

⁵ Ruḳūm R1, E

⁶ "Yüce Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁷ İmām-ı/zāde:İmām-zāde SE

⁸ Veliyyü'd-dīn SE

Ahmed Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırıkla Kadri Efendi Medresesi'ne müderris olup toğuz yüz yetmiş bir senesinde A'rec Şeyhî Çelebi maḥlûlinden elli aççe ile Mollâ Yegân Medresesi'nde seccâde-nişîn ve tekye-zen-i visâde-i 'izz ü temkîn olmuş idi. Toğuz yüz yetmiş yedi senesinde ders ü devri temâm ve müddet-i ḥayâtı qarîn-i ḥitâm oldu.

Merḥûm-ı merḥûm ğavṭa-zen-i ğımâr-ı 'ulûm, 'amm-zâdesi gibi mümtâz-ı akrân, âšnâ-yı deryâ-yı faẓl ü 'irfân, metn-i *Kenz* ve *Vikâye*'yi taḥkîkâtı ile taḥrîre ḳâdir, şürûḥ u ḥavâşîden müstaḥzır-ı nevâdir, saḥî vü kerîm, ḥalîm ü selîm idi. Pederi ḥisset ü imsâkde 'alem ve ḥâfız-ı gencîne-i dînâr u direm olup ol gencînenüñ hey'et-i¹ tılısmı ya'nî cism-i ḥâmilü'l-ismi iken dâḥil-i daḥme-i fenâ olduḳda ḥidmet-i mevlânâ dest-yârî-i bezl ü seḥâ ile ol mâl-i vâfiri ḥayli müsta'iddâna ifnâ itmiş idi.

Cem' ider deryâ-yı 'ummân ebr-i bārân ḥarcanur

Âsar-ı 'ilmiyyesinden *Şerḥ-i Zeyla*'yi iḥtişâr itmişdür. Bilâ-iḥlâl icâzı vâşıl-ı derece-i i'câzdur. *Şerḥ-i Miftâḥ-ı Şerîf*'ye ḥâşiyesi ve ḥikmetden *Hidâye Şerḥi*, *Mollâ²-zâde*'ye ḥavâşîsi vardır³. 'Arabî *Âl-i Selçûḳ Târîḥi* yazmışdur. 'Arabşâḥ vâdisine qarîb, eşer-i dil-firîbdür⁴. Türkî ve 'Arabî nazma iḳtidârı ve *Husrev ü Şîrîn* ve *Şâḥ u Gedâ* nâmına iki manzûme-i belâġat-şî'ârı vardır ve bi'l-cümle 'aynü'l-a'yân ve nâdire-i devrân idi.

el-Mevlâ Meḥemmed (Sifâlî-zâde)

Kûze-i vücûdı ḥâk-i pâk-i İstanbul'dan qarîn-i zuḥûr ve "Sifâlî-zâde" dimekle meşhûr olmuş idi. Evâ'il-i ḥâlinde leb-teşne-i zülâl-i fûnûn ve mülâzım-ı ser-çeşme-i 'ulûm-ı mefrûz u mesnûn olup sifâl-i dil-i ḳâbilin mânend-i kâse-i reyâḥîn ezhâr-ı fâ'izü'l-envâr-ı ma'ârif ile tezyîn itdükden sonra şâyân-ı naẓar-ı a'yân-ı devlet ve lâ'ıḳ-ı 'ulüvv-i câḥ ü rif'at-ı menzilet olmuş iken fenn-i tıbbâ gûşîş ve ḥakîmâne verziş eyleyüp ticâret-i tecârib ile sermâyedâr-ı 'ilm-i tıbb ve ol fenn-i celîle gerçekten⁵ müntesib olmuş idi. Nice zemân Dârü'ş-şifâ-yı Meḥemmed Ḥânî'de re'îsü'l-eṭibbâ ve tedbîr-i dil-

¹ Heykel-i SE

² Mevlânâ SE

³ 80b E

⁴ 89a R1

⁵ - SE

pezīri ‘ilāc-ı ber’ü’s-sā’a-ı merzā olup ba‘dehu bi’l-istiḥkāk etıbbā-yı sultāniyye zümresine iltihāk eylemiş idi. Toğuz yüz yetmiş yedi senesinde ṭabīb-i ṭabī‘atı tedbīr-i bedende k̄aşır ve şikeste-sebū-yı terkīb-i ‘anāşır oldu.

Mevlānā-yı mezbūr fażl ü kemālle meşhūr, gül-deste-bend-i ḥadā’ıḳ-ı fūnūn, ḥadīs-i menḳabeti zū-şücūn, naḳd-i vaḳt-i Ebū ‘Alī vü Loḳmān, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm-i ebdān ü edyān, merd-i kāmīl ve baḥr-ı şāmīl idi.

el-Mevlā Ca‘fer (Ca‘fer Efendi)

Şeyḫü’l-İslām, müfessir-i *Kelām-ı ‘Allām* Ebu’s-su‘ūd Efendi ḥazretlerinüñ ‘ammı ‘Abdu’n-nebī Efendi’nüñ maḥdūm-ı mükerreri ve tercemesi sebḳ iden Luṭfī Çelebi’nüñ şınv-ı ‘azīz-i muḥteremidür. Naḥl-i pīrāste-i vücūdı ḥāk-i pāk-i¹ İskilib’den peydā ve ābyārī-i² feyż-i Ḥudā-dād ile keşīde-bālā olup evā’il-i ḥālde şeh-zāde-i nā-ümīd Sulṭān Aḥmed bin Ḥān Bāyezīd Amāsiyya sancağına mutaşarrıf iken āstānesine intisāb ve dil-i dūnyā-dost u devlet-perestin³ gencūr-ı emānī-i bī-ḥisāb itmiş iken toğuz yüz on sekiz⁴ tārīḫinde Sulṭān Selīm-i Ḳadīm pādīşāh-ı heft ıḳlīm olup;

او زیر زمین گرفت و من روی زمین

mażmūnı üzere birāder-i devlet-ḳasīmi ile devlet-i⁶ dāreyni dü-nīm ve şemşīr-i nāfızü’l-ḥūkm-i ḳazā ile taḳşīm itdüklerinde mensūbān-ı şeh-zāde-i şehīd müstaḫıḳḳ-ı aḫz-ı şedīd olmağın şarşar-ı ḳahr-ı Ḳahramānī ḥıdmet-i mevlānānuñ ḫırmen-i ḥayātın ber-bād ve eczā-yı vücūdını perīşān-ı şavlet-i bī-dād itmek üzere iken eḳāribine iḫtirāmen āzād olmuş idi. El-ḥāletü ḥāzihi ṭarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve dāmen-i ‘ırzını ḥār-ı āzārdan bu ṭarīḳle taḥlīşe cāzim olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan Muḫyi’d-dīn el-Fenārī medresesinde iştiğāl ve Şücā‘u’d-dīn-i Rūmī ḥıdmetlerine ittīşāl idüp mevlānā-yı mezbūr Edrine ḳazāsından soñra Sulṭān Bāyezīd müderrisi olduḳda şāḫibü’t-tercemeyi mu‘īd ve toğuz yüz yigirmi beş tārīḫinde mülāzemetle ḳadrini mezīd itmiş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Amāsiyya’da Yörgüç Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe ile belde-i mezbūrede vāḳi‘

¹ - SE

² 49a SE

³ Pesendin SE

⁴ toğuz SE

⁵ “O yerin altını (mesken) tuttu, ben yerin üstünü.”

⁶ ḫıṭṭa E

Maḥmūd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Akşehir'de Atabeg Medresesi'ne, ba'dehu kırıkla Merzifon'da Çelebi Sulṭān Meḥammed Medresesi'ne müderris olup Ebu's-su'ūd Efendi merḥūm şadr-ı Rūm olduğda mişli ile İstanbul'da Efḍal-zāde Medresesi'n ifḍāl itmişler idi. Toḳuz yüz kırık dört tārīhinde Cürcān Efendi yirine 'Alī Paşa-yı 'Atīk Medresesi'nde ferş-i¹ seccāde-i taḥḳīk idüp elli temāmında Kara Çelebi yirine Maḡnisa fetvāsına terfi' olunup elli dört tārīhinde selef-i sālifi Cürcān Efendi yirine ḥırāmān-ı Şaḥn-ı Şemān oldı.² Toḳuz yüz elli beş tārīhinde Sulṭān Selīm-i ḥalīm livā-yı Maḡnisa'da muḳīm iken mu'allimleri Uzun Baḥşī fevt olup yirine ḥidmet-güzār-ı ta'līm olmuş idi. Ba'dehu isti'fā itmegın ḥidmet-i mezbūreye Şems Çelebi ta'yīn olunup elli yedi tārīhinde bunlar Aḥmed Bi'l-kāf yirine Edrine Bāyezīdiyyesi'nde seccāde-nişīn olmuşlar idi. Elli sekiz Muḥarrem'inde selef-i sālifi yirine ḳazā-yı Şām-ı şeref-encām birle maḳzī'l-merām oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Muḥaşşī Sinān Efendi yirine def'aten ḳuṭr-ı Anaṭolı'ya ḳāzī'asker ve Ca'fer-i Tayyār şıfatına maḫzar olmuşlar idi. Altı sene kāmīl ḡāyet-i nezāhet ile 'ibādu'llāha ḥidmet ve eşi'a-i 'adl ü iḥsānı şeş cihete işā'at idüp altmış dört Şevvāl'inüñ evāḫirinde vazīfe-i emsāl ile müteḳā'id olup ol menhel-i celīle 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi vārid oldı. Ba'dehu edā-yı farīza-i ḥiccetü'l-İslām ve ziyāret-i ṭayyibe-i Ṭaybe'ye 'atf-ı zimām idüp ba'de'l-ḳufūl vazā'if-i 'ibādete meşḡūl olmuşlar idi. Üskūdār ḳurbında bir bāḡçe-i dil-güşā peydā ve muḳābilinde bir cāmi'-i şerīf ibdā eyleyüp sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken toḳuz yüz yetmiş sekiz Rebī'u'l-evvel'inde füc'eten intikāl ve seyr-i riyāz-ı rızvāna isti'cāl eyledi. Ḥazret-i Eyyüb ḳurbında Cezerī Ḳāsım Paşa Cāmi'i ḫazīresinde defīn ve sinn-i şerīfleri münāhez-i şemānīndür.

Mevlānā-yı merḳūm sime-i şalāḥ u 'iffetle mevsūm, seyf-i muṭlaḳ, ḳavvālün bi'l-ḫaḳḳ, pey-rev-i 'ulemā-yı 'āmilīn, 'ābid ü zāhid ve mutaşallibün fi'd-dīn idi. Mede'l-'ömr hedıyye ḳabūline imāle-i nefsi redī'e itmeyüp bā'ış-i müdarāt ve cālīb-i āfāt olacaḳ zehāriye iltifāt eylememişler idi. Eyyām-ı ḳazāsı revnaḳ-ı İslām, zemān-ı şadāreti³ tevārīḥ-i eyyām idi.

Şeyḫ Muḫyi'd-dīn-i İskilībī ḫazretlerinüñ ḫalīfe-i seccāde-nişīni Şeyḫ Muşliḫi'd-dīn es-Sirozī ḥidmetlerinden istimdād üzere olmaḡın vaşıyyetleri ile 'azīzün

¹ 81a E

² 89b R1

³ - E

qurbında defn olınmışdır. Bu cerīdede zıkr olınan Şeyh-zāde ‘Abdu’r-raḥman Efendi ve Necmī Efendi bir maḥalde medfūnlardur. قدس الله اسرارهم¹

Mervīdür ki Şām-ı şerīf każāsı virildükde kabūlden ibā ve taleb-i inzivā idecek, müte‘allikātı cem‘ olup düyünını ta‘dād u tezkār ve edāsına manşib lüzümını izhār eyledüklerinde bī-iḥtiyār kabūl eyleyüp “Ba‘de każā’u’l-vaṭar düyün-ı ma‘lümeyi düyün-ı mechūleye tebdil eyledük.” diyü te’essüf iderler imiş. رحمة الله عليه²

el-Mevlā Şāh Meḥemmed bin Ḥurrem (Şāh Meḥemmed³ Efendi)

Sultān-ı ma‘nevī, nāzım-ı *Meşnevī*, mazḥar-ı füyüzāt-ı Qayyūmī ḥazret-i Celāle’d-dīn-i Rūmī aḥfādından “Mevlānā Ḥurrem bin Meḥemmed bin ‘Adil” nām każī-i şāhib-i iḥtişāmuñ maḥdūm-ı feruḥ-nijādıdır. Zeyl-i āfākıyyūna mesāhib olan Qaraḥişār-ı Şāhib didükleri şehir-i pür-iştihāruñ müfād-ı sevādı ve nūr-ı süveydā-yı fu‘ādıdır. Ol aqtāruñ ‘ulemāsından taḥşil-i sevād ve i‘dād-ı levāzım-ı isti‘dād eyleyüp Merḥabā Efendi Qaraḥişār’da Gedik Aḥmed Paşa müderrisi olduğda dest-būs-ı sa‘ādet-me’nūsı ile mübāhī ve ‘Alī Paşa Medresesi’ne naql olındukda sāye-şifat hem-rāhı olup Şaḥn Müderrisi Çivi-zāde Efendi’ye ittişāl ve ḥidmet-i ‘aliyyelerinde iştiğāl idüp toquz yüz otuz yedi tārīhinde Mısr każīsı olduklarında nā’ib-i menāb ve kırk dört senesinde Anaṭolı şadı olduklarında muḥāsebe ḥidmeti ile kām-yāb olup⁴ kırk beş senesi ḥilālinde şeyḥü’l-İslām olduklarında i‘āde ḥidmeti ile bekām ve şeref-i mülāzemetle vāşıl-ı merām olmışlar idi. Evvelā yigirmi aqçe ile Burūsa’da Mollā Ḥusrev Medresesi’ne⁵, ba‘dehu yigirmi beş aqçe ile Edrine’de Sirāciyye’ye, ba‘dehu otuzla Cāmi‘-i ‘Atīk Medresesi’ne, ba‘dehu toquz yüz elli sekiz senesinde Qınalı-zāde ‘Alī Efendi yirine kırkla Kütāhiyye’de Rüstem Paşa Medresesi’ne müderris olup altmış temāmında selef-i sālifi ‘Alī Efendi yirine İstanbul’da Rüstem Paşa Medresesi’ne şeref-baḥşā olup⁶ altmış bir ḥilālinde⁷ Qaramanī-zāde Aḥmed Çelebi yirine Mihrümāh Sultān pāyesin cāygāh idüp altmış üç Cemādiye’l-ülā’sında fevt olan Ferruḥ Efendi yirine Şaḥn’a gelüp altmış dört Şevvāl’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Meḥemmed Çelebi yirine Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi’yle tekrīm olınuş altmış altı Muḥarrem’inde Sultān

¹ “Allah onların sırrını kutlu kılsın.” Şeyḥ//اسرارهم, der-kenār R1, E, SE

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ - R1, E

⁴ 81b E

⁵ 90a R1

⁶ Altmış//olup:- SE

⁷ 49b SE

Süleymān Hān hazretlerinin cānib-i gārbīde olan cüfte medreseleri temām olduḡda cenūbī vāḡi‘ olan medrese bunlara in‘ām olup ʧaraf-ı šimāilde olan, ʧarīnleri ‘Alī Efendi’ye virildi. Yetmiş bir Cemādiye’l-āhire’sinde ‘Abdu’r-raḡman Efendi yirine Mıšr-ı ʔāhire ʧazāsıyla rāyet-i iḡbāli zāhire olup ol ešnāda šeyḡü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi maḡdūmı¹ Meḡemmed ʧelebi’ye dāmād ve mollā-yı merḡūm āstānesine šeref-yāfte-i istinād olup yetmiş dōrt evā’ilinde Kāmī Efendi yirine Edrine ʧazāsına naḡl olup yetmiş altı Receb’inde Ḥubbī Mollāsı yirine İstanbul ʧazāsına terfī‘ olınmışlar idi. Yetmiş yedi Receb’inüñ evāḡirinde² ma‘zūl ve³ yirine šeyḡī Efendi mevšūl oldu. Yüz aḡḡe vazīfe-i teḡā‘ūd ta’yīn olup mešḡale-i ‘ilm ü ‘ibādetle sübḡa-gerdān-ı šühūr u sinīn iken ʧokuz yüz yetmiş sekiz Cemādiye’l-ülā’sında naḡ-ı ḡayātı ḡayy-kerde-i dest-i memāt ve Leclāc-ı ecel manšūbesi ile “šāḡ māt” olup⁴;

Naḡl eyledi šāḡ-ı vülāt

tārīḡ vāḡi‘ oldu. šalāt-ı šubḡ için ešnā-yı vuzū’da füc’eten intīḡāl ve raḡmet-i Ḥaḡḡ’a isti‘cāl eyleyüp ‘Ābid ʧelebi Mescidi sāḡasında defn olındılar.

Mevlānā-yı merḡūm deryā-yı fesīḡü’l-ercā-yı ‘ulūm, gevhēr-i šehvār-ı dürc-i iclāl, kevkeb-i nevvār-ı burc-ı fazl ü kemāl, šehsüvār-ı yek-tene-i meydān-ı baḡs u cedel, mürvārīd-i yek-dāne-i Süreyyā-maḡall, vāsīḡatü’l-ıḡd-ı šehāmet ü šarāmet, dürrētü’t-tāc-ı vecāhet ü nebāhat, baḡr-ı rā’ıḡ-ı ‘ilm ü ‘irfān, kenzü’d-daḡā’ıḡ-ı taḡḡıḡ ü ḡḡān, seyf-i šārim, esed-i zārim, fīl-bend-i ‘izz ü cāḡı mišāl-i šāḡ-ı šaḡrancī šöhre-bend, ḡulḡule-i faḡīleti mānend-i nevbet-i šāḡī bülend, ferīde-i šadef-i zemān, nādire-i ‘ašr u evān idi.

Naḡl olunur ki ʧivi-zāde Efendi merḡūm ʧokuz yüz elli iki tārīḡinde ba‘de’l-iftā šadr-ı Rūm olduḡda bunlara Sirāciyye Medresesi’n ‘arz ešnāsında īfā-yı ḡaḡḡ-ı šenā eyleyüp “Bu ḡaḡīrūñ mülāzımı olduḡından ḡayrı ‘aybı yoḡdur.” didüklerinde pādīšāḡ-ı ehl-i nevāz šadr-ı ‘ālī-ḡadra i‘zāz idüp “Efendi, yalnız ol šeref vāsīḡa-ı mültemes olmaḡa besdür.” buyurmuşlar. Mevlānā daḡı ruḡšat-ı ḡüsn-i ḡabülle fırsat bulup “Sa‘ādetlü⁵ pādīšāḡum, iki mülāzımum vardur: biri šāḡ ʧelebi dā‘īleri ve biri ʔınalı-zāde ‘Alī ʧelebi bendeleri. İki ʧešm-i cihān-bīnüm mešābesindedür. İki daḡı müfred-i

¹ Efendi maḡdūmı:Efendi-zāde SE

² Receb’inüñ evāḡirinde:Receb’inde SE

³ Olup SE

⁴ Diyüp SE

⁵ - SE

rūzgār¹ ve Ferkadān gibi biri birinden farkı düşvârdur.” diyü terbiye buyurmuşlar. Rüstem Paşa müderrisi olduğdan şöra² vezîr-i merķūm āstānesine intisāb ve iltifāt-ı iksîr-naẓîr-i vezîr ile sermāye-i kām-rānîden taḥşîl-i nişāb eyleyüp Sulţān Muştafā katlinde Rüstem Paşa ma‘zûl ve kûşe-nişîn-i ḥumûl olmuş iken muḥlişāne mülâzemeti iltizām ve gönüle girmege ihtimām itmiş idi. Pādişāh-ı cihān Naḥcivān seferine revān olup Ḥaleb meştāsında iken altmış bir senesi ḥilālinde silsile-i ‘ulemā iktizāsıyla Mihrümāh Sulţān pāyesi Bağdādî-zāde Ḥasan Çelebi’ye iḥsān olunmuşken sulţān ve vezîr bu tevcîhden dil-gîr olup “Medrese-i mezbûre Şāh Çelebi’nün meşrûtasıdır. Āḥara tevcîh olunursa tasmîr-i bâb ile ta‘ḥîl yāḥūd zāviye-i meşā’iḥa tebdîl iderüz.” diyü taraf-ı salţanata ‘arz-ı me‘mûl eyledüklerinde mü’eddā-yı şart-ı vāķîf qarîn-i qabûl olup envār-ı ‘ināyāt-ı mihr ü mâhî ile zamîr-i şāhî müstenîr ve mişāl-i ızmār ‘alā şarîḫatî’t- tefsîr ol buķ’a-i celîlede cāy-gîr olup cevāhîr-i daķā’iķ-ı Qur’āniyye’yi keşîde-i silk-i taķrîr ve simṭ-ı taḥrîr eyledi. Süleymāniyye müderrisi olduğda kıbāb-ı cāh ü şevketi felek-cenāb ve taṅţana-i şöreti taṅîn-endāz-ı nüh kıbāb olup fermān-ı ‘ālî mānend-i şudûr, umûr-ı mu‘azzama istimā‘ına me‘mûr olurlar idi. Şeh-zāde Sulţān Bāyezîd fitnesinde pādişāh-ı Süreyyā-gulām diyār-ı ‘Acem niyyetine zāhîr-i Üsküdār’ı maḍreb-ı ḥıyām idüp şāh-ı ‘Acem’den ilçi intizārıyla birkaç ay qarār itdüklerinde şāhibü’t-terceme qarînleri ‘Alî Efendi ile Dîvān-ı Hümāyûn’a güzār ve kâzî’askerler maķāmında qarār eyleyüp istimā‘-ı şekvā ve faşl-ı da‘vā iderler idi. Mi‘mār-zāde Efendi gibi serdefter-i fuḥûl ḥākim-i İstanbul iken iltifāt-ı vezîr-i ‘ālî-himmetle keşmekeş-i umûr-ı cumhûr bunlaruñ imzā-yı³ şemşîr-i ḥükümetiyle fayşal ve mir’āt-ı şafaḫāt-ı raķķ-ı menşûr mişķale-i ḥāmeleri birle şayķal bulurdu. Vezîr-i mezbûr mesned-i şadāretten zarûrî dûr ve ğarķa-i durdûr-i raḫmet-i Rabb-i ğafûr olduğda Şadr-ı A‘zam ‘Alî Paşa merḫûma ‘arz-ı ihānet ü izdirā idüp mübtelā-yı ye’s ü ḥirmān iken āsār-ı terbiyet-i vezîr-i maġfûr, zamîr-i münîr-i pādişāhîde cāy-gîr olmaġın baġteten Mışr każāsın tevcîh ü iḥsān eyleyüp, هذا ايضا بركة البرامكه⁴ mażmûnı ‘ıyān olmuş idi. Fāzıl-ı mezbûruñ qarînleri ‘Alî Efendi ile nisbetlerinde ḥalk-ı ‘alem iki taraf olup sa‘deyn-i fāzılîn gibi meyānlarını tefrîķ ve eḫadü hümānûñ āḫar üzere rüçḫānını taḫķîķ müyesser olmayup cānibdārlarınıñ itdükleri baḫş u cedel, Bedî’ u Kāsım nizā‘ına bedeldür. ‘Alî Efendi Edrine kâzîsi iken vaķfa müte‘allik bir ḥücceti gelüp Şāh Efendi taḫṭı’e itmekle

¹ 82a E

² 90b R1

³ - SE

⁴ “Bu da Bermekîler’in bereketinden cömertliğindedir.”

tarafeynden risāleler yazılmışdır.¹ Her biri meşhūr-ı āfāk ve silkü'l-le'āl-i ıtbāk-ı evrākdur. İnşāf budur ki Ebu's-su'ūd Efendi gibi müftī bunlaruñ cānibdārı ve daħl ü taħtı'e bu tarafdān cārī iken 'Alī Efendi mazīk-ı mu'āhezeden taħlīş-i girībān-i 'işmet itmekle isbāt-ı fazīlet itmişdür. Fi'l-ħaķıķa bunlaruñ cānibinde ta'aşşub ğālib ve anlara ğalebe vü isti'lā ile zuhūra tālīb olup 'Alī Efendi tevāzu' u meskenet ile meşhūr olduğı gibi bunlar 'ucb u ğurūr ile mezkūr², ekşer-i mübāheşātı mükābere vü i'tisāfa maħmūl olmağla medhūldur.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden *İşlāh* ve *İzāh* evā'iline hāşiyeleri ve hāşiyeye-i şerīfiyye-i *Tecrīd*'e ta'līkātları vardır. Haṭṭ-ı muşānnif ile Sulṭān Süleymān³ Evķāfı kitāb-ħānesinde maħfūz ve nigāh-ı 'ulemā-yı 'ālī-nażardan maħzūzdur.

Ĥilye-i cemīleleri tāmümü'l-kāme ve behīyyü'l-liķā, vecne-i yūsraları şemmāme-i şāme ile behcet-efzā, vecīh ü sūtūde-şemā'il, nergis-i şehlāları ħavele mā'il, vaķūr u edīb, 'azīzü'n-nefs ü mehīb idi. 'Āşık Çelebi'nüñ *Tezkiretü's-şu'arā*'sında eş'ār-ı dūrer-bārı mezkūr ve keşīde-i silk-i müşġin-suṭūrdur.

Mervīdür ki ba'z-ı aħbābına dirler imiş ki "İnşā'allāhi te'ālā İstanbul każāsına dek vuşūl muķarrer lākin māverāsı maħall-i nażardur." Delīlden su'āl eyledüklerinde cevāb virüp "Yigirmi beş aķçe ile Medrese-i Sirāciyye'den munfaşıl iken faķr u fāķa istīlāsı ile sülūk-i tarīk-ı każāya niyyet ve seħeri taleb-i manşīb için każī'askere mürāca'at 'azīmetinde iken ol gice vāķı'ada üstādum Çivi-zāde Efendi'yi gördüm. Faķīre tevcīh-i ĥitāb idüp 'Fıkr itdüğün ħātırardan ferāğ eyle. İstanbul każīsı olursun.' diyü buyurdılar. Merħūmuñ kaḅlinde ĥilāf ve va'dinde ğüzāf olmaz." dirler imiş.

el-Mevlā Necme'd-dīn bin Meħammed eş-Şehīr bi-Necmī (Necmī Efendi) {Necmī}

Vilāyet-i 'Acem'den gelüp maħrūse-i Burūsa'da iķāmet eylemiş bir ĥāce-i şāħib-i şervetüñ ħāşıl-ı 'ömr-i girān-māyesi ve zemānesinüñ necm-i dāyesidür. İstifāza-ı envār-ı 'irfān ile necm-i isti'dādı münevver ve tuħm-i meleke-i māder-zādı nihāl-i⁴ sāye-ġüster olup 'ulemā-yı 'aşrdan Kāra Dāvud Efendi ĥidmetlerinde iştiġāl ve Sa'dī Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp nice yıllar āstān-ı sa'ādet-nişānelerine mülāzım ve 'Abdu'r-raħman Efendi ile müşārik ü müsāhim olmuş idi. Evā'il-i ĥālinde küberā-yı tarīķat-ı Naķş-bendiyye'den Seyyid Aħmed-i Buħārī ĥazretlerine ĥidmet ve Lāmi'ī

¹ 50a SE

² 82b E

³ 91a R1

⁴ - SE

Çelebi emsâli ihvân-ı tarîkat ile şoḥbet idüp meşreb-i ehl-i fenâdan ḥiṣṣedâr ve püşt-i pâ-zen-i devlet-i dehr-i nâ-pâydâr olmağın dağdağa-i tarîkdan ferâğ ve ibrîz-i ihlâşî kâlib-ı kalbe ifrâğ eyleyüp ol ešnâda Sultân Süleymân Hân ḥazretlerinüñ şeh-zâde iken defterdârı olan Sinân Çelebi'ye mu'allim ve muşâhib ü münâdim olup İzvornîk sancağı begi olduğda bile gidüp mâ-beynlerinde rişte-i maḥabbet ekîde ve 'uḳde-i uḥuvvet şedîde olmuş idi. Ḥidmet-i mevlânâ şevḳına Yeñibâzâr'da bir medrese binâ idüp vech-i ma'âş ve imdâd-ı sebeb-i inti'âş için kendülere meşrûta ve ser-rişte-i 'aḳdını kayd-ı ḥayâta merbûṭ eylemiş idi. Üstâd-ı ferruḥ-nijâdı Sa'dî Efendi mevlânânuñ ferâğın istimâ' eyledükde gevher-i mihr ü maḥabbet derûnında iltimâ' idüp irsâl-nâme-i da'vet ve müşfikâne naşîḥat eyleyüp menâşib-ı celîleye sezâvâr iken şey'-i yesîr ile ḳanâ'at muḳtezâ-yı suḳûṭ-ı necm-i himmet olduğın ifâde ve ta'yîr ü tevbîhle fesh-i 'azîmet eylemelerin irâde buyurdıklarında baş-ı muḳaddimât-ı i'tizâr ve şafâ-yı ḥâṭır ile sülûvv-i ṭab'-ı istiğnâ-pesendin izhâr itmekle anlar daḥı 'arz-ı rızâ ve 'azîmet-i şâdîkasını taḳrîr ü imzâ idüp naḳl-i ḥadîs ü tefsîr ve cemî'-i mesmû'âtını ders ü taḳrîr itmek için icâzet-nâme-i belâgat-nişân inşâ ve du'â vü şenâ ile aḥḳâm-ı mürüvveti ifşâ¹ itmişler idi. Üstâdları ḥayâtda olduğça ekşer-i senelerde ziyâret mu'tâdları idi. Ba'dehu şâhibü'l-medrese Sinân Beg intikâl ve evḳâfı teveccüh-i zevâl ü izmiḥlâl eyleyüp² Mollâ Necmî'nüñ vazâ'if-i müneccemesine ihtilâl gelmiş idi. Ebu's-su'üd Efendi merḥûm şadr-ı 'âlî-ḳadr-i Rûm iken ṭoḳuz yüz elli târîhinde ḳaşaba-i Ebî Eyyüb'de vâḳi' Cezerî Ḳâsım Paşa müderrisi olan 'Arab Çelebi ders ü devrini itmâm ve ṭûmâr-ı a'mârını ḳarîn-i ḥitâm eyledükde Mollâ Necmî'yi ḥuzûr-ı pâdişâhîde terbiye ve nihâl-i iḳbâlini tenmiye idüp mazḥar-ı 'inâyet ü iḥsân ve İstanbul'a da'vet için ısdâr-ı fermân eylemişler idi. Geldükde yigirmi beş aḳçe ile medrese-i mezbûre tevcîh, ba'dehu teraḳḳıyyâta terfîh olunup mânen-i mâ'-ı ma'în, giderek vâşıl-ı rûtbe-i erba'în olmuş idi. Ol medresenüñ şart-ı vâḳıf üzere vazîfesi yigirmi beş aḳçe olmağla ziyâdeyi ḳabûl tekellüfinden³ ta'affüf eyleyüp bâḳîsi Ḥazret-i Eyyüb Vaḳfı'ndan ta'yîn olındı. Âḥir-i 'ömrine degin ol buḳ'a-i mübârekede ifâde-i 'ulûm ve ta'lîm-i erbâb-ı fühûm idüp ṭoḳuz yüz yetmiş sekiz Rebî'u'l-evvel'inde necm-i ḥayâtı âfil ve naḥl-i ḳâmeti fenâya mâ'il olup, والنجم والشجر يسجدان⁴ şaḥîfe-i ḥâline 'unvân olmuş idi. Medrese-i mezbûre dâmâdı olan Şefe-zâde 'Abdu'r-raḥman Çelebi'ye iḥsân olındı. Medrese ḥareminded medfûndur.

¹ 83a E

² 91b R1

³ Teklîfinden SE

⁴ *Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 06, "Bitkiler ve ağaçlar secde ederler."

Mevlānā-yı mezbūr mihr-i celī-zuhūr-ı ‘irfān u şu‘ūr, üstād-ı kāmīl, mürebbī-i kavābil¹, envā‘-ı fezā’ilden behremend, şalāh u ‘iffette bī-mānend, mecmū‘a-i nevādir ü muhāzarāt, köhne cöng-i eş‘ār u ebyāt, kūteh-ķadd u ‘ālī-şān, za‘īfū’l-cism ü ķaviyyū’l-‘irfān, şeyh-i fānī ve pīr-i nūrānī idi. Sinn-i şerīfleri ʈoksandan mütecāvīz ve za‘f-ı pīrī ile medreseye varmaķdan ‘āciz olup hānesinde müdārese iderdi. Vüzerā ve ‘ulemā ziyāret eyleyüp du‘āsın recā ve aşhāb-ı hācāt harem-i keremine ilticā itmekden hālī degül idi. Eyyām-ı dersde *Şifā-yı Kāzī ‘Iyāz* naķlı ile ibtidā ve *Kaşīde-i Bürde*’den birkaç beyt taḥķīķını ḥüsn-i maḥlaş-ı du‘ā² itmek mu‘tādları idi. *Tezķiretü’ş-şu‘arā*’da “Necmī” maḥlaşı ile mezkūr ve ba‘z-ı ebyātı meşūrdur. Bu beyt zāde-i ṭab‘-ı pūr-ıķtidārıdır³:

Dil ki bir kaşşābuñ oldu küşte vü pūr-yāresi
Zülfi çengālinde ķaldı aşılı her⁴ pāresi

Şūret-i İcāzet-nāme

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى اظهر نجم الدين الحنفى حيثما ظهر غاسق الجهالة هداية للتائهين و اكمل بدر الشرع المستبين السوى بعد ما انتشر فى الأفاق غياهب الضلالة عناية للعالمين و قوى من العلماء و جعل لهم من لدنه سندا و ابقى ذكرهم الجميل و خبرهم الصحيح على صفحات الايام باقلام السنة الانام ابداء احمده على حديث المتصل المسلسل عدده و اشكره على تواتر آثار كرمه الذى لا ينقطع مدده ولا ينتهى امده و اشهد ان لا اله وحده لا شريك له شهادة اتخذها لنيل سعادة الدارين منها و أنس بها يوم امسى فى جانب اللحد غريبا فى الاكناف مدرجا و اشهد ان سيدنا محمد اعبدته و رسوله افصح من جا من ربه مرسلا و انصح من خوطب بو حيه فامشى به جانب الشرك مترو كامهلا صلى الله عليه و على آله و صحبه البانلين لاعلا اعلام الدين المهج و الجسوم الفائزين بتشريف قوله صلى الله تعالى عليه و سلم⁵ اصحابى كالنجوم و سلم عليه و عليهم مانجم طلع و طلع نجم (و بعد) فلا يخفى على ذى عقل لازب و نجم⁶ فكر ثابت ان الحديث بعد كلام الله الفرقان بين الطيب و الخبيث انفع المطالب و ارفع المأرب من انتهج مناهج تحصيله فقد اهتدى و اتصل بسعادة لا يخفى و من استمسك به فقد استمسك بالعروة الوثقى لا انفصام لها فهو اولى ما يصرف الانسان اليه عنان و كده و كده و خير ما يبذل فيه ذواللب غاية جهده و جد فعلما الحديث من اقرب خلق الله اليه وسيلة و اثبتهم عنده مزية و فضيلة و اقربهم فى الدين طريقة و احسنهم سجية و خليقة و ارفعهم فى الدنيا قدرا و اكملهم بدرا و اعظمهم فى الآخرة مثوبة و اجرا و لقد اشار الى ما قلنا من مقول الذكر العلم فى نص

¹ 50b SE

² - SE

³ Bu//iķtidārıdur:- R1, E

⁴ Bir SE

⁵ 83b E

⁶ 92a R1

الكتاب و احاديث الرسول و سواهما عند المحققين آفاق الفضول و ممن جعل الله التوفيق رفيقهم و سهل الى اقتناص الشوارد الفضل طريقهم و صرف الهمة الى تحصيله و القى شرشره على اقتنا شعره و تفضيله الاخ الفاصل و المولى الكامل الشاب الذى نشأ فى طاعة الله و قصر على اكتساب الاعمال همته و هواه شمس الحق و التقوى و اليقين مولانا نجم الدين ابن قدوة التجار سيد الاحرار محيى الملة و الدين محمد بن نجم الدين سعد نجمه فى فلك الكمال و نجم سعده فى الحال و المال فانه انفق ريعان عمره و عنفوان امره فى اقتباس كل فضيلة دينية و احرز كل معرفة يقينية و لماشرفنى بمصاحبتة و آتسنى بمجاورته و سمع منى ثلاثيات الامام سلطان المحدثين مقتدى السلف الصالحين ابى عبد الله محمد بن اسمعيل البخارى و بعضا من مشارق الانوار للشيخ الامام ابى الفضل الحسن بن محمد الحسن القرشى العمرى الصغانى الحنفى و بعضا من المصاييح للامام العلامة محى السنة قانع البدعة ابى محمد الحسين بن مسعود البغوى و قرأ على بعضا من تفسير الامام القاضى ناصر الدين البيضاوى و بعضا من هداية الفقه للشيخ الفاضل الهمام مقدى الائمة الكرام على بن ابى بكر بن عبد الجليل المرغينانى رحمهم الله و ارضاهم و سمع ايضا فى اثنا مدة الايناس و المجاورة و خلال اوقات المخاطبة و المحاوره كثير من المسائل الفقهية و الفوائد العلمية و اشعار العربية و اللطائف الادبية اجزت له اعلى الله نجم سعادتة و اكمل بدر محمده و سيادته ان يروى جميع ذلك عنى بنقله منى و ان يروى سائر مايتعلق بالرواية من تفسير و حديث و اصول و فروع و مسموع و مطبوع و ان يبين الاحكام و يعلم مسائل الحلال و الحرام آخذا عليه ما يؤخذ فى الاجازات من الاحتياط النام فى الروايت و النحرز عن المجازفة فيه فوق الغاية ثم انه استكتبنى صورة الاجازة فكتبت هذه الاسطر بالاختصار و الوجازة اجابة الى سؤاله و اسعافا لمسؤله و اعهد عليه ان يذكر لى فى الادعية الصالحة المستجابة خصصا فى الاوقات التى هي مظنة الاجابة على ماهو المأمول من شرف جهته و اللايق بكرم سجيته و علو همته و انا اروى عن شيخ مشايخ الاسلام قدوة العلم الاعلام استاد المحدثين بقية السلف الصالحين ابن يحيى زكريا الانصارى الشافعى اجازة مكتوبة الى من مصر حفظها الله تعالى عن الاصر و عن السيد العلامة و الايد الفهامة قوام الملة و الدين مولانا¹ و من كل الوجوه اولانا يوسف بن الحسن² الحسينى و عن الشيخ الامام³ شمس الملة و الدين محمد بن ابراهيم السمدينى و غيرهم الاجازة صحيحة و كذا السماع و القرارة كتبه العبد الفقير الى الغنى الاعلى سعد بن⁴

¹ 92b R1

² 84a E

³ 51a SE

⁴ "Rahmân ve Rahîm olan Allahın adıyla...Cehâletin ortaya çıktığı bir zamanda, yolunu şaşırmişlara rehber olsun diye Necmeddin el-Hanefî'yi ortaya çıkartan Allah'a hamd olsun. Tam ve açık olan şeriatin hilalini, dalâletin yayıldığı bir ortamdan sonra âlemlere rahmet olarak tamamlayan Allah'a hamd olsun. Ulemâyı güçlendiren, onlara katından güç veren, onların şânını kalıcı kılan, ebediyete kadar onların hakkındaki doğru haberleri koruyan Allah'a hamd olsun. Saymakla bitmeyen sözlerinden dolayı ve kesintisiz devam eden lütuflarından dolayı ona hamd ederim; şükrederim. İki dünya saadetini de kazandıran yol olan ve ölümden sonraki en yalnız anımızda yegâne dost olan kelime-i şehâdete ittibâ ederek onun tek olduğunu ve ortağı olmadığını ikrâr ederim. Allah'ın gönderdiği en fasih vahye muhatap olan, en içten şirki ortadan kaldırmada ve yok etmede en dirayetli olan peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya da şehâdet ederim (Salât ve selâm ebediyen onun ailesinin ve dîni yaymak için ve Hz. Peygamber'in 'Ashâbım yıldızlar gibidir' müjdesine nâil olmak için varımı yoğunu harcayan ashâbının üzerine olsun). Aklı başında olan tefekkür sahibi kimseler için açık bir husustur ki doğruyla yanlış ayırt eden Allah kelâmından sonra hadisler arzulanacak ve istenecek olanların en faydalısıdır. Hadis elde etmek üzere bir yola giren kişi hidayeti bulmuştur ve açıkça mutluluğu elde etmiştir. Hadise sınıksı sarılan kişi kopmaz bir kulba sarılmış olur. Hadis ilmi insanı yanlışlardan, zorluklardan ve kötülüklerden çevirmede en önde gelen ilimdir ve akıllı bir kimse için çabasını yönlendireceği en hayırlı ilim dalıdır.

el-Mevlā Bedre'd-dīn Maḥmūd el-Ḥālī (Beḥlī Maḥmūd Efendi¹)

Vilāyet-i Karaman'da "Lārende" nām şehir-i benāmdan peydā ve "Beḥlī Maḥmūd" demekle şöhre-i dünyā olmuş idi. Ḥāl-i² vücūdı nokṭa-i şahīfe-i isti'dād ve süveydā-yı dil-i bī-gıll u şāme-i şemmāme-şemā'il gibi taḥşīl-i sevād eyledükde Muştafā Paşa Müderrisi Ḥāce-zāde Meḥemmed Çelebi dārü'l-ifādesinde iştiğāl, ba'dehu pederi Ḥayre'd-dīn Efendi āstānesine ittışāl idüp ḥidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım ve ṭarīk-ı tedrīse 'āzım olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aḳçe ile Burūsa'da Çendik Medresesi'ne, ba'dehu otuz aḳçe ile Ferhādiyye'ye, ba'dehu kırık aḳçe ile Kadrī Çelebi Medresesi'ne müderris ve taḥşīl-i 'ulūm-ı 'āliyeye mümāris olup toḳuz yüz yetmiş üç Cemādiye'l-ülā'sında şadreyne-i fāzılīn Ḥāmid Efendi ve Pervīz Efendi kırıkdan ma'zūlleri Şeyḫ Vefā Cāmi'-i Şerīfī'nde imtiḥān fermān olınuḳda Zekerıyyā Efendi ve 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi ve Deli Kerīm Efendi ve Seyfī Efendi ve

Hadis ulemāsı vesile olarak Allah'a en yakın olanlardır. Değer olarak da Allah katında en sağlam olanlardır. Dinde yolu en yakın olanlardır. Ahlāken de en güzel olanlardır. Dünyada da değeri en üstün ve en gözde olanlar onlardır. Ahirette en çok sevap elde edecek olanlar da onlardır. Bu dediklerimize Kur'ān-ı Kerīm'de de, hadisi şeriflerde de, onun dışındaki muhakkik ālimlerin ve Allah'ın lütufta bulunduḡu kimselerin sözlerinde de deliller vardır. Bütün gayretini, ömrünü hadis tahsil etmeye vermiş olan değerli kardeş ve mükemmel dost; Allah'a itāatle gençliğini geçiren; arzu ve gayretini dünyalıklar elde etmede dizginleyen; hakkın, takvānın ve ilmin güneşi; tüccarların önde geleni; özgürlerin efendisi; dīnin ihyā edicisi Muhammed bin Necmeddin'in oḡlu Mevlana Necmeddin... Kemālin zirvesinde onun yıldızı parlamıştır. Şimdi de ve gelecekte de onun yıldızı mutluluk saçmaya devam edecektir. Çünkü o, ömrünün en güzel anlarını dīnī faziletler elde etmek, ilmin ve irfānın zirvesini yakalamk için harcamıştır. Onunla beraber olma şerefine nāil olduḡumda ve dostluk içerisinde bulunma nimetini elde ettiḡimde benden muhaddislerin imamı Ebū Abdullah Muhammed bin İsmail el-Buhārī'nin el-sülāsiyyāt şeklindeki rivayetlerini dinlemiştir. İmam Ebū'l-fadl Hasan bin Muhammed el-Kuraşī el-'Umarī es-Saganī el-Hanefī'nin Meşārku'l-envār'ından da bir kısmı dinledi. Sünneti ihyā eden, bid'atleri ortadan kaldıran Ebū Muhammed Hüseyin bin Mes'ūd el-Bagavī'nin Mesābih'inden bazı bölümleri benden dinledi. Yine bana Kādī Nāsıru'd-dīn Beydavī'nin tefsirinden; yüce gönüllü, faziletli şeyh, şerefli imamların kendisine uyduḡu Alī bin Ebībeker bin Abdülcelil el-Merginānī'nin Hidāyetü'l-fikh'ından bazı bölümleri okudu. Ve yine beraber bulunduḡumuz müddette ilmī müzākerelerde bulunduḡumuz ortamlarda pek çok fikhī meseleleri, ilmī hususları, Arap şiirlerini, edebī nükteleri dinledi. Bende ona (Allah onun mutluluk yıldızını ve efendilik ışığını yüce ve mükemmel eylesin.) bütün bu benden dinlediklerini nakletmesi; tefsir, hadis, usul, fūrū', sözlü ve yazılı hususları rivayet etmesi; ahkāma dāir meseleri açıklaması; helāl ve haramı öğretmesi; ilmī hassāsiyetlere dikkat etmesi, icāzetin gereḡini yapması hususlarında ondan söz alarak ona icazet verdim. Sonra o, benden icazetin bir suretini yazmamı istedi. Ben de onun arzusuna cevap vererek kısaca bu satırları yazdım. Beni, özellikle icabet saatlerinde hayır dualarında anmasını ondan bekliyorum. Ki onun yüce ahlākından ve karakterinden beklenen de budur. Ben ulemānın önde geleni, muhaddislerin ustādı, selef-i sālihīnin son halkalarından ibni Yahya Zekerıyyā el-Ensārī eş-Şāfī'ī'den, Mevlana Yusuf el-Hasan el-Hüseynī'den, imamların önde gelenlerinden, milletin ve dīnin liderlerinden Muhammed bin İbrahim es-Semdinī'den ve diḡer ulemādan yazılı icazete dayalı olarak rivayet ediyorum. Bu icazet sahihtir ve aynı şekilde işitilerek ve okunarak elde edilmiştir. İcazeti de Allaha muhtaç olan kul Sa'd bin İsā yazmıştır (Allah onu fetva hususunda yanlış yapmaktan muhafaza eylesin.). Allah bana yeter. O ne güzel dost, ne güzel yardımcıdır."

¹ - SE

² Ḥilāl R1

Ayās Efendi ve şāhibü't-terceme yegān yegān hūzūr-ı hūdāyegān-ı şudūrda 'arz-ı bızā'a-ı 'irfān eyleyüp ol esnāda rehīne-i imtiyāz olan 'Alī Paşa-yı 'Atıķ Medresesi ile Zekerıyyā Efendi ser-efrāz olup cedīden binā olınan Topķapusu'nda vāķi' Aħmed Paşa Medresesi ile 'Arab-zāde Efendi ve Āorlı Medresesi ile Kerīm Efendi i'zāz olunup sā'irleri mevķūf kalmıř idi. Yetmiş dōrt Muħarrem'inde Ĥaydar Paşa Medresesi binā olunduķda ibtidā bunlara i'tā olındı. Binā-yı medrese temām olmadın revāķ-ı vücūdı 'urza-i inhidām olup toķuz yüz yetmiş sekiz řa'bān'ında Remzī-zāde 'Alī Efendi medrese-i maħlūle ile bekām oldı.

Mevlānā-yı mezbūr za'f-ı 'ilm ve kuvvet-i ķalble meřhūr, kusec iken kiyāsetden bī-behre, haķīrū'l-hey'e vū bed-ķihre, řalāķ-ı hāli 'ilmine ġālib, řāhid-i maṭbū'-ı ma'ārifet tālib, 'āřık-ı mehcūr-ı cemāl-i kemāl, kenāre-niřin-i deryā-yı fazl ü efzāl idi.

Mervīdūr ki Ebu's-su'ūd Efendi āstānesinde fetvā kātibi iken secde-i sehvden su'āl olunduķda ġalaṭ-ı 'avām üzere sehv-i secde yazup mollā-yı merħūm sehvine iřāret itmiş iken āġāh olmayup řafħa-i dilden sevād-ı cehl-i mūrekkebi řüst ü řū ve sācid-i sāhī gibi tenbīh iden yārāna ser-fūrū itmiş idi. ¹عفا الله تعالى عنه

el-Mevlā 'Abdu'l-laṭif (Pepegī Laṭif)

Manzūme-i kelimātı sektedār olmaġın "Pepegī Laṭif" dimekle iřtihār bulmuş idi. 'Ařr-ı Sulṭān Bāyezīd-i Velī ve Sulṭān Selīm-i Ķadīm'de řadr-ı Rūm olan Ġürz Seyyidī Efendi merħūmuñ oġlı 'Abdu'l-laṭif Āelebi'nüñ ferzend-i dil-bendidūr. Henüz perde-niřin-i raħm-ı māder iken pederi perde-der-vücūd fānī olduķda ismi ile tesmiye ve cedd-i emcedi ĥacrinde terbiye olunmuş idi. Nūkte-sencī-i 'ilm ü 'irfān ve ta'dīl-i mīzān-ı lisān iķün sa'y-i bī-kerān eyleyüp Ĥāmid Efendi'den muķaddimāt-ı 'ulūmı temhīd ve mebānī-i fūnūmı teřyīd itdükden řoñra müftiyyū'l-enām² Ķadrī Efendi'den mülāzemetle maķzi'l-merām³ olmuş idi. Evvelā yigirmi beř aķçe ile Mollā Yegān Medresesi'ne, ba'dehu⁴ otuzla řire'de İbni Melek Medresesi'ne, ba'dehu kırķla belde-i mezbūrede Mollā 'Arab Medresesi'ne müderris olup ba'de'l-'azl ĥārice mülāzemet esnāsında beř yıl zaħmet çeküp bi'l-āħare üstādı Ĥāmid Efendi himmeti ile toķuz yüz altmış beř řafer'inde Kāmī Efendi yerine Muřtafā Paşa Medresesi'yle bekām, yetmiş bir Cemādiye'l-āħire'sinde Baġdādī-zāde Aħmed Āelebi yerine Üçřerefeli ile bülend-

¹ "Yüce Allah'ın affi onun üzerine olsun."

² 84b E

³ Maķzi'l-merām: bekām SE

⁴ 93a R1

makām, yetmiş üç Şevvāl’inde Kaba Bostān yirine Şahn-ı Semāniye ile vāşıl-ı merām olmuş idi. Yetmiş altı Şevvāl’inde müte‘ayyinān-ı kuzātdan İzmir Kāzisi Kara Aḥmed-zāde fevt olup manşıbı maḥlūl olduğda ba‘z-ı nevāhī ilhākıyla mevleviyyet i‘tibār olunup bunlara ‘ināyet olındı. Toḫuz yüz yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde kāzī iken müddet-i ḥayātı āḥir olup yirine ‘Arab İbrāhīm cerr-i zūyūl-i ma‘ālī vü mefāḥir itmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr luṭf-ı ṭab‘la meşhūr, mazbūtu’l-lisān, ḥālişü’l-cenān, ḥalīm ü selīm, maḥdūm-ı kerīm idi.

el-Mevlā Aḥmed bin ‘Abdu’llāh (Fevrī Efendi¹) {Fevrī}

Şu‘arā-yı Rūm’uñ ser-bülendi Mevlānā Fevrī Efendi’dür.

N’ola murḡān-ı ma‘ānī ile itse bāzī

Arnavud aşıldur ol taşlı yirüñ şebbāzı

Sinīn-i ‘ömri ‘aḡd-ı evvele vāşıl olmadın şehd-i şehādetle taşḥīḥ-i ‘aḡide ve Şeyḫ Muḥyi’d-dīn-i ‘Arabī ḥazretleri vāḳı‘asında telkīn-i İslām eyleyüp ‘uḡde-i i‘tikādını ekīde eylemiş idi. ‘Ale’s-şabāḥ şa‘şa‘a-i nūr-ı İslām maşrıḳ-ı dilinde lā’ih ve nesīm-i şubḥ-ı hidāyet meşāmm-ı cānında fā’ih iken guzāt-ı İslām ol gevher-i tābendeyi sengistān-ı küfrden iḥrāc ve bāzār-ı i‘tibārda qarīn-i revāc kılmış idi. Ferhād Paşa ketḫudāsı Pūlād Ketḫudā’nuñ ḥātem-mişāl mülk-i yemīni olduğda ta‘līm-i ‘ilm ü hüner ve muḥtaşarātı ke’n-naḳş fi’l-ḥacer idüp hem-ser-i nigīn-i Süleymān olmaḡla nām ü nişān bulmuş idi. Maḥdūmı fevt olup birāderi Ca‘fer Ketḫudā’ya intikāl eyledükde ol merd-i cihān-dīde mevlānānuñ feyz-i himmete kâbiliyyetin müşāhede idüp manzūr-ı ‘ayn-ı ‘ināyet olmaḡ ümīdi ile Rūmili Beglerbegisi Luṭfī Paşa’ya ihdā ve çerāḡ-ı meclis-i luṭfī olmasın recā ider. Paşa-yı cihān-baḡşāya “sūsen” redif bir ḳaşīde ‘arz eyleyüp nazar-ı iksīr-eşer ümīd iderken i‘tāḳ ile iktifā eylemiş idi. Maḳşūd-ı aşlı ḥāşıl olmayıcaḡ Rūmili ümerāsından Bālī Paşa’ya virdükde ol daḡı i‘tāḳı iḥsān mülāḥaza idüp tīr-i tedbīr hedef-i me’mūle mevşūl olmaz. Def‘a-i şālisede Defterdār Naḳḳāş ‘Alī Çelebi’ye i‘tā eyledi². Bunlar fi’l-cümle ḳadrin bilüp nihāl-i āmālin tenmiye ve gevher-i kemālin terbiye eşnāsında iken terk-i ‘ālem-i şüret ve şafḡa-i ḡāk-rīz-i ‘ālemden üstād-ı

¹ - E

² 52b SE

ter-dest-i ecel maḥv-ı māhiyyet eyledükde şülüṣ-i vaşıyyetinden şāliṣen i'tāk olındı. Dermend Fevrī Efendi tūmār-ı şahş-ı cerrār ve қаşıde-i şā'ir-i denā'et-şi'ār gibi elden ele düşüb;

İy kūy-ı ḥarābātı gezen ḥāne-be-ḥāne
İy der-be-der itmiş seni evzā'-ı zemāne

maẓmūnı üzere bu deñlü sa'y ü gūşışden vāyesi ḥırmān olup gevher-i maḫşūdı nā-yāb ve efendisi olan şāhibü'l-ḥayr niyyeti ile müṣāb olmuş idi. Bi'l-āḥare tarīḳ-ı 'ilme pā-nihāde ve kūçe-gerdān-ı erbāb-ı ifāde olup Edrine'de Beglerbegi Müderrisi Tursun Efendi ḥıdmetlerinde iştiḡāl¹, ba'dehu Ḳalender-ḥāne Müderrisi Taşköprü-zāde Efendi'ye ittişāl² idüp ba'dehu Şahñ müderrislerinden 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi'den istifādeye müdāvım, ba'dehu Bostān Efendi'nüñ i'ādesinden mülāzım olmuş idi. Elli dört tārīḫinde yigirmi aḳçe ile Edrine'de Enbār³ Ḳāzī Medresesi'ne müderris olup Elkāş seferinde Edrine muḥāfazasına me'mūr olan Şeh-zāde Sulṫān Selīm Ḥān āstānesine intisāb ve aḫz-ı cevā'iz-i bī-ḥisāb eyleyüp şefā'at-nāmeleri ile yigirmi beş aḳçe ile Ḥāşkūy Medresesi'ne vāşıl, ba'dehu yeden bi-yedin otuzla Vize Medresesi'ne nā'il olmuş idi. Toḳuz yüz altmış senesinde Naḥcivān seferine revān ve mevkib-i pādīşāhīde mānend-i mūr-ı Süleymān olup kırḳ aḳçe ile Ḳapluca Medresesi'ne naḳl olunmuş idi. Toḳuz yüz altmış toḳuz Rebī'u'l-āḫir'inde Samsūnī-zāde Maḫmūd⁴ Efendi yirine 'Alī Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ders ü taḫḳīḳ eyleyüp yetmiş bir Cemādiye'l-āḫire'sinde Luṫfī Beg-zāde Muştafā Efendi yirine Ḥānḳāh Medresesi'n tekyegāh idüp yetmiş iki Cemādiye'l-ülā'sında selef-i sālifi yirine Ḥāşekī pāyesine pā-yı himmet ḳoyup yetmiş beş Muḥarrem'inde 'İbād Çelebi yirine Semāniye'ye gelüp yetmiş yedi Receb'inde Bağdādī-zāde Aḫmed Çelebi yirine Şām-ı şeref-encām fetvāsı ile vāşıl-ı kām olmuş idi. Yetmiş sekiz Zi'l-ḳa'de'sinde;

Şehr-i Şāmuñ bāḡ-ı ḥuld altında ya üstindedür

maẓmūnı üzere seyr-i cināna ṫalebkār olup rūḫ-ı revānı a'lā-yı 'illiyīne gūzār ve cism-i ḫākī-i nā-tevānı zīr-i zemīnde ḳarār eyledi.

¹ 85a E

² 93b R1

³ Enbāz R1

⁴ Meḫemmed SE

(978) ¹فوری برفت

tārīḥ-i vefâtıdır.

Tārīḥ

Revân oldı beḳā dārına Fevrî (978)²

İşhaḳ Çelebi yanına³ defn olunup manşıb-ı maḥlûli Sinân Çelebi'ye iḥsân olındı.

Mevlânâ-yı merḳûm âşnâ-yı deryâ-yı 'ulûm, serî'u'l-intikâl, bedî'u'l-irticâl, şa'bu'l-münâzara, ḥulvu'l-muḥâvere, mû-şikâf-ı daḳâ'ıḳ, ḥulle-bâf-ı ḥaḳâ'ıḳ, elsine-i selâşe i'mâline ḳâdir, bî-naẓîr münşî ve üstâd şâ'ir idi.

Âsâr-ı 'ilmiyyesinden *Dürer [ü] Ğurer*'e ḥâşiyesi ve fûnûn-ı mütedâvilede resâ'il ü ta'lîḳâtı ve ḳurṫ-ı misma'a-i ḳabûl olmuş kelimâtı vardır. Sultân Süleymân-ı merḥûmuñ *Dîvân-ı* belâgat-'unvânların tertîb eyleyüp hoş-âyende inşâ ile irtibât ve şîr ü şeker gibi ḥüsn-i ihtilâṫ virmişdür. El-ḥaḳḳ tertîb-i ğarîb ve eser-i dil-firîbdür.

Mervîdür ki mübtelâ olduĝı marâzdan ifâḳat bulmuş iken ḳubûr-ı enbiyâ vü evliyâyı ziyâret eyleyüp ref'-i dest-i du'â ve türâb-ı bedeni ol ḥâḳ-i pâke ilḥâḳ için recâ ider. Bâ-ḥuşuş Şeyḫ-i Ekber ḥâzretlerinden muvâlât-ı sâbıḳayı 'inâyât-ı lâḫîḳaya vesîle ittiḥâz idüp 'arz-ı niyâz eyledükde du'âsı maḳbûl ve recâsı ḥuşûle mevşûl olur.

Müretteb *Dîvân*'ı ve 'Arabî vü Fârisî eş'âr-ı belâgat-'unvânı vardır. Taḥmîs ve teşdîs vâdîsine revnaḳ-ı bî-endâze ve murabba'ları çâr-cihet-i 'âleme âvâze şalmışdur. *Tezkiretü's-su'arâ* da meşṫur olan birkaç beyt-i fâḫîr teşḫîz-i ḥâṫîr için revnaḳ-ı meclis-i menâḳıb u mefâḫîr ḳılındı:

Dünyeden mürdeleri şanma mürûr⁴ eylediler

Yatdılar arḳaları üzre ḥuzûr eylediler⁵

Dîger¹

¹ "Fevrî öldü."

² Tārīḥ//978:- SE; der-kenar R1, E

³ Cenbine SE

⁴ 'ubûr SE

⁵ Bu beyit SE'de 11. sıradadır.

Emvāc-ı kılzüm-i ‘ışk bu nüh kıbāba şıgmaz
Ehl-i dile ne maḥfī deryā ḥabāba şıgmaz²

[Ve lehu]

Çarḥ-ı ḥüsnüñ var ise Mirrīḥidür ol ser-terāş
Bir elinde tīg-ı bürrān bir elinde daḥı baş³

[Ve lehu]

Cism-i nizārüm ile görüp şāyem ehl-i dil
Şandi⁴ ten-i za‘īf ü naḥīfi ḥayāl-i zıll⁵

[Ve lehu]

Alçaq koma rikābveş olma çü tīg tiz⁶
Ne yavuz ol aşıl ne yavaş ol dilā başıl⁷

Ġazel⁸

Gezüp mülk-i vücudı ‘ālem-i ‘ışka kadem başdum
Bu günden şoñra ölmezsem ‘adem ıqlimidür kaşdum

Dü-tā olmuş kadüm bir āh idüp cān virdi toğrıldı
Ġamuñla iy kemān-ebürü oğum atdum yayum yaşdum⁹

İki bögrüm biri birine geçdi şanma za‘fumdān

¹ - E

² 85b E; Bu beyit SE’de 12. sıradadır.

³ Bu beyit SE’de 13. sıradadır.

⁴ Didi SE

⁵ Bu beyit SE’de 15. sıradadır.

⁶ 94a R1

⁷ Bu beyit SE’de 14. sıradadır.

⁸ Bu gazel SE’de ilk örnek gazelden hemen sonra gelmektedir.

⁹ E ve SE’de 2. beyit ile 3. beyit yer değıştirmiştir.

Beden bol geldi cāna sūzen-i hicrān-ıla aşdum

abāb-ı ekūmi zeyn eyledūm āhum erārıyla
Mezārum ubbesine nūrdan andīller adum

utudum kūtī-gīr-i amla Fevrī bezm-i ‘ı ire
Erenler himmetiyle bir aya-ıla anı badum

Beyt¹

Ferah bīgānedūr gōnlūmle iy ua sen evdensūn
Ferah-ādī gelūr gider benūmle alaca sensūn

Alup ben hākten būy-ı maabbet hātırım ordı
Ayıtdı kim ne yir opraısun miskīn ne yirdensūn

[Ve lehu]

Siyeh ul giy ayurmaz tek gōnūl pūr-vecd ū hāl olsun
Derūnu Ka‘beve pāk it birūnu ara āl olsun

[Ve lehu]

em‘ve baumı kesūn ten-i sūzānumdan
Yine bir ba ıa evıla girībānumdan²

[Ve lehu]

İsterin Hā haste-dil ‘uāa cānānın vire
Umarın derdin viren Allāh dermānın vire

[Ve lehu]

¹ - E
² 52a SE

Biraz eglenmege bā'ış olur diyü şafā eyler
Der-i Leylāda Mecnūnuñ diken batsa ayağına

[Ve lehu]

Geldüklerine 'āleme nādım gibi bu halk
Şöyle gider ki binmiş ölüsi dirisine

Bu gāzel-i 'āşıkānesi haylī şöret bulmuşdur¹:

'İşk eyleyeli cānı derd ü ğamuña mu'tād
Şahrāda benüm Mecnūn tağlarda benüm Ferhād

Var ise cihān içre 'ışk-ıla benüm şimdi
Mecnūna bedel maḥzūn Ferhāda bedel nā-şād

Mecnūn ile Ferhāda 'ışk içre benüm mürşid
Pīr-i ğamuñ idelden ol yolda beni irşād

Vādī-i meşakḳatde Mecnūna benüm hādī
Kūh-ı ğam u miḥnetde Ferhāda benüm üstād

Esrār-ı ğam-ı 'ışkı Fevrī kime şerḥ itsün
Mecnūn ise bir cāhil Ferhād ise bir ırġād

Bu kıt'ası daḥı meşhūrdur²:

Meclis-i ehl-i ma'rifet olsa
Her kişi yirini tedebbür ider

Şadre oturmağıla bir cāhil

¹ SE'de şiir örnekleri bu cümle ve altındaki gazel ile başlamaktadır.

² Şöhret-şi'ardur SE

Kendüyi fazlla taşavvur ider

Süfehānuñ kimisi anuñ için
Çelebiyüm diyü taşaddur ider

Lîk meclisde olsa baḡs-ı ‘ulüm
Ne belādur diyü teneffür ider

Kendüye nāgehān ḡitāb olsa
Belī besle o meclisi pür ider¹

Çelebi sen de söyle diseler
Başlar ensābını² tezekkür ider

Söyledür olsañ ebcedi bilmez
Eb ile cedd ile tefāḡür ider

من تعزى³ ḡadīşini bilmez
Ne taşavvur ne ḡod tefekkür ider

el-Mevlā Maḡmūd Beg ([‘Abdī Çelebi Maḡdüm] Maḡmūd Beg)

Şeyḡü’l-İslām Çivi-zāde Efendi’nüñ birāder-i şāḡib-i kemāli, Defterdār ‘Abdī Çelebi’nüñ maḡdüm-ı maḡmūdu’l-ḡişālidür. ‘Ulemā-yı ‘aşr ḡidmetlerinde iştiḡāl ve bezl-i sa’y ü ictihād ile taḡşil-i kemāl eyleyüp Şaçlı Emīr Efendi’dan mülāzım ve ba’z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye müdāvim⁴ olmuş idi. Kırk akçe ile Kāpluca müderrisi olduğdan sonra yüz akçe ile Trablus-ı Şām każāsıyla bekām olup ba’dehu Sulṡān Selīm-i Kādīm ve Sulṡān Süleymān evkāfı tevliyeti ile kesb-i nām ü nişān eyleyüp ba’dehu Rümili’nüñ defterdār-ı tīmārı, ba’dehu Mışr-ı Kāḡhire’de⁵ māl defterdārı olmuş idi.

¹ Bu beyit SE’de bir sonraki ile yer deḡiştirmiştir.

² Ecdādım SE

³ “Kim ki isnat ederse...”

⁴ Mülāzım SE

⁵ 86a E

Ba‘dehu Aydın sancağında emīrū’l-livā, ba‘dehu cezīre-i Rodos eyāleti ile şukka-i ikbālī vālā olup toköz yüz yetmiş sekiz senesinde ‘alem-efrāz-ı ‘ālem-i beķā olmuş idi.

Merhūm-ı mezbūr maḥāsin-i celīle ile meşhūr, mecmū‘a-i ferā’id-i fezā’il, gül-deste-bend-i mekārīm ü fevāzıl, mazhar-ı şu‘ā’-ı baht-ı devlet¹, hem-nefes-i şubḥ-ı sa‘ādet idi.

el-Mevlā ‘Alī (‘Alī-i Denī)

Denn-i vücūdı pā-der-gil-i hırş u temennī ve mānend-i lāy-ı şarāb dāmen-ālūd-ı ḥazīz-i tedennī olmağın “ ‘Alī-i Denī” demekle meşhūr ve ḥilāf-ı ma’nā-yı ismīsi ile mezkūr idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan taḥşil-i vāye ve tekmil-i sermāye idüp Şeyḥū’l-İslām Muḥyi’d-dīn el-Fenārī ḥidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede ta‘āfī-i merāsīm-i ‘aliyyeye müdāvemet eyledükden soñra otuz aķçe ile Manastır’da Dūlbend Kāzī Medresesi’nde mutaşaddī-i ifāde, ba‘dehu kırk aķçe ile Filibe’de vāķi‘ Şihābū’d-dīn Paşa Medresesi’nde kenāre-nişīn-i seccāde olup toköz yüz yetmiş dört Zi’l-ḥicce’sinde Selānikī Naşūḥ Efendi yirine Ḥaleb’de Ḥusrev Paşa Medresesi i’tā ve müstevfī-i ifāde vü iftā kılınmış idi. Yetmiş sekiz² Cemādiye’l-ūlā’sında selefi yirine Seyyidī Ğāzī fetvāsına naķl³ olup Naşūḥ Efendi Ḥaleb fetvāsına i‘āde olunmuş idi. Kable vuşūlī’l-ḥaber ‘ālem-i āhirete sefer kılup Medrese-i Seyyidī Ğāzī Küçük Nūre’d-dīn Efendi’nün ğāze-i ruḥsāre-i ni‘met ü nāzı kılındı.

Mevlānā-yı mesfūr⁴ fenn-i celīl-i fıkha intisābla meşhūr, ‘ilmi qarīn-i ‘amel, ‘iffet ü şalāḥda ḍarbū’l-meşel idi. Ba‘zı kirāmdan mesmū’-ı fakīr-i müstehāmdur ki şāḥibū’t-terceme Ḥaleb müftīsī olduķda Aḥī-zāde Meḥammed Efendi ḥazretleri Ḥaleb kāzīsī olup ekşer-i evķātda meclis-i ‘ālīlerine da‘vet ve mazhar-ı ‘ināyet ü ‘āḫıfet iderler idi. Tenzīh-i lisān ve ta‘mīm-i iḥsān için mevlānāyı yād eyledükçe laķabını tağyīr eyleyüp “ ‘Alī-i Şerīf Efendi”, diyü ta‘bīr buyururlar imiş. Giderek evlād-ı ‘Arab, şerīfū’n-neseb olmaķ üzere i’tikād eyleyüp berü ṭaraf vāķi‘ ḥālī beyāndan istiḥyā itmekle meskūtün ‘anhü kalmış idi. Ba‘dehu ḥalef-i şālīḥleri Mużaffer Efendi ol şöhrete binā eyleyüp vaz’-ı ‘alāmet ve anlaruñ maḥdūmı sebz-destār ile işbāt-ı siyādet eyledi.

¹ 94b R1

² - E

³ SE’de bu kelime ile “i‘āde” kelimesi yer değıştirmiştir.

⁴ Mezbūr SE

**el-Mevlā Aḥmed bin Meḥemmed bin Ḥasan bin ‘Abdu’s-ṣamed es-Samsūnī (Samsūnī-
zāde Aḥmed Efendi)**

Beyt-i kādīm-i ‘ilm ü ‘irfāndan ser-dāde olan naḥl-i ‘arīḳ-ı āzāde Samsūnī-zāde Efendi’dür. Cedd-i emcedleri devlet-i Bāyezīdiyye’de şadr ve peder-i ‘ālī-güheri Edrine każāsıyla bülend-kaḍr olup sâ’ir aḥvālī ḥilāl-i terācim-i aşlda beyān-ı icmālī olınmışdur. İ’māl-i meleke-i māder-zād ile dāḥil-i dā’ire-i erbāb-i isti’dād olduḳda ‘ulemā-yı ‘aşrdan Şarı Gürz Efendi ḥidmetlerinde iştiḡāle müdāvet ve ‘aḳd-ı peyvend-i muşāheret eyleyüp Mü’eyyed-zāde Efendi’den mülāzım ve mürā’ī-i merāsım ü tehyi’e-sāz-ı levāzım olup evvelā yigirmi aḳçe ile Murād Paşa Medresesi’yle ber-murād ve ba’dehu beş aḳçe teraḳḳī ile manzūme-i cāhı müstezād olmış idi. Ba’dehu otuz aḳçe ile Ḥacī Ḥasan-zāde Medresesi’ne vāşıl ve beş aḳçe teraḳḳī ile rütbe-i ‘izz ü ‘alāya nā’il olup toḳuz yüz yigirmi yedi tārīḥinde Pīr Aḥmed Çelebi yirine Edrine’de Ḥalebiyye müderrisi olup¹ dil-i erbāb-ı talebi mānend-i şīşe-i Ḥalebī bāde-i mürevvaḳ-ı ‘irfānla leb-rīz ve şu’le-i ifādeyi enfās-ı taḥḳīḳ u icāde ile tūz eyledükde a’dād-ı penc-ā-penc, teraḳḳī-i se-penc ve ḡulḡule-i iştiḥārī ṭanīn-endāz-ı serāy-ı sipenc olmış idi. Toḳuz yüz otuz ḥilālinde ma’zūl olup yirine Eyyühüm-zāde Paşa Çelebi mevşūl oldu. Otuz dört dāḥilinde Fenārī-zāde Pīrī Çelebi yirine Muştafā Paşa² ḥāricine vāşıl³, otuz yedi ḥilālinde İsrāfil-zāde yirine Burūsa Sultāniyyesi’ne nā’il, otuz⁴ toḳuz senesinde ‘Abdu’l-laṭīf Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’nde mesned-ārā-yı fezā’il olmış idi. Toḳuz yüz kırk dört evā’ilinde Ḳara Dāvud Efendi’nün def’a-i şāniyesi yirine maḥrūse-i Burūsa’ya vālī ve sene-i mezbūre Rebī’u’l-evvel’inde Mīrim Kösesi yirine maḥmiyye-i Edrine ḥükümeti ile kaḍri ‘ālī olup kırk beş Şevvāl’inde selef-i sālifi yirine ḥākim-i dārū’s-salṭana ve mevkib-i iḳbālī pūr-tumturāḳ u ṭaṭana oldu. Kırk toḳuz ḥilālinde munfaşıl olup yirine Ḳarasili Ḥasan Çelebi vāşıl oldu. Ol ešnāda Muḥyi’d-dīn Efendi şeyḫü’l-İslām olup meşrūṭaları olan Sultān Bāyezīd Medresesi’nden isti’fā eyledükde yüz aḳçe vazīfe ile bunlara i’tā olındı. Elli iki Şa’bān’ında Muḥyi’d-dīn Efendi müteḳā’id ve mesned-i fetvāya Rūmili şadrı Ebu’s-su’ūd Efendi müteşā’id olup fetvādan soñra iki yüz aḳçe vazīfe ile Semāniye medārisinden Çenārılı Medrese’ye mutaşarrıf olan Çivi-zāde Efendi merḥūm şadr-ı Rūm olduḳlarında Medrese-i

¹ 86b E

² 52b SE

³ SE’de bu kelime ile “nā’il” kelimesi yer deḡiştirmiştir.

⁴ 95a R1

Bāyezīdiyye vaz'-ı aşlısine i'āde olunup bunlar Çivi-zāde Efendi¹ yirine mesned-efrūz-ı ifāde olmuşlar idi. Toğuz yüz elli dört hilālinde Anaṭolı aḳtārını ve 'Arab u 'Acem memālikini tefṭiṣ-i 'āmm ile me'mūr ve def'-i muḥālif ü ref'-i mazālīm ile ḳavī-sāz-ı bünyān-ı mülk-i ma'mūr olup yevmī dört yüz aḳçe vazīfe ta'yīn olındı. Sene-i ātiyede pādişāh-ı İslām Elḳāṣ Mīrzā ile diyār-ı 'Acem'e 'aṭf-ı zimām eyleyüp Ḥaleb-i Şehbā'da rükeb-i sultānīye mülākī olmuş idi. El-ḥāletü hāzīhi lisān-ı saġīr ü kebīrde nezāhet ü istiḳāmeti meşhūr ve pādişāh u vezīr yanında ḥidmeti meşḳūr olup ba'de'l-itmām şadāret iḥsānına va'd-ı bī-lāf-ı mūmteni'u'l-ḥilāfları şādır oldu. Ba'dehu Şām Beglerbegisi Ḥadım Sinān Paşa'nuñ mazālīmını tefṭiṣ fermān olunup ḥasbū'l-emri'l-'ālī mübāşeret ve kemāl-i diḳḳat üzere edā-yı ḥidmet eyleyüp müfredāt-ı vaḳā'i' sicillini müstaḳillen pāye-i serīr-i a'lāya 'arz eyledükde evvelīn-i nigāh-ı şāh-ı 'ālī-nazar paşa-yı mezbūruñ bi'z-zāt alduġı rişvet isbātinuñ sicilline müşādefe ider. Der-ḥāl mu'īni olan ḥavāṣī, bā-ḥuṣūṣ ḳābūk-süvārān-ı meydān-ı ġayret-i cāhiliyye olan² ṭavāṣī-i ṭayṣ-ı ġavāṣī zu'm-ı fāsıdleri üzere fırsat ve nevbet-i ḥiṭāba ruḥşat bulup 'arz-ı pīşġāh-ı 'ālem-penāh iderler ki “Şām beglerbegilerinüñ devlet-i pādişāhīde sürādiḳāt-ı cāh ü celāli ve sedene-i südde-i iḳbāli ol mertebede midür ki cā'ize nāmına aḳçe almaḳ cā'iz olduġı taḳdīrce yeden bi-yedin īşāli mümkin ola. Kizb-i şarīḥ ve bühtān-ı ḳabīḥ olduġı eclā-yı bedīhiyyāt ve isbāt-ı müdde'ā-yı 'ırz için aḳvā-yı muḳaddimātdur. Sā'irleri daḥı buña ḳıyās buyurulsun ve mi'yār-ı şaḥīḥ ile ḥālīṣ ü maġşūṣ görülsün³.” didüklerinde pādişāh-ı deryā-dil bu muḳaddimeden müte'essir ve mollā-yı merḳūma fevḳā'l-ḥadd mütekedir olup vezīrān-ı Āşaf-maḥall def'-i ġāzab-ı pādişāhīde i'māl-i leṭā'if-i ḥiyel ḳılmaġla biñ belā ile vazīfe-i teḳā'üd ta'yīnine rızā almışlar idi. Toğuz yüz elli yedi hilālinde vazīfe-i sābıḳa ile ḥalefleri olan müteḳā'id Mīrim Kösesi ferāġından medrese-i ūlāya i'āde olındılar. Kerīmü'n-nefs ü keşīrū'l-elṭāf, maşrafı vāṣıl-ı ser-ḥadd-i isrāf olmaġın müstaġrak-ı düyūn ve istīlā-yı faḳr ile ile zār u zebūn olup⁴;

آنکه شیرانرا کند روبه مزاج

احتیاجست احتیاجست احتیاج⁵

¹ - R1, E

² ḥavāṣī//olan:- SE

³ 87a E

⁴ 95b R1

⁵ “Aslanları tilki mizaçlı yapan (şey) ihtiyaçtır, ihtiyaçtır, ihtiyaç.”

mazmūnı üzere ser-pençe-i istihkākına lā'ik şikār, şaydgāh-ı emānīde āşikār olmayıcak bī-ihtiyār Haleb kaçāsını taleb itmişler idi. Toğuz yüz altmış sekiz Şa'bān'ında Mu'allim-zāde Efendi¹ yirine hākim-i Haleb-i Şehbā olup yetmiş Ramazān'ında munfaşıl ve yirine Ebu's-su'ūd-zāde Mehemmed Efendi vāşıl oldu. Yüz akçe vazīfe ile kūşe-nişīn-i humūl ve meşāgil-i 'ilm ü 'ibādete meşgūl iken toğuz yüz yetmiş sekiz Zī'l-ħicce'sinde teng-nā-yı cihānda tezāhüm-i hazen ü melāl ile cāndan bīzār ve 'āzim-i vūs'atgāh-ı dārū'l-ķarār olmuş idi.

Merhūm-ı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, envā'-ı fezā'il-i 'ulūm ile ārāste ve eşnāf-ı ma'ārif-i zībende-rūsūm ile pīrāste, nahl-i girān-bār-ı mekārim-i hişāl, ebr-i güher-nişār-ı fevāzıl u efzāl, hengām-ı dirāsetinde deryā-yı fesīhu'l-ercā-yı taḥķīķ u īķān, eyyām-ı ḥükümetinde şemşīr-i kaçā-te'sīr-i aḥkām-ı *Ķur'ān*, cūr'et ü şarāmet ile meşhūr ve nezāhet ü istikāmetle ma'rūf-ı cumhūr, emr-i ḥükümetde nādire-i edvār ve zemān-ı kaçāsı tevārīḥ-i rūzgār idi.

Mervīdür ki merhūm İstanbul kaçāzisi iken aḥbābından merd-i şālih-i emīn, bir tācir-i kūçe²-nişīn var idi³. Mevlānuḥ eḥabb-ı aḥbābı ve akreb-i aşḥābı idi. Ol tārīḥde mu'tekād-ı enām bir meczūb-ı sālīk-i benām bir gün dükkānına gelüp fetḥ-i kelām ider ki "Zemān-ı feyzdür. Bir murāduḥ var ise beyān eyle. Ḥuķūķ-ı sābıkayı ri'āyet idüp taḥşīline⁴ bezl-i himmet idelüm." Merd-i dükkānī fā'iz-i çeşme-i 'ināyetden bu cereyānı görüp merhūmuḥ şadārete hırşı ma'lūmı olmağla meczūb-ı ma'hūddan ḥayr-ḥ'āhāne recā ve ḥuşūl-i murād için iltimās-ı du'ā ider. Meczūb cevāb virüp "Efendiye söyle, benüm için iki yüz filori ifrāz eyleyüp bir memlūkin āzād eylesün. Bi-izni'llāhi te'ālā murādı ḥāşıl ve maķşūdına vāşıl olur." dir. Tācir-i mezbūr kemāl-i⁵ sürür ile ḥuzūr-ı mollāya gelüp bu mācerāyı ifşāḥ ve filori iḥrācı için ilḥāḥ eyledükde merhūm ḥande-i hezl-āmīz eyleyüp " 'Aceb ebleh imişsün. 'Ālem-i mülķ ü melekūtda mutaşarrıf olan evliyā'ullāh 'amel muķābelesinde 'ivaż recāsından müstağnīlerdür. Ğarāz-ı şadāret ise muķtezā-yı tarīķ üzere der-pīş ve ḥişşe-i 'ilmiyye-i bī-teşvīşdür." diyüp;

Žāyi' olmaz yolda olsun tek hemān ḥāşāk-i dil

Bir gün uğrar anı baḥre irgürür seyl-āb-ı 'ışķ

¹ - SE

² Kūşe SE

³ Var idi:- SE

⁴ Ḥuķūķ//taḥşīline:- SE

⁵ 53a SE

maẓmūnı ile ‘arz-ı selvet-i derūn ider. Tācir-i müşācir feryād idüp “Cā’iz ki bir hikmet-i ḥafıyyesi var ola. Luṭf idüp böyle buyurmañ.” diyü baḥş ider. Bi’l-āḫare “Ḳavlinde şādıḳ ise¹ yevm-i vuḳū’ı ta’yīn eylesün. Andan şoñra i’timād idelüm.” diyü kümeyt-i zebānı ḥalbe-i ta’allül üzere icāle ve zimām-ı kelāmı ṭaraf-ı ḥilāfe imāle eyleyüp ma’nīde muḥāle ḥavāle ider. Seḫeri tācir dükkāna geldükde meczūb daḫı ḥāzır olup ḳışşa-i dūşīneden cevāb istedükde tācir-i mezbūr mācerāyı beyāna ḥicābından muḳaddimāt-ı vāhiye baştı ideyin dirken meczūb-ı ‘ārif nūr-ı kerāmetle ḳışşaya vāḳıf olup;

İy nesīm-i seḫerī şoluma alduḳ ḥaberūñ

maẓmūnı ile keşf-i ḥāl ve izḫār-ı celāl eyleyüp fi’l-ḥāl şemşīr-i intikāmı berḳ² ve bir kāḡıd pāreyi ḥarḳ ider ve “Ehlu’llāha hezl ü izdirā nazarın iden maḡrūrı işte böyle maḫḫūr iderüz.” diyü berḳ-ı ḥāṭıf gibi geḫer gider. Tācir-i derdmend mehābet-i celālden ḥirāsān ve itdüḡi mu’āmeleden peşīmān olup nāle vü zārī ile yetişüp ayaḡına düşer ve ‘afv ü ‘ināyet recāsına şefā’at ider. Meczūba mülāyemet gelüp “Bu deñlü maḥabbetüñ var idüḡin bilmez idüm. Atılan oḳ dönmez. Hümā-yı himmet dest-i taşarrufa ḳonmaz. Ġāyetü’l-emr mümkin olan sa’yı³ idelüm. Ümīddür ki ba’z-ı mertebe tedārike mecāl ola.” diyüp ṭavr-ı ‘aḳl ü şu’ürdan ḥāric evzā’-ı ḡarībe vü efā’ıl-i ‘acībe izḫār ider. Ba’de zemān müjde idüp “Vücūdı ḥalāş oldu. Lākin ‘azl muḳarrer. Fülān ḡün fülān sā’atde zuḫūr ider. Var efendiye öylece ḥaber eyle.” diyüp ḡā’ib olur. Fi’l-vāḳi’ ta’yīn eyledüḡi zemānda vaḳ’a-i ‘azl zuḫūr idüp ḥasret ü nedāmet⁴ ile terk-i dārü’l-ḡurūr ider.

el-Mevlā Yaḫyā bin ‘Ömer (Beşiktaşī Yaḫyā Efendi) {Müderris}

Beşiktaşī Yaḫyā Efendi ḥidmetleridür. Ḥırḳa-ı istinādı;

ما باده ایم و طوق کریبان ما خم است
داریم نشوۀ که دو عالم درو کم است

¹ 87b E

² 96a R1

³ taşarrufi SE

⁴ ḥasret//nedāmet: ḫayret ü nedāmet ü ḥasret R1

⁵ “İçkiliyim ve gömleḡimin yakası eğridir. Öyle bir neşeye sahibim ki iki dünya onun içinde kaybolmuştur.”

mazmūnı ile muṭarraz ve silsile-nāme-i irşādı bu ebyāt-ı belāğat-simāt ile mu’anven ü mu’azzedür:

Serverā sensün bu devr içre cihānuñ gözcisi
Eylemiş Mevlā vücūduñ merdüm-i ‘ayne’l-yaķın

Mecma’u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ma’rifetdür meşrebüñ
Anda Hıızr-ı ḥāl u Mūsā-yı şerī’at hem-nişin

Peder-i vālā-güheri Mevlānā ‘Ömer ḥıttā-i Şām’dan zuhūr idüp kızāt-ı bilād-ı İslāmiyye silkinde intizām ve menşūr-ı cāh ü celāli tevķī’-i vaķ’ u ihtirām bulmuş idi. Nice eyyām medīne-i Tırabozın kızāsıyla maķzi’l-merām olup toķuz yüz tārīhinde Sulṭān Selīm-i Kādīm ol diyārda ‘alem-efrāz-ı imāret iken veled-i necībleri Sulṭān Süleymān Ḥān ile bir heftede zuhūr ve mānend-i māh-ı dü-hefte meclis-i vücūda feyż-i nūr idüp çeşme-i şir-i pistāndan sīr oldukları hengāmda;

Gedālar pādīşā-meşreb gerek şehirler gedā-meşreb

mefhūmı üzere ol nihāl-i mevzūn-ḥırām-ı ḥadīķa-i ni’met ü nāz, bu giyāh-ı meymūn-zılāl-i ḥazīre-i ‘ışķ u niyāz, bir zülālden şād-āb ve bu şiblū’l-esed-i neyistān-ı ‘iffet, ol peleng-i kühşār-ı ‘azamet ābişhorından sīr-āb olup beynlerinde ḥaķķ-ı rezā’ sābit ve bīḥ-i maḥabbet ü vilā ābyārī-i ihlāşla nābit olmuş idi. Sinn-i temyīze vāşıl olduğda taḥşil-i sermāye-i fezā’il ve cevher-i ‘ilm ü ‘irfānı ser-bār-ı mekārīm-i ḥaşā’il eyleyüp yedi sene miķdārı medīne-i mezbūre zāhirinde vāķi’ bir ğār-ı fā’izü’l-envār derūnında sākin ve riyāzāt ü mücāhedāt ile mükemmel-sāz-ı ‘ilm-i zāhir ü bāṭın olup āheng-i dārü’l-mülk-i Rūm ve āġāz-ı devre-i erbāb-ı rūsūm eyledükde zeynü’l-mevālī¹ Mevlānā ‘Alī el-Cemālī ḥidmetlerinde kesb-i kemāle müdāvim ve toķuz yüz otuz iki senesinde vefātlarından mülāzım olmuş idi. Evvelā yigirmi aķçe ile İstanbul’da Cān-bāz Muştafā Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş ile tekrār medrese-i mezbūreye, ba’dehu otuzla Ḥācī Ḥāsan-zāde Medresesi’ne, ba’dehu kırķla Efdāliyye’ye müderris ve ifāza-ı envār-ı² envā’-ı ‘ulūma mümāris olup toķuz yüz elli iki tārīhinde Emīr Ḥāsan Çelebi yerine

¹ 88a E

² - R1

Muṣṭafā Paṣa ḥāricine ‘āric olup elli sekiz ḥilālinde Ğarīḫ ‘Arab-zāde yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesine¹ pīrāye ṣalup altmış temāmında Ḳāzī-zāde Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye gelüp iltifāt-ı pādişāhī ile mu‘azzez ü mükerrerem ve idrārāt-ı şehensāhī birle ğarḳ-ı nevāl ü ni‘am ve şefā‘at-nāmesi maḳbūl ve ilticā idenlere ‘ināyeti² mebzūl olmağla āstānesi erbāb-ı recāya mültecā ve aṣḥāb-ı ḥācāta mesned ü mürtecā idi. Sene-i mezbure evāhirinde³ pādişāh-ı ‘ālem-penāh Şeh-zāde Sulṭān Muṣṭafā’yı cānib-i ‘uḳbāya⁴ rü-be-rāh eyleyüp vālidesini dūr-bāş-ı ḳahr ile iz‘āc ve serāy-ı sulṭānīden iḥrāc eylemiş idi. Ba‘de zemān merḥūmdan istişfā‘ ve ḥarem-i sulṭānīye ‘avd için recā-yı fermān-ı cihān-muṭā‘ eyledükde merḥūm-ı merḳūm kān-ı şefḳat u raḥmet⁵ ve deryā-yı güher-rīz-i kerem ü kerāmet olmağın rikāb-ı sulṭānīye ref‘-i nāme-i şefā‘at⁶ ve muḳtezā-yı sāde-dilī üzere bu⁷ emr-i ḥazīre cūr’et ider. Pādişāh-ı deryā-dil bu vaz‘-ı fuzūlāneden münfa‘il olup medreseden ‘azlle iltifātdan dūr ve mesned-i a‘zāzdan mehcūr iderler. Altmış iki sālī ḥilālinde medresesi Ḳaramanī-zāde Aḥmed Efendi’ye virilüp bunlar mübtelā-yı sekte-i ‘azl-i nāgehānī ve ta‘ṭil-i zarūrī zuhūrī ile ‘inān-keş-i vaḳfe-i rāh-ı emānī olmuşlar idi. Ba‘dehu zülāl-i ‘ināyet-i⁸ sulṭānī mecrā-yı ḳadīmine ‘ā‘id ve maḫhar-ı na‘mā-yı ‘amīmü’l-fevā‘id olup elli aḳçe vazīfe ile müteḳā‘id oldılar. Ba‘dehu teraḳḳī ile vāşıl-ı sittīn ve altmış merre ‘ināyet ile dūş-ı i‘tibārın tezyīn itmişler idi. Āḫir-i ‘ömrine dek Beşiktaş’da iḫyā itdükleri ḥadīḳa-i cennetāsāda iştiğāl-i mücāhede vü ‘ibādet⁹ ve iş‘āl-i çerāğān-ı cem‘iyyet eyleyüp toḳuz yüz yetmiş sekiz Zī’l-ḥicce’sinūñ leyle-i ‘ıyd-ı adḥāsında tuḫḫiye-i keḫş-i cān ve taşfiye-i mir‘āt-ı cenān itmişler idi.

Tārīḫ

Leyle-i ‘ıyd-ı adḥā (978)¹⁰

¹ 96b R1

² mu‘azzez//‘ināyeti:- SE

³ Toḳuz yüz altmış senesinde SE

⁴ Cānib-i ‘uḳbāya:- SE

⁵ Merḫamet R1, SE

⁶ Ve//şefā‘at:- SE

⁷ Böyle bir SE

⁸ 53b SE

⁹ Riyāzet SE

¹⁰ Tārīḫ//978, der-kenar R1

Ba'de şalâti'l-'ıyd cenâzeleri namâzını Ebu's-su'üd Efendi kılup bāğçeleri kurbında i'dād eyledükleri mezâr-ı fâ'izü'l-envâra işâl eylediler. Yevm-i defnde vüzerâ vü 'ulemâ ve aġniyâ vü fuġarâ ħâzır olup yevm-i 'azîm-i meşhûd ve ħüsn-i ħâtimesine aġvâ-yı şühûd olmuş idi.

'Azîz-i mezbûr kemâl-i zâhir ü bâtın ile meşhûr, Üveysî-meşreb ü ħudsî-cevher, 'Îsî-tecerrüd ü rûġânî-peyker, ħuţb-ı dâ'ire-i kemâl, nûr-ı nâ'ire-i vecd ü ħâl, baġr-ı teyyâr-ı taġġik ü îġân, necm-i seyyâr-ı âsmân-ı 'irfân, mihr-i vâlâ-yı esmâ'-ı tevġid, dürr-i yektâ-yı pür-bahâ-yı tecrîd ve cenânında¹ envâr-ı kerâmet berîkü'l-leme'an, sîmâ-yı şalâġı tenvîr-i müdde'âya ecell-i bürġân, 'âlim ü fâzıl, kâmil ü ehl-i dil, ħakîm ü taġîb, edîb ü erîb, kerîm ü ħalîm, müşfik ü besîm, nâdire-i edvâr, ferîde-i şadef-i rûzgâr idi.

Mervîdür ki İstanbul'a geldüklerinde bir vâġı'a-i hâ'ile görüp² şehrden ħurûcla me'mûr olurlar. 'Ale's-seġer eţrâfa gûzer idüp bāğçeleri olduġı maġalde hâ'im ü ħâ'ir, ser-geşte vü dâ'ir iken bir mecżüb merġûma ħitâb eyleyüp "Baġa bir dirhem i'tâ eyle. Şu bāğçeleri saġa bey' ideyin." diyü mecmû'-i³ emlâki dâ'ire-i engüşt-i işâret ile taġdîd ider. Bunlar daġı ħabûl eyleyüp 'inâyet-i ħâzî'l-ġacât-ı saġîr ü kebîr ile ve iġsân-ı Ķadîr ile⁴ emr-i ħabz u ħabûl, ħayd-ı sicill-i maġkeme-i taġdîr olup işâret olunan emlâke bi'l-cümle mâlik ve iġdâş-ı ebniye-i ħayr ile ol sevâd-ı ħâl-i çihre-i memâlik olmuş idi. Ĥattâ bir ħıţ'asını ol gün dâġil-i ħıţâ-i mülkiyyet ve tarġ-ı binâ-yı iġâmet eyleyüp giderek⁵ şafġa-i kâġıd-ı neşşâf gibi sirâyet-i eţrâf itmiş idi. Ol maġall-i dil-güşâ mecma'u'l-baġreyn-i Ĥızr u Mûsâ, ⁶على نبينا الصلوة و عليهما olmak üzere i'tiġâd eyleyüp deryâya müşrif bir peşte üzere ħazırlık bünyâd eylemiş idi. Ba'dehu eţrâfında medâris ü ħammâm ve mescid-i ferġunde-endâm iġdâş idüp reh-güzâr üzere binâ eylediġi çeşmenüñ kitâbesine bu târîġi diyüp yazmış ve sikkeyi mermerde ħazmışdur:

Sebîl üzre binâ itdüm bu 'aynı

Ola kim selsebîlün evlâ 'aynı

Ĥarîk üzre kemer içinde bu âb

¹ Cebîninde SE

² 88b E

³ - SE

⁴ Ve//ile:- SE

⁵ 97a R1

⁶ "Salât peygamberlerin ve o ikisinin üzerine olsun."

Cihānuñ gencine fetḥ eylemiş bāb

Gelen ārām kılsun bu kemerde
Açup ‘ibret gözin baqsun ki mürde

Binā tārīhi bu inşalar olsun
Konup içenlere şıḥḥālar olsun (945)

Ol buḳ‘aya hergāh bir tarḥ-ı nev şalup temām olmadın birine daḥı ibtidā ve ḥāk-
rīzī-i müteḥayyile ile her gün bir güne¹ naḳş-ı cedīd peydā eyleyüp bu kıt‘a ile zebān-
bend-i i‘tirāz ve cevāb-dih-i erbāb-ı² aḡrāz olurlardı:

Cihānuñ zuḥrufına aldanup ḥalk
Yeşil kızılca yaprağıla oynar

Ḥuzūr-ı tıflı bulmaḳ isteyüp dil
Beşiktaşında toprağıla oynar

Sultān Selīm-i ḥalīm mālīk-i evreng ü dīhīm olduḡda maḥabbet-i mevrūseyi
ri‘āyet ve ḥuzūr-ı ‘ālīlerine gāh u bī-gāh da‘vet buyurup cevāhir-i pend-i ḥakīmānesin
āvīze-i gūş-ı ḳabūl ve riyāz-ı niyāz ü me‘mūlin maẓhar-ı elṭāf-ı şimāl-şümūl iderler idi.
El-ḥāletü ḥazīhi selāḫin-i kirām tarafından idrār ü in‘ām, ḥāric-i dā‘ire-i evhām, vüzerā
vü ‘ulemā ve sā‘ir ekābir-i nās irsāl eyledükleri tuḥaf u hedāyā-yı nuḳūd u ecnas, bī-
ḥadd ü ḳıyās, bā-ḥuşuş āyende vü revende getürdükleri nüżür u şadāḳat, ḳarābīn ü şilāt,
hezārān hezār ulūf u mi‘āt olurken lemḫatü’l-başarda cümlesini ifnā ve ḥarc-ı maṭbaḡ u
maşraf-ı kīse-i seḫā iderler idi. Ziyārete gelen aḥbābuñ ednā mertebe pereme kirāsın ve
dervīşānuñ ḳahve bahāsın edā itmek mu‘tādları idi. Erbāb-ı ḥācāta şefā‘at-nāme iḥsānı,
de‘b-i me‘lūf-i ṭab‘-ı kerīmü’ş-şānı olup ol bābda hīç eḫad için redd ve bir murād için
istiş‘āb u istib‘ād yoḡ-ıdı. Muḥaşşal, ziyāret idenler keremünden, kerāmetinden,
kelimāt-ı ḥikmetinden, edviye-i ṭabābetinden, ḥulviyyāt-ı ni‘metinden, taḥḳīḳāt-ı ‘ilm ü
fazīletinden, irşād-ı tarīḳat ü ḥaḳīḳatinden, terbiye vü şefā‘atinden müntefi‘ olup bir
ferd maḥrūmen ‘avd itmek vāḳi‘ olmaz idi.

¹ - SE

² Aşḫāb-ı SE

Naql olunur ki Vezîr-i A‘zam Semiz ‘Alî Paşa muhteżâ-yı ğulzet-i tab‘ ve ğurûr-ı devlet ile mektûb-ı şefâ‘atlerine huşunet ile muķābele ve ihānet ü izdirā üzere¹ mu‘āmele eyledükde² *ترى العجب ترى العجب بين جمادى ورجب*³ fiķrasını bir kâğıd pâreye yazup irsāl ider. Fi’l-ħaķīķa ol ešnāda maraź-ı hā’ile mübtelā olup bi’l-āhare kayd-ı keyd-i ‘ucb u ğurûrdan rehā bulur.

“Müderriş” maħlaşı ile *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da meşţur ve bu beyti meşhûrdur:

Ferhād kimdürür ki külüngüm şala benüm

‘Uşşāķ içinde bencileyin taş dögen mi var

el-Mevlā ‘Atā’u’llāh bin Aħmed (Ĥ‘āce⁴ ‘Atā’u’llāh Efendi⁵) {‘Aţā’î}

Vilāyet-i Aydın muzāfātından “Birgi” nām kaşabada bir merd-i şālihüh şāh-ı şecere-i vücūdı ve netīce-i muķaddime-i⁶ zāt-ı mes‘ūdıdır. Şu‘ā’-ı sa‘ādet kandîl-i miħrāb-ı ebrûsı ve kevkeb-i iķbāl⁷ ü devlet pertev-endāz-ı rû-yı dil-cûsı olup ğurre-i aħvālınden iķtibās-ı envār-ı fażl ü ‘irfāna mücidd ü sâ’î⁸ ve fā’iz-i çeşme-i ma‘ārifden ādāb-ı istifāzayı mürā’î olmaĝla re’sü’l-māl-i kemāle mālîk ve tarîķ-ı sa‘ādet-refîķ-ı ‘ilme sālîk olduķda ‘ulemā-yı ‘aşrdan Leys-zāde Pîr Aħmed Çelebi ĥidmetlerinde taħşîl-i fezā’il, ba‘dehu Merħabā Efendi’den taķbîl-i enāmil idüp Dāvud Paşa müderriş iken Ebu’s-su‘ūd Efendi ĥazretlerine ittişāl ve İstanbul Ķāzîsi Sa’dî Efendi āstānesin veche-i āmāl kılup şāhîfe-i aħvālin maţla‘u’s-sa‘deyn-i ‘ilm ü kemāl ve ĥazîre-i āmālin mevrîdü’n-nehreyn-i fażl ü efzāl kılmış iken toķuz yüz otuz iki tārîħinde İsrāfîl-zāde Ĥayre’d-dîn Efendi Burûsa Sultāniyyesi’ne müderriş olduķda bunları i‘āde şartı ile Sa’dî Efendi’den niyāz ve ba‘de’l-aħz va‘dini incāz eyleyüp kırķ iki tārîħinde mevlānā-yı mezbûr Şām-ı şeref-encām każāsıyla bekām olduķda mülāzemetle maķzî’l-merām olup ol ĥilālde üstādına dāmād ve nā’ib, ba‘dehu ĥüccāc-ı kâfile-i Şām ile hem-rikāb-ı rekā’ib olmış idi. El-ħāletü hāzihi edā-yı ĥidmet-i veliyy-ni‘met ve işķāt-ı farîza-i ĥacc-ıla tefrîĝ-i zimmet itdükden şoñra yigirmi aķçe ile Birgi’de Aydınoĝlı Medresesi’ne,

¹ İle SE

² 89a E

³ “Cemâdiyel ile Recep ayları arasında şaşılacak şeyi gör.”

⁴ - R1

⁵ Ĥ‘āce//Efendi:Ĥ‘āce-i Pādişāh-ı ‘Ālem-penāh SE

⁶ Muķaddimāt R1

⁷ baht-ı iķbāl R1

⁸ 97b R1; 54a SE

ba'dehu yigirmi beş akçe ile Mudurnı'da Yıldırım Hân Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Tokat Sulţāniyyesi'ne, ba'dehu misli ile Hācī Hasan-zāde Medresesi'ne, ba'dehu Tursun Efendi yirine kırk akçe ile Kāzī Hüsām Medresesi'ne müderris olup neşr-i 'ulūm ve ifāde-i manţūḡ u mefhūma mūmāris iken Hasan Beg Efendi vesāţeti ile Vezīr-i A'zam Rüstem Paşa āstānesine intisāb ve iltifāt-ı vezīr ile sermāye-i kām-rānīden taḡşīl-i nişāb eyleyüp toḡuz yüz elli dört tārīhinde müceddeden binā eyledüḡi medreseyi elli akçe ile ibtidā bunlara iḡsān ve ol ḡarīde-i pesendīdeyi ḡalā'idü'l-'ıḡyān-ı ifāde ile reşḡ-i rabbātu'l-ḡicāl-i ḡisān eyledi. Elli yedi tārīhinde livā-yı Maḡnisa'da 'alem-efrāz-ı istiklāl olan nihāl-i ḡadīḡa-i devlet ü iḡbāl Şeh-zāde Sulţān Selīm-i ḡalīm ḡazretlerinūñ ḡidmet-ḡüzār-ı ta'līmi olan Akşemse'd-dīn aḡfādından Şems Çelebi maḡrib-i 'ademden üfūl ve mevḡn-ı aşlīye ḡufūl eyledükde mu'allim-i şeh-zāde ve mürebbī-i nihāl-i āzāde olmuşlar idi. Toḡuz yüz yetmiş dört Rebī'u'l-evvel'inūñ evā'ilinde şeh-zāde-i cüvān-baḡt tırāzende-i tāc u taḡt olduḡda ḡānūn-ı ḡāceḡān-ı selāţīn ve mu'allimān-ı Aristū-āyīn üzere cāmekiyān ü idrārātı ta'yīn olınup¹ eslāfdan ziyāde kevkeb-i iḡbālī ferr ü ziyāde olmuş idi. 'Aşrında şadru's-şudūr-ı 'ulemā ve müsteşār u mü'temen-i vüzerā olup silsile-i menāşīb-ı seyf ü ḡalem āstān-ı² tedbīrine 'arz olunmasa ḡarīn-i intizām olmaz ve ḡazāyā-yı aḡvāl-i 'ālem müdāḡale-i re'y-i 'ālem-ārāsı olmayıcaḡ fayşal bulmaz idi. Pādişāh-ı rub'-ı meskūn tarafından ḡāh u bī-ḡāh duḡūl-i pīşḡāh-ı 'ālem-penāha me'zūn ve nevāziş-i 'ināyet-i bī-ḡāyete maḡrūn olup dergāh-ı devlet-me'ābı mültecā-yı efāzıl ve mürtecā-yı emāsil olmuş idi. Toḡuz yüz yetmiş toḡuz Şafer'inūñ on birinci ḡünü livā-yı şevketi menkūs ve devr-i devleti ma'kūs olup sākī-i bezm-i ḡayāt dest-i āḡir ve sekerāt-ı mevt ta'ḡīl-i menāfīz ü menāḡir eyledi. Muşallā-yı Cāmi'-i Sulţān Süleymān āḡirīn-i cem'iyyet-i ḡāce-i 'ālī-şān³ olup Ebu's-su'ūd Efendi namāzını edā ve hem-rāh-ı du'ā vü şenā eylemiş idi. Vezīr-i kebīr Meḡammed Paşa ve sākīr vüzerā vü 'ulemā tābūt-ı pūr-sekīnesini mānend-i heyākil-i envār kevāhil-i i'tibār üzere alup;

Ölusi dirisi anuñ aşlā⁴

Sākıḡ olmadı evc-i rif'atden.

¹ 89b E

² Üstād-ı E

³ 98b R1

⁴ ḡat'ā SE

A'nâk-ı ricâl üzere Şeyh Vefâ Câmi'î saḥâsına îşâl olunup türbe-i şerîfe 'atebesinde i'dâd eyledükleri medfen-i mu'ayyende defn olındı. Yevm-i ziyâretinde evlâd-ı kirâmına ve elli nefer miḳdârı tevâbi' u ḥuddâmına teraḳḳî vü vazâ'if ta'yîni ile teşrîf ü talḳîf olındı.

Mevlânâ-yı mûmâ ileyh ¹صبت سجال المغفرة عليه, 'âlim ü 'âmil, fâzıl u kâmil², 'âlem-i 'ilm ü 'irfânun mihr-i celî-zuhûrî, semâ-yı taḥḳîḳ u îḳânun ebr-i letâfet-şi'âr-ı fehm ü şu'ûrî, ḥazz-ı 'ilmîsi 'aḫâ-yı sübhânî gibi vâfir, ḥişşe-i şî'riyyesi mânend-i baḫr-ı zâhir mütekâşir, küngüre-i ḳaşr-ı devleti felek-i zâtü'l-burûca mûmâşil, 'ulüvv-i şân-ı fazîleti sümüvv-i bünyân-ı şevketine mu'âdil, tedbîri ḳavî ve râyı aşıl, baḫtı bülend ve câhı eşil, sübhâ-senc-i evrâd ü ezḳâr, nezâhet-şi'âr u taḳvâ-dişâr, 'âlî-himmet, veliyy-ni'met, sîmâ-yı maḫbû'ı fâ'izü'n-nûr, vecîh ü vaḳûr, mânend-i naḥl-i bâsiḳ, reşîḳu'l-ḳadd u yaraşîḳ, ḥ'âce-i bendergâh-ı 'irfân, mollâ-yı 'âlî-şân idi.

Naḳl olunur ki si'âyet-i erbâb-ı nifâḳ, Ebu's-su'ûd Efendi ile beynlerine tefriḳa-i şikâḳ şalup muḳtezâ-yı beşeriyyet üzere bilâ-reviyyet şân-ı mevlevîye izdirâyı müstemil, bu ḫarafdan ba'z-ı kelâm-ı bâḫıl şâdir olduḳda bir gice vâḳı'ada görürler ki şadr-ı meclisde kendüler üslûb-ı zâhirî üzere murabba'-nişîn ve ḫalka-i meclisde olan eşrâf kemâl-i edeb üzere zânû-zede ve muḫriḳîn iken câhib-i derden ziyî-i meşâ'ihde bir kimse zâhir olup ³قم من مجلسك ياسى الادب hitâb-ı 'iḫâb-âmîzî ile izḫâr-ı ḡayz ü ḡazab ider. Bunlar tegâfûl eyledükçe terceme-i hitâb üç def'aya vâşil ve bunlar dehşet-i mehâbetden dem-beste vü lâ-ya'ḳıl olup bi'l-âḫare destinde olan dūr-bâş ile hücum idüp yirinden iz'âc⁴ ve ḫarḫı ḳaldurup meclisden iḫrâc ider. Ol ḫâlde ḫuzẓâr-ı meclisden şeyḫ-i mezbûrî su'âl eyledükde "Ebu's-su'ûd Efendi'nün pederi Şeyḫ Meḫemmed-i İskilîbî'dür." diyü keşf-i ḫâl iderler. Bîdâr olıcaḳ mehâbet-i vâḳı'adan vücûdından te'essür ve mizâcında taḡayyür müşâhede idüp fi'l-ḫâl ḫaste ve eyyâm-ı marâz hengâm-ı intikâle peyveste olur.

Tetimme-i rivâyet ve ḫîrâzende-i zeyl-i ḫikâyetdür ki ḫâlet-i marâzında ba'z-ı aşḫâb-ı⁵ keşf ü şühûda mürâca'at ve mübtelâ olduḳ marâzdan ḫalâş için istimdâd himmet eyleyüp 'azîz-i mezbûr ḡavḫa-ḫor-ı deryâ-yı müşâhede olup mir'ât-ı cihân-nümâ-yı mişâlde görinen aḫvâlden ḫaber gönderüp "Müte'allikâtuñdan ba'z-ı esâfili merâtib-i sâmiyyeye îşâl ve müstaḫiḳḳ-ı mansıb-ı 'âlî olan ehâlî ḫaḳḳında tegâfûl ü

¹ "Baḡışlanma kovaları onun üzerine dökülsün."

² 'âlim//kâmil:- R1, E

³ "Ey edepsiz kişi, meclisinden kalk!"

⁴ 54b SE

⁵ 90a E

iḥmāl itdügün için kulüb-ı ‘ulemā münkesir ve ekser-i erbāb-ı tarīk perīşān-ḥatır olmışlardır. Ol cihetden āh-ı cān-güdāz-ı¹ erbāb-ı niyāz şarşar-ı kūh-endāz olmuştur. Mīn-ba’d bu mu‘āmeleden inābet ve tevābi‘ terbiyeti için ta‘aşşubdan ferāgat olunursa bi-izni’llāhi te’ālā şifā-yı ‘ācil recāsına du‘ā idelüm ve illā zevāl-i ni‘metden ḥazer ve sebū-yı zülāl-i şihḥate ḥatar muḥarrerdür.” demiş. Merḥūma bu haber vāşıl olduğda cevāb virüp devlet-i dünyādan ğaraż terbiyet-i tevābi‘ ü levāhiḳ ve ri‘āyet-i ḥuḳūḳ-ı sevābıḳdur²;

Hep senüñçündür benüm dünyā cefāsın çekdügüm
Yoḥsa ‘ömrüm varı sensüz n’eylerin dünyāyı ben

mefhūmı üzere re’yinde şebāt u qarār ve merkezinde teşebbüt-i işabet-medār izḥār idüp
beyt-i meşhūr-ı gevherīn-nizām ile ḥatm-i silkü’l-le’āl-i kelām ider:

هى الغاية القصور فان فات نيلها
فكل منى الدنيا على حرام³

عيب مي جمله بكفتى هنرش نيز بكو⁴

mazmūnı mışdāḳınca mekārīm-i aḥlāḳından daḥı bir şemme ‘ıtr-ı meclis-i menāḳıb-ı
ḥisān ve şeker-pāre-i dimāğ-ı müstemi‘ān ḳılınsun:

Merḥūmuñ fużalā-yı tilāmizesinden olup Belğırad mevleviyyetinden munfaşıl
iken derecāt-ı rahmete vāşıl olan Ḥayre’d-dīn-zāde ‘Abdu’llāh Efendi merḥūm⁵ naḳl
iderdi ki “Mülāzım olduğum esnāda bir gice sa‘ādet-ḥānelerinde ḳalmış idim. Erbāb-ı
meclis perīşān olduğda bu ḥaḳıre nevbet-i ḥitāb gelüp buyurdılar ki ‘Mevlānā,
müsta‘iddān-ı zemāneden iltifāta lā’iḳ, her fende fā’iḳ dānişmend bilür misün?’ Faḳır
daḥı ruḥşat-ı cevāb bulup ‘Ḥālā medārisde ḥareket üzere dört nefer fużalā vardur. Her
biri ‘ināyete muḳarīn olsa ke’ş-şemsü fī rābi‘ati’n-nehār, ‘alem-efrāz-ı iştiḥār olması
muḳarrerdür.’ diyüp esāmīsin zıkr eyledügümde fi’l-ḥāl defter-i ḥāşşına ḳayd eyleyüp
‘İmdi mülāzemet bizden, delālet senden. Ḥālā ilḳā-yı sürürda ta‘cīl ile nā’il-i ecr-i cezīl

¹ Cān-güdāz-ı:cāngāh-ı SE

² 98b R1

³ “Her ne kadar ulaşılmısa da en büyük hedef odur. Bu yüzden bütün dünyalıklar bana haramdır.”

⁴ “Şarabın tüm ayıplarını söylüyorsun. Onun hünerlerini de anlat.”

⁵ - R1, E

olmak gereksün.’ diyüp yanuma fânüs ile hidmetkâr hoşdılar. Cümlesini ol gice mesrûr ve nâ’il-i leyletü’l-ıqadr-i sürür eyleyüp seherî kayd-ı mülâzemet ile bend-i guşşadan âzâd ve vâşıl-ı şubhatu’l-ıyd-ı murâd eylediler.”

Âsar-ı ‘ilmiyyesinden *Hidāye*’nün evā’iline ta’lîkâtı ve tefsîr-i şerîf ve *Miftāh*’a müte’allîk kelimâtı vardır. “ ‘Aṭā’î” maḥlaşı ile eş’arı ve ‘aşrında i’tibāra şālih ba’z-ı eş’arı mesmū’dur¹. Ol ‘aşruñ zurefāsı sāl-i intikālîne “Ḥazẓ-ı Mollā” (979) lafzını târiḥ düşürüp mollā-yı merḥūm² lisānından “Ḥazẓ eyledük.” (979) diyü cevāb, ḥisāb-ı ḥurūf ile vâşıl-ı nişāb olmış idi.

el-Mevlā Nüre’d-dîn (Küçük Nüre’d-dîn)

“Küçük Nüre’d-dîn” demekle şöhet-şi’ār olan Sühā-yı Süheyl-i’tibārdur. Neyyir-i ḥayyir-i vücūdı Aydın diyārından zuhūr ve mānend-i nūr-ı siyāh şavma’a-i ‘iffet ü nezāhetde tenvîr-i müdde’ā-yı fehm ü şu’ur itmiş idi. Māh-ı cihān-tāb gibi taḥşîl-i sevād ve mişāl-i mihr-i bāmdād ‘urūc-ı burūc-ı isti’dād eyleyüp Ḳāzî-zāde Efendi hidmetlerinden kesb-i şeref-i mülâzemet ve edā-yı merāsım-i tarîka müdāvemet itdükden şöra³ yigirmi aḳçe ile Burūsa’da Ḥamza Beg müderrisi olup ṭoḳuz yüz altmış bir senesinde Ebu’s-su’ūd Efendi ḥazretlerinüñ;

لمن الديار تضععت اركانها
وانقض فوق عروشها جدر انها⁴

maṭla’ı ile muşaddar olan ḳaşıde-i belāgat-‘unvānını şerḥ idüp ‘arz-ı pîşgāh-ı fezā’il-penāh-ı mevlevî kılduḳda ḥaḳḳında istiḥḳāḳla şehādet ve ḳāzî’askere irsāl-i ḥaber-i şefā’at eyleyüp yigirmi beş aḳçe ile Burūsa’da Mollā Ḥusrev Medresesi ‘ināyet olındı. Ba’dehu otuz aḳçe ile İstanbul’da Efḍal-zāde Medresesi tevcīh olup ṭoḳuz yüz yetmiş dört târiḥinde mollası Ḳāzî-zāde Efendi merḥūm şadr-ı ‘ālî-ıqadr-i Rūm olduḳda on aḳçe teraḳḳî ile terfih olındı. Yetmiş sekiz Cemādiye’l-ülā’sında müteveffā ‘Alî-i Denî yirine Seyyidî Ğāzî fetvāsına terfî⁵ olup sene-i mezbûre Şa’bān’ında ‘azl olınan Deli Kerîm yirine Çorlı Medresesi’ne naḳl olındı. Ṭoḳuz yüz yetmiş ṭoḳuz Şafer’inde menkūḥası

¹ ‘Aṭā’î//mesmū’dur, der-kenār E

² Mollā-yı merḥūm:- SE

³ 90b E

⁴ “Çatısının direkleri yıkılmış ve üstüne duvarları çökmüş bu yerler kimindir?”

⁵ 99a R1

olan mel'üne mekri ile şehid ve güsiste-târ-ı habl-ı verid oldu. Kaşaba-i mezbûre maķābirinde¹ mütevār-i hāk-i mezār ve ķabr-i Nûre'd-dīn-i Şehid gibi ziyāretgāh-ı ahyārdur. Medrese-i mezbûre pāye-i Şaĥn i'tibār olınuş Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-ķādir Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbûr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhûr, 'ulûm-ı 'Arabıyyeye şedidü'l-intisāb, fûnûn-ı edebıyyeden mâlik-i nişāb, 'ālim ü fāzıl, ser-defter-i emāşil idi. Kırķ aķçe medreseden ma'zûl iken mürşid-i erbāb-ı zehāde Nûre'd-dīn-zāde Efendi ĥidmetlerine intisāb eyleyüp tenvīr-i ķalb-i āgāh ve sülûk-i ıarīķ-ı ma'rifetu'llāh itmiş idi. Anlaruñ terbiyeti ile Vezīr 'Alī Paşa'nuñ oĥlına mu'allim ve āstān-ı feyz-resānlarına mülāzım olmuş idi.

Āsār-ı 'ilmiyyesinden fenn-i ma'ānide² metn-i metīn tertīb idüp ba'dehu şerĥ-i bāhirü't-tehẓīb ile teşbīb eylemişdür. Tarīķ-ı ĥacda te'lif itmek münāsebeti ile nāmını *Mesālik* ve şerĥuñ ismini *Hevādī* itmişdür. Şadef-i deffeteyn içinde gevher-i şeh-dāne, bā-ĥuşuş dībācesi ĥaylī müsta'iddānedür. *Hidāye* ve *Ekmel* kenārında ta'līķatı ve resā'il-i taĥrīrātı maķbûl-i efāzıl ve maţbû'-ı emāşıldür.

el-Mevlā Seyyidī bin Ĥalīl (Manav Seyyidī)

'Alā'iyye diyārından zuhûr ve "Manav Seyyidī" 'unvānın tuĥra-i menşûr itmiş idi. Evā'il-i ĥalde emşāli i'tinā eyledüĥi şınā'āt ile güzārende-i evķāt olup sinn-i kühûlete vāşıl ve şeb-i şebābı nûr-ı meşīb ile müştā'il olduķdan şoñra ĥazīz-i ĥarf-i dīniyyeden evc-i şeref-i merātib-i seniyyeye i'tilā recāsına dāĥil-i mekteb ve tālīb-i 'ilm ü edeb olup giderek me'ākil-i yārānına hem-kāse vü hem-meşreb olmaĥla 'ulûm-ı 'aķliyyeden bedel ma'ķûl muşāĥabetine dāĥil ve imāret fodlasından fuğûla nā'il olup baķır çanaķdan āş yidükde ıarīķ-ı 'ilmi veche-i vech-i³ ma'āş bilmiş idi. El-ĥāletü hāzīhi devr-i ebvāb-ı 'ulemā ve 'arż-ı metā'-ı isti'dād-ı nā-revā eyleyüp İsrāfīl-zāde ve Samsūnī-zāde āstānelerinuñ lāf-zen-i intimāsı ve tıbla-gerdān-ı kûçe-i senāsı olup Çivi-zāde Efendi ĥidmetlerine vāşıl ve lāzıme-i Etrāk olan zerķ u riyā ile şeref-i mülāzemetlerine nā'il olduķda maĥdûm-ı kerīmleri ta'līmi ile müteşerrif ve ĥarem-i keremlerinde mücāvır ü mu'tekif olmuş idi. Evvelā yigirmi aķçe ile Burûsa'da Mollā

¹ maķābiri dāĥilinde SE

² 55a SE

³ - SE

Husrev Medresesi'ne ¹, ba'dehu yigirmi beş akçe ² ile Edrine'de Beglerbegi Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Burûsa'da Mollâ Yegân Medresesi'ne müderris olup toktuz yüz altmış senesinde Dülger-zâde yirine kırk akçe ile Edrine'de Halebiyye'ye nâ'il, altmış üç Zi'l-ka'de'sinde munfaşıl olup yirine Ma'lûl-zâde Efendi vâşıl oldu. Altmış yedi Zi'l-ka'de'sinde Nâzır-zâde yirine Kâsım Paşa hâricine 'âric olup yetmiş üç Şevvâl'inde Pepegî Laţîf yirine Üçşerefeli pâyesine pâ-yı himmet koyup yetmiş yedi Şa'bân'ında Fevrî Efendi³ yirine Şahn'a gelmiş idi. Toktuz yüz yetmiş toktuz Şafer'inde 'âlem-i ukbâya rihtlet ve meclis-i vücûddan def'-i şıktlet eyledi. Medrese-i mahtlûle Ağâzade'ye virildi.

Merhûm-ı merktûm ekser-i fezâ'il-i beşeriyreden mahtrûm, gâyetde bed-nümâ vü kerihü'l-liktâ, müsvedde-i nifâkt ve süst-mân-ı mekr ü degâ, kûsec iken kiyâsetden bî-naştb, şûret-bâz-ı şalâht u müşa'bid-i ebleh-fırıtb, düşmen-i cân-ı ehl-i 'irfân, kec-tab' u kec-fehm ü nâ-dân, 'ilm ü ma'rifetde bî-mesâs, Sâmirî-mekr ü İblîs-iltibâs, ahtker-i mestûr-ı mekr ü htiyel, gâmez u nifâktda çarbu'l-meşel idi.

Bâhtl hemişe bâhtl u bîhtüdedür velî

Müşkil budur ki şûret-i htâktan zühür ide

Her-gâht bir şâhtib-i devlete intisâb idüp tevâbi'i meytânına tefriktâ-endâz ve mülâzımîn-i âstânı htâktında nahtşâ⁴-perdâz olup 'Atâ'u'llâht Efendi mevti ile dest-i ahtir-i sū'-i şanî'a ve ol gâmdan terk-i kârgâht-ı mekr ü htadî'a itmiş idi.

Hikâyet⁵

Hikâyet olunur ki vâlid-i merhûm Edrine'de Sulţân Bâyezîd Müderrisi Karamanî-zâde Mehtemmed Efendi'de dâniştmend iken Manav Seyyidî Halebiyye müderrisi olup Mehtemmed Efendi âstânesine cârûbvâr mülâzemete müdâvemet ve işâre-i gubâr-ı fitneye bend-i meytân-ı himmet itmiş idi. Vâlid-i merhûmı dâ'imâ mollâsına gâmez idüp erbâb-ı dile tühmet-i dîrîne olan meyt ü mahtbûb müdâvemetini isnâd ve bu tahtrîble htidmet-i mevtlânâdan ib'âd murâd idermiş. Vâlid htüsn-i

¹ 91a E

² - SE

³ 99b R1

⁴ sahtife E

⁵ - R1, SE

mu‘āmelede hārc-ı leṭā’if-i ṭarīf ü tālid kılup müdārātı ehemmi-i maḳāşid bildükçe mekr ü hīlesi mütezā’id ve tāze-kün-i esbāb-ı mekā’id olur. Bi’l-āhare kār cāna ve kārd üstüh‘āna yitüp şedd-i mınṭaqa-ı hışām ve ahz-ı intikām için kıyām muḳarrer olup ol bābda her mertebeyi ihtiyār ḳarār-dāde-i dil-i mecrūh-ı pür-inkisār olduḳda birgün ser-i rāhda ol rübāh-ı hīlekāra dūçār olup vālid-i merhūm muḳaddemce āgāh olmaḳla kendüyi mest-i evgār şekline ḳoyup sāye-mişāl tekye-zen-i dīvār olur. Şahs-ı mekkār-ı hīlekār meded-yārī-i nifāḳ ile güzār iderken girībānın alup fi’l-ḫaḳīḳa şıfat-ı kāşifesi olan elfāz-ı şütümü eblaḡ-ı vech üzere edā ve ibḳā-yı eşer itmeyecek ḳadar ḳarabāt-ı müte‘āḳıbe ile hem-reng-i ṭabl-ı pür-şadā itdükden şonra hücre sine gelüp sākin-i künc-i ḫumūl ve müṭāla‘a-i derse meşḡul olur. Manav Seyyidī feryād-künān, ḫuzūr-ı mollāya revān olup mācerāyı ilḫāḳātı ile ḫikāyet ve bu vaz‘-ı mestāneden ‘arz-ı şikāyet ider. Ḥidmet-i mevlānā bu emr-i ba‘īdi istiḡrāb eyledükçe şayḫa-ı ḡurāb ile ḡulḡul-endāz-ı nüh-ḳıbāb olup¹ eymān-ı ḡulāz u şidād ile da‘vā ider ki “Neşve-i şarābdan bir ḳadem ḫarekete mecālī ve kendüyi tedārik idecek ḫālī yoḡ idi. Ḥālā maḫall-i mezbūrda der ü dīvāre īstāde, ya ḫāk-i reh-güzāre üftāde bulunmazsa cemī‘-i sözlürüm dürüḡ ve çerāḡ-ı memşā gibi nūr-ı şıdḳ u şafādan bī-fürüḡ olsun.” Mollā ḫidmetleri fi’l-ḫāl işbāt-ı müdde‘ī için ḫidmetkār irsāl eyleyüp ḫasbü’l-emr² tefahḫuş olunduḳda ta‘yīn eylediḡi maḫalde seng ü vaḫaldan ḡayrı üftāde-i rāh görmeyüp medreseye varduḳda merhūmı ḫacr-i hücrede mekīn, meşḡul-i müṭāla‘a ve tenhā-nişīn müşāhede eyleyüp ta‘accüb-künān da‘vet eyledükde ḫidmetkāra müteḡāfilāne³ su‘āl ve ‘arz-ı izṭırāb u infī‘āl iderek ḫuzūr-ı mollāya vāşıl olur. Mollā ḫidmetleri⁴ bu vaz‘-ı bī-bākāneden muḡberr ü mükedder iken im‘ān-ı naḡar ider. Ne ḡül-berg-i ‘izārında tāb-ı bādeden sürḫī-i rū ve ne ḡonçe-i dehānında ol ḡül-i benefşe-eşerden şemme-i bū, ne serv-i şābit-ḳadem-i ḳāmetinde temāyül ve ne semend-i sebük-seyr-i ‘aḳlında teḡāfül, ne nergis-i bāşırasında la‘līn ḳadeh gibi reng-i ergavānī, ne süsen-i zebānında ‘ukde-i za‘f u nā-tevānī var. Bu ḫāle ehl-i meclis ser-be-ser ḫayrān, Manav Seyyidī daḫı dem-beste vü nā-tevān olup kimi kār-ı şu‘bede vü sīmyā ve āşār-ı sevdā vü mālīḫülyā olmaḳ beyninde mütereddid ve kimi ḡalaṭ-ı ḫiss ü ḫayāl-i bātıl, belki azḡāş u aḫlām u ḫ‘āb-ı hā’il olmaḳ üzere müttefik ü mütteḫid olup Manav Seyyidī derdmendūñ kizb ile şöhreti, merhūmuñ berā’at-ı zimmetine şāhid-i ‘ādil ve muḳaddem eylediḡi da‘vā ḫod edell-i delā’il olmaḳla merhūmdan istiḫlāl ile ḫāṭırını taṭyīb ve ḡammāz-ı nā-bekārı ‘ilāve-i ta‘zīr bi’l-

¹ 91b E

² 100a R1

³ 55b SE

⁴ ḫazretleri E

lisān ile te'dīb iderler. Ol eṣnāda müzeyyil-i *Şakā'ik*, Mevlānā 'Āşık daḥı ğamz u nifāḫından dil-gīr ve nikāyet-i si'āyetinden münḥarīfū'z-zamīr olup ittifāḫī bu manzūme-i bedī'ü'l-beyān dillerde dāstān olmuştur:

Manzūme

Be şara giden ğardaşlar Manav Seydī dirler baña
Kürügi kıovan yoldaşlar Manav Seydī dirler baña

On yıl kıaz buzağı gütdüm tarlalarda buğday ütdüm
Şoñra zuḫta yolın kıtdum Manav Seydī dirler baña

Keş getürdüm Manavğaddan bekler idüm anı yatdan
Daḫı kıururdur ol otdan Manav Seydī dirler baña

Eşegüm öñe kıatardum Keşiştağında oḫardum
Burūsa'da odun şatardum Manav Seydī dirler baña

Yagır Yagır yamala kılar domur domur domala kılar
Yuvarların yuvala kılar Manav Seydī dirler baña

Aşum unumdur hevengel kıaynaduram böngel böngel
Ardı şıra yirüm döngel Manav¹ Seydī dirler baña

Mor kıozala kıdur yimişüm emmidür yoldaşum eşüm
Avadan olupdur ğuşum Manav Seydī dirler baña

Al ğumaştandur² ğuşağum yüĝrüşüb ğelür uşağum
Ça kı bilmezdir kı.şağum Manav Seydī dirler baña

Dün vardum Taḫt-ı Kıal'aya başum uĝradı belāya
Zünbegüm düşdi kıelaya Manav Seydī dirler baña

¹ Ğardaşlar R1, E

² Al ğumaştandur:aldandur SE

Şarf u naḥiv oḡumadum temām vaḡy u arā'izi ḡomam
Alacaḡda oldum imām Manav Seydī dirler baña¹

Ḳal aşlında ḡaveledür ḡal aşlında ḡaveledür
Ammā meylüm ḡaveledür Manav Seydī dirler baña

Seksan beşindedür yaşum aḡarmışdur götüm başum
Boyadırum ammā rīşüm Manav Seydī dirler baña

عفاالله تعالى عن شرور انفسنا وهفوات لساننا و غفرالله سبحانه لمن يتجنب مما لايعنيه ولنا²

el-Mevlā Pīr Aḡmed Çelebi bin Pīr Aḡmed Efendi (Leysī-zāde)

Peder-i vālā-güheri ḡazā-yı³ Mışr-ı Ḳāhire'den müteḡā'id iken terk-i rüsüm-ı zāhire iden Leysī-zāde Efendi ḡidmetleridür. *Şaḡā'ik-ı Nu'māniyye*'de Leys-zāde ḡayd olup aḡfādından şā-yı müselleşe ile Leysī-zāde istimā' olunmaḡın mebḡaş-i eys ve leys gibi taḡḡıḡı müşkil ve daḡdaḡa-engīz-i efāzıldur. Vālidleri intikālinde ḡāce-i pādīşāh-ı 'ālem-penāh Mevlānā 'Atā'u'llāh 'alāḡa-i muşāheret ile terbiyesine⁴ mütekeffil olup zemān-ı ḡalilde mäh-ı dü hefte gibi bedr-i kāmil olmuş idi. 'Ulemā-yı 'aşrdan Ġarīḡ 'Arab-zāde ḡidmetlerinde ḡırā'at-ı 'ulüm-ı 'Arabiyye ve taḡşīl-i fūnūn-ı edebiyye idüp Bostān Efendi'nün debistān-ı ifādesine vāşıl ve şeref-i mülāzemetine nā'il olmuş idi. Ol eşnāda Çivi-zāde Efendi'ye dāmād olmaḡla nev-'arūs-ı baḡt u devleti āḡuş-ı himmete götürüp ḡoḡuz yüz altmış ḡoḡuz tāriḡinde Ebu's-su'ūd Efendi merḡumuñ birāder-zādesi 'Abdu'l-fettāḡ Çelebi yirine def'aten otuz aḡçe ile Ḳācī Ḳasan-zāde Medresesi virildi. Yetmiş bir ḡilālide Ḳuḡb-ı 'Acemī yirine kırḡ aḡçe ile İbrāḡīm Paşa-yı 'Atīḡ Medresesi'nde seccāde-nişīn, ba'dehu teraḡḡı ile nā'il-i rütbe-i ḡamsīn olmuş idi. Yetmiş dōrt⁵ Cemādiye'l-ülā'sında Bahā'e'd-dīn-zāde yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne, yetmiş altı Şevvāl'inde mevlānā-yı mezbūr yirine Mihrümāḡ Sulḡān

¹ 92a E

² "Allah nefsimizin kötülüklerini, dilimizin kusurlarını affetsin; kendisini ilgilendirmeyen hususlardan sakınanları ve bizleri bağışlasın."

³ 100b R1

⁴ Mertebesine E

⁵ Bir SE

pāyesine, yetmiş sekiz Cemādiye'l-āhire'sinde 'Arab İbrāhīm yirine Semāniye'ye pey-ender-pey vāşıl ve meclis-efrūz-ı fezā'il olup yetmiş toktuz Rebī'u'l-āhır'inde Hı'āce Efendi mevtinden kırk gün şoñra şemātet-i a'dā ile maḥzūn iken maṭ'ūn olup terk-i ālāyiş-i cihān-ı fānī ve 'azm-i nūzhetgāh-ı cāvidānī kıldı. Medrese-i maḥlūle Maḥmūd Beg Efendi'ye 'ināyet olunup maḥmūdū'l-'ākıbe olduğına işāret vāķi' oldu.

Merḥūm-ı merḥūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, vecṭh ü cemīl, aşıl ü nebīl, meşğūl-i iktinā-yı şemerāt-ı fūnūn, kütüb-i celīle ve nūsaḥ-ı maḥdūme cem'ine meftūn, ḥalīm ü selīm, muḥbil ü kerīm idi.

Ba'zı şikātdan naql olunur ki *Tefsīr-i Kāzī* vü *Keşşāf* ve *Şaḥīh-i Müslim ü Buḥārī*, *Hidāye* vü *Ekmel*, *Cevherī* ve *Ḳāmūs*, *Miftāḥ*'uñ şerḥ-i sa'deyni ve bunlaruñ emşāli kütüb-i nefīse biri mıştarda, biri der-kenār, ḥaṭṭ-ı üstādla müzehheb ü ḥall-kār, mağz-ı dü-gāne-i bādām gibi bir cild içinde pinhān, terence-i zerrīn-i deffeteyni hem-ser-i tev'emān¹ idi².

Rāvī eydür: "Kütüb-i mezbūreyi ḡilāf-ı aṭlas u dībā ile mu'azzez ü mükerrem, pīş-taḥta-i fūsūs-kārī üzere müretteb ü muḥterem görüp muḳtezā-yı beşeriyet üzere dil-i meyyāle ḡıḃta-engīz ve ḥāṭır-ı pūr-hevese āteş-i reşkle şerāre-rīz olup mānend-i lāle-i bāḡ, ḳalb-i pūr-ḥūnı dāḡ dāḡ itmiş idi. Bir gün dellāl elinde rāst geldüm. Evrāķı pejmürde ve mıķlebi çāk, şīrāzesi ḡüsiste ve cildi vesāḥnāk, zāhrına nazār eyledükde³ mişāl-i maḥzar imzā vü mühr bī-şümār ve bir kūşesinde bu beyt-i meşḥūr-ı taṭayyūr-şī'ār meşḥūd-ı 'ayn-ı i'tibār oldu:

ويكفيك قول الناس فيما ملكته
لقد كان هذا مرة لفلان⁴

اعاذنا الله تعالى
من الحقد والحسد ويسر لنا القناعة بفضلته السرمد⁵

el-Mevlā 'Alī bin Ḳāsım ez-Zeytūnī (Zeytūnī-zade)

¹ - SE

² 56a SE

³ 92b E

⁴ "İnsanların sahip olduğun mallarla ilgili "Şu, filan kişinin artığıdır." demesi sana yeter!"

⁵ "Allah bizi kin ve hasedden korusun, ebedi lütfu ile kanaatkâr olmayı bize nasip etsin."

Şecere-i vücūd¹ vilāyet-i Anadolı'da vāki' kaşaba-i Zeytūn'dan bedīdār ve tuhm-i berere-i² nesl-i mes'ūdī lā-şarkıyye ve lā-ğarbiyye vaşfına sezāvār olan Zeytūnī-zāde Efendi'dür. Pederi nahl-i hürmā gibi dırāz-bālā ve "Uzun Kāsım" laqabı ile livā-yı şöhreti vālā olup zümre-i kużāt-ı sūtūde-şıfātından iken kaşaba-i mezbūreye kâzī olduğda vefāt itmiş idi. Şāhibü't-terceme zeytūn-i resīde gibi taḥşīl-i sevād itdükden şoñra dāḥil-i erbāb-ı isti'dād olup Kāra Şāliḥ Efendi ḥidmetlerinde iştiğāl, ba'dehu İstanbul Kāzīsī Karasili Ḥasan Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp mülāzemetle nā'il-i murād ve Şāḥn müderrisi iken fevt olan birāderi Ḥüseyn Çelebi'ye dāmād olmuş idi. Evvelā yigirmi aqçe ile Gelibolı'da Balaban Paşa Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aqçe ile Ḥāşkūy'de Maḥmūd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırk ile Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi'ne müderris olup toqız yüz yetmiş iki Zī'l-ka'de'sinde müteveffā Deli 'Alī yirine Tırabozın Sulṭāniyyesi'ne müderris ve müftū olmuş idi. Yetmiş toqız Cemādiye'l-ülā'sında ders ü devre dest-i āḥir ve tayy-ı tūmār-ı ma'ālī vü mefāḥir itmiş idi. Medrese-i maḥlūle Ayās Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i 'ilmiyye ile meşhūr, dersi nāfi' ve fetvāsı efāzıl-pesend, ekser-i fūnūn-ı nāfi'adan ḥişşe-mend, 'ilmi qarīn-i 'amel, 'iffet ü şalāḥda darbu'l-mesel, baḥḥās u muḥikḳ, muḥakḳıq u müdeḳḳıq idi.

Şürūḥ-ı *Hidāye* ve *Miftāḥ*'a ta'liqātı ve vāşıl-ı sem'-i qabūl olmuş kelimātı vardır.

el-Mevlā Meḥammed Çelebi³ bin Ramazān (Nişāncı Ramazān-zāde)

Vilāyet-i Anadolı'da "Merzifon" nām merz-i⁴ meşhūrdan bedīdār olup "Ramazān-zāde" dimekle iştiḥār ve māḥ-ı rūze gibi qadr u i'tibār bulmuş idi. Taḥşīl-i 'ilm ü ma'ārife şarf-ı naqḍīne evḳāt ve qābil-i 'ilm ü şan'at-ı kitābet olduğın işbāt eyledükde mānend-i qalem tarīḳ-ı kitābete sālik ve mişāl-i suṭūr-ı munazzam küttāb-ı dīvān-ı sulṭānī silkinde münselik olmuş idi. Qaṭ'-ı derecāt-ı cāḥ ü celāl ve seyr-i menāzil-i 'izz ü iqbāl iderek vilāyet-i Ḥaleb'de defterdār-ı māl ve defter-i āmālī fā'iz-i⁵ 'unvān-ı sa'adet-me'al olmuş idi. Toqız yüz altmış beş senesinde tercemesi sebḳ

¹ 101a R1

² Büre-i R1

³ Beg SE

⁴ Şehr-i SE

⁵ - SE

eyleyen cedd-i rākımu'l-ḥurūf Meḥemmed Beg başdefterdār olduğda yirine tuğra-keş-i dīvān-ı sulṭānī ve müftī-i müşkil-güşā-yı k̄nūn-ı¹ 'Osmānī oldı. Toḳuz yüz yetmiş temāmında elli biñ aḳçe ze'āmet ile müteḳā'id olup selefi i'āde olındı. Toḳuz yüz yetmiş toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında rū-gerdān-ı 'unvān-ı bī-şebāt-ı cihān ve bī-nām ü nişān-ı vādī-i ḥamūşān oldı.

Mīr-i müşārūn-ileyh اسبغ الله نعمه عليه² ma'ārif-i cezīle ve 'avārif-i cemīle şāḥibi, hātif-i ilhām-ı peyām-ı ḳudsūñ muşāḥibi, naḳd-i vaḳt-i ḥāce-i cihān, münşī-i şāḥib-i dīvān, vaşşāfu'l-ḥazret-i selāṭin-i 'Osmānī, tuğrayī-i dīvān-ı Süleymānī idi.

Beda'-i 'ālemden evā'il-i devr-i Selīm-i Sānī'ye gelince *Tevārīḥ-i Āl-i 'Osmān* yazmışdur. Muḥtaşar u müfid eşer ve müntaḥab-ı mecmū'a-i³ āşar u siyerdür.

el-Mevlā Meḥemmed bin Ḥüsām (Ḳayın Çelebi)

Ḳaraferye sükkānından "Ḥüsām Efendi" nām ḳāzī-i şāḥib-i ihtişāmuñ şāḥ-ı şecere-i vücūdı ve nihāl-i ravza-i zāt-ı mes'ūdı Ḳayın Çelebi ḥidmetleridür. Niksārī Muştafā Efendi Yeñice-i Vardar Medresesi'ne müderris olduğda 'aḳd-ı peyvend-i muşāheret eyleyüp "Ḳayın Çelebi" dimekle şöhret bulmuş idi. Mollā-yı mezbūruñ ḥacr-i terbiyesinde taḥşil-i faẓl ü kemāl ve cins-i fāḥir-i 'ilm ü 'irfānı ser-bār-ı mekārim-i ḥişāl itdükden şoñra ḥidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse 'āzim olmuş idi. Bi-ḥasebi'l-merātib aḥz-ı menāşib-ı münāsib iderek otuz aḳçe ile Edrine'de Çuḳacı Ḥācī Medresesi'ne⁴, ba'dehu kırıkla Taşlık Medresesi'ne müderris olup toḳuz yüz yetmiş altı Şevvāl'inde 'azl olınan Ḳara Ḳāsım yirine Gegivize'de Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi⁵. Yetmiş toḳuz evā'ilinde medresesinde tül-i meḳşden şikāyet, taḥrīk olunmazsa ferāḡat niyyetine İstanbul'a gelüp şudūr-ı 'aşra 'arz-ı ḥāl eyledükde medrese-i mezbūre Seyyidī 'Alī-zāde'ye tevcīh olup bunlaruñ ḥālī tedārik olunmaḳ üzere iken marāz-ı t̄ā'ūndan irtihāl ve ḳaṭ'-ı peyvend-i ḳīl ü ḳāl eyledi. Edrineḳapusu ḥāricinde üstādı cenbinde medfūndur. ⁶ وكان ذلك في أوائل جمادى الأولى لسنه تسع وسبعين وتسعمائه ⁷

Mevlānā-yı mezbūr naḳḳād-ı fikr ü naḳā-yı ḳarīḥa ile meşhūr, maṭbū'u's-simāt, hoş-şoḫbet ü hoş-zāt, pāk ü nezīh, beşüş u vecīh idi.

¹ Dīvān-ı SE

² "Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın." 93a E

³ 101b R1

⁴ Medresesi'ne olup SE

⁵ Müderrisi//idi:Medresesi'ne terft' olındı SE

⁶ 56b SE

⁷ Bu (hâdise) 978 senesinin Cemadiyelülâ ayının başlarında oldu.

el-Mevlā Ramazān bin ‘Abdu’l-muḥsin el-Vizevī eş-Şehīr bi-Behiştī (Behiştī Efendi)

{Behiştī}

Hilāl-i rûze gibi belde-i Vize maṭla‘ından zühūr ve āftāb-ı faẓl ü ‘irfāndan istifāza-i nūr eyleyüp ürdibehişt-i hengām-ı şebāb-ı behişt-āşār ile bülbül-i nağme-senc-i ṭab‘-ı mevzūnı ruḥşat-yāfte-i güftār olduğda “Behiştī” maḥlaşı ile şöret-şi‘ār ve ṭrāzende-i eş‘ār-ı ābdār olmuş idi. Efāzıl-ı ‘aşrdan Merḥabā Efendi āstānesine istinād, vādī-i sa‘y ü ictihād ile muşāfaḥa-ı şaḥā’if-i bedriyyü’s-sevād eyleyüp Muḥaşşī Sa’dī Efendi ḥidmetlerinde dānişmend iken meşāmm-ı cānına bû-yı fenā vezān ve gülzār-ı emānī-i dünyeviyyesi perīşān-ı ḥazān-ı aḥzān olmağla reh-rev-i himmetine nūr-ı hidāyeti çerāğ ve dağdağ-a-i nişīb ü firāz-ı ṭarīkdan ferāğ eyleyüp kuṭb-ı sābit-ḳadem-i dā’ire-i tevḥīd Merkez Efendi ḥidmetlerinde ser-ḥalka-i erbāb-ı terk u tecrīd olmuş idi. Seyr-i pergār-ı ṭarīkī vāşıl-ı nokṭa-i maḳşūd u merātib-i kemāl-i muntazar-ı müteḥakkıḳ u meşhūd olduğda mā’il-i ḳarār u sükūn ve ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı derūn olup ḳaşaba-i Çorlı’da ferş-i kilīm-i iḳāmet ve ihtiyār-ı cihet-i ḥitābet ü imāmet ü ḥiṭābet¹ eylemiş idi. Dārı civārında ḥücerāt binā eyleyüp sākin olan ṭalebe-i ‘ilme ifāde ve ‘aḳd-ı meclis-i va‘z ü tezkīr ile teşrīf-i eyyām-ı mu’tāde itmekden ḥālī degül idi. Nice yıllar ol diyārda ta’līm-i ‘ulūm-ı nāfi‘a ile² taḳlīb-i evrāḳ-ı leyl ü nehār ve şadef-i gevher-i faẓl ü şeref olan kāşānesin ta’līm-ḥāne-i ḥadeng-i efkār eyleyüp naḳd-i vaḳt-i ‘azīzin ol meşğale-i şerīfe ile ifnā³ ve şaḥīfe-i ‘ālemde nām-ı nāmī ve evşāf-ı girāmīsini ibḳā eyledi. Toḳuz yüz yetmiş toḳuz senesinde rūḥ-ı revānı ‘āric-i ma‘āric-i ‘illiyyīn ve dāḥil-i nüzhetkede-i behişt-i berīn oldı. ḳaşaba-i mezbūrede zāviyesi sāḥasında medfūndur.

‘Azīz-i merḳūm mālik-i Mışr-ı ‘ulūm, dīde-i dil ü cānı kuḥlū’l-cevāhir-i tevḥīḳ ile rüşenā, ḥarīf-i cihān-ı nūr u cenānı zāḥir ü bāṭın-ı ‘ulūmla āşnā, mecma‘u’l-baḥreyn-i mecāz ü ḥaḳīḳat, mevrīdū’n-nehreyn-i ‘ilm ü ma‘rifet, deryā-yı ṭab‘-ı güher-bārı dürr-i manzūm u menşūre şāmil, meşīme-i şīme-i kerīmesi veled-i ḳalbī-vāridāta ḥāmil, sündüs ü istebrāḳ-ı zāḥir ü bāṭın cāme-i isti‘dādına perniyān u baṭā’in, sebzezār-ı ḥaṭṭ-ı şafā-baḥşı sünbüle-i faẓl ü ‘irfānuñ geşti ve ebkār-ı efkār-ı ‘ilmiyyesi reşk-i ḥūrān-ı behiştī idi.

¹ Ü ḥiṭābet:- R1, E

² 93b E

³ 102a R1

Āsar-ı celîlesinden *Şerh-i 'Aķā'id-i Hayālî*' sine hāşiyesi ve ādāb-ı baḥşdan *Mes'ūd-ı Rūmî* üzere hāşiyesi ve şürūḥ-ı¹ *Miftāḥ*'a ta'lîkātı ve *Cāmî* kenārında ba'z-ı kelimātı vardır. İttifāk-ı ārā bunuñ üzerinedür ki *Hayālî Hāşiyesi*'nde itdügi naķş-ı dil-keş, süzen-i hayālle mişāl-i ḥarîr-i münakkaş olup köhne-resm-i üstādān-ı Rūmî ve Ḥaṭāyî'ye kalem-i nisyān çekmiş ve ḥāk-rîz-i Mānî-ṭab'ān-ı ma'ānîye ğubār-ı idbār ekmişdür. Baḥr-ı serî'de *Cemşāh u 'Alemşāh* nām kitābı ve müretteb *Dīvān-ı belāgat-nişābı* vardır. Bu ebyāt nuḥbe-i ğüftārındandır:

Hünkār şehre geldi diyü seyre çıkdılar²
Her küşe dil-rübā ṭolu hünkāra kim baķar

Ve lehu³

Gicem gibi olupdur gündüzüm tār
Ne anda ay var ne bunda ğün var

[Ve lehu]

Bülbül-i ğülşen-i ḳudsem bu cihān dāmumdur
Beni bunda ṭutan ol serv-i ğül-endāmumdur

[Rubā'î]

Yine ğülşende bugün bülbüle bir ḥāl olmuş
Ēüli ḥār ile ğörüp münkesirü'l-bāl olmuş

Gezdürür şevķ-ıla bāzār-ı ğülistānda müdām
Bād ğül Yūsufını şatmağa dellāl olmuş

[Ve lehu]

¹ Şerḥ-i SE

² Çıkdı ḥalk SE

³ Ve lehu:- E, SE

Hep bu sīnemdür beni derde giriftār eyleyen
Āhır anuñ üstine yıksam gerek deryāyı ben

[Ve lehu]

Halk-ı ‘ālemden Behiştī ‘uzlet it Mecnūn mişāl
Kendi başuñ şokacağ bir āşiyānuñ var ise

[Rubā‘ī]

Gören dir rağş iderken gird-bād-ı deşt ü hāmūnı
Semā‘a koydı Leylīnūñ hevāsı ħāk-i Mecnūnı

Viren kühsāre zīnet lāle şanma iy lebi şīrīn
Yaturken yirde Ferhāduñ açılmış zaħm-ı pūr-ħūnı

[Ve lehu]

Az mıdur yoħsa bahā-yı leb-i la‘lūñ çok mı
Behey āfet biricik söyleye ağzuñ yoğ mı

[Ve lehu]

Bezme gel bu gice iy ‘ālem-i ħüsnūñ māhı
Yoħsa yirden göge dek incinürüz va’llāhı

[Ve lehu]

Yā şabr u yā sefer diyü ne Rūm u ne ‘Acem kaldı
Tolandum rub‘-ı meskūnı hemān mülk-i ‘adem kaldı

Kit‘a¹

¹ - SE

Ölmeli haste oldum iy şabā ben
Hele bir pāre sen benden dirisün

Görünmezsün ser-i kūyında yārūñ
Yiler oñmazlaruñ sende birisin

el-Mevlā Maḥmūd el-Esved el-Kösec (Kara Maḥmūd¹)

Vilāyet-i ‘Acem’den hicret idüp medīne-i Anḳara’da iḳāmet eyledükden soñra belde-i mezbürede müderris ve müftī iken fevt olan Mevlānā Nizāme’d-dīn-i ‘Acemī’nüñ ferzend-i dil-bendi Köse Bedre’d-dīn Efendi’dür. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan mutaşaddī-i istifāde ve Sinān Efendi² dārü’l-ifādesinde terbiyet-dāde olup İşhaḳ Efendi’den mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refiḳa ‘āzim olmuş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Anḳara’da Yeñi Medrese’ye, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe ile medrese-i mezbüreye, ba‘dehu teraḳḳī³ ile otuz pāyesine vāşıl olup ba‘dehu kırk aḳçe ile yine belde-i mezbürede Ḥaṭīb Medresesi’ne, ba‘dehu elli aḳçe ile Medrese-i Seyfiyye’ye müderris ü müftī ve ḥallāl-i müşkilāt-i müstefīd ü müstefī olmuş idi. Toḳuz yüz altmış sekiz tāriḥinde Samsūnī-zāde Ḥācī Efendi yerine İstanbul’da Ca’fer Aḡa müderrisi oldu.⁴ Yetmiş sekiz Şafer’inde ma’zül olup yerine Silivriḳapısı’nda İbrāhīm Paşa Müderrisi Rus Muştafā Efendi naşb olındı. Sene-i mezbüre Cemādiye’l-ülā’sında Ekmel Efendi yerine Rodos Sulṭāniyyesi’ne müderris ve maḥfil-i ifāde vü iftāda şadr-ı meclis olmuş idi. Yetmiş toḳuz Rebī’u’l-evvel’inde ‘āzim-i dāru’l-ḥulūd ve murabba‘-nişin-i maḳām-ı maḥmūd olup medrese-i maḥlūle Vānḳulı’na virildi.

Mevlānā-yı mezbür ‘ilm-i fıḳha intisāb ile meşhūr, ekşer-i fūnūn-ı nāfi‘ada müşārik-i emsāl, ‘ilm-i uşul ü kelāmda bāliḡ-i mebāliḡ-i ricāl, ma‘ārif-i celīle ile āşnā, ‘ilm-i şerīfe şedīdü’l-i‘tinā idi.

el-Mevlā Muştafā eş-Şehīr bi-Ḥazānī (Mevlānā Ḥazānī⁵) {Ḥazānī}

¹ Kara Maḥmūd:Köse Bedre’d-dīn SE

² 94a E

³ 102b R1

⁴ 57a SE

⁵ Mevlānān Ḥazānī:Ḥazānī Efendi SE

Nev-bahār-ı vüçüdü beydā-yı şāfiyye-i Şofya'dan peydā ve cevher-i zāt-ı mes'ūdı hıızāne-i ğāybden ol hāk-i pākde hüveydā olup tārīķ-ı 'ilme vaż'-ı kadem ve livā-yı şöhetle ref'-i 'alem kılduķda 'ulemā-yı 'aşrdan İmām-zāde Efendi'nüñ imāme-i sübhā-i cem'ıyyeti ve Kara Çelebi merhūmuñ ser-halkā-i şöbeti olup mahkemelerinde kātib ve nüvisende-i rüz-nāme-i esrār u muhāsib olmış iken mülāzemet müyesser olmaduķda üstād-ı evveli İmām-zāde Efendi Medrese-i Sulţān Selīm-i Qādīm'de mu'ıd ve toķuz yüz elli toķuz tārīhinde mülāzemetle vāşıl-ı ümīd itmiş idi. Evvelā yigirmi aķçe ile İpek Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aķçe ile Gelibolı'da Balaban Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuz aķçe ile Hezārgırad'da Maķtül İbrāhım Paşa Medresesi'ne, ba'dehu teraķķı ile pāye-i erba'ıne vāşıl olup ba'dehu elli aķçe ile Yeñice-i Vardar'da Evrenos Ğāzı Medresesi'ne müderris ve efkār-ı vahşet-şı'ār-ı ma'ārif ile mūnis olup toķuz yüz yetmiş toķuz senesinde;

İrdi hazānı 'ömrümüñ veh ki daķı bahārı yok
Şubh-ı ümīde irmedüm ğam şebiniñ nehārı yok

zebān-zed-i lisān-ı hāli ve hātıme-i rüz-nāme-i ahvāli olmuş idi.

Merhūm-ı merķūm şabbāğ-ı elvān-ı mantūķ u mefhūm, köhne-bahār-ı vādı-i 'ilm ü 'irfān, varak-ı nigār-ı hadā'ıķ-ı taķķıķ u iķān, mişāl-i nihāl-i pırāste, elvān-ı ma'ārif ile ārāste, 'ıffet ü şalāhdan şāhib-i hazz-ı vāfir, zeyl-i 'işmeti ālāyiş-i töhmetden pāk ü tāhir idi.

“Hazānı” maķlaşı ile ba'z-ı eş'arı ve ma'ārif-i cüz'ıyye ile şı'arı var idi. Bu eş'ār müntaħab-ı ğüftāridur:

Çeşmi hışm itse lebin emdükce hālet-baħş olur
Def' ider gerçi meyüñ keyfiyyetin bādām-ı telh

[Ve lehu]

Bu müsāfir-hāneden göçsek gerek lıkin henüz
Naħsdür eyyāmımız bir sa'd sā'at beklerüz

el-Mevlā ‘Alī bin eş-Şeyh Mehemmed (Serçe ‘Alā’e’ d-dīn¹)

“Cezīretü’l-‘uşşāk” demekle meşhūr-ı āfāk² olan belde-i Sinob’a mensüb ve nükhet-i maḥāsin-i ahlāk ile maḥbūbu’l-ḳulüb, sīb-i eyvānī-i eyvān-ı i’tibār ve bülbül-i³ hoş-nağme-i şāhsār-ı iştihār Serçe ‘Alā’e’ d-dīn Efendi ḥidmetleridür. ‘Alā ḥasbi’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek ḥ’āce-i pādişāh-ı ‘ālem-penāh Mevlānā ‘Atā’u’llāh Efendi merḥūmun ṭurra-i ṭāḳ-ı ‘ināyetlerinde āşiyāne-sāz ve şeref-i mülāzemetleri ile⁴ ser-efrāz olup Cezā’ir Beglerbegisi Aḥmed Paşa İstanbul’da medrese-i cedīde binā eyledükde ibtidā yigirmi aḳçe ile bunlara i’tā olındı. Ba’dehu beş aḳçe teraḳḳī ile manzūme-i cāhı taḥmīs, ba’dehu ‘azl ü infişāl-ı maḳta’-ı ḡazel-i tedrīs ḳılınup ṭoḳuz yüz yetmiş ṭoḳuz senesinde murḡ-ı cān-ı nā-tevānı ‘azm-i āşiyān-ı ḳadīm ve güncişk-i sūrāḥ-ı tekyegāhı seyr-i riyāz-ı dārü’n-na’īm eyledi.

Keyfiyyet-i intiḳālī bu gūne naḳl olunur ki Ḳıbrıs seferine ḥāzır olup ḥayl-i küffār ile ‘asker-i İslām mānend-i nūr u zālām muḳābil olmaḡla mühre-i tüfengle ḥalka ḥalka dūd-ı siyeh-fām, murḡān-ı cān şaydına dāne vü dām olduḡda meyān-ı ma’rekede çūpe-i tūr-ı cān-şikār ile figār ve “serçeye çıbuḳ bere” mazmūnı āşikār olmış idi.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, lisānu’t-ṭayr-ı rumūz-ı ‘irfāna vāḳıf, Hüdhüd-i Süleymān-ı fażl ü ma’ārif, zemīn-i siyeh-fām-ı ḥaṭṭ-ı ḡubār içre nihān olan zülāl-i ma’nā, şīşe-i şāf-ı şeffāf içinde ṭuran bāde-i nāb gibi pīş-ı nazār-ı dūr-bīninde peydā, mū-şikāf-ı taḥḳīḳ ü taḳrīr, ḥarīr-bāf-ı te’līf ü taḥrīr idi.

el-Mevlā Nūru’llāh et-Ṭabīb (Ṭabīb Nūru’llāh Çelebi⁵)

Belde-i Maḡnisa’dan zuhūr idüp çerāḡ-ı dil ü cānı mażhar-ı nūr-ı şu’ūr olduḡda ṭabīb-i sulṭānī, Mesīḥ-i şānī Ḥekīm ‘İsā Çelebi’nün eḳāribinden olmaḡla Re’īsü’l-eṭṭbā Sinān Çelebi’ye tilmīz-i ḥāşş ve dāḥil-i ḥücre-i iḥtişāş olup ‘ilm-i ṭıbdā māhir ve ‘ilāc-ı merzāda enfās-ı ‘İsevīsi zāhir olduḡda eṭṭbā-yı ḥāşşa-i sulṭānīye iltihāk ve aḡz-ı vazīfe-i istiḥḳāḳ eylemiş idi. Ṭoḳuz yüz yetmiş sekiz tārīḥinde vāḳi’ Ḳıbrıs fetḥine ‘asker-i deryā-mişāl irsāl olınduḡda ḥasbü’l-ḳānūn, hemrāh-ı muḥayyem-i hümāyūn olmaḳ fermān olınmış idi. Yetmiş ṭoḳuz evā’ilinde temām-ı cezīre taḥlīş ü taşfiye olup

¹ ‘Alī R1, E

² - SE

³ 94b E

⁴ 103a R1

⁵ - SE

şerbet-i muğallā-yı ceng ve ḥabb-ı ‘ayāric-i mühre-i tūfeng ile her kulle-i nāzik-endām, def’-i fażalāt-ı küffār-ı li’ām ile taḥşīl-i ber’-i tām kılduḡdan ōñra ṭonanma-i hūmāyūn ile ba’z-ı cezā’ir ḡāret ve a’dā-yı ḥāsirīne īşāl-i kesr ü ḥasāret olınuḡ ‘avdet ešnāsında küffār-ı ḥāksār hūcūmı ile hezīmet vāḡı’ olup Ḳapudan ‘Alī Paşa ile şehīd ve ḡarḡ-ı deryā-yı raḡmet-i Rabb-ı¹ mecīd oldı. Yevm-i ḡarḡ sene-i mezbūre Cemādiye’l-ūlā’sınuñ on yedinci ḡünü² yevm-i sebtde vāḡı’ olmuşdur. Vaḡ’a-ı mezbūre “Şınḡın-ı Ṭonanma” dimekle meşhūr muşībet-i ‘āmme ve ṭāmme-i tāmmedür. Ol seferüñ keyfiyyet-i aḡvālī ve müfredāt-ı vaḡā’i’inüñ defter-i icmālī budur ki Baḡr-ı Rūm ki “Deryā-yı Sefīd” dimekle şöhre-i cihān, āb-rū-yı zemīn ve mir’āt-ı ḡoş-nümā-yı zemāndur, cezā’ir-i bī-şūmār ile mānend-i şaḡīfe-i edvār, belki naḡş-ı peleng ü dībā-yı se reng gibi maṭbū’-ı cihān-dīdegān-ı ūlū’l-ebşārdur. Her cezīresi elvān-ı şimār ve ni’ām-ı ḡūn-ā-ḡūnla memlū bir ḡazīre ve çemen-i şuffe-i dil-nişīn ü kāse-i reyāḡīn gibi zībā mesīredür. Bā-ḡuşūş ḡuccāc-ı Müslimīnūñ ḡüzergāḡı ve zaḡā’ir-i Mışr u Yemen ve metā’-ı Hind³ ü ‘Aden birle gelen merākib-i baḡriyyenüñ penāḡı olmaḡın selāṭīn-i māziye-i⁴ ‘aliyye-i Āl-i ‘Oşmān *اعدا الدين صولتهم* *ادام الله دولتهم وضاعف على* yegān yegān intizā’ına⁶ himmet ve ḡebbe-i ‘anberīn gibi rüste-i⁷ silk-i memleket ḡılımlar idi. Ol ḡabbāt-ı ‘anberīne-simāt içinde imāme gibi müte‘ayyin ü ser-efrāz olan cezīre-i Ḳıbrıs küffār-ı li’ām elinde bāḡı ve *وكم ترك الاول للآخر*⁸ meşelinüñ mışdāḡı olup rū-yı deryāya belki ‘izār-ı ābdār-ı dūnyāya müşḡīn-şāmme ve dest-i şehensāḡ-ı cihān-ḡire lā’iḡ şemmāme idi. Cibāl-i şāḡıḡada ḡünbed-i eşcār-ı bāsıḡası ḡaşr-ı zümür-rūdīn-i cinān, ṭuyūr-ı ḡūr-meniş eṭrāfında per-zenān, sāyesinde cārī olan cūy-bārı nümüne-nümā-yı *تجرى من تحتها الانهار*⁹, eyyām-ı bahārda nihāl-i şükūfedārı pertev-i şaḡā’if-i ‘ālem-i envār, sāye-i ‘anberīn ile āmīziş-i ezhār-ı çemen-efrūzı naḡş-endāz-ı ḡumāş-ı şeb-ender-rūzī, keşret-i esbāb-ı maḡāsīn ile mānend-i ‘arūs, vefret-i emti’a vü zaḡā’ir ile reşk-endāz-ı daḡme-i Cemşīd ü kilar-ı Keykāvus bir cezīre-i ‘azīmedür ki üstādān-ı mesāḡa ḡavli üzere dā’iresi yedi yüz mil ve nīşgeristānına cārī olan enhāruñ her biri bir Nīl’dür. Ḥāk-ı deşt ü şaḡrāsı ma’den-i elmās ve ḡılā’-ı sengīn-bināsı sipīhr-mümāss, her ḡal’ası kulle-i sā’at gibi mevzūn ve ṭılısm-ı Cem gibi eşkāl-i ḡarībe ile maḡrūs u maşūn...

¹ - SE

² 57b SE

³ 95a E

⁴ - R1, E

⁵ “Allah onların devletini/otoritesini dāim eylesin; din düşmalarının saldırılarını da sonuçsuz bıraksın.”

⁶ 103b R1

⁷ Rişte R1, E

⁸ “Öncekiler sonrakilere ne çok iş/şey bıraktı!”

⁹ *Kur’ân-ı Kerīm, Bakara Sūresi, 02/ 25, “... altlarından ırmaklar akar ...”*

li-Münşihî¹

Ṭurfe sâ' atdur ol hişār-ı laṭîf
Oldı miftāhı nevk-i² tīg-i ğazā

Batdı raqqāş Zührenüñ çarhı
Şaldı āfāka özge şît ü şadā

Olsa lā' iḳ ğılāf-ı billürı
Hoḳḳa-ı çarh-ı āb-gün-sīmā

Eṭrāfında olan cezā'irüñ buña nisbeti ḥabbe vü kıbāb ve zerre vü āftāb nisbetine mu'ādil ve deryāda ḥabāb ve seng-i püştān-ı rü-yı āb hey'etine mümāşıldür. Bir def'a hicret-i nebeviyyeden yigirmi yedinci senede Ḥazret-i 'Oşmān رضى الله عنه³ ḥilāfetinde Şām'dan Mu'āviye irsāl-i 'asker eyleyüp temām-ı cezire tārāc olınmağla ehālisi her sene altı biñ filori virmek üzere iltizām-ı ḥarāc itmişler idi. Def'a-i şāniyede sekiz yüz yigirmi sekiz tārīhinde şāmin-i selāṭin-i Mışr olan el-melikü'l-eşref Barsbay-ı Çerkesī zemānında dāḥil-i ḥiṭa-i ehl-i İslām ve ḥiṭṭa-i aḳlām-ı a'lām olup kenā'is ü ma'ābidi cevāmi' ü mesācid, mecāmi'-i gebr ü münāfıḳı şavāmi' ü ḥavānıḳ olmağla şalā-yı penc-gāh-ı Muḥammedī ğulğul-endāz-ı kıbāb-ı eflāk ve ziyā-yı ḳanādīl-i günbedi pertev-figen-i maḳşüre-i mihr-i tāb-nāk olmış-iken eşnā-yı feterāt-ı selāṭinde mükerreren maḳarr-ı ehl-i işrāk ve müstaḳarr-ı gebr-i nā-pāk olup güyā istilā-yı zālām-ı küfr ile dil-ḥaste-i sevdā ve ğaleyān-ı aḥlāt-ı reddiye ile renc-i Firenc'e mübtelā olmuş idi. Pādişāh-ı heft-iḳlīm Sulṭān Selīm-i kerīm def'a-i şālisede fetḥine kıyām⁴ ve irsāl-i 'asākir-i⁵ İslām eyleyüp toḳuz yüz yetmiş yedi Zi'l-ḥicce'sinüñ yevm-i aḫḫāsında⁶ Vezīr-i Rābi' Ḳara Muştafā Paşa'yı serdār ve merākib-i bahriyye ile Ḳapudan 'Alī Paşa'yı fermān-berdār idüp Ḥalīc-i Ḳoşantıniyye'den revān ve deryā-yı aḫzarı ğül-gün bayraḳlarla

¹ Li-Münşihî:bevt R1; - E

² Miftāhı nevk-i:miftāḥ aña SE

³ "Allah ondan razı olsun.

⁴ İḳdām SE

⁵ 'asker E

⁶ Zi'l-ḥicce'sinüñ/aḫḫāsında:Zi'l-ḥicce'sinde SE

lālesitān eylediler. Nev-bahār-ı sene-i cedīde maḳarr-ı memleket olan Lefḳoşa Ḥiṣārı ve ekṣer-i kılā'-ı ḥaṣānet-ṣi'ārı teşḫir olunup;

Aldı Kıbrıs aḫasın Şāh Selīm (978)¹

tārīḥ vāḳi' olmuş idi. Emna'-ı ḥuṣūn² olan Maḡoşa Ḳal'ası'nı 'asker-i İslām nice şühūr u eyyām ḥiṣār ve himmet-i kişver-güşāyı ḳal'a-i mezbūre fetḫinde ḳarīn-i inḫiṣār eyleyüp sene-i ātiye nev-bahārında tekrār ṭonanma-i hümāyūn ile Vezīr-i Sālīs Pertev Paşa ve Ḳapudan 'Alī Paşa varduḳda Maḡoşa daḫı fetḫ olunup aḫvāl-i re'āyāya intizām ve esbāb-ı muḫāfazaya ḥüsn-i iltiyām virildükden soḫra ṭoḳuz yüz yetmiş ṭoḳuz Rebī'u'l-evvel'inde Edrine'den ma'zūl Kāmī Efendi mecmū'-ı cezīreye ḳāzī ve Rodos Müftisi Ekmel Efendi müfti naşb olunmuş idi. El-ḫāletü hāzihı merdān-ı ceng, bebr ü peleng ve ejdehā vü neheng gibi ḳahr-ı a'dāya āheng idüp cezīre-i Mora muḳābilinde vāḳi' Venedik kıralına tābi' cezā'irden Kefalonya aḫası ve Körfüz ḡāret olunup ḡanā'im-i bī-şümār ile İnebaḫtı boḡazına ḡüzār olunduḳda ekṣer-i 'asker çıḳup emn-i ḫāṭır ile ric'at mülāḫazasında iken Venedik kıralınuñ İspanya ḫākimi ile ittifāḳı ve kesret-i infāḳla cem'iyet-i erbāb-ı nifāḳı istimā' olunup dil alınduḳda üç yüzden ziyāde ḳadırga ve on iki maḡuna ve bī-ḫisāb tartana pür-sāz u seleb, müheyyā vü müretteb olduḳı taḫḫīḳ olındı. Keyfiyyet-i aḫzı ṭavr-ı ḡarīb ve ṭarz-ı 'acīb üzere vāḳi' olmaḡın bī-iḫtiyār³ irādı revā görüldi. İcmāl-i kışsa budur ki tersāne re'īslerinden “Ḳara Ḥāce” nām üstād-ı kār⁴ ve ḫud'a-ı ḫarb u ḫarbdā hem-'ayār-ı 'Amr-ı 'Ayyār ol ḫavālīde sākin olan re'āyā şekline girüp edevāt-ı şayd-ı mähī ile bir şandala süvār olur ve bir ṭabaḳ tāze vü ṭariyy mähīleri kāfir ḳapudanına bergüzār idüp الجنسية علة الضم⁵ mażmūnını vesīle-i iḫsān ü kerem kılmagla niyāz ider ki “Biz üstād-ı şikār-bāz ve ḳarār-dāde dām-endāzlaruz. Nehengāsā her birimiz şayd-ı mähīde mähir ve şehbāz-ı şayd-endāz gibi kesb ü kārımız şikāre münḫaşırdur. Ḥālā ḡırbāl-i dām-ı mähī ile bu eṭrāfda olan meyāḫı eledük ve pençe-i āhenīn ile ḳa'r-ı deryāyı elledük. Envā'-ı mähī vü seretān ve sevākin-i deryādan bī-ḫadd ḫayvān ele getürdük. 'Askere şatmak murād eyleyüp ṭonanmacı yağmasından ḫavf itmekle taḫt-ı zıll-ı ḫimāyede āsūde olmaḳ recā iderüz.” didükde ḫāşşa şoltātlardan birini yasaḳcı ta'yīn ider. Ḳara Ḥāce yasaḳcı ḫidmetlerini leṭā'if-i

¹ 95b E

² 104a R1

³ 58a SE

⁴ - SE

⁵ “İrk birliḡi, bir araya gelmenin en önemli sebebidir.”

hiyel birle kenāra getirüp dest-beste vü der-hem, şikeste-hātır u beste-dem, zalām-ı leyl, isdāl-i zeyl eyledükde huzūr-ı serdār-ı kām-kāre yitürür. Düşmenün kemāl mertebe galebesi ma‘lūm olduğda Serdār Pertev Paşa İnebahtı boğazına girüp etrāfdan ‘asker cem‘ eylemek tedbīrin itmekle cihān-dīde ‘uqālā ve kār-āgehān-ı ğazā bu rāy-ı rezīn üzere ittifāk ve hāzm u ihtiyāṭ bābında ıtbāk eylemiş iken Çapudan ‘Alī Paşa himmet-i nā-ber-cā ve bī-mülāhāza ‘azm-i veġā eyleyüp maġrūrāne da‘vā ider ki “Birkaç ġurāb nedür ki şehbāzān-ı tūz-minķār-ı ğazāya karşı tura. Venedik āyinecilerinde ol şūret mi vardur ki şemşīr-i cevherdāra muķābil olup böyle kār-ı sahte boyun ura.”

Çılcı egri hāçına beñzer
Siperi kara tācına beñzer

Çaradan ālet¹ oñarur yek-ser
Rū-yı deryāda² her biri lekeler

“Çadırġalarımız ne deñlü hālī ve düşmen gemileri yat ve yaraġ-ıla mālī ise bir hāmlende fülk-i felek-peykerlerin fileng ve ‘askerin tu‘me-i māhī vü neheng itmek muķarrerdür.” diyüp ‘azīmet-i şādıķa gösterdükde Pertev Paşa daħı çār u nāçār mānend-i pertev-i naķş u nigār pezīrā-yı mā-fi‘z-zamīr-i çapudan-ı dilir ve tōhmet-i cūbn ü bed-dilī ile ta‘n ü teşnī‘den dil-gīr³ olup lāf u ġüzāfını taşdıķ ve āheng-i niyyet-i muhārebeyi taħķīķ ider. Toķuz yüz yetmiş toķuz Cemādiye‘l-ūlā’sınuñ on yedinci ġünü yevm-i eħadda teķābül-i ferīķayn vāķi‘ olup şademāt-ı toþ u tūfeng baħre ıztırāb ve kerr ü ferr-i erbāb-ı ceng, gird-āb-ı sīm-āb-ġūna inķılāb virdi. ‘Alī Paşa şecā‘at-i bī-i‘tidālle düşmenün alayına şaldı ve meyān-ı baħr-ı belāda ķaldı. Fi‘l-hāl āteşkede-i ġarb u ķıtāl olan gemisini söyündürüp fānūsların ser-niġūn ve hūn-ı revān ile zevraķların mānend-i cām-ı bāde-i ġül-ġūn eyledi.

Hūnla zevraķ oldu cām-ı şarāb
Oldı perrīde-ser o meyde ġabāb

¹ 104b R1

² 96a E

³ ta‘n//ġīr SE’de sehven iki defa yazılmıştır.

Ṭurfetü'l-'aynda 'asker-i İslâm münhezim ve şadme-i kahr ile bâzgün olan zevraqlar hababasâ¹ hevâya munçalib olup lemhatü'l-başarda mün'adim oldu. Pertev Paşa biñ belâ ile halâş ve dest-süd-ı sâhil-i menâş olmuş idi. Kılıç 'Alî Paşa ki ol zemânda Cezâ'ir beglerbegisi idi, ol ma'rekede birkaç düşmen gemisin şikâr idüp kılıc nâmına sezâvâr oldu. Pâdişâh-ı 'âlî-himmet yedi ay temâmında iki yüz elli pâre müretteb ve mükemmel kadırğa ihzâr eyleyüp izhâr-ı şevket-i İslâm ve düşmen-i dînden ahz-ı intikâm eyledi. ²شكر الله سعيه الموفور.

Ṭabîb-i sâlifü'l-beyân fenninde meşhûr-ı cihân, 'âlim ü fâzıl, kâmil ü şâmil, 'iffet ü nezâheti müsellem, ṭabîb-i Mesîhâ-dem idi. ³نور الله روحه

el-Mevlâ Sinâne'd-dîn⁴ Yûsuf bin Pîr Aḥmed (Sinân Çelebi⁵)

Vilâyet-i Şaruḥân dâhilinde "Aḫşîşâr" nâm belde-i ma'müreden âşikâr ve şehbâz-ı vücûdı ol beyza-i beyzâdan bedîdâr olmuş idi. Sinn-i şebâba vâşıl ve 'ilm ü ma'ârifden vâye-i nişâba nâ'il⁶ olduğda Yegân-zâde Aḫlık Sinân Efendi ḫidmetlerinde ḫâme-mişâl beste-kemer ve nevâzende-i nây-ı hüner olup eşi'a-i 'inâyetleri üzerine tâfte ve mülâzemetleri ile şeref⁷-yâfte olmuş idi. Evvelâ yigirmi aḫçe ile Balıkesri'de Çay Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḫçe ile Taraqlıborlı Medresesi'ne, ba'dehu mişli ile Birgi Medresesi'ne, ba'dehu⁸ otuzla medîne-i⁹ Toḫat Ḥâtüniyyesi'ne, ba'dehu mişli ile Burûsa'da Mollâ Yegân Medresesi'ne müderris olup toḫuz yüz altmış altı Cemâdiye'l-ülâ'sında Ma'lûl-zâde Efendi yirine Edrine'de Ḥalebiyye ḫâricine 'âric olmuş idi. Yetmiş Cemâdiye'l-ülâ'sında Kâtib Maḫmûd yirine Mihrümâh Sulṭân pâyesine pâ-yı himmet koyup yetmiş üç Cemâdiye'l-âḫire'sinde Sinân Efendi-zâde Ḥüseyn Efendi yirine Şaḫn'a gelüp yetmiş altı Receb'inde Ümmüveled-zâde yirine Şeh-zâde Medresesi'ne terfî' olunmuş idi. Yetmiş toḫuz Şa'bân'ınuñ evâsıtında marâz-ı âkileden vefât ve ¹⁰اكلها دائم maẓmûnını taḫḫîḫ için 'azm-i dârü'n-na'im-i cennât eyledi.

¹ Ṭurfet//âbâsâ:- R2

² "Allah yaptıklarının karşılığını bol bol versin."

³ "Allah onun ruhunu nurlandırsın."

⁴ Sinânü'd-dîn bin SE

⁵ Sinân Çelebi:Aḫlık Sinân SE

⁶ dâḫil SE

⁷ 'izzet SE

⁸ Andan sonra SE

⁹ - SE

¹⁰ *Kur'ân-ı Kerîm, Ra'd Sûresi, 13/ 35, "... yemişleri sürekli dir ..."*

Edrinekapusu'nda Emîr Buḥārî¹ kurbında medfündür. Medrese-i maḥlûle Sinân Efendi-zâde 'Alî Efendi'ye tevcih olındı².

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i ilm ü şalâh ile meşhûr, 'âlim-i 'âmil, fâzıl-ı kâmil³, şiddîk u şadûk, mürâ'î-i ḥuḳûk, ḥalîm ü selîm, muḥsin ü kerîm, şuleḥâ vü meşâ'îḥe ḳaviyyü'l-i'tinâ ve'l-i'tiḳâd, âstân-ı⁴ feyz-resânlarına şedîdü'l-intisâb ve'l-istinâd idi. 'Abdu'l-kerîm-zâde Efendi'ye dâmâd olup zemânesinde ḥaylî iştiḥârı ve 'ulemâ beyninde ḳadr u i'tibârı var idi. Ferzend-i pür-faẓl ü edebi 'Abdu'l-kerîm Çelebi nezâhet-i nesebine şâhid-i 'âdil ve 'arâḳat u aşâletine edell-i delâ'ildir.

Ba'zı şikâtdan menḳûldur ki merḥûmı vefâtından soñra vâḳı'ada görmişler ve keyfiyyet-i ḥâlinden sormuşlar. Cevâb virüp "El-ḥamdü li'llâhi te'âlâ maẓhar-ı ḡufrân oldum. Benden soñra gelen ehl-i îmândan cem'-i keşîr ḡarîḳ-ı raḥmet-i bî-pâyân olmuşlardır." ve "Dâr-ı 'uḳbâyı iḥsâs-ı lezâ'iz-i nefsanîyyede dünyâ gibi bulduñ mı ve muḳaddem ü mu'aḥḥar 'âzim-i 'âlem-i beḳâ olanlar ile cem' olduñ mı?" diyü istifsâr-ı ḥâl eyledüklerinde baş-ı maḳâl idüp "Egerçi dâr-ı dünyâ mezra'a-i âḫiret olmaḡla ḥayrdan ḥâlî degül idi. Ammâ 'âlem-i âḫirette başka 'âlem vardır." diyüp وان الدار الاخرة للهم يسر لنا ولجميع المؤمنين آمين⁶ âyet-i kerîmesini naḳl bi'l-ma'nâ vü tefsîr ve cümle ehl-i îmâna maḳâmından ḥoşnûd idügin taḳrîr ve "Mütenezzihât-ı cinânda hem-dest vü hem-dâmenüz ve encüm mişâl gül-deste-i encümenüz." diyü ta'bîr iderler.

el-Mevlâ 'Āşîḳ ('Āşîḳ Çelebî) {'Āşîḳ}

İsm ü nesebi bu vech üzere mersûm ve baḫrû'l-ensâbdan çıḳmış⁷ gevher-i manzûmdur: es-Seyyid Pîr Meḥemmed bin es-Seyyid 'Alî bin Zeyne'l-'âbidîn⁸ bin Meḥemmed en-Naṭṭâ'⁹ er-Raḍavî el-Ḥüseynî el-Hâşimî... Cedd-i a'lâları Seyyid Meḥemmed dârü's-selâm-ı Baḡdâd'da ta'dâd olınan eşrafındandır. Naṭ'-düzî ile kefâf-endüz olmaḡın "Seyyid Naṭṭâ' " dimekle meşhûr idi. Timur fetretinde Seyyid

¹ 96b E

² 105a R1

³ Ālim-i 'âmil, fâzıl-ı kâmil: 'âlim ü 'âmil, fâzıl u kâmil SE

⁴ 58b SE

⁵ "Āḫiret yurdu Allah'a ve âḫiret gününe iman edenler içindir." (Metinde bu cümle için âyet-i kerîme denilmektedir. Fakat kelimesi kelimesine bu cümleye karşılık gelen herhangi bir âyet bulunmamaktadır.)

⁶ "Allahım bize ve bütün müminlere kolaylık ver, âmin!"

⁷ çıḳmış gibi SE

⁸ Bin Zeyne'l-'âbidîn:- SE

⁹ En-Naṭṭâ':- SE

Muhammed Buḥārī ki maḥrūse-i Burūsa’nuñ ḥāk-i ‘ıṭrnākinde mütevārīdür, dārü’l-mülk-i Buḥārā’dan āheng-i Rūm ve Bağdād-ı behişt-ābāda ilkā-yı şeref-i ḳudūm eyledükde bunlaruñ ḥarem-i keremlerine miḥmān olup cāzibe-i maḥabbetleri ‘inān-gīr-i ‘azīmet olmuş idi. Seyyid-i eyyid-i merḳūm ile ma’an seyāḥat-i Rūm idüp Yıldırım Ḥān ‘aşrında medīne-i Burūsa’ya ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet itmişler idi. Ol ḥālde kerīme-i mükerremelerin Emīr Buḥārī Ḥāzretleri’nün ‘ıḳd-ı ‘aḳdı ile tekrīm ve şem‘-i serā-perde vü ḥarīm eylemiş idi. Seyyid Naṭṭā’ daḥı Vezīr İṣḥāḳ Paşa’nuñ kızını tezevvüc eyleyüp Yıldırım Ḥān Ḥāzretleri Ebū İṣḥāḳ Zāviyesi’ni Seyyid Naṭṭā’ için binā eylemişler idi ve merḳūmı sādāt-ı kirāma nāzır naşb eyleyüp tevliyet-i evḳāf-ı zāviyeyi mezbūra ve evlādına şart eyledi. Timur-ı pür-zūr vaḳ‘asında Seyyid Meḥemmed Naṭṭā’ ve Mollā Fenārī ve Şeyḫ Muhammed el-Cezerī ḥabsine mübtelā olup ba‘dehu Seyyid Naṭṭā’ ile Mollā Fenārī ḥalāş olup Şeyḫ Cezerī diyār-ı ‘Acem’e bile gitmiş idi. Seyyid-i mezbūr ba‘de’l-ḥalāş ḥacc eyleyüp ḥīn-i ḳuḫūlde Şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed Ḥān bin Murād Ḥān-ı Sānī’nün cem‘iyyet-i ḥitānı ešnāsında bisāṭ-ı inbisāṭ gibi ḥāṭır-nişīn ü dil-keş bir simāṭ-ı mūnaḳkaş işleyüp ol zemāne dek me’lūfu’l-isti’māl olmamaḡla maṭbū‘-ı pādīşāh-ı¹ deryā-nevāl olmuş idi. Āḫir-i ‘ömrine dek maḫzar-ı naḫar-ı şāh-ı kerem, mu‘azzez ü mükerrem olup “Zeyne’l-‘ābidīn” nām bir ferzend-i dil-bendi ḳalmış idi. Anlar daḥı devlet-i Fātiḫiyye ve Bāyezīdiyye’de² naḳībū’l-eşrāf ve şafāḥāt-ı cāḥı ba‘ıdü’l-eṭrāf olmuş idi. “Seyyid ‘Alī” nām bir ḥalef-i bāhirü’ş-şerefi zūḥūr eyleyüp ṭarīḳ-ı ‘ilme sülūk ve ḳurs-ı i’tibārın sikke-i isti’dād ile meskūk eyleyüp Leys-zāde Efendi dārü’l-ifādesinde taḫşīl-i ‘ilm ü kemāl ve Ḳadrī Efendi ve Nihālī Ca’fer Çelebi emşālī emāşil-i erbāb-ı istihālde idāre-i kü’ūs-i ḳīl ü ḳāl eyleyüp ḥidmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve semt-i ḳazāya ‘āzim olup ṭoḳuz yüz on sekiz tāriḫinde ki tāriḫ-i cülūs-ı Sulṭān Selīm-i Ḳadīm’dür, İnegöl ḳazāsı tevcīḥ olup ba‘dehu Ḳıraṭova ve Üsküb ve Şofya ḥükümetleri ile terfīḥ olındı. Ṭoḳuz yüz kırık bir senesi ḥilālinde Filibe ḳāzīsī iken intīḳāl eylemiş idi. “مات آل البيت³” (941) tāriḫ-i vefātıdır.

Merḫūm-ı merḳūm seyid-i ma‘ālī-rūsūm, şadr-ı ‘ālī-ḳadr Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’r-raḫman Efendi’nün dāmādı ve ḳuzāt-ı sūtūde-şifātuñ lā’iḳ-ı i’tinā vü i’timādı, ‘aliyy-i ‘ālī neseb, fāzıl-ı vālā ḥaseb idi.

Şāḫibū’t-terceme ṭoḳuz yüz yigirmi dōrt senesinde pederi Üsküb’de ḳāzī ve müfettiş iken “Pirizrin” nām ḳaşabada ḳaşab-pūş-ı vücūd ve ḥırāmān-ı ravza-i şühūd

¹ 97a E

² 105b R1

³ “İffetli ailesi öldü.”

olmuş idi. Temyiz-i yesār ü yemîn ve tenkîh-i gâşş ü semîn mertebesine vâsıl olduğda hidmet-i efâzıl idüp taḥşîl-i ‘ilme sa’y ü himmet ve taleb-i tekmîl-i nefsdan tefrîğ-i zimmet eyledükde efâzıl-ı ‘aşrdan Kâsım Paşa Müderrisi Sürürî Çelebi ve Kalendarhâne Müderrisi Taşköprü-zâde Efendi ve Maḥmūd Paşa Müderrisi ‘Arab-zâde ‘Abdu’l-bâkî Efendi ve Şaḥn Müderrisi¹ Şaçlı Emîr Efendi ve Karasili Ḥasan Çelebi ve Ebu’s-su’ūd Efendi hidmetlerinde iştiğâl ve devr-i mecâlis-i fazl ü kemâl eyleyüp zevc-i ḥâlası olan şadr-ı ‘âlî-ḳadr Muḥyi’d-dîn el-Fenârî âstânesine istinâd ve tekmîl-i hareket-i erbâb-ı isti’dâd eylemiş idi. Ba’dehu tarîḳdan ferâğat ve eṭrâf-ı ‘âlemi seyâhat eyleyüp maḥrûse-i Burûsa’da ḳarâr ve meşrûtası olan Ḥazret-i Emîr Evḳâfî tevlîyetini ihtiyâr itmiş idi. Toḳuz yüz elli üç hilâlinde Murâdiyye Müderrisi Rûşenî-zâde Burûsa Evḳâfî’nuñ tefṭîşine me’mûr olup bunları ‘azl ü iz’âc ile rencûr itmiş idi. Ol derd ile feryâd-künân, cefâ-yı raḳîb ile nâ-şekîb olan ‘âşîḳ-ı nâlân gibi dârü’l-mülk-i İstanbul’a revân olup bu maḳûle ḥâr-ı ḥâtır-ḥırâşdan dâmen-i ‘iffet ve girîbân-ı ‘işmet taḥlîşine ḳabâ-yı mollâyânedan ḡayrı tarîḳ olmaduğın taḥḳîḳ eyleyüp üstâd-ı evveli Emîr Gîsûdâr ol târîḳde İstanbul ḳâzîsi bulunmağla iltifât u i’tibâr idüp maḥkemesinde kâtib ve ḥâmemişâl münâdim ü muşâḥib itmiş idi. Toḳuz yüz elli dört senesinde Muḥyi’d-dîn Efendi vefât eyleyüp Burûsavî Emîr Ḥasan Çelebi himmeti ile mollâ-yı merḳûmuñ dânişmendi² olduğın da’vâ ve fuḥûl-i ‘ulemâdan şühûd-i ‘udûl ile işbât-ı müdde’â eyleyüp Şadr-ı Rûm Bostân Efendi merḥûm mülâzemetini ḳayd ve murğ-ı dil-i remîdesin bu ḳayd ile şayd eylemiş idi³. Yazduğı *Zeyl-i Şaḳâ’ik*’de Bostân Efendi ḥaḳḳında bâ’iş-i senâ-ḥ’ânı mülâzemet ḥuşûşında olan iḥsânıdır. El-ḥâletü ḥâzihi semt-i ḳazâya ‘âzim ve ḥükûmet-i bilâd-ı Rûmiyye’ye câzim olup evvelâ Silivri ḳazâsına, ba’dehu Piriştine’ye, ba’dehu Serfice’ye, ba’dehu Narda’ya ḳâzî ve ḥâl-i ferruḥ-me’âli bu vech üzere mâzî olmuş idi. Ba’zî⁴ erbâb-ı nikâyet âstâne-i sa’âdetde şikâyet eylemekle iz’âc ü nefy ile tenkîl ve ‘Alâ’iyye ḳazâsına tebdîl olunup evğâd-ı Manavğad’dan ḳabîḥü’ş-şekl ü ḳîḥu’l⁵-elfâz, eṭrâk-i şidâd ü ḡılâz şoḥbetine mübtelâ ve ta’zîr-i izniyye vü tehdîd-i ‘ayniyye, ‘azâb-ı pîşîn-i ferdâ olmuş idi. “Zulm-ı nâçâr” (966) ta’miye tarîḳıyla târîḳ-i ibtilâsıdır. Pâdişâh-ı mekârim-nişân Sultân Süleymân Ḥân ḥazretlerinüñ;

¹ Taşköprü-zâde//Müderrisi:- SE

² 59a SE

³ 97b E

⁴ 106a R1

⁵ ḳabîḥü’l SE

Halk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥḥat gibi

ġazel-i bī-bedelini taḥmīs ve ‘arz-ı rikāb-ı gerdūn-rekā’ib ü encüm-ḥamīs kılduġda Nigbolı każāsın iḥsān, ba‘dehu Ruscuġ każāsıyla kām-rān itmişler idi. Toġuz yüz yetmiş üç evāhirinde vāḳi‘ Sigetvar seferinde pādişāhuñ ḳayıġı Tuna’dan Belġirad’a ġitmek fermān olınuḡ ‘Alī Pürtek Re’īs ol ḥidmete revān olur. Ol merkeḡ-i şabā-‘inān mişāl-i taḥt-ı Süleymān i‘zāz ü ikrām ile Ruscuġ öñinden gezerken ‘Āşık Çelebi’ye istiḳbāl teklīf olınuġda cevāb virüp “Birkaç taḥtayı ta‘zīmden pādişāhımıza ne şeref ‘ā’id olur?

لقد اسمعت لوناڤيت حيا
ولكن لا حياة لمن تتادى¹

mefhūmı üzere vaż‘-ı bī-fā’ide vü zā’ide olur.” didükde ḳapudan-ı mezbūruñ müzīlġı bā’iş-i ta‘addī ve “Zevraġ-ı şerīfūñ ‘ırzına ḥalel virdi.” diyü ‘arz idüp ‘azle mü’eddī olur. Sulṫān Selīm-i kerīm mālik-i taḥt u dīḥīm olup Belġirad’dan İstanbul’a gelürken rikāb-ı hümayūna ‘arz-ı ḥāl ve bir lāmiyye ġazel ihdāsı ile taḥrīk-i luṫf-ı pādişāh-ı deryā-nevāl kıluḡ yüz elli akçe ile Kıraṫova każāsı ‘ināyet olındı. Yetmiş altı senesinde ma‘zül olup cem‘ eyledüġi *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’yı pādişāh-ı ‘aṫā-baḥşāya ve ‘Arabī *Zeyli Şaḳā’ik*’ı Şadr-ı A‘zam Meḥemmed Paşa’ya ihdā eyledükde ḳayd-ı ḥayātla Üsküb każāsı i‘ṫa olındı. Ol ḥāl üzere varaġ-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken toġuz yüz yetmiş toġuz Şa‘bān’ınuñ evāhirinde marāz-ı zātü’l-cenbden tehī-sāz-ı tehīġāḥ ve cānib-i cināna rü-be-rāḥ oldı.

Tārīḥ-i Cinānī-i Burūsavī

‘Āşık sefer eyledi cihāndan (979)

Mevlānā-yı mezbūr geḡher-tırāz-ı manzūm u mensūr, cemāl-i kemālūñ ‘āşık-ı şeydāsı, vādī-i şi‘r ü inşānuñ merd-i bī-pervāsı, şabbāġ-ı elvān-ı faẓl ü kemāl, mecmū‘a-i envā‘-ı mekārīm-i ḥişāl, ḳuzāt-ı sūtüde-şifāt meyānında mümtāz u

¹ “Canlı birine seslenmiş olsam duyururdum. Ancak seslenilen canlı deġil!”

müsellem, şudür-ı kirām huzūrında mu‘azzez ü mükerrem, zarīf ü şehlevend, şāhib-i tarz-ı dil-pesend idi.

‘Āşıkun bir bilinmedük nesi var

Mervīdür ki Üsküb kâzisi olup Şeyhü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi hazretlerine varduğda “İşhak Çelebi merhūmuñ;

Bir yir var imiş dil-beri ‘aşık-küş olurmış
İşhak meger var ise Üsküb olacağdur

didügi yire mi kâzī oldıñuz.” dirler. Fi’l-ḥaḳīka bu taḳayyuruñ te’sīri zāhir ü peydā olup¹ “Meḥammed Şāh” nām bir dil-ber-i sīm-endāmuñ derd-i ‘ışkına mübtelā olur. ‘Āḳıbet ol derd ile terk-i cihān-ı fānī ve dest-i āḫir-i bezm-i zindegānī ider.

Naḳl olunur ki ḥālet-i iḥtizārda aḫbābı² eṭrāfına cem‘ olup vaşıyyet itdürmek murād eyledüklerinde görürler ki sākī-i bezm-i ḫayāt sāğar-ı ‘ayş ü şafāyı³ ḳaldurmış ve şarāb-ı zindegānīnün şoñ ḳadeḫin nüş idüp⁴ sekerāt-ı mevt ile kendüyi aldurmış. Mertebe-i şu‘ūrını tecrübe için Meḥammed Şāh’a su‘āl itdürürler. Ol daḫı biñ nāz-ıla güftāra āğāz idüp “Efendi beni bilür misüz.” dir. Bir kerre dīde-i ḫasretle nigāh ve derūn-ı dilden āh idüp “Benüm cānum ya daḫı dünyāda kimi bilürin?” dir ve fi’l-ḫāl cān-ı pāki cāndār-ı Kerīm’e teslīm ider.

Bu ḫaḳīr biñ yigirmi iki tāriḫinde Ruscuḳ kâzisi olmış idüm. Bezl-i ni‘amı ve sehā vü keremi elsine-i nāsda mezkūr ve ba‘z-ı leṭā’ifi meşhūr idi.

Āşarından iki ḳıṭ‘a eḫādīs-i erba‘īni vardur. Biri mollā-yı merhūmuñ tercemesi ve biri kendü cem‘idür. *Ravzatü’s-şühedā*’yı terceme itmişdür. İmām-ı Ġazālī’nün “*et-Tibrü’l-mesbūk fī Neşā’ihī’l-mülūk*” nām kitābını terceme itmişdür. *Ḥaṭīb Ḳāsımoğlı Ravzası’n* ve *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye*’yi terceme eyleyüp Taşköprī-zāde Efendi⁵ merhūma⁶ ‘arz eyledükde “Mevlānā ‘Āşık, biz bunı Türkī yazmış-ıduğ. Tercemede bīhūde zaḫmet iḥtiyār itmişsüz.” diyü laṭife idüp kitāb-ı mezbūruñ sehlü’l-aḫz olduğına

¹ 98a E

² 106b R1

³ Bezm-i//şafāyı:cām-ı ḫayāt bisāt-ı inbisātı SE

⁴ Nüş idüp:içüp R1, E

⁵ - E

⁶ - SE

işāret iderler. Manzūm *Sigetvar-nāme*'si ve *Mecmū'a-i Şukūk*'i vardır. 'Arabī *Zeyl-i Şakā'ik*'¹ ve *Tezkiretü'ş-şu'arā*'sı eşbeh-i āsārıdır. El-ḥaḳḳ tetebbu'-ı aḥvāl-i selefde taḳşīr itmemişdür ve nevādir-i mecālis-i zurefā ve leṭā'if-i maḥāfil-i 'ulemādan çok nesne īrād eylemişdür. Müretteb *Dīvān*'¹ ve ḳābil-i ḳabūl eş'ār-ı belāgat-'unvānı vardır. Bu eş'ār nuḥbe-i kelimāt-ı şafā-şi'ārıdır:

Ḳadem başup gele çün ḳabr-i Ḳaysa nāḳa-i Leylā
Mezārı üstine örter deve ṭabanı bir kemḥā

[Dīger]

Libāsın şanmañuz ol gül-'izāruñ çeşm-i bülbüldür
Hezārān çeşm-i bülbülde tecellī itdi bir güldür

[Dīger]

Jāledür dirmiş dūr-i dendānuñ iy gönçe-dehen
Gönceye incinme oldur anuñ ağızına düşen¹

Ḳıṭ'a²

Saña dil virdüm ise iy büt-i Çīn
Vaḥdet-i Ḥaḳḳa münkir olmadum a

Beni ağıyāre nisbet eylersün
'Āşık oldumsa kāfir olmadum a

Bu vaşıyyet-nāmesi meşhūr ve ba'z-ı mecmū'alarda mestürdür:

Vaşıyyet-nāme-i Mevzūn³

¹ 59b SE

² - SE

³ Vaşıyyet//mevzūn:- E; nāme-i mevzūn:- R1

İy bu tūmāra nāzır olanlar
Oķunulduķda hāzır olanlar

Çün me‘ālinden olasuz āgāh
Olasuz bu ŧehādet ūzre gūvāh

Mū‘minūm lā ilāhe illa’Ilāh
Hem Muħammeddūrūr resūlu’Ilāh

Hep melā’ikle enbiyā hāķdur
‘Ābide ‘āŧiye cezā hāķdur

Mū‘minūm ben cinān u nīrāna
Haŧre neŧre ŧırāķa mīzāna

Gerçi hayrān-ı emn ū hırmānum
Līk hayrān-ı raħm-ı Raħmānum

Aķribā vū ekārib ū aķrān
Haķķ-ı nān u nemek bilen yārān

Zīkr-i Haķķa olmaludur ‘āŧıķ
Bir du‘āya gūrmelūdūr ‘āŧıķ

Acımañ ŧatlu cāndan ayrılığın
Ağlamañuz cihāndan ayrılığın

Acıñuz rūyınıñ siyāhlığın
Ağlañuz hālinūñ tebāhlığın

Kim ki tenfīz ider vaŧıyyetini
Bula Haķķuñ ‘aķā vū raħmetini

Vakfın icrā idüp dūyūnın edā
Eyleñüz rūḥına du‘ā vü senā

Dimezüm kim du‘āya ıřmarlañ
Beni ancaḳ Ḥudāya ıřmarlañ

Erḥamü‘r-rāḥimīne ıřmarlañ
Ġāfirü‘l-müznibīne ıřmarlañ

Ḳıta bi-Resmi‘l-ḥātime¹

Du‘ā muḥtācīdur cān-ıla ‘Āřıḳ²
Du‘ā cerr ider erbāb-ı řafādan³

Du‘ā iĉün aĉup himmet elini
Unıtmañ el ucıyla merḥabādan

Selām olsun size yāhū didük biz
Hemān ‘ıřḳ ola aña ne du‘ādan

‘Āřıḳ Ćelebi merḥūmuñ ‘Abdu‘r-raḥīm-i ‘Abbāsī‘den icāzet-nāmesi vardur.
řadri Ćelebi Zeyli‘nde yazılmıřdur⁴.

el-Mevlā⁵ ‘Alī (Ḳınalı-zāde ‘Alī Efendi⁶) {‘Alī}

řāḥibü‘l-aḥlāḳi‘s-seniyye ve‘l-menāḳıbi‘l-‘aliyye, ‘allāmetü‘l-‘aşr ve şadri‘l-
ifāde, mevlānā‘u‘l-fāzıl Ḳınalı-zāde... Peder-i vālā-güheri Fātiḥ-i Ḳořantıniyye-i baḥrā
ve mazhar-ı teřriḫ-i ni‘amu‘l-emīr-i emīrhā, Meḥemmed Ḥān-ı Ġāzī ḥāzretlerinüñ
mu‘allimi olup *řaḳā‘iḳ-ı Nu‘māniyye*‘de mezkūr ve ḥizāb-ı ḥınnā ile meřḥūr olan

¹ Bi//ḥātime:- R1, E

² 98b E

³ 107a R1

⁴ ‘Āřıḳ//yazılmışdur, der-kenār R1, E, SE

⁵ El-Mevlā‘u‘l-fāzıl SE

⁶ Ćelebi SE

Mevlānā ‘Abdu’l-kādir-i Ḥamīdī hizmetlerinüñ veled-i reşīdi Emru’llāh Efendi’dür ki zümre-i kuẓāt-ı sūtūde-şifātdan olmağla toköz yüz altmış yedi senesinde vilāyet-i Anadolı’da kâzī iken irtiḥāl eyleyüp maḥdūm-ı kerīmi Müslimī Çelebi “sādis-i şehri Şevvāl” (967) cümlesin tārīḥ düşürmüş idi. *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’da “Mīrī” maḥlaşı ile raḳam-zede-i beyān ve eş‘ār-ı dil-āvīzi meşhūr-ı ‘ālemiyāndur. Şāhibü’t-terceme toköz yüz on altı tārīḥinde kân-ı gevher-i ensābı ve menbet-i aşl-ı mercāniyyü’l-inşi‘ābı olan kaşaba-i Işparta’da perde-serā-yı ‘ademden zuhūr ve leyletü’l-ḥinnā-yı vilādeti ile encūmen-i dehri sūr-ı pūr-sürür itmiş idi. Sadr-ı ‘ālī-himmet Kadrī Efendi ile ‘alāka-i karābet olmağın ḥarem-i keremlerinde perverde ve feyz-i nazarları ile terbiyet-kerde olup nazar-ı himmeti mānend-i ‘ayn-ı ‘alī musaḥḥar-sāz-ı dil-i faẓl ü kemāl ve¹ dil-i āyīne-mu‘ādili mişāl-i kuş-ı kamer maṭraḥ-ı şu‘ā’-ı isti’dād ü istiḥāl olmağla vāşıl-ı derece-i ‘ālū’l-‘āl ve nā’il-i rütbe-i ‘aql-ı fa‘āl olduḡda āheng-i ihtizāz u ḥareket ve tarīḳ-ı ‘ilme sevḳ-ı rāḥile-i ‘azīmet eyleyüp toköz yüz otuz sekiz ḥudūdında Maḥmūd Paşa Müderrisi Ma’lūl Emīr Efendi hizmetlerin ‘illet-i ḡā’iye-i istikmāl ve Dāvud Paşa Müderrisi Sinān Efendi āstānesin sened-i devlet ü iḳbāl bilüp ‘Alī Paşa-yı ‘Atīḳ dārū’l-ifādesinde Merḥabā Efendi ile idāre-i raḥīḳ-ı taḥḳīḳ eyleyüp Şaḥn Müderrisi Kara Şāliḥ Efendi cenāblarından müstefīd ve medrese-i ifādelerinde mu‘īd olmuş idi. Toköz yüz kırık dört senesinde vāḳi’ sūr-ı Süleymān Ḥānī’de ‘aḳd olınan meclis-i imtiḥānda mevlānā-yı mezbūr te’şīr-i ḥüzn ü melālden ve Semāniye’de qarīni olan Eyyüb ‘Alisi ifrāt-ı sürür ile şiddet-i infi‘ālden mevt-i fücā’iye mübtelā olduḡlarında maḡlūben intikāl iden kimsenüñ mülāzemetinden ‘ār idüp Anadolı Şadrı Çivi-zāde Efendi hizmetini ihtiyār itmişler idi. Toköz yüz kırık beş senesi Şevvāl’inde Sa’dī Efendi ‘āzim-i dārū’s-selām olup Çivi-zāde Efendi şeyḥü’l-İslām olduḡda fetvā teşrīfinden mülāzım oldılar. Qarīnleri Şāh Efendi i‘āde hizmetine ta’yīn olındı. Kırık sekiz ḥudūdında Şadr-ı Rūm Ebu’s-su‘ūd Efendi merḥūm yigirmi aḳçe ile Edrine’de Ḥüsāmiyye² Medresesi’n tevcīḥ eylediler.

Rivāyet olunur ki ešnā-yı talebde müddet-i mülāzemetleri mümtedd olduḡda āşār-ı kalemleri ile muvaşşāḡ olan kütüb-i celīle ve nusāḡ-ı maḥdūmeyi maḳām-ı şadāret-i ‘ilmiyyeye ihzār ve ṭabaḳçe-i ‘arza bu ḡüne gevher-rīz-i ḡüftār olur ki “Benüm sulṭānum, sā’ir ihvān devr-i ebvāb eyledükçe bu dā’īleri varaḳ-gerdān-ı fuşūl u ebvāb-ı kitāb olur. Eger mülāzemet suṭūr-ı murabba’-nümā-yı şafaḡāt ešnāsında cedvel-i zīrīn-i

¹ Dil//ve:- SE

² Ḥüsāme’d-dīn SE

kitābı sūdde-i¹ bāb-ı zerrīn²-kībāb-ı ekābirden tercīh iden erbāb-ı isti‘dād zemān-ı devletlerinde nā’il-i murād olmazsa bu kapuyı kapayup āhar kapuya mūrāca‘at idelüm.” didükde mollā-yı merhūm şeker-pāş-ı cevāb olup “Bu maķūle şefī‘-i bī-zebān, aġayān-ı harem-i sulţānī şefā‘atinden şad bār rāciḥ ve manşıbı böylece ehl-i ‘ilmāna taleb, kimyā-sāz-ı maṭlab idüġi nūr-ı āftāb gibi vāzıḥdur.” diyüp naķd-i vaķt-i iḥsānla mu‘āmele ve mektüb-ı medrese ile muķābele buyurmışlar idi. Toķuz yüz elli üç tārīḥinde Mīrim Kösesi Meḥammed Efendi Anaṭolı şadı iken yigirmi beş aķçe ile Burūsa’da Ḥamza Beg Medresesi’n iḥsān eylediler. Ol medreselerde *Hāşīye-i Tecrīd*’i müdārese vü taḥķīk ve ḥāşīye-i şerīfe ta‘līk itmişler idi. Elli beş ḥilālinde vāķi‘ Elķāş Mīrzā³ seferinde mevkib-i sulţānī mülāzemetin eyleyüp Muḥaşşī Sinān Efendi şadāretinde otuz aķçe ile Burūsa’da Veliyyü’d-dīnoġlı Aḥmed Paşa Medresesi’ne nā’il olmuş idi. Min-ba’d semend-i himmetleri naķle ḥareket eyleyüp mesned-efrüz-i⁴ şadāret olunca vaķfe-i ‘azlle ‘inān-keş-i istirāḥat olmamış idi. Toķuz yüz elli yedi senesinde Rüstem Paşa Kütāhiyye’de medrese-i cedīde binā eyleyüp kırık aķçe ile ibtidā bunlara i‘tā olındı. Elli sekiz ḥilālinde ‘Atā’u’llāh Efendi yirine elli aķçe ile İstanbul’da olan medreselerine naķl olunup altmış temāmında Ḳaramanī-zāde Meḥammed Efendi yirine Ḥāşekī pāyesine pā-yı himmet koyup altmış üç Şafer’inde Ḳurd Çelebi yirine Semāniye’ye gelüp⁵ altmış altı Muḥarrem’inde Sulţān Süleymān Ḥān ḥazretlerinüñ cānib-i ġarbīde vāķi‘ olan cüfte medreseleri temām olduķda ṭaraf-ı şimālde olan medrese bunlara in‘ām olunup cānib-i cenüb⁶ ḳarīnleri Şāh Efendi’ye ta‘yīn olındı. Yetmiş Zi’l-ḥicce’sinde Ḳurd Çelebi maḥlūlinden Şām-ı şeref-encām ḳazāsıyla maķzī’l-merām oldılar. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Şāh Efendi yirine Mışr-ı Ḳāhire ile ikrām olunup sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde Ḥubbī Mollāsı yirine Burūsa ḥükümeti ile bülend-maķām olup yetmiş altı Receb’inde Şāh Efendi yirine Edrine ḳazāsına terfī‘ olındı. Yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde Şeyḫī Efendi yirine İstanbul’a naķl olunup yetmiş toķuz Muḥarrem’inde anlar şadr-ı Rūm’a pīrāye-baḥş olmaġın bunlar Anaṭolı ṭarafına⁷ raḥş-ı himmet sürdiler. Sene-i mezbūrede mevkib-i Selīm Ḥānī ile Edrine meştāsına revān olup ol şadr-ı celīde kemāl-i nezāhet ile fermān-rān iken pā-yı ferḳad-sāyları marāz-ı niķrise mübtelā olup şiddet-i şitā ve ḥareket-i nā-

¹ 99a E

² 107b R1

³ - R1, E

⁴ 60a SE

⁵ Altmış//gelüp:- E

⁶ Cenūbda olan SE

⁷ şadrına SE

ber-cā ile müştedd olmağın tokuz yüz yetmiş tokuz Ramazān’ınıñ altıncı günü ol naḥl-i girān-bār-ı faẓl ü ‘irfān şarşar-ı bīḥ-efgen-i fenādan zebūn ve derd-i pā-yı ḥāṭır-fersādan sāye gibi ser-nigūn olup cemī’-i ekābir ü vüzerā ve ‘ulemā vü şuleḥā cenāzesine ḥāzır ve du‘ā vü şenāsın zākir olup namāzı Cāmi’-i ‘Atīk muşallāsında edā olıdukdan şonra istanbul reh-güzārı üzere vāḳı’ “Nāzır Mezārıḡı” dimekle meşhūr maḳābir-i Müsliminde defn olındı¹. Sinn-i şerīfleri altmış üç dāḥilindedür.

Tārīḡ-i ‘İlmī-i Nāzik

Elin Ḥınnālı-zāde yudı gör āb-ı ḥayātdan (979)

Mervīdür ki ‘adüvv-i dīn ve düşmen-i dīrīn-i Müslimīn olan² ṭā’ife-i Yehūd-ı ‘anūddan bir cehūd şūret-i ṭabābetde ḥıyānet idüp veca’ viren muḥallā ba’z-ı edhān-ı mesmūme ile ṭılā, ba’dehu dühn-i nefit ile ta’ḳīb idüp³ ol semūmı mesāmme icrā ider. Çok zemān geçmedin bezm-i ḥayātdan ayaḡ çeküp dest-i āḫır-i meclis-i zindegānı iderler.

Mollā-yı merḳūm ser-defter-i ‘ulemā-yı Rūm, naḳş-endāz-ı nesīc-i mülemma‘-tār-ı ma‘ārif, naḥl-bend-i envā’-ı leṭā’if ü zarā’if, deryā-yı ‘ulūm-ı Arabiyye’de Cezīretü’l-Arab gibi mümtāz, şümül-i müfredāt-ı edebiyede dīvānū’l-edeb gibi ‘amīmū’l-aḥrāz, riyāziyyātda rā’iz-i meydān-ı cedel, ‘ulūm-ı ‘aḳliyyede şānī-i ‘aḳl-ı evvel, fenn-i tefsīrde mücāhid, mesā’il-i fiḳhiyyede müctehid, ‘ilm-i ḥadīşde mahāreti mütevātir ü meşhūr, cümle-i menḳülāt ḥizāne-i ḥāfızasında maḥfūz u maṭmūr, daḳā’ıḡ-ı ma‘ānī vü beyān ḥaḳā’ıḡ-ı lafz u ma’nāsından kināyet ve şānā’i’-i bedī’iyye ḳaşā’id-i bedī’asından ‘ibāret, nīze-bāzī-i vādī-i belāḡatuñ İbni Muḥannā’sı, tūr-endāzī-i meydān-ı faşāḥatuñ merd-i bī-pervāsı, ebkār-ı efkār-ı ‘ilmiyyenüñ velīsi, fenn-i ḥikmetüñ Ebū ‘Alī’si, şī’r ü inşāda reşk-endāz-ı ḥāce-i cihān ü Ḥācū, dürr-i manzūm u menşūrı ḥāṭır-firīb ü dil-cū idi.

Āşār-ı şerīfesinden *Ḥāşīye-i Tecrīd* ve *Mevāḳıf Ḥāşīyesi*, Ḥasan Çelebi’ye ḥavāşī, *Cāmī’ye* ve *Dürer ü Gürer’e* nā-temām ḥāşiyeleri ve *Hidāye*’den *Kitāb-ı Kerāhiye*’ye ta’līḳası vardur. Edrine’de ḳāzī iken Şāh Efendi ile vaḳfa müte‘allıḡ mes’ele-i meşhūrede mu‘ārazaları olup iki risāle yazmışlardur ve ‘ilm-i evḳāfdā “*İs‘āf*

¹ 108a R1

² 99b E

³ - E

nām mecmū‘aları ve Bedre’d-dīn-i Ġazzī ile tefsīrden mübāhaşeleri, sebķ iden maħalle risāle-i şerīfeleri ve Türkī müdevven *Münşe‘āt*¹ ve “*Aħlāk-ı ‘Alā’ī*” nām kitābları meşhūr-ı āfākđur. Bunlardan mā‘adā *Risāle-i Ķalemiyye* ve *Risāle-i Seyfīyyeleri* ve elsine-i selāşede müdevven eş‘ār-ı şerīfleri ve bī-nażīr mu‘ammāları maķbūl-i enām ve zebān-zed-i ħavāşş u ‘avāmdur. Eşārı selīs ü elfāzı metīn, ma‘ānisi muħkem ü mebānisi raşīn, elfāz-ı ābdār ile gevher-i ma‘nā-yı muħkem ü mükemmeli;

¹كجلمود صخر حطه السيل من على

olmağın her gūneden birer nūmūne ‘ıtr-ı meclis-i menākıb kılındı:

min-*Risāleti’l-ķalemiyye*

مدباعه فى العلوم و قدہ قدر شبر حبر ماهر اذا رأيت آثاره تقول ما احسن ذلك الحبر قادر على تحرير العلوم و تنحيزه يتكلم و يذر على الكافور عبيرا فيا حسن تعبيره اذا اشكل رفع الاشكال و اذا قيد اطلق العقول من العقال طورا يجلس فى الدست مثل الكرام الصيد و طورا يبني على كهف المجرة باسطاذ راعيه بالوصيد كان يتنزه فى مراتع الطرب و يتنجز فى ملابس القصب اذا شط داره فنشط عنه مزاره فهو يبكى كالغمامة و ينوح كالحمامة يذكر لدابته و اترابه و يحن الى اول ارض مسن جلده ترابه على منبر الانامل خطيب مصقع الف تراه تارة فى الدوات و اخرى على الاصبع يقدم فى خدمة الناس و اذا قلت له اجر يقول على الرأس يتعيش بكسب² يمينه و يقتات من عرق جبينه لفظوا باسمه فصيحا و هو محرف ارادوا ان يصحفوه فلم تصحف ميزاب عين الحكمة عنه نابع مقياس بمصر العلم عليه اصابع اخرس و لكن لسانه قارى يتكلم بعد ما قطع رأسه و هذا حكمة البارى مداح لكنه لا يفارق الهجا³ يستر طرة صبح تحت اذ يال الدجى

¹ “Yüksek bir yerden selin sürüklediği kaya parçası gibi...”

² 108b R1

³ “İlimdeki yeri genişledi. Kaleminin gücü, mahâretli adımlarla ilerledi. Onun izlerini gördüğümde bu ne güzel bir hayırdır, diye hayretlerini ifade edersin. Bilgi üretmede ve uygulamada son derece kudretlidir. Konuşur; konuştuğunda güzel ifadeleriyle etrafa güzel kokular saçır. Kapalı bir husus olduğunda onu açığa kavuşturur. Herhangi bir husus bağlandığında o konudaki bağları birer birer çözer. Bir mecliste saygın kişiler gibi oturur. İnziva köşesine çekildiğinde de son derece sâkin ve sade bir hâle bürünür. Zevk ve sefa ortamlarından uzak durur. Sade elbiseler içerisinde hayat sürer. Evinden uzaklaştığında mezara yönelir. Bir bulut gibi ağlar. Bir güvercin gibi inler. Diğer varlıkları ve yaşitlarını düşünür. Parmak uçları üzerinde cildiğini topraklara dayar. Etkileyici bir hatiptir. Bazen onu minberlerde görürsün; bazen de insanların hizmetinde. Ona ‘Bir şey yap.’ dediğinde “Başım, gözüm üstüne.” der. Kendi el emeği ile geçinir. Alın teri ile iktifâ eder. İsmi fasih bir şekilde telaffuz eder. Hikmetin değerini tahrif etmez. İlim şehrinde kendisi bir kaynaktır. Dilsiz parmakları vardır. Fakat dili, başını kestikten sonra bile hem okur, hem konuşur. Bu da Allah’ın bir hikmetidir. Över, fakat kelimeleri bölmez. Karanlıkların altında sabahın perçemi ile gizlenir.”

min-Risāleti's-seyfiyye¹

بطل اذا انسل من مقامه بقى مشهورا ذكر اذا فارق اولد ويلا و ثبورا نجم فى ليالى الخطوب ساطع نص فى مسائل الحروب قاطع قاطع الاكتاف و الاعناق يجرى على الرؤس اذا قامت الحرب على ساق صاحب الندى و الباس فيه بأس شديد و منافع للناس غنى صاحب النصاب سلطان مالك الرقاب رومى النصل دمشقى الاصل لاي يوم اجل ليوم الفصل بأسه شديد و طبعه حديد ذو علائق شمال لكن اذا كان مجردا يكون من اصحاب اليمين و قد يعتكف فى خلوة القراب فيسمى و هو من المقر بين يرتعد كالمحموم و هو مسلول شقيق و مدقوق فلذلك اعتراه تحول يدب النمل عليه و يفر الاسد من بين يديه جدول مأهب عليه نسيم النصر شعلة نار ترمى بشرر كا القصر عالم لا ينظر الى متن الا و يشرحه حاكم لا يحضره شاهد الاويجرحه عالم بالضروب و التفريق ما هو فى العلوم القطعية على التحقيق شروق غر به يسفر من فجر يوم الحرب يقوم القيامة اذا طلع الشمس من ذلك الغرب اذا ضرب فى الارض يجمع ضروبا من الضرائب لا يخلق منه الانسان و ان كان ما دافقا يخرج من بين الصلب و الترائب كانه جدول ما جرى فى ساحة روض فظهر منه رؤس نباته او لمعة ضيا دخلت من كوة بيت فبدت عليها صور ذراته عامل للمقاطعة ملتزم حاكم به موادا لخصام ينحسم كانه السيف الأمدى فى الدلائل الكلامية وقايعه فى مسائل الحروف تدعى الوقعات الحسامية النبيل مع النبيل له كالخدم تقدم الرماح فى خدمته على القدم ذكر له حضنه طائر يقع على²البيضة

min-Eş'āri'l-'Arabiyye

ارى من صد غك المعوج دالا
ولكن نقطت من مسك خالك

¹ 100a E; 60b SE

² “Konumunu kaybetğinde hükmü kalmamıştı. Sadece meşhur bir anıya dönüşmüştü. Bırakıp gittiğinde geride yokluk ve hüsrân bırakmıştı. O, sıkıntılı gecelerde parlayan ve savaş hususunda delil olan bir yıldızdır. Başlar üstündeki nice boyunları ve omuzları kesendir. Savaş kapıya dayandığında bela ve sıkıntıya eşlik edendir. Onda hem şiddetli bir sıkıntı, hem de insanlar için faydalar vardır. Sınır sahibi insanları, mâlikî, padişahı, sultanı zengin kılar. Asalet sahibi ve Anadolu sultanı kıyamet gününe kadar zengin kılar. Onun gazâbı şiddetlidir. Tabiatı keskindir. Kötü kişilerle çok güçlü ilişkileri vardır. Fakat yalnız başına kaldığında iyi insanlardan biri olur. (İyiler iyi, kötülerle kötüdür). İbadet için bazen inzivaya çekilir ve hummadan dolayı Allah korkusundan titreyenler gibi seçkin kullardan biri olarak isimlendirilir. O, keskin ve kesici bir kılıçtır. Bu yüzden karnıcalar onun yolundan çekilirken aslanlar da onun önünden kaçarlardı. O, bir su kaynağıdır. Onun üzerinde zafer rüzgarları eser. Saraylar gibi devasa kıvılcımlar saçan bir alev topudur. Öyle bir âlimdir ki metne bakmadan onu şerh eder. Öyle bir hikmet sahibidir ki ona şahitlik eden ancak değersizleşir. Kesin ilimlerde söz sahibi, belirleyici bir âlimdir. Öyle bir doğuştur ki o, onunla her yer aydınlanır. Savaş sabahı ortaya çıkar. Güneş batıdan doğduğunda kıyamet kopar. Yeryüzüne vurduğunda bütün parçalar bir araya gelir. Belden çıkan, fırlatılan bir sudan yaratıldığı hâlde insan ondan yaratılmaz. O, bahçede akan bir su kanalıdır. Ondan yeni bitki tomurcukları ve ışık hüzmeleri ortaya çıkar. O, evin bir bölümüne girdiğinde zerrelere resimleri ortaya çıkar. O, her zerre üzerinde nüfuzu ve bağlayıcılığı olandır. Kendisiyle tartışmaların sona erdiği bir hâkimdir o. Sanki o kelâmî delillerde belirleyici bir kılıçtır o. İlmî hususlara dâir ortaya çıkan meseleler kılıçla son bulan olayları da ortaya çıkarır. Hizmet etmek şeref üstüne şereftir. Rüzgarla ona hizmet uğruna sürekli emre âmâdedir. Yumurtadaki civciv gibi onun için bir kucaktır o. (Savaş onun için bir yuvadır).”

فاصبح داله بانقط ذالا
1فها انا هالك من اجل ذلك

وله

قالو الهيب الهوى من اين جاء الى
احشاك حتى رأينا القلب وهاجا

و مادروا انه من سحر مقلته
2الفى سبيلا الى قلبى و منهاجا

وله

انفق فان الله كافل عبده
فالرزق فى اليوم الجديد جديد

المال يكثر كلما انقصته
3كالبئر ينزح ماؤها فيزيد

وله

توكل على الرحمن فى كل حاجة
تريد فان الله اكرم كافل

ولا تتوغل فى المأثم غافلا
4عن الله و الله ليس بغافل

¹ “Eğri olan saç lülelerini bir dal harfi (ذ) gibi görüyorum. Fakat misk kokulu beninin noktası bu dal harfini (ذ) zel harfine (ذ) dönüştürdü. Bu yüzden de ben helak oluyorum.” (Şair zel harfi ile zelil olmayı kastetmektedir.)

² “Başlarına gelen korkuya ‘O, nereden geldi?’ diye seslendiler. Seni öyle korkutmuş ki neredeyse kalbinin yerinden çıkacağını zannettik. Bakışının keskinliğinden, sihriinden neredeyse altlarını pislettiler. Kalbime bir yol bulup geçip gittiler..”

³ “İnfak et. Çünkü Allah kuluna kefildir. Her yeni günde yeni bir rızık kapısı vardır. Mal, infak ettikçe çoğalır; tıpkı suyu çekildikçe artan bir kuyu gibi..”

⁴ “İstedğin her ihtiyaç karşısında Allah’a tevekkül et. Çünkü Allah, en cömert kefildir. Allah’ı unutup gâfilce günahlara dalıp gitme. Çünkü Allah gâfil değildir.”

وله

بامن يقيل عثار العبد بالكرم
إذا اتاه من الزلات في ندم

ارشد بنور الهدى فقد قضيت
1من المظالم في داج من الظلم

وله

يا باصرا بدبيب رجل نملة
جنح الظلام بصخرة صماء

يا سامعا لنعيق اضعف ضفدع
وقف جريح تحت لج الماء

امتن بقطرة رحمة تمحو بها
2آثار ذنب خلى عن احصاء

Fārisī

بشرحهای فراوان که تیغ هجران کرد
3و حالتست تن من که شرح نتوان کرد

وله

کفتم سخنی کوی مرا کفت دهن نیست
1ابرام نکردم چه کنم جای سخن نیست

¹ “Kul, pişmanlık duyup hatalarından vazgeçip Allah’ın huzuruna geldiğinde, Allah güven içerisinde kullarının günahını keremiyle görmezden gelir. Karanlıklar içerisinde herhangi bir haksızlığa dair hüküm vereceğinde meseleyi Allah’ın nuruyla aydınlat.”

² “Ey karıncanın ayak hareketlerini gören, ıssız bir kayada ve karanlıktaki (sineğin) kanatlarını gören, en zayıf bir kurbanın sesini işiten, suların en derinlerindeki en ufak bir hareketi işiten, rahmet damlalarıyla büyük nimetler lütfet bize. Ki o rahmet damlaları sayılamayacak kadar çok olan günahların izlerini silip süpürsün.”

³ “Hicran kılıcının açtığı çokça yaralar bedenimi öyle bir hâle (getirdi ki) açıklamak mümkün değildir.”

وله

زمانه با دل تو عهد بیوفایی² بست
اکرچه عهد وفا نیست در زمانه تو³

Türkī

Her tīr-i gāmze kim aşuñ atdı kemān olup
aldı dil-i Őikestede hāır-niŐān olup

[Ve lehu]

Mūlāyemet oulurken o Őūha lāzım olur
Niteki Őem‘i osuñ oynuña mūlā‘im olur

[Ve lehu]

Şabra ādir ‘āŐı u bī-nāz dil-ber görmedüm
Az ‘āŐı olmadum ben az dil-ber görmedüm

[Ve lehu]

Her ne dirse dir gözüñ atl-ı dil-i abābda
Kimse tınmaz n‘eylesünler arası mihrābda

[Ve lehu]

Añsa senden bilürüz hāı gelen mabūbı
‘Ārif olan begüm ardından our mektūbı⁴

¹ “Ona bir söz söyledim. O da bana ‘Azım yok.’ dedi. Üstelemedim, ne yapayım ki söze yer yok.”

² 109a R1

³ “Sözüne sadık kalma senin zamanında olmadığı için zamane insanları senin gönlüne vefasızlık sözü verir.”

⁴ 100b E

Qıf'a

Bīd āba dimiř ki feyzūnden
Dā'imā řerbet-i zūlāl ięerüz

Āb da bīde didi bizde senūñ
Sāye-i devletūnde hoř geęerüz

Mu'ammā be-Nām-ı 'Ömer

Açma ol sīneyi kim sīm gibi řāfīdür
Beni öldürmege ĥod zer kemerūñ kāfīdür

be-Nām-ı Bekir

Kendüyi dā'ire-i 'ışqa şu kim vāřıl ider
İki üę mertebede nām-ı nigū ĥāřıl ider

Dīęer¹ be-Nām-ı 'Ömer

Şehr ięre yürütmez bizi yārūñ ĥahrı
Terk idelüm ol māhuñ ucından şehri

**el-Mevlā Meĥammed bin Ĥızr Şāh bin Meĥammed el-Müştehir bi-İbni el-Ĥācc Ĥasan
(Ĥācī² Ĥasan-zāde)**

Cedd-i emcedi devlet-i Bāyezīdiyye'de yigirmi beş sene międārı şadru'l-'ulemā olup toğuz yüz bir senesinde 'āzim-i 'ālem-i beķā olan Ĥācī Ĥasan-zāde Efendi'dür. Peder-i vālā-güheri Müftī 'Alī Efendi'den mülāzım olup otuz aęęe ile vālidī binā itdügi medresede resm-i ifādeyi icrā itdükden řoñra sālīk-i řarīķ-ı ĥazā olmiş idi. Du'ā vü senā ile emri encām ve defter-i 'ömri fezlek-i ĥitām bulmiş idi. Şāhibü't-terceme 'ulemā-yı

¹ - R1, E

² İbn Ĥācī SE

‘aşr hizmetlerinde taḥṣīl-i ‘ilm ü edeb ve fezā’il-i müktesebeyi ser-bār-ı mefāḥir-i ḥaseb ü neseb kılduḡda mu‘allim-i sultānī, edīb-i Aristū-mūdānī Ḥayre’d-dīn Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eyleyüp evvelā yigirmi beş aḡçe ile Burūsa’da Ḳazzāziyye Medresesi’ne, ba‘dehu otuz aḡçe ile Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi’ne, ba‘dehu kırk aḡçe ile Kütāhiyye’de Rüstem Paşa Medresesi’ne müderris olup toḡuz yüz altmış üç tārīhinde “Ḳahriyye” dimekle ma‘rūf ḥānḡāhı şāhibetü’l-ḡayrātu’l-ḡisān, Ḥāşekī Ḥurrem Sultān, ṭā’ife-i şūfiyyeye ta’yīn itmiş iken ol zümrenüñ ḡām-destlerinden īrāş-ı nefūr idecek ba‘z-ı umūr zāhir olduḡda medreseye tebdīl olunup muḡaddemā binā eyledükleri medrese-i şerīfeye īşāl itmek şart itdükdən soñra elli aḡçe ile bunlara virildi. Altmış dört Şevvāl’inde Şeyḡī Efendi yirine meşrūtalarına taḡrīk olunup altmış altı Muḡarrem’inde Ḳaramanī-zāde Aḡmed Çelebi yirine Şaḡn’a gelüp altmış toḡuz Şafer’inde Şeyḡī Efendi yirine Ayaşofıyya altmışına terfī’ olup yetmiş Zi’l-ḡicce’sinde Ḳınalı-zāde Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi’yle devresin tekmi̇l eyleyüp yetmiş altı Şafer’inde Dāvud-zāde maḡlūlinden Medīne-i Münevvere ḡükümeti ile tebcīl olındı. Yetmiş yedi Receb’inde ‘Abdu’r-raḡman Efendi yirine Mekke-i Mükerrime ḡazāşına naḡl ü taḡvīl olunup min-ḡaremin ilā-ḡarem ‘alem-efrāz-ı kerem ve ḡat ḡat ḡil‘at-i teşrīf ile mu‘azzez ü mükerrrem olmaḡ anlardan muḡaddem kimseye müyesser olmamaḡla ‘ulemā-yı ‘Arab “Ḳāzī’l-Ḥarameyn” laḡabı ile telḡīb¹ ve medīḡ-i zāt-ı kerīmin bu vaşfla teşbīb itmişler idi. Toḡuz yüz yetmiş toḡuz Zi’l-ḡicce’sinde müddet-i ‘ömri āḡir, ḡarem-i kerem-i fā’izü’l-iḡşāna² müsāfir oldı. Yirine Samsūnī-zāde Maḡmūd Efendi terfī’ olındı. Merḡūmuñ vefātı Mā’-i ‘Arafāt’uñ Mekke-i Mükerrime’ye duḡūlına ve ḡüccācuñ yevm-i vürūdına rāst gelüp cenāzesine cem‘-i keşir ḡāzır ve du‘ā vü şenāsı vird-i zebān-ı ekābir ü aşāḡır olmuş idi. Mā’-i ‘Arafāt bir nehr-i Kevşer-cereyāndur ki hem-ser-i āb-ı ḡayvān ve ‘ayn-ı Tesnīm-i cinān, mevḡif-i ‘Arafāt yanından revān olup rüy-māl-i ḡarem-i mükerrime³ teşne-leb ü cüyān ve ehāl-i Mekke-i müşerreffe ārzü-yı zülāl-i vişāl-i ile āb-der-deḡān idi.

li-Mü’ellifih⁴

‘Aceb muḡtāc idi āb-ı revāna ḡalkı ol şehrūñ
Aḡardı aḡzı şuyı lüleveş şu görse ‘aṡşānı

¹ 109b R1

² 61a SE

³ 101a E

⁴ li-Muḡarririh⁴’l-faḡīr E; li-Münşih⁴’l-faḡīr SE

Duhter-i sa‘d-ahter-i Sulţān Süleymān Hān, şāhibetü’l-ḥayrāt Mihrümāh Sulţān emvāl-i cezīle şarf idüp ol nehri şehre icrā ve ‘atţāş-ı Müslimīni irvā eylemişdür. El-ḥaqq bir himmetdür ki ḥulefā-yı mağrib-i zemīn ü dārü’s-selām ve ḥükkām-ı Yemen ü selāţīn-i Mısr u Şām, āteş-i reşkinde ḥarīk ve bir ḥidmetdür ki şāhān-ı rub‘-ı meskūn ve mülük-i fermān-fermā-yı sevālif-i kūrūn, gird-āb-ı ārzū-yı muḥālinde ğarīkdür. Toğuz yüz yetmiş senesinde ibtidā olınuş şamīm-i şāhre-i şammādan dest-yārī-i üstādān-ı elmās-tīşe-i Ferhād-pīşe, ma‘ūnet-i zihni-i şāķīb-ı mi‘mārān-ı dürüst-endīşe ile toğuz sene temāmında ḥāşıl ve aķçeyi şü yirine ḥarc idüp ol nehr-i sā’il hem-‘ayār-ı sīm-i müzāb-ı zībende-cedāvil olmış idi.

شكر الله سعى مجريها¹

Mevlānā-yı merķūm fihrist-i fevā’id-i mantūķ u mefhūm, a’yān-ı ‘ulemā-yı Rūm’dan ma‘dūd, ḥaşā’il-i kerīmesi gibi fezā’il-i celīlesi nā-maḥdūd, vaķūr u vecīh, edīb ü nebīh, ‘azīmü’l-‘urve vü mehīb, evzā’ u eṭvārī ḥarekāt-ı erbāb-ı ğurere ķarīb idi.

el-Mevlā Muşliḥi’d-dīn el-Lārī (Mollā Lārī)

Naķd-i sere-i vücūdı memleket-i Hind ü Şirāz beyninde vāķi’ ma‘mūre-i Lār’da ceyb-i ‘ademden zuhūr ve āteşdān-ı sa’y ü ictihādda taşfiye-i cevher-i ṭabī‘at ile ķurş-ı isti‘dādın lā’iķ-ı sikke-i sulţān-ı fehm ü şu‘ūr idüp;

‘Aceb pākīze-cevherdür vücūd-ı ḥālīş-i Lārī

Aña nisbetle beñzer naķd-i mağşūşa ķalanları

mazmūn-ı nezāhet-nümūnı pīrāye-i cebīn-i ḥālī ve naķş-ı şafaḥāt-ı evşāf-ı bedī‘u’l-mişālī olmış idi. Nice şühūr u sinīn Mīr Ğıyāş bin Şadre’d-dīn ḥidmetlerinde iştiğāl, ba‘dehu Mollā Celāl-i Devvānī şāğirdi Mīr Kemāle’d-dīn Ḥüseyn dārü’l-ifādesinde taḥşīl-i kemāl idüp diyār-ı Hindūstān’a sefer ve şafaḥāt-ı mir’ātü’l-memālikde seyr-i ‘acā’ib ü ‘iber eyledükde pāy-taḥt-ı memleket-i Hind² olan şehri Lāhūr’a vāşıl ve cām-ı Lāhūrī gibi şīt ü şadā-yı fezā’ili ṭanīn-endāz-ı mesāmi‘-i e‘ālī vü esāfil olup tūṭīyān-ı

¹ “Allah onun devamlı gayretinin karşılığını versin.”

² Hindūstān SE

şekeristân-ı Hind ile mükâleme ve pâdişâh-ı Hindüstân olan Hümâyûn Pâdişâh-ı Gürgânî ile münâdeme iderek şeref-i ta'lim-i pâdişâh-ı mezbûr ile mu'azzez ü mükerrem ve kabâ-yı i'tibârî 'ilâve-i nâm-ı üstâd ile mu'tarraz u mu'allem olmuş idi. Toğuz yüz altmış iki senesi hilâlinde pâdişâh-ı¹ mezbûruñ dest-i kuvâ-yı bedeniyyesi taşarruf-ı mülk-i vücûddan kûtâh ve Hümâ-yı hümâyûn-ı rûh-ı revânî cânib-i 'illiyîne rû-be-râh olup;

Fevt oldı Hümâyûn Padişâh (962)

târîh vâkı' olduğda deryâ-yı fitne vü fesâd mütelâtim ve emvâc-ı efvâc-ı şeyâtin-i ins mütefâkım, zâğ u zeğân şebbâz-ı küleng-efgen olmağa âğâz ve bugâş-ı müstensere evc-i isti'lâya pervâz eyledükde hizmet-i mollâ dağı edâ-yı hiccetü'l-İslâm ve ziyâret-i Beytü'l-harâm bahânesiyle ol varğa-i hâ'ileden 'azm-i kenâr ve itmâm-ı şe'âir-i dîniyyeden şoñra diyâr-ı Rûm'a güzâr idüp² dârü'l-mülk-i Kostantiniyye'ye dâhil ve 'ıtr-sây-ı meclis-i efâzıl olduğda kâlâ-yı fâhir-i isti'dâd u istihâli qarîn-i tamğa-i kabûl-i ehâlî olmuş iken 'allâme-i Rûm Ebu's-su'ûd Efendi merhûm meclisine dâhil ve ol pehlevân-ı 'arşa-i tefsîre muqâbil olduğda Süheyl öninde Sühâ gibi nâbûd ve pîş-i âftâb-ı 'âlem-tâbda Zühre-i zehr-emşâl bî-vücûd olmuş idi. Qarîne-i hâl yevmî elli aqçe vazîfe ta'yîn olup şeref-i nefsi ol mertebe ri'âyet ile kanâ'ati denâ'et bilmekle Diyârbekr tarafına tahrîk-i zâmile-i 'azîmet ve belde-i Āmid'de ilqâ-yı rahl-i ikâmet eyledi. Ol târîhde Diyârbekr beglerbegisi olan İskender Paşa hizmet-i mollâyâ i'zâz ü ikrâm ve kabîl-i kabûl olacağ deñlü ta'yîn-i vazâ'if ü in'âm eyleyüp kendüye ve ebnâsına üstâd ve 'ulûfe-i me'lûfesini müstezâd itmiş idi. Toğuz yüz altmış yedi târîhinde belde-i Āmid'de vâkı' Husrev Paşa Medresesi tevcîh olup ba'dehu nevbette üç mülâzım virmek üzere mevleviyyet i'tibârî virildi. Ol diyârda iftâya me'zûn ve mutaşaddî-i ifâza-ı mefrûz u mesnûn olup nice zemân ifâde ve te'lîf ile hallâl-i müşkilât-ı enâm ve bereket min-berekâti'l-eyyâm olmuş idi. Toğuz yüz yetmiş toğuz Zi'l-hicce'sinde kârgâh-ı fenâdan bârgâh-ı beqâyâ irtihâl eyledi.

Mollâ-yı merķûm baħr-ı muħit-i 'ulûm, ħarîr-bâf-ı taħķîķ, mû-şikâf-ı tedķîķ, 'ulûm-ı 'akliyyede bî-mişâl, fûnûn-ı naķliyyede müşârîk-i emşâl, sinîn-i 'ömri sittîne qarîb, fâzıl-ı edîb ü erîb idi.

¹ 110a R1

² 101b E

Āsar-ı celilesinden *Şerh-i Tehzībü'l-mantık*¹, *Şerh-i Eḥādīs-i Erba'ın*, *Şerh-i İrşād fî'l-Fıkh*, *Şerhu'l-Ferā'izi'l-sirāciyye*, *Hāşiye 'alā Ba'zi'l-Mutavvel*, *Hāşiye 'alā Şerhi'l-Cāmī li'l-Kāfiye*, Mollā 'Abdu'l-gafūr ile ve 'İşāme'd-dīn ile kelimâtı vardır. Fevā'id-i keşire cem' itmişdür. *Hāşiye-i Şerh-i Tehzīb li-Mevlānā Celāl*, *Tezkire fî 'İlmi'l-hey'et*, *Risāle fî 'İlmi'l-hey'et*², *Metn fî 'ilmi'l-mezbūr*, *Hāşiye 'alā Şerhi Hidāyeti'l-ḥikmet lil-Kāzī Mīr Hüseyin el-Meybūdī*, *Hāşiye-i İşfahānī*³, *Hāşiye-i Şerhu'l-Mevākıf*, *Hāşiye 'alā Tefsiri'l-Kāzī ilā Āhiri'z-Zehrāveyn*, *Şerh-i Semā'ilü'n-Nebī* عليه السلام⁴ bi'l-'Arabiyye ve'l-Fārisiyye, *Ta'likāt 'ale'l-Hidāye*, *Tārīḥ-i Kebīr-i Fārisī*, bed-i 'ālemden kendü zemānına müntehī olınca yazmışdur. Ebu's-su'ūd Efendi merhūmuñ *Kaşīde-i Mīmiyye-i meşhūresine*⁵ nazīresi vardır.

Tercemesi sebķ iden 'ulemā-yı Ḥaleb'den Ḥanbelī-zāde cem' eylediği tevārīḥde merhūmı zıkr itmişdür. Fā'ideden ḥālī olmamağla 'ale'l-iḥtişār naķl olındı:

el-Mevlā Meḥemmed bin Şalāḥ⁶ bin Celāl bin Kemāl bin Meḥemmed el-Mel'avī en-Nāşirī es-Sa'dī el-İbādī eş-Şāfi'ī el-Meşhūr bi-Mollā Muşliḥi'd-dīn el-Lārī⁷: Mīr Ğiyāş'uñ mu'īdi olmış idi. Şāfi'ī iken taḥannūf eylemişdür. Toķuz yüz altmış dört senesinde Ḥaleb'e uğrayup resm-i tüccār üzere mu'āmele ve kemāl-i tevāzu' u meskenet ile muḥālaḫa vü mücāmele itmiş idi. Ba'dehu fazlını izḫār ve 'aķd-ı ḫalka-i müzākere vü neşr-i āsar idüp ol ešnāda Ṭabaķa-ı Süleymāniyye'de zıkr olunan Mollā Aḫmed-i Kazvīnī Ḥaleb'de bulunup işbāt-ı vācib mebḫaşında risāle-i cedīde taḥrīr itmiş idi. Ba'zı tilāmizesi yedinden⁸ Mollā Lārī'ye vāşıl olduķda tezyīf idüp risāle yazmış idi. Mollā Aḫmed-i Kazvīnī gördükde münāzaraya tecāsür itmeyüp izḫār-ı zekā ve 'arz-ı kaḫbül ü irtizā eyledi.

Naķl olunur ki merhūm-ı mezbūr meşreb-i taşavvufdan ḫişşedār olmağın ictimā'-ı deff ü nāy ile semā' ḫaķķında istiftā olunduķda şāḫibü'l-İḫyā İmām-ı Ğazālī'ye iķtidā idüp "Efrād-ı mübāḫāt cem' olduķda mādām ki şūret-i cem'iyyeti bir maḫzūrı mutazammın olmaya, ḫālet-i infirādī gibi mübāḫdur." diyü iftā itmiş idi ve ḫuşuş-ı mezbūr bilād-ı Fārs'da fūrsān-ı meydān-ı 'ilm u 'irfān beyninde mānend-i güy-ı gerdān,

¹ Bu eser adı SE'de "cem' itmişdür" ifadesinden sonra gelmektedir.

² Risāle//hey'et:- SE

³ 62a SE

⁴ "Selām onun üzerine olsun."

⁵ - SE

⁶ Şalāḫa'd-dīn SE

⁷ 110b R1

⁸ 102a E

dest-hoş-ı şavlecân-ı redd ü kabûl olup ceddî cevâzına iftâ itdüğün naql eyledükden soñra ‘aşrında olan ‘ulemâ-yı Fârs fetvâsını taşhîh ve İmâm Nevevî taahrîm itdüğüne delîl-i mu‘teber iķâmet itmedüğünü Bulķînî lisânından tafzîh itdüklerini taşrîh idüp Mevlânâ Celâl-i Devvânî ceddî Mevlânâ Celâl bin Kemâl ile hem-ķâl olduğın ifâde eyledüğünden mâ‘adâ Mevlânâ Celâl’üñ Şerh-i Heyâkil’de olan ķavlini bi-‘ibâretihî naql eylemiş ki irâd olınur:

Ķâle fî Şerhi Heyâkili’n-Nûr

الانسان يستعد بالحركات العبادية الوضعية الشرعية للشوارق القدسية بل المحققون من اهل التجريد قد يشاهدون في انفسهم طربا قد سيامز عاج فيتحر كون بالرقص و التصفيق و الدوران و يستعدون بتلك الحركة لشروق انوار اخر الى ان ينقضى ذلك الحال عنهم بسبب من الاسباب كما يدل عليه تجارب السالكين و ذلك سر السماع و اصله الباعث للمتألهين على وضعه حتى قال بعض اعيان هذه الطائفة انه قد يفتح للسالك في مجلس السماع مالا يفتح له¹ في الاربعينيات

Bundan mâ‘adâ ‘adem-i tağannî şartı ile rakşuñ dağı ibâhetine fetvâ virmiş idi.

Allâme-i Rûm Kemâl Paşa-zâde Efendi merhûm dağı bu gûne iftâ buyurmuşlardur:² الشئ بالشئ يذكر

Mes’ele

علماء الدين النبوى و حكماء الشرع المصطفوى قواهم الله فيما فصلوا من الحكم القوى و سواهم فيما كلمهم به و فضلهم من الرأى السوى ما يقولون فى طائفة متصوفة يجلسون و يذكرون الله تعالى متعلقين على ماكانوا ابه متعلقين بكلمة لا اله الا الله و هو امر من الله تعالى برفع اصواتهم على اقتضا اوقاتهم و بعد ان غلب عليهم اثر الذ كر يقومون و يتحركون و يدورون بالذكر يمينا و شمالا و يسقطون بالفكر بما عليهم الله تعالى جلالا و جمالا و يصيحون بالشوق احيانا و يضربون ارجلهم على الارض فنظر المنكر فزعم انه من الرقص الذى يفعله الاهون عيانا و يقولون انما يعمل هذه اصرار و اجدين لا اختيارا متواجدين بصحة النية و حسن الامنية لما انا وجدنا مشايخنا العاملين العاقلين المتقين المقبولين عند علماء الزمان المتقين المختصين بعلو الشأن يذكر الفقرا عند

¹ “İnsan İlahî esintilerden dolayı dînin belirlediği ibadetlerle ilgili hususlara müsait bir yapıya sahiptir. Hatta sûfilerin önde gelenleri kutsî bir neşeye bile tanıklık edip cezbeyle gelerek sema, raks gibi bir takım davranışlar da sergileyebiliyor. Bu hareketlerle seyr ü sülûk sürecindeki bazı sûfilerin tecrübelerinde işaret ettiği şekilde herhangi bir sebeple üzerlerindeki bu hâl geçinceye kadar bir takım başka nûrânî tecellilere hazırlanmış oluyorlar. İşte semanın sırrı ve ulvî şahsiyetleri bunu yapmaya iten asıl sebep budur. Hatta ileri gelen sûfilerden bazıları sema sırasında müride, çile çıkarırken gelmeyen ilham ve feyz kapılarının açıldığını ifade ederler.”

² “Bir şey, başka bir şeyle hatırlanır.”

حضورهم ولا يمنعون عن ذلك بل يتلذذون ويستريحون بنظرهم و استماعهم و رأينا بعض فضل العلماء يأذنون لاهل الذكر في مجالسهم فيذكرون على تلك الهيئة المذكورة فيها و رأينا كثيرا من ساداتنا العلماء يفتون بجوازه و جدنا في عدة كتب من مؤلفات العلماء و المشايخ¹ الخفية و شافعية انهم جوزوا ذلك و بينوا له فائدة عظيمة و منفعة جسيمة و نحن جربنا و شاهدنا ما بينوه مرارا و ان لم يزد المنكرين الا فرارا هل يجوز لهم ام لا و يكونون خيرا لهم² و ثوابا و ام لا

el-Cevāb

الله اعلم ما في التواجدان حسنت من حرج ولا التمايل ان اخلصت من باس فقامت تسعى على رجليك حق لمن دعاه مولانا ان يسعى على الرأس الرخصة فيما ذكر من الاوضاع عند الذكر و السماع للعارفين الصارفين اوقاتهم الى احسن الاعمال السالكين المالكين لضبط انفسهم عن قبائح الاحوال فهم لا يسمعون الا لا اله الا هو و لا يشناقون الا له ان ذكروه نا حوا و ان شكروه باحوا و ان وجدوه صاحوا و ان شهدوه استرحوا و ان سرحوا في حضرة قربه ساحوا اذا غلب عليهم الوجد بغلباته و شربوا من موارد ارادته فمنهم من طرفته طوارق الهيبة فحمد و ذاب و منهم من برقت له بوارق اللطف فتحرك و طاب و منهم من طلع عليه الحب من مطالع القرب فسكر و غاب هذه ما عندي من الجواب والله اعلم والصواب

شعر

و من يك وجده و جدا صحيحا

فلم يحتج الى قول المغنى

له من ذاته طرب قديم

و سكر دائم من غير دن

¹ 102b E

² “Nebevî yolun uleması ve hükeması (Allah onları verdikleri hükümlerde güçlü eylesin. Konuştukları hususları düzgün eylesin ve onlara üstün görüşlülük lütfunda bulunsun.) bir tasavvuf grubunda insanlarla bir araya gelip halkalar hâlinde kendi yapılarına uygun olarak kelime-i tevhitlerle Allah’ı zikrediyorlar. Allah’ın emrine uyarak, ortamın da şartlarını dikkate alarak seslerini yükseltiyorlar. Bir süre sonra zikir hâli zirveye çıkınca ayağa kalkıyorlar. Hareket edip zikrederek sağa sola doğru dönmeye başlıyorlar. Allah’ın celâlini ve cemâlini düşünerek yere kapanıyorlar. Bazen şevkten nârâlar atıyorlar. Ayaklarını yere vuruyorlar. Bu durumu hoş görmeyen bazıları bunun zikir değil düşük kimselerin yaptığı raks olduğunu iddia ettiler. Ve bunu bilinçli ve iyi niyetli olarak değil, zorlamayla yaptıklarını söylediler. Fakat biz bilgili, muttaki, döneminde kabul görmüş, üstün şahsiyetli bazı ulemamızın bu tür ortamlara katıldıklarını, bunu yasaklamadıklarını, aksine bu zikir ortamlarını izlemekten memnun ve mutlu olduklarını gördük. Bazı değerli ulemamızın da kendi meclislerinde bu tür zikirle izin verdiklerini, hatta bizzat katıldıklarını müşâhede ettik. Önde gelen pek çok ulemamızın bu zikir halkalarının cevâzına dair fetva verdiklerini, Hanefîlerin ve Şafîîlerin önde gelen kitaplarında gördük. Bu kitaplarında bu halkaların büyük faydasının olduğunun da açıklandığını okuduk. Kendimiz de bazıların ın ısrarla karşı çıkmalarına rağmen bu halkalara bizzat katılarak defalarca bunu müşâhede ettik. Bu tür zikir halkaları câiz midir, değil midir? Bu halkalara katılanlar için sevap var mıdır, yok mudur?”

¹حرره الفقير احمد ابن سليمان بن كمال عفا عنهم الملك المتعال

Sulṭānu'l-müfessirîn, muḳaddemet-i ceyšü'l-müte'ahḫirîn ² Ebu's-su'üd Efendi'den istiftâ olunup men'le iftâ buyurmuşlar idi ki nakl olunur:

Mes'ele

ما قول مولانا و سيدنا و قدوتنا و موضح مشكلاتنا و فاتق رتق معضلاتنا خاتمة المحققين و فريدة قلادة المدققين كعبة المجد و الكمال قاصع الزبغ و الضلال جامع اشتات الفضائل و مولى سوابغ الفواضل نقاب العلم الاعلام و شيخ مشايخ الاسلام لا زالت دعائم الشرع سارعة بيمن وجوده و اسعاد الدين كاسرا بكتائب سعوده فى قوم اتخذوا قول لا اله الا الله موضوعا لتحريير النغمات و رعاية صناعة الاصوات فطورا يزيدون و طورا ينقصون على حسب ما يلائم تلك الصناعات الباطلات و الاراء الفاسدات لا يرجون لله تبارك و تعالى فى ذلك و قارا بل اتخذوا ذلك ³لبدعتهم شعارا

el-Cevāb

الله اعلم ما ذكر امر مخترع مكروه و مكر مبتدع بنسما مكروه فتردوا بذلك فى محاوى الردى و مصارعه و التحقوا بالذين يحرفون الكلم عن مواضعه فيجعلون تلاوة المثنائى كتر نمات الاغانى فو الذى انزلها بالحق المبين و

¹ “Allah daha iyi bilir. Zorlamaksızın olduğunda, vecd hâlinde ve riyâdan uzak olduğunda yönelme hâlinde herhangi bir sakınca yoktur. Önünde ayakta duran kişi için mevlâsının ona icabette bulunması bir hakikattir. Zikir ve semâ durumlarında, anlatılan konulardaki ruhsat; ârif olanlar, vaktini en uygun amel için harcayanlar, kötü durumlar karşısında nefesine sahip olanlar için geçerlidir. Çünkü onlar kelime-i tevhitten başka bir şey işitmezler ve sadece Allah için şevk duyarlar. Onlar zikir ettiklerinde içlerini dökerler. Şükrettiklerinde gönüllerindeki şeyleri ortaya dökerler. Allah’ı bulduklarında vecde gelirler. Onu hissettiklerinde dinginleşirler. Onun yakınlığından uzakta kaldıklarında tekrar yakınlaşmaya çalışırlar. Vecd hâli onlara galebe çaldığında Allah’ın murâdıyla ortaya çıkan zikrin meyvelerini tadarlar. Onlardan bir kısmı heybet parıltılarına gark olur ve dinginleşir. Ve Allah’tan gelen lütuf parıltısıyla harekete geçip arınırlar. Bir kısmında da yakınlığın verdiği lütuflardan kaynaklanan muhabbet ortaya çıkar ve kendini kaybederek sekerat hâline bürünür. Benim cevabım budur. Doğruyu en iyi Allah bilir. Şiir: Kimin vecdi sahih olursa şarkıcının sözüne ihtiyaç duymaz. Onun bizzat kendisinden kaynaklanan köklü bir neşesi vardır. Onun şaraba ihtiyaç duymadan sürekli bir sarhoşluğu vardır. Bu fetvayı el-fakîr Ahmet bin Süleyman bin Kemal yazdı. Yüce Allah onu affetsin.”

² 62a SE

³ “Efendimiz, önderimiz, müşkillerimizi açığa çıkararak, takıldığımız noktalarda önümüzü açan, ulemanın en önde gelenlerinden ve son halkalarından, şeref ve kemâlin merkezi, dalâlet perdesini kaldıran, bütün faziletleri kendinde toplayan, erdemli kişilerin sığınağı, ulemânın reisi, İslâm âlimlerinin önderinin (Onun varlığıyla İslâm’ın dayanakları ebedî olsun. Dinin etkisi onun yazdıklarıyla etkili olmaya devam etsin.) şu husustaki kanaati nedir? Bir grup, kelime-i tevhidi çok farklı nağmelerle, tam bir müsiği tavrı içinde, müsiğinin uygun olmayan değişik tavrılarına uydurarak ve bu husustaki doğru olmayan görüşleri dikkate alarak terennüm ediyorlar. Allah’ın rızasını göz ardı ederek, aksine bu tavrı bid’atlerine bir sembol kabul ederek devam ettiriyorlar.”

جعلها كلمة باقية الى يوم الدين لئن لم ينتهوا عما هم فيه من المنكر الكريه و لم يرجعوا كلمة التوحيد الى نهجها
السديد ليمسنتهم عذاب شديد و انما الذى ندب اليه و حرص المؤمنين عليه تزيين الاصوات بالقرآن الجليل من غير
تغيير فيه و لا تبديل و الله يقول الحق و هو يهدى السبيل و هو حسبي و نعم الوكيل¹

Mervîdür ki mollā-yı mezbûruñ ābā vü ecdādı ser-ā-ser ‘ulemā vü fuzalā olup
kimi müftî-i müşkil-güşā, kimi mutaşaddî-i ahkām-ı kazā olmuşlar imiş. Pederi hod
fāzıl-ı müteverri‘ ve hākim-i müteşerri‘ olup gāh u bî-gāh talebesi ile esvāḳ-ı Lār’da
devr eyleyüp def‘-i münkerāt ve qahr-ı ehl-i bida‘ u ‘uşāt idermiş. Hattā elinde mıkrāzı
hāzır olup Revāfız’ün² bıyıkların kesermiş ve efşān-bîz gibi naşşlar geçermiş. Kendüler
mülâyemet-i tab‘la ma‘rûf ve bezl ü seḫāya mā’il ü meşgûf, zerḳ u riyādan mütecānib,
‘ışḳ u şevḳ erbābına muşāhib olmağın meyl-i maḫbûb ile müttehem ve ‘ışḳ-ı pāk ile
meşhûr-ı ‘ālem idi.

Rivāyet olunur ki Ḥaleb’de bir cüvān-ı nāzenîne mā’il olup Āmid’e teveccüh
eyledükde bu ğazeli dimiş ve maḫbûba göndermiş idi:

کرده ام عزم سفر نا کرده جانانرا وداع
کز وداع او کنم لازم بود جانرا وداع

⁴ عفا الله تعالى هفواته و ادخله فسيح جناحه آمين

el-Mevlā Meḫemmed Emîn (Meḫemmed Emîn-i Ḳarabāğî)

Hüşe-i vücūdı memleket-i Şirvān a‘mālinden Ḳarabāğ’da ḫāşıl ve terbiyet-i
üstādān-ı ‘aşr ile mertebe-i kemāle vāşıl olup dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudüm ve devr-i
mecālis-i ‘ulemā-yı Rûm itdükden şoñra şadr-ı celilü’l-ḳadr⁵ ‘Abdu’l-kerîm-zāde

¹ “Allah daha iyi bilir. Zikredilen husus; uygun görülmeyen, sonradan uydurulmuş, insanları saptırıcı bir bid’attir. Bu şekilde davrananlar; alçak eğlencelere dalanlar, kelimelerin yerini değiştirerek tahrif edenler grubuna dâhil olmuşlardır. (*Kur’ân-ı Kerîm*, Nisâ Sûresi 46. Ayet’teki Yahudilerin tavrına telmih vardır.) Böylece *Kur’ân*’ın tilâvetini şarkı söyleme tavrına düşürmüşlerdir. Oysa Allah *Kur’ân*’ı apaçık bir hakikat olarak indirmiş ve onu kıyamete kadar bâkî kılmıştır. Bu tavırlarına bir son vermezlerse, aslî şekliyle kelime-i tevhide dönmezlerse onlara şiddetli bir azap dokunur. Bu noktada tavsiye edilen ve müminlerin teşkil ettiği okuyuş şekli herhangi bir değişikliğe, bozmaya yol açmayacak şekilde *Kur’ân-ı Kerîm*’i güzel sesle tilâvet etmektir. Allah, hakkı söyler ve doğru yola ulaştırır (*Kur’ân-ı Kerîm*, Ahzab Sûresi, 4. Ayet). O bana yeter, o ne güzel vekildir.”

² 103a E

³ “Sevgiliye veda etmeden yola çıkmaya azmettim. Çünkü onunla vedalaşırsam canımla vedalaşmam gerekir.”

⁴ “Yüce Allah onun hatalarını affetsin ve onu geniş cennetine dâhil etsin.”

⁵ - E, SE

Efendi'den mülâzım ve düstür-ı mükerrer Ferhād Paşa'ya mu'allim olmuş idi. Himmet-i vezîr-i Āşaf-naẓîr ile medâris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede seccâde-nişîn ve zemân-ı kalîlde vâşıl-ı rütbe-i erba'în olup toğuz yüz yetmiş toğuz Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl olunan Rus Muştafâ Efendi yirine Ca'fer Ağa Medresesi'nde hâric rütbesine 'âric olmuş idi. Sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde intikâl idüp kaşaba-i Ebî Eyyüb'de vâқи' Şâh Sulţân Câmî'i muķâbilinde binâ eyledüğü şıķâye dâhîlinde defn olındı. Medrese-i maħlûle "Mazlûm Melek" demekle ma'rûf Aħmed Çelebi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ulûm-ı 'aķliyyeye intisâbla meşhûr, dil-i perde-nişîni esrâr-ı ma'ârifeye emîn ve sîne-i pür-sekînesi kâ'idetü'l-mülk-i dâniş ü dîn, âşâr-ı mensûre vü manzûmeye ķâdir, faẓiletinden faẓla münşî vü şâ'ir idi.

Ba'zı mevâzı'a ta'lîķâtı ve hevâmiş-i kütübde kelimâtı menķûldur.

el-Mevlâ Muştafâ (Alaşehrli Muştafâ Çelebi¹)

Vilâyet-i Aydın dâhîlinde "Alaşehr" nâm belde-i meşhûreden zuhûr ve âftâb-ı feyz-i ezelden iķtibâs-ı nûr-ı şu'ûr idüp taħşîl-i 'ilm ü kemâl itdükden soħra dâru'l-mülk-i Koşantıniyye'ye haķķ-ı riħâl eyleyüp 'ulemâ-yı 'aşrdan Burûsavî Emîr Ĥasan birâderi 'Abdu'llâh Çelebi'ye ve Ķâzî-zâde Efendi'ye ve Ĥasan Beg Efendi'ye ve Manav 'Alî'ye irtibâķ ve efâzıl-ı talebe ile iħtilâķ itmiş idi. Ba'dehu Ķınalı-zâde 'Alî Efendi'ye ittîşâl ve meclis-i ifâdelerinde idâre-i kü'ûs-i ķîl ü ķâl idüp şühûd-ı 'udûl ile işbât-ı rütbe-i ķabûl eylemegin toğuz yüz altmış üç senesinde Ebu's-su'ûd-zâde Aħmed Çelebi Rûstem Paşa müderrisi olduķda mevlânâ-yı mezbûre izhâr-ı rağbet ve Ķınalı-zâde Efendi'den alup i'âde ta'yîni ile ri'âyet eyledi. Altmış altı Muħarrem'inde mülâzım ve semt-i tadrîse 'âzim olup yigirmi aķķe ile Güzelħişâr Medresesi'ne², ba'dehu yigirmi beş aķķe ile Alaşehir'de Ca'fer Ağa Medresesi'ne, ba'dehu imtiħân olup otuzla Burûsa'da³ Yıldırım Ĥân Medresesi'ne, ba'dehu kırķla medrese-i mezbûreye, ba'dehu elli aķķe ile Sîre'de Mollâ 'Arab Medresesi'ne müderris olup ifâde-i 'ulûma⁴ mûmâris ve mesned-i ifâzaya şadr-ı meclis iken toğuz yüz yetmiş toğuz senesi evâħirinde bünyân-ı vücûdı mûnderis olmuş idi.

¹ - SE

² 112a R1

³ - SE

⁴ 'ilme E

Merhūm-ı merķūm ħarīṣ-i deryā-keṣān-ı ‘ulūm¹, ħadīdü’z-zihn, ūṣedīdü’l-iṣṭigāl, ķaviyyü’l-‘azm, serī’ü’l-intikāl, nādire-i devr-i zemān, teneffūs-i ķarķı-ı emān idi. رحمة الله عليه²

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Kumşı Tāce’d-dīn)

Mağnisalı Kumşı Tāce’d-dīn Efendi’dür. Vilāyeti ‘ulemāsından taḥṣīl-i sermāye-i tarīķ ve kesb-i meleke-i ders ü taḥķīķ eyleyüp Burūsa medārisinde ħareket ve kırķ aķçe ile Ĥanceriyye Müderrisi Ma’lūl-zāde Muṣṭafā Ćelebi’ye ħidmet eyleyüp toķuz yüz elli üç ħilālinde anlar riĥlet eyledükde ūılasına ‘avdet eyleyüp ba’dehu ūeh-zāde-i kerīm Sulṫān Selīm-i ħalīm āstānesine intisāb³ ve iktisāb-ı feyz-i nazār-ı bī-ħisāb itmekle ūefā‘at-nāmeleri ile Ebu’s-su‘ūd Efendi ħidmetlerine ittīṣāl ve toķuz sene miķdārı medrese-i ifādelerinde iṣṭigāl eyleyüp mülāzemetle nā’il-i āmāl olmiṣ idi. Evvelā yigirmi aķçe ile Burūsa’da Mollā Ćelebi Medresesi’ne, ba’dehu teraķķī ile yigirmi beṣ pāyesine, ba’dehu otuz ile Dimetoķa’da ‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi Medresesi’ne müderris olup ifāde-i fūnūn-ı ‘āliyeye mūmāris iken sālik-i tarīķa-i ķazā ve mutaṣaddī-i ħūkm ü imzā olmiṣ idi. Cānib-i Rūm’da ba’z-ı bilād-ı celīleye vālī ve kesret-i ħadem ü ħaṣem birle reṣķ-endāz-ı mevālī olup toķuz yüz yetmiṣ toķuz senesi selħinde Filibe’de ķāzī iken ūu’ūn-ı ħālī mūnħaṣır-ı māzī oldı.

Merhūm-ı merķūm āṣnā-yı deryā-yı ‘ulūm, her meclisūñ fekihesi, defter-i ķavābilūñ fezlekesi, ekābirūñ maķbūli, her kese vekīl-i fużūlī, ol ‘aṣruñ ūeberi, belki ūeyṫān-ı beṣeri idi.

el-Mevlā Aĥmed bin eṣ-Ṣeyĥ Muṣliħi’d-dīn eṣ-Ṣeħir bi-Mu‘allim-zāde (Mu‘allim-zāde Efendi)

Peder-i ‘azīzi *Ṣakā’ik-ı Nu‘māniyye*’de raķam-zede-i iṣṫihār olduğı üzere maħrūse-i Burūsa’da seccāde-niṣn-i tarīķat-ı Zeyniyye iken toķuz yüz otuz üç senesinde dūnyā-yı deniyyeden ķaṫ’-ı ūmniyye itmiṣ idi. Silsile-i nesebleri ķuṫbu’l-‘ārifīn İbrāħīm Edhem Ĥazretleri’ne peyvestedür. Mevlānā-yı mezbūr toķuz yüz on ħudūdında encūmen-ārā-yı vūcūd ve pertev-endāz-ı ‘ālem-i ūühūd olmiṣ idi. Eṣnā-yı

¹ 103b E

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ 62b SE

talebde sa'du's-su'ud-ı āsmān-ı fazl ü kemāl Sa'dī Efendi hizmetlerinde iştiğāl eyledükden sonra seksan akçe ile Semāniye müderrisi olan Hācī Hasan-zāde Dābbe Çelebi'ye ittişāl idüp fezā'il-i 'ilmiyyelerinden müstefid ve medrese-i ifādelerinde mu'īd olmuş idi.

Mervīdür ki üstādı merhūm ile üns ü ülfet, hem-pāye-i übüvvet ü bünüvvet olup haste olduğda birkaç def'a 'ıyādet için ziyāret ve hücre-i faķirānesine sāye-endāz-ı sa'ādet olmuş idi. Dābbe Çelebi tokuz yüz otuz tokuz tārīhinde 'azm-i sebzezār-ı cinān ve terk-i nüzhetgāh-ı cihān eyledükde mülāzım olup tārīk-ı tadrise 'āzim olmuş idi. Evvelā yigirmi akçe ile Burūsa'da Bāyezīd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş akçe ile Kütāhiyye'de Vāhid Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuz akçe¹ ile Sire'de Kara Kāzī Medresesi'ne, ba'dehu mişli ile Burūsa'da² Aḥmed Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırk akçe ile Hanceriyye'ye müderris olup tokuz yüz elli altı hilālinde³ Martolos Efendi yirine Manastır Medresesi'ne vāşıl, elli yedi tārīhinde⁴ mevlānā-yı mezbūr yirine Rodos Sulṭāniyyesi'ne nā'il olup altmış bir senesinde fevt olan Vizeli 'Abdu'l-kerīm yirine altmış akçe ile Mağnisa fetvāsına naķl⁵ olunmuş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Papas 'Alī yirine Semāniye'ye gelüp altmış üç dāhilinde Kaba Luṭfī yirine yetmiş akçe ile mükerreren Mağnisa'da müderris ve müftī olmuş idi. Altmış yedi Zī'l-ḥicce'sinde Kāzī-zāde Efendi yirine Haleb-i Şehbā każāsıyla maķzi'l-merām olup altmış sekiz Şa'bān'ında Emīr Hasan-ı Niksārī yirine Burūsa każāsına naķl ile ihtirām olunmuş idi. Sulṭān Selīm Hān-ı Şānī mālīk-i evreng-i Süleymānī olduğda ḥ'āceleri 'Atā'u'llāh Efendi ile 'alāķa-i muşāheret olmağın himmet idüp tokuz yüz yetmiş dört Cemādiye'l-ülā'sında Pervīz Efendi yirine def'aten Anaṭolı şadrı olmuş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Kāzī-zāde Efendi yirine Rūmili şadāreti müyesser olup beş sene miķdārı ol mesned-i celilde kām-baḥş u kām-rān ve H'āce Efendi devletinde mesned-efrūz-ı 'izz ü şān olup ol mu'allim-i fā'ik, mevlānāya eb-i müşfik maķāmında olmağın kemāl-i istiklālle güzārende-i eyyām ü leyāl ve sāye-nişin-i devlet ü iķbāl iken tokuz yüz yetmiş tokuz Muḥarrem'inde 'Atā'u'llāh Efendi'nün maraזı ḥālinde a'dāsı fırsat bulup mesned-i şadāretten dūr ve çār-bāliş-i 'izzetden mehcūr itmişler idi. Yirine Anaṭolı şadrıdan Şeyḥī Efendi naķl olındı. H'āce Efendi himmetiyle mu'tāddan elli akçe ziyāde olunup iki yüz akçe vazīfe-i teķā'ud ta'yin olındı. Tokuz yüz seksan Rebī'u'l-

¹ - SE

² 112b R1

³ tārīhinde

⁴ hilālinde SE

⁵ 104a E

evvel’inde sinn-i şerîfleri vâsıl-ı heftâd olduḡda ḡâşıl-ı rebî’-i ḡayât olan gül-berg-i ümîdi ber-bâd olup füc’eten irtihâl ve seyr-i riyâz-ı ḡudse isti’câl itdiler. Cenâzeleri Burûsa’ya naḡl olunup Zâviye-i Zeyniyye’de pederleri cenbinde defn olındı.

Târîḡ-i Cinânî¹

Maḡarr olsun aña firdevs-i a’lâ (980)

Mollâ-yı mûmâ ileyh افاض الله شاييب غفرانه عليه², câmi’-i ‘ulûm-ı ma’ḡûl ü menḡûl, ser-defter-i ‘ulemâ-yı fuḡûl, uşûl ü fûrû’da mâhir, bî-tekellûf iftâya ḡâdir, nuḡûd-ı fezâ’ili nâ-ma’dûd, efrâd-ı fuḡalâdan ma’dûd, saḡî vü kerîm, müşfik ü raḡîm, seḡâb-ı himmeti müterâkim, esbâb-ı şevketi mütefâḡım, ebr-i deryâ-bâr gibi mâ’il-i nişâr-ı direm ve keşret-i aḡz ile müttehem idi.

Fıḡh-ı şerîfde şâḡibü’l-*Muḡîḡ*-i şânî, fetvâları fazlınuñ ecell bürhânı idi. ḡab’-ı şerîfi kerem üzere mecbûl ve luḡf u ‘aḡası mezbûl, bezl ü iḡsâna kemâl-i ḡırşından ebr-i deryâ-bâr gibi aḡz-ı keşîr ile iştihâr bulmuş idi³.

Keyfiyyet-i intikâli bu gûne naḡl olunur ki mâh-ı mezbûruñ sekizinci gûni vaḡt-i ḡaḡvede tecdîd-i vuzû’ ve rû-yı niyâzın mâ’-ı ḡuhûr ile şüst ü şû idüp elbise-i naḡîfesin der-ber ve nihâl-i şükûfedâr-ı ḡâmetin seccâde-i ḡâ’ata sâye-güster ḡılıp ba’de edâ’i’n-nevâfil kenâre-nişîn-i ḡumûl ve tesbîḡ ü tehlîle meşḡûl olup hey’et-i murâḡabede dâdedûz-i nüzhetḡâh-ı cinân ve ḡavḡa-zen-i deryâ-yı raḡmet-i bî-kerân olurlar. ‘Allâme-i Rûm Ebu’s-su’ûd Efendi merḡûmdan bu maḡûle mevtüñ ḡâlî su’âl olunduḡda muḡtezâ-yı maḡâm üzere cevâb virmişlerdür ki zıkr olunur⁴:

Mes’ele

Bir meclisde merḡûm Mu’allim-zâde Efendi’nün şüret-i mevti zıkr olunduḡda Zeyd dise ki “Nüfûs müctemi’ olduḡı mele’-i a’lâda nâ’imüñ nefesi imsâk olunduḡda bedenüñ teneffûs ü inḡilâbına sebep olan rûḡ-ı ḡayvânî ki bedendedür, ḡabz olunduḡda sekerâtdan lâ-büdd idi. Mücerred imsâk-i nefes ve ‘adem-i ruvâli bedene

¹ Bu tarih manzumesi SE’de bir önceki cümleden önce gelmektedir.

² “Allah en duru maḡfîret tanelerini ona lutfetsin.”

³ Fıḡh//idi, der-kenâr R1, E

⁴ 113a R1

degüldür ve in kâne füc’eten¹.” diyü taqrîrden sonra cevâb virüp dise ki “Câ’iz ki ‘âdetu’llâhda sekerât-ı mevt-i füc’eten² mele’-i a’lâda imsâk olunan eşhâşdan ğayra maḥşûş olsun, dimesi³ şaḥîḥ cevâb olur mı?”

el-Cevâb

و الله اعلم⁴ Bu faşlda bahş u tenkîr menhiyyün ‘anhudur. “Sekerât-ı mevtüñ vüçüd u ‘ademi ve şiddet ü za’f ile tefâvüti rûḥ-ı ḥayvânîñüñ bedene ta’alluḳınuñ⁵ şiddet ü za’fına dâ’irdür.” dimişlerdür. Beden-i za’îf ü ḳavî müteḥâzun lehü olıcaḳ rûḥ-ı ḥayvânî ta’alluḳına ḳâbiliyyeti şey’en fe-şey’en eksilüp yana yana köyinüp aşlâ zeyt ḳabül itmez. Fitile dönüp rûḥ-ı ḥayvânîye aşlâ ḳâbiliyyeti ḳalmaz. Ḥareket ü ıztırâbsız baġteten muntafî olur.

فكانه برق تألق بالحمى

ثم انطفى فكانه لم يلمع⁶

7 کتب ابو السعود

Merḥūmuñ âşâr-ı ḥayrından Zâviye-i Zeyniyye civârında câmi’-i şerîfi ve dâri ḳurbında medresesi ve ba’z-ı ebniye-i ḥayrı vardır. تقبل الله تعالى⁸

el-Mevlâ Şemse’-d-dîn Aḥmed el-Ḥasanî el-Ḥüseynî (Baġdâdî-zâde Aḥmed Efendi)

Şaḳā’ik-ı Nu’māniyye’de meşûr ve “Ḳāzî-i Baġdâd” dimekle meşhûr Mevlânâ Ḳıvâmu’-d-dîn Yūsuf el-Ḥüseynî ḥidmetlerinüñ maḥdûm-ı kihteridür. Evâ’il-i ḥâlinde taḥşîl-i ‘ilm ü edeb ve fezâ’il-i müktesebeyi ser-bâr-ı levâzım-ı ḥaseb ü neseb ḳılıp vâlid-i mâcidinden taḥşîl-i kemâl ve Şaḳlı Emîr Efendi ḥidmetlerinde iştiġâl ḳıldıḳdan sonra Ḥ’âce Ḥayre’-d-dîn Efendi’den iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ve medâris-i ‘adîdede

¹ 104b E

² 63a SE

³ Dimiş SE

⁴ “Allah en iyi bilendir.”

⁵ - SE

⁶ “Sanki o alevle parlayan bir şimşek gibidir. Sonra da hiç parlamamış gibi sönüp gitmiştir.”

⁷ “Ebussuud yazdı.”

⁸ “Yüce Allah kabul etsin.”

ifāde-i ‘ulūm-ı müfīdeye müdāvemēt eyleyüp kırk aqçe medreseden ma‘zül iken toqüz yüz altmış tārīhinde Baba ‘Acem yirine elli aqçe ile Tırabozın Sulṭāniyyesi ‘ināyet olındı. Altmış üç hılālinde ‘azl olup medresesi Deli ‘Alī’ye virildi. Altmış yedi Cemādiye’l-ülā’sında birāder-i mihteri Ḥasan Çelebi yirine Üçşerefeli pāyesi iḥsān olup yetmiş bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Ma‘lül-zāde Efendi yirine Şaḥn’a gelüp yetmiş iki Zī’l-ḥicce’sinde ‘acz ü a’yā sebebi ile ‘azl olınan İmām-zāde yirine Amāsiyya fetvāsı i’tā olup¹ yetmiş beş Muḥarrem’inde Tāce’d-dīn-i Manavī maḥlūlinden Şām fetvāsına tevciḥ olındı. Yetmiş yedi Receb’inde Ḥācī Ḥasan-zāde yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı ile ikrām ve ḥidmet-i cīrān-ı Resūl عليه السلام² ile iḥtirām olındı. Toqüz yüz seksan Şafer’inde ‘ālem-i āḥirete sefer ḳılıp manşıb-ı maḥlūli Ḥ’ācegī-zāde Efendi’ye maḳarr³ ḳılındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ‘irfān ile meşhūr, naḥl-i ser-sebz-i ṭayyibü’l-a’rāq, gül-feşān-ı mekārīm-i aḥlāq, seyyid-i eyyid-i şaḥīḥu’n-neseb, ḥayyir-i deyyin-i celīlū’l-ḥaseb, ‘ābid ü şāliḥ, sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Muḥterem (Muḥterem Efendi⁴)

Gevher-i kān-ı Taşkendī’dür. Dürr-i nūr-pāş kendidür. Ḥakkākī-i üstād ile cevher-i isti‘dādı cilā-dāde ve şeb-çerāğ-ı dil-i ḳābili faşş-ı nigīn-i istifāde olup maḥall-i irtisām-ı şuver-i zihniyye-i ‘ilm ü kemāl ve pezīrā-yı⁵ nuḳūş-i istiḥḳāq u istiḥāl olduğdan soñra fikr-i sebük-pā gibi ‘azm-i seyāḥat ve pergār-ı pā-yı himmet ile rü-yı zemīni mesāḥat eyleyüp edā-yı ḥacc u ziyāret, ba‘dehu dārü’l-mülk-i Ḳostañtīniyye’de ilḳā-yı raḥl-i iḳāmet itmekle ‘avāṭıf-ı ḥusrevānīden vazīfe ile ri‘āyet olınmış idi. Toqüz yüz kırk bir tārīhinde naḳīb-i sādāt-ı kirām olan Maḥmūd Efendi ‘āzim-i dārü’s-selām olduğda⁶ yetmiş aqçe vazīfe ile naḳībü’l-eşrāf ve ‘arşa-i cāh ü şevketi ba‘īdü’l-eṭrāf olmuş idi. Evā’il-i ḥālde emr-i nesebi ṭa’n-ı mevālīden ḥālī degül iken toqüz yüz altmış senesinde tercemesi sebḳ iden esrār-ı Naḳş-bendiyye’nün ḡavvāş-ı biḥārı, şeyḥ-i celīl ‘Abdu’l-laṭīf-i Buḥārī diyār-ı Rüm’a şeref-i ḳudūm-i erzānī ḳılduḳda ḥuzūr-ı pādīşāḥīde merḥūmı terbiyet ve “ ‘Abdu’llāh-ı Berzeşābādī neslinden seyyid-i şaḥīḥü’ n-nesebdür.”

¹ Fetvāsı i’tā:fetvāsına naḳl SE

² “Selām onun üzerine olsun.”

³ Muḳarrer SE

⁴ Muḥterem Efendi:Taşkendī SE

⁵ 113b R1

⁶ 105a E

diyü hüsn-i şehâdet eyleyüp “Maḥdümümüzdür. Maḥzâ anları ziyâret kaşdına taḥrîk-i şeh-bâl-i ‘azîmet itmişüzdür.” dimekle pâdişâh ve vezîr yanında kadri ‘âlî ve ‘ulûfesi bâliḡ-i rütbe-i mevâlî olmuş idi. Evâḫir-i devlet-i Süleymânî’de tekrâr ḥacc idüp livâ-yı Kütâhiyye’ye sâye-efgen-i iclâl ve bâl-güşâ-yı iḡbâl olan vâriş-i taḥt u dîhîm, Sulṭân Selîm-i kerîm ḥazretlerine mülâkî olduḡda vâḫı‘a-i mübeşşere vuḡû‘ından salṭanat ile tebşîr ve intiḡâl-i vâlid-i mâcidlerini hüsn-i ta‘bîr itmiş imiş. Ol eṣnâda mesned-i salṭanata cülûs-ı iclâl-i erzânî buyurduḡlarında mevlânâ-yı mezbûre hüsn-i i‘tiḡâd ve nazm-ı revâtib-i muḡarreresini müstezâd eyleyüp naḫl-i ümîdi rîşedâr ve ser-rişte-i emeli zülfi ḫavrâ gibi keşide-târ olup ol re‘îs-i Âl-i ‘Abâ, ziyî-i ‘ulemâ olan müzevvece ve şûf-ı dırâz-âstîn ile müşerref ü ser-efrâz ve raḫş-ı raḫşânı şaçaklı ‘abâyî ile edhem-çeşm ü rişte-i ‘anber-sirişte-i perde-i aḫdâḡ gibi ḫarîr-ṭırâz kılandı. Kemâl-i servet-i vâfire ve şevket-i mütekâşire ile müddet-i ‘ömri encâma yitürüp ṭoḡuz yüz seksan Şafer’inüñ yigirmi ikinci günü nehâr-ı erba‘âda füc’eten intiḡâl eyledi. Ayaşofıyya ḡurbında dârı civârında defn olunmuşdur. Manşib-ı celîl-i neḡâbet Baḡdâdî-zâde Ḥasan Çelebi’ye ‘inâyet olındı.

Merḫûm-ı mezbûr şihhat-ı neseb ü ‘izzet-i nefisle meşhûr, deryâ-yı ibrâzü’l-ensâba kemâl-i nizâm virüp duḡûl-i bîḡânedan şâf u maḫrûsu’l-eṭrâf ve temessükâtını düstûru’l-‘amel-i eṣrâf-ı aḫlâf itmiş, mansıb-ı neḡâbetüñ i‘zâzına bâdî, seyyid-i eyyid-i keşîrû’l-eyâdî idi. Naḫl olınan üzere merḫûmuñ ‘izzet-i nefsi ḫadden ziyâde ve tekebbûr ü tecebbûr mertebesine bâliḡ idüḡi ḡarâr-dâde olup mecâlis ü maḫâfilde şudûr-ı ‘ulemâya, belki şeyḫü’l-İslâm ḫazretlerine taḡaddüme himmet ve bîzâ‘a-i ḡalîle ile da‘vâ-yı fazîlet idermiş.

Mervîdür ki otuz biñ ‘aded zer-i kâmilü’l-‘ayâr ve ḫadd ü iḡşâdan bîrûn cins ü ‘aḡâr terk eyleyüp ba‘z-ı ḫayrât inşâsına “Emîr Şa‘bân” nâm seyyid-i meşhûrı vaşiyî-i muḫtâr naşb itmiş imiş. Emîr-i mezbûr ḫaşlet-i imsâk ve nisbet-i ḫissetde taş kendi olmaḡla mâl-i merḡûmı irbâ eyleyüp ‘aşer-i¹ emsâl itmiş iken Eflaḡ Voyvodası Miḫal-i ehl-i ḡalâla iḡrâz eyleyüp iz‘âfla istiḡlâl ṭama‘ına düşmüş idi. Biñ iki² târîḫinde Miḫal ‘isyân eyleyüp mezbûrı nice biñ Müslimân ile def‘aten şehîd ve emvâl-i ehl-i ribâyı³ kîse-i müşa‘bid gibi nâ-bedîd eyleyüp muḡtezâ-yı ḫırş-ı şûm temettu‘dan maḫrûm eylemiş idi.

¹ ‘anber R1

² 63b SE

³ 114a R1

Fā'ide fi tahkīki'n-nekābe¹

Ma'lūm ola ki diyār-ı Rūm'da selātin-i 'Osmāniyye'den Yıldırım Bāyezīd Hān zemānına gelince tā'ife-i 'aliyye-i sādāta zābiṭ u nāzır yoğ imiş². Bālāda mestūr olan 'Aşık Çelebi'nün cediti Seyyid 'Alī Naṭṭā', Emīr Sulṭān ile mahrūse-i Burūsa'ya geldükde sādāta nāzır ta'yīn olunmuş imiş. Anlar intikāl eyledükde manşib-ı mezbūr oğlı Zeyne'l-'ābidīn Efendi'ye tefvīz olunmuş. Devlet-i Sulṭān Murād-ı Sānī ve 'aşr-ı Meḥammed Hānī'de mazhar-ı iltifāt-ı pādīşāhī ve i'zāz u iclāl-i nā-mütenāhī ile mübāhī olmuş imiş. Anlar intikāl eyledükde manşib-ı mezbūr nice zemān hālī çalup *Şakā'ik-ı Nu'māniyye*'de mezkūr ve *Tezkiretü's-şu'arā*'da "Emīrī" maḥlaşı ile mestūr olan Mollā Kırımı mürebbāsı Seyyid Maḥmūd Efendi evā'il-i salṭanat-ı Bāyezīd-i Velī'de³ 'Arab u 'Acem seyāhatin eyleyüp 'akd-ı tāsi' evā'ilinde Rūm'a geldüğü ešnāda seyid nāmına aḥdāş-ı ehl-i hevādan ba'z-ı nā-şāyeste evzā' şādır olup te'dīb lāzım olduğda tā'ife-i mezbūreye i'zāz ve dāhil ü ḥārice sebeb-i imtiyāz için ittifāk-ı a'yān ile mezbūrı nāzır-ı sādāt naşb itmişler idi. Merkūm Seyyid Maḥmūd Efendi diyār-ı 'Arab'da naḫībū'l-eşrāf laḫabın görmekle aşhāb-ı devlete 'arz eyleyüp menşūrına naḫībū'l-eşrāf yazdurmış. Ol 'unvān-ı celīl ibtidā bunlara bā'is-i tebcīl olmuşdur. Ol ḥālde yigirmi beş aḫçe vazīfe ta'yīn olunup ba'dehu teraḫkīyyāt ile vāşıl-ı seb'in olmuşdur. Aḫlāfī olan eşrāf 'ale't-tertīb bu mecelleye zīver ve mişāl-i 'ıkd-ı gevher rişte-i anberīn-suṭūra māye-i zīb ü ferdür:

es-Seyyid Maḥmūd Efendi: Naḫīb şūd, fī ḥudūd-i sene 900. Māte⁴;

es-Seyyid Muḫterem Efendi: Sene 941. Māte⁵;

es-Seyyid Ḥasan Efendi: Sene 980. 'Azl şümme māte sene 982⁶.

es-Seyyid Ma'lūl-zāde Efendi: Sene 984. Māte;

es-Seyyid Mirzā Maḥdūm: Sene 993. Māte;

es-Seyyid Yaḫyā Efendi: Sene 995. Māte;

es-Seyyid 'Abdu'l-ḫādir Efendi: Sene 1008. Māte;

es-Seyyid Yavuz Çelebi: Receb sene 1013. Māte;

¹ Fāide//nekābe:Tafşil-i Hāl-i Nūḫabā SE

² 105b E

³ Bāyezīd-i Velī'de:Bāyezīdiyye'de SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ 'Azl//982:- SE

es-Seyyid Emîr¹ ‘Alî Efendi: Şevvâl sene 1013. Mâte;
es-Seyyid Gubârî Efendi: Sene 1025. Mâte;
es-Seyyid Şerîf Efendi: Sene 1034. ‘Azl şümme mâte sene 1040².
es-Seyyid Şadr-ı Celîl³ Şeyhî Efendi: Sene 1039.
es-Seyyid Ankaralı Emîr Efendi: El-munfaşıl ‘an қаzâ’i’l-Medîneti’l-münevvere,
fî Zi’l-қа‘de⁴ sene 1043.

el-Mevlâ Sinân (Aқыazılı Sinân Çelebi)

Noқта-ı vücûdı hıтта-ı Aқыazı’da zîver-i şahîfe-i şühûd olup taşşîl-i sevâda bezl-i mechûd iderek nazâr-ı a’yân-ı ‘ulemâya şâyân ve fâ’iz-i çeşme-i ifâdeleri ile deryâ-yı bî-pâyân olduқа ‘alâ hasbî’l-‘âde hareket ve efâzıl-ı ‘aşra hîdmet eyleyüp nice eyyâm Şeyhü’l-İslâm Ebu’s-su‘ûd el-‘Îmâdî hazretlerinüñ pîşgâh-ı ifâdelerinde ‘imâd-ı hâne gibi қа’im ve hîdmet-i i‘âdelerinden mülâzım olmış idi. Tarîқа-ı mu’tâde üzere devr-i bîkâ‘-ı ifâde iderek kırk aқçe medreseden ma‘zûl iken тоқуз yüz altmış altı târîhinde ‘uқûқ iden Şeh-zâde Sulţân Bâyezîd’e intisâb töhmeti ile ma‘zûl olan Mevlânâ ‘İşretî yirine elli aқçe ile Seyyidî Ğâzî Medresesi’nde müderris olmış idi. Ba‘dehu iznün bi’l-iftâ ile pâye-i Şahn hükmi virilüp yetmiş dört Zi’l-ħicce’sinde ‘azl olunup⁵ medresesi Naşûh Efendi’ye virildi. Ol eşnâda Gürz Seyyidî-zâde yirine Medrese-i Şahn ihsân olındı. Yetmiş altı Rebî‘u’l-âhîr’inde Қaba Luţfî yirine altmış aқçe ile Burûsa’da Medrese-i⁶ Murâdiyye müderrisi olup⁷ yetmiş sekiz Zi’l-ħicce’sinde Fevrî Efendi merħûm yirine Şâm fetvâsına naql olındı. Тоқуз yüz seksan evâ’ilinde ta‘âfî-i umûr-ı ders ü iftâ üzere iken lisân-ı hâtifden;

Dilâ şimden girü sevdâ-yı ‘uzlet kılsañ olmaz mı
Olur olmaz hevâlardan ferâğat kılsañ olmaz mı

Қулағуña şadâ-yı kûs-ı riħlet çalınur âhîr
Henüz irişmedin nevbet inâbet kılsañ olmaz mı

¹ - SE

² ‘Azl//1040:- SE

³ Şadr-ı Celîl:- R1, SE

⁴ Medîneti’l//қа‘de:Medîne fî SE

⁵ - R1

⁶ - R1, E

⁷ 114b R1

maẓmūnı ile muḥāṭab olmağla defter-i ders ü devri itmām ve şafaḥāt-ı fetvāyı qarīn-i ḥitām eyleyüp āstāneye ferāğın ‘arz eyledükden sonra ‘azm-i dārü’l-mülk-i Rüm itmiş-iken evā’il-i tarīḫda ṭalā’i’-i Cengīz-tāz-ı¹ ecel nümāyān olmağın bi’z-zarūre keşide-‘inān olup ba’de eyyām rü-nihāde-i dergāh-ı Ḥaḫḫ ve selef-i şāliḫine mülḥaḫ oldu. Kubūr-ı şāliḫinde selef-i Fevrī Efendi merḥūm cenbinde medfūndur. Sene-i mezbūre Rebī’u’l-āḫir’inde manşıbı Mu‘īd-zāde Efendi’ye virildi.

Merḥūm-ı merḫūm gāvṭa-zen-i biḫār-ı ‘ulūm, tarḫ-endāz-ı nesīc-i ma’kūl ü menḫūl, ḥadīḫa-ṭırāz-ı ḫıyābān-ı fūrū’ u uşūl, sinān-ı nīze gibi yek-zebān u şāf-güher, mollā-yı ma’ālī-güster idi.

**el-Mevlā ‘Alī bin ‘Abdu’l-‘azīz bin el-Mevlā Ḥūsām bin Ḥāmid (Ümmüveled-zāde
Efendi²)**

Vālid-i keşirü’l-maḥāmidleri Ḥaleb ḫazāsından müteḫā’id iken ‘aşr-ı Süleymānī’de merāḫī-i dārü’l-ḫulūda müteşā’id olan Ümmüveled-zāde Efendi’dür. Eben ‘an-ceddin meşāḫīr-i ‘ulemā-yı devlet-i ‘Osmāniyye ve revnaḫ-efzā-yı şafaḥāt-ı *Şaḫā’iḫ-ı Nu’māniyye*’dür. Toḫuz yüz otuz ḫudūdında ṭayy-ı menāzil-i ‘adem ve şaḫn-ı vücūda vaz’-ı ḫadem ḫılıp ‘ıḫdu’l-cümān-ı faẓl ü ma’ārif, zīver-i mehd-i i’tibārı ve a’lāḫ-ı zevāḫir-i leṭā’if ü zārā’if zīb-i ṭāḫıyye-i iştihārı olmağın evā’il-i ḫālede vāşıl-ı meblağ-ı ricāl ve bāliğ-i mertebe-i ‘ālū’l-‘āl olup ‘ulemā-yı ‘aşrdan Muḫaşşī Sinān Efendi ve Ḥāfız-ı ‘Acem ḫidmetlerinde iştigāl, ba’dehu ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāḫī Efendi āstānesine ittişāl idüp Şaḫn Müderrisi Şāliḫ Efendi’ye mu‘īd ve Çivi-zāde Efendi’den müstefid olduğdan sonra Muḫyi’d-dīn Efendi’den mülāzemetle kām-revā ve tarīḫ-ı tedişde menāzil-peymā olup evvelā yigirmi³ aḫçe ile Burūsa’da Ferḫādiyye Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aḫçe ile Bāyezīd Paşa Medresesi’ne, ba’dehu otuzla İstanbul’da cedit medresesine, ba’dehu kırḫla Hezārğırad’da İbrāḫīm Paşa Medresesi’ne, ba’dehu kırḫ beş aḫçe ile Burūsa’da Ḥanceriyye’ye müderris olup ba’dehu terāḫḫī ile nā’il-i rütbe-i ḫamsīn olmuş idi. Ba’zı muḫteżayāt ḫasebi ile ma’zūl ve kūşe-nişīn-i ḫumūl olup toḫuz yüz altmış yedi senesinde Rodos Sulṭāniyyesi münḫall olup Kepenekci Medresesi’nden ma’zūl Bozan-zāde ve Ḳalender-ḫāne’den munfaşıl

¹ 106a E

² - SE

³ 64a SE

Ƙaraçı Sa'dî ile řadreyñ-i fâzılın Hâmid Efendi ve 'Abdu'l-kerîm-zâde Efendi huzûrlarında imtiĥân fermân olunduĥda Sa'dî Efendi fâriĥ olup Bozan-zâde ile *Hidâye*'nün *Kitâb-ı Ğaşb*'ından oĥuyup risâleler taĥrîr itmişler idi. Bunlaruñ risâlesi tercîĥ olup lâkin Bozan-zâde Şeyhü'l-İslâm Ebu's-su'üd Efendi ĥazretlerinüñ mülâzımı ve manzûrı olmaĥın iĥtirâmen li-şâni'l-mevlevî medreseyi ĥaşmına îşâr ve kendüler te'eĥĥür¹ iĥtiyâr itmişler idi. Altmış toĥuz Şafer'inde ber-vech-i tekâ'üd Eyyüb müderrisi olan Celâl-zâde Şâlih Efendi ferâĥından dâĥil rütbesine nâ'il oldılar. Yetmiş Zi'l-ĥicce'sinde Çivi-zâde Efendi yerine Şaĥn müderrisi olup yetmiş dörd Zi'l-ĥicce'sinde Ahî-zâde Efendi yerine Şeh-zâde Medresesi'ne terfî' olındı. Yetmiş altı Receb'inde Meĥammed² Paşa ĥâcesî Maĥmûd Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ birine vâşıl olup toĥuz yüz seksan Şafer'inde H'âceĥi-zâde yerine ĥazâ-yı Haleb-i Şehbâ'de tekye-zen-i visâde olmuşlar idi. Kemâl-i istiĥâmet ile ĥükümet ve işâ'a-i eşi'a-i³ nezâhet ü nebâhat üzere iken sene-i mezbûre Zi'l-ĥicce'sinde dîn-i vâcibü'l-edâ-yı rûĥı ĥazâ ve ĥâkimü'l-vaĥt-i ecel defter-i ĥayâtını ĥatm u imzâ itmiş idi. Kubûr-ı şâlihînde Ebu's-su'üd-zâde Meĥammed Efendi cenbinde medfûndur. Seksan bir Şafer'inde ĥaber-i mevti vâşıl olup manşıb-ı maĥlûl⁴ Zekerîyyâ Efendi ĥazretlerine⁵ naşîb oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr fażilet-i 'ilmiyye ile meşĥûr, nev-bâve-çin-i efnân-ı fûnûn, gül-deste-bend-i mesâ'il-i mefrûz u mesnûn, ümmü'l-veled-i dünyâ, mişl ü ĥasîminden 'aĥîm, derûn-ı eşdâf-ı güher-zâ-yı deryâ zâtına hemtâ, dürr-i yektâ ĥasretinden dü-nîm, 'ulûm-ı 'Arabîyye'de semend-i ťab'ı esb-i Tâzî gibi şarşar-cevelân, fûnûn-ı edebîyyede kümeyt-i küĥeylân-ı ĥalemi ĥubâr-engîz-i çeşm-i nâdire-bînân, baĥr-ı şâmil ve ĥabr-ı kâmil idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyesinden risâle-i imtiĥân-ı mezbûr, *Kitâb-ı Bey*'a ta'lîĥaları meşĥûrdur. 'Arabî ve Türkî şi'r ü inşâsı maĥbûl-i üdebâ, ĥuşûşâ âşâr-ı edîbânesi reşĥ-endâz-ı 'Arab-ı 'urebâ'dur.

min-*Risâleti'l-ĥalemiyye*

¹ te'ĥîr E

² 115a R1

³ 106b E

⁴ Mezbûr SE

⁵ Efendi ĥazretlerine:Efendi'ye SE

يسئلونك عن ذى القرنين قل سأتلو عليكم منه ذكرا فتى مكن له فى الارض و اوتى من كل شئ سببا قد سعى فى الاقاليم و الولايات الى ان بلغ بسعيه الظلمات حكيم ظهر ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه اديب حاز قصبات السبق ببديع بيانه نبي صاحب كتاب و آيات قد اتى بالمعجزات و البيئات حدث عن مغيبات الانبياء و اجرى من اصبعه الما كانه ذو النون التقمه نون نبذه بالعرى و يعقوب يدوم على الانين و البكا كعب الاخبار يحدث اساطر الاولين و يخبر عما جرى على القرون الاقدمين مسود متى ما يعده المآثر ينعقد عليه الخناصر عامل رفع و ينصب للتجر و لا يعمل جزما اذ الحقه الكسر هندی رفيق الساق اعجمى لكنه معرب مسلاق حتى اذا تحدث الطرق ويرشح جبينه بالعرق مثقب الحكم و العرفان تجرى منه عينان نضاختان فتق اللسان لايعى عن الناس فاه و لهد الا يخلص عن التفرع قفاه سبط البنان فى الكرم شديد بأسه و لايجئ منه لم الا ان يقطع رأسه حسيب يتبلج السودد من جبينه من اصحاب قد اوتى كتابه بيمينه صاحب لبيب و كاتب اديب ما من علم الاوله فيه قدم راسخ و ما من رقعة من رقاع الاوهام الاوهو بمحققات تعليقات لها ناسخ نقاش الاوان يصور النقوش الصيفية على بسيط الروم مدرس الزمان قد صنع يده فى جميع العلوم اذا انشأ و شا اذا اعتبر حبر ظلوم خرق استار الاسرار و سرق من خزائن الافكار فقبط و اخذ باليمين و تل للجبين و جزمت اطرافه و قطع منه الوتين اصم و هو يسمع الدعا ينطق و يتحدث و العجب ان رأسه فى الما ابكم قارى مقعد جارى صامت و لكنه كلیم مكب على وجهه مع انه يمشى على صراط مستقيم¹

min-Risāleti's-seyfiyye

ملك فى قبضته الامور كانه سفاح او تيمور و هو يسلم المسلمين برهان ساطع و لتبار الكافرين نص قاطع شجاع يقتحم العقبات جواد يفك الرقبات يهز عطفه فى المهالك ولا يصرف وجهه قطعا فى المعارك بأسه شديد لسانه حديد

¹ “Sana Zülkarneyn’i sorarlar. De ki size ona dair bazı hatırlatmaları aktaracağım (*Kur’ân-ı Kerîm*, Kehf Sûresi, 83. Âyet). Zülkarneyn, Allah ın yeryüzünde kendisine otorite ve pek çok şeyin anahtarını verdiği bir kişidir. Farklı bölgelerde, farklı şehirlerde haksızlıklar ortadan kalkıncaya kadar çalışıp çabalamıştır. Bilge bir şahsiyettir. Kalbinde doğan hikmet kaynakları diline dökülmüştür. Eşsiz konuşma becerisiyle zirveleri elde etmiş bir ediptir. Kendisine mucizeler ve deliller verilen, kitap sahibi bir nebidir. Gaybe dair haberler bildirmiştir. Parmaklarından su akıtmıştır. Sanki o, balinanın yuttuğu ve çıkarıp attığı Zünnûn (Hz. Yunus) gibidir. İnleyip, ağlayıp duran Yakup (a.s.) gibidir. Önceki nesillere dair olanları ve yazıya dökülmüş, geçmiş efsaneleri anlatan Ka’bü’l-ahbar gibidir. Ona dair anlatılanları ne zaman saymaya kalksa parmaklar aciz kalır. Ticaret için söz sahibi olan bir işçidir. Kırıp bitirdiğinde de kesinlikle çalışmaya gerek duymayan biridir. Öz kardeş mesabesindeki Hintli gibidir. Arap değildir; fakat akıcı Arapça konuşan biridir. Hatta Arapçanın farklı lehçelerini konuştuğunda konuşmanın hiddetinden alnından terler boşalır. Hüküm ve irfan toprağını delen ve oradan fişkıran pınarları çıkartan biridir. O kadar konuşur ki onun konuştuklarını insanlar ezberlemeye güç yetiremez. Bu yüzden de kimse onun tenkitinden kurtulamaz. Cömertlikte eli çok açıktır. Ama cezalandırması da şiddetlidir. Biri cezayı hak ettiğinde canını bile almaktan geri durmaz. Soyludur; soyluluğu alnından belli olur. Kitabı sağdan verilenlerdendir. Herhangi bir ilme sahip olan yazar, edip kim varsa mutlaka her hususta o daha köklü ve güçlü bilgiye sahiptir. İçinden çıkılamayan, karıştırılan herhangi bir husus olduğunda mutlaka o hususu düzeltecek, doğrusunu ortaya koyacak bir gücü vardır. Rum sergileri üzerinde en güzel süslemeleri yapan, kapları süsleyen biridir o. Dönemin hocasıdır. Bütün ilimlerde kendisini yetiştirmiştir. Herhangi bir haber karanlık, karışık geldiğinde sırların üstündeki perdeleri yırtıp açar ve fikir hazinelerini elde eder. Bütün gücüyle tutup yanına çeker. Her şeyiyle elde edip şah damarından onu keser. Bütün sesleri işittiği hâlde sanki hiç duymaz gibidir. Başu suya gömülen dilsiz gibi olduğu hâlde konuşan, okuyan biridir. Oturmuş, susmuş hâdedir. Fakat o, en iyi konuşmacıdır. Sırat-ı müstakim üzerinde olduğu hâlde yüzü yere dönük gibidir.”

أخذ الأيدي معطى الأيادي أقدس واشط لا يؤمن منه المكر والشطط¹ أمير يملك رقاب العباد شديد الصولة لكنه سهل القياد نار في فعله ما شكله غيم يخرج امطار الدما من خلاله² جعل الله الجنة تحت ظلاله سام يسجد له الرؤس و يخضع له الاعناق حام يحيى البيضة الدين فى الأفاق ذكر بلا ارتياب الا ان شعاره شعار اهل الحجاب يحيض و يتدهن و يتحلى من اساور من فضة و يتزين صوفى تجرد و قطع العليق و تصوفى عن كدورات العوايق يجلس فى الزوايا و تخلى عن اصداء الزرايا من آل حرب رجل شجاع و كفاه فخرا قوله تعالى و انزلنا الحديد فيه بأس³ شديد و منافع

min-Risāleti 'ş-şem 'iyye

كحيل العين بين المحيا مخروطة الهامة بادی البشرية ضاحك بالطبع مستقيم القائمة كوكب درى باهر النور⁴ و السنبا يهدى الله بنوره من يشا يقصده الاوباش من الفراش روما لا طفائه و ثوره يريدون ان يطفوا نور الله بافواههم و الله متم نوره نديم يحسن ايناسه بين جلاسه و العجب انه يزداد و حيوته بعد قطع رأسه اسكندر بحوض فى الظلام الحالك مبارز يفدى الرأس فى المالك زاهد يحيى الليالى و يقيم اصبعه لتوحيد الرو المتعالى يشهد بوحدانيته الرحمن و تداوم ذكر آيات النور والدخان ببغاء تلهى عيون الباصرين فاقع لونها تسر الناظرين عليل منى بالحجرة و اسود لسانه و ذاب جسمه و احترق حياته اوصب افناه الهوى و احرق كبده حر النوى فواده يحترق و جسده تحت رق⁵ شيخ فان قد اشتعل الرأس شيبا و ساب العبرات من جفونه سيبا

¹ 115b R1

² 107a E

³ “O, bütün işler elinde toplanmış bir kraldır. Sanki o, kan dökücü biridir. Müslümanları ele geçiren parlak bir delildir. Kâfirlerin yok olması için de kesin bir delildir. Engelleri aşan bir kahramandır. Köleleri özgürleştiren cömert biridir. Savaşta onun vücudu titrerken çarpışma anında yüzü asla hedeften şaşmaz. Öfkesi şiddetlidir. Dili keskindir. Bazı elleri tutarken bazı ellere bolca ihsan eder. Kambur ve azgın biridir. Tuzaklarından ve azgınlığından emin olunamaz. Pek çok köleye sahip bir liderdir. Aşırı baskıcıdır. Fakat yönetimde kolay idare eden biridir. İşlerinde ateş gibidir. Şekli ise su gibidir. İçinden kanlar boşanan bulutlar gibidir. Allah cenneti onun gölgesi altında yaratmıştır. Başların önünde eğildiği, boyunların teslim olduğu ölümdür o. Aynı zamanda bütün âlemde dinin izzetini koruyan bir koruyucudur o. Kesin bir şerefi vardır. Onun şîârı; örtüler arkasına gizlenmiş, süslenmiş, kokulara bürünmüş, altın ve gümüşlerle bezenmiş, dışarıyla ilişkisini kesmiş, bütün engellerden, sıkıntılardan uzakta, münzevi olarak bulunan kimselerin şîârı gibidir. Savaş ehlinden güçlü bir adam, küçük ve hor olmanın yankılarından uzak kalmıştır. Kılıcı övmeye şu âyet yeterlidir: ‘Biz demiri indirdik. Onda büyük bir güç ve faydalar vardır.’ (Kur’ân-ı Kerîm, Hadîd Sûresi, 25. Âyet).”

⁴ 64b SE

⁵ “O, mahyalar arasındaki sürmeli göz gibidir. İnsan vücudunda koni şeklinde başı vardır. Yapısı itibarıyla güler. Dümdüz boyu vardır. İnci gibi parlayan bir yıldızdır. Allah’ın kendisiyle dilediğini doğru yola ulaştırdığı nur ve ışıktır. O, kötü ve rezil kimselerin de zevkleri için istedikleri bir şeydir. Onun sönmeye ve yok olması mümkün değildir. Ağızlarıyla Allah’ın nurunu söndürmek isterler. Ama Allah nurunu tamamlayacaktır (Kur’ân-ı Kerîm, Tevbe Sûresi, 32. Âyet; Saff Sûresi, 8. Âyet). Beraber olduğunda dostluğu güzel olan bir sırdaştır o. İlginçtir ki başını kestikten sonra bile varlığı ve canlılığı artarak devam eder. Zifîrî karanlıkta besbellidir. Sahibi uğruna başını feda eder. Geceleri ihya eden bir zahittir o. Yüce Allah’ı birlemek için parmağını dik tutan biridir o. Bu şekilde de Allah’ın birliğine şahadet eder. Duhan ve Nur âyetlerini sürekli zikretmeye devam eder. Büyük bir aşkla görenlerin gözlerini eğlendirir. Parlak renklidir; bakanları mutlu eder. Benden ayrılan hastadır. Ben onun dilini simsiyah yaparım. Bedeni erimiştir. Hayatı yanıp kül olmuştur. Arzuların yokluğu ona musallat olmuştur. Koltukaltları yanıp tutuşmaktadır. Gönlü de alevlidir. Bedeni de bir şeyh-i fânînin cılızlığı altındadır. Yaşlılık, almış başını gitmiştir. Ve gözleri de gözyaşlarından dolayı sel olup akmıştır.”

Ebu's-su'ūd Efendi merhūmuñ *Kaşīde-i Mīmīyye*' sine nazīresindendür:

ابا لصد يحلو عشرة وندام
وفى القلب من نار الغرام ضرام

شربت يذكر العامرية قهوة
فسكرى الى يوم القيام قيام

تكدر روى بعد بعد قرارها
ولم يبق لى عيش صفا و منام

و سد على الدهر ابواب سلوتى
فيا فرحة الدنيا عليك سلام

و طال نواحي بالنواحي برمزة
واعد منى برح النوى و غرام

اما تعبر ممن مضى بسبيلهم
وهم تحت اطباق الرغام نيام

فرب نعيم شاه وجه نعيمه
و رب حمام قد محاه حمام

وكم من ملوك فى اللوا فارقوا اللوى
و لم تغن عنهم حشمة و عرام

و رب عظام من ذوى القدر و العلى
فهام رفات فى الرموس عظام

طوتهم ما يدى النائبات دهورهم
فلم يبق منهم مخبر و وسام

فسبحان من لم ينقضى عن ملكه
اليس بدايته الفنا مدام¹

Ve lehu eydan

ديياج عمرى ابلاه الجديدان
و صرصر الشيب اعتنا هدم بنيانى

طلايع الشيب استولت على بدنى
فصار معترك الاوجاع جثمانى

حان الرحيل و لكن ما ادخرت له
و² حادى الردى للموت حادانى

Ve lehu eydan

ورقا قد غنت على الغيدان
سحرا يسجع اطيب الالخان

فكان نهارأت الربيع فانشدت
فى حسنه الاشعار للندمان

مالت اليها الغصن يسمع سجعتها
قد صارت الاوراق كالآذان

¹ “Ateş kuyularından bir kuyuda, karanlıklar ve alevler arasında pişmanlık ve birlikteliğe bürünerek engelleri reddetti. Saraylıları anarak kahve içtim. Kahvenin sarhoşluğu kıyamete kadar bâkîdir. Dinginliğinden sonra içimi bir keder kapladı. Artık benim için rahat içerisinde yaşamak ve uyku diye bir şey kalmadı. Zaman içindeki rahatlık kapıları bana artık kapandı. Sana selam olsun. Nerede artık o rahatlık dünyası! Bir işaretle her şey köşe bucak uzayıp gitti. Sanki karanlıklarla ayrılıklar benimle sözleşti. Alıp başımı gidenlerden neden söz etmiyorsun? Yoksa onlar toprak yığınlarının altında uykuya mı daldılar? Nice nimetler içerisinde olanlar vardır. Sahip olduğu nimetlerin şekli şemali bozuldu gitti. Nice hamamlar vardır. Bizzat hamamcılar orayı yok etmişlerdir. Sancaklar altında nice melikler vardır. Bir süre sonra sancağını kaybetmiştir. Ne haşmeti, ne de şiddeti fayda etmemiştir. Nice yücelik ve değer sahibi kişiler vardır. Onlar mezarlara uçup gitmiş koca koca cesetlerden ibarettir. Felaketler arasında onları silip yok etmiştir. Onlara dair geriye ne bir haber ne bir iz kalmıştır. Otoritesi ebedî olan Allah’ı tesbih ederiz. Allah başlangıcı ve sonu olmayan değil midir?”

² “Gece ve gündüz, ömür kumaşımı yıprattı. Yaşlılık fırtınası ise bütün vücudumu yıktı, yok etti. Yaşlılığın askerleri bedenimi istila etti. Bedenim sanki acıların savaş alanına döndü. Yolculuk (ölüm) vakti geldi; ancak ben ona hazırlık yapmadım. Ölümüne sürükleyen sevkıyatçı geldi ve beni alıp götürdü.”

و لطيف الحان بدت من شجوها
شق القميص شقايق النعمان

و رايت فى الروض نهرا قصا
به صفق الامواج بالغران¹

Türkî eş‘arı tezkirelerde meşûr ve Muḥammed ‘Aşşār’uñ *Mihr ü Müşteri*’sini terceme itdükleri meşhûrdur. Kendülerden şoñra bir maḥdûm-ı necîbleri ḳalmış idi. Toḳuz² yüz seksan altı târîhinde ol nihâl-i nev-ber-i isti‘dâd, âsîb-resîde-i tünd-bâd olup ‘ırḳ-ı ‘arîḳı münḳatı‘ oldı.

el-Mevlâ İbrâhîm (Mu‘allim-i Sultân Murâd İbrâhîm Efendi³)

Ḳaşaba-i Birgi ḳuttânından bir müderrisüñ ḫalef-i şâlihîdür. Taḫşîl-i bızâ‘a-i isti‘dâd u istihâl⁴ itdükden şoñra âheng-i tarîḳ-ı erbâb-ı faẓl ü kemâl eyleyüp ‘alâ ḫasbi’l-‘âde ḫareket ve mu‘allim-i sultânî ‘Atâ’u’llâh Efendi âstânesin mesned-i ‘izz ü devlet ḳılıp iḫrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba‘z-ı bıḳâ‘-ı ‘ilmiyyede ifâde-i fûnûn-ı ‘aliyyeye müdâvemet eylemiş idi. Ba‘dehu üstâd-ı ferruḫ-nijâdı sevḳı ile nihâl-i âzâd-ı ḫadîḳa-i ‘adl ü dâd, Şeh-zâde Sultân Murâd ḫazretlerine mu‘allim ta‘yîn olındı. Nice zemân ol ḫidmet-i celîle ile tebcîl ve pâye-i mevleviyyet ile ğarâzı tekmîl olunup toḳuz yüz seksan bir Muḫarrem’inde marâz-ı tã‘ûndan intihâl ve dârü’l-üns-i ḳudse irtiḫâl eyledi. Maġnisa yaylaḳı olan Boztaġ’da medfûndur. Yirlerine Sa‘de’d-dîn Efendi mübâşir-i ta‘lîm⁵ ve ḫ‘âce-i pâdişâh-ı kerîm olmışlar idi.

Mevlânâ-yı merḳûm âşnâ-yı deryâ-yı ‘ulûm, ‘âlî himmet, şâfî ḫaviyyet, ḫalîm ü selîm, müşfik u kerîm, mütedeyyin ü müteverri‘, ehl-i perhîz ü müteşşerri‘ idi.

¹ “Sihirbazlar bayramdan dolayı şarkılar söylediler. En güzel kelimeleri arkaya arkaya dizerek sihir gibi ifadeler kullandılar. Sanki bahar günleri gibiydi. Pişman ve üzgün olanlar için baharın güzelliğini anlatan şiirler yazdım. O şiirlerin güzelliğini dinlemek için sanki ağaç dalları bile meyletti. Şiirleri yazdığım kağıtlar kulaklar gibi oldu. O şiirdeki hüzünden çok güzel sözler ortaya çıktı. Hüzünden gömlekler gelincik çiçekleri gibi paramparça oldu. Bahçede akan bir nehir gördüm. O nehrin içinde dalgalar ve dereler birbirine girdi.”

² 116a R1

³ mu‘allim//Efendi: Birgili İbrâhîm SE

⁴ 107b E

⁵ Mübâşir-i ta‘lîm: mu‘allim ta‘yîn SE

[Maḥdūmı Maḥmūd Efendi]: Maḥdūmı Maḥmūd Efendi eṣrāf-ı kuzātdan olup Sire ve Maḡnisa emṣāli bilād-ı celīleye vālī olmuş iken defterdār-ı māl olup bir iki def‘a başdefterdār-ı māl¹ olduğdan sonra biñ on beş ḥudūdında intikāl eyledi. “Top-ḥāneli Maḥmūd Efendi” demekle meşhūr ve emṣāli meyānında ḥayr ile mezkūrdur. Ḥālā silsile-i nesebi munfaşımdur.

On üç Ramazān’ında ‘azl olunup Etmekci-zāde cā-niṣīn oldu. Āḥir-i menāşıbidur².

el-Mevlā³ Meḥammed bin ‘Alī (Birgili Meḥammed Efendi)

Kaşaba-i Balıkesri’de bir müderrisüñ maḥdūm-ı fezā’il-mümārisidür. Vālid-i mācidlerinden taḥṣīl-i ‘ulūm ve istifāde-i mantūḡ u mefhūm eyleyüp dīde-i necm-i baḡtı envār-ı sa‘ādetle mūkahḡhal ve fark-ı āftāb-irtifā‘-ı tālī‘i şeb-çerāḡ-ı şu‘ā‘-efgen-i iḡbāl ile mükellel⁴ olmaḡın zemān-ı ḡalīlde bālīḡ-i mebālīḡ-i ‘ulemā-yı fuḡūl ve şeyḡu’l-fenn-i ma‘ḡūl ü menḡūl olmuş idi. El-ḡāletü ḡāzihi vechetü’l-āmāl-i ehl-i kemāl olan medīne-i Ḳoṣtanṡiniyye’ye ḡaṡṡ-ı riḡāl eyleyüp efāzıl-ı ‘aşrdan Aḡī-zāde Meḥammed Efendi ḡidmetlerinde iṡṡḡāl, ba‘dehu ṡadr-ı celīlü’ş-şān ‘Abdu’r-raḡman Efendi āstānesine ittiṡāl eylemiş idi. ḡidmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede iḡyā-künende-i merāsım olduğdan sonra nesīm-i tevfiḡ-ı İllāḡi dil-i āḡāḡına vezān ve ḡā‘id-i ḡidāyet cān-ı ḡüm-rāḡına çāre-resān olup şeyḡ-i sāmī, mürşid-i ṡarīḡ-ı Bayramī ‘Abdu’r-raḡman-ı Ḳaramanī ḡidmetlerine vāşıl ve ṡayḡal-ı mücāhede ile taṡfiye-i bāḡına müṡtaḡil olmaḡın ṡabṡḡatü’l-‘ıyd-ı merām ile ṡıfl-ı dil-i zārını tefriḡ ve ṡafḡa-i nesīc-i⁵ isti‘dādın ḡulle-i Bayramī gibi beyāz-ı ṡaḡṡ itmiş idi.

Mervīdür ki üstādı ‘Abdu’r-raḡman Efendi’nün zemān-ı ṡadāretinde maḡrūse-i Edrine’de ḡassām ‘askeri olmuşlar imiş. Ba‘de’l-ferāḡ maḡṡūl-i ḡısmetden aldıkları meblaḡı aṡḡābına taḡsīm için medīne-i mezbūreye sefer idüp defter mücibince tevzī‘ ve istiḡlāl-künān-ı tevdī‘ iderler⁶. Şeyḡ-i mezbūr bi’l-külliyeye ferāḡına rızā virmeyüp ifāde-i fūnūn-ı nāfi‘aya iṡṡḡāl ve iṡā‘a-i eṡi‘‘a-i fazl ü kemāl itmekle me’mūr ve āftāb-ı⁷ ‘ālem-tāb-ı fezā’ilin fā’izü’n-nūr iderler. Bunlar daḡı ḡasbū’l-emr va‘z ü tezkīr ve naḡl-i

¹ - R1, E

² On//menāşıbidur, der-kenār R1, E; Ḥālā//menāşıbidur:- SE

³ El-Mevlā‘u’l-fāzıl SE

⁴ Mükemmel SE

⁵ nesīc ile R1

⁶ 65a SE

⁷ 116b R1

hadīs ü tefsīr ile iḥrāz-ı rızā-yı pīr itmişler idi. H̄āce-i pādīşāh-ı ‘ālem-penāh, mevlānā’u’l-fāzıl ‘Atā’u’llāh şaḡā’if-i aḫvāline pertev-efgen-i himmet ü ‘āṭifet ve tār u pūd-ı eşi‘‘a-i ḥūrşīd-i iḥsānı bāfende-i teşrīf-i ‘ināyet¹ olup şān-ı fezā’il-nişānına i‘tinā ve tarḥ-ı kıbāb-ı mürüvveti esās-ı ḡadīm-i maḡabbet ü uḡuvvete binā itmekle ḡaşaba-i Birgi’de müceddeden iḡdās eyledükleri medresenüñ dirāsetin bunlara tefvīz ve neşr-i ma‘ārif-i ‘ulūma taḡrīz itmişler idi. Ol münāsebetle ḡaşaba-i mezbūrede tavaṭṭun ve cebel-i şāmiḡ gibi ‘arż-ı sükūn u temekkūn eyleyüp zıll-ı ifādeleri dūr u nezdīke şāmil ve āstān-ı feyż-resānları melāz u melce’-i ṭullāb-ı fezā’il olmuş idi. Eṭrāf-ı ‘ālemden ṭalebe-i ‘ilm ü ‘irfān enhār gibi ol ‘ummān-ı cevāhir-i taḡḡīḡ ü ṭḡāna revān olup vechetü’l-āmāl-i erbāb-ı kemāl ve kıbletü’l-iḡbāl-i aşḡāb-ı isti‘dād ü istiḡāl olmuş idi. Gāḡ kürsī-i va‘z ü tezkīrde emr-i bi’l-ma‘rūf ve nehy-i ‘ani’l-münker itmekle mutaşaddī-i irşād-i ‘ibād ve gāḡ seccāde-i ders ü taḡḡīḡda redd ü ḡabūl-i kelimāt-ı ḡavm ile ifāde-i erbāb-ı isti‘dād ḡılıp sūbḡa-şūmār-ı leyālī vü eyyām ve mübāşir-i iḡyā-yı sūnnet-i Seyyidü’l-enām iken ṭoḡuz yüz seksan bir Cemādiye’l-ülā’sında enfās-ı ma‘dūde-i ḡayātı temām ve ‘āzim-i nūzhetgāḡ-ı dārü’s-selām oldu. Sinn-i şerīfleri elli beş ‘adedine vāşıl olduḡda marāz-ı ṭā‘ūndan intiḡāl eyledi.

Mevlānā-yı merḡūm nokṭa-i dā’ire-i ‘ulūm, ‘aynü’l-a‘yān-ı dāniş ü dīd, iḡrāz-ı ferā’id-i fevā’idde ferīd, mecma’u’l-baḡreyn-i ‘ilm ü ‘amel, ḡāṭı‘u’l-alā’iḡ-ü ümmīd ü emel, dāmen-i ‘işmeti şevā’ib-i şübūḡatdan pāk, tekellūm-i kelām-ı ḡaḡda muṭlaḡu’l-‘inān ü bī-bāk, ceriyyü’l-cenān, ḡadīdü’l-lisān, pāk-nijād, şaḡābī-nihād, ḡāfız-ı *Ḳur’ān-ı ‘Azīm*, vā’iz-i Cāḡız-ta’līm, erbāb-ı istifāde vü aşḡāb-ı zehādeye delīl-i rāḡ, fetvā vü taḡvāda آیت من آیات الله² idi. Evāḡir-i ‘ömrinde mücerred iḡyā-yı dīn-i mübīn ve icrā-yı mā’-i ma‘īn-i şer’-i metīn³ için dārü’s-salṭana-i Ḳoşantıniyye’ye gelüp Vezīr-i A‘zam Meḡammed Paşa ile mülāḡāt ve def‘-i maḡālīm ve neşr-i merāḡīm bābında kelimāt idüp te’sīr-i belīḡ müşāhede olunmuş idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Hidāye Ḥāşiyesi* ve *Şadru’s-şerī’a*’ya ta’līḡātı vardır. Mollā-yı merḡūm ile Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi meyānında⁴ muḡākeme itmişdür. Ferā’izde metn ü şerḡı, ‘ilm-i naḡvde *Şerḡ-ı Lübb* ve *Şerḡ-ı Muḡtaşar-ı Kāfiye* ki *İmtihānü’l-ezkiyā* tesmiye itmişdür, eşher-i muşannefātıdır. Fenn-i şarfda bir metni ve⁵

¹ 108a E

² “Allah’ın āyetlerinden bir āyet/ delil...”

³ Mā’-ı metīn:şer’-i Seyyidü’l-mürselīn SE

⁴ Beyninde SE

⁵ Bir//ve:- SE

Maḳṣūd'a şerhi ve 'ilm-i tecvîdde risâlesi ve ta'dîl-i erkan-ı şalâtda risâlesi¹ ve mevâ'ize müte'allik "*Tarîkat-ı Muhammediyye*" nâm kitâbı ve '*Avâmil*' tarzında fûn-ı 'âliyeden mebâhis-i şerîfe taḫḫîkına müte'allik risâlesi ve neşâ'îha müte'allik "*Cilâ'u'l-ḳulûb*" nâm risâlesi vardır ve *İḳâzû'n-nâ'imîn* ücret bâbında te'lîf itdüğü risâledendir ve naḫvde "*İzhâr-ı Esrâr*" nâm muhtaşarı ve *Şerḫ-i 'Avâmil*'i ve fenn-i taşrîfde *Kifâyetü'l-mübtedâ'sı* ve *Emsile*'si vardır. Her biri eşer-i cedîd ve muhtaşar u müfiddür² ve "*Seyf-i Şârim fî 'Ademi Cevâzi'l-menḳûl ve'd-Derâhim*" ismiyle müsemmâ risâlesi vardır. Bunlardan mâ'adâ tilâvet-i *Ḳur'ân-ı 'Azîm* ve mübâşeret-i ta'lîm ve bi'l-cümle 'ibâdât muḳâbelesinde ücreti taḫrîm idüp bu maḳûle ḫuşûşlarda 'ulemâ-yı fuḫûl ile baş-ı edille-i menḳûl u ma'ḳûl itmişdür. Meşâhîr-i ḳuzâtdan Bilâl-zâde cevâb virüp zıkr olınan umûrda tarafeynüñ müşâcereleri³ ve ṭabaḳât-ı celâl rütbesinde mübâhase vü muḫâvereleri olup risâleler taḫrîr itmişlerdür. Elsine-i ḫalkda meşhûr ve mecmû'alarda mestûrdur. Mesâ'il-i mezbûre ibtâl-i evḳâfa ve taḫlîl-i eslâfa mü'eddî olmağın Şeyḫü'l-İslâm Ebu's-su'ûd Efendi merḫûm ihdâş-ı fitneden ibâ ve müte'aḫḫîrîn-i⁴ 'ulemâya iḳtidâ eyleyüp ḫilâfına iftâ itmekle Bilâl-zâde fırsat bulup merḫûmuñ îmânen ve ihtisâben cârî olan müdde'âsını *خالف تعرف*⁵ maẓmûnı üzere ta'ayyün ü zuḫûr içün riyâya ḫaml idüp tafşîl-i müşbi' ile teşnî' ve işbâ'-ı ḫarf-gîrî-i ṭa'n ü ṭanz ile taḫrî' itmişdür. *والعلم عند الله الخبير*⁶ Zemânemüz muḳallidlerinden ba'z-ı süfehâ ol risâlelere dest-res bulmağın nüşâ-i kîmyâ ve *Genc-nâme-i Dârâ*'ya vâşıl olmuş deñlü 'arz-ı mübâhât u sürûr ve neşr-i muḳaddimât-ı faẓl-ı mevfûr idüp ḫamîr-i mâye-i riyâ ve kâr-nâme-i mekr ü degâ itmekden ḫâlî degüllerdür. Gâḫ u bî-gâḫ cem'iyetlerde kendüleri teşhîr ve gûş-ı erbâb-ı hûşı ta'zir eyleyüp maẓhar-ı nefrîn ü nüfûr olurlar.

7 يك ذره بی حیایی و باقی همه حضور

el-Mevlâ Naşûḫ bin Yûsuf (Selânikî Naşûḫ Efendi)

¹ Ve//risâlesi:- SE

² Neşâ'îha//müfiddür:- R1, der-kenâr E

³ 117a R1

⁴ 108b E

⁵ "Muhalefet et tanınırsın / meşhur olursun."

⁶ "Bilgi, her şeyden haberdar olan Allah'ın katındadır."

⁷ "Bir zerre hayasızlık, ondan sonra devamlı rahatlık..."

Medīne-i Selānik'den bedīd ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup taşşıl-i sermāye-i 'ulūm ve devr-i mecālis-i erbāb-ı rūsūm iderek şadr-ı 'ālī-ķadr Ķadrī Efendi āstānesine intisāb eyleyüp tezkirecilik hīdmetinden mülāzım ve 'azm-i ıarīķ-ı tedrīse cāzim olmuş idi. 'Alā ḥasbi'l-merātib aḥz-ı menāşib-ı münāsib eyleyüp elli aķçe ile Lārende ve Āmid'de müderris ü me'zūnun bi'l-iftā ve müşkil-güşā-yı erbāb-ı istifāde vü istifā olmuş idi. Toķuz yüz elli yedi tārīhinde¹ Dede Efendi yirine medīne-i Ḥaleb'de vāķi' Ḥusrev Paşā² Medresesi'ne müderris ve meşgale-i fetvā vü ifāde ile mūnis oldu. Yetmiş dōrt Zi'l-ḥicce'sinde Aķyazılı Sinān Ćelebi yirine Seyyidī Ķāzī fetvāsına naķl olunup medresesi 'Alī-i Denī'ye virilmiş idi. Yetmiş sekiz Cemādiye'l-ūlā'sında tekrār ḥalefi yirine Ḥaleb fetvāsına i'āde olındı. Ol hīdmet-i şerīfede üç sene daḥı kıyām ve mesāliḥini kemā yenbaġı ıarīn-i iltiyām eyleyüp toķuz yüz seksan bir Cemādiye'l-ūlā'sında³ ders ü devri encām ve manzūme-i aḥvāli ḥūsn-i ḥitām bulup medrese-i maḥlūle 'Acem Yahyā'ya virildi.

Mevlānā-yı mütercem sime-i⁴ 'ilm ü şalāḥla mu'allem, pend-i pīrān ile mūtenaşşıḥ, 'ālim-i 'āmil ü sālīḥ, faķīh-i uşul ü edīb, fetvā vü taķvādan keşīrū'n-naşīb idi.

Tārīḥ-i Ḥaleb şāḥibi Ḥanbelī-zāde naķl ider ki toķuz yüz altmış üç senesinde Ķāzī-zāde Efendi Ḥaleb ķāzīsı olduķda mevlānā-yı mezbūruñ fetvālarını ḥarķ ve āteş-i cān-sūz-ı taḥķīr ile şāḥibini 'araķ-ı ḥicāba ġarķ idermiş. Bir def'a şikāyet iĉin āstāneye gelüp ḥā'ib ve mekātīb-i naşīḥat-üslūb-ı kibār ile ā'ib olmuş.

Cümleden biri; "Evlād-ı 'Arab'uñ rüz-merresi olan 'ale'l-ıtlāk lafzı ile ıalāk vāķi' olur mı?" diyü istifā olunduķda "Vāķi' olmaz." diyü cevāb virüp Ebu's-su'ūd Efendi merḥūm fetvāsı üzere "ıalāk 'avret üzerine ıķā' olunur. Er üzerine olıcaķ laġv olur." dimekle ta'līl eyledükde 'ōrf-i 'Arab'a binā'en taḥṭi'e olunup taķşīre⁵ ḥaml olunmuş. Fā'ideden ḥālī olmamaġla bi-'ayniḥi zıkr olındı:

Fetvā⁶ 'ale't-ıalāk⁷

¹ Dāḥilinde SE

² 65b SE

³ Āḥiresinde SE

⁴ - SE

⁵ 117b R1

⁶ Zıkr-i Fetvā SE

⁷ Fetvā//ıalāk:- R1

اقول نعم قد قصر اذ كان يفتى بعدم وقوع الطلاق على من قال على الطلاق لا افعال ففعل لشبهة ان المراد بعلى الطلاق ان طلاق امرأته واقع عليه فهو مثل اطلاقك على وبه لا يقع الطلاق مع انه درى من بعد ان عرف اهل حلب قد فشوا بينهم فانهم لا يريدون بعلى الطلاق الا ان طلاقه لازم له لزوم الدين للمدينون اذا قال على لفلان درهم ولا يندون الا ذلك فيلزم ان يقع الطلاق وذلك كما يقع بالكنايات اذا نوى ول اولى لمكان لفظ الطلاق على انا نقول قد جزم القاضى فى الفتاوى الكبرى بالوقوع فى طلاقك واجب او ثابت لان الطلاق لا يكون واجبا او ثابتا بل حكمه حكم بانه لا يجب و لا يثبت الا بعد الوقوع قال المحقق ابن الهمام و هذان يفيدان ثبوته اقتضاء و يتوقف و الا لا فانه قال يقال هذا الامر على واجب بمعنى ينبغى ان افعله لانى فعلته فكانن قال ينبغى ان اطلقك قال و قد تعرف عرفنا فى الحلف بالطلاق يلزمنى لا افعال كذا يريد ان فعلته لزم الطلاق و وقع فيجب ان يجرى عليهم لانه صار بمنزلة قوله² ان فعلت فانت طالق كذا تعارف اهل الازمان اطلق بقوله على الطلاق لا افعال انتهى كلامه

el-Mevlā Meḥmed bin Muṣṭafā eş-Şehir bi-Niksārī-zāde (Niksārī-zāde Meḥmed Efendi³)

Tercemesi sebḳ iden Niksārī Muṣṭafā Efendi'nün maḥdüm-ı celīli ve şāḥ-ı devḥa-i vücūd-ı aṣīlidür. Cevher-i zāt-ı kerīmi āb u tāb-ı isti'dād ile girān-bahā ve terbiyet-i üstādān-ı üli'n-nühā ile pür-zīb ü bahā olup çār-sü-yı i'tibārda faṣṣ-ı nigīn-i ḳabūl ve meyāne-bend-i silk-i 'ulemā-yı fuḥūl olduḳda Şeyḫü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi dārü'l-ifādesinde rişte-i ṭullāba zīver ve vāsītatü'l-ıḳd-ı erbāb-ı hüner olup ḫidmet-i i'ādelerinden mülāzım ve tarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı tadrīse 'āzim olmuş idi. Evvelā otuz aḳçe ile İstanbul'da Murād Paşa Medresesi'ne şeref-baḫşā olup ḳuzāt-ı bilād-ı şelāşe evlādına ibtidā'en otuzla medrese virilmek ibtidā bunlara müyesser ve ol şeref-i maḫşūşa evvel bunlara maḫzar olmuşdur. Toḳuz yüz yetmiş iki Ramazān'ında 'Arab İbrāhīm yirine kırk aḳçe ile Ḳalender-ḫāne Medresesi'ne vāşıl, ba'dehu teraḳḳī ile ḫāric rütbesine nā'il oldu. Yetmiş sekiz Cemādiye'l-āḫire'sinde 'Abdu'l-ḡanī Efendi yirine

¹ 109a E

² "Ben derim ki evet, 'Talak kaydıyla şöyle şöyle yapmayacağım.' diye yemin edip fakat yapan kişi hakkında talakın vukū bulmayacağına dāir fetva verilmişse hata edilmiştir. Çünkü talak kaydıyla yapılan yemin ile kast edilen şey eşini boşamak olduğu için bu talak geçerlidir. Bu, 'Seni boşamak üzerime borç olsun!' sözü gibidir. Tek başına bu sözle talak gerçekleşmez. Ancak Halep halkının örfünde bu sözle sadece eşini boşamak kastedildiği için talak gerçekleşmiş olur. Aynı şekilde kinayeli ifadelerle eğer boşamaya niyet edilirse talak gerçekleşir. Kadı Efendi *Fetāvā-yı Kübrā*'da bu şekildeki boşamanın geçerli olacağını kesin bir ifadeyle belirtmiştir. İbnü'l-hümām da bu şekildeki talakın iktizāen geçerli olacağını ifade etmiştir. Çünkü kişi 'Şu iş bana vaciptir.' dediğinde 'Bunu yapacağım.' anlamını kastetmiştir. Yoksa yaptım anlamında değildir. Sanki bu ifade 'Seni boşamam gerekir.' anlamındadır. Yaptığı takdirde talak gerçekleşecek şekilde 'Şöyle yapmayacağım.' diye yapılan ve talaka bağlanan yeminin geçerliliği örf hâline gelmiştir. Çünkü bu yemin 'Eğer ben şunu şunu yaparsam sen boşsun.' sözü gibidir. Nitekim bu dönemin ehli 'Şöyle yapmayacağım. Yaparsam eşim boş olsun.' şeklindeki yemini talaka hamletmiştir. Söz burada sona erdi."

³ Meḥmed Efendi:- R1, E

Eyyüb'de İsmihân Sultân pāyesine pīrāye şaldı. Toğuz yüz seksan Şafer'inde Ebu's-su'ūd Efendi hafıdı 'Abdu'l-kerīm Çelebi yirine Semāniye'de mesned-efrüz-ı fezā'il oldu. Seksan bir Cemādiye'l-āhire'sinüñ on dördinci yevm-i erba'ada marāz-ı t̄ā'undan irtihāl ve riyāz-ı rızvāna intikāl eyleyüp medrese-i maḥlūle Kaşşāb-zāde 'Abdu'l-kerīm Efendi'ye virildi. Edrinekapusı hāricinde pederi cenbinde medfūndur.

Maḥdūm-ı merḫūm naḥl-i mīvedār-ı 'ulūm, sinn-i şebābda rütbe-i meşā'ihā fā'iz, nevādir-i 'ulūm-ı 'aqliyye ve fevā'id-i¹ fūnūn-ı naqliyyeyi ḥā'iz, vera' u diyānetde bī-hemtā, zühd ü şıyānetde gevher-i yektā, seyf-i muṭlaḳ, ḳavvālün bi'l-ḥaḳḳ, fāzıl-ı edīb, a'yūn-i nāsda mehīb, dürr-i şāhvār gibi şadef-i² dehre vāḥiden ba'de vāḥidün gelen emācidden ma'dūd, ḥaşā'il-i mevrūsesi fezā'il-i müktesebesı gibi nā-maḥdūd, ferd-i kāmīl, 'ālim-i 'āmil idi. Sultān Selīm ḥazretlerinüñ şeyḫi Süleymān Efendi'den inābet ve tekmīl-i nefse himmet itmişler idi. Sinn-i şerīfleri³ erba'ine vāşıl olduḳda şarşar-ı fenā ile şāḥ-ı ümīdi şikest ve nihāl-i vücūdı zemīn-peyvest olup fezā'iline şedīdü'l-i'tinā ve kibr ü i'cāba mübtelā olmaḡın güyā ki bād-ı gurūr ile evrāḳ-ı zindeḡānīsı tebāh ve rişte-i 'ömri táb-ı naḥvet ile kütāh oldu.

Mübeşşere

Şāḫib-i *Zeyl-i Şakā'ik* ve sāḫib-i dāmān-ı ḥaḳā'ik Hışım 'Alī Çelebi merḫūm-ı merḫūmuñ tercemesini bir mübeşşere-i ḥātır-firūzla tırāzende ve şuḳḳa-i naḳli bu vech ile firāzende⁴ ḳılmışdur ki “Vefātından soñra bir gice merḫūmı vaḳı'ada gördüm. Ba'de'l-intikāl cārī olan aḥvālinden sordum⁵. Cevāb virüp ayıtdı: ‘Ḥīn-i rihletde ‘ālem-i ervāḫa vāşıl ve meclis-i şerīf-i Resūl عليه السلام⁶’a dāḫil oldum. Dīvān-ı sultān-ı enbiyāyı imān ile ḥatm olan aşḫāb-ı sa'ādet⁷ ile māl-ā-māl görüp baña bir vechle dehşet ü ḫayret müstevlī oldu ki ta'bīrinden lisān 'ācizdür. Ol ḫālde bir kimse gelüp i'tikādumdan su'āl ve keyfiyyet-i imānumdan istikşāf-ı ḫāl eyledi. Kemāl-i ıztırābdan cevāba ḳādir olmayup nigāh-ı ḫayret-ālūd ile eṭrāfa nāzır ve şiddet-i infī'alle cevābdan ḳāşır iken pederüm merḫūmuñ fetvālarından i'tikād-ı Ehl-i Sünnet'e müte'alliḳ elūme bir fetvāsı

¹ Ferā'id SE

² 118a R1

³ 109b (“Sinn-i şerīfleri” ifadesi mükerrer yazılmıştır.) E

⁴ 66a SE

⁵ Su'āl itdüm SE

⁶ “Selām onun üzerine olsun.”

⁷ Sa'ādāt SE

girüp fi'l-ḥāl cevāba mutaṣaddī¹ oldum ve evvel ü āḥir 'aḳīde-i imānum bu fetvānuñ naql-i musaṭṭarıdır, diyü cevāb virdüm. Bi-ḥamdi'llāhi te'ālā mu'āḥezeden ḥalāş oldum.' didükden şoñra bu ḥaḳīre tebşır idüp ayıtdı: 'Egerçi Resül ²selāmlığı olan meclis-i 'ālīye evvel-i vuşūlda ³لكل داخل دهشت maẓmūnı üzere kemāl-i dehşet ḥāşıl olur. Lākin luṭf u kerem-i ḥazret-i faḥr-ı 'ālem ⁴صلی الله تعالى علیه و سلم bī-ḥadd ü lā-yu'add ve deryā-yı fesḥu'l-ercā-yı recā dā'ire-i ta'rīf ü tavşıfden evsa' u eb'addur. Bizden şoñra gelen⁵ erbāb-ı melāhī ve zu'afā-yı nāsdan cem'-i keşır-i nā-mütenāhī ma'füvv ü maḡfūr ve mazḥar-ı iḥsān-ı Rabb-ı ḡafūr oldılar. Bā-ḥuşuş ḥulefā-yı erba'anuñ şefā'atle çāre-sāz oldukları erbāb-ı niyāz, ḥalk-ı rub'-ı meskūna muvāzīdür, dir isem azdur.' diyüp maẓmūn-ı beyt-i Bāḳī ile ḥatm-i defter-i rāz eyledi:

Ĝarḳ ider 'ālemleri bir ḳatre āb-ı maḡfıret
Var ḳıyās it vüs'at-ı deryā-yı raḥmet neydügin”

el-Mevlā 'Abdu'l-kerīm bin Meḥemmed Çelebi (Ebu's-su'ūd-zādeoğlu⁶ 'Abdu'l-kerīm Çelebi⁷)

Ḥilāl-i terācim-i devlet-i Süleymāniyye'de evşāf-ı celīlesi 'anber-engīz-i ḳalem-i ḥuceste-raḳam olan maḥdūm-ı ferḥunde-şiyem Ebu's-su'ūd-zāde Meḥemmed Çelebi merḥūmuñ⁸ ḳurretü'l-'aynı ve maḥdūm-ı kerīmü't-ṭurfeynidür. Nihāl-i gül gibi ḥırāmān-ı gülistān-ı vücūd ve revnaḳ-efzā-yı büstān-serā-yı şühūd olduḳda nahl-i mütemā'il-i ṭab'-ı bülendi cem'-i fezā'ile mā'il ve taḥşıl-i nev-bāve-i ma'ārifeye müştāḡil olup peder-i vālā-güheri intikālinde cedd-i emcedleri terbiyesine muḳārin ve ḥızāne-i ḥızānesinde sākin olmuş idi. Nice zemān dārü'l-feyz-i ifādelerine müdāvim ve ḥidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım olup toḳuz yüz yetmiş üç Şevvāl'inde 'İbād Çelebi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi'ne vāşıl ve şān-ı mevlevīye iclālen def'aten ḥāric rütbesine nā'il oldı⁹. Yetmiş dört Zī'l-ḥicce'sinde selef-i sālifi yirine Ḥazret-i Eyyüb pāyesine

¹ mühtedī R1

² “Selām onun üzerine olsun.”

³ “Her giren dehşete düşer.”

⁴ “Allah'ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

⁵ - E

⁶ Ebu's-su'ūd-zādeoğlu:Ebu's-su'ūd-zāde SE

⁷ Ebu's-su'ūd//Çelebi:- E

⁸ - SE

⁹ 118b R1

‘urüc¹, yetmiş yedi Şafer’inde Kâtib Maḥmūd yirine dārü’l-ifāde-i² Şahn’a vülüc eyleyüp toquz yüz seksan Şafer’inde Bostān-zāde Meḥemmed Efendi yirine Süleymāniyye medārisinüñ yirine vaż’-ı visāde-i ders ü ifāde ve ferş-i seccāde-i taḥkīk u icāde itmişler idi. Seksan bir Şevvāl’inüñ yigirmi ikinci günü işābet-i ‘aynū’l-Kemāl ile zücāc-ı mizācı münkesir ve mā’u’l-ḥayāt-ı zindegānisi mütekeddir olup maraž-ı tātūndan intikāl ve merḥale-i ḳudse irtihāl eyleyüp medrese-i maḥlūle her pāyede ḥalefleri olan birāderleri ‘Abdu’l-vāsi’ Çelebi’ye virildi. Ḥazret-i Eyyüb Cāmi’i’ne ḳarīb cedd-i emcedleri binā eylediği mekteb sāḥasında medfūndur.

Maḥdūm-ı merḳūm ḳıdv-e-i maḥādīm-i Rūm, ḥüsn-i taḥrīr ve luḫf-ı ta’bīrde bī-bedel, semāḥat u ‘aḫāda ḳarbu’l-mesel, destār u³ libāsda mütekellif, mu’āmele-i nāsda mütelatṫıf, tāmümü’l-ḥilḳa vü vecīḥ, şerīfü’n-nefs ü nebīḥ, şīve-i kitābetde ḳalem gibi ‘alem, şābb-ı kerīm ü maḥdūm-ı mükerrem idi. Sinn-i şerīfī ‘aḳd-ı şālişe vāşıl, ya’nī māḥ-ı serī’ü’s-seyr-i ‘ömri tekṡil-i şelāşin ile⁴ ser-ḥadd-i muḥāḳa dāḫil olmadın kevkeb-i ḥayātı mübtelā-yı ‘uḳde-i vebāl ve āftāb-ı ṫālī’-i mes’ūdı ḳarīn-i zevāl oldu.

Naḳl-i şaḫīḥdür ki ḳırā’at-ı muḫtaşarātdan tekṡil-i ṫarīḳ-ı ifāde meyānında toquz sene temām olmadın sübḫa-i enfās-ı ma’dūdesi vāşıl-ı ḫitām oldu.

el-Mevlā’u’l-a’zam Ebu’s-su’ūd el-‘İmādī (Ebu’s-su’ūd Efendi Ḥazretleri⁵)

Hüve’d-dīn ve’d-dünyā, hüve’l-lafz ve’l-ma’nā, hüve’l-ḡāyeti’l-ḳuşvā, hüve’z-zirveti’l-‘ulyā, sultānu’l-müfessirīn, muḳaddime-i ceyšü’l-müte’ahḫirīn, müfti’l-enām, muḡni’l-bida’ ve’l-āşām, şāḫib-i ezyālü’l-ifdāl ve’l-is’ād, şāḫibü’l-irşād ibni şāḫibü’l-irşād;

Ebū Ḥanīfe-i şānī Ebu’s-su’ūd ol kim

Fezā’il içre olupdur efāzıl aña ‘ıyāl.

Vālid-i mācidleri ‘ummān-ı dürer-i kāmīne, cāmi’-i ‘ulūm-ı zāḫire vü bātīne, ḳuṫbu’l-evtād eş-Şeyḫ Meḥemmed bin Muştafā el-‘İmād ḫidmetleridür ki neşr-i nefehāt-ı menāḳıblarına şafaḫāt-ı *Şaḳā’ik-ı Nu’māniyye* zāmin ve bir şemmesi bu

¹ ‘āric E

² 110a E

³ Destār u:ziyy-i SE

⁴ - SE

⁵ - R1, E

cerīdenüñ zeyl-i benefşezār-ı huṭūṭında derc olunmaḵ müte‘ayyindür. Ol sa‘du’s-su‘ūd-ı āsmān-ı faẓl ü ‘irfān sekiz yüz toḵsan altı Şafer’inüñ on yedinci günü burc-ı sa‘ādetden nümāyān olup maḥrüse-i Ḳoşantıniyye ḳurbında vāḳı‘ letāfet-i āb u sāzkār-i hevā ile mümtāz ve murḡān-ı naḡme-perdāzı;

صبا میدمد جان تو قالب بساز¹

maẓmūnı ile zemzeme-sāz olan “Müderris Köyi” nām ḳarye-i ma‘mürede² pertev-endāz-ı ‘ālem-i vücūd ve şem‘-i nūr-efşān-ı meclis-i şühūd olmışlar idi. Evā’il-i ḥālide peder-i vālā-güherleri terbiyelerine ḳıyām ve ‘ıḳdu’l-le’āl-i aḥvālını ḳarīn-i iltiyām eyleyüp cevher-i şāf-ı isti‘dādı ḳābil-i ḳabūl³ ve ṭab‘-ı āyine-nihādı mışḳale-i muḳaddimāt-ı ‘ilmiyye ile maşḳūl olduḡda ifāza-ı envār-ı ma‘ārif ü ‘ulūm ve ifāde-i envā‘-ı letā’if-i mantūḳ u mefhūm ḳılınmışlar idi.

Naḳl olınan üzere *Hāşiyeye-i Tecrīd*-i şerīfiyyeyi bi’t-temām ve *Şerḥ-i Miftāḥ*⁴’ı iki def‘a ve *Şerḥ-i Mevāḳıf*⁵’ı min-evvelihi ilā-āḫirihi taḥḳıḳ ü itḳān üzere pederlerinden ḳırā’at ve metn-i *Miftāḥu’l-‘ulūm*’ı dāḫil-i ceyb-i ḥāfiẓa ḳılmaḡa himmet eylemişler idi. El-ḥāletü ḥāzihi kemāl-i ḳābiliyyet-i şānı vāşıl-ı sem‘-i hümāyūn-ı Bāyezīd Ḥānī⁴ olduḡda hilāl-i āmālī⁵ pertev-i āftāb-ı ‘ināyetle pür-leme‘ān ve müşāhereden yevmī otuz aḳçe çelebi ‘ulūfesi iḥsān olınuḡ cāḥ-ı maḥşuş-ı ‘ulemā ile ser-efrāz ve müstaḳillen dest-būs-ı pādişāḫī ile maẓhar-ı i‘zāz olmışlar idi. Ba‘dehu āheng-i ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ ve devr-i mecālīs-i ders ü taḥḳıḳ eyleyüp nice zemān şadrü’l-ifāde Mü’eyyed-zāde Efendi ḫidmetlerinden istifāza-i nevādir-i fūnūn ve istifāde-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn eyledükden şoñra Anaṭolı Şadrı Seyyidī Efendi’den mülāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mevlevīye dāmād oldılar. Toḵuz yüz yigirmi iki tārīḫinde şadr-ı celīl olan Kemāl Paşa-zāde Efendi yigirmi beş aḳçe ile Kenḳırı Medresesi’n ‘arż eyledükde şāhbāz-ı himmetleri ol muḫaḳḳar şikāra dest-yāz olmaḡdan ibā ve şeh-bāl-i ‘azīmetle pervāz-ı evc-i istiḡnā eyleyüp ol ešnāda İnegöl’de İşḫaḳ Paşa müderrisi olan Burūsavī Şems Çelebi fevt olmaḡın medrese-i maḥlūle otuz aḳçe ile ‘ıḳd-ı gerden-i iclālleri ḳılınmış idi. Ba‘de tekmi’l-merāsım bi-ḫasbi’l-mevāḳit ve’l-mevāsım on ay miḡdārı infişāl ile maẓhar-ı ‘izz ü iḳbāl olup toḵuz yüz yigirmi yedi senesi ḫilālinde Aşcı-zāde Ḥasan

¹ “Sabah rüzgarı senin canını ölçü yaparak esiyor.”

² Müderris/ma‘mürede:Müderris köyünde R1, SE

³ 66b SE

⁴ 119a R1

⁵ 110b E

Çelebi yirine kırk akçe ie Dāvud Paşa Medresesi'ne revnağ-bağşā oldılar. Yigirmi sekiz dāhilde Sa'dī Efendi yirine Medrese-i Maḥmūd Paşa'da mesned-efrūz-ı ifāde olup otuz bir temāmında Vezīr-i Sānī Muştafā Paşa Gegivize'de medrese-i cedīde binā eyledükde ferş-i seccāde-i ders ü taḥkīklarına münāsib görüldi. Otuz iki senesinde Kirecci-zāde yirine Burūsa Sulṭānī pāyesine pīrāye-bend olup mu'tād üzere 'ağd-ı meclis-i ders-i 'āmm ve ser-çeşme-i zülāl-i ifāzalarından keşīrū'z-zihām kılmışlar idi. Otuz dört tārīhinde 'Abdu'l-laṭīf Efendi yirine medāris-i Semān'dan cānib-i şarkīde vāqī' "Müftī Medresesi" demekle ma'rūf medrese mānend-i şadef gevher-i şehvār-ı zāt-ı 'ālī-tebārları ile şeref buldı. Ol buğ'a-i celīlede beş sene kāmīl cem'-i efāzıl ve neşr-i fezā'il eyleyüp otuz toğuz Şevvāl'inde Aşçı-zāde Ḥasan Çelebi yirine maḥrūse-i Burūsa'ya ḥākim ve revnağ-efzā-yı maḥāfil ü maḥākim olup altı ay mürūrından soñra ki toğuz yüz kırk Rebī'u'l-āḥir'idür, Sa'dī Efendi yirine İstanbul kazāsına tebdīl ve āftāb-ı 'ālem-tāb gibi şüref-i şeref ü iḳbāle taḥvīl olındı. Kırk dört Rebī'u'l-evvel'inde Muḥyi'd-dīn Efendi yirine şadru'l-'ulemā-yı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. Sekiz seneden ziyāde kevkeb-i baḥt u iḳbālleri ferr ü ziyāde olup işā'a-i eşi'a-i 'adl ü dād ve yaḡmā-yı na'mā-yı maḥlab u murād itmışler idi.

Mervīdür ki bunların şadāreti zemānına gelince mülāzemet kaydına i'tinā olmamağla herkes birer tārīkla manşiba dāhil olmağ mümkün imiş. Şadāretde qarīnleri olan Çivi-zāde Efendi 'umūmen ecnebī olanları mülāzemetden men' eyledükde tecemmu' eyleyüp rikāb-ı sulṭāniye 'arz-ı ḥāl iderler. Pādişāh-ı kerīm ruḡ'aların mollā-yı merḥūma teslīm idüp ḥāllerini tedārik fermān eyledükde maḥrūm olmaları şāyeste-i nāmūs-ı salṭanat degüldür, diyü¹ birer manşibla tesliyet eyleyüp min-ba'd mülāzımın için müstaḳill rüz-nāme vaz' iderler. Ba'dehu 'ulemādan her pāyeye ta'yīn-i 'aded-i mülāzemet ve müsta'iddān için birçağ² senede bir nevbet bunların³ 'arzı ile tanzīm ü tensīḳ olınmışdur.

Merḥūmdan naḳl olunur ki ḳāzī'asker olduklarında bir hefte muḳaddem vāqī'ada görürler ki Sulṭān Meḥammed Cāmi'i'nün miḥrābında kendüler için bir seccāde başt olup şalāt-ı 'aşrı edā için ḥalkā imām ve sūnnet-i seniyyeleri üzere sekiz rek'ati itmām iderler. Ba'dehu ḳāzī'asker olup sekiz sene kāmīl ol şadrdā qarār iderler. Gāhī

¹ 111a E

² Yedi SE

³ 119b R1

şadârete meyl gösterüp “N’olaydı şalât-ı ‘işâ kılmış olayıduk.” diyü laţîfe iderler imiş.
رحمة الله تعالى عليه¹

Toğuz yüz elli iki Şa‘bân’ında selef-i sâlifleri Muhyi’d-dîn Efendi yirine şeyhü’l-İslâm ve müftî-i müşkil-güşâ-yı enâm oldılar. El-ħakķ Sa‘dî Efendi merħûm intikâlinden şoñra manşib-ı şakîlü’l-ħaml-i fetvâ keştî-i deryâ-zede gibi mużtarib-i emvâc ve tesviye-i aħvâli tedbîr-i dil-peżîr ü rây-ı rezîne muhtâc olmağla her ne cânibe ki teveccüh eyledi, tedârik-i aħvâline kıyâm idenler izhâr-ı ‘acız ü a‘yâ ve a‘bâ-yı kışîmetü’z-zuhûrî taħammülinden tilâvet-i âyet-i *لا تحملنا*² itmiş-iken eczâ-yı mühimmâtına ħüsn-i iltiyâm ve ħıyâm-ı şikeste-‘imâdına kıvâm-ı kıyâm virüp bermücib-i *كف باربيها*³ mesned-i sükûnı nişân-ı iftâya revnaķ-baħşâ ve mazħar-ı manţûķ-ı ‘aleyhi’l-fetvâ olmışlar idi.

Ĥâlî degüldi zelzeleden ‘arşa-i zemîn

Evvel kıademde virdi cihân mülkine kıarâr

Otuz sene miķdârı mesned-i meşĥat-ı İslâmiyye’ye⁴ kevkebe-baħş ve neyyir-i ĥayyir-i zât-ı kerîmleri âftâb-ı dirahş olup elsine-i şelâşede fetvâları müselleme-i ‘âlem, destürü’l-‘amel-i Rûm u ‘Arab u ‘Acem, manzûm u menşûr su‘âle muvâfiķ cevâb, metîn ü muħkem terceme-i kitâb⁵ vâķi‘ olmış idi. Toğuz yüz seksan iki Cemâdiye’l-ülâ’sınuñ beşinci günü yevm-i eħadda sinn-i şerîfleri seksan yediye dâĥil olduķda miħmân-ı ecel-i ‘âcil olup dâ‘î-i miħmân-ħâne-i cinâna lebbeyk-zenân ve riyâz-ı keşîrû’l-ħıyâz-ı rızvâna ĥırâmân oldılar. Câmî-i Sulţân Meħmedî’de cemî‘-i ‘ulemâ vü vüzerâ cenâzeleri namâzına kıyâm ve Muħaşşî Sinân Efendi merħûmı imâm idüp ol sâĥa-i dil-güşâ ĥırmân-i du‘â olmış idi. Ĥazret-i Eyyûb civârında binâ eyledükleri mekteb sâĥasında defn idüp ĥidmet-i iħtirâmı itmâm eylediler. Ĥaremeyn-i Şerîfeyn ‘ulemâsı ĥaber-i vefâtların istimâ‘ eyledükde şalât-ı ġâ’ib edâsına ictimâ‘ eyleyüp kıbbe-i zezem ve ravza-i Resûl-i Ekrem *صلی الله تعالى عليه وسلم*⁶ zemzeme-i şalâ ile pür-şît ü şadâ ve du‘â vü şenâdan ĥişşe-i ġâ’ib kıarîn-i edâ olmış idi. Yirlerine Rûmili

¹ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.” Merħûmdan// عليه, der-kenar R1, E; sondaki dua SE’de bulunmamaktadır.

² *Kur’ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, 02/ 286*, “Ey Rabb’imiz bize yükleme ...”

³ “İşî ehline/uzmanına ver!”

⁴ 67a SE

⁵ Kitâbet SE

⁶ “Allah’ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

şadâretinden mütekâ'id Hâmid Efendi mutaşaddî-i emr-i iftâ ve mütekeffil-i emânet-i kübrâ oldılar.

Mollâ-yı mensûcu'l-evşâf, muḳtedâ-yı aḫlâf ve reşk-endâz-ı eslâf, 'allâme-i memâlik-i Rûm, şeyḫu'l-fenn-i mecmû'-ı 'ulûm, pehlevân-ı 'arşa-i tefsîr, yek-süvâr-ı ḫalbe-i taḫrîr ü taḫrîr, şemşîr-i ḳâṭı'u'l-'ırḳ-ı evhâm u zünûn, ḫallâl-i müşkilât-ı mefrûz u mesnûn, nişâr-ı ser-i zebânı cevâhir-i menşûre-i lisânü'l-'Arab, minaşşa-i 'arâ'is-i fazl ü 'irfânı reşkîn-sâz-ı dîvânü'l-edeb, bâdiye-i şaḫâ'ifde yerâ'-ı raṭbu'l-lisânı hem-zebân-ı 'Arab-ı 'urebâ, nây-ı ḳalem-i mu'ciz-beyânı perdedâr-ı ¹ما ينطق عن الهوى, baṭîḫa-ı keff-i kerîmi Baṭḫâ-yı 'amîmü'l-feyz-i kerâmet, benân-ı dest-i mekârim-vesîmi mühürdâr-ı gencîne-i fazl ü ḫikmet, ḳaṭarât-ı müreşşefe-i aḳlâmından muḫadderât-ı ma'ânî ² müşennefe, kilik-i bedî'ü'l-âşârı deryâ-nişâr ü ḫafîfü'ş-şefe, nâ'ire-i nûr-efşân-ı hidâyetinde zâlâm-ı cehl ü nâ-dânî ³ Hindü-yı ser-âteş ⁴ gibi fânî, dâ'ire-i meclis-i ders ü taḫḳîḳında ervâḫ-ı ma'ânî mânend-i şaff-ı tıyûr-ı dîvân-ı ⁵ Süleymânî olup ḫıṭṭâ-ı Rûm-ı cennet-rüsûmda Kemâl Paşa-zâde Efendi merḫûmdan şoñra ḫâme-i i'câz-tırâz ile çihre-güşâ-yı ⁶ şevânî-i ma'ânî ve dūr-nümâ-yı mezâyâ-yı seb'ü'l-meşânî, fi'l-ḫaḳîḳa anlar mu'allim-i evvel, bunlar mu'allim-i şânî idi. El-ḫaḳḳ ḳavânîn-i 'Osmâniyye'yi şer'-i şerîfe taṭbîḳ ve meşâliḫ-i dîniyye vü dünyeviyyeyi aḫsen-i niẓâm üzere tensîḳ bunların âşâr-ı ictihâdî ve inşâ-yı şukûk ü sicillât-ı ḫükkâm ve ıslâḫ-ı imlâ-yı menâşîr-i aḫkâm, tâze-resm-i ḳalem-i 'anberîn-sevâdıdır. Mesâ'il-i fiḳhiyyeden mâ'adâ cemî'-i müşkilât-ı fûnûndan iftâ, ḫaşîşa-ı ḫâme-i 'uḳde-güşâları olup her vâdîde yek-fenn olanlardan fâ'îḳ ve siyâḳ u sibâḳ-ı mübâḫşede ḳaşabu's-sabaḳ-ı i'câzî ḫâ'iz olanlar sebaḳ-ḫ'ân-ı dârü'l-ifâdesi olmağa lâ'îḳdur. Mecmû'a-i fetvâları reşk-endâz-ı *Fuşûl-i 'Îmâdî*, belki mevzû'âtu'l-'ulûm u fihrist-i mesâ'il-i fûnûn ve daḳâ'îḳ-ı ḫaḳâ'îḳdan mü'ellef olan her cevâb, ḫabl-ı metîn ü faşlu'l-ḫitâb olup üftâde-i çâh-ı evhâma 'urve-i vüşḳâ ve câhil-ı nâ-dâna zencîr-i cünündür. Hemânâ "Ḥ'âce Çelebi" laḳabınıñ te'sîridür ki 'aşrlarında üstâd-ı ebnâ-yı zemân oldukları gibi fetvâları ile mes'ele-âmûz-ı her 'aşr u evândur.

قد زانه الرحمن جل ثناؤه

بيدايع و روايع و ظرايف

¹ *Kur'ân-ı Kerîm, Necm Sûresi, 53/ 3*, "O, hevâdan (arzularına göre) konuşmaz."

² Ma'âlî SE

³ 111b E

⁴ Keş SE

⁵ - SE

⁶ 120a R1

علامة فاق الورى بحقايق
1 ودقايق وعوارف ومعارف

‘Āşık Çelebi merhūm kendülerden bi’z-zāt naql ider ki “İki def’a meşālih-i enām tezāhüm ve ba’z-ı muqtezayāt hasebi ile müstefā tefākum eyleyüp ba’de edā-yı şalātu’l-fecr taḥrīr-i cevāba mübāşeret ve ezān-ı ‘aşra dek itmāma himmet olındı. Ta’dād eyleyüp bir def’a biñ dört yüz on iki ve def’a-i şāniyede biñ dört yüz on üç fetvā qarīn-i cevāb ü imzā olmuş.” diyü buyurmışlar. El-ḥaqq dā’ire-i ṭavḳ-ı beşerīden ḥāric ve imdād-ı kuvvet-i ḳudsiyye ile ma’āric-i i’cāza ‘āric idügi maḥall-i kelām degüldür. Toḳuz yüz yetmiş iki tārīhinde “*İrşādü’l-‘aḳli’s-selīm ilā Mezāyā’l-Ḳur’āni’l-‘azīm*” ismi ile vesīm olan tefsīr-i hidāyet-sefirleri Sūre-i Şād āhirine bāliḡ olduğda ṭaraf-ı şehr-yārīden isti’cāl olunmaḡla tebyīz ve irsāl olunup ḳuzāt-ı Mışriyye’den Mevlānā Meḥammed Münşī;

Tāc-ı tefsīr-i Kelām-ı Mu‘ciz (972)

mışra‘ını tārīḡ düşürmüş idi.

Mervīdür ki ol tārīḡde Sulṭān Selīm-i Ḳadīm² müderrisi olan dāmādları Ma‘lül-zāde Efendi vesātetü ile bāb-ı hümāyūna vāşıl olduğda pādişāh-ı deryā-nevāl mevc-i gevher-rīz gibi istikbāl eyleyüp ol zībende-şadef-i dürr-i yektā ve dürc-i gevher-i bī-hemtā, yeden bi-yedin pādişāh-ı mü’eyyed dest-i mekārīm-peyvestine teslīm olındüğda keffeteyn-i keff-i kerīmi mānend-i deffeteyn-i raḫle-i sīm olmuş idi. El-ḥāletü hāzihi vaḡfelerine üç yüz aḳçe teraḳḳī iḥsān olunup ol tārīḡe gelince şeyḡü’l-İslām olanlaruñ vaḡfesi iki yüz aḳçe iken beş yüz aḳçeye bāliḡ olup naḳd ü cins ü eşvāb ve teşrīfāt-ı ‘ināyet-i bī-ḥisāb erzānī buyurıldı. Yetmiş üç Şa‘bān’ında itmām eyleyüp ‘arz eyledüklerinde dest-i iclāl ile telaḳḳī ve ‘ulūfelerine yüz aḳçe teraḳḳī buyurup³ şayfiyye ve şitā’iyye ḫil‘at-i semmūr ta’yīni ile ikrām ve cümle ṭalebesi mülāzım olunup itmām-ı envā’-ı iḥtirām olunmuş idi. Ol ešnāda nevbet alınup ḳuzāt-ı ‘asākire⁴ daḡı taṭyīb-ı ḡāṭır

¹ “Övgüsü yüce olan Rahman’dan nice hārikalar, ilginçlikler ve güzellikler peydā olmuştur. Bir allāme ki ḡakikatlerle, inceliklerle, bilgi ve irfanla ötelere aşmıştır.”

² - SE

³ 112a E

⁴ ‘askere E

içün onar mülâzım¹ virmek fermân-ı hümâyûn ve ilâ-yevminâ kanûn oldı. Tefsîr-i şerîfün iki nüshası Haremeyn-i Şerîfeyn ‘ulemâsına vaqf ü irsâl olınup² istinsâh-ı tullâba icâzet virildi. İnşâf budur ki *Tefsîr-i Keşşâf* ve *Qâzî* den şoñra ol te’lîf-i şerîfe naşîb olan i’tibâr ü iştihâr haclet-dih-i ezhâr-ı bahâr ve reşkîn-sâz-ı âftâb-ı evvel-i nehârdur. ‘Aqâ’id-i dîn ve uşûl-i şer’-i metînde ber-vefķ-ı mezheb-i manşûr ve meşreb-i meşhûr olmağın aqţâr-ı Rûm u ‘Arab u ‘Acem’de her defter-i kütübün ‘unvânı ve eţrâf-ı Türk ü Tatar u Deylem’de her kitâb-hânenün bâ’iş-i irtifâ’-ı şânı olup nüshaları ta’vîz-i mücerreb gibi maqbul-i ‘âlem, aqvâli qavl-i “müftâ bih” gibi maţbû’ u müselleme vâkı’ olmışdur.

ففى كل لفظ منه روض من المنى
وفى كل سطر فيه عقد من الدرر³

Çokuz yüz kırk sekiz senesinde vâkı’ İştâbur seferinde şadr-ı Rûm iken Rüstem Paşa mevâlîsinden mülâzımları Hâsan Beg Efendi merhûm henüz irtibâţ itmegin eşnâ-yı seferde Sûre-i Fetħ tefsîrin ikrâ’ buyururlar. Ol taqrîble *Tefsîr-i Keşşâf* dan ol sûre-i kerîme üzerine hâşîye-i şerîfe ta’lîk eylemişlerdür. *Hidâye*’den *Kitâb-ı Büyü*’a hâşiyeleri vardır. Çokuz yüz elli iki târîhinde Çivi-zâde Efendi merhûm şadr-ı Rûm olduqda vaqf-ı nüķüduñ buţlânına sa’y eyleyüp memâlik-i maħrûsede men’ u ibţâl olınmağ-ıçün mesâ’il-i şer’iyye derc idüp aħkâmına muvâfiķ evâmîr-i şerîfe irsâl itmiş idi. Mollâ-yı merhûm ol muķâbeledede kütüb-i mu’tebereden nüķül ve risâle-i maqbulîtü’l-‘uķül yazup şavâb-dîd-i müte’ahħîrîn ve muķtezâ-yı rây-ı rezîn-i ‘ulemâ-yı dîn üzere evķâf-ı Müslimînün ibķâsına ve ħayrât-ı celîlenün ihyâsına bâ’iş olmuşlardır. Baħt-ı Ĥudâ-dâd ile âşâr-ı celîlelerine olan rağbet bir te’lîfe naşîb ve maķâm-ı iftâda bir müftî bunlar gibi sa’âdet-i qabûle muşîb olmamışdur.

از هر چه قلم شرح کند افزونیست⁴

Ĥilye-i şerîfeleri tavîlü’l-ķadd ü ħaffîfü’l-‘ârîzeyn, beyâz ve sümret meyânında beyne beyn, maħâsin-i celîleleri tûlânî ve şeb-i mehtâb gibi nûrânî, vaķûr u edîb, vecîh

¹ 67b SE

² 120b R1

³ “Onun her sözünde arzu cenneti var. Her satırında ise inciden gerdanlıklar var.”

⁴ “Kalem her ne kadar anlatsa, o anlattığından daha fazladır.”

ü mehîb, libās-ı zühd ü taqvā şî‘ār u dişārı ve iltibās-ı erbāb-ı tecemmülde ‘ārı, hem-
reng-i selef-i sālîhîn, pey-rev-i şāhābe vü tâbi‘în idi.

Sultān Süleymān-ı merhūm Körfüz seferinden ‘avd eyleyüp Siroz’a qarīb
geldükde şadrey-n-i fāzılîn olan Muhyi’d-dîn Efendi ve Kadri Efendi şeref-i murāfaqat-ı
rikāb-ı hümāyūnla kām-yāb olup muşāhabet iderken sevq-ı kelām iktizāsı ile Maqtūl
İbrāhīm Paşa’nuñ sebeb-i qahrı vādīsine ‘atf-ı zimām olınuqda fi’l-ı haqıka ol rāz-ı ser-
beste-i ilhām-semîr, Hārūnu’r-reşid ile Ca‘fer-i Bermekî māddeşi gibi sultān-ı şāhib-
serîre maşşūş serîre-i zamîr olmağın küstāhî-i su‘āl, bā‘iş-i infi‘āl-i şāh-ı deryā-nevāl
olup ol gün ikisi dahı ‘azl olınuq İstanbul Qāzîsi Ebu’s-su‘ūd Efendi Rūmili ve Mışır
Qāzîsi Çivi-zāde Efendi Anaṭolı şadrı oldı. Mollā-yı merhūm ‘acele ile muḥayyem-i
hümāyūna vāşıl oldı. Ba‘dehu Qara Boğdan ve İştābur ve Esterğon seferlerinde hem-
rikāb-ı şāh-ı kām-yāb olmışlardır. Tefsîr-i şeriflerinde İskender-i Zü’l-qarneyn
taḥkîkında Siroz qurbında olan vîrāne qal‘ayı seyr itdüklerin yazmışlardır¹.

li-Mü’ellifihi²

Sîmā-yı şalāhı nūr-ı sātı‘
Her müyü şu‘ā‘-ı mihr-i lâmi‘

Taqrîri mişāl-i baḥr-ı cūşān
Taḥrîri ise yemm-i dūr-efşān

Sātūr-ı suṭūrı naşş-ı kātı‘
Aqvāl-i rezîni hep maqātı‘

Āşarı mişāl-i mihr-i pūr-nūr
Rūm u ‘Arab u ‘Acemde meşhūr

Deryā gibi ṭab‘-ı bî-qararı
Her dilden ider güher-nişārı

Tāzî vü Derîde muḥteremdür

¹ Sultān//yazmışlardır, der-kenār R1, E

² Muḥarririhi’l-faḥîr E; li-Münşihî SE

Kilk-i teri ‘Acemde ‘alemdür

Nazmı fuşahā müsellemidür

A‘rāb yanında a‘cemīdür

Mehābet-i fazīletleri bir mertebede idi ki kemāl-i luṭf ile mu‘āmele buyururlar iken vaṣī‘ ü şerīfden bir ferd meclis-i şerīflerinde fetḥ-i bāb-ı¹ muḥāvere ve ḥitāba mübādere itmege kādır olmayup ol ḥaṭīb-i mışka‘-ı belāgat, nişār-ı cevāhir-i faẓl ü ḥikmet eyledükde ser-be-ser ḥūşe-çīn-i ḥırmen-i ma‘ārif ve kāse-i gūşla deryūzege-i leṭā’if ü zarā’if olurlar idi. Ḥaḳḳā² inşāf budur ki merḥūmdan müyesser olan ni‘am-ı mütevāfire ve ḥişāl-i celīle-i mütekāşire bir devletde bir şāḥib-i devlete müyesser olduğu ma‘hūd u meşhūd degüldür. Evvelā ‘arākat-ı aşl u aşālet-i nesl, ‘ulüvv-i rütbe-i faẓl ü kemāl, sümüvv-i rāyet-i cāh ü celāl, tevfiḳ-ı rüşd³ ü sedād, fazīlet-i tilāmize vü necābet-i evlād, imtidād-ı ‘ömr ü devlet, kuvvet-i dimāg u temāmī-i ḥilḳat, tırāzende-i ḥil‘at-i ‘āfiyet olup mede’l-‘ömr cām-ı cihān-nümā-yı ḥaṭırlarına felāḥan-ı dil-şiken-i ‘azlle inkisār ve evzā‘-ı rüzgār-ı bī-müdārādan gubār ṭārī olmayup maḳām-ı mu‘ārazada olan mu‘āşırları rū-be-rāh-ı ‘adem, bunlar kemāl-i istiḳlāl ü istibdād ile⁴ ḳuṭb-ı sābit-ḳadem olup tilāmizesi ‘aşırında şudūr ve çerāg-ı efrūhteleri ser-efrāz-ı bürüz u zuhūr olmağla üstād-ı küll nāmına sezāvār ve baḳıyyetü’s-selef-i aḫyār olmışlar idi.

Ḥikāyet olunur ki tercemeleri sebḳ iden maḥdūmları Meḥemmed Çelebi’nün oğlu ‘Abdu’l-kerīm Çelebi intikāl eyledükde defnine ḥāzır olup kemāl-i ḥüzn ü melāl ile du‘ā iderler ki “Min-ba’d ḥānemüzde bu vādīye bizden muḳaddem kimse gūzer ve āteş-i ḥasretle mübtelā-yı dāg-ı diger itmeye.” Fi’l-vāḳi‘ tūr-i recā hedef-i icābete işābet eyleyüp muḳaddem-i ḳāfile-i aḥlāf olurlar. اید الله احفادهم و اید اولادهم⁵

Eş‘ār-ı ‘Arabiyye’lerinün eşheri *Ḳaşīde-i Mīmīyye*’dür ki maṭla‘ı budur:

ابعد سلیمی مطلب و مرام

ودون ذراها موقف و مقام⁶

¹ 112b E

² - E

³ 121a R1

⁴ İstiḳlāl//ile:istiḳlāl SE

⁵ “Allah, torunlarını dāim kılsın ve evlatlarına güç versin.” Bu dua SE’de bulunmamaktadır.

⁶ “Sevgiliden uzaklarda arzu ve istek; onun gölgesinde ise makam ve destek...”

Sā'ir-i āsārī¹ manẓūme-i Şüreyyā gibi meşhūr-ı dünyādur.

Şüret-i Fetvā

شیخ الاسلام عمده فضلا
خواجۀ دین و داور دنیا

مفتی عصر و قدوة عالم
چه نویسد جواب این فتوی

ز ید در حالت کمال بلوغ
کوید از روی اهتمام تمام

تا بده سال هر زنی خواهم
بطلاق ثلاث باد حرام

فسخ و یا انحلال این سوکند
هیچ ممکن بود بقول امام

هر که کوید جواب اجرش را
بدهد ذوالجلال والاکرام²

Cevāb

کر خصوص عبارت حالف
اینچنین شد بوقت سوق کلام

بطلب می نشد یمین منحل
بعد ازان عقد میرسد بتمام

¹ - R1, E

² “Erdemlilerin dayanağı, dînin bilgesi, dünyanın hakimi, asrın müftüsü, cihanın lideri olan şeyhülislam, bu fetvanın cevabı olarak ne yazdı? Gençliğin olgunluğunu arttırarak tam bir özenle dedi ki on seneye kadar her kadını telâk-ı selâse ile haram kılacağım. Bu yeminin fesih ve bozulması imamın sözüyle hiç mümkün olur mu? Celal ve kerem sahibi olan (Allah) onun cevabını hep “bırak” olarak vermiştir.”

بی تردد بمذهب دکران
بی توقف بغیر رأی امام

حجت حق و پیشوای خلق
مقتدای مشایخ اسلام

کفت این را ابوالسعود فقیر
کمترین عباد رب انام¹

Ba‘zı evlād-ı kirāmı fevt olduḡda dimişlerdür:

Gel iy hüceste-ḡışāl ü melek-cemālüm gel
Dükendi ḡasret-ile ṡāḡat u mecālüm gel

Seni beḡāda ḡoyup ben fenā bulam dir idüm
Vücüd bulmadı endīşe-i muḡālüm gel

Senünle mülk-i vücüdum temām ‘āmir idi
Yıḡıldı cümleten oldu ḡarāb ḡālüm gel²

Bu rüzḡār ise iy ebr iden yaḡuñ seyl-āb
Beni de aḡladan oldur gel aḡlayalum gel

Niyāz u da‘vet ise eyledün temām iy dil
O yār gelmedi gel yāra biz varalum gel

Der-cevāb-ı Nāme-i Pādiḡāḡ

حقا نظر شاه جهان حق بین است
رایش سند شرع و عماد دین است

¹ “Eḡer sözü baḡlama esnasında yemin edenin cümlesinin özelliḡi bu şekilde olursa, talep ile yemin bozulmuş olmaz. Bundan sonra da sözleşme tereddütsüz, diḡer mezheplere (de göre), beklemeden, imamın görüşünden başka doḡru delil (olmadan) ve insanların önünde, İslām şeyhlerine uyarak tamama erer. Bunu varlıkların Rabb’inin âciz kulu bendeniz Ebussuud dedi.”

² 68a SE

نزد عقلا این مثل دیرین است
1 هرکار که خسرو بکند شیرین است

Ve lehu

Yine sevdā-zede-i zülf-i siyeh-kār oldum
Yine bir olmayacak derde giriftār oldum

el-Mevlā Kāsım (Kāra Kāsım)

Şayqal-ı ifāde-i üstād ile şārim-i hāsım ve taḥşīl-i cevher-i isti‘dād ile sağr-ı i‘tibārı bāsım olup Edrine k̄āzisi olan Bedre’-d-dīn Ğulām ḥidmetlerinden mülāzemetle bekām olmuş idi. Medāris-i ‘ilmiyyede bi-ḥasebi’l-merātib menāzil-peymā ve çille-i erba‘īne mübtelā iken toḳuz yüz yetmiş iki Receb’inde Bitlice Muştafā Çelebi yirine Gegivize’de Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi. Yetmiş altı Şevvāl’inde ‘azl olup medresesi Niksārī K̄ayımı’na virildi. Seksan Rebī‘u’l-āḥir’inde Mu‘īd-zāde yirine Edrine Dārü’l-ḥadīş pāyesi ‘ināyet olındı. Seksan bir Muḥarrem’inde Şems Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Seksan iki Cemādiye’l-ülā’sında intikāl eyleyüp medrese-i² maḥlūle ile Bostān-zāde Muştafā Efendi iclāl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, “Kāra Kāsım” demekle ma‘rūf, ḥüsn-i sevād ve luṭf-ı nihād ile mevşūf, meşgale-i ‘ilm ü ‘ibādeteye müdāvīm, evkāt-ı şerīfesin meşālīḥ-i dīniyyeye kāsım, ‘ilmi ile ‘āmil, kāmīl-i şāmil idi.

el-Mevlā Ḥayre’-d-dīn Ḥalīl (Ḥalīl-i K̄ayşeri³)

İbrāhīm Tennūrī düdmānından zāhir ve gevher-i vücūdı rüste-i silk-i ‘ırq-ı tāhir olup K̄ayşeriyye ‘ulemāsından k̄aşr-ı isti‘dādın felek-cenāb ve bünyān-ı evyān-ı ‘ilm ü ‘irfāna ḥarc-ı naḳd-i vaḳt-i bī-ḥisāb eyledükden soñra āheng-i dārü’l-mülk-i Rüm ve devre-i ebvāb-ı erbāb-ı rüsüm eyleyüp K̄āzī‘asker ‘Abdu’r-raḥman Efendi āstānesine

¹ “Gerçekten dünya padişahının bakışı doğruyu görendir. Fikri, kanunun dayanağı ve dīnin direğidir. Akıllılar huzurunda şu söz eskidir: padişahın yaptığı her iş tatlıdır.” 113a E

² 121b E

³ Ḥalīl-i K̄ayşeri:K̄ayşerili Ḥayre’-d-dīn SE

intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eylemiş idi. Kenār medreselerinde ifāde-i müşkilāt-ı fūnūn ve müzākere-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn iderek Qayşeriyye’de müderris ü müftī ve ḥallāl-i müşkilāt-ı müstefīd ü müstefī olmuş idi. Nice zemān ol aqṭārda ifāde vü iftā ve meşgale-i ‘ilm ü ‘ibādetle ‘ömr-i ‘azīzini ifnā eyleyüp toquz yüz seksan iki senesinde ders ü devri temām ve ‘āzim-i dārū’s-selām oldu.

Mevlānā-yı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, ḥalīl-i āteşdān-ı mücāhede vü irtiyāz, baġbān-ı ‘ilm ü ‘irfān-ı mezherü’r-riyāz, mū-şikāf-ı daķā’iķ-ı ders ü fetvā, ḥarīr-bāf-ı ḥaķā’iķ-ı fażl ü taķvā, merd-i kāmīl, ḥabr-ı deryā-dil idi.

el-Mevlā Ebu’l-faẓl ed-Defterī (Defterdār Ebu’l-faẓl Efendi) {Fazlī}

Zīver-i Şaķā’iķ-ı Nu‘māniyye olan a’yān-ı devlet-i ‘Oşmāniyye’den Mollā İdrīs-i Bidlīsī’nün gevher-i kān-ı nefisidür.

Mollā İdrīs ‘Arab ve ‘Acem kāzī’askeri olduğdan sonra İstanbul’a gelüp evā’il-i devlet-i Süleymān Ḥānī’de fevt oldu. Qaşaba-i Ebī Eyyūb zāhirinde peşte üzere medfūndur. Mevzi’-i mezbūr “İdrīs Köşki” dimekle ma’rūfdur¹.

Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı re’sū’l-māl-i fūnūn ve iddiḥār-ı nefā’is-i mefrūz u mesnūn eyleyüp tarīķ-ı ‘ilm-i sa’adet-refīķa sülūk ve ķurş-ı i’tibārın ol sikke ile meskūk eyledükde Burūsa’da Sulṭān Müderrisi Kāzī-i Bağdādī’nün mu’īdi olup mevlānā-yı mezbūr toquz yüz sekiz tārīḫinde Müftī ‘Alī Efendi yerine Şaḥn müderrisi olduğda Anaṭolı Şadrı Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’r-raḥman Efendi’ye ittişāl ve şeref-i mülāzemetleri ile iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl itmiş idi. Toquz yüz on tārīḫinde ‘Abdu’r-raḥman Efendi şadr-ı Rūm’dan müteķā’id ve maķāmına Mollā Ḥalīl müteşā’id olduğda pederi Mollā İdrīs’le ‘adāvet-i sābıķası olmaġın mevlānāyı tarīķ-ı ķazāya sevk ve bu mertebe intikāmla zevķ itmiş idi. Belde-i Maġnisa ve Ṭrablus-ı Şām² emşālī bilād-i celīle ḥükümeti ile maķzi’l-merām oldılar. Toquz yüz on toquz senesinde Mü’eyyed-zāde Efendi merḥūm Gürz Seyyidī yerine mükerreren şadr-ı Rūm olduğda mevlānā-yı merķūmı ḥuzūr-ı pādīşāhīde terbiye ve nihāl-i āmālın ķarīn-i tenmiye eyleyüp Anaṭolı defterdārlığı ile ser-efrāz kılındı. Ba’de’l-‘azl ser-defter-i defterdārān ve ḥarf-ı şadāret menşūr-ı cāhına ‘unvān olmuş idi. Otuz üç sene ol manşīb-ı celīlde kemāl-i istiķāmet ile iķāmet-i ḥidmet eyleyüp muḥālif-i ḥāṭır-ḥāḥ-ı sulṭānī bir kelime-i ḥoķķa üzere ısrār ve ba’z-ı muķarribān-ı devlete ṭaleb-i beytü’l-māl ile ızrār eyledükde ‘azl ile mücāzāt,

¹ Mollā//ma’rūfdur, der-kenār R1, E, SE

² 113b E

ba‘dehu vazīfe-i tekā‘ūd ile mükāfāt olunmuş idi. Top-hāne‘de deryāya müşrif bir püšte üzere mesken-i dil-güşā ve bāğçe-i cennetāsā tertīb eyleyüp evkāt-ı şerīfesini ‘ilm ü ‘ibādete ve yārānla rūḥānī şöḥbete şarf itmiş idi¹. Toğuz yüz altmış bir senesinde bāğçesi civārında bir cāmi‘-i şerīf ve mekteb-i laṭīf binā eyleyüp خیرالجموع² (961) tārīḥ vāqı‘ olmuş idi. Cāmi‘i ḳurbında medfen-i mu‘ayyen ve türbe-i rūşen binā itmiş iken aḥbābından biri vāqı‘asında türbenüñ ḳubbesi ṭayerān ve cānib-i Şām’a güzārān itdügin görüp merḥūma naql eyledükde bu vāqı‘a-i hā’ile bā’is-i intibāh olup istiḥāre iderler. El-hāletü hāzihi قم و ارتحل الى الشام و الزمان قريب³ şadāsın istimā‘ idüp alā’iḳ-ı dünyeviyyeden bi’l-küllıye inḳitā‘ ve aḥbāb u müte‘allıḳāta vedā‘ eyleyüp ḥacc niyyetine şedd-i iḥrām-ı ‘azīmet ve ḳaṭ‘-ı merāḥil ü ṭayy-ı menāzile himmet itmişler idi. Toğuz yüz seksan iki Şa‘bān’ında;

Cennet ḳoḥusı gelmege başladı meşāmma
İrişe gibi ḳāfilemüz menzil-i Şāma⁴

mazmūn-ı bī-mişāli kitābe-i ṭāḳ-ı aḥvāli olup medīne-i Şām’a dāḥil olduḡı gibi āftāb-ı ‘ömri vāşıl-ı maḡrib-i şām ve ‘āzim-i ḥazā’ir-i dārü’s-selām oldu.

Merḥūm-ı merḳūm ḡavṭa-zen-i biḥār-ı ‘ulūm, mecmū‘a-i ma‘ārif ü ‘avārif, gencīne-i leṭā’if ü zārā’if, vāzı‘u’l-aşl-ı şı‘r ü inşā, ebu’l-fazl-ı fezā’il-pīrā, nihāl-i isti‘dādı faẓilet-i istıḳāmetle pīrāste ve naḥl-i ḳāmet-i ferruḡ-nihādı ḥilye-i ‘ilm ü ma‘rifet ile ārāste, fāzıl ibni fāzıl, baḥr ibni vābil, ḥasīb ü nesīb, kāmil ü edīb idi.

Āşār-ı celīlesinden *Terceme-i Tefsīr-i Ḥüseyn Vā’iz*, *Terceme-i Zāḥire-i Ḥārzemşāhī*, *Terceme-i Aḥlāḳ-ı Muḥsinī*, pederlerinüñ *Tevārīḡ-i Āl-i ‘Oşmān* ایدهم الله⁵ taḥḳıḳında “*Heşt Behişt*” nām kitābına zeyli vardır. Devlet-i Selīmiyye evvelinden Fārisī inşādür. Türkī *Tevārīḡ-i Āl-i ‘Oşmān* ve *Ḳışaş-ı Enbiyā* والسلام والتحايا⁶ yazmışlardır. Elsine-i şelāse de nazma iḳtidārı ve müretteb ü mükemmel *Dīvān-ı Eş‘ār*’ı vardır. Sulṭān Selīm-i Ḳadīm ḥazretlerinüñ Fārisī eş‘ār-ı şerīfelerini bi’t-temām tettebbu‘ itmişdür. Hemānā ‘aybı oldur ki tercemesi lisānü’l-ḡayb ve imdād-ı ḳuvvet-i ḳudsiyye ile kāşif-i esrār-ı lā-reyb olan *Ḥāce Ḥāfiz-ı Şirāzī Dīvānı*’na ḡazel-be-ḡazel

¹ 122a R1

² “Camilerin hayırlısı...”

³ “Kalk ve Şam’a git. Çünkü vakit yakındır.”

⁴ 68b SE

⁵ “Allah hayatın sonuna kadar sürdürsün.”

⁶ “Selām ve dualar onların üzerine olsun.”

naẓireyi iltizām ve mücerred tanzīr-i baħr u kâfiye ile bu emr-i ħazīre iĸdām itdükleridür.

Fā'ide fi şadāreti'l-'Arab ve'l-'Acem

Ma'lūm ola ki Sulţān Selīm-i Ķadīm ħazretleri fetħ-i diyār-ı Ħaleb¹ ve teshīr-i bilād-ı 'Arab eyledükde Mollā İdrīs merħūmı Diyārbekr'de sâkin olmaħ üzere 'Arab u 'Acem kâzī'askeri itmişler idi. Ba'dehu ol manşıb-ı celīl Āmid Ķāzīsı 'Abdu'l-ħayy Çelebi'ye tevcīħ olındı. Toħuz yüz yigirmi üç tārīhinde ıqlīm-i Mısr fetħinden şonra memālik-i 'Arab'a vūs'at gelüp manşıb-ı mezbūr müstaķill şadāret ve üç kâzī'asker ile dīvān-ı pādīşāhī pūr-zīnet olmaħ münāsib görülmekle İstanbul Ķāzīsı Meħemmed Şāh-ı Fenārī'ye virilmiş idi. Mevlānā-yı mezbūr muħayyem-i sulţāniye vāşıl olup zāhir-i Ħaleb'de pādīşāh-ı 'ālem-penāha evvel mülākātında yanaşup giderken rahşı ser-keşlik idüp balçığa düşmiş idi. Pādīşāh-ı cihān bu ħālden taţayyur idüp Meħemmed Şāh Efendi'yi Edrine ħazāsına naĸl eyleyüp manşıb-ı mezbūrı Vezīr Pīrī Paşa'ya sipāriş itmişler idi. Anlar isti'fā itmekle Anaţolı Şadrı Ķadrī Efendi'ye işmarlandı. Ol esnāda vezīr-i merĸūm şadr-ı a'zam olup Ķadrī Efendi ile ħuĸūĸ-ı maħabbeti olmağın manşıb-ı mezbūr ilğā ve Anaţolı kâzī'askeri ile iktifā olındı. Şāhibü't-terceme Ħayrbāy-ı Çerkesī² 'aşrında ħacc-ı Beytü'l-ħarām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü'l-enām عليه السلام³ eyleyüp ba'de'l-ĸufül Trablus-ı Şām ħazāsına vuşul bulmuş idi. Ol esnāda diyār-ı 'Arab'ıñ taħrīri fermān olunmağla mevlānā-yı mezbūr bilād-ı Şāmiyye'nüñ taħrīrine me'mūr oldı. Ba'dehu bilād-ı Ķaramaniyye'yi taħrīr eyleyüp her birinde izħār-ı diyānet ü şiyānet ve nezāhet ü istiĸāmet itmekle ile'l-ān ħayr ile mezkūr ve defter-i taħrīri mu'avvelün 'aleyh-i umūrdur. Merħūmuñ erbāb-ı devlete cümle-i nasā'ihindendür ki "Bizden evvel bāğbān-ı gülşen-i imkān olanlar sa'y-i bī-kerān ile gülistān-ı cihānı bize ser-sebz ü reyyān teslīm eylediler. Biz aĸlāfımuza ħarāb u yebāb terk idüp;

Behey ħarāb olası 'ālemi ħarāb itdüñ

ħiţābına mazħar olmaħ lā'ıĸ-ı ħamiyyet ve sezāvār-ı ehl-i himmet degüldür." dir imiş.

¹ 114a E

² 122b R1

³ "Selām onun üzerine olsun."

Evāhîr-i ‘ömrinde iki nihâl-i âzâde maḥdûm-ı zâde ḥâşıl idüp her biri envâ‘-ı ma‘ârif ile muḥallâ ve fezâ‘il-i beşeriyreden ḥâ‘iz-i ḳadeh-i mu‘allâ olmuş iken bir gün pereme ile rû-yı deryâyı seyr iderken “Aḳındıburnı” nâm maḥalde ol merkeb-i şabâlicâm tevsen-i tünd-eyyâm gibi ser-keşlik idüp hâb-âbvâr meyan-ı deryâda ser-nigûn ve ol iki gevher-i yektâ, şadefden cüdâ dürr-i âbdâr gibi ğarḳ-ı deryâ-yı bî-sükûn olmuş idi. Anlardan şoñra silkü‘l-le‘âl-i nesebi gûsiste-târ ve iḥyâ-künende-i nâmı zâde-i ṭab‘ı olan âşâridur. Re‘îsü‘l-eṭṭebbâ Ḳaysûnî-zâde‘ye bir nefîs nüşhasın ihdâ idüp bu ebyâtı hem-râh kılmış idi:

من المهدى الشهير باصل فضل
و ابن ادريس ذى الفقر النفيس

الى المهدى اليه دام فضله
حكيم حاذق فرد رئيس

كتاب جامع حاوى الفضائل
لديه كالمعيد و كالانيس

و سفر العلم ليس له نظير
1 و حق انه خير الجليس

Cevâb²

سطور اودعت بين الطروس
ام السحر المؤثر فى النفوس

و مكتوب بديع اللفظ و اف
ام الصهباء تجلى فى الكؤوس

قرأناه و انشأنا كانا

¹ “Hediye sahibi, asâlet ve faziletiyle meşhur, fakr ve güzellik sahibi İbn İdris’ten, kendisine hediye gönderilen (Fazileti daim olsun.), eşsiz lider, bilge ve usta kişiyse... Bu kitap bütün erdemleri ihtiva eden, yanında sanki yardımcı ve dost gibi bir kitaptır. İlmin kaynağı bir kitaptır, eşi benzeri yoktur. Gerçekten de o en güzel arkadaştır.”

² Cevâb-ı Ḳaysûnî-zâde SE

طربنا باحتساب الخندريس¹

و قلبناه تعظيما و شوقا
لمنشئه الرئيس ابن الرئيس

تفضل حين كاتب عبدرق
فا عتق رقه من كل بؤس

و لم يقنعه اهدا القوافي
تحلت بالجواهر كالعروس

فزاد هدية اخرى فاهلا
و سهلا بالنفيس من النفيس

ابو الفضل ابن ادريس فاكرم
به نسبا يضى ضيا الشموس

قبول العذر مأمول فانى
²اجبتك عن جليلك بالخسيس

Ve lehu fi'l-Fārisiyye

مايم چون سبویى در کوشه فتاده
³دستی ز حسرت می در زیر سر نهاده

¹ و قس عليه الباقي

¹ 114b E

² “Kâğıtlar arasına terk edilmiş satırlardır. Veyahut nefislere tesir eden sihir gibidir. Eşsiz lafızlarla yazılmış, merâmı ifade eden mektuptur. Veyahut kadehlerde tecelli eden içkidir. Okuduk ve kendimize geldik. Sanki şarabın etkisiyle neşeyle dolduk. Hürmetten ve mutluluğumuzdan dolayı onu reis oğlu reis olan ana kaynağına dönüştürdük. Kâtip olan köle; ince, zarif davranınca lütufta bulundu ve onu bütün sıkıntılardan âzâd etti. Kâfiyeli sözlerle dolu hediyeler onu ikna etmedi. Gelin gibi onu mücevherle süsledi. Hediyeyi arttırdıkça arttırdı. Değerli birinden değerli birine gelene sadece hoş geldin denir. İdris oğlu Ebü'l-fazl neseb yönünden ne değerli biridir. O, güneşin ışıkları gibi etrafını aydınlatır. Özrümüzün kabul edilmesi umut edilir. Çünkü ben senin izzetinden gelen lütuflara çok değersiz bir şeyle karşılık verdim.”

³ “Şarabın hasretinden elini başına koymuş, bir köşeye düşmüş bir testi gibiyim.”

**Zikrū'l-meşā'ihī'l-kirām² ve min-Silki Meslekihim mine'l-'Ulemā'i'l-'izām fī Ṭarīqi'l-
maḥabbeti'l-İlāhiyye Ellezīne İntekālū ilā Raḥmeti'llāhi Te'ālā³ fī Hāzihi'd-devleti'l-
'aliyye**

eş-Şeyh Meḥemmed bin Seyyidī Aḥmed eş-Şehīr bi-Ḥakīm Çelebi (Ḥakīm Çelebi)⁴

İstanbul kırbında vāki' İznīkmid ma'berinde sāhil-i vücūda vāşıl ve seyr-i deryā-yı 'ibret-nümā-yı 'ilm ü ma'arife mā'il olup 'ulemā-yı 'aşrdan Kocavī Seyyidī Efendi meclisinde⁵ eydī-i sa'y ü ictihād ile idāre-i kü'ūs-i kıl ü kāl ve Çivi-zāde Efendi ile iştirāk üzere iştiğāl eyleyüp ol iki şehbāz-ı pervāzī, hevā-yı sa'y ü talebde murğān-ı ma'anī ile dest-bāzī üzere iken şehāb-ı evc-i tecerrüd ü fenādan mağlūb-ı cezebāt-ı 'ışk-ı Rabbānī, belki meczūb-ı rişte-ber-pā-yı maḥabbet-i sübhānī olup bāz-ı sefid-i semā-yı tecrīd, tūṭī-i ser-sebz-i şekeristān-ı tevḥīd Seyyid Aḥmed Buḥārī ḥazretlerinüñ dergāh-ı irādet-penāh-ı feyz āşnalarında;

Buḥārīden gelür diñler ḥadīsin⁶ tālib-i ma'nā

mazmūnı üzere kāse-i gūş-ı dil ü cān ile deryūzeger-i cevāhir-i 'irfān olmuşlar idi. Ricāl-i ṭarīkat-ı Naḫş-bendiyye'den Maḥmūd Çelebi ve Lāmi'ī Çelebi ile āteşdān-ı mücāhede ve ḥıyābān-ı müşāhedede ḥarīf-i germ-ābe vü gülistān olup mekteb-i 'irfān-ı 'ārīfānda varak-ı nā-nüvişteden sebaḫ-ḥ'ān ve meydān-ı 'ışk u maḥabbet-i cān-sitānda ḥā'iz-i ḫaşabu's-şabaḫ-ı feyz-i bī-kerān olup taḫşīl-i semere-i murād ve tekmīl-i ārzū-yı fu'ād itmişler idi. Ol ešnāda ba'z-ı emrāz-ı müzmineye mübtelā olup şıhr-ı ḥazākat-behri Ḥakīm 'İsā, 'ilācında izḥār-ı mu'ciz-i Mesīḥā idüp vesīle-i muşāheret ile 'ilm-i ṭıbdā mahāret kesb eylemegin "Ḥakīm Çelebi" laḫabı ile meşhūr olmuşlar idi. Seyyid Aḥmed-i Buḥārī ḥazretlerinüñ intikālinden şoñra mirāren ḥacc ü mücāveret ve maḥmiyye-i Koşantıniyye ve maḥrūse-i Burūsa'da ilkā-yı raḫl-i ikāmet eyleyüp vazīfe-i yesīre ile iktifā ve erbāb-ı zühd ü tecerrüde iktifā itmişler idi. Lākin ḫabūl-i zāviye ile

¹ "Diğerlerini bununla mukayese et." (Bu ifade SE'de Farsça beyitten önce gelmektedir.)

² - E

³ 69a SE

⁴ Bu biyografi ve sonrasında gelen "eş-Şeyh Naşre'd-dīn" biyografisi SE'de "Zikrū'l-Meşā'ih" bölümünün sonunda yer almaktadır. 78b SE

⁵ Efendi meclisinde:Efendi'den R1, E

⁶ 123a R1

seccāde-niṣn-i irṣād ve tesbīl-i rāviye ile feyz-baḥṣ-ı teşne-lebān-ı ‘ibād olmamışlar idi. Vezīr-i A‘zam Rüstem Paşa harem-i hāṣṣ-ı sultāniden çıkup mīr-āhūr-ı kebīr olduğda merhūmuñ şeref-i civārı ile müşerref ve gūṣ-ı hūṣı kırtu’l-cevāhir-i kelimāt-ı dūrer-bārları ile müşennef olduğda *Meşnevī-i Şerīf-i* ḥazret-i Mevlānā’yı ‘azīz-i merkūmdan kırā’at ve bereket-i enfās-ı şerīfeleri ile iḥrāz-ı şeref-i vezāret eyleyüp kemā yenbağī i‘zāz ü ikrām ve feyz-i terbiyetleri ‘āmm olmağ-içün kabūl-i zāviye bābında ibrām itmişler idi. İltifāt-ı kabūl iḥsās olınduğda ‘arz-ı dergāh-ı Süleymānī kıılınup fermān-ı każā-cereyān ile fil tamı hedm olınup zāviye ve mescid binā olınmış idi. Ba‘de’l-itmām meşīhatını kabūl ve irṣād-ı erbāb-ı reṣāda meşğūl¹ oldılar. El-ān ol zāviye “Ḥakīm Çelebi² Tekyesi” dimekle meşhūr ve şifā-hāne-i dil-ḥastegān-ı rencūrdur. Ba‘dehu mükerreren ḥacc u ziyāret ve tekrīr-i mücāveret ü mürāca‘at idüp ba‘de’l-ḳufūl müddet-i medīd şāhib-firāṣ ve sāye-mişāl sākıt-ı rütbe-i inti‘āṣ olup tokuz yüz yetmiş dōrt³ Zi’l-ḥicce’sinūñ tokuzuncı günü yevm-i aḥadda tiryāk-i erba‘a-ı terkīb-i ‘anāşırı hevā-yı fenā ile muḥtell ve eczā-yı ṭabā’i’-i vücūdı refte refte bī-te’şīr-i ‘amel olmağın ‘azim-i şifā-hāne-i dārū’n-na‘īm ve ḥikmet-i bālīga-ı luṭf-ı ḳadīm ile zayf-ı iḥsān-ı Kerīm oldılar.

رفت حيف آن طبيب اهل دلان⁴

tārīḥ-i intikālleridür.

‘Azīz-i mezbūr mānend-i hūr, feyz-i envār-ı ma‘ārif ile meşhūr, ḥaste-dilān-ı hevāya ṭabīb-i ḥāzık, muḥtāc-ı ‘ilāc-ı ebdān ü tālib-i taḳviyet-i edyāna⁵ şifā-sāz-ı muvāfık, teh-i cur‘a-i peymāne-i ‘iṣḳ u maḥabbet, Eflāṭūn-ı ḥum-ḥāne-i ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat, enfās-ı kerīmesi şifā’u’l-ḳulūb, şerbet-i ‘ināyeti devā’u’l-kürüb, fikr-i dünyā-yı denī ḍālle-i dil-i āzādesi ve ṭā’ir-i ‘izz-i ḳanā‘at pāy-dām-ı rīṣe-i seccādesi idi. Meşreb-i Bayramī’den iğtirāf ve Şeyḫ Meḥmed-i İskilībī ḥidmetlerinūñ fażlına i‘tirāf idüp zülāl-i irṣādından istimdād ü istifāzaları devlet-i Murādiyye meşā’iḥinde Cerrāḥ-zāde Muşliḥi’d-dīn Efendi tercemesinde⁶ zıkr olınsa gerekdür, inṣā’allāhu te‘ālā. Yirlerine bālāde mestūr olan Baba Naḳḳāş evlādından “Naḳḳ-bend-zāde” dimekle ma‘rūf⁷ Muştafā Çelebi seccāde-niṣn olmuşdur. Ḥālā yeñiçeri ocağında kitābetden müteḳā‘id

¹ 115a E

² 79a SE

³ Yetmiş dōrt:seksan iki SE

⁴ “Yazık, o gönül ehli tabip öldü!”

⁵ Muḥtāc//edyāna:şikestegān-ı emrāz-ı bedeniyyeye SE

⁶ Cerrāḥ//tercemesinde:- SE

⁷ Meşhūr SE

olup ‘ilm ü ma‘ārifden şāhib-i ḥazz-ı vāfir ve hem-nişin-i ‘ulemā vü ekābir olan Şafāyī Çelebi’nün pederidür. Anlar yetmiş tokuzda intiḳāl idüp yirlerine İlähî-zāde Ya‘küb Efendi emîn-i esrār-ı¹ tarīḳat ve mürşid-i erbāb-ı ḥaḳīḳat olmuş idi. Toksan ḥudūdında anlar fāriḡ olup Burūsa’ya hicret itmekle yirlerine Aydın Yeñişehri’nde müderris ve müftî olan Sireli Aḫmed Efendi mutaşaddî-i meşīḥat ve mütekeffil-i emānet-i erbāb-ı tarīḳat olmuş idi. Ḥālā veled-i necībleri cā-nişin-i ‘izz ü temkīndür.

eş-Şeyḫ Naşre’ d-dīn (Naşre’ d-dīn Efendi²)

الذی اهتز به بذكره خطيب الاقلام على منابر سطور الارقام و اعترى
برسم اسمه ورق الرسام كصحايف الذهب البدرى التام صاحب الخطب الجليله ضارب سكة الاستقلال على
الجزيله³ el-Mevlā Ebu’s-su’ūd el-‘İmādī ḥazretlerinin şaḳīḳ-ı ḥaḳīḳu’l-
irşādı ve şeyḫ-i celīl Meḥemmed el-İskilībī ḥidmetlerinin maḥdūm-ı celīlü’r-reşādıdır. Cām-ı cihān-nümā-yı meşreb-i ‘ālīsi zengār-ı küdürāt-ı nāsūtiyyeden mücellā ve cevāhir-i neyyirāt-ı lāhūtiyye ile müzeyyen ü muḥallā olup kemālāt-ı zāhire-i insāniyye ile fā’izü’n-nūr ve işrākāt-ı envār-ı ḳudsiyye birle bāḫını ma‘mūr olmaḡın vālid-i mācidlerinden tekmīl-i tarīḳat ve nice zemān ḳaşaba-i İskilīb’de ferş-i seccāde-i meşīḥat eylemişler idi. Ba‘dehu İstanbul’a gelüp pederlerinin zāviyesinde şeyḫ olan Edrineli Zāhid-zāde irtiḫāl⁴ eyleyüp seccāde-i mevrūşeleri bunlara intiḳāl eyledi. Ol maḳām-ı mübārekde mürebbī-i ‘ubbād-ı ‘ibād ve mutaşaddî-i irşād-ı erbāb-ı reşād iken tokuz yüz yetmiş dört Zi’l-ḥicce’sinde ḥayr-bād-ı dehr-i bī-bünyād itmişler idi.⁵ Birāder-i kerīmleri i‘dād eyledügi mekteb sāḫasında medfūndur.

‘Azīz-i ma‘hūd a‘lām-ı ricālden ma‘dūd, nuşret-i dīn-i mübīne sā‘ī, sünnet-i Resūl ü ādāb-ı aşḫābı mürā‘ī, ḥasīb ü nesīb, şeyḫ-i kāmil ü edīb idi. Aḫyānen İskilīb’e varup merḳad-ı vālid-i mācidlerini ziyāret ve cezr ü medd-i ifāzalarını şāmil-i ḳarīb ü ba‘īd-i erbāb-ı tarīḳat itmek mu‘tādı idi.

Mervīdür ki keyfe mübtelā olup dā‘iye-i ḡayret ile def‘aten ḳaḫ itmek murād eyleyüp ḳāḫı’-ı ‘ırḳ-ı ḥayāt ve sebeb-i vefāt olmuş idi.

¹ 123b R1

² Naşre’ d-dīn Efendi: Birāder-i Ebu’s-su’ūd Efendi Şeyḫ Naşre’ d-dīn SE; 79a SE

³ “Onun ismi anılınca minberlerin satırlarını yazan kalemlerin sahibi titredi. Onun resmini resmettiği için ressamın kağıtları, dolunay gibi parlak altınlarla süslü sayfalar gibi değer kazandı. Yüce fesahat sahibi, pek çok erdemün üstüne bağımsızlık mührünü vuran...”

⁴ İntiḳāl SE

⁵ 115b E

eş-Şeyh Bahrî (Bahrî Dede Edrineli¹)

Maḥmiyye-i Edrine’de qarîn-i neşv ü nemâ ve ḥababasâ tâc-ı Edhemî ile cilve-nümâ olup Koğacı Dede Zâviyesi’nde seccâde-nişîn, ba’dehu maḥrûse-i² Burûsa’da vâkı’ Murâdiyye Tekyesi’nde tekye-zen-i ‘izz ü temkîn olmuş idi. El-ḥâletü hâzihi idmân-ı kemâl-i ‘uzlet ü tebettül ve şavm-ı vişâl-i kanâ’at u tevekkül üzere sübḥa-şümâr-ı eyyâm ü leyâl ve güzârende-i aḥvâl-i ferḥunde-me’âl olup tîr-i du’ası pülâd-güzâr ve enfâs-ı müstetâbesi celilü’l-âşâr iken toḫuz yüz yetmiş dört senesi evâsıtında ğavṭa-ḥor-ı baḥr-ı raḥmet ve miḥmân-ı mükerrem-i dergâh-ı ‘izzet olmuş idi. Burûsa’da zâviyesi sâhasında medfûn ve ziyâretgâh-ı ehl-i derûndur.

‘Azîz-i mezbûr kerâmât-ı celîle ile meşhûr, baḥrî-i deryâ-yı kerâmât, âteş-efrûz-ı riyâzât u mücâhedât, dâ’ire-i Melâmiyye’de kuṭb-ı şâbit-ka-dem, melek-ḥişâl ü firîşte-ḥilâl³ âdem idi.

Mervîdür ki gâhî liḥye vü şâribin belki müjgân ü ḥâcibin ser-â-pâ terâş ve derûn-ı zâhir-bîn-i inkâr-âyîne her birin ḥâr-ı ḥâtır-ḥırâş idermiş ve “Hedef-i tîr-i ṭa’n olmağ-içün ihtiyâr iderin.” dir imiş.

Hikâyet olunur ki Burûsa’da Hibe Ḥalîfe⁴ dirler bir merd-i sâde-dil ğubâr-ı daḥl ü melâmetle ol baḥr-ı kerâmeti mütekeddir ü münfa’il kı lup bî-ihtiyâr bed-du’â eyledükde marâz-ı fâlice mübtelâ olmuş. Ba’dehu şeyḥüñ ayağına düşüp isti’fâ itmekle du’â idüp fi’l-ḥâl marâz-ı hâ’ileden rehâ bulmuş. Pâdişâh-ı kişver-sitân Sultân Süleymân Ḥân Sigetvar seferine ‘azîmet eyledükde biñ filori gönderüp da’vet ve hem-râh olmalarına izhâr-ı rağbet iderler. Ol meblağı zâhiren kabûl eyleyüp kimse âgâh olmadın bir küşeye defn ider ve mevkib-i şâhî ile ğazâ-yı mezbûre bile gider. Muḥâşara-ı kal’a eşnâsında fetḥ ile tebşîr ve eşnâ-yı ḥarb u nizâlde rûḥânî tedbîr idüp ba’de’l-kuṫül Burûsa’ya vuşul bulduğda meblağ-ı mezbûrî iḥrâc u maḥalline irsâl ve naḫd-i canı teslîm-i ḥizâne-i Zü’l-celâl ider.

eş-Şeyhü’ş-şerîf Muḥammed el-Hindî⁵ (Şerîf Muḥammed el-Hindî⁶)

¹ - R1, E

² - E

³ ü//ḥilâl:- SE

⁴ 124a R1

⁵ Muḥammed el-Hindî:Muḥammed Efendi SE

⁶ Şerîf//el-Hindî:Hindî Muḥammed Efendi SE; 69a SE

Diyār-ı Hindüstān'da dārü'l-mülk-i selāṭin-i benām olan "Ağra" nām sağra māye-i ibtisāmdur. Şeyḫ-i ma'rūf Ḥacī Bektaş ḫidmetinde inti'āş bulan Şeyḫ Rızā ḫulefāsından Aḫmed Yesevī tarīḫasında perver ve zāhir ü bāṭını ma'mūr merd-i ḫünerver olup sultān-ı diyār-ı Hind¹ olan Hümāyūn Pādişāh-ı Gürgānī'ye vezīr ve ḫānūn-ı hümāyūn üzere şadr-ı Āşaf-naẓīr olmuş idi. Toḫuz yüz altmış ḫudūdında 'Adil Ḥān memleket-i Hind'e müstevlī olduḫda Hümāyūn Pādişāh ile şāh-ı 'Acem'e ilticā ve Şāh Ṭahmās-ı Ḥaydarī'den sābıḫa-ı ḫaḫḫ-ı civār ile cār recā iderler. Ṭahmās-ı vesvās-istīnās seyyid-i mezbūrdan sūnnīlik iḫsās eyledükde ḫatline niyyet itmegin² āgāḫ olup firār ve dārü'l-mülk-i Rūm'a gūzār ider. Sultān Süleymān Ḥān seyyid-i mezbūri ḫuzūr-ı 'ālilerine da'vet ve itmām-ı merāsīm-i ri'āyet eyleyüp yevmī yüz yigirmi aḫçe vazīfe 'ināyet iderler. Dört sene miḫdārı İstanbul'da ḫarār itdükden soñra mizāc-ı şerīflerine sāzkār olur āb u hevā tecessüs iderek vilāyet-i Rūm'ı devrān ve zülāl-i büstān gibi ol diyārda olan ocaḫları kūşe kūşe seyrān idüp eyālet-i Ṭameşvar'da Lipova Ḳal'ası'n 'uzūbet-i mā' ve şafā-yı hevāda mertebe-i a'lāda bulmaḫın izn-i sultānī ile ol diyārda tevaṭṭuna nefsinı tavṭin ve gevher-i zātı ile dīvāre-i sīmīn-i ḫışn-ı ḫaşnı reşḫīnsāz-ı ḫal'a-i gevher-nigīn itmiş idi. Ba'dehu yigirmi biñ aḫçe ze'āmet 'ināyet olunup ferāḫ-ı bāl ü intizām-ı ḫālle 'ilm ü 'ibādete iştiḫāl üzere iken toḫuz yüz yetmiş dört senesinde intikāl eyledi.

Şeyḫ-i merḫūm seyyid-i ma'ālī-rūsūm, cebīn-i pūr-nūrı dībāce-i mecd ü ma'ālī ve şu'ā'-ı sa'ādet ü envār-ı siyādet sīmā-yı şerīfinden mütelālī, şeref-i neseb ü celālet-i ḫaseble ma'rūf, eṭvār-ı erbāb-ı ḫālle me'nūs u me'lūf, ehl-i 'ilm ü 'ābid, ḫamāme-i ma'ābid ü mesācid idi.

eş-Şeyḫ Ḥaydar bin Sa'du'llāh (Şireli Ḥaydar Dede³)

Vilāyet-i Aydın dāḫilinde "Şire" nām ḫāk-i türeden zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp vetire-i erbāb-ı isti'dād üzere kesb-i kemāl ve meleke-i 'ilmiyyesin i'māl itdükden soñra resm-i 'ādī üzere ḫareket ve Müftī Aḫmed Paşa ḫidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Güzelḫişār'da yigirmi aḫçe ile müderris ve müzāvele-i fūnūn-ı 'āliyeye mümāris iken taḫvīl-i tarīḫ ve gavṭa-i baḫr-ı

¹ Hindüstān SE

² 116a E

³ Şireli//Dede:Ḥaydar Efendi R1, E

‘amīk-ı taḥkīk itmekle¹ meşā’ih-ı Ḥalvetiyye’ye ḥidmet ve şeyḥ-i kebīr ‘Abdu’l-kerīm Efendi āstānesinde tekmīl-i ṭarīkat eyleyüp irşād-ı ‘ibāda mücāz ve āteş-efrūz-ı erbāb-ı sūz u güdāz olmuş idi. Vaṭanında nice yıllar seccāde-nişīn-i irşād ve ikrā’-ı erbāb-ı isti’dāda mu’tād olup ṭokuz yüz yetmiş dōrt senesinde terk-i cihān-ı bī-bünyād ve ‘azm-i cennet-ābād-ı me’ād eyledi.

‘Azīz-i mezbūr ma’mūrī-i zāhir ü bāṭınla meşhūr, meydān-ı terk ü tecrīdūñ Ḥaydar-ı kerrārı ve ‘ummān-ı ḥaḳā’ik-ı İlāhiyye’nūñ ğavṭa-ḥor-ı esrārı, müte’affif-i istiġnā-pesend, şeyḥ-i ‘ālī-ḳadr-i ercümend idi.

eş-Şeyḥ Ḥalīl bin ‘Alī (Sireli Şeyḥ Ḥalīl²)

Maḥrūse-i Sire’den bedīd ve nā’il-i mertebe-i dāniş ü dīd olup ‘ulūm-ı zāhireden taḥşīl-i vāye ve dūreri zāhire-i faẓl ü kemālī gerden u ğuş-i isti’dādına pīrāye ḳılduḳdan şoñra meşā’ih-ı ‘izāmıdan İmām-zāde Efendi ḥidmetlerinde ṭarīk-ı Ḥalvetiyye’yi tekmīl³ ve mir’āt-ı bālin mişḳale-i ictihād ile şayḳal idüp ba’z-ı mesācidde imām ü mürşid-i enām ve reh-nümā-yı eyyām olmuş idi. Naḳl-i ḥadīs ü tefsīr ve fūnūn-ı mütedāvileden ta’līm-i saġir ü kebīr iderek nef’i ‘āmm ve müşkil-ġuşā-yı ḥavāşş u ‘avām iken⁴ ṭokuz yüz yetmiş dōrt senesinde müteveccih-i dārü’s-selām oldu.

‘Azīz-i müşārün-ileyh افاض الله غفرانه عليه⁵, maẓanne-i kerāmet, mecmū’a-i faẓl ü ḥikmet, ḥalkdan münḳaṭı’, mütevekkil ü mütecemmi’, ser-çeşme-i ‘ilm ü ‘irfān, maḥzen-i esrār-ı ‘ārifān idi⁶.

eş-Şeyḥ ‘Abdu’r-raḥman (Ġubārī ‘Abdu’r-raḥman Efendi⁷) {Ġubārī}

Ġubār-ı tütüyā-‘ayār-ı vücūdı vilāyet-i Ḳaraman’da “Aḳşehr” nām ḥāk-i pākden bedīdār ve hevā-yı taḥşīl-i ma’ālī için āfāk-ı ‘āleme germ-reftār olup iḥrāz-ı ḥamīr-i māye-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmīl-i neşve-i taḥkīk ü iḳān eyledükdən şoñra “Ġubārī” maḥlaşı ile şöhret-şi‘ār ve tamġa-zen-i perniyān-ı eş‘ār olmuş idi. Ṭab’-ı tecerrüd-i’tiyādı teşne-leb-i esrār-ı ebrār ve meşreb-i ehl-i fenādan ḥişşedār olmaġın Naḳş-

¹ 124b R1

² Ḥalīl Efendi R1, E

³ 69b SE

⁴ nef’i//iken:- R1

⁵ “Allah ona olan merhametini arttırsın.”

⁶ 116b E

⁷ Ġubārī//Efendi:Aḳşehrli Ġubārī Efendi SE

bendiyye meşâ'ihinden tercemesi sebķ iden 'Abdu'l-laṭīf Efendi āstānesine intisāb ve istifāza-i esrār-ı 'aliyye-i Ebū Tūrāb kılup ba'dehu edā-yı ḥacc u ziyāret ve Ḥaremeyn-i Şerīfeyn'de iķāmet eylemiş idi. Ṭoķuz yüz altmış ḥudūdında Rūm'a gelüp Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd ođlı Sulṭān Orḫān'a mu'allim ve cenāb-ı şeh-zāde-i 'ālī-şāna muşāhib ü münādīm olmuş idi. Ba'dehu rūzgār-ı ğaddār işāre-i ğubār-ı idbār idüp şeh-zāde-i mezbūr birāderi Selīm Ḥān'la şerār-engīz-i şerr ü şūr olduķda Ğubārī derdmend pāy-māl-i süm-i sūtūr olan cünd-i maķhūr ile ğürizān ve kūşe-be-kūşe pinhān olup bi'l-āḫare me'ḥūz u maḫbūs ve ḫayātdan me'yūs olmuş iken ba'z-ı ma'ārifī ma'rūz-ı südde-i Süleymānī olduķda mazḫar-ı luṭf-ı cihān-bānī olup ķāfile-i ḥüccāc ķazāsı ile ikrām, ba'dehu ḫazīne-i Mısr'dan kırķ pāre vazīfe vü cerāye in'ām olındı.

Mervīdür ki ḥüccāc ķazāsı recāsına rikāb-ı Süleymānī'ye ref' eyledüĝi 'arz-ı ḫālūñ ṭurrasına bu mısrā'la cevāb yazmışlar idi:

Şüret-i Ḥaṭṭ-ı Şerīf

Şimdi bildüm kim imiş maḫfile ķāzī olsun

Ğubārī daḫı taḫtına bu mısrā'ı taḫrīr ve tekmīl-i mısrā'eyn ile fetḫ-i bāb-ı ḫüsn-i ta'bīr ider:

Cevāb-ı Ğubārī

Şöyle ḫidmet ideyin ķāfile rāzī olsun

El-ḫāletü ḫāzihi Mekke-i Mükerrema'de iķāmet ve birkaç sene mücāveret eyleyüp ṭoķuz yüz yetmiş dōrt senesinde rıḫlet eyledi.

Mevlānā-yı merķūm ğül-deste-bend-i ma'ārif ü 'ulūm, neşvedār-ı esrār-ı ṭarīķ, ḫişsemend-i¹ cur'adān-ı taḫķīķ, ḫasenü'l-aḫlāķ, ṭayyibü'l-a'rāķ, dervīş-i ķānī', edīb-i mütevāzī' idi. Şeyḫ Vefā Cāmi'ı sāḫasında olan ḫücerātın birinde sākin iken bu beyt ile maḫlaş-perverī idüp kitābe-i bāb ve zebān-zed-i şeyḫ ü şābb itmiş idi:

Ser-i kūy-ı vefānuñ ḫāksāri

¹ 125a R1

Ayağlar oprağı miskın Ğubārı

Bu eş'ār dağı muntağab-ı gũftārıdur:

İy Ğubārı ele girmezse řarāb işte ğubār
şu bulunmaduğı yirlerde¹ teyemmũm cā'iz

Ve lehu

İy Ğubārı bu cihān ire benũm
Kimse eş'aruma toz onduramaz

Meger ol kātib-i mũsta'cil kim
Đađ-ı şi'rũm uruyınca uramaz

Ve lehu

Nakş iden đakđı hilāli řāk-ı mĩnā ũstine
Görmedũm ebrũ ben ol ebrũ-yı ğarrā ũstine

Mervĩdũr ki bu ğazeli diyũp;

Bu adar fağr u felāketle bir altun vireyin
Kim nazĩre dir ise bu şi'r-i zĩbā ũstine

tāc beyti ile lāf-ı suđanverĩ ve pen beytle pene-tāb-ı hāverĩ olmağ üzere دست بر بالای
دست² mazmũnından teđāfũl idũp ögdũl omağla şu'arādan biri nazĩrede ğālib olmasın
iddi'ā ve rehn-i rihān filoriyi da'vā idũp řeyhũ'l-İslām Sa'dĩ Efendi'den istiftā
olunduğda Ğubārı'nũn kelāmını terciğ ve bu beyt ile ol ma'nāyı tařrĩđ³ itmiş idi:

Zeyd-i řā'ir da'vā-yı lāf eyler ise vechi var

¹ Bulunmaduğı yirlerde: bulunmazsa ğubār-ıla SE

² "El elden ũstündür."

³ 117a E

Hüsn-i nazmı dâldür itdüğü da‘vâ üstine

Sürürî Çelebi ile mükâtebeleri vardır. *Tezkiretü’ş-şu‘arâ* şâhibleri yazmışlardır.

eş-Şeyhü’l-celîl Şemse’d-dîn Ahmed et-Ṭavîl (Uzun Şemse’d-dîn Efendi¹)

Hâl-i rüy-ı zemîn-i Aydın olan sevâd-ı ‘azîm-i Sîre’de hâk-i eşîre üftâde ve çeşme-i şîr-i mâderden terbiyet-dâde olup mânend-i nehâr-ı faşl-ı bahâr tûlânî-şî‘âr olmağın “Uzun Şems” demekle şöhret-şî‘âr olmuş idi.

N’ola kıyâmete beñzer disem kıadd-i yâri

Kıyâmetüñ günidür âftâb-ı ruhsârı

Ol diyâr ‘ulemâsından istifâza-i leme‘ât-ı ‘ilm ü ‘irfân ve ğurre-i isti‘dâdın mihr-i dıraşşân-ı fezâ’ilden bedr-i raşşân eyledükden soñra fenâ-yı dehr-i nâ-pâydarı iz‘ân ve كل من عليها فان² mazmûn-ı şerîfin nazargâh-ı çeşm-i cân idüp Sünbül Sinân Efendi hizmetlerinde istinşâk-ı nesemât-ı taḥkîk, ba‘dehu Merkez Efendi âstânesinde tekml-i ṭarîk itmiş idi. Şılasında şeyh-i seccâde-nişîn ve feyz-baḥş-ı sâlikîn olup va‘z ü tezkrîr sünnet-i seniyyeleri ve zîkr-i cehrî ṭarîka-i marziyyeleri idi. Gâhî ğalebe-i vecd ü hâl ve ğaleyân-ı ‘ışk-ı Zü’l-celâl ile feryâd idüp kendüleri minberden pertâb ve huzzâr-ı meclisi medhûş u bî-tâb eyleyüp nice zemân bî-‘aql ü nîm-cân yaturlar idi. Sultân Selîm-i ḥalîm Mağnisa sancağında muḳîm iken ziyâret idüp³ du‘âların recâ ve şeref-i kudümları için İzmir’de bir zâviye binâ itmişler idi. Nice seneler anda qarâr idüp ba‘dehu Sîre’de Mollâ Çelebi Zâviyesi’ne intikâl itdiler. Toḳuz yüz yetmiş beş senesinde andan daḥı şedd-i riḥâl ve civâr-ı raḥmete irtihâl eylediler.

‘Azîz-i mezbûr ‘ışk u şevk ile meşhûr, ḥarîk-ı âteşkede-i vecd ü hâl, ğarîk-ı gird-âb-ı maḥabbet-i Zü’l-celâl, âftâb-ı ‘âlem-tâb gibi ser-germ-i bâde-i ‘ışk u maḥabbet, şems-i felek-i hidâyet ve şemse-i eyvân-ı kerâmet idi. Halka-ı zîkrde cehr ü devrân⁴ ve raşş u taşfik ile izhâr-ı vecd ü heyemân mu‘tâdları olmağın ba‘z-ı ehl-i zâhir daḥl ü ṭanza âĝâz ve ṭa‘na zebânın dırâz iderler idi.

¹ Uzun//Efendi:Uzun Şems E; Sîrevî Şeyh Ahmed-i Ṭavîl SE

² *Kur‘ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 26, “Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir.”

³ 70a SE

⁴ 125b R1

Hikāyet olunur ki ol esnāda Sire k̄az̄isi olan Defterdār-zāde Meḥemmed Çelebi ve Birgi K̄az̄isi Nūru'llāh Efendi ve kuzātdan Birgili mu'arızı Bilāl-zāde ve Dārū'l-kurrā Şeyḫi Meḥemmed Çelebi şāhibü't-tercemenüñ inkārında ıtbāk ve taḥcīl ü teşnī'i emrinde ittifaḳ idüp meclis-i zikre ḥāzır olurlar. Esnā-yı şoḥbetde lā-yecüz ü yecüzdan muḥāvere ve ḥazır u ibāḥadan müzākere olup idāre-i kü'ūs-i k̄il ü k̄āl, bā'ış-i devr ü teselsül ve müşācere-i baḥş u cidāl, sebep-i tefe''ül ü teḡalgül olmağın ḥilāl-i mükālemede dārū'l-kurrā şeyḫinden bilā-reviyyet bir ḥaḫā şādır olup lüzüm-ı küfre ḥükm olunur. Bilāl-zāde tevcīhe teveccüh idicek gülgün-ı zebānı taḫallüb iderken ḥaḫālayup istiḡfār lāzım gelmekle müftazıḫ olur. Ba'dehu k̄az̄i efendi, Şeyḫü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi'nüñ fetvāsını ibrāz ve tecdīd-i ḥükm-i ḥürmete āḡāz itdüklerinde cevāb virüp “Memnū' olan hevā-yı nefse olan raḫş u telehhīdür¹. Bizüm didügümüz āşār-ı germiyyet-i 'ıḫk-ı İllāhīdür.” diyüp şoḥbetlerinden rü-gerdān ve şavma'asına ḫoḡrı revān olurlar. Ol gice Nūru'llāh Efendi'nüñ pençe-i kerāmetle boḡazı boḡılıp istiḡfār-künān ve lā-ḫavle-gūyān, āstān-ı şeyḫe rüy-māl ve ḫāḫişi-i 'afv ü ifdāl iderek rehā bulur. Şeyḫü'l-kurrā şar'a mübtelā olup 'azizüñ du'āsı ile ḫalāş olur. Defterdār-zāde atdan düşüp helāk ve Bilāl-zāde mevt-i fücā'iden rü-nihāde-i ḫāk olur.

eş-Şeyḫ Muştafā el-Esved (Kara Şeyḫ)

“Kara Şeyḫ” demekle iştiḫār bulan 'aziz-i nāmdārdur. Evā'il-i ḫālinde 'ulūm-ı zāhireye iştiḡāl ve fūnūn-ı edebiyeyi ikmāl eyleyüp mālīk-i sermāye-i isti'dād ve cebīn-i ḫālī mevsūm-i sime-i sevād olduḡdan şoḡra Sünbül Sinān Efendi ḫidmetlerinde tuḫm-i ümīdi sünbüledār, ba'dehu merkez-i himmeti ile nādire-i edvār olup dārū'l-mülk-i Koştanḫiniyye'de tavaḫḫun ve küh-ı pür-şüküh gibi 'arz-ı ḫarār u temekkün itmişler idi. Nice yıllar pāy-der-dāmen-i sükūn ve fā'iz-i zülāl-i mefrūz u mesnūn olup maḫrūse-i Üsküdār'da vāḫi' Mihrümāh Sulḫān Cāmi'i'nde vā'iz ü nāşıḫ ve ser-çeşme-i ifādeleri teşne-lebān-ı irşād için mütereşşih iken ḫokuz yüz yetmiş beş senesinde mā'u'l-ḫayāt-ı zindegānileri ḫāk-i fenāda ḡā'ir ü ḡā'ib ve mevḫn-ı aşlıye rāci' ü ā'ib oldu.

¹ 117b E

‘Azīz-i merķūm mālik-i Mıřr-ı ‘ulūm, süveydā-yı dil gibi maṭla‘-ı envār-ı isti‘dād, sevād-ı dīde miřāl maḏhar-ı maṇṭūķ-ı النورا فى السواد¹, tefsīr ü ḥadīsde māhir, müstaḏır-ı ġarā’ib ü nevādir idi.

eř-Şeyḫ Maḥmūd (Ḳaramanī Maḥmūd Efendi²)

Vilāyet-i Ḳaraman’da “Nigde” nām maḥalde cāy-ı nīkde neřv ü nemā ve ābyār-ı terbiyet-i ‘ulemā bulup ‘āzim-i ṭarīķ-ı pūr-tevfīķ ve dāḥil-i dā’ire-i erbāb-ı ders ü taḥķīķ olmaġın nice zemān Ḳāzī-zāde Efendi’nün meclis-i ifādesinden müstefīd ve medrese-i Süleymāniyye’de mu‘īd olmiř iken vālid-i mācidi Şeyḫī Dede, küberā-yı Naķř-bendiyye’den Maḥmūd Ćelebi ḥidmetlerinde perverde olmaġın nice zemān³ nihādında merkūz olan tuḥm-i isti‘dād, sünbüle-ḥīz-i murād olup Ḥakīm Ćelebi āstānesine rūy-māl ve taḥřil-i⁴ ġāyet-i ümniyye vü āmāl itmiř idi. Ḳařaba-i Ebī Eyyüb’de vāķi‘ Defterdār Maḥmūd Ćelebi Dārü’l-ḥadīři’nde muḥaddiř olup ‘ilm ü ‘ibādetle sübḥa-ġerdān-ı eyyām ü leyāl iken ṭoķuz yüz yetmiř beř senesinde irtihāl eyledi.

‘Azīz-i mezbūr kuvvet-i zāhir ü bāṭın ile meřḥūr, ehl-i ḥāl, řāḥib-i kemāl, esrār-ı ḥafiyye-i evliyādan āġāḥ, rüste-i silk-i ricālü’llāḥ idi.

eş-Şeyḫ Meḥemmed (Meḥemmed Dede⁵)

Rūmiyyü’l-ařl, Ḳořantıniyyü’d-dār ve “Ferḥād Pařa Şeyḫi” dimekle şöhre-i diyār idi. Şeyḫ-i ‘ārif, mürşid-i mükāřif⁶ Ramazān Efendi ḥidmetlerinde vāřıl-ı řabīḥatü’l-‘ıyd-ı murād ve nā’il-i mertebe-i irřād olup ṭarīķ-ı Ḥalvetiyye’de rükn-i rekīn ve seccāde-niřīn-i ‘izz ü temķīn olmiş idi.

Mervīdür ki kemāl-i isti‘dādından evā’il-i sülükinde vāřıl-ı ġāyetü’l-ġāyāt-ı merātib-i ricāl ve riyāzāt-ı řāķķa ve mücāhedāt-ı keşire ile şa‘bu’l-menāl olan nazargāḥ-ı erbāb-ı ḥāl bunlara nisbet kemterīn-i merātib-i isti‘dād u istiḥāl olup zemān-ı ḳalīl ve evān-ı taḥřilde kemālāt-ı mümkinneyi tekmiil itmiş idi. Ḥāzret-i ‘azīzden bir kimse

¹ “Karanlıktaki ışık...”

² Ḳaramanī//Efendi:Nigdeli Şeyḫ Maḥmūd Efendi SE

³ nice zemān:- E, SE

⁴ 126a R1

⁵ Meḥemmed Dede:İstanbuli Şeyḫ Meḥemmed SE

⁶ Kāřif SE

‘ākıbet-i emrinden su’āl¹ ve ba’z-ı umūr-ı hafıyyeden istikşāf-ı hāl eylese bunlara irsāl idermiş. Bir gün Yeñiçeri Ağası Ferhād Ağa ki ba’dehu dāhıl-i silk-i vüzerā olmışdur, huzūr-ı şerīflerine gelüp resm-i mu’tād üzere ‘ākıbet-i emrinden keşf-i murād eyledükde “Allāhu a’lem, mir’āt-ı şühūdımızda fülān zemānda Şeh-zāde Sulţān Mehemmed Hān hıdmetlerine dāmād ve dīvān-ı Süleymānī’de vezāret ile ber-murād olmañuz görinür.” diyüp² zemān-ı ma’hüdede emr-i mev’üd vücüd bulıcağ ‘uğde-i i’tikādı kavī ve sebep-i ‘alāka-i ma’nevī olup Yediğulle qurbında bir zāviye binā eyleyüp bunları iskān ve dergāh-ı irşād-penāhın mecma’-ı mürīdān-ı lā-mekān itmiş idi. Toğuz yüz yetmiş beş senesinde mübtelā-yı sine-i ‘adem ve baħr-ı fenāda beste-dem oldu. Zāviyesi sāhasında medfūndur.

‘Azīz mütercem keşf ü şühūd ile mu’tekad-ı ‘ālem, ümmī iken naqş-ı h’ān-ı esrār ve dīde-düz-i şahā’if-i i’tibār, kān-ı ‘irfān-ı İlāhī, baħr-ı haqā’ıq-ı nā-mütenāhī, nazarı iksīr, nefesi şāhib-i te’sīr idi.

eş-Şeyh ‘Abdu’l-vehhāb (‘Abdu’l-vehhāb Efendi³)

“Sire” nām şehir-i dil-ārāmda rüste-i silk-i kirām olan eş-Şeyh ‘Abdu’l-kerīm hıdmetlerinüñ birāder-i kihteri ve şınv-ı ‘azīz-i bülend-ahteridür. Evā’il-i hālinde taħşil-i ‘ilme bezl-i himmet ve iħrāz-ı rütbe-i fażilet eyleyüp ba’dehu⁴ varağ-gerdān-ı kıl ü kāl ve tālīb-i ‘ilm-i hāl olduğda Sünbül Efendi hıdmetinden, Merkez Efendi⁵ himmetinden ve birāderi ‘Abdu’l-kerīm Efendi şöħbetinden derecāt-ı ‘āliyye nā’il ve gāyet-i emāniye vāşıl olmuş idi. El-hāletü hāzihī selvet ü sükün ve ferāğ-ı derün el virüp şılasında iķāmet ve ihtiyār-ı cihet-i imāmet eyledi. Ba’dehu ba’z-ı aşhāb-ı hayrāt meskeni civārında hücerāt binā eyleyüp mecma’-ı şulehā vü ‘ubbād ve merci’-i talebe-i rüşd ü sedād olmağla nice bī-vücüd, hāk-i pāyında güher-yāb-ı maqşūd olmuş idi. Toğuz yüz yetmiş beş senesinde terk-i zāviye-i fenā ve ‘azm-i bādiye-i beķā eyledi.

‘Azīz-i merķūm ‘umde-i meşā’ih-ı Rüm, ‘ālim ü ‘ābid, zāhid ü mücāhid idi. Ol diyār ehālīsiniñ ‘aķīdesi üzere tayy-ı mekāna kādır ve müşrif-i zamā’ir olup ekşer-i evķātda Mekke-i Mükerrreme’ye vāşıl ve Harem-i Şerīf’de güzārende-i ferā’iz ü tahrīme-bend-i nevāfil olurmuş.

¹ 118a E

² 70b SE

³ ‘Abdu’l-Vehhāb Efendi:Şireli ‘Abdu’l-Vehhāb Dede SE

⁴ - SE

⁵ hıdmetinden//Efendi:- SE

eş-Şeyh ‘Āşık (‘Āşık Efendi)¹

Nāmı Mehemmed’dür. Edrine kırbında vākı‘ Ada nāhiyesinde Āhūr kūyinde vücūda gelmişdür. Toğuz yüz yigirmi üç tārīhinde Sulṭān Selīm-i Kādīm ḥazretleriyle fetḥ-i Mısr’da ḥāzır olup meclis-i Gülşenī’ye dāhil olduğda şeyḥ-i kerīm ile güft ü gü eşnāsında kıulağına bir kerre “Hū” diyüp ol nefesūñ te’sīrinden āteş-i pinhān-ı isti’dādı müştā’il ve şu‘le-i hevā-gīr-i cünūmı tāk-ı dimāğa vāşıl olup te’sīr-i cezbe-i İlähiyye ile ser ü pā bürehne, kūh u deşti geşt eylemege āğāz ve bu beyti ser-i sūḥan-ı dīvān-ı rāz eyledi:

Ser-i kūyına sehv ile n’ola başsa kıadem ‘āşık

Ser ü pā fikrin itmez n’eylesün hem mest ü hem ‘āşık

Bi’l-āḥare Edrine ḥüccācı ‘azīzden bir ḥalīfe recā itdüklerinde “Hem-şehrīñüz ‘Āşık’ı gönderelüm.” diyüp ol sā‘at ‘Āşık Dede “Hū” diyü nidā-yı da‘vet eyledükde fi’l-ḥāl² lebbeyk-zenān-ı icābet olur. El-ḥāletü ḥāzihi mū-yı jülīdesin terāş ve kisve-i dervīşāne ile ḥāzır-bāş iderler. Rūfekāsı ile Edrine’ye gelüp Kūçükbāzār kırbında Şāh Mālik Zāviyesi’ne nāzil ve mutaşaddī-i kaṭ‘-ı merātib ü menāzil olup ol ḥarābezārı ihyā ve gülşen-i dil-güşā-yı etkīyā ider. Ol ‘āşık-ı şādık mānend-i şaḥīfe-i şubḥ-ı sīm-ābī, nağş-ı sevāddan sāde-levḥ u ḥālī ve rind-i ‘āşık-pīşe-i lā’ubālī iken te’sīr-i nefes-i pīr ile vāşıl-ı derece-i tefsīr ve ser-ḥālka-i erbāb-ı va’z ü tezkīr olup naql-i *Mesnevī* ve ders-i ma‘nevī ile ‘uşşākı behre-yāb ve teşne-lebān-ı vādī-i maḥabbeti feyz-i mā’u’l-ḥayāt-ı sermedī ile sīr-āb itdiler. Ol tārīhde ḥarem-i ḥāşş-ı sulṭānīden çıkmış “Kemāl Beg” nām merd-i sipāhī ve “Vardarī ‘Abdu’l-kerīm Efendi” nām merd-i İlähī, aḥbābından olup binā-yı zāviyede ‘Āşık Efendi’ye ḥidmetkār ve yār-ı gār-ı vefādār olurlar. İkisine daḥı birer kıuyı kıazmak emr eyleyüp Kemāl Beg kıazduğı çāh-ı ‘amīkı kenīf eyleyüp maldār olmasına ḥimmet iderler. Kerīm Efendi ḥafr eyledüğü çāh menba‘-ı āb-ı ḥoş-güvār olmağın maḥzen-i selsāl-i laṭīf idüp maşdar-ı āşār-ı ma‘ārif olmasına işāret iderler. Fi’l-ḥaḳīka ḥāl bu minvāl üzere kıarār ve muvāfiq-ı taqdīr olmağla fayşal-ı kār bulur. Toğuz yüz yetmiş beş senesinde teslīm-i vedī‘ā-ı ḥayāt ve tevdī‘-i dehr-i bī-şebāt eyledi.

¹ 126b R1

² 118b E

‘Azīz-i sālifü’l-beyān ‘ilm ü ‘irfānla meşhūr-ı ‘ālemyān, metā’-ı maḥabbet-i İlähiyye’nüñ ‘āşıkı ve şāhid-i şühūd ü ‘urefānuñ ‘āşık-ı şādıkı, gülşen-i vecd ü ḥālünñ mīr-i ‘āşıkānı ve nihāl-i ‘ışk-ı dil-āvīzünñ ‘āşık-ı bī-cānı¹, mey-ḥāne-i şevkuñ sākın-i ‘uzletkedesi ve tekyegāh-ı terk ü tecrīdünñ dedesi idi. Zāviyesi sāḥasında medfün ve ziyāretgāh-ı ehl-i deründür.

‘Abdu’l-kerīm Efendi: Yırlarına ‘Abdu’l-kerīm Efendi seccāde-nişīn ve ḥālīfe-i şāḥib-i temkīn olmuş idi. Nice yıllar irşād-i ‘ibād ve terbiyet-i erbāb-ı rüşd ü sedād idüp toḫuz yüz toḫsan iki senesinde ḥayr-bād-ı dehr-i bī-bünyād eylediler.

Oldı Kerīm Efendiye dārü’l-cinān maḫām (992)

tārīḫ-i intikālleridür.

Anlar daḫı ma‘den-i ‘ilm ü ma‘ārif, maḫzen-i leṭā’if ü zārā’if, melek-ḥaşlet, mazanne-i kerāmet ‘azīz idi. ‘Aşık Efendi cenbinde defn olunmuşdur. Zāviye-i mezbūreyi Etmekci-zāde Aḫmed Paşa ta‘mīr ü tecdīd ve mühimmāt u idrārātın temhīd eyleyüp menzil-i şāfā-baḫş-ı² ḥurrem ve nüzhetgāh-ı ‘ālem itmişdür.

eş-Şeyḫ Maḫmūd bin eş-Şeyḫ Meḫemmed el-Ḳavşünī el-Mışrī (Ḳaysünī-zāde)

“Ḳaysünī-zāde” dimeḫşe iştihār bulan ṭabīb-i Mesīḫ-āşārdur. Ḳavşün a‘māl-i Mışr-ı Ḳāhire’den bir ḫarye-i ‘āmiredür. Ḥalk ḡalaṭ idüp Ḳaysünī dirler.

Fā’ide der-düñn-i belesān³

Beyt-i ḳadīm-i ‘ilm ve ḥānedān-ı ṭabābetden zuhūr idüp ecdād-ı kirāmı seb‘a mi’e ḥudūdında mālīk-i Mışr olan selāṭīn-i etrāk ‘aşrından ilā-yevminā mu‘azzez ü mükerrrem, ḥazāḳat ü riyāset ile meşhūr-ı ‘ālem olup⁴ düñn-i belesān ḥāsıl olan eşcar-ı ma‘dūde ve ol eşcar-ı isḳā itdükleri bi’r-i maḫşüş ki “ ‘Aynu’ş-şems” dirler ve ḥāvī olan ḥazīre-i maḫdūde bunlaruñ kefi kifāyetlerine⁵ müselleme imiş.

¹ pīçanı E; Gülşen//bī-cānı:- SE

² 127a R1

³ Fā’ide//belesān:- SE

⁴ 71a SE

⁵ 119a E

Her birinüñ ğarā'ib-i mu'alecātı ve tecārib ü işābātı müstaķill kitāb olmağa müteħammildür. Pederi eş-Şeyḫ Meħemmed eṭibbā-yı ḫāṣṣa-i ḫāķānī silkinde münselik olmuş iken ğüsis-te-tār-ı emānī ve üftāde-i ḫāk-i fānī olmuş idi. 'Ammı eş-Şeyḫ 'Alā'e'd-dīn re'isü'l-eṭibbā-yı sulṭānī iken Naḫcivān seferinde 'azm-i na'im-i cāvidānī itmişdür¹. Şāḫib-ķırān-ı 'ālem, fātiḫ-i 'Arab u 'Acem, Sulṭān Selīm-i cihān-ĝir diyār-ı Mışriyye'yi teşḫir eyledükde erbāb-ı ḫirefden şan'atında fā'ik, üstād-ı ḫāzık olanları intihāb ve şeref-i mülāzemet-i rikāb ile kām-yāb eylemenin ol iki birāderleri daḫı mülāzım-ı ordu-yı² muḫayyem-i hümāyūn ve tev'emān-i ḫayme-i gerdūn-nümūn olmuşlar idi. Şāḫibü't-terceme Mışr'da iştiğāl üzere ḫalup ḫadāset-i sinn, māni'-i refāķat oldu. Toķuz yüz elli dōrt tārīḫinde Ma'lūl Emīr Efendi Mışr ḫazāsından Anaṭolı şadrına naķl olunduķda 'ilācından müntefi' olmağın bile getürmiş idi. Ol eṣnāda Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd mübtelā-yı marāz-ı şedīd olup tedbīrinde ḫızķı zāḫir olmağla ma'lūm-ı ekābir olmuş idi.

Naķl olunur ki pādişāh-ı cihān Sulṭān Süleymān Ḥān marāz-ı niķrise mübtelā ve pā-yı ferķad-sāyları 'uķdedār-ı zaḫmet ü 'anā olup "Hāmānoğlı" didükleri Yehūdī ṭabīb müdāvātında muşṭb olmayup gitdükçe veca'ı mümtedd ve ḫareketi müştedd olduķda Bābü's-sa'āde Ağası Ca'fer Ağa ki ol 'aşrda Ca'fer-i Bermekī gibi mürebbī-i erbāb-ı istihķāk ve luṭf u mürüvvetle meşḫūr-ı āfāk³ idi, fırsat bulup bu vech ile pāye-i serīr-i hümāyūna 'arz ider ki "Ḫavm-i⁴ Yehūd-ı 'anūd 'adüvv-i dīn ve düşmen-i dīrīn-i Müslimīn iken ne revādur ki ḫavline i'timād ve rāy-ı nā-pāydārına istinād olına. 'Ale'l-ḫuşuş şeh-zāde-i cüvān-baḫt-ı kām-rān Bāyezīd Ḥān 'ilācında izḫār-ı yed-i beyzā ve iḫyā-yı āyīn-i Mesīḫā idüp Ma'lūl Emīr Efendi dā'īlerinüñ mādde-i 'ilāc-ı bih-būdı ve māye-i⁵ bünyān-ı vücūdı olan Ḫaysūnī-zāde bendeleri gibi şālīḫ ü mütedeyyin ve ḫāzık u mütefennin, mutaṭabbib-i mücerrib ḫālā der-i devletde ḫāzır ve şeref-i ḫidmete muntazır ola, nabz-ı şerīflerini ol bī-dīne göstermek zimām-ı iḫtiyārı düşmen eline virmekdür. Ḥaķķā ki ṭahāret-i kāmile ve taşliye vü besmele ile 'ilāca mübāşir olan mü'min-i şālīḫüñ edviyesinden ed'iyesi mü'eşşir ve me'sūrāt ile mürekkeb olan müfredātı her ğüne marāza bire birdür." Pādişāh-ı 'ālem-penāh ağa-ı ḫayr-ḫ'āḫ kelāmını işğā eyleyüp "Yehūdī ile iştirāk üzere ḫidmet itsünler." diyü fermān-fermā olduklarında Ḫaysūnī-zāde isti'fā idüp i'tizār ider ki⁶ "Ṭā'ife-i Yehūd ḫilekār ve 'ilāc-ı

¹ Pederi//itmişdür, R1 ve SE'de bu iki cümle birbiriyle yer deĝiştirmiştir.

² - SE

³ Āfāk olmuş SE

⁴ Ṭā'ife-i SE

⁵ Pāye-i R1, E

⁶ 127b R1

selāfın keşrū'l-aḥtārdur. Cā'iz ki maḥzen bu bendelerine ihānet için ḥıyānet idüp rūḥ-ı 'ālem olan sa'ādetlü pādişāhımuḥ cevher-i mizāc-ı şerīflerin münkesir ve zülāl-i ṭab'-ı laṭīflerin mütekeddir eyleye. Lākin ḥuzūr-ı pādişāhīde 'aḳd-ı meclis olınsun. Baḥs idelüm, tā ki şādık u kāzib 'ıyān ve müdde'ī vü mutaṭabbib nūr-ı şubḥ-ı şafā gibi nümāyān ola." diyü cevāb virdükde mes'ūli qarīn-i ḳabūl olup¹ re'īsü'l-eṭıbbā olan Meḥemmed Çelebi ve sā'ir eṭıbbā-yı ḥāşşa maḥzārında şeyḥ-i mezbūr İbni Hāmān'ı 'ilācında taḥṭı'e eyleyüp pādişāhuñ daḥı vicdānında ḥaḳıḳat-ı kelāmı zāhir ve re'īsüñ ḥükmi ile mütezāhir olup tekrār Ca'fer Aḡa ḥuzūrında cem' olup müdde'āsını berāhīn-i 'aḳliyye ve kütüb-i mu'tebereden menḳül muḳaddimāt-ı ṭıbbiye ile işbāt ve Yehūdī'nüñ muḡālaṭāt-ı fāsidesini 'aḳā'id-i kāsidesi gibi ibṭāl itmekle ifḥām u ibhāt ve ḳavā'id-i muḳannene ile ilzām ü iskāt eyleyüp 'ilāca mübāşeret eyledükde mizāc-ı şerīflerine muvāfık vāḳı' olup kendüye ve evlādına vazīfeler ta'yīn olınuḡ İstanbul'da ve Edrine'de ḥāneler temlīk olındı. Yehūdī bu iltifātı görüp marāz-ı ḥasedden helāk ve levṡ-i vücūdından südde-i salṭanat pāk oldı. Tetimme-i ḥikāye ve zāmīme-i rivāyedür ki İbni Hāmān her bār ki pādişāh-ı cihānuñ ḳadem-i sa'ādet-tev'emlerini mess eyleyüp veca'ını iskān idermiş. Ḥuzūr-ı pādişāhīye ibtidā duḡūlinde ḡurūr-ı iltifāt-ı cihān-bānī ve naḡvet-i Hāmānī ile 'ādet-i me'lūfesi üzere pā-yı ferḳad-pāye-i pādişāhīyi mess itmek murād eyledükde Ḳaysūnī-zāde vāḳıf olup serīr-i 'ālem-maşīre 'arz ider ki "İbtidā ellerini ḡasl idüp ba'dehu mübāşeret eylesün." Fi'l-ḥaḳıḳa şābūn ile muḥkem ḡasl idüp mess eyledükde ḥālet-i evveli zā'il olup ḳaṭ'ā te'sīr iḥsās olınmaz. Bu vaz'-ı ḡarībūñ ḥikmetinden su'āl itdüklerinde Ḳaysūnī-zāde cevāb virür ki "Ellerine efyūn tıla idermiş. Teskīn-i veca' efyūnuñ ḥāşşiyetidür. Ne ān ki bir ḥikmet-i ḥafıyyesi ola. Belki elleri ka'b-ı şūmī gibi nā-mübārek ve müstekreh ü müstedrekdür. Efyūnuñ ḳaṭ'-ı veca'da nef'-i 'āciline maḡrūr olup te'sīr-i semmiyyetinden ḡāfil ve taḥrīk-i mevādd-ı fesād itmesinden zāhil imiş." diyü Yehūdī'yi taḥcīl ü melāmet ve izḥār-ı firāset ü ḥazāḳat eyleyüp sebep-i rif'at-ı şānı ve bā'ış-i iştihār-ı 'unvānı olmuş imiş. Toḡuz yüz yetmiş ḥudūdında Meḥemmed Çelebi intıḳāl eyledükde yirine re'īsü'l-eṭıbbā ve celīs-i pādişāh-ı cihān-ḡüşā olup emsāli nā'il² olmaduḡı mertebelere vāşıl ve reşk-endāz-ı emāşıl olmuş idi. Toḡuz yüz yetmiş dōrt senesinde vāḳı' olan Sigetvar muḥāşarasında pādişāhuñ 'ilācından me'yūs ve marāz-ı mevt iduḡı maḥşūş olduḡda³ zevebān-ı ruṭūbāta tedbīr ve aḥşā-yı bedeni taḥhīr eyleyüp maşlahat-ı vaḳt üzere beden-i nāziklerini ṭül-i

¹ 119b E

² Vāşıl R1, E

³ 71b SE

meks ile intifāh ve fesāddan şıyānet idecek umūra bezl-i maḳdūr itmiş idi. Ba‘dehu ğasl u tekfīnleri emrine kıyām ve havāşş-ı ḥarem ve şadr-ı a‘zam cenāzeleri namāzına bunları imām eyleyüp ḥidmet-i veliyy-ni‘meti bu tarīkle itmām eyledi.

‘Acā’ib-i ittifākıyyedendür ki Sultān Selīm-i Ḳadīm miḥmān-i mūkerrem-i dārü’n-na‘īm olduḳda ‘aynı ile bu ḥidmeti vālidleri Şeyḥ Meḥemmed Ḳaysūnī itmiş imiş. Ol ‘aşrda¹ Re’īsü’l-eṭibbā Sinān Çelebi ve Ṭabīb-i Sultānī Aḥī Çelebi ve ‘İsā Çelebi ve Şāh Meḥemmed-i Ḳazvīnī emsāli efāzıl-ı ḥükemā ve emāsil-i ‘ulemā ḥāzırlar iken meziyyet-i ‘ilm ü² şalāh ile ol şeyḥ-i kerīm taḳdīm olunmuş imiş. Toḳuz yüz yetmiş altı Şafer’inde derd-i ma‘hūd-ı ḥükemā olan maraḳ-ı³ ishālden bilā-imhāl irtihāl ve civār-ı ḥakīm-i Ḳādir’e intikāl eyledi. Sinīn-i ‘ömri İbni Sīnā gibi vāşıl-ı sittīn olmayup⁴ san‘atı bīhūde zahmet ve taḥşıl-i ṭabābet derd-i ser-i bī-menfa‘at olduḳı zāhir oldu. Yirine Şeyḥ Ğarse’d-dīnoḳlı Mevlānā Şemse’d-dīn re’īs olup birkaç gün ol daḫı tenḳīh ü perhīz diyerek mülket-i ebdāna fitne-engīz ve ehl-i ḥibre-i ḳārūre vü āb-rīz oldu.

Şeyḥ-i mezbūr kemāl-i ḥazākatle meşhūr, ‘ilm-i ebdān ü edyānda māhir ve edebiyāta müte‘allik müstaḥzır-ı nevādir, nazar-ı meşā’ihden behre-yāb, tarīḳ-ı Ḳādirī’de ser-ḥalka-i aşḫāb, ‘ālim-i fāzıl, şeyḥ-i kāmīl idi.

‘Arabī şī‘re iḳtidārı, Ebü’l-fāzıl Efendi’nün *Riyāz-ı Menāḳıb*⁵’ı ḥilālinde mīzāb-ı yerā‘adan cārī olmuş idi. Türkī tekellüme ḳādir degül idüḳi ma‘lūm iken ḥalk içinde şāyi‘ olan mu‘ālecātı müştemil kitāb-ı manḳūm bunlara isnād olunmaḳ hergāh bā‘iş-i istiḳrāb ve sebep-i irtiyāb olurdu. Ba‘dehu şu‘arā-yı Rūm’dan birinūñ nazmı olduḳı şikātdan mesmū‘ olup şübhemüz mündefi‘ oldu. Lākin bunlaruñ meşveretlerine muḳarīn ve ta‘līmleri mu‘āvin olmaḳ ba‘īd degüldür.

eş-Şeyḥ Ḥayre’d-dīn Ḥızır bin el-İmām Aḥmed el-Amāsī eş-Şehīr bi-İcādī (Amāsıyyalı⁵ İcādī Efendi)

“İcādī Efendi” dimekle meşhūr-ı enām olan şeyḥ-i benāmdur. Toḳuz yüz on tarīḫinde fā’iz-i ḳuvā vü ḳuderden istincād ve cenāb-ı vāhibü’s-şuver netīce-i vücūdın muḳaddime-i ‘ilm ü irādet ile icād itmiş idi. Evā’il-i ḥālinde ‘ilm-i şerīfe iştiḳāl ve ‘ulemā-yı ‘aşr ḥidmetlerinde taḥşıl-i kemāl idüp şükūfezār-ı fūnūndan deste-bend, her

¹ 218a R1

² ‘ilm ü:- SE

³ 120a E

⁴ Olup SE

⁵ - R1, E

fende fā'ik-ı dānişmend olduĝda gūlzār-ı dil-i zārına şarşar-ı fenā vezān ve nihāl-i müstakīm-i tab'ı semt-i tecrīd ü¹ taşavvufa şedīdū'l-meyelān olmaĝın mānend-i naĝl-i hazān-resīde şoyınup küberā-yı Hālvetiyye'den Şeyh Cemāl Efendi hīdmetlerine vāşıl ve terbiyet-i mürşid-i kāmil ile şemere-i murāda nā'il olmış idi. Şeyh-i kerīm;

Kāmilūñ gitse vücūdı nice icādı ğalur

mazmūnını 'unvān-ı cerīde-i tekrīm ğılıp İcādī Efendi merhūmı ser-ĥalka-i sālīkīn ve intikāllerinde vaşıyyetleri üzere zāviye-i ma'hūdelerinde cāy-nişīn eylemiş idi. Ba'dehu Amāsiyya'ya naĝl idüp va'z ü tezkīr ve naĝl-i ĥadīs ü tefsīr üzere mürebbī-i saĝīr ü kebīr iken Şeh-zāde Sulţān Bāyezīd birāder-i kerīmi Sulţān Selīm ile ceng eyledükden soñra Amāsiyya Müftīsī Cürcān Efendi ile bunları risālet tarīķı üzere vālid-i mācidleri Sulţān Süleymān Hān āstānesine irsāl ve ĥāhiş-i 'afv ü ifdāl itmiş iken mükerreren 'alem-efrāz-ı şikāķ olduĝı ma'rūz-ı sūdde-i sipīhr-vuşāķ olduĝda Mevlānā Cürcān ile şāhibū't-terceme mānend-i Yūsuf-ı şiddīķ zindānī-i ğahr ü tażyīķ olmuşlar idi. Berā'et-i sāĥa-i şadāķat-mesāĥaları zāhir ü bedīdār olduĝda mażhar-ı luţf-ı bī-şümār-ı şāh-ı ferĥunde-dīdār oldılar. Āĥir-i 'ömrlerinde ĥacc-ı Beytū'l-ĥarām ve ziyāret-i Ravza-i Resūl-i Enām عليه السلام² niyyetine şedd-i iĥrām-ı 'azīmet ve taşfiye-i zülāl-i niyyet³ eyleyüp⁴ toĝuz yüz yetmiş altı senesi Receb'inde Ŧaybe-i Ŧayyibede rū-nihāde-i ĥāk ve ĥazīre-i Baķī' de türāb-ı naķī' ebr-i raĥmetle pāk oldi⁵.

'Azīz-i merĥūm nuĥbe-i meşā'ih-ı Rūm, feyz-i irşādı nūr-baĥş-ı ğulūb-ı ğāsiye, te'sīr-i enfāsı musaĥĥar-sāz-ı nüfūs-ı 'āşiye, keşīrū'l-'ibāde, şedīdū'z-zehāde, 'ālim ü 'āmil, kāmil ü mükemmil idi. Kiber-i sinni ile ekşer-i eyyāmda şā'im ve her ĝice yüz rek'at nāfile edāsına ğā'im, rişte-i 'alāķa-i izdivācı yüzden ziyāde ezvāc-ı gevherr-evāca silk-i intizām ve ĥulķ-ı ĥasen ve 'adl-ı müstaĥsen ile her biri mażhar-ı ri'āyet ü ikrām olup dā'imā peyvend-i 'aĝd-ı nikāĥı dört 'aded şālihāta cihet-i cāmi'a ve çehār duĥter-i ferĥunde-aĥter şebistān-ı ĥalvetĝāhında şeb-çerāĝ-ı ziyā-ĝüster ĝibi lāmi'a idi. Ĥaĝķā ki maĥz-ı kerāmet ve mu'ciz-i erbāb-ı ĥikmetdür⁶.

¹ Tegrīd ü SE

² "Selām onun üzerine olsun."

³ 128b R1

⁴ 120b E

⁵ eyledi R1

⁶ Ĥaĝķā/ĥikmetdür:- SE

eş-Şeyh ‘Abdu’r-raḥīm bin eş-Şeyh Meḥemmed (İmām Efendi¹)

Hudūd-ı mi’e tāsi‘ada ḥāk-i pāk-i Amāsiyya’dan zāhir ve şecere-i vücūdı rüste-i naḥlistān-ı mezāhir olmuş idi. “İmām Efendi” demekle meşhūr-ı enāmdur. Muḳtezā-yı fıtrat-ı selīme ve cibillet-i müstaḳīme üzere kıblegāh-ı taḥşīle teveccüh ü iḳbāl ve naḳd-ı vaḳt-i ‘azīzin vaḳf-ı şavma‘a-i istikmāl idüp az zemānda tekye-zen-i miḥrāb-ı ifāde ve seccāde-nişīn-i taḥḳīḳ u icāde olmuş idi. Ba‘dehu;

Tevbe yā Rābb ḥaḩā yolına gıtdüklerüme
Bilüp itdüklerüme bilmeyüp itdüklerüme

maẓmūnı üzere cemī‘-i maḥzūrātdan tā’ib ve semt-i zühd ü şalāḩa² ā’ib olup vücūd-ı müste‘ārı mertebe-i fenāya yitürmüş ve Şeyh ‘Abdu’r-raḥīm-i Merzifonī ḩazretlerine hediye-i irādet getürmüş idi. Tekmīl-i ḩarīḳ ve taḥşīl-i mertebe-i taḥḳīḳ eyleyüp nice zemān irşād-ı ‘ibād ve terbiye-i erbāb-ı isti‘dād itmiş idi. Toḳuz yüz yetmiş altı senesinde vaḩşetkede-i fenādan remān ve dārü’l-üns-i ḩudse revān oldu.

‘Azīz-i merḩūm āşnā-yı deryā-yı zāhir ü bāḩın-ı³ ‘ulūm, şāḩib-i kerāmāt-ı celiyye, vāşıl-ı maḩāmāt-ı ḩāyāt-ı⁴ ‘aliyye, ‘İsā- nefes, zāt-ı muḩaddes idi.

eş-Şeyh ḩasan bin ḩızr bin Meḥemmed (ḩasan Dede⁵)

Maḩmiyye-i Edrine’den bedīdār ve “ḩasan Dede” demekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. İntisāb-ı muḩaddimāt-ı fūnūn ve iktisāb-ı levāzım-ı mefrūz u mesnūn itdükden soñra Sünbül Sinān Efendi’den inābet, ba‘dehu Merkez Efendi’ye ḩidmet idüp Mışr-ı ḩāḩire’ye hicret ve İbrāḩīm Güleşnī ḩazretlerinden tekmiil-i ḩarīḳat eylemiş idi. Ba‘dehu Şām-ı şerīfde iḩāmet ve iḩtiyār-ı künc-i ‘uzlet idüp toḳuz yüz yetmiş altı tārīḩinde ‘ālem-i ḩudse riḩlet eyledi.

‘Azīz mesfūr ser-çeşme-i feyz-i mevfūr, keşf ü kerāmet ile meşhūr-ı āfāḩ, keşrür’s-şamt u dā’imü’l-istiḩrāḩ, ekşeriyyā nergis-i güleşn-i bāşıraları nā-güşāde ve

¹ İmām Efendi:Amāsiyyalı ‘Abdu’r-Raḩīm Efendi SE

² 72a SE

³ zāhir ü bāḩın-ı:- SE

⁴ - SE

⁵ ḩasan Dede:Edirneli Şeyh ḩasan SE

kıayd-ı ta‘ayyün-i hestīden āsūde, vazīfe vü zāviye kıabūlinden ŧānı ‘ālī, keŧf-i aııvāl-i nās kıaŧıŧa-ı zāt-ı bī-miŧālī idi.

Mervīdür ki bir gūn kıilāl-i ŧoııbetde buyururlar ki “Āstāneden fūlān maŧlaııata fūlān kimse ta‘yīn olındı. Allāhu a‘lem fūlān gūn fūlān hey’etde vāŧıl olur.” diyüp eŧvāb u devābbı a‘yān u elvānı ile ta‘yīn ider. Fi’l-ııakīıa ta‘yīn itdügi a‘yān bilā-ziyāde ve lā-noııŧān mir’āt-ı¹ ŧūhūdda ‘ıyān olur.

Ba‘zı aııbābından² naııl olınur ki³ menkūııası olan ‘afīfe-i za‘īfe kıāmil iken bī-vaııt ü nā-hengām kıuzı ārzūsı ile ‘azīze keŧf-i merām ider. Muııtezā-yı ŧefkıat üzere kıālīne merııamet idüp kııblegāh-ı gāybe teveccūh iderler. Bir sāt mūrūrından ŧoııra kıapu aııılıp bir bere-i fıriŧte-nihād dāııil-i ŧavma‘a-i irŧād olur. ⁴والعهدة على الراوى

eŧ-ŧeyıı Sinān (Sinān⁵ Dede)

Vilāyet-i Kıaŧamonı dāııilinde “Boyābād” nām belde-i ma‘mūreden bünyān-ı vüçüdü refı‘u’l-‘imād olmiŧ idi. Nevādir-i fūnūn-ı ‘ālīye ve cevāhir-i gālibeyi iıırāz ve miŧkıale-i icıııād ile cevher-i isti‘dādını ibrāz idüp sinān-ı nīze gibi ser-efrāz olduııda ŧaffu’n-ni‘āl-i ŧalebden ŧāk-ı miıırāb-ı ifādeye irtıkā ve menhel-i midrār-ı ifāzadan ‘atııaŧ-ı zülāl-i taııkıııı ırvā vü iŧkıā eylemiŧ idi. Ba‘dehu meŧā’ııı-ı Kıalvetiyye’den ŧosyalı Naŧūıı Efendi’ye kııdımet ve tevbe-i naŧūıı ile inābet idüp kıaııara-güzār-ı mecāz ve irŧād-ı erbāb-ı isti‘dāda mücāz olmiŧ idi. “Gezencik” nām kıaryede bir zāviye binā idüp gūlgūle-i iŧıııhārı ‘ālem-gīr ve rāyet-i i‘tıbārı perde-keŧ-i miıır-i münīr iken ŧoııuz yūz yetmiŧ altı senesinde ŧarŧar-ı fenādan ŧikeste ve menzil-i bekıāya bār-beste oldu.

‘Azīz-i mersūm rū-gerdān-ı ta‘ayyünāt-ı rūsūm, zıkr-i cehrī ile meclisi pūr-teŧvīr, enfās-ı müteberrikesi tır-te’ŧīr, āstānı merci‘-i ŧullāb, kıāk-i pāyı sürme-i aııbāb idi.

eŧ-ŧeyıı ŧa‘bān (Kıaŧamonlı ŧa‘bān Efendi)

Hilāl-i vüçüdü mes‘üdü evc-i burc-ı Kıaŧamonı’dan nūmāyān ve āftāb-ı ‘ālem-tāb-ı ‘ināyetden müsteфіz-i envār-ı ‘ılm ü ‘ırfān olup ŧehr-i mezbūrda kemāl-i fazīlet ile

¹ 121a E

² Ecānıbden E

³ 129a R1

⁴ “Sorumluluk anlatana aittir.”

⁵ Boyābādı Sinān SE

müşārün-ileyh bi'l-benān oldukda ʔarīḳ-ı taşavvufa ‘aṭf-ı ‘inān-ı ‘azīmet ve taşfiye-i bāṭın u tekmīl-i nefse himmet idüp e‘izze-i kirāmdan Ḳoñurapalı Muşliḫi’d-dīn Efendi’ye ḫidmet itmiş idi. Bezl-i ictihād ile mālīk-i meleke-i irşād olup şılasında bir zāviye bünyād eyledi. Tekyegāh-ı ‘irfānı Ka‘betü’l-uşşāḳ ve ziyāretgāh-ı āfāḳ iken ʔoḳuz yüz yetmiş yedi tārīḫinde terk-i mülket-i eşbāḫ ve ‘azm-i ‘ālem-i ervāḫ eyledi.

‘Azīz-i merḳūm ‘umde-i meşā’ih-ı Rūm, āstān-ı feyż-penāhı meykede-i ‘ışḳ u maḫabbet ve mıştaba-i irşād-destgāhı ābişḫor-ı zülāl-i fażl ü ḫikmet, ʔarīḳları zıkr-i cehrī vü devrān¹ ve izḫār-ı vecd ü heyemān, ḫadeng-i enfāsı bün-tīz, şāḫib-i cezbe ‘azīz idi. Vazīfe vü hedıyye ḳabūl itmeyüp zirā‘at u ḫirāset ve kesb-i yedleri ile ḳanā‘at iderlerdi.

Zıkr-i ‘Ömer Fu‘ādī: El-ān türbeleri ziyāretgāh ve cā-nişinleri “ ‘Ömer Fu‘ādī” nām ‘ārif-i āgāḫdur. Ser-germ-i bāde-i ‘ışḳ-ı İlāhī olan ‘aşıḳlar tır-i ciger-düz-i maḫabbet işābetinden feryād idüp;

فؤادی وا فؤادی وا فؤادی

فؤادی هائم فی کل وادی²

zemzemesi ile ḡulḡul-efgen-i her meclis ü nādī olmaḳdan ḫālī degüllerdür.

eş-Şeyḫ Meḫemmed (Yorgancı Emīr³)

Ol naḫl-i ser-sebz-i çemenzār-ı Āl-i ‘Abā, ḫāk-i pāk-i Gīlān’da ḳarīn-i neşv ü nemā olup sāḡar-ı dil-i pür-teşvīri sülāf-ı şāf-ı esrār-ı ḫāceḡāndan reng-pezir ve kefāf-ı mūcibül-‘afāf için ḫayyāṭ-ı liḫāf olmaḡın “Yorgancı Emīr”⁴ dimekle şehīr olmuş idi. ‘Ādāt-ı sādāt-ı ‘Acem üzere iki cānibe gīsūların irsāl ve sa‘ādet-i siyādete iki müşḡin dāll iderdi. Evā’il-i ḫālde merḳad-ı Ebü’l-feth’uñ türbedārı ve ol genc-i defīn-i⁵ ‘izz ü temkīnün nıgehdār-ı cevher-i ḫāk-i mezārı olmuş idi. ʔoḳuz yüz yigirmi ḫudūdında ziyāret-i Beytu’llāh’a himmet ve edā-yı nüsk-i dīniyyeden tefrīḡ-i zimmet eyleyüp Mekke-i Mūkerreme’de ba‘z-ı meşā’ih-ı kirām ile şoḫbet ve tekmīl-i ʔarīḳat eylemiş idi.

¹ Vü devrān:- SE

² “Gönlüm, ah gönlüm, vah gönlüm! Her vadide tutuşmuş, yanmış gönlüm...”

³ Yorgancı Emīr: Şeyḫ Meḫemmed-i Gīlānī Yorgancı Emīr SE

⁴ 121b E

⁵ 129b R1

Bade'l-kuful toktuz yuz yigirmi yedi¹ tarhinde vaki' Belgrad seferinde rukeb-i sultanî ile hem-rikab ve kavî-sâz-ı dil-i padişah-ı kam-yab olup vaki'a ile yevm-i fethi ta'yin ve tebşir-i zaferle tatyib-i kulub-ı Mü'minin itmiş idi. El-haletü hâzihi seyyid-i mezbûra şah u gedānuñ 'ukde-i i'tikadi muhkem ve her biri maķam-ı maħabbetde rasiħ-dem ü sabit-ķadem² olup idrārāt-ı hāşşadan yevmî elli aķçe vazife iħsān olunmuş idi.

Mervîdür ki eşnaf-ı erbab-ı vazā'if ile iştiraki ķabul itmeyüp;

Şehā luḫf Yahyāya senden gerek

Gönül ğayrıdan iltifat istemez

mazmūnı ile 'arz-ı hāl itdükte vazîfesi huddām-ı harem-i hāşş defterine ilhāk olup mazhar-ı luḫf-ı maħşuş-ı husrev-i āfāk olmuş idi. Ol taķrīb ile ekşer-i eyyām ta'līm-i sedene-i südde-i 'ālî-maķam için serāy-ı sultanîye kudüm ve te'sir-i enfās-ı āteş-engiz ile āhenin dilleri müm iderdi. *Kelām-ı Haķķ*'ı tekellümde bî-bāk ve nuşret-i şer'-i kavimde seyf-i şarim ü tığ-ı Daħhāk idi. Toktuz yuz yetmiş yedi senesinde 'azim-i nuzhetġah-ı cennet ve fā'iz-i sa'adet-i şehadet oldı. Dāhil-i sūr-ı Koştantıniyye'de Gül Cāmi'i ķurbında vaki' zāviye-i ma'rufesinde medfündür.

'Aziz-i salifü'l-evşaf cur'a-nuş-ı sülâf-ı eslâf, dide-düz-i müşahid-i keşf ü şühüd, berekât-ı aşr-ı serî'u'l-harekâtdan ma'düd, sinn-i şerîfi 'aķd-ı 'aşire ķarīb, pîr-i nūrānî-i edīb idi.

Keyfiyyet-i şehadeti bu ġüne hikāyet olunur ki ser-i rāhda bir kāfir ilçisine rāst gelüp kaldırımdan inmedüġi için hiddet ve ġayret-i Hāşimiyye hareket eylemekle mel'ūnı bir muşta ķarbî ser³-niġün ve ķarb-ı ķalem-i engüştle ķihresin hem-reng-i naķş-ı bükalemün ider. Yanında olan yasaķcı maħmür bulunup kafirün 'ırzı yıķıldıġına bî-ħuzür ve ħamiyyet-i cāhiliyye ile dimāġı pür-şür olmaġın Emîr'ün fark-ı mübārekin 'aşā-yı kebîr ile şaķķ ve şühedā-yı ehl-i beyte mülħaķ ider.

Mervîdür ki mevtinden muķaddem hānesinde iki maħall ķazdurup birini medfen, birini ķāh-ı āb itmek niyyetinde iken nā-temām terk eyleyüp müte'alliķatı ķāh için ħafr itdüklere maħalle defn iderler. Birķaķ ġün mürürından sonra oġlı İsmā'il Ćelebi'ye vaki'asında nümāyān olup cesedini ta'yin eyledüġi maħalle naķl eyleyüp ol maħalli ħafr itmek fermān iderler. Emrleri yerine geldükde ol maħalden bir zülâl-i şāfi

¹ 72b SE

² Rasiħ//ķadem:rasiħ-ķadem SE

³ - E

ve mā'-ı tūhūr zūhūr ider ki zülāl-i cennet gibi hoş-güvār ve āb-ı hayāta beñzer dinilse¹ yiri vardır. Hālā vaşıyyetleri üzere ol sıkāye-i şīrīn, şafā-bağş-ı şādīrīn ü vāridīndür.

[Oğlı İsmā'ıl Çelebi]: Oğlı İsmā'ıl Çelebi halka-beste-i cem'ıyyet ve şūriş-engīz-i germıyyet olup “Hātūnlar gelmekle² mübāhiyāne şöhet olur.” diyü Vezīr-i A'zam Mehemmed Paşa'ya si'āyet olındukda mübtelā-yı bend ü zindān olup ol hālden ferāgat ve deryūze-i bāb-ı ekābir ile kanā'at³ eylemiş idi⁴. Biñ yigirmi hūdūdında fevt oldu. Pīr-i şāliḥ idi.

eş-Şeyḥ Sinān (Kürd Sinān Dede⁵)

Vilāyet-i Kürdistān'dan zūhūr ve 'arā'is-i ma'ārif-e şarf-ı nefā'is-i mühūr idüp cām-ı melāmdan keşende-i bāde-i 'ışk-ı İlāhī ve ser-mest-i keyfiyyāt-ı nā-mütenāhī olmuş idi. Bi'l-āhare zencīr-i cezebāt-ı 'ışk u şevk gerden-i irādetine tavk olmağın keşān keşān cānib-i Ḥaqq'a tevfiḳ ve şevk-ı tarīḳ-ı sa'ādet-refiḳ itmiş idi. El-ḥāletü hāzihi şeyḥ-i sāmī 'Alī bin Meymūn eş-Şāmī ḥidmetlerinden taḥşil-i murād ve tekmiḫ-i ārzū-yı fu'ād eyledi. Ba'dehu Mısr-ı Kāhire'de tavaḫḫun ve izhār-ı teşebbüt ü temekkūn idüp bir mescid-i ḥarābı ta'mīr ve mişkāt-ı ḥalvetgāhı mişbāḥ-ı tevḥīd ile tenvīr itmekle perīşān dilleri pervānevār çerāğına cem' ve cem'ıyyet-i aḥbāba raḥşende-şem' iken toḫuz yüz yetmiş yedi senesinde āsīb-resīde-i şarşar-ı fenā ve rū-gerdān-ı menzil-i 'anā olmuş idi.

'Azīz-i mezbūr maḳāmāt-ı 'āliye ile meşhūr, hibe vü şadaḳa ḳabūlinden müstağnī, vazīfe vü 'atıyyeye ihtiyācdan ḡanī, ceyb-i ḡaybdan nukre-rīzān ve mihr-i raḥşān gibi kendü yanından zer-efşān idi.

Mervīdür ki 'aşırında Mısr'a gelen vülāt u ḥükkām, ziyāretine iḳdām itdükçe rızā göstermeyüp 'atıyyelerin dā'imā redd ve hedıyyelerinden derīçe-i iltifātı sedd idermiş. Mısr beglerbegisi ḥazīneden vazīfe ta'yīn eyleyüp berātın gönderdükde ḳabūl itmeyüp bi'l-āhare kerīmelerine tevciḫ itmişler. Ma'a hāzā maşārif-i yevmiyyesi beş yüz aḳçeden ziyāde ve kemāl-i ḡınā üzere⁶ ḳarār-dāde imiş. Ekşer-i eyyām mesācid ü ḥücerāt binā eyleyüp fuḳarāya vaḳf itmek mu'tādı ve bezl ü taşadduḳ muḳteżā-yı ḫab'-ı

¹ - R1, E

² 122a E

³ - SE

⁴ 130a R1

⁵ Kürd Sinān Dede:Sinān Efendi R1, E

⁶ - R1, E

kerem-nihâdı idi. Firâş-ı hücre si post u haşır, dergâh-ı irşâd-penâhı ‘âlem-maşır, enfâsı mü’essir, kerâmeti zâhir ‘azîz idi.

Hulefâsından biri şeyh-i vâcibü’t-tekrîm ‘Abdu’l-kerîm Efendi’dür ki kaçabât-ı Rûm’dan belde-i İştib’de seccâde-nişîn-i irşâd ve delîl-i râh-ı reşâddur. Biñ hudûdına dek hayâtta olduğı mesmû’dur.

eş-Şeyh Hasan (Zarîfî Efendi¹) {Zarîfî}

Sirozîdür. Mağlaş “Zarîfî” ve semt-i ma‘ârifüñ harîfidür. Tahşîl-i ‘ilm ü kemâle ehemmi meşâlih ve ekser-i fûnundan ihraz-ı taraf-ı şâlih kı lup Kemâl Paşa-zâde Efendi hizmetlerinde dânişmend iken dñnbâle-dev-i şem‘-i hidâyet olup Şeyh Pîri Efendi’ye irâdet getürmiş idi. Ba‘de huşûli’l-murâd mahrûse-i Burûsa’da tekye-zen-i maķâm-ı irşâd olup hacca giderken Mısr-ı² Kâhire’de Seyyid İbrâhîm Gülşeni’ye mülâkî ve dâhil-i halka-i ‘uşşâkı olmuş idi. Karîne-i hâl nazâr-ı pîr ile irşâda mucâz ve ka’b-ı şâmiğ ü kadem-i râsiğ ile ekser-i meşâ’ihden ser-efrâz olduğdan sonra İstanbul kurbında Rûmili Hişârı’nda vâki’ Boğaz Hişârı’nda ‘Alî Baba Zâviyesi’nde ki hâlâ “Türmiş Dede Tekyesi” demekle meşhûrdur, seccâde-nişîn-i meşîhat ve mürşid-i erbâb-ı tarîkat olmuş idi³. Toķuz yüz otuz beş hudûdında İbrâhîm Gülşeni da’vet-i pâdişâh-ı Rûm ile İstanbul’a şeref-bağş-ı kudüm olup Şadr-ı A’zam Rüstem Paşa dârü’s-salţanada bir hâlifelerin ibkâ itmek recâ eyledükde bunları ta’yîn eyleyüp hâlile-i celîlesi olan sultân, Langâ Mağallesi’nde binâ eylediğı zâviyeyi ihsân eylemiş idi. Toķuz yüz yetmiş yedi târihinde dâmen-çîn-i hâkdân-ı fenâ ve müteveccih-i gülşen-serây-ı⁴ beķâ olmuş idi. Rûmili Hişârı’nda “Kayalar” nâm mağalde medfûndur. Ta’miye tarîkı üzere târih-i intiķâlidür:

Zarîfînüñ dirîğâ gitdi rûhı (977)

‘Azîz-i sâlifü’l-beyân mecma’u’l-bahreyn-i ‘ilm ü ‘irfân, sinn-i şerîfi yüzden mütecâviz ve ‘azîzleri sinnine mütenâhiz, hüsnü’s-semt⁵, zarîfü’ş-şemâ’il, şeyh-i ‘ârif ü merd-i kâmil idi.

¹ Zarîfî Efendi:Zarîfî-i Sirozî SE

² 73a SE

³ 122b E

⁴ 130b R1

⁵ şamt SE

İttifāk-ı ārā bunun üzerinedür ki tarīk-ı Gülşenī’de bunlara mu‘ādil, zāhir ü bāḫını ma‘mūr, şeyḫ-i kāmil ü mükemmil gelmemiş ola.

Naql olunur ki tarīkları zikr-i cehrī ile ḥarekāt ve raqş u taşfīk ile nağamāt itmek iken toquz yüz elli yedi tārīhinde pīrdaşı Şeyḫ Karamanī şer‘-i şerīfe muḥālif ba‘z-ı şaḥḫiyyāt izhār itmekle maḫhar-ı ḳahr-ı Ḳahramānī olduḫda sirāyet-i sū’-i zann bā’iş-i taḥrīk-i fiten olmağın e‘izze-i Naqş-bendiyye’den Emīr Buḫārī Şeyḫi Maḫmūd Efendi’ye irādet getürüp maḫhar-ı sırr-ı fā’izü’l-birri olmağla cāmī‘u’l-esrār-ı cehr ü ihfā olmuşlar idi. Ḥalvetiyye’den ba‘z-ı kümmel cehrūñ āḫiri ihfā ve āşnāya īmā ile iktifā, tarīka-i meslūke olduğın beyān itmişlerdür. Naql-i ḫadīs ü tefsīr ve *Mesnevī-i Şerīf* enfāsı ile meclisi ta‘ṫır, de‘b-i ḳadīmi ve elsine-i şelāse de ibdā’-ı bedā’i-i şī‘r ü inşā ve revā’i-i cezīleyi ifşā resm-i kerīmi idi.

eş-Şeyḫ Aḫmed Ḥayālī (Gülşenī-zāde Seyyid¹ Ḥayālī) {Ḥayālī}

‘Ayn-ı ‘ilm ü ‘irfāna bā’iş-i rüşenī olan İbrāhīm Gülşenī ḫazretlerinūñ maḫdūm-ı güzīni ve ḫalef-i şāliḫ-i seccāde-nişīnidür. Toquz yüz kırq senesinde pederleri ‘azm-i cennāt-ı na‘īm idüp;

مات قطب الزمان ابراهيم² (940)

tārīḫ vāḫi‘ olduḫda bunlar maḫāmalarında muḫīm olmuş idi. Toquz yüz yetmiş yedi senesinde gül-berg-i cem‘iyyeti perīşān ve ‘āzim-i gülşen-i cinān oldı. Dāḫil-i zāviyede vāḫi‘ türbe-i muḫaddesede medfūndur. Yırlarına maḫdūm-ı mükerrerleri Seyyid ‘Alī Şafvetī seccāde-nişīn-i irşād olmuş idi.

Seyyid-i merḫūm maḫdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, şeyḫu’t-tarīka ve reşḫu’l-ḫaḫīka, baḫr bin vābil, kāmil bin kāmil, mā’u’s-semā-yı kerāmet, dürr-i girān-bahā-yı velāyet idi. Ümmī iken keşf ü kerāmete maḫmūl ‘irfānı ve “Ḥayālī” maḫlaşı ile muḫaḫḫıḳāne eş‘ār-ı belāğat-‘unvānı vardır. Ḥīn-i vilādetlerinde pederlerinūñ mürşidi Dede ‘Ömer Rüşenī ḫayātında olup bu manzūme-i gevher-şi‘ārı āvīze-i mehd-i i‘tibārı itmiş idi:

Bu körpe ulalduḫça inen ḫūb olacaḫdur
Günden güne bir sevgili maḫbūb olacaḫdur

¹ Aḫmed SE

² “Zamanın kutbu İbrahim öldü.”

Bi'l-küllisi ma'sūmlaruñ pāki 'azīzi
Mısrūñ şehi şeh-zāde-i Ya'qūb olacağdur

Hikāyet olunur ki 'Arab-zāde merhūm Mısr'a kāzī olup haber-i naşbı vāşıl olduğda şeyhūñ aḥbābı şem'ine cem' olup başt-ı kelām iderler ki “Hālā şehrimūze ḥākim olan efendi, nażar-ı kâşır-ı ehl-i zāhir üzere inkār-ı meşā'ihde muşirr ve Mısr'a gelmesi size ve aḥbābıñuza muzırdur. Bā-ḥuşūş gülşen-i tevḥīd olan ḥānḳāh-ı ehl-i tecrīdi şarşar-ı ḥazān gibi perīşān ve medfen-i¹ gencīne-i 'irfān olan türbe-i 'azīzi vīrān, belki üstüḥānların sūzān itmege nezr itdüğü 'an'ane-i şikāt ü ruvāt ile mertebe-i taḥḳīka irmişdür. Maşlahat-ı vaqt², muḳtezā-yı ḥazm u ihtiyāt ile 'āmil olup fuḳarā ile tebdīl-i mekāna 'azīmet ve pençe-i ḳahrından taḥlīş-i girībān-ı 'işmetdür.” Seyyid Ḥayālī bu maḳālī gūş eyledükde deryā-yı ğayreti ḥurūş ve şarşar-ı hevlnāk-i celāl ile cūş eyleyüp lafz-ı celāli yād ve meczūbāne feryād iderek elinde olan 'aşāy³ mānend-i Mūsā pīşgāhında⁴ memlū ṭuran ḥavz-ı āba⁵ ḍarb idüp bir vechle mevc-ḥīz ü cünbiş-nümā eyler ki ḥuzzār-ı meclis heybetinden lertzān ve bu kār-ı bü'l-'acebden ḥayrān olurlar. Ba'dehu “Gelebilirse gelsün⁶, bildügin itsün ve balıqlardan ḥalāş olursa ḳumda oynasun.” mażmūnını gūyān ve cānib-i ḥareme revān olmışlar. On beş gündən sonra 'Arab-zāde'nün deryāda gelürken ğarkı ḥaberi gelüp tedḳīḳ olunduğda yevm-i ma'hūda müşādif olduğı taḥḳīḳ olunur. ⁷والعلم عندالله الواحد القهار

eş-Şeyḫ Sinān (Sinān Efendi⁸)

Vilāyet-i Anaṭolı'da vāḳi' “Ṭaraḳlı Yeñicesi” nām ḳaşaba a'mālinden “Ḳarabörçek” didükleri ḳarye-i ma'mūreye intisāb ile meşhūr ve nefḫa-i ṭurra-i ḥūr gibi ol sevāda māye-i ibtihāc u ḥubūr olmuş idi. Ḳarye-i mezbūrede olan ḥānḳāh eben 'an-ceddin silsileleri mürīdānına tekyegāhdur. Muḳaddem ceddī Bayram Dede, ba'dehu

¹ 123a E

² Vaqt üzere SE

³ 131a R1

⁴ Meyān-ı meydānda SE

⁵ ḥavz-ı āba:ḥavza SE

⁶ - R1, E

⁷ “Bilgi, vāhid ve kakhār olan Allah'ın katındadır.”

⁸ Dede SE

pederi eş-Şeyh Aḥmed seccāde-nişin-i¹ irşād ve mürebbī-i ‘ubbād-ı ‘ibād olup şāhibü’t-terceme Begbāzārı kaşabasında meşā’ih-ı tarīk-ı Ḥalvetī’den Şeyh Dāvud Efendi’ye, ba‘dehu oğlu Meḥammed Efendi’ye ḥidmet ve āstān-ı feyz-resānlarında tekmīl-i ādāb-ı tarīkat eyleyüp irşāda mücāz olduḡda pederi irtihāl ve zāviye-i meşrūta bunlara intikāl eyledi. İḥyā-yı merāsım-i tarīkat ve irvā-yı leb-teşnegān-ı maḥabbet üzere iken toḡuz yüz yetmiş yedi senesinde civār-ı raḥmete riḥlet eyledi.

‘Azīz-i mezbūr mihr-i fā’izü’n-nūr gibi bezl-i nevāl ile meşhūr, āyende vü revendeyi ḡurş-ı nān u ni‘met ile ziyāfet mu‘tādı ve du‘āsından istimdād idenlere destgīrī-i himmet resm ü nihādı, luḡfi şāmil, şeyḡ-i kāmil idi.

eş-Şeyh Nūḡ bin eş-Şeyh Meḥammed el-Amāsī (Nūḡ Efendi²)

Tercemesi sebḡ iden İmām Efendi’nün şınv-ı ‘azīz-i muḡteremi ve birāder-i tev’emān-ı gevher-i mūkerremidür. Evā’il-i ḡālinde ‘ilm-i zāhiri taḡşīl ve mertebe-i muḡaddimātı tekmīl idüp tarīk-ı zūhd ü şalāḡa sālīk ve naḡd-i vaḡt-i ‘azīzine mālīk olmuş idi. Şeyḡ ‘Abdu’r-raḡīm-i Merzifonī’den inābet ve tarīk-ı ḡidāyete işābet eyleyüp kāmīl ü mūkemmil ‘azīz olmuş idi.

Mervīdür ki evā’il-i sülūkinde dāḡil-i dārında bir ḡār ḡafr idüp inzivā vü i’tizāl ve nefis-i kāfir-mācerā ile ḡarb ü nizāl iderek mücāhedāt-ı şāḡka iḡtiyār itmiş idi. Vech-i ḡelālden her sene rub’-ı keyl şa’īri taḡn eyleyüp ḡurşlar peydā ve anlarla kemāl-i za‘f müstevlī olduḡca iḡtidā idüp ḡāḡi ziyāde gelmek olurdu. Toḡuz yüz yetmiş yedi Receb’inde intikāl ve civār-ı raḥmete irtihāl eyledi.

Şeyḡ-i müşārün-ileyh صب سجال المغفرة عليه³, aḡvāl-i ‘acībe ve müşāhedāt-ı ḡarībe şāḡibi⁴, kıdve-i meşā’ih-ı kümmel ve mürşid-i kāmīl ü mūkemmel idi.

Naḡl olunur ki Sultān Süleymān ḡān Naḡcivān seferine revān olduḡda şeyḡ-i merḡūma biñ altun ḡönderüp mülāḡāt murād eyledüklerinde isti‘fā vü istiḡnā eyleyüp “Bu ‘aḡārı ḡālībi olanlara virsünler. ḡarāz du‘ā ise biz ḡidmetimüz bilürüz. اللهم انصر من الاقارب من خذل الدين واخذل من خذل الدين⁵ du‘āsı vird-i şebāne vü şubḡḡāḡımızdur. Hemān nuşret-i dīn-i mūbīne himmet itsünler. Du‘ā ḡırmen-i ḡırmendür.” diyü cevāb ḡönderürler.

¹ 73b SE

² Dede SE

³ “Baḡışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

⁴ 123b E

⁵ “Allah’ım, dīne yardım edenlere yardım et. Dīni terk edenleri terk et.”

eş-Şeyh Ahmed (Yek-çeşm Ahmed Çelebi¹) {Çelebi}

Vilâyet-i Karaman'dan zühür idüp “Yek-çeşm Ahmed Çelebi” demekle meşhür olmuş idi. Dārü'l-mülk-i İstanbul'a² kudüm ve 'ulemā-yı 'aşrdan ahz-ı nevādir-i 'ulüm itdükden sonra³ tekellüfāt-ı resmîyeden ferāğ ve püte-i derūna ibrīz-i maḥabbet-i İlähiyyeyi ifrāğ kılmagla pīr-i⁴ āftāb gibi dūr-bīn ve sūz u tāb-ı 'ışk u şevka qarīn olup Merkez Efendi'nün dā'ire-i şöḥbetine dāḥil ve nokta-i murāda vāşıl olmuş idi. Nice zemān Tercemān Yūnus Zāviyesi'nde seccāde-nişīn olup meşgūl-i naql-i ḥadīs ü tefsīr ve cehr ü nağamāt ile ḥalka-beste-i tevḥīd ü tezkīr olmuş iken ba'z-ı umūr isnādı ile ref' olunup ba'dehu Nişāncı Celāl-zāde'nün müceddeden Eyyūb'de binā eyledüğü cāmi'-i şerīfde vā'iz ve nāşih ta'yīn olunmuş idi. Her cum'a günleri anda ve işneyn günleri Ğalaṭa'da vāki' 'Arab Cāmi'i'nde germ-sāz-ı meclis-i irşād u naşīhat iken toköz yüz yetmiş sekiz tārīḥinde riḥlet eyledi.

'Azīz-i ma'hūd efrād-ı meşā'ihden ma'dūd, “Çelebī” maḥlaşı ile güher-bend-i eş'ār ve gevher-i meknūn-ı esrār ile mufaşsal-sāz-ı silkü'l-le'āl-i āşār idi.

eş-Şeyh Ahmed (Kalburcu Şeyhi)

Belde-i Kütāhiyye qurbında “Gırbalcı” nām qaryeden zühür idüp elsine-i 'avāmda “Kalburcu Şeyhi” demekle meşhür ve “Mihmāndār” ve “Çavdarlı” laqabları ile daḥı mezkūr idi. Vilāyeti 'ulemāsından taḥşīl-i fūnūn ve cīm-i siyāhdan ahz-ı ḥurūf-ı ma'ānī-i mefrūz u mesnūn eyleyüp Şeyh Sinān-ı Karamanī ḥidmetine vāşıl ve 'Abdu'l-laṭīf Efendi'nün nazār-ı kerāmetine nā'il olmuş idi.

Naql olunur ki bir gün iki şeriki ile derse ḥāzır olup şeyh-i mezbūruñ şafası zemānında her biri derūnında merkūz olan ümniyyenün ḥuşūli recāsına istid'ā-yı du'ā iderler. Şeyh-i merķūm daḥı tīr-i du'āyı pertāb eyledükde hedef-i icābete işābet idüp biri dil-ḥ'āhı üzere kā'idü'l-ceyş-i pādişāh olup biri naqş-ı zamīrine muvāfiq ehl-i 'ilm-i daḳā'ik olup şāḥibü't-terceme māl-i ḥelālinden bereket ve ḥ'ān-ı Ḥalīl gibi dūkenmez ni'met bulur.

Ba'dehu İstanbul'a gelüp kuṭb-ı dā'ire-i ḥaḳīkat Merkez Efendi ḥidmetlerinde tekmi'l-i tarīkat eyleyüp irşāda mücāz olduğdan sonra Kaştamonılı Şa'bān Efendi'nün

¹ Ahmed Çelebi: Ahmed Ḥabībī Dede SE

² Koşantıniyye'ye SE

³ 131b R1

⁴ - SE

nazar-ı ‘ināyeti ile ser-efrāz olmuş idi. Bi’l-āhare kıyasetine ‘avdet ve zāviye-i ma‘rūfesinde iḳāmet eyleyüp āyende vü revendeyi iṭ‘ām ve şādırın ü vāridine ikrām-ı tām̄m itmege kıyām idüp bu vech üzere sübhā-gerdān-ı şühūr u a‘vām iken toḳuz yüz yetmiş sekiz tārīhinde mihmān-ı mükerrerem-i dārü’s-selām oldu.

Rūhına rahmet oldu (978)

tārīh-i intiḳālidür.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr¹, ḳurş-ı āftāb ve hāle-i māhtāb gibi nān u ḥ‘ānı rüz u şeb āmāde ve kehkeşān-şıfat simāt-ı ni‘meti dā’imā güşāde, gül-i sūrī mişāl ḥande-rüy ü süfre-güşā, mānend-i ebr-i bahārī dā’imü’l-feyz ü rāḫat-baḫşā, dest-i kerem-peyvesti deryā-yı velāyet, ceyb-i ‘ināyeti maḫzen-i ḡāyb u hemyān-ı kerāmet, ḫarem-i keremi mezra‘a-i tuḫm-i nān-ḥ‘āh, الله بركة من بركات الله² idi. Mede’l-‘ömr şadaḳa vü ‘aṭıyye ve ‘ulūfe vü hediyye³ ḳabūl itmeyüp maḫşūl-i ḫirāset ile⁴ ma‘īšet iderdi. Ḥāşıl olan buḡdaydan müsāfirine iḫrāc-ı nān u ni‘met ve arpasin⁵ devābba ḳısmet itmek mu‘tādları idi.

Cümle-i kerāmāt-ı zāhirelerindendür ki tuḫm-i gendüm çavdar didükleri irdā-yı ḫubūb iken bī-naẓır buḡday ḫāşıl olurmuş. “Çavdar Şeyḫi” tesmiyesine bā’iş oldur, dirler. Arpayı⁶ bir enbāra ḳoyup ḳapusını pinhān ve altında olan oluḳdan rīzān iderlermiş. Mede’d-dehr⁷ ol enbār tehī ḳalduḡı meşhūd ve bī-hengām zaḫīreye⁸ ihtiyāc ma‘hūd degül idi. Ḥīn-i vedā‘da her mihmāna birer çörek iḫsān eyleyüp zād-ı rāh ve ḡıda-yı şebāngāh iderlermiş ve hergāh “Şeyḫüm ‘Abdu’l-laṭīf Efendi’nün bereket-i du‘āsıdır.” diyü teşekkür iderlermiş. Sultān Selīm-i ḫalīm şeh-zāde iken ziyāret ve ṭaleb-i du‘ā vü himmet eyleyüp zāviyesi ḳurbında bir mescid-i zībā binā itmişlerdür. El-ān ma‘mūr ve ziyāretgāh-ı cumhūrdur.

eş-Şeyḫ Muştafā (Muştafā Çelebi⁹)

¹ 124a E

² “Allah’ın bereketlerinden bir bereket...”

³ vü hediyye:- E

⁴ 74a SE

⁵ şa‘īrin SE

⁶ Şa‘īri SE

⁷ ‘ömr SE

⁸ 132a R1

⁹ Muştafā Çelebi:Bābā Naḳḳāşlı Şeyḫ Muştafā SE

İstanbul kırbında vâkı‘ “Baba Nakķāş” dimekle ma‘rûf kıarye-i ma‘mûreye sebeb-i iştiĥâr olan Bayram-ı ‘Acemî’nün ĥalef-i şalâĥ-güsteri ve Defterdâr Dervîş Çelebi’nün birâder-i kihteridür. ‘Ulemâ-yı ‘aşr ĥidmetlerinde iştiĥâl ve Şeyĥü’l-İslâm Ebu’s-su‘ûd Efendi âstânesine ittişâl eyleyüp taĥşîl-i kemâl üzere iken tarîķdan ferâĥat ve kibâr-ı Nakş-bendiyye’den Ĥakîm Çelebi ile şöĥbet eyleyüp feyz-i nazarlarından behre-yâb ve şerbet-i ‘inâyetleri ile şifa-sâz-ı dil-i bî-tâb olmuş idi. Toķuz yüz yetmiş dört senesinde Ĥakîm Çelebi riĥlet idüp zâviyelerinde seccâde-nişîn-i meşĥat oldu. Toķuz yüz yetmiş toķuz senesinde maĥmil-bend-i ‘âlem-i âĥiret oldu. Kıarye-i Baba Nakķāş’da birâderi inşâ itdüĥi câmi‘-i şerîf ĥareminded medfûndur.

‘Azîz-i merķûm nakş-bend-i perend-i ‘ulûm, ‘âlim ü ‘âbid, mütevekkil ü zâhid, ‘ayş-ı yesîr ile ķâni‘, ĥalîm ü selîm ü mütevâzî‘ idi. Birâderinden gelen ta‘âmı ķabûl itmez ve anlar ĥurûr-ı câĥ ü devlet ile heftede bir def‘a ziyâretine gelürken bir kerre ĥânesine gitmez idi. Anlar daĥı toķuz yüz seksan Cemâdiye’l-âĥire’sinde intiķâl eyledi. Ferzend-i ‘Acem olmaĥla câme-i isti‘dâdı tîrâz-ı ķâbiliyyet ile mu‘allem, ĥoş-ķab‘ u ĥoş-soĥbet, dervîş-nihâd u şâfi-taviyyet idi.

eş-Şeyĥ İbrâĥîm (İbrâĥîm Efendi¹)

Vilâyet-i Kıaraman’da Seyyidişehrî’nden nümâyân ve “Cündî Maĥmûdoĥlı” dimekle şöĥre-i cihân olmuş idi. Ceddi Seyyid Hârûn ile vilâyet-i ‘Acem’den bile gelmiş ve seyyid-i mezbûruñ nazâr-ı himmetine mazĥar olmuş idi. Ol nazaruñ berekâtı mevrûşe olup nebîresi olan şâĥibü’t-terceme ümmî iken² şafĥa-i nâ-nüvişteden nakş-ĥân ve ser-çeşme-i zülâl-i ‘irfân idi. Şark yolu üstinde Şûle Baba Zâviyesi’nde seccâde-nişîn ve kûşe-güzîn-i ‘izz ü temkîn iken toķuz yüz yetmiş sekiz ĥilâlinded ‘âzim-i ĥuld-i berîn oldu.

‘Azîz-i mezbûr mu‘teķad-i cumĥûr, mażanne-i kerâmet, ehl-i nefes ve şâĥib-i himmet idi.

Oĥlı İsmâ‘îl Çelebi’den nakl olunur ki bir ĥün babası Şeyĥ İbrâĥîm ile mezârât-ı Müslimîn meyânından ĥüzâr iderlerken muķteżâ-yı şefķat-ı pederî üzere keşf-i ķubûrdan izĥâr-ı esrâr ve aĥvâl-i mevtâdan iĥbâr idüp kiminüñ meşĥedi ezĥâr-ı envâr ile ravza-i cinân, kiminüñ merķadi nâr-ı ‘azâb u ‘iķâb³ ile ĥufre-i nîrân olduĥın beyân

¹ İbrâĥîm Efendi:Seyyidişehrli Şeyĥ İbrâĥîm SE

² 124b E

³ ‘aķârib R1

ider. İsmā‘īl Çelebi içlerinden birini ta‘yîn eyleyüp su‘âl itdükde “Katl-i nefis itmekle mübtelâ-yı ‘azâb ve şaribü’l-hamr olmağla hâli harâbdur.” diyü cevâb virür. والعهدة على الراوى¹

eş-Şeyh Ya‘küb el-Germiyânî (Ya‘küb² Efendi)

Meyân-ı³ vilâyet-i Germiyân’da “Şeyhlü” nâm belde-i⁴ ma‘müreden bedîdâr ve ‘askerî zümresinden bir çerinüñ silkü’l-le‘âl-i nesebine gevher-i şehvâr olmuş idi. Maṭla‘-ı hâlinden istifâza-i envâr-ı ‘ilm ü ‘irfâna sa‘y ü iqdâm ve ‘ulemâ-yı ‘aşr hizmetlerinde⁵ hâme gibi teşmîr-i sâk-ı ihtimâm eyleyüp mâlik-i nişâb-ı fazl ü ‘irfân ve sâlik-i tarîk-ı müsta‘iddân olmuş iken bir gice mir’ât-ı ‘âlem-nümâ-yı hayâlde şüret-i haşr u neşr ‘ıyân ve ahvâl-i pür-ehvâl-i rûz-ı kıyâmet⁶ nümâyân olup görür ki mîzân-ı ‘adl kurulmuş ve şahâ’if-i a‘mâle⁷ mühr-i hitâm urulmuş. Şahn-ı şahrâ-yı maḥşer mânend-i tâbe-i pür-tâb halk-ı ‘âlem mişâl-i⁸ kaṭre-i sîm-âb, ser-mest-i iztîrâb, âşnâ şandugûñ bigâne, ‘âkil kıyâs itdügüñ dîvâne, nâz-perverân-ı şerîfü’n-nefs-i pâdişâh-meşreb, mezâ’ik-ı nefsi nefside tefsîde-leb, ne vâlidde şefkat-i veled, ne kimseden kimseye meded, ol hâlde bunlar daḥı şu‘le-i nâr gibi her-sû-devân ve kemâl-i iztîrâb u iltihâb ile cüyende-i dermân iken bir şecere-i ‘âliye görürler ki mişâl-i ıtnâb-ı mümill, memdüdu’z-zıll, tahtında bir firka-i nâciye hevli-i ‘azâbdan me’mün, mazhar-ı kerîme-i لاخوف عليهم ولاهم يحزنون⁹ ve bir münâdî tarîk-ı ḥalâşa hâdî olup “Her kim ḥalâş murâd iderse bu tâ’ifeye iltihâk eylesün.” diyü nidâ ve ‘arşa-i resthîzi pür-şadâ ider. El-hâletü hâzihi sa‘y-i mevfûr ve bezl-i maḥdûr ile ol kirâm-ı şâlihîne qarîn ve ḥavf u ḥazenden emîn olur. Çünkü ḥâbdan bîdâr ve ser-mestî-i gâfletten hüşyâr olur. Ya‘küb-ı cânı bû-yı pîrâhen-i Yûsuf-ı maḥşûda muntazır ve mânend-i merd-i vâkı‘a-bîn çâh-ı muzlim-i ṭabî‘atde hâ‘im ü hâ‘ir iken dâḥil-i Kostantiniyye’de vâkı‘ Muştafâ Paşa Zâviyesi’nde seccâde-nişîn-i irşâd, delîl-i râh-ı reşâd, zîver-i şükûfezâr-ı tevḥîd, şâh-ı müşgîn-nefha-i şafha-i tecrîd, Sünbül Sinân Efendi ḥazretlerine irâdet getürüp müştâgîl-i mücâhede vü riyâzet olmuşlar idi.

¹ “Sorumluluk anlatanın üzerindedir.”

² Şeyh Ya‘küb SE

³ - E

⁴ karye E

⁵ 132b R1

⁶ kıyâm SE

⁷ Ahvâle SE

⁸ Mübtelâ-yı SE

⁹ Kur’ân-ı Kerîm, Yûnus Sûresi, 10/ 62, “... onlara korku yoktur. Onlar üzülmeyecekler de.”

Mervîdür ki eyyâm-ı mücâhedelerinde¹ üç günde bir iftâr idüp altı ay şudan perhîz-kâr olmağla güzârende-i şitâ vü bahâr olmuşlar idi.

Lâ'ihâ-ı faķîr-i câmi'ü'l-ħurûfdur ki² vâķı'ada görülen şecer-i aħzar-şî'âr, zâviye-i mezbûreye medâr-ı iştihâr olan zencîrli serv ile ta'bîr olunmak münâsib-i ħâl, bâ-ħuşûş intifâ'-ı mîveden olmayup sâyeden olmak ecell-i münâsebât-ı aşl u mişâldür.

Ķarîne-i ħal toķuz yüz otuz altı senesinde Sünbül Efendi pejmürde-i ħazân-ı fenâ ve evrâķ-ı cem'iyyeti perîşân-ı rûzgâr-ı bî-ser ü pâ olup;

Cennete 'azm eyledi pîr-i 'azîz (936)

târîh vâķi' olduğda cur'a-i sülâf-ı selef-i şâlihîn, baķıyye-i naķıyye-i 'ârifîn, eş-Şeyhu'l-e'azz, Muşlihi'd-dîn el-müştehir bi-Merkez vaşıyyetleri üzere ķuţb-ı dâ'ire-i irşâd ve sâbit-ķadem-i maķâm-ı terbiye-i 'ibâd olup Ya'ķûb Efendi ħidmetleri mütâba'atından tekâsül ve mübâya'atından teġâfûl üzere iken bir şeb-i talebde çeşm-bend-i menâmdan seyr-i 'acâ'ib-i eyyâm ħilâlinde görürler ki bir meclis-i 'azîm ve maĥfil-i kerîmde ol şadr-ı şuffe-i şafâ Ĥazret-i Muĥammed Muştafâ وازكيها واطيها³ bi'z-zât ħâzır ve zu'afâ-yı ümmete nażar-ı 'inâyetle nâzır olup pîşgâh-ı 'âlîlerinde vaz' olunmuş kürsî-i va'z ü tezkîr üzere Merkez Efendi cây-gîr olmuş, Süre-i kerîme-i Taha'yı tefsîr ider ve fark-ı ferķad-sây-ı şeyh-i 'azîzde olan 'imâme, mânend-i ġamâme ġâh hem-reng-i leyl-i lâ'il, ġâh sipihr-i kebûdî-câme gibi ĥudrete mâ'il müşâhede olunur. Bu kâr-ı bü'l-'acebî-rengde⁴ olanlardan su'âl ve iķbâl idenlerden istikşâf-ı ħâl eyledükde "Levn-i ĥudret temâm-ı şerî'atine ve ġüne-i sevâd kemâl-i ĩarîķatine işâretdür." diyü cevâb virürler.

Faķîr eydürin ki Süre-i Taha tefsîrine ĥüsn-i ta'bîr esmâ'-i Nebeviyye'den olmağla irşâd-ı ĩarîķat-ı Muĥammediyye ola. الله اعلم بالاسرار الخفيه⁵

El-ĥâletü ħâzihi te'sîr-i ĥ'âb-ı ĥüb-âşâr ile şeb-ġüşâ gibi ġonçe-i dil-i ķâbili mazhar-ı futûĥ-ı bî-şümâr olup seĥeri âstân-ı şeyhe rûy-mâl ve feyz-i terbiyeleri ile taĥşîl-i âmâl eyleyüp ĩarîķat-ı Ĥalvetiyye'de kâmil ü mükemmil ve mecma'u'l-baĥreyn-i meşreb-i 'âlîleri zâhir ü bâĥına şâmil olmuş idi. Ol esnâda Rûmili ķaşabâtından belde-i Yanya'da sâkin zu'amâdan Meĥemmed Aġa bunlaruñ şevķına bir zâviye binâ eyleyüp

¹ 74b SE

² 125a E

³ "Salavâtın en temiz ve en güzeli onun üzerine olsun!"

⁴ 133a R1

⁵ "Allah gizli sırları en iyi bilendir."

şeref-i kudümlerin recā itmekle niyāzı kabūle qarīn ve nice yıllar ol diyārda delīl-i şulehā-yı sālīkīn olmuşlar idi. Toğuz yüz kırk altı Receb’inde vezīr-i a’zam olan Luţfī Paşa sâbıkan Yanya begi iken sāye-i ‘ināyetlerine ilticā üzere olmağın ḥalīle-i celīleleri olan gevher-i şāhvār-ı silk-i ‘Osmāniyān, Şāh Sulţān binti Selīm Ḥān İstanbul’da cāmi’i kurbında zāviyede ki el-ān pāye medārisindendür, bunları iskān itmiş idi. Toğuz yüz elli bir senesinde Merkez Efendi’nün kûṭb-ı şimālī-i mādde-i ḥayātı nokṭa-i i’tidālden zā’il ve pergār-ı rāst-rev-i ‘ömri girīve-i fenāya mā’il olduğda oğlı Seyyid Aḥmed Efendi cā-nişīnleri olmuş idi. Toğuz yüz altmış bir senesinde ol ser-defter-i ‘uşşāk, pederlerinin şılası olan kaşaba-i ‘Uşşāk’a hicret eyleyüp Ya’kūb Efendi bi’l-istiḥkāk¹, Zāviye-i Muştafā Paşa’da feyż-baḥş-ı āfāk olduğda şāḥibetü’l-ḥayrāt, erīke-nişīn-i ḥayāt olmağın zāviyelerini müderrisīne ta’yīn ve dārü’t-ta’līm-i ‘ulemā-yı dīn itmiş idi. Nice zemān ol mıştāba-ı² ehl-i ‘irfānda cezebāt-ı maḥabbeti dil-i erbāb-ı isti’dāda kullāb ve āstān-ı feyż-resānı vechetü’l-āmāl-i tullāb olup gāḥ naql-i ḥadīs ü tefsīr ile şeker-rīz-i dimāğ-ı müstemi’ān, gāḥ tevḥīd ü tezkīr ile āteş-engīz-i³ ḥarrāka-ı dil-i sālīkān olup dā’ire-i meclisi ol bedr-i temāma hāle ve enfās-ı āteşin ile mānend-i şu’le-i cevvalē olmuş idi.

Ḥalkası çenber-i kandīle dönüp cāmi’de
Döndi kandīle gönüller düşecek āteş-i ḥāl

Toğuz yüz yetmiş toğuz Zi’l-ka’de’sinde nāy-ı nefesi dem-beste-i zemzeme-i ḥayāt ve çerāğān-ı cem’iyyeti perīşān-ı şarşar-ı memāt oldılar.

Gitdi kûṭb-ı rûzgār (979)

maḥdūmları Sinān Çelebi lisānından⁴ tārīḥ-i intikālleridür. Cāmi’-i Şerīf-i Muştafā Paşa sāḥasında medfūn ve ziyāretgāḥ-ı ehl-i derūndur. Yırlarına maḥdūm-ı kerīmleri ser-efrāz-ı erbāb-ı taşavvuf, eş-Şeyḥ Sināne’d-dīn Yūsuf, vāriş-i seccāde ve mürebbī-i erbāb-ı zehāde olmuş idi.

¹ 125b E

² Maşība SE

³ āteş-engīz-i:şerāre-rīz-i E, SE

⁴ Maḥdūmları//lisānından:- SE

‘Azīz-i sālifü’l-beyān ser-çeşme-i fazl ü ‘irfān, ‘umde-i meşā’ih-ı Rūm, mahzen-i cevāhir-i ‘ulūm, kuṭbu’l-evtād, ‘imād-ı bünyād-ı irşād idi. Zikr-i cehrī ve devrān haḳḳında risāleleri ve maḳbūl-i erbāb-ı ḳabūl olmuş ḳabāleleri vardır.

Mervīdür ki Yanya’da sākin iken ḳarīnlerinde vāḳi’ Pireveze Ḳal’ası’na küffār-ı Fireng müstevlī olup muḫāşara itdüklerinde imdād-ı Müslimīn için kemer-bend-i ğazā ve ‘alem-efrāz-ı veġā olmuşlar idi. ‘Asker-i küffār içinden raḫş-ı āteş-güzār ile germ-reftār ve lemḫatü’l-başarda şu‘ā’-ı¹ nazar gibi vāşıl-ı ḫişār olup mehābet-i kerāmetden melā’in-i ḫāsirinden biri seng-i rāh olmaġa cür’et ve kelb-i ‘aḳūr gibi ta’arruza iḳāmet idememiş. El-ḫāletü ḫāzīhi germiyyet-i bāzār-ı ceng ü cidāl ve ta’āḫ-ı edevāt-ı ḫarb u ḳitāl esnāsında ḳal’a burcında olan ṭop-ı gerdün-kūpı elleri ile nişāna rāst ve sīne-i ḫaşmı derḫāst eyleyüp āteş virdükde evvelā ‘alem-i çelīpā-peykeri şikest, ba’dehu serdār-ı ‘asker-i küffāruñ sīnesini mānend-i şest idüp sūrāḫından revān ve rūḫ-ı bī-fütūḫına delīl-i rāh-ı nīrān olur. Bu ḫarb-ı nuşret-nişān ‘asker-i Fireng’i perīşān eyleyüp fetḫ-i bāb-ı menāş ve beden-i ḳal’ayı renc-i Firenc’den ḫalāş eyledi. Güyā ki ol mühre-i bāhirü’t-te’sīr bir ḫabb-ı mücerreb idi ki² sevdā-yı sevād-ı küfri izāle ve dem-i fāsidi taḫt-ı vādīye isāle eyledi.

Maḫdūmları Sinān Efendī merḫūmdan menḳūldur ki bir gün pederleri ḫuzūrında namāz içinde ḫāṭıradan şikāyet eylemişler. Ya’ḳūb Efendī buyurmışlar ki “Ḳırḳ yıldur namāzda degül sā’ir aḫvālde bile dīde-i başiret aḫvel olmayup māsivā daġdaġa-engīz olmamışdur.” Ba’dehu buyurmışlar ki “Evā’il-i sülūkümde bir gün şuġl üzere murāḳabe ve ḫuzūrda iken bir şahş-ı ‘uryān önümde mütemeşşil ü nümāyān oldu. ‘Setr-i ‘avret, yāḫūd def’-i şiklet eyle’ didüm memnū³ olmadı. Bi’l-āḫare cevāb virüp ‘Dün ḳılduġuñ ikindi namāzınuñ şūret-i mişāliyyesiyüm. Sünnet benüm libāsum idi. Ba’zı meşāġil-i dūnyeviyye için terk eyledüñ. Ben ḳıyāmete dek böyle ḳalsam gerek.’ didi. Ol zemāndan berü şalāt emrinde intibāḫ üzereyüm.”

Bir tāriḫde ḳaḫt-ı bārāndan şikāyet olunup ‘azīzi Oḳmeydānı’na du’āya ḳıkarurlar. Fi’l-ḫāl bārān ‘ālemi reyyān ider. Ol ḫāle dā’imā te’essūf eyleyüp “Keşrete uğraduḳ. Fuḫullıḳ nemūze yarardı?” dirler imiş.

Kelimāt-ı ṭayyibelerindendür ki “Dūnyada bir ferde reşḳüm yoḳdur. İllā dūnyāya gelmeyenlere. Evvelā ‘ālem-i vaḫdet firāḳı, sāniyen şūkr-i ni’met-i vücūd edāsından ‘acz ḫicābı, sālişen mertebe-i kemāl-i isti’dāda fā’iz olmaduġumuzdan derd-i

¹ 133b R1

² 75a SE

³ 126a E

hüsrân dâ'imâ lezzet-i dünyâyı telh ve ğurre-i sürürü selh ider.” buyururlarmış. Bu maṭla‘ anlarındur:

Ben ne ḥidmetkâr u ne maḥdûm olaydum kâşkî
Gelmeyeydüm ‘âleme ma‘dûm olaydum kâşkî

[Maḥdûmları] Sinân Efendi¹: Maḥdûmları Sinân Efendi Yanya’da vücûda gelüp şafâ-yı cevher-i isti‘dâd ile ‘âlem ve nevk-i ṭab‘-ı bün-tîz ile ser-efrâz-ı ‘âlem olup âheng-i ṭarîk-ı sa‘âdet-refîk ve devr-i mecâlis-i ders ü taḥḳîk itdükden sonra Şâh² Efendi’den mülâzım ve semt-i tedrîse ‘âzım olmuş iken ‘inân-ı ‘azîmeti taḥvîl ve pederleri ṭarîkını tekmi̇l idüp meşrûṭaları olan Yanya Zâviyesi’nde seccâde-nişîn-i irşâd olmuşlar idi. Pederleri intiḳâlinde maḳâmlarına kâ'im ve menba‘-ı feyz-i dâ'im olup ba‘dehu şeyḥu’l-Ḥarem ve erkân-ı Ka‘be gibi³ mu‘azzez ü mükerrerrem oldılar. Ol maḳâm-ı kerîmde nice yıllar ḥidmetde, belki devletde ve ‘izzetde olup ṭoḳuz yüz seksan⁴ [ṭoḳuz] Rebî‘u’l-evvel’inde rebî‘-i ḥayâtı âḥir ve ğubâr-ı ḥâkdân-ı vücûddan pāk ü ṭâhir oldu. Maḥdûm-ı kerîm-i ercümendi faḥru’l-ḳuzât ‘Abdu’l-kerîm Efendi faẓl ü kemâlde vâşıl-ı mertebe-i ‘âlû’l-‘âl olduklarını naḳl iderdi.

Şâh Efendi’den mülâzım olup ṭoḳuz yüz seksan yedide fevt olmuşdur. Defter-i şaĝirde vardır. Burada zikri ilĝâ olunup inşâ‘allâhi te‘âlâ devlet-i Murâdiyye’de müstaḳillen zikr olına⁵.

eş-Şeyḥ Ebū Sa‘îd bin eş-Şeyḥ Şun‘u’llâh (Ebū Sa‘îd Efendi⁶)

Pederlerinin ḥamîr-i⁷ vücûd-ı nezâhet-âlûdı a‘mâl-i Tebrîz’den ma‘dûd olan ḥâk-i pāk-i ḳarye-i Kûzeĝerân’dan bürüz idüp âteşdân-ı maḥabbet-i İlâhiyye’de puḥte-i ‘ışḳ-ı ‘âlem-sûz olduḳda ‘Ubeydu’llâh-ı Naḳş-bendî ḥâzretlerinin çeşme-i ma‘âriflerinden nüşende-i zülâl-i ‘avârif, şeyḥ-i sâmi Mevlânâ ‘Abdu’r-raḥman-ı Câmî ile ḥidmet-i ‘azîzde hem-dest ve sebû vü cām gibi hem-ḥâl-i ḥîz ü nişest olmuşlar idi.

¹ Sinân Efendi:- R1

² Ebu’s-su‘ûd E, SE

³ - SE

⁴ ṭoḳuz/seksan:biñ yigirmi bir E, SE (Biyografî sahibi şahsın Sultan III. Murad tabakasında müstakil biyografisi vardır. Orada ölüm tarihi 989 olarak belirtilmiştir.)

⁵ Şâh//olma:- R1, SE; der-kenâr E

⁶ Ebū Sa‘îd Efendi:Ebū Sa‘îd-i Tebrîzî SE

⁷ 134a R1

Ba‘dehu hilāfet-i irşād ile naķş-endāz-ı nesīc-i āmāl-i erbāb-ı isti‘dād ve meşreb-i feyz-resānları ābişhor-ı fu‘ād-ı verrād olup Hırasān’dan Āzerbāycān’a irtiḥāl ve Tebrīz’de irşād-ı erbāb-ı ḥāl itmişler idi. Ḥamse ve tis‘a mi’e tāriḥinde¹ Şāh İsmā‘īl-i pūr-tazlīl zuhūr idüp vilāyet-i ‘Acem fitne-i rafz u ilḥād ile der-hem olduḡda bir zemān Ekrād-ı Bidlīs ile celīs ve ġumūm-ı firķat-i aḥbābla enīs olup bi’l-āḥare ḥubb-ı vaṭan ḳā‘id-i ‘inān-ı iḥtiyārı olmaḡla Tebrīz’e rücū‘ı şüyū‘ bulduḡda şāh-ı ġum-rāh ḳatlı niyyeti ile da‘vet ve āyīn-i bāṭılları üzere ḥīn-i duḡūlde² secde teklīfine cūr’et idüp şeyḫ-i ḳavī-i ‘tiḳād, müsā‘ade-i murād itmeyüp mehābet-i şalāḫ u diyānet, ol mülḥid-i bed-dile īrāş-ı ru‘b u dehşet itmekle ihānete cūr’et idemeyüp şadrı olan Mīr Cemāle’d-dīn-i İşfahānī şefā‘ati ile sālīmen menziline ‘avdet eyledi. Ol ešnāda şāḫibü’t-terceme encūmen-efrūz-ı vüçūd ve müşerref-sāz-ı ‘ālem-i şühūd olup şadr-ı mezbūr bu ḳıṭ‘a-i gevher-intizāmı āvīze-i mehd-i sa‘ādet-‘ahdi³ ḳılımış idi:

هشتم ذی قعدة نهصد و بیست

متولد بساعت خیرست

بو سعیدی بما که داد خدا

⁴ثانی بو سعید ابو الخیرست

Hilāl-i ‘ıyd-ı sa‘īd gibi maṭla‘-ı ḥālinden mutaşaddī-i taḫşīl-i kemāl ve zemān-ı ḳalīlde bālīḡ-i mebālīḡ-i ricāl olup ḳıdvē-i ‘ulemā-yı a‘lām Mīr Ġıyāşe’d-dīn Manşūr ḫidmetinde vāşıl-ı merām ve sār esātīze-i kirām ve cehābīze-i fiḫām ifāzası ile bedri temām olduḡda Mollā Aḫmed-i Ḳazvīnī şūret-i ḫüccācda diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūma duḡūl itdükde Şeyḫ Ebū Sa‘īd daḫı bu ṭarīḳla maḳşūda vuşūl murād idüp ‘amm-i büzürgvārı olan şeyḫ-i ‘azīz ile rāh-ı ġürīz tutduḡı ma‘rūz-ı Şāh Ṭahmās-ı ḫannās-iltibās olmaḡla ḫabs u tenkīle mübādere ve on biñ ‘aded dīnār-ı sūrḫle müşādere idüp esbāb u emlāki şimān-ı raḫīşe ile ibtiyā‘ ve ‘aḳār u żayā‘ı bu ṭarīḳ ile ‘urza-i itlāf ü żıyā‘⁵ eyledükden şoñra itmām-ı meblaḡ-ı ma‘hūd için beden-i nāzikleri fersūde-i dendān-ı kelbeteyn ve ol kilāb-ı zū-nāb elinde munḳalib-i beyne’l-cemreteyn olmuş idi. Ḥattā

¹ Mi’e tāriḥinde:mi’ede SE

² 126b E

³ SE’de “ ‘ahd” ve “mehd” kelimeleri yer deḡiştirmiştir.

⁴ “920 Zilka‘de’sinin sekizinci gününde hayırlı bir saatte doğdu. Allah’ın bize verdiḡi Ebū Saīd, ikinci Ebū Saīd Ebü’l-hayr’dır.”

⁵ Ve//żıyā‘:- SE

kıta‘at-ı lühüm-ı mesmümelerin kilâba ilkâ eyleyüp vücūd-ı mes‘ūdların i‘dām ve sermāye-i hayātların temām itmek mertebesinde ilzām itmişler idi. Eşhāş-ı mezbūreden ba‘zı İslām’a qarīb olanların müsāmahası ile habsden firār ve cānib-i Erdebīl’e güzār iderler. Ol hıttā gūr-hāne-i ecdādı olmağın dā’iresine dāhıl olan kâ’inen men kâne mu‘tālebeden emīn olmağ ayınleri olmağla şāhibü’t-terceme ol maqāma vāşıl olup varṭa-ı belādan rehā bulur. ‘Amm-ı kerīmi za‘f-ı pīrīden firāra¹ kâdir olmayup gird-āb-ı ‘anāda qalır. Qarīne-i hāl iki sene miqdārı Mollā Hüseyn-i Erdebīlī hizmetinde iştiğāl itmişler idi. Toğuz yüz elli beş tārīhinde vākī‘ Elkāş seferinde² pādīşāh-ı kişver-sitān, ebü’l-mağāzī Sulṭān Süleymān Hān, şemşīr-i İslām’la āftāb-ı dirahş ve³ tāk-ı pā-māl-i kızılbaş hem-ser-i evtād-ı rahş olup baqıyyetü’s-süyüfī sebük-hīz-i rāh-ı gürīz ve cezūr-ı ticān-ı humret-nümā hıyār gibi rīz rīz olduqda ikisi dahı muhayyem-i sulṭānīye vuşul ve pīşgāh-ı bārgāh-ı Süleymānī’de ruşsat-ı müsul bulmuşlar idi. Elṭāf-ı sulṭānī hātır-ı mecrūhlarına merhem-i Süleymānī olup belde-i Āmid’e dāhıl olduklarında ‘amm-i kerīmleri ‘āzim-i dārü’n-na‘īm ve mazhar-ı luṭf-ı ‘amīm oldu. Haleb’e vāşıl olduklarında ta‘yīn-i vazīfe ile nevāziş olup gamām-ı en‘ām-ı hūqānī murād üzere tertīb-i çemenzār-ı emānī itmedükde⁴ hümāyūn-ı pādīşāh ile mu‘ārefesi olmağın sefer-i Hind’e ‘azīmet eyledüğü gūş-zed-i vezīr-i Āşaf-nazīr, Rüstem-ḳudret olup⁵ murād üzere ihsān ve dārü’s-salṭana tarafına hem-‘inān eylemiş idi. Muḳaddem on beş aḳçe ta‘yīn olup dest-yārī-i terāḳkıyyāt ve tetābu‘-i izāfāt ile ḳabüle ḳābil ve devlet-i ‘Alī Paşa’da mi’e-i kāmīle vāşıl olmuş idi. Toğuz yüz yetmiş bir tārīhinde edā-yı ḥiccetü’l-İslām ve ziyāret-i Beytū’l-harām eyleyüp toğuz yüz seksan Cemādiye’l-ülā’sında sübhā-i eyyām-ı ‘ömri temām ve rişte-i enfās-ı hayātı resīde-i bend-i ḥitām oldu. Cāmi‘-i Şeyḫ Vefā haremde müstaḳill ḥazīre içre medfūn ve kitābe-i bābı bu kıttā’a-i mevzūndur:

چون شیخ ابو سعید مرحوم

زین دار فنا باب بر و شد

از بس که وفا نمود با خلق

¹ 75b SE

² 134b R1

³ Şemşīr//ve:sāye-i livā-yı İslām’la ol diyāra pīrāye-baḥş ve SE

⁴ 127a E

⁵ Murād//olup:- SE

¹میدان وفا از ان او شد

‘Azīz-i merķūm kevkeb-i sa‘d-ı āsmān-ı ‘ulūm, zāhir ü bāṭını ma‘mūr, ahlāk-ı kerīme ile meşhūr, ‘ulūm-ı ‘aqliyyenūñ çābü-k-süvār-ı meydānı, fūnūn-ı naqliyyenūñ gūy-rübā-yı ‘irfānı, menba‘-ı sehā vü kerem, ‘azīzū’l-vücūd u mükerrerem idi.

Menķūldur ki kemāl-i nezāhet ü vera‘ı rütbe-i vesveseye īşāl idüp ğasl-ı evānı vü eşvābı iħrāc-ı dā’ire-i i’tidāl itmişler idi. Hattā postīn ü kefşi debāġat pāyesinde taṭhīr itmeyince isti‘māl itmezler idi. Kemāl-i inbisāṭla mu‘āmele iderlerken bisāṭına kimseyi iclās itmeyüp muşāfaḥadan soñra ellerin ğasl itmek mu‘tādları idi. H‘ān-ı ni‘meti mebzūl, rütbe-i keremi kerāmete maħmūl, ḥaḳḳ-gūy ve güşāde-rūy, nāfizü’l-keleām, maḳbūlü’l-enām ‘azīz idi. Müddet-i ‘ömrini tecerrüd ile ifnā eyleyüp cihet-i ma‘āş için ḥalkla müdārātı revā görmemiş idi. Bu ḥaḳīr ‘azīz-i mezbūruñ te’līfinden menķūl İmām Kāzī Beyzāvī’nūñ tercemesini gördüm. Ğālibā ṭabaḳāt-ı müfessirīn yazmışlardır. ²رحمة الله تعالى عليه

eş-Şeyh Meḥemmed İlhāmī (İlhāmī³ Efendi) {İlhāmī}

Leṭāfet-i yaylaḳ ile meşhūr-ı āfāk olan medīne-i Siroz’dan zuhūr idüp dil-i ilhām-pezīri meclā-yı nūr-ı şu‘ūr olduġda taḫşīl-i mühimmāt-ı ‘ulūm ve dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudūm idüp tarīḳ-ı ‘ilme sülūk itmiş iken nīme-i rāhdan ‘inān-pīç olup Mışr-ı Kāhire’ye ‘azīmet ve Şeyh İbrāhīm Güleşnī āstānesinde tekmīl-i tarīḳat eylemiş idi. Ba‘dehu İstanbul’a vāşıl olup Tercemān Cāmi’i’nde imām ü ḥaṭīb ve zāviyesinde şeyḫ-i edīb olmuş idi. Ders-i *Meşnevī* ve naḳl-i ma‘nevī ile sübhā-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken ṭoḳuz yüz seksen senesi ḥilālinde irtihāl eyledi.

Şeyḫ-i mezbūr kemāl-i taḳvā ile meşhūr, naḳl-i tefsīr ü ḥadīse ḳādir, te’sīr-i enfās-ı müteberrikesi zāhir ‘azīz idi. “İlhāmī” maḫlaşı ile şi‘ārı ve tezkirelerde⁴ eş‘ārı vardır. Fevā’id ü ma‘ārifden bir cōng tertīb eylemişdür. “*İlhāmī Cōng*” dimekle meşhūr ve maḳbūl-i cumhūrdur.

eş-Şeyh Bālī (Ser-ḥoş Bālī Efendi) {Cevherī}

¹ “Merhum Şeyh Ebū Saīd’e bu fānī evin kapısı kapandı. Halka vefa göstermesi o kadardı ki vefa meydanı onsuz boş kaldı.”

² “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ Sirozī Meḥemmed SE

⁴ 135a R1

Manend-i āftāb-ı ‘ālem-tāb¹ ser-germ-i ‘ışık-ı İlahî ve mişāl-i cām-ı bedri-
temām leb-rîz-i feyz-i nâ-mütenâhî, şem‘-i haķīkatüñ pervâne-i şikeste-bāl-i sūziş-
pesendi, ķuţbu‘l-‘ārifîn Ser-hoş Bālî Efendi’dür. Peder-i vālâ-güheri şeh-zāde-i nâ-
ümîd² Sulţān Aĥmed bin Bāyezîd merĥūmuñ üstād-ı hünerveri ve mu‘allim-i fezā‘il-
güsteri idi. Maĥdūmuñ cāme-i ĥayātı tırāz-ı şehādet ile mu‘allem ve zimām-ı tevsen-i
eyyām dest-i Sulţān Selîm-i cihān-gîre müselleme olduķda ba‘z-ı bilāda ĥākim ü vālî ve
le‘ālî-i âmālî silk-i ķazāda mütelālî olmuş idi. Şāhibü‘t-terceme belde-i Şire‘de
çeşmesār-ı vücūda vürūd ve ĥāk-i tîreyi felek-i eşîre maĥsūd eylemiş idi. Mir‘āt-ı bālî
şayķal-ı sa‘y ü ictihād ile maşķül ve maĥall-i irtisām-ı şuver-i zihniyye-i ma‘ķül ü
menķül olduķda ĥ‘āce-i sulţān-ı Süleymān-nigîn, Mevlānā Ĥayre‘d-dîn Efendi
ĥidmetlerinden mülāzım ve yigirmi beş aķçe ile Kepenekci Medresesi‘nde ifādeye
müdāvım olup ba‘de ķazā‘u‘l-vaţar terk-i tarīķat-ı kibr ü baţar ķılıp rāh-ı Ĥalvetiyye‘ye
sülūk ve naķd-i vücūdın ol sikke ile meskūk itmiş idi.

Sebeb-i ferāĥı kendülerden naķl olunan üzere bir vāķı‘a-i ‘acîbe ve mübeşşere-i
ĥarîbe olmuşdur. İcmālî budur ki evā‘il-i talebde maĥrūse-i Burūsa‘da taĥşîl-i ‘ilm ü
edeb şadedinde iken bir gice şehbāz-ı çeşmi, şehper-i müjġanı be-hem ve dîde-i cānı
seyr-i ‘acā‘ib-i ‘ālem idüp geşt ü güzār-ı şehristān-ı ĥayāl eşnāsında bir şāh-rāha
uĥrayup gūş-ı hūşına āvāze-i zikr-i cemîl ve şadā-yı tesbîĥ ü tehlîl vāşıl olmaĥla ol
meclis-i celîle dāĥil olduķda görür ki şūfiyyeden bir ķavm-ı nūrānî ĥalka-beste-i tevĥîd-
i sübhānî olup kenār-ı ĥalkada bir şeyĥ-i murāķıb, ĥavţa-i³ deryā-yı vecde tālîb iken
imāmevār baş ĥaldurup bunlara nazar-ı himmet ve ol tã‘ifeye iltihāk için da‘vet ider.
Bunlar daĥı i‘tizār idüp ĥāţırda daĥdaĥa-i tekmîl-i tarīķ ve ba‘z-ı ‘ulemādan ārzü-yı⁴
semā‘-ı ders ü taĥķîķ dāmen-gîr olduĥını iş‘ār ve def‘-i ĥāţıradan şoñra ĥāk-i pāylarına
rūy-māl nihāyet-i âmāl idüĥin izĥār idüp ĥ‘ābdan bîdār olur. Ĥarîne-i ĥāl birķaç
seneden şoñra maĥrūse-i Ĥoştāntıniyye‘de ķarār ve yārān ile seyr-i kūçe vü bāzār
iderken bir zāviyeden ĥulĥule-i tevĥîd-ı cān-fezā, mānend-i na‘ra-ı yāhū-yı āşnā, gūş-
zed-i dil-i hūşyārı ve muĥarrik-i ĥāţır-ı bî-ķarārı olup bî-iĥtiyār cūyende-i rāh ve dāĥil-i
ĥānķāĥ olduķda ‘aynî ile muķaddemā vāķı‘ada gördüĥi meclis-i feyz-ķarîn, meşĥūd-ı
nazar-ı ‘ibret-bîn olup kenāre-nişîn-i şoĥbet olan ‘azîz-i şāĥib-i himmet bunları yanına

¹ ‘ālem-tāb:- SE

² 127b E

³ Ĥarķa-ı SE

⁴ 76a SE

الم يان للذين آمنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله¹
 āyet-i kerīmesin tilāvet itdükden sonra hitāb-ı müsteṭāb buyurup “Ders ü ifādesi ārzū-yı
 dil-i zāruñ olan ‘allāme-i Mesīhā-dem, gülü-feşārī-i mergle ebkem olup min-ba’d
 bahāne ḳalmadı. Şimden sonra meş‘ale-i müşālle-i ‘ibreti iş‘āl ve meşḡale-i nāfi‘aya
 iştiḡāl² itmez misüz?” didükde cān ü dilden telbiye-i icābet ve pīs-i nazar-ı
 ‘ināyetlerinde tevbe vü inābet idüp nām-ı pür-ihtirām-ı ‘azīzden su‘āl ve ism-i mekān-ı
 feyz-resāndan istikşāf-ı hāl eyledükde ‘Alī Paşa Zāviyesi’nde seccāde-nişīn-i irşād olan
 Ramazān Efendi ḫidmetleri olduḡın taḫḫīḳ iderler. ‘Azīz-i mezbūr *Şaḳā’iḳ-ı
 Nu‘māniyye*’de³ meşṭūr olduḡı üzere ‘ummān-ı ḫaḳā’iḳ-ı tevḫīd, kān-ı gevher-i terk ü
 tecrīd, şem‘-i nūr-efşān-ı hidāyet, baḫr-ı bī-pāyān-ı kerāmet idi. Toḡuz yüz altmış üç
 senesinde intikāl eyleyüp ‘Alī Paşa Cāmi’i ḫaremindedefn olınmışdır.

Bu rivāyet daḡı vāşıl-ı nişāb-ı dirāyetdür ki evā’il-i şoḫbetlerinde vāḳi‘ olup
 bā’iş-i incizāb-ı ḫidmet-i pīr ve sülüklerine sebep-i aḫīr olmaḡla kendü lisānlarından bi-
 ‘aynihā naḳl olunur: “Bir gün ḫuzūr-ı ‘azīzde zānū-zede-i ḫidmet idüm. Taşradan bir
 kimse gelüp müftī-i ‘aşr Çivi-zāde Şeyḫ Meḫemmed Efendi’den naḳl-i selām ve baştı-
 kelām idüp ‘Şeyḫ Muḫyi’d-dīn-i ‘Arabī ḫāzretlerinin *Füşüş*’ı ḫuşuşında i’tikādları
 nicedür? Ḥak mıdur, bāḫıl mıdur, su‘āl iderler.’ didükde ḫāzret-i ‘azīz nār-ı ḡāzabı
 şerār-engīz idüp buyurdılar ki ‘Efendüne söyle, şeyḫden ne virdi alamaz. Günde yedi
 kerre baḫnını ta‘ām-ı ḫarāmdan pür iden ādem esrār-ı buṭūn-ı seb‘aya vāşıl olmaḡ
 muḫāl ve dem-beste-i ḫayret olmayanlar ol baḫr-ı ḫaḳā’iḳdan gevher-i maḳşūd ele
 getürmek münselibü’l-iḫtimāldür. Ḥāzret-i şeyḫ ol kitābı yazarken on beş günde bir
 ifṭār iderlerdi. Bīhūde ta‘aşşubı ḳosun. Nām-ı şeyḫi yād eyledükde aḡzını müşḡ ü gül-
 āb ile yusun. Kitāb-ı mezbürdan ki fi’l-ḫaḳīḳa gevher-i meknūn ve lisānü’t-ṭayr-ı erbāb-
 ı rumūzdur, el çeküp;

اذالم تستطع امرافدعه
 وجاوزه الى ماتستطيع⁴

mazmūnı ile ‘āmil olsun.’ diyü cevāb irsāl itdiler. Şaḫş-ı mezbūr edā-yı risālet eyleyüp
 cevāb-ı telḫ-i şūr-engīzden ḫār-ı pür-çīn gibi¹ cebīn-i pür-çīn ile ‘avdet eyledükde faḳīr

¹ *Kur’ān-ı Kerīm, Hadid Sūresi, 57/ 16*, “İnananların gönüllerinin Allah’ı anması ve ondan inen gerçeḡe
 içten bağlanması zamanı gelmedi mi?”

² 135b R1

³ 128a E

⁴ “Bir işe gücün yetmiyorsa onu bırak, gücünün yettiḡine yönel.”

kelāma ruḥṣat bulup ‘Benüm sultānum, Çivi-zāde Efendi muta‘aşşib ādemdür. Bā-
 ḥuṣūṣ kelimāt-ı ğāmıza-ı şeyḥe inkārda rāsīḥ-dem ü şābit-ḳademdür. Vech-i aḥsen ile
 müdāfa‘a buyurlsa, eger cenābuñuza, eger aḥbābuñuza keşmekeş-i zāhir-bīnān-ı ḳaşır-
 fehmden ṭarīḳa-i eslem degül midür?’ diyü ‘arż-ı niyāz ve sırr-ı ser-be-mühr-i derünü
 bāz eyledüğümde cevāb virdiler ki ‘Ḥavf idecek nesne yoḳdur. Ğayeti budur ki ‘aḳd-ı
 meclis idüp bizi iḥzār ve taḥḳīr ü izdirāyı tekrār der-kār ideler. Ol zemān iḳtiza iderse
 işte şöylece iderüz.’ diyüp fark-ı mübāreklerin ceyb-i cübbeye çeküp fi’l-ḥāl
 maḥallerinden ğā’ib oldılar. Faḳīre ol ḥālde dehşet-i ‘azīme müstevlī olup nice zemān
 deng ü ḥayrān ḳālīb-ı bī-cān ḳaldum. Bir sa‘āt mürūrından soñra beden-i mübārekleri
 ḳālīb-ı cübbeye rūḥ-baḥş ve cemāl-i bā-kemālleri maṭla‘-ı girībāndan² āftāb-ı dirāḥş
 olduḳda bī-iḥtiyār kef-i pālarına yüzüm sürüp ‘Bu vaz‘-ı ğarīb-i ‘ibret-nümā, sīmyā
 ḳabīlinden midür?’ diyü su‘āl itdüm. Buyurdılar ki ‘Sīmyā degüldür. Nefs-i nāṭıḳaya
 mücāhedāt-ı şāḳḳa ve riyāzāt-ı şādıḳa ile mücerredāt-ı nūrāniyyeye ittişāl ḥāşıl olup
 bedenini ān-ı vāḥidde³ i‘dām ü īcāda ḳādir ve sırr-ı āyet-i *انكم لفي خلق جديد*⁴ bu ma‘nāyı
 müfessir olur. Ol mertebeye vāşıl olan insān-ı kāmilden bunuñ emşālī taşarrufāt-ı ‘acībe
 ve efā‘īl-i ğarībe müsteb‘id degüldür.’ diyü ḥatm-i manzūme-i kelām buyurdılar.” قدس الله
 سره العزيز⁵ آمديم بمانحن فيه⁶

Bālī Efendi ḥidmetleri ḥazret-i a‘zīzden aḥz-ı bī‘at idüp ḥücerāt-ı zāviyenüñ
 birinde küşe-nişīn-i ḥumūl ve zıkr ü tevḥīde meşğul olduḳda ḥazret-i ‘azīz bi’l-küllīye
 ṭarīḳdan ferāġa icāzet virmeyüp müderris iken eyyām-ı dersde edā-yı ḥidmet-i
 müdārese, ba‘dehu meşġale-i evrād u ezḳāra mümārese üzere iken taḥşīl-i murād ve
 iḥrāz-ı ārzü-yı fu‘ād eyledükde derünü ferāġ ve tibr-i ḥālīşü’l-iḥlāşı ḳālīb-ı ḳalbe ifrāġ
 eyleyüp vāşıl-ı mertebe-i kemāl ve me‘zūn-ı irşād-ı ehl-i ḥāl⁷ olduḳda dāḥil-i
 Ḳoşantıniyye’de vāḳi‘ Ḳurşunlu Türbe Zāviyesi’nde seccāde-nişīn ve mesned-efrüz-ı
 ‘izz ü temkīn olur. Ol zāviyede rāviye-i ‘ināyetleri ṭarāvet-baḥş-ı büstān-ı irşād ve fā’iz-
 i çeşmesār-ı himmetleri⁸ ābişḥor-ı teşne-lebān-ı ‘ibād iken toḳuz yüz seksan Zī’l-
 ḳa‘de’sinde cām-ı şafā-encām-ı ecelden mest-i üftāde ve ḥāk-i niyāz-ı dergāh-ı çäre-
 sāza rü-nihāde oldılar. Cenāzeleri a‘nāḳ-ı ricāl üzere Cāmi‘ü’l-Ebü’l-feth’e iḥzār ve

¹ ḥār//gibi:- SE

² Maṭla‘-ı girībāndan:- SE

³ 136a R1

⁴ *Kur‘ān-ı Kerīm, Sebe Sūresi, 34/ 07*, “... muhakkak siz yeni bir yaratılış içinde ...”

⁵ 128b E

⁶ “Allah aziz sırrını kutlu kılsın. İçinde olduğumuza geldik.”

⁷ ehl-i ḥāl:ricāl R1

⁸ - SE

du‘ā vü şenā ile zāviyeleri sāhasında mütevārī-i mezār-ı pür-envār kılandı. Sā‘ī Çelebi merhūm;

Fenā cāmı ile Bālī Efendi mest idi göçdi (980)

mısrā‘ını tārīh düşürmişdür.

‘Azīz-i merķūm fihrist-i mesā‘il-i ‘ulūm, ferīde-i¹ silk-i efrād, rükn-i rekīn-i maķām-ı evtād, çeşmesār-ı feyzle cebel-i şāmiḥ, ḳadem-i kerāmetle ‘imād-ı rāsīḥ, ḥil‘at-i teşrīf-i şühūdı tırāz-ı vecd ü ḥāl ile ḥālī ve cāme-i yektā-yı vüçüdı mührefersā‘ī-i fenā ile bālī, keşrū‘l-mücāhede ve‘l-‘ibāde, ‘azīmü‘r-riyāze ve‘z-zehāde, ecānibden mütecānib, erbāb-ı dünyādan hārib müddet-i ‘ömrinde devr-i ebvāb-ı mīr ü vezīr bilmez ve serv-i āzād-ı maķām-ı istiğnā olup kimseye ser-fürü kılmaz, da‘vetlerini aḥsen-i vüçüh üzere redd ve şadāķat u hediyyelerinden derīçe-i iltifātı sedd itmek mu‘tādları idi. Bu deñlü istiğnā ile vaķt-i intikāllerinde sekiz biñ naķd filori ve on biñ dīnār ile muķavvem muḥallefāt zuhūrı maḥz-ı kerāmet ve āsar-ı kīmyā-yı velāyet idügi ḳarār-dāde-i ehl-i i‘tibār idi. Şāfināt-ı ciyāda mā‘il ve raḥş-ı Burāķ-seyr-i şarşar-şitāb mertebesine şifte-dil olup dā‘imā bir ṭavīle semend-i bī-mānend, merbaṭ-ı murābiṭ-mehbiṭlarında bend olup ser-ḥadd ġāzīlerine ihdā eylemek de‘b-i kerīmleri idi. Naķd-i vaķt-i ‘ömr-i ‘azīzi rūḥ gibi tecerrüd ile ġüzār idüp ḳayd-ı bend-i evlād u ‘iyāl pā-yı himmetlerine ‘iķāl olmamış idi. Cezbe-i ‘azīme şāḥibi olup nażarları kūh-endāz ve te‘şīr-i kelām-ı dil-pezīrleri āhen-ġüdāz idi. Ta‘bīr-i rü‘yāda ḥod Yūsuf-ı şānī ve noķta-i sırr-ı süveydānuñ naķş-ḥ‘ānı idi.

Vālid-i merhūmdan mesmū‘-ı faķīrdür ki “*Ḥasb-ı Ḥāl*” nām kitābı nażm eyledükde ol kitābuñ mevzū‘ı esrār-ı ‘ışķ u maḥabbet ve eṭvār-ı² sülük ü ādāb-ı ṭarīķat olup ekşer-i ma‘ānisi mest-i³ lā‘ubālī Ser-ḥoş Bālī Efendi’nüñ kenār-ı deryā-yı kerāmetinden iltikāṭ olunmuş cevāhir-i baḥr-ı ḥaķīķat olmağın egerçi “*Ḥasb-ı Ḥāl*” ismi ile tesmiye itmege ‘azīmet itmişler imiş. Lākin ba‘dehu şöyle niyyet itmişler ki ḥuzūr-ı⁴ şerīflerine ‘arz eyledükde ḥazret-i ‘azīzden ne maķūle kelām şādır olursa kitābı anuñla mevsūm ideler. Fi‘l-vāķi‘ meclis-i şerīflerine varup evrāķ-ı kitābı ġonçevār cüz’dāndan çıkarurken iķbāl buyurup “Mollā Nev‘ī ḥasb-ı ḥālūmi, ḥasb-ı ḥālūmi...” diyü fetḥ-i kelām iderler.

¹ 76b SE

² Aḥvāl-i SE

³ - SE

⁴ 136b R1; 129a E

Merhūmuñ kerāmāt-ı maḥşūşasındandır ki telkīnine ḥāzır oldukları mevtā-yı Müslimīne ṭavr-ı ma‘hūd üzere telkīn eyledüklerinde muḥātabalarını istimā‘ idenler meyyitūñ ḥāl-i ḥayātında olan şadā vü edāsını ta‘yīn iderler imiş. Bu ḥuşūş için meşā’ih-ı ‘aşrı derīçe-i dehān-ı daḥlı bāz ve zebān-ı ṭa‘nı dırāz eyledükde meclis-i naẓmuñ kāse-gerdān-ı bezmi ve ‘arşa-i faẓluñ çābük-süvār-ı rezmi Mevlānā ‘Azmī bu beyti ḥüb dimişdür:

Cihān ḥalkı şü deñlü münkir olmışdur kerāmāta
Nedür bu vaẓ‘ münkir dir eger mevtāyı söyletseñ

Hem-‘aşrları olan meşā’ih-ı kibārdan mürşid-i erbāb-ı irāde eş-Şeyḥ Muşliḥi’d-
dīn eş-şehīr bi-Nūre’d-dīn-zāde “Eslāfdan görülmeyen bid‘atı iḥdāş, bā’iş-i fitne-i
aḥdāşdur.” diyü merḥūma ṭa‘n ü teşnī‘ eyledükde “Sāḥa-i kerāmāt evsa‘ u eb‘ad ve
rütbe-i mütefāvite-i ricāl bī-ḥadd ü lā-yu‘addur. Bu vādīde mesbük olmamak zarar
itmez.” diyü¹ cevāb virüp bunlar daḥı anlaruñ dāmen-ālūd-ı der-i mīr ü vezīr
olduklarına ²بئس الفقير على باب الامير mazmūnı ile ḥarf-gīr olduḡda ol ṭarafdan “İḡāse-i aḡ-
ı Müslim ve def‘-i zūlm-i zālīm için evliyā’u’llāh me‘mūr olagelmişlerdür. Bā-ḥuşūş
incāḥ-ı³ merām ve tesviye-i umūr-ı enām işlāḥ-ı ḥükkāma vābeste olmaḡın anlara nuşḥ
u pendūñ nef‘i ‘āmm ve biñ mürīd irşādından efḡal idüḡi ma‘lūm-ı ḥavāşş u ‘avāmdur.”
diyü redd-i kelām olurmuş. Ḥalk-ı ‘ālem tercīḥ-i eḡad-ı cānibeynde müteferriḡ, kimi
muḡallid, kimi muḡaḡḡıḡdur.

Tezkiretü’ş-şu‘arā şāḥibi Ḥasan Çelebi merḥūmı ḥarf-ı cīmde “Cevherī” maḡlaşı
ile dürretü’t-tāc kılduḡdan sonra gevher-i menāḡıba bu gūne revāc virmişdür ki *Evā’il-i*
hallerinde “Pīrūze ‘Alī Bālī” dirler bir cūvān-ı la‘līn-leb ü pīrūze-ḡaṭṭuñ pāy-mālī ve
cān ü dilden ‘aşıḡ-ı şikeste-bālī olup ol taḡrīble Cevherī taḡalluş itmişler imiş. Cūvān-ı
mezbūruñ ḡaṭṭ-ı ‘izārı gibi eceli ‘ācīl ve ḡāl-i leb-i şeker-bārı gibi kevkeb-i ḡayātı āfīl,
la‘l-i sīr-ābı bī-āb ve rūy-ı zībāsı ecel derleri ile pūr-tāb olduḡda ḡasret-i ḡāmet-i bālāsı
ile sāye-mişāl üftāde-i ḡāk ve ḡayāl-i kūşe-i ebrūsı ile dil-ḡaste-i künc-i meḡāk olup
fīkr-i zūlfı ile mānend-i ‘aşıḡ-ı bī-cān, der-hem ü perīşān olmuş iken bir gün yārān-ı şafā
bezmīne raḡbet ve ešnā-yı şoḡbetde izḡār-ı sūrūr ü behcet eyleyüp erbāb-ı meclise bu
gūne ḡitāb ider ki “Yārān-ı şafā, nice gündür ol dil-ber-i sīmīn-berüñ fīrḡati ile

¹ - E

² “Yöneticinin kapısından ayrılmayan fakir ne kötü biridir!”

³ Encām-ı SE

gözlerüm baħr-ı sīm-āb ve gencīne-i vaşlından cüdā olalı ħālüm ħarāb idi. Bu gice vāķı‘ada gördüm ve ħāk-i pāylarına yüzüm gözüm sürdüm.

Gice dildār bīdār olmadı bir şem‘ yanunca

Kef ü pāyına yüz sürdüm murād üzre uyanunca

mazmūnını der-kār, ba‘dehu ‘arza girüp bī-iħtiyār ayıtdum: ‘Ĥāk-i pāyuñdan dūr olalı diyār-ı ‘aκldan mehcūrüm. Efkār-ı perīşān ile pergār¹-şifat dā‘ire-i cünūna κadem κodum² ve firāk-ı la‘l-i şīrīnūñle çeşme-i cāndan el yudum. Min-ba‘d firāka tākātüm ve şabra istiṭā‘atüm κalmadı. Ya cān-ı nā-tevānı bezmūñe maħrem, yāħūd ħāk-i pāyuñdan bir yād-gār-ıla, ħāṭırum ħurrem eyle.’ didügümde izħār-ı şefkat ve ħālūme³ merħamet idüp ayagı tozından bir miκdār ğubār-ı tütüyā-‘ayarı bir kāğıd pāre içine⁴ κoyup ‘Bu cevher-i iksīr-i‘tibār sende yād-gārüm olsun.’ didi. Ben daħı öpüp başuma κodum ve kūşe-i destāra ta‘biye idüp vedā‘ itdüm. Fi‘l-ħāl gözümünden ħ‘āb ve gönümünden iztırāb gidüp bi-ħamdī‘llāhi te‘ālā selvet-i ħāṭır zāhir⁵ oldı.” diyüp esnā-yı şoħbetde destārını berg-i gül gibi perīşān ve şāħ-ı şüküfedār gibi tāzeleyüp meyān-ı meclise rīzān eyledükde pīçide kāğıd içinde bir miκdār ğubār, kūşe-i tāk-ı tākıyyeden bedīdār olup zıkr itdükleri kuħlü‘l-cevāhir-i çeşm-i cān ve cevher-i iksīr-i ‘āşıkān idügi taħķīκ olinmağla ħuzzār-ı meclis bu ħāle ħayrān ve mīl-i mikħaleveş engüşt der-dehān oldılar. Naκl olınan üzere bu vāķı‘adan şoñra sevdā-yı māsivā ħāṭırlarından meslūb ve cezbe-i ‘ışķ-ı maħbūb-ı ħaķīķī κullāb-ı κalb-i maħabbet-üslūb olup refīκ-ı tevfiκ ile pey-ender-pey şāħ-rāħ-ı sülūki tayy itmişler idi.

Faκīr eydürin ki cāh-ı maħşūş-ı bī-mişālleri olan inṭāκ-ı mevti mānend-i iħyā-yı Mesīhā, lāzıme-i enfās-ı ‘İsevī ve meşreb-i Ĥızırleri⁶ olduğı bu vāķı‘adan zāhir ve bu vaκ‘adan⁷ rüşen ü bāhir olur.

Bu maṭla‘ cevher-i kān-ı ‘irfān ve āb-ı gevher-i feyz-resānlarıdır.

‘İlm-i iħfā öğredür ‘āşıklarına ol dehān

Anuñ içündür seven olur seni gözden nihān

¹ 137a R1

² 129b E

³ İzħār//ħālūme:ħālūme şefkat ve izħār-ı SE

⁴ Pāre içine:pāreye SE

⁵ 77a SE

⁶ Ĥızır-ı yārī SE

⁷ zāhir//vaκ‘adan:- SE

eş-Şeyh Muşlihi'd-dîn eş-Şehir bi-Nüre'd-dîn-zâde (Nüre'd-dîn-zâde Efendi)

Kažā-yı Filibe muzāfātından Köpsi nāhiyesinde “Enbārılı” nām kıaryeden zāhir ve “Nüre'd-dîn Efendi” dirler bir imāma imāme-i sübhā-i ‘ırķ-ı tāhir olup toķuz yüz sekiz tārīhinde ħalvet-ĥāne-i şulb u meşīmeden ĥurūc ve minber-i ħehār-pāye-i ‘anāşıra ‘urūc itmişler idi. Mukaddime-i sa’y ü ictihād ile şem‘-i nūr-efşān-ı isti‘dādı īķād ve imdād-ı pertev-i nūr-ı şu‘ūr-ı māder-zād eyleyüp ‘alā ĥasbi’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek şudūr-ı devleti Süleymāniyye’den “Mīrim Kösesi” demekle ma‘rūf Meĥammed Efendi’nün ĥidmetlerine ittişāl ve istifāza-i ‘ilm ü kemālle meleke-i istihālin derece-i ‘ālū’l-‘āle īşāl eyledükde meşāmm-ı cānına bū-yı fenā vezān ve ħemenzār-ı emānī-i dūnyeviyyesi āsīb-resīde-i ĥazān olmağın berg-i dıraĥtān gibi üftān ü ĥīzān, küberā-yı tārīķa-i şūfiyyeden Şofyalı Bālī Efendi’nün dergāh-ı irşād-penāhına revān olup ĥidmet-i şeyĥ-i kāmilde tekmīl-i tārīķ ve refīķ-ı tevfiķ ile seyr-i menāzilü’s-sā’irīn-i ehl-i taĥķīķ idüp vāşıl-ı ser-menzil-i ĥilāfet ve ĥalīfe-i mehdī-i hidāyet olmuşlar idi. Tatarbāzārı’nda ‘ışķ-bāzān-ı maĥabbet-i İlāhiyye ile cān bāzārını germ ve pūte-i mücāhedede āteş-i riyāzetle dil-i mağşūşlarını zer-i ĥālīş ü nerm idüp şīt-i şöhret-i ‘ālem-gīri şabā-mesīr ve kullāb-ı pūr-tāb-ı maĥabbetine āzādeler esīr¹ olmağla āstān-ı² mīķnāţis-ĥāşşiyeti ‘ālem-maşīr olmuş idi. Kıarīne-i ĥāl erbāb-ı irādet her tārıfıdan seyl-i revān gibi devān ve refte refte deryā-yı bī-pāyān olup lisān-ı dehrden;

Tāc-baĥş-ı pādişāhān-ı diyār-ı ‘ışķsun

‘Ālemün sultānı olur işiğünde her gedā

mazmūnı ile muĥāţab olduķda ba‘z-ı aşĥāb-ı ġaraż ki ĥīre-ħeşmī-i ‘araż birle idrāk-i cevher-i ‘irfāndan maĥrūm ve dīde-i zāhir-bīnlerine sebel-i ġaflet perde-keş olmağın cevher-i ĥaķā’iķ mektūmdur, ol Yūsuf-ı Mışır-ı ‘irfān için āstān-ı sultān-ı zemāna si‘āyet ve ‘ālem-efrāz-ı istiķlāl³ olmağ ihtimāli ile ĥikāyet-i pūr-nikāyet eyleyüp mübtelā-yı kıayd-ı keyd ü miĥen ve ĥabs u tefţūş ile mūmteĥan olmaları bābında fermān-ı cihān-muţā’ vūrūdına bā’iş olurlar. Bu emr-i vaĥşet-engīzden şeyĥ-i bī-günāh

¹ 130a E

² 137b R1

³ İstiķbāl SE

āgāh¹ olduğda vürūdından muḳaddem dergāh-ı re'fet-penāha mürāca'at ve levş-i çirk-āb-ı töhmetden 'arz-ı ṭahāret-i zeyl ü berā'et-i zimmet idüp mezīd-i i'zāz ile rücū'a mücāz olurlar.

Hikāyet olunur ki ol ḥaber-i şerāre-eşer vuşūlünde mütenekkirāne hey'et ve ğarībāne kisvet ile İstanbul'a gelüp Zeyrek Cāmi'i civārında olan ḥücerātuñ birine nüzül ve 'arz-ı meskenet ü ḥumül itdüklerinde cāmi'-i merḳūm imāmı, merḥūmı müsāferete ḳabül idüp icmālen şuleḥādan bir merd-i ğarīb ve berīḳ-ı sīmā-yı şalāḥı ḥāṭır-firīb olmağın şeref-i ḳudūmını ni'met ve delīl-i ḥayr u bereket bilüp merātib-i ikrāmda terk-i evlā ḳılmayup derecāt-ı miḥmān-nevāzīde daḳıḳa fevtine rızā virmedi. Tā ki yevm-i cum'a olup ba'de edā'i'l-farīza sünnet-i mu'tādesi üzere Şeyḥü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretleri ziyāretine niyyet eyledükde merḥūm 'azīzi daḥı hem-rāh ve dāḥil-i meclis-i fetvā-penāh idüp faḳīrāne zayfı olmaḳ mertebesin 'arz ider. Ol eşnāda tefsīr-i şerīfden bir maḥall müzākere olunup bā'ış-i fetḥ-i bāb-ı muḥāvere olduğda² Nüre'd-dīn-zāde Efendi'ye nevbet-i ḥitāb gelüp ol ḳadar ḥaḳā'ıḳ u daḳā'ıḳ-ı meşānī vü şevānī, ma'ānī-i Ḳur'ānī baş ider ki mollā-yı merḥūm bī-iḥtiyār ḳalkup şeyḥ-i kerīmi mesned-i iclāle taḳdīm ve itmām-ı resm-i i'zāz u tekrīm³ idüp nām ü nişānından su'āl iderler. Bunlar daḥı "İşte ol Nüre'd-dīnoğlı didükleri 'āsī vü güneḳār ve müttehem-i perīşān-rūzgār bu faḳīrdür." diyü ḥazm-ı nefis iḥtiyār iderler. Mollā-yı ehālī-perver, maḳām-ı şadāret-i 'uzmāya irsāl-i ḥaber idüp "Nüre'd-dīn-zāde didükleri 'azīz gelmiş. Muḥliş-ḥāneyi teşrīf idüp 'ulüvv-i şānı ve rütbe-i faẓl ü 'irfānı ma'lūmumuz oldu. Ḥāşā ki bu maḳūle kāmīl-i deryā-dil, ḥāşāḳ-i hevesle müteḳeddir ü münfa'il ve rükn-i rekīn-i ḥimmeti zeḥārif-i dūnyeviyyeye mā'il ve firīfte-i zıll-ı zā'il ola. İhtimāl virilen aḥvāl ifk ü iftirādur." Böyle vücūd-ı şerīf dārü's-salṭanayı teşrīf ve ḳurṭu'l-cevāhir-i enfāsı ile mesāmi'-i āfāḳı teşnīf, mühimmāt-ı dīn ü devletden olduğın i'lām itdüklerinde şadr-ı a'zam ta'yīn-i şeyḥü'l-İslāmī üzere ikrāmına ihtimām eyleyüp⁴ naḳl-i 'ıyāl için şılasına 'azīmet⁵, ba'dehu İstanbul'a 'avdet eyledükde Küçük Ayaşofıyya Zāviyesi'nde temkīn ve murād üzere revātib ü idrārātı ta'yīn⁶ olunmuş idi. Maḥāll-i müte'addidede va'z ü tezkīr ve naḳl-i ḥadīs ü tefsīr eyleyüp meclis-i va'zına⁷ 'ulemā-yı a'lām ve şıḡār u kibār-ı ehl-i İslām ḥāzır u müstefīd ve ḳābil-i ḳabül olanlar

¹ Vaḥşet//āgāh:ğarīb küş-zed-i şeyḥ-i edīb SE

² bā'ış//olduğda:- SE

³ Şeyḥ//tekrīm:tekrīm ve şaff-ı ni'ālden mesned-i iclāle taḳdīm SE

⁴ 130b E

⁵ 138a R1

⁶ müte'ayyin SE

⁷ 77b SE

mürîd olup Vezîr-i A'zam Mehemmed Paşa ahz-ı tevbe vü inâbet ve pâdişâh-ı 'âlem 'arz-ı irâdet ü maḥabbet itmişler idi. Gâh u bî-gâh serây-ı hümâyûna da'vet ve rûḥânî soḥbet mu'tâdları idi.

Ba'zı ḥulefâsından bi'l-vâsıta mesmû'-ı fakîr olmuşdur ki bir gice nişfu'l-leylede 'azîz taşra çıqıp nâkîl-i rivâyete fânûs ihzâr itdürüp serây-ı sulṭânîye varurlar ve ḥâris-i dergâhı âgâh idüp dâhil-i sürâdiqât-ı bârgâh-ı Süleymânî olurlar. Sedene-i südde-i sa'âdet 'arzı ile vâşıl-ı ser-vaqt-i pâdişâh-ı devrân ve ruḥşat-yâfte-i ḥalvet-ḥâne-i ḥâşşu'l-ḥâşş-ı Keyvân-eyvân olduklarında ziyâret-i bî-hengâm, bâ'ış-i istifsâr-ı merâm olıcaq sulṭân-ı qadr-tevâne su'âl-i muqadderden taqḍîm-i cevâb-ı edîbâne iderler ki “Bu gice Ḥazret-i Resûl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم taraf-ı 'âlîlerinden me'mûr olduq. Şafaḥât-ı nûrânî-timşâl-i 'âlem-i mişâlde 'arz-ı cemâl ve mîl-i şu'a-ı iḥsânı sürme-keş-i dîde-i ḥâl idüp fermân-ı vâcibü'l-ımtişâlleri bu güne şudûr buldı ki 'Süleymân'a bizden edâ-yı risâlet eyle. Küffâr-ı ḥâksâra müzekkir-i bu'us-ı bi'se'l-mehâd olan farîza-i cihâd n'içün terk eyledi? Benüm şefâ'atümden istimdâd ve rızâ-yı şerîfüm murâd iderse 'asker-i İslâm'ı fazîlet-i gâzâya iğrâ ve âb-ı âteş-tâb-ı şemşîr ile merâsim-i ḥilâfeti icrâ eyleyüp 'anede-i 'abede-i evşâna ihṭâr-ı mâcerâ itmekden ḥâlî olmasun.’” Pâdişâh-ı dîndâr fermân-ı vâcibü'l-ittibâ'ı istimâ' eyledükde iclâlen li'l-emri'l-'âlî yirinden kıyâm ve girye-i tûfân-ḥîz ile 'arz-ı şevk u gârâm idüp;

هاتيك رسالة على وفق السؤال

من امعن فيها يتلقى بقبول

يستعظم من ارسلها ثم يقول

² يا خير رسالة ويا خير رسول

mazmûnı ile edâ-yı şükr-i ni'met-i ḥiṭâba mübâderet ve şedd-i nitâq-ı 'azîmete müsâra'at gösterüp telbiye-i icâbet taqḍîminden soñra maḥzen istilzâz-ı tekrîr-i zîkr içün buyururlar ki “Efendi şimdi ol sulṭân-ı 'âlî-şân bu bende-i nâ-tevâmı ismiyle yâd kıilup mürçe-i tiğ-zebân ve mür-ı kelâm-ı şeker-feşân itmege erzânî gördiler mi? Fe-ḥamden, şümme ḥamden, şümme ḥamden³...” diyüp taşfiye-i niyyet-i gâzâ iderler.

¹ “Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

² “Soruya uygun bir mektup getir. Kim o mektubu güzel incelerse iyi karşlanır. Böyle bir mektubu getiren de değer kazanır ve bu hususla ilgili şöyle denir: Ey kutlu mektup, ey kutlu elçi!”

³ İkinci “şümme ḥamden” ifadesi SE'de yoktur.

Seheri Sigetvar seferi için nidâ ve tehyi'e-i esbâb-ı cenge ibtidâ olunur. Ol sefer-i zafer-reh-berde hem-rikâb-ı sulţânü'l-mücâhidîn ve dem-i vâpesinde şem'-i bâlîn olup cenâzeleri ile bile gelmiş ve uĥrevî maĥabbeti yirine getürmüş idi. Toĥuz yüz seksan bir Zi'l-ka'de'sinde pertev-i nür-ı vücûdı muzmaĥill ve 'âlem-i envâra müsta'cil olmuş idi. "Vâ şeyĥ-i dîn" (981) târiĥ-i intiĥâlleridür. Sinn-i şerîfleri yetmiş üç dâĥiline vâşıldur.

'Azîz-i mütercem 'umde-i meşâ'ih-ı 'âlem, baĥıyyetü's-sülâf-ı¹ 'ışĥ u maĥabbet², cur'a-nüş-ı eslâf-ı erbâb-ı tarîĥat, reh-nümâ-yı dîn, pey-rev-i şaĥâbe vü tâbi'in, derün u bîrünü ma'ânî-i Ķur'anî'den şâhib-i ĥazı-ı mevür, câm-ı gîtî-nümâ gibi zâhiri vü bâĥını ma'mür, 'âlim ü fâzıl, mürşid-i³ kâmil idi. Kürsî-i va'zına ruĥ'alar ĥonulup meclis âhirinde yegân yegân kırâ'at ve her fenden nice mebâĥiş-i ĥâmıza taĥĥîkına mübâşeret iderlerdi. Fuĥarâ ve ĥulefâsına tekmîl-i 'ilm-i zâhir ve şer'-i şerîfî sâlik-i⁴ tarîĥata mu'âvin ü müzâhir itmek 'umde-i veşâyâsı olup zâviyesinde müzâkere-i 'ilmiyye nuĥbe-i meşâlih-i ricâl ve ta'allüm-i 'ulüm-ı dîniyye aĥvem-i şavâlih-i a'mâl idi. Ta'am u libâsda tekellüfden 'ârî ve mu'âmele-i nâsda taşallüfden beri olup⁵ ĥırĥa vü 'abâda fuĥarâ-yı 'ibâda mümâşil ve zâviye ta'amı ile ĥanâ'atde خیر الطعام⁶ mazmünü ile 'âmil, maĥfil-i va'z ü tezkîrde sulţân-ı evreng-i fazîlet ü ĥaĥîĥat, küşe-i ĥücre-i ilhâm-semîrde hem-reng-i fuĥarâ-yı tarîĥat idi.

عشق است وبس که دردو جهان جلوہ میکند

⁷ کاه از لباس شاه وکه از کسوت کدا

Âşâr-ı celîlelerinden Süre-i En'am'a müntehî olunca⁸ tefsîr-i hidâyet-sefir, *Şerĥu'n-Nuşuş li'ş-Şeyĥ Şadre'd-dîn⁹ el-Ķonevî* nâ-temâm, *Şerĥu'l-Vâridât li'ş-Şeyĥ Bedre'd-dîn*, taĥtî'e ve ta'rîz meslekine cârî olmuşlardır. 'İlm-i tecvîdde te'lîf-i laĥîf, *Terceme-i Menâzilü's-sâ'irîn*, *Risâle fî Mi'râci Ĥayru'l-beşer* ve resâ'il fî taĥĥîkâti âĥar. Zemân-ı şerîflerinde olan meşâ'ihden Ser-ĥoş Bâlî Efendi ve emşâli bunlara tereddüd-i ebvâb-ı erbâb-ı devlet ve teĥşîr-i fuĥarâ vü ta'cîl-i emr-i ĥilâfet ile ta'n

¹ 138b R1

² 131a E

³ Merd-i SE

⁴ mesâlik E

⁵ - SE

⁶ "En güzel yemek sofrada hazır olan yemektir."

⁷ "İki dünyada bazen padişah kıyafetinden bazen de köle elbisesinden görünen aşktır."

⁸ Muntehi olunca:gelince SE

⁹ Li'ş-Şeyĥ Şadre'd-dîn:li-Şadre'd-dîn SE

iderlermiş. Bunlar dahil her birine cevāb-ı şavāb ve tevcīh-i vecīh tedārik eyleyüp خیر
ولکل وجهة تقلب بها وجهه² meslekine giderler imiş. ¹الناس من ينفع الناس

eş-Şeyh ‘Alī (Noktacı ‘Alī Efendi³)

Cezīre-i Midilli’de vāşıl-ı sāhil-i vücūd ve dest-sūd-ı dāmen-i şühūd olmuşdur. Evā’il-i hālinde kesb-i kemāl için ihtiyār-ı meşākk-ı seyāhat ve hıttā-i Dımışku’ş-Şām’da ilkā-yı rahl-i ikāmet eyleyüp Cāmi’-i Benī Ümeyye’de noktacı olmağa “Noktacı ‘Alī Çelebi” demekle şöret bulmuş idi. Ba’dehu bi-hasebi’l-merātib Şām yeñiçerilerine kātib olup revātib-i devlet ü ikbāl pīş-i himmetlerinde nihāde ve merākī-i cāh ü celāl kādeme-i müselleme-i kāşāneleri gibi āmāde iken ihtiyār-ı terk ü tecrīd ve ihtiyār-ı esrār-ı tevhīd eyleyüp Şālihiyye’de türbe ve zāviyesi olan Şeyh Üveys-i Hālvētī hizmetlerine vāşıl ve feyz-i nazarları ile hātır-h’āh-ı dil-i āgāhına nā’il olmuş idi. Hānesin hānķāh ve āstānesin ‘ālem-penāh idüp irşād-ı enām ve terbiye-i ‘ibāda kıyām üzere iken tokuz yüz seksan iki senesinde meclis-i vücūddan nābūd⁴ ve noktā-i zāt-ı mes’ūdı sūtürde-i şāhīfe-i şühūd olmuş idi.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, mażhar-ı envār-ı tecellī, menba’-ı zülāl-i tesellī, reh-bürde-i Tūr-ı etvār-ı tarīķ, murabba’-nişīn-i zirve-i taḥķīķ, kuṭb-ı felek-i velāyet, ‘azīz-i şāhib-i kerāmet idi.

Terbiyet-kerde-i irşādı olan Hīşārī ‘Osmān Beg ki hālā şolaklar ketḥudālīgından müteķā’id bir pīr-i fānīdür, ‘azīz-i merķūmuñ⁵ kerāmāt-ı celīle ve merātib-i cezīlesin naķl iderdī⁶. Cümleden biri, ḥikāyet iderdī ki “Bir gün şeyhle istinşāķ-ı hevā için Gökmeydānı’na güzār ve āftāb u nücūm gibi seyr-i sebzezār itmiş idük. Gördük ki “ķaratavuk” didükleri murġ-ı hoş-nevādan biri şikeste-per-i dām-ı fenā olup meyān-ı reh-güzāra düşmüş ve āb u dāne ķaydından göz yumup dīdesine mūrlar üşmüş. ‘Azīz ḥāzretleri çeşm-i merḥametle nigāh-endāz ve dest-i telaṭtufla ġarīb-nevāz olup buyurdılar ki ‘Dermend murġ-ı nāķīz ne ‘aceb h’āb-ı ġafletde ķalmış. Beççelerin dāne ḥasretinden gird-āb-ı ıztırāba şalmış.’ Bu ḥāletle per ü bālin nevāḥt iderken bereķāt-ı

¹ Hadīs-i Şerīf, “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.” *Buhārī, Mağāzī*, 35.

² “Her yöne çevrilebilen yüzü (kişiliği) vardır. (Yanar döner biridir).”

³ Dede SE

⁴ 78a SE

⁵ 139a R1

⁶ 131b E

enfās-ı ‘İsevî’lerinden fi’l-ḥāl ḥayāt bulup dīdelerin bāz ve ellerinden pervāz eyledi.”
سبحان الله القادر على ما يشاء¹

Bu ḥikāye daḥı ol pīrden vāşıl-ı sem‘-i faḫīr olmuştur ki toḫuz yüz yetmiş sekiz tārīhinde bir gün ḥuzūr-ı ‘azīzde zānū-zede-i ḥidmet iken görür ki ‘Osmān Dede dirler bir āş-pez dervīşleri var imiş ki mānend-i peşe-i şikeste-bāl ḡāyet za‘īfū’l-ḥāl imiş. Şaff-ı ni‘alde ayaḡ üzere turup ḡarḡa-i baḥr-ı efkār ve āşār-ı ḥüzni āşkār olmuş. Nā-gāḥ şeyḡ-i dil-āgāḥ tebessüm iderek mezbūra ḥitāb idüp “ ‘Osmān Dede elüne girerse pekçe tut.” dirler. Dervīş bu ḥitābdan münfa‘il olup istiḡfār-künān ellerin öper. Bu vaz‘-ı ḡarībden herkes ḥayrān olup ba‘dehu dervīşden istikşāf-ı ḥāl iderler. Cevāb virüp “Ṭalā’i’-ı za‘f u ḡavī etrāfum aldı ve ellerüm şikeste kefçe gibi ‘amelden ḡaldı. Ḥātırā bu gelmiş idi ki ḥālā ‘asker-i İslām Kıbrıs seferine gidüp a‘dā-yı dīn ile dest ü girībān oldukları eyyāmdur, n’olaydı ben de gitmiş olsam. Belki elüme bir esīr girerdi. Baña mu‘āvenet idüp zaḡmetüme ḥiffet virürdi. Ben bu mülāḡazada iken gözümden perde ref‘ olup kendümi Kıbrıs’da ḡāzīlerle ḡāretde buldum. Ol esnāda bir esīri aḡz itmek murād eyledüğümde benden muḡaddemce bir ādem yitişüp elümden aldı. Gördüm. Yine şeyḡüñ aḡbābından bir bildüğüm ādemdür. Ḥā’ib olduğumdan melāl geldükde ‘azīz keşf-i ḥāl eyledi. Ḥidmet-i ‘aliyyelerinden ‘acz izḡār itdüğüm ‘azīze mün‘akis olmuş. Sebeb-i infī‘ālüm oldur.” diyü naḡl ider. Rāvī-i ḡikāyet rivāyeti üzere seferden ‘avd eyledükde ‘aynı ile ol esīri aḡz iden ādem “Ḥidmet-i ḡānḡāḡa nezrūmdür.” diyü getürüp teslīm eylemiş. ‘Azīz daḥı āş-peze i‘ṫā eyleyüp me’mūli ḡāşıl ve murādına nā’il olur.

Bu ḡarībe daḥı ol pīr-i rüşen-zamīrden istimā‘² olunup terceme-i Süleymān Ḥān-ı cennet-mekān ḡilālinde bir miḡdār beyān olunmuş idi ki bir gün ‘azīz-i mezbūr dervīşlerine ḡitāb eyleyüp “Bugün zāḡir-i Şām’da vāḡi’ “Ḳırḡlarmāḡāmı” didükleri maḡalde Ḥāzret-i Resūl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم³ ve ḡehār-yār-ı ḡüzīn ve evliyā-yı dīn-i mübīn عليهم اجمعين⁴ meclis-i ‘ālīlerinde Ḥızr عليه السلام⁵ muḡāḡab-ı Seyyidü’l-enām iken⁶ Sulṫān Süleymān merḡūmuñ intikāli ve Ḥān⁷ Selīm’üñ taḡt-ı salṫanat ile iclāli müzākere olunup fermān-ı ḡazā-cereyān yirin buldı.” diyü

¹ “Herşeyden münezzeḡ olan Allah’ın dilediḡine gücü yeter.”

² Rivāyet SE

³ “Allah’ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

⁴ “Allah hepsinden râzı olsun.”

⁵ Selām onun üzerine olsun.

⁶ 139b R1

⁷ Sulṫān SE

buyurmuşlar¹. Birkaç günden sonra yevm-i mezbûr ile müverrah hükm-i hümayûn ve müjde-resân-ı cülûs-ı sa‘âdet-maqrûn vârid olmuş.

eş-Şeyhü’l-celîl ve’l-Mevlâ’u’l-fâzîlu’l-aşîl Mehemmed ibnü’l-Mevlâ Kemâle’d-dîn eş-Şâsî el-Ferkendî eş-Şehîr bi-H’âce Hâfız el-Kehkehî et-Taşkendî (Fâzıl-ı Taşkendî²)

Ol diyâr-ı celîlü’l-i‘tibâr ‘ulemâsından taḥşîl-i ‘ulûm-ı dîniyye ve tekmīl-i fûnûn-ı zânniyye vü yakîniyye idüp mânen-d-i dürr-i şâhvâr şafâ-yı cevher-i isti‘dâd ile yegâne-i rûzgâr olduğdan sonra dâhil-i silk-i erbâb-ı tarîkat ve ba‘z-ı küberâ-yı Nakş-bendiyye ile hem-şoḥbet olup mecma‘u’l-bahreyn-i zâhir ü bâtın ve maḳ‘adu’l-sımṭeyn-i bâriz ü kâmin olmuş idi. Tokuz yüz seksan târîhinde ḥacc-ı Beytü’l-ḥarâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü’l-enâm عليه افضل السلام³ eyleyüp ba‘de’l-ḳufûl dârü’l-mülk-i İstanbul’a vuşûl bulduḳda maḫhar-ı ‘âṭifet-i Selîm Hânî olup Ayaşofıyya ḳurbında serây-ı cedîd-i sultânîye muḳâbil bir kâşâne-i ferah-fezâya nüzûl itdükde nüzl-i ḥusrevâne ve idrârât-ı bî-kerâne ta‘yîn olunmuş idi. Ḳarîne-i ḥâl ‘ulemâ-yı Rûm şoḥbetine raḡbet ve şem‘-i bezm-efrûz-ı vücûdın bâ‘iş-i cem‘iyyet eyleyüp meclis-i ifâzası âbişhor-ı teşne-lebân-ı taḫḳîḳ ve her nükte-i mermûzı san‘at-âmûz-ı ḥarîr-bâfân-ı tedḳîḳ olmuş idi. Mollâ-yı merḳûm ‘Alî Ḳuşcı birâderinüñ ḥafîdi ve müftiyyü’l-enâm-ı eyyâm Ebu’s-su‘ûd Efendi ‘Alî Ḳuşcı’nuñ sıbt-ı reşîdi olmaḡın taḳrîb-i ḳarâbet ile maḫhar-ı ikrâm-ı şeyhü’l-İslâmî olup hedâyâ-yı seniyye irsâli ile ḥuḳûḳ-ı ḳarâbeti ri‘âyet ve i‘zâz ü ikrâm idüp sa‘âdet-ḥânelerine da‘vet itmişler idi.

Rivâyet olunur ki ol meclis-i feyz-ḳarîn ü fezâ’il-rehînde ki ḳırânu’s-sa‘deyn-i ‘âlem-i ‘ilm ü kemâl⁴, mecma‘u’l-bahreyn-i zülâl-i faẓl ü efzâl idi, temevvüc-i envâr-ı enzâr ve telâṭum-ı emvâc-ı efkâr netâ’ici olan ḡurer-i zâhire-i taḫḳîḳ ve dürer-i fâḫire-i tedḳîḳ der-meyân olduğda Seyyid Şerîf-i Cürċânî ile Sa‘d-ı Taftâzânî’nüñ meclis-i Timur’da vâḳi‘ olan isti‘âre-i temşîliyyeti taḫḳîḳında mebḫaş-i ma‘hûdları müzâkere olup Hâfız-ı Taşkendî Sa‘d-ı Taftâzânî cānibini tercîḥ eyledüḡin iş‘âr eyledükde cenâb-ı şeyhü’l-İslâmî tefsîr-i şerîfînde Seyyid Şerîf-i Cürċânî meslekini iḫtiyâr idüp ṭarafeynüñ kelâmını tehẓîb ü tenḳîḫ buyurduḳlarını ‘arz eyleyüp ḥall-i eşkâl ve def‘-i daḡdaḡa-i ḳîl ü ḳâl için ıtnâb-ı atnâb-ı maḳâl, beş sâ‘at miḳdârı mütemâdî ve tevsî‘-i dâ’ire-i baḫş ü cidâl, sa‘âmet-i ḥuzẓâr-ı nâdî-i keşîrû’l-eyâdiye bâdî olmaḡla ḡurûb-ı

¹ 132a E

² Fâzıl-ı Taşkendî:Şeyḫ H’âce Hâfız-ı Taşkendî SE

³ “Selâmin en faziletlisi onun üzerine olsun.”

⁴ 78b SE

şems daḥı¹ karīb ve tengī-i vaqt-i şalāt-ı ‘aşr kaṭ’-ı peyvend-i kelāma gül gibi taḥrīb olmağın ezkiyā-yı ehl-i meclisden Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi gül-bāngu’s-şalāyı i’lā ve iltikāṭ-ı cevāhir-i müte’essireden bu mertebe ile iktifā itmişler idi. Ḥaḫḫā ki ol iki deryā-yı faẓl ü ‘irfān muḥākī-i kerīme-i البحرین يلتقيان² olmuş iken fāşıla-i şalāt nümüne-nümā-yı لا يبغیان³ olmasa āzān-ı ezhāna toḫunmamış ferā’id-i fevā’id ile dāmen-i āḫir-zemān pür olup ‘ameldārān-ı baḥr u kān ve cevherbān-ı kūçe-i imkān kesād-ı metā’-ı nā-revā ile;

Şarrāf-ı dehr bir ḫurı dükkān açar ḫapar

maẓmūnı ile gūyā olurlardı⁴. İttifāḫ-ı ehl-i taḫḫīḫ bunuñ üzerinedür ki sa’deyn-i fāzılın baḫşinden şoıra böyle bir meclis-i ‘azīm vāḫi’ olmamış ola. Ol eşnāda beş ‘aded fenn-i celīlden ki tefsīr ü uşūl ü fūrū’ u mantıḫ u kelāmdur, birer risāle-i bedī’a tertīb eyleyüp Vezīr-i A’zam Meḥemmed Paşa’ya ihdā itmişler idi ve Sūre-i En’ām-ı şerīfe ḫāşīye-i ‘anberīn-ğāşīye taḥrīr idüp maḫām-ı Selīm Ḥānī’ye ‘arz u inhā eylediler.

Fāzıl-ı merḫūm deryā-yı güher-nişār-ı ‘ulūm, mecmū’a-i fūnūn-ı zāhire vü bāḫıne, fihrist-i nevādir-i bārize vü kāmine, ma’den-i Taşkend’den zāhir olmuş bir la’l-i sīr-āb ve āftāb-ı feyż-i ezelīden terbiyet bulmuş şeb-çerāğ-ı yāḫūt-ı⁵ āteş-tāb idi ki mişḫale-i ictihād ile şafḫa-i sīnesi mücellā ve āyīnevār şuver-i zihniyye vü efkār-ı ‘ilmiyyeye mücellā olup ‘ālem-i mişāl-i temāşil-i fevā’id ve cām-ı cihān-nümā-yı ‘ālem-i fūnūn u ḫavā’id, belki şafḫa-i cilā-dāde-i Mānī gibi cilvegāh-ı şuver-i⁶ ma’ānī ve levḫa-i pāy-endāz-ı Züleyḫā gibi minaşşa-i ‘arā’is-i mezāyā-yı nihānī idi. Ve’l-ḫāşıl⁷;

Ḫalem ḫādir midür medḫūn⁸ beyāna

Şıḡar mı baḥr-ı ḫulzüm nāvdāna

¹ - SE

² *Kur’ān-ı Kerīm, Rahmān Sūresi*, 55/ 19, “İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.”

³ *Kur’ān-ı Kerīm, Rahmān Sūresi*, 55/ 20, “Aralarında bir engel vardır; birbirlerinin sınırını aşamazlar.”

140a R1

⁴ 132b E

⁵ - R1, E

⁶ - R1, E

⁷ Ve’l-ḫāşıl:- SE

⁸ Vaşfun SE

Tahrir olunan mertebe¹ Kefevî Maḥmūd Çelebi'nün “*Ketā'ib*” nām kitābından terceme olup ḥātīme-i aḥvāl-i şerīfeleri ma'lūm olmamağla bu mertebe ile iktifā ve menāḳıb-ı celīleleri kitāb-ı mezbūrede yazılan üzere ifā olındı.

Āḥir-i Vefeyāt-ı Devlet-i² Selīm Ḥān-ı Sānī Yāzdehüm-i Gevher-i Silk-i 'Osmānī این

سلسله علیه تا روز قیامت ممدود باد برب العباد³

Ol pādīşāh-ı felek-destgāhuñ maṭla'-ı ḥālinden mağrib-i māh-ı cemāline mūntehī olunca envār-ı 'ālem-tāb-ı menāḳıblarından zerresi beyān olındı.

Zıkr-i Aḥvāl-i es-Sulṭānu'l-a'zam Selīm Ḥān bin es-Sulṭān Süleymān bin Selīm Ḥān عليهم

الرحمة والغفران ايدالله دولتهم الى آخرالزمان⁴

Nuḥbe-i edvār ve tevārīḥ-i rüzgār olan 'umde-i aḥvāl-i mübārek-fālleri budur ki ol miyāne-bend-i silkü'l-le'āl-i nesl-i beşer ve'l-'aḳlu'l-ḥādī 'aşer, sulṭānu's-selāṭīn, ḳahramānu'l-mā' ve't-ṭīn, kāsirü'z-zahr-ı ekāsire, dūrretü't-tāc-ı ḳayāşıra, fātīḥ-i şagr-ı Ḥalku'l-vād, ḥāsimü'l-'ırḳ-ı bağī vü 'inād, ḥişār-efgen-i cezīre-i Kıbrıs, kilīd-şiken-i medīne-i Tūnus;

Cihān-ı salṭanat ḥāḳān-ı a'zam

Selīmü'l-ḳalb sulṭān-ı müselleḥ

Nıgeh-dārende-i nāmūs-ı şāhī

Penāh-ı 'ālim-i 'ālem-penāhī.

[Sulṭān Selīm Ḥān-ı Sānī {Selīmī}]: Toḳuz yüz yigirmi toḳuz Receb'inün evāḥirinde gevher-i şāhvār-ı zāt-ı kerīmleri 'anāşır-ı erba'a ve ṭabā'i'-i çehār-gānedden zuhūr ve neyyir-i vücūd-ı mes'ūduları maṭla'-ı çār-ender-çār-ı şühūddan feyz-i nūr itmiş idi. Kırk dört senesi ḥilālinde sūr-ı ḥitānları şafā-baḥş-ı 'ālemiyān olup şubḥ-ı nūrānī gibi ref'-i livā-yı feth-iltivā ve Ḳaraman illerin pertev-i ḥürşīd-i 'adl ü dād ile pür-nūr u

¹ - SE

² - SE

³ “(Tüm) kulların Rabb'i, bu yüce sülale kıyamet gününe kadar devam etsin.” 79a SE

⁴ “Allah'ın rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun. Zamanın sonuna kadar onun devletini desteklesin.”

ziyā itmişler idi¹. Ba‘dehu kâ‘idetü’l-mülk-i Şaruḥān’da ber-ḳā‘ide ‘adl ü iḥsān² ve pence-i mihr-i³ ‘ināyetlerin zer-efşān idüp toḳuz yüz altmış tārīhinde Sulṭān Muşṭafā ḳatlınden şoñra mükerreren taḫtgāh-ı Ḳaraman’a taḫvīl, ba‘dehu eyālet-i Kütāhiyye’ye tebdīl olup birāderleri Sulṭān Bāyezīd bunlaruñ maḳarr-ı iclālī ile⁴ tebcīl olıñduḳda bunları dārū’s-salṭanaya taḳrīb ve anları ib‘ād, bā‘iş-i nifāḳ-engīzī-i erbāb-ı fesād olup hevā-yı salṭanat ol iki⁵ nihāl-i āzādı biri birine düşürmiş idi. Toḳuz yüz altmış altı Şa‘bān’ınun⁶ yigirmi yedinci günü yevm-i erba‘āda telāḳī-i şaffeyn, telāfi-i Şıffīn vāḳi‘ oldu. Ba‘de zemān fātiḫ-i cezīre-i Ḳıbrıs ve ḳāhir-i mülk-i ‘Acem olan nerre-şīr-i ücem Ḳara Muşṭafā Paşa lālā-yı şeh-zāde-i cihān-baḫşā olmaḡın tebdīr-i pīrāne ve ḫamle-i Rüstemāne ḳıldıḳda Ḳonya şahrāsı naṭ‘-ı cellād-ı felekden nişāne olup sekiz biñden ziyāde erbāb-ı kīn naḳş-ı şaḫīfe-i zemīn olmuş idi. Sulṭān Bāyezīd-i nā-ümīd za‘f-ı ṭālī‘ sebebi ile şikest ve ‘alem-i zerrīni mihr-ı ḡārib gibi zemīn-peyvest, çetr ü ḫargāh, ḫayme-i mezār gibi nevḫagāh ve bār u bengāh naşīb-i ‘asker-i şāh olup Sulṭān Selīm-i kām-kār, iḫrāz-ı rızā-yı pederle baḫt-yār ve kevkeb-i iḳbālī külle-küb-i ḫūrşīd ve ‘alem-i iclālī sille-zen-i rū-yı Nāhīd olmuş idi.

7 این همه اول آثار جهان افروزیست

Eyledi Sulṭān Selīm ile ḳitālī Bāyezīd (966)

tārīḫ-i vaḳ‘adur. Sene-i ātiyede Ḥān Bāyezīd livā-yı Amāsıyya’ya teb‘īd olınmış iken ḫande-i infī‘āl ve lem‘a-i āl mertebesinde olan ṭālī‘a-i kevkeb-i iḳbāle maḡrūr olup ḫarb u ḳitāle ‘azm-i cedīd eyledükde;

Her kimüñ murḡ-ı dili beste-i dām-ı ḡam olur
İzṭırāb eylese ger bendi daḡı muḫkem olur

¹ ve//idi:- E

² 140b R1

³ - SE

⁴ 79b SE

⁵ - SE

⁶ 133a E

⁷ “Bunların hepsi dünyayı aydınlatan eserlerin ilkleridir.”

maẓmūnı üzere şāhib-i ẓuhūr-ı kuvā-yı baht ile ceng, netīce-baḥş-ı teşādüm-i şīşe vü seng olup bīm-i saṭvet-i ẓahramānīden şāh-ı ‘Acem’e ilticā ve mişāl-i ‘Örfi-i şeydā, nām ü nāmūsı naşīb-i a‘dā itmiş idi.

زمنجنيق فلك سنك فتنه می بارد
1من ابلهانه کریم بابکینه حصار

Bi’l-āḥare āteş-i ḥiddeti ğubār-ı idbār ile teskīn ve işāret-i şāh-ı şāhib-i temkīn ile gencīne-i vücūdına bir kūşe ta‘yīn oldu.

2این روی زمین کریمت او زیر زمین

Ṭoḫuz yüz yetmiş dōrt Rebī‘u’l-evvel’inde ebr-i bahārī gibi kenār-ı sebzēzārı geşt ü güzār ve şehbāz-ı hümā-pervāz gibi Kütāhiyye eṭrāfında şayd u şikār üzere iken berīd-i şabā-ṭarīd-i şimāl-i isti‘cāl, müjde-i salṭanat ile iḳbāl gibi istiḳbāl idüp dārū’s-salṭana cānibine sāye-endāz-ı iclāl olmuşlar idi. Māh-ı mezbūruñ sekizinci ğünü rüz-ı firūz-ı düşenbihde³ mesned-efrūz-ı ḥāḳānī ve ğüher-bend-i nigīndān-ı taht-ı ‘Oşmānī ve evreng-i sa‘ādete cülūs-ı iclāl-i erzānī buyurup pertev-i āftāb-ı iḥsān ile ol eṭrāfı nūrānī itdükden şoñra dārū’l-cihād-ı Belğırad’a vāşıl ve muḥayyem-i hümāyūna dāḫil olup müceddeden vücūh-ı ‘asker ve erkān-ı devlet, ‘aḳd-ı bī‘at ve tehniyet-i salṭanat için dest-būs-ı pādişāhī ile⁴ mübāhī oldılar.

Tārīḥ

Şeh Selīm oldu emīrū’l-mü’minīn (974)

Diger

Ḥāmī-i dīn Sānī Sulṭān Selīm (974)

Diger

¹ “Feleĝin mancinıĝından fitne taşları saçılıyor. Ben ise ahmakça, kin duyarak hisara kaçıyorum.”

² “Bu, yerin üstünü aldı ve o, yerin altını.”

³ Düşenbede ki SE

⁴ 141a R1

Sulţān Selīm-i ‘ādil şāhib-ķırān-ı kāmīl¹ (974)

‘Āşir-i Rebī‘u’l-āhīr’de vālid-i cennet-mekānlarınıñ şalāt-ı cenāzesine hāzır olup Vezīr-i Rābī‘ Ahmed Paşa ve mīr-āhūr-ı maķbūl Ferhād Ağa refāķati ile na‘ş-ı rahmet-inti‘āş-ı² pādişāh-ı maġfūr īşāl-i merķad-ı pūr-nūr ķılındı. Ba‘dehu sedd-i İslām’a ihķām ve umūr-ı ser-ħadd-i manşūra hūsni-nizām virilüp sa‘ādet ü iķbāl ile dārü’s-saltāna tarafına³ isti‘cāl olınmış idi. Māh-ı Cemādiye’l-āhīre’nüñ yigirmi beşinci günü yevm-i işneynde devlet-i ķāhire ve şevket-i bāhire ile dārü’s-saltāna-i ‘āmiyeye dāhil oldılar. Sulţān Bāyezīd Cāmi’i ħaremindedeyne yeñiķeri tātīfesi ‘arż-ı hāl ve in‘ām-ı cülūs ta‘cīli için⁴ Bektaşiyāne recā-yı ifdāl itdüklerinde maķbūl-i şāh-ı deryā-nevāl olup irtesi ‘umūmen ‘askere bahşişleri in‘ām ve teraķķī ile ihsān-ı ħusrevāne itmām olındı.

Sulţānu’ş-şu‘arā Bāķī Efendi’nüñ eşnā-yı cülūsda berdāşte-i pāye-i serīr-i ‘izzet-me’nūs eyledügi ķaşīdedür:

Der-Tehniyet-i Cülūs⁵

Bi-ħamdu’llāh şeref buldı yine mülk-i Süleymānī
Cülūs itdi sa‘ādet tahtına İskender-i Şānī

Toġup gün gibi zerrīn tātīf-ile burc-ı sa‘ādetden
Yetişdi şarķdan ġarba ziyā-yı ‘adl ü ihsānı

Beşāretler zemīne āsumānuñ gözleri aydın
Cihānı rüşen itdi pertev-i envār-ı Yezdānī

Perī gözden nihān olmaķ ne mümkindür zemānında
Cihānı söyle nūrānī ķılıpdur rüy-ı rahşānı

¹ Tārīķ//kāmīl, der-kenār R1, E, SE

² Naķş-ı SE

³ Cānibine SE

⁴ 133b E

⁵ SE’de bu kasidenin sadece ilk beyiti vardır. Der//cülūs:- SE

Metā'-ı ma'rifet geldi revācın bulduğı demler
Zer-efşān eylesün nergisler evrāķ-ı gülistānı

Biraz uyđu yüzün görsün felekde dīde-i encüm
Ki çeşm-i baht-ı bīdārı yiter dehrüñ nıgehbānı

Ĥudāvend-i cihān sulţān-ı 'ādil şāh-ı deryā-dil
Ser-efrāz u serīr-efrüz-ı tāc u taht-ı sulţānı

Penāh-ı dīn ü devlet pādişāh-ı āsumān-rif'at
Cenāb-ı Şeh Selīm İbni Süleymān Ĥān-ı 'Oşmānı

Şehensāh-ı hümāyün-ţālī' u ferĥunde-ţal'atdur
Cihān-ı salţanatda ol sa'ādet tahtınuñ ĥānı

Elinde Ĥazret-i Dāvuduñ āhendür ki müm oldu
Ziyā-baĥş olsa āfāķa n'ola şemşīr-i bürrānı

Şu gibi nār-ı qahrından erir bir demde Rüyīnten
Tokınsa şu'le-i şemşīri nerm eyler Nerīmānı

İner Seyf āyeti gibi ser-i a'dāya şemşīri
Ĥadīs-i tıĥ-ı pülādın nice şerĥ ide Kirmānı

'Alevlerdür duĥān içre görünür tıĥlar güyā
Ne dem gerd-i sipāhı rezmgāhı kılsa zulmānı

İderler reh-nümālıķlar 'adem mülkine a'dāya
Ĥuzātuñ ellerinde nīzeler şem'-i şebistānı

Müşelles gösterür dā'im temāşā eyleseñ elde
Meger kim pāre-i elmāsdur cām-ı dıraĥşānı

Hudāvendā sen ol çāpük-süvār-ı mülk ü devletsün
Ki raḥş-ı himmetüñ evvel қademde aldı meydānı

Semenderveş semendüñ yanar od içre atar kendin
Şu gibi aқıdur degse şerār-ı la‘li sindānı

Felekler farkına başdı қadem devründe fażl ehli
Nice pā-māl ider dünyā-yı fānī ehl-i ‘irfānı

Kef-i cūduñ keremler kim қılıpdur ehl-i ‘irfāna
Ol iḥsānı gül-i nesrīne қılmaz ebr-i nīsānı

Seḥā resminde ḥaddinden tecāvüz eylemez deryā
Kef-i cūduñ taşırғatmaz kerem vaқtinde ‘ummānı

Perīşān¹ itmedi devründe hergiz kimseyi kimse
Meger meclisde yārān-ı şafā gül-berg-i ḥandānı

Қafādār oldılar şīr ü peleng āhūya şaḥrāda
İderler ol қadar şimdi ri‘āyet ḥaққ-ı cīrānı

Felek ғırbāl ile zer buldı dirler ḥāk-i rāhuñda
Miyān-ı hālede seyr eyleyenler māh-ı tābānı

Aña her kūşeden bir ta‘ne taşın қondururlardı
Nigīnūñle mu‘ārız görseler mühr-i Süleymānı

Şabā gibi güzār itdüm seḥer gülzār-ı medḥūñde
Bu ebyātı terennüm қıldı bir murğ-ı ḥoş-elhānı

Nihāl-i ḥoş-ḥırāmuñdur cihān gülzārınuñ bānı
Müsellemdür saña āyīn ü üslüb-ı cihānbānı

¹ 141b R1

Cününün gördiler cular nihâl-i sîm-sîmâña
Gümüş zencîr ile bend itdiler serv-i hırâmânı

Gedâ-yı âsitânuñ âsumâna ser-fürü kılmaz
Begenmez hâşılı kemter uluñ eyvân-ı Keyvânı¹

Şenâ-h'ânıñ olurdu mâh-ı Ken'ân tal'atıñ görse
Saña Yūsuf diyeydi iller aña Yūsuf-ı şânı

Getür câm-ı sürür-encâmı iy sâķı yiter çekdük
Cefâ-yı devr-i gerdüni belâ-yı çarķı-ı gerdâni

Benüm ol 'âşık-ı şūrîde kim uramaz revân eyler
Dilinden âb-ı hayvânı gözinden dürr-i ğalţanı

Zuhûr itdi zahîrûñ sırrı tab'-ı nükte-dânumda
Aķıtdı kendüye nazmum revân-ı pāk-i Selmânı

Belâğat kûsın urdum husrevâne heft kişverde
Suĥan menşûrına çekdüm bu gün tuğra-i Hâķânı

Egerçi pîr-ı dânadur göñül fenn-i belâğatda
Velî olmaz debistân-ı şenâñıñ tıfl-ı nâ-dânı

Nişâr-ı şâha lâ'ik mümkün olsa bir güher bulmaķ
azardum tîşe-i endîşe birle kân-ı imkânı

Du'â-yı devlet-i şâh-ı cihâna başla iy Bâķı
Hudâ pâyende kılsun tâc u taĥt-ı ıll-ı Yezdânı

Zümürred taĥtına çıkduķça şâh-ı leşker-i encüm

¹ 134a E

Cihānı efser-i zerrīn ile kılduğça nūrānī

Ser-efrāz ol serīr-i salṭanatda gün gibi dā'im
Münevver kılsun iqbālūñ bu nüh firūze eyvānı

Žiyā-baḥş ol rikābuñ şu'lesinden māh u hūrşide
Semend-i 'azmuñ itsün 'arşa-i 'ālemde cevlanı

Edrine meşṭāsında göç buyurılıp gelürken Vezīr-i Sālīs Ferhād Paşa 'azl olındı, fi Şevvāl sene 975. Ķapudan Piyāle Paşa vezīr, Yeñiçeri Ağası 'Alī Ağa Ķapudan, Sinān Ağa yeñiçeri ağası olup Siyāvuş Ağa haremnden çıkup mīr-āḥūr oldı, fi Zī'l-ḳa'de sene 975¹.

Maḥall-i şerīfe gelüp Ḥazret-i Eyyüb'e nāzil olduḳda vüzerā ziyāretine vardılar. Ba'dehu EdrineĶapusu'ndan dāḥil olup bölük ḥalkı istikbāl eyledi, fi Rebī'u'l-evvel sene 976. Rūmili Beglerbegisi Şems Paşa müteĶā'id olup yirine Lālā Ḥüseyn Paşa oldı. SābıĶan lālā-yı pādişāh-ı cihān-baḥşā olup Şām ve Mışr ve Yemen eyāletlerine mutaşarrıf olan Ķara Muşṭafā Paşa'ya vezāret iḥsān olındı, fi Cemādiye'l-āḥire sene 976. Yemen ḥuşūşı için cāmi'lerde en'am oĶunmaĶ fermān olındı, fi Receb sene 976. Tārīḥ-i vezāret "vezīr-i şeh-i rub'-ı meskūn" (976). Pādişāh; Vezīr-i A'zam Meḥammed Paşa ve Āşaf-ı Sānī Pertev Paşa ve Ḥ'āce Efendi ile şikāra gitdiler, fi Şa'bān sene 976².

Cülūs-ı hümāyūnları eşnāsında aĶşā-yı 'IrāĶ-ı 'Arab'da vāĶi' ıĶlīm-i Muşa'sa'māliki Benū 'Ulyān, Ķaleyān-ı sevdā-yı ḥām ile izḥār-ı 'iṣyān idüp sāye-i meḥābet-i Süleymānī zevālınden Ķavī-dil ve tāc-ı devlet-i Selīmī destār-ı şemsī-i āftāb gibi vāşıl-ı fark-ı FerĶadān olduḳundan Ķāfil olmaḳla Başra ḥavālīsinden olan cezā'iri cezr ü medd-i 'asker-i bī-kerānla nehb ü Ķāret ve ba'de ḥarābi'l-Başra maĶarr-ı Ķadīmine mūrāca'at eyledüĶi berdāşte-i pāye-i serīr-i 'ālem-maşīr olduḳda deryā-yı Ķayret-i pādişāhī cūşān ve emvāc-ı kūh-endāz-ı Ķāzab-ı şehensāhī³ kıyāmetden nişān olup bir miĶdār ĶapuĶulı ile BaĶdād Beglerbegisi İskender Paşa irsāl olunmuş idi. Ol serdār-ı kişver-Ķuşā, tecdīd-i menāĶıb-ı İskender ü Ķaydefā idüp şa'sa'a-i tūĶ-ı bürrānla mülk-i Muşa'sa'ı tābi'-i fermān ve envār-ı dīn ü devletle pür-leme'an eyledi. ToĶuz yüz yetmiş beş Cemādiye'l-āḥire'sinde vilāyet-i Yemen'den ādem gelüp ol diyār-ı

¹ Edirne//975, der-kenār R1, E, SE

² Maḥall-i//976:- R1, SE; der-kenār E

³ - R1, E

behcet-âşâr fütühât-ı Süleymânî'den olmağın¹ fetret-i vefâtlarında şeyâfîn-i ins, intihâz-ı fırsat ve mîr-i mîrân-ı Yemen'i katl idüp mağrûrâne hareket itdüklerini haber virdüğü eyyâmında Mısr Beglerbegisi Maḥmûd Paşa'yı kul tâ'ifesi tüfeng ile helâk ve küstâhâne perde-i edebi çâk itdükleri gûş-zed-i huddâm-ı 'âlî-makâm olduḡda devlet-i Murâdiyye ve Meḥemmediyye'de bi'd-defe'ât vezîr-i a'zam olan Ḥaleb Beglerbegisi Sinân Paşa eyâlet-i Mısr ile ser-bülend-i emşâl, ba'dehu Yemen fethine irsâl olunmuş idi. Toḡuz yüz yetmiş yedi evâ'ilinde² vilâyet-i Yemen müceddeden feth u teşhîr³ ve gubâr-ı fitne âli muḡahhardan taḡhîr olunup vülât u ḥükkâmî karar-dâde ve serdâr-ı kişver-güşâ eyâlet-i Mısr'a i'ade kılındı. Toḡuz yüz yetmiş yedi evâ'ilinde Kefe Beglerbegisi Kâsım Paşa'ya bir miḡdâr kapukulu koşulup Kırım Ḥânı Meḥemmed Girây Ḥân ile "Kazan" didükleri maḡalde deryâ kaḡ'ına gönderüldü. "Ejderḡân seferi" demekle ma'rûfdur⁴.

Ol seferün icmâl-i aḡvâlî⁵ budur ki Ejderḡân Kal'ası'nun ḡarîbinden ki baḡr-ı kulzüm sâhilidür, Ḳaradeniz'e dâḡil olan nehr-i 'azîmün kenârından taḡmînen iki mîl miḡdârı yir ḡarḡ olınsa iki deryâ mülâşık olup sefâ'in ile ol memâlikî teşhîr ve İskender-i cihân-gîr gibi deryâ-yı zulemâta dek envâr-ı İslâmıla tenvîr mümkün olduḡu ma'lûm-ı hümayûn-ı pâdişâhî olmuş imiş. Evlâd-ı Cengîz Ḥân'dan Sulḡân Maḡmûd Ğâzân 'aşrında şeref-i İslâm'la müşerref olan Tatar tâ'ifesinden bir cemâ'at-ı keşîre ol diyârda Ğazâ iderek vaḡan tutup Kazan Tatar'ı Ğâzân'dan ġalaḡ imiş. Ğâziyân-ı 'asker-i Ğâzân her bâr ol eḡrâfa güzâr itmekle anlara mu'in ü müzâhir ve bunlar mu'âveneti ile kefer-i eḡrâfî ḡahra ḡâdir imişler. Devlet-i Ğâzâniyye inḡirâzından soḡra ol ḡarafdan âmed-şüd-i ġuzât münḡaḡı' olup Masḡov keferesinün taḡt-ı ḡahrında ḡalmışlar. El-ḡâletü hâzihi 'aşr-ı Selîm Ḥânî'de dergâḡ-ı cihân-penâha niyâz-nâmeleri gelüp "İşâret olınan maḡall ḡarḡ olunup iki deryâyı biri birine îşâl, mevc-i deryâ-yı küh-endâz-ı himmet ile ḡaşıl olduḡda İskenderâne cihân-gîrlik mümkündür." dimeleri ile mübâşeret olunmuş idi. Lâkin Meḡemmed Girây-ı bed-rây bu ḡuşuşda ġadr idüp ser-ḡadd-i memâlik-i 'Oşmânî kendü kişverinün verâsına mümtedd olursa şâh-râh-ı istiḡlâlî münsedd olup meyân-ı memleket-i maḡrûsede ḡalmaq, ya'nî şâḡife-i mülki evrâḡa ḡarışmaq lâzım gelür, diyü 'asker-i İslâm'ı Şaḡrâ-yı Tîḡ gibi bir beyâbân-ı bî-âba düşürüp teşnelikden bî-tâb ve pertâb-ı tâbe-ı izḡrâb eylemiş idi. Nice günler bir ḡatre âb bulunmayup seḡeri berg-i çemen üstinden ḡatre-i jāle cem' idüp tarḡîb-i lisân iderler

¹ 142a R1

² "toḡuz//evâ'ilinde" ibaresi SE'de bir önceki cümlede ba'dehu'dan sonra gelmektedir.

³ 80a SE

⁴ 134b E

⁵ İcmâl-i aḡvâlî:icmâlî SE

imiş. ‘Askerüñ nişfı ancak selāmete vāşıl olup haybet ile ‘avdet olındı. Mehemmed Girāy bu cināyetüñ¹ cezāsını devlet-i Murādiyye’de görüp kahr-ı pādīşāh-ı İslām ile² ser-dāde-i vādī-i ‘adem oldı.

بجایی که هرگز نه روید کیاہ³

Toğuz yüz yetmiş yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Venedik kıralına tābi‘ cezāre-i Kıbrıs’a sefer fermān olındı. Māh-ı Zi’l-ka‘de’de⁴ Vezīr Piyāle Paşa deryā muhāfazasına me’mūr ve keferenüñ tūruk-ı imdādını kaṭ‘ için sedd-i şugūr olup çıkmış idi. ‘İyd-ı aḫḫānuñ evvel günü serdār-ı kişver-güşā, vezīr-i dilīr Kara Muştāfā Paşa ve Kıpudan ‘Alī Paşa ile Kıbrıs niyyetine revāne oldılar. Üç yüz kıṭ‘a gırāb-ı ‘uḫāb-pervāz ve ‘asker-i deryā-hücüm emvāc-ı ihtizāz ile vāşıl olup yetmiş sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde maḥall-i hükümet-i cezāre olan Lefkoşa Hişārı ve sār kılā‘-ı gerdün-girdārı fetḥ olunup;

Aldı Kıbrıs atasın Şāh Selīm (978)

tārīḫ dinilmiş idi. Yetmiş toğuz evā’ilinde mersā-yı cezārede vāḫi‘ “Mağosa” nām ma‘kıl-ı şa‘bu’l-menāl ve ḳal‘a-i sipihr-mişāl daḫı fetḥ olunup temām-ı cezāre dāḫil-i ḫavza-ı teşḫīr ü gird-ā-gird-i memālik, güy-ı ‘anberīnevār deryā-yı dest-i şāḫīde cāy-gīr olduğdan soñra Muştāfā Paşa müteveccih-i āstāne-i sa‘ādet-kerāne ve Āşaf-ı Sānī Pertev Paşa ile Kıpudan ‘Alī Paşa deryā muhāfazasına revāne olmuşlar idi. Edrine ḳazāşından ma‘zül Kāmī Efendi mecmū‘-ı cezāreye ḳāzī ve Rodos Müftīsi Ekmel Efendi müftī naşb olındı, fi’t-tārīḫi’l-mezbūr.

Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sınuñ⁵ on yedinci günü pādīşāh-ı ‘ālī-şān erkān-ı devletle⁶ Edrine seyrine revān oldılar. Bu ešnāda tōnanma-i hümāyūn Venedik kıralına tābi‘ cezā’iri nehb ü ġāret ve ġarḳ-ı emvāc-ı kahr ü ḫasāret eyleyüp ġanā’im-i bī-şümār ile İnebaḫtı semtine güzār itdüklerinde işābet-i ‘aynü’l-kemāl ve şe‘āmet-i ġurūr-ı vaḫīmü’l-me’āl, āftāb-i şevket-i İslāmiyān’a bā’iṣ-i taṭarruḳ-ı zevāl ve teferruḳ-ı ḳulüb-ı

¹ ḫıyānetüñ E

² kahr//ile:- SE

³ “Bir yer ki asla (orada) ot yetişmez.”

⁴ 142b R1

⁵ 135a E

⁶ Erkān-ı devletle:- SE

ricāl olup muğtenem olan ‘asker ayak qaraya qomaqla manqalar minqale hānesi gibi hālī qalmıř iken üç yüz kıt‘adan ziyāde kāfir tonanması gelüp her biri manqal-ı pür-ātes gibi esbāb-ı ceng ile mālī olmaqla muqābeleye cür’et itmiřler. Māl ü ‘ıyālī gāret olınan küffār, hūk-i zaqm-hürde gibi hücüm ve dār u diyārı furūzīne-i nār olan gebrān-ı dūzaq-qarār dūd-ı derd-ālūd-ı hasretle rū-yı deryāyı pür-gamām-ı gümüm itmiřler idi. Bi-emri’llāhi te‘ālā seriyye-i İslāmiyāna inkisār vāki‘ olup Qapudan ‘Alī Pařa řehīd olduđı haber-i vaqřet-eřer māh-ı Cemādiye’l-āhire’nün beřinci günü vāřıl oldu. Yevm-i vaq‘a Cemādiye’l-ūlā’nuñ on yedinci günü rūz-ı řenbedür. Sene-i qābile nev-bahārında yüz elli kıt‘a qadırğa müceddeden binā vü ihzār ve müsta‘idd-i peygār kılınup qapudan-ı cedīd Kılıq ‘Alī Pařa ile nümüne-nümā-yı ¹وانزلنا الحديد فيه بأس شديد ve resm-i hancer-i berg-i Mānī gibi zīb-i řafqa-i Deryā-yı Sefīd olmiř idi. Rūmili Emīrū’l-ümerāsi Siyāvus Pařa sevāhil-i baqrı muhāfazaya irsāl ve yedi ay temāmında mühimmāt-ı řāhāne-i berr ü baqr ikmāl olındı.

Rivāyet olunur ki a‘dā-yı dīn ol sene tonanma-i hümāyūn² havfından emīn olup ferāq-ı bāl ile Mora etrāfını seyrān iderken sefā’in-i sultānī baqteten nümāyān olduqda birqaç seneye dek zevraq-ı hūrřīd-‘alem-i řüreyyā-fānūs vürūdından me’yūs olan hařm-ı maqrūr ki fülk-i felek-peykerleri ‘aksinden gāyır rū-yı deryāda³ zevraq-ı cünbiř-nümā, mir’āt-ı hayāllerinde peydā degül idi, bu deñlü fer ü řevket ile gelen deryā deryā ‘askeri ve⁴ gurunbiř-i ejdehā-peykeri görüp bā-huřuř önlerince Zāl-i zer gibi ejdersüvār olan qapudan-ı nāmdār, merkeb-i Gülgün-ı eřkar-çeřm ü řarřar-güzār ile āřikār olduqda;

Fülk-i la‘līn mi bu yāhūd řafaq-ālūde felek
Ol se fānūs-ı zer-endüdü qomıř noqta-i řekk

mazmūnını tekrār iderek rāh-ı gürīze revān, ba‘dehu recā-yı řulhla⁵ niyāzmen-i emān oldılar.

Toquz yüz seksan Rebī‘u’l-āhir’inde “Sultān Mehemmed” nām řeh-zāde marāz-ı tā‘ūndan intiqlāl idüp def‘-i vebā için ‘Alem Tağı’na du‘āya kııldıqda bi-izni’llāhi

¹ *Kur‘ān-ı Kerīm, Hadīd Sūresi, 57/ 25*, “... ve içinde qetin bir sertlik olan demiri indirdik ...”

² 80b SE

³ 143a R1

⁴ ‘askeri ve:- SE

⁵ recā-yı şulhla:iltizām-ı harācla E

te‘ālā def¹ oldu. Bu eşnâda muşâhib-i pâdişâh-ı ferhunde-cemâl¹ olan Müteferrika Cemâl Beg ğurūr-ı iltifât-ı şâh-ı cihân ile Şeyhü’l-İslâm Ebu’s-su‘üd Efendi hakkında ıtlâk-ı ‘inân-ı gülgün-ı zebân itmegin şılası olan kaşaba-i Manastır’a nefy olunup şeref-i şöhet-i sulţân-ı ‘âlî-şân firâkından derdnâk ü nâlân;

Bunca feryādum işitdũñ dimedũñ dād ideyin
Sen ki dād itmeyesũn ben kime feryād ideyin

maţla‘-ı meşhūrını tercî‘ ve bir iki aydan şöñra menzil-i fânîyi tevdî‘ itmiş idi.

Sene-i mezbûre Receb’inde Kıpudan Kılıç ‘Alî Paşa² ve Rümili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa hizmet-i muhâfazadan gelüp dâmen-būs-ı pâdişâhî ile mübâhî oldılar. Tokuz yüz seksan bir Şafer’inde pâdişâh-ı ‘âlem-penâh Boğaz’da olan Çıbuklıbâğçe kurbında Şırabuñarı seyrine gidüp Kıbrıs’dan ma‘zül Kâmî Efendi ve Şahñ Müderrisi Bâkî Efendi da‘vet olunmuş idi. Kâmî Efendi h̄‘âce olmak ihtimâli ile zurefâ, bâğçe h̄‘âcesi maķâmında “Orman h̄‘âcesi” (981) lafzını târîh düşürmişler idi.

Sene-i mezbûre evâhirinde serdâr-ı seriyye-i ‘Osmânî Vezîr Sinân Paşa ve Kıpudan Kılıç ‘Alî Paşa ‘azîm tonanma ile Halku’l-vâd üzerine varup müddet-i medîd harb-ı şedîdden şöñra fetħ u tahzîb olup medîne-i Tûnus gibi ıķlîm-i vâsi‘ düşmen elinden intizâ‘ ve şemşîr-i âb-gün-ı ğazâ ile taşfiye-i diyâr-ı mağrib ve kaţ‘-ı peyvend-i nizâ‘ olındı.

Seksan iki Rebî‘u’l-âhîr’inde maţbah-ı ‘âmire tutuşup kîlâr ve halvâ-hâne ser-â-pâ yanup “Serây-ı sulţânî gibi bünyân-ı raşînü’l-erkânũñ seng-i yâķût-hâşşiyetine te’sîr-i âteş bir emr-i ‘azîme ‘alâmetdür.” diyü ‘âmme-i ‘âlem ser-be-ceyb-i hayret iken evâ’il-i Şa‘bân’da emr-i ‘âlîleri ile binâ olınan hammâm-ı cedîd-i dil-güşâ temâm olduķda evvel duħûlde pâ-yı ferķad-sâyları haţâ idüp;

Ser-keşlik itdi tevsen-i baht-ı³ sitîze-kâr
Düşdi zemîne sâye-i eltâf-ı Kirdgâr

mazmûnı âşîkâr oldu. Ol saķaţa-i ‘azîmeden beden-i nâziklerinden bir taraf ruhâm-ı eblaķ ve mâh-ı külefdâr-ı nûrânî-nesaķ gibi müteğayyir ve tâķat u hareket ber-taraf

¹ ħişâl SE

² 135b E

³ Çarħ-ı SE

olmağla zülāl-i şāf-ı şihhatları mütekeddir olup mu‘accelen faşd lāzım iken re’isü’l-eṭibbā olan “Ġarse’d-dīn-zāde” nām şahş-ı cāhilūñ zımādāt-ı nā-mülā’imi taḳviyet-i za‘f-ı maraž ve imdād-ı ṭalī‘a-i ‘araž kılup sevād-ı beden-i sīmīnleri siyāhī-i dāğ-ı āteşin gibi derūna te’şir ve zelzele-i¹ bedenden maraž-ı sersām-ı bārid ḥādiş olup iki maraž el bir eyledi.

تكثر الاسباب والدا واحد²

Bi’l-āḥare ṭoḳuz yüz seksan iki Şa‘bān’ınun yigirmi sekizinci günü sinn-i şerīfleri elli dört ḥaddına dāḥil olduḳda terk-i meşāğil-i zıll-ı zā’il kılup meşā’il-i nūr-ı imānla rūḥ-ı revānları a’lā-yı ‘illiyyīne vāşıl oldu. On bir gün gencīne-i vücūd-ı kerīmleri defn olunmayup ihfā ve ḥaḳḳ-ı ihtiyāṭ-ı fitne-i vefāt ifā olındı.

Bāḳī Efendi selḥ-i Şa‘bān olan yevm-i şülāsāda fevt olduḳların yazar³.

Māh-ı Ramazān’ın sekizinci günü yevm-i erba‘āda pādişāh-ı Keyḥusrev-nijād şeh-zāde-i ercūmendleri Sulṭān Murād pertev-endāz-ı neyyir-i baḥt ve firūzende-i dīhīm ü taḥt olup münādīler her nādīye gūzār ve cūlūs-ı hūmāyūnı izḥār itdiler. Ḳabīl-i zḥurda tābūt-ı pūr-sekīneleri dāḥil-i serāyda serīr üzere vaz‘ olup Şeyḫü’l-İslām Ḥāmid Efendi imām ve şalāt-ı cenāze temām olup medfen-i mu‘ayyenlerine yitürdiler. Ba‘de’l-‘aşr ıslāḥ-ı mizāc-ı ‘ālem için beş dāne gevher-i şāhvār, ya’nī şeh-zāde-i ferḥunde-tebār fersūde-i ḳahr-ı şāhī ve gerden-nihāde-i ḥūkm-i İlāhī olup anlarun daḫı namāzı edā olunduḳdan şoñra vālid-i mācidleri yanına getürdiler. Defn olunacaḳ maḥall tesviye vü ıslāḥa muḥtāc olmağın ol gice müsāfirāne ḥayme içre ḳarār kılup irtesi pencşenbih günü dāḥil-i mezār-ı pūr-envār oldılar.

Selaṭīn-i ‘aliyye-i Āl-i ‘Osmān’dan taḥtḡāh-ı Ḳoşantıniyye’de vefāt iden ibtidā bunlardur⁴. Müddet-i salṭanatları sekiz sene beş ay on ṭoḳuz gündür. İttifāḳāt-ı ḥasenedendür ki ‘aded-i sāl-i salṭanatları cedleri Sulṭān Selīm-i ḳahhār ile faşl-ı mümeyyezleri olan “ḥalīm” lafzınınun edāt-ı telmīḫi olan ḥarf-ı ḥā ‘adedine muvāfiḳ ve miḳdār-ı sinīn-i ‘ömr-i ‘azīzleri selaṭīn-i ‘ālī-nesebden hem-meşrepleri olan Cem isminun ḫisāb-ı ḥurūfisine muṭābıḳ vāḳi‘ olmuşdur.

Ol pādişāh-i ‘ālī-şān, Cem-meniş ü Cemşīd-nişān, muṭī‘-i fermān-ı Ḥudā, fermān-revā-yı ḳazā-imzā, ḡavsü’l-Müslimīn, mü’eyyed-i dīn-i mübīn, ehālī-perver,

¹ 143b R1

² “Sebepler çoğaldı, ama dert birdir.”

³ Bāḳī//yazar, der-kenār R1, E, SE

⁴ 136a E

ma‘ālī-güster, ḫalīm ü selīm, müşfiḫ ü raḫīm, himmeti kūh-endāz, merḫameti za‘īf-nevāz, Ḥātem-i ‘aşr u Cemşīd-i devrān, tehī-sāz-ı¹ kīse-i kān ü kāse-i ‘ummān, mürebbī-i erbāb-ı faẓl ü dāniş, nigehdār-ı aşḫāb-ı rāy ü bīniş, şāḫibü’l-ḫayr u mā’il-i aḫyār, pādişāh-ı dīndār idi. Zemān-ı devletlerinde bāb-ı ḫarb u ḫarb mesdūd ve zıll-ı zalīl-i üns ü rāḫat memdūd, mişāl-i ḫabāb-ı cām-ı ğam-fersā, meyān-ı gülşende ḫayme-i ‘ayş ü ‘işret ber-pā ve mānend-i hilāl ü bedr-i tābān, devetabanı ḫadeḫ raḫşān olup;

Tīġini cāma deġişmiş idi cihān.

Ol pādişāh-ı ‘işret-āyīn, Cemşīd-i nüzhetġāh-ı ‘izz ü temkīn olup;

Benüm ḫab‘-ı selīmüm bāde-i gül-gūna mā’ildür

manzūme-i gevher-nizāmları ile taḫrīz-i evşāf-ı bāde-i şāf eyleyüp Bāḫī Efendi’nün;

Gül gibi cām-ı ‘ayşı güldürelüm

Rūḫ-ı Cemşīdi şādmān idelüm

şāh-beyt-i dil-güşāsı ḫaḫḫ-ı kenār-ı cām-ı şafāsı;

Şāḫ-ı gülde jāle düşmiş ğonçe-i ra‘nā mıdur

Şāh elinde ya muraşşa‘ sāġar-ı² şāhbā mıdur

maḫla‘-ı ğarrāsı kitābe-i ḫāḫ-ı nezāhet-efzāsı;

Dökseydi ḫāke cur‘asın altun piyālesi

Zer ḫoḫkalarla bitüre şāḫ-ı enār la‘l

naẓm-ı bī-mişāli müzekkir-i feyż-i nevāli;

Ġaraż yār ile ‘işretdür bu nüzhetġāh-ı ḫurremeden

Mey ü maḫbūbdan ġāyırı nedür maḫşūd ‘ālemeden

¹ 81a SE

² 144a R1

maẓmūn-ı şafā-me’ālī icmāl-i defter-i aḥvālī ve fezlek-i rūz-nāme-i āmālī idi. El-ḥaḫḫ ‘aşr-ı şafā-efzālārı rūz-ı bāzār-ı esbāb-ı ‘ayş ü ‘işret, belki sūr-ı pūr-sūrūr-ı ‘ışḫ u maḥabbet olup vaḫt-i ‘arūsī-i dūnyā ve nev-cūvānī-i dehr-i bī-beḫā dinilse sezā idi. Duḫter-i rez mīnaşşa-i şuffe-i şafāda cilve-sāz ve derūn-ı cām-ı billūrdan ‘işve-perdāz olmaḡın şāh u gedā dil-dādesi ve pīr ü bernā üftādesi idi.

Mervīdūr ki şadr-ı a’zam ve şıhr-ı ‘azīz-i mūkerrem̄leri olan āşaf-ı ‘ālem-ārā, vezīr-i şā’ib-tedbīr Meḫemmed Paşa merḫūma umūr-ı salṭanatı tefvīz ve tavşīye vū tenbīh ile ‘adl ü dāda taḫrīz idüp kendüler muşāḫıbleri Şemsī Paşa ve Celāl Beg ile dā’imā ‘ayş ü şafāda olup;

دو یار زیرک واز باده کهن دومی
افراغتی و کتابی و کوشه چمنی¹

fehvā-yı selvet-efzāsını nuḫbe-i ārzū-yı fu’ād;

Metā’-ı dehr-i fānīden bugün peymānedūr varlık
Ne ḫaldı cāmdan ḡayrı nişāne devlet-i Cemden

ma’nāsını pīş-nihād-ı dil-i ‘ayş-i’tiyād itmişler idi. Ġarā’ib-i eyyāmdan idi ki;

هر عیب که سلطان بیسندد هنراست²

mışdāḫı üzere şehir içinde kā’inen men kāne ser-ā-ser mest ü ser-gerdān, pīrān-ı sefid-ser nergis gibi ‘aşāya düşüp ḫadeḫ der-dest, cūvānān-ı sīmīn-ber gül gibi sīne-çāk ü çeşm-i bīmārī gibi ḫan-mest, ekābir ü aḡniyā³ merdüm-i dīde gibi manzara-nişīn-i ṭāḫ-ı ‘ayş ü şafā olup;

Nice elden düşürür cām-ı sūrūr-encāmı
Gūş iden nām-ı Cemī şīt u şadā-yı cāmı

¹ “İki zeki arkadaş ve eski şarap kaplarlar beni. Bir vazgeçme, bir kitap ve bir bahçe köşesi...”

² “Padişahın beğendiği her kusur hünerdir.”

³ 136b E

nev-bestesi ile zemzeme-sāz, dürd-nūşān-ı fuḡarā dil-i şūrīde-miṣāl kūşe-güzīn-i¹ ḡum-ḡāne-i² bī-berg u nevā olup;

Şikeste bir sıfāl olsun nemüz var sāḡar-ı Cemde
Ġaraż bir neşve taḡşīl eylemekdür bezm-i ‘ālemdede

murabba‘ı ile teselli-baḡş-ı ḡāḡır-ı pūr-niyāz olmaḡla mānend-i nihāl-i mütemā’il, her biri mest-i lā-ya‘ḡıl iken kimse kimseye ḡoḡınmaz ve dūnyā yıḡılsa kimsenüñ ḡāḡır-ı yıḡılmaz idi. Ve’l-ḡāşıl zemānemüzde kemāl-i raḡbetle gevhērīn-revāc ve dūrretü’t-tāc-ı ibtihāc olan riyā-yı kāfīr-mācerādan menfūr bir şan‘at ve erbābından mezmūm bir ḡirfet olmayup;

در عهد پادشاه خطابخش جرم پوش
واعظ قرابه کش شد وزاهد پیاله نوش³

mażmūnı der-kār;

li-Muḡarririhi⁴

Olmazsa eger bāde-keşi bezm-i şafānuñ
Başında ufanur ḡabaḡ erbāb-i riyānuñ

ma‘nāsı āşikār idi.

Demler o demler idi zemān ol zemān idi

‘An‘ane-i şikāt-ı ruvātla vāşıl-ı nişāb-ı taḡḡıḡdür ki evāḡir-i devletlerinde küberā-yı meşā’ih-ı ḡalvetiyye’den Şeyḡ Süleymān-ı Āmidī ki e‘izze-i ‘aşruñ serāmedi idi, serāy-ı ḡümāyūna da‘vet idüp ḡuzūrında cemī‘-i menāhīden tevbe vü inābet ve salḡanat-ı dūnyā vü āḡiret cem‘ine himmet itmişler idi. Tırāzende-i zeyl-i rivāyetdür

¹ Nişīn-i SE

² ḡum-ḡāne-i:ḡum-ḡāne-i bī-ser ü pā vü R1

³ “Hataları baḡışlayan, kusurları örten padişahın huzurunda vaiz testiye (kafasına) diker, zahit kadeh kaldırır.

⁴ li-Muḡarririhi:- R1, SE

ki hālet-i marāzlarında eṭṭibbā-yı mücerreb-i āfāk¹ ve ḥakīm-meşrebān-ı ‘ālem-i ‘ale’l-ıṭlāk, اعط النفس ما اعتاده² maẓmūnı üzere taḳviyet-i beden ve ıslāḥ-ı mizāc için nūş-ı bāde lüzümında ıṭbāk ve şarāb-ı nāfi‘ ber‘ü’s-sā‘a olmasında ittifāk eylemişler iken ḥall-i ‘uḳde-i yemīn ve fesh-i ‘azīmet-i rāy-ı rezīn ihtiyār itmeyüp; يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى³ الله بقلب سليم Ümmiddür ki nüzhetgāh-ı fānī yirine mevṭın-ı bākīde nişīmen-sāz-ı dārū’n-na‘īm ve bedel-i Sulṭān Selīm gibi keyfiyyet-i şarāb-ı ergāvānīden ‘ivaż ser-germ-i⁴ şarāb-ı kevşer-i Tesnīm olalar.

Zikr-i ḥayrāt u ḥasenāt

Ṭoḳuz yüz yetmiş sekiz senesinde Mescid-i Ḥarām’uñ revāḳları sirāyet-i bārānla fenāya müşrif olmağın ruḥāmla ḳıbbāb-ı ‘āliye binā olınup teşyīd-i bünyān-ı dīn ü dünyā itdiler ve Ḥaremeyn-i Şerīfeyn fuḳarāsına māl-i firāvān gönderüp ‘alā ḳadri merātibihim maẓhar-ı in‘ām u iḥsān eylediler.

Büyükçekmece cisrini ihyāya⁵ vālid-i mācidleri ibtidā eyleyüp bunlar itmām-ı binā eylediler. “Temme emrū’l-cisr” (975) tārīḥ-i itmāmıdır. ⁶ Hem-şire-i mu‘azzamaları şāhibetü’l-ḥayrātü’l-ḥisān ve dūrretü’t-tāc-ı ḥānī, gevher-i şeb-çerāğ-mizāc-ı ḳān-ı ‘Oşmānī, Mihrümāh Sulṭān Mā’-i ‘Arafāt icrāsını murād eyledükde emvāl-i cezīle ile imdād eyleyüp himmet-i ‘āliyeleri ile ṭoḳuz yüz seksan tārīḥinde Ḥarem-i Şerīf’e icrā ve ‘atṭāş-ı ḥüccāc-ı muṭāf-ı kerīm irvā olınmış idi.

Sene-i mezbūrede Ayaşofıyya Cāmi‘i’nüñ eṭrāfında bināya mülāşıḳ ṭolma zemīn üzere ḥāneler olup mürūr-ı eyyām ile cüdrān-ı refi‘u’l-bünyāna ḥalel virmesi ḥads-i mi‘mārān-ı mühendis ile ma‘lūm-ı ‘ālemiyān ve ma‘rūz-ı pādīşāh-ı cihān olmağın aşḥāb-ı ebniye-i ‘āliye, şimān-ı ḡāliye ile iştirā ve dil-ḥāhını i‘ṭā⁷ itmekle irzā olunduğdan soñra hedm olınup pāyendelerle iḥkām-ı binā ve iki mināre-i mevzūn ile bāng-ı nevbet-i pencgāhī i‘lā olındı.

¹ 144b R1

² “Nefsine alıştığı şeyi ver.”

³ *Kur’ān-ı Kerīm, Şu‘arā Sûresi*, 26/ 88-89, “O gün ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah’a kalb-i selīm ile gelenler başka...”

⁴ Ser-germ-i:- SE

⁵ - SE

⁶ Temme//itmāmıdır der-kenār R1, E

⁷ 137a E

Mu‘azzamāt-ı āşār-ı celîleleri maħrûse-i Edrine’de vâkı‘ olmuştur. Evvelâ bir tell-i refî‘ üzere dört minârelü bir câmi‘-i şerîf binâ itmişlerdür ki gūyâ kâlib-ı kûbbe-i gerdün yâhūd ‘âşir-i kıbâb-ı Bî-sütün olup derün-ı şafâ-nümünü kânâdîl-i rûşenâ ve a‘lâk-ı mu‘allakât-ı girân-bahâ ile *ولقد زينا السما الدنيا بمصابيح*¹ maẓmûn-ı kerîminden nümüne-nümâdur. Üç şerefelü dört ‘aded minâre-i sengîn²-bünyâd ile İrem-i zâtü’l-‘imâd olup her biri irtifâ‘-ı bî-endâza kıyâsla sütün-ı kûbbe-i çarh-ı berîn ve esâs-ı ka‘r-mümâsla evtâd-ı elvâh-ı³ zemîndür. Kemâl-i nezâketde mânend-i dil-ber-i nâzik-miyân ve gâyet-i hüsn ü letâfetde nûrdan serv-i revân iken her şerefeye müstaķill râh ve ejdehâ gibi biri birine pîçide üç güzergâh olup haķķâ ki ĥadeng-i efkâr-ı üstâd-ı kâmile şâhid-i ‘âdil ve ser-ĥadd-i i‘câza mîl-i menzildür.

Gerdün-res olsa himmet-i şâhî ‘aceb midür
Gökler yüzine aķçe ile nerd-bân olur

Ve cenbinde bir medrese-i sipihr-irtifâ‘ ki kıbâb-ı kâ‘ası eşref-i bıķâ‘dur;

کرافتاب درآید بکنبش کوی
که درمیانہ فانوس شد مکس طیار⁴

Ve bir dâru’l-ĥadîs-i ferĥunde-binâ ki⁵ kûbbe-i tâbnâki mânend-i derün-ı ehl-i şâfâ;

Buĥârîden gelür diñler ĥadîsüñ tâlib-i ma‘nâ⁶.

Ve bir dâru’l-ķurrâ ki ta‘lîm-i ‘ilm-i tecvîd ü kırâ‘at-ı *Ķur‘ân-ı Mecîd* için müheyyâdur ve bir şifâ-ĥâne ve dâru’l-eṭibbâ ki şeyĥ-i re‘îsi hem-pâye vü hem-dem-i Mesîhâ ve kıbâb-ı ĥücerâtı ser-püş-ı ĥoķķa-i ma‘cûn-ı ber’ü’s-sâ‘a ve mîl-i zerrîni meblağ-ı devâdur. Ve bir tâb-ĥâne-i ‘âlî-revâķ ve mîştaba-i gerdün-ṭâķ ki der ü dîvârında;

¹ *Ķur‘ân-ı Kerîm, Mülk Sûresi, 67/ 5*, “Andolsun ki biz o dünya göğünü takım takım kandillerle donattık.”

² 81b SE

³ - SE

⁴ “Eğer güneş (onun) kubbesine çıksa ‘Fânusun ortasında sinek uçmakta.’ dersin.”

⁵ 145a R1

⁶ Ve//ma‘nâ:- SE

Dār-ı dünyā bir müsāfir-ḥānedür

beytini seyr iden dünyā bundan ‘ibāret, yāḥūd eḳālīm-i seb‘adan ḥāric bir vilāyet kıyās ider ve evḳāf için etrāfında tertīb olunan dūr ü dekākīn ve menāzil-i dil-nişīn ḥod müstaḳill şeh̄r olmağa kifāyet ider.

¹ از هرچه قلم شرح کند افزونست

Ṭoḳuz yüz yetmiş sekiz² senesinde itmām olunan cihāt ü menāşıbı müstaḥiḳḳına in‘ām olındı. Meftūḥ-ı miftāḥ-ı tīg-ı himmetleri olan cezīre-i Kıbrıs’da ḥod iḥdās itdükleri mesācid ü cevāmi‘ ve medāris ü şavāmi‘ ve gūne gūne vücūh-ı ḥayrāt dā’ire-i ta‘rīf ü tavşīfden evsa‘ u eb‘ad ve aḥlāḳ-ı kerīmeleri gibi lā-yuḥşā vü lā-yu‘addur.

Eş‘ār-ı şerīfeleri³

Nevā-yı neyde rūh-efzā olur ‘uşşāḳa bir dem var
Dilā ney gibi nālān olmada bir özge ‘ālem var

[Ve lehu]

Ṭālīben sa‘y-i belīg it kūy-ı yāri varı gör
Cānı cānāna virüp terk eyle yoḡı varı gör

Çeşm-i dil-ber ḥışmla ‘uşşāḳı ḳatlı eyler dime
Mürdeler iḫyā iden la‘l-i Mesīḥ-āşarı gör

[Ve lehu]⁴

Ḥüsn-i şūret ḥoşdur ammā kim dil alan āndur
Cānuñ ansuz ḥazḳı yoḡ lāzım olan cānāndur

¹ “Kalem her ne kadar anlatsa, o anlattığından daha fazladır.”

² - E

³ Eş‘ār-ı Şerīfeleri:Eş‘ār-ı şerīfelerindendür SE

⁴ E’de bu beyit 6. sırada bulunmaktadır.

[Ve lehu]

Ḳand-ı la‘lũñ üzre ḥatt irdiyse cānā ğam yime
Şāfi şerbetden olur çün şerbet-i ‘anber lezīz

[Ve lehu]

‘Āşık-ı şādıkda dil birdür olmaz yār iki
Hīç bir taht üzre mümkün mi ola ḥünkār iki¹

Evlād-ı kirām ve şeh-zāde-i girāmīleri²

Veliyy-‘ahd Sulṭān Murād: Vilādetiş sene 953.

Sulṭān Meḥemmed: Māte, fī sene 980.

Beş nefer şeh-zāde şehīd oldı, fī sene 982³. İsimleri: **Süleymān, Muştafā, Cihān-
gīr, ‘Abdu’llāh, ‘Oşmān.**

Esāmī-i bināt⁴

İsmihān Sulṭān: Meḥemmed Paşa’ya virildi, fī Zi’l-ḥicce sene 969. Meḥemmed Paşa māte, fī Şa‘bān sene 987⁵.

Gevher Ḥān Sulṭān: Piyāle Paşa’ya virildi, fī Zi’l-ḥicce sene 969. Piyāle Paşa māte, fī sene 978. Cerrāḥ Meḥemmed Paşa’ya virildi; yeñiçeri ağası idi, fī Şa‘bān 986. Cerrāḥ Paşa vezāret-i ‘uzmādan müteḳāid iken māte, fī Şa‘bān sene 1012⁶.

Fāṭıma Sulṭān: Siyāvuş Paşa’ya virildi⁷. İstanbul’da⁸ medresesi vardur⁹.

¹ 137b E

² Ve//girāmīleri:- SE

³ Oldı//982:- SE

⁴ Esāmī-i bināt:- R1, E

⁵ Meḥemmed//987:- SE

⁶ Piyāle//1012:- SE

⁷ - E

⁸ - R1, E

⁹ “Fāṭıma Sulṭān” biyografisi SE’de “Şāh Sulṭān” biyografisinden sonra gelmektedir.

Şāh Sultān: Ḥasan Aġa'ya virildi, fī Zī'l-ḥicce sene 969. Ḥasan Paşa, mīr-i mīrān, māte, fī Zī'l-ḥicce sene 971. Zāl Maḥmūd Paşa'ya virildi, fī sene 976. Zāl Paşa māte, fī ġurre-i Şa'bān sene 985. Māte 22 Şa'bān sene 985¹.

Esātize-i kirām

Evvel Ḥāceleri **Seyrek Muḥyi'd-dīn:** Māte, fī sene 947. Ba'dehu,

Baḥşī Efendi et-Ṭavīl: Māte, fī sene 950.

Ca'fer Efendi: Māte, fī sene 953.

Şems Çelebi: Māte, fī sene 955. Mecmū'ı *Şakā'ik*'da meşūrdur.

'Atā'u'llāh Efendi: Māte, fī sene 979.

Veẓīr-i a'zam

Evvel-i devletlerinden āḥir-i saltanatlarına varınca **Meḥemmed Paşa**'dur ki ḥayrāt-ı celīle ve menāḳıb-ı cezīle ile pādīşāh-ı vūzerādur. Ḥīn-i cūlūsda müftī idiler. Ḥīn-i cūlūsda veẓīr bulundı².

Şeyḥü'l-İslām

Kezālik min-evvelihi ilā-āḥirihi **Ebu's-su'ūd³ Efendi**, māte, fī Cemādiye'l-ülā sene 982.

Şudūr-ı⁴ Rūm

Ḥāmid Efendi: 'Azl, fī 3 Receb sene 974.

Ḳāzī-zāde Aḥmed Efendi: 'Azl, fī Zī'l-ḥicce sene 974.

Mu'allim-zāde Aḥmed Efendi: 'Azl, fī Muḥarrem⁵ sene 979.

Şeyḥī Efendi: 'Azl, fī Muḥarrem sene 981.

'Abdu'r-raḥman Efendi: İlä-āḥiri devletihi, şümme 'azl, fī sene 983.

¹ Ḥasan//985:- SE

² Ḥīn cūlūsda müftī//bulundı:- R1, SE; der-kenar E

³ 145b R1

⁴ Şadr-ı R1, E

⁵ - SE

Şudūr-ı Anaṭolı

Pervīz Efendi: ‘Azl, fī 3 Receb sene 974.

Mu‘allim-zāde Aḥmed¹ Efendi: Naḳl ile’r-Rūm, fī Zī’l-ḥicce sene 974.

Ḥasan Beg Efendi: ‘Azl, fī Receb sene 976.

Ḥubbī Mollāsı Meḥammed Efendi: ‘Azl, fī Cemādiye’l-āḥire sene 978.

Şeyḫī Efendi: Naḳl ile’r-Rūm, fī Muḥarrem sene 979.

Ḳınalı-zāde ‘Alī Efendi: Māte, fī sene 979.

Aḫī-zāde Meḥammed Efendi: ‘Azl, fī Muḥarrem sene 981.

Ma‘lūl-zāde Naḳīb Meḥammed Efendi: İlä-āḥiri devletihi, şümme ‘azl, fī Receb sene 983.

Ḳuzāt-ı dārü’s-salṭana

Ḳāzī-zāde Efendi: Naḳl ile’r-Rūm, fī Receb sene 974.

Ḥasan Beg Efendi²: Naḳl, fī Zī’l-ḥicce sene 974.

Ḥubbī Mollāsı: Naḳl, fī Receb sene 976.

Şāh Efendi: ‘Azl, fī Muḥarrem, sene 977.

Şeyḫī Efendi: Naḳl, fī Cemādiye’l-āḥir sene 978.

Ḳınalı-zāde ‘Alī Efendi: Naḳl, fī Muḥarrem sene 979.

Ḥubbī Mollāsı (şāniyen): İlä-āḥiri devletihi, şümme ‘azl, fī āḥiri Zī’l-ḳa‘de sene 982.

Vüzerā-yı ‘aşrı³

Meḥammed Paşa (şadr-ı a‘zam): Min-evvelihi ilā-āḥirihi.

Pertev Paşa (vezīr-i şānī): Şınḳın-ı Ṭonanma’da serdār olmağın ‘azl olındı, sene 979. Māte fī Cemādiye’l-āḥir sene 980.

Ferhād Paşa (şālis): ‘Azl olındı, sene 975. Māte fī sene 982.

¹ - R1, E

² - R1

³ “Vüzerā-yı ‘aşrı” ve “ ‘Aşr-ı şafā-baḫşlarında olan nişāncılar” bölümleri R1 ve SE’de yer almamaktadır.

Ahmed Paşa (rābi‘): Devlet-i Murādiyye’de vezīr-i a‘zam olup fevt oldu, sene 988.

Muṣṭafā Paşa: Birāder-i Şems Paşa. Vezīr-i hāmis. Şems Paşa ma‘zūl, yirine Anaṭolı’dan Lālā Hüseyin Paşa, fī Receb sene 976. Şems Paşa Rūmili beglerbegisi iken iki yüz biñ akçe hāşılı mütekā‘id olup devlet-i Murādiyye’de fevt oldu, fī sene 988. Üsküdar’da cāmi‘i ve dārü’l-ḥadīsi ve türbesi vardır. Kaşr-ı münakkaşı ḥod reşk-i Havernaq ve seng-endāz-ı kaşr-ı eblağdur.

Piyāle Paşa : Kapudan iken vezāret virildi, fī sene 975. Māte fī sene 978.

Tārīḥ

Çekmiş ecel ṭolısın Piyāle Paşa (978)

Ḳara Muṣṭafā Paşa: Pādişāhuñ lālāsıdır. İbtidā Şām’a beglerbegi olup ba‘de’l-‘azl vezīr oldu, fī Şa‘bān sene 976.

Tārīḥ

Vezīr-i şeh-i rub‘-ı meskūn (976)

Evvelā Yemen’e, ba‘dehu Mıṣr’a beglerbegi oldu, fī sene 967. Kıbrıs’a ve ‘Acem’e ve ṭonanmaya serdar olup maṣhar-ı fütūḥāt-ı ‘azīme olmuştur. Vezīr-i sānī ve kā‘im-maḳām iken fevt oldu, fī sene 988.

Zāl Maḥmūd Paşa: Eyyüb’de medreseleri ve cāmi‘i ve türbesi vardır. Dāmād-ı pādişāhīdür. Māte fī 1 Şa‘bān sene 985.

‘Aşr-ı şafā-baḥşlarında olan nişāncılar

Ḳoca Nişāncı Celāl-zāde Muṣṭafā Beg: Sulṭān Süleymān ḥazretlerinüñ vefātı eşnāsında cedd-i rākımu’l-ḥurūf Meḥammed Beg maḥlūlinden sāniyen olmuştur, fī āḥiri Şafer sene 974. Māte, yirine;

Ḳara Nişāncı Meḥammed Beg: Fī Rebī‘u’l-āḥir sene 975. Meḥammed Paşa Haleb beglerbegisi olup;

Feridun Beg nişancı oldu, fî 4 Ramazân sene 981. Sultân Murâd ‘aşrında Feridun Beg Köstendil sancağına gönderilüp yirine Şahn’dan;

Mu‘allim-zâde oğlu Maḥmūd Çelebi oldu, fî Muḥarrem sene 984. Ba‘dehu Ḥaleb’den gelüp şāniyen;

Ḳara Meḥammed Paşa fî 4 Şafer sene 985. Bunlar vezîr-i râbi‘ olup;

Ḥamza Beg nişancı, yirine Muḥyî re’îs oldu, Ramazân 988. Ḥamza Beg Köstendil begi olup;

Feridun Beg şāniyen nişancı oldu, fî evâhiri Muḥarrem sene 989. Mâte yevmü’l-erba‘a 22 Şafer sene 991.

Boyalı Meḥammed Paşa şālisen nişancı şüd. Ḳara Nişancı ki “Boyalı” dirler, şāhibü’l-cum‘a. “Didiler vâşıl-ı Ḥaḳ oldu Nişancı Paşa”¹

Muḥyî Çelebi nişancı şüd fî 16 Cemâdiye’l-ülâ sene 997.

Temme bi’l-ḥayr yevmü’l-erba‘a 14 Muḥarremü’l-ḥarem sene 1043. Ve’l-ḥamdü li’llâhi evvelen ve âḥiren. Allâhümme bârik lenâ hâzihi’s-seneti’l-cedîde. Ve li-cemî’i’l-mü’mînîn ve’l-Müslimîn², âmin âmin. Der-yaylaḳ-ı Tırḫala nüvişte şüd el-Faḳîr Nev’î-zâde³.

Bi-smi’llâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm

ṬABAḲA-İ DÜVÂZDEHÛM EZ-ṬABAḲÂT-I SELÂṬİN-İ ÂL-İ ‘OŞMÂN DEVLET-İ
SULTÂN MURÂD ḤÂN BİN SELİM ḤÂN-I ŞÂNİ CÂLİB-İ ŞENÂ-YI CÂVİDÂNİ
VE CİHÂN-GİR-İ ḲÂŞİ VÛ DÂNİ ^{عليه الرحمة والغفران}⁴

Eyyâm-ı sa‘âdet-encâm-ı devletlerinde devre-i cām-ı ḥayâtı müşgîn-ḥitâm olan ‘ulemâ-yı a‘lâm ḥaẓerâtınun menâkıb-ı celîleridür ki zikr olunur.

el-Mevlâ Ca‘fer Mu‘allim-i Şeh-zâde-i Pâdişâh-ı ‘Âlem-penâh (Ca‘fer⁵ Efendi)

¹ Boyalı//Paşa, der-kenâr E

² ve’l-Müslimîn:- E

³ Bu telif kaydı SE’de yoktur. R1’de ise der-kenârda “Temme bi’l-ḥayr yevmü’l-erba‘a 14 Muḥarremü’l-ḥarâm sene 1043” biçiminde kısa bir kayıt vardır. 141b E. (138b-141a varakları boş)

⁴ “(Allah’ın) rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun.”

⁵ Mu‘allim-i Şeh-zâde Ca‘fer SE

Belde-i Mağnisa'dan bedīdār ve “Şaruḥānī” demekle qarīn-i iştihār olmuş idi. Püte-i mücāhedede taşfiye-i ibrīz-i¹ isti'dād ile 'alem² ve zer-i Ca'ferī gibi sikke-i fazl ü kemāl ile mu'Allem olup küçe-gerdān-ı mecālis-i ders ü taḥḳīḳ ve menāzil-peymā-yı maḥāfil-i erbāb-ı tarīḳ olmağla Kara Çelebi ḥidmetlerine vāşıl ve toḳuz yüz altmış beş tārīḫinde intikāllerinden mülāzemet nā'il olmuş idi. Ba'zı medārisde 'aḳd-ı mecālis iderek otuz aḳçe ile Mağnisa'da tekye müderrisi olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş yedi senesi ḥilālinde livā-yı Mağnisa'ya sāye-i iclāli pīrāye olan velī-'ahd-ı Sulṭān Selīm, Ḥān Murād-ı kerīm ḥazretlerinin nihāl-i āzāde-i bāğ-ı iḳbāli, Sulṭān Meḥemmed'ün şeref-i ḥidmeti ile i'zāz ve çelebi sulṭān iken ḥ'ācelik rütbesi ile ser-efrāz kılınmış idi. Toḳuz yüz seksan iki Ramazān'ında Sulṭān Murād Ḥān murabba'-nişin-i taḥt-ı 'Osmānī olduḳda aşıl şeh-zāde ḥ'ācesi olup mevleviyyet pāyesi iḥsān ve cülūs-ı hümāyūn nevbetinde dört mülāzımı alınmağla mazḥar-ı luḫf-ı bī-kerān kılındı. Sene-i mezbūre evāḫirinde mübtelā-yı şād-merg olup 'āzim-i nüzhetgāh-ı ḥuld-ı berīn ve Ca'fer-i Ṭayyār-ı rūḫı vāşıl-ı evc-i 'illiyīn olmuş idi. Yirine Ḥaydar Efendi mu'allim-i şeh-zāde-i 'ālī-şān oldu.

Merḫūm-ı mezbūr pīr-i mu'ammer ü ma'mūr, şalāḫ u 'iffetde yegāne, emānet ü diyānetde müfred-i zemāne, tarīḳa-i Naḳş-bendiyye'de ıslāḫ-ı nefis-i redī'e itmiş idi.

el-Mevlā Şücā'u'd-dīn İlyās el-Ḳaramanī (Ṭabīb İlyās Efendi)

Diyār-ı Ḳaraman'dan bedīd ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup himmet-i Ḥıẓr-ı hidāyet 'inān-ı 'ināyetin³ semt-i taḥşīl-i kemāle maşrūf ve tekmīl-i ādāb-ı nefse mā'il ü meşgūf kılmağla eyyām-ı şebābda vaṭan-ı me'lūfından hicret ve mānend-i 'uḳāb şayd u şikār-ı evc-i kemāl için vekr-i ḳadīminden taḥrīk-i şeh-bāl-i 'azīmet eyleyüp dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudūm ve ṭaraf-ı ma'ārifi veche-i maṭlūb u merūm kılınmış idi. El-ḫāletü ḥāzīhi ṭabīb-i sulṭānī İşḫāḳ Çelebi ḥidmetinde fenn-i celīl-i ṭıbbā iştigāl ve sūḳ-ı Ḳoşantıniyye'de dükkān açup eşribe ve ma'ācīn bey'i ile tesviye-i aḫvāl üzere iken sinn-i kūḫūlete vāşıl ve mānend-i şem'-i şeb-ārā nūr-ı meşīb ile re'si müştā'il olduḳdan sonra şadru'l-ifāde Aḫī-zāde Efendi merḫūm Silivri'de Pīrī Paşa müderrisi olduḳda

¹ 146a R1

² 82a SE

³ 'azīmetin SE

terk-i destgāh-ı tabābet eyleyüp hücerāt-ı medresenün¹ birine dāhil ve hıdmet-i ‘aliyyelerinde ‘ulūm-ı dīniyyeye müştāgil olmuş idi.

Rivāyet olunur ki ehl ü ‘ıyālını tehyi’e-i vech-i ma‘āş ile irzā ve ferāğ-ı hātır ile ‘azīmet-i şādıkayı imzā eyleyüp dest-yār-i sa’y ü ictihād ile zemān-ı kālilde nā’il-i murād ve hā’iz-i gāyetü’l-gāyāt-ı merātib-i isti’dād olmuş idi. Ba’zı meşā’ih-ı kirāma hıdmet ve istifāza-i şeref-i şöhet itmekle meşreb-i ehl-i fenādan hişşedār ve mezra‘a-i āmālī hākk-ı şirb-i zülāl-i hākıkatden nümüne-i hāzā’ir-i behişt-āşār olmağın bā’is-i ezā vü menn olan menāşib-ı dūnyeviyyeden keşide-dāmen olup idrārāt-ı sultāniyyeden² şey’-i yesīr ile kāni’ ve ‘ilm-i edyān ü fenn-i ebdān ile hāste-dilān ve şikeste-mizāc olanlara nāfi’ olmuş idi. Toğuz yüz seksan iki Zi’l-ka‘de’sinde şehīd ve ‘arşa-i vücūddan nā-bedīd oldu.

Mevlānā-yı merķūm cāmi’-i eştāt-ı ‘ulūm, ‘ālim ü fāzıl-ı müteşerri’, ‘ābid ü zāhid-i müteverri’, ‘ulūm-ı ‘aqliyyede müşārik-i emşāl, fūnūn-ı naqliyyede vāşıl-ı derece-i kemāl, şan‘atınun eri ve ‘arā’is-i efkārūn şevheri idi. ‘İlm-i tefsīr ü hādīşde māhir olmağla ekser-i eyyām tefsīr-i *Kur’ān-ı Kerīm* ile meclis-efrūz-ı reşād ve naql-i ehadīş-i şerīfe ile ‘alem-efrāz-ı irşād-ı ‘ibād olmağ³ mu‘tādı idi.

Evā’il-i hālinde mekseb-i helālden ‘ayş-ı fakīrāne ile kanā‘at idüp ‘ilm ü ‘ibādete mütemahhız ve mülāzemet-i ebvāb-ı ekābirden mu‘riż iken münāsebet-i tabābet ile vezīr-i kebīr Mehemmed Paşa āstānesine intisāb ve ol taqrīb ile iktisāb-ı ni‘met-i bī-hisāb eyleyüp esnā-yı cülūs-ı Murād Hānī’de vezāretten ma‘zūl Ferhād Paşa marāz-ı habsü’l-bevle mübtelā olmağla mevlānā-yı merķūma ri‘āyet eyleyüp Mehemmed Paşa’dan ziyāde mahşūş-ı āstāne-i devlet eylemiş idi. Ešnā-yı marāzda bir ma‘cūn virüp der-hāl irtiḥāl eyledükde Mehemmed Paşa sevķı ile tesmīme ḥaml olup ḥalīle-i celīlesi Sultān Süleymān şeh-zādelere Sultān Murād’uñ kerīme-i mükerreremesi Hümā Sultān pādīşāh-ı cihān āstānesine beşş-i şekvā itmegın mevlānāyı ḥabs u tefīşe mübtelā itmiş idi. Berā’et-i zimmeti zāhir olduğda Şeyhü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi şefā‘ati ile ḥalāş olup ol esnāda vezīr-i merķūmuñ tevābi’inden ba’z-ı fedā’iler merḥūmı şabāḥ namāzına giderken birkaç yirden zaḥmdār ve ol tarīkla rü-be-rāh-ı dāru’l-ķarār eylediler. Huşūş-ı każiyye, ma‘rūz-ı ‘atebe-i ‘aliyye olduğda vezīr-i müteveffānuñ ādemlerinden altmış nefer kimse ḥabs olup ta‘zīb ile ikrār idenlerden birāderi ve ketḥudāsı ile cümle toğuz nefer-i eşrār selḥ-i Zi’l-ka‘de’de ber-dār olup

¹ 142a E

² 146b R1

³ Eylemek SE

bākīleri bilād-ı şelāşeden nefy olındı. Sābıkan re'īsü'l-eṭıbbā olup ḫālā Anaṭolı şadāretinden müteḳā'id olan şadr-ı celīlü'l-ḳadr Mūsā Efendi ḫazretleri gevher-i ḳān-ı vüçüdü ve şeref-baḫş-ı silkü'l-le'al-i nesl-i mes'ūdıdır.

**el-Mevlā Şemse'd-dīn Meḫammed bin eṣ-Şeyḫ Ğarse'd-dīn Aḫmed eṣ-Şehīr bi-Şihāb
(Re'īsü'l-eṭıbbā Ğarse'd-dīn-zāde)**

Devlet-i Süleymāniyye vefeyātında rüste-i naḫlistān-ı suṭūr olan Ğarse'd-dīn Çelebi'nün nihāl-i ḫadıḳa-i nesebi Şemse'd-dīn Çelebi'dür. Büstān-ı debistān-ı vālid-i mācidinden ictinā-yı şemerāt-ı fūnūn ve iḳtinā-yı nev-bāve-i ma'ārif-i gūn-ā-gūn eyledükden şoñra 'ulemā-yı 'aşr mecālis-i 'ilmiyyesine dāḫil, ba'dehu¹ şadr-ı 'ālī-ḳadr 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi ḫidmetlerine vāşıl olup² iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet ve iç il medārisinde birḳaç pāye ḳaṭ'ına himmet eyleyüp ba'dehu pederi ṭarīḳına sālīk ve eṭıbbā-i ḫāşşa-i sultānī silkinde münselik olmış idi. Ṭoḳuz yüz yetmiş altı Şafer'inde Ḳaysūnī-zāde merḫūm yirine re'īsü'l-eṭıbbā naşb olındı. Ba'dehu Sultān Selīm şeh-zādesi Sultān³ Meḫammed'ün ḫidmet-i ta'līmi zamīme-i manşib-ı riyāset ḳılındı. Ṭoḳuz yüz seksan ḫilālinde şeh-zāde ḳayd-ı hestīden āzāde olduḳda manşib-ı riyāset-i eṭıbbā ile tenhā ḳalmış idi. Seksan iki Zi'l-ḫicce'sinde ğars-ı ḫāk-i fenā ve tuḫm-i emeli hebā oldı.

Mevlānā-yı mezbūr 'ulūm-ı riyāziyyeye intisābla meşhūr, fenn-i hey'et ü nücūmda mahāret-i 'azīmesi fāşī, belki ṭabābetde daḫıl-vānlarda nāşī, ḳuvvet-i baḫt u vecāhet ve māl-i vāfir ü nebāhat şāḫibi olup riyāsete firāsetle vāşıl ve şımf-ı eṭıbbāya zūr-ı himmet ile dāḫil olmış idi. Ve'l-ḫāşıl mu'ālecesi 'indiyyāt ve tedbiri ecl-i mu'accel ve mest-i şarāb-ı semmü's-sā'ası olan maḫkeme-i 'uḳbāda müseccel idi.

el-Mevlā Süleymān (Kepenekci-zāde)

Ṭabaḳa-ı Süleymāniyye'de tercemesi mezkūr ve medrese vü evḳāf inşası ile meşhūr olan Kepenekci Sinān Efendi'nün oğlıdır. Ta'mīr-i mebānī ve teshīr-i murḡān-ı ma'ānī itdükden şoñra ṭarīḳ-ı 'ilme sālīk ve bādiye⁴-peymā-yı 'aḳabāt ü mesālik olup Ebu's-su'ūd Efendi ḫidmetlerine vāşıl ve dil-i şāf-ı mücellāsı ol ḫātemü'l-velāye-i fażl

¹ 82b SE

² 142b E

³ 147a R1

⁴ Bād E, SE

ü ‘irfāna muḳābil olmağla mānend-i mühr-i Süleymānī naḳş-ı ‘ilm ü kemāle ḳābil olup şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. Bi-ḥasbi’l-‘āde ḳaṭ’-ı menāzil-i ifāde iderek kırk aḳçe medreseden ma’zül iken ṭoḳuz yüz altmış sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Pīrī Re’īs yirine Ḥayre’d-dīn Paşa müderrisi oldu. Yetmiş dört Cemādiye’l-āḫire’sinde Samsūnī-zāde Maḥmūd Efendi yirine Üçşerefeli’ye terfī’ olındı. Yetmiş beş Şevvāl’inde ‘azl olup medresesi Zekerıyyā Efendi ḫazretlerine virildi. Yetmiş yedi Receb’inde Ḳaraḳı Sa’dī yirine Şaḥn’a geldi. Yetmiş sekiz Zī’l-ḫicce’sinde Aḳyazılı Sinān Efendi yirine altmış aḳçe ile Burūsa Murādiyyesi ‘ināyet olındı. Seksan bir Muḫarrem’inde vazīfe-i teḳā’üd ile ‘azl olup medresesi Samsūnī-zāde Ḥācī Efendi’ye sezā görüldü. Seksan iki evāḫirinde murğ-ı revānı Hüdḫüd-i Süleymānī gibi ‘ālem-i beḳāya pervāz eyledi.

Merḫūm-ı mezbūr ḫüsn-i ḫāl ile meşhūr, mażanne-i ‘ilm ü şalāḥ, mekenne-i fevz ü felāḥ, nīk-nefs ü pāk-i’tiḳād, ḫasenü’l-aḫlāḳ u şāfi-fu’ād idi.

el-Mevlā İbrāḫīm bin Ḳāsm el-Ḥalebī (‘Arab İbrāḫīm)

Medīne-i Ḥaleb’den peydā ve Ḥanbelī-zāde ḫidmetinde ḳarīn-i neşv ü nemā olup taḫşīl-i ‘ilm ü kemāl itdükden soñra dārü’l-mülk-i Rūm’ı veche-i āmāl eyleyüp Ebu’s-su’ūd Efendi āstānesine istinād ve mülāzemetle iḫrāz-ı murād eylemiş idi. Maḥdūm-ı mükerrerleri Aḫmed Ḳelebi’nün sebaḳ-güzārı olmağla “Müftī-i ‘Arabī” dimekle iştihārı var idi. Devr-i medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe medreseden ma’zül iken ṭoḳuz yüz yetmiş bir Şafer’inde Küçük Bostān yirine elli aḳçe ile Ḳalender-ḫāne müderrisi olmuş idi. Yetmiş iki Ramazān’ında Bozan-zāde yirine Rodos fetvāsı pāyesine terfī’ olındı. Yetmiş dört Zī’l-ḫicce’sinde munfaşıl olup yirine Ekmel Efendi vāşıl oldu. Yetmiş yedi Receb’inde Elbez-zāde yirine Şaḥn’a geldi. Yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḫire’sinde Pepegī Laṭīf¹ maḫlūlinden² İzmir ḳazāsı tevcīḥ olındı. Seksan üç evā’ilinde fevt olup Samsūnī-zāde Ḥācī Efendi ḳā’im-maḳām-ı ḫükūmeti oldu.

Mevlānā-yı merḳūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, neşāṭ-ı ‘Arabāne ve ḫazḫ-ı A‘rāb muḫarrik-i ṭab’-ı bī-ḳarārı ve ḳavā‘id-i ‘Arabıyye vü fūnūn-ı edebiyye şayḳal-ı āyine-i şafā-girdārı olup her ciheti kāmīl, mertebe-i fazīlete nā’il olmuş idi. Uşūl u fūrū‘da yegāne ve maḫfaẓa-ı ḫāfızası enbān-ı kerāmeden nişāne idi.

Baba Efendi’nün *Ḳaşīde-i ‘Arabıyyesi*’ne şerḫi ve ba’z-ı resā’ili vardır.

¹ 143a E

² 147b R1

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman bin Seyyidī ‘Alī (Kızıl ‘Abdu’r-raḥman Efendi)

Kevkeb-i zāt-ı mes‘ūdı sevād-ı Amāsıyya’dan ṭālī‘ ve muḳanṭarāt-ı ‘izz ü ‘alāda lāmi‘ ü sātı‘ olmuş idi. Peder-i vālā-güheri vilāyet-i ‘Acem’den gelüp belde-i mezbürede tavaṭṭun, ba‘dehu mesned-i ḥükümetde temekkün idüp Gümülcine ḳāzısı iken eyyām-ı ‘ömri ḳarın-i ḥitām olmuş bir ḳāzı-i benām ve “Seyyidī Efendi” dimekle meşhūr-ı enām idi. Kendüler evvel-i ṭulū‘ından gül-i¹ rengin-‘izār gibi şırāze-bend-i eczā-yı ma‘ārif ü ‘ulüm ve bülbül-i güyā gibi mā’il-i reng ü bū-yı mantūḳ u mefhüm olup efāzıl-ı ‘aşrdan Müftü ‘Alī Efendi oğlu Mollā Çelebi dārü’l-ifādesinde perde-güşā-yı mu‘allaḳāt-ı fazl ü kemāl ve Maḥmūd Paşa müderrisi iken Sa’dī Efendi ḥidmetlerinde idāre-i kü’üs-i ḳıl ü ḳāl eyleyüp Ka’betü’l-iḳbāl-i āstānelerinde mücāveret ve Burūsa Sultānī i‘ādesinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. İbtidā yigirmi aḳçe ile Burūsa’da Bāyezīd Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aḳçe ile Kenḳırı’da Cemāle’d-dīn Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Alaşehir’de Yıldırım Ḥān Medresesi’ne müderris olup ṭoḳuz yüz kırk iki tārīḥinde kırk aḳçe ile Meḥemmed-i Ḳarabāḡī yerine İznīḳ’de Süleymān Paşa Medresesi’ne, kırk altı senesinde Ḥāce Ḳayımı yerine Edrine’de Ḥalebiyye ḥāricine ‘āric olmuş idi. Kırk ṭoḳuz ḥilālinde Bostān Efendi yerine Ḥāşekī pāyesine nā’il², elli iki eşnāsında Aḳşehrli Sa’dī Çelebi yerine Şemāniye’ye vāşıl ve sene-i mezbüre dāḥilinde Ṭaşköprī-zāde yerine Edrine’de Sultān Bāyezīd Medresesi’nde bār-güşā-yı fezā’il olmuş idi. Elli üç sāl-i ferḥunde-fālinde ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi yerine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsında eşheb-i iḳbālleri cilve-sāz, elli dört Receb’inde Ṭaşköprī-zāde Efendi yerine Burūsa ḳazāşı ile ser-efrāz olup ḳable’l-vuşul māh-ı Şa’bān’da Sinān Efendi yerine Edrine ḥükümeti ile i’zāz olunmuş idi. Dört sene ol diyār-ı behcet-āşārda icrā-yı selsebīl-i aḥḳām ve irvā-yı ‘atṭāş-ı enām eyleyüp ṭoḳuz yüz elli sekiz Şevvāl’inde Bostān Efendi yerine def‘aten şadru’l-‘ulemā-yı Rüm ve muḳaddimetü’l-ceyş-i erbāb-ı ‘ulüm oldılar. Altmış dört Şevvāl’inüñ yigirmi üçüncü günü vazīfe-i emşālle müteḳā‘id ve ol mesned-i ‘ālīye Ḥāmid Efendi müteşā‘id oldu. Altmış ṭoḳuz Receb’inde Ğarīḳ ‘Arab-zāde yerine Ḳāhire-i tāhire ḥükümeti ile rāyāt-ı³ iḳbālleri zāhire oldu. Yetmiş bir Cemādiye’l-āḥire’sinüñ ṭoḳuzuncı günü vazīfe-i maḥkiyye ile manşıbdan isti‘fā idüp Şāh Efendi cā-nişinleri oldu. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Nişāncı-zāde Aḥmed Efendi yerine

¹ - SE

² 83a SE

³ 148a R1

Mekke-i Mükerreme kazâsı ile tekrîm olınmışlar idi. Yetmiş yedi Receb’inde fâriğ olup ol manşib-ı celîl ile Hâcî Hâsan-zâde Efendi¹ tebcîl olındı.

Mervîdür ki² Sulţân Selîm-i hâlim çeledi sulţân iken âstânelerine ‘arz-ı ‘ubûdiyyet ve şadâretleri zemânında ba‘z-ı tarîk ile³ işbât-ı haqq-ı hîdmet itmişler imiş. Ol eşnâda niyâz-nâmesine luţfla cevâb ve salţanat müyesser olursa va‘d-ı ihsânı müştemil kitâb-ı müsteţâb vârid olmuş imiş. Zemân-ı devletlerinde şüret-i me‘mûl mir‘ât-ı huşulî cilvegâh ve ol şâh-ı celâlet-penâh dil-i pür-inkisârına küşe-i çeşme nigâh itmeyüp eyyâm-ı ‘azli mümtedd ve künc-i târik-i نسيا منسيا⁴’de muhalled olucağ ol genc-nâme-i ikbâli gül-berg-i ğonce-i ‘arz-ı hâl idüp berdâşte-i pây-e serîr-i iclâl kılduğda toğuz yüz seksan bir Muğarrem’inde Şeyhî Efendi yirine mükerreren şadr-ı ‘âlî-ğadr oldılar. Qarînleri Ma‘lûl-zâde Efendi ile pencşenbih günleri muşâhabet-i ‘ilmiyyeye izn-i ‘âmm virüp risâlelerle mülâzımîni imtiğân eylediler. Seksan iki Rebî‘u’l-âğir’inde nevbet aldılar. Zemân-ı şadâretlerinde cülûs-ı Murâd Hânî vâқи’ oldı. Seksan üç Rebî‘u’l-evvel’inde hengâm-ı⁵ rebî‘-i hayâtı müşrif-i hazân ve sebzezar-ı zindeğânîsine şarşar-ı hâdimü’l-lezzât vezân olup kuvâ vü meşâ’iri mu‘atţal ve nevvâb-ı hıttâ-i vücûdı ma‘zûl-i ‘amel olduğda ‘azl olunup Qazî-zâde Efendi mesned-i şadârete i‘ade olındı. Üç gün mürûrından şonra manşib-ı hayâtdan mün‘azil ve mesned-i nâsûtdan munfaşıl oldılar. Dâğil-i sûrda vâқи’ Emîr Buğârî türbesi muğâbilinde binâ eyledüğü mekteb sâğhasında medfûndur.

Mollâ-yı merğûm mütemmim-i dâ’ire-i ‘ulemâ-yı Rûm, farğ-ı zekâ vü sür‘at-ı intikâlle ma‘rûf, kuvvet-i zihn ü nağâ-yı qarîha ile mevşûf, sehlü’l-‘atâ vü leyyinü’l-cânib, tâlib-i irzâ-yı erbâb-ı meğâlib, kemâl-i kereminden ser-rişte-i ‘ıkd u hûliyy-i telâşîye mensûb ve ekâbire müdâhane ve şefâ‘atlarına mülâyemetle ma‘dûdu’l-‘uyûb idi.

ومن الذی یرضی سجایاه کلها

کفی المرء حسنا ان یعد معایبه⁶

¹ - R1

² 143b E

³ ba‘zı/ile:- E

⁴ *Kur‘ân-ı Kerîm, Meryem Sûresi, 19/ 23, “... unutulup gitseydim ...”*

⁵ - SE

⁶ “Bütün kişiliğinden memnun olunan (dört dörtlük) kimse var mıdır? Bir kişinin kusurlarının sayılabilir olması (sayılacak kadar az olması) güzellik olarak yeterlidir.”

Āsar-ı celîlelerinden *Hidāye* evā'iline hāşiyeleri vardur. “*Terğībü'l-edīb*” ismi ile teşbīb itmişlerdür. Üstādı Sa'dī Efendi'nün *Hidāye* ve *Ekmel* hevāmişinde olan kelimātını cem' u tedvīn ve ol cevher-i mensūre ile silk-i sutūrı taḥliye vü tezyīn ve *Ķāmūs*'a olan hāşiyelerin cem' idüp her birini bir eser-i güzīn eylemişdür.

Ebniye-i ḥayrātından İstanbul'da Yeñibāğçe ḳurbında cāmi'-i şerīf ve medfeni yanında mekteb ve Edrine'de ve Burūsa'da iki mescid-i maṭbū'u'l-binā inşā eylemişlerdür.

Naḳl olunur ki şadāretten infişālleri on yedi sene miḳdārı mütemādī¹ olup devlet-i ūlālarında medrese 'arz eyledükleri Şeyḫī Efendi'ye şadāret-i sāniyede ḥalef ve mülāzemetini ḳayd eyledükleri Ma'lūl-zāde Naḳīb Efendi'ye ḳarīn-i müstevcibü'ş-şeref olmuşlar.

el-Mevlā Ekmele'd-dīn (Ekmel Efendi)

Vezīr-i A'zam Ayās Paşa'nuñ ḥātem-mişāl mülk-i yemīni ve şadef-ı kenef-i 'ināyetinde terbiye bulmuş gevher-i semīnidür. Raḳabe-i himmetin ḳayd-ı esri cehāletden taḥliş ve mebānī-i muḳaddemātla bünyān-ı 'ilm ü ma'ārifi tarşış eyleyüp dīde-i dil ü cānı kuḫlu'l-cevāhir-i sevād-ı midād ile bīnā ve 'unvān-ı cerīde-i evşāfi;

اكمل الدين اكمل الدنيا²

olduḳdan şoñra ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme 'āzim ve Şeyḫü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi'den mülāzım olup ḳaṭ'-ı firāz u nişīb-i rāh ve uzunca ova menzilin ḳarārgāh itmiş iken ṭoḳuz yüz³ yetmiş iki Zī'l-ḥicce'sinde Dede Efendi yirine maḫrūse-i Kefe'de müderris ve müftī olmuş idi. Yetmiş dört Zī'l-ḥicce'sinde 'Arab İbrāhīm yirine Rodos fetvāsına naḳl olındı. Yetmiş sekiz Cemādiye'l-ülā'sında cezīre-i Ḳıbrıs fetḫ olunup Sulṭān Selīm Ḥān medrese-i refī'ü'l-erkān ihdāş eylemekle ibtidā altmış aḳçe ile bunlara iḫsān olındı. Ol diyārda iḳāmet eyleyüp iftā ve ifāde ile eyyām-ı 'ömri encāma yitürdi. Seksan üç Rebī'u'l-āḫir'inde ḥaber-i vefātı vāşıl olup medrese-i maḫlūle Ḥūsām Efendi'ye tevciḥ olındı.

¹ 148b R1

² “Dīnin en mükemmeli, dūnyanın en mükemmeli...”

³ 144a E

Merhūm-ı merkūm gül-deste-bend-i envā'-ı 'ulūm, ḥasenü'l-aḥlāk u melek-nihād, nezīhü'l-lisān ü pāk-i'tikād idi.

Muḥterem Efendi: "Muḥterem" nām bir maḥdūm-ı mükerreremī zuhūr itmiş idi. Taḥşīl-i kemāle müdāvim ve ḥāce-i pādīşāh-ı 'ālem-penāh Sa'de'd-dīn Efendi'den mülāzım olup semt-i ḳazāya 'āzım olmuş idi. Nice def'a cezārenüñ maḳarr-ı ḥükümeti olan Lefkoşa'ya ḥākim olmuş iken biñ altı Şevvāl'inde Müderris-zāde yirine¹ Kıbrıs fetvāsı 'ināyet olunmuş idi. Bir seneden sonra 'azl ve selefi i'āde olındı. On yedi tārīhinde 'Abdu'l-'azīz Efendi yirine mükerrerem² müftī olup yigirmi beş sāli ḥilālinde intikāl eyleyüp manşīb-ı maḥlūl³ tekrār selefine tevcih olındı.

Merhūm-ı mezbūr mekārim-i aḥlākla meşhūr, mu'azzez ü mükerrerem, maḥdūm-ı muḥterem idi.

el-Mevlā Aḥmed (Bosnevī Aḥmed Çelebi)

Bosna Serāyı'nda ser-nihāde-i āstān-ı sulṭān-ı vücūd ve maḫzar-ı teşrīf-i ḥil'at-i şühūd olmuş idi. Evā'il-i ḥālinde taḥşīl-i 'ilm ü kemāle mücidd ü sā'ī ve ādāb-ı tekmi'l-i nefsi kemā yenbaḡī mūrā'ī olup vāşıl-ı derece-i isti'dād ve mālik-i meleke-i 'aql-ı müstefād olduḡda Ğarīḳ 'Arab-zāde Efendi'nüñ dārü'l-ifādesinde mutaşaddī-i istifāde ve Üsküdār'da Mihrümāh Sulṭān pāyesinde mutaşarrıf-ı i'āde olup vezīr-i Rüstem-şiyem Zāl Paşa ta'līmi ile ḥidmet i'tibārı mu'allim olmuş idi. Toḡuz yüz elli sekiz tārīhinde mülāzım olup yigirmi aḳçe ile İstanbul'da Ḥāce Ḥātūn Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḳçe ile Efdāliyye'ye müderris olup teraḳḳı⁴ ile māh-ı cihān-tāb gibi vāşıl-ı şülüşin olmuş idi. Ba'dehu kırḳ aḳçe ile Eski İbrāhīm Paşa Medresesi'ne ferş-i seccāde ve tecdīd-i köhne-resm-i ifāde eyleyüp⁵ toḡuz yüz yetmiş sekiz Zī'l-ḥicce'sinde Ḥāce Sa'de'd-dīn Efendi yirine Burūsa Yıldırım Ḥāniyyesi'nde ḥāric rütbesine 'āric olup seksan iki Zī'l-ḳa'de'sinde Şeyḫ-zāde yirine Sulṭāniyye pāyesiyle dāric-i berterīn-i medāric olmuş idi. Zīver-i tāc-ı ibtihācı olan rütbe-i celīle ve menzile-i refī'a şoñ mi'rācı olup toḡuz yüz seksan üç Receb'inde 'unfuvān-ı eyyām-ı şebāb ve rey'ān-ı 'ömr-i pūr-şitābda gül-i sır-āb gibi āteş-i tebden efrūḡte ve gül-berg-i 'ömri

¹ 83b SE

² Tekrār R1

³ Mezbūr SE

⁴ 149a R1

⁵ - SE

ber-bād u nev-bāve-i āmālī sūḥte olup nā-kām ü nā-ümīd ‘azm-i nihān-ḥāne-i cāvīd eyledi. Manşīb-ı maḥlūl Küçük Luṭfī Beg-zāde’ye ‘ināyet olındı.

Merḥūm-ı mezbūr “Şaḳḳu’l-ḳamer” dimekle meşhūr, lisān-ı mu‘ciz-beyān ile sūsen-i āzādeveş deh-zebān, vādī-i ḥüsn-i ḥaṭṭ u luṭf-ı taḥrīrde ḳalem gibi müşārūn-ileyh bi’l-benān, şābb-ı ḳavī-ṭab’-ı fāzıl, cāmī’-i eştāt-ı fezā’il, mecmū’a-i ‘ulūm-ı ‘Arabiyye, fihrist-i fūnūn-ı edebiyye, maḳbūlu’s-sīre, naḳıyyü’s-serīre, zihni selīmi tetebbu’-ı kütüb-i ‘ilmiyyeye mā’il, ṭab’-ı müstaḳīmi cem’-i¹ ferā’id-i fevā’ide şifte-dil, semt-i inşāda ḥāme-i ‘uḳde-güşāsı ‘alem, berā’at u belāgatle müselle-i ‘ālem idi.

Risāle-i Ḳalemiyye ve Maḳāle-i Seyfiyye’si vardır. Ḥaylī müsta’iddāne eşerlerdür:

min-Risāleti’l-ḳalemiyye²

شجرة تخرج من طور سيناء اصلها ثابت و فرعها فى السماء اذ انزلها عليها الما اهترت و كلما انت اثمارها دبت يوسف عائق اخوته عناق الحب و اجمعوا ان يجعلوه فى غيابة الجب قد قميصه من غير طغيان سجن و ليس له عدوان تارة تراه و هو كباسط كفيه الى الما ليبلغ فاه مرة تلقاه و هو كطائر يطير جناحيه على قفاه مليح سقته احسانه و هو اجلس امرد لا ينجو عن القادح و قد يبئلى بالضرر مفلج الثنايا مخضوب البنان كريم المراكب يداه مبسوطتان ربما يقعد على النهر و يدلى فيه فلما يقوم يتكلم فيسيل الدم من فيه براعة قد تنعش فى جنح الظلم جريح غسق جرحه و هو ملقى الامعاً طويل العماد دعامة من اوتاد الافراد ساق براوج بين قدميه قائما على ساق رقيق لا يستخدم بدون الغل و ليس بباق آدم اعطى لسانا و شفتين و له قوة مودعة فى الزائدين النائتين ماضى ذو الثلاثة ليس بمضارع مقرون لايامن الكسر و ان قارن النون وضع لا نشأ المدح اوالدم دخل تحت الابهام و هو علم جسم و نام متحرك فى بعض الاحيان جوهر يقوم به الاعراض من الالوان فتى ذو حال كلما احال لا يخلو كلامه عن القيل و القال شواه ربما تقرب و حوصلتها ملئة علقة كثير القرب فى عين حمئة اعجب به ملاعب ظله لوعهر مالم يبيلة القطر لم يستطر و اذا شب ريشه لا يتمكن من المطر الى ان حصل خبر صليب العود قوى العصب لا يأوى الى ظل ذى ثلث شعب مختف لا يخلو من³ النفس فى الاسفار مستخف بالليل و سارب بالنهار و من العجايب انه كليم مقول و فى فاه حار سيال مرسال تارة يقر بها الحال فتيل يقطع عرقها فى الحال ملك صاحب العيار زايد فيسيل بقطع عرقها فى الحال يقال له ذو المنار مستدم و هو جامع عريق يعطس بانفه سامع سرفار عون ذوناب له

⁴خرطوم

¹ 144b E

² Bu risale SE’de 83b’nin sayfa kenarında bulunmaktadır.

³ 149b R1

⁴ “O, Sînâ dağında yetişen bir ağaçtır. Kökü sağlamdır; dalları semâdadır. Allah onun üzerine suyu indirdiği zaman dirilir. O, meyvelerini verdiğinde Yusuf (a.s.) bir araya gelip kendisini kuyuya atan kardeşleriyle sevgiden kucaklaşır. Herhangi bir günaha girmediği hâlde Yusuf’un gömleği yırtılmıştır. Düşmanı olmadığı hâlde hapse girmiştir. Bazen, su ağzına gelsin diye elini uzatan biri gibi görürsün onu. Bazen de kanatlarını çırparak uçuşan kuşlar gibi görürsün. Tuzludur. Keskinliği ihsandır. Öyle oturaklı,

فيا سائلى عن اصل ذلك النصل اسمع لما يتلى عليك فى هذا الفصل انه نص قاطع و برهان ساطع ذو النون ذهب مغاضبا فالتقمه الحوت فنادى فى ظلمة فاحمة فنبذناه و اسبلنا عليه شجرة قائمة ذو القرنين بقبضته الشرق و الغرب و له اليد الطولى فى كل ضرب من الحرب سلطان مصرى فاتح الشامات قاهر القروم قهرمان دمعى مالك رقاب العجم و الروم عضد الدولة رونق الملة فتح لاوليائه و مقت لا عدائه طالما اليه نفسه عن ان ينام تحت ظله الانام فى شجرة النسب فنادى اما فى الغضب فنادى كرمانى شرح ما فى متنه من المأثور و يسمع اثنا مجاوبته باللؤلؤ المنشور اشراقى بجلائه الطبع و صفائه الحميم و قد كان فى شرحه من المشائين نميم خرجت من منكبيه الاتعبان فكانه ضحاك ناسب ان ينسب الى تيمور حيث سفاك حديد اللسان فى تبنانه و من لسانه علو شأنه صحيح الصلت عارضه مصقول باحل قد يعرض ذات الجنب و هو مسلول تارة تراه و هو من اصحاب اليمين يتلأأ وجهه لبريق للنور بانوار مشرقة مغر ما مرة تلقاه و هو من اصحاب اشمال اغشبت و جوههم قطعاً من الليل مظلماً اسمه خليل و كنيته ابو السليل صاحب الجنب و ابن السبيل الف القطع تثبت فى ايدى الاخبار و تسقط عن رؤس الاشرار عابد يداوم الخمس فى وقتها المختار زاهد اليق الوحدة معتكف الغار معصوب² بل عطشان ضاحك مع انه غضبان مغيث و هو النذير العريان طرار طيار يأمر بين اذنيه لدرك الثار غار قد يلبس جلد النمر فبحراذنه عن ساعد يه عند القتال قاض يقيم الحد و يفصل بين بين الجدال شيخ غادم اقعس كانه للموت تنكس ذو الخرطوم كفيل و لقطع البلعوم كفيل حراه مقصور له يظهر تمثال الاجل مشكاة يمحوق ظلال الامل مفتاح ابواب الاجال اقليد اقفال الآمال قطعوا باذنه ما فى هو بصور المثال و العجب ان اسمه اجوف و لا يقال اجوف و اسم الآلة و ليس باسم الآلة معتل العين و نظرا ادق ذو الوجهين لكنه اصدق حاده بمعهودها مثل فلما تنفرح منه الطبع متحرك مرة له حركة معنى التوسط و اخرى بمعنى القطع صفحة ملساً و شكله مخروط و شاب امرود عارضه مخطوط مصراع مصنع فى حسن المقطع مطلع مرصع سلاله صعب بقناع من الاثواب ذات النطاقين حلايب ما وجهها فتعظت بالجلباب مرسنه مسرح و حاجبه مزجج يحسب تهتك نهرا لقلعه المطلب و تحنك زند قد يفتدح به نار الحرب جارحه قد تطير من

öyle dümdüzdür ki kadeh hiçbir şekilde ondan oynamaz. Dişler, araları açılırcasına birbirinden etkilenir. Parmak uçları da boyalara bürünür. Son derece cömerttir. İki eli de açıktır. Nehrin başında oturur ve nehre kovalarını daldırır. Ayağa kalkınca konuşmaya başlar. Ağzından öyle eşsiz kanlar akar ki karanlığın kanatlarında hayat saçar. Yaralıdır; yarası derine gömülmüştür. Eşsiz bir dayanaktır. Ayakların bir sütun gibi durmasını sağlayan bacadır o. İncecik ayaklar üzerinde, hiçbir bağ ve destek olmaksızın dimdik durur. Ona bir dil ve iki dudak verilmiştir. Üst düzeyde bir kuvveti vardır onun. Muzârîsi olmayan üç harfli mâzî fiil gibidir. Bitişiktir. Kesre ve tenvin almayan bir kelimedir. Çünkü tenvin alan, övgü ve yergi kalıplarının türetilmediği bir yapıdır. Müphem kelimeler kapsamındadır ama heybetli bir özel isimdir o. Bazı zamanlarda da uyuduğu hâlde hareket edendir o. A'razların kendisiyle var olduğu cevherdir o. Değişik hâlleri olan bir gençtir. Hâlden hâle geçtiğinde onun sözleri dedikodudan uzak kalmaz. Onun ağzı bazen öyle bir dereceye gelir ki kaynağına yakın olan, değerli pırlantalarla dolu, gölgesindekileri hayrette bırakan ürünler ortaya koyar. Biriyle münasebette bulunsa bazen bir damla bile akıtmaz, bir satır bile yazmaz. Tüyleri gençleştiğinde, yağmur gür olarak, bir hilal gibi tekrar ortaya çıkar. Üç bölümlü olan gölgeye sığmaz. Gizlidir ancak açıkta da nefisten arınmış değildir. Gündüz açığa çıkıp gece gizlenir. İlginçtir ki o, bazı sözler eder fakat ağzında boşalmış ateş selleri vardır. Öyle ki o sözlerle durumu düzene koyar. Bazen de fitil gibidir. O anda bütün damarları keser. Tam bir ölçüye sahiptir. Ziyade özellikleri de vardır. Onun açtığı damardan anında güzellikler akmaya başlar. Ona, devamlı nur sahibi de denir. Bütün kökleri toplayan biridir. Burnuyla güzellikleri ortaya çıkarır. Kaçıp giden her sırrı işitendir. Tırnakları ve hortumu olan bir bekçidir.”

¹ Bu risale SE'de83b ve 84a sayfalarının kenarında bulunmaktadır.

² 145a E

منعها فتضرب المنهب مشروح¹ الصدر مرفوع القدر نهر جار من خمسة انهار مهيب وله الكف الخضيب سماك
رامح سعد زابح ذو قرابة قرين بالخمسة المتحيرة وقت اللعان معدل قاطع فايمر سمت رأسه سوى الملوان ولو لم
يكن قوة المنعطف الصولجان الماطارا كرات الرؤس فى الميدان²

el-Mevlā Maḥmūd bin Aḥmed eş-Şehīr bi-İbni Bozan (Bozan-zāde)

“Bozan-zāde” demekle ma‘lūm-ı bende vü āzādedür. Peder-i vālā-güheri Mevlānā Şemse’d-dīn Aḥmed, nāşir-i rāyāt-ı zāhire, fātih-i Şāmāt u Ḳāhire, pādişāh-ı heft-ıklīm Sulṭān Selīm-i Ḳadīm ḥazretlerinin şeref-i münādemetleri ile müteşerref ve in‘āmāt-ı ḥāşşadan seksan aḳçe muşāhib ‘ulūfesine mutaşarrıf iken ba‘z-ı zellāt sebebi ile mertebesinden sāḳıṭ ve ḳuzāt-ı ḳaşabāt silkine münḥarıṭ olmuş idi. İskilīb ḳāzisi olduğda şāhibü’t-terceme perde-serā-yı ‘ademden zūhūr ve encūmen-i vücūda feyż-i nūr itmiş idi. Mertebe-i şu‘ūra nā’il ve menzil-i isti‘dāda vāşıl olduğda ‘ulemā-yı ‘aşr ḥidmetlerinde iştiḡāl ve taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü kemāl eyleyüp şeyḫü’l-İslām,

¹ 150a R1

² “Ey bu temrenin aslını soran kişi, şimdi bu konuda sana okunacaklara kulak ver. O, kesin bir ifade ve parlak bir delildir. Kızarak kavmini terk eden Yunus (a.s.) gibidir. Balına onu yutmuştur. Karanlıklar içerisinde Allah’a yalvarmıştır. Biz de onu, o balının karnından kurtarıp dışarı attık. Ve yanında da bir ağaç bitirdik. O, Zülkarneyn gibidir. Doğu da batı da onun gücü altındadır. Savaşta her vuruşta onun uzun eli vardır. Mısır’ın sultânı, Şam’ın fâtihidir. Acem ve Rum diyarlarını ele geçiren, güçlü bir kahramandır. Devleti güçlü kılmış, milleti güzelleştirmiştir. Dostlarına fetih lutfetmiş, düşmanlarını ise cezalandırmıştır. O, bâkî olduğu müddetçe onun gölgesinde rahat olarak uyuyan bütün varlıkları korumada son derece zâlimdir. Soy ağacında sesi gür olarak çıkar. Öfkeli olduğunda ise alevler saçar. Kirmânî diye bilinir. Ona dair yazılanlar şerh edilmiştir. Ona karşı verilen cevapların arkasından saçılmış inciler işitilir. Doğal parlaklığıyla ve kızgın, saf hâliyle sanki nur gibidir. Ona dair açıklamalarda akılcı olanlar kınanmıştır. İki omzundan ejferhalar çıkmıştır. Sanki o Timur’a nispet edilerek gülen biridir. Kan dökücü dili ve keskin konuşmasından yüceliği anlaşılan, bütün yönleri çekilebilen, bazen sağa bazen sola savrulabilen biridir o. Yüzü ortalığı aydınlatan bir nur gibi parlar. O sol tarafta olanlardandır. Yüzü karanlıktan bir parça gibidir. İsmi Halil, künyesi ise Ebû Selil’dir. İtibar sahibi, yolcu kesici, iyilerin elinde sabit, kötülerin başlarından ise düşen bir şeydir o. Beş vakit namazı yerine getiren bir kuldür o. Az ile yetinen bir zahittir. Mağarada inzivaya çekilen bir münzevidir. Susuz bir hâlde tebessüm etmektedir. Ama aynı zamanda öfkeli ve yağdıran biridir. Başına buyruk, uçan, boynuzu yakalamak için emir veren biridir. İki kulağı arasında mağara gibi bir boşluk vardır. Hurma kabuklarından kılıflar giyer. Bir sihir gibidir o. Savaş zamanında yardıma koşar. Cezaları yerine getiren bir kadıdır. Kavgalarda arayı bulan biridir. Yaşlı, çökmüş biri gibidir. Sanki ölüdür. Sanki hortumu büzülmüş bir fil gibidir. Eceli gelmiş, nefes borusu kesilmiş bir fil gibidir o. Ümit gölgesini yok eden bir gölgedir o. Ecel kapılarının anahtarındır o. Bütün beklentileri kilitleyip kapatan bir kilittir o. Onun sayesinde bütün görüntüler, hayaller kesilip atılmıştır. Aslında ismi ecvef fiillerden (ortası illet harfi olan fiil) türemiştir. Ama ona ecvef denmez. Âlet ismidir. Ama ism-i âlet denemez. Orta harfi illetlidir. İki yönüyle de çok keskindir. Fakat o, umut sütunlarıyla da dosdoğrudur. Onun yanında bazı yapılar hareketlenir. Bazıları ise dümdüz bir hâl alır. Şekli koniktir. Tüyü bitmemiş bir genç gibidir. Yüzü dümdüzdür. Bitişme noktalarında tam bir güzelliği vardır. Çekilmesi iki kuşaklı bir elbisenin çözülüp açılması gibi zordur. Yüzleri çarşafarla örtülmüş cariye gibidir. Yuları dokunmuştur. Örtüsü ise kristaldir. Arzuları söküp alan bir şeydir o. Harp ateşini tutuşturan bir çakmaktır o. Ona engel olan uçabilir. Yağmaları kırar geçer. Göğsü açılmıştır. Değeri yücedir. Beş nehirden beslenen, bir akarsu odur o. Heybetlidir. Kınalı avuçları vardır onun. Mızraklı bir balıktır o. Aydınlik anlarda ortalama bir kesicidir o. Başa şöyle bir uğrar geçer. Eğilen, bükülen bir kuvveti yoktur. Meydanlarda başları kökünden alıp gidendir o.”

müfessir-i kelâm-ı mu‘ciz-nizâm Ebu’s-su‘üd Efendi âstânesinde cārüb-keş-i hîdmet ve güher-yâb-ı şeref-i mülâzemet olmuş idi. Evvelâ yigirmi akçe ile Edrine’de İbrâhîm Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş akçe ile Hezârgîrad’da İbrâhîm Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu vazîfe-i maħkiyye ile Burûsa’da Emîr Sultân Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla İnegöl’de İshâk Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu kırıkla İstanbul’da Pîrî Paşa Medresesi’ne ‘ale’t-tertib müderris ve bünyân-ı fazl ü ‘irfânı mü’essis olup beş akçe terakķî ile pençe-i i‘tibârı pür-tâb ve ser-ğazel-i dîvân-ı iştihârı tahmîsle şöhet-yâb olmuş idi. Ba‘dehu hamîs-i ikbâl ü cāhı zafer-ķarîn ve Kepenekci Medresesi’ne nakl ile vâşıl-ı hamsîn oldılar. Ba‘zî ahvâl iktizâsı ile hilâf-ı me‘mûl ma‘zûl olup toķuz yüz altmış yedi Zî’l-ķa‘de’sinde Rodos Müftîsi Tâce’d-dîn Efendi Şahñ’a gelüp pāye-i Süleymāniyye maħlûl olduķda Hanceriyye’den ma‘zûl Ümmüveled-zāde Efendi ve Kalendar-hâne’den munfaşıl¹ Karaman Sa‘dî ve bunlar t̄alib olup imtiħân fermān olunduķda Sa‘dî Efendi iskāt-ı haķķ-ı taleb kılmağla izhâr-ı zekā kılmış idi. Ümmüveled-zāde ile bunlar şadreyn-i fāzılîn olan Hāmid Efendi ve ‘Abdu’l-kerîm-zāde Efendi huzûrında *Hidāye*’nün *Kitāb-ı Ğaşb*’ından² imtiħân olduklarında ikisi daħı fāzıl u müstaħiķķ, her mertebeye lâ’iķ, mānend-i semend-i bālāde³ şarşar-peymā, meydān-ı fazl ü ‘alāde biri birinden esbaķ u a‘lā olmağın mā-beynlerini temyîz ve tefrîķ-ı şîr ü şeker gibi şudûrı ta‘cîz itdükde Ümmüveled-zāde Efendi mollā-yı merħümüñ şānına ihtirām itmekle mülâzımlarına taķaddümden ibā ve bilād-ı selāşeden hāric manşib ķabûlinden isti‘fāyı rû-keş-i müdde‘ā eyleyüp medrese-i maħlûle altmış sekiz Muħarrem’inde bunlara in‘ām ve ba‘de zemān anlar Eyyûb Medresesi ile ikrām olunmuş idi. Toķuz yüz yetmiş iki Ramazān’ında ‘azl olunup medresesi ‘Arab İbrâhîm’e virildi. Sene-i mezbûre Zî’l-ħicce’sinde Bağdādî-zāde Aħmed Ćelebi yirine Şahñ’a geldi. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Dāvud-zāde yirine Sultân Selîm-i Ķadîm Medresesi ile tekrîm olındı. Yetmiş yedi Zî’l-ķa‘de’sinde Kaba Bostān maħlûlinden yetmiş akçe ile Mağnisa’da müderris ü müftî ve müşkil-ğüşā-yı müstefîd⁴ ü müstefî olmuş idi. Ba‘dehu on akçe ile teşrîf-i terakķî⁵ olunup seksan iki Zî’l-ķa‘de’sinde za‘f-ı pîrî müstevlî olmağla manşib u cāhdan tebā‘üd⁶ ve⁷ seksan akçe vazîfe ile ihtiyār-ı tekā‘üd eylediler. Medrese ve fetvā Vānķulı Meħemmed Efendi’ye i‘tā olındı. Seksan üç

¹ ma‘zûl E

² 145b E

³ Rehān SE

⁴ 150b R1

⁵ Akçe//terakķî:akçe terakķî ile teşrîf E, SE

⁶ 84a SE

⁷ - SE

Şevvāl'inde sebū-yı beden-i hākīden mā'u'l-ḥayāt-ı zindegānīyi irāka ve rişte-i dil-i zārī kālīb-ı nāsūtīden kaç'-ı 'alāka itmiş idi. Edrinekapusı hāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm deryā-keş-i 'ālem-i 'ulūm, kesret-i maḥfūz u vūs'at-ı iḥāta ile meşhūr, vefret-i itṭilā'-ı kavā'id-i 'Arabiyye ile ma'rūf u mezkūr, ḥakā'ik-ı 'ulūm-ı ğarībenūñ nükte-şināsı, daķā'ik-ı fūnūn-ı āliyenūñ müşkil-güşāsı, fūrū' u uşūlde baḥr-ı 'amīķ, ma'ānī vü kelāmda vāşıl-ı zirve-i taḥķīķ, aḥlāk-ı ḥasene ile maḥbūbu'l-ķulūb-ı nās, yārānla meşğūf-ı iḥtilāṭ ü istīnās, şafḥa-i ruḥsārı siyeh-i ķalem-i ḥaṭdan 'ārī, kiyāset-i kūsecī ve zārāfet-i atlası şī'ār u dişārı idi. 'Aķīm ü maķtū'u'l-ḥalef ve ümīd-i tenāsül ber-ṭaraf olmağın mecmū'-ı kütübün vaķf eyleyüp Cāmi'-i Sulṭān Meḥemmedī'de dolāb ve ḥāfīzu'l-kütüb ta'yīn eylemiş idi. Bu ṭarīķ ile ölmez oğul şāḥibi olup nāmını ḥayr ile ibķā eyledi¹.

Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretlerinūñ fetāvāsını cem' u tedvīn ve bir mecmū'a-i ğüzīn itmişdür. El-ān mütedāvil ü meşhūr ve mu'avvelūn 'aleyh-i cumhūrdur.

Rivāyet olunur ki Mağnisa'ya varduķlarında pādişāh-ı Keyḥusrev-nijād, vāriş-i salṭanat Şeh-zāde Sulṭān Murād livā-yı mezbūrda 'ālem-efrāz-ı 'adl ü dād olmağla dāmen-būs-ı iclālleri ile müşerref olduķda āfākī muşāḥabet ve ḥavādiş-i kevnīyye vü naķliyyāt-ı levniyye 'ālem-i kevn ü fesāda mübāderet ešnāsında memālik-i mezbūrenūñ mezārī'ini cerād müstevlī olup ifsād ve mānend-i beyāz-ı çeşm-i şād, sebze-i kiştzārı iḥşād² eyledüği müzākere olunup ḥuzūr-ı 'ālīlerinden çıkduķda şeh-zāde-i zārāfet-nihād laṭife murād eyleyüp "Müftī efendinūñ maḥāsiniḥi daḥı çekirge odlamış gibi." buyururlar.

Bu ḥaber daḥı eger vāķi' eger ğayr-ı vāķi' elsine-i nāsda şāyi'dür ki müderrisīnden biri merḥūma tezkere-i da'vet ile mu'īdūñ irsāl eyleyüp daķķ-ı bāb eyledüķde bunlar manzara sūrāḥından cevāb virmekle mu'īd efendi ḥidmetleri ol maḥdūmuñ hey'et-i ḥādimde olduğından ğāfil ve muḥadderāt-ı Zühre-cebīne mā'il olmağın;

Ḥiṭāb idüp kaçan kim burķa'ın ref' eylese Leylī

Ser-ā-pā çeşm ü güş olmaķ görünür Ḳays-ı şeydāya³

¹ "Bu//eyledi" ibaresi R1 ve SE'de iki cümle sonrasında gelmektedir.

² İḥzār SE

³ 146a E

mefhūmı üzere “Dadı kadın peyāmımızu efendi hāzretlerine īṣāl ve tezkere-i ṣerīfeyi vaż’-ı pīṣ-tahta-i iclāl idesüz.” mażmūnını “Üste Bula Hikāyesi’nden (?)” dırāz ve nigāh-ı derdmendāne vü āh-ı āṣīkāneyi terci’-bend-i berā’at-tırāz eyledükde Bozan-zāde kıṣṣaya vākıf olup rū-yı ṣübhedden ref’-i niķāb ve mu’īd-i derdmendi ğarķ-ı ‘araķ-ı ḥicāb ider.

el-Mevlā Maḥmūd (Maḥmūd es-Samsūnī)

Beyt-i ‘ilm ve menṣe’-i ekābir olan Samsūnī-zādeler’ dendür ki kābiren ‘an-kābir ‘ulemā-yı ‘izām ve kuzāt u ḥükkām olagelmışlerdür. Pederleri Meḥemmed Efendi devlet-i Selīmiyye’de Edrine kāzīsı olup cedd-i emcedi Ḥasan Efendi ‘aṣr-ı Fātih’de kāzī’asker olmışdur. Her biri zīver-i evrāķ-ı *Ṣakā’ik* dur¹. Birāderleri Aḥmed Efendi bu cerīdede raķam-zede-i beyān ve menāķıb-ı evlādı ser-i zebān-ı ķalemde amāde-i cereyāndur. Ṣāhibü’t-terceme vālid-i ‘ālī-ṣānlarından iktisāb-ı ‘ilm ü edeb ve ķabā-yı ḥiṣāl-i mevrūṣeye tırāz-ı fażl-ı mükteseb kılıp Ḥ’āce Ḥayre’d-dīn Efendi’den mülāzım ve ‘azm-i ṣarīķ-ı ‘ilme cāzim olduķda evvelā otuzla Edrine’de Cāmi’-i ‘Atīķ Medresesi’ne, ba’dehu kırķla Filibe’de Ṣihābü’d-dīn Paṣa Medresesi’ne müderris ve teraķķī ile vāṣıl-ı ‘aķd-ı ḥāmis olup birķaķ zemān ma’zül ve kūṣe-güzīn-i ḥumūl olmuş iken ṩokuz yüz elli sekiz tārīḥinde Kāra Ca’fer yirine ‘Alī Paṣa-yı ‘Atīķ müderrisi olmuş idi. Altmış ṩokuzda Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Efendi yirine Üçşerefeli’ye ķalkıp yetmiş dōrt Cemādiye’l-ülā’sında ķabūl itmeyen ‘İvaż Efendi yirine def’aten Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfī olındı. Yetmiş yedi Receb’inde Aḥī-zāde Meḥemmed Efendi yirine Ḥaleb ķazāsı ‘ināyet olındı. Yetmiş ṩokuz Ramażān’ında Nāzır-zāde yirine Dımıṣķu’ş-Şām ḥükümeti ile maķzi’l-merām oldu. Seksan Şafer’inde Ḥācī Ḥasan-zāde maḥlūlinden Mekke-i Mükerreme ķazāsı ile ikrām olındı². Seksan bir Ramażān’ında ma’zül olup Luṩfī Beg-zāde Muṣtafā Efendi ta’ķīb eyledi. Seksan aķçe vazīfe ile müteķā’id iken evā’il-i cülūs-ı Murād Ḥānī’de Budin Beglerbegisi Muṣtafā Paṣa’nuñ teftīṣine me’mūr olup itmām-ı ḥidmet eyledükde yigirmi aķçe teraķķī ile ri’āyet olındı. Seksan üç Zi’l-ķa’de’sinde intiķāl ve ‘ālem-i ķudse irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm sime-i ‘iffet ü nezāhetle mevsūm, maḥmūdu’l-ḥiṣāl, memdūḥu’l-fi’āl, pīr-i sāliḥ ü ‘ābid, mecmū’a-i feżā’il ü maḥāmid idi.

¹ 151a R1

² Seksan//olındı:- E

el-Mevlā Mehemmed bin ‘Abdu’l-‘azīz (Mu‘īd-zāde Efendi)

Baħr ibnū’l-‘aylem ve “Mu‘īd-zāde” dimekle mu‘allemdür. Pederleri pāy-taħt-ı Zū’l-ķadriyye olan belde-i Mar‘aş’dan nihāl-i āzāde gibi bālā-keş olup taħşīl-i şimār-ı fezā’il ü ma‘ārif ve tekml-i şī‘ār-ı zārā’if ü letā’if eyledükde efāzıl-ı ‘aşr ile mübāħaşe vü müzākere ve emāsil-i Mışr ile müfākehe vü muħāvere itmek için dārū’l-mülk-i İstanbul’ı veche-i āmāl ve ba‘z-ı bıķā’-ı ‘ilmiyye talebine nār-ı niyāzı iş‘āl kılup ol ‘aşrda Şaħn müderrisi olan Seyyidī Efendi kılāde-i iħsānın gerden-i himmetine tavķ ve tārīķ-ı sa‘ādet-refīķa sevķ eyleyüp medrese-i celīlesinde mu‘īd ve mülāzemetle ķadrini mezīd eylemiş idi. El-hāletü hāzihi kayd-ı bend-i ehl ü ‘iyāl, semend-i ‘azmine iķāl¹ olmağın nīme-i rāhdan rū-gerdān ve semt-i sūkūna germ-‘inān olup şılası ķurbında vāķi‘ Evrāniyye-i Elbistān Medresesi’ne tālīb ve şemere-i büstān-ı ķanā’ate rāğīb olmuş idi. Toķuz yüz otuz üç senesinde ders ü devri encām ve defter-i ‘ömri fezlek-i hitām bulup “Ĥayrū’l-enām” (933) tārīķ vāķi‘ oldı. Şāhibü’t-terceme toķuz yüz yigirmi iki Receb’inde Aşhāb-ı Kehf ķaryesinde ġār-ı² ‘ademden şaħrā-yı vücūda vāz’-ı ķadem kılup ol diyār ‘ulemāsından taħşīl-i meleke-i isti‘dād ve levāzım-ı tārīķı i‘dād eyledükden şoñra ‘ulemā-yı mülk-i Rūm’dan Mi‘mār-zāde Efendi ve Sinān Efendi ĥidmetlerinde ‘aķd-ı meclis-i ķīl ü ķāl ve tenāvül-i raħīķ-ı fazl ü kemāl eyleyüp mu‘allim-i sulţānī Ĥayre’d-dīn Efendi āstānesine ittīşāl ve şeref-i mülāzemetleri ile nā’il-i evvelin-i āmāl eylemiş idi. Evvelā yigirmi beş aķçe ile Edrine’de İbrāhīm Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Cāmi’-i ‘Atīķ Medresesi’ne, ba‘dehu kırķla Kepenekci Medresesi’ne müderris olup toķuz yüz yetmiş bir Şafer’inde Pīrī Re’īs yirine Burūsa’da Manastır Medresesi virildi. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Gürz Seyyidī-zāde yirine Dārū’l-ħadīş-i Edrine pāyesi ‘ināyet olındı³. Ba‘de ‘iddet-i sinīn, teraķķī ile vazīfeleri sittīn oldı. Seksan Rebī’u’l-āħir’inde Aķyazılı Sinān Ālebi yirine Şām fetvāsına terfī’ olunup ol diyār-ı cennet-şī‘ārda mutaşaddī-i ders ü iftā ve nevk-i hāmesi ķā’im-maķām-ı Zū’l-fekār-ı لا فتى⁴ olmuş idi. Seksan üç Receb’inde Ķuds-i Şerīf ķazāsı mevleviyyet i’tibār olunup ibtidā bunlara tevcīh olındı. O manşıb-ı celīlde ferş-i seccāde-i ĥükümet eylemedin ‘ālem-i āħirete rıħlet eyledi. Sene-i mezbūre Zi’l-ħicce’sinde ĥaber-i vefātı vāşıl olup manşıb-ı maħlūl “Mażlūm Melek” dimekle ma‘rūf Aħmed Ālebi’ye virildi.

¹ 84b SE

² 146b E

³ 151b R1

⁴ “Yiğit yoktur.” (‘Hz. Ali gibi yiğit, Zülfikar gibi kılıç yoktur.’ sözüne telmih yapılmıştır.)

Merhūmuñ kütüb zāhrında imzālarını gördüm. والعشى محمد بن المعيد القادري البكتوتى المرعشى¹ yazmışlar.
الداعى بالغداة

Āl-i Bektūt belde-i Mar‘aş‘da dūdmān-ı ‘ilm ü şalāh ve ma‘den-i fevz ü felāh idiler. Mülūk-i Zū‘l-ḳadriyye ‘aşrında eben ‘an-ceddin şudūru‘l-‘ulemādur. Ol dūdmānuñ şem‘-i raḥşānı şāhibü‘t-tercemenüñ cedd-i māderīsi ‘Abdu‘r-raḥman bin Yūsuf bin Bektūt ḥidmetleridür ki toḳuz yüz otuz bir tārīhinde intiḳāl eyleyüp Ḳara Çelebi merhūm “Ḥayf Bektūta” (931) diyü tārīh dimişdür². Ol münāsebet ile faḳīr daḥı şāhibü‘t-tercemenüñ vefātına ta‘miye ṫarīḳı ile bu gūne tārīh-perdāz olmuş idüm.

Tārīḥ³

Çünki ibnü‘l-Mu‘īd Bektūtī
Tāze dāğ urdı dehr-i fertūta

Biri ḳalḳup didi o dem tārīḥ
Fevtine ḥayf İbni Bektūta (931)

Mevlānā-yı merḳūm ḡavvāş-ı ḡimār-ı ‘ulūm, edīb ü fāzıl, ‘ilm-i⁴ ‘aḳlī vü naḳlīde kāmīl, şī‘r ü inşāda yegāne, ta‘bīrātı belīḡ ü ‘Arabāne, munşif ü muḥiḳḳ, muḥaḳḳıḳ u müdeḳḳıḳ, fetvāları metīn ü muḥkem, cevābları müselle-i ‘ālem, gevher-i şehvār-ı fażl ü ‘irfān, ferīde-i şadef-i zemān idi.

Āşār-ı celīlelerinden *Tefsīr-i Ḳāzī* ile *Keşşāf* beyninde muḥākemātı vardır. *Hidāye* ve *Miftāḥ*‘a ta‘līḳātı ve resā‘il-i ṫurfe-nikātı maḳbūl-i muḳbilān-ı ‘ālemdür. Bostān-zāde Meḥemmed Efendi Şām ḳāzīsı iken mīr-i mīrān maḥşūline mütē‘allıḳ ḥaşād ḥuşūşında münāḳaşaları olup mufaşşal u müşebba‘ iftā eylemişlerdür. Bir iki mertebe mücāvebeden soñra ان زدتم زدنا ta‘bīri ile ḥātīme-bend-i kelām olmuşdur. Ḥālā ol fetvālar Şām Maḥkemesi’nde maḥfūz olan maḥfaza-ı sicilde meşṫūr ve mu‘avvelün ‘aleyh-i cumhūrdur. Burūsa’dan müfāreḳatda didükleri ebyātdur:

لبننا تلت تسع فى بروسا

¹ “Sabah akşam dua eden Muhammed b. Muid el-Kâdir el-Bektûtî el-Mar‘aşî...”

² Yazmışlardır SE

³ ‘Aṫāyî E; - SE

⁴ - E

⁵ “Eğer arttırırsanız arttırırız.”

على نعمنا بلاهم و بؤسا

و ما بتنا بها ليلا عماسا
ولم نصبح بها يوما عبوسا

اهاليها كرام الناس خلقا
وقلم نصحب بها يوما شموسا

و صاد فنا هموا اعلى مقاما
و لم نرفيهم وجها عبوسا

وما ذكر انهم الاتمام
وما النسوان الاعيطموسا

رأيناهم اشد الناس حبا
لاهل العلم رأسا اومسوسا¹

بحاث العلم فى الطلاب يحكى
لقا الخضر فى البحرين موسى

فلو كان البلاد بنى انبيا
لكانت هذه فيهم عروسا

اعذ هم يا الهى من شرور
و من جور و طيبهم نفوسا

كانا ما لبثنا غير يوم
²لبثنا ثلث تسع فى بروسا

¹ 147a E

² “Bursa’da üç ay kaldık; dertsiz ve tasasız, nimet içinde... Bir kere bile huzursuz gecelemedik; bir gün bile mutsuz sabahlamadık. Bursa halkı ahlâken çok üstündür. Bir gün bile inatçı biriyle karşılaşmadık. Nice en üst makamda kişiliklerle karşılaştık. Onların içinde bir tane bile bozuk suratlı görmedik. Erkeklerine gelince tam bir beyefendi, hanımları ise güzelliğin zirvesi... İlim ehline saygıda ve hürmette sevgilerinin en üst düzeyde olduğunu gördük. Talebeler arasında mütâlaa edilen ilmî konular iki denizin birleştiği yerde Hızır’ın Musa’yla buluşması gibi... Eğer şehirler peygamberlerin oğulları kabul edilirse

Maḥdūm-ı Mu‘īd-zāde Meḥemmed Çelebi {Mu‘īdī}: Merḥūmuñ “Meḥemmed Çelebi” nām bir ehl-i faẓl maḥdūmı zuhūr eyleyüp mer-tebe-i isti‘dāda geldükde edīb ü nebīh, mazḥar-ı الولد سر ابيه¹ olmuş idi. Anaḫolı Şadı Aḫī-zāde Meḥemmed Efendi ḫazretlerinden mülāzım olup қағ‘-ı merātīb-i mu‘tāde ile ‘İvāz Efendi şadı iken risāle-i maḫbūle virüp nā’il-i rütbe-i erba‘īn olmuş idi. Kırk aḫçe ile Burūsa’da Ḥanceriyye Medresesi’nden² ma‘zūl iken ṭoḫuz yüz ṭoḫsan dōrt senesinde nā-kām ü nā-ümmīd ‘azm-i ṭarab-ḫāne-i cāvīd eylemiş idi. “Mu‘īdī” maḫlaşı ile şi‘ārı ve tezkirelerde meşṭūr ba‘z-ı eş‘ārı vardır. Bu beyt nuḫbe-i güftārıdır:

Görinen kūh-ı belādur güzelüm baş degül
Reh-i ıḫlīm-i fenādur qararan қаş degül

Aḫmed Çelebi: İki maḥdūmı daḫı var idi. Kuzāt-ı қаşabāt silkinde mün-selik olup aşğarı Aḫmed Çelebi, ma‘ārif-i cüz’iyyede külliyyet şāḫibi, erbāb-ı ma‘ārifūñ muşāḫibi, ma‘ḫūl-fehm ü nedīm-şīve³, ḫoş-ḫaṭṭ u serī‘-kātīb idi.

Mevlānā-yı mütercem üstādı Mevlānā Şemse’d-dīn el-Mar‘aşı ḫidmetlerinden mir‘āt-ı şāf-ı naḫl-i şāḫīḫ ile pertev-endāz-ı ḫikāyet-i ḡarībe olmuşdur ki “Merḥūmdan *Şerḫ-i ‘Aḫā’id* oḫurken dersümüz ‘azāb-ı ḫabr mebhāşına mün-tehī olduḫda cümle tilāmizesine ḫüsn-i i‘tikād ile tavşiye itdükden soñra naḫl eylediler ki ‘Üstādumdan bi-‘aynihi bu maḫalli oḫurken bir şerīkimüz ṭaraf-ı muḫālif edillesine maḡrūr olup inkār ṭarafını tutmuş idi. Birgün tenezzüh için⁴ bir қaryeye giderken maḫābir-i Müslimīne uğrayup;

Şanmañ mezār-ı köhne ṭuran tūde tūde ḫāk
Yir yir ‘adem diyārına rıḫlet nişānıdır

Bursa onlar içinde damat olurdu. Bursalıları her türlü şerden ve zulümden koru ve oraya güzellikler lutfeyle Allahım. Bursa’da üç ay kaldık ama sanki sadece bir gün gibi geldi bu süre.”

¹ “Çocuk babasının sırrıdır.”

² 153a R1

³ - SE

⁴ 85a SE

maẓmūnı meşhūd-ı dīde-i i'tibār olmuş idi. Şerīk-i mezbūr bir mezār-ı köhne sūrāhın gördükde hezl ü sefāhata āgāz idüp sūrāh-ı kabre dāhıl oldı ve şāhib-i kabri ta'zīb ideyin, diyü vaz'-ı nā-sāz iderken feryāda başlayup 'Meded, yandum ve kıdret-i Bārī'ye inandum. Beni tahlīş eyleñ.' diyü tazarru' u zārī kıldı¹ ve istiğfār ü tevbe iderek vāfir yandı, yağıldı. Baña ve rüfeķāmıza dehşet-i 'azīme müstevlī olup hareket ü istifsāra kimsenüñ zehresi olmadı. Fi'l-hāl dīdeden nihān ve ķārız 'anezi ile hem-'inān oldı. اعاذنا الله من شرور النفس ومكر الشيطان²

el-Mevlā 'Abdu'r-raḥman (Babaķuşı)

Rüstem Paşa ḥ'ācesi Baba Efendi'nün eķāribinden olmağla "Babaķuşı" demekle şöhret-şi'ār olmuş idi. Şeh-bāl-i himmetle evc-i ma'ālīye pervāz ve martılık mertebesinden āgāz eyleyüp dāhıl-i ḥalka-i erbāb-ı isti'dād ve Ebu's-su'ūd Efendi mülāzemeti ile nā'il-i murād olduķda aḥz-ı medāris ve 'aķd-ı mecālis iderek toķuz yüz altmış üç Zi'l-ķa'de'sinde fevt olan Efđal-zāde Maḥdūmı yirine kırķ aķçe ile Edrine'de Taşlık müderrisi olmuş idi. Ba'de'l-'azl yetmiş bir Cemādiye'l-āhire'sinde Pepegī Laṭīf yirine İstanbul'da Muştafā Paşa ḥāricine 'āric oldı. Yetmiş dört Zi'l-ḥicce'sinde Ekmel Efendi yirine pāye-i Şāhın i'tibārı ile Kefe fetvāsına terfī' olındı. Seksan üç Zi'l-ķa'de'sinde murğ-ı cānı³ burc-ı bedenden remān ve 'ālem-i kıdse per-zenān olup manşıbı Kıra Tāce'd-dīn Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm-i fūrū'a intisābla meşhūr, pīr-i şālih-i ḥoş-dem, baba-yı 'ālem idi.

el-Mevlā Meḥammed (Ḥ'āce Birāderi)

"Ḥ'āce Birāderi" demekle meşhūr ve dā'ire-i ta'rīfi bu mertebeye maķşūrdur ki taḥşīl-i 'ilme muvaffaķ ve erbāb-ı isti'dāda mülḥaķ olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve kaķ'-ı menāzil-i ṭarīķa 'āzim olduķda toķuz yüz yetmiş altı Ramāzān'ında elli aķçe ile Burūsa'da Kıpluca müderrisi olmuş idi. Seksan üç Receb'inde Mu'īd-zāde Efendi yirine Şām fetvāsına terfī' olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ķa'de'sinde fevt olup medrese ve

¹ Zārī kıldı:zārīye başladı SE

² "Nefsin kötülüklerinden ve şeytanın hilelerinden Allah bizi korusun."

³ 147b E

من الرحمن روح ورحمة ومن سحب الغفران طل وابل¹ i'tā olındı. عليه²

el-Mevlā Maḥmūd (Kātib Maḥmūd³)

Beldetü'l-İslām-ı Selānik'den bedīdār ve mecmū'a-i maḥāsini meziyyet-i ḥüsn-i ḥaṭṭ-ıla sebzezār-ı cināndan nümūdār olmağın “Kātib Maḥmūd” dimekle iştiḥār bulmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşr dārü'l-ifādelerine ḥidmet ve ṭarīqa-i mu'tāde üzere ḥareket eyleyüp Şaçlı Emīr Efendi ḥidmetlerinde iştiğāl ve Ḥasan Beg Efendi ile şirket üzere kesb-i kemāl eylemiş idi. Ba'dehu şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḳadrī Efendi āstānesine intisāb ve tezkirecilik ḥidmetinden şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eyledükden şoñra yigirmi akçe ile İstanbul'da Kürkcibaşı Medresesi'ne, ba'dehu teraḳḳī ile yigirmi beş pāyesine, ba'dehu otuzla Ḥacī Ḥasan-zāde Medresesi'ne vāşıl olup toḳuz yüz elli sekiz tārīḥinde Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Çelebi yirine kırkla Ḳalender-ḥāne müderrisi olmuş idi. Altmış iki senesinde Küçük Luṭfī maḥlūlinden Maḥmūd Paşa'ya naḳl olunup altmış sekiz Şa'bān'ında Çivi-zāde Efendi yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesine terfī' olındı. Yetmiş Cemādiye'l-ülā'sında Aḥī-zāde yirine Şaḥn'a gelüp yetmiş yedi Şafer'inde ‘İvāz Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ‘ināyet olındı. Seksan bir Muḥarrem'inde Gürz Seyyidī-zāde yirine Bağdād ḳazāsı ile nā'il-i murād olup seksan üç Şafer'inde Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Efendi yirine Āmid ḳazāsına naḳl olunmuşlar idi. Belde-i mezbūrede neşr-i maḥāmid üzere iken sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde şu'le-i ḥayātī ḥāmid ve rūd-ı zindegānīsi cāmīd olup evā'il-i Muḥarrem'de manşīb-ı maḥlūl Manav Bālī'ye şadaḳa olındı.

Merḥūm-ı merḳūm şüretger-i perī vü şān-ı ‘ulūm, ḥalīm ü selīm, müşfik u kerīm, maḥmūdu'l-ḥiṣāl, memdūḥu'l-ḥilāl, fūnūn-ı resmiyyede emşāl ile müşārik, tekellüfāt-ı ‘ādiyyeyi tārik, kümeyt-i ḳalemi mānend-i raḥş-ı Maḥmūdī serī'ü'l-cevelān ve küḥeylān-ı ḥāmesinūñ ğubārı mu'ciz-i ḥurde-bīnān idi. Küttāb meyānında şāḥīb-i kütüb olmağla satr-ı ser-meşḳı kitābe-i bābü't-ta'līm-i talebe ve ‘unvān-ı menşūr-ı āmāl-i ketebe idi. Birḳaç ḥatme *Kelām-ı Şerīf* taḥrīri ile şafaḥāt-ı ‘anberīn-nefehātı teşrīf idüp ṭarz-ı ḳadīm-i üstādānı neşḥ ve bāzār-ı i'tibārların fesh itmiş idi. Ol şuḥuf-ı mükerrerremeyi Sulṭān Süleymān Ḥān ḥazretlerine ‘arz eyledükde maḥzar-ı iḥsān-ı bī-

¹ 152b R1

² “Rahmān'dan huzur ve rahmet, af bulutlarından yağmur ve bereket onun üzerine olsun.

³ Kātib Maḥmūd:- R1

kerān olup el-ān cāmi'-i şerīflerinde raḥl-i ta'zīm üzere nihāde ve taḫrīr-i 'uyūn-ı Müslimīn için ebvāb-ı cennet gibi güşādedür. فى صحف مكرمة مرفوعة مطهرة بايدي سفرة كرام
بررة¹

Kātib Maḥmūd-zāde (Aḥmed Paşa): Merḥūmuñ Aḥmed Paşa² nāmına bir maḥdūmı peydā olup Naḫībū'l-eşrāf Ma'lūl-zāde Efendi'den mülāzım olduğdan sonra elli aḳçe ile müderris olup Ḳaraferye ve Gelibolı emsāli ḳaşabāt-ı celīleye vālī olmuş idi. Ba'dehu defterdār-ı māl ve beglerbegilik ḳaydı ile mübtelā-yı 'iḳāl olup biñ yigirmi ḥudūdında intikāl eyledi. Zille-bend ü neşşāb, muşaddıḳ-ı aḥbār-ı Müseyleme-i Kezzāb, 'Amr-ı 'Ayyār gibi ḥīle ile şöhre-i şehḫ ü diyār idi³.

Şikem enbān-ı kāhin sīne hemyān-ı müşa'bizdür
Çıḳardı bir bir anlardan cihānuñ mekr u destānı

Ba'zı ṭurfe-kārlıḳları elsine-i nāsda meşhūr ve zebān-zed-i cumhūrdur. Naḳle şāliḫ olanları naḳl-i meclis-i müsāmere ve fezzlek-i defter-i muḥāveredür. Pederi ile nisbeti ḳahḳaha-i⁴ ḥande vü ḳahḳah-ı su'āl ve germiyyet-i seḫā vü şermsār-i su'āl nisbetine mümāsıl ve āteş ü āb ve zulmet u mehtāb müşābehetine mu'ādildür. عفا الله تعالى
عنه⁵

el-Mevlā Ḥasan Beg (Ḥasan Beg Efendi)

Ol gevher-i tābende, kūhu'l-emān sengistānında perverde ve tāb-ı āftāb-ı feyzle terbiyet-kerde olup şu'ā'-ı fevz ü reşād cebīn-i isti'dādın cilve-gāh ve şu'le-i kevkeb-i baḫt-ı Ḥudā-dād şafḫa-i⁶ dil-i ḳābilin mānend-i levḫa-i māh itdükde külüng-i naḳḳāb-ı erbāb-ı kīn ve dest-i nehhāb-ı gūzāt-ı Müslimīn seby ü iḫrāc ve bāzār-ı i'tibārda ḳarīn-i revāc ḳılmışlar idi. El-ḫāletü hāzihi belde-i Anḳara'da sākin⁷ bir ḳāzī-i şāḫib-i iḫtişām terbiye vü ta'līmüne ḳıyām eyleyüp rütbe-i isti'dāda vāşıl ve mevālī beyninde ser-

¹ *Kur'ân-ı Kerīm, Abese Süresi*, 80/ 13-16, "Değerli sayfalarda; yüksek tutulan, tertemiz sayfalarda; yazıcıların ellerinde; şerefli, takva sahibi yazıcıların ..."

² 148a E

³ 85b SE

⁴ 153a R1

⁵ "Yüce Allah'ın affi onun üzerine olsun."

⁶ şu'le-i SE

⁷ - E

bülend-i emāsil olduğda Anaṭolı Şadrı Qadrī Efendi'ye ihdā ve rütbe-i i'tibārın vālā itmiş idi. Anlaruñ sevķı ile ḥasbe'l-'āde ḥareket ve taḥşil-i 'ilm ü kemāle müdāvemem eyleyüp *Hāşiyeyi Tecrīd* pāyesinde Bağdādī-zāde Ḥasan Çelebi'ye, Qalender-ḥāne Müderrisi Taşköprī-zāde Efendi'ye ve Şaḥn Müderrisi Şaçlı Emīr Efendi'ye 'ale't-tertib ittişāl ve sālifü'z-zıkr Kātib Maḥmūd Efendi ile şirket üzere iştiğāl eylemiş idi. Ol ešnāda maḥdūmı olan şadr-ı mekārim-güster maḥzar-ı iksir-nazar kılmag için Vezir-i A'zam Rüstem Paşa ḥidmetlerine sevķ ve kılade-i 'ināyetin raqabe-i 'ubūdiyyetine tavķ eyledi. Şefā'at-ı vezir-i Āşaf-nazir ile şadru'l-'ulemā-yı Rūm Ebu's-su'ūd Efendi merḥūm¹ āstānesine intisāb ve iktisāb-ı feyz-i bī-ḥisāb itmiş idi. Toḫuz yüz kırık sekiz tārīhinde² Sulṭān Süleymān Ḥān İştābur seferine revān olup şadreyn-i fāzılın hem-'inān olduğda ešnā-yı seferde mollā-yı merḥūmdan Süre-i Fetḥ tefsirin kırā'at eyleyüp ol taḫrīb ile mollā-yı merḥūm *Tefsir-i Keşşāf* dan ol süre-i kerīme üzere ḥāşiyeyi ta'līk eylediler. Ba'de'l-kufūl teşrif-i seferden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmişler idi. Evvelā yigirmi aḫçe ile İstanbul'da Ḥ'āce Ḥayre'd-dīn Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Edrine'de Taşlık Medresesi'ne müderris olup toḫuz yüz elli iki tārīhinde Küçük Şems yirine kırık aḫçe ile Maḥmūd Paşa Medresesi 'ināyet olındı.

Mervīdür ki ol 'aşrda ba'de'l-iftā şadr-ı Rūm olan Çivi-zāde Efendi ol medreseyi kırık aḫçe ile medreseden ma'zūl dāmādı Ḥāmid Efendi'ye murād eyleyüp “Şart-ı vāķif üzere pāye-i ḥārice maḥşūş ve elli aḫçe ile virilmek vaḫfiyyeyi ma'mūl bahāsında maḥşūşdur. Kırıkla tevcīh şer' u kānūna muḡāyirdür.” diyü 'adem-i tevcīhde³ muşirr olduğda vezire 'arz eyleyüp şemere-i ḥilāf müşmir olmamış idi. Birkaç günden sonra ol tārīhde Şaḥn müderrisi olan 'Abdu'r-raḥman Efendi, Maḥmūd Paşa⁴ Evḫāfi'na müfettiş ta'yīn olunup “Vaḫf-ı mezbūruñ maḥşūli maşārif-i mu'ayyeneden zā'id ve medrese şart-ı vāķif üzere virilmege zevā'idi müsā'iddür.” diyü müfredāt defteri ile 'arz-ı pīşgāh-ı vezir eyledükde ḥidmeti meşķur olup Çivi-zāde Efendi'ye raḡmen 'Abdu'r-raḥman Efendi'yi ḥuzūr-ı pādişāhīye idḫāl ve medrese teraḫķisin anlar lisānı ile 'arz-ı pāye-i serir-i iclāl kıilup mevlānāyı bu zarāfetle ḥāric rütbesine işāl itmişler idi. Elli dört ḥilālinde Burūsālı Emīr Ḥasan Çelebi yirine Ḥāşekī pāyesine terfī' olındı. Elli beş Muḫarrem'inde Aḫmed Bi'l-kāf yirine Şemāniye'ye gelüp;

¹ - SE

² Şāfer'inde SE

³ 148b E

⁴ Maḥmūd Paşa:- SE

tārīh dinilmiş idi. Elli altı Muḥarrem'inde Ḥāmid Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi'nde ferş-i seccāde eyledi. Elli toquz tārīhinde maḥdūm-ı qādīmi Qadrī Efendi riḥlet eyleyüp tesviye-i umūr-ı muḥallemātını bunlara vaşıyyet itmekle icāzet ile Burūsa'ya varup itmām-ı ḥidmet eylemiş idi. Sene-i mezbūre dāḥilinde 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ḥükümeti ile bekām olmuş idi. Toquz yüz altmış Şevvāl'inde sened-i devleti olan Rüstem Paşa ma'zül ve Aḥmed Paşa maḳām-ı şadāret-i 'uzmāya mevşül olup altmış bir senesinde Fuḫayl Efendi yirine Bağdād qazāsına tebdil olunmuş idi. Qabül itmemekle seksan aqçe ile Şeh-zāde Medresesi'ne i'āde olunup medrese-i mezbūrede ḥalefi olan Martolos Efendi qazā-yı Bağdād'a taḫvīl olındı. Altmış iki tārīhinde Aḥmed Paşa maḫzar-ı qahr-ı Qahramānī ve Rüstem Paşa mükerreren Āşaf-ı dīvān-ı Süleymānī olup mevlānā-yı merḳūm meşmūl-i nazār-ı 'ināyet olmağın altmış üç Ramazān'ında selef-i sālifi 'Abdu'l-kerīm-zāde'nün def'a-i şāniyesi yirine şāniyen² ḥākim-i Şām oldılar. Altmış dört Şevvāl'inde Emīr Ḥasan-ı Niksārī yirine Mekke-i Mükerrere qazāsı ile ikrām olındı. Altmış beş Rebī'u'l-āḫir'inde Pervīz Efendi yirine Mısr-ı Qāhire'ye naql olındı. Altmış sekiz Şevvāl'inde Rüstem Paşa riḥlet ve 'Alī Paşa devletinde tevābi'i maḫzar-ı ihānet olmağın altmış toquz Şafer'inde ma'zül ve manşib-ı Qāhire'ye 'Arab-zāde Efendi mevşül oldu. Toqsan aqçe vazīfe ile müteḳā'id ve beş seneden ziyāde manşib u cāhdan mütebā'id olup cülūs-ı Selīm Ḥānī esnāsında mu'allim-i maḳām-ı sulṭānī 'Atā'u'llāh Efendi ḥuḳūq-ı sābıqayı³ ri'āyet ve ḥuzūr-ı pādīşāhīde terbiyet eyleyüp yetmiş dört Cemādiye'l-ülā'sında Qāzī-zāde Efendi yirine İstanbul qazāsı ile maḳzī'l-merām olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Mu'allim-zāde Efendi yirine Anaṭolī şadrına terfī' olındı. Yetmiş altı Receb'inde 'azl olunup yirine Ḥubbī Mollası naşb olındı. Vazīfe-i emsāl ile sākin-i peygüle-i melāl iken seksan bir Zi'l-qa'de'sinde ḥalefi Mollā Çelebi'nün def'a-i şāniyesi yirine İstanbul qazāsına i'āde olındı. Seksan üç Receb'inde vazīfe-i teḳā'üdi muḳarrer ve qazā-yı İstanbul Çivi-zāde Efendi'ye müyesser oldu. Seksan dört Muḥarrem'inün on toquzuncı günü yevm-i ḥamīsde ḥamīs-i ecel mülk-i vücūdına türktāz ve tā'ir-i rūḫı evc-i 'illiyiyine pervāz eyledi.

¹ 153b R1

² - SE

³ 86a SE

Mevlānā-yı merķūm naħl-bend-i elvān-ı ‘ulūm, ḥasenū’l-aħlāk, luṭf-ı ṭab‘la meşhūr-ı āfāk, ṭahāret-i zeyl ü nezāhet-i lisānla mümtāz, istiķāmet-i¹ zihne ‘alem gibi ser-efrāz, mu‘azzez ü mükerrem, melek-ḥişāl ādem idi.

Kütüb-i nefise cem‘ine mā’il ve nüsaḥ-ı celīle istişhābına şifte-dil olup devlet-i vezīr-i ‘ālem-gırde Kemāl Paşa-zāde Efendi merḥūmuñ ḥaṭṭı ile² mü’ellefātına ve anuñ gibi nice kitāb-ḥānenüñ müştetilātına ve Ḳadrī Efendi merḥūmuñ³ nuḥbe-i ḥizāne-i kütübine mālīk ve manşıbları ḥālinde bunlar gibi nice biñ cevāhir-i şemīne silk-i mülkinde münselik olmuş idi. Ba‘dehu mānend-i evrāk-ı ḥazān evzā‘-ı rüzgār ile perīşān oldu.

el-Mevlā Ramazān (Nāzır-zāde Efendi)

‘Ulemā-yı Rūm’uñ ‘allāme-i ‘ālī-ḳadri, evc-i burc-ı ‘irfānuñ māh-ı bedri, ‘ilm ü kemālūñ sevād-ı nāzır-ı, cāh ü iķbālūñ nūr-ı süveydā-yı ḥāṭır-ı, ‘aynū’l-a‘yān, Nāzır-zāde Ramazān Efendi’dür⁴. Peder-i vālā-güheri ḳuzāt-ı ḳaşabāt meyānında⁵ mezīd-i şehāmet ü istiķāmetle meşhūr bir merd-i mutaşallib ü vaķūr idi. Mevlānā-yı merķūm ḥāl-i çihre-i Rūm olan belde-i şāfiye-i Şofya’da ṭayy-ı merāḥil-i ‘adem ve şaḥn-ı vücūda vaz‘-ı ḳadem kılmış idi. Ğonce-i ra’nā gibi melfūf-ı ḳımāt-ı ḥarīr ve çeşme-i şīr-i māderden nīm-sīr iken pederleri ḥal‘-ı ḥil‘at-i ḥayāt ve ‘azm-i nüzhetgāh-ı cennāt itmekle bir nāzır-ı nazar-kerdesi ve ni‘met-i şefḳatinüñ perverdesi olmuş idi. Rebīb-i ni‘meti olduğı merd-i kerīmüñ nezāreti bā’iş-i şöhreti olmuş idi. Ṭaleb-i ‘ilm ü ‘irfāna kemā yenbağī gūşış ve taḥşīl-i fażl ü kemāle mücāhede vü verziş idüp i‘māl-i sermāye-i māder-zād ile nā’il-i derece-i isti‘dād ve mālīk-i meleke-i ‘aql-ı müstefād olduḳda ‘ulemā-yı ‘aşrdan ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāķī Efendi ve Pervīz Efendi ḥidmetlerinde iştiğāl ve idāre-i kü’ūs-i ḳıl ü ḳāl iderek şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den “Mīrim Kösesi” dimekle ma‘rūf Ḳuṭbu’d-dīn-zāde Meḥammed Efendi āstānesine istinād ve şeref-i mülāzemetleri ile taḥşīl-i murād eyleyüp ol esnāda metn-i *Kenz*’i ezber ve levḥ-i ḥāṭırda ke’n-naḳş fi’l-ḥacer kılmagla hüneri muḳābelesinde ibtidā’en yigirmi beş aḳçe ile Burūsa’da Müftī Aḥmed Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. Ba‘dehu otuzla Veliyyü’d-dīnoğlı Aḥmed Paşa Medresesi ile ri‘āyet kılinup ba‘dehu kırıkla Yıldırım Ḥān

¹ 149a E

² - SE

³ Efendi merḥūmuñ:Efendi’nüñ SE

⁴ 154a R1

⁵ Silkinde SE

müderrişi olmuş idi. Toğuz yüz altmış yedi Cemādiye'l-ülā'sında Dāvud-zāde yirine Kāsım Paşa Medresesi tevcih olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde vezir-i a'zam olan Semiz 'Alī Paşa medrese-i cedīde inşā eyleyüp ibtidā'en bunlara i'ta olunmuş idi. Yetmiş Rebī'u'l-evvel'inde himmet-i vezir-i 'ālī-şān ile Manav Tāce'd-dīn yirine Medrese-i Şahn ihsān olındı. Yetmiş bir Cemādiye'l-ülā'sında Çivi-zāde Efendi yirine Ayaşofıyya altmışına gelüp yetmiş altı Şafer'inde Hācī Hasan-zāde yirine Süleymāniyye ile teşrif olunup toğuz yüz yetmiş Muḥarrem'inde Edrine'de Sulṭān Selīm Hān Medresesi temām olup evvelā¹ bunlara in'ām olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-āhire'sinde Çivi-zāde Efendi yirine Şām-ı cennet-meşāmm kazāşı ile maḳzi'l-merām oldı. Yetmiş toğuz Ramazān'ında Mışr-ı Kāhire kazāsında, seksan bir Muḥarrem'inde Burūsa hükümetinde, seksan üç Receb'inün dördüncü günü Edrine mevleviyyetinde, yigirmi birinci günü kazā-yı dārū's-salṭanada² 'ale't-tertib Çivi-zāde Efendi'yi ta'ḳib eylemiş idi. Seksan dört Şa'bān'ın on ikinci günü füc'eten irtihāl ve riyāz-ı ḳudse isti'cāl eyleyüp Bostān-zāde Meḥemmed Efendi seccāde-nişin-i hükümetleri oldı³.

Merḥūm-ı merḳūm lücce-i ḥaḳā'ik-ı 'ulūm, faẓiletde 'alem, hükümetde müselle-i 'ālem, nezih ü 'afif, laṭif ü nazif, re'yi aşil, cāhı eşil, 'aşrında kemāl-i ta'ayyün ile mümtāz ve müfred-i rüzgār ü ser-efrāz idi. Ğāyet taḥarrī vü tedḳikından kelimāt ü ta'likātını izhār ve *من صنف فقد استهدف*⁴ dā'iresinden güzār itmemiş idi.

el-Mevlā Zeyne'l-'ibād (Zeyne'l-'ibād Efendi)

Belde-i Kayseriyye'de āsūde olan tāhir-i nīrān-ı maḥabbet, kāhir-i tūfān-ı ṭabī'at, sūzende-i şu'ūn-ı şuverī, İbrāhīm Tennūrī düdmānından ser-zede olmuş, naḥl-i ser-sebz-i ṭayyibü'l-a'rāḳ ve seyyid-i eyyid-i kerīmü'l-aḥlāḳdur. Kesb-i envār-ı fezā'il için māh-ı cihān-tāb gibi seyr-i menāzil idüp belde-i Mar'aş'da⁵ Bektūtiyye Müderrişi eş-Şeyḫ Şemse'd-dīn ḥidmetlerinde iş'āl-i⁶ nā'ire-i iştiḡāl itmekle bedr-i kāmil olmuş idi. Ba'dehu cevher-i isti'dādın 'arz-ı şayrefiyān-ı Rūm için belde-i Kostantiniyye'ye ḳudūm eyledükde vech-i mu'tād üzere dāḥil-i erbāb-ı isti'dād olup Şeyḫü'l-İslām Sa'dī Efendi'nün⁷ talebesi silkinde intizām bulmuş idi. Toğuz yüz kırk beş Şevvāl'inde anlar

¹ İbtidā SE

² Yigirmi//salṭanada:- SE

³ 149b E

⁴ "Çok eser yazan, hedef hâline gelir/ dikkat çeker."

⁵ 154b R1

⁶ İштиḡāl E

⁷ 86b SE

terk-i ‘âlem-i taḥṣîl ve âftâb-ı vücûdı burc-ı ḥākīye taḥvîl eyledükde mevtinden mülâzemeti kabûl eylemeyüp yirlerine müftiyyü’l-enâm olan Çivi-zâde Efendi’den mülâzemetle bekâm olmuş idi. Evvelâ yigirmi aḳçe ile Baṣcı Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aḳçe ile Murâd Paşa Medresesi’ne, ba’dehu otuzla Ḥacî Ḥasan-zâde Medresesi’ne, ba’dehu kırk aḳçe ile¹ ‘Osmân Şâh Vâlidesi Ḥadîce Sultân Medresesi’ne² ki ḥâlâ “Ḳızılmuşluk” dimekle ma’rûfdur, müderris olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş iki Rebî’u’l-evvel’inde Vânḳulu yirine Maḥmûd Paşa ḥâricine vâşıl, yetmiş üç Şevvâl’inde Paşa Ḥâcesî Maḥmûd Efendi yirine Eyyûb pâyesine nâ’il, yetmiş dört Zi’l-ḥicce’sinde Ümmüveled-zâde yirine Şah-ı Semân’a dâhil olmuş idi. Ḳable’l-müdârese yetmiş beş Muḥarrem’inde Bağdâdî-zâde Aḥmed Çelebi yirine Amâsiyya fetvâsına naḳl olunmuş idi. On sene miḳdârı ol buḳ’a-i celîlede ifâde vü iftâ ile güzârende-i evḳât ve ḥalkâ-bend-i müdârese vü ḥallâl-i müşkilât olup toḳuz yüz seksan dört Şevvâl’inde intikâl eyleyüp medrese ve fetvâ Ya’ḳûbca Efendi’ye i’tâ olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm-i fıḳha intisâbla meşhûr, ḳavâ’id-i ‘ulûma keşîrû’l-ıttılâ’, kāviyyü’z-zihn, tavîlü’l-bâ’, ceriyyü’l-cenân, ḥadîdü’l-lisân, zeḥârif-i dünyeviyyeden mu’riż, iştiḡâl-i ‘ulûm-ı nâfi’aya mütemaḥḥîz, aşâleten re’yine maḡrûr, teşhîr-i seyf-i lisân ile meşhûr, mütehevvirâne kelimâtı külle-kûb ve evzâ’-ı ḡarîbesi cünûna mensûb idi.

Cümle-i muḏḥikâtındandır ki Çivi-zâde Efendi merḥûm şâgirdlerinden³ Ḳınalı-zâde ‘Alî Efendi⁴ ile Şâh Efendi için “İki çeşm-i cihân-bînüm maḳâmındadır.” didügi müzâkere olunduḳça “Niçün naḳli temâm itmezsüz. ‘İbâd Çelebi daḫı başum meşâbesindedür.’ demiş idi.” diyü nâḳile ḡazab ve bu tarîḳle itmâm-ı naḳl itmegi taleb idüp baş re’îs-i a’zâ-yı insânî ve mecma’-ı ḥavâss-ı ḥamse-i zâhirî vü nihânî olmaḡla ol iki fâzıla tefevvuḳ da’vâ idermiş.

Kendi şâhid evde vâḫid o da zûr

el-Mevlâ ‘Abdu’l-fettâḫ (‘Abdu’l-fettâḫ Efendi)

Zikri sebḳ iden ‘İbâd Çelebi’nün birâder-i kihteri ve silkü’l-le’âl-i nesli Tennûriyân’uñ vâsiḡatü’l-ıḳd-ı gevheridür. Levâzım-ı tarîḳı i’dâd ve tekmi’l-i sermâye-i

¹ kırk//ile:- SE

² ba’dehu//Medresesi’ne:- R1

³ - SE

⁴ - E

isti'dād itdükden şoñra kâzî'asker 'Abdu'r-raħman Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olup evvelâ yigirmi aqçe ile İstanbul'da Kâzî Maħmūd¹ Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aqçe² ile H'âce Hayre'd-dîn Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Dimetoqa'da Oruc Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Kaşamonı'da Atabeg Medresesi'ne, ba'dehu elli aqçe ile Anqara'da Seyfe'd-dîn Medresesi'ne müderris olup ba'de'l-'azl iç il hükmi ile i'âde olunup mu'îdi mülâzım ve dâhil i'tibârı ile sağr-ı ümmîdi bäsım olmuş idi. Toğuz yüz seksan üç Zi'l-qa'de'sinde H'âce Birâderi maħlûlinden Şâm fetväsına terfî olunup ifâde vü iftâ ile 'ömr-i 'azîzin ifnâ itmiş idi. Seksan dört Zi'l-qa'de'sinde³ irtiħâl ve yirine 'Acem Yahyâ intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mersüm sime-i 'ilm ü 'irfânla mevsüm, edîb ü şâlih-i ehl-i vaqâr, nazâr-düz-i şafaħât-ı i'tibâr idi.

el-Mevlâ Meħemmed bin Maħmūd bin Aħî Yūsuf ('Allâme-i Şâşî)

Muħaşşî Aħî Çelebi merħümüñ maħdümü olup zümre-i kużât-ı sütüde-şifâtdan olan Maħmūd Çelebi'nüñ nev-bâve-i naħl-i âzâdesi ve Mollâ 'İzârî'nüñ duħter-zâdesidür. Şuğrâ ħâlinde pederi intikâl eyleyüp kemâl-i sa'y ü himmetle bâliğ-i meblağ-ı⁴ ricâl olmağın " 'Allâme Çelebi" dimekle iştiħâr bulmuş idi. 'Ulemâ-yı 'aşrdan Murâd Paşa müderrisi Zeyne'l-'ibâd Çelebi'ye ittişâl ve Hayrabolı'da Rüstem Paşa müderrisi iken 'amme-zâdesi Aħî-zâde Efendi ħidmetlerinde taħşîl-i kemâl eyleyüp Kâzî-zâde Efendi'ye dânişmend ve Ma'lûl Emîr Efendi'den mülâzemetle behremend olmuş idi. Evvelâ vazîfe muķâbelesinde mülâzım olmağın yigirmi beş aqçe ile Burûsa'da Mollâ Ĥusrev Medresesi'ne, ba'dehu teraķķî ile otuz pâyesine vâşıl olup⁵ kırk aqçe ile Hanceriyye müderrisi olmuş idi. Toğuz yüz seksan dört Cemâdiye'l-âħire'sinde Küçük Maħmūd yirine Beşiktaş'da Hayre'd-dîn Paşa Medresesi'ne revnaķ-baħşâ olmuş idi. Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde dağdağa-i âmâl-i dünyeviyyeden âsüde ve taħt-ı zılâl-i ebr-i raħmetde ğunüde olup medrese-i maħlûle Beķâyî Efendi'ye tevcîħ olındı.

Mevlânâ-yı mütercem kemâl-i kâbiliyyet ile 'alem, tâze iken mertebe-i fażîlete vâşıl, mümtâz-ı emşâl ve ser-efrâz-ı emâsil idi. Nergis-i şehlâsı ħavele mâ'il olmağla zurefâ " 'Allâme-i Şâşî" dirler idi.

¹ 150a E

² - R1, E

³ 156a R1

⁴ Mebâliğ-i SE

⁵ Olup ba'dehu SE

el-Mevlā İbrāhīm (Kürd İbrāhīm)

Vilāyet-i Kürdistān'dan zühür ve istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp dārü'l-mülk-i Rüm'a kudüm ve devr-i mecālis-i erbāb-ı rüsüm eyledükden sonra ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve medāris-i 'ilmiyyede iştiğāle müdāvim olup kırk aqçe medreseden munfaşıl iken toquz yüz seksan dōrt Rebī'u'l-āhır'inde Kemāl Beg-zāde yirine 'Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi'nde kavā'id-i ifādeyi temhīd eylemiş idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde 'ālem-i qudsā rihlet ve medrese-i maħlūle ile Qınalı-zāde Ĥasan Efendi kesb-i sūrūr ü behcet eyledi.

Mevlānā-yı merķūm hişşedār-ı ekşer-i 'ulūm, şāfī-fu'ād, pāk-i'tikād, fezā'il-i 'ilmiyyeden behredār, "Kürd İbrāhīm" demekle şöret şi'ār idi.

el-Mevlā'u'l-fāzıl Ĥāmid bin Meħammed bin Dervez (Şeyħü'l-İslām Ĥāmid Efendi)

Vilāyet-i Rüm'da burc-ı evliyā ve maṭla'-ı hūrşid-i velāyet-i aşfiyā olup taħtgāh-ı selāṭin ve ala mencūk-ı Āl-i Selçuk olan medīne-i Konya'dan zühür ve ol şehri-meşhūrda kaṭ'-ı menāzil-i¹ dūr-ā-dūr-ı sinīn ü şühūr eylemişlerdür. Vālid-i keşirü'l-maħāmidī Begşehri kāzisi iken fevt olmuş bir merd-i güzīn, cedd-i emcedi Dervez Efendi şeyh-i zāviye-nişin idi. Ĥaṭṭ-ı şerīfleri ile² böyle görülmüşdür. Ĥalk gālaṭ eyleyüp "Şeyħ Turud" dirler. Re's-i mi'e tāsi'ada encümen-ārā-yı vücūd ve pertev-endāz-ı 'ālem-i şühūd olmuşlar idi. Maṭla'-ı hālinden şu'ā'-ı baḥt u sa'adet nümāyān ve şafha-i cebīn-i kamer-mişālinden huṭūṭ-ı necābet zāhir ü 'iyān olmağın toquz yüz yigirmi iki senesinde dārü'l-mülk-i Rüm'a kudüm eyleyüp Çivi-zāde Efendi'ye ve Maħmūd Paşa Müderrisi Sa'dī Efendi'ye ve Aşcı-zāde Ĥasan Çelebi'ye ittişāl³ ve her birinden istifāza-i envār-ı 'ilm ü kemāl itdükden sonra yigirmi beş tārīħinde sulṭān müderrisi olan Qadrī Efendi ĥidmetlerine intisāb ve iktisāb-ı feyz-i nazar-ı bī-ħisāb eyleyüp mollā-yı merķūm toquz yüz yigirmi toquz tārīħinde şadr-ı 'ālī-ķadr olduqda tezkirecilik ĥidmeti ile hilāl-i i'tibārı bedr olup toquz yüz kırk Şafer'inde mülāzemet şerefin iħrāz itmişler idi. Şehr-i mezbūrda yigirmi aqçe ile Burūsa'da Mollā Ĥusrev Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aqçe ile Bāyezīd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Kütāhiyye'de

¹ 87a SE

² 150b E

³ 155b R1

Germiyānođlı Medresesi'ne, ba'dehu mişli ile Burūsa'da Aĥmed Paşa Medresesi'ne müderris olup kırk sekiz ĥilālinde Ebu'l-leys 'Alisi yirine kırk aqçe ile Dāvud Paşa müderrisi olmişlar idi. ¹احمدا لله و مصليا Ol eşnāda Çivi-zāde Efendi'ye dāmād oldılar. Elli iki tārīhinde şeh-zāde ĥ'ācesi olan Ca'fer Efendi yirine Gegivize'de Muştafā Paşa ĥāricine 'āric olmişlar idi. Elli dört ĥilālinde Mevlānā Ca'fer-i 'Īmādī yirine Magnisa fetvāsına naql olındılar. Elli beş senesi dāhiline Aĥmed-i Qazvīnī ferāğından altmış aqçe ile Şeh-zāde Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ifāde eylediler. Elli altı Muĥarrem'inde Qara Çelebi yirine Şām qazāsı ile maqzi'l-merām oldılar. Elli yedi eşnāsında Celāl-zāde Şālīĥ Efendi yirine qazā-yı Mısr-ı zātü'l-ehrām ile ikrām olındı. Elli toquzda ma'zül olup 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi mesned-nişinleri oldı. Ba'de edā'i'l-ĥacc İstanbul'a gelüp altmış temāmında Fużayl Efendi yirine toqsan aqçe ile Ayaşofıyya Medresesi tevcīh olındı. Altmış bir Zī'l-ĥicce'sinde Qara Çelebi'nün def'a-i sāniyesi yirine maĥrūse-i Burūsa ĥükümeti tefvīz kılındı. Altmış üç Şafer'inde Niksārī Muştafā Efendi yirine ĥākim-i dārü's-salţana oldılar. Altmış dört Şevvāl'inde 'Abdu'r-raĥman Efendi yirine şadru'l-'ulemā-yı Rūm ve nā'il-i ġāyetü'l-ġāyāt-ı merūm oldılar. On sene miqdārı kemāl-i nezāhetle ta'āţī-i umūr ve nihāyet-i sedād ü istikāmetle tesviye-i aĥvāl-i cumhūr eyleyüp yetmiş dört Rebī'u'l-āĥir'inün evāĥirinde Sigetvar seferinden gelürken dārü'l-cihād-ı Belğirad'da vazīfe-i emşāl ile müteqā'id, mesned-i refī'-i şadārete Qāzī-zāde Efendi müteşā'id oldı. Zemān-ı şadāretlerinde bir def'a altmış sekiz Zī'l-ĥicce'sinde ve bir def'a yetmiş üç Şa'bān'ında nevbet fermān olup qūzāt-ı 'asākir onar ve bilād-ı şelāşe efendileri beşer, sā'ir taĥt qāzīleri üçer mülāzım virmek qānūnı bunlar zemānında qarār-dāde oldı. Toquz yüz seksan iki Cemādiye'l-ülā'sında Şeyĥü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi merĥūm yirine müşkil-ġuşā-yı enām oldılar. Ol maqāmuñ daĥı kemā yenbaġī ĥükmin virüp ĥall-i mu'dilāt ve keşf-i mübhemāt üzere iken toquz yüz² seksan beş Şa'bān'ınun üçüncü ġünü vefāt eyleyüp yirlerine Qāzī-zāde Efendi ĥallāl-i müşkilāt olmiş idi. Cenāzeleri Cāmi'-i Sultān Meĥammedī'ye iĥzār ve Ĥazret-i Eyyüb civārında mütevārī-i mezār-ı pür-envār kılındı³.

Mollā-yı mūmā ileyh ⁴صبت سجال المغفرة عليه, maĥzenü'l-esrār-ı fażl ü taqvä, maţla'u'l-envār-ı ifāde vü iftā, istikāmetde 'alem, nezāhetde müselle-i 'ālem, kiştzār-ı āmāl-i ehl-i kemāle mānend-i bārān-ı bī-hengām⁵, zemān-ı şadāreti tevārīh-i eyyām idi.

¹ "Allah'a hamd ve Rasulullāh'a dua ederek..."

² toquz yüz:- R1, E

³ 151a E

⁴ "Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün."

⁵ 156a R1

Āsar-ı celīlesinden dört kıt‘ada vākı‘āt-ı mesā‘il cem‘ eylemişlerdür. “*Fetāvā-yı Hāmīdiyye*” demekle meşhūrdur. İstanbul’da bir mescid-i şerīf binā eyleyüp mülāzımın oğaları yapmışlardır. Vazīfeler ta‘yīn itmişlerdür.

el-Mevlā Süleymān (Kara Süleymān)

Gelibolı sevāhiline neşv ü nemā ve sebzezār-ı isti‘dādı revnağ-ı semā bulup cevher-i dil-i yāqūt-mu‘ādili mānend-i hātem-i Süleymān kâbil-i nağş-ı ‘ilm ü ‘irfān olduḡda tarīk-ı ‘ilme sülūk ve tibr-i mesbūk-i i‘tibārın sikke-i erbāb-ı kemālle meskūk idüp toḡuz yüz kırk altı tārīhinde Şahn Müderrisi Taşköprī-zāde hıdmetlerinde iştiḡāl, ba‘dehu Şeyhü’l-İslām Çivi-zāde Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp hıdmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye müdāvim olmuş idi. Toḡuz yüz seksan hüdūdında elli aḡçe ile Bosna Serāyı’nda müderris ve müftī olup seksan üç hilālinde Babaḡuşī yirine Kefe fetvāsına terfi‘ olındı. Seksan beş senesi hilālinde fevt olup manşıb-ı maḡlūl Manav İhtiyār’a naşīb oldı.

Mevlānā-yı mezbūr “Kara Süleymān” demekle meşhūr, ‘ilm ü şalāhla mu‘allem, melek-hişāl ādem idi. Evlād-ı kirāmı Kara ‘Abdu’r-raḡman Efendi ve Şeyhī Efendi ve Muşlī Çelebi’dür ki her biri bereket-i du‘āsı ile zeynü’l-mevālī ve hāl-i çihre-i ma‘ālī olmuşlardır.

el-Mevlā ‘Ömer (‘Ömer Efendi)

Dārü’l-mülk-i Karaman olan medīne-i Konya’dan nümāyān olmuşdur. Tercemeleri sebḡ iden Aḡaveyn-i Karamanī’nün hemşire-zādesidür. Hāl-i ferḡunde-hilālī Meḡammed Efendi ḡacrında taḡşil-i kemāl ve emāşil-i erbāb-ı isti‘dād ile şirket üzere iştiḡāl¹ eyleyüp Muḡaşşī Sinān Efendi āstānesine istinād ve mülāzemetle iḡrāz-ı murād eyledükde devr-i medāris ve ‘aḡd-ı mecālīs iderek toḡuz yüz yetmiş yedi Rebī‘u’l-evvel’inde kırk aḡçe ile Silivri’de Pīrī Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan bir Muḡarrem’inde elli aḡçe ile İstanbul’da İbrāhīm Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ders ü taḡḡīk eyleyüp seksan üç Rebī‘u’l-evvel’inde Budin Beglerbegisi Muştafā Paşa ki ‘aşrında Ca‘fer-i Bermekī gibi cihān-baḡşā bir emīr-i dilīr idi, dārü’l-mücehīdīn-i Budin’de medrese-i cedīde inşā eyledükde fetvā ile bunlara tevcīh olındı.

¹ 87b SE

Ol diyârda ifâde ve iftâ üzere iken seksan beş sâli hilâlinde intikâl eyleyüp manşıb-ı¹ münhall Turâbî-zâde'ye mahâll görüldi.

Mevlânâ-yı merķūm âşnâ-yı deryâ-yı 'ulūm, fetvâ vü taķvâsı müsellemler, mahbūbu'l-ķulūb-ı 'âlem idi. Mesâ'il-i fıķhiyyeden muhtârât cem' eylemişdür. Mühimmâtı câmi', nâfi' mecmū'adur.

Müderris-zâde²: Maḥdūmı Meḥmed Çelebi dâhil-i erbâb-ı isti'dâd ve 'Azmî-zâde Efendi merḥūmuñ Şaḥn'da i'âdesinden mülâzemetle ber-murâd olup üstâd-ı melek-nihâdına dâmâd olmuş idi. Kırķ aķçe medreseden ma'zūl iken Rūmili'nde ķâzî olup Ruscuķ ve Hezârgırad emsâli bilâd-ı celîleye vâlî olduķdan sonra biñ otuz toķuz senesinde Siroz ķâzîsi iken devlet-i se-rūze-i dünyâdan rû-gerdân ve 'âzîm-i dâru'l-hulūd-ı cinân olmuş idi. A'yân-ı ķuzâtıdan ma'dūd, şalâbet ü sedâdı meşhūd, ri'âyete müstaḥıķķ, ehl-i 'ilm ü fâ'ıķ olmağın Hezârgırad ķâzîsi olduķda İbrâhîm Paşa Medresesi manşıbına zamm olunup³ me'zūnun bi'l-iftâ olmuş idi⁴.

el-Mevlâ 'Alî (Seyyidî 'Alî-zâde)

Şâriḥ-i *Şir'atü'l-İslâm* olan Seyyidî 'Alî-zâde aḥfâdındandır. Pederi zümre-i ķuzât-ı sûtüde-şifâtdan olup Miḥalic ķâzîsi iken fevt olmuşdur. 'Alâ ḥasbi'l-'âde hareket ve ba'z-ı 'ulemâdan iktisâb-ı şeref-i mülâzemet idüp aḥz-ı menâşıb ve ķaṭ'-ı merâtib iderek kırķ aķçe ile Burūsa'da Ḥancerli Sultân Medresesi'nden ma'zūl iken toķuz yüz yetmiş toķuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Niksârî Kayını yerine Gegivize'de Muştafâ Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan iki Cemâdiye'l-ülâ'sında 'azl olunup medresesi Yayabaşı-zâde'ye virilmiş iken ķabūl eylememekle bir aydan sonra ḥalefi yerine i'âde olındı. Seksan üç Şafer'inde mükerreren Yayabaşı-zâde muķarrer kılınup bunlara kırķ aķçe vazîfe-i teķâ'üd inâyet olındı. Maḥrūse-i Burūsa'da 'ilm ü 'ibâdetle sūbḥa-senc-i evķât iken toķuz yüz seksan beş senesinde vefât eyledi.

Müteveffâ-yı merķūm dâhil-i 'idâd-ı erbâb-ı fūhūm, şâliḥ ü şâfi-fu'âd, fâriğ ü dervîş-nihâd idi.

el-Mevlâ Tâce'd-dîn (Tâce'd-dîn-i Gevden)

¹ - SE

² Müderris-zâde:- R1, SE

³ 156b R1

⁴ 151b E

Vilāyet-i Şaruḥān'a nisbetle mezkūr ve zurefā lisānında "Gevden Tāce'd-dīn" demekle meşhūr idi. Hārc-ı naḡd-i vaḡt-i a'mār ile ol diyār 'ulemāsından aḡz-ı vāye ve a'māl-i re'sü'l-māl-i kemāl için taḡşīl-i sermāye idüp āheng-i ṡarīḡ-ı sa'ādet-refīḡ ve cevher-i zātın ḡabbe-i silkü'l-le'āl-i ḡalḡa-i ders ü taḡḡīḡ itdükde Ḳāzī-zāde Efendi Eski 'Alī Paşa müderrisi olmaḡla yeñi cem'iyetine dāḡil ve mütemmim-i dā'ire-i emāsil olup cümle-i medārisde dāḡil-i mecālis olarak ṡoḡuz yüz altmış tārīḡinde Süleymāniyye medreselerinin biri ol fāzıl-ı mükerrrem cenāblarına müsellemler olduḡda dāḡil-i ḡücre-i i'āde ve tāc-beyt-i manzūme-i erbāb-ı istifāde olmuş idi. Altmış üç senesinde mülāzemetle ber-murād ve imāme-i sūbḡa-i erbāb-ı isti'dād olup *Ḥāşīye-i Tecrīd* ve *Miftāḡ* pāyelerinden iftitāḡ eyledükde kırḡ aḡḡe medreseden ma'zūl iken ṡoḡuz yüz seksan bir Zi'l-ḡicce'sinde Küçük Luṡfī Beg-zāde yirine Orḡāniyye-i İznīḡ ḡāricine 'āric olmuş idi. Seksan üç Muḡarrem'inde Şaḡlı Emīr-zādeler'ün büyüḡi 'Abdu'l-vehḡāb Efendi yirine Seyyidī Ḡāzī fetvāsı tevḡīh olındı. Seksan beş Şa'bān'ında ba'z-ı eḡşiyā elinde ḡehīd ve 'arḡa-i vücūddan nā-bedīd olup medrese-i maḡlūle Küçük Tāce'd-dīn ile revnaḡ-ı cedīd bulmuş idi. Güyā ki ḡaḡş-ı manḡīb tecdīd-i 'imāme ve sūbḡa-i ḡalḡa-i cem'iyet tebdīl-i imāme eyledi.

Merḡūm-ı mezbūr ḡalāḡ-ı ḡāl ile meşhūr, mesā'il-i fıḡhiyyeden keḡīrū'l-maḡfūz ve 'iffet ü diyānetden 'azīzū'l-maḡḡūz idi.

el-Mevlā 'Abdu'r-raḡman (Ḳāzī-zāde Maḡdūmı 'Abdu'r-raḡman Ḳelebi) {Dā'ī}

Şeyḡū'l-İslām Ḳāzī-zāde Efendi ḡāzetlerinin ṡabā'i-i ḡehār-gāne gibi luṡf-ı ṡab'la yegāne olan maḡḡādīm-i kirāmının muḡaddemi ve zūhūrı me'mūl olan ḡavābil-i 'aḡrūn mükerrremidür. Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı fezā'il-i 'adīde ve intisāb-ı fūnūn-ı müfīde eyleyüp Nāzır-zāde Efendi'ye dānişmend ve Bostān Efendi'nün nev-bāve-i fezā'ilinden behremend olmuş idi. Henüz ḡurd-sāl ü nev-heves ve nihāl-i isti'dādı tāze-res iken ba'z-ı eḡ'ār-ı dil-niḡānı vāşıl-ı mesāmi'-i 'aliyye-i Süleymān Ḥānī olduḡda du'ā-gūy-ı maḡşūşları olmaḡ üzere "Dā'ī" maḡlaşını ta'yīn ve mülāzemetle kām-bīn idüp Sigetvar seferinde hem-'inān-ı rükeb-i sultānī olmaḡ fermān olınmış idi¹. Ba'de'l-kufūl kırḡ aḡḡe ile Şāḡ-ı Ḥūbān Medresesi'ne vuşūl bulmuş iken elli aḡḡe ile dergāḡ-ı

¹ 157a R1

‘ālī-müteferrihalarına iltihāk idüp¹ medrese-i mezbûre tercemesi sebak² iden birâder-i kihteri Muştafâ Çelebi’ye tevcîh olındı. Ba‘dehu Rûmili Şadrî Şeyhî Efendi’ye dâmâd olup toköz yüz yetmiş toköz Rebî‘u’l-evvel’inde Vānkuılı yirine meşrûtalari olan Eski ‘Alî Paşa’da tecdîd-i resm-i ifâde itmişler idi. Seksan bir Zi’l-ħicce’sinde ref³ olinup yirine Kûçuk Luţfî Beg-zâde terfî‘ olındı. Seksan dört Cemâdiye’l-âħire’sinde pederlerinüñ şadâret-i şâniyesi ħâlinde Rûmili defterdârlığı ‘inâyet olındı. Seksan beş senesi ħilâlinde tayy-ı evrâķ-ı leyl ü nehâr iderek dest-i rûzgâr defter-i a‘mârını tûmâr ve ħâme-i çâbük-seyr-i âmâli fezlek-i ħâtimedede ķarâr eyledi.

Merĥûm-ı merķûm maĥdûm-ı ma‘ālî-rûsûm, ‘ilm ü ma‘ârifden ħişşedâr, seĥâ vü kerem ile şöhret-şî‘âr idi.

Bir birâderleri daĥı seksan iki senesinde Sermin ķâzîsi iken ķazâ-yı neĥab ve rû-yı³ niyâzı dergâh-ı çâre-sâza seĥab eylemiş idi. Biri daĥı ħarîķ-ı erbâb-ı seyfe sülûk ve zer-i ħâlîş-i i‘tibârın sikke-i imâretle meskûk idüp biñ ĥudûdında intiķâl eyledi. رحمة الله عليهم وعين العفو ناظرة اليهم⁴

el-Mevlâ ‘Abdu’l-kerîm bin ‘Alî bin İlyâs (Deli Kerîm Efendi) {Rızâyî}

“Ķaşşab-zâde” dimekle meşhûr ve lâ‘ubâlî olduĥı cihetden zurefâ lisânında “Deli Kerîm” laķabı ile mezkûrdur. Pederi Burûsavî ‘Alî Çelebi vücûh-ı ķuzâtdan bir merd-i sûtûde-şîfât idi. Toköz yüz yigirmi dört senesinde vâlidî⁵ Dimetoķa ķâzîsi iken vücûda gelüp taĥşîl-i ‘ilm ü kemâle bezl-i mechûd ve tekmîl-i âdâb-ı nefse sa’y-i nâ-maĥdûd itmekle nişâb-ı fezâ’ile mâlik ve ħarîķ-ı ‘ilme sâlik olup meşâĥîr-i ‘aşrdan Burûsa’da Veliyyü’l-dînoĥlı müderrisi iken Ķâzî-zâde Efendi ĥîdmetlerine ittîşâl ve ‘Arab-zâde ‘Abdu’r-ra‘ûf Efendi ile şirket üzere iştiĥâl eyleyüp ba‘dehu Yıldırım Müderrisi Fuzayl Efendi’ye, ba‘dehu Gegivize Müderrisi İmâm-zâde’ye, ba‘dehu Ĥâşekî Müderrisi Bostân Efendi’ye, ba‘dehu Şaĥn müderrislerinden ‘Arab-zâde ‘Abdu’l-bâķî Efendi’ye ve ‘Abdu’r-raĥman Efendi’ye ‘ale’t-tertib uğrayup mişâl-i âb-ı zülâl âstân-ı feyz-âşnâlarına rûy-mâl ve ķabûl-i naķş-ı ‘ilm ü kemâl itmiş idi. Ba‘dehu fetvâdan müteķâ‘id Çivi-zâde Efendi’ye irtibât ve şerîk-i sâbîķı ‘Arab-zâde ve ‘Abdu’l-ĥanî Efendi emşâli emâşil-i fuzalâ ile ictimâ‘ u iĥtilâţ eyleyüp maķbûl-i dergâh-ı

¹ Olinup SE

² 152a E

³ 88a SE

⁴ “Allah’ın rahmeti onların üzerine olsun ve Allah onlara baĥışlama gözleriyle baksın.”

⁵ - SE

mevlevî ve mādde-i mülâzemetle yemîn-i i'tibârî kavî olmuş idi. Elli dört târîhinde yigirmi¹ aqçe ile Burûsa'da Ferhâdiyye Medresesi'ne, elli sekiz hîlâinde yigirmi beş aqçe ile Dimetoqa'da Oruc Paşa Medresesi'ne müderris olup altmış bir senesinde 'Abdu'r-raḥman Efendi Şaydâ kazâsın virmiş iken kabûl itmeyüp otuzla Dimetoqa'da 'Abdu'l-vâsi' Efendi Medresesi'ne² naql eyledi. Altmış yedi eşnâsında kırk aqçe ile Burûsa'da Mollâ Yegân Medresesi tevcîh olunmuş idi. Toḫuz yüz yetmiş üç Cemâdiye'l-ülâ'sında Zekeriyâ Efendi ḥâzretleri ve 'Arab-zâde Efendi ve zikri sebḳ iden Beḥli Maḥmûd ve Ayâs Efendi ve Seyfî Çelebi ile şadreyn-i fâzılîn Ḥâmid Efendi ve Pervîz Efendi ḥuzûrında Şeyḫ Vefâ Câmî'i'nde ḥabs u imtiḥân olmuşlar idi. El-ḥâletü hâzihi rehîne-i ḥalbe-i imtiyâz olan 'Alî Paşa-yı 'Atîḳ³, Zekeriyâ Efendi'ye virilüp Toḫkapusı'nda cedîden binâ olunan Aḥmed Paşa⁴ Medresesi 'Arab-zâde Efendi'ye naşîb olıcaḳ bunlar daḫı tekâ'üd iḥtiyâr iden Çerçîn-zâde yirine Çorlu Medresesi ile taṭyîb olunmuş idi⁵. Yetmiş toḫuz Şafer'inde 'azl olunup medresesi Küçük Nûre'd-dîn Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında Samsûnî-zâde Ḥâcî Efendi yirine Üçşerefeli pâyesine vâşıl oldu. Seksan bir Muḥarrem'inde medresesine gitmemekle ma'zûl olup Şarı Gürz-zâde ta'ḳîb eyledi. Sene-i mezbûre Cemâdiye'l-âḫire'sinde⁶ merḥûm Niksârî-zâde yirine Şaḥn'a geldi. Seksan iki Rebî'u'l-âḫir'inde i'âde satmak töhmeti ile 'azl olunup medresesi Ebu's-su'ûd-zâde Efendi'ye virildi. Seksan üç Şafer'inde Maḥmûd Beg yirine altmış aqçe ile Edrine Bâyezîdiyyesi 'inâyet olındı. Seksan beş Cemâdiye'l-âḫire'sinde Mazlûm Melek yirine Ḳuds-i Şerîf kazâsı ile teşrîf olındı. Eşnâ-yı 'azm-i seferde marâz-ı hâ'il-i şîr-pençeden rence ve şikenc-i ḳahrında mübtelâ-yı işkence olup bi'l-âḫare miyân-bend-i sefer-i âḫiret ve mâh-ı Zî'l-ḫicce evâ'ilinde 'âzim-i dârü'l-üns-i cennet oldu. Maḥsûb-ı maḥlûle Ḥâcî Efendi'ye ḳılâde-i gerdem-i câh, bunlar Eyyûb Maḳâbiri'nde mütevârî-i ḥâk-i siyâh oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm ḥarîş-i deryâ-keşân-ı 'ulûm, şem'-i şeb-efrûz-ı 'ilm ü kemâlûñ pervânesi ve ol şâhid-i⁷ ḥoş-ḳıṭ'a-i müşgîn-ḥaṭṭ u ḥâlûñ 'âşîḳ-ı dîvânesi, maṭrûḫu't-tekellûf, meslûbu't-taşallûf, seḫâsı mertebe-i serefe mevşûl ve bilâ-taşarruf sarfî sefehe maḥmûl, dâ'imâ tehî-dest ü muḥtâc, baḫt-ı nâ-fercâmla mutaşaddî-i 'inâd ü

¹ Yigirmi beş SE

² Müderris//Medresesi'ne:- SE

³ “ 'Alî//'Atîḳ” ibaresi SE'de “Zekeriyâ Efendi'ye” ifadesinden sonra gelmektedir.

⁴ 157b R1

⁵ 152b E

⁶ Ülâsında SE

⁷ Şâh-ı SE

lecāc, ‘azl-i dā’ime mübtelā, hedef-i sihām-ı derd ü belā idi. “Rızāyī” maḥlaşı ile şī‘arı ve tezkirelerde ba‘z-ı eş‘arı vardır. Bu ebyāt nuḥbe-i güftāridur.

Derd-i ‘ışk-ı yār kim ölmekdürür dermān aña
Ḥasteler yine kırılmış gibi virür cān aña

Ve lehu¹

Uyursa şöḥbet içre nāz ile ol çeşmi fettānuñ
Dilā zinhār ḡaflet itme aç gözüñ uyar cānuñ

Ve lehu²

Ne arar la‘l-i nāb-ı yār ḥaṭṭ-ı müşk-bār içre
Düşürmiş ḥātemini var ise miskīn ḡubār içre

Hikāyet olunur ki Kuds-i Şerīf kázisi olduğda ḥarc-ı rāh için ba‘z-ı tüccārdan istidāne eyleyüp şahş-ı mezbūr ya rehn ya kefil taleb eyledükde cevāb virüp “Evvelā mülk ü māl itlākına şālih birkaç kitāb ve bir bāb³ ḥane-i ḥarāb vardır. İksinüñ daḡı vaḡfiyyeti rehniyyete māni‘, kitābları ḡod yanumdan ayurmak mümteni‘dür. Kefālet için erbāb-ı zınnete minnet ise muḡāyir-i muḡtezā-yı ehl-i ḥamiyyet ve marāz-ı mühlük-i erbāb-ı himmetdür. Bunlardan murāduñ itmīnān-ı ḡalb ise deynümüzi inkār eylemek muḡāl ve edāya ḡudret olduğda ihmāl ü imhāl münselibü’l-iḡtimāldür. Eger va‘de temām olmadın saña ecel ‘acele iderse vereşeni her ḡande ise bulup edāsı ile tefrīḡ-i zimmet-i himmet itmek muḡarrer ve cādde-i inşāfdan inşirāf ḡayr-ı mutaşavverdür.” didükde tācir-i müşācir, sermāye-i ḡılzet ve re’sü’l-māl-i şiddet-i ṭabī‘at ile cevāba ḡazır olup “Benüm sulṭānum, ol sefer-i cāngāha cenāb-ı kerīmleri rü-be-rāh olup ḡarız ‘anezi gibi iyābda irtiyāb olıcaḡ benüm iḡrāz itdügüm māl kim zāmin olur?” didükde ‘Abdu’l-kerīm Efendi ḡazab idüp “Behey bī-insāf, benüm gibi vücūd-ı şerīf cevr-i devr-i ḡaddār ile ‘urza-i itlāf olmak cā’iz olıcaḡ⁴ senüñ birkaç manḡıruñ zāyi‘ olmaḡla dünyā

¹ Ve lehu:- E, SE

² Ve lehu:- E, SE

³ - E, SE

⁴ 88b SE

yıkılır mı!” diyü harîfi ilzâm ve dânişmendâne iskât ü ifhâm eyler. Bi'l-âhare te'sîr-i¹ fâl-i bed, menfez-i hayâtını sedd eyleyüp tâ'ir-i ta'tâyur 'ömrine konar. رحمة الله عليه²

el-Mevlâ Hasan bin Yûsuf el-Bağdâdî (Bağdâdî-zâde Hasan Çelebi)

Qazî-i Bağdâd'ın ferzend-i firûzende-ahteri ve tercemesi sebğ iden Ahmed Efendi'nün birâder-i mihteridür. Tab'-ı ma'ârif-i'tiyâdî³ mânend-i hamâme-i Bağdâdî evc-i fazl ü kemâle pervâz ve şeh-bâl-i himmetle meyân-ı emâşilde ikrâz-ı rûtbe-i imtiyâz eyleyüp 'ulemâ-yı 'aşrdan Hâfız-ı 'Acem hizmetlerinde müddet-i medîd iştiğâl, ba'dehu Qadrî Efendi âstânesine ittişâl eyleyüp Rûmili şadı iken Muhyi'd-dîn Efendi'den mülâzım ve tarîk-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Evvelâ yigirmi beş aqçe ile Dimetoka'da 'Abdu'l-vâsi' Efendi Medresesi'ne, ba'dehu otuzla İnegöl Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Pîrî Paşa Medresesi'ne müderris olup toqız yüz elli beş târîhinde Mü'eyyed-zâde 'Abdu'l-vehhâb Çelebi yirine İznîk Orhâniyyesi'ne, altmış iki senesinde Deli Dervîş yirine Üçşerefeli pâyesine, altmış yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında mütekkâ'id Martolos Efendi yirine Şahn'a gelüp sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde Mu'allim-zâde yirine seksan aqçe ile Magnisa fetvâsına terfî' olındı. Yetmiş Ramazân'ında Şeh-zâde Sulţân Murâd 'arzı ile 'azl olunup manşıbı Tâce'd-dîn Efendi'ye tevcîh olındı. Şadr-ı Rûm olan Hâmid Efendi merhûm ri'âyet-i haqq-ı şirket ve haqqında bezl-i 'inâyet⁴ idüp altmış aqçe vazîfe-i tekkâ'üd ta'yîn olınmış idi. Maħrûse-i Burûsa'da küşe-nişîn-i ferâğ iken toqız yüz seksan Şafer'inde naqîbü'l-eşraf olan es-Seyyid Muhterem dâhil-i harem-i İrem olduqda manşıb-ı celîl-i neqâbet ile ihtirâm olındı. Seksan dört Rebî'u'l-âhîr'inde za'f-ı pîrî ve herem istilâsı ile manşıbdan isti'fâ idüp Anaṭolî şadâretinden mütekkâ'id Ma'lûl-zâde Meħammed Efendi naqîb-i sâdât-ı kirâm oldılar. Yüz seksan⁵ aqçe vazîfe ile sâkin-i künc-i ħumûl ve maħrûse-i Burûsa'da tâ'ât u 'ibâdâta meşğûl iken toqız yüz seksan altı Muħarrem'inde kebûter-i cânı taħrîk-i şeh-bâl-i himmet ve âşiyân-ı kadîmine 'avdet eyledi.

Merhûm-ı mezbûr şîhhat-ı neseb ve şeref-i haseble meşhûr, ħasenü'l-aħlâq, tayyibü'l-a'râq, pîr-i nûrânî-i mu'ammer, vücûd-ı pâki şalâh u nezâhetle muħammer idi.

¹ 158a R1

² “Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.”

³ 153a E

⁴ ri'âyet SE

⁵ - SE

Mervîdür ki intikâlınden birkaç gün muqaddem Hazret-i İmâm Hasan رضى الله تعالى عنه¹, merhûmı vâkı‘asında da‘vet ve ızhâr-ı maħabbet-i übüvvet iderler. Seheri edâ-yı düyün u vaşıyyet ve tehyi’e-i esbâb-ı sefer-i âhîret eyleyüp ol eşnâda riħlet iderler.

Rivâyet olunur ki tokuz yüz kırk dört târiħinde Ebu’s-su‘üd Efendi şadr-ı Rûm olup merhûmı “İfâdeye kıadir degüldür.” diyü İnegöl Medresesi’nden ‘azl eylemiş idi. Ba‘de zemân Pîri Paşa Medresesi münħall olduħda kırka tãliblerün mümtâzlarından Mi‘mâr-zâde Efendi ile imtiħâna dâħil olurlar. Ol eşnâda “Mi‘mâr-zâde’ye devât içinde evrâk ile imdâd olındı.” diyü feryâd eyleyüp kırâ‘at müyesser olmaz. Medrese ħâricden Burûsavî ‘Abdu’l-laťif Çelebi’ye virilüp bu mağlaħa ile mazîk-ı imtiħândan ħalâş olur². Laťif Çelebi’den şonra medrese-i mezbûreye vâşıl ve ‘ırzı ile mağlaba nâ’il olur.

el-Mevlâ Yahyâ el-‘Acemî (‘Acem Yahyâ)

Diyâr-ı ‘Acem’den dârü’l-mülk-i Rûm’a hicret ve fuzalâ-yı³ ‘aşr şehâdetleri ile işbât-ı fazîlet idüp şâfi‘iyyü’l-mezheb iken taħannüf ve terk-i ta‘aşşub u ta‘assuf eylemiş idi. ‘Alâ ħasbi’l-‘âde tayy-ı merâħil-i istifâde eyleyüp miħrâb-nişîn-i ifâde olduħda İkâd-ı çerâğ-ı ictihâd ile leyâlî-i taħşîli ihyâ ve imâte-i resm-i tevânî vü a‘yâ⁴ iderek kırk aħçe medreseden ma‘zül iken tokuz yüz altmış tokuz Şafer’inde Yegân-zâde Şâh Çelebi maħlûlinden Orħâniyye-i İznîk ħâricine mevşül olmuş idi. Yetmiş sekiz Ramazân’ında Küçük Nûre’d-dîn yirine Seyyidî Gâzî fetvâsına taħrîk olındı. Seksan bir Cemâdiye’l-âhîre’sinde Naşüh Efendi merhûm yirine Ĥaleb fetvâsı tevcîħ olındı. Seksan dört Zî’l-ka‘de’sinde fevt olan ‘Abdu’l-fettâħ Çelebi yirine Şâm fetvâsına terfî‘ olunmuş idi. Seksan altı Muħarrem’inde ders ü devri temâm ve âftâb-ı ‘ömri vâşıl-ı mağrib-i şâm oldı. Manşib-ı maħlûl Ĥüsâm Efendi’ye in‘âm olındı.

Mevlânâ-yı merķûm ğavħa-ħor-ı lücce-i ‘ulûm, mecmû‘a-i ‘ilm ü taķvâ, cümletü’l-mülk-i ħıttâ-i fetvâ, kuvvet-i ħâfızada ‘alem, mesâ’il-i fikhiyyede baħr-ı ‘aylem idi.

el-Mevlâ’ü’l-a‘zam Sinâne’d-dîn Yûsuf bin Ĥüsâm bin İlyas bin Ĥasan (Muħaşşî Sinân Efendi)

¹ “Yüce Allah ondan râzı olsun.”

² kırâ‘at/olur:bu mağlata ile mazîk-ı imtiħândan ħalâş olup kırâ‘at müyesser olmaz. Medrese ħâricden Burûsavî ‘Abdü’l-Laťif Çelebi’ye virilüp SE

³ 158b R1

⁴ 153b E

Vilāyet-i Amāsiyya'da vāqı' Sonusa a'mālinden "Bedevī" nām kıarye-i ma'mūrede vāşıl-ı ser-menzil-i vücūd ve bedevī rahş-ı müseccel-neseb gibi dāhıl-i hāzıre-i şühūd olmışlar idi. Pederleri eş-Şeyh Hüsāme'd-dīn kibār-ı meşā'ih-ı Hālvetiyye'den Amāsiyya'da medfūn olan eş-Şeyh Hābīb el-Karamanī'nün hulefāsından bir 'azīz-i hālvet-güzīn idi. Sekiz yüz toķsan üç tārīhinde sefer-i nüh māheden kıufūl ve hāne-i şeş cihet ü çār erkāna duķūl itmişler¹ idi. Muķaddemāt-ı 'ulūmı mertebe-i lā'ikasında i'dād ve taķşıl-i sermāye-i isti'dād eyleyüp kıalemrev-i fezā'ilde istikāmet-i taķ'la 'alem ve şafā-yı cevher ü nefāz-ı kıarīha ile Semāk-i Rāmih gibi meşhūr-ı 'ālem;

'Alem mişāl ser-efrāz ü müstaķīmü'l-hāl
Sinān-ı nīze gibi yek-zebān u şāf²-güher

olduķda belde-i Amāsiyya'da Küçük Aģa³ müderrisi olan Emīrķulı Şemse'd-dīn Efendi hıdmetlerinden istifāza-i envār-ı 'ulūm ve "Büyük Aģa" dimekle ma'rūf Hüseyniyye Müderrisi Taşķöprölü Muşlihi'd-dīn Efendi'den istifāde-i envā'-ı mantūķ u mefhūm eyleyüp beş sene miķdārı dārü'l-ifādelerinde iştiģāl ve toķuz yüz on toķuz senesinde Burūsa Sultāniyyesi'ne naķl olunduķda bile intikāl itmişler idi. Ba'dehu Şahın Müderrisi Muhyi'd-dīn el-Fenārī عليه رحمة البارى⁴ raģbet ile alup kıtāb-ı *Te'vīh*'i bi-temāmihi iķrā' ve yedi sene miķdārı sebzezār-ı isti'dādına zülāl-i taķķıķı icrā buyurduķdan sonra Rūmili şadāretinden müteķā'id iken Şahın müderrisi olan Gürz Seyyidī Efendi'ye ihdā idüp ba'de eyyām-ı yesire anlar mesire-i cināna şitāb eyledükde toķuz yüz yigirmi dōrt tārīhinde Müftū 'Alī Efendi āstānesine intisāb eylemişler idi. Yigirmi altı Şevvāl'inde şāhib-kırān-ı zemān, Sultān Süleymān Hān evreng-nişīn-i 'Oşmāniyān olduķda h'āceleri Hāyre'd-dīn Efendi efāzıl-ı talebeyi cem' ve çerāģān-ı meclis-i iķbāline şem' eylemek murād idüp İstanbul Kıāzisi Şarı Gürz'den Ma'lūl Emīr Efendi'yi ve Anaķolı Şadı Mīrim Çelebi'den Merhabā Efendi'yi ve Anaķolı şadāretinden müteķā'id Seyyidī Çelebi'den Muhyi'd-dīn-i Cürċānī'yi ve şadāret-i mezbūreden munfaşıl olup Edrine'de Dārü'l-hādīs müderrisi olan Kemāl Paşa-zāde Efendi'den Bostān Efendi'yi ve Celāl-

¹ Olınmışlar R1

² Pāk SE

³ 89a SE

⁴ "Yaratan (Allah'ın) rahmeti onun üzerine olsun."

zāde Şālih Efendi'yi¹ ve Şeyhü'l-İslām 'Alī Efendi hizmetlerinden şāhibü't-tercemeyi ve Nokta 'Abdīsi'ni alup sārilerini teşrīf-i cülūsdan, bunları seb'a ve 'işrīn ve tis'a mi'ede vāqī' teşrīf-i sefer-i² Belğırad'dan mülāzım vırmış idi.

Mervīdür ki 'Alī Efendi merhūm bu vaz'-ı fuzūlāneden münkesir ve icāzetsiz hıdmetin terk eyledüklerine mütekeddir olup bunlar varup i'tizār eylemekle irzā ve celb-i hayr-du'ā ider. 'Abdī Çelebi gāfil deprenüp tegāfūl itmekle nā-kām ü nā-ümīd nokta-i vücūdı şāhīfe-i 'ālemden nā-bedīd olur. Tokuz yüz yigirmi sekiz tārīhinde yigirmi beş aqçe ile Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi'ne, otuz hilālinde bir iki ay ma'zūl olup otuz aqçe ile Edrine'de Taşlık Medresesi'ne müderris olmuşlar idi. Müddet-i medīd bünyān-ı 'ilm ü kemāli teşyīd eyledükden şoñra otuz sekiz senesi dāhılinde Şāh Efendi yirine³ kırk aqçe ile İstanbul'da Dāvud Paşa Medresesi'ne revnaq-bahşā oldılar. Kırk temāmında Şacli Emīr Efendi yirine Gegivize'de Muştafā Paşa Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde idüp kırk bir eşnāsında Emīr Hāsan-ı Rūmī yirine Edrine Dārü'l-ḥadīsi'nde tekye-zen-i taḥkīk u icāde olup kırk iki sāl-i ferruḥ-fālinde üç şahın açılıp üç fāzıl-ı bī-nazīre in'ām ve ziyāfet-i 'ämme-i kirām olmuş idi. Evvelā Edrine kazāsından mütekā'id Müftī 'Alī Efendi oğlu Mollā Çelebi ferāğ idüp medresesi Üçşerefeli'den Merḥabā Efendi'ye ve Şām kâzīsi olan İshāq Çelebi medresesi Burūsa Sulṭāniyyesi'nden Ma'lūl Emīr Efendi'ye ve Ayaşofıyya'ya naql olınan Hāfız-ı 'Acem medresesi bunlara tevcih olındı. Kırk beş senesinde Meḥemmed Beg yirine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne terfī' olındılar. Kırk altı senesinde "Mec'ul" laqabı ile meşhūr-ı fuḥūl olan Birāder Efendi ma'zūl olup fezā-yı kazā-yı Haleb-i Şehbā cilvegāh-ı eşheb-i iḳbālleri oldı. Qarīne-i ḥāl Bağdād Beglerbegisi Üveys Paşa'nun maḥā'ifi teftīşine me'mūr olup Bağdād Kâzīsi Niksārī Muştafā Efendi ile ma'an edā-yı hıdmet eyledüklerinden şoñra 'arzları ile paşa-yı mezbūr ma'zūl olup Haleb'e geldüklerinde şīrīn-kārī-i dehr-i bü'l-'aceb muḳtezāsı ile mīr-i mīrān-ı Haleb bulurlar. 'Uḳde-i sābıka bā'ış-i 'adāvet-i lāḥıka olup kırk tokuz tārīhinde paşa 'arzi ile ma'zūl ve yirlerine Manav 'Abdī Efendi mevşūl olur. Dāhıl-i sene-i mezbūrede İstanbul'a teveccüh eyleyüp Akşehir menziline geldüklerinde devlet ü iḳbāl istiḳbāl idüp Şām kazāsı ile maḳzī'l-āmāl⁴ olurlar. Meger Şām Kâzīsi Meḥemmed Beg, mīr-i mīrānı 'İsā Paşa ile mu'arız olup her biri āḥarı 'arız itmişler imiş. 'Arzlarını tekmīl için ma'an 'azl olınmaḳ fermān olınup Vezīr-i A'zam Hādım Süleymān Paşa Şām kazāsını Edrine'de Sulṭān

¹ 159a R1

² 154a E

³ SE'de "Şāh Efendi yirine" ibaresi "kırk aqçe ile" ifadesinden sonra gelmektedir.

⁴ Merām SE

Bāyezīd Müderrisi Celāl-zāde Şālih Efendi'ye 'arz itmiş iken pādīşāh-ı 'ālem-penāh Üveys Paşa'nun ta'aşubından āgāh olmağın bunlara ihsān iderler. Elli bir tārīhinde Burūsa hükümeti ile mazhar-ı ikrām ve Bostān Efendi'ye kâ'im-maḡām olup elli iki Şa'bān'ında Edrine kazāsında, elli dört Şa'bān'ında dārü's-salṭana hükümetinde fāzıl-ı mezbūra pey-rev olmuşlar idi. ¹ بعد عشرة ايام و قبل ان يصل الى مجلس الاحكام Fetvādan sonra Rūmili şadı olan Çivi-zāde Efendi 'āzim-i dārü's-selām olup Bostān Efendi manşib-ı maḡlūl ile ikrām olunduğda bunlar Anaṭolı² şadāreti³ ile bülend-maḡām oldılar. Eyyām-ı mu'tādede 'aḡd-ı meclis-i ders-i 'āmm ve terfī'-i şān-ı 'ulemā-yı kirām idüp zemān-ı devleti⁴ mī'ād-ı şāhid-i merām ve bahār-ı ḡonca-güşā-yı ḡāṭır-ı dem-beste-i enām olmuş idi. Elli beş tārīhinde Sulṭān Süleymān Ḥān ile Elḡāş seferine revān olup üç sene miḡdārı ol seferde ḡaṭ'-ı 'aḡabāt-ı aḡṭār ve iḡtiḡām-ı şedā'id-i keşirü'l-aḡṭār itmiş iken vaḡ'a-i meşhūre-i āsyāb ve seyl-i mekr-i kūh-endāz-ı vezīr-i kām-yāb ki nice bī-günāhuñ tuḡm-i āmālini ṭāḡīne-i seng-i āsyā-yı⁵ ḡadr u kīn ve kārḡāh-ı çarḡ-ı dolābī gibi biñ dāne derdmende kemīn itmişdür, bunlara daḡı dā'ıye-i 'azl ü iz'āc ve zaḡm-ı nāsūr-ı mūmteni'ü'l-ilāc olup elli sekiz Şevvāl'inde ḡarīnleri ile ma'an ma'zūl olmuşlar idi. Şadr-ı Rūm'a Edrine'den 'Abdu'r-raḡman Efendi, Anaṭolı'ya Şām'dan Ca'fer Efendi terfī' olındı. Vezīr-i ḡadr-āyīn-i Rūstem-kemīn bu mertebe cevır ile sevret-i ḡazabın teskīn idemeyüp ḡancer-i Sührāb-efgen-i tefṭīş ile dil-rīş itmiş idi. Bostān Efendi'ye Aḡmed Bi'l-kāf ve bunlara Martolos Efendi ta'yīn olup ıṭṭırāden li'l-bāb İstanbul kazāsından 'azl olınan Şaḡlı Emīr Efendi'ye daḡı Ebü'l-leys 'Alīsi ḡavāle-i ḡisāb u kitāb, nevvāb ü küttāb⁶ olmuş idi. Nice günler Cāmi'-i Ebü'l-feth'de tefṭīş ü tenḡīr-i mevādd için ihtimām olup her birinün berā'et-i zimmet ü nezāhet-i zeyl-i ṭāhiri zāhir olmağın vazā'if-i mu'ayyeneleri ile ikrām olınmışlar idi. Ol ešnāda edā-yı ḡacc-ı Beytü'l-ḡarām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü'l-enām ⁷عليه افضل السلام eyleyüp ṭoḡuz yüz altmış ṭoḡuz Rebī'u'l-āḡir'inde Muşliḡi'd-dīn-i Niksārī riḡlet idüp mutaşarrıf olduğı Dārü'l-ḡadīs-i Süleymāniyye yüz seksan aḡçe ile bunlara 'ināyet olındı. Ol buḡ'a-i celīlede *Tefsīr-i Kāzī* üzerine ḡāşiye-i şerīfe ta'līḡ eyleyüp ṭoḡuz yüz yetmiş üç Şa'bān'ında Ebu's-su'ūd Efendi tefsīrini itmām eyleyüp cümle dānişmendleri nevbetde mülāzım olup envā'-ı teraḡḡiyāt ile ikrām olunduğlarında bunlardan daḡı on mülāzım

¹ "On gün sonra Meclis-i Ahkām'a ulaşmadan önce..."

² 159b R1

³ şadı E

⁴ 154b E

⁵ 89b SE. ("Āsyā-yı" kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

⁶ nevvāb u küttāb:- R1

⁷ "Selāmın en faziletlisi onun üzerine olsun."

alınmak fermān olunup vazīfelerine otuz akçe teraqqī ihsān olunmuş idi. Şudūr-ı ‘ulemā haqqında ilā-yevminā sünnet-i hasene ve kā‘ide-i muḳannene olmuşdur. Seksan üç Şafer’inde za‘f-ı pīrī ve herem istīlāsı ile medreseden isti‘fā eyleyüp Dārü’l-ḥadīs-i Süleymāniyye Rūmili şadāretinden müteḳā‘id Ḳāzī-zāde Efendi’ye i‘tā ve bunlar iki yüz on akçe vazīfe ile ibḳā olındı. Ol eşnāda pādīşāh-ı ehl-i nevāz, ya‘nī Sultān Murād-ı mekārīm-perdāz, beş yüz filori gönderüp maḫhar-ı i‘zāz ve ḫırz-ı du‘ā-yı ḫayrlarını iḫrāz eyledi. Seksan altı Şafer’inde Cāmi‘-i Sultān Meḫammedī’de edā-yı salāt-ı cum‘a iderken marāz-ı şar‘a mübtelā, ba‘dehu derd-i fālicle ‘amel-mānde-i ‘aciz ü a‘yā olup üç gündən sonra şehr-i mezbūruñ on ikinci günü yevm-i şūlāşāda dest-i āḫir-i bezm-i zindegānī ve şeb-be-ḫayr-ı āmāl ü emānī itmişler idi. Şalāt-ı cenāzelerin Müftī Ḳāzī-zāde Efendi edā idüp ḳaynātalari Şarı Gürz Mescidi ḫazīresinde mütevārī-i ḫāk-i ‘abīrāsā ḳılındılar. Sinn-i şerīfleri ḫoḫsan üçden mütecāviz ve a‘mār-ı ebnā-yı zemāneye nisbet sennān mertebesine fā’iz olmuşdur.

Mollā-yı sālifü’l-beyān¹ ‘allāme-i ‘ālem-i ‘ilm ü ‘irfān, ‘ulüvv-i rütbe-i i‘tibārī ‘ālem-efrāz-ı ḳubbe-i nüh tārem, sümüvv-i āvāze-i iştihārī ḫanīn-endāz-ı gūş-ı neyyir-i a‘zam, metānet-i taḫrīri Dāvudī zırh gibi te’sīr-i tīr-i ḫa‘neden maşūn, letāfet-i taḫrīri zülāl-i āyine-mişāl-i bī-girih gibi ḫabāb-ı² ḫaşv u gird-āb-ı ta‘ḳīdden maḫrūs u me‘mūn, edā-yı pāk-i şafā-baḫşında olan ma‘nā-yı rengīn;

Āb-ı zülāl içinde yatur la‘l-pāredür.

Mir‘āt-ı ḫoş-nümā-yı ta‘bīrinden görinen muḫadderāt-ı nikāt-ı dil-nişīn;

Ḫavrā menāzırında dizilmiş nezzāredür.

Ḫaqqā ki bunlara virilen cevāhir-i elfāz ve le‘ālī-i ma‘ānī kimsenün ḫizāne-i isti‘dādına ḳonulmamış ve yed-i beyzā-yı mu‘ciz-nümālarında cārī olan ḫalem mānend-i ‘aşā-yı Mūsā bir ferde şunulmamışdur. Şāhid-i cāme-zīb-i ma‘nāya igsūn-ı elfāzı bir vechle rāst ve kemāl-i belāgat üzere bī-kem ü kāst itmişlerdür ki a‘lāḳ-ı ta‘līḳātında olan dūreri elfāz ve gūreri ma‘ānī vezn olinsa hem-seng ve ‘ayār- i‘tibārda deng-ā-dengdür.

¹ 160a R1

² 155a E

Bir kalem Şu ile selsāl-i suŕurın seyr it
Eyledi k̄ā'ide-i āb-ı hayātı icrā

Āsār-ı 'ilmiyyelerinden biri *Tefsīr-i Kāzī*'ye hāŕiyeleridür ki haŕı-ı 'izār-ı yār ve zūlf-i tābdār-ı ra'nā-nigār gibi zīver-i ruhsāre-i tefsīr-i 'anberīn-nikāb, belki ŕurra-ŕırāz-ı cemāl-i ümmü'l-kitāb olup ŕaŕŕala-i silsile-i iŕtihārlarına bā' iŕ ve "Muhaŕŕı" laķabına sebep-i hādıŕ olmuŕdur. Haķķa ki 'ulemā-yı Rūm'dan tefsīr-i kelām-ı mu'ciz-nizāmda Kemāl Paŕa-zāde Efendi ile Ebu's-su'ūd Efendi ser-efrāz oldukları gibi hāŕiye-i müŕgīn-erķāmda Sa'dī Efendi ile bunlar gūy-rübā-yı imtiyāzdu. *Hidāye*'nün mu'āmelātından birķaķ kitāba hāŕiye-i dil-firīb tertīb itmiŕlerdür. Ba'dehu aĥfādından Kethudā Muŕtafā Efendi maĥdūmı Maĥmūd Ćelebi *Hidāye* ve ŕürüĥi kenārında buldukları cevāhir-i kelimāt-ı ŕerīfelerin silk-i suŕura ķeküp evvel ü āĥirini irsāl ü tezyīl ve ol 'ıķdu'l-le'āl-i bī-miŕālī tafŕīl ü tekmīl eylemiŕ idi. Bunlardan mā'adā *ŕerĥ-i Mevāķıf* ve *Miftāĥ* ve *Telvīĥ* ve *Tecrīd* kenārında olan ta'likātı ķābil-i tedvīn ve ĥall-i mesā'ilde olan resā'il-i ŕurfe-nikātı maŕbū'-ı fuzālā-yı ehl-i yaķındır.

Ĥayrātından Anaŕolı Ĥiŕārı'nda iki mescid-i mevzūn-bināŕı ve ŕılasında bir ma'bed-i metīn-esāŕı vardır. Ümmīddür ki pāye-i zīrīn-i ķuŕūr-ı cennātı ve seng-i ŕaķīl-i mīzān-ı ĥasenātı ola.

Zeyl-i ŕaķā'ık ŕāĥibi 'Alī Efendi¹ naķl ider ki zemān-ı ŕalebde *Muŕavvel* dersine meŕgūl iken bir gice vāķı'ada ba'z-ı 'ulemā ile cem' olmuŕlar. Siyāķ-ı kelām Muhaŕŕı Ĥasan Ćelebi vaŕfına mūntehī olduķda iĕlerinden biri ŕeref-i ŕoĥbet ve bereket-i telemmūzleri ile müfteĥir ü mübāhī olup nāķilde reŕķ ü ğıbādan nāŕı āsār-ı ĥūzn ü teĥannūn iĥsās eylemegin ĥitāb ider ki "Ĥasan Ćelebi'ye mu'ādil fāzıl-ı kāmīl ğörmek ister iseñ, Sinān Efendi'ye nigāĥ ve ŕeref-i ĥidmetleri ile kesb-i 'izzet ü cāĥ eyleyegör." dir².

Cemāl-i dil-keŕi māĥ-ı dü-hefte gibi dil-cūdur
Bir almanuĥ hemānā yarısı o yarısı budur³

Naķl olunur ki Ebu's-su'ūd Efendi intikālinde mañŕıb-ı fetvā ta'ayyūn-i zātīleri cihetinden cenāb-ı¹ kerīmlerine müteveccih olmuŕ iken Zūleyĥā-yı dil-firīb-i dūnyādan

¹ Ćelebi SE

² - SE

³ 90a SE

istiğnā ve mülhim-i hidāyetden istimā‘-i kerīme-i ²يوسف اعرض عن هذا itmişler idi. Yigirmi sekiz sene miqdārı ma‘zūl u müteķā‘id ve tilāmizesi mesned-i şadārete müteşā‘id olup ekser-i eyyām ziyāretine gelürler ve manşib olduķda dest-būsları ile müşerref olup ħayr du‘āların alurlar idi. ‘Azli ħālinde³ ‘izzeti kemālinde idi.

el-Mevlā Aĥmed bin Meĥammed bin Ramazān (Nişāncı-zāde)

Tercemesi sebķ iden muvaķķi‘-i dīvān-ı Süleymānī, tuğrayī-i şānī Ramazān-zāde Meĥammed Beg’ün ferzend-i ercümendi⁴ Nişāncı-zāde Efendi’dür. Devlet-i Bāyezīdiyye’de Anaṭolı şadı olan İmām ‘Alī’nün sıbt-ı reşīdidür. Toķuz yüz otuz dört senesinde sāye-endāz-ı şāh-rāh-ı sinīn ü şühūr ve cilve-sāz-ı ‘urzagāh-ı bürüz ü zühūr olmuş idi. Naķd-i vaķt-i ‘ömr-i ‘azīzi şarf-ı nefā‘is-i kālā-yı ‘ilm ü edeb ve edhem-i şām u eşheb-i şubĥ-ı kāfūr-fām ile dü-esbe kaķ-ı rāh-ı taleb kılup ‘ulemā-yı ‘aşrdan Muĥaşşī Şeyĥ-zāde Efendi ĥidmetlerinde iştiğāl ve ‘Abdu’l-kerīm-zāde Pervīz Efendi dārū’l-ifādelerinde idāre-i kü’ūs-i ķīl ü ķāl eyledükden sonra tercemesi sebķ iden Sinān Efendi āstānesine ittişāl ve şeref-i mülāzemetleri ile der-āğūş-i şāhid-i āmāl itmişler idi. Evvelā otuz aķçe ile Ĥācī Ĥasan-zāde Medresesi’ne, ba‘dehu kırķla İbrāĥīm Paşa Medresesi’ne müderris olup toķuz yüz altmış üç Cemādiye’l-ülā’sında Tursun Efendi yirine Kāsım Paşa ĥāricine ‘āric olup altmış dört Şevvāl’inde Ĥācī Ĥasan-zāde yirine Kāĥriyye’ye ĥareket eyleyüp altmış yedi Muĥarrem’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Aĥmed Çelebi yirine Ĥāşekī pāyesine terfī‘ olunmuş idi. Altmış sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ba‘z-ı evlādı fevt olup ol ĥarāretle terk-i ķabā-yı⁵ bī-beķāyī-i cāh ve medrese-i celīlelerini ‘İvāz Efendi cāygāh itmiş idi. Altmış toķuz Rebī‘u’l-evvel’inde dālle-i dil-i ser-gerdānı tarīķ-ı hidāyet-refīķa ‘avdet ve Ĥācī Ĥasan-zāde yirine Medrese-i Şāĥn’a vaż-ı kadem-i himmet eylemiş idi. Yetmiş bir Cemādiye’l-āĥire’sinde tercemesi sebķ iden kayınataları olup Emīr Buĥārī ĥazretlerinün dāmādı Maĥmūd Çelebi’nün dāmādı ve seccāde-nişīn-i ĥānķāh-ı irşādı olan eş-Şeyĥ ‘Abdu’l-laĥīf Efendi şefā‘ati ile Fużayl Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme każāsı ile ikrām olunmuşlar idi. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olunup yirine şadāretten müteķā‘id ‘Abdu’r-raĥman Efendi

¹ 160b R1

² *Kur’ān-ı Kerīm, Yūsuf Sûresi, 12/ 29*, “Yusuf, sen bundan vazgeç.”

³ ĥālinde bile SE

⁴ 155b E

⁵ Fenā-yı E

irsāl olındı. Seksan iki Rebī‘u’l-āhīr’inde Şālih Mollā¹ Efendi yirine Mısr-ı Kāhire kazāşı ‘ināyet olunmuş idi. Seksan dört Rebī‘u’l-āhīr’inde ‘azl olunup selefi i‘āde olındı. Seksan beş Rebī‘u’l-āhīr’inde Gürz Seyyidī-zāde yirine Medīne-i Münevvere مسوره² kazāşı ile tebcīl olunmuşlar idi. Cemādiye’l-āhīre evāhīrinde ‘azīmet üzere iken rikāb-ı hümāyūn-ı pādīşāhīye ğadr-ı erbāb-ı devleti müş‘ir ruķ‘a-ı şikāyet-mazmūn ref‘ itmekle cām-ı cihān-nümā-yı hātır-ı Cemşīd-nişānı muğberr ve menhel-i ‘azbu’l-vürūd-ı ‘ināyetlerin mükedder ve şuret³-nümā-yı naķş-ı dīger itmiş idi. El-hāletü hāzihi manşīb-ı mezbūr ile Mazlūm Melek fā‘iz-i nişāb-ı sürūr ve bunlar dārü’s-saltanadan hūrūcla me’mūr olmuş idi. Sene-i mezbūrede tekrār hacc ü ziyāret ve hüccāc-ı kāfile ile ‘avdet idüp seksan altı Şāfer’inde Şām’a iki merhale qarīb gelmiş iken menzil-i vücūddan riħlet ve maħmil-bend-i ‘ālem-i āhīret oldı. Cenāzesi Şām’a getirilüp ĳubūr-ı şālihīnde defn olındı.

Mevlānā-yı merķūm rişte-keş-i cevāhir-i nevādir-i ‘ulūm, deryā-yı hāfīzası mecma‘u’l-‘uyūn-ı fūnūn ve şafha-i mücellā-yı sīnesi meclā-yı şuver-i zihniyye-i gūn-ā-gūn olmağla fihrist-i kavā‘id-i mefrūz u mesnūn, ‘ulūm-ı edebiyede tavīlū’l-bā‘, fūnūn-ı ‘Arabiyyeye keşirū’l-iṭṭilā‘, be-taħşīş tefsīr-i şerīf ve ‘ilm-i hadīşde māhir, hıfz-ı āşār-ı aħbārda⁴ mütebahħir, ceriyyü’l-cenān, muṭlaķu’l-lisān, tārik-i mā-lā-ya’nī, iştigāl-i ‘ulūm-ı nāfi‘aya mu‘tenī, ‘ābid ü şālih, mütemahħız-ı şavālih-i meşālih idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden i‘rāb-ı *Ķur‘ān-ı ‘Azīm*’e ibtidā, İbni Semīn⁵ ve Sefāķisī’ye iķtidā eyleyüp Sūre-i A‘rāf’a işāl itmiş idi ve *Tefsīr-i Beyzāvī*’nün ba‘z-ı mevāzı‘ına ta‘līķātı ve *Hidāye* ve *Miftāħ* ve *Mevāķīf* şürūħına müte‘allīķ kelimāti vardır. Ĥāzret-i ‘Alī *كرم الله وجهه*⁶ cenāblarına mensūb olan hırz-ı şerīfi şerħ eylemişdür. Şi‘r ü inşāda hāme gibi yed-i tūlāsı ve rütbe-i ĳabūle mevşūl taħrīr ü imlāsı var idi. Şām’a teħannūn izhārında⁷ demişdür:

نسيم الصبح ان سافرت شاما

قبلغ ارضها منى السلاما

يحن القلب مذ فارقت عنها

¹ - SE

² “Nurlarla çevrenmesi dāim olsun.”

³ 161a R1

⁴ aħyārda SE

⁵ 156a E

⁶ “Allah yüzünü mükerrrem kılsın.”

⁷ ešnāsında SE

و كان الطيب قد وصل المشاما

لعل الله يلف لي بفضل

¹و يسرر رده ذاك المقاما

Şi'r²

بفضل الله انا لانبالى

و ان كان العد و رمى بجهله

و ليس يضرنا الحساد شيئا

³فسو المكر ملتحق باهله

**el-Mevlā Aḥmed bin 'Abdu'l-laṭīf eṣ-Şehīr bi-Buḥārī-zāde (Buḥārī-zāde Aḥmed
Çelebi⁴)⁵**

Raḡam-zede-i beyān olan meşā'ih-ı devlet-i Süleymān Ḥānī'den 'Abdu'l-laṭīf Efendi'nün ferzend-i fūrüzende-aḡteri Buḥārī-zāde Efendi ḥidmetleridür. Evā'il-i emrinde menşūr-ı i'tibārı 'unvān-ı isti'dād ile qarīn-i iştihār ve 'ulemā-yı 'aşr ḥidmetlerinde müştāgil-i ders ü tekrār olup Ḳāzī'asker 'Abdu'r-raḡman Efendi'den mülāzım ve 'alāḡa-i muşāheret ile tesviye-i umūrı zimmet-i himmet-i şadr-ı 'ālī-ḡadra lāzım olmaḡın bi-ḡasebi'l-merātib aḡz-ı menāşıb iderek kırık aḡçe ile Küçükçekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi ile bekām olup sālīk-i tarīḡ-ı ḡazā ve ḡāme-gerdān-ı ḡükm ü imzā olmuş idi. Nice zemān ḡaşabāt-ı celīleye vālī ve mencūḡ-ı iclālī⁶ ol 'imād-i dīn ü devlete i'timād ile 'ālī olup zevc-i ḡālesi ve menba'-ı zülāl-i zülālesi olan şadr-ı merḡūm mükerreren ḡāziyyü'l-ḡuzāt-ı 'asākīr-i Rūm olduḡda rāḡile-i ḡüm-kerde-i rāḡ-ı 'azīmetin tarīḡ-ı hidāyet-refīḡ-ı mevleviyyete sevḡ ve ḡilāde-i zer-endūd-ı 'ināyetin gerden-i himmetine ṡavḡ eyleyüp ṡoḡuz yüz seksan bir Şevvāl'inde Ḳara Çelebi-zāde

¹ "Sabah rüzgarı Şam'a doğru yola çıktı. Oralara benden selām götürdü. Ondan ayrıldığımdan beri gönül hasret içindedir. Oraların kokusu sanki burnumuza geldi. Umarım Allah bize lütufta bulunur da oralara tekrar ulaştırarak bizi mutluluḡa boḡar."

² - E; Ve lehu eyden SE

³ "Düşman bütün cehāletiyile üzerimize gelse de Allah ın lütfuyla aldırmayız. Hased bize hiçbir şekilde zarar veremez. Çünkü kötü tuzak tuzaḡı kuranın başında patlar."

⁴ Aḡmed Çelebi:- R1, E

⁵ SE'de sıralama düzeliyor. 90b

⁶ mencūḡ-ı iclālī:- SE

Ḥüsām Efendi yirine Burūsa Sulṭāniyyesi ile bekām olmuş idi. Seksan iki Zī'l-ka'de'sinde Vānḳulı yirine Şahn'a gelüp ba'dehu şıhr-ı himmet-behrinüñ¹ bünyān-ı devleti şadme-i hādīmü'l-lezzāt ile mütezelzil ve ḳayd-ı ḫayātla vāşıl olduğı 'izzet ü iḳbālden mün'azil olup ḫunyāger-i bezm-i devleti;

Şikest olsa şurāḫī cām-ı meclis ber-ḳarār olmaz
Meşeldür sākıyā baş gitse ayak pāydār olmaz

zemzemesine āgāz ve deffāf-ı dest-i āḫir-kerde-i ḫ'ābgāh-ı 'izzeti;

Ezelī ezgi budur geldi gider geldi gider

semā'ısi ile kevkeb-i iḳbāline taḫrīk-i ḫ'āb-ı nāz eylemiş idi. Toḳuz yüz seksan üç Zī'l-ka'de'sinde rahş-ı ser-keş-i iḳbāli ṭarīḳ-ı maḳşüddan 'udül ve girīve-i ğayr-ı ma'hūda ḳufül eyleyüp Trablus-ı Şām ḳazāsı mevleviyyet i'tibār olunup müsāḫib-i zeyl-i ḫükümetleri ḳılındı ve mollā-yı cedīde mevleviyyet-i cedīde münāsib görüldü. Toḳuz yüz seksan altı evā'ilinde ḳāzī iken dā'in-i ecel müteḳāzī ve bā'ış-i germiyyet-i buḫārī-i dimāğ olan buḫār-ı raḳīḳı münḳāzī oldı. Manşib-ı merḳūma Bağdād'dan Mīrzā Maḫdūm tebdil olındı.

Merḫūm-ı mezbūr aḫlāḳ-ı ḫasene ile meşhūr, ehl-i 'ilm ü şāḫib-i himmet, pāk-i'tiḳād ü şāfi-ṭaviyyet, verd-i sefid-i 'imāmesi ṭırāzende-i berg-i sebz-i siyādet ve nümāyende-i sāye-i perr-i Hümā-yı sa'ādet idi.

el-Mevlā Pervīz (Pervīz Efendi)

Ümerā-yı kirāmdan Nişāncı 'Abdī Beg'üñ ḫidmetinde mānend-i kāz, ḳaṭ'-ı nişīb ü firāz iderek devlet-i Süleymāniyye'de şadr-ı Āşaf-naẓīr iken² kırık iki Ramazān'ında şerbet-i şehādetle şīrīn-kām ve dāḫil-i ni'met-kede-i dārü's-selām olan Niẓāmü'l-mülk-i şānī 'amīdü'd-dīn-i bī-müddānī İbrāḫīm Paşa'nuñ ḫātem-i devlet gibi mülk-i yemīni ve silk-i mülkinde münselik gevher-i girān-ḳadr-i semīni olup nihāl-i şimşād gibi āzād ve zülāl-i 'ināyetleri ile ber-murād olmuş idi. Ḥakkāk-i cevāhir-i 'ulūm olan 'ulemā-yı Rūm ol gevher-i Fireng-pesendi bir vechle mücellā ve pezīrā-yı nuḳuş-i ma'nā itmişler

¹ 161b R1

² 156b E

idi ki hâtem-i vezâret gibi şadra gelmesi¹ rüşen ü hüveydâ olmuş idi. El-hâletü hâzihi himmet-i vezîr-i bende-nevâz ile kütüb-i nefîseye mâlik ve tarîk-ı hidâyet-refîk-ı ‘ilme sâlik olup Çivi-zâde Efendi ve Sa’dî Efendi hizmetlerinde iştiğâl, ba‘dehu Şeyhü’l-İslâm Kemâl Paşa-zâde Efendi âstânesine ittişâl idüp nice zemân meclis-i ifâdelerine müdâvim ve hizmet-i i‘âdelerinden mülâzım olmuş idi. Mevâlî beyninde mezîd-i istihkâkla mümtâz ve meziyyet-i intisâb-ı vezîr-i ‘âlî-himmetle ser-efrâz olmağın vazîfe mukâbelesinde ibtidâ otuz akçe ile İbrâhîm Paşa Medresesi ‘inâyet olındı. Toğuz yüz otuz toğuz târîhinde Ma‘lûl Emîr Efendi’den sonra Maḥmûd Paşa Medresesi hilâf-ı ma‘hûd kırka tenzîl olunup Mü’eyyed-zâde maḥdûmı ‘Abdu’l-vehhâb Çelebi’ye virilmek üzere iken kuvvet-i bâzû-yı intisâb ile bunlar kâm-yâb olmuş idi.

²کوه فرهاد کند ولعل را پرویز یافت

Ba‘dehu terakḳî ile hâric rütbesin ihrâz eylediler. Kırk iki târîhinde Sinân Efendi yirine Edrine’de Dârü’l-ḥadîş-i Edrine pâyesi ile i‘zâz olunup kırk beş senesinde selef-i sâlifi yirine Şahn-ı Semâniye’de ser-efrâz olup elli temâmında degirmen da‘vâsı belâsı ile ‘azl olunup medresesi Akşehrî Sa’dî Efendi’ye virildi. Elli bir Şevvâl’inde Taşköprî-zâde Efendi yirine mükerreren Semâniye müderrisi oldılar. Elli beş³ hilâlinde Rüşenî-zâde yirine maḥrûse-i Bağdâd hükümeti ile ber-murâd oldılar. Elli yedi eṣnâsında yine anlar yirine Haleb kazâsı ile nâ’il-i maṭlab oldılar. Elli sekiz evâ’ilinde ref’ olunup mesned-i hükümetlerine ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi terfî’ olındı⁴. Altmış bir senesi evâ’ilinde İmâm-zâde yirine Haleb kazâsına i‘âde olındı. Sene-i mezbûre dâḥilinde Ḥasan Beg Efendi yirine Dımışku’s-Şâm kazâsı ile maḳẓî’l-merâm olmuş idi. “Müşerrif-i Şâm” (961) târîh-i naşbıdur. Altmış iki senesinde ‘Arab-zâde ‘Abdu’l-bâkî Efendi yirine kazâ-yı Mısr-ı Kâhire ile râyet-i iḳbâlî zâhire oldı. Altmış beş Rebî’u’l-âḥir’inde Mi‘mâr-zâde Efendi yirine Edrine kazâsı ile maḳẓar-ı ikrâm, altmış sekiz Şa‘bân’ında yine anlar yirine İstanbul kazâsı⁵ ile bülend-maḳâm, yetmiş bir Rebî’u’l-evvel’inde ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi yirine Anaṭolî ḳuṭrında şadru’l-‘ulemâ-yı kirâm oldılar. Yetmiş dört Rebî’u’l-âḥir’inüñ evâḥirinde ki eṣnâ-yı cülûs-ı Selîm Ḥânî’dür, Siğetvar seferi ḳufûlünde ḳarînleri Ḥâmid Efendi ile ma‘an ma‘zûl olup Rûm’a Ḳâzî-

¹ Gelmiş R1

² “Dağı Ferhat deldi ama dudağı Perviz elde etti.”

³ 162a R1

⁴ 91a SE

⁵ hükümetiyle SE

zāde Efendi, bunların maḳāmına Mu‘allim-zāde Efendi mevşül oldu. Yüz elli akçe vazīfe-i emsāl ile ‘ilm ü ‘ibādete iştiḡāl üzere olup seksan dört Rebī‘u’l-āḫir’inde Luṭfī Beg-zāde Muşṭafā Efendi yerine Mekke-i Mükerrime ḳazāsı ile tekrīm olındılar. Seksan yedi Muḫarrem’inde ma‘zül olup ol manşīb-ı celīle ile Bāḳī¹ Efendi tebcīl olındı. Ol eşnāda ‘azm-i cennāt-ı na‘īm ve cān-ı pāki Mevlā-yı ḫaḳīḳīye teslim eyledi. Zāhir-i Mekke’de vāḳi‘ Cebel-i Mu‘allā’da ḳarīb-i Ḥadīce-i Kübrā’da medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm baḫru’l-ḫaḳā’iḳ-ı ‘ulūm, ‘ilmi ḳarīn-i ‘amel, şānında nezāheti mānend-i şem‘ u ‘asel, mā-lā-ya’nīden mu‘riż, ‘ilm ü ‘ibādete mütemaḫḫız, ḫamīr-i māye-i vücūdı ḳabūl-i naḳş-ı ‘irfān itmede mişāl-i ṭıyn-ı maḫtūm, bünyān-ı zāt-ı mes‘ūdı iḫtişāş-ı ḫıfz-ı ḳavā’idde mānend-i binā-yı ma‘lūm, pīr-i kerīmü’n-nefs-i mübārek-nefes, ser-çeşme-i zülāl-i me’mūl ü mültemes idi. Şeyḫ Meḫemmed-i İskilībī ḫazretlerinden inābet eyleyüp işlāḫ-ı nefs-i redī’e ve tekmīl-i ṭarīḳat-ı ‘aliyye itmişler idi.

Āsār-ı ‘ilmiyyelerinden *Telḫīş-i Miftāḫ*’ı telḫīş idüp şerḫ itmişlerdür. *Velāye Risālesi* ve *Hidāye*’ye ta’līḳatı vardır.

Ḥayrātından İstanbul’da medresesi ve Burūsa’da kürsi-i va‘zı vardır. Şāḫibü’t-tercemeyi meleke-i melekūtı ile tavşīf eşnāsında Ma‘lūl Emīr Efendi merḫūmuñ kibr-i nefis ü ceberūtı ḫātıra gelüp;

Ḳadrini zülāl-i ḫoş-güvār-ı luṭfuñ
Germ-ābe-i ḳahra girmeyenler bilmez

mazmūnı üzere ba‘z-ı eslāf-ı kibār mecālīsinden eyyām-ı talebde iltīḳāt olunup maḫfūz-ı ḫoḳḳa-i ḫāfıza olmuş bir mühre-i terāşide-i şeffāf, ser-rişte-bend-i maḳāle-i evşāf ḳılındı: Da‘vā-yı meşhūr-ı āsyāb ki;

Āsiyābı felegün varsun ögünsün yürisün

mazmūnı üzere bād-āsiyā-yı gerdūnāsā nice yıllar gerdān ve rüzḡarına göre revān olup fermān-ı istīnāf ile ‘ulemā-yı Rūm’a bā’iş-i iḫtilāf ve ma‘reke-ārā-yı eşrāf olmaḡla her nevbette maḫşūl-i ḫavādişi ile kār-ḫāne-i ‘ālem pūr-gülgül ve nümüne-nümā-yı devr ü teselsül olmuş idi. Bir def‘a daḫı Anaṭolı şadrından müteḳā‘id iken Ma‘lūl Emīr Efendi

¹ 157a E

istimā' idüp hüccet virdükden sonra maḥkümün 'aleyh tarafı Şeyhü'l-İslām Ebu's-su'üd Efendi ḥazretlerinden istiftā eyleyüp murādlarına müsā'id olan ḳavl ile iftā buyurduklarında¹ İstanbul Ḳāzisi Şaçlı Emīr Efendi ile tekrār istimā'ı fermān olunmağla tarafeynden te'yīd-i müdde'ā için risāleler ve kütüb-i mu'tebereden nuḳūli müştēmil² maḳāleler yazılmış idi. Bu eşnāda Pervīz Efendi daḫı Şaḫn müderrisi iken Ma'lūl Efendi'nün mesleki maḳbūl-i ṭab'-ı müşkil-pesendi vāḳi' olmağın hüccetlerini mü'eyyid nuḳūl cem' eyleyüp mu'āmele-i iḥsān ve muḳābele-i istiḥsān recāsına dergāh-ı ma'ālī-penāhlarına varur ve sebep-i āmed-şüdüden ḥaber virüp muntazır-ı iḳbāl u iclāl olur. Āmed-i medīd-i intizār ve "Taḥayyür Taḥtası" didükleri dīvān-ḥāne-i bīrūnī³ şuffesinde ḳarār itdükden sonra Emīr Efendi kemāl-i 'āzamet ü vaḳār ile 'arz-ı dīdār eyleyüp bā'iş-i ziyāret-i bī-hengāmdan istifsār iderler. Bunlar daḫı nevbet-i mükālemeyi ni'met bilüp 'arz-ı cüz'dān ve maẓmūn-ı evrāḳı beyān eyledükde şafḥa-i cebīni pür-çīn-i elem⁴ ve cüz'dān-ı dil-i pür-kīni ḡonçe-i tef-zede gibi der-hem olup "Vāy başına Ma'lūl'ün ki Pervīz Ḥalīfe gibi tabīb 'illete ilāc ve bu maḳūle ta'līl ile ibtihāc eyleye!" diyerek selāmıḳda selāmılayup derūn-ı ḥāneye şitāb ve Pervīz Efendi ḥidmetlerini āteş-i ḥicāb ile pür-tāb ider. Bu cānibde teşekkür ü rızā bu mertebede iken taraf-ı ḥilāf aşḫābı⁵ re'y-i şeyhü'l-İslāmīye muḫālefet eyledi, diyü 'arz-ı pīşgāh-ı vezāret-penāh eyleyüp medreseden 'azlle mücāzāt ve nāfile-i teberru'ātına mükāfāt itmişler idi.

Dildār tünd ü ser-keş aḡyār ise cefā-cūy

N'itsün ya bülbül-i dil gül böyle ḥār böyle

Ketā'ib şāḫibi Kefevī Maḫmūd Efendi kitābında naḳl ider ki "Tārīḫ-i vaḳ'ada Ma'lūl Emīr Efendi ḥidmetlerinde dānişmend idüm. Çünki müdde'ā-yı müdde'iyān fetvā-yı cenāb-ı şeyhü'l-İslāmī ile ḳuvvet ü fer ve erbāb-ı ḡarāz hüccet-i mevlevīye ḳırṭās-ı rumāt gibi tīr-i ṭa'ne pertābına zafer buldılar, ḡāḥ tezyīf ü ḡāḥ taḫrīf iderek bi'l-āḫare Şaçlı Emīr Efendi ile ma'an istimā' ve Cāmi'-i Sultān Meḫmedī'de ictimā' fermān olunur. Bu muḳaddemātuñ netīcesi kendü eliyle hüccetini ibtāl ü ḥükmini tebdīl ve 'alā rü'ūsī'l-eşḫād mevlānāyı kemāl-i taḫcīl olmağın cümle müte'alliḳāt şadme-i

¹ 162b R1

² nuḳūli müştēmil:- SE

³ Derūnī SE

⁴ Pir-çīn-i elem:pür-çīn-i der-hem SE

⁵ 157b E

külle-küb-i hayretle perīşān ve re'yleri ne vech üzere karar itdüğinden istifsāra kimsenün zehresi olmamağla dem-beste¹ vü hayrān oldılar². El-kıssa yevm-i mev'ūd ve vaqt-i ma'hūd dāhil olduğda seccāde gönderüp cāmi'a hāzır ve murād-bağş-ı müstemi' ü nāzır oldılar. Ol iki şerīf-i şahīhu'n-neseb zānū-ber-zānū ve seccādelar leb-ber-leb olup zīr-i kubb-e-i semā-sīmāda kırān-ı sa'deyn ve ictimā'-ı neyyireyn vāki' oldı. Cenāb-ı mevlevī kūh-ı pür-şükūh-ı 'azamet ü iclāl olduğu gibi deryā-yı güher-rīz-i 'ilm ü kemāl Emīr Gīsūdār ise bağş u idārede nādire-i edvār ve tab'-ı veqqādiyla sāmin-i seb'a-i seyyār idi. El-hāletü hāzihi emvāc-ı şufūf-ı nezzāre kiyān-ı pür-cūş u hurūş ve gird-āb u hābāb gibi ser-ā-pā çeşm u gūş olup ' 'Acebā ol iki deryā-yı aḥzarūn ictima'ından ne maḳūle güherler sāhil-i zuhūrda cilveger ola?' dirken Ma'lūl Efendi hitāba mübāderet idüp 'Bu mes'elede iki kavıl vardır. İkişi daḥı kavıl-i şahīh-i maḳbūl ve meslek-i³ reh-nümāyān-ı ma'kūl ü menkūldur. Evvelā bilelüm, sizün re'yiñüz ḳanḳı taraḫa mün sāḳ olmışdur?' didükde Emīr Gīsūdār fetvā-yı şeyḫü'l-İslāmı te'yīd eylediği kavıl ile 'amele cāzim olduğın izḫār itmegin buyurdılar ki⁴ 'Taraḫ-ı āḫaruñ edillesinde ziyāde kuvvet nümāyān olmağla faḳīr ol mesleke revān olmışdur. İmdi, kütüb-i mu'teberede beyān olduğı üzere iki ḳāzī bir māddeye müvellā olduğda re'yleri muhtelif olsa, ikisinün daḥı ḥükmi nāfīz olmaz. Ğaraż ülü'l-emre iṭā'at olıcaḳ bu mertebe kifāyet ider. Min-ba'd lağva iştiğāl ile taziyā'-i evḳāt itmeyelim.' diyü tahrīme-bend-i şalāt olurlar. Ba'dehu ḫalkı selāmlayup sa'ādet-hānelerine revān ve bu maḳūle kār-ı şa'ba bu vechle ḫalāş virüp hayret-dih-i 'ālemiyān olmuşlar idi."

Mervīdür ki Ma'lūl Emīr Efendi merḫūm aḳsām-ı muhtemelāt içinde bu tarīḳı ihtiyār itdüklerini tevcihde bu gūne güher-nişār olmuşlar ki "Eger meclise ḫuzūrdan imtinā' olınsa mağlūbiyyete karar virüp ḫaṭāmuzı imzā ve ḫüccetimüzi engüşt-i pīç-i a'dā itmiş olurduk. Bā-ḫuşūş emr-i sulṭāniye muḫālefet taraḫ-ı muḫālifine fürce-i fırsat olurdu. Eger cevābları zebān-ı ḳaleme ḫavāle ve taḫḳīḳ-i mebhāş için tahrīr-i risāle olınsa ol taraḫdan daḥı tahrīr olınuḫ mā-beyni tefrīḳ eḫaşş-ı ḫavāşşa maḫşūş olurdu. Ḳuvvet-i cāh-ı a'dā, sedd-i rāh-ı taḫḳīḳ-ı müdde'ā idicek 'āmme-i 'ālemi⁵ kim inandırabilürdi? Ḥaḳḳā ki tūr-i tedbīre dürüst ḫalāş ve خالف تعرف⁶ vādīsine çıkar tarīḳ-ı ḫāşdur."

¹ 91b SE

² İdiler R1

³ Silk-i SE

⁴ 163a R1

⁵ 158a E

⁶ "Muhalefet et, tanınırsın."

el-Mevlā Meḥemmed (Hemşire-zāde Meḥemmed Efendi¹ / Mīrim Kösesi²)

Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den Anaṭolı Kāzī'askeri Meḥemmed Efendi ḥidmetleridür ki "Mīrim Kösesi" demekle meşhūr ve maḥāsin-i ḥafıyye ve mekārım-i celiyye ile ma'rūf u mezkūrdur. Ḥāl-i ferḥunde-ḥilālī ve şeref-i intisāb-ı şadr-ı 'ālī-cenāb cebhe-i i'tibārınun ḥālī olmağın "Hemşire-zāde" demekle ma'lūm-ı bende vü āzādedür. Maṭla'-ı ḥālinden kitābe-i evvān-ı faẓl ü kemāl ve şāme-i müşgīn-şemāme-i ḥübān gibi 'unvān-ı dībāce-i isti'dād ü istihāl olup 'ulemā-yı 'aşrdan Bostān Efendi'nün debistān-ı ifādesinden müstefīd ve ḥ'ān-ı fā'izü'l-ifzāllerinden mülāzemetle vāşıl-ı ümmīd olmuş idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile İstanbul'da Ḥācī Kādın Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aḳçe ile Burūsa'da Emīr Sulṭān Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Ḥancerli Sulṭān'a, ba'dehu kırıkla Yıldırım Ḥān'a müderris olup toḳuz yüz yetmiş dōrt Rebī'u'l-āḫir'inde Bostān-zāde Meḥemmed Efendi yirine Yeni 'Alī Paşa'da ferş-i seccāde-i ifāde itmişler idi. Seksan bir Şafer'inde 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi yirine Üçşerefeli'ye vāşıl, seksan üç Receb'inde Bākī Efendi yirine Şaḥn'a nā'il, seksan dōrt Cemādiye'l-ülā'sında Bostān-zāde Muşṭafā Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Kādīm'de mesned-ārā-yı feẓā'il olmuş idi. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Kāra Çelebi-zāde Ḥūsām Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi'ne terfī' olındı. Seksan yedi Rebī'u'l-āḫir'i ğurresinde fevt olup medrese-i maḥlūle Rūmili şadāretinden ma'zūl Çivi-zāde Efendi'ye virilmiş iken iki aydan şonra isti'fā idüp Şarı Gürz-zāde Efendi'ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, 'ulūm-ı nāfi'ada müşārik-i emşāl, ders ü ifādeye şedīdü'l-iştigāl³, ṭa'ām u libāsda tekellüfden 'ārī, mu'āmele-i nāsda ṭarīḳa-i telatṭuf üzere cārī, muḥıbb-i şuleḫā vü 'ubbād, mülāzım-ı mecālis-i erbāb-ı irşād, nu'ūmet-mizāc ü kerem-i aḥlākından meşālīḫ-i aḥbāba keşrū'l-ihtimām, tabaşbuş u tezellül ihtiyārı ile kepāde-i li'ām idi.

el-Mevlā Maḥmūd (İbni Mu'allim-zāde)⁴

¹ Meḥemmed Efendi:- R1, E

² "Mīrim Kösesi" nisbesi başlıkta olmamakla birlikte söz konusu âlim daha çok bu isimle bilindiği için tarafımızca başlığa eklenmiştir.

³ 163b R1

⁴ Bu biyografinin sıralamadaki yeri E ve SE'de farklıdır. E'de 156b kenarında, SE'de 90a'da yer almaktadır.

Şudūr-ı devlet-i Selīmiyye'den Mu'allim-zāde Efendi'nün maḥdūm-ı sa'd-aḥteri ve Āzerī Çelebi'nün birāder-i mihteridür. Taḥşil-i sermāye-i isti'dād eyledükden sonra Ebu's-su'ūd Efendi dārü'l-ifādesinde i'āde ḥidmetinden ber-murād olup toḳuz yüz yetmiş dört Cemādiye'l-ülā'sında Bākī Efendi yirine otuz aḳçe ile Murād Paşa müderrisi olmuş idi. Yetmiş beş Cemādiye'l-āḥire'sinde Sinān Efendi-zāde Meḥemmed Çelebi yirine kırk aḳçe ile Dāvud Paşa Medresesi'nde seccāde-nişīn, ba'dehu teraḳḳī ile vāşıl-ı ḥamsīn olup yetmiş altı Şevvāl'inde Leysī-zāde Efendi¹ yirine Rüstem Paşa'ya terfī' olındı. Yetmiş sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde Üsküdār Sulṫāniyyesi'nde selefini ta'ḳīb idüp² seksan bir Şafer'inde 'Abdu'l-vāsi' Çelebi yirine Şaḥn'a gelmiş idi. Seksan dört Muḥarrem'inde Ferīdūn Beg yirine ḥāme-gerdān-ı tuḡra-ı 'ālī-şān olmaḡla tevḳī' u 'unvān bulmuşlar idi. Seksan beş Şafer'inde 'azl olunup Ḳara Nişāncı i'āde olındı. Seksan yedi Cemādiye'l-āḥire'sinün yigirmi yedinci yevm-i aḥadda rāh-ı nefesi münsedd ve müteveccih-i dergāh-ı Aḥad oldı.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, bülend-himmet, mā'il-i 'izz ü ḥaşmet, aşıl ü nebīl, şābb u cemīl³, maḥmūdu'l-ḥiṣāl, memdūḥu'l-fi'āl, mukatṫa'āt u muraḳḳa'ātla zībende-i pīş-taḥte-i şadef-kārī ve ḥaṫṫ-ı üstād ü taşvīr-i Behzād ile muḥallā kütüb-i nefīse pīrāye-i meclis-i behişt-āsārı idi.

el-Mevlā Meḥemmed Çelebi⁴ bin Sinān (Sinān Efendi-zāde Meḥemmed Çelebi)

Taḥrīri sebḳ iden 'allāme-i niḥrīr Muḥaşşī Sinān Efendi'nün maḥdūm-ı kihteri ve ser-rişte-bend-i rüste-i⁵ şāfi-gevheridür. Ravza-i 'ilm ü 'irfāndan demīde ve hengām-ı cüvānīde mertebe-i kemāle resīde bir naḥl-i kerīmü'l-asl, ṫayyibü'l-a'rāḳ ve şābb-ı fāzıl-ı pesendīde-aḥlāḳ idi ki sinīn-i 'ömri 'aḳd-ı şānīye dāḥil olmadın 'uḳūdu'l-cevāhir-i fezā'il ile muḥallā ve sinn-i vuḳūfa nā'il olmadın nihāl-i sidre-i istiḥālī vāşıl-ı rütbe-i müntehā olmuş idi. Evvelā feyz-i naḡar-ı iksīr-eşer-i pederle vāşıl-ı cevher-i fażl ü kemāl ve i'māl-i dārü'd-ḡarb-ı taḥşil ile sermāye-i isti'dādı 'āric-i ma'āric-i 'ālū'l-'āl olduḡda ṫarīḳ-ı pūr-tevfīḳa sülūk ve ibrīz-i zāt-ı ḥālişü'l-'ayārın sikke-i sulṫānu'l-'ulemā ile meskūk eyleyüp fuḡalā-yı kirāmdan Şāh Efendi'nün naṫ'-ı ifādesinde esb-i fikreti cilve-sāz ve Ḳāzī-zāde Efendi'nün maḥkeme-i taḥḳīḳ u icādesinde iḥrāz-ı taḳrīr-i

¹ - SE

² 90b SE

³ Şābb u cemīl:şābb-ı cemīl SE

⁴ - SE

⁵ Rişte R1

şühüd-i medīḥa-perdāz itdükden şonra Bostān Efendi'nün şāḥ-sār-ı himmetinden ictinā-yı nev-bāve-i merām ve mādde-i mülāzemetle taḥşıl-i kām¹ itmiş idi. Toḫuz yüz yetmiş bir Receb'inde Emīr Şāḥ Birāderi yirine kırk aḫçe ile² Dāvud Paşa Medresesi'ne revnaḫ-baḫşā olup ba'dehu teraḫḫī ile vāşıl-ı ḥamsīn olmuş idi. Yetmiş beş Cemādiye'l-āḫire'sinde 'azl olunup medresesi Mu'allim-zāde Maḥmūd Çelebi'ye virildi. Yetmiş altı Cemādiye'l-āḫire'sinde Ḥ'āce-zāde Şems Efendi yirine³ Medrese-i Ḥānḫāḥ'ı cāygāḥ idüp yetmiş sekiz Muḥarrem'inde Ḥāşekī pāyesinde yine anları ta'ḫīb eyledi. Seksan Şafer'inde Zekerıyyā Efendi yirine Şāḥn-ı Semāniye'ye ḫadem-i himmet ḫoyup seksan iki Zī'l-ḫa'de'sinde ortanca birāderi 'Alī Efendi yirine Şeh-zāde'ye gelüp seksan üç Şa'bān'ında vaḫ'a-i ma'rūfede Bāḫī Efendi 'azl olunup medāris-i Süleymāniyye'den birine terfī' olunmuş idi. Seksan yedi⁴ Rebī'u'l⁵-āḫir'inde rebī'-i ḫayātī āḫir ve çeşm-i zaḫm-ı eyyām ile dem-beste-i menāfız ü menāḫir olup sāḫa-i medrese-i maḫlūlede 'Azmī Efendi cerr-i züyül-i mefāḫir itmiş idi. Cedd-i māderisi Şarı Gürz Mescidi sāḫasında pederleri cenbinde medfūndur.

Maḫdūm-ı merḫūm nihāl-i nev-ber-i ḫadīḫa-i 'ulūm, ḫadīdü'z-zihni ḫaviyyü'l-münāzara, serī'ü'l-intiḫāl-i şedīdü'l-muḫāvere, vāsi'ü't-taḫrīr, vāzıḫu't-taḫrīr, nādire-i dehr-i nādırü'l-iḫsān, ferīde-i şadef-i deyr-zād-ı 'aşr u evān, nazargāḫ-ı 'ālem, maḫdūm-ı mükerrem idi.

Ne ḫaḫā eyledük iy tır-i kec-endāz-ı felek

Merdüm-i dīde-i a'yāna toḫındı peykān

Şerḫ-i Miftāḫ'a ḫāşıye-i ḫurfe-nikātı ve şürūḫ-ı *Hidāye*'ye ta'līḫātı ve *Şerḫ-i Ferā'iz*'e kelimātı vardır. Menāḫıb-ı 'ulemāyı Türkī inşā ve ol vādīde daḫı mahāretin ifşā itmiş idi.

el-Mevlā Şeyḫī (Şeyḫī Efendi, Birāder-i Ḳāzī-zāde Efendi⁶)

¹ 158b E

² 92a SE

³ 164a R1

⁴ toḫuz E, SE

⁵ - SE

⁶ Şeyḫī//Efendi: Birāder-i Ḳāzī-zāde Şeyḫī SE

Edrine Kāzisi Bedre'd-dīn Efendi'nün ferzend-i fūrüzende-aḥteri ve Şeyhü'l-İslām Kāzī-zāde Efendi'nün birāder-i kihteridür. Sermāye-i 'ilm ü ma'ārifden i'dād-ı levāzım itdükden soñra tarīk-ı ilme 'āzım ve Taşköprü-zāde Efendi'den mülāzım olmuş idi. Nice zemān kuzāt-ı bilād-ı İslāmiyye silkinde münselik ve dest-yārī-i nākıd-ı başiretle nüķūd-ı firāvāna mālİK olup maḥrūse-i Edrine'de bir medrese binā eylemiş idi. Şart-ı dirāsetini elli akçe ile evvelā kendülere, ba'dehu kırkıdan ma'züllere taḥşış ve üç seneden ziyāde karar itmemek üzere tenşış idüp toköz yüz seksan iki Rebī'u'l-evvel'inde medrese temām ve bunlar ḥāric pāyesi ile bülend-maḳām oldılar. Seksan üç Zi'l-ka'de'sinde 'Abdu'l-fettāḥ Efendi yirine Anḳara fetvāsı pāyesine¹ terfī' olındılar. Seksan yedi Muḥarrem'inde teḳā'üd iḥtiyār eyleyüp yirlerine Zeyne'l-'ābidīn Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-ülā'sında İstanbul'da intikāl eylediler.

Mevlānā-yı merķūm ḥilye-i nezāhetle mevsūm, şālih ü edīb, şeyḥ-i nūrānī-meşīb idi.

el-Mevlā Aḥmed (Kāmī Efendi) {Kāmī}

Gülbin-i şādāb-ı vücūdı gülistān-ı Edrine'den nümāyān ve zülāl-i feyz-i 'irfānla ser-sebz ü reyyān olmuşdur. Pederleri maḥrūse-i mezbūrede vāki' Murādiyye Mevlevī-ḥānesi'nde şeyḥ-i tarīk-ı Mevlevī ve nākıl-i kitāb-ı *Meşnevī* olmağın "Meşnevī-ḥānoğlı" demekle meşhūr, ba'dehu "Kāmī" maḥlaşı ile zebān-zed-i cumhūr olmuş idi.

Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi, *Tezkiretü's-su'arā* da nāmı Meḥemmed olup Ebu's-su'ūd Efendi'den mülāzım yazar. Tercememüz *Zeyl-i Şaḳā'ik* dandır.²

'Ulemā-yı a'lām meclis-i ifādelerinde serv-i sābit-ḳadem³ gibi ḳıyām ve naẓar-ı 'ayn-ı⁴ 'ināyetlerinden taḥşīl-i kām eyledükden soñra müftiyyü'l-enām Ḳadrī Efendi'den mülāzemetle nā'il-i merām⁵ olmuş idi. Evvelā⁶ yigirmi akçe ile Ḥāşküy'de Maḥmūd Paşa Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş akçe ile Edrine'de Çuḳacı Ḥācī Medresesi'ne, ba'dehu otuzla İstanbul'da Kepenekci Medresesi'ne, ba'dehu kırıkla Burūsa'da Yıldırım Ḥān Medresesi'ne müderris olup toköz yüz elli sekiz tārīhinde Beşiktaşī Yahyā Efendi yirine Muştafā Paşa Medresesi'ne nā'il, altmış beş Şāfer'inde

¹ Fetvāsı pāyesine:fetvāsına SE

² Ḳınalı//Şaḳā'ik'dandır:- SE; der-kenār R1, E; Tercememüz//Şaḳā'ik'dandır:- R1

³ - R1, E

⁴ - SE

⁵ 159a E

⁶ 164b R1

Ḳara¹ Ca‘fer yirine Ḥāzret-i Eyyüb pāyesine vāşıl, altmış altı Şafer’inde ‘azl olınan Meḥemmed Paşa-zāde yirine Şaḥn-ı Semāniye’de bār-güşā-yı fezā’il olmuş idi.

(966)² مبارك باد کامی صحن عزت

tārīḥ vāḳi‘ olmuşdur. Altmış sekiz Şa‘bān’ında Ḥāce-zāde Ḳurd Çelebi yirine medāris-i Süleymāniyye’den birine raḥş-ı himmet sürmiş idi. Yetmiş bir Şafer’inde Emīr Ḥasan-ı Niksārī yirine def‘aten Edrine ḳazāsı ile kām-rān olmuşlar idi. Ol pāyeye gelince seyl-i bahārān gibi pūr-cūş u ḥurūş ve ‘alemlī şadurvān gibi maḥzen-i baḥt-ı kem-vāyesi isāle-i zülāl-i nūş ḳılıp tūr-i bālā-rev gibi gerdān u mütenezzil ve kevkeb-i rāci‘i hebūḫa mā’il olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Sultān Selīm-i Şānī vāriş-i evreng-i Süleymānī olup Belğırad’dan İstanbul’a vuşul eşnāsında maḥrüse-i Edrine’ye duḥūl buyurduḳlarında ol şehr-i cennet-şemā’il;

اذانزلت سلمی بارض فمأوها
زلال ولسلسال وشیحانها ورد

mazmūnına mümāşil olup muḳtezā-yı cihān-gırī üzere⁴ ḳahr ü nevāziş ve ‘adl ü dāda verziş olınmaḡın ba‘z-ı aşḫāb-ı nikāyet rikāb-ı pādişāhiye şikāyet itdükleri için ma‘zūl ve yirlerine Şāh Efendi mevşūl oldu. Vazīfe-i teḳā‘ūd ile kūşe-nişin-i ḥumūl iken toḳuz yüz yetmiş sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳıbrıs fetḫ olunup vilāyet-i mezbūreyi taḥrīr ve re‘āyāyı nevāziş ü istimālet ile temkīn ü taḳrīr için mecmū’-ı cezīrenūñ ḥükümeti tefvīz olındı. Meger gird-āb-ı rāh-ı keştī-i ümmīdi olan ‘uḳde-i tāli‘ muḥkem olmaḡla ḫareketi bā’iş-i ser-gerdānī ve Yaḥyā Beg’üñ beyt-i meşhūrı ḫasb-ı ḫāl-i perīşānı olmuş idi:

Manşıbum artup⁵ ziyāde ileri gelmek için
Şol üç adım ḳalkayın ādem gibi gitdüm geri

El-ḫāletü ḫāzihi me’mūl olan intifā‘ verā-yı sedd-i imtinā‘ olmaḡın bir seneden soñra ferāḡat¹ ve toḳsan aḳçe vazīfe ile ḳanā‘at idüp cezīrenūñ ḥükümeti ḳuzāta tevzī‘

¹ Ḳara Çelebi R1

² “Kāmī, yücelik meydanı (sana) mübarek olsun.”

³ “Selma bir yerde konakladığında oranın suları tatlı, otları ve çalılıarı gül olur.”

⁴ - SE

⁵ Olup E

olındı. 7okuz yuz seksan bir evā'inde pādīşāh-ı kerīm Sulţān Selīm-i ḥalīm mevlānā-yı mezbūruñ şoḥbetine mā'il olup "Çıbuḳlıbāğçe" nām nūzhetgāh-ı bī-mişāle sāye-i iclāl şalduḳlarında "Şırabuñarı" didükleri² mesireye Kāmī Efendi ile Şaḥn Müderrisi Bāḳī Efendi'yi da'vet buyurmuşlar idi. Eş'ār u āşār 'arz idüp mazḥar-ı eltāf-ı bī-şümār olduklarında ba'z-ı erbāb-ı fesād ḥāce olmaḳ ihtimāli ile iltifāt-ı şeh-r-yārīden ib'ād itmişler idi. Ba'zı zurefā "Orman Ḥācesi" (981) diyü tārīḥ dimişler imiş. Ba'dehu melül ü maḥzūn, ḥār-ı ḥātır-ḥırāş-ı miḥnetden baḡrı ḥūn, 7okuz yuz seksan yedi Receb'inüñ evā'inde³ terk-i miḥnet-kede-i fānī ve 'azm-i dārü'l-üns-i cāvidānī eyledi;

Dilā yüz ḳodı ḥāke Kāmī-i nā-kām (987)

tārīḥidür. Edrineḳapusu ḥāricinde medfündür.

Mevlānā-yı merḳūm naḥl-bend-i elvān-ı 'ulūm, fūnūn-ı mütedāvilede müşārik-i emsāl⁴, şı'r ü inşāda bāliḡ-i meblaḡ-ı kemāl, işā'at-ı āşāra ḫālib, ma'ārifi 'ilmine ḡālib, ḥalīm ü selīm, müşfiḳ u kerīm idi.

İmām-ı Ğazālī'nüñ "Kīmyā-yı Sa'ādel" nām kitābını laḫif inşā ile terceme idüp itmāmına eyyām müsā'id olmamış idi. *Tevārīḥ-i Āl-i 'Oşmān* ve 'ulemā-yı 'izām menāḳıbına taḫrīk-i ḥāme-i gevher-efşān eyledükleri şāyi'dür. Anlar daḫı nā-temām ḳaldı. Şuver-i mekātīb-i bedī'ü'l-esālīb tertīb eylemişdür. Felek-i aḫlas gibi bī-nuḳat inşāsı ve ḡüne ḡüne muḫtere'āt-ı bedī'ü'l-implāsı vardur. Eş'ārında daḫı bu maḳūle şānā'i'a mā'il imiş. Kātīb'nüñ *Şütür ü Ḥücre*'sine nazīre diyüp ḡül ü ḥār iltizāmını ziyāde itmişdür. Zūr-bāz-ı şu'arā olup شعر ميکويى يا ادم مى ترسايى⁵ meseline sezādur. Bu eş'ār nuḫbe-i ḡüftāridur.

Çāk it yaḳaḫı ḡül gibi 'uşşāḳa sīne aç

Gel baḫşiş ile ḳullara şāhum ḫazīne aç

[Ve lehu]

Uma ki 'arz-ı cemāl ide ref' idüp burḳa'

¹ 92b SE

² Nām SE

³ 165a R1

⁴ 159b E

⁵ "Ey adam, şiir söylüyorsun; peki korkmuyor musun?"

Güneşdür ol kameri yakası aña maṭla‘

[Ve lehu]

Bir heftedür o mäh-ı dü-hefte görünmedi
Çarḥ-i felek murādımız üstine dönmedi

el-Mevlā ‘Abdu’l-ḥalīm (‘Abdu’l-ḥalīm-i ‘Acemī)¹

Diyār-ı ‘Acem’den neş’et ve neşve-i raḥīḳ-ı ‘irfānla duḡūl-i şoḡbet-i ‘ulemāya kesb-i liyāḳat idüp ba’z-ı ‘ulemādan mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzım olup ḳaṭ’-ı menāzil-i ṭarīḳ ve münāvele-i ders ü taḥḳīḳ iderek kırḳ aḳçe medreseden ma’zūl iken ṭoḳuz yüz seksan beş Receb’inde Manav İḥtiyār yirine Kefe müftisi olmış idi. Seksan yedi Şa‘bān’ında fevt olup medrese ve fetvāsı Mu‘arrif-zāde Efendi’ye virilmiş idi. Anlar ḳabūl itmemele Gelibolılı Maḥmūd Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ḥarīş-i nevādir-i ‘ulūm, ‘ālim-i ‘āmil, merd-i kāmil idi.

el-Mevlā İḥtiyār (Manav İḥtiyār)²

Vilāyet-i ‘Alā’iyye’den bedīdār ve “Manav İḥtiyār” dimekle ḳarān-i iştiḥār olmuş idi. Bi-ḥasbi’l-‘āde hareket ve yolu ile iktisāb-ı şeref-i mülāzemet idüp ṭarīḳ-ı tadrīse imāle-i ‘inān-ı iḥtiyār ve sāḥa-i medāris-i ‘ilmiyyede icāle-i semend-i efkār eyleyüp kırḳ aḳçe medreseden munfaşıl iken ṭoḳuz yüz seksan beş Rebī‘u’l-āḫir’inde Ḳara Süleymān Efendi yirine Kefe fetvāsı tevcīḥ olunmuş idi. Sene-i mezbūre Receb’inde isti‘fā itmele ‘azl olunup sābıḳu’z-zıkr ‘Abdu’l-ḥalīm el-‘Acemī taḥlīf olındı. Seksan altı Muḥarrem’inde Nūru’llāh Efendi³ yirine Ḳıbrıs fetvāsına terfī‘ olındı. Seksan yedi Şevvāl’inde fevt olup manşıb-ı maḥlūli Ayās Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr ḥayşiyet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, süḫtelıḡı ḫālinden yārānuñ muḫtārı ve ṭarīḳuñ iḥtiyārı idi.

el-Mevlā Aḫmed (Ḳaraḫişārī Aḫmed Çelebi)

¹ Bu biyografi SE’de 92b’de sayfa kenarındadır.

² Bu biyografi SE’de 92b’de sayfa kenarındadır.

³ Nūru’llāh Efendi: Ayās Efendi SE

Ḳaraḫiṣār-ı Şāḫib'den zuhūr ve muḫadderāt-ı efkār-ı 'ilmiyyeye şarf-ı nefā'is-i mūhūr idüp "Ḳaraḫiṣārī" dimekle meşhūr olmış idi. Ṭarīḳ-ı 'ilme 'āzim ve Şeyḫü'l-İslām Ḳāzī-zāde Efendi'den mülāzım olup ḳaṭ'-ı merātib ve aḫz-ı menāşib iderek kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken¹ ṭoḳuz yüz seksan dōrt Cemādiye'l-āḫire'sinde Cenābī Efendi yirine Dāvud Paşa müderrisi olmuş idi. Sene-i mezbūre Receb'inde 'azl olinup medresesi Duḳadin-zāde 'Oşmān Efendi'ye virildi. Kūşe-nişin-i ḫumūl ve 'ilm ü 'ibādete meşḡul iken seksan yedi Receb'inde İstanbul'da intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ḡavṭa-ḫor-ı ḡimār-ı 'ulūm, şāfi-fu'ād ü nīk-ḫaşlet², ḫoş-ṭab' u ḫoş-şoḫbet idi.

Ba'zı eşrāf lisānından mesmū'-ı faḳīrdür ki mevlānā-yı mütercem bir tārīḫde Mısr'dan gelürken gemisi pārenüp meyān-ı deryāda cezīrevār bir seng-i ḫārāya dest-res bulup on gün miḳdārı ḳarār ider. Yanında bir ḳalembek tesbīḫ bulunup kemāl-i ḡürisnegī ḡalebe eyledükde birkaç dānesin ifṭār ider. Murḡ-ı cānı bu vechle inti'āş ve āb içinde dāne ile ma'āş idüp her ḫabbesi ḫabb-ı efyūn-ı Ḳaraḫiṣārī gibi māye-i ḳıvām-ı beden ve murḡ-ı cāna ḳarār için dāne-i dāmgāh-ı ten olmuş idi. Bi'l-āḫare hidāyet-i Ḥızr-'ināyet ile bir sefīne ḳarībinden ḡüzār ve mezbūrı ol gird-āb-ı belādan restegār ider.

el-Mevlā 'Abdu'r-raḫman ('Alemsāḫ Çelebi)

Şaḳlı Emīr Efendi'nün maḫdūm-ı şānīsidür. " 'Alemsāḫ" laḳabı ile meşhūr ve maḫdūm-ı şāḫib-i zuhūr idi. Zemān-ı taḫşīlinde kemāl-i isti'dād ile 'alem ve ḳaṭ'-ı³ mübāḫaşede şāh-ı şaṭrancī gibi ser-efrāz-ı 'ālem olup 'ulemā-yı 'aşrdan Fuḫayl Efendi ḫidmetlerinde iştiḡāl, ba'dehu Ebu's-su'ūd Efendi āstānesine ittişāl itdükde mülāzemetle nā'il-i āmāl olmuş idi. Vezīr-i A'zam Rüstem Paşa'nun manzūrı olup otuz aḳçe ile Ḥayrabolı'da medresesini bunlara iḫsān, ba'dehu teraḳḳī ile maḫsūd-ı iḫvān eyleyüp ba'dehu Beşiktaş'da vāḳi' birāderi Sinān Paşa'nun medrese-i cedīdesine naḳl ile kām-rān itmişler idi. Ṭoḳuz yüz altmış altı senesinde Vezīr-i A'zam Semiz 'Alī Paşa medrese-i celīle inşā⁴ idüp ibtidāsına رَبِّ تَقْبَلُهُ وَ زَوَاجِرُهُ (965) ve intihāsına اٰخِرِ قَوِيْمٍ (966)

¹ 165b R1

² 160a E

³ Naṭ'-ı E

⁴ Binā SE

⁵ "Rabb'im kabul et ve muhafaza eyle."

tārīh olduğda bunlara i'tā olunmuş iken marāz-ı t̄ā'undan haste ve sirāyet-i semūm-ı vebādan² mecārī-i kuvā-yı nāṭıka vü sāmī'ası beste olmağın medrese Nāzır-zāde'ye tevcīh olup bunlar vazīfe-i teḳā'ūd ile terfīh olunmuş idi. Ba'de'l-ifākat istilā-yı faḳr u fāka ile ṭarīḳ-ı ḳazā ihtiyār idüp diyār-ı Rūm ve bilād-ı 'Arab'dan ḳaṣabāt-ı celīleye vālī olmuş idi. Ṭoḳuz yüz seksan yedi senesi evāḫirinde Şafed ḳāzisi iken fevt olup beytū'l-aḫzān-ı Ya'ḳūb muḳābilinde defn olındı.

Maḫdūm-ı merḳūm fezā'il-i keşire ile mevsūm, şi'r ü inşāda māhir, elsine-i selāşede nazm u neşre ḳādir, fāzıl-ı edīb, seyyid-i eyyid-i erīb idi.

Āsār-ı 'ilmiyyesinden metn-i *Menār*'a şerḫi ve *Şerḫ-i Miftāḫ*'a ḫāşiyesi ve *Şerḫ-i Mevāḳıf* ve *Şadru's-şerī'a*'ya ta'līḳatı ve *Tefsīr-i Keşşāf* ve *Luğat-ı Ḳāmūs* kenārında kelimātı vardır. Ebu's-su'ūd Efendi'nün *Ḳaşīde-i Mīmiyye*-i meşhūresine³ ve *Ḥamriyye-i İbni Fāriẓ*'a şerḫleri vardır. *Kelīle* ve *Dimne* ṭarzında ṭırāzende-i te'līf olup 'Arabī ve Fārisī ve Türkī eş'arı vardır. Bu beyt nümunedür:

Dil diler kim sīne çākinden göre dil-ber yüzün
Gör ṭabībi merhem ile ṭurmadın örter gözün

el-Mevlā'u'l-fāzıl Şemse'd-dīn Aḫmed eş-Şehīr bi-Ḳāzī-zāde⁴ el-Müftī (Ḳāzī-zāde Efendi)

Pederleri Mevlānā Bedre'd-dīn Maḫmūd 'Alī Paşa-yı 'Atīḳ'uñ mu'taḳı ve ol vezīr-i cihān-gırūñ yemīn-i meymenet-ḳarīninden şalınmış seyf-i muṭlaḳı idi. Ṭarīḳ-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı i'tibārın sikke-i 'ulemā ile meskūk idüp *Şaḳā'ıḳ-ı Nu'māniyye* ḫāvī olduğü üzere devlet-i Süleymāniyye evā'ilinde Edrine ḳazāsı müntehā-yı seyr-i menāzil-peymāsı olmuş idi. Şāḫibū't-terceme ṭoḳuz yüz on sekiz⁵ tārīhinde perde-serā-yı 'ademden meclis-i şühūda vaz'-ı ḳadem ḳılıp raḳī'-i sedy-i edeb ve şīrīn-kām-ı fazıl-ı mükteseb olmağla ḫurāmān-ı rāh-ı taleb olduğda Edrine'de Dārū'l-ḫadīş Müderrisi İşḫāḳ Çelebi'nün dārū'l-ifādesine dāḫil ve miyāne-bend-i silkü'l-le'āl-i ḫalḳa-i emāşil olup ba'dehu Üçşerefeli Müderrisi Çivi-zāde Efendi ḫidmetlerinde idāre-i cām-ı kelām ve germ-sāz-ı meclis-i feyẓ-i 'āmm ḳılıp ba'dehu Şaḫn Müderrisi Ebu's-su'ūd Efendi

¹ "Kalıcı/ebedī bir hayır olsun."

² Semūm-ı vebādan:semūm u bādden E

³ 93a SE

⁴ 166a R1

⁵ 160b E

āstānesin veche-i āmāl ve efāzıl-ı talebeden Mi‘mār-zāde ve Emīr Ḥasan-ı Nıksārī ve ‘Abdu’l-kerīm-zāde’ler ve Bozan-zāde ile müzāvele-i kesb-i kemāl ve münāvele-i nev¹-bāve-i kı̄l ü kı̄āl idüp ba‘dehu Sa‘dī Efendi’nün sa‘ādet-i muķārenetine vāşıl, ba‘dehu Kı̄adrī Efendi’nün şeref-i mülāzemetine nā’il olmışlar idi. Evvelā yigirmi beş aķçe ile Burūsa’da Ferhādiyye’ye, ba‘dehu otuz aķçe ile Ḥāmid Efendi yerine Veliyyü’d-dīnođlı Aḥmed Paşa Medresesi’ne müderris olup toķuz yüz elli ḥudūdında şadreyn-i fāzılın Ebu’s-su‘ūd Efendi ve Mīrim Kösesi Meḥammed Efendi ḥuzūrında fūnūn-ı şelāşeden imtiḥān fermān olınup üç nefer fużalā ile mānend-i ciyād-ı rehān gülgūn-ı zebān ve kümeyt-i ḥāme-i revān ile ḥalbe-i taķrīr ü taḥrīrde germ-‘inān olduklarında;

Laṭīf ü nāzik ü çābūk mişāl-i āb-ı zülāl

Nesīm ü şu‘le vü tīr-i nigāḥ ü peyk-i ḥayāl

ser-meşķ-ı şaḥīfe-i ḥālleri olup bunlara Burūsa’da Kı̄apluca Medresesi ve ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi’ye İstanbul’da Kı̄alender-ḥāne, Kı̄ara ‘Abdu’r-raḥman Efendi’ye Efḍal-zāde ve Vizeli ‘Abdu’l-kerīm Efendi’ye Burūsa’da Yıldırım Ḥān Medresesi virildi.

Ḥabbezā ḥüsn-i tevāfuķ ‘adem-i zıdd u ḥilāf

Cām-ı şāf u mül-i şāf u ruḥ-ı şāf u dil-i şāf

Toķuz yüz elli üç tārīḥinde tercemesi sebķ iden ‘İsā Paşa-zāde Ḥalīl Beg yerine meşrūṭaları ‘Alī Paşa-yı ‘Atīķ Medresesi’nde mutaşaddī-i ders ü taḥķīķ olmışlar idi. Elli beş ḥilālinde İmām-zāde yerine Üçşerefeli pāyesiyle şerefāt-ı kı̄adri ‘ālī oldu. Elli yedi eşnāsında Emīn Kösesi yerine medāris-i Semān’dan birine ferş-i seccāde-i ifāde itmişler idi. Toķuz yüz altmış evā’ilinde Sultān Süleymān medreselerinden cānib-i şarķīde vāķi‘ iki medrese-i refī‘u’l-bünyān temām olduķda neyyirīn-i āsmān-ı taḥķīķ u īķān² ve evc-i burc-ı fezā’ile Ferķadān³ olan şerīkleri Mi‘mār-zāde Efendi ile bunlara iḥsān olındı. Toķuz yüz altmış üç Şafer’inde Fużayl Efendi yerine Ḥaleb-i Şehbā kı̄azāsı cilvegāḥ-ı eşheb-i iķbālleri kı̄ılındı. Altmış yedi Zi’l-ķa‘de’sinde seksan aķçe vazīfe-i teķā‘ūd ile manşıbdan isti‘fā idüp kı̄azā-yı Ḥaleb Mu‘allim-zāde Efendi’ye i‘ṭā olındı. Vezīr-i

¹ - SE

² Taḥķīķ u īķān: ‘irfān SE

³ Ve//Ferķadān:- SE

A'zam Semiz 'Alī Paşa devletinde İstanbul teftişine me'mūr olup hidemāt-ı celīlesi meşkūr olmağın tokuz yüz¹ yetmiş bir Rebī'u'l-evvel'inde Pervīz Efendi yirine İstanbul każası ile zemīn-i amālī gül-hīz olmuş idi. Yetmiş dört Rebī'u'l-āhīr'inde Hāmīd Efendi yirine Rūmīli şadrına pīrāye-baḥş ve kevkeb-i iclālleri āftāb-ı dirahş oldu. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde mu'allim-i sultānī 'Atā'u'llāh Efendi ile şikāk, şadāretten bā'ış-i iftirāk olup yirlerine Mu'allim-zāde² Efendi terfī' olındı. Yüz elli aqçe vazīfe-i emşāl ile ikrā'-ı talebeye iştiğāl üzere iken Vezīr-i A'zam Meḥmed Paşa ile beynderinde bürüdet ve işāre-i gubār-ı erbāb-ı si'āyet ile küdüret vāqī' olmağın maḥrūse-i Edrine'ye hicret idüp tokuz yüz seksan bir Şafer'inde Şaḥn'a gelen pederlerinüñ mülāzımı ve kendülerüñ üstādı Qara Qāsım yirine iki yüz aqçe ile Edrine Dārü'l-ḥadīsi'ne tevcīh olındı. Seksan iki Rebī'u'l-āhīr'inde 'Alī Paşa Medresesi'nden Sermin kāzisi olan maḥdūmları 'Abdu'r-raḥman Çelebi intikālinden muşāb olmağın medreseyi terk eyleyüp İstanbul'a geldüklerinde vazīfe-i mu'ayyeneleri i'āde ve pāye-i dārü'l-ḥadīde 'Azmī Efendi karar-dāde kılındı. Sene-i mezbūre Ramazān'ında pādīşāh-ı Keyḥusrev-nihād Sultān Murād, evreng-nişīn-i 'adl ü dād olduqda ḥātır-ı 'ātırların tatıyb ve elli aqçe terakķī ile menşūr-ı i'tibārını teşbīb buyurmuşlar idi. Seksan üç Şafer'inde Sinān Efendi yirine Dārü'l-ḥadīs-i Süleymāniyye 'ināyet olunup bir aydan soñra Rūmīli Şadrı 'Abdu'r-raḥman Efendi muḥtazar olduqda 'azl olunup mükerreren şadr-ı ma'ālī-güster olmuşlar idi. Bu def'a cāh ü celālleri efzūnter ve manzūr-ı iltifāt-ı şāh-ı ehālī-perver olup cemī'-i umūr-ı dīvāniyyede müsteşār ve nāzır-ı aḥvāl-i şadr-ı Āşaf-miḥdār olmuşlar idi. Seksan beş Şa'bān'ın beşinci günü Şeyḥü'l-İslām Hāmīd Efendi intikāl eyledükde yirine müftiyyü'l-enām³ ve müşkil-güşā-yı eyyām oldılar. Ol manşıb-ı celīlde daḥı ifā-yı ḥaqq-ı iftā ve izḥār-ı yed-i beyzā eyleyüp seksan sekiz Rebī'u'l-āhīr'inüñ on birinci günü yevm-i erba'āda maraz-ı sū'u'l-mi'deden vefāt idüp Küçük Qaraman reh-güzārında i'dād eyledükleri kubbeye siḳāyede defn olındı. Sinn-i şerīfleri 'uḳūd-ı seb'ayı ḥā'iz, belki yetmişden mütecāviz idi. Yirlerine Rūmīli Şadrı Ma'lūl-zāde Naḳīb Efendi müftī ve ḥallāl-i müşkilāt-ı müstefī oldu.

Mollā-yı celīlü'l-evşāf, ḥayrū'l-ḥalef-i 'ulemā-yı eslāf, ferīd-i silk-i zemān, ferīde-i şadef-i 'aşr u evān, gencīnedār-ı cevāhir-i 'ulūm, 'allāme-i müşkil-güşā-yı Rūm, re'īs-i kāfile-i kirām-ı fuḥūl, muḳaddem-i miḥdām-ı erbāb-ı ḳabūl, ḥadīdü'z-zihn,

¹ 166b R1

² 161a E

³ 93b SE

şedîdü'l-iştigāl, harîş-i deryā-keşān-ı fazl ü kemāl, vāsî'u't-takrîr, vāzîhu't-tahrîr, hâkim-i hâsim, seyf-i şârim, edîb ü erîb, a'yün-i nâsda mehîb¹ idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyelerinden İbni Hümâm'ı itmâm itmek üzere *Kitâb-ı Vekâle*'den âhir-i kitâba dek *Hidâye*'ye şerhi ve evvel-i kitâbdan âhir-i fenn-i şâniye varınca *Şerh-i Miftâh-ı Şerîf*'ye hâşiyesi ve *Şadru's-şerî'a* evâ'iline hâşiyesi ve mebhas-i mâhiyyetden *Şerh-i Tecrîd*'e hâşiyesi ve Telvîh ve *Mevâkıf*'a ta'lîkâtı ve tefsîr-i şerîfe müte'allik kelimâtı vardır.

Hayrâtından Çukur Hammâmı'na karîb hâneleri muqâbilinde mescid-i şerîf ve dârü'l-ıcurrâsı vardır. Pederlerinin Edrine'de² olan mescidini tevsî' ü ta'mîr ve idrârâtını takrîr ü teksîr itmişler idi. Merhûmuñ mehâbet, fazîlet ve takvâsı bir mertebede idi ki bî-bâk ü bî-pervâ kâ'inen men kâne kelâm-ı Hakk'ı îfâ ve ne maqûle müsta'lî vü cebbâr olsa zülâl-i şer'-i şerîfi icrâ iderlerdi. Belki mânend-i dil tek ü tenhâ, perde-nişîn-i hafâ olan ehl-i hevâ nâ'ib-i³ ihtîşâş-ı⁴ desîse-cüyından pür-bîm ve âgâhî-i hâkim-i kâtı'u'l-'ırk-ı dâlâli vehminden zehreleri dü-nîm olup hafakân-ı tayş ü hareketden emîn ve her biri pâ-ber-câ-yı vaqâr u temkîn idi. Bâlâda mestûr olan Edrine'ye hicretlerine bâ'îş ve dârü'l-hadîş tevcîhine sebep-i hâdis oldur ki Ser-hoş Bâlî Efendi merhûm cenâzesi günü Câmî'-i Sulţân Mehemmed'e seccâde gönderüp maqşûre-i mu'ayyenelerine başt olındukda kudümlarından muqaddem Vezîr-i A'zam Mehemmed Paşa'nuñ seccâdesi gelüp muqtezâ-yı maqâm üzere icrâ-yı kâ'ide-i leff ü neşr-i müretteb iderler. El-hâletü hâzihi bunlar vezîrden evvel gelüp seccâdelerin melfûf-ı dest-i ta'addî gördüklerinde kabz u başt-ı dest-i tehevürî ruhşat-dâde ve seccâde-i vezîri pertâb idüp muşallâlarını vaz'-ı kadîmine i'âde iderler.

Bu kadar fitne vü âşûba ol oldu bâdî

Şadâret-i şâniyelerinde iltifât-ı pâdişâh-ı cihân ile nâzûr-i dîvân-i 'âlî-şân ve ta'ne-i tenbîhi vezîr-i mezbûre marâz-ı zâtü'l-cenbden nişân olmuş idi. Manşîb-ı fetvâ münhall olduğda taraf-ı şehr-yârîden Fuzayl Efendi'ye tevcîhi muhtemel iken vezîr-i a'zam bunlara sevq idüp ihtisâb-ı nezâretlerinden halâş olmuş idi. Bunlar zemânına gelince muqlakâ beglerbegiler şudûr-ı 'ulemâya takaddüm iderlerken Rümîli ve Anadolî emîrû'l-ümerâsından gayra takdîm bunlaruñ eser-i re'y-i kavîmidür. Hâce-zâde

¹ a'yün//mehîb:mollâ-yı mehîb SE

² 167a R1

³ 161b E

⁴ İhtisâb SE

‘Abdu’l-‘azîz Efendi merhûm biñ on yedi târîhinde kâziyyü’l-kuzât-ı Rûm olup esâfil-i nâsdan Maryol Hüseyn Paşa Rûmili beglerbegisi bulunup taqaddüminden istinkâf itmekle rikâb-ı Aḥmed Ḥānî’ye ‘arz-ı ḥāl eyleyüp kuzât-ı ‘asâkir muṭlaḳâ beglerbegilere taqḏim olunmaḳ fermân olunmuş idi. El-yevm vüzerâdan ğayrıya muḳaddemler ve devlet-i pâdişâh-ı ehālî-nevâzda mu‘azzez ü mükerrerlerdür. Dîvân-ı Hümâyün ta‘âmından soñra taşt u âf-tâbe vüzerâya maḥşûş olup kâzî’askerlere âb-âlûde destmâl gelürken müstaḳillen legen ü ibriḳ gelmege şâhibü’t-terceme bâ’iş olmuşdur.

ارحمة الله تعالى عليه

el-Mevlâ Ḥaydar (Şeh-zâde Ḥâcesi Ḥaydar Efendi)

Zü’l-feḳâr-ı ṭab’-ı güher-bâr ile meydân-ı isti’dâduñ Ḥaydar-ı Kerrâr’ı olup ba’z-ı kibârüñ manzûr-ı ‘ayn-ı i’tibârı olmuş idi. Tarîḳ-ı ‘ilmîde şabâ-girdâr ve mülâzemet ü medrese ‘aḳabâtından güzâr itdükden soñra toḳuz yüz seksan iki evâḫirinde Şeh-zâde Sulṭân Meḥemmed Ḥān’uñ ḫidmet-güzâr-ı ta’lîmi olan Maġnisalı İbrâḫîm Efendi intiḳâl eyledükde mu‘allim-i şeh-zâde-i melek-ḫişâl olmuş idi. Seksan sekiz Şevvâl’inde ṭıfl-ı cānı mu‘allim-ḫâne-i ‘âlem-i taḫşîlden remân ve ‘ıydġâh-ı ervâḫa revân olup yirlerine ‘Azmî Efendi ḫâce-i şeh-zâde-i ‘ālî-şân olmuş idi.

Keyfiyyet-i aḫvâlî ancak bu mertebe ma’lûm olmaġın kümeyt-i ḫâme-i revân, vâdî-i mücâzefeden keşîde-‘inân kılındı.

el-Mevlâ ‘Abdu’l-evvel (Şaçlı-zâde ‘Abdu’l-evvel Çelebi)

Şaçlı Emîr Efendi’nüñ maḫdûm-ı evveli ve ferzend-i mübeccelidür. Evâ’il-i ḫālinde Sa’dî Efendi mülâzımlarından Naşru’llâh Efendi’den muḳaddemât-ı ‘ulûmı temhîd ve mebânî-i² fûnûn-ı âliyyeyi teşyîd eyleyüp Şeh-zâde Müderrisi Ḥasan Beg Efendi’ye ittişâl, ba’dehu Muḫaşşî Sinân Efendi mülâzemeti ile taḫşîl-i evvelîn-i âmâl eylemiş idi. Toḳuz yüz altmış beş ḫilâlinde kırḳ aḳçe ile Beşiktaş’da³ Sinân Paşa müderrisi olmuş idi. Ol ḫâlde bir iki evlâdı irtihâl itmegin tarîḳdan ferâġat ve on beş aḳçe vazîfe ile ḳanâ’at idüp medrese-i mezbûre birâder-i kihteri ‘Aleşâh Çelebi’ye virildi. Ba’dehu cezbe-i İlähiyye yetişüp “Üryân Efendi” demekle ma’rûf ve kerâmât-ı

¹ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² 167b R1

³ 162a E

celile ile mevşûf olmuş idi. El-hâletü hâzihi pâdişâh-ı ‘âlem-i¹ sûret ü ma’nâ, hâtır-nevâz-ı ‘ulemâ vü şulehâ Sulţân Murâd hazretleri izhâr-ı hûsn-i i’tikâd ve manzûme-i idrârâtını müstezâd idüp yevmî yüz elli aqçe vazîfe ta’yîn buyurmışlar idi. Ol taqrîble kıblegah-ı dünyâ-perestân-ı ‘âlem olmuş iken toquz yüz seksan sekiz² Zi’l-ka‘de’inde mânend-i nezîr-i ‘uryân cânib-i âhirete şitâbân olmuş idi. Müftî-i ‘aşr Nakîb Efendi namâzını kıilup Hazret-i Eyyûb’de defn olındı.

Merhûm-ı mezbûr zemânında fazîlet ile meşhûr, sermâye-i isti’dâdı mükemmel ve terkîb-i ma’nîdâr-ı vücûdı ‘aql-ı evvel ile mü’evvel iken;

Qabâ-yı câh ile âdem geçinsün her qaba câhil
Güher göster güher meydâna gir sen tîğ-ı ‘uryân ol

Toqınsa tîr-i miñnet ger mübâhât ile gögsün ger
Soyıduñ ‘arşa-i merdâna girdüñ merd-i meydân ol

mazmûnı üzere bâde-i ‘ışq-ı İlahînüñ kelle-germ-i ser-gerdânı ve hammâm-ı pür-tâb-ı maħabbetüñ bürehne-ser ü ‘uryânı olup şemşîr-i hâsimu’l-‘ırq-ı şu’un-i hevâ ve mutaşaddî-i cihâd-ı nefsi-kâfir-mâcerâ iken cellâd-ı felek ol tîğ-ı bürrânı gılâf-ı tâbût ile medfûn-ı dahme-i fenâ itmiş idi.

el-Mevlâ Ca‘fer (Qaşamomlu Ca‘fer Efendi)

Vilâyet-i Qaşamomı’dan qarîn-i neşv ü nümâ ve tarîq-ı pür-tevfîqda hırâmân ü cilve-nümâ olup Şâm kâzîsi olan Yegân-zâde Sinân Çelebi’nüñ Şahñ’da i‘âdesinden mülâzım ve ba‘z-ı bıqâ’-ı ‘ilmiyyede ifâdeye müdâvim olup Ağrus Medresesi’nde ğars-ı nihâl-i fazl ü kemâl itmiş idi. Ba‘dehu Lârende’de Mûsâ Beg Medresesi’nde müderris ü müftî ve ‘uqde-güşâ-yı müşkilât-ı müstefî olup şılasında Atabeg Ğâzî Medresesi’ne naql olunmuş idi. Ol diyârda Müslimîne ifâde vü iftâ ve meşgale-i ‘ilm ü ‘ibâdetle ‘ömrini ifnâ eyleyüp toquz yüz seksan sekiz evâhirinde ders ü devri temâm ve muşhaf-ı ‘ömri qarîn-i hitâm oldı. Medîne-i Qaşamomı’da inşâ itdüğü câmi’-i şerîf hazîresinde medfûndur.

¹ 94a SE

² toquz SE

Mevlānā-ı merķūm mecmū‘a-ı¹ eşāt-ı ‘ulūm, fazl ü taķvāyı cāmi‘, cem‘iyyet-i halkdan müctemi‘, edīb ü erīb, pīr-i mübārek-i münevverü‘l-meşīb idi. Bereket-i nezāhetle kesb ü irbā itdügi māl-i helālden cāmi‘-i şerīf ve medrese ve mekteb binā idüp ba‘z-ı cūsūr-ı ķadīme ihyā itmişdür.

el-Mevlā Hüsām (Hüsām Efendi)

Vilāyet-i Hāmīd‘den nümāyān ve hişāl-i hāmīde ile ma‘lūm-ı ‘ālemiyān olup hüsām-ı ũab‘-ı mü-şikāfın ferend-i ma‘ārif-i rindān-pesend ile maşķūl ve şafha-i zamīr-i ilhām-pezīrin maħall-i ħuliyy-i cevāhir-i ma‘ķūl ü menķūl idüp ũarīķ-ı ‘ilme sevķ-ı rāħile-i ‘azīmet ve dārü‘l-mülk-i Kōştantıniyye‘de ināħa-ı zāmīle-i iķāmet itdükde *Hāşīye-i Tecrīd* erbābından Mollā Kestel Müderrisi Çalıķ ‘Alī Çelebi‘ye ittişāl ve efāzıl-ı talebeden Zülfinigār emşāli emāşil-i rüzgār ile idāre-i kü‘ūs-i ķīl ü ķāl idüp ba‘dehu Kalendar-hāne Müderrisi² ‘Abdu‘l-kerīm-zāde Efendi‘ye, ba‘dehu Dāvud Paşa Müderrisi Hāmīd Efendi‘ye uğrayup³ ba‘dehu Celāl-zāde Şālīħ Efendi ħidmetlerine vāşıl, ba‘dehu mu‘allim-i sultānī Ĥayre‘d-dīn Efendi āstānesine intisābla maħşūd-i emāşil olup ũokuz yüz elli tārīħinde intikāllerinden mülāzım olmuş idi. İbtidā yigirmi beş aķçe ile Hāmīdī Seyfī Çelebi yirine Kirmāstī Medresesi‘ne, ba‘dehu otuzla Dimetokā‘da ‘Abdu‘l-vāsi‘ Efendi Medresesi‘ne, ba‘dehu Emīn Kōsesi oğlı Kırđ Çelebi yirine kırķ aķçe ile Kūtāhiyye‘de Rüstem Paşa Medresesi‘ne müderris olup ũokuz yüz yetmiş ħudūdında elli aķçe ile Yenīşehr‘de Süleymān Paşa müderrisi olmuş idi. Yetmiş dōrt ħilālinde ‘azl olunup yirine Ayās Efendi naşb olındı. Yetmiş yedi Receb‘inde Emīr Şāħ Birāderi maħlūlinden Burūsa‘da Manastır Medresesi tevcīħ olındı. Seksan üç Zi‘l-ķa‘de‘sinde Çivi-zāde ħışımı ‘Alī Efendi yirine Rodos fetvāsına terfī‘ olındı. Seksan dōrt Şevvāl‘inde Ya‘ķūbca yirine altmış aķçe ile Burūsa Murādiyyesi ile ķadri vālā, seksan altı Şāfer‘inde ‘Acem Yaħyā yirine Şām-ı şeref-encāmda müderris ve me‘zūnun bi‘l-iftā olmuş idi. ũokuz yüz seksan ũokuz tārīħinde icāzet ile ‘azīmet-i ħacc-ı şerīf ve edā-yı dīn-i vācibü‘l-edādan taħlīş-i raķabe-i teklīf eyleyüp Mekke-i Mükerrreme‘de vefāt ve terk-i vaķfe-i ‘Arafāt-ı dārü‘l-āfāt itmiş idi. Rebī‘ü‘l-āħir‘de intikāli imzā ve medresesi Kāra Tāce‘d-dīn Efendi‘ye i‘ũa olındı.

¹ cāmi‘-i SE

² 168a R1

³ 162b E

Merhūm-ı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, beħħāş u muħaķķık, munşif u muħıķķ, ‘ālim-i ‘āmil, merd-i kāmil idi.

el-Mevlā Aħmed (Mazlūm Melek)

Ṭahāret ü nezāhetle ķarīn-i zūhūr ve “Mazlūm Melek” dimekle meşhūr olmış idi. Zāt-ı firişte-nihādı şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den Mevlānā Ca’fer el-‘İmādī ħidmetlerinde ‘imād-ı ħāne gibi ķā’im ve teşrifāt-ı ‘aliyyelerinden mülāzım olup evvelā yigirmi aķçe ile İstanbul’da İbrāhīm Paşa Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aķçe ile Papasođlı Medresesi’ne, ba’dehu otuzla Burūsa’da Emīr Sultān Medresesi’ne, ba’dehu kırķla “Kızılmuşluk” dimekle ma’rūf ‘Oşmānşāh Vālidesi Medresesi’ne müderris olup toķuz yüz yetmiş toķuz Zi’l-ķa’de’sinde merhūm Meħemmed Emīn-i Şirvānī yirine Ca’fer Ađa müderrisi olmuş idi. Kemāl-i şalāħ u diyāneti ve ‘iffet ü şıyāneti olmađın firişte-misāl dāħil-i ħarem-serāy-ı cennetāsā-yı sultānī olmađa erzānī görölüp seksan iki Muħarrem’inde Sultān Selīm-i ħalīm şeh-zādeleri ta’līmi ile me’mūr olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında cülūs-ı Murād Ĥānī vāķi’ olup şeh-zādeler murđān-ı cinān gibi dām-ı cüsmāndan āzāde ve fevc-i kebūter-i ħarem mişāl evc-i ‘illiyyīne ruħşat-dāde olup¹ mübtelā-yı ħıybet ü ħirmān ve muntazır-ı iħsān-ı şāh-ı cihān olmuş idi. Seksan üç Zi’l-ħicce’sinde Mu’īd-zāde Efendi maħlūlinden ķazā-yı Kuds-i Şerīf ile teşrif olındı. Seksan beş Cemādiye’l-āħire’sinde Nişāncı-zāde yirine Medīne-i Münevvere دامت بالانوار² ķazāsına terfī’ olındı. Seksan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Bāķī Efendi Mekke-i Mükerrreme’den ‘azl olunup yirine naķl ile tekrīm olunmuş idi. Bu silsilede Medīne-i Münevvere Şarı Gürz-zāde’ye virilüp isti’fā itmekle Şām’dan ‘Alī Efendi naķl olındı. Anlar daħı gitmeyüp ķable vuşūli’l-ħaber Bāķī³ Efendi Mekke’de, bunlar Medīne’de ĩbķā olındı. Sene-i mezbūre Şa’bān’ında⁴ ‘azl olunup yirine biñ altun teraķķī ile Bāķī Efendi naķl olındı. Vazīfe-i emşāl ile müreffehü’l-ħāl iken seksan toķuz Cemādiye’l-ūlā’sında intikāl eyledi.

Merhūm-ı merķūm bāl-güşā-yı ma’āric-i ‘ulūm, şāħib-i aħlāķ-ı ħamīde, faşīħü’l-lisān, şāħīħü’l-‘aķīde, şāħib-i sekīne vü vaķār, dīde-düz-i şāħā’if-i itti’āz ü i’tibār, terk ü tecerrüde ṭālib, ‘ālem-i envāra müncezib, giriftār-ı nefsi-zalūm olduđundan mađmūm, mir’āt-ı ħālī şūret-nümā-yı inkisār-ı mazlūm idi.

¹ 94b SE

² “Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun.”

³ 163a E

⁴ 168b R1

el-Mevlā Sinān (Esved Sinān)¹

Vilāyet-i Bolı a‘mālinden qarīn-i zūhūr ve “Esved Sinān” demekle meşhūr olmış idi. Tarīk-ı ‘ilme sülūk ve hareket-i leng ü lūk idüp ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olmış idi. Ka‘at-ı merātīb ve devr-i menāşīb iderek kırkıdan munfaşıl iken to‘kuz yüz seksan üç Zi‘l-ka‘de’sinde A‘rec Seyyidī Çelebi yirine Kalendar-hāne hāricine² ‘āric olmış idi. Seksan beş Cemādiye‘l-āhire’sinde Seyrek-zāde yirine Orhāniyye-i İznīk pāye i‘tibār olunup ibtidā bunlara tevcih olındı. Seksan to‘kuz Şa‘bān’ında intikāl eyleyüp yiri Fenārī-zāde Maḥmūd Çelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i sevād ile meşhūrdur.

el-Mevlā Bedrī ([Sirozī] Bedrī Çelebi)³ {Bedrī}

Sirozīdür. İsmi Bedre‘d-dīn Maḥmūd ve māh-ı bedr ile sī-rūz münāsebeti deñlü nazmla muvāneseti meşhūd olmağın bu maḥlaş ile ma‘rūf u ma‘hūd idi. Taḥşil-i ‘ilm ü ma‘ārif ve dil-i deryā-nişānın zarf-ı le‘ālī-i zarā‘if ü le‘ā‘if eyleyüp maḥrūse-i Koşantıniyye’ye vāşıl ve devre-i mecālis-i efāzıl itmekle nazar-ı iksir-eşerlerine nā‘il olmış idi. Otuz aqçe ile Murād Paşa Müderrisi Ayu⁴-zāde Muştafā Çelebi’ye, ba‘dehu kırkla Pīrī Paşa Müderrisi Naḳīb Efendi’ye, ba‘dehu Üskūdār Sulṭāniyyesi’nde Karamanī Aḥmed Çelebi’ye uğrayup Anaṭolı şadāretinden müteḳā‘id Ma‘lūl Emīr Efendi ḥidmetlerine intisāb ve intikāllerinde mülāzemetle sermāye-i şereften iḥrāz-ı nişāb kılmış idi. Ba‘dehu diyār-ı Mışriyye’de ḳāzī vü ḥākim ve bilād-ı celīlede revnaḳ-efrūz-ı maḥākim olup cūd u seḥā ile şöhre-i şehir ü diyār ve gül-berg-rīz-i dīnār-ı ḥālīşü‘l-‘ayār olmış idi. To‘kuz yüz seksan to‘kuz evāḥirinde Mışır’da intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr fezā‘il ü fevāzıl ile meşhūr, bereket-i cūd u seḥā ile idrārātı vāfir ve mihr-i dıraḥşān ü ebr-i bahārān gibi sīm ü zer-i dest-i mekārım-perveri mütenāşir, ehālī-i diyār-ı Mışriyye feşārī⁵-pesend olmağla ḥürşid-i iştihārı maḥv-sāz-ı cemāl-i⁶ māh-ı bedr ve bedre bedre altun bezli ile bülend-ḳadr olmış idi.

¹ Bu biyografi SE’de 94a’nın sayfa kenarında bulunmaktadır.

² Kalendar-hāne hāricine:- SE

³ 94b SE

⁴ Ālev R1

⁵ Fesārī E

⁶ - SE

el-Mevlā Meḥammed bin Nūru'llāh نور الله مرقدهما¹ (Ḥazret-i² Aḥī-zāde Efendi)

“Nūru'llāh Efendi” dirler bir k̄azī-i fezā'il-penāhuñ pertev-i şem'-i vücūdı ve nūr-ı nihāl-i zāt-ı mes'ūdudur. Cedd-i māderīleri ebū'l-fezā'il-i vehbī vü müktesebī Muḥaşşī Aḥī Çelebi olmağın Aḥī-zāde 'unvānı ile meşhūr ve şaḥīfe-i iştihārı tuğra-i ğarrā-yı i'tibār ile menşūrdur. 709 yüz otuz ḥudūdında naḥl-i zībende-ḥıram-ı zāt-ı bā-iḥtirāmı nişānde-i dest-i şun'-ı İllāhī ve ser-çeşme-i isti'dād-ı sa'ādetden şādāb-ı feyz-i nā-mütenāhī olup envā'-ı şimār-ı fezā'il ü ma'ārif ile girān-bār ve elvān-ı berg ü şāḥ-ı fevāzıl u 'avārifden naḥl-i sūr-ı sulṭānī gibi pūr-iştihār olduğda nesīm-i tevfiḳ-ı Rabbānī ile ḥareket³ ve merāsım-i tarīḳ⁴ üzere mecālis-i ders ü taḥḳīka müdāvemet idüp “ ‘Arab Çelebi” demekle ma'rūf Mevlānā Şemse'd-dīn ḥidmetlerinden istifāza-ı leme'āt-ı 'irfān ve Şaḥn müderrislerinden 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi ve Emīr Gīsūdār dārü'l-ifādelerinde münāvele-i raḥīḳ-ı taḥḳīḳ u itḳān eyledükden sonra mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī Ḥayre'd-dīn Efendi mülāzemeti ile nā'il-i evvelīn-i emānī olmuşlar idi. Evvelā yigirmi beş aḳçe ile Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi'ne, ba'dehu otuz aḳçe ile Edrine'de Cāmi'-i 'Atīḳ Medresesi'ne müderris ve bünyān-ı ifādeyi mü'essis olup şīt-i iştihār-ı faẓīleti şabā-güzār ve şayyib-i midrār-i feyz-i terbiyeti revnaḳ-şiken-i ebr-i bahār olmağın Vezīr-i A'zam Rüstem Paşa Ḥayrabolı'da inşā itdüğü dārü'l-ḥayr-ı cennetāsā kırk aḳçe ile bunlara i'tā olındı. 709 yüz altmış üç tārīḥinde Pīrī Re'īs yirine Medrese-i Ḥayre'd-dīn Paşa'da ferş-i seccāde-i ifāde idüp altmış altı Şevvāl'inde da'vā-yı meşrūḫiyet ile selefleri i'āde olınup ṭullāb-ı 'ilmi ta'ṭīl-i zārūrī ile birkaç gün āzāde itmişler idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde Şāliḥ Mollā Efendi yirine İznīḳ Süleymāniyyesi'ne nā'il, altmış yedi Zī'l-ḥicce'sinde Şeyḫī Efendi yirine Şaḥn'a vāşıl oldılar. 709 yüz yetmiş Cemādiye'l-ülā'sında Ebu's-su'ūd-zāde Aḥmed Çelebi merḥūm yirine Şeh-zāde Sulṭān Meḥammed Ḥān Medresesi'nde miḥrāb-nişīn-i taḥḳīḳ u itḳān oldılar. Yetmiş dört Zī'l-ḥicce'sinde Ma'lūl-zāde Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsına sāye-i iclāl şaldılar. Yetmiş yedi Receb'inde Şeyḫī Efendi yirine maḥrūse-i Burūsa'ya ḥākim olup yetmiş sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde Ḳınalı-zāde 'Alī Efendi yirine Edrine ḳazāsında neşr-i merāḥim ḳılmışlar idi. Yetmiş 709 Ramazān'ında Sulṭān Selīm Ḥān Edrine meşṭāsında iken Anaṭolı Ḳāzī'askeri 'Alī

¹ “Allah o ikisinin kabirlerini nurlandırsın.”

² - SE

³ 163b E

⁴ 169a R1

Efendi intikāl idüp mesned-efrüz-ı şadâret-i ‘aliyye oldılar. Seksan bir Muḥarrem’inde vazîfe-i kâmile ile mütekâ‘id olup Edrine’de ḥalefleri olan Ma‘lül-zâde Efendi taḥlîf olındı. Seksan üç Rebî‘u’l-evvel’inde Qâzî-zâde Efendi¹ yirine Dârü’l-ḥadîs-i Süleymâniyye zamîme-i revâtib kılındı. Enfâs-ı ṭayyibeleri ile mu‘aṭṭar-sâz-ı meclis-i ḥadîş ü tefsîr ve gülgün-ı zebân ü kümeyt-i ḥâme-i çâbü-k-‘inân ile dü-esbe revân-ı vâdî-i taḥrîr ü taḥrîr iken ṭoḡuz yüz seksan ṭoḡuz Zî’l-ḡa‘de’sinüñ yigirmi dördüncü günü yevm-i ḥamîsde ḡa‘de-i aḡîre-i muşallâya kıyâm ve taḡıyyât² ü dürüd ile teveccüh-i dârü’s-selâm eylediler.

Aḡî-zâde ‘uḡbâya ‘azm eyledi (989)

târîḡ-i vefâtlarıdır³.

Aḡî Çelebi Mescidi ḡazîresinde mânend-i genc-i maḡzün, mütevârî vü medfûndur.

‘Allâme-i merḡûm âşnâ-yı baḡrü’l-ḡarâ’ib-i ‘ulûm, mürsele-bend-i ferâ’id-i fevâ’id, gevher-ṭırâz-ı ḡalâ’idü’l-ıḡyân-ı ḡavâ’id, deryâ-yı güher-zâ-yı fezâ’il ü ma‘ârif, feyyâz-ı ser-çeşme-i leṭâ’if ü zârâ’if, serî‘ü’l-intikâl, bedî‘ü’l-irticâl, mecmû‘u’l-ḡaşâ’il, maṭbû‘u’ş-şemâ’il, muḡıbb-i meşâ’ıḡ ü⁴ şuleḡâ, mürebbî-i ḡavâbil ü ‘ulemâ⁵, rükn-i râsiḡ, ‘alem-i şâmiḡ, erîb ü edîb, vaḡûr u mehîb, ‘ıffet ü nezâhetde bî-bedel, şehâmet⁶ ü şarâmetde ḡarbü’l-meşel, ḡükümetde müselleḡ, şadâretde muḡaddem, saḡî vü kerîm, müşfik ü raḡîm;

Şoḡbeti mecma‘-ı ekârim idi

Meclisi ḡurmen-i mekârim idi.

el-Mevlâ Meḡemmed (Şarı Gürz-zâde)

Peder-i ferḡunde-aḡteri zümre-i ḡuzât-ı sûtüde-şıfâtdan iḡrâz-ı ḡaşabâtu’s-sabaḡ-ı fezâ’il itmiş bir merd-i kâmil idi. Cedd-i emcedi Sulṭân Selîm-i Qadîm ‘aşrında

¹ Taḡlîf//Efendi:- E

² 95a SE

³ Aḡî-zâde//vefâtlarıdır, der-kenâr R1, E

⁴ Meşâ’ıḡ ü:- SE

⁵ SE’de bu cümlede geḡen “ ‘ulemâ” ve “şuleḡâ” kelimeleri yer deḡiştirmiştir.

⁶ 169b R1

Rümili şadrına nâ'il olan "Şarı Gürz" demekle¹ ma'rûf mollâ-yı pesendîde-ţarzdur. Nihâl-i vücûd-ı mes'ûdî hadîka-i 'izz ü sa'âdetden kâmet-keşide ve berg ü şâh-ı 'ilm ü edebi mertebe-i kemâle resîde olup 'ulemâ-yı 'aşruñ âbişhor-ı ma'ârifinden² şādāb ve hayyāz-ı riyāz-ı fezā'ilinden behre-yāb olduğdan sonra Ebu's-su'ūd Efendi hizmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı müdâreseye 'âzım olup evvelâ yigirmi aqçe ile Beşiktaş'da Yahyā Efendi Medresesi'ne, ba'dehu yigirmi beş aqçe ile İstanbul'da Hâce Hâtûn Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Çekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Burûsa'da Kapluca Medresesi'ne müderris olup toköz yüz yetmiş altı Şevvâl'inde Mu'allim-zāde Maḥmūd Çelebi yirine Dāvud Paşa hâricine 'âric, seksan bir Cemâdiye'l-âhire'sinde Deli Kerîm Çelebi³ yirine Üçşerefeli pāyesi ile vāşıl-ı şerefāt-ı ma'âric olup seksan üç Receb'inde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Şahn-ı Semāniye'ye hırām, mäh-ı Şa'bān'da Sinān Efendi-zāde Meḥemmed Çelebi yirine Şeh-zāde Medresesi ile taḥşil-i kām eyleyüp seksan altı Zi'l-ka'de'sinde selef-i sālifi Muştafā Efendi yirine medâris-i Süleymāniyye'den birine vāşıl, seksan yedi Cemâdiye'l-âhire'sinde isti'fā ve istiğnā iden şadâretten müteķā'id Çivi-zāde Efendi yirine yetmiş aqçe ile Edrine Selimiyyesi'ne nâ'il olmuşlar idi. Seksan sekiz Reb'ü'l-evvel'inde Mazlûm Melek yirine Medîne-i Münevvere kazâsı ile rütbe-i cāhı vālā ve pāye-i iclālî a'lādan a'lā olmuş iken bir aydan sonra kıble-nümâ-yı 'azîmeti taḥvîl ve selef-i sālifi Muştafā Efendi yirine Haleb-i Şehbâ⁴ kazâsına tebdîl olındı. Merḥūmuñ egerçi me'mûli mebzûl ü maşrûf ve rû-yı teveccühi kıbletü'l-âmâl-i 'âlemden vechetü'l-iķbâl-i ehl-i dünyāya ma'tûf kılındı. Lâkin bu vaz'-ı dünyā-perestâne 'uķalā-yı dūr-bîn yanında müstedrek ve kendülere nâ-mübârek olup toköz yüz toķsan senesi evā'ilinde vahşetgāh-ı bî-medâr-ı dünyādan güzār ve dârü'l-üns-i qudsi cā-yı qarār eyleyüp manşib-ı maḥlûle selefleri i'āde olındı.

Mevlānā-yı merķūm kıdve-i 'ulemâ-yı Rüm, 'âlim ü fâzıl, şāmil ü kāmîl, çābük-süvār-ı meydān-ı 'ulūm-ı 'Arabiyye, hayyāl-i hayāl-engîz-i fūnūn-ı edebiyye, ḥalîm ü selîm, kerîm ü fehîm, vaķūr u şabūr, meşgûl-i bî-fütür, laţîf vü nazîf, vücûd-ı şerîf idi.

Âşār-ı 'ilmiyyesinden *Hidāye*'den *Kitāb-ı Şavm*'a ta'lîķası ve *Şerḥ-i Miftāḥ*'a ķānūn-ı evvel ibtidāsından mebhāş-i isti'āreye müntehî olunca ḥāşiyesi ve *Şerḥ-i Mevāķıf* ilāhiyyātı'na ḥāşiyesi vardır. Eslāf-ı üdebā tarzında *Risāle-i Kalemîyye*'si reşk-endāz-ı 'Arab-ı 'urebādur.

¹ 164a E

² SE'de bu cümledeki "ma'ârifinden" ve "Fezā'ilinden" kelimeleri yer deĝiştirmiştir.

³ - R1, E

⁴ - E

min-Risāleti'l-ḳalemiyye

لك الحمد يا من انطق النون و القلم باوصافه جلّت عن النقص و العدم و اضحك من ثغره طروسا بصنعه و ابكى بها عين اليراع¹ من السقم صلوة و تسليم على الروضة التي تعطر من انفاسها المسك في الشمم لقد انت الاقلام شوق بنانه على ايد كتاب من العرب و العجم الا و هو من عجائب الآفاق و غرائب الاتفاق التي فلما يوجد في بطون الاوراق و هو شاب حسن ذو بلاغة و لسن صبيح اللهجة جميل الخد محاسنه خارج عن الحد علا على منابر الاصابع خطيبا و اطلق لسانه في ميادين الطروس ادبيا نبى كامل الشيم ناسخ كتب الامم آدم تلقى من ربه كلمات و هو و ليس يخرج من الظلمات او ذو النون التقمه ح و ت ف م ه م ف ت و ح² فنبذ والعرا و هو سقيم او ايوب بصير على الدودة و هو مجروح مع انه على خدمة ربه مقيم او يوسف ارسل مع اخوته يرتع و يلبع و قد القى في غيابة الجب فيا له من عجب نحرير قادر على النحرير مرشد كامل في التعبير فان في مشاهدة الحضرات الخمس لا يسمع منه الا الهمس لا يخطو خطوة الا يتبعه اصحابه يجتمع عليه احبابه اذا جلس على كرسى المحبرة للعة و التذكير و شرع في الزبر و الكتاب المنير يقول رب اشرح لي صدري و يسر لي امرى و احلل عقدة من لساني يفقهوا قولي مهندس يرسم الاشكال لتأسيس الحكمة منجم يرقم احكام الخط التقويمي بما وجد في رصد الخبر بجل الهمة لا يدرك فن الاوله فيه قدم راسخ ولا يسمع قول الا و هو له ناسخ فكانه ليس من نسل البشر و حقيق لا يندعى بالعقل الحادى عشر و هو ابو المفاخر و كان ينعقد عليه الخناصر سياه البحر و البر وصل الى الظلمات كاسكندر لا يابى في الخميس من تخطى الصفوف³ ولا يفارق السجود و العكوف محفوف بصنوف الفقر و الكأبة مسكين لا يجد مابه يصير رطب اللسان لولا الكتابة قوته كسب يمينه و سكب جبينه يقبل شفاه الكؤس و يتطرب في مبادين الطروس قد صار مهز ولا باد مان القهوة بتحليل الرطوبات البدنية و لكنه لا يخلو من النشوة ماش جواب يتكلم على قدم الف جواب شيخ لكنه قد يخضب لحيته و قد ينتف و اخرى يخلق خديه كعلج متعنف متمش عن ساق الجد كيف و قد سلط عليه الاحدب المجد و هو اعرج لكنه لمعراج الكمال اعرج فان عثر لا يلام اذ ليس على الاعرج حرج عبد مقطوع للكتابة له سعاية في ادا نجومه بالمشقة و الكأبة و هو في اصله رفيق لكنه للتحريير حقيق و كان سيده كان⁴ جافيا حيث يستخدمه مغلولاً و حافيا شاهدا في الدنيا حظ رأسه و صابر على مايمر عليه بأسه

¹ 170a R1

² 164b E

³ 95b SE

⁴ “Ey hokkayı konuşuran Allah’ım, sana hamd olsun. O, üstün özellikleriyle yokluktan ve eksiklikten münezzehtir. Eşsiz sanatıyla kağıtları nakşedenleri güldürmüştür. Nice kalemin gözlerini hastalıktan dolayı ağlatmıştır. Salât ve selâm, bahçesinden burunlara misk kokuları saçılan Peygamber’imize olsun. Sen kalemsin. Onun parmakları Arap ve Acem pek çok kâtibin ellerinde coşmuştur. O, ötelelerden gelen, hayranlık uyandıran bir şeydir. Vuslatın nadir örneklerinden biridir. Kağıtların ortasında bulunduğu eşsiz belağat sahibi bir gençtir. Parlak bir lehçeye sahiptir. Yanakları güzeldir. Onun güzellikleri eşsizdir. Parmakların minberlerinde yükselen bir hatiptir o. Onun dili kağıtların meydanında bir edip olarak konuşup durmaktadır. Üstün özelliklere sahip ve önceki ümmetlerin kitabını nesheden kâmil bir nebîdir o. Rabb’inden kelimeler alan Âdem (as.)’dır. Onu karanlıklardan çıkaracak hiçbir güç yoktur. Balıkların yutup sonra bir boşluğa fırlattığı Yunus (as.)’dır o. Hastalıklara mübtela olmuş, yaralarından kurtların fişkirdiği, buna rağmen Rabb’inin hizmetinde olan Eyyub (as.)’dır o. Kardeşleriyle birlikte oynasın ve eğlensin diye gönderilen; fakat kuyuya atılan Yusuf (as.)’dır o. Pek çok şeye gücü yeten bilge biridir o. Rüya tabir etmede kâbil bir mürşittir. Farklı müşahede konularında ondan ancak fisılta işitilir. Bir adım attığında mutlaka dostları onu takip eder. Kürsünün üzerine oturup vaaz ve nasihate başladığında

el-Mevlā ‘Abdu’l-vāsi‘ (‘Abdu’l-vāsi‘ Çelebi)

Şeyhü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūmuñ hafidi ve maħdūmları Meħemmed Efendi’nüñ maħdūm-ı reşididir. Pederleri intiķālinde cedd-i emcedleri terbiyetine mazhar ve hizāne-i hizānesinde firūzende-gevher olup vāşıl-ı rütbe-i isti‘dād ve cedd-i kerīmlerinden mülāzemetle ber-murād olup toķuz yüz yetmiş dōrt Zi’l-ħicce’sinde ikrāmen li-ceddihi’l-kerīm birāder-i mihteri ‘Abdu’l-kerīm Çelebi yerine Medrese-i Maħmūd Paşa ile tekrīm olunup yetmiş yedi Şafer’inde birāderlerine iķtifā idüp Hāzret-i Eyyüb pāyesine pīrāye¹ şalmışlar idi. Yetmiş sekiz Zi’l-ħicce’sinde Kepenekci-zāde Süleymān Çelebi yerine vāşıl-ı Şahn-ı Semān olup seksan bir Şafer’inde Zekerıyyā Efendi yerine Sulţān Selīm-i Kādīm’e gelüp sene-i mezbūre Şevvāl’inde birāderleri icābet-i da‘vet-i dergāh-ı mucībū’d-da‘vāt itmekle maħlūl olan Süleymāniyye ile taṭyīb olındılar. Ol hāl üzere iken Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūm irtihāl eyleyüp raħş-ı sebūk-seyr-i iķbāli pey-kerde-i seng-i idbār olmağın yedi sene miķdārı ol medresede qarār itmişler idi. Seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Şarı Gürz-zāde yerine Edrine Selīmiyyesi’ne nakl olunup şem‘-i nā-pāydār-ı iķbāli āħirīn-i şu‘le-i şem‘dān gibi raħşān olmuş idi. Toķsan Rebī‘u’l-evvel’inde devre-i pergār-ı ‘ömri temām ve dāħil-i ħazīre-i dārū’s-selām olup ‘amm-i kerīmleri Muştafā Efendi medrese-i maħlūleye isāle-i zülāl-i taħķīķ itdiler.

sevenleri onun yanında toplanır. Kutsal kitaplardan anlatmaya başlar. Ve şöyle der: Rabbim, gögsüme genişlik ver; işimi kolaylaştır. Dilimdeki bağı çöz ki böylece sözümü anlansınlar (*Kur’ân-ı Kerīm, Tāhā Sûresi, 20/ 25-28*). Hikmet binasını tesis etmek için farklı şekiller resmeden bir mühendistir o. Himmet dağlarında yaptığı gözlemler sonucu elde ettiği verileri takvime ve zamana dair hükümler hâlinde kaydeden bir müneccimdir. İdrak edilen her ilim dalında mutlaka onun köklü bilgisi vardır. Dinlenen her sözü mutlaka o, kağıda dökmüştür. Sanki o, insan soyundan değildir. Üst düzey bir akılla iddiasını ortaya koyanlar için algılanacak bir hakikattir o. Bütün övgülerin babasıdır. Karanın ve denizin seyyahıdır. İnsanların üzerinde söz birliği ettiği biridir. Karanlıklara kadar ulaşan, büyük bir ordu içerisinde safları yarıp geçmekten geri durmayan İskender gibidir. Secdeden ve itikaftan bir an bile ayrı durmaz. Fakir ve miskin kisvesine bürünmüş, onlarla olan biridir o. Onunla olan, dilinde ıslaklık bulamaz. Eğer yazının kuvveti olmasaydı sağ eli kazanır, alnından dökülür giderdi her şey. Şifa dolu bardakları kabul eder o. Kağıtların ortasında neşeyle dolandır. Kahve tiryakiliğinden dolayı bedenini fazlaca sıvıyla çözülmesi sonucu zayıflar. Fakat yine de neşesinden bir şey kaybetmez. Ve bin cevaba bedel bir cevabı dillendirecek kadar zindedir. Yaşlı biridir, fakat sakalları kınalıdır. Bazen yolunur, bazen de traş edilir. Sanki ciddiyetten uzak, itici, kaba bir hâle gelir. Şerefli bir kamburluk ona musallat olmuştur. Topaldır; fakat kemâle çıkaran bir merdivendir o. Bazen tökezlese de sıkıntı yoktur. Çünkü topala herhangi bir güçlük yoktur. Yazı için kesilmiş bir köledir o. İşini meşakkatle ve zorluk içerisinde yapma hususunda ciddi bir gayreti vardır onun. Aslında iyi bir dosttur o. Fakat gerçekte yazı için vardır. Onun efendisi sert biridir. Zira onu bağlı, çıplak görünür bir hâlde kullanır. Dünyada başta olmak onun nasibidir. Ve başına gelen sıkıntılar devam ettiği sürece de sabırlıdır.”

¹ 170b R1

Maḥdūm-ı merķūm nihāl-i nev-bāve-i dār-ı ‘ulūm¹, keşirü’t-telattuf, matrūḥu’t-tekellūf, mecmū‘a-i ḥoş-ķıt‘a-i fezā’il ü ‘irfān, ḥüsn-i ḥatṭla ḥāme gibi müşārün-ileyh bi’l-benān, ḥasenü’l-aḥlāk, ṭayyibü’l-a‘rāk, maḥdūm-ı celil ve şābb-ı cemil idi.

el-Mevlā Pīr Meḥmed (‘Azmī Efendi) {‘Azmī}

Defterdār Pīr Aḥmed Çelebi’nün fezlek-i defter-i āmālī ve icmāl-i rüz-nāme-i a‘mār u ḥāşıl-ı muḥāsebāt-ı a‘mālī olan şufūf-ı baḥş u cidālūñ elif mişāl nīze-güzār-ı rezmi ve ḥalbe-i taḥrīrūñ ḥāme-girdār-ı ḥalka-rübā-yı cezmi, mevlānā’u’l-fāzıl ‘Azmī Efendi’dür. Menbet-i kerīm-i kirām, ḥadīka-i enīka-i Koşantıniyye ḥākinden ruḥşat-yāfte-i ḥırām olup ‘ulemā-yı ‘izām ḥidmetlerinde kıyām ve zülāl-i terbiyetlerinden taḥşıl-i kām itdükden sonra Kınalı-zāde ‘Alī Efendi’nün kand-ı mu‘ād-ı ifādelerine müdāvīm ve ḥidmet-i ‘aliyye-i i‘ādelerinden mülāzım olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aḳçe ile Rodoscuḳ’da Rüstem Paşa Medresesi’nde seccāde-nişīn, ba‘dehu māh-ı ikbālī teraḳķī ile vāşıl-ı sülüşīn olmuş idi. Altmış sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde kırk aḳçe ile ‘İvāz Efendi yirine İstanbul’da olan Rüstem Paşa’ya naḳl olunmuş iken sene-i mezbūre dāḥilinde medrese-i Efḍaliyye’ye tebdil olup yirine Meḥmed Paşa ḥācesī Mevlānā Maḥmūd-ı Bosnevī taḥvīl olunmuş idi. Ba‘dehu elli aḳçe ile Beşiktaş’da vāķī‘ Sinān Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olmuşlar idi. Seksan iki Rebī‘u’l-āḥir’inde Kāzī-zāde Efendi ferāğından Edrine Dārü’l-ḥadīşī’ne terfī‘ olup seksan dört Rebī‘u’l-āḥir’inde Mollā-zāde Efendi² yirine Şaḥn’a gelmişler idi. Ol ḥilālde cezīre-i Kıbrıs teftīşine me’mūr ve ol fetḥ-i cedīdūñ taḥrīr-i vücūh-ı cibāyātında sa’yı meşķūr olup seksan yedi Rebī‘u’l-āḥir’inde Sinān Efendi-zāde Meḥmed Çelebi maḥlūlinden Süleymāniyye Medresesi’nde ḥalka-beste-i ifāde olmuşlar idi. Seksan sekiz Şevvāl’inde Şeh-zāde Meḥmed Ḥān’uñ mu‘allimi Ḥaydar Efendi intiķāl idüp üstād-ı nevīn-i nev-āyīn oldılar. İki sene miḳdārı ḥāk-i pāylarına isāle-i zülāl-i fażl ü ḥikmet ve dāḥil-i ḥarem-serāy-ı sultānīde ol nihāl-i bāğ-ı sa‘ādeti terbiyet idüp toḳuz yüz toḳsan tārīḥinde vāķī‘ sūr-ı sultānī ve ceşn-i İlḥānī ki ‘unvān-ı dīvān-ı ‘izz ü şevket ve tārīḥ-i cem‘iyyet-i baḥt u devlet;³

Āğāze-i devr-i ḥoş-terāne

¹ 165a E

² - SE

³ 171a R1

Eyyām-ı ‘arūsī-ı zemāne

olup naḥl-i pīrā-yı sünnet-i Muḥāmmediye;

Şerī‘at kездügi parmaḡ ağrımaz

mażmūnı ile tesliyet ve cāme-ḥāne-i salṭanatdan ol nihāl-i pīrāste ārāste-i şuḡḡa-i imāret kılınduḡda şāḥibü’t-terceme medār-ı pergār-ı ḥaşmet-i vāfire ve dā’ire-nişīn-i şervet-i mütekāşire olup muntazır-ı devlet-i şeh-zāde-i nev-res ve zemzeme-senc-i لابد للزمان ان یتنفس olmaḡla ḡonce-i nīm-ḥız-i nev-şüküfte mişāl derūnı pür-berg-i ümmīd ü āmāl iken sene-i mezbūre Receb’inde ta‘ne-i tã‘ün ol cem‘iyyeti perīşān idüp yirine Nevālī Efendi ḡāce-i şeh-zāde-i² ‘ālī-şān olmuş idi.

‘Azmī dār-ı ‘alāya ‘azm itdi (990)

tārīḡ-i intikālīdür.

Taḥrīr-i menāḡıb eşnāsında lā’iḡa-i zamīr-i kātib oldı.

Tārīḡ

Nizām-ı sübḡa-i ‘ömri irüp encāma ḡatm oldı

Anuñ-çün maḡta‘-ı eyyāmına tārīḡ “nażm” oldı³

Ḥazret-i Eyyüb-ı Enşārī ḡurbında ḡāk-i ‘ıtrnāk ile mütevārīdür.

Mollā-yı merḡūm zer-düz-i naḡş-ı ḡayāl-i ‘ulūm, naḥl-i pür-şimār-ı⁴ fażl ü ‘irfān, şem‘-i fā’izü’l-envār-ı taḡḡıḡ u īḡān, ḡulvu’l-muḡāvere, laṡīfü’l-mücāvere, ḡoş-ṡab‘ u ḡoş-şoḡbet, mā’il-i telaṡṡuf u⁵ muḡālaṡa vü ‘işret, ḡalīm ü selīm, saḡī vü kerīm, her vādīde müsellem, melek-ḡişāl ādem idi.

¹ “Zamanın soluk alması gerekir.”

² ḡāce-i şeh-zāde-i:şeh-zāde-i ḡāce-i SE

³ Taḥrīr//oldı:- SE; der-kenār R1, E

⁴ 96a SE

⁵ Telaṡṡuf u:- E, SE

Āşār-ı dil-güşālarından “*Mekārimü’l-ahlāk*” nām kitābları meşhūr-ı¹ āfākdur ve H̄āce Muḥammed ‘Aşşār’uñ *Mihr ü Müşterī* sini terceme itmişlerdür. Biñ beyt miqdārı olmış iken ba‘z-ı alā’iķ ‘ā’iķ olup nā-temām qalmışdur. Ba‘dehu maḥdūm-ı mükerrerleri H̄āletī Efendi beş yüz beyt zamīme idüp terk itdiler. H̄aķķā ki şī‘r ü inşāsı selīs ü hemvār, meşnevīsiniñ her beyti müfred-i rūzgārdur.

Evvel-i *Kitāb-ı Mihr ü Müşterī*

Cenāb-ı şāh-ı vālā-rütbe-i ‘işķ
Ki nāmına oķundı ḥuṭbe-i ‘işķ

Ġamina mihr kızgın müşterīdür
Ķamu ins ü perī fermān-beridür

Bu ‘işķuñ bī-tereddūd bī-tekellūf
Ķulı ķurbānı İsmā‘īl ü Yūsuf

Ġazeliyyātından Berceste² Ebyāt

O Rūmī dil-berüñ iy dil dilinde şanma var lüknet
Murādınca dili dönmez dehānı tengdür ğāyet

[Ve lehu]

Yürek oynamamaĝa ‘arz-ı cemāl eylese yār
Gel e inşāf it elüñ gögsüne ķo çāre mi vār

[Ve lehu]

Rūzgār itdi ķapuñdan ten-i ḥākimūzi dūr
Sa‘yımız oldu işigüñde hebā-yı menşūr

¹ 165b E (“Meşhūr” kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

² Ceste SE

[Ve lehu]

Halilüm sūz-ı ‘ışkı ateş-i ‘ışka düşenden şor
Bir oddan pîrehendür anı başından geçenden şor

[Ve lehu]

Țolmadın hum-hānesi dehrüñ mey-i gül-gün-ıla
Paşlanurdu hancerüñ cānā¹ dil-i² pür-hūnıla

el-Mevlā Mehemmed bin ‘Alā’e’-d-dīn el-Mekkī en-Nehrevānī el-Ḳādirī el-Ḥarākānī
(Ḳuṭbu’-d-dīn el-Mekkī) {Ḳuṭbī}

Mekke-i Mükerreme ve aḳṭār-ı Hicāziyye’de müftiyyü’l-enām ve “Ḳuṭb-ı Mekkī” demekle benāmdur. ‘Ulemā-yı ‘Arab hıdmetinde taḥşil-i ‘ilm ü edeb itdükden soñra taḥrīk-i bāl-i seyāḥat ve pergār-ı pā-yı³ himmet ile şaḥīfe-i zemīni mesāḥat idüp māh-ı cihān-tāb gibi seyrinde taḥşil-i kemāl ve mişāl-i Yūsuf-ı Ken‘ānī bereket-i ‘izzet ile iḥrāz-ı derece-i ‘izz ü iḳbāl itmiş idi. Her küşede ki bir ehl-i kemāl iştidi, āb-ı zülāl gibi pāyına rüy-māl idüp sāye-i ‘ināyetinde mazḥar-ı nuḳuş-i ‘ilm ü ‘irfān oldı ve ḳanḳı diyārda ki bir fāzıl-ı celīlü’l-āşār ḥaberin aldı, āyinevār nişānde-i pīşgāh-ı iḳbālī olup nigār-hāne-i ḥāfızasınıñ pertevin aldı. Toḳuz yüz kırk üç tārīhinde dārü’l-mülk-i İstanbul’a gelüp *Şevāhid-i Telḥīs* şāriḥi Şerīf-i ‘Abbāsī meclisine müdāvemet ve fūnūn-ı nāfi‘a iḳrā’ına aḥz-ı tāmme-i⁴ icāzet eylemiş idi. Altmış beş senesinde⁵ bir def‘a daḥı medīne-i Ḳoşantıniyye’ye ḥaṭṭ-ı raḥl-i müsāferet eyleyüp ‘ulemā-yı Rūm ile mübāḥaşe-i ‘ulūm ve muḥāvere-i nevādir-i manṭūḳ u mefhūm eyledükde mecmū’-ı erbāb-ı fazīlet, ‘ulüvv-i rütbe-i istiḥḳāḳına şehādet itmegin Sultān Süleymān Ḥān ḥazretleri Mekke-i Mükerreme’de inşā buyurdıkları medāris-i erba‘anuñ biri yetmiş aḳçe ile bunlara ‘ināyet ve i’tibār-ı rütbe-i mevleviyyet olınmış idi. Ol buḳ‘a-i mübāreke de ‘ilm ü ‘ibādeti şedīdü’l-iştigāl ve iftā vü ifāde ile sübḥa-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken toḳuz

¹ Cān R1

² Dili SE

³ Pergār-ı pā-yı:bād-pā-yı SE

⁴ Aḥz-ı tāmme-i:aḥz-nāme-i SE

⁵ 171b R1

yüz 90 senesinin evâ'ilinde sinn-i şerîfi seksana qarîb olduĝda icâbet-i da'vet-i dergâh-ı Mucîb eyledi.

Merhûm-ı merķûm ķuţb-ı dâ'ire-i 'ulûm, baħrû'l-ĝarâ'ib-i 'Arabîyyetüñ ĝavvâş-ı gevheri, vâdî-i fûnûn-ı edebîyyenüñ rû-şinâs-ı medħal u ma'beri, elsine-i keşîrede mânend-i süsen-i deh-zebân raţbu'l-lisân ve semt-i şî'r ü inşâda mişâl-i kilik-i serî'ül-beyân müşârün-ileyh bi'l-benân, riyâ vü ĥuşûnetden mütecânib, kerîmü't-ţab' u leyyinü'l-cânib¹, nâdiresi ĥûb, ĥüsn-i ta'bîr ile maħbûbu'l-ķulûb idi.

Âşâr-ı celîlesinden ĥadîş-i şerîfde "Câmi" nâm te'lîfi mânend-i rüste-i ķandîl-i lâmi', zîver-i maħâfil ü mecâmi'dür. *Kütüb-i Sitte*'yi cem' u tertîb² ve aĥsen-i vech üzere tensîķ ü tehzîb itmişdür. Dört cildde *Tabakât-ı Ĥanefîyye* cem' itmişdür. Muĥîţ u kâmil târîĥdür ve târîĥ-i Mekke yazmışdur. *el-İ'lâm bi-A'lâmi Beledi'llâhi'l-ĥarâm* tesmiye itmişdür ve târîĥ-i Yemen imlâ idüp *el-Berķu'l-Yemânî fî Fetĥi'l-Oşmânî* ismi ile müsemmä kılmışdur. "Ĥuţbî" maħlaşı ile Fârisî eş'ârı ve lisân-ı 'Arabîde mu'ammâ ve luĝaz tarzında ĝüftârı vardır. Ĥükkâm ü vülât-i eţrâfla mürâselâtı ve 'ulemâ vü eşrâfla mükâtebatı, zîver-i şaĥâ'if ü defâtir ve naķl-i mecâlis-i ekâbir ü aşâĝırdur. Cümleden Ĥınalı-zâde 'Alî Efendi Şâm ķâzîsi iken irsâl eyledüĝi ebyât ve cevâb-ı turfe-nikât, tertîb üzere taĥrîr ü işbât olındı:

'Alî Efendi

سلام حكى بالميم عينا معينة
يروى رياض الحب بالسلسل العذب

على ماجد ماحد مقول قائل
ثناء وان اربى على الصارم العضب

يدور عليه المدح من كل جانب
كمنطقة الافلاك دارت على القطب

عسى دعوة من عنده مستجابة
تبدل بعدى من حجاز الى القرب

¹ Kerîmü't/cânib:- SE

² 166a E

مقيم لكم ما طاف بالبيت طائف
1 على على الاخلاص و الصدق و الحب

Ḳuṭbu'd-dīn

و من عجب نظم من الروم قذاتى
بلاغته اعيت جهابذة العرب

و صاحبه مامر يوما بذى طوى
ولا الملتجا و الاخشيبين و لالهضب

ولكنه من نظم من فاق عصره
ذكرا و فضلا بالغريزة و الكسب

فصبح بليغ لوذعى مفوه
اذا قال لم يترك مقالا لذى لب

قصدتم بهذا العبد حوز و لاية
فكاتبتموه و هورق لكم حسب

سلبتم فؤادى و اصطبارى و سلوتى²
كانهم الاعراب فى سنة النهب

و انى على عهد المحبة ثابت
3 فهل ممكن غير الثبات على القطب

¹ “Selam olsun. Mim (م) harfıyla belli bir kaynaktan anlatmaya başladı. Sanki tatlı bir pınarla sevgi bahçelerini suluyor. Değerli biri hakkında son derece keskin ifadeler kullandılar. Onu övdüler. Fakat övgüleri keskin bir kılıçtan bile öteye geçti. Onun hakkında kutbun üzerinde dönen gezegenler gibi her yönden övgüler gelir. Ondan gelen her dua karşılık bulur. Benden sonra o dua Hicaz’dan daha yakınlarla ulaşır. Ka’be tavaf edildiği sürece sizin ikametiniz devam etsin. Ali Efendi’nin de ihlas, doğruluk ve sevgi üzerinde hâli devam etsin.”

² 96b SE

³ “Rum diyarından öyle ilginç bir şiir geldi ki o şiirin belağati Arapların üstatlarını bile yordu, bitkin bıraktı. O şiirin sahibi bir gün Tuva Vadisi’ne uğradı. Ne bir tümsek, ne bir düzlük, ne de sığınacak bir yer buldu. Fakat o, çalışıp çabalamaya ilaveten, tam bir zeka ürünü olan, dönemini aşacak bir şiir söyledi. O, son derece fasih, belağatli ve etkili konuşan biridir. O, bir söz söylediğinde akıl sahibi hiç kimseye

Zebād hakkında olan fetvāsıdır ki ĩrād olındı:

ما قولكم فى الطيب الذى يقال له الزباد يؤخذ من حيوان فى شكل الهره موجود بايدى الناس يجتمع فى حوالى سريته فيجمع منه هل حكمه حكم العرق و الفضلات مما لا يؤكل لحمه فيكون نجا ام لا فيكون طاهرا و هل تعرض احد من علماء الحنفية لذلك ام لا فاجيب الحمد لله لم ار احدا تعرض له من مشاهير العلماء غير الشيخ كمال الدين لبنى الهمام فى شرحه على الهداية فلم يطنب و صورة مقال و ذاكرت بعض الاخوان من المغاربة فى الزباد فقلت يقال انه عرق حيوان محرم الاكل فقال ما يحيله الطبع الى صلاح لطيبته يخرج عن النجاسته كالمسك انتهى و وقع بين علماء الهند فى اوائل القرن التاسع خلاف و نزاع فى ذلك و افتى القاضى شهاب الدين الهندى شارح الكافية بطهارته و الف فيه رسالته سماها نشر الطيب فى اطابة بعض ما به التطيب و رد عليه فى زمانه بعض اقرانه فوقف بعض تلامذة القاضى المذكور على ذلك الرد فرده كل من ذلك قد افرد برسالة لم اقف الا على رسالة القاضى شهاب الدين المسماة نشر الطيب وهى بالفارسية ملحوض ما خج اليه فى طهارة انه قال اعلم طيب الله عبشك ان الزباد عطر نشأ بين جلدتين فى حوال و ثنب مسنور برتى و هما غير السبلين و ليس ذلك فحرج البول و المنى و الفأبط فيحتمل ان يكون ذلك رطوبة هوائية نحللت بين الجلدتين المذكورتين كما يوجدنى قلفته الصبتي الغير المختون رطوبة بيضا اذ الهوا خار رطب بالطبع فاذا تكاثفت و ازدا و الرطوبة الهوائية انفلبت الى المائية و طنجة الحرارة فيحدث الزباد و يحتمل ان يكون عرقا ينشأ من جسد السنور المذكور قال فى كتاب طبائع الحيوان و من السنايز سنور يقال له الزباد و تسميه الهند سنور الملك و هو فى شكل و الصورة مثل مژه السنايز الا ان رايحته المسك² تفوح منه و اذا تفقد ارفاغه و مغابنه و حواصره و جد فيها رطوبة يحك منها فتكون لها رايحة المسك الزكى و هو غريز الوجود قال ابن بختيشوع شاهدت ببغداد فى سنة ثمان و اربعمائه زبادة احضرت من الحجاز نقر الملك و هو سنور البزكير الحلقته فى جلده حلقته خز يفتح و بنضم حلب المس على هيئته فانقته الديك يجتمع فيه عرق يشبه عرق الفرس اذا حمى ببحرى و الكدو اذا تكامل اجتماعه قلق ادوار دى الققص فيعلم الذى يخدم اته يحتاج الى ان يؤخذ منه ذلك العرق و يجمعه فيكون له رايحته طبيته و يقال انه بالحجاز اطيب منه بالعراق انتهى فاذا قلنا انها رطوبته هوائية تخللت فى الجلدتين فلا كلام فى طهارته ولا ينجس اتصاله ببدن السنور قال فى التاتار خانيته اذا غسل رجليه و مشى على ارض بخسته حافيا قابل الارض من بلل رجليه و اسود وجه الارض لكن لم يظهر اثر الارض فى رجليه جازت صلوته و ان كا من بلل الما فى الرجل كثيرا حتى صار وجه الارض طينا ثم اصاب الطين رجليه لايجوز صلوته و فى حواشى الكنز اذا وقع عين الكلب و الخنزير فى البر و لم يصبها بلل من فيه وخرج حبا لا ينتجس الما و ان وصل جلده اليه انتهى و هذا صريح فى ان الرطب الطاهر اذا لاتبى بنحسا مالم يداخله شى من اخر النجس او يمصى به و افرا قلنا ان الزباد عرق هند الحيوان كما نقل عن بختيشوع كان مختلفا من طهارته لا من السنور البرى من السباع فيكون عرفه نجسا عند الشافعى لكن حيث لم ينقل عن ابى حنيفة نص

söylenecek söz bırakmaz. Bu kul ile velayet sahibi olan birini kastettiniz. Onunla mükâtebe yaptığımızda size bağlı, soylu biridir. Kalbimi, sabrımı ve neşemi çekip aldınız. Sanki onlar yağma zamanındaki bedeviler gibidirler. Ama ben, sevgi ikliminde durmaya devam edeceğim. Kutuplarda olan birisi için sabit-kadem olmaktan başka bir şey mümkün müdür?”

¹ 172a R1

² 166b E

صريح في نجاسته الزباد و امكن الحكم بطهارته استحسانا التعامل الناس اذا نحاض العام في سائر بلاد والروم يعدونه من كرايم الناس الاموال و يتعاملون فيه بيعا و شرا و استعمالا و اهدا و القضاة في سائر اقاليم الاسلام يستمعون الدعاوى و البيئات فيه و في قيمته و اثمانه من غير نكير¹ و هذا اجماع² عملي كا لاستصناع او استحسانا لقوله عليه السلام حبت الى من دنيا كم ثلث الطيب و النأ و لا شك ان نفض الطيب اسم جنس شامل لجميع افراده و هذا فر او منه و لا يكون شئ من النجس محببا اليه عليه السلام او استحسانا بعباس خفي لان الجنس يصير طاهرا بالتبديل و التحول والامقلاب كالخمر اذا تحلل و الدم اذا صاد مسكا و هكذا اذا انقلب عرق هذه الدابته من الاستقدار الى الاستطابته صار طاهرا ولو سلمنا القول بنجاسته على اصل ابى حنيفة فهو امر مجتهد فيه مختلف بين العلماء اذا استعمله القضاة و حكموا بجواز بيعه كان طاهر الان بتحويل القضاة حكم في الحسينيات و الحكم في المسئلة المختلف فيها يصيرها مجمعا عليها فلم يبق اشتباه في جواز استعمال الزباد انتهى القاضى شهاب الدين رحمته الله و لم اجد نصا من علمائناى هذه المسئلة و كفى بهذا الرجل العالم قدوة في القول بطهارة الزباد و كلام العلامة ابن الهمام مساعد على ذلك من الجملة فاختر نفسك ما يحلو والله تعالى اعلم بالصواب حرره مولانا قطب الدين الحنفى ابن علا الدين الحنفى المفتى في مكة شرفها الله تعالى و قع الفراغ من كتابته في الليلة الثامن و العشرين من رجب³ سنة ثمان و خمسين و تسعمائه في مكة شرفها الله تعالى

¹ 97a SE

² 172b R1

³ “Kedi şeklindeki bir hayvandan elde edilen, zebad adı verilen, insanların elinde bulundurduğu, sakladığı koku hakkındaki görüşleriniz nedir? Bu kokunun hükmü, eti yenmeyen hayvanların artıkları ve teri gibi midir? Bu koku temiz (helâl) kabul edilir mi? Hanefî ulemasından herhangi birine bu mesele gelmiş midir, gelmemiş midir? Şu şekilde cevap verildi: İbnü'l-hümâm dışında herhangi bir ulemanın bu meseleye temas ettiğini görmedim. İbnü'l-hümâm, *Hidâye*'ye yazdığı şerhte konuya temas etmiş; ama sözü çok fazla uzatmamıştır. Dedikleri özetle şöyledir: Kuzey Afrikalı bazı arkadaşlarımla zebad hakkında müzakerede bulundum. Dedim ki zebadın, yenmesi haram olan bir hayvanın teri olduğu söyleniyor. Tabaklanması, o hayvanı necasetten çıkarıp temiz, yani helâl konumuna dönüştürmez. Bitti. Hint uleması arasında 9. Asr'ın başlarında bu meselede farklı görüşler ortaya çıktı. *Kâfiye Şârihi Kadı Şihâbüddin el-Hindî* temiz olduğuna dair fetva verdi. Hatta bu hususta bir risale de yazdı. Risalesinin ismini de *Neşrû't-tîb fî İtâbeti Ba'di Mâ-bihî't-tatyîb* olarak koydu. Dönemindeki bazı arkadaşları ve bazı öğrencileri bu risaleye karşı reddiyeler yazdılar. Bunların tamamı bir risalede toplanmıştır. Ancak ben sadece Kadı Şihâbüddin'in *Neşrû't-tîb* isimli eserine ulaşabildim. O da Farsçadır. Bu risalede Kadı Şihâbüddin'in meylettiği görüşün özeti şöyledir: Zebad temizdir. İki deri arasında çıkar. Ön ve arka idrar yollarından çıkmadığı için; veyahut bu yollardan çıkan herhangi bir hava veya yaşlık hükmünde olmadığı için helâldir. Muhtemelen zebad, bahsedilen hayvanın cesedinden çıkan bir terdir. Bazı zooloji kitaplarında bu zebad denen hayvanın Hitnililer tarafından “sennûr” diye isimlendirildiği, derilerinin altında yaşlık bulunduğu, oradan da bu keskin kokunun elde edildiği ifade edilmiştir. İbn Bahtîşû' 480 yılında Bağdat'ta bu kokuyu gördüğünü, Hicaz'dan getirildiğini, belirli bir süre bekletildiğini, kokusunun keskin olduğunu, Hicaz'da Irak'tan daha temiz olarak üretildiğini ve kullanıldığını belirtmiştir. Bitti. O hâlde biz de deriz ki o hayvanın teri hava ile temas etmesi sonucu cildi ve derisi arasında oluşur. Temiz olduğu hususunda herhangi bir olumsuz ifade yoktur. *Tatarhâniye*'de ayakları yıkandığı, toprak vs. kirlerin temizlendiği, ayaklarında ve vücudunda herhangi bir kir izi kalmadığı sürece kullanılması caizdir, denmiştir. Köpeğin ve domuzun gözü bir kuyuya düşse ama ağızlarından herhangi bir ıslaklık o kuyuya bulaşmasa, cilde temas etse bile o su necis olmaz. Bitti. Bu gösteriyor ki necis bir şey bulaşmadığı sürece, temiz olan ıslaklık, nem helâldir. O hâlde biz de deriz ki uzmanların da bildirdiğine göre zebad o hayvandan ter şeklinde ortaya çıkan bir sıvıdır. Temizliği hususunda evcil mi, vahşi mi olduğundan kaynaklanan bir ihtilaf vardır. Şafîilere göre bu hayvanın teri necistir. Fakat Ebû Hanîfe Hazretleri'nden necis olduğuna dair açık bir ifade gelmemiştir. Özellikle farklı şehirlerde ve Anadoluda sıkça kullanıldığı, değerli kabul edildiği, alış veriş yapıldığı, hediye edilip alındığı gerçeğinden hareketle istihânen temiz olduğuna hükmedilmiştir. Bu da istisna akdî gibi amelî icmâ'dir. Hz. Peygamber'in ‘Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi.’ rivayetindeki üçüncü hususun koku olması da bunu destekler. Nitekim rivayetdeki koku kelimesi bütün türlerini kapsayan cins bir isimdir. Dolayısıyla sadece belli bir

[Mes'ele]

فى حكم الترياق فرع قال فى القنية اذا قال الطبيب الحاذق علتك لا تدفع الا باكل القنفذ و الحية او دواء يجعل فيه الحية لا يحل له اكل ذلك و عن ابى يوسف كان ابو حنيفة مع يكره اكل الترياق فيه شئ من الحيات و يجوز بيعه لغلبيه الحلال و عن الحسن بن على رضى الله عنهما انه سقى جاريته من جواريه الترياق و فى شرح التمرتاشى و فى المنتقى عن محمد اكره شرب الترياق اذا كان فيه شئ من الحيات و فى الحاوى¹ القدسى قال فى القنفذ بالكرهته فانه قال يكره اكل الضبع و الضب و سائر هوام الارض و سكان البيوت كالفارة و القنفذ و ابن عرس و السنور² الالهى و الوحشى انتهى

[Mes'ele]

والله اعلم قال تمرتاشى كل عضو هو عورة من المرأة اذا انفصل عنها هل يجوز النظر اليه فيه روايتان احديهما يجوز كما يجوز النظر الى ريقها و دمها و الثانية لا يجوز و هو الاصح وكذا الذكر المقطوع من الرجل و شعر عانته اذا حلق فيه الروايتان و الاصح انه لا يجوز النظر اليها كذا فى الجهره فى باب شروط الصلوة حرره مولانا³ قطب الدين ابن علاء الدين الحنفى

el-Mevlā Hüseyn el-Mekkī el-Mālikī (Kāzī Hüseyn el-Mālikī)

kokunun peygamberimize sevdirdiğini bu rivayetten anlayamayız. Nitekim başka maddeler de değişimle, dönüşümle kokuya dönüştüğünde temiz kabul edilmektedir. Her ne kadar Hanefi mezhebi içerisinde de farklı görüşler olmakla birlikte kadınların bizzat kullanmaları ve alışverişine cevaz vermeleri de helal olduğuna delalet eder. O hâlde zebadın kullanılmasının caiz olduğu hususunda herhangi kapalı bir durum kalmadı. Kadı Şihâbeddin (Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.) ve diğer ulemâmdan bu hususta kesin bir delil bulamadım ancak allâme İbnülhümâm'ın caiz olduğuna dair sözü delil olarak yeterlidir. Sen yine de kendine uygun olanı tercih et. En doğruyu Allah bilir. Bu fetvayı Mekke Müftüsü Mevlana Kutbuddin el-Hanefi ibn Alâeddin el-Hanefi yazdı. Yazma işini Receb'in 28. gecesinde 958 senesinde Mekke'de tamamladı.

¹ 167a E

² “Ma’cûnun hükmü hakkında: *Kunye*'de şöyle denildi: Eğer uzman bir doktor senin hastalığının tek tedavisi kirpi, yılan yemek veyahut içinde yılan zehiri olan bir ilaç kullanmak derse bunları kullanmak o kişiye helâl değildir. Ancak Ebû Yusuf'tan şöyle bir rivayet gelmiştir: Ebû Hanife Hazretleri mekruh olmakla birlikte içinde yılan gibi hayvanlara ait madde olan ma’cûnun tedavi amaçlı yenilmesini helâl kabul etmiştir. Hatta içindeki helâl maddenin fazlalığından dolayı satışını da helâl kabul etmiştir. Hasan bin Ali'nin (r.a.) cariyelerinden birine bu tiryaktan içirdiğine dair bir rivayet gelmiştir. Timurtaşî'nin şerhinde ve *Münteka*'da bu tür bir ilacı kullanmayı İmam Muhammed'in mekruh gördüğü ifade edilmiştir. Çünkü içinde yılanı dair bir şey bulunmaktadır. *El-Hâvî el-Kudsî* adlı eserde İmam Muhammed'in kirpinin de mekruh olduğunu söylediği nakledilir. Aynı şekilde o; kurbağa, sırtlan, fare, kirpi, gelincik gibi hayvanların da evcil olsun, yabani olsun haram olduğunu ifade etmiştir. Bitti.”

³ “Allah en iyi bilendir. Timurtaşî bir fetvasında şöyle demiştir: Kadının herhangi bir avret mahalli kopup ayrıldığında buna bakmak caiz midir? Bu hususta iki rivayet vardır. Birincisi kadının tükürüğüne, kanına bakmak nasıl caizse kopan herhangi bir avret mahalline bakmak da caizdir. İkinci görüş caiz değildir ki en sahih olan görüş de budur. Aynı şekilde erkeklerden kopup ayrılan herhangi bir avret mahalline ait parçaya, örneğin avret mahallinin kılı gibi, bakılıp bakılmayacağı ile ilgili de iki görüş vardır. Bu konuda da en sahih görüş, gösterilmesinin caiz olmadığı gibi bakılmasının da caiz olmadığıdır. Bu fetvayı Mevlana Kutbuddin ibn Alâeddin el-Hanefi yazdı.”

Mānend-i murğān-ı harem, mücāveret-i beyt-i şerīfle mu‘azzez ü mükerrerem olan erkān-ı¹ Ka‘be-i müşerrefeden Kāzī Hüseyn-i Mālikī’dür². Fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr ve cāh-ı vecāhetle zebān-zed-i cumhūr idi. Toğuz yüz yetmiş beş tārīhinde ellişer akçe vazīfe ile Sulţān Süleymān Hān medreselerininüñ biri kuzāt-ı Mekke’ye zamīme-i revātib kılınup biri bunlara, biri qarīnleri Kuţb-ı Mekkī’ye münāsib görüldi. Mihrümāh Sulţān icrā eyledügi Mā’-i ‘Arafāt hıdmetine ta‘yīn olınan üç emīn vāhiden ba‘de vāhidün vefāt idüp henüz itmām-ı merām müyesser olmamağla ser-rişte-i umūrı bunların kefi kifāyetine teslīm olınmış idi. Toğuz yüz yetmiş toğuz Zi’l-ka‘de’sinde bunların nezāreti³ ile icrā ve ‘atış-ı erbāb-ı Harem irvā olınmış idi. Hıdmeti muķābelesinde teşrīfāt-ı şerīfe ile ber-murād ve idrārātı müstezād kılınup vazīfe-i medrese mi’e-i kāmıleye vāşıl ve mevleviyyet i‘tibārına nā’il oldılar. Toğuz yüz seksan iki tārīhinde Hācegī-zāde yirine Medīne-i Münevvere دامت بالانوار مسوره⁴ kazāsı ihsān olındı. Seksan üç hilālinde vazīfe-i tekā‘üd ve medrese-i ūlā ile qarārgāhına ‘avd idüp manşib-ı celīl-i Medīne Gürz Seyyidī-zāde’ye ‘ināyet olındı. Kemāl-i ‘izzet ü iclāl ile müreffehü’l-hāl iken toğuz yüz toğsan hilālinde intikāl eyledi. Cebel-i Mu‘allā ’da Kuţb-ı Mekkī ile bir arada medfūnlardur.

Mevlānā-yı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, şadāret-i erbāb-ı Harem ile mazhar-ı i‘zāz olmağın Kuţb-ı Mekkī *Tārīh-i Mekke*’de bu güne şenā-erdāz olmış idi: Seyyidinā ve mevlānā, re’īsü’l-Ḥarameyni’ş-şerefeyn ve kebīrū’l-beledeyni’l-münīfeyn, şeyhü’l-İslām, merci‘u’l-‘ulemā’i’l-a‘lām⁵, bedrū’d-dünyā ve’d-dīn, es-seyyidü’l-kāzī, hüseynü’l-ḥasīn. ادام الله عزه واقباله⁶

Fenn-i siyerde “*el-Ḥamīs fī Ahvāli Nefesi Nefīs*” nāmı ile meşhūr olan kitāb bunların olmağ mesmū’dur. Taşhīh-i naql olına. Bu ḥaķīrde olan nüşhada “Te’līf-i eş-şeyhü’l-imām ‘umdetü’l-ḥuffāz ve ‘aynū’l-cehābizetü’l-ikāz Mevlānā Hüseyn bin Meḥammed bin Ḥasan ed-Diyārbekrī el-Ḥanefī bi-zeyli Mekketi’l-müşerrefe eskenehu’llāhu te‘ālā a‘lā ğurfe” yazılmışdur. Ve *Ṭabaķāt-ı Selāṭin*’de Sulţān Selīm-i Sānī’nün tārīh-i intikālın ve Sulţān Murād-ı Sālīs’ün devletın yazup bu güne ḥatm-i

¹ - SE

² Mekkī’dür SE

³ 173a R1

⁴ “Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun.”

⁵ 97b SE

⁶ “Allah onun şeref ve tālihini dāim etsin.”

kelām itmişdür. Teveffā fī sene işneyn ve şemānīn ve tis‘a mi‘e ve sulţānū veledihū’s-
sulţān Murād Hān naşarahu’llāhu te‘ālā, fī tārīhi’l-mezbūr¹.

el-Mevlā Bālī (Manav Şems)

‘Alā’iyye diyārından qarīn-i zūhūr ve “Manav Şems” dimekle meşhūr olmuş idi. Mir‘āt-ı yālī şaykal-ı mücāhede ile şakīl ü pūr-tāb ve şafā-yı cevher ile mānend-i levha-
i āftāb olup pezīrā-yı eşkālū’t-te’sīs-i mebānī ve maḥall-i irtisām-ı nuḳūş-i pertev-i
ma‘ānī olduḡdan şoñra muḳtezā-yı ‘ulüvv-i ṭabī‘atle meyl-i firāz ve şeh-bāl-i himmetle
vekr-i ḳadīminden pervāz idüp dārū’l-mülk-i Ḳostantīniyye’ye vāşıl ve ba‘z-ı kirāmuñ
şeref-i mülāzemetine nā’il olmuş idi. Ol eşnāda Rüstem Paşa dāmādı Vezīr Aḫmed
Paşa’nuñ şeref-i ta‘līmī ile kām-kār ve *Hāşīye-i Tecrīd* ve *Miftāḫ* pāyelerinden şabā²-
güzār olup perr ü bāl-i ‘ināyetle dü-esbe ḳaṭ‘-ı menzil ve dest-yārī-i teraḳḳıyyātla iki
menzili bir idüp rütbe-i erba‘īne vāşıl olmuş idi. Ṭoḳuz yüz yetmiş altı Zī’l-ḳa‘de’sinde
Edrineḳapusu’nda binā olınan medrese elli aḳçe ile ibtidā bunlara i‘ṭa olındı³. Henüz
temām olmamaḡla Rüstem Paşa Cāmi‘i’nde ders dimek fermān olındı. Yetmiş sekiz
Cemādiye’l-āḫire’sinde Mu‘allim-zāde Maḫmūd Çelebi yirine Rüstem Paşa
Medresesi’ne taḫrīk olındı. Seksan bir Şafer’inde Üsküdār Sulţāniyyesi’nde selefini
ta‘ḳīb eyledi. Seksan iki Zī’l-ḳa‘de’sinde Sinān Efendi-zāde Meḫemmed Çelebi yirine
Şaḫn’a geldi. Seksan dört Muḫarrem’inde merḫūm Kātib Maḫmūd yirine Āmid ḳazāsı
şadaḳa olındı. Seksan altı tārīhinde ‘azl olınup yiri Mīrzā Maḫdūm’a virilmiş idi.
Seksan yedi tārīhinde Mīrzā Baḡdād’a, selefī Martolos-zāde Āmid’e olup sene-i
mezbūre dāḫilinde Mīrzā Ṭrablus’a naḳl olınup bunlar yirine Baḡdād ḳazāsı ile ber-
murād oldu. Seksan ṭoḳuz Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olınup yirine Muştafā Efendi irsāl
olındı. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ḫudūdında şems-i vücūdı ḡarīb ve ḡazāl-i rūḫı vaḫşetḡāh-ı
dünyādan hārib oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü diyānetle meşhūr, vaḳūr u edīb, pīr-i münevverü’l-
meşīb idi.

el-Mevlā Sa‘dī (Ḳaraçı Sa‘dī)

¹ Fenn//mezbūr, der-kenar R1, E

² şoñra SE

³ 167b E

“Karaçı Sa’dî” demekle meşhürdür. Diyâr-ı Karaman’da “Akserây” nâm belde-i ma’mûreden zühûr ve sulţân-ı rûhî tahtgâh-ı¹ bedende tesviye-i umûr idüp Sünbül Sa’dî gibi sevâde mâ’il ve sünbüle-i dânedâr gibi mâye-i isti’dâde nâ’il olup ‘ulemâ-yı Rûm dârü’l-ifâdelerinde istifâza-i ‘ulûm iderek “Mîrim Kösesi” demekle ma’rûf şadr-ı ‘âlî-kadr âstânesine intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb itdükden sonra ba’z-ı medârisde müdârese ve ifâde-i fûnûn-ı şettâyâ mümârese eyleyüp tokuz yüz altmış iki senesinde Kâtib Maḥmûd yirine kırk aḳçe ile Kalendar-ḥâne Medresesi’nde miḥrâb-nişîn, ba’dehu teraḳḳî ile vâşıl-ı ḥamsîn olup altmış beş Rebî’u’l-âḥir’inde munfaşıl ve yirine Küçük Bostân Efendi muttaşıl oldu. Altmış yedi târiḥinde Rodos fetvâsı maḥlûl olup Ümmüveled-zâde ve Bozan-zâde ile imtiḥân fermân olunduḳda isti’fâ idüp çüst deprenmekle ol dâm-ı belâdan kendüyi rehâ ve يكرّم الرجل او يهان² terdîdinden ḥalâş olmaḒla izḥâr-ı zekâ itmiş idi. Altmış tokuz Rebî’u’l-âḥir’inde Ma’lûl-zâde Efendi yirine Burûsa Sulţâniyyesi’ne vâşıl, yetmiş altı Rebî’u’l-âḥir’inde Aḳyazılı Sinân Efendi yirine Şaḥn’a nâ’il olup yetmiş yedi Receb’inde ba’z-ı nevâḥî ilḥâḳı ile Konya ḳazâsı mevleviyyet olup bunlara tevcîḥ olındı. Ba’de’l-infişâl Mar’aş ḳazâsı Elbistân ilḥâḳı ile mevleviyyet olup ‘inâyet olındı. Ba’de’l-‘azl³ şılasında iḳâmet ve tokuz yüz tokşan ḥudûdında riḥlet eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘iffet ü şalâḥla meşhûr, şâfi-fu’ad, pāk-i-tiḳâd, mesâ’il-i fiḳhiyyeyi cāmi’, ḥükümetinde ḥalḳa nâfi’ idi.

Üç oḒlı ḳalup biri mevleviyyet pāyesiyle ba’z-ı bilâda ḥâkim, ikisi ḳuzât-ı ḳaşabât zümresinde ḥidmet-güzâr-ı maḥâkim idi.

el-Mevlâ İbrâḥîm (Burnaz İbrâḥîm)

“Ḥamîdî Yoluḳ Meḥemmed Çelebi” nâm vâ’izüñ şınv-ı kihteri ve “Şâni’î” muḥalleş Maḥmûd Çelebi’nüñ birâderidür. “Burnaz İbrâḥîm” laḳabı ile meşhûr ve yârân meyânında bu beyt zebân-zed-i cumhûrdur:

ÇaḒa yavrı iken burnaz idi ol
Ḳatı burnı büyük pür-nâz idi ol⁴.

¹ 173b R1

² “Kişi ya saygı görür ya da rezil olur.”

³ 98a SE

⁴ İdi ol:oldı E

Muḥaṣṣī Sinān Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse 'āzım olup ḳaṭ'-ı merātib iderek kırık aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḳuz yüz yetmiş yedi Receb'inde Samsūnī-zāde Ḥācī Çelebi yirine¹ Edrine'de Ḥalebiyye müderrisi olmuş idi. Seksan üç Rebī'u'l-evvel'inde Ya'ḳūbca yirine Süleymāniyye-i İznīḳ pāyesine vāşıl, seksan altı Şa'bān'ında Beg-zāde Efendi yirine Şemāniyye'ye nā'il olup seksan yedi Zī'l-ḥicce'sinde Bālī Efendi yirine Bosna ḳazāsı tevcīh olındı. Seksan ṭoḳuz Şevvāl'inde Mīrzā Maḥdūm yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsına naḳl olındı. Ṭoḳsan Cemādiyye'l-ülā'sında ḳāzī iken intikāl idüp yirine Bağdād'dan Muştafā Efendi tebdil olındı.

Merḥūm-ı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr, 'ilm ü ma'ārifde daḥl, evzā' u eṭvārı medḥūl-i ḥaḳīr ü celīl, enf-i 'aẓīmi ḳılıç külāh gibi ser-efrāz, belki ḳılıç balığı gibi erbāb-ı benīn meyānında mümtāz olmağla zu'mı üzere engüşt-nümā, mazhar-ı manṭūḳ-ı-ismā² olup³ fiskeyi ḳılıcı ile alan⁴ ṭurfe-kārān-ı rüzgārdan idi. Ğarā'ib-i eş'ārı vardır ki ḥande-fermā-yı Bāḳıl ve reşk-endāz-ı insān-ı kāmildür. Ḳınalı-zāde Efendi'nün şadāretine "Tācum sa'ādet" (975) diyü tārīḥ diyüp deryūzeğeri-cā'ize-i istiḥsān olmuşdur. Mu'allim-i sulṭānī 'Atā'u'llāh Efendi kerīme-i mükerremesini Ḥasan Beg-zāde Çelebi'ye virdükde bu tārīḥi kitābe-i eyvān-ı iştihār ve ser-meşḳ-ı terzīḳ-gūyān-ı rüzgārdur.

از برای اسالہ انبویب

جمع کردند و مکرمت اسلوب

از وقوع وقاع سؤال کنی

تاریخ او بکو که چشمه خوب

Bu mülābese ile mezbūre "Enbūb Ḳāzī" dirler idi.

el-Mevlā Meḥammed bin 'Ārif ('Abdu'l-ḳuddūs)

¹ 168a E

² "Altı suya oturmuş; burnu ise göklerde..."

³ "zu'mı/olup" ibaresi R1 ve SE'de "ḥaḳīr ü celīl" ifadesinden sonra gelmektedir.

⁴ 174a R1

⁵ "Kanaldan (su) akıtmak için cömertlikle bir araya toplandılar. (Eğer) olay hakkında soru sorarsan onun tarihi için 'güzel çeşme' de."

Silsile-i nesebi Hâzret-i Ebübekr-i Şiddîk'a peyveste olan Mollâ Hudâvendigâr hizmetlerinüñ 'ırk-ı 'arîkına bestedür. Kâ'idetü'l-mülk-i Karaman olan maħrûse-i Konya'dan nümâyân olup tarîk-ı 'ilme ber-kâ'ide sülûk ve kurş-ı i'tibârın sikke-i isti'dād ile meskûk eyledükde Mîrim Kösesi hizmetlerinden iħrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba'z-ı medârisde müdâreseye himmet idüp otuz aqçe ile Edrine'de 'Alemü'd-dîn Medresesi'ne ve kırk aqçe ile Efđal-zâde Medresesi'ne müderris olup toquz yüz seksan iki Cemâdiye'l-ülâ'sında Seyfî Çelebi yirine ħânqâh ħâricine 'âric olup seksan üç Şa'bân'ında yine anlar yirine Hâşekî pâyesine terfî' olunmuş idi. Seksan dört Cemâdiye'l-âħire'sinde töhmet-i cehl ile 'azl olunup medresesi Hışım 'Alî Efendi'ye virildi. Seksan toquz Şevvâl'inde mevleviyyet ile Konya kazâsı virilüp 'ıyd-ı ađħâda el öpmege varduqda Medîne-i Münevvere Kâzîsi Mîrzâ Maħdûm'a ve Ğalaťa'dan ma'zül 'Arab-zâde Efendi'ye taqaddüm itdügi için 'azl olunup nefy-i beled fermân olındı. Hattâ ħuşuş-ı mezbûre muħarrik olup mütehevvirâne fetvâlar virdi, diyü Şeyĥü'l-İslâm Naqîb Efendi daĥı 'azl olunup Çivi-zâde Efendi müftiyyü'l-enâm oldu. Bi'l-âħare şâhibü't-terceme ħaqqında 'azlle iktifâ olunup Beşiktaş'da vâkı' bāğçesinde qarâr itmek üzere rızâ virildi. Toqsan ħudûdında nâ-kâm ü nâ-ümmîd müteveccih-i dergâh-ı Mecîd oldu.

Merĥûm-ı mezbûr za'f-ı 'ilm ü kuvvet-i kalble meşĥûr, ĥulq-ı sebu'îsi ĝâlib ve kemâl-i tehevür şıfat-ı şu'ürünü sâlib olmağın "Kuduz" laqabı ile ma'rûf idi. Tenzîh-i lisân murâd idenler " 'Abdu'l-ĥuddûs" dirler idi. Zemânımızda şadme-i kûh-efgen ve kûpâl-i tâqat-şikene¹ mübtelâ olan Şatar Muştafa'ya " 'Abdu's-satar" didükleri bu kabîldendür.

Veled Çelebi: Mevlânâ-yı merĥûmuñ "Veled Çelebi" dirler kendüden a'lem ü eşlaĥ bir birâder-i kihteri var idi. Lâkin belâhetde bî-mişâl ve rûtbe-i 'atehi vâşıl-ı derece-i 'âlü'l-'âl idi. Tarîk-ı 'ilmde menâzil-peymâ olarak vâşıl-ı pâyeye-i ħamsîn olmuş iken cem'ıyyetgâh-ı 'âlem-i vücûddan nâbüd oldu.

el-Mevlâ Hızır Beg (Hızır Beg Çelebi)

Tabaqa-ı Süleymâniyye'de zikri sebĥ iden Zülfinigâr'ın birâder-i kihteri ve Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye 'ulemâsından Kâzî 'Abdu'l-kerîm'ün ferzend-i fûrüzende-

¹ 168b E

aḥterīdür. Maḥrüse-i Koşantıniyye’de tayy-ı merāḥil-i vücūd ve ‘arz-ı cemāl-i meclis-i şühūd itmiş idi. İ’dād-ı muḥaddemāt-ı ‘ulūm ve taḥşil-i netice-i mantūḳ u mefhūm idüp ‘ulemā-yı ‘izām mecālisinde¹ idāre-i kü’ūs-i kelām ve icāle-i kümeyt-i müşgīn-ḥitām-ı taḥḳīḳ-ı maḳām kıлмаğla meşhūr u benām olduḳda Mu‘allim-zāde Efendi² ḥidmetlerinden mülāzemetle vāşıl-ı kām ve evvelīn-i ḳademe-i ‘izz ü ‘alā ile bülend-maḳām olmuşlar idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile Burūsa’da cedd-i emcedi Müftū Aḥmed Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu teraḳḳī ile yigirmi beş pāyesine, ba‘dehu otuzla medrese-i mezbūreye, ba‘dehu kırıkla İstanbul’da Sittī Ḳadın Medresesi’ne müderris olup toḳuz yüz seksan iki Muḥarrem’inde Mazlūm Melek yirine Ca‘fer Ağa ḥāricine vāşıl olmuş iken seksan üç Rebī‘u’l-āḥir’inde ma‘zūl olup medrese-i mezbūreye Meḥemmed Beg nā’il oldu. Seksan yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde³ A‘rec Seyyidī Ḳelebi yirine⁴ Burūsa’da Manastır pāyesine pā-yı himmet komuş idi. Ol medresede meşgūl-i ifāde ve micmere-gerdān-ı taḥḳīḳ u icāde iken toḳsan Zi’l-ḳa‘de’sinde nā-kām ü nā-ümmīd vāşıl-ı nüzhetgāh-ı cāvīd olup medresesi Ḥusrev-zāde’ye virildi.

Merḥūm-ı merḳūm Ḥızr-ı mā’u’l-ḥayāt-ı ‘ulūm, tayy-kerde-i zulemāt-ı evhām, pey-bürde-i derecāt-ı a‘lām, ḥarīş-i deryā-keşān-ı iştigāl, leb-teşne-i zülāl-i fazl ü kemāl, şāne-zen-i ṭurra-i evhām ü ḥayālāt ve sime-keş-i rabbātu’l-ḥicāl-i efkār-ı muḥālāt, eslāf ḥaḳḳında muṭlaḳu’l-lisān, aḥlāf şānında gūsiste-‘inān, eṭvārı cünūna ḳarīb, aḥvālī ḡarīb ve aḳvālī ‘acīb idi. Ta‘līḳāt ve resā’ilin ḡāyetde ḡubār ḥaṭṭ ile evrāḳ-ı ḥamā’il gibi ḥurde şafahāta yazup “Ādemūn cümle mü’ellefātı bir ḳoz ḳabına girmek gerekdür.” dir imiş. ⁵وقس عليه الباقي

el-Mevlā Ca‘fer (Ca‘fer Efendi)

Rūmili’nde “Manastır” nām şehr-i meşhūrdan bedīd ve kevkeb-i bīdār-ı felek-i dāniş ü dīd olup i‘māl-i re’sü’l-māl-i isti’dād ile mālīk-i ecnās-ı fazl ü kemāl ve naḳd-i rā’ic-i ‘ilm ü ‘irfānla ḥizāne-i ḥāfızası māl-ā-māl olduḳdan soñra tarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳa sülūk ve ḳurş-ı i’tibārın sikke-i müsta’iddāne ile meskūk⁶ idüp mānend-i zer-i Ca‘ferī bāzār-ı iştihārda dā’ir ve meyān-ı erbāb-ı i’tibārda hem-‘ayār-ı meşel-i sā’ir olduḳda

¹ 174b R1

² - SE

³ 98b SE

⁴ - R1

⁵ “Diğerlerini bununla mukayese et.”

⁶ Meslūk SE

toğuz yüz altmış altı Muğarrem'inde Sultān Süleymān Hān ħazretlerinüñ cānib-i ħarbiide olan medreselerinüñ ħaraf-ı cenübide vāķi' mıştaba-i celileleri temām olup Şāh Efendi'ye in'ām olunduğda yeni cem'iyetlerine dāħil ve miyāne-bend¹-i gevher-i emāsil olmışlar idi. Ba'dehu;

Cānlar çekilüp ħazret-i Mevlāya giderler
Cūlar gibi kim cānib-i deryāya giderler

maẓmūnına muvāfık, ol fāzıl-ı fā'ik şerik-i dersleri Şun'u'llāh Efendi merħūmla Şeyħü'l-İslām Ebu's-su'ūd Efendi cenāblarına rüy-māl ve tefsir-i şerif kırā'atı ile ħatm-i defter-i kemāl idüp² şeref-i mülāzemetlerine nā'il ve silk-i müderrisine dāħil oldılar. Maħrüse-i Edrine'de vāķi' medāris-i 'ilmiyyeden *Hāşiyeye-i Tecrid* ve *Miftāħ* pāyelerinden iftitāħ idüp kırk aqçe ile Cāmi'-i 'Atik Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ders ü taħķik itmişler idi. El-ħāletü hāzihi maħrüse-i Edrine'de te'ehhül ü tavaṭṭun ve kıble-nümā-yı ħalb-i meyyāli ol ħuṭr-ı celilde temekkün itmiş idi. Ba'dehu elli aqçe ile İstanbul'da Fāṭıma Sultān müderrisi olmuş idi. Toğuz³ yüz toğsan tārīhinde mānend-i Ca'fer-i Ṭayyār ve kevkeb-i seyyār, a'lā-yı 'illiyinde ħarār idüp medrese-i maħlūle Kefeli ħüseyn Çelebi'ye virildi.

Mevlānā-yı merħūm ħavṭa-zen-i ħimār-ı 'ulūm, ħüher⁴-bend-i ħavā'id-i 'Arabiyye, fā'idemend-i fevā'id-i edebiyye, ħasenü'l-aħlāq, ṭayyibü'l-a'rāq, evzā' u eṭvārı müsellemler, melek-ħişāl ādem idi. Leṭāfet-i zāt-ı pākine şahid bu yiter ki faħrül-ehālī, zeynü'l-mevālī, ħālā ħaleb ħazāsından ma'zül ve merātib-i sāmiyye müstaħikku'l-vuşul, Āvāre-zāde Muştafā Efendi ħidmetleri kān-ı vücūdunuñ gevher-i tābdārı ve baħr-ı insāniyyenüñ dürr-i şāhvārı;

Bir laṭifü't-ṭab' pāk-aşla ħalefdür var ise
Anuñ için böyle ħoş-büdur gül-āb-ı Edrine

maẓmūnunuñ nümūdārıdır.

el-Mevlā Maħmūd bin Süleymān (Kefevī Maħmūd Efendi, Şāhibü'l-Ketā'ib)

¹ - R1

² 169a E

³ 175a R1

⁴ Gevher SE

Belde-i Kefe’de merkeb-i ‘azîmeti mü’kife¹ olup taḥṣîl-i bızâ‘a-i isti‘dād için rāh-ı talebde pūyān ve murād-ı dil ü cānını cūyān olduḡda muṭāraḡa-i ‘ulemā-yı şāfî-cevher ile vāṣıl-ı iksîr-i ekber-i kemāl ve ‘ayār-ı külçe-i taḥṣîli nā’il-i mertebe-i ‘ālū’l-‘āl olup kırk ṭoḡuz senesinde İstanbul’a ḡudūm ve rūy-māl-i dergāh-ı ‘ulemā-yı Rūm ḡılımış idi. Evvelā Ḳapluca Müderrisi Ḳāzî-zāde Efendi’nün dārü’d-ḡarb-ı ifādesine dāḡil, ba‘dehu Şaḡn Müderrisi ‘Abdu’r-raḡman Efendi’nün tecrübe-i miḡekk-i ḡabūline nā’il olup elli dōrt ḡilālinde anlar Ḥaleb ḡāzîsi olduḡda Anaṭolı Şadrı Ma‘lūl Emîr Efendi āstānesine intisāb, elli ṭoḡuz dāḡilinde şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. Altmış bir eṣnāsında yigirmi aḡçe ile İstanbul’da Mollā Gürānî müderrisi olup ba‘dehu sālîk-i ṭarîḡ-ı ḡazā ve mālîk-i ezimme-i ḡūkm ü imzā olmuş idi. Bi’d-defe‘āt Kefe’ye ḡāzî vü müfettiş-i emvāl ve Gelibolı ḡazāsı ile maḡzi’l-āmāl olduḡdan ṣoḡra ṭoḡuz yüz seksan yedi tārîḡinde Ḳivi-zāde Efendi şadr-ı Rūm ve Ḳāzî-zāde Efendi müftî-i müşkil-ḡūşā-yı ‘ulūm iken Kefe’den ma‘zūlen āstāneye gelüp ‘ulemā-yı ‘izāmla ṣoḡbet ve işā‘at-i āsāriyla celb-i naḡar-ı ‘ināyet olunmuş² idi. ṭoḡuz yüz ṭoḡsan ḡudūdında rū-nihāde-i dergāh-ı Ma‘būd ve ‘āzim-i dārü’l-ḡulūd-ı maḡām-ı maḡmūd oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘ārif ile ma‘rūf u meşḡūr, ‘Arabî ve Türkî şi‘r ü inşāya ḡādir, maḡzen-i cevāhir ve mecmū‘a-i nevādir idi.

Tevārîḡ-i ‘ulemā-yı Ḥanefiyye’de *Cevāhir-i Muzî* ṭarzında ṭırāzende-i te’lîf olup *Ketā’ib* tesmiye itmişdür. ṭabaḡāt-ı fuḡahāyı ketîbe ketîbe yazup her ketîbeye ḡalb ü cenāḡ ve ḡadem ü sāk tertîb eyleyüp her tercemenūñ āḡirinde şāḡibü’t-tercemeye bir eşer-i dil-firîb yazmışdur. Meşelā müctehidînūñ ve aşḡāb-ı³ tercîḡūñ ‘alā merātibihim müteferrid olduḡları mes’elelerden naḡlinde fā’ide olanları yazmışdur. Müte‘aḡḡirîni dāḡı müntaḡab kelimātı ile taḡrîr ve ‘ulemā-yı Rūm’uñ meşāḡirîni bu resme taṣṭîr itmişdür. Bu ḡaḡîr müṭāla‘a itmiş idüm, bî-naḡîr eşerdür. Andan mā‘adā resā’il ü ta‘lîḡātı⁴ ve nevādir ü kelimātı olmaḡ mesmū’dur. Tercemesi sebḡ iden eş-Şeyḡ Ebūbekr el-Ḳādirî ḡidmetlerinden tekmîl-i merātib-i ‘aliyye ve ıṣlāḡ-ı şıfāt-ı nefis-i⁵ redî’e itmiş idi.

¹ Mü’ellefe SE

² İtmiş SE

³ Erbāb SE

⁴ 169b E

⁵ 99a SE

el-Mevlā Muştafā bin ‘Alī (Turābī-zāde-i Akşehrī¹)

Vilāyet-i Karaman’da Akşehr’den zāhir ve “Turābī-zāde” demekle ma‘lūm-ı ekābir ü aşāgır olmuş idi². Ol diyār ‘ulemāsından taḥşīl-i fūnūn ve refīk-ı tevfiķı reh-nūmūn eyleyüp tarīk-ı ilme sālīk ve Sa’dī Efendi’nün talebesi silkinde münselik olmağla ḥidmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve ba‘z-ı medārisde ifādeye müdāvim olmuş idi. Toķuz yüz seksen ḥudūdında elli akçe ile Ağrus müderrisi olup seksan dört Zī’l-ḥicce’inde ‘Acem Yahyā yirine Haleb fetvāsına terfī’ olındı. Seksan toķuz ḥilāline şılasında “Ḥalkalı Medrese” demekle ma‘rūf Atabeg Ğāzī eşeri olan buķ’a-i celīleye naķl olunup müderris ü müftī ve ‘uķde-güşā-yı müstefid ü müstefī iken toķsan ḥudūdında ‘ālem-i āḥirete sefer ve zīr-i türābı maķarr itmişler idi.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, şalāḥ u diyānetle ‘ālem, fetvā vü taķvāda müselleme idi. Bu ḥaķīr ḥaṭṭı ile bir mecmū’a-i mütūn ve bir *Işlāḥ* [ve] *İzāḥ* nüshasını gördüm. Ḥaķķā ki ḥüsn-i niżām-ı ta’līķātı ve dānişmendāne kelimātı zü-fūnūn-ı ‘ālem olduğına delālet ve edā-yı nişāb-ı şehādet iderdi.

Birādereş

Meḥemmed Efendi: Birāder-i³ kihteri Meḥemmed Efendi daḥı ‘ilm ü kemāilde yegāne-i āfāķ ve ser-defter-i erbāb-ı istiḥķāķ olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olup aḥz-ı medāris ve ‘akd-ı mecālis iderek kırk akçe ile Silivri Medresesi’nden ma‘zūl iken toķuz yüz seksan beş senesinde sālifü’z-zıkr ‘Ömer Efendi merḥūm yirine sağru’l-İslām-ı Budin’de müderris ve müftī olup ifāde ve iftā ile güzārende-i evķāt iken toķsan ḥudūdında vefāt eyledi. Bunlaruñ daḥı āşār-ı ķalemi ile muvaşşāḥ ba‘z-ı kütüb-i fıķhiyye görülmüş idi. Ḥazānetü’l-müftī ve kifāyetü’l-müstefī dimege şālīḥ idi.

Meḥemmed Şer’iyyātī: “İsmā’īl” nām bir birāderleri daḥı müderris-i nev-heves iken gūsiste-tār-ı nefes olup “Meḥemmed Çelebi” nām bir oğlı ķalmış idi. Budin müftīsi olan ‘ammi ta’līm ü terbiye ve nihāl-i istihālın tenmiye idüp Şeyḥü’l-İslām Zekerıyyā Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve kırk akçe medreseden ma‘zūl iken semt-i

¹ El-Akşehrī R1, E

² 175b R1

³ Bir birāder-i E

każāya ‘āzim olmuş idi. Veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem, ‘allāme-i a‘zam u ekrem, şeyhü’l-İslām ibni Şeyhü’l-İslām¹ Yaḥyā Efendi ḥazretlerinüñ hengām-ı şadāretlerinde ḥidmetleri ile müşerref olmağın “Şer‘iyyātī” demekle meşhūr idi. Bin otuz altı tārīḥinde bu ḥaḳīrūñ yirine Tırḥala kāzīsı olup kırk bir senesinde Üsküb kāzīsı olmuş iken ta‘negāh-ı fuḥūl ve her cihetle medḥūl olan ba‘z-ı aḥlāf, bezl-i ḥiyel ü sū’-i ‘amel birle muḳaddem-nişīn-i eşrāf olmaḳ ümmīdine merḥūm-ı mezbūrı ḳable ḥulūli’l-müdde vaṭan-ı naḳlīsı olan Eskizağra’ya naḳl itdürüp istimā‘ eyledükde āstāneye gelüp;

Niçün taḳaddüm ider fā‘il üstine mef‘ül
Ḥilāf-ı zāhire bī-nükte hīç olur mı mecāl

mażmūni² ile feryād ve şudūr-ı kirāmdan istimdād eyledükde eyyām-ı fetret-i ‘askere müşādif³ ve ḥayret-i erbāb-ı devlete muḳārin olmağın muḳaddemātı netīce-pezīr olmayup;

Ḳırıdup ḥalka şūret-nümāsını gör mef‘ülüñ
Ḳırdı ya ‘ālemi ca‘li şu cu‘al-i mec‘ülüñ

beytini tekrār iderek każāsına revān ve ol⁴ eşnāda kemāl-i ḥüzn ü melālle ‘āzim-i füşḥatgāh-ı cinān olmuş idi.

Merḥūm-ı mezbūr faḳāhetle meşhūr, dervīş-nihād ve pāk-i‘tikād, *Dürer ü Ğurer* müṭāla‘asına mā‘il, Dürerci Ḥüsām’a mu‘ādil idi. Bir *Dürer* nüshası taşḥīḥ idüp ḥavāşī-i müfīde ile tevşīḥ ve kelimāt-ı ‘ulemāyı tenḳīḥ itmişdür. El-ḥaḳḳ ḥidmeti meşḳūr ve “*Piyāz⁵ Efendi Düreri*” demekle zebān-zed-i cumhūrdur.

el-Mevlā Aḥmed bin Meḥemmed bin ‘Alī bin Aḥmed eş-Şehīr bi-ibnü’l-Mollā (İbni Mollā el-Ḥalebī⁶)⁷

¹ şeyh/İslām:- E

² Mefhūmı SE

³ 176a R1

⁴ 170a E

⁵ Yayāz E

⁶ İbni/Ḥalebī:Mollā-zāde Aḥmed Efendi SE

⁷ Bu biyografi E’de 169b’de sayfa kenarında bulunmaktadır.

Şāfi‘iyyü’l-mezhebdür. Medīne-i Haleb’den zāhir ve beyt-i ‘ilm ü şalāhdan huliyy-bend-i ma‘ālī vü mefāhir olup ‘ulemā-yı ‘aşr meyānında cāh-ı imtiyāzı hā’iz ve riyāset-i ‘ilmiyyeye fā’iz olmuş idi. Medīne-i Şehbā’da ba‘z-ı medāris-i celīlede müderris iken toköz yüz toksan hüdūdında bünyān-ı vücūdı münderis olmuş idi.

Āşār-ı celīlesinden *Muğni’l-lebīb*’e şerhi ve ferā’izde müfid te’lifī ve *Kāfiye* ve *Şāfiye* ve *‘İzzī*’ye şerhleri vardır. *Dürrer*’i nazm eylemişdir. Āşārı dā’ire-i taḥdīd ü iḥşādan ḥāric ve rütbe-i ḳabūle ‘āricdür.

el-Mevlā Ḥasan (Ma‘ānīci Ḥasan Efendi)

Vilāyet-i Amāsiyya’dan bedīdār ve fazīlet-i ‘ilmiyye ile bülend-iḥtihār olmağın Vezīr-i A‘zām Meḥemmed Paşa da‘vet idüp oğlı İbrāhīm Ḥān’a mu‘allim ta’yīn itmiş idi. Meşreb-i fenādan hişşedār olmağla dūnbāle-dev-i manşīb u i‘tibār olmayup ba‘z-ı vazā’if-i ‘ilmiyye ile ḳanā‘at iḥtiyār itmiş idi. Toköz yüz toksan hüdūdında intikāl idüp Eyyüb’de Meḥemmed Paşa türbesi ḥaremindedefn olındı.

Merḥūm-ı merḳūm meşğūl-i müṭāla‘a-i ‘ulūm, şalāḥ u taḳvāda ‘alem, ‘ulūm-ı ‘Arabiyye’de müselle-i ‘ālem idi. “Ma‘ānīci Ḥasan Efendi” demekle ma‘rūf ve ḥarf-ı vücūdı ol ma’nāya delāletle mevşūf idi.

Metn-i *Miftāḥ*’ı iḥtişār idüp ehl-i ‘ilmāna tertīb ü tehzīb itmişdir. Dāmād-ı melek-nihādı Toköz-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi fezā’il-i keşiresin naḳl iderdi.

el-Mevlā Muşliḥi’d-ḏīn (Selānikī Küçük Ḥāce)

Beldetü’l-İslām-ı Selānik’den nümāyān ve “Küçük Ḥāce” ve “Tiktik Ḥāce” laḳabları ile ma‘lūm-ı ‘ālemiyān olup belde-i mezbūre ‘ulemāsından muḳaddemāt-ı ‘ulūmı taḥşīl ve levāzım-ı erbāb-ı kemāli tekmiil itmiş idi. Vaṭanında imām u ḥaṭīb ve mu‘allim ü edīb olup meşğale-i ‘ilm ü ‘ibādetle sūbḥa-şūmār-ı eyyām ü leyāl iken toköz yüz toksan hüdūdında irtiḥāl eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm¹ ḡavvāş-ı biḥār-ı ‘ulūm, mu‘allim-i nāfi‘, pīr-i şāliḥ-i mütevāzi‘, te’şīr-i enfāsı meşhūd, berekāt-ı Ḥudā’dan ma’dūd idi. Ekşer-i fūnūnda te’lifī ve ba‘z-ı muḳaddemāta şerhi vardır. Mecmū‘-i² kütüb-i memlūkesini ve sākin

¹ 99b SE

² ba‘zı SE

olduğı dāri Selānik müftülerine vakf eyleyüp mazhar-ı hayrāt ve maşdar-ı hasenāt olmuşdur.

el-Mevlā'u'l-fāzıl Fuzayl (İbni Şeyhü'l-İslām¹ Fuzayl Efendi)

Zīver-i Şakā'ik-ı Nu'māniyye, müftü-i memālik-i² 'Oşmāniyye 'Alī el-Cemālī hizmetlerinüñ maḥdüm-ı şāhib-i kemāli ve rākımu'l-ḥurūfuñ³ mā-şadağ-ı maḳālidür.

فضيل صبغ من فضل بديع
كريم طاهر في الاصل والنسل

بدت آثار فضل الله منه
كما ان الفضيل بدى من الفضل⁴

Çokuz yüz yigirmi tārīhinde 'ālem-efrāz-ı 'ālem-i şehādet ve ism-i şerīfleri tārīh-i vilādet olmuş idi. Riyāz-ı fazl ü ma'ārifden behre-yāb ve ḥıyāz-ı feyz-i 'avārifden ser-sebz ü şādāb, gülbin-i reyyān-ı ṭab'ı gönçe-ḥız-i isti'dād ve gül-rız-i fezā'il-i Ḥudādād olmağla nesīm-i tevfiḳle cilve-nümā ve nişānde-i pīşgāh-ı fużalā olup evvelā pederlerinüñ tilāmizesinden Ḥāce Ḥayre'd-dīn Müderrisi Mollā Sāliḥ-i Amāsī dārü'l-ifādesinde iştiğāl, ba'dehu Şaḥn müderrislerinden Emīrkulı Mevlānā Şemse'd-dīn ile muḳābele-i şafahāt-ı bedriyyü'l-kemāl idüp ba'dehu Ebu's-su'ūd Efendi hizmetlerinde taḥşil-i kemāle müdāvet, ba'dehu mu'allim-i maḳām-ı Süleymānī Ḥayre'd-dīn Efendi'den iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmişler idi. Ol ešnāda ḥacc-ı Beytü'l-ḥarām ve edā-yı menāsik-i İslām idüp çokuz yüz kırk beş tārīhinde ibtidā'en kırk aḳçe ile Burūsa'da Yıldırım Ḥān Medresesi iḥsān olındı⁵. Kırk çokuz senesinde 'Abdu'r-raḥman Efendi yirine elli aḳçe ile Edrine'de Ḥalebiyye müderrisi oldılar. Elli bir ḥilālide Cemāle'd-dīn Meḥemmed el-Cürċānī yirine Eyyüb pāyesine terfī' olunup elli altı Muḥarrem'inde Ḥasan Beg yirine Şemāniyye'ye ḥıram idüp elli sekiz Şevvāl'inde⁶

¹ İbni//İslām:- R1, E

² - E

³ 176b R1

⁴ "Faziletli biridir. Eşsiz yaratıcının lütfuyla boyanmıştır. Soy ve nesep olarak da saygın ve tertemiz biridir. Allah'ın lütfunun izleri onlardan zuhūr etmiştir. Nitekim lütuftan ve erdemden ancak erdemli biri ortaya çıkar."

⁵ 170b E

⁶ ḥilālide SE

Burūsa'dan müteķā'id Niksārī Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ile bülend-maķām olup altmış temāmında Emīn Kōsesi yirine Baġdād-ı dārü's-selām ķazāsı ile maķzī'l-merām oldılar. Altmış bir dāhilinde Pervīz Efendi yirine Haleb ķazāsına naķl olunup altmış üç Şafer'inde ma'zül ve maķall-i ħükümetlerine Kāzī-zāde Efendi mevşül oldu. İstanbul'a geldüklerinde Hāsan Beg yirine seksan aķçe ile Şeh-zāde Medresesi virildi. Altmış tokuz Rebī'u'l-āķir'inde 'Arab-zāde 'Abdu'l-bāķī Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ķazāsı ile tekrīm olındılar. Yetmiş bir Cemādiye'l-āķire'sinde tokşan aķçe vażīfe ile müteķā'id olup yirine Nişāncı-zāde terfī' olındı. Seksan bir senesinde Sultān Selīm-i ħalīm on aķçe teraķķī ile ikrām ve 'aķd-ı 'āşiri itmām itmişler idi. Seksan beş Şa'bān'ında Hāmid Efendi intiķāl idüp fetvā teklīf olunduķda isti'fā itmekle istiġnā şerefine otuz aķçe teraķķī ile teşrīf ve envā'-ı elţāf-ı şehensāhī ile talţīf olunmuşlar idi. Tokşan bir Muĥarrem'inüñ on üçüncü günü terk-i nüzhetġāh-ı emānī ve dest-i āķir-i bezm-i zindeġānī itdiler. Zeyrek Cāmi'i muķābilinde pederlerinüñ mektebi sāķasında medfūndur.

Mervīdür ki merĥūm vaşıyyetleri üzere cānib-i ķadem-i vālid-i mükerrerlerinde defn iderken mübārek ayakları zāhir olup mā-beynde elli tokuz sene mürür itmiş iken aşlā müteġayyir olmamış müşāhede olunup tarīķ-ı 'ilm ü dīnde serv-i sābit-ķadem idükleri meşhūd-ı ehl-i i'tibār olur.

Mevlānā-yı merķūm 'aynu'l-a'yān-ı fużalā-yı Rūm, üstād-ı ebnā-yı zemān, neđāret-baĥş-ı cemenzār-ı 'ilm ü 'irfān, miĥrāb-nişīn-i fażl ü hüdā, muķtedī-i erbāb-ı 'ilm ü taķvā¹, 'ulūm-ı naķliyye ehālīsinüñ sened-i 'ālī-şānı, fūnūn-ı 'aķliyye 'avāķılınuñ şadr-ı ehl-i dīvānı, pāk-nijād, melek-nihād, ħalīm ü selīm, saĥī vü kerīm, maşrıķ-ı envār-ı sa'ādet, mazanne-i esrār-ı kerāmet, pey-rev-i şuleĥā-yı sālīkīn, reh-ber-i 'ulemā-yı 'āmilīn idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden *Tenvī'ü'l-vuşūl fī 'İlmi'l-uşūl* ve *'Avnu'r-rā'iz fī 'İlmi'l-ferā'iz*, metn ü şerĥ, *Şerĥ-i Şerīfī* ye ĥāşıye, *Vāfiye*, *Muĥtaşar-ı Kāfiye*, *Şaĥīĥ-i Buĥārī* üzere ta'likāt ve mühimmāt-ı ders olan kütüb-i mütedāvile hevāmişinde kelimāt, *Cāmi'u'l-fuşūleyn*'i mütāla'a idüp aķvāline cevāb ve taĥşıye-i kitāb itmişlerdür. Dört cildde zāmānāt cem' itmişlerdür. Mühimmātı mutażammın maķbūl eserdür ve mesā'il-i evşıyā tertīb eylemişlerdür. Kāvı-i vaşī gibi mu'teberdür. Şi'r ü inşā vādilerinde daĥı iķtidārların ifşā itmişler idi. Cemī'-i kütüb-i nefise ve āşār-ı celīlelerin vaķf idüp Cāmi'-i Sultān Meĥammedī'de müstaķill dolāb ve ĥāfız-ı kütüb naşb itmişlerdür. El-ĥāletü

¹ 177a R1

hāzihi dolāb-ı Muḥammedī gibi dā'ir ü müfid ve ṭullāb-ı 'ilm ü edeb müstefid olup şafḥateyn-i dolāb ve deffeteyn-i kitāb gibi dest-güşā-yı du'ā ve nevk-i ḥāme ve suṭūr-ı nāme gibi raṭbu'l-lisān-ı şenā olurlar.

Mervīdür ki Eyyüb müderrisi iken Rūmili Şadı Ebu's-su'ūd Efendi ve Şeyḥü'l-İslām Çivi-zāde Efendi mevlānānuñ muşāheretine meyl idüp bunlar Ebu's-su'ūd Efendi tarafını tercīḥ eyledükde Çivi-zāde, Ḥāmid Efendi ile 'alāḳa idüp zemān-ı iftā vü şadāretlerinde pādişāha terbiye eyleyüp bunlar beş sene miḳdārı ḳarār itmege bā'ış olurlar. Anlar fevt olmayunca Şaḥn'a ḳalkmamışlardur.

Seksan iki tāriḥinde Sulṭān Murād Ḥān ḥazretleri cülūs idüp bunlara ḳāzī'askerlik teklīf itmişler idi. İsti'fā vü istiḡnā itmekle ḥüsn-i i'tiḳād idüp gāh u bī-gāh 'avāṭıf-ı 'aliyye ile talṭīf iderlerdi. Marāz-ı mevtlerinde Vezīr İbrāhīm Paşa'yı gönderüp du'ā-yı ḥayrın aldılar¹.

Merḥūmuñ kerāmātındandur ki marāz-ı ḥummāya ve derd-i ṭḥāla ve sā'ir merzā-yı bergeşte-ḥāle² virdükleri nüşhalar devā-yı ber'ü's-sā'a olurdu. Naḳl olunur ki bir ḥāmil ḥātūn vaż'-ı ḥamlde 'usret³ çeküp mevte müşrif olmaḡla vālidesi olan za'īfe nüşha recāsına āstānelerine gelüp merḥūmuñ na'şına rāşt geldükde nā-ümmīd olup feryāda āḡāz idicek ḥużzār-ı cenāzeden biri ḥāline teraḥḥum idüp tesliyet için mevlānānuñ mezārı ḥākinden bir miḳdār alup “Şuyını isḳā eyle. Bi-izni'llāh nāfi'dür.”⁴ demekle fi'l-ḥāl içirüp duḡteri ḥalāş olur. Bu ḥuşuşı marāz-ı hā'ile mübtelā olanlar biri birine işrāb idüp türāb-ı mezārı dārū-yı mücerreb-i merzā ve cevher-i iksīr-i şifā olur.

Mervīdür ki mollā-yı merḳūm Süre-i İhlāş gibi ḳaşır ve benān-ı ḳalem-gīr gibi aḥdeb olmaḡın ḳabūl-i manşib-ı şadāret ü fetvā için müte'alliḳatı iḡrā eyledükçe cevāblarında “Dīde-i zāhir-bīnān-ı ḳaşır-fehme bu hey'et ile şadr olmaḡda ne 'ālem vardur?” diyü ḥazm-ı nefis idüp riyādan ibā ve semend-i 'azīmeti semt-i ta'affüfe mün'atıf ḳılduḡını na'l-i bāz-gūnla iḡfā iderler imiş ammā;

Cebhesi üzre mu'aḳḳad⁵ görinen rişte-i mü

Nāme-i ḥüsn ü cemāl evveline yazmış hū

¹ Mervīdür//aldılar, der-kenār R1, E

² Ve//ḥāle:- SE

³ 171a E

⁴ 100a SE

⁵ Üzre mu'aḳḳad:mu'aḳḳad üzre E

maẓmūnı üzere Һarf-ı vüçüdü vāv-ı ibtidā'ıyye gibi her Һanda ola Һadr-ı meclis ve 'izz ü vaĳār ile mūnis olup eyyām-ı Һayfda bāĳçeleri ziyāfet-Һāne-i kirām, faşl-ı şitāda sa'ādet-Һāneleri merci'-i fużalā-yı 'iẓām idi. Muĳteżā-yı luţf-ı tab'-ı maĳdūmiyyet ve müsted'ā-yı ĳābiliyyet ile pīş-taĳteleri edevāt-ı Һurde-kārī ile māl-ā-māl ve ma'ārif-i cüz'ıyye ve şanā'i'-i ĳārībede Cemşid gibi şāĳib-i külliyyet-i kemāl olup nāzikāne Һilāl ve zih-ĳir ve Һalem-terāş yapup yārāna i'tā ve elden ele yād-ĳār olmaĳa sezā birer ĳıţ'a-ı bī-bahā iderlerdi. Vālid-i merĳūm nazār-ı 'ināyetlerine maĳrūn ve Һarem-i İrem- mişāllerine ĳāh u bī-ĳāh¹ duĳulle me'zūn olup mādde-i marāz-ı aĳırlerin bu ĳüne taĳrīr iderdi ki "Bir faşl-ı Һarīfde Ortakūy'de olan bāĳçe-i dil-ĳüşālarında dā'ire-nişīn-i şoĳbet idük. Leb-i deryāda bir çemen-i şuffe-i sengīn-būnyādı ve meyānında bir nihāl-i şimşādı var idi ki sebzesi burc-ı Һamel gibi dā'imā şādāb ü ter ve ferş-i istebraĳ-nişānı zılāl-i nihāl-i sāye-ĳüster idi. Revnaĳ-ı çemeni Һuţūţ-ı şāĳife-i kitāb gibi şikest-i Һaţardan maşūn ve berg ü şāĳ-ı nihāli ĳünbed-i çarĳ-ı zümürred-ĳıbāb gibi dest-i neĳĳāb-ı Һazān u tīşe-i naĳĳāb-ı nā-dāndan maĳrūs u me'mūn idi. Her sabāĳ u mesā cenāb-ı mevlevī levĳ-ı miĳrāb-ı muşallā ve levĳa-i Һall-kārī gibi Һadr-ı meclisde mesned-ĳüzīn ve aşĳāb-ı meclis cedvel-i tezhīb-i yārī² gibi dā'ire-nişīn olup Һahve iĳilüp muţāraĳa-i eş'ār ve semen-efşānī-i leţā'if-i āşār olınurdu. El-ĳāletü ĳāzihi merĳūm Һammāmdan ĳelüp Һarāretle istinşāĳ-ı hevā iĳün maĳall-i ma'ĳūda varduĳda;

Hasret-i yār-ı siyeh-pūşumla vardum ĳülşene

ĳāke düşdüüm zıll-ı şimşādı der-āĳüş eyledüm

maẓmūnı üzere bī-iĳtiyār ĳāle gibi ĳaltān-ı ferş-i sebze-i dil-cū ve semen gibi sīne açup tıfl-ı çemen ile hem-pehlū olurlar. Ol ĳice şalāt-ı maĳribe imāmet iderken inşibāb-ı mevādd-ı balĳamiyye ile sandūĳa-i 'irfān olan Һadr-ı mübārekleri münsedd ve eyyām-ı marāz hengām-ı irtihāle mümtedd olur." Vālid-i merĳūmla Anaţolı ĳişārı'na ĳitdükçe ol şecer-i sāyedār Һaţţ-ı şecere gibi müzekkiri mā-mezā ve muĳarrik-i dest-i du'ā olurdu. Ba'dehu³ ba'z-ı şeddād-meşrebān-ı ehl-i dūnyā mülkine dāĳil olup dest-i teţāvül-i nā-dān ile ol şuffe-i şafā sīne-i 'āşıĳ-ı bī-riyā gibi vīrān ve ol şecer-i ĳoş-nümā

¹ 177b R1

² Bārī R1

³ 171b E

naḥl-i ümmīd-i ehl-i ‘irfān gibi ḥākle yeksān olmuş idi. Ḥālā yirinde kıbāb-ı refī‘-i gūn-ā-gūn ve kitābe-i ṭāḳ-ı refī‘¹ ‘الی این یا ملعون’i dur.

Hilāl-i taḥrīr-i menāḳıbdā vālid-i mācidleri ‘Alī Efendi’nün *Şaḳā’iḳ-ı Nu‘māniyye*’den ḥāric ba‘z-ı menḳabe-i kerīmelerine zafer bulunup temīme-i engüşt-i ḥāme ve zamīme-i sevād-ı² ‘anberīn-şemāme kıldı. Mevlānā-yı mezbūr ‘aşr-ı Meḥemmed Ḥānī’de ibtidā’en otuz aḳçe ile Edrine’de Taşlık müderrisi olmuş iken Vezīr-i A‘zam Meḥemmed Paşa-yı Ḳaramanī ki Ḥāce-zāde’nün daḥı ḥaşm-ı bī-emānı olup fetret-i vefāt-ı Ebū’l-feth’de maḥzūl ve ‘asker elinde maḳtūl olup cezāsın bulmuşdur, vezāretde selefi olan Ḥızr Beg oḒlı Sinān Paşa’nun cenāb-ı mevlevīye maḥabbeti olmaḒın ta‘aşşub idüp yigirmi beş aḳçe ile Beglerbegi Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi aḳçe ile Sirāciyye’ye naḳl eyledükde ḡayret-i ‘ilmiyye ve himmet-i ‘aliyyesi bu tenzilāta taḥammūl itmeyüp medreseden isti‘fā ve küberā-yı Ḥalvetiyye’den Şeyḫ Mes‘ūd-ı Edrinevī ḥidmetlerine ilticā itmişler idi. Sulṭān Bāyezīd Ḥān cūlūs eyledükde Amāsiyya emīninden otuz aḳçe vazīfe ta‘yīn eyleyüp ol diyāra müftī naşb itdiler. Ba‘dehu Burūsa’da Ḳapluca Medresesi, ba‘dehu Orḫāniyye-i İznīḳ, ba‘dehu Burūsa Murādiyyesi pey-ender-pey ‘ināyet olunup Sulṭān Bāyezīd Ḥān Amāsiyya’da olan medrese-i celīlelerin binā³ eyledükde ibtidā bunlara iḥsān olunmuş idi. Ba‘zı aḥvāl iḳtizāsı ile terk idüp İstanbul’a geldüklerinde Burūsa Sulṭāniyyesi tevcīh olunup ba‘de eyyām-ı ḳalā’il Şaḥn-ı Şemāniye’ye nā’il oldılar. وكان ذلك فى حدود سنة ٤٠٠ تسعمائه⁴ Toḳuz yüz sekiz tāriḫinde müderris iken ḥacca müteveccih olup Mekke-i Mükerreme’de ba‘z-ı fitne zūḥūr itmekle ol sene Mışr’da ārām itmişler idi. Sene-i ātiyede bunlar ḥacda iken müftiyyü’l-enām Efḍal-zāde Efendi intiḳāl idüp Sulṭān Bāyezīd Ḥān fetvāyı bunlara iḥsān eyleyüp Şaḥn müderrisleri bunlar gelince iftā eylemek fermān olındı. Ol tāriḫde iftā iden mevālī bunlardur: el-Mevlā Ḳara Bālī, el-Mevlā Ḳara Seyyidī, el-Mevlā Seyyidī Ḳelebi, el-Mevlā Gürz Seyyidī, el-Mevlā Şarı Gürz, el-Mevlā Bābek Ḳelebi, el-Mevlā Mūsā Ḳelebi bin Efḍal-zāde, el-Mevlā Süpürge Şücā’.

Ba‘de’l-ḳufūl iftāya meşḒul olup ba‘dehu Sulṭān Bāyezīd Ḥān müftilere meşrūt olan⁵ medrese-i refī‘u’l-bünyānı bunlarun şevḳına binā idüp elli aḳçe vazīfe ile maşıblarına zamm olındı. Ol tāriḫe gelince vazīfe-i fetvā yüz aḳçe iken yüz elli oldu.

¹ “Nereye kadar ey lanetli?”

² - E

³ 178a R1

⁴ “Bu (hâdise) 900 senesi civarında oldu.”

⁵ 100b SE

Sulṭān Selīm Hān ‘aşırında daḥı kemā kāne mu‘azzez ü mükerrem olup bir def‘a daḥı¹ iki kâzî‘askerliği cem‘ idüp i‘tâ itdiler. Maḡbül-i ṭab‘-ı istiğnâ-pesendi olmamağla isti‘fâ eyledüklerinde beş yüz filori göndermişler idi. Sulṭān Süleymān Hān ḥazretleri daḥı iltifâtı şad çendān idüp evāḥir-i ‘ömrinde elli akçe teraḡḡī ile vazīfelerin iki yüz akçeye iblāğ eylediler. Ebu’s-su‘ūd Efendi merḥūm ‘aşırına gelince vazīfe-i fetvā iki yüz akçe idi. Toḡuz yüz otuz iki tārīhinde intikāl eyleyüp yirlerine Kemāl Paşa-zāde Efendi şeyḥü’l-İslām oldılar.

Āşār-ı celīlelerinden *Muḡtārātü’l-mesā’il* cem‘ itmişlerdür. Ba‘dehu şerḥ eylemişler idi. Lākin şerḥi meşḥūr degüldür². Bu ḥaḡır bir nüshası ile müşerref olmuşumdur. El-ān ḥırz-ı cānum ve ta‘vīz-i bāzū-yı ‘irfānumdur. İstanbul’da mescid ve mekteb binā eyleyüp “Müftī Ḥammāmı” dimekle ma‘rūf ḥammāmdan idrārātını ta‘yīn eylemişlerdür. İbni Hümām’uñ “*Fethü’l-ḡadīr*” ismi ile müsemmä *Hidāye* şerḥini ve Kāşānī’nüñ *Tuḡfetü’l-fuḡahā*’ya şerḥi, “*Bedā’i’u’s-şanā’i’*” nām kitābı ibtidā Rüm’a bunlar getürmüşlerdür.

Ba‘zı şikātdan āvīze-i gūş-ı ḡabüldür ki Mekke-i Mükerreme’ye giderken Mısr’a uğraduḡlarında Ḳāhire-i tāhireyi ‘ārifāne geşt ü güzār ve ‘ulemā-yı ‘Arab mecālisini mütenekkirāne ṭavr ile meşḥūd-ı ‘ayn-ı i‘tibār eylemek murād eyleyüp libās-ı seferle Cāmi‘-i Ezher’e varurlar. Mecālis ü ṭāḡāta nazar esnāsında görürler ki İbni Hümām nüshası ḥaṭṭ-ı muşannif ile mezād ve ‘arż-ı nazar-ı erbāb-ı isti‘dād olunur. Ḳarīne-i ḥāl bunlar daḥı kendülerden ḥalḡa-i erbāb-ı müzāyedeye idḡāl ve merātib-i a‘dād-ı şemeni āḡād u ‘aşerātdan mi’āt u ulūfe iṣāl iderler. ‘Ulemā-yı ‘Arab fazla-ı fużülāneye ḡāzab idüp ḡidmet-i mevlānāya ḡaber gönderürler ki “Bu kitāb cins-i rābiḡ-i ticāret ve metā’-ı rā’ic-i pür-menfa‘at mülāḡāza olunmasun. Bunı burada mezād itmekden murād³ ḡaḡḡ-ı māliki noḡşān müterettib olmaduḡdan şoñra ehline iṣāl eylemekdür. Ne ān ki⁴ bu maḡüle ‘ıḡd-ı gevher-i esnā, ḡılāde-i cīd-i ḡüsñā, ya’nī vişāḡu’s-şadr-ı şudūr-ı ‘ulemā ve revnaḡ-ı silk-i mülk-i fużalā olagelmiş iken mücerred iḡlā-yı şemen⁵ ve irbā-yı ḡadr-ı mu‘ayyen vesāṭeti ile gerden-i nā-şāyesteye ṭavḡ, ya’nī nā-ehle sevḡ olunmaḡ revā görüle. Bu kitāba ol kimse lā’iḡ ve bu muḡaddere-i girān-mihre ol merd-i fā’iḡ, küfv-i muvāfiḡ olur ki ‘ilm-i fiḡha uşūli ile muḡtaşş ve künüz-i rumūzına muraḡḡaş olup a‘lem-i ‘ulemā-yı ‘aşr ve efḡal-i fużalā-yı Mısr ola. Bīḡude ḡarb-ı ḡadīd-i bārid ve

¹ - SE

² 172a E

³ 178b R1

⁴ Ne//ki:- R1

⁵ İḡlā-yı şemen:iḡlā vü şemen SE

müzâyede ile ihtiyâr-ı vaz‘-ı zâ‘id itmekden ne ‘â‘id olur?” Hizmet-i mevlânâ istimâ‘ eyledükde bu bâzâra râzî olup;

Cân-ısa vaşluña bahâ ol seyre biz de kı̄‘ilüz

mazmûnı üzere şehâdet-i mihekk-i imtiḥâna müteḳâzî olur. Ol taraftan daḫı ḫande-i hezele-maḳrûn, kinâyât-ı gûn-â-gûn ile;

¹بسم الله اكر حريف ماى

mefhûmı ile mu‘âmele olunup el-kıṣṣa ḫidmet-i mevlânâ ‘ulemâ-yı ‘Arab ḫalkasına vâsiṭatü’l-ıḳd-ı gevher olup maḫâll-i müte‘addideden güşâyende-i ḳufl-i gencîne-i hüner olduḳda bir meclis ider ki feleklerde melekler taḫsîn ve ²عليك عون الله şadâsı güş-ı hilâli pür-ṭanîn ider. Bi’l-âḫare ‘ulemâ-yı ‘Arab’ı kelâmları ile ilzâm ve müdde‘âları üzere iskât ü ifḫâm idüp bi’z-zarûre cümle kelimâtın ḳabûl ve lâzıme-i A‘râb olan ta‘aşşubdan semâḫata ‘udûl itmekle³ kitâb-ı merḳûmı mâlları ile iştirâ ve ⁴“اهله و محله” diyerek cenâb-ı mevlevîye ihdâ iderler.

el-Mevlâ Tâce‘d-dîn (Ḳara Tâce‘d-dîn)

“Ḳara Tâce‘d-dîn” demekle meşhûr ve ‘imâme-i ‘Abbâsî gibi ḳarîn-i zuhûr olup dâḫil-i meclis-i efâzıl ve ser-bülend-i emâsil olduḳda mülâzım u müderris ve ba‘z-ı bıḳâ‘-ı ‘ilmiyyede şadr-ı meclis olup kırık aḳçe medreseden munfaşıl iken toḳuz yüz seksan bir Şafer’inde Defterdâr-zâde ‘Alî Efendi yirine Ḳâsım Paşa müderrisi olup seksan üç Zi’l-ḳa‘de’sinde Babâḳuşî yirine Kefe fetvâsına nâ‘il olmuş idi. Seksan dört Şafer’inde ‘azl olunup medresesi Ḳara Süleymân’a iḫsân olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Ḳüsâm Efendi yirine ⁵ Rodos fetvâsı tevcîḫ olunup seksan altı Ramazân’ında fâriḡ olmaḡın manşıbı Receb Efendi’ye virildi. Seksan toḳuz Rebî‘u’l-âḫir’inde selef-i sâlifî Ḳüsâm Efendi yirine Şâm fetvâsına terfî‘ olunmuş idi. Toḳsan bir Rebî‘u’l-evvel’inde intikâl idüp Ḳocalı Muḫyi‘d-dîn cā-nişîn oldı.

¹ “Eğer bizim dostumuzsan, bismillah... (Allah yardımcımız olsun.)”

² “Allah’ın yardımı senin üstünde olsun.”

³ Eyleyüp E

⁴ “Olması gereken kişide ve yerde...”

⁵ 172b E

Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü şalāhla meşhūr, aḥvāl-i nāsdan gāfil, kendü ḥāline müştāgil idi.

el-Mevlā Ḥüseyn (Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Efendi)

Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den Muḥaşşī Sinān Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı mihteridür. Vālid-i ‘ālī-şanınından iktisāb-ı ‘ilm ü ‘irfān idüp elli dört senesinde Anaṭolı şadı olduḡlarında tezkirecilik ḥidmetinden mülāzım olmışlar idi. Toḡuz yüz elli beş ḥilālinde ikrāmen li-vālidihī’l-kerīm, Meḥammed Paşa-zāde yirine kırk akçe ile Ḳalender-ḥāne Medresesi ile tekrīm olındılar. Ba’dehu İstanbul Ḳāzīsī Şaçlı Emīr Efendi ‘arz idüp on akçe teraḡkī ile ḥāric rütbesine ‘āric oldılar. Elli sekiz tārīhinde ‘azl olup medresesi Kātib Maḥmūd Efendi’ye virildi. Altmış dört tārīhinde Bağdādī¹-zāde yirine Üçşerefeli pāyesine vāşıl, altmış toḡuz Rebī‘u’l-āḥir’inde² Dülger-zāde yirine Şaḥn’a nā’il olup yetmiş üç Cemādiye’l-āḥire’sinde ḡazā-yı Āmid ba’z-ı mülḡaḡāt ile mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. On sene kāmīl emr-i ḡazāya mütekeffil olup seksan üç Şafer’inde ‘azl olup yirine Bağdād’dan Kātib Maḥmūd Efendi³ naḡl olındı. Seksan akçe vazīfe-i teḡā’üd ta’yīn olup ba’dehu dest-yārī-i teraḡkıyyātla yüz yigirmi akçeye bālīg olup nevbette yedi mülāzım virilmişler idi. Toḡuz yüz toḡsan iki Şafer’inde intīḡāl idüp Şarı Gürz Mescidi sāḡasında pederleri cenbinde defn olındı.

Merḥūm-ı mezbūr şalāḡ u ‘iffetle meşhūr, ḡüsn-i ḡaṡṡı olmaḡın kütüb-i celīle taḡrīr idüp her birin bir eḡer-i dil-pezir itmişdür.

[{Şeyḡī}]: Dört maḡdūmı zuḡūr itmişdür. Biri “Şeyḡī” muḡalleş Meḥammed Çelebi’dür ki Ebu’s-su’ūd Efendi’de dānişmend iken toḡuz yüz yetmiş bir tārīhinde pederleri ḡiyānında⁴ vefāt itmiş idi. *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’da meştūrdur. Bu beyt anlaruñdur:

Yakasından geçürüp ḡoḡduḡı-ḡün sīm-tenüñ
Rüz-ı maḡşerde girībānın alam pīrehenüñ

[Aḡmed Efendi]: Biri Aḡmed Efendi’dür ki ḡaṡ’-ı merātib-i mu’tāde ile Medīne ḡāzīsī olmışdur. İnşā’allāhu te‘ālā maḡallinde zīkr olunur.

¹ 179a R1

² 101a SE

³ - E

⁴ ḡayātında E

[**Ḳāzī Maḥmūd Efendi**]: Biri Ḳāzī Maḥmūd Efendi'dür ki zümre-i ḳuzāt-ı Mıṣriyye'den iken mīr-livā, ba'dehu ıqlīm-i Ḥabeş'de emīrū'l-ümerā olup biñ on üç tārīhinde fevt olmuşdur.

[**Kethudā Muştafā Efendi**]: Biri Kethudā Muştafā Efendi'dür ki iki defa Anaṭolı'ya, iki def'a Rūmili'ne şadr olmuşlardır. Maḥallinde zıkr olınacaḳdur.

el-Mevlā 'Abdu'r-raḥman ('İmād-zāde Efendi)

Zümre-i ḳuzāt-ı sūtūde-şıfātından 'İmād Sinān'ın maḥdūm-ı fezā'ilmendi 'İmād-zāde Efendi'dür. 'Ulemā-yı 'izām ḥidmetinde 'imād-ı ḥāne gibi ḳā'im ve istifāza-i envār-ı 'irfāna müdāvim olup sinān-ı nīze gibi ser-bülend-i emşāl olduḳda 'Atā'u'llāh Efendi'den mülāzemetle nā'il-i āmāl olmuş idi. Evvelā yigirmi beş aḳçe ile İstanbul'da Kürkcibaşı Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Burūsa'da Çendik Medresesi'ne¹, ba'dehu kırḳla Ḥanceriyye'ye müderris olup ṭoḳuz yüz seksan dōrt Zi'l-ḥicce'sinde Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi yirine Ḳāsım Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan yedi Muḥarrem'inde Muştafā Efendi yirine Çorlı pāyesine² terfī' olunup ṭoḳsan Şa'bān'ında selef-i sālifi Ḥasan Çelebi yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne taḥrık olunmuş idi. Ṭoḳsan iki Ramazān'ında ḥaber-i intikālī vāşıl olup medrese-i maḥlūle Zeyne'l-'ābidīn Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i 'ilmiyye ile meşhūr, erbāb-ı kemāl beyninde müşārün-ileyh, ḳavl-i rezīni 'imād gibi mu'temedün 'aleyh, merd-i kāmīl, ferd-i şāmīl idi.

el-Mevlā Emru'llāh (Emru'llāh Efendi)

Serā-perde-i 'ademden meclis-i vücūda vaż'-ı ḳadem ḳıldıḳda 'inān-ı 'azīmetin vādī-i taḥşile ma'tuf ve naḳd-i vaḳt-i 'azīzin cins-i 'ilm ü 'irfāna maşrūf ḳılıp 'ulemā-yı 'aşra ḥidmet ve kesb-i şeref-i mülāzemet itdükden sonra امرالله فلا تستعجلوه³ emri-i ḥümāyūnı üzere menzil-i maḳşūda vuşul için iḥtiyār-ı mekrūh itmeyüp merātīb-i

¹ ba'dehu//medresesine:- R1

² 173a E

³ *Kur'ân-ı Kerîm, Nahl Sûresi*, 16/ 1, "Allah'ın emri geldi. Artık onu acele istemeyin."

hademe-i ‘ilmi kademeler-ber-kademe ihraz ve recā-yı pāye-i erba‘in için gerden-i ümmīdi firaz kılduğda tokuz yüz seksan bir Şevvāl’inde Şāh Sultān Zāviyesi Ya‘kūb Efendi-zāde Şeyh Sinān Çelebi’den sonra medrese olup ibtidā kırk aqçe ile bunlara tevcih olındı. Seksan iki Zi’l-ka‘de’sinde ‘azl olup Hāce Efendi Pīrisi’ne virildi. Seksan beş Rebī‘u’l-āhīr’inde Cenābī¹ Efendi yerine Hānķāh Medresesi’ne vāşıl, seksan sekiz Şa‘bān’ında Munuķ ‘Alī Efendi yerine² Hāşekī pāyesine nā’il olup seksan tokuz Ramazān’ında ‘Abdu’r-raħīm Efendi yerine Şaħn’a gelmiş idi. Toksan Şa‘bān’ında Ağa-zāde yerine Edrine Dārü’l-hadīsi’ne terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde³ Bālī Efendi merħūm yerine Āmid kazası ‘ināyet olındı. Toksan iki Şa‘bān’ında gāzāle-i rūhı burc-ı bedenden gārib ve şaħīfe-i şühūddan gā’ib oldı. وكان امرالله قدرا مقدورا⁴ Yirine Çeñe Efendi naşb olındı⁵. وكان ذلك في الكتاب مسطورا⁶

Mevlānā-yı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, muṭī‘-i emr-i İlāhī, mazhar-ı feyz-i nā-mütenāhī idi.

el-Mevlā ‘Alī bin Bālī (Munuķ ‘Alī Efendi)

Ķuzāt-ı sūtūde-şifātdan tercemesi sebķ iden “Uzun Bālī” nām merd-i lā’ubālīnūñ şāh-ı şecere-i vücūdı ve pertev-i necm-i mes‘ūdıdır. Aħī-zāde Efendi hānedānına intisābla meşhūr ve “Hışım ‘Alī Çelebi” demekle mezkūr idi. Kemāl-i sūkūn u ħumūli cihetinden sitem-zarāifler “Munuķ ‘Alī” dirler idi. Tokuz yüz otuz dört senesinde sine-i ‘ademden bīdār ve girībān-ı vücūddan nümāyende-i dīdār olup vālid-i mācidinden aħz-ı muķaddemāt-ı ‘ulūm ve devr-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rūm idüp Kūçük Bostān Efendi’nūñ debistān-ı ifādesine dāħil, ba‘dehu Şāh Efendi’nūñ naṭ‘-ı taħķīķ u icādesinde ferzāne-i kāmīl⁷, ba‘dehu Aħī-zāde Efendi ħidmetlerinden istifāzaya mūdāvim, ba‘dehu Şālīħ Mollā Efendi’den mülāzım olmuş idi. Evvelā yigirmi aqçe ile Dimetoķa’da ‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş ile kaşaba-i mezbūrede Oruc Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla İstanbul’da Ferruħ Kethudā Medresesi’ne, tokuz yüz yetmiş dört senesinde Sinān Efendi-zāde Meħemmed Çelebi yerine kırkla Dāvud Paşa Medresesi’ne müderris olup yetmiş beş Cemādiye’l-

¹ 179b R1

² Hānķāh//yirine:- E

³ Ağa//ka‘desinde:- SE

⁴ *Kur’ān-ı Kerīm, Ahzab Sūresi*, 33/ 38, “... ve Allah’ın emri mutlaka yerini bulan bir kaderdir.”

⁵ Yirine//olındı:- SE

⁶ *Kur’ān-ı Kerīm, Ahzab Sūresi*, 33/ 6, “... Bu, kitapta yazılmıştır.”

⁷ SE’de “debistān//dāħil” ibaresi ile “naṭ’//kāmīl” ifadesi yer deĝiştirmiştir.

āhire'sinde ma'zül ve yirine Mu'allim-zāde Maḥmūd Çelebi mevşül oldu. Seksan üç Şa'bān'ında 'Abdu'l-ḳuddūs yirine Ḥānḳāh ḥāricini tekyegāh idüp seksan dört Cemādiye'l-āhire'sinde selefi yirine Ḥāşekī pāyesine pīrāye şalmış idi. Seksan sekiz Şa'bān'ında Şālih Seyfī Efendi yirine¹ Şaḥn'a gelüp bir aydan şoñra² selefi ḳabül itmedügi Maḡnisa fetvāsına naḳl olındı. Ṭoḳsan bir Rebī'u'l-āḫir'inde Yılancık yirine Mar'aş ḳazāsı ile zülf-i ser-keş gibi ḥāl-i³ ṭarīḳı müşevveş olup aḥbāb-ı ḥayr-ḥ'āh;

Ṭolaşma zülf-i yāre yılan şoḳmasun seni

mazmūnı üzere ḳabülde tenfīr iderken ber-muḳteżā-yı ḥilm ü mülāyemet, ol seferi cāme ile ḳanā'at itmiş idi.

بیچاره ندانست که یارش سفری بود⁴

Ṭoḳsan iki Receb'inde ḳāzī iken ḥükm-i ecele rāzī ve şu'un-ı ḥālī münḥaşır-ı māzī oldu. Mar'aş'da 'Alā'u'd-devle Cāmi'i ḥazīresinde medfündür. Manşıbı Gelibolılı Maḥmūd Efendi'ye virildi.

Mollā-yı merḳūm ferīde-i şādef-i 'ulūm, nevādir-i 'ulūm-ı 'Arabiyye'nün rişte-keş-i gevheri, cevāhir-i fūnūn-ı edebiyenün ḥakkāk-i ter-dest-i hünerveri, maşdar-ı āşār-ı ḳasiyye, mażhar-ı füyūzāt-ı ḳudsiyye, nazm u neşr-i le'ālī-i kelāmda bī-enbāz⁵, ḥall ü 'aḳd-ı iksīr-i kelāmda ser-efrāz idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden *Şerḥ-i Miftāḥ*'a ḥāşiyesi vardır. İnşāf budur ki 'ulemā-yı Rūm te'līflerinün a'lālarındandır. *Dürer ü Ğurer*'i *Işlāḥ* ve *İzāḥ* tarzında taḡyīr ü tenḳīḥ itmişdür. Bundan mā'adā *Dürer* hevāmişinde kelimātı vardır. 'İlm-i şarfdā bir metn ü şerḥi ve "*Nişābu'l-iḥtisāb*" nām kitāba tercemesi vardır. *Şaḳā'ıḳ-ı Nu'māniyye*'yi tezyīl idüp *ed-Dürrü'l-manzūm fī Aḥvāl-i 'Ulemā'i'r-Rūm* tesmiye itmişdür. 'Arabāne inşādur. "*Nādiretü'z-zemen fī Tārīḫi'l-Yemen*" ismi ile müsem mā kitāb-ı belāḡat-nişābı vardır. Mollā-yı merḳūmuñ Burūsa'dan müfāraḳat ešnāsında diyüp⁶;

¹ 101b SE

² 173b E

³ ḥāl-i SE

⁴ "Zavallı, sevgilisinin yolcu olduğunu bilmiyor."

⁵ 180a R1

⁶ Burūsa'dan//diyüp:- SE

دنا النای عن نجد فاصبحت قائلا
وداعا لمن قد حل صبرى منازل¹

لمن الديار تضععت اركانها
² و انقض فوق عروشها جدر انها

maṭla‘ı ile muşaddar ƙaşīde-i belīğalarını şerh eylemişdür. Bunlardan ğayrı resā‘il ü ta‘līkātı ve ƙaşā‘id ü muƙaṭṭa‘ātı vardır. Cümlesi edībāne vü maḳbūl ve dest-ħoş-ı erbāb-ı ƙabūldur.

min-Ƙaşīdeti’n-nūniyye

غنى الطيور باطين الحان
فى شجرة بمنابر الافنان

فاهتز منها كل شئ فى الربى
و ما رايت تمايل الاغصان

فكانها تبكى الربيع و حسنها
لما الم الشمس فى الميزان

و اصفر وجه الارض و جنة عاشق
بانث حبيبة مع الاطعان

من بعد ما تبسمت به ازهارها
لحبيبة مالت الى الاحسان

فبكى الغمام مع الغموم على الربى
و صبا النسيم كعاشق و لهان

سقيا لروض قد قصدت نسيمه

¹ Burūsa’dan/منازل/ , der-kenār R1

² “Necd tarafından bir inilti geldi ve sabrımın çöktüğü konaklardakilere seslenip veda ettim. Temelleri yerle bir olmuş, duvarları, çatıları üzerine devrilmiş diyarlara veda ettim.”

el-Mevlā Ya‘kūb (Ya‘kūbca Efendi)

Balıkesri eṭrāfından bedīdār ve “Ya‘kūbca” demekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. İ‘dād-ı levāzım-ı isti‘dād ve mu‘allim-i sultānī Ḥayre’d-dīn Efendi āstānesine istinād eyleyüp ḥidmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvım olup kırk aḳçe ile meşrūtası olan Merdümiyye’ye müderris olmuş idi. Ba‘dehu teraḳḳī ile ḥāric rütbesine ‘āric olup ṭoḳuz yüz yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Sinān Efendizāde ‘Alī Efendi yerine Süleymāniyye-i İznīḳ müderrisi oldu. Seksan üç Reb‘u’l-evvel’inde Samsūnī-zāde Ḥācī Çelebi yerine altmış aḳçe ile Murādiyye Medresesi virildi². Seksan dört Şevvāl’inde ‘İbād Çelebi yerine Amāsiyya fetvāsına terfī’ olındı. Seksan ṭoḳuz Cemādiye’l-āḥire’sinde ‘azl olunup manşıbı Küçük Maḥmūd’a virildi. Ba‘dehu vazīfe-i emşāl ile müteḳā‘id olup ṭoḳsan iki Şafer’inde intikāl eyledi.

Merḥūm-ı mezbūr faḳāhet ile meşhūr, süveydā-yı dil-i³ sevdāvīsī mā’il-i sevād-ı midād, ehl-i şuḡl u şāfī-derūn u pāk-i‘tikād idi. Kütüb-i nefīseye mālīk olup ḥaṭṭ-ı muḳarṃat ile taḥşīye vü tesvīd ve celī ḳalem ile i‘cām idüp şükūfezār-ı ‘acmā-zede gibi revnaḳ-ı ḥüsün nā-bedīd iderdi. Her lafza bir işāret-i sırr-ı sūḥan yazmaḡla başına belālar getirüp ve sūḥtevatūñ Ḥızr İlyās didükleri erḳām ile reh-güzār-ı suṭūra ḥār-ı dil-ḥırāş dökmele peyk-i nazar tarīḳ-ı ma‘nayı yitirüp müṭāla‘a idenler Ḥızr-ı hidāyete muḥtāc olurdu. Kenārlarını ḥod naḳş-ı mermer gibi bīḥūde eşkāl ile kütüb-i Ya‘kūbiyāne-mişāl ve esb-i cādū vü naḳş-ı zencīr-i ḡīsū gibi ‘acā’ib timsāl iderdi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl es-Seyyid Meḥemmed bin Meḥemmed en-Naḳīb (Ma‘lūl-zāde Naḳīb Efendi)

‘İllet-i māddiyye-i vücūd-ı sa‘ādetmendi şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’dan Ma‘lūl Emīr Efendi’dür. Ṭoḳuz yüz kırk ḥudūdında naḥl-i ser-sebz-i ‘arīḳ ü aşıli ḥaṭṭ-ı

¹ “Kuşlar dallanmış budaklanmış ağaçlarda en içli şarkılar söylediler. Bu kuşların sesinden tepedeki her şey titredi ama dalların kıpırdadığını görmedim. Sanki onlar güneşin tam bir ahenk içerisinde birleşmesi sonucu oluşan bahar ve güzellikleri karşısında ağlıyordu. Çiçekleriyle güzelliklere meyleden sevgiliye tebessüm ettikten sonra yeryüzü ve âşıkların bahçesi sarardı. Sevgili, kız arkadaşlarını da alıp ayrılıp gitti. Bulutlar, hüznlerinden tepeler üstünde ağladı. Rüzgarlar, çılgına dönmüş bir âşık gibi esti. Rüzgarların yöneldiği bahçeleri sulamak için bulutlar da yöneldi. Ruh güzel kokularla karşılaşmış birleşti.”

² Seksan//virildi:- R1

³ 174a E

şecere-i baħru'l-ensāb gibi zīver-i şaħīfe-i vücūd ve ābyārī-i¹ feyz-i Ĥudā-dād ile sāye-efgen-i çemen-i şafħa-i şühūd olup berg ü bār-ı fezā'il ü ma'ārif ile ārāste ve terbiyet-i üstādān-ı 'ilm ü 'irfānla pīrāste olduħda nesīm-i tevfiķ-ı Rabbānī ile 'alem-efrāz-ı ihtizāz ü ĥareket ve naħl-i sūr-ı pūr-sūrūr gibi revnaķ-efrūz-ı mecālis-i fazl ü ma'rifet olmağla nice zemān şeyħü'l-İslām, üstādu'l-'ulemā'i'l-a'lām Ebu's-su'ūd Efendi ĥidmetlerinde ķā'im ve cenāb-ı 'ālilerinden mülāzım olduħdan soñra üstād-ı ferruħ-nijād ĥazretlerine dāmād olmışlar idi. İbtidā otuz aķçe ile Burūsa'da Emīr Sultān'a mensūb Ķāsım Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırık aķçe ile İstanbul'da Pīrī Paşa Medresesi'ne müderris olup toķuz yüz altmış üç Zī'l-ķa'de'sinde Manav Seyyidī yirine Edrine'de Ĥalebiyye ĥāricine 'āric olmışlar idi. Altmış altı Cemādiye'l-ülā'sında Dülger-zāde Aħmed Çelebi yirine Burūsa'da Sultānī pāyesine pā-yı himmet koyup altmış toķuz Rebī'u'l-āħir'inde Müftī-zāde Aħmed Çelebi yirine Şaħn-ı Semāniye'ye ĥırām idüp yetmiş Cemādiye'l-āħire'sinde Ķaramanī² Aħmed Çelebi yirine Sultān Selīm-i Ķādīm Medresesi ile tekrīm olunup yetmiş üç Şevvāl'inde Baldır-zāde yirine³ Ĥaleb-i Şebā ķazāsına revnaķ-efzā olmışlar idi. Yetmiş dört Zī'l-ħicce'sinde Şeyħī Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ĥükümeti ile bülend-maķām olup yetmiş yedi Muħarrem'inde Maħmūd Efendi merħūm yirine ķazā-yı Mışr-ı zātü'l-ehrām ile maķzi'l-merām olup yetmiş sekiz Cemādiye'l-āħire'sinde Aħī-zāde Efendi yirine Burūsa ķazāsına tebdil, yetmiş toķuz Ramazān'ında yine anlardan soñra⁴ Edrine ķazāsına naķl ü taħvīl olunup seksan bir Muħarrem'inde Anaķolı şadāretinde selef-i bāhirü's-şereflerini ta'ķīb ve menşūr-ı i'tibārlarını teşbīb itmişler idi. Seksan üç Receb'inde vazīfe-i emşāl ile mā'il-i 'uzlet üistirāħat ve yirlerine Çivi-zāde Efendi mütekeffil-i emr-i şadāret oldu. Seksan dört Rebī'u'l-āħir'inde Bağdādī-zāde Ĥasan Çelebi yirine manşīb-ı celīl-i neķābet-i eşrāf ĥil'at-i bālā-yı emānetleri ķılındı. Seksan yedi Şafer'inde Çivi-zāde Efendi yirine ķāziyyü'l-ķuzāt-ı Rūm ve şadru'l-'ulemā-yı ķurūm olup;

Çiviyi ķaķdı naķībü'l-eşrāf (987)

¹ 180b R1

² Ķaramanī-zāde SE

³ 102a SE

⁴ Anlardan soñra:anlar yirine E

tārīhi ‘Ulvī Çelebi lisānından qar‘-ı mesāmi‘-i eṭrāf itmiş idi. Seksan sekiz Rebī‘u’l-āḫir’inde müftiyyü’l-enām Qāzī-zāde Efendi¹ ḫırāmān-ı ravza-i dārü’s-selām olduḡda şeyḫü’l-İslām ve ḫallāl-i müşkilāt-ı enām oldılar. Seksan toḡuz Zi’l-ḫicce’sinüñ yigirmi altıncı günü daḡdaḡa-i umūr-ı ‘āmmeden tebā‘ūd ve iḫtiyār-ı sükün u teḡā‘ūd eyleyüp yirlerine Çivi-zāde Efendi dest-pīrā-yı fetvā ve müte‘ahhid-i emānet-i kübrā olmuşlar idi. Toḡsan iki Muḫarrem’inde ḡurretü’l-‘ayn-ı ‘ilm ü ‘irfān ve ḡurretü’l-vech-i vecāhet ü ‘unvān olan maḡdüm-ı kerīmleri nihāl-i nev-resīde-i ṭayyibü’l-a‘rāḡ, ‘aynu’l-a‘yān ü nūru’l-aḡdāḡ, ḫā‘iz-i fezā‘il-i vehbī vü müktesebī, şemere-i şecere-i ‘itret-i ‘aliyye İşḫāḡ Çelebi merḫūmuñ maraḡ-ı cederīden naḡl-i nāzik-endāmı şükūfevār² ve gül-i rengīn-‘izār-ı efrūḡte vü tābdār olup gonce-i nev-res-i dil-i pūr-hevesi mübtelā-yı züyül-i fenā ve gül-berg-i zebāne-reng-i zebānı bu beyt-i taḡassür-maẓmūn-ıla ḡüyā olmuş idi:

دریغا که بی بابسی روزکار
 4 بروید کل³ و بشکفند نوبهار

Vālid-i mācidlerinüñ ol gülbin-i tef-zede-i nā-dīde-bahār ḫasretinden gül-berg-i behcet ü neşāṭı perīşān ve ol nūr-ı dīde fiḡdānından Ḥāzret-i Ya‘ḡūb gibi ḫūn-ābe-pāş-ı künc-i aḡzān olup anuñ murḡ-ı cānı mānend-i murḡ-ı işḫāḡ lāne-sāz-ı ṭurra-i ṭāḡ-ı ‘illiyīn, bunlaruñ kebüter-i dil-i nālānı mişāl-i ciger-i pūr-iḫtirāḡ dūde-kebāb-ı āteş-i āh u enīn olmuş idi. Sene temāmında ki toḡuz yüz toḡsan üç Muḫarrem’i ve sīne-rīşān-ı maḡabbet-i ehl-i beytūñ hengām-ı tecdīd-i mātemidür, bunlaruñ daḡı ḫāk-i bedeni şükūfe-ḡīz ve libās-ı sa‘ādet-ṭırāz-ı ḫayātı gül-rīz olup maraḡ-ı mezbūrdan mānend-i Eyyūb mübtelā-yı renc-i kürub olmaḡın māh-ı merḡūmuñ on ikinci günü ḫırāmān-ı nüzhet-serāy-ı rıḡvān ve ‘āzim-i riyāz-ı keşīrū’l-ḫıyāz-ı cinān oldılar.

Peyāmī işitdükde tārīḡini

Didi raḡmete vāşıl oldu Naḡīb (993)

Zincīrlıḡuyı ḡurbında vālidlerinüñ dārü’l-ḡurrāsı ḫāziresinde medfūndur. Manşib-ı celīl-i neḡābet Mekke-i Mūkerreme Qāzīsı Mīrzā Maḡdüm’a ‘ināyet olındı.

¹ 174b E

² Şükūfevār SE

³ 181a R1

⁴ “Ne yazık ki zaman uygun deḡildir. Yürü gül, açıl ilkbahar.”

Mollā-yı merķūm ‘aynu’l-a’yān-ı ‘ulemā-yı Rūm, ‘ālī-ṭab‘ ve bülend-himmet, şerīfū’ n-nefs ü şāfi-ṭavīyyet, ebu’s-sa‘ādāt, seyyidü’s-sādāt, ḥā’iz-i fezā’il-i vehbī vü müktesebī, fā’iz-i ‘ālū’l-‘āl-i ḥaşā’il-i nesebī vü ḥasebī, kemāl-i fezā’il-i nefsanīyye ile maḥfūf, cemāl-i faşāḥat ü belāğatle mevşūf, şafḥa-i cebīn-i ḥālī maṭraḥ-ı şu‘ā’-ı baḥt u sa‘ādet, saḥī vü kerīm ü ‘ālī-şān ü şāḥib-i himmet idi.

el-Mevlā Ḥasan (Rā’ī Ḥasan¹ Efendi)

Vilāyet-i Aydın dāḥilinde “Güzelḥişār” nām kaşaba-i şehir-i iştiḥardan bedīdar ve كل شئ من الملیح ملیح² mażmūnı üzere nümāyende-i dīdār olmuş idi. “Koca Nāzır” demekle ma‘rūf Meḥemmed Beg’ün nūr-ı sevād-ı nāzır ve sürūr-ı süveydā-yı ḥāṭırıdır. Birāder-i mihteri devlet-i Murādiyye’de eyālet-i Mısr ile ḳadri vālā olan Üveys Paşa’dur. Bir birāderleri daḥı Ramazān Paşa’dur ki leyletü’l-ḳadr-ı³ berāt-ı cāḥı pertev-i kevkeb-i sa‘ādetle ḥoş-nümā ve tuğra-i ‘ıydu’s-sürūr-ı eyāletle pür-bahādur. Toḳuz yüz otuz sekiz tārīḥinde ḥ‘āb-ı ‘ademden dīde-güşā ve nergis-i ‘ālī-nazar gibi meḳḥūl-i pertev-i necm-i hüdā olup kesb-i ‘ilm ü kemāle mücidd ü sātī ve şahrā-yı dūr-i pehnā-yı ṭalebde ādāb-ı iktisābı mūrā’ī olan iḥvān-ı şafā ṭarīḳasını rā’ī olup birāderleri āheng-i nīze-bāzī itdükçe bunlar gövdecikden(?) ğayrıya dest-yāzī itmeyüp anlar āzmāyiş-i tīr ü kemān eyledükçe bunlar şarīr-ı⁴ nāy-ı ḥāme ile tesliyet-baḥş-ı cān-ı nālān olurlardı. Taḥşīl-i kemālde izḥār-ı yed-i beyzā eyledükde dārū’l-mülk-i Ḳoştantıniyye’ye ilkā-yı raḥl ü ‘aşā eyleyüp merāsım-i ṭarīḳda mūrā‘āt-ı levāzım itdükden şoḥra Mi‘mār-zāde Efendi’dan mülāzım olmuş idi. Ba‘zı medārisde ser-ḥalḳa-i erbāb-ı isti‘dād ve Bostān Efendi’ye, ba‘dehu Cendereci-zāde’ye dāmād olup toḳuz yüz yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Leyşī-zāde yirine kırḳ aḳçe ile İstanbul’da Eski İbrāḥīm Paşa müderrisi olmuş idi. Yetmiş yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘Arab-zāde yirine Toḳkapusı’nda Aḥmed Paşa ḥāricine vāşıl, seksan üç Receb’inde Şarı Gürz⁵-zāde yirine Üçşerefeli pāyesine nā’il, seksan dört Cemādiye’l-ülā’sında Hemşire-zāde yirine dā’ire-i Semāniye’ye dāḥil oldu. Seksan beş Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘Arab-zāde Efendi yirine Selānik ḳazāsıyla maḳzī’l-merām oldu. Seksan sekiz Şa‘bān’ında Bāḳī Efendi yirine Mekke-i Mükerrime’ye naḳl

¹ - R1, E

² “Güzelden olan her şey güzeldir.”

³ Leyletü’l-ḳadr-i:- SE

⁴ 175a E

⁵ 181b R1

olunup 102¹ bir Rebî'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yirlerine Medîne'den Mîrzâ Maḥdûm müteḥavvil oldu. 103² Şa'bân'ında Ağa-zâde yirine Edrine kazâsında karar-dâde oldılar. 104³ Şafer'inde cîsr-i fenâdan 'ubûr ve ser-menzil-i beḳâda ḥuzûr eyleyüp mansıb-ı maḥlûle ile Kara Çelebi-zâde Ḥüsâm Efendi mesrûr oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm âşnâ-yı deryâ-yı 'ulûm, ḥasenü'l-aḥlâḳ u güşâde-tâli', edîb ü erîb ü mütevâzî' idi. Servet-i vâfire ve şevket-i bâhire şâḥibi olup naḳl olunur ki Selânik kâzîsi olduklarında bir mertebe 'arz-ı esbâb-ı ihtîşâm ve müşeyyi'ne ikrâm itmîşler idi ki ol târîḥe gelince bir mollâ-yı 'azîmu's-şân bu maḳûle revîş ve âyîne-i 'âlemde böyle gösteriş itmemişdür, dirler. رحمة الله عليه²

el-Mevlâ Bâlî (Bosnevî Bâlî Efendi)

Bosna Serâyı'ndandır. Ol diyâr 'ulemâsından taḥşîl-i 'ilm ü kemâl ve taşfiye-i mir'ât-ı şafâ-şifât-ı bâl eyleyüp şılasında mu'allim-i mekteb ve mürebbî-i erbâb-ı taleb iken Vezîr-i A'zam Meḥmed Paşa şem'-i bî-fürûḡ-ı bahtına ziyâ-baḥşâ olup şefâ'atleri ile ba'z-ı kibârdan mülâzım ve tarîḳ-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Himmet-i vezîr-i 'âlî-ḳadr ile zemân-ı ḳalîlde medâris-i celîleye vâşıl ve kırk akçe medreseden munfaşıl olup 105³ yüz yetmiş 106³ Şafer'inde Ḥasan Beg-zâde'den sonra Kızılmusluk Medresesi ḥâric elli ile ibtidâ bunlara tevcîḥ, ba'de zemân yirinde pây-e-Şaḥn i'tibârı ile terfîḥ olındı. Seksan altı Zî'l-ḥicce'sinde Bosna Serâyı ibtidâ mevleviyyet olup bunlara 'inâyet olındı. Ol 'aşrda olan zurefâ bu şadâ-yı ḥayret-efzâyı ḳar'-ı sem' itdüklerinde bu güne şî'r-i ṭurfe-i şevḳ-engîz ile tehniye itmîşlerdür:

Dirîḡâ kim Serâya oldu vâlî

Mevâlî nikbetîsi Ḥ'âce Bâlî³

Seksan yedi Zî'l-ḥicce'sinde 'azl olunup Burnaz İbrâḥîm burunladı. Seksan 107³ Şevvâl'inde ḥalefi yirine i'âde olındı. 108³ Şafer'inde fevt olup mansıbı Ya'ḳûb Beg Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâḥla meşḥûr, muḳtezâ-yı ḥilḳat-i 'amâliḳa-girdâr-ı Beşâniḳa olan sükûn u vaḳârdan ḥişşemend ve 'ucb u riyâ ile pîrâye-bend, laḳlaḳ gibi

¹ 102b SE

² "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

³ Ol//Bâlî, der-kenâr R1, SE

gerden-efrāz ve şurāhī-şıfat lağlağa-perdāz idi. Meşā'ih-i ʔarīk-ı Bayramiyye'den olup altmış ʔokuz¹ tārīhinde şemşīr-i şerī'atle ʔatlı olunan Hāmza'nun mūrīdi nāmına ba'z-ı merede vilāyet-i Bosna'dan ba'z-ı diyār ehālīsine müstevlī olup ol kūteh-naẓarān-ı dırāz-bālā ve sāde-dilān-ı ebleh-sīmā, ʔabūl-i naqş-ı nīrenge müsā'id olmağın ʔarīkāt u hāqīkāt diyerek perde-i şerī'atı ʔaldurup dāhīl-i dā'ire-i vūs'at-ı ibāhet olmuşlar idi.

ملحدانرا ظرافتی باشد

تو بدین ملحد ظریف نه

Bi'l-āhare i'tikād-ı bāṭıllarını izhār ve āteş-i bālā-keş-i fesādı evc-gīr-i ısrār itdüklerinde şāhibü't-terceme Bosna'da ʔāzī bulunup³ tefīşe me'mūr olmuş idi. Memlaḥateyn ʔazāsında on iki 'aded ehl-i dālāluñ şemşīr-i hāsımü'l-'ırk-ı şerī'atle kellelerin ğaltān ve cem'ıyyet-i mülāhideyi perīşān idüp hıdmeti meşkūr oldu. El-ān ol semtlerde 'aḳīdesi fāsıd, boyı uzun 'aḳlı ʔışa mülhid eksik degüldür. ⁴قاتلهم الله تعالى

el-Mevlā Meḥemmed (Ağa-zāde)

Vüzerā-yı 'izām ağalarından birinün ferzendi olmağla "Ağa-zāde" 'unvānı ile meşhūr idi. Erkān-ı devlet ʔapularına intisāb ve izāfet-i teşrīfiyye şerefin iktisāb idüp şefā'atleri ile Ebu's-su'ūd Efendi'den mülāzım ve 'azm-i ʔarīk-ı 'ilme cāzim⁵ olup seyr-i merāhil ve ʔaṭ'-ı menāzil iderek kırk aḳçe ile Çekmece'de 'Abdu's-selām müderrisi olmuş idi. ʔokuz yüz yetmiş beş Zi'l-ka'de'sinde Siyāvüş Paşa harem-i hāşş-ı sulṭānīden ʔıḳup büyük mīr-āhūr olduḳda h'ācesi olup yetmiş altı Receb'inde 'Abdu'l-ġanī Efendi yirine Muşṭafā Paşa Medresesi 'ināyet olındı. Yetmiş yedi Şa'bān'ında Vezīr-i A'zam Meḥemmed Paşa'nun ʔadırğa Limanı'nda binā itdüğü medrese-i celīle temām olmağın ibtidā bunlara in'ām olındı. Yetmiş ʔokuz Şafer'inde menceñik-ı medrese ile Manav Seyyidī maḥlūlinden Şahn-ı Semāniye'ye pertāb olındı. Seksan bir Ramazān'ında Luṭfī Beg-zāde Muşṭafā Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi'ne terfī' olup seksan üç Receb'inde 'İvāz Efendi yirine Edrine Selimiyyesi'ne vāşıl ve ecell-i medāris-i 'ilmiyyeye nā'il olmuş idi. Seksan dört Cemādiye'l-ülā'sında tōhmet-i cehl ile

¹ 175b E

² "Dinsizlerde bir incelik olur. Sen o ince dinsizlerden değilsin."

³ 182a R1

⁴ "Allah onu kahretsin."

⁵ 'āzim SE

ma'zül olup medrese-i şerīfe Kara Çelebi-zāde Hüsām Efendi'ye virildi. Seksan beş Rebī'u'l-āhīr'inde Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi yirine ber-vech-i tekā'üd Edrine Dārü'l-ḥadīsi virildi. Toḳsan Şa'bān'ında andan daḫı 'azl olunup medrese Emru'llāh Efendi'ye şadaḫa olındı. Bu mertebe kesrler kuvvet-i cehliyye ile merātib-i 'aliyyeye gelüp taḫaddüm eyledügi 'ulemāya cebr-i ḫātır için idi. Lākin kendi;

Manşibum artup ziyāde ileri gelmek için
Şol üç adım ḫalkayın ādem gibi gitdüm geri

mazmūnı ile tesliyyet bulup kemīn-sāz-ı fırsat idi. Nāgehān maḫdūmı Siyāvuş Paşa sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde şadru'l-vüzerā olup toḳsan bir Zī'l-ḫicce'sinde Mollā Aḫmed Efendi yirine def'aten Edrine ḫazāsına īşāl itmiş idi. Toḳsan iki Receb'inde 'imād-ı devleti zā'il ve bünyān-ı rif'ati mütezazel olup bir aydan soñra mürrü'l-mezāḫ-ı fiṫām-ı infişāl ve Rā'ī Ḥasan Efendi şīrīn-kām-ı şehd-i āmāl oldu.

الكل زمان دولة و رجال¹

Toḳsan üç ḫilālinde binā-yı vücūdı zelzele-i hādīmü'l-lezzāt ile 'urza-i inhidām ve ḫabāb-ı rüy-ı āb gibi ber-bād-dāde-i in'idām oldu.

Mevlānā-yı mütercem 'arşa-i nā-dānīde 'alem, şanādīd-i cehele meyānında şāḫīb-i rütbe-i kemāl, cehl-i kesbīsi vāşıl-ı derece-i 'ālū'l-'āl, Hebenneḫa ve Bāḫıl gibi² 'aşırında ḫarbu'l-meşel, ammā zemāne yād-gārlarına nisbet 'aḫl-ı evvel idi.

el-Mevlā 'Alī (Mu'īd 'Alī Çelebi³)

Ṭarīḫ-ı 'ilme 'āzīm ve Fevrī Efendi'nün⁴ i'ādesinden mülāzım olmaḫla "Mu'īd 'Alī Çelebi" dimekle meşhūr ve kemāl-i isti'dād ile zebān-zed-i cumhūr⁵ idi. Toḳuz yüz yetmiş üç Cemādiye'l-āḫire'sinde ibtidā yigirmi aḫçe ile İstanbul'da Manav Ḳāzī Medresesi'ne müderris olmuş idi. Ba'dehu aḫz-ı medāris ve 'aḫd-ı mecālis iderek ḫırḫ aḫçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz toḳsan iki ḫilālinde veliyyü'n-ni'am, Şeyḫü'l-

¹ "Her dönemin bir yönetimi ve yöneticileri vardır."

² 176a E

³ Efendi SE

⁴ 103a SE

⁵ 182b R1

İslām Yahyā Efendi hazretleri kırk pāyesinde teşrīf buyurdıklarından sonra Unkapanı Medresesi mazhar-ı cāh-ı menī‘ olmağla hāric rütbesine terfī‘ olunup bunlara ‘ināyet olındı. Toğsan üç Ramazān’ında meclis-i vücūdda tayy-ı bisāt ve kaṭ‘-ı ‘alāka-i irtibāt eyleyüp medresesi Haydar Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, emāsil meyānında imtiyāzı meşhūd, āhād-ı kavābil-i ‘aşrdan ma‘dūd idi. H̄‘ace Efendi maḥādīminūñ ta‘līmüne me‘mūr ve ‘ayn-ı ‘ināyetlerine manzūr olmuş idi.

el-Mevlā Hüseyn (Şadrī Çelebi) {Şadrī}

İştibīdür. ‘Azm-ı tarīk-ı sa‘ādet-refīk idüp Şeyhü’l-İslām Şeyhī Efendi hidmetlerinden ihrāz-ı şeref-i mülāzemet itdükden sonra ba‘z-ı medārisde mutaşaddī-i emr-i dirāset olmuş idi. Kırk aḳçe ile rākımu’l-ḥurūfuñ cedd-i māderīsi olan Nişāncı Mehemmed Beg Medresesi’nden ma‘zūl iken toğuz yüz toğsan üç senesi dāhiline rūḥ-ı revānı¹ dā‘ire-i vücūddan hāric ve ma‘āric-i ‘illiyīne ‘āric olmuş idi.

Tārīḥ

Gitdi Şadrī cihān-ı fānīden² (993)

Mevlānā-yı merķūm ḥarīş-i iḳtinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm, “Şadrī” maḥlaşı ile meşhūr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da bu maḥla‘ı meşşūrdur:

Gerek dervīş-i dil-rīş u gerek şāh-ı cihān olsun

Saḥa ‘āşık geçen evvel benümle imtiḥān olsun

Ve lehu³

Ġamuñ kühsāra aḥsam ‘aksine nice suḥan söyler

‘Acebdür ḥāl-i ‘ālem bilmeyen söyler bilen söyler

¹ Rūḥ-ı revānı:- SE

² Tārīḥ//fānīden, der-kenār R1, E, SE

³ Ve lehu:- E

Şakā'ik Zeyli yazup tevārīh-i 'ulemāya i'tinā ve ḥas u ḥār-ı elfāz-ı za'ife üzere binā itmişdür. Toḳsan ḥudūdına dek iṣāl ve diḳkat idüp tettebbu'-ı tevārīh-i māh u sāl eylemişdür. Ba'zı resā'ili daḥı vardur.

el-Mevlā İbrāhīm (Āzerī Çelebi) {Āzerī}

Şudūrı devlet-i Selīmiyye'den Mu'allim-zāde Efendi'nün ferzend-i pür-faẓl ü edebi, şem'-i bezm-i 'irfān Āzerī Çelebi'dür. Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretlerinden¹ mülāzım olduğdan soñra tercemesi sebḳ iden birāder-i mihterleri Maḥmūd Çelebi toḳuz yüz seksan dört tārīhinde nişāncı olmaḡla bunlar daḥı ol tārīka 'atf-ı 'inān-ı 'azīmet idüp otuz biñ aḳçe ze'āmet ile zu'mınca maẓhar-ı 'ināyet olmuş idi. Ba'dehu sālīk-ı tārīka-i ḳazā ve mālīk-i ezimme-i ḥükm ü imzā olup vilāyet-i Anaḫolı'da Sire ve Kestel emşāli bilād-ı celīleye vālī olmuş idi. Toḳuz yüz toḳsan üç tārīhinde Ḥamā ḳāzīsı iken ḥummā-yı muḫriḳadan intīḳāl ve riyāz-ı keşirü'l-ḥıyāz-ı ḳudse isti'cāl idüp şu'le-i āzeri munṫafı² ve şeb-çerāḡ-ı peykeri müntefī olmuş idi.

İntīḳāl eyledükde tārīhin

Didiler geçdi Āzerī Çelebi (993)

Mezār-ı fā'izü'n-nūrı ba'dehu, ḳarīni olan Ḥāmid Çelebi ile zāhir-i şehri-Ḥamā'da bir peşte üzere vāḳi' olmuşdur. Seng-i mezārları meyl-i ḥālgāh³ gibi dūrdan ḥüveydā ve şādırın ü vāridīne istiḳbāl ü teşyī' için pā-ber-cā olup nişāngāh-ı tīr-i du'ā ve zebān-ı ḥālleri⁴ beyt-i meşhūr ile gūyādur:

'İbret gözin aç deşte çıḳup geşt-i mezār it

Emvātı başup geçme du'ā ile güzār it

Maḥdūm-ı merḳūm naḫl-bend-i ma'ārif ü 'ulūm⁵, saḫī vü kerīm, müşfiḳ u ḫalīm, ḥoş-ṫab' u ḥoş-şoḫbet, pāk-meşreb ü melek-ḫaşlet idi.

¹ ḥidmetlerinden SE

² muṫtafı R1

³ Cāngāh SE

⁴ 183a R1

⁵ 176b E

Müretteb *Dīvān*'ı ve *Maḥzen* bahrinde *Naḫş-ı Hayāl* ismi ile mevsüm manzūme-i belāgat-nişānı vardır. Ṭab'ı taḥmīs ü tesdīse çesbān ve zebāne-i pür-süz-ı eş'ārı vird-i zebān-ı 'āşıkāndur. Meşnevīde manzūmesi nazm-ı lü'lü'-reng-i H'ācū'dan nümūdār ve cevāhir-i elfāzı vasf-ı terkībī ile terkīb-i cevheri gibi neşvedārdur.

Eş'ārındandır¹:

Bir serv besledüm nice yıl bāgbān olup
Ser-keşlik itdi ol daḥı dāmen-keşān olup

[Ve lehu]

Düşmeni terk itmege 'ahd itdi ol peymānı süst
Didüm aña bozma 'ahdüñ didi kim terküm dürüst

[Ve lehu]

Akıtdı çok gönülleri mānend-i cūybār
Ol serv-i gül-'izār gönüllense vechi var

[Ve lehu]

Ne aḡyār-ıla yāri ihtiyāra kābiliyyet var
Ne peyvend-i ta'alluḡ ḡaṭ'ına ḥāṭırda ruḡşat var

[Ve lehu]

Şūfī tesbīḥ ü 'aşāyı mey-i gül-fāma degüş
Hırḡa-ı zerḡ u riyāyı çıkarup cāma degüş

[Ve lehu]

Göñline ḡayruñ girüp luṭf-ıla ḡalbüm yıḡmaduñ

¹ Eş'ār R1; Ebyāt SE

Var ol iy rûh-ı revānum hâtırundan çıkmadıñ

[Ve lehu]

Söz añlasa güzel addı gibi ab‘ı bülend olsa
Peder māder amın ekmez bize bir eh-levend olsa

Cüvānī ‘Abdu’llāh hāında dimidür:

i‘rūme āfiye itsem n‘ola māhı āhī¹
Bir bahāne ararın añmaa ‘Abdu’llāhı

Tamīsindendür:

İstemezsun ser-i kūyuñda giriftār olanı
Acımazsun dün ü gün derdūñle zār olanı
Yine dirsün ki aın sevme cefā-kār olanı
Seni mi iy yüzü gül one-i ra‘nā seni mi

Menevīsindendür:

aru ura tıına ger kūh-ı āf
Kāf gibi ser-be-ser eyler ikāf

Ba‘zı u‘arā bu mazmūnı bu vechle īzā itmidür:

Kāf-ı kūfī gibi eylerdi ikāf²

Azı ise gör belādur hemān
Dileri bira ürimi üstūh‘ān

¹ SE‘de “māhı” ile “āhı” kelimeleri yer deiirmitir.

² Ba‘zı//ikāf, der-kenār R1, E, SE

Mercüdur ki bu beyt-i derdmendānesi bā'is-i mağfired ve mevc-engiz-i bahr-ı rahmet ola:

Ne ğam ger Āzerī ālūde-i gerd-i günāh olsa
Olur rüz-ı cezāda luḡfuñ izhār itmege bā'is

el-Mevlā Ṭaḳıyyü'd-dīn el-Mıṣrī (Ṭaḳıyyü'd-dīn-i Rāşıd)

Pederi eş-Şeyḫ Muḫammed bin Ma'rūf 'ulemā-yı Mıṣr meyānında¹ fezā'ili celīle ile mevşūf idi. Bunlar ṭoḳuz yüz yigirmi yedi tārīhinde Ḳāhire-i ṭāhirede perdeserā-yı 'ademden zuhūr ve ebkār-ı efkār-ı 'ilmiyyeye şarf-ı nefā'is-i mühūr eyleyip nā'il-i derece-i kemāl ve 'ulūm-ı 'āliyyede vāşıl-ı rütbe-i 'ālū'l-'āl olmağla ba'z-ı medāris-i Mıṣriyye'ye müderris ve ḫalka-i ifāde vü ifāzaya şadr-ı meclis olmuş idi. Ba'dehu dārü'l-mülk-i Rūm'a ḳudūm ve kālā-yı isti'dādın 'arz-ı naẓar-ı 'ulemā-yı Rūm idüp ṭoḳuz yüz yetmiş ṭoḳuz Şafer'inde müneccimbaşı olan Muşṭafā Çelebi ki fenninde bī-naẓır-i devrān idi, intiḳāl itmekle re'īsü'l-müneccimīn olmuş idi. Ba'dehu mu'allim-i sulṭānī Sa'de'd-dīn-i şānī cenāblarına ba'z-ı āşār-ı 'ilmiyye 'arz eyledükde ḳuzāt-ı Mıṣriyye'ye ilḫāk ve ḫaḳḳ-ı ri'āyeti ihḳāk etmişler idi. Ba'dehu 'ulūm-i riyāziyye ve felekiyyātda māhir ve nücūm u hendesede efā'il-i 'acībeye ḳādir olmağın ağır ze'āmet ile müneccimbaşılığda ḳarār ve kevkeb-i baḫt-ı seyyārı ser-menzil-i evvelde 'arz-ı dīdār² itmiş idi. El-ḫāletü hāzihi irşād-ı müteḳaddiminde ḫalel müşāhede olunup taḳvīm-i pāriine gibi mensūḫu'l-'amel olmağla ḳarīb olmuşdur. "Erbāb-ı taḳvīm raşad-ı cedīde muḫtāc³ ve dīde-i aşḫāb-ı zīc ü irşād mānend-i çeşm-i şād müteraşşıd-ı iḫrācdur." diyü vükelā-yı salṭanata 'arz olınduğda ṭoḳuz yüz seksan yedi tārīhinde ki evā'il-i devlet-i Murād Ḥānī'dür, Ṭop-ḫāne üstinde olan ḳulle-i cebelde çāh-ı raşad peydā eyleyüp maşrafı mīrīden edā olunmuş idi. Emr-i raşad temāma ḳarīb ve çāh-ı Nahşeb gibi maşdar-ı emr-i ğarīb olmuş iken Şeyḫü'l-İslām Ḳāzī-zāde Efendi ṭaraf-ı şalṭanat-ı 'aliyyeye mektüb gönderüp "İḫrāc-ı raşad meş'ūm ve perde-i esrār-ı felekiyyeye küstāḫāne itṭilā'a cür'etiñ veḫāmet-i 'āḳıbeti meczūmdur. Hiç bir mülkde mübāşeret olunmadı ki ma'müre iken ḫarāb ve bünyān-ı devleti zelzelenāk-i inḳılāb olmaya." diyü ḫayr-ḫāhāne i'lām idüp;

¹ 103b SE

² 183b R1

³ 177a E

Māverā-yı perde-i esrāra bulmaz kimse rāh
Hāzret-i Hāḫdur bilen ancaḫ ḫaḫīḫat n'eydüḫin

Cān niṣār itmekdür evvel ṣarṫ bezm-i 'ıṣḫda
Maḫrem olmaz bilmeyen ādāb-ı soḫbet n'eydüḫin

maẓmūnını urza-dāṣt-ı südde-i gerdūn-gūlām itmekle sene-i mezbūre zi'l-ḫiccesinūñ dördüncü günü yevm-i ḫamīside Ḳapudan Ḳılıç¹ 'Alī Pāṣā'ya ḫatṫ-ı ṣerīf-i ḫat'ıyyü'l-mūfād vārid olup fi'l-ḫāl ol ḫāh-ı zenaḫdān-ı ḫūbān gibi menba'-ı fitne-i āḫir-zemān olan raṣadgāḫūñ üstine vardı ve zaḫmet-i bīḫūde ile mübtelā-yı 'azābu'l-ḫabr-i intizār olan sāde-dilleri ol dām-ı belādan ḫıḫardı ve zıll-ı irtifā'-ı ṣems ü seyr-i kevāḫib için āmāde olan evtāri² kesüp ḫāh-ı 'amīḫı ḫas u ḫār ile ṫoldurdu.

Kimse ḫall idemedi müṣḫil-i rāz-ı felegi
Var-ısa 'ıḫd-ı Süreyyādur ana noḫṫa-i ṣekk

Fi'l-ḫaḫīḫa vesīle-i san'at-ı 'ayyārī ve ṫarīḫ-ı ḫīle-i tarrārī ile ḫāric-i mebhāṣ olan nā-maḫrem, serā-perde-i ḫāṣṣ-ı sultāniye vaz'-ı ḫadem ḫılsa yāḫūd encüm gibi pes-i cāmdan nigāḫ-endāz ve hilālāsā gūṣ-zen-i ḫarīm-i bārgāḫ-ı rāz olsa İblīs gibi müstaḫiḫḫ-ı ḫücüm ve niṣāne-i rücüm olmaḫ muḫarrer ve dūr-bāṣ-ı ḫahr ile³ başı ḫurd olup pādāṣ-ı 'amelin görmemek ḫayr-ı mutaṣavverdür. Farazā bir ḫaç gün ihmāl ve te'ḫīr-i ḫahr ü nekāl olınsa ṣe'āmet-i ḫiyānetle nekbete dūṣup mānend-i ceffār-ı bī-destgāḫ ve kīmyāger-i iflās-penāḫ üftāde-i vādī-i ḫizy ü ḫizlān ve ḫayrān-ı bevādī-i ḫaybet ü ḫüsrān olup bi'l-āḫare teṣḫīr-i ervāḫla Süleymānlık heves iden⁴ nekebāt gibi dā'ireden ṫaṣra ḫadem ḫoduḫı için rū-be-rāh-ı 'adem olur.

N'ola gencīne-i ḫüsnünde kesilse nice baş
Her ṫaraf tūḫ-ı ṫılısm olmış aña ol iki ḫaç

¹ - SE

² Evtādı SE

³ Dūr-bāṣ-ı ḫahr ile:dūr-bāṣ ile ḫahr ile SE

⁴ İtmek R1

Ḳarīne-i ḥāl Taḳıyyü'ddīn-i nā-mūrād mānend-i kūhken, kārını ḳuvvet-i ḳarībeye getürmiş iken, vāyesi ḥırmān ve ḥafr itdügi çāh-ı raşad menba'-ı zülāl-i emānī ve maşdar-ı genc-i şāygānī olmaḳ recāsında iken bād-be-dest-i ḥusrān olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan üç sālī ḥilālinde raşad-ḥāne-i laḥdde ḳarār ve dīde-düz-i envār-ı raḥmet-i Perverdīgār oldu.

Mezārında yaturken Nādirī gözler ser-i kūyuñ
Raşad-sāz oldu güyā seyr ider çāh içre gerdüni

Mevlānā-yı mezbūr mecmū'a-i fażl-ı mevḫūr, fenninde ferīd¹, 'aşrında vaḥīd, merd-i zü-fünün, naḳş-ı būḳalemün gibi maşdar-ı āsār-ı gūn-ā-gūn, 'ulūm-ı ġarībeye müfred-i rüzgār ve nādire-i edvār idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Emīn-zāde)

Edrine'de şehir emīni olan Ca'fer Çelebi'nüñ ferzend-i dil-pesendi Emīn-zāde Efendi'dür². Pederi maḥrüse-i Edrine'de bir medrese binā idüp "Emīniyye" dimekle meşhūr ve ṭoḳuz yüz kırık ṭoḳuz tārīhinde kemīn-sāz-ı ḳabr-i pür-nūr ve emīn-i ṭavāriḳ-ı dehr-i pür-şūr olmuş idi. Şāḥibü't-terceme taḥşil-i sermāye-i isti'dād ve levāzım-ı tarīḳ-ı 'ilmi i'dād eyledükden şoñra ba'z-ı şudūr-ı kirāmuñ iltifātına mażhar ve mülāzemet ü medrese merātibi ile ḳadri berter olup ber-vech-i teḳā'üd meşrūṭası olan pederi medresesine müderris ve meşğale-i 'ilm ü 'ibādetle mūnis olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan üç tārīhinde intikāl itmiş idi. Medresesi *Hāşıye-i Tecrīd* ve *Miftāḥ* erbābına bā'ış-i inşirāḥ oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ehl-i temkīn ü ḥuzūr, 'ālim ü şālih, mühtemmi-i ehemmi-meşālih idi.

el-Mevlā Maḥmūd (Filorineli Maḥmūd)

Diyār-ı Rūm'da "Filorine" nām ḳaşabada ḳaşab-püş-ı vücūd ve tār u pūd-endāḥte-i ḥil'at-i hestī vü būd olmuş idi. Perniyān-ı 'izārı tamġa-i 'anberīn ile mu'allem

¹ 184a R1

² 177b E

ve şahîfe-i ruhsârî nokta-i hâlle mu‘cem olmağın¹ “Maḥmūd-ı Hālî” demekle ma‘rûf-ı ehālî olmuş idi. Noktâlığı ‘âleminden nakd-i vakt-i a‘mârını taḥşîl-i sevâda şarf ve sevâd-ı çeşm ü süveydâ-yı hâtırını vaḥf-ı maşârif-i ism ü fi‘l ü ḥarf idüp vâşıl-ı rûtbe-i isti‘dâd ve dâhil-i dâ‘ire-i i‘dâd² olduḡda ba‘z-ı ‘ulemâdan mülâzemetle behremend ve medâris-i ‘ilmiyyede ḥalka-bend olup kaṭ‘-ı nişîb ü firâz ve seyr-i râh-ı dūr u dırâz iderek uzunca ova merḥalesine mübtelâ iken ṭoḡuz yüz ṭoḡsan bir Rebî‘u’l-evvel’inde Manav İslâm yirine Sekbân ‘Alî Medresesi’yle ser-efrâz olmuş idi. Ṭoḡsan dörd Muḥarrem’inde ‘âzim-i dârü’s-selâm ve yirine Ayâşî Aḥmed Efendi kâ‘im-maḡâm oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ḡadr-i müşterek-i ḡaysiyyet ile meşhûr, maḥmûdu’l-ḡişâl, memdûḡu’l-fi‘âl idi. Egerçi ḡâl münâsebeti taḡrîb olup sitem-zarîfler “Ḥālî” nâmı ile tamḡa-zen-i telḡîb olmuş idi, lâkin erbâb-ı ṭab‘a ḡafî degüldür ki i‘lâm-ı ḡâlîbe ḡabîlinden olup zikri sebḡ iden Ḥaydar Paşa Müderrisi Beḡli Maḥmūd’a maḡşûş olmuş idi. Şûḡ-ṭab‘ân-ı selefden ba‘zı bu beyt-i hezl-ḡüne ile nevâzende-i ṭab‘-ı maḡmûdîsi olduḡı mesmû‘dur:

Firûzîne-ṭab‘-ı Filorineli

Filoridür ammâ filori neli

el-Mevlâ İbrâḡîm (İbrâḡîm Çelebi)

Kesb-i sermâye-i isti‘dâd ve a‘dâd-ı fezâ‘ili i‘dâd idüp ba‘z-ı ‘ulemâdan mülâzemetle nâ‘il-i murâd olduḡdan sonra merâḡî-i menâşîb-ı ‘ilmiyyeye ‘urûc ve medâric-i medâris-i ‘ilmiyyeye ḡâḡ duḡûl ü ḡâḡ ḡurûc iderek kırḡ aḡçe medreseden munfaşıl iken ṭoḡuz yüz seksan yedi Muḥarrem’inde Aḡî-zâde bacanaḡı İbrâḡîm Efendi yirine Bergôs Medresesi’ne vâşıl olup seksan ṭoḡuz Cemâdiye’l-ülâ’sında selefi yirine meşrûṭası olan Meḡammed Paşa Medresesi’ne taḡrîk olındı. Ṭoḡsan dörd Rebî‘u’l-âḡîr’inde şart‘-ı vâḡıf üzere İsmiḡân Sulṭân pâyesinde selefini ta‘ḡîb itmiş idi. Cemâdiye’l-âḡîrede ḡişse-i ḡayâtdan bî-naşîb olup medresesi Ḥ‘âce-zâde Meḡammed Efendi ḡidmetlerine naşîb oldu.

Ḥayr ile mezkûr ve ‘ilm ü şalâḡla meşhûrdur.

¹ 104a SE

² ‘aded SE

el-Mevlā Seyfu'llāh (Manav Seyfi¹ Efendi²)

Zümre-i kuzāt-ı sütüde-şifâtdan İstanbul'da medresesi olan “Manav Kāzî” demekle ma'rûf Maḥmūd Efendi'nün ferzend-i ercümendi Seyfi Efendi'dür. Kaṭ'-ı menâzil-i 'ilm ü 'irfāna sa'y ü himmet ve taḳallüd-i seyf-i şārim-i 'azîmet idüp şāhîn gibi taḥrîk-i bāl-i geşt ü güzār itdükde Bostān Efendi'nün şāḥ-ı mīvedār-ı yemîn-i meymenet-ḳarîninde ḳarār³ ve murğ-ı mülâzemeti şikār itmiş idi. Meşrûtalari olan pederleri medresesinde bi'd-defe'ât kaṭ'-ı derecât idüp kırk aḳçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz yetmiş üç Cemâdiye'l-ülâ'sında şadreyn-i fâzılîn olan Ḥāmid Efendi ve Pervîz Efendi ḥuzûrında imtiḥān fermān olup kırkdan ma'zûllaruñ eşrâfindan Zekeriyâ Efendi ḥazretleri⁴ ve 'Arab-zāde Efendi ḥidmetleri⁵ ve Deli Kerîm Çelebi ve Beñli Maḥmūd ve Ayās Efendi ve bunlar Şeyḫ Vefā Cāmi'-i Şerîfi'nde *Ḥidāye*'de *Kitābü'l-cināyāt* evvelinden oḳumışlar idi. Her biri 'ale't-tertib tatyib olup yetmiş dört Cemâdiye'l-âḥire'sinde bunlara Kepenekci-zāde yirine Ḥayre'd-dîn Paşa Medresesi i'tā olunmuş idi. Yetmiş sekiz Ramazān'ında 'azl olup manşıbı kırk aḳçe ile Şun'u'llāh Efendi ḥazretlerine tevcih olındı. Seksan Şafer'inde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Ḥānḳāh Medresesi'n cāygāh itmişler idi. Seksan iki Cemâdiye'l-ülâ'sında selef-i sālifi yirine meşrûtası Ḥāşekiyye'ye terfi' olındı. Seksan üç Şa'bān'ında Şarı Gürz-zāde yirine Şaḥn'a geldi. Seksan yedi Muḥarrem'inde Dökmeci-zāde yirine Şeh-zāde Medresesi'ne ferş-i seccāde idüp sene-i mezbûre Cemâdiye'l-âḥire'sinde Şarı Gürz-zāde yirine Süleymāniyye dārü'l-ifādesinde tekve-zen-i taḥḳîḳ u icāde olmuş idi. Toḳsan bir Zi'l-ḥicce'sinde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine fezā-yı ḳazā-yı Ḥaleb-i Şehbā cilvegāh-ı eşheb-i iḳbālleri kılındı. Toḳsan üç Muḥarrem'inde Naḳîbü'l-eşrāf Mîrzā Maḥdûm yirine Mekke-i Mükerrreme ḳazāsına tebdil ve ol manşıb-ı celil ile tebcil olunmuşlar idi. Toḳsan dört Receb'inde Recebiler gibi 'azm-i Ka'be-i maḳşûd ve ḥacc-ı ekber-i dārü'l-ḥulūd itmişler idi.

Vişālün Ka'bedür rüz-ı ecel 'azmı zemānidur

Kefen iḥrāmı tābüt ol yoluñ taḥt-ı revānidur

¹ Seyfu'llāh SE

² 184b R1

³ 178a E

⁴ - SE

⁵ - SE

Yirlerine selefleri i‘āde ve ol maḳarr-ı sa‘ādetde ḳarār-dāde ḳılındı.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i keşire ile meşhūr, edīb ü erīb, ‘ilm ü taḳvādan keşirü’n-naşīb, ḥākim-i ḥāsım, seyf-i şārim idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Baba-zāde Efendi)

Vilāyet-i Ḳaraman’da Lārende’den bir merd-i şāliḥuñ ferzend-i dil-bendi, Baba-zāde Efendi’dür. الولد الحر يقتدى بالابا¹ maẓmūnı üzere ḳırā’at-i elif bā idelden dil-dāde-i şoḥbet-i elibbā olup mūcibāt-ı naḳş u şeynden inbā² ve re’sü’l-māl-i kemāl-i irbā itmek lāzım-ı māhiyyeti olmağın nice zemān Ḳonya’da seccāde-nişīn-i irşād olan Ezelī-zāde Efendi āstānesine ḥidmet ve ‘ulūm-ı zāhire vü bātine tekmiline himmet eylemiş idi. El-ḥāletü ḥāzihī Ḳaraman’da ‘alem-efrāz-ı imāret olan Şeh-zāde Sultān Bāyezīd’üñ mu‘allimi Ca‘fer Çelebi’ye ittişāl ve mülāzemetleri ile iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl itmiş idi. Ba‘dehu ba‘z-ı medārise müderris olup otuz aḳçe ile Gelibolı’da Şarıca Paşa Medresesi’ne vāşıl ve ḳırḳla Filibe’de Şihābü’d-dīn³ Paşa Medresesi’ne nā’il olmuş idi. Ṭoḳuz yüz yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde Niksārī-zāde Meḥemmed Çelebi yirine Ḳalender-ḥāne ḥāricine ‘āric olup seksan bir Şafer’inde Bākī Efendi yirine Eyyüb pāyesine terfī’ olunup seksan iki Zi’l-ḥicce’sinde Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi yirine Semāniye’ye gelüp seksan üç Receb’inde Şems Efendi yirine Ayaşofıyya müderrisi olup seksan dōrt⁴ Rebī’u’l-āḥir’inde Nevālī Efendi yirine yetmiş aḳçe vazīfe ile ber-vech-i teḳā’üd Eyyüb Medresesi ‘ināyet olındı. On sene miḳdārı ol medresede⁵ ḳarār ve ḳaşaba-i Ebī Eyyüb’de tavaṭṭun u temekkūn ihtiyār idüp müştāğil-i ‘ilm ü ‘ibādet iken ṭoḳsan dōrt Şa‘bān’ında riḥlet idüp medresesi Ḳuş Yahyā Efendi’ye ‘ināyet olındı. Ḥāzret-i Eyyüb Merḳadi’ne ḳarīb ḥāzire-i maḥşūşa içinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i ‘ilm ü taḳvā ile meşhūr, الصوفى ابن الوقت⁶ maẓmūnına lā’iḳ, evtār-ı efkār-ı dūnyeviyyeden gūsiste-tār-ı⁷ ‘alā’iḳ, mu‘teḳad-i ‘ālem, babayāne ādem idi. Vezīr-i A‘zam Meḥemmed Paşa ḥüsni-i i‘tikād idüp vazīfesini müstezād ve hemşire-zāde ve dāmādını ‘aṭāyāyı cezīle ile ber-murād itmiş idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden tefsīr-i şerīfe ve *Hidāye*’ye ta‘līḳatı vardır.

¹ “Özgür evlat babasının yolundan gider.”

² İbā SE

³ 185a R1

⁴ 178b E

⁵ 104b SE

⁶ “Sûfî zamânının çocuğudur/ hâlin gereğini yapar.”

⁷ - SE

el-Mevlā ‘Alī (Kilisli ‘Alī Çelebi)

Haleb eṭrāfından qarīn-i zuhūr ve “Kilisli ‘Alī” demekle ma‘lūm-ı cumhūr olmuş idi. Tārīk-ı ‘ilme tevcīh-i ‘inān-ı iḳbāl ve şadr-ı haṭīr Mu‘allim-zāde Efendi¹ āstānesine ittişāl idüp tezkirecilik hıdmetinden mülāzım ve ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvım olup Medīne ḳazāsından müteḳā‘id H̄‘ācegī-zāde Efendi’ye dāmād ve ol taḳrīble vāşıl-ı maḥbūbe-i murād olmuş idi. Kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken ṭoḳuz yüz seksan ṭoḳuz Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olınan Ḳocalı² Muşliḥi’d-dīn yirine Ṭoḳkapusı’nda Aḥmed Paşa Medresesi’nde seccāde-nişīn olmuş idi. Ṭoḳsan dōrt Receb’inde maṭ‘ūnen irtihāl eyleyüp manşib-ı maḥlūl Ḳavalalı-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi’ye intiḳāl eylemiş idi.

Mevlānā-yı merḳūm hişşedār-ı ekşer-i ‘ulūm, be-taḥşīş fūnūn-ı ‘aḳliyyeye etemm intisābı ve riyāziyyātdan vāye-i nişābı var idi.

el-Mevlā Ḥasan (Baḥrī Ḥasan Çelebi) {Baḥrī}

Vilāyet-i Ḳarasi a‘mālinden “Ḳızılcaṭuzla” nām ḳaşabadandır. Sultān Murād Ḥān ḥāzretlerinin mu‘allim-i evveli İbrāhīm Efendi’nün hemşīre-zādesidür. “Baḥrī” maḥlaşı ile şöhret-şī‘ar ve le‘ālī-i ābdārı zīver-i sefā’in-i baḥr-ı eş‘ardur. Mu‘allim-i Sultān Selīm Ḥān-ı Sānī ‘Atā’u’llāh Efendi mülāzemeti ile nā’il-i emānī olup ol iki ḥ̄‘āce-i destgāh-ı meḳārimün himmetleri şāhbāz-ı ‘azīmetine per ü bāl olmaḡla şī‘āb u sūhūl-i ‘azl ü naşb menāzilinde āsānıḡla ḥaṭṭ u tirḥāl idüp der-hāl kırk aḳçe medreseden ma‘zūl olmuş idi. Ṭoḳuz yüz seksan altı Zī’l-ḥicce’sinde Beḳāyī Efendi yirine Ḥayre’d-dīn Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olup seksan yedi Zī’l-ḥicce’sinde Su‘ūdī Efendi yirine Zāl Paşa Sultānī pāyesine pā-yı himmet ḳoyup ṭoḳsan bir Rebī‘u’l-evvel’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye ḥıram idüp ṭoḳsan bir Zī’l-ḥicce’sinde Muştafā Efendi -Riyāzī Efendi pederidür³- yirine⁴ Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı ile bekām olmuş idi. Ṭoḳsan dōrt Receb’inde A‘rec Seyyidī Çelebi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsına tebdīl ile tebcīl olunmuş idi. Giderken ḥavālī-i Şām’da sākin-i siyeh-hāne-i aḥşām olan Dürüzī eşḳiyāsından bir ferīḳ, āheng-i ḳaṭ‘-ı tārīk idüp nā’il-i

¹ - SE

² Ḳocavī SE

³ Riyāzī//pederidür, der-kenār R1, E

⁴ 185b R1

sa'adet-i şehadet ve gavta-hor-ı baħr-ı raħmet olmuş idi. Trablus'da medfündür. Kazā-yı Beytū'l-maħdis 'Ömer Beg Efendi'ye tevciħ olındı.

Mevlānā-yı mezbūr mecmū'a-i faẓl-ı mevfūr, ŧi'r ü inŧāda māhir, elsine-i ŧelāŧe i'māline kādır, pāk-nijād, dervīŧ-nihād, ħalīm ü selīm, zāt-ı kerīm idi.

ŧem'ıyye kaŧidesindendür:

Kāŧāne-i vücūdda bir encümen-i cihān
Ruŧsār-ı āteŧin ile her mäh-pāre ŧem'¹

Ser-keŧlik itme āh-ı derūnumdan it ħazer
Ser-keŧlik ile kaldı mı gör rūzgāra ŧem'

Ber-bād olduğın ser-i Ĥusrev külāh-ı Key
Söyler zebān-ı ħālle her tācdāra ŧem'

Mevlid-i Nebevī nazm itmiŧdür. Meŧnevīsinden ceste ebyātdur:

Hādī-i vādī-i Ĥudā-ṭalebī
Faħr-ı 'ālem Muħammed-i 'Arabī

Naķŧ-ı ser-levħa-i kitāb-ı vücūd
Naķŧ-bend-i kitābe-i der-i cūd

Ĥātem-i pīŧvā-yı her mürsel
Evvel-i āħir āħir-i evvel

ŧāhid-i nāzenīn-i bezm-i ŧühūd
ŧāhid ammā ħaķīķaten meŧhūd

Zümre-i ṭavāŧiden Dāvud AĞa'ya, ba'dehu Muŧāħib Meħemmed AĞa'ya ħ'āce olup iħsānları ile müreffehü'l-ħāl ve ceyb-i āmāli māl-ā-māl idi.

¹ 179a E

Mervîdür ki merhûm gâyetde mübtelâ-yı berş ü efyûn ve yârân-ı şafâ şohbetine meftûn olup hânesine varan yârânı alıkoğa sa'y-i bî-şümâr ve bu beyt-i meşhûrî tekrâr iderdi:

Baş-ı bisât-ı inbisât eyleyelüm sizünle biz
Şîr ü şeker veş ihtilâf eyleyelüm sizünle biz

¹رحمة الله عليه

el-Mevlâ Seyyidî (A'rec Seyyidî Çelebi²)

Şakâ'ik şâhibi Taşkoprî-zâde Efendi'nün hemşire-zâdesi ve edîb-i irşâdınun terbiyet-dâdesidür. Pâ-yı zemîn-püyü a'rec iken pâye-i 'ilmiyyesi rütbe-i nişâba 'âric ve menzil-i kabûle dâric olmuş idi. Hâl-i melek-hişâli Burûsa kazâsından mütekkâ'id iken Şahn müderrisi olduğda i'âdeleri hizmetine müdâvim ve elli sekiz târîhinde İstanbul kâzîsi olduklarında mülâzım olmuş idi. Tayy-ı merâhil ve kat'-ı menâzil iderek kırk akçe medreseden ma'zûl iken toköz yüz seksan bir Şafer'inde Baba-zâde yirine hâric elli ile Kalendar-hâne müderrisi olmuş idi. Seksan üç Zi'l-ka'de'sinde Hüsâm Efendi yirine Burûsa'da Manastır pâyesine tahrik olındı. Seksan yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında Nevâlî Efendi yirine Şahn'a geldi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Ayâs Efendi yirine altmışla Murâdiyye'ye terfi' olındı. Seksan sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Samsûnî-zâde Hâcî Efendi yirine Beytü'l-makdis hükümeti ile teşrif olındı. Toğsan dört Receb'inde ma'zûl olup yirine Bahrî Hasan Efendi nakl olunmuş idi. Bir aydan sonra manşib-ı hayâtdan munfaşıl ve 'âlem-i bâkîye muttaşıl oldu.

Mevlânâ-yı merkûm pâ-ber-câ-yı hizmet-i 'ulûm, mîzân-ı tab'-ı nükte-senci cânib-i kâlâ-yı 'ilm ü 'irfâna mâ'il, leyyinü'l-cânib ü kerîmü'l-haşâ'il idi.

el-Mevlâ Muştafâ (Üskübî Muştafâ Çelebi³)

Şehr-i cennet-şi'âr-ı Üsküb'den¹ bedîd ve nâ'il-i rütbe-i dâniş ü dîd olup 'ulemâ-yı 'izâm mecâlis-i 'ilmiyyesine dâhil ve ba'z-ı kirâmuñ şeref-i mülâzemeti ile ser-

¹ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun." Bu dua cümlesi SE'de bulunmamaktadır.

² - SE

³ - SE

bülend-i emāşil olup pāye medārisinde mutaşaddī-i hīdmet-i ifāde ve murğ-ı cānı pāy-dām-ı rīşe-i² seccāde olmağla kırkıdan munfaşıl iken toköz yüz seksan sekiz Ramazān’ında Ayāşī Muştafā Efendi yirine Edrine’de Taşlık müderrisi olmuş idi. Toğsan dört Şevvāl’inde fevt olup medresesi İzmirli Hüsām’a virildi.

Merhūm-ı mezbūr ‘ilm ü ‘irfānla meşhūr, şāfi-fu’ād, melek-nihād ādem idi.

el-Mevlā Aḥmed (İstanbulı Aḥmed Çelebi)³

Dārü’l-mülk-i Koşantıniyye’den bedīdār ve “İstanbulı Aḥmed Çelebi” demekle ‘unvān-tırāz-ı i’tibār olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşr dārü’l-ifādelerinden taḥşīl-i nām ü kām idüp Ebu’s-su’ūd Efendi ḥazretlerinüñ fetvā emāneti hīdmetinden mülāzemetle vāşıl-ı merām olmuş idi. Aḥz-ı menāşīb ve kaṭ-ı merātīb iderek kırk aḳçe ile⁴ Üskūdār’da Meḥemmed Paşa müderrisi olup toköz yüz toğsan ḥudūdında elli aḳçe ile Kepenekci Medresesi’ne vāşıl, toğsan⁵ üç Şafer’inde Ya’ḳūb Beg yirine Cāmi’-i ‘Atīk Medresesi pāyesine nā’il olmuş idi. Toğsan dört Şevvāl’inde intiḳāl idüp medresesi Pervīz Efendi tezkirecisi Meḥemmed Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ‘alem-efrāz-ı ḥıṭṭa-i ‘ulūm, müdeḳḳık-ı dānişmend, fażilet ile şöhre-bend, dest-yāz-ı gencīne-i ma‘ānī, ḥulle-tırāz-ı şevānī-i⁶ ma’nā-yı Qur’ānī, efkār-ı ‘ilmiyye şāhibi, dil-i ilhām-pezīri feyz-i ḳudsīnüñ muşāhibi idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl ‘İvāz (‘İvāz⁷ Efendi)

Şāhbāz-ı himmet-i bī-enbāzı ‘Alā’iyye senglāḥından ruḥşat-ı pervāz bulup mānend-i ibrīz-i ḥāliş-ma’den, ḥāk-i Manavḡad’dan ifrāz ve ol ṭā’ife-i ṭabla-gerdān içinde laḥlaḥa-fersāyī-i ‘ilm ü ‘irfānla ser-efrāz olmuş idi. Mevālī-i ‘aşr dārü’l-ifādelerinden istifāde ve şaffu’n-ni‘āl-i ṭalebden şadr-ı meclis-i ifāde olunca tekrīr-i takrīr ü i‘āde idüp kedd-i yemīni ile taḥşīl-i sevād ve ‘araḳ-ı cebīni ile le’ālī-i mütelālī-i fezā’ili i’dād itdükden şonra toköz yüz elli dört tārīḥinde Şaḥn müderrisi iken Kara Çelebi merḳūmuñ i‘ādesinden mülāzım ve ‘azm-i ṭarīḳ-ı mevleviyyete cāzim olmuş idi.

¹ 105a SE

² 186a R1

³ Bu biyografı SE’de 105a’nın sayfa kenarında yer almaktadır.

⁴ 179b E

⁵ ḥudūdında//toğsan:- SE

⁶ - SE

⁷ Manav ‘İvāz SE

Ol eṣnāda Vezīr-i A‘zam Rüstem Paṣa’nuñ ullarından Őehsüvār Aġa’ya mu‘allim olmaġın himmet-i vezīr-i ‘ālī-ŝān ve Őefā‘at-i ᡥāzret-i sultān ile def‘aten otuz açe ile Edrine’de Beglerbegi müderrisi olmiŝ idi. Touz yüz altmıŝ beŝ tārīhinde Mercān-zāde yirine kırk açe ile Dāvud Paṣa Medresesi virilüp biraç günden ŝonra teraı ile ᡥāric rütbesine ‘āric oldu. Altmıŝ altı Muᡥarrem’inde Müftī-zāde Aᡥmed elebi yirine Rüstem Paṣa Medresesi’ne nal olındı. Altmıŝ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Niŝāncı-zāde yirine ᡤāŝekī pāyesine terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Őa‘bān’ında İstanbul’dan müteā‘id Aᡥmed Efendi yirine Őaᡥn’a geldi. Yetmiŝ Őa‘bān’ında Manav Tāce’d-dīn yirine altmıŝla Murādiyye’ye nal olup abūl itmemekle aba Luᡥfī yirine geüp¹ bunlar ‘azl iᡥtiyār eyledi. Yetmiŝ bir Cemādiye’l-āᡥire’sinde Ma‘lūl-zāde Efendi yirine tekrār Őaᡥn müderrisi olmiŝ idi. Yetmiŝ dōrt Cemādiye’l-ūlā’sında Őālīᡥ Mollā Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi virilüp mabūl-i ᡥab‘-ı istiġnā-pesendi olmamaġla Samsūnī-zāde Maᡥmūd Efendi’ye tevcīᡥ olup yine ma‘zūl oldılar. Cemādiye’l-āᡥire evāᡥirinde Bozan-zāde yirine ŝālīŝen Őaᡥn müderrisi olup zurefā-yı ‘aŝr;

Sekiz Őaᡥnı ‘İvāz touz tolandı

dimiŝler idi. Yetmiŝ altı Őafer’inde Nāzır-zāde yirine Ayaŝofıyya Medresesi ‘ināyet olındı. Yetmiŝ yedi Muᡥarrem’inde ivi-zāde Efendi yirine Süleymāniyye’ye terfī‘ olındı. Seksan bir Muᡥarrem’inde Bostān-zāde Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi ile mazᡥar-ı ‘ināyet-i ‘aliyye olmiŝ idi. Seksan üç Receb’inde² yine anlar yirine maᡥrūse-i³ Burūsa ᡥükūmeti tevcīᡥ olındı.

Tārīᡥ

Őehr-i Būrsā’ya vālī oldu Manav (983)⁴

Seksan dōrt Őa‘bān’ında Edrine, seksan beŝ Őa‘bān’ında İstanbul ᡥükūmetlerinde selef-i⁵ bāhirü’ŝ-ŝerefini ta‘ᡥb itmiŝ idi. Seksan yedi Őa‘bān’ı

¹ Luᡥfī//geüp:Luᡥfī’ye virilüp E, SE

² Muᡥarrem’inde SE

³ - SE

⁴ Tārīᡥ//983:- SE; der-kenār R1; 186b R1

⁵ Şeref SE

ğurresinde¹ ‘azl olunup manşıbı Şālih Mollā Efendi’ye virildi. Seksan sekiz Cemādiye’l-ūlā’sında ‘Abdu’l-ġanī Efendi yirine mükerreren İstanbul k̄āzisi oldılar. Mesned-i hükümetde ba’z-ı elfāz-ı ġilāz isti’māl itmekle ‘ulemā maḥzar idüp rikāb-ı Murād Hānī’ye ‘arz itdüklerinde sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘azl olunup manşıbı Ḥubbī Mollā’sına tevcih olındı². Seksan toquz Şafer’inde Şālih Mollā Efendi yirine Anaṭolı şadri olup sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Çivi-zāde Efendi yirine Rūmili şadrına fermān-fermā olmışlar idi. Toqsan bir Zī’l-ḥicce’sinde müteḳā’id olup mesned-i celīl-i şadārete Şālih Mollā Efendi müteṣā’id oldı. Toqsan üç Ramazān’ında ḥalefi yirine i’āde olındı. Toqsan dört Zī’l-ḳa’de’sinūñ evā’ilinde ‘āriza-i marāz, cevher-i zātına ‘arāz olup kesr-i hādīmü’l-lezzāt-ı ḥarf-i ‘illete ‘ivaż olmağın müfāvażāt-ı manşıb-ı şadāret Bahā’e’ d-dīn-zāde Efendi’ye müfevvez oldı.

Mollā-yı merḳūm-ı merḥūm seyl-i serī’ü’l-inḥidār-ı vādī-i ‘ulūm, bāzū-yı bā-nīrū-yı fikreti gencīne-i ḳavā’id-i ‘Arabiyyete dest-yāz, daḥme-i ḥāfızası maḥzenü’l-ḥaḳā’iḳ-ı rāz, cūybār-ı āṣārı efkār-ı mağşūşe ile pūr-keder, çemenzār-ı taḥrīri nergisistān-ı fīhi nazar, ma’lūmatı baḥr-ı bī-būn, taşarrufātı maḥall-i suḥan, aḥḳām-ı şer’iyyede ‘aḳliyyātı ġālib, meclis-i hükümeti ma’den-i ḥavādiş ü ‘acā’ib idi. Zemān-ı ḳazāsında;

ومن الحق عوض لا يعدل³

mażmūnına mā-şadaḳ olmaḳ için i’māl-i firāsete mā’il olup ġāḥ işābet ve ġāḥ ḥaṭā itmekle Naşre’d-dīn Ḥoca leṭā’ifine beñzer vāḳı’ātı ve kendülere maḥşūş ‘acīb ü ġarīb mu’āmelātı vardır. Şadāretleri hengāmında bir *Hidāye* nüşhasını cildinden pīş-taḥtaya miḥlayup manşıb ṭullābına “Orayı ḳara kitāb bilür.” diyü cevāb virürdi.

Āṣār-ı ‘ilmiyyeden *Tefsīr-i Beyzāvī*’ye ve *Hidāye* ve *Miftāḥ* ve *Telvīḥ* ve *Mevāḳıf*’a müstaḳill ḥāşiyeleri vardır. Ḥaṭṭ-ı muşannif ile vaż’-ı ṭāḳ-ı dolāb ve vaḳf-ı ṭullāb itmişdür ammā eṣer-i ḳalemleri hey’et-i raḳamda ne Ḥaṭayī ne Hindī, bir ḥaṭṭ-ı ‘indīdür ki def’-i şikāl-i eşkāl-i ḥaṭṭisi raḥş-ı sebük-seyr-i ‘aḳla ‘iḳāl olup ‘uḳde-i tār-ı zūlf-i ser-keş gibi ḥalli muḥāl ve fetḥ-i kilīd-i endīşe mişāl münselibü’l-iḥtimāl olmağın ol ṭılısm-ı gencīne-i ma’ārif, el-ān ser-be-müḥr-i vāḳıfdur. عوض الله تعالى بالعواطف واللطف⁴

¹ Şa’bān’ı ġurresinde:Şa’bān’ında SE

² 180a E (Eserle ilgisi olmayan bir varak araya girmiştir.)

³ “Hak Teala’dan dengi olmayan bir karşılık vardır.”

⁴ “Allah Teala lütuf ve ikramlarıyla karşılık versin.”

Egrikapu hāricinde bir cāmi‘-i dil-keş inşā idüp evkâf-ı keşire ta‘yîn itmişlerdür. Haremde medfūndur.

el-Mevlā Meḥammed bin Şeyḫ Meḥammed bin İlyās (Çivi-zāde Efendi)¹

Zīver-i ḥadā‘iḳ-ı Şaḳā‘iḳ-ı Nu‘māniyye ve şadru‘l-‘ulemā-yı devlet-i Süleymāniyye, Şeyḫü‘l-İslām² Çivi-zāde Efendi’nün maḥdūm-ı güzīni ve gevher-i kân-ı zerrīnidür³. Toḳuz yüz otuz yedi senesinde āftāb-ı zāt-ı mes‘ūdı burc-ı şühūda vāşıl ve ḡurre-i ḡarrā-yı vüçüdı maṭla‘-ı sa‘ādetden ḫil‘at-i nūr-ı hestī ile mütemeşşil olup Hāverī Çelebi tārīḫ-i vilādetlerinde;

انه خير الولد⁴ (937)

cümlesi ile ta‘yîn-i ‘aded kılmış idi. Pederlerinün tārīḫi “خير الولد⁵” (937) olduğu ittifākāt-ı ḥasenedendür. Vālid-i mācidlerinden aḫz-ı sermāye-i ‘ilm ü edeb ve taḫşil-i zevāde-i rāh-ı taleb kılip toḳuz yüz elli tārīḫinde pederleri ile edā-yı ḥacc-ı ekber ve esnā-yı ṭarīḳda ba‘z-ı mütūn-ı fiḳhiyye ezber itmişler idi. Elli dört tārīḫinde anlar ‘āzim-i dārü’s-selām olup;

مات زبدة الحكام⁶

terceme-i sāl-i ḫitām olduḳda bunlara kırık beş aḳçe vazīfe in‘ām olunup ṭarīḳ-ı erbāb-ı isti‘dāde, semend-i ‘azīmeti ser-dāde kılmışlar idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan Şaḫn Müderrisi Pervīz Efendi’dan müddet-i medīde kırā‘at ve Taşköprü-zāde Efendi dārü‘l-ifādesine müdāvemem eyledükden soñra İstanbul ḳazāsından munfaşıl Ḳarasili Ḥasan Efendi ḫidmetlerinde resm-i erbāb-ı taḫşil üzere⁷ devresin tekmil eyleyüp ḫareketleri Anaṭolı şadāretinden müteḳā‘id Ma‘lūl Emīr Efendi’ye müntehī olmaḡın toḳuz yüz elli toḳuz senesinde vāḳi‘ ‘Abdu‘r-raḫman Efendi nevbetinde mülāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mevlevīye dāmād olmuşlar idi. Altmış dört Şevvāl’inde Nişāncı-zāde yirine ibtidā

¹ 105b SE

² Şeyḫü‘l-İslām:- SE

³ Rezīnidür SE

⁴ “O en hayırlı çocuktur.”

⁵ “En hayırlı çocuk...”

⁶ “Hakimlerin seçkini öldü.”

⁷ 180b E

Ḳāsim Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫṣā oldılar. Altmış altı Muḫarrem'inde Ṭursun Efendi yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesine sāye ṣalup altmış sekiz Şa'bān'ında Kāmī Efendi yirine Şaḫn-ı Şemāniye'ye ḫırām idüp yetmiş Zi'l-ḫicce'sinde Ḥācī Ḥasan-zāde yirine Ayaşofıyya Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde eyleyüp yetmiş bir Cemādiye'l-āḫire'sinde Şāh Efendi yirine medāris-i Süleymāniyye'den biri ile bülend-maḫām ve murabba'-nişin-i mesned-i 'izzet ü ikrām oldılar. Yetmiş yedi Muḫarrem'inde Ma'lül-zāde Efendi yirine ḳazā-yı Şām-ı şerīf ile teşrīf olındılar. Yetmiş sekiz Cemādiye'l-āḫire'sinde Mıṣr-ı Ḳāhire'ye, yetmiş ṭoḫuz Ramażān'ında maḫrüse-i Burūsa'ya, seksan bir Muḫarrem'inde dārü'n-naşr-ı Edrine'ye 'ale't-tertib, selef-i bāhirü's-şereflerini ta'ḳīb itmek üzere vāşıl olmışlar idi¹. Seksan üç Receb'inüñ dördüncü günü Ḥasan Beg Efendi yirine İstanbul ḳazāsı ile bülend-ḳadr, yigirmi beşinci günü Ma'lül-zāde Naḳīb Efendi yirine Anaṭolı mesnedine şadr oldılar.

ولى الصدر عالم

(983) ² ما ولى الصدر نده

tārīḫ-i şadāretleridür. Seksan beş Şa'bān'ında fetvāya naḳl olunan Ḳāzī-zāde Efendi yirine ḳāziyyü'l-ḳuzāt-ı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. On iki pāyeyi mānend-i menāzil-i ḳamer, kemāl-i istiḳāmet ü nezāhetle ḡuşāde-cebīn ü bī-keder, devr eyleyüp def'-i ḳalām-ı ḳulm u āşām itmekle eyyām-ı devletleri tevārīḫ-i eyyām olmuş iken Vezīr-i A'zam Meḫemmed Paşa'nuñ ḡuş-ı naḫvetine gevher-i şāhvār-ı pend-i sūdmendi girān gelüp mesned-i şadāretten ref'ine sa'y-i bī-kerān itmegün seksan yedi Şafer'inde vazīfe-i emşāl ile müteḳā'id ve ol maḫām-ı refi'e Naḳīb Efendi müteşā'id oldu. Sene-i mezbūre Rebī'u'l-āḫir'inde Müderris Hemşire-zāde fevt olup maḫlūl olan Edrine Selīmiyyesi zamīme-i revātib-i seniyye ḳılınmış idi. Naḳl ü ḫareket maḳbūl-i ṭab'-ı istiḡnā-pesendleri olmamaḡla iki aydan şoñra isti'fā idüp Şarı Gürz-zāde Efendi'ye i'tā olındı. Seksan ṭoḫuz Şafer'inde Bostān-zāde Efendi yirine mükerreren şadru'l-'ulemā oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ḫicce'sinüñ yigirmi altıncı günü teḳā'üd ihtiyār iden Naḳīb Efendi yirine maḫām-ı meşḫat-ı İslāmiyye'ye zīver ve mesned-i celīl-i iftāya zīnet ü fer virdiler. Ol manşıb-ı 'ālīnüñ daḫı temām ḫükmini ifā ve fetvā vü takvāda selef-i şāliḫine iḳtidā idüp ṭoḫuz yüz ṭoḫsan beş Cemādiye'l-ülā'sınüñ yigirmi sekizinci yevm-i erba'āda sinn-i şerīfleri elli sekize vāşıl olduḡda ḡülmīḫ-i

¹ İtmek//idi:itmişler idi SE

² “Âlim biri sadâret görevini üstlendi. Onun gibi biri bu göreve gelmemiştir.”

binā-yı vücūdları inḫilāl ve eyvān-ı¹ cāh ü celālleri zelzele-i şarşar-ı fenā ile zevāl olmuş idi. Ferdā-yı rüz-ı mezbūrda cenāzeleri Cāmi‘-i Sulṭān Meḫemmedī’ye iḫzār ve ol rüz-ı ‘ibret-endüz ferdā-yı maḫşer gibi ḫaşr-engīz-i āh u zār kılinup hem-rāhī-i du‘ā vü şenā ile Ḥāzret-i Ebī Eyyüb’e güzār ve ol genc-i defīn-i fażl ü taḫvā pederleri cenbinde mütevārī-i mezār-ı fā’izü’l-envār kılandı.

Didi Sā‘ī-i dā‘ī intikālī sāline tārīḫ

Çivi-zāde Efendi bu cihāndan eyledi riḫlet (995)

Yirlerine Rūmili şadāretinden² müteḫā‘id Şeyḫī Efendi şeyḫü’l-İslām ve müşkil-güşā-yı enām oldılar.

Mollā-yı merḫūm³ baḫr-ı mütelāṭımu’l-emvāc-ı ‘ulūm, mütedeyyin ü müteşerri‘, mutaşallib ü müteverri‘, edīb ü erīb, mertebe-i nezeḫi⁴ vesveseye ḫarīb, pençe-i şerī‘atle gūşmāl-i ‘afārīt-i zāleme, dest-i şefḫat u ‘atıfette ḫāṭır-nevāz-ı zu‘afā-yı müstevcibü’l-merḫame, rezānet-i fetvāsı müselleḫ, mehābet-i taḫvāsı meşḫūd-ı ‘ālem, ḫāme gibi sāye-i re’feti şāmil-i nezdīk ü dūr, şeb-çerāğ-ı zāt-ı bā-şalābeti şem‘-i miḫrāb-ı mescid gibi zevāyā-yı ‘āleme fā’izü’n-nūr, rükn-i rāsiḫ, cebel-i şāmiḫ idi. Ṭaraf-ı salṭanat-ı ‘ulyāya ve mesned-nişīn-i şadāret-i kübrāya tenfīz-i kelām-ı ḫaḫḫ itmekle ol manşīb-ı celīle revnaḫ virmişler idi.

Mervīdür ki ṭoḫsan iki tārīḫinde vezīr-i a‘zām olan ‘Oşmān Paşa ziyāretlerine gelüp vüzerā-yı ‘izām, meşā’iḫ-ı İslām’a gelmek ibtidā bunlara vāḫi‘ olmuş. Ādāb-ı kerīmelerinden mesmū‘-ı faḫīrdür ki meşḫale-i şerīfe-i iftāda ‘amel-i ḡayrı teşrīk itmemek için münāvele-i kütüb-i fiḫhiyyede bile istiḫdām-ı ḫuddām itmezler imiş. Fetāvā-yı şerīfeleri;

Güzel söz güherdür güher az olur

mazmūnı üzere mānend-i gevher-i şehvār⁵ tābnāk, nādir ü hemvār u pāk olup bu ḫuşuşda levḫ-i lā’imden ve ṭa’n-ı müsta‘cel-i hā’imden bī-bāk imişler. Mertebe-i diḫḫat ü ihtimāmlarında tilmīz-i ḫāşları olup ḫālā muḫaddīs-i Medrese-i Aḫmed Ḥānī

¹ 187b R1

² şadrından R1, E

³ 181a E

⁴ Tenzīhi R1; tenezzühi SE

⁵ 106a SE

olan Mevlānā ‘Abdu’r-raḥīm-i Şa’rānī hizmetleri sevḳ-ı kelām ider ki “Bir gün hilāf-ı de’b-i müsteṭābları elüme bir kitāb virüp bir mes’ele-i ḥafiyeye tettebbu’ itmek fermān eylediler. Tefahḥuş-ı ‘azīmden şoñra mes’eleyi bulup define bulmuş gibi kemāl-i sürür u mübahāt ile ‘arz-ı pīşgāh-ı mevlevī kıldum. Me’mulüm olan üzere iḳbāl itmeyüp ‘Şimden şoñra iftā itseñ olur.’ buyurdılar. Ba‘dehu zāhir oldı ki ben bulduğum maḥall yigirmi dördüncü naḳl-i düsturu’l-‘amel imiş.”

Bu bābda kālā-yı menḳabetleri bābet bābet olup mülāzımlarından Burūsa ḳāzisi olan Rāzī Efendi naḳl iderdi ki “Toḳuz yüz toḳsan tārīḫinde bir fetvālarında ḥalk-ı ‘ālem hilāf-ı ḳavl-i müftiyyün bih olmaḳ üzere ıḫbāk ve taḫṫı’elerinde ittifaḳ itmişler idi. Ba‘zı ḥayr-ḥ’āhları merḥūmı bu ḥuşuşdan¹ āgāh itdükçe ‘ ‘Aceb olmaya. Müctehid daḫı ḫaṫā ider.’ diyü tegāfūl iderler idi. Bir gün bu ḫaḳīri tenhālarına da’vet ve kütüb-i mu‘tebereden maḥāll-i müte‘addideye işāret idüp fetvā-yı şerīfelerini mü’eyyid bir cüz’ miḳdārı mesā’il taḫrīr itdürdiler. Sür‘at-i kitābetüm cihetinden bir iki gün ruḫşat-ı inşırāf virmeyüp on nüsha yazdurdılar. Ba‘dehu birini ṫaraf-ı salṫanat-ı ‘aliyyeye, birini vezīr-i a‘zama, birini Ḥ‘āce Efendi’ye, bāḳīsini aḫbāba irsāl, ḫattā² birini ol tārīḫde Kütāhiyye ḳāzisi olan *Dürer* muḫaşşisi Vānḳulı’na iṫsāl itdiler.” Tetimme-i rivāyetdür ki “Taḫrīr olunan nuḳūli Ḥ‘āce Efendi merḥūm gördükde izḫār-ı sürür idüp ‘El-ḫamdü li’llāhi te‘ālā, şüret-i me’mül mir’āt-ı ḥuşūli cilvegāh ve cenāb-ı mevlevīnūñ te’kīd-i ısrār-ı muḫālifin için ihmāli ḥussād-ı bed-nihādı rüsvā ve rü-siyāh eyledi. Min-ba’d müctehid ḫaṫā itmiş, diseler taşdıḳ idüp Çivi-zāde yañulmuş diseler i’timād itmemek gerekdür.’ buyurmuşlar.”

Eşrāf-ı ḳuzātından Sirozī Mollā Çelebi merḥūm naḳl iderdi ki pederi Derzī Ḥüsām Ebu’s-su‘ūd Efendi mülāzımlarından bir ḳāzī-i benām olup Tikveş ḳāzisi iken Çivi-zāde Efendi merḥūm³ zemānında ma’zül olup müddet-i ‘örfiyyesinden bir ay naḳş olunmuş imiş. Mülāzemeteye geldükde yine zemān-ı şerīflerine müşādif olup evvel mülāḳatda⁴ buyururlar ki “Sizüñ mañşıba ehl ü ‘ıyāl ile ḫareketiñüz mesmū‘ımız olup ‘azliñüz şiddet-i şitāya müşādif olmasın diyü bir ayuñuz naḳş idüp zemān-ı tevcīh-i mañşıbda cebr-i kesr olmaḳ üzere rüz-nāmeye ḳayd itmiş idük.” diyüp envā’-ı iltifāt ve zemānı geldükde telāfi-i māfāt iderler. Eyyām-ı zāyi‘a zemān-ı infişālden maḫsüb olmaḳ ol zemāndan berü ḳānūn olmışdur. Bu ḫaḳīr Mizistre ḳāzisi iken⁵ sicillāt içinde

¹ ḫālden SE

² 188a R1

³ - SE

⁴ Evvel mülāḳatda:- SE; 181b E

⁵ Olduğumda SE

merhūmuñ bir kısmet mektübını gördüm. Kendü mülâzımlarından olup kızât beyninde istikâmetle ma'rūf olan Zır 'Abdī merhūma yazmışlar: “Muṭlaḳā verese-i şıḡaruñ muḫallefâtını taḫrîr ü defter idüp resm almayasuz ve kibâr olıcaḳ taleb itmeyünce taḳsîm itmeyesüz.” didükde “On beş aḳçeden ziyâde¹ almayasuz.” diyü vâfir tenbîhat-ı ekîde ve kıuyūd-ı müfîde itmîşler. شكر الله سعيه الموفور²

el-Mevlâ Müslimî (Ḳınalı-zâde³ Müslimî Efendi) {Müslimî}⁴

'Arşa-i faẓl ü kemâlün merd-i müsellemi ve “Mîrî” muḫalleş Emru'llâh Efendi'nün maḫdüm-ı mihterîn-i mükerremini olup ve sâlifü'z-zıkr⁵ Kirâmî Çelebi'nün⁶ birâder-i 'azîzi ve Ḳınalı-zâde'lerün maḫdüm-ı şâhib-i temyîzidir. Nihâl-i nev-ber-i istihâli terbiyet-i âftâb-ı faẓlına mîvedâr ve nev-bâve-i âşarı sîb-i müslimî gibi elden ele yâd-gâr olmaḡa sezâvâr olup şemmâme-i faẓl ü ma'ârifeye dest-yâz ve meyân-ı erbâb-ı isti'dâdda gūy-rübâ-yı imtiyâz olduḡda Ebu's-su'ūd Efendi ḫâzretlerinden mülâzemet ile ḳurş-ı i'tibârı mu'allem ve ba'z-ı medâris-i celîle zât-ı kerîmlerine müfevvez ü müsellemin olup kırık aḳçe ile Eski İbrâhîm Paşa Medresesi'nde müderris ve ḫalka-i ifâzada şadr-ı meclis iken;

Devlet için ihtiyâr itdi ḳazâyı Müslimî

Bu meşel meşhûrdur devlet ḳazâ yanındadır

maẓmūnı üzere cezîre-i Rodos ḳazâsı ile maḳẓi'l-merâm, ba'dehu medîne-i Amâsiyya ḫükümeti ile bülend-maḳâm olup ṭoḳuz yüz altmış altı târîḫinde livâ-yı mezbûra sāye-endâz-i iclâl olan şeh-zâde-i nâ-ümmîd Sultân Bâyezîd ḫilâf-ı rızâ-yı peder, şerâre-rîz-i şûr u şerr olduḡda bunlar daḫı maẓhar-ı ḳahr-ı Süleymânî ve nevmîd-i âmâl ü emânî olmuş idi. Rikâb-ı Süleymânî'ye 'arz-ı ḫal ve enmele-i yerâ'a-ı berâ'a ile sevḳ-ı nimâl eyleyüp diyâr-ı Mışriyye'de “Ġarbiyye” nâmı ile meşhûr olan maḫalle-i kübrâ ḳazâsı iḫsân olındı. Ḳuṭr-ı Anaṭolı'da vâḳi' bilâd-ı celîlede ḫâkim ve revnaḳ-efzâ-yı⁷ maḫâfil ü

¹ Ğayrı SE

² “Allah onun bütün çalışmalarının karşılığını versin.”

³ Ḳınalı-zâde:- SE

⁴ E ve SE'de sıralaması deḡişmektedir. 205a E; 119b SE

⁵ sâlifü'z-zıkr:- R1

⁶ Kirâmî Çelebi'nün:Kirâmî'nün E, SE

⁷ Efrâz-ı SE

maḥākım ıken okuz yz oksan drt senesinde muḥtedd-i adım ve mstaarr-ı ‘ır-ı kerım olan aaba-i İsparta’da intıāl ve seyr-i rıyāz-ı¹ udse isti‘cāl eyledi.

Maḥdm-ı mezbr fezā’il-i keire ile mehr, ḥalk u kerım, mnbası u besım, ²المسلم من سلم المسلمون من یده ولسانه mefhmı zere nezih’l-lisān, keir’l-iḥsān idi. Bu e‘ār *Tezkiret’-u‘arā* da metr olan nuḥbe-i gftārıdur:

‘I-ıla dil bir yaa a’n-ıla a’dā bir yaa
Arada aldum beni eyle Ḥudāyā bir yaa

Nad-i cāna artılursa daḥı iy Ysuf-liā
Gemezin senden eger olursa dnyā bir yaa

Gıtdiler almag³ in ry u cebıninden niān
Māh-ı tābān bir yaa mihr-i dil-ārā bir yaa

[Ve lehu]⁴

Ka‘be grmezse iign neme yarar anemā
utalum iki gzmn biridr ıble-nmā

[Ve lehu]

B-yı zlfn getrrsn bize ol sım-bern
İy nesım-i seḥerī oluma aldu ḥabern

Gelmesn ‘ara-i bāzāra kesilsn senden
Lāzım olursa yine kki uda ney-ekern

[Ve lehu]

¹ 188b R1

² Hadıs-i Şerif “Mslman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.” *Tirmizī, İmān*, 12; *Nesāi, İmān*, 8.

³ bulmag E

⁴ Bu beyit SE’de bulunmamaktadır.

Müslimî bendem¹ olmasun dirsün
Olsun iy şūḡ-ı şīvekār olsun²

Fārisī eş‘ārı ve *Deryā-yı Ebrār*’a cevāb kelimāt-ı dürer-bārı vardır. Bu birkaç beyt ol cevāhir-i ābdārdan nümūdārdur³:

صلای عیش بکردون رسان دلا اکنون
که دشت کشت چو کردون زسبزه بو قلمون

بنفشه وکل و سنبل شکوفت رنکارنک
شقایق و سمن و سبزه رست کوناکون

سوی چمن حرکت کن در ابتدای بهار
در ابتدا متعذر بود از آنکه سکون⁴

سرو روانرا تاج زر بر سر اگر چه زیورست
تاج زررا هر که او در سر نیارد سرورست⁵

el-Mevlā ‘Abdu’l-ġanī bin Emīr Şāh (‘Abdu’l-ġanī Efendi)⁶ {Ġanī}

Vücūh-ı kuzātđan Bolılı Emīr Şāh Efendi’nün maḡdūm-ı güzīnidür.

زمدح ناتمام ما جمال یار مستغنیست⁷

Vilāyet-i Bolı’da qarīn-i zḡūr ve şaḡīfe-i bāli maṭraḡ-ı envār-ı şu‘ūr olup sermāye-i fażl ü ‘irfāna mālīk ve ṭarīḡ-ı sa‘ādet-refīḡa sālīk olduğđa Şeyḡū’l-İslām Çivi-zāde Şeyḡ Meḡhemmed Efendi’den fā’iz-i şeref-i mülāzemet ve ‘āzīm-i ma‘āric-i

¹ bende E

² Bu mısırda geçen “olsun” kelimeleri “ölsün” şeklinde de okunabilir.

³ 120a SE

⁴ 205b E

⁵ “Ey gönül, yaşama sesi şuan dünyaya ulaştı. Ovalar gökyüzü gibi yeşilden bukalemuna döndü. Benefşe, gül ve sünbül rengârenk açtı. Gelincik, yasemin ve çimenler renkten renge kavuştu. Bahârın başında bahçe tarafı hareketlendi. Başlangıçta orada sakinlik zor oldu. Gerçi salınan selvilerin başında (bulunan) altın taç süslüdür. Ancak başında altın taç bulunmayan (aslında) sultandır.”

⁶ E ve SE’de biyografi sıralaması düzeliyor. 181b E; 106a SE

⁷ “Sevgilinin güzelliği bizim yarım yamalak övgümüzden müstağnidir.”

‘izz ü rif‘at olup Burūsa medārisinden evvelā yigirmi aqçe ile Ferhādiyye’ye, ba‘dehu yigirmi beş ile Emīr Sulṭān Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Çendik Medresesi’ne, ba‘dehu kırk aqçe¹ ile Hanceriyye’ye müderris olup toquz yüz altmış² altı Şafer’inde Kuṭb-ı ‘Acemī maḥlūlinden İstanbul’da Muştafā Paşa ḥāricine ‘āric olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Receb’inde Bostān-zāde Meḥammed Efendi yirine İsmihān Sulṭān pāyesine pā-yı himmet qodılar. Yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi yirine Şaḥn’a geldiler. Seksan bir Muḥarrem’inüñ on altıncı günü Kātib Maḥmūd yirine Ayaşofıyya müderrisi olup yigirmi sekizinci günü ‘İvaż Efendi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine ferş-i seccāde-i ifāde eylediler. Seksan üç Receb’inde Bostān-zāde Meḥammed Efendi yirine ḥākim-i Şām-ı cennet-meşāmm oldılar. Seksan dört Şa‘bān’ında Şālih Mollā Çelebi yirine Mışr-ı zātü’l-ehrām ḥükümeti ile iḥtirām olındılar. Seksan altı Zi’l-qa‘de’sinde ma‘zül olup qażā-yı Mışr-ı Qāhire Kara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi’ye in‘ām olındı. Qāzī iken qażā-yı dīn-i vācibü’l-edā-yı ḥacc u ziyāret ve ferā’iz-i İslām u nūsk-i istilāmdan tefrīḡ-i zimmet-i himmet idüp seksan³ yedi Zi’l-ḥicce’sinde Şālih Mollā Efendi yirine İstanbul qażīsı olup;

Vālī-i seccāde-i şer‘-i Resūl (987)

tārīḥ-i naşbları vāqı‘ olmuş idi. Seksan sekiz Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘azl olunup yirine İstanbul’dan ma‘zül ‘İvaż Efendi bedel vāqı‘ oldı. Toqsan bir Rebī‘u’l-evvel’inde Dökmeci-zāde yirine İstanbul qażāsına i‘āde olunup kırk gün mürūrından sonra Zekerıyyā Efendi yirine Anaṭolı şadırlı olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ref‘ olunup yirine Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi terfī‘ olındı. Toqsan dört Rebī‘u’l-evvel’inde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine mükerreren Şām-ı şeref-encām qażīsı oldılar. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Bostān-zāde Meḥammed Efendi yirine Mışr-ı Qāhire’ye naql olındılar. Toqsan beş⁴ Rebī‘u’l-evvel’i selḥinde ‘azl olunup yirlerine Rūmili Şadırlı⁵ Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi gönderüldi. Cānib-i berden gelürken Burūsa’ya qarīb olduklarında marāz-ı hā’il nāzil olup ol marāzdan intiqāl ve cānib-i qudse isti‘cāl itdiler.

¹ - SE

² yetmiş E

³ 189a R1

⁴ 106b SE (Yeni sayfanın ilk kelimesi olan “Rebī‘u’l” yazılmamıştır.)

⁵ 182a E

tārīḥ-i vefātlarıdır. Burūsa’da Zeyniler Zāviyesi sāḥasında medfūndur.

Mollā-yı merķūm şadru’l-‘ulemā-yı Rūm, deryā-yı ‘ulūm-ı ‘aqliyyenūñ ğavvāş-ı gevheri, kālā-yı fūnūn-ı naqliyyenūñ melikū’t-tüccār-ı benderi, be-taḥşış fenn-i kelāmuñ zebān-dān-ı esrārı, mevākıf u merāşıd-ı ehl-i tecrīdūñ maṭla’-ı ṭavālī‘ü’l-envārı, maḥşūl-i daķā’ıķ-ı ‘ilmiyyesi reşk-endāz-ı Faḥr-ı Rāzī, medār-ı pergār-ı efkārı ḥāric-i dā’ire-i Ḳuṭb-ı Şirāzī, ābişḥor-ı meşreb-i tevḥīdūñ müstesķī ‘aṭşānı, rümüz-ı ṭarīķa-i Naķş-bendiyye’nūñ ‘ārif-i naķş-ḥ’ānı, şı’r ü inşāda kāmil, deryā-yı ṭab’ı gevher-i manzūm u menşüre şāmil idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Şerḥ-i Tecrīd’e* ḥāşiyeleri vardır. Ḥaylī müdeķķikāne yazmışlardır. *Tefsīr-i Beyzāvī*’nūñ hevāmişinde cān-āviz ta’līķātı ve ķurṭ-ı misma’a-i ķabūl olmış kelimātı vardır. Maḥdūm-ı kerīmleri Nādirī Efendi ol gül-berg-i perīşānı cem’ idüp ḥāşiyelerine ilḥāķ niyyetinde idi. Rūzgār müsā’id olmadı. Müṭāla’a buyurduķları kütüb-i bī-mişāl, ḥaṭṭ-ı ta’līķ u ta’līķaları ile kesb-i cemāl itmeden ḥālī degül idi. Vezīr-i A’zam Meḥemmed Paşa’nuñ ve Ḥusrev Keṭḥudā’nuñ vaķfiyyelerini Türkī inşā itmişlerdür. Ol ķumāş-ı ḥod-reng-i müşgīn-tāra ḥaylī müsta’iddāne perdāḥt virmişlerdür. Fezā’il-i Şām’ı każāları ḥālinde yazup Sultān Murād Ḥān ḥazretlerine itḥāf itmişler idi. Nażar-ı ķabüle şālīḥ eserdür. Bu eş’ār-ı selīs ü ābdār ol kūhsār-ı ‘irfāndan bedīdār olmışdur:

Bir meh-likāya düşdi dil-i zār-ı müstemend
Şalmış ğazāl-ı mihre mu’anber saçı kemend

Bir ğamze ile itdi gönül murgını şikār
Şāhīn baķışlu bir gözi mestāne şeh-levend

Ḥāk-i siyāha yüz süregeldüm ki āhvār
Luṭf ile çekme dāmenūñ iy serv-i ser-bülend

Düşdi ‘aşāya şīşe-i hicr içre derd-ile
La’lünden ayru pāreleyüp¹ kendüsini ķand

¹ “Huld (ebedilik) cennetlerinde yurdu olsun.”

Ḥāk ol yolında dem gele şāyed ki iy Ġanī
Bir kez adem başup ide sen zārı behremend

Ve lehu²

Dünyāya virmez-istem n'ola řarāb-ı nābı
Kim reşk-i āsmāndur her nīl-gün ḥabābı

el-Mevlā Muřtafā bin Meḥemmed (Muřtafā Efendi)

Vilāyet-i Aydın ařabātından “Birgi” nām cā-yı rüřen ü dil-ārāmdan zuhūr ve tenvīr-i müdde‘ā-yı nūrun ‘alā nūr itmiřdür. řafḥa-i sīne-i řafā-āyīnini mıřķale-i sa’y ü ictihād ile³ mücellā ve řuver-i zihniyye-i nigār-ḥāne-i müteḥayyileye mücellā olup řüküfezār-ı fezā’ilden itiṫāf-ı rü’ūs-i mesā’il ve řāḥsār-ı himmet-i efāzıldan ictinā-yı semerāt-ı fevāzıl iderek ser-bülend-i avābil ve mazḥar-ı abūl-i emāsil olmağın mu‘allim-i sulṫānī ‘Atā’u’llāh Efendi’nün silk-i ṫalebesine dāḥil ve řeref-i mülāzemetine nā’il olmiřlar idi. İbtidā yigirmi beř açe ile İstanbul’da Murād Pařa müderrisi olup yeñi cem‘iyyetinde bir mertebe ezkiyā cem‘ olmiř idi ki nice zemāna dek ğulgüle-i iřtiḥārı bāķī idi. Őouz yüz yetmiř altı řafer’inde Beg-zāde Efendi yirine otuz açe ile Yeñi İbrāḥīm Pařa Medresesi’ne vāřıl, yetmiř sekiz řafer’inde ara Maḥmūd yirine kırık açe ile yeden bi-yedin Ca’fer Ağa Medresesi’ne nā’il olup ba’dehu teraķķī ile ḥāric rütbesine ‘āric oldılar. Yetmiř Őouz řafer’inde⁴ Ḥ’āce Efendi vefāt idüp bunlaruñ ḥarekāt-ı serī’asına fütūr ve dīde-i baḥt-ı bīdārına ḥ’āb-ı ḥuzūr gelüp bir aydan řoñra ‘azl ü iz‘āc ve medrese-i řerīfeleri Meḥemmed Emīn-i ‘Acemī’ye sermāye-i ibtiḥāc olmiř idi. Ol eřnāda evzā’-ı rüzgārdan münḥarīfū’z-zamīr ve řemātet-i a’dādan dil-gīr olup seksan tārīḫinde ayınataları Samsūnī-zāde Maḥmūd Efendi Mekke-i Mükerrreme āzīsī olduda ma’iyyet ile taḥrīk-i rekā’ib ve rüy-māl-i ḥāk-i Baḥā vü Yeřrib idüp ol sefer-i ḥayr-eřerlerinde maḥdūm-ı mükerrremleri Riyāzī Efendi arīn-i zuhūr ve bende-i ḥāne-zād-ı Rabb-ı ğafūr olup sene-i ātiyede ‘azm-i İstanbul ve avāfil-i kām-rānī ile kufūl itmiřler idi. Seksan üç Rebī’u’l-āḥir’inde Yayabařı-zāde yirine Gegivize’de

¹ yaralayup E

² Ve lehu:- E; Müfred SE

³ 189b R1

⁴ 182b E

Muṣṭafā Paşa Medresesi virilüp sene-i mezbûre Receb’inde Yılcıık yirine Çorlı pāyesine vāşıl, seksan yedi Muḥarrem’inde Manav Seyyidī¹ Efendi yirine dā’ire-i Semāniye’ye dāhil olup seksan toķuz Cemādiye’l-ülā’sında Manav Bālī yirine Bağdād-ı behişt-ābād ḥükümeti ile ber-murād oldılar. Toķsan Cemādiye’l-ülā’sında Burnaz İbrāhīm maḥlülinden Trablus kazāsına naķl olındılar. Toķsan bir Zī’l-ḥicce’sinde munfaşıl ve yirlerine Baḥrī Ḥasan Çelebi vāşıl oldu. Toķsan beş senesi evāsıtında dest-i āḥir-i bezm-i zindegānī ve ‘azm-i dārū’n-na’ım-i cāvidānī itmişler idi. Edrineķapusu ḥāricinde Emīr Buḥārī Zāviyesi muķābilinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşḥūr, kazāsında sālīk-i rāh-ı eslem ve evzā’ u eṭvārı müselleme, meşreb-i taşavvufdan şāḥib-i ḥazẓ-ı vāfir, şuleḥā-yı şūfiyye ile muşāḥib ü mu’āşır, Naķş-bendiyye meşā’ihinden Şa’bān Efendi nazarı ile nesic-i kārgāh-ı aḥvālīne nızam ve tār u pūd-ı şerī’at u ḥaķıķate ḥüsn-i iltiyām virmiş idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden şürūḥ-ı *Hidāye* ve *Miftāḥ*’a ta’liķātı ve kütüb-i mütedāvileden mebāḥiş-i celīleye kelimātı vardır.

el-Mevlā Aḥmed bin Ḥasan (Ḥasan Beg-zāde Çelebi)

Şudūr-ı ‘aşr-ı Selīmī’den Ḥasan Beg Efendi’nün maḥdūm-ı kerīmīdür. Toķuz yüz altmış ḥudūdında āstān-ı ‘ālem-penāh-ı vücūda vaz’-ı ḥudūd itmişler idi. Vālid-i mācidlerinden aḥkām-ı mebānī-i ‘ilm ü edeb ve ‘azm-i rāh-ı erbāb-ı taleb kılıp Ebu’s-su’ūd Efendi ḥidmetlerinde taḥşīl-i kemāle müdāvemem ve iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmişler idi. Toķuz yüz yetmiş yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde Lāmi’ī-zāde yirine ibtidā’en² kırķ aķçe ile Kızılmuşluk müderrisi oldılar. Yetmiş toķuz Şafer’inde Aģazāde yirine Meḥemmed Paşa Medresesi’ne naķl olındılar. Seksan Şafer’inde Niksārī-zāde yirine İsmiḥān Sulṫān pāyesine pīrāye-bend olup seksan bir Ramazān’ında³ Aģazāde yirine Medrese-i Şaḥn’la behremem oldılar. Seksan yedi Muḥarrem’inde Bāķī Efendi yirine Sulṫān Selīm-i Kādīm Medresesi ile tekrīm olup toķsan bir Zī’l-ḥicce’sinde Ḥāce Efendi Pīrīsi yirine Süleymāniyye’ye terfī’ olındılar. Toķsan üç Şevvāl’inde Beg-zāde Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā kazāsı ile maķzi’l-merām oldılar. Toķsan dōrt Ramazān’ında ‘Abdu’l-ġanī Efendi yirine kazā-yı Dımışķu’s-Şām’da üstād-ı meşķ-ı aḥkām olup ta’āṫī-i umūr-ı enām üzere iken toķsan beş Şevvāl’inde

¹ Seyfi E

² 190a R1

³ 107a SE

manzūme-i enfās-ı ma‘dūdesi temām ve şarāb-ı bezm-i hayātı miskiyyü’l-ḥitām olup Nūre’d-dīn-i Şehīd mezārı kırbında defn olındı. Mañıb-ı maḥlūl-i Şām Bostān-zāde Muştafā Efendi’ye şālisen in‘ām olınmış idi.

Merḥūm-ı merķūm¹ maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ḥüsnü’l-aḥlāk, ‘azīzü’l-istiḥkāk, nihāl-i nev-ber-i maḥāsin ü fezā’il, maḥbūbu’l-ḳulūb u maḥbū‘u’ş-şemā’il idi. Edebiyyātla taḳayyūdi olup bu beyt-i meşḥūr ḥaylī müsta‘iddāne vāḳi’ olmış idi:

يقولون لي نلت المناصب بالفضل
نعم نلتها لكن بفضل الدراهم²

Naḳl olunur ki maḥdūm-ı mezbūr faşl-ı cüvānīde gülistān ve būsṭān-ı ḥüsn ü bahānuñ serv-i zībende-ḥırāmı ve gülşen-i rüşen-i melāḥat u ānuñ nihāl-i ḡonce-fem-i gül-endāmı olup naḳḳāş-ı çihre-güşā-yı ḳudret, şafḥa-i³ cemālını bir resm-i ḡarīb üzere naḳş itmiş ve ḥāme-i bedā’i’-i nigār-ı ḥikmet, senbūse-i ruḥsār-ı ālini bir ṭavr-ı dil-firīb üzere tarḥ eylemiş idi ki kilik-i Bihzād ü Mānī keşīde-i ebrū-yı ‘işve-engīzinde zencīre-i mū-yı dil-āvīzi gibi lertzān ve taḳşīm-i noḳṭa-i dehenünde ki mişāl-i cüz’-i lā-yetecezzādur, feylesūf-i ‘aḳl-ı ḥurde-dān deng ü ḥayrān, şu‘ā’-ı mihr-i ruḥsārı perde-keş-i çeşm-i aḥbāb, gūyā taşvīr-i Yūsuf üzere nūrdan niḳāb idi. Hemānā ḥüsn-i Yūsuf çāḥ-ı zeḳānından bedīd ve ebrū-yı dil-cūları istīfā-yı cemāl için rā-yı reşīd olmuş idi.

چه رخسار و چه طلعت یا چنین قامت تعالی الله
کل جنت بود آن سروباغ اعتدالست این⁴

Ġulgūle-i şīt-i⁵ ‘ālem-gīri vāşıl-ı sem’-i Selīm Ḥān-ı Süleymān-serīr olduḳda maḥzā müşāhede-i şun’-ı⁶ İlāhī için ışdār-ı da‘vet-i ḥümāyūn ile mübāhī buyururlar. Pederleri ḥayātde olup mollā-yı merḥūmla istişāre eyledüklerinde ṭavr-ı mollāyāne ile el öpmek ḳarār-dāde olup uzun yeñli şūf, sebz ü beyāz kıyāfet ve müzevvece ile nūrdan sirişte, bāl-güşā firişte gibi tezyīn itdükden şoñra;

¹ 183a E

² “Bana, ‘Erdem/lütuf sayesinde bu makamlara nâil oldum.’ dedi. Evet, o makamlara nâil oldun ama parayla!”

³ şaḥīfe-i SE

⁴ “Yüce Allah’ım, bu ne yanak ne yüz, nasıl bir boydur. Biri cennet gülüdür, öteki cennet bahçesinin düzgün servisidir.”

⁵ ḥüsn-i SE

⁶ ḥüsn-i SE

Meleksün nürdan bāl aç da pervāz eyle bī-pervā

diyüp irsāl-ı cennet-serāy-ı şāh-ı vālā-nişīn iderler. Tetimme-i hikāyedür ki leb-i deryāda olan қаşr-ı ‘ālīde ol pādīşāh-ı Cem-meşreb, āyīn-i bezm-i tarab üzere iken maḥdūmı kisve-i ‘ulemā ile gördükde istiḥyā idüp;

İçerken cāmı nāşī gelse tāt u günbed altında
Mey-i gül-gūnı pinhān eyle iy şūfī ḥababasā

maẓmūnı üzere ol la‘l-i sīr-ābı leb-i dil-ber gibi ihfā ve sākī-i çāpük-dest taş-bāz-ı māhir gibi i‘māl-i şan‘at-ı sīmyā¹ itdükden şonra tavır-ı pādīşāhāne üzere dāmen-būs-ı iclāl ile müstes‘ad olduḡda² muşāḥibleri Celāl Beg’e ḥitāb idüp “Didügün kadar var imiş.” buyururlar. Ba‘dehu cevā’iz-i seniyye ve teşrīfāt-ı ‘aliyye ile sālīmen ve ḡānīmen ‘avd ider.

el-Mevlā Meḥemmed (Subaşı-zāde Efendi³)

Yeñiçeri ocağında olan yayabaşılardan birinün ferzend-i dil-bendi Subaşı-zāde Efendi’dür. Semend-i ṭab‘-ı çābük-‘inān ile yek-süvār-ı meydān-ı ‘ilm ü ‘irfān olup rācil iken ricāle iltihāk ve cilve-i meydān-ı erbāb-ı istiḥkāk itdükde Ebu’s-su‘ūd-zāde Meḥemmed Çelebi’nün i‘ādesinden mülāzemetle ser-efrāz ve rü-be-rāh-ı menāzil-i nişīb ü firāz-ı dūr ü dırāz olmağla uzunca ova merḥalesinde çille-keş-i intizār ve riyāzet-i erba‘īn ile ümmīdvār-ı elṭāf-ı Kird-gār iken toḡuz yüz seksan iki Cemādiye’l-ülā’sında Seyyidī ‘Alī-zāde yirine Gegivize’de Muştafā Paşa Medresesi virilüp bir aydan şonra selefi ibkā olınuḡ seksan üç Şafer’inde selefi yirine mükerreren i‘ṭā olınmış idi. Sene-i mezbūre Rebī‘u’l-āḫire’sinde Ḥüsām Efendi yirine Burūsa’da Manastır Medresesi’ne naḡl olınuḡ māh-ı Cemādiye’l-ülā’da selefi i‘āde olınuḡ bunlara⁴ Nūru’llāh Efendi yirine⁵ Edrine’de Ḥalebiyye Medresesi tevcīh olındı. Toḡuz yüz toḡsan Rebī‘u’l-evvel’inde Baḫrī Ḥasan Çelebi yirine Zāl Paşa Sulṭānī pāyesine terfī‘

¹ 190b R1

² Dāmen//olduḡda:- SE

³ - SE

⁴ - R1, E

⁵ 183b E

olunmuş idi. Toğsan iki Şevvāl’inde Ḥasan Kethudā-zāde yirine Şahñ’a geldi. Toğsan dōrt Receb’inde Sipāhī-zāde Efendi yirine Bağdād-ı dārü’s-selām hükümeti ile bekām olmuş idi. Ol hıttā-i celīlede faşl-ı huşūmāt üzere iken leclāc-ı dağal-bāz-ı ecelden māt olup toğsan beş Zī’l-ka‘de’sinde haber-i vefātı geldükde manşib-ı Zevrā Seyrek-zāde Efendi’ye i’tā olındı.

Mevlānā-yı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, girībān-ı ‘azmi şahne-i saht-gīr-i kesel ü tevānīden maşūn, gülistān-ı bezmi medār-ı sāğar-ı haķā’iķ-ı gūn-ā-gūn, hadīdü’z-zihn, şedīdü’l-iştigāl, sedīdü’l-fikr, bedī’ü’l-irticāl, ‘ālim ü fāzıl, merd-i kāmīl idi.

el-Mevlā Mīrzā Maḥdūm (Mīrzā Maḥdūm) {Eşref}

Naḥl-i ser-sebz-i çemenzār-ı siyādet, serv-i şābit-ķadem-i büstān-ı sa‘ādet, dūrre-i şāhvār-ı şadefçe-i imkān, tūtī-i nağz-güftār-ı şekeristān-ı fażl ü beyān, ḥā’iz-i fezā’il-i ḥaseb ü neseb, fā’iz-i maḥāsin-i mevrūş u mükteseb, ḥāviyyü’l¹-ķadeḥi’l-mu‘allā mine’ş-şerefeyn, cāmi‘u’l-maḥāmid kerīmü’t-ṭarafeyn, es-seyyidü’l-eyyidü’l-‘ālī ‘alā şürefü’ş-şeref Mevlānā Mu‘īnü’d-dīn Eşref ḥidmetleridür ki “Mīrzā Maḥdūm” laķabı ile mevsūmdur. Peder-i vālā-güheri Mīr ‘Abdu’l-bāķī’dür ki silsile-i nesebi Seyyid Şerīf-i Cürċānī² ḥazretlerine vābestedür, ṭaraf-ı māderden Kāzī Cihān ve Mīr Ğıyāşe’d-dīn Manşūr cenāblarına peyvestedür. Dārü’l-mülk-i Āzerbāycān olan şehir-i dil-āvīz-i Tebrīz’de ‘ulūm-ı ‘aķliyye vü naķliyyeyi taḥşīl ve fūnūn-ı mesnūne vü riyāziyyeyi tekmīl idüp³ emīrū’l-meclis-i fażl ü taķvā ve fıķh-ı Şāfi’iyye’de merci’un ileyh-i fetvā olmağın ‘Acem şeh-zādelerinden Şāh İsmā’īl-i Sānī’ye mu‘allim⁴ ve ol gevher-i ser-tāc-ı ḥānīye muşāḥib ü münādīm olmuş idi. Toğuz yüz elli üç tārḥinde seyr ü seyāḥat ṭarīķı ile dārü’l-mülk-i Rūm’a gelüp Rūmili Kāzī’askeri Çivi-zāde Efendi ḥuzūrında taḥannūf ve terk-i ṭarīķ-ı ta’aşşub u ta’assūf itmişler idi. Ba’dehu maķarr-ı sa‘ādetlerine ‘avd idüp maḥdūmı olan şeh-zāde, Şāh Ṭahmās yirine ḥusrev-i Īrān-zemīn olduğda ḥidmet-i mevlānānuñ dā’ire-i şevketi ba’idü’l-eṭrāf ve şadru’l-‘ulemā vü seyyidü’l-eşrāf olmuş idi. Ol şāh-ı kerīm dest-yārī-i fiṭrat-ı selīme ve cibillet-i müstaķīme üzere tedeyyūn ü tesennūn idüp cenāb-ı maḥdūmīnuñ bereket-i şoḥbeti zāḥir

¹ ḥādiyyü’l R1

² - SE

³ 107b SE

⁴ 191a R1

oldı. Qarîne-i hâl الناس على دين ملوكهم¹ mücibince mezheb-i ehl-i sünnet ü cemâ‘at zâhir ve maḥâfil ü menâbir çirk-i rafz u ilḥâddan tâhir olup meşreb-i ğulât-ı ebü’ş-şevârib şürbü’l-yehüd gibi pinhân ve sebbâb-ı nâ-bekâr sebbâbe-i müteneddim gibi mübtelâ-yı dendân-ı qahr ü ‘advân olmağın melâ‘în bu mertebe qahra taḥammül itmeyüp mekr ü ḥîle ile ol şâh-ı sa‘îdi şehîd ve ğarq-ı rahmet-i Rabb-ı mecîd itmişler idi. Ol eşnâda cenâb-ı maḥdümî mübtelâ-yı ḥabs u tazıyık ve hem-ḥâl-i Yûsuf-ı şıddık olmuş idi. Ba‘de’l-ḥalâş vilâyet-i ‘Acem’de zâhir olan telâṭum-ı envâc-ı fitne² vü fesâd ve intişâr-ı şerâr-ı şerr-i zındıka vü ilḥâd sünnî-i pâk-nihâd, seniyyü’l-i‘tiḳâd olanlara ḥâr-ı ḥalîde-i bâlîn ü pister ve zünbûr-i bün-i ğüş-ı³ pînekî-güster gibi ḥuzûr kımayup ol târîḥde Şems Paşa oğlı Maḥmûd Paşa ki şehâmet ü şehâ ile meşhûr-ı âfâk ve ṭabl u ‘alem-i iştiḥâr ü i‘tibâr ile ser-efrâz-ı ‘âlem⁴ ü ṭanîn-endâz-ı nüh-tâk, şiblû’l-esed-i künâm-ı kerîm ve pertev-endâz-ı düdmân-ı kadîm idi, Şehrîzûl beglerbegisi olmağla ehl ü ‘ıyâlle sâye-i re’fetine ilticâ itmişler idi. Paşa-yı mekârim-baḥşâ merâtib-i miḥmân-nevâzîde terk-i ũlâ itmeyüp sipâriş-nâmeleri ile vâlid-i mâcidlerine irsâl eyledi. Anlar daḥı ‘ulüvv-i qadr-i maḥdüm-ı ‘âlî-şânı ‘arz-ı pây-e serîr-i Süleymânî kırup pâdişâh-ı ehâlî-nevâz teşrîf-i miḥmân-ı kerîmden âġâḥ olduqda cevâ’iz-i pâdişâhâne ile i‘zâz itmişler idi. Ba‘dehu bâlâda meşṭûr olan Mollâ Aḥmed-i Qazvînî’nün altmış aqçe vazîfesi maḥlûl olmağın bunlara in‘âm ve rütbe-i teḳâ‘üd-i ‘ulemâ ile ikrâm olındı. Toḳuz yüz yetmiş üç senesinde ṭaraf-ı Şâm’dan ḥacc-ı Beytü’l-ḥarâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü’l-enâm عليه السلام⁵ eyleyüp nice zemân emâkin-i ṭayyibe-i Ṭaybe vü Yeşrib’de qarâr ve zülâl-i cüybâr gibi betâ’ih-i Baḥḥâ’da geşt ü ġüzâr idüp dârü’s-salṭana-i ‘aliyyeye fâ‘izü’l-envâr olmuşlar idi. Devlet-i Sulṭân Murâd-ı efâzıl-perverde kemâl-i ni‘met ü nevâlle perverde olup manzûme-i revâtib-i seniyyeleri müstezâd olmuş idi. Seksan altı senesinde Ṭrablus’a naql olınan Bâlî Efendi yerine mevleviyyet ile Âmid qazâsına taḳlîd ve Medrese-i Ḥusrev Paşa ve zamîme-i fetvâ kılade-i cîd-i ümmîd kıılınmış idi⁶. Seksan yedi Receb’inde Bağdâd Qâzîsi Martolos-zâde Efendi ile mübâdele-i manşıb idüp Meşhedeyn-i Şerîfeyn ḥükümeti vaşşâle-i menşûr-ı i‘tibârları kıılındı. Sene-i mezbûre dâḥilinde selef-i sâlifleri Bâlî Efendi yerine ḥâkim-i Ṭrablus-ı Şâm, anlar bunlara qâ‘im-maḳâm oldılar. Seksan toḳuz Şevvâl’inde Bâḳî Efendi⁷ yerine

¹ “İnsanlar hükümdarlarının dini üzerinde (amel ederler).”

² qahr SE

³ Zünbûr-i//ġüş-ı:zünbûrîn-i SE

⁴ 184a E

⁵ “Selâm onun üzerine olsun.”

⁶ 191b R1

⁷ Yirine//Efendi:- R1

Medīne-i Münevvere kazāsına tebdil, toksan bir Rebī‘u’l-evvel’inde Rā‘ī Hasan Efendi yirine Mekke-i Mükerrime’ye naql ile tekrīm ü tebcil olınmışlar idi. Toksan üç Muḥarrem’inde fetvadan müteḳā‘id olan Naḳībū’l-eṣrāf Ma‘lūl-zāde Efendi ‘āzim-i dārū’s-selām olup yirlerine naḳīb-i sādāt-ı kirām oldılar.

Naql olunur ki ol sene ḳaḥṭ-ı bārāndan zāl-i zemān, müstesḳī-i ‘aṭṣān olup ebr-i bahārī ceyb-i ‘ummāndan ḥarcanurken bir ḳaṭre āba zınnet ve pīr-i mübārek-dem-i nesīm terk-i ṣīme-i kerīme-i himmet idüp sipihr-i aḥḍar u sebze-i ḥarīr-güster meyānında ‘alāḳa-i luṭf u idrār gūsiste-tār ve kārgāh-ı sīm-keṣ-i gerdūnda ḥadde-i seḥāb ‘aṭıl u ḳarḥ-ı zerrīn-tār-ı āftāb der-kār olmış idi. Ḳılllet-i nevālden ḥalḳ-ı ‘ālem miṣāl-i hilāl mübtelā-yı hüzāl ve teṣne-leb-i zülāl olup ḥubūb-ı ḡāliye ḳāh cüyūbi ḥāliye ḳalmanın “bārān yili degül” ta‘bīrinüñ yeñi ḳıḳduḡı tārīḥ idi. İstisḳā için Oḳmeydānı’na ḳıḳılup cenāb-ı Maḥdūmī’nüñ ṣeref-i ḳudūmı ol yevme¹ müṣādif olmış idi. El-ḥāletü ḥāzihi sādāt-ı kirām ile toḡrı ol maḥalle nāzil ve ebr-i raḥmet gibi vāṣıl olup ser ü pā bürehne ve maḳlūbu’r-ridā niyāz-ı girye-ḥīziyle pertāb-ı tīr-i du‘ā itmişler idi. Te’ṣīr-i enfās-ı müteberrikeleri fi’l-ḥāl nümāyān olup ḡırbāl-i ebr-i bārān-dih ‘ālemi sīr-āb ü reyyān eyledi.

Toksan dört Muḥarrem’inüñ yevm-i ‘āṣūrāsında Ḳara Ḳelebi-zāde Ḥüsām Efendi yirine ḥākim-i dārū’s-salṭana oldılar. Sene-i mezbūrede vāḳi’ ṭā‘ūnda vālideleri vefāt idüp kemāl-i te’ṣīr ile terk-i manṣīb u cāh² ve ‘azm-i cānib-i ḳiblegah eyledüklerinde Mekke Ḳāzīsı Seyfī Efendi’nüñ ḥaber-i vefātı gelüp māh-ı Ṣa‘bān-ı mu‘azzamada³ Rūmili ṣadāreti pāyesi ile mükerreren ḥākim-i Beled-i Ḥarām ve ṣeyḥu’l-Ḥarem-i vācibū’l-iḥtirām olmışlar idi. Vālidelerinüñ meyyitini deryādan Medīne-i Münevvere’ye iṣāl idüp kendüler cānib-i berden müteveccih oldılar. Ḥarem-i Ṣerīf’e vāṣıl olduklarında kerīme-i mükerrmelerini eṣrāf-ı Mekke’den Seyyid Ḥasan’a iḥsān idüp mücāverete niyyet itmişler idi. Ol ḥālde neḳābet-i sādāt-ı kirām meṣālīḥini ḳā‘im-maḳāmları itmām idüp rütbe-i iclālleri iḥlāl olunmadı. Toksan beṣ senesi evāḥirinde ṭā‘if-i rūḥ-ı revānı Ka‘be-i vücūda ḥiccetü’l-vedā’ ve ol gencīne-i ‘ilm ü ‘irfānı derūn-ı arz-ı muḳaddesede idā’ ḳılmış idi. Sene-i ḳābile ‘āṣūrāsında ḥaber-i intikālleri gelüp ḥalḳ-ı ‘ālem tecdīd-i mātem-i Muḥarrem ḳıldılar. Mekke kazāsına

¹ Güne SE

² 184b E

³ Ṣa‘bān-ı mu‘azzamada:Ṣa‘bān’da SE

Mısr'dan Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi¹ nakl olunup manşib-ı neķābet Şahn Müderrisi Yahyā Efendi'ye 'ināyet olındı.

Maḥdūm-ı merķūm baḥr-ı mütelāţımu'l-embāc-i 'ālem-i 'ulūm, şu'ā'-ı necābet cebīn-i pūr-nūrından lāmi' ü bāriķ ve envār-ı siyādet şecere-i vādī-i muķaddes olan vücūd-ı mes'ūdından² sātı' u şārıķ, cennāt-ı vecenātı şafaḥāt-ı ḥikmetü'l-işrāķ, melḥūzu'l-ḥazātı ḥasenāt-ı maḥāsinü'l-aḥlāķ, mecmū'a-i fezā'il ü ma'ārif, cerīde-i şerā'if ü leţā'if, luţf-ı mücessem, maḥdūm-ı mūkerrem idi.

Eţvār-ı maḥşūşalarından nakl olunur ki lāzıme-i maḥdūmiyyet üzere ta'ām u libāsda tekellüfe mā'il, esbāb-ı iḥtişām ve ri'āyet ü iḥtirāma şifte-dil, nüķūd-ı bī-şümārı evzā' u eţvārı gibi perīşān, gāhī gedā-yı bī-nevā, gāhī pādişāh-ı³ 'ālī-şān, imzālarında elvān-ı nuķūşa meftūn, hey'et-i imlā vü elfāz-ı inşāsı gūn-ā-gūn, vālideleri intikālinden soñra zūḥūr iden evzā' u eţvārı 'acīb ü ğarīb, aķvāl u aḥvālī ḥarekāt-ı mecānīne ķarīb idi.

Bu ḥaķīr ḥaţları ile bir cönklerin gördüm. Rūz-nāme-i aḥvālī zımnında 'acā'ib-i vāķı'āt derc eylemişler. Cümleden biri "Fülān senenüñ şühūrından fülān gūnūñ sā'at-i fülānīsinde vālide-i 'azīze ile muşāḥabet iderken tāriḥ-i vilādetüm müzākere olunup ṭālī'üm yokladum. Kavā'id-i fenn-i nücūm üzere toķsan dōrt tāriḥinde ḥacca gidüp ol zemīn-i mübārekde ķarār göründi." diyü yazmışlar. Ta'bīrlerinden ol fūnūndan daḥı ḥazz-ı vāfirleri zāhir idi. *Tezkiretü's-şu'arā* da meşţūr olan eş'ār-ı şerīfelerindendür:

كفتة كز عاشقان كس جان بقربانم نكرد
4 اشرفی در خاك او خون غلطیده پس قربان كیست

Ve lehu⁵

صبر كستاخانه پا در عرصه دل می نهد
6 شهنة ناز تو میخواهم شراری او دهد

¹ - R1, E; 108a SE

² 192a R1

³ Sulţān-ı SE

⁴ "(Sevgili), 'Aşıklardan kimse cânını bana kurban etmiyor.' demiş. Toprak ve kan içinde yuvarlanan Eşref değilse o zaman kurban kimdir?"

⁵ Ve lehu:- E, SE

⁶ "Sabır küstah bir şekilde ayağını gönül alanına koydu. Umarım ki senin naz bekçin onun bir hatasını yakalar."

[Ve lehu]

بشتاب چو داری هوس کشتن اشرف
ترسم کی خبر یابد و از ذوق بمیرد¹

[Ve lehu]

ندانم که در جانم افکند آتش
ز من هم نهانست رازی که دارم

بطاعات صد ساله نتوان خریدن
ز من وقت مستی نیازی که دارم²

el-Mevlā Meḥemmed (Gözlīce Meḥemmed)

“Gözlīce Meḥemmed” demekle ma‘rūf ve baṣar-ı baṣireti Nāhīd gibi dūr-bīn-i ma‘nā-yı rezīn olmağla mevşūfdur. Ḳarasi vilāyetinden mānend-i nūr-ı³ sevād-ı nāzır zāhir olup mişāl-i çeşm-i hā dīde-düz-i hüner ve manzūr-ı ‘ayn-ı ‘ulemā-yı kişver olmağın h‘āce-i pādişāh-ı Cemşīd-temkīn Sa‘de‘d-dīn Efendi‘den mülāzım ve tarīḳ-ı tedrīse ‘āzim⁴ olmuş idi. Bi-ḥasbi‘l-‘āde ḳaṭ‘-ı menāzil-i ifāde iderek kırk akçe ile Burūsa‘da Ḥanceriyye‘den ma‘zūl iken tokuz yüz toksan üç Şafer‘inde İstanbullu Aḥmed Çelebi yirine Kepenekci Sinān Medresesi‘yle ḳarīrū‘l-‘ayn-ı cāh ü ‘unvān olmuş idi. Toksan beş Zi‘l-ḳa‘de‘sinde ḳa‘de-i aḥīre-i miḥrāb-ı emānīden ‘āzim-i muşallā ve nāşīye-i ḥālī ğubār-ı fenādan pāk ü mücellā oldu.

Gözin yumdı temāşā-yı cihāndan
Yüzine revzen açıldı cināndan⁵

¹ “Eşref‘i çabucak öldürme hevesindedin. Korkum odur ki (öldüğümün) haberi ulaşır da zevkten ölürsün.”

² “Cânıma ateş düşürdüğünü bilmiyorum. Sahip olduğum sır benden gizlenmiştir. Yüz yıllık ibadet, sarhoş anımdaki yalvarışı benden satın alamaz.”

³ - E

⁴ 185a E

⁵ E‘de mısralar birbiriyle yer deĝiştirmiştir.

Yirine Yoğurdoğlu ‘ağd-ı meclis-i ifāde itmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, şürūh-ı *Miftāh*’a müntesib, müstaḥikḳ-ı merātib ü menāşıb idi.

el-Mevlā Sefer bin Meḥammed el-Ḳayşerī (Ḳayşeriyeli Sefer Efendi)

Ḳayşeriyeye ‘ulemāsından taḥşīl-i ‘ilm ü zevāde-i¹ hūner ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı ‘ilme gūzer idüp Efđaliyye Mūderrisi Ḳara ‘Abdu’r-raḥman Efendi’den taḥşīl-i kemāl ve Gegivize Mūderrisi² İmām-zāde Efendi ḥidmetlerinde iştigāl eyleyüp Şahn Mūderrisi Şaçlı Emīr āstānesine intisāb ve nazār-ı ‘ināyetlerinden³ iḥrāz-ı nişāb kılpup ṭoḳuz yüz altmış üç senesinde Emīr Efendi cānib-i ‘uḳbāya gūzer itdükde bunlar teşrīf-i seferden mülāzım olmuş idi. İbtidā yigirmi aḳçe ile şılasında Ğiyāşiyeye’ye, ba‘dehu yigirmi beş ile Amāsiyya’da Küçük Ağa Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla şılasında Ḥündī Ḥātūn Medresesi’ne mūderris olup terakḳī ile vāşıl-ı rütbe-i erba‘īn, ba‘dehu elli aḳçe ile tekrār medrese-i mezbūrede seccāde-nişīn olmuş idi. Nice yıllar ol diyārda ḥidmet-gūzār-ı ders ü fetvā ve mutaşaddī-i mūcāhede vü taḳvā olup ba‘de’l-‘azl bir zāviye ile mütēḳā‘id ve merāsım-i dūnyeviyyeden mütēbā‘id olmuş idi. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan beş senesi evāḥirinde ḳaşr-ı mesāfe-i ḥayāt ve lāzıme-i sefer üzere çār tekbīr-i vedā‘-ı şalāt eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm seyyāḥ-ı ‘ālem-i ‘ulūm, şalāḥ u taḳvāsı meşhūd, fużalādan ma‘dūd idi.

el-Mevlā Muştafā bin Luṭfu’llāh (Luṭfi Beg-zāde Efendi) {Meylī}

Defterdār Luṭfi Beg’ün fezlek-i defter-i āmāli ve maḥdūm-ı mihter-i şāḥib-i kemāli, ‘ulemā-yı ‘izāmuñ ser-būlendi Luṭfi Beg-zāde Meylī Efendi’dür. Şīt ü şadā-yı iştihārī āfāḳ-gīr ve ṭaṇṭana-i āşārī ğulğul-endāz-ı küre-i eşīr olduḳda efāzıl-ı ‘aşr dārü’l-ifādelerine dāḥil ve dā’ire-i emāşile celācil olup İstanbul Ḳāzīsī Şaçlı Emīr Efendi ḥuzūrında iştigāl, ba‘dehu Anaṭolı Şadı Sinān Efendi ḥidmetlerine ittīşāl idüp elli ṭoḳuz tārīḥinde vāḳi‘ ‘Abdu’r-raḥman Efendi nevbetinde mülāzım olmuşlar idi. Ḥazīne-i ‘āmireden yigirmi aḳçe vazīfeleri olmağın ibtidā otuz aḳçe ile Çekmece’de ‘Abdu’s-

¹ ‘ilm ü zevāde-i:zevāde-i ‘ilm ü SE

² Gegivize Mūderrisi:Gegivize’de SE

³ 192b R1

selām Medresesi’ne müderris olmuş idi. Toğuz yüz altmış Muğarrem’inde ‘İvağ Efendi yirine kırğ ağçe ile Dāvud Paşa müderrisi olup altmış sekiz Zi’l-ğa’de’sinde munfaşıl ve yirine Emīr Şāh Birāderi vāşıl oldu. Yetmiş senesi Şa’bān’ında Dāvud-zāde yirine Hānğāh Medresesi’ni penāh, yetmiş bir Cemādiye’l-āğire’sinde selefi yirine Hāşekī Sultān pāyesini tekyegāh idüp yetmiş iki Rebī’u’l-evvel’inde Çalığ Ya’ğūb Efendi yirine Şemāniye’ye nā’il ve Şadr-ı A’zam ‘Alī Paşa himmeti ile zemān-ı çalilde çat’-ı menzil itmiş idi. Sene-i mezbūre evāğirinde ‘Alī Paşa ‘azm-i dārū’l-ğarār itdükde altı sene miğdārı istirāğat ü intizār üzere olup yetmiş sekiz Şafer’inde Nāğır-zāde Efendi yirine rütbe-i refī’a-i Süleymāniyye’ye vüşüb¹ ve terk-i istikrār ü rüsüb itmişler idi. Seksan bir Ramazān’ında Samsūnī-zāde Mağmūd Efendi yirine Mekke-i Mükerreme çazāsı ile mazğar-ı ikrām² ü iğtirām ve ħākim-i beledu’llāhi’l-ğarām olmuşlar idi. Seksan dōrt Rebī’u’l-āğir’inde ‘azl olunup yirine şadāretten müteğā’id Pervīz Efendi naşb olındı. Seksan toğuz Zi’l-ğicce’sinde Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi yirine Burūsa çazāsına vāşıl olmuş iken toğsan Zi’l-ğa’de’sinde munfaşıl olup Şems Efendi mesned-efrūz-ı ħükümet olmuş idi. Toğsan bir Zi’l-ğicce’sinde Mollā Beğāyi yirine Ėalağa çazāsi olup toğsan üç Şafer’inde ma’zül ve yirine selefi mevşül oldu. Sene-i mezbūre Receb’inde Kara Çelebi-zāde Hūsām Efendi yirine mağrūse-i Edrine’ye ħākim oldılar. Toğsan beş Receb’inde ref’ olunup yirine Şems Efendi terfī’ olındı. Toğsan altı Muğarrem’inüñ ‘ağr-ı evvelinde intikāl ve ‘işret-serāy-ı şehri mātemkede-i melāl eylediler.

Mollā-yı merğūm ħūrşīd-i cihān-ğerd-i ‘ālem-i ‘ulūm, ‘alem-efrāz-ı fağl-ı bāğir³, şuğğa-ğırāz-ı şığğ-ı vāğir, ‘ağırında mümtāz ü müte’ayyin, fağl ü beyānı mütebeyyin idi. Evā’il-i ħallerinde miğr-i fā’izü’n-nūr gibi kemāl-i çuhūr üzere olup mānend-i çalā’id-i nüğūr-ı ħūr münselik-i silk-i şudūr olmağ me’mül iken cevr-i devr-i Ėaddār ile bergeşte-rūzğār olup zehr-i çahr-ı eyyām ile mübtelā-yı keyf ve şemşīr-i ciger-ğırāğ-ı ħayfa ħayf olmuş idi.

Mervīdür ki seksan bir tārīğinde Haleb çazāsı münğall olup Vezīr-i A’zam Meğmed Paşa’dan çaleb eyledüklerinde vezīr-i ehālī-perver “Sultān Selīm Müderrisi Zekeriyā Efendi dağı vardır.” diyü tereddüd üzere cevāb virmegin mu’tād-ı sitem-çarīfān-ı ‘ālem üzere ol fāğıl-ı müselleme ħağğında i’māl-i miğdağa-ı çadh u zemm

¹ 185b E

² 108b SE

³ 193a R1

kılıp ber-muktezâ-yı¹ cezâ-yı ‘â’ib², anlar vâyedâr-ı iltifât-ı hişşe-i gâ’ib, bunlar cevâb-ı sükût ile hâ’iben â’ib olurlar. Ol esnâda Zekeriyâ Efendi merhûm varup ‘arz-ı hâl eyledükde “Süleymâniyye Müderrisi Luţfi Beg-zâde Efendi tâlîbdür. Anlara ne cevâb virelüm?” dirler. Ol fâzıl-ı nezihü’l-lisân meclis-i evvelden gâfil iken lâzıme-i haqqâniyyet üzere muqâbele bi’l-ihsân idüp “Anlara Haleb kazâsı azdur. Mekke-i Mükerreme ve Şâm-ı şerîf ile teşrîf ü i’zâz buyuruñ.” diyü ‘arz-ı niyâz iderler. Bu mu’âmele-i dil-firîb, maqbûl-i vezîr-i edîb olmağın bî-tereddüd tevcîh ve ihtiyâr-ı vech-i vecîh itmişler idi. Egerçi Zekeriyâ Efendi hazretlerinin nefesi zâyî‘ olmayup ba‘de eyyâm Mekke’ye vâşıl oldılar. Lâkin Burûsa’da anlaruñ halefine halef olup anlar ol silsilede Anaţolı şadrına şeref virmişler idi. Bu eş‘âr nuşbe-i güftârı ve hasb-ı hâl-i dil-i pür-inkisârıdır:

Neler geldi senüñ ‘ışkuñda iy Leylî-şıfat başa
Beni Mecnûn diyü etfâli şehriñ tutdılar taşa

Ve lehu³

Yâr ağıyâr-ıla ‘azm eyleyicek deryâya
Tıfl-ı dil ağlayuraq kaldı Beşiktaşında

[Ve lehu]

Ėamundan âh idüp Nûhuñ şu deñlü ağladum xanı
Görenler âh ile eşküm şanurlar Nûh tûfânı

Mağdûm-ı Luţfi Beg-zâde [Meħemmed Ėelebi]: Merhûmuñ “Meħemmed Ėelebi” dirler bir oğlı zuhûr itmiş idi. Mağdûm-ı kâmil ve şabb-ı fâzıl idi. Hâl-i huçeste-hilâli Bostân-zâde Meħemmed Efendi’den mülâzım olup çille-keş-i pâyeye erba’in iken toğsan beş târîhinde vefât itmiş idi. Şüh u şâtır, nergis gibi şehlâ vü gönçe-i ra’nâ-şıfat şüh-çeşm ü güşâde-hâtır, daħl ü tanz ile⁴ harf atmanuñ harîfi ve mağadîm-i ‘aşruñ sitem-zarîfi olmağla “Ėengel-i Belâ” dirler idi. Kemâl-i kabiliyyet ü şanı ve

¹ - SE

² Ėâ’ib SE

³ Ve lehu:- E, SE

⁴ 186a E

zemānesinde isti'dād-ı faẓilet ile nām ü nişānı olup ¹آية من آيات الله iken ²قتله ذكاه maẓmūnına maẓhar oldu. *Şakā'ik* 'ulemāsını ħurūf-ı teheccī üzere tertīb ü tebvīb ve müte'ahħirīn-i 'ulemā ile her bābı teznīb itmiş idi ve *Tezkiretü's-su'arā* yazup Türkī vü Tāzī inşā-perdāzī kılmış idi. İkisini daħı itmāma eyyām müsā'id olmadı.

**el-Mevlā Meħemmed bin Seyyidī Aħmed bin Üveys bin Aħmed bin Maħmūd el-Begāvī
(Gürz Seyyidī-zāde)**

Devlet-i Bāyezīdiyye ve 'aşr-ı Selīmī'de mesned-ārā-yı şadāret olan Gürz Seyyidī Efendi'nün ferzend-i pür-faẓl ü edebi ve *Tefsīr-i Begāvī* şāhibinüñ gevher-i silkü'l-le'āl-i nesebidür. Vālid-i mācidleri toĸuz yüz yigirmi dōrt senesinde intikāl idüp tıfl-ı şīr-ħürde ĸalmış iken rađī'-i sedy-i edeb ve mecmū'a-i faẓl-ı mevrūs u mükteseb olup i'māl-i meleke-i māder-zād ile taħşīl-i sermāye-i isti'dād itdükden soñra³ Çivi-zāde Efendi ħidmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve kırĸ aĸçe ile Yıldırım Ĥān Medresesi'nde işā'a-i eşi'a-i kemāle müdāvemet idüp Nişāncı Celāl-zāde'ye dāmād ve himmet-i vālā-yı mīr-i tuĸrayī binā-yı rif'atine 'imād olmuş idi. Toĸuz yüz altmış üç tārīħinde ĸara 'Abdu'r-raħman Efendi yirine Gegivize'de Muştafā Paşa Medresesi'ne, yetmiş bir Şafer'inde Çalık Ya'ĸüb Efendi yirine Edrine'de Dārü'l-ħadīs pāyesine, yetmiş dōrt Cemādiye'l-ülā'sında 'İvāz Efendi yirine Şaħn'a müderriş olup yetmiş beş Rebī'u'l-āħir'inde Çalık Ya'ĸüb Efendi merħūm⁴ yirine Bağdād ĸazāsı ile nā'il-i murād olmuş idi. Seksan bir Muħarrem'inde ref' olup yirine Kātib Maħmūd Efendi terfī' olındı. Seksan üç ħilālinde ĸāzī Ĥüseyn-i Mekkī yirine Medīne-i Münevvere ⁵دامت بالانوار مسوره ħükümeti ile teşrīf olındı. Seksan beş Rebī'u'l-āħir'inde 'azl olup ol ħidmet-i celīleye Nişāncı-zāde ta'yīn olunmuş idi. Toĸsan aĸçe vazīfe ile müteĸā'id ve taleb-i manşīb u cāhdan mütenezzih ü mütebā'id iken toĸuz yüz toĸsan altı Muħarrem'inüñ yigirmi birinci ĸünü ħayr-bād-ı cihān-ı fānī ve 'azm-i na'īm-i cāvidānī eyledi. ĸāzī Çeşmesi'ne muttaşıl pederleri inşā eylediği mekteb ħazīresinde medfūndur.

¹ "Allah'ın âyetlerinden/ delillerinden bir âyet/ delil..."

² "Zekâsı onu helak etti."

³ 193a R1

⁴ - SE

⁵ "Nurlarla çevrelenmesi dâim olsun."

Mevlānā-yı merkūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, riyāziyyāta keşirü’l-intisāb, be-taḥşîş fenn-i hey’etden mâlik-i vāye-i nişāb, każāsında ḥākīm-i ḥāsim ü seyf-i muṭlaq, sülūkinde selef-i şālihīne mülhaq idi.

el-Mevlā Nūru’llāh (Nūru’llāh Efendi)

İş’āl-i nā’ire-i iştiğāl ve tenvīr-i müdde’ā-yı fażl ü kemāl idüp tarīķ-ı pūr-tevfīka sālīk ve reh-neverd-i ‘aķabāt u mesālīk¹ olduķda seyr-i menāzil ve kaṭ’-ı merāḥil iderek kırk aķçe medreseden ma’zūl iken toķuz yüz seksan üç Rebī’u’l-evvelā’sında Burnaz İbrāhīm yirine Edrine’de Ḥalebiyye müderrisi olmuş idi. Cemādiye’l-ülā’da Ḥūsām Efendi yirine Kıbrıs fetvāsına naķl olındı. Seksan altı Muḥarrem’inde ‘azl olunup manşıbı Manav İhtiyār’a virildi. Seksan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde A’rec Seyyidī Çelebi yirine altmış aķçe ile Murādiyye müderrisi olmuş idi. Rebī’ü’l-āḥir’de Ayās Efendi yirine sāniyen Kıbrıs fetvāsına naķl olındı. Toķsan bir Şafer’inde ‘azl olunup manşıbı Seyyid Murtażā’ya virildi. Toķsan dört² Muḥarrem’inde Yūnus-zāde Efendi yirine Rodos fetvāsı ‘ināyet olındı. Toķsan altı Rebī’u’l-āḥir’inde intikāl idüp manşıbı Güzelce Sinānođlı’na virildi.

Mevlānā-yı merkūm muķtebes-i envār-ı ‘ulūm, cebīn-i ḥālī cilvegāh-ı leme’āt-ı şu’ūr, nümüne-nümā-yı nūrun ‘alā nūr idi. نورالله مرقدہ وعلى رياض الجنان ارقدہ³

el-Mevlā Pīrī (Ḥāce Pīrisi)

Devlet-i Bāyezīdiyye’de Anaṭolı şadırlı olan Қāzī Maḥmūd’uñ ḥafīdi ve pederleri ‘imārāt-ı⁴ selāṭīn mütevellīlerinüñ reşīdi vü sedīdidür. Ḥasan Cān Efendi’nüñ hemşire-zādesi ve dāmādı olmađın Ḥāce Efendi āstānesine intisāb u istinādı var idi. Maḥrūse-i Burūsa’dan fā’izü’n-nūr ve perverde-i pīr-i ‘aql ü şu’ūr olup ‘ulemā-yı ‘aşr dārü’l-ifādelerine ḥidmet ve tekmīl-i mertebe-i isti’dāda himmet itdükden şoñra İstanbul Қāzīsī Şaķlı Emīr Efendi’den mülāzım ve ‘azm-i tarīķ-ı tadrīse cāzim olup kaṭ’-ı merātīb-i mu’tāde ile kırk aķçe medreseden ma’zūl iken toķuz yüz seksan iki Zī’l-ka’de’sinde Emru’llāh Efendi yirine ḥāric elli ile Şāh Sulṭān müderrisi olmuş idi. Seksan

¹ 109a SE

² 186b E

³ “Kabir Allah’ın nuruyla dolsun ve cennet bahçelerinde yatsın.”

⁴ ‘amā’ir-i SE

dört Rebî‘u’l-âhîr’inde Dökmeci-zâde yirine İsmihân Sultân¹ pâyesine vâşıl, seksan yedi Muḥarrem’inde Ḥasan Beg-zâde yirine Şaḥn’a nâ’il, seksan sekiz Cemâdiye’l-âhîre’sinde Nevâlî Efendi yirine Şeh-zâde Medresesi’nde mesned-ârâ-yı fezâ’il olmuş idi. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘Azmî Efendi yirine Süleymâniyye Medresesi ile devresi kâmil olup toḡsan bir Zi’l-ḥicce’sinde Eyyüb kaḡası Silivri ve Çatalca kaḡaları ilḥâkı ile mevleviyyet olup ibtidâ bunlara tevcîh olındı. Toḡsan iki ḥilâlinde bir da‘vâ ḥuşûşî için maḡzûb-i pâdişâhî olup ‘azl olunduḡdan soñra Yediḡulle’ye ḡonulmuş idi. Ba‘dehu mu‘allim-i sultânî şefâ‘ati ile ‘afv olunup toḡsan dört Muḥarrem’inde Beḡâyî Efendi yirine Ğalaḡa kaḡası virildi. Toḡsan beş Receb’inde Şems Efendi yirine Burûsa kaḡasına naḡl olındı. Toḡsan altı Receb’inde kaḡzî iken dâ’in-i ecel müteḡâzî olup maḡarr-ı ḡükümetini Ebu’s-su‘ûd-zâde teşrîf eyledi.

Mevlânâ-yı merḡûm nükte-senc-i nevâdir-i manḡûḡ u mefhûm, leyyinü’l-câhib, zerḡ u riyâdan mütecâhib, dervîş-nihâd, pâk-i‘tikâd idi.

el-Mevlâ Ḥasan Beg (Ḥasan Beg Efendi²)

Ba‘zı ekâbirüñ ḡidmetinde perverde ve luḡ u ‘inâyeti ile terbiyet-kerde olup taḡşîl-i ‘ilm ü kemâle ḡüsn-i ihtimâm ve devre-i mecâlis-i ifâdeyi ḡarîn-i ḡitâm itdükde ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi’den mülâzemetle bekâm ve medâris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyye ile maḡzî’l-merâm olup kırḡ aḡḡe medreseden ma‘zûl iken toḡuz yüz seksan beş târiḡinde Murâd Paşa Medresesi vâlid-i merḡûm ‘azlinden soñra ḡâric olup bunlara tevcîh olındı. Toḡsan bir Rebî‘u’l-âhîr’inde İslâm Efendi yirine Çorlı pâyesine terfî‘ olunup toḡsan altı Rebî‘u’l-evvel’inde Ağzıḡara yirine Şaḥn’a gelmiş iken şeh-i mezbûr dâḡilinde ḡabûl itmeyen Yûnus-zâde yirine ḡrablus-ı Şâm kaḡası in‘âm olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde intikâl eyleyüp manşîbı ‘Abdu’l-ḡamîd Efendi’ye ‘inâyet olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ḡüsn-i ḡulḡla meşḡûr, mevâlînüñ ehâlîsinden ma‘dûd, kâmil-vücûd idi.

el-Mevlâ Süfyân (Süfyân Efendi)

Anaḡolı vilâyetinden zuḡûr ve istifâza-i nûr-ı şu‘ûr idüp;

¹ 194a R1

² - R1, E

Şıladur māverā-yı baħra kim etrāk devridür

Bu dolāb-ı sipihrüñ ol da bir Süfyān-ı Sevr̄dür¹

maẓmūnı gūş-zed-i i'tibārı olup dārū'l-mülk-i Rūm'a kudūm ve rüy-māl-i ƣadem-i 'ulemā-yı Rūm ile taħşil-i merūm itdükden şoñra 'alā ģasbi'l-'āde ƣaƣ'-ı merāhil-i ifāde iderek kırƣ aƣƣe ile Emīr Sulţān müderrisi olmış idi. Toƣuz yüz toƣsan beş Receb'inde Medrese-i Ūlā ģāric pāyesi ile i'tā olındı. Sene temāmında sinīn-i 'ömri ƣarīn-i ģitām olup medrese-i maħlūle Şaruģhānī Muşlī Çelebi'ye in'ām olındı.

Merĥūm-ı merƣūm 'āşıƣ-ı taħşil-i 'ulūm, 'ilm ü şalāħa gūşış, fevz ü felāħa verziş idenlerden idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-kerīm (Şāliħ Mollā Efendi)

Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den "Mīrim Kösesi" demekle ma'rūf Meĥemmed Efendi'nün ferzend-i ercūmendi, Şāliħ Mollā Efendi'dür. Silsile-i nesebleri pederleri tarafından Ƙāzī-zāde-i Rūmī cenāblarına peyveste ve cānib-i māderden 'Alī Ƙuşcı 'ırƣına vābestedür. Toƣuz yüz otuz ģudūdında āftāb-ı zāt-ı mes'ūdı burc-ı şerefdin lāmi' ü bāriƣ ve 'ālem-i 'ilm ü kemāle sātı' u şāriƣ olup vāşıl-ı sinn-i temyīz olduƣda vālid-i 'azizlerinden taħşil-i sermāye-i isti'dād ve a'dād-ı fezā'il ü ma'ārifi bāliģan-mā-belaģ i'dād idüp 'ulemā-yı 'aşrdan Şaĥn² Müderrisi Şaƣlı Emīr Efendi ģidmetlerinden iştiģāl, ba'dehu Çivi-zāde Şeyĥ Meĥemmed Efendi āstānesine ittişāl eyleyüp teşrif-i mülāzemetleri ile nā'il-i evvelīn-i āmāl olmışlar idi. Toƣuz yüz elli beş tārīħinde ibtidā'en kırƣ aƣƣe ile İstanbul'da Ƙāzī Ĥūsām Medresesi ile bekām oldılar. Altmış üç Şafer'inde³ Şeyĥi Efendi yirine Çorlı'da Aĥmed Paşa Medresesi'ne revnaƣ-baĥşā olup altmış beş Rebī'u'l-āĥir'inde Ƙara Dede yirine Süleymāniyye-i İznīƣ pāyesine ferş-i seccāde-i ders ü taħƣiƣ eyleyüp altmış altı Zi'l-ħicce'sinde Tursun Efendi yirine Şaĥn-ı Semāniyye'ye ģirām idüp yetmiş bir Şafer'inde Ƙaramanī-zāde Meĥemmed Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne sāye-i iclāl şalup yetmiş dört Cemādiye'l-ülā'sında Şeyĥi Efendi yirine Süleymāniyye rütbesine ƣadem-i himmet ƣoyup yetmiş sekiz Şafer'inde Nāzır-zāde Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi'nde tekye-zen-i miħrāb-ı ifāde olmuşlar idi. Seksan Şafer'inde Samsūnī-zāde Maĥmūd Efendi yirine Şām-ı şeref-

¹ 187a E

² 194b R1

³ 109b SE

encām kazāsı ile maḳzi'l-merām, seksan bir Muḫarrem'inde Nāzır-zāde yirine Mısr-ı zātu'l-ehrām ḫükümeti ile maḫzar-ı iḫtirām olup seksan iki Rebī'u'l-āḫir'inde munfaşıl ve yirlerine Nişāncı-zāde Efendi¹ vāşıl oldu. Seksan dört Rebī'u'l-āḫir'inde selefi yirine Mısr-ı Ḳāhire'ye i'āde olunup sene-i mezbūre Şa'bān'ında 'İvaż Efendi yirine Burūsa kazāsına tebdīl, seksan beş Şa'bān'ında yine anlaruñ yirine Edrine ḫükümetine naḳl ü taḫvīl olunup seksan altı Şa'bān'ında yine² anlar yirine ḳāzi-i dārü's-salṭana oldılar. Seksan yedi Zī'l-ḫicce'sinde 'azl olunup Ğanī³ Efendi naşb olındı. Seksan sekiz Rebī'u'l-āḫir'inde Bostān-zāde Meḫemmed Efendi yirine Anaṭolı şadrına pīrāye-baḫş olmışlar idi. Seksan ṭoḳuz Şafer'inde müteḳā'id olup yirlerine 'İvaż Efendi terfti' olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde Aḫī-zāde Efendi fevt olmaḡla Dārü'l-ḫadīs-i Süleymāniyye zamīme-i revātib-i seniyye ḳılındı. Ṭoḳsan bir Zī'l-ḫicce'sinde 'İvaż Efendi yirine ḳāziyyü'l-ḳuzāt-ı Rūm ve nāil-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. Ṭoḳsan üç Ramażān'ında vazīfe-i mu'tāde ile müteḳā'id olup⁴ selefleri 'İvaż Efendi i'āde olındı. Ṭoḳsan altı Şevvāl'inüñ sekizinci günü yevm-i ḫamīside mülk-i maḫrūse-i vücūdına ḫayl-i Cengīz-tāz-ı ecel hecme-i ḫamīs ve sultān-ı rūḫ-ı revānın reh-revān-ı firdevs-i a'lāya enīs idüp ḫulle-i bayramī ile dāḫil-i 'ıydgāḫ-ı mü'minīn ve çār tekbīr-i du'ā vü senā ile 'āzim-i minber-i 'illiyīn olmuş idi.

Mollā-yı merḳūm ḫurdekār-ı daḳā'ıḳ-ı 'ulūm, fenn-i mevrūs-i hey'et ü hendesede kāmīl, 'ilm-i uşūl ü fūrū'da baḫr-ı muḫīṭ u ḫabr-ı şāmil, istiḳāmetde 'alem, 'ıffet ü nezāhetde müsellemler, muşliḫ-i ṭarīḳ, reh-ber-i sālīkān-ı rāḫ-ı taḫḳīḳ, 'alem-efrāz-ı faẓl ü taḳvā, nesāḳ-perdāz-ı ḳavānīn-i 'ulemā, vaḳūr u edīb, a'yūn-i nāsda mehīb, maṭla'-ı ḫālinden pertev-i şalāḫla mu'allem, "Şālīḫ Mollā" laḳabı ile ma'lūm-i 'ālem, ḳazālarında şalābet ile benām, zemān-ı şadāreti tevārīḫ-i eyyām idi⁵. Gül-i ruḫsārı ḫumrete mā'il olmaḡın "Ḳızıl Mollā" daḫı dirler idi. ḫaḳḳā ki ḫamīr-i māye-i vücūdı gülbeşeker gibi 'ıffet ü nezāhetle muḫammer ve şemşīr-i ḳatı'u'l-'ırḳ-ı ḫükümeti peyker-i zulm u fesāda mevt-i aḫmer olup muḳteżā-yı 'aşr üzere bāb-ı irtişā meftūḫ ve ḳazā vü medrese cins-i rā'ic-i merbūḫ maḳāmında iken şemme-i ḡaraż-ı ḫavālī gerd-i āstānı ve daḡdaḡa-i meyl-i dūnyā ḫaḳḳa-zen-i⁶ bāb-ı nezāhet-'unvānı olmamış idi.

¹ - SE

² - SE

³ Ğanī-zāde E

⁴ 187b E

⁵ - SE

⁶ 195a R1

Kemāl-i istignā ile gelüp du‘ā vü şenā ile giden ‘ulemā-yı ‘āmilīn ve selef-i şāliḥīnden idi.

Mervīdür ki Anaṭolı şadrı iken bālāda meşṭūr olan Sulṭān Murād ḥazretlerinüñ mu‘allim-i evveli İbrāhīm Efendi’nüñ oğlu Maḥmūd Efendi ki ba‘dehu başdefterdār olup “Ṭop-ḥāneli Maḥmūd” demekle meşḥūr u ma‘hūd olmuş idi, üç yüz aqçe ile Mağnisa qazāsından munfaşıl iken mükerreren qazā-yı mezbūra ṭālib olup dārü’s-sa‘āde ağası olan medrese ve cāmi‘-i şerīf şāḥibi Meḥemmed Ağa şefā‘at eyledükde ‘azl-i bī-hengām ve tebdīl-i de‘b-i kerīmlerine muḥālif olmağın müsā‘ade buyurmayup ḥaṭṭ-ı sulṭānī ıṣḍār eyledükde “Ḳānūn-ı ḥümāyūna muğāyirdür.” diyü cevāb virüp bi‘l-āḥare ağa-yı kerīm zemān-ı ḥall-i manşīb ḥulūl idince Maḥmūd Efendi’nüñ ḥarcına mütekeffil, ba‘dehu maṭlabına vāşıl olmuş idi.

Ġarībe

Merḥūmuñ tilmīz-i ḥāşşı ve mülāzım-ı āstānı olan Veysī Çelebi naql ider ki “Anaṭolı şadāretinden müteḳā‘id iken müte‘allıḳatı melūl ü maḥzūn ve şemātet-i a‘dā ile ḥālleri dīger-gün olup eşṛāf-ı ḳuzāt-ı Mışriyye’den olup pādīşāḥımız ‘aşırında intiḳāl iden maḥdūm-ı kerīmleri Aḥmed Çelebi’den recā iderler ki merḥūmuñ zemān-ı neşāṭında imtidād-ı ‘azlden izḥār-ı ḥüzn ü melāl ve Rūmili şadāretine āteş-i taḥassür ü taḥannüni iş‘āl eyleye. Maḥdūm daḥı kiyāset-i küsecī üzere i‘māl-i firāset idüp vech-i eblaḳ üzere müdde‘ī-güsterī ve taḥrīk-i ‘ırḳ-ı şefḳat-i pederī itdükde mollāya te‘şīr idüp ‘Oğul, Rūmili ḳāzī‘askeri oğlu¹ olmağa iştiyāḳuñ var gibi. Maḥzūn olma. İnyet-i Bārī yārī olıcaḳ sehldür.’ diyüp ḥuddāmdan birine pereme iḥzarına fermān iderler. Ḥużzār-ı meclis şadr-ı a‘zam, yāḥūd ḥ‘āce-i ekrem bāğcesine giderler iḥtimāli ile mesrūr olup sāye mişāl yanlarınca üftān ü ḥīzān revān olurlar. Peremeye bindükde ḥilāf-ı ma‘hūd Ḳızḳullesi’ne ṭoğrı işāret iderler. Ḳulle’ye ḳarīb olduḳda meyān-ı deryāda aḳındınuñ şiddet-i cereyānı² olan maḥalde peremeyi tevḳīf iderler. Ol maḥalde ba‘z-ı ‘azā’ime meşḡul olup deryāya bir kāğıd pāre ilḳā iderler. Ba‘dehu aḳındıya ḳarşu çekdürüp taḥmīnen evvelki maḥalle varduḳda yine tevḳīf idüp bir kāğıd daḥı atarlar. Bu vech üzere üç varaḳa ilḳā idüp sa‘ādet-ḥānelerine gelürler.” Rāvī eydür; “Bu vaz‘-ı ḡarīb,

¹ - SE

² 188a E

ciger-süz-ı şabr u şekîb olup ‘Eyā ne hāl zuhūr ide.’ dirken beyne’l-‘işā’eyn şadāret emri vāşıl ve murād-ı aḥbāb ḥāşıl olmuş idi.”¹

Merḥūmuñ āşār-ı ḥayrından Yeñikūy’de cāmi’-i şerīfi ve mu’allim-ḥānesi ve ḥammām-ı rūşenā ve evḳāf-ı keşīresi vardır.

[‘Abdu’l-bāḳī Çelebi]: Merḥūmuñ bir fāzıl maḥdūmı zuhūr itmiş idi. Şeyḥü’l-İslām Ebu’s-su’ūd Efendi ḥazretlerinde mu’īd iken ṭoḳuz yüz yetmiş tārīḥinde fevt olup yirine Mu’allim-zāde Maḥmūd Çelebi olmuş idi. İsmi ‘Abdu’l-bāḳī Çelebi’dür.²

el-Mevlā ‘Abdu’llāh bin Luṭfu’llāh eş-Şeyḥ Bahā’e’d-dīn-zāde (Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi)

Küberā-yı Bayramiyye’den şeyḥ-i celīl Bahā’e’d-dīn-zāde Meḥemmed Efendi’nün ḥafīdi ve zümre-i ḳuzāt-ı sūtūde-şifātından Luṭfu’llāh Çelebi’nün veled-i reşīdidür. Ṭoḳuz yüz kırḳ ḥudūdında mażīḳ-ı çāh-ı ‘ademden Yūsuf-ı şıddīḳ gibi ser-be-bālā ve ḥil’at-ı pür-bahā-yı istihālle şaḥrā-yı pehnā-yı vücūdda cilve-nümā olup şāhīn-i ḥümā-pervāz-ı ṭab’-ı³ bülendi bāl-i himmeti bāz ve ḥızāne-i ḥāfıza ile cevāhir-i zevāhir-i ḥızāne-i ‘irfānı iḥrāz ḳılmaḡla meyān-ı erbāb-ı rüşd ü sedādda mezīd-i isti’dād ile mümtāz olduḡda nice zemān Ṭaşḳöprī-zāde Efendi’den istifāde vü istimdād, ba’dehu cenāb-ı kerīmlerine dāmād olmaḡla der-āḡuş-ı maḥbūbe-i murād itmişler idi. Ba’dehu Şaḥn Müderrisi ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi ḥidmetlerinde iştiḡāl, ba’dehu Ayaşofıyya Müderrisi Emīr Ḥasan Çelebi dārü’l-ifādesinde taḥşīl-i kemāl idüp ṭoḳuz yüz elli yedi tārīḥinde Ebu’s-su’ūd Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eylemişler idi. Evvelā otuz aḳçe ile meşrūṭaları olmaḡla Burūsa’da Ḥanceriyye müderrisi olup altmış yedi Şa’bān’ında Depegöz Ḥızır yirine kırḳ ile Yıldırım Ḥān müderrisi oldılar. Yetmiş bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Bosnevī Maḥmūd Efendi yirine Rüstem Paşa ḥāricine ‘āric olup yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında Elbez-zāde yirine Mihrümāh Sultān pāyesine sāye şalup yetmiş altı Şevvāl’inde Şaḥn-ı Semāniye in’ām olup yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde Bostān-zāde Meḥemmed Efendi yirine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm ḳılınup seksan Şafer’inde Ümmüveled-zāde yirine Süleymāniyye’ye terfī’ olunmuşlar idi. Seksan iki Zi’l-ḥicce’sinde Ğalaṭa Ḳāzisi

¹ 110a SE

² Merḥūmuñ//Çelebi’dür, der-kenār E

³ 195b R1

Mümcü-zāde Bālī Efendi intikāl eyleyüp manşib-ı maḥlūl Eyyüb ilḥākı ile mevleviyyet olup ibtidā bunlara tevcih olındı. Seksan yedi Zi'l-ḥicce'sinde Eyyüb każāsı ifrāz olup İstanbul Şāh Efendi'ye virildükde Ğalaṭa'dan ferāğ idüp 'Arab-zāde Efendi'ye virildi. Seksan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Zekerıyyā Efendi yirine maḥrūse-i Burūsa'ya ḥākim oldılar. Seksan ṭokuz Zi'l-ḥicce'sinde Dökmeci-zāde yirine Edrine każāsına naql olındılar. Ṭoksan bir Rebī'u'l-āḥir'inde Ğanī Efendi yirine İstanbul każāsi oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Anaṭolı şadāretinde seleflerini ta'ḳıḅ itdiler. Ṭoksan iki Ramazān'ında ma'zūl olup Mollā Aḥmed Efendi mesned-nişīn-i şadāret oldı. Ṭoksan dört Şa'bān-ı mu'azzamında¹ ḥalefleri yirine şāniyen Anaṭolı şadrı oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde 'İvaż Efendi merḥūm yirine mesned²-ārā-yı şadr-ı³ Rūm olmışlar idi. Ṭoksan beş Rebī'u'l-evvel'inde 'Abdu'l-ḡanī Efendi yirine Mısr każāsına naql olındılar. Ṭoksan altı Muḥarrem'inde Mekke-i Mükerreme Każāsi Mırzā Maḥdūm'ın ḥaber-i vefātı gelüp ol manşib-ı celil ile tebcil olındılar. Sene-i mezbūre evāḥirinde āheng-i 'ālem-i beḳā ve terk-i daḡdaḡa-i dūnyā eyleyüp ḥükümet-i Ḥarem-i Şerif 'Arab-zāde Efendi'nün teşrif-i bālā-yı i'tibarı kıldı.

Mollā-yı merḳūm naḥl-bend-i riyāz-ı⁴ 'ulūm, nāḳıd-ı gevher-i 'ilm ü 'irfān, ḳābil-i sikke-i fażl ü beyān, şāḥib-i envā'-ı cins-i faḥir, sāḥib-i ezyāl-i ma'ālī vü mefāḥir, ḥarem-i cāh ü şevketi ba'ıdü'l-eṭrāf, dā'ire-i 'izz ü devleti⁵ sa'ıdü'l-eknāf, leṭāfet-i lehce vü nezāket-i ṭab'la 'alem, leṭā'if ü zaṛā'ifi meşḥūr-ı 'ālem, maẓhar-ı şu'a'-ı baḥt u devlet, maḥdūm-ı şāḥib-i himmet idi.

Mervīdür ki Ğalaṭa każāsından Eyyüb ifrāz olındukda şadr-ı a'zama varup "İḥsān olınan manşib bālā-yı istiḥḳāḳuma münāsib iken çünki dāmeni kaṭ' olınmaḡla kūtāh ve sermāye-i zīb ü zeyn iken şeyn-āver-i erbāb-ı cāh oldı. Min-ba'd ḳabūl ihtimālī⁶ muḥāldur." diyüp isti'fā itmekle vezīr-i a'zam cevāb virüp "Bālā-yı himmete ḥil'at-i kūtāh 'add olınan manşib-ı celile ḥālā Selānik'den ma'zūl 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi 'ulüvv-i ḳadr ile mümtāz ve ka'b-ı şāmiḥ-i fażilet ile ser-efrāz iken biñ cānla ṭālib ve teserbel-i sirbāl-i vecāhet ü cāhına eyyām-ı şitāda burnus-ı 'Arabāneye olan raḡbetden müste'ār raḡbet ile rāḡıbdur." didüklerinde "Benüm sulṭānum, evlād-ı

¹ Şa'bān-ı mu'azzamında:Şa'bān'ında SE

² 188b E (Mesned kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

³ - SE

⁴ - R1, E

⁵ Şevketi SE

⁶ 196a R1

‘Arab ekseriyyā müflis ü ‘ür ve setr-i ‘avret kaydında olmamağla ma‘zürdur.” diyüp Cinān¹ Kadın kışşasın telmīh ve mażmūn-ı beyt-i meşhūrı telvīh ider:

Zühd ü riyā metā‘ını yārāna şatmañuz
Anlara ol kımaş çıkışmaz uzatmañuz

Merhūmuñ leṭā’ifindendür ki Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūm meclisinde pālūdeye besmele ile ibtidā olınuğda ²کل امر ذی بال hadīsini kırā’at ve pālūdenüñ ‘aselī olmasına işāret iderler.

Bu laṭīfe-i meşhūru’l-vuķū’ dağı mesmū’dur ki Fevrī Efendi ki Rūmili serhadlerinden “Dırac” nām kaşabada tevellüd idüp dürrācvār aḥz-ı dām-ı esr ile gelmiş idi, kırık aķçe medreseden munfaşıl iken şiddet-i şitāda şılasına ‘azīmet eyleyüp ser-i rāhda merhūma rāst geldükde bu maķūle şiddet-i şitāda;

دزدی نکرده و کسی رانکشته
³ای ساده دل چرا بزمستان کنی سفر

mażmūnı ile istikşāf-ı ḥāl ve ihtiyār-ı meşāķķ-ı ṭarīķ itdüklerinüñ sebebinden su’āl eyleyüp Mevlānā Fevrī dağı vālideyni ḥayātda olup zulmet-i küfre mübtelā oldukları cihetden İslām’a getürmek niyyetine ‘azīmet eyledügin beyān eyledükde “Behey efendi, nefis muķaddem, böyle zemānda ķande gidersiz.” dirler.

Ba’zı kibārdan āvīze-i gūş-ı ḥaķīrdür⁴ ki Luṭfī Beg-zāde Meḥemmed Ćelebi ki kaşırü’l-ķāme vü za’īf-bünyād, ḥafifü’l-ḥaml ü dervīş-nihād, muķteżā-yı keyf ile müteḥarrık-i endām olmağın “Ķaṭır Ḥorosı” dimekle benām idi, dervīş-i ḥāne-be-düş gibi firāş ü pister ü muşallāsı seccāde vü iḥrāma münḥaşır ve kethudā vü ḥazīnedār u āş-pez ü ḳahve-āverī bir iken İzmir każāsından İstanbul’a gelür oldukda Kethudā Muştafā Efendi merhūm ki⁵ müdebbir-i umūr-ı ‘ālem ve fuzūlī vekīl-i her-kes idi, Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi⁶ meclisinde yārāna teveccüh idüp “Luṭfī Beg-zāde

¹ Arkaik bir deyimde gećen ve özel isim olduğı anlaşılan bu kelime “Cenān” biçiminde de okunabilir.

² Hadīs-i Şerīf “Besmele ile başlanmayan her hayırlı işin sonu kesiktir” *Müsned*, 2/259; Aclūnī, *Keşfü’l-ḥafā*, II,174.

³ “Hırsızlık yapmıyorsun, birisini de öldürmemişsin. Ey saf gönüllü, o zaman ne diye kışın yolculuğa çıkıyorsun?” 110b SE

⁴ faķīrdür E

⁵ 189a E

⁶ - SE

Efendi'müz geliyor. Bir ma'kul menzil tedāriki lāzım geldi.” diyü tekrīr-i hitāb ve tercī'-bend-i manzūme-i kelām kıılmağla 'arz-ı ihtimām ü ıztırāb eyledükde şāhib-i hāne cevāba mübādere idüp buyurlar ki “Biri birine muttaşıl iki hāne ve üstinde bir cihān-nümā kāşāne olsa kifāyet ider mi?”. Muştāfā Efendi gūş idicek “Merħabā bi'l-merām” diyüp 'arz-ı şevķ u ġarām iderek “Eger 'ilāve-i cihāt-ı hūsni Ķaraman semtine ķurbī olursa nūrun 'alā nūr olur.” didükde “İmdi hemān bir ķaşıķlık sepedini alup ķafes-i bülbül gibi murād eyledigünüz maħalle ta'līķ ve īfā-yı levāzım-ı haķīķati taħķīķ idersüz.” buyurlar. Bu maķūle leṭā'ifi zebān-zed-i yārān ve şeker-rīz-i dimāğ-ı müstemi'āndur.

el-Mevlā Aħmed (Güzelce Sinānoğlı)

“Güzelce Sinānoğlı” dimekle şöhre-bend, bī-bedel müsta'idd ü hūb dānişmend idi. Ba'zı 'ulemādan mülāzemetle kām-revā ve merātib-i revātib-i 'ilmiyyede pey-rev-i sikke-şūretān-ı şeh-revā olup kırķ aķçe medreseden ma'zül iken ṭoķuz¹ yüz seksan üç Receb'inde Bostān-zāde yirine Ķāzī müderrisi olmış idi. Seksan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Çeñe Efendi yirine İznīķ Süleymāniyyesi'ne vāşıl ve pāye erbābına dāħil oldu. Ṭoķsan altı Rebī'u'l-āħir'inde Nūru'llāh Efendi yirine Rodos fetvāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde intīķāl idüp manşıbı Ma'rifetu'llāh Efendi'ye naşīb oldu.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i isti'dād ile meşhūr, vāşıl-ı daķā'īķ-ı haķā'īķ, ehl-i 'ilm-i fā'īķ idi.

el-Mevlā Muħyi'd-dīn (Muħyi'd-dīn el-Ħamīdī)

Ħamīdī Muħyi'd-dīn² Efendi'dür. Destyārī-i aħlāķ-ı ħamīde ile rütbe-i ķabūle resīde olduķda ba'z-ı eşrāfdan mülāzemet şerefine nāil ve şūref-i merātib-i 'ilmiyyeye vāşıl olup kırķdan ma'zül iken hāric rütbesine 'āric olduķdan şoñra ṭoķuz yüz ṭoķsan beş Cemādiye'l-ülā'sında müderris-zāde-i ġayr-ı meşhūr yirine Edrine'de Ħalebiyye pāyesine ķadem başmış iken ṭoķsan yedi Muħarrem'inde rū-be-rāh-ı 'adem olup Edrineli 'Alī Çelebi ta'ķīb itmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāħla meşhūr, pīr-i mübārek-i 'ābid, ħamāme-i mesācid idi.

¹ 196b R1

² Meħammed E

el-Mevlā Meḥemmed (Küçük Luṭfī Beg-zāde)¹ {Neylī}

Tercemesi sebḳ iden Luṭfī Beg-zāde Meylī Efendi'nün birāder-i kihteri Neylī Efendi ḥidmetleridür. Sermāye-i luṭf-ı ṭab'-ı māder-zād ile taḥşīl-i 'ilm ü 'irfāna gūşiş ve kuvvet-i bāzū-yı isti'dād ile idmān-ı kemān-ı iştiğāle² verziş idüp ol bābda neyl-i emānī müyesser ve ḥurūf-ı ma'ānī cevher-i zātında ke'n-naḳş fi'l-ḥacer olduğdan sonra nice zemān Ḳınalı-zāde 'Alī Efendi'nün medrese-i ifādelerinde dānişmend ve gül-iştān-ı dil-sitān-ı ifāzalarından gül-deste-bend olup Muḥaşşī Sinān Efendi ḥidmetlerine ittişāl ve şeref-i mülāzemetleriyle der-'āgūş-ı şāhid-i āmāl itmişler idi. Evvelā yigirmi beş akçe ile Burūsa'da 'İsā Beg Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Çekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi'ne müderris olup toḳuz yüz yetmiş sekiz Şevvāl'inde ḳabūl itmeyen Nevālī Efendi yirine Orḫāniyye-i İznīḳ Medresesi'nde ferş-i seccāde-i taḥḳīḳ itmişler idi. Seksan bir Zī'l-ḥicce'sinde Ḳāzī-zāde Efendi maḥdūmı 'Abdu'r-raḥman Çelebi yirine Eski 'Alī Paşa'ya taḥrīk olındılar. Seksan üç Receb'inde Bosnevī Aḥmed Çelebi yirine Burūsa Sulṭāniyyesi iḥsān olındı. Seksan beş Rebī'u'l-āḫir'inde Rā'ī Ḥasan Efendi yirine Şaḥn'a geldi. Seksan yedi Muḥarrem'inde Büyük Şaçlı-zāde yirine İzmir ḳāzīsı olmuşlar idi. Toḳsan iki Şa'bān'ında Maḥmūd Efendi yirine³ Kefe fetvāsına naḳl olunup ḳazāsı daḫı zamm olındı. Toḳsan üç Ramazān'ında 'azl olunup fetvāsı Ramazān Efendi'ye, ḳazāsı ḳuzāt-ı ḳaşabāta virildi. Toḳsan dört Zī'l-ḳa'de'sinde Ma'rūf Efendi yirine Yeñişehr ḳazāsı 'ināyet olındı⁴. Toḳsan beş Şevvāl'inde ma'zūl ve yirine Duḳadın-zāde 'Osmān Efendi mevşūl oldı. Toḳsan yedi Cemādiye'l-ülā'sında rübūde-i neheng-i deryā-yı nīlī-reng-i gerdūn ve ḡunūde-i pister-i istebraḳ-nümūn oldılar.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i 'ilmiyye ile meşḥūr, deryā-yı 'ulūm-ı 'Arabiyye'nün nehengi, kühsār-ı fūnūn-ı edebiyyenün pelengi, pāk-nijād, dervīş-nihād, şī'r ü inşāda kāmil, 'ummān-ı ṭab'ı gevher-i manzūm u mensūra şāmil idi.

Mesā'il-i ḡāmızaya taḥrīr-i resā'il ve kütüb-i mu'tebereden⁵ taḥḳīḳ-ı mesā'il itmişlerdür. Müṭāla'a itdügi kütüb kenārına celī ḥaṭṭla meṭālib yazup derūnında olan

¹ E ve SE'de sıralama deḡişmektedir. 196a E; 114b SE

² İdmān-ı kemān-ı iştiğāle: idmān-ı kemāle SE

³ 196b E

⁴ 115a SE

⁵ 197a R1

mebâhîsi bîrûna çıkarmağla şafaḥât-ı kitâbı pûstîn-i bâzgüne şekline ḳomaḳ mu‘tâdları idi. *Risâle-i Ḳalemiyye*’si vardır.

min-Risâleti’l-ḳalemiyye

فاعلموا ايها الاصحاب انه رجل تشرف بالرسالة و الكتاب او يعقوب جلس في بيت الاحزان او ايوب حدث في جسمه الديدان او هو صاحب السفينة نوح يحن في اكثر الاحيان و بنوح او زكريا الذي خرج على قومه من المحراب او ابنه يحيى الذي قيل له خذ الكتاب او اسمعيل جليل الاصل و الفرع و يسكن احيانا بواد غير ذى زرع او ابراهيم يرفع القواعد من البيت المعمور او داود صاحب الزبور او هو آصف سليمان يأتي بالعرش في اقصر ازمان او عيسى القادر على احياء الارواح او موسى الكليم الذي اخذ لالواح او ابو بكر ساكن الكهف و الغار او ذو النورين ناشر المصاحف في الاطراف و الاقطار او عمر بن الخطاب الذي اجرى الما بالكتاب واعظ عارف بطريق التيسر و التعسير كانه الامام الواسطى في علم التفسير ناصح يخرج الطبيبات من فيه يقول من حفر بئر الاخبة وقع فيه مفسر محدث راسخ يعلم المنسوخ و الناسخ خطيب يخطب على منابر من نور و يدعو في اثنا خطبة بالدعاء المأثور اللهم رب اشرح لى صدرى و يسرلى امرى و احل عقدة من لسانى يققها قولى لطيف رقيق القلب سهل الانعطاف حريف لين الجانب سريع الانحراف قصيرله اليد الطولى في جميع الفنون ما من كتاب الا و هو بتحريره مشحون عارف بجميع الالسن فمن المبين ان يقال له ذو اللسانين شاعر له دواوين عجيبة كاتب له منشآت غريبة ولى من اوليا النقشبندية يمشى في الما او حروفى يسخر العالم بتأثير الحروف و الاسما مرتاض رأى مشايخ الافاق و لكن اخذ اليد من الوراق فتى اصله من نيشابور و هو بين العاشق و المعشوق شابور مقدم مقدم على صفوف الكنائس و هو رقيق يجئى الى الميدان عارضا رمحه فكانه شقيق سوداوى لا يستقر على حال حتى صار كابرة الخيال باسط كفيه على الماء و نازح البئر بالارشاة تارة يكون كالمفتى يقدم رجلا و يؤخر اخرى يستفتى منه زيد و عمر و وتارة يصير كامير استولى على المماليك و الاقاليم ثم استوى على العرشى يدبر الامر و تارة يصير من ظرفا المولى ينشد بالقصب الشعر و المثنوى يختار و يتبخر في مشبه مع كونه حقيق الشكل و السبما و ما اليق بحاله المثل السائر است فى الماء و رأس فى السماء كانه مريض حدث فى بطنه الديوان و لذ يسيل من فيه اللعاب فى كثير من الاحيان¹ او هو قصب الحبيب فى يد ذلك الاريب لو لم يصل القلم الى خدمة ذلك المنعوت لبقى² خشبا غير منحوت

¹ 197a E

² “Ey dostlar! Bilin ki o, kitapla ve peygamberlikle şereflenmiş bir adamdır. Ya da hüznün evinde oturup kalmış Yakup (as.)’dır. Veya bedeninde kurtlar çıkmış Eyyüp (as.)’dır. Ya da o, çoğu zaman hüznünden inleyip duran, gemi sahibi Nuh (as.)’dır. İbadet için çekildiği köşesinde kavminin yanına çıkan Zekeriya (as.)’dır o. Veya kendisine ‘Kitaba sımsıkı sarılı (Kur’ân-ı Kerîm, Meryem Sûresi, 19/ 12).’ diye vahyedilen Zekeriya (as.) oğlu Yahya (as.)’dır. Hem soyu hem nesli değerli olan, ziraate elverişli olmayan bir vadide oturan İsmail (as.)’dır. Veya Ka’be’nin temellerini yapıp yükselten İbrahim (as.)’dır. Zebur sâhibi Davud (as.)’dır o. Veya çok kısa bir sürede tahtı getiren Süleyman (as.) yardımcısı Asaf’tır. Ölü ruhları diriltlen İsa (as.)’dır. Tevrat levhalarını alan, Allah ile konuşan Musa (as.)’dır. Mağarada peygamberimize arkadaşlık eden Ebubekir (ra.)’dır. Kur’ân mushaflarını çoğaltıp dünyanın dört bir yanına yayan Zinnûreyn lakaplı Osman (ra.)’dır. Kur’ân-ı Kerim ile en güzel şekilde amel eden Ömer (ra.)’dır. O, kolay veya zor, farklı yolları bilen bir vaizdir. Sanki tefsir ilminde Vâsîtî gibidir. Dilinden tertemiz kelimeler dökülen bir öğütçüdür o. Pek çok gizli hususların düştüğü kuyuları kazıp konuşan

Bu eş‘ār nuḥbe-i güftârı ve ‘umde-i kelimât-ı dürer-bâridur:

Bināgūşuñ peyāmın gūş idüp dâ’im şadeflerden
Kulağdan saña ‘āşık olmaduğ gevher mi kalmışdur

[Ve lehu]

İmrenme görüp dirhem ü dürrün ümerānuñ
Gözi yaşıdur alnı deridür fuğarānuñ¹

[Ve lehu]

Ol şāḥ-ı serve bîdi ‘adîl itme² lâfı kı
İy bâğbān ḥaqqı kabûl it ḥilâfı kı

[Ve lehu]

Dāğlar kim sūziş-i mihrünle yağdum sîneye
Dilde ‘ışkuñ genci var mühr urdum ol gencîneye

biridir. Nasih-mensûhu bilen, derin bir muhaddis ve müfessirdir o. Nurdan minberlerde konuşma yapan bir hatiptir. Konuşması sırasında hadislerde geçen dualarla dua eder o. Şöyle der: ‘Rabbim içime genişlik ver, işimi kolaylaştır. Dilimdeki bağı çöz. Böylece sözümü iyi anlasınlar (*Kur’ân-ı Kerîm, Tâhâ Sûresi, 20/ 25-28*).’ Çok ince, hassas bir kalbe sahiptir. Kırılgan, esnek bir yapısı vardır. Çok rahat hareket eder. Kısadır, ama pek çok ilim dalında birikim sahibidir. Onun yazılarıyla dolu olmayan kitap yoktur. Bütün dilleri bilir o. Onun hakkında ‘iki dile sahip’ tabiri kullanılır. Çok ilginç divanları olan bir şairdir o. Esrareniz münşeati olan bir kâtiptir. Su üstünde yürüeyebilen Nakş-bendiyye tarikatına mensup bir velidir o. Veyahut harflerin ve isimlerin tesiriyle dünyayı etkileyebilen bir Hurûfi’dir. Âlemlerin şeyhlerini görebilen, riyazet sâhibi biridir o. Fakat kağıtçılardan el almıştır. Soyu Nişâbur’a dayanan bir gençtir o. Âşık ile ma‘şuk arasında bir tılsımdır o. Kâtiplerin safında öncü bir konumu vardır onun. Mızrağını ortaya doğru uzatarak gelen ince biridir o. Bir türlü durumu düzelmeyen sevdalı bir kardeş gibidir o. Hatta sonunda gölgeden bir iğneye dönmüştür. Avuçlarını suya doğru açmış durumdadır. Kuyudan su çeken biri gibidir o. Bazen bir müftü gibi olur; kimini öne geçirir, kimini sona bırakır. Bazen de müftüden fetva isteyen Zeyd ve Amr gibidir o. Bütün memleketleri, coğrafyaları ele geçiren bir komutan gibi olur bazen. Sonra da arşın üzerine oturur, bütün işleri yürütmeye başlar. Bazen de Mevlevî’lerin zariflerinden biri olur ve kâşşlarla nice şiirler, mesneviler inşad eder. Küçük bir şekli ve siması olmasına rağmen benzerleri içerisinde ayırt edilir ve seçilir. Karada ve denizde diğer örneklerden hiç biri onun hâlini anlatmaya layık değildir. Sanki o, karnında kurtların kaynaştığı bir hastadır. Bu yüzden çoğu zaman ağzından salyalar akar. Ustanın elindeki sevgilinin kamışı gibidir. Kalem bu tarz özelliklere sahip birinin hizmetine nâil olmasaydı yontulmamış bir odun olarak kalmaya mahkumdu.”

¹ Bu beyit E’de dördüncü sıradadır.

² 197b R1

[Ve lehu]

Şeb-i vaşl oldı rûzî iy felek al sîneden cânı
Ölem tâ görmeyem bir kerre dağı rûz-ı hicrânı

[Nüvîdî Yūsūf {Nüvîdî}]: Merhūmuñ “Yūsuf” nām bir maḥdūmı var idi. Nüvîdî tahallūs iderdi. Zurefā “Beydağ Çelebi” dirler idi. Bostān-zāde Meḥemmed Efendi'den mülāzım ve tarīk-ı kâzāya ‘āzım olup vilāyet-i Anaṭolı'da Biga kâzīsı iken biñ on yedide pāy-māl-i fil-i gerdūn ve naṭ'-ı vüçüddan bîrūn olmış idi.

Maḥdūm-ı fezā'il-şi'ār ve ferzāne-i rüzgār idi. Bu şi'r anuñdur:

Olma maḡrūr eyleyüp taht-ı sa'ādetde karar
Ger Süleymān-ı zemān olsañ götürmez rüzgār

el-Mevlā Meḥemmed bin Maḥmūd (Çeñe Efendi)¹

Zümre-i kuzāt-ı sūtüde-şifātdan İpşalalı Maḥmūd Efendi'nün ferzendi Edrineli Çeñe Efendi'dür. Fekk-i esr-i cehālet için deryüzeger-i mecālis-i ifāde ve dervāze-gerdān-ı taḥkīk ü icāde olup mişāl-i tūṭi-i şeker-ḡand ağız düz, çeñesi yügrük dānişmend olduḡda pederleri ḡayātda olup Kāzī-zāde Efendi merhūmuñ pederi Kāzī Bedre'd-dīn Maḥmūd'dan mülāzım olmağın bunları çelebisi Kāzī-zāde Efendi ḡidmetlerine sevḡ itmiş idi. Kırk aḡçe ile Kapluca müderrisi olduḡlarında irtibāṭ idüp Üçşerefeli pāyesine varduḡlarında mu'īd ve ṭoḡuz yüz elli yedi tārīhinde mülāzemetle kadri mezīd olmuş idi. Devr-i medāris ve 'aḡd-ı mecālis iderek kırk aḡçe medreseden ma'zül iken yetmiş ṭoḡuz Ramazān'ında Kara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi yirine Edrine'de Taşlık müderrisi olmuş idi. Ba'dehu Edrine kâzīsı olan Çivi-zāde Efendi'ye itāle-i lisān ve icāle-i şu'le-i sīne-süz-ı zebān itmekle seksan iki Cemādiye'l-ülā'sında 'azl olunup medresesi Ayāşī Muştafā Çelebi'ye virildi. Ümmīd-i feyz ü efdālle 'arz-ı ḡāl için İstanbul'a geldükde “Çeñeye minḡar yok.” mefhūmı nümāyān ve dört sene miḡdārı mübtelā-yı 'azl ü ḡırmān olmuş idi. Seksan yedi Şa'bān'ında Burnaz İbrāḡīm yirine İznīk pāyesi 'ināyet olındı. İznīk'e gitmemekle seksan sekiz Ramazān'ında Mollā

¹ E ve SE'de sıralama düzeliyor. 190a E; 111a SE

Beḳāyī yirine ızılımuşluk pāyesine taḫrīk olındı. osan bir i'l-ḫicce'sinde Sipāhī-zāde yirine Şaḥn'a geldi. osan iki Şa'bān'ında Emru'llāh Efendi maḫlūlinden Āmid azāsı 'ināyet olunmuş idi. osan dōrt Rebī'u'l-āḫir'inde 'azli fermān olunup manşıbı Şarı Muşliḫi'd-dīn Efendi'ye virildi. osan beş Şevvāl'inde Kūçuk İşḫaḫ yirine İzmir āzīsı olup osan yedi Muḫarrem'inde abūl itmeyen Vānulı yirine Yenışehr azāsına naql olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-āḫire'sinde daḡdaḡa-i umūr-ı dārū'l-ḡurūrdan keselnāk ü bī-ḫuzūr olup ḫumbāze-i āḫirīn-enfās ile vedā'-ı dehr-i pūr-şūr ve 'azm-i ṭarab-ḫāne-i ḫūr u ḫuşūr itmiş idi. Manşıb-ı maḫlūl Yūnus-zāde Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı merḫūm ḫarīş-i deryā-keşān-ı 'ulūm, ḫadīdū'l-muḫāvere, şedīdū'l-mūnāzara, ef'ī gibi zehri zebānında ve mānend-i gūrg-i şā'il ḫuvveti rişte-i¹ dendānında olmaḡın "Çeñe Efendi" dirler idi. Sibā'-ı 'ulemādan ve şanādīd-i ḫarf-gīrān-ı kemīn-gūşādan idi. ²تجاوز الله تعالى عن تجاوزاته

el-Mevlā Muşṭafā (Cenābī Efendi) {Cenābī}³

Tercemesi sebḫ iden Emīr Ḥasan Efendi'nūñ maḫdūm-ı ercūmendi Cenābī Efendi'dūr. Ma'mūre-i isti'dādı refī'ū'l-cenāb ve ḡulgule-i iştihārı ṭanīn-endāz-ı nūḫ-ḫıbāb olduḡda Ebu's-su'ūd Efendi ḫidmetlerinden mūlāzemetle bekām ve kām-şūmār-ı ṭarīḫ-ı 'ulemā-yı a'lām olmuş idi. İ'tilā-yı menāşıb-ı mūnāsib ve irbā-yı revātib-i merātib iderek kırḫ aḫçe medreseden ma'zūl iken⁴ ouz yūz seksan bir Şafer'inde Şarı Gürz-zāde yirine Dāvud Paşa mūderrisi olmuş idi. Seksan dōrt Cemādiye'l-ūlā'sında Munuḫ 'Alī Çelebi yirine ahriyye'ye naql olındı. Seksan beş Rebī'u'l-āḫir'inde Kūçuk Luṭfī Beg-zāde yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne terfī' olındı. Seksan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Remzī-zāde yirine Şaḥn'a geldi. osan Şa'bān'ında Nevālī Efendi yirine def'aten Sūleymāniyye ile teşrīf olındılar. osan dōrt Şevvāl'inde Remzī-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi'ne vardılar. osan beş Receb'inde yine anlar yirine Ḥaleb-i Şebā azāsında mutaşaddī-i ḫūkm⁵ ü imzā olmuşlar idi. osan yedi Receb'inde ref' olunup yirine birāderleri Su'ūdī Efendi terfī' olındı. Ol ešnāda emānī-i dūnyeviyyeden me'yūs ve mūteveccih-i cenāb-ı uddūs oldılar.

¹ Rūste E, SE

² "Onun taşkınlıklarını Allah affetsin."

³ 198a R1

⁴ 190b E

⁵ 111b SE

Merhûm-ı merkûm maḥdûm-ı celîl-i ma‘âlî-rûsûm, gül-i ḥadîka-tırâz-ı Âl-i Resûl, gevher-i silkü'l-le‘âl-i nesl-i betûl, mecma‘u'l-bahreyn-i ma‘ârif ü ‘ulûm, ‘ummân-ı gevher-i¹ mensûr u manzûm, merd-i kâmil, ber-güzîde-i kavâbil idi.

Âşâr-ı celîlesinden “*el-‘Aylemü’z-zâhir fî Aḥvâli’l-evâ’il ve’l-Evâhir*” ismi ile mevsûm bir ‘Arabî târîḥi vardır. Meşâhîr-i selâṭînüñ silsilelerini yazmışdır. Şâmil ve kâmil târîḥdür. Ba‘dehu kitâb-ı mezbûrî ihtîşâr üzere terceme eylemişdür. Bunlardan mâ‘adâ tevârîḥ-i maġâribeye müte‘allik bir kitâbı ve manzûm u mensûr ba‘z-ı âşâr-ı revâ-nişâbı vardır. Eş‘ârı mazmûndan ḥâlî ve ma‘ânî-i daḳîka mülâḥazasından cenâbı ‘âlî olmaġın ol cevâhir-i girân-bâha tezkiretü’ş-su‘arâ şâhiblerine fedâ olındı.

el-Mevlâ Maḥmûd Beg (Maḥmûd Beg)

Macariyyü'l-aşl ve Alamaniyyü'n-naşldur. Vezîr-i A‘zam Meḥemmed Paşa’nuñ tevâbi‘inden Ḥusrev Paşa’nuñ mülk-i yemîni olup cevher-i olup cevher-i Firengpesend-i zâtında isti‘dâd ve kabûl-i pertev-i feyz ü es‘âd fehmi itmekle vezîr-i şâmilü'l-elṭâf ḥidmetlerine ithâf itmiş idi. Şadr-ı Bercîs-nazar şu‘le-i luṭf u ‘inâyetle çerâġ-ı ümmîdin pür-nûr u fer idüp gerden-i şu‘ûnından ḥall-i ‘uḳde-i ‘ubûdiyyet ve sernihâde-i vâdî-i kesb-i ‘ilm ü şan‘at-ı kitâbet kılduġdan soñra mânend-i naḥl-i âzâd, ḥareket ü ihtizâza âġâz idüp devre-i resmiyye-i istifâde ve deryûze-i ebvâb-ı ‘ulemâ-yı sâde kıлмаġla Ebu’s-su‘ûd Efendi âstânesine istinâd ve mülâzemetleri ile taḥşîl-i nevbâve-i murâd itmiş idi. İbtidâ yigirmi beş aḳçe ile Ḥ‘âce Ḥayre’d-dîn Medresesi’ne müderris ve def‘a-i şâniyede mütemmim-i süds-i sâdis olup kırk aḳçe ile Merdümiyye’ye vâşıl ve ba‘de’t-terâḳḳî munfaşıl olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş beş Şevvâl’inde Zekeriyyâ Efendi yirine ‘Alî Paşa-yı ‘Atîk Medresesi’nde miḥrâb-nişîn-i ders ü taḥḳîk olmuş idi. Yetmiş altı Rebî‘u’l-âḥîr’inde Karaçı Sa’dî yirine Burûsa Sulṭâniyyesi’ne terfî‘ olunmuş idi. Yetmiş sekiz Zi’l-ḥicce’sinde ‘Abdu’l-vâsi‘ Çelebi yirine Ḥâzret-i Eyyûb pâyesine taḥrîk olındı. Yetmiş toḳuz Rebî‘u’l-evvel’inde Leyszâde merhûm yirine Şaḥn’a gelüp sene-i mezbûre Ramażân’ında² Elbez-zâde yirine Edrine Bâyezîdiyyesi’ne naḳl olunup seksan üç Şafer’inde Kâtib Maḥmûd yirine Bağdâd ḳazâsı ile ber-murâd olmuş idi. Ol diyârda ḥâkim iken ocaḳ beglerinden birini ta‘zîr idüp âstâne-i sa‘âdetde şikâyet³ eylemegin seksan dörd Rebî‘u’l-evvel’inde ‘azl

¹ Cevâhir-i SE

² 198b R1

³ 191a E

olunup manşıbı Martolos-zāde Efendi'ye 'ināyet ve bunlara kırk akçe vazīfe-i teķā'üd ta'yīni ile ihānet olunmuş idi. Ol hāl üzere iken toķsan yedi hīlāinde intikāl eyledi.

Ya yedi yāhūd sekizde. İkidenden hālī degül¹.

Mevlānā-yı mezbūr 'iffet ü şalāhla meşhūr, levmi-lā'imden bī-bāk, lecūc ü ğazabnāk idi.

[**Mertek Çelebi**]: İki maḥdūmı kalmış idi. Kuzāt-ı Mışriyye'den iken bin kırk hudūdında vefāt itmişler idi. Birine "Mertek Çelebi" dirler, dırāz-bālā merdek idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Sipāhī-zāde)

Burūsavīdür. Yek-rān-ı ṭab'-ı çābūk-'inān ile şehsüvār-ı meydān-ı fazl ü beyān ve silāhdārī-i kilik-i dü-zebān ile müşārün-ileyh bi'l-benān olan fāzıl-ı karar-dāde, Sipāhī-zāde'dür. Tarīk-ı 'ilme 'āzim ve ba'z-ı kibārdan mülāzım olup kat'-ı merāhil ve tayy-ı menāzil iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken toķuz yüz seksan bir Safer'inde Siñek-zāde yirine Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi.

Mezbūr Siñek-zāde yetmiş ikide mülāzım olup yetmiş altı Receb'inde Ağa-zāde yirine Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi. Hālā ma'zül olup sā'ir aḥvālī ma'lūm olmadı².

Seksan üç Receb'inde Hemşire-zāde yirine Üçşerefeli pāyelerinüñ birine kadem basup seksan yedi Rebī'u'l-āḥir'inde 'Azmī Efendi yirine Şaḥn'a gelüp toķsan bir Zī'l-ḥicce'sinde Remzī-zāde yirine Ayaşofıyya Medresesi'ne terfī' olındı. Toķsan iki Şa'bān'ında Martolos-zāde yirine Bağdād-ı dāru's-selām kazāsı ile bekām oldılar. Toķsan beş Zī'l-ka'de'sinde ma'zül ve yirlerine Seyrek-zāde Efendi mevşül oldu. Toķsan yedi Muḥarrem'inde Çeñe Efendi yirine İzmir kazāsı virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde kızı iken dā'in-i ecel müteķāzī olup kazāya rāzī oldu. Manşıb-ı maḥlūl Taş-zāde 'Alī Çelebi'ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm gül-deste-bend-i ḥadā'ik-ı 'ulūm, fazīlet-i 'ilmiyye ile şöhre-bend, muḥakķık-ı mollā vü müdeķķik-ı dānişmend, ekşer-i 'ulūma şedīdü'l-intisāb, be-taḥşiş riyāziyyāt ile fenn-i kelāmdan ḥā'iz-i vāye-i nişāb, 'ālim ü fāzıl, merd-i kāmīl idi.

¹ Ya//degül, der-kenār R1, E, SE

² Mezbūr//olmadı, der-kenār R1, E

Āsar-ı ‘ilmiyyesinden *Hāşīye-i Tecrīd*’e hāşīyesi vardır. *Miftāh* pāyesine¹ mülâzemet üzere iken Anaṭolı Şadrı ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi’ye ihdā eyleyüp medrese tezkeresi ile yüz filori ‘aṭā itmişler idi.

“*Evzāhu’l-mesālik ilā Ma‘rifeti’l-büldān ve’l-Memālik*” ismi ile mevsüm kitabı vardır. Tārīḫ-i itmāmın bu güne yazmış: قال المؤلف الفقير محمد الشهير بسياهي زاده البرسوى² فرغت من تأليفه فى اليوم الثالث عشر من شهر رجب سنة ثمانين و تسعمائه حامدا الله تعالى

Ṭabaḳātu’l-memālik ve *Mu‘cemü’l-büldān* tarzında ıtırāzende-i te’lif olmuşlar idi. Yedi fenden bir risāle-i bedī’aları vardır. Cümlesi maḳbūl-i erbāb-ı ḳabūl ve maḳbū’-ı müşkil-pesendān-ı İstanbul’dur.

el-Mevlā Ḥasan (Aḫī-zāde Ḥasan Çelebi)

Şudūr-ı devlet-i Selīm Ḥānī’den bu cerīdeye ‘unvān olan Aḫī-zāde Meḥammed Efendi’nün maḫdūm-ı nebīl-i ḥasenü’l-aḫlāḳı ve şāḫ-ı devḫa-i ṭayyibü’l-a’rāḳıdur. Ṭoḳuz yüz yetmiş altı senesinde menbet-i kerīm-i kirāmdan keşīde-bālā ve şemerāt-ı fezā’il ü berg ü şāḫ-ı celā’il-i ḥaşā’il ile livā-yı şöhreti vālā olup ‘ulemā-yı ‘aşr mecālis-i ‘ilmiyyelerini teşrīf ve ḳurṭu’l-cevāhir-i fevā’id-i celīle ile gūş-ı hūşini teşnīf eyledükden şoñra vechetü’l-āmāl-i ḳabā’il-i ḳavābil ve ka’betü’l-iḳbāl-i emsāl ü emāsil, mu‘allim-i maḳām-ı sulṭānī, Sa‘de’d-dīn-i şānī ḫidmetlerinde dāḫil-i erbāb-ı isti’dād ve şeref-i mülâzemetleri ile ile nā’il-i murād³ olduğda ibtidā kırık aḳçe ile Üsküdār’da Meḥammed Paşa Medresesi’ne⁴ müderris ve ifāde-i fūnūn-ı ‘āliyyeye mümāris olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan dört⁵ tārīḫinde on aḳçe teraḳḳī ile vāşıl-ı ḫamsīn ve ḫān-ı ni‘met-i ḡā’ibden nā’il-i ḫişşe-i pesīn olmuş idi. Ṭoḳsan yedi Zi’l-ḫicce’sinüñ evāsıtında ḫüccet-i tencīm-i ‘ömri resīde-i fezlek-i ḫitām ve defter-i zindegānīsi resīd-i ceffe’l-ḳalem birle temām oldu. Medrese-i maḫlūle Mu‘īd-zāde’ye virildi.

Merḫūm-ı merḫūm maḫdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, a’lāk-ı aḫlāḳ-ı kerīme ile gerden ü gūş-ı ḫālī zībende vü ḫālī⁶ ve ferā’id-i fevā’id-i ‘ilmiyye ile ber ü dūş-ı istihāli firūzende vü mütelālī, şimār-ı fezā’il ü ma‘ārif ile nihāl-i isti’dādı nāzende ve şī‘ār-ı leṭā’if ü zārā’if ile ḳabā-yı iştihārī ıtırāzende, semāḫat ü seḫā ile ebr-i bārende gibi

¹ Miftāh pāyesine:- SE

² “Sipāhī-zāde Bursevi diye meşhur olan müellif el-fakīr Muhammed şöyle dedi: ‘Allah’a hamdolsun ki hicri 980 yılı Recep ayının 13’ünde eserin telifini bitirdim.’ ” Evzāḫ//تعالى, der-kenār R1, E, SE

³ 199a R1

⁴ 112a SE

⁵ 191b E

⁶ Zībende//ḫālī:- R1

benām ve mekārīm-i hişalle mihr-i tábende gibi meşhūr-ı enām, mazhar-ı ma'nā-yı الولد سر ابيه¹, maḥdūm-ı celīl ü nebīh idi. Tārīḥ-i vilādeti “Fazla'llāh” (976) vāḳi' olmış idi. *Tezkiretü's-su'arā'* da evşāf-ı celīleleri meşhūr ve ba'z-ı eş'ār-ı dil-āvīzi mezkūrdur.

el-Mevlā 'Abdī (Köse 'Abdī)

“Köse 'Abdī” demekle meşhūrdur. Ba'zı kibārdan mülāzım ve medāris-i 'ilmiyyede daḳıḳa-şinās-ı merāsım olup kırk aḳçe ile İstanbul'da Sittī Kadın² Medresesi'nden munfaşıl iken toḳuz yüz toḳsan beş Receb'inde Burūsa'da 'Īsā Beg müderrisi olmuş idi. Toḳsan sekiz Şafer'inde intikāl idüp Köse Şems Efendi³ ni'me'l-bedel vāḳi' oldu.

Merḫūm-ı mezbūr⁴ maḥāsın-i aḥlāḳla meşhūr⁵, taḳlīd-i erbāb-ı nebāhat ve taḥşīl-i esbāb-ı vecāhet idenlerden idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-ḥamīd ('Abdu'l-ḥamīd Efendi⁶)

Lem'a-i şem'a-ı vücdı Ḳal'a-i Fenār'dan fā'izü'l-envār olmuşdur. Destyārī-i aḥlāḳ-ı ḥamīde ile taḥşīl-i fūnūn-ı 'adīde idüp tarīḳ-ı 'ilme 'āzım ve Ḥāmid Efendi ḥidmetlerinden mülāzım olup te'sir-i münāsebet-i istikāmetle āstānelerine şedīdü'l-intisāb olmuş idi. Devr-i medāris ve 'aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz yetmiş sekiz Şa'bān'ında Gelibolılı Maḥmūd Efendi yirine Şāh-ı Ḥübān müderrisi olmuş idi. Toḳsan üç Şafer'inde Seyrek-zāde yirine Üçşerefeli pāyesine terfī' olındı. Ba'dehu Şāḥn ḥükmi virilüp toḳsan dört Rebī'u'l-evvel'inde Küçük Maḥmūd yirine Edrine Bāyezīdiyyesi 'ināyet olındı. Toḳsan altı Receb'inde vefāt iden Ḥasan Beg yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı ile bekām olmuş idi. Toḳsan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde intikāl ve selefine ittişāl idüp yirine Bağdād Ḳāzīsī Seyrek-zāde naḳl olındı.

Mevlānā-yı merḫūm āşnā-yı deryā-yı 'ulūm, ḥadīdü'z-zihn, şedīdü'l-iştigāl, şemşīr-i Fenār gibi ṭab'-ı şafā-āyīni berḳıyyü'l-iştī'āl idi.

¹ “Çocuk, babasının sırrıdır.”

² Ḥātūn SE

³ - SE

⁴ Merḫūm SE

⁵ ma'lūm SE

⁶ El-Fenārī SE

el-Mevlā Meḥemmed Bākır (Dökmeci-zāde Efendi)¹

“Dökmeci-zāde” demekle şöhret-şi‘ār ve tügme-i küleh-küşe-i i‘tibārı hem-ser-i kevkeb-i seyyārdur. Pederleri Dökmecibaşı Hüseyin Beg’ün ‘ırk-ı ‘arīkı ‘Irāk-ı ‘Acem’e peyveste, kendülerün rübā‘ī-i vücūd-ı ‘unşurīsi hevā-yı Rüm’da beste olup;

اصل عجمی بنکته دانی

رومی صفتی نخوش بیانی²

mazmūnı menşūr-ı ḥālinüñ ‘unvānı olmuş idi. Cevher-i kâbiliyyet-i şānı, sermāye-i kesb-i ‘ilm ü ‘irfānı olmağla ‘ulemā-yı ‘aşrdan kemā yenbağı iktisāb-ı fazl ü edeb ve intisāb-ı daḳā‘iḳ-ı lisān-ı ‘Arab kılup sālīk-i mesālīk-i erbāb-ı taleb olduğda Ebu’s-su‘ūd-zāde Meḥemmed Efendi ḥıdmetlerine ittişāl ve nice zemān mıştaba-i dārü’l-ifādelerinde iştiğāl itdükden soñra Ebu’s-su‘ūd Efendi’nün pīşgāh-ı³ fezā’il-penāhlarında kâ‘im ve teşrīf-i ḥıdmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım olmuş idi. Ol eşnāda küşe-nişin-i ḥumūl ve Küçük Ayaşofıyya Zāviyesi’nde tekmīl-i nefse meşğūl olup Vezīr-i A‘zam Meḥemmed Paşa kemāl-i ‘ıffet ü şalāḥından⁴ āgāh olmağın kerīme-i mükerremelerine mu‘allim ta‘yīn itmişler idi. Terbiyyet-i vezīr-i hürşīd-cenāb ile māh-ı cihān-tāb gibi rütbesi⁵ vāşıl-ı nişāb olup toḳuz yüz yetmiş toḳuz Rebī‘u’l-āḥir’inde kırk akçe ile Mollā Aḥmed Efendi⁶ yirine Bergös’da vāḳi‘ Meḥemmed Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olmuşlar idi. Seksan bir Ramazān’ında selefi yirine İstanbul’da olan medrese-i şerīfeye naḳl olup seksan üç Receb’inde yine anlar yirine meşrūḫaları olan İsmihān Sulṫān pāyesine vāşıl, seksan dört Rebī‘u’l-āḥir’inde kezālik anlardan soñra Şaḥn’a nā’il olup seksan altı Zi’l-ḳa‘de’sinde Şarı Gürz-zāde yirine Şeh-zāde Medresesi’ne pīrāye-bend olup seksan yedi Muḥarrem’inde Üskūdār’da binā olınan Medrese-i Cedīde-i Vālide Sulṫān ile behremend olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Şālīḥ Mollā Efendi yirine def‘aten Edrine ḳazāsına terfī‘ olındılar. Seksan toḳuz Zi’l-ḥicce’sinde Anaṫolı şadırlı olan Zekerıyyā Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-salṫana oldılar. Toḳsan bir Rebī‘u’l-evvel’inde ma‘zūl olup yirine ‘Abdu’l-ḡanī Efendi şāniyen

¹ E ve SE’de sıralama değışiyor. 189a E; 110b SE

² “Aslen İranlı biri nükte bilir. Anadolulu birinin beyānı güzel değıldir.”

³ 199b R1

⁴ 189b E

⁵ Mertebesi SE

⁶ - SE

ķāzī-i İstanbul olmuş idi. 70san üç Muħarrem’inde Bākī Efendi yirine ķazā-yı Košťantınıyye’ye i’āde olındılar. Sene-i mezbūre Receb’inde ‘azl olunup 7ara 7elebi-zāde Hūsām Efendi cā-niřinleri oldu. 70ksan altı Cemādiye’l-ūlā’sında Bākī Efendi yirine Ana7olı řadrı olmuşlar idi. 70ksan yedi Cemādiye’l-ūlā’sında vazīfe-i emsāl ile mūteķā’id olup¹ mansıb-ı refī’lerine 7ara 7elebi-zāde Efendi mūteřā’id oldu. 70ksan sekiz Rebī’u’l-evvel’inūn on ikinci ğünü yevm-i ħamīs ki řeh-zāde-i ‘Acem Hāydar Mīrzā’nuñ řehre dāħil olduğı ğündür, sultān-ı nāfīzū’l-ħükme-i taħtgāh-ı bedeni ħayr-bād-ı řehristān-ı fenā ve ‘azm-i ħıyābān-ı dārū’n-na’ım-i beķā idüp ħıтта-i vücuddan ħāric ve ma’āric-i ‘illiyyine ‘āric olmuş idi. Hāzret-i Eyyūb mezārı civārında medfūndur.

Mollā-yı merķūm seyyāh-ı eķālīm-i ‘ulūm, kemāl-i istiķāmet ü diyānet ile řöhre-bend ve hem-rāhī-i hidāyet ü te’yīd-i tevfiķ ile sa’ādetmend, gevher-i ğirān-ķadr-i řalābet ğū-yı ğirībān-ı ħükümeti ve ħarīr-i bī-reng-i nezāhet tırāz-ı ķabā-yı fażīleti, hem-kār-ı ‘ulemā-yı ‘āmilīn, pey-rev-i selef-i řālīhīn idi. Mede’l-‘ömr ‘arāz-ı ğarāz cevher-i vücūd-ı mes’ūdlarına tārī ve cins-i vülāta ‘arāz-ı ‘āmm maķāmında olan marāz-ı ħırs u tāmā’ ħām-ı táb’-ı mūstaķīm-i bī-saķāmetlerine sārī olmayup mevādd-ı aħz u celbe rabt-ı ķalb ve sāz ü selb-i ‘adāleti dūř-ı emānetden selb itmedüği cihetden ğubār-ı töhmetle telvīs-i zeyl-i tāhir ve altun adın baķır itmemiř idi.

Ba’zı řiķātdan mesmū’-ı faķīrdur ki Ana7olı řadrı olduklarında erbāb-ı dīvāndan biri ħācesine ħaleb ķismetin alıvirmiş imiş. ‘Azllerinden řońra ķassām efendi ğelüp on biñ ğuruř miķdārı ķabza i’tirāf ve izħār-ı kemāl-i inřāf idüp iki biñ ğuruř ifrāz ider. řefī’i olan devletlü ile ħāk-i pāylarına varup ‘arż eyledüklerinde ķabül itmeyüp “Bizüm ise de sizūn olsun.” diyüp bī-tekellūf ta’affūf iderler. 7assām efendi ħidmetleri recā-yı ķabül ile niyāzı tekrār ve ez’āf ez’āf intifā’ına iķrār idüp bař eyledüği muķaddemāt netīce-pezīr olmaduķda kemāl-i keremlerinden def’-i řübhe-i infī’āl için řeker-rīz-i maķāl olup “Maĥşūl-i mansıbdan ekl, isāğa-i loķmada tecvīz-i řürb-i ħamr ğibi ruĥřat² maķūlesindendür. Bi-ħamdi’llāhi te’ālā³ ol mertebeye iħtiyāc olmayup řavn-ı mizāc idecek miķdār loķma-i dervīřāneye ķudret var iken ķabül de’bimūze muħālifdür.” diyü isti’fā ve meblağ-ı merķūmı vebāli ile ma’an ħarīfe i’tā idüp řefī’ u ķassām meblağ-ı ma’hūdı teķāsim niyyeti ile řād-kām, bunlar sebūk-bār-ı āřām-ı emvāl-i eytām olur.

¹ 111a SE

² 200a R1

³ 190a E

el-Mevlā Meḥemmed bin ‘Abdu’llāh el-Müştehir bi-Mollā Şümme bi-Ḥubbī Mollāsı
(Ḥubbī Mollāsı) {Vuşūlī} ¹

“Vuşūlī” maḥlaşı ile ‘unvān-ı cerīde-i i‘tibār² olan Mollā Efendi ḥidmetledür ki “Ḥubbī Mollāşı” demekle şöhet-şi‘ār olmuş idi. Vālid-i kerīmleri Sulṭān Selīm-i ḥalīm şeh-zāde iken ḳapucıbaşılık ḥidmetinde istiḥdām buyurulmağla rıdṽān gibi benām olan ‘Abdu’llāh Ağa’dur. Vücūd-ı mes‘ūdları ṭoḳuz yüz otuz ḥudūdında ser-zede-i girībān-ı şühūd olup ḥuliyi ü vişāḥ-ı cevāḥir-i fezā’il ü ma‘ārif ile³ revnaḳ-efrūz-ı ḳabā-yı isti‘dād ve ābyārī-i feyz-i leṭā’if ü zārā’if ile ḳāmet-i cāme-zīb-i istiḥālī mānend-i şimşād, ḳayd-ı ser-zeniş-i üstāddan āzād olduḳda nesīm-i tevḑik ile ḥarekete āğāz⁴ ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳa āheng-i türktāz idüp evvelā Muḥaşşī Sinān Efendi dārū’l-ifādesinde iştiğāl, ba‘dehu Şaḳlı Emīr Efendi ḥidmetlerine ittişāl idüp ṭoḳuz yüz kırḳ ṭoḳuz tārīḥinde Ḥaleb ḳāzīsı olduḳlarında bile gitmiş idi. Ba‘dehu şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den Anaṭolı ḳāzī‘askeri olan “Mīrim Kösesi” demekle ma‘rūf Meḥemmed Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb idüp Şeh-zāde Sulṭān Selīm şefā’ati ile ibtidā yigirmi beş aḳçe ile Burūsa’da Emīr Sulṭān Medresesi’ne müderris, ba‘dehu otuz aḳçe ile medrese-i mezbūrede şadr-ı meclis olup ba‘dehu kırḳ aḳçe ile Eski İbrāḥīm Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olmuşlar idi. Ṭoḳuz yüz altmış altı tārīḥinde munfaşil olup yirlerine Bostān-zāde Meḥemmed Efendi mesned-ārā-yı fezā’il oldı. Mihrgiyāḥ gibi ol ḥürşid-i burc-ı salṭanat cenāblarına rū-nihāde ve her⁵ ḳanda teveccüh buyursalar sāye mişāl ḥāk-i rāḥlarına üftāde olmağın mülāzım-ı şeh-zāde-i Cem-cenāb olmağ-içün Ḳonya ḳazāsı ile kām-yāb olmuş idi. Ba‘dehu şeh-zāde-i ‘ālī-şān Kütāhiyye sancağına pertev-efşān olduḳda;

Ne yirler kim ḳadem başduñ yüzüm ol yirde ferş olsun
Ne yol kim sāye şalduñ ḥāk olam ol reh-güzār üzre

mazmūnına muvāfiḳ recāsı ile Kütāhiyye ḳazāsına tebdil ve mülāzemet-i rikāb-ı ḥümāyūn ile tebcil olunmuş idi. Ba‘dehu Germiyānoğlı Medresesi zamm olunup mevleviyyet pāyesi ‘ināyet olunmuş idi. Ol esnāda şeh-zāde-i kerīm āstānesine kesb-i

¹ E ve SE’de sıralama düzeliyor. 191b E; 112a SE

² - E

³ - SE

⁴ 192a E

⁵ - SE

kemāl-i ittişāl ve sūdde-i sa‘ādet-nişānların mesned-i devlet ü iķbāl kılup vuşul-i şāhid-i hezār-pāre-i cāh ü celāl ārzū-yı dil-i meyyālî olmağın;

li-Mü’ellifihî’l-merḥūm¹

وان رحم الوسائط للمحب

²فمالي مشفق من غير حبي

mażmūnını pīş-nihād ve muşāḥabet-i şeh-zāde-i Süreyyā-gulām ile Zühre-i zehrā gibi ‘ālî-maḳām olan Ḥubbî Kadın³ muşāhereti ve ol ittişāl müzāhereti ile der-āğuş-i maḥbūbe-i murād itmiş idi. Fi’l-ḥaḳīka cenāb-ı mehd-i ‘ulyānuñ duḡter-i Belķīs-iḥtirāmına şevher olmak manzūme-i aḥvāline vāsīţatu’l-ıkd-ı gevher olup toķuz yüz yetmiş dört Rebī‘u’l-āḡir’inde ki ešnā-yı cūlūs-ı Selīm Ḥānī’dür, Mu‘allim-zāde Efendi yirine Burūsa ḳazāsı iḡsān olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡicce’sinde Ḥasan Beg Efendi yirine İstanbul ḳazāsı ‘ināyet kılındı. Yetmiş altı Receb’inde⁴ selefleri müteḳā‘id, bunlar Anaḡolı şadrına müteşā‘id⁵ oldılar. Yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḡire’sinde vazīfe-i emşāl ile ref’ olınup yirlerine Şeyḡī Efendi terfī’ olındı. Yetmiş toķuz Muḡarrem’inde Ḳınalı-zāde ‘Alī Efendi yirine şāniyen ḡākim-i dārū’s-salḡana oldılar. Seksan iki Zi’l-ḳa‘de’sinde vazīfe-i teḳā‘üdleri ‘avd idüp selefleri Ḥasan Beg taḡlīf olındı. Seksan sekiz Cemādiye’l-āḡire’sinde ‘İvaż Efendi yirine şālişen ḡākim-i İstanbul olmışlar idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡicce’sinde ma‘zūl olup mesned-i ḡükümet Zekerıyyā Efendi ḡazretlerine ‘ināyet olındı. Toķsan beş Cemādiye’l-ūlā’sında Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi yirine rābi‘an murabba‘-nişīn-i mesned-i ḡükümet oldılar. Toķsan yedi Cemādiye’l-ūlā’sında ‘azl olınup selefi i‘āde olındı. Ol ḡāl üzere varaḡ-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken toķuz yüz toķsan sekiz Receb’inüñ on birinci ḡünü tevdī‘-i cihān-ı fānī⁶ ve ‘azm-i na‘īm-i cāvidānī eyleyüp şaḡīfe-i ‘ālemden maḡv-ı şūret ve ibḳā-yı resm-i ḡüsn-i sīret eyledi. Ḥazret-i Eyyūb’de medfūndur. Müstaḳill türbesi vardur.

Mevlānā-yı merḳūm ḡavḡa-ḡor-ı deryā-yı ‘ulūm, zūlāl-i meşreb-i pāki gerd-i kederden muşaffā, āyīne-i dil-i bī-ḡıllı mışḡale-i nezāhetle mücellā, şāfi-fu‘ād, pāk-

¹ Li-Mü’ellifihî’l-merḥūm:li-Münşihî SE

² “Eğer aracılarla sevgiliden dolayı rahmet ettiyse, bana ne oluyor ki aşktan uzak şefkat ediyorum.”

³ Ḥātūn SE

⁴ 112b SE

⁵ 200b R1

⁶ 192b E

i'tikād, selīmü's-şadr, nezīhü'l-lisān, ḥalīmü't-ṭab', ḥālīşü'l-cenān, kazāsında seyfi-şārim ve ḥākim-i ḥāsim idi. Zen-i dünyā-yı ğaddār anlara nisbet evā'ilde hoş zindegān¹, evāḥirde bed-ma'āş ü düşmen-i cānī olmuş idi. Dört def'a İstanbul kazāsı 'ulemādan bunlara müyesser olmuşdur. Şadāretten sonra İstanbul kazāsı olduklarında muḥzıra mücevveze şardurması bunlar resm itdürüp āyīn-i şadāretten ol mertebe ile iktifā itmişler idi.

Āşār-ı celīlelerinden İmām-ı Ṭarsūsī'nün "*Sirāc-ı Vehhāc*" nām kitābını terceme idüp leme'āt-ı 'ibārātın zebāne-i zebān-ı Türkīde cilveger ve nefehāt-ı 'ibārāt ü 'abīr-i ḥüsni ta'bīrle mānend-i şem'-i mu'anber itmiş idi.

Top-ḥāne'de bir cāmi'-i nāzik binā ve bir ḥammām-ı rüşenā inşā itmişlerdür. El-ḥaḳḳ eşkālū't-te'sīs-i şafaḥātī lā'ik-ı nazar-ı ülü'l-ebşār ve kıbāb-ı āftāb-ı leme'ātī ḥammām-ı nüh ṭāk gibi ḥayret-dih-i mühendisān-ı rüzgārdur. Nām-ı nāmīleri *Tezkiretü's-şu'arā* da meşṭūr ve bu beyt-i meşḥūrī zīver-i benefşezār-ı suṭurdur:

Düşer mihründen iy meh necm-i eşküm bir nice gündür
Baña yār olmadı ṭālī' sitārem ḳatı düşkündür

el-Mevlā Meḥammed bin Aḥmed bin Meḥammed bin Ḥasan (Samsūnī-zāde Ḥācī Efendi)

Tercemesi sebḳ iden Samsūnī-zāde Aḥmed Efendi'nün ferzend-i fezā'ilmendi Ḥācī Efendi'dür. Ka'be-i dergāh-ı efāzıldan müşāhede-i nūr-ı fazl ü kemāl ve tekml-i ādāb-ı nefis için kemā yenbağī iştigāl idüp vālid-i mācidlerinden mülāzım ve āheng-i ṭarīḳ-ı tadrīs için i'dād-ı levāzıma 'āzim olup toḳuz yüz altmış beş Rebī'u'l-āḥir'inde 'Alī Żav yirine ibtidā otuz aḳçe ile Efḍal-zāde müderrisi olmuş idi. Altmış yedi tārīḥinde Ḳapu Ağası Ca'fer Ağa Medresesi binā olunup ibtidā kırk aḳçe ile bunlara i'tā olındı. Yetmiş Cemādiye'l-ülā'sında Sinān-ı Aḳḫişārī yirine Edrine'de Ḥalebiyye ḥāricine vāşıl, yetmiş yedi Receb'inde Manav Seyyidī yirine Üçşerefeli pāyesine nā'il, yetmiş toḳuz Şa'bān'ında Sinān Efendi-zāde 'Alī Çelebi yirine dā'ire-i Şaḥn'a dāḥil olmuş idi. Seksan bir Muḥarrem'inde Kepenekci-zāde Süleymān Çelebi yirine altmış aḳçe ile Murādiyye müderrisi olup seksan üç Rebī'u'l-evvel'inde merḥūm 'Arab İbrāhīm yirine İzmir kazāsı tevcīh olındı. Seksan beş Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olunup manşıbı Şaḳlı Emīr-zāde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi'ye virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-

¹ Zindānı E, SE

hicce'sinde Deli Kerim maḥlūlinden Kuds-i Şerif kazası ile teşrif¹ olındı. Seksan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olup A'rec Seyyidī Çelebi ta'ḳīb eyledi. Toḳsan bir Rebī'u'l-evvel'inde Mīrzā Maḥdūm yirine Medīne-i Münevvere kâzisi oldılar. Toḳsan üç Şevvāl'inde² ma'zūl olup Haleb'den Kemāl Beg-zāde naḳl olındı. Toḳsan altı Receb'inde ḳabul itmeyen Mu'arrif-zāde yirine şāniyen Beytū'l-maḳdis kâzisi oldılar. Toḳsan sekiz Receb'inde fāriḡ olup maṣıb-ı mezbūr 'Ömer Efendi'ye virildi. Ol eṣnāda ḥākdān-ı fenādan dāmen-keşān ve 'ālem-i ḳudse revān oldılar.

Mevlānā-yı mezbūr³ mekārım-i celīle ile meşhūr, ḥānedān-ı kadīm-i 'ilm ü 'irfānuñ maḥdūm-ı kerīmi ve dūdman-ı ḳadīm-i Samsūniyān'ın ḥalef-i vācibū't-ta'zīmi, ḥā'iz-i fezā'il-i ḥasebī vü nesebī, cāmi'-i ḥaşā'il-i irşī vü müktesebī idi.

Āşār-ı ḥayrından Kuds-i Şerif'de Şahretu'llāh'da⁴ ve Mescid-i Aḳşā'da ba'z-ı müberrāt ta'yīn itmişdür.

el-Mevlā Murtażā (Seyyid Murtażā)

Vilāyet-i Ḳaraman'da vāḳi' Begşehri'nde şehristān-ı 'ademden mülk-i vücūda nāzil⁵ ve 'ālem-i şühūdda⁶ kesb-i kemāl için bād-peymā-yı menāzil olup Kāzī'asker 'Abdu'r-raḥman Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve 'azm-i tarīḳ-ı tadrīse himmet idüp elli aḳçe ile Kütāhiyye'de Germiyānoḡlı müderrisi olmuş idi. Toḳuz yüz seksan beş Zi'l-hicce'sinde Ayās Efendi yirine pāye i'tibārı ile Tırabozın'da müderris ve müftī oldı. Seksan sekiz Cemādiye'l-ülā'sında selefi yirine Burūsa Murādiyyesi'ne naḳl olındı. Toḳsan bir Şafer'inde Nūru'llāh Efendi yirine Kıbrıs fetvāsına gönderüldi. Zā'f-ı mizāc ile ta'allül ü tesvīf iderek devr-i ebvāb ve tenevvür-i tazarru'ı pertāb idüp toḳsan dört Receb'inde Bahrī Ḥasan Çelebi yirine Trablus-ı Şām kazası ile bekām oldı. Toḳsan beş Şevvāl'inde 'azl olup maṣıbı Yılcıḳ Efendi'ye virildi. Ba'dehu seksan aḳçe vazīfe-i teḳā'üd ta'yīn olup sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken toḳsan sekiz Receb'inde⁷ intikāl eyledi. Edrineḳapusu ḥāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr şiddet ü ḥiddetle meşhūr, dürr-i muḥīṭ-i Rızavī ve pertev-i şem'-i Murtażavī idi.

¹ Tekrīm SE

² 201a R1

³ 193a E

⁴ Şahretu'llāh'da:- SE

⁵ Vāşıl E

⁶ Vücūdda SE

⁷ 113a SE

el-Mevlā Muşţafā bin Meĥemmed (Ĥāceġī-zāde)

Beyne'n-nās “Ĥāceġī-zāde” dimekle meşhūr ve zurefā lisānında “İblīs-zāde” laķabıyla mezkūrdur. *Şakā'ik*'da meşhūr olan Şeyĥ Ramażān'ıñ duĥter-zādesidür. Ĥāceġiyān-ı kūçe-i 'ilm ü 'irfāna ĥidmet ve taĥşil-i cins-i nefīs-i feżā'ile bezl-i sermāye-i miknet kılup terk-i lezā'iz-i 'asel-i kesel ü tevāniye rāġıb ve ĥuzūz-ı nefis-i İblīs-telbīse ġālib olup;

وكنت فتى من جند ابليس فارقت

أبي الحال حتى صار ابليس من جندی

mażmūnı 'unvān-ı cerīde-i ĥālī olduķda gerden-i i'tibārı Ĥāce Ĥayre'd-dīn Efendi'nüñ kılāde-i mülāzemeti ile zībende vü ĥālī olmuş idi. Devr-i mecālis-i 'ilmiyye ve i'tilā-yı menāşıb-ı 'aliyye iderek kırķ aķçe medreseden ma'zūl iken toķuz yüz altmış sekiz Şa'bān'ında Kātib Maĥmūd yirine Medrese-i Maĥmūd Paşa'da tekyye-zen-i ifāde oldılar. Yetmiş Zi'l-ĥicce'sinde Ümmüveled-zāde yirine Ĥazret-i Eyyüb pāyesine terfī' olındı. Yetmiş bir Cemādiye'l-āĥire'sinde Dede Efendi yirine Kefe fetvāsına naķl olunup ķabūl itmemekle 'azl iĥtiyār itdiler. Yetmiş üç Cemādiye'l-āĥire'sinde Sinān-ı Aķĥişārī yirine Üskūdār Sultāniyyesi'ne vāşıl, yetmiş dört Rebī'u'l-āĥir'inde Bosnevī Maĥmūd Efendi yirine Şaĥn'a nā'il olup yetmiş yedi Receb'inde Samsūnī-zāde Maĥmūd Çelebi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne terfī' olındılar. Yetmiş toķuz Ramażān'ında selefī yirine Ĥaleb-i Şehbā ķāzīsī oldılar. Seksan Şafer'inde Baġdādī-zāde yirine Medīne-i Münevvere ²دامت بالانوار مسوره қаzāsına naķl olındılar. Seksan iki ĥilālinde 'azl olunup ol manşıb-ı celīl ile Ĥāzī Ĥüseyn-i Mekkī tebcīl olındı. Seksan aķçe vazīfe-i teķā'üd ile vazā'if-i 'ilm ü 'ibādete meşġul iken toķuz yüz toķsan sekiz ĥilālinde irtihāl eyledi. Ĥazret-i Eyyüb'de medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr³ fażilet-i 'ilm ü şalāĥla meşhūr, selīmu't-ṭab'-ı şāfī-nihād, ĥalīmü'n-nefs-i pāk-i'tiķād idi.

¹ “Ben İblis'in ordusunda bir nefer idim. Öyle bir hāle geldim ki İblis benim orduma nefer oldu.”

² “Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun.” 201b R1

³ 193a E

Āsar-ı celîlesinden dâri muķâbilinde cāmi‘-i şerîf ve ĥareminde mülâzımın oĥaları binâ eylemişdür. Ed‘iye-i şalât-ı mefrûzaya mûte‘allık risâlesi ve kelimât-ı ĥihâr yâr-ı güzîne ve şad kelimeye şerĥi vardır.

el-Mevlâ Velî (Velî Yegân) {‘İmâdî}

Belde-i İskilîb‘den bedîdâr ve ‘İmâd-zâde‘ye ĥarâbeti cihetinden “Velî Yegân” dimekle ĥarîn-i iştiĥâr olmuş idi. Ebkâr-ı efkâr-ı ‘ilmiyyenüñ velîsi ve ĥıttâ-i fazl ü ‘irfânüñ mütevellîsi olup nice zemân Ebu’s-su‘ûd Efendi ĥazretlerinüñ ĥidmet-i ders ü fetvâsında ĥâ‘im ve cenâb-ı ‘âlîlerinden mülâzım olmuş idi. Medâ‘in-i celîleye vâlî ve gevher-i iķbâli silk-i ĥuzât-ı ĥaşabâtıda mütelâlî olup toĥuz yüz toĥsan sekiz senesi ĥilâlinde Tuna Yalısı kasabâtından Pıravadi ĥâzîsi iken ĥazâ-yı naĥb itmiş idi.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ‘il-i celîle ile meşĥûr, a‘yân-ı ĥuzât-ı sûtüde-şifâtdan idi. Mollâ-yı merĥûmuñ kâtibü‘l-fetāvâsı ve ĥüsn-i ĥatı u imlâsı olmaĥın fevâ‘id-i laĥıfeyi şâmil mecâmî‘-i şerîfe tertîb itmiş idi. A‘lâm-ı ‘ulemâ-yı Rûm‘dan Mevlânâ ‘Alî el-Cemâlî ve Kemâl Paşa-zâde Aĥmed Efendi ve Sa‘dî Efendi ve Ćivi-zâde Efendi ve Ebu’s-su‘ûd Efendi ĥazerâtınun¹ fetāvâ-yı şerîfelerini intiĥâb ve bir müstaķill kitâb itmişdür. El-ĥaĥķ nâfi‘ ve mühimmâtı cāmi‘ mecmû‘adur. Mebâĥiş-i celîleye ta‘lîķâtı ve ĥâbil-i ĥabûl kelimâtı vardır. Ferd-i kâmil, merd-i fâzıldur.

Riyâzî Efendi *Tezkiretü‘ş-şu‘arâ*larında “ ‘İmâdî” maĥlaş ile “İskilîbî ‘İmâd-zâde Velî Ćelebi” nâm kimseyi yazduĥdan sonra “Bozan-zâde‘ye ĥarâbeti var idi.” diyü yazar ve “Tayısı Köse Bozan‘dan mülâzım olup biñ üçde Serfice ĥâzîsi iken fevt olmuşdur.” diyüp bu beyti yazar²:

Mey-ĥâne ĥapusındaki cârûb-ı ser-firâz
İşrâb ider süpürmege dilden ĥubârımız³

el-Mevlâ Meĥammed (Selâmî-zâde Efendi)⁴

Meşâ‘ih-ı kirâmdan bu ‘aşrda ‘âzim-i dârü‘s-selâm olan ‘azîz-i girâmî eş-Şeyĥ Selâmî Efendi‘nüñ maĥdûm-ı ercümendi Selâmî-zâde Efendi‘dür. Taĥşîl-i ‘ilm ü

¹ ĥazretlerinüñ E, SE

² Diyüp//yazar:diyü yazar SE

³ Riyâzî//ĥubârımız, der-kenâr R1, E, SE

⁴ E ve SE‘de sıralama deĥişiyor. 194b E; 113b SE

kemāle gūşiş ve kesb-i fażl ü ma‘ārifeye verziş idüp ‘ulemā-yı ‘aşr hizmetlerinde işbāt-ı vüçüd ve tekşir-i şühüd itdükden şoñra Ebu’s-su‘üd Efendi hazretlerinin dārü’l-ifādelerine müdāvemet ve iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Revātib-i merātibden taḥşil-i vāye ve şemşir-i himmetle kaḫ‘-ı pāye iderek toḫuz yüz seksan bir Ramazān’ında Dökmeci-zāde yirine kırk akçe ile Bergos’da Meḫmed Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan üç Receb’inde selefi yirine meşrūtası Meḫmed Paşa hāricine naḫl olındı. Seksan yedi Muḫarrem’inde H‘āce Pīrsi yirine İsmiḫān Sulṫān pāyesine terfī‘ olındı. Seksan toḫuz Cemādiye’l-ülā’sında ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine Şaḫn’a geldi. Toḫsan üç Şafer’inde yine anlar yirine Şeh-zāde Medresesi’ne ferş-i seccāde idüp sene-i mezbūre Şevvāl’inde Ḥasan Beg-zāde yirine Süleymāniyye medārisinin birine sāye-i iclāl şaldı. Toḫsan sekiz Şevvāl’inde işābet-i ‘aynü’l-kemāl ile intikāl idüp medrese-i maḫlūle Naḫīb Yaḫyā Efendi’ye naşib oldı.

Maḫdūm-ı merḫūm nihāl-i nev-bāve-i dār-ı ‘ulūm, kavā‘id-i ‘Arabiyye’de baḫr-ı kāmil, fevā‘id-i edebiyyede ferd-i şāmil, ‘ilm-i tefsir ü uşūle şedidü’l-intisāb, naḫd-i bī-ḫisāb-ı fezā’ilden fā‘iz-i nişāb, ma‘lūmı nā-maḫdūd, fuḫūl-i ‘ulemādan ma‘dūd idi. Müṫāla‘a¹ itdügi kütüb hevāmişinde ta‘līḫatı ve maḫbūl ü maḫbū‘ kelimātı vardır.

el-Mevlā Meḫmed (Müderris-zāde)²

“Müderris-zāde”³ demekle ma‘lūm-ı bende vü āzādedür. Taḥşil-i ilm ü ‘irfāna ihtimām ve i‘māl-i sermāye-i isti‘dāda sa‘y ü iḫdām idüp devr-i mecālis-i ifāde ve hizmet-i efāzıl-ı sāde iderek Şeyḫü’l-İslām Ḳāzī-zāde Efendi’ye intisāb ve⁴ şeref-i mülāzemetlerin iktisāb idüp⁵ fāzıl-ı mezbūra etemm iḫtişāşla muḫtaşş ve meclis-i ḫāşşu’l-ḫāşlarına duḫülle murahḫaş, emīn-i fetāvāsı ve maḫrem-i esrār u ḫabāyāsı olmuş idi. Tarīḫ-ı tadrīsde seyr-i nişib ü firāz ve ṫāyy-ı merāḫil-i dūr u dırāz iderek kırk akçe medreseden ma‘zūl iken toḫuz yüz seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Aḫī-zāde ‘Abdu’l-ḫalīm Efendi yirine Ḳāsım Paşa hāricine ‘āric olup toḫsan Rebī‘u’l-evvel’inde Subaşı-zāde yirine Edrine Ḥalebiyyesi’nde pāye müderrisi olmuş idi. Toḫsan beş Cemādiye’l-ülā’sında Maḫmūd Efendi yirine Mar‘aş ḫazāsı virilüp ḫabūl itmemele ‘azl iḫtiyār eyledi. Toḫsan yedi Cemādiye’l-ülā’sında Naḫīb Yaḫyā Efendi yirine Şaḫn’a geldi.

¹ 114a SE

² E ve SE’de sıralama düzeliyor. 193b E; 113a SE

³ 202a R1

⁴ İdüp E

⁵ Eyledi E

Ba‘de eyyām-ı kalā’il Ağzıkara Muhyi’d-dīn yerine Kütāhiyye kazāsında seccāde-nişin olmuş idi. Toğsan toğuz Rebī‘u’l-evvel’inde kâzî iken eyyām-ı rebī‘-ı hayâtı münkażî ve şu‘ün-ı hālî münhaşır-ı mâzî olmuş idi. ‘İkdu’l-le‘âl-i manşib-ı maḥlûl Tāce’d-dīn Efendi’nün gerden-i i‘tibārına revā görölüp bunların tāt-ı ibtihācı zīver-i tābūt-ı fenā oldu.

Mevlānā-yı mezbūr maḥāsin-i aḥlāk-ı kerīme ile meşhūr, kazāsında maḥbûlü’l-üslûb, emşālî meyānında maḥbûbü’l-ḳulûb, zemān-ı tadrīste de‘ā’im-i ‘ilm ü kemālî mü’essis, müderris oğlu müderris idi.

[Mü’min-zāde Meḥemmed Çelebi]: Maḥdûm-ı mükerrerleri Meḥemmed Çelebi ḥidmetleri ki şeyḫü’l-İslām, ‘allāme-i eyyām Yaḫyā Efendi ḥazretlerinin şeref-yāfte-i mülāzemeti ve mazḥar-ı naẓar-ı ‘ināyeti iken eṣrāf-ı ḳuzāt-ı Mıṣriyye’den olup ḥālā Reşīd kazāsından munfaşıl e‘izz-i ihvānımız, yār-ı cānımızdur. ‘Abdu’l-mü’min Efendi’nün rebībi olmağın¹ “Mü’min-zāde” demekle şöhret-şi‘ardur. Fezā’il-i cezīle ve resā’il-i celīlelerin naḳl iderler idi.

el-Mevlā Maḥmūd (Küçük Maḥmūd)

Dārü’l-mülk-i Şaruḥān olan belde-i Mağnisa’dan zāhir ü ‘ıyān olup “Küçük Maḥmūd”² demekle nām ü nişān bulmuş idi. İ’tilā-yı merātib-i isti‘dād ile ḳadri bülend ve şağīr ü kebīr meyānında şehir-i dānişmend olmağla Ğarīḳ ‘Arab-zāde Efendi’nün Şaḥn’da i‘ādesinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzim olmuş idi. Devr-i merātib ve aḫz-ı revātib iderek toğuz yüz yetmiş yedi Rebī‘u’l-evvel’inde kırk akçe ile Çekmece’de ‘Abdu’s-selām müderrisi olup seksan bir Cemādiye’l-āḫire’sinde Şaçlı-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi yerine Ḥayre’d-dīn Paşa Medresesi virilmiş idi. Seksan dört Cemādiye’l-āḫire’sinde Rā’ī Ḥasan Efendi yerine Üçşerefeli pāyesine terfī‘ olındı. Seksan toğuz Cemādiye’l-ülā’sında Rus Muştafā Efendi yerine Şaḥn’a gelmiş idi. Altı günden sonra Ya‘ḳubca yerine Amāsıyya fetvāsına naḳl olındı. Ḳabûl itmekle tārīḫ-i mezbûrede Edrine’de Sulṭān Bāyezīd müderrisi olan Ayās Efendi ile mübādele-i manşib itmişler idi. Toğsan dört Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Abdu’r-raḫīm Efendi yerine Mağnisa kazāsı tevcīh olındı. Toğsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olunup manşib-ı mezbūr İslām Efendi’ye in‘ām olındı. Toğsan toğuz Receb’inde İstanbul’da intikāl itdiler.

¹ 194a E

² 113b SE

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr, kazāsında mā’il-i istiķāmet ü i’tidāl, maḥmūdū’s-sīre vü memdūḥu’l-fi’āl, filizzāt-ı eṭibbādan kışacıķmaḥmūd gibi nāfi‘ ve maḥmūde-mişāl aḥlāt-ı redī’e-i zulm u sitemi dāfi‘ idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Su‘ūdī Efendi) {Su‘ūdī}

Tercemesi sebķ iden Emīr Ḥasan-ı Nıksārī’nün ferzend-i fūrüzende-aḥteri¹ ve Cenābī Efendi’nün birāder-i kihteri Su‘ūdī Efendi ḥıdmetleridür. Sa‘du’s-su‘ūd-ı āsmān-ı fażl ü ‘irfān Ebu’s-su‘ūd Efendi’nün şeref-i mülāzemetleri ile iķtirān idüp serçeşme-i cāh ü celāle vürüd ve muķanṭarāt-ı ‘izz ü ‘alāya şu‘ūd itmiş idi. İbtidā otuz aķçe ile ba‘z-ı medārise müderris ve mesned-i ifāzada şadr-ı meclis olup ṭoķuz yüz yetmiş sekiz Şafer’inde Rus Muşṭafā Efendi yirine kırķ aķçe ile Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi’ne şeref-baḥşā olmuşlar idi. Seksan üç Receb’inde Luṭfī Beg-zāde Meḥemmed Çelebi yirine ‘Alī Paşa-yı ‘Atıķ Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ders ü taḥķıķ itdiler. Seksan yedi Şa‘bān’ında Zāl Paşa Sulṭānī Şāh Sulṭān ḥāzretlerinün medrese-i celīleleri temām olduķda ibtidā bunlara in‘ām olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥıcce’inde Burnaz İbrāhīm yirine Şaḥn’a geldiler. Ṭoķsan üç Muḥarrem’inde Beg-zāde Efendi² yirine Süleymāniyye’lerün birine terfī‘ olındılar. Ṭoķsan beş Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olinup medreseleri Kınalı-zāde Ḥasan Çelebi’ye virildi. Ṭoķsan yedi Receb’inde birāderleri Cenābī Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā kazāsına eşheb-i iķbālleri cilve-nümā olmuş idi. Ṭoķsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Şaçlı-zādeler’ün büyügi yirine Medīne-i Münevvere kazāsına naķl olındılar. Sene-i mezbūre Ramażān’ında Şarı Muşliḥi’d-dīn yirine Mardin ilḥāķı ile Āmid kazāsına tebdīl olındılar. Ṭoķsan ṭoķuz Şevvāl’inde ḥaber-i intiķālleri aḥbābı pür-melāl idüp manşib-ı maḥlūl ile Zeyne’l-‘ābidīn Efendi şādāb-kün-i gülşen-i āmāl olmuş idi.

³مصائب قوم عند قوم فوائد

Mollā-yı merķūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ḥoş-ṭab‘ u ḥoş-zāt⁴, cāmi‘-i envā‘-ı kemālāt, ḥānesi mecma‘-ı ‘ulemā ve şu‘arā, yevm-i liķāşı mī‘ād-ı muḥıbb⁵ ü āşnā,

¹ 202b R1

² Efendi’nün SE

³ “Bir kavmin başına gelen sıkıntılar başka bir kavme faydalar sağlayabilir.”

⁴ 194b E

⁵ Muḥabbet SE

semāhatda ‘alem, mu‘āmele vü mücāmelesi müselle-i ‘ālem, maḥdūm-ı mübeccel ü mükerrem idi. Mensūr u manzūm ba‘z-ı āsar-ı ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da meşūr eş‘ār-ı dūrer-bārı vardır. Bu ebyāt nuḥbe-i güftārıdır:

Ehl-i tecrīd dilā mültefit-i māl olmaz
Terk-i dūnyā-yı denī itmeyen abdāl olmaz

Ne ‘aceb gülşen olur gülşen-i ḥüsn-i dildār
Yaz u kış bülbül-i şūrīdeleri lāl olmaz

‘Āşıkuñ işi oñar rāst gelürse yāre
Elif-i kāmēt-i dil-ber gibi bir fāl olmaz

Ṭoḳınur ḥātırına murğ-ı dilüñ nāvek-i yār
Ne ḳadar olsa yine münkeşirü’l-bāl olmaz

Rūzgār ile Su‘ūdī yitişür eflāke
Ḥāk-i rāh olmağıla bir kişi pāy-māl olmaz

[**Seyyid Aḥmed Efendi**]: Birāderleri daḥı Seyyid Aḥmed Efendi’dür ki ḳat‘-ı merātib ile bir iki def‘a Kıbrıs beglerbegisi olmuş idi. Biñ on ḥudūdında ḳul eşḳıyāsı tūfengle urup şehīd itdiler. Ser-çeşme-i iḥsān, maḥdūm-ı ‘ālī-şān idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Mecdī Çelebi)¹ {Mecdī}

Maḥrūse-i Edrine’den nümāyān ve “Mecdī” maḥlaşı ile ma‘lūm-ı ‘ālemiyān olmuş idi. Sermāye-i ‘ilm ü ‘irfāna mālīk ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı ‘ilme sālīk olup ‘ulemā-yı ‘aşr ḥidmetlerinde iştiğāl ve Ḳaramanī Meḥemmed Efendi āstānesine ittişāl itmekle vālid-i merḥūmla müşārik ü müsāhim ve Medrese-i Şaḥn i‘ādesinden mülāzım olmuş idi. Ba‘z-ı bilād-ı Rūmiyye’de ḳāzī ve re‘āyā vü berāyā evzā’ u eṭvārından rāzī olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ṭoḳuz senesinde İstanbul’da mülāzemet üzere iken dārü’l-üns-i ḳudse riḥlet eyledi.

¹ E ve SE’de sıralama değışiyor. 205b E; 120a SE

Mecdîye rahmet ide Rabb-ı Mecîd (999)

tārîh-i intikālîdür.

Mevlânâ-yı merķūm ħuliyy-bend-i ‘arâ’is-i ‘ulūm, şāhib-i tab’-ı ‘ālî, lâ’ik-ı mecd ü ma‘ālî idi.

Şaķā’ik-ı Nu‘māniyye’yi terceme idüp inşâ-perdâzlıkda bezl-i maķdūr itmişdür. Nesîc-i deffe-i ħāme-i ħaķîr olan igsūn-i ‘anberîn-ħarîr ol perend-i¹ Rūmî-pesende zeyl vāķi’ olmuşdur. Kalemîyye tarzında *Risāle-i Şem‘iyye*’si vardır. Bu bir iki fıkra andandır:

Şem‘iyye

شمس الائمه سراج الامه فنارى زجاجى شرح الضؤ السراجى ذهن وقاد و طبع نقاد انورى الطبيعه سنائى القريحه يكاد ان يقال له قاسم الانوار اذ هو للانوار مار هيكل من هياكل النور و مسئله سائره بين يد الجمهور بتمثيل بامر قم الليل الا قليلا و يسبح فى النهار تسبيح طويلا سلطان ولى الايادى والنعم اخذ ايدى العلوم والحكم القبه القايم²وامرالله ويقول له البعض المستضى بنور الله

Şi‘r³

Seĥer bezm-i ħemende jāle ile lāle-i ħamrā
Mey-ile şubĥa ħalmıř şîşedür aĝzında bir alma

Ve lehu⁴

Nisbet itmez rüyını āyineye ehl-i şafā
Tūṭî-i gūyā ne deñlü söylese andan yaña

¹ 203a R1

² “İmamların güneşi, ümmetin ışığı Fenârî Zeccâcî’dir o. Davu’s-sirâcî’yi şerh etmiştir. Parlak bir zihni ve eleştirel bir yapısı vardır. Enverî tabiatında, ibn Sînâ katakterinde biridir. Neredeyse onun hakkında ‘nûrları taksim eden biri’ bile denilecekti. Zira onun parlayan nurları vardır. Zira o, nûr heykellerinden bir heykeldir. ‘Gecenin birazı müstesna, kalk (*Kur’ân-ı Kerîm, Müzemmil Sûresi, 73/ 02*).’ emri gibi ulema arasında çok yaygın, tartışmalı bir meseledir o. Gündüzleri bolca tesbih eder. Güç ve nimet sahibi bir sultandır o. İlim ve hikmet ehline sarılmıştır. Ona ‘Kâimbiemrillâh’ lakabı verilmiştir. Bazıları da onu nûruyla insanların aydınlandığı bir nûr kaynağı olarak nitelemiştir.”

³ Eş‘âr-ı Mecdî Efendi SE

⁴ Ve lehu:- E, SE

[Ve lehu]

Didiler adduñ elifdür iki aşuñ iki rā
Bir diyüp iki diyüp omadı anı şu‘arā

[Ve lehu]

Şüfī meyl itmezse mā’ildür gönül ammā saña
İki kişininüñ biri ‘āşık geçer cānā saña

[Ve lehu]

Redd idüp sürdüklerinde halk hāmūndan yaña
Söyleyen ancak seg-i Leylīydi Mecnūndan yaña

[Ve lehu]

Ter düşüp ‘āşıklarūñ eşki giribānın alur
Silküp atup yaasın urtarsa dāmānın alur

[Ve lehu]

Yaduğında dāğlar şev-ı ruħuñla lāleler
Çevresi pür-āb-ıla olmuş degüldür jāleler

[Ve lehu]

Dūd-ı āhum götürmedi ağyār
Yük olur bilmeze bulud her bār

[Ve lehu]

Ne ¼urur devr-i g¼lde Őufi kim
İçmege g¼l gibi bahānesi var

[Ve lehu]

Hayli āl¼de idi hāk-i reh¼nde y¼zim¼z
Ağlamağ¼la anı yudı arıtdı g¼zim¼z

[Ve lehu]

Bulup ‘ıŐkuñla Şöhret ¼ttdılar e¼rāfin āfākuñ
Ben¼m ¼ok sevdig¼m sen az kimesne Şanma ‘uŐŐākuñ

[Ve lehu]

Baņa g¼stermemek ruhsār-ı z¼bāsını cānānuñ
Olupdur baŐı altından ser-i z¼lf-i perišānuñ

[Ve lehu]

Eyle merd¼d tek raķ¼b-i seg¼ñ
Olayın ben sen¼ñ it¼ñ k¼peg¼ñ

[Ve lehu]

Z¼lf-i m¼Őg¼n¼ñle hem-ser ge¼mes¼n iy meh-ceb¼n
Kim H¼māya andan ise g¼gdeki bulud yaķın

[Ve lehu]¹

Germes¼n g¼gsin ğam-ı Leylāda āh u zārla
¼ays feryāda gelince s¼yleŐ¼r k¼hsārla

¹ Bu beyit SE’de bulunmamaktadır.

[Ve lehu]

Haṭṭ var dinilse ḥāṣiye-i rū-yı yārda
Alunma iy gönül¹ çok olur söz kenārda

[Ve lehu]

Sākī cem‘ itdi birer ayağla yārānı
Pādişehdür n’ola eylerse ayağ dīvānı

el-Mevlā Ḥusrev-zāde Muştafā el-Ḥusrevī (Ḥusrev-zāde)² {Ḥusrevī}

Dürer [ü] Ğurer şāhibi Mollā Ḥusrev’ün sıbt-ı reşīdi olup “Ḥusrev-zāde” demekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Pederleri Mehemmed Çelebi toköz yüz kırk Ramazān’ında Bilād-ı Rūmiyye’den kaşaba-i İpek kâzisi iken pertev-endāz-ı encümen-i vücūd olmuşdur. Kesb-i sermāye-i isti‘dād ve levāzım-ı tarīkı i‘dād idüp ‘ulemā-yı ‘aşrdan Süleymāniyye Müderrisi Kâzī-zāde Efendi dārü’l-ifādesinde iştiğāl, ba‘dehu İstanbul Kâzisi Şaçlı Emīr Efendi ḥidmetlerine ittişāl idüp toköz yüz altmış üç senesinde Ebu’s-su‘ūd Efendi ḥazretlerinden mülāzım ve mürā‘ī-i ādāb u merāsım olmağla altmış yedi hilālinde yigirmi aqçe ile Burūsa’da Bāyezīd Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş aqçe ile ceddī Mollā Ḥusrev Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla³ Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi’ne, ba‘dehu kırkıla İstanbul’da Efḍāl-zāde Medresesi’ne müderris olup ba‘de’l-‘azl kâzī-i kâfile-i ḥüccāc-ı Şām olup ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām itmiş idi. Toköz yüz seksan yedi Şa‘bān’ında Su‘ūdī Efendi yirine Eski ‘Alī Paşa ḥāricine vāşıl, toközsan Zi’l-ka‘de’sinde Hızır Beg yirine Manastır pāyesine nā’il olup toközsan üç Şa‘bān’ında marāz-ı müzmine mübtelā olup ta‘ṭil-i a‘zā itmekle⁴ müteḳā‘id olup medresesi Kepenekci-zāde Şāh Çelebi’ye virildi. Toközsan sekiz Cemādiye’l-ülā’sında ifākat gelüp Seyrek-zāde yirine Trablus każāsı ‘ināyet olındı. Elf-i kāmīl Şafer’inde ma‘zül olup selefi i‘āde olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında Karaman içinde Akşehr’e geldükde marāz-ı su‘ālden intiḳāl eyledi.

¹ Güzel SE

² E ve SE’de sıralama düzeliyor. 194b E; 114a SE

³ 195a E

⁴ 203b E

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘rifetle meşhūr, tekellūf ü taşallūfden mütecānib, kerīmü’t-ṭab‘ u leyyinü’l-cānib, yārānla şoḥbete mā’il, maḥmūdu’l-ḥişāl ü memdūḥu’ş-şemā’il idi.

Ġalaṭāt-ı ‘avām cem‘ idüp Kuṭb-ı Mekkī’nün *Tārīḥ-i Yemen*’in terceme itmişdür. Maḥdūmı Ḥusrev-zāde bunlardan mā‘adā nice āşār-ı celīle naql iderdi. والعهدة¹ على الراوى

Bu eş‘ār nuḥbe-i güftāridur:

Ġarażum mülk-i beḳā idi ‘adem rāhından
Uğrayup şehr-i² vücūda oyalandum ḳaldum

[Ve lehu]

Yanuña alup raḳībi eyledün seyr-i çemen
Yanuña ḳalur mı iy serv-i sehī seyr eyle sen

[Ve lehu]

Geçdi müjemün ḥanceri dirseñ dil ü cāna
Tīrünü de iy ḳaşı kemān atma yabana

el-Mevlā Meḥammed el-Vānī (Muḥaşşī-i *Dürer ü Ġurer*³ Vānḳulı) {Vānī}

Elvān-ı ma‘ārif ü kemāl ile meşhūr-ı enām olup “Vānḳulı” dimekle benām olan vāsiṭatu’l-ıḳd-ı kirāmdur. Gerden-i dil ü cānı ḳalā’idü’l-ıḳyān-ı ‘ilm ü ‘irfānla muḳalled ve binā-yı isti‘dād u istihālī mebānī-i fūnūn-ı āliyye ile müşeyyed olup āheng-i ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ ve devr-i mecālis-i ders ü taḥḳīḳ itdükde Ḥāmid Efendi’den mülāzım ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye müdāvim olmağla kırık aḳçe medreseden ma‘zül iken toḳuz yüz yetmiş *Zi*’l-ḥicce’inde Ḥāceğī-zāde yirine Maḥmūd Paşa müderrisi olmuş idi. Yetmiş iki Cemādiye’l-ülā’sında Fevrī Efendi yirine Ḥānḳāh Medresesi’ne taḥrīk olındı. Yetmiş dört Rebī’u’l-āḥir’inde ‘azl olunup

¹ “Sorumluluk anlatana aittir.”

² Mülk-i SE

³ Muḥaşşī//Ġurer:- R1, E

medresesi Bostān-zāde Muştafā Efendi'ye virildi. Yetmiş altı Rebī'ü'l-āhır'inde Maḥmūd Beg yirine 'Alī Paşa-yı 'Atīk Medresesi tevciḥ olındı. Yetmiş tokuz Rebī'ü'l-evvel'inde Kāra Maḥmūd maḥlūlinden Rodos fetvāsına gönderüldi. Seksan bir Muḥarrem'inde mu'allim-i sulṭānī Sa'de'd-dīn-i şānī yirine Şaḥn-ı Semān'ı cilvegāh itmiş idi. Seksan iki Zi'l-ka'de'sinde Bozan-zāde yirine Maḡnisa fetvāsı tevciḥ olındı. Seksan sekiz Şa'bān'ında Rā'ī Ḥasan Efendi yirine Selānik każāsı iḥsān olındı. Seksan tokuz Cemādiye'l-ülā'sında Amāsiyya'ya naḳl olup kaḅul itmemekle Kütāhiyye każāsı Gedüs ilḥākı ile mevleviyyet olup bunlara virildi. Toksan bir Zi'l-ḥicce'sinde 'azl olup manşıbı Yılcıık Efendi'ye 'ināyet olındı. Seksan aḳçe vazīfe ile müteḳā'id iken toksan yedi Muḥarrem'inde 'Arab-zāde Efendi¹ yirine Yeñişehr każāsı virildükde isti'fā idüp toksan sekiz Ramazān'ında Su'ūdī Efendi yirine Medīne-i Münevvere każāsı ile teşrīf olındı. Elf-i kāmīl Receb'inde ḥāk-i vücūd-ı nezāhet-ālūdını arāzī-i muḳaddeseye ilḥāḳ itdüğünü qar'-ı mesāmi'-i āfāk idüp manşıb-ı celīl ile Şaçlı-zāde Efendi şāniyen tebcīl olındı.

Mevlānā-yı merḳūm 'ilm ü şalāḥla mevsūm, 'ilm-i fıkḥ u uşūle ḳaviyyü'l-intisāb², gencūr-ı cevāhir-i nevādir-i bī-ḥisāb, meşḡul-i iktisāb-ı 'ulūm-ı dīniyye, meftūn-ı iḳtinā-yı şemerāt-ı yakīniyye, istiḳāmetde 'alem, nezāhetde müselle-i 'ālem idi.

Naḳl olunur ki Selānik każāsının yevmiyye maḥşūli sekiz yüz aḳçe ve Kütāhiyye'nün altı yüz aḳçe olup "Naşārā ve Yehūd eytāminün emvālinden Müslimīnün ḥuḳūkı evlādur." diyü Kütāhiyye'yı tercīḥ idermiş.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden *Dürer ü Ğurer*'e ḥāşiyesi³ ve tercīḥ-i beyyināt ve tertīb-i siyāsāt mesā'iline müte'alliḳ risāleleri⁴ vardır. *Şiḫāḥ-ı Cevher*'yi terceme idüp Cāmi'-i Sulṭān Meḥmedī'de bir nüşā vaz' eylemişdür. Muḥtāc olanlar müntefi' olurlar. İmām-ı Ğazālī'nün "*Kīmyā-yı Sa'ādet*" nām kitābını terceme itmişdür. Me'müldür ki bu kıt'ası sebeb-i maḡfireti ve bā'ış-i cā'ize-i şefā'ati ola:

Budur āyīn-i 'Arab bir ḳavmuñ ölse seyyidi
Az olur kim ḳabri üzre bende āzād olmaya

Sen ki şāh-ı mürselīn ü seyyid-i kevneynsün

¹ - SE

² 195b E

³ 204a R1

⁴ Resā'ili SE

Hāşe l'illāh kabrüne yüz süren āzād olmaya

el-Mevlā 'Alī (Bitli 'Alī Efendi)

Şeyhü'l-İslām Çivi-zāde Şeyh Mehemmed Efendi'nün birāderi, Defterdār 'Abdī Çelebi merhūmuñ maḥdūm-ı kihteri ve tercemesi sebḳ iden Bitlice Muştafā Çelebi'nün şınv-ı bülend-aḥteridür. Toḳuz yüz otuz sekiz tārīhinde ḥil'at-i vücūd ile ruḥşat-yāfte-i meclis-i şühūd olup tekmil-i ādāb-ı nefse kemā hüve'l-vācib, sā'ī vü ṭālib olmağın 'ulemā-yı 'aşrdan telemmüz ve şekeristān-ı ifādelerinden telezzüz iderek¹ Muḥaşşī Sinān Efendi āstānesine ittışāl ve ḥidmet-i 'aliyyelerinde 'ulūm-ı nāfi'aya iştiğāl idüp toḳuz yüz altmış üç senesinde vāḳi' 'Abdu'r-raḥman Efendi nevbetinde mülāzemetle nā'il-i evvelīn-i āmāl olmuşlar idi. Evā'il-i ḥālinde kenār ihtiyār idüp otuz aḳçe ile Tuzla'da Yıldırım Ḥān müderrisi olmuş iken mişli ile İstanbul'da Efḍaliyye'ye naql olunmuş idi. Ba'dehu kırḳla Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi ile mazḥar-ı luḫf-ı ḥudāyḡān-ı şudūr olup yetmiş sekiz Şafer'inde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Ḳāsım Paşa Medresesi ile mesrūr olmuş idi. Seksan bir Şafer'inde Vānḳulı yirine Rodos fetvāsı tevcīh olındı. Seksan üç Zī'l-ḳa'de'sinde Buḡārī-zāde yirine Şaḡn'a geldi. Seksan beş Cemādiye'l-āḡire'sinde Deli Kerīm yirine Edrine'de Bāyezīd Ḥān Medresesi'ne terfi' olındı. Seksan sekiz Şevvāl'inde Ḥ'āce Pīrīsi yirine Şeh-zāde Medresesi 'ināyet olındı. Seksan toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında Mollā Aḡmed Efendi yirine Üskūdār'da Vālide Sulṭān Medresesi iḡsān olındı. Toḳsan üç Şafer'inde Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi yirine maḡrūse-i Burūsa ḳāzīsı oldılar. Toḳsan dört Zī'l-ḡicce'sinde 'azl olup Şems Efendi cā-nişinleri oldı. Toḳsan sekiz Şa'bān'ında selef-i sālifi 'Alī Çelebi yirine ḡākim-i dārū's-salṭana oldılar. Toḳsan toḳuz Receb'inde munfaşıl olup mesned-i ḡükümetlerine Bostān-zāde Muştafā Efendi vāşıl oldı. Vazīfe-i emşāl ile kūşe-güzīn-i ḡumūl ve vazā'if-i 'ilm ü 'ibādete meşḡul iken elf-i kāmīl Şa'bān'ında intikāl idüp dāḡil-i sūrda Mehemmed Aḡa Cāmi'i ḳurbında vālideleri Şerīfe Ḳadın Mescidi sāḡasında defn olındı.

Mollā-yı merḳūm 'aynu'l-a'yān-ı 'ulemā-yı Rūm, 'ilm-i fūrū'uñ āşnā-yı baḡr-ı muḡīṭi, fenn-i uşulūñ reh-şinās-ı berr-i basīṭi, dūreri-ḡurer-i mesā'il-i her fenn zīveri-ḡirībān-ı isti'dādı, cevāḡir-i nevādir-i 'ulūm nev-ber-i niḡal-i ṭab'-ı āzādı, şāfi-fu'ād, melek-nihād ādem idi.

¹ 114b SE

el-Mevlā Muştafā (Yūnus-zāde)

Vilāyet-i Aydın dāhilinde “Birgi” nām cā-yı rūşen-i dil-nişinden berhāste¹ ve nihāl-i nev-hırām-ı isti’dādı berg ü bār-ı ‘ilm ü ‘irfān ile ārāste olup “Yūnus-zāde” dimekle şöhret-şi‘ār ve āşnā-yı baħr-ı ‘ulūm olmağ-ıçün Yūnusvār pehlū-zen-i emvāc-ı aħtār olmuş idi. Şehādet-i fuħūl-i ‘ulemā ile işbāt-ı vücūd ve sa‘ādet-i hıdmet-i fużalā ile kesb-i iķbāl ü su‘ūd eyledükde h‘āce-i pādişāh-ı ‘ālem-penāh ‘Atā’u’llāh Efendi’den ihrāz-ı şeref-i mülāzemet ve tarīķ-ı ‘ilme sevķ-ı maṭiyye-i ‘azīmet eyleyüp kaṭ‘-ı menāzil ve ṭayy-ı merāhil iderek otuz aķçe ile İstanbul’da Murād Paşa müderrisi² olmuş idi. Toķuz yüz yetmiş sekiz Şafer’inde kırķ aķçe ile Eski İbrāhīm Paşa Medresesi’ne naķl olunup³ yetmiş toķuzda ma’zūl ve yirine Kınalı-zāde Ḥasan Çelebi mevşūl oldu. Seksen üç Receb’inde Rus Muştafā Efendi yirine Gegivize’de Muştafā Paşa hāricine ‘āric olup seksen sekiz Şa‘bān’ında Koca Receb yirine Rodos fetvāsına naķl olındı. Toķsan dört Muħarrem’inde ‘azl olunup yirine Nūru’llāh Efendi gönderüldü. Sene-i mezbūre Receb’inde Subaşı-zāde yirine Semāniye’ye geldi. Toķsan altı Rebī‘u’l-evvel’inde Yılançık yirine Ṭrablus-ı Şām⁴ każāsı virilüp kaḅūl itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. Toķsan yedi Cemādiye’l-āḫire’sinde Çeñe Efendi yirine Yeñişehr każası müyesser oldu. Toķsan toķuz Receb’inde Seyrek-zāde yirine Mağnisa każāsına naķl olındı. Elf-i kāmīl Şevvāl’inde ‘azl olunup manşıbı ‘Abdu’l-ḫalīm Efendi’ye virildi. Şılasına uğrayup ol ešnāda ḫāk-i vücūdı alduğı yire teslīm ve rūḫ-ı revānı ‘azm-i mavṭın-ı kaḫīm oldu.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, ‘iffet ü istikāmetde ‘alem, şadāķat u nezāhetde müsellemler-i ‘ālem, edīb ü vaķūr, ḫalīm ü şābūr idi.

Mervīdür ki maḫşūl-i każāyı nevvābdan aḫza mesāğ-ı şer‘ī olsun, diyü kāğıd bey‘ idüp ol muķābeleda alurmuş ve namāzı mücevveze ile edā idüp meclis-i ḫükminde kemāl-i vaķār ile otururmuş. İşılāḫāta mā’il ba‘z-ı elfāzı bāb-ı fānūsa mu‘ādil imiş.

el-Mevlā ‘Abdu’l-ķādir (Yılançık Efendi)⁵

¹ 196a E

² 204b R1

³ Medresesi’ne naķl olunup:müderrisi olup R1

⁴ - E

⁵ E ve SE’de sıralama değışmektedir. 197a E; 115a SE

Emir Gīsūdār'ın maḥdūm-ı kihteri ve tār-ı mū-yı dil-cū gibi fā'ıku'l-aḳrān olan Yılcıncık Efendi ḥidmetleridir. Sū-yı dil-cū-yı bāğ-ı ma'ārife gūzār ve şāḥsār-ı suṭūrdan 'anādil-i ma'nāyı şikār idüp gīsū-yı dil-berān gibi giceler kitāb üzere pūr-piç ü tāb ve ḳabā-yı pūr-naḳş-ı 'ilm ü ma'ārif ile ḳāmet-i cāme-zīb-i isti'dādı revnaḳ-yāb olmağla ṭarīḳ-ı 'ilmde ḥareket ve bereket-i ḥareket ile Sinān Efendi ḥidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet idüp ibtidā otuz aḳçe ile müderris, ba'dehu kırk aḳçe ile Mollā Yegān Medresesi'nde şadr-ı meclis olmuş idi. Ṭoḳuz yüz seksan bir Şafer'inde 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi'den sonra Şoğūḳḳuyı ḳurbında Pīrī Paşa Medresesi ḥāric elli olup evvelā bunlara virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Küçük Nūre'd-dīn şehīd olup Çorlı Medresesi pāye i'tibārı ile ibtidā bunlara tevcīh olındı¹. Seksan üç Receb'inde ma'zūl olup medresesi Rus Muştafā Efendi'ye virildi. Seksan ṭoḳuz Cemādiye'l-ūlā'sında Bekāyī yirine Şaḥn'a gelüp bir aydan sonra Mar'aş ḳazāsı mevleviyyet olup bunlara ināyet olındı. Ba'de'l-'azl ṭoḳsan bir Zī'l-ḥicce'sinde Vānḳulı yirine Kütāhiyye ḳazāsı iḥsān olındı². Ṭoḳsan dört ḥilālinde 'azl olup Gelibolılı Maḥmūd Efendi ta'ḳīb eyledi. Ṭoḳsan beş Şevvāl'inde Seyyid Murtażā yirine Ṭrablus ḳazāsı virildi. Manşib-ı mezbūrı ḳabūl itmeyüp nīş-i bün-tūz-i zebānın şudūr-ı 'ulemāya dırāz ve fevvāre-i zehr olan dehānın bāz ḳılmağla 'azl ü nefy olup manşibı Yūnus-zāde'ye virildi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Receb'inde Yūnus-zāde yirine Yeñişehr ḳazāsı iḥsān olındı. Elf-i kāmīl Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olup manşibı Küçük İşḫāḳ'a tevcīh olındı. Ol eṣnāda 'ıḣḳ-ı pīçān-ı a'şāb-ı vūcūdı mübtelā-yı ḥazān ve zehr-i mār-ı merg ile bī-cān olup cem'iiyeti tārmār ve mihmān-ı vaḥşetkede-i mūr u mār oldı. Ümmīddür ki rū-yı maḳşūdına ebvāb-ı raḥmet gūşāde ve ṭāvus-ı cinān ile bir arada olmaḳ müyesser ola.

Mevlānā-yı mezbūr ifrāt-ı tehevvr ile meşhūr, mādde-i tiryāḳ-ı isti'dād-ı fūnūn, 'unşur-ı nārīsi ḡālib-i turfe-ma'cūn idi. *Zeyl-i Şaḳā'ik*³ yazmışdur. Elfāzı süst ü terākībi nā-dürüstdür⁴.

el-Mevlā 'Ömer ('Ömer Beg)

Vezīr-i A'zam Aḥmed Paşa'nun 'uteḳāsındandır. 'Ayn-ı 'Ömer gibi çeşm-i dil ü cānını cānib-i 'ilm ü 'irfāna bāz ve 'uḳde-i mīm gibi bend-i kemer-i himmete girih-endāz olmağla ṭarīḳ-ı 'ilmīde türktāz ḳıldıḳda 'ulemā-yı 'aşr ḥidmetlerinde ḳā'im ve

¹ 115b SE

² ḳazāsı//olındı:ḳazāsına vāşıl olup SE

³ 205a R1

⁴ 197b E

ba'z-ı şudürdan mülâzım olup ahz-ı medâris ve 'ağd-ı mecâlis iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken toköz yüz seksan yedi Şevvâl'inde Hasan Kethudâ-zâde yirine Rüstem Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan toköz Cemâdiye'l-âhîre'sinde selefi yirine meşrûtası Mihrümâh Sulţân pâyesini câygâh itmiş idi. Toközan dört Cemâdiye'l-ülâ'sında Duğadin-zâde 'Oşmân Efendi yirine Şahn'a gelmiş idi. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında¹ merhûm Bahrî Hasan Çelebi yirine Kuds-i Şerîf kazâsı ile teşrîf olındı. Toközan beş Şevvâl'inde Mağmûd Efendi yirine Kütâhiyye'ye nağl olındı. Toközan altı Rebî'u'l-evvel'inde kabûl itmeyen Remzî-zâde yirine Kuds-i Şerîf'e i'âde olındı. Cemâdiye'l-âhîrede 'azl olunup manşıbı Mu'arrif-zâde'ye virilmiş idi. Toközan sekiz Receb'inde Samsûnî-zâde Hâcî Çelebi² yirine sâlişen Kuds-i Şerîf kâzîsi oldılar. Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde fâriğ olmağın kağ'-ı pâye için Şaçlı Kerîm Efendi'ye virilüp anlar müteğâ'id olduğda Martolos-zâde'ye virildi. Elf-i kâmil ħudûdında ser-ğadd-i fenâdan ħâric ve ma'âric-i 'illiyyîne 'âric oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâhla meşhûr, fûnûn-ı mütedâvilede müşârik-i emşâl, tâlib-i nevâdir-i 'ilm ü kemâl idi.

el-Mevlâ Meğhemmed (Münşî Efendi) {Münşî}

Fıkarât-ı inşâ-yı vücûdı belde-i Akğışâr'da zîver-i şahîfe-i şühûd ve "Münşî" mağlaşı ile ma'rûf u ma'hûd olmuş idi. Riyâz-ı 'ilm ü ma'ârifeye yolından güzâr ve gül-deste-i fağl ü kemâli zîb-i tâğ-ı tâğıyye-i iştiğâr itdükden şoğra 'ulemâ-yı 'aşrdan Ebu'l-leyş 'Alîsi dârü'l-ifâdesinde iştiğâl, ba'dehu şadr-ı 'âlî-ğadr Ca'fer Efendi âstânesine ittişâl eyleyüp toköz yüz altmış üç târiğinde teşrîf-i seferden mülâzım ve semt-i³ kazâyâ 'âzim olmuş idi. Diyâr-ı Mışriyye'de nice zemân ħâkim-i bilâd ve nâzır-ı ağvâl-i 'ibâd olup ba'dehu belde-i tayyibe-i Taybe'de mânend-i rıçvân-ı İrem, şeyğhu'l-Ĥarem olmuş idi. Elf-i kâmil ħudûdında gencîne-i vücûdın ol ħâk-i pâkde tevdî' ve âb-ı şehâb-ı rağmetle türâb-ı bedenin ħazîre-i Bağî' da nağt' itmiş idi.

Merhûm-ı mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr, elsine-i şelâsede şî'r ü inşâyâ ħâdir, be-tağşîş 'ulûm-ı edebiyede müstağzır-ı nevâdir idi.

¹ Ramazânında SE

² Efendi SE

³ ħamiyyet-i SE

Muhtaşar u veciz tefsir-i *Kelām-ı ‘Aziz* yazmışdur. Fuḫalā-yı ‘aşr¹ imzā itmişlerdür. Meşā’ih-i Naḫş-bendiyye’ye irādeti ve ma‘ārif-i cüz’iyyeden² ḫüsn-i kitābeti var idi. Bu ḫaḫır ḫaḫtı ile gördüğüm *Ḳaḫīde-i Rūḫiyye*’sindendür:

برق نألق من ذرى اللاهوت
قدشيم يومض فى طوى الناسوت

واضيا معمور الهيولى برهيته
مقسور ذى السلطان والجبروت

فى الامكان ممكن فى متجليا
متقلب الطاوس والحيوت³

el-Mevlā İslām (İslām Efendi)⁴

Vilāyet-i Ḥamīd dāḫilinde Küçükborlı’dan zāhir olmuşdur. Ağzıkara’nuñ birāder-i kihteridür. Ba’zı ‘ulemādan mülāzım ve ḫarīḫ-ı tadrise ‘āzim olup ḫaḫ-ı merātib-i mu’tāde ile kırḫ aḫçe medreseden munfaşıl iken ḫoḫuz yüz seksan altı Ramazān’ında Sekbān ‘Alī Medresesi ḫāric i’tibār olunup ibtidā bunlara i’tā olındı. ḫoḫsan bir Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳocalı Muşliḫi’d-dīn yirine Ḳorlı pāyesi virilüp Rebī‘u’l-āḫir’de Munuḫ ‘Alī yirine Maḡnisa fetvāsı ‘ināyet olındı. ḫoḫsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Küçük Maḫmūd yirine Maḡnisa ḫazāsına naḫl olunup ḫabūl itmedükde⁵ Cemādiye’l-ülā’da Şaḫlı Kerīm Efendi yirine Şām fetvāsı virildi. Anı daḫı ḫabūl itmeyüp sene-i mezbūre Receb’inde manşıbı Ma‘rifetu’llāh Efendi’ye i’tā olunmuş idi. ḫoḫsan ḫoḫuz Zi’l-ḫicce’sinde İmām⁶ -zāde yirine altmış aḫçe ile Burūsa Murādiyyesi virildi. Andan daḫı isti’fā vü istiḡnā idüp ‘azl iḫtiyār itmiş idi. Biñ ḫudūdında nā-kām u nā-ümmīd ‘azm-i nüzhetgāh-ı cāvid eyledi.

¹ Fuḫalā-yı ‘aşr: Fuḫalā E, SE

² ma‘ārif-i cüz’iyyeden:- SE

³ “Lāḫūtī âlemin zerrelerinden parlayan bir şimşektir o. İnsan tabiatında parlayan bir mizaçtır o. Heybetiyle hayal âleminin varlıklarını aydınlattı. Güç ve otorite sahibi, zorlu biridir o. Güzelliğin ve canlılığın farklı hâllerinde imkân âleminde tecelli etmiştir.”

⁴ Bu biyografi SE’de bulunmamaktadır.

⁵ 198a E

⁶ 205b R1

Mevlānā-yı mezbūr kuvvet-i İslām ile meşhūr, ‘ilm-i fıkhā mūntesib, zıkr-i ḥayrī kāsib idi.

el-Mevlā ‘Alī (Şeyhī ‘Alī)

“Şeyh ‘Alī” demekle ma‘rūf Emīr Efendi’dür. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan mertebē-i isti‘dādı taḥşīl ve esbāb-ı liyākat ü istiḥālī tekmīl itdükden şoñra ba‘z-ı şudürdan mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olup kırk aqçe ile medreseden ma‘zül iken tokuz yüz seksan beş Şevvāl’inde Kātib-zāde yirine Pīrī Paşa müderrisi olmuş idi. Ba‘dehu yirinde pāye i‘tibār olunup tokusan altı Rebī‘u’l-āḥir’inde Kayşeriyye kazāsı mevleviyyet olup ibtidā bunlara ‘ināyet olındı. Ba‘de kazā‘u’l-vaṭar elf-i kāmīl ḥudūdında terk-i vaḥşetgāh-ı kibr ü baṭar kılmış idi.

‘Ālim ü şālih, sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Şāh Meḥemmed (Naḳīb Şāhı)¹

Vilāyet-i Aydın dāḥilinde “Kestel” nām belde-i ma‘mūredendür. Meşḥat-ı İslāmiyye ile neḳābet-i sādāt-ı kirāmı cem‘ iden Ma‘lūl-zāde Meḥemmed Efendi’nün āstānesine intisāb ve mülāzemet-i ḥidmet-i ‘aliyyeleri ile izāfet-i teşrīfiyye şerefin iktisāb idüp “Naḳīb Efendi Şāhı” demekle meşhūr ve ol ḥānede şāh-ı şatrancī gibi mu‘avvelün ‘aleyh-i umūr idi. Kaṭ-ı merātīb-i mu‘tāde ile kırkdan ma‘zül iken tokuz yüz tokusan iki Şevvāl’inde Paşa-zāde Efendi yirine Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ Şevvāl’inde Kākül Perīşān Şeyhī Efendi yirine Kızılmuşluk pāyesine terfī‘ olındı. Biñ bir Rebī‘u’l-āḥir’inde şāh-ı çüpīn gibi kuvvet ü ḥareketi mefḥūd ve tarīk-ı āmed-şūd-i naṭ-ı şıḥḥati mesdūd olup leclāc-ı ecel “şāh māt” dimiş idi. Medresesi Fehmī Çelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr kābiliyyet ile meşhūr, ‘ilm ü hūnerde emşāle müşārik, merd-i dūnyā ve mütēdārik idi.

Naḳl olunur ki mollāsı mesned-i fetvādan ma‘zül olduğda ḥunkār ḥ‘ācesi Sa‘de’d-dīn Efendi² müsteşār-ı cemī‘-i umūr ve ‘āmmē-i ‘ālem taḥt-ı ḳahr-ı kahramānīsinde maḳḥūr olup bu vaz‘-ı nā-müsellem, şīve-i ‘Acem olduğı ma‘lūm-ı mollā-yı merḳūm olmağın kemāl-i zücretinden mücerrebāt-ı ḳahriyyeye meşğūl olup

¹ E ve SE’de sıralama değışiyor. 199a E; 116b SE

² 199b E

ba‘de tekmîli’l-‘amel da‘vât-ı me’sûre ile mütekeyyif olmuş enfâs-ı tayyibelerin bir kabza türâba vezân idüp ol cevher-i iksîr-i merâmı bir kâğıd pâreye ta‘biye ider ve Şâh Çelebi ehaşş-ı havâşş olmağla emr ider ki H‘âce Efendi’nün âstânesi dâhiline ilkâ ve muktezâ-yı kadîmeyi bu hizmetle îfâ eyleye. Şâh Çelebi dağı “Sem‘an ve tã‘aten” diyüp kemâl mertebe müsâ‘ade¹ göstermekle mollâyı îğfâl ve H‘âce Efendi âstânesine intisâb ümmîdine ihtiyâr-ı mekr ü ihtiyâl idüp h‘âce-i ‘âlî-cenâb huzûrına varup keşf-i ruķ‘a-i melfûfe-i râz ve ol sırr-ı ser-besteyi ibrâz ider. Ba‘dehu deryâya pertâb idüp Naķtîb Efendi merhûma “Edâ-yı hizmet itdüm.” diyü haber virür. Anlar dağı kemâl-i şafâ ile seheri muntazır-ı şalâ olur. Eşer zâhir olmayıcaķ Şâh’uñ ğadrı ma‘lûm olup cân ü dilden bed-du‘â ve tîr-i haķâ-kerdeyi anuñ cânına fedâ ider. Egerçi ol bahâne birle H‘âce Efendi ile qarâbet-i muşâheret peydâ ider. Lâkin şûret-i me‘mûl, cilve-sâz-ı mir‘ât-ı huşûl olmayup maħrûmen intikâl eyler.

el-Mevlâ’u’l-a‘zam Zekerıyyâ Efendi² (Zekerıyyâ Efendi Hâzretleri³)⁴ {Meylî}

Levha-i ser-şahîfe-i seb‘u’l-meşânî, mihrâb-ı nazâr-ı i‘tibârî ve rabbâtu’l-ħicâl-i mezâyâ-yı Qur‘ânî rebîb-i hacr-i haķâ’ik-dişârı olup, كلما دخل عليها ذكرى المحراب⁵ kitâbe-i tãķ u evvân-ı merâtib-i ‘aliyyesi ve mantûķ-ı kerîm-i⁶ ‘يا يحيى خذ الكتاب⁷ ‘unvân-ı dîbâce-i veşâyâ-yı kudsiyyesi olan destgâh-ı ifâdenüñ ‘allâme-i ercümendi, şeyhu’l-fenn-i fazl ü ‘irfân Zekerıyyâ Efendi’dür. Nuķre-i vücûd-ı tibr-tebârî hâķ-i pâķ-i Anķara’dan bedîdâr ve “Bayram”⁸ nâm bir merd-i şâlihüñ ‘ıydgâh-ı hânedânına sermâye-i iftiħâr ü i‘tibâr olup toķuz yüz yigirmi ħudûdında naķd-i sere-i mâhiyyeti sikke-i sulţân-ı vücûd ile mevsûm, şurre-i sÛrre-i maħsûmı yed-i ħudretle maħtûm olmuş idi. Hengâm-ı taħşilde birâder-i mihterleri tercemesi⁹ sebķ iden Ya‘ķûb Efendi’den tertîb-i muķaddemât ve naţ‘-ı mübâhasede nice ferzâneyi mât eyleyüp Şahn Müderrisi ‘Arab-zâde ‘Abdu’l-bâķî Efendi dârü’l-ifâdesinde iştiĝâl, ba‘dehu Ma‘lûl Emîr Efendi hizmetlerine ittîşâl idüp toķuz yüz elli târîħinde mevlânâ-yı merķûm def‘a-i şâniyyede Mısr’a hâķim olduķda ħidemât-ı ‘aliyyelerinde ķâ‘im ve Şeyh ‘Alî Maķdisî ile şirket üzere derslerine

¹ Kemâl mertebe müsâ‘ade:kemâl-i müsâ‘ade SE

² - R1, E

³ - SE

⁴ E ve SE’de sıralama düzeliyor. 198a E; 115b SE

⁵ *Kur‘ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân Sûresi*, 03/ 37, “Zekerıyyâ onun yanına, mâbede her girişinde ...”

⁶ mantûķ-ı kerîm-i:- SE

⁷ *Kur‘ân-ı Kerîm, Meryem Sûresi*, 19/ 12, “Ey Yahyâ, kitabı (kuvvetle) tut.”

⁸ 206a R1

⁹ 116a SE

müdāvim olmuşlar idi. Elli dört Muharrem’inde mollaları Mīrim Kösesi yirine Anaṭolı şadı olduḡda tezkirecilik maḡāmında ḡidmet, māh-ı Şa‘bān’da müteḡā‘id olup iḡrāz-ı şeref-i mülāzemet itmişler idi. İbtidā yigirmi aḡçe ile Burūsa’da Ḥamza Beg Medresesi’ne müderris, ba‘dehu Burūsa Ḳāzīsī Ḳara Ḳelebi merḡūmuñ ‘arzı mücibince teraḡḡī ile manzūme-i cāha muḡammis olup altmış bir tāriḡinde Sulṡān Süleymān Ḥān Naḡcivān seferine revān olduḡda Ḥaleb meşṡāsında rükeb-i sulṡāniye vāşıl ve otuz aḡçe ile Ḳendik Medresesi’ne nā‘il olmuşlar idi. Ba‘de kırḡ aḡçe¹ ile Ḳapluca Medresesi’nde miḡrāb-nişīn ve ol dīvāre-i sīmīne faşş-ı niḡīn olup yetmiş evāḡirinde munfaşıl ve yirlerine Şarı Gürz-zāde Efendi vāşıl oldu. Yetmiş üç Rebī‘u’l-āḡir’inde² ‘Alī Paşa-yı ‘Atıḡ Müderrisi Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi İznīḡ’de Süleymān Paşa pāyesine terfī‘ olunup medresesi maḡlūle olduḡda kırḡdan ma‘zūllerden ‘Arab-zāde ‘Abdu’r-ra‘ūf Efendi ve Deli Kerīm Ḳelebi ve Manav Seyfī Efendi ve Beñli Maḡmūd³ ve Ayās Efendi ile imtiḡān fermān olunup māh-ı Cemādiye’l-ūlā’nuñ yigirminci ḡüni yevm-i ḡamīsde Şeyḡ Vefā Cāmi‘i’nde cem‘iyyet ve şadreyn-i fāzılīn Ḥāmid Efendi ve Pervīz Efendi ḡuzūrında *Hidāye*’nūñ *Kitāb-ı Cināyāt*’ından⁴ kırā‘at itmişler idi. Ol fırḡa-i celīle meyānında kemāl-i fazīlet ile ser-efrāz ve ḡā‘iz-i rehīne-i imtiyāz olup bāḡīleri daḡı ‘ale’t-terṡīb tatyīb olınmışlar idi. Yetmiş beş Şevvāl’inde Kepenekci-zāde Süleymān Ḳelebi yirine Üçşerefeli pāyesi ile şerefāt-ı ḡadrları ‘ālī olup yetmiş yedi Zi’l-ḡa‘de’sinde Bostān-zāde Meḡammed Efendi yirine Şaḡn-ı Şemāniye’ye ḡıram, seksan Şafer’inde Bahā’e’d-dīn-zāde yirine Sulṡān Selīm-i Ḳadīm dārū’l-ifādesin maḡām itmişler idi. Seksan bir Şafer’inde Ümmüveled-zāde merḡūm yirine ḡazā-yı Ḥaleb-i Şehbā cilvegāḡ-ı eşheb-i iḡbālleri oldu. Seksan iki Zi’l-ḡa‘de’sinde ḡaṡā-resīde-i ḡeşm-i eyyām olup Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi mutaşaddī-i aḡḡām oldu. Seksan beş Şa‘bān’ında Şāliḡ Mollā Efendi yirine maḡrūse-i Burūsa’da ferş-i seccāde-i ḡükümet eylediler. Seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde isti‘fā idüp Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi mütekeffil-i emr-i ḡazā oldu. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡicce’sinde Ḥubbī Mollāsı yirine İstanbul ḡazāsına revnaḡ-baḡşā oldılar. Seksan ṡoḡuz Zi’l-ḡicce’sinde ‘İvaż Efendi yirine Anaṭolı şadı ile bülend-ḡadr oldılar. ṡoḡsan bir Rebī‘u’l-āḡir’inde vazīfe-i mu‘tāde ile müteḡā‘id ve mesned-i şadārete ‘Abdu’l-ḡanī Efendi müteşā‘id olmuş idi. ṡoḡsan dört ḡilālinde ṡaraf-ı Şām’dan ḡacc-ı Beytü’l-ḡarām ve edā-yı nūsk-i İslām idüp ṡoḡsan beş Cemādiye’l-ūlā’ında şeyḡū’l-İslām olan Şeyḡī Efendi mutaşarrıf olduḡı

¹ - SE

² Rebī‘u’l-āḡir’inde:evāḡirinde SE

³ 198b E

⁴ Hidāye’nūñ//Cināyāt’ından:Kitāb-ı Hidāye’nūñ Cināyāt’ından SE

Dārü'l-ḥadīs-i Süleymāniyye destgāh-ı ifādeleri olmağla kesb-i rütbe-i seniyye kılmış idi. 70 Cemādiye'l-ülā'sında Bostān-zāde Meḥmed Efendi yerine şadru'l-ulemā-yı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. Ol eşnāda nevbet fermān olunup erbāb-ı istiḥkākı defter-i mülāzemeteye kayd ve dām-ı 'anberīn-tār-ı taḥrīr ile murğ-ı dil-i āvārelerin şayd itmişler idi. 70 sekiz Şa'bān'ında umūr-ı 'āmmeden¹ tebā'ūd ve idrārāt-ı mu'ayyene ile ihtiyār-ı teḡā'ūd eyleyüp 70 Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi tesviye-i umūr-ı şadārete kıyām eyledi. 70 70 Receb'inde ḥalefleri yerine mesned-i şadārete i'āde olındılar. Elf-i kāmīl Receb'inüñ leyle-i mi'rācında pertev-endāz-ı maḡām-ı fetvā ve ḡandīl-i miḡrāb-ı faẓl ü taḡvā olup bu beyt-i bī-hemtā kitābe-i tāḡ-ı iclālleri olmuş idi:

Gelür her yüz yıl içre dīni bir tecdīd ider ādem
Bunuñ gibi müceddid biñde bir ancak gelür ḡaḡkā

Biñ bir Şevvāl'inüñ on ikinci gūni yevm-i aḡadda devlet-i se-rūze-i dūnyādan gūrīzān ve 'ıydḡāh-ı ervāḡ-ı muḡaddeseye revān oldılar. Selefleri ḡā'im-maḡām ve mükerreren şeyḡü'l-İslām olmuş idi.

Keyfiyyet-i intikālleri bu gūne vāḡi' olmuşdur ki selāḡīn-i 'izām, mesned-ārā-yı şeyḡü'l-İslāmī olan fuẓalā-yı kirāmı her şayf u şitā faşla mülā'im ḡil'at ile ikrām ve mānend-i naḡl-i ḡoş-ḡırām, nihāl-i ümmīdlerin sebz-fām itmek 'ādeti-i me'lūfeleri olmağın bunlara daḡı bir ḡil'at-i fāḡire-i semmūr ki leme'āt-ı cevheri şu'ā'-ı nūr-ı siyāḡ gibi şu'le-resān ve hey'et-i şūf-ı sefid-i mevc-engīz ile telāḡī-i baḡr-ı sefid ü siyāḡ ve tesāvī-i leyl ü nehār-ı faşl-ı bahārīden nişāndur, iḡsān olunduḡda dest-būs-ı teşekkür için bāb-ı ḡümāyūna ḡüzār idüp muntaẓır-ı ruḡşat-ı duḡūl iken ecel-i 'ācil ḡulūl² eyledi. موت العالم موت العالم³ feḡvāsı üzere ebnā-yı zemāne tecdīd-i mātem idüp Cenābī Çelebi'nüñ tārīḡ-ı meşḡūrı zebān-zed-i neḡḡa-engīzān-ı pūr-ḡam olmuş idi:

Füc'eten Zekerıyyā Efendi ḡoḡdi hemān (1001)

¹ 206b R1

² 199a E

³ "Bir ālimin ölümü, bir ālemin ölümü (gibidir)." (Bu söz "Ālimin ölümü Müslūmanlar için ḡiçbir zaman telafisi olmayan bir musibettir (*Dārimī, Sünen*, C. 1, Rivāyet no. 330)." Hadīs-i Şerīf'inin deḡiştirilmiş hālidir.)

Sulţān Selīm Cāmi‘i  urbında binā buyurdıkları dārü‘l- adīs civārında vāqi‘ sikkāye dāhilde defn olındılar.

Mollā-yı mer ūm ‘allāme-i mülk-i R m, Őeyhu‘l-‘Arabiyye,  stād-ı f n n-ı edebiyye¹, s ne-i p r-sek neleri k ‘idet ‘l-mülk-i  av ‘id ve Őaf a-i m cell -yı dil-i ilh m-mu  abili fihrist-i mecm ‘a-i fev ‘id ve mir‘ t-ı m te hayyileleri ‘ lem-n m -yı hey kil ‘l-env r-ı ma‘  lat ve  iz ne-i  af zaları bah r- ane-i Őuver-i mes ‘il-i men  lat, ‘iŐ mi‘l- aseb, asma‘i‘l-edeb,  ar ri‘t-ta r r, ‘abiri‘t-ta‘b r, pehlev n-ı ‘arŐa-i tefs r, yek-s v r-ı kümeyt-i  ame-i ta r r   gülgün-ı zeb n-ı ta r r, her fende müsellem-i ‘ lem, c me-i vaŐf-ı z t-ı ker mi mazm n-ı beyt-i meŐ r ile mu‘allemdür:

ليس من الله بمستنكر
ان يجمع العالم فى الواحد²

 s r-ı ‘ilmiyyelerinden *Hid ye*‘ye  aŐiyeleri vardır. *Kit bu‘l-vek le*‘den  hir-i kit ba varınca İbni H m m‘a zeyl olmak üzere yazmışlardur. *Tefs r-i Beyz v *‘den S re-i ker me-i A‘r f‘a  aŐiye-i Őer fe ta‘lik buyurmışlardur. *Őer -i Mift h-ı Şerif*‘ye³  aŐiyeleri ve *Şadru‘Ő-Şerif‘a*‘ya  aŐiyeleri vardır. M t la‘a buyurdıkları *Tefs r-i Beyz v * ve *KeŐŐ f* ve *Telv h* ve *Mev kif* ve *Dürer   Gurer* ve * av Ői-i Tecrid* ekşer  a t-ı Şerifleri ile olup hev miŐinde olan a‘lak-ı ta‘lik t-ı Şerifeleri tecrid   tanzim olınsa m sta ill  aŐiyeler olmağa m te ammildir.

 ayr t-ı ‘amim ‘l-berek tları İstanbul‘da medrese-i celileleri vardır. El- n d r-ı ‘ilm   ta Őil ve k r- ane-i erb b-ı kem l   tekmildir. Ve bir d r ‘l- adīs-i fer unde-bin  ve etrafında m l zım ni içun  ucer t inşa itmişlerdür. ‘‘Meyli’’ ma laŐı ile eş‘ r-ı güher-b rları ‘unv n-ı d v n-ı  s r ve kit be-i eyv n-ı r zg rdur.

min-Kelim ti‘l-manz me⁴

B deden el  ekd g m g Ő itdi erb b-ı fera 
  atı Őındı seb nu  münkesir oldu  ade 

[Ve lehu]

¹ 116b SE

² ‘‘Bütün bir  lemi bir yerde/kişide toplamak Allah için imkansız değildir.’’

³ Şerif‘e SE

⁴ Min-Kelim ti‘l-manz me: Beyt SE

Haṭā itdüm kaşı yāsını rāya eyledüm teşbīh
Baña ebrū-yı cānān münḥarīfdür daḥı ıođrulmaz¹

[Ve lehu]

La'lüne ḳand öykinürmiş ḳaddüne serv-i çemen
Dadı dālı var mıdur bi'llāhi iy şeker-dehen

Yoluma cān virene vaşlum dirīg itmeme dimiş
Ger bu 'ahdine vefā eylerse cānān işte ben

İtmedi hergiz dil-i sengīn-i Şīrīne eşer
Ṭaşı başa başı ṭaşa urdı gerçi Kūhken²

La'l-i şīrīnūñ şekerdür dir imiş iy gönçe-fem
Ṭūṭī-i gūyānuñ ancaḳ ağızına oldur düşen

el-Mevlā 'Oşmān ('Oşmān Efendi)³

Vilāyet-i Rūm-ı cennet-rūsūmdan⁴ Nigbolı ḳaşabasındandır. Mevālī-i 'aşrdan iktisāb-ı fūnūn ve kevkeb-i baḥt-ı sāzkārın semt-i maḳşūda reh-nümūn idüp ba'z-ı eşrāfdan mülāzım ve Āşaf-ı şaff-ārā Siyāvūş Paşa ḥidmetlerine mu'allim olmuş idi. Ṭarīḳ-ı tadrīste ḳaṭ'-ı menāzil-i dūr u dırāz ve rütbe-i erba'īne varunca merātib-i mu'tādeyi iḥrāz idüp ḳırḳ aḳçe ile Merdümiyye Medresesi'nden ma'zül iken ṭoḳuz yüz seksan sekiz Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olunan Küçük İşḫaḳ yirine Ḥaydar Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan ṭoḳuz Cemādiye'l-āḥire'sinde 'Abdu'r-raḥīm Efendi yirine Edrineḳapusu Sulṭāniyyesi'ne terfī olup ṭoḳsan bir Zi'l-ḥicce'sinde Ḳāf-zāde Efendi yirine Şaḥn'a gelüp ṭoḳsan beş Rebī'u'l-āḥir'inde Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Ḥasan

¹ Bu beyit E'de 6. sıradadır.

² Bu beyit SE'de sonda bulunmaktadır.

³ E'de sıralama değişmektedir. 199b E; SE'de normal sıralamanın arasına bir biyografi girmektedir. 176b SE

⁴ 207a R1

Kethüdā-zāde Efendi¹ yirine Süleymāniyye'lerün biri tevcih olındı. Toğsan yedi Cemādiye'l-ülā'sında Süleymāniyye Dārü'l-ḥadīsi'ne mutaşarrıf² olan Zekerıyyā Efendi merhūm şadru'l-'ulemā-yı Rūm olduḡda eşref-i medāris olmaḡ üzere bunlara tefvīz olunmuş idi. Biñ Şevvāl'inde pādişāh-ı devrān Sulṡān Murād Ḥān belde-i Mağnisa'da medrese-i cedīde binā idüp ibtidā bunlara i'ta olındı. Māh-ı Zı'l-ka'de'nün dördüncü günü intikāl idüp medrese-i celīle ile Levḡ-ḡān İbrāhīm Efendi iclāl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, kerīmü'l-ḡiṡāl, pesendīde-fi'āl idi.

el-Mevlā 'Abdu'r-rahīm (Menteşeli 'Abdu'r-rahīm Efendi³) {Niyāzī}

Şeyḡü'l-İslām Şeyḡī Efendi ḡazretlerinün maḡdūm-ı pesendīde-fi'ālī ve riyāz-ı ensāb-ı fezā'il-iktisāblarınun nihāl-i müşmirü'l-istihālīdür. Toğuz yüz yetmiş ḡudūdında şem'-i vücūd-ı mes'ūd⁴ nişānde-i meclis-i şühūd olup istifāza-i envār-ı fezā'il ü kemāl ve iş'āl-i fetīle-i sa'y ü ictihāda işṡiḡāl idüp vālid-i 'ālī-şānlarından mülāzım olup toğuz yüz toğsan ḡudūdında kırḡ aḡçe ile Efḡal-zāde Medresesi'ne ferş-i seccāde idüp ba'dehu teraḡḡī ile ḡāric rütbesine 'āric olmuşlar idi. Toğsan üç Şevvāl'inde Kemāl Efendi yirine Yeñi 'Alī Paşa Medresesi'ne revnaḡ-baḡşā olup toğsan altı Şafer'inde Mu'arrif-zāde yirine⁵ Kızılmuşluḡ Medresesi'ne vāşıl, toğsan toğuz Rebī'u'l-āḡir'inde Ḥāce-zāde Meḡammed Efendi yirine Semāniye'ye nā'il, elf-i kāmīl Şevvāl'inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Sulṡān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'nde mesned-ārā-yı fezā'il olmuş idi. Biñ bir Cemādiye'l-āḡire'sinde Kethüdā Muşṡafā Efendi yirine Süleymāniyye dārü'l-ifādesinde murabba'-nişin-i 'izz ü temkīn olmuş iken marāz-ı müzmine mübtelā ve üftāde-i pister-i 'acız ü a'yā olup biñ iki Ramāzān'ında riyāz-ı ḡudse ḡüzār ve ḡiyāz-ı cināndan ifṡār itmiş idi. Medrese-i maḡlūle Bostān-zāde'nün maḡdūmı Meḡammed Efendi'ye virildi.

Merhūm-ı merḡūm maḡdūm-ı fezā'il-rūsūm, ḡalīm ü selīm, ḡalūḡ u kerīm, ma'ārif ü edebıyyāta mā'il, şābb-ı şāliḡ ü kāmīl idi. "Niyāzī" maḡlaşı ile Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi *Tezkiretü's-şu'arā* da zıkr itmişdür. Bu eş'ār nuḡbe-i ḡüftāridur:

¹ - R1, E

² 117a SE

³ Mentēşeli//Efendi:'Abdu'r-Raḡīm R1, E

⁴ - E

⁵ 200a E

Mümkin mi aña mīve-i vaşluñ ola naşīb
Bāğ-ı vişâlde ʔama‘-ı hām ider raqīb

[Ve lehu]

Biḥār-ı eşküme ğarq eyleyüp deryā-yı cūşānı
Göze yindürdüm iy dil ḥāşılı baḥr-ı firāvānı

[Ve lehu]

O meh dün ḥāḫır-ı ‘uşşākı luḫf itdi ele aldı
Dil-i maḫzūnumı añmaduğına ḥāḫırım qaldı¹

el-Mevlā ‘Alī bin İlyās (Ḥaş-zāde)

Ḥıḫḫā-ı dil-ārā-yı Rūm’da veche-i meḫālib ü merūm olan “Yeñişehr” nām belde-i meşhūreden zuḫūr itmişdür. Eşraf-ı kużātdan olup ol diyārda medresesi ve ba‘z-ı āşār-ı ḫayrı olan Ḥaş-zāde İlyās Efendi’nüñ maḫdūmıdır. Gevher-i sengin-bahā-yı vücūdı āftāb-ı ‘ālem-i ‘ilm ü ma‘ārifden iktisāb-ı āb u tāb ve şafā-yı cevher-i isti‘dādı bāzār-ı i‘tibārda la‘l-i nāb gibi şöhret-yāb idüp şayrefiyān-ı çār-sū-yı ifāde terbiyeti ile qadri ziyāde² olmağın mānend-i faşş-ı nigin, qabul-i naqş-ı ‘izz ü temkīn itmiş idi.

Nice zaḫmet çeker kesb-i kemāl idince bir ‘ārif
Belī çok qan yuḫar kān eyleyince bir güher peydā

‘Ulemā-yı ‘aşra ḫidmet ve ifā-yı ḫaqq-ı merāsime himmet idüp Şāḫ Efendi’nüñ dārü’l-ifādesinde mutaşarrıf-ı cihet-i i‘āde ve qayd-ı dānişmendiden āzāde olmuş idi. İbtidā’en ḫarīq-ı qazāda ‘arā’is-i meḫālib qılāde-i ḫükümeti ile müzeyyen ü muḫallā ve yüz elli aqçe ile Fenār ve Çatalca emsāli bilād-ı celilede mutaşaddi-i aḫkām-ı tefiş ü qazā olup ba‘dehu ḫarīq-ı mevleviyyete sülük ve qurş-ı tibr-‘ayār³-ı i‘tibārın sikke-i tediis ile meskūk idüp kırk aqçe medreseden munfaşıl iken toquz yüz seksan bir

¹ Niyāzī//qaldı, der-kenār E

² 207b R1

³ - E

Şafer’inde Emru’llāh Efendi yirine Tūṭī Laṭīf Medresesi ile teşrīf olunmuş idi. Toḡsan beş evā’ilinde Cerrāḡ Meḡemmed Paşa ḡalīlesi Gevher ḡān Sulṭān medrese-i cedīde binā eyledükde evvelā bunlara iḡsān olındı. Toḡsan yedi Receb’inde ḡabūl itmeyen Martolos-zāde ‘Abdu’llāh¹ Efendi yirine Bosna Serāyı’na ḡāzī olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡa’de’sinde Sipāḡī-zāde maḡlūlinden İzmīr ḡazāsına naḡl olındı. Toḡsan toḡuz Muḡarrem’inde ‘azl olınup yirine Küçük İşḡaḡ Efendi ḡönderüldü. Elf-i kāmīl Cemādiye’l-ülā’sında ḡalefī İşḡaḡ Efendi² yirine Yeñişehr ḡāzīsī oldı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡicce’sinde Ya’ḡūb Efendi yirine mükerreren İzmīr ḡazāsına naḡl olındılar. Biñ iki Cemādiye’l-āḡire’sinde ma’zūl ve yirine şāniyen İşḡaḡ Efendi mevşūl olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında la’l-i gevhēr-rīzi beste-dem ve endāḡte-i ceyb-i ‘adem oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü kemālle meşḡūr, hem-seng-i İbni ḡacer, belki Yāḡūt-ı ḡamevī’ye ber-ā-ber, ‘ālim ü ‘āmil, fāzıl u kāmīl³ idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Şerḡ-i Mevāḡıf*’a ta’līḡatı ve āvīze-i sem’-i ḡabūl olmuş kelimātı ve taḡḡīḡ-ı mesā’ilde resā’ili vardur.

el-Mevlā Ya’ḡūb (Ya’ḡūb Beg)

Sulṭān Süleymān ḡān şeh-zādelerinden Sulṭān Muşṭafā’nuñ ḡullarındandır. Şāmme-i dil ü cānı istinşāḡ-ı bū-yı pīrāhen-i fazl ü kemālle ‘anberīn ve dīde-i dūr-bīn-i isti’dādı envār-ı ‘ilm ü ‘irfānla mānend-i encüm-i ḡarḡ-ı berīn olup⁴ Şāḡ Efendi’dēn mülāzım ve semt-i tadrīse ‘āzım olmuş idi. ḡaṡ’-ı merātib ve aḡz-ı menāşīb iderek ḡırḡ aḡḡe medreseden ma’zūl iken toḡuz yüz seksan üç Şa’bān’ında Kebīr Aḡmed ḡelebi yirine Edrine’de ḡalebiyye müderrisi olmuş idi. Ba’dehu yirinde pāye-i Şāḡn i’tibār olındı. Toḡsan üç Şafer’inde Bālī Efendi yirine Bosna ḡazāsı ile maḡzī’l-merām olmuş idi. Toḡsan yedi Cemādiye’l-āḡire’sinde ‘azl olınup manşībı Martolos-zāde’ye teklīf olındı. Toḡsan toḡuz Receb’inde Küçük İşḡaḡ yirine İzmīr ḡazāsı iḡsān olındı. Elf-i kāmīl Zi’l-ḡicce’sinde Zeyne’l-‘ābidīn Efendi yirine Kütāhiyye ḡazāsına naḡl olındı. Biñ iki Receb’inde ‘azl olınup manşībı Kākūl Perīşān Şeyḡī Efendi’ye⁵ virildi. Māḡ-ı Ramazān’uñ on dördüncü ḡünü Kütāhiyye’de vefāt eyledi.

¹ - SE

² ḡelebi SE

³ ‘ālim//kāmīl:‘ālim ü fāzıl, ‘āmil ü kāmīl SE

⁴ 200b E

⁵ ḡelebi’ye R1, E

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr, kazāsında müstaķīm, dervīş-nihād ü saĥī vü kerīm idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-vehhāb (Şaçlı-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi)¹

Devlet-i Kāhire-i ‘Oşmāniyye’de tūlū‘ iden nūcūm-ı zāhireden Emīr Gīsūdār’uñ maĥdūm-ı ercūmendidür. Taĥşīl-i ‘ilm ü kemāle bezl-i ictihād ve sa’y ü himmetle kesb-i meleke-i isti’dād eyleyüp vālid-i mācidinden mülāzım ve tārīķ-ı tedrīse ‘āzım olmış idi. Āheng-i rāh-ı dūr u dırāz ve kaţ‘-ı nişīb ü firāz idüp kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken toķuz yüz seksan bir Şafer’inde Şun‘u’llāh Efendi yirine Ĥayre’d-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āĥire’sinde² ‘Acem Yaĥyā yirine Seyyidī Gāzī fetvāsına naķl olındı³. Seksan üç Muĥarrem’inde ‘azl olunup manşıbı Kāra Tāce’d-dīn Efendi’ye virildi. Seksan dōrt Muĥarrem’inde Mu’allim-zāde Maĥmūd Çelebi yirine Şaĥn’a gelmiş idi. Sene-i mezbūre Receb’inde Kemāl Beg-zāde yirine altmış aķçe ile Edrine’de Dārū’l-ĥadīş Medresesi virildi. Seksan beş Rebī’u’l-āĥir’inde Samsūnī-zāde Ĥācī Çelebi yirine İzmir kazāsı tevĥīh olındı. Seksan yedi Muĥarrem’inde ‘azl olunup Küçük Luţfī Beg-zāde mesned-nişīn-i ĥükūmeti oldı. Toķsan dōrt Receb’inde Beg-zāde Efendi yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile teşrīf olındı. Toķsan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde ‘azl olunup Ĥaleb’den Su’ūdī Efendi naķl olunmuş idi. Elf-i kāmīl Receb’inde Vānķulı Meĥammed Efendi’nūñ ĥaber-i vefātı gelüp şāniyen Medīne-i Münevvere kâzīsı oldılar. Biñ iki Şevvāl’inde bunlaruñ daĥı ĥaber-i intikālī vāşıl olup yirine Kuds-i Şerīf’den Martolos-zāde ‘Abdu’llāh Efendi tebdīl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr şīĥat-ı neseb ve kemāl-i edeb ile meşhūr, ĥalīm ü selīm, maĥdūm-ı kerīm, birāderleri Yılanķık Efendi ile nisbetleri mānend-i mār u tāvus-ı cinān idi. اٰلھما ربھما رفاض الرضوان⁴

el-Mevlā’u’l-fāzıl eş-Şeyĥ ‘Abdu’l-kādir bin Ĥācī el-Mū’eyyedī (Şeyĥī Efendi Ĥāzretleri⁵)

¹ 117b SE

² Cemādiye’l-āĥire’sinde:Cemādiye’l-ūlā’sında SE

³ 208a R1

⁴ “Allah o ikisinin yerini cennet bahçesi kılsın.”

⁵ - R1

Devlet-i Bāyezīdiyye ve Selīmiyye’de şadr-ı ‘ālī-kadr olan Mü’eyyed-zāde ‘Abdu’r-raḥman Efendi’nün birāderi, seccāde-nişin-i irşād, kuṭbu’l-evtād, ḡavşu’l-müsta’in ve ‘avnu’l-münācī, şeyḫ-i kerīm Ḥācī Efendi ḫāzretlerinün ferzend-i fūrüzende-aḫteri, Şeyḫü’l-İslām Şeyḫī Efendi ḫidmetleridür. Toḫuz yüz yigirmi ḫudūdında deryā-yı zulemāt-ı ‘ademden şahrā-yı şühūda vaz’-ı ḫadem ve zıll-ı şāḫsār-ı vücūdda başt-ı bisāt-ı ‘ayş ü dem ḫılup sinn-i temyīze vāşil olduḫda taḫşil-i kemālāt-ı nefse mücidd ü sātī ve ādāb-ı mücāhedeyi kemā yenbaḫī mūrāī olup fūnūn-ı rā’iḫayı mertebe-i¹ lā’iḫasında taḫşil ve ‘ulūm-ı nāfi’ayı ‘alā ḫasbi’l-merātib tekmīl itdükden soñra ‘ulemā-yı ‘aşr ḫidmetlerinde iştiḫāl ve idāre-i kü’ūs-i ḫıl ü ḫāl iderek şeyḫü’l-İslām, üstādu’l-‘ulemā’i’l-a’lām Ebu’s-su’ūd Efendi āstānesine vāşil ve ser-ḫalka-i efāzıl-ı ḫavābil olup ḫidmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve tarīḫ-ı sa’ādet-refiḫ-ı tadrīse ‘āzim olmışlar idi. İbtidā otuz aḫçe ile Gelibolı’da Şarıca Paşa Medresesi ile ber-murād ve ol ešnāda mollā-yı merḫūma dāmād oldılar. Ba’dehu kırḫ aḫçe ile Burūsa’da Yıldırım Ḥān Medresesi’yle kesb-i ‘unvān itmişler idi. Toḫuz yüz elli sekiz Şevvāl’inde Vizeli Kerīm Çelebi yirine Çorlu’da Aḫmed Paşa müderrisi olup altmış üç Şafer’inde Ḳınalı-zāde ‘Alī Efendi yirine Ḥāşekī pāyesine sāye şalup altmış dört Şevvāl’inde Şāḫ Efendi yirine Şāḫn-ı Semāniye’yi cilvegāḫ idüp altmış yedi Zi’l-ḫa’de’sinde Ḳara ‘Abdu’r-raḥman yirine altmış aḫçe ile Ayaşofıyya Medresesi iḫsān olunup altmış toḫuz Rebī’u’l-evvel’inde Ğarīḫ ‘Arab-zāde yirine Süleymāniyye’den birine ferş-i seccāde-i ifāde itdiler. Yetmiş dört Cemādiye’l-ülā’sında² Ḳınalı-zāde Efendi yirine ḫākim-i Şām, sene-i mezbūre Zi’l-ḫicce’sinde yine anlar yirine ḫazā-yı Mışr ile maḫzi’l-merām olup yetmiş altı Receb’inde maḫrūse-i Burūsa’da nāfizü’l-aḫkām ve selef-i bāhirü’ş-şereflerine ḫā’im-maḫām olmuşlar idi. Yetmiş yedi Receb’inde Şāḫ Efendi’den soñra İstanbul ḫazāsına revnaḫ-efzā, yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḫire’sinde Ḥubbī Mollāsı yirine Anaṫolı şadrına mesned-ārā, yetmiş toḫuz Muḫarrem’inde Mu’allim-zāde yirine kuṭr-ı Rūm’da fermān-fermā olmuşlar idi. Seksan bir Muḫarrem’inde vazīfe-i emşāl ile tekā’üd iḫtiyār idüp yirlerine şadāretten müteḫā’id ‘Abdu’r-raḥman Efendi mükerreren şadr-ı Bercīs-i’tibār oldı.³ Toḫsan bir Zi’l-ḫicce’sinde Şāliḫ Mollā Efendi⁴ yirine Dārü’l-ḫadīş-i Süleymāniyye zāmīme-i revātib-i seniyye ḫılındı. Toḫsan beş Cemādiye’l-ülā’sında Şeyḫü’l-İslām Çivi-zāde meşāḫil-i dūnyeviyyeden āzāde olduḫda müftiyyü’l-enām ve müşkil-ḫüşā-yı eyyām oldılar. Toḫsan yedi Cemādiye’l-ülā’sında

¹ 201a E

² Cemādiye’l-ülā’sında:Cemādiye’l-āḫire’sinde SE

³ 208b R1

⁴ - SE

vāki‘ beglerbegi vaq‘asında iki yüz elli aqçe vazīfe-i tekā‘ūd ile kūşe-güzīn-i inzivā ve yirlerine Bostān-zāde Mehemmed Efendi mesned-efrūz-ı fetvā olmuş idi. Beş sene miqdārı dağdağa-i cāh ü celālden āsūde-dil, vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete müştāgil iken biñ iki Şevvāl’inüñ evāhirinde eyyām-ı zindegānisi āhir ve ‘ıydgāh-ı ervāhda hulle-i bayramī ile mütefāhir oldu. Hāzret-i Eyyūb Türbesi civārında vālid-i mācidleri cenbinde medfūndur.

Ol mollā-yı vālā-ıqadr-i ‘ālī-şān, deryā-yı fesṭḥü’l-ercā-yı ‘ilm ü ‘irfān, rükn-i rāsiḥ-i ders ü fetvā, cebel-i şāmiḥ-i faẓl ü taq̄vā, ‘aylem-i zāhir, ‘alem-efrāz-ı mefāhir, mülk-i nezāhet, felek-i nebāhat, şeyḥu’l-fenn-i¹ faẓl ü edeb, cümletü’l-mülk-i ḥaseb ü neseb, düdmān-ı bülend-eyvān-ı Mü’eyyediyye’nüñ ‘imādı, beyt-i ‘ilm ü şerefüñ ḥāne-zād-ı pāk-nijādı, baqıyyetü’s-selef, cur‘a-i sülāf-ı şeref, maḥdūm-ı celīl, ‘arīk u aṣīl idi.

el-Mevlā Ma‘rūf (Ma‘rūf Efendi) {‘Ārifī}

Şıla-i mā’-i mevşül-i nesebi belde-i Tırabozın ve merci’-i zamīr-i münīri semt-i ma‘ārif-i güzīndür. Evā’il-i faşl-ı şebāb ve reye‘ān-ı ‘ömr-i pür-şitābda üftāde-i vādī-i ṭaleb ve şāhid-i ḥāṭır-firīb-i faẓl ü ma‘ārif için² germ-‘inān-ı ṭarab ve zīn-nihāde-i tevsen-i şūr u şegāb olup kedd-i yemīni ile ṭarāvet-baḥş-ı çemenzār-ı şaḥā’if ve ‘araq-ı cebīni ile dirhem-āver-i gevher-i ābdār-ı letā’if olup celā’il-i ḥiṣāl ile mevşūf ve meyān-ı erbāb-ı isti‘dādda³ feẓā’il ü kemāl ile ma‘rūf olduqda Şāh Efendi’nüñ şeref-i mülāzemetini iḥrāz ve ṭarīk-ı tadrīsde kaṭ’-ı nişīb ü firāz idüp kırk aqçe ile Sultān Süleymān Cāmi’i qurbında Baba Çelebi Medresesi’nde müderris ve ifāde-i fūnūn-ı mütedāvileye mümāris olmuş idi. Toquz yüz seksan yedi Muḥarrem’inde Ḥasan Kethūdā-zāde yirine Eski İbrāhīm Paşa Medresesi’ne terfi‘ olındı. Seksan toquz Ramazān’ında Emru’llāh Efendi yirine Ḥāşekī pāyesi ‘ināyet kılındı. Toqsan bir Şafer’inde Seyyid Murtaẓā yirine altmış aqçe ile Burūsa’da Murādiyye’ye naql olındı. Toqsan iki Şa‘bān’ında Küçük Luṭfi Beg-zāde yirine İzmir kaẓāsı taqlīd olındı. Toqsan dört Receb’inde Martolos-zāde yirine Yeñişehr kaẓāsına tebdīl olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup manşıbı selef-i sālifi Luṭfi Beg-zāde’ye virildi. Toqsan beş Şevvāl’inde Şarı Muşliḥi’d-dīn yirine Āmid kaẓāsı tefvīz olındı. Toqsan sekiz

¹ 118a SE

² 201b E

³ - SE

Şa‘bān’ında¹ ref‘ olunup selefi i‘āde olunmuş idi. Toğsan toğuz Cemādiye’l-āhire’inde Hasan Kethūdā-zāde yirine Şām-ı şeref-encām kazāsı ile mağzi’l-merām oldu. Sene-i mezbūre Receb’inde Şun‘u’llāh Efendi yirine maħrūse-i Burūsa hūkūmeti ile qadri vālā oldu. Māh-ı Zī’l-qa‘de evā’ilinde ‘azl olunup manşıbı Remzī-zāde’ye naşīb oldu. Biñ bir Cemādiye’l-āhire’inde Qāf-zāde Efendi yirine Mışr-ı Qāhire hūkūmeti ile rāyāt-ı iqbālī zāhire olmuş idi. Biñ iki Zī’l-qa‘de’sinde ref‘ olunup yirine Duqadin-zāde ‘Osmān Efendi terfī‘ olındı. Ol eşnāda bīgāne-i meclis-i şühūd ve sūtürde-i şaħīfe-i vücūd olup qarāfe-i kübrāda ‘Ömer bin el-Fāriz hazretleri cenbinde defn olındı.

Merhūm-ı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, ‘ālim-i ‘āmil, kāmīl-i şāmil², meşā’ih-ı kirāma kavıyyū’l-i‘tiqād, kütüb-i taşavvuf müţāla‘asına mu‘tād, ‘ārif-i esrār-ı şūfiyye, gencūr-ı leţā’if-i hafıyye idi. “ ‘Ārifī” mahlaşı ile şi‘ārı ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da ba‘z-ı eş‘ārı vardır. Vezīr-i a‘zam, serdār-ı ‘Arab u ‘Acem Sinān Paşa’nuñ mu‘allimi ve muşāhib ü münādimi olmağın vezīr-i Āşafī evşāf-ı re’y-i rezīninden istirsād ü istimdāda me’lūf ve pindār-ı yebānesi mu‘avvelün ‘aleyh-i emr-i bi’l-ma‘rūf³ olup ‘azl ü naşbından hişşedār, devleti hālinde merci‘-i āfāk, teķā‘üdi eyyāmında perīşān-rūzgār idi.

Āşār-ı ‘irfānından *Reşehāt-ı Hüseyin Vā’iz*’i terceme eyleyüp haylī ‘avārif-i ma‘ārif ilhāk itmekle ol reşehāt-ı gül-āb-ı müteķātır, nefehāt-ı enfās-ı ekābir ve ‘abīr-i ta‘bīr ile ‘ātır olup mānend-i āb-ı buħūr rūh-efzā, māhiyyet-i uħrā peydā eylemiş idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-kerīm (Deli İmām)⁴

Qā‘idetü’l-mülk-i Şaruħān olan belde-i Mağnisa’dan bedīd ve te’sīr-i sinn-i sinīn ile ‘uķde-güşā-yı dāniş ü dīd olduķda taħşīl-i ‘ilm ü kemāle himmet ve ‘alā hasbī’l-‘āde hareket eyleyüp üstād-ı Sultān Selīm-i hālīm ‘Atā’u’llāh Efendi⁵ āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itdükden sonra ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede seccāde-nişīn ve şem‘-i miħrāb-ı ‘izz ü temkīn olup kırk akçe ile Mağnisa’da vāķi‘ Tekye Medresesi’nde tekye-zen-i visāde-i ifāde ve seccāde-nişīn-i taħķīķ u icāde iken toğuz yüz seksan hūdūdında ol diyārda sāye-efgen-i iclāl olan şeh-zāde-i ‘ālī-şān Sultān

¹ Şevvālide SE

² ‘ālim//şāmil:‘ālim-i kāmīl, ‘āmil-i şāmil SE

³ 209a R1

⁴ E ve SE’de sıralamada “Deli İmām ‘Abdu’l-Kerīm” biyografisi ile kendinden sonra gelen “Şaħlī ‘Abdu’l-Kerīm” biyografisi birbiriyle yer değıştirmiştir. 202a E; 118a SE

⁵ 118b SE

Murād Hān bin Selīm Hān hazretlerinün imāmı, şāhibü't-terceme'nün 'ammı Maḥmūd Efendi rū-gerdān-ı cemā'at-ı eşbāḥ ve imāmü'l-ḥayy-ı ervāḥ olduğda bunlar ḳā'im- maḳām ve şeh-zāde-i cüvān-baḥta imām olmuş idi. Ol vāriş-i memleket seksan iki tārīḥinde evreng-nişīn-i salṭanat olduğda revātīb-i celīle ile emsālinden mümtāz, ba'dehu ḳāzī'askerlik teḳā'üdi ile ser-efrāz olmuş idi. Biñ iki Cemādiye'l-ülā'sınuñ ğurresinde rū-nihāde-i ḥāk-i fenā ve secde-ġüzār-ı ḳıbleġāḥ-ı rızā olmuş idi. Yirine Cellād-zāde muḳtedā-yı imām-ı zemān oldı.

Vāşıl-ı cennet-i Ḥaḳ oldı imāmü's-sulṭān (1002)

tārīḥ-i intiḳālidür.

Merḥūm-ı mezbūr evzā'-ı ġarībe ile meşḥūr, 'ilmi meyāne, eṭvārı 'āmiyāne, ṭayş ü ḥıffetine ḥisbet ü taḳvā rūy-pūş, ġāzūb u bed-mu'āmele vü bī-hūş, kibr-i 'imāme ile imāme gibi mümtāz, sebük-ser ü belāhet-ġüster ü zebān-dırāz idi.

¹ عیب می جمله بگفتی هنرش نیز بکوی

Ba'zı āşār-ı ḥayrı daḥı vardır. Cümleden biri ṭā'ife-i Yehūd nārencī destār ile mollāyāne 'imāmeler şarınup ṭaraf-ı nehārda bā-ḥuşuş dīde-i şāhib-i a'zārda kemāl-i iltibās ile² iḥsās olunurdu. Kırmızı çuḳa ṭāḳıyyelerle mümtāz olmalarına bā'ış olmuşdur. Biñ sekiz tārīḥinde "Kirā" didükleri Yehūdiyye ḳatlı olup³ "Ġazā" (1008) lafzı tārīḥ vāḳi' olduğda Yehūd'uñ kırmızı ṭāḳıyyeleri tersāne ḥāḳınuñ beretesine ve keferenün kırmızı yelkenleri, Rūmili dil-āverleri kisvetine müşābihdür, diyü mor ve siyāḥ çuḳadan olmaḳ fermān olındı. Ve Ḳāsım Paşa'da maḥallāt-ı Müslimīne ḳarīb Yehūd maḳābirin ref' itdürüp bir gice içinde bir mescid binā itmişdür.

Nihāyet derdmend meymūnlara 'acīb oyun dönüp nice bī-ġünāḥ ḥayvānı ālet-i lehvdür, diyü ḳurbān itmiş idi⁴.

Naḳl olunur ki bir ġün serāy-ı sulṭānīde vālid-i merḥūme rāst ġelüp küstāḥāne ṭa'n ü teşnī'a āġāz ve nevk-i bün-tīz-i zebānını dırāz idüp "Şāribiñüz ḥadd-i şer'i tecāvüz itmiş, ihmāl ü müsāheleñüz ehl-i keyf olduğıñuzuñ ḳabāḥatidür." didükde vālid-i merḥūm iḥtirām-ı maḳāmı ri'āyet idüp sükūt ile cevāb virdükden şoñra ḳaşş-ı

¹ "Şarabın ayıplarının tümünü söylüyorsun, (bari) hünelerini de anlat."

² - SE

³ 202b E

⁴ Nihāyet//idi:- SE

şārib ḥaḳḳında kütüb-i mu‘tebereden nuḳülle şübühâtın izāle idüp¹ bu maḳāleyi irsāl-i meclis-i imām ve² bu tezkire-i taḥmīḳ-güne ve kıt‘a-i hezl-nümüne ile ḥatm-i kelām itmīşler idi ki zikr olunur:

Şāhib-i ‘imāme Deli İmām’e vālid-i merḥūmuñ gönderdüğü maḳāledür³:

هذا مجمع المطالب فى بيان قص الشارب عن ابى هريرة رضى الله تعالى عنه الفطرة خمس الختان و الاستحداد و قص الشارب و تقليم الاظفار و نتف الاباط الحديث قال فى المضمرات و الفص منه حتى يرى الطرف الاعلى من الشفة العليا سنة و فيه علق الشارب بدعة اقول و فى المضمرات و بكره للرجل ما يشبه به النسأ و قال فيه و لا بأس باخذ شعر وجهه مالم يشتهه وجه المخنثين نعوذ بالله و قال فى القنبه الافضل⁴ ان يقلم الاظفار و يحفى شاربہ فى كل اسبوع مرة فان لم يفعل ففى كل خمسة عشر يوما و لاعذر فى تركه و را الاربعين فالاسبوع هو الافضل و الخمسة عشر هو الاوسط و الاربعون هو الابد و يستحق الوعد فيما ورا الاربعين انتهى كلامه و الحاصل ان ما ثبت بالسنة هو الفص و لا يستحق المؤمن الوعد بالتأخير اليسير فضلا عن اللوم و التعزير اصلحك الله العليم سلخبير و فى الاحيا لا بأس بترك طرفى الشارب فعل ذلك عمرو غيره لان ذلك لا يستر الفم و لا يبقى غمر الطعام انتهى كلامه اقول و يفهم من هذا التعليل طهارة شعر الشارب مطلقا قال صاحب الهداية و شعر الأدمى طاهر و قال الشارح العينى روى المرنى عن الشافعى انه رجع عن تنجيس شعر الأدمى قال النورى اما شعر الأدمى ففيه قولان اشهر هما عنه انه نجس و الثانى و هو المنصوص فى الجديد انه طاهر و اتفق الاصحاب ان المذهب ان شعر الأدمى نجس بالموت و الذى صححه جميع الخراسانى طهارته فهذا هو الصحيح فقد صح عن الشافعى رجوعه عن تنجيس شعر الأدمى انتهى ثم قال العينى و الشبهة فى شعر النبى عليه الصلاة و السلام اساءة الادب و فى اعتقادى ان مثل هذا كا دان يكون كفر القول يفهم من كلام الشارح العينى ان تنجيس شعر الأدمى مطلقا هو القبول المرجوح للشافعى و رجوعه عن هذا القول مصرح به فقولكم متنجس شعر الشارب قطعا ان كان على مذهب الشافعى فيشكل امر كم و ان كان على مذهب الحنفى فلا يصدر مثل هذه الفضلات الامن يأكل او قبة من الحشيش او ليشرب جرة من البيذعى الله عن هفوات لساننا و سينات اعمالنا و فى نوادر الحكايات قال بعض من الظرفا للصوفى قد احسنت من طريقك و لكننا نخاف ان تكون مرائبا فقال الصوفى فكيف ذلك فقالوا لانك ربما ضرطت و فسوت فى بيتك و لا تفعل ذلك او اجلست ملا الناس⁵ فكان الصوفى بعد ذلك يضط و يفسوا وسط الناس ليخرج من الريا و النفاق⁶ بالكلية عفى عنه و عن جميع المسلمين آمين

Şüret-i mektüb

¹ İçün R1

² Bu//ve:- E, SE

³ Bu makele ve sonrasında gelen mektup SE’de sayfa kenarında yer almaktadır.

⁴ 209b R1

⁵ 203a E

⁶ “Çok açık bir husus bile bize kapalı gelebilir. Zira Allah, en iyi bilen ve en iyi hüküm verendir.”

İthāf-ı du‘ādan sonra inhā-yı muhibb-i maḥlaş-ı bī-riyā oldur ki Allāh sizden rāzī olsun. Bizi ‘aybumuza muṭṭali‘ itdünüz. Ammā bizüm kuşurumuz ri‘āyet-i muḳteżā-yı maḳām ile muḳayyed olduğumuzdur ki evvel emrden ḳatı bīhūde göründi. Ammā sonra sizün sāde-dillügünüzü mülāḥaza idüp mütesellī olduk. Pes bu iḥsānıñuzuñ mükāfātı olsun diyü sizün ba‘z-ı ḡafletlerünüzü tenbīh itdük. Ta biz daḡı muḳābelede şadaḳa-ı kesr-i ḡurūr ile me‘cūr olavuz ve şevābda iştirāk ola. Ammā mücāzātün bi‘l-misl maḳşūd olıcaḳ sizün iḥsānıñuza mu‘ādil bir iḥsān-ı ‘azīm vardur. Küstāḡı olmasun, şadāḳat u şafā muḳteżası budur ki istimā‘ idüp ḡüsn-i ḳabūl buyurasuz. Başıñuzdaki ‘imāmenün kibri ḡadd-i mu‘tāddan bir mertebe ziyādedür ki bizüm şa‘r-ı şāribimüzün aña nisbeti mūruñ Süleymān’a ve şa‘īruñ kūh-ı girāna nisbeti ḳadardur. Bir miḳdār taḡfif olinsa hem mübārek başıñuz aḡrımaz idi, hem Müslimānlar gördükçe ta‘accüb idüp ḡıybetiñüz ile āşım olmazlardı. Bi-ḡamdi’llāhi te‘ālā bu dā‘ī-i ḡaḳīr-i keşīrū’t-taḳşīr terk-i edeb idüp, ¹تحقیر او تقریح المأ بین النصح va‘īdına müstaḡiḳḳ olmadı. Biz size ‘ayb-bīn olmañ dimeḳ ile ḡaḳab idüp kesr-i ‘ırz ve levme şürū‘ itmek ehl-i edebe lā’iḳ degül idi. ²البیادی اظلم والله اعلم واحکم

Ḳıṭ‘a

Ṭabī‘at ‘aḳla yār olmaz anuñ-ḳün ‘ışḳa ṭālibdür
Cünūnuñ neşvesi keyfiyyet-i ma‘cūna ḡālibdür

Dirīḡa ‘ālem-i ḳalbün degülsün sırrına vāḳıf
Hevā-yı ḡaṭīruñ destār ile ḳālībda ḳalupdur

Gözüne ‘ayn-ı inkār ile zūlmet görinen şārib
Olup Hızra muşāḡib çeşme-i ḡayvānı şāribdür

el-Mevlā ‘Abdu’l-kerīm (Şaḳlı Kerīm Efendi)³

Yeñice Vardar’dan bedīdār ve feżā’il-i keşīre ile bülend-iştihār olup mu‘allim-i maḳām-ı Selīm Ḥānī ‘Atā’u’llāh Efendi’den¹ mülāzemetle nā’il-i evvelīn-i emānī olmuş

¹ “Nasihatle birlikte ileri gelen kimselerin aşığılması ve kınaması...”

² “Bedevī çok zalim olsa da Allah en iyi bilen ve en iyi hüküm verendir.”

³ E ve SE’de sıralamada “Deli İmām ‘Abdu’l-Kerīm” biyografisi ile kendinden sonra gelen “Şaḳlı ‘Abdu’l-Kerīm” biyografisi birbiriyle yer deḡiştirmiştir. 201b E; 118a SE

idi. Medāris-i ‘ilmiyyede h̄idmet ve edā-yı merāsım-i tedrīse müdāvemmet idüp kırk aqçe medreseden ma‘zül iken Qara ‘Abdu’r-raḥman Efendi’nün hemşiresin almaqla Gelibolı’da temekkün ü qarār ve tarīkat-ı Qādiriyye’den² aḥz-ı feyz-i bī-şümār itmiş idi. Vezīr-i A‘zam Sinān Paşa tokuz yüz tokusan Zi’l-ḥicce’sinde vezāretten mütekā‘id olup Malğara’da sākin iken Ma‘rūf Efendi yirine h̄idmet-i ta‘līmī ile muqayyed ve üstād-ı fā’izü’l-irşād-ı vezīr-i mü’eyyed olmuş idi. El-ḥāletü hāzīhi paşa-yı şāhibü’l-ḥayrāt İstanbul’da olan medrese-i celīlesini itmām eyledükde elli aqçe ile ibtidā bunlara in‘ām olındı. Tokusan dōrt Zi’l-ḥicce’sinde Kocalı Muḥyi’d-dīn yirine Şām fetvāsı tevcīh olunup maḥdūmı Şām beglerbegisi olmaqla refīk olmuşlar idi. Tokusan sekiz Rebī‘u’l-āḥir’inde kabūl itmeyen Süleymān Efendi yirine altmış aqçe ile Edrine’de Sultān Bāyezīd Medresesi tevcīh olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-qa‘de’sinde ‘Ömer Beg yirine Kudsi Şerīf kaḫāsı tevcīh olunup ba‘de eyyām tokusan aqçe vazīfe-i tekā‘üd ile terfīh olunmuş idi. Biñ üç Şafer’inün yigirmi altıncı günü yevm-i ḥamīside vedā‘-ı cihān-ı fānī ve ‘azm-i na‘īm-i cāvidānī eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i fażilet ile meşhūr, ‘ilm ü taḫvāyı cāmi‘, muḫtezayāt-ı nefis ü hevāyı ḫāmı‘, dervīş-sīret, melek-ḫaşlet, maḫanne-i kerāmet idi. Ḥüsn-i kitābeti olmaqla kütüb-i celīle yazup ba‘z-ı ḫavātır-ı ‘ilmiyye ile taḫşiye ve cevāhir-i zevāhir-i kelimātla taḫliye itmiş idi. Evāḫir-i ‘ömrinde mānend-i levḫa-i kitāb şafḫa-i cebīnine vaz‘-ı niḫāb iderdi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-bāḫī (Beḫāyī Efendi)³ {Beḫāyī}

Beḫā-yı ḡulḡul-i iştihārı vābeste-i nevā-yı eş‘arı ve ḫabā-yı ḡarrā-yı i‘tibārı tırāzende-i āşār-ı efkārı olan Beḫāyī Efendi’dür. Tıynet-i vücūdı ḫāk-i İznīk’den bedīdār ve “Cimri Çengān” demekle ma‘rūf ma‘cūn-fürüşüñ eşer-i terkīb-i vücūdı olmaḡın ma‘cūncı-zādelikle pür-iştihār olmuş idi. Muḫtezā-yı himmet-i ‘aliyye ile ḫırfet-i deniyyeden ‘ār ve eczā-yı ma‘cūna bedel terākīb-i ‘Arabiyye işlāḫını şī‘ār idüp tehī-kīse-i bī-kes, mādām ki şemşīr-i cevherdār-ı fezā’ile dest-res bulmaya, ārzū-yı ḫaḫ-ı menāzil ü mevārid, ḫarb-ı ḫadīd-i bārid olduḡını iz‘ān eyledükde küre-i sa’y ü ictihādı i‘māl ve iş‘āl-i nā’ire-i iştigāl idüp cāmi‘-i filizzāt-ı fūnūn ve heyūlā-yı şūret-pezīrā-yı naḫş-ı būḫalemūn olmaqla tūrfe ma‘cūn olup ‘ulemā-yı ‘aşrdan Ḥāce-zāde Qurd

¹ 210a R1

² 202a E

³ E ve SE’de sıralama düzelmeştir. 203a E; 118b SE

Çelebi hizmetlerinde kâ'im ve anlar intikâl eyledükde Sultân Murâd Hân'ın mu'allim-i evveli İbrâhîm Efendi'den mülâzım olup kenâr medârisinde seccâde-nişîn ve merâkî-i teraqqıyyâtla kâm-şümâr-ı 'izz ü temkîn olup otuz aqçe ile Mağnisa medârisinüñ birinde mutaşaddî-i hizmet-i dirâset iken şeh-zâde-i kerîm, Hân Murâd bin Selîm âstânesine intisâb ve bârân-ı ihsân-ı şâhânelerinden iktisâb-ı luğf-ı bî-hisâb idüp dest-yârî-i¹ 'inâyât ile merâtib-i 'âliyeye vâsıl ve ruqıyye-i teraqqıyyâtla menâşib-ı sâmiyye nâ'il olmuş idi. Toğuz yüz seksan iki Ramazân'ında cülûs-ı hümâyûn vâkî' olup 'arz-ı hâl eyledükde² kırk aqçe ile İstanbul'da Merdümiyye Medresesi 'inâyet³ olındı. Seksan dört Zi'l-hicce'sinde 'Allâme-i Şâşî maḥlûlinden elli aqçe ile Beşiktaş'da vâkî' Ḥayre'd-dîn Paşa Medresesi'ne naql olındı. Seksan altı Zi'l-hicce'sinde Bâlî Efendi yirine Kızılmışluk pâyesine terfî' olındı. Seksan sekiz Ramazân'ında Munuq 'Alî Çelebi yirine Şahn'a gelmiş idi. Seksan toğuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Vânkulı yirine Selânik kazâsı ile bekâm, toğsan Zi'l-ka'de'sinde Şems Efendi yirine Ğalaṭa'ya naql ile maḥzî'l-merâm olmuş idi. Toğsan bir Zi'l-hicce'sinde 'azl olunup manşıbı Luğfî Beg-zâde Muşafâ Efendi'ye 'inâyet olındı. Toğsan üç Şafer'inde halefi yirine Ğalaṭa'ya i'âde olındı. Toğsan⁴ dört Muḥarrem'inde 'Arab-zâde Efendi yirine Üsküdâr kazâsına⁵ naql olındı. Toğsan altı Zi'l-ka'de'sinde 'azl olunup Koca 'Abdu'r-raḥîm maḥâmında muḥîm oldı. Elf-i kâmil Ramazân'ında 'Abdu'r-raḥîm Efendi'nün def'a-i sâniyesi yirine mükerreren Üsküdâr kazâsı tevcîh olındı. Üç günden soñra Mekke-i Mükerreme kazâsına gitmeyen selefti ile mübâdele-i manşıb mu'âmelesi olmuş idi. Mâh-ı Şevvâl'de bunlar kabûl itmeyicek Ḥ'âce-zâde Meḥemmed Efendi'ye virildi. El-hâletü hâzihi maḥrûm u ma'zûl şe'âmet-i nâ-kabûlî ile menkûb u maḥzûl iken biñ üç Cemâdiye'l-ülâ'sınıñ ikinci günü yevmü'l-cum'ada menkûḥası olan mel'üne ğadrı ile beḳâyı fenâya tebdîl ve kevkeb-i vücûdı burc-ı ḥâk-i mezâra taḥvîl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ma'ârif-i cüz'iyeye ile meşhûr, evzâ' u eṭvârı 'âmiyâne, şi'r ü inşâsı meyâne olup redd-kerde-i ṭab'-ı selîm olan meyl-i güstâḥâne-i⁶ dü-nîm, derdmendi edânî ile müşterek, mecâlis ü maḥâfilden menfûr u müstedrek kılmış idi. Bi'l-âḫare ol yolda şehîd ve çâh-ı ka'r-ı nâ⁷-yâb-ı 'ademde nâ-bedîd oldı ve cezâ-yı a'mâl-i nâ-sezâsın buldı.

¹ Dest-yârî-i:terakkiyyât-ı SE

² 203b E

³ ihsân SE

⁴ 119a SE

⁵ 210b R1

⁶ Güsdâne-i SE

⁷ ka'r-ı nâ:nâ-ka'r-ı E, SE

زنهار بغرقابه کس درنروی

¹ باز آمد منت نیست چو رفتی

Keyfiyyet-i intikāli bu gūne naql olunur ki eyyām-ı sevret-i şitā ve hengām-ı şiddet-i sermāda kenār-ı tennūrde āsūde ve zīr-i lihāfda gūnūde iken ol gīsū-bürīde, dāmen-derīde ki qaşr-ı zātū'l-‘imād-ı ‘iffeti, mencenīk-ı zātū'l-‘amūd ile vīrān ve hāven-i derīdesi fersūde-i deste-i hevān olup delle-i muhtāle gibi fettāne vū mekkāre ve zen-i Ferhād-kūş gibi sehhāre vū gaddāre idi, ‘aşıklı olan şaķī ile fırsatı gānīmet bilüp kābūs-ı nāgāh ve şütür-i kīne-hāh gibi üstine çökerler ve darb-ı müşt ü lekedle bend-ber-bend a‘zāsını sökerler. Birisi sūrāh-ı rāh-ı nefesini sed ve biri mühre-i mār-ı efsürdesini efsürde kılla meded idüp derdmendi muzīk-ı fenādan fūşat-serāy-ı beķāya yitürürler ve pādāş-ı cerīme-i maħabbet-i zenānı yirine getürürler. Ba‘dehu pūşīş-i tennūr ve tennūre-i² pūşānīsine āteş virürler ve mānend-i şerer eṭrāfa bu gūne haber işā‘at iderler ki “Merhūm gül-fūsūna mā‘il ve keyfiyyet-i ‘araķ ile dā‘imā kanzil idi. Bu def‘a daħı kitāb-ı hānenūn kapusını mesdūd ve tenhāca şürbū'l-Yehūd idüp sermest-i lā-ya‘kıl iken tennūrdan esvāba āteş vāşıl olmış. Ba‘de zemān āgāh olduğumuzda kapuyı kırıp içeri girdük. Ḥayretimüzden hāşşu'l-hāşş-ı ‘araķ ile memlū şīşeleri āb-ı nāb gibi def‘-i āteş-i pūr-tāb³ itmek mülāhazasıyla ser-nigūn eyledük. Meger ḥaṭā eylemişüz. Āteş-i bālā-keşi tīz ve hevl-engīz-i rūz-ı restāhīz oldu. Bir tarīķla def‘a imkān olmayup ḥāl bu minvāl üzere qarār buldı.”⁴ Ol menhūse-i bed-aḥter bunlardan muķaddem “Oğlan Memi” nām defterdāruñ oğlına varmış idi. Vālid-i merhūmuñ şāgirdi ṭālib-i ma‘rifet, maħdūm-ı şāḥib-i himmet idi. Anı daħı bir lu‘b ile helāk idüp bunlardan şoñra bir derdmendi daħı üftāde-i dām-ı mekr ü ḥīle ve peyvend-i ‘aķdı şehādete vesīle itmiş idi. Āḥir kendüye daħı emrāz-ı hā‘ile müstevlī olup eķāribini ķurbiyyetinden bīzār, āh u zārī ile pūr-derd ü nizār, meşle-i rūzgār olup cezāsın buldı. Merhūmuñ eş‘arındandır:

N’ola her-dem niķāb ile çıķarsa yollara zenler

Ki bağlar yüzlerini qaşd-ı gāret kılsa reh-zenler

¹ “Kimse derin suya girmemeli. Eğer girersen geri dön, minnet olmaz.”

² Tennūr-i SE

³ 204a E

⁴ “Sorumluluk anlatana aittir.”

[Ve lehu]

Eylerse hezār efgān kulağ mı kabardur gül
İy gonce gülistānda bilmem ne öter bülbül

[Ve lehu]

‘Āşıkān kūy-ı yāra cem’ olsun
Hācī hācīyi Ka‘bede bulsun

el-Mevlā Akşeyh (Akşeyh)

Dāhil-i ‘aded-ı erbāb-ı isti‘dād ve sālīk-i meslek-i rüşd ü sedād olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve tarīk-ı pür-tevfīka ‘āzım olmuş idi. Medāris-i ‘ilmiyyede seccāde-nişīn ve çille-keş-i erba‘īn olup toğuz yüz seksan altı Ramazān’ında Koca Receb yirine Edrine’de Şeyhī Çelebi müderrisi olmuş idi. Seksan sekiz Şevvāl’inde ma‘zül olup Gümülcineli Mehemmed Çelebi ta‘kīb eyledi. Toğsan üç Ramazān’ında Ramazān Efendi yirine Sekbān ‘Alī Medresesi tevcīh olındı¹. Toğsan dört Receb’inde Mehemmed Beg yirine Tırabozın fetvāsına naql olındı. Biñ bir Muḥarrem’inde Sinob kazāsı mevleviyyet olup bunlara tevcīh olındı. Biñ üç ḥilālinde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr, ‘ilmi ismine gālib olmuş idi.

el-Mevlā Şem‘ī (Şem‘ī Efendi²) {Şem‘ī}

Şem‘-i fikreti iḳād ve cevāhir-i ābdār-ı ‘ilm ü ‘irfānı intikād idüp lā’iḳ-ı menāşīb ve müstaḥiḳḳ-ı merātīb olmuş iken meşreb-i fenādan hişşedār ve pergār-ı himmetine noḳta-i sırr-ı taşavvuf medār olmağın fāriğ ü āzāde ve dā’ire-i terk ü tecerrüdde karar-dāde olup ta‘līm-i ebnā-yı nās ve ḥuddām-ı ekābiri cihet-i ma‘āş ve māye-i me‘ābe’l-inti‘āş kılmış idi. Elf-i kāmīl ḥudūdında şem‘-i vücūdı pūf-zede-i şarşar-ı ḥimām ve rişte-i ‘ömr-i memdūdı āteş-i ḥarāret-i gārīziyye ile temām oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ma‘ārif-i cüz’iyye ile meşhūr, muḳaddimāt-ı ‘ulūm ifādesine ḳādir, leme‘āt-ı zāv’ u mışbāḥ-ı ifāzasında māhir idi.

¹ 211a R1

² - R1, E

Meşnevî-i Şerîf e şerhi vardır. *Dîvân-ı Hâfîz*'ı ve *Gülistân* ve *Bostân*'ı Türkî şerh eylemişdür. Tullâbı yanında maqbûl u mütedâvildür.

el-Mevlâ Sûdî (Sûdî Efendî¹) {Sûdî}

Bosnevîdür. Mu'âmele-i kâlâ-yı 'ilm ü 'irfânla re'sü'l-mâl-i kemâlden vâyedâr ve bâzâr-ı i'tibârda mazhar-ı sūd-ı bî-şümâr olup tarîk-ı sa'âdet-refîka sâlik ve reh-bürde-i 'aķabât u mesâlik olduķdan Őonra bir miķdâr vazîfe-i tekâ'üd ile ķanâ'at itmiş idi. İbrâhîm Paŗa Serâyı'nda olan ğilmân-ı hâşş-ı Őehenşâhîye mu'allim ta'yîn olunup ol meşğale-i Őerîfe ile biñ hüdûdında sermâye-i 'ömri itmâm ve 'azm-i râhatkede-i dârü's-selâm eyledi².

Mevlânâ-yı merķûm sūdâger-i cins-i fâhîr-i 'ulûm³, mebânî-i muķaddimâtı sedîd, mu'allim-i müfîd idi.

Dîvân-ı Hâfîz'ı ve *Gülistân* ve *Bostân*'ı bunlar daħı Türkî şerh eylemişdür⁴. *Meşnevî-i Şerîf* e şerhi⁵ ve *Kâfiye* ve *Şâfiye*'ye tercemesi vardır.

el-Mevlâ 'Abdu'r-raħîm (Kınalı-zâde Kirâmî Çelebi⁶) {Kirâmî}

Kınalı-zâde 'Alî Efendi'nün birâderidür. Tekmîl-i sermâye-i 'ulûm ve devre-i ebvâb-ı erbâb-ı rûsûm idüp 'ulemâ-yı 'aşrdan 'Abdu'l-kerîm-zâde Efendi ĥidmetlerinde iŗtiğâl ve Bostân Efendi'nün debistân-ı ifâdesine ittiŗâl eyleyüp Hâşekî Müderrisi Ĥasan Beg Efendi'ye mu'îd, ba'dehu Ebu's-su'üd Efendi âstânesine intisâbla ķadri mezîd olmuş idi. Ba'dehu mollâ ĥazretlerinün iltifâtta taķŗirlerinden dil-gîr olup murğ-ı cânî lâne-i âstânelerinden remîde ve Burûsa Kâzîsi 'Arab-zâde 'Abdu'l-bâķî Efendi'nün küngüre-i tāk-ı 'inâyetlerinde ârâmîde olmağın ũoķuz yüz elli ũoķuz senesinde vâķi' 'Abdu'r-raħman Efendi nevbetinde mülâzım olmuş idi. İttifâķ-ı ârâ bunuñ üzerinedür ki ol nevbetde bunlara mu'âdil Şâbb-ı fâzîl u kâmil mülâzım olmamıŗ ola. Evvelâ yigirmi aķçe ile Edrine'de Beglerbegi müderrisi olup sâlik-i meslek-i ķazâ ve mâlik-i ezimme-i ĥükm ü imzâ olmuş idi. Rûmîli'nün bilâd-ı celîlesine vâlî ve reŗk-endâz-ı e'âlî-i mevâlî

¹ - R1, E

² 119b SE

³ 204b E

⁴ Bunlar//eylemişdür:ŗerh idüp kezalik E, SE

⁵ Meşnevî//ŗerhi:- R1

⁶ - SE

olmuş idi. Nice def'a Siroz'a kâzî olup ol diyâr-ı celîlü'l-âsârda 'alâka-i keşîre itmiş idi. Ba'dehu kâzâ-yı mezbûr müyesser olmayup Anqara'ya, ba'dehu Begşehri'ne kâzî olup seksan iki târîhinde kâzî iken dâ'in-i ecel mütekkâzî olmuş idi.

Merhûm-ı merkûm maḥdûm-ı ma'âlî-rüsûm, kemâl-i fazîlet ile şöhre-bend ü nâmî, zât-ı melek-simât ü girâmî idi. "Kirâmî" maḥlaşı ile *Tezkiretü's-su'arâ* da meşûr ve eş'âr-ı dürer-bârı rüste-i silk-i suṭûrdur. Ol şarâb-ı bākûre-i ma'ârifden bir cur'a-i kemîn tarâvet-baḥş-ı sebzezâr-ı erḳâm kılındı:

والارض من كأس الكرام نصيب¹

Eş'âr-ı² Kirâmî

Ka'be-i kûyuña varsun diyü yârân-ı şafâ
Ḳum yığar ḳapuña varduḳça senüñ bād-ı şabâ³

[Ve lehu]

Dâm-ı nazara düşdi egerçi nice dil-ber
Gözüm seni tıtdı benüm iy rûḥ-ı muşavver

[Ve lehu]

Baḥa cihân gerekmez o la'l-i revân gerek
Evvel⁴ kişiye cân gerek andan cihân gerek

[Ve lehu]

Felegüñ ḥâline iy ḥ'âce nazâr kılmazsun
Çarḥ-ı atlas ne ḳumaş idüğini bilmezsun

[Ve lehu]

¹ "Kirâmî'nin kâsesinden sunulan toprak büyük bir nasiptir."

² Şi'r-i R1, E

³ Bu beyit SE'de bir sonraki ile yer deḡiştirmiştir.

⁴ 211b R1

Unutma pādişāhum geşte-i ‘ışkı du‘ālardan
Elüнден geldügi hayrı dirîg itme gedālardan

[Ve lehu]

Ġamz iderlermiş beni çeşmümden ağan yaş-ıla
Pādişāhum baña cevır itme miş-ile yaş-ıla

[Ve lehu]

Nice meyl itmesünler yaz u kış cām-ı mey-i āle
Odur bir düdsuz od hārsuz gül dāgsuz lāle

[Ve lehu]

Çarha tayanma her ne kadar üstüvār ise
Yirüñ Efendi altı da var üsti var ise

Gazel

Olaldan yār dest-i düşmen-i bed-gevher altında
Ķalupdur ellerüm Ferhād gibi taşlar altında

Olupdur gülşen-i bezmünde güyā nergis-i ra‘nā
Ser-i engüşt-i sīmīnüñ o zerrīn sāgar altında¹

‘Ömürler virsün Allāh ol nihāl-i tāzeve iy dil²
Yolında cān viren³ ‘uşşāk yatduqça yir altında

Gerek seng-i siyāh olsun gerekse aţlas u hārā

¹ Bu beyit E’de dördüncü sıradadır.

² ‘Ömürler//dil:Ĥudā virsün saña ‘ömr-i dirāz iy boyı servüm E

³ cān viren:hāk olan E

Ġaraż bir bāliş-i rāhat bulmağdur ser altında¹

Meh-i nev şanma cellād-ı felek alup ele hancer
Kesüp halk-ı cihānı hep yaturdı hancer altında²

İşigi taşı gibi başımı taşdan taşa urdum
Kirāmī görmedüm bir bāliş-i rāhat ser altında

Ve lehu³

‘İbret aldı bunca ğamlarla gören ādem seni⁴
Āh kim ‘ibret-nümā-yı ‘ālem itdi ğam beni⁵

[Ve lehu]

Diyemez şanmañuz ol meh-i cihān-ārāyı
Beñzer ebrūma⁶ diyü ağzına almaz rāyı

el-Mevlā Muşlihi’ d-dīn (Kocalı⁷ Muşlihi’ d-dīn)⁸

Kocaili’nden ruşşat-yäfte-i müşul ve muşlihi-i ādāb-ı nefis olan meşālihe meşğul olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye müdāvim olduğdan soñra kırk aqçe medreseden ma‘zül iken toquz yüz seksan üç Receb’inde Rā’i Hasan Çelebi yirine Topkapusı’nda Aħmed Paşa müderrisi olmuş idi. Ol medresede tül-ı meks ile zülāl-i iqbāli rākid ve hıyāz-ı riyāz-ı devleti cāmid olmağın Vezir-i A‘zam Siyāvus Paşa ve İstanbul Kāzisi Zekerıyyā Efendi meclislerinde ıtlāğ-ı seyf-i zebān eyledükde sehv-i lisān vāki’ olmağın İstanbul efendisi ‘arz idüp seksan toquz Cemādiye’l-ülā’sınuñ evāhirinde Rodos’a nefy olunmağla medresesi Kilisli ‘Alī Çelebi’ye tevcih

¹ gerek//altında:- SE; der-kenār R1

² 205a E

³ Ve lehu:- E, SE

⁴ Beni SE

⁵ Seni SE

⁶ Ebrūya SE

⁷ Kocavī SE

⁸ E ve SE’de sıralama değışmektedir. 206a E; 120a SE

olındı. 70xan Œa'bān'ında kabūl itmeyen Mu'arrif-zāde yirine 7orlu pāyesi ihsān olındı. 70xan bir Rebī'u'l-evvel'inde ref' olunup medresesi İslām Efendi'ye virildi¹. Ol ešnāda Œaḥīfe-i vücūddan nā-bedīd oldı.

Aḥvāli ancak² bu mertebe ma'lūmdur.

el-Mevlā Muḥyi'd-dīn (7ocacı³ Muḥyi'd-dīn)

İḥyā-yı dīn-i mübīn için bünyān-ı 'ilmi metīn idüp 7arı7-ı 'ilme 7ocavārī sülūk ve ḥareket-i leng ü lūk idüp 7at'-ı merātīb ve aḥz-ı menāşīb iderek 7okuz yüz 70xan bir Rebī'u'l-āḥir'inde⁴ 7ara Tāce'd-dīn yirine Œām fetvāsı pāyesine vāşıl olmuş idi. 70xan beş Muḥarrem'inde mütekā'id olup manşıbı Œaçlı Kerīm Efendi'ye virildi. و الله اعلم⁵

Ferīdūn Beg (Ferīdūn Beg⁶ et-Tev7ī')

İsmi Aḥmed, 'ulüvv-i şānla ser-āmeddür. Ser-defter-i defterdārān olan 7ivi-zāde 'Abdu'llāh 7elebi evā'il-i ḥālinde merḥūmı ḥızāne-i himmetinde terbiyet ve ta'līm-i envā'-ı 'ilm ü ma'rifet 7ılıp vezīr-i sānī iken şadr-ı Āşaf-naẓīr, şāḥib-i⁷ şā'ib-tedbīr Meḥemmed Paşa ḥidmetlerine sev7 ve 7ılāde-i himmetini gerden-i aḥvāline 7av7 7ılımış idi. Ol vezīr-i 'ālī-himmet şafḥa-i cebīninde Œu'a'-ı necābet müşāhede 7ılıp ḥāme-mişāl kātībū's-sırr ve nāme gibi nāşirū'l-birr 7ılımışlar idi. El-ḥāletü ḥāzihi ḥa77-ı istiḥkākını iḥkāk ve ze'āmet ile küttāb-ı dīvānī zümresine ilḥāk eyleyüp 7okuz yüz yetmiş dōrt Œafer'inde vā7i' 7al'a-i Sigetvar⁸ muḥāşarasında vezīr-i 7al'a-gīr ile düşmene şīrāne⁹ şavlet ve izḥār-ı celādet 7ıldu7ı ma'rūz-ı südde-i Süleymānī oldu7da müteferri7a-i dergāh-ı 'ālī-şān ve ze'āmetine tera77ī ile maẓhar-ı ihsān 7ılıp bu gūne ışdār-ı ḥa77-ı fermān buyurulmuş idi ki bi-'aynihi na7l olunur:

Şūret-i Ḥa77-ı Œerīf

¹ Tevcīh olındı SE

² Bu kelime SE'de önceki kelime ile yer de7iştirmiştir.

³ 7ocavī SE

⁴ Rebī'u'l-āḥir'inde: Rebī'u'l-evvel'inde SE

⁵ "Allah en 7ok bilendir."

⁶ Ferīdūn Beg:- SE

⁷ - SE

⁸ 120b SE

⁹ 212a R1

Min-ba‘d sen kendüñ ol aşl ma‘rekeye varmayup umūr-ı dīn ü devlet ve nizām-ı ‘adl-i intizām-ı salṭanat bābında k̄ā’im ü dā’im olasun. Ve nūr-ı dīdem Selīm H̄ān’umı ve ‘asker-i İslām’ı ve seni H̄udā’ya işmarladum ve k̄atibüñ Ferīdün, ze‘āmetine teraqqī ile dergāh-ı ‘ālī müteferriḳalarından olsun.

Ṭoḳuz yüz seksan bir Ramazān’ında Ḳara Nişāncı yirine muvaḳḳī‘-i Dīvān-ı Hümāyūn ve ṭuḡra-nüvīs-i pādīşāh-ı rub‘-ı meskūn olmışlar idi. Seksan dört Muḫarrem’inde Semendire sancaḡına gönderilüp yirlerine Şaḡn müderrislerinden Mu‘allim-zāde Maḫmūd Çelebi nişāncı oldu. Ba‘dehu Köstendil sancaḡına sāye-i iclāl şalmışlar idi. Seksan ṭoḳuz Muḫarrem’inde H̄amza Beg yirine sāniyen nişāncı olup anlar Köstendil sancaḡına gönderüldi. Bu def‘a şevketi evvelkiden vālā¹ ve livā-yı devleti a‘lādan a‘lā olup Vezīr-i A‘zam Meḫammed Paşa’nuñ ḫalīle-i celīlesi olan hemşire-i pādīşāh-ı cihān İsmihān Sultān ‘aḡdı ile silk-i nikāḫı muḫallā olmuş idi. Ṭoḳsan bir Şafer’inde Ferīdün-ı taḡt-nişīn-i rūḫı daḡme-i ḫāk içre nihān ve şaḫīfe-i ‘ālemden bī-nām ü nişān oldu. H̄azret-i Eyyüb civārında müstaḳill türbesi vardır. Yirine Tāc Beg-zāde nişāncı olmuştur.

Yirine Re’īsü’l-küttāb Muḫyī Çelebi olup anuñ yirine Tāce’d-dīn-zāde olmuştur².

Mīr-i müşārün-ileyh ³اسبع الله نعم الجنان عليه gül-deste-bend-i ‘ilm ü ma‘rifet, maḫdūm-ı vālā-ḳadr-i ‘ālī-himmet, nazm u neşr ile mümtāz-ı aḳrān, münşī-i sāḫib-i dīvān idi. Sa‘ādet-ḫānesi mecma‘-ı şu‘arā vü zurefā ve meclis-i feyż-ḳarīni k̄ān-ı iḫsān ü ‘aṭā olup sultānu’ş-şu‘arā Bāḳī Efendi’nuñ memdūḫı olmaḡ ḳıyāmete dek ‘unvān-ı i‘tibār olmaḡa kāfīdür. H̄ālā ol ḳaşıde-i ḡarrā Āḫūrḳapusu’nda vāḳi‘ olan kāşānesinüñ pīrāye-i der ü dīvārıdır. Sultān Murād H̄ān ḫazretlerinüñ cülūs-ı hümāyūnına didüḡi tāriḫdür:

Bu bir ‘ādil şehensehdür ki tā ḫaşr
Tefāḫur idinür ‘ahd ile eyyām

Ḳuşanup tīḡ-ı zer geçdükde taḡta
Sipāha genc-i bī-ḫadd ḳaldı in‘ām

¹ 206b E

² Yirine//olmuştur, der-kenār R1, E, SE

³ “Allah ona (verdiği) cennetin nimetlerini arttırsın.”

“ ‘Aṭā-baḥş” oldı iḥsānına tārīḥ
Cülūsı sālīne “şemşīr-i İslām” (982)

Devlet-i ‘aliyye-i ‘Osmāniyye’de vāqī‘ olan nāmeleri bi-ḥasbi’l-vaḳā’i‘ tertīb ü cem‘ eylemişdür.

Meḥemmed Paşa (Boyalı Nişāncı) {Nāmī}

Raḳam-zede-i *Şaḳā’iḳ-ı Nu‘māniyye* olup Ḥaleb ḳazāsından müteḳā’id iken toḳuz yüz elli dōrt¹ ḥudūdında intīḳāl iden Pīr Aḥmed Çelebi’nüñ ferzend-i firūzende-aḥteri, “Nāmī” muḥalleş Boyalı Nişāncı ḥidmetleridür. Menşūr-ı isti’dādı ‘unvān-ı fażl ü kemālle mu’anven ve şükūfe-çīn-i ḥazā’ir-i her fenn olup emāsil-i emşāl ile müşāriḳ ve ṭarīḳ-ı ‘ilme sālīk olmış iken üstād-ı ferruḥ-nijādı Celāl-zāde sevḳı ile küttāb-ı dīvān-ı sulṭānī silkinde münselik olmış idi. Ba’zı vūzerā-yı ‘iḳāmuñ tezkireciligi ḥidmetinde olup mazḥar-ı luṭf-ı bī-ḥisāb ve ṭarīḳı ile re’īsü’l-küttāb olduğdan soñra toḳuz yüz yetmiş beş Rebī’u’l-āḥir’inde intīḳāl iden üstādı Celāl-zāde yirine muvaḳḳi’-i dīvān-ı Süleymānī olmuşlar idi. Seksan bir Ramazān’ında Ḥaleb-i Şehbā’da emīrū’l-ümerā ve seyf ü ḳalemi cem‘ idüp ney-şeker gibi livā-yı şevketi vālā oldu. Seksan dōrt Cemādiye’l-āḥire’sinde ma’zül olup āstāne-i sa’ādete gelmişler idi. Seksan beş Şafer’inde Mu’allim-zāde Maḥmūd Çelebi yirine mükerreren tuḡra-i ḥümāyūn ḥidmetine ta’yīn olındılar. Seksan sekiz Ramazān’ında vezīr-i rābi‘ ta’yīn olup yirine riyāsetden Ḥamza Beg nişāncı, Muḥyī Çelebi re’īsü’l-küttāb olmuş idi. Toḳuz yüz toḳsan Şafer’inde² ‘azl olup vezāreti Rūmili Beglerbegisi Cerrāḥ Meḥemmed Paşa’ya virildi. Toḳsan altı Zī’l-ḥicce’sinde Tāc Beg-zāde yirine şālīşen nişāncı oldılar. Toḳsan yedi Cemādiye’l-ülā’sında vāqī‘ beglerbegi vaḳ‘asında mesned-i vezārete i’āde olup manşīb-ı refī’-i tevḳī‘ yine ol manşībdan ma’zül Muḥyī Paşa’ya virildi. Biñ bir Rebī’u’l-āḥir’inde sipāh zümresi vazīfe bahānesi ile Dīvān-ı Ḥümāyūn’a ḥücüm idüp baş defterdār olan Emīr Paşa’nuñ bilā-vech-i şer’ī ḳatlı olınmasın murād eyledüklerinde ‘ulemā vü meşā’iḥ def’-i fitne içün itdükleri pend sūdmend olmayup taḥakküm ‘āle’s-sulṭān iden eşḳiyāya iç ḥalkı mükābere itmekle ³حمر مستنفرة فرت من قسورة, bāb-1

¹ - E, SE

² 212b R1

³ *Kur’ân-ı Kerîm, Müddessir Sûresi, 74/ 50-51, “Ürkmüş yaban eşekleri arslandan kaçmaktalar.”*

hümâyündan taşraya firār iderken¹ kapu içinde bir odun ‘arabasına rāst gelüp² müzāhameden üç yüz elli nefer kimse helāk olmuşlar idi. Vezīr-i A‘zam Siyāvūş Paşa şadāretinde bir iki def‘a ‘askerūñ Dīvān-ı Hümāyūn’a hücūmı te’sīr-i ka‘b-ı şūmī olmağ mülāhazası ile ‘azl-i ebed ve tenkīl-i muhalled olup vūzerā-yı şaff-ārā bu tertīb ile karar bulmuş idi. Şadr-ı A‘zam Sinān Paşa, Āşaf-ı Sānī Ferhād Paşa, Vezīr-i Sālīs İbrāhīm Paşa, Rābi‘ Cağala-zāde Sinān Paşa, Hāmis Cerrāh Mehemmed Paşa, Sādis şāhibū’t-terceme Mehemmed Paşa³, Sābi‘ Hızır Paşa ol eşnāda ‘alīlen intikāl ve raḥmet-i Hāğğ’a isti‘cāl idüp binā eyledükleri cāmi‘-i şerīf haremindedir i‘dād eyledükleri kubbeyi ‘āliyede defn olındılar.

Tārīḥ-i Sā‘ī Çelebi

Didiler vāşıl-ı Hāğğ oldu Nişānī Paşa (1001)

Paşa-yı merķūm tuğrayī-i mülk-i Rūm, mecmū‘a-i ‘avārif ü ma‘ārif, naḥl-bend-i zarā’if ü leṭā’if, gūlgul-endāz-ı nām ü nişān, vezīr-i şāhib-i ‘unvān idi.

Āşār-ı ḥayrından İstanbul’da şāhrāh üzere cāmi‘-i şerīfī ve medresesi ve şūfīyye için ḥānkāhı vardır.

Merḥūmuñ maḥāsini dūr ki gevher-i dūr-i ‘iffet ü nezāhet olan⁴ beş dāne duḥter-i sa‘d-aḥterini müderrisīnden beş nefer⁵ ‘ulemāya tezvīc eyleyüp taḳlīl-i me‘ūnet için elli beşer aḳçe vazīfe ta‘yīn eylemiş idi. Birini ‘Abdu’l-kerīm-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’ye, birini Kınalı-zāde Fehmī Çelebi’ye, birini Memik-zāde Efendi’ye, birini Bostān-zāde maḥdūmı Mehemmed Efendi’ye⁶, birini ‘Azmī-zāde Efendi’ye virmiş idi. *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da meşṭūr olan eş‘ār-ı dūreri-bārındandır:

‘Asker-i ḥüsne o şeh zūlfünü serdār eylemiş
Diller alup her birin bir tārā berdār eylemiş

At şalup meydān-ı ḥüsne ḳatlı için ‘uşşāḳını

¹ İtdüklerinde SE

² 207a E

³ Mehemmed Paşa:- E

⁴ 121a SE

⁵ “Beş nefer” ifadesi SE’de “aḥterini” kelimesinden sonra gelmektedir.

⁶ “Bostān-zāde Maḥdūmı Mehemmed Efendi’ye” ibaresi SE’de “ ‘Abdu’l-kerīm-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’ye” ifadesinden sonra gelmektedir.

Kākül-i müşgîni kendüye kafadâr eylemiş

Hancer ü tîğ ü kemendin biline bend eyleyüp
Şeh-şüvârum mû-miyânını silaḥdâr eylemiş

Laṭife

Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan dōrt tārīhinde zümre-i şu‘arâ Ṭop-hâne ḳurbında olan Ayās Paşa bāğçesinde ḥarīfâne cem‘iyyet peydâ eyleyüp Hâşimī Çelebi ve Mişālī ve Sâ‘ī ve Ḥâtemī mübâşir-i ḥidmet ta‘yîn olmuşlar idi. Ol şoḥbet-i ‘arīfâne ve ehl-i ‘irfâne baḥr-ı nazma āşnâ geçen erbāb-ı devleti bi’l-cümle da‘vet eyleyüp Sâ‘ī-i dā‘ī ol zāt-ı mekârim-nişānı oḳumağa varduḳda bir al kâğıda yigirmi ‘aded zer-i kâmil-‘ayār ḳoyup ḥurde-i zerle ḡonce-gül gibi hediye-i meclis-i yārân ve bu beyt-i i‘tizār-güneyi hem-‘inân idüp şan‘at-ı şebistānī ile ‘aṭıyyenüñ ‘adedini beyân itmişler idi:

Kâğıd aḡ idi velī cā‘izesi gördi ki az
Ḳızarup şermle dir dilde niyāz elde piyāz

Tāc Beg-zāde (Tācī-zāde)

Tāc-beyt-i manzūme-i erbāb-ı ḳalem, cümletü’l-mülk-i ḳalemrev-i luṭf u kerem Tācī-zāde ḥidmetleridür ki sermāye-i ma‘arife mālīk ve ḥāme gibi ṭarīḳ-ı kitābete sālīk olup ba‘z-ı vüzerā-yı ‘izāmuñ tezkireciligi ḥidmetinde ḳā‘im ve ṭab‘-ı laṭīfi dil-ḥ‘āh-ı ekābire mülā‘im olmaḡın Muḥyī Çelebi yirine re‘īsü’l-küttāb, ba‘dehu ḥidmet-i ṭuḡra-i ‘ālī-şān ile kām-yāb olmuş idi. Ol ḥāl üzere varaḳ-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan altı Zi’l-ḥicce’sinde intīḳāl¹ eylemiş idi.

Tārīḥ

Tāc Beg-zāde ol ferīd-i cihān
Ki nazīri yoḡ-ıdı inşāda

¹ 213a R1

İntikāl itdi dār-ı āhirete
Evvel-i mäh-ı ‘ıyd-ı ađhāda

Didi tārīh-i fevtini Vālī
Āh fevt oldı Tāc Beg-zāde¹ (996)

MİR-i sَابıķu’l-beyān mağdüm-ı kerem-güster-i ‘ālī-şān, sermāye-i isti’dād-ı Hüdā-dād ile hağı-ı dīvānıde şāhib-i kitbe ve hüsn ü bahāda kıt‘a-i Yāķūt’a mişāl olan her kıt‘ası ser-meşķ-ı ser-efrāzān-ı² ketebe, nevk-i hūmesi benān-ı keff-i kerīmi gibi cömerd ve pā-yı pergār-ı ‘aķl-ı çālāk gibi ‘ālem-gerd idi.

Naķl olunur ki bir gün dīvāna giderken bir faķır gelüp ihsān recā ider. Ceyb-i himmeti ķalb-i nā-dān gibi hālī bulunup fi’l-hāl bir řabaķ kāğıda birķaç sař yazup i’tizār iderek ihsān ider. Şaĥĥāflara ‘arz eyledükde elli filoriye řatup faķır-i nā-tevān iken tevānger ü kām-rān olur. Sene-i mezbūre dāhilinde Sūzenī-zāde ki Fārisī-dān ve ehl-i ‘irfān, ferīde-i şadef-i zemān, mu‘ammā-güşā ve muķalled-i zurefā idi, intikāl idüp Burūsevī Cinānī ikisini bir tārīhde cem‘ itmiş idi:

Yine gerdün iki suĥan-dānuĥ
Virdi maĥşül-i ‘ömrini bāde

İşbu beyt-i muşĥbet-efzāyı
Didi tārīh için bu üftāde

Geçdi cām-ı fenādan ikisi de
Tāc Beg-zāde Sūzenī-zāde (996)

Ve lehu eyđan

Sefer ķıldı bugün fānī cihāndan Sūzenī-zāde (996)

el-Mevlā Muştafā (Manastırlı Hüsrev Birāderidür)³

¹ 207b E

² Ser-efrāzān-ı:ser-efrāz-ı SE

³ Bu biyografi E’de 207b, SE’de 121a sayfa kenarında yer almaktadır.

Rūmili'nde Manastır kırbında vāqı' "Ostrova" nām kaşabadandır. Nice zemān u¹ māh u sāl ol diyārda k̄āzī ve müfettiş-i emvāl olan Hıusrev Efendi'nün birāderidir. Mollā Aḥmed Efendi'nün Vālide Medresesi'nde mu'īdi ve ders-i 'āmm meclisinde k̄ırā'at-ı maḥal iden tilmīz-i reşīdidür. Kırık aqçe medreseden ma'zül iken vezīr-i a'zam, fātiḥ-i 'Acem 'Osmān Paşa serdār olduqda Anadolı şadı olan üstādı Mollā Aḥmed tarafından tezkirecilik ḥidmeti ile hem-'inān-ı rükeb-i sulṭānī olup toquz yüz toqsan üç tāriḥinde Tebrīz feth olunup ibtidā bunlar k̄āzī olmuş idi. Ba'dehu mevleviyet i'tibār olunup āstāne-i devletde temkīn olunmamagla Gori beglerbegisi olmuş idi. Ba'dehu bilād-ı 'Acem'den memleket-i 'Osmānī'ye munzamm olan ba'z-ı eyāletlere mīr-i mīrān olup biñ ḥudūdında 'āzim-i cinān oldu.

'İlm ü ma'ārif ile mevşūf, aḥlāq-ı kerīme ile ma'rūf, zāt-ı melek²-ḥiṣāl idi.

el-Mevlā 'Abdu'r-raḥman (Şefe-zāde)

"Şefe-zāde" dimekle meşhūr-ı cihān ve leb-teşne-i zülāl-i 'ilm ü 'irfān idi. Pederi belde-i Maḡnisa'da imām ve ba'z-ı cevāmi'de müfessir-i *Kelām-ı 'Allām* olup toquz yüz kırık Şevvāl'inde medīne-i Çorlı'da vāqı' Aḥmed Paşa Cāmi'i'nde vā'iz ü müfessir ve muḥaddiṣ ü müzekkir olup meşgale-i 'ilm ü 'ibādetle eyyām-ı 'ömri encāma yitürmiş idi. Şāḥibü't-terceme a'dād-ı fezā'ili i'dād ve 'azm-i tarīq-ı erbāb-ı isti'dād eyleyüp toquz yüz altmış bir tāriḥinde yigirmi beş aqçe ile Burūsa'da Emīr Sulṭān müderrisi olan Ḥaṭīb-zāde Efendi'ye ḥidmet ve Burūsa K̄āzisi Kara Çelebi Efendi maḥkemesinde kitābet itmiş idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde anlar Edrine'ye naql olınduqda bile gidüp vefātlarına dek cüdā olmamış idi. Altmış altı Muḥarrem'inde Ebu's-su'ūd-zāde Aḥmed Çelebi Ḥāşekī müderrisi olduqda yeñi cem'iyetine dāḥil olup altmış toquz Şafer'inde vāqı' nevbette Şaḥn'da i'ādelerinden mülāzım olmuş idi. Yetmiş iki Muḥarrem'inde Siñek-zāde ile Ḥāmid Efendi'ye mülāzemet ibtidā idüp yetmiş dōrt Şa'bān'ında yigirmi aqçe ile Fīrūz Aḡa müderrisi oldu. Yetmiş altı Receb'inde Şeh-zāde Sulṭān Murād'dan 'arz ile teraqqī iḥsān olunup yigirmi beş oldu. Yetmiş yedi Rebī'u'l-āḥir'inde ma'zül oldu. Ol esnāda Cezerī K̄āsım Paşa müderrisi olan³ müteḳā'id Necmī Efendi'ye dāmād olmuş idi. Yetmiş sekiz Rebī'u'l-evvel'inde

¹ Zemān u:- E, SE

² Felek SE

³ - E

Necmî Efendi¹ fevt olup medrese-i mezbûre ber-vech-i teḳā'üd otuz aḳçe ile bunlara iḥsân olındı. Ȧoḳsan temāmında fevt olup medresesi Şeyḥ-zāde Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbûr 'ilm ü şalāḥla meşhûr, şîr-i pistān-ı 'irfāndan sîr-âb-ı² reşāşe-i mürteşefe, şîrb-i mevrûd-i faẓl ü beyāndan şāḥib-i ḥaḳḳ-ı şefe, fāriḡ ü āzāde, fāẓıl-ı ḳarār-dāde idi.

'Arab-zāde ('Arab-zāde³)

Eşrāf-ı ḳuzātdandır. Yetmiş dōrt ḥilālinde maḥrûse-i Rodos'a ḳāzî olup yetmiş yedi Rebî'u'l-āḥir'inde ma'zûl olmuş idi. Yetmiş sekiz Rebî'u'l-āḥir'inde⁴ yüz elli aḳçe ile Ḳuds-i Şerîf ḳazāsı ile teşrîf olındı. Seksan üç Receb'inde ḳazā-yı mezbûr mevleviyet olup Mu'îd-zāde'ye virildi.

Şāfi'î-zāde (Şāfi'î-zāde⁵)

A'yān-ı ḳuzātdandır. Seksan beş ḥilālinde Silisre ḳāzîsi olmuş idi. Seksan yedi Rebî'u'l-āḥir'inde 'azl olındı. Sene-i mezbûre Ramazān'ında Üsküb⁶ ḳazāsı virildi. Seksan sekiz Şa'bān'ında ma'zûlen gelüp Ȧameşvar ḳazāsı iḥsân olındı.

Şāfi'î-zāde'nün Ğazanfer ḥattı ile mālîk olduḡı nüşḥa-i *Dürer* seyr olunup ser-ā-pā müḡala'a ve taşḥîḥ eyleyüp efkār ta'lik eylemiş ehl-i 'ilmdür. Ȧameşvar'dan meyyiti gelüp Üsküb'de İşḥaḳ Beg Cāmi'i ḥaremindedfn olındı, fî ḥudūdihi⁷ sene 990⁸.

Ḥāfız-zāde⁹

Vücûh-ı ḳuzātdandır. İsmi Ebü'l-ma'ālî'dür. Ḥāfız-ı 'Acem'ün oḡlıdur. Filibe ḳāzîsi iken 'azl olunup yirine Üsküb'den Çelebi Efendi naḳl olındı. Sene-i mezbûre dāḥilinde İstanbul'da fevt oldı.

İsmi Muşḫafā'dur. İntiḳāl ilā raḥmeti'llāhi te'ālā fî Şevvāl sene 989¹.

¹ 213b R1

² Sîr-âb-ı:sîr-âb ü SE

³ R1 ve E'de nisbe yazılmamıştır.

⁴ ma'zûl//āḥirinde:- SE

⁵ R1 ve E'de nisbe yazılmamıştır. 208a E

⁶ 121b SE

⁷ Fî ḥudūdihi:- SE

⁸ Şāfi'î/990, der-kenār R1, E, SE (121a); fî/990:- E

⁹ Her üç nüşhada nisbe yazılmamıştır.

قدس الله تعالى اسرارهم² Şımfu'l-meşā'ih-i'izām ve's-Şulehā'i'l-kirām

eş-Şeyh Süleymān (Süleymān Efendi)

Neyyir-i hayyer-i vücūdı maṭla'-ı ehille-i ehālī olan belde-i Āmid'den zuhūr ve encümen-i vücūda feyz-i nūr idüp muḫaddimāt-ı 'ulūmı temhīd ve mebānī-i fūnūnı teşyīd itdükden şöñra sālīk-i meslek-i erbāb-ı ṭarīkat ve mālīk-i ezimme-i şerī'at ü ḫaḫīkat olup ba'z-ı küberā-yı Ḥalvetiyye'den tekmīl-i nefis itmişler idi. Ba'dehu dārü'l-mülk-i Rūm'a ḫudūm idüp İstanbul ḫāzīsī olan³ Nıksārī Muştafā Efendi ile 'aḫd-ı muvāḫāt eylemegin ḫānelerine sāye-i iclāl şalmışlar idi. Pādişāh-ı kerīm, Sulṭān Selīm-i ḫalīm 'ulūvv-i rütbe-i kemālātına 'ārif ve ba'z-ı kerāmātına vāḫıf olmağla şeref-i şöḫbetine ṭālīb ve bereket-i himmeti ile cemī'-i menāhīden tā'ib olmuş idi. Ḥunkār şeyḫi olmağla ḫıblegah-ı dūnyā-perestān-ı rūzgār olmuş iken meşreb-i pākine aşlā ḡubār gelmeyüp dīv-i nefis-i ḫod-gāma temām Süleymānlık itmişler idi. Toḫuz yüz seksan iki senesinüñ evāḫirinde enfās-ı ma'dūde-i ḫayātı āḫir ve nuḫūd-ı nā-ma'dūd-ı raḫmetle mütefāḫir olup Küçük Ḳaraman ḫurbında vāḫi' Pirincci Mescidi ḫaremінде mütevārī-i mezār-ı pūr-envār kılandı.

'Azīz-i merḫūm 'umde-i meşā'ih-ı Rūm, şem'-i miḫrāb-ı mücāhede, ḡarḫ-ı deryā-yı müşāhede, maḫzar-ı kerem ü kerāmet, pīr-i şāḫib-i himmet idi.

Mervīdür ki ḫīn-i intikāllerinde ezān-ı zāḫrī istimā' idüp tecdīd-i vuzū' ve edā-yı şalāt eyledükden şöñra⁴ teslīm-i rūḫ eyleyinceye dek mübārek ayakların uzatmaḫ ve naḫz-ı vuzū' eylemek vāḫi' olmamış.

eş-Şeyh Sināne'd-dīn Yūsuf el-Ḥaṭīb (Ḥaṭīb⁵ Sinān Çelebi)

Maḫrūse-i Edrine'den bedīd ve kevkeb-i bīdār-ı felek-i dāniş ü dīd olup i'māl-i mişḫale-i sa'y ü himmet ve tīg-ı ṭab'-ı pūr-āb u tābın cevherdār-ı 'ilm ü ma'rifet kılmış idi. Sermāye-i fezā'ile bālīḡan-mā-belaḡ mālīk ve ṭarīḫ-ı sa'ādet-refīḫa sālīk olup ser-ḫalka-i ḫavābil ve imāme-i sübhā-i emāsil olmuş iken ṭarīḫdan ferāḡ ve ibrīz-i

¹ İsmi//989, der-kenār R1, E, SE (121a)

² "Yüce Allah sırlarını kutlu kılsın." Bu dua cümlesi R1 ve E'de bulunmamaktadır.

³ İken SE

⁴ - E

⁵ Şeyh Ḥaṭīb SE

maḥabbet-i İlähiyyeyi kâlib-ı kâlbe ifrâğ eyleyüp ba‘z-ı meşâ‘ih-ı kirâma ḥidmet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat eylemiş idi. El-ḥâletü hâzihi maḥrûse-i Edrine’de vâkı‘ Üçşerefeli Câmî‘i’nde mutaşarrıf-ı imâmet ü ḥitâbet ve şem‘-i nûr-efşân-ı miḥrâb-ı tâ‘at ü ‘ibâdet olmuş idi. Ol ḥâlet-i seniyye ve meşğale-i ‘aliyye üzere iken toḳuz yüz seksan iki sâli evâḥirinde¹ mübtelâ-yı pençe-i meniyye olmuşlar idi.

‘Azîz-i mezbûr kemâl-i fażl ü taḳvâ ile meşhûr, mecma‘u’l-baḥreyn-i zâhir ü bâḫın, mevrîdû’n-nehreyn-i bâriz ü kâmin, kerâmât-ı celiyye ve maḳâmât-ı semiyye ile ma‘rûf idi.

Rivâyet olunur ki Ebu’s-su‘ûd Efendi ḥazretlerine Edrine’den fetvâ vârid olduğda “Sinân Çelebi gibi merd-i fâzıl anda iken n’içün zaḥmet çeküp fetvâya muḥtâc olurlar.” buyurmuşlar.

Edrine yârânından işidülmişdür ki ‘azîz-i merḳûm bir gice yatsu namâzından gelürken bir düzd-i tarrâr destârını ḳapmağ-içün der-kemîn olup ḳaşd eyledükde görür ki iki şîr-i jiyân² ‘azîzi ortaya alup ḥırâset iderler. Bu ḥâli müşâhede eyledükde fi’l-ḥâl tâ‘ib ve semt-i şalâḥ u ‘iffete â‘ib olur.

Merḥûmuñ aḥbâbından biri intîḳâl eyledükleri gice mir‘ât-ı menâmda görür ki bir şaḥş-ı nûrânî iki mehâr-ı üşter-i pîlten yidüp şehre dâḫil olur. Sîmâsında âşâr-ı müsâferet nümâyân olmağın keyfiyyet-i ḥâlinden ve sebep-i âmed-şüdinden su‘âl ider. “Ḥaṭîb Sinân Çelebi merḥûmuñ vücûdını³ Medîne-i Münevvere’ye naḳl içün geldüm.” diyü cevâb virür.

eş-Şeyḫ Muşliḫi’ d-dîn bin ‘Alâ’ e’ d-dîn eş-Şehîr bi-Cerrâḥ-zâde (Cerrâḥ-zâde Efendi)

Hilâl-i vücûd-ı mes‘ûdı maṭla‘-ı dârü’n-naşr-ı Edrine’den bedîdâr ve gül-i bî-ḥâr-ı zât-ı nezâhet-âlûdı ol gülşen-i rûşenden âşîkâr olup iḥdâ ve tis‘e mi‘e Şafer’inde ‘âlem-i lâḥûtdan sefer ve mavṫın-ı nâsûtı maḳarr itmişler idi. Evâ’il-i ḥâlinde iş‘âl-i nâ‘ire-i⁴ iştiğâl ve tenvîr-i mebâḫiş ile bedr-i temâm gibi taḥşîl-i kemâl eyleyüp evvelâ maḥrûse-i Edrine’de Câmî‘-i ‘Atîḳ Müderrisi Mevlânâ Luṫfu’llâḥ bin Şücâ‘u’ d-dîn ḥidmetlerinden metn-i *Miftâḥ*’ı ser-â-pâ ḳırâ‘at ve taḥḳîḳ u itḳân ile fetḫ-i ebvâb-ı ‘ilm ü fażilet ḳılıp tekmîl-i tarîḳ ve vuşûl-i zirve-i taḥḳîḳ üzere iken nesîm-i tevfiḳ-ı Rabbânî gülzârına vezân ve sebzezâr-ı âmâli mübtelâ-yı zubûl-i ḥazân olup;

¹ 214a R1

² 208b E

³ Merḥûmuñ vücûdını:merḥûmı E

⁴ iş‘âl-i nâ‘ire-i:- SE

Eşcār-ı bāğ hırka-i tecrīde girdiler
Bād-ı hazān çemende el aldı çenārdan

mefhūmı üzere dest-gīrī-i tevbe vü tevfiķ ve hidāyet-i mürşid-i sa‘ādet-refiķ ile vāşıl-ı ser-menzil-i tarīķat-ı semiyye ve mürşid-i rāh-ı tã’ife-i Bayramiyye olmuşlar idi.

Naķl olunur ki vālid-i mācidleri tarīķ-ı Bayramī’de şeyh-i kāmil ve mazhar-ı feyz-i şāmil iken kendüler tarīķat-ı şūfiyyeden mu‘riż ve tekmil-i ‘ulūm-ı resmiyyeye¹ mütemahhiz imişler. Bir gice hücrede yārānla şöhet ve icrā-yı resm-i leyle-i ‘aţālet idüp erbāb-ı meclis-i temādī şöhetden bī-tāb ve şehbāzān-ı nazār per-beste-i h‘āb olduğda nā-gāh bir şayha-i hā’ile peydā olup bir hacar-i ‘azīm saķf-ı hücreye nāzil ve saķfı delüp meyān-ı hücreye vāşıl olduğdan sonra gā’ir ü nā-bedīd olur. Erbāb-ı meclis cümle bīdār olup aşlından istifsār eyledüklerinde kemāl-i dehşetden cevāba tãķat kalmayup² anlar tekrār ālūde-i h‘āb, bunlar mübtelā-yı kалаķ u ıztırāb olup ol meclisten vālih ü hayrān, bī-‘akl u bī³-cān kalkup hāneye gelürler ve cemī’-i eşvāb ü esbābın şatup serāsīmevār seyr-i küçe vü bāzār ider olurlar. Pederleri nuşh u pend idüp tarīķ-ı şūfiyyeye sevķ eyledükçe i‘rāzla muķābele ve huşūnetle mu‘āmele iderler. Ol hālde gözlerinden perde-i gāflet mürtefi‘ olup aḥvāl-i ehl-i ķubūra muṭṭali‘ olurlar. Eķārib ü aḥbāb bunların hālinde hayrān, bunlar kendü ‘āleminde müteḥayyir ü ser-gerdān, ne kimse ile ülfete ḥātırında ruḥşat, ne mükālemeye dilinde miknet var idi. Rāvī eydür: “Keyfiyyet-i keşf-i ķubūrı kendülerden su‘āl itdüm. Buyurdılar ki ‘Mevtāyı maķābirde ihyā gibi oturmuş müşāhede iderdüm. Kiminüñ⁴ ķabri vāsi‘ ü pür-nūr, kendi feraḥ u faḥūr, kimi⁵ zīķ-ı maķāmdan dil-teng ü rencūr, mübtelā-yı zulmet ü deycūr, kiminüñ ķabri küre-i ḥaddādān gibi pür-dūd, kiminüñ maķāmı āteşdān-ı şerer-ālūd, kimi gāyet za‘fla bī-tāb, kimi dūde-kebāb⁶ gibi mutaşaddī-i inķılāb u ıztırāb, benümle mükāleme idüp du‘ā recā iderlerdi. Ben daḥı hāllerinden istiḥbār ve esbāb-ı mevt ü devā‘ī-i şevāb u i‘ķāblarından istifsār iderdüm. Ol eşnāda kendümi gāh İstanbul’da gāh Burūsa’da gāh emākin-i muvaḥḥişede gāh mesākin-i me’nūsede bulurdum. Behā’im gibi hā’im ü hā’ir, ḥarābezār-ı⁷ maķābirde¹ dā’ir olurum. Halkdan gelen ta‘āmuñ necāseti ve ālūde-i

¹ 122a SE

² tãķat kalmayup:ķādir olmayup SE

³ Nīm SE

⁴ 214b R1

⁵ Kiminüñ SE

⁶ Dūde-kebāb:dūde-i kebāb SE

⁷ ḥarābezār u SE

şübühât olmağla ‘adem-i şahâreti zâhir olmağın ekle kâdir olmayup hürd u h’âbdan ‘âciz, gürisne vü bî-tâb idüm. Bu hâlet yedi ay miqdârı müstemirr oldı. Qarîne-i hâl bir gice pederüm hânesinde yaturken şem‘alar âsûde ve ehâlî-i hâne gâfil ü günûde olup ‘âlem ağıyardan hâlî olduğda bir şahş-ı nürânî zâhir olup elüme yapuşdı ve mede’l-‘ömr görmedüğim ve işitmedüğim mevâtın-ı garîbe ve ma‘âhid-i ‘acîbeyi baña seyr itdürdi. Bi’l-âhare bir küh-ı pür-şüküh dâmenine götürdi. Gördüm, bir pîr-i ehl-i sükün, mânend-i küh-ı Bîsütün, pâ-yı ‘azîmeti dâmen-i himmete çekmiş, kemâl-i vaqâr ile tekye-zen-i visâde-i i‘tibâr olmuş, oturur. Hem-râhum² olan şahş-ı nürânî selâm virüp ‘Sizi cüst ü cü iderdük. Bi-hamdî’llâh vâşıl olduğ.’ diyü fetḥ-i kelâm eyledi ve³ baña işâret idüp pîşgâh-ı pîr-i mezbûrda yir gösterdi. Oturdum. Ol kimse sağ elüme yapuşup batn-ı kefçe-i keffüme bir ‘alâmet vaz’ eyledi. Ba‘dehu bir şahş dağı getürdiler. Aña dağı baña eylediği vaz’ı eyleyüp ba‘dehu yanında olan hazîreye duḥûl emr eyledi. Müteveccih olup kapusına varduğumuzda gördüm, nürân-ı hâlişe ile memlû bir âteşdân-ı bî-duḥân ki kemâl-i iltihâbından süveydâ-yı dil-i ‘ârif gibi siyâhî-i faḥm ve sevâd-ı düddan nâm ü nişân yok, vehmümden imtinâ‘ itdüm, müfîd olmadı. İkimüzi dağı ol deryâ-yı nârda iğrâk ve üstümüze bâb-ı hazîreyi iğlâk eyledi. Ol âteş-i cân-süz zâhir ü bâḥnumda yakmaduğ yir qomayup cesedümi ibrîz-i hâliş gibi qâl itdükden soñra qapuyı açup taşra çıkardı. Der-hâl delîl-i râh olan şahş-ı nürânî zâhir olup elüme yapuşdı ve beni aldugı yire götürüp vedâ‘ itdi. Çünkü şubḥ-ı şâdık mânend-i envâr-ı hidâyet lâmi‘ ü bâriq oldı, pederüm şalât-ı şubḥ muqaddemâtına şürü‘ itdükde benüm yanuma gelüp beni mânend-i bütümâr ser-efgende-i hayret ü efkâr görüp sebebinden su‘âl eyledi. Ben dağı ol leyl-i lâ’ilde⁴ vuqû‘ bulan emr-i hâ’ili bir hikâyet eyledüm. ‘Ol dest-gîr olan şahş-ı nürânî câzibe-i hidâyet ve ol nâr-ı bâhirü’t-te’sîr âteş-i ‘ışq u maḥabbetdür.’ diyü ta‘bîr ve ‘ ‘An-qarîb dâḥil-i püte-i maḥabbet-i İlâhiyye ve taşfiye-i qurş-ı nefsi redî’e idersün.’ diyü tebşîr eyledi. Fi’l-vâқи‘ ol giceden soñra veleḥ ü cününüm refte refte qâbil-i zevâl ve ‘uqde-i ‘iḳâl-i hayret mutaşaddî-i inḥilâl olup harekât-ı bî-mülâḥaza ve mükâşefât-ı ma‘hûde ḥalel-pezîr ve meyl-i tarîkat-ı seniyye-i şüfiyye derün-ı dilde cây-gîr oldı. El-hâletü hâzihi cezebât-ı ‘ışq-ı İlâhî gerden-i âzâdeye bend ve ḥalka-i teslîm ü irâdet ol dâlîle-i vâdî-i dâlâlete kemend olup fi’l-hâl pederümden aḥz-ı tevbe vü inâbet ve dest-gîrî-i hidâyet ile ‘azm-i tarîk-ı ḥaqqā himmet eyledüm. Mışqale-i⁵ sa’y ü ictihâd

¹ 209a E

² Hem-râhum:Delîlüm SE

³ delîlüm R1

⁴ Hâ’ilde SE

⁵ 215a R1

ile mestür-ı zalâm-ı tabî‘at olan mevâdd-ı isti‘dâd, cevher-i tîğ-ı cilâ-dâde gibi zâhir ü peydâ ve şâdef-i keff-i niyâz pür-gevher-i murâd olmak ‘alâ‘imi rûşen ü hüveydâ olduḡda vâlid-i mâcidüm beni ḡuṡbu‘l-‘ârifîn, sultânu’s-sâlikîn “Ḥâcî Efendi” dimekle meşhür Mü‘eyyed-zâde eş-Şeyḡ ‘Abdu’r-raḡîm Efendi ḡidmetlerine irsâl eyledi. On iki sene miḡdârı ḡavṡa-i deryâ-yı mücâhede ve seyr-i şahrâ-yı müşâhede eyleyüp şemere-i fu‘âd¹ ḡaşıl ve bû-yı murâd² meşâmm-ı câna vâşıl olduḡda³ mâh-ı serî‘u’s-seyr gibi devr-i menâzil ü burûc iderüñ. Maḡâm-ı kemâle ‘urûc eşnâsında birḡün fermân-ı ‘azîz ile ḡalvet-güzîn ve mânend-i şem‘-i rûşen mişkât-ı ḡücrede tenhâ-nişîn iken bir şaḡş-ı mehîb ü hâ‘il bâb-ı ḡücreden dâḡil olup bedenümi erben erben tefrîḡ ve kirpâs-ı köhne gibi temzîḡ eyledi. Fâriḡ olduḡda yine eczâ-yı cesed mülte‘im ü müctemi‘ ve intizâm-ı ḡadîmine râci‘ oldı. Bu ḡâl üzere ḡarḡ u iltiyâm mütekerrir olduḡda baña inzi‘âc-ı ‘azîm ve ıztırâb-ı cesîm ḡaşıl olup ba‘dehu fenâ vü sükûn ve selvet-i derûn⁴ el virdi. Şabâḡ-ı leyl-i mesfûrda vâḡı‘ay-ı ḡuzûr-ı şeyḡe ‘arz itdüm. İnşirâḡ-ı şadra işâret ve vuşûl-i murâd ile beşâret buyurdılar.’ ”

Ḳarîne-i ḡâl irşâd-ı ‘ibâda icâzet ve Edrine‘ye ‘avd için ruḡşat virüp merâkî-i irşâda râḡî ve pederlerine mülâḡî olmuş idi. Çoḡ zemân geçmedin pederleri ‘âric-i ma‘âric-i ‘illiyîñ olup muşâḡib-i zeyl-i ‘inâyetleri olan Şeyḡ Şücâ‘ Zâviyesi’nde cânişîn-i peder ve ol nigîndâna gevher olmuşlar idi. Ol buḡ‘a-i mübârekede seccâde-nişîn-i irşâd ve murâd-baḡş-ı ‘ubbâd-ı ‘ibâd olup ba‘dehu maḡmiyye-i Ḳoştantıniyye’de Şeyḡ Muḡyi‘d-dîn-i İskilîbî ḡazretlerinüñ zâviye-i ma‘rûfesine intikâl ve râviye-i feyz-i ‘inâyetlerinden irvâ‘-ı ḡulûb-ı ehl-i ḡâl ḡılıp yedi sene miḡdârı ol buḡ‘a-i celîlede tekmîl-i erbâb-ı irâdet itdükden şoñra Edrine’de olan zâviye-i mevrûşelerine ric‘at idüp sünnet-i seniyye ve ‘âdet-i marziyyeleri üzere sübḡa-güzâr-ı evḡât ve şümârende-i enfâs-ı ma‘dude-i ḡayât iken toḡuz yüz seksan üç Muḡarrem’inde ḡazâ‘ir-i dârü‘l-ünse irtihâl ve müşâhede-i şâhid-i âmâl için maḡâm-ı ḡudse intikâl eyledi. Şeyḡ Şücâ‘ Zâviyesi sâḡasında pederleri cenbinde medfûndur.

‘Azîz-i merḡûm ‘aynu‘l-a‘yân-ı meşâ‘ih-ı Rûm, cerrâḡ-ı cerâḡât-ı ervâḡ, mişbâḡ-ı ziyâ-baḡş-ı eşbâḡ, mehbiṡ-ı envâr-ı⁵ İlähî, maḡzen-i esrâr-ı nâ-mütenâhî, deryâ-yı ḡüher-rîz-i ḡaḡâ‘iḡ, berhem-zen-i dâmgâḡ-ı ‘alâ‘iḡ, şoḡbet-i mîr ü vezîrden hârib, rû-gerdân-ı vech-i me‘ârib, ‘alim ü fâzıl, mürşid-i kâmil idi.

¹ Murâd SE

² Merâm SE

³ 209b E

⁴ 122b SE

⁵ Deryâ-yı SE

Mervîdür ki taşrîf-i kulübda taşarrufâtı meşhûr ve işrâf-ı zamâ'irde mükâşefâtı nâ-maḥşûr olup 'aḳîde-i aḥbâb-ı girâmî üzere mürîdlerinüñ cemî'-i aḥvâline vâkıf ve ḥabâyâ-yı serâ'ire 'ârif olmağla dil-ḥastegân-ı hevâ ile mânend-i ṭabîb-i kâmil, şerbet-i 'inâyet-i ber'u's-sâ'a ile mu'âmil idi. Bu ma'nâyâ şâhid-i ḥâl, *Zeyl-i Şakâ'ik* şâhibi 'Alî Efendi bu güne baş-ı maḳâl ider ki "Bir gün mescidde edâ-yı şalât-ı şubḥ ve ezkâr-ı mu'ayyeneden soñra şaff-ı aḥyerde zikre meşgûl idüm. Ḥazret-i 'azîz şaff-ı evvelde kıbleye müteveccih olup mürâkâbede idi. Laḫza laḫza¹ nazar-ı 'inâyetlerin şu'un-ı aḥvâlüme pertev-endâz kılıp mir'ât-ı dil-i şâf ve ḳurş-ı sîne-i şeffâfum şu'â-yı mihr-i 'inâyetlerine muḳâbil olmağla bir lem'a-i cihân-süz şaldılar ki 'ulüvv-i nâ'ire-i derün kârgâh-ı gerdüna fenâ vireyazdı. Ol şu'le-i ḥâṭır-fürüzdân baña bir mertebe te'sîr ḥâşıl oldu ki şadme-i dehşetinden gonce-i dil-i zâr gül-i şad-berg-i gülzâr gibi pâre pâre olayazdı. Zuhûr iden ḥâlât-ı 'acîbe güncîde-i evrâk-ı dü-reng-i leyl ü nehâr olmaḳ mertebesinden 'âlîdür². Mâdâm ki şeyḫ ol maḳâmda idi, taḫtu's-su'â'-ı 'inâyet ve mehbiṭ-ı envâr-ı hidâyet idüm. Ba'dehu zâ'il olup anda vâқи' olan ḥâlet mede'l-'ömr sermâye-i³ sa'âdet oldu.

Kerâmât-ı celîlelerinden bu rivâyet daḫı vâşıl-ı mertebe-i taḫḳîḳdur ki şadru'l-ifâde, Aḫî-zâde Meḥemmed Efendi maḫrûse-i Edrine'de otuz aḳçe ile Câmî'-i 'Atîḳ müderrisi iken birgün ziyî-i şuleḫâda bir faḳîr, meclis-i ḥâşlarına muraḫḫaş olup fetḫ-ı bâb-ı kelâm ider ki "Ḥâk-i pâyiñuza iḥsân recâsına tebşîr için geldüm. İnşâ'allâhi te'âla fülân ayuñ fülâncı güninde fülân sâ'atda cenâb-ı şerîfiñüze Vezîr-i A'zam Rüstem Paşa'nun Ḥayrabolı'da vâқи' medrese-i cedîdesi tevcîh olınsa gerekdür." diyüp zânû-zede-i mevḳif-i recâ olur. Mollâ-yı merḳûm bu vaz'ı inkâr ve aḥvâl-i âtiyeden iḥbâr muḳâbelesinde ṭaleb-i dirhem ü dînâr itdüğü için izḫâr-ı ḡubâr idüp deriçe-i iltifâtı sedd ve maḫrûmen redd itmege niyyet eylemişken rivâyet eyledüğü haberün senedinden su'âl idüp "Vâқи'a ṭarîḳı ile mi ta'yîn idersün, yoḫsa reml ü cifr netîcesi midür?" diyü istikşâf-i ḥâl itdüklerinde fekk-i ḫitâm-ı kelâm ider ki "Bu ḫaḳîr 'umdetü'l-meşâ'ih Cerrâḫ-zâde Muşliḫi'd-dîn Efendi'nün eḫibbâsındanum. Bugün meclis-i şerîflerinde derd-i faḳr ile şikeste-bâl, i'mâl-i lisânü'l-ḥâl idüp oturdum. Şeyḫ-i 'ârif fihrist-i cebîn-i pür-çinümden ḫaṭṭ-ı tûmâr-ı zamîrüme vâkıf olup buyurdılar ki 'Bu gice⁴ Ḥazret-i Resûl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم⁵ meclis-i şerîflerine dâḫil oldum. Ḥilâl-i mülâtafada

¹ 215b R1

² ḥâlîdür R1

³ 210a E

⁴ Bu gice:- SE

⁵ "Allah Teala ona salât ve selâm etsin."

Vezîr-i A'zam Rüstem Paşa'nun Hayrabolu'da binâ eylediği medrese-i cedîde Eski Câmî' Müderrisi Mevlânâ Muhyî'd-dîn'e ta'yîn olındı. Fülân gün fülân sâ'atda haber-i tevcîh vâşıl olur.' diyü iğbâr buyurdılar. Egerçi ben ol ehl-i 'ilmi ile'l-ân görmedüm. Lâkin maḥâsin-i cemîle ve fezâ'il-i celîlesin istimâ' iderin. Bu müjdeyi îşâl ile mazhar-ı iḥsân olup ba'z-ı havâycüñ każâ olunur.' didiler. Anlarun emri ile tebşîr itdüm." didükde inkârları zâ'il olup bir miqdâr nesne i'ta iderler ve "Ta'yîn olunan medrese zuhûr iderse yine gelesüz." diyü tavşîye buyururlar. Fi'l-vâқи' yevm-i ma'hûdda sâ'ati ile müjde vâşıl ve murâd ḥâşıl olup bunlar manşib-ı celîl ile ḥurrem, gedâ-yı bî-ser ü pâ iḥsân-ı cezîl ile pâdişâh-ı 'âlem olur.

Bu kerâmet daḥı mollâ-yı merķûm tarafından rivâyet olunur ki "Birgün eyyâm-ı temmûz ve hengâm-ı te'sîr-i mihr-i 'âlem-sûzda şafḥa-i zemîn tâbe-i pür-tâb ve ser-püş-ı âsmân kaṭre-rîz-i şihâb olup;

Teşnelükden dilini taşra çıkardı 'ummân

mazmûnı nümâyân olmuş idi. Ba'zı kûrâya sevḳ-ı 'inân-ı 'azîmet lâzım gelüp bir bâdiye-i bî-âbda pey güm-künân-ı rîgistân-ı pür-tâb ve meyân-ı serâbda ğarḳ-ı deryâ-yı ıztırâb olmuş-ıduḳ. Dûd-ı âhdan ğayrı¹ delîl-i râh olmamağla eṭrâf u cevânibe dîde-i ḥayretle germ-nigâh iken dûrdan bir şahş nümâyân oldu. Hızr-ı ḥuceste-iḳbâl gibi istikbâl idüp giderek ol şeyḫ mütemessil oldu. Gördük, bir merd-i şâlih dūşında bir ğırâr içinde birkaç ḥarbûze-i âbdâr² getürüp önümüze ğaltân itdi ve fetḫ-i enbân-ı kelâm idüp eyüttdi: 'Cerrâḥ-zâde Muşliḫi'd-dîn Efendi selâm ve du'â idüp tavşîye buyurdılar ki bunlarla def'-i ḥarâret idüp fülân cânibe toğrı sevḳ-ı maṭiyye-i 'azîmet eylesünler ve min-ba'd sefere niyyet itdükçe zâd-ı râḫileyi teh'îye idüp andan ğitsünler.' Sebeb-i vürûdından su'âl itdüklerinde cevâb virür ki³ 'Zâhir olan peştenün verâsında vâқи' ḳarye-i ma'mûrede 'azîzümüz ḥazretlerinün çiftligi vardır. Eyyâm-ı şayfda anda olurlar. Bugün âstânelerinde meşğûl-i ḫidmet iken 'azîz ḥazretleri iḳerüden çıkup buyurdılar ki 'Câmî'-i 'Atîḳ Müderrisi Aḫî-zâde Mevlânâ Muhyî'd-dîn verâ-yı cebelde vâқи' fülân mevzi'de ser-rişte-i tarîḳı güm ḳılıp inḳılâbda ve istîlâ-yı 'aşaşdan mâḫî-i be-ḫâk-üftâde gibi ıztırâbdadır. Biriñüz ḫidmet-i delâleti îfâ ve bu ḥarbüzeleri ihdâ

¹ 216a R1

² 123a SE

³ 210b E

idesüz.’ diyüp bu haķır daķı ḥasbu’l-emr ḥidmete mübāderet ve buyurduķları gibi ḥazret-i ‘aliyyeñüze müsāra’at itdüm.’ diyü ḥatm-i manzūme-i kelām ider.”

Mürīdlerinden ‘Osmān Dede nām merd-i āzādeden bu ḥaber daķı mütevātirdür ki “Bir gice ḥücrede tenhā-niṣīn iken hilāl miṣāl fitīl-i ṣem‘ayı iṣ‘āl eyleyüp dīvāre yapıṣdurmuş ve zıkr ü tevḥīd ile icāle-i zebāne-i zebāna meṣḡul olmuş idüm. Ser-nigün-i murāķabe iken ḡavṭa-zen-i deryā-yı ḥ‘āb olmuşum. Ṣem‘a temām olup ṣu‘lesi üṣtuvāne-i ḥücreye ulaşmış ve mevc-i ṣu‘le revnaķ-ṣiken-i ḥabāb-ı kıbāb olayazmış. ‘İnāyet-i Bārī yārī kılup ol ḥālde bīdār oldum ve derūn-ı ḥücreyi ḥoķķa-i ser-be-mühr-i enār gibi pür-ṣerār-ı nār buldum. Dest-yārī-i ibrīķ-ı vuzū’ ile āteṣ-i sūzānı iṭfā idüp;

رسیده بود بلایی ولی بخیر گذشت¹

mazmūnı ile ḥamd u ṣenā itdüm. Bu ḥālden ki ṣemere-i ḡaflet ve fiķdān-ı intibāhdur, kimseyi āḡāḥ itmedüm. Seḥeri ḥuzūr-ı ‘azīze varduḡumda ḥiṭāb-ı ‘itāb-āmīz idüp ‘N’içün böyle ḡaflet idersün. Ḥücre ile bile sūzān-ı āteṣ-i pür-tāb ve ḥarāb-ender-ḥarāb olayazduñ. Bir daķı böyle ḡaflet eyleme.’ diyü irṣād buyurdılar.”

Çünkü keṣmekeṣ-i riṣte-i kelām mānend-i sübḥa-i cevāhir-i intizām, ferā’id-i menāķıb-ı kirām ile ḥüsn-i nizām buldı.

[eṣ-Ṣeyḥü’l-kebīr Muḥyi’d-dīn] (eṣ-Ṣeyḥ Muḥyi’d-dīn el-İskilībī)

الشئی بالشئی يذكر² mazmūnı ile silsile-i Bayramiyye’ye vāsīṭatu’l-ıķd-ı gevher ve envār-ı füyūzāt-ı lāḥūtiyyeye mażhar olan sultānu’t-ṭarīķat, bürhānū’l-ḥaķīķat, el-muķaddemü’l-miķdām fi miḥrābi’l-mücāhede, es-secencelü’l-maṣḡul bi-envāri’l-müşāhede, cāmi’u’l-ma’ķul ve’l-menķul, ḥāviyyü’l-fürū’ ve’l-uṣul, mecma’u’l-baḥreyn-i ‘ulūm-ı zāhire vü bāṭıne, ma’ķadu’s-sımṭeyn-i dürer-i zāhire vü kāmıne, ser-ṣeṣme-i ṣādūrīn ü vāridīn eṣ-Ṣeyḥü’l-kebīr Muḥyi’d-dīn el-İskilībī³ ḥidmetlerinüñ aḥbār-ı ḥürṣīd-i iṣtīḥārından zerre, revnaķ-efrüz-ı maṭla‘-ı ṣafaḥāt ve menāķıb-ı celīlelerinden ṣemme, micmere-süz-ı mecmū’a-i müşḡīn-nefehāt kıılınmaķ münāsib-i maķām görüldi. Ol neyyir-i raḥṣān-ı semā-yı tevḥīd, mānend-i ḡurre-i ḡarrā-yı sa’īd, evc-i burc-ı İskilīb’den bedīd olup iṣ‘āl-i nā’ire-i iṣṭiḡāl ve māḥ-ı temām gibi taḥṣīl-i

¹ “Bir belā ulaşmıştı ancak hayır ile geçti.”

² “Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır.”

³ El-İskilībī:- R1, E

kemāl¹ eyleyüp kesb-i envār-ı fezā'il için devr-i menāzil iderek 'ulemā-yı Rūm meyānında cevāhir-i zevāhir-i 'ulūm ve ferā'id-i fevā'id-i mantūḡ u mefhūm ile direfş-i āftāb-ı dirahş gibi ser-efrāz-ı 'ālem ve mişāl-i süvār-ı yek-tene-i bāhter mümtāz ü müsellemler olduktan sonra ḡādī-i hidāyet zāmile-i 'azīmetine ḡādī ve seyr-i bādiye-i tārīḡına bādī olup mürşid-i kirām Ḥācī Bayram ḡidmetlerinde vāşıl-ı şabīḡatu'l-'ıyd-ı merām olan nūr-ı ezher-i āftāb-ı tevḡīd, Bāz-ı Eşheb-i cilvegāḡ-ı tecrīd, pertev-endāz-ı bāmdād-ı yaḡīn, eş-Şeyḡū'l-celīl Akşemse'd-dīn ḡazretlerinūñ aḡdem-i mübārek-ḡadem-i ḡulefāsı ve 'umde-i ḡırḡa-püşān-ı teşrīf-i 'aḡası olan sūzende-i şū'un-ı nāsūtiyye, fūrūzende-i envār-ı lāḡūtiyye, büt-şiken-i āmāl-i bed-me'al-i āzerī², eş-Şeyḡū'l-kerīm İbrāḡīm el-Ḳayşerī ḡidmetlerinūñ ser-çeşme-i feyż-i 'ināyetlerinden behre-yāb ve sermāye-i sa'ādet-i dāreynden vāşıl-ı nişāb olup ḡadā'ıḡ-ı *Şaḡā'ıḡ-ı Nu'māniyye* ḡül-rīz-i şaḡā'if-i menāḡıb ve mu'aḡtar-sāz-ı dimāḡ-ı mütetebbi' ü ḡālib olduḡı üzere³ maḡrūse-i Ḳoştanḡıniyye'de Sultān Bāyezīd-i Velī şeref-i ḡudūm-i sa'ādet-lüzūmları için binā eyledükleri zāviye nice yıllar mā'u'l-ḡayāt-ı füyūzāt-ı 'aliyyelerine rāviye olup ḡoḡuz yüz yigirmi iki tārīḡinde terk-i zevāyā-yı fenā ve 'azm-i dārū'n-na'īm-i 'uḡbā idüp ḡalīfeleri Şeyḡ Muşliḡi'd-dīn-i Sirozī seccāde-nişīn-i irşād olmuş idi. Şılaları İskilīb'de medfūndur.

Kerāmāt-ı celīlelerinden şāḡībūt-terceme Cerrāḡ-zāde Efendī vesāḡeti ile rişte-keş-i ḡikāyāt olanlar tanzīm-i 'an'ane-i rivāyet iderler ki "Ol vāşīḡatu'l-'ıḡd-ı ricāl ve ser-ḡalḡa-i erbāb-ı ḡāl bir tārīḡde maḡrūse-i Edrine'ye sāye-endāz-i iclāl olup ol diyārda olan aḡbāb, fā'iz-i ser-çeşme-i iltifātlarından sīr-āb olmuş idi. 'Aded-i sāl-i sinnūm mādūn-i 'aḡd-ı evvel iken ḡummā-yı şedīdeye mübtelā olup vālideynūm ḡayātumdan me'yūs olmuşlar idi. El-ḡāletü ḡāziḡi üftān ü ḡīzān ḡāk-i pāylarına revān olup şeref-i dest-būsları ile müstes'id olduğumda vālidūm merḡūme ḡālūmden su'al buyurdular. Vālid cevāb virüp 'Oḡlum Muşḡafā bendeñüzdür. ḡayr du'āların recā ider.' demekle ol ḡabīb-i rūḡānī ḡāl-i zāruma merḡamet idüp buyurdular ki 'Bir cāme-i peşmīne iştirā idüp ilbās eyle. Bi-izni'llāḡi te'alā def'-i şiddet ü be's ider.' Fi'l-vāḡi' ol 'abādan ḡabāyı ber-dūş itdūḡum gibi dūş-ı tabī'atde olan şıḡlet-i marāz mūndefi' olup ḡiffet-i 'ācil ḡāşıl oldu."

¹ 216b R1

² 211a E

³ - SE

Kerāmāt-ı celîlelerinden biri dađı řadru'l-ifāde Ađı-zāde¹ Efendi tarafından keřide-i silk-i rivāyetdūr ki “Bir gūn tercemesi sebķ iden² řeyh-i kerīm Hākīm Ćelebi merhūmla muřāhabet űzere iken siyāķ-ı kelām menāķıb-ı meřā'ih-ı kirāma dūřup buyurmıřlar ki ‘řeyh Međemmed-i İskilībī سره قدس³ ĥāzretlerini nice bilűrsűz?’. Faķır tafřıl-i ĥāllerinden tecāhűl idűp muķtezā-yı maķām űzere cevāb-ı ĥitāb-ı dil-pezīrlerinde;

Yűsufi bilmezsin ammā seni ra'nā bilűrsin

mazműnını⁴ iĥtiyār eyledűm. řűkr-i iĥsānı műkerrer idűp bu gűne pāre-sāz-ı ķand-ı nebāt-ı kelimāt oldılar ki ‘ ‘Azīz-i merķűm ma'ārif-i İlāhiyyenűn deryā-yı zehĥārı ve kűnűz-ı rűműz-ı tevĥīdűn maĥzen-i esrārı olduđundan mā'adā rűh-ı řerīfi⁵ el-ān bu neř'ede mutařarrıf ve teřne-lebān-ı ehl-i sűlűk nehr-i 'avārif ű ma'āriflerinden műstefīz ű muđterifdūr. Bu műdde'āya řāhid-i 'ādil meřhűd-ı faķır olan kerāmet-i 'ıyāniyyedűr ki bir gűn mescid-i maĥallede ba'de edā'i řalāti'l-fecr aĥbāb ile ĥalka-beste-i evrād u ezķār idűk. Cemā'at-ı maĥalleden dađı cem'-i keřir ĥāzırlar idi. Cānib-i derden rűh-ı řerīf-i muĥahharları ziy-yi mu'tād ve tāvır-ı ma'hűd űzere temeřsűl idűp selām virdűkten űoņra bu ĥaķire teveccűh eylediler. Elllerinde nesīc-i ma'hűd-ı Bayram'ı'den bir cāme-i bālā-puř-ı sefid var idi. Gűrdűgűm gibi ķıyām u istikbāl idűp⁶ redd-i selām itdűkten űoņra muntazır-ı emr-i 'ālileri oldum. Elllerinde olan cāmeye iřāret idűp ‘Bu ĥil'at-i ĥarrāyı size Resűl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه و سلم⁷ ĥāzretleri ‘ināyet buyurdılar ve bu bendelerini iřāl ve ilbās ĥidmetine ta'yīn eylediler.’ diyűp teřrīf-i sultān-ı kevneyni műbārek elleri ile dűřıma řaldılar. Ben dađı řevķ ile giyűp riřte-i dil ű cāna fitil-i řem'a miřāl bir mertebe āteř-i ĥāl dűřdi ki ol cāme-i bī-miřāl pīrāhen-i fānűs-ı ĥayāle dűnűp ol ĥālde műřāhede eyledűgűm řuver-i nűrāniyye-i esrār ve mařhar olduđum elķāf-ı bī-řűmār ķābil-i ta'bīr ű taĥrīr degűldűr. Ķarīne-i ĥāl ĥāzret-i 'azīz luķf-ı ĥitāb-ı erzānı buyurup ‘Vāřıl olduđun mertebe-i seniyye ve tekmīl-i řarīķat-ı 'aliyye műbārek ola.’ diyű teĥniyet eyleyűp tevdī-kűnān, geldűkleri cānibe revān olup fi'l-ĥāl cān gibi dīdeden nihān oldılar. Ol libās-ı kāfűr-iltibās dűřűmda ķalup řann eyledűm ki cűmle-i

¹ Ađı-zāde: Ađı Ćelebi-zāde SE

² 123b SE

³ “(Allah) sırrımı kutlu kılsın.”

⁴ Mefhűmını SE

⁵ 217a R1

⁶ 211b E

⁷ “Allah'ın salāt ve selāmı űzerine olsun.”

h azır n bu a v le mu tali‘ olmuŐ¹ olalar. Ba‘dehu m te a k k oldu ki h zret-i Őeyh n kud mından, ben m kıy m u istikb l mden ve bi‘l-cümle c r  olan a v lden bir ferd  g h olmamış. Ol p Ő n -i istebrak-niŐ n  nice yıllar giyd m. Hatt  p r hen-i Y suf gibi c -be-c  mu terik    ak  ak oldu. El- n h nem zde melf f-ı dest-i nez het ve nih de-i  ak-ı izzetd r.’ diyü h tm-i ‘ı du‘l-le‘ l-i ma  l itdiler.”

H bbez  h  ceg n-ı mülk-i yak n

Ki virüp dürr-i ba r-ı ‘ışka rev c

H rk-ı ‘ detden itdiler h rka

Terk-i t rekden eylediler t c

Temess l-i erv h-ı Ő hed , b -huŐ Ő Őeh d n-ı t g-ı ‘ışk-ı Hud  olan meŐ ’ih   ‘ulem  taŐarruf t-ı ‘ac beye k dir ve zem n-ı m z y kada istimd d iden M ’min n-i v k ‘a-d deye mu‘ vin   m z hir oldukları, tetebbu‘-ı men k b-ı evliy -y  kir m idenler yanında ma all-i kel m degüldür. Bu b bda eş-Şeyh A med bin  br him en-Neh s ed-DımıŐk  te‘l f itdügi “*MaŐ ri‘u‘l-‘uŐŐ k fi MeŐ ri‘i‘l-eŐv k*” n m kit bda bu hik ye-i g r be ve men abe-i ‘ac be keŐ de-i neŐ de-i silkü‘l-le‘ l-i su urdur ki “ hd  ve Őem n mi‘e t r hinde Őa r-ı  skenderiyye‘ye teveccüh idüp ReŐ d‘e u radu umuzda a‘y n-ı ReŐ d‘den bir fırka r fka-i k filem z olup “Till Sevr ” n m telle n z l eyledük. Ol Şeb eŐn -y  mu  vere ve hil l-i m s merede ehl-i ReŐ d‘den bir recül-i Ő lih reŐ d-i m z kere olunup hüsn-i h line Ően  ve r h na hçyr du‘  itd klerinden Şonra anu  lis nından taŐ h-ı na l itdiler ki bir gice buradan geçerken bir ‘askere r st gelür ki h yme v  h rg h  urup b r u b ng h Şalmışlar. Mışr‘dan gelür k file kıy s idüp bir cem ‘at  urbında ilk -y  r hile ider. Veche-i ma Ő dından su‘ l itdüklerinde Mışr‘a ‘az met itdügi ma‘l mları olup içlerinden biri ehl-i beytine  Ő l içün bir mekt b vir r² ve ism   resmini ve ma alle v  s k n  ve eŐ m -i m te‘allik t n  bey n ider. Ba‘de eyy m Mışr‘a v Ő l olup  Ő l-i em net içün ŐaŐ -ı mezb ru  ta‘y n itdügi üzere h nesin bulup da k-ı b b ve ‘Ő hib ‘l-beytden mekt b getürdüm.’ diyü hit b ider. Erb b-ı beyt kem l-i ink r ile³ redd-i cev b idüp ‘ htil l-i dim gu  var ancak. G ley n-ı sevd  ve s ‘-i miz c seni Şerbet-i d r ‘Ő-Őif ya mu t c eylemiş.’ diyü mıŐt ba-i k l v na reh-

¹ Olmuşlar R1, E

² 217b R1

³ 212a E

nümün olurlar. Bi'l-āhare müşel mektūbuñ şıdkı zāhir olup meger şahş-ı mezbūr birkaç sene muqaddem kâfile ile Reşid'e giderken maħall-i mezbūrda ħarāmiler elinde şehid olup ol gice temessül iden ervāh-ı şühedā imiş. Ba'dehu mektūba nazār olınuş kendüye maħşuş ħaṭṭ u edāsı ve bīgāneden mestūr ba'z-ı mācerāsı görüldükde cümlesi engüşt der-dehān ve müte'accib ü ħayrān olur." Kitāb-ı mezbūrede bu bābda ħikāyāt-ı ħarībe irād olınmışdur. Murād iden vāşıl olur.

Faḫr cāmi'u'l-ħurūf bīn otuz sekiz tārīhinde Mizistre'de kâzī iken ol diyār a'yānından yār-ı cānımız Beg-zāde ¹ 'Abdu'l-kerīm Çelebi ħidmetlerinüñ elinde bir mecmū'a gördüm. Tersāne ħalkından "Qalender Çelebi Ođlı Hevāyī" dirler bir kimse cem' eylemiş. Hevāyī ve Peykerī iki birāderler imiş. Her biri ma'ārif-i cüz'iyede külliyyet şāhibi ferd-i kāmil ve 'ilm-i nücüm u cifr ve zā'içe emşāli fūnūn-ı ħarībede ser-ħalka-i emāşil imiş. Biñ otuz tārīhinden muqaddem fevt olup ħaṭṭı ile mecmū'ası mezkūr olan 'Abdu'l-kerīm Çelebi'ye intikāl itmiş. Ol mecmū'ada ħarā'ib-i sergüzeşt ħilālinde yazmış ki "Eyyām-ı cüvānide şugūr-ı İslāmiyye'den maħrüse-i ² Cezā'ir-i Ėarb'a varup ol ser-ħaddüñ ħāzīleri ile nice rüzgār küffār-ı ħāksāra 'alem-efrāz-ı ħazā ve nehengān-ı 'adüv-şikār ile rü-yı deryāda āteş-efrüz-ı veġā olmuş idüm. Ba'de zemān İstanbul'a gelüp Qāsım Paşa'da tavaṭṭun itdüm. Birkaç seneden şoñra toquz yüz seksan beş Rebī'u'l-evvel'inde ba'z-ı ħidmetle yine ol cānibe gitdüm. Maħrüse-i mezbūrede vāķi' menzilümde zaħmet-i esfārda fersüde, ħ'ābānide vü āsüde idüm. Nāgāh kapu daḫḫ olındı. Ėidmetkār istifsār için varup 'Qadīmī aħbābumdan olup gemi re'islerinden olan Dāl Memī Çelebi geldi. Tehniyet-i ħudüm için mülākāt murād ider.' diyü ħaber getürdi. Re'is-i merķümüñ üç sene muqaddem mevti istimā' olunmađın ta'accüb-künān, ħapuya revān oldum ve ħapuyı açup nazār itdüm. Perde-i evhām mündefi' olıcaḫ kemāl-i sürür ile kendümden gitdüm.

Seng-i rāhuñ dürretü't-tāc-ı sa'ādetdür baña

Na'linüñ resmi zemīnde dāl-i devletdür baña

mazmūnın tekrār iderek muşāfaħa vü mu'ānaħadan şoñra kilīm-i dervīşānede hem-nişin olup ifrāt-ı sürürümden bī-iħtiyār olup 'Sizi vefāt itdi diyü istimā' itmiş ³ idük. El-ħamdu li'llāhi te'ālā ħudümüñuz ħayāt-ı tāze viridi.' didüm. Süküt itdi. Lākin sā'ir

¹ Beg-zāde:- SE

² 124a SE

³ istimā' itmiş:işitmiş SE

aḥvālden bir iki sâ‘at miqdârı muşâhabet itdük. Ba‘dehu vedâ‘ idüp menziline müteveccih oldı. Faḳıre ḥ̣āb ğalebe idüp ba‘de’l-‘aşr ḳahve-ḥāneye¹ çıkıup aḥbāb ile mülākī oldum ve ‘Dāl Memī Çelebi’yi fevt oldı bilürken bugün ğam-ḥānemüze şeref-baḥşā olup mā’u’l-ḥayāt-ı kelimātla dil-i pejmürdemüzi iḥyā eyledi. Bir iki sâ‘at şoḥbet itdük.’ didüm. Ḥużzār-ı meclis ta‘accüb iderek yüzüme baḳdılar ve ‘Seksan iki târiḥinden berü üç senedür Dāl Memī Çelebi zîr-i laḥd olup² ğarḳ-ı raḥmet-i Aḥad ve fâ’iz-i izzet-i Sermed olmışdur.’ diyüp;

Ḥayr ola düşünse eger iy Yūsuf-ı şānī

mażmūnı ile hem-zebānī itdiler. Fi’l-ḥaḳıḳa mevti taḥḳıḳ ve müdde‘aları taşdıḳ olunup bu ḳışsa-i ğarābet-‘unvān ḥayret-efzā-yı müstemi‘ān oldı.” Zıkr olınan mecmū‘ada biñ yigirmi senesinde istiḥrāc olınmış esrār-ı cifrden Sultān ‘Oşmān merḥūmuñ vaḳ‘asına ve ba‘z-ı aḥvāl-i ātiyeye işāret var idi. Cümlesi ta’yīn eyledüğü zemānda vāḳi‘ olup ol maḳūle fūnūnda bī-naḳr-ı zemān olduğı āşārından ‘ıyān idi.

تاکی سخن از سخن ربایم

³تابر سر قصه خود اییم

Peder-i Cerrāḥ-zāde⁴: Şeyḫ Muḥyi’d-dīn-i İskilībī ḥazretlerinüñ kerāmātından Cerrāḥ-zāde Efendi’nüñ pederi eş-Şeyḫ ‘Alā’e’d-dīn Efendi lisānından taşḫıḥ-i ‘an‘ane-i naḳl olınur ki mezbūr ‘Alā’e’d-dīn Efendi ‘askerī zümresinden iken toḳuz yüz beş târiḥinde Sultān Bāyezīd-i Velī ile İnebaḥtı seferine revān olup rücū‘ itdüklerinde bir gün esnā-yı rāḥda menzile vuşul müyesser olmayup zālām-ı leyl-i pür-veyl ḥayme-i ḳır-günün ber-pā ve ebr-i bārende-i şitā resm-i idrār u ifāzayı icrā eyleyüp vādīler seyl-i cerrār ile enhār ve her nehr-i kebīr deryā-yı zehḥār olmuş idi. Ol ḥalde “Ḳaraşu” nām baḥr-ı ‘amīḳ ejder-i ḥurūşān gibi sedd-i menāfiz-i tarīḳ idüp Ḳaradeñiz gibi cāngāḥ ve ebnā-yı sebīle belā-yı siyāḥ olmuş idi.

شب تارك وبیم موج و کردابی چنین هائل

¹ 218a R1

² 212b E

³ “Ne zamana kadar sözden sözü kaldıracığım, kendi hikayemin sonuna kadar götüreceğim.”

⁴ Peder//zāde:- R1

maẓmūnı ḥasb-ı ḥāl-i dil-i pūr-melāl olup ol leyl-i lā'il ve baḥr-ı kı̄r-gün-ı hā'il teşhīş-i memerr ü ta'yīn-i ma'bere ḥā'il olmağın köprī başına geldükde rüd-ı şedīdü'l-vürüd başdan aşup ğaleyān-ı tūfān-āşūbdan ne cısr-i memdūdı bulup rāh-ı maḫşūda revān olmağa imkān ve ne geldüğü semte rücū' itmege dermān olur. Bi'l-āḥare bindüğü rahş-ı sebük-pāy, pā-ber-cāy olmağa mecāl olmayup ğarḫ müte'ayyin olduĝda dergāh-ı Ḥudā-yı çāre-sāza cān ü dilden niyāz ve dest-i recāyī dāmen-i 'ināyet-i Rabbü'l-erbāba firāz ider. Ol ḥālde ardından bir şadā gūş idüp baĝduĝda görür ki ziyy-i ehl-i seferde bir kimse kendüyi cānib-i selāmete da'vet ider. Fi'l-ḥāl ol ṭarafa 'atf-ı zimām idüp cisre vāşıl olur. Ba'dehu delīl-i merḫūma pey-rev olup bir zemān 'aḫablarınca revān ve giderek emārāt-ı necāt nümāyān olduĝda semt-i maḫşūda işāret idüp lemḫatü'l-başarda dīdeden nihān olur. Ol varṭa-i hā'ileden ḥalāş olup vaṭan-ı aşlīsı olan maḥrūse-i Edrine'ye vāşıl olduĝda ni'met-i ḥalāş için şükr-gūyān ve ol reh-ber-i Ḥızr-hidāyetüñ ḥālinden ḥayrān iken maḥallesinde vāḳi' bir ḥānede cem'iyet-i nās iḥsās idüp sebebinden su'āl eyledükde "Pādişāh-ı 'ālem-penāh şeyḫi olan şāḫibü'l-kerāmātü'z-zāhire, rāfi'-i livā'ü'l-velāyātü'l-bāhire İskilībī Meḥemmed Efendi ḫazretlerini da'vet idüp meclis-i² va'zları ile teşerrüf ve enfāş-ı ṭayyibelerinden teberrük ḫaşd itdük. Cümle-i cīrāna şalādur. Siz daḫı bile olasuz." dirler. Rāvī eydür: "Çünkü da'vete icābet idüp dāḫil-i şoḫbet olur, şeyḫe naẓar itdükde ol gice mübtelā olduĝı varṭa-i helākden³ ḥalāş iden reh-ber-i ferruḫ-pey olduĝı muḫarrer olup meclis āḫir olunca şabr ider. Ba'dehu ḫazret-i 'azīzi tenhā bulup ayağına düşer ve 'Seferden gelürken Ḳaraşu ma'berinde ğarḫdan ḥalāş buyurduĝunuz bendeñüzüm.' diyü 'arż-ı ḥāl eyler. Şeyḫ-i 'ārif ol kelāmdan izḫār-ı tağayyür ve deryā-yı cemāl iken ifşā-yı sırdan işrāb-ı celāl ü tekeddür idüp cārī olan kışşayı bi'l-küllīye inkār ve kuvvet-i vāhimeye tābi' olup 'İftirā eyleme.' diyü 'arż-ı ğubār eyler. Ol 'āşıḫ-ı şādıḫ bu muḫaddimātdan memnū' olmayup 'arż-ı niyāz ider ki 'Bu bendeñün yaḫīni teşkīk-i müşekkik ile zā'il ve rāy-ı rezīni muĝālaṭa-i tecāhül-i 'ārif ile müteḫavvil olmaz. Min-ba'd luṭf-ı sābıḫa 'ināyet-i lāḫiḫa⁴ recā iderin.' " Ḳarīne-i ḥāl ol ṭalib, 'ināyet-i 'aliyyenüñ ḫüsn-i irādetin ve feyz-i terbiyete kemāl-i ḫābiliyyetin müşāhede eyledükde bezl-i luṭf u 'ināyet ve iḫfā-yı esrār-

¹ "Gece karanlığında dalga ve girdabın korkusundaki hālimizin nasıl olduĝunu sahillerdeki dünyayı umursamayan (kişiler) ne bilsinler."

² 218b R1

³ 213a E

⁴ 124b SE

ı ricâlle tavşiyet buyurdılar. Ol günden âftâb-ı cân-süz-ı ‘ışk-ı İlahî derûnına tâb ve cezebât-ı şu‘â‘-ı maḥabbet, dâlle-i dil-i ser-gerdânına ḳullâb şalup dâ‘î-i hidâyete icâbet ve ḥuzûr-ı ‘azîzde tevbe vü inâbet eyleyüp cân ü dilden mürîd ve füyûzât-ı ‘aliyyelerinden müstefîd olmuş idi. Ba‘de zemân ḥazret-i ‘azîz vaṭanları İskilîb’e revân olup pâ-bend-i alâ’iḳ, şeref-i mülâzemetlerinden ‘â’iḳ olup nice zemân ḥidmet-i ‘aliyyelerinden dūr, derd-i ḥasretle dil-ḥaste vü rencür olur. Tâ ki ‘azîzün ḥulefâsından eş-Şeyḫ Muşliḫî’d-dîn es-Sirozî maḥrûse-i Edrine’yi maḳdem-i mübârekleri ile dârü’l-meymene idüp bir zemân ḥidmet-i ‘âlî-şânlarında âteş-efrûz-ı mücâhede ve şayḳal-keş-i müşâhede olur. Anlar şeyḫi ziyâret ḳaşdına İskilîb’e revân olduḳda hem-‘inân olup;

Kimse ḳarşu ṭuramaz aḳsaydı deryâ bir yaña

mazmûnı üzere maḥabbet-i ehl ü ‘ıyâl ve ‘alâḳa-i manşıb u mâl, tevsen-i himmetine ‘iḳâl olmamış idi. Birḳaç yıl ḥidmet-i ‘azîzde müştâḡil-i riyâzât u mücâhedât olup nâ’il-i murâd ve muraḥḥaş bi’l-irşâd olduḳda maḥmiyye-i Edrine’de vâḳi‘ Şeyḫ Şücâ‘ Zâviyesi’nde seccâde-nişîn ve mübâşir-i irşâd-ı ṭâlibîn olur. Sinn-i şerîfleri yüz seneye ḳarîb olduḳda icâbet-i da‘vet-i dergâh-ı Mucîb itmişler idi. Zâviye-i mezbûre sâḥasında medfûndur. Bunlar daḫı müfred-i mecmû‘a-i zemân, ferîde-i şadef-i ‘aşr u evân, şâḫib-i feyz-i şâmil, şeyḫ-i kâmil ü mükemmil idi.

Kerâmât-ı ‘ıyâniyyeleri meşhûr¹ ve ḥâlât-ı seniyyeleri zebân-zed-i cumhûr olup cümleden biri maḥdûm-ı kerîmleri Muştafâ Efendi ṭarafından bu gûne rivâyet olunur ki bir gün zâviye ḥâricinde ba‘z-ı mürîdleri ile oturup şeker-rîz-i müstemî‘ân olurken bir şahş-ı debbâḡ gelüp mübârek ayakların öper. Bilâ-sebâḳ u siyâḳ fetḫ-i kelâm ider ki “Şulṭânım yetişmese fetḫ-i ḳal‘a muḥâl ve ‘asker-i İslâm’a nuşret münselibü’l-iḫtimâl idi. Şeyḫ-i âḡâḫ nazar-ı inkâr ile nigâḫ idüp “Didüḡün ne maḳûle ḳal‘adur. Benüm ḳaṭ‘â ḥaberüm ve bu yaḳînlerde bir ṭarafa seferüm yoḳdur.” diyü teḡâfûl ü inkârda² ısrâr itdüḳçe şahş-ı mezbûr tazarru‘ u niyâz ve rû-yı ‘acz ü i‘vâzı ḥâk-endâz ḳılıp merkez-i i‘tikâdında şebât u ḳarâr ‘arz iderek vedâ‘ ider. Râvî eydür³: “Ḥuzûr-ı şeyḫden ḳıḳduḳda şahş-ı mezbûra söyledüḡi kelâmuñ aşlından su’âl itdüm. Cevâb virdi ki ‘Bu sene-i mübârekede ‘asker-i İslâm ile kesr-i ‘abede-i aşnâm içün ḫirfetimüz erbâbından bir cemâ‘at ile ḥasbeten li’llâhi te‘âlâ ‘alem-efrâz-ı ḡazâ olmuş-ıduḳ. Ser-ḥadd-i

¹ Meşhûrdur SE

² 219a R1

³ 213b E

küffârda fûlan al‘a muh şara olunup dil-i seng n-i dil-ber n,  h-1 ‘ şik-1 s ne-s z ndan m te’essir olmaduğı gibi adem t-1 top u t fengden mütezelzil olmayup hall-i ‘ude-i tılısmı müşkil ve andek-1 ‘am kından g z r m te‘azzir olmağla g z t-1 M slim n ma m-1 ‘acz   iztir rda p -der-gil olmuşlar idi. ar ne-i h l Şeyh ‘Al ’e’d-d n Efendi ziyi-yi maşuş ve hey’et-i ma‘h de ile  şik r olup keff-i ker minde liv -y1 Şubh gibi bir r yet-i sefid-i n r n  cünd-i z lm n  üzere miş l-i sult n-1 n c m h c m idüp ‘asker-i k ff r1 tefriş ve t r u p d-1 Őuf f1 temz k iderek burc-1 al‘aya t l ’ idüp naşb-1 r yet-i hürşid- ş r eyledükde cem‘iyyet-i ‘adüvv t r u m r ve fet u’l-b b-1 naşr-1 ‘aziz  şik r oldu. Yanumda olan ‘as kir-i nuşret-me’ sir Şeyh-i merķ m1 gördüklerinde ta‘accüb iderek ‘ ‘Al ’e’d-d n Efendi ref kımız imiş. ‘Acibd r ki Şimdiye dek ‘asker iinde g rmemiş z.’ diyü silsile-c nb n-1 kel m oldılar. Ben dağı h k-i p ylarına varup¹ m b rek ayakların öpmege nezr itmiş idüm. H l  ed -y1 v cib eyledüm. Bu huşuşda Şafha-i Ő k k m kez lik yağın ile mak k ve nad ne-i h liş ’l-‘ay r-1 i‘tik dum sikke-i re’y ’l-‘ayn-1 Őad kat-ar n ile mesk kd r.”

Mad mları Muştaf  Efendi’den menķ ld r ki pederleri merh ma bu işşadan su’ l ve tenh da istikş f-1 a kat-1 h l itmişler. Cev b virüp “Bu ma le esr r, marem-i ser -perde-i a kat olmayanlara izh r olunmaz. Inş ’all hu te’ l  bu mertebeye n ’il olduğda sırr-1 mekn zına v şil olursun.” buyurmuşlar. بلغنا الله تعالى و اياكم الى مراتبهم و اذاقنا من رحيق اذواقهم و كأس مشاربهم²

H c  Efendi³: B l da meşt r eş-Şeyh ‘Abdu’r-raħ m el-M ’eyyed  خصه الله تعالى بالفيض السرمدى⁴ ki “H c  Efendi” dimekle meşh r-1 cih n ve arem-i İrem-niş n1 muş f-1 c n-1 ‘ rif ndur, zem nında dürr-i yekt -y1 Őadefe-i tecrid ve dery -y1 pehn -y1 fer ’id-i tevħid, ser-eşme-i fazl   iħs n,  ft b-1 feyz-res n, uşb-1 ‘ lem, avş-1 a‘zam idi. Devlet-i B yezidiyye ve Sel miyye’de mükerrer Şadr-1 ‘ l-adr olan baħr-1 h zz m, ‘all me-i mu‘azz m M ’eyyed-z de ‘Abdu’r-raħ m Efendi’n n bir deri ve ol naħl-i ‘ar k u aş l n şinv-1 s ye-güsteridür. Ev ’il-i h lde taħř l-i ‘ilm   kem l ve t r u p d-1  l    l ile b l -y1 isti’d dına nesic-i perniy n-1 istih k k u istih l idüp mev l-i ‘aşrdan H ’ace-z de Efendi d r ’l-ifadesinde iştig le m d vim ve aş b-z de Efendi idmetlerinden m l zım olup İstanbul’da Başcı İbr h m Medresesi’nde mutaşadd i

¹ - SE

² “Allah bizi ve sizi iyilerin mertebesine ulaştırsın. Bize onların ieceklerinin k sesinden ve zevk veren ieceklerinden tattırsın.”

³ H c  Efendi:- R1

⁴ “Allah ona ebed  feyzini lutfetsin.”

ders ü ta'līm iken zikri sebķ iden Şeyh Mehemmed-i İskilībī ḥazretlerine dāmād ve 'alāķa-i muşāheret ile āstān-ı feyż-resānlarına şeref-yāfte-i istinād olmuş idi. Ol ḥālde ba'z-ı emrāz-ı hā'ileye mübtelā ve pehlū-zen-i pister-i¹ 'acz ü a'yā olup şihhatden me'yūs ve 'alā'im-i² mevt ü irtihāl maḥsūs olduğda şem'-i ḥarem-serāy-ı 'iffet olan zevce-i kerīmesin vesīle-i şefā'at idüp ḥuzūr-ı pedere irsāl ve bu gūne tavşiyeye-i 'arz-ı ḥal ider ki "Vālid-i mācid ḥidmetlerine iblāğ-ı³ teḥiyyet ü selām eyle. Hücüm-ı ṭalī'a-i marāzdan ḥālüm dīger-gūn ve 'asker-i sulṭān-ı ṭabī'at gāyetde zebūn, sekerāt-ı mevt 'alā'imi zāhir ve sākī-i bezm-i zīndegānī dest-i āḥir itmek müteḳarrir oldu. Bu neş'ede feyż-i 'irfāndan bī-naşīb, vaṭan-ı aşlīye faķīr ü ğarīb, ḥazīn ü ke'tb irtihāl itmek görünür. Şefķat demi, 'ināyet zemānidur. Furşat fevt olmadın, peymāne-i 'ömr⁴ ṭolmadın ser-i bālīnūme sāye-güster-i merḥamet olsunlar ve ḥīn-i imkānda olan iḥsān-ı feyż-resānı dirīğ buyurmasunlar." diyüp ol 'afife-i şīrīn-maķāl zevc-i kerīmi lisānından nār-ı niyāzı iş'al idüp;

Ḥaste-ḥāl-i ğam-ı ḥicrānuḥam elden gitdüm

Gel benüm 'ömrüm eger gelmez isen ben gitdüm

mazmūnın işāl eyledükde şeyh-i kerāmet-penāh mürīdlerinden sālifü'z-zikr 'Alā'e'd-dīn Efendi'yi ve bir fırķa-i hidāyet-reh-beri hem-rāh kı lup şeref-i kudüm-i erzānī buyururlar ve kenār-ı firāşına varup ḥāl-i zārından su'āl ile ḥoş-ḥāl iderler. Ḥaste-i cān-be-leb-resīde, dāmen-i 'ināyetlerine çengāl-i zārā'atı ḥalīde kı lup ol ṭabīb-i Mesīḥānefesden marāz-ı rūḥānīye istid'ā-yı devā ve şerbet-i ber'ü's-sā'a-ı himmetlerin recā idüp ref'-i perde-i şükūk ü evḥām ve maḥrem-i esrār-ı e'izze-i kirām olmaķ ümmīdine ibrām-ı muḥaşşalu'l-merām eyledükde ḥazret-i 'azīz ḥālīne merḥamet idüp ba'z-ı hużzār-ı meclise emr iderler. Mu'āvenet idüp dest ü pāyını şüst ü şū ve gül-i pejmürdesin sīr-āb-ı vuzū' eyleyüp kıbleye karşı iclās iderler ve 'Alā'e'd-dīn Efendi zahrından der-kenār idüp ol nihāl-i za'īfe pāyendān olur. Ol ḥālde ḥazret-i 'azīz kıbleye müteveccih ü murāķīb ve işrāķāt-ı ḳudsiyye ile şu'ā'-efgen-i dil-i ṭalīb olur. Bir sāt at mürürından sonra ol ḥaste-i bī-tāb bir na'ra-i sehmgīn urup kendüyi meyān-ı ḥāneye pertāb ider ve ğaşy vāķi' olup nice zemān bī-'aķl ü nīm-cān yatur. Ba'dehu ifāķat bulup ḥazret-i 'azīz zāhir olan aḥvālden su'āl eyledükde zarf u ḥarfa şıgmaz ve ḳavālib-i

¹ 125a SE

² 219b R1

³ 214a E

⁴ Peymāne-i 'ömr:peymāne R1, E

elfāzda güncāyiş bulmaz. Mükāşefāt-ı ğarībe ve hālāt-ı ‘acībe naql ider. Hıdmet-i pīr, işrāf-ı zamīr idüp “Senün haqquñda zann ğālib, bu mertebeden ‘ālī-merātībdür. Hele şimdi bu mertebe kāfīdür. *والقطرة تدل على الغدير والعون من الملك القدير*” diyü tebşīr iderler. El-haqq fālleri rāst ve himmetleri bī-kem ü kāst vāqī‘ olmışdur. *قدسنا الله باسرارہ وافاض علينا* ²فائض انوارہ

Mervīdür ki bunlardan ba‘z-ı havārīq-ı ‘ādāt zuhūrı mesmū‘-ı hażret-i ‘azīz olduĝda bu güne şeker-rīz olurlarmış ki “Hācī Efendī³ rütbe-i vālā-yı velāyete sühūlet ile vāşıl olmışdur. İsrāf⁴ itdüĝi gevherün kıymetin bilmez.”

Toĝuz yüz yigirmi altı senesinde Şeyh Muşlihi’d-dīn-i Sirozī vefātında ‘azīzlerinün zāviye-i ma‘hūdesinde seccāde-nişīn olmışlar idi. Ol şeyh-i kerīmün menākīb-ı ‘azīmelerindendür ki⁵ hacc-ı Beled-i Harām’a müteveccih oldukları eyyāmda Konya şahrāsına vāşıl olduklarında kāşif-i esrār-ı mevlevī, şāhib-i kitāb-ı *Meşnevī*, mazhar-ı ‘ināyāt-ı kayyūmī, Mevlānā Celāle’d-dīn-i Rūmī hażretlerinün rūh-ı şerīfleri istikbāl idüp mu‘ānaqa vü⁶ terhīb ve bāzū-yı pür-nūrların hamā’il-i şeyh-i necīb kılduĝdan şonra bu beyt-i bī-mişālī⁷ ‘ıĝdu’l-le’āl-i gerden-i hāli iderler.

خشنودم از نوای پسر دارم بسی باتو نظر
خوش آمدی جان پدر اهلا وسهلا مرحبا⁸

Bir def‘a dahı Sulţān Selīm Cāmi‘i ħurbında olan zāviye-i ma‘rūfeden ba‘z-ı vaĝā’i‘ ħasebi ile kütüb-i mevĝūfe zāyi‘ olup teftīş içün Konya’ya varmaları iĝtizā eyledüĝde bir gün muĝābeleye hāzır ve semā‘ u şafāya nāzır olurlar. Eşnā-yı semā‘da rūh-ı Mevlānā mütemessil ve ħalĝa-i semā‘a dāhil olup;

Şem‘-i şevkı yaĝdı Mevlānā şalup tāb-ı cemāl
Döndi ‘uşşāĝ oldı meclis şekl-i fānūs-ı ħayāl

¹ “Damla göle işaret eder. Yardım herşeyin sahibi ve herşeye gücü yeten Allah’tandır.”

² “Allah sırlarıyla bizi mukaddes eylesin ve üzerimize nurlarını bolca lütfeylesin.”

³ Çelebi R1, E

⁴ İşrāf R1

⁵ ‘azīmelerindendür ki: ‘azīmelerinden E

⁶ 220a R1

⁷ 214b E

⁸ “Çocukların ağlamalarından hoşnutum, (çünkü) sana yeterince bakabiliyorum. Babasının canı, hoş geldin, baş göz üstüne, merhaba...”

mazmūnı meşhūd-ı ehl-i hāl olup Hācī Efendi dağı ol şevkla pervānevār devre āgāz idicek rūh-ı Mevlānā mu‘ānağa vü i‘zāz idüp cām-ı sürür-encām gibi devre-i semā‘ u şafāyı itmām itdüklerinde bu beyt ile raḥīk-ı iltifātı müşgīn-ḥitām iderler:

خמוש باش ز احوال کنج فقرو فنا
دل تو مخزن اینها بود بهمت ما¹

Naql olunur ki ḥazret-i Mevlānā’nuñ şekl ü sīmā-yı nūrānīsın ve ziyy-i mu‘tād u pūşānīsın meşhūr u mesmū‘a tevfiḳ ve erbāb-ı menākīb zābtına taḥḫīk idüp ol beytleri müddetü’l-‘ömr āvīze-i gūş itdüklerin taḥḫīk iderlermiş.

Faḳīr eydürin bu menḳabe-i celīleyi bir def‘a² Niksārī-zāde merḥūmdan işitmiş idüm. Anların naqli üzere Hācī Efendi ḥidmetleri muḳaddemā ṭarīkat-ı semā‘a münkir ve deff ü nāy u ḳudūm istimā‘ından müteneffir imiş. Ḥacca giderken Ḳonya’ya uğraduḳlarında ba‘de şalāti’l-cum‘a cem‘iyyet-i semā‘a ḥāzır ve zevḳa dā’ir olan devrān-ı aṣḥāb-ı şafāya nāzır olurlar. Bi’l-āḥare ḫalḳa-i cem‘iyyete dāḫil olup bī-iḥtiyār devre başlarlar. Menzile geldüklerinde aḥbāb-ı ḫālīşü’l-bāl ḫilāf-ı ma‘hūd şadır olan ḫālden su‘āl itdüklerinde “Sırr-ı Resūl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه و سلم³ şadr-nişīn-i meclis-i pür-iḥtirām olup rūh-ı Mevlānā ol şem‘-i cem‘-i aṣfiyā şevḳına pervānevār muraḥḫaş-ı semā‘ u şafā olunca şabr itdüm. Ba‘dehu ḳarāra iḳtidārum ḳalmadı.” diyü ta‘bīr buyurmışlar.

‘Azīz-i merḳūmuñ cümle-i kerāmātındandır ki Sulṭān Bāyezīd Ḥān ‘aşrında imām-ı sulṭānī olan Bektaş Efendi ṭarafından ‘an‘ane-i şikāt ile rivāyet olunur⁴ ki⁵ bir gün pādīşāh-ı ‘ālem-penāh imām-ı mezbūra bir gevher-i girān-ḳadr virüp ḫakkāke terbiyet itdürmek fermān ider. Ol gice ḫānesinde ḫıfz u iḥfā ve ḫoḳḳa-i ser-be-müḫr içinde nihāde-i kūşe-i tenhā ider. ‘Ale’s-şabāḫ ki müḫre-i miḫr-i enver hezārān şeb-çerāğa bedel ve ḫoḳḳa-i lāceverd-i gerdūnda cā-nişīn-i Müşṭerī vü Zūḫal olup;

Şubḫ-dem eyledi ḫürşīd-i müş‘abid gā’ib
Kīse-i ḡoncede bir beyze idi her jāle

¹ “Yokluk hazinesinin ahvāli hakkında suskun ol. Bizim yardımımızla senin gönlün onların mahzeni olacaktır.”

² Bir def‘a:- SE

³ “Allah’ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

⁴ 125b SE

⁵ - SE

mefhūmı nümāyān oldu. İmām efendi gevheri yokladıḡda bulmayup ıatre-i sīm-āb ve dil-i ‘āşıḡ-ı bī-tāb gibi mübtelā-yı ıztırāb olmiş idi. El-hāletü hāzihi remmālān-ı māhir ve müneccimān-ı aḡter-şināsa mūrāca‘at idüp gevher-i maḡşūda dest-res bulmaḡ muḡāl olur. Bi’l-āḡhare Hācī Efendi ḡidmetleri ile ḡuḡūḡ-ı sābıḡaları olmaḡın dāmen-i ‘ināyetlerine teşebbüs idüp ‘arz-ı niyāz ider. ‘Azīz-i merḡūm ḡāline merḡamet idüp ser-be-ceyb-i murāḡabe olur. Ba‘de zemān baş ḡaldurup ḡitāb iderler ki “ḡānenüz sāḡasında binādan ḡalmış tüde-i aḡcār var mıdır?”. “Vardur.” diyü cevāb viricek buyururlar ki “Cevher-i mezbūrı civārınıuzdan bir cāriye aḡz idüp¹ ol yıḡılmış aḡcārdan fūlan ḡıḡ‘ada fūlan hey‘etde² bir taş altında ḡomışdur. İnşā‘allāhi te‘ālā varduḡda bulursuz.” İmām efendi meclis-i ‘azīzden ḡalkup ‘alāmetinden taşı bilür ve ref‘ idüp gevher-i maḡşūda dest-res bulur ve bereket-i şoḡbet-i şeyḡle ıztırābı def‘ olup şükre meşḡül olur.

Bu ḡışşa daḡı kerāmetleri ‘idādındandır ki bir ḡün mevlid-i Resūl-i enām عليه افضل السلام³ cem‘iyyeti olup vüzerā vü ‘ulemā vü a‘yān, erbāb-ı ḡarf u ehl-i dīvān ḡāzır olmişlar idi. Ol meclis-i ‘ālī şadırında şeyḡü’l-İslām, üstādu’l-enām, müftiyyü’s-şakaleyn, ‘allāme-i ḡāfiḡayn Kemāl Paşa-zāde Efendi ḡāzretleri ve ḡuḡb-ı zemān, noḡḡa-i dā‘ire-i ‘irfān Hācī Efendi ḡidmetleri zānū-be-zānū hem-nişīn ve Ferḡadān gibi biri birine ḡarīn olup Defterdār İskender Çelebi daḡı sübḡa-i manzūme-i meclise mānend-i fāşıla-i zerrīn olmiş idi. Eşnā-yı meclisde şeyḡ-i kerīm ḡavḡa-ḡor-ı deryā-yı murāḡabe olup ba‘de zemān baş ḡaldurup reşş-i mā‘u’l-ḡayāt-ı kelimāt iderler ki “ḡālā Nebiyy-i Ekrem صلى الله تعالى عليه و سلم⁴ ḡāzretlerine mülāḡı oldum. Buyurdılar ki ‘Müftīnūze söyleyün, emr-i iftāda ihtimām eylesün. Bu hefte beş fetvāda şer‘-i şerīfe muḡālif cevāb virdi. Anları tebdīl ve re‘yini taḡvīl eylesün.’ dirler.” Mollā-yı merḡūm bu kelāmı istimā‘ eyledükde tāşliye vü taşdīḡa mübāderet idüp “Buyurduḡları gibi ḡaḡā vāḡı‘ olmiş idi. Ba‘de zemān āḡāḡ oldum ve ol fetvālaruñ aşḡābını bulup tebdīl itmeḡe sa‘y ü ihtimām itdüm. Mümkin olmadı. Bi’l-āḡhare işā‘at-ı ḡilāf ve ḡaḡāya i‘tirāf eyledüm.” dirler. Ba‘dehu İskender Çelebi‘ye tevcīh-i ḡitāb idüp buyururlar ki “Size daḡı emr-i ‘ālīleri bu vech üzere cārī oldı ki ḡaḡ te‘ālādan ḡavf eylesün. Meşāliḡ-i ‘ibādu’llāhda kemāl-i rıḡḡ u mücāmele ile mu‘āmele itsün. Şöyle ki ser-keşlik ide, ḡālīfe-i sīlī-i ḡahr-ı İlāhī olan şemşīr-i ḡāzab-ı pādīşāhī der-ḡafādur. İḡtiyāt ü iḡtirāz üzere olsun.” dirler.

¹ 215a E

² 220b R1

³ “En üstün selām onun üzerine (olsun).”

⁴ “Allah’ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

Fi'l-vākī' cenāb-ı mevlevī emr-i vācibü'l-ımtiṣāle fermān-berdār olmağla restegār ve defterdār-ı müşārün-ileyh cerīme-i ıṣrār ile berdār olup emr-i va'd u va'ıd ü cezā-yı sezā-yı luṭf u intikām buyurdukları gibi fezlek-i encām bulmuş idi.

Bu hikāye dağı menākıb-ı celīlelerine pīrāyedür ki “ ‘Abdu'l-hādī” nām maḥdüm-ı kerīmleri eyyām-ı reye'ān-ı ṣebāb ve hengām-ı nev-bahār-ı ‘ömr-i pūr-ṣitābda mübtelā-yı ḳafes-i heves-i cüvānī ve pāy-dām-ı lezzāt-ı nefsanī iken toḳuz yüz otuz yedi tārīhinde ḫal'-ı ḫil'at-i fānī ve 'azm-i na'ım-i cāvidānī ider. Vālidesi olan 'afīfe-i za'ıfe muḳtezā-yı ṣefḳat-i ümmehāt-ı raḳıḳu'l-ḫaṣā ile bāng-ı feryād u fiğānı resīde-i gūṣ-ı nüh ābā ider. Ḥazret-i 'azīz birgün ḫalvet-ḫānelerinden ebr-i bahārān gibi giryān giryān çıkup ṣāhibetü'l-beyte ḫitāb iderler ki “Ol gevher-i yek-dānenüñ fiḳdānı için ceza' ḳılma. Cez'-i gevher-rīz-i çeṣmi ḫün-ābe-pāṣ-ı ḫasret idersün. Ḥāl-i zārına merḫamet idüp ol ebr-i raḫmet-ḫīzī-i seyelānī-tırāz-ı yāḳūt-ı seyyāl ile geh bugün mübtelā-yı tavḳ-ı hevā olan ḫamāme-i rūḫ-ı ḫümā-pervāzını ṭurra-i ṭāḳ-ı 'illiyinde āṣiyāne-sāz olmaḳ ümmīdine ğurufāt-ı cinānda tefahḫuş eyledüm, bulunmadı. Ba'dehu¹ derekāt-ı nīrānda yokladum, evvel emrden zāhir olmadı. Bi'l-āḫare 'Yā veledāhu' diyü nidā ve ismi ile i'lā-yı ṣadā itdüm. Nāle vü enīn ile cevāb virüp ṣavt-ı ḫazīninden istidlāl eyledüm ki 'amel-i ḳavm-i Lūṭ için mu'azzeb olan² fırḳa-i bī-bāk-i nā-pāk ile ḳarīn ve hem-ḫāl ü hem-niṣīn imiş.” diyüp ḫāl-i ḫayātında³ olan aḫvālden su'āl olınduğda ḫubb-ı ğulām ve töhmet-i iğlām muḳarrer olmağla ol eb-i müṣfiḳ kemāl-i merḫametle babalık idüp mürīdleri ile birḳaç ğün ṣem'-i cem'-i ḫalvet ve ḫalḳa-beste-i cem'iyyet olup cenāb-ı ğāfirü'z-zünüb'e tazarru' u ibtihāl ve istid'ā-yı mağfıret-i ferzend-i perīṣān-ḫāl iderler. Emārāt-ı necāt meṣḫūd-ı ṣeyḫ-i refī'u'd-derecāt olduğda ṣavma'alarından ḫurrem ü ḫandān çıkup beṣere-i dāḫike ile ol za'ıfeye beṣāret ve mağfıret-i ferzend-i dil-bendine işāret iderler.

Bu menḳabe-i girān-bahā dağı mānend-i gevher-i yektā resīde-i mıṣḳab-ı taḫḳīḳ ve rüste-i riṣte-i taṣdīḳdür ki⁴ birāderleri 'Abdu'r-raḫman Efendi'nüñ dāmād-ı kerem⁵-nihādı Mevlānā Muḫyi'd-dīn el-Fenārī عليه رحمة الباری⁶ Rūmili ṣadri iken ṣeyḫ-i kerīmü's-ṣıfāt, manzūr-ı 'ayn-ı iltifāt eyleyüp buyururlarmış ki “Mādām ki ben müteserbil-i sirbāl-i ḫayāt olam, siz ḫal'-ı ḫil'at-i cāh-ı bī-ṣebāt ḫavfin çekmeyüp

¹ 215b E

² 221a R1

³ ḳubürından SE

⁴ 126a SE

⁵ kirām R1

⁶ “Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.”

dağdağa-i bīm-i ‘azlden emīn olasuz.” Fi’l-vāқи ‘ tokuz yüz kırk dört Rebī’u’l- evvel’inde şeyh-i kerīm ‘ālem-i ervāha muttaşıl, anlar mansıb-ı şadāretden munfaşıl olurlar.

Şadāretde halefleri olan Ebu’s-su’ūd Efendi merhūmdan naql olunur ki İstanbul kazası kılāde-i hükümetleri ile mütezeyyin ve dürrü’l-vişāh-ı şadāret olmaları müte‘ayyin olduğu eyyāmda mir’āt-ı cihān-nümā-yı menāmda her gāh görürlermiş ki oturdukları yirden kıyām u harekete niyyet ve nühüz u şu‘ūda ‘azīmet itdükçe Hācī Efendi gelüp fark-ı ferkad-sāylarına yapışup şafha-i keff ile tarīk-ı kıyām u irtifā’ı sedd ve bi’z-zarure ku‘ūd u sükūna redd idermiş. Bir gice yine ol hālet nümāyān olduğda Hācī Efendi vetire-i ma’hūde üzere¹ men‘a mübāşir olmuş iken taraf-ı āhardan peder-i ‘azīzleri Şeyh Mehemmed-i İskilībī hazretleri² zāhir olup Hācī Efendi istihyā itmekle mütevārī-i perde-i hafā olur. Karīne-i hāl kāmnetleri müsta‘idd-i kıyām ve ruḥşat-yäfte-i hıram olup ba‘de eyyām-ı kalā’il Hācī Efendi’nüñ rüh-ı revānı a’lā-yı ‘illiyyīne vāşıl, Ebu’s-su’ūd Efendi maḳām-ı celīl-i şadārete nā’il olur. ³قدس الله سره العزيز

İttifāk-ı ārā bunuñ üzerinedür ki bunlaruñ zāviyesinde cem‘ olan erbāb-ı hāl bir şeyh-i kerāmet-penāh hidmetinde görülmemiş ve meclis-i irşādlarında dā’ir olan sāgar-ı pür-şūr-ı ‘ışk-ı İlāhī bir halka-i şöhetde sürülmemiş ola. Cümleden biri naql olunur ki “Mehemmed Dede” dirler bir dervīşleri var imiş. Tāmmü’l-hilka vü şahīḥu’l-beden iken birkaç günden sonra görürler ki⁴ pā-yı zemīn-peymāsına ‘arec ‘ārız olmuş. Ba‘zı erbāb-ı hānḳāhdan su’āl olınuğda cevāb virürler ki “Birgün mescidde ser-endāz-ı şafha-i nā-nüvişte-i meṭālib ve fırka-i şūfiyye ile meşgūl ü murākıb iken tālib-i mezbūra insilāh vāқи’ olup rühı ‘ālem-i ‘ulvīye müteşā’id ve berzah-ı süflīden mütebā’id olduğda cesedi ittibā’ eyleyüp saḥ-ı mescide qarīb irtifā’ bulur. Ol ešnāda ba‘z-ı huzzār-ı meclis muṭṭali’ olup nazār itdüklerinde nefesini imsāke ḳādir olmayup bir na’ra-i cāngāh urup fi’l-hāl rühı cesedine dāhil ve murğ-ı maḳşūşu’l-cenāh gibi⁵ meyān-ı mescide şiddetle nāzil olup ol saḳṭadan saḳaṭ ve derece-i melāmetden münḥaṭṭ oldu.

Hışım ‘Alī Efendi merhūm “*el-İkdu’l-manzūm fī Zikri Efāzili’r-Rūm*” ismi ile mevsūm *Zeyl-i Şakā’ik*’da ki bu cerīdenüñ⁶ nevādiri andan terceme olinmişdur, zikr ider ki “Şeyhüm, ‘azīzüm, mülāzım-ı mesnedüm Cerrāh-zāde Efendi hazretlerine

¹ - E

² - R1, E

³ “Allah onun izzetli sırrını kutlu kılsın.”

⁴ “görürler ki”, ifadesi E’de “-beden iken” ibaresinden sonra gelmektedir.

⁵ 216a E

⁶ 221b R1

keyfiyyet-i insilâhdan su'âl itdüm. Buyurdular ki 'Bir gün¹ zikr-i cemîle meşgûl iken gâyet 'azamet ü mehâbetde bir yed-i bî-cesed zâhir oldı. Şafha-i keffine nazar itdükde bir hatt-ı bedî'u'l-üslûbla ism-i celâli mektûb müşâhede itdüm. Ol ism-i şerîfe nazar iderek nefsumden gıybet vâkı' oldı. Rûhumı gördüm, cesedümden münselih olup bir 'âlem-i fesîh ü vâsi'de seyr ider. Ol 'âlemde müşâhede olunan bedâ'i'-i le'tâ'if ve gârâ'ib-i ma'ârif hâric-i dâ'ire-i i'lâm u i'lân ve bîrûn-ı ni'tâk-ı nu'tk u beyândur. Pâ-yı pergâr-ı seyrüm nokta-i ülâya râci' ve nesr-i ta'ir-i rûhum menzil-i evvele vâkı' olduğda cesedi hâk-i zillate rû-nihâde ve gılâf-ı hâlî küşe-i hücrede üftâde görüp mânend-i murğ-ı remîde per-zenân-ı evc-i şafâ olmuş iken kâfese duhûldan² ibâ ider. Nâ-gâh bir şavt-ı hâ'il peydâ olup 'Vaqt-ı ma'lûm gelince cesedüñe dâhil ol.' diyü emri-i mu'tâ' ismâ' itmekle fi'l-hâl cesede dâhil ve ma'âm-ı me'lûfine vâşıl oldı.' ” Râvî-i merķûm eydür: “Birgün şeyh-i mezbûre mürşidi Hâcî Efendi ve pederi 'Alâ'e'd-dîn Efendi merhûmuñ mertebe-i refî'alarından su'âl ve derece-i 'irfânlarından istikşâf-ı hâl itdüm. Buyurdular ki 'Bir zemânda baña bir vâkı'a-i 'acîbe ve müşâhede-i gârîbe vâkı' oldı. İcmâli budur ki şeyhüm, mürşidüm Hâcî Efendi'nüñ zâviyesinde sâkin idüm. Hâtıruma bu ma'nâ hutûr itdi ki Şeyh Muhyi'd-dîn-i İskilîbî hazretlerinüñ ve hulefâ-yı erba'ası Şeyh Muşlihi'd-dîn-i Sirozî ve Hâcî Efendi ve pederüm Şeyh 'Alâ'e'd-dîn Efendi ve Bahâ'e'd-dîn-zâde Efendi hizmetlerinüñ mertebe vü menzile cihetinden kângısı 'âlî ve manşıb-ı vâlâ-yı velâyete kângısı evleviyyetle vâlî ola. Ol eşnâda vâkı'ada gördüm, hayt-ı sefid-i seher ve şu'â'-ı mihr-i münevver gibi hâkden eflâke bir râh-ı sefid-i nûrânî ve süllem-i müselleme-i rûhânî peydâ oldı. Ol cisr-i memdûda şu'üd itdüm ve mânend-i resen-bâz birkaç kadem gitdüm. Eşnâ-yı râhda Hâk sübhânehü ve te'âlâ baña iki cenâh ihsân idüp şavb-ı semâya tayerân eyledüm. Nâgâh fevķumdan bir şavt-ı mehîb istimâ' eyledüm. Nazar itdükde gördüm, bir merd-i firişte-cemâl, şeh-bâl-i nûrânî ile perrân ve bâz-ı eşheb gibi cilve-sâz-ı şahn-ı âsmân olmuş, baña hitâb idüp 'Bu seyrden murâduñ, bu güne hareketden ârzü-yı fu'âduñ nedür?' diyü su'âl ider. Bu hâķîr cevâb virüp 'Hâk sübhânehü te'âlâ kemâl-i luḡından iki cenâh ile me'mûlümü incâh eyledi. Ma'âm-ı mülk-i melekûtı seyr idüp 'acâ'ib-i şun'-ı Hudâ ve bedâ'i'-i kudret-i Bârî te'âlâyı müşâhede eylemek murâd iderin.' didüm. Tekrîr-i hitâb idüp 'Ben Bâyezîd-i Bistâmî'yüm. Gel berü. Şâhîn-i pervâzî gibi hem-cenâh olup murğân-ı cinândan nişân vireyin ve uçmaķ nice olur, saña göstereyin.' didiler. Emri-i 'âlîlerine ittibâ' idüp nice zemân müşâhabetleri ile ser-efrâz ve ser-çeşme-i iltifâtlarından sîr-âb-ı

¹ Bir gün:- SE

² Duhûle SE

mā'u'l-ḥayāt-ı rāz oldum. İdāre-i raḥīk-ı kelām ol meşā'ih-i kirām merātibi zikri ile müşgīn-ḥitām olduḡda 'Taḥtuña nazār¹ eyle.' diyü² emr itdiler. İlkā-yı nazār idüp gördüm. Şafḥa-i sefid gibi bir arz-ı beyzā bedīd oldu ve meyānında mā-beynü's-suṭūr-ı şaḥīfe-i eş'ār ve nehrü'l-leben-i kāfūrī-şi'ār gibi bir rāh-ı müstaḳīm göründi. Rāh-ı mezbūr üzerinde dört nefer ferd-i kāmil oturmuşlar. Kemāl-i sükūn ü vaḳār ile müte'eddib, cenāb-ı ḥazrete müteveccih ü murākıb olmuşlar. Ba'dehu buyurdılar ki³ 'Bu arz-ı beyzā ol vādī-i muḳaddesdür ki aña⁴ evliyā'u'llāhdan ġayrı dāḥil olmaz ve ol ṭarīk-ı hidāyet-refīk ṭarīk-ı ḥāşş-ı muḳarrebīndür ki sālik-i ārif olmayanlar vuşūline ruḥşat bulmaz. Ol gördüġün ricāl, su'āl itdüġün erbāb-ı ḥāldür. Tertīblerine nazār eyle, mertebeleri ma'lūmuñ olur.' diyü ḥatm-i 'ıḳdu'l-le'āl-i maḳāl itdiler. Fi'l-ḥaḳīka im'ān-ı nazār idüp gördüm, Şeyḫ Muḫyi'd-dīn-i İskilībī ḥazretleri cümleye taḳaddüm itmiş. Ba'dehu Şeyḫ Muşliḫi'd-dīn-i Sirozī zānū-zede-i edeb olmuş. Ba'dehu Ḥācī Efendi sākin-i sāḥa-i iclāl olmuş. Bir cānibde pederüm 'Alā'e'd-dīn Efendi 'arz-ı vaḳār u temkīn eylemiş. Lākin pederüm min-vechin şeyḫe⁵ fi'l-cümle aḳreb görünür. Ba'dehu ṭarīk-ı mezkūr üzere ricāl-i mezbūreden dūr, bir pīr-i rüşen-zamīr murabba'-nişīn-i mesned-i ḥuzūr olmuş. 'Anlar kimdür?' diyü su'āl ve sebep-i tebā'üdinden istikşāf-ı ḥāl eyledüġümde 'Şeyḫ Muḫyi'd-dīn-i İskilībī ḥulefāsından Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi'dür. 'Ulūm-ı zāhireye tevaġġulı ol meclisden dūr ve aḳrānından münḥaṭṭ u mehcūr itmişdür. Egerçi Şeyḫ Muḫyi'd-dīn daḫı 'ulūm-ı zāhirede fażīlet-i bāhire şāḫibidür. Lākin anlar fūnūn-ı resmiyyeden bi'l-küllīye mu'riż ve ma'ārif-i semīyye-i İlāhiyye'ye mütemaḥḫız olmaġla 'adem ü vücūdı 'ale's-seviyyedür.' diyü taḥḳīk buyurdılar. Ba'dehu tevciḥ-i ḥitāb idüp 'Bu ṭā'ife-i 'aliyyeye iltihāḳ murād ider misün?' didiler. Dehān-ı niyāzı bāz idüp 'Ol kibār-ı 'ālī-cenābdan ḥicāb iderin. Zīrā biri vālid-i mācidüm, biri şeyḫüm, biri pederümün şeyhidür.' didüm. Bu kelāmuma cevāb virüp;

Ḥüb avlamada ḥāṭır-ı yārāna bakılmaz

mazmūnın işrāb itdükden soñra 'Meydān-ı maḥabbetde ri'āyet-i ḥāṭır, ḳuşūr-ı himmetden ma'dūd ve herkes ḥavşala-i isti'dādı miḳdārı ṭālib-i rāḥ-ı reyḫān-ālūddur.' diyüp kebūterāsā cenāḫeynūmden ṭutdılar ve beni ol arz-ı beyzāya pertāb itdiler. Nesri-

¹ 126b SE

² 216b E

³ 222a R1

⁴ - SE

⁵ Bu kelime E'de cümle içinde iki defa kullanılmıştır.

vāki‘ gibi ol nücüm-ı zāhireden Hācī Efendi ile Şeyh Muhyi‘d-dīn Efendi’nün¹ beynine düşüp tarīk-ı ma‘hūdda şeyhūmden muḳaddem ve şeyh-i ekberden mu‘aḥḥar vāki‘ oldum. Şeyhūm baş ḳaldurup ‘İsā’et-i edeb itdūñ ve mertebeñden taḳaddūm eyledūñ.’ diyü ‘itāb buyurdılar. Rū-yı niyāzı pāy-endāz ḳılıp ‘Bu maḳāma iḥtiyārumla gelmedüm. Bālāya naḳar buyuruñ.’ didüm. Naḳar idüp farḳ-ı mübāreklerine sāye-endāz olan şehbāz-ı Hümā-pervāzdan su‘āl itdiler. Faḳīr i‘tizār iderek ‘Bāyezīd-i Bistāmī ḳuds Allah سره السامی² ḥāzretleridür. Beni bu maḳāma anlar pertāb idüp şerm ü ḥayādan ḥuzūr-ı şerīfīñüzde ‘izārum pūr-tāb itdiler.’ didüm. Bu cevābum istimā‘ itdüklerinde ‘سلمه الله تعالى الامرهم³’ diyü buyurdılar. Ba‘dehu yirlerinden ḳalkup meyānuma bir izār bend itdiler ve bir seyf-i şārim taḳlīd eylediler. Ol anda intibāh-ı kāmīl ḥāşıl olup ḥālden āgāh ve vāḳıf-ı esrār-ı ricālu’llāh oldum.”⁴ قدس تعالى اسرارهم

Naḳl-i menāḳıb-ı kirām ve kerāmāt-ı meşā’iḥ-ı ‘izām mānend-i ‘ıḳd-ı gevher-intizām bu maḥalde⁵ ‘uḳde-i itmām bulduḳda tācū’l-‘ārifīn, sultānu’l-mükāşifīn Şeyh Meḥammed-i İskilībī ḥāzretlerinūñ risāle-i bedī‘aları ile raḥīḳ-ı taḥḳīḳ-ı miskiyyü’l-ḥitām olmaḳ münāsib-i maḳām görüldi. Tā ki işārāt-ı daḳīḳasından esrār-ı enīḳaya vāḳıf olan merd-i ‘ārif āşār-ı ḳaleminden rūsūḥ-ı ḳademine istidlāl eyleye. و من التوفيق و بيده⁶ ازمة التحقيق

Risāle-i Şeyh-i Kebīr

اعلم ان حصول المقصود انما يكون بكلمة التوحيد لان السالك لم يصل الى الفناء و بقاء الا برفع الحجب فبا لنفى برفع الحجب و والاثبات يثبت الحق لان التزيه شان السالك على الوجه الخاص⁷ و هو طريق المعراج كما صرح به الشيخ الاكبر فى كتبه و اما قولهم الطريق الى الله بعدد انفاس الخلايق فمعناه ان سلوك كل واحد منهم انما يكون بحسب استعداده و قابليته كما يشعر به بعدد انفاس الخلايق و الذكر اللسانى فى منازل انفس و هو جوهر بخارى حاصل بقوة الحيوان و الحس و الحركة الارادية و يسميها الحكماء الروح الحيوانى و هو واسطة بين القلب الذى هو النفس المجردة و بين البدن المادى و منبعه التحويف الايسر من اللحم الصنوبرى و يطلق القلب عليه فقوله عليه الصلوة و السلام حكاية عن الله عز و جل ما و سعنى ارضى ولا سمانى و لكن و سعنى قلب عبدى المؤمن و قوله عليه الصلوة و السلام ان قلب المؤمن بين الاصبعين الحديث ناظر الى الاول و قوله عليه الصلوة و السلام ان فى جسد بنى آدم لمضغة اذا صلحت صلح بها سائر الجسد و اذا فسدت فسد بها ساير جسد الاوهى القلب ناظر الى

¹ Ḥāzretlerinūñ SE

² “Allah onun yüce sırrını kutlu kılsın.”

³ “Allah onların durumlarını selamette dāim eylesin.”

⁴ “Yüce (Allah) onların sırrını kutlu kılsın.”

⁵ 217a E

⁶ “Başarı ondandır ve hakikate ulaşmanın sıkıntısından kurtulmak onun elindedir.”

⁷ 222b R1

الثانى وهى نكون اماره تميل الى الطبيعة البدنية و تأمر بالذات الشهوانية و تجذب الى الجهة السفلية فتكون مأوى الشر و منبع الاخلاق الذميمة و الافعال السيئة فيكون عرض البدن او النفس حائلة بين شمس الروح و قمر القلب و لم ينعكس انوار العلوم و المعارف فينقطع الانخساف المجمع و لوامة منورة بنور القلب المنور من الروح بحسب زوال ميلها الى الطبيعة الجسمانية فتتقظ من سنة الغفلة فيبدأ باصلاح حالها مترددة بين الجهة السفلية فاذا صدرت عنها سيئة بحكم جبلتها الظلمانية تدركها بنور التنبيه الالهى فتلوم نفسها مطمئنتم تنور بنور القلب فيسرى النور الى البدن فيكون الكل نورا فينزل الذكر الى القلب بالمعنى الثانى فيسمع منه الذكر و الذكر ههنا ليس من جنس الحروف و الاصوات لان القلب جوهر مجرد فلا يكون ذكره الامن جنس الادراك الذى يعجز عنه القلوب القاسية و العقول المدركة ثم يحصل الذكر السرى¹ و هو لعابنة افعال الله تعالى و تصرفاته و مكاشفة علوم تجليات الصفات ثم يحصل ذكر الروح و هو مشاهدة الاسم و الصفات مع ملاحنة نور الذات اذ الاسم باصطلاح اهل الحق ليس هو اللفظ بل هو ذات المسمى باعتبار صفة وجودية كالعلم و القدرة او عدمية كالقدوس و السلام فظهر للسالك فى مقام الروح الاسما الالهية الكلية التى هى مائة الا واحدة و الف و واحدة على وجوه مختلفة و انحاشتى لا يمكن وصفها للمحجو بين و يسمع من كل اسم بلا جهة و حرف² و صوت و ترتيب يعبر عنها فاذا اعد السالك الى مقام الشهادة يعبر عنها عما سمع بحرف و صوت و ترتيب حروف مسموعة مرتبة من جهة كلفظة الله تعالى و كذا غيره من الاسم فيكون ذكر الروح مشاهدة الاسم و التوجيه اليها بالكلية فاذا داوم السالك على الذكر يكون فانيا فى اوصافه باقيا باوصاف الحق متخلقا با خلق الله تعالى و فى هذا الموضع يحتاج الى المرشد الكامل غاية الاحتياج اذ هو مقام الحيرة فاذا انكشف اسم الله تعالى يقول المرشد الكامل اشتغل باسم الله تعالى اى بالذات المستجمع بجميع الصفات فلا تلتفت غير ذلك³ الاسم حتى يظهر تفاصيل الاسم و الصفات فاذا ظهر اسم السميع مثلا يكون ذكره مشاهدة اسم السميع و هكذا الى ان ينتهى الى الاسم بالكلية و فى هذا المقام قد تحير كثير ممن وصل اليه انه لا مرتبة اسنى و اعلى منها و من اطلاق لفظ الاسم على المركب من الصوت و الحروف وقع البعض فى اللفظ لقصور الفهم و اما مقال الشيخ الزاهد الكيلانى للشيخ الصنعانى عليهما الرحمة حين وصوله الى اسم الله تعالى اشتغل باسم الله فهم الشيخ الصنعانى ان مراده مشاهدة الاسم الذى هو عين المسمى و لا يلتفت الى غيره فان الذكر فى ذلك المنزل مشاهدة الاسم و توهم الغير كالشيخ عمر الخلوته ان المراد الاشتغال بلفظ الله و كذا غيره من الاسماء فاشتغلوا بالاسماء اللفظية فى منازل النفس و الزمهم ان يكون لفظ الله و حى و هو غيرها عين مسمى الذات الواجب الوجود فالترمه بعض من يحذ و حذوه و سمعت من بعضهم يقول ان اللفظ الخارج من الفم كهو و الله هو عين المسمى و قال بعضهم ان الاصل هو الهوا و منشأ غلظه انه يفهم من الهوا الخارج من انفه لفظة هو و هو اسم و الاسم عين المسمى هذا سيرهم معكوس و منكوس لان اسم الله تعالى اسم للذات المستجمع المتصف بجميع الصفات و تفاصيل هذه السمى الاصطلاحية تحصل بالاشتغال به على تقدير تسليم السلوك به و لفظة هو اسم لذات الاحدية اى اسم للذات المأخوذة من حيث انتفا جميع النسب و لاضافات و السلوب و بعده لا اسم و لا رسم و لا لسان حتى عبر بلفظ الوجود لا يكون اسما له حقيقة فكيف يشتغل بغيره من الالفاظ ثم الذكر الخفى و هو مشاهدة جمال الذات و هو مقام قاب قوسين مع بقا الا ثنينة ثم ذكر الذات و هو شهود الذات بارتفاع اليقينية و هو مقام او ادنى و سمعت من رئيس الخلوته فى هذا العصر ان التشخص و التعين لم يرتفع من سيد الكونين المعراج فقلت بل وجدت الامر على ما قبله

¹ 127a SE

² 217b E

³ 223a R1

قال لم اصل بعد الى مثل ذلك خلاف مايجده اهل الذوق لان المعراج لا يكون الا بالبقاء لان التعيين و التشخص مالم ير يتقع لم يحصل الشهود الذاتى فلم يحصل الارتقاع الى عين الجمع فاين البقاء فيخالف قوله تعالى او ادنى و قوله عليه السلام لى مع الله وقت لا يسمعى فيه ملك مقرب و لا بنى مرسل ان المعنى انه لم يبق بقية الوجود و هو المعنى بالفناء وقال ذلك القائل يجوز ان يكون بعينه غير مانع فقلت ان اليقين مقتضى الاثنية فلم يرتفع لم يصل السالك الى الشهود الذاتى اعتقاده ان ارتفاع التعيين فى لنبى صلى الله عليه و سلم يكون نقصان و لم يتقطن ان بقا نقص¹ فعرفت انه غافل عن الفناء و البقا فاين مقام الارشاد و لا يظن احدانى لم اسلك مسلكهم فانى جاهدت فى طريقهم سبع سنين منقطعا عن الحيوانات و المألوفات و كان غدائى فى سبعة ايام قطعة من الخبز مع الخل فقال رئيسهم انك قد وصلت الى المطلوب و امرنا بالخلافة فعلمت انهم ليسوا فى حاصل حالهم فرجعت عنهم متأسفا لما اتلفت من العمر العزيز و لا اقدران افضل ماجرى بينى و بينهم و الله اعلم بذات الصدور²

¹ 218a E

² “Bil ki maksadın gerçekleşmesi ancak kelime-i tevhit ile olur. Çünkü sâlik, fenâ ve bekâya ancak örtülerin kalkmasıyla ve benliğinden sıyrılmakla, sadece hakkın varlığını görmeye ulaşabilir. Çünkü hakkı tenzih etmek sâlikin özellikle dikkat etmesi gereken hususlardandır. Hakkı tenzih, Şeyhülekbër’in (İbn Arabî) kitaplarında açıkladığı gibi manevî yükselişin yoludur. Sûfilerin ‘Allah’a giden yollar, yaratıkların nefesleri sayısındadır’ sözüne gelince bunun anlamı her bir kişinin seyr ü sülûkû, kabiliyetine ve fitratına göredir, demektir. Nitekim bu şekilde, yaratıkların nefesleri sayısınca bu yolların çokluğu anlatılmış olur. Nefsin değişik konumlarında dil ile zikir, irâdî hissi ve canlılık gücüyle elde edilen bir özdür. Hikmet ehli bu durumu hayvânî ruh diye isimlendirir. Bu da soyut nefis olan kalp ile maddî beden arasında vasıta rolü görür. Kaynağı ise çam kozalağı şeklindeki bir et parçası ile bir boşluktur. Ona kalp ismi verilir. Hz. Peygamber Allah’tan naklederek şöyle buyurmuştur: Arzım ve gökyüzüm beni kuşatamamıştır. Fakat mümin kulun kalbi beni kuşatmıştır. Yine Peygamber’imiz bir önceki hadise benzer şekilde şöyle buyurmuştur: Müminin kalbi iki parmak arasındadır. Bir başka hadîste de şöyle buyurmuştur: İnsanın bedeninde bir et parçası vardır. O düzgün olduğunda bütün beden düzgün olur. O bozulduğunda da bütün beden bozulur. Dikkat edin, bu et parçası kalptir. Nefsin bu aşaması emmâre olur ve insanın bedenî yönüne bakar. Ve de kişiye şehvî arzuları telkin eder. Onu suflî yöne çekmeye çalışır. Bu yönüyle de nefsin bu boyutu şerrin, kötü ahlakın ve fiillerin kaynağı olur. Bedenin veya nefsin varlığı ruhun güneşi ile kalbin ayı arasında bir engel teşkil eder. Bu yüzden ilmin ve irfanın nurları kalbe aksetmez. Kalbin cismânî yönüne meyiletme özelliğinin yok edilmesine göre ruhtan aldığı ışıkla kalp nurlanır. Böylece bir anlamda tutulma, son bulmuş olur. Böylece nefis gaflet uykusundan uyanır. Ve hâlini ıslah etmesine göre suflî yönü ile bu durum arasında gel-gitler yaşamaya başlar. Bu nefisten, yapısındaki karanlık yöne uyarak herhangi bir kötülük ortaya çıktığında ilâhî uyarı nurları o nefsi yakalar. Ve nefis kendi kendini kınamaya başlar. Böylece nefis huzur bulur. Sonra kalbin nuru tekrar yanar. Bu nur tüm bedene sirayet eder. Böylece tamamıyla bir nur hâline gelir. Daha sonra zikir, ikinci anlamıyla kalbe iner. Bu kişiden Allah’ın zikri işitilir. Fakat bu zikir seslerden ve harflerden oluşan bir zikir değildir. Çünkü kalp, soyut bir cevherdir. Ve onun zikri katılmış kalplerin ve idrak kabiliyeti olan akılların anlamaktan aciz kaldığı bir zikirdir. Daha sonra Allah’ın inayeti, tasarrufu ile ve Allah’ın sıfatlarının tecellilerinin bilgisiyle gizli zikir hasıl olur. Bundan sonra da Allah’ın isim ve sıfatlarının müşahedesini ve zatının nurunun tecellisiyle ruhun zikri hasıl olur. Çünkü isim, hak ehlinin ıstılahında lafız değil; bizzat ilim, kudret, kudûs, selâm gibi sıfatlarının varlığıyla birlikte zatın kendisidir. Bu şekilde sâlik için ruh makamında Allah’ın doksan dokuz külli ismi bin bir farklı yönüyle zuhur eder. O isimlerin anlatılması engellenen kimseler için mümkün değildir. Her bir isimden bir yön, harf, ses ve sıra olmaksızın anlamlar işitilir. Sâlik şehadet makamına ulaştığında bu isimlerden artık bir harf, ses, kelime gibi işitilen yönüyle bahsedilir. Böylece ruhun zikri bütün isimlere şahit olmasıyla ve onlara tam anlamıyla yönelmesiyle gerçekleşmiş olur. Sâlik zikre devam ettiği sürece Allah’ın sıfatlarında fânî olur. Hakkın sıfatlarıyla bekâ mertebesine ulaşır. Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanır. Bu konumda mürşid-i kâmile son derece ihtiyaç duyar. Çünkü bu makam hayret makamıdır. Allah’ın ismi bütün açıklığıyla ortaya çıktığında mürşid-i kâmil ‘Sadece Allah’ın ismiyle meşgul ol. Yani onun bütün sıfatları toplayan zatıyla meşgul ol. Bu isimlerin ve sıfatların bütün yönleri zuhur edinceye kadar onun dışında başka bir şeye yönünü dönme’ diye uyarır. Örneğin Allah’ın Semî’ ismi zuhur ettiğinde onun zikri Semî’ ismini görüyormuş gibi olur. Bu makamda bütün isimler bu şekilde tecelli eder. Bu makama ulaşmanın hayreti de çok olur. Çünkü bu makamdan daha üstün, daha yüce bir makam yoktur. Ses ve harflerden oluşan bir

eş-Şeyh Muḥarrem bin Meḥmed (Muḥarrem¹ Efendi)

Belde-i Kaşamonı'dan peydâ ve ol münbit-i kerîm-i 'ilm ü şalâhdan hüveydâ olup² taḥşîl-i kâlâ-yı 'ilm ü kemâle³ ḥarc-ı naḥd-i rā'icü'l-vaḫt-i a'mâr ve gevher-i faẓl ü 'irfân için ğavṫa-i baḥr-ı efkâr idüp 'ulemâ-yı 'aşrdan İsrâfîl-zâde ve Çivi-zâde ḥidmetlerinden istifâde idüp nice zemân 'allâme-i 'aşr u evân Sa'dî Efendi dârü'l-ifâdesinde müzâvele-i iştigâl ve münâvele-i ḫand-ı mu'âd-ı ḫâl ü ḫâl itdükden sonra kibâr-ı Ḥalvetiyye'den Kaşamonılı Beḫli Muḫyi'd-dîn Efendi'den inâbet ve ḫadeng-i 'azîmeti ğaraḫ-ı aşlîye işâbet idüp ba'dehu e'izze-i Bayramiyye'den bekâm ve nâ'il-i şabḫatü'l-'ıyd-ı merâm olmışlar idi. Ba'zı bilâd-ı İslâmiyye'de va'z ü tezkîr ve naḫl-i ḫadîs ü tefsîr itmekle şîr-i iştihârî 'âlem-gîr olduĝda İstanbul'a da'vet olunup yevmî otuz

kelimeye isim lafzının verilmesinden dolayı bazıları anlayış noktasında yanlış düştü. Eş-Şeyh Zâhid-i Geylânî'nin Şeyh San'ânî'ye Allah'ın isimlerine vasıl olduĝunda dediĝi 'Allah'ın ismiyle meşgul ol' ifadesine gelince Şeyh San'ânî bu sözüyle zatın bizzat kendisi olan varlığın müşahedesini kastettiğini ve onun dışında hiçbir şeye yönelmemesi gerektiğini anladı. Çünkü bu makamda zikir, ismin müşahedesidir. Şeyh Ömer-i Halvetî gibi bazıları ise zikir ile Allah lafzı ve diĝer isimlerin lafzıyla meşgul olmayı anladılar. Bu yüzden nefsin mertebelerinde lafzî isimlerle zikrederek hareket ettiler. Bu hususta onları Allah, Hayy, Hû ve diĝer kelimelerin vâcibü'l-vücûd olan Allah'ın varlığının bizzat kendisi olduĝu görüşü bağlamıştır. Onların yolundan giden bazıları da bu görüşe sarıldılar. Onların bir kısmının şöyle dediğini işittim: Ağzından çıkan Hû, Allah gibi kelimeler zatın bizzat kendisidir. Bir kısmı da Hû kelimesinin aslı havadır, dediler. Yanıldıkları nokta şudur: Burunlarından çıkan hava Hû kelimesidir. Hû da isimdir. O zaman isim zatın kendisidir. Bu, tam anlamıyla ters yüz edilmiş, çarpıtılmış bir durumdur. Çünkü Allah Teâlâ'nın ismi bütün sıfatları bir arada toplayan zatının ismidir. Bu isimlerin ayrıntıları seyr ü sülûkün gücüne göre zikirle meşgul olmak ile elde edilir. Hû lafzı bir olan Allah'ın zatının ismidir. Veya Allah'ın bütün soylardan ve nispetlerden uzak olan zatını ifade eden bir isimdir. O isimden sonra Allah'ın varlığını ifade edecek başka bir dil, şekil veya isim yoktur. Onun hiçbir ismi onun hakikati olamaz. Böyleyken başka kelimelerle nasıl meşgul olunur? Gizli zikir Allah'ın zatının güzelliğini müşahede etmektir. Bu, ikiliğin varlığıyla birlikte 'kâbekavseyn' makamıdır. Sonra zatın zikri gelir ki bu da bizzat Allah'ın varlığının müşahede edilmesidir. Böylece bütün engeller kalkar. Bu da 'ev ednâ' makamıdır. Bu dönemdeki Halvetî reislerinden birinden şöyle işittim: Hz. Peygamber'in şahsiyeti ve varlığı mi'racda ortadan kalkmamıştı. Ben de dedim ki bilakis durum önceki hâliyle aynı şekildeydi. O şöyle dedi: Zevk ehlinin ulaştığının aksine böyle bir şeye ben hiç ulaşmadım. Çünkü mi'rac ancak fenâ ve bekâ hâlinde olur. Zira varlık ve görünürlük hâli kalkmadığı sürece zatın müşahede edilmesi gerçekleşmez. Bu hâlin kalkması da tam bir birleşme hâline ulaşmadıkça gerçekleşmez. Bu hâlde bekâ hâli nerededir? Zira âyetteki 'ev edna' ve Hz. Peygamber'in 'Allah'la benim aramda öyle bir an vardır ki o anda hiçbir melek hiçbir nebî beni işitemez.' sözü buna muhaliftir. Bunun anlamı şudur: Varlıkta bâkîlik yönü kalmaz. Bu da fânîlik anlamındadır. 'Mi'racın bizzat bedeniyle gerçekleşmesi caizdir' diyen bunu kastetmiştir. Ben de şöyle derim: Gerçek bilgi ikisinin de varlığını gerektirir. Bu durum ortadan kalkmadıkça sâlik zatı müşahedeye ulaşamaz. Hz. Peygamber için bizzat müşahedesinin olmadığına inanmak noksanlıktır ve anlayış eksikliğidir. Böyle bir noksanlık olduğunda da onun fenâ ve bekâ âleminde habersiz olduğunu anlarsın. Bu durumda da irşat makamında olmak nasıl olur? Hiç kimse onların yoluna gireceğimi düşünemez. Çünkü ben bütün alışkanlıklardan uzak durarak onların yolunda cehd ve gayrette bulundum. Bu sürede yedi gün boyunca yiyeceğim sadece sirke ile ekmek parçasıydı. Onların reisi 'Sen hedefe ulaştın.' dedi ve bana hilafet görevini emretti. Böylece anladım ki onlar buldukları hâlin farkında değiller. Harcadığım ömrüme üzülerek onlardan yüz çevirdim. Onlarla aramda olanların ayrıntılarına giremiyorum. Kalplerin içini en iyi Allah bilir."

¹ Kaşamonî Muḥarrem SE

² 223a R1

³ 'irfâna SE

ağçe vazîfe ile Şüfî Mehemmed Paşa Dârü'l-hadîsi tevcîh olındı. Şāhibü'l-hayrāt ve'l-ḥasenāt Sulṭān Süleymān Ḥān¹ tokuz yüz altmış dört Zî'l-ḥicce'sinde cāmi'-i şerîfi itmām ve ḥarem-i İrem-naẓirin muṭāf-ı enām eyledükde yigirmi ağçe ile kürsî-i va'z ü tezkîr bunlara ta'yîn olınmış idi. Nice zemān ol kürsî-i 'arş-iḥtirāmda tefsîr-i *Kelām-ı Melik-i 'Allām* eyleyüp *Tefsîr-i Beyzāvî* ve *Keşşâf*¹ mirāren itmām itmişler idi. Tokuz yüz seksan üç Cemādiye'l-ülâ'sınuñ āhirinde ğurre-i ḥayātı selḥ ve mürrü'l-fiṭām-ı ḥuṭām-ı dünyā ile mezāk-ı zindegānîsi telḥ olup enhār-ı şehd ü şîr-i cināna ḳatre-zenān revān ve ecel derlerin dökerek berd ü selām-ı dârü's-selāma germ-'inān oldılar.

'Azîz-i merḳûm, deryā-yı güher-rîz-i 'ulûm, vāzıḥu't-ta'bîr, vāsi'u't-taḳrîr, ḥāfız-ı *Ḳur'ân-ı 'Azîm*, ḥāmil-i esrār-ı furḳān-ı kerîm, nefāset-i elfāzda reşk-i Aşma'î vü Cāḥız, mev'ize-i mûḳizede hem-pāye-i Ḥüseyn Vā'iz, dā'ire-i meclisi ḥırmen-i zühd ü şalāḥ, idāre-i kü'ûs-i kelāmı neşve-rîz-i fevz ü felāḥ, enfāsı cilā-baḥş-ı ḳulüb-ı ḳāsiye, kelimātı şayḳal-keş-i nüfûs-ı 'āşiye, menāḳıb-ı evliyā ile fāşıla-bend-i sübḥa-i kelām, daḳā'ıḳ-ı 'ilmiyye ile fayşal-dih-i hikāyāt-ı gevherîn-nizām, ferîde-i şadef-i a'sār, müfred-i cerîde-i rûzgār idi.

eş-Şeyḥ Muşliḥi'd-dîn (Seyyid Muşliḥi'd-dîn Efendi²)

Seyyid-i şāḥihü'n-neseb, emîrü'l-meclis-i faẓl ü edebdür. Kibār-ı meşā'ih-ı Ḥalvetiyye'den Merkez Muşliḥi'd-dîn Efendi'nün ḥalîfesi ve dāmādıdır. Tokuz yüz elli tokuz târîḥinde anlaruñ seyr-i pergār-ı 'ömri temām ve noḳta-i vücûd-ı mes'ûdi dāḥil-i dā'ire-i dârü's-selām olduḳda Yeñiḳapu ḥāricinde olan zāviye-i ma'rûfede seccāde-nişîn-i irşād ve feyz-baḥş-ı 'ubbād-ı 'ibād olmış idi. Ol ḥālet-i seniyye ve meşğale-i marziyye üzere iken tokuz yüz seksan dört târîḥinde intikāl eyledi. Zāviye-i mezbûre sâḥasında³ Merkez Efendi'nün türbesi ḳurbında medfen-i mu'ayyeni vardur⁴. Ehl-i ḥāl ve şāhib-i kemāl 'azîzdür.

Mervîdür ki ol zāviyeyi Merkez Efendi merḥûm binā idüp gāḥî 'uzlet ü ḥalvet iderlermiş. Bir gün fuḳarāya işāret eyleyüp “Şurada bir mā'-i cārî var. Muttaşıl girye vü zārî ider. Ḥabsden ḥalāş idelüm.” dirler. Fi'l-vāḳi' ḳazup bir āb-ı zülāl peydā iderler. Ḥālā ayāzma şeklinde çeşme-i zîbādur.

¹ 127b SE

² - R1, E

³ Zāviye//sâḥasında:- SE

⁴ 218b E

eş-Şeyh Ekmel¹ (Ekmel Efendi)

Vezîr-i A'zam Ayās Paşa'nun terbiyet-kerde-i āftāb-ı himmeti ve çerāğ-ı efrūhte-i bezmgāh-ı devleti olup 'inān-ı 'ināyetin ma'ṭūf-ı semt-i 'ilm ü 'amel ve kıble-nümā-yı himmetin delîl-i āstān-ı fużalā-yı kümmel kılup sermāye-i 'ulūm-ı āliyyeyi taḥşîl ve re'sü'l-māl-i kemāli bāliğan-mā-belağ tekmīl itdükden sonra meşā'ih-ı Ḥalvetiyye'den Süleymān Efendi āstānesine intisāb ve esrār-ı 'irfāndan iḥrāz-ı nişāb idüp² nā'il-i murād ve şeyḥi zāviyesinde seccāde-nişîn-i irşād olmuş idi. Temşiyet-i mehāmm-ı ricāl ve terbiyet-i erbāb-ı ḥāl üzere iken toköz yüz seksan beş Muḥarrem'inde intikāl eyledi. Maḥrüse-i Koştantıniyye'de vāki' Şūfîler Ḥammāmı kırbında olan zāviye-i meşhūresi sāḫasında defîn ve ḫalîfesi Beyānî Efendi cā-nişîn olmuş idi.

'Azîz-i mezbūr esrār-ı 'irfānla meşhūr, pîr-i mübārek-dem, şeyḥ-i muḫterem idi.

eş-Şeyh Maḥmūd (Baba Efendi) {Rızāyî}

"Baba Efendi" demekle ma'rūf-ı ebnā-yı zemān ve "Rızāyî" maḫlaşı ile zîver-i cerîde-i 'aşr u evāndur. Belde-i Filibe'den zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezelden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp 'ulemā-yı a'lām dāmen-i 'ināyetlerine dest-i temennāyı dirāz ve menhel-i 'azbü'l-vürūd-ı faẓl ü efzāla kefçe-i keff-i isti'dādını bāz kılup meyān-ı emsālde mezîd-i istihkākla mümtāz ve meziyyet-i istihālde ser-efrāz olduğdan sonra şadr-ı 'ālî-ḫadr Ḳadrî Efendi ḫidmetlerine ittishāl ve mülāzımān-ı āstāneleri ile idāre-i kü'ūs-i faẓl ü kemāl eylemiş iken meşāmm-ı cānı istinsāḫ-ı nesīm-i fenā ve nergis-i başireti iktihāl-i kuḫlü'l-cevāhir-i feyz ü hüdā kılup küberā-yı Naḫş-bendiyye'den Ḥakîm Çelebi'nün dārü's-şifā-yı 'ināyetini me'vā ve dil-i sevdā-zedesine deryūze-i devā kılmāğla vāşıl-ı merām ve nā'il-i zevḫ-ı meşā'ih-ı kirām olmuş idi. El-ḫāletü hāzihi vezîr-i kebîr Rüstem Paşa ḫarem-i ḫāşş-ı sulṫāniden mîr-āḫūr olup çıkduḫda pend-i müşfikānesiyle istirşād ve enfās-ı müteberrikesinden istimdād idüp peder-i uḫrevî ve leme'āt-ı irşādını delîl-i tarîḫ-ı sevî kılmış idi. Ol cihetden "Baba Efendi" nāmı ile meşhūr ve ḫızāne-i şefḫati merci' ü me'āb-ı cumhūr olmuş idi. Vezîr-i merḫūm toköz yüz elli bir tārîḫinde vezîr-i a'zam olduğda elli aḫçe vazîfe-i teḫā'üd ile mu'azzez ü mükerrrem olup nice yıllar melāz ü melce'-i ekābir ü aşāğır ve medār-ı maḫşad-ı her hā'im ü ḫā'ir;

¹ eş-Şeyh Ekmel:Ekmel Efendi R1

² 224a R1

Ebnā-yı zemāna luḫfi ṣāmil

Baba-yı ūefiḫ u pīr-i kāmīl

olmağın hedāyā-yı behiyye vü tuḫaf-ı seniyye, nefā'is-i kütüb ü ūerā'if-i emvāl, tefārīḫ-ı celīle vü zārā'if-i menāl¹, silk-i mülkinde müctemi'² ve raḫabe-i himmeti ḫılāde-i tecemmülāt-ı Süreyyā-miūālle mültemi' olmuū idi. Bereket-i terk ü tecrīd ile zıll-ı zā'il-i dūnyā firār itdükçe hem-'inān-ı 'iffet olup;

ثق بالملك المسبب الاسباب

الرزق اذا اتاك دق الباب³

mazmūnı 'ıyān oldı⁴. 'Ulemā ve ūu'arā nām-ı bā-iḫtirāmını zīver-i ūaḫā'if-i ūi'r ü inūā ḫılup ile'l-ān ism-i⁵ sāmīsi ile oḫunan ḫuḫbe-i resā'il ḡulḡul-efgen-i i'tibārı ve nām-ı girāmīsi⁶ ile mevsüm olan ūafaḫāt-ı eū'ār-ı efāzıl revāc-dih-i sikke-i iūtihārıdur. Sulṫānu'ū-ūu'arā Bāḫī Efendi *Ḳaūīde-i Ḥazāniyye*'sinde bu ḡüne bahār-efrüz-ı medḫ u senā olmuūlardır:

Ḥāce-i 'ālī⁷-nazar ser-çeūme-i fazl ü hüner

Ḥazret-i Baba Efendi kām-baḫū ü kām-rān

Ve *Ḳaūīde-i Hilāliyye*'lerinde bu yüzden burḫa'-endāz-ı cemāl-i iḫrā olmuūdur:

Baba Efendi ḫazreti kim āsitānına

Gökden hilāl iki bükilüp virür selām

Ümmüveled-zāde Efendi⁸ *Risāle-i Ḳalemiyye*'sinde bu ḫıṫ'a ile medīḫa-perdāz olmuūdur:

¹ - SE

² Münselik ü müctemi' SE

³ "Bütün sebeplerin yaratıcısı olan Melik'e, Allah'a ḡüven. Rızık sana ḡeldiğinde kapı çalınır."

⁴ 219a E

⁵ 'unvān-ı ism-i SE

⁶ Nāmīsi SE

⁷ Ehl-i R1

⁸ - R1, E

ملاد الخلق فى الاحوال طرا

ومن يبيغى له المكروه خابا

وببيت العلم محروز مصون

له مذكنا ذاك الجر بابا

Ṭoḡuz yüz altmış² sekiz tārīhinde maḥdūmı intikāl idüp cām-ı cihān-nümā-yı ṭab‘ına gerd-i melāl ḳonmağla rüzgār anuñla³ daḡı mu‘āmele-i ḳadīmesin der-kār ve işāre-i gubār-ı idbār ile rū-yı cefāyı āşikār eyledi. Ṭoḡuz yüz seksan yedi Cemādiye’l-āḡire’sinūñ selḡinde bī-muḡābā tevdī‘-i çār ümmehāt ü nüh ābā eyledi. Ḥazret-i Eyyüb Türbesi ḳurbında medfūndur.

Merḡūm-ı merḡūm naḳḳād-ı cevāhir-i mantūḳ u mefhūm, şafḡa-i sīne-i şāfisi mişḳale-i ictihād ile mücellā ve cevāhir-i neyyirāt-ı lāhūtiyye ile muḡallā, ḡasenü’l-aḡlāḳ, ṭayyibü’l-a‘rāḳ, şiddīḳ⁴ u şadūḳ, mürā‘ī-i ḡuḳūḳ, evzā‘-ı pīrānesi müselleme, baba-yı ‘ālem idi.

Āsar-ı ḡayrından Sulṭān Süleymān Ḥān Cāmi‘-i Şerīfi ḳurbında bir medrese binā idüp tertīb-i evḳāf eylemişdür. Ḥüsn-i kitābeti olmağın evāḡir-i ‘ömrinde Ebu’s-su‘ūd Efendi tefsīrini taḡrīr idüp ḡaṭṭ-ı laṭif ile eṡer-i dil-peḡzīr itmişlerdür. Müddet-i ‘ömrü tecerrüd ile gūzār idüp ḡalef terk itmekle dest-i ḡırş u āz ile nihāde-i ṭāḳ-ı i‘zāz eylediği kütüb-i celīle ve nūsaḡ-ı maḡdūme⁵ ki her varaḳı berg-i nergis gibi nūr-ı dīdesi ve her ḳıṭ‘ası ḳıṭ‘a-i rūḡ gibi māye-i sūrūr-ı sīne-i şafā-verzīdesi maḳāmında iken berg-i ḡazān gibi perīşān ve hem-ḡāl-i zerrāt-ı pençe-i mihr-i raḡşān olmuş idi. Bu eṡ‘ār ḡüftār-ı babayānesinden nümūdārdur:

Ḳaşlarıñla nāme-i ḡüsnūñ ‘aceb ‘unvānı var

Salṭanat-ı menşūrıdur ṭuğra-i ‘ālī-şānı var

Ve lehu⁶

¹ “Her türlü durumda halkın sığınağıdır. Kim ki uygun olmayan bir şeyi onun için isterse başarısızlığa mahkumdur. İlim yuvasının kapısı aşındırıldığından beri o ev ele geçirilmiş ve korunmuştur.”

² Yetmiş SE

³ 128a SE

⁴ 224b R1

⁵ mu‘tebere SE

⁶ Ve lehu:- E, SE

Ecel şehbâzı her şahsuñ huzûrını uçurmuşdur
Ölüm derdi cihân halkın bu dünyâdan göçürmüşdür

Ve lehu¹

O boyı servi ayağ üzre der-âgûş itdük
Luţf u ihsânını anuñ boyumuzca gördük

Fâzıl Emîr (Fâzıl² Emîr)

Medîne-i Sire'de hâk-i eşire üftâde ve mişkale-i ictihâd ile şafha-i tab'-ı tîre-nihâdı cilâ-dâde olup "Fâzıl" laqabı 'ilâve-i 'alem ve "Küçük Emîr" demekle mu'allem olmuş idi. İsmi hâtırdâ olmamağla işâret olunmadı. 'Ulüm-ı mütedâvileyi taşşîl ve âdâb-ı nefsi tekmîl itdükden soñra meşreb-i fenâdan nüşende-i câm ve rahîk-ı melâmdan mest-i müdâm olup endâze-i pâ-yı seyâhatle şahîfe-i 'âlemi mesâhat ve sünnet-i seniyye-i hicreti ri'âyet itmiş idi. Toğuz yüz seksan yedi târîhinde Mısr-ı Kâhire'de mağhûr-ı mevt-i tabî'³ oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, kâmil ü şâmil⁴, 'aşırında ser-efrâz-ı efâzıl idi. Hüsn-i kitâbeti ve kemâl-i sür'ati olmağın cihet-i ma'îşeti olmuş idi. Kitâb-ı *Şakâ'ik*'uñ evâ'il-i zuhûri olmağla her ay bir nüshasını mâh-ı temâm gibi itmâm idüp tesviye-i umûr-ı libâs u ta'âm iderdi. Her diyâra ki varurdu, bir medrese hücreinde karar idüp ba'de edâ'i şalâtu's-subh ezân-ı zuhra dek fûnûn-ı nâfi'adan müdârese ve şalât-ı zuhrdan zemân-ı mağribe dek 'ayş ü 'işrete mümârese eyleyüp evvel-i şâmdan nişfu'l-leyle varunca günûde-i pister-i râhat, muntaşif-ı leylden vaqt-i esfâra dek meşgûl-i iktisâb-ı fazl ü hikmet olup evkâtını bu güne taqsîm itmiş idi. Bir diyârdan riğlet murâd eyledükde cemî'-i evrâkıñı yakmak mu'tâdı idi. Ol cihetden âşârı münteşir olmamışdur. Bu haqîr *Câmî* evâ'iline hâşiyesini gördüm. Diğkat-i enzâr ve selâmet-i efkâr, vecâzet-i taḥrîr ve hüsn-i ta'bîr⁵ kemâl-i fazîletine delâlet iderdi.

¹ Ve lehu:- E, SE

² - R1, E

³ tab'î SE

⁴ 219b E

⁵ Taḥrîr//ta'bîr:hüsn-i taḥrîr-i ta'bîr SE

Şadr-ı ‘ālī-ı kadr-i Rūm Kāra Çelebi-zāde Meḥemmed Efendi merḥūm naḳl iderlerdi ki pederleri Mıŝr ḳāzīsı iken ŝāḥibü’t-terceme Mıŝr’a gelmiŝ. ‘Ulemā-yı ‘Arab fazlına i’tirāf ve deryā-yı kemālinden iġtirāf iderlermiŝ. Ol eŝnāda intiḳāl eyleyüp ḳırḳ cild miḳdārı kendü ḥaṭṭı ile kitāb terk eylemiŝ. Aḥvālī selāmet ü melāmet beyninde dā’ir imiŝ. ¹والله اعلم بالسرائر

eş-Şeyḫ Meḥemmed eş-Şehīr bi-Üftāde (Üftāde Efendi Ḥazretleri²)

Maḥrūse-i Burūsa’da perde-serā-yı ‘ademden meclis-i vücūda vaż’-ı ḳadem ḳılıp muḳaddimāt-ı ‘ulūmı temhīd ve mebnā-i fūnūn-ı ŝıḥḥat-rūsūmı ihḳām u teŝyīd itdükden ŝoñra cemāl-i lā-yezālūñ vālīh ü dil-dādesi ve cenāb-ı maḥbūb-ı ḥaḳīḳinūñ ‘āŝıḳ-ı üftādesi olup meŝā’iḥ-ı ṭarīḳ-ı Bayramiyye’den “Maḳ’ad Ḥıżr Dede” nām ‘azīzūñ mā’u’l-ḥayāt-ı ifāzasından zinde-dil ve ḳaṭ’-ı zulemāt-ı evḥām ile ŝabīḥatu’l-‘ıyd-ı merāma vāŝıl olmiŝ idi. Ba’dehu zāviye-i ma’rūfelerinde seccāde-niŝīn-i irŝād ve dest-gīr-i erbāb-ı reŝād olup ol ḥālet-i seniyye ve meŝgale-i ‘aliyye üzere iken ṭoḳuz yüz seksan sekiz³ tārīḥinde nihāl-i sāyedār-ı vücūdı ḥāk-i fenāya üftāde ve gül-berg-i ‘izār-ı nezāhet-ālūdı dergāh-ı Ḥudā’ya nihāde oldı. Burūsa’da olan zāviye-i meŝḥūreleri sāḥasında medfūndur.

Tārīḥ⁴

Dindi iŝḳāt-ı yā ile tārīḥ

Geçdi Üftāde Bursenūñ ḳuṭbı (988)

‘Azīz-i merḳūm ‘umde-i meŝā’iḥ-ı Rūm, kerāmāt-ı celiyye ve maḳāmāt-ı ‘aliyye ŝāḥibi olup evŝāf-ı celīlesi sirāc-ı vehḥāc gibi tenvīr-i müdde‘āya muḥtāc degüldür.

⁵عشق ناتمام ما جمال یار مستغنیست

¹ “Allah sırları en iyi bilendir.”

² - R1, E

³ 225a R1

⁴ - E

⁵ “Tamamlanmamıŝ aşktan (dolayı) sevgilinin güzelliğine gönlümüz toktur.”

İntikâlleri hâlinde hilâfetlerini küçük mahdûmları Mehemmed Efendi'ye vaşyyet idüp büyük oğulları Muştâfâ Çelebi birâder-i kihterinden bî'at ider. Anlar çok zemân geçmedin rişlet, Muştâfâ Çelebi teşrîf-i seccâde-i hilâfet itmiş idi.

Naql olunur ki evâ'il-i hâllerinde Burûsa'da vâkı' Eski Câmi''de bir mü'ezzinün kâ'im-mağâmı olup mürşidi Hızır Dede ki Hâcî Bayram hulefâsından Burûsa'da âsüde olan "Ağbıyık" nâm meczûb sâlikün oğlundan müstefiz olmuşdur, câmi'-i mezbûrda ser-halka-i erbâb-ı terk ü tecrîd ve sâkî-i hum-hâne-i tevhid imiş. Üftâde Efendi kenâr-ı halkadan¹ güzâr iderken zevrak-ı dil-i mâ'ili ol gird-âb-ı şedîdü'l-incizâba üftâde olmağın hizmet-i 'azîzden tevbe vü inâbet ve iştiğâl-i mücâhede vü riyâzet eylemiş idi. İbtidâ-yı sülûklerinde 'azîz bunları 'ilm-i zâhir ta'allümine sevğ idüp on iki aqçe ihsân iderler ve bir *Ebu'l-leyş Muqaddimesi* iştirâ eyleyüp "Mehemmed Dede" nâm dervîşden okumak emr iderler. El-hâletü hâzihi çârsüya varduğda dellâl elinde bir nüshaya râst gelüp² semenini su'al eyledükde "On iki aqçeydür." diyü cevâb virür. "Ne'am, el-vifâk." diyüp hem-râhî-i tevfiğ ile sâlik-i râh-ı ders ü tahkîk olup evâ'il-i hâlde nüsha³ feth olmaz. Şürekâ dahl ü tanza âgaz idüp merhûm gâyetde müte'essir olur. Bir gün mescide varup rû-yı niyâzı hâk-i dergâh-ı çâre-sâza mâlîde ve nây-ı dil-i pür-derdi nâl-i rişte-i cânla nâlîde kıilup üç gün üç gice temâm âh u enîn ve 'arz-ı niyâz u hanîn itmiş idi. Bi'l-âhare 'alâmet-i icâbet nümâyân ve feth-i bâb-ı feyz ü 'irfân zâhir ü 'ıyân olup ol hefte sermâye-i isti'dâdında fark-ı fâhiş müşâhede ider. Ba'dehu yedi ders dağı zav-ı mişbâh-ı kırâ'at idüp mişkât-i dil-i ilhâm-pezirin inâret itmekle şuver-i zihniyye-i 'ulûm ve şâhid-i zîbende-cemâl-i mantûk u mefhûm, def'aten keşf-i kınâ' ve zülâl-i şâf-ı ma'ârif dil-i maḥrûr-ı müştâkını iḳnâ' itmiş idi.

Ba'zı şikâtdan menḳüldür ki birgün dedelerden biri halvet-hâne ḳapısına gelüp içerüden mükâleme istimâ' olunmağın bir miḳdâr tevaḳḳuf ider. Ba'dehu 'azîz taşra ḳıḳup dedeyi içerü da'vet ider. Görür ki;

ليس في الدار غيره ديار⁴

bî-iḥtiyâr, mükâleme kimlerle idügin istifsâr eyledükde buyururlar ki "Mollâ Celâle'd-dîn-i Rûmî geldi. 'Benüm kitâbum *Mesnevî*'yi kürsî-i va'zda naql eyle.' diyü recâ eyledi. Biz dağı murâdına müsâ'ade itdük." dirler. Ba'dehu naḳle âgâz iderler.

¹ 220a E

² 128b SE

³ Nesne SE

⁴ "Evde onun dışında dolaşan kimse yoktur."

Bu rivāyet dahı kerāmetlerindendir ki toköz yüz altmış dört Zi'l-ħicce'sinde İstanbul'da Sulţān Süleymān Cāmi'-i Şerīfi temām olduĝda dedelerden biri görmege taħassür izhār ider. 'Azīz tenhāya çeküp "Ayaĝuma baş ve gözün yum." dirler. Emrleri yirine gelicek lemħatü'l-başarda kendüyi Süleymāniyye ĥareminded bulur. Öyle namāzını cemā'at ile edā idüp tārketü'l-'aynda Burūsa'da bulunur.

Bu ĥazıyye dahı keşide-i silk-i taħķīķdür ki dedelerden bir kimse şehr kenārında Çekirge Maħallesi'nde olup¹ hergün şabāħ namāzını şeyħle ĥānķāħda edā ider ve gördüĝi vāķi'aları ta'bīr itdürürmiş. Giderek za'f-ı pīrī müstevlī olup zehāb ü iyābda ziyāde zaħmet irtikābı lāzım gelür². Birgün ĥazret-i 'azīz dedenün ĥānesi ĥurbında ĥānķāħ yolu üzerinde vāķi' bir şecer sāyesinde zāhir olup tenbīh ider ki "Şimden şoñra her gün biz burada size gelelüm. Sen zaħmet ihtiyār eyleme." Fi'l-vāķi' va'de temām olunca her gün va'degāħa ĥazır ve şifāt-ı ĥāl-i mürīde nāzır olurlarmış.

Naķl olunur ki ĥānķāħlarına ibtidā itdüklerinde ancaķ yedi dirheme mālīk iken ceyb-i ĝāyba dest-yāz olup nice def'a yedi biñ aķçe şarf olunduĝını ol maşlahata mübāşir olan dede 'arz idüp def'-i ĥātırā ve teşvīķ-ı tālīb için³ bir gün kerāste ve neccār aķçesi taleb eyledükde oturduķları postun kenārını ĥaldurup "Murāduñ olan mertebe al." dirler. Dervīş teveccüh eyledükde mā'-ı ma'īn gibi sīm-i ĥālīş-i meskūk ĥaynayup ĥıķar müşāhede idüp murād itdüĝi miķdār alır ve buñarı başından avlayup 'ārif olur.

eş-Şeyħ Sinān (Ya'ķūb Efendi-zāde Sinān Çelebi⁴)

Muştafā Paşa Zāviyesi'nde şeyħ iken intikāl idüp tercemesi sebķ iden merħūm Ya'ķūb Efendi'nün maħdūm-ı Yūsuf-cemālī ve ĥalef-i şiddīķ-ĥişālīdür. Pederleri Yanya'da Meħemmed Aĝa Zāviyesi'nde şeyħ iken ol diyārda dünyāya gelmişlerdür. Taħşīl-i sermāye-i 'ilm ü ma'ārif ve sinān-ı zebānın cevherdār-ı leţā'if ü zārā'if idüp tārīķ-ı sa'ādet-refīķa sülūk ve ĥurş-ı i'tibārını ol sikke ile meskūk eyledükde Şāħ Efendi'den mülāzım ve ba'z-ı medārisde ifādeye müdāvim olmuş idi. Kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken vālid-i mācidlerinden inābet ve Ĥānķāħ-ı Muştāfā Paşa'da mücāhede vü riyāzet ile tekmīl-i tārīķat idüp Balat ĥurbında vāķi' Ferruħ Kethudā binā eyledüĝi zāviyede ibtidā bunlar ferş-i seccāde-i irşād eyledi. Toköz yüz yetmiş toköz Zi'l-ķa'de'sinde pederleri intikāl idüp Zāviye-i Muştāfā Paşa'da cā-nişin-i peder ve

¹ 225b R1

² Olur SE

³ 220b E

⁴ Efendi SE

seccāde-i irşād ile serv-i āzād gibi sāye-güster olmuş idi. Seksan beş senesinde Medīne-i Münevvere'de şeyḥu'l-Ḥarem ve Ravza-i Muṭahhara'da mānend-i rıdḩvān-ı İrem olup yirlerine Ḥasan Efendi seccāde-nişīn-i irşād oldu. Seksan toḫuz Rebī'u'l-evvel'inde ḥaber-i intikālī şāyi' ve ḫuḫūl-i ḥuccāc esnāsında nesr-i¹ ṭā'ir-i rūḥı evc-i 'illiyiḩne pervāz itdüḡi vāḫi' olup meşīḫat-ı Ḥarem-i Şerīf, Münşī Meḫemmed Efendi'ye virildi. Ol buḫ'a-i mübārekeḫe āsūde ve ḥ'ābgāḫ-ı Baḫī' da ḡunūdedür.

'Azīz-i mezbūr faẓīlet-i 'ilmiyye ile meşḥūr, cevherdārī-i 'ilm ü kemālde 'alem, sinān-ı nīze gibi ser-efrāz-ı 'ālem, fenn-i tefsīr ü ḥadīşde māhir, nevk-i zebān-ı munṭalıḫu'l-beyānı ciḡer-düz u mü'essir, ehl-i *Kur'an*, ṭayyibü'l-elḫān, şeyḫ-i mübārek- nefes idi.

Āşār-ı celīlelerinden *Silsile-i Meşā'ih-i Ḥalvetiyye* yazmışlardır ve devrān u semā' ḥaḫḫında risāleleri vardır. Ol risālede vālidlerinden naḫl iderler ki pederleri Ya'ḫūb Efendi buyururlarmış: "Şeyḫum, 'azīzüm Sünbül Sinān Efendi ehl-i semā' idi. Kendüleri bile ḫalḫarlar idi. Her ḫaçan şeyḫ semā'a gelse cāmi'ıñ ḫubbesi ref' olup hevāda melā'ikenüñ devrānların görürdük. Ol zemānda münkirler var idi. Vā'iz Mollā 'Arab ḫaylī iṭāle iderdi. Bu sebebden 'ulemā iki firḫa olmuşlar idi. Ekseri şeyḫ ṭarafında idi. Zīrā şeyḫe mübāḫaşe-i 'ilmiyyede kimse ḡālib olımaz idi. Bir ḡün mevālī-i 'izām Sulṭān Meḫemmed Cāmi'i'ne cem' olmuşlar. Şeyḫi da'vet eylemişler. Fuḫarā ile varduḫ. 'Azīz miḫrāba geḫüp oturdu ve iki cānibine naḫar eyledi. 'Ne ḫūb cem'iyetüñüz var. Sebebi nedür?' diyü su'al eyledi. Ol tārīḫde İstanbul ḫāzīsi olan Şarı Gürz ḡalīzū't-ṭab' ādem idi. Cevāba mübāderet² idüp 'Senüñ dervīşlerüñ tevḫīd iderken devrān u semā' iderler. Bunun aşlı nedür, delīli nedür? Beyān eyle ve illā men' eyle.' Şeyḫ ayıtdı: 'Bir kimsenüñ iḫtiyārı elinde olmasa aña şer'an ne ḫūkm olunur?' Şarı Gürz ayıtdı: 'Bunlar meslūbu'l-iḫtiyār mıdır?' Şeyḫ ayıtdı: 'Bī-iḫtiyār³ ḫareket idenleri daḫı vardır.' Şarı Gürz ayıtdı: ' 'Aḫlı başında ṭurur mı, yoḫsa meczūb mı olur?' Şeyḫ ayıtdı: 'ḫayır, 'aḫılları kāmildür.' Şarı Gürz ayıtdı: 'Ne 'aceb, hem bī-iḫtiyār ü meczūb olalar ve hem 'aḫılları ṭura. Bu ne maḫūle sözdür.' Şeyḫ ayıtdı: 'ḫiḫ seni ḫummā ṭutmamış mıdır?' Ayıtdı: 'Belī'. Şeyḫ ayıtdı: 'Niḫün ditreyüp ḫareket iderdüñ, 'Aḫluñ başında yoḫ mı idi? Bī-iḫtiyārḫıḫ 'aḫluñ zevālin icāb eylemez. Sen evvel daḫı ḫamāḫat üzere idüñ. Fülān medresede bilür misün, ikimüz dānişmend⁴ iken benüm ḫücremüñ öñinden geḫmege ḫazer iderdüñ. Yine ben ol Sünbül Sinān'um. Ma'a

¹ - SE

² 226a R1; 129a SE

³ 221a E

⁴ dānişmendger E

ziyāde.’ diyüp ilzām eyledi. Şoñra dönüp şadāretten mütekā‘id iken Şaħn müderrisi olan Gürz Seyyidī’ye ayıtdı: ‘Efendi, sen Muştafā Paşa vezīr-i a‘zam iken medresemüzde müderris idüñ. Paşa cum‘a gicelerinde dervīşlerüñ şoħbetine hāzır olurdu. Sen daħı hāzır olup ‘örfüñ ve şūfuñ çıkarup şūfilerle semā‘ iderdüñ. Ol zemānda bu mes‘eleyi bilmez miydüñ. Yoħsa bilüp paşa hāzretlerine hoş gelsün diyü mi iderdüñ? Ağrāz-ı nefsāniyyeden ne hāşıl olur? Varuñ hāliñüzde oluñ.’ diyüp minbere çıkmışlar ve ol deñlü haķā’iķ u daķā’iķ neşr eylemişler ki mevāliden nice kimseler bī‘at eyleyüp on sekiz dānişmend terk-i cübbe vü destār idüp ‘azm-i rāh-ı haķīķat itmişler idi.”

Şāhibü’t-tercemenüñ maħdüm-ı kerīm-i ercümendi faħru’l-ķuzāt ‘Abdu’l-kerīm Efendi fezā’il-i keşirelerin naķl iderdi. Bu haķīr biñ on toķuz tārīhinde anlaruñ yirine Baba ķāzisi olup ‘aķd-ı peyvend-i uħuvvet vāķi‘ olmuş idi. Vālid-i mācidlerinden ba‘z-ı āşār ‘arz itdiler ki fazl ü kemāle vāşıl-ı derece-i ‘ālū’l-‘āl olduklarına dāll idi.

eş-Şeyh Bedre’d-dīn (Bedre’d-dīn Efendi)

Tenvīr-i müdde‘ā-yı fezā’il ve taşfiye-i ķurş-ı isti‘dād ve taħhīr-i ednās-ı rezā’il idüp fā’iz-i bedre-i fazl ü kemāl ve hāle-i bedr-i kāmil gibi hā’iz-i dā’ire-i istikmāl ü istihāl olduķda sālīk-i rāh-ı erbāb-ı haķīķat ve ba‘z-ı meşā’ih-ı kirām himmeti ile vāķıf-ı esrār-ı tārīķat olup vā’iz ü müzekkīr ve muħaddiş ü müfessir olmuş idi. İstanbul’da ba‘z-ı selātin cāmi‘inde vā’iz-i Cāħızıyyü’l-edā iken toķuz yüz seksan toķuz evā’ilinde māh-ı cihān-tābvārī verā-yı perde-i ‘ademde mütevārī oldu.

‘Azīz-i merķūm ğavṫa-zen-i ğimār-ı ‘ulūm, pehlevān-ı ‘arşa-i tefsīr, şandalī-nişīn-i ħüsn-i taķrīr;

Ḥānende-i haṫt-ı levḫ ü kürsī

Dānende-i rāz-ı feyz-i ķudsī,

merd-i kāmīl, baħr-ı şāmīl idi.

[Şeyh Bedre’d-dīn-zāde Mollā Ćelebi {Mollā}]: Maħdüm-ı kerīmi Mollācık, Sinān Paşa’ya ve Mesīh Paşa’ya tezķireci olup riyāset pāyesine vāşıl olmuş idi. Biñ

h ud dında intik l eyledi. Ma‘ rif   ‘av rif ile me h r ve *Tezkiretü’ - u‘ar * da me t rdur.

e - eyh Ya‘k b ( l h -z de Efendi)

Ma r se-i Bur sa’dan bed d ve f ’iz-i rütbe-i d ni    d d olduğda meb n -i ‘ul m  ta  il ve mer sim-i erb b-ı rüsümü tekm l idüp ol e n da nes m-i anber- em m-i tecerrüd   ta avvuf, m nend-i b -y  p r hen-i Y suf, me  amm-ı c nına v  il olup;

C n r h-ı ma abbetde bir b -y   af  aldı
Ol r yihadan buldum ben h ne-i hamm rı

mazm n  üzere ba‘z-ı k ber -y  Na  -bendiyye’n n na ar-ı ‘in yetlerine n ’il ve mazhar-ı lu f-ı  amil olmuş idi¹.  okuz yüz yetmiş  okuz senesinde tercemesi seb  iden Na  -bend-z de Mu taf   elebi yirine H k m Çelebi Z viyesi’nde secc de-ni n-i ir  ad² ve ser- e me-i feyz-i re  ad olmuş idi. Ba‘dehu f ri  olup Bur sa’ya hicret ve yirlerine M ft  A med Efendi fer -i secc de-i ik met itmiş idi.  okuz yüz Çoksan h d dında terk-i tekyeg h-ı f n  ve ‘azm-i d r ’n-na‘ m-i c vid n  eyledi.

‘Az z-i mezb r “ l h -z de” demekle me h r, ‘ul m-ı z hire v  b tine ile  ohrebend ve m nend-i  l h -i nev-beste nev -y  i tihar  bülend idi.

e - eyh Mu yi’d-d n (Köse Mu yi’d-d n)

R mili kasab tından belde-i Manastır’da v c da gelmi d r. ‘Ulem -y  ‘aşrdan ta  il-i ‘ul m ve tekm l-i  d b-ı man t k u mefh m idüp  u b-ı d ’ire-i ir  ad Merkez Efendi’den n ’il-i mur d-ı fu’ d olmuş idi.  stanbul  urbında leb-i dery da v ki‘ ‘ stinye” n m  arye-i ma‘m rede tava tun idüp Odaba ı C mi‘i’nde v ’iz   n  i  ve reh-ber-i merd n-ı ‘ bid    ali  olmuş idi. H nesi  urbında h cer t ve  avma‘a bin  idüp ley li u  lde  uleh -y    fiyye ile tev id   zikre me  ul olurdu.  okuz yüz Çoksan h d dında bedr d-ı ‘ lem-i  h d ve  a ife-i hest  v  b ddan ma v-ı v c d itmiş idi.

‘Az z-i mezb r me  ’i  mey nında vec het   neb hat ile me h r, mazanne-i ker met,  eyh-i  a ib-i himmet idi.

¹ 221b E
² 226b R1

okuz yüz seksan  Reb'u'l-hir'inn yedinci gni cum'a gün 'azz va'z iderken cmi'-i Őerfn minresine Ő'ika nzil olup va'z dinleyen t'ife-i nisdan on yedi nefer htn ve iki ma'Őum helk oldılar. Őora dört htn daı ııdı.¹ الحكم لله الواحد القهار²

eş-Şeyh Pr 'Al (Mrz Efendi)

“Cezret'l-'uŐŐk” nm ile meŐhr-ı fk olan medne-i Sinob'a mensbdur. “Mrz Efendi” demekle ma'rf ve neşr-i 'arf-i kemlt-ı nefsniyyeye m'il  meŐgf idi. E'izze-i trk-ı Hlvetiyye'den “Moll elebi” demekle ma'rf 'mer Efendi'den tekml-i trk, vŐil-ı zirve-i takk olup Şılasında seccde-nişin-i feyz  irŐd ve mrebb-i erbb-ı rüşd  sedd olmuş idi. okuz yüz tksan hddında intikl eyledi. Ehl-i hl ve Őhib-i keml 'azz idi.

eş-Şeyh Mehemmed (Vişne Efendi)

Bkre-i bstn-ı hidyet ve nev-bve-i nalistn-ı fazl  hikmet Vişne Efendi hidmetleridr. Nihl-i isti'dd  istihli byr-i feyz-i Hd-dd ile keşide-bl ve Őhsr-ı himmeti dest-yr-i terbiyet-i std ile vl olup 'ulm-ı zhireyi tekml ve her fenn-i cellden traf-ı Őlih taŐil itdükden Őora meŐ'ih-ı³ trkat-ı Hlvetiyye'den Kaşamonılı Şa'bn Efendi hidmetlerine vŐil ve Şemere-i tevid  tum-i Şecere-i ehl-i tecrdi hŐıl klmuŐ idi. Ba'dehu Ezel-zde Efendi ile Őobet ve anlardan tekml-i trkat eylediler. Tercemesi seb iden Sinn elebi yirine Balat krbında vki' Ferru Kethd Zviyesi'nde seccde-nişin-i irŐd ve murd-baŐ-ı 'ubbd-ı 'ibd olup skdr'da Vlide-i Suln Murd Hn cmi'-i Őerf ve medrese-i ref''l-erkn bin eyledükde inŐ buyurdukları dr'l-hdiŐ ve krs-i va'z  tezkr ibtid bunlara isn olındı. Ol bu'a-i cellede muaddiŐ  müfessir ve nŐi u müzekkir iken tksuz yüz tksan iki senesinde mbtel-y hazn-ı fen ve zde-i kuyd-ı dr'l-'an olmuş idi.

Bunların yirlerine Vay-zde Efendi muaddiŐ olmuŐdur⁴.

'Azz-i merm nihl-i ferru-zll-i hybn-ı 'ulm, Őeyu'l-fenn-i mefrz u mesnn, 'azz-i ehl-i hl  fzl-ı z-fnn idi.

¹ Bu paragraf ve akabindeki dua cümlesi SE'de bulunmamaktadır.

² “Hkm, vhid ve khhr olan Allah'a aittir.”

³ 129b SE

⁴ Bunların//olmuşdur, der-kenr R1, E, SE

Vişne-zāde: Maḥdūmları Vişne-zāde Efendi efnān-ı fūnūn-ı celīleye dest-yāz, fāzıl-ı ser-efrāz-ı bī-enbāz olup 1093 yüz 93 Ramazān'ında Yayabaşı-zāde Ca'fer Efendi, Meḥammed Aḡa Zāviyesi'nde intikāl eyleyüp bunlar yirine Üskūdār'da¹ vā'iz Şems Paşa Cāmi'-i Şerīfi'nde vā'iz ü nāşih ve dārü'l-ḥadīşde muḥaddiş olmuş idi. Biñ on ḥudūdında intikāl ve 'ālem-i ḡudse irtihāl eyledi.

eş-Şeyḡ Meḥammed (Cemāl-zāde)

Şeyḡ Cemāl Efendi'nün maḥdūm-ı kerīmidür². 'Ulemā-yı 'aşra ḡidmet ve ba'z-ı kibārdan iḡrāz-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp semt-i ḡazāya sālīk ve silk-i vülāt-ı ferḡunde-simātda münselik olmuş idi. Ba'z-ı küberā-yı Nakş-bendiyye ile şoḡbet ve tekmi'l-i ādāb-ı ḡarīḡat eyleyüp Emīr Buḡārī Zāviyesi'nde mürşid-i erbāb-ı ḡāl ve terbiyet-baḡş-ı ricāl olmuş idi. 1093 yüz 93 Muḡarrem'inde 'ālem-i ḡudse irtihāl eyledi.

Mazḡar-ı nūr-ı cemāl, şem'-i şeb-efrūz-ı fazl ü kemāl, merd-i melek-ḡişāl idi.

eş-Şeyḡ Muştafā (Selāmī Efendi) {Selāmī}

'Ulemā-yı devlet-i Fātiḡiyye'den Mollā 'İzārī'nün sıbt-ı ferḡunde-aḡteri ve tercemesi sebḡ iden Kirmāstī-zāde ḡusrev Çelebi'nün li'ümm birāderi Selāmī Efendi ḡidmetleridür. Belde-i İznīḡ'den bedīd ve 'ulemā-yı 'aşrdan müstefīd olup zemānesinde şehīr-i dānişmend ve fazl ü kemāle bī-mānend iken fāriḡ olup e'izze-i Bayramiyye'den Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi'ye ḡidmet, ba'dehu Zeyniyye'den tercemesi sebḡ iden Burḡān Efendi'den tekmi'l-i ḡarīḡat idüp Cāmi'-i Sulḡān Meḡammedī'de vā'iz ü nāşih olmuşlar idi. Ba'dehu Sulḡān Süleymān ḡān Cāmi'i'nde maḡfil-nişīn-i va'z ü tezkīr ve gevher³-nişār-ı ḡaḡā'īḡ-ı ḡadīş ü tefsīr oldılar. Ol eşnāda Sulḡān Selīm ḡurbında olan Şeyḡ Yavş-ı Efendi Zāviyesi'nde seccāde-i irşāda cālīs ve revnaḡ-efrūz-ı maḡāfil ü mecālīs olmuşlar idi. Sinn-i şerīfleri şemānīne ḡarīb, vāşıl-ı nihāyet-i meşīb iken 1093 yüz 93 senesi ḡilālinde 'azm-i dārü's-selām ve cennāt-ı firsevsi maḡām eyledi. Edrineḡapusu ḡāricinde Emīr Buḡārī Cāmi'i ḡazīresinde medfūndur.

¹ 222 E

² 227a R1

³ Güher SE

‘Azîz-i mezbûr kuvvet-i zâhir ü bâtın ile meşhûr, güşâde-takrîr, hoş-âyende ta‘bîr, ehl-i hâl olduğı maqâlinden zâhir, kelimâtı pür-sûz u enfâsı mü‘eşşir, evzâ‘ u etvârı müsellemler, pîr-i nûrânî-i mübârek-dem idi. Kürsî-i va‘zında ba‘z-ı mezâyâ-yı ‘ilm-i tefsîre ve nikât-ı erbâb-ı zamîre işâret eyleyüp “Biz bunu yazmışızdır.” didüklerinde murâdları eş‘âr-ı muhaqqıqânelerinde olan künûz-ı rümûz idi.

eş-Şeyh Ahmed (Şeyh¹ Ahmed-i Buḥārî)

Diyâr-ı Buḥārâ’dan âheng-i Rûm ve dârü’l-mülk-i Kõştanṭıniyye’ye kudûm idüp Unḳapanı ḳurbında mutavaṭṭın ve dâr-ı ma‘rûfesinde mütemekkin olmuş idi. Nice seneler âstânı ziyâretgâh-ı enâm ve birke-i bereket-i du‘âsı bâ‘iş-i zihâm olup toḳuz yüz toḳsan dõrt Zi’l-ḳa‘de’sinde terk-i nüzhet-serây-ı fânî ve ‘azm-i dârü’n-na‘îm-i câvidânî eyledi. Sâkin olduğı dâr ḥazîresinde defn olınup pâdişâh-ı şâhib-i ‘irfân Sultân Murâd Ḥân şân-ı kerâmet-nişânına i‘tinâ ve üstine bir ḳubbe-i ‘âliye binâ itmişler idi. El-ân çerâğı pür-nûr ve merci‘-i aşḫâb-ı şadâḳat u nüzûrdur.

‘Azîz-i mezbûr kerâmât-ı celîle ile meşhûr, meşâ‘ih-ı ‘Acem’den cem‘-i keşîr ile şõhbet ve tekmîl-i nefis ü kesb-i ma‘rifet eylemiş, mücerred ü bî-‘iyâl, fânî-meşreb ü ehl-i hâl ‘azîz idi.

eş-Şeyh Ahmed-i Şâdıḳ (Taşkendî Şeyh Ahmed-i Şâdıḳ Efendi)

Hâk-i pâk-i Buḥārâ’dan nümâyân ve buḥâr-ı raḳîḳ-ı laṭîfî ki rûḫ-ı ḥayvânîden ‘ibâretdür, ‘ırḳ-ı ‘arîḳına revân olup ol diyâr ‘ulemâsından taḫşîl-i ‘ilm ü ‘irfân ve ‘ulûm-ı ‘aḳliyye vü naḳliyyeyi² taḫḳîḳ ü tḳân itdükden şõnra meşâ‘ih-ı Naḳş-bendiyye ḥidmetlerine vâsıl ve dest-yârî-i sa‘y ü mücâhede ile şeyḫ-ı kâmil ve baḫr-ı şâmil olmuş idi. Toḳuz yüz seksan ḥudûdında edâ-yı ḥacc u ziyâret ve meşâ‘ih-ı Ḥaremeyn-i Şerîfeyn ile şõhbet idüp diyâr-ı Rûm’a kudûm itdükde Şeyḫü’l-İslâm Ebu’s-su‘ûd Efendi meclisine dâḫil ve şehâdet-i fuḫûl-i ‘udûl ile rütbe-i ḳabûle vâsıl olup taraf-ı saltanatdan menzîl için ḥâne ve idrârât-ı ḥusrevâne ta‘yîn olunmuş idi. Sultân Murâd Ḥân ḥazretleri ‘aşrında mazḫar-ı ‘avâtîf-ı celiyye ve ‘avârif-i³ ‘aliyye olup tekrâr ḥiccetü’l-İslâm ve ziyâret-i Beytü’l-ḥarâm eyleyüp ol târîḫde Mışr beglerbegisi olan

¹ - SE

² 222b E

³ 227b R1

Vezîr¹ İbrâhîm Paşa levâzım-ı seferini müheyyâ eyledi. Ba‘de‘l-ķufûl bereket-i Şehr-i İstanbul olup Őoķuz yüz Őoķsan dōrt Şa‘bân‘ımuñ on dōrdünci günü yevm-i Őülâsâda maṭ‘ünen intikâl ve dârü‘l-üns-i ķudse irtihâl eyledi. Emîr Buķârî Zâviyesi‘nde medfûn ve ğarķ-ı envâr-ı raķmet-i Bî-ķün‘dur.

Târîh-i Sâ‘î

Dirîĝâ Taşkendî derd ile yüz ķodı Őofraĝa
Anuñ teg ķanı bir Őeyķ-i muķaķķık ‘âlim ü fâ‘ik

Semerķand u Buķârâ terkin urĝaç üzre yol buldı
Gōñüldin ķara Őonlı Ka‘betu‘llâha bulup ‘âşık

Diyâr-ı Rûma Tabĝaç Hân murâduñ buldı manzûrı
Nişâr itdürse cânın maķdem-i sulĝânĝa lâ‘ik

Vefâtın ĝorgeç aytur Sâ‘î-i dâ‘î anuñ târîh
Vebâdın ĝoçdi sinni NaķŐ-bendî Aķmed-i Şâdık (994)

Târîh-i Mişâlî Çelebi

Aķmed-i Şâdık Efendi gitdi dünüâdan meded (994)

‘Azîz-i merķûm deryâ-yı ĝüher-rîz-i ‘ulûm, mecma‘u‘l-baķreyn-i zâhir ü bâtın, ma‘ķadu‘s-sımṭayn-ı bârîz ü kâmin, âteş-zen-i kârgâh-ı nâsûtiyye, nûr-efĝen-i bârgâh-ı lâhûtiyye, ĝürŐîd-i fezâ‘il-i fâ‘izü‘n-nûr, âşâr-ı ‘ilmiyye ile meşhûr, Őeyķ-i fâzıl, mürŐîd-i kâmil idi.

eş-Őeyķ Meķemmed bin ‘Ömer (Ķurd Efendi)

Büldân-ı Rûm meyânında ‘‘Tatarbâzârcıĝı’’ demekle ma‘lûm olan belde-i meşhûreden zuhûr iden Ķurd Efendi ĝidmetleridür. Pederleri Hêlvâcı ‘Ömer ‘unvânı ile

¹ 130a SE

şöhre-bend, şulehâdan bir merd-i niyâzmend imiş. Toğuz yüz otuz bir senesinde ‘âlem-i ervâhdan sefer ve hıttâ-i eşbâha güzer kılup pederlerinüñ ekser-i evlâdı hâlet-i şıbâda ümmü’s-sıbyâna mübtelâ ve ol marâz-ı hâ’ileden rû-be-râh-ı fenâ olmağın i’tikâd-ı ‘avâm üzere “Kurd” lağabı ile benâm eylemiş idi. Muğaddimât-ı ‘ulûmı mertebe-i lâ’ikasında taḥşîl ve levâzım-ı erbâb-ı isti’dâdı i’dâd u tekmîl itdükden soñra tarîk-ı sa’âdet-refîk-ı ‘ilme sülûk ve tibr-i hâliş-i meleke-i ‘ilmiyyesin âteş-i mücâhede ile mesbûk idüp Şahñ’da dânişmend iken şılasına müteveccih olup ol esnâda Şofyalı Bâlî Efendi ḥazretlerinden inâbet ve ḥidmet-i ‘aliyyelerinde tekmîl-i tarîkat idüp şılasında seccâde-nişîn-i irşâd ve mihrâb-güzîn-i feyz ü es’âd olmuş idi. Toğuz yüz altmış Şafer’inüñ yigirmi beşinci günü Bâlî Efendi Şofya’da intikâl eyleyüp vaşıyyetleri ile kâ’im-maḳâm ve zâviyelerinde mürşid-i enâm oldılar. Seksan bir senesinde pîrdaşları Nüre’d-dîn-zâde Efendi merḥûmuñ müddet-i ‘ömri encâm ve anlar niyyetine binâ olınan Vezîr-i A’zam Meḥammed Paşa Zâviyesi ḥalḥâl-i ḥitâm bulduḳda zâviye-i mezbûre tarîkat ḳarındaşımız Kurd Efendi’ye tevcîh olınsun, diyü şâhib-i şâhibu’l-ḥayrâta vaşıyyet-nâme irsâl itmegin Şofya’dan İstanbul’a da’vet ve ol menzil-i mübârekde “ehlihi ve maḥallihi”¹ kâ’idesi ri’âyet olındı. Nice şühür u a’vâm dergâh-ı irşâd-penâhları medâr-ı maḳşad-ı ḥavâşş u ‘avâm olup çehârşenbe günü Câmî’-i Ebû’l-feth’de ve cum’a günleri “Fethiyye” nâmı ile meşhûr zâviyeleri civârında vâkı‘ Câmî’-i Meḥammed Paşa’da naql-i ḥadîş ü tefsîr ve cem’iyyet-i tevḥîd ü tezkîr mu’tâdları idi. Âḥir-i ‘ömrlerinde şıllalarına gidüp toğuz yüz toğsan altı Şevvâl’inüñ on altıncı günü yevm-i erba’âda civâr-ı raḥmete intikâl eylediler. Tatarbâzarcığı’nda maḳâbir-i Müslimîn içinde pederleri cenbinde² medfûndur.

‘Azîz-i mezbûr ḳuvvet-i zâhir ü bâtınla meşhûr, şîr-i bîşezâr-ı velâyet, bebr-i kühsâr-ı ‘ilm ü fażîlet, mecma’u’l-baḥreyn-i fezâ’il-i ‘ilmiyye vü ma’ârif-i ‘aliyye, sāğar-ı memzûc-ı füyûzât-ı ḥafiyye vü ‘avârif-i celiyye, fânî fi’llâh ve bâkî bi’llâh, ‘âlim ü ‘âmil ve ‘ârif-i³ āgâh idi.

Âşâr-ı celîlelerinden *Şîr’atü’l-İslâm*’a şerḥleri vardır. *Mürşidü’l-enâm ilâ Dâri’s-selâm* tesmiye eylemişlerdir. İki cildde mufaşşal u meşrûḥ, maḳbûl eşerdür. ‘İlm-i ḳırâ’atda *Cezerî*’ye Türkî şerḥleri vardır. *Kâfiye Câmîsi*’ni terceme itmişlerdür. Âdâb-ı sülûke ve ‘ilm-i ḥâle müte’alliḳ risâleleri bî-ḥadd ve tefsîr-i şerîf hevâmişinde kelimât-ı müfîdeleri lâ-yu’addur.

¹ 223a E

² Pederleri cenbinde:- SE

³ 228a R1

Vālid-i merḥūm ḥidmet-i ‘aliyyeleri ile müşerref olup müṭāla‘a için ḥaṭṭ-ı şerīfleri ile Sūre-i Mülk evvelinden bir kürrāse iḥsān itmişler idi. Ġālibā va‘z cüz’lerinden imiş. Tefāsīr-i meşhūreden bir kaç āyet-i kerīmenūñ tefsīrini ve kendülerūñ taşarrufāt-ı dil-pezīrini ḥāvīdür. El-ān ḥırz-ı cānum ve ta‘vīz-i bāzū-yı ‘irfānumdur. Ol şevḳ ile vālid-i merḥūm sūre-i kerīmeye bi’t-temām yazmışdur.

Ḥīn-i intikāllerinde zāviyelerini ḥalīfeleri Vā‘iz Emīr Efendi’ye vaşyyet eyleyüp dervīşāna İmām-ı Ġazālī kitāblarını müṭāla‘aya iğrā bābında bezl-i cevāhir-i pend ü naşīḥat itmişler idi.

Mürşidleri Bālī Efendi’den naḳl olunur ki “Ḳurd Dede, Nūre’d-dīnoğlı’ndan şūfīdür.” buyururlarmış. Ḥalīfeleri Emīr Efendi’den bi’l-vāşıta mesmū’dur ki “Diyār-ı ‘Arab u ‘Acem’i ve aḳṭār-ı Rūm u Deylem’i ve arz-ı Yemen ü Ḥicāz’ı ve ḥıttā-ı Buḥārā vü Şīrāz’ı seyāḥat eyledüm. Bunlar gibi fānī dervīş görmedüm.” diyü şenālarında raṭbu’l-lisān olurmuş.

eş-Şeyḫ Şücā‘u’ d-dīn (Ḥunkār Şeyḫi Şücā‘ Efendi)

‘Abdu’llāh oğlıdur. Lāvevār külāh-ı sürḥle devşirilen ğilmān-ı ‘Acemī zümresinden iken derūnında olan dāğ-ı ‘ışḳ u maḥabbet, reh-rev-i dil-i nā-şādına kevkeb-i hādī ve lem‘a-i şem‘a-i isti’dād ü fiṭnat delīl-i rāh-ı reşādı olup küberā-yı ṭarīḳat-ı Ḥalvetiyye’den Ḳaşamonılı Şa‘bān Efendi cenāblarına intisāb ve pertev-i ḥūrşīd-i ‘ālem-i tevḥīdden istifāza-i bī-ḥisāb itmiş idi. Şehr-i cennetāsā-yı Magnisa’da sākīn iken ol diyāra sāye-efgen-i ‘adl ü dād olan pādīşāh-ı¹ Keyḥusrev-nijād Sulṭān Murād ḥazretleri ḥüsn-i i’tikād itmegin aḥz-ı bī‘at ve ‘aḳd-ı şoḥbet eylemişler idi. Cülūslarından şoñra “Ḥunkār Şeyḫi” ‘unvānı ile mu‘anven ve gerden-i iştihārı ḥuliy ü vişāḥ-ı ‘izz ü i’tibār ile müzeyyen olup ṭāḳ-ı bāb-ı devlet-me‘ābı miḥrāb-ı² dünyā-perestān-i ‘ālem ve südde-i sa‘ādet-medārı, ḳıblegah-ı Eş‘ab-menişān-ı ‘Arab u ‘Acem olmuş idi. El-ḥāletü hāzīhi her biri sülūk-i ṭarīḳ-ı taşavvufi taḳıyye³ ve şūret-i şalāḥı rū-pūş-ı hevā-yı nefsi şaḳıyye eyleyüp⁴ şe‘āmet-i ḳademi derdmend şeyḫi idlāl ve Bel‘am-ı Bā‘ūr ve Berşīşā-yı Rāhib ile hem-ḥāl itmiş idi⁵. Ol ḥāl üzere iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan altı senesi dāḥilinde irtihāl eyledi. Cāmi‘-i Sulṭān Meḥemmedī’de cemī‘-i

¹ Şāh-ı SE

² ḳıble-i SE

³ - SE

⁴ 130b SE

⁵ 223b E

‘ulemā vü a‘yān cenāzesine hāzır ve meşā’ih ü ekābir āyāt-ı rahmeti tālī vü zākir olup verā-yı Hālic-i Koşantıniyye’de defn olındı.

Naql olunur ki merhūmuñ meyyiti iskeleye indükde bir yanaşmış taş gemisi bulunup deryā şiddet üzere olmağın anuñla geçürmişler idi. Ol tārīhde Mollā Gūrānī Zāviyesi’nde şeyh olup Ayaşofıyya’da vā’iz olan “Kemālī” maḥlaşı ile nāmver¹ ‘Alī Efendi ile mā-beynlerinde mu‘ādāt olmağın hezl-güne tārīh diyüp ol қазиyye-i ittifākıyyeye işāret itmişler idi:

Таş gemisine қодılar ölicek
Bü’l-‘aceb remz-i ğarīb oldı aña

Didiler keşf ile tārīhin anuñ
Таş gemisiydi aña tā evvel sezā (996)

‘Alī Efendi’nüñ maḥlaşı Kemālī, birāderi Ca‘fer Efendi’nüñ maḥlaşı Kāmili’dür².

Şeyh-i merķūm beyāz-ı şahīḥ-naqş-ı ‘ulūm, ümmī iken ısılāḥāt-ı taşavvufda şeyhu’l-fenn, hālī-derūn u debdebe-zen, ḥalk-ı ‘ālem fışk u fücür ve envā’-ı şürūr iftirāsında, kendi maḳāmāt-ı ‘aliyye ve kerāmāt-ı celiyye da‘vāsında, u‘cūbe-i rüzgār ve nādire-i edvār idi.

Mervīdür ki Sultān Murād Hān³ ḥazretlerine evvel mülākātı Mağnisa’da Boztağ yaylağında vāki‘ olup ol şehr-yār-ı kerīmüñ bir müşebbek top-ı ‘anberīnesi var imiş. Dest-ḥoş-ı keff-i ‘aḫā-baḥşı olup dā’imā ellerinden gitmez imiş. Ešnā-yı muşāḥabetde şeyhden destgīrī-i inābet ve tışāl-i ser-menzil-i ḥaḳīḳat recā eyledükde suḥan-dāne cevāb virür ki “Pādişāhum, mürīde lāzım olan evvelā kemāl-i teslīm ve şeyḫe itā‘atdur. Meşelā eliñüzde olan muraşşa‘ şebīke içre şemmāme-i ‘anber ki süveydā-yı dil gibi derüñüzde yir itmişdür, anı izā‘at itmeyünce ḳalb-i meşgūliñüze maḥabbet-i İlahiyye ḫulūli mümkin degüldür.” Şeh-zāde-i ‘ālī-şān bu kelāmı istimā‘ idicek fi’l-ḫāl şemmāmeyi şeyḫe teslīm ider. Şeyḫ daḫı bī-tereddüd kenāre-nişīn oldukları nehr-i

¹ Maḥlaşı ile nāmver:muḥalleş E

² ‘Alī/Kemālī’dür, der-kenār R1, E, SE. Her üç nüshada der-kenār olan bu cümlede Alī Efendi’nin maḥlaşı “Kāmili”, Ca‘fer Efendi’ninki ise “Kemālī” olarak belirtilmektedir. Fakat eserin müteaddit yerinde Alī Efendi’nin maḥlaşı “Kemālī”, Ca‘fer Efendi’ninki ise “Kāmili” şeklinde verilmektedir. Bu nedenle metin dāhilindeki ifadeler doğrultusunda der-kenār bilgisi düzeltilerek metne alındı.

³ 228b R1

cārīye pertāb idüp ser-fürü-bürde-i murāqabe olur. Meger ol şemmāme şeklinde bir top peydā eyleyüp āstīni içinde pinhān itmiş imiş ve şuya atduğı ol ‘amelī şemmāme imiş. Bir sā‘atdan şöra baş kıaldurup “Ġarazum sizi imtiḥān idi. Bārek’allāh teslīm ü rızā ve isti‘dād-ı terk ü fenā ancaķ olur. İmdi şemmāmeyi pertāb iden kimse lücce-i nā-ķa‘r-yābdan dest-i kerāmetle iḥrāca kıādirdür.” diyüp şemmāmeyi āstīnden āşikār ve ğaltān-ı pīşgāh-ı şehr-yār eyleyüp bu tārīķla mu‘teķad-ı pādişāh ve şeyḥ-i kerāmet-penāh olur.

بزیر دلق ملمع كمندها دارند
در از دستى این كوته آستینان بین¹

eş-Şeyḥ Vālihī (Vālihī Efendi) {Vālihī}

İsmi ma‘lūm degüldür². Edrinelidür. “Ķurd-zāde” dimekle ma‘rūfdur. Şehīr-i dānişmend ve emşāli meyānında bī-mānend iken Mışr-ı Ķāhire’ye ‘azīmet ve ārzū-yı tārīķat-ı erbāb-ı ḥaķīķat idüp Gülşenī-zāde Seyyid Ḥayālī ḥidmetlerinden cüyende-i murād-ı fu‘ād ve me’zūnun bi’l-irşād olmış idi. Ba‘dehu Edrine’de vā‘iz ü müzekkir ve muḥaddis ü müfessir olup enfās-ı pür-süzü meclis-i va‘z ü naşīḥati germ ve āhen-dilān-ı şeddād-ḥilķati nerm itmekle ‘aşırında mişāl-i Aşma‘ī ve Cāḥız, hem-pāye-i Ḥüseyn Vā‘iz olmağın Sultān Selīm Cāmi‘-i Şerīfi’nde kürsī-nişīn-i va‘z ü naşīḥat ve maḥfil-güzīn-i irşād-ı erbāb-ı irādet olmış idi. Toķuz yüz toķsan dōrt senesinde intiķāl eyleyüp cihet-i va‘z ü tezkīri Tırḥalalı Dizdār-zāde Meḥemmed Efendi’ye tevciḥ olındı. Üskübü Vālihī Efendi lisānından³;

4 مات قطب العارفين

tārīḥ vāķi’ olmış idi.

‘Azīz-i merķūm gül-deste-bend-i ‘ulūm, şāhid-i dil-fırīb-i ‘irfānuñ vālih ü şeydāsı, cemāl-i kemālūñ ‘āşık-ı bī-pervası, ‘ışķ-ı pākle neşvenāk-i şevķ u ḥarab, dā’imā ser-germ-i cām-ı şūr u şeğab, merd-i kāmīl, ehl-i ḥāl ü şāḥib-i dil idi.

Naķl olunur ki bir ğün cāmi‘den çıkarken ḥālib-i ma‘rifet, bir cüvān-ı māh-ḥal‘at teberrük ķaşd eyleyüp başmaķların döndürür. Vālihī Efendi ol ḥüb-ı nāzenīne vālihāne

¹ “Derviş cübbesinin altında parlak kementleri vardır. O; elleri uzun, yenleri kısa (olanları) gör.”

² İsmi//degüldür, der-kenār R1, E, SE

³ 224a E

⁴ “Ariflerin kutbu öldü.”

nigāh idüp “Benüm sultānum, şimden şonra biz bunı başımuza giymek göründi.” diyü laṭife ider. Bu eş‘ār *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’da yazılan nuḥbe-i güftāridur:

Girdiler birbirine gīsūlar
Gerdenüñe ʧolaşmadın cānā

Ƙıldı işlāḥ araların şāne
اصلح الله شأنه ايدا¹

Ve lehu²

Ƙanlar şaçılup penbesine dāğımuñ iy gül
Bu kāse-i ser ʧoṭṭoludur şaçma Ƙaranfül³

Ve lehu⁴

Şunmadum diyü ḥaṭuñ la‘1-i şeker-bāre elin
Urayazdı yañılup muşḥaf-ı ruḥsāre elin

[Ve lehu]⁵

Virince jāle⁶ peyāmın dehān-ı cānānuñ
Şu sepdı yüregine ğonce-i gülistānuñ

Bu beyti ‘Āşık Çelebi, Vālihī’ye yazmış. Aña ittibā’ olındı ammā ğayruñ añların⁷.

[Ve lehu]

N’ola el bağrumuñ başın gözetse şüfi peymānum

¹ “Allah (onun) şânını edebiyyen iyileştirsın.”

² Ve lehu:- E, SE

³ Bu beyit E’de dördüncü sıradadır.

⁴ Ve lehu:- E

⁵ Bu beyit SE’de ikinci sırada yer almaktadır.

⁶ “Jāle” kelimesi SE’de mükerrer yazılmıştır.

⁷ Virince//añların:- R1, SE; Bu//añların, der-kenār E

Kişinüñ düstü başına bakar düşmeni ayağına

Bu beyt dağı meşkükdur¹.

Mervîdür ki toköz yüz yetmiş bir târîhinde bir vâ'iz-i bed-hüyla mâcerâları olmuş idi. Ol eşnâda nefy-i beled fermân olup hem-şehrîsi Emrî Çelebi² haşmı hakkında ta'miye tarîkı ile bu gûne târîh-perdâz olmuş idi:

Emriyâ bu bir 'aceb târîh olur
Vâ'izüñ başın keserse şâhımız

Vâlihî-i Dîger {Vâlihî}: *Tezkiretü's-su'arâ* şâhibi Hasan Çelebi bir Vâlihî dağı yazup "Edrine kurbında Ergeneköprisi'ndendür. Muhaşşî Sinân Efendi Şahın müderrisi iken dânişmendi olup ba'dehu ferâgat ve ba'z-ı meşâ'ihden istimdâd-ı himmet eyledi. Ba'dehu Gülşenî hâlîfesi Zarîfî Efendi'den tekmîl-i tarîk eyleyüp vâşıl-ı mesned-i hilâfet oldı." dimiş ve bu eş'âr-ı muhaşşîkâneyi sebt eylemişdür:

Mesîhâveş olurlar dir görür âdemde bir dem var
Anı zâyi' ider hayfâ ki bilmez³ nice âdem var

Oğudunsa eger mihr-i nigînünde olan nağsı
Süleymân-ı zemân olduñ yürî destünde hâtem var

Nişâr itmek diler dil pâyına ol serv-i bâlânüñ
Gözüm yaşı ile cânımdan özge Vâlihî nem var

eş-Şeyh Mehemmed ('Üryân Mehemmed Dede)

Rûmili'nden Tuna şâhilinde "Yirgögi" nâm kaşabadan zuhûr itmişdür. Muqaddimât-ı 'ulûmı taşşîl ve mertebe-i isti'dâdı tekmîl itdükden soñra⁴ cezbe-i İlâhiyye yetişüp ol neşve-i dil-süz ile hürşîd-i 'âlem-gerd gibi 'üryân olup ser ü pâ

¹ N'ola//meşkükdur:- R1, SE; Bu//meşkükdur, der-kenâr E

² 229a R1

³ Bunda SE

⁴ 131a SE

bürehne ‘ālemi seyrān iderek berr-i ‘Arab’a güzār ve eṭrāf-ı Mıṣr-ı Kāhire’de qarār eyleyüp vaḥṣṭler ile ülfet ve nice yıllar berg ü bîḥ-i giyāhla kanā‘at idüp tekml-i riyāzet eylemiş idi. Bi’l-āhare kâ‘id-i hidāyet ‘inān-ı ‘azīmetini cānib-i ünse imāle idüp medīne-i Mıṣr’a dāḥil ve hānķāh-ı Gülṣenī’ye vāṣıl olur. Ol ‘aşrda Gülṣenī-zāde Seyyid Ḥayālī seccāde-niṣīn-i irṣād ve murād-baḥṣ-ı erbāb-ı reṣād idi. Rüste-i silk-i dervīṣān ve muntazır-ı iḥsān-ı şeyḥ-i ‘ālī-ṣān iken ḥāzret-i ‘azīz, nigāh-ı iltifātı tīz eyleyüp “Hüner insān olmaķdur, ḥayvān gibi ot otlamaķ degüldür.” diyü keṣf-i ḥāl iderler. Ol āstānede taḥṣīl-i murād ve tesliyet-i fu‘ād idüp diyār-ı Rüm’a ric‘at ve şılasında iķāmet eyledi. Naḳl-i *Meṣnevī* ve ders-i ma‘nevī ile güzārende-i sübhā-i eyyām iken¹ toķuz yüz toķsan toķuz tārīḥinde ‘azm-i dārü’s-selām eyledi. Ruscuķ muķābilinde kaṣaba-i Yirgögi maķābirinde medfün ve ziyāretgāh-ı ehl-i deründür. Mānī-i çihre-güşā-yı ma‘ānī, Ruscuķlı Kātib Emānī tārīḥ-i vefātında bu gūne gevher-efṣānī kılmış idi:

Yirgöginün ḳuṭbı vefāt eyledi (999)

‘Azīz-i mezbūr maķāmāt-ı ‘aliyye ile meṣḥūr, ṣemṣīr-i ‘üryān-ı cihād-ı nefsi-redī’e, tiġ-zen-i ṣu‘ün-ı nāsūtiyye, ser-çeṣme-i kerāmet, hem-meṣreb-i Ḥızr-ı hidāyet, ṣāḥib-ķadem-i ‘ālem-i tecrīd, ‘Īsā-dem-i ḥālķa-i tevḥīd, ḥābr-ı kāmīl, baḥr-ı ṣāmil idi. *Ṣāh u Gedā* ṣāḥibi Yaḥyā Beg *Maḥzen* baḥrında nazm eylediġi “*Gülṣen-i Envār*” nām kitābında ‘azīz-i mezbūr için bir faṣl tertīb eyleyüp;

Sālik-i meczūblaruñ yoldaşı

Başı ḳaba yaluñ ayaklar başı

Zāhiri² vīrāne vü ‘uzletkede

Bāṭını ma‘mūr Meḥemmed Dede

‘unvānı ile ibtidā itdükden ṣoñra naḳl ider ki “Bir zemān vilāyetimüze gelüp ser-i rāhda rāst gelmiş idüm. Pençe-i ḥürṣīd gibi dest-i ‘aṭā-baḥṣını ceyb-i girībānuma idḥāl ve beṣ barmaġı ile baṣup ṣāḥīfe-i sīneme resm-i celāle ile iclāl eyledi. Bir gice muķaddem vāḳı‘ada beṣ ‘Arabī beyt diyüp ḥāṭırumdan gitmiş idi. Ol ḥālde ḥāṭıra gelüp ḥamse nazmına berā‘at-i istihlāl ve hilāl-i engüṣti bu ma‘nāya dāl olup ḳuvvet-i ḳalb-i füyüzāt-

¹ 224b E

² Zāhir SE

1 ‘azîz ile tenevvür-i sîne tufân-hîz olup hamseyi itmâm ve pençe-tâb-ı şu‘arâ-yı benâm eyledüm.” diyüp hatm-i ‘ıķdu’l-le’âl-i kelâm ider¹.

Bu haķır biñ yigirmi iki târîhinde Ruscuķ ķāzîsi olup merhûmuñ ba‘z-ı evlâdı elinde müţâla‘aları sebķ iden *Mesnevî-i Şerîf* nüshasını gördüm. Cā-be-cā ‘acîb ü ğarîb işārāt ve lisānu’t-ţayr-ı rümüzü ‘ilm-i ķāl ile ħall olunmaz ‘ibārāt var idi. Ol hicetden şahîfe-i hâţır şüret-pezîr-i ħüsn-i i‘tikād ve şevķ-ı rüy-māl-i ħāk-i pāki dağdağa-engîz-i dil-i dervîş-nihād olup merķad-i mu‘atţarlarını ziyāret ve rûĥāniyyetlerinden deryûze-i ‘ināyet eyledüm. Nice def‘a aşĥāb-ı ĥayr ķubbe-i ‘āliye bināsına himmet eylemiş iken rûĥāniyyetlerinden işāret ile memnû‘ olmuşlar. Bu kemîne-i bî-vücûd gibi mübtelâ-yı ķuyûd ve maĥcûb-ı envār-ı şühûd, mezār-ı pür-envārlarında üns-i ‘azîm müşāhede eyleyüp ol gice ‘ālem-i mişâlde nümāyān ve pertev-endāz-ı feyz ü iĥsān olmuşlar idi. Bi-ĥamdi’llāhi te‘ālā bereket-i maĥabbet ile ‘alāķa-i ma‘neviyye müşmir ve imdād-ı rûĥānîleri zāhir olup *Heft-evreng-i Cāmî* gibi yedi ‘aded kitāb, ufuķ-ı dilden ‘ālem-tāb oldu. *Maĥzenü’l-esrār* cevābında nazm olunan *Nefĥatü’l-ezhār* da ol mübeşşere-i mişāliyye mānend-i le’āl, bu ğüne keşîde-i silk-i nazm-ı bî-mişāl kılınmış idi:

Şeb ki ĥurûş itdi yemm-i ķîr-i nāb
Oldı gözüm zevraķı ğarķ-āb-ı ĥ‘āb

Ĥ‘ābda göz ķalb ise bîdār idi
Dilde şefķat² cānda veleĥ var idi

Ĥaylî dem idi iki nesne baña
Dağdağa virürdi şabāĥ u mesā

Birisi manzûme-i ĥikmet-nişāb
Vādî-i eslāfda birķaç kitāb

Birisi de terk-i ţarîķ-ı ķazā
Kim görünür ŧab‘a ĥilāf-ı rızā

Ġāfil olunca beden-i ĥāksār

¹ 229b R1

² Şefef R1, E

Perdeyi ref¹ itdi dil-i perdedār

Çıldı beni kıfile-bend-i hayāl
Daħil-i ma‘mūre-i ŧehr-i miŧāl

Bend olıcağ manzarahā-yı¹ havāss
Açdı der-i feyzi ħudāvend-i nās

Cānumı İskender idüp gūyiyā
ŧundı bir āyine-i ‘ālem-nümā

Ṭayy-ı reh-i mescid ü deyr eyledüm
Görmedüğüm yirleri seyr eyledüm

Oldı o dem cān gözine āŧikār
Hırkada bir pīr-i fütüvvet-ŧi‘ār

Hātif-i ğayb iŧte o² vālih didi
قد سناالله بشره³ didi

Yirgöginün mihr-i bülend-aħteri
Ya‘nī Meħemmed Dede ħazretleri⁴

Nūr-ı cemāl ile ŧalup cāna tāb
Girdi der-i ħāneden ol āftāb

Nāzil olup raħmet-i Mevlā gibi
Viridi selām ol ŧefkat ŧāħibi

Eyledi ben bendesine iltifāt
Luṭf-ıla ŧundı elüme bir devāt

¹ Manzarahā-yı:manzara pā-yı SE

² - E

³ “Allah yüzünü ak etsin.”

⁴ 225a E

Ya'nî ki ol reh-rev-i mülk-i beķā
Anı hediye diyü virdi baña

Şāf idicek āyine-i rüşenüm
Hātıruma geldi o laħza benüm

Bir gice evvelce görülmüş meger
Var idi bir vāķı'a-i pür-'iber

'Urza kı lup hāzret-i pīre anı
Söyledüm ol vāķı'a-i rüşeni

Luţf-ıla ol pīr-i bülend-i'tibār
Eyledi ta'bīr-i 'abīrin nişār

Didi yūri müjde-i himmet saña
Nazm-ıla taħrīre icāzet saña

Daħı vekāletden olup behremend
Saña kefāletden irişmez gezend

Bend olunup rişte-i dürr-i maķāl
Geldi o cem'ıyyete çün inhilāl

Çekdi hemān şu'le-i şevķum 'alem
Kālıbuma sıĝmadı ķalbüm o dem

Virdi göñül aħkerine işti'āl
Dem-be-dem ol hātırı-i bī-mişāl

Gönlüm açıldı nefes-i pīrden
Bād-ı şabādan nitekim yāsemen

Oldı vekālet didügi ğālibā
Hidmet-i seccāde-i şer‘-i Hudā

Dağı kefālet didüğinden murād
Hem-demüm olan fuqarā-yı ‘ibād¹

Kim beni itmişdi Hudā-yı celil
Vech-i ma‘āşına oqumañ kefil

Bildüm anı herkese bī-irtiyāb
Kendü tariqından olur fetḥ-i bāb

Ġālib idüp himmet-i merdānemi
İtdi kavī pençe-i şirānemi

Kendüm olup husrev-i evreng-i nazm
Hamse için eyledüm āheng-i nazm²

Ni‘met-i ğaybiyyeye b’ismil-künān
Hams-ı mübārek diyü şundum hemān

Açup ol eski yolu başdum kadem
Köhne raqam üzre yürütdüm qalem

Hikāye

Ruscuğ sākinlerinden “Murād Beg-zāde Muştafā Beg” dirler bir ğāzī ve ihtiyār sipāhi var idi. Şāhibü’t-tercemenüñ aḥbābından idi. Merḥūm Meḥemmed Dede’den bi’z-zāt naql iderdi ki buyurmuşlar; “Bir zemān riyāzetüm esnāsında bir ‘āleme dāḥil oldum. Pīş-i nazarumda bir fezā-yı bī-pāyān nümāyān oldı. Zemīni ser-ā-ser sebzēzār, sebzesi bi’l-cümle şükūfedār, ortasında bir nehr-i cārī selsāl-i cennetden nümūdār. Bir

¹ 131b SE

² 230a R1

miqdār seyr itdükde gördüm, cūybār üzere bir dār kurulmuş. Çüpeleri sāhil-i nehre üstüvār kılinmış. Meyānında bir şahş pāyından aşılmış, bir vechle ki fark-ı seri saḥ-ı āba mūmāss olmuş. ‘El-‘aṭaş, el-‘aṭaş!’ diyü āteş-i āhı zebāne-keş olur. Beni gördükde niyāz idüp ‘Luṭf eyle, baña çare-sāz ol. Cānumdan bir ramaḥ bākī ḳaldı. Pāyımı bendden ḥalāş itmege zemān ister. ‘Acāleten kefçe-i keffūnle dehānuma bir iki ḳatre āb virüp def‘-i sūz u tāb eyle.’ didi. Naẓar itdükde ḥāline teraḥḥum idüp keff-i destümle āb virmege şitāb itdüm. Nāgāh gūşuma ‘El çek!’ diyü bir şavt-ı hā’il vāşıl oldu. Eṭrāfa naẓar idüp kimse görmedüm. Tenhālıḳdan ḥāşıl olmuş vehmdür, diyü muḳayyed olmayup tekrār ‘azīmet eyledüm. Ol şadā-yı bülendi evvelkiden mehīb şıfatla yine istimā‘ eyledüm ve bi’l-cümle üç def‘a ol mübtelāyı isḳā murād eyledüm. Her ḳaşd eyledükçe memnū‘ oldum. Bi’l-āḥare kemāl-i izṭırāb ile mezbūra ḥitāb idüp ayıtdum: ‘Behey derdmend, sen ne maḳūle bed-baḥt, siyeh-rūzgārsun ki¹ böyle tenhā yirde saña Ḥızır irişmez iken feryād-res olmaḳ mūmkin olmaya. Be-her-ḥāl sende bir şe’āmet ve ‘inda’llāh ‘afvi mūmkin degül bir cināyet vardur. Elbette benden nihān eyleme. Sergüzeştüni beyān eyle.’ Benüm kelāmum işitdükde āh u zārī ile iki çeşmini iki ‘ayn-ı cārī idüp cevāb virdi ki² ‘Meger şeyṭān ile benden bir mertebe ‘işyān şādır olmuşdur ki kaffe-i şaḳaleyn şahrā-yı pehnā-yı ‘ömr-i bī-kerānda raḥş-ı ser-keş-i nefis ü hevāya irḥā-yı ‘inān eyleseler benüm müstaḥiḳḳ olduğum ‘uḳūbetūn ‘aşr-ı ‘aşirine istiḥḳāḳ kesb idemezler. Ben ol tīre-baḥt-ı nā-ümmīd, Yezīd-i pelīdūn sırrıyum ki sıbt-ı reşīd-i Ḥazret-i Muḥammed Muşṭafā وازكاهها واعلاها عليه من الصلوات اعلاها وازكاهها³ ve nūr-ı dīde-i ‘Alī Murtaẓā وعلی ابویه شرائف التكریم والرضا⁴ ḥazretlerini dā’iye-i devlet-i nā-pāydār-ı dūnyā için leb-teşne-i şahrā-yı Kerbelā idüp ol ḥāl ile mazlūmen şehādetine rızā virmişümdür. ‘Urżagāh-ı⁵ ‘arşa-i pūr-tāb-ı maḥşere dek bu ḥāl ile mu‘azzeb olsam gerekdür. Ḳalem-i taḳdīr taḡayyūr-peẓīr olmaz. Bīhūde zaḥmet ihtiyār eyleme ve şe’āmetüm sirāyetünden ḥazer eyle.’ diyü girye-i hāyhāy-ı gelū-sūz ile ḳaldı. Ben istiḡfār-künān ve lā-ḥavl-gūyān güzer itdüm.”

Merḳūm Muşṭafā Beg’den bu ḥikāye daḫı mesmū‘-ı faḳīrdür ki “Toḳuz yüz toḳsan ḥudūdında Ḳızılbaş seferine müteveccih olup Meḥemmed Dede’ye vedā‘ için vardum ve ḥayr du‘āların recā idüp ellerin öpdüm. Ḥayr du‘ā ve himmetlerin reh-nümā itdükden şoñra ḥitāb idüp ‘Muşṭafā Çelebi sefere gidersen bir cūft Kürde başlı Macār

¹ - SE

² 225b E

³ “Salavātların en yücresi ve en güzeli onun üzerine olsun.”

⁴ “Saygınlığın en yüceleri ve Allah’ın rızası onun ve ebeveyninin üzerine olsun.”

⁵ ‘Arşagāh-ı SE

bıçağını yanuñdan ayurma. Teng maħalde ādeme andan a‘lā silāh olmaz.’ buyurdılar. Emrlerin yirine getürüp revān oldum. Mürür-ı eyyām ile Demürķapu Ķal‘ası’na kapanup bir iki sene ķarār eyledük. Bir gün zahıre için taşra çıkup bir ķaryede ķalduk. Düşmen şadāsı olmamağla emīn ve her birimüz bir kūşede tenhā-nişin olmış-ıduķ. Ķarīne-i hāl bir teng ü tār hānede raħş u silāħdan dūr ve cem‘iyyetgāh-ı rüfekādan mehcūr, h‘āb-ı hużūra meşğul olmış iken nāgāh ķapu kırılıp Mirrīh-i hūn-pāş gibi tiğ-ı bürrānla bir Ķızılbaş içerü girdi. Ve ecel gibi emān virmeyüp üstüme¹ hücum eyledi. Deħset-i h‘āb² ile yirümden ķalkup gördüm, mevtle meyānımızda ancak bir bıçaķ arkası deñlü yir ķalmış. Fi‘l-hāl mühtedī olup nice eyyāmdan berü nefes-i pīr-i kāmīl ile hamā’il gibi götürdüğüm bıçaķ hātıruma geldi. Elüme alup haşmuñ cigergāhını gözledüm. Taķdīr-i Ĥudāvend-i ķadīr ile haşmuñ kılıcı sütün-hāneye rāst gelüp şikest ve benüm bıçağum tehīgāhında ġā’ir ü ķa’r-nişest oldu ve ‘azīzūñ nefesi yirin buldı.

Ol ‘azīzūñ vālide-i mükerrmelerine “Ķadıncık Ana” dirler. Rābi‘a-i ‘aşr u evān, mükāşif ü ehl-i ‘irfān hātūn imiş. Anlardan daħı nice kerāmāt-ı celīle naķl olunur ki³ hālā ikisi bir maħalde āsūde ve sāye-i ebr-i raħmetde ġunūde, nüzūr u ķurbān ile ziyāretgāh ve medār ü maķşad-ı murād-cūy u hācet-h‘āhdur. قدس الله تعالى سرهما⁴

eş-Şeyh Meħemmed (Buħārālī Meħemmed⁵ Efendi)

Dāru’l-mülk-i Buħārā’dan zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ‘irfāndan iktisāb-ı nūr idüp mebānī-i ‘ulūmı teşyīd ve fūnūn-ı āliyyeyi temhīd itdükden şoñra meşā’ih-ı Naķş-bendiyye ile şoħbet ve feyz-i nazarları ile tekmīl-i ādāb-ı tarīķat itmişler idi. El-hāletü hāzihi noķta-i sırr-ı süveydānuñ naķş-h‘ānı ve kārğāh-ı Naķş-bendiyye’nüñ naķş-bend-i perend-i ‘irfānı olup hāl-i ķihre-i zemīn ve taħtgāh-ı selāfīn olan şehr-i cennet-şi‘ār, belki nev-‘arūs-i ‘azrā-‘izār maħrüse-i Ķoşantıniyye ārzūsına menāzil-peymā olup;

بخال هندویش بخشم سمرقند بخارا⁶

¹ - SE

² 230b R1

³ - SE

⁴ “Yüce Allah o ikisinin sırrını kutlu kılsın.”

⁵ - R1, E

⁶ “Yanağındaki Hint (usulü) benine Semerkand ve Buhara’yı fedâ ederim.”

maẓmūnı ile gūyā olarak devlet-i Murādiyye’de ol¹ murāda vāşıl ve ebr-i raḥmet gibi² şehrimūze nāzil olmuş idi. Ba’dehu Ṭuna Yalısı’nda vāķi’ medīne-i Silisre’de ıarḥ-ı esās-ı iķāmet ve biñ senesi ḥudūdında dārü’l-ıarār-ı raḥmet-medāra riḥlet eyledi. Çarsū içinde türbe-i maḥşūşada medfūndur.

Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, zāhid-i murtāz ü müteşerri’, ḥalīm ü kerīm ü müteverri’ idi.

Kerāmāt-ı ‘azīmelerindendir ki bir zemānda ol diyāra veliyy-i kāmil, şūret-i faķr u fenāda bir dervīş-i şāhib-i dil gelüp kiras faşlında bāğlar kenārından gūzār iderken görür ki her nihāl-i zūmürrūd-gūn la’l-i şāhvār ile mülemma’, bir naḥl-i sūrī-i muraşşa’ olup evrāk-ı nāzik-endām, bināgūş-ı nigār-ı mevzūn-ḥırām gibi gūşvār-ı dügāne ile müzeyyen ve nihāl-i gül-endām ile her kūşe reşk-endāz-ı gülşen olmuş. Bir Türk-i nā-dān bāğından kiras cem’ iderken müşādif olup muķtezā-yı beşeriyet ve müsted‘ā-yı³ müsāferet ile bir miķdār kiras almak ister. Ol şahş-ı denī, sermāye-i gülzet ve re’sü’l-māl-i zınnet ile izḥār-ı gevdenī idüp “Kirasımız ķurdıdır. Size yaramaz.” diyü cevāb virür.

Bir bağrı yanık ‘aşıķuñ uğrar nefesine

maẓmūnından ğaflet ile⁴ ‘aķlınca zārāfet, ma’nīde iktisāb-ı zarr u āfet⁵ ider. Dervīş daḥı “Öyle olsun birāder.” diyüp geķer, gider. Ol nefesūñ te’sīrinden kiraslarına kırm-i ziyān-kār müstevlī olup eṭrāfa sirāyet⁶ ve mecmū’-ı ḥıyābāna işābet ider ve bi’l-cümle ol cevāhir-i nā-süfteyi ḥakkāk-i ter-dest ve peykān-ı elmās-ı ḥār-peyvest gibi sūrāḥ sūrāḥ idüp bir dānesi ekle şālīḥ olmaz. Sinīn-i ātiyede daḥı ḥāl bu minvāl üzere cārī olup henüz ḥām iken kārı temām olup refte refte ehāl-i diyār nā-ümmīd ve eşcārını ķaṭ’ itmekle ol ḥıṭṭadan kirasuñ köki kesilüp nā-bedīd olur. Ṭoķuz yüz ṭoķsan ḥudūdında ol ‘azīz-i melek-perhīz şehir-i mezbūra sāye-i iclāl şalup faşl-ı bahārda aḥbābla seyr-i sebzezāra çıkarlar. Eşnā-yı müfākehede ‘arz-ı ḥāl idüp “Diyārımız vefret-i kirasla mümtāz ve a’lāķ-ı cevāhir-i raḥşān gibi dalbaşdı kirası kān-ı Bedaḥşān’a seng-endāz olup her nihāl-i ser-efrāz, ıarḥ-ı şevābit ile hem-rāz iken nice senedür ki vilāyetimiz

¹ 226a E

² 132a SE

³ Mesned-i ‘ālī-i R1

⁴ Ğaflet ile:ğāfil SE

⁵ ma’nīde//āfet:- SE

⁶ Sirāyet ider SE

eṭrāf kaṣabāta muḥtāc olup her dānesi qadr u kıymetde ḥabbe-i mercānla hem-seng, belki cevher-i cānla deng-ā-deng oldı. Bu qaḥṭa sebeb¹ bir Türk-i denī-ḥilqatunḥ zınneti ve bir ‘azīz-i ṣāḥib-i² nefesün renciṣ-i ḥāṭır-ı bī-‘illeti³ olmuṣdur.” dirler ve kıṣṣayı naql iderler. Ol Őeyḥ-i ṣāḥib-i kerāmet bunlarunḥ ḥāline merḥamet idüp “Biz du‘ā idelüm, def olsun ve ol la‘l ü yāḳūt-ı girān-bahā nizām-ı qadīmını bulsun.” diyüp dest-ber-āverde-i du‘ā ve ḥalqa-cünbān-ı bāb-ı icābet-i cenāb-ı Kibriyā olurlar. Fi‘l-ḥāl eṣer-i qabül nümāyān olup ol sene cā-be-cā bāḳı kalan eṣcārunḥ mīveleri selāmet üzere zāhir ve giderek devḥa-i ‘ināyetleri müṣmir olup evvelkiden a‘lā vü mütekāṣir olur. Ḥālā bereket-i enfās-ı Őeyḥ-i kerīm ile ol kirm-i bī-vücüd bi‘l-küllüye nābūd olup Őimār-ı eṣcārı ḥuṣk olur, gider. Bir vech ile āfet iṣābet eylemez.

Bu ḥaḳır biḥ yigirmi altı tārḥinde ol diyāra qāzı olmuṣ idüm. Bu ḥikāyeti bu gūne istimā‘ eyledükden Őonra “Aḥmed Çelebi” dirler merḥumunḥ mürebbālarından bir ṣāliḥ imām⁴ naql eyledi ki “Bir gün ‘azīz ile bir büstānda Őoḥbet iderdük. Nāgāḥ cānib-i Peṣte’den bī-ṣümār mār āṣikār olup olduḡumuz büstāna dāḥil ve nehr-i Ṭuna’ya toḡrı sā’il oldılar. Bir miḳdār gitmiṣ iken qarār idüp büstān içine tār u mār olmaḡla aṣḥāb-ı meclise ḥavf-ı ‘azīm müstevlī olmaḡın ol ḡavṣ-ı a‘zamdan istiḡāse vü istimdād eylediler. Ḥazret-i ‘azīz faḳıre ‘aṣālarını virüp buyurdılar ki ‘Ṣāḥ-ı mārān fülān yirde çıbuḳ ḥavlı arasından geçerken Őıḳılmıṣ qalmıṣdur. Ḥavf eyleme benüm ‘aṣām ile varup sūrāḥını⁵ tevsī‘ eyle, bi-izni’llāhi te‘ālā geçer gider. Kimseye zararları toḡunmaz.’ Ben daḡı emrleri üzere buyurdıkları maḥalle varup Őekl ü hey’etde sā’irlerinden mümtāz bir mār-ı nāzik-ḥilqati çıbuḳ arasında üftāde-i dām-ı belā⁶ bulup nevk-i ‘aṣā ile sūrāḥı tevsī‘ ve mārı taḥlīṣ eyledüm. Fi‘l-ḥāl nehr-i Ṭuna’dan ‘ubūr ve cānib-i vilāyet-i Eflaḳ’a mürür eylediler.” Rāvī eydür: “Zehāb ü ‘iyābumda bī-ḥavf u bīm nice biḥ mārı dü-nīm idüp içlerinden geçüp gittüm. ‘Aṣāyı Őeyḥ ḥırz-ı emānum olup ḥaṣerāt önümünden remān ve ‘aṣā-yı Mūsā gibi her biri muṭı‘-i fermān olmuṣ idi. Hikmet-i Ḥudā ile bir iki seneden Őonra Eflaḳ ‘iṣyān eyleyüp ḥaṣerāt ḥilqatinde olan Tatar-ı ziyān-kār ile vilāyet-i Eflaḳ pāy-māl ve memālik-i İslāmiyye daḡı perīṣān-ḥāl olup ol görülen ‘asker-i mār memlekete dūṣmen-i bī-ṣümār-ı merdüm-āzār ḥulūline ‘alāmet idüḡi āṣikār oldı.

¹ Bu qaḥṭa sebeb:- SE

² 231a R1

³ ‘illeti sebeb SE

⁴ 226b E

⁵ Sūrāḥını:ol sūrāḥı SE

⁶ Dām-ı belā:dām SE

Memî Dede (Na‘linci Memî¹ Dede²)

Muqaddemâ na‘linci olup cezbe-i İlahîyeye mazhar ve âteş-i ‘ışk-ı cân-süz ile hâkister olmağın mahrûse-i Koştanîniyye’de Unkapanı’na qarîb³ “Biltaş” didükleri maħalde vâkı‘ menziline sâye-mişâl üftâde ve “Yatağan Dede” demekle ma‘rûf-ı bende vü âzâde olmuş idi. Otuz sene miqdârı ol hâl üzere merci‘-i erbâb-ı nüüz u şadâkat ve dergâh-ı velâyet-penâhı menba‘-ı füyûzât ü kerâmât olup biñ bir senesi Rebî‘u’l-âhîr’inüñ on dördüncü günü vefât eylemiş idi. Câmî‘-i Sulţân Meħmedî’de namâzı kılınup hânesi içinde defn olındı. Sulţân Murâd Hân hâzretleri üzerine kubbe-i ‘âliye ve pîşgâhında sıkâye binâ eyleyüp hâlâ çerâğı rüşen ve kanâdîli nücüm-ı eflâke pertev-efgendür. Cinânî-i Burûsavî târîh-i intiķâlîni bu gûne edâ eylemişdür:

کرد نعلینی دده عزم سرای عقبی
امرحق را ز سر صدق و صفا زد لبیک

قدم را چو بوادی مقدس بنهاد
“کشت تاریخ وفاتش” لی فاخلع نعلیک⁴ (1001)

Bir târîh dahı bu resme nazm itmişdür:

Gitdi Na‘lîni Dede hayf meded ‘uķbâya (1001)

‘Azîz-i mezbûr kerâmât-ı ‘aliyye ile meşhûr, meczûb-ı İlahî, mazhar-ı feyz-i nâ-mütenâhî, sözleri ser-â-ser rümûz, sînesi mahzen-i künûz idi.

eş-Şeyh İbrâhîm (Tatar İbrâhîm Efendi)

Diyâr-ı Kırım’dan zâhir ve kurş-ı isti‘dâdı âteş-i sa’y ü mücâhede ile tâhir olup ‘ulemâ-yı bilâdından taḥşîl-i fûnûn ve tekmîl-i ‘ulûm-ı mefrûz¹ u mesnûn itdükden

¹ - E

² Na‘linci//Dede:eş-Şeyh Memî Dede Na‘linci R1

³ 132b SE

⁴ “Nalinci Dede sonsuzluk sarayına gitdi. Allah’ın emriyle sadâkat ve saflıkla ‘Lebbeyk’ dedi. Ayağını kutsal vadiye koydu. Vefâtının tarihi ‘Benim için ayakkabını çıkar (Tâhâ Sûresi 12. âyetten alıntı).’ oldu.”

şoñra dārü'l-mülk-i İstanbul'a kudüm ve hıdmet-i 'ulemā-yı Rüm kılup meşreb-i fenādan hişşedār olmağın Nüre'd-dīn-zāde Efendi'den inābet ve dest-yārī-i mücāhede vü riyāzet ile tekmil-i tarīkat eylemiş idi. Nice yıllar Küçük² Ayaşofıyya Zāviyesi'nde mürşid-i erbāb-ı hāl ve rāh u resm-i Halvetiyye'de mürebbī-i ricāl olup cevāmi'-i selāṭīn-i 'āliyede kürsī-nişīn-i va'z ü tezkīr³ ve nākil-i hadīs ü tefsīr iken biñ bir Şevvāl'inde intikāl ve 'ālem-i kudse irtiḥāl eyledi.

Şeyḫ-i merķūm deryā-yı güher-rīz-i 'ulūm, zāhir ü bāṭına şāmil, kāmīl ü mükemmil idi. Bu ḥaķır Süre-i Nūr'dan āyet-i meşhūre tefsīrine müte'alliķ taḥrīrini gördüm. Sulṭān Murād Ḥān emri ile yazmışlar. Tefsir ü te'vīlde rüsūḫ-ı kalem ü ḳademine şāhiddür.

eş-Şeyḫ Ḥasan⁴ ('Acem-zāde Efendi)

'Acem'den Rüm'a gelüp⁵ “ ‘Acem-zāde” demekle meşhūr ve faẓl ü kemālle müselleme-i cumhūr olup be-taḥşīş 'ilm-i tecvīd ü ḳırā'atda māhir ve fenn-i celīl-i *Ḳur'ān*'da imtiyāzı zāhir olup ibtidā Vardar Yeñicesi'nde tavaṭṭun eyleyüp ba'dehu Manastır'a naḳl idüp şeyḫ-i dārü'l-ḳurrā olmuş idi⁶. Toḳuz yüz seksan yedi tārīhinde vālide-i kerīme-i Sulṭān Murād Ḥān Üsküdār'da binā eyledükleri dārü'l-ḳurrā meşīḥatı emr-i şerīf ile İstanbul'a da'vet olunup⁷ ibtidā bunlara iḥsān olındı. Ol buḳ'a-i laṭīfe laḫlaḫa-i enfās-ı şerīfeleri ile 'anberīn ve ḡulgule-i tecvīd-i *Kelām-ı Mecīd* ile ḳıbāb-ı 'āliyesi pür-ṭanīn olup;

Maḳāmın anda bulmuş cümle Dāvudī nefesler hep

Laṭīf elḫān-ıla *Ḳur'ān* oḳunmuş anda ḫatm olmuş

maẓmūnı kitābe-i eyvān-ı i'tibārı olmuş iken biñ iki senesi Muḫarrem'inde 'andelīb-i nāṭıķası beste-dem ve per-zenān-ı 'ālem-i 'adem oldı.

¹ 231b R1

² - SE

³ 227a E

⁴ Meḫemmed R1 (E'de mürekkep dağıldığı için hangi isim yazıldığı okunamamaktadır. Der-kenardaki notta ise “Nāmı Ḥasan'dur” şeklinde yazılmıştır. SE'de de isim olarak “Hasan” yazılmıştır.)

⁵ 'Acemden//gelüp:- R1, E

⁶ İbtidā//idi:- R1, E

⁷ Emr//olunup:- R1, E

Şeyh-i mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr, her fende kâmil, ma'kûl ü menkûle şâmil, merd-i fâzıl idi. Fünûn-ı şettâyâ müte'allik âsârı ve *Dürer* kenârında kelîmât-ı güher-bârı vardır. Oğlı Mehemmed Çelebi kavâbil-i 'aşrdandır. Kırk akçe medreseden ma'zûl iken fâriğ olup fevt olmuştur¹.

Nâmı Hasan'dur. 'Acem'den Rûm'a gelüp ibtidâ Vardar Yeñicesi'nde tavaştun eyleyüp ba'dehu Manastır'a naql idüp şeyh-i dâru'l-kurrâ olmuş idi. Toğuz yüz toğsan altı hilâlinde emr-i şerîf ile İstanbul'a da'vet olunup Üsküdâr'da binâ olunan Vâlide Sulţân Dârü'l-kurrâsı'nda şeyh olmuş idi. Oğlı Mehemmed Çelebi kavâbil-i 'aşrdandır. Kırk akçe medreseden ma'zûl iken fâriğ olup fevt olmuştur².

eş-Şeyh Şa'bân (Şa'bân Efendi)

Ğurre-i ğarrâ-yı vücûdı ma'tla'-ı ehille-i ehâlî olan belde-i Kaştamonı'dan tal'at-efrûz-ı vücûd ve pertev-endâz-ı ma'tla'-ı şühûd olup istifâza-i envâr-ı 'ilm ü kemâl ve tenvîr-i müdde'â-yı isti'dâd ü işbât-ı vücûd-ı istihâl itdükden soñra küberâ-yı tarîkat-ı Halvetiyye'den tercemesi sebķ iden sâbık-ı meydân-ı 'irfân Kaştamonlı Şa'bân Efendi hizmetlerinde leyletü'l-berât-ı zulemât-ı tabî'atini ğarâ'ib-i reğâ'ib-i 'ibâdetle ihyâ ve sulţân-ı taht-nişîn-i serîr-i teni mâ'u'l-hayât-ı maħabbet-i İlâhiyye ile irvâ eyleyüp toğuz yüz yetmiş hudûdında İstanbul'a hicret ve meşâhîr-i e'izze-i Nakş-bendiyye'den zikri mürûr iden Hakîm Çelebi Efendi ile şöhet itmişler idi. Ol şeyh-i kâmil nazarında vâşıl-ı derece-i kemâl ve nâ'il-i rütbe-i 'âlû'l-'âl olup tafşîlden icmale 'udûl ve taşrîhden işârete kufûl itmişler idi. Ba'dehu hilâfet ile medîne-i Mudurnı'ya riħlet ve nice sene ol diyârda ikâmet eyleyüp 'aşr-ı Sulţân Selîm-i Sâni'de ħ'âce-i pâdişâh-ı 'âlem-penâh 'Atâ'u'llâh Efendi sevķi ile dârü'l-mülk-i İstanbul'a da'vet olunup Darb-ħâne kurbında vâķi' Çavuş Tekyesi'nde seccâde-nişîn-i meşihât olmuşlar idi. Ba'dehu Emîr Buħârî Zâviyesi'nde mürşid-i erbâb-ı ħâl olan şimşâd-ı âzâd-ı ħadîķa-i zehâde, şeyh-i celîl Kavaķlı-zâde ħâk-i fenâyâ rû-nihâde olduķda yirine sâye-i iclâl ve seccâde-i feyz ü efdâl şaldılar. Ol ħâlet-i 'aliyye ve sünnet-i seniyye üzere iken³ biñ iki Rebî'u'l-evvel'inüñ on dördüncü günü yevm-i erba'âda bezm-i ħayâtdan⁴ hârib ve ufuk-ı şühûddan ğarib olup Şeyh Vefâ Câmî'i ħazîresinde mânend-i genc-i maħzûn mütevârî

¹ Oğlı//olmuştur:- R1, E

² Nâmı//olmuştur, der-kenâr R1, E

³ - SE

⁴ 133a SE

vü medfün olmışlar idi. Vālid-i merḥūm ol eṣnāda kemāl-i ḥarāret ile nazm idüp Sulṭān Murād ḥazretlerine gönderdikleri ebyāt-ı mersiye-simātdür:

مکر که مطلع این مه ز شام هجرانست
که وقت مغرب ماه جمال شعبانست

¹مه ربیع و زمان خزان کند اشعار
که نوبهار و خزان زمانه یکسانست²

غم زمانه ز کم کشتنی یوسف بود
هنوز غصه ز فقدان پیر کنعانست

هوای درد دلم کر جوان شود چه عجب
زمان کم شدن پیر اهل عرفانست

دمیست کریه کن ای هر دو چشم خون افشان
زمان زمان غم و کریه فراوانست

اگرچه ماه نشاید دفین خاک شدن
دفین خاک شده ماه برج عرفانست

خدیو روی زمین بعد از این معمر باد
که نور معرفتش همچو صبح تابانست

بمصر معرفت امروز یوسف وقتست
عقیب حضرت یعقوب پیر کنعانست

میر صورت و معنیست او باستحقاق
بملك عالم دل شهریار سلطانست

نهال قامت او شمع جمع صحت باد

¹ 232a R1

² 227b E

¹دعاى نوعى دلخسته روز و شب آنست

‘Azīz-i mezbūr maḳāmāt-ı ‘aliyye ile meşhūr, āteş-zen-i şu‘ūn-ı nāsūtiyye, nūr-efgen-i füyūz-ı lāhūtiyye, ser-çeşme-i zülāl-i ma‘ārif, maḫla‘u’l-envār-ı zevārif-i ‘avārif, ‘ūd-sūz-ı micmer-i fenā fi’llāh, ṭal‘at-efrūz-ı envār-ı beḳā bi’llāh, naḳş-bend-i perend-i esrār-ı zāt u şifāt, deffe-zen-i destgāh-ı maḫv u işbāt, ‘umde-i meşā’ih-ı ‘ālem, pīr-i şāhib-ḳadem-i mübārek-dem idi. Pādişāh-ı devrān Sulṭān Murād Ḥān ḫāzretleri² bir iki def‘a ḫānḳāhlarına sāye-i iclāl şalup du‘āların almışdur.

Güneş kim nūr-ı a‘zam-ı pertevdür

Dem-ā-dem menzili dervīş evidür

Mu‘īd Dede (Mu‘īd Dede)

Cāmi‘-i Ebū’l-feth‘de kürsī-i va‘z ü tezkīr, ṭarīḳdan fāriğ olan e‘izzeye meşrūt idüğü ma‘lūm-ı sağır ü kebīr olmağın toḳuz yüz toḳsan altı tārīhinde Ḳurd Efendi ḫāzretleri yirine vā‘iz ü müzekkir ve muḫaddis ü müfessir olmuş idi. Biñ iki Cemādiye’l-āḫire’sinüñ evā’ilinde intikāl eyleyüp cihet-i va‘z ü naşīḫat şeyḫum, ‘azīzüm, melāzum, mesnedüm, Üsküdārī Maḫmūd Efendi ḫāzretlerine tefvīz olunmuş idi.

Fazīlet-i ‘ilmiyyesi meşhūr ve nāşīḫlar meyānında müselleme-i cumhūr olup ismi ma‘lūm olmamağla mezkūr olmadı.

eş-Şeyḫ Meḫmed (Ḳavaḳlı-zāde³) {Nevālī}

¹ “Demekki ayın bu doğuşu ayrılık akşamındandır ki güzel Şa‘bān ayının battığı zamandır. Bahar ayı ve hazan zamanı ilkbahar ile sonbaharın aynı zamanlar olduğunu bildirdiler. Zamanın sıkıntısı Yusuf’un kaybolmasındandır. Şuanki dert Kenan ilinin pīrinin yokluğundandır. Gönlümün sıkıntısının arzusu genç olursa şaşılır mı? Zaman, irfan ehlinin kaybolduğu zamandır. Ey kan saçan iki gözüm, nefesini tut ve ağla. Zaman dert ve çokça ağlama zamanıdır. Eğer ayı toprağa gömmek uygun düşmezse de irfan göğünün ayı toprağa gömülecektir. Yeryüzünün bundan sonraki hükümdarı uzun ömürlü olsun ki onun marifetinin ışığı parlak sabah gibidir. (O) bugün marifet Mısır’ına zamanın Yusuf’udur. Onu takib eden Hazret-i Yakup, Kenan ilinin pīridir. O, mana ve sûretin hakkıyla emīridir. Gönül âlemi ülkesinin hükümdarı, sultânıdır. Gönlü hasta Nev’î’nin gece gündüz duası budur ki onun boyunun fidanı sağlığın bütün mumu olsun.”

² - SE

³ Ḳavaḳlı-zāde:- E

Maḥrūse-i Burūsa'da ḥiṣār içinde “Ḳavaqlı İmāmı” dirler bir imāmuñ ođlu olmađla “Ḳavaqlı-zāde” dimekle meşhūr olmuş idi. Taḥşil-i ‘ilm ü kemāl ve ‘ulemā-yı ‘aşrdan Merḥabā Efendi ḥidmetlerinde iştigāl itdükden şoñra Mīrim Kösesi’ne ittişāl idüp ḥüsn-i kitābet ü inşāda ve Fārisī vü mu‘ammāda ser-efrāz olmađın Mışr beglerbegiliginden müteḳā’id Geylūn ‘Alī Paşa ve Vezīr Ferhād Paşa’ya mu‘allim¹ ü münādım olmuş idi. Ba‘dehu ṭabīb-i ḳulüb-ı şikeste-dilān Ḥakīm Çelebi’ye ḥidmet ve bereket-i şoḥbet ile tekmīl-i ṭarīḳat itmiş idi. Ba‘dehu Zāviye-i Emīr Buḥārī’de seccāde-nişin-i irşād olup biñ ḥudūdında intiḳāl eyledi. “Nevālī” maḥlaşı ile meşhūr ve ‘*Āşık Çelebi Tezkiresi*’nde meşhūrdur.

Ma‘lūm ola ki² ol tārīḥlerde Aḳşehrli Naşūḥ Efendi ve Zāhid-zāde ve Sivasī Şemse’d-dīn Efendi ve Şīr-i Yezdān ‘Alī ve Turābī-i Vā’iz emşāli bilād-ı şelāşe ve eṭrāf-ı memālik-i ‘Oşmāniyye’de meşā’iḥ-ı kirām ve ‘ulemā-yı ‘izām كثرهم الله تعالى الى يوم القيام³ bī-nihāye olup ancak bunlaruñ aḥvālīne vuḳūf müyesser olmađla bu mertebe ile iktifā olunup الكذاب من يتحدث بكل ما سمعه⁴ mażmūnından ibā olındı.

Mesīḥī medḥi bu deñlü becerdi
Begenmezseñ yūri var sen de eyle⁵

Āḥir-i Vefeyāt-ı Devlet-i Murād Ḥānī Düvāzdehüm-i Gevher-i Silk-i Neseb-i ‘Oşmānī دام
ممدودا بالعون الرباني⁶

Ol Sulṭān-ı serīr-i iclālūñ evvel-i salṭanatlarından āḥir-i devletlerine varunca cārī olan aḥvāl-i ferḥunde-me’ālūñ icmālīdür.

Zikr-i Aḥvālū’s-sulṭānī’l-a’zam ve’l-Ḥāḳānī’l-efḥam es-Sulṭān Murād Ḥān bin Selīm
Ḥān bin Süleymān Ḥān عليهم الرحمة و الغفران⁸

¹ Muşāḥib SE

² Ma‘lūm ola ki:- R1, E

³ “Yüce Allah kıyamet gününe kadar onları çoğaltsın.”

⁴ Hadīs-i Şerīf “Asıl yalancı her duyduğunu anlatan kişidir” *Müslim, Mukaddime, 5.*

⁵ 228a E

⁶ “İlāhī yardımla ömrü uzun olsun.”

⁷ 232b R1

⁸ “Allah’ın rahmeti ve bağışlaması onların üzerine olsun.” Bu dua cümlesi R1 ve E’de bulunmamaktadır.

İcmāl-i defter-i vaḳā’i’ ü siyer ve lem‘a-i mir‘āt-ı şüret-nümā-yı āşār u ‘iber oldur ki pādişāh-ı İslām, sulṭān-ı Süreyyā-ğulām, imām-ı s̄anī ‘aşer, ḫalīfe-i ‘asker-i ḫayl-i Mehdī-eşer, Dārā-yı Keyḫusrev-nijād, medār-ı pergār-ı ‘adl ü dād, Efrāsyāb-ı Īrān-gīr, āftāb-ı ḫāverān-teshīr, āteş-zen-i kişver-i Āzerbāycān, şīr-gīr-i bīşe-i Şīrvān, bebr-i beyān-ı¹ kūhistān-ı ma‘ber, cüvān-baḫt-ı Naḫcivān-kişver, seyf-i ser-endāz-ı ‘asker-i ilḫād, ḫuṭb-ı şābit-ḫadem-i maḫām-ı efrād;

Şehr-yār-ı ‘ālem-i ma‘nā vü şüret Ḥān Murād

Āfitāb-ı mülket-i ḫāver-zemīn ü² bāḫter,

toḫuz yüz elli üç tārīḫinde ḫāmil-i hamā’il-i rūḫ ve heykel-i nūr-ı şu‘ūr ile mazḫar-ı fütūḫ olup “Gül-i Sābit” (953) tārīḫ-i vilādetleri ve “bün-i³ nābit⁴” vaşf-ı ḫadem-i celādetleri olmuş idi. “Gül-i Beşāret” (953) daḫı muvāfiḫ-ı⁵ sāl-i vilādet olduğundan ḡayrı vālīde-i Belḫīs-‘işmetleri nām-ı kerīmine işāret vāḫi’ olmuşdur. Şeh-zāde iken ḫā‘idetü’l-mülk-i Şaruḫān olan belde-i Maḡnisa’da ‘ālem-efrāz-ı imāret ve perr-i Hümā-yı⁶ şuḫḫa-i vālā ile sāye-endāz-ı sa‘ādet olup toḫuz yüz seksan iki Ramāzān’ında kān-ı gevher ve āsmān-ı aḫter-i ferḫunde-ferleri Sulṭān Selīm-i ḫalīm miḫmān-ı mükerrrem-i dergāḫ-ı Kerīm olduğda maḫām-ı ḫilāfet-i kübrāda mesned-nişīn ve emānet-i vekālet-i ‘uzmāya emīn olup māḫ-ı cihān-tāb-ı devlet-i ḫāhire seyr-i düvāzdeh burūc ile vāşıl-ı kemāl ve gevher-i sīr-āb-ı salṭanat-ı zāhire revnaḫ-efrūz-ı küngüre-i tāc-ı iḫbāl olmuş idi.

Pādişāh-ı ‘ālem oldı gül gibi Sulṭān Murād (982)

tārīḫ-i cülūs-ı hümāyūnlarıdır. Bülbül-i destān-serā-yı bāḡ-ı belāḡat olan şu‘arā, nev-bahār-ı devlet-i rüz-efzūnları şevḫına ser-germ-i nevā olup Bāḫī Efendi merḫūmuñ tercī‘-bend-i ney-şeker-mānendinden bir ḫıṭ‘adur:

Cülūsiyye-i Bāḫī Efendi⁷

¹ Bebr-i beyān:bebr ü beyān R1

² - SE

³ Ve bün-i:ḫīm-i SE

⁴ şābit R1

⁵ 133b SE

⁶ Perr-i Hümā-yı:reh-nümā-yı SE

⁷ Cülūsiyye//Efendi:Eş‘ār R1; Nazm SE

Tālî‘ oldı neyyir-i iqbāl ü devlet şubḥ-dem
Şu‘le şaldı ‘āleme necm-i hidāyet şubḥ-dem

Kā’inātı kıldı mir’āt-ı cemāl-i şāh ile
Ġarḳ-ı envār-ı hidāyet Rabb-i ‘izzet şubḥ-dem

Çokdan eylerdi cemāl-i bā-kemālin ārzū
Ber-murād oldı hele tāk-ı sa‘adet şubḥ-dem

Şeş cihātı rüşen itdi tal‘atından gün gibi
Buldı zīnet çārsū-yı mülk ü millet şubḥ-dem

Nāgehān bir toz kopardı bād-pāy-ı devleti
Rüşen oldı dīde-i a‘yān-ı ḥāzret şubḥ-dem

Nevbet ol şāh-ı cüvān-baḥt-ı cihānuñdur diyü
Çaldılar eflākde kūs-i beşāret şubḥ-dem

Āfitāb-ı ‘ālem-ārā gibi zerrīn tāk ile
Taḥt-ı sīmīn üzre şaldı ferr-i devlet şubḥ-dem

Sāye-i Yezdān penāh-ı dīn ü devlet Ḥān Murād
Dāver-i devrān mu‘izz-i saltanat Sulṫān Murād

Vālid-i merḥūmuñ ḳaşıdesinden ceste ebyātdur¹:

Cülūsiyye-i Nev‘ī Efendi²

Meger ki çekdi ḳulağın mübeşşir-i iqbāl
Şafaḳda ḥaylī kızarmış görüñdi gice hilāl

¹ Vālid/ebyātdur:- E

² Cülūsiyye//Efendi:Ebyāt R1; - SE

Şafak degül hareketden kızardı rüy-ı felek
Zemân-ı salţanat-ı şâha itdi isti‘câl

Zalâm-ı çeşme-i hayvân idi meger ol şeb
Ya çîn-i ıurra-i hūrî ya müşg-i nâf-ı gazâl¹

‘Arūs-ı devlete meşşâta-i zemâne yâhūd
Ġubâr-ı maqdem-i şâhîden itdi müşgîn hâl

Çün irdi vaqt-i seher toĝdı nūr-ı mihr-i zafer
Şaçıldı reşha-i rahmet döşendi naţ‘-ı nevâl

Göründi şüret-i şādî hezâr cilve ile
Zemâne âyinesinden silindi jeng-i melâl

Bu demler için idi devr-i sâgar-ı gerdün
Bu günler için idi hep bu gerdiş-i meh ü sâl

Nedür bu şöhet ü şādî nedür bu ‘ayş ü tarab²
Nedür bu hüsni ü leţâfet nedür bu zîb ü cemâl

Nedür bu tal‘at-i hürşîd ü fiţnat-ı³ Cemşîd
Nedür bu haşmet-i İskenderî vü heybet-i Zâl

Nedür bu devr-i şafâ-bağş u meclis-i hurrem
Nedür bu bî-mey ü muţrib sürüd-i neş’e vü hâl

Zemâne râm u zemîn şād-kâm ü baht bekâm
Cihân muţî‘ u melek bende vü felek meyyâl

Meger ki nevbet-i devr-i Murâd Hân oldı

¹ 228b E

² ‘ayş u tarab: ‘ayş-ı tarab SE

³ 233a R1

Baş egdi kulluğına ser-keşān-ı cāh ü celāl

Ķarīne-i ħāl zabt u rabt-ı enām ve ħall ü ‘ađd-ı hengām umūrına kemā yenbağı kıyām olınuğ;

Memālik zıll-ı re’fetde ħalā’ıķ ħ‘āb-ı rāĥatda

Cihān āsūde ‘adlınden zemān emn ü emān üzre

mazmūn-ı gevherīn-nizāmı ‘ıķd-ı gerden-i eyyām olmuş iken Arzırūm Beglerbegisi Ħusrev Paşā āstān-ı pādişāh-ı ‘ālem-penāha ‘arz gönderüp ‘Acem Şāhı Ħudābende’nūñ kuşūr-ı başar u başiretinden nāşī ĥıfz-ı ĥavza-ı memālikde ‘aczi fāşī¹ olup;

Binā-yı cāhuña lāzımdur alsunlar Ħorasanı

mazmūnı üzere ĥareket-i ehl-i sūnnet, vāşıl-ı rütbe-i farz olduğını beyān eyledükde toĥuz yüz seksan altı Muĥarrem’inde fātıĥ-i cezīre-i Ķıbrıs, ser-‘asker-i zafer-mümāris, Vezīr-i Sālīs Ķara Muştafa Paşā’yı diyār-ı şarķa serdār ve ser-dāde-i vādī-i gīrūdār eyleyüp şa‘şa‘a-i āftāb-ı işrāk-ı a‘lām-ı İslām, dīde-i şāh-ı ĥuffāş-inti‘āşī ĥīre ve ĥubār-ı zulmet-ĥīz-i sūtūrān-ı şarşar-ĥırām, rüz-ı rüşeni ol mülĥid-i evbāşa tīre kılmış idi. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āĥire’sinūñ evā’ilinde şāĥn-ı şāĥrā-yı Ķıldır’da ‘asker-i İslām ve mülāĥide-i li’ām mānend-i nūr u zālām muķābil olduklarında nesīm-i feth u nuşret, şāne-zen-i gīsū-yı cān-āvīz-i tuđ-ı ‘Oşmānī ve dest-i ĥaybet ü melāmet, mūy-ken-i rū-yı dūşmen-i cānī olup kelleleri tu‘me-i şīr-i şemşīr² ve cüşşelerinden sibā’-ı deşt ü şāĥrā sīr oldı. Serdār-ı zafer-şi‘āruñ ol ma’rekede gösterdüği şalābet³ ü kıvām, kār-nāme-i ser-‘askerān-ı benām ve tevārīĥ-i eyyāmdur. Ķızılbaş başlarından mināreler peydā idüp bāng-ı şevket-i İslāmiyānı i‘lā itdükden şoñra Özdemürođlı⁴ ‘Oşmān Paşā’yı şirzime-i şīrān-ı veĥa ile Şirvān zabtına nāmzed ve ĥān-ı Tatar birāderi ile bāzū-yı şevketin mü’eyyed idüp ĥanā’im-i vāfire ve şevket-i bāhire ile Ķal‘a-i Ķarş ve Tiflīs üzerine ‘azīmet eyledi. Ol iki⁵ ĥışn-ı ĥaşīni mülĥidān-ı bī-dīn-i bed-āyīnden taĥliye ve şemşīr-i zerrīn-i mücāhidīn ile taĥliye idüp Arzırūm meştāsına ĥufül olındı. Evvel-bahār-ı

¹ Fāş SE

² Şīr-i şemşīr:şīr ü şemşīr SE

³ ‘alāmet SE

⁴ Özdemöğlü SE

⁵ 134a SE

huceste-âşârda ‘Osmân Paşa rütbe-i vezâret ile ri‘âyet olunmağın Şirvân’a müstaķill mîr-i mîrân naşb eyleyüp Demürķapu derbendini teşhîr ve İmâmķulı Hân ile elli biñ miķdârı kıızılbaş ‘askerini ķatlı u tedmîr eyledi. ‘Osmân Paşa’nuñ ol melhame-i ‘azîmede olan neberd-i Rüstemânesi naķş-ı meclis-i heft-h‘ân¹ ve kitâb-ı fezâ’il-i cihâda ‘unvândur. El-ħaķķ şecâ‘at ü ħüsn-i tedbîr muķaddem ü tâlî olaldan böyle bir netîce-i dil-pezîr intâc itdügi ma‘hüd-i ehl-i i‘tibâr degüldür.

Naķlı olunur ki bir nehr-i cārî kenârına ebr-i rahmet gibi nâzil ve ‘asker-i ‘adüvv şüret-i âyine vü âb gibi muķâbil olduķda leşker-i ‘adüvv elli biñden ziyâde ve ‘asker-i İslâm on biñe bâliğ degül idügi ķarâr-dâde olmağın ħarc-ı leṭâ’if-i ħiyel ve şarf-ı zarâ’if-i ‘ilm-i cedel kıılup maṭla‘-ı ṭalî‘a-i imdâd olacaķ ṭarafda vâķi‘ olan kūh-ı bülendüñ pîrâmenini hâlevâr bir miķdâr ‘asker ile iĥâṭa itdürüp şu‘le-i cevvalê gibi mütevâşılan devr itdürmekle şa‘şa‘a-i silâh-ı ‘asker ol kūh-ı pür-şükûha sîmîn-kemer olduķda ṭaraf-ı muĥâlîf ‘asker-i cedîd bedîd oldı kııyâs itmekle ħâ’if olup sipâh-ı Rûm-ı şarşar-ħücüm öninde şerâr-ı nâr gibi târ u mâr oldı. Pâşâ-yı kışver-güşâ bu fetĥ-i ‘azîmden şoñra Derbend-i Şemâĥî’ye dest-yâz olup ħamle-i ħaydârâne-i² âhen-güdâz ve muşt-ı saĥt-engüşt-i ħayber-endâz ile Demürķapu gibi ṭılısm-ı şa‘bu’l-menâl bâz ve dâmen-i mülk-i Ṭağıstân’ı lâle-gün-ṭırâz kııldı.

وقعة ساختی دران بقعه

که چنان کس نه خواند در اسفار

نه عجم رازرستم داستان

نه عرب رازحیدر کرار³

Ṭoķuz yüz seksan sekiz târîĥinde şehbâz-ı evc-i vegâ Muştafâ Paşa cihân-gîrlik âyînini ifşâ idüp mesâ‘î-i cemîlesi ile memleket-i Şirvân u Tiflîs memâlik-i maĥrûseye mülħaķ ve Ķal‘a-i Ķarş binâ olunup ‘asker-i şevket-eşerle pür-revnaķ olmiş iken ĥidmeti meşķûr olmamağla âstâneye da‘vet olunup vezîr-i râbi‘-i zafer-mu‘tâd, fâtiĥ-i Yemen ü Ĥalku’l-vâd Sinân Paşa serdâr-ı ‘asker-i İslâm ve bir iki aydan şoñra Vezîr-i A‘zam Aĥmed Paşa fevt olup mühr-i vezâretle mazĥar-ı ikrâm ve Muştafâ Paşa ķâ’im-

¹ 229a E

² 233b R1

³ “O ülkedeki savaş çetindi. Öyle ki oraya ne İranlıların Rüstem’i ne de Arapların Haydar-ı Kerrâr’ı, hiç kimse sefer düzenleyemezdi.”

maḳām oldu. Māh-ı Rebī‘u’l-evve’lūñ üçüncü günü mühr-i şerīf ḳapucılar kethudāsı bulunan Yemişci Ḥasan Paşa ile irsāl olındı.

Sene-i sâbıḳa ḥavâdişindendür ki Muştafâ Paşa Arzırüm semtinde bulunan ‘Osmân Paşa Demürḳapu’da ḳışlaḳda olmağın Şirvân’a ḳızılbaş müstevlî olması¹ şâyi‘ olduḳda Sinân Paşa fırsat bulup meydân-ı lâf u güzâfda irḥâ-yı ‘inân ve laḳlaḳa-i bî-ma‘nâyı ‘âleme dâstân idüp “Ben serdâr olmış olsam şâh-ı ‘Acem’i dest-beste ve gerden-şikeste esîr-i pâdişâh-ı gerdün-serîr ve Īrân u Tûrân’ı Ferîdün-ı cihân-gîr gibi teşhîr itmek mümkin idi. Birḳaç dih-i vîrâne istîlâyı hüner ‘add eyleyüp anı daḳı muḥâfazada ihmâl ‘ırz-ı salṫanatı ihlâl eyledi.” diyü rikâb-ı kâm-yâba ‘arz-ı ḥâl eyledükde Muştafâ Paşa’yı serdârlıḳdan ref‘e bâ‘iş olmuş idi. El-ḥâletü hâzîhi Ḳapucılar Kethudāsı Ḳurd Ağa seksan yedi Zî‘l-ḳa‘de’sinde da‘vet için irsāl olunup serdâr-ı cedîd varunca Ḥusrev Paşa muḥâfaza-i ser-ḥadde nâmzed ḳılındı. Kendüden muḳaddem defterdârı Lâlezâr-zâde ve Re’îs Tâc-zâde, Ḳurd Ağa ile gelüp Yediḳulle’de ḥabs olunmuş idi. Birḳaç günden sonra mazhar-ı ‘afv-i şehensâhî oldılar. Bu esnâda Rûmili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa’ya vezâret iḥsân olunup Yeñiçeri Ağası Cerrâḥ Meḥammed Ağa mîr-i mîrân ve Silâḥdâr Ībrâḫîm Ağa re’îs-i Bektaşiyân oldu².

“Taḳıyyü’-d-dîn” nâm müneccim Ṭop-ḥâne üstinde çâh-ı raşad peydâ eylemiş idi. Māh-ı Zî‘l-ḥicce’nüñ on beşinci günü hedmine fermân-ı ‘âlî vârid olup Ḳılıç ‘Alî Paşa hedm eylediği bu senenüñ âḫar-ı vaḳâ’i’idür.

Seksan sekiz Şafer’inüñ evâḫirinde Muştafâ Paşa İstanbul’a gelüp vezîr-i şânî oldu. Rebī‘u’l-evvelüñ onuncı günü Sinân Paşa Üsküdâr’a geçdi. Üç günden sonra Şadr-ı A‘zam Aḫmed Paşa fevt olup Sinân Paşa vezîr-i a‘zam ve Muştafâ Paşa ḳâ‘im-ḳam³ olmuş idi. Bu esnâda Mışr Beglerbegisi Mesîḥ Paşa vezîr ve Ḥazînedârbaşı Ḥasan Ağa mîr-i mîrân-ı Mışr oldu.

Târîḫ-i hicretten yedi yüz senesi Şa‘bân’ında selâḫîn-i Mışr’dan Melik Eşref zemânında Naşârî destâr-ı kebûd⁴ ve Yehûd şarı dülbend ve Sâmirî sürḫ ‘imâme ile ehl-i Īslâm’dan mümtâz ḳılındı. Yedi yüz yetmiş üç senesinde eşrâf-ı Mışr ‘alâmet-i sebz ile ser-efrâz oldılar. Ba‘dehu cemî‘-i aḳṫâr-ı ‘âleme sirâyet eyleyüp toḳuz yüz⁵ seksan sekiz târîḫinde imâm-ı sulṫânî ‘Abdu’l-kerîm Efendi sevḳı ile Yehûdî ve Naşârî kisveti taḳyîr olunmuş iken biñ sekiz Ramazân’ında “Kirâ” didükleri Yehüdiyye ḳatlı olup

¹ Olduğı SE

² 229b E

³ 134b SE

⁴ Destâr-ı kebûd:kebûdî destâr SE

⁵ toḳuz yüz:- E

Sultān Meḥemmed Hān emri ile mor çuğa tākıyye fermān olınu¹ ile'l-ān ol vech üzere karar virildi².

Vefāt-ı muşāhib-i pādīşāh Şems Paşa, 21 Muḥarrem sene 988³.

Yevmü'l-cum'a Kaḫudan Cāmi'i'nde namāz kılındı, 12 Ramazān sene 988⁴.

İtmām-ı sebīl-i pādīşāh, der-Medīne-i Münevvere, Şevvāl sene 989⁵.

Ṭā'ife-i Yehūd nārencī destār giyüp mükevver 'imāmeler peydā itmişler idi. Ṭaraf-ı nehārda iltibās ihsās olunmağın kırmızı çuğa tākıyyeye tebdīl olınu⁶ 'umūmen memālik-i maḫrūseye evāmīr-i şerīfe gönderüldi⁶.

Bu eşnāda Budin Beglerbegisi Üveys Paşa kāfir ile ceng idüp münhezim olduğı haberi vāşıl olmağın bir miqdār yeñiçeri ile Siyāvuş Paşa ta'yīn olınmış idi. Ba'dehu gitmeyüp Rūmili beglerbegisi taşrada olmağın direng itmek⁷ fermān olındı. Ba'dehu kıraluñ ilçisi gelüp cerā'imi 'afv olındı⁸.

Şāh-ı 'Acem'den "Maḫşūd Hān" nām bir⁹ ilçı gelmiş idi. İslām'a gelüp bende-i pādīşāh-ı dīndār ve teberrāyīden teberrīkār oldu.

Māh-ı Cemādiye'l-āḫire'nüñ yigirmi üçüncü günü Muştāfā Paşa fevt olup Siyāvuş Paşa kâ'im-maḫām, Mesīh Paşa vezīr-i şālīs ve Boyalı Nişāncı rābi' olup çār-erkān-ı dīvān qarīn-i intizām oldu.

Serdār-ı Keyḫusrev-gulām ya'nī Sinān-ı Āşaf-maḫām sürre-i mülket-i İrān'ı maḫrab-ı ḫıyām ve meydān-ı kārzārda şīrāne ḫıram idüp ṭaleb-i ḫaşm-ı mübāriz kılduğda şāh-ı İsfahān-serīr ya'nī Ḥudā-bende-i zarīr, bīm-i saṭvet-i 'Osmāniyān'dan yerbū' gibi sūrāḫlarda cāy-gīr olup tesviye-i suṭūr-ı şufūf ve muḫābele-i şafāḫāt-ı süyūf müyesser olmayıcağ ta'mīr-i sedd-i ser-ḫadd-i mañşūr ve māye-i me'ābe'l-ibtisām-ı sügūr olacağ umūr itmāmına kıyām, ba'dehu āstāne-i sa'ādet-kerāne cānibine 'aṭf-ı zimām eyledi. Şāh-ı 'Acem tarafından İbrāhīm Hān nāmına ilçı ṭaleb-i şulḫ için ḫudūm ve rüy-māl-i dergāh-ı pādīşāh-ı Rūm eyledi.

Seksan toḫuz Cemādiye'l-āḫire'sinüñ evāḫirinde şadr-ı a'zam, serdār-ı ekrem daḫı dārū's-saltānaya dāḫil oldu. Bu eşnāda Şofya direnginde olan Rūmili Beglerbegisi Cerrāḫ Meḥemmed Paşa āstāneye gelmiş idi. Boyalı Meḥemmed Paşa müteḫā'id olup

¹ - SE

² Tārīḫ//virildi:- R1; der-kenār E

³ Vefāt//988, der-kenār R1, E; SE'de rakamlar yazı ile yazılmıştır.

⁴ Yevmü'l//988:- E; der-kenār R1; SE'de rakamlar yazı ile yazılmıştır.

⁵ İtmām//899:- E, der-kenār R1; SE'de rakamlar yazı ile yazılmıştır.

⁶ Ṭā'ife//gönderüldi:- SE

⁷ - SE

⁸ 234a R1

⁹ - SE

vezâreti anlara ihsân olındı. Yeñiçeri Ağası İbrâhîm Paşa mîr-i mîrân, Mîr-âhûr-ı Evvel Ferhâd Ağa zâbıt-ı yeñiçeriyân oldı.

Filori yetmişe, ğurüş elliye çıkmış idi. Seksan toköz Zi'l-ħicce'sinde altun altmışa, ğurüş kırka geçmek için tenbîh olındı.

Sene-i mezbûre evâhîrinde Şeh-zâde Sultân Mehemmed Hân hitânı için sūr-ı hümâyûn muqaddemâtına şürû' olunup nişâncılığdan ma'zûl Hamza Beg sūr-ı hümâyûn emîni olup üç yüz miqdârı mu'temed yazıldı. Toköz yüz toksan Cemâdiye'l-âhîre'sinde sūr-ı pür-sürûra mübâşeret ve tertîb-i esbâb-ı mu'âşeret¹ kılındı. Pâdişâh-ı gerdûn-vaqâr, İbrâhîm Paşa Serâyı'nda vâkı' Atmeydânı'na nâzır olan kaşr-ı 'âlîde karar idüp şeh-zâde-i ferhunde-dîdâr ile nâzır-ı 'acâ'ib-i etvâr olmağın;

Melek hem-nişîn ü felek şeh-nişîn

mazmûnından nümüdâr olmuş idi. Etrâf-ı 'arşa dâ'iren-mâdâr, kuşûr-ı 'âliye ile tezyîn² ve ekâbir ü a'yân için tertîb-i nişîmengâh-ı dil-nişîn olup kırk gün temâmına dek her tâ'ife cavk cavk h'ân-ı yağmâ-yı na'mâya sevğ olunmuş idi. Minâre gibi nağller kıbâb-ı gerdûne-sütûn ve münakkaş sâyebânlar çarh-ı atlasa bıtâne-i bûkalemûn olup eşnâf-ı sâz-nevâz ve envâ'-ı lu'bet-bâz ve tavâ'if-i ğarîbe-tırâz ü u'cûbe-perdâz meyân-ı meydânda yegân yegân 'arz-ı hüner idüp manzûr-ı a'yân-ı her-kışver ve mazhar-ı iltifât-ı şâh-ı 'âlî-nazar oldılar. El-ħaqq bir sūr-ı sultânî ve ceşn-i İlhânî olmuşdur ki nuħbe-i 'acâ'ib-i rûzgâr ve re's-i târîh-i sürûr ve 'arûsî-i dehr-i pür-şûr dinilse sezâvâr idi.

Târîh-i Sūr

Mehemmed sünnetine eyleñ ikrâm (990)³

Vâlid-i merhûm ol sūr-ı 'âlîye nişâr itdügi cevâhir-i âbdârdandur:

Bir şubh-dem ki sūr-ı güle ebr-i nev-bahâr
Gönderdi jâleden saçılık dürr-i bî-şümâr

¹ Tertîb//mu'âşeret:tertîb-i esbâba mu'âşeret SE

² 230a E

³ Târîh//990, der-kenar R1, E; Bu tarih SE'de metin içerisinde, "minâre" kelimesinden önce gelmektedir.

Reftāra geldi serv eline şem‘-i sebz alup
Ezhār sū-be-sū oğudı gülşene hezār¹

Demlendi bād-1 subḥ ile eşcār-1 ergavān
Uydı uşul-i devr-i güle şavt-1 cūybār

Yazıldı şun‘ ile yeñiden nüshā-i çemen
Şebnem düşüp zemīne bozuldı ḥaṭṭ-1 ğubār

Erbāb-1 ‘ayş² ya‘nī tarab ḥāşıl itmege
Bir tāze naqş bağladı üstād-1 sāzkār

Hep muṭribūñ terāne vü āġāzı sünbüle
Hep çalınan kıulaġına ‘ūduñ benefşezār

Cāmın şarāb-1 jāle pür itmişdi lālenüñ
Bezm içre kāse-līs idi ḥürşīd-i tābdār³

Qaldurmadı simāṭın o ğün āftāb-1 çarḥ
Aḥşam olunca cāmını döndürdi lālevār

Āḥir ḥicāb-1 şāma⁴ girüp lu‘betān-1 Rūm
Tutdı cihānı ma‘reke-i cünd-i Zengibār

Ol gice mühre-bāz-1 felek kıldı nāgehān
Bir peyker-i ğurāb ile biñ beyzā āşikār

Evrāqını toquz felegüñ kat kat eyleyüp
Āfāka āteş işleri gösterdi rūzgār

¹ 135a SE

² ‘ışk SE

³ 234b R1

⁴ Şād SE

Encüm degüldi zāhir olan gökde ol gice
Yağdı sürür-ı sūr ile gerdün toköz hisār

Meclisde Zühre-i felege yir bulunmadı
Bām-ı sipihre çıkısa temāşāya vechi var

Etfāl-i encüm encümen-i çarha sığmayup
Yıldızlar indiler yire ol gice¹ bī-şümār

Hep gökde istediklerini yirde buldı halk
Hiç itmez oldılar reviş-i çarha i'tibār

Bir şem' idi ki gün gibi gündüz ziyā vire
Güyā o çüb-i sürh-ile ol top-ı zer-nigār

Ol gün ki sūr-ı sünnet-i sulṭān için seher
Gül-gün-ı çarha husrev-i hürşid olup süvār

Gün gibi altun üsküf-ile şeh-yārlar
Şaf bağlamışdı āsaf-ı sulṭāna şad hezār

Ol rüz-ı haşrı seyr iden ölmez cihānda kim
Dīdār-ı hūra çekmez-idi kimse intizār

Zeyn oldı naḥl-i şem' ile meydān-ı kaşr-ı şāh
Yapıldı şanki cāmi'-i çarha nice menār

Güyā içinde ḥazret-i şeh-zāde bunlaruñ
Bir naḥl idi ki yapmış anı sun'-ı Kird-gār

Ol esb-i bād-pāy ile ol kıdd-i ser-firāz
Bir cūybār idi kim ide servi der-kenār

¹ Yire//gice:ol gice yire SE

Bu aq-1 b1-s1t1na s1t1n oldu ya meger
R1y-1 m1n1r 1 r1yet-i mans1r-1 Şehr-y1r

Sult1n-1 d1n 1 devlet 1 izzet Mur1d H1n
D1n1-y1 r1y-1 h1kmet 1 D1r1-y1 d1d-g1r

Bir p1diŐahdur ki qar1r eylemez felek
ub-1 mur1d1n eylemese bir nefes med1r¹

Seyy1reden hey1kil-i n1r aŐd1 boyn1na
ıldı sipihri dehşet-i Şems1ri b1-ar1r

Őehb1z-ile huş1mete k1dir mid1r horoz
Terk eyles1n in1d1 ızılbaŐ-1 n1-bek1r

Hep s1nnet-i Muammede cem oldu 1mmeti
Ad1-y1 ehl-i s1nnete lanet hez1r b1r

Ev1hir-i s1rda hum1r-1 c1m-1 s1r1r ve g1vg1-y1 ser-mest1n-1 g1r1r, mut1d-1
k1d1m-i dehr-i p1r-Ő1r olmağın yeieri ile sip1h heng1mesi zuhur id1p bezm-i ayŐ 1
iŐreti telh ve g1rre-i s1r1r selh itmiş idi.

Bah1r 1hirinde emen z1hir oldu
Bu lubuda yan1 ki batdı Őaalı

Ol arbede b1-iş olup Ferh1d Ağa maz1l ve Peyz1n Y1suf Paşa ma1m-1
h1k1met-i BektaŐiy1na mevŐ1l olmiş idi. Gurre-i Őab1nda R1mili Beglerbegisi
1br1h1m PaŐaya vez1ret ihs1n olunup Ferh1d Paşa m1r-i m1r1n oldu. Şulh i1n gelen ili
1br1h1m H1nun mes1li k1b1le mevŐ1l olmayup Vez1r-i Azam Sin1n PaŐaya
muaddem1 eyled1đi dav1-y1 b1-man1-y1 mağr1r1nen1n Őe1meti ve Muştafa Paşa

¹ 230b E

hakkında tertib eylediği mekrün ve hâmet-i ‘âkıbeti zâhir olup ilçi kendünün¹ recâsı ile geldiği müte‘ayyin ve tarafeynden yazılan nâmeler bu ma‘nâyı mübeyyin olmanın gurre-i Zi‘l-hicce’de ‘azl olunup Siyâvuş Paşa şadr-ı a‘zam ve müdebbir-i ahvâl-i ümem oldu. Sinân Paşa hakkında² ‘azl ile iktifâ olunmayup Malğara’ya sürgün olduğdan sonra tezkirecisi Mollâcıq, esâlîb-i kelâma ‘ârif iken taleb-i şulha mülâ’im nâme yazmak ne lâzım idi, diyü taş gemisine konulup meşverete dâhil olan birkaç ağaları dağı mollâyı tenhâ komadılar.

Mâh-ı Zi‘l-hicce’nün dördüncü günü Ferhâd Paşa’ya vezâret erzânî buyurilup Ca‘fer Paşa vilâyet-i Rûm’uñ, Rıdvan Paşa eyâlet-i Anaolı’nuñ mîr-i mîrânı oldu. Karaman Beglerbegisi Sinân Paşa-zâde dağı ‘azl olunup Yemen’den gelen Murâd Paşa karar-dâde kılındı.

Tokuz yüz toksan bir evâ’ilinde³ vezîr-i râbi‘, şemşîr-i kıtı‘, murabba‘-nişîn-i mesned-i celâdet, küh-efgen-i Rüstem-şalâbet, vezîr-i memleket-güşâ, âşaf-ı dilîr Ferhâd Paşa diyâr-ı şarka⁴ serdar olup cânib-i garbdan hürşîd-i a‘lâm-ı İslâm’ı izhâr ve münkirân-ı bî-dîn-i ilhâd-âyîne hevl-i rûz-ı kıyâmı âşikâr eyledi. Arzırûm tarafından kişver-i Âzerbâycân’da cân-sitân ve hıttâ-i İrân’ı vîrân itmek niyyetine revân olup sene-i mezbûre Şa‘bân’ında memleket-i Revân’ı⁵ teshîr ü ta‘mîr ve âb-ı revânda ‘aks-i mâh-ı tâbân ve cânda naqş-ı cânân gibi nûr-ı İslâm’ı cây-gîr idüp ba‘dehu Tomanis dağı mülhakâtı ile bî-tekellûf dâhil-i havza-i taşarruf olup Arzırûm meştâsına inşirâf olındı.

Târîh-i Feth-i Revân

Ehl-i sünnet menzili oldu Revân (991)

Sâ‘î Çelebi

Revânı kıldılar âbâd ü ihyâ ‘ıyd-ı ekberde (991)⁶

¹ Kendü E

² Sinân//hakkında:- SE

³ 235b R1

⁴ ‘Acem’e SE

⁵ İrân’ı SE

⁶ Târîh//991:- SE; der-kenâr R1, E

Sene-i mezbûre Rebî‘u’l-âhîr’inde Vezîr İbrâhîm Paşa’ya Mısr vilâyeti ‘inâyet olındı. Mîr-i mîrân-ı sâbık Hâdim Hâsan Paşa Yediğulle’de habs olunup ba‘dehu ıtlâkına ‘inâyet ve Şîrvân eyâleti ile tesliyet olındı.

Ol esnâda serây-ı ‘atîk içre harîk vâkı’ oldı. Mâh-ı Zî’l-ka‘de evâhîrinde vâlide-i pâdişâh, cânib-i cinâna rû-be-râh olup Sultân Selîm Türbesi’nde defn olındı. Mâh-ı Zî’l-ħicce’nüñ ikinci günü Şeh-zâde Sultân Mehemmed hâzretleri livâ-yı Magnisa’ya¹ teveccüh idüp Üsküdâr’a geçdiler.

Çoksan iki evâ’ilinde sa‘âdetlü pâdişâh üç ay miqdârı eski serâyda ikâmet eyleyüp;

‘Uşşâk biribirine girer görmese seni
Olur hemîşe ğıybet-i şeh fitne-i sipâh

mazmûnı muvâfık-ı zevâlleri ihtimâli ile halk-ı ‘âleme perîşânlık düşdüğü mesmû‘-ı hümâyûnları olmağın cedd-i büzürgvârları türbelerin ziyâret idüp halka ‘arz-ı dîdâr itdükden sonra yeni serâyâ sâye-i iclâl şaldılar².

Sene-i âtiyede ki çokuz yüz çoksan iki senesidür, Gürcistân semtine ‘azîmet olunup³ Lori ve Gori kal‘aları mütemmim-i dâ’ire-i memleket kılınıp Arzırûm’a ric‘at olındı. Sene-i mezbûrede Kırım Hânı Mehemmed Girây Hân’uñ ba‘z-ı şenâ‘ati ve emr-i vâcibü’l-ittibâ‘a ‘adem-i itâ‘ati ma‘rûz-ı pâye-i serîr-i pâdişâhî olduĝda Demürkapu muhâfazasında olan kahramân-ı vüzerâ Özdemüroĝlı ‘Oşmân Paşa, Ca‘fer Paşa ile Hâydar Paşa’yı⁴ hıfz-ı kal‘a bâbında kâ‘im-mağâm itdükden sonra fermân-ı cihân-muṭâ‘ üzere Çerkes içinden Kefe’ye hıram idüp hân-ı hâ‘ini hânımânından dür ve bende-i Âl-i ‘Oşmân olan hân-zâdelerden birini serîr-efrûz-ı sürür itmege me’mûr olup cânib-i bahrdan Kılıç ‘Alî Paşa ile güzide-i Cengîziyân, İslâm Girây Hân irsâl olunup vezîr-i kişver-gîre mülâkî olduĝda bir hamle-i küh-endâz ile hân-ı mağhûruñ kârı temâm ve emr-i bî‘at ü temkîn-i İslâm qarîn-i hitâm olduĝdan sonra çoksan iki Cemâdiye’l-âhîre’sinde Çapudan ‘Alî Paşa ile vezîr-i kişver-güşâ rûy-mâl-i dergâh-ı pâdişâh-ı iklim-bağşâ idüp vüzerâ-yı ‘izâm silkinde intizâm buldı.

¹ 135b SE

² Çoksan//şaldılar, 231a’da der-kenâr E; SE’de bir sonraki paragrafın içerisine yerleştirilmiştir.

³ 231a E

⁴ SE’de “Hâydar Paşa” ile “Ca‘fer Paşa” isimleri birbiriyle yer değiştirmiştir.

Māh-ı Rebī‘u’l-āhır’ūñ evāsıtında hān-ı cedīd ile apudan Paa aradeñiz’e gıtdı. Temkīn-i İslām Hān, fī 14 Cemādiye’l-ülā. udūm-i paa, fī 23 Cemādiye’l-āhıre.

Tārī-i Cūlūs-i İslām Hān

ıldı İslāmı bi-‘avni’llāh avī sulān-ı Rūm¹

Sene-i mezbūre Receb’inūñ yigirminci gūni Siyāvū Paa ‘azl olunup ‘Omān Paa vezāret ile ikrām ve adru’l-vūzerā-yı kirām² ılındı. Tehniyet iūn vālid-i merūm nazm itdügi cevāhir-i ābdārdandur:

Seerden dāver-i evreng-i dīvān-ı Sūleymānī
Vezāret adru’na bir rū-ı ānī ıldı erzānī

Cenāb-ı devlete dūdı mūnāsib ab‘-ı mevzūnı
Cemāli mala‘ı gūn gibi pūr-nūr itdi dīvānı

Sa‘ādet gūlbūninden bāgbān-ı gūlen-i devlet
Eline undı terīf eyleyüp bir verd-i hāndānı

Evāhir-i sene-i mezbūrede vezīr-i cihān-gīr, memālik-i ‘Acem’i teir niyyetine ‘azīmet idüp atamonı’da ıla fermān olındı.

osan ü afer’inde marūse-i dārū’s-salanada vāı‘ Sulān Bāyezīd Cāmi‘i³ urbında bir maalle direkler ve kemerler üzere⁴ olmağın asf vāı‘ olup eker-i ehli helāk oldılar. ⁵اعاذالله عباده من مثله

Sene-i mezbūre hılālinde vezāretle Mır muāfazasında olan İbrāhīm Paa, ām ve Haleb ‘askeri ile Dūrūzī def’ine me’mūr olup eıyā-yı Ekrād’ı pīrāmen-i memālikden dūr ve dü-rūze ‘ömrlerin mānend-i eb-i deycūr itmek-iūn etraf-ı ām’a nab-ı hıyām ve hūn-ı afa-gūn-ı eıyā-yı aām ile ol etrafı tarafey-i ām gibi la‘l-

¹ Māh//Rūm:- SE; der-kenār R1, E

² Ve//kirām:- SE

³ - SE

⁴ 235b R1

⁵ “Allah kullarımı benzerlerinden korusun.”

fām idüp tīg-1 Dımışkī ile üstād-1 meşķ-1 hūn-rīzī-i Behrām ve āftāb-1 ‘ālem-tāb gibi dāfi‘-i zālām olmuş idi. Ba‘dehu Trablus ma‘berinden kadirğalarla āstāne-i şehir-yāre şitāb ve māh-1 Ramazān evāhirinde rüy-māl-i südde-i¹ gerdūn-cenāb eyledi. Leb-i deryāda olan Sulţān Bāyezīd köşkinde dāmen-būs-i pādīşāhī ile müstes‘ad olup Mışır hazīnesi ile getürdüğü tuhaf-1 şāhāne ve pīşkeş-i husrevāneyi ‘arz eyledi. Ol āşaf-1 Cemcāh, pādīşāh-1 Süleymān-bārgāh hazretlerine bir muraşşa‘ taht-1 zerrīn-kitābe getürmüş idi ki bir pādīşāh-1 gerdūn²-cenāba naşīb olmamış idi.

Veysī Çelebi’nün ol bābda kaşīdesi kitābe-i eyvān-1 rüzgārdur³.

Şehr-i Şevvāl’ün heftesinde Dīvān-1 Hümāyūn’da rüste-i silk-i vüzerā ve sālīs-i āşafān-1 şaff-ārā olup duhter-i sa‘d-ahter-i pādīşāh-1 cihān, gevher-i dürc-i ‘işmet ‘Āyşe Sulţān hazretlerinin ‘ıkd-1 ‘ağdı ile gerden-i iķbālī hālī olup Kapudan Kılıç ‘Alī Paşa sağdıç ta‘yīn olındı. Muraşşa‘ nahller tertīb olunup İbrāhīm Paşa Serāyı’nda cem‘iyyet-i zifāf vāķi‘ oldı⁴. Toķuz yüz toķsan üç evā’ilinde Ferhād Paşa Arzırūm meştāsından āstāneye rücū‘ ile me’mūr olup serdār-1 ‘adüvv-şikār Kaşamonı kışlağından maşīf-i maşāffa gūzār ve evvel-bahār-1 huçeste-āsārda elviye vü a‘lām ile şahrā-yı Āzerbāycān’ı lālezār eyledi. Ol nerre-şīr-i ücem, sipāh-1 ‘Acem serdārı “Koçkapan” demekle ma‘rūf Hamza Mīrzā ile zāhir-i Tebrīz’de bir ceng ü sitiz itmışdür ki şāhib-ķırān-1 encüm, dilīr-i tārem-i pencüm, teş‘ud-i ebhire-i hūn-1 serāsīmeligi ile kürsī-i zer-nişānından ser-nigūn olup istīlā-yı havf u bīm ile Zühre-i zehrānuñ zehresi gibi dūnīm olmaķ ‘alā’imi hüveydā ve cūşış-i seyl-i hūn, ‘aks-endāz-1 āyine-i gerdūn olmağla bu beyt-i garrā, zebān-zed-i tā’ifān-1 ‘ālem-i bālā olmuş idi:

Felekden seyr idüp rezmūñ didi Behrām-1 haşm-efgen

Ķoluña kuvvet iy rüz-1 vegānuñ merd-i meydānı

Evāhir-i şehir-i Ramazān’da şehir-i dil-āvīz-i Tebrīz fetħ olunup kātīb-i dīvān-1 ‘izzet-rūsūm Ser-hoş ‘Abdī Çelebi merhūm;

‘Avn-1 Haķķ ile alındı Tebrīz (993)

mışra‘ını tārīħ düşürmüş idi.

¹ Dergāh SE

² ‘ālī SE

³ Veysī//rüzgārdur, der-kenār R1, E, SE

⁴ 231b E

Tārīḥ

Aldı Tebrīzi Özdemür-zāde¹

Otuz beş günde şehir-i Tebriz'e sür-ı 'azīm binā olunup Hadım Ca'fer Paşa vezāret şartı ile muḥāfazasına me'mūr ve kifāyet miḳdārı 'asker-i manşūr ile ma'mūr olmuş idi. Serdār-ı cān-sipār 'Osmān Paşa ol eşnāda maraz-ı hā'ile mübtelā olup ba'de eyyām rihlet ve ser-'askerliği Vān Beglerbegisi Cağala-zāde Sinān Paşa'ya vaşıyyet eyledi. Cağala-zāde ser-'askerlik umūrına kemā yenbağī kıyām ve bir² iki def'a kesri düşmen ile terfī'-i elviye-i İslām idüp³ 'asker-i manşūrı sālīmen ser-ḥadd-i ma'mūra işāl ve cenāze-i vezīr-i gāzīyi vaşıyyeti üzere Diyārbekr'e irşāl eyledi.

'Acā'ib-i ittifākıyyedendür ki evā'il-i devlet-i Aḥmed Ḥānī'de Cağala-zāde diyār-ı 'Acem'e serdār olup Ḳal'a-i Vān'da teslīm-i Revān ve 'Osmān Paşa ile burc-ı ḥākīde kırān eyledi. El-ḥāletü hāzīhi sene-i mezbūrenüñ şehir-i Zī'l-ḥicce'sinde 'Osmān Paşa'nun ḥaber-i intikālī vāşıl-ı südde-i felek-mişāl olup kā'im-maḳām olan Hadım Mesīḥ Paşa şadru'l-vüzerā oldu. Ol eşnāda Cağala-zāde'ye ser-'askerlik berātı gönderilüp muḥāfaza-i sügūrda ihtimāma me'mūr oldu. Ešnā-yı şitāda⁴ meşveret olunup ārā-yı⁵ 'ālem-ārā-yı şāh-ı Cem-vaḳār Ferhād Paşa'yı serdār itmek üzere ḳarār buldı. Ṭoḳsan dōrt senesi nev-bahārında hizber-i āhenīn-pençe, gencīne-güşā-yı Gence, şāhīn-i şeh-zāde-rübā, vezīr-i kişver-gīr Ferhād Paşa kemāl-i şevket ile ḥareket idüp şahrā-yı Sivas'da ta'yīn-i çerāgāh ve ḍarb-ı ḥıyām u ḥargāh itdükden sonra Arzırūm ser-ḥaddinden mülk-i Āzerbāycān'a dāḥil ve şehir-i Tebriz'e vāşıl olup ḳal'a-i maḳlū'asını ta'mīr ü iḥkām ve eṭrāf u ḥavālīsinde tenfīz-i aḥkām itmiş idi. Ba'dehu vilāyet-i Gürcistān'a 'asker-i cān-sitān⁶, seyl-i revān gibi aḳın ve dūr-nümā-yı rāy-ı cihān-ārā ile eb'ād ü cevānibin menzil-i ehl-i yaḳīn idüp mişāl-i ḥarīḳ-ı ḡālib, memālik-i Simon'ı yaḳup yıkdılar ve Aleksandra Ḥān'un nāmūs-ı nāḳūsın ber-bād idüp çañına od tıkdılar. Ḳalemrev-i düşmenān-ı bī-dīn ü bed-mezheb olan eṭrāf, nāf-ı memleket-i maḥrüse gibi

¹ Tārīḥ//zāde, der-kenār R1, E, SE

² - SE

³ 136a SE

⁴ 236a R1

⁵ Rā-yı SE

⁶ 'asker//sitān:- SE

hār u hāşāk-i ‘adüvden sīne-şāf ve mānend-i şahīfe-i neşşāf sirāyet-i haṭṭ-ı fermān ile hıṭṭa-i İslām-ı maḥmiyyetü’l-eknāf oldu.

Sene-i mezbūre Rebī‘u’l-āḥir’inüñ evāḥirinde Mesīḥ Paşa ma‘zül ve Siyāvus Paşa¹ sāniyen maḳām-ı vezāret-i ‘uzmāya mevşül olmuş idi. Serdār-ı cihān-güşā Ferhād Paşa bu vechle üç dōrt sene sevḳ-ı ‘asker-i İslām ve mānend-i nesīm-i rebī‘ ü ğamām-ı keşirü’l-insicām, memālik-i A‘cām’a ḳudüm ve ḳılā‘-ı maḳlū‘a ve aḳṭā‘-ı² maḳṭū‘asın tecdīd ü taḥdīd ve deşt-i ḥarāb u şahrā-yı bī-āb u tāba resm-i nev-āyīn ü tarḥ-ı cedīd ḳılmağla ḥazā’ir-i cennet-nezā’ir-i zībende-rūsüm ḳılmış idi. Bi’l-āḥare vilāyet-i Gence’yi teşḫīr ve ḳılā‘ u bıḳā‘ın ta‘mīr idüp her sene nice yüz yük ḥarīr irsāli üzere taḳrīr ü taḥrīr olındı. Tebrīz ü Şirvān, Gence vü Naḥcivān ve bunlar emşāli vilāyetler elviye vü eyāletler olup müstevfī ‘asker ile memlū ve yat u yarağ-ıla toṭṭolu olduğdan soñra yarar beglerbegiler ve bahadır begler naşb olınup silk-i mülke niżām ve aḥkām-ı ḳazā-nefāza³ iḥkām virildükde şāh-ı zarīr ol merzbūmdan ḳaṭ‘-ı nazār ve mişāl-i büm-ı şüm sūrāḥ-ı köhne-kāḥ-ı taḥayyürde maḳarr ḳılup bārgāḥ-ı vezīr-i cihān-gīre ilticā ve ‘aḳd-ı şulḥ itmek için recā idüp birāder-zādesi Ḥaydar Mīrzā’yı rehn tarīḳı ile irsāl ve Ḥaydarī-şıfat ḥalkā-der-güş-ı dergeh-i iḳbāl ḳılmağı muḳarrer ve bu vech üzere pey-ender-pey nār-ı niyāzı şu‘le-güster ḳılduğda ‘asker-i zafer-reh-berüñ āmed-şüd-i pey-der-peyden⁴ semend-i ‘azīmetleri pey-kerde vü nā-āsüde ve şemşīr-i himmetleri tūğ-ı ser-terāş gibi dil-i sengīn-i a‘dāya çalmağdan fersüde olmağın müttefīḳan serdār-ı zafer-girdāra niyāz ve الصلح خیر⁵ mażmūnı ile tūmār-ı ‘arīzayı bāz idüp vāḳi‘-i ḥāl dergāḥ-ı pādīşāh-ı ‘ālem-penāha ‘arz u i‘lām ve cānib-i meştāya taḥrīk-i a‘lām olındı.

Bundan aḳdem toḳsan altı senesi Receb’inüñ selḫinde İstanbul ḥalkından tavā’if-i muḥtelife ayağ üzere ḳalḳup Beglerbegi Meḥemmed Paşa’ya intisāb ile meşāliḥ-i ḥalkā ḳarışan Cühūd Memī’nüñ ḥānesin yağma eylediler. Vechi bu ki taşḫīḥ-i sikke için ‘amme-i nāsdan birer miḳdār māl aḫz olınmış idi. İlḳā iden sensün, diyü ḥuşūmet itmişler idi. Kendü firār idüp esbābı ğāret olındı. Bu sebep ile yigirmiden ziyāde ādem şalb olındı.

Māh-ı Şevvāl’üñ heftesinde Ḳapudan Ḥasan Paşa mağribden geldi. Māh-ı Zi’l-ḥicce’nüñ evāsıtında ezān-ı zuhr oḳınur iken zelzele vāḳi‘ oldu.

¹ 232a E

² Aḳṭā‘:aḳṭār SE

³ ḳazā-nefāza:ḳazā vü nefāza E

⁴ Peyden:pey SE

⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Sûresi, 04/ 128, “... anlaşmak daha hayırlıdır ...”*

Şehr-i mezbûr evâhîrinde Trablus-ı Ğarb'da “Yaḥyâ bin Yaḥyâ” nâm ḥâricî ḥalîfe-i Mehdî olmak da'vâsı ile zuhûr eyleyüp altmış biñ¹ miḳdârı ‘asker ile ḳal’aya muşallât olduĝu istimâ’ olunmuş idi.

Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan yedi Cemâdiye'l-ülâ'sınuñ on altıncı günü yevm-i aḥadda sipâh tâ'ifesi Dîvân-ı Hümâyûn'a hücum idüp kırkık ve züyûf aḳçe bahânesiyle sikke nâzırı ve emvâl-i ḥâşşa müfettişi olan maḳbûl-i pâdişâhî Rûmili Beglerbegisi Meḥemmed Paşa'yı ve Başdefterdâr Maḥmûd Efendi'yi re'îs-i fitne vü fesâddur, diyü ḳatılınmaların murâd eyledüklerinde pâdişâh-ı ‘âlem ‘askerî tâ'ifesinuñ mânend-i zülf-i pür-ḥam, perîşân ü der-hem olduklarını görüp;

Hep bu fitne iki şahşuñ başı altındadır

diyü başların kesüp ḥabl-i keşmekeş-i fitneye infişâm virdi. Ol eşnâda sū'-i tedbîr itdükleri için Vezîr-i A'zam Siyâvuş Paşa, Āşaf-ı Şânî² İbrâhîm Paşa, Vezîr-i Şâlis Cerrâḥ Meḥemmed Paşa def'aten ‘azl olup sâbıḳan şadr-ı a'zam olup ḥâlâ Şâm eyâletinden ma'zûlen Üsküdâr'a gelen Sinân Paşa sâniyen şadru'l-vüzerâ olup vezâretten ma'zûl iken nişâncı olan Boyalı Meḥemmed Paşa küçük vezîr olup³ nişâncılıḳdan ma'zûl Yaḥyâ Çelebi nişâncı ve Yûsuf Paşa Rûmili beglerbegisi oldu. İki gündün soñra Şeyḥü'l-İslâm Şeyḥî Efendi ‘azl olup Rûmili Şadru Bostân-zâde Efendi müftiyyü'l-enâm ve Anadolı'dan müteḳâ'id Zekerıyyâ Efendi şadru'l-'ulemâ'i'l-a'lâm oldılar.

Şehr-i mezbûr evâhîrinde şadâretten ma'zûl Mesîḥ Paşa fevt olup binâ itdüĝi câmi'-i şerîf ḥaremînde defn olındı.

Şehr-i mezbûruñ yigirmi üçüncü günü maḥrûse-i İstanbul'da ḥarḳ-ı ‘aẓîm vâḳi' olup Taḥte'l-ḳal'a ḳurbından⁴ başlayup ekser-i maḥallât-ı Yehûd yandıḳdan soñra yukarı tutup bezzâzistânlar eṭrâfı ve Bitbâzârı bi'l-küllîye fenâ bulup Sulṭân Bâyezîd Câmî'i'nden aşup Ḳumḳapusu ḳurbına varunca ne var ise bi't-temâm⁵ yandı. “Büyük Yanḳun” demekle meşhûrdur. Cemâdiye'l-âḥire evâ'ilinde Ḳatırḥânı ḳurbından âteş zuhûr idüp Uzunçârsû, Rimmâl Çeşmesi'ne varunca yanup ḥarâb oldu. İrtesi Yeñibâĝçe'de daḥı ḥarîḳ vâḳi' olup biri birin müte'âḳib yanḳunlar olmuş idi. Naḳl

¹ 236b R1

² “Āşaf-ı Şânî” ibaresi, SE'de “İbrâhîm Paşa” isminden sonra gelmektedir.

³ 232b E

⁴ 136b SE

⁵ Bi't-temâm:- SE

olunur ki pādīşāh-ı ‘ālem-penāh bu huşūş için meşā’ih-ı ‘aşruñ¹ meşāhīrinden Şa‘bān Efendi hazretlerine mürāca‘at eyledüklerinde “Bir ehl-i hālūñ āteş-i āhından zuhūr itmişdür.” buyurmışlar.

Serdār-ı zafer-şi‘ār Ferhād Paşa-yı kām-kār umūr-ı şulhı itmām ve aḥvāl-i ser-ḥaddi qarīn-i niżām itdükden sonra birāder-zāde-i şāh ile āstāne-i sa‘ādet-kerāne tarafına rü-be-rāh olup kaṭ‘-ı menāzil ve tayy-ı merāhil iderek toḳsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inüñ toḳuzuncı günü şehre dāhil olup üç günden sonra Şeh-zāde-i ‘Acem Ḥaydar Mīrzā daḥı vāşıl oldu. Ol gün meşhūd-ı ‘ibret-engīz ve ālā-yı sürür-efzā-yı revnaḳ-āmīz olup Bākī Efendi bir manzūme-i dil-pesendi ‘ıḳd-ı gerden-i rüzgār itmiş idi:

Rāh-ı çeşmümden dile tāb-ı ruh-ı cānān gelür

Hāne-i cāna ziyā-yı mihr-i nūr-efşān gelür

Şādmān olsun ‘Acemler gözleri aydın yine

Mīr Ḥaydar nūr-ı çeşm-i ḥusrev-i Īrān gelür²

Ferhād Paşa vezīr-i sānī maḳāmında qarār ve Ḥaydar Mīrzā, Vefā Meydānı kurbında Pertev Paşa Serāyı’nda teşrīf-i şadr-ı i‘tibār idüp nūzl-i şāhāne ve mühimmāt-ı ḥusrevāne ta‘yīn olındı.

Māh-ı Rebī‘u’l-āḥir’de Tūnus’da olan ḥāricīnūñ kemāl-i tuḡyānı ve Cezā’ir Beglerbegisi İstankūyli Aḥmed Paşa’yı kaṭl idüp memlekete müstevlī olduḡı istimā‘ olunmaḡın kaḫudan paşa müstevfī ‘asker ile ol semte sefer ve diyār-ı maḡribde işā‘a-i eşi‘a-i mihr-i zafer kılıp şemşīr-i ḡazā ser-i bī-devletine darb-ı şavlecān ve güy-şifat cāngāh-ı³ der-i devlete ḡaltān eyledi.

Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde müzevver aḥkām yazduḡları için altı nefer kātībūñ elleri kesildi. Bu ešnāda ḫaṭlar ve tuḡralar teşḫīşinde daḳıḳa-dān ve mū-şikāf olmaḳ iddi‘ā iden “Açṡoyıran” laḫabı ile mülakḫab şahş-ı bāhirü’n-naḫş içerü da‘vet olunup nişāncı tuḡrasıyla bir ḫükm-i şerīf gösterilüp “Kimüñ tuḡrasıdır?” dinüldükde “Nişāncınuñ degüldür.” diyü ḫükm eyledükde ‘adem-i temyīzi muḫarrer olup fuzūlluḳ cerīmesiyle fi’l-hāl ber-dār ve meşle-i rüzgār kılınduḡı ‘acā’ib-i dīvāniyyedendür.

¹ Meşā’ih-ı ‘aşruñ:- SE

² Ol//gelür, der-kenār E

³ ḫālgāh-ı E; cāygāh-ı SE; 237a R1

¶ Toksan tokuz Rebī‘u’l-evvel’inün selhinde şāhib-i hayrāt-ı hisān, hāfız-ı harem-i İrem-nişān Mehemmed Ağa vefāt eyledi. Yirine Beyāz Muştafā Ağa hāfız-ı dārü’s-sa’āde kıldı. Selh-i Rebī‘u’l-āhīr’de Rümili Beglerbegisi Hızır Paşa vezīr olup Yeñiçeri Ağası Sā’atcı Hasan Ağa¹ mīr-i mīrān, Mīr-āhūr Mehemmed Ağa zābı-ı Bektaşiyān olup Nūh Ağa hāris-i iştābl-ı şāh-ı cihān oldı. Bu esnāda bezzāzistān-ı ‘atıkdan haylī emvāl ü bezāyi’ zāyi’ olup müstaḥfızlar ta’zīb olınuḫ zūhūr itmedüğü hayret-efzā-yı ‘ālem olmış idi. Ba’dehu bir ‘Acem bāzırgānınuñ ḫazīnesinde bulınuḫ ḫıdmetkārı² içerde kapanup sirḫat eyledüğü zāhir olduḫda pādāş-ı ‘ameli der-kār kıldı.

Māh-ı Cemādiye’l-āhīre evā’ilinde vūzerā-yı ‘izāmdan Sinān Paşa ve Ferhād Paşa ve ba’z-ı a’yān Ayangöli ḫuşūşın keşfe gitdiler. Erbāb-ı vuḫūf taḫḫıki üzere bir miḫdār yir ḫaḫ’ olınsa ağaç deñizine gemi varup cüz’i himmet-i İskenderāne ile İstanbul’da odun rāygān olmaḫ muḫarrer imiş.

Ğurre-i Receb’de Mekke-i Mūkerreme şerīfi Ebū Nūmmī evlādından Şerīf Dāḫıc ve Şerīf Nāşır ve Şerīf Server berriyyeden Şām-ı şerīfe geldükleri istimā’ olınuḫ ba’dehu İstanbul’a dāḫil ve rüy-māl-i pīşgāh-ı deryā-nevāl ile murāda nā’il oldılar.

Sene-i mezbūre Şevvāl’inün on birinci günü Sinān Paşa ma’zūl olup Ferhād Paşa şadr-ı a’zam ve müdebbir-i aḫvāl-i ümem oldı. Bu esnāda Arzırūm ḫalkı nevbetçi yeñiçerilerün ta’addīsinden şikāyet itmekle vezīr-i a’zam tarafından ḫalkup oḫalarına gelmek için emr-i şerīf gönderülmüş imiş. Arzırūm ḫalkı emr-i hümāyūna maḫrūr olup yeñiçeri ḫā’ifesini bilā-imhāl iḫrāc için hücum itdükleri muḫārebe vū fesāda mü’eddi olmış imiş.

Elf-i kāmīl Cemādiye’l-āhīre’sinün evāsıtında yeñiçeri Dīvān-ı Hümāyūn’da şūrbā yimeyüp “Bizi ḫırmağa emr-i şerīf gönderülmüş, pādīşāḫımız bu ḫālden āgāḫ mıdur?” diyü şūr u ḫavḫā itdükleri sem’-i hümāyūna vāşıl olup fi’l-ḫāl vezīr-i a’zama ḫaḫḫ-ı hümāyūn gönderüp ḫavḫānuñ aşlından su’āl iderler. Ferhād Paşa taḫayyüd olınmamaḫ ihtimāli ile “Aḫalarından şikāyetleri var idi, def’ oldı.” diyü cevāb irsāl eyledükde Yeñiçeri Ağası Şatırcı Mehemmed Ağa fi’l-ḫāl ‘azl ile ḫüşmāl olındı. Ba’dehu tafşīl-i ḫāl, mesmū’-ı pādīşāḫ-ı deryā-nevāl olduḫda ḫuzūr-ı hümāyūnlarında kızb ihtiyār eyledüğü için pertāb-ı celāl olup biñ bir Rebī‘u’l-evvel’inün³ yigirmi beşinci günü Ferhād Paşa’yı ‘azl ile ta’zīr ve Siyāvūş Paşa’yı sālīşen maḫām-ı vezāretde

¹ Paşa SE

² 233a E

³ Rebī‘u’l-evvel’inün:Cemādiye’l-āhīre’sinün SE

cāy-gīr itdiler. Sene-i mezbūre Rebī‘u’l-evvel’inüñ yigirmi yedinci günü Gīlān ḥākimi Aḥmed Ḥān ḥazretleri āstān-ı ‘ālem-penāh-ı şāh-ı cihāna ilticā idüp Kırk Çeşme kırbında Yūsuf Paşa Serāyı’na nüzül eyledi. Ol mihmān-ı mükerrerem şānına lā’iḳ nüzli-ı şāhāne ve idrārāt-ı ḥusrevāne ile ikrām olındı.

Ḥān Murād ol kā’inātuñ kıble-i iḳbāli kim
Şāhlar şeh-zādeler dergāhına mihmān gelür

Biñ bir senesi Rebī‘u’l-āḥir’inüñ yigirmi üçüncü günü yevm-i şülāsāda ‘umūm-ı ‘askere vazīfe¹ çıkup sipāha birkaç kīse nāḳış gelmekle kıaldurmayup her çend ki taşra ḥazīnede ḥāzır aḳçe bulunmadı, diyü def‘a sa‘y-i firāvān olındı. Memnū‘ olmayup elbette Başdefterdār Emīr Meḥemmed Paşa’nuñ başı² kesilmeyince dönmezüz, diyü ısrār eylediler. Zemān-ı ‘aşra dek bu nizā‘ munfaşıl olmayıcaḳ sevḳ-ı³ taḳdīr ile “Bre uruñ.” şadāsı vāşıl-ı gūş-ı saḡīr ü kebīr olup taraf-ı şehir-yārīden taḥrīk-i dūr-bāş-ı te’dībe işāret ve def‘-i ḡubār-ı fitneye icāzet oldı. Kıyās olinmaḡla maḡbaḡ-ı ‘āmire ḥuddāmı ve Dīvān-ı Hümāyūn ḥavāşşı āş-ḡāne ālātı ve bāḡçe barmaḡları ile sipāh üzere ḥücüm idüp bī-iḡtiyār taşraya firār itdüklerinde bāb-ı hümāyūnda bir odun ‘arabası bulunup sedd-i rāh itmekle nice biñ ādem tezāḡüm idüp ol iki⁴ bāb-ı refī‘üñ kemerinden ādem ḡüzār itmek müte‘azzir olmış idi.

İy Fuzūlī ḳadimüz kıldı felek ḡam ya‘nī
Vaḳtidür çıkmaḡa dūnyā ḳapusından egilüp

mazmūnı üzere⁵ ol zihāmda nice yüz ādem, der-hem ü ḡam-be-ḡam olup rū-be-rāh-ı dehlīz-i ‘adem oldılar. Eşḳıyā bu yüzden te’dīb olinmaḡla vezīr-i a‘zam ḡil‘at-i fāḡire ile teşrīf olinmış iken bir iki günden şoñra a‘dāsı fırsat bulup mezbūruñ şadāreti eyyāmında bir iki def‘a Dīvān-ı Hümāyūn’a ‘askerüñ ḡücümü te’sīr-i ka‘b-ı şümīdür, dinilmegin ‘azl-i ebed ve tenkīl-i muḡalled olinup Sinān Paşa Malḡara’dan ḡetürölüp şālīşen şadru’l-vūzerā oldı. Bu eşnāda ma‘zūller taḡyīb ve āşafān-ı şaff-ārā bu ḡüne tertīb olındı: Şadāretten ma‘zūl Ferḡād Paşa şānī, İbrāḡīm Paşa şālīs, Caḡala-zāde

¹ 237b R1

² Paşa’nuñ başı:Paşa baş SE

³ 137a SE

⁴ - R1, E

⁵ 233b E

Sinān Paşa rābi‘, Cerrāh Mehemmed Paşa hāmīs, Boyalı Mehemmed Paşa sādīs, Hızır Paşa sābi‘.

Boyalı Mehemmed Paşa ‘alil olmağla çok zemān geçmedin intiķāl eyledi. Emīr Paşa ‘azl olunup Hācī İbrāhīm Paşa başdefterdār oldu. Sene-i mezbūre Şevvāl’inüñ altıncı günü Bosna Beglerbegisi Telli Hasan Paşa ve Hersek Begi Aḥmed Paşa oğlu Mehemmed Beg Hırvat ser-ḥaddinde “Sisķa” nām ḳal‘a üstine varup şulḥı bozmağla kāfir ğalebe idüp ikisini daḥı şehīd ve ‘asker-i İslām’uñ ekşeri nā-bedīd olduğı haberi vāşıl oldu. Fitne-i mezbūre telāṭum-ı deryā-yı ğayret-i pādīşāhīye bā‘iṣ ve Macar seferine sebeb-i ḥādīṣ olup Sinān Paşa serdār-ı ‘asker-i İslām ve Ferhād Paşa ḳā’im-maḳām olup sene-i mezbūre Zi’l-ḳa‘de’sinde serdār-ı memālik-ġuşā, sevḳ-ı livā-yı fetḥ-iltivā ve ‘asker-i İslām’ı ğazāya iġrā itmiş idi. Emvāc-ı efvāc-ı¹ pūlād-pūşla Pesprim ve Polata ḳal‘aların deryā-yı āteşe ğarḳ ve ṭop-ı şā‘iķa-bār ü şemşīr-i berḳ-efrūzı diyār-ı ğarbda şarḳ itmiş idi. Ba‘dehu baḥr-ı bī-pāyān-ı ‘asker-i cerrār cezr ü medden āşīkār idüp dārū’l-cihād-ı Belġırad meşṭāsına ‘azīmet olındı.

Biñ iki Rebī‘u’l-evvel’inüñ evāsıtında kerīme-i mūkerreme-i şāh-ı cihān Fāṭıma Sulṭān, Vezīr Ḥalīl Paşa’ya ‘aḳd olunup eski serāyda cem‘iyyet-i nisā, ba‘dehu ḥalvet-i vaḳt-i mesā oldu. Rebī‘ü’l-āḥirüñ on üçüncü günü Māverā’u’n-nehr Pādīşāhı ‘Abdu’llāh Ḥān tarafından ilçi vārid olup Rūmili Beglerbegisi Sinān Paşa oğlu Mehemmed Paşa, Hatvan Ḳal‘ası ḳurbında münhezim olup müteferriķa ve çavuş ḳısmı vüçūh-ı ‘askerden cem‘-i keşīr şehīd oldu. Cümleden rāḳımu’l-ḥurūfuñ ḥāl-i ḥuceste-ḥişāli Nişāncı-zāde Aḥmed Beg ve Raḥīmī-zāde sīr-āb-ı şerbet-i şehādet oldılar. وكان ذلك فى غرة رمضان للسنة المزبورہ²

Māh-ı Şevvāl’üñ on ikinci günü Ḳapudan-ı A‘zam Caġala-zāde Sinān Paşa ṭonanmayla Firengistān’a ‘azīmet eyledi. Sene-i mezbūrede vāḳi‘ nev-bahārda cüyüş-ı şükūfe-ḥurūş-ı İslām ezḥār-ı ğün-ā-ğün gibi fetḥ-i a‘lām idüp mānend-i³ süveydā-yı dil-i ‘āşīḳ ḳalbgāh-ı mülk-i Engürüs olan Ḳal‘a-i Yanıḳ, ‘asker-i nā-maḥdūd ile maḥşūr ve mişāl-i Kūh-i Elvend olan ḥışn-ı bülend mānend-i kemer-bend-i ḥaşūr⁴, muḥāt-ı baḥr-ı muḥīt-i ‘asker-i maḥşūr olup ṭop-ı şerer-feşānla cezīre-i āteşden nişān virdi. Taşradan küffār-ı nā-maḥşūr tabur ve ḳal‘adan düşmenān-ı maḥḥūr, mūhre-i ṭop u tūfengi bārān ü tekerek gibi rīzān ve çābūk-süvārān-ı meydān-ı veġāyı ġirīve-i ‘ademe ğürīzān iderlerdi. Evvelā ‘asker-i İslām tabura ḥücūm ve ol şeyātīn-i inse pertāb-ı rücūm idüp

¹ İḥrāc-ı SE

² “Bu (hādise) adı geçen senenin Ramazan’ının ilk günü ve gecesinde oldu.”

³ 238a R1

⁴ Ve//ḥaşūr:- E

tîğ-zenler şufûf-ı düşmeni suţûr-ı şahîfe-i sahîfe gibi çaldılar ve tayy-ı tûmâr-ı a‘mâr¹ eyleyüp kûşe-i şemşîr ile noqta-i ser-i bî-sâmânların aldılar. Ba‘dehu “Gülûvâr” ismi ile mevsûm Qal‘a-i Yanık, lâle-i Nu‘mân gibi kıana boyanıq² olup şarşar-ı kıahr ile berg-i cem‘iyyetin perîşân ve emânla maqarr-ı ehl-i îmân oldu. Biñ üç Muħarrem’inde Qal‘a-i Gülûvâr gül-i sūrî gibi güşâde vü ħandân ve envâr-ı İslâm ile pür-leme‘ân olup şavâmi‘ u ma‘âbidi cevâmi‘ ü mesâcid olup serdâr-ı Āşaf-menqabet, Belğirad meştâsına ric‘at eyledi.

Bu eşnâda kıapudan-ı kışver-güşâ Cağala-zâde Sinân Paşa tonanmâ-yı ħümâyûnla Mesina Qal‘ası’nuñ eţrâfını urup birkaç kâfir kıalyonını alduqdan soñra fetħ u zaferle hem-râh, rûy-mâl-i dergâh-ı pâdişâh eyledükde ‘Azmî-zâde Efendi’nuñ didüğü kıaşîdedendür:

Sinân-ı cân-sitânlar berr ü bahrı aldılar gitdi
Ĥudâ hem-râhı oldu devletünde iki pâşânuñ

El-ħaqq bu fetħ-i cedîd-i nâmdâr, ‘unvân-ı cerîde-i âşâr ve ħâtîme-i fütûħ-ı şehriyâr-ı ferħunde-tebâr vâkı‘ olmuşdur.

Vağ‘a-i Yaluñ³-zâde

Mâh-ı Rebî‘u’l-evvel’de mevlid-i Nebî عليه السلام⁴ okunurken ibâ ve ħâşâ şümme ħâşâ izdirâ itdi, diyü Baħşî Efendi ile Vaħyî-zâde şehâdet eyledi. Diyâr-ı Fâs’a⁵ firâr eyledi⁶.

Selâse ve elf Cemâdiye’l-ülâ’sınuñ yevm-i ħâmisinden mesfer-i leyle-i işneynde pâdişâh-ı Keyħusrev-nişân, Sultân Murâd bin Selîm Ĥân taħt-ı cihân-cüyîden taħta-i ten-şüyde kıarâr ve maħmil-i tâbütla kışver-i nâsütan ‘âlem-i lâhûta güzâr itdiler. Ėarâ’ib-i i‘tibâriyyedendür⁷ ki ol şâh-ı melâ’ike-fenn techîzine kefen lâzım olduqda ħizâne-i ħâşşada bir nesîc-i bayramî ki ‘ıydgâh-ı ervâħa teveccüh idenlere ħulle-i

¹ A‘mâl SE

² 234a E

³ Mâlik R1

⁴ “Selâm onun üzerine olsun.”

⁵ Fâris’e R1

⁶ Vağ‘a//eyledi, der-kenâr R1, E, SE

⁷ i‘tibâriyyedendür:ittifâkıyyedendür SE

girāmīdür, bulunmayup ol sırr-ı ser-besteden kimse āgāh olmasun, diyü taşraya mürāca‘at olunmayup қahramānetü’l-beyt-i şāh-ı rub‘-ı meskūn, ya’nī kethūdā-yı harem-serāy-ı sultānī Cān-fedā Hātūn nefsi için i‘dād eyledügi kefeni teslīm ve ol hulle-i istebrak¹-nişān ile rū-be-rāh-ı cennāt-ı na‘īm olmuş idi. kā‘im-makām-ı şadāret-i ‘uzmā Ferhād Paşa, livā-yı Māgnisa’da şukқа-firāz-ı imāret olan ekber-i şeh-zādegān Sultān Meḥammed Hān cenābına berīd-i şabā-ṭarīd-i sa‘ādet-nevīd irsāl eyleyüp mäh-ı mezbūruñ on altıncı günü yevm-i cum‘ada vuşul-i pādişāh-ı zafer-makrūn ve cülūs-ı hümāyūn vāқи‘ oldu. Ba‘de’l-‘aşr pādişāh-ı mağfūruñ na‘ş-ı rahmet-naқşı sāḥa-i serāy-ı dil-güşāya ihzār ve müftī-i ‘aşr Bostān-zāde Efendi imāmeti ile edā-yı şalāt-ı ferḥunde-āsār olındı. İrtesi on toқuz nefer şeh-zādenūñ kārı temām ve kīse-i vücūd-ı pür-cūdları ‘uқde-i rismānla қarīn-i hitām olup Ayaşofıyya қurbında pederlerine āsāyişgāh olan daḥme-i ‘ālī ve türbe-i cennet-ḥavālī mānend-i dürc-i gevher ü şadef, ol gevher-i şehvār ve dürr-i girān-māyelerle şeref buldı. Sinn-i şerīfleri elli sene kāmīl ve müddet-i saltanatları yigirmi bir seneye dāhıldür. Silkü’l-le‘āl-i şulb-ı kerīmlerinden yüz iki ‘aded dürr-i girān-māye nişār-ı şafḥa-i vücūd olmuş idi.

Şāh-ı cihān oldu biñ üçinde fevt

lafzen ve ma‘nen tārīḥ-i intikālleridür.

[Sultān Murād Hān-ı Sāliş {Murādī}]: Pādişāh-ı mağfūr mānend-i mihr-i fā’izü’n-nūr, ḥusrev-i ‘ālī-himmet, mecma‘u’l-baḥreyn-i kerem ü kerāmet, ihtiyār-ı kebā’irden dāmen-i ‘işmeti maşūn², şudūr-ı şağā’ir-i sākıṭ-ı rütbe-i mevḥūm u maznūn, muḥıbb-i meşā’ih ü şuleḥā, mürebbī-i ‘ulemā vü şu‘arā, eyyām-ı devleti hengām-ı bahārī gibi şafā-baḥş-ı ‘ālem, dergāh-ı re’feti vechetü’l-āmāl-i қavābil-i ‘Arab u ‘Acem, ‘aşr-ı ehālī-nevāzı rüz-ı bāzār-ı kār-ı üstādān, ṭab‘-ı bahāne-cūy-ı kerem-perdāzı kām-baḥş-ı nā-murādān, ḥoş-ṭab‘ u fehīm, kāmīl ü kerīm³, ‘ādil ü ‘āқil, sultān-ı bī-mu‘ādil idi. Қuṭb-ı şābit-қadem gibi pā-ber-cāy iken mişāl-i pençe-i ḥūrşīd⁴ etrāf-ı ‘āleme dest-yāz ve pergār-ı himmetle dā’ire-i rub‘-ı meskūnı iḥrāz için Zü’l-feқār-ı şemsīri şarқ u ḡarba dırāz olurdı⁵. Dergāh-ı ‘ālem-penāhı meftūḥ olup herkes işāl-i ‘arż-ı ḥāl ve iḥrāz-ı

¹ 137b SE

² 238b R1

³ Kāmīl ü kerīm:kāmīl-i kerīm R1, E

⁴ ḥūrşīd-mişāl SE

⁵ 234a E

ümniyye vü âmāl idüp ‘ulemā vü şu‘arā āşār-ı ‘ilmiyye vü şı‘riyye ‘arz eyledükçe mazhar-ı cevā’iz-i seniyye kıлмақ mu‘tād-ı kerīmleri idi. Tarıķa-i zühd ü şalāha sālİK ve gençine-i esrār-ı tevḥıde mālİK olup fenn-i taşavvufda “Fütühāt-ı Şıyām” adlu bir kitāb te’lif itmişler idi. Vālid-i merḥūm “Fütühāt-ı mülūkī” (1001) lafzını tārİh düşürmiş idi. Dürc-i gevher-i esrār u ‘iber ve ehli yanında maķbül eşerdür. ‘Arabī ve Fārisī ve Türkī eş‘ār-ı dil-āvīzi ve muḥaķķıķāne enfās-ı şüriş-engīzi vardur. “Murādī” maḥlaşı ile meşhūr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* şafaḥātında meştūrdur. Bu beyt-i bī-mişāl maḥfūz-ı ḥizāne-i ḥāfiẓa olan le’āldendür:

Vişāle va‘deler eyler Murāda ol gül-i ter
Yalancı gül gibi bir şūḥ-ı dil-sitānum var

Ḥālet-i intikāllerinde vālid-i merḥūm didüğü mersıye-i pür-sūzdur¹ ki mādde-i midādı düd-ı derün ve sevād-ı niķātı süveydā-yı dil-i pür-ḥūndur²:

Başlayaldan devre bu fānūs-ı çarḥ-ı pür-‘iber
Bağlayaldan peyker-i tekvīni ressām-ı şuver

Ḥükm-i āba ile idelden taķāzā-yı zuhūr
Ümmehāt-ı çār ‘unşurdan mevālīd-i beşer

Olalı mensüb-ı ḫās-ı³ gerdiş ü naḫ‘-ı zemīn
Lu‘bet-i nerd-i kaẓā şaḫranc-ı esbāb-ı ḫader

Böyle ḫaşmın ütmedi hergiz daḫı nerrād-ı ḫāk
Böyle şeh māt itmedi ferzīn-i çarḥ-ı ḫileger

Böyle ne bir vāķı‘a gösterdi mir’āt-ı ḫayāl
Böyle ne bir şekl-i hā’il gördi ḫassās-ı başar

Yazmadı naķķāşlar böyle temāşil-i ‘aceb

¹ Pür-sūzdur:pür-sūzuñ evvelidür SE

² SE’de bu kasidenin sadece ilk altı beyiti yer almaktadır.

³ Taş-ı SE

Virmedi vaşşāflar ‘ayn ü nazīrinden haber

Çıldı naqş-ı ka‘beteyn-i ‘ālem-i kevn ü feşād
Bir ‘aceb bāzīçe kim tahtında muzmer hayr ü şer

Nā’ib-i sulţān-ı hūrşīd oldı var ise Zūhal
Şīve-i Behrām idi hūn-ı şafaq vaqt-i seher

Şefkat-i evlādını bu zāl-i bed-mihrūn görüp
Merd olanlar rişte-i peyvend-i zenden el keser

Üstine gerçi dönersün bir iki gün ‘ākıbet
Āsiyā gibi idersün dāneñi zīr ü zeber

Āh elüñden ey haqıqatsüz vefāsuz dehr-i dūn
Şāhlar şeh-zādeler sulţān-ı qahruñdan zebūn

İy felek cām-ı gamuñ nūş itmedük Cem qalmadı
Çekmedük devründe bir peymāne-i gam qalmadı

Her dili bir derd ile zār u giriftār eyledüñ
‘Arşa-i miñnetde bir merd-i müselleme qalmadı

Eyledüñ ol sāye-i Perverdigārı zīr-i hāk
Sāyesine varacaq bir naql-i hurrem qalmadı

Ol livā-yı salţanat gibi elif-şad māhlar
Pür-şam-ı merg oldılar bir tuğ u perçem qalmadı

Göz açup yummuşça qalmadı o nūr-ı dīdeler
Rūzgārüm kıretü’l-‘aynında ‘ālem qalmadı

Gerdeninden her biri kesdi ta‘alluq tārını

‘Azm-i kıuds idüp beden dāmında bir dem kıalmadı

Her biri bir zaķm-ı pür-ķūn idi ammā sīnede
Yār gitdi yaralar açıldı merhem kıalmadı

Yaş yirine kıatre-i encüm dökülsün çarķdan
Dīdeler şimden girü kıan ağlasun nem kıalmadı

Āh kim bu ‘ālemüñ āsāyişinde yok beķā
Rāķat için bir nefes cennetde Ādem kıalmadı

Ĥurrem idi ol ķarem ķāl-i ruķ-ı aķbāb-ıla
Āşinādan şimdi ķālī kıaldı maķrem kıalmadı

Dād elünden ey ‘adāletsüz felek feryād ü dād
Sen murād alduñ velī dūnyāyı kılduñ nā-murād¹

Seng-i minber iftirāķ-ı ķuķbesinden deng ü zār
Sikke yaķdı ķasretinden sīne-i dīnāra nār

Perçem-i tuķı nigūn olmuş degüldür āftāb
Tārlardur her şu‘ā’ı kim olupdur tārmār

Ĥing-i çarķa ol seķer ma‘kūs eyer urdı güneş
Nışf-ı kıurşından pes-i ķāne görüldi āşikār

Çıķdı bir nice şadef baķr-ı cenāb-ı şāķdan
Her birin itmiş maķarr bir dāne dürr-i şāķvār

Mevc-i deryā-yı kıazā vü bādbān-ı kıahr ile
Bir nefesden oldı ecrām-ı sefā’in der-kenār

¹ 239a R1; 235a E

Bir bölük murğān-ı udsiler yāhūd açup anat
Uçmađa ‘azm itdiler gūyā tıutup Őekl-i atār

Oldı çün gözden o nūr-ı dīde-i ‘ālem nihān
‘Ālemi ıldı sevād-ı dīde gibi teng ü tār

Ol gice olmiŐ idi eczā-yı ‘anāŐır mūncemid
Yoğ-ıdı eŐyāda fi‘l ü infi‘āle itidār

ıfz iün ifsāddan Őahuñ mizācın var ise
‘Ālem-i kevn ü fesād itmişdi hālinde arār

İy baŐiretsiz göz aç el-i‘tibār el-i‘tibār
Mevtden göz yummadın el-intizār el-intizār

‘Āleme bir dāđ-ı pūr-sūz urdı asret-i tīb-ıla
Sīnelerden āteŐi hergiz sōyinmez āb-ıla

Bilmedük bed-‘ahd ü bed-girdār imişsün iy felek
Ĝam yimez Ĝam-h‘ārına Ĝaddār imişsün iy felek

Gōsterüp zılnet dōnüp yine idersün ‘arz-ı nūr
İki yüzli bir zen-i bāzār imişsün iy felek

Yüz sürerken pāyına alkuñ urursun arb-ı nīŐ
ākde pīçīde olmiş mār imişsün iy felek

aŐmuñı uyutmada gehvāre-i Őıbyān olup
Dīde-i encüm gibi bīdār imişsün iy felek

Bī-ser ü pā alkasın ne desti ne ullābı var
Kimseye el virmemiŐ ahhār imişsün iy felek

Halka bu kadd-i muqavvesle tevāzu‘ gösterüp
Tır-i istikbār ile cebbār imişsün iy felek

Dirler idi cevı ile devr ire miřlũn yok senũn
Hağ budur didũklerince var imişsün iy felek

Devr-i nā-hemvāruñ istiřsān ider bir kimse yok
Gāh iķbāl ũ gehī idbār imişsün iy felek

Gũlřen-i a‘dāya bārān-ı leřāfet yağdurup
Hırmen-i aħbāba āteř-bār imişsün iy felek

Hũsn ũ kũbhı saña nisbet nisbet-i esbābdur
Fi’l-ħaķıķa sen de bir nā-ār imişsün iy felek

‘Āķil olan bir nefes senden řikāyet kılmasun
şun‘ı řāni‘den bilũp ađyāra nisbet kılmasun

Gũl ğamından bũlbũli nālān idersũn ‘āķıbet
Bir iki gũn gũldũrũp giryān idersũn ‘āķıbet

İy felek her nāzenĩn cismi n’idersũn besleyũp
ũnki sen perverdeñi ķurbān idersũn ‘āķıbet

Bir gũn evvel bārĩ gel cān mũlkin ābād idelũm
ũn ki ten ma‘mũresin vĩrān idersũn ‘āķıbet

İtmesũn devrũnde hergiz ķahķaha kebk-i derĩ
Giryeden ũn gũzlerini ķan idersũn ‘āķıbet

Kimseler cām-ı ğurũruñdan senũn mest olmasun
H‘ābnāk-i merg idũp ğayrān idersũn ‘āķıbet

Pister itseñ her kimüñ cismine dehrüñ güllerin
Çeşmine her goncasın peykân idersün ‘âkıbet

‘Ömr-i Nüh olsa müyesser yok elünden hıç halâş
Fülk-i cismi ğarğa-i tūfān idersün ‘âkıbet

Şīr-i engūrı içüp devründe her kim şād olur
Hūn-ı eşkin sübħa-i mercān idersün ‘âkıbet

Raht u bahtın her şehūñ bir demde ber-bād eyleyüp
Tahta ile tahtını yeksān idersün ‘âkıbet¹

Bir kefen bulmaz dem-i āhırde alur ‘āriyet
Pīrehenden cismüni ‘uryān idersün ‘âkıbet

Bī-vefālīk iy felek māhiyet olmışdur saña
Sīret-i nā-mihr-bānī şan‘at olmışdur saña

Hâk te‘ālā Hān Murāduñ rūhını şād eylesün
Devletin Sulţān² Mehemmed Hānuñ ābād eylesün

Her zemān naţ‘-ı zemīnde haşmın itsün şāh māt
Hâk anı ferzānelik semtinde üstād eylesün

Her ki anuñla hevā-yı şirket-i devlet kıılır
Mülkini mülk-i Süleymān olsa ber-bād eylesün

Vahtidür yap yap türāb-ı maqdemünden başş idüp
Bir avuç toprağ-ıla yüz Ka‘be bünyād eylesün

Çün iyü ad işlemekdür pādişehlikden murād
Ol iyü ad ister ise başşış ü dād eylesün

¹ 235b E
² 239b R1

Acısun bu yaranuñ bir pāre teskīn eyleyüp
Kālbimüz luḡf-ı Hudā şabr ile mu‘tād eylesün

Ol şehūñ rūḡ-ı revānı şādmān olduḡça Haḡ
Bende-i maḡzūnı bend-i ḡamdan āzād eylesün

Çünki taḡdīr-i ezel kānūn-ı ‘Osmānī budur
Devr uşūlidür ferāmūş eyleyen yād eylesün

Eyleyüp āyīnemüz jeng-i tereddüdden ḡalāş
Kālbimüz ḡükm-i ḡazā me‘mūr u münḡād eylesün

‘Āḡıl iseñ ḡālī ḡör māzīden itme ḡīl ü ḡāl
Mātemin ḡeçmişlerūñ Mecnūn u Ferḡād eylesün

‘Ākībet bulsun sözün besdür şikāyet Nev‘īyā
Cümlesine eylesün Allāḡ raḡmet Nev‘īyā

[Ḳatledilen Şeh-zādeler]

Ḳükm-i ḡümāyūn-ı şehādet ile nā’il-i sa‘ādet olan şeh-zādelerūñ kibārı dört dāne
gevher-i şāhvārdur ki vālid-i merḡūm ta‘līmīne me‘mūr ve terbiyet-i ḡakkākī-i edebi ile
her biri şeb-çerāḡ-ı fā’izü’n-nūr olmış idi.

Evveli¹ Sulḡān Muşḡafā’dur ki ḡoḡuz yüz ḡoḡsan üç Zī’l-ḡicce’sinūñ on üçüncü
ḡünü küngüre-fürüz-ı iklīl-i vücūd olup “Şeyḡ-i cemīl” (993) tāriḡ vāḡi’ olmış idi.
Fıḡrat-ı selīme ve cevher-i necābet, levḡ-i cebīnin maḡzar-ı şu‘ā’-ı sa‘ādet ḡılımış idi.
Ḳurre-i isti‘dādı vāşıl-ı muḡantarāt-ı kemāl ve hengām-ı şabāda bāliḡ-i mebāliḡ-i ricāl
olup vālidleri intīḡālīnde ḡayātdan nā-ümmīd olup bu beyti dimiş ve yād-ḡarum olsun,
diyü ḡaḡḡı ile bu ḡaḡīre ḡöndermiş idi. El-ān ḡırz-ı cān-ı bī-ḡarārūm ve ta‘vīz-i küleh-
küşe-i i’tibārūmdur:

¹ Evvel SE

Nāşıyemde kâtib-i kudret ne yazdı bilmedüm
Âh kim bu gülşen-i ‘âlemde hergiz gülmedüm

Şânî Sultân Bāyezîd’dür. Toksan dört senesinde dest-süd-ı sâhil-i şühüd olup, “Hayr-ı maqdem” (994) târîh-i vilâdetidür.

Sâliş Sultân ‘Oşmân, ve

Râbi’ Sultân ‘Abdu’llâh’dur.

Bunlardan mâ‘adâsı şağîr ve çeşme-i şîr-i mâderden nîm-sîr iken mürrü’l-fiţâm-ı mergle telh-kâm ve huţâm-ı dünyâdan keşîde-zimâm olmuş idi.

Tetimme fi a’yâni ‘aşrihi

[Mu‘allimleri]

Mu‘allimleri muqaddemâ **İbrâhîm Efendi** olup cülûs-ı hümâyûnlarından bir sene muqaddem mu‘allim-i şânî, ‘allâme-i bî-müdânî **Sa‘de’d-dîn Efendi** hâce olup âhir-i devletlerine dek ol mesned ile müstes‘id olmuşlardır.

[Şeyhleri]

Şeyhleri Şücâ‘ Efendi’dür ki tercemesi sebğ olındı.

Vüzerâ-yı ‘izâm

Meşemmed Paşa: Bosneviyyü’l-aşldur. Harem-i hâşş-ı sultânîden çıkup ba‘zı¹ hidemât-ı ‘aliyye ile müşerref olduğdan sonra tokuz yüz elli üç târîhinde Hayre’d-dîn Paşa yirine kapudan olup ba‘dehu Rûmili beglerbegisi, ba‘dehu vezîr olup altmış tokuz târîhinde Şeh-zâde Sultân Selîm Hân’a dâmâd olmuş idi. Yetmiş iki Zi’l-ka‘de’sinde² Semiz ‘Alî Paşa yirine vezîr-i a‘zam oldu. Devlet-i Selîmiyye’de kemâl-i istiklâl ile âşaf-ı gerdün-celâl olup ‘aşr-ı Murâd Hânî’de rûzgârdan bir miqdâr renciş ve taraf-ı pâdişâhîden³ ser-zeniş görüp evvelâ hışm-ı cânı olan Kâzî-zâde Efendi hizmetlerin

¹ ba‘dehu E

² 236a E

³ 138a SE

ķāzī‘asker idüp umūr-ı dīvāniyyeye nāzır ve şadr-ı a‘zama haşm-ı hāzır itmişler idi. Anlar dağı cüz’ı takrīb ile ekser-i umūra müdāhale ve şiddet ü hiddet ile mu‘āmele iderler idi. Şāniyen naşb-ı ‘aynı olan Ferīdün Beg’i nişāncılıķdan ma‘zül ve kethudāsı Husrev Kethudā’yı ve cümletü’l-mülki Sinān Ağa’yı kapusından redd ile maḥzül¹ itmişler idi ve sancaķda defterdārları olup bi’l-fi’l şıķķ-ı şānī defterdārı olan Üveys Paşa’nuñ ilķāsı ile on sekiz nefer ağalarınuñ birer ze‘āmetlerini havāşş-ı hümāyūna ilhāķ eyleyüp yirine havāşş-ı hümāyūn vīrānelerinden bī-hāşıl ķaryeler virilmiş idi. Seksan altı Receb’inde ‘amm-zādesi olup Budin beglerbegisi olan Āşaf-ı hātem-i şehā Muştāfā Paşa’yı ķatl itmişler idi. Aşlā haberi yoğ-iken Büyük Mīr-āḥūr Ferhād Ağa ki evāḥir-i devletlerinde vezīr-i a‘zam olmışdur, gönderülmüş idi. ‘Acem seferine dağı ķaṭ‘ā rızāları yoğ-iken Kara Muştāfā Paşa’yı serdār idüp göndermişler idi. Bi’l-āḥare seksan yedi Şa‘bān’ında ikinci dīvānın iderken bir dīvāne cerrār şeklinde ‘arz-ı ḥāl idüp eli ceybinde iken bıçağla urup şehīd eyledi. Ķātili dört pāre eylediler.

Aḥmed Paşa: Ķapucıbaşı iken Rüstem Paşa’ya dāmād olmuş idi. Ba‘dehu vezīr olup Meḥemmed Paşa intikālinde şadr-ı a‘zam oldu. Seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inüñ on üçüncü günü yevm-i erba‘āda marīzan fevt oldu. Edrineķapusu ķurbında cāmi‘i civārında medfūndur.

Sinān Paşa: Vezīr-i rābi‘ iken diyār-ı ‘Acem’e serdār olmuş iken² der-‘aķab Aḥmed Paşa’dan sonra mühr-i vezāret gönderildi.

Siyāvuş Paşa: Toķuz yüz toķsan Zī’l-ḥicce’sinde Sinān Paşa ma‘zül, bunlar maķām-ı şadārete mevşül oldu.

‘Oşmān Paşa: Özdemüroğlı’dur. Diyār-ı şarķda Rüstemāne hūnerleri zuhūr eyleyüp toķsan iki Receb’inde İstanbul’a geldükde Siyāvuş Paşa ‘azl olup mühr-i vezāretle ikrām olındı.

Mesīḥ Paşa: Ağayān-ı dārü’s-sa‘āde zümresinden iken ḥazīnedārbaşılıķdan evāḥir-i devlet-i Selīmiyye’de Mışr beglerbegisi, ba‘dehu vezīr olup ķā’im-maķām olmuş idi. Toķsan üç Zī’l-ḥicce’sinde ‘Oşmān Paşa’nuñ haber-i vefātı gelüp mühr-i şadāret iḥsān olındı. Toķsan dört ḥilālinde ma‘zül olup toķsan yedi Cemādiye’l-ūlā’sında fevt oldu. İstanbul’da cāmi‘i ḥareminde medfūndur.

Siyāvuş Paşa (şāniyen): Mesīḥ Paşa yirine toķsan dört Rebī‘u’l-āḥir’inde şāniyen şadru’l-vūzerā oldu.

¹ 240a R1

² Olmuş iken:olup SE

Sinān Paşa (şāniyen): Toğsan yedi Cemādiye'l-ülā'sınıñ on altıncı günü beglerbegi vaq'asında Siyāvuş Paşa 'azl olunup şāniyen şadr oldı.

Ferhād Paşa: İki def'a serdār-ı cihān-gīr olup hüneri muqābelesinde¹ toğsan toğuz Şevvāl'inde Sinān Paşa 'azl olunup şadr-ı Āşaf-maḳām² oldı.

Siyāvuş Paşa (şālişen): Yeñiçeri şikāyeti ile Ferhād Paşa 'azl olunup elf-i kāmil Cemādiye'l-āḫire'sinde şālişen vezīr-i a'zam oldı. Ba'dehu ma'zūl-i ebedī olup ekşer-i zemān Üskūdār'da bāğçesinde olurdu. Biñ on bir tārīhinde devlet-i Meḫemmed Ḥānī'de fevt olup Ḥazret-i Eyyūb'de binā eylediği türbede defn olındı. Ḥalīlesi Fāṭıma Sultān nāmına medrese binā eylemişdür. Taşrada ba'z-ı ḫayrātı vardır.

Sinān Paşa (şālişen): Biñ bir Rebī'u'l-āḫir'inde Siyāvuş Paşa 'azl olunup şālişen vezīr-i a'zam olup devlet-i Murādiyye'yi ḫatm eyledi.

Meşā'ih-ı İslām

Ḥāmid Efendi: Cülūslarından muḳaddemce müftī olmışlar idi. Be-cā-yı Ebu's-su'ūd Efendi, fī 7 Cemādiye'l-ülā sene 982. Māte, fī Şa'bān sene 985.

Ḳāzī-zāde Aḫmed Efendi: Māte, fī Rebī'u'l-āḫir sene 988.

Ma'lūl-zāde Naḳīb Efendi: 'Azl, fī Zi'l-ḫicce sene 989.

Çivi-zāde Meḫemmed Efendi: Māte, fī Cemādiye'l-ülā sene 995³.

Şeyḫī Efendi: 'Azl, fī Cemādiye'l-ülā sene 997.

Bostān-zāde Meḫemmed Efendi: 'Azl, fī Şa'bān sene 1000.

Zekerıyyā Efendi: Māte, fī Şevvāl sene 1001.

Bostān-zāde Efendi (şāniyen): Māte, fī'l-devleti'l-Meḫemmediyye, sene sitte ve elf.

Şudūr-ı 'ulemā-yı Rūm

'Abdu'r-raḫman Efendi: Vālid-i mācidleri zemānında şāniyen şadr-ı Rūm olmuş idi, be-cā-yı Şeyḫī Efendi, fī Muḫarrem sene 981. Sümme 'azl, fe-māte, fī Rebī'u'l-evvel sene 983.

Ḳāzī-zāde Aḫmed Efendi (şāniyen): Sümme naḳl ile'l-fetvā, fī Şa'bān sene 985.

¹ 236b E

² Āşaf-maḳām:- SE

³ 240b R1

Çivi-zāde Efendi : Sümme¹ ‘azl, fî Şafer sene 987.
Naķīb Ma‘lül-zāde Efendi : Sümme² naķl ile’l-fetvā fî Rebī‘u’l-āķir sene 988³.
Bostān-zāde Meħemmed Efendi: Sümme⁴ ‘azl, fî 22⁵ Şafer sene 989.
Çivi-zāde Efendi (şāniyen): Sümme⁶ naķl ile’l-fetvā, fî Zi’l-ħicce sene 989.
‘İvaż Efendi: Sümme⁷ ‘azl, fî Zi’l-ħicce sene 991.
Kızıl Mollā Efendi: Sümme ‘azl, fî Ramazān sene 993.
‘İvaż Efendi (şāniyen): Māte, fî Zi’l-ķa‘de sene 994.
Bahā’e’ d-dīn ‘Abdu’llāh Efendi: ‘Azl, fî selħ-i⁸ Rebī‘u’l-evvel sene 995.
Bostān-zāde Efendi (şāniyen): Naķl ile’l-fetvā, fî 18 Cemādiye’l-ülā sene 997.
Zekeriyyā Efendi: ‘Azl, fî 12 Şa‘bān sene 998.
Kara Çelebi-zāde Hüşām Efendi: ‘Azl, fî Receb sene 999.
Zekeriyyā Efendi (şāniyen): Naķl ile’l-fetvā, fî Şa‘bān sene 1000.
Bāķī Efendi: ‘Azl, fî Şevvāl sene 1000.
Mollā Aħmed Efendi: ‘Azl, fî Şafer sene 1001.
Bostān-zāde Efendi (şālişen): Naķl ile’l-fetvā, fî 12⁹ Şevvāl sene 1001.
Şun‘u’llāh Efendi: Dāme ilā-āķirihā.

Şudūr-ı kuķr-i¹⁰ Anaķlı

Ma‘lül-zāde Naķīb Efendi: Vālid-i mācidleri ‘aşırında Aķī-zāde Meħemmed Efendi yirine naşb olınmışlar idi, fî Muħarrem sene 981. ‘Azl, fî Receb sene 983.
Çivi-zāde Efendi¹¹: Naķl, ile’r-Rüm¹² fî Şa‘bān¹³ sene 985.
Bostān-zāde Efendi: Naķl fî Rebī‘u’l-āķir sene 988.
Şāliħ Mollā Efendi: Sümme¹⁴ ‘azl, fî Şafer sene 989.
‘İvaż Efendi: Naķl, fî Zi’l-ħicce sene 989.

¹ - SE

² - SE

³ Fî/988:- SE

⁴ - SE

⁵ Fî 22:- SE

⁶ - SE

⁷ - SE

⁸ Fî selħ-i:- sE

⁹ Fî 12:- SE

¹⁰ - SE

¹¹ 138b SE

¹² İle’r-Rüm:- R1, E

¹³ Şevvāl SE

¹⁴ - SE

Zekeriyyā Efendi: ‘Azl, fī Rebī‘u’l-āḫir sene 991.
‘Abdu’l-ġanī Efendi: ‘Azl, fī Zī’l-ḫicce sene 991.
Bahā’e’ d-ḏīn-zāde Efendi: ‘Azl, fī Ramaẓān sene 992.
Mollā Aḫmed Efendi: ‘Azl, fī Şa‘bān sene 994.
Bahā’e’ d-ḏīn-zāde Efendi (şāniyen): Naql, fī 7 Zī’l-ka‘de sene 994.
Bāḳī Efendi: ‘Azl, fī 11 Cemādiye’l-ūlā sene 996.
Dökmeci-zāde Efendi: ‘Azl, fī selḫ-i Rebī‘u’l-āḫir sene 997.
Ḳara Çelebi-zāde Efendi¹: Naql, fī 12 Şa‘bān sene 998.
Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi: ‘Azl, fī 3 Receb sene 999.
Bāḳī Efendi (şāniyen): Naql, fī Receb sene 1000.
Şun‘u’llāh Efendi: Naql, fī 12 yevmü’l-aḫad² Şevvāl sene 1001.
‘Alī Efendi (şāniyen): Dāme ilā-āḫirihā.

Ḳuzāt-ı dārü’s-saltāna

Ḥubbī Mollāsı Meḫemmed Efendi (şāniyen): Vālidleri ‘aşrında Ḳınalı-zāde yirine ba‘du’s-şadāret şāniyen İstanbul’a olmuşlar idi, fī Muḫarrem sene 979. ‘Azl, fī Zī’l-ka‘de sene 982.

Ḥasan Beg Efendi: Ba‘de’s-şadāret, ‘azl, fī 4³ Receb sene 983.
Çivi-zāde Efendi: Naql, fī 25 Receb sene 983.
Nāzır-zāde Ramaẓān Efendi: Māte, fī Şa‘bān sene 984.
Bostān-zāde Efendi: Naql, fī Şa‘bān sene 985.
‘İvaẓ Efendi: ‘Azl, fī sene 987.
Şālīḫ Mollā Efendi: Naql, fī sene 987.
‘Abdu’l-ġanī Efendi: ‘Azl, fī sene 988.
‘İvaẓ Efendi (şāniyen): ‘Azl, fī sene 988.
Ḥubbī Mollāsı (şālīşen): ‘Azl, fī sene 988.
Zekeriyyā Efendi: Naql, fī Zī’l-ḫicce sene 989.
Dökmeci-zāde Efendi: ‘Azl, fī Rebī‘u’l-evvel sene 991.
‘Abdu’l-ġanī Efendi (şāniyen): Sümme⁴ naql, fī Rebī‘u’l-āḫire sene 991.
Bahā’e’ d-ḏīn-zāde Efendi: Naql fī Zī’l-ḫicce sene 991.

¹ 237a E

² Yevmü’l-aḫad:- SE

³ 14 E

⁴ - SE

Mollā Aḥmed Efendi: Naql, fī Ramazān sene 992¹.
Bākī Efendi: ‘Azl, fī Receb sene 993.
Dökmeci-zāde Efendi (şāniyen): ‘Azl fī sene ...²
Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi: ‘Azl fī sene 999³
Mirzā Maḥdūm: Naql ilā Mekke, fī sene ...⁴
Bākī Efendi (şāniyen): Naql, fī sene ...⁵
Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi: ‘Azl, fī sene ...⁶
Ḥubbī Mollāsı (rābi’an): ‘Azl, fī sene ...⁷
‘Alī Efendi (şāniyen): Naql, fī sene ...⁸
Ḥuşım ‘Alī Efendi: ‘Azl, fī Zi’l-ḥicce sene 999.
Bostān-zāde Muştafā Efendi: ‘Azl, fī 17 Receb sene 1000⁹.
Şun‘u’llāh Efendi: Naql, fī sene ...¹⁰
Şems Efendi: ‘Azl, fī sene ...¹¹
Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi: Dāme ilā-āḥiri’d-devletihi’l-‘aliyye¹².

Nişāncılar¹³

Ferīdūn Beg: Boyalı Meḥemmed Paşa’ya Ḥaleb eyāleti virilüp nişāncı olmuş idi, fī Ramazān sene 981. Köstendil sancığına gönderilüp;

Şaḥn Müderrisi Mu’allim-zāde Maḥmūd Çelebi oldu, fī Muḥarrem sene 984. Ba’dehu Ḥaleb’den gelüp;

Boyalı Meḥemmed Paşa (şāniyen): Fī 4 Şafer sene 985. Boyalı vezīr olup yirine;

Ḥamza Beg: Fī Ramazān sene 988. Ḥamza Beg Köstendil’e gidüp;

Ferīdūn Beg (şāniyen): Fī Muḥarrem 989. Ferīdūn Beg fevt olup;

Boyalı Paşa (şālişen): Fī Şafer sene 991. Boyalı vezīr;

Muḥyī Çelebi: Nişāncı şūd sene 997¹.

¹ Fī/992:- R1

² Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

³ Tarih kısmı R1 ve E’de boş bırakılmıştır.

⁴ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır. Bākī//sene:- R1

⁵ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

⁶ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

⁷ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

⁸ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

⁹ 241a R1

¹⁰ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

¹¹ Tarih kısmı her üç nüshada boş bırakılmıştır.

¹² Devletihi’l-‘aliyye:devletihi R1, E; 241b R1

¹³ Bu başlık ve altındaki bilgiler R1 ve SE’de bulunmamaktadır.

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

ṬABAQA-İ SİZDEHÜM EZ-ṬABAQĀT-I DEVLET-İ 'OŞMĀNİYYE DEVLET-İ
SULṬĀN-I² ĞĀZĪ ḤĀḲĀN-I EBÜ'L-MAGĀZĪ SULṬĀN MEḤEMMED ḤĀN³ İBNİ
SULṬĀN MURĀD ḤĀN⁴

el-Mevlā Naşūḥ (Nevālī Efendi) {Nevālī}

Ḥān-ı ni'met-i devlet-i 'Oşmāniyye'den nevāle-bend-i ma'ālī olan faḥru'l-mevālī Nevālī Efendi ḥidmetleridür. Belde-i Aḳḫişār'dan bedīdār⁵ olup vāşıl-ı temyīz-i siyāh u sefid ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olduḡda ṭarīḳ-ı 'ilme güzer ve ol rāh-ı bī-pāyāna sefer kı lup 'ulemā-yı 'aşr ḥidmetlerinde iştiḡāl, ba'dehu Anaṭolı Şadı Ca'fer Efendi āstānesine ittişāl itmiş idi. Nice zemān tezkirecilik ḥidmetinde kā'im ve ṭoḡuz yüz altmış bir senesinde Naḥcivān seferinden ḳufül olunduḡda⁶ mülāzım olup ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede ferş-i seccāde-i ifāde ve neşr-i cevāhir-i taḫḳīḳ u icāde iderek kırk aḳçe ile İbrāhīm Paşa Medresesi'nden ma'zül iken yetmiş sekiz Şa'bān'ında 'Acem Yahyā yirine İznīḳ Orḫāniyyesi virilmiş idi. Ḳabūlde germ-i istignā olmaḡın Küçük Luṭfi Beg-zāde'ye virilüp yetmiş ṭoḡuz Rebī'u'l-evvel'inde Bāḳī Efendi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi tevcīh olındı. Seksan iki Zī'l-ḥicce'sinde Baba-zāde yirine Eyyüb pāyesine pā-yı himmet ḳoyup seksan dōrt Rebī'u'l-āḫir'inde Mollā Aḫmed Efendi⁷ yirine Şaḫn'a gelüp seksan yedi Cemādiye'l-āḫire'sinde Seyfi Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi'ne nā'il, seksan sekiz Cemādiye'l-āḫire'sinde Şems Efendi yirine Süleymāniyye'lerüñ birine vāşıl olmuş idi. Ṭoḡsan Şa'bān'ında şeh-zāde-i 'ālī-şān Sulṭān Meḥemmed Ḥān⁸ bin Murād Ḥān ḫazretlerinüñ mu'allimi 'Azmi Efendi 'āzim-i cinān olup ḥidmet-i ta'līmleri ile mazḫar-ı iḫsān olmuşlar idi. Ṭoḡsan bir⁹ Zī'l-ḥicce'sinde livā-yı Maḡnisa'ya 'alem-efrāz-ı iclāl olduḡlarında sāye-mişāl hem-rāh-ı şeh-zāde-i deryā-nevāl olmuşlar idi. Mutaraşşıd-ı devlet ü iḳbāl ve ḡonce-i ḳalb-i

¹ 239b E (237b-239a varakları boştur.)

² SULṬĀN MURĀD-I R1

³ - E

⁴ İBNİ//ḤĀN:İBNİ MURĀD ḤĀN İBNİ SELİM ḤĀN SE

⁵ Bedīd SE

⁶ ḳufül olunduḡda:- SE

⁷ - SE

⁸ - R1, E

⁹ Yedi SE

meyyālî pür-berg-i ümmîd ü âmâl iken biñ üç Cemâdiye'l-ülâ'sınıñ sekizinci günü intikâl idüp iki günden şöñra müjde-i saltanat vâşıl ve debdebe-i kūs-i devlet tanîn-endâz-ı mesâmi'-i e'âlî vü esâfil olmış idi.

Mervîdür ki pâdişâh-ı kerîm mezâr-ı pür-envârını ziyâret ve Һasret-i devlet ile riҺlet itdüklerine izhâr-ı Һüzn ü rik̇kat eyleyüp evlâd-ı kirâmını teşrîfât-ı 'aliyye ile tesliyet itmişler idi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'aşrında 'ilm ü ma'rifet ile meşhûr, şi'r ü inşâda vasaţu'l-Һâl, fûnûn-ı mütedâvilede müşârik-i emşâl idi. Hevâmiş-i kütübde ta'lîkâtı ve kâbil-i kabûl kelimâtı vardır. Kitâb-ı *Kîmyâ-yı Sa'âdet* tercemesine i'mâl-i qar' u enbîk-ı devât u kalem ve semt-i inşâda taһrîk-i Һâme-i zîbende-raқam kılmışlar idi.

Mu'allim-i şeh-zâde iken Aristû'ya mensûb olan *Kitâbü'r-riyâset*'i Türkî inşâ ile terceme idüp "*FerruҺ-nâme*" demişdür. Câ-be-câ bir muқaddime¹ ve on altı bâb üzere laţîf kitâb olmışdur².

el-Mevlâ İbrâhîm bin 'Alî (Balık-zâde İbrâhîm Çelebi³)

"Balık-zâde" demekle ma'rûf defterdârıñ fezlek-i defter-i âmâlî ve Һaşıl-ı 'ömr-i 'azîzü'l-menâlidür. Gavţa-i deryâ-yı 'ulûm ve iltifât-ı cevâhir-i mantûq u mefhûm idüp Ebu's-su'ud Efendi Һidmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı kazâya 'âzim olmış idi. Vilâyet-i Rûm'da⁴ Gümülcine ve Silisre ve Tırhala⁵ emşâlî bilâd-ı celîleye vâlî ve reşk-endâz-ı e'âlî-i mevâlî olup edâ-yı Һacc-ı Beytü'l-Һarâm⁶ için kalemrev-i Mışr'a 'atf-ı zimâm itmekle Feyyûm ve Manşûre kazâları ile maқzî'l-merâm olmış idi⁷. Diyâr-ı Mışriyye'nüñ hevâsı dil-i meyyâlini ikâmete⁸ tehyîc ve kerîme-i mükerreremesini Taқıyyü'd-dîn-zâde Һasan Çelebi'ye tezvîc idüp sübҺa-şümâr-ı eyyâm ü leyâl iken biñ üç Cemâdiye'l-ülâ'sı evâҺirinde irtihâl ve 'avm-ı deryâ-yı raҺmet-i Zü'l-celâl itmiş idi.

Mevlânâ-yı merқûm âşnâ-yı deryâ-yı 'ulûm, saĥî vü şâĥib-i fazîlet, maĥdûm-ı 'âlî-himmet idi. Bu Һaқîr Silisre ve Tırhala'ya kâzî olduğumda şenâ-yı cemîlî bâkî ve evşâf-ı zât-ı celîli vird-i zebân-ı şehrî vü âfâkî idi.

¹ Maқâle R1, E

² Mu'allim//olmışdur:- E; der-kenâr R1, SE

³ İbrâhîm Çelebi:- SE

⁴ - R1

⁵ 240a E

⁶ 139a SE

⁷ 242a

⁸ - SE

el-Mevlā Ḥayre'd-dīn (Koca¹ Ḥayre'd-dīn Efendi)

Vilāyet-i Anaṭolı'dan zuhūr ve 'arā'is-i 'ilm ü 'irfāna şarf-ı nefā'is-i mühūr idüp ba'z-ı 'ulemādan nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede mutaşaddī-i ḥidmet-i dirāset olmağla seksan sekiz tārīhinde kırk aqçe ile Ḥayre'd-dīn Paşa Medresesi'nden ma'zül olmuş iken ṭoksan ṭokuz Zī'l-ka'de'sinde Çalık-zāde yirine Silivri Medresesi teklīf olunduğda qabūl itmeyüp elf-i kāmīl Şevvāl'inde Şāh Çelebi yirine Muştafā Paşayı 'Atīk Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ders ü taḥkīk itmiş idi. Biñ üç Cemādiye'l-āḥire'sinde fevt olup yirine Vaḥyī-zāde mesned-efrūz-ı ifāde olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḥla meşhūr, ḥayyir u deyyin, ḥüsn-i ḥālle müte'ayyin idi.

el-Mevlā 'Abdu'llāh ('Abdu'l-kerīm-zāde²)

Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den raqam-zede-i kilik-i Mānī³ -nihād olan 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi'nün maḥdūm-ı ferḥunde-nijādıdur. Beyt-i qadīm-i 'ilm ü 'irfāndan nümāyān olup nüşḥa-i maḥdūme gibi mu'azzez ü mükerrrem, keşret-i ḥavāşī vü ḥidem birle ser-efrāz-ı 'ālem olmuş idi. İ'māl-i cevher-i isti'dād ve iş'āl-i pūte-i ictihād itmekle zer-i kāmīl-'ayār gibi qābil-i sikke-i i'tibār olduğda Ebu's-su'ūd Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle kām-revā ve tārīk-ı sa'ādet-refīk-ı 'ilmde menāzil-peymā olup ṭokuz yüz yetmiş yedi Cemādiye'l-āḥire'sinde fevt olan 'Abdu'l-fettāḥ Çelebi yirine ibtidā kırk aqçe ile Pīrī Paşa Medresesi'ne müderris olmuş idi. Seksan bir Şafer'inde Martolos-zāde yirine Edrineqapusı Medresesi'ne naql olunup seksan iki Zī'l-ka'de'sinde selefī yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Seksan dört Muḥarrem'inde Mihrümāh Sulṭān pāyesi ile bālā-rev⁴ ve selef-i sālifine pey-rev olmuş idi. Seksan yedi Muḥarrem'inde Küçük Luṭfī Beg-zāde yirine Şaḥn-ı Semān'a⁵ ḥırām, seksan ṭokuz Cemādiye'l-ülā'sında Ḥışım 'Alī Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi'yle taḥşīl-i merām idüp ṭoksan üç Şafer'inde Üskūdār'da vāqī' Vālide Sulṭān Medresesi'nde selefini ta'qīb ve menşūr-ı iclālını ol cāh-ı bī-mişāl ile teşbīb itmiş idi.

¹ - SE

² 'Abdu'l-Kerīm-zāde:Maḥdūm-ı 'Abdu'l-Kerīm-zāde SE

³ Bedā'i' SE

⁴ Bālā-rev:bālā SE

⁵ Semāniye'ye SE

Ol medresede kâ'ide-i eslâf üzere 'ağd-ı meclis-i ders-i 'āmm ve ol tāk-ı refî'i günbed-i Bercīs gibi pür-feyz-i idāre-i cām-ı kelām kırup toksan altı Receb'inde Mollā-zāde Efendi yirine Ğalaṭa kazāsıyla maḳzî'l-merām olmuş idi. Toksan toktuz Cemādiye'l-ūlā'sında 'azl olınuḫ maṅşıḫ-ı mezbūr ile Dāmād Efendi ber-murād oldu. Biñ üç Receb'inüñ on yedinci günü şaḫıfe-i şühüddan maḫv-ı vücūd ve 'azm-i dārü'l-ḫulūd-ı Maḳām-ı Maḫmūd eyledi. Ḳayınatası olan Nişāncı Meḫammed Paşa Cāmi'i ḫaremide medfūndur.

Mevlānā-yı merḫūm maḫdūm-ı ma'ālī-rūsūm, ḫalīm ü selīm, ḫoş-ṭab' u fehīm, ṭavr-ı edībānesi müsellem, melek-ḫiṣāl ādem idi.

el-Mevlā Meḫammed (Badralı¹ Meḫammed Efendi)

Cezīre-i Mora bilādından "Balyabadra" nām ḫaṣabada ḫaṣab-pūş-ı vücūd ve cilve-sāz-ı mināşsa-i şühūd olmuş idi. Vilāyeti 'ulemāsından taḫşīl-i 'ulūm-ı 'āliye² ve bādire-i nādire-i 'ilmiyye kesbinde esbāb-ı sa'y ü ictihādı bāliye kırup Aḫī-zāde Meḫammed Efendi ḫidmetlerinden mülāzım ve ṭarīḫ-ı tadrīse 'āzim olmuş idi. Vezīr-i A'zam Sinān Paşa āstānesine ittişāl ve bedre-i luṭf u iḫsānı ile ceyb-i himmetini māl-ā-māl³ kırup zemān-ı yesīrde kırık aḫçe ile Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi'ne vāşıl ve on aḫçe teraḫḫī ile ḫāric rütbesine nā'il olduḫdan şoñra toktuz yüz toksan yedi Receb'inde Manav Tāce'd-dīn yirine Meḫammed Paşa Medresesi'ne naḫl olunmuş idi. Toksan sekiz Zī'l-ḫa'de'sinde selefi yirine meşrūṭası İsmiḫān Sultān⁴ pāyesine terfi' olındı. Biñ bir Receb'inde İmām Dāmādı Şeyḫī Çelebi yirine Şaḫn'a gelüp sene-i mezbūre Zī'l-ḫa'de'sinde veliyy-ni'meti diyār-ı Engürüs üzere serdār olmaḫla hem-rāḫ-ı muḫayyem-i gerdūn-nümün ve ḫāzī-i ordu-yı ḫümāyūn olmuş idi. Yanık seferinden ḫufūl ve Belḫırad meşṭāsına nüzūl olunduḫda zücāc-ı mizācı şikeste ve sefer-i āḫirete bār-beste olup biñ üç Receb'inde riḫlet ve medrese-i maḫlūle ile Ḥaydar Efendi kesb-i rif'at⁵ bulmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü ḫayā ile meşḫūr, şāfi-fu'ād, pāk-i'tiḫād idi.

el-Mevlā Ḥüsāme'd-dīn (Ḥüsām Efendi⁶)

¹ Balyabadralı SE

² 240b E

³ 242b R1

⁴ - SE

⁵ ma'rifet E

⁶ Ḥüsām Efendi:Ḥüsāme'd-dīn-i Germiyānī SE

Hüsâm-ı vücūd-ı cevherdârı meyân-ı vilâyet-i Germiyân'da “Şeyhlü” nâm kaçabadan âşikâr ve mışkale-i ictihād ile mû-şikâf-ı dağā'ik-ı esrâr olup tertîb-i muqaddimât-ı ‘ulûm, nefîce-bağş-ı merâtib-i rûsûm olmak iktizâ itmegin mağatı-ı riğâl-i ricâl olan dârü's-salţana-i seniyyeye kudûm itdükde ‘ulemâ-yı Rûm mecâlis-i ‘ilmiyyelerine müdâvim ve mu‘allim-i sulţânî ‘Atâ’u’llâh Efendi hizmetlerinden mülâzım olmuş idi. Tarîk-ı tadrîsde kaç’-ı menâzil ve tayy-ı merâhil iderek kırk akçe ile Hâcî Hasan-zâde Medresesi’nden ma‘zûl iken tokuz yüz tokusan dört Şevvâl’inde Üskübî Muştafâ Çelebi yirine Edrine’de Taşlık müderrisi olmuş idi. Toksan altı Şevvâl’inde Tâce’d-dîn Efendi yirine Seyyidî Ğâzî Medresesi’nde müderris ü müftî ve müşkil-güşâ-yı müstefid ü müstefî olup toksan sekiz Rebî‘u’l-âhîr’inde kabûl itmeyen ‘Ubûdî yirine Mar‘aş kaçâsı ile nihâl-i âmâli bâlâ-keş olmuş idi. Elf-i kâmil senesi Şevvâl’inde ‘azl olunup yirine Fenârî-zâde Mağmûd Çelebi¹ naşb olındı. Biñ iki Receb’inde halefî yirine manşib-ı kadîmine i‘âde olındı. Biñ üç Ramazân’ında sicill-i ‘ömri tayy-kerde-i hitâm ve defter-i kaçâyâ-yı âmâli temâm oldı. Yirine Pervîz Efendi tezkirecisi Meğhemmed Efendi² mutaşaddî-i tenfîz-i aḥkâm olmuş idi.

Mevlânâ-yı merķûm ğavvâş-ı baḥr-ı ‘ulûm, ‘âlim ü ‘âmil, fâzıl u kâmil, fetvâ vü taḫvâda müselleme, istiḫâmet ü nezâhetde ‘alem, faşl-ı kaçâda seyfi-şârim, kaçtı’-ı ‘ırk-ı mazâlim idi. رحمة الله عليه³

el-Mevlâ Meğhemmed (Mu‘arrif-zâde Efendi⁴)

Kaçd-ı ta‘rîfden âzâde Mu‘arrif-zâde Efendi’dür. Belde-i Anḫara’dan zühür ve âftâb-ı feyz-i ezelden istifâza-i nûr-ı şu‘ûr idüp ‘ulemâ-yı ‘aşrdan istifâde ve ḥasbe’l-‘âde devr-i mecâlis-i ifâde iderek ḥareketi Ma‘lûl Emîr Efendi hizmetlerine müntehî ve şeref-i mülâzemetleriyle mütefaḫḫir ü mübâhî olmuş idi. Ḥatı u tirḫâl-i tarîk ve seyr-i menâzil-i ders ü taḫḫik idüp kırk akçe medreseden ma‘zûl⁵ iken tokuz yüz seksan üç Receb’inde Sipâhî-zâde yirine Medrese-i Muştafâ Paşa’da seccâde-nişîn-i ifâde olmuş idi. Seksan yedi Şa‘bân’ında ‘Abdu’l-ḫalîm-i ‘Acemî maḫlûlinden Kefe fetvâsına naḫl olınduḫda kabûl itmeyüp ‘azl ihtiyâr eyledi. Toksan Şa‘bân’ında ‘İmâd-zâde yirine

¹ 139b SE

² Çelebi SE

³ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁴ - R1, E

⁵ Munfaşıl E

Çorlu Medresesi virilüp¹ sene-i mezbûre² Zi'l-ħicce'sinde Ayāşî³ Muştafâ Efendi yirine Yıldırım Ğân pāyesi virilüp teveccüh itmedi. Toğsan iki⁴ Şa'bân'ında yine anlar yirine Kızılmışluk pāyesi ile vāşıl-ı 'izz ü iğbāl ve def'-i ħarāret-i 'azl-i penç-sāle için nā'il-i zülāl-i āmāl oldılar. Toğsan altı Şafer'inde Yūnus-zāde yirine Şaĥn'a gelüp metā'ib-i taħammül-fersā-yı tarīkdan bī-zār ve rātibe-i tekā'üde talebkār olmağın sene-i mezbûre Cemādiye'l-āħire'sinde 'Ömer Efendi yirine Kuds-i Şerīf każāsı tevcīh olunup birkaç günden⁵ sonra manşib-ı mezbūr Ğacī Efendi'ye virilüp bunlar vazīfe-i emşāl ile müteķā'id ve taleb-i manşib u cāhdan mütebā'id olmuşlar idi. Biñ üç Ramażān'ınuñ yigirmi yedinci günü dārü'l-üns-i kudse riĥlet ve cem'ıyyetgāh-ı ervāħa 'azīmet itdüler. Koğacı Dede Mescidi sāħasında medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü kemāl ile meşhūr, şūĥ u şehlevend, ekşer-i ma'ārifden behremend, Zekerıyyā Efendi ĥazretlerinüñ şerīk ü hem-civārı ve cüz'-i meclis-i feyz-medārı idi.

el-Mevlā Ğamza (Germiyānî⁶ Ğamza Efendi) {Vuşülî}

Vilāyet-i Germiyān'da "Şühüd" demekle ma'lüm u⁷ ma'hüd olan kaşabadan pertev-endāz-ı 'ālem-i şühüd olup ser-çeşme-i feżā'il-i efāzıla vürüd ve şühüd-ı 'udül ile işbāt-ı vücüd eyledükde şadr-ı 'ālī-kadr 'İvaż Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerinden iħrāz-ı nişāb itmiş idi. Tarīk-ı 'ilmde menāzil-peymā ve pey-i⁸ perde-i merāĥil-i pest ü bālā olarak kırk aķçe medreseden ma'zül iken toğuz yüz toğsan beş ĥudūdında elli aķçe ile "Ğammāmiyye" demekle ma'rūf Kāzī Ğüsām müderrisi olmuş idi. Toğsan yedi Şa'bân'ında 'azl olunup medresesi Koca 'Acem'e virildi. Toğsan sekiz Zi'l-ka'de'sinde Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine Burūsa Sultāniyyesi 'ināyet olındı. Biñ iki Şevvāl'inde Şücā' Efendi yirine Şaĥn'a geldi. Birkaç günden sonra Mollā Maķşūd yirine Āmid każāsına nā'il ve emed-i aķşā ve menzil-i maķşūda vāşıl olmuş idi. Biñ üç Cemādiye'l-āħire'sinde Kāmī-zāde⁹ yirine Arzırūm każāsına nağl olunmuş iken sene-i mezbûre Şevvāl'inde ĥamza-i şandalī-nişīn-i bedeni seyr-i Kāf-ı 'ademe revān ve

¹ - R1, E

² toğsan bir R1, E

³ - R1, E

⁴ 241a E

⁵ 243a R1

⁶ - R1, E

⁷ ma'lüm u:- R1

⁸ - SE

⁹ Kāmī-zāde:Kāmī Efendi-zāde SE

şahîfe-i ‘âlemde elif-i kâmeti gâmeze-i ser-pençe-i ecelden hemze gibi pîçân oldu. Mansıb-ı maḥlûl Ma‘rifet Efendi’nün ‘ıkd-ı gerden-i iclâli kılındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü ma‘rifetle meşhûr, şâhib-ı kırân-ı fazl ü hüner, tîğ-ı Dahḥâk-ı tab‘-ı mû-şikâfı pür-cevher ve “Vuşûlî” maḥlaşı ile eş‘ârı vâşıl-ı rûtbe-i kabûl, bedî‘-i semâvât-ı gird-i müfekkiresi müsellemler-i ‘ulemâ-yı fuḥûldür. Şi‘ri tezkirelerde meşhûr ve evfâh-ı nâsda mezkûrdur.

el-Mevlâ Ayâs (Ayâs Efendi)

‘İlm-i şerîfe ḥidmet ve ba‘z-ı ‘ulemâdan iḥrâz-ı şeref-i¹ mülâzemet idüp devr-i medâris ve ‘aḳd-ı mecâlis iderek kırık aḳçe medreseden ma‘zûl iken toḳuz yüz yetmiş üç Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘Alî Paşa-yı ‘Atîk Medresesi münḥall olup şadreyn-i fâzılîn Ḥâmid Efendi ve Pervîz Efendi ḥuzûrında ḥârice tâlibler için imtiḥân fermân olunup Vefâ Câmî‘i’nde Zekerîyyâ Efendi ḥâzretleri ve ‘Arab-zâde ‘Abdu’r-ra’ûf Efendi ve Deli Kerîm Efendi ve Manav Seyfî Efendi ve Beḥli Maḥmûd Çelebi ve şâhibü’t-terceme *Kitâbü’l-cinâyât* evvelinden yegân yegân kırâ’at itdüklerinde rehîne-i imtiyâz olan medrese ile Zekerîyyâ Efendi ri‘âyet olunup² ba‘dehu her biri istiḥkâklarına göre tesliyet olunmuş idi. Yetmiş dört Muḥarrem’inde bunlara daḥı Yeñişehr’de vâkı‘ Süleymân Paşa Medresesi tevcîh olındı. Ba‘dehu karar ihtiyâr itmemekle ‘azl olunup medresesi³ Ḥüsâm Efendi’ye tefvîz kılındı. Yetmiş toḳuz Cemâdiye’l-ülâ’sında Zeytûnî-zâde ‘Alî Çelebi yirine Tırabozın fetvâsına gönderüldü. Seksan beş Zi’l-ḥicce’sinde ‘azl olunup Seyyid Murtażâ mesned-nişîn-i ders ü iftâ oldu. Seksan altı Şafer’inde Ḥüsâm Efendi yirine Burûsa’da⁴ Sulṭân Murâd Medresesi ‘inâyet olunup seksan yedi Şevvâl’inde Manav İhtiyâr maḥlûlinden Kıbrıs fetvâsına naḳl olındı. Kabûl itmemekle seksan sekiz Rebî‘u’l-âḥir’inde Murâdiyye Müderrisi Nûru’llâh Çelebi’ye virilüp bunlar tekrâr Murâdiyye müderrisi oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Bitlice ‘Alî Çelebi yirine Edrine Bâyezîdiyyesi’ne terfî‘ olındı. Seksan toḳuz Şa‘bân’ında⁵ Küçük Maḥmûd Efendi⁶ yirine Amâsiyya fetvâsına tebdîl, anlar bunlaruñ medresesine naḳl ü taḥvîl olındı. Birḳaç sene iftâ vü ifâde mesnedinde karar-dâde olmuş iken toḳsan altı

¹ - E

² - SE

³ - E

⁴ 241b E

⁵ 243b R1

⁶ - SE

Muḥarrem’inde ‘azl olunup Tāce’d-dīn Efendi cā-niṣīn¹ oldu. Vazīfe-i teḳā’üd iḥsān olunup sübḥa-ṣūmār-ı ‘ömr-i güzerān iken biñ üç Zi’l-ḥicce’sinde teslīm-i naḳdīne-i cān ve ‘azm-i dārü’l-ḳarār-ı cinān itmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr ṣālīḥ ü vaḳūr, ṣāfi-fu’ād ve Müslim-i pāk-i’tiḳād idi.

el-Mevlā İslām (İslām² Efendi)

Vilāyet-i Ḥamīd dāḥilinde ba’z-ı bilād-ı İslāmiyye’den bedīd olup birāderi Ağzıḳara Muḥyi’d-dīn ile mānend-i Cevzā, kemer-bend-i ṭarīḳ-ı ‘ilm ü hüdā olmuşlar idi. Ba’zı ‘ulemādan mülāzemetle kām-revā olduğdan soñra³ bi-ḥasbi’l-istiḥḳāḳ şımf-ı müderrisīne iltihāk idüp kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken toḳuz yüz seksan altı Ramazān’ında Sekbān ‘Alī Medresesi ḥāric i’tibār olunup ibtidā bunlara i’tā olındı. Toḳsan bir Rebī’u’l-evvel’inde⁴ Munuḳ ‘Alī Efendi yirine Maḡnisa fetvāsı tevcīh ḳılındı. Toḳsan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Küçük Maḡmūd yirine Maḡnisa ḳazāsı virildi. Ḳabūl itmemele Seyrek-zāde’ye virilüp bunlara Şaḳlı Kerīm Efendi yirine Şām fetvāsı ‘ināyet olındı. Anı daḡı ḳabūl itmeyüp yirine Ma’rifetu’llāh Efendi mevşūl oldu. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde İmām-zāde yirine altmış aḳçe ile Murādiyye virildi. Andan daḡı isti’fā idüp bi’l-āḡhare vazīfe-i teḳā’üd ile manşıb u cāhdan istignā itmiş idi. Biñ üç Zi’l-ḥicce’sinde āheng-i ḥiccetü’l-İslām-ı dārü’s-selām⁵ ve istilām-ı maḡācir-i ḥavrā için şaḡn-ı cinānda maḳām eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ḡüsn-i ḡāl ile meşḡūr, ṣālīḥ ü ‘ābid, mecma’-ı maḡāmid idi.

el-Mevlā Maḳşūd (Kürd⁶ Maḳşūd Efendi)

Diyār-ı Kürdistān’dan ḳudūm ve devr-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rūm idüp Ḥ’āce Sa’de’d-dīn Efendi ḡidmeti ile mes’ūd ve şeref-i mülāzemetleri ile vāşıl-ı menzil-i⁷ maḳşūd olmuş idi. Ba’zı medārisde müdārese ve taḡḳīḳ u ifādeye mümārese iderek kırḳdan ma’zūl iken toḳsan sekiz Zi’l-ḳa’de’sinde Badralı Meḡemmed Efendi yirine

¹ 140a SE

² Ḥamīdī İslām SE

³ Olduḡdan soñra:olup SE

⁴ SE’de buraya tashih işareti konulup “Ḳocavī Muşliḡi’d-dīn yirine Çorlu pāyesi virilüp Rebī’u’l-āḡir’de” biçiminde ek yapılmıştır. Daha eski olan diḡer iki nüshada böyle bir der-kenar olmadığı için bu şekilde bir açıklama ile iktifā olundu.

⁵ Dārü’s-selām:- SE

⁶ - R1, E

⁷ - E

Fethiyye-i Mehemmed Paşa Medresesi'ne vâşıl, biñ bir Receb'inde kabûl itmeyen Mes'ûd Çelebi yirine İsmihân Sultân pāyesine nā'il olup sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde Tāce'd-dīn Efendi yirine Āmid kazāsıyla maqzî'l-merām oldu. Biñ iki Zî'l-ka'de'sinde Arzırûm kazası mevleviyyet olup bunlar nakl olındı. Kabûl itmedükde Kāmī-zāde'ye tevcih olınmış idi. Biñ üç evāhirinde 'ālem-i fezā-yı¹ 'uqbāya sefer ve maqşad-ı aşlıye güzer eyledi.

Mevlānā-yı merķūm harīş-i iktinā-yı şimār-ı 'ulūm, 'ilm ü şalāhla meşhūr ve hayr ile mezkūr idi.

el-Mevlā 'Alī (Muhaşşī² Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi)

Şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye'den olup şemme-i menākıb-ı celīlesi zīver-i şükūfezār-ı erķām olan şadru'l-'ulemā'i'l-a'lām Muhaşşī Sinān Efendi merhūmuñ maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūmıdır. Tokuz yüz kırk üç tārīhinde meclis-efrūz-ı şühūd ve tırāzende-i encūmen-i vücūd olmuş idi. Vālid-i mācidlerinden iktibās-ı envār-ı fazl ü 'irfān ve ol deryā-yı fesīhu'l-ercā-yı fezā'ilüñ kenārında iltikāf-ı cevāhir-i bī-kerān idüp şafā-yı cevher-i zātla sinān-ı nīze gibi ser-efrāz-ı 'ālem ve ḥalbe-i muḥāverede ḥilye-i kemālātla mu'allem³ olduḡda hem-rāhī-i⁴ du'ā-yı peder ile tārīķ-ı sa'ādet-refīķa güzer ve ol rāh-ı bī-pāyāna sefer kılmış idi. Tokuz yüz altmış ḥudūdında müderrisīn-i Şaḥn-ı Semān'dan Kāzī-zāde Efendi dārū'l-ifādesinde iştiḡāl, ba'dehu Anaṡolı şadāretinden müteķā'id Ma'lūl Emīr Efendi āstānesine ittişāl idüp altmış üç Receb'inde vāķi 'Abdu'r-raḥman Efendi nevbetinde mülāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mevlevīye dāmād⁵ olmuş idi. Altmış altı Şevvāl'inde müteveffā Kösec Ḥasan maḥlūlinden ibtidā kırk aķçe ile Pīrī Paşa Medresesi'ne revnaķ-baḥşā olup yetmiş bir Cemādiye'l-āḥire'sinde Fevrī Efendi yirine 'Alī Paşa-yı 'Atīķ Medresesi'nde fers-i seccāde-i ders ü taḥķīķ kılip yetmiş üç Cemādiye'l-ülā'sında Dārīb Muḥyi'd-dīn maḥlūlinden Süleymāniyye-i İznīķ pāyesine vāşıl, sene temāmında munfaşıl olup Ya'ķūb Çelebi ta'ķīb eyledi. Yetmiş altı Şafer'inde 'İvāz Efendi yirine Şaḥn'a gelüp yetmiş tokuz Şa'bān'ında Sinān-ı Aķḫişārī maḥlūlinden Şeh-zāde müderrisi olup seksan iki Zî'l-ka'de'sinde Zekerıyyā Efendi yirine Ḥaleb kazāsında fermān-revā-yı ḥūkm ü imzā

¹ - SE

² - R1, E

³ Müsellem E

⁴ 242a E

⁵ 244a R1

oldılar. Seksan altı Zi'l-ħicce'sinde Kara Çelebi-zāde Hüsām Efendi yerine Dımışku'ş-Şām hükümeti ile bekām olup seksan sekiz Cemādiye'l-ülā'sında kabül itmeyen Sarı Gürz-zāde yerine Medīne-i Münevvere kazāsına naql olup mäh-ı Şa'bān'da bunlar İstanbul'a gelüp kazā-yı Medīne şahib-i kadīmi Mazlūm Melek'de ibkā olındı. Seksan toķuz Cemādiye'l-ülā'sında Kara Çelebi-zāde yerine Mışr-ı Qāhire kazāsı ile kevkebi-ikbāli zāhire olup toķsan bir Rebī'u'l-evvel'inde Mollā Aħmed Efendi yerine mükerreren ĥākim-i Şām oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde Şems Efendi yerine Burūsa kazāsına naql olup toķsan üç Şafer'inde ma'zül ve yirlerine Çivi-zāde¹ ĥıřmı 'Alī Efendi mevşül oldı. Toķsan dört Zi'l-ka'de'sinde Bākī Efendi yerine ĥākim-i dārū's-saltāna oldılar. Toķsan beş Cemādiye'l-ülā'sında 'azl olup Anağolı'dan mütekā'id Ĥubbī Mollāsı rābi'an kazā-i İstanbul oldı. Toķsan yedi Rebī'u'l-āħir'inde ĥalefi yerine i'āde, toķsan sekiz Şa'bān'ında Kara Çelebi-zāde yerine Anağolı şadrında karār-dāde kılındı. Toķsan toķuz Receb'inde ref' olup yerine Bākī Efendi mükerreren şadr-ı 'ālī-kađr oldı. Biñ bir Şevvāl'inde Şun'u'llāh Efendi yerine mükerreren² Anağolı şadrı müyesser ve känd-ı mu'ād-ı iltifāt-ı sultānī mükerrer olup biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında vāki' cülūs-ı Meħemmed Ĥānī ešnāsında³ 'azl olup Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi münevvir-i eyvān-ı şadāret oldı. Biñ dört Cemādiye'l-ülā'sında Bostān-zāde Muştafā Efendi yerine şadr-ı Rūm ve nā'il-i ġāyetü'l-ġāyāt-ı merūm olup Egri seferine 'āzim ve müheyyā-sāz-ı levāzım olmış iken biñ dört Şevvāl'inde ref' olup yerine Dāmād Efendi terfī' olındı. Ĥamse ve elf Cemādiye'l-ülā'sınıñ ġurresinde⁴ necm-i ĥayātī āfil ve ecel-i tabī'isi 'ācil olup cām-ı fenādan mübtelā-yı sekerāt ve şikeste-sebū-yı ser-çeşme-i ĥayāt oldılar. Dāħil-i sūrda cedd-i emcedi Sarı Gürz Mescidi ĥazīresinde medfūndur.

Mollā-yı mūmā ileyh ⁵اسيغ الله نعمه عليه, kemālāt-ı⁶ 'aliyye ile mevşūf, fezā'il-i 'ilmiyye ile ma'rūf, şalābetde esed-i dārim, hükümetde seyf-i şārim, rükn-i rekīn-i temekkün ü şebāt, şīr-i ġarīn-i pelengī-veşebāt, istiķāmetde 'alem, nezāhetde müselle-i 'ālem idi.

el-Mevlā Muştafā (Burūsavī Cinānī Efendi⁷) {Cinānī}

¹ Çivi-zāde Efendi SE

² "Mükerreren" kelimesi SE'de "Şevvālin'de" kelimesinden sonra gelmektedir.

³ Ĥānī ešnāsında:Ĥānī'de SE

⁴ 140b SE

⁵ "Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın."

⁶ Kerāmāt-ı SE

⁷ Burūsavī Cinānī Efendi:Muştafā Cinānī R1, E

Maḥrūse-i Burūsa'dan bedīdār ve "Cinānī" maḥlaşı ile şöhret-şī'ār olmuş idi¹. Cins-i fāḥir-i 'ilm ü ma'ārif-e şarf-ı naḫdīne-i evḳāt ve netīce-baḥş-ı isti'dād olmağ-ıçün tertīb-i muḳaddimāt idüp;

Nev'ıyā lāzım degül olmağ fūlan ibni fūlan
Ma'rifet kesb eyle tek bir ādem ol ādem gibi

maẓmūnı üzere dāḥil-i cinān-ı ḥaḳā'ıḳ u 'irfān ve iḳtinā-yı semerāt-ı taḥḳıḳa şāyān olduḳda Mu'allim-zāde Efendi'nün ta'līm-ḥāne-i ifādelerine dāḥil ve iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle tır-i me'mūli hedef-i ḥuṣūle vāşıl olup cāme-i cāhı tırāz-ı gūn-ā-gūn-ı merātīb-i tadrīsle mu'lem ve ḥalbe-i müdāresede gülgūn-ı turfa-zebānı mānend-i raḥş-ı mu'allem olmuş idi. Kırk aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ üç Muḥarrem'inde² Mevlānā Muḥyi'd-dīn yirine Burūsa'da 'İvāz Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Muḥarrem'inde nā-kām ü nā-ümmīd 'azm-i cinān-ı cāvid idüp medrese-i maḥlūle İpekci 'Acem'e virildi.

Merḥūm-ı³ mezbūr feẓā'il-i keşire ile meşhūr, elsine-i selāşede nazm u nesre ḳādir, bī-naẓır münşī vü ḥūb şā'ir, 'ulūm-ı 'Arabıyye'den ḥiṣsemend, ma'ārif-i cüz'iyye ile şöhre-bend, ḥoş-ḫab' u şāfi-fu'ād, şūḥ-meşreb ü dervīş-nihād idi.

Manzūm ve menşūr birḳaç kitābı ve 'Arabī ve Fārisī ve Türkī eş'ār-ı revā-nişābı vardır. Cümleden *Maḥzen* baḥrinde *Riyāzū'l-cinān* nāmına meşnevīsi ḥaylī ḥoş-āyende vü güşāde⁴ nazmdur. Āzerī Çelebi merḥūm *Naḳş-ı Ḥayāl*e taḥrīk-i sūzen-i kilik-i bī-mişāl itdükde bunlar daḫı *Riyāzū'l-cinān*'a tarḫ-ı bedī'u'l-minvāl şalmışlar idi. Toḳuz yüz toḳsan beş tārīḫinde itmām eyleyüp imzā içün vālid-i merḥūma gönderdükde varaḳa-i niyāza bu ḳıḫ'a ile 'unvān-tırāz olmuş idi:

ای که در جنس بشر ذات تو مفرد نوعیست

متفق کشته بفضلت همه ارباب هنر

رتبه فضل تو فصلیست تمیز لیکن

¹ 242b E

² 244b R1

³ Mevlānā-yı SE

⁴ Güşāyende SE

¹نه بحدی که تصور کند افراد بشر

Merḥūm daḥī ṣaḥīfe-i cevāb-nāmede bu gūne taḥrīk-i kümeyt-i ḥāme itmişler idi.

Meşnevī

چون آن کلدسته باغ جنانی
نهال سبزه زار زندکانی

کل نوباوه باغ فصاحت
مروق باده از بزم جنت

رسید از صوب آن دانا و عارف
بدست این خریدار معارف

چو داد از نظم فردوسی نیشانم
ز لطفش باغ جنت شد جنانم

کهی بر دیده کریان نهادم
کهی بر سین که بر جان نهادم

مشمام جان شد از بویش معطر
بصر از نقش دلجویش منور

چنین نقش بدیع و طرز نادر
ز نقاشان چین ننمود ظاهر

زهی لطف و زهی لذت زهی آب
زهی سور زهی حالت زهی تاب

¹“Ey ki senin zâtn insan cinsinde tek bir türdür. Bütün hüner erbâbı senin faziletinde müttefiktirler. Senin faziletin öyle bir temiz bölümdür ki onu tasavvur etmek beşerden kimsenin haddi değildir.”

ببخشد مثنوی را لذت نو
بپوشند معنوی را کسوت نو

چو معنی یش بصورت جلوه کر شد
کلام ناظر ان الله در شد¹

Pādişāh-ı emānī-güster, Sulţān Murād-ı hüner-perver Һuzūr-ı ‘ālilerine bedā’i-i āşār ‘arz eyledükde mazhar-i cevā’iz-i bī-şümār olup ol bābda ğarīb ü ‘acīb vādilerden söz Һoparmışdur. Gāhī Һāne-i vīrānından şikāyet idüp iҺşāna bahāne, gāhī zaҺire fiĳdānına Һikāyet kıllup recā-yı bahā-yı terĳhāne iderdi. Gāhī evlād ü ‘ıyāl içün temennā-yı libās u cihāz, gāhī bir aĳmak Һidmetkārı ile ser-güzeştini beyānda taĳrık-i Һāme-i letā’if-perdāz idüp envā’-ı muĳĳikāt ve turfe turfe Һikāyāt inşā eylerdi.

Mervīdür ki merĳhūm Sulţān Murād Һān tevārīĳ ü āşār ve nevādir-i aĳbār istimā’ına mā’il olmaĳın emr iderler ki “Nā-şünīde Һikāyāt ile bir mecmū’a-i Һātır-firīb cem’ ü tertīb eyle ki leyāl-i şitāda eglenmege ĳābil ‘iber ü ‘acā’ibi müşt Emil ola.” Cinānī Çelebi daĳı mecmū’a-i² Һizāne-i Һāfızası olan nevādiri derc ve deryūze-i Һırmen-i yārān itdüğinden mā’adā, sīmyā-Һāne-i Һayālden Һarc idüp kitābı itmām itdüğde Bedā’i’u’l-āşār diyü nām vaz’ idüp bir kātib-i Һoş-nüvīse yazdurur³ ve cedvel içün müzeħhibe virür. Kışşā-ĳān-ı şāh-ı cihān olan Dervīş Eglence bu kışşadan āĳāh olup müzeħhib ile āşnā olur ve her cüz’ ki cedvel içün gelür, bi-temāmihā Һikāyātını Һıfz idüp Һuzūr-ı pādişāhīde naĳl ider. Bu vetīre üzere naĳl-i Һikāyāt temām olduĳda kitāb daĳı Һilye-i Һitām bulup Һuzūr-ı pādişāhīye ‘arz olunur. Cinānī derdmen cevā’iz-i bī-kerān ümmīdi ile bāb-ı ‘ālīde nigerān iken pādişāh-ı ‘ālī-cenāb nigāh-efgen-i şafaĳāt-ı kitāb olduĳda “Biz nā-şünīde⁴ Һikāyāt istedik. Bu Һod bizüm Eglence’nün meşelleri ancak.” diyü iltifāt buyurmazlar. Һapu Aĳası ĳazanfer Aĳa cüz’i iҺşān ile Һātırını taĳtīb idüp “Eglence’nün tekerlemelerine Һil’at-i inşā ile revnaĳ virmişsüz ve ol cevāhir-i ĳaltānı silk-i ‘ibārete çeküp Һaylī zaĳmete girmişsüz.” didükde Cinānī

¹ “O cennet bahçesinin gül destesi, hayat baĳının fidanı, güzel konuşma çimenliĳinin turfanda gülü, cennet meclisinin süzölmüş içkisi, o bilgili ârif tarafından bu bilgi alıcısının eline ulaştı. Firdevsî’nin şiiirlerinden belirti verince ben, onun lütfundan yüreĳim cennet bahçesi oldu. Bazen ağlayan gözüme, bazen göĳsüme, bazen de canıma koydum. Onun güzel kokusu can kokusu oldu. Göz onun gönöl çeken, güzel ve az bulunan tarzdaki desenlerinden dolayı aydınlıktır. Çin nakkaşlarından o desenler ortaya çıkmadı. Ne güzel lütuf, ne güzel lezzet ve su; ne güzel yanış, ne güzel hāl ve ışık. Mesneviye yeni bir lezzet bahşet. Anlama yeni bir elbise giydir. Onun anlamı sûrette göründüğü için Allah’a bakanların sözleri inci oldu.”

² Maĳfūz E

³ 243a E

⁴ 245a R1

münfa‘il olup “Ol gül-i hod-rū şüküfe-i bāğ-ı ibdā‘um ve nev-bāve-i naḥl-i ihtirā‘umdur.” diyü yemīnler ider. Bi‘l-āḥare müzehhibüñ ğadıri ‘ıyān ve bu naḫş-ı ğarıb dillerde dāstān olmış idi.

Merḫūm ḥafifü‘r-rūḥ u semīn, başarı ma‘lūl ü çeşm-i başireti dūr-bīn olup ḥilḫatine müte‘allıḫ laṭifeleri vardur. Cümleden Bahā‘e‘d-dīn-zāde Efendi merḫūmuñ maḥdūm-ı kerīmi ‘Abdu‘llāh Çelebi ki vālid-i mācidleri ile ḥilḫatde hem-reng ve fazl ü kemāde İbni Semīn ile deng-ā-deng idi. Cinānī Çelebi ‘ādet-i me‘lūfesi üzere cāme recāsına icāle-i kümeyt-i ḥāme idüp¹;

Bir ‘aceb baḫş eyledi dün gece erbāb-ı hüner
Böyle baḫşı görmedi cins-i melek nev‘-i beşer

maṭla‘ı ile manzūme-i gevher-nizāma bu mażmūnla iltiyām virür² ki “Ḥāzret-i maḥdūm ile semende mā-beynümüzi yārān farkdan ‘āciz olup bi‘l-āḥare nizā‘a fayşal virmek için bu vech üzere ḫarār virüldi ki aḫadü-hümā āḫaruñ libāsını giyüp bu ṭarīḫla tefāvüt ve ḫanḫı ṭarafda ise zāhir ola. Bu faḫīrde cāme mükerrer degüldür ki birini irsāl idevüz. Cānib-i maḥdūmdan irsāli müte‘ayyin olmağın recā olunur ki luṭf idüp yārānı bu dağdağadan taḫlīş buyurular.”. Bu laṭife iḫsāne bahāne olup maḥdūm-ı mekrümet-me‘āb bir fāḫir şūf ile manzūm cevāb göndermişler idi. Cinānī Çelebi ol ḫil‘at ile ḫanā‘at itmeyüp mükerrer iḫsān recāsına bu ḫıṭ‘ayı vesīle-i temennā itmiş idi:

Olmadı gönderülen şūf benüm sulṭānum
Bize sizden semen artuḫlığına geldi vuḫūf

Şübhemiz vālid-i mācidde ḫalupdur şimdi
Anlaruñ şūfi daḫı olmaz ise ṭāli‘a yuf

Merḫūmuñ bu gūne leṭā‘ifine nihāyet ve şūḫlıḫlarına ḫadd ü ğāyet yoḫdur. Bir gün Kefeli Ḥüseyn Çelebi ki meclis-i ‘irfānuñ zeyni ve za‘f-ı başarda mevlānānuñ ‘aynı idi, şoḫbet üzere iken ḫār u ḫāşāk-i rüzgārdan çeşmine ğubār işābet idüp Cinānī Çelebi‘den iḫrāc temennā³ eyledükde faḫş-ı ‘azīm ve taḫayyüd-i bī-şümārdan şoñra

¹ 141a SE

² İder R1

³ Recā E

cevāb virür ki “Benüm sultānum, tefahhuş ü teccessüsde daķıķa fevt itmeyüp çok sa’y eyledüm. Lākin ne göz var, ne çüb.” Bu ebyāt nuħbe-i eş’arı ve nümüne-i güftār-ı dürer-bārıdır:

Ni‘met-i vaşlına aġyārı ıoyurmış dil-ber
Gönlüñ iy ĥaste-i hicrān nenüñ aşın ister

[Ve lehu]

Ne ‘azm-i terk-i diyār itmege mecālüm var
Ne kādİRüm ki ıuram bir ġarīb ĥālüm var

[Ve lehu]

Ĥaıuñ geldükçe ruħsāruñda artar tāzelik terlik
Berāt-ile virilmiş gibi şāhum saña dil-berlik

[Ve lehu]

Var mı bir ruħsāre kim ĥaıı-ı siyeh-fām olmaya
Devr içinde ķanġı ġün gördüñ ki aħşām olmaya

[Ve lehu]

Ĥadīmİdür ĥuķūķı bülbülüñ güllerle ġāyetde
Aġac¹ ata bile binmişler eyyām-ı şabāvetde²

[Ve lehu]

Hevā-yı ġonce-i bāġ-ıla eyler fiġānı³
Alur yürekden ise ‘andelīb-i nālānı¹

¹ Çubuk E

² 243b E

³ Ĥonce-i//fiġānı:ġonce ile bülbül eyler efġānı SE

el-Mevlā'u'l-fāzil 'Alī bin Gānim el-Maḳdisī ('Alī Maḳdisī)²

Ṭoḳuz yüz yigirmi Zī'l-ḳa'de'sinde Mıŝr-ı Ḳāhire'de meclis-i ŝühüd-i teŝrif ve āzān-ı ḳabül ü isti'dādın ezān-ı "Ḥayy 'ale's-ŝalāḥ" ile teŝnīf itmiş idi. Evā'il-i ḥālide ŝeyḥu'l-ḳurrā ŝihābü'd-dīn Aḥmed-i Ḥanbelī'den ḳırā't-ı seb'a ile ḥıfz-ı *Ḳur'ān-ı 'Azīm* ve ŝemse'd-dīn-i İskenderī'den ihkām-ı mebānī-i tecvīd-i nazm-ı kerīm eyleyüp ḳāziyyü'l-ḳuzāt Fahre'd-dīn Semādīsī'den cemāl-i isti'dādı dāḥikü'l-beşere ve Mollā Mağveŝ-i (?) Tūnusī'den³ 'aŝr-ḥ'ān-ı rivāyāt-ı 'aŝere olup ḳuvvet-i ṭab'-ı māder-zādı taḥŝil-i kemālle mübeŝşere olduḳdan ŝoñra İbni Neccār ve emsālinden ḥadīs-i müselseli istimā' ve *ŝaḥīḥayn-ı Buḥārī ve Müslim* eḥādīs-i ŝerīfesin neyyir-i ŝubḥ-ı ŝādık gibi 'ālem-i taḥḳīḳda bāhirü'l-iltimā' ḳılıp Ma'lūl Emīr Efendi ṭoḳuz yüz ḳırḳ dōrt tārīḥinde Mıŝr ḳāzīsī olduḳda ṭalebesi silkine dāḥil ve ser-ḥalka-i emāsil olup *Küçük Ḥāŝiye* ve *İŝfahānī* ve *Ḥāŝiye-i Tecrīd-i Celāl-i Devānī* oḳumıŝlar idi. Nice yıllar tilmīz-i ḥāŝları Zekerıyyā Efendi ḥazretleri ile meclis-i ifādelerine ḥāzır olmaḒla nesīm-i enfās-ı ŝimāl-ŝümülinden Ḓonce-i ümmīdin ḥandān ve raḥīḳ-ı taḥḳīḳ-ı ma'lūlinden taḥŝil-i neŝve-i fazl ü 'irfān eyleyüp mebānī-i fūnūn-ı āliyyeyi eŝātize-i 'ālī-mesnedden ihkām ü teŝyīd ve ŝevānī-i 'ulūm-ı 'āliyyeyi cehābize-i ḳavī-müstenidden taḥŝil ü temhīd itdükden ŝoñra murabba'-niŝin-i mesned-i ifāde ve miḥrāb-güzīn-i taḥḳīḳ u icāde olup ŝuḳḳa-i i'tibārı vālā ve ŝīt ü ŝadā-yı nevbet-i iŝtihārı a'lādan a'lā olmuş idi. Ḳāhire-i ma'azziyyede eŝref-i medāris-i 'ilmiyye olan ŝarḒıtılmışıyye'de müderris ve buḳ'a-i celīle-i Süleymāniyye'de ŝadr-ı meclis olup 'aŝrında a'lem-i 'ulemā-yı Ḥanefiyye ve müftī-i müŝkil-güŝā-yı ḥaḳā'ıḳ-ı celiyye vü ḥafiyye olmuş idi. Mükerreren ḥacc u ziyāret ve ḥāk-i muḳaddes-i Beytü'l-maḳdis'e ŝarf-ı 'inān-ı 'azīmet eyleyüp burc-ı ŝeref-i Ezheriyye'de Ḓurre-i zāhire ve bereket-i ŝehr-i Ḳāhire iken biñ dōrt Cemādiye'l-āḥire'sinüñ on sekizinci gicesi leyle-i aḥadda neyyir-i vücūdı üfül ve mevṭn-ı aŝlīsī olan 'ālem-i ḳudse ḳufül itmiş idi.

ŝeyḥ-i mezbūr deryā-yı fazl-ı mevḑūr, 'ulūm-ı 'Arabiyye'nüñ baḥr-i muḥīṭ-i Ḓarā'ibi, fūnūn-ı edebiyyenüñ ŝaff-ārā-yı ketā'ibi, deryā-yı envār-ı eḥādīs-i nebeviyyenüñ nāzım-ı silkü'l-le'āl-i müselseli ve ebḳār-ı efḳār-ı tefāsīr-i Ḳur'āniyye'nüñ mū-ŝikāf-ı mücmel ü mufaŝŝalı, uŝul-i dīn ü uŝul-i ŝer'üñ müŝeyyid-i

¹ Bu beyit E'de birinci sıradadır.

² SE'de nisbe yazılmamıştır.

³ 245b R1

erkānı ve fūrū‘-ı mesā‘il-i dīniyyenüñ kavī-sāz-ı bünyānı, ‘ilm-i harf ü ‘ilm-i hāl-i mütercemüñ zebān-dān-ı esrārı ve fenn-i reml ü sīmyā gibi ‘ulūm-ı ğarībenüñ kāşifü’l-kınā‘-ı ebkārı, baħr-ı kāmıl, ħibr-i şāmil idi. Diyār-ı Mışriyye’de riyāset-i ‘ilmiyye anlara müntehī olmuş idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinüñ eşheri *en-Nehrü’l-fā’ik fī Şerħi Kenzi’d-dağā’ik* dūr ki *Baħr-ı Rā’ik* şāhibinden şoñra yazup İbni Nuceym’e mu’āhezāt-ı keşiresi vardır. İtmāmına müsā‘ade-i eyyām olmamağla encāma irmemişdür. Fünūn-ı şettāda te’lifatı ve cevāhir ile vezn olunmağā lā’ik ta’līkātı vardır. Fetvāları metīn ü muħkem, resā‘ili müselle-i ‘ālemdür.

‘Ulūm-ı ğarībede mahāreti ve efā‘il-i ‘acībede ğudreti olmağın ‘aql-i teng-havşala ihātasından ‘āciz olacağ ba‘z-ı aħbār, zebān-zed-i nāķilān-ı āşārdur. Cümleden biri biñ ħudūdında Mışır beglerbegisi olan Ĥāfiż Aħmed Paşa bir şahş-ı cāniye ‘itāb idüp gemiye gönderdükde peder ü māderi şeyħden şefā‘at recā iderler. Şeyħ-i kerīm ħilāf-ı ma‘hūd dārü’l-imāreyi teşrīf ve cevāhir-i zevāhir-i pend ü naşīhat ile ğuş-ı naħvet-i vezīri teşnīf idüp ğadırgada kürek teklīfi verā-yı tavķ-ı beşerī olduğını beyān ve şahş-ı mezbūr ħaķķında recā-yı ‘afv ü ihsān eyledükde kār-ger olmayup ħā‘iben¹ rücū‘ muķarrer olıcağ² ‘ilm-i sīmyāya mūrāca‘at ve ‘amele meşğūl olup der-hāl izhār-ı kemāl-i ğudret ider. Ol sā‘atde paşaya bir hālet ve ‘ālem-i ħisden³ ğıybet vāķi‘ olup görür ki āstāneden ğapucılar gelüp kendüyi ‘acele ile da‘vet-i dergāh-ı sultānī ve kemāl-i te’kīd ü teşdīdi mutazammın ibrāz-ı fermān-ı ħāķānī⁴ iderler. İmtisālen li’l-emri’l-‘ālī mu‘accelen İskenderiyye’ye gelür ve ğudümüne muntazır bir ğadırgā bulup fi’l-hāl süvār olur⁵.

Bu ħayrsuz atada tırma dilā ışa serin

mazmūnı üzere dümen toğrıdup⁶ meyān-ı ‘ummānda giderken kāfir gemilerine rāst gelüp ğadırgayı alurlar ve paşayı rüfeķāsı ile bend idüp küreke ğorlar. Bir miķdār kürek çeküp kemāl-i iztırāb u iztırār üzere iken görür ki Şeyħ ‘Alī Maķdisī sefīnenüñ iskelesinden āşikār ve sefīne ħalkı fermān-berdār olup murād eyledüğü esīri āzād ider.

¹ 244a E

² 141b SE

³ Cesedden SE

⁴ 246a R1

⁵ Olup el-hāletü hāzihi SE

⁶ toğrudup SE

Ol hâlde paşaya hitâb idüp “Nice kürek çekmek âsân mı imiş? Halâşdan hazzıñuz var mı?” didükde şeyhe cân ü dilden niyâz ve dest-i temennâyı dırâz ider. Şeyh-i kerîm paşanuñ eline yapışup taḥrîk itdükde ḥ’âb-ı ğafletden intibâh ve etrâfa nigâh idüp kendüyi evvelki maḳâmında bulur. Diḳḳat idüp meclisde ḳaṭ’â tağayyür müşâhede itmedüğinden ğayrı erbâb-ı meclise nisbet, ân-ı ğayr-ı münḳasım geçmedüği zâhir olur. Bî-iḥtiyâr şeyhuñ elin öpüp i’tiḳâdını müstezâd ve ol dermendi bend-i belâdan âzâd ider.

Bu hikâye daḫı keşide-i silk-i taḫḳîḳdür ki Ḥâfız Paşa ile sebkiyyede şoḫbet ve ‘aḳd-ı meclis-i üns ü ülfet idüp paşa-yı mezbûr şeyh ḫazretlerinden recâ iderler ki i’mâl-i ğarîbe-i sîmyâdan nümüne-nümâ olalar. Şeyh daḫı müsâ’ade idüp paşanın ḫâtemini taleb ider. Teslîm itdükde baḫr-ı Nîl’e pertâb idüp ğavṭa-ḫor-ı deryâ-yı murâḳabe olur. Ba’de zemân iḫzâr olınan ḫarbüzelerüñ birini taleb idüp paşaya işâret ider ki “Ḥarâret-i hevâdan yübüset ğalebe eyledi. Kendü elinüz ile ḳaṭ’ idüp bir miḳdârını iḫsân ve du’â-yı ḫuşûl-i merâmında raḫbu’l-lisân eyle¹.” Paşa daḫı fermân-ı şeyhe müsâra’at eyleyüp ḫarbüzeyi mânend-i şadef tañşîf eyledükde dürr-i şâhvâr-ı ḫâtem meyanında meşḫûd ve ol dürc-i zümürüdîn ile dest-sûd-ı gevher-i maḳşûd olur.

Mervîdür ki bir ferzend-i dil-bendine ğâyet müte’alliḳ olup fezâ’il-i celîle ile tekrîm ve ol fûnûn-ı ğarîbeyi ta’lîm itmiş idi. Ba’dehu ehl-i hevâ olup fışḳ u fücûra temaḫḫuz ve ba’z-ı Müslimînüñ ḫaremine ta’arruz ider. Şeyh-i ğayyür bu ḳışşadan âĝâh olduḳda dârü’l-imâreye gelüp ḳatline iftâ ve izâle-i vücûd-ı fesâd-âlûdını da’vâ idüp ḳatlı itdürür.

Taḳıyyü’d-dîn-i Mıṣrî’nün² te’lif itdüği *Ṭabaḳât-ı Ḥanefiyye*’ye taḳrîzinden bir beyt-i bî-miṣâl, bedî’u’l-minvâldür:

جعلت تقریظی له عوذة
تقیة من شرذی العین³

رحمة الله عليه⁴

el-Mevlâ Ḳâsım (Ḳâsım Çelebi İbni Ḥâcî Efendi⁵)

¹ Eyleye SE

² Temîmî’nün SE

³ “Onun için yazdığım bu taḳrîzi hasetçilerin bakışından korunmak için bir sığınak kıldım.”

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁵ Ḳâsım//Efendi:Maḫdûm-ı Samsûnî-zâde SE

Samsūnī-zāde Hācī Efendi'nün ferzend-i dil-bendidür. Taḥşil-i 'ilm ü 'irfān ve teşyīd-i mebānī-i taḥkīk ü iḳān idüp H'āce Sa'de'd-dīn Efendi'den mülāzım ve evḳāt-ı şerīfesini ihyā-yı merāsım-i tadrīse ḳāsım olmağla kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ dört Cemādiye'l-āḫire'sinde Ğanī-zāde Efendi yerine Maḥmūd Paşa müderrisi olmuş idi. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında t̄ā'ūndan fevt olup medresesi Yavuz Çelebi'ye virildi.

Maḥdūm-ı merḳūm naḥl-i girān-bār-ı 'ulūm, ḥasenü'l-aḥlāḳ, ṭayyibü'l-a'rāḳ idi. Ol ḥānedān-ı ḳadīmūñ¹ ḥātime-i ricālidür.

el-Mevlā Muştafā (Küçük Muştafā) {Tūsī}

“Küçük Muştafā” demekle ma'lūm-ı şaḡir ü kebīr olan mollā-yı fezā'il-semīrdür. Hālet-i şıḡarında maşḳaṭ-ı re'si ve medār-ı ke'si olan Ṭosya 'ulemāsından taḥşil-i 'ilm ü edeb ve cem'-i nefā'is-i müddaḫar ü mükteseb ḳılıp ṭarīḳ-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı i'tibārın² sikke-i ma'hūde ile meskūk eyledükde efāzıl-ı 'aşr ḫidmetlerinde i'māl-i zihn-i derrāk ve işbāt-ı ḳarīḫa-i pāk ḳılıp her mertebeye lā'ıḳ, dānişmend-i fā'ıḳ olmağın Ğarīḳ 'Arab-zāde ta'yīn-i ḫidmet-i i'āde ile ḳadrini berter³ ve teşrīf-i mülāzemetle bālā-yı isti'dādını pür-zīver ḳılmış idi. Birḳaç pāyeye pīrāye-baḫş olduḡdan soñra kırk aḳçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz seksan iki Zī'l-ḳa'de'sinde Bosnevī Aḫmed Çelebi yerine Burūsa'da Yıldırım Hān Medresesi iḫsān olunmuş idi. Seksan sekiz Şa'bān'ında Şun'u'llāh Efendi yerine Şāh Sultān pāyesine vāşıl, toḳsan Şa'bān'ında yine anlar yerine Hānḳāh rütbesine nā'il olup toḳsan bir Şafer'inde Ma'rūf Efendi yerine Medrese-i⁴ Hāşekiyye'de mesned-efrūz-ı fezā'il oldılar. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde Baḫrī Ḥasan Çelebi yerine Şaḫn'a gelüp toḳsan beş Şevvāl'inde 'Oşmān Efendi yerine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olup toḳsan yedi Cemādiye'l-āḫire'sinde yine anlaruñ yerine Süleymāniyye medārisinūñ birine terfī' olındı. Elf-i kāmīl Muḫarrem'inde Ḳāf-zāde Efendi yerine ḳazā-yı Şām-ı şerīf ile teşrīf ḳılındı. Biñ bir Cemādiye'l-āḫire'sinde H'āce-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme'ye naḳl olındı. Biñ üç Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olup Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi ta'ḳīb eyledi. Biñ dört Şevvāl'inūñ on üçüncü günü intikāl eyleyüp Ḳurşunlu Türbe'de defn olındı.

¹ - R1

² 244b E

³ 246b R1

⁴ - E

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ‘irfān ile meşhūr, ‘ālim ü ‘āmil, kāmīl¹ ü şāmīl idi. “*Ahlāku’s-salṭana*” ismi ile müsemma kitābı ve *Risāle-i Selciyye*’si vardır. Ṭosya taqrībi ile Ṭūsī taḥallüş idüp ba’z-ı eş’ārı ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’da nümüne-i güftarı vardır.

el-Mevlā Meḥemmed (Kınalı-zāde² Fehmī Çelebi) {Fehmī}

Şem‘-i efrūhte-i dūdmān-ı faẓīlet ve naḥl-i efrāhte-i būstān-ı ‘ilm ü ma‘rifet, reşk-endāz-ı sa‘d-ı fehmī Kınalı-zāde³ Fehmī Çelebi’dür.

فهم ابن فهم لا يحيط به فهمي⁴

Devlet-i Selīm Hān-ı Sānī’de Anadolı şadrı iken dest-şū-yı çirk-i dünyā-yı fānī olan Kınalı-zāde⁵ ‘Alī Efendi’nüñ maḥdūm-ı kihteridür. Ṭoḡuz yüz yetmiş iki tārīhinde pederi Şām kâzisi iken fūrūzān-ı meclis-i şühūd ve nişānde-i ḥazīre-i vücūd olup istifāza-i ‘ilm ü ma‘ārifet beẓl-i mechūd ve istifāde-i zārā’if ü tarā’ife sa’y-i nā-maḥdūd itmiş idi.

“Meḥemmed Faḥr” (972) tārīḡ-i vilādetleridür⁶.

Dest-yārī-i sa’y ü taleb birle ḥayşıyyāt-ı mevrūşeyi zamīme-i faẓl-ı mükteseb kılıp fā’iḡ-ı dānişmend ve her kemāle behremend olduḡda birāder-i mihterleri⁷ Ḥasan Çelebi Burūsa’da Sulṭān müderrisi olup ḥidmetlerinde iştiḡāl, ba‘dehu Çivi-zāde Efendi āstānelerine ittişāl idüp seksan ṭoḡuz Zi’l-ḥicce’sinde şeyḡü’l-İslām olduklarında medrese-i ifādelerinde mu‘īd ve ṭoḡsan Cemādiye’l-ülā’sında fermān olınan sūr-ı hümāyūn nevbetinde mülāzemetle ḡadri mezīd⁸ olmuş idi.

Ḳāzī‘asker ‘Abdu’r-raḡman Efendi’den mülāzım olup ṭoḡuz yüz seksan altı senesinde ibtidā Kesriyye’de ferş-i seccāde-i ḡükümet, ba‘dehu Ustrumca’ya ḡāzī olup tarḡ-ı binā-yı iḡāmet itmişler idi⁹.

¹ ‘āmil, kāmīl:kāmīl, ‘āmil SE

² Kınalı-zāde:- R1, E

³ 142a SE

⁴ “Fehm (anlayış) oḡlu fehmdir, onu benim fehmimi idrak edemez.”

⁵ Kınalı-zāde:- E

⁶ Meḥemmed//vilādetleridür:- SE; der-kenār R1, E

⁷ Birāder-i mihterleri:birāderleri SE

⁸ ‘azīz SE

⁹ Ḳāzī‘asker//idi:- SE; der-kenār R1, E

{Feyzî}: Birâderleri Hüseyn Çelebi, Hasan Efendi'den kihter ve bunlardan mihterdür. “Feyzî” mağlaşi ile meşhûr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arâ* da meşhûrdur. Rûmili’nün bilâd-ı celîlesinden Tırhala ve Kıraçova emsâli kaşabât-ı mu‘azzamaya vâlî olup biñ on iki hudûdında intikâl itmişdür¹.

İmtihân

Çoksan bir Ramazân’ın selhinde ibtidâ kırk akçe ile Merdümiyye müderrisi olup çoksan üç Cemâdiye’l-ülâ’sında munfaşıl oldılar. Çoksan altı senesinde Yeni ‘Alî Paşa müderrisi olan Şeyhî Efendi Mağdûmı pâyeye terfî olup medrese-i mezbûre hakkında imtiyhân fermân olunmağla hâmis-i Rebî‘u’l-âhîr olan yevm-i hâmisde tertîb-i hâmis-i bahş ü cedel ve temyîz-i ciyâd-ı ‘ilm ü ‘irfân için ta’yîn-i mağall kılınup hârice tâlîblerün emâsilinden Sireli Ca‘fer Efendi ve Aydınî ‘Ömer Efendi ile Zeyrek Câmî‘i’nde habs olunduğdan sonra şadreyn-i fâzîlîn Bostân-zâde Mehemmed Efendi ve Dökmeci-zâde Efendi huzûrlarında *Hidâye*’nün *Kitâbü’l-icâre*’sinden okuyup rehîne-i imtiyhân bunlara naşîb, anlar dağı rütbe-i² istiğkâk üzere mazhar-ı tatyîb oldu.

Biñ bir Rebî‘u’l-âhîr’inde Nakîb³ Şâhı yirine Kızılmuşluk pâyesine pîrâye şalmış idi. Biñ iki Receb’inde birâderleri Hüseyn⁴ Çelebi Kıraçova kazâsından bî-vech Ferhâd Paşa gâdriyla⁵ ‘azl olunmağın vezîr-i a‘zam meclisinde mütehevvirâne kelîmât eyledükde ‘azl ile mücâzât olup medresesi Kazancıkulı Sinân Efendi’ye ihsân olındı. Biñ üç Cemâdiye’l-âhîre’sinde Kefeli Hüseyn Efendi yirine Şâhın’a geldiler. Biñ dört Cemâdiye’l-âhîre’sinde Kara ‘Abdu’r-rağman Efendi yirine Şeh-zâde Medresesi’nde karar-dâde kılındı. Ol buğ’a-i celîlede ifâde-i ‘ulûm-ı cezîleye müdâvim iken işâbet-i ‘aynu’l-kemâl ile biñ dört Şevvâl’inün yigirmi sekizinci günü maraz-ı tã‘ûndan intikâl idüp;

Ne hatâ eyledük iy tîr-i kec-endâz-ı felek

Merdüm-i dîde-i a’yâna çokındı peykân

¹ Birâderleri//itmişdür:- SE; der-kenâr R1, E

² Tertîb E

³ 245a E

⁴ 247a R1

⁵ “Ferhâd Paşa gâdriyla” ifadesi SE’de metinde bulunmayıp der-kenarda “Vezâret-i ‘uzmâdan mütekâ‘id, Âsaf-ı Şânî Ferhâd Paşa gâdri ile ‘azl olunmuşdur.” açıklaması yazılmıştır.

maẓmūn-ı Һayret-nümūnı zebān-zed-i nevhā-engīzān-ı perīşān-Һāl olmuş idi. Yevm-i ‘arefede cenāzesi Cāmi‘-i Sulţān Meĥmedī’ye iĥzār ve du‘ā vü şenā ile mütevārī-i mezār-ı pür-envār kıldı. ayınataları Nişāncı Meĥmed Paşa Cāmi‘i Һazīresinde medfūndur.

Biñ sūz u derd ile didi tārīĥ Һāletī
Gitti ‘adem diyārına Fehmī gibi vücūd (1004)

Medrese-i maĥlūle Һaydar Efendi’nün ‘ıkd-ı gerden-i i‘tibārı olmuş idi.

Maĥdūm-ı merķūm nihāl-i nev-ber-i ‘ulūm, ab‘-ı güher-rīzi mecma‘u’l-baĥreyn-i manzūm u menşūr, Һiddet-i fehm ü cevdet-i zekā ile meşhūr, mihr-i fā‘izu’n-nūr gibi şāĥib-i zuhūr idi. Һayf u şad-Һayf ki kemāl-i muntazar, minaşsa-i zuhūrda cilveger olmadın sipihr-i ğaddār, ğaddāre-i zebān-ı cevherdārın mütevārī-i Һayf kılmış idi.

İmtihān-ı meclise¹ risālesi ve maĥbūl-i erbāb-ı abūl olmuş maĥālesi vardır. Bu eş‘ār nuĥbe-i āşār-ı ab‘-ı² güher-bārıdır:

Gelmezse gönlüñe n’ola ‘uşşāķ-ı ĥāksār
Tek zerre deñlü ĥātırıñı gelmesün ğubār

[Ve lehu]

Uyurken nāz-ıla bīdār olup nālemden ol dil-ber
Uyandurdum şafā bezmünde bir şem‘-i ziyā-ğüster

[Ve lehu]

‘Ahd itse urup şormaĥa aĥvālūñı şormaz
Hercā’idür ol serv-i revān ‘ahdine urmaz

[Ve lehu]

¹ İmtihān-ı meclise:İmtihān maĥalline E

² - R1

Cevrũnle Őınar āyĩne-i ĥātır-ı ‘uŐŐāk
Bĩ-çāre olur bezmũne geldũkçe ufanuĥ¹

[Ve lehu]

Gice dildār bĩdār olmadı bir Şem‘ yanunca
Keff-i pāyına yũz sũrdũm murād ũzre uyanunca

[Ve lehu]

Yār ‘ıyd irdi diyũ eyledi nũŐ-ı bāde
Sāĥar-ı mey el Őpũp geldi mũbārek-bāde

[Ve lehu]

Ķıldum niŐār cānı miyānuĥ hevāsına
Virdũm metā‘-ı Őabrı yine yok bahāsına

el-Mevlā ‘Abdu’l-ĥādir (Ķadrĩ Çelebi²) {Ķadrĩ}³

Tercemesi sebĥ iden sādāt-ı kirām ve ‘ulemā-yı a‘lām zũmresinden Su‘ũdĩ Efendi merĥũmuĥ maĥdũm-ı mes‘ũdu’l-vũrũdudur. Ŧoĥuz yũz seksan ĥudũdında ĥurre-i ĥarrā-yı vũcũdũ pertev-endāz-ı maĥla‘-ı⁴ Őũhũd olup istifāza-i envār-ı fazl ũ kemāl ile hilāl-i isti‘dādı bedr ve muĥanĥarāt-ı ‘izz-i ĥabũle Şu‘ũd ile bũlend-ĥadr olmuş idi. Mu‘allim-i cenāb-ı Murād Ĥānĩ Sa‘de’d-dĩn-i Őānĩ ĥidmetlerinden mũlāzım ve Őarĩĥ-ı tedrĩs iĥũn tehyi’e-sāz-ı levāzım olup ibtidā otuz aĥçe ile Kestel Medresesi’ne mũderris, ba‘dehu ĥālā Őeyĥũ’l-İslām, feyz-baĥŐ-ı ‘avālim ũ eyyām olan Aĥĩ-zāde Ĥũseyin Efendi ĥazretleri⁵ yirine ĥırĥ aĥçe ile Papasoĥlı Medresesi’nde Şadr-ı meclis olmuş idi. Biĥ tārĩĥinde ‘azl olunup medresesi Ĥānĩ-zāde Efendi’ye virildi. Biĥ ũç Receb’inde Sirāc

¹ Cevrũnle//ufanuĥ, der-kenār R1

² Ķadrĩ Çelebi:Su‘ũdĩ-zāde ‘Abdu’l-Ķādir Efendi SE

³ E sıralama deĥiŐmektedir. 245b E

⁴ Meclis-i SE

⁵ - SE

Efendi yirine Rüstem Paşa Medresesi ile kadri vālā oldu. Biñ dört Receb’inde Bostān-zāde Yahyā Efendi hazretleri¹ yirine Mihrümāh Sulţān pāyesi ihsān olındı.

Naql olunur ki pāyeye t̄alib iken H̄āce Efendi’ye ‘arz itdügi қаşidesinde bu beyt-i taţayyur-gūneyi dimiş ve bi’l-āhare didüğine gelmiş idi:

Hezār derd ile bir pāye қаţ‘ idem dir iken
Fezā-yı her dü-cihān қorқarın ola yek kām

Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinūñ toқuzuncı günü riḥlet ve dārü’l-üns-i қudse ‘azīmet itmiş idi. Қaraman қurbında қayınatası Beg-zāde² Efendi civārında vāқи‘ Mi‘mār Sinān Mescidi sāḥasında medfūndur. Medrese-i maḥlūle Ḥasan Paşa ḥācesi Bekir Ḥalīfe’ye virildi³.

Tārīḥ-i Ṭabībī

İtdi Қadrī Çelebi ‘azm-i beқā (1004)

Tārīḥ-i Dīger:

Gitdi ḥayfā bilinmedi қadri (1004)

Merḥūm-ı merқūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ‘ilm ü ma‘rifetde yegāne, ‘ulūvv-i himmetde müfred-i zemāne, “Қadrī” maḥlaşı ile ṭanīn-endāz, şā‘ir-i māhir-i қаşīde-perdāz idi.

Tefsīr-i şerīfden ba‘z-ı sūre-i kerīmeye ḥāşiyesi vardur. ‘Arabī ve Fārisī eş‘ār ile izḥār-ı iқtidār eylemiş idi. Silāḥşūrluқda eli ve ḥilāf-ı ma‘hūd ol vādīde medḥali olmağla Edrineқapısı’nda vāқи‘ ḥandek kenārında bir cirīd pertāb itmiş idi. İki қаţ⁴ қаpunuñ üstinden geçüp çārsū meyānına vāşıl ve toz қoparan nişānı gibi ‘azīm menzil olmuş idi. Ol vādīnūñ māhirleri ḥaylī pesend iderler.

Ḥaққā ki merḥūm ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi’nūñ üç dāne kerīmesinden üç gevher-i şāhvār-ı ḥümāyūn-şadef, elmās-ı müşelleş-nümā gibi nigīndān-ı devlet ü iқbāle

¹ - SE

² 247b R1

³ 142b SE

⁴ - SE

şeref virmişler idi. Biri Ğanī-zāde Efendi, biri Kerīm Çelebi, biri bunlardur. Bu eş‘ār-ı ābdār zāde-i ṭab‘-ı güher-bārıdur ki dīvānından intihāb olındı:

Cihānı na‘ra-i Allāhu ekber eyleye pür
Urursa laf-ı ta‘azzüm eger mülük-i kibār

Görüp ḥaṭṭ-ı kalemın seyr kıldı kürsīsın
Olan felekde ser-i zümre-i ūlī’l-ebşār¹

Eş‘ār²

Bürehne eyleyüp eşcār-ı bāğı faşl-ı ḥazān
Sürūd-ı bülbül olur کَلَّ مِنْ عَلَيْهَا فَا ن³

Çemende pertev-i mihr-ile sebz iken şararup
Varaqlaruñ yeşil altuna döndi rengi hemān

Olinca berg-i ḥazān üstine ziyā-güster
Çemende naqş-ı zer-ender-zer itdi mihr ‘ıyān

Nihāl şem‘-i fūrūzān-ı bezm-i gülşen olur
Ucında bād ile kim berg-i bīd⁴ olup lertzān

Cenāb-ı ibni zebīḥeyn ü⁵ şāhibü’l-ķavseyn
Hemīşe olsun aña cān-ı ‘uşşāk ķurbān

Dü-‘ālem içre odur enbiyāya ser-çeşme
‘Aceb mi olsa benānından āb-ı nāb revān

Elinde ol gice şemşīr-i ābdār oldı

¹ Cihānı//ebşār, der-kenār R1, SE

² - E

³ *Kur‘ān-ı Kerīm, Rahmān Sûresi*, 55/ 26, “Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir.” 246a E

⁴ Zerd E

⁵ - R1, E

Felekde zer-siper-i mähı şaqq için o benān

Dem-i edā vü tekellümde harfden harfe
Tamām-ı rütbe-i sür‘atle naql idince zebān

Ki ‘azīmet ü cünbişde Qāfdan Qāfa
Burāk-ı berq-revi naql ile ider cevelān

Vücūd-ı pāki ile dehri kıldı çün teşrīf
Cihānda ol gice nice ‘alāmet oldı ‘ıyān

O hālet idi ki qaşı segirdi dūnyānuñ
‘Acemde şanma ki oldı tezelzül-i eyvān

Gazeliyāt

O raşş-ı tünd-hūya mā’il olmış ol gül-i ra’nā
Yavuz yilden anı hod şaқınurdı bu dil-i şeydā

[Ve lehu]

Didüm ki umar mīve-i vaşluñ dil-i şeydā
Hep bitdi o qaldı didi ol naql-i dil-ārā

[Ve lehu]

Kūh-ı mişnetde olur mıydı bu deñlü üstād
Başdan şavsa eger tīşe-i ‘ışkı Ferhād

[Ve lehu]

Cefāya şabr idemezsün diyü ‘adūya söger
Hele bizi de du‘ādan unutmasun dil-ber

[Ve lehu]

O kāküle yüzünü gözünü süren bir kez
Dilā bir özge şafāya irür ki ‘ömre sürer

[Ve lehu]

Rūzedār-ı ğam-ı hicrānuñ olan sağ olmaz
Biz de gitdük ‘ademe görmege tuymağ olmaz

[Ve lehu]

Cüvānın aldurup ‘uşşāğdan şağlar ‘adüvv Kadri
Bu gün gördüm sürür izhār ider ammā ki aldırılmış

[Ve lehu]¹

Gönül virür göricek yāri ‘āşık-ı nā-kām
Ya vuşlata ne yürekle ider yine iğdām

[Rubā’i]

Virmek ne idi ğamze-i mekkārına cānı
Alur göz-ile başsa ger ol Yūsuf-ı şānī²

Geh rişte-i cāna tolaşur geh dil-i zāra
Yarüñ ne ‘aceb nāzik olur müy-miyānı

el-Mevlā Mehemmed bin Mehemmed (İmām-zāde Efendi³)¹

¹ Bu beyit R1’de bulunmamaktadır. SE’de ise sonraki rubâînin iki beyti arasında yer almaktadır.

² Virmek//şānī, der-kenār R1

³ İmām-zāde Efendi:Mağdüm-ı İmām-zāde SE

Tercemesi sebķ iden ‘ulemā-yı devlet-i Süleymāniyye silkinde manzūm İmām-zāde Efendi merhūmuñ maħdūmıdır. Vālid-i mācidlerinden mülāzım ve tarīķ-ı tadrīse āzim olup kırķ aķçe medreseden ma‘zūl iken ıokuz yüz ıoksan Şafer’inde Duķadin-zāde ‘Oşmān Efendi yirine Dāvud Paşa müderrişi olmuş idi. ıoksan iki Şevvāl’inde Keçmiri-zāde Yaħyā Efendi yirine Burūsa’da Murādiyye pāyesine nā’il, ıoksan ıokuz Zı’l-ħicce’sinde Es‘ad Efendi yirine Şaħn’a vāşıl olmuş idi. Biñ bir Receb’inde ķabūl itmeyen Kepenekci-zāde² yirine Üskūdār ķazāsı tevĉih olındı. Biñ iki Muħarrem’inde Baĝdād Ķazīsı Rıđvān Efendi ile³ mübādele-i manşıb itdiler. Biñ dört Muħarrem’inde ‘azl olunup manşıbı Ĥaleb Ķazīsı ıursun-zāde ‘Abdu’l-bāķī Efendi’ye virilmiş idi. Anlar gitmeyüp Ķazancıķılı Sinān Efendi’ye virildi. Ol daħı ķabūl itmeyüp sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında Nişāncı-zāde’ye virilmiş idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde gelürken medīne-i Ĥaleb’de füc’eten intikāl eyledi. Veliyyü’n-ni‘am-ı eyyām, şeyħü’l-İslām ibni⁴ şeyħü’l-İslām Yaħyā Efendi ĥazretleri Ĥaleb ķazīsı iken şalāt-ı cenāzesini edā ve ķubūr-ı şālihinde mütevārī-i ĥāk-i ‘anber-sā kılmışlar idi⁵.

Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü şalāħ ile meşħūr, fūnūn-ı mütedāvilede müşārik-i emşāl, maşrıķ-ı ‘ināyetden muķtebes-i envār-ı kemāl idi. Semīn ü ten-āver olmaĝla “Otlak ‘Arabası” dirler idi.

el-Mevlā Meħemmed (Baĝdādī-zāde⁶)⁷

Tercemesi sebķ iden Baĝdādī-zāde Aħmed Efendi’nüñ ferzend-i dil-bendidür. Tuħm-ı isti‘dād-ı māder-zādı bīħ-āver-i zemīn-i ‘ilm ü kemāl ve nev-bāve-i fażl ü ‘irfānı tuħfe-i Baĝdād’a mişāl olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede mürā‘ī-i merāsım olmuş idi. Kırķ aķçe medreseden ma‘zūl iken ıoksan yedi Zı’l-ħicce’sinde ĥidmetķārları elinde maķtūl olan Vezīr⁸ Yūsuf Paşa binā eylediĝi medrese ibtidā bunlara i‘tā olındı. Biñ üç Receb’inde ‘Ömer Efendi yirine Rodos fetvāsına terfī‘ olunmuş idi. Biñ dört Zı’l-ķa‘de’sinde fevt olup medresesi Tāce’d-dīn Efendi’ye virildi.

¹ E’de sıralama deĝişmektedir. 245a E

² 248a R1

³ Yirine SE

⁴ Şeyħul//ibni:- R1, SE

⁵ 245b E

⁶ Baĝdādī-zāde:İbni Baĝdādī-zāde SE

⁷ E ve SE’de sıralaması deĝişik. 245b E; 142b SE

⁸ - R1

Mevlānā-yı mezbūr isti‘dād-ı ‘ilmī¹ ile meşhūr, t̄alib-i ‘ilm ü edeb, seyyid-i şaḥīḥu’n-neseb idi.

el-Mevlā Bostān (Baḳḳāl-zāde Ḥilmī Çelebi²)³ {Ḥilmī}

Burūsavīdür. “Baḳḳāl-zāde” dimekle meşhūr ve “Ḥilmī” maḥlaşı ile *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da meşhūrdur. Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi’nün ḥidmet-i i‘ādesinden mülāzım ve ‘azm-i t̄arīḳ-ı tederīse cāzım olup kaṭ‘-ı merātib ve aḥz-ı menāşib iderek kırk aḳçe ile Üskūdār’da Meḥemmed Paşa Medresesi’nden⁴ ma‘zūl iken birkaç aḳçe rātibe-i teḳā‘ūd ile ḳanā‘at ve Şām-ı şerīfde ferş-i kilīm-i iḳāmet itmiş idi. Ol ḥāl üzere sūbḥa-senc-i eyyām ü leyāl iken biñ dört tārīḥinde intikāl eyledi.

Merḥūm-ı mezbūr mi‘yār-ı kāmil ile ma‘rūf u meşhūr, cevāhir-i āşārı sencīde-i mīzān-ı i‘tibārdur. Bu eş‘ār-ı ābdār mūntaḥab-ı şimār-ı bāḡ-ı güftārı ve zāde-i nihāl-i kilik-i girān-bārıdur⁵:

Benüm derd-i derūnum ‘aşıḳ-ı zār olmayan bilmez
Maḥabbet bir belādur kim giriftār olmayan bilmez

[Ve lehu]

Rāz-ı derūnum iy dil fāş itdiler cihāna
Bir daḥı aḡız açmam feryād ile fiḡāna

Ḳıṭ‘a

‘Allāme-i zemāne olup bir kişi eger
Eylerse ḳāzī‘askere biñ yıl mülāzemet

Mañşib virilmez aña çözülmeyicek kese⁶

¹ isti‘dād-ı ‘ilmī: isti‘dād u ‘ilmi E

² Efendi SE

³ E ve SE’de sıralama deḡişiyor. 246a E; 142b SE

⁴ 143a SE

⁵ Girān-bārıdur: Güher-bārıdur SE

⁶ Kīse SE

Hāşıl budur ki biñ-ise müşkil mülāzemet

Qıt‘a¹

Bir belādur mülāzemet Hilmī
Mübtelā olmayan kişi bilmez

İgneden iplige kimi sorulur
Kimi görür meşālihin eylemez²

Bakḳāl-zāde-i Diger: Bir bakḳāl-zāde daḥı mülāzım ve müderris olup elli aḳçe ile Burūsa’da Mollā Yegān müderrisi olmuş idi³. Ol medrese ibtidā bunlara ḥāric olmuşdur. Biñ üç Zi’l-ḥicce’sinde fevt olup medresesi Papas Aḥmed Efendi’ye virildi.

Şi‘r-i Cāmi‘u’l-ḥurūf⁴

‘Āleminde bu daḥı böylece bir ādem idi
Kimisinden kem ise kimi de bundan kem idi

Bakḳāl-zāde-i Diger: Bir Bakḳāl-zāde daḥı ‘ulūm-ı felekiyyeye müntesib, hem müneccim ve hem mutetabbib olmaḡın re’īsü’l-eṭıbbā ve ser-defter-i müneccimīn olmuş idi. Nāmı Meḥemmed’dür⁵. Nice yıllar ḡonce-i verd-i ter gibi iḥrāc-ı taḳvīm-i cedīd ve ‘ilāc-ı merzāda tedbīrāt-ı marziyyesin bedīd itmiş idi. Bin dört Rebī‘u’l-āḥir’inde nāme-i āmāli köhne taḳvīm gibi ‘amel-mānde ve ṭabīb-i ṭabī‘ati tedbīr-i bedenden ‘āciz ü dermānde olup;

‘Ālem-i ḳudse eyledi riḥlet.

Riyāset-i Eṭıbbā-yı Süleymāniyye Dārü’ş-şifāsı’nda ṭabīb olan Şems Efendi’ye ve müneccimbaşılıḳ manşıbı şāḡirdine tefvīz olındı.

¹ Ve lehu E

² İrmez SE

³ 246b E

⁴ Şi‘r//ḥurūf:- SE; li-Muḥarririhi’l-faḳīr E

⁵ Nāmı Meḥemmed’dür:- SE

Merhūm-ı merķūm ‘ulūm-ı riyāziyyede nādire-i devrān ve fenninde bī-naẓīr-i zemān idi¹.

Hilmī-i Diger {Hilmī}: Ma‘lūm ola ki “Hilmī” maḥlaşı ile defter-i şu‘arāya muhtaşş olan birkaç ādemdür. Meşāhīrinden biri tercemesi sebķ iden Kāzī-zāde Efendi maḥdūmı Muştafā Çelebi’dür. Biri bālāda meşūr olan Baḳḳāl-zāde’dür. Biri daḥı cezīre-i Mora dāḥilinde Anabolı’dan ‘Alī Çelebi’dür. Kāzī-zāde Efendi’den mülāzım ve tarīķ-ı semt-i² kazāya ‘āzim olmuş idi. Balyabadra ve Mizistre³ emşāli ḳaşabāt-ı celīleye vālī ve muḳāta‘ātuñ müfettiş-i emvālī olduğdan soñra bin dört senesi evāḥirinde⁴ müddet-i ḥayātı āḥir oldu.

‘Ulemānuñ şu‘arāsından ve ḳuzātuñ zurefāsından, şūḥ u şehlevend, vādīsinde bī-mānend idi. “Ḳallāş” laķabı ile mülakķab bir ketḥudāsı var idi. Anuñla ba‘z-ı leṭā’ifi vardur. Cümleden İstanbul’a gönderüp geldükde muḥāsebesin görürken zarūriyāt-ı umūrdan ğāyet mühimm olan ḥuşūşda beş aḳçe için diḳkat ü ḥisset idüp “Cüvānān-ı nev-zuhūrdan Şīrīn-keḷām nām dil-ber-i şeker-ḥand-i ‘ar‘ar-ḥırāmı ḳara mey-ḥānesinde yārān ile ziyāfet eyleyüp elli ğurūş ḥarc itdükden soñra sultānum tarafından elin öpüp yüz filori şeker bahā virdüm.” didükde taşdıķa mübāderet ḳılıp “Ḥarc-ı ma‘ķūle ne diyelüm, maḳbūlümüz.” didüĝi naḳl-i meclis-i yārān ve ‘unvān-ı şaḥīfe-i hezeyāndur ve bu beyt anuñdur:

Yāri ḳapduķ seyre çıķduķ ṭuymadı aĝyār-ı dūn
Ḥoş şafā sürdük⁵ efendi ‘ömr uĝurladuk bu ĝün

el-Mevlā Mes‘ūd (Ḥ‘āce-zāde Mes‘ūd Çelebi⁶)

Ḥ‘āce-i Sultān Murād-ı dīn-perver Sa‘de’d-dīn Efendi’nüñ maḥdūm-ı şālīs-i sa‘d-aḥteridür. Toḳuz yüz yetmiş toḳuz senesinde sine-i ‘ademden bīdār ve ufuk-ı vücūddan nümāyende-i dīdār olup Mollā Tefvīķ merḥūmdan muḳaddimāt-ı ‘ulūmı īķān u taḥḳīķ ve refīķ-ı tevfiķ ile ‘azm-i tarīķ eyledükde vālīd-i mācidlerinden intisāb-ı

¹ 248b R1

² - SE

³ Ve Mizistre:- SE

⁴ Evā’ilinde SE

⁵ Ḥoş//sürdük: Bir şafā itdük SE

⁶ Mes‘ūd Çelebi:- SE

‘ulüm-ı ‘āliyeye himmet ve iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Biñ bir Receb’inde Badralı Mehemmed Efendi yirine İsmihān Sulţān pāyesi virildükde qabūl itmeyüp Mollā Maqşūd’a virildi. Biñ iki Cemādiye’l-āhire’sinde Seyfī-zāde merhūmuñ yirine tāsi’-i medāris-i Semān olan Medrese-i Hāşekiyye ihsān olındı. Biñ dört Cemādiye’l-ūlā’sında ‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi yirine Şahñ’a gelmiş idi. Biñ beş Muharrem’inde marāz-ı tã’ūndan intikāl idüp medrese-i maħlūle ‘Azmī-zāde¹ Efendi’nüñ ‘ıqd-ı gerden-i cāhı kılındı. Kaşaba-i Eyyüb’de vālid-i mācidleri binā eyledügi mekteb sāhasında² medfūndur. Ol esnāda H̄āce Efendi hāzretleri Egri seferinde bulunup peyām-ı ‘azā eyyām-ı ğazāya müşādif olmağın maṭla’-ı kaşīde-i nazīdelerinde bu gūne işāret itmişler idi:

Ġazāya terk-i māl ü ehl ü evlād eyledük geldük

Mollā-yı mezbūr kemāl-i qābiliyyet ile meşhūr, vaqūr u edīb, ḫalūq u erīb, necīb u nebīb, maħdūm-ı vecīb idi.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḫīm (Ṭayyib-zāde)

“Ṭayyib Efendi” dirler bir qāzīnūñ maħdūm-ı kerīmü’l-aḫlāqı ve şāḫ-ı şecere-i ṭayyibü’l-a’rāqıdur. Ehlī Çelebi ve Şeyḫī Çelebi’nüñ birāder-i³ kihteri⁴ ve Ṭayyib-zādelik pīrāye-i elmāş-ı müşelleş-nümā-yı cevheridür. Şayyib-i medār-ı feyz-i nā-mütenāhīden iḫrāz-ı ḫazz-ı vāfir ve edīm-i isti’dādın ṭayyib ü tāhir idüp ṭarīq-ı ‘ilme sevq-ı rāḫile-i ‘azīmet ve H̄āce ‘Atā’u’llāh Efendi ḫidmetlerinden⁵ iktisāb-ı şeref-i mülāzemet eylemiş idi. Medāris-i ‘ilmiyyeden aḫz-ı vāye ve māḫ-ı serī’u’s-seyr gibi kaṭ’-ı pāye iderek seksan dört Zi’l-ḫicce’sinde Beqāyī Çelebi yirine kırk aqçe ile Merdūmiyye müderrisi olmuş idi. Ṭoqsan iki Şevvāl’inde İmām-zāde yirine Dāvud Paşa ḫāricine ‘āric olup ṭoqsan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Nevālī birāderi Maḫmūd Çelebi yirine Şāḫ Sulţān pāyesine pīrāye şalup⁶ biñ bir Receb’inde İmām-zāde Efendi yirine Şahñ’a gelmiş idi. Biñ üç Cemādiye’l-āhire’sinde Ḥamza Efendi yirine Āmid qazāsıyla

¹ ‘Azmī-zāde: ‘Abdu’l-Cebbār SE

² ḫaṭiresinde E

³ 247a E

⁴ Mihteri SE

⁵ Efendi ḫidmetlerinden: Efendi’den SE

⁶ 249a R1; 143b SE

nā'il-i emed-i aqşā olmuş idi. Biñ beş Şafer'inde haber-i vefâtı gelüp manşib-ı maḥlûl Şeyḫī Çelebi'ye tevcih olındı.

Mevlānā-yı mezbûr ḥaysiyyet-i 'ilmiyye ile meşhûr, ehl-i 'ilm ü 'irfān, gül-i ra'nā gibi dā'imā ḥurrem ü ḥandān, dervîş-nihād, pāk-i'tikād idi.

Şeyḫī Çelebi {Şeyḫī}: Birāder-i kihteri Şeyḫī Çelebi āheng-i tarīḫ-ı sa'ādet-refīḫ ve ḥidmet-i meşā'ih-ı itḫān u taḫḫīḫ idüp Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi dārü'l-ifādesinde iştiğāl, ba'dehu Mu'allim-zāde ḥidmetlerine ittişāl eyledükde nā'il-i şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede seccāde-nişīn-i dirāset olmuş idi. Ḳırḫ aqçe medreseden ma'zûl iken biñ senesi ḥudūdında kevkeb-i vücūdı mütevārī-i ğamām-ı ḥimām ve naḫd-i müneccim-i 'ömri temām oldı. Bu eş'ār-ı belāğat-şi'ār nuḥbe-i ğüftār-ı ābdārıdur:

Yine sākī mey-i gül-gūna yasaḫ var gibi
Bādenüñ ḫatresi yoḫ la'l-i leb-i yār gibi

[Ġazel]

Ḥam olmuş yā ḫaşuñ rā gibi zerrīn efser altında
Şan ol rādur¹ ki yazmış kātib-i ḫudret zer altında

Gelürdi raḫşa ḥāküm gird-bād-ı şevḫ-ıla dā'im
Ġubār olsa tenüm pā-yı semend-i dil-ber altında

Nesīm-i şubḫ gül-rīz olmasun gülşende dildāra
Olur nāzik teni āzürde gül-berg-i ter altında

Şaḫm aldanma lu'bet-bāz-ı dehrüñ mekrine Şeyḫī
Neler peydā ider ol bu kebūdī çāder altında

el-Mevlā Meḫemmed (Bebr Efendi²)

¹ Yādur SE

² Bebr Efendi: Amāsiyyalı Bebr Meḫemmed Efendi SE

Tuħm-ı Şecere-i münbitü'l-berre-i vücudı zemîn-i Amâsiyya'da  arîn-i nüŖ ü nemâ ve âbyârî-i feyz-i Hudâ-dâd ile cilve-nümâ olup pertev-endâz-ı¹ âftâb-ı terbiyetle  adr ü i'tibâr ve "Bebr Efendi" demekle berg ü Şâh-ı iştihâr bulmuş idi.

آن سیه چرده که شیرینی عالم باوست²

maẓmûnına sezâvâr olup 'ulemâ-yı 'aşruñ nemekdân-ı ifâdelerinden Şehd-kâm ve çâŖnî-çeş-i mezâyâ-yı كالمح في الطعام³ olduğdan Őoñra Ebu's-su'ud-zâde Aħmed Çelebi'nün ħidmet-i 'aliyyelerinde rüste-i erbâb-ı taleb ve cenâb-ı maħdümîden bu la ab ile mülak ab olmuş idi. Zekerıyyâ Efendi ħâzretleri Üçşerefeli müderrisi olduğda alup mu'îd ve mülâzemetle  adrin mezîd eyledi. Mollâ-yı mekârim-nihâd⁴ 'a d-ı muşâheret ile manzûme-i i'tibârın müstezâd itmiş idi⁵. Tarı -ı 'ilmde seyr-i menâzil ve  at'-ı merâhil iderek kır  a  e ile Burûsa'da Ĥancerıyye'den munfaşıl iken to san yedi Receb'inde Aħmed Efendi yerine Zâl Paşa ħâricine 'âric olup biñ üç Şa'bân'ında  azancı ulı Sinân Efendi⁶ yerine  ızılmuşluk pâyesi iħsân olındı. Biñ dört Zi'l-ħicce'sinde Manav Tâce'd-dîn yerine  onya  azâsı virildi. Manşıba 'azîmet eyleyüp⁷ eşnâ-yı râhda reh-zen-i ecel 'âcil olmağın biñ beş Rebî'u'l-evvel'inde fersüde-i da  â a-i a'mâr olup;

Döğüldi hâven-i miħnetde ser-be-ser eczâ

Zemâne n'eyler ola ileyüp ğubârını

beytini tekrâr iderek âsüde-i dârü'l- arâr oldu. Manşıb-ı maħlûl Ĥubbî Mollâsı oğlı Şems Çelebi'ye virildi.

Merħûm-ı mer ûm ħarîŐ-i deryâ-keşân-ı 'ulûm, selîmü'l- alb ü pâk-i'ti âd idi.  aŐaba-i İznî 'da medfûndur⁸.

el-Mevlâ Ĥâmid (Maħdüm-ı Taşköprî-zâde¹)

¹ - SE

² "O kara yağız ki dñyanın tatlılığı onunladır."

³ "Yemekteki tuz gibi..."

⁴  adrin/nihâd:ber-murâd itdükden Őoñra SE

⁵ Mollâ//itmiş idi, der-kenâr R1, E

⁶ - E, SE

⁷ Manşıba//eyleyüp:- E

⁸ 247b E

Şakā'ik şāhibi Taşköprü-zāde Efendi'nün maḥdūm-ı sa'd-aḥteri ve Kemāl Efendi ḥidmetlerinün birāder-i kihteridür. Toḳuz yüz altmış bir senesinde zīver-i şāḥife-i şühūd ve şāhidīn-i 'ilm ü ma'rifetle beyne'l-iḥvān işbāt-ı vüçüd idüp Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretlerinden mülāzım ve tarīḳ-ı ḳazāya 'āzim olup ḳuṭr-ı Rūm'da Ruscuḳ ve Tırhala emşāli bilād-ı celīleye vālī olup Anaṭolı cānibinde Şafed ḳāzisi olduḳdan soñra Sermin ḥükümeti ile pes-mānde-i mā'ide-i rızḳ-ı maḳsūmdan aḥz-ı vāye ve ol arāzī-i muḳaddeseye 'aṭf-ı 'inān-ı 'ināye² idüp biñ beş Cemādiye'l-āḥire'sinde ḥimā-yı Ḥamā'da ḥummā-yı vebā'iyeden intikāl³ ve rüy-māl-i ḥāk-i rızā-yı Zü'l-celāl eyledi. Zāhir-i Ḥamā'da reh-güzār üzere defīn ve Āzerī Çelebi ile ḳarīndür.

Maḥdūm-ı mezbūr kemāl-i istihālle meşhūr⁴, ḥulle-bāf-ı şerā'if-i a'māl, naḥl-bend-i maḥāmid ü efdāl, ma'ārif-i cüz'iyede müsellem, ḥüsn-i kitābetde ḳalem gibi 'alem idi.

el-Mevlā Muşliḥi'd-dīn (Geredeli Muşliḥi'd-dīn Efendi⁵)

Gerede ḥākinden nümāyān ve sūḥte kürdesi gibi mücellā-yı şayḳal-ı 'irfān olup ba'z-ı 'ulemādan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede 'ilm-i şerīfe ḥidmet itdükden soñra kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken biñ ḥudūdında fevt olan İzmirli Ḥüsām yirine Edrine'de Taşlıḳ Medresesi'yle bekām olmuş idi. Biñ beş Şa'bān'ında fevt olup yirine Nehcī Efendi naşb olındı.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḥla meşhūr, şāfi-fu'ād, Müslim-i pāk-i'tiḳād idi.

el-Mevlā Muştafā (Kefeli Muştafā Çelebi⁶)

Kefevīdür. Nüḳūd-ı 'ilm ü 'irfān ile kesb-i vecāhet ü şān ve küfv-i muḥadderāt-ı taḥḳīḳ ü iḳān olmağ-içün iḥrāz-ı cevāhir-i fazl-ı bī-kerān eyleyüp Mollā Aḥmed Efendi'den mülāzım ve semt-i tedrīse 'āzim olmuş idi. 'Alā ḥasbi'l-āde medāris-i 'ilmiyyede ferş-i seccāde-i ifāde iderek kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken elf-i kāmīl

¹ Maḥdūm-ı Taşköprü-zāde:Ḥāmid Çelebi R1, E

² - SE

³ 249b R1

⁴ "Kemāl-i istihālle meşhūr" ifadesi SE'de "efdāl" kelimesinden sonra gelmektedir.

⁵ - SE

⁶ - SE

hüdūdında Hāşkūy’de vāki’ Maḥmūd Paşa Medresesi hāric i’tibār olup bunlara tevcih olındı. Biñ beş Şa’bān’ında fevt olup medrese-i maḥlūle Aynagöz Muştafā’ya ‘ināyet olındı.

Görelüm āyine-i devrān ne şüret gösterür

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥāl ile meşhūr olup Mevlā el-Mevālī-zāde nāmına bir maḥdūmı zūhūr itmişdür ki ṭurfe-i ‘ālem ve ḥande-fermā-yı nevḥa-engīzān-ı mātēmdür¹.

el-Mevlā Muştafā (Bāḳī Efendi Muşlīsı)

Sulṭānu’ş-şu’arā Bāḳī Efendi ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve “Bāḳī Efendi Muşlīsı” dimekle iktisāb-ı şöhret itmiş idi. Ṭayy-ı menāzil-i ifāde ve baştı-ı seccāde-i taḥḳīḳ u icāde iderek kırk aḳçe ile İstanbul’da Sittī Ḥātūn Medresesi’ne vāşıl ve toḳsan altı Ramazān’ında on aḳçe teraḳḳī ile hāric rütbesine nā’il olmuş idi. Biñ üç Şa’bān’ında Bebr Efendi yirine Zāl Paşa hāricine taḥrīk olındı. Biñ beş Ramazān’ında intiḳāl eyleyüp medresesi Mubaşşır-zāde’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm naḥl-bend-i envā’-ı ‘ulūm, cevāhir-i ḥaḳā’iḳ-ı ‘ilmiyyeyi ḥā’iz ve ḳabūl-i cenāb-ı mevlevīye fā’iz idi.

el-Mevlā Süleymān (‘İvāz Efendi Süleymān²)

‘Alā’iyye diyārından gelüp ṭā’ife-i ‘aliyye-i ‘ulemāya iltihāk ḳaşdına dāḥil-i zümre-i erbāb-ı istiḥḳāḳ olduğda rüz-ı bāzār-ı devlet-i Murād Ḥānī’de şadr-ı kārḡāh-ı faẓilet olan ‘İvāz Efendi āstānesine intimā ve nisbet-i türābiyye cihetinden nihāl-i āmālını ḳarīn-i neşv ü nemā idüp nice zemān ol fāzıl-ı nāmdāruñ ‘aṭṭār-ı ṭabla-gerdān-ı meclis-i ifādesi ve nev-bāve-i ḥīn-i ḥadā’iḳ-ı taḥḳīḳ u icādesi olmaḡla şeref-i mülāzemeti ile ḳadr u i’tibār ve “ ‘İvāz Süleymānı” dimekle iştiḥār bulmuş idi. Ba’zı medāris-i ‘ilmiyyede müdāreseye müştaḡil ve mīzān-ı ṭab’-ı naḳḳād ve sermāye-i isti’dād ile ḥod-fürüş-ı kūçe-i feẓā’il olup kırk aḳçe ile Ṭūṭī Laṭīf Medresesi’nde³ şeker-

¹ 144a SE

² ‘İvāz//Süleymānı: ‘Alā’iyyeli Süleymān SE

³ 248a E

hā-yı haḳā'ıḳ-ı 'ilm-i şerīf olmış idi. 70xan iki Ramazān'ında Hūsām Efendi yirine Mollā Gūrānī Medresesi erzānī görüldi. 70xan yedi Cemādiye'l-ülā'sında dest-i sīne-küb-i 'azl ile memnū'-ı ma'āric-i 'izz ü 'alā ve 'azl-i bī-hengāma mübtelā olup medresesi 707 Laḳīf'de selefi olan Hızr Efendi'ye virildi. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde 70kuz¹ Meḳemmed Efendi yirine 70apluca pāyesine vāşıl olup biñ üç Muḳarrem'inde Celeb Meḳemmed Efendi yirine Üçşerefeli'ye naḳl olındı. Biñ dōrt Zī'l-ḳıcc'e'sinde Şaḳn taḳillesi ile² Şücā' Efendi yirine 70uds-i Şerīf ḳazāsiyla teşrif olındı. Biñ beş Ramazān'ınuñ evāsıyında maḳarr-ı ḳükümetine vāşıl olmadın irtihāl ve 'ālem-i ḳudse intikāl eyleyüp yirine Medīne-i Münevvere 70āzīsı 'Abdu'l-ḳalīm Efendi naḳl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḳla meşḳūr, 707 zebānı mānend-i Hüdḳüd-i Süleymānī, zemzeme-senc-i ma'ānī idi.

el-Mevlā ḳasan (Pirlepelī ḳasan Çelebi³)

"Pirlepelī" dimekle meşḳūr ve ol şehir-i dil-pesende intisābla şöhre-bend ü mezkūr idi. Ebu's-su'ūd Efendi ḳidmetlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede dāmen-ber-zede-i ḳidmet olup otuz aḳçe ile Edrine'de Emīniyye müderrisi ve kırık aḳçe ile İbrāḳīm Paşa Medresesi'nüñ şadr-ı meclisi olmış idi. Birḳaç sene ma'zül ve ri'āyet-i merāsım-i tarīḳa meşḳül iken 70kuz yüz 70xan 70kuz Rebī'u'l-āḳir'inde Kākül Perīşān Şeyḳī Çelebi yirine Yeni İbrāḳīm Paşa müderrisi olmış idi. Biñ üç Muḳarrem'inde 70avalalı-zāde 'Abdu'l-vehḳāb Efendi yirine Üçşerefeli pāyesine terfī' olındı. Biñ dōrt Şa'bān'ında Maḳmūd Efendi yirine Gelibolı ḳazāsi tevcīḳ olındı. Biñ beş Zī'l-ḳa'de'sinde 'azl olınup Bī-kesī⁴ Efendi naşb olındı. Gemi ile İstanbul'a gelürken deryā-yı 'ademe revān ve keştī ile bādbān tābūt ü kefenden nişān olup;

Yudı çirk-i dünyādan el ol zemān

Ecel teknesi oldı⁵ zevraḳ hemān.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i 'ilmiyye ile meşḳūr, mālā-ya'nīden mütecānib, leyyinü'l-cānib ādem idi.

¹ - R1; 70kuz-zāde SE

² 250a R1

³ Efendi SE

⁴ Bī-kesī: Beg R1

⁵ Ecel//oldı: Oldı ecel teknesi R1

el-Mevlā Meḥemmed (Ṭoḫuz Meḥemmed Efendi¹)

Maḥrūse-i Burūsa'dan zuhūr idüp “Ṭoḫuz Meḥemmed Efendi” dimekle meşhūr olmuş idi. Felek-i tāsi' gibi şafḥa-i cemālī² naḫş-ı ḥaṭṭ u ḥālden atlas u ḥālī iken heyākilü'n-nūr-ı efkār-ı 'ilmiyye ile burc-ı ḳalb-i meyyālī çarḥ-ı şevābit gibi mütelālī³ olup mā'u'l-ḥayāt-ı 'ilm ü 'irfāna ḳanmış ve 'arşa-i Şaḥn-ı Şemān'ı ṭoḫuz ṭolanmış idi. Ba'zı 'ulemādan mülāzım ve medāris-i 'ilmiyyede ihyā-yı merāsime müdāvim olup kırk aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḫuz yüz seksan sekiz Ramażān'ında Subaşı-zāde yirine Gegivize'de Muştafā Paşa müderrisi olmuş idi. Ṭoḫsan iki Ramażān'ında Şarı Muşliḥi'd-dīn yirine Ḳapluca pāyesine pīrāye-bend olup biñ Şevvāl'inde 'Abdu'l-ḥalīm Efendi yirine Şaḥn'a gelmiş idi. Ol ešnāda Fenārī-zāde Maḥmūd Çelebi yirine altmış aḳçe ile Murādiyye'ye naḳl olunup biñ dört Receb'inde meflūc olmaḡla 'azl olunup medresesi Mu'īd-zāde'ye virildi. Sene-i mezbūre evāḫirinde bir miḳdār ifāḳat gelmegin ḳabūl itmeyen⁴ Ma'rifetu'llāh Efendi yirine Arzırūm ḳazāsı tevcīh olındı. Bunlar daḡı imtinā' itmekle Ṭarsūsī'ye teklīf olunmuş idi. Biñ beş senesi evāḫirinde nā-kām ü nā-ümmīd 'azm-i dārū'l-üns-i cāvīd eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥāl ile meşhūr idi.

el-Mevlā Maḥmūd (Nevālī Birāderi⁵)

Ḥāk-i pāk-i Maḡnisa'nuñ naḫl-i sāye-güsteri ve Nevālī Efendi'nüñ birāder-i kihteridür. Zāt-ı maḥmūdu'l-ḥişālī i'dād-ı⁶ nefā'is-i fażl ü kemāl ile taḫşīl-i istiḫḳāḳ u istiḫāl idüp Ḥāmid Efendi'den mülāzemetle maḳzi'l-āmāl⁷ ve medāris-i 'ilmiyye ile mażhar-ı i'zāz ü iclāl⁸ olmuş idi. Kırk aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḫuz yüz ṭoḫsan ḥudūdında Dārū's-sa'āde Ağası Meḥemmed Aḡa medrese-i cedīde inşā eyledükde ibtidā bunlara i'tā olındı. Ṭoḫsan dört Şa'bān'ında Ağzıḳara yirine Şāh Sulṭān pāyesine terfī' olındı. Ṭoḫsan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde İslām Efendi yirine Maḡnisa fetvāsına

¹ Ṭoḫuz//Efendi:Burūsalı Ṭoḫuz-zāde SE

² 'izārı SE

³ Çarḥ//mütelālī:- SE

⁴ ḳabūl itmeyen:- SE

⁵ Nevālī Birāderi:Maḡnısalı Maḥmūd Efendi SE

⁶ 248b E

⁷ merām R1

⁸ İkrām R1

naql olındı. Biñ üç Şevvāl’inde Ma‘rifetu’llāh Efendi yirine Şām fetvāsına taḥrīk olınup isti‘fā itdüklerinde medresesi Celeb Meḥemmed Efendi’ye¹ virilüp bunlar ‘azl ihtiyār eylediler. Biñ beş ḥilālinde;

Rāh-ı ğamuñda ğuşşa vü ğam baña zād olup²
Gıtdüm ‘adem memālikine nā-murād olup

mazmūnını vird-i zebān-ı ḥāl iderek maḥmil-i tābūtla ‘ālem-i ‘uḳbāya irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr³ ‘ilm ü şalāḥla meşhūr ve elsine-i ḥalkda ḥayr ile mezkūr, şāḥib-i aḥlāk-ı sencīde, Müslim-i şāfi-‘aḳīde idi⁴.

el-Mevlā ‘Alī (Edrineli ‘Alī Çelebi)

Edrinelidür. “Kemāl-zāde” dimekle benām ve ekşer-i eyyām ḥidmet-güzār-ı⁵ niyābet-i ḥükkām idi. Ba‘zı ‘ulemādan mülāzemetle bekām ve medāris-i Tecrīdiyye vü Miḫḫāhiyye ile mazḥar-ı ikrām olup kırk aḳçe ile İbrāhīm Paşa Medresesi’nden munfaşıl iken toḳuz yüz toḳsan ḥudūdında Edrine’de Çuḳacı Ḥācī Medresesi ḥāric i‘tibār olınup bunlara tevcīh olındı. Toḳsan yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳoca Muḫyi’d-dīn maḥlülünden Ḥalebiyye’ye taḥrīk olındı. Biñ üç Zī’l-ḳa‘de’sinde müteḳā‘id Zeyrek-zāde yirine Dārü’l-ḥadīş Medresesi’ne naql olındı. Biñ beş Şevvāl’inde intikāl eyleyüp medrese-i maḥlüle ‘Ömer Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr maḥāsini⁶ aḥlākla meşhūr, lā’iḳ-ı menāşib-ı seniyye vü merātib-i ‘aliyye idi.

el-Mevlā Ṭaḳıyyü’d-dīn bin ‘Abdu’l-ḳādir (Ṭaḳıyyü’d-dīn-i Mışrī)

Şāḥābe-i kirāmdan olup ḥaşā’iş-i meşhūre ile benām olan Temīm-i Dārī neslinden olmağla “Temīmī-zāde” ‘unvānı ile müzekkir-i i‘tibār ve temīme-bend-i engüşti-i iştihārdur. Toḳuz yüz elli ḥudūdında medīne-i Ğazze’de tevellüd idüp Ḳāhire-i

¹ - E

² 250b R1

³ Mevlānā-yı mezbūr:- E, SE

⁴ 144b SE

⁵ ḥidmet-güzār-ı:ḥidmetkār-ı SE

⁶ ḥüsn-i SE

ma‘azziyyeye kufül ve ol menzil-i dil-nişine nüzül idüp tercemeleri sebķ iden İbni Nüceym ve İbni Ğānim emsāli meşā’ih-ı kibārdan aḥz-ı ‘ulūm-ı dīniyye ve itķān-ı fūnūn-ı yakīniyye eyleyüp Şāfi‘ī iken taḥannūf ve terk-i ta‘aşşub u ta‘assūf itmiş idi. Ba‘dehu medāris-i Ğāhire’den ibtidā Yeşbekiyye’ye, ba‘dehu Eşrefiyye’ye müderris olup ba‘dehu ecell-i medāris olan Şeyḥūniyye’de ser-ḥalka-i meclis olmuş idi. Toķuz yüz seksan iki ḥudūdında cülūs-ı Murād Ḥānī ‘aķabinde dārü’l-mülk-i Rūm’a ḳudūm idüp mu‘allim-i sulṫānī Sa‘de’d-dīn-i şānī ḥāzretlerine ba‘z-ı āşār-ı ‘ilmiyye ‘arz eyledükde mażhar-ı luṫf-ı bī-kerānı olup diyār-ı Mışriyye’de manşıb-ı ḳazā iḥşān olunmuş idi. Yüz elli aķçe ile ba‘z-ı bilāda vālī ve le‘ālī-i āmālī silk-i ḥuşūlde mütelālī olmuş idi. Toķsan yedi Receb’inde ba‘z-ı kibār-ı ‘ulemāya itāle-i lisān ve icāle-i zebāne-i sīne-sūz-ı zebān itmekle İbrīm nāḥiyesine nefy olunmuş idi. Elf-i kāmīl Muḥarrem’inde İstanbul’a gelürken Saķız ceziresinde gemisi pārelenüp māmeleki telef olmağla ḥāline merḥamet olunup manşıb iḥşān olındı. Biñ beş senesi evāḥirinde müddet-i ḥayātī āḥir ve rū-gerdān-ı ma‘ālī vü mefāḥir oldı.

Mevlānā-yı merķūm neheng-i Nīl-i ‘ulūm, şükūfe-çīn-i fażl ü ‘irfān, zū-fūnūn-ı devrān, fużalā-yı ḳuzātđan ma‘dūd, taķī vü naķī, kāmīl-vücūd idi.

Āşārından ḥurūf-ı mu‘cem üzere mütercem *Ṭabaķāt-ı ‘Ulemā-yı Ḥanefiyye*’si vardır. ‘Ulemā-yı Rūm’ı daḥı ilḥāķ eyleyüp kāmīl ve şāmil tāriḥ eylemişdür. Toķsan üç tāriḥinde itmām itmiş idi. *Elfiyye Şerḥi İbni Muşannif*e ḥāşiyesi vardır. Ekşer-i kelimāt-ı şerrāḥı cem‘ idüp muḥākeme itmişdür. Ve emşāl-i ‘Arab’da¹ bir mecmū‘a-i cāmī‘a tertīb eylemişdür ve Se‘ālibī’nün *Yetīme*’sini iḥtişār itmişdür. Bu ḥaķīr *Ṭabaķāt-ı Ḥanefiyye*’sini gördüm. Tetebbu‘-ı tevāriḥ-i selefde taķşīr itmemişdür.

[**Ṭaķıyyü’ d-dīn-zāde Ḥasan Efendi**]: Şāḥibü’t-tercemenūñ “Ḥasan Efendi” nām bir maḥdūmı zuhūr eyleyüp a‘yān-ı ḳuzāt-ı Mışriyye’den olmuş idi. Mükerreren Reşīd ve Dimyāṫ ḳazālarına mutaşarrıf olup seḥā vü keremde ‘alem idi. Ḥālā müteķā‘id olup a‘yān-ı ‘ulemā-yı Mışr’dan bir pīr-i nūrānīdür. Bu ḥaķīrūñ zevc-i ḥālesi olup tercemesi mürür iden Balıķ-zāde Efendi’ye dāmād olmaķ taķrībi i²le şoḥbet-i ḳadīmemüz olup ḥasenü’l-aḥlāķ, ṫayyibü’l-a‘rāķ, ḥulvu’l-mu‘āşere³, laṫīfü’l-muḥāvere, melek-ḥişāl ādemdür.

¹ 249a E

² Olmaķ//ile:olmağla E

³ 251a R1

Tâzeliginde mağlûb-ı hevâ vü heves ve menhiyyât-ı şer‘iyye tab‘-ı şûhına mültemis olup pederine ‘uķûķ üzere idi. Vâlidî merhûm ol münâsebetle veled-i ‘âķķ evşâfına müte‘allîķ bir risâle tertîb eylemişdür. *es-Seyfû’l-berrâķ fî ‘Unuķi’l-veledi’l-‘âķķ* tesmiye itmişdür. ‘Ulemâ-yı Mıŗr takrîz eylemişdür¹. Bu beyt ol risâledendür:

حسن نونه مقدمه

لعن الله من يؤخرها²

Veysî Efendi’nün daķı mezbûr haķķında bir maķâlesi vardır.³

el-Mevlâ Muşliķi’ d-dîn (Muşliķi’ d-dîn Efendi)

Ķaramanîdür.⁴ İstanbul Ķazâsından müteķâ‘id iken merâķî-i dârü’l-hulûda müteşâ‘id⁵ olan Şâh Efendi ĥidmetlerinden fâ‘iz-i şeref-i mülâzemet ve ba‘z-ı medâris-i ‘ilmiyyede mutaşaddî-i ĥidmet olup kırķ aķçe medreseden ma‘zûl iken biñ beş Muĥarrem’inde Şûfî Meĥammed Efendi yirine Pervîz Efendi müderrisi olmuş idi. Biñ altı Şafer’inde intikâl idüp medrese-i maĥlûle Aĥî-zâde Efendi merhûmuñ⁶ maĥdûm-ı mûkerremi ve üstâdum ‘Abdu’l-ĥalîm Efendi ĥazretlerinüñ şınv-ı ‘azîz-i muĥteremi İbrâĥîm Efendi’nün ‘ıķdu’l-le’âl-i gerden-i iclâlî kılındı.

Mevlânâ-yı mezbûr Muşliķi’ d-dîn’lerüñ eşlahı olmaķ üzere meşhûrdur.

el-Mevlâ Şâh Meĥammed (Kepenekci-zâde⁷ Şâh Ćelebi)

Tercemesi mürûr iden Süleymân Efendi’nün maĥdûm-ı kerîmidür. Cem‘-i esbâb-ı fezâ‘il ü ma‘ârif ile yegâne ve naĥ‘-ı i‘tibârda ferzâne-i zemâne olup Ebu’s-su‘ûd Efendi âstânesine intisâb ve şeref-i mülâzemetleriyle iĥrâz-ı şeref-i bî-ĥisâb itmişler idi. Devr-i medâris ve ‘aķd-ı mecâlis iderek kırķ aķçe medreseden ma‘zûl iken toķuz yüz seksan toķuz Ramazân’ında Ma‘rûf Efendi yirine Eski İbrâĥîm Paŗa müderrisi olmuş idi. Toķsan üç Şevvâl’inde Ĥusrev-zâde yirine Burûsa’da Manastır

¹ es-Seyf//eylemişdür:- E

² “İlk başlarda ay gibi ne güzeldi. Onu geciktirip kötüleştirenlere Allah lanet etsin.”

³ Tâzeliginde//vardur, der-kenâr R1, E, SE

⁴ - E, SE

⁵ İken//müteşâ‘id:- E

⁶ - E

⁷ Kepenekci-zâde:- SE

pāyesine terfî' olındı. Toğsan toğuz Rebî'ü'l-evvel'inde Manav Tāce'd-dīn yirine Şaḥn'a geldi. Biñ bir Receb'inde Kemāl Efendi yirine Üsküdār kazāsı tevcih olındı. Qabul itmemekle İmām-zāde'ye virilüp bunlar 'azl ihtiyār eyledi. Biñ altı Şafer'inde tarḥ-endāz-ı esbāb-ı ḥayāt ve mansūbe-i çarḥ-ı dağal-bāz ile māt olmuş idi.

Merḥūm-ı merḥūm maḥdūm-ı fezā'il-rūsūm, ehl-i 'ilm ü şā'ir, mecmū'a-i ma'ālī vü mefāḥir idi.

el-Mevlā Muḥarrem (Muḥarrem¹ Efendi)

Toḡatīdür. 'Ulemā-yı 'aşrdan tekmil-i merātib-i isti'dād ve levāzım-ı tarīḳı i'dād eyledükde Şeyḥü'l-İslām Şeyḥī Efendi ḥazretlerinden mülāzemetle ber-murād olup bi-ḥasbi'l-'āde kaṭ'-ı menāzil-i ifāde iderek kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken toğuz yüz toğsan üç Şevvāl'inde maḥdūmı 'Abdu'r-raḥīm Çelebi yirine Efdal-zāde müderrisi olmuş idi. Biñ iki Zi'l-ḥicce'sinde qabul itmeyen Aḥmed Çelebi yirine Tırabozın fetvāsına naql olındı. Biñ üç Muḥarrem'inde 'İvaż Süleymānı yirine Qapluca pāyesine taḥrīk olındı. Biñ beş Zi'l-ḥicce'sinde Ḥabīb Efendi yirine Anqara fetvāsı 'ināyet² olındı. Biñ altı Şafer'inde manşıbına gitmedin 'ālem-i āḫirete riḥlet ve seyr-i riyaż-ı cennet eyledi. Medrese-i maḥlūle Qızılca Ḥayre'd-dīnoğlı 'Abdu'llāh Efendi'ye 'ināyet olındı.

Şāḫibü't-terceme mecmū'a-i fezā'il-i cümme, şühür içinde māh-ı Muḥarrem gibi emşälinden muḳaddem idi

el-Mevlā 'Alī (Emīn-zāde Mantıḳī 'Alī Çelebi³)

"Emīn-zāde" demekle ma'lūm-ı bende vü āzādedür. Ḥazāne-i 'ilm ü 'irfāna emīn ve küşe-i sa'y ü talebde der-kemīn olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve merātib-i 'ilmiyyede iḫyā-künende-i merāsım olmuş idi. Kırk aḳçe ile Silivri Medresesi'nden ma'zül iken toğuz yüz toğsan dört Receb'inde A'rec⁴ Cāru'llāh yirine Edrine'de⁵ Şeyḥī Çelebi Medresesi virildi. Toğsan sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl olup medresesi Muşliḫi'd-dīn Ḥalīfe'ye 'ināyet olındı. Toğsan toğuz Cemādiye'l-āḫire'sinde Ayāşī

¹ Tokatī Muḥarrem SE

² 145a SE

³ Munṭafī//Çelebi:- E, SE

⁴ Aḡsaḳ E

⁵ 249b E

Ahmed Efendi yerine Sekbān ‘Alī Medresesi virildi. Biñ üç Şa‘bān’ında Sirāc Efendi ‘akabince Çorlu pāyesi ile ‘arz-ı ibtihāc eyledi. Biñ dört Şevvāl’inde Celeb Mehemmed Efendi¹ yerine Şām-ı şeref-encām fetvāsı ile bekām olmuş idi. Biñ altı Rebī‘u’l-āhīr’inde rebī‘-i hayātı āhīr olup manşīb-ı maḥlūl Şānī Efendi’nün māye-i ‘unvānı oldu.

Mevlānā-yı mezbūr “Manṭıķī” dimekle meşhūr;

Netā’ic-baḥş-ı eşkāl-i ‘aķīme

Şifā-sāz-ı işārāt-ı saķīme

idi.

el-Mevlā Mehemmed (Mubaşşır-zāde Efendi²)

“Mubaşşır-zāde” dimekle ma‘lūm-ı ūlū’l-ebşār idi. Cins-i fāhīr-i ‘ilm ü irfāna dīde-i³ başireti bāz ve cevāhir-i zevāhir-i fażl ü kemāli iḥrāz idüp şayrefī-i şāhibu’l-‘ayār-ı bendergāh-ı ma‘ārif ve şarrāf-ı kūçe-i zārā’if ü leṭā’if olduķda ba‘z-ı ‘ulemā-yı ‘aşrdan⁴ mülāzemetle kām-revā ve ‘āric-i ma‘āric-i ‘izz ü ‘alā olmağla kırk aķçe ile Hurremiyye Medresesi’nden⁵ munfaşıl iken tokuz yüz toksan beş Zī’l-ḥicce’sinde Ümmī Sinān yerine Şāhķulı Medresesi iḥsān olındı. Biñ beş Ramazān’ında Bākī Muşlīsı maḥlūlinden Zāl Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Biñ altı Receb’inde ḥareket-i nabz-ı hayātı saķıṭ ve gevher-i şehvār-ı vücūdına dest-i nehhāb-ı ecel lāķıṭ olup medrese-i maḥlūle Hunkār İmāmı Cellād-zāde’ye zamīme-i revātib kılındı.

Mevlānā-yı merķūm cevherī-i destgāh-ı ‘ulūm, güher-bend-i fezā’il ü maḥāmid, mi‘yār-ı şāḥīḥ ile naķd-i rā’ic-i ‘irfāna başır ü nāķıd idi.

el-Mevlā Beyānī (Beyānī Efendi⁶)

Ḳaramanīdür. Sūḥtalığı ḥālinden bu laķab ile meşhūr olup bundan ğayrı ismi⁷ zebān-zed-i cumhūr degüldür. Ebu’s-su‘ūd Efendi ḥāzretlerinden mülāzemetle fā’iz-i

¹ - SE

² - R1, E

³ 251b R1

⁴ - R1

⁵ - E

⁶ - SE

⁷ İsimle SE

emānī ve burc-ı¹ medāris-i ‘ilmiyyede mānend-i Şi‘rā-yı Yemānī olup kırkıdan munfaşıl iken toköz yüz toksan altı Şa‘bān’ında Şalıncaç Rıdvān yirine Ca‘fer Ağa müderrisi olmuş idi. On sene qarār eyleyüp biñ altı Receb’inde ‘ālem-i āhirete irtihāl eyledi. Medrese-i maħlūle ‘Abdī Halīfe’ye virildi.

Mollā-yı sālifü’l-beyān teşne-leb-i deryā-yı ‘ilm ü ‘irfān, pey-rev-i şālih ü ‘ābid, hamāme-i mesācid ü ma‘ābid idi. Halkla ülfetden mütevaħhiş olmağın sitem-zarīfler “Yabānī Efendi” dirler idi.

el-Mevlā Muşlihi’ d-dīn² (Şarı Muşlihi’ d-dīn) {Kāmili}

İbrīz-i hālişu’l-‘ayār-ı vücūdı Amāsıyya havālisinde ma‘den-i ‘ulemā-yı a‘lām olan “Gümüş” nām hāk-i pākden bedīdār ve “Şarı Muşlihi’ d-dīn” nāmı ile mevsüm-ı ‘ālem-i iştihār olup;

Zer-i sürh oldu ol sīmīn tenüñ her dāğ-ı gül-günı
Meger ifrāz olındı nārıla ol sīmüñ altunı

mazmūnından nümūdār olmuş idi. Evā’il-i hālinde cevher-i³ isti‘dādın āteş-i sa’y ü mücāhede ile pūte-i iştigālde kāl ve levh-i zamīrin kābil-i sikke-i kabal idince iş‘āl-i nā’ire-i kıl ü kāl idüp Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūmuñ maħdūm-ı mükerrmeleri Meħmed Çelebi’nüñ dārü’ d-đarb-ı ifādelerine dāhil ve lisān-ı dehr beyt-i meşhūr fehvāsını kā’il olmuş idi:

Meclisüñde kılbinı altun gibi şāf itmeyen
Kāl ocağından hālāş olmaz iderseñ imtiħān

Bi’l-āhare şehādet-i miħekk-i kabal ile mülāzemet rütbesine vuşul bulup bāzār-ı i‘tibārda qarīn-i revāc ve sikke-i tadrīslle mazhar-ı iftiħār u ibtiħāc olmuş idi. Kırk aqçe medreseden ma‘zül iken toköz yüz seksan bir Zi’l-ħicce’sinde Yılancaç yirine Pīrī Paşa hāricine vāşıl⁴ olmuş iken seksan dört Rebī’u’l-evvel’inde munfaşıl olup medresesi

¹ Burūc-ı E

² Muşlihi’ d-dīn: Muştafā E

³ Cevāhir E

⁴ ‘āric SE

kırkla¹ Kātib-zāde'ye virildi. Seksan beş Cemādiye'l-āhire'sinde Remzī-zāde yirine "Kaplucu" didükleri Hudāvendigār pāyesine terfī' olındı. Toğsan iki Ramazān'ında² Ma'rūf Efendi yirine Murādiyye'ye naql olunup qabūl itmemekle altmış aqçe ile Kiçmīrī-zāde'ye virilüp bunlar 'azl ihtiyār eyledi. Toğsan üç Muḥarrem'inde Su'ūdī Efendi yirine Şahn'a geldi. Toğsan dört Rebī'u'l-āhir'inde Çeñe Efendi yirine Āmid³ qazāsı ile maqzi'l-merām oldı. Toğsan beş Şevvāl'inde 'azl olunup manşıbı Ma'rūf Efendi'ye virildi. Toğsan sekiz Şa'bān'ında ḥalefī yirine taḥlīf tekliḥ⁴ olunup qabūl itmemekle Su'ūdī Efendi'ye tevcīh olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-qa'de'sinde Beg-zāde Efendi yirine Eyyūb qazāsına manşūb olmuş idi. Biñ üç Cemādiye'l-āhire'sinde 'azl olunup yirine Kāmī-zāde Efendi naql olındı. Biñ beş Zi'l-qa'de'sinde İmām Dāmādı Şeyḫī Çelebi yirine Ğalaṭa qazāsı virildi. Biñ altı⁵ Muḥarrem'inde Rıdḫvān Efendi yirine Burūsa'ya naql olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-āhire'sinde 'azl olunup manşıbı İmām Dāmādı'na⁶ virildi. Sene-i mezbūre Receb'inüñ on toğuzuncı günü maḥmil-bend-i 'ālem-i beḳā ve rū-nihāde-i dergāh-ı Hudā olmuş idi. Ḥazret-i Eyyūb Maqābiri'nde mānend-i genc-i maḥzūn mütevārī vü medfūndur.

Mollā-yı mūmā ileyh ⁷اسيغ الله نعمه عليه, ehl-i 'ilm ü 'irfān, Fārisī⁸-dānlıḡla meşhūr-ı cihān olup yārān-ı 'Acem ile şoḫbeti ve tekellüm-i Fārisī-i derīye kemā yenbaḡī ḳudreti var idi. Ḥüsn-i ḥaṭṭ ile ḥāme-mişāl müşārün-ileyh bi'l-benān ve şīve-i kitābet ü leṭāfetde her şaḫīfesi mānend-i 'izār-ı ḥübān, maṭbū'-ı daḳıḳa-şināsān olmaḡla mollāsı Meḥemmed Çelebi maḥdūmlarına⁹ mu'allim ta'yīn itmiş idi. "Kāmili" maḡlaşı ile şī'ārı ve *Tezkiretü's-şu'arā* da ba'z-ı eş'ārı vardır.

Āşār-ı ḡayrından bir 'aşr-ḡān için idrārāt-ı mu'ayyene vaḳf eylemişdür. Her cum'a günü ba'de edā'i's-şalāt türbe-i şerīfeye müteveccihen ṭurup laṭīf elḡānla ḳırā'at ve naḡme-i şekerīn ile ervāḡ-ı muḳaddeseyi ziyāfet¹⁰ iderdi.

el-Mevlā'u'l-a'zam Meḥemmed bin Muşṭafā (Bostān-zāde Efendi)

¹ - SE

² 250a E

³ Diyārbekr SE

⁴ - E

⁵ 252a R1

⁶ İmām Dāmādı'na:Dāmād Efendi'ye SE

⁷ "Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın."

⁸ 145b SE

⁹ Mollāsı//maḥdūmlarına:mollā-yı merḡūm maḥdūmları Meḥemmed Çelebi'ye SE

¹⁰ Ziyāret SE

Ġars-ı ni‘met-i sultānī ve şadr-ı devlet-i Süleymānī Bostān Efendi hazretlerinin şāh-ı şecere-i vücūdı ve mağz-ı semere-i zāt-ı mes‘ūdudur.

Ĥabbezā bāğbān-ı bī-hemtā

Tuħmdan böyle naħl ide peydā

Toķuz yüz kırık iki senesinde şemārīħ-i kerīme-i şulb u meşīmeden hüveydā ve sürādīķāt-ı zulemāt-ı selāşeden çār bāliš-i maķām-ı ‘unşuriye revnaķ-efzā olup mānend-i şem‘-i şeb-ārā nişānde-i dest-i taķdīr ve mişāl-i naħl-i çemen-pīrā ābyārī-i feyz-i Ķadīr ile kemāl-pezīr olduķda nesīm-i tevfiķ-ı Rabbānī ile ĥareket ve cevher-i isti‘dādın ‘arz-ı ĥācegān-ı ‘ilm ü fazīlet kı lup nice zemān medāris-i Semān’dan birinde dūrer-i şimān-ı fezā’ile ġavvāş olan Ġarīķ ‘Arab-zāde Efendi’nün ĥavāşş-ı tilāmizesi silkinde intizām, ba‘dehu Ķāzī-zāde Efendi ĥidmetlerinde gevher-i kān-ı ‘ilm ü ‘irfānı ĥüsn-i nizām bulup ĥidmet-i ‘aliyyesi tūlibetü’t-talebe ve intisāb-ı sūdde-i seniyyesi ġāyet-i merātib-i mürettebe olan üstād-ı küll Ĥāce Çelebi Efendi ĥidmetlerine¹ meşşā’un-ı tarīķ-ı taħşīl yolundan irtibāt ve revāķiyyūn-i dārü’l-ifādeleri ile ictimā’ u iħtilāt eyledükden sonra cenāb-ı şeyħü’l-İslāmīden tekmīl-i talebe-i girāmīye mücāz ve toķuz yüz altmış üç senesinde kisvet-i teşrīf-i mülāzemetle mażhar-ı i‘zāz olup altmış altı tārīħinde Ĥubbī Mollāsı yirine kırık aķçe ile Eski İbrāhīm Paşa Medresesi’ne revnaķ-baħşā olmuşlar idi. Yetmiş Rebī‘u’l-evvel’inde Nāzır-zāde yirine Yeñi ‘Alī Paşa’da tarħ-ı tāze-resm-i ifāde itdiler. Yetmiş dōrt Rebī‘u’l-āħir’inde Vānķulu yirine Medrese-i Ĥānķāh ol mürşid-i erbāb-ı kemāle tekyegāh olup yetmiş beş Muħarrem’inde Fevrī Efendi yirine Ĥāşekī pāyesine pā-yı himmet koyup yetmiş altı Cemādiye’l-ülā’sında Medrese-i Cedīde-i İsmiħān Sultān ferş-i seccāde-i ifādeleriyle² ‘unvān buldı. Sene-i mezbūre Receb’inde Şaruħānī Sinān Çelebi yirine Şāħn-ı Semāniye’ye³ ĥırām idüp yetmiş yedi Zī’l-ķa‘de’sinde Bozan-zāde yirine Sultān Selīm-i Ķadīm’e gelüp yetmiş sekiz Cemādiye’l-āħire’sinde Şāliħ Mollā Efendi yirine medāris-i Süleymāniyye’den birine raħş-ı himmet sürüp seksan⁴ Şafer’inde anlar yirine Edrine Selīmiyyesi’ne sāye-i iclāl şalmışlar idi. Seksan bir Şafer’inde idāre-i kü’ūs-i ders ü⁵ taħķīķları miskiyyü’l-ħitām olup selef-i sālifleri yirine ĥākim-i Dımışķu’s-Şām oldılar. Seksan üç Receb’inün dōrdüncü günü

¹ Cenāblarına SE

² İfāde ile SE

³ 250b E

⁴ seksan bir R1

⁵ ders ü:- R1, SE

Nāzır-zāde yirine maħrūse-i Burūsa ħükümeti ile ‘ālī-maķām, yigirmi günden sonra medīne-i Edrine’de mutaşaddī-i aħkām olup ķable’l-vuşul nā’il-i me’mül olmuşlar idi. Seksan dört Şa‘bān’ında ħükümet-i dārū’s-saltāna ile menāşır-i iclāllerin teşbīb¹ ve mevlānā-yı mezbūrı pey-ender-pey ta’ķīb idüp bu def‘a anlar emānī-i dünyeviyyeden ķazā-yı vaţar, bunlar nām-ı nāmīlerin ķazāyā-yı ķazāya ser-defter itdiler. Seksan beş Şa‘bān’ında Çivi-zāde Efendi yirine Anaţolı şadāretine nā’il, seksan sekiz Rebī‘u’l-āħır’inde Naķīb Efendi yirine ķuţr-ı Rūm’da şadru’l-efāzıl olup neyyir-i ŗālī-i vālāları bī-‘uķde-i vebāl ü daġdaġa-i ķūsūf ü zevāl, mişāl-i² burūc-ı işnā ‘aşer, on iki pāyeye zīb ü fer virince ihtimām ve ol maķām-ı ‘ālīde devresin itmām idüp seksan ŗokuz Şafer’inde müteķā‘id ve rātibe-i emşāl ile ta‘āfī-i umūr-ı şadāretten mütebā‘id olup Çivi-zāde Efendi şāniyen şadru’l-‘ulemā olmuşlar idi. ŗoksan bir Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Alī Efendi yirine Kāhire-i ma‘azziyyeye sāye-i i‘zāz şaldılar. ŗoksan dört Ramazān’ında daġdaġa-i ķazādan isti‘fā idüp ‘Abdu’l-ġanī Efendi müte‘ahhid-i emri-i ķazā oldu. ŗoksan beş Rebī‘u’l-evvel’inde Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi yirine şāniyen münevvir-i eyvān-ı şadāret olup ŗoksan yedi Cemādiye’l-ūlā’sında Şeyħī Efendi yirine şeyħū’l-İslām ve müftī-i müşkil-ġüşā-yı enām oldılar. Elf-i kāmīl Receb’inde altı yüz aķçe vazīfe-i teķā‘ūd ile kūşe-ġüzīn-i miħrāb-ı ‘ibādet ü inzivā ve Zekerıyyā Efendi ġazretleri mesned-efrūz-ı ifāde vü iftā oldılar. Biñ bir Şafer’inde Mollā Aħmed Efendi yirine şālīşen ķāziyyū’l-ķuzāt-ı ‘asker-i Rūm ve şadr-ı ma‘ālī-rūsūm olup sene-i mezbūre Şevvāl’inde Zekerıyyā Efendi merħūmuñ neyyir-i māhiyyeti ķandīl-i miħrāb-ı beķā olduķda mükerreren seccāde-nişīn-i ders ü fetvā oldılar. Ebu’s-su‘ūd Efendi merħūma maħşūş olan altı yüz elli aķçe vazīfe ile tebcīl ve ‘azl ü naşbda merāsım-i iclālleri tekmīl olındı. Biñ üç Cemādiye’l-āħire’sinde pādīşāh-ı kerīmü’ş-şān Sultān Meħmed bin Murād Ĥān yüz aķçe teraķķī iħsān idüp dest-būs-ı teşekkür ile mazhar-ı nevāziş-i sultānī olmuşlar idi. Biñ altı Şa‘bān’ınuñ yigirmi dördüncü ġünü berāt-ı zindeġānīsı ķarīn-i ġitām ve kilik ü devāt-ı fetvāsı gibi dehān u zebān-ı ‘uķde-ġüşāsı dem-beste-i ceffe’l-ķalem ü temmū’l-ķelām³ oldu. Yirlerine Ĥāce Efendi ġazretleri mutaşaddī-i emri-i fetvā ve mütekeffil-i emānet-i kūbrā olmuşlar idi. Şeh-zāde Cāmi‘i ġareminūñ şāh-rāha nāzır manzarası⁴ dāħilinde medfūn ve meyl-i mezārı teşneġāh-ı tır-i du‘ā-yı ehl-i derūndur.

¹ 252b R1

² Emşalde SE

³ 146a SE

⁴ pencere E

Mollā-yı müşārün-ileyh ¹مد الله ظلال رحمت عليه, būstānū'l-‘ārifin-i ‘ilm ü kemāl, ravzatu’s-şāliḥin-i faẓl ü efzāl, ḥadīka-i ma‘ārif ü ‘avārifüñ nihāl-i nev-ber-i sāye-güsteri, ḥazīre-i tarā’if ü zarā’ifüñ zülāl-i ‘amīmü’l-feyz-i sebze²-perveri, ḥāme-i taḥrīr-i³ dil-peẓīrleri Mānī-i çihre-güşā-yı ma‘ānī, cāme-i ta‘bīr-i ilhām-semīrleri kavālib-i ervāḥ-ı ḥaḳā’iḳ-ı meşānī, ḥıyām-ı ‘azamet ü celāli refī‘u’l-‘imād, sürādıḳāt-ı devlet ü iḳbālī ba‘īdü’l-evtād, şadru’l-efāzıl, deryā-yı feẓā’il idi. Zebān-ı şekkerīni ‘ukde-i lüknetle ‘aḳīdevār ve manzūme-i kelām-ı rengīni sektedār olduğın ba‘z-ı şu‘arā bu gūne edā eylemiş idi:

Lükneti var dime şaḳın bī-vuḳūf
Ayrılamaz tatlu dilinden ḥurūf

‘Arabī vü Türkī eş‘ār-ı belāgat-şi‘ārı ve resā’il-i efāzıla taḳrīzāt-ı faşāḥat-medārları vardır. Sulṭān Süleymān Ḥān merḥūmuñ merşiyesindendür⁴:

نسیم الصبا رقت باشجان فرقة
حمامة ذات السدر حنت من الذعر

احامی حمی الاسلام اودی و هل له
نعیت ببین انت مالک من عذر

ازالت من الدنيا مراسم بهجة
والت مسرات الزمان الى الضر

دموعی جودی فی رزیه عادل
عدیل ابن خطاب مثل ابی بکر

لقد ذاق من كأس الحمام امامنا
امام الهدی بحر الندی طیب النشر

¹ “Allah onun üzerindeki rahmet gölgelerini uzatsın.”

² Zerre SE

³ - E

⁴ 251a E

انام انام العهد فى مهد عدله
فراح الى روح على سندس خضر

تفضلت الايام بالجمع بيننا
ففرق من اجل القصور من الشكر

كذلك دهر الدهر بوس و نعمة
و نا هيك تلك الحال فى الوعظ والذكر

فو احسرتا اذا نزل الدهر مثله
من القصر فى قعر الجنادل و الصخر

فما اخضر بالمرودين بعدك عود
و ما غردت¹ ورقاً فى الروض ذى النور

و ما قلبت ايدى الفوارس بعده
رما حالدى الهيجا ذى الكر و الفر

الا ايها الملك الشهيد المجاهد
حليما كريما قد مضى طيب الذكر

سقى الله قبراً من سحايب نعمة
تضمن بحراً فى الندى ضامن البر

عليك من الرحمن فضل و رحمة
و روح و ريحان مدى الدهر و العصر

كما انت فى الاولى بعز و نعمة
²كذلك فى الاخرى و فى الحشر و النشر

¹ 253a R1

² “Ayrılık açısından sabah rüzgarı rikkate geldi. Sedir ağacındaki güvercin korkudan inledi. İslam hudutlarının koruyucularından olan o sultan öldü. Onun ölüm ilanını sana açıklamak için ne mazeretim var? Sevinç tabloları dünyadan zâil oldu gitti. Zamanın mutlulukları zarara dönüştü gitti. Âdil birinin kaybından dolayı gözyaşlarım sel olup aktı. O, Ebûbekir ve Ömer gibidir. İmamımız ölüm şarabından tattı. O, hidayet rehberi, söz denizi, güzellik saçan biridir. Onun adalet beşiğinde zaman, huzur içerisinde

Ve lehu bi't-Türkî¹

İdersem vech-i yâri mâha teşbîh
İder erbâb-ı 'irfân anı tevcîh

Nazar kılsa dehân-ı yâra bülbül
Diyeydi gönçe için Fîhi Mâ Fîh

Ba'zı ahbâbları tevķî'îlik manşıbına terfî' olunduğda buyurmışlardır:

Berîd-i baht u devletden nüvîd-i dil-sitândur bu
'Arûs-ı devlet ü iķbâl için gūyâ nişândur bu

Nişânla dâ'î-i devlet olan erbâb-ı ihlâş
Ki hâşırda gide şâyed benüm 'ömrüm zemândur bu

'Ulemâ-yı Mısr'dan Şeyh 'Alî Maķdisî'nün taşhîh-i harf-i dâdda² te'lif itdüğü risâle-i bedî'aya buyurdıkları taķrîzdür:

كتاب كامل الارشاد هاد
الى حرز الامانى و الرشاد
روى حقا و روى كل صاد
بعين العلم فى تصحيح ضاد

geçti. Kendisi de yeşilden dōşeklere kurulup rahata erdi. Aramızda günler bütün diğerk zamanlara üstün geldi. Ve o sultan, bu eksik âlemden şükür âlemine göçüp gitti. Zaman içerisinde sıkıntılı anlarda nimet dolu anlar da vardır. Nitekim vaaz ve öğüt de bu hâllerden seni nehyeder. Zaman böyle bir sıkıntı getirip kayalıklardan ve taşlardan başımıza saraylar yağdırdığı için bize ne yazık! Senden sonra buraların eski yeşilliğine dönmesi ne kadar da zor. Bahçelerdeki yaprakların nur gibi yeşillenmesi ve kuşların ötmesi ne kadar zor. Ondan sonra kahramanların elleri savaş anında geriye kaçarak mızraklara uzanmaz. Ey mücahit, şehit komutan; ey yumuşak, saygın komutan; övgüye değer bir hayat geçti. Allah kabrini nimet bulutlarıyla sulasın. Sanki kabri toprağın altında, damlalar içinde bir ummana dönsün. Rahmân'dan senin üzerine kıyamete dek lütûf, rahmet, rahatlık ve güzel kokular saçılısın. Bu dünyada şeref ve nimet içerisinde olduğun gibi öbür âlemde, haşir ve neşir anında da aynı güzellikler içerisinde olasın.”

¹ Ve Türki:- SE

² şâdda SE

ازاح الغين عن عين العباد
من الناعين فى تحصيل زاد

فهذا كافل كاف وفا
لتيسير المقاصد و المراد

فطوبى للذى قد صاغه من
امام عالم بالفضل باد

على الذات قدسى الصفات
على اقصى العلا العلا فى كل ناد

له فى الفضل آيات عليه
له الغايات فى كل المبادئ

اليه ينتمى فن المعالى
به حال الورى وارى الزناد

محيط للفتاوى كنز فقه
و مختار لنهج الحق هاد

بحرف مفرد ابدى دليلا
على ان صار جمعا بانفراد

كتبنا ذلك التقريظ ذكرا
لوصف كان ميسور العداد

لزاي قد خلت من يا حج
¹ لعام الجيم بعد الظا بصاد

¹ “*Hırz-ı Emânî*”yi en doğru şekilde anlamaya yardımcı olacak tam bir kitaptır o. O kitapta, hakikati nakletmiştir. Dad harfini açıklamak için, tam bir ilimle, bütün hususlarını ele almıştır o. Meselenin özünü elde etmede konuşup duran insanlar arasında ‘ayn’ ve ‘gayn’ harflerini de izah edip açıklamıştır. Bu kitap maksada ve hedeflere kolayca ulaşmada yeterli, kefil olan bir kitaptır. Lütfedip, bu hususları açıklayıp ortaya koyan, âlim bir imam olan o kimseye ne mutlu! Üstün vasıfları olan bir zattır o. Her mecliste de en üst mertebelerde olan biridir o. Üzerinde onun sahip olduğu lütfâ işaret edecek çok

Ve lehu

بحمد الله الفضل المؤيد
و تسليم الرسول الحق احمد

مع الاصحاب و الال الكرام
بلا حد و لا عد محدد

نسيم المدح من عبد نسيب
الى بستان عرفان محمد

مقيما قائما فى حكم مصر
بامر الشرع و الدين المؤيد

مقرا بالذنوب و بالخطايا
رجا العفو من رج مجد¹

Vālid-i merhūmuñ “*Muḥaşşılu’l-keḷām*” ismiyle mevsūm risālesine ‘unvān-ı i’tibār olan taḫrīz-i dürer-bārlarıdır:

بانوار هاتيك الرسالة اشرفت
عقايد قد تعزى لاشرف مذهب

صحايفها الضحت مواقف مقصد
مزيل لاشكال المذاهب مذهب

emareler vardır. Her temelin içinde onun üstün hedefleri vardır. Yüce ilimlerin çoğu onda gelişip nema bulur. Ötelere ait ve çok parlak hâli vardır onun. Pek çok fetvayı bilen tam bir fıkıh hazinesidir o. Hakka yöneltmede seçkin bir rehberdir o. Tek bir harfle delili ortaya koyar. Sonunda tek tek, pek çok meseleyi cem’ eder. Bu takrizi eserin daha önce geçen ‘zay’, ‘cim’, ‘va’ ve ‘sad’ gibi harflere dair, anlatımı kolay olan özelliklerini belirtmek için yazdım.”

¹ “Lütfu sağlam olan Allah’a hamd; hak peygamber olan Ahmed (as.)’a, ashâbı ve saygın ailesiyle birlikte sayısız ve sonsuz selâm olsun. Dinin emrine uyarak Mısır’da yerleşik olan soylu birinden, Muhammedî irfanın bahçesine övgü yelleri essin. Bu aciz, günahını ve hatalarını itiraf ederek Rabb’inin affını umut etmektedir.”

تليق باقبال الكرام كريمه

¹تلوح بثوب كامل الحسن مذهب

فله در من جمع المجموع و الفه و بدره النصيد شنف سمع ارباب القبول و شرفه فانه سبحانه و تعالى يحفه بعنايته²
في موافقه و مقاصده و يتولاه برعايته في مطالبه و مراصده

el-Mevlā ‘Abdu’l-lāh (Martolos-zāde)

Hāmid Efendi merhūmuñ şınv-ı celilü’l-maḥāmidi, tercemesi sebḫ iden Martolos Efendi’nüñ maḥdüm-ı ba’ıdü’l-maḳāşıdır. Verḳā-yı rüḫı burc-ı bedende āşiyāne-sāz olalı şeh-bāl-i himmetle evc-i fezā’ile pervāz idüp ḫırmengāh-ı efāzıl-ı ‘aşrdan dāne-çın olmağla ḫavşala-i isti’dādı miḳdārı tehyi’e-i zād-ı tarıḳ-ı fezā’il-rehın itdükde ‘amm-i kerımlerinden mülāzemetle kām-revā olduḡdan şoñra seyr-i ma’āric-i ‘izz ü ‘alā iderek kırḳ aḳçe medreseden ma’zül iken toḡuz yüz yetmiş sekiz Cemādiye’l-āḫire’sinde Manav Bālī yirine Edrineḳapusu³ ḫāricine vāşıl, seksan bir Şafer’inde yine anlar yirine Medrese-i Rüstem Paşa’ya nā’il olup⁴, seksan iki Zi’l-ka’de’sinde Mihrümāh Sulṫān Medresesi’nde selef-i sālifini ta’ḳıb, seksan dört Muḫarrem’inde merḳūmdan şoñra ‘unvān-ı Şaḫn-ı Semān ile menşūr-ı i’tibārını teşbīb itmiş idi. Sene-i mezbūre Rebī’u’l-evvel’inde Paşaḳulı Maḫmūd Beg⁵ yirine Bağdād-ı dārü’s-selām ḳazāsıyla maḳzi’l-merām oldılar. Seksan yedi Receb’inde⁶ bunlar Āmid’e, Āmid Ḳāzisi Mīrzā Maḫdüm Bağdād’a naḳl olunmuş idi. Toḡsan Cemādiye’l-ülā’sında Muştafā Efendi yirine tekrār Bağdād ḳazāsıyla nā’il-i murād olup toḡsan iki Şa’bān’ında Filibe ḳazası mevleviyyet olmaḳ üzere naḳl olunmuşlar idi. İstanbul’a geldüklerinde ḳabül itmedükleri cihetden sene-i mezbūre Şevvāl’inde Selānikī Seyfī Çelebi yirine Yeñişehr ḳazası Fenār ilḫāḳı ile mevleviyyet ve eski şehre yeñi ‘ādet olup bunlara ‘ināyet olındı. Toḡsan dört Receb’inde ‘azl olınup Ma’rūf Efendi cā-nişin-i ḫükümeti oldu. Toḡsan yedi Cemādiye’l-āḫire’sinde Ya’ḳūb Beg yirine Bosna Serāyi

¹ “Bu elindeki risale, insanların üzerinde bulunduğu inanç esaslarını, mezhebin şereflenmesi için nurlarla aydınlatmıştır. Onun sayfaları belli başlı hususları gaye hâline getirmiş; mezhebin anlaşılmayan bir takım noktalarını gidererek mezhebi sağlam hâle dönüştürmüştür. Saygın birini karşılamaya yine saygın biri layıktır. Tam bir güzellik elbisesi içerisinde mezhep, aydınlık saçmaktır.”

² “(Kelimeleri) bir araya getirip bu eseri telif edene maşallah! Dizilmiş inciler gibi olan bu eseriyle ilim ehlinin kulaklarında hoş bir iz bıraktı ve değer kazandı. Allah Teala inayetiyle onu başarı ve doğru hedef üzerinde tutsun. Gözetimiyle, onu istenilen ve gözlenilen konumda dost kılsın.”

³ 251b E

⁴ - SE

⁵ 146b SE

⁶ 253b R1

virilüp qabül itmedükleri ecilden¹ Taş-zāde'ye virildi. Toğsan sekiz Zi'l-qa'de'sinde Fāriğ 'Ömer Beg yirine Quds-i Şerīf qazāsıyla teşrīf olındı. Biñ iki Şevvāl'inde Şaçlı-zāde maḥlūlinden Medīne-i Münevvere qazāsına naql olındı. Biñ dōrt Şa'bān'ında 'azl olınup yirine Şām'dan Kethudā Muştafā Efendi² naql olındı. Biñ altı Ramazān'ınuñ on altıncı günü ḥamāme-i rūḥı dest-i ḥimām ile remān ve 'Anqā ile hem-āşiyān olup Ḥazret-i Eyyūb Türbesi qurbında Ḥāmid Efendi cenbinde³ defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, beyt-i 'ilm ü dūdmān-ı şalāḥdan zāhir, müstecmi'-i ma'ālī vü mefāḥir idi.

el-Mevlā Sināne'd-dīn Yūsuf (Ümmī Sinān bin Ca'fer⁴)

Qaşaba-i Simav'dan bir şeyḥüñ gevher-i silkü'l-le'āl-i nesl-i kerīmidür. Ḥāmid Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve *Hāşiyeye-i Tecrīd* müderrisi olduqdan soñra tarīq-ı qazāya 'āzim olup toğuz yüz yetmiş dōrt tārīhinde ḥacc eyleyüp menāsike müte'allıq Türkī risāle yazmışdur. Sermin ve Şeyḥlü qazālarında fermān-revā-yı ḥükm ü imzā olup seksan sekiz senesi evā'ilinde Sinān Paşa diyār-ı şarqa serdār olduqda yüz elli aqçe ile Üskūdār qāzīsı idi. 'İvaż Efendi şadāretinde otuz aqçe ile Şāḥkullı müderrisi olup toğsan tārīhinde teraqqī ile vāşıl-ı erba'in, toğsan üç senesi ḥilālinde nā'il-i rütbe-i ḥamsīn olmuş idi. Ol medrese evvel bunlarda ḥāric olmuş idi. Toğsan altı Şafer'inde Yaylaqıyye-i İznīk pāye i'tibār olınup pīrāye-i girībān-ı iştihārı oldı. Toğsan toğuz Ramazān'ında eşraf-ı quzātın Qaya Çelebi yirine Bosna Serāyı tekrār mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ üç Zi'l-qa'de'sinde 'azl olınup 'Abdu'l-kerīm Efendi'ye virilmiş idi. Anlar qabül itmemekle biñ dōrt tārīhinde Yeñişehr Qāzīsı Kāmī-zāde Efendi naql olınup anlar daḥı qabül itmeyüp māh-ı Receb'de Küçük İşḥaq Efendi'ye virildi. Anlar daḥı redd eyleyüp māh-ı Şevvāl'de Celeb Meḥmed Efendi'ye tevcīh olındı. Biñ altı Rebī'u'l-āḥir'inde Kākül Perīşān Şeyḥī Çelebi yirine Kütāhiyye qazāsı şadaqa buyurıldı. Sene-i mezbūre Zi'l-qa'de'sinde qāzī iken dā'in-i ecel müteqāzī olup yirine Şalıncaq Rıdvan Efendi şalındı.

Mevlānā-yı mezbūr "Ümmī Sinān" laqabı ile meşhūr, 'ilm ü şalāḥdan vāyedār, ḥükümeti mütehevvirāne vü şalābet-şi'ār idi.

¹ itmedükleri ecilden:itmedüklerinde E, SE

² - RI

³ yanında E

⁴ Ümmī//Ca'fer:Şeyḥ-zāde Sinān Efendi SE; bin Ca'fer:- E

el-Mevlā Meḥammed (Remzī-zāde) {‘İlmī}

Zümre-i kuẓāt-ı sütüde-şifâtdan Mevlânâ Remzī’nün ferzend-i dil-bendi Remzī-zāde ‘İlmī Efendi’dür. Taḥşil-i isti’dād-ı ‘ilmī itdükden soñra Ebu’s-su‘üd Efendi ḥidmetlerinden mülâzemetle kām-revâ ve ba‘z-ı medâris-i ‘ilmiyyede menâzil-peymâ olup kırk aqçe¹ medreseden ma‘zül iken toquz yüz yetmiş sekiz Şa‘bân’ında Beñli Maḥmūd yirine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne revnaq-baḥşâ olmuş idi. Seksan üç Receb’inde Ḥāce Birāderi yirine Qapluca pāyesine terfī olındı. Seksan beş Cemâdiye’l-âḥire’sinde Bitlice ‘Alī Çelebi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Seksan sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Beg-zāde Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ‘ināyet olındı². Toqsan bir Zi’l-ḥicce’sinde Seyfu’llāh Efendi yirine Süleymāniyye medârisinün birine ferş-i seccāde-i ifāde eyledi. Toqsan iki Şevvāl’inde³ Ebu’s-su‘üd-zāde Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi’nde miḥrâb-nişîn-i taḥkīk ü icāde oldılar⁴. Toqsan dört Ramazân’ında Ḥasan Beg-zāde yirine Ḥaleb-i Şehbâ kazâsı ile maqzi’l-āmāl olmuşlar idi. Toqsan beş Şevvāl’inde ‘Ömer Efendi yirine Quds-i Şerīf kazâsına naql olup kabûl itmemekle ‘azl ihtiyâr itmişler idi. Toqsan toquz Zi’l-qa‘de’sinde Ma‘rûf Efendi yirine maḥrûse-i Burûsa ḥükümeti ile kadri vâlâ olmuş idi. Elf-i kâmil Şa‘bân’ında ‘azl olup yirlerine Aḥī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi ferş-i seccāde-i ḥükümet itmiş idi. Biñ altı senesi ḥilâlinde vâşıl-ı raḥmet-i Bārī ve suḥan-ı mermüz u zeheb-i meknüz gibi verâ-yı perde-i ‘ademde mütevārī oldı. Qoğacı Dede Mescidi ḥazīresinde medfündür.

Mevlânâ-yı merķūm naqş-endāz-ı perend-i ‘ulūm, vādī-i zarāfetde ‘alem, ‘ilm ü ma‘ārifī müselleme-i ‘ālem, leṭā’ifi maṭbū‘ u meşhūr, şeker-pāre gibi zebân-zedi cumhürdür. Meşā’ih-ı ‘izāmdan Mü’eyyed-zāde Ḥacī Efendi’nün duḥter-zādesi olmağla meşreb-i fenādan ḥişşedār, derviş-nihād ü pāk-nijād ü fütüvvet-şi‘ār idi.

Mesā’il-i ferā’izi selīs ü hemvār nazm itmiş idi. Manzūme-i meşhūredür. Bu eş‘ār nuḥbe-i güftārıdır:

Seng-i cefāya her kişi tütmağ olurdı baş
Bir demde biñ cefâ olıcağ kande baş tutar

[Ve lehu]

¹ 252a E

² 254a R1

³ Şa‘bân’ında SE

⁴ Toqsan//oldılar:- E

Müşkilin hall idemez kimse kitāb-ı ‘ışkuñ
Vā‘iz-i şehri dem urırsa kolayın söyler

[Ve lehu]

Seni bir çoçmağ için biñ yaşamağdur dir imiş
Dil-i dīvāne cihānda göreyin biñ yaşasun¹

[Ve lehu]

Bir çadeğ bādeye vir ‘arif iseñ cān nağdın
Ger ziyān eyler iseñ anı dilā ben çekeyin

[Ve lehu]

Gerçi alduñ bu cān-ı nālānı
Gönlümüz kaldı iy kerem-kānı

Ağladur derd-i ‘ışk añlasa² beni
Añma iy dil belā-yı hicrānı

el-Mevlā Maḥmūd (Gelibolılı Maḥmūd Efendi) {Medḥi}

Kilid-i baḥr-ı Rūm ve ‘aḳiletü’l-mülk-i cennet-rūsüm olan Gelibolı ma‘kılından güsiste-‘iḳāl-i ‘alāḳa-i ‘ālem-i ervāḥ ve eşbāh-ı şikeste-tār gibi ğaltān-ı şaḥīfe-i eşbāḥ olmuş idi. “Kara Maḥmūd” demekle meşhūr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da “Medḥi” maḥlaşı ile mezkūrdur. Naḥl-i vücūd-ı maḥmūdu’s-simātı cevāhir-i zevāhir-i ‘ilm ü ‘irfānla muḥallā ve āyine-i ṭab‘-ı şafā-āyīni mişḳale-i sa‘y ü ictihād ile mücellā olup Şeyḥü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle bekām olduğdan soñra seyr-i menāzil-i ṭarīḳ ve idāre-i kü‘üs-i ders ü taḥḳīḳ iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken toḳuz yüz seksan dört Rebī‘u’l-āḥir’inde Şāliḥ Seyfi Efendi yerine Şāh-ı Ḥübān

¹ 147a SE

² Añla SE

ظله ممدود على الصفحات كانه لواء الحمد فى العرصات تحرك طبعه فى معنى قول الملك الحكيم افمن يمشى مكبا على وجهه اهدى ام من يمشى سويا على صراط مستقيم نبى قد تفجر من اصبعه الماء خضراية ارض لقى يكون خضرا شمر عن ساق الاجتهاد و مر على الماء كالزهاد له يد طولى فى المأخذ بنواصى العلوم العلية آخذ يسمع اهل الاذعان منه الهمس عقل يخدمه الحواس الخمس يد فيها اصبعان و قلوب البلغا بقلب الرحمن بينها كيف يشا محبوب القلوب محله بالسويدا يحل عقدة كل حبر با سنانه بانة لذة كلامه من انشقاق لسانه يتمشى فى مزلق الاقدام و قدمه ثابت و فيه كلام ثلاثى ملحق بالخماسى صرفى متصرف فى كلمات الاناسى عظم بلا لحم من سخافته شيخ فان و ; رجلاه فى حفرة كل جزئه يجرى مجرى دمه يمشى بحيث لا يموت النملة تحت قدمه

Şi'r

من لسانيه فشا ما فى الطباع
كل سر جاوز الاثنى شاع

ساحر اذا ركب الدن يرى العجايب فنا بعد فن على سلم السحر راق كامل دخل و خرج مرارا فى بئر بابل يخضر² فى الحال ما يزرع فى المشرق يصوت و فى المغرب يسمع¹ اقصب فى نهر اللطائف نما يهتز عند جرى الماء

Bu beyt anlarındur:

Mihr-i ruhsārını vaşf it o mehûñ maṭla'da
Ser-i a'dāyı nihāyet egesün maḳṭa'da

¹ E :- الماء/اقصب

² “Onun gölgesi, sayfalar üzerinde uzayıp gider. Sanki o, hâkim olan her şeyin sahibi Allah'ın, ‘O gün yüzü yere kapanmış sürünen mi, yoksa düzgün bir şekilde dosdoğru yolda yürüyen mi daha kazançlıdır (Kur’ân-ı Kerîm, Mülk Sûresi, 67/ 22)?’ sözünde de anlatıldığı, mahşer meydanının o hengameli ortamında Livâ-yı Hamd gibidir o. Sanki o, parmaklarından su fışkıran nebî gibidir. Kendisine uğrayanı yeşillendiren, yeşilliklerle dolu bir kara parçasıdır o. Bütün birikimiyle ictihâda kalkışmıştır o. Yusuf (as.)’ı buldukları su kuyusuna uğrayan yolculardan biri gibidir o. Temel ilim dallarında birikimi olan biridir o. Pek çok ulvî ilmin ucundan tutmuştur o. anlayış sahibi olanlar onun bir fısıltısını bile işitirler. Beş duyu organının da kendisine hizmet ettiği akıldır o. İki parmaklı bir el gibidir sanki o. Ve Allah kullarının kalbini o iki parmak arasında dilediği yöne çevirir. Sevginin kaynağı olan kalpler gibidir o. Mürekkebin düğümlerini dişleriyle çözen biridir o. Ağzını açtığında konuşmanın lezzeti ortaya çıkar. Pek çok kişinin kaydığı, yanıldığı noktalarda rahatlıkla hareket eder. Ayakları sabittir onun. Onun sözlerinin kökü üç harflidir. Ancak beş harflilere dâhil kabul edilir. Bütün insanların konuşmalarında çekilebilen bir kelimedir o. Eti olmayan bir kemiktir o. Bunamadan dolayı yaşlanmış gitmiş bir şeyh-i fânîdir o. Sanki iki ayağı çukurda gibidir. Her bir parçası kan damarlarında akar. Öyle bir yürür ki bir karınca bile ayaklarının altında ölmez. Şiir: İki dilinden özünde ne varsa o döküldü, ikinci kişiye anlatılan her sır, sır olmaktan çıkar. Nesir: Bir sihirbazdır o. Küpe bindiğinde nice ilim dallarına ait ilginç şeyler görür. Sihir merdiveninde yükseklere tırmanır gider. Böylece Babil kuyusuna defalarca girer çıkar. Diktiği, anında yeşillenir. Doğuda seslenir, batıda duyulur. Lütûf nehirlerinde kamıştır o. Su aktığı zaman gelişir.”

el-Mevlā¹ Hüsāme'd-dīn Hüseyn bin Mehemmed bin Hüsāme'd-dīn² (Kara Çelebi-zāde
Hüsām³ Efendi)

Hadā'ik-ı *Şakā'ik-ı Nu'māniyye*'de zīver-i benefşezer-ı erķām ve Kara Çelebi⁴
'unvānı ile rahīķ-ı taķķı 'anberīn-ħitām olan Hecrī Efendi merħūmuñ maħdūmı ve
Ebū Firās eş'ārında bu beytlerūñ mā-şadaķ-ı mefhūmıdır:

حبت حسام الدين كل فضيلة
سواك لها طى وانت لها نشر

فما ينتهى الا الى كفاك الندى
ولا يعتزى الا الى بيتك الفخر⁵

Cedd-i emcedleri Mevlānā Hüsāme'd-dīn Üskūdār'da cāmi'-i şerīfi ve medresesi olan vūzerā-yı devlet-i Fātihiyye'den Şadr-ı A'zam Rūm Mehemmed Paşa'nuñ birāderi ve Kemāl Paşa-zāde Efendi'nūñ şerik-i fezā'il-güsteridür. 'Ulemā-yı *Şakā'ik*'dan Konevī Kara Ya'ķūb Beg dāmādı ve 'umūmen vilāyet-i Karaman'uñ ħākim-i pākīze-nihādı olmış idi. Toķuz yüz yigirmi tārīhinde vāķi' Çaldıran seferinden ķufūl eşnāsında Lārende'de fevt oldı. Şāhibū't-terceme toķuz yüz kırķ ħudūdında vālid-i mācidleri Kütāhiyye'de Vāħidiyye müderrisi iken ser-nihāde-i pīşgāh-ı 'ālem-penāh-ı şühūd ve secde-güzār-ı şükr-i ni'met-i bī-minnet-i vücūd olmışlar idi. Naķd-i vaķt-i 'ömr-i girān-māyelerin şarf-ı bızā'a-i 'ilm ü edeb ve fezā'il-i vehbī vū müktesebīyi ser-bār-ı ħaşā'il-i ħaseb ü neseb ķıldıķdan soñra tarīķ-ı sa'ādet-refīķ-ı 'ilme sevķ-ı rāħile-i 'azīmet ve peder-i vālā-güherleri tarafından şemşīr-i himmetlerin cevher-tırāz-ı mülāzemet ķılmışlar idi. El-ħāletü hāzihi āftāb-ı 'ālem-tāb gibi mutaşaddī-i kaķ'-ı menāzil ve mevķif-i istifādeden mesned-i ifādeye müteħavvil olup ibtidā yigirmi beş aķçe ile Edrine'de Hālebiyye'ye, ba'dehu otuzla Cāmi'-i 'Atīķ Medresesi'ne, ba'dehu kırķ aķçe ile Taşlıķ⁶ dimekle¹ ma'rūf 'Alī Beg Medresesi'ne² müderris ve şīt ü şadā-yı

¹ El-Mevlā'u'l-fāzıl SE

² Hüsāme'd-dīn:Hüsām SE

³ - R1, E

⁴ Çelebi-zāde SE

⁵ "Bütün erdemler Hüsameddin'e sevdirilmiştir. Ondaki bütün eğrilikler, dağınık olan hususlar düzeltilip dosdoğru hâle getirildi. Söz senin avuçlarında zirveye ulaşır. Ve ancak senin övgüye değer evinde teselli bulur."

⁶ 255a R1

iştihârları tanîn-endâz-ı³ naql-i maḥāfil ü mecālis olup toḡuz yüz yetmiş üç Şa‘bān’ında on aḡçe teraḡḡī ile ḥāric rütbesine ‘āric oldılar. Yetmiş toḡuz Ramaḡān’ında Ḥ‘āce Efendi yirine Burūsa Sulṡānī pāyesi pāy-endāz-ı baḡt-ı Hümā-sāyesi olup kā‘ide-i eslāf üzere ‘aḡd-ı meclis-i ders-i ‘āmm ve ḡall-i şübühāt-ı ulemā-yı a‘lām itmişler idi. Seksan bir Şevvāl’inde ‘Arab-zāde yirine Şaḡn-ı Semāniye’ye ḡıram idüp seksan iki Zī’l-ḡicce’sinde Bahā’e’d-dīn-zāde yirine Süleymāniyye ile bekām olup seksan dört Cemādiye’l-ülā’sında Aḡa-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi’ne terfī‘ olunup ol maḡām-ı ‘ālī, ferş-i seccāde-i ifādeleri ile zībende vü ḡālī olmadın sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ‘Abdu’l-ḡanī Efendi yirine ḡākim-i Şām-ı cennet-meşām oldılar. Seksan altı Zī’l-ḡa‘de’sinde selef-i sālifleri yirine ḡazā-yı Mışr-ı zātü’l-ehram ile iḡtirām olındılar. Seksan toḡuz Cemādiye’l-ülā’sında isti‘fā idüp yirlerine Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi mütekeffil-i aḡkām-ı ḡazā olmuş idi. Toḡsan üç Şafer’inde fevt olan Rā‘ī ḡasan⁴ Efendi yirine maḡrūse-i Burūsa’da⁵ aḡkām-ı şer‘-i muṡahharı mūrā‘ī oldılar. Sene-i mezbūre Receb’inde Dökmeci-zāde yirine İstanbul ḡazāsına naql olunup toḡsan dört Muḡarrem’inde ma‘zül ve maḡām-ı ḡükūmete Mīrzā Maḡdūm Efendi mevşül oldu. Toḡsan yedi Reb‘u’l-āḡir’inüñ evāḡirinde Dökmeci-zāde yirine Anaṡolı şadrına pīrāye-baḡş olup toḡsan sekiz Şa‘bān’ında Zekeriyā Efendi yirine mesned-ārā-yı şadr-ı Rūm oldılar. Toḡsan toḡuz Receb’inde vazīfe-i emşāl ile müteḡā‘id olup selef-i bāḡirü’ş-şerefleri i‘āde olındı. Ba‘dehu bir def‘a otuz aḡçe ve bir def‘a yigirmi aḡçe teraḡḡī ile rātibeleri iki yüz aḡçe temām olup meşḡale-i ‘ilm ü ‘ibādetle sūbḡa-gerdān-ı şūḡūr u a‘vām iken sitte ve elf Zī’l-ḡicce’sinde ‘Abdu’l-mü‘min Efendi yirine Burūsa Sulṡāniyyesi zamīme-i revātib kılındı. ḡarīne-i ḡāl merāsım-i ṡarīḡdan bi’l-külliyeye dāmen-keş-i himmet ve maḡrūse-i me’nūse-i Burūsa’da dā‘ire-nişīn-i ‘uzlet olmaḡ niyyetine ‘azīme-ḡ‘an-ı ‘azīmet olup ol niyyet-i ḡayra ḡarār ve tār-ı keşmekeş-i tereddüde fayşal-ı kār virmişken biñ yedi Muḡarrem’inde dārü’l-üns-i ḡudse isti‘cāl ve Burūsa ḡavālīsinde vāḡī‘ çiftliklerinde füc’eten irtihāl itdiler. ḡazret-i Emīr Cāmi‘-i Şerīfī’nüñ öñinde mütevārī-i ḡāk-i fenā ve ḡūşe-ḡīn-i ḡırmen-i du‘ā olup medrese-i maḡlūle ‘Arab⁶ Sinān Efendi’ye iḡsān olındı.

¹ 147b SE

² 253a E

³ tanîn-endāz-ı: SE

⁴ Rā‘ī ḡasan: ḡasan Rā‘ī E

⁵ Edirne’de E

⁶ ‘Arab-zāde SE

Merhūm-ı merkūm harīṣ-i deryā-keṣān-ı ‘ulūm, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ‘amel, maṭla‘u’s-sa‘deyn-i dīn ü düvel, istiḳāmetde ‘alem, nezāhetde müselle-m-i ‘ālem, eyyām-ı tedrīside münāvele-i raḥīḳ-ı ‘ilm ü ‘irfāna müdāvīm, hengām-ı ḳazāda ḥüsām-ı mū-ṣikāf-ı şerī‘atle ḥākim-i ḥāsim, zemān-ı şadāretinde ihḳāḳ-ı ḥaḳ ile benām, devr-i devleti tevārīḩ-i eyyām idi.

Şürūḩ-ı *Hidāye* ve *Miftāḩ*’a ta‘līḳatı ve hevāmiş-i kütüb-i mütedāvilede āşār-ı ḳalem-i ṭurfe-nikātı vardır. Mesā’il-i fiḳhiyyeden bir mecmū‘a-i girāmī cem‘ itmīşlerdür ki reşḳīn-sāz-ı *Vāḳı ‘āt-ı Ḥüsāmī*’dür. ¹رحمة الله عليه

el-Mevlā Aḩmed (Ġalaṭalı Aḩmed Çelebi²)

Sebū-yı vüçüd-ı nezāhet-ālūdı Ġalaṭa’dan bedīd ve neşvedār-ı dāniş ü dīd olup ‘ulemā-yı ‘aşr ḩidmetlerinde ser-germ-i raḥīḳ-ı taḩḳīḳ ve mürā‘ī-i merāsīm-i ṭarīḳ olup ba‘z-ı kibārdan mülāzemetle ber-murād ve medāris-i ‘ilmiyyede ifāde-i erbāb-ı isti‘dāda mu‘tād olmış idi. Ḳırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ṭoḳuz *Zi’l-ḳa‘de*’sinde ḳabūl itmeyen ḩayre’d-dīn Efendi yirine Silivri’de Pīrī Paşa müderrisi oldu. Biñ yedi Muḩarrem’inde ‘Arab Sinān Efendi yirine Çorlu pāyesine pīrāye-bend olmuş idi³. Sene-i mezbūre Rebī‘u’l-evvel’inde fevt olup medresesi⁴ *Zü’n-nūn ḩalīfe*’ye virildi.

Ġarīb oldu dime Nev‘ī ḳapuñda

Seg-i kūyuñ efendi ḳıḩdı vāriş

Merhūm-ı mezbūr isti‘dād-ı ‘ilmī ile meşḩūr, ṭāhirü’l-lisān, ḩālişu’l-cenān, şāfi-fu’ād⁵, Müslim-i pāk-i‘tiḳād idi.

el-Mevlā Manşūr (Manşūr Efendi)

Ba‘zı kirām mülāzemeti ile¹ maḩzar-ı ikrām ve medāris-i celīle ile maḩzi’l-merām olup biñ üç Şa‘bān’ında ḩüsām Efendi yirine Aġa müderrisi olmuş idi. Biñ beş

¹ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² Efendi SE

³ 255b R1

⁴ 253b E

⁵ şāfi-fu’ād:- R1, E

Rebī‘u’l-evvel’inde Mollā-zāde Şems² Çelebi yirine Yaylaқыyye-i İznīk pāyesine naql olındılar. Biñ yedi Cemādiye’l-āhīre’sinde fevt olup yirine Emru’llāh Efendi naşb olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ħalbe-i mübāḥşede muzaffer ü manşūr, ‘ilm ü şalāḥda ‘alem, nezāhetde müselle-i ‘ālem idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Beg-zāde Efendi)

“Kemāl Beg-zāde” demekle meşhūr ve kemāl-i mekārīm-i ḥişālle zebān-zed-i cumhūrdur. Tarīḳ-ı ‘ilme gūzer ve ol rāh-ı bī-pāyāna sefer kılp kırkıdan ma’zūl iken Medīne-i Münevvere pāyesiyle müteḳā’id olan Burūsavī Emīr Ḥasan Çelebi birāderi Aḥmed Çelebi’den mülāzım ve tarīḳ-ı tedrīse ‘āzīm olduğdan soñra mollā-yı melek-nihādına dāmād olmış idi. Devr-i medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe ile Yeñi İbrāhīm Paşa müderrisi olmış iken toḳuz yüz yetmiş altı Şafer’inde munfaşıl ve yirine Rus Muştafā Efendi vāşıl oldu. Seksan bir Muḥarrem’inde Hemşīre-zāde yirine Yeñi ‘Alī Paşa’da miḥrāb-nişīn-i ifāde³ oldılar. Seksan dört Rebī‘u’l-āhīr’inde ‘Azmi Efendi yirine Edrine Dārū’l-ḥadīşī’ne vāşıl, sene-i mezbūre Receb’inde Şaḳlı Emīr-zāde’lerūñ büyügi yirine Şaḥn’a nā’il olup seksan yedi Şa’bān’ında Mollā Aḥmed Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ‘ināyet olunup seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Abdu’l-vāsi’ Çelebi yirine Süleymāniyye’ye terfi’ olunup toḳsan üç Muḥarrem’inde Seyfu’llāh Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsı cilvegāh-ı eşheb-i iḳbālleri olmış idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Ḥācī Efendi⁴ yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsına naql olunup ḳabūlde mütereddid olmağın toḳsan dört Receb’inde Eyyūb ḳazāsı Silivri ve Çatalca ilḥāḳıyla mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Toḳsan sekiz Zi’l-ḳa’de’sinde Mollā Aḥmed Efendi⁵ yirine Mısr-ı Ḳāhīre’ye naql ü tebdīl ile tebcīl olındılar. Elf-i kāmīl Muḥarrem’inde ‘azl olunup Ḳāf-zāde Feyzū’llāh Efendi naşb olındı. Biñ üç Cemādiye’l-āhīre’sinde Aḥī-zāde Efendi yirine Edrine ḳazāsı ile maḳzī’l-merām oldılar⁶. Biñ dört Cemādiye’l-āhīre’sinde munfaşıl ve maḳarr-ı ḥükümetlerine Es’ad Efendi vāşıl oldu. Biñ beş Receb’inde ‘Abdu’r-raḥīm Efendi yirine Eyyūb ḳazāsı tevcīh olındı. Biñ yedi

¹ - E

² Mollā-zāde Şems:Şems-zāde SE

³ - SE

⁴ 148a SE

⁵ - SE

⁶ Edirne//oldılar:maḥrūse-i Edirne’de fermān-fermā-yı şerī’at olduğdan soñra SE

Şevvāl'inün on sekizinci günü infişāl-i şūrī ve 'azl-i zarūrī görinüp kaçā-yı Eyyüb hükümetine 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'uf Efendi manşub oldu. Hāzret-i Eyyüb Maķābiri'nde medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i keşire ile meşhūr, efrād-ı 'ulemādan ma'dūd, müte'ayyinān-ı 'aşrdan kāmīl-vücūd idi.

Mervīdür ki dānişmendliği hengāmında Mu'arrif-zāde Efendi ile harīf-i germābe vü gülistān olmağla "Dü-bāreler" diyü tesmiye olinmişler idi. Ol zemānda Qāzī Riyāzī dimişdür:

Cām-ı şarāb zār olalı nerd-i meclise

Bir pul çüritmek olmadı hergiz dü-bāreler

el-Mevlā Maḥmūd bin Pīrī (Fenārī-zāde)

Diyār-ı Rūm-ı cennet-rüsūmda maḥla'-ı devlet-i Āl-i 'Osmān ابدھم الله تعالى الى يوم الميزان¹ zīb-i dīvān-ı ḥusrevī olaldan berü ḥānedān-ı 'ilm ü 'irfān ve eben 'an-ceddin vülāt-ı bilād ve şudūr-ı dīvān-ı 'ālī-şān olan düdmān-ı Fenārī'dendür. Şem'-i nūr-efşān-ı vücūdı nişānde-i meclis-i şühūd olalı² iktibās-ı envār-ı fazl ü kemāl ve Taşköprü-zāde Aḥmed Efendi'den³ mülāzemetle tenvīr-i müdde'ā-yı āmāl idüp ibtidā yigirmi beş aķçe ile'da 'İsā Beg Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Kütāhiyye'de Qaragöz Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırkla Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi'ne, ba'dehu elli aķçe ile Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi'ne müderris olup ba'z-ı muķtezayāt ḥasebiyle 'azl olinmiş idi. Toķuz yüz seksan toķuz Şa'bān'ında Esved Sinān yirine Orḥāniyye-i İznīķ ḥāricine ferş-i seccāde-i ders ü taḥķīķ idüp toķsan iki Şafer'inde Mu'arrif-zāde yirine Yıldırım Ḥān pāyesi iḥsān olındı. Toķsan toķuz Zi'l-ḥicce'sinde kabūl itmeyen İslām Efendi yirine Murādiyye pāyesi ile ber-murād oldu. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde Ḥūsām Efendi yirine Mar'aş kaçāsı 'ināyet⁴ olındı. Biñ iki Receb'inde 'azl olinup selefi i'āde olındı. Biñ altı Şafer'inde Ḥubbī Mollāsı oğlı Şems Çelebi yirine Qonya kaçāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre evāhirinde Hızr Efendi yirine Trablus-ı Şām kaçāsı in'ām olındı. Biñ yedi Şevvāl'inde kaçāzī iken dā'in-i ecel müteķāzī ve şu'un-ı ḥālī münḥaşır-ı māzī oldu. Manşib-ı maḥlūl Şānī Efendi'nün kılāde-i gerden-i cāhı kılındı.

¹ "Yüce Allah hesap gününe kadar sonsuz kılsın."

² 256a R1

³ 254a E

⁴ in'ām SE

Mevlānā-yı mezbūr maḥāsini-i ahlāk ile meşhūrdur. *Şakā'ik* kenārında ba'z-ı ilḥākātı ve tevārīḥe müte'allik kelimatı vardır. Bu ḥaḳır görüp terceme itmiş idüm.

el-Mevlā Yahyā bin Pīr 'Alī bin Naşūḥ (Nev'ī Efendi) {Nev'ī}

Silkü'l-le'āl-i 'ırk-ı 'arīk bu ḥaḳırūñ rişte-i nesebine beste ve rüste-i mühre-i zahrī gibi mehere-i ṭarīkat-ı 'aliyyeye peyveste olup rāqımu'l-ḥurūf olan 'abd-i za'ifūñ naḳş-ı şaḥīfe-i vücūd olmasına bādī ve muḳaddeme-i netīce-i icādī, vālidī ve senedī ve üstādı, ferd-i kāmīl ü cins-i şāmil-i ma'ārif ü 'ulūm Nev'ī Efendi merḥūmdur. Ṭabaḳa-i Süleymāniyye meşā'ihinden zikri sebḳ iden Pīr 'Alī Efendi'nün gevher-i kān-ı vücūdı ve şemere-i şecere-i nesl-i mes'ūdıdır. Tokuz yüz kırk senesinde sine-i 'ademden bīdār ve kevkeb-i sa'd-iḳtirān-ı vücūdı evc-i burc-ı ḳaşaba-i Malḡara'dan nümāyende-i dīdār olmuş idi. Faşl-ı mümeyyiz-i 'ilm ü 'irfānla benī nev'ī meyānında mümtāz ve ka'b-ı şāmiḥ-ı fażl ü beyānla cins-i müsta'iddān-ı 'aşr içinde ser-efrāz olup elli yedi tārīḥinde ṭarīk-ı sa'ādet-refīk-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı ḥālişu'l-'ayār-ı i'tibārın tamḡa-i ḳabūl-i 'ulemā ile meskūk itmekle erbāb-ı redd ü ḳabūl meyānında ḳarīn-i revāc ve şehādet-i miḥekk-i imtiḥānla üstādān-ı şāhibü'l-'ayāra māye-i iftiḥār u ibtiḥāc olmuş idi. Nice zemān Aḥaveyn 'unvānı ile meşhūr Ḳaramanī Aḥmed Efendi'nün dārü'l-ifādesinde iştiḡāl, ba'dehu Şaḥn müderrisi olan birāderleri Meḥemmed Efendi āstānesine ittişāl itmişler idi. İttifāḳ-ı ārā bunuñ üzerinedür ki ol tārīḥde mevlānā-yı mezbūruñ şem'ine cem' olan emāsil ve yeñi cem'iyetine raḡbet iden ḳavābil bir zemānda cem' olmamış ola. Ḥücerāt-ı medresesinde on dört şā'ir cem' olup;

Kim görüpdür ki ola baḥr ḥabāb içre nihān

maẓmūnı 'ıyān olmuş idi. Meşāḥir-i erbāb-ı kemālūñ 'ālū'l-'āl olanları ḥ'āce-i Sulṭān Murād Ḥān¹ olan Sa'de'd-dīn Efendi ḥazretleri ve Bāḳī Efendi ḥidmetleri ve vālid-i merḥūm ve Remzī-zāde ve Ḥusrev-zāde ve ḳuzātdan Üskübī Vālihī Efendi² ve Muḥyī-i Ḳaramānī, Mecdī, Cevrī ve Cāmcı-zāde Cāmī'dür. Bāḳī Efendi *Sünbül Ḳaşıdesi*'n bunlarūñ nāmına diyüp Ḳāzī-zāde Efendi'nün Süleymāniyye'de yeñi cem'iyetine varmış idi. Vālid-i merḥūm ile Vālihī Efendi ḥidmetlerinde ḳarār iḥtiyār eyleyüp altmış

¹ - SE

² Üskübī//Efendi:Vālihī-i Üskübī E

iki tārīhinde Edrine Bāyezīdiyyesi'ne terfi' olunduğda bile gidüp yetmiş bir¹ Şafer'inde Süleymāniyye'ye geldükde bunlar teşrīfden, Vālihī Efendi i'ādeden mülāzım olmuşlar idi. Yetmiş üç Ramazān'ında mülāzemetlerin kayd iden² Hāmīd Efendi'nün şadāreti evānında yigirmi aqçe ile³ Gelibolı'da Balaban Paşa müderrisi oldılar. Yetmiş beş Zī'l-ka'de'sinde Mu'allim-zāde Efendi⁴ 'aşırında yigirmi beş aqçe ile medīne-i mezbūrede Mesīh Paşa Medresesi'n aldılar. Yetmiş toquz Ramazān'ında Şeyhī Efendi himmetiyle otuz aqçe ile İstanbul'da Şāhkulı Medresesi'nde seccāde-nişīn olup seksan iki hīlālinde 'Abdu'r-raħman Efendi 'ināyeti ile Medrese-i Murād⁵ Paşa'da vāşıl-ı rütbe-i erba'īn olmuş idi. Seksan sekiz Cemādiye'l-ülā'sında Meħemmed Beg yirine⁶ Ca'fer Ağa hāricine 'āric olup toqsan bir Zī'l-ħicce'sinde 'Osmān Efendi yirine Edrinekapusı'nda vāqī' Mihrümāh Sulṭān pāyesine sāye şalup Defterdār Seyfī Çelebi bu gūne tārīh-perdāz olmuş idi:

Gelicek 'izzet ile dāhile sen

Biri birine itdi hālk inhā

Didi aħbāb cem' olup tārīh

Geldi Nev'ī Efendi dāhile hā (991)

Toqsan üç hīlālinde te'ehhül idüp dimiş idi:

Er gibi çok sevdüğüm Nev'ī Efendi er gibi (993)

Toqsan beş Zī'l-ka'de'sinde Seyrek-zāde Efendi⁷ yirine medāris-i Semān'dan Çenārılı Medrese'ye çenārāsā hıram idüp "Velī Kāzī" didükleri şā'ir-i dürr-nişār⁸, bu gevher-i girān-ħadri iṣār itmiş idi.

Tārīh

¹ 256b R1

² 148b SE

³ 254b E

⁴ - SE

⁵ Maħmūd SE

⁶ Meħemmed//yirine:- SE

⁷ - E, SE

⁸ "şā'ir-i dürr-nişār" ifadesi R1 ve E'de "nişārı", SE'de "şā'ir-i nişārī" biçiminde yazılmıştır. Fakat seci ve anlam gereği tarafımızca tadil edilmiştir.

Nev'î Efendi alduñ ehliyyetüñle Şahmı (995)

Vālî Çelebi dağı bu yüzden ta'yîn-i sāl-i iķbāl eylemiş idi.

Ķudümünle ziyāde oldu Şahnuñ şān ü 'unvānı (995)

Topksan sekiz Rebī'u'l-evvel'inüñ yigirmi ikinci günü Seyrek-zāde yirine dārü's-selām-ı Bağdād kaçāzısı ile nā'il-i murād olmuş iken Rebī'u'l-āhir'ün sekizinci günü kuṭb-ı şāhib-zemān Sultān Murād Hān hazretlerinüñ şeh-zāde-i ercümendi Sultān Muştafā'nuñ şeref-i ta'līmi ile tekrīm olındılar. Tilmīz-i hāşşı Zağralı 'Aşķī Çelebi senāyā-yı hāme-i senā ile bu güne 'uķde-güşā olmuş idi.

'Aşķīyā tārīhini idüp hiṭāb

H̄āce-i şeh-zāde olduñ didiler (998)

Şadru'l-ifāde, üstādum Ahī-zāde 'Abdu'l-Ḥalīm Efendi bu kıṭ'a-i gevher-bahāyı 'unvān-ı varaķa-i tehniyet-i edā kılmışlar¹ idi:

Zāt-ı 'ālī-şānuñı Bağdāda lā'ıķ görmedi

Güş idenler bu peyāmı bende vü āzāddan

Reh-ber olup 'avn-ı Ḥaķķ tebdil olındı manşıbuñ

Hoş dimişlerdür bunı yañlış döner Bağdāddan

Ba'dehu rütbe-i isti'dāda gelen şeh-zādelerden Sultān Bāyezīd ve Sultān 'Osmān ve Sultān 'Abdu'llāh dağı ol edīb-i kāmile teslim ve her birine envā'-ı ma'ārif ü 'ulūm ta'līm olınmış idi. Beş sene miķdārı ol hıdmet-i 'aliyyede ber-ķarār ve hakkāk-i cevāhir-i şāhvār olup ol taķrīb ile şeref-i şöbet-i şeh-yārīye fā'iz ve hilāl-i istihāli pertev-i envār-ı² iltifātlarını³ hā'iz olmuş idi. İbtidā h̄āce olduklarında berdāşte-i südde-i sidre-timsāl kılıp ğarķ-ı in'ām-ı şāh-ı deryā-nevāl oldukları nazm-ı bī-mişāldendür:

¹ İtmışler SE

² Pertev-i envārı:pertev-endāz-ı SE

³ Fā'iz//iltifātları:- E

İdüp bir noqtanuñ remzinde ‘aciz biñ suhan-dānı
Elifden başladur mīm-i femüñ erbāb-ı ‘irfānı

Mu‘allim iy gönül saña ne sihr¹ öğretti kim olduñ
Sezā-yı iltifāt-ı pādīşāh-ı mülk-i ‘Oşmānī

Eyyām-ı ‘ıydda kânün-ı ‘Oşmānī üzere dāmen-būs-ı hākānī esnāsında ol küh-ı
pür-şüküh-ı ‘azamet ü vaqār, şeh-zāde h’ācelerine kıyām muhālif-i kânün-ı hümāyün²
olmağın ol teşrīf ile maẓhar-ı i‘zāz ve emsāl meyānında ser-efrāz olmağ recāsına ‘arz
itmişlerdür:

İdüp āhum yili taḥrīk ol serv-i hıramānı
Kıyām itdürse şıdḳ-ıla sücüdum ḳadd-i sulṭānī

Elif gibi n’ola bir laḫza ‘arz-ı ḳāmet eylerse
‘Ubūdiyyette ḳadem gösterüpdür dāl-i dīvānī

Hākīkat bir dil-i āgāhla dem-sāzlık yegdür
Ri‘āyet eylemekden her nefes kânün-ı ‘Oşmānī

Bu kıt‘a ile zamīme-i teraḳḳīye telmīḫ itmişler idi:

Ḳaddini şekl-i lām idüp Nev‘ī
Hāk-i dergāhuña selām itsün

Noḳta-i zātına idüp ta‘zīm
Elif-i ḳāmetüñ kıyām itsün³

Elife şıfır noḳta zamm olunup⁴
‘Add-ı maḳşūdını temām itsün

¹ Ne sihr: ‘aceb ne SE

² - E

³ 255a E

⁴ 257a R1

Bu huşuş için Muşāhib Cevher Ağa'nun haṭṭ-ı sultānī ile gönderdiği tezkerenün şüretidür: Sa'ādetlü efendi hazretlerinün hıdmet-i şerīflerine tevķır ü ihtirāmla 'arz-ı taḥiyyat ü¹ selāmdan şoñra inhā vü i'lām olınan budur ki sa'ādetlü ve 'izzetlü² pādişāh bu varaķa-i sa'ādet-baḥşā irsāl buyurdılar, göresüz ve bu gün dest-būs maḥallinde geldüğünüzde ser ve ḳadleri temām ḳıyāma gelmedi ise hele ḫareket ü ihtizāza gelüp remz ü imā ile selāmiñuzu alup redd buyurdılar ve istiḳbāl ü müşāya'a eylediler. و للعارف و للكفى الإشارة³. Eger ṭa'n ü teşnī'-i ḫalk-ı 'ālem olmasa v'allāhi'l-'azīm hıç tereddüd buyurmazlardı. Bāķī vālidihā, oğlıñuz, maḫlaşñuz, Cevher Ağa⁴.

Pādişāh-ı kerīm müsā'ade-i murād ile teşrīf ü tekrīm itdükden şoñra haṭṭ-ı hümāyün-ı nevāziş-mazmün irsāl buyurdıklarında berdāşte-i pāye-i serīr-i iclāl ḳılınmış idi:

Dem-i cān-baḥşımuñ te'sīr idüp āfāķa efsünü
Sözüme mā'il itdüm pādişāh-ı rub'-ı meskünü

'Aceb mi bā'ış-i haṭṭ-ı hümāyün olsa güftārum
Olur hep şāhid-i zībālaruñ haṭṭ-ı hümāyünü

Fenn-i taşavvufa müte'alliķ mükātebāt ḫilālinde merḫūma ehl-i zāhir ve rübūde-i ma'ālīm ü mażāhir olup esrār-ı 'irfāndan bī-naşīb olmaķ üzere ṭa'n ü ṭanz yolından irsāl itdükleri beytdür:

Murādī saña hem-şoḫbet gerek bir meşreb-i 'ālī
Gerekmez bize ol nev'ī ki ola elvān meyyāli

Merḫūmuñ muḳābelede cevābı ve ol 'aşrda da'vā-yı kerāmetle dāḫil-i şoḫbet-i sultān-ı velāyet olan muḳallidān-ı mülḫid-meşrebe ta'rīzi müştemil ḳıṭ'a ile ḳaṭ'-ı⁵ rāh-ı şavābidur:

¹ 'arz-ı taḥiyyat ü:- R1

² Ve 'izzetlü:- R1

³ "Ārife tarif gerekmez."

⁴ Bu//Ağa:- E; der-kenār R1, SE

⁵ - SE

Kimi defîne buldı kimi kîmyâ bilür
Kimi uşûl-i nağme vü naqş-ı hevâ bilür

Maqbûl-i hazret olmağa yoq çâre Nev'îye
Ne şeyh-i şehîr olur ne mücerreb du'â bilür

Bu bâbda bir def'a dahı nâz ü niyâz vâdîsinde bu gûne laţîfe-perdâz olmışlar idi:

Bir özge yâr ile yine hem-dem olam gibi
Dem-sâz olup anuñ ile maħrem olam gibi

Bû-yı vefâ çü gelmedi yâr-i kadîmden
Seyyâh olup qalender-i 'âlem olam gibi

Bir ğam-güsâr bulmağ-ıçün ħarc¹ idüp emek
Bu râhda murâd ile ħurrem olam gibi

Cevâb-ı Merħûm

Ħarc itsek elde varı ol özge yâri görsek
Mümkin degülse vuşlat rüyını bārî görsek

'Ayn-ı gül oldı bülbül bû-yı fenâyı almaz
Yâr-ı kadîmi bulduq seyr-i kenârı görsek

Dāmân-ı gül-'izârum bir ħâra eylemiş cā²
Ħâr olmağa yarar mı ol nâ-bekârı görsek

Yâr ile maħrem olan aġyâra hem-dem olmaz
Dem-sâz-ı kârı bulduq nâ-sâzkârı görsek

¹ şarf R1, SE

² Ammâ E

Āyīne-i cihānda çok şüret uğrusı var¹
Nev'ī gibi bulınsa bir ğam-güsārı görsek

Biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında vāқи' cülūs-ı Mehemmed Hānī eşnāsında hidmet-i ta'līmi ile müşerref oldukları şeh-zādeler k̄ānūn-ı 'Oşmānī üzere 'ālem-i şehādetden rū-be-rāh ve nev-bāve-i āsīb-resīde gibi tebāh² olup;

کر تیغ بارد درکوی آن ماه
کردن نهادیم الحکم الله³

mazmūnı 'unvān-ı şahīfe-i hālleri olduĝda h'āceligi hālinde olan idrārāt-ı müşāhere vü müsānehe bi'l-küllīye muqarrer ve mu'ayyenāt-ı yevmiyyesine k̄āzī'askerlik teĝā'üdi ser-ber kıılınup nevbette on mülāzım virmek fermān olınmış idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ħicce'sinde kayınataları olup bu ĥaĝrūñ cedd-i māderīsi olan Nişāncı Mehemmed Beg'üñ medresesi elli aĝçe ile zāmīme-i revātib kıılındı. Biñ yedi Zī'l-ĥa'de'sinüñ selħinde çehārşenbe günü vaĝt-i ezān-ı 'aşrda āzān-ı hāli istimā'-ı da'vet-i 'ālem-i ervāħ ve şeb-be-ħayr-ı meclis-i eşbāħ itmiş idi. Şabāħ-ı yevm-i ĥamīs ki ĝurre-i Zī'l-ħicce'dür, menār-ı Cāmi'-i Sultān Mehemmedī'den ĝül-bang-ı şalā ĥar'-ı mesāmi'-i zīr ü bālā kıılıp 'ulemā vü şuleħā lebbeyk-zenān-ı icābet olmaĝla şalāt-ı cenāzelerine kıyām ve 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi imāmetiyle īfā-yı⁴ hidmet-i taħiyyat ü selām eylemişler idi. Şeyħ Vefā Cāmi' i ĥazīresinde ĥuṭb-ı cihān Şeyħ Şa'bān Efendi cenbinde defn olındılar. Medrese-i maħlūle Şāfiyeci Muşliħi'd-dīn Efendi'ye⁵ virilüp yüz elli aĝçe vazīfe-i teĝā'üdlere müteĝā'idīne tevciħ olındı.

Tārīħ-i Keşfi-i Manastırī

Yirüñ cennāt ola Nev'ī Efendi⁶ (1007)

Tārīħ-i Vaħdetī-i Baĝdādī

¹ 149a SE

² Penāh SE

³ "O ay (kadar ĝüzel sevgili), mahallesinde kılıĝ savurursa boynumu (önüne) koyarım. Hüküm Allah'ındır."

⁴ - SE

⁵ - E

⁶ 255b E

‘Adem gülzârını cāy itdi Nev‘î (1007)

Işlâh-ı Faķîr

Cinân gülzârını cāy itdi Nev‘î (1007)

Mevlânâ-yı merķûm cins-i şâmil-i envâ‘-ı ‘ulûm, mecma‘u‘l-bahreyn-i ‘ilm ü ‘irfân, ma‘kadu‘s-sımţayn-ı¹ cevâhir-i fazl ü beyân, mihr-i fâ‘izü‘l-envâr-ı âşâr-ı² meşhûre, deryâ-yı güher-zâ-yı cevâhir-i manzûme vü mensûre, şemşîr-i âteş-tâb-ı nazmı zülâl-i çeşme-i hâlden sîr-âb ve her satrı âteşdân-ı maħabbet-i İlâhiyye‘den keşîde-sâţûr-ı pür-tâb;

Her biri bir pâre âteşdür sevâd-ı şî‘rünüñ

Yohsa ħalbünde senüñ bir muħterik sevdâ mı var

mazmûnı üzere ‘ışķ-ı ħaķîķî vü maħabbet-i mecâzîye âb u âteş gibi imtizâc virüp her kıt‘ası kıt‘a-i yâķût gibi gevherîn-revâc ve her müfred-i yegânesi gevher-i şâhvâr gibi dürretü‘t-tâc-ı ibtihâc, Bâķî Efendi merħûmuñ eş‘ârı muşanna‘ u pür-kâr ve elfâz-ı âbdâr ile silk-i gevher-i şehvâr olduğı gibi bunlaruñ güftârı âteş-pâre-i mazmûnla ħarrâķa-i ħalb-i ‘uşşâķa şerer-bâr ve kemâl-i süz u tâb ile tesliyet-baħş-ı ‘âşîķ-ı bî-tâb u dil-figârdur. Nitekim buyurmışlardur:

Bu sâde nazmı ehl-i şanâ‘i‘ begenmese

Nev‘î ne ħam bizüm sözimüz ‘âşîķânedür.

El-ħaķķ Bâķî Efendi‘nüñ ħaşâ‘idi reşķ-endâz-ı mu‘allaķât ve ebyât-ı ħurfe-nikâtı i‘câz-ı âyât olup tûġ-ı ħürşîd-iştihâr-ı belâġati mîh-i zer-endüd-i nücûma aşduğı gibi merħûm-ı merķûmuñ ġazeliyyâtı şâh-beyt-i faşâġat ü berâ‘at ve ta‘bîr-i dil-peziiri füsün-sâz-ı mihr ü maħabbet olup pâ-yı pergâr-ı ħüsn ü letâfeti dâ‘ire-i sihr-i ħelâle ħadem basmışdur.

¹ 257b R1

² Mesâ‘il-i SE

١ يك بيت عاشقانه به از صد قصيده است

Āsar-ı ‘ilmiyyelerinden ‘ilm-i kelāmda “*Muḥaṣṣılu’l-kelām*” nām metn-i metn² ve *Şerḥ-i Risāle-i Kudsiyye li’l-Mevlā Şemse’d-dīn el-Fenārī* ve *Tefsīr-i Sūretü’l-Mülk* ve *Ḥāşiye-i Tehāfüt-i Ḥāce-zāde* ve *Ḥāşiye-i Heyākilü’n-nūr* ve *Ḥāşiye-i Evā’ilü’l-Mevākıf* ve *Telvīḥ* ve *Hidāye* ve *Miftāḥ*’a ta’līkāt ve imrār-ı nazar itdükleri mebāḥiše müte’allik kelimāt ve taḥkīk-ı me’ārik-i irāde, otuz miqdārı resā’il-i zībā, cümleden sūr-ı sulṭānide yazdukları risāle ve Mollā Aḥmed Efendi imtiḥānına risāle ve *Risāle-i Kelām-ı Nefsī* ve *Risāle-i Ca’l-i Māhiyye* ve *Risāle-i ‘İlmiyye*, Türkī āsar-ı celilelerinden *Terceme-i Füṣūsu’l-ḥikem* ki Sulṭān Murād Ḥān³ emriyle yazmışlardır.

Temām olduğda ol şerḥuñ Fedāyī-i şenā-güster

Didi tāriḥini *Şerḥ-i Füṣūsu’l-Nev’ī* kāmil

Netā’icü’l-fünūn ki on iki fenden mürekkeb⁴ bir kitāb-ı mevzundur, *Terceme-i ‘Aḳā’id*, *Risāle-i Mantık*, *Nevā-yı ‘Uşşāḳ*, *Şerḥ-i Dü beyt-i Meşnevī*, *Terceme-i Kışsa-i Hızr u Mūsā*⁵, *Terceme-i Münşe’at-ı Ḥāce-i Cihān*, *Dīvān-ı Münşe’at*, *Taḥkīk-ı Mes’ele-i İcāb u İhtiyār*⁶ ve *Dīvān-ı kāmil-i eş’ār* ve “*Ḥasb-ı Ḥāl*” nām manzūme-i bedī’u’l-minvāl ve *Münāzara-i Tūṭī vü Zāg*, *Leylī vü Mecnūn* bahrinde bir⁷ muhtaşar meşnevīdür. Bunlardan mā’adā Sulṭān Murād Ḥān ḥazretlerinüñ⁸ emri ile yazdukları resā’il ḥāric-i dā’ire-i taḥdīd ü iḥşā ve ol cevāhir-i zevāhir-i girān-bahā, ‘aded-i reml ü ḥaşşādur. Zemān-ı intikāllerinde pīş-tahtalarında biñ kıṭ’a miqdārı ḥaṭṭ-ı şerīf-i sulṭānī ve nevāziş-nāme-i ḥāḳānī bulunup beş sene miqdārı zemān-ı ḥidmetlerinde vāḳi’ olan ḥall ü ‘aḳd-ı menāşib ve zabṭ u rabṭ-ı memālike mülā’im ü münāsib umūrda meşvereti mutazammın ve mebāḥiş-i ḡāmıza-i her fenden istikşāf-ı esrārda zāmin idi.

İttifāḳ-ı ehl-i vuḳūf bunuñ üzerinedür ki selāṭin-i ‘aliyye-i Āl-i ‘Oşmān يوم الميزان ابد الله دولتهم الى ḥāzerātınuñ ibtidā-yı zuhūrlarından ilā hāze’l-ān, duḥūl-i mevḳif-i ḥümāyūn-ı selāṭin ile ser-efrāz ve nazar-ı iksīr-eşer-i iltifāt-ı ḥavākīn birle mümtāz olan

¹ “Āşıkâne bir beyit yüz kasideden daha iyidir.”

² Nām//metn:- R1, E

³ - SE

⁴ Müretteb E

⁵ Bu eser adı E’de bir sonraki eser adından sonra gelmektedir.

⁶ Bu eser adı E’de “Şerḥ-i Dü Beyt-i Meşnevī” ibaresinden sonra gelmektedir.

⁷ - E

⁸ - SE

⁹ “Allah devletlerini hesap gününe kadar sonsuz kılsın.”

mukarribān-ı h zretten bir ferd bunlar f 'iz olduğu rütbe-i  ab le n 'il ve ruŐ at bulduğu maŐ am-ı  urba¹ v Ő ıl olmamıŐ  ola. Cümleden biri Çoksan  okuz t r hinde vez r-i kiŐ ver-g r-i mem lik-g Ő a,Ő adr-ı  aŐ af²-naz r Ferh d PaŐ aŐ ad ret-i  uzm  maŐ amına tŐ al olunmak  uŐ uŐ u istiŐ are buyurduŐ larında vez r-i merŐ umuŐ  maŐ asin-i b -ker nı ve Sin n PaŐ a'dan³  uruŐ -ı r ch nını m Ő temil teŐ kere g ndermiŐ ler idi.  araf-ı salŐ anat-ı  aliyyeden her bir muŐ addimesine cev b ve Sin n PaŐ a'nuŐ  ibŐ asını istiŐ v b ma'n sını mutazammın  it b-ı m stet b v rid olup bir iki def'a bu maŐ munda muŐ aŐ aba ve  abaŐ at-ı cel l mertebesinde m k tebe olunduŐ dan Ő nra⁴ v lid-i merŐ um  arz-ı p Ő g h-ı ma' li-r s m ider ki    Bu b bda  ayr Ő andıĐumuz um r  arz olındı ve  aŐ ıra gelen ma' n  bey n  ılındı. C 'iz ise istiŐ are buyurulsun.  mm dd r ki c m-ı cih n-n m -yı  alb-i sult n de v c h-ı Ő ıdŐ  u Ő av b  Ő ik r ve  aŐ t-ı ken r-ı c m gibi melŐ  z-ı  ayn-ı i'tib r ola.   Bu muŐ abelede   ki def'a istiŐ are eyledük, her çend es-Sin n efŐ al, es-Sin n efŐ al geldi.   diyü cev b irs l buyururlar. Bu def'a merŐ uma ğayret ğalebe eyleyüp yazarlar ki   Ben m sa' detl  p diŐ ahum, lev zım-ı istiŐ are kem  hüve  aŐ kihi ri' yet olunmamıŐ  gibi. Bey n buyurulan  av t-ı nefs niyye ile ves vis-i Ő eyt niyyed r. Sin n efŐ al olmak  inde'l- aŐ l ve'Ő -Ő er' mümkin degüldür.  mstŐ ar m tmen⁵ maŐ m nı üzere  ayr   Ő av b feh m olunan aŐ v l tümen tümen i'l m olındı. B Ő  p diŐ ahum a'lemd r.   Bu mertebeden Ő nra Sin n PaŐ a ma'z l ve Ferh d PaŐ a maŐ am-ı Ő ad rete mevŐ ul olup müjdesini merŐ uma  in yet buyurmuŐ lar idi. Ol gice  asb 'l-emri'l- ali vez r-i ced d  arafından yigirmi biŐ  filori v Ő ıl olup  ab lden ib  ve ğaraŐ -ı istiŐ n ⁶ ve cev bını bu veche üzere bin  itmiŐ ler idi ki   Bu  abd-ı  aŐ t g nciŐ k-i za'if gibi teng- avŐ ala v  naŐ ifd r. Eger Ő ik r-ı  uŐ ab ve ğid -yı hav Ő ıl olan loŐ ma-i  azimeye  ama' iderse derd-i b -keran  aŐ ıl ider. LuŐ  idüp taŐ ayy r-i  al-i⁷ b limizi rev  g rmes nler ve  uz rimumuzı uŐ urmasunlar.  

Bundan m 'ad  Çapudan-ı A'zam CaŐ ala-z de Sin n PaŐ a'nuŐ  ve Ő am Beglerbegisi MeŐ med PaŐ a oĐ l⁸  asan PaŐ a'nuŐ  naŐ bı  idmetinde ve Bost n-z de Efendi merŐ umun⁹ fetv dan Ő nra Ő ad retinde ve Ő un'u'll h Efendi merŐ umun¹⁰  ur c-ı

¹ 256a E

² 258a R1

³ 149b SE

⁴ olunduŐ dan Ő nra:olunduŐ da SE

⁵  Kendisine danıŐ ılan kiŐ i güvenilir (olmalıdır).  

⁶ ğaraŐ -ı istiŐ n : arz-ı isti'f  E

⁷ - R1, SE

⁸ PaŐ a'nın oğ l SE

⁹ - E

¹⁰ - E

ma‘āric-i devlet ü iḳbālinde ve Remzī-zāde Efendi’nün Burūsa ḳazāsına t̄şālinde ‘illet-i müstaḳille oldukları tevātür-i ricāl-i ‘aşr-ı Murād Ḥānī ile¹ ma‘lūm-ı bendegīdür². Bu maḳūlelerden ḳabūl-i hediye vü ‘atıyye, ḥavālī-gerd-i nefsi-ebiyyeleri olmayup cevā’iz-i seniyye-i sulṫāniyyeden ḡayra cevāz-ı nigāh-ı iltifāt ruḫṣat-yāfte-i pīşgāh-ı ‘işmet-penāh-ı himmet-i ‘aliyyeleri³ olmamışdur. De’b-i kerīmleri pādīşāhla olan mu‘āmelelerini ihfā ve esrār-ı salṫanat-ı ‘aliyyeleri mütevārī-i perde-i ḥafā eyleyüp terbiyet itdükleri erbāb-ı manşiba taḥmīl-i minnet olmasın diyü mācerāyı pinhān ve mu‘āmele-i nāsda;

İçerden⁴ āşinā ol ṫaşradan bīḡāne semtin ṫut⁵
‘Aceb zībā revīşdür ‘āḳil ol dīvāne semtin ṫut

mazmūnı rüz-nāme-i aḫvāl-i şerīfelerine ‘unvān itmek idi.

Bir gün efāzıl-ı ‘aşr ile şoḫbet ve idāre-i kü’ūs-i üns ü ülfet ešnāsında bu ḫaḳīr dūrdan nigerān ve kāse-i ḡuşla deryūzeḡer-i nūḳūd-ı fazl ü ‘irfān idüm. Münāvebe-i elvān-ı kelām ile iltifāt-ı selāṫīn-i ‘izām ve maḫzar olan devletmendān-ı kirām zıkr olunup ol tārīḫde Şāḫn müderrisi olan ṫayyib-zāde ‘Abdu’r-raḫīm Efendi ki tercemesi sebḳ eylemişdür, eşrāf-ı eslāfdan birini yād eyleyüp⁶ taşḫīḫ-i ‘an‘ane-i naḳl eyledi ki “Ol şaḫş-ı devletmend ta‘dād-ı minen-i İllāhī ešnāsında⁷ ve ta’yīn-i⁸ envā‘-ı iltifāt-ı pādīşāhī ḫilālinde ḫamd u şükr idüp müddet-i ‘ömrümde üç def‘a ber-vech-i maḫşuş ile iltifāt⁹ ‘unvān-ı menşūr-i¹⁰ mübāhāt olmuşdur ki ilā-yevminā mukarribān-ı ḫazret-i salṫanatdan bir kimseye müyesser olmamışdur ve bir ferd-i sürādīḳāt bārgāh-ı¹¹ ḳurba bu mertebe ruḫṣat bulmamışdur.” didükde vālid-i merḫūm bī-iḫtiyār olup bu ḡüne gevher-nişār oldılar ki “Zıll-ı zā’il-i dūnyānuñ fenāsın ve sīmyā-ḫāne-i kevnūñ māverāsın fikr iden ‘āḳil-i dūr-bīn müzahrefāt-ı eṫfāl-firīb ile mesrūr ve seḫḫāre-i dehrūñ serāb-ı āb-nümāsına memkūr olur mı? Bu ‘abd-ı za‘īfe bu ḡüne iltifāt yevm-i vāḫidde üç def‘a vāḳi’ olmaḳ nice kerre olmuşdur. Bi-ḫamdi’llāhi te‘ālā deryā-yı derūna

¹ Tevātür//ile:- R1, E

² Bendegī olmuşdur SE

³ Himmet-i ‘aliyyeleri:himmetleri SE

⁴ Derūmı R1, E

⁵ semtin ṫut:şansunlar R1, SE

⁶ Birini//eyleyüp:- SE

⁷ - SE

⁸ 256b E

⁹ 258b R1

¹⁰ - R1

¹¹ - SE

tağayyür-i ğurūr ve hevā-yı kibr ü baṭardan emvāc-ı şerr ü şūr yol bulmamışdur.” diyü ḥatm-i¹ ‘ıḳdu’l-le’āl-i maḳāl eylediler. Ḥaḳḳā ki evā’il-i ṭulū’larından ḥürşid gibi rū-sefid ü güşāde-cebīn ve şafā-yı cevher-i isti’dād-ıla Nāhīd gibi ‘ālī-naẓar ü dūr-bīn², mānend-i firişte, envār-ı³ şalāḥ u ‘iffet ile sirişte olmağın⁴ ser-rişte-i şu’ā’-ı ‘ālem-i ḳudse dil-beste ve evtār-ı dil ü cānı envār-ı şems-i ḥaḳīḳate peyveste olmuş idi.

Kendülerden mesmū’dur ki rişte-keş-i cevāhir-i şühūr u a’vām, ‘aḳd-ı evveli henüz temām itdüğü eyyāmda vālidleri telḳīn-i zıkr eyleyüp ‘ilm-i celīl-i taşavvufuñ mesā’il-i ğāmızasın ve ṭā’ife-i şūfiyyenüñ esrār-ı muḥayyeresin ta’bīr-i dil-peẓīr ile ta’līm ü tefhīm idüp ol tuḥm-i hidāyeti zemīn-i isti’dādlarına ilḳā ve ol necm-i hüdāyı noḳta-i sırr-ı süveydā itmişler idi. Ba’dehu meşā’ih-ı kirāmdan Ser-ḥoş Bālī Efendi ḥidmetlerinüñ⁵ cur’a-i cām-ı feyzi ol tuḥm-i⁶ hidāyete ḳuvvet-i nemā virüp “*Hasb-ı Hāl*” nām manzūmelerini ki mevzū’ı etvār-ı sülūkdur, Bālī Efendi işaretiyle keşide-i silkü’l-cevāhir-i rāz ve ol murğ-ı zī-bālī kebüter-ḥāne-i ḥānḳāh-ı ‘azīzden ruḥşat-yāfte-i pervāz itmişler idi. Ba’dehu “Ḳurd Efendi” nām şeyḫ-i benāmuñ künām-ı ‘ināyetlerine ilticā ve ṭarīḳ-ı pūr-mehālīk-i ḥaḳīḳatde taḳviyet-i ḳalb-i ihlāş-şi’ārını recā idüp Süre-i kerīme-i Mülk’e ta’līḳ eyledükleri ḥāşiyede olan a’lāḳ-ı cevāhir-i girān-bahā anlarıñ kenār-ı deryā-yı kerāmetlerinden dūrülmüş ve emr-i ‘ālīleri ile ḥüsn-i iltiyām virülmüşdür. Ba’dehu⁷ Şa’bān Efendi ḥazretleri ile şoḫbet ve naẓar-ı ‘ināyetlerinden iktisāb-ı sırr-ı ḥikmet ḳılıp vāşıl-ı ser-menzil-i erbāb-ı ṭarīḳat ve nā’il-i gencīne-i esrār-ı ḥaḳīḳat olmuşlar idi. *Terceme-i Füşūşu’l-ḥikem* anlarıñ imzā-yı ḳabūli ile mu’lem ve her faşş-ı şerīfi dest-yārī-i ‘ināyetleri ile nigīndān-ı ta’bīrde muḥkem olup el-ḥaḳḳ bir eşer-i laṭīfdür ki zülāl-i şāf-meşreb-i ehl-i tevḥīde maḥşūş ve āyāt-ı beyyināt-ı naḳş-ı füşūşı mü’ellif-i kitāb olan ḥātem-i velāyetüñ mühürdār-ı gencīne-i ‘irfānları olduklarına ecell-i nuşūşdur. Meşreb-i ehl-i fenādan hişşedār ve pā-yı pergār-ı himmetlerine noḳta-i ḥaḳīḳat medār olmağın a’rāz-ı dünyeviyyeden bi’l-küllīye mu’riż ve işrāḳāt ü irādāt-ı İlähiyye’ye mütemaḥḥız olup ḥīn-i intiḳāllerinde derd-i faḳr ile Ebū Derdā’ya hem-ḥāl ve emr-i techīz ü tekfīni ḥavāle-i şadaḳa-i pādişāh-ı deryā-nevāl olmuş idi. Bağdād ḳāzīsı olduklarında nā’ib irsāli için mekātīb taḥrīr olunurken merḥūma bī-iḥtiyār girye ḡalebe idüp şafḥa-i nāmeyi ḳaṭarāt-ı eşkden muḥāfaẓa ve

¹ - SE

² dūr-bīn:dūr-bīn olup E

³ envā’-ı SE

⁴ sirişte olmağın:- E

⁵ ḥazretlerinüñ SE

⁶ Necm-i SE

⁷ 150a SE

kümeyt-i hāmeyi keşīde-zimām kılup¹ mülāhaza esnāsında şeh-zāde h̄āceliğinuñ emri vāşıl ve merhūma kemāl-i sūrūr u h̄ubūr h̄āsıl olup secde-i şükre müsāra‘at ve idrār-ı şadākat ve icrā-yı h̄ün-ı kırbāna mübāderet itmişler idi. Ba‘dehu şeker-rīz-i tabaķçe-i takrīr olup “Kırk seneden ziyādedür ki dāmen-i ‘işmetüm levş-i² maḥşül-i kazā ile ālūde ve zebān-ı münṭalıķu’l-beyān-ı ḥikmet-perdāzum taḥtu’l-ḥükmi ḥakemetde fersūde olmamaķ için dergāh-ı Ḥudā-yı bī-enbāza niyāz ve qar‘-ı bāb-ı münācāt-ı çāre-sāz iderdüm. Maḳbül-i ḥazret olmaduğına³ inkisārum var idi. El-ḥamdü li’llāhi te‘ālā emārāt-ı ḳabül nümāyān ve eşer-i du‘ā-yı icābet-ḳarīn müşāhede vü ‘ıyān oldı.” didüklerinde merhūmuñ ḥüzn ü melālī āmāl-i intifā‘-ı manşıb ile derūnı māl-ā-māl olan müte‘allikāta intikāl idüp;

Bir evde ‘ayş ü şādī bir evde ye’s ü mātem

mazmūnı cānibeynūñ şıfat-ı kāşife-i ḥālī oldı. Esnā-yı ‘azllerinde Vezīr-i A‘zam Sinān Paşa’ya varup ol vezīr-i vizr-endūz-ı ‘arīzü’l-ḳafā, zu‘minca ta‘rīz ü ezā ḳaşd itmekle “Şā‘ir ehl-i ‘ilm olmaz.” didükde irsāl eyledükleri mektüb-ı bedī‘u’l-üslūbdur:

Şüret-i Mektüb⁴

Serverā devletüñ mezīd olsun

Kevkeb-i ṭālī‘uñ sa‘īd olsun

Her ümīdüñ Ḥudā müyesser idüp

Düşmenüñ zār ü nā-ümīd olsun

Ḥaḳḳ sübhānühü ve⁵ te‘ālā nihāl-i vücūduñ libās-ı ḥulḳ u ‘aṭā ile mülebbes ü mükerrem ve cemāl-i behcet-şi‘āruñ ḥilye-i beşāşet ü bahā ile muḥallā vü muḥterem kılsun ki zu‘afā-yı ‘ulemā dest-i recāların dāmen-i iḥsānuña dırāz ve a’nāḳ-ı ümīdlerin şavb-ı cenāb-ı āsmān-nişānuña firāz kılmışlardır. Ol zümreden bu ḥaḳīr-i pür-taḳşīr ki

¹ İdüp SE

² 257a E

³ 259a R1

⁴ Şüret-i Mektüb:- SE

⁵ sübhānühü ve:- SE

iktisāb-ı fażl¹ u edebde nev-bahār-ı ‘ömrüm ser-ḥadd-i ḥamsīnden mütecāviz ve şebāb-ı² şecere-i vücūdum ezḥār-ı ma‘ārif-şimār ile واشتعل الرأس شيبا³ mertebesine fā’iz olmuşdur. Çemenzār-ı devletüñe istişmām-ı bû-yı gül-i iḥsân için gelmiş iken sinān-ı ḥār-ı zebān ile mecrūḥ idüp nihāl-i āmālimüz pejmürde kılmak ابرد من اربعين⁴ degül midür? Ḥuşūşā yevm-i ‘ıyd olup yevm-i terk-i cezā vü va‘īd, belki rûz-ı tatyīb-i ḳulûb-i şakī vü sa‘īd ola ve ḥuşūşā ولو كان كافرا⁵ manṭûḳınca żayf-ı ḥāne-i dīvān ve muntażır-ı iḥsân olavüz. Şā’ir ehl-i ‘ilm olmaz, muḳaddimesi ğālibā sa‘ādetli paşanun⁶ şem‘-i şerīfine ‘ulemā ṭā’ifesinüñ ‘āmmīlerinden, belki ümmīlerinden المرء عدو لما جهل⁷ ḥükmince vāşıl olmuş gibi. Yoḥsa ḥāşā ki ḥavāşş-ı ‘ulemā, ḥuşūşā bülegā vü fuşāḥā bu maḳūle kelām-ı laġv-ı bī-ma’nā söyleyeler ki şi‘r⁸ ile ‘adem-i ‘ilmüñ meyānında mülāzemet yoġ-iken ve şi‘r bi-ḥasbī’l-luġa ‘ilm iken zıddına ki ‘adem-i ‘ilmdür, nice ‘illet olur ve aḥadü-hümā āḥarı nice müstelzem olur. Bu ma’nā ehl-i ‘ilm olanlara ma‘lūmdur. Cenābıñuza daḥı ma‘lūm olsun ki ifāde-i ‘ilmde ‘ulemānuñ küstāḥlıġı şer‘an ma‘zūrdur. Silk-i cevāhir-i tanzīm-i *Ḳur’ān-ı ‘Azīm*’de الا الذين آمنوا⁹ istişnāsıyla müsteşnā olan ḥavātīm-i ma‘ārifte dürr-i rengīn, şu‘arā-yı mü’minīn رضوان الله تعالى عليهم¹⁰ ḥaḳḳında ve anlara mülḥaḳ olan fırḳa-i ehl-i ḥaḳ şānında kelām-ı nā-sezā söylenmez. قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم ان روح القدس لا يزال يؤيدك مانا فحت عن الله و الله تعالى عليه و سلم¹¹ Resūlu’llāh¹² Resūlu’llāh¹³ Resūlu’llāh¹⁴ vaşında vāḳi‘ olan eş‘ārını terġīb içündür. Pes şaḥābe ve tābi‘īn رضوان الله تعالى عليهم¹⁵ ve ‘ulemā-yı müteḳaddimīn ve fużalā-yı müte’ahḥirīn süyūf-ı elsinelerin ان من البيان لسحرا¹⁶ cevāhiri ile muraşşā‘ ve kelām-ı cevāhir-intizāmın şanā’i‘i ile muşanna‘ idegelmişlerdür. Līkin şi‘r-i zemānede lisān-ı aḥsāya düşmegin eşrāf-ı ‘ulemā dāmen-i ‘işmetlerin ġubār-ı şi‘rden müberrā tutarlar.

¹ - E

² Esbāb-ı SE

³ *Kur’ān-ı Kerīm, Meryem Sûresi*, 19/ 4, “... baş bembeyaz alev aldı (saçlarım ağardı) ...”

⁴ “Kırklardan daha soġuk...”

⁵ “Kafir bile olsa misafire ikramda bulun.”

⁶ pādīşāhuñ R1

⁷ “Kişi bilmediġinin düşmanıdır.”

⁸ şu‘arā SE

⁹ “İman edenler hariç...”

¹⁰ “Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun.”

¹¹ Hadīs-i Şerīf, “Allah ve Resūl’ünü savunduġun sürece Cebrail seni destekleyecektir.” *Sahīh-i Müslim*, C. 4, s. 1935.

¹² Sābit’ün ḥaḳḳında SE

¹³ Allāh ve Resūlu’llāh SE

¹⁴ “Allah’ın salāt ve selāmı üzerine olsun.”

¹⁵ “Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun.”

¹⁶ Hadīs-i Şerīf, “Şiirin bazısi hikmet içerir.” *Buhārî, Edeb*, 90; *Ebû Dâvud, Edeb*, 95 (5010).

¹⁷ Hadīs-i Şerīf “Bazı sözler sihir gibi etkilidir.” *Tahkîkû’t-tecrîd fi Şerhi Kitābü’t-tevhîd*, C. 2, s. 286.

شعر در نفس خویشتن بد نیست

¹ناله من زخست شرکاست

رضی İmām Şağānī رحمه الله ² *Meşārık*’da Şerīd bin Süveyd Şakafī’den rivāyet ider الرحمن علم ³: “Bir gün ol hūrşīd-i semā-yı faşāhat ü beyān, tūṭī-i şekeristān-ı ⁴ القرآن, Resūl-i Ḥazret-i Sübhān maḳām-ı ⁵ beşeriyete tenezzül idüp taṭyīb-i ḳulüb-i aṣḫāb için Şerīd’e ḥitāb buyururlar ki ‘هل معك من شعراية بن ابي الصلت شئ فقال فانشدته بيئا فقال ⁶ ‘Hiye lafzı kesr-i yā ⁷ ile kelime-i istizādedür. Ya’nī ziyāde ṭaleb itmek ⁸ içündür. Pes Ümeyye efşah-ı fuşahā-yı ‘Arab olmağın Ḥazret-i Peyğamber anuñ şı’ri istimā’ın ṭaleb idüp her beyt oĵunduĵça şeker gibi mükerrer olmasın emr itdi. Şerīd’e ⁹ yüz beyt oĵudup her beytün ḳāfıyesinde yüz ¹⁰ behcet ve redīfnde ¹¹ biñ sürür izhār ḳıldı. Pes inşāf olınsun. Eger muṭallaĵā şı’r-i hevā olaydı, ol ḥaṭīb-i minber-i الهوى وما ينطق عن الهوى ¹², enīs-i meclis-i ادنى او ادى ¹³, bülbül-i nağme-serā-yı الوهى ¹⁴, an ho ¹⁵, istimā’-ı nevā-yı şı’rden böyle ihtizāz ü inbisāt mı inşā iderdi. Ḥattā rivāyet ¹⁶ olunur ki bir def’a ¹⁷ istimā’-ı hevā-yı şı’rden serv-i ḳāmetleri ḥareket ve semā’ idüp ridā-yı mübāreklerini sāye-şıfat ḥāke şaldılar. Üftādeler ol ridāyı taḳsīm idüp aldılar. Her ḥişşenüñ nice rüzgār bereketi mevrūse oldı, ḳaldı. قال صاحب ¹⁸ Muṭlaĵ şı’rūñ nehyinde naşş yoĵdur. Meger şı’arā-yı ma’ḥūdenüñ şı’rleri ola ve şı’r mübāḥ olduğundan şübhe yoĵdur, mādām ki ḳalbi zıkrū’llāhdan ve mülāḥaza-i aḥkām-ı

¹ “Şiir aslında kötü değildir. (Sadece) cimrilikten (dolayı ettiğim) feryatlarımla ortaklılar.”

² “Allah ona rahmet etsin.”

³ “Yüce Allah ondan râzı olsun.”

⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 1-2, “Rahmân olan (Allah) Kur’ân’ı öğretti.”

⁵ 259b R1

⁶ 257b E

⁷ “Ümeyye b. Ebî Salt’ın siirlerinden ezberinde var mı?” diye sordu. Şerid (ra.) ‘Peygamberimize bir beyit okudum.’ dedi. Peygamber’imiz ‘Biraz daha oku.’ diye bir kaç kez ısrar edince Şerid (ra.) yüz beyt kadar okuduğunu ifade etmiştir.”

⁸ Hā’in R1, E

⁹ - R1, E

¹⁰ Ḥattā Şerīd’e SE

¹¹ - R1, E

¹² 150b SE

¹³ *Kur’ân-ı Kerîm, Necm Sûresi*, 53/ 3, “O, kendiliğinden konuşmamaktadır.”

¹⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Necm Sûresi*, 53/ 9, “... iki yay aralığı kadar veya daha yakın ...”

¹⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Necm Sûresi*, 53/ 4, “Bu, sadece vahyedilen bir vahiydir.”

¹⁶ istimā’ SE

¹⁷ Bir def’a SE

¹⁸ “Keşşaf adlı tefsirin yazarı (Zemahşerî) bu konuda şöyle demiştir: ‘Şiir bir söz çeşididir. Dolayısıyla güzel olanı güzel söz; kötü olanı da kötü söz gibi değerlendirilmelidir.’”

şer‘iyyeden meşğul kılmaya. Muhaşşal-ı kelām, şî‘rüh kemiyet-i medh u zemmi ve tiryāk u semmi beyânında¹ kümeýt-i kaleme meydân-ı şahîfe teng ve tûfî-i nâtiqa kafeş-i tende lâl ü dengdür. Zîrâ fevâ'id-i celîlesi çokdur. Şî‘r hizâne-i mekârim ve zînet-i melâhim ü velâ'imdür. Ekşeri ilhâm-ı Rabbânî ve telkîn-i sübhânîdür, mādām ki fuşşiyâtı müstemil olmaya. Ve eḥādîş-i nebevîyyede bu daḥı vârid olmuştur ki علموا اولادكم الشعر فانه يفتق الذهن ويورث الشجاعة ya'nî evlâdîñuza şî‘r ögredüh ki zihni güşâde ider ve şecâ'at ifâde kıılır ve bi'l-cümle şî‘r mecâmi‘-i ḥikem ü ‘irfân ve şevâhid-i müşkilât-ı *Kur‘ân* dur.

إذا التنزيل اشكل منه حرف
²فتشاهد ذلك الشعر المقول

Ve nazm için kaydu'l-evâbid dimişlerdür. Zîrâ nazm müteğayyir olmaz. Neşr olur ve tıbâ'-ı merdüm, neşrden nazma artuḥ mâ'ildür, meger selîm olmaya. Görülmez mi ki Fârisîde *Meşnevî-i Mevlânâ* ve Türkîde *Muḥammediyye* ve *Dîvân-ı 'Âşık Paşa* ve sâ'ir eş'âr-ı ekâbir-i 'ulemâ nüfus-i ḥavâşş u 'avâmda terğîb ü terhîbe müte'allik aḥkâmı te'sîr-i belîğ itmişdür. Şî‘r-i daḳıkuñ maḥâsini fevku'l-ḥadd ve sevâd-ı vaşfi dâ'ire-i taḥrîr ü ta'rîfden evsa' u eb'addur, meger nazarda şî‘r, şî‘rden mütefâvit olmaya. Zîrâ nazm mütenâşibü'l-elfâzdur, neşr gibi degüldür. Münâsib, ğayr-ı münâsibden evlâdur. Ḥuşûşâ tenâsüb-i şavt daḥı munzamm ola. Hoş elhânlardan şudür idicek, mü'eşşir-i şudür olduğın ḥayvân daḥı idrâk ider. Bu cümleden ğarâz-ı 'ilmî budur ki şî‘rüh kı'ili maḥzâ şî‘r söylemek ile 'aḳlen ve şer'an melâmet ü taḥkîr³ olunmağa müstaḥikḳ olmaz. Belki hüneri ḥasebi ile tevķîr ve ri'âyet olunmağ gerek, ve's-selâm.

Eş'âr-ı şerîfelerinden nümunedür:

Ḳadem da'vâsın itmek tab'-ı cevherdâra lâ'ikdur
 Ki cevher eskimez eksilmek olmaz ḥâke düşse zer⁴

Şıfat-ı Bahâr¹

¹ Meyânında SE

² “Kur‘ân’da anlamı çıkarılmayan bir kelime ile karşılaşıldığında bir şiir o kelimenin anlamını tespit etmede yardımcı olur.”

³ Ü taḥkîr:- SE

⁴ Ḳadem//zer:- E

Yemm-i aḥḍar gibi mevc urdı çemen geldi bahār
Zevraḡ-ı cām ile demdür idelüm ‘azm-i kenār

Hep bu faşl içre imiş mes’ele-i ‘ışḡ u cünün
Güş ḡıl nüṣḡa-i gülden oḡusun anı hezār

Būyı dil-keş semenün ferşi münakḡaş çemenüñ
Mey-i bī-ḡış çekelüm hoş geçelüm leyl ü nehār

Dökülür bād-ı şabā ile şükūfe çemene
Tāzeler sebze de destārını şan kim eşcār

Sīnedür şahn-ı çemen çäkleri āb-ı revān
Ya’nī ḡālāt-ı bahār eyler imiş topraḡa kār

Dāstān-ı mihr oḡur hep nüṣḡa-i gülden hezār
N’eylesün ammā ki yoḡ güllerde güş-ı i’tibār

Gülşenüñ her ḡıṭ‘ası mühr-i Süleymān naḡşıdır
Yaraşur şāh-ı gülün taḡtın götürse rüzḡār

Yārsüz dil murḡı ṭarḡ-ı gülşene mā’il degül
Ṭotalum teshīr için ḡonmış hezār-ender-hezār²

‘Iydḡāh oldı çemenler ḡonceler eṭfāl-ı ‘ıyd³
Şalınur bād-ile gül dolāba bindi cūybār

Şıfat-ı Sūr⁴

Bir şubḡ-dem ki sūr-ı güle ebr-i nev-bahār

¹ Şıfat-ı Bahār:- R1, SE; 258a E

² Yemm//hezār:- R1

³ Bu beyit SE’de 6. sıradadır.

⁴ Şıfat-ı Sūr:- R1

Gönderdi jāleden¹ saçılık dürr-i bī-şümār

Reftāra geldi serv eline şem‘-i sebz alup
Ezhān sū-be-sū oğudı gülşene hezār

Encüm degüldi zāhir olan gökde ol gice
Yağdı sürür-ı sūr ile gerdün toğuz hişār

Hep sünnet-i Muḥammede cem‘ oldı ümmeti
A‘dā-yı ehl-i sünnete la‘net hezār bār²

ez-Cülüsiyye³

Meger ki çekdi kulagın mübeşşir-i iḳbāl
Şafağda ḫaylī kızarmış göründi gice⁴ hilāl

Şafağ degül ḫareketden kızardı rüy-ı felek
Zemān-ı salṭanat-ı şāha itdi isti‘cāl⁵

ez-Ġazeliyyāt⁶

‘Arz-ı ḫāle yok meded kūyına ḫod varmağ muḫāl
Mest-i ‘ışkum şöyle kim reftār güç güftār güç

Bir oñulmaz yaradur ‘ışk u maḫabbet yarası
Ḥāşılı şarılmayınca çāre yoğ tīmār güç⁷

[Ve lehu]

¹ 260a R1

² Reftāra//bār:- R1

³ ez-Cülüsiyye:- R1, SE

⁴ Güş-i SE

⁵ Şafağ//isti‘cāl:- R1

⁶ ez-Ġazeliyyāt:- R1

⁷ Bir//güç:- R1

Görüp āyīne-i ruhsāruñı ben tūṭī-i gūyā
Bu günden ‘āşıkuñ olmağ göründi iy gül-i ra‘nā¹

[Ve lehu]

Bizi eyler ğam-ı ‘ışkuñda bir künc-i ferāğat yoğ
Bu meydān-ı belānuñ gūy-ı ser-gerdānıyuz cānā²

Ferağdan ağlaruz ğamdan güler bir özge abdāluz
Lebūñle ḥaṭṭıññuñ geh mest ü geh ḥayrānıyuz cānā³

[Ve lehu]

Ol şanem reftār ile bir serv-i bālādur gider
Yanına üftādeler düşmiş temāşādur gider

Nāz ider gelmez kenār-ı ‘āşıka ol dil-rübā
Söylenür dillerde ammā bir dil-ārādur gider⁴

[Ve lehu]

Belā dildendür ol cānān elinden dādımız yoğdur
Göñüldendür şikāyet kimseden feryādımız yoğdur⁵

[Ve lehu]

Şarāb-ı la‘l-gūn kim ayağından içdüñ iy sākī
Şorarsañ başını mey-ḥāne küncinde ser-i ḥumdur⁶

¹ Bu beyit E’de birinci sırada yer almaktadır.

² bu beyit E’de ikinci sırada yer almakta.

³ Ferağdan//cānā:- R1

⁴ Ol//gider:- R1

⁵ Belā//yoğdur:- R1

⁶ Şarāb//ḥumdur:- R1

[Ve lehu]

Ucuz bahālı gerekdür metā‘-1 dehr-i denī
Bahāmuz ağır anuñçün revācımız yoqdur

[Ve lehu]

Çande bir ğam yārsuz qalsa benümle yār olur
Bir belā kim şāhibin bulmaz baña ğam-ğ̃ār olur¹

[Ve lehu]

Yaş döküندی dīdeden dil pür-ğam-1 cānānedür
Hāşılı ħarcına yitmez bir ‘aceb vīrānedür²

[Ve lehu]

Çün sırr-1 Hāq vüçūh-1 mezāhirde müstetir
Bir veche nāzırız görelüm Hāq ne gösterir

A‘yān-1 mümkināta nazār eyledüm dilā
Çayd-1 şuverde her biri bir kāra muntazır

Gülşende gūne gūne nedür bu şükūfeler
Āb u hevāsı bir çamunuñ bāğbānı bir

Ser-çeşme bunca qatreye baħr-1 vüçūd imiş
Ser virmeyince olımadum āşinā-yı sır

Māhiyyet-i vüçüb ile imkānı fark idüp
Oldum kuşūr-1 qudretüme Nev‘īyā muqır³

¹ Çande//olur:- R1

² Yaş//vīrānedür:- R1

³ Çün//muqır:- R1; 258b E

[Ve lehu]

Bağma cemāl-i hūba haṭ-ı müşg-bārsuz
Çıkmaz kitāb-ı mihr ü maḥabbet kenārsuz

Yok pīrümüz ṭarīq-ı maḥabbetde gerçi kim
Zībā cüvānları severüz ihtiyārsuz

‘Işkuñ uşūli nāle vü āh-ı şebānedür
Nerd-i maḥabbet oynayılmaz kimse zārsuz

Āsān olur mı gönline girmek güzellerün
Elbette kāfir illeri olmaz ḥişārsuz

Nev‘ī ḳanı zemānede bir ehl-i i‘tibār
Olsa ‘aceb mi sözlerimiz i‘tibārsuz¹

[Ve lehu]

Cānā cemālūñ seyrine cān ü gönülden mā’ilüz
Cān ise la‘lūne bahā ol seyre biz de ḳā’ilüz²

[Ve lehu]

Tenümden çekdi tūğın yār zaḥm-ı hūn-feşān gitmez
Çekilse şuyı vādīnūñ nişānı bir zemān gitmez³

[Ve lehu]

Ne ḳara ḳulluğūñ olsa efendi baş üzere

¹ Bağma//i‘tibārsuz:- R1

² Cānā//ḳā’ilüz:- R1

³ Tenümden//gitmez:- R1

Qalem miřāl dilersen beni kitābete kes¹

[Ve lehu]

Zahm-ı seng ü eşer-i nāhunla hecründe
şöyledür çihre-i ‘aşık ki ne göz belli ne kaç²

[Ve lehu]

Bařı iriřdi göge rif‘at-ile her dūnuñ
Haq budur kim katı alçaqlığı var gerdūnuñ

[Ve lehu]

Görelı rūyuñı řüretleri büt-hānelerüñ
Oldılar cümle senüñ yazılı dīvānelerüñ

şöyle mest itdi senüñ cām-ı lebün anları kim
Yürüdükçe tolaşur ayağı peymānelerüñ³

[Ve lehu]

Geçürmezler boğazdan zerrece āb-ı Mesīhāyı
Yasağı ādem öldürmez mi hey řūfi Qalatanuñ⁴

[Ve lehu]

Öldürürsün ‘aşıkı nāz ile reftār eyleme
Dostum sen hod ser-ā-pā turduğunca nāzsun⁵

¹ Ne//kes:- R1

² Zahm//kaç:- R1

³ Görelı//peymānelerüñ:- R1

⁴ Geçürmezler//Qalatanuñ:- R1

⁵ Öldürürsün//nāzsun:- R1

[Ve lehu]

Göñül hercā'ī dil-ber bī-ḥaḳīḳat n'eylesün Nev'ī
Şikāyet bī-vefālardan şikāyet bī-vefālardan

[Ve lehu]

Pā-mālūñ oldum itme ḥazer ben ğubārdan
Bir ğün gelür yoluña şaḳın rüzğārdan¹

[Ve lehu]

Her tarafdan şu'le-sāz oldı nihāl-i ergāvān
Bāğa āteş düşdi şandı eyledi bülbül fiğān²

[Ve lehu]

Erbāb-ı 'ışķa irişe çoķ ğuşşa Nev'iyā
Taḳsīm olınsa bu ğazel-i ābdārdan³

[Ve lehu]

'Arz idüp yāreni hīç isteme tīmār göñül
Hele bir yoķlana defterde göre var mısın⁴

[Ve lehu]

Luṭf-ı ṭab'umla şeref buldum Mesīḥā gibi
Ādeme lāzım degül olmaḳ fülān ibni fülān⁵

¹ Pā//rüzğārdan:- R1

² Her//fiğān:- R1

³ Erbāb//ābdārdan:- R1

⁴ 'Arz//var mısın:- R1

⁵ Luṭf//fülān:- R1

[Ve lehu]

Yārdan kesme tazarru‘ semtini Manşūrı gör
Bir ten-i bī-cān iken boynın egerdi dārdan¹

[Ve lehu]

Çopardı hālet-i Mecnūna seng ü hākden şefkāt
O maḥzūnuñ degüldi sözleri bīhūde dīvāra

Ne bū-yı mihr ü ne reng-i vefā var berg ü bārında
Düşüpdür bağ-ı dehr adlu gönül bir özge gülzāra²

[Ve lehu]

Māye-i naḥd-i ḥayāt olsa eger dīdārı
Ölümümdür benüm aḡyār ile görmek yāri³

[Ve lehu]

Ġarīkum baḥr-ı ‘ışkuñda ḥarīkum nār-ı şevkuñda
Meded bu āşinālīk rüşenālīk yād olınmaz mı⁴

[Ve lehu]

Gelenler bizden evvel meclis-i ‘ışkı temām itmiş
Bize ol bezm-i ‘āliden bu cām-ı ser-nigün ḳaldı⁵

[Ve lehu]

¹ Yārdan//dārdan:- R1

² Çopardı//gülezāra:- R1

³ Bu beyit SE’de en sonda yer almaktadır.

⁴ Ġarīkum//olınmaz mı:- R1

⁵ Gelenler//ḳaldı:- R1

Şevk ehlini el üzre tutar şimdi gülistān
Seyr eyle çemende döşenen berg-i çenārı¹

[Ve lehu]

Vişāle va‘de itmişdün ferāmūş eyledüñ gitdi
Meded rūh-ı revānum ölmedin gel va‘demüz yetdi

Eger güldür eger hār-ı cefā redd eylemez ‘aşık
Hemān luṭf eyle iy gonca gönülden her ne kim bitdi²

[Ve lehu]³

Erbāb-ı ‘ayşa ya‘nī ṭarab hāşıl itmege
Bir tāze naḳş baḡladı üstād-ı sāz-kār

Şehbāzla huşūmete ḳādir midür ḡoros
Terk eylesün ‘inādı kızılbaş-ı nā-bekār

[Ve lehu]

Dāstān-ı mihr oḡur hep nüşā-i gülden hezār
N’eylesün ammā ki yoḡ güllerde gūş-ı i‘tibār

Bezm-i gülşende fūrūzān oldı şem‘i lālenüñ
Bāl ü per yaḡsa benefşe yaraşur pervānevār

[Ve lehu]

Bıraḡ ṭarīḳ-ı maḡabbetde cübbe-i teni kim
Hevāsı ıssı o vādilerüñ menāzili dūr

¹ Şevk//çenārı:- R1

² Vişāle//bitdi:- R1; 259a E; Bundan sonra gelen şiirler sadece R1’de bulunmaktadır.

³ Bu manzume SE’de 3. ve 4. beyittir.

abā-yı cismini ak itmek ile görme misin
Klāh-ı kelle-i Őāh-ı cihān olur semmr

Bisātuña ttulum geldi Şem‘-i kāfrī
Kişi yağıldığın açmaz mı hāne-i znbr

ıkardı dürr Şadefi nki a‘r-ı deryādan
omaz kemāl-i suhan Őāhibinde nağş u ftr

Gerdi Ysuf-ı Ken‘ānı hüsn-i ta‘bīri
Serīr-i Mışra ‘alā rağmi hāsidān Ğayr

[Ve lehu]

İrişdi menzile tīr-i murādı her kiŐinđ
Bağa gelince velī itdi rzgār ihmāl

enār destine beğzerdi yufkalıkda elm
Ve līk bād-ı hevā kılmış anı māl-ā-māl

[Ve lehu]

enārāsā cenāb-ı Hāđđa el aldurduğum bu kim
ıkar bālāya n kef-i terāz olsa bī-dirhem

[Ve lehu]

Bilürler cevherinden hanceri ābından elmāsı
Sözünden sen de fehm it Şab‘-ı Nev‘ī-i suhan-dānı

[Ve lehu]

Üstine gerçi dönersün bir iki gün ‘ākıbet
Āsiyā gibi idersün dāneñi zīr ü zeber

[Ve lehu]

Dād elüñden iy ‘adāletsiz felek feryād ü dād
Sen murād alduñ velī dünyāyı kılduñ nā-murād

[Ve lehu]

Ṭağlarda helāk eyledi Ferhād vücūdın
Göstermez imiş şan‘atını kimseye üstād

[Ve lehu]

Bu sāde nazmı ehl-i şanā’i‘ begenmese
Nev‘ī ne ğam bizüm sözimüz ‘āşıkānedür

[Ve lehu]

Kim umardı rāz-ı ‘ışkuñ sırrını Manşūrdan¹
Līk cellād-ı kazā eyler teķāzā söyledür

[Ve lehu]

‘Ārifüñ göñlin Hūdā ğamgīn ider şād eylemez
Bende-i maķbūlini mevlāsı āzād eylemez

[Ve lehu]

Ṭolı ṭolı içilür gerçi şāġar-ı ‘ayşı
Şoñında dest-i ecel merħabāsına degmez

¹ 151a SE

[Ve lehu]

Zāhide mihrāb-ı mescid ‘ārif ebrū-yı yār
Cilvegerdür pertev-i nūr-ı Hudā her küşeden

el-Mevlā Muhyi’ d-dīn (Ağzıkara)

Vilāyet-i Hamīd a‘mālinden “Keçiborlı” demekle meşhūr kaşabada “Şeyh Yaḥyā” nām merd-i şāliḥūñ¹ ferzend-i hünerveri, “Ağzıkara” demekle ma‘rūf Meḥmed Efendi ḥidmetleridür. Güncişk-i dil-i zārı evc-i ma‘ārif e pervāz ve ḥürmen-i faẓl ü ‘irfāna vuşul için şehper-i himmeti bāz idüp İstanbul kâzisi olan Karasili Ḥasan Efendi’nün küngüre-i tāk-ı ‘ināyetlerinde āşiyāne-sāz ve tavḳ-ı mülāzemetleri ile kumrī gibi mümtāz olmuş idi. Merātib-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyeyi cilvegāh ve kıbāb-ı medāris-i celileyi penāh iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken toḳuz yüz seksan yedi Zī’l-ka‘de’sinde Baḥrī Ḥasan Çelebi yirine Ḥayre’ d-dīn Paşa ḥāricine ‘āric olmuş idi². Toḳsan bir Şafer’inde Aḥī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi yirine Şāh Sulṭān pāyesine nā’il, toḳsan dört Şa‘bān’ında ‘Ömer Beg yirine Şaḥn’a vāşıl olup toḳsan altı Rebī‘u’l-evvel’inde yine anlar yirine Kütāhiyye kâzısıyla maḳzi’l-merām olmuş idi. Toḳsan yedi Cemādiye’l-āḥire’inde azl olunup yirine Müderris-zāde naşb olındı. Toḳsan sekiz Ramazān’ında ‘Abdu’r-raḥīm Efendi yirine Selānik kâzısı müyesser olup toḳsan toḳuz Receb’inde ma‘zül ve yirine Kemāl Efendi mevşul oldu. Elf-i kāmīl Şa‘bān’ında³ Medīne-i Münevvere pāyesini iḥrāz itdükden soñra Rıdvān Efendi yirine Bağdād kâzısıyla ber-murād⁴ olup biñ bir Şevvāl’inde selefi i‘āde olındı. Biñ beş Rebī‘u’l-evvel’inde Şalıncaḳ Rıdvān Efendi yirine İzmir kâzısına şalındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde selefi ḥalef ve kiştzār-ı nā-resīde-i āmāli telef oldu. Biñ yedi senesinde şa‘ve-i cānı şikār-ı mār-ı ecel ve berhem-zen-i dāmgāh-ı ümmīd ü emel olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāḥ ile meşhūr, ḥavşala-i isti‘dādı deñlü dāne-çīn-i ḥürmen-i feẓā’il olmaḡa heves ve nāy-ı siyeh-fem gibi kâbül-i nefes idenlerden idi.

¹ Merd-i şāliḥūñ: ‘azizūñ SE

² 260b R1

³ Şevvālinde SE

⁴ Ber-murād: ser-efrāz SE

el-Mevlā Meḥammed (Pervīz Efendi Tezkirecisi)

Taḥşil-i ‘ulūm-ı dīniyye ve tekmil-i ḥaḳā’iḳ-ı yaḳīniyye idüp şudūr-ı devlet-i Süleymāniyye’den Pervīz Efendi merḥūmuñ ḥidmet-i ‘aliyyelerinde ḳā’im ve tezkirecilik ḥidmetinde mülāzım olmuş idi. Tarīḳ-ı tadrīside ḳaṭ’-ı merātib ve ṭayy-ı merāḥil-i menāşib iderek kırık aḳçe ile meşrūtası olan Pervīz Efendi Medresesi’ne müderris olduğdan şoñra on aḳçe teraḳḳī ile ḥāric rütbesine nā’il olup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan dōrt Şevvāl’inde Aḥmed Çelebi maḥlūlinden Edrine’de Cāmi’-i ‘Atūḳ pāyesine vāşıl olmuş idi. Biñ iki Receb’inde Maḥmūd Efendi yirine Gelibolı ḳazāsı ‘ināyet olındı. Biñ üç Cemādiye’l-āḥire’sinde ‘azl olunup selefi i’āde olındı. Sene-i mezbūre Ramażān’ında Ḥüsām Efendi maḥlūlinden Mar’aş ḳazāsıyla nihāl-i āmāli bālā-keş olmuş idi. Biñ beş Rebī’u’l-evvel’inde ‘azl olunup manşıḳı Çil Ḥaydar Efendi’ye virilmiş idi. Ḳabūl itmemele Muşlī Çelebi’ye tevcīh olındı. Biñ yedi evāḥirinde müddet-i ḥayātı āḥir oldı.

Mevlānā-yı mezbūr “ ‘Arab Tezkireci” dimekle meşhūr, zikrūn bi’l-ḥayra şāliḥ, sa’ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Sināne’d-dīn Yūsuf (Ḳazancıḳulı)

“Ḳazancıḳulı” dimekle meşhūr ve beyne’l-mevālī meziyyet-i rüşd ü sedād ile ma’rūf u mezkūr idi. Ḳayd-ı esr-i cehāletden fekk-i raḳabe-i beşeriyyete himmet ve Yūsuf-mişāl mālīk-i Mışr-ı¹ fażilet olmaḡa ‘azīmet eyleyüp şafā-yı cevher-i zātla mümtāz ve istikāmet-i ṭab’-ı secencel-simātla ser-efrāz olmaḡın ba’z-ı ‘ulemādan mülāzemet rütbesin iḥrāz itmiş idi. El-ḥāletü hāzihi ḳaṭ’-ı nişīb ü firāz ve ṭayy-ı merāḥil-i dūr ü dırāz iderek kırık aḳçe ile Unḳapanı’nda vāḳi’ Ḥāce Ḥayre’d-dīn Medresesi’nden ma’zūl iken² ṭoḳuz yüz ṭoḳsan sekiz Receb’inde ‘Ömer Efendi yirine “Şoḡuḳḳuyı” dimekle ma’rūf Pīrī Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ bir Muḥarrem’inde Ferhād Paşa ḥācesi ‘Abdu’l-kerīm Efendi yirine Rüstem Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Biñ iki Receb’inde Fehmī Çelebi yirine Ḳızılmuşluḳ pāyesine terfī’ olındı. Biñ üç Şa’bān’ında Ḳara ‘Abdu’r-raḥman Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Biñ dōrt Cemādiye’l-ūlā’sında ḳabūl itmeyen Ṭursun-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi yirine Baḡdād ḳazāsı virilmiş idi. Bunlar daḡı redd eyleyüp ‘azl iḥtiyār itmele Nişāncı-zāde’ye virildi. Üç seneye ḳarīb ma’zūl ü ser-gerdān ve beyt-i meşhūr-ı Necātī nāme-i a’ māline ‘unvān olmuş idi:

¹ Meleke-i SE

² 259b E

Ma'züllük egerçi bir kıara şancıdur.

Kendi kıazandı kime ne kendi kıazancıdur

Biñ altı Zî'l-ka'de'sinde Potur Şâlih yirine Edrine'de¹ Sultân Bâyezîd Medresesi 'inâyet olındı. Biñ yedi Zî'l-ka'de'sinde Kıuds-i Şerîf pâyesiyle vazîfe-i tekâ'üd ta'yîn olınup kûşe-nişîn-i humûl ve² 'ilm ü 'ibâdete meşgûl iken biñ sekiz Muħarrem'inüñ toközuncı günü 'âlem-i âhirete riħlet eyledi.

Mevlânâ-yı merķûm 'iffet ü nezâhetle mevsûm, tekellüfât-ı resmiyyeden mu'riz, ħaķâ'ik-ı dîniyyeye mütemaħħız idi.

el-Mevlâ'u'l-fâzıl³ Muştafa bin el-Mevlâ Ebu's-su'üd (Ebu's-su'üd-zâde⁴)

Şeyhü'l-İslâm, rüknü'l-'ulemâ'i'l-a'lâm Ebu's-su'üd Efendi ħazretlerinüñ maħdûm-ı güzîni ve sa'du's-su'üd-i âsmân-ı zât-ı rezînidür. Toköz yüz altmış beş senesinde ser-ber-âverde-i girîbân-ı vücûd ve nûr-feşânende-i maḡla'-ı şühûd olmış idi. Vâlid-i 'âlî-şânlarından iktisâb-ı 'ilm ü edeb ve cem'-i fezâ'il-i mevrûs u mükteseb kıilup nice zemân medrese-i ifâdelerinde mutaşarrıf-ı ħidmet-i i'âde olduķdan soñra kıayd-ı mülâzemet ile ħidmet-i ħ'âce-i kâminden âzâde olup toköz yüz seksan iki Rebî'u'l-âħir'inde ikrâmen li-vâlidihî'l-kerîm, 'azl olınan Kıara Kıâsım yirine ibtidâ Şaħn Medresesi ile tekrîm olındı. Seksan dört Rebî'u'l-âħir'inde ba'z-ı aşħâb-ı ta'aşşub ġadrı ile ma'zûl olup medreseleri 'Azmî Efendi'ye virildi. Seksan altı Zî'l-ka'de'sinde Dökmeci-zâde yirine altmış aķçe ile tekrâr Şaħn Medresesi tevcîħ olındı. Toķsan Rebî'u'l-evvel'inde birâder-zâdeleri 'Abdu'l-vâsi' Çelebi maħlûlinden Edrine Selîmiyyesi'ne terfî' olındı. Toķsan iki Şevvâl'inde⁵ 'Abdu'r-raħîm Efendi yirine Selânik kıazâsında fermân-revâ-yı ħükm ü imzâ oldılar. Toķsan dört Cemâdiye'l-ülâ'sında 'azl olınup Duķadin-zâde 'Osmân Efendi seccâde-nişîn-i kıazâ olmış idi. Toķsan beş Rebî'u'l-evvel'inde ħalefleri yirine i'âde olındılar. Sene-i mezbûre Receb'inde Pîrî Efendi yirine Ġalaḡa kıazâsına naķl olındılar. Toķsan altı Şa'bân'ında Pîrî Efendi maħlûlinden Burûsa kıazâsına tebdîl olındılar. Toķsan sekiz Zî'l-ka'de'sinde

¹ 261a R1; 151b SE

² Kûşe//ve:- SE

³ El-Mevlâ'u'l-fâzıl:el-Mevlâ SE

⁴ Ebu's-su'üd-zâde:Ebu's-su'üd-zâde Efendi SE

⁵ Şa'bân'ında SE

ref' olunup yirlerine Şun'u'llāh Efendi terfī' olındı. Elf-i kāmīl Receb'inde Şun'u'llāh Efendi yirine Edrine każāsı tevcih olındı. Biñ bir Receb'inde Şems Efendi yirine İstanbul każāsına taħrīk olındılar. Biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında vāqī' cülüs-ı Meħemmed Hānī ešnāsında 'Alī Efendi yirine Anaṭolı şadrına vāşıl olmışlar idi. Sene-i mezbüre Zi'l-ka'de'sinde müteķā'id ve yirlerine Bostān-zāde Muştafā Efendi müteşā'id oldı. Biñ beş Zi'l-ħicce'sinde Ahī-zāde 'Abdu'l-ħalīm¹ Efendi yirine mükerreren ħākim-i dārü's-salṭana oldılar. Biñ yedi Muħarrem'inde Bākī Efendi yirine şadru'l-'ulemā-yı Rūm ve nā'il-i ğāyetü'l-ğāyāt-ı merūm oldılar. Sene-i mezbüre Zi'l-ka'de'sinde pister-i maraž destġāh-ı şadāretden² bedel ve bālīn-i tekyegāh-ı 'acַz sened-i müdde'ā-yı ecel olup manşīb-ı celīl-i şadāret Hāce-zāde Meħemmed Efendi'ye maħall görüldi. Ol maraždan ifāķat müyesser olmayup biñ sekiz Şafer'inüñ on beşinci ğünü intikāl ve civār-ı ĳudse irtiħāl itmişler idi. Sinn-i şerīfleri kırık üç senesine³ dāħıldür. Hāzret-i Eyyüb'de vālid-i mācidleri cenbinde medfūn ve nişāngāh-ı tīr-i du'ā-yı ehl-i derūndur. Medfen-i ma'hūd ĳurbında vāqī' olan mekteb erbābından ba'z-ı şuleħā şāħibü't-tercemenüñ vefātı ğünü mollā-yı merħūmuñ mezar-ı fā'izü'l-envārından راجعون⁴ āyet-i kerīmesini ışġā itdüklerini Hıusrev-zāde merħūm imlā itmişdür.

Mollā-yı merķūm maħdūm-ı ma'ālī-rūsūm, her 'ilme muħtaşş, künüz-ı rümüz-ı ħāķā'ıķa muraħħaş, be-taħşış fıķha ve uşūle kāmīlü'l-vuşūl, mecma'u'l-baħreyn-i ma'ķūl ü menķūl, ħükümetinde şalābet ü şarāmetle meşhūr, şadāretinde nezāhet⁵ ü istikāmetle müselleme-i cumhūr, kerīmu'ş-şān-ı 'ālī-himmet, celīlü'l-ķadr-i şāħib-i 'azīmet, cebīn-i ħālī maṭraħ-ı şu'ā'-ı⁶ sa'ādet ü iķbāl, şafħa-i bālī ķalem-ġīr-i nuķūş-ı fażl ü kemāl, vāriş-i vāħid-i 'ilm-i nebevī⁷, pertev-i envār-ı Muştafāvī⁸, maħādīm-i mollā ki mevālid-i selāse ğibi revnaķ-ı dūnyā ve mefħar-ı ķār ümmehāt ü nüħ ābādür. Bunlar müte'aħħir iken ol cem'ıyyet-i erbāb-ı⁹ 'ilm ü kemāle zıb ü zeyn ve şālīs-i neyyireyn olup reh-nümünī-i kevkeb-i baħt-ı hümāyūn ile evc-i sa'ādet-i imtiyāza celīlü's-şu'ūd ve mazħar-ı sırr-ı Ebu's-su'ūd idi.

¹ 'Abdu'l-Ĥalīm:- R1, E

² 260a E

³ 'adedine SE

⁴ *Kur'ān-ı Kerīm, Bakara Sūresi, 02/ 156*, "Şüphesiz ki biz Allah için varız ve şüphesiz ki ona döneceğiz."

⁵ 261b R1

⁶ - SE

⁷ 'ilm-i nebevī:Muştafāvī SE

⁸ Muştafāvī:'ilm-i nebevī SE

⁹ - SE

Sa'd ibn sa'dsun şeref-i şems-i zāt-ıla
Sende zühür eyledi sırr-ı Ebu's-su'üd

Hüsn-i kitâbetleri olmağın¹ *Dürer [ü] Ğurer* emsâli muṭavvelâtı taḥrîr ve taḥşîye ile eşer-i dil-pezîr eylemişdür.

el-Mevlâ'u'l-fâzıl Sa'de'd-dîn bin Ḥasan Cân² (Ḥâce Efendi)

Kevkeb-i baht-ı 'âlem-efrûzı dâğ-ı nih-i nâşîye-i hürşîd ve hilâl-i ṭâlî'-i âftâb-bürûzı ḥalkâ-dih-i misma'a-i Nâhîd olup şu'â'-ı neyyir-i sa'âdet, huṭûṭ-ı vefk-ı murâdı ve leme'ât-ı envâr-ı câh ü devlet çerâğdâr-ı devlet-hâne-i İrem-nihâdı olan ḥâce-i cihân, seyyid-i eyyid-i 'aşr u evân, şeyhü'l-İslâm, üstâd-ı pâdişâh-ı gerdün-gulâm, maṭla'u's-sa'deyn-i dünyâ vü dîn, şadru's-sudûr Sa'de'd-dîn Efendi ḥazretleridür ki efrâd-ı ferâ'id-i fezâ'ili meşmûl-i ḥadd-i ta'rîf olmak muḥâl ve ihâṭa-i şu'un-ı kamer-mümâşilinde hâle-i tavşîf ü beyân mânend-i halkâ-i hilâl ve âğûş-ı 'aşık-ı bî-mecâl kâşır olmamak münselibü'l-ihtimâldür. Peder-i vâlâ-güherleri tâc-rübâ-yı pâdişâhân-ı heft ıklîm Sulṭân Selîm-i Qadîm ḥazretlerinüñ sa'âdet-i münâdemeti ile mümtâz-ı aqrân olan Ḥasan Cân Efendi merḥûmdur ki selâmet-i³ edâ-yı cân-baḥş ile müselleme ve ḥamîr-i mâye-i vücûd-ı 'arîkî ḥâk-i pâk-i 'Irâk-ı 'Acem'dür. Toḫuz yüz kırk üç târîḥinde sa'du's-su'üd-ı zât-ı mes'ûdları âftâb-ı dirâḫş ve maṭla'-ı ehille-i ehâlî olan belde-i tayyibe-i⁴ Qoştantıniyye'ye şeref-baḥş olmuş idi. Eyyâm-ı 'aṭâlet-i zârüriyye mürûrından sonra ki pâ-bend-i mehd ü kımâṭ hengâm-ı tufûliyyetden 'ibâretdür⁵, kesb-i fezâ'il-i nefsâniyyeye bezl-i ictihâd ve a'dâd-ı fûnûn-ı ma'ârifî mertebe-i lâ'ıķasında i'dâd idüp tarîk-ı 'ilme sülûk itdükde ol 'aşrda mecma'-ı emâşil ve mürebbî-i kıvâbil olan Şahn Müderrisi Qaramanî Meḥemmed Efendi ve anlar emsâli mevâlî ḥidmetlerinde iştiğâl⁶ itdükden sonra şeyhü'l-İslâm, üstâdu'l-'ulemâ'i'l-a'lâm Ebu's-su'üd Efendi âstânesine ittişâl eyleyüp nice zemân kıand-ı mu'âd-ı ifâdelerinden şehd-i kâm ve toḫuz yüz altmış üç senesinde şeref-i mülâzemetle bekâm oldılar. Ba'dehu müddet-i yeşirede otuz aḫçe ile İstanbul'da Murâd Paşa Medresesi'ne şeref-baḥşâ olup

¹ Hüsn//olmağla:- SE

² Ḥasan Cân:Ḥasan R1, E

³ selâset-i E

⁴ - SE

⁵ 152a SE

⁶ itdükde//iştiğâl:- E

yetmiş bir Şevvâl’inde pāye-i erba‘în ile Burūsa’da Yıldırım Hān Medresesi’ne ‘unvān virüp bir seneden şoñra yirlerinde teraqqī ile hāric rütbesine ‘āric olup yetmiş yedi Zī’l- hicce’inde Maḥmūd Beg yirine Burūsa Sultānī pāyesine pā-yı himmet ḳodılar. Ol medreselerde rütbe-i iştiḡāl ü taḥşīlleri muḥayyir-i efhām ve hāric-i dā’ire-i zūnūn ü evhāmdur. Rażī’-i kenār-ı i’tibārları olan maḥber-i müşḡīn¹-erḳām, dehen²-güşā olalı şedy-i müşḡ-fām-ı aḳlāmdan fiṭām vāḳi’ olmaduḡı vāşıl-ı rütbe-i taḥḳīḳ³ ve muḳaddime-i netīcetü’t-taşdıḳ-ı münkir ü şiddīḳdür. Yetmiş ṭoḳuz Ramazān’ında selef-i sālifleri Maḥmūd Beg yirine Şemāniye’den birine müderris ve her meclis-i ders ü taḥḳīḳları naḳl-i maḥāfil ü mecālis olmuş idi. Seksan bir Muḥarrem’inde livā-yı Maḡnisa’da şuḳḳa-firāz-ı imāret olan nihāl-i şecere-i ‘adl ü dād, Şeh-zāde⁴ Sultān Murād ḫazretlerinüñ mu‘allimi İbrāhīm Efendi’nüñ naḳl-i emeli suḳūt-ı⁵ nabz-ı şu‘ā’-ı baḫt ve za‘f-ı ṭālī’i sebebi ile mübtelā-yı zübül-i fenā olduḡda ḥāce-i nevīn ü nev-āyīn olmuşlar idi. Seksan iki Ramazān’ında mālīk-i evreng ü dīhīm Sultān Selīm-i ḫalīm, āheng-i dārū’n-na‘īm eyleyüp maḫdūmları⁶ olan vāriş-i taḫt-ı İlḫānī, şāḫib-i serīr-i cihānbānī olduḡda ol mu‘allim-i şānī, Farābī-i Aristū-müdānī, ḳānūn-ı selāṭīn-i Āl-i ‘Oşmān ve ṭarīḳa-i meslūke-i ḥāceḡān üzere muḳaddem-i ‘ulemā vü müsteşār-ı umūr-ı dīn ü dūnyā olup zimām-ı meşāliḫ-i cumhūr, keff-i kifāyetlerine vābeste ve maḳālīd-i umūr-ı nezdīk ü dūr rişte-i rāy-ı cihān-güşālarına peyveste olup ḫabṭ u rabṭ-ı aḫvāl-i dīn ü devletde i‘māl-i rāy-ı ‘ālem-ārā ve ‘aḳd ü ḫall-i menāşīb-ı münāsibde izḫār-ı yed-i beyzā eyleyüp lisān-ı dehrden احسن كما احسن الله اليك⁷ mażmūnını güş-ı cānla işḡā ve terbiyet-i ḳavābil ve terfī’-i şān-ı efāzılda icrā-yı ḫükm-i ḫümāyūn-ı ان الله يأمركم ان تؤدوا⁸ itmişler idi. Her merd-i kāmil ḫadīḳa-i feżā’ilden gül-deste-bend-i ḫavāṭır-ı ‘ilmiyye olsa hediyye-i meclis-i ‘ālīleri itmekle mażhar-ı ‘ināyetleri⁹ olmaḳ muḳarrer ve her ‘ārif-i ehl-i dil ḡavṭa-i deryā-yı ma‘ārifden bir dürr-i girān-māye ele getürse ‘arż-ı pīşḡāh-ı ṭab‘-ı naḳḳādları ḳılmaḡla manzūr-ı nażar-ı iksīr-eşerleri olmamaḳ ḡayr-ı mutaşavver idi. Ol cihetden nām-ı nāmīleri ḫāl-i cebhe-i ḫübān-ı zībā-

¹ Miskīn SE

² zihin E

³ 260b E

⁴ Şeh-zāde:- SE

⁵ 262a R1

⁶ vārişleri SE

⁷ Kur’ān-ı Kerīm, Kasas Sûresi, 28/ 77, “... Allah’ın sana ihsān ettiḡi gibi sen de ihsan et ...”

⁸ Kur’ān-ı Kerīm, Nisā Sûresi, 04/ 58, “Şüphesiz ki Allah emanetleri ehline teslim etmenizi emretmektedir ...”

⁹ mażhar-ı ‘ināyetleri:envā’-ı ihsāna SE

şemâ'il gibi zīver-i dībāce-i kütüb ü resā'il¹ ve ism-i şerīfleri² dürr-i şāhvār-ı kalā'id gibi vāsīţatu'l-'ıkd-ı manzūme-i gevher-nizām-ı қаşā'id olmuş idi. Vālid-i merḥūmuñ ka'be-i erbāb-ı 'ulūm olan südde-i seniyyelerine berdāşte kılduğı şāmin-i mu'allakāt olan қаşīdeden ba'z-ı ebyātdur:

Seḫāb-ı cūd u fazluñ bāğ-ı dehri ideli pür-nem
Nesīm-i bū-yı ḥulkuñla bahār-ı memleket ḥurrem

Şu'ā'-ı cevher-i rāyuñ fūrūğ-ı efser-i şāhī
Le'āl-i ḥüsn-i tedbīrūñ nizām-ı 'ālem ü ādem

Қаşuñ қанūn-ı ḥikmet gösterür itse işārātı
Suḫanda ḥall olur lü'lü' dişūñde 'uқde-i mübhem

Zamīrūñ vākıf-ı sırr-ı verā-yı 'ālem-i şüret
Lisānuñ ḥāmil-i dürr-i edā-yı ma'nī-yı mülhem

Ne zātuñ gibi gösterdi felek mir'atı bir şüret
Ne ṭab'uñ gibi bir āyīne gördi şüret-i 'ālem

Suḫan-dān ü ḥüner-bīn ü ḥünermend ü suḫan-perver
Re'īs-i ehl-i fazl üstād-ı sulṭān ḥ'āce-i ekrem

Sa'ādet-vaşf u Sa'dī-nām ü devlet-kām u 'ālī-baḫt
Muḫammed-ḥulq u Yūsuf-rüy ü Āşaf-rāy ü 'İsī-dem

Bu ḥāl üzere kemāl-i şevket-i bāhire ve devlet-i қāhire ile kevkeb-i baḫt u iқbālī bī-kūsūf ü dü bāl, revnaқ-efzā-yı felekü'l-eflāk-i cāh ü celāl ve 'ālem-ārā-yı evc-i burc-ı istiqlāl olup biñ üç tārīhinde pādişāh-ı heft-ıqlīm Sulṭān Murād bin Sulṭān Selīm ḫayr-bād-ı cihān-ı fānī ve şeb-be-ḫayr-ı şubḫ-ı zindegānī eyleyüp ṭaṭana-i nevbet-i Meḫammed Ḥānī, ḡulḡul-endāz-ı dīvān-ı Süleymānī olduқda ḥ'āceleri Mevlānā Nevālī, naşīb-i nevāle-i devletden bī-berg ve esnā-yı cülüsda mübtelā-yı şād-merg olup zebūn-ı

¹ Merāsım SE

² Ve//şerīfleri:- SE

kişt-gîr-i ecel olmağla kuvvet-i baht-ı şadr-ı ecell zâhir olmağın kemâ fi'l-evvel kâr-fermâ-yı 'ağd u hâll olmuşlar idi. Biñ dört senesinde ol pâdişâh-ı ğazâ-mu'tâd küffâr-ı Engürüs üzere 'âlem-efrâz-ı cihâd olduğda hem-rikâb-ı şâh-ı kâm-yâb olup Qal'a-i Egri teşhîrinde eger¹ küffâr tabur tedmîrinde tedbîrleri muvâfîk-ı taqđîr² olmağla ol ğazâ-yı ekberde yüz biñden ziyâde gebr-i nâ-pâk âğaşte-i hâk-i³ helâk olmağ netâ'ic-i rây-ı 'âlem-ârâlarından ta'dâd olunduğı çâr-cihet-i 'âleme ve lûle-i iştihâr şalan қаşîde-i şannâne vü ğazâ-nâme-i üstâdânelerinden müstefâddur. Biñ altı Şa'bân'ında Şeyhü'l-İslâm Bostân-zâde Mehemmed Efendi 'âzim-i büstân-serây-ı cinân olduğda yirlerine⁴ hâllâl-i müşkilât-ı enâm oldılar. İ'mâl-i hâme-i gevher-nigârda izhâr-ı kuvvet-i⁵ bâzû-yı fikret⁶ ve işbât-ı yed-i tûlâ-yı fazîlet eyleyüp⁷ terceme-i kâtib olmağ üzere elsine-i şelâşe ile tahtîr-i cevâb ve her cum'a Câmi'-i Ayaşofıyya'da vârid olan esvileye manzûm u mensûr, bilâ-tela'sûm ü fütür, li-vechi'llâhi te'âlâ tevcîh-i hitâb ile ihrâz-ı sevâb iderler idi. Biñ sekiz Rebî'u'l-evvel'inüñ on ikinci günü yevmü'l-hamîsde de'b-i kerîmleri üzere ziyârete gelen eşrâf-ı 'ulemânuñ kulûbını tatyîb ve muşâhabet-i 'ilmiyye ile 'arz-ı hüner iden kavâbili tahtîl-i 'ilme terğîb maşlahatın itmâm itdükden soñra Ayaşofıyya'da kırâ'at-ı mevlid-i şerîf cem'ıyyeti olmağın 'azîmet için tecdîd-i vuzû'a niyyet eyledüklerinde ol hâlde nâdî-i ecel "el-'acel" diyüp füc'eten intikâl ve mahtfil-i kudse isti'câl eylediler:

li-Münşihî⁸

Qıldı kırb-ı nevâfile niyet
 Dem-i âhirde kim vuzû' itdi
 El yuyup bu cihân-ı fânîde
 'Âlem-i kudse tâhiren gitdi

¹ Qal'a//eger:eger Egri Qal'ası teşhîrinde eger SE

² muvâfîk-ı tedbîr:taqđîre muvâfîk SE; 262b R1; 261a E

³ - SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ 152b SE

⁷ Üzere SE

⁸ li-Münşihî:li-Muhtarririhî'l-hâktîr E; - SE

Devlet-i se rûze-i dünyâ ki naqd-i vaqt-i ‘ömr-i girân-mâyeden ‘ibâretdür, altmış beş ‘adedine vâsıl ve اکثر اعمار امتی بین ستین و سبعین¹ kâ‘idesine dâhil idi. Yevm-i defnleri yevm-i meşhûd ve târîh-i haşâd-ı taḥiyyât ü dürûd, belki tescîl-i maḥkeme-i qabûl için hengâm-ı taqrîr-i şühûd olmuş idi. Cenâzeleri Câmî-i Sulṭân Meḥemmedî’ye ihzâr ve mesned-i şeyḫü’l-İslâmîde cā-nişînleri olan Şun‘u’llâh Efendi imâm-ı şaff-ı aḫyâr olup evlâd-ı kirâm-ı girâmîleri dört nefer ‘ulemâ ki ‘imâd-ı dîn ü dünyâ idiler, tâbût-ı pür-sekînelerin ber-düş ve şanduka-i tûr-i du‘â-yı sürüş kıllup;

علو فی الحیات وفی الممات²

maẓmûnın işbât kılduğdan soñra kaşaba-i Ebî Eyyûb’de i‘dâd itdükleri dârü’l-kurrâ ḫazîresinde mütevârî-i ḫâk-i pâk-i ‘ıtr-sâ ve medfen-i mu‘aṭṭarları tûde-i ḫırmen-i du‘â oldu.

Merḫûm-ı merḫûm ‘aynu’l-a‘yân-ı efâzıl-ı Rûm, ‘ulûm-ı ‘aḫliyyenüñ çâbük-süvârı ve yek-rân-ı zü’l-ıḫâl-ı meydânı, fûnûn-ı naḫliyyenüñ râ’iz-i çevgânı, ḫurdenaḫl-i şabâ-cevelânı, her meclis-i feyz-ḫarîni “fihî baḫş” zemzemesiyle reşk-endâz-ı medâris ve ğidâ-yı rûḫ olan kelimât-ı dil-pezîrle hem-reng-i şafaḫât-ı mecâlisü’n-nefâ’is, kârgâh-ı şınâ‘ateyn-i şî‘r ü inşâ ve mekteb-i ‘irfân-ı şu‘arâ vü büleğâ olup kilik ü devâtı ḫar‘ u inbîḫ, iksîr-i işlâḫü’l-mantîḫ ve şafaḫât-ı pür-nikâtı ḫarîṭa-i a‘lâḫ-ı cevâhir ve rişte-keş-i daḫâ’ıḫü’l-ḫaḫâ’ıḫ idi. Elsine-i selâşede eş‘âr-ı dil-âvîz-i neşve-engîzi;

Müşelles gösterür dâ’im temâşâ eyleseñ elde

Meger kim pâre-i elmâsdur cām-ı dirahşânı

maẓmûnından nümüdâr ve şâhid-i maẓmûn-ı ḫâṭır-firîbi;

Âşüb-ı Türk ü şûr-ı ‘Acem ü fitne-i ‘Arab

mefhûmı³ üzere şûr-efgen-i her diyârdur. Üstâd-ı ‘ulemâ-yı a‘lâm olup ‘aşruñ ekşer-i eşrafı bunlardan mülâzım olduğına Câmî Çelebi böyle telmîḫ itmişdür:

¹ Hadîs-i Şerîf, “Ümmetimin ömrü altmış, yetmiş yıl arasındadır.” *Tirmizî, Deavât*, 101.

² “Yaşamda ve ölümdede yüce...”

³ Maẓmûnı SE

Bu yaqınlerde cihāna iki müftī geldi
Tutdı her birisinüñ ‘ālemi fazl ü edebi

Kimdürür diyü su’āl eyler iseñ anları sen
Birisi H̄āce Efendi biri H̄āce Çelebi

Ebu’s-su’ūd Efendi merhūm evā’il-i hāllerinde “H̄āce Çelebi” dimekle meşhūr imiş¹.

Āşār-ı celīlelerinden *Tevārīh-i Āl-i ‘Osmān* yazmışlardır. Eşer-i maqbuldur. Ve Mollā Lārī’nüñ bed’-i ‘ālemden² ‘aşr-ı Süleymānī’ye gelince Fārisī tārīhin terceme itmişlerdür. Ta’vīz-i bāzū-yı erbāb-ı qabūldur. Hevāmiş-i kütübde³ eşer-i hāme-i ‘anber-bārları mānend-i huṭūṭ-ı haṭṭ-ı⁴ nev-hīz-i hūbān, maṭbū’ u dil-pesend-i yārāndur.

Merhūmuñ leṭā’ifindendür ki ba’z-ı aḥbābı şeref-i civārlarıyla müşerref olduqda yevm-i duhūlde saḳf-ı hāne būs-ı leb-i āstāne idüp dil-i ‘āşık-ı hāne, ḥarābdan nişāne olduqda bu beyti diyüp göndermişler idi:

Maqdeminden eyleyüp ḥazṣ hāne ol ferzānenüñ
Secde-i şükr itdi ‘arşı ferşi üzre hānenüñ

el-Mevlā Yahyā (Naḳīb Yahyā Efendi) {Mīrī}

“Kiçi Mīrzā” dimekle meşhūr-ı enām olan seyyid-i⁵ sādāt-ı kirāmdur. Halk-ı ‘ālem gālaṭ idüp “Keşmīrī-zāde” dirler idi. Taḥşīl-i sermāye-i ‘ulūm ve tekmīl-i pīrāye-i mañṭūḳ u mefhūm idüp Ḥasan Beg Efendi merhūmdan mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzım olup devr-i medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırık aḳçe medreseden ma’zūl iken toḳuz yüz seksan dört Cemādiye’l-āḥire’sinde Aḥī-zāde Efendi yirine Yeñi İbrāhīm Paşa’da kūşe-nişīn-i seccāde olmuş idi. Toḳsan Zi’l-ḳa’de’sinde Emru’llāh Efendi yirine Edrine Dārü’l-ḥadīs pāyesine pīrāye şalup toḳsan iki Ramazān’ında Şarı Muşliḫi’ d-dīn yirine Şaḥn ḥükmi ile Burūsa Murādiyyesi teklīf olunmuş idi. Qabūl itmemele İmām-zāde’ye

¹ Bu cümle R1’de der-kenarda yer almaktadır. E’de ise bulunmamaktadır.

² 263a R1

³ 261b E

⁴ - SE

⁵ sened-i R1

virilüp bunlar ‘azl ile tevķif olındı. 70san dört Ramazān’ında Kınalı-zāde Hasan Efendi yirine Şahn’a geldiler. 70san beş Zī’l-ħicce’sinde Mīrzā Maħdūm’uñ Mekke’den vefātı ħaberi gelüp naķīb-i sādāt-ı kirām oldılar. 70san yedi Cemādiye’l-āħire’sinde Kūçuk Muştafā Efendi yirine Sulţān Selīm-i Kādīm Medresesi ile tekrīm olındılar. 70san sekiz Şevvāl’inde Selāmī-zāde Efendi yirine Süleymāniyye pāyesine terfi’ olındılar. Biñ iki Cemādiye’l-āħire’sinde İmām Dāmādı yirine Ğalaţa kāzīsı oldılar¹. Biñ üç Cemādiye’l-āħire’sinde Üskūdār Kāzīsı Rıdvan Efendi ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ beş Cemādiye’l-āħire’sinde ‘azl olınup 7ursun-zāde ‘Abdu’l-bākī Efendi ta’ķīb eyledi. Biñ sekiz Rebī’u’l-āħir’inde rebī’-i ħayātı āħir olup ol naħl-i ser-sebz-i ħadīķa-i siyādet mübtelā-yı şarşar-ı fenā ve berg-rīz-i ħazān-ı mergle bī-berg ü nevā oldı. 7op-ħāne’de² ‘Arab Aħmed Türbesi’nde defn olınup manşib-ı neķābet ‘Abdu’l-kādir³ Efendi’ye ‘ināyet olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘ārifle meşhūr, kerīmü’l-aħlāk, tayyibü’l-a‘rāk, nazīf ü laţīf, zāt-ı şerīf idi. “Mīrī” maħlaşı ile şi‘ārı ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da ba‘z-ı eş‘ārı vardır. ‘Aşşār’uñ *Mīhr ü Müşterī*’sini terceme itmişdür, dirler.

el-Mevlā Pīr ‘Alī (Pīr ‘Alī Efendi⁴)

7arīķ-ı ‘ilme sālİK ve himmet-i pīrān-ı 7arīķ ile sermāye-i kemāle mālİK olup Niksārī-zāde Meħemmed Çelebi’nüñ Şahn’da i‘ādesinden mülāzım ve ‘azm-i rāh-ı tadrīse cāzim olup ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ihyā-yı merāsım iderek kırķ aķçe ile Kürkcibaşı Medresesi’nden munfaşıl iken elf-i kāmil Şafer’inde ‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Zī’l-ķa‘de’sinde 7ırabozınlı Meħemmed Efendi⁵ yirine Hānķāh pāyesin penāh itmiş idi. Biñ sekiz Cemādiye’l-āħire’sinde intikāl eyleyüp medresesi Aħī-zāde Yaħyā Çelebi’ye tevĉih olındı.

Mevlānā-yı mezbūr⁶ emşāli meyānında ħayr ile mezkūr idi.

el-Mevlā Meħemmed (Kurd-zāde)

¹ kāzīsı oldılar:kāzāşı ‘ināyet olındı E, SE

² 153a SE

³ ‘Abdu’l-bākī SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ 263b R1

Şām kâzîsi iken fevt olan Hâce-zâde Kurd Çelebi merhûmuñ maḥdûmıdır. Muḫaddimât-ı ‘ulûmı kemâ yenbağî ihkâm itdükden soñra ‘Atâ’u’llâh Efendi’den mülâzemetle bekâm olup toḫuz yüz seksan üç Rebî’u’l-evvel’inde ‘Ömer Efendi yirine kırık aḫçe ile Eski İbrâhîm Paşa müderrisi olmış idi. Seksan dört Cemâdiye’l-âhire’inde ‘azl olunup¹ medrese-i mezbûre Ḥasan Kethudâ-zâde’ye virildi. On iki sene miḫdârı ma’zûl ve kûşe-nişîn-i ḥumûl olup toḫsan altı Şevvâl’inde Ma’rifetu’llâh Efendi yirine Küçükçekmece’de ‘Abdu’s-selâm Medresesi ‘inâyet olındı. Biñ altı Şafer’inde Deli Beg-zâde yirine Orḫâniyye-i İznîk pâyesine terfî’ olındı. Biñ yedi Zî’l-ka’de’sinde ‘azl olunup ‘Alî Beg-zâde Şâh Çelebi taḫlîf olındı. Biñ sekiz Şafer’inde ḫalefi yirine i’âde ve manşıb-ı ḫadîminde ḫarâr-dâde kılındı. Sene-i mezbûre Receb’inde intikâl eyleyüp medresesi yine Şâh Çelebi’ye ‘inâyet olındı.

Maḥdûm-ı mezbûr ḡarâ’ib-i eṫvâr ile meşḫûr, ‘ulûm-ı mütedâvilede müşârik-i emsâl, fûnûn-ı ‘atehi vâşıl-ı derece-i ‘âlû’l-‘âl;

Mütelâşî vü perîşân ü müşevveş-aḫvâl,

maḥdûm-ı ṫurfe-kâr ü perîşân-rûzgâr idi.

Cümle-i leṫâ’ifindendür ki bir gün sâkin olduḡı vîrân-ḫânedede olan ocaḡuñ üsküfesini yaḫup içine bir seccâde bast² eyleyüp şadr-ı meclis ider. Sebebinden su’âl olınduḡda “Ben bu ḫânedede ḡâhî ders vireyin. Anuñ-içün ders-ḫâne miḫrâbına teşbîh idüp müderris olmaḡa tefe’’ül iderin.” diyü cevâb virürmiş.

el-Mevlâ Emru’llâh Meḫammed bin Seyrek Muḫyi’d-dîn el-Ḥüseynî (Seyrek-zâde)

Şaḫâ’iḫ’da meşṫûr olan Sultân Selîm Ḥân-ı Sâni ḫazretlerinüñ mu’allim-i evveli, Seyrek Muḫyi’d-dîn Efendi’nüñ maḥdûm-ı mübeccelidür. Toḫuz yüz kırık beş Zî’l-ka’de’sinüñ beşinci gicesi leyle-i ḫamîsde ḫalîb-ı ḫâkîsi rûḫ-ı ḫayvânî ile enîs ve nefsi-nâṫıḫası ḫamîs-i ḫavâss-ı zâhire vü bâṫıneye re’îs olmış idi. Evâ’il-i ḫâlinden müştaḡil-i ‘ilm ü şalâḫ ve mazḫar-ı âşâr-ı fevz ü felâḫ olup meyân-ı erbâb-ı isti’dâdda mezîd-i faẓl ü³ kemâl ile mümtâz ve ka’b-ı şâmiḫ-i istihâl ile ser-efrâz olduḡdan soñra altmış altı

¹ 262a E

² vaz’ SE

³ Faẓl ü:- SE

Muharrem’inde İstanbul kazâsından mütekâ’id Taşkoprî-zâde Efendi hizmetlerine ittişâl, ba’dehu şadr-ı ‘âlî-kadr ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi’nün nazâr-ı ‘inâyetleri ile taḥşîl-i âmâl eyleyüp hizmet-i ‘aliyyelerinden mülâzım ve tarîḳ-ı tadrîse ‘âzım olmuş idi. Toḳuz yüz yetmiş bir Şa’bân’ında Hayrabolı’da Rüstem Paşa Medresesi’ne, yetmiş üç Şa’bân’ında kırıkla Rodoscuḳ’da olan Rüstem Paşa’ya müderris ve mıştaba-i ifâdeye şadr-ı meclis olup seksan üç Muharrem’inde Küçük Tâce’d-dîn yirine Orḫâniyye-i İznîḳ Medresesi’ne ferş-i seccâde-i taḥḳîḳ idüp seksan beş Cemâdiye’l-âḫire’sinde ma’zûl ve yirine Esved Sinân Efendi mevşûl oldu. Seksan yedi Rebî’u’l-âḫir’inde Sipâhî-zâde yirine Üçşerefeli pâyelerinün birine vâşıl, toḳsan üç Şafer’inde Selâmî-zâde yirine Şaḫn-ı Semâniye’ye nâ’il olup toḳsan beş Zi’l-ḳa’de’sinde Subaşı-zâde yirine Bağdâd kazâsı ile nâ’il-i murâd olmuş idi. Toḳsan sekiz Rebî’u’l-evvel’inde ‘Abdu’l-ḫamîd maḥlûlünden Trablus-ı Şâm’a naḳl olındı. Ḳabûlde mütereddid olmaḡın mâh-ı Cemâdiye’l-ülâ’da İslâm Efendi yirine Maḡnisa kazâsına tebdîl¹ olındı. Toḳsan toḳuz Receb’inde ‘azl olup yirine Yûnus-zâde Efendi naşb olındı. Elf-i kâmil Şafer’inde Ḥusrev-zâde yirine Trablus-ı Şâm kazâsıyla ikrâm olındılar. Biñ bir Muharrem’inde ‘azl olup Kâkûl Perîşân Şeyḫî Çelebi ḫalefleri oldu. Sene-i mezbûre Zi’l-ḳa’de’sinde Şücâ’ Efendi yirine Edrine’de Dârü’l-ḫadîş Medresesi tevcîḫ olındı². Biñ üç Zi’l-ḳa’de’sinde Paşa Ḥâcesi Kerîm Efendi yirine yüz aḳçe vazîfe ile Şaḫn Medresesi’ne naḳl olındı. Biñ dört Cemâdiye’l-ülâ’sında Selânik kazâsı Bostân-zâde³ Meḫammed Efendi’den sonra Ṭursun-zâde ‘Abdu’l-bâḳî Efendi’ye virilmiş-iken rikâb-ı sulṫânîye ref’-i ruḳ’a idüp ḫâline merḫamet olunmaḡın üç günden sonra bunlara ‘inâyet olındı. Selefleri ḡâfil iken el öpmege varup Dîvân-ı Hümayûn’da cem’ oldukları ḡarâ’ib-i ṫurfe-kâr-ı eyyâmdandur. Biñ beş Şafer’inde ‘azl olup Ḥasan Keḫudâ-zâde Efendi ta’ḳîb eyledi. Biñ sekiz Şafer’inde Gelibolı kazâsı virilüp ḳabûl itmedükden sonra⁴ sene-i mezbûre Şa’bân’ında Kâkûl Perîşân yirine İzmir kazâsı virilmiş-iken leyle-i berâtda menşûr-ı zindeḡânîsi ṫayy-kerde-i dest-i memât olup manşîb-ı ḫayâtdan⁵ ma’zûl ve yirlerine selefleri mevşûl oldu⁶.

¹ naḳl SE; 264a R1

² Medresesi//olındı:müderrisi oldu SE

³ 262b E

⁴ İtmedükden sonra:itmedükde SE

⁵ Cândan SE

⁶ 153b SE

Mevlānā-yı merķūm ħarīṣ-i ictinā-yı ṣemerāt-ı ‘ulūm, pey-rev-i eslāf-ı ‘ulemā ve baķıyyetü’s-selef-i fużalā vü Őuleĥā, tekellüfāt-ı erbāb-ı ṭarīķdan mu‘riż, mülāĥaza-i Őafahāt-ı aĥvāline mütemaĥĥız, pīr-i Őālīĥ, sa‘ādetmend-i müfliĥ idi.

Erbāb-ı ṭarīķdan kemāl-i teneffüri olmaĥın naķl olunur ki ĥīn-i iĥtizārında evlādına vaŐıyyet ider ki cenāzesini Cāmi‘-i Sulţān Meĥemmedi’ye götürmeyüp erbāb-ı nifāķ du‘āsına muĥtāc eylemeyeler ve tābūtına müzevvece ķomayup fuķarā hey’eti ile celb-i du‘ā eyleyeler.

Őaķā’iķ-ı Nu‘māniyye’ye zeyli ve kenārında ilĥāķātı vardır. Ekseri Őütüm olmaĥın Őöhret bulmamıŐdur. EŐbāĥ u Neżā’ir’e ta’līķātı ve Ebu’s-su‘ūd Efendi tefsīrine¹ kelimātı vardır.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raĥman (‘Abdu’r-raĥman-ı Mar‘aşı)

Mar‘aŐıdır. TaĥŐil-i ‘ilm ü kemāle küllü ĥıdā ve ‘aŐı sa’y ü ictihād ve nefsi-cehālet-pesend ile mükābere vü cihād eyleyüp tekmīl-i sermāye-i isti‘dād itdükden Őonra ba’z-ı ‘ulemādan mülāzemetle ber-murād olup ṭarīķ-ı sa‘ādet-refīķda ṭayy-ı merāĥil ve ķaṭ‘-ı menāzil iderek kırķ aķķe medreseden ma‘zül iken Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi ĥāric elli ile ibtidā bunlara i‘tā olındı. Őoķsan iki Őafer’inde Fenārī-zāde Maĥmūd Efendi yirine Orĥāniyye-i İznīķ pāyesi iĥsān olındı. Biņ bir Ramāzān’ında seksan aķķe ile Mar‘aŐ fetvāsına naķl olındı. Biņ sekiz Őa‘bān’ında² intīķāl eyleyüp medresesi Tāce’d-dīn Efendi’nün otāķa-i tāc-ı ibtihācı kılındı.

Mevlānā-yı mezbūr ĥüsn-i ĥālle meŐĥūr, taķı vü naķı ve sālīĥ ü muttaķı, Őadūķ u Őıddīķ³, peyrev-i pīrān-ı ṭarīķ idi.

el-Mevlā ĥüsāme’d-dīn (Oĥrili ĥüsām)

“Oĥri” nām ķaŐabadan İstanbul’a toĥrı ‘aṭf-ı zimām ve taĥŐil-i ‘ilm-i Őerīfe bezli-i sa’y ü ihtimām idüp sālīķ-i ṭarīķ-ı sevī ve mālīķ-i zād-ı uĥrevī olmuş idi. El-ĥāletü ĥāzihi ba’z-ı ‘ulemādan iĥrāz-ı Şeref-i mülāzemet ve i‘tilā-yı ma‘āric-i ‘izz ü ‘alāya ĥimmet eyleyüp kırķ aķķe ile Sittī ĥātün Medresesi’nden ma‘zül⁴ iken toķuz yüz toķsan toķuz Őevvāl’inde ‘Abdu’l-mu‘tī yirine Őoķķapusu’nda Aĥmed Paşa Medresesi

¹ Tefsīri kenārında SE

² Ramāzında SE

³ Őadūķ u Őıddīķ:- R1, E

⁴ munfaşıl SE

tevcih olındı. Biñ dört Şa‘bān’ında Pirllepeli Hasan Efendi yirine Üçşerefeli pāyesine terfī‘ olındı. Biñ sekiz Cemādiye’l-āhire’sinde ‘Ömer Efendi yirine dārū’l-ḥadīse naql olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde ‘Abdu’l-gānī-zāde Efendi yirine Şahn’a geldi. Sene-i mezbūre Ramazān’ınuñ on sekizinci günü ‘ālem-i āhirete riḥlet¹ ve medresesi Müte‘accim Efendi’ye ‘ināyet olındı.

Mevlānā-yı mezbūr emsāli meyānında ḥayr ile mezkūr, nīk-nihād ü hoş-ḥaşlet, pāk-nijād ü şāfi-ṭaviyyet idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-bāķī (Sulṭānu’ş-şu‘arā Bāķī Efendi Ḥazretleri²) {Bāķī}

Şāhid-i cāme-zīb-i ma‘ānisi, şanā’i‘-i bedī‘ ü beyāna şevāhid ve ḥüccet-i nazm-ı kavıyyü’l-mebānisi melik-nāme-i büyü-t-i kaşā’id olmağla ḥüsn-i ta‘bīri mażmūnına şāhid olan şi‘r ü şā’irīye māye-i şeref ve me‘ābü’l-iftihār-ı selef ü ḥalef, mu‘addil-i mīzān-ı zebān-ı Rūm, sulṭānu’ş-şu‘arā Bāķī Efendi merḥūmdur ki ‘unvān-ı defter-i menāķıbu bu kıṭ‘a-i maḥmidet-rūsūmdur:

Şu‘arā ḥaylini defter idicek kilik-i każā
Maḥv ü işbātla pūr kıldı nice evrāķı

Kaızdı niceyi yañlış diyü bu defterden
Bāķīye idüp işāret didi şaḥḥu’l-bāķī³

Toķuz yüz otuz üç sāli ḥilālinde sefer-i nūh māheden kuful ve menzil-i şeş cihet ü çār erkāna nüzül itmişler idi. İsm-i şerīfleri Maḥmūd olmaķ mesmū‘dur. Lākin imzālarında ‘Abdu’l-bāķī yazup naķş-ı nigīn-i ḥātemleri bu beytdür:

فانیست جهان در او وفا نیست
باقی همه اوست جمله فانیست⁴

Peder-i ‘ālī-güherleri Cāmi‘-i Ebü’l-feth’de mü’ezzin iken yetmiş üç Zi’l-ḥicce’sinde ṭarīķ-ı ḥacda vāşıl-ı ser-menzil-i fenā ve muşallā-yı ‘ıydgāh-ı ‘ālem-i ervāḥa

¹ 264b R1

² Sulṭān//Ḥazretleri:Bāķī Efendi R1, E

³ 263a E

⁴ “Dünya fānīdir, onda vefā yoktur. Bāķī olan O’dur, (diğer) her şey fānīdir.”

şitâb idüp çâr tekbîr-i terk ü tecrîd ile taḥrîme-bend-i beḳâ olmuş idi. Rübâ'î-i vücûd-ı 'unşurîleri maẓmûn-ı ṭab'-ı 'Unşurî-pesend ile ḥüsn-i imtizâc bulup mânend-i vâsîtatü'l-'ıḳd-ı cevâhir, mecmû'a-i ma'âlî vü mefâḥir olan belde-i fâḥire-i Koşantıniyye'ye dürretü't-tâc olmağın;

Ferzend-i Sitanbûlum ferzend-i Sitanbûl

mışrâ'ını kitâbe-i bâb-ı ibtihâc iden şehrîlerüñ müdde'â-yı mübâhâtına revâc virmişler idi. Hengâm-ı şebâbda kârgēh-ârâ-yı şan'at-ı serrâcî iken semend-i 'azîmeti isrâc ve ḳadeḥ-i zinâd-ı himmet ile ḥalvet-ḥâne-i taḥşilde îḳâd-ı sirâc idüp sermâye-i zihni veḳḳâd ile tekmi'l-i âdâb-ı nefse bezl-i ictihâd ve i'dâd-ı levâzım-ı tarîḳ ile duḥûl-i ziyyi i erbâb-ı isti'dâd itmiş idi. Nice zemân Ḳaramanî-zâde Meḥemmed Efendi ḥidmetlerinde iştiğâl ve ḳavâbil-i 'aşr ile idâre-i kü'ûs-i ḳîl ü ḳâl idüp *Sünbül Ḳaşıdes*'n mişâl-i sünbül-i dânedâr pîrâye-i destâr-ı i'tibârları ḳılmış idi. Ba'dehu Ḳâzî-zâde Efendi'nüñ Süleymâniyye'de yeñi cem'iyetlerine dâḥil ve ser-ḥalka-i emâşil olup altmış iki târîḥinde Naḥcivân seferinden ḳufûl eşnâsında rikâb-ı pâdişâhiye ref' itdükleri;

İtdi şehri şeref-i maḳdem-i sulṭân-ı cihân

maṭla'ı ile muşaddar olan ḳaşıde-i ḳudûmiyyede 'arz-ı ḥâl idüp maẓhar-ı elṭâf-ı şâh-ı¹ deryâ-nevâl oldukları ebyâtdur:

Ol zemân kim birini medrese-i 'âliyeñüñ
Eyledüñ luṭf idüp Aḥmed Çelebiye iḥsân

'Arşa-i baḥşe girüp cevherimüz 'arz itdük
Tîḡveş her birimüz şimdi ḳalupdur 'uryân

Ne revâdur fuẓalâ ḳala ḳıbâb altında
Kim görüpdür ki ola baḥr ḥabâb içre nihân

¹ - SE

Altmış üç senesinde¹ Haleb kâzîsi olduklarında devlet gibi² hem-rikâb ve ba'z-ı mahâkimede nâ'ib-i menâb oldılar. Ol târîhde Haleb Beglerbegisi Kûbâd Paşa'ya *Lâmiyye-i Hilâliyye*'lerin ve cenâb-ı mevlevîye³ *Kaşîde-i Râ'îyye*'lerin ihdâ itmişler idi. Ba'de kâzâ'i'l-vaţar vaţan-ı me'lûfe 'azm-i sefer kılduklarında Şâm kâzîsi olan Ebu's-su'ud-zâde Mehemmed Çelebi'ye Konya'da mülâkî olup;

Bâga reşk itse revâ ravza-i firdevs-i⁴ berîn

mışra'ı ile fetḥ-i bâb-ı menkâbet eyleyüp⁵ mazhar-ı elţâf-ı maḥdûm-ı 'âlî-himmet olmuşlar idi. Altmış toköz Şafer'inde maḥdûm-ı merķūmuñ şefâ'at-nâmeleri ile mollâ-yı merḥûma dânişmend ve yağmâ-yı na'mâ-yı ifâdelerinden nevâle-bend oldılar. Yetmiş bir Ramazân'ında taraf-ı salţanat-ı 'aliyyeden mülâzemetleri kayd olunup def'aten yigirmi beş aķçe medrese virilmek fermân olındı. Ol 'aşrda Rûmili şadırlı olan Hâmid Efendi "Muvâfık-ı kânûn-ı hümâyûn degüldür." diyü medrese tevcîhinde tereddüd itmegin mükerreren ḥaţḥ-ı kaţ'ıyyü'l-müfâd ile manzûme-i iltifâtı⁶ müstezâd kılınıp vazîfe-i tedrîsi teraķķî ile tahmîs eyledüklerinde evâḥir-i şehri Şevvâl'de ibtidâ otuz aķçe ile Silivri'de Pîrî Paşa Medresesi 'inâyet olındı. Yetmiş iki Rebî'u'l-âḥir'inde mişli ile İstanbul'da Murâd Paşa Medresesi'ne naķl olındı. Yetmiş üç Cemâdiye'l-ülâ'sında on aķçe teraķķî ile pâye-i erba'îne vâşıl ve teşrîfât-ı 'aliyye ile ser-efrâz-ı emâşil olmuşlar idi. Yetmiş dört Cemâdiye'l-ülâ'sında munfaşıl olup Mu'allim-zâde maḥdûmı Maḥmûd Çelebi ta'ķîb eyledi. Yetmiş yedi⁷ Şafer'inde 'Abdu'l-vâsi' Çelebi yirine Medrese-i Maḥmûd Paşa'da ferş-i seccâde-i ifâde eylediler. Yetmiş toköz Rebî'u'l-evvel'inde Maḥmûd Beg yirine Ḥazret-i Eyyûb pâyesine sâye-i iclâl şaldılar. Seksan bir Muḥarrem'inde 'Abdu'l-ġanî Efendi yirine Şaḥn-ı Semâniye'ye ḥurâm itdiler. Seksan üç Receb'inde Aġa-zâde yirine Süleymâniyye Medresesi'ne terfî' olındılar. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında ki evâ'il-i cülûs-ı Murâd Ḥânî'dür, "Nâmî" nâm şâ'irüñ ġazel-i meşhûrî taġyîr-i yesîr ile Bâķî nâmına işâ'at olunup dest-i ḥussâd-ı bed-nihâd ile berdâste-i⁸ pâye-i serîr-i sultânî kılınıduķda Sultân Selîm-i ḥalîm ḥazretlerine

¹ târîhinde SE

² - SE

³ 154a SE

⁴ Revâ/Firdevs-i:revâdur ravza-i ḥuld-i SE

⁵ 265a R1

⁶ elţâfi SE

⁷ 263b E

⁸ - SE

isnād olunan bāde-nūşluk töhmetine münāsib ba‘z-ı evşāf mülāyemeti ve anlaruñ vefātı ile fevt olan luţf-ı ‘ināyet-i ħarāreti ile vālid-i mācidlerini kendülerden tercīh ve istiĥdām-ı lafz-ı kabīh, belki hicv ü tenķīşa taşrīh eyledi, diyü tab‘-ı āyīne-mişālleri pür-ğubār ve zülāl-i feyz-i nevālleri küdüret-āsār olup şarşar-ı ħahr-ı ħāķānī işāre-i ğubār-ı idbār ve deryā-yı ğayret-i sulţānī ‘azl ve nefy olınmaları bābında emvāc-ı suţūr-ı ħaţţ-ı fermān işdār itmiş idi. Bā‘iş-i ‘azl olan ğazel budur ki¹;

Bu ħadar fitne vü āşūba ol oldu bādī:

Cihānuñ ni‘metinden kendü āb u dānemüz yegdür
İlüñ kāşānesinden küşe-i vīrānemüz yegdür

Ġinā şadrındaki maġrūr u nā-āsūde sürürdan
Fenā bezmünde ħāb-ālūd olan mestānemüz yegdür

Hümā-yı evc-i ‘izzet gibi ğayretsüzden iy Bāķī
Maĥabbet şem‘ine şeh-per yaķan pervānemüz yegdür

El-ĥāletü hāzīhi medreseleri Sinān Efendi-zāde Meĥammed Ćelebi’ye virilüp şarţ-ı ğayret-i ħāhire-i sulţānī üzere tertīb-i cezā ve şaĥīfe-i ħāline ħarf-i nefy imlā olunmadın ğazel-i mezbūr ba‘z-ı ħadīm mecmū‘alarda Nāmī nāmına mestūr bulunmaġın menşūr-ı āmāline ħalem-i ‘afv ü ‘āţifet çekilmiş idi. Ol ešnāda Sulţān Süleymān-ı merĥūmuñ iltifātından dūr ve dīv-menişān-ı nifāķ-engīz mekri ile mübtelā-yı şerr ü şūr olduklarına telmīh idüp dimişlerdür:

Şol dil ki cām gibi el üzre tutardı Cem
Dest-i zemāne yirlere çaldı ħazef gibi

Seksan dört Şa‘bān’ında Ķara Ćelebi-zāde Ĥūsām Efendi yirine yetmiş aķçe ile Edrine Selīmiyyesi ta‘yīn olunmuş iken bir ġünden şoñra taġyīr olup Hemşīre-zāde yirine Sulţān Selīm-i² Ķadīm Medresesi’ne tebdīl ve selefi Edrine Selīmiyyesi’ne naķl ü taĥvīl olındı. Seksan yedi Muĥarrem’inde Pervīz Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme

¹ bā‘iş//ki:- SE

² 265b R1

każası kılāde-i gerden-i rızası kılındı. Seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ref‘ olunup yirlerine Medīne’den Mazlūm Melek terfī‘ olunmuş idi. Bir aydan sonra her biri manşibında ibkâ olunup mäh-ı Şa‘bān evāsıtında Mazlūm Melek yirine biñ altun terakķī ile Medīne-i Münevvere każasına tebdil olındılar. Seksan tokuz Şevvāl’inde ‘azl olunup Mīrzā Maḥdūm seccāde-nişin-i ḥükümetleri oldu. Toksan Cemādiye’l-āḥire’sinde¹ dārü’l-mülk-i İstanbul’a dāḥil ve meyāne-bend-i silkü’l-le’āl-i efāzil olmuşlar idi. Toksan iki Ramazān’ınun leyle-i kaḍrinde Mollā Aḥmed Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-saltana oldılar. Toksan üç Muḥarrem’inde munfaşıl ve maḥarr-ı ḥükümetlerine² Dökmeci-zāde Efendi vāşıl oldu. Toksan dört Receb’inde Mīrzā Maḥdūm yirine mükerreren ḥükümet-i dārü’s-saltana ile mesned-i iḳbālleri pür-tumturāk u taṅtana olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi yirine Anaṭolı şadı ile bülend-kaḍr oldılar. Toksan altı Cemādiye’l-ülā’sında daḡdaḡa-i şadāretten kūşe-i ḥuzūra mā’il ve manşib-ı refī‘lerine Dökmeci-zāde Efendi nā’il oldu³. Toksan tokuz Receb’inde Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi yirine mükerreren münevvir-i eyvān-ı şadāret ve Anaṭolı mesnedine pertev-endāz-ı ‘izz ü rif‘at oldılar. Elf-i kāmil Receb’inde Zekerıyyā Efendi yirine şadru’l-‘ulemā-yı Rūm ve fā’iz-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde vażife-i emşāl ile müteḳā’id ve maḳām-ı vālālarına Mollā Aḥmed Efendi müteşā’id olmuş idi. Biñ üç Cemādiye’l-ülā’sında Şun‘u’llāh Efendi yirine şadr-ı Rūm’a i‘āde olındılar. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde vażife-i mu‘tāde ile ḥalvet-güzīn ve Bostān-zāde Muştafā Efendi cā-nişin oldu. Biñ altı Receb’inde Kuş Yaḥyā Efendi yirine şālīşen şadru’l-‘ulemā ve cām-ı elmās-reng-i iḳbālleri müşelleş-nümā oldu. Biñ yedi Muḥarrem’inde ta‘āḫī-i umūr-ı şadāretten isti‘fā itdüklerinde cāme-i cāh ü rif‘atleri Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi’ye i‘ṫā olındı. Biñ sekiz Ramazān’ınun yigirmi üçüncü günü⁴ yevmü’l-cum‘ada şarşar-ı berg-rīz-i memāt ile gül-berg-i cem‘ıyyetleri perīşān ve menşūr-ı ḥayātleri bī-nām ü nişān oldu. Edrinekaḡapısı ḥāricinde Ḥāzret-i Eyyūb reh-güzārında mānend-i genc-i maḥzūn mütevārī vü medfūndur. Hādī-i Baḡdādī tāriḫ-i intikāllerin bu güne edā itmişdür:

Bāḳī Efendi gitdi ‘uḳbāya biñ sekizde (1008)

¹ Cemādiye’l-āḥire’sinde:Cemādiye’l-ülā’sında SE

² maḥarr-ı ḥükümetlerine:yirlerine R1, SE

³ 264a E

⁴ 154b SE

Ferdā-yı rûz-ı intikâlleri ki yevmü's-sebtdür, cenâzeleri Câmi'-i Sultân Mehemmedî'ye ihzâr olunup harem-i muhterem-i câmi'-i şerîf mânend-i rûste-i mevzûn-eşcâr ser-â-pâ şufûf-ı ahyâr olup Şeyhü'l-İslâm Şun'u'llâh Efendi imâm olmağla envâr-ı du'âyı nişâr ve bu beyt-i meşhûrî tekrâr itmişler idi:

Çadrüni seng-i muşallâda bilüp iy Bâkî
Turup el bağlayalar karşıña yârân şaf şaf

Mollâ-yı merķûm naḥl-bend-i elvân-ı ma'ârif ü 'ulûm, ser-ğazel-i dîvân-ı faşâhat, tâc-beyt-i manzûme-i berâ'at, 'unvân-ı neşîd-i taḥkîk u îkân, beytü'l-kaşîd-i belâgat ü beyân, müfred-i mecmû'a-i mu'ciz-nizâm, ḥâtîme-i siḥr-âferînân-ı vahy u ilhâm, neşve-i tıynet-i pâki cur'a-i câm-ı maḥabbetden baқыıye ve terbiyet-i vücûd-ı mes'ûdı çarḥ-ı sâlûs u dağal-kâra maḥz-ı naқыıye idi. Ḥaḳḳâ ki ol üstâd-ı fenn-i belâgatüñ her maḥla'-ı ğarrâsı saṭr-ı ser-meşḳ-ı debistân-ı faşâhat ü beyân olup;

Öğrendi ğazel tarzını Rûmuñ şu'arâsı

fehvâ-yı¹ nükte-âmîzi muḳaddime-i vaşf u ıtrâsı ve her beyt-i gevherîn-esâsı kâr-nâme-i tâze-çarḥ-ı pesendîde-bînân kılınup;

Bu devr içinde benüm pâdişâh-ı mülk-i suḥan
Baña şunuldı kaşîde baña virildi ğazel

mazmûn-ı dil-âvîzi ḥâtîme-i medḥ u şenâsıdur.

İrdi söz ğâyete Bâkî ne dimek lâzımdur

Âşâr-ı celîlelerinden “*Me'âlimü'l-yaḳîn*” ismi ile müsemmâ terceme-i *Mevâhib-i Ledüniyye* ve *Terceme-i Fezâ'ilü'l-cihâd* ve Çuṭb-ı Mekkî'nüñ “*el-A'lâm fî Aḥvâli Beledi'llâhi'l-ḥarâm*” nâmı ile mu'allem kitâbını zebân-ı Türkî ile mütercem kılmışlardur. Mekke'den geldüklerinde pâye-i serîr-i Murâd Ḥânî'ye 'arz itmişler idi. Ve Ḥazret-i Eyyûb müderrisi olmaḳ taḳrîbi ile ol ğüzîn-i aşḥâb-ı kirâmuñ naḳl eylediği

¹ 266a R1

eḫādīs-i şerīfe-i gevherīn-nizāmı cem‘ idüp terceme itmişler idi. Hālā türbe-i muṭahharalarında raḫl-i ta‘zīm üzere nihāde ve taḫrīr-i ‘ayn-ı züvvār için mir‘āt-ı cilā-dāde gibi güşādedür. Cümlesi maḫbūl ü müselleme ve pesendide-i müşkil-pesendān-ı ‘ālemdür. *Dīvān*-ı belāgat-‘unvānları ḫod mānend-i nazm-ı Süreyyā ‘alem-efrāz-ı iştihār ve mu‘allaḫāt-ı seb‘a gibi envār-ı i‘tibārı pertev-endāz-ı her diyārdur. Nitekim dimişlerdür:

Bākī bu şi‘ri şafḫa-i çarḫ-ı berīne yaz
Görsün felekde söz nic’ olur ḫaşm-ı nābekār

Merḫūm-ı mezbūruñ evā’il-i zuḫūrı Sultān Süleymān Ḥān ḫazretlerinüñ ‘aşr-ı ‘adālet-‘unvānlarına müşādif olmağın terbiyet-i luṭf u ‘ināyetleri, ezḫār-ı rengīn-i eş‘ārını¹ şīşe-i ḫadr ü i‘tibārda büyā ve şevḫ-ı bahār-ı iltifāt ü ‘ātīfetleri hezār nağme-senc-i ṭab‘-ı nükte-güzārını mişāl-i murğ-ı Süleymānī şāḫsār-ı iştihārda² güyā kılmış idi. Her çend bārgāḫ-ı Süleymānī’ye nev-bāve-i nazm-ı ābdār ‘arz eyleseler devḫa-i ‘ināyet-i şehr-yārī ezḫār-ı gūn-ā-gūn-ı dirhem ü dīnārı nişār itmekden ḫālī degül idi. Nitekim iş‘ār³ buyurmışlardur:

Luṭfuñdan irdi Bākīye rengīn filoriler
Güyā saçıldı meclise⁴ bir destmāl-i gül

Yetmiş üç tārīḫinde ‘avāṭıf-ı ḫusrevānīden bir kıṭ‘a keşf-i *Keşşāf* ve bir *Hidāye* ve bir *Ekme* nüşḫaları iḫsān olıñduḫda bu kıṭ‘a-i yāḫūt-bahā ile⁵ edā-yı şükr-i na‘mā ve esāmī-i kütübe īmā itmişler idi:

Eyledi keşf ile izḫār-ı kerāmet keremüñ
İtdi müşkillerimüz ḫ‘āce-i iḫsānuñ ḫall

Kime kim reh-ber ola bedreḫa-i iḫsānuñ
Yolına ḫarşu ṭutar şem‘-i hidāyet meş‘al

¹ 264b E

² şāḫsār-ı iştihārda:- SE

³ - SE

⁴ - SE

⁵ Bu//ile:- SE

Gerçi kāmillere ‘ālemde nihāyet yokdur
Minnet Allāha seni cümleden itmiş ekme

Bu kıt‘a daḡı iltifāt-ı ḡaşlarına ihtisāş buldukların ifāde ider:

Luṭf idüp ol şeh-i firişte-ḡişāl
Ḳuzılar eylemiş ḡulina ‘aṭa

Bāḡiyā gel du‘āya başlayalum
Ḳuzuların baḡıḡlasun Mevlā

Seksan bir tārīhinde Sulṭān Selīm-i kerīm Şırabuñarı seyrine gidüp Şaḡn müderrisi iken bunları da‘vet ve dāḡil-i cennet-serāy-ı ḡarem-i ḡürmet itmişler idi. ‘Aşr-ı Murād Ḥānī’de ḡonce-i iḡbālī dil-ḡāh üzere ḡüşād ve mesned-i şadāret ile ber-murād olup elṭāf-ı selāṭini bu ḡüne ta‘dād itmişler idi:

Bāḡiye ez‘āfin iḡsān eyledi şāh-ı cihān
Ol kerem kim Şeh Selīm ü Ḥān Süleymān eyledi

Anlar itdi ḡākden eflāke gerçi ser-firāz
Menzilin şāh-ı cihān eyvān-ı Keyvān eyledi¹

Ḥidmet-i ḡāk-i cenābından gelen ḡadr ü şeref
Ser-efrāz-ı ehl-i dil mümtāz-ı aḡrān eyledi

Cülūs-ı Meḡemmed Ḥānī’de Rümili şadāretinden ma‘zül² bulunup ‘arz-ı ḡāli mutaḡammın eş‘ār-ı ṭurfe-maẓmūn ile iki def‘a maẓhar-ı elṭāf-ı ḡümāyūn olmuşlar idi. Şadāret recāsına nazm itdükleri le‘ālī-i ābdārdandur:

Ṭāli‘uñla nice bir ceng ü cidāl iy Bāḡī
‘Āḡıbet¹ kevkeb-i baḡtuñ seni dīvāne çeker

¹ Bu beyit SE’de bulunmamaktadır.

² müteḡā‘id SE

Devlet-i ŧāh-ı cihān-bāna² du‘ā kııl ki seni
Kimse çekmez ileri himmet-i ŧāhāne çeker

Ve lehu³

Derd ü miħnet çekme dergāhında iy Bākī yūri
‘Arz kııl bilmezse ħālūñ ħazret-i sulţān eger

Bir gedā miħmānıyuz lā’iķ görürse ħükm anuñ
İŧiginde nāna muħtāc olduğın miħmān eger

Ĥabbezā ‘aŧr-ı ehālī-perver ve devr-i ma‘ālī-güster ki vesā’iţ-i zınneti ve zīr ü
bālādan vezīr ü ŧāħib-i minneti taħallül itmedin⁴ ‘arz-ı ħāl iden vāŧıl-ı merām ve
mazmūn-ı beyt-i mevzūn düstüru’l-‘amel-i ŧab‘-ı ħod-gām ola.

Nā-dān elinden alma eger irse destüñe
ŧebbāz-ı āŧiyāne-i devlet yeden bi-yed

Merħūmuñ ħilāl-i müfākehede vāķi‘ olan nevādir-i muţāyebātı ve cevāhir-i
leţā’if-i ŧurfe-nikātı eŧ‘ār-ı dil-āvīzi gibi rengīn ve ma’nā-yı ŧeker-rīzi gibi ŧīrīndür.
Beste-i dil-güŧā-yı eŧ‘arı tāze⁵-ŧarz ü nağz⁶ ve ŧanā’i‘-i bedī’iyyeden tevriye vü ŧhām ile
pür-mağz olduğı gibi kelimāt-ı dürer-bārı nevābiđu’l-kilem⁷ gibi nevādir ü ħikem ve
cevāhir-i muţāherātı faŧŧ-ı nigīn ü yākūt-ı rengīn gibi be-cāy ü müstaħkem olup duħül-i
meclis-i feyz-ķarīnleri ile müŧerref olanlar güŧ-ı ħuŧını ķurtu’l-cevāhir-i nevādir ile
müŧennef kıılmaķdan ħālī degül idi.

ŧadef güŧın müzeyyen kıılmaķ için dürr-i lafzından
Kelāmın istimā‘ eyler pes-i dīvārdan deryā

¹ 266b R1

² Baħta E

³ Ve lehu:- E; Nażm SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ 155a SE

⁷ Kelīm R1

Duḥūl-ı meclis-i ḥāşşına ruḥşat mümkin olmazsa

Buḥārīdan gelür¹ diñler ḥadīsin ṭālib-i ma'nā

Bir def'a vālid-i merḥūmla² nādī-i keşirü'l-eyādilerine duḥūl müyesser ve kāse-i gūşla bu 'abd-i ḥaḳīr deryüzege-i cevāhir-i faẓl ü hüner olup ḥilāl-i şoḥbetde ekābir-i 'aşrdan birinüñ riḥleti ve meclis-i vücūddan def'-i şıḳleti müzākere olunup "Keşti-i girān-bār-ı 'ālem pārtālin atup sebük-bār ve bir endāze miḳdārı irtifā'ı āşikār oldı." buyurdılar. Bu maḳūle leṭā'ifi meşhūr ve ḳand-ı nebāt gibi zebān-zed-i cumhūr olmağın tafşilden icmāle 'udül olındı.

Mervīdür ki vālid-i merḥūmla dānişmendlikleri eyyāmında şerīk ü hem-'inān iken anlar birkaç ay miḳdārı³ muḳaddem mülāzım olup ol ešnāda didükleri ḡazelüñ maḳta'ında;

Meclis-i nazmı temām itdüñ selām olsun saña

Nev'iyā yā hū bugün 'uşşāḳa bāḳīler geri

dimekle ta'rīz-i fehm eyleyüp bundan mā'adā ser-i rāhda rāst geldüklerinde bunlaruñ inkisāriyla nazarı, anlarda maḡrūrāne ḥareket iḥsās itmegin te'eḫhürlerine şemātet aňlayup ba'dehu mazḥar-ı himmet-i şehenşāhī ve def'aten mülāzemet ve otuz aḳçe medrese iḥsānı ile mübāhī olduḡda dimişler idi:

Semend-i ṭab'a süvār oldı 'azm ider Bāḳī

Belāḡat ehline yā hū gönüller alçaḳda

Merḥūmuñ cevābı ve ḥāttime-bend-i ḥiṭābıdır:

Ferāz-ı serve çıḳup zāḡlar şalınmaḳda

Nevā-yı nāleleri 'andelībüñ alçaḳda

¹ Gelüp SE

² 265a E

³ - SE

Şu‘arā-yı ‘aşrdan esrār ile müttehim olan Hayālī ve Emrī hakkında kümeyt-i hāmeleri varaķu’l-hayāl-i şafahāt-ı nāmede bu gūne ğubār-engīz olmuş idi:

Tab‘uñ ki kân-ı gevher-i nazm oldu Bākīyā
İrmez senüñ hayālüne bir iki bengīler

Başdan bu faħr saña yiter kim şeh-i cihān
Hil‘at giyürdi nazmuña ğarrā Firengīler

Ve lehu

Tab‘-ı sâhîr-pîşeñe Bākī gönüller meyl ider
Şekker-i şî‘r-i dil-âvîzüñ meger efsûnlıdur

Dirme çatma giydürür iller libâsı şî‘rine
Hil‘at-ı nazm-ı cihān-ġirüñ senüñ altunlıdur

Naql olunur ki zemān-ı taleplerinde maħrüse-i Edrine’ye ğüzār ve ol diyār-ı cennet-âşârı zemīn-i eş‘ârı gibi maṭraħ-ı şu‘ā-ı enzār itdüklerinde¹ Edrine yārānı merħūmı bir nüzhetġāh-ı bī-mānende da‘vet ve ħarīfāne ‘aķd-ı şoħbet idüp hilāl-i muħāverede;

Her kişîye kendü şehri yeg gelür Baġdāddan

mazmūnı üzere maħāsîn-i şeh-i mezbūrı ta‘dād iderek Bākī Efendi merħūmdan² keşmekeş-i mübāħaşeye fayşal virmek recā eyledüklerinde “Ĥaķķā ki şehriñüzüñ maħāsîni çok, hemān ‘aybı budur ki içinde ādem yok.” demişler. Bu kelām-ı bün-tîz mānend-i tîr-i tîz derūn-ı yārāna te’sîr ve dil-i şāf-ı zülāl-mişāllerin tekdîr idüp bi’l-āħare muħācceleri muħācāta bā’iş ve müheyyic-i emvāc-ı ħavādiş olmuş idi. Edrine şu‘arāsından Emrī Çelebi ve Mecdī Çelebi ve Dimetoķalı olmaġla³ Deli Kerīm Çelebi ta‘aşşub eyleyüp itāle-i zebāne-i şemşîr-i zebān ve icāle-i kümeyt-i hāme-i muṭlaķu’l-

¹ 267a R1

² Efendi merħūmdan:Efendi’den SE

³ - SE

‘inān kılmıřlar idi. Bāķī Efendi dađı siper-be-rūy-ı cevāb ve ğaddāre-i zū’l-vecheyn-i lisān ile rū-bā-rū-yı ھاřm-ı girān-rikāb olup mukatta‘āt ile ķaķ‘-ı ‘ırķ-ı a‘dā ve řaĥā’if-i a‘rāzı kırtāř-ı rumāt gibi aĝrāz-ı ĥadeng-i ezā kılmıřlar idi. Ol kıt‘aların zikri ķabīĥ ve emvāt-ı Müslimīne mūcibū’t-tafzīĥ olmaĝın irādı revā görülmeyüp bu kıt‘a-i meřĥūre ile iktifā olındı:

şır-dilsün Bāķīyā āzürde-ĥātır olma sen
Ta’n u teřnī‘ itseler bir nice ‘āķķ-ı¹ bī-hüner

Görme misin itlerün ğavĝāsını bāzārda
İltifat itmez ğüzār eyler ĥırāmān şır-i ner

Bu eř‘ār-ı ābdār cevāhir-i deryā-yı řab‘-ı ğüher-zālarından nümūdārdur:

min-Ķařā’idihi

Ĥaķ-ı müřĝ-fāmuĥla iy ğonca-i ter
řekerdür o lebler mūmessek mükerrer²

Ne zībā yaraşmış o leblerle dendān
Ne ĥüb imtizāc eylemiş şır ü řeker³

řolar bū-yı müřĝīn-i zūlfüĥle ‘ālem
Döner nāfe-i miske⁴ çarĥ-ı müdevver

řıfāt-ı Bahār

Tāze cān buldı cihān irdi nebātāta ĥayāt
Ellerinde ĥarekāt eyleseler serv ü çenār

Yine ferrāř-ı řabā řaĥn-ı ribāt-ı çemene

¹ Celf-i SE

² 265b E

³ N e//şeker:- E

⁴ Çīne SE

Geldi bir kâfile kondurdu yüki cümle bahār

Dür ü yâkût ile bir naḥl-i muraşsa‘ şandum
Ergavān üzre dökilmiş қаtarāt-ı emṭār

Şiše-i çarḥda gör¹ bunca muraşsa‘ naḥli
Nice ārāste kılmış yine şun‘-ı Cebbār

Zanbaḳuñ goncesidür bāğa gümüş bāzū-bend
Za‘ferān ile yazılmış aña ḥaṭṭ-ı tūmār

Cām-ı mey қаtreleri sübḥa-i mercān olsun²
Gelünüz zerḳ u riyādan idelüm istiğfār

Şıfāt-ı Hilāl

Ḳara yaḳlaşdı şeb irdi diyü keşti-i hilāl
Bādbān açmış ider sür‘at ile ‘azm-i kenār

Ḳodı bir pāre yaḥı tās-ı zer-endüda felek
Şıvara tā Ramazān teşnelerin saḳḳāvār

Eşeridür görinen urdı miḥekk-i şāma
Şatıcaḳ şayrafi-i dehre felek bir dīnār

Ve lehu³

Çerāğ-ı māha yine bir filori dikdi güneş
Gören kimesne kenārın meh-i nev itdi ḥayāl

Şu sīb¹ şekline girdi şafaḳda cirm-i² kamer

¹ Çarḥda gör: çarḥın görür SE

² 155b SE

³ Ve lehu:- E, SE

Güzellenüp ola bir yanı şarı bir yanı al

Ne hoşkadur bu ki altında çarh-ı şu'bede-bâz
Koyunca mühre-i mihri güm eyledi fı'l-ḥâl

Ya cām-ı 'işret-i Dārā ya tāk-ı Kısradur
Tolaşdurur bu cihānı sipihr olup dellāl

Ḳanadı gūşesidür āşiyāneden görünür
Ferāğa vardı meger şāhbāz-ı zerrīn-bāl

Şıfat-ı Şitā

Zemīne bād-ı hevādan çok aḳçe düşdi yine
Pür itdi dāmen-i şahrāyı ṭoldı ceyb-i cibāl

Meger ki hoşḳa-i çarḥuñ zemāne ḥarrātı
Döker terāşesini kūh u deşte berf-mişāl

Cihānı berf ile yaḥ ṭıtdı kış kıyāmetdür
'Aceb mi yir yüzine çıḳsa hep defā'in-i māl

Pür oldı şāḥları üzre yaḥdan āyineler
Ġarīb şūrete girdi bu faşl içinde³ gāzāl

Meger ki 'ālem-i 'ulvīde nev-bahār oldı
Döker şükūfe-i bādāmı şaḥn-ı bāğa şimāl

Döşendi berf ser-ā-pāy şaḥn-ı şahrāya
Aḡardı rū-yı zemīn şanki taḥte-i remmāl

¹ Şu sīb:Sevābit SE

² Şekl-i SE

³ 267b R1

Niřān-ı pā-yı vuḥūř u ıuyūr řāhrāda
Çizildi rīk-i sefīd ūzre gūyiyā eřkāl

Beyāz dūřdi hele řekl-i řāli'-i eyyām
Miřāl-i çihre-i baḥt-ı edīb-i ferruḥ-fāl

şıfat-ı Ḥazān

Gūřene altun varaḥlar zeyn idüp bād-ı ḥazān
Gūyiyā zer-kūplar dūkkānı oldı gūlsitān

Riřte-i bārān gūmiř tel sīm-keř ebr-i ḥarīf
İki çarḥa dōndiler gūyā zemīn ū āsmān

Berg-i bīdi bāgda āb-ı revān ūzre gōrüp
Didiler aḥmıř gūlāfindan bu tīg-ı zer-niřān

Reh-güzār-ı bāga ser-tā-pā dōkūlmiř berg-i zer
şandum altun tebsīler şonmiş simāt-ı ḥusrevān

Gerçi merdāne şoyındı girdi meydāne dıraḥt
Geldi şış başdı velīkin virmedi ařlā emān

Dest-i berd-i şarşarı āḥir gōrüp řāh-ı çenār
Didi el arķası yirde āferīnler pehlevān¹

ez-Ġazeliyyāt

İrdi nesīm-i ma' delet-i kisrī-i² bahār
Zencīr-i 'adl çekdi çemenzāra cūybār³

¹ Dest//pehlevān:- E

² ma' delet-i kisrī-i:ma' delet-güsterī-i SE

³ 266a E

Güller siperler ile üleşdi filoriyi
Mülk-i şitâyı gâret idüp leşker-i bahār

Meydāna girdi şevk-ıla şemşîr-bāz-ı berķ
Çok aķçe şaçdı üstine ebr-i güher-nişār

Bir kīse içre lāle bu gün bezm-i bāğda
Ėayb itdi jāle beyzāların hoşķa-bāzvār¹

[Ve lehu]

Çarķ oķlarını atdı yine gülşene seķāb
Altun göbeklü bir siper-i la'1 tutdı hār

Dolāb ķurdı ķavs-i ķuzah bāğ-ı 'āleme
Mîz-āb gibi her yañadan aķdı cūybār²

Bāķî bu şi'ri şafha-i çarķ-ı berîne yaz
Görsün felekde söz nic' olur haşm-ı nābekār³

[Ve lehu]

Faşl-ı şitāda beyza-i sîmîn idi gūy-ı zemîn
Aldı ķanadı altına sîmurğ-ı zerrîn-bāl ü per

H'āb-ı 'ademden dīde-i ezhārı bīdār eyledi
Tahrîk-i bād-ı şubh-dem āvāze-i murğ-ı seķer

[Ve lehu]

Ėadden efzūn mihrüm ol nā-mihr-bān bilmezlenür

¹ “ez-Ėazeliyyāt” başlığı altında yazılan bu şiir bir kasideden alınmıştır.

² “ez-Ėazeliyyāt” başlığı altında yazılan bu şiir bir kasideden alınmıştır.

³ Bāķî//nābekār:- R1, SE

Hep bilür çok sevdüğüm ammā hemān bilmezlenür

[Ve lehu]

Müje haylin dizer ol gamze-i fettān şaf şaf
Güyyā cenge girer nīze-güzārān şaf şaf

Seni seyr itmek için reh-güzer-i gülşende
İki cānibde turur serv-i hırāmān şaf şaf

Leşker-i eşk-i firāvān ile ceng itmek için
Gönderür mevclerin lücce-i ‘ummān şaf şaf

Gökde efğān iderek şanma geçer hayl-i küleᅡ
Çekilür kūyuña murğān-ı dil ü cān şaf şaf

Cāmi‘ içre göre tā kimlere hem-zānūsun
Şekl-i saᅡᅡāda gezer dīde-i giryān şaf şaf

Ehl-i dil derd ü gamuñ ni’metine müstağraᅡ
Dizilürler keremuñ ᅡānına mihmān şaf şaf

Vaşf-ı ᅡaddüñle hırām itse ‘alem gibi ᅡalem
Leşker-i satrı çeker defter ü dīvān şaf şaf

ᅡadrüñi seng-i muşallāda bilüp iy Bāᅡı
Turup el bağlayalar ᅡarşuña yārān şaf şaf¹

[Ve lehu]

Kimse ᅡall eyleyemez müşkil-i rāz-ı felegi
Var ise ‘ıᅡd-ı Süreyyādur aña noᅡᅡa-i şek

¹ müje//şaf:- R1

Telḥ-kām itme beni dūstum acı söz ile
Lebūñ emdürmez iseñ tatlu dilūñ bārī gerek

[Ve lehu]

Kimi ayağūñ öpmege şarḡar kimi elūñ¹
Bāḡīye besdür iy gül-i ḡandān güler yüzūñ

[Ve lehu]

Ḡonceler içre nihān eyleme gül-berg-i terūñ
Ya'nī seyr eyleyelüm sīneñi çöz dügmelerūñ

[Ve lehu]

Dil-rübālarla 'aceb keşreti var her yoluñ
Geçemez ḡūblarından göñül İstanbulūñ

[Ve lehu]

Çok² tehī devr ide bu sāḡar-ı mīnā bizden
Var iken şīşede bāḡī hele sāḡī berü gel

[Ve lehu]

Hergiz ne ḡadr u cāh ü ne sīm ü zer isterin
Bir serv boylu dil-ber-i sīmīn-ber isterin

Bāḡ-ı behişt-i kūyına yāruñ irem diyü
Ḥaḡdan hemīşe uçmaḡa bāl ü per isterin

¹ lebūñ E
² Çün E

Sīm-i sirişki ħarc iderin ħāk-i pāyüñe
İksīr-i ‘ıŝķ t̄ālibiyüm cevher isterin¹

[Ve lehu]

Muraşşa‘ sāyebānından döküldi ebr-i nīsānuñ
Dür ü yāķūt-ı rummānī nihāl-i ergavān üzre

[Ve lehu]

Maĥbūb u mey mülāzemetinden kaçardı dil
Geldi yitişdi bir yañadan nev-bahār ise

[Ve lehu]

Ķorķum oldur göz dege ħāk-i der-i cānānuma
Yoksa kuĥlāsā çekerdüm çeşm-i ĥūn-efşānuma²

Yār defterden yine Bākī ħazınmaķ var dimiş
Yañlış añlatmış ‘adüvler ben ħulın sulţānuma

[Ve lehu]

Bize esrārını açmaz meye ta‘n itmedin geçmez
Gel iy sākī geçür bundan bu ‘aķl-ı dāniş-endüzi³

[Ve lehu]

Şarāb-ı bezm-i ħam zevķın ne mīr ü ne vezīr itdi
Anuñ keyfiyyetin benden su‘āl eyleñ faķīr itdi⁴

¹ hergiz//isterin:- R1, SE

² Çeşm//efşānuma:dīde-i giryānuma SE

³ 266b E

⁴ Şarāb//itdi:- E

el-Mevlā ‘Ubūdī (‘Ubūdī)

İsmi ‘Abdu’llāh olmağla bu lağab ile şöhret-şi‘ār ve şi‘ri yoğ-iken mağlaş ile şāhib-i iştihār olmuş idi. ‘Alā’iyye diyārından kudūm ve hıdmet-i medāris-i ‘ulemā-yı Rūm idüp H̄āce Sa‘de‘d-dīn Efendi‘den mülāzım ve ʔarīq-ı tedrīse ‘āzım olduğdan soñra aħz-ı menāşıb ve i‘tilā-yı merātib iderek kırk aqçe medreseden ma‘zül iken ʔokuz yüz ʔoksan bir¹ Rebī‘u‘l-āħir’inde² Hasan Beg yirine Murād Paşa ħāricine ‘āric olmuş idi. ʔoksan altı³ Cemādiye‘l-āħire’sinde Paşa-zāde yirine⁴ Zāl Paşa Sulṡānī pāyesine⁵ pā-yı himmet ʔomış idi. ʔoksan sekiz Rebī‘u‘l-evvel’inde Gelibolılı Maħmūd Efendi yirine Mar‘aş ʔazāsı virilüp ʔabul itmemekle ‘azl iħtiyār eyledi. Biñ dōrt Cemādiye‘l-ūlā’sında ʔazancıkulı Sinān Efendi yirine Şaħn müderrisi olmuş idi. Biñ yedi Cemādiye‘l-ūlā’sında ‘Abdu‘l-‘azīz Efendi yirine Sulṡān Selīm-i ʔadīm Medresesi ile tekrīm olındı. Biñ sekiz Rebī‘u‘l-evvel’inde Ĥaydar Efendi yirine Süleymāniyye pāyesine terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Zī‘l-ħicce’sinde fevt olup medresesi ‘Azmī-zāde Efendi’ye tevciħ olındı.

Mevlānā-yı merḡūm āşnā-yı muḡaddimāt-ı ‘ulūm, lāzıme-i Etrāk olan zerḡ u riyādan hişşedār, şūret-i şalāħı zuhūrına medār olup Eskiserāy’da imām olmağla dāħil-i şaff-ı ‘ulemā-yı a‘lām olmuş idi.

el-Mevlā ‘Alī el-‘Arabī (‘Arab Efendi)

Merkez-i dā’ire-i ħıṡṡa-i Şām olan “Anṡakıyya” nām şehir-i meşhūrdan hüveydā ve noḡta-i vücūdı beydā-yı⁶ bādiye-i ‘Arab’dan peydā olup ħāl-i çihre-i ħübān gibi zīver-i şaħīfe-i dü reng-i leyl ü nehār ve süveydā-yı dil-i ehl-i⁷ ‘irfān gibi envār-ı isti‘dād ile ʔarīn-i iştihār olmuş idi. ʔokuz yüz altmış ħudūdında dārü‘l-mülk-i İstanbul’a kudūm ve ħasbe‘l-‘āde īfā-yı ħaḡḡ-ı ri‘āyet-i rūsūm idüp Bostān Efendi’nüñ debistān-ı ifādesine müdāvım ve hıdmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım olmağın ba‘z-ı medārisde müdārese-i fūnūn ve ta‘līm-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn iderek Bosna Serāyı’nda müftülere maħşūş olan Ĥusreviyye’ye müderris ve iftā vü ifāde ile mümāris

¹ Yedi SE

² Evvelinde SE

³ 268a R1

⁴ - R1

⁵ 156a SE

⁶ Bīdār SE

⁷ - SE

olup ba‘dehu Hezārgırad’da vāki‘ İbrāhım Paşa Medresesi’ne vāşıl ve ifāde vü iftā ile ‘uğde-güşā-yı her müşkil olmuş idi. Ba‘de’l-infişāl maḥdūmı Bostān-zāde Efendi toḡsan yedi tārīhinde şeyḫü’l-İslām olduklarında fetvā muḫābelesi ḫidmetinde istiḫdām buyurulmuşlar idi. Ol ḫidmet-i celīle muḫābelesinde i‘zāz ü ikrām idüp ḫaşaba-i Baba’da vāki‘ Sultān Bāyezīd Ḥān Medresesi ḫayd-ı ḫayātla in‘ām olındı. El-ḫāletü ḫāzihi bilād-ı şelāşeden ḫāric, cemī‘-i memālik-i ‘Oşmāniyye’de iftāya izn-i ḫümāyūn ile ser-efrāz buyurılıp iftā ve ifāde ile müddet-i ḫayātı itmām ve biñ sekiz senesinde ‘azm-i dārü’s-selām eyledi. Ḫaşaba-i Baba’da mütevārī-i ḫāk-i fenā ve mezār-ı fā’izü’l-envārı maḫanne-i icābet-i du‘ādur.

Mevlānā-yı merḫūm deryā-yı fesīḫü’l-ercā-yı ‘ulūm, mecma‘u’l-baḫreyn-i ma‘ḫūl ü menḫūl, mevrīdū’n-nehreyn-i fūrū‘ u uşūl, silāḫ-ı ‘ulūm-ı āliyye-i fażıl ü edeb ile memālik-i fūnūn-ı dīniyyenüñ ḫārisi, raḫş-ı ḫab‘-ı Tāzī-neseb ile meydān-ı feresūñ fārisi, her fende kāmīl, ḫabr-ı fāzıl u baḫr-ı şāmīl idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Mülteḫa’l-ebḫur*’a şerḫi ve edeb-i ḫazāda müdevven kitābı ve muḫadderāt-ı resā’il-i müşgīn-niḫābı vardır. Bu ḫaḫīr ḫaḫtı ile bir mecma‘u’l-fetāvā nüşḫasına mālīk oldum. Hevāmişinde müfīd kelimātı ve tetebbu‘ u iḫāḫadan nāşī taḫḫīḫātı vardır. Bosna’da müftī iken virdügi fetvā ifādeden ḫālī olmamaḫla bi-‘aynihā naḫl olındı:

Şūret-i Fetvā¹

كما كنت فى بلدة سراى استفتيت عن واد مباح من ارض فى حكم المباح فى جنبه الملاك² متعددة بعضها ورا بعض فانهدم الحرف الاول و انهار ترابه باسره الى حوف الوادى ثم انتقل تراب ماوراه الى حيز الاول ثم الثالث الى الثانى ثم الرابع الى الثالث وهلم جرا هل لكل من الملاك التصرف فى ترابه حيثما وجده او فيما بين حدوده اي تراب كان بعد استخارة الله تعالى بان لكل منهم ان يتصرف فى ترابه فالاول يتصرف فيما وقع فى حوف الوادى و الثانى فيما بين حدود الاول و الثالث فيما بين حدود الثانى و هلم جرا الى الآخر لكن ان اراد الاخير ان يسترجع³ ترابه الى حيزه ثم و ثم لا يمنعون عن ذلك كما لا يخفى فليتأمل حرره الفقير على العربى المفتى عفى عنه

¹ Mektüb SE

² 267a E

³ “Saray Bosna şehrindeydim. Umuma ait, yanında da parsel parsel sahipli bahçeler ile ilgili fetva istendi. Bu bahçenin birinci köşesi çökmüş ve toprakları vadinin ortasına sürüklenmiş. Sonra üstteki parça bu ilk kayan kısma kaymış. Üçüncü parça ise ikincinin yerine kaymış. Dördüncü parça ise üçüncünün yerine kaymış. Bu şekilde bahçenin düzeni bozulmuş. Her bir toprak sahibinin nerede bulursa olsun gerçek sınırları içerisinde mi tasarrufunda mı tasarruf hakkı vardır, yoksa toprağı nerede olursa olsun gerçek sınırları içerisinde mi tasarruf hakkı vardır? İstihāre duası yaptıktan sonra (dedim ki) onların her biri için toprağında tasarruf hakkı vardır. Bu yüzden birinci şahıs toprağıni bulduğı vadinin ortasında tasarruf eder. İkinci şahıs birincinin sınırları içerisinde tasarrufta bulunur. Üçüncü şahıs ikinci kişinin sınırları içerisinde tasarrufta

Faḫīr eydürin; merḥūm bezzāziyye mes'elesin ve Ebu's-su'ūd fetvāsın görmeyüp iftā itmiş.

و المسئلة هذه و على هذا لو اندك الجبل بما عليه من الحديقة رجل في اسفل الجبل يرد اقل قيمتها صاحب الاكثر
علي صاحب الاقل و يملكها في آخر كتاب الغصب هذه المسئلة غير موجودة في عامة النسخ و انما رأيتها في هذه
النسخة اخرى مستنسخة عن الاصل مقروءة على المصنف سنة ثمان عشرة و ثمانمائة نقل من خط المولى ابو
السعود و افتى بهذه المسئلة و الفتوى مشهورة²

el-Mevlā Muṣṭafā (Ayāṣī Muṣṭafā Efendi)

“Ayāṣ” nām қаşабada inti'āş bulup sermāye-i isti'dāda mālīk ve ṭarīḳ-ı 'ilme sālīk olduḡda ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle kām-revā ve merātib-i 'izz ü 'alāda menāzil-peymā olduḡdan şoñra kırk aḳçe medreseden ma'zül iken toḡuz yüz seksan sekiz Şa'bān'ında Küçük Muṣṭafā Efendi yirine elli aḳçe ile Burūsa'da³ Yıldırım Hān müderrisi olmuş idi. Toḡsan bir Zī'l-ḥicce'sinde Çeñe Efendi yirine Kızılmuşluk pāyesine terfī' olındı. Toḡsan iki Şa'bān'ında selefī yirine Şaḡn'a geldi. Bir aydan şoñra Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine altmış aḳçe ile Anḳara fetvāsı tevcīh olındı. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde vazīfe-i teḳā'ūd iḥsān olunup medresesi Kızılca Hāyre'd-dīnoḡlu 'Abdu'llāh Efendi'ye virildi. Biñ toḡuz Şafer'inüñ dördüncü günü İstanbul'da intikāl ve 'ālem-i ḳudse isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḫla meşhūr, rāy-ı rezīn şāḫibi, zāt-ı güzīn idi.

el-Mevlā'u'l-fāzīl Şemse'd-dīn Aḫmed el-Enşārī (Mollā Aḫmed Efendi⁴)

bulunur. Bu şekilde müselselen devam eder. Fakat son kişi topraḡını daha sonra asıl yerine taşımak isterse açıkça anlaşılacağı üzere buna engel olamazlar. Bunu düşün. Müftü Ali el-Arabī bu fetvayı kaleme aldı. Allah onu affetsin.”

¹ هذه // مشهورة der-kenar R1, E, SE

² “Eğer bir daḡ üzerindeki bahçe ile birlikte, başka bir adamın daḡın alt tarafındaki bahçesine devrilse değeri az olan bahçe sahibi, değeri çok olana bedelini öder. Böylece değeri fazla olan bahçe sahibi, o bahçeyi de sahiplenir. (*Hidāye'nin*) *Gasb* bölümünün sonunda, nüshaların genelinde bu mesele bulunmamaktadır. Bu meseleyi aslından çoḡaltılmış başka bir nüshada gördüm. Eserle ilgili (H.) 818 senesi tarih olarak verilmiştir. Mevla Ebussuud'un yazısıyla nakledildi. Bu meselede bu şekilde fetva verilmiştir. Meşhur olan da budur.”

³ 156b SE

⁴ - R1, E

Gencîne-i zāt-ı şerîfi Karabâğ Gence'den bedîdâr ve ibrîz-i hâlişu'l-'ayâr-ı isti'dâdı mazhar-ı kabûl-i erbâb-ı i'tibâr olmuş idi. Vâlid-i mâcidleri zümre-i şulehâ-yı nezâhet-ihtivâdan Rûhu'llâh-ı Enşârî روح روجه الباری¹ hizmetleridür ki ol diyâr-ı celîlü'l-âşârda müte'ayyinân-ı rûzgârdan idi. Taşşîl-i sermâye-i 'ulûm ve âheng-i dârü'l-mülk-i Rûm idüp 'ulemâ-yı 'aşrdan istifâde vü istifâza ve Süleymâniyye müderrisi iken Şâh Efendi dârü'l-ifâdesinde edâ-yı hizmet-i i'âde itdükden sonra yetmiş târîhinde mülâzım ve tarîk-ı sa'âdet-refîk-ı tedrîse 'âzim olmuşlar idi.

Naql olunur ki ol târîhde şadr-ı Rûm olan Hâmid Efendi merhûm Şâh Efendi Süleymâniyye'den Mısr'a kâzî olup vedâ'a vardukdâ buyururlar ki "Mülâzım olan mu'îdüñ Mollâ Aḥmed, fazîlet ile ser-âmed olduḡın işidürin. Eger intizâm-ı emr-i tarîkı Mısr niyâbetinden intifâ'a taḡdîm iderse² mülâzemet itsün. İç ilde medrese vireyin." Şâh Efendi şadr-ı 'âlî-kadrüñ iltifât-ı bî-kerâne muḡârin va'd-ı iḡsânın mevlânâya naql eyledükde mülâzemeti karar virüp üç sene miḡdârı mülâzemet itmiş iken Hâmid Efendi'nüñ 'ulüvv-i cenâbı bir kerre pürsiş-i hâle müsâ'id³ olmayup yetmiş dört târîhinde şadâretten munfaşıl ve Şâh Efendi Edrine ḡazâsına müntaḡil olduḡda şadr-ı cedîd ḡâzî-zâde Efendi iḡsân idüp Şâh Efendi bu mu'âmeleden münfa'il olmaḡın mülâḡât esnâsında "Ḥa'n u ḡanz yüzinden benüm sulḡânüm Mollâ Aḥmed dâ'ileri iltifâtlarına maḡrûr olup Mısr niyâbetinden memnû' olduḡı⁴ gibi bu ḡaḡîr daḡı şadâḡat ü nezâhetle hizmetinden maḡrûm oldum." didükde ḡitâb-ı 'iḡâb-âmîz idüp⁵ "Benüm efendüm biz aña medrese virelüm dimek, medreseye istiḡḡâḡını beyân itmekdür. Şudûr-ı 'ulemânüñ kabûl ü imzâsı ve iltifât ü irtizâsı maḡz-ı 'aḡâ degül midür!" diyü cevâb virmişler. Şadr-ı evvelde olan şudûr-ı kirâmuñ emr-i tarîḡa ihtimâmı bu muḡaddîmeden ma'lûm-i enâm olur. ⁶شكر الله سعيهم وبدل الله با لبشرى نعيم

El-hâletü hâzihi *Hâşiye-i Tecrîd* ve *Miftâḡ* payelerine müderris ve ḡalka-i ifâdeye şadr-ı meclis olup ḡoḡuz yüz yetmiş yedi târîhinde Vezîr-i A'zam Meḡmed Paşa'nuñ Bergos'da binâ itdüḡi medrese temâm olup ibtidâ kırḡ aḡḡe ile bunlara in'âm olındı. Yetmiş ḡoḡuz Rebî'u'l-âḡîr'inde 'azl olunup Dökmeci-zâde Efendi'ye tevcîh olındı. Seksan Şafer'inde Ḥasan Beg-zâde yirine İstanbul'da olan medreselerini 'inâyet eylediler. Seksan bir Ramazân'ında selefleri yirine İsmiḡân Sulḡân pâyesine terfî'

¹ "Allah onun ruhunu ferah kılsın."

² İdüp SE

³ muşâdif SE

⁴ 269a R1

⁵ 267b E

⁶ "Allah çabalarının karşılığını versin ve ölümünü müjdeye/mutluluḡa dönüştürsün."

olındılar. Seksan üç Receb’inde Baba-zāde yirine Şahn-ı Semāniye’ye kadem başladılar. Seksan dört Rebī’u’l-āḫir’inde yine anlar yirine Ayaşofıyya Medresesi’nde idmān-ı kepāde-i efkār ve şaşt-ı każā-te’sīr-i ḥadeng-i enzār ile tāk-ı sipihre kemān aşdılar. Seksan yedi Şa’bān’ında Dökmeci-zāde yirine Üsküdār’da vāḳi’ Sultān Medresesi ile bülend-maḳām ve bālā-nişīn-i müderrisīn-i kirām olup ḡurre-i Ramazān’da evā’il-i Süre-i En’ām’dan لا انزل عليه ملك¹ āyet-i kerīmesinüñ tefsīrinden ders görülmek tenbīh olunup evā’il-i Zī’l-ḥicce’de ‘aḳd-ı meclis-i ders-i ‘āmm ve cevher-i zāt-ı melek-simātların vāsītatu’l-ıḳd-ı ‘ulemā-yı a’lām itmişler idi. Ol meclis-i ḥāşş-ı ‘āmmu’l-ifādenüñ² ser-ḥalka-i efāzıl-ı sādesi Maḥmūd Paşa Müderrisi Şun’u’llāh Efendi ve karīnleri olan Yeñi ‘Alī Paşa Müderrisi Kınalı-zāde Ḥasan Çelebi olup yigirmi aḳçe medreseye varınca her pāyeden ikişer ādem mānend-i qarā’in-i inşā ve fāşıla-i lü’lü’-i lālā-munazzam olmuş idi. Risāleleri maḳbūl-i şudūr ve kelimātı müselleme-i cumhūr olduğdan sonra iki mu’īdi mülāzım olup mecmū’-ı ‘ulemāya ikişer dānişmend tevzī’ itmişler idi. İkrāmen li-şānihi ve iclālen li-manşibihi ve şāhibeti bünyānihi Ḥāce Efendi ile şeyḫü’l-İslāma virilen dānişmendlerüñ ikisi daḫı müneccez³ mülāzım olup sā’ir şudūr-ı ‘ulemāya varanlaruñ biri ol ḥāletde, biri nevbette mülāzım olmak üzere fermān olındı. Seksan toḳuz Cemādiye’l-ülā’sında Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine każā-yı Şām-ı şeref-encām ile maḳzi’l-merām oldılar. Toḳsan bir Rebī’u’l-āḫir’inde Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi yirine Edrine każāsına tebdīl, ḡurre-i Zī’l-ḥicce’de anlar yirine İstanbul’a naḳl ü taḫvīl ile tebcīl olındılar. Toḳsan iki leyletü’l-ḳadrinde berāt-ı cāh ü şevketi ‘unvān-ı şadāretle bülend-ḳadr ve selef-i bāhirü’ş-şerefi yirine Anaḫolı ḳuḫrında şadr olmuşlar idi. Ol pāyede daḫı bu ḫuşuş ile⁴ ba’z-ı ‘ulemāya iḳtidā eyleyüp imtiḫān-ı ‘ulemā-yı a’lām ve ‘aḳd-ı meclis-i ders-i ‘āmm itmişler idi. Toḳsan dört Şa’bān’ında vazīfe-i emşalle müteḳā’id olup Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi i’āde olındı. Toḳsan altı Muḫarrem’inde Mekke’ye naḳl olunan Bahā’e’-d-dīn-zāde Efendi yirine każā-yı Mışr-ı Ḳāhire ile nücūm-ı zāhire-i iḳbālleri zāhire oldı⁵. Toḳsan sekiz tārīḫinde każāsı ḫālide edā-yı menāsik-i ḥacc ü tavāf ve zāmile-i ‘azīmetin Ḥarem-i muḫteremde iḳāf idüp sene-i mezbūre Zī’l-ḳa’de’sinde munfaşıl ve mesned-i ḫükümetlerine Beg-zāde Efendi vāşıl oldı. Elf-i kāmīl Receb’inde Rūm’a naḳl olunan Bāḳī Efendi yirine mükerreren Anaḫolı ḳāzī’askeri oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde

¹ *Kur’ân-ı Kerīm, En’ām Sūresi, 06/ 08, “... ona bir melek indirilmeli değil miydi ...”*

² 157a SE

³ Müneccezen SE

⁴ bu//ile:- E, SE

⁵ 269b R1

Rümili şadrında mekân ve selef-i sâliflerine cā-nişîn olmuşlar idi¹. Biñ bir Şafer'inüñ selhinde 'azl olunup fetvâdan müteķā'id Bostân-zāde Mehemmed² Efendi şalışen şadru'l-'ulemā oldu. Ol esnāda Vezīr-i A'zam Sinān Paşa binā eylediği dārü'l-ħadīs temām olup;

Medrese-i ders-i rüsümü'l-kemāl (1001)

mısrā'ı tārīh-i ħitām olduğda yüz otuz aķçe ile bunlara in'ām olındı. Biñ dört Ramazān'ında Anağolı şadrından naķl olunup gitmedin mesned-ı Rüm'a terfī' olınan Dāmād Efendi yirine sāniyen Ķāhire-i ma'azziyye ħükümeti ile i'zāz olındılar. Biñ altı Muħarrem'inde vazīfe-i teķā'üdları 'avd eyleyüp 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi ol manşıb-ı refī' ile ser-efrāz kılındı. 'İlm ü 'ibādete şedīdü'l-iştigāl ve müţāla'a vü te'līf ile varaķ-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken biñ toķuz Şafer'inüñ on üçüncü günü sefer-i āhirete isti'cāl ve 'ālem-i ħudse intikāl eyleyüp Şeyħ Vefā Cāmi'i ħazīresinde medfün ve reh-güzāra nāzır manzara dāħilinde mütevārī vü maħzündür.

Mollā-yı merķūm deryā-yı bī-kerān-ı 'ulūm, fūnūn-ı naķliyyenüñ süvār-ı yek-rān-ı³ ħurfe-naķl-i meydānı, 'ulūm-ı 'aķliyyenüñ 'inān-rīz-i zū'l-'ıķāl-i şabā-cevelānı, nāy-ı ħāmesi nevā-yı taşnīf-i tāze ile bülend-āvāze, suţūr-ı nāmesi evtār-ı ķānūn-ı sāz-nevāz gibi şīrīn-āğāze, midād-ı sürħ u siyāh ile⁴ ħuţūtı nāfe-i müşg-i nīm-ħām, yāħūd benefşezār içinde gül-berg-i la'l-fām, hey'et-i ħaţţ-ı sürħı şekl-i ħumret gibi kāşif-i rümüz-ı nihānī ve ħuţūţ-ı siyāhla 'anber⁵ ü aħker gibi sevād-ı levħ-i sīmīn ü aħmer-i ķānī, baħr-ı kāmīl ve ħabr-ı şāmīl idi.

Āşār-ı celīlelerinden *Tefsīr-i Beyzāvī*'ye⁶ ħāşiyeleri ve kümeyt-i ħāmeye ıtbāķ-ı evrāķdan mülevven ħāşiyeleri ve *Telvīħ* ve *Mevāķıf* ve *Miftāħ*'a ta'līķātı ve şürūħ-ı *Hidāye*'ye kelimātı vardır. Bostān-zāde Efendi müftī iken kışāsa⁷ müte'alliķ bir fetvāların taħţı'e eyleyüp ħarafeynden risāleler ve maķāleler yazılmışdır. Meşhürdür.

el-Mevlā Tāce'd-dīn (Tāce'd-dīn)⁸

¹ 268a E

² - SE

³ Yek-rān-ı:- SE

⁴ - SE

⁵ 157b SE

⁶ Ķāzī'ye SE

⁷ müzāħata SE

⁸ E'de sıralama değişıyor. 269b E; SE'de ise mükerrer yazılmıştır. Aynı biyografi 159a'da da mevcuttur.

Vilāyet-i Anaṭolı'dan hüveydā ve beydā-yı sa'y ü talebde dīde-düz-i pertev-i necm-i hüdā olup Māverā'ü'n-nehrīler gibi şalāh u 'iffeti sermāye ve dürretü't-tāc-ı fażl ü edebi pīrāye kılduğdan şoñra āheng-i dārü'l-mülk-i Rüm ve hıdmet-i fużalā-yı kurüm idüp ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle kām-revā ve ṭarīķ-ı 'ilmde menāzil-peymā olmağın kırķ aķçe medreseden ma'zül iken ṭoķuz yüz seksan beş Şa'bān'ında bālāda meşṭūr olan Köse Tāce'd-dīn maḥlūlinden Seyyidī Ğāzī Medresesi'ne vāşıl¹ ve me'zūnun bi'l-iftā olmağla güher-nişār-ı mesā'il olmuş idi. Ṭoķsan iki Ramazān'ında ḥacca müteveccih olup medrese ve fetvā Ḥüsām Efendi'ye in'ām olındı. Ṭoķsan altı Muḥarrem'inde Ayās Efendi yirine Amāsiyya fetvāsı ināyet olındı. Biñ dört Ramazān'ında 'azl olunup ol manşib-ı refi' Seyyidī Ğāzī fetvāsından munfaşıl Aḥmed Çelebi'ye virildi. Vazīfe-i teķā'üd ile sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ ṭoķuz Şafer'inde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm tāc-beyt-i manzūme-i 'ulemā-yı Rüm, pīr-i şāliḥ-i² mübārek-dem, pāk-nihād ü melek-nijād ādem idi.

el-Mevlā Luṭfu'llāh (Luṭfi Çelebi)³

Ḥamīr-i māye-i vücūdi ḥāk-i pāk-i İznīķ'den⁴ bedīdār olmuşdur. Şafaḥāt-ı ḥālī maṭraḥ-ı şu'a'-ı luṭf-ı İlāhī ve şaḥīfe-i bāli ķābil-i nuķūş-i fażl-ı nā-mütenāhī olup Zekerıyyā Efendi hıdmetlerinden⁵ mülāzemetle mübāhī olmuş idi. 'Azm-i ṭarīķ-ı sa'ādet-refiķ ve devr-i menāzil-i ders ü taḥķiķ iderek kırķ aķçe medreseden ma'zül iken biñ senesi ḥudūdında Şūr Bālī yirine Balıkesri Medresesi'ne vāşıl ve iznün bi'l-iftā ile ser-bülend-i emāsil olmuş idi. Biñ ṭoķuz Rebī'u'l-evvel'inde fevt olup medresesi Karamanī-zāde'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāh ile meşḥūr, nezīh ü laṭīf, zāt-ı şerīf idi.

el-Mevlā 'Abdu'r-ra'ūf ('Arab-zāde Efendi)⁶

¹ 159b SE

² 270a E

³ E'de sıralama değışiyor. 268a E

⁴ 270a R1

⁵ ḥazretlerinden SE

⁶ SE'de sıralama araya giren "el-Mevlā Şerefü'd-dīn" biyografisinden sonra 158a'da bu biyografi ile devam etmektedir.

Zāt-ı ‘arîk u aşîli Vā’iz Mollâ ‘Arab’uñ ferzend-i fezâ’il-güsteri ve Ğarîk ‘Arab-zâde Efendi’nün birâder-i kihteridür. Toğuz yüz otuz iki senesinde maṭla’-ı vücûddan bedîdâr ve serâ-perde-i ‘ademden pîşgâh-ı şühûdda nümâyende-i dîdâr olup iktisâb-ı re’sü’l-mâl-i fazl ü kemâl ve ṭarîk-ı pür-tevfîk-i ‘ilme sevḳ-i cemâl itdükde ‘ulemâ-yı ‘aşrdan birâderleri hîdmetinde iştiğâl, ba‘dehu Burûsa’da Aḥmed Paşa Müderrisi Kâzî-zâde Efendi’ye ittîşâl eyleyüp ba‘dehu Niksârî Kayını ve Küçük Şems ve Küçük Bostân ve İmâm-zâde dârü’l-ifâdelerini menzil ve Şaḥn müderrislerinden ‘Arab-zâde ‘Abdu’l-bâkî Efendi¹ ve ‘Abdu’r-raḥman Efendi ve Edrine Bâyezîdiyyesi’nde Baldır-zâde Efendi² ḥuzûrlarında idâre-i kü’ûs-i fezâ’il idüp toğuz yüz elli bir târîhinde fetvâdan soñra Şaḥn müderrisi olan Çivi-zâde Efendi³ âstânesine intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb itmiş idi. Elli beş senesinde Kınalı-zâde ‘Alî Efendi yirine yigirmi⁴ aḳçe ile Burûsa’da Ḥamza Beg müderrisi olup ol ešnâda Sulṭân müderrisi olan Küçük Tâce’d-dîn Efendi mu’tâd-ı eslâf üzere ‘aḳd-ı meclis-i ders-i ‘âmm eyledükde vâsiṭatu’l-ıḳd-ı ‘ulemâ-yı a’lâm olup işbât-ı fezâ’il itmekle beş aḳçe teraḳkî ile ser-efrâz-ı efâzıl olmuş idi. Altmış târîhinde vâkî‘ Naḥcivân seferine revân olup otuz aḳçe ile Edrine’de Çuḳacı Ḥacî Medresesi inâyet olındı. Altmış yedi târîhinde Anaṭolî Şadrı ‘Abdu’l-kerîm-zâde Efendi ḥuzûrında fûnûn-ı selâşeden imtiḥân olup taḥḳîk-ı mesâ’il ve taḥrîr-i resâ’il idüp kırk aḳçe ile Burûsa’da Ḥanceriyye’ye nâ’il oldı. Yetmiş üç Cemâdiye’l-ülâ’sında şadreyn-i fâzılın olan Ḥâmid Efendi ve Pervîz Efendi ḥuzûrlarında ḥarice ṭalibler imtiḥân olunmak fermân olup Zekerîyyâ Efendi ḥazretleri ve Deli Kerîm Çelebi ve Manav Seyfî Efendi ve Beñli Maḥmûd ve Ayâs Efendi ile Şeyḫ Vefâ Câmî’-i Şerîfî’nde *Hidâye*’nün *Kitâbü’l-cinâyâl*’ından okuyup risâleler taḥrîr itdüklerinde rehîne-i imtiyâz olan Eski ‘Alî Paşa Medresesi ile Zekerîyyâ Efendi hîdmetleri ser-efrâz olup Toḳkapusı’nda vâkî‘ Aḥmed Paşa rûḥı için binâ olunan medrese henüz temâm olmağın bunlara in‘âm olup sâ’irleri daḫı ‘ale’t-tertîb taṭyîb olındı. Yetmiş yedi Zi’l-ḳa’de’sinde Zekerîyyâ Efendi yirine Üçşerefeli pâyesine terfî‘ olındılar. Seksan bir Muḥarrem’inde Ḥacî Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘Abdu’l-vâsi‘ Çelebi yirine Sulṭân Selîm-i Ḳadîm Medresesi ile tekrîm olındı. Seksan üç Receb’inde belde-i fâḥire-i Selânik ḳazâ-yı⁵ Sidreḳapusı ilḥâḳı ile

¹ - SE

² Ve//Efendi:- SE

³ - SE; 268b E

⁴ Yigirmi beş SE

⁵ - SE

mevleviyyet olup ibtidā bunlara ‘ināyet olındı. Seksan beş Rebī‘u’l-āhīr’inde¹ ‘azl olup Rā‘ī Ḥasan Efendi mesned² -ārā-yı hükümetleri oldı. Seksan yedi Zī’l-ḥicce’sinde Ğalaṭa kazāsından Eyyūb kazāsı ifrāz olup kaşaba kuzātından Şāh Efendi’ye i’tā olınuḡda kâzīsı Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi kabūlden ibā ve tercemelerinde zıkr olınan laṭife ile isti’fā vü istiğnā itmegın Ğalaṭa kazāsıyla maḡzi’l-merām oldılar. Seksan sekiz Cemādiye’l-āhīre’sinde ref’ olup yirlerine Şems Efendi terfī’ olındı. Ṭoḡsan bir Zī’l-ḡa‘de’sinde³ Üskūdār kâzīsı olan Burūsalı Ehlīce-zāde ‘azl olup Şile ve Ḳandıra kazāları ile mevleviyyet olup mesned-i hükümetleri kılındı. Ṭoḡsan iki Receb’inde vezīr-i a‘zam, serdār-ı ekrem ‘Oşmān Paşa diyār-ı ‘Acem üzere şebbāz-ı şikārī gibi bāl-güşā olduḡda mu‘asker-i hümāyūn hükümeti ile me’mūr olup hem-rāh-ı rekā’ib-i zafer-maḡrūn olmış idi. Ṭoḡsan dört Muḡarrem’inde munfaşıl ve maḡām-ı hükümetlerine Bekāyī Efendi vāşıl oldı. Ṭoḡsan beş Receb’inde Mollā-zāde Efendi yirine mükerreren Selānik kazāsı müyesser oldı. Ṭoḡsan altı Receb’inde Yeñişehr Kâzīsı ‘Oşmān Efendi ile mübādele-i manşıb itdiler. Ṭoḡsan yedi Muḡarrem’inde Bahā’e’d-dīn-zāde Efendi⁴ maḡlūlinden Mekke-i Mükerreme kazāsı ile mazḡar-ı ikrām oldılar. Ṭoḡsan ṭoḡuz Cemādiye’l-āhīre’sinde ‘inān-ı ‘azīmeti ṭaraf-ı Rūm’a taḡvīl ve yirlerine Ḥaleb’den Ḳāf-zāde Efendi tebdīl olındı. Biñ üç Zī’l-ḥicce’sinde İbrāhīm Efendi yirine maḡrūse-i Burūsa’ya ḡākim oldılar. Biñ dört Şevvāl’inde infişāl vāḡi’ olup⁵ gevher-i şāhvār-ı manşıb Rıdvān Efendi’nün fāşıla-i ‘ıḡdu’l-le’āl-i cāhı kılındı⁶. Biñ altı Muḡarrem’inde Mollā Aḡmed Efendi yirine kazā-yı Mışr’a vālī ve reşk-endāz-ı mevālī olmış iken sene-i mezbūre Cemādiye’l-āhīre’sinde silk-i manzūme-i şevketi munfaşım ve Ḳınalı-zāde Ḥasan Efendi yirlerine ḡākim-i ḡāsım oldı. Biñ yedi Şevvāl’inde Eyyūb kâzīsı iken fevt olan Beg-zāde Efendi’yi ta’ḡīb ve ḡavāşş-ı Ḳoşantınıyye hükümetini gerden-i cāhına ḡuliy ü vişāh-ı zīnet ü zīb kılımış iken biñ ṭoḡuz Rebī‘u’l-āhīr’inde mübtelā-yı ‘azl-i zarūrī ve tārik-i tekellūfat-ı şūrī olup cenāzesi Cāmi’-i Sultān Meḡmedī’ye ihzār ve cevāhir-i du‘ā vü şenā nişār olup Şeyḡū’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi ḡazretleri⁷ imām ve ḡidmet-i taḡiyyat ü du‘ā

¹ 270b R1

² 158b SE

³ ḡiccesinde SE

⁴ - E

⁵ - SE

⁶ 269a E

⁷ - R1, E

karīn-i itmām¹ olduğdan sonra dāhīl-i sūrda Koğacı Dede Mescidi hazīresinde defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, mecmū‘a-i fazl-ı nā-mahdūd, a‘yān-ı ‘ulemādan ma‘dūd, ferīde-i silkü‘l-le‘āl-i fuḥūl, cerīde-i rü‘üsü‘l-mesā‘il-i ma‘kūl ü menkūl, naḥl-bend-i elvān-ı fūnūn, cins-i şāmil-i envā‘-ı mefrūz u mesnūn, sinn-i şerīfleri seksana mütenāhiz ve yetmiş yediden mütecāviz, şiddīk u şadūk, mürā‘ī-i ḥuḳūk, pīr-i şāliḥ-i müteverri‘ ve dervīş-nihād ü mütevāzī‘ idi.

Āsar-ı ‘ilmiyyelerinden ‘*Uyūnu‘l-mezāhib*’e şerḥi ve resā‘il-i keşiresi vardır.

el-Mevlā Tāce‘d-dīn (Manav Tāce‘d-dīn)

‘Alā‘iyye kūhistānında vāşıl-ı rütbe-i şühūd ve ğaltān-ı dāmen-i vücūd olup rabbu‘n-nev‘-i Manaviyye olan şadr-ı ‘ālī-ḳadr ‘İvāz Efendi āstānesinde ḳarār ve ğayret-i² türābiyye cihetinden her-seng-i pīşgāh-ı mevlānāyı dūrretü‘t-tāc-ı i‘tibār ḳılmış idi. Şadāretleri ḥālinde tezkirecilikden mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olup³ ḳaḫ‘-ı merāḥil ve ḫayy-ı menāzil iderek Vezīr-i A‘zam Meḫammed Paşa‘nuñ ḫazīnedārı Ḥasan Ağa‘ya mu‘allim olmağın medreselerine meşrūḫiyyet ḳayd itdürüp seksan ḫoḫuz Cemādiye‘l-ülā‘ında İbrāhīm Çelebi yirine kırık aḫçe ile Bergos‘da Meḫammed Paşa müderrisi olmuş idi. Ba‘de‘l-‘azl ḫoḫsan dōrt Rebī‘u‘l-āḫir‘inde selefi yirine Fetḫiyye‘ye vāşıl, ḫoḫsan yedi Receb‘inde Ḥ‘āce-zāde Meḫammed Efendi yirine İsmiḫān Sulḫān pāyesine nā‘il, ḫoḫsan sekiz Zi‘l-ḳa‘de‘sinde Paşa-zāde yirine Şemāniye‘de mesned-ārā-yı fezā‘il olmuş idi. ḫoḫsan ḫoḫuz Rebī‘u‘l-āḫir‘inde Müderris-zāde maḫlūlinden Kūtāhiyye ḳazāsı tevciḫ olındı. Elf-i kāmīl Şevvāl‘inde Āmid Ḳāzīsī Zeyne‘l-‘ābidīn Efendi ile mübādele-i mañşib eylediler. Biñ bir Zi‘l-ḳa‘de‘sinde ‘azl olup mañşibı Maḫşūd Efendi‘ye virildi. Biñ iki Receb‘inde Ḳonya ḳazāsı mükerreren⁴ mevleviyyet olup⁵ bunlara ‘ināyet olındı. Biñ dōrt Zi‘l-ḫicce‘sinde ‘azl olup Bebr Efendi cā-nişīn oldu. Biñ beş Şevvāl‘inde Çalıḫ-zāde yirine Ḳayşeriyye ḳazāsı virildi. Biñ altı Rebī‘u‘l-āḫir‘inde Ṭrablus-ı Şām ḳāzīsī olan selefi ‘Abdī Çelebi ile mübādele-i mañşib eylediler. Sene-i mezbūre Şevvāl‘inde ḳabūl itmeyen Sirāc Efendi yirine mükerreren Ḳonya ḳazāsında mutaşaddī-i ḫūkm ü imzā oldu. Biñ sekiz Ramażān‘ında mevḫif-i

¹ 159a SE

² Nisbet-i SE

³ 271a R1

⁴ - SE

⁵ Olup tekrār SE

hükümetden dūr olup manşib-ı mezbūr ile selef-i sālifi Çalılık-zāde mübāhī vü mesrūr olmuş idi. Biñ toköz Cemādiye'l-ülā'sında tāt-ı ibtihācı zīver-i tātūt-ı fenā ve kabā-yı bī-bekā-yı iqbālī sūt-re-i taht-ı çübīn-i pā-der-hevā olup zebān-ı ehl-i i'tibār beyti meşhūr ile gūyā olmuş idi:

Āh kim ölse gerek pūşış-i tātūt-ı fenā
Hil'at-i pādīşeh ü cāme-i¹ peşmīn-i gedā

Dāhil-i sūrda Muḥaşşī² Şeyḥ-zāde Merḳadi civārında āsūdedür.

Mevlānā-yı mezbūr³ ḥüsn-i ḥāl ile meşhūr, 'ilm ü şalāḥ ile me'lūf, evḳātı müṭāla'a vü 'ibādet-e maşrūf, pīr-i 'ābid ü şālīḥ, merd-i sa'ādetmend-i müfliḥ idi. Hazīnedārbaşı Ḥasan Ağa recāsıyla menāsik-i ḥacc yazmışdır. Terḡīb ü terḥībe müte'allik risāleleri daḡı vardır.

el-Mevlā Aḥmed (Dökmeci-zāde Dāmādı)

"İmām-zāde" demekle qarīn-i iştihār ve Dökmeci-zāde muşāhereti ile pīrāye-bend-i i'tibār olup 'Atā'u'llāh Efendi ḥidmetlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı bīkā'-ı 'ilmiyyede mutaşaddī-i ḥidmet olmuş idi. Kırk aḳçe ile Mollā Yegān Medresesi'nden ma'zūl iken toköz yüz toḳsan iki Şevvāl'inde elli aḳçe ile Kepenekci Medresesi tevcīh olındı. Toḳsan üç Şafer'inde 'azl olup medresesi Güzelce Muḥyi'd-dīn Efendi'ye⁴ virilmiş idi. Toḳsan beş Şevvāl'inde Dāmād Efendi yirine Ümmüveled Medresesi'nde seccāde-nişīn olup toḳsan sekiz Rebī'u'l-āḥir'inde Ḥüsām Efendi yirine Seyyidī Ġāzī fetvāsına terfī' olındı. Biñ iki Cemādiye'l-āḥire'sinde altmış aḳçe ile Medīne-i Münevvere⁵ دامت بالانوار مسوره dāḡilinde Sulṭān Murād Ḥān Medresesi iḥsān olup bin beş Ramazān'ında ol buḳ'a-i celīlede vāḳi'⁶ Sulṭān Meḥammed Ḥān binā itdükleri medrese-i refī'u'l-bünyān yüz elli aḳçe ile ibtidā bunlara tevcīh olındı. Biñ altı Şa'bān'ında Aḥmed Efendi yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı iḥsān olup medresesi Ma'rifetu'llāh Efendi'ye i'tā'⁷ olunmuş iken bir hefteden soñra her biri yirlerinde ibkā

¹ ḡırḳa-i SE

² - SE

³ 269b E

⁴ Muḥyi'd-dīn Efendi'ye:Muḥyi'd-dīn'e SE

⁵ "Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun."

⁶ vāḳi' olan SE

⁷ iḥsān SE

olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Şücâ' Efendi¹ yirine uds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf olındı. Biñ yedi Receb'inde 'azl olup yirine Kefevî Hüseyn Efendi naşb olındı. Biñ toköz Muharrem'inde serdâr-ı diyâr-ı Engürüs olan Vezîr-i A'zam İbrâhîm Paşa tarafından Nişâncı-zâde yirine Yeñişehr kazâsında fermân-revâ-yı hüküm ü imzâ olmuş idi. Âstânededen dağı temkîn olup mutaşarrıf² iken manşıbı Niksârî-zâde'ye virilmiş idi. Anlar qabûl itmeyüp henüz seccâde-nişîn-i hükümet iken keşmekeş-i dehrden âzâde ve dergâh-ı kâziyyü'l-ħâcâta rû-nihâde olup şarâb-ı sađt-gîr-i ecel telh-âb-ı şûr-engîz-i 'azle bedel olmağın;

'Işkuñ şafâsı degme cefâyı toyırmadı
Keyfiyyet-i şarâb şitâyı toyırmadı

mazmûnı üzere mâh-ı Cemâdiye'l-ülâ evâ'ilinde maħmil-bend-i 'âlem-i âhîret olup Yeñişehr kazâsı 'Arab Sinân Efendi'ye ihsân olındı. Yeñişehr'de medfündür.

Mevlânâ-yı mezbûr mazanne-i ĥayr-ı mevfûr, merd-i şâfi-fu'âd, mü'min-i pâk-i tiqâd idi.

el-Mevlâ Şerefü'd-dîn (Mollâ Şeref³)⁴

Vilâyet-i 'Acem'den zühûr ve âftâb-ı feyz-i 'irfândan istifâza-i nûr idüp vilâyeti 'ulemâsından aĥz-ı vâye-i 'ulûm ve 'azm-i diyâr-ı Rûm itmiş idi. 'Alâ ĥasbi'l-'âde devr-i menâzil-i ifâde iderek Mollâ Aĥmed Efendi ĥidmetlerine vâşıl ve şerefü's-şems-i mülâzemetleri ile murâda nâ'il olup aĥz-ı medâris ve 'ağd-ı mecâlis itdükden soñra kırk aqçe ile 'Abdu'r-raĥman Paşa Medresesi'nden munfaşıl iken biñ iki Şevvâl'inde Mollâ Çelebi-zâde İbrâhîm Çelebi yirine elli aqçe ile Ĥusrev Ketĥudâ Medresesi bunlara virildi. Medrese-i mezbûre müyesser olmamağın biñ üç Muharrem'inde ara Fâtıma maĥlûlinden Kütâhiyye fetvâsı tevcîh olındı. Biñ beş Şevvâl'inde 'azl olup manşıbı Mûsâ Efendi'ye virildi. Biñ sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Mollâ Şerîf-i Şirvânî yirine Defterdâr Yahyâ Medresesi virildi. Biñ sekiz Cemâdiye'l-ülâ'sında Bebr Efendi birâderi Ĥasan Efendi ĥazretleri yirine Yeñi İbrâhîm Paşa Medresesi'ne ferş-i seccâde-i

¹ 271b R1

² zabt üzere SE

³ SE'de nisbe bulunmamaktadır.

⁴ E'de sıralamada araya bir biyografi giriyor. 270a E; SE'de sıralaması değişmektedir. 158a SE

ifade itmiş idi¹. Biñ tokuz Cemādiye'l-ülā'sında kevkeb-i burc-ı şeref-i vücūdı mütevār-i perde-i fenā ve naqd-i 'ömr-i girān-māyesi mübtelā-yı seref-i dehr-i bī-beķā olup medrese-i² maḥlūle Ṭālib Ḥıṣmı Sinān Efendi'ye iḥsān olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i celile ile meşhūr, şerefe-i menār-ı i'tibārı 'ālī ve ğulğule-i iştihārı tañin-endāz-ı mesāmi'-i ehālī, şerīfū'n-nefs-i 'ālī-himmet, kerīmū't-tab'-ı şāfi-ṭaviyyet idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-ḥalīm (Mar'aş³ 'Abdu'l-ḥalīm Efendi)⁴

Taḥtğāh-ı Zü'l-ḳadriyye olan "Mar'aş" nām şehir-i meşhūrdan bedīd ve kesb-i fezā'il-i nefsanıyye ile ḳadri mezīd olup devr-i mecālis-i 'ulemā-yı a'lām ve kemāl-i isti'dād ü iştihālını fużalā-yı 'aşra i'lām itdükde mu'allim-i sulṭānī 'Atā'u'llāh Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle nā'il-i emānī ve medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede gühernişār-ı ma'ānī olup kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken tokuz yüz tokusan ḥudūdında Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi ḥāric i'tibār olunup 'unvān-ı menşūr-ı iştihārı ḳılındı. Toksan dört Rebī'u'l-evvel'inde 'Abdu'l-ḥamīd yirine Edrine'de Üçşerefeli pāyesine terfī' olındı. Toksan tokuz Şevvāl'inde Zāl Paşa Sulṭānī Müderrisi Ḳara 'Abdu'r-raḥman Efendi ile mübādele-i manşīb⁵ eylediler. Elf-i kāmīl Muḥarrem'inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Şaḥn'a geldiler. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Yūnus-zāde yirine Menemen ilḥāḳı ile⁶ Mağnisa ḳazāsında fermān-revā olmuş idi. Biñ iki ḥilālinde 'azl olunup manşīb-ı mezbūr ḳaşaba ḳuzātına virildi. Biñ dört Şevvāl'inde isti'fā iden Kethudā Muştafā Efendi yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı ile tebcīl olındı. Biñ beş Ramazān'ında 'İvāz Süleymānı maḥlūlinden Ḳuds-i Şerīf ḳazāsına tebdīl ḳılındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde 'azl olunup yirine şāniyen Şücā' Efendi naşb olındı. Biñ sekiz Receb'inde İskender-zāde yirine mükerreren Medīne-i Münevvere ile çeşm-i emeli tenvīr olındı. Biñ tokuz Cemādiye'l-āḥire'sinde ḥaber-i intiḳālī vāşıl olup manşīb-ı maḥlūl ile Ḳavalalı-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi kām-yāb oldı.

Mevlānā-yı mütercem ḥalbe-i 'ilm ü fezā'ilde 'alem, ḥalīm ü selīm, ḥalūḳ u kerīm, şālih-i müteverri', ḥākim-i müteşerri' idi.

¹ Biñ//idi:- R1, SE

² 158a SE

³ - R1, E

⁴ SE'de bu biyografide sıralama değişmekte, sonraki biyografi ile diğer nüshalarla uyumlu hāle gelmektedir. 159b SE

⁵ Medrese SE

⁶ 272a R1

el-Mevlā Meḥammed (Ehlī Çelebi) {Ehlī}

Bālāda meşṭūr olan Ṭayyib-zāde ‘Abdu’r-raḥīm Efendi’nün birāder-i kihteri Ehlī Çelebi ḥidmetleridür. Ḥāce-zāde Şems Efendi’nün zerre-i ‘ināyetlerine maḥzar ve ḥidmet-i i‘ādelerinden¹ mülāzemet ile tābende-aḥter olup iç ilde yigirmi beş aḳçe ile müderris ve ifāde-i envā’-ı ‘ulūma mümāris iken sālīk-i ṭarīḳa-i ḳazā ve mālīk-i ezimme-i ḥükm ü imzā olmuş idi. Yeñice-i Vardar ve Siroz emşāli ḳaşabāt-ı celīleye vālī olup biñ ṭoḳuz senesinde cezīre-i Rodos ḳāzīsı iken dā’in-i ecel müteḳāzī ve şu’ün-i ḥālī münḥaşır-ı māzī oldu.

Mevlānā-yı sālīfū’l-beyān ehl-i ‘ilm ü ‘irfān, şānā’i’-i şī’riyyede Selmān ve Ehlī’ye bedel, bedā’i’-i ‘ilmiyyede kemāl-i diḳḳat ü cemāl-i faşāḥat ile ḍarbu’l-meşel, bevādī-i fezā’ilüñ şāḥib-i mişvār-ı şī‘āb u sehli, ‘arā’is-i efkār-ı şa’bu’l-menālüñ sezāvārı ve ḥuṭbe-i kifā’etüñ ehli idi. Bostān-zāde Meḥammed Efendi merḥūm şadr-ı Rūm iken Gelibolı ḳazāsı āḫara sevḳ olınuḳda dimişdür:

Bi-ḥamdi’llāh zemān-ı devletünde
Temeyyüz ehl ü nā-ehl olunurken

Bu kār-ı müşkilī kime şoralum
Serīr-i faẓlda sen otururken

Gelibolıda nā-ehlüñ ḳazāsı
‘Aceb cā’iz midür Ehlī ṭururken

Cevāb-ı Şadru’l-‘ulemā

Tecāhül² eyledüñ iy merd-i ‘ārif
Su’āl itdüñ cevābını bilürken

Gel inşāf eyle n’itsün ḳāzī’asker
Efendi ḥaṭṭ-ı sulṭānī ṭururken

¹ 270b E

² Tegāfül SE

Merhūmuñ nuḥbe-i eş‘ārı ve nümüne-i cevāhir-i güftār-ı ābdārıdur:

Cānı bir düşünāmuña virdük senüñ iy dil-rübā
Gel ziyān görmezsen andan anı al da suñ baña

[Ve lehu]

Yolda eyler beni görmezlenüp eflāke nazār
Gitdi ol rūh-ı revān eylemedi ḥāke nazār

[Ve lehu]

Düzd alur manşıbuñ a‘lāsını toğrı almaz
Biz dağı alur-ıduğ olsa bir uğrı almaz

[Ve lehu]

El ucıyla görüşmeñ ‘āşık-ı zāra vefā olmaz
Begüm kendü elüñ öpmeñ bizümle merḥabā olmaz

[Ve lehu]

Yāre añmışlar beni ol bī-vefā çıkmış biliş
Saña ‘āşıkdur dimişler bilmezın anı dimiş

[Ve lehu]

Gel elüm öp diyicek luţf-ıla baña o melek
Didüm iy şāh-ı cihān ḳankı elüñdür öpicek

[Ve lehu]

Ser-i kũyuñdan ayrulmam felek bir yaña şalmazsa
Yoluñda ölmedür kaçdum eger Hakk cānum almazsa

[Ve lehu]

Çopar fitne kadem başsa o kaddi serv bāğ üzre
Çıyāmet kāmetin görse cihān kalkar ayağ üzre

[Kıṭ‘a]

Seri kodum yolına almadı cānān eline
Gideyin başum alup ben dağı hicrān iline

Gözedür sā‘id-i sīmīnūñi cümle ‘uşşāk
Fuğarā cümle bakar sen şeh-i hūbān eline¹

[Ve lehu]

Manşib alınmaz oldu dilā imtiḥān-ıla
Ehlī alurdu zāt-ıla anı zemān-ıla

Ehlīce-zāde: Bedā’i’-i münāsebātdandur ki merḥūmuñ haber-i intikāli geldügi ešnāda Burūsalı Ehlīce-zāde Efendi’nüñ dağı vefātı istimā‘ olındı. Mevlānā-yı mezbūr *Şakā’ik*’da meşūr olup toquz yüz elli iki tārīhinde Sulṭān müderrisi iken fevt olan Ehlīce Muḥyi’ d-dīn Efendi’nüñ oğlıdur. Anaṭolı kūtırnuñ eşrāf-ı kuzātından olup toqsan tārīhinde kazā-yı maḥrūse-i Üsküdār bunlardan soñra mevleviyyet i‘tibār olunup ‘Arab-zāde Efendi’ye virilmiş idi. Vālidleri dāḥil-i dā’ire-i mevleviyyet olup manşıbları mevālīye ‘ināyet olunmağın gāşiyesine ḥafifce rīşe vaz‘ idüp daḥil-i şınf-ı ‘ulemā ve mazḥar-ı mantūq-ı kerīm-i *هو لا و لا الى هو لا*² olmuş idi. Güyā ki ol gāşiye-i rīşedār pederleri māteminde rīşini bulmuş ve köhne ‘abā’isi şaçaklanmış, ‘abā dāmeni gibi

¹ 272b R1

² *Kur’ân-ı Kerīm, Nisâ Sûresi*, 04/ 143, “... ne onlara ne de bunlara ...”

sākıt-ı rütbe-i i'tibār olmuş idi. Evāhir-i 'ömrinde nice şühür ü a'vām Kete kazāsı ile ma'zı'l-merām olup ol hāl üzere iken müddet-i hayātı temām oldu¹.

el-Mevlā Meḥemmed (Karaçı Sa'dī-zāde)

Tercemesi sebķ iden Karaçı Sa'dī Efendi'nün² maḥdūm-ı mes'ūd-aḥteri ve nūr-ı sevād-ı dīde ve süveydā-yı dil-i ihlāş-verzīdesi olan evlād-ı kirāminuñ mihteridür. Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı 'ilm ü edeb ve cem'-i sermāye-i mevrūs u mükteseb kılip ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve tārīķ-ı tadrīse 'āzım olduķda ka't-ı merātib ve aḥz-ı revātib iderek kırķ aķçe medreseden ma'zül iken biñ bir tārīḥinde Mesīḥ Paşa merḥūma mesned olan Ya'ķūb Kethudā Medresesi ḥāric i'tibār olınuş bunlara tevciḥ olındı. Biñ altı Muḥarrem'inde 'Aṭūfı yirine Seyyidī Ğāzī fetvāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-ülā'sında Mūsā Efendi yirine Kütāhiyye'de Germiyānoĝlı Medresesi'ne naķl olınuş kabūl itmemekle 'azl ihtiyār eyledi. Biñ yedi Rebī'u'l-āḥir'inde Tebrīz kazāsı bir sene muķaddem Emīr 'Alī Efendi'den soñra kaşaba kużātına virilmiş iken tekrār mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı.

Sa'ādetlü pādişāḥ sefer-i hümāyūnda iken Belĝirad'da Ya'ķūb Kethudā Medresesi ki "Mesīḥ Paşa" demekle ma'rūfdur, Karaçı Sa'dī-zāde müderris olup altı yıl mürürından sonra müderris-i evveli Aķķaftan Kemāl Efendi'ye ibķā olınuş bunlara Seyyidī Ğāzī fetvāsı virilmiş idi. Ol daḥı Germiyānī Hızır Efendi'ye virilüp bunlar şıfru'l-yed kalmış iken Tebrīz kazāsı virildi, fi Rebī'u'l-āḥir sene 1007. ez-Defter-i Ḥusrev-zāde³.

Sene-i mezbūre Ramazān'ında Naḥcivān Kāzīsı Adanalı Emīr ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ toķuz Receb'inde Sirāc Efendi yirine kā'idetü'l-mülk-i Şirvān olan Gence kazāsına kadem-i rence buyurdılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ḥarāmīler elinde şehīd ve 'arşa-i vücūddan nā-bedīd olmuşlar idi. Manşib-ı mezbūr yine seleflerinde⁴ ibķā olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i hāl ile meşhūr, tekellüfāt-ı 'ādiyyeyi tārık, fūnūn-ı mütedāvilede emşalle müşārik idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Kāmī-zāde Efendi)

¹ 160a SE

² 271a E

³ Sa'ādetlü//zāde, der-kenār R1, E, SE; Ez-defter//zāde:- R1

⁴ ḥaleflerinde SE

Edrine kazāsından ma‘zül iken gül-berg-i âmālî mübtelâ-yı zübül olan ‘ulemâ-yı devlet-i Murâdiyye’den mollâ-yı girâmî, Ahmed Kâmî hizmetleriniñ maḥdûm-ı kerîmidür. Peder-i vâlâ-güherlerinden iktisâb-ı sermâye-i¹ fûnûn ve intisâb-ı ‘ulûm-ı mefrûz u mesnûn idüp Şeyḫü’l-İslâm Ebu’s-su‘ûd Efendi hizmetlerinden iḥrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba‘z-ı medârisde ders ü taḥḫîka müdâvemet eyledükde kırk aḫçe ile Sittî Ḥâtûn Medresesi’nden munfaşıl iken toḫuz yüz toḫsan iki Ramazân’ında Toḫuz Meḥammed Efendi yerine Gegivize’de Muştafâ Paşa Medresesi’ne revnaḫ-baḫşâ olmışlar idi. Toḫsan altı Rebî‘u’l-evvel’inde² Ḥasan Beg yerine Çorlı pâyesine terfî‘ olındı. Biñ bir Cemâdiye’l-âḫire’sinde Tursun-zâde ‘Abdu’l-bâḳî Efendi yerine Şahn-ı Semâniye’ye vaz‘-ı kadem kıldı. Sene-i mezbûrede ḳabûl itmeyen Kâkûl Perîşân Şeyḫî Efendi yerine Trablus-ı Şâm kazâsı ile bekâm oldu. Biñ iki Zi’l-ḳa‘de’sinde ‘azl olup manşıbı Ca‘fer Efendi’ye virildi. Ol eṣnâda fevt olan Maḫşûd Efendi yerine Arzırûm kazâsı ‘inâyet olındı. Biñ üç Cemâdiye’l-âḫire’sinde Şarı Muşliḫi’d-dîn yerine Eyyûb kazâsına naḳl olındı. Biñ üç Şa‘bân’ında Zeyne’l-‘âbidîn Efendi yerine Yeñişehr kazâsına tebdîl olup biñ dört Muḫarrem’inde ḳabûl eylemeyen ‘Abdu’l-kerîm Efendi yerine Bosna Serâyı’na naḳl ü taḫvîl olındı. Bunlar daḫı ḳabûl itmeyüp Yeñişehr’de ḫalefleri olan Küçük İşḫaḳ taḫrîk olup bunlar ‘azl iḫtiyâr eylediler. Medâr-ı aḫkâm olan mesned-i ḫükkâm ḫâneḫâ-yı şatranc gibi bâzîçeḡâh-ı eyyâm oldu. Biñ altı Şevvâl’inde Nişâncı-zâde yerine Bağdâd-ı dârü’s-selâm kazâsı ile ikrâm olındılar. Biñ sekiz Rebî‘u’l-evvel’inde ‘azl olup ‘Abdu’l-mü‘min Efendi ḫükûmet-i Bağdâd³ ile ber-murâd oldu. Biñ toḫuz Cemâdiye’l-ülâ’sında Müftî-zâde Şeyḫî Çelebi yerine Âmid kazâsında neşr-i maḫâmid eyleyüp tenfîz-i aḫkâm-ı ḳazâ üzere iken sene-i mezbûre Zi’l-ḳa‘de’sinde fermân-ı ecele rızâ virüp⁴ rûzgâr-ı ḡaddâr ile mâcerâları fayşal-resîde-i mezâ mâ-mezâ oldu. Yirlerine Şâm’dan ‘Abdu’r-raḫman Efendi naḳl olındı.

Mevlânâ-yı merḫûm ḡavḫa-ḫor-ı deryâ-yı ‘ulûm, fûnûn-ı nâfi‘adan mâlik-i nişâb, şürûḫ-ı *Miftâḫ*’a şedîdü’l-intisâb, ḫulvü’l-muḫâvere, laḫîfü’l-mücâvere, eṭvârı müselleme, melek-ḫişâl âdem idi. Şoḫbet-i yârâne bahâne olmaḡ-içün ḫabḫ-ı elvân-ı aḫ‘imede çerb-destlik izḫâr idüp bi’z-zât mübâşir olurlardı. Ve bu ma‘nâ-yı ḳaḫ‘â tekellûf ‘add itmeyüp teşrîf-i iḫvânî ni‘met ve ḫidmeti câna minnet bilürlerdi.

¹ - SE

² 273a R1

³ ḫükûmet-i Bağdâd:Bağdâd ḫükûmeti SE

⁴ 271b E

‘Abdu’r-raḥman Efendi¹: Birāder-i kihteri ‘Abdu’r-raḥman Çelebi eşraf-ı kuẓātdan olup belde-i Siroz’da tavaṭṭun itmiş idi. Mükerreren Siroz ve Silisre ve Hezārgırad kazāları ile ber-murād olup Veysī Çelebi yirine Üsküb kâzîsi olduğdan sonra biñ otuz beş senesinde fevt oldu. Şerîfü’n-neseb, kâmilü’l-edeb âdem idi.

el-Mevlâ Meḥammed (Memik-zāde Efendi)

Amāsiyya semtinden bedīd ve nā’il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup Memik-zādelik nemek-i iştihār ve cevher-i ḥālişü’l-‘ayarı resīde-i miḥekk-i i’tibār olmuş idi. Ba’zı ‘ulemādan mülāzemetle kām-revā ve ‘aḳabāt-ı tarīḳ-ı tadrīside bād-peymā olup kırk aḳçe medreseden ma’zül iken toḳuz yüz toḳsan dōrt Şa’bān’ında Nevālī Birāderi yirine Meḥammed Aḡa ḥāricine ‘āric olup toḳsan sekiz Rebī’u’l-āḫir’inde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi yirine Ḥānḳāh pāyesin tekyegāh idüp biñ bir Receb’inde Kepenekci-zāde Şāh Çelebi yirine Şāḥn’a gelüp biñ üç Rebī’u’l-evvel’inde Ṭursun-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳādīm Medresesi ile tekrīm olunup sene-i mezbūre Cemādiye’l-ūlā’sında ‘Abdu’l-vehhāb Efendi yirine Süleymāniyye pāyesiyle hem-ser-i Şi’rā-yı Yemāniyye olup biñ beş Cemādiye’l-āḫire’sinde Muşṭafā² Efendi yirine Dārü’l-ḥadīs’e terf’i olunup biñ altı Receb’inde yine anlar yirine Ḥāḳāniyye-i Vefā’da mesned-efrūz-ı ders³ ü ifāde olup biñ sekiz Receb’inde Vālide-i Cedīde Medresesi’nde selef-i sāliflerini ta’ḳīb ve gerden-i cāhını ol gevher-i girān-bahā ile pūr-zīnet ü zīb kılmış idi. El-ḥāletü hāzihi şandūḳ-ı sīnesi maḡzen-i elvān-ı āmāl ve şu’bede-bāz-ı ḡayāl-nümāyende-i hezārān-timşāl iken biñ toḳuz Zi’l-ḳa’de’sinde şarşar-ı hevlāk-i hāzīmü’l-lezzāt, ṭayy-ı bisāt-ı meclis-i ḡayāt eyledi. Yirleri Viḫviḫek Efendi’ye müyesser olup mencenīḳ-ı medreseden Edrine kazāsına pertāb olunmaḳ anlara naşīb, bunlar hezār ārzū ile⁴ muşāb ve anlar muşīb oldu. Ḳayınatası Nişāncı Meḥammed Paşa Cāmi’i ḡaziresinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr meḳārim-i aḡlāḳla meşḡur, nīk-nefs ü şadūḳ, mūrā’i-i ḡuḳūḳ, nāmı zātına ḡālib, vecāhet ü vaḳārı fā’iz-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-i merātib idi. Aḡayān-ı dārü’s-sa’ādeye intisāb ile şervet-i vāfire iktisāb eyleyüp müfettiş-i evḳāf olmaḡla sāḡa-i cāh ü şevketi ba’idü’l-eṭrāf olmuş idi. Bunlardan sonra ḡidmet-i teftīş Mollā ‘Alī Efendi’nün sebep-i devleti ve bā’iş-i rif’ati olmuş idi.

¹ - E

² Süleymān SE

³ 273b R1

⁴ 160b SE

el-Mevlā Seyfu'llāh (Ḥamīd¹ Seyfu'llāh Efendi)

Vilāyet-i Ḥamīd'den demīde ve mālīk-i re'sü'l-māl-i ahlāk-ı ḥamīde olup “Yorgun Toy” laqabı ile meşhūr ve nesr-i vāqı' gibi kūşe-nişīn-i ḥumūl u ḥuzūr idi. Şehbāz-ı seyfi gibi şehper-i himmetle seyr-i şevāhiq-ı ‘ilm ü hüner ve seyf-i ser-endāz gibi ‘arşa-i baḥş u cedelde ‘arz-ı cevher idüp Haleb kazāsından müteḳā'id İmām-zāde Efendi'nün mişḳale-i ‘ināyeti ile jeng-zidā-yı şafḥa-i bāl ve şeref-i mülāzemeti ile ḥuliy-y-bend-i şemşīr-i² cāh ü iqbāl olup ḳaṭ'-ı menāzil ve tayy-ı merāḥil iderek kırk aqçe medreseden ma'zūl iken toquz yüz yetmiş beş sālī ḥilālinde Şāh-ı Ḥübān Medresesi temām olup ibtidā elli aqçe ile bunlara in'ām olındı.

Ba'zı kimseden ibtidā kırkla müderris olup ba'dehu teraqqī ile ḥāric olduğı istimā' olındı³.

Seksan dört Rebī'u'l-āḥir'inde Ḥ'āce Pīrīsi yirine Şāh Sulṭān pāyesine vāşıl, seksan sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde yine anlar yirine rütbe-i Şāḥn'a nā'il olup sene-i mezbūre Şa'bān'ında Vānḳulı yirine Mağnisa fetvāsına naql olunduqda ḳabūl itmeyüp ‘azl ihtiyār eyledi. Toqsan iki Şa'bān'ında Sipāhī-zāde yirine Ayaşofıyya Medresesi tevcīh olunup te'sīr-i laqab-ı meşhūr ile ol medresede teḳā'üd ihtiyār ve nice yıllar ḳarār eyleyüp şāhid-i ğarrā-yı manşīb-ı mezbūruñ meydān-ı maḥabbetinde temekkūn ve beyt-i meşhūr ile izḥār-ı taḥannūn itmişler idi:

Cānlar virüp senūñ gibi cānāna yitmüşem

Raḥm eyle kim yitünce saña cāna yitmüşem

Ol buq'a-i mübārekede ‘ilm ü ‘ibādete meşḡul ve kūşe-ğīr-i peygūle-i ḥumūl olup kefāf-ı mücibü'l-'ifāf ile murğ-ı cānı dāne-çīn-i dāmgāh-ı dünyā iken biñ on Şafer'inüñ evāḥirinde āşiyān-ı ḳadīmine bāl-güşā ve bir nefesde vāşıl-ı evc-i beḳā oldı. Ḳaraman ḳurbında müstaḳill türbede medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i celīle ile ma'rūf u¹ meşhūr, mütemaḥḥız-ı vazā'if-i ders ü taḥḳīḳ, rū-gerdān-ı tekellūfāt-ı ebnā-yı ṭarīḳ, pīr-i şāliḥ ü ‘ābid ve ḥamāme-i mesācid ü ma'ābid idi.

¹ - R1, E

² 272a E

³ Ba'zı//olındı, der-kenār R1, E

Maḥdūmı Vıḥvıḥek Efendi kerāmāt-ı keşiresin² naḫl idüp ol pır-i şāliḥe iftirā ve ḫilāf-ı rızāsı olan umūr ile cefāya ictirā iderdi. Şu‘arā-yı ‘aşra ibrām ile mersiyeler nazm itdürüp cümleyi bir mücelled³ kitāb ve ‘arż-ı pışgāh-ı pādişāh-ı Süreyyā-cenāb kılmış idi. Ol cümleden ‘Azmī-zāde Efendi’nün tāk-beyt-i meşhūrıdır:

Ėam degüldür intikāl itse o pır-i nāmdār
Kaldı andan ‘ālem-i fānīde bir ḫoş yād-gār

el-Mevlā Muştafā (Bostān-zāde Muştafā Çelebi⁴)

Şeyḫü’l-İslām Bostān-zāde Meḫemmed Efendi ḫazretlerinün⁵ mānend-i şevānī-i ma‘ānī⁶, ma‘nā-yı seb‘u’l-meşānī olan maḥdūm-ı şānīsidür⁷. Toḫuz yüz seksan ḫudūdında nihāl-i zāt-ı ‘arīḫ u aşıli, ḫadīḫa-tırāz-ı ‘ālem-i şühūd ve nişānde-i büstān-serāy-ı vücūd olmış idi. İstifāza-i ḫürşīd-i fazl ü kemāl ile devḫa-i āmāli müşmir ve ābyārī-i feyż-i ‘irfānla āşār-ı necābet zāhir olup vālid-i ‘ālī-şānları ba‘de’l-iftā mesned-efrūz-ı şadāret olduklarında teşrīf-i mülāzemetle ihlā‘ ve şu‘ā-ı şefḫat-ı pederī şafḫa-i ḫālinde ilmā‘ kılmış idi. Biñ bir Receb’inde maḫādīm-i kirām-ı meşā’ih-ı İslām ikrām olıduğı üzere ibtidā Aḫmed Efendi yirine Gevher Ḥān Sultān pāyesine pırāye şalmışlar idi. Biñ üç Şa‘bān’ında Kavalalı-zāde yirine semend-i ‘izz ü cāhları Şāḫn-ı Semāniye’yi cilvegāh kılmış idi. Biñ beş Cemādiye’l-āḫire’sinde Mużaffer Efendi yirine Sultān Selīm-i Qādīm Medresesi’ne revnaḫ-ı tāze virüp biñ altı Şa‘bān’ında vālidleri intikālinden on gün muḫaddem Tursun-zāde ‘Abdu’l-bāḫī Efendi yirine maḫrūse-i Üsküdār ḫükümeti ile nevā-yı ‘izz ü şevketleri bülend-āvāze oldu. Biñ sekiz Receb’inde munfaşıl ve mesned-i ḫazāya İskender-zāde Efendi vāşıl oldu. Biñ on Şafer’inün yigirminci günü yevm-i aḫadda sebzezār-ı āmāli muşaffir ve rü-yı dil-cü-yı zindegānisi muḫabbir olup⁸ ta‘n-ı tāk-ün ile cāndan bīzār ve me’men-i mü’mīn olan gülzār-ı ‘ademe güzār itmekle restegār oldu. Şeh-zāde Cāmi’i ḫareminde pederleri cenbinde medfündür.

¹ ma‘rūf u:- SE

² Celīlesin SE

³ 274a R1

⁴ Efendi SE

⁵ Efendi ḫazretlerinün:Efendi’nün SE

⁶ - SE

⁷ Bānīsidür E

⁸ 272b E

Merhūm-ı merķūm maħdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ħalīm ü selīm, zāt-ı şerīf ü kerīm idi. Maraż-ı ma‘hūda ibtilāsından beş gün muķaddem cemī‘-i menāhiye tā‘ib ve semt-i şalāħa rāci‘ ü ā‘ib olup ol ħāl üzere intikāl eyledi.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raħīm (İskender-zāde)

Devlet-i Murādiyye’de şadr-ı ‘ālī-ķadr olan Kızıll Mollā Efendi’nün ħāne-zādı ve pederlerinin kethudāsı¹ İskender Beg’ün erşed-i evlādı, reşk-endāz-ı āyīne-i İskenderī İskender-zāde Efendi ħidmetleridür. Maħdūmları Mollā Efendi ħazretlerinden telemmüz ve ictinā-yı semerāt-ı ifādelerinden telezzüz eyleyüp şeref-i mülāzemetleriyle ta‘ayyün ve zemān-ı şadāretlerinde tezkirecilik maķāmında² temekkün bulmuşlar idi. ‘Alā ceriyyi’l-‘āde icrā-yı zülāl-i ifāde iderek toķuz yüz toķsan beş ħudūdında kırķ aķçe ile Merdūmiyye Medresesi’ne vāşıl, ba‘dehu teraķķī ile pāye-i ħamsīne nā’il olmuş idi. Elf-i kāmil Şevvāl’inde Mużaffer Efendi yirine Maħmūd Paşa Medresesi’ne taħrīk olındı. Biñ iki Ramażān’ında Kefeli Ĥüseyn Efendi yirine Edrineķapusu’nda Miħrümāh Sulţān pāyesin cāygāh eyleyüp biñ dōrt Şevvāl’inde Tarsūsī yirine Şaħn-ı Semāniyye’ye ħıram idüp üç sene ķarārdan şoñra yirinde on aķçe teraķķī ile ikrām olınmış idi. Biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Sinān Efendi ħafīdi Aħmed Efendi yirine³ Medīne-i Münevvere ķazāsına terfi‘ olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde Bostān-zāde Muştafā Çelebi yirine Üskūdār ķazāsına naķl olındı. Sene-i mezbūre Zī‘l-ķa‘de’sinde Ĥaleb⁴ Ķāzīsī Ĥaydar Efendi ile mübādele-i manşıb eylediler. Biñ toķuz zi‘l-ķa‘desinde Ķara ‘Abdu’r-raħman yirine Şām-ı şerīf ķazāsına naķl olındı. Biñ on Şafer’inde ‘azl olup selefī ibķā olındı⁵. Āstāneye gelürken Ķaraman Ereğlisi’nde İskender-i cānı mübtelā-yı zulemāt-ı ‘ālem-i cismānī ve leb-teşne-i mā‘u’l-ħayāt-ı cāvidānī iken sebū-yı mizāci şikeste ve gelū-yı şurāħī-i nefesi beste olup ħıyāz-ı riyāz-ı cinān için ķatre-zenān-ı revān oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ulüvv-i himmet ve şeref-i nefis ile meşhūr, şu‘ā‘-ı baħt u sa‘ādet levĥ-i cebīninden nümāyān ve merātib-i ‘āliyye i‘tilāsı maţla‘-ı ħālinden ‘ıyān, müte‘ayyinān-ı ‘ulemādan idi.

¹ Kethudāsı olan SE

² ħidmetinde SE

³ 161a SE

⁴ 274b R1

⁵ Biñ//olındı:- E

el-Mevlā Hüsāme'd-dīn (Menteşeli Hüsām)

Diyār-ı Menteşe'den neş'et ve hıyār-ı 'ulemā ile şoĥbet idüp mülāzım ü müderris ve erbāb-ı isti'dād ile münādım ü mücālis olduĥdan şoĥra kırk aĥçe ile Hācī Hasan Medresesi'nden ma'zül iken toĥuz yüz toĥsan dōrt Şevvāl'inde Üskübī Muştafā Çelebi maĥlūlinden Edrine'de Taşlık Medresesi 'ināyet olındı. Biñ beş ĥudūdında Muşliĥi'd-dīn Hālīfe yirine Cāmi'-i 'Atıĥ pāyesinde mesned-nişin-i ders ü taĥĥik olmış idi. Biñ on Rebī'u'l-āĥir'inde intiĥāl eyleyüp medresesi Zū'n-nūn Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāĥ-ı ĥāl ile meşĥūr, mū-şikāf-ı ĥakā'ik, ĥulle-bāf-ı daĥā'ik idi.

Fazīlet-i 'ilmiyye şāĥibi olup *Şadru's-şerī'a*'ya ĥāşiyesi vardır. Egri seferine giderken¹ Hāce Efendi merĥūma 'arz eyleyüp mazĥar-ı luĥf-ı bī-kerānı olmış idi.

el-Mevlā Ma'sūm (Ma'sūm Efendi²) {Ma'sūm}

Diyār-ı Ĥorasan'dan Mervşāhcān'dan zūĥūr ve āftāb-ı luĥf-ı İlāhīden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp mānend-i ma'sūm-ı pāk, gevher-i meknūn-ı isti'dādı terbiyyet-i üstād ile şu'ledār ü tābnāk olduĥdan şoĥra 'azm-i dārū'l-mülk-i Rūm ve belde-i Ķostantīniyye'ye ĥudūm eyleyüp ĥāce-i 'ālī-nazar, ĥakkāk-i cevāĥir-i fazl ü hüner Sa'de'd-dīn Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. Ba'dehu semt-i³ ĥazāya sālīk ve sımt-ı ĥükkām-ı bilād-ı Rūmiyye'de münselik olup Ağrıboz ve Çatalca ve Tırĥala ĥazāları ile müreffehü'l-ĥāl ve defe'ātle müfettiş-i emvāl olup ĥaşaba-i Çatalca'da tavaĥtun idüp ba'dehu Alaşonya ilĥākıyla tekrār Tırĥala ĥazāisi olup biñ yedi senesi evāĥirinde vezīr-i a'zam, āşaf-ı mükerrrem İbrāĥīm Paşa serdār-ı 'asker-i manşūr olup diyār-ı Engürüs üzere şehbāz-ı şikārī gibi bāl-güşā olduĥda maĥdūm-ı kerīmi olan şadr-ı 'ālī-ĥadr-i Rūm Hāce-zāde Meĥammed Efendi merĥūm⁴ tarafından ordu-yı hūmāyūn ĥazāsı ile tezkirecilik ĥidmeti tevcīĥ olınmış idi. Biñ toĥuz Receb'inde serdār tarafından 'Arab Sinān Efendi yirine mevleviyyet ile Yeñişehr ĥazāsı 'ināyet olındı. Biñ on Şafer'inde 'azl olunup manşıbı Tursun-zāde 'Abdu'l-bāĥī Efendi'ye virildi. Ba'dehu yevmī yüz yigirmi aĥçe vazīfe-i teĥā'üd ta'yīn olındı. Vaĥan-

¹ Şadru's-şerī'a'ya//giderken:Egri seferine giderken Şadru's-şerī'a'ya ĥāşiyet taĥrīr idüp SE

² Ma'sūm Efendi:el-Mevlā Ma'sūm SE

³ 273a E

⁴ - SE

1 naklısı olan Çatalca'da vazā'if-i 'ilm ü 'ibādete meşğül iken sene-i mezbûre dāhilinde kevkeb-i hayātı üfûl ve mevṫın-ı kādīm-i ervāḫa kufûl itmiş idi.

Rūḫı Ma'sūmı ide kaşr-ı cinānda ebedī (1010)

tārīḫ-i intikālidür.

Mevlānā-yı merķūm naḫl-bend-i envā'-ı¹ ma'ārif ü 'ulūm, teşne-leb-i deryā-yı fażl ü ḫikmet, ḫükūmeti karīn-i 'iffet² ü 'işmet, diyār-ı Rūm'a gelen yārān-ı 'Acem'ün ser-efrāzı ve cemāl-i faşāḫat ü beyān ile mümtāzı, Fārisī ve Türkī şı'r ü inşāda ser-bülend-i aķrān, lisān-ı Tāzīde gülgün-ı zebānı muṫlaķu'l-'inān, fenn-i mu'ammāda nāmdār ü meşḫūr ve eş'ār-ı dil-güşāsı *Tezkiretü's-şu'arā* da meşṫurdur. Bu maṫla'-ı Fārisī anuñdur:

نه دیده قطره خون از جگر برآورده
بیدین تو دل از دیده سر برآورده³

el-Mevlā Tevfīķ bin Meḫemmed⁴ (Mollā Tevfīķ)

Vilāyet-i Gīlān'da neşv ü nemā ve meş'al-i *الله ولی التوفيق*⁵ dan reh-nümā bulup taḫşīl-i kemālāt-ı nefsanīyye ve tekmīl-i şu'ünāt-ı 'irfāniyye itdükden soñra fużalā-yı 'Acem'den mücāz ve cemī'-i fūnūnda ser-efrāz olup belde-i Āmid'e güzār ve āstān-ı feyż-resānını efāzıl-medār itmiş idi. Nice zemān ol diyārda 'aķd-ı meclis-i ders-i 'āmm ü eyyām-ı ifāza encāmını şüzürü'z-zeheb-i 'ıķdu'l-le'āl-i şühūr u a'vām itmiş idi. Ol 'aşrda Mollā 'İmād ile bunlaruñ şöhret-i 'ālem-gīr ve şīt-i fażīletleri şabā-mesīr olmağın devlet-i Murād Ḥānī'de eyālet-i Bağdād ve ḫükūmet-i Şām-ı şerīf ile teşrīf olınan vezīr-i cihān-gīr, 'aṫā-baḫşā Meḫemmed Paşa oğlı Ḥasan Paşa şoḫbet-i dil-güşālarına rağbet eyleyüp üns ü ülfet eylemişler idi. Ba'dehu İstanbul'a gelüp Ḥāce Efendi ḫāzretlerine intisāb ve şeref-i iḫtişāş-ı ḫidmet-i 'aliyyelerini iktisāb eyleyüp maḫādīm-i kirāma mürebbī vü mu'allim ve cenāb-ı mevlevīye muşāḫib ü münādīm olmuş idi. Biñ iki Zī'l-ķa'de'sinde Mollā 'Alī yirine ber-vech-i teķā'üd Eyyüb'de Cezerī Kāsım Paşa

¹ Elvān-ı SE

² 275a R1

³ "Seni görmediğimde ciğerden kan damlası çıkar, seni gördüğümde gönül başını kaldırır."

⁴ Bin Meḫemmed:- R1, E

⁵ "Allah; yardımın, uygun hāle getirmenin sahibidir."

Medresesi tevcih olunmuş idi. Vazā'if-i 'ilm ü 'ibâdetle sübhâ-gerdân-ı eyyâm ü leyâl iken biñ on senesi hilâlinde intikâl eyledi.

Mollâ-yı merķüm hakkâk-i cevâhir-i mantûk u mefhûm, 'ilm ü fazlı müsellemler, luţf-ı şab'ı meşhûr-ı 'âlem, hoş-fehm ü hoş-şoğbet, güher-nişâr-ı nevâdir-i fazl ü ma'rifet, Türkî ve Fârisî şi'r ü inşâyâ kâdir, leţâ'ifde mazmûnları hem-seng-i cevâhir¹, ferîde-i dehr ü nâdire-i 'aşr idi.

Ėüsn-i kitâbeti olmağın muţavvelât ü muğtaşarâtdan kütüb-i keşire tahriir itmişlerdür. Her biri bir eşer-i mu'teberdür².

Dil-berân-ı Rûm hakkında bu beyt anlara isnâd olunur:

Bunuñ kimi 'Alî Bâlî kimi Ėasan Bâlî
Nedür bu Ėızlerüñ g.tlerinde balı mı var³

el-Mevlâ ŞeyĖi (Kâkül Perişân ŞeyĖi Efendi)

Ėaşaba-i Ebî Eyyüb dâhilinde kaşab-puş-ı vücüd ve Ėıramân-ı 'arşa-i şühüd olmuş idi. "Kâkül Perişân" demekle meşhûr ve 'ulemâ-yı 'aşruñ⁴ 'ayn-ı 'inâyetlerine manzûr olup cem'-i eştât-ı mağâsin ile kâkül-i dil-berân gibi fâ'ik ve kesb-i envâ'-ı fezâ'il ile⁵ Ėallâl-i 'uğde-i dağâ'ik ve mû-şikâf-ı nükte-i bârîk-i Ėakâ'ik⁶ olup şarîğ-ı 'ilmde Ėareketi Ebu's-su'üd Efendi âstânesine müntehî olduğda nazar-ı iksîr-eşerleri ile müfteğir ü mübâhî olup hoş-nüvîs olmağla kâtib-i mekâtîb ü mürâselâtı ve câmi'-i fetâvâ vü münşe'âtı olmuş idi. ŖoĖuz yüz yetmiş beş⁷ senesinde mülâzemetle kâmler-ve pâye-ber-pâye müteşâ'id-i 'izz ü 'alâ olup kırĖ aĖĖe medreseden ma'zûl iken ŖoĖuz yüz ŖoĖsan Zî'l-Ėa'de'sinde Kecmîr-zâde yirine Yeñi İbrâğim Paşa müderrisi olmuş idi. ŖoĖsan ŖoĖuz Rebî'u'l-âğir'inde ŞeyĖi Efendi mağdûmı yirine ĖızılmışluĖ pâyesine terfî' olındı. Elf-i kâmil Şevvâl'inde ŖoĖuz Efendi yirine Şağn'a geldi. Biñ bir Muğarrem'inde Seyrek-zâde yirine Ŗrablus-ı Şâm Ėazâsı in'âm olındı. Ėabûl itmeyüp 'azl ihtiyâr itmekle Kâmlî-zâde'ye virildi. Biñ iki Receb'inde Ya'Ėûb Beg yirine

¹ Cevâhir SE

² eşer-i mu'teberdür:eşerdür R1, E

³ Dil//var, der-kenâr R1, E, SE

⁴ 273b E

⁵ 161b SE

⁶ Ve//Ėakâ'ik:- E

⁷ - E

Kütāhiyye hükümeti tefvîz olındı. Biñ altı Rebî‘u’l-âhîr’inde ‘azl olunup Ümmî Sinān Efendi seccāde-niştin-i hükümetleri oldı. Biñ yedi¹ Zi’l-ka‘de’sinde Şalıncaç Rıdvan Efendi yirine mükerreren Kütāhiyye kâzîsi oldılar. Biñ sekiz Rebî‘u’l-âhîr’inde İzmir Kâzîsi Küçük İshak ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ tokuz Şa‘bān’ında nice zemān mevleviyyet olmuş iken kaşaba kuzātına virilen Magnisa kazası tekrār mevleviyyet olup² bunlara virilüp kazā-yı İzmir Seyrek-zāde’ye tevcih olunmuş idi. Leyle-i berātta anlar intikāl itmegün bunlar İzmir’de ibkâ olunup Magnisa Edhem-zāde Şeyhî Efendi’ye i’tā olındı. Biñ tokuz Şafer’inde ref’ olunup yirine Sa‘dî-zāde Efendi terfî olındı. Biñ on senesi hilālinde hāk-i fenāya üftān ve şemle-i şemli kāküli gibi perîşān oldı. جمع الله له³ فى الاخرى ما هو الخير له والاحرى³

Mevlānā-yı mezbūr selāmet-i zāhir ü bātın ile meşhūr, şerîf-i şahîhu’n-neseb, harîf-i kāmîlü’l-haseb, nîk-zāt, ferhunde-şîfāt idi.

el-Mevlā İshak (Küçük İshak Efendi)

Bilād-ı Karaman dāhilinde “Gaferiyat” nām kaşabadandır. Noқта-i vücūdı zīver-i şahîfe-i şühūd olalı rahîk-ı şahîk-ı ‘ilm ü ‘irfāndan çeşide ve sehî-serv-i isti‘dādı terbiyyet-i ‘ulemā ile kāmît-keşide olup Ebu’s-su‘ūd Efendi hizmetlerinde iştiğāl ve şeref-i mülāzemetleri ile kesb-i ‘izzet⁴ ü ikbāl eyledükden sonra bālā-yı istihālîne münāsib hülle-püş-ı menāşib olmağla kırk aqçe medreseden ma‘zül iken tokuz yüz seksan üç Receb’inde Remzî-zāde yirine Haydar Paşa müderrisi olmuş idi. Seksan sekiz Rebî‘u’l-âhîr’inde rikāb-ı sulţānîye ‘arz-ı hāl eyledi, diyü ‘azl olunup medresesi ‘Osmān Efendi’ye virildi. Seksan tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Küçük Maḥmūd yirine Üçşerefeli pāyesine terfî olındı. Toksan iki Ramazān’ında Kecdîr-zāde yirine Şahîn hükmi ile Edrine Dārü’l-ḥadîsi’ne nakl olındı. Toksan dört Receb’inde Ma‘rûf Efendi yirine İzmir kazası tevcih olındı. Toksan beş Şevvāl’inde ‘azl olunup Çeñe Meḥammed Efendi naşb olındı. Toksan tokuz Muḥarrem’inde Taş-zāde yirine sāniyen İzmir kazası virilüp sene-i mezbūre Receb’inde ma‘zül ve yirine Ya‘küb Beg Efendi mevşül olındı. Elf-i kāmîl Rebî‘u’l-âhîr’inde Yılcıçık Efendi yirine Yenîşehr kazası virilmiş iken kırk günden sonra munfaşıl ve yirine Taş-zāde Efendi vāşıl oldı. Biñ bir Cemādiye’l-âhîre’sinde Taş-zāde yirine şālîşen İzmir kazası müyesser olmuş idi. Biñ üç Şa‘bān’ında ma‘zül

¹ 275b R1

² İle SE

³ “Allah onun için en hayırlı ve doğru olanı, âhirette ona topluca lütfeylesin.”

⁴ ‘izz R1, E

olup yerine Şalıncağ Rıdvân¹ Efendi şalındı. Biñ dört Muħarrem’inde Kāmī-zāde yerine sāniyen Yeñişehr kaçāsı virildi. Māh-ı Receb’de kaçūl itmeyen selefi yerine Bosna Serāyı’na nağl olındı. Bunlar da kaçūl itmeyūp ‘azl ihtiyār eyledi. Biñ yedi Şevvāl’inde Seyyidī-zāde yerine rābi’an İzmīr kaçāsı ‘ināyet olındı. Biñ sekiz Rebī‘u’l-āħir’inde Kūtāhiyye Kāzīsī Kākūl Perīşān ile mūbādele-i manşīb eylediler. Kūtāhiyye’yi kaçūl itmeyūp ‘azl ihtiyār itmişler idi. Biñ on senesi dāħilinde maħrūm u nā-murād dil-i zārī murğ-ı işħağ gibi ġarībāne feryād iderek dāmğāh-ı dūnyādan remān ve ‘āzim-i nūzhetğāh-ı cinān oldı.

Merħūm-ı mezbūr kaçdr-i mūşterek-i ‘ilm ile meşhūr, kaçāsında teng-ħavşala vū bī-mūdārā, ħamīr-i māye-i şūr u ġavğā, dırāzī-i dest ü zebānda bī-i’tidāl, cem’iyyet-i aħlāk-ı zemīme ile perīşān-ħāl, muķtezā-yı denā’et ile kaçddi gibi kaçdri pest, şe’āmet-i ħırşla² ‘ırzı gibi kaçlbi şikest olup birkaç def’a şikāyet ile ma’zūl ve ref’-i bī-hengām ile hengāme-i ‘avāmdan meksūr u melūl olmış idi. سامحه الله تعالى بلطفه وكرمه ومنحه من جليل عفوہ³ وجزيل نعمه

el-Mevlā Kāsım (Būlbūl-zāde)

Medīne-i Kūtāhiyye ħıyābānından bedīdār ve “Būlbūl-zāde” dimekle kaçrīn-i iştiħār olup şeh-bāl-i himmetle ġūlzār-ı ‘ilm ü ma’ārife pervāz ve ħavşala-i isti’dādı miķdārı māye-i fezā’il ü ma’ārifi iħrāz itmiş idi. Nice zemān Karamanī-zāde Meħemmed Efendi ħidmetlerinde zemzeme-senc-i kıl ü kāl ve berg ü nevā-yı dārū’l-ifādelerinden ħişsedār-ı feyz-i nevāl olup Şeyhū’l-İslām Şeyhī Efendi ħazretlerinūñ şevķ-ı bahār-ı iltifātları ile ħurrem ve şeref-i mūlāzemetleri ile ħoş-ħāl ü ferruħ-dem olduğdan soñra devr-i medāris-i ‘aliyye ve ri’āyet-i merāsım-i ‘ilmiyye iderek kırķ aķçe ile Çendik Medresesi’nden ma’zūl iken toķuz yüz toķsan dört Muħarrem’inde İnegöl’de İşħağ Paşa Medresesi ħāric i’tibār olunup ‘unvān-ı menşūr-ı iştiħārı olmış idi. Toķsan yedi Cemādiye’l-āħire’sinde İmām Dāmādı Şeyhī Çelebi yerine ħaydar Paşa Medresesi’ne uğrayup māh-ı Receb’de pāye-i şahın olmaķ üzere fetvā ile Kūtāhiyye’de Germiyānoğlı Medresesi’ne nağl olındı. Toķsan toķuz Receb’inde ‘azl olunup yiri “Kara Fāṭıma” dimekle ma’rūf efendiye virildi. Ba’dehu Kuds-i Şerīf pāyesi ile vazīfe-i

¹ 274a E

² 276a R1

³ “Lūtfu ve ikrāmı ile Allah ona hoş muamelede bulunsun ve onu bol nimet ile engin affına nāil eylesin.”

teķā‘ūd ta‘yīn olup kayd-ı hayātla¹ Medrese-i Vācidiyye ve fetvā zamīme-i revātib kılınmış idi. Ol hāl üzere dāne-çīn-i dāmgāh-ı dünyā ve nevā-sāz-ı şükr-i ni‘met-i Mevlā iken biñ on senesi dāhiline murğ-ı cānı āşiyāne-sāz-ı khandil-i nūr ve şāhsār-ı rahmet-i Bārī’de şer-gīrī-i mār-ı nefis-i emmāreden dūr olup zemzeme-i du‘ā vü şenāsı vird-i zebān-ı cumhūr olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr ahlāk-ı kerīme ile meşhūr, vazā‘if-i ‘ilm ü ‘ibādete şedīdül-ittinā, mütemaḥḥız-ı umūr-ı fetvā vü taķvā, evzā‘ u etvārı müselleme, melek-ḥiṣāl ādem idi.

el-Mevlā Ḥaydar (Çil Ḥaydar Efendi)

“Çil Ḥaydar” demekle şöhret-şi‘ār ve kümeyt-i Tāzī ve kebk-i pervāzī gibi bālādev-i ḥalbe-i i‘tibārdur. Kesb-i elvān-ı fażl ü ‘irfān için çil sāle sa‘y ü ihtimām ve ba‘z-ı kirām ḥidmetinden mülāzemetle taḥşil-i kām idüp aḥz-ı medāris ve ‘aķd-ı mecālis iderek kırk aķçe ile Tūḫī Laṭīf Medresesi’nden ma‘zūl ve çille-keş-i sūkūn ü ḥumūl iken tokuz yüz toksan tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Kefeli Ḥüseyn Efendi yirine Şāh-ı Ḥübān müderrisi olmuş idi. Biñ üç Muḥarrem’inde ‘azl olunan Nihālī Efendi yirine ‘Osmān Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Biñ dört Zi’l-ḥicce’sinde Bebr Efendi yirine Kızılmışluk pāyesi ‘ināyet olındı. Biñ beş Rebī‘u’l-evvel’inde² Pervīz Efendi tezkirecisi Meḥammed Efendi yirine Mar‘aş każāsı virilmiş idi. Kaḅul itmeyüp ‘azl ihtiyār eyledi. Ba‘dehu vazīfe-i teķā‘ūd iḥsān olup ol hāl üzere iken biñ on tāriḥinde civār-ı ḳudse intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ḳābil-i naķş-ı rūsūm-ı ‘ulūm, pīr-i şālih, sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-bāķī bin Meḥammed bin ‘Alā’e’d-dīn el-Cemālī (Cemālī-zāde)

Tercemesi sebķ iden vücūh-ı ḳuzāt-ı Mışriyye’den Cemāle’d-dīn Meḥammed Cemālī’nüñ maḥdūm-ı vācibü’l-iclālīdür. Levāzım-ı ‘ilm ü kemāli taḥşil ve جمال الرجال فصاحة لسانه³ icmālını tafşıl⁴ idüp ‘amm-i fāzılı Fuḳayl Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle kām-revā olduğdan şoñra sālik-i tarīķ-ı każā olmuş idi. Ḳuṭr-ı Rūm’da

¹ 162a SE

² 274b E

³ “Erkeklerin güzelliği dillerinin güzelliğindedir.”

⁴ 276b R1

ba‘z-ı bilād-ı Rūmiyye’de hākim ve revnağ-efrūz-ı destgāh-ı maḥākim olup kalem-rev-i Mısr’a intikāl itmiş idi. Nice zemān evc-i burc-ı ğarbiyyede kevkeb-i tāli‘i hem-pāye-i Zūḥal ve maḥalle-i kübrā maḥkemesi zāt-ı hūrşid-iltimā‘ına maḥall olup envār-ı seḥā vü keremi bedriyyü’l-eşrāk ve şevket-i cāh ü celālle meşhūr-ı āfāk olmuş idi. Biñ on tārīhinde neyyir-i vücūdı mütevārī-i ğamām-ı ḥimām ve māh-ı serī‘u’s-seyr-i ‘ömri encām-resīde-i maġrib-i şām olup şenā-yı cemīli bākī ve du‘ā-yı ḥayrı vird-i zebān-ı şehri vü āfākī olmuş idi.

Merḥūm-ı merḥūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, bezl ü seḥāda yegāne, luḥ u ‘aḥāda müfred-i zemāne, işāl-i ma‘rūf ile ma‘rūf, i‘tā-yı ulūf ile me‘lūf, nādire-i ‘aşr ve Ḥātem-i Mısr idi.

Āsar-ı ‘ilmiyyesinden tevārīh-i Mısr’a maḥşūş olan *Ḥıṭṭa-ı Maḥrīzī*’yi terceme idüp el-ḥaḥḥ ibrīz-i nevādirini ḳavālib-i elfāz-ı Türkiyye’de mesbūk ve edhem-i kalem-i ḥalī‘u’l-‘izārı vādī-i maṭbū‘ u semt-i maḥbūle meslūk eylemişdür. Loḫça ḳāzīsı olduğda Cāmi‘-i ‘Atīḳ evḳāfını ihyā ve ba‘z-ı āsar-ı ḥayr inşā eylemiş imiş. Bu ḥaḳīr biñ yigirmi beş tārīhinde ol diyāra ḳāzī olup evḳāfınuñ muḥāsebesin görmüş idüm ve ḥasbe’l-istiṭā‘a ıslāḥ idüp defter-i ḥisābına ḥatm-i temmü’d-dest urmuş idüm. El-ān sebzezār-ı ḥayrātı reşk-endāz-ı ḥazā’ir-i cennet-nezā’ir ve dolāb-ı niḳāmı zülāl-i idrārāt ile dā’irdür. ¹تقبل الله تعالى

Merḥūm evāḥir-i ‘ömrinde maġlūb-i keyf olmaġla ḥıṭṭa-i vücūdına zelzele-i ra‘şe-i telāşī yol bulmuş ve tılısm-ı gencīne-i fażl ü ²‘irfān olan heykel-i ³zāt-ı müşekkeli müteḥarrik-i endām olmuş idi. Ol cihetden ba‘z-ı sitem-zarīfler dimişlerdür:

İki omuzlarını bir vechle şalar kim

Görenler anı dirler hey hey Cemālī-zāde

el-Mevlā ‘Abdu’l-vehhāb (Ḳavalalı-zāde)

Sebzezār-ı fażl ü kemālūñ lāle-i sāye-güsteri Ḳavalalı-zāde Efendi ḥidmetleridür. İ‘dād-ı levāzım-ı ṭarīḳ ve devr-i maḥāfil-i ders ü taḥḳīḳ idüp Ḥ‘āce ‘Atā’u’llāh Efendi cenāblarından iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ifāde-i ‘ulūma müdāvememet ḳılıp kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken toḳuz

¹ “Yüce Allah kabul etsin.”

² Fażl ü: SE

³ Hey’et-i SE

yüz toksan dört Receb’inde Kilisli ‘Alī Çelebi maḥlūlinden Topkapusı’nda vāḳi’ Aḥmed Paşa Medresesi’nde kevkeb-i iḳbālī sāṭı’ olmuş idi. Toksan yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde ḳabūl itmeyen Rıdḳvān Efendi yirine Üçşerefeli pāyesine terfī’ olındı. Biñ üç Rebī’u’l-evvel’inde Memik-zāde yirine Şaḥn’a ḳudūm, sene-i mezbūre Şa’bān’ında Şalıncaḳ Rıdḳvān Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’nde neşr-i ‘ulūm idüp biñ beş Ramazān’ında Sinān Efendi ḥafīdi Aḥmed Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Cedīd Medresesi’nde mūrā’āt-ı rūsūm itmişler idi. Biñ toḳuz Cemādiye’l-āḥire’sinde ¹ ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi maḥlūlinden Medīne-i Münevvere ²دامت بالانوار مسوره ḳazāsı ile dīde-i baḥtı tenvīr olunmuş idi. Biñ on Şafer’inde Kefevī Ḥüseyn Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ḳazāsına tebdīl ve ḥükümet-i Ḥarem-i Şerīf ile tebcīl olındı. Sene-i mezbūre Şa’bān’ında ḥaber-i intiḳālī vāşıl-ı dārü’l-mülk-i Rūm ve şarşar-ı āḥ-ı aḥbāb muḥarrik-i ḡamām-ı ḡumūm olup ³ ḳazā-yı Mekke-i müşerrefe Rūmili şadāretinden mütēḳā’id Ḳuş Yaḥyā Efendi’ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı merḳūm deryā-yı fesḫu’l-ercā-yı ‘ulūm, her fende fā’iḳu’l-aḳrān, ḥayyāl-i ḥalbe-i taḥḳīḳ u itḳān ⁴, be-taḥşīş ‘ulūm-ı riyāziyye ve uşūline şedīdü’l-intisāb ve şeyḫu’l-fenn-i hey’et ü hendese vü ḥisāb, merd-i fāzıl, ferd-i kāmīl idi ⁵.

el-Mevlā Ḥüseyn (Kefevī Ḥüseyn Efendi) {Ḥüseyn Çelebi}

Ḥāk-i müşḡn-i Tatar’da tırāzende-i bıḳā’ u diyār olan “Kefe” nām şehir-i pür-iştihārda mānend-i nāfe-i āḥū şaḥrā-yı vücūda üftāde ve mişāl-i berg-i lāle-i ḥod-rū zemīn-i şühūda rū-nihāde olmuş idi. Tıynet-i pāki menba’-ı zülāl-i isti’dād ve ṫn-i maḥtūm gibi ḳābil-i naḳş-ı murād olmaḡın kesb-i ‘ilm ü kemāle kemā yenbaḡī verziş ve tarīḳ-ı taḥşīlde yolından ḡüşiş idüp;

İçe gör lāle-şifat cām-ı şarābın Kefenüñ
Andan öñdin ki çemenler bitüre ḥāk-i tenüñ

Şatuban pīreḥeni sāḡara şarf eyle yūri
Öliceḳ il daḡı mı şarmayavirsin kefenüñ

¹ 275a E

² “Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun.”

³ 277a R1

⁴ İtḳān SE

⁵ 162b SE

mazmūnı üzere idāre-i kü'ūs-i fazl ü beyān ve icāle-i kümeyt-i taḥḳīk u īḳān itmekle cevher-i zātı bāzār-ı i'tibārda dā'ir ve keffe-i iştihārda hem-seng-i cevāhir, belki nümüne-nümā-yı meşel-i sâ'ir olduğda Medīne-i Münevvere Kāzīsı Dāvud-zāde Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tedrīse 'āzim olup ol rāh-ı dūr u dırāzda mānend-i āb seyr-i sühül ü şı'āb iderek ṭoḳuz yüz ṭoḳsan tārīḫinde Ca'fer Efendi maḥlūlinden İstanbul'da Fāṭıma Sulṭān Medresesi kırka tenzīl olup bunlara iḥsān olındı. Ṭoḳsan üç Şafer'inde 'Abdu'l-ḥamīd Efendi yirine Şāh-ı Hübān Medresesi'ne vāşıl, ṭoḳsan ṭoḳuz Cemādiye'l-ülā'sında Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi yirine Edrineḳapusu pāyesine nā'il, biñ iki Ramazān'ında Ḳuş Yaḥyā Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye'de güher-nişār-ı fezā'il olmuş idi. Biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında Memik-zāde yirine Sulṭān Selīm-i Ḳādīm Medresesi'yle tekrīm olup Edrineli Rif'atı;

Kefevī Hüseyn Efendi ola medrese mübārek (1003)

mışrā'ını tārīḫ düşürmiş idi¹. Biñ dört Muḥarrem'inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Süleymāniyye'den birine taḳdīm olındı. Biñ yedi Şa'bān'ında Dökmeci-zāde Dāmādı yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olup biñ sekiz Şevvāl'inde şadāretten müteḳā'id Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Mekke-i Mükerreme² ḳazāsına naḳl olındılar. Biñ on Şafer'inde 'azl olup ol manşib-ı celīl ile Ḳavalalı-zāde Efendi tebcīl olındı. Ol eşnāda ifnā-yı vücūd-ı fānī ve itmām-ı eyyām-ı zindegānī idüp sene-i mezbūre Şa'bān'ında ḫalefleri ile ma'an ḫaber-i riḫletleri vürūd ve dil-i pür-derd-i aḫbābda taḫrīk-i silsile-i taḫiyyat vürūd itmiş idi.

Mevlānā-yı merḫūm naḳş-endāz-ı nesīc-i mantūḳ u mefhūm, güher-bend-i naḫl-i fezā'il ü ma'ārif, lü'lü'-nişār-ı leṭā'if ü zarā'if, vāsıṭatu'l-ıḳd-ı erbāb-ı fazl ü ma'rifet, bezle-güy u ḫandān-rüy u ḫoş-şoḫbet, ḫilāl-i muḫāverede leṭā'ifi zebān-zed-i zurefā, mensūr u manzūm mazmūnları ḫāṭır-nişān-ı şu'arā vü 'urefā, evzā' u eṭvārı müsellemler, nīk-nefs ü melek-ḫişāl ādem idi.

Āşār-ı celīlesinden *Şürūḫ-ı Buḫārī ve Müslim*'e ta'līḳatı ve āvīze-i sem'-i ḳabūl olmuş kelimātı, *Gülistān*'a Türkī şerḫi ve Sürürī ve Şem'ī'ye ḫoş-ṭab'āne daḫl ü cerḫi vardır. *Ḳur'ān-ı Kerīm*'den³ ve lisānü'l-ğayb olan *Dīvān-ı Ḥāfiẓ* dan ve ğayrıdan

¹ Edirmeli//idi, der-kenār R1, SE

² Müşerrefe R1, E

³ 275b E

tefe’’ül idenlerün ğarā’ib-i vākı’ātın¹ ve ‘acā’ib-i hikāyātın cem‘ eyleyüp “*Fāl-nāme*” tesmiye itmişdür. Silk-i gevher gibi mu‘teber ve zārīf ü dil-nişīn eşerdür. Bunlardan mā‘adā āsār-ı dil-firībine nihāyet ve leṭā’ifine ḥadd ü ğāyet yokdur. Niksārī-zāde merḥūm ile maḳāleleri ve ṭa’n ü ṭanzı müştemil risāleleri meşhūr ve rüz-nāme-bendān-ı ḥavādiş ü vākı’āt ve nāfile-nüvisān-ı hicviyyāt u ḥurāfāt olan bī-kārlaruñ mecmū’alarında mestūrdur. ‘İlm-i mūsikīde taşnīfe kādır, üstād-ı māhir olup murabba’ları ṭanīn-endāz-ı çār-cihet-i rub’-ı meskūn ve müseddesleri mānend-i nağme-i erğanūn, k̄anūn-nevāz-ı nevā-yı şeş-ḥāne-i gerdūn, āġāzeleri bülend-āvāze vü müselleme, nev-besteleri gül-deste gibi tuḥfe-i mecālis-i ‘ālemdür.

Bāķī ḳalan bu ḳubbede bir hoş şadā imiş

Mervīdür ki zemān-ı tedrīsinde ser-ḥalkā-i ‘ulemā vü fuḥūl ve menāşīb-ı ‘āliyye müstaḥikku’l-ḳudūm ve bi-ḥasbi’z-zāhir müteḥakkıku’l-vuşūl olup ol ‘aşrda Ḳuds-i Şerīf ḳazāsına Şahn müderrisleri raġbet itmez iken ṭalepleri ḥamīr-i māye-i istiġrāb olup su’āl-i muḳadder ile baḥs-i ḳazā vü ḳader iden daḳīḳa-şināsān-ı erbāb-ı ṭarīḳa cevāb virüp “Bu ḳālīb-ı çirk-ālūd ğünāhı ol ḥāk-i pāk ile taḥḥīr ve şafḥa-i ḳalb-i müdennessi türāb-ı vādī-i muḳaddes ile taşfiye vü tenvīr niyyetine giderin. Ümmīddür ki ḥāk-i vücūd ol türāb-ı kīmyā-‘ayāra ilḥāk ve bereket-i türāb-ı iksīr-te’şīr ile ‘uḳāb-ı rūḥı dām-ı ‘ikābdan taḥlīş idüp ḥamām-ı muṭavvaḳ gibi ṭurra-i ṭāḳ-ı ‘illiyyīne ilşāk müyesser ola.” diyerek gitmişler ve yārāna istiḥlāl-künān vedā’ itmişler idi. Fi’l-vāķi’;

‘Āşīḳ aña dirūm ki görem diyü yārini

Cānı çıkınca bekleye kūy-ı nigārini

mazmūnı üzere niyyet-i ḥālişeleri te’şīr ve tedbīrlerini muvāfiḳ-ı taḳdīr idüp müşāhede-i şāhid-i murād ve envār-ı ḳuds ile ittihād itmişler idi. Ammā muḥakkıḳīn-i zurefā ki şafḥa-i nā-nüvişteden naḳş-ḥān ve mektūbı ardından oḳumaḳda pehlevāndur, şöyle taḥḳīḳ iderler ki merḥūmuñ arāzī-i muḳaddeseye vuşūli Ḥarameyn-i Şerīfeyn ḳazāsı ile mümkün iken ol manşībı ṭalebden ğaraż-ı şaḥīḥi şīve-i maḥbūb-ı bed-nümā gibi bu maḳūle menāşıbdan ibā iden nāz-perverān-ı ṭarīḳı bu ṭarīḳla tażyīḳ idüp Süleymāniyye’den vuşūlleri min-ba’d düstürü’l-‘amel olmaġ-içün ḥarc-ı leṭā’ifü’l-ḥiyel

¹ 277b R1

kılmak ola. Bu ma'nâyı muşaddık bir hikāye-i ğarībe nakl olunur. İcmāli budur ki uds-
i Őerīf k̄āzisi olup āyīn-i 'ulemā ve uadār ü huddām-ı vecāhet-nümā ile ekābire vedā'
iin devr iderken Sulān Bāyezīd haremine urayup "Meymūncı Deli Meemmed"
didükleri Őaşuñ alka-i hengāmesi kenārından gūzār iderken atdan inüp Őaş-ı
mezbūruñ¹ elin öper ve kemāl-i tevķīr ile du'āsın recā idüp tevdī' ider. Bu vaż'-ı
ğarībden Őaş-ı lu'bet-bāz-ı urfe-kār ve uzzār-ı cem'ıyyet olan nuzzār, ğarķ-ı ayret
ve ser-efgende-i dehşet olup pürsiş-i hāl ve istikşāf-ı 'ude-i eşķāl idenlere
"Meemmed Dede evliyā-yı kibārdandur. Mazā tesettür ü itiyāl iin bu Şan'atı
itiyār itmişdür." diyü cevāb virürler. Ammā pā-beste-i dām-ı tezvīr olmayan nükte-
şināsān-ı Őāhib-i zamīre dirler ki "Bu vaż'-ı ğarībden murādum² dil-beste-i cāh olan
dünyā-perestān-ı ğaflet-penāh, 'ulemā vü Őulehānuñ günde beş def'a āb-ı vuzū' şüst ü
şū eylediği dest-i kerāmet-peyvestlerin öpmekden istinkāf vü istikrāh iderken arīfūñ
mede'l-'ömr meymūn bevli ile ālūde olan ellerini öpdürüp vesīle-i merām olma recāsı
ile yüzlerine ve gözlerine sürdürmekdür." Fi'l-aīka Őaş-ı mezbūr kerāmetle meşhūr-
ı enām ve mu'teqad-ı 'avām olup³ ma'z⁴-ı bī-mağz gibi ehār pā-yı 'izz ü 'alāya i'tilā
recāsın iden bī-nevāları meymūn gibi bāzīe-i eyyām ve uhūke-i hāşş u 'āmm itmiş
idi.

ان جاهل بسختی ارزانی⁵

Bu eş'ār-ı ābdār nube-i ğūftār-ı dūrer-bārıdur⁶:

Őeralarla ideyin cismi ser-ā-pā mecrūh
'Arz-ı hāl eyleyelüm yāre mufaşşal meşrūh

[Ve lehu]

Mezā ehli lebūñ yād itse tūı andı vaşf eyler

¹ 163a SE

² 278a R1

³ 276a E

⁴ "Her üç nüshada bu kelimedeki 'ayn' harfinin üzerinde nokta bulunmamaktadır. Bu durumda 'ma'r' gibi bir kelime ortaya çıkmaktadır. Fakat lugatlerde böyle bir kelime yoktur. Anlam ve ses olarak 'ma'z (keçi)' kelimesi daha uygun görünmektedir. Bu kelimedeki 'gayn' harfi noktasının sehven konulmadığı düşünölmektedir."

⁵ "Cāhilin cānı sertliğe müstahaktır."

⁶ nube//bārıdur:anuñdur SE

‘Acebdür hâl-i ‘âlem bilmeyen söyler bilen söyler

[Ve lehu]

Dimiş dil-ber baña cân viren olur vaşluma maḥrem
İşiden gerçek añlar anı nice ölmesün âdem

el-Mevlâ Süleymân (Bıyıklı Süleymân Efendi¹)

Maḥrüse-i Selânik kırbında “Ustrumca” nâm kaşaba’dan bedîdâr ve “Bıyıklı Süleymân” dimekle şöhre-i şehri ü diyâr olmuş idi. Şârib-i meşârib-i ehl-i fazl ü kemâl ve tâlîb-i meṭâlib-i erbâb-ı isti’dâd ü istihâl olup ‘ulemâ-yı ‘aşr mecâlis-i ‘ilmiyyelerine müdâvemet ve menhel-i ‘amîmü’l-feyz-i ifâdelerinden istifâza-i zülâl-i ‘ilm ü hikmet kılduğdan sonra Ebu’s-su’ûd Efendi hizmetlerinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet kılmış idi. Medaris-i ‘ilmiyyede ‘alâ ḥasbi’l-‘âde ihyâ-yı resm-i ifâde iderek kırk akçe medreseden ma’zûl iken toktuz yüz seksan toktuz Cemâdiye’l-âhire’sinde ‘Osmân Efendi yirine Ḥaydar Paşa Medresesi’nde resm-i ifâdeyi ifşâ itmişler idi. Toktusan iki Ramazân’ında Küçük İshâk yirine Üçşerefeli pâyesine pîrâye-baḥş olup toktusan beş Receb’inde Küçük Muştafâ Efendi yirine evc-i burc-ı Semâniye’de kevkeb-i iḳbâlleri âftâb-ı dirâḥş olmuş idi. Toktusan sekiz Rebî’u’l-evvel’inde Mağnisalı İbrâhîm Efendi yirine Edrine Bâyezîdiyyesi’ne terfî’ olunup kabûl itmemele ‘azl ihtiyâr eylediler. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Ketḥudâ Muştafâ Efendi yirine altmış akçe ile tekrâr Şahî müderrisi oldılar. Elf-i kâmil Muḥarrem’inde Es’ad Efendi yirine Sultân Selîm-i Qadîm Medresesi’yle tekrîm olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Ḥâce-zâde Meḥammed Efendi yirine Süleymâniyye Medresesi’ne taḳdîm olındı. Biñ dört Muḥarrem’inde Tursun-zâde ‘Abdu’l-bâkî Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbâ kazâsında fermân-revâ-yı hükm ü imzâ olmuşlar idi. Sene-i mezbûre Şa’bân’ında Ketḥudâ Muştafâ Efendi yirine yeden bi-yedin Şâm-ı şerîf hükümeti ile teşrîf olındılar. İki ay mürûrından sonra mânend-i Yûsuf-ı şiddîk ihvân-ı zemâne mevtini taḥkîk idüp bunlar belâ-yı ‘azl-i bî-hengâm ile pür-ğam, anlar kizb-i fazâḥat-encâm ile rüsvâ-yı ‘âlem oldılar. Yirlerine Kemâl Efendi ḥâkim-i Şâm ve bunlar vazîfe-i teḳâ’üd ile mazhar-ı ‘inâyet ü ikrâm olup kenâr-gîr-i selâmet ve meşğûl-i meşğale-i ‘ilm ü ‘ibâdet olmuşlar idi. Biñ on Rebî’u’l-evvel’inde;

¹ - SE

Âhır didügin idüp zemâne

Çaşd itdi o tãc-ı ârifâne.

El-hâletü hâzihi murğ-ı fermân-ber-i rûh-ı revânı evc-i ‘illiyyîne pervâz ve zebân-ı hâli لاری الهدد¹ مالی mefhûmını² hatm-i kelâm-ı meclis-i râz eyledi. Edrinekapusı hâricinde medfûndur.

Merhûm-ı³ merkûm Süleymân-ı bârgâh-ı ‘ulûm, şarîr-i siyeh-minkâr-ı kâlemi hem-zebân-ı murğân-ı ma‘ânî ve şehbâz-ı Hümâ-pervâz-ı tab‘ı vâşıl-ı evc-i haqâ’ik-ı sevânî, rahîk-ı tahkîk-ı meşreb-i fenâdan çeşide ve şârib-i zâhid gibi çerb ü şîrîn-i ‘âlemden dâmen-keşide, kü’ûs-i mihr ü maḥabbeti müreşşife, qalîlü’l-murâd ü hafîfü’ş-şefe, pîr-i şâlih ü kânî‘, edîb ü erîb ü mütevâzî‘ idi.

el-Mevlâ Şâlih (Potur Şâlih) {Şânî}

Bosna Serâyı’ndan zühûr idüp “Potur Şâlih” dimekle meşhûr olan Şânî Efendi hîdmetleridür. Tahşîl-i ‘ilme bezl-i mechûd ve şühûd-i ‘udûl ile işbât-ı vücûd idüp mu‘allim-i maḳâm-ı Selîm Hânî ‘Atâ’u’llâh Efendi hîdmetlerinden mülâzemetle nâ’il-i emânî olduḳdan soñra hâşîye-i *Tecrîd* ve *Miftâḥ* medreselerinden iftitâḥ idüp kırk akçe ile⁴ Küçükçekmece’de ‘Abdu’s-selâm Medresesi’nden ma‘zûl iken toḳuz yüz toḳsan dört Receb’inde Şücâ‘ Efendi yirine Ḳâsım Paşa müderrisi olmuş idi. Toḳsan altı Rebî‘u’l-âḫir’inde Güzelce SinânoḒlı yirine İznîk Süleymâniyyesi’ne naql olındı. İki aydan soñra bunlar ḳabûl itmemele medresesinde ibḳâ olup Ḳâsım Paşa’da hâlefleri olan Ca‘fer Efendi’ye İznîk pâyesi revâ görüldi. Biñ bir Receb’inde Ṭayyib-zâde Efendi yirine Şâh Sulṫân pâyesi iḥsân olındı. Biñ dört Cemâdiye’l-ülâ’sında⁵ Mes‘ûd Çelebi yirine Hâşekî Sulṫân pâyesine taḫrîk olındı. Biñ beş Cemâdiye’l-âḫire’sinde Bostân-zâde Muşṫafâ Çelebi yirine Şaḫn’a gelmiş idi. Sene-i mezbûre Ramazân’ında Ḳavalalı-zâde ‘Abdu’l-vehhâb Efendi yirine Edrine Bâyezîdiyyesi’ne terfî‘ olındı. Biñ altı Zî’l-ḳa‘de’sinde Tâce’d-dîn-zâde ‘Abdu’l-vehhâb Efendi yirine MaḒnisa’da Sulṫân Murâd Medresesi ile ber-murâd olmuşlar idi. Biñ on Şafer’inde Ḳavalalı-zâde ‘Abdu’l-vehhâb

¹ *Kur’ân-ı Kerîm, Neml Sûresi, 27/ 20, “... Hüdhüd’ü niçin göremiyorum ...”*

² Maẓmûnını SE

³ 278b R1

⁴ 276b E

⁵ âḫiresinde SE

Efendi yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile dīde-i bahtı tenvīr olındı. Biñ on bir Rebī‘u’l-evvel’inde haber-i intikālī vāşıl olup mansıb-ı maħlūl¹ Kara ‘Abdu’r-raħman Efendi’ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāhla meşhūr, fūnūn-ı mütedāvilede müşārik-i emşāl, şı‘r ü inşāda vasaṭu’l-ħāl, şu‘ā’-ı zekāsı lā’ih, medħ u şenāya şālīh, şāfi-fu’ād, pāk-i’tikād idi².

el-Mevlā Zeyne’l-‘ābidīn (Kātib-zāde Zeynī Efendi) {Zeynī}

Vālid-i mācidleri Vezīr-i A‘zam Meħemmed Paşa’nuñ kātibü’s-sırrı olmağla “Kātib-zāde” dimekle kesb-i iştihār ve “Zeynī” maħlaşını tamğa-i perend-i eş‘ār itmiş idi. Tarīk-ı ‘ilme ‘āzim ve ‘Abdu’l-ğanī Efendi’den mülāzım olup seyr-i nişīb ü firāz ve kaṭ‘-ı rāh-ı dūr u dırāz iderek toķuz yüz seksan dōrt Rebī‘u’l-evvel’inde Şarı Muşliħi’ d-dīn yirine kırk aķçe ile Pīrī Paşa müderrisi olmış idi. Seksan beş Şevvāl’inde munfaşıl ve yirine Şeyħ ‘Alī Efendi vāşıl olup seksan sekiz Cemādiye’l-āħire’sinde k̄a’im-maķām-ı vekālet-i kübrā olan vezīr-i kişver-güşā Kara Muştafā Paşa himmeti ile Şun‘u’llāh Efendi yirine Maħmūd Paşa Medresesi müyesser, toķsan iki Ramazān’ında şadr-ı a‘zam ve serdār-ı ekrem ‘Oşmān Paşa işāreti ile Duķadin-zāde ‘Oşmān Efendi yirine Kalendar-ħāne pāyesi ile ķadri berter olup toķsan altı Şa‘bān’ında Aħī-zāde ‘Abdu’l-Ĥalīm Efendi yirine Şaħn’a gelmişler idi. Toķsan toķuz Receb’inde Kemāl Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’nde tekye-zen-i mesned-i ifāde olup elf-i kāmīl Ramazān’ında Aħī-zāde Efendi yirine Üskūdār’da vāķi‘ Vālide Sulṭān Medresesi iħsān olındı. Biñ üç Muħarrem’inde ba‘z-ı aħvāl iķtizāsı ile ‘azl olunup³ ol medrese-i refī‘u’l-bünyān, ħālā şeyħü’l-İslām, veliyyü’n-ni‘am-ı enām olan Yaħyā Efendi ħazretlerine intisābla kesb-i nām ü nişān eyledi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Sulṭān Meħemmed Ĥān, Cāmi‘-i Vefā ķurbında bināsını fermān itdükleri Ĥāķāniyye bunlara iħsān olunup Cāmi‘-i Vefā’da ħalka-beste-i ifāde oldılar. Biñ beş Cemādiye’l-āħire’sinde Kuş Yaħyā Efendi yirine Mekke-i müşerrefe kazāsı ile teşrīf olındılar. Biñ altı Şa‘bān’ında ‘azl olunup yirine şadr-ı Rūm’dan mütekā‘id Bostān-zāde Muştafā Efendi ħidmet-i Ĥarem-i Şerīf’e lā’iķ görüldi. Biñ on Şafer’inde Muşlī Efendi, Medīne kazāsına ref‘ olunmağla Dārü’l-ħadīş-i Süleymān Ĥān bunlaruñ menşūr-ı cāhına ‘unvān olup yevmī üç yüz aķçe

¹ Mezbūr SE

² 163b SE

³ 279a R1

vazîfe-i tekâ'üd ihsân ü¹ in'âm ve şudûr-ı kirâm gibi nevbette on mülâzım virmek fermâniyla ikrâm olındı. Ol hâl üzere sübhâ-gerdân-ı eyyâm ü leyâl iken biñ on bir Ramazân'ında intiķâl eyledi². Şeyh Vefâ Câmî'i hazîresinde medfûndur. Medrese-i maħlûle Şarı H'âce'ye müyesser ve mekteb-i eţfâle hem-ser oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr evzâ'-ı ğarîbe ile meşhûr, dîvâne-naķş ü lâ'ubâlî, gerden-i hâlî kılâde-i tekellüfden hâlî, şafha-i şu'ünü maţrah-ı resm-i gûn-â-gûn ve mânend-i naķş-ı³ bûkalemûn, şüret-nümâ-yı şalâh u fesâd ve kerâmet ü cünûn, za'îfü'l-'ilm ü kavıyyü'l-ķalb, şebbâz-ı tûz-çengâl-i ahz u celb, nâzende-i mülk ü mâl-i ekâbir, sâzende-i meşâliħ-i aşâĝır, 'acîbü'r-resm, ğarîbü'l-eţvâr, nâdire-i rûzgâr idi.

el-Mevlâ Şemse'd-dîn (H'âce-zâde⁴ Şems Efendi)

Sultân Selîm-i halîm hazretlerinüñ ĥidmet-i ta'lîmi ile tekrîm olınan 'Atâ'u'llâh Efendi merħûmuñ maţla'-ı vücûdından bedîdâr olan maħdûm-ı hürşîd-iştihârdur⁵. Toķuz yüz elli ĥudûdında şemse-i dîbâce-i vücûd ve pertev-endâz-ı şahîfe-i şühûd olmışlar idi. Ğurre-i şabâhu'l-hayr-ı zuhûrlarından iktisâb-ı envâr-ı 'ilm ü 'irfâna iştigâl ve sirâc-ı vehhâc-ı sa'y ü ictihâdı iş'âl idüp tekmîl-i dâ'ire-i isti'dâd ve teşrîf-i derece-i 'aķl-i müstefâd eyledükden soñra vâlid-i 'âlî-şânlarından şeref-i mülâzemetle i'zâz olunup toķuz yüz yetmiş beş Muħarrem'inde Bostân-zâde Meħammed Efendi yirine def'aten Hânķâh pâyesiyle ser-efrâz olmuşlar idi. Yetmiş altı Cemâdiye'l-âħire'sinde yine anlar yirine Medrese-i Hâşekiyye'ye terfî' olup yetmiş sekiz Şafer'inde Luţfî Beg-zâde Muştafâ Efendi yirine Şahñ'a gelmişler idi. Seksan bir Muħarrem'inde 'Abdu'l-ĝanî Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi'yle bekâm, seksan üç Receb'inde selefi 'aķabince Süleymâniyye'lerden biriyle mażhar-ı ikrâm olup seksan sekiz Cemâdiye'l-âħire'sinde 'Arab-zâde Efendi yirine Ğalaţa kaçâsı ile maķzî'l-merâm oldılar. Toķsan Zî'l-ķa'de'sinde Luţfî Beg-zâde yirine Burûsa kaçâsına naķl olunup toķsan bir Zî'l-ħicce'sinde ma'zûl ve yirlerine Sinân Efendi-zâde 'Alî Efendi ĥâkim-i şer'-i Resûl oldu. Toķsan dört Zî'l-ħicce'sinde Hışım 'Alî Efendi yirine mükerreren Burûsa'ya vâlî olup toķsan beş Receb'inde Luţfî Beg-zâde yirine maħmiyye-i Edrine'de saħb-i ezyâl-i mefâħir ü ma'âlî kılup toķsan sekiz Zî'l-ħicce'sinde munfaşıl ve maķâm-ı

¹ ihsân ü:- R1, E

² 277a E

³ - SE

⁴ H'âce-zâde:- R1, E

⁵ aşârdur SE

hükümetlerine Bostān-zāde Muştafā Efendi vāşil oldu. Elf-i kāmīl Şevvāl’inde Sun’u’llāh Efendi yirine dārū’l-mülk-i İstanbul’a hākim ve zīver-i maḥāfil ü maḥākim oldılar. Biñ bir Receb’inde¹ ma’zül ve Ebu’s-su’ūd-zāde Muştafā Efendi hākim-i İstanbul oldu. Biñ üç Zi’l-ḥicce’sinde Dāmād Efendi yirine şāniyen İstanbul’a ḳāzī oldılar. Biñ dört Cemādiye’l-ülā’sında şīḡa-i² aḥkām-ı meclis-i ḳazāları fi’l-i māzī ve H̄’āce-zāde Meḥammed³ Efendi’nüñ kevkeb-i baḥt u iḳbālī müteḳāzī olup mesned-ārā-yı hükümet ve bunlar vazīfe-i teḳā’üd ile maḫhar-ı ‘āṭıfet oldılar. Biñ toḳuz Ramazān’ında Aḫī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi yirine Anaṭolı şadı ile bülend-ḳadr olmuş iken biñ on Şafer’inde müteḳā’id ve mevḳıf-ı refi’lerine H̄’āce-zāde Es’ad Efendi müteşā’id oldu. Biñ on bir Şevvāl’inde necm-i ḫayātī üfūl ve menzil-i bāḳīye ḳufūl idüp kevr-i ‘imāme-i şemsi cāmesi gibi melfūf-ı kefen-i bayramī ve burc-ı tūde-i mezār āḫirīn-i menzil-i ārāmı olup⁴ اذا الشمس قورت⁵ mā-şadaḳ-ı ḫālī, و اذا الكواكب انتثرت⁶ vaşf-ı sirişk-i aḫbāb-ı perīşān-ḫāṭır-ı şikeste-bālī olmuş idi. Şeyḫ Vefā Türbesi ḳurbında pederleri cenbinde medfūndur.

Ölmeyince gelmedi miskīn vefā meydānına

Mevlānā-yı merḳūm maḫdūm-ı fütüvvet-rüsūm, kerīmü’l-aḫlāḳ, ṭayyibü’l-a’rāḳ, ḫalīm ü selīm, maḫdūm-ı kerīm idi. Evā’il-i ḫālīnde mihr-i⁷ fā’izü’n-nūr gibi celī-zuḫūr iken ḫareket-i serī’asına fütūr gelüp derece-i irtifā’dan zā’il ve bir iki def’a kevkeb-i iḳbālī rāci’ olup ḫaylūlet-i mevāni’ sebebi ile ḫalām-ı ‘azli, mānend-i leyl-i lā’il ṭavīlū’z-zıll olmuş idi.

el-Mevlā Muştafā (Nefes-zāde Efendi)

Menbet-i kerīm-i kirām ve ma’den-i cevāhir-i ‘ulemā-yı ‘izām olan belde-i Amāsiyya’dan hüveydā ve teneffüs-i şubḫ-ı şafā gibi ol şehir-i meşḫūrdan peydā olup ol sevāda mānend-i nūr-ı süveydā ve beydaḳ-ı ferzāne-i naṭ’-ı beydā⁸ olan “Ḥācī Nefes”

¹ 279b R1

² şaḫīfe-i SE

³ - R1, E

⁴ 164a SE

⁵ *Kur’ân-ı Kerīm, Tekvîr Sûresi*, 81/ 1, “O güneş dürüldüğünde ...”

⁶ *Kur’ân-ı Kerīm, İnfitar Sûresi*, 82/ 2, “Ve yıldızlar döküldüğünde ...”

⁷ 277b E

⁸ beydaḳ//beydā:mānend-i sūrūr-ı sīne-i peydā SE

nām merd-i şālihuñ netīce-i muḳaddimāt-ı a‘mārı olmağla Nefes-zāde ‘unvānı ile iştihārı var idi. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan istifāde-i sermāye-i ‘ulūm ve istifāza-i pīrāye-i manṭūḳ u mefhūm kılup huṭbe-i ‘arā’is-i efkār ile ebū’l-fezā’il ve pīrān-ı tarīḳatūñ nefis oğlı maḳāmında olan veled-i ḳalbi ma‘ārif ile ser-efrāz-ı emāşil olduḳda Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫāzretleri’nüñ şeref-i mülāzemetlerini iḫrāz ve hırzu’l-emānī olan menşūr-ı medāris-i ‘ilmiyyeyi ta‘vīz-i küleh-kūşe-i iclāl ü i‘zāz idüp kırık aḳçe ile Ḳazzāz-ḫāne Medresesi’nden munfaşıl iken elf-i kāmīl Şevvāl’inde Ḥaydar Efendi yirine Ḳapudan ‘Alī Paşa müderrisi olmış idi. Biñ dört Şevvāl’inde Ḥüseyn Efendi ḫāzretleri yirine Yeñi ‘Alī Paşa’da tarḫ-ı cedīd-i resm-i ifāde kıldılar. Biñ beş Muḫarrem’inde ‘Azmī-zāde Efendi ḫāzretleri¹ yirine Ḥāzret-i Eyyüb pāyesine pīrāye şalup biñ sekiz Cemādiye’l-ülā’sında Müte‘accim yirine Şaḫn-ı Semāniye’ye ḳadem² ḳodılar. Biñ on Muḫarrem’inde Nihālī Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm olup ser-ḫalka-i müderrisīn-i kirām iken poyraz vaḳ‘asında Şun‘u’llāh Efendi cānibinde bulunmağın on bir Muḫarrem’inde Emīr ‘Alī yirine Amāsiyya fetvāsına naḳl olup ḳabūl itmemele selefi ibḳā ve bunlar ‘azl ü iḫtifāya mübtelā kılmışlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde³ Şun‘u’llāh Efendi ikinci def‘ada şeyḫü’l-İslām olup

ان الكرام اذا ما اسهلوا ذكروا
من كان يالفهم فى المنزل الحسن⁴

mazmūnı üzere bilā-imhāl ü ihmāl⁵ ‘Azmī-zāde Efendi yirine Ḥāḳāniyye-i Vefā’da mesned-ārā-yı ifāde kılmışlar idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinüñ on birinci günü marāz-ı silden intiḳāl⁶ ve civār-ı ḳudse intiḳāl eylediler. Ol seyf-i meslūl-i ḫalbe-i baḫş u cedel, ḡılāf-i maḫall kılup mānend-i seyf-i ḫaṭīb Cāmi‘-i Ebū’l-feth’e iḫzār ve du‘ā vü senā ile Emīr Buḫārī Tekyesi ḳurbında medfūn-ı daḫme-i mezār kılındı.

Mevlānā-yı merḳūm baḫr-ı güher-nişār-ı ‘ulūm, deryā-yı fesīḫü’l-ercā-yı ma‘ḳūl ü menḳūl, ḫıyābān-ı bī-pāyān-ı fūrū‘ u uşūl, nikāt-ı ‘ulūm-ı ‘Arabīnūñ şarrāf-ı cevheri, ciyād-ı fūnūn-ı edebiyyenüñ rā’iz-i hünerveri, ‘ummānū’l-ḫaḳā’iḳ, ḫürşīd-i şu‘ā‘-efgen-i daḳā’iḳ, fāzıl-ı kāmīl, nev‘-i müfred ü cins-i şāmīl idi.

¹ - SE

² ḳudūm SE

³ Mezbūre Şevvālīn’de:mezbūrede R1, E

⁴ “Saygın kişiler rahata erdiklerinde sert ve sıkıntılı ortamlarda kendilerine sıcaklık gösterenleri unutmazlar.”

⁵ 280a R1

⁶ irtihāl SE

Biñ altı senesinde Şarı Gürz-zāde kayını Muştafā Efendi vālide-i Sultān Mehemmed¹ Hān hāzretleri inşā buyurdıkları medrese-i cedīdeye ibtidā müderris olup ders-i āmm fermān olunduğda Süre-i En‘ām evvelinden ders görölüp pāye müderrislerinden bunlar ve Kızılmışluk Müderrisi Yavuz Çelebi cenāheyn olmuşlar idi. El-hakḳ ol meclisde izhār itdükləri faẓl-i bāhir ve neşr itdükləri cevāhir, reşk-endāz-ı evā’il ü evāhirdür. Ol maḥalle risāle-i celīle taḥrīr itmişlerdür. Müṭāla‘a iden mertebelerin fehm ider.

el-Mevlā Mehemmed (Tırabozanlı Mehemmed Efendi)

Zāt-ı güzīni belde-i Tırabozın’dan bedīd ve nā’il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup hem-şehrīlik taḳrībī ile Beşiktaşī Yahyā Efendi’nün rebīb-i iḥsānı ve on sene miḳdārı mülāzım-ı āstān-ı feyẓ-resānı² olmuş idi. Ba‘dehu tarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳı veche-i merām ve Şeyḫü’l-İslām Şeyḫī Efendi’den mülāzemetle taḫşīl-i kām kıilup ḳaṭ‘-ı menāzil ve tayy-ı merāhil iderek kırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken tokuz yüz tokusan tokuz Receb’inde Ḳara ‘Abdu’r-raḥman Efendi yirine Sinān Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ bir Şevvāl’inde selef-i sālifi yirine Ḳahriyye pāyesine terfī‘ olındı. Biñ dört Zi’l-ḳa‘de’sinde ḳabūl itmeyen Ṭarsūsī yirine Arzırūm ḳazāsı ile nā’il-i merūm oldı. Biñ altı Zi’l-ḥicce’sinde ‘azl olunup manşıbı La‘lī Çelebi’ye virildi. Biñ on Rebī‘u’l-āḫir’inde Bağdād’dan naḳl olunup gitmeyen ‘Abdu’l-mū’min Efendi yirine Naḫcivān ḳazāsı iḥsān olındı. Biñ on bir Zi’l-ḳa‘de’sinde fevt olup manşıb-ı maḥlūl Cerrāḫ-zāde Efendi’nün ‘ıḳd-ı gerden-i i‘tibārı kıılındı.

Merḫūm-ı merḳūm ṭālib-i iḳtinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm, Vezīr-i A‘zam Sinān Paşa’nuñ mazḫar-ı iltifāt-ı bī-kerānı ve mensübāt-ı vezīr-i Müşterī-zamīrūñ ehl-i ‘ilm ü irfānı, şāfi-fu‘ād, Müslim-i pāk-i‘tikād idi.

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (Zeynī-zāde)

Burūsavīdür. “Zeynī-zāde” dimekle şöhret-şi‘ār ve zeynū’l-‘ulemā-yı ülū’l-ebşārdur. Cevāhir-i zevāhir-i ‘ilm ü ‘irfānla gerden-i dil ü cānı zeyn ve mışḳale-i sa’y ü icthād ile şafḫa-i şü‘ūnından izāle-i reng-i jeng ü şadā-yı şeyn eyleyüp ba‘z-ı ‘ulemādan şeref-yāfte-i mülāzemet olduğdan şonra medāris-i ‘ilmiyyede müdāreseye

¹ Murād SE

² 278a E

müdāvemmet ve īfā-yı haqq-ı merāsımden bi-ḥasbi'l-mevāsım tefrīg-i zimmet-i himmet iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ üç Receb'inde Ḥubbī Mollası oğlu İbrāhīm Çelebi¹ yirine Ḥusrev Keḥudā müderrisi olmuş idi. Biñ on Muḥarrem'inde kabül itmeyen Zü'n-nün Efendi² yirine Burūsa'da Ḥanceriyye pāyesine³ naql olındı. Biñ on iki tāriḥinde⁴ terk-i meşgale-i dünyā ve 'azm-i miştaba-i 'uqbā eyleyüp medresesi Kürd Ḥasan Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūre ḥüsn-i ḥāl ile mezkūr, ḥulvü'l-lisān, ḥālişu'l-cenān, mürā'ī-i ḥuḳūḳ, şıddīḳ u şadūḳ idi.

el-Mevlā 'Oşmān Beg bin Meḥemmed Paşa bin Aḥmed Paşa bin Duḳadin (Duḳadin-zāde Efendi⁵)

Cedd-i emcedi 'aşr-ı Sulṫān Selīm-i Ḳadīm'de rütbe-i vezārete nā'il ve peder-i vālā-güheri Mışr ve Ḥaleb eyāletleri ile ser-bülend-i emāsil olan nihāl-i ferḥunde-zılāl-i ḥadīḳa-i devletmendī Duḳadin-zāde Efendi'dür. Pederleri Sulṫān Süleymān Ḥān ḥazretlerinüñ 'amme-i kerīmelerinüñ duḫter-i sa'd-aḫteri, Gevher Melek Şāh Sulṫān'uñ dürr-i şāhvār-ı şadefi ve necm-i tābdār-ı burc-ı şerefi olup Mışr eyāletinden ma'zül iken ṫoḳuz yüz altmış dört tāriḥinde fevt olmuşdur. Şāhibü't-terceme dergāh-ı 'ālī müteferriḳalarından olup 'Oşmān Beg 'unvānı ile ma'rūf ve kesb-i 'ilm ü ma'ārifle me'lūf olmuş idi. Sinn-i temyīze vāşıl olduḳda ṫarıḳ-ı 'ilm ü 'irfāna mā'il olup Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretlerinüñ dārü'l-ifādelere dāḫil ve şeref-i mülāzemetleri ile ser-bülend-i emāsil olmuşlar idi. ṫoḳuz yüz seksan dört Receb'inde ḳānūn-ı ḳadīm-i 'Oşmāniyān üzere pey-rev-i maḥādīm-i 'ālī-şān olup Aḥmed-i Ḳaraḫişārī maḥlūlinden ibtidā elli akçe ile Dāvud Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā oldılar. ṫoḳsan Şafer'inde Mi'mār-zāde Maḥdūmı merḥūmdan şonra Medrese-i Ḳalender-ḥāne pāye-i Şaḫn i'tibār olup 'unvān-ı menşūr-ı iştihārları oldı. ṫoḳsan iki Ramazān'ında Ayāşī Muşṫafā Efendi yirine Şaḫn-ı Semāniye'ye ḫıram idüp ṫoḳsan dört Cemādiye'l-ülā'sında Ebu's-su'ūd-zāde Efendi yirine Selānik ḳazāsiyla maḳzi'l-merām oldılar. ṫoḳsan beş Rebī'u'l-evvel'inde⁶ 'azl olup selefleri i'āde olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Luṫfī

¹ 164b SE

² - SE

³ 280b R1

⁴ İki tāriḥinde: ikide R1

⁵ - R1, E

⁶ 278b E

Beg-zāde Mehemmed Efendi yirine Yeñişehr kazası tevcih olındı. Toğsan altı Receb'inde Selānik Qāzisi 'Arab-zāde Efendi ile mübādele-i manşib eylediler. Toğsan yedi Receb'inde 'Abdu'r-raḥīm Efendi yirine Üsküdār kazāsına tebdil, anlar bunların manşibına naql ü taḥvīl olındı. Toğsan toğuz Receb'inde qabul itmeyen Qāf-zāde Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme kazāsına terfī' olındılar. Elf-i kāmīl Ramazān'ında 'azl olınup yirlerine 'Abdu'r-raḥīm Efendi naql olındı. Biñ iki Zī'l-qa'de'sinde Ma'rūf Efendi yirine Mıŝr-ı Qāhire hükümeti ile rāyet-i iqbālī zāhire ve kevkeb-i iclālī zāhire oldı. Biñ üç Cemādiye'l-āhire'sinde munfaşıl ve maqām-ı kerīmlerine Qınalı-zāde Efendi vāşıl oldı. Biñ dört Muḥarrem'inde ḥalefleri yirine i'āde ve mesned-i kadīmlerinde qarār-dāde kıldı. Sene-i mezbūre Receb'inde 'azl ü iz'āc olınup yirlerine¹ Anadolı Qāzī'askeri Dāmād Efendi naql olınmış idi. Anlar qabul itmeyüp ŝehr-i Ramazān'da ŝadr-ı Rūm olduqda qazā-yı Mıŝr ŝadr-ı Rūm'dan müteqā'id Mollā Aḥmed Efendi'ye virildi. Biñ sekiz ŝevvāl'inde Es'ad Efendi yirine İstanbul kazası 'ināyet olındı. Biñ toğuz Cemādiye'l-ülā'sında ma'zūl ve Ketḥudā Muştafā Efendi ḥākim-i İstanbul oldı. Biñ on Muḥarrem'inde 'Abdu'l-vehhāb Efendi yirine Qāhire-i ma'azziyye kazası ile sālisen i'zāz olındılar. Biñ on bir Receb'inde 'uzlet-güzīn ve Bostān-zāde Mehemmed Efendi seccāde-nişīn-i 'izz ü temkīn oldı. Biñ on iki ŝafer'inde² 'ālem-i āḥirete 'azm-i sefer kıilup lu'bet-bāz-ı ecel ol zārı tıtmış ve nerrād-i ḥāk toqadın oynar gibi naqd-i vücūdın yutmuş idi. 'Aşık Paşa Cāmi'i ḥazīresinde medfūn ve meyl-i mezārı nişāngāh-ı tūr-i du'ā-yı ehl-i derūndur.

Mevlānā-yı merķūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, ṣaḥī vü kerīm, ḥalīm ü selīm, 'ilm ü ma'ārifden ḥişşemend, envā'-ı leṭā'ifden gül-deste-bend, 'ālī-himmet ü zī-şān, kām-baḥş ü kām-rān idi.

el-Mevlā Maḥmūd (Ḥaṭīb Maḥmūd Çelebi)

Ḥā'iz-i kemālāt-ı vehbī vü müktesebī, ḥoş-elḥān Maḥmūd Çelebi'dür. 'İlm-i tecvīd ü kırā'atda māhir ve fenn-i müsikī vü edvārda mānend-i misl-i sā'ir olup ŝīt ü şadā-yı iştihārı 'ālem-gīr olduqda ba'z-ı cevāmi'-i selāṭīne ḥaṭīb ve Dārü'l-kurrā-yı Süleymāniyye'de mu'allim ü edīb olmış idi. Ba'dehu Cāmi'-i Kebīr-i Ayaşofıyya ḥitābetine nā'il ve ṭayyib-i elḥānla revnaq-şiken-i 'anādil olmış idi. Biñ on iki Rebī'u'l-evvel'inde rāh-ı nefesi beste ve revnaq-ı mizmār-ı vücūdı şikeste olmış idi.

¹ - SE

² 281a R1

Mevlānā-yı mezbūr bülbül-i nağme-serā gibi hüsn-i şavt ile meşhūr, ferīd-i rūzgār, nādire-i edvār, cüz'-i meclis-i erbāb-ı ma'rifet, hoş-ṭab' u hoş-şoḥbet idi.

el-Mevlā Ramazān (Ramazān Efendi)

Hilāl-i ḳadri seyr-i muḳanṭarāt-ı kemāl ve ihtiyār-ı şaffu'n-ni'āl-i sa'y ü taleble tekmi'l-i dā'ire-i 'izz ü iḳbāl idüp ba'z-ı 'ulemādan şeref-yāfte-i mülāzemet ve ḥil'at-i ḡarrā-yı menāşib muvāfiḳ-ı bālā-yı himmet olmuş idi. Ḳırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ḥudūdında Sekbān 'Alī müderrisi olmuş idi. Ṭoḳsan üç Ramazān'ında Kefe ḳazāsı mevleviyyet olmaḳ üzere fetvāsı ile cem' iden Luṭfī Beg-zāde Efendi ferāḡ idüp fetvāsı bunlara, ḳazāsı ḳuzāt-ı ḳaşabāta tevciḥ olındı. Biñ sekiz eşnāsında 'azl olunup Azāḳī Meḥammed Efendi'ye virilmiş idi. Biñ on Receb'inde manşib-ı ḳadīmine i'āde olındı¹. Biñ on iki Cemādiye'l-āḫire'sinde² ḥaber-i vefātı gelüp selefi Azāḳī Efendi mükerreren ḥalefi oldu.

Mevlānā-yı mezbūr hüsn-i ḥalle meşhūr, şāliḥ ü mütevekkil³, umūr-ı dīniyyeye mütevaḡḡıl idi.

el-Mevlā Hüseyn (Zuhūrī Efendi)

Belde-i Ḳoşantıniyye'den zuhūr ve teşhūr-i şāhid-i⁴ 'ilm ü kemāl için sübḥa-gerdānī-i sinīn ü şühūr iden Zuhūrī Efendi'dür. 'Abdu'l-ḡanī Efendi'den mülāzım ve zemān-ı şadāretlerinde tezkirecilik ḥidmetinde⁵ ḳā'im olup aḫz-ı medāris ve 'aḳd-ı mecālis iderek ḳırḳ aḳçe ile Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi'nden ma'zül iken biñ dört Zi'l-ḥicce'sinde Çil Ḥaydar Efendi yirine 'Oşmān Paşa Medresesi 'ināyet olındı. Biñ altı Cemādiye'l-āḫire'sinde maḫzā ḳaṭ'-ı pāye için medrese-i mezbūre ḥaḳḳ-ı meşrūṭı olmaḳ üzere dergāh-ı 'ālī müteferriḳalarından Ḳaramanī Vücūdī Efendi'ye virilüp ba'dehu anlar Lārende fetvāsına gitmekle bunlar yine yirinde ḳaldı. Biñ on iki Cemādiye'l-āḫire'sinde şem'-i ḥayātı pūf-zede-i şarşar-ı fenā ve şu'le-i zuhūrı cevher-i cān gibi nā-peydā olup medrese-i maḥlūle Ṭoḳuz-zāde Şeyḫī Çelebi'ye i'tā olındı.

¹ - SE

² Ūlāsında SE

³ 279a E

⁴ teşhūr-i şāhid-i:teşmūr-i sā'id-i SE

⁵ 165a SE

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘ārifle meşhūr, dervīş-nihād ü pāk-i‘tiķād, merd-i ķānī‘, edīb ü mütevāzī‘ idi. رحمة الله عليه¹

İlyās Beg (Medhī Çelebi)

Ser-defter-i küttāb-ı dīvānī ve ‘unvān-ı menşūr-ı nüvīsān-ı tefvīzāt-ı sulţānī, vāsīţatu’l-‘ıķd-ı meclis-i hünerverī, Re’īsü’l-küttāb Medhī Çelebi hīdmetleridür. Sipāh-ı zafer-penāh zümresinden iken cem‘-i meyān-ı tīg ü kalem ve hāme-mişāl şahrā-yı pehnā-yı sa’y ü ictihāda vaz‘-ı ķadem² kılup sevķ-ı isti’dād ü istiħķāk ile küttāb-ı dīvān-ı sulţānī fırķasına iltihāk itmiş idi. Vezīr-i A’zam İbrāhīm Paşa nāşıye-i hālinde şu‘ā-ı hāds ü zekā ve nūr-ı edeb ü reng-i hayā ihsās itmekle tezkirecilik hīdmetinde istiħdām, ba‘dehu re’īsü’l-küttāb-ı ‘Uḫārid-ihtirām kılmişlar idi. Ol āşaf-ı Süleymān-ihtişām, serdār-ı ‘asker-i İslām olup biñ toķuz tārīhinde vāķi‘ Ķaniye Ķal‘ası teşhīrinde ve küffār tabur tedmīrinde fetḫ-nāmeler inşā eyleyüp ba‘dehu vezīr ve serdār olan Yemişci Hasan Paşa’ya dağı hīdmet ve zābt-ı ķavānīn-i salţanat kılup saġr-ı Belġırad meşţāsında iken biñ on bir Şa‘bān’ında ḫummā-yı muḫriķadan intikāl ve zebāne-i zebānı fermān-ı ceffü’l-ķalem üzere ķat‘-ı ‘alāķa-i ķīl u ķāl itdi.

Maḫdūm-ı mūmā ileyh صبت سجال المغفرة عليه³ ferīde-i şadef-i zemān, cerīde-i nevādir-i ‘ilm ü ‘irfān, şafḫa-i ķalem-gīr-i zāmīri ķābil-i naķş-ı envā‘-ı ‘ulūm, şahrā-yı sīne-i şafā-āyīni ķalemrev-i ḫaķā’iķ-ı zībende-rūsūm-ı mantūķ u mefhūm⁴, edīb ü erīb, sīmā-yı maḫbū‘ı dil-firīb, kitābe-i ebrūsı satr-ı ser-meşķ-ı cemāl, āftāb-ı rū-yı dil-cūsı berķ-efrūz-ı luḫf-ı ḫişāl, luḫf-ı ḫab‘ı nūr-ı şubḫ-ı şādıķ gibi vāzıḫ, zülāl-i feyż ü ‘aḫāsı ebr-i bahārī gibi mütereşşih, rūḫ-ı mücessem, zāt-ı mūkerrem idi.

Haber-i intikālī erbāb-ı ‘irfānı maḫzūn ve ḫarab-ḫāne-i dārū’s-salţanayı nevḫagāh-ı ehl-i derūn idüp mānend-i fıķdān-ı Yūsuf, mādde-i te’essūf olmuş idi. Cümleden ‘Azmī-zāde Efendi merḫūmuñ didüġi mersiyedendür:

Re’īs-i ehl-i dil bindi bugün keşti-i tābūta
‘Adem deryāsına şaldı esüp bād-ı fenā muḫkem

Beķā yok gerçi kim biñ yılda olsa zindegānīde

¹ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² 281b R1

³ “Baġışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

⁴ Mantūķ u mefhūm:- R1, SE

‘Aceb¹ müşkildür ammā merg hengām-ı cüvānīde

Āsār-ı dil-pezirinden ‘Arabī inşā ile risāleleri ve mürāselāt-ı aḥbābda nāzik maḳāleleri vardır. Cümlesi² maḳbūl-i üdebā ve müselle-i ‘Arab-ı ‘urebādur. Naḳl olunur ki ḥālet-i ihtizārında bu beyti yazmış ve aḥbābdan birine göndermiş:

چو درمیان مراد آورید دست امید

ز نامرادی ما درمیانه یاد آرید³

رحمة الله عليه⁴

el-Mevlā Meḥemmed Beg (Meḥemmed Beg)⁵

Erbāb-ı seyfdan iken mānend-i seyfi ser-endāz ü seyfi-i evc-pervāz, zātında cevher ve himmet ü ‘azīmetinde bāl ü per müşāhede itmekle⁶ ṭarīḳ-ı ‘ilme sülūk ve ḳurş-ı i‘tibārın sikke-i sulṭānu’l-‘ulemā ile meskūk idüp ba‘z-ı kibārdan maḳḥar-ı teşrif-i mülāzemet ve raḥş-i ‘azīmeti maḳḥūr-ı tāziyāne-i himmet olmağla maḳṭa‘-ı menāzil-i tadrīs ve manzūme-i i‘tibārın taḥmīs iderek ṭoḳuz yüz seksan üç Rebī‘u’l-āḥir’inde Hızır Beg yirine Ca‘fer Ağa müderrisi olmuş iken seksan sekiz Cemādiye’l-ülā’sında Seyyid Murtażā yirine Tırabozın fetvāsına naḳl olındı. Ṭoḳsan dört Receb’inde selefi yirine Ḳıbrıs fetvāsına gönderüldi. Ṭoḳsan sekiz Zi’l-ḳa‘de’sinde ref‘ olunup “Müderris-zāde” dirler bir şahş-ı güm-nām ḳā’im-maḳām oldı.

Tafşıl-i aḥvāline ittılā‘ u şu‘ūr bu mertebeye maḳşūr olmağın bundan ziyāde edhem-i ḥāme-i bedī‘u’l-beyān muṭlaḳu’l-‘inān ḳılınmadı. Ba‘zı mütercimīn “Ḳoḳu Meḥemmed” laḳabı ile şöhretin yazmışlardır.

el-Mevlā Ḥasan (Manav Ḥasan)⁷

¹ Ḳatı SE

² - SE

³ “Dilek ortasına ümit elini getirdiniz. Bizim dileğimize ulaşmamamızı ortadakilere hatırlattınız.”

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁵ Bu biyogafi SE’de 165a’da sayfa kenarında bulunmaktadır. Nisbe de yazılmamıştır.

⁶ 279b E

⁷ Bu biyogafi SE’de 165a’da sayfa kenarında bulunmaktadır. Nisbe de yazılmamıştır.

‘Alā’iyye diyārından zühür ve maħrüse-i Burūsa’yı maħaṭṭ-ı raħl-i ikāmet ü hużūr idüp “Manav Ḥasan” demekle meşhūr olmış idi¹. ‘Alā süneni’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde itdükden soñra şadr-ı ‘ālī-ķadr ‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi ħidmetlerinden mülāzım ve ‘azm-i ṭarīķ-ı tedrīse cāzim olup menāzil-i ħademe-i ‘ilmi ķademe-ber-ķademe ṭayy iderek kırık aķçe medreseden munfaşıl iken ṭoķsan yüz seksan beş tārīħinde Yeñişehr’de Süleymān Paşa müderrisi olmış idi. Ṭoķsan ħudūdında ma‘zül ve mülāzemet-i ‘atebe-i şudūra meşğül olup ṭoķsan bir Zī’l-ħicce’sinde ba‘z-ı ķaryeler ilħāķı ile İznīķ’de Sulṭan Orħān Medresesi iħsān olındı. Ğālibā Yaylaķıyye bunlar içün ifrāz olunup müstaķill medrese olmışdır. Ṭoķsan beş Zī’l-ħicce’sinde Ümmī Sinān ħalefi olup bunlaruñ ħātime-i ħāli ma‘lüm olmadı. İnşā’allāhü te‘ālā zafer bulunduķda yazıla.

el-Mevlā Aħmed (Mütevelli-zāde)²

“Mütevelli-zāde” demekle meşhürdür. ‘Udde-i isti‘dāda mālīk ve ṭarīķ-ı ‘ilme sālīk olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve semt-i tedrīse ‘āzim olmış idi. Ol rāh-ı dırāzda seyr-i nişīb ü firāz iderek kırık aķçe medreseden ma‘zül iken elli aķçe ile Birgi Medresesi virilmiş idi. Biñ ħudūdında yirinde pāye i‘tibār olındı. Biñ dört Şafer’inde Şire ķazāsı Bayındır ilħāķı ile mevleviyyet olup ibtidā bunlara ‘ināyet olındı. Ba‘dehu ķuzāta virilmiş idi. Āħar ħāli nā-ma‘lūmdur.

el-Mevlā ‘Alī (Veli Beg-zāde)

Burūsavīdür ve sālīk-i rāh-ı eslem ü ṭarīķ-ı sevīdür. “Veli Beg-zāde” demekle şöhret-şi‘ār ve naşb-ı ‘aynı mażmūn-ı kıṭ‘a-i gevher-i‘tibār idi.

Ma‘rifet gerçi ki beg-zādelere lāzımdur
Oķuyup yazmaz-ısa yine beg oğlı begdür

Ehl-i ‘ilm oğlı olup ħānķah-ı ‘ālemde
Cāhil olmaķdan ise ṭođmadın ölmek yegdür

¹ 282a R1

² Bu biyografi E ve SE’de sayfa kenarında yer almaktadır. Nisbe de yazılmamıştır.

Ṭarīk-ı ‘ilme sevķ-ı zāmle-i ‘azīmet ve ba‘z-ı ‘ulemādan iħrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp menāzil-i menāşibda gāh pūyān u gāh āsūde ve uzunca ova merħalesinde pā-yı talebi fersūde iken toķuz yüz toķsan beş ħudūdında Burūsa’da Ħancerli Sulţān Medresesi ħāric i‘tibār olınup ibtidā bunlara iħsān olındı. Biñ bir Şa‘bān’ında ‘Abdu’r-raħman-ı Mar‘aşī yirine İznīķ Orħāniyyesi virildi. Biñ altı Şafer’inde ķabūl itmeyen Rāzī Ćelebi yirine Burūsa’da Ķapluca pāyesine taħrīk olındı. Biñ on Muħarrem’inde toķsan aķçe vazīfe-i tekā‘ūd ile Ķuds-i Şerīf pāyesi tevcīh olınup medreseleri ile Şaruħānī Muşlī Ćelebi terfīh olındı. Evāħir-i devlet-i Meħemmed Ħāniyye’de ‘azm-i dārū’n-na‘īm-i cinān itmiş idi.

Aħvāli ancak bu mertebe ma‘lūm olmağın gülgün-ı zebān ve edhem-i ķalem-i muṭlaķu’l-‘inān, mübālağadan keşīde-zimām ve kelime-i temmü’l-ķelām, ser-rişte-bend-i ħitām ve küre-endāz-ı temām ķılındı, ve’s-selām¹.

Şımfu’l-meşā’iħ Ellezīne Mātū fi Hāzihi’d-devleti’l-‘aliyye

eş-Şeyħ ‘Oşmān (Ķāsımpaşalı Emīr Efendi)

Ķıdve-i sādāt-ı sa‘ādet-semīr “Ķāsımpaşalı Emīr Efendi” dimekle şehīr olan ‘azīz-i rüşen-zamīrdür. Ħatt-ı vücūdı ħıṭta-i Sivas’dan keşīde ve maķām-ı tefrīķ-ı siyāh u sefīde resīde olup belde-i Amāsiyya ‘ulemāsından taħşīl-i ‘ilm ü kemāl ve mu‘tād-ı erbāb-ı isti‘dād üzere iştiğāl itdükden şonra dārū’l-mülk-i Rūm’a ķudūm ve ħidmet-i fużalā-yı zībende-rūsūm eyleyüp² Şaħn Medresesi’nde muzāf iken terk-i ‘orf ü izāfet ve meşā’iħ-ı tarīķ-ı Bayramiyye’den Vizeli ‘Alā’e’d-dīn Efendi ile şoħbet, ba‘dehu ħalīfe-i seccāde-nişīn Ķazanfer Efendi āstānesinde tekmīl-i tarīķat itmiş idi. El-ħāletü hāzihi ‘ādāt-ı sādāt-ı A‘cām üzere gīsūlar irsāl idüp “Şaçlı Emīr” dimekle iştiħār ve necm-i gīsūdār gibi aķtār-ı ‘ālemde şa‘şa’a-i envār-ı i‘tibār bulmuş idi. Verā-yı Ħalīc-i Ķoştantıniyye’de vāķi‘ Ķāsım Paşa Maħallesi’nde zāviye-i ma‘rūfesini iħyā ve āstān-ı³ irşād-penāhını mültecā-yı fuķarā vü şuleħā idüp nice zemān ol buķ’ada işā’a-i eşī‘a-i irşād ve ikmāl-i zümre-i erbāb-ı rüşd ü sedād eyleyüp şīt ü şadā-yı şoħreti ‘ālem-gīr ve cezbe-i maħabbeti zencīr-i gerden-i sağīr ü kebīr olmağla;

¹ 282b R1

² 280a E

³ 165b SE

Ben kemend-endāz-ı meydān-ı maḥabbet olalı
Ḥalka-i teslīme geçmişdür nice¹ gerden-keşān

maẓmūnı² kitābe-i kitāb-ı menḳabeti ve dām-ı irādeti murgān-ı Hümā-pervāza pā-bend
ve ḥalka-i şoḥbeti dīv-i nefis ü hevāya kemend olmağın;

Ser-keşlik itdi emrüne beñzer peleng-i çarḫ
Zencīr ile getürdi anı kehkeşān keşān

mefhūmı ‘unvān-ı menşūr-ı maḥmideti olduḫda silsile-i tarīḳı maḳtūl-i şemşīr-i şerī‘at
olan Ḥamza‘ya ve Oğlan Şeyḫ’e peyveste ve ‘urve-i vuşka ‘add itdügi ser-rişte-i sırr-ı
tevḫīd ḫulefā-yı Bayramiyye‘den ‘Ömer Sikkīnī ve Bünyāmin-i Ayāşī ḫolına beste
olmağın medḫūl olmağla ‘ulemā-yı müteverri‘īn ve şuleḫā-yı müteşerri‘īn tarafından
naẓar-ı inkār, belki ḫabs ü tefṫīşi emrinde ittifaḫ u ısrār müşāhede idüp ol ‘aşrda ser-
çeşme-i tarīḳat ü ḫaḳīḳat ve mecma‘u‘l-baḫreyn-i faẓīlet ü ma‘rifet olan Nüre‘d-dīn-
zāde Efendi cenāblarına mürāca‘at ve ḫidmet-i ‘azīzde tevbe vü inābet eyleyüp bereket-
i şoḥbetleri ile def‘-i töhmet ve taḫlīş-i girībān-ı ‘işmet itmişler idi. Ol ḫāl üzere sübḫa-
gerdān-ı eyyām ü leyāl iken biñ üç Zi‘l-ḫa‘de‘sinüñ on birinci günü irtihāl eyledi.
Zāviyesi sāḫasında genc-i şāygānī gibi defn ve maḫdūm-ı kerīmleri seccāde-nişīndür.

‘Azīz-i mezbūr cezbe-i ‘azīme ile meşḫūr, āteş-efrūz-ı ‘ışḫ u maḥabbet ve
mālik-i iksīr-i ḫaḳīḳat, mu‘teḫad-i ‘ālem, şeyḫ-i mükerrrem idi.

eş-Şeyḫ ‘Abdu‘l-mü‘min (‘Abdu‘l-mü‘min Efendi)³

Bosnevīdür. ‘Ulemā ve şuleḫāya maḫarr ve ‘abdu‘l-Mü‘min iḳlīmine hem-ser
olan belde-i ṭayyibe-i Ḳoştantıniyye‘ye ḫudūm ve taḫşīl-i ma‘ārif ü ‘ulūm idüp Nüre‘d-
dīn-zāde Efendi merḫūma ḫidmet ve tekmīl-i tarīḳat eyledükde Tercemān Yūnus
Zāviyesi‘nde seccāde-nişīn-i meşīḫat⁴ olmuş idi. İrşād-ı ‘ubbād-ı ‘ibād ve ihyā-yı resm-i
mu‘tād-ı erbāb-ı reşād üzere iken biñ dört Rebī‘u‘l-evvel‘i selḫinde civār-ı ḫudse riḫlet
eyledi.

¹ Ser SE

² Mefhūmı SE

³ Bu biyografi SE‘de 165b sayfasının kenarında yer almaktadır.

⁴ 283a R1

Mu‘īd Dede yirine Tercemān şeyhi olup bunların yirine ‘Ömer Efendi olmuştur, sene 1002¹.

‘Azīz-i merķūm kıdve-i meşā’ih-ı Rūm, mürşid-i kāmīl ü edīb, levḥa-i ser-i Sūre-i Mü’mīn gibi münevverü’l-meşīb, ğāyetde ehl-i fenā ve zāhid-i bī-berg ü nevā, pīr-i şālīh-i şāfi-fu‘ād, mü’mīn-i pāk-i‘tikād idi.

eş-Şeyh Hızır bin İlyās bin ‘Abdu’t-Tevvāb (Yayabaşı-zāde² Hızır Efendi)

“Yayabaşı-zāde” demekle meşhūr ve yeñiçeri ocağından zūhūr itmiş şu‘le-i fā’izü’n-nūrdur. Hāzret-i Ebī Eyyūb kaşabasında kaşab-pūş-ı vücūd ve cilve-sāz-ı hāzire-i şühūd olup şu‘ā’-ı sa‘ādet levḥ-i cebīninden ṭābān ve leme‘āt-ı rüşd ü necābet ‘izār-ı rengīninden müştā‘il-ı dıraḥşān olup;

Ocağdan böyle yalūñ yüzli çoğdan olmadı peydā

māzmūnı vird-i zebān-ı erbāb-ı firāset ve beşere-i nūrānisi mübeşşir-i nükte-şināsān-ı kıyāfet olmuş idi. El-ḥāletü hāzihi me’mūl ü muntazar olan kemālāt-ı insāniyye mir’āt-ı ḥuşūlde cilveger olup feyz-i nazar-ı üstād ile ber-murād ve dāḥil-i ‘idād-ı erbāb-ı isti‘dād olduğda Ma‘lūl-zāde Nakīb Efendi hizmetlerine vāşıl³ ve teşrīf-i mülāzemetle mazhar-ı luṭf-ı şāmil olmuş idi. Ol eşnāda e‘izze-i Ḥalvetiyye’den Vişne Efendi’den bī‘at ve aḥz-ı tevbe vü inābet idüp himmet-i pīr-i dest-gīr ile mağz-ı semere-i murāda vāşıl ve tuḥm-i şecere-i āmālī ḥāşıl olduğda yeñiçeri oḫalarında olan Orta Mescid’de kürsī-nişīn-i va‘z ü tezkīr olup toḫuz yüz seksan ḥudūdında Üskūdār’da Şems Paşa’nuñ cāmi‘-i şerīfī ve dārü’l-ḥadīs ve ḥānḫāhı temām olduğda ibtidā bunlar muḥaddis ü müfessir ve zāviyedār ü müzekkir olmuş idi. Toḫsan üç Ramāzān’ında Meḥammed Ağa inşā eylediği cāmi‘-i şerīf ve zāviye ve dārü’l-ḥadīs ḥüsn-i ḥātīme-i ḥitām bulduğda ibtidā bunlar ferş-i seccāde-i irşād itmişler idi. Ol ḥālet-i seniyye ve meşğale-i marziyye üzere iken Sulṭān Meḥammed Ḥān-ı kişver-sitān Egri seferine toğrı revān olduğda hem-rikāb-ı şāh-ı kām-yāb olmuş idi. Erbāb-ı gāzāyı iğrā için zikr-i fezā’il-i cihād ve dā’imā va‘z ü naşīḫat ile taḫviyet ḫulūb-i şecā‘at-nihād iderek biñ beş Rebī‘u’l-evvel’inüñ yigirmi sekizinci gününde vāḫi‘ tabur muḥārebesinde şufūf-ı düşmeni ḫarḫ ve şu‘le-i

¹ Mu‘īd//1002, der-kenār R1, E, SE

² Yayabaşı-zāde:- R1

³ 280b E

şemşiri meyân-ı ehl-i mağribde şark idüp âhir ol baħr-ı siyâh içinde nâ-bedîd ve gird-âb-ı belâda alup döne döne şehîd oldu. Fuarâsı cesed-i şerîflerini İstanbul niyyetine götürürken Tatarbâzârı'na geldüklerinde vâkı'alarında işâret olunup belde-i mezbûrede vâkı' Dûlbend-zâde Câmi'i hazîresinde defn eylediler.

'Azîz-i merķûm Yûsuf-ı Mışr-ı 'ulûm, ser-halka-i ehl-i kemâl, imâme-i sübhâ-i efrâd-ı ricâl, mecma'u'l-bahreyn-i 'ilm ü ma'rifet, Hızr-ı mâ'u'l-hayât-ı meşreb-i erbâb-ı haıat, vâ'iz-i Câhızıyyü'l-edâ, şem'-i mihrâb-ı feyz ü hüdâ, intizâm-ı kelâmı mânend-i ha-ı ber-kürsî, rişte-i ta'bîr-i dil-pezîre çekilmiş gevher-i udsî, hoş-elhân zâkir ve bî-bedel müzekkir, enfâsı mü'essir, eyi müfessir idi.

Nal olunur ki merhûmuñ cesed-i şerîfini lâle gibi çâk çâk ve âlûde-i hûn u hâk bulduklarında abza-i keffinde matûl bir kâfirüñ¹ perçemini bulurlar. Bir vechle şımış ki haylî zaħmetle talış iderler.

[Hâlifeleri Bosnevî Hüseyn Efendi]: Hâlifeleri "Bosnevî Hüseyn Efendi" dirler bir vâ'iz idi. Harem-i hâşş-ı sultânîden sipâhîlik ile² ıup kesb-i 'ilm ü fazîlet ve 'azîzüñ hizmetinde tekmîl-i tarîat eyledükden sonra cezîre-i Mora kasabâından "Gördüs" nâm aşabada tavatun itmiş idi. Ehl-i fazl ü muntazamu'l-kelâm, fâzıl-ı benâm idi. Biñ otuz sâli hilâlinde intikâl eyledi. Merhûmuñ kerâmât-ı 'aliyye ve hâlât-ı seniyyelerini nal iderdi.

Cümleden biri müala'aları seb iden *Tefsîr-i Kâzî* nüşhasını cenge ımazdan muaddem fuarâsına teslim idüp "Hüseyn Dede'ye îşâl idesüz. Müala'a itdükçe bizi du'âdan unutmasun." diyü tavsiye iderler. Lâkin vazîfeleri olan maħalden bir cüz' va'z cüz'dânı ile oyınlarında alup şehîd oldukları maħalde zâyi' olur. Ba'de eyyâm Hüseyn Efendi'ye kitâb vâşıl olup hergâh ki müala'a ideler ol nâış olan³ maħalle niğâh idüp te'essüfle âh idermiş. Birgün aşlâ ihtimâl virilmeyen tarafdân bir âdem getirüp ol cüz' i teslim ve işâretle me'mûr olduğun tefhîm ider. Ol cüz'-i şerîf muşhaf-ı 'Osmânî gibi⁴ are-i hûn ile notadâr ve mânend-i berg-i gül ü şafha-i gülzâr olup el-ân ol diyârda nüzhetağ-ı nazar-ı ahyârdur.

eş-Şeyh 'Alî (Şafvetî Efendi) {Şafvetî}

¹ matûl/kâfirüñ:bir matûl kâfirüñ SE

² 283b R1

³ - SE

⁴ 166a SE

Nebîre-i Şeyh İbrâhîm Gülşenî ve Seyyid Hâyâlî'nün nûr-ı çeşm-i rûşeni, zülâl-i ser-çeşme-i şafâ-perveri Şafvetî Efendi hizmetleridür. Gerden ü gûş-ı isti'dâdın cevâhir-i zevâhir-i 'ilmiyye ile girân-bâr-ı pîrâye-i fazl ü edeb ve fezâ'il-i mevrûşe vü haşâ'il-i mâder-zâdın sermâye-i¹ huliyy ü vişâh-ı müddaḥar ü mükteseb kılp gencîne-i ma'ârif-i bî-kerân ile naḫd-i peder-i vâlâ-güher ü cedd-i emced ve âteş-i cân-sûz-ı vecd ü hâl ile tibr-i şâfi-tebârı ḳâl idüp eslâfinuñ 'aynı zât-ı mükerrrem ü mümecced olmağla maṭla'-ı sa'âdetden tebâşîr-i iḳbâlî zuhûrına encüm mişâl dîde-düz-i intizâr ve mübeşşîrât-ı gaybiyyeden ²الهلال والله istimâ'ına mübâşîr olup mâh-ı nev gibi gûş-zen-i i'tibâr olan erbâb-ı hâl bu beyt-i bî-mişâl ile gevherîn-maḳâl olmuş idi:

ان الهلال اذا رأيت نموه
أيقنت ان سيصير بدر اكاملًا³

Ṭokuz yüz yetmiş yedi târîhinde pederleri Seyyid Hâyâlî hayâlâsâ dîdeden nihân ve cân gibi ḥâkdân-ı fânîden keşîde-dâmân olduḳda vaşîyyetleri üzere seccâde-i irşâda sâye-i iclâl şalmışlar idi. Beş sene miḳdârı murabba'-nişîn-i mesned-i peder ve 'arâ'is-i ḥalvet-ḥâne-i esrâra perde-der olup biñ beş Ramazân'ın beşinci günü zülâl-i şâf-ı hayâtı muḡberr ve âyîne-i ṭab'-ı şafâ-âyîni şarşar-ı ḡubâr-engîz-i fenâdan mükedder olmuş idi. Cedd-i kerîmleri türbesinde medfûn olup yirlerine birâderleri Seyyid Ḥasan Efendi feyz-baḡş-ı ehl-i derûn olmuş idi.

'Azîz-i merḳûm maḥdûm-ı sûtûde-rüsûm, ḳalb-i şafvet-âyîni âyîne-i 'âlem-nümâ-yı 'ilm-i ḥaḳîḳat ve zülâl-i kühsâr-ı 'izz ü temkîni ṭarâvet-baḡş-ı gülşen-i⁴ ṭarîḳat, câmi'-i fezâ'il-i irşî vü müktesebî, kerîm bin kerîm ve çelevi oḡlı çelevi idi.

Naḳl olunur ki bir sene Nîl-i mübârek sâhire-i Mışr-ı Ḳâhire'yi irvâ itmeyüp 'alâ'im-i ḳaḫt u ḡalâ peydâ olmağın ol târîhde vâlî-i Mışr olan Ḥâfiẓ Aḡmed Paşa şeyḫuñ du'â-yı istisḳâya ḥâzır olmasını istid'â eyleyüp paşa-yı Mışr bu recâda muşîrr olıcaḳ murâdına müsâ'ade idüp ta'yîn olınan maḡalde ref'-i dest-i du'â⁵ ve ol iki ebr-i maṭarı⁶ ber-hevâ idüp pertâb-ı tîr-i du'â-yı müstecâb ve ellerin yüzine saḡb eyleyüp ol seḡâb-ı midrârı âftâb-ı ruḡsârına niḳâb itdükden şoñra paşaya du'âlar diyüp tevdî'

¹ 281a E

² "Hilal ve Allah."

³ "Baktığın zaman hilâlin büyüdüğünü görürsün. Anlarsın ki o tam bir dolunay hâline gelecek."

⁴ - E

⁵ 284a R1

⁶ Maṭîri R1, SE

iderler ve ata binerken fuqarāya hitāb idüp “Dedeler ‘acelecek idelüm, ışlanmayalum.” dirler. Fi’l-vāқи‘ zāviyeye evā’il-i bārānda yitişüp seḫāb-ı hātil bir mertebe idrār-ı vābil ider ki lemḫatü’l-başarda vādiler pür-āb ve deşt ü şahrā sİR-āb olup ol senenüñ berekātı nice yıllar sārī olur. Merḫūmuñ muḫaqqıķāne eş‘ārı¹ ve fuqarā elinde dīvān-ı ḫaķā’iķ-dişārı vardır.

Mervīdür ki ḫālet-i ihtizārında bu beyti oқuyup ḫatm-i ‘iķdu’l-le’āl-i maķāl iderler:

هر که را اسرار کار آموختند
مهر کردندو دهانش دوختند²

eş-Şeyḫ Aḫmed (Şeyḫ Aḫmed-i Mu’allim-i Dāru’l-ķurrā³)⁴

Mısr-ı Kāhire a’mālinden “Mesīr” nām ķarye-i ma’mūreden zuhūr ve ‘arā’is-i efkār-ı ‘ilmiyyeye şarf-ı nefā’is-i mühūr idüp Şeyḫ Ṭablāvī’den tekmīl-i ‘ulūm-ı *ķur’ān-ı Mecīd* ve taḫşil-i fenn-i ķırā’at ü tecvīd eyledükden soñra dārü’l-mülk-i Rūm’a ķudüm itmiş idi. Mevāzi’-ı ‘adīdede şeyḫu’l-ķurrā olup Ḥazret-i Eyyüb Cāmi’-i Şerīfi’nde imām-ı şaff-ı aşfiyā olmuş idi. Biñ beş tārīḫinde intikāl eyleyüp Meḫammed Paşa Türbesi’nüñ ḫaziresinde defn olındı.

Şeyḫ-i merķūm üstādān-ı mücevvidān-ı Rūm, fenn-i ķırā’atda ferīd, ḫāfız-ı kelām-ı Mecīd, pİR-i nāfi’, edīb-i mütevāzi’ idi.

eş-Şeyḫ ‘Alī (Türbe Şeyḫi)

Suğūr-ı memālik-i İslāmiyye’den zuhūr ve çerāğ-ı ‘aql-ı fa’āldan istifāza-i nūr-ı şu’ūr idüp leṭā’if-i ‘ilm ü ma’ārif ile sağr-ı isti’dādı bāsım ve gonce-i dil-i meyyāline hevā-yı seyāḫat mütenessim olmağın dārü’l-mülk-i Koşantıniyye’ye sefer ve ‘ulemā-yı ‘aşr dārü’l-ifādelerinde idāre-i kü’ūs-i fazl ü hüner ķılmış idi. Ba’dehu ṭarīķ-ı zühd ü şalāḫa sālīk ve naķd-i vaķt-i ‘azīzine mālīk olup Nūre’d-dīn-zāde Efendi ḫidmetlerinde taşfiye-i cevher-i ‘irfān ve iksİR-i ‘işķ-ı İlāhī ile kesb-i sermāye-i taḫķīķ u iķān itdükden

¹ Esrārı SE

² “Kime işin sırrını öğretilerse onun ağızını dikip (üzerine) mühūr vurdular.”

³ Mu’allim/ķurrā:- SE

⁴ Bu biyografi E’de sayfa kenarında yer almaktadır. İsmın yan tarafında bulunması gereken nisbe de bulunmamaktadır.

şoñra merreten ba‘de uhrā edā-yı hiccetü’l-İslām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü’l-enām عليه افضل السلام¹ eyleyüp Qal‘a-i Sigetvar‘da Sultān Süleymān Hūn² hazretleri için binā olunan türbe ve hānqāhda zāviyedār ve “Türbe Şeyhi” ‘unvānı ile qarīn-i iştiḥār olmuş idi. Nice zemān ol buq‘ada seccāde-nişīn-i irşād ve murād-baḥş-ı erbāb-ı isti‘dād olup neşr-i ‘ulūm-ı zāhire³ vü bātıne ve iḥyā-yı rūsūm-ı bārize vü kāmīne üzere iken biñ altı tārīḥinde vāqı‘ olan Varat seferinde serdār olan Şaturcı Meḥemmed Paşa da‘veti ile edā-yı farīza-i cihād ve mev‘ize vü⁴ tezkīr ile teşcī‘-i gūzāt-ı celādet-nihād idüp bir gün şalāt-ı ‘aşrı edā iderken rek‘at-ı rābi‘ada gavṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘adem ve bir demde rū-nihāde-i dergāh-ı sultān-ı kıdem oldu.

‘Azīz-i merķūm rişte-keş-i cevāhir-i ‘ulūm, deryā-yı ferā‘id-i mefrūz u mesnūn, şeyḥu’l-fenn-i efrād-ı fūnūn, mürşid-i kāmīl, ‘ārif-i deryā-dil idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Evā’il ü Evāḥir* cem‘ eylemişdür ve “*Esviletü’l-ḥūkm*” nām te’līfi vardır. Nāfi‘ ve cāmī‘ eşerdür. Bunlardan mā‘adā resā’il ü ta’līkātı ve qurṭ-ı misma‘a-i ḳabūl olmuş kelimātı vardır. Ser-ā-ser maḳbūl ü mu‘teber ve lā’iḳ-ı iltifāt-ı ehl-i nazardur.

eş-Şeyḥ Muştafā (Beyānī Efendi) {Beyānī}

Ṭuna sevāḥilinde vāqı‘ “Ruscuḳ” nām ḳaşabada pertev-endāz-ı ḥāne-i vücūd ve cilve-sāz-ı meclis-i şühūd olup “Cāru’llāh⁵-zāde” dimekle ma‘lūm u ma‘hūd olmuş idi⁶. Dīvān kātiblerinden şā‘ir-i meşhūr Emānī ile hem-şehrī ve biri birinūñ sevāniḥ-i aḥvāline dehrī idi. Ebu’s-su‘ūd-zāde Meḥemmed Çelebi’nün mu‘īd-i medrese-i ifādesi ve tilmīz-i ruḥşat-dādesi olup mollā-yı merḥūmuñ tefsīr-i şerīfi temām olduğda ḥüsn-i ḥatṭı olmağın bir nüshasını taḥrīr ve şāyān-ı nazār-ı efāzıl-ı niḥrīr itmegın yigirmi aḳçe ile Kestel Medresesi’n alıvırmışler idi. Ba‘dehu sālīk-i meslek-i ḳazā ve mālīk-i ezimme-i ḥūkm ü imzā olup ḥıttā-i Şām‘da vāqı‘ mansıb-ı Ḥavrān ḥūrānī-i bālā-yı i‘tibārı olmuş idi. Ba‘dehu dīde-i himmeti nigāh-efgen-i ḥūrān-ı behişt-i cinān, ya’nī esrār-ı ḥaḳā’iḳ u ‘irfān olmağın ḳıdve-i meşā’iḥ-ı kümmel, mürşid-i kāmīl Ekmel Efendi āstānesinde mücāhede vü riyāzete müştāğil ve envār-ı ‘iḣḳ-ı İllāhī kāmūn-i dil ü

¹ “Selāmın en faziletlisi onun üzerine olsun.”

² - E

³ 281b E

⁴ Ve mev‘ize:- E

⁵ 284b R1

⁶ 166b SE

cânında müştâ‘il olup vâşıl-ı murād-ı fu‘ād ve nā‘il-i gāyetü’l-gāyāt-ı merātib-i isti‘dād olmuş idi. Toğuz yüz seksan beş Muḥarrem’inde şeyḫ-i mezbūr mīve-i resīde gibi üftāde-i ḥāk-i fenā olduğda bunlar vaşıyyeti üzere kâ‘im-maḳām ve nice yıllar seccāde-nişīn-i iḥtirām olup biñ altı tārīhinde zebān-ı beyānı jeng-beste-i ecel ve keşti-nişīn-i cānı zevraḳ-ı şikeste-i deryā-yı emel olmuş idi. Dāḫil-i sūrda zāviye-i meşhūresi sāḫasında medfūndur.

‘Azīz-i merḳūm tūḫ-i şīrīn-beyān-ı şekeristān-ı ‘ulūm, şī‘r ü inşāda māhir, be-taḫşīş nazm-ı ‘Arabī’de nazīri nādir, ḥānḳāhı mecma‘-ı ‘ārifān, ser-ḫalka-i ehl-i ‘irfān idi. Ebu’s-su‘ūd Efendi merḫūmuñ *Ḳaşıde-i Nūniyye*’sin tettebbu‘ idüp bu maḫla‘ı maḳbūl-i cenāb-ı mevlevī olmuş idi:

سجع الحمام على الافنان افنانى
١ و فيض دمعى على الاجفان اجفانى

Ḥasan Çelebi’nün *Tezkiretü’ş-şu‘arā* sını iḥtişār eylemişdür. Bu ḫaḳīr ḫattı ile gördüğüm nüşhada kendüyi bi’z-zāt Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫidmetlerinden mülāzım yazup²;

Yazıcı kendüsine kem yazmaz

mażmūnın işbāt itmişdür. Bu eş‘ār-ı ābdār nuḫbe-i güftār-ı dūrer-bārıdur:

Ruḫı vaşfin işitdün olduñ iy dil böyle rüsvāyī
Eger ‘arz-ı cemāl eylerse cānān gör temāşāyı

Zihī Mecnūn ki mesken eylemişken kūy-ı Leylāsın
Ne gelmiş aḳlına bilmem ki ḫutmuş semt-i şaḫrāyı

[Ḳıḫ‘a]

Aldılar ‘aḳlım perī-rūlar perīşān itdiler

¹ “Dallarımın üzerinde güvercinlerin ötmesi göz kapaklarının üzerine göz yaşlarımın akması gibidir sanki.”

² İdüp SE

Bir yire gelmez meger cem‘iyyet-i hūbān ola

İy Beyānī tünd-bād-ı miḥnet-i hicrān-ıla
‘Işk odı ḥākister-i tende nice pinhān ola

eş-Şeyḥ Naşūḥ (Naşūḥ Efendi¹)

Bilād-ı Karamaniyye’den “Aķşehr” nām belde-i meşhūreden qarīn-i zuhūr ve şaff-ārā-yı sinīn ü şühūr olup ba‘z-ı e‘izze-i Ḥalvetiyye ḥidmetlerinde tenvīr-i ḥalvet-ḥāne-i derūn ve taḥşīl-i ma‘ārif-i² gūn-ā-gūn itmekle vāşıl-ı ser-menzil-i tarīkat ve nā’il-i sırr-ı erbāb-ı ḥaķīkat³ olmış idi. Şılasında şeyḥ-i zāviye-nişīn ve şem‘-i miḥrāb-ı ehl-i yaķīn olup nice yıllar maķām-ı ifāza vü irşādda kuṭb-ı sābit-ka-dem ve ābişhor-ı ‘ināyeti merci‘-i teşne-lebān-ı ‘ālem olmış iken biñ yedi senesi evāḥirinde pençe-i gülū-gīr-i mergle beste-dem ve ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘adem olmış idi.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı ‘aliyye ile meşhūr, enfās-ı tayyibesi cilā-yı rūh ve nażar-ı himmeti bā‘is-i tevbe-i naşūḥ, şeyḥ-i kāmil ü mükemmil ve mürşid-i mübārek-dem-i şāḥib-dil idi.

eş-Şeyḥ Meḥemmed (Dizdār-zāde Efendi⁴)

Keşret-i ḥıyāz ü riyāz ile maḥsūd-ı ğavṭaġāḥ-ı ğavṭa-i Şām ve her⁵ nüzhetġāḥ-ı bī-mānendi rükn-i ābād-ı Şirāz gibi benām olan medīne-i Tırhala’dan bedīdār ve bedīdārende-i bedī‘-i⁶ āşār olup “Dizdār-zāde” dimekle iştihār⁷ ve meyān-ı erbāb-ı isti‘dādda meziyyet-i fażl ü dāniş ile mezīd-i i‘tibār bulmuş idi. Edrine Kāzīsī Aġa-zāde’den mülāzım ve Dimetoka ve ğayrıda vāķi‘ medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye müdāvim olup kırk aķçe ile Ḥāşküy’de Maḥmūd Paşa Medresesi’nden munfaşıl iken meşreb-i fenādan hişşedār ve ba‘z-ı meşā’ih-ı Naķş-bendiyye’den naķş-ḥ‘ān-ı şafḥa-i esrār olmaġın tarīkdan ferāġ ve kālīb-ı kālbine ibrīz-i maḥabbet-i İlāhiyyeyi ifrāġ idüp toķuz yüz toķsan dōrt senesinde Edrineli Vālihī Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Cedīd

¹ Naşūḥ Efendi:eş-Şeyḥ Naşūḥ-ı Karamanī SE

² 282a E

³ SE’de aynı cümledeki “tarīkat” ve “ḥaķīkat” kelimeleri yer deġiştirmiştir.

⁴ - R1, E

⁵ - E

⁶ Bedā’i‘-i SE

⁷ 285a R1

Cāmi'-i Şerîfî'nde vâ'iz ü müfessir ve dārü'l-ḥadīşinde muḥaddis ü müzekkir olmuş idi. Ba'dehu bir vâ'iz ile mu'arazaları olup¹ ol tārīḥde Edrine ḳāzīsı olan ba'z-ı kibār 'arzı ile 'azl ü tefṭişe mübtelā olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl şılasına gidüp nice yıllar ol diyārda ḳarār itmiş iken biñ yedi senesinde vezīr-i a'zam, serdār-ı ekrem İbrāhīm Paşa diyār-ı Engürüs üzere ref'-i livā-yı fetḥ-iltivā idüp Edrine'ye sāye-i iclāl şalduḳda şehir-i mezbūr ehālisi merḥūmuñ ḳadīmī maḥalline gelmesini tevaḳḳu' ve bu recā ile vezīr-i Āşaf-naẓīre tazarru' itmişler idi. Serdār-ı mekārīm-girdār recālarını ḳabūl ve ıṣdār-ı fermān-ı celīlū'l-medlūl eyleyüp mükerreren Edrine'de vâ'iz-i kürsī-niştīn ve mesned-efrūz-ı 'izz ü temkīn olmuşlar idi. Biñ sekiz Muḥarrem'inde dizdār-ı ḳal'a-i bedeni hücūm-ı emrāzla maḳām-ı me'lūfından ḥurūc ve menār-ı envār-ı 'illiyīne 'urūc itmiş idi.

'Azīz-i merḳūm şabbāğ-ı elvān-ı 'ulūm, muṭlaḳu'l-lisān, muntalıḳu'l-beyān, rivāyet-i āşarı mü'eşşir, keşret-i cevāhir-i nevādir ile mānend-i baḫr-ı² zāḫir, kavā'id-i 'Arabiyye'de hem-ser-i Cāḫız, müdeḳḳiḳ dānişmend ve ber-kā'ide vâ'iz idi.

Şeyḫü'l-İslām Bostān-zāde Efendi mazhar-ı i'zāz ü ikrām ve evlād-ı kirāmına mu'allim ta'yīn eyleyüp istiḫḳāḳ-ı 'ilmiyyesine göre tevḳīr ü ihtirām itmişler idi. Bu ḫaḳīr biñ otuz³ beş tārīḥinde Tırḫala ḳāzīsı olup āşār-ı ḳalemi ile muvaşşah ve muḫaşşā vü muşahḫah ba'z-ı kütüb-i celīle gördüm. Vūs'at-i iḫātasına delālet ve keşret-i itṭilā'ına şehādet itmekle fazīlet-i 'ilmiyyesi şābit ü zāḫir ve her şafḫası mir'āt-ı şūret-nümā-yı fazl-ı bāhir idi.

eş-Şeyḫ Meḫammed (Memī Cān Efendi)

“Memī Cān Efendi” demekle meşhūr-ı cihān ve ma'lūm-ı kihān u mihāndur. Fezā'il-i beşeriyyeden aḫz-ı vāye ve cevāhir-i 'ilm ü 'irfānı gerden-i ḥālīne pīrāye idüp ba'z-ı meşā'ihden tevbe vü inābet ve tekmīl-i ādāb-ı ṭarīḳat eyledükden şoñra miḫrāb-niştīn-i irşād ve ser-çeşme-i zülāl-i murād olmuş idi. Nice yıllar ḫalka-bend-i tevḫīd ü tezkīr ve dā'ire-i şoḫbeti ḫavz-ı kevşer gibi mevrīd-i ḡanī vü faḳīr olup teşne-lebān-ı mā'u'l-ḫayāt-ı ḫaḳīḳati irvā ve āb-ı⁴ āyine-mişāl āyīn-i ṭarīḳati icrā iderek biñ sekiz Zī'l-ḳa'de'sinde beyān-ı sırr-ı serīrinden beste-dem ve ḡavṭa-ḫor-ı deryā-yı 'adem olmuş

¹ - SE

² siḫr-i SE

³ 167a SE

⁴ 282b E

idi. Dāhîl-i sūrda vāqî‘ Emîr Buḥārî Türbesi muḥāzîsinde olan ḥānesi dāhîlinde defn olunmuşdur.

‘Azîz-i mezbûr kemâl-i ‘irfânla meşhûr, cān gibi maḥrem-i esrâr-ı nihân, bâğbân-ı riyâzû’l-cinân-ı cenân idi.

eş-Şeyh ‘Abdu’l-laṭîf (‘Abdu’l-laṭîf Efendi)

Leṭâ’if-i ‘ilm ü irfânı ḥā’iz ve şerâ’if-i merâtib-i ‘aliyyeye fâ’iz olup ḥidmet-i meşâ’ih-ı kirâm ile taḥşîl-i kām ve dest-yārî-i riyâzet ü mücâhede ile iḥrâz-ı merâm itdükden sonra Şeyh Vefâ Zāviyesi’nde seccâde-nişîn¹ ve mişkât-ı fâ’izu’l-envâr gibi kûşe-gîr-i ‘izz ü temkîn olmuş idi. Ol ḥâlet-i seniyye ve meşgale-i marziyye üzere iken biñ toquz Cemâdiye’l-ülâ’sında şu‘le-i şem‘-i ḥayâtı ḥâmid ve rûd-ı dâ’imü’l-vürûd-ı zindegânîsi cāmîd olmuş idi. Zāviyesi sâhasında medfûndur.

‘Azîz-i merķûm nezâhet ü nebâhat ile mevsûm, ‘iffet ü şalâhla muḥammer, pîr-i nûrânî-i mu‘ammer, mürşid-i kâmil, merd-i² ‘ârif-i deryâ-dil idi.

Keyfiyyet-i intikâli bu gûne vāqî‘ olmuşdur ki zāviyelerinde olan ḥücrede bir gice tek ü tenhâ ḥ’âb-ı rāḥat üzere iken ḳandîlden şiyâb ü liḥâfa bir şerâre işâbet idüp şu‘le-keş ü pür-âteş olduḳda za‘f-ı pîrîden def‘a mecâl olmayup ol pervâne-i şem‘-i ḥaḳîḳat pür-sûḥte ve âteş-i cān-sûz ile efrûḥte olup ol ḥâlet ile ‘âlem-i ervâḥa müsta‘cel ve ḳanādîl-i nûr ile vāşıl-ı ser-i menzel oldı.

Maḳâmına oḳlu ḳâ’im-maḳâm olup anlar daḥı ser-ḥalka-i kirâm, pîr-i ‘azîz-i vâcibü’l-ikrâm iken biñ kırık iki Muḥarrem’inde ‘azm-i dârü’s-selâm eyledi. Biñ yedi târîḥinde vâlid-i merḥûm³ intikâl eyledükde şâhibü’t-terceme telḳîn eyleyüp âşâr-ı maḳfîret müşâhede itdüklerini tebşîr ve ol gevher-i merâmı âvîze-i şem‘-i faḳîr ḳılmış idi.

عليهم من الرحمن روح ورحمت

ومن سحب الغفران ظل ووابل⁴

eş-Şeyh Meḥemmed (Yoluḳ Meḥemmed Efendi)

¹ 285b R1

² - SE

³ Merķûm E

⁴ “Rahmân olan Allah’ın rahmeti ve lütfu onun üzerine olsun. Af bulutlarının damlası ve yağmuru üzerinden eksik olmasın.”

Vilāyet-i Ḥamīd'den bedīd olup “Yoluḡ Meḥemmed Çelebi” laḡabı ile Őöhret bulmuş idi. Sermāye-i ‘ulūm-ı Őer‘iyyeyi i‘dād ve tekmīl-i levāzım-ı isti‘dād idüp Őehper-i himmetle evc-i ma‘ālīye¹ pervāz ve āŐiyāne-sāz-ı merātīb-i ‘aliyye olmak niyyetine ‘azm-i firāz itmiş iken Őāhīn-i pūr-Őükūh-i² ‘ıŐı-ı İlähīye Őikār ve Őayd-ı serpençe-i ümmīd ü ḥ‘āhiŐ-i kār olup meŐā’ih-ı Őarīḡat-ı ‘aliyye āstānına³ ilticā ve Őifā-yı⁴ derd-i derūnını recā itmekle himmet-i erbāb-ı irŐād ile vāŐıl-ı murād-ı fu‘ād ve ḡabbetü’s-sevdā-yı süveydāsı micmer-i sūzān-ı maḡabbete mānend-i reŐād olmuş idi. Ba‘zı cevāmi‘-i sulḡāniyyede kürsī-niŐn-i va‘z ü tezkīr ve ḡidmet-güzār-ı naḡl-i ḡadīs ü tefsīr olup Cāmi‘-i Kebīr-i AyaŐofıyya’da vā‘iz ü nāŐıḡ ve delīl-i rāh-ı rūŐen ü Őarīḡ-ı vāzıḡ olmuş idi. Her cum‘a ba‘de’s-Őalāt edā-yı vazīfe ve naḡl-i āyet-i kerīme vü eḡādīs-i Őerīfe üzere iken biñ ᠓okuz Cemādiye’l-āḡire’sinde ifnā-yı vüçüd ve murḡ-ı rūḡ-ı Őikeste-bālī ‘arŐ ü kürsīye ᠓oḡrı Őu‘ūd eyleyüp ‘andelīb-i nā᠓ıkasını ḡazān-ı fenā lāl ve kürsī-i va‘zdan serīr-i ten-Őüya intikāl itmiş idi. ‘Alī PaŐa-yı ‘Atıḡ Cāmi‘i ḡareminde defn olındı⁵.

‘Azīz-i merḡūm ḡıdve-i meŐā’ih-ı Rūm, vā‘iz-i rūŐen-beyān, Őāḡīb-i taḡḡıḡ u ᠓ḡān, ḡoŐ-āyende-taḡrīr, pīr-i ehl-i zāmīr idi.

‘Acā’ib-i vāḡı‘ātdandur ki merḡūmuñ ḡānesi Süleymāniyye Bīmār-ḡanesi’ne muttaŐıl lāne-miŐāl bir vīrāne olup bir ḡün maḡbūs olan dīvānelerden biri ḡalāŐ olur. Cāy-ı ḡürīz ararken müsterāḡ kārīzine yol bulur. Ol⁶ dehlīz-i teng ü tār içinde güzār iderken bir sūrāḡdan ziyā ḡorinür ve Őāḡūl-i sā‘at gibi dehān-ı sūrāḡdan bir āvīze ḡözine ᠓okınur. Dīvāne ol ma᠓ıḡ-ı müte‘affin ü mevzi‘-i ḡabīsden Őıḡılup hem-dem ü hem-nefes ve dest-ḡır ü feryād-res ḡözinde uçarken ol āvīzeyi ḡabl-i metīn-i recā ve ḡalāŐ için ‘urve-i vuŐḡā bilüp cān atar ve kendüyi⁷ bālāya pertāb idüp iki eliyle muḡkem ᠓utar. Meger Yoluḡ derdmend memŐāya varup fāriḡ ü āsūde ve ol Őalınan mūhre-i mār-ı efsürde ve beyza-i murḡ-ı⁸ mürde olan Őelḡam-ı pūsīde⁹ imiŐ. Vā‘iz-i derdmen ol ḡazā-yı mu‘allāk iŐābetinden bī-‘aḡl ü nīm-cān, ne kendü inmeḡe¹⁰, ne dīvāne ᠓ıḡmaḡa

¹ ma‘ānīye SE

² Şiken-i E, SE

³ ĀŐiyānına SE

⁴ Devā-yı SE

⁵ Defn olındı:medfūndur SE

⁶ 283a E

⁷ 286a R1

⁸ - E

⁹ Pūsīde R1, SE

¹⁰ 167b SE

olur. Bi'l-āhare cāriyeler āgāh olup kebāb şīşi ile dīvānenüñ a'zāsını pür-rīş ve haberdār-ı çāšnī-i nīş iderler. Hezār zūr u zār ile hālāş olup bu belā-yı nāgeh-gīr intikāline sebeb-i aḥīr vāḳi' olur.

eş-Şeyh Meḥemmed (Ṭoyrānī Meḥemmed Efendi)

Ṭoyrān ḳazāsına tābi' "Gölbaşı" nām ḳaryeden zuhūr idüp evā'il-i ḥālīnde mānend-i firīşte, nūr-ı şıdk u şalāhla sirişte¹ olmağın ser-rişte-i ḥaḳīḳate dest-yāz ve gencūr-ı ḥazā'in-i 'ışk-ı İlāhī olan meşā'ih-ı kirām āstānelerinde nev-niyāz olup Şofyalı Bālī Efendi ḥazretlerinüñ matraḥ-ı eşi'a-i envārı ve nice yıllar ḥidmet-i şeyḥ-i 'azīmü'ş-şānuñ keş-gerdān ü 'aşādārı olmuş idi. Ba'de taḥşīli'l-merām şılasına ric'at ve bir ḳarye-i ma'mūrede iḳāmet idüp şīt ü şadā-yı iştihārı 'ālem-gīr ve ḡulgüle-i i'tibārı şabā-mesīr olmuş idi. Vezīr-i A'zam İbrāhīm Paşa bir cāmi'-i şerīf ve ḥānḳāh inşā idüp ol ḳaryeyi iḥyā itmiş idi. Biñ on tārīḥinde ser-fürü-bürde-i fenā ve rü-gerdān-ı dārü'l-ḡinā² olmuş idi. Zāviyesi sāḥasında medfūn ve ziyāretgāh-ı ehl-i derūndur.

'Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı 'ıyāniyye ile meşhūr, ümmī iken naḳş-ḥ'ān-ı levḥ-i zamīr, müşerref-ḥātır-ı pīr-i ilhām-semīr idi.

Sirozī Mollā Çelebi merḥūm ki ḳuzāt-ı Rūm içinde zīver-i ma'ārif ü 'ulūm ile mevsūm bir maḥdūm idi, ol diyār şuleḥāsından 'ārif ü 'āşīḳ bir merd-i şādīḳ lisānından bu ḥaḳīre naḳl eyledi ki ol merd-i şālīḥ şeyḥüñ eḥibbāsından olup her sene bir vaḳt-i mu'ayyende ziyāreti muḳannen imiş. Şeyḥ ümmī olmağla ol merd-i müsāfire ḥāzır olan kitāblardan oḳudup istimā' ider ve münāsebetle ba'z-ı taḥḳīḳāt ider ki işidenlerüñ 'aḳlı giderdi. Bir gün ol merd-i şālīḥ ba'z-ı aḥbābında Şeyḥ Bedre'd-dīn'üñ *Vāridāt* nām kitābını görüp ma'lūm u meşhūr olduğu üzere evvelinde 'ālem-i āḥiretde ḥūr u ḳuşūrı inkār āşīḳār itmekle Şeyḥ Bedre'd-dīn'üñ 'ulūvv-i mertebesin bilüp daḡdaḡaya düşer ve zemān-ı me'lūfden muḳaddem bu müşkili ḥall itmek için Meḥemmed Efendi'ye 'azīmet ider. Varduḳda şeyḥ iḳbāl idüp mu'tādı üzere oḳutduğu kitāblardan çıkarup oḳumaḳ emr eyler. Ol kitābuñ içinde bir varaḳ bulup şübhesini izāle ve ḳible-nümā-yı dil-i meyyālin cānib-i taḥḳīḳa imāle ider. Rāvī ol merd-i şālīḥden eymān-ı³ ḡulāz u şidād ile maḳrūn-ı rivāyet ider ki ol kitābı min-evvelihī ilā-āḥirihi nice def'a oḳumuş

¹ Ser-rişte SE

² 'anā E

³ - SE

iken ol varakı görmemiş ve müddet-i şoḫbetlerinde aña müte‘allik mebhāş müzākeresi olmamış imiş.

eş-Şeyḫ Ḥasan (Gülşenī-zāde Seyyid Ḥasan Efendi¹)

Gülşenī-zāde Seyyid Ḥayālī ḫidmetlerinüñ maḫdüm-ı kerīm-i ḫasenü’l-aḫlākı ve şāḫ-ı şecere-i ṭayyibü’l-a’rākıdur. Şafḫa-i āyine-mişāl-i bâli ifāza-i vālid-i mācid ile ḫābil-i nuḫūş-i ma‘ārif ve mānend-i kitāb-ı *Naḫş-ı Ḥayāl* mecmū‘a-i cevāhir-i leṭā’if olup² biñ beş tārīḫinde birāderleri Şafvetī Efendi³ yirine seccāde-nişīn-i peder ve gevher-i zāt-ı rezīni⁴ nigīndān-ı maḫām-ı meşīḫate zīver olmuş idi. Biñ on senesi dāḫilinde ‘āzim-i ‘ālem-i bākī ve eslāf ü eşrāfına mülākī oldı. Türbe-i ma‘rūfe dāḫilinde medfūn ve cedd-i emced ü vālid-i mācidine maḫrūndur.

Merḫūm-ı merḫūm maḫdüm-ı ma‘ālī-rūsūm, maṭla‘-ı envār-ı siyādet, maḫzar-ı āşār-ı sa‘ādet idi.

eş-Şeyḫ Ḥasan (Ḥasan Ḳabā-düz)

Burūsavīdür. Şan‘at-ı ḫabā-düzī ile keḫāf-endüzī ḫılıp “Ḥasan Ḳabā-düz” dinmekle meşhūr ve cāmevārī-i iştihārı bu mertebeye maḫşurdur. Meşā’ih-ı Bayramiyye’den Aḫmed-i Sārbān ḫalīfesi Ḥüsām-ı Anḫaravī ḫidmetine vāşıl ve murād-ı fu‘ādına nā’il olmuş idi. Anlaruñ ṭarīḫında taḫayyür-i⁵ ziyy ü şüret lāzım olmamaḫla hem kār-fermā-yı kārgāḫ-ı şan‘at hem mutaşaddī-i irşād-ı erbāb-ı ṭarīḫat olup biñ on sālī ḫilālinde intikāl eyledi.

‘Azīz-i merḫūm mührdār-ı sırr-ı mektūm, mürşid-i sāmī, mu‘teḫad-ı erbāb-ı ṭarīḫ-ı Bayramī idi.

eş-Şeyḫ İbrāḫīm (İbrāḫīm Medenī)

¹ - R1, E

² 286b R1

³ 283b E

⁴ Zeṭni R1, E

⁵ Taḫyür-i SE

Sevād-ı Kaştamoni'dan mānend-i nūr-ı süveydā hüveydā ve şafha-i cebīn-i pūr-nūrından maẓmūn-ı سواد النور فی سواد¹ rüşen ü peydā olup Muştafā Paşa Zāviyesi şeyhi olan Ḥasan Efendi'den aḥz-ı bī'at ve tekmīl-i ādāb-ı ṭarīkat idüp Medīne-i Münevvere'de iḳāmet eylemiş idi. Biñ on bir tārīhinde 'ālem-i ḳudse intīḳāl eyledi. Baḳī'da Ḳubbe-i 'Abbās ḳurbında medfūndur.

'Azīz-i mezbūr maḳāmāt-ı 'aliyye ile meşhūr, 'ābid ü zāhid, mirtāz u mücāhid idi.

Naḳl olunur ki Medīne-i Münevvere'de² iḳāmetleri ḥālinde bir mertebe faḳr u fenā ve çille-i terk ü tecrīd ü 'anā iḥtiyār itmişler idi ki şeyhleri her üç senede bir pīrāhen gönderürlerdi. Libāsları aña münḥaşır ve cihet-i ma'īšetleri ceyb-i ḡayb ve feyz-i Vehhāb-ı ḳādir idi. Kimseden şadaḳa vü hediyeye ḳabūli muḥāl-ender-muḥāl ve şehbāz-ı Hümā-pervāz-ı vaḥşī gibi kimse keffine baḳmaḳ münselibü'l-iḥtimāl idi.

Naḳl olunur ki intīḳālleri günü erāmil ü eytām etrāf-ı na'sında cāme-derān ü feryād-künān "Yā ebā'l-fuḳarā, yā melce'ü'z-zu'afā" diyü fiḡān iderlerdi. Aşlından su'āl olınuḳda "Her sene kifāyet miḳdārı vech-i ma'āşımız bunlardan vāşıl³ ve kefāf-ı nefis ü nafaḳa-i 'yālimūze mütekeffil idi." dirler. سبحان القادر على ما يشاء ورازق الفقراء من بدیع الانشاء⁴

eş-Şeyh 'Alī ('Alī Efendi⁵) {Kāmīlī}

Medīne-i Tırhala'den zuhūr ve huṭbe-i 'arā'is-i 'irfāna şarf-ı nefā'is-i mühūr idüp⁶ birāderi Ca'fer Efendi ile taḥşīl-i 'ilm ü kemāl ve mānend-i 'Aliyyü'l-murtaẓā ve Ca'fer-i Ṭayyār iḥrāz-ı mertebe-i 'alü'l-'āl eyledükdən soñra kibār-ı meşā'ih-ı Ḥalvetiyye'den Nüre'd-dīn-zāde Efendi ḥidmetlerine ittişāl itmişler idi. Tekmīl-i ṭarīkat ve aḥz-ı icāzet eyleyüp Mollā Gūrānī Zāviyesi'nde seccāde-nişīn-i irşād ve mürebbī-i erbāb-ı rüşd ü sedād oldılar. Biñ on tārīhinde intīḳāl iden Yoluḳ Meḥemmed Çelebi yirine Cāmi'-i Kebīr-i Ayaşofıyya'da vā'iz ü müzekkir ve muḥaddis ü müfessir olmuş

¹ "Karanlıktaki ışık..."

² Medīne-i Münevvere'de:Medīne'de R1, E

³ 168a SE

⁴ "Dilediğine gücü yeten Allah'ı tenzih ederim. O, muhtaç olana eşsiz yaratma gücüyle rızıklarda bulunur."

⁵ 'Alī Efendi:Şeyh 'Alī SE

⁶ İdüp yine SE

idi. Ol hālet-i seniyye ve meşğale-i ‘aliyye¹ üzere iken biñ on iki senesi evā’ilinde ‘ālem-i āhirete riħlet ve dārü’n-na‘īm-i cināna ‘azīmet eyledi.

‘Azīz-i merķūm² ğavṭa-zen-i ğımār-ı ‘ulūm, ‘ālim ü fāzıl, mürşid-i kāmıl, enfāsı mü’essir, bī-nazīr müfessir idi. Fezā’il-i ‘ilmiyyesinden fazla eş‘arı ve muħaḳḳıķāne ğüftarı olup Kāmılī taħallüş iderdi. Birāderinüñ maħlaşı Kemālī olmaḳ münāsebeti ile muħṭār-ı ṭab‘-ı kāmılī olmış idi.

Āħir-i Vefeyāt-ı Devlet-i Meħemmed Hān عليه الرحمة والغفران³ ki⁴ Sīzdehüm-i Selāṭin-i ‘Oşmāniyān’dur

Ol sulṭān-ı ‘ālī-şānuñ maṭla‘-ı devletlerinden maġrib-i ṭal‘atlarına varunca müstev‘ib-i evķāt olan⁵ hālātüñ icmālidür:

Zıkr-i Aħvālü’s-sulṭāni’l-a‘zam ve’l-Hāķāni’l-efħam Sulṭān Meħemmed Hān ibnü’s- Sulṭān Murād Hān

Şeh-nāme-i āşār-ı celīlelerinden bir meclis-i şafā-baħş-ı ferruħ-fer, bu şahīfeye zīver kılınmaḳ ‘uhde-i hāme-i Mānī-naḳş-ı ma‘ānī-nigāre havāle ve kümeyt-i yerā‘a-i berā‘a ‘arşa-i teng-i iħtişārda bu ğüne icāle olunur ki pādişāh-ı ğāzī, hāķān-ı ebü’l-maġāzī, Dārā-yı rāy u tedbīr, İsfendiyār-ı diyār-ı⁶ dār ü ğīr, hāķān-ı hān-nişān, dādār-ı dār-ı emn ü emān, hāşr-engīz-i maħşergāh-ı ħarb u ḍarb, āftāb-ı restāhīz-i şarḳ u ğarb, şāħib-ķırān-ı ķırāl-efgen, Şāpūr-ı tabur-şiken, Cemşid-i Keyħusrev-cenāb, mālīk-i riķāb-ı İskender-riķāb, a‘zamu’s-selāṭin, ekremü’l-ħavāķīn,

Cenāb-ı Hāzret-i Sulṭān Meħemmed bin Murād
Ki olımaz şeh-i hāver anuñla hem-sāye.

Ṭoķuz yüz yetmiş dōrt Zī’l-ķa‘de’sinüñ yedinci gicesi ğevher-i tābende-i māhiyyetleri ķandīl-i eyvān-ı vüçüd ve kevkeb-i⁷ ferħunde-i zāt-ı mes‘üdları nūr-efşān-ı

¹ SE’de bu cümlede gečen “ ‘aliyye” ve “seniyye” kelimeleri yer deġiştirmiştir.

² 287a R1

³ “(Allah’in) rahmeti ve baġışlaması onun üzerine olsun.”

⁴ - SE

⁵ 284a E

⁶ - E

⁷ Kevāķib-i SE

maṭla‘-ı şühūd olup naḥl-i revān-ı tayyibü‘l-a‘rākı kayd-bend-i tufūliyyetden āzād ve ḥırāmān-ı vādī-i isti‘dād olduḡda levāzım-ı terbiyet ü ḡabūl, mertebe-i lā‘iḡasında ḡarīn-i ḡuṣūl olmuř idi. Toḡuz yüz toḡsan Cemādiye‘l-āḡhire‘sinde sūr-ı pūr-sūrūr-ı ḡitānları miřāl-i nev-bahār-ı ḡurrem, meserret-baḡř-ı ‘ālem olup naḥl-i sūrī gibi ārāste ve sūnnet-i seniyye-i Muḡammedī üzere pīrāste olduḡdan Őoıra toḡsan bir evāḡirinde ḡāmet-i cāme-zīb-i i‘tibārları ḡil‘at-i imāretle müřerref ü mūkerrem ve ḡabā-yı zībā-yı iḡtidārları tırāz-ı ‘izz ü řevketle muṭarraz u mu‘allem olup māh-ı Zī‘l-ḡicce‘nüñ ikinci ḡüni devlet ü sa‘ādet ile Ūskūdār’a ‘ubūr ve ‘alem-i zerrīn-i āftāb-peykerlerin¹ zemīn ü zemāna fā‘izü‘n-nūr itmiřler idi. Ḳā‘idetü‘l-mülk-i řaruḡān olan ḡıṭta-i Maḡnisa‘da ‘alem-efrāz-ı imāret ve müterařřıd-ı nevbet-i hümāyūn-ı salṭanat üzere² iken biñ üç Cemādiye‘l-ūlā‘sınuñ on altıncı ḡüni yevm-i cum‘ada pāy-taḡt-ı salṭanata sāye ve evreng-i sa‘ādete pīrāye řalup āftāb-ı ‘ālem-tāb gibi āfāḡı zīr-i nigīn ve tīḡ-ı nuřreti der-yesār ve ḡancer-i řalābeti der-yemīn itdiler. Ol eřnāda Bāḡī Efendi‘nüñ pīřḡāh-ı cihān-penāhına niřār itdüḡi cevāhir-i ābdārdandur:

Ḳařıde-i Cülūsiyye

Minnet Cenāb-ı Ḥaḡḡa dem-ā-dem hezār-bār
Faşl-ı řitāda bāḡ-ı cihān buldı nev-bahār

Gün gibi tāc-ı devlet-i řāḡī ṭulū‘ idüp
Kevn ü mekāna virdi ziyā āftābvār

Ḥürřid gibi pertev-i cūd u seḡā ile
Rüy-ı zemīne řaḡdı zer-i kāmilü‘l-‘ayār

Ḳıldı zemīni berf gibi naḡd-i sīme ḡarḡ
İn‘ām-ı ‘ām-ı řāḡ-ı cüvān-merd-i baḡt-yār

Deryā-yı keffī mevc-i ‘aṭā urdı şöyle kim
Yek-bār sīm-i nāb ile zeyn oldu her kenār³

¹ Peykerān E

² - R1, E

³ Diyār SE; Bundan sonraki beyitler SE’de mevcut deḡildir.

Berg-i gül-i sefidi yolup bāgbān-ı çarḫ
Mānend-i berf yollarına eyledi nişār

Allāh ki dökdi şaçdı felek ḫalḫa varını
Şükrāne-i cemāl-i cihān-bān-ı şehr-yār

Ol āsitānı kıble-i iḳbāl u baḫt olan¹
Sulṫān Meḫemmed a‘zam-ı şāhān-ı tācdār

Farḫında tāc-ı devlet ü iḳbāl ser-firāz
Taḫtında taḫt-ı ‘izzet ü baḫt eyler iftiḫār

Dārā revā ki gāşiyesin ala dūşına
Lā’iḳ budur ki ola Sikender rikābdār²

‘İlmi ḫatında baḫre n’iḫün dinile muḫīṫ
Ḫilmi yanında kūha neden nisbet-i vaḫār

Nuşret yüzini oldı nümāyende ‘āleme
Āyīneveş elinde o şemşīr-i ābdār

Ḫālī degüldi zelzeleden ‘arşa-i zemīn
Evvel ḫademde virdi cihān mülkine ḫarār

Şaff-ı gāzāda rāyet-i iḳbālī pāy-merd
Rūz-ı vegāda ḫabza-ı şemşīri dest-yār

Eyler hücumı düşmen-i dīne ‘Alī-şıfat
Şemşīr-i ḫün-feşānı ḫılur kār-ı Zü’l-feḫār

‘Ahdı zemānı emn ü emān-ı cihāniyān

¹ 287b R1

² 284b E

Şāh-ı huçeste-tāli‘ u ferhunde-rūzgār

Devrān basīt-ı hāke n’içün şaldı ferş-i sīm
Devrinde tā ki ırmeye bir hāṭıra ğubār

Dāğ-ı vefā vü mihri gönülde şüküfte gül
Tır-ı hadengi cān-ı ‘adüvde şikeste hār

Şır-ı jiyāna pençe şalar ğāh-ı hışm u kīn
Bebr-ı yabāna karşı varur vaqt-ı kārzār

Bāķı du‘acı pır kuluñ geldi husrevā
Eyler cenāb-ı hāzretüñe ‘arz-ı iftikār

Mevrūşdur cenābuña memlūk ṭapuña
Lā’iķ degül ki devr-ı zemān ide hār u zār

Destinde hāme fażl ü belāğat nihālidür
Medḥ ü senā-yı şāh-ı cihān aña berg ü bār

Ümmīd o kim du‘āña ola mūcib-ı ķabül
Sūz-ı derün u derd-ı dil ü çeşm-ı eşķ-bār

Her ķanda ‘azm iderseñ ola reh-ber ü refiķ
Tevfiķ-ı Rabb-ı ‘izzet ü te’yīd-ı rūzgār

Eyyām-ı ‘ömr ü devlet ü iclāl müstedām
Bünyād-ı baḥt u ‘izzet ü iķbāl üstüvār

Vālid-ı merḥūm daḥı tehniyet-ı cülüs-ı hümāyūnı bu ğüne edā itmiş idi:

Ķaşıde-ı Cülüsiyye

Yine teşrîf idüp bir cân-ı ‘âlem taht-ı ‘Osmânı
Yine geldi yirine mürde iken ‘âlemüñ cânı

Çudüm-ı nev-bahâr-ı luţfı kıldı mu‘tedil dehri
Meger itdi taqaddüm sâ‘at-ı nev-rûz-ı sulţânı

Zemânından ‘aceb mi sebkat itse sâ‘at-ı nev-rûz
Harâret virdi âfâka¹ yüzünüñ mihr-i rahşânı

Çıkarsa şad hezârân erba‘în pîr-i felek hergiz
Haţt-ı sebzi gibi görmez düşünde Hızr-ı devrânı

Nesîm-i hulķı bahş itdi ‘adâlet çâr erkâna
Meger rûh-ı nebâtîdür kelâm-ı şeker-efşânı

Birisi der-niyâm olunca biri der-miyân oldı
İki yüzli meger bir tîğ imiş bu devlet-i fânı

Zemānuñ salţanat mihri diyü bahş itdügi cevher
Kiminüñ dâğ-ı pür-hûnı kiminüñ verd-i handânı

Olur tahtında her fi‘l-i kabîhüñ kâr-ı müstaşsen
Gulâm-ı Hızr ile gör kışsa-i Mūsā-yı ‘Ümrânı

Ne sa‘d-ı Müşterî bādî vü ne nahs-ı Zühâl mâni‘
Hakîm-i Qâdirüñ şun‘ında ‘âciz ‘aql-ı Yünânı

Sa‘âdet burcınıñ² mihri gurüb itdi ise gam yok
Getürdi yirine ni‘me‘l-bedel bir mâh-ı tâbânı³

Açılıp subh-dem mışra‘ları bâb-ı hümâyünüñ

¹ ‘âleme SE

² - SE

³ 168b SE

Cemāli mihri kıldı maṭla‘u’l-envār dīvānı

Eben ‘an-ced şeh-i ‘ālī-sened Sulṭān Meḥammed kim
Tecāvüz eylemişdür vaşf-ı şānı ḥadd-i imkānı

Keremdür var ise bir vaşf-ı¹ zā’id ṭab‘-ı pākinde
Leṭāfetdür eger mevcūd ise cisminde noḳşānı

Leṭāfet cūyınuñ perverdesi ruḥsār-ı dil-cūyı
Melāḥat gülşeninüñ dikmesi ḳadd-i ḥırāmānı

Ne gülde tāb u fer var ‘arızına ḳılmağa nisbet
Ne servüñ ḳadd-i dil-cūsına var öykünmege cānı²

Bu ḥüsn ile bu ānı kimde görmişdür gören gelsün
Bulınur Yūsufa şānı bulınmaz anuñ³ aḳrānı

Şikest itmişdi cismüm zevraḳını rüzgār ammā
Beni ḡarḳ itdi ol şāhuñ muḥīṭ-i baḫr-ı iḥsānı

Şafā geldüñ semā-yı devletüñ iy mihr-i pür-nūrı
Ġubār-ı maḳdemünle rüşen itdüñ⁴ çeşm-i a‘yānı

Ne zātuñ gibi gösterdi felek mir’atı bir şüret
Ne ṭab‘um gibi ṭūṭı gördi Rūmun şekeristānı

Cihānda nāmımız ḳalsun diyen nām ehli serverler
Çerāğ ile arar ṭümār-ı eş‘ār-ı şenā-ḥānı

Bilürler cevherinden ḥanceri ābından elmāsı
Sözinden sen de fehm it ḳadr-i Nev‘ī-i suḫan-dānı

¹ ṭab‘ SE

² 285a E

³ Anı SE

⁴ 288a R1

Yiter sen şāha mīrās-ı peder ʔab‘um gibi cevher
Ḳalur dürr-i suḫan bākī olur sīm ile zer fānī

Nitekim her seḫer olup muẓaffer ḫusrev-i ḫāver
Geçüp taḫt-ı zümür-rüd üzre teḫrīf ide erkānı

Ṭınāb-ı bārgāh-ı ‘ömrüñ olsun ḫaḫre dek mümtedd
İrişün ḫadriñüñ ‘arş-ı berīne ʔāk-ı eyvānı

Ba‘de eyyām lālāları Meḫammed Paşa lü‘lü’-i lālā gibi muntaẓam-ı silk-i vüzerā ve ḫā‘im-maḫām-ı ḫadāret olan Ferḫād Paşa-yı kişver-güşā, mesned-i ḫadāret-i ‘uzmāya revnaḫ-baḫşā olup mühr-i ḫümāyünla ikrām olınuḫda Diyārbekr eyāletinden ma‘zül Deli İbrāḫīm Paşa’nuñ ser-i bī-maḫzı gūy-ı şāvlecān-ı tīg-ı ḫün-āşām olmaḫla şıfat-ı luṫf u ḫahr-ı sultānī, mānend-i berḫ u bārān-ı ebr-i nīsānī, gülşen-efrüz-ı kerem ve ḫırmen-süz-ı sitem olup revnaḫ-baḫş-ı ‘ālem oldı.

¹ این همه اول آثار جهان افروزست

Sene-i mezbūre nev-bahārında Şadr-ı A‘zam Ferḫād Paşa serdār-ı ‘asker-i İslām olup ‘işyān iden Eflaḫ Voyvodası Miḫal ḫahrına sevḫ-ı ebṫāl-i ricāl eyledi. Vezīr-i kişver-gīr ser-ḫadd-i manşūra vāşıl ve tertīb-i² muḫaddemāt-ı fetḫe müştaḫil olup tīşe-i endīşeyi i‘māl ve tedbīr-i kūh-endāz-ı düşmen-i māl itmek üzere iken mekr-i şeyāṫīn-i ins ile mühr-i Süleymānī alınıp Sinān Paşa’ya irsāl ve ol serdār-ı cān-sipār Ferḫād-ı nā-murāda hem-ḫāl ḫılındı.

³ کوه را فرهاد کند ولعل را پرویز یافت

Sinān Paşa ‘ırz-ı dünyā-yı dün için ḫaraẓ idüp cevher-i vücūd-ı vezīr-i ḫāzīyi ḫaltān-ı ḫāk u ḫün itmege sebep olmaḫla seyl-i eşk-i maẓlūm yolına gelüp nāf-ı memleket-i Eflaḫ’da vāḫi ‘ “Ḳaluyoran” nām maḫalde üftāde-i gird-āb-ı vaḫal olup nice

¹ “Bunların hepsi dünyayı aydınlatanın eserlerinin ilkleridir.”

² Terbiyet-i SE

³ “Daḫı Ferhat deldi, (sevgilinin) dudaklarını Perviz elde etti.”

biñ Müslimānuñ irāka-i demine ve ‘alem-i İslām’uñ lağziş-i qademe bā’iş olduqdan soñra nice kırāla cevāb viren ‘asker-i ‘Osmānī şe’āmet-i hırş-ı vezīr-i cānī ile bir voyvodanuñ hücumından gürzān ve ol gürzān öñince bār ü büngāhı rīzān, cānib-i selāmete revān oldı.

İy derūn-ı cehl-hūn iy rūy-ı nā-dānī-siyāh

Miħal-ı ehl-i dālāl ol űikestden soñra kuvvet bulup nice yıllar marāz-ı ākile-i beden-i memleket ve derd-i derūn-ı dīn ü devlet olup serdārlar irsāline bā’iş ve māye-i havādiş olmış idi.

Biñ dört Rebī’u’l-evvel’inüñ muntaşifında Sinān Paşa ‘azl olunup Lālā Meħmed Paşa şadr-ı a’zam olmuş iken ol gürg-i bārān-dīdenüñ kuvvet-i ser-pençe-i baħtına tākāt getürmeyüp on¹ günden soñra marāz-ı şīr-pençeden vefāt ve selefi ħāmisen şadāret ile telāfī-i māfāt eyledi. Sinān Paşa bu def’a vezāretinde pādişāh-ı cihān-güşāya Engürüs seferini ilkā ve ol ğazā-yı ğarrāya iğrā idüp levāzım-ı cihān-gīrī tedārikinde iken dest-i ecel girībānın alup evā’il-i māh-ı Şa’bān’da a’lām-ı ğazādan bedel naħl-i ‘azā ile müteveccih-i ‘ālem-i beķā oldı. Vezīr-i Sānī İbrāhīm Paşa āşaf-ı şaff-ārā² kılındı.

Cihāna feyzi ‘āmm olsun diyü bir meşreb-i pākūñ

Yed-i kudret öñinden qaldururmuş seng-i ħārāyı

Biñ dört Şevvāl’inde şāħib-ķırān-ı³ zemān, ķahramān-ı bī-emān;

مثل در زمانه بفر زانکی

سرسشته زمردی و مردانکی⁴

Ebü’l-feth-i sānī, Meħmed Hān-ı ‘Osmānī ferr-i devlet-i ķāhire ve kemāl-i űevket-i bāhire ile neşr-i a’lām ve cem’-i ‘asker-i İslām eyleyüp diyār-ı Engürüs’e ‘azīmet-i hümāyūn buyurdı. Biñ beş Şafer’inde vāķi’ bir rüz-ı zafer-bürüzda “Egri” nām ħışn-ı ħaşni ħamīs-i meymenet-enīs ile mınṭakatı’l-burūc gibi iħāṭa ve ol seng-i rāh-ı ezāyı

¹ OI SE

² 285b E

³ 288b R1

⁴ “(O), zamane insanları arasında adamlık ve yiğitlik ile yoğrulmuş bilgeliği ile meşhurdur.”

imāta fermān olınmağın ʔop-ı gerdün-küb ile melāʔını ʔahr u izʔac ve miʔşara-i muhāşara ile küffār-ı hāksārı dōne dōne¹ iḥrāc eyleyüp fetḥ ü firūzı müyesser ve ʔalʔa-i sengin-bünyād sīne-i şūfī-i şāfī-nihād gibi nūr-ı imānla münevver oldu. ʔuzāt-ı Rümʔdan ʔatal²-zāde Maḥmūd Dāʔı resm-i tāriḥi bu gūne mūrāʔı olmuş idi:

Nemçeden Sulḫān Meḥammed aldı Egri ʔalʔasın

Engürüs ʔıralı olan menḥūs deryā-yı pür-ḥurūş-ı ʔasker-i bī-pāyāna sedd-i rāh olmak zuʔmı ile mecmūʔ-ı ehl-i şalıbden meded-ḥāh olup küh-peyker alaylar ve sāyebān-ı gerdün-sāylar şahrā-yı pehnāyı tezyīn ve ḥarḥ-ı ḥandeḥ-ı tabur ile mānend-i ḥışn-ı ḥaşin eylemiş idi. El-ḥışşa ʔāsār-ı hāksār-ı Nemçe ve ḥākim-i Efrenc ve ʔıralı Erdel ʔasker-i mūr-şümārların iʔdād ve Leh ü ʔehʔün bānları ve Boğdan ü Eflaḥ voyvodaları ve sevākin-i cezāʔirün ʔapudanları cuyūş-ı āhen-pūş ile imdād idüp gürūh-ı gürūhe-zenān ile yedi ser-ʔasker, mānend-i ejdehā-yı heft ser, mühre-nişār ü āteş-feşān ve kūs-ı heft-cūş-ı sīne-kūpān ve nefīr-i şūr-ı şafir-ğarrān ile ol yedi alay³ deryā-yı āteş-ḥurūşān olup ʔasker-i İslāmʔa ḥücūm ve ʔalām-ı duḥān u gubārdan sīne-i şahrāyı pür-ğumūm eyledi. Māh-ı Rebīʔuʔl-evveʔlün ikinci gūni telāḥī-i şaffeyn ve emvāc-ı evvācdan teşādüm-i keffeyn vāḥiʔ olup yevm-i ḥamīsde ḥamīs-i Müslimīn mānend-i şīr-i ʔarīn⁴ pençe-zen-i gürāzān-ı tīz-dendān olmağla ve lüle-i ceng ü āşüb, feleküʔl-eflākden aşup ʔalām-ı leyl-i pür-veyl, isdāl-i zeyl eyledükde zebān-ı ḥāl-i dūşmen-i bed-sigāl;

طبل آسایش بزن ما مرد میدان نیستم⁵

mazmūnını gūş-ı hūş-ı ceng-cūyāna işāl eyledi. Şabāḥ-ı cumʔa şafaḥ-gūn bayraḥlar ufukdan gūzār ve rāyet-i sefīd-i İslām revnaḥ-ı dīn-i mübīni āşikār idüp ser-i ʔalem-i zerrīn-i āftāb-dirahş zemīn ü zemāna kevkebe-baḥş olduḥda ʔalb ü cenāḥ ve meymene vü meysere ʔarīn-i tertīb ve fūrūzīne-i ḥalıʔa birle āteş-i ḥarb ü ʔitāl pür-leḥīb olup ʔarḥacılar şerer gibi ʔarḥa-zenān ve şuʔle-mişāl yaluḥ ḥılıḥla ḥamle-künān olmağla tīg-zen dilāverler mānend-i Rüstem ü Bījen;

¹ 169a SE

² Ḥayāl SE

³ - SE

⁴ Ğarīn SE

⁵ “Davul misali vur bana, savaş meydanının eri değıliz.”

Bir tîğ-ı zer-nişânla girmişdi ‘arşaya
Şemşîr-bâz-ı ma‘reke-i şahn-ı¹ âsumân

maзмûnından nişân olduğda leşker-i küffâr ser-â-pâ pûlâda ğarķ ve sevâd-ı seḫâb-
girdârı tûfeng-i âteş-feşânla mâdde-i bârân ü berķ olup tîğ ü teberle alayların ḫarķ ve
ḫarb-ı ḫadîd-i bârid gibi lağve iştiğâl, belki endîşe-i muḫâl olmağın ‘asker-i İslâm zülf-i
müşğîn-i dil-ârâm gibi iki cânibe perîşân olup ol cânverân remân, mânend-i mest-i ser-
gerdân dâmğâh-ı muḫayyem-i hümâyûna revân oldılar. Ḳarîne-i ḫâl;

Atup tîr-i du‘â² nâvek-fîgenler
Fenâ gül-bāngı çekdi ḫarb-zenler

maзмûnı ‘unvân-ı şahîfe-i ḫâl olup tîr-i şabâ-mesîr-i seriyye-i İslâmiyân şahrâ-yı
sînelerin neyistân³ ve müdâfa‘aya âmâde olan müdâfi‘-i girân, mühre-i sengle suṭûr-ı
şufûfi maşar-ı meşnevîden nişân eyledi. Lâkin ol gürûh-ı li‘âm kâbil-i ḫarķ u iltiyâm
olup muḫayyem-i hümâyûna mülteḫik ve esvâķ-ı ḫıyâm içinde müteferriķ olduklarında
kaşşâbân-ı çâbük-dest-i çâlâk elinde āğuşte-i ḫûn u ḫâk olup;

Bir ejdehâ-yı dü serdür bu ḫayme-i dünyâ
Giren derûnına olur hemîşe nâ-peydâ

maзмûnı nümâyân, şahrâda bâķî kalan kefere كحمر مستنفرة فرت من قسوره⁴ etrâfa perîşân
olduğda şîrân-ı peleng-intikâm-ı neheng-iltikâm her birin bir yoldan ḫacîme revân
eyleyüp baķıyyetü’s-süyûf olan şufûf, senâbik-i ḫayl ile mânend-i süfûf olup eczâ-yı
vücûdı süde-i hâven-i hevân ve ḫamîr-i mâye-i şerr ü fesâdî ḫâkle yeksân oldı.

Ḳıyâmet kopdı ḫaşr oldı şîrât-ı tîğ olup zâhir
Ḳılıçdan geçmedük rû-yı zemînde ḫalmadı kâfir

¹ şahn-ı:şahn ü SE

² 289a R1

³ 286a E

⁴ *Kur’ân-ı Kerîm*, Müddessir Sûresi, 74/ 50-51, “Ürkmüş yaban eşekleri gibi arslandan kaçmaktalar.”

Ba‘zı seyyāhān-ı cihān-dīdeden mesmū‘dur ki diyār-ı Firengistān‘da pādişāh-ı mağfūrı “şāhib-kırān” ‘unvānı ile yād idüp resm-i mu‘tādı üzere taşvīr itdüklerinde cümle ecdād-ı kirāmları temāşiline taqđīm ve ceng-i mezbūrda qahr-ı qahramānīleri zuhūr itmekle tekrīm iderler imiş. El-ḥaqq böyle ‘asker-i bī-kerān kemāl-i ğalebe vü istilā şüreti nümāyān olduğdan sonra bu mertebe qahr u istisāl olunmağ maḥz-ı luṭf-ı Perverdigār ve imdād-ı sened-i ebrār olup manzūr-ı ‘ayn-ı ‘ināyet oldukları aşikārdur. Faḳīr rākımu‘l-ḥurūf eydür; ol esnāda firārīler ‘an‘anasından aḥbār-ı mühişe perīşān olup ‘amme-i İslāmiyān intizār-ı haber-i ḥayr ile vālih ü ḥayrān iken vālid-i merḥūm bir şehir vuḳū‘-ı fetḥ u nuşretle bu ḥaḳīri tebşīr ve tebāşīr-i şubḥ-ı şādıḳ gibi bu mübeşşere-i ğaybiyye ile dil-i sevdā-zedeyi tenvīr idüp buyurdılar ki “Bu gice Ḥazret-i Resūl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم¹ meclis-i şerīflerine dāḥil olup istimā‘ eyledüm ki aşḥāb-ı kirām² fetḥ u nuşrete müte‘allıḳ baş-ı kelām iderler. Çünkü derūn-ı ḥāṭırda aḥbār-ı ‘asker-i İslām’a şiddet-i intizār, dil-teşne-i cān bilüp resīdenüñ āb-ı zülāle ve ‘aşıḳ-ı bī-tābuñ tābiş-i eşi‘‘a-i cemāle intizārından müste‘ār idi. Böyle ruvāt-ı şāḥīḥu‘l-esnād lisānından iltikāt-ı gevher-i murād mümkün olıcağ şāḥ-ı gül gibi ser-ā-pā gūş ve deryūze-i kāse-i sāmī‘a ile mālīk-i nişāb-ı gevher-fürüş olmuş idüm. Her cevher-i şeb-tāb-ı³ şāhāne ki la‘l-i dürr-efşānlarından ğaltān ola, āvīze-i misma‘a-i cānum, belki ḳandīl-i ḥücre-fürüz-ı şavma‘a-i cenānum olurdu. Vaḳā‘i‘-i ğazāyı bi-temāmihā rivāyet ve ‘ale‘t-tertib sūbḥa-i rişte-i ḥikāyet kılduklarından sonra ol ḥalkaya imāme-i sūbhavār vāsītatu‘l-‘ıḳd-ı gevher-i şehvār olan zāt-ı mükerrem ki ğālibā Ḥazret-i Şiddīḳ-ı Ekrem رضى الله تعالى عنه⁴ ḥazretleri, bu güne ‘uḳde-bend-i ‘ıḳdu‘l-le‘āl-i maḳāl oldılar ki ‘Askerüñ inhiżāmı muḳarrer ve şikeste-cevher gibi iltiyāmı nā-müyesser idi. Pādişāhuñ ism-i şerīfī Meḥemmed olmağla ğayret-i hem-nāmī-i Ḥayrū‘l-verā دَامَ بَانَوَارِ الصَّلَوَاتِ مَنُورًا⁵ deryā-yı⁶ luṭf-ı İlāhīyi cūşān ve cuyüş-i sürüşü ḥurūşān idüp melā‘ike-i naşr ile imdād ve cünūd-i ğaybı muraḥḥḥas-ı nefīr-i ‘āmm-ı cihād eylediler. Tā ki şüret-i me‘mül āyine-i ḥuşülde cilveger oldu.’” الحمد لله الذى اذهب عنا الحزن ان ربنا لغفور شكور⁷

Şeheri Vezīr-i A‘zam İbrāhīm Paşa ma‘zül ve ṭalī‘a serdārı olan Cağala-zāde Sinān Paşa maḳām-ı şadāret-i ‘uzmāya mevşül oldu ve Ḳırım Ḥānı Ğāzī Girāy Ḥān-ı

¹ “Allah Teala ona salāt ve selām etsin.”

² 169b SE

³ Şeb-tāb-ı:şebāb-ı SE

⁴ “Yüce Allah ondan râzı olsun.”

⁵ “Salavāt nurları sürekli aydınlatmaya devam etsin.”

⁶ R1‘de buradan itibaren bir sayfa eksiktir. Varak numaraları sonradan eklendiği için numaralandırmada eksiklik görünmemektedir.

⁷ *Kur‘ân-ı Kerîm, Fâtır Sûresi*, 35/ 34, “Bizden üzüntüyü gideren Allah‘a hamd olsun. Doğrusu Rabb‘imiz bağışlayandır. Şükrün karşılığını verendir ...”

Cengīzī¹ āstāne mülāzemeti ile me'mūr olup mülāzım-ı rikāb-ı sulṭānī² olan birāder-i kihteri Fetih Girāy sulṭān ḥidmeti muḳābelesinde ḥān oldu. Ba'dehu Meḥemmed Paşa oğlı vezīr-i dilīr Ḥasan Paşa Belđırad'da muḥāfazaya ta'yīn olup dārū's-salṭana cānibine 'azīmet-i hümāyūn buyurıldı. Edrine ḳurbında Cađala-zāde Sinān Paşa'ya³ Şām eyāleti virilüp İbrāhīm Paşa şāniyen şadru'l-vüzerā oldu ve Ğāzī Girāy Ḥān⁴ maḳāmına i'āde ve Fetih Girāy cānib-i āḥirete ser-dāde ḳılındı.

Biñ beş Cemādiye'l-āḥire'sinūñ üçünci günü pādişāh-ı ğāzī taḥtġāh-ı 'ālem-penāha vāşıl, 'azīm alay ile şehre dāḥil oldılar. Ol esnāda sulṭānu'ş-şu'arā Bāḳī Efendi'nūñ rikāb-ı hümāyūna 'arz itdükleri ḳaşīdedendür:

Bi-hamdi'llāh refīḳ oldu yine tevfiḳ-ı Rabbānī
Muẓaffer ḳıldı sulṭān-ı cüvān-baḥt-ı cihānbānı

Ḳudūm-i şāh ile ḥalḳuñ bu gün başına gün tođdı
Yine tāb-ı rikābından cihānı ḳıldı nūrānī

Eşī'a bāl ü per oldu güneş zeyn itdi eṭrāfın
İrem ṭāvūsı gibi şubḥ-dem gösterdi cevḻānı

Yine ol sancaḳ-ı zerrīn-ser ü sīmīn-ḳabā ḳıldı
Livā-yı şubḥ-ı nūrānī gibi rüşen bu eyvānı

Güneşdür ṭal'atı ğūyā cihāndan def' u ref' itdi
Zalām-ı zulm ü 'udvānı ḍalāl-i küfr ü ṭuġyānı

Şeh-i ḳişver-sitān Sulṭān Meḥemmed Ḥān-ı Ğāzī kim
'Adūnuñ 'ırḳını ḳaṭ' eyledi şemşīr-i bürrānı

Didi Behrām-ı düşmen-kām gördi ḍarb-ı şemşīrin
Ḳoluña ḳuvvet iy rüz-ı veġānuñ Şāh-ı Merdānı

¹ 286b E

² Şāh-ı kām-yāb SE

³ Cağala//Paşa'ya:Cağala-zāde'ye SE

⁴ - R1, E

Süreyyâ şanmañ üstinde görünce şîr-i gerdünü
Atıldı āsmāne kūhsār-ı qahrı qaplanı¹

Elinden ol qadar düşmen yimişdür boz doğanı kim
Qızılelmadan eyvâ qopdı nā-geh işidüp anı

Çalındı kūslar taḅl ü neqāre şaldı āvāze
Dügün bayram idi güyâ guzāta ceng meydānı

Kimi şemşîr-bāz oldı kimi cān-bāz bu ḥalkuñ
Temāşā eyleseñ ol günde görseñ ḥāl-i insānı

Ser-encām-ı cadū āḥîr ne² ḥāle irişür dirken
Hezārān kelleler top itdi nā-geh çarḥ çevgānı

Dil-āverler oyunlar oynadı küffāra ol gün kim
Gören bāzîçe-i taqḍîrūñ oldı deng ü ḥayrānı

Çıqup yelkenlüler Rūmî siperden bādbānlarla
Yine gösterdiler cūş u ḥurūş-ı baḥr-ı ‘ummānı

Nehengāsā dil-āverler ‘adüvvi yuḏdılar gitdi
‘Aceb deryā imiş ḥaqqā bu leşkerghān-ı ‘Osmānı

Ser-i bî-mağz-ı düşmenden fezāda kāseler ḥoldı
Sibā‘-ı kūh u deşte kıldılar tertîb-i miḥmānı

Meger kim uğramış gerdün öñinde seyl-i ḥūn içre
Şafaq şandı şebāngeḥ ḥalq dāmānındaki qanı

Dem-i a‘dā ile deşt-i cihānı lālezār itdi
Sipāh-ı berq-reftār-ı Tataruñ tîr-bārānı

¹ Bu mısra SE’de bulunmamaktadır.

² Yine SE

Ne cünbiş kıldı kim āhır dil-i düşmende yir¹ itdi
Meger gösterdi ol nīze hırām-ı kadd-i hūbānı

Miṣāl-i halka-i zūlf-i girih-gīr-i ham-ender-ham
Biri birine koydı tīg-ı qahruñ kāfiristānı

Bilürsün anı mürğ-ı beyza-i pūlād-ı nuşretdür²
'Aceb mi dāne divşürse elinde tīg-ı bürrānı

Hemān āyīne-i sırr-ı Hudādur tab'-ı şāhāne
Müberrā ğıll u ğışdan qalbi şāf u sāde sulṭānı

Mücellā sīnesi āyīnedār-ı şāhid-i ğaybı
Muşaffā hātırı şüret-pezīr-i rāz-ı pinhānı

Hemān oldur niyāzum senden iy Keyḫusrev-i şānı
Ki ğüş-ı hūşa mengüş eyle dürr-i pend-i pīrānı

Sikendersün qarīnün feylesūfān-ı cihān olsun
Ḥakīmān-ı zemāne hīçe şaymaz şahş-ı nā-dānı

Niyāz it Ḥaqqā iy Bākī vücūdın hıfz ide Bārī
Ḥaṭālardan nigehdār olsun ol Dārā-yı devrānı³

Ḥudāvendā Ḥudā ol zāt-ı pāke hırz-ı cān itsün
Du'ā-yı müstecāb-ı ṭā'ifān-ı 'arş-ı rahmānı

Hemīşe fetḥ-i firūzı livāña iltivā kılsun
Qapuña ilticā itsün cihānuñ hān u hāqānı⁴

¹ Ser SE

² SE'de bu mısradan sonra "Mübeşşere-i Ğaybiyye" biçiminde kırmızı mürekkeple yazılmış bir başlık mevcuttur.

³ 287a E

⁴ 170a SE

Çaşıde-i Merhūm Vālid¹

İrişdi kaçır-ı Havernağda revnağ-ı eyyām
Ki zabt-ı gūr-ı ‘adūvve bulundı bir Behrām

Zihī huceste mekān ü zemān-ı emn ü ferāğ
Zihī kudūm-i mübārek duḡūl-i dār-ı selām

Kü’ūs-i ‘işrete tebdīl olundı kūs-i raḡīl
Dimā-yı kelle-i a’ dā yirine mā’-ı müdām

Nice zemān idi bu mīşenūñ sibā’ından
Şerī’at olmış idi hūn-ı mīşe ḡūkm-i ḡarām

Ġazāle pençe-i şīr olmış idi şāne-i müy
Ḥüsām ü tīrini² atmışdı ḡāke Rüstem ü Sām

Biri biri ile kūhsār içinde ḡan yalaşup
Birāder olmış idi şāhbāz ü kebk ü ḡamām

Egerçi şūret-i selm ü şalāḡ zāhir idi
Fesād-ı ‘āḡıbetinden alurdı būy meşām

Mizāc-ı ‘āleme gelmişdi iḡtilāl ü fesād
Emīr-i ḡāhire muḡtāc idi şalāḡ-ı enām

Fütūr-ı silsile-i devlete bi-ḡamdi’llāḡ
Bu dürr-i tāc-ı zafer virdi ḡuvvet-ile niżām

Zemān-ı devlet-i Sulḡān Meḡemmedīdür kim
Zemāne ser-keşini eyledi rikābına rām

¹ Çaşıde//Vālid:Çaşıde li-Merhūm Nev’ī Efendi Vālid-i Cāmi’u’l-ḡurūf SE

² Ḥüsām ü tīrini:Ḥüsām-ı tīrini SE

Ebü'l-cihād laķabı aña gökden indi bugün
Egerçi yir de Ebü'l-feth kondı ceddine nām

Geçürdi cümle kılıçdan cünüd-i küffarı
Şırāt-ı tīgi kıyāmet kıopardı haşma temām

Muķābil olmaduğı leşkerüñ meger ol kim
'Adüvv yirine sayılmadı ol cünüd-i li'ām

İderdi gün gibi şeh darb-ı dest ile teshīr
Gürüh-ı ğarba kılıc çekmese sipāh-ı 'avām¹

Huzūrı uçmuş idi murğ-ı rüh-ı a'dānuñ
Mecāl olur mı ser-i sehm ü nīzede ārām

Ser ü siper ki muķaddem döküldi ma'rekede
'Aceb degül ki dökilürse² şikāra dāne vü dām

Şehā sürür ile iķbāl ile şafā geldüñ
Cemāl-i pāküñe müştāk idi havāşş u 'avām

Nite ki ğuşşa vü şādī vü girye vü ğande
Biri birin müte'ākib ola şabāh ile şām

Sa'ādetüñ güneşi hergiz olmaya ğārib
Şabāh-ı devletüñe virmeye keder ağşām

Egri seferinden dönildükde Rūmili Beglerbegisi Hāsan Paşa'ya vezāret-i ğaşları virilüp eyāleti Lālā Meĥemmed Paşa'ya, Anaṭolı Şūfī Sinān Paşa'ya virildi. Nişāncı Lām 'Alī Çelebi ma'zül, yirine Re'īs Mūsā Çelebi, yirine Uncı-zāde³.

¹ Bu mısra SE'de bulunmamaktadır.

² Dökilür SE

³ Egri//zāde, der-kenār E

Biñ beş Şevvāl'inüñ evāhirinde Belğırad'da muhāfazaya ta'yın olınan Hasan Paşa Tuna Yalısı muhāfazasına me'mūr olup Şaturcı Mehemmed Paşa diyār-ı Engürüs üzere serdār naşb olunup irsāl olındı. Biñ altı tārīhinde 'asker-i küffār ile muqābele ve ğālībāne harb u muqātele olup Bosna Beglerbegisi Tiryākī Hasan Paşa'nun ihmāli ile istīşāl mümkün olmadı. Sene-i ātiyede Varad¹ seferi olup feth-i kal'a müyesser olmadı. Biñ altı Rebī'u'l-evvel² inde Şadr-ı A'zam İbrāhīm Paşa, Ğāzī Girāy Hān'un ibkāsına sebep olup Fetih Girāy Hān-ı bahādırın Egri seferinde sebķ iden hıdmeti muqābelesinde vāyesi hırmān ü³ cezā-yı Sinimmār ve ten-i nāz-perveri tu'me-i sinn-i mār olmaķ bā'ış-i qahr-ı şehr-yār-ı cihāndār olmağın 'azl olunup mühr-i vezāret Hadım Hasan Paşa'ya 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Ramazān'ınun ikinci günü Hasan Paşa Yediķulle'de habs olunup bir hefteden şonra katıl olındı. Yirine Cerrāh Mehemmed Paşa şadr-ı a'zam oldı. Bu esnāda Yanıķ Kal'ası'na⁴ ve ba'z-ı kılā'a küffār istilā itdüğü haber-i muşibet-eşer vārid oldı.

Māh-ı Şevvāl'ün üçüncü günü Halil Paşa 'azl olunup Cağala-zāde tekrār kapudan oldı. Bundan aķdem vezir-i dilir Mehemmed Paşa oğlu Hasan Paşa, Bağdād-ı dārü's-selām eyāletine gönderilüp zümre-i tavāşiden Hāfız Ahmed Paşa, Tuna Yalısı'nda muhāfazaya me'mūr olmuş idi. Biñ yedi senesi evā'ilinde Nigbolı önünde Miħal-i mel'un 'ale'l-ğafle başup mehzūmen kal'aya girüp muhāşara olındığı haberi geldükde māh-ı Rebī'u'l-evvel'ün on sekizinci günü vezir-i şā'ib-tedbir Güzelce Maħmūd Paşa serdār ta'yın olunup alayla İstanbul'dan çıķdı.

Sene-i mezbūre Cemādiye'l-āhire'sinün üçüncü günü Cerrāh Paşa mütekā'id olup İbrāhīm Paşa şālīşen şadru'l-vuzerā oldı. Māh-ı Şevvāl'ün yigirminci günü İbrāhīm Paşa serdār-ı 'asker-i İslām ve Halil Paşa kām-maķām olup vilāyet-i Engürüs-i menhūs üzere neşr-i livā-yı feth-iltivā ve sevķ-ı a'lām-ı ricāl-i vegā eyledi.

Oldı serdār vezir-i Ekrem (1007)

tārīh-i 'azimetleridür.

Dārü'l-cihād-ı Belğırad'da muntazır-ı kudüm-i serdār-ı zafer-mu'tād olan Şaturcı Mehemmed Paşa iki sene serdārlığında ihmāli ve it'āb-ı 'asker-i manşūr u isrāf-ı mālī ve zemānında Yanıķ Kal'ası'nun intizā'ı ve nice kılā'ın iķtilā'ı muħarrrik-i qahr-ı

¹ Vardar SE

² 289a R1

³ hırmān ü:- R1, E

⁴ 287b E

Qahramānī olup mäh-ı Zi'l-ħicce'de pādāş-ı 'ameli tīg-ı ser-endāza havāle ve Yeñiçeri Ağası Tırnaçcı Hasan Ağa eliyle izāle olındı. 'Asker-i İslām nice şühür ü a'vām küffār-ı ħāksār ile dest ü girībān olup öte yağanuñ ümerā vü ecnādı muħayyem-i hümāyūnla Engürüs ğazāsına revān olmağın etrāk ü ekrādı ve evġād u manavġādı;

چو بیشه تهی کردد از نره شیر
شغال اندر آید زبیشه دلیر¹

mazmūnı üzere cādde-i iṭā'atdan ħurūc ve kılel-i cināyet ü 'işıyāna 'urūc idüp "Qara Yazıcı" demekle ma'rūf " 'Abdu'l-ħalīm" nām sekbān bölükbaşısı ser-i eşkıyā ve düşmen-i cān-ı re'āyā olup bu eşnāda² Habeş eyāletinden ma'zül Hüseyn Paşa teftiş-i maħā'if bahānesiyle öte yakaya çıkup mazālimi keşir ve 'afv-i cerā'imi 'asir olmağla Qara Yazıcı'ya mülħağ u muṭāvi' olup kırān-ı naħseyñ vāķi' oldı. Gürūh-ı celālī alev-i āteş gibi her tarafından livā-keş olup mānend-i erda şahīfe-i arza perişān ve naqş-ı dil-keş-i emn ü emān bī-nām ü nişān oldı.

Biñ sekiz Muħarrem'inde Sinān Paşa-zāde vezir, Meħemmed Paşa serdār ta'yin olup irsāl olındı. Eşkıyā Ruhā Qal'ası'na ilticā itmeğın serdār-ı nāmdār muħāşara vü tazyiķ ve iz'ac ü iħrācı taħķiķ eyledükde Qara Yazıcı, Hüseyn Paşa'yı fedā idüp 'ahid-nāme-i şulħ ile³ dāmgāh-ı Ruhā'dan rehā bulup;

Yazıcı kendüsine kem yazmaz

mazmūnı ile 'āmil oldı. Hüseyn Paşa İstanbul'a geldükde mesle-i rüzgār olup cezāsını buldı. Yazıcı'ya Amāsiyya sancağı virilüp⁴ birkaç gün müdārāt olındı. Ba'dehu ḡalāl-i kadīminde pā-ber-cā-yı işrār ve fesād üzere ber-ķarār olmağın Bağdād eyāletinden munfaşıl Hasan Paşa serdār ve āstāneden Ĥacī İbrāhīm Paşa ser-'asker-i ġrūdār olup İbrāhīm Paşa serdāra mülākī olmadın zāhir-i Kayşeriyye'de münhezim ve cem'-i perişān ile taraf-ı serdāra 'āzim olup Elbistān şahrāsında mecmū'-ı 'asker, Celālī'ye ber-ā-ber olduğda Yazıcı alayların ħaṭṭ-ı şikeste gibi perişān u meskūr ve dāl-i⁵ dīvānī

¹ "Erkek aslan ormanı boş bırakınca çakal o ormana yiğit gibi girer."

² Olup//eşnāda:- SE

³ 290a R1

⁴ 170b SE

⁵ Dār-i SE

gibi şikeste-gerden ü maḫhūr itdiler. Kara Yazıcı ol senede helāk¹ ve sevād-ı vücūdından ḫarīṭa-i ḫāk-i pāk olup² birāderi Deli Ḥasan sağ ve³ esen ḫalmaḡla cem‘iyyet-i ehl-i fesād gitdükçe müstezād oldu⁴.

Gīlān pādişāhı olup mülkünden cüdā ve mihmān-ı pādişāh-ı ‘aṭā-baḫşā olan Aḫmed Ḥān vefāt eyledi. Miḫal-i ehl-i ḫalālūñ helāki ḫaberi geldi. “Kirā” nām Yehūdiyye sipāh ṭalebi ile ḫatlı olındı. Māh-ı Şevvāl’de Ḥalīl Paşa ḫā’im-maḫāmıḫdan ref‘ olunup Ḥāfız Paşa cā-niṣn oldu.

Biñ ṭoḫuz Rebī‘u’l-evvel’inüñ beşinci günü Yemişci Ḥasan Paşa kesdüdüḡi cedīd aḫçe ḫıḫup filori yüz yigirmiye ve ḡuruş seksene indi. Bundan aḫdem Tebrīz muḫāfazasında olan vezīr-i dilīr Ḥadım Ca‘fer Paşa, Gürcistān beglerinden Aleksandra Ḥān’uñ başın kesüp oḡulların ve Simon’ı esīr⁵ itmiş idi. Māh-ı mezbūruñ sekizinci günü ṭoḡrı⁶ Dīvān-ı Hümāyūn’a gelüp Yediḫulle’ye gönderüldi. Ol ešnāda didüḡi rubā‘īdür:

Ġāret-zede-i ḫarḫ-ı sitem-kār oldum
Ḥalkuñ gözine anuñ-içün ḫār oldum

Ger gitdi ise esb ü şütür bārı ile
Minnet yine⁷ Allāha sebük-bār oldum

Ba‘dehu ḫal‘ada Müselmān olup nāmı “Meḫemmed Beg” olmuş idi. Devlet-i Aḫmed Ḥānī’de fevt oldu.

Maḫmūd Paşa, Yirḡöḡi ḫal‘ası’nı temām idüp āstāneye geldi. Māh-ı Receb’de Tebrīz ḫākimi Ca‘fer Paşa’nuñ intikālī istimā‘ olındı. Ġurre-i Şa‘bān’da Yemişci Ḥasan Paşa vezīr-i ḫāmis iken ḫā’im-maḫām-ı şadru’l-vüzerā oldu.

Şehr-i Şevvāl’de şarāba yasaḡ olup ḫamr emāneti ref‘ olındı. On birinci günü Ḥaleb eyāletinden ma‘zūl Ḥācī İbrāḫīm Paşa vezāret ile Celālī üzerine serdār oldu.

Sene-i mezbūrenüñ a‘zam vaḫā’i’i ḫal‘a-i ḫaniye fetḫidür ki Egri fetḫine mu‘ādil bir fetḫ-i ‘azīmdür. Muḫāşara ešnāsında ‘azīm ‘asker ile tabur gelüp evvel

¹ - SE

² - SE

³ - SE

⁴ Ba‘dehu//oldı, bölümü E’de sayfa kenarında olup ifadeler birbirine karıştıḡı için R1 ve SE’ye tābi olundu.

⁵ 288a E

⁶ - SE

⁷ Hele SE

taburı, ba‘dehu al‘ayı fet eylediler. Ehl-i İslām kefer-e-i taburdan müzā‘aa vü ıztırāb üzere iken şulehādān biri vāı‘ada görür ki Şeyhü‘l-İslām Şun‘u‘llāh Efendi def‘-i a‘dā için bu du‘āyı ta‘līm ider. Fi‘l-aıa müdāvemet iderek eeri zāhir ve seeri envār-ı nuret mün‘eir¹ olur. Du‘ā² [budur]: اللهم قو قلب المؤمنین بقوة كرام البرره والق الرعب فى قلوب الكفرة الفجره³

Üç gün ve üç gice şehir tonanması oldu. Biñ on Muarrem‘inüñ ‘ar-ı evvelinde vezir-i gāzi⁴ İbrāhīm Paa‘nuñ haber-i vefātı gelüp Yemici Hasan Paa şadr-ı a‘zam oldu. Sefer zemānı olup İbrāhīm Paa‘nun otaı Belirad muābiline gemiş bulunmaın vezir-i cedid ‘acele ile ‘azm-i dārü‘l-cihād-ı Belirad eyledi. Halil Paa tekrār⁵ k‘im-maām ve Hāfiz Paa şālis-i⁶ vüzerā-yı kirām oldu. Sene-i sābıa evāhirinde Hācī İbrāhīm Paa ayeriyye öninde münhezim olup Celālī def‘ına Bağdād eyāletinden ma‘zül Vezirolı Hasan Paa ta‘yın olınmış idi. Elbistān‘da Yazıcı ‘askerini bozduı haber sel-i Reb‘u‘l-evvel‘de gelüp evāhir-i Cemādiye‘l-āhire‘de Celālī başları geldi⁷. Yazıcı, Canik Taları‘nda mürd olduı haber Ramazān‘da vāıl oldu. İstolni Belirad‘ı kāfir alup serdār üzerine varduda tabur sedd-i rāh olup Budin Beglerbegisi Manıruşı ve Meemmed Kethudā şehid oldılar.

‘Ulemā cem‘iyyet eyleyüp k‘im-maām Halil Paa‘ya vardılar ve “Hilāf-ı şer‘-i şerif hareket iden sipāhuñ haklarından gelinmek gerekdür.” didüklerinde sözleri telhīs olup mücibince ha-ı şerif vārid oldu. Bu enāda ki⁸ māh-ı Zi‘l-a‘de evā‘ilidür, Halil Paa ref‘ olup Sā‘atcı Hasan Paa k‘im-maām oldu ve yeñieri aası olan apu Aası Dāmādı ‘Alī Aa sefere ıdı. Biñ on bir Muarrem‘inde Hasan Paa Toat ılasında gāfil iken Celālī Yazıcı‘nuñ arındaı Deli Hasan muāara eyleyüp bi‘l-āhare mināreden fındı ile urdurup şehid itdüi haber vāıl oldu.

Cemādiye‘l-ülā evā‘ilinde Behrām Kethudā Medresesi‘nde hāric nāmına olan “Nadājlı” laabı ile mehür “Şarı ‘Abdu‘r-raman” nām mülhidüñ boynı uruldu. Anaolı muāfazasında olan Hāfiz Paa‘yı Kütāhiyye‘de Celālī muāara eyleyüp Güzelce Mamūd Paa ta‘yın olındı, fi 10 Receb sene 1010⁹. Māh-ı Receb‘üñ yigirminci günü

¹ Ve//mün‘eir:- E

² - SE

³ “Allahım deerli meleklerinin kuvvetiyle müminlerin kalbini kuru! Kāfirlerin ve yoldan ıkanların kalbine korku ver.”

⁴ 290b R1

⁵ - SE

⁶ şālis-i:sālisen SE

⁷ Başları geldi:baı SE

⁸ - SE

⁹ Fī//1010:- SE

kul tā'ifesi hareket eyleyüp¹ sū'-i tedbīr olındı², diyü i'tirāz itmekle Sā'atcı ref^c olunup Güzelce Maḥmūd Paşa kâ'im-maḳām ve müşāvereye dāhil olan Yeñiçeri Ağası 'Alī Ağa ma'zül ve Bostāncıbaşı Deli Ferhād Ağa zābıt-ı Bektaşiyān oldı³ ve Sā'atcı Yediükulle'ye gönderüldi.

Māh-ı mezbūruñ yigirmi ikinci gicesi leyle-i sebtde⁴ müftiyyü'l-enām H̄'āce-zāde Meḥammed Efendi 'azl olunup Şun'u'llāh Efendi şāniyen şeyḫü'l-İslām oldı. Yevm-i mezbūrda Anaṭolı Şadı Es'ad Efendi ma'zül olup yirine İstanbul Kāzisi⁵ Muştafā Efendi, İstanbul'a⁶ Mışır'dan ma'zül 'Abdu'l-vehhāb Efendi oldı. Bir iki gündən soñra zümre-i sipāh dergāh-ı şāh-ı cihān-penāha gelüp ayak dīvānı olmasın iltimās ve Celālī melālī⁷ ve memleket ihtilālī bi'l-müşāfehe 'arz olunması bābında ilḫāḫ-ı bī-kıyās eylemeleri ile pādişāh-ı 'ālem-penāh maṭla'-ı bāb-ı sa'ādetden 'arz-ı dīdār ve ihzār olunan taḫt-ı gerdūn-naẓīr üzere ḳarār idüp şeyḫü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi ve kâ'im-maḳām Güzelce Maḥmūd Paşa ve şadreyn-i 'ulemā Aḫī-zāde Efendi ve Muştafā Efendi ve 'ulemādan müderrisīne varunca otuz nefer a'yān ve sā'ir erbāb-ı dīvān ḫuzūrında sipāh tarafından Hüseyñ Ḥalīfe ve Poyraz 'Oşmān ve Kātib Cüz'ī pāy-ı taḫt-ı merām-baḫşa bilā-vāsıta 'arz-ı ḫāl eyleyüp nuḫbe-i kelām ve 'asker-i İslām seferde iken Celālī⁸ ḫānmanların istīşāl ve ecille-i ekābiri ezille-i aşāğır rütbesine īşāl ve ser-ā-ser memālik-i maḫrūseyi pāy-māl eyledi. Vükelā-yı devletüñ ihmālī ve maḫrem-i esrār-ı salṭanat olanlaruñ iğfālī bu kār-ı bü'l-'acebe sebep olmağla bi-ḫasbi'ş-şer' ve'l-ḳānūn her birinüñ cezā-yı sezā-yı a'mālī der-kār ve sā'irlere bā'is-i i'tibār olmaḫ mühimmāt-ı dīn ü devletden olduğı iş'ār olmağın muḳaddemā kâ'im-maḳām olan Sā'atcı Ḥasan Paşa ve müsteşār-ı salṭanat ve mü'temen-i umūr-ı mülk ü millet olan Vezīr-i Rābi' Tırnaḳcı Ḥasan Paşa maḳām-ı intikāma gelmiş iken berā'et-i zımmetleri nümāyān olduḫda mazḫar-ı 'afv-i pādişāh-ı cihān-bān olup zümre-i ṭavāşī-i ṭayş-ğāvāşīden olan Ḥusrev Paşa'nuñ serdārılığına bā'is olmaḫ töhmeti ile Ḳapu Ağası Ğazanfer Ağa ve Dārü's-sa'āde Ağası⁹ 'Oşmān Ağa mazḫar-ı 'itāb ve tīg-ı āb-gūn-ı āteş-tāb üzere kelleleri ḫabāb oldı. Ol iki mühre-i sefid ü siyāh ḡaltān-ı meydān-ı siyāsetgāh olduḫda

¹ Güzelce//eyleyüp:- R1

² 171a SE

³ 288b E

⁴ Sebtde idi SE

⁵ Efendisi R1, E

⁶ Yirine R1, E

⁷ ḫālī SE

⁸ 291a R1

⁹ Ğazanfer//Ağası:- E

silk-i cem‘iyyet güsiste-zimām¹ ve ser-rişte-i kıl ü kâl-i enām qarîn-i infişâm olup pâdişâh-ı ‘âlem-penâh erkân-ı dîvânı selâmlayup harem-i hâşşa revân ve ‘asker-i nuşret-me’âşir gül-bâng-ı du‘â vü şenâyı felekü’l-eflâke yitürüp perîşân oldu. Biñ on bir Şa‘bân’ında vezîr-i a‘zam ve serdâr-ı ekrem âstâneye qarîb olduqda Qâ‘im-mağâm Mağmûd Paşa a‘mâl-i mekr ü firîb idüp vezîr-i bî-tedbîrden ser-ğadd-i manşûr umûrında vâkı‘ olan taqşîr sebebi ile a‘dâ-yı dîn Müslimîne gâlib ve şevket-i İslâm’ı sâlib olmuş idi, diyü mü’eddâsından istiftâ ve şûret-i fetvâyı kâzî‘askerlere imzâ itdürüp sipâh eline virmekle tekrâr cem‘iyyete bâ‘iş ve ümmü’l-ğabâ‘iş-i havâdiş olmuş idi. El-ğâletü hâzîhi hevâsına tâbî‘ olan eşkıyâyı tağrîk idüp deryâ-yı fitne mütelâtim ve def‘ u iskâti mühim-sâz-ı dîn ü devlet olanlara lâzım ü müteğattim olmağın Yeñiçeri Ağası Deli Ferhâd Ağa bu kâr-ı şa‘buñ itmâmına hâzîr ve ocağ halkı ile fermân-ı hümâyûna muntazır oldu.

Mâh-ı Şa‘bân’uñ yigirmi beşinci gicesi Vezîr-i A‘zam Yemişçi Hasan Paşa ser-ğadd-i Belğîrad muğâfazasına vezîr-i dilîr Lâlâ Mehemmed Paşa’yı ta‘yîn itdükden soñra ılgâr ile gelüp şehre vâşıl ve serây-ı sürûrına dâğil olmuş idi. ‘Ale’s-şabâğ yevm-i hamîsde yeñiçeri ağası çapısına varup mecmû‘-ı ‘ulemâ vü erkân-ı dîvân, fermân-berân-ı şadr-ı ‘âlî-şân ve yeñiçeri² cerîleri müsellağ u mükemmel muntazîrân-ı fermân olmuşlar idi. Şeyhü’l-İslâm Şun‘u’llâh Efendi ve Qâ‘im-mağâm Mağmûd Paşa çadr-ı vezîr-i zağm-hürde havfı ile ihtifâ eyleyüp Anağolı Şadrı Ebü’l-meyâmin Muştafâ Efendi ol meclisde müftî olup Kethüdâ Muştafâ Efendi Anağolı şadrı oldu. Ol eşnâda sipâhuñ Atmeydânı’nda cem‘iyyeti haberi alınup seriyye başları olan eşğâş taleb olınduğda muğâlefet itdükleri için yeñiçeri ağası hüçüm eyleyüp cem‘iyyetlerini perîşân ve âşâr-ı fitne vü fesâdı bî-nâm ü nişân eyledi. Ba‘dehu rü’esâ-yı sipâhdan satvet-i kâhr-ı şehensâh-ı³ cihân-penâh havfı ile⁴ muğtefi olan Poyraz ‘Oşmân ve Öküç Mağmûd ve Depegöz Rıdvan ağız olup huçûr-ı pâdişâhîde nağş-ı meydân-ı siyâsetgâh oldılar. Mâh-ı Ramazân’uñ on birinci günü dîvân-ı ‘âlîde ‘ağd-ı meclis-i müşâvere olup Cerrâğ Mehemmed Paşa, Celâlî üzerine serdâr olmağ muğarrer olduqdan soñra yeñiçeri ağalığından ma‘zûl ‘Alî Ağa ve Bağdâd eyâleti virilüp gitmeyen Tırnağcı Hasan Paşa ve Hüseyin Halîfe ta‘aşşub-ı vezîr-i ‘anîd ile şehîd olduğlarını ‘Azmî-zâde Efendi bu kıt‘a ile beyân itmiş idi:

¹ nizâm SE

² 289a E; (“yeñiçeri” kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

³ 291b R1

⁴ Rû’esâ//ile:- SE

‘Aceb olmaz bu rüz-ı mâtem için
Kerbelâdan eger dinilse şedîd

Ne ‘Alî kaldı ne Hasan ne Hüseyin
Bir Yezîd itdi cümlesini şehîd

Mâh-ı Ramazân’uñ yigirmi beşinci günü Cerrâh Mehemmed Paşa, Celâlî üzerine serdâr ta’yîn olunmuş idi. Ref’ olunup Cağala-zâde me’mûr oldu. Mâh-ı Şevvâl’de Hızır Paşa’ya vezâret-i hâşları ta’yîn olunup Tuna Yalısı’na muhâfaza serdârlığı tevcih olunup gönderüldi. Bu esnâda Celâlî Deli Hasan’a Bosna eyâleti ihsân olunup Gelibolu ma’berinden Rûmili’ne geçdi. “Şâhvirdi” nâm âdemîsi âstâneye gelüp tabl ü ‘alem ve hil’at-i fâhire ile mükerrem oldu¹.

Mâh-ı Zi’l-ka’de evâhîrinde Cağala-zâde Sinân Paşa hâli üzere kalup Anadolı Beglerbegisi Nûh Paşa’ya vezâret ‘inâyet² olındı. Celâlî bakâyâsından Karakaş ve Tavîl üzere serdâr oldu. Yeñiçeri Ağası Deli Ferhâd Ağa ma’zûl, ba’dehu Şâm eyâletine mevşûl olup Kâsım Ağa yeñiçeri ağası ve Celâlî ile mâ-beyne giren ocağ halkından Maryol Hüseyin Ağa kapucular kethudâsı oldu. Celâlî barışduğda yanlarına ilticâ iden hân-zâdelerden Selâmet Girây ve Mehemmed Girây ve Şâhin Girây dergâh-ı shehşâha mürâca‘at eyleyüp günâhları ‘afv olındı, fî evâhîri Zi’l-hiceti’l-harâm li-sene ihdâ ‘aşere ba’de’l-elf.

Mâh-ı Zi’l-hicce’nüñ yigirmi yedinci günü pâdişâh-ı ‘Ömer-meşreb, “Sultân Maḥmûd” nâm şeh-zâdelerini mazhar-ı gâzab eyledi. Biñ on iki Muḥarrem’inde Sâ‘atcı Hasan Paşa’ya Arzırûm eyâleti virilüp ser-ḥadd muhâfazasına me’mûr oldu. Mâh-ı Rebî‘u’l-evvel’de Hâfız Aḥmed Paşa Kütâhiyye’den gelüp dîvâna oturmuş idi. Ba’dehu Yediḳulle’ye ḳonulup ba’dehu ‘afv olındı ve Sâ‘atcı, Tırabozın eyâletine gönderüldi. Şadr-ı A‘zam Yemişci Hasan Paşa ser-ḥadler muhâfazasına kâr-güzâr serdârlar ta’yîn ve Celâlî fitnessini şulḥ ile teskîn eyleyüp ser-keşân-ı ‘askeri zimâm-ı ḥükmine râm ve düşmenlerinden aḥz-ı intikâm itdükden soñra bî-şerîk ü sehîm, maḳâm-ı istiḳlâlde muḳîm olup giderek ebḥire-i redî’e-i ḡurûr dimâḡına müteşâ‘id ve ḳar‘ u inbîḳ-ı enf-i şâmiḥden ḳatarât-ı kibr ü nahvet ile şaḥîfe-i efkârı fâsid olmaḡın³ a’dâsı keşîr ve mefâsid ü mazâlimi ma‘rûz-ı pây-e-i serîr-i ‘âlem-maşîr olduḡda biñ on iki Rebî‘u’l-

¹ 171b SE

² ihsân SE

³ 289b E

āhir'inün selhinde mühr-i vezâret alınup Mısr'dan ma'zül Yavuz 'Alî Paşa'ya müjde-i şadâret gönderüldi ve şadâretten ma'zül Cerrâh Mehemmed Paşa kâ'im-mağâm-ı şadru'l-vüzerâ oldı. Bu eşnâda Şarıkcı Muştafâ Paşa'ya ve Yeñiçeri Ağası¹ Kâsım Ağa'ya² vezâret ihsân olunup Aħmed Ağa yeñiçeri ağası oldı. Mâh-ı Cemâdiye'l-ülâ evâ'ilinde yeñiçeri tã'ifesi Dîvân-ı Hümâyün'da Ğasan Paşa'nuñ vezârete i'âde olunmasını recâ ve bu³ ümniyye ile dergâh-ı cihân-penâha ilticâ itmekle bu vaz'-ı bü'l-'aceb muğâlif-i tavr-ı edeb ve muħarrrik-i âteş-i ğazab vâki' olmağın Südlice'de olan bâğçesine bostâncıbaşı gönderilüp meftül-i rîsmân-ı kahr ile mağtül oldı. اول حسنة مونه⁴ (1012) târîh-i katlidür.

Ol târîhde Selânik kâzîsi olan 'Abdu'l-ġanî-zâde Nâdirî Efendi Şun'u'llâh Efendi'nün dâmâdı olmağla 'azl ü taħkîr ve 'urza-i teftîş ü tenkîr olduğda vezîrüh ġarâz u ta'aşşubı zâhir ve mevlânâ-yı mezbûruñ tahâret-i zeyli bâhir olmağın Yaħyâ Beg merhûmuñ Rüstem Paşa'ya didüğü terkîb-bend üslûbında bu mağla'ı tercî'-bend itmiş idi:

Ğasanuñ 'azli ġasen katli dağı müstahsen
Düşse târîhi n'ola katli-i Yemişci aħsen (1012)

⁵ هرکه زخمی خورد البته فغانی دارد

Mâh-ı Cemâdiye'l-âhire'nün yigirmi beşinci günü kâ'im-mağâm olan Cerrâh Mehemmed Paşa 'alîl olmağın ref' olunup vezâret ihsân olınan Kâsım Paşa'yı kâ'im-mağâm itdiler. Selh-i mâh-ı mezbûrda Nahcivân Beglerbegisi Emîr Paşa'dan mektûb gelüp 'Acem Şâhı 'Abbâs-ı ħîlekâr resm-i ġadrı âşikâr idüp 'ağd-ı şulhı bozduğın ve Tebrîz Paşası 'Alî Paşa'yı 'ale'l-ğafle⁶ aħz eyleyüp iç ħal'ada Müselmânlar muştarib olduğın i'lâm itmekle Tebrîz ve Vân eyâleti vezâret ve serdârlık zamîmesi ile Ğaleb Beglerbegisi Naşûh Paşa'ya virildi. Anağolı'da serdâr olan Nûh Paşa'nuñ ħidmeti meşkür olmamağla ħâşları Mısr'dan ma'zül Ğurd Paşa'ya virildi⁷. Anağolı eyâleti

¹ 292a R1

² Paşa'ya SE

³ - E

⁴ "Ölümü tek iyiliğidir."

⁵ "Yarası olan (kişi) elbette feryat eder."

⁶ 'ale'l-ğafle:- E

⁷ Bu cümle SE'de bir sonraki cümleden sonra gelmektedir.

Şarıkcı Muştafâ Paşa'ya ve Bağdād eyāleti Rāziye Kadın-zāde Muştafâ Paşa'ya¹ virilüp mäh-ı Receb'ün toközuncı günü Üsküdār'a geçdiler. Bu eşnāda Sā'atcı Hāsan Paşa'dan mektüb ve 'arz gelüp Arzırüm Beglerbegisi Aḥmed Paşa'yı serdār eyleyüp ol etrāf begleri ve² beglerbegileri ile mu'accelen Tebrīz imdādına gönderdügin i'lām itmekle mücibince aḥkām gönderüldi. Bundan aḳdem mäh-ı Cemādiye'l-ülā'nuñ yigirmi ikinci günü işneyn günü³ pādişāh-ı cihān Sulṭān Meḥemmed Hān serāy-ı hümayūnlarına giderken bir dīvāne ser-i rāhda rāst gelüp elli altı günden sonra⁴ bir ḥādişe-i 'azīme zuhūr ider. "Ġāfil olma pādişāhum⁵!" diyü feryād itmiş idi.

[Sulṭān Meḥemmed Hān-ı Sāliş {'Adlī}]: Biñ on iki Receb'inüñ on sekizinci günü yevm-i aḥadda pādişāh-ı 'ālem-penāhuñ gülşen-i ḥayātı tef-zede-i āsīb-i ḥazān ve istişmām-ı sīb-i cinānla Hümā-yı rūḥ-ı pür-fütūḥı cānib-i 'illiyiye revān olup şeh-zāde-i Keyḥusrev-āyīn, 'avnü'l-İslām, ḡavsü'l-Müslimīn, vāriş-i iklīl-i Süleymānī, gerden-efrāz-ı mesned-i İlḥānī Sulṭān Aḥmed Hān bin Meḥemmed Hān evreng-i sa'ādete teşrīf-i iclāl-i erzānī buyurdılar. 'Ale's-şabāḥ mecmū'-ı ümerā⁶ vü vüzerā ve 'ulemā vü şuleḥā Dīvān-ı Hümayūn'a ḥāzır ve zuhūr-ı pādişāh-ı şāḥib-i zuhūra nāzır olup çünki taht-ı cihānbānī kuruldı ve nevbet-i şāḥī uruldı, emr-i⁷ bī'at ve dest-būs-ı şāḥ-ı hūrşīd-ṭal'at temām olduḳdan sonra pādişāh-ı maḡfūruñ na'ş-ı raḥmet-naḳşı sāḥa-i serāy-ı sulṭāniye ihzār ve cenāze namāzına da'vet-i ḥalk-ı bī-şümār olinup Şeyḥü'l-İslām Muştafā Efendi imām ve cemā'at-i keşīre pā-ber-cā-yı taḥiyyat ü selām olup Sulṭān Selīm Türbesi yanında vāḳi' olan mezār-ı pür-envārda genc-i gevhervārī medfūn u mütevārī oldı.

Müddet-i salṭanatları toköz sene ve iki ay olup müddet-i 'ömr-i 'azīzleri otuz toköz sene⁸ vāḳi' olmuşdur. Pādişāh-ı mezbūr şāḥib-kırān-ı Rüstem-zūr, vaḳūr u edīb, vecīḥ ü mehīb, ḥalīfe-i şāliḥ ü 'ābid, cāmi'-i maḥāsin ü maḥāmid, ra'ūf u raḥīm, saḥī vü kerīm, şe'ā'ir-i dīniyye ri'āyetine mücidd ü sā'ī, şerī'at-ı şerīfe aḥkāmına mūrā'ī, evāmir-i İlāhiyye'ye muṭī' u münḳād, ser-çeşme-i mā'u'l-ḥayāt-ı 'adl ü dād, ḥāḳān-ı ḥān-nişān, şāhenşāh-ı 'ālī-şān idi. Evḳāt-ı ḥamsede cemā'ate müdāvet sünnet-i

¹ Ve//Paşa'ya:- SE

² Begleri ve:- E

³ işneyn günü:- SE

⁴ Bir//sonra:- E

⁵ "Pādişāhum" kelimesi SE'de "ḡāfil olma" ibaresinden önce gelmektedir.

⁶ 292b R1

⁷ 290a E

⁸ 172a SE

seniyyeleri ve Hâzret-i Resûl-i Ekrem الصلاة و السلام عليه ¹ nâm-ı şerîfleri² yâd olunduğça kıyâm ‘âdet-i marziyyeleri idi. Ecdâd-ı girâmîleri gibi gâhî şî‘r dirler ve ‘Adlî taħalluş iderler idi. Nevâlî-zâde ‘Aṭâyî Çelebi didügi mersiyeden nümünedür:

Çekdi âgûşa o hürşîd veşy-i hâk-i mezâr
Yiridür şıgmaz ise kendüye şevkından eger

Burc-ı rif‘atde karar ide şu kim mâh gibi
Âhîr-i kâr tutar menzil-i ‘akrebde maḳarr

Tüde-i hâk-i mezâr aňlama kim mevc-i belâ
Zevraḳāsâ nicesin eyledi ğarḳ-âb-ı fenâ

[Der-kenârlar]³

Sâbıḳân lâlâ olan Ramazân Paşa fevt olup Vefâ‘da defn olındı, fî 21 Cemâdiye‘l-ülâ sene 1003.

Vezâret-i Lâlâ ve ‘azl-i Cağala-zâde ve ḳapudan şüden-i Hâlîl Paşa, 18 Cemâdiye‘l-ülâ sene 1003.

Ḳatl-i Deli İbrâhîm Paşa, yevmü‘l-cum‘a, 13 Cemâdiye‘l-ülâ sene 1003⁴.

Müftî Bostân-zâde Efendi‘ye yüz aḳçe teraḳḳî ihsân olup vazîfeleri yedi yüz oldı ve Mekke Ḳâzîsi Yahyâ Efendi hunkâr şeyḫi olup el öpdiler, 25 Cemâdiye‘l-âhîre sene 1003.

Vezîr-i a‘zam şüden-i Ferhâd Paşa be-câ-yı Sinân Paşa, yevmü‘l-ḥamîs 6 Cemâdiye‘l-âhîre sene 1003.

Yeñiçeri Ağası Aḫmed Ağa ma‘zûl olup Yemişci Ḥasan Ağa mükerreren ağa oldı. İki def‘a ağalık bunda vâḳi‘ olmışdur, fî 8 Şevvâl sene 1003.

Gence ḳulı vazîfe bahânesiyle sipâh Ferhâd Paşa‘nuñ ḳatlin murâd eyleyüp naşîhat ile men‘a varan Lâlâ Paşa ve Hâlîl Paşa‘nuñ taşla başların yarup memnû‘ olduklarında yeñiçeri ağası ve büstâncı başı müsellaḥ u müheyyâ ve bî-nihâye nefer ile

¹ “Salât ve selâm onun üzerine olsun.”

² Nâm-ı şerîfleri:- SE

³ Bu bölümde der-kenarların sayısı çok olduğundan dolayı bir başlık açılarak buraya toplanması uygun görüldü.

⁴ Ḳatl//1003:- E

darbı men' eylediler. Ba'dehu bā'ış-i fitnedür, diyü Siyāvüş Paşa Konya'ya ve Sinān Paşa Malğara'ya, Cağala-zāde Akşehir'e sürgün fermān olındı, fī Şa'bān sene 1003.

Ferhād Paşa sefere çıkdı, fī 17 Şa'bān sene 1003¹.

Sābıkan Şirvān Beglerbegisi Ca'fer Paşa Boğdan'a ve Şaturcı Mehemmed Paşa Eflak'a beglerbegi olup ol vilāyetler eyāletler olup Yeñişehrli Muharrem Beg defterdār olup cümle memāliki muqāta'a olup on iki biñ muvazzaf kul yazılmak fermān olındı, fī 5 Ramazān sene 1003.

Sinān Paşa Malğara'dan gelüp şadr-ı a'zam oldı, fī selh-i Şevvāl sene 1003.

Kaşaba-i Ruscuğ'da muhāfaza üzere olan Muştafā Paşa şehid olup Mihal ol etrāfa müstevlī oldı. Faşl-ı şitā ve esnā-yı cülüsdur, sene 1003.

Ca'fer Paşa serdār olup Rūmiline çıkdı, fī 3 Şafer 1003.

Ferhād Paşa Ruscuğ'dan gelüp çiftliğinde muhtefi iken Yediğülle'de boğuldu, yevmü'l-aḥad 4 Şafer 1004.

Biñ dört Cemādiye'l-āhire'sinde Dārü's-sa'āde Ağası Ak Muştafā Ağa şirpençeden fevt olup yirine Kara 'Osmān Ağa ḥāfız-ı dārü's-sa'āde oldı.

Şāh-ı 'Acem şeh-zādesi Ḥaydar Mīrzā maraz-ı tā'ūndan vefāt eyleyüp Ḥazret-i Eyyüb'de müstakill türbe bināsı fermān olındı, fī 18 Rebī'u'l-āḥir sene 1004.

Vezīr-i Sālīs Cerrāḥ Mehemmed Paşa zaḥire iştirāsı için Belğirad'a gönderüldi, fī Receb sene 1004.

Ḥadım Ḥasan Paşa şehir muhāfazasına kaldı, yevmü'l-ḥamīs 24 Şevvāl sene 1004.

Aḥī-zāde Efendi İstanbul kâzisi, der-Muḥarrem sene ...²

Kaşadan Ḥalil Paşa tonanmaya çıkdı, yevmü's-sebt 19 Şevvāl sene 1004.

Şūfi Sinān Paşa, Egri muhāfazasına ta'yin olındı, fī evāhiri Şafer sene 1005.

Vezīr-i dilir Ḥadım Ca'fer Paşa ve Rūmili Beglerbegisi Deli Paşa muqaddem tabura gönderilüp münhezimen geldiler, fī selh-i Şafer sene 1005.

Rūmili eyāleti Mehemmed Paşa oğlu Ḥasan Paşa'ya virildi ve Rūmili beglerbegisi, Bosna ve Tameşvar paşaları ile meymene-i hümāyūna Anaḥolı Beglerbegisi Lālā Mehemmed Paşa fermān ve Ḥaleb ve Sivas ve Mar'aş paşaları ile yesāra ta'yin olup çarḥa serdārlığı Vezīr Cağala-zāde'ye ve Diyārbekr ve Şām 'askerine fermān olındı, fī gurre-i Rebī'u'l-evvel Sene 1005.

¹ Ferhād//1003:- E

² Aḥī//sene:İstanbul kâzisi Aḥī-zāde Efendi'dür SE; Tarih R1'de boş bırakılmış, E'de ise sayfaların birleştiği yerin iç tarafında kaldığı için görünmemektedir.

Pesprim ve Papa ve Tata al‘alarına k fir müstevli oldu, fi t rhi‘l-mezb r.

L m ‘Al  elebi badefterd r a‘im-maamı, Burh n defterd r, Uncı-z de niancı ail, Medhi elebi re‘is-i a‘im-maamdur. Ba‘dehu Etmekci-z de Belgırad‘da defterd r oldu.

ırım H nı G zi Gir y H n ser-adde ılayup iki senede Serd r aturcı ile hem-‘in n olmudur¹.

İbr h m Paa‘nu  evvel senesinde daı ki ‘‘Uyvar seferi’’ demekle ma‘r fdur, bile olup met ya müteveccih olduda ic zet alup ırım‘a gitdi².

Yeieri Aası Tırnacı daı İstanbul‘da ıladı. Ba‘dehu anije fetihine h zır oldu.

Bi  on t rhi‘nde H dım Husrev Paa serd r ta‘y n olup fikri saim ve r yı ‘aim olmala muaddem t-ı v hiyesi netice-ba olmadı. Bi‘l- hare bi  on bir t rhi‘nde Deli Hasan Paa g fil ne hareket ve  st n-ı p di h-ı ‘aa-ba   h t -p a m r ca‘at eyleyüp mazar-ı ‘afv-i sult n  ve ey let-i Bosna‘nu  m r-i m r nı olup Gelibolu ma‘berinden c nib-i R m‘a ‘ub r eyledi³.

[T rhi‘]

Didi h tif Kir nu  atline t rhi‘-i garr  (1008)

Filori iki yüz yigirmiye dek ıkmıdur.

T rhi‘-i ‘Al 

Feth olup al‘a bozuldı abur (1009)

Diger

anije al‘asın aldı serd r (1009)

¹ Bu paragraf SE‘de 170b‘de metin ierisine yerletirilmitir. Metnin anlam akıını bozduu iin buraya alınması uygun görüldü.

² Bu paragraf SE‘de 170b‘de metin ierisine yerletirilmitir. Metnin anlam akıını bozduu iin buraya alınması uygun görüldü.

³ Bu paragraf SE‘de 170b‘de metin ierisine yerletirilmitir. Metnin anlam akıını bozduu iin buraya alınması uygun görüldü.

DİGER

Kaçurduñ kâfiri alduñ hişârı (1009)

Evlâd-ı kirâm-ı¹ girâmîleri

Sultân Selîm: Biñ beş Ramazân'ınıñ yigirmi üçüncü günü 'azm-i dârü'n-na'im eyledi.

Sultân Maḥmūd: Biñ on bir Zi'l-ḥicce'sinüñ yigirmi yedinci günü şerbet-i şehâdet içdi².

Sultân Aḥmed Ḥân: Vâriş-i tâc u taḥt-ı ḥâkânî olmışdur.

Sultân Muştafâ: İhtiyâr-ı 'uzlet itmişler idi.

Aḥterân-ı burc-ı salṭanat olan duḥterân-ı dürrî-menzilet zikri bu muḥtaşara nârevâ olmağın ṭayy-ı zikri evlâ görüldi.

Mu'allimân-ı Aristū-nihâd-ı pâdişâh-ı İskender-nijâd

Ca'fer Efendi: Mâte, fî evâḥiri sene 982.

Ḥaydar Efendi: Mâte, fî Şevvâl sene 988.

'Azmi Efendi: Mâte, fî Receb sene 990.

Nevâlî Efendi: Mâte, fî Cemâdiye'l-ülâ sene 1003.

Vüzerâ-yı 'izâm

Sinân Paşa: Cülüs-i hümâyûnlarında bunlar def'a-i şâlişede vezîr-i a'zam ve serdâr-ı ekrem bulunup Yanık seferinden kâfil ve Belğırad meştâsına nâzil olmuş idi. Şadâret-i 'uzmâdan müteḳâ'id Ferhâd Paşa vezîr-i şânî ve ḳâ'im-maḳâm idi.

Ferhâd Paşa (şâniyen): Mâh-ı Cemâdiye'l-âḥire'nüñ beşinci günü Sinân Paşa âstâneye gelürken Malğara'ya döndürilüp bunlar def'a-i şâniyede şadr-ı a'zam ve serdâr-ı muḥayyem oldı. Sene-i mezbûre Şa'bân'ınıñ on yedinci günü Eflak seferine

¹ - E, SE

² Nüş eyledi SE

çıkpup Vezîr-i Sānî İbrāhîm Paşa¹ kâ'im-maḳām oldu. Māh-ı Şevvāl'ün selhinde 'azl olunup biñ dört Şafer'inün beşinci günü mazhar-ı ḳahr-ı Ḳahramānî oldu. Vezîr-i ḡāzî;

Arnavud aşlıdur ol taşlı yirün şebbāzı,

ḫarem-i ḥāşş-ı sultāniden çıkpup evā'il-i devr-i Murād Ḥānî'de büyük mîr-āḫūr, ba'dehu yeñiçeri ağası olup sūr-ı hümāyūn ḡavḡāsında 'azl olunup ağalık Yūsuf Paşa'ya virildi. Ol esnāda İbrāhîm Paşa yirine Rūmili beglerbegisi, ba'de eyyām vezîr-i rābi' olup² diyār-ı 'Acem'e serdār olmuş idi. Fetḫ u nuşret ile gelüp tekrār 'Oşmān Paşa yirine serdār oldu. Ba'dehu şāh-ı 'Acem ile 'aḳd-ı şulḫ idüp Şeh-zāde Ḥaydar Mîrzā'yı getürdi. Hüneri muḳābelesinde toḳsan toḳuz Şevvāl'inde Sinān Paşa yirine vezîr-i a'zam oldu. Elf-i kāmîl Cemādiye'l-āḫire'sinde 'azl olunup Siyāvūş Paşa def'a-i şālisede şadru'l-vüzerā olmuş idi. Bu def'a daḫı erbāb-ı mekr ḡadr ü³ ḫud'a ile yaşatmayup 'āḳıbet şehîd ve 'arşa-i vücūddan nā-bedîd oldu. Ḥazret-i Ebî Eyyüb ḳaşabasında sâḫil-i baḫırda türbe-i maḫşūşada medfūndur. Vezîr-i cihān-gîr, şā'ib-tedbîr idi. عاش سعيدا ومات شهيدا⁴ Bir dil-āver oḒlı zuḫūr idüp Sivas beglerbegisi iken Egri seferinde fetḫ u nuşrete 'illet-i aḫîre olmuş idi. Biñ on ḫudūdında Celālî cenginde şehîd oldu. رحمة الله عليهما⁵

Sinān Paşa (rābi'an): Biñ üç Şevvāl'inün selhinde Malḡara'dan gelüp rābi'an şadr-ı a'zam oldu. Mu'accelen sefere çıkpup Miḫal muḫārebesinde balçığa düşüp rüsvāy ü rü-siyāh, Ruscuḳ'a 'avd eyleyüp bār ü büngāh ve nuḫbe-i sipāh naşîb-i düşmen olduğdan şoñra Yirgögi Ḳal'ası gözi öninde ḫāke ber-ā-ber ve dimā-yı Müslimîn heder oldu. Ṭāmme-i tāmme ve muşîbet-i 'āmmedür.

Lālā Meḫmed Paşa: Biñ dört Rebî'u'l-evvel'inün on yedinci günü Sinān Paşa 'azl olunup bunlar vezîr-i a'zam oldu. Pādişāh-ı maḡfūruñ sancaḳda lālāları olup cülūs-ı hümāyūn esnāsında muntazım-ı silk-i vüzerā olmuş idi. Maraż-ı şîr-peñçeye mübtelā olmuş iken şadru'l-vüzerā olup ancak bir def'a dīvāna geldi. Onuncu gün intikāl eyleyüp Şeyḫ Vefā Cāmi'i ḫareminde defn olındı. Ehl-i 'ilm ü kār-güzār, vezîr-i 'āḳil ü dîndār idi.

¹ 293a R1

² 290b E

³ Mekk ḡadr ü:ḡadr mekr ü SE

⁴ "Mutlu (bir şekilde) yaşadı, şehit olarak öldü."

⁵ "Allah'ın rahmeti ikisinin üzerine olsun."

Sinān Paşa (hāmisen) : Biñ dört Rebī‘u’l-evvel’inüñ yigirmi altıncı günü merhūm Lālā Meḥemmed Paşa¹ yirine hāmisen şadru’l-vüzerā oldı. Bu def‘a pādīşāh-ı cihānı bi’z-zāt sefere iğrā ve serdārlar maşlaḥat görmedüginı inhā idüp tedārik görürken marāz-ı zahīrden ḥaste ve māh-ı Şa‘bān’uñ beşinci günü sefer-i āḫirete miyān-beste oldı. Tevekkül Çeşmesi yanında maḥşūş türbe ve kubbesi vardur. Vezīr-i mesfūr ‘aşr-ı Süleymān Ḥānī’de ḥarem-i ḥāşdan çāşnī-gırbaşılığı ile çıqup evvelā Malaṭıyya sancağına, andan Kaşamonı sancağına, andan Ğazze sancağına², andan Trablus sancağına mīr-livā³, andan Arzırūm beglerbegisi oldı. Ba‘dehu Ḥaleb eyāletine naql⁴ olunup toquz yüz⁵ yetmiş dört senesinde vāqı‘ Sigetvar seferinde Ḥaleb muḥāfazasına kalmış idi. Yetmiş beş Şa‘bān’ında Mışr Beglerbegisi Maḥmūd Paşa’yı kul katlı eyleyüp bunlar naql olındı. Ol ḥālde iken Yemen’de fetret olup yetmiş yedide yümn ile Yemen eyāletine tebdīl olındı. Ba‘de’l-feth ḥalefi İskender Paşa yirine yetmiş toquz tārīhinde tekrār Mışr beglerbegisi olındı. Ba‘dehu āstāneye gelüp vezāretle ṭonanma serdārı oldı. Seksan bir tārīhinde gidüp Tūnus’ı ve Ḥalku’l-vād’ı feth eyleyüp cülūs-ı Murād Ḥānī ‘aḫabinde āstāneye gelüp muntazım-ı silk-i vüzerā oldı. Seksan sekiz tārīhinde vezīr-i şālīş iken diyār-ı ‘Acem’e serdār olup der-‘aḫab Aḫmed Paşa yirine şadr-ı a‘zam oldı. Ba‘dehu toqsan Zi’l-ḥicce’sinde ma‘zül ve kaşaba-i Malğara’da küşe-nişin-i ḥumül olup toqsan dört tārīhinde Şām eyāleti virildi. Toqsan yedi⁶ tārīhinde āstāneye gelüp Üsküdār’da tevaḫḫuf üzere iken beglerbegi vaḫ‘asında şālīşen vezīr-i a‘zam oldı. Toqsan toquz tārīhinde ‘azl olunup Ferhād Paşa ta‘ḫīb eyledi. Biñ birde Siyāvūş Paşa yirine şālīşen şadru’l-vüzerā oldı. Ba‘dehu biñ üçde ve biñ dörtde tekrār ma‘zül ü manşūb olup sinni toqsandan mütecāviz iken ‘ırzı ile intikāl eyledi. Beş def‘a serdār ve beş def‘a āşaf-ı Cem-miḫdār olmaḫ bunlara müyesser olmışdur. Memālik-i ‘Osmāniyye’de yüz miḫdārı ḥuṭbesi minberde⁷ oqunup ḥayrātınıñ nihāyeti yoḫdur. Rüstem Paşa ve Meḥemmed Paşa’ya şālīş ve ḥayrāt-ı ‘azīmeye bā’ışdür. ⁸تقبل الله تعالى

İbrāhīm Paşa: Vezīr-i şānī iken biñ dört Şa‘bān’ınıñ beşinci günü Sinān Paşa yirine vezīr-i a‘zam oldı.

¹ Meḥemmed Paşa:- SE

² Andan//sancağına:- SE

³ Mīr-livā olup SE

⁴ 293b R1

⁵ 172b SE

⁶ 291a E

⁷ - SE

⁸ “Yüce Allah kabul etsin.”

Cağala-zāde Sinān Paşa: Biñ beş Rebī‘u’l-evvel’inüñ üçüncü günü tabur cenginde vāki‘ olan hidmeti muḳābelesinde mühr-i şadāret virildi¹.

İbrāhīm Paşa (şāniyen): Kırk beş günden sonra Rebī‘u’l-āḫir evāhirinde Edrine’ye ḳarīb geldüklerinde ḫalefi yirine i‘āde olındı.

Ḥadım Ḥasan Paşa: Biñ altı Rebī‘u’l-evvel’inüñ yigirmi üçüncü günü İbrāhīm Paşa ‘azl olunup şadr-ı a‘zam oldı.

Cerrāḫ Meḫemmed Paşa: Biñ altı Ramazān’ınüñ ikinci günü Ḥasan Paşa ma‘zül, ba‘dehu maḳtül olup yirine mühr-i vezāret ile ikrām olındı. Merḳūm Ḥasan Paşa ḫazinedārbaşı iken seksan sekiz tārīḫinde Mesīḥ Paşa yirine Mısr beglerbegisi olup toḳsan bir tārīḫinde İstanbul’a geldükde Yediḳulle’ye gönderüldi. Ba‘dehu Şirvān eyāleti virilüp ba‘dehu dördüncü vezīr olmuş idi. Egri seferinde şehri muḫāfaza eyleyüp şadr-ı a‘zam olmuş idi. Zālīm ü cebbār, mürteşī vü ḫama‘kār olmaḡla ḳatlı olındı. İstanbul’da medresesi sāḫasında medfūndur.

İbrāhīm Paşa (şālīşen): Biñ yedi Cemādiye’l-āḫire’sinüñ toḳuzuncı günü Cerrāḫ Meḫemmed Paşa ‘azl olunup şālīşen şadru’l-vüzerā oldı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inüñ evāhirinde sefere çıkup Uyvar ve Ḳanije seferlerinde hidmeti meşḳūr ve a‘dā-yı² dīn maḳhūr olup def‘a-i şālīşede sefere müteḫeyyī iken sağr-ı Belḡırad’da ḫayr-bād-ı dehr-i bī-bünyād eyledi. Vezīr-i merḳūm ‘āḳıl-i dīvāne-nümā, ma‘den-i luḫf u seḫā, tedbīr-i devletde daḳıka-dān, āşaf-ı ‘ālī-şān idi. Bosneviyyü’l-aşldur. Seksan yedi tārīḫinde silaḫdārılıḳdan çıkup Cerrāḫ yirine yeñiçeri ağası oldı. Seksan toḳuz evāhirinde selefi yirine Rūmili beglerbegisi oldı. Toḳsan Şa‘bān’ında dāḫil-i rişte-i vüzerā oldı. Toḳsan bir Rebī‘u’l-āḫir’inde Ḥadım Ḥasan Paşa yirine Mısr eyāleti tevcīḥ olındı. Toḳsan üç Ramazān’ında Şām eṫrāfında olan Dürzī eşḳıyāsını ḳahr itdükden sonra āstāneye gelüp duḫter-i sa‘d-aḫter-i pādīşāh-ı cihān ‘Ā’iše Sulṫān tezvīc olunup vezīr-i şālīş ü şānī ve ḳā’im-maḳām olup üç def‘a mühr-i vezāret ile ikrām olındukdan sonra biñ on Muḫarrem’inüñ onuncı günü ‘āzim-i dārū’s-selām oldı. Meyyiti götürilüp Şeh-zāde Cāmi‘i ḫareminde defn olındı. Ḳubbe-i maḫşūşa binā olunmuşdur. Āşār-ı ḫasenesindendür ki Papa Ḳal‘ası’nda muḫāfaza üzere olan beş biñ Fireng’i teşḫīr için kıral tarafından virilmeyen vazīfeleri muḳābelesinde altmış biñ filori gönderüp teşḫīr eyledi. Ol şevḳ ile ḳal‘ayı Müslimīne teslīm eyledüklerinden sonra³ Ḳanije fetḫinde

¹ iḫsān olındı SE

² 284a R1

³ 291b E

küllî hîdmet eylediler. Bir iki sene daħı ħayâtda olsa mecmû‘-ı keferê musahħar olmak muħarrer idi. ¹رحمة الله عليه واسعة رحمة

Yemişci Ħasan Paşa: Biñ on Muħarrem’inüñ yigirmi ikinci² günü İbrâhîm Paşa’nuñ ħaber-i vefâtı gelüp ħâ’im-maħâm iken şadr-ı a‘zam oldı. Ba‘dehu ılgar ile sefere gidüp ol sene ħâ’iben â’ib olup sene-i âtiyede İstolni Belğırad Ķal‘ası’n taħlîş idüp âstâneye gelmiş idi. Ba‘dehu sipâh eşkıyâsın ħahr idüp ħaħħâ ki izhâr-ı şevket-i salţanat eylemiş idi. Ba‘dehu ‘azl, ba‘de eyyâm ħatlı olındı. Üsküdâr’da medfûndur. Arnavud aşlıdur. Toħuz yüz seksan beş ħudûdında baltacılıħdan çıħup çâşnî-gîr, ba‘dehu ħapucılar ketħudâsı, ba‘dehu iki def‘a yeñiçeri ağası olup ba‘dehu Şırvân beglerbegisi olup geldükde vezîr-i râbî‘ olmuş idi. Tecdîd-i sikkeye ve tefîş-i emvâle me’mûr olup biñ toħuz Rebî‘u’l-evvel’inde cedîd aħçe çıħup hîdmeti meşħûr olmaħla sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Ħâfız Aħmed³ Paşa yirine ħâ’im-maħâm olmuş idi. Ba‘dehu şadr-ı⁴ a‘zam olup İbrâhîm Paşa sulţânı tezvîc olındı. Kebîrû’n-nefs ü ħod-rây ü ‘anûd olmaħla ħatlı olındı.

Yavuz ‘Alî Paşa: Mışır beglerbegisi iken âstâneden da‘vet olunmaħla Mışır beglerinden “Pîrî Beg” nâm emîr-i nâmdârı ħâ’im-maħâm idüp taraf-ı Şâm’dan âstâneye müteveccih oldı. Biñ on iki Rebî‘u’l-âħır’inüñ selħinde mühr-i vezâret Yemişci’den alınup Cerrâħ⁵ Meħemmed Paşa, ba‘dehu Ķâsım Paşa ħâ’im-maħâm oldı. Anlar da şadârete liyâħat müşâhede olinmamaħla Cemâdiye’l-âħire’nüñ onuncı günü ħulleli dilsiz ile bunlara ħarşu gönderüldi⁶. Sulţân Meħemmed Ħân ‘âzim-i cinân olup mâh-ı Receb’üñ yigirmi altıncı düşenbih⁷ günü şehre dâħil olup cülûs in‘âmı tevzî‘ olındı. Ķâsım Paşa şâni, Ķurd Paşa şâliş olmuş idi.

Meşâ’ih-ı İslâm

Bostân-zâde Meħemmed Efendi (şâniyen): ‘Aşır-ı Murâd Ħânî’de biñ bir Şevvâl’inde Zekerıyyâ Efendi merħûm yirine şâniyen şeyħü’l-İslâm olmuşlar idi. انتقل الى ⁸رحمة الله تعالى fi 24 Şa‘bân sene 1006.

¹ “Allah’ın rahmeti en geniş şekilde onun üzerine olsun.”

² Altıncı SE

³ - SE

⁴ 173a SE

⁵ - SE

⁶ 294b R1

⁷ - SE

⁸ “Allah’ın rahmetine kavuştu.”

Sa'de'd-dīn Efendi: Merhūm¹ vālid-i mācidlerinūñ mu'allimi olup bunlaruñ 'aşırında nāşihū'd-devle ve müsteşār-ı umūr-ı mülk ü mille idi. Şeyhū'l-İslām iken fevt oldılar, fī 12 Rebī'u'l-evvel sene 1008.

Şun'u'llāh Efendi: Rūmili şadāretinden müteķā'id iken şeyhū'l-İslām oldılar. Ba'dehu 'azl olındılar, fī 2 Şafer sene 1010.

Meħemmed Efendi ibnū'l-Mevlā Sa'de'd-dīn: Rūmili şadāretinden munfaşıl iken şeyhū'l-İslām oldılar. Ba'dehu 'azl olındılar, fī 22 Receb sene 1011.

Şun'u'llāh Efendi (şāniyen): Hālefleri yirine maķāmlarına i'āde olunup otuz birinci günü 'azl vāķi' oldı, fī 23 Şa'bān sene 1011.

Ebü'l-meyāmin² Muştafā Efendi: Anaṭolı şadrı iken şeyhū'l-İslām oldılar. Bunlaruñ 'aşırında cülūs-ı hümāyūn vāķi' olup ba'dehu ma'zül oldılar, fī 10 Muħarrem sene 1013.

Şadru'l-'ulemā fī ķuṭri Rūmili

Şun'u'llāh Efendi: Vālid-i mācidleri 'aşırında biñ bir Şevvāl'inde fetvāya naķl olınan Bostān-zāde Meħemmed Efendi yirine şadr-ı Rūm olmışlar idi. Cülūs-ı hümāyūn 'aķabinde vazīfe-i emşāl ile müteķā'id oldılar, fī 27 Cemādiye'l-ülā sene 1003³.

Bāķi Efendi (şāniyen): Sāniyen şadr olmışlar idi. 'Azl olındılar, fī 14 Zi'l-ħicce sene 1003.

Bostān-zāde Muştafā Efendi: Anaṭolı'dan naķl olunup ba'dehu 'azl olındılar, fī 25 Cemādiye'l-ülā sene 1004.

Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi: Anaṭolı'dan ma'zül iken şadr-ı Rūm⁴ olup şadāretle⁵ Egri seferine gitmek üzere iken 'azl olındılar, fī 18 Ramazān sene 1004.

Rāziye Kadın Dāmādı Meħemmed Efendi: Anaṭolı'dan Mışır'a naķl olınmış iken şadr-ı Rūm olmış idi. Şadāretle⁶ Egri seferinden gelüp 'azl olındı, fī 14 Zi'l-ħicce sene 1005.

Ķuş Yahyā Efendi: Anaṭolı'dan Rūm'a⁷ naķl olunup ba'dehu 'azl olındı, fī 16 Receb sene 1006.

¹ - R1, E

² Ebü'l-meyāmin:- R1, E

³ 292a E

⁴ şadr-ı Rūm:şadr SE

⁵ - SE

⁶ - SE

⁷ - R1, E

Bākī Efendi (sālisen): Sālisen şadru'l-'ulemā olmışlar idi. Ba'dehu 'azl olındı, fî 7 Muḥarrem sene 1007.

Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi: İstanbul kazāsından naql olunup 'alilen 'azl olındı, fî 15 Zi'l-ka'de sene 1007.

Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi: Şadr-ı Rūm olup azl olındı, fî 18 Ramazān sene 1009.

Bostān-zāde Muştafā Efendi (şāniyen): Şāniyen şadru'l-'ulemā olup 'azl olındı, fî 2 Şafer sene 1010.

Şadru'l-ifāde Üstādinā el-Fāzıl 'Abdu'l-ḥalīm Efendi eş-Şehīr bi-Aḥī-zāde: Şadr-ı 'ālī-ḳadr olup nevbet aldılar. Ba'dehu 'azl olındılar¹, fî 22 Zi'l-ḥicce sene 1011.

Dāmād Meḥemmed Efendi (şāniyen): Şāniyen şadr olup eṣnā-yı şadāretde cülüs-ı hümāyūn vāḳi' olup 'aşr-ı Aḥmed Ḥānī'de 'azl olındı, fî 16 Ramazān sene 1012².

Şadru'l-'ulemā fî ḳuṭri Anaṭolı

'Alī Efendi bin Sinān Efendi (şāniyen): Biñ bir Şevvāl'inüñ on ikinci günü Şun'u'llāh Efendi yirine şāniyen Anaṭolı şadru olmış idi. Cülūs 'aḳabinde 'azl olındı, fî 27 Cemādiye'l-ülā sene 1003.

Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi: İstanbul ḳāzisi iken 'Alī Efendi yirine şadr olup ba'dehu 'azl olındı, fî 15³ Zi'l-ka'de sene 1003.

Bostān-zāde Muştafā Efendi: Anlaruñ yirine şadr olup zemān-ı ḳalilde Rūm'a naql olındı, fî 14⁴ Zi'l-ḥicce sene 1003.

Dāmād Meḥemmed Efendi: İstanbul kazāsından şadr olup ba'dehu Duḳadin-zāde yirine Mışr kazāsına naql olındı, fî 14 Receb sene 1004.

Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi: İstanbul kazāsından şadr olup Egri seferinden geldükde 'azl olındı, fî 15 Cemādiye'l-āḫire⁵ sene 1005.

Ḳuş Yahyā Efendi: Mekke-i Mükerrreme ḳāzisi iken Anaṭolı şadru'na terfī' olunmuş idi. Ba'dehu Rūm'a naql olındı, fî 14 Zi'l-ḥicce sene 1005.

Aḫī-zāde 'Abdu'l-Ḥalīm Efendi: İstanbul'dan naql olunup ba'dehu 'azl olındı, fî 2 Şafer sene 1007.

¹ Badehu//olındılar: 'Azl SE

² 295a R1

³ 14 SE

⁴ 15 SE

⁵ Ülä se

Dāmād Meḥemmed Efendi (şāniyen): Şadr-ı Rūm'dan ma'zūl iken şāniyen Anaṭolı'ya şadr olup ba'dehu 'azl olındı, fī 9 Rebī'u'l-āḫir sene 1008.

Aḫī-zāde 'Abdu'l-ḫalīm¹ Efendi (şāniyen): Ḥalefi yirine şāniyen Anaṭolı şadrı² olup ba'dehu 'azl olındı, fī 20 Ramazān³ sene 1009.

Ḥāce 'Atā'u'llāh Efendi Maḫdūmı Şems Efendi: Anaṭolı şadrı olup ba'dehu 'azl oldı, fī 2 Şafer sene 1010⁴.

Ḥāce-zāde Es'ad Efendi: İstanbul'dan munfaşıl iken şadr oldılar. Ba'dehu⁵ ma'zūl oldılar⁶, fī 22 Receb sene 1011.

Ebü'l-meyāmin Muştafā Efendi: İstanbul każāsından şadr olup bir aydan sonra şeyḫü'l-İslām oldılar, fī 25 Şa'bān sene 1011.

Kethudā Muştafā Efendi: İstanbul'dan ma'zūl iken şadr oldılar. Ba'dehu 'azl olındı, fī 17⁷ Cemādiye'l-ülā sene 1012⁸.

Kemāl Efendi: İstanbul każāsından naḫl olındılar. Zemān-ı şadāretinde cülūs-ı hümāyūn vāḫi' olup ba'dehu 'azl olındı, fī 15 Cemādiye'l-ülā sene 1013.

Ḳuzāt-ı dārü's-salṭanatu'z-zāhire fī eyyāmi devleti'l-ḳāhire

Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi: Vālid-i mācidleri ḫayātda iken biñ bir Receb'inüñ on beşinci günü Şems Efendi yirine İstanbul każāisi olmışlar idi. Cülūs-ı hümāyūn 'aḫabinde Anaṭolı'ya naḫl olındı, fī 27⁹ Cemādiye'l-ülā sene 1003.

Dāmād Meḥemmed Efendi: Burūsa'dan İstanbul każāsına naḫl olunup ba'dehu Anaṭolı şadrına terfī' olındı, fī 14 Zi'l-ḫicce sene 1003.

Ḥāce 'Atā'u'llāh Efendi-zāde Şems Efendi (şāniyen): Müteḳā'id iken şāniyen İstanbul'a każāi oldı. Ba'dehu 'azl olındı, fī 25¹⁰ Cemādiye'l-ülā sene 1004.

Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi: Mekke'den munfaşıl iken każāi olup ba'dehu Anaṭolı'ya naḫl olındı, fī 14 Receb sene 1004.

¹ 'Abdu'l-Ḥalīm:- SE

² Anaṭolı şadrı:Anaṭolı'ya SE

³ 20 Ramazān:2 Şafer R1

⁴ Ḥāce//1010:- R1

⁵ 173b SE

⁶ ma'zūl oldılar:'azl olındılar SE

⁷ 12 R1

⁸ 292b E

⁹ 22 R1

¹⁰ 15 SE

Ahî-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi: Edrine’den ma‘zül iken kâzî olup ba‘dehu Anaṭolı’ya naḳl olındı, fî 14 Zi’l-ḥicce sene 1005.

Ebu’s-su‘ūd-zāde Muṣṭafā Efendi (şāniyen): Anaṭolı’dan şoñra şāniyen ¹ İstanbul’a kâzî oldılar. Ba‘dehu Rüm’a naḳl olındılar, fî 3 Muḥarrem sene 1007.

Ḥāce-zāde Es‘ad Efendi: Biñ beş Şevvāl’inde Sultān Meḥemmed Ḥān Egri seferine giderken Edrine’de² ḥüsn-i sülüklerin müşāhede itmekle Ahî-zāde Efendi yirine İstanbul kazāsına naḳl olunmuş iken Ḳā’im-maḳām Ḥasan Paşa temkîn itmeyüp Anaṭolı pāyesi ‘ināyet olunmuş idi. Ḥālā İstanbul kâzîsi olup ba‘dehu ‘azl olındılar, fî Şevvāl sene 1008.

Duḳadin-zāde ‘Osmān Efendi: Mıṣr’dan ma‘zül iken İstanbul’a olup ba‘dehu ‘azl olındı, fî 18 Cemādiye’l-ülā sene 1009.

Kethudā Muṣṭafā Efendi: Medīne kazāsından ma‘zül iken İstanbul’a olup ba‘dehu ‘azl olındı, fî 10 Şafer sene 1010.

Ebü’l-meyāmin Muṣṭafā Efendi: Edrine’den naḳl olup ba‘dehu Anaṭolı şadrına terfî‘ olındı, fî 22 Receb sene 1011.

‘Abdu’l-vehhāb Efendi: Mıṣr’dan ma‘zül iken kâzî olup ba‘dehu ‘azl olındı, fî 22 Zi’l-ḥicce sene 1011.

Kemāl Efendi: Burūsa’ya ve Mıṣr’a olup Selānik’den ma‘zül iken kâzî oldılar. Ba‘dehu Anaṭolı’ya naḳl olındılar, fî 17 Cemādiye’l-ülā sene 1012.

Ḳāf-zāde Feyzu’llāh Efendi: Edrine’den şoñra Ğalaṭa kâzîsi iken İstanbul’a naḳl olındılar. Zemān-ı kazālarında cülūs-ı hümayün vāḳi‘ olup ba‘dehu ‘azl olındılar, fî 23 Zi’l-ḥicce sene 1012.

Temme bi-‘avni’llāhi ve ḥüsn-i tevfiḳihi fî yevmi’l-işneyn 24 Cemādiye’l-āḫire sene 1043. Ḥarrerehü el-faḳīr ‘Aṭāyī el-kâzī bi-Tırḫala³.

[Vālihī Efendi]⁴

Vālihī Efendi Üskübîdür. Kâzî-zādedür. el-Mevlā Aḫmed bin ‘Alī. Velede ḥudūd-ı sene 940. Dānişmend şüd fî sene 957. Mu‘īd-i Medrese-i Bāyezīdiyye şüd der

¹ - E

² 295b R1

³ Bu telif kaydı R1 ve SE’de bulunmamaktadır.

⁴ Vālihī Çelebi’nin biyografisinin bir taslağı olan bu kısım R1’de tabaka sonunda ve SE’de der-kenarda bulunmaktadır.

hidmet-i Mehemmed Efendi, fi Muharrem sene 969. Mülâzım şüd, fi 5 Şafer sene 971. Yigirmi beşle kazâ-yı Şolnik yevmü's-selâse 28 Receb sene 973. 'Azl gurre-i Muharrem sene 975. Kazâ-yı Dırac fi 14 Cemâdiye'l-âhire sene 976. 'Azl selh-i Şafer sene 979. Kazâ-yı İstolni Belğırad, kazâ-yı Pirlepe, kazâ-yı Kalkandelen, kazâ-yı Pirizrin, kazâ-yı Kıraçova, kazâ-yı Silisre, Varna'ya nakl, şâniyen Kıraçova ma'a teftîşihî. 'Âşir-i menâşib Üsküb fi sene 1007. Şofya'ya nakl, ba'de şehreyn, be-gadr-ı Kadri, şâlişen Kıraçova, râbi'an Kıraçova, ba'dehu Tırhala'ya nakl, nâ'ibi iki ay zabt eyleyüp kendüler Üsküb'de intikâl itmişler, fi Rebî'u'l-evvel sene 1009. Şeyh-i 'azîz Luţfu'llâh Efendi merhûmuñ ayağı ucında medfündür.

İy Hilâlî intikâlin güş idüp târihini
Didüm olsun rûh-ı pāk-i Vâlihîye Fâtiha (1009)

Füzünî

Gel berü gir cennete Vâlihî (1009)¹

Bi-smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm²

**ṬABAQA-İ ÇEHÂRDEHÜM EZ-ṬABAQÂT-I SELÂṬİN-İ 'OSMÂNÎ ṬABAQA-İ
DEVLET-İ AḤMED ḤÂNÎ** ³دام محفوظا بالفيض السبحانى

Ol devlet-i 'aliyye 'ulemâsınuñ vefeyâtıdır ki şühür u a'vâm ḥasebi ile 'ale't-tertîb tavşîf ü teşbîb olunur.

el-Mevlâ Mehemmed eş-Şehîr bi-Müte'accim (Müte'accim Mehemmed⁴ Efendi)

Öteyağadan bedîdâr ve girîbân-ı zuhûrdan nümâyende-i dîdâr olup talebe meyânında 'Acem'e 'alem mertebesinde iken te'accüm, belki *Luğat-ı Şâhidî* bıdâ'ası ile Fârisî tekellüm sevdâsına düşdükde "Müte'accim" laqabı ile meşhûr olmuş idi. *Ṭarîk-ı 'ilme sülûk ve kırs-ı i'tibârını* ol sikke ile meskûk idüp ba'z-ı 'ulemâdan ihrâz-ı

¹ 296a R1; 294b E (293a-294b varakları boşdur.)

² Besmele SE'de mevcut değildir.

³ "Allah'ın feyzi ile sürekli muhafaza altında olsun."

⁴ - R1, E

şeref-i mülâzemet ve *Hâşiye-i Tecrîd* ve *Miftâh* medârisinde müdâreseye himmet eyleyüp tokuz yüz toksan beş hudûdında kırk akçe ile İstanbul'da İbrâhîm Kethudâ müderrisi olmuş idi. Ba'dehu terakki ile hâric rütbesine 'âric oldu. Biñ üç Şa'bân'ında Bostân-zâde maḥdûmı Muştafâ Çelebi yirine Gevher Hân Sultân pâyesine terfî' olındı. Biñ yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında 'Ubûdî yirine Şahn'a geldi. Biñ sekiz Cemâdiye'l-ülâ'sında¹ kabûl itmeyen İshâk Efendi yirine Kütâhiyye kazâsı virilmiş idi. Kabûl itmemele 'azl ihtiyâr eyledi. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Oḡrili Hüsâm maḥlûlinden tekrâr Şahn Medresesi in'âm olındı. Biñ on Şafer'inde pîr-i şâlih mütekkâ'id Seyfu'llâh Efendi maḥlûlinden Ayaşofıyya Medresesi'n cāygâh eyledi. Biñ on bir Ramazân'ında Şarı H'âce yirine Süleymâniyye medârisinüñ birine pây-ı himmet kodı. Biñ on iki Cemâdiye'l-ülâ'sında Ahî-zâde Hüseyn Efendi ḥazretleri yirine Dârü'l-ḥadîs-i Süleymâniyye ile teşrîf olunmuş idi. Sene-i mezbûre Şa'bân'ın evâsıtında bahr-ı fenâdan 'ubûr ve cāy-ı aşlîde ḥuzûr eyledi. Medrese-i maḥlûle Yavuz Efendi'nüñ 'ıkd-ı gerdem-i cāhı kılındı.

Mevlânâ-yı mezbûr maḥâsin-i aḥlâkla meşhûr, pîr-i şâlih, ber-güzîde fi'âl, 'ilm ü kemâlde müşârik-i² emsâl idi.

el-Mevlâ 'Abdî (Kırşun Tarak³)

"Kırşun Tarak" dimekle meşhûr ve ol ḥadde-i vesahnak ile evtâr-ı sîmîn-rîş-i sefidin sevâd itmekle ta'negâh-ı cumhûr idi. Ba'zı 'ulemâdan mülâzım ve tarîk-ı tadrîse 'âzim olup 'alâ ḥasbi'l-isti'dâd⁴ merâtib-i ma'hûde ile yegân yegân ber-murâd olup kırk akçe medreseden munfaşıl iken biñ altı Receb'inde fevt olan Beyânî yirine Ca'fer Ağa ḥâricine vâşıl olmuş idi. Biñ on iki Şa'bân'ında nâ-kâm ü nâ-ümîd 'azm-i qarârgâh-ı cāvîd eyledi. Medrese-i maḥlûle Kefevî Muştafâ Çelebi'ye⁵ naşib oldu.

Mevlânâ-yı merķûm daḥîl-i erbâb-ı 'ulûm⁶, seksan yaşında müderris-i nev-heves ve ḥizâb-ı rîş-i sefid ile meftûn-i maḥbûbe-i cāh-ı tâze-res idi.

el-Mevlâ Şeyḥum (Kâzî-i Tebrîz⁷ Şeyḥum-ı 'Acem¹)

¹ 'Ubûdî/ülâsında:- SE

² 296b R1

³ Kırşun Tarak:'Abdî E; - SE

⁴ 'âde E

⁵ Efendi'ye SE

⁶ 295a E; 174a SE

⁷ Kâzî-i Tebrîz:- E

Ḥamīr-i māye-i aṣl-ı nezāhet-ālūdī Īrānī ve ḳabā-yı vüçüd-ı mes‘ūdī Şīrvānīdür. ‘Ulemā-yı ‘Acem’den taḥşīl-i ‘ulūm itdükden şoñra dārü’l-mülk-i Rūm’a ḳudūm idüp Mollā Aḥmed Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve merāsım-i tedrīs ri‘āyetine müdāvım olup aḥz-ı menāşıb ve ḳaṭ‘-ı merātīb iderek kırk aḳçe ile Ḥāşḳūy Medresesi’nden ma‘zül iken tokuz yüz tokşan yedi Şa‘bān’ında Ḥamza Efendi yirine Ḥammāmiyye müderrisi olmış idi. Biñ üç tārīḥinde pāye i‘tibārı ile maḥrūse-i Tebrīz’de Sulṭān Ḥasan Medresesi’ne naḳl olındı. Biñ dört Rebī‘u’l-evvel’inde Gence ḳazāsı mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre dāḥilinde Tebrīz Ḳāzīsı Adanalı Emīr ‘Alī Efendi ile mübādele-i manşıb itdiler. Biñ beş Rebī‘u’l-evvel’inde ma‘zül olup² yirine selefi muḳarrer ḳılındı. Biñ altı Şafer’inde anlar Naḥcivān’a naḳl olup bunlara yine Tebrīz ḳazāsı müyesser oldı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āḥire’sinde;

مولويت كه نخوت انكيزست

کنجه و نخجوان وتبريزست³

mazmūnı üzere üç mevleviyyet ḳuzāt-ı ḳaşabāta ‘ināyet olınmaḳ re‘āyāya nāfi‘dür, diyü ser-ḥadd beglerbegileri dil-ḥ‘āḥları üzere ‘arż idüp ‘azl olındılar. Biñ yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Tebrīz ḳazāsı tekrār mevleviyyet olup Ḳaraḳı Sa’dıoḒlu’na virilmiş iken üçüncü gün bunlara tevcīḥ olındı. Biñ on bir⁴ Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olup ‘Abdu’r-raḥman Efendi birāderi Muşlī Çelebi mesned-nişīn-i ḥükümeti oldı. On bir Cemādiye’l-ülā’sında Sirāc Efendi yirine rābi‘an Tebrīz-i dil-āvīz ḳazāsında murabba‘-nişīn-i mesned-i ḥüküm ü imzā olmuş idi. Biñ on iki senesinde ol diyāra Ḳızılbaş müstevlī olup sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Revāfız-ı pelīd elinde şehīd ve ‘arşa-i vüçüddan nā-bedīd oldı.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i ‘ilmiyye ile meşḥūr, şeyḥu’l-fenn-i riyāziyyāt, şāliḥ u nezīḥ ü ḥoş-zāt idi. Mevleviyyetlerüñ ref‘i eşnāsında Kātib-zāde Zeynī Efendi merḥūm ki dīvāne-naḳş-ı lā‘ubālī ve ‘aşruñ ṭurfe-kār-ı Ḓarībü’l-aḥvālī olup a‘rāz ü emvāl-i Müslimīne Cengīzāne türktāz itmek ṭavr-ı müstevcibü’l-iḥtişāşı, belki mefrūzu’l-ḳalem, maḳṭū‘u’l-ḳadem-i ḥāşşı idi, şāḥibü’t-tercemeye Ḥ‘āce-zāde Mes‘ūd

¹ Şeyḥum-ı ‘Acem:- SE

² Ve SE

³ “Mevleviyyet unvānının kişiye kibir aşladığı (yerler) Gence, Naḥcivan ve Tebriz’dir.”

⁴ -E

Çelebi hānesinde rāst gelüp ta'n ü teşnī' ile derdmendüñ āfetin almış ve ثبت العرش ثم انقش¹ diyüp şaçaklı 'abā'īsini çalmış idi.

el-Mevlā Sirāce'd-dīn (Sirāc Efendi²)

Şu'le-i vücūdī cānib-i³ şarqdan 'ayān ve hilāl-i isti'dād u istihāli istifāza-i envār-ı ma'ārifle bedriyyü'l-leme'ān olup semend-i 'azīmeti isrāc ve dārü'l-mülk-i Rūm 'ulemāsınuñ seng-i rāhların dürretü't-tāc-ı ibtihāc kılp müderrisīn-i kirām hıdmetinde i'māl-i zihn-i veḳḳād ve fitil-i zamīr-i kibrīt-ḳabūlin ḳadeḥ-i zinād-ı ictihād ile ıḳād itdükden soñra Ebu's-su'ūd Efendi ḫazretlerinüñ çerāğān-ı cem'iyetlerine⁴ dāḫil ve fetvā emāneti hıdmeti ile ser-bülend-i emāşil olup şeref-i mülāzemetine nā'il olmuş idi. 'Alā ḫaşbi't-ḫarīḳ devr-i menāzil-i ders ü taḫḫīḳ iderek⁵ kırık aḳçe ile Ümmüveled Medresesi'nden ma'zül iken toḳuz yüz toḳsan beş Muḫarrem'inde Ḥusrev Keḫudā Medresesi temām olup ibtidā elli aḳçe ile bunlara in'ām olındı. Biñ iki Receb'inde Ḳazancıḳulı Sinān Efendi yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne naḳl olındı. Biñ üç Receb'inde⁶ Çalıḳ-zāde 'Abdī Çelebi yirine Çorlı pāyesine terfī' olındı. Sene-i mezbüre mezbüre Ramazān'ında Naḫcivān ḳazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ beş Ramazān'ında Diyārbekr Ḳāzīsı Müftī-zāde Şeyḫī Çelebi ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ altı Şafer'inde selefi Naḫcivān'a gitmeyüp yirinde ibḳā ve bunlar 'azle mübtelā oldı. Biñ on bir Muḫarrem'inde Muşlī Çelebi yirine Tebrīz ḳāzīsı oldılar. Sene-i mezbüre Cemādiye'l-ülā'sında Şeyḫī Efendi'nüñ def'a-i rābi'ası yirine mükerreren Āmid ḳazāsına naḳl olındı. Biñ on iki Rebī'u'l-āḫir'inde 'azl olup manşibı Çalıḳ-zāde 'Abdī Çelebi'ye virildi. İstanbul'a gelürken Ḳayşeriyye'de ḫaste olup mäh-ı Şa'bān'da sirāc-ı vehhāc-ı vücūdī sīlī-i dest-i rüzgār ile terk-i taḫt u tāc-ı meclis-i şühūd eyledi.

Pür-nūr ide Ḥudā-yı te'āla mezārını

Mevlānā-yı mezbür şāḫib-i nişāb-ı fazl-ı mevfūr, zebāne-i sirāc gibi tenvīr-i müdde'āda çerb-zebān ve şeb-çerāğ-ı naḳdīne-i revāc gibi nükte-senc-i rüşen-beyān idi.

¹ "Arş sabitleşti ve süslendi."

² Sirāc Efendi:Sirāc-ı 'Acem SE

³ 297a R1

⁴ hıdmetlerine SE

⁵ 295b E

⁶ Muḫarrem'inde SE

Şadr-ı ‘ālī-ḳadr Mollā Aḫmed Efendi ḫazretleri ile beynlerinde ‘alāḳa-i ḳarābet olmağın Mısr’a ḳāzī olduklarında mutaşarrıf-ı ḫidmet-i niyābet ve şadāretleri ḫālinde tezkirecilik ḫidmeti ile çerāğ-ı ṭarab-ḫāne-i ‘izz ü nebāhat olmuş idi.

el-Mevlā Ḫüseyñ (Bī-kesī Efendi)

Gīlānīdür. “Bī-kesī” laḳabı ile ma‘lūm ve ismi gibi zātı emr-i mevḫūm olup devlet-i A‘cām’da¹ ta‘accūm itmiş Terekeme’lerden idi. Ol tārīḫde diyār-ı şarḳdan gelen ḫar-bendeler ḳaṭār ü mehār şāḫibi olduğın görüp;

İy felek meylūñ eger cāhil ü nā-dāna ise
Ben daḫı tā o ḳadar ‘āḳil ü dānā degülüm

zemezmesi ile ḫadāger-i üştür-i şevḳ olup kendüyi ol ḳāfile ile ṭarīḳ-ı ‘ilme sevḳ itmiş idi. El-ḫāletü ḫāzihi vezīr Aḫmed Paşa’nuñ ğılmānına mu‘allim ve Luṭfī Beg-zāde Muştafā Efendi’den mülāzım olup devr-i medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırḳ aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ tārīḫinden² muḳaddemce³ Rodoscuḳ’da olan Rüstem Paşa Medresesi ḫāric i‘tibār olup ibtidā bunlara i‘tā olındı. Biñ üç Zī’l-ḫicce’sinde Sermin ḳazāsına naḳl olınan Veffāḳ Meḫemmed yirine Burūsa’da Manastır Medresesi pāyesine terfī‘ olındı. Biñ beş⁴ Zī’l-ḫicce’sinde Pirlepeli Ḫasan Efendi maḫlūlinden Gelibolı ḳazāsı Şehrḳūyi ilḫāḳı ve Şaruca Paşa Medresesi ve iznün bi’l-iftā ‘ilāvesi ile bunlara tevcīḫ olındı. Biñ altı Şevvāl’inde Mar‘aş Ḳāzīsı Muşlī Çelebi ile mübādele-i manşib eylediler. Ol ‘aşrda mutaşarrıf-ı menāşib olan nā-münāsib eşḫāşı ba‘z-ı şu‘arā yegān yegān beyān idüp Müftī-zāde Şeyḫī Çelebi ile bunlaruñ aḫvālını bu gūne nazm itmişler idi:

Ḳara Āmidde bir mecnūn-ı ser-keş
‘Acem ḳatırcısı ḳāzī-i Mar‘aş

Biñ yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘azl olup manşibı Şūfī Meḫemmed Efendi’ye virildi. Biñ on Receb’inde La‘lī Çelebi yirine Ḳara Ḳāzī Medresesi ve Bayındır ḳazāsı ilḫāḳı

¹ Devlet-i A‘cām’da:- SE

² 174b SE

³ - SE

⁴ 297b R1

ile Sire kazası müyesser oldu. Biñ on bir Şafer'inde 'azl olunup manşıbı Celeb Mehemmed Efendi'ye virildi. Ol eşnâda hacc eyleyüp geldükde biñ on iki¹ Şa'bân'ında Şalıncaç Rıdvan yirine tekrâr Sire kazası ihsân olunmuş idi. Mâh-ı Ramazân'ın² leyle-i kadrinde Serv Mağallesi'nde Cezerî Kâsım Câmî'i'nde öyle namâzın edâ iderken intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr qadr-i müşterek-i 'ilm ü şalâhla meşhûr, nîk-nefs ü kem-âzâr, pîr-i şâlih-i sûtûde-kâr idi.

el-Mevlâ Hasan (Kürd Hasan)

Diyâr-ı Kürdistân'dan zühûr ve taşşîl-i 'ilm-i şerîf yolında qat'-ı menâzil-i sinîn ü şühûr idüp fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr olmuş idi. Biñ toquz senesi evâ'ilinde³ dârü'l-mülk-i Rûm'a qudûm idüp 'ulemâ-yı 'aşra 'arz-ı cevher ve kâlâ-yı 'ilm ü 'irfânın qarîn-i tamğa-i qabûl-i a'yân-ı kişver kılmış idi. Ol eşnâda qâ'im-maqâm-ı şadr-ı a'zam olan Hâfız Ahmed Paşa muhibb-i 'ulemâ ve mürebbî-i fuzalâ olup qadr-i müşterek-i hazz-ı 'ilmîsi olmağın Anadolı şadrı olan 'aynu'l-'ulemâ'i'l-'izâm, üstâdî ve üstâdü'l-enâm Ahî-zâde 'Abdu'l-Halîm Efendi hâzretleri ile mevlânâyı cem' idüp muşâhabet-i 'ilmiyyeye bâ'is ve muharrik-i silsile-i mebâhiş olmuş idi. Ammâ heyhât;

Gelür mi şürete hergiz Süheyl öninde Sühâ

Muhtê reşha-i bârân ider mi tuğyânî.

Kemâl-i fazlına mağrûr olup Mîrzâ Mağdûm gibi def'aten qazâ-yı mu'azzamât-ı bilâd-ı 'Osmâniyye, yâhûd Medrese-i Şahî ü Süleymâniyye recâsında iken ol hürşîd-i raşşân-ı fazl ü kemâl öninde zerre-i nâbûd gibi mağv-ı vücûd itmiş idi. Ammâ cenâb-ı mekrûmet-me'âb-ı mevlevî fazîletine şehâdet ve maqâm-ı âşafiden şefâ'at eyleyüp mâh-ı Şa'bân'da Burûsa'da Qadrî Efendi Medresesi hâric i'tibâr olunup 'inâyet olındı. Biñ on Zi'l-hicce'sinde tañille tarîkı ile 'Ömer Sükûtî yirine Yıldırım pâyesine naql olunup zabtı müyesser olmamağla âstâneye gelmiş idi. Biñ on iki Şafer'inde Zeynî-zâde yirine Hanceriyye Medresesi tevcîh olındı. Mâh-ı Cemâdiye'l-âhire'de ferâğ idüp

¹ - SE

² 296a E

³ Senesi evâ'ilinde:senesinde SE

medresesi āhara tevcīh olındı¹. Sene-i mezbūre evāhirinde cāriyeleri olan mel‘ūneler ğadrı ile hānesinde şehīd ve nā-kām ü nā-ümīd ‘āzim-i nūzhetgāh-ı cāvīd oldı.

Mevlānā-yı merķūm ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘ulūm, muḳtezā-yı ḥilḳat-i Ekrād üzere lecūc ü mūkābir, zu‘mı üzere² dāḥil-i a‘dād-ı³ eslāf-ı ekābir, be-heme-ḥāl, ehl-i ‘ilm ü kemāl idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl Ḥasan (Kınalı-zāde Ḥasan Çelebi Şāḥib-i Tezkire⁴) {Ḥasan}

Şudūr-ı devlet-i Selīm Ḥānī’den iken dest-şūy-ı çirk-i devlet-i fānī olan Kınalı-zāde ‘Alī Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı ‘ālī-şāmıdur. Toḳuz yüz elli üç tārīhinde vālidleri Burūsa’da Ḥamza Beg müderrisi iken ḥil‘at-i ḥilḳat-i mes‘ūd ile şeref-yāfte ve levḥ-i cebīn-i ḥāline şu‘ā’-ı sa‘ādet tāfte olup ‘uḳūd-ı sinīn-i ‘ömri ‘aşere-i kāmıleye gelüp vāşıl olduḳda hem-pāye-i ‘aḳl-ı evvel, belki zihni derrāki ‘aḳl-ı ‘āşir ile mü’evvel olmış idi. Terbiyet-i peder-i vālā-güher ile mişāl-i pençe-i mihr-i cihān-ārā, aḥz-ı cevāhir-i fazl ü kemālde izḥār-ı yed-i beyzā idüp envā’-ı ‘ulūm u ma‘ārife dest-res ve künūz-i rümūz-i nihānīde gevher-i maḳşūd u mültemes bulduḳda ‘ulemā-yı ‘aşr mecālis-i ifādelere dāḥil ve ka‘b-ı şāmīḥ-i isti‘dād ile ser-bülend-i emāşil olmış idi. Evvelā Yeñi ‘Alī Paşa Müderrisi Nāzır-zāde Efendi ile fetḥ-i bāb-ı münāzara, ba‘dehu Ḥaleb ḳazāsından ma‘zūl iken Ḳāzī-zāde Efendi ḥidmetlerinde taḥşīl-i fūnūn-ı muḥākeme vü muḥāvere idüp Ebu’s-su‘ūd Efendi ḥazretlerine ittişāl ve efāzıl-ı talebe ile taḥşīl-i mertebe-i ‘ālū’l-‘āl-i kemāl idüp yetmiş üç senesinde vāḳi‘ ‘Abdu’r-raḥman Efendi nevbetinde şeref-i mülāzemetle bekām, yetmiş beş ḥilālinde ibtidā otuz aḳçe ile Burūsa’da⁵ Aḥmed Paşa Medresesi ile vāşıl-ı merām olmış idi. Yetmiş altı Receb’inde pederleri Edrine ḳazāsına naḳl olunmaḡın bunlar daḡı mişli ile Edrine’de Çuḳacı Ḥācī Medresesi’ne tebdīl olunmuş idi. Yetmiş toḳuz ḥilālinde kırḳ aḳçe ile İstanbul’da Eski İbrāḥīm Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḡşā oldılar. Seksan bir Muḥarrem’inde ‘azl olup medresesi Ḳonyalı ‘Ömer Çelebi’ye virildi. Seksan üç Zī’l-ḳa‘de’sinde Ḳara Tāce’d-dīn yirine Ḳāsim Paşa ḥāricine ‘āric oldılar. Seksan dört Zī’l-ḥicce’sinde Kürd İbrāḥīm Çelebi maḥlūlünden Yeñi ‘Alī Paşa’da tecdīd-i resm-i ifāde eylediler. Seksan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Cenābī Efendi yirine Burūsa Sulṭāniyyesi’ne terfī’ olındı. Toḳsan

¹ tevcīh olındı:virildi R1

² 298a R1

³ ‘idād-ı SE

⁴ Şāḥib-i Tezkire:- E

⁵ 296b E

Şa‘bān’ında selefi yirine Şahn’a geldi. 70san dört Ramazān’ında Kāf-zāde Efendi yirine Sulţān Selīm-i Kādīm Medresesi ile tekrīm olındılar. 70san beş Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olınan Su‘ūdī Efendi yirine Süleymāniyye medārisinn birine ferş-i¹ seccāde-i ders  tahkīk itdiler. 70san 7okuz Cemādiye’l-āhire’sinde Kāf-zāde Efendi yirine fezā-yı kazā-yı Haleb-i Şehbā cilvegāh-ı eşheb-i ikbālleri kılındı. Biñ bir Receb’inde ref’ olunup yirlerine Kemāl Efendi terfi’ olındı. Biñ ç Cemādiye’l-āhire’sinde Duqadin-zāde ‘Osmān Efendi yirine Mısr-ı Kāhire hkmeti ile ncm-ı ikbālī zāhire olmış idi. Biñ dört Muħarrem’inde mübtelā-yı ‘azl-i bī-hengām ve selefi kā’im-makām oldu. Sene-i mezbre Zi’l-ħicce’sinde Es‘ad Efendi yirine maħrse-i Edrine kazāsı tahte’l-zıll-ı hkm  imzāsı kılındı. Biñ beş Receb’inde ma‘zl ve yirine Bostān-zāde maħdmı Meħemmed Efendi mevşl oldu. Biñ altı Cemādiye’l-āhire’sinde ‘Arab-zāde Efendi yirine mükerreren Mısr-ı Kāhire kazāsına sāye-i iclāl şaldılar. Sene-i mezbre Zi’l-ħicce’sinde² ‘azl olunup hālā şeyħ’l-İslām, veliyyü’n-ni‘am-ı enām olan Yaħyā Efendi hażretleri maħarr-ı hükümetlerini teşrif itdiler. Biñ yedi Şevvāl’inde kevkeb-i ikbālleri rāci’ olup Hasan Ketħudā-zāde yirine ufuq-ı maħrse-i Bursa’dan tālī’ oldu. Biñ sekiz Zi’l-ka‘de’sinde Edincik kazāsı arpalık ta‘yīn olunup İmām Dāmādı Şeyħī Çelebi cā-nişīn-i mesned-i ‘izz  temkīn oldu. Biñ 7okuz Muħarrem’inde kabl itmeyen Nevālī-zāde yirine Gelibolı kazāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbre Cemādiye’l-lā’sında ‘Arab-zāde Efendi merħm maħllnden Eyyb kazāsına³ naql olındı. On bir Safer’inde Eskizağra kazāsına tebdīl olunup yirine Ayāşī Aħmed Efendi naşb olındı. Ol eşnāda ba‘z-ı emrāz-ı balğamiyye istīlāsından ‘amel-mānde olup kayd-ı hayātla Reşīd kazāsın taleb itmekle ‘ināyet olunup diyār-ı Rm’a vedā’ ve ihtiyār-ı inzivā v inķitā’ itmiş idi. Biñ on iki Şevvāl’inde hākim-i Reşīd iken ‘arşa-i vcddan nā-bedīd ve müteveccih-i dergāh-ı Rabb-ı mecīd oldu.

Mevlānā-yı merķm maħdm-ı ma‘ālī-rsm, mecm’-ı haşiyiyātda ‘alem, ‘ilm  ma‘ārifi müsellem-i ‘ālem, dürr-i şehvār gibi şadef-i dehre vāħiden⁴ ba‘de vāħidn gelen emācid silkine dāħil, be-taħşīş inşā-yı dil-āvīzi reşk-endāz-ı Kāzī Fāzıl idi.

Āşār-ı celīlesinden *Dürer  Ĝurer*’e haşiyesi ve mevāzı’-ı ‘adīdeye resā’il-i maķblesi vardır. Mollā Aħmed Efendi imtiħānında Şun‘u’llāh Efendi’ye ‘adl vāķi’ olup tercīh-i aħad hümā ‘ale’l-āħar, ‘ulemā-yı ‘aşra müzekkir-i mebħaş-i kazā v

¹ 175a SE

² 298b R1

³ Eyyb kazāsına:Eyyb’e SE

⁴ - SE

ķader olmış idi. Őun‘u‘llāh Efendi merħūmdan menķūldur ki¹ ħalkuñ ekseri Ħasan Ćelebi tarafında mūŝāhede idūp Őerīkimūz ‘avām-gīrce imiŝ, buyururlar imiŝ.

Eŝher-i āŝārı *Tezkiretü’ŝ-su‘arā* dur ki *Ħümāyūn-nāme* ile pederlerinūñ *Aĥlāk*‘ından Őonra ol kitāba naŝīb olan raġbet ü i‘tibār Türkī münŝe‘ātda bir kitāba naŝīb olmamıŝdur. El-ān daĥı bāzārına kesād ve ‘aķd-ı ta‘āfīsine gūŝād² gelmemiŝdür. Sinn-i Őerīfleri altmıŝa dāĥil ve daķķāķatu‘r-riķāb ser-ĥaddine henüz vāŝıl olmuŝ³ idi. Eŝ‘ār-ı Őerīfelerinden nūmūnedür:

Ėazel

Olaldan yār dest-i dūŝmen-i bed-gevher altında
Ķalupdur ellerüm Ferħād gibi taşlar altında

Ħudā virsün saña ‘ömr-i dırāzı iy boyı servüm
Ėamuñla ĥāk olan ‘uŝŝāķ⁴ yatduķça yir altında

Gerek seng-i siyāh olsun gerekse aĥlas u dībā
Ėaraż bir bāliŝ-i rāĥat bulunmaķdur ser altında

Olupdur gūlŝen-i bezmūñde gūyā nergis-i Őehlā
Ser-i engūŝt-i sīmīnūñ o zerīn sāġar altında

Ħasan şanma meyānıdır görinen zīr-i ĥancerde
Miŝāl-i gencdür yatur dem-ā-dem ejder altında

el-Mevlā Meĥammed (Nāmī Efendi) {Nāmī}

Sādāt-ı kirāmdan;

Ferzend-i Sitanbūlem ü ferzend-i Sitanbūl

¹ 297a E

² fesād E, SE

³ Olmamış SE

⁴ ‘uŝŝāķda SE

mısrā'ı ile benām olan 'Acem-zāde Mīrek'ün ferzend-i dil-bendi Nāmī Efendi'dür. Ābyārī-i feyz-i Ĥudā-dād ile nihāl-i istihāl-i nāmī ve terbiyet-i kirām ile cevher-i zāt-ı kerīmi girāmī olup şadr-ı 'ālī-ķadr Mu'allim-zāde Efendi'nün mu'allim-ķāne-i faẓl ü efzāllerine müdāvim ve ĥidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım olmuş idi. Bi-ķasbi'l-'āde ṭayy-ı merāhil-i ifāde iderek kırķ aķçe ile Burūsa'da Aķmed Paŗa Medresesi'nden ma'zūl iken biñ üç Ramazān'ında Tāce'd-dīn Efendi yirine Unķapanı'nda Ĥāce Ĥayre'd-dīn Medresesi'nde miķrāb-niŗin-i 'izz ü temķin olmuş idi¹. Biñ sekiz Cemādiye'l-āķire'sinde yirinde pāye-i Şaķn i'tibār olındı. Biñ on Cemādiye'l-āķire'sinde Şalıncaķ Rıdvan Efendi yirine Gelibolı ķazāsı tevcīh olındı. Biñ on bir Zī'l-ķicce'sinde 'azl olunup² manŗıbı Müftī-zāde Muŗlī Āelebi'ye virildi. Biñ on iki Zī'l-ķa'de'sinde ķa'de-i aķire-i ĥayātdan revān ve meclis-i ĥākdān-ı esfelden dāmen-feŗān olmuş idi.

Tārīķ

Güm olduķda dehr iķre nām ü niŗānı
Bir eksikli didi vefāt itdi Nāmī (1012)

Edrineķapısı ĥāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü 'irfānla meŗhūr, gül-deste-bend-i ūķūfezār-ı ma'ārif, naĥl-i³ pīrāye-i ĥadīķa-i ṭarā'if ü leṭā'if, ū'erde mükemmel dīvānı ve ma'rifet ile ĥaylī nām ü niŗānı var idi. Bu eŗ'ār nezāket-i ṭab'ın iŗ'ār ider:

Yā Rabb getür başına raķībūñ nice belā
Ammā ki isterin depesi üstine ola

[Ve lehu]

Olup fiġān nāleye demsāz muṭribā
Uy baña idelüm seŗeri 'azm-i gūlsitān

¹ 299a R1

² 'azl olunup:- SE

³ - SE

[Ve lehu]

Dehenüm yoğ didüñ ammā bu ne sözdür bilsem
Olduñ iy ğonce-dehen kendi sözüñle mülzem

Ve lehu¹

Öldürürseñ de ğöñül ğomaz işiğüñ taşın
O senüñ pādişehüm yoluña ğomış başın

Şeh-süvārum ğo beni ğāşiye ber-düş olayın
Tutayın bende senüñ bir yavaş atuñ başın

Pīr olmuş yaşarur ğözi diyelden berü yār
Başladı ğözlemege merdüm-i çeşmüm yaşın

Nāmiyā şem‘i ğatı bī-edeb olmuş o mehüñ²
Ēomaz öykünmesini rüyına kesseñ başın

Merħūmuñ maħāsiniñde şitā-yı bī-vağt gibi āşār-ı meşīb bedīd ve farğ-ı seri kühsār-ı berf-ālūde gibi sefid olup³ ol şāhid-i zūrı rū-siyāh idüp teşhīr itdüğinüñ sebebi beyānında⁴ bu ğüne tağrīr idermiş ki;

”الجنس الى الجنس يميل⁵”

mücbince tāzeler şoğbetine kesb-i münāsebet itmek-içün bu şi‘ārı ihtiyār ve dīde-i sālūs-i ‘ayb-bīne perdedār iderin.” Nihālī Efendi ile muhācātı ve biribirlerine ğarf atup her birinüñ muğaţta‘atı vardır. Zikri müstehcen olmağla īrādī⁶ revā ğörülmedi.

¹ Ve lehu:- E, SE

² Şehüñ SE

³ 175b SE

⁴ 297b E

⁵ “Her cins kendi cinsine meyleder.”

⁶ - R1, E

el-Mevlā ‘Abdu’r-rahīm bin ‘Amr (‘Abdu’r-rahīm Efendi¹)

Taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfāna himmet ve üstādān-ı ‘aşr hizmetlerine müdāvemmet eyleyüp sermāye-i fazl ü kemāle bālīgan-mā-belağ² mālīk ve ʔarīk-ı pür-tevfīka sālīk olduḡda ʔivi-zāde Efendi ḡazretlerinden³ mülāzım olan eşrāfla müşārik olmuş idi. Mollā-yı ‘amiriyyü’l-iḡtisāb hizmetlerine vāv-ı ‘Amr gibi şedīdü’l-intisāb olmaḡla iḡrāz-ı luḡf-ı bī-ḡisāb idüp ʔaḡ-ı merātib-i mu’tāde ve seyr-i menāzil-i ifāde iderek ḡokuz yüz yetmiş yedi ḡilālinde kırık aḡçe ile Efḡal-zāde Medresesi’ne vāşıl, ba’dehu munfaşıl olup seksan iki Zī’l-ḡicce’sinde Nevālī Efendi yirine Maḡmūd Paşa Medresesi’nde resm-i ifādeyi ifşā itmiş idi. Seksan dōrt Muḡarrem’inde ʔāf-zāde Efendi’den şoḡra Edrineḡapusu’nda vāḡi’ Miḡrümāḡ Sultān Medresesi pāye i’tibār olup bunlaruḡ ‘unvān-ı menşūr-ı iştihārı kılındı. Seksan ḡokuz Cemādiye’l-āḡire’sinde Küçük Maḡmūd yirine Şaḡn’a gelmiş idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Mollā Beḡāyī yirine Selānik ḡazāsı iḡsān olındı. ḡoksan iki Şevvāl’inde Maḡnisa ḡazāsı ba’z-ı mülḡakātla mevleviyyet olup bunlara⁴ ‘ināyet olındı. ḡoksan dōrt Rebī’u’l-evvel’inde ‘azl olup manşıbı Küçük Maḡmūd Efendi’ye virildi. ḡoksan altı Zī’l-ḡa’de’sinde Mollā Beḡāyī yirine Üskūdār ḡazāsı iḡsān⁵ olındı. ḡoksan yedi Receb’inde Selānik ʔāzīsī Duḡadin-zāde ‘Oşmān Efendi ile mübādele-i manşıb eylediler. ḡoksan sekiz Ramazān’ında ‘azl olup Aḡzıḡara Muḡyi’d-dīn cā-nişīn oldı. ḡoksan ḡokuz Receb’inde Duḡadin-zāde yirine şāniyen Üskūdār ḡazāsı ‘ināyet olındı. Elf-i kāmīl Ramazān’ında selef-i sālīfi ‘Oşmān Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ḡazāsına naḡl olunmuş idi. ʔabūl itmedükde ḡalefi Mollā Beḡāyī’ye virilüp bunlar şālişen Üskūdār ḡāzīsī oldı. Biḡ bir Rebī’u’l-āḡir’inde Kemāl Efendi yirine istibdāl-i manşıb idüp üçüncü def’a Selānik ḡazāsına ittişāl itdiler. Biḡ üç Şa’bān’ında Kāmī-zāde yirine Eyyüb ḡazāsına tebdīl olındı. Biḡ beş Receb’inde ‘azl olup manşıbı Beg-zāde Efendi’ye tevcīḡ olındı. Biḡ yedi Şa’bān’ında Bostān-zāde maḡdūmı yirine dōrdüncü def’a Selānik ḡākimi oldılar. Biḡ sekiz Muḡarrem’inde bunları Filibe’ye naḡl itdürüp Selānik’e selef-i naşb olunmuş iken bir hefteden şoḡra ‘adem-i ḡabūli zāḡir olmaḡın yirinde ibḡā olındı. Sene-i mezbūre Şa’bān’ında azl olup Kemāl Efendi ta’ḡīb eyledi. Kemāl Efendi’nüḡ nā’ibi zabḡ eylemiş iken Serdār İbrāḡīm Paşa tarafından ibḡā olup

¹ - SE

² Bālīgan-mā-belağ:- SE

³ Efendi ḡazretlerinden:Efendi’dan SE

⁴ 299b R1

⁵ Tevcīḡ SE

birkaç günden sonra Kemāl Efendi emr-i cedīd ile geldükde asr-ı yed idüp İstanbul'a geldiler. Biñ on bir Zī'l-a'de'sinde aydar Efendi yirine mahrūse-i Burūsa'ya azī oldılar. Biñ on iki Ramazān'ında 'azl olunup yirlerine Mıřr'dan ara elebi-zāde Meħmed¹ Efendi naql olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-icce'sinde bāb-ı murabba'-nümā-yı ħāk-i fenādan 'ālem-i beāya 'azm eyleyüp²;

oñ anı kendü ħāline Rabb-ı Raħīm ile

mażmūnı ar'-ı sem'-i āšnā eyledi. Dāħil-i sūrda Sinān Aa Cāmi'i ħareminded medfūndur³.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü 'irfānla meřhūr, baıyyetü's-sülāf-ı selef, teh-i cur'a-i meclis-i 'izz ü řeref, saħı vü kerīm, pīr-i vācibü't-tekrīm idi.

el-Mevlā aydar (aydar⁴ Efendi)

Evā'il-i kitābda tercemesi seb iden Kūuk Tāce'd-dīn Efendi'nün ferzend-i sa'd-aħteri ve 'Abdu'l-vehhāb Efendi ħazretlerinün⁵ birāder-i kihteridür. Zū'l-feār-ı kilki dü zebān ve Dūldül-i řab'-ı ābük-'inān ile aydar-ı Kerrār-ı meydān-ı fezā'il olup ivi-zāde Efendi ħidmetlerinden teřrīf-i mülāzemete nā'il oldudan řonra bir iki pāyeye pīrāye řalup kır ae ile Efal-zāde Medresesi'nden munfařıl iken touz yüz tosan ü Ramazān'ında mütefeVVā Fevrī Mu'idi yirine Unapanı müderrisi olmiř idi. Tosan dōrt Receb'inde Tāce'd-dīn yirine Beros Medresesi'ne taħrīk olındı. Tosan altı Cemādiye'l-ūlā'sında Top-āne'de vāi' apudan Medresesi temām olup ibtidā bunlara in'ām olındı. Elf-i kāmil řevvāl'inde ızılca ayre'd-dīnoqlı 'Abdu'llāh Efendi⁶ yirine alender-āne Medresesi'ni aydar-āne itdiler. Biñ ü Receb'inde Badralı Meħmed Efendi maħlūlinden řemāniye'ye geldiler. Biñ dōrt řevvāl'inde Fehmī Efendi maħlūlinden řeh-zāde Medresesi'ne ferř-i seccāde-i ifāde itdiler. Biñ altı Receb'inde ara 'Abdu'r-raħman Efendi yirine Sūleymāniyye medārisinün birine gelüp biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde⁷ Muzaffer Efendi yirine Īaleb azāsı ile fā'iz-i mařlab

¹ - R1, E

² 'ālem//eyleyüp:'azm-ı 'ālem-i beā eyleyüp E

³ 298a E

⁴ Tāce'd-dīn aydar SE

⁵ ħidmetlerinün SE

⁶ - R1, E

⁷ 300a R1

oldılar. Sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde Üsküdâr Qāzîsi İskender-zâde ile mübâdele-i manşib eylediler. Biñ on bir Şafer'inde 'azl olunup yirine Ğalaṭa'dan Ḥasan Ketḥudâ-zâde naql olındı. Sene-i mezbûre Cemâdiye'l-âhire'sinde 'Abdu'l-'azîz Efendi yirine Burûsa qazâsına terfî' olındılar. Mâh-ı Zî'l-ka'de evâsıtında 'azl olunup manşib-ı mezbûr ile 'Abdu'r-raḥîm Efendi tekrîm olındı. Biñ on iki Ramazân'ında Qara Çelebi-zâde Efendi yirine Mısr-ı Qâhire qazâsı ile râyet-i iqbâli zâhire olmuş idi. Cānib-i baḥrdan teveccüh eyleyüp İskenderiyye Ma'beri'ne vâşıl olduqda baḥr-ı fenâdan 'ubûr ve menzil-i beḳâda ḥuzûr eyledi. Biñ on üç Muḥarrem'inde ḥaber-i vefâtı vârid olup¹ qazâ-yı Mısr'a Şâm'dan 'Azmi-zâde Efendi naql olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr² fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, beḥḥâs ü³ muḥikḳ, müdeḳḳik u muḥakḳik, qazâsında istiḳâmet ü şarâmetle ma'rûf, tenhâsında meşgale-i 'ilm ü 'ibâdetle me'lûf idi. *Dürrer ü Ğurer* hevâmişinde kelimâtı ve ḳurt-ı misma'a-i ḳabûl olmuş ta'likâtı vardır.

**el-Mevlâ'u'l-fâzıl ve'l-Üstâdü'l-kāmîl 'Abdu'l-ḥalîm Efendi (Aḥî-zâde 'Abdu'l-ḥalîm⁴
Efendi) {Ḥalîmî}**

Ḥazâne-i ḥâfiẓa-i 'âlemde mişl ü 'adîli mefḳûd ve nigâr-ḥâne-i müteḥayyilede nazîr ü şebîhi mün'adimü'l-vücûd olan cevher-i⁵ iksîr-i fazîlet ü berâ'at, 'Anḳâ-yı maḡrib-i faşâḥat ü belâḡat, 'ulemâ-yı Rûm'uñ ser-bülendi, şadru'l-ifâde Aḥî-zâde Efendi'dür. Anaṭolî şadâretinden müteḳâ'id iken merâḳî-i dârü'l-ḥulûda müteşâ'id olan Meḥemmed Efendi ḥazretlerinüñ dürr-i şâḥvâr-ı şadef-i vücûdı ve gevher-i miyâne-bend-i silkü'l-le'âl-i nesl-i mes'ûdıdır. Cedd-i mâderîleri diḳḳat-i efkâr ve letâfet-i ta'bîr ile nümüne-nümâ-yı siḥr-i ḥelâl ve ḥâme-i bedâ'i'-i nigâr-ı nükte-güzâr ile naḳş-endâz-ı süzen-i ḥayâl olan 'allâme-i Rûm Sa'dî Efendi merḥûmdur.

Ger ḳamer mâder olsa şems peder
Ṭoḡmaya bir bunuñ gibi aḥter

¹ Vârid olup:vürûd idüp E

² 176a SE

³ Baḥḥâs ü:beḥḥâs-ı R1

⁴ 'Abdu'l-Ḥalîm:- R1, E

⁵ Cevâhir-i SE

okuz yüz altmış u senesi hililinde dery-yı zulumat-ı ‘ademden shil-i vcda vz’-ı kadem kıllup günce-i kımt-ı ‘izz  nz¹ ve nev-bve-i mehd-i naliyy’l-ihlizz iken radı’-i sedy-i seb-ı edeb ve terbiyet-kerde-i ftb-ı fazl  ireb olmuş idi.

li-Muarririhi²

Bilüp kdrin mişl-i dürr-i şehvr

El üstinde tutarlardı şadefvr

Çünki zebn-ı gevher-efşnlarından ‘ude-i tfliyyet gşde ve serv-i revnları py-bend-i iztirriden dest-yr-i sinn ile zde oldu;

dp bir notanu remzinde ‘ciz bi suan-dnı

Elifden başladur mm-i fem erbb-ı ‘irfnı

mazmnı hveyd olup evvel kır’at-ı ħurf-ı hecda takk-ı mebĥiř-i elif b itmekle mazhar-ı sırr-ı b ve bliĥ-i mebliĥ-i elibb olmuşlar idi. El-ĥlet hzihi mutaşartı mufaşşal  meřrĥ zabt ve rişte-i efkr ta’lkt-ı fuzalya rabt idüp himmet-i std ile mi’mr-ı isti’dd ihkm-ı mebn-i ‘ulmda müsellem-i ‘lem ve ‘arşa-i fez’ilde ‘lem, zt-ı ma’mr u mkerrem olduĥda vlid-i mcidleri Edrine kzsına mutaşarf iken³ okuz yüz yetmiş sekiz trĥinde hidyet-i veliyyü’t-tevfk ile ‘azm-i trk ve heng-ı⁴ devr-i menzil-i ders  takk idüp Taşlık Müderrisi Kara Đelebi-zde Đsm Efendi ve şereveli Müderrisi ‘Arab-zde ‘Abdu’r-ra’f Efendi dr’l-ifdelerini teşrf, ba’dehu Sultn Byezd Müderrisi Đceĥi-zde Efendi ve Sultn⁵ Selm Müderrisi řliĥ Moll Efendi⁶ meclis-i ‘aliyyelerinde cevhir-i kelimt-ı ‘ilmiyye ile gş-ı hşların teşnf eyleyüp İstanbul’a geldüklerinde std-ı ehli, Mevln Fuzayl el-Cemli ĥidmetlerine vşıl ve ĥsn-i terbiyeleri ile şemere-i murd ĥřıl olup vechetü’l-ml-i erbb-ı fazl  keml ve maĥat-ı riĥl-i bd’at-ı ricl olan;

¹ 298b E

² Li-Muarririhi:Beıt SE

³ kzsına//iken:kzsi iken E

⁴ - SE

⁵ 300b R1

⁶ Đceĥi-zde//Efendi:řliĥ Moll Efendi ve Sultn Selm Müderrisi Đceĥi-zde Efendi SE

‘Amūd-ı şubh-ı sa‘âdet ‘imād-ı hâne-i¹ dîn

şeyhü'l-İslâm ve senedü'l²-Müslimîn, el-mevlâ'u'l-a'zam ve'l-baħru'l-hızzam Ebu's-su'ud el-'İmādî âstânelerine istinâd ve iħrâz-ı ğâyetü'l-ġâyât-ı murâd-ı fu'ad itmişler idi. Karîne-i hâl nesic-i taze-ıtarh-ı isti'dadları perdâht-kerde-i nazar-ı üstâd olup tamğa-i kabûle erzânî gördükde sene ihdâ ve şemânîn ve tis'a mi'e hilâlinde³ teşrif-i mülâzemetle vâşıl-ı evvelîn-i menzil-i emânî kılmışlar idi. Toğuz yüz seksan iki Receb'inde Ya'kub Beg yirine kırk akçe ile Yeñi İbrâhîm Paşa'da tecdîd-i resm-i ifâde idüp seksan dört Cemâdiye'l-âhîre'sinde munfaşıl ve medrese-i mezbûreye Seyyid Yahyâ Efendi vâşıl oldu. Seksan yedi Muħarrem'inde 'İmâd-zâde yirine verâ-yı Hâlîc-i Koştantıniyye'de vâқи Medrese-i Kâsım Paşa'ya revnağ-bahşâ olup seksan sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Kınalı-zâde Hâsan Çelebi yirine Yeñi 'Alî Paşa'ya ferş-i seccâde-i iclâl ve tarh-ı cedîd-i iksîr-i fazl ü kemâl kılmışlar idi. Toğsan Şa'bân'ında Küçük Muştafâ Efendi yirine pây-e-i Şâh Sulţân'a sâye şalup toğsan bir Şafer'inde selefleri yirine miħrâb-ı Medrese-i Hânkâh'ı tekyegâh idüp sene-i mezbûre Zî'l-hicce'sinde mevlânâ-yı mezbûrı ta'kıb ve Medrese-i refî'a-i Hâşekiyye ile menşûr-ı iqbâllerin teşbîb itmişler idi. Toğsan üç Şevvâl'inde Şun'u'llâh Efendi yirine reşk-i heşt behîşt-i cinân olan medâris-i Şemân'dan biri ol kevkeb-i seyyâr-ı fâ'izü'l-envâr ile sâmin-i seb'-tıbâk olup toğsan altı Şa'bân'ında seleflerine halef olmağ üzere Medrese-i Şeh-zâde'ye şeref virüp nice zemân ol buğ'a-i refî'u'l-bünyân, ta'lîm-hâne-i ħadeng-i efkâr-ı işâbet-medâr-ı karar-dâde ve kemer-i zerrîne-toz-ı tāk-ı 'âlîsi bāzû-yı himmetlerine kepâde olmuş idi. Toğsan sekiz Zî'l-ka'de'sinde yine anlar yirine⁴ maħrûse-i Üsküdâr'da vâқи Medrese-i mü'essesetü'l-erkân-ı Vâlîde Sulţân ders-i 'amm-ı sülvanî-nişânları ile 'unvân bulup süre-i kerîme-i اقترب للناس⁵ evvelinden fetħ-i bāb-ı muħâvere vü istînâs⁶ olınduğda bir kıyâmet ders olmuşdur ki ilâ-yevmi'l-ħisâb şenâ-yı cemîli bākî ve tañtana-i iştihârı ğulğul-endâz-ı mesâmi'-i şehri vü âfâķîdür. Ba'dehu ol maħzen-i cedâvil-i fezâ'il, cem' itdügi emâşil-i⁷ efâzıl;

Ne revâdur fużalâ ħala kıbâb altında

¹ Devlet-i SE

² Senedü'l:- SE

³ Mi'e hilâlinde:mi'ede SE

⁴ 299a E

⁵ Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ Sûresi, 21/ 1, " İnsanların (hesâba çekileceği gün) yaklaştı ..."

⁶ Muħâvere vü istînâs:kitâb R1

⁷ - SE

Kim görüpdür ki ola baħr ħabāb içre nihān

maẓmūn-ı belāgat-nümūnı üzere taħte'l-ķıbāb-ı iħtifādan 'ıyān ve zülāl-i münşā'ib gibi her biri bir ħarafa revān olmak fermān olunmağın efāzıl-ı ħalebeyi mülāzemet şartı ile 'ulemāya tevzī' ve her biri ol baħr-ı zehħār-ı 'ilmi tevđī' idüp merāsım-i ifāde fevķe'l-āde itmām olınuķda elf-i kāmıl Ramazān'ında ¹ Remzī-zāde yirine maħrūse-i Burūsa'ya ħākim ve revnaķ-efrūz-ı maħāfil ü maħākım olmuşlar idi. Biñ bir Receb'inde Ebu's-su'ūd-zāde Efendi yirine dārū'n-naşr-ı Edrine'ye tebdīl ve āftāb-ı cihān-tāb gibi bir burcdan bir burca taħvīl olındı². Biñ üç Cemādiye'l-āħire'sinde kevkeb-i iķbālleri 'uķde-i 'azle mübtelā ve Kemāl Beg-zāde Efendi cā-nişīn-i mesned-i ķazā olmuş idi. Biñ dört Receb'inüñ muntaşıfında Ĥ'āce-zāde Meħemmed Efendi yirine ħākim-i dārū'l-mülk-i İstanbul ve seccāde-nişīn-i şer'-i Resūl oldılar. Biñ beş Zı'l-ħicce'sinde Ķuş Yaħyā Efendi yirine Anaķolı şadı ile bülend-ķadr oldılar. Biñ yedi Şafer'inde vazīfe-i emşāl ile teķā'üd iħtiyār eyleyüp yirlerine şadr-ı Rūm'dan munfaşıl Dāmād Efendi vāşıl oldu. Biñ sekiz Rebī'u'l-āħir'inde ħalefleri yirine maķāmlarına i'āde olındılar. Biñ toķuz Ramazān'ında müteķā'id olup maķām-ı refī'lerine Şems Efendi müteşā'id oldu. Biñ on Şafer'inde ķāziyyü'l-ķuzāt-ı Rūm ve nā'il-i ġāyetü'l-ġāyāt-ı merūm oldılar. Sene-i mezbūre Receb'inde 'arźları mücibince nevbet fermān olınuķ müsta'iddān-ı nāmdār ol ħusrev-i serīr-i faẓl ü 'irfānuñ defterine ķayd olınuķda yazılı bendelerinden biri bu ġüne gevher-efşān olmuş idi:

Ķıı'a

İy cenāb-ı dāver-i ķāzi'l-ķuzāt-ı 'askerī

Lücce-i dānişverī şadr-ı şudūr-ı bī-'adīl

Şāh-ı evreng-i 'adāletsün kemāl-i faẓl ile

Defter ü dīvānuña vābeste her emr-i celīl

Hem-zebān oldu nefīr-i ħāme ki kūs-ı devāt

Nevbetüñle şalduñ āfāķa 'aceb şīt-i cemīl

¹ 176b SE

² 301a R1

Ol eşnâda bu ‘abd-ı za‘îf cāme-ḥāne-i ‘ināyetlerinden ḥil‘at-i mülāzemet ile teşrîf olunup;

Defterinde nāmımız bulduk bugün cānānenüñ
Olmadın gördük hele kaydın dil-i dīvānenüñ

mazmūnı ‘unvān-ı cerīde-i aḥvālî olmuş idi. Biñ on bir Zî‘l-ḥicce’ sinde dağdağa-i umūr-ı ‘āmmeden tebā‘üd ve ihtiyār-ı tecānib ü tekā‘üd eyleyüp ol mesned-i ḥaṭırde Dāmād Efendi cāy-gīr olmuş idi.

دأ قديم و امر غير متبدع
جور الزمان على اهل المروات¹

Rūzgār-ı kīne-güzār bu mertebe cevır ile ḵanā‘at ve zevāl-i āftāb-ı devletleri ile def‘-i ḥarāret itmeyüp marāz-ı hā‘il-i şīr-pençeye mübtelā ve esīr-i dām-ı pister-i ‘anā kılmış idi. Bi‘l-āḥare;

انشبت المنية اظفارها²

mazmūnı üzere pence-i zehre-şikāfından rehā bulmayup biñ on üç Muḥarrem’inüñ on dördüncü günü rūḥ-ı revānı vāşıl-ı a‘lā-yı ‘illiyyīn ve gencīne-i vücūd-ı mes‘ūdı ḥāk-i ‘abīrnākde defīn olmuş idi. Muṭāf-ı ‘ālemiyān olan ḥarem-i dārū‘n-ni‘amları muḵābilinde vāḵi‘ türbe-i maḥşūşa-i İrem-nişānda medfūndur. Ḥālā ‘atṭāş-ı rāḥ için³ sikkāyesi mānend-i çeşme-i mihr ü māḥ, rūz u şeb fā‘iz ü⁴ rū-be-rāḥ olup müzekkir-i du‘ā-yı ⁵سقى الله ثراه düür. Sinn-i şerīfleri henüz ḥamsīne vāşıl ve ‘aḵd-ı ḥāmise dāḥil olduğı gibi ḥamīs-i ecel müsta‘cel oldu.

ارتحل العلوم بعدد الحليم⁶ (1013)

¹ “Zamanın dertlerinin iyilik ehli olanları bulması eski bir hastalık ve yenilenmeyen, değışmeyen bir iştir.”

² “Ölüm bir yırtıcı gibi tırnaklarını geçirdiğinde...”

³ 299b E

⁴ Fā‘iz ü: fā‘iz-i SE

⁵ “Toprağı bereketli olsun, Allah rahmet eylesin.”

⁶ “Abdülhalim ile birlikte ilimler de göçtü, gitti.”

cümlesi târîh-i rihtletleridür. Hâşimî Çelebi dahı;

Cinân ola Ahî-zâde Efendi'nün cāyı (1013)

mısrâ'ını târîh düşürmiş idi.

Mollâ-yı sâlifü'l-beyân 'allâme-i 'âlem-i 'ilm ü 'irfân, fûnûn-ı naqliyyenün muhîṭ-i bî-kerânı, 'ulûm-ı 'akliyyenün çâbü-k-süvâr-ı meydânı, ḥiddet-i zekâ vü sür'at-i intikâlle yegâne, vüs'at-ı ihâta vü keşret-i maḥfûzla müfred-i zemâne, ḥalbe-i taḳrîrde gülgün-ı zebânı bād-peymâ, 'arşa-i taḥrîrde küme-yi ḥâme-i çâbü-k-'inânı esb-i cādü gibi ḥayret-efzâ, nikât-ı gün-â-günü müşkil-güşâ-yı ḥavâşş u 'avâm¹, her meclis-i feyz-ḳarîni meclis-i ders-i 'âmm, maḥfil-i behişt-ihtirâmları muḳtezâyât-ı ḥubb-i dünyâ olan kelâm-ı lağv-i bî-ma'nâdan maşûn, zebân-zed olan ser-â-pâ cevâhir-i fenn-i mefrûz u mesnûn ve nevâdir-i ḥikmet-nümûn olup ancak ḥaşv-i meclis-i 'âlîleri bezl olınan dînâr ü direm ve başt olınan elvân-ı ni'am idi. Eyyâm-ı devletlerinde 'arz-ı ḥâle ihtiyâc ve rûz-ı bâzâr-ı 'inâyetlerinde ḥarf-i recâya revâc yoğ-ıdı. El-ḥamdü li'llâhi te'âlâ kenâre-nişin-i meclis-i ifâdeleri olmaḳ müyesser ve tâc-ı ibtihâc olan şeref-i mülâzemetleri serber oldı.

Âşâr-ı celîlelerinden *Hidâye*'ye şerḫleri vardır. Ḥâlâ evrâḳ-ı gül gibi her cüz'dânun mâye-i şerefi ve gevher-i şehvâr-ı şadefidür. Ve şürûḫ-ı *Miftâḥ*'a olan ta'likât-ı şerîfeleri tedvîne ḳâbil ve ser-â-pâ mevâzı'-ı müşkile vü mebâḥiṣ-i mu'ḳileye şâmildür. *Câmi'ü'l-fuṣûleyn*'ün ve *Dürrer ü Gürrer*'ün ve *Eşbâḥ [ü] Nezâ'ir*'ün hevâmişinde olan kelimât birer ḥâşiye-i rengîn-simât olup fi'l-ḥaḳıḳa her birinin cevheri bir kitâb-ı kâmidür. Tefsîr-i şerîfden imtiḥân maḥalline risâleleri ve mevâzı'-ı keşîrede taḥḳîḳât-ı rengîn-maḳâleleri vardır. Müṭâla'a buyurduḳları kütüb-i 'ilmiyye kenârında olan ta'likât ḥâric-i dâ'ire-i taḥdîd ü ihşâ ve mesâ'il-i ḡamızadan ḥall-i şübühât ve cem' itdüḳleri mühimmât lâ-yu'add velâ-yuḥşadur. Bâ-ḥuşuş tesvîd buyurduḳları vaḳf-nâmeler ve ḥücec-i şer'iyye ve temessükât düstürü'l-'amel-i kâ'inâtdur. İnşâ-yı dil-pezîr ile *Şevâhidü'n-nübüvve*'yi terceme itmişlerdür. Ḥaḳḳâ ki ol vâdîde dahı rûsûḫ-ı ḳalem-i mu'ciz-beyânlarına a'zam-ı şevâhiddür. Maḥlaş-ı şöhret-şî'ârları "Ḥalîmî" olup bu eş'âr netâ'ic-i ṭab'-ı kerîmidür:

Hâlümü görmek için gelmege itdün iḳrâr

¹ 301b R1

Gel gör imdi nice Һazır itdi efendi dil-i zār

[Ve lehu]

Biricik söylemedi yār niyāz itdüm çok
Қатı sengīn-dil imiş Һaқ bu ki ařlā söz yok

[Ve lehu]¹

Cām-ı mey-i nābımız itdi şikest
Meclisimiz başdı ayak nā'ibi²

[Ve lehu]

Bāde nūř itsek diyü teklīf idince yāre ben
Görelüm didi gülüp nāz ile ol řīrīn suҺan

el-Mevlā 'Abdu'l-қādir (Naқībū'l-eřrāf 'Abdu'l-қādir Efendi³) {Қадри}

Medīne-i Қayseriyye'de řiҺhat-ı neseb ile benām olan sādāt-ı kirāmdandır. Таріқ-ı 'ilme sevқ-ı rāһile-i 'azīmet ve Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi'den iҺrāz-ı řeref-i mülāzemet eyleyüp sālīk-i semt-i қazā ve mālīk-i ezimme-i һükм ü imzā olmış idi. Қayseriyye қazāsından munfařıl ve күnc-i 'ibādetde münzevī vü mütebettil iken biř sekiz Rebī'u'l-āһir'inde emr-i řerīfle āstāneye da'vet olunup Naқībū'l-eřrāf Yaһyā Efendi merһüm maһlūlinden neқābet-i sādāt-ı kirām, řavāb-dīd-i řeyһū'l-İslāmī ile bunlara in'ām olındı. Ol meřgale-i celīle ile sübҺa-řümār-ı eyyām ü leyāl⁴ iken biř on üç Cemādiye'l-ūlā'sında⁵ intikāl ve 'ālem-i қudse isti'cāl eyleyüp yirlerine Yavuz Efendi merһüm naқībū'l-eřrāf-ı memālīk-i Rūm oldılar.

¹ E ve SE'de bu son iki beyit yer değiştirmiştir.

² 177a SE

³ 'Abdu'l-Қādir Efendi:- SE

⁴ Ü leyāl:- R1, E

⁵ 300a E

Mevlānā-yı merķūm seyyid-i eyyid-i nezāhet-rūsūm, kemāl-i diyānetle yegāne, istiķāmetde elif gibi mūfred-i zemāne, ‘ilm ü ma‘rifetle Ői‘ārı ve “Kādrī” maħlaşı ile eŐ‘ārı var idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-ġanī (Ġināyī Efendi¹) {Ġināyī}

Ķā‘idetü’l-mülk-i Şaruħān ve taħtgāh-ı Őeh-zādegān-ı Āl-i ‘OŐmān olan belde-i Maġnisa’dan zuhūr² idüp “Ġināyī” maħlaşı ile meŐhūr olmuŐı idi. Ol diyār ‘ulemāsından iktisāb-ı fezā’il-i cemme ve intisāb-ı ‘ulūm-ı mühimme idüp ‘alā ħasbi’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek ba‘z-ı ‘ulemānuħ talebesi silkinde intizām ve sibāķ-ı sebaķ-ħ‘ānān içinde ħā‘iz-i ķaŐabu’s-sabaķ-ı istiħķāķ olmaġla Őeref-i mülāzemetleri ile gevher-i kām bulmuŐı idi. Ba‘dehu kenār medārisinde mutaŐarrıf-ı bıķā‘-ı ‘adīde ve mutaŐaddī-i mūdārese-i fūnūn-ı mūfīde olup elli aķçe ile mükerreren mūderris ve maħfil-i ifāde vü ifāzada Őadr-ı meclis olmuŐı iken biħ altı Őevvāl’inde pāye-i Őaħn i‘tibārı ile Maġnisa’da vāķi‘ Őaruħānoġlı bināsı olan Tekye Medresesi iħsān olındı. Biħ on iki Zı‘l-ķa‘de’sinde Ĥusrev-zāde yirine taħille tārıķı ile Őaħn’a gelüp Ĥakīmī Efendi yirine ĶayŐerıyye ķazāsı tevcīħ ķılındı. On üç Őa‘bān’ında Celālī eŐķıyāsı elinde Őehīd ve ‘arŐa-i vücūddan nā-bedīd olup yirine Mūftī-zāde MuŐlı Ćelebi naŐb³ olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘rifetle meŐhūr, merd-i fāzıl, ferd-i kāmil idi.

el-Mevlā Ebūbekr (Aķçalı Bekir Efendi⁴)

Vilāyet-i Aydın dāħilinde “Nāzilli” dimekle meŐhūr ķaŐaba-i Kestel’den zuhūr itmiŐı idi. Ĥā‘iz-i sermāye-i isti‘dād ve bāliġ-i mertebe-i ‘aķl-ı mūstefād olduķda Seyyāħ Emīr delāleti ile seyāħat-i ķalemrev-i ‘ulūm ve Kūçük Nūre’d-dīn ĥıdmetlerinde tenvīr-i mūdde‘ā-yı mantūķ u mefhūm idüp devre-i mecālis-i ‘ulemā-yı a‘lām iderek ĥareketi ‘Abdu’l-vāsı‘ Ćelebi ĥıdmetlerinde encām bulup ĥ‘āce-i pādıŐāh-ı ‘ālem-penāh Sa‘de’d-dīn Efendi āstānesini tekyegāh itmiŐı idi. Ťoķuz yüz toķsan tārıħinde vāķi‘ sūr-ı sulţānī nevbetinde mülāzemetle bekām ve Burūsa medārisinden birķaķ pāye ile mażħar-ı ikrām olup kırķ aķçe medreseden ma‘zūl iken biħ yedi Cemādiye’l-ūlā’sında Cerrāħ-zāde yirine Fethıyye’de vāķi‘ Sinān PaŐa ĥāricine ‘āric olmuŐı idi. Biħ on Őevvāl’inde

¹ Ġināyī Efendi:Ġināyī-zāde SE

² 302a R1

³ Naķl SE

⁴ - SE

Ahî-zâde Maḥmūd Çelebi yirine mişli ile vâkıfuñ türbesi kırbında olan medrese-i şerîfeye taḥrîk olındı. Biñ on bir Şafer’inde maḥdüm-ı merķūm yirine meşrūtası olan Sinān Paşa Sulṫānī pāyesine terfî’ olındı. Ol medreselerüñ evvel ü āḫiri ki Fethiyye vîrānelerinden ‘ibāret ve büstān-ı vādî-i ḫayretdür, meyānlarında olan medrese-i şa‘bu’l-menāl, vāsıṫatu’l-‘ıķd-ı devlet ü iķbāl olup, لا خیر الا فی الوسط¹ maẓmūnından nümüdār olmağın ‘adem-i sābıķdan ḫalāş olan derdmendler çār ü nā-çār der-bend-i ‘adem-i lāḫıķa güzār itdükde bu beyt-i meşhūrı tekrār iderler idi:

Āh kim iki ‘adem ortasıdur bāğ-ı vücūd
Bir ḫarāb-ābāde geldük şubḫ birdür şām iki

Āḫir bunlar daḫı vāķı‘a-dīdegān-ı eslāfa mülḫaķ ve te’sīr-i şe’āmet-i medrese muḫaķķaķ olup biñ on üç Ramaẓān’ında dāḫil-i maṫmūre-i zemīn ve ‘āzim-i ma‘mūre-i ḫuld-i berīn olup² medrese-i maḫlūle Celeb Muşliḫi’d-dīn³ Efendi’ye celb-i sermāye-i ‘izz ü temkīn itmiş idi.

(1013) ⁴شده ابوبکر افندی واصل رب

tārīḫ-i intikālīdür. Edrineķapısı ḫāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr “Aķçalı Bekir” ‘unvānı ile meşhūr, sermāye-i feẓā’il-i beşeriyyeden ḫişşedār, maẓhar-ı ḫayr-ı bī-şümār idi.

el-Mevlā Şemse’d-dīn (el-Ḥacc Şemse’d-dīn)

Māverā-yı baḫr-ı Rūm’dan ḫarīn-i zuhūr ve ufuķ-ı vücūddan fā’izü’n-nūr olup derece-i isti’dāda vāşıl olduķda devr-i menāzil-i ifāde ve ğavr-ı⁵ deryā-yı taḫķıķ u icāde iderek Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫāzretlerinüñ āstān-ı gerdūn-cenāblarına intisāb ve mādde-i mülāzemetle iktisāb-ı şeref-i bī-ḫisāb eylemiş idi. Ahz-ı medāris ve ‘aķd-ı mecālis idüp kırķ aķçe medreseden ma‘zūl iken biñ üç Şa‘bān’ında Mūte‘accim Efendi yirine İstanbul’da İbrāḫīm Kethudā müderrisi olmuş idi. Biñ beş Ramaẓān’ında Seyyid Şun‘ī-i

¹ “ḫayr/iyiliği elde etmek dengeli olmaktan geķer.”

² 300b E

³ Muşṫafā R1, SE

⁴ “Ebūbekr Efendi Rabb’ine kavuştu.”

⁵ 302b R1

Seyyāh yirine Akşehir kurbında vāqi‘ Çay Medresesi’ni cāy-ı qarār kılmış idi. Ba‘de’l-ferāğ Vize fetvāsına nā’il ve meşğale-i ‘ilm ü ‘ibādete müştāğil olup biñ on üç Ramazān’ında verā-yı burc-ı mezārda mütevārī ve ğarq-ı deryā-yı rahmet-i Bārī olmuş idi. Medrese-i maḥlūle Kefeli Muştāfā Çelebi’ye virildi.

Merḥūm-ı merķūm muķtebes-i envār-ı ‘ulūm, ḥāccū’l-Ḥaremeyn, ‘ilm ü kemâlde beyne beyn, mütevāzī‘ u edīb, pīr-i münevverü’l-meşīb idi.

el-Mevlā’u’n-necīb Seyyid Meḥemmed en-Naķīb (Yavuz Efendi)

Tercemesi sebķ iden Burūsavī Emīr Ḥasan Çelebi merḥūmuñ birāderi Aḥmed Çelebi’nüñ maḥdūm-ı kerīmidür. ‘Amm-ı büzürgvārınuñ oğlı es-Seyyid Meḥemmed Efendi, “Yavaş Çelebi¹” laķabı ile meşḥūr olmağın bunlar “Yavuz Çelebi” dimekle² zebān-zed-i cumḥūr idi. Taḥşīl-i şerā’if-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmīl-i leṭā’if-i taḥķīķ u īķān eyleyüp bi-ḥasbi’l-‘āde, devr-i mecālis-i ifāde itdükden soñra mu‘allim-i maķām-ı Selīm Ḥānī ‘Atā’u’llāh Efendi ḥidmetlerinüñ şeref-i mülāzemeti ile vāşıl-ı şüref-i emānī olup Anaṭolı ķalemrevinde sālik-i semt-i ķazā ve ba‘z-ı bilād-ı celīlede fermān-revā-yı ḥūkm ü imzā olmuşlar idi. Ḥavrān ķazāsından ma‘zūl iken ṭarīķ-ı tedrīse mā’il ve kırķ aķçe ile Burūsa’da Emīr Sultān Medresesi’nden munfaşıl olup biñ bir Rebī’u’l-āḥir’inde Nihālī Efendi ve Şānī Efendi ile şadreyn-i ‘ulemā olan³ Bostān-zāde Meḥemmed Efendi ve Şun‘u’llāh Efendi ḥuzūr-ı şerīflerinde *Hidāye*’nüñ *Kitāb-ı Cihād*’ndan imtiḥān fermān olup yegān yegān oķumışlar ve taḥrīr-i resā’il idüp zūr-bāzū-yı ‘irfānlarına göre⁴ birer nişān ķomışlar idi. Ba‘zı şu‘arā dimişdür:

Bil Nihālī Yavuz a’lā oķudı

Līkin ammā ķatı alķaķ Şānī⁵

Ba‘dehu Nihālī Efendi’ye ‘Oşmān Paşa Medresesi ve Şānī’ye Ṭūṭī Laṭīf Medresesi virilüp bunlara sene-i mezbūre Receb’inde Potur Şāliḥ yirine Ķāsım Paşa Medresesi ‘ināyet olunmuş idi. Biñ dört Şa‘bān’ında Ḥācī Efendi oğlı Ķāsım Çelebi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne taḥrīķ olındı. Biñ beş Rebī’u’l-evvel’inde Çil

¹ - R1, E

² 177b SE

³ ‘ulemā olan:fāzılın SE

⁴ - R1, E

⁵ Alķaķ Şānī:Şānī alķaķ SE

Haydar yirine Kızılcı Medresesi'ne terfî' olındı. Biñ sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Niksârî-zâde yirine Edrinekapusı pâyesine naql olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde Nevâlî-zâde Ziyâ'e'd-dîn Çelebi yirine Şahn'a geldi. Biñ on Şa'bân'ında ħâlâ şeyhü'l-İslâm, müşkil-güşâ-yı enâm olan Hüseyin Efendi ħazretleri yirine Şeh-zâde Medresesi in'âm olındı. On bir Muħarrem'inüñ selħinde Ğanî-zâde Efendi yirine Süleymâniyye medârisinüñ birine ferş-i seccâde-i ifâde eylediler. On iki Şa'bân'ında merħüm Müte'accim maħlûlinden Dârü'l-ħadîş-i Süleymâniyye 'inâyet olunmuş idi. On üç Şafer'inde Ayâşî Ahmed Efendi yirine Eyyüb ħazâsı ile¹ maħzî'l-merâm oldılar. Sene-i mezbûre² Cemâdiye'l-ülâ'sında intikâl eyleyen 'Abdu'l-ħâdir Efendi yirine naħtîb-i sâdât-ı kirâm olmuşlar idi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde terk-i 'alâ'ıķ-ı fânî ve 'azm-i ħadâ'ıķ-ı câvidânî eylediler. Manşib-ı celîl-i neķâbet Emîr 'Alî Efendi'ye 'inâyet olındı.

Mevlânâ-yı merħüm naħl-i ser-sebz-i çemenzâr-ı 'ulûm, şîr-i ğarrân-ı bîşe-i 'irfân, baħr-ı cüşân-ı dâniş ü iz'ân;

Yavuz güzel degül midür ol şâh-ı ħışmnâk

mazmûnı üzere dâmen-i şâhid-i câme-zîb-i fazl ü edebi ğubâr-ı neķâ'ışdan pāk idi.

el-Mevlâ Bayram ('İydî Efendi³)

Anatolî aķtârında dâħil-i ta'mîm-i من تشأ⁴ olan 'Alâ'iyye ve Teke ve Menteşe sancaķlarınuñ birinden 'alem-efrâz-ı vücûd olup sūħtevât meyânında “ 'İydî” laķabı ile ma'lûm u ma'ħûd olmuş idi. Mecâlis-i 'ilmüñ müsta'idd ü müstefîdi, belki muzâf ü mu'îdi olup ba'z-ı eşrâfdan iħrâz-ı şeref-i mülâzemet ve medâris-i 'ilmiyyede ri'âyet-i merâsime himmet eyleyüp kırķ aķçe medreseden ma'zûl iken biñ üç Zî'l-ħa'de'sinde Ğazâlî-zâde yirine Kepenekci müderrisi olmuş idi. Biñ sekiz Zî'l-ħicce'sinde Ğasan Efendi yirine Medrese-i mebniyye-i Sinân Paşa'ya taħrîk olındı. Biñ toķuz Şafer'inde Baħşî⁵ Efendi yirine Burûsa Sultâniyyesi'ne terfî' olındı. Sene-i mezbûre Cemâdiye'l-âħire'sinde 'Ömer Efendi yirine Magnisa fetvâsına naql olındı. Biñ on iki Cemâdiye'l-ülâ'sında 'azl olunup manşibı Şaruħânî Muşlî Efendi'ye virildi. On üç Rebî'ü'l-

¹ 301a E

² 303a R1

³ - SE

⁴ *Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân Sûresi, 3/ 26, “ ... dilediğin kişiyeye ...”*

⁵ Yaħyâ R1

āhîr’inde Şîbr yirine Şahîn’a gelüp ol gün ‘Abdu’llâh Efendi yirine Magnisa kazâsı ile maqzî’l-merâm oldı. El-ĥâletü hâzîhi;

Baĥt-ı ser-keş zimâm-ı ĥükmine râm
Gicesi ĥadr ü gündüzi bayram

olmuş iken sene-i mezbûre Şevvâl’inde intikâl idüp ‘ıydgâh-ı sürürü mâtemkede-i melâl oldı. Manşîb-ı mezbûra Velî Efendi vâlî oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü şalâhla meşhûr, şadâkat ü diyânet ile şöhre-bend, nezîhü’l-lisân ü kem-âzâr derdmend idi.

el-Mevlâ Emru’llâh (Emru’llâh Çelebi¹)

İstanbul ĥurbında Vize Serâyı’ndan zühûr ve levâzım-ı tarîĥ olan umûr ile ĥat’-ı menâzil-i sinîn ü şühûr idüp Ĥ’âce Sa’de’d-dîn Efendi hazretlerinin ĥidmet-i ‘aliyyelerinde² ĥâ’im ve Burûsa Sulţâniyyesi i’âdesinden mülâzım olmuş idi. Taşarruf-ı menâşîb-ı münâsib iderek kırĥ aĥçe medreseden munfaşıl iken elf-i kâmil Şevvâl’inde İskender-zâde yirine Merdümî Medresesi’ne vâşıl olmuş idi. Biñ iki Zî’l-ĥicce’sinde Muĥarrem Efendi yirine Efđal-zâde Medresesi’ne taĥrîk olındı. Biñ yedi Cemâdiye’l-âĥire’sinde Manşûr Efendi maĥlûlinden Yaylaĥıyye-i İznîĥ pâyesinde mutaşaddî-i ders ü taĥĥîĥ olmuş idi. Biñ toĥuz Cemâdiye’l-âĥire’sinde fâriĥ olmaĥın Baba-zâde dâmâdı Sinân Efendi’ye iĥsân olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ĥa’de’sinde Zü’n-nûn Efendi yirine Çorlı Medresesi’nde ifâde-i fûnûn eylediler. Biñ on üç Zî’l-ĥicce’sinde maĥacce-i âĥirete revân olup medrese-i maĥlûle Şa’rânî ‘Abdu’r-raĥîm Efendi’ye iĥsân olındı.

Merĥûm-ı merĥûm âşnâ-yı deryâ-yı ‘ulûm, tekellûfât-ı ‘âdiyyeyi ber-bâd-dâde, dervîş-nihâd ü fâriĥ ü âzâde idi.

el-Mevlâ Meĥammed (Seyyidî-zâde)

Tercemesi sebĥ iden Manav Seyyidî merĥûmuñ ferzendi³ Seyyidî-zâde Efendi’dür. Eydî-i sa’y ü ictihâd ile celb-i sermâye-i isti’dâd ve levâzım-ı tarîĥi i’dâd

¹ Emru’llâh Çelebi: Vizeli Emru’llâh SE

² ĥidmet-i ‘aliyyelerinde: ĥidmetlerinde SE

³ 303b R1

idüp¹ Çivi-zāde Efendi'den mülāzemetle ber-murād olmuş idi². Kaṭ'-ı niṣīb ü firāz-ı rāh-ı dırāz iderek kırk aḳçe medreseden ma'zül iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Ṭayyib-zāde yirine Dāvud Paṣa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Zi'l-ḥicce'sinde İvāz Efendi Süleymānı yirine Üçşerefeli pāyesine i'tilā eyledi. Biñ altı Rebī'u'l-āḫir'inde Şalıncaḳ Rıḍvān Efendi yirine İzmir ḳazāsına şalındı. Biñ yedi Şevvāl'inde 'azl olunup manşıbı İşḫaḳ Efendi'ye virildi. Biñ ṭoḳuz Muḫarrem'inde Çalıḳ-zāde yirine Ḳonya ḳazāsı tevcīh olındı. On bir Zi'l-ḳa'de'sinde ref' olunup yirine 'Aṭūfī Efendi tefi' olındı. Biñ on iki Rebī'u'l-āḫir'inde Köse Maḫmūd yirine şāniyen İzmir ḳazāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde Celeb Meḫammed Efendi yirine Kütāhiyye ḳazāsına naḳl olındı. Biñ on üç Şevvāl'inde 'azl olunup manşıbı 'Alī Beg-zāde Şāh Efendi'ye virildi. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde hücum-ı emrāz-ı bedeniyeye āfetin aldı ve başına seyyidī ḫālleri geldi. Bi'l-āḫare dārü'l-üns-i ḳudse riḫlet ve rāhat-ābād-ı 'ālem-i āḫiretde iḳāmet eyledi. Ḥāzret-i Eyyüb Mezāristānı'nda medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ḫüsn-i ḫāl ile meşhūr, nīk-nefs ü ferruḫ-nijād, dervīş-nihād ü pāk i'tiḳād idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-ḫādī (Remzī-zāde 'Abdu'l-ḫādī Çelebi)³

Tercemesi sebḳ iden Remzī-zāde Efendi'nüñ maḫdūm-ı mükerrerimidür. Ṭoḳuz yüz seksan ḫudūdında vāşıl-ı ser-menzil-i vücūd ve dāḫil-i meclis-i şühūd olmuş idi. Dīde-i cānı kuḫlū'l-cevāhir-i 'ilm ü 'irfānla rüšenā ve rümüz-ı künüz-ı dāniş ü kemāl ile āşinā olup Ḥāce Sa'de'd-dīn Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle bekām ve ibtidā otuz aḳçe medrese ile maḫzar-ı ikrām olmuş idi. Kırḳdan ma'zül iken biñ on bir Ramazān'ında 'Abdu'l-kerīm Çelebi yirine Dāvud Paṣa müderrisi olmuş idi. On dört Muḫarrem'inde marāz-ı ṭā'ūndan riḫlet ve dārü'l-üns-i ḳudse 'azīmet itmiş idi. Medrese-i maḫlūle Riyāzī Efendi'ye 'ināyet olındı.

Merḫūm-ı merḳūm maḫdūm-ı nezāhet-rüsüm, ḫasīb ü nesīb, mütevāzı' u edīb, ḫalīm ü selīm, müşfiḳ u kerīm idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-vehhāb ('Abdu'l-vehhāb Efendi)

¹ 301b E

² 178a SE

³ Bu biyografi SE'de 178a'nın sayfa kenarında yer almaktadır.

Bālāda tercemesi sebķ eyleyen Kūçuk Tāce'd-dīn Efendi'nün maħdūm-ı ferħunde-aħteri ve Ĥaydar Efendi'nün birāder-i mihteridūr. Envā'-ı dāniş ü 'irfānla bermurād ve dūrretü't-tāc-ı erbāb-ı isti'dād olduķda Çivi-zāde Efendi ĥidmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde 'ilm-i şerīfe ĥidmet eyleyüp kırķ aķçe medreseden ma'zūl iken toķuz yüz toķsan Rebī'u'l-evvel'inde Mūderris-zāde yirine Kāsım Paşa mūderrisi olmuş idi. Toķsan bir Zī'l-ħicce'sinde Ketħudā Muştafā Efendi yirine Zāl Paşa Medresesi'ne taħrīk olındı. Toķsan beş Rebī'u'l-evvel'inde selefi yirine Ĥānķāh pāyesin tekyegāh eyledi. Toķsan sekiz Rebī'u'l-āħir'inde Rıdvan Efendi yirine Şaħn'a geldi. Elf-i kāmil Ramazān'ında Kātip-zāde Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi'nde ifādeye meşgūl oldılar. Bin bir Şevvāl'inde Es'ad Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi'ne terfi' olındı. Bin üç Cemādiye'l-ülā'sında Burūsa'ya kazī olan İbrāhīm Efendi yirine¹ Mağnisa'da vāķi' Sultān Murād Ĥān Medresesi iħsān olındı. Biñ altı Zī'l-ķa'de'sinde ĥālā² şeyħü'l-İslām, veliyyü'n-ni'am-ı enām olan Yaħyā Efendi ĥazretleri yirine Şām kaza'sı in'am olındı. Biñ yedi Cemādiye'l-ülā'sında Kemāl Efendi yirine Burūsa'ya naķl olunmuş iken ba'de eyyām her biri manşıblarında ibķā olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ķa'de'sinde 'azl olunup manşıbı Ayāşī Aħmed Efendi'ye virildi. Biñ toķuz Rebī'u'l-evvel'inde selef-i bāhirü's-şerefleri, veliyyü'n-ni'am-ı 'ālemyān ĥazretleri yirine Mışr-ı Kāħire kaza'sı iħsān olındı. Biñ on Muħarrem'inde 'azl olunup kaza-yı Mışr Duķadin-zāde 'Osmān Efendi'ye tevcīh olındı. Biñ on bir Receb'inde Şarı Gürz-zāde kayını Muştafā Efendi yirine ĥākim-i dārü's-saltāna oldılar. Sene-i mezbūre Zī'l-ħicce'sinde ikiyüz elli aķçe vazīfe ile müteķā'id ve yirlerine Kemāl Efendi ĥazretleri müteşā'id oldı. Biñ on dört Rebī'u'l-āħir'inün onuncı günü maraz-ı tuħmeden intiķāl ve dārü'n-na'im-i cināna isti'cāl eyledi. Dāħil-i sūrda Şarı Gürz Mescidi ĥaziresinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr şalāħ u 'iffet ile meşħūr, nāmı zātına ġālib, taķaşşūf ü ta'assūf ile zūhūra tālib, kaza'sında şiddet-i istiķāmet ve ĥiddet-i şarāmet ile ma'lūm u ma'hūd ve nezāhet ü nebāhat ü vecāheti mu'āyin ü meşħūd idi. Mışr'a giderken kađırġada olan kāfir esīrleri şarāb u ĥamrdan men' ü zecr, 'Arabistān'da meş'alecileri "yā leylī" naġamātından ĥacr idüp taşarrufāt-ı 'avām-ġiri ĥaylī şöhet-pezīr olmuş idi. Ol şöhet ile İstanbul kaza'sına vāşıl olup تراہ خير من ان تراہ³ mażmūnı mir'āt-ı

¹ 304a R1

² 302a E

³ "Muaydiyy'i dinlemen onu görmenden daha iyidir."

şühūdı cilvegāh itmiş idi. ‘Innīn ü ‘akīm olduğu gibi ‘āmīl-i taşarrufāt-ı fikriyyesi dağı saķīm olmağın ol muħaddere-i ‘azrā-‘izāruñ ĥaķķınını ĩfādan izħār-ı ‘acz ü a‘ya idup azl olındı. Bā-īn-cümle vecīh ü nebīh ü edīb, şālīh ü dīndār ü mehīb, süfre-güşā vü ni‘met-güzār, bā‘is-i cem‘iyyet-i yārān-ı şadāķat-şī‘ār idi. ‘Abdu’l-kerīm Ćelebi merħūm *Vefeyāl* ına ilħāķ idüp bu gūne cāme-düz-i bālā-yı istiħķāķ¹ olmuş idi:

Maķāle-i² ‘Arabī³

ضاعت اوقاته و غلبت على حسناته سيئاته تمحض الفحص عن احوال الناس و اخبارهم و تفرغ لنبش خيائهم و اسرارهم يسئل من يدخل عليه من الوقائع و الحوادث و بشرع فى البحث عن الناس و فيه مباحث،

اذا نظر العياب فى عيب نفسه
لكان له شغل عن الناس شاغل

لعله لم يعرف ان من عزيل الناس يخلوه و ان من اظهر الصعوبة ذلوه نيالهفى اعلى اضاعة بضاعة اوقاته بين حديث غث و كلام رث تمجه نفس السامع و نتلوث به المسامع و بين تدبير الاكل و شرب الحال انه يكفى للانسان لقمة تقيم الصلب،

اظنك من بقية قوم موسى
و هم لا يصبرون على طعام

ولقد رأيتہ مرة و هو يكرر ابتلاع الجوارش و لا وذاك لدفع التخمة احتياطا و لقد استحال ان تحسن تلك المعدة امتلا عمري لواكل لقمان العادى ذلك القدر منه لقضى نحبه من التخم⁴ و لا لقي رحله الى حيث القت رحله ام قشعم و ليت شعري ما يلزم عنيف اكل حتى يتشبث فى هضمه باذيال الجوارشات و قد وجب عليه حيث⁵ انه مغرم بالاكل ان يتحاشى اكثاره انرب اكلة تمنع من اكلات،

و ليس الاكل بالقتطار لكن
على مقدار ما تسع البطون

¹ - SE

² - E

³ Maķāle-i ‘Arabī:Maķālāt-ı ‘Abdu’l-Kerīm Ćelebi fi Ĥaķķihi SE

⁴ 178b SE

⁵ 304b R1

ولو رأيتَه اذا حضر عنده الطعام لرأيتَه حوتى الانتقام خطا فى¹ الاختطاف ثعبانى الجذبات غضنفرى الوثبات و كان الحيوة عنده ما خلقت الا للشرب و الاكل و ان الانسانية فى اعتقاده ليست الاعبارة عن الهيئة و الشكل و ان ساعات الليل و اليوم ما وضعت الا للسنة و النوم،

فيا ضبيعة الاعمار يمضى سهلا

من زاره و زار شيخا ملأن الحشا متتابع النمطى و الجشا و ارحمنا لمجالسيه من الروايح التى نهب من فيه و كان يواظب على مجلسه فى خوانه اترك بلده و حواليتها من اخذانه و اخوانه،

و انس القرين الى شكله
كانس الخناقس بلعقرب

من كل من اذا وقع الخطاب العام لا يصلح للخطاب و من با كاذبه تنعطف القلوب على مسملة الكذاب فيتخذون تلك الدار دار الندوه و يعدون فيها للصوارم نبوة و الجياد كبوة و يتجاذبون لحوم اصحاب الاغراض و لا بدع افانه كلاب بل ذياب على اجسادها ثياب و من ذلك الحزب الخاسر ليئم يلقب بحثى حجود الحشر و البعث قد بلغتى عنه لا بلغه الله الامل و لا زال فى الندم المقيم المقعد من مجازاة سوء العمل،

جزى ربه عنى عدى بن حاتم
جزا الكلاب العاويات و قد فعل

انه يروم تفضيل نفسه بتتقيص شان الافاضل و يؤمل بهذا السبب تنويه ذكره و هو فى الناس حامل هيهات،

و اين الثريا من يد المتناول

فتصاممت و قلت الجانى حمار جرح العجماء جبار،

من ذا يعض الكلب ان اعضا

و حسبت مقاله السؤ طنين الذباب او صرير الباب،

اذن الكريم عن الفحشا ضميا

¹ 302b E

و قيل نباح الكلاب لا يضر السحاب و تمثلت بقول ابى اسحق الصابى،

لا تؤمل ان اقول لك احسباً
لست اسخوبها لكل كلاب

ولا عتب عليه فان مسعود محسوذ و هل تلام الثعالب بحسد الاسود

و نزهت نفسى عن مجازاة مثله
منى كانت الآساد مثل الثعالب

و بعد هذا افض الله فاه و لا زالت تردو فود الصفع على قفاه لم يزل يدير على كاسات الاذى مترعة بالقذى،

قد اصبحت ام الشرور تدعى
على ذنبا كله لم اصنع

و حتى كانه اتخذ ثلبى وردا يتقرب الى الشيطان به و الى الآن لم اقف على سببه كم تحملت منه الاذى و هو البادى
و كم شربت على القذى و انا الصادى فلما طال تماديه فى الباطل بتجانيه عن الحق و اعراضه لاغر و حركتا اظفار
القلم فى تخديش صفحات اعراضه و الله لانت الظالم على نفسك فى هذا الامر و الجانى عليها فى نفخ هذا الجمر و
لست الاكلا لكلب يكسب له نجاحه الضرب و ما مثلك الامثل كلب غدا فمه له ظلوما اذ جنى على استه باكل العظام
كلوما فانى قد كنت طوبيت فى مثالب الناس كشحا و ضربت دون مناقبهم صفحلو تمحضت لاحراز ما به كمال
النوع و نوع الكمال او صلاح العمل حسب الوسع و عساده ينفعه فى الحال و المأل،

و امسيت غضيض الطرف عن احوالهم
فلم اريهم محاسنا و مساويا

فلا رحمك الله ذكرتنى الطعن و كنت¹ ناسيا عمرى لقد زاحمت البحر الخضم و تلاعبت بانياب الاسود و الارقم،

وما انت الا اذل من النقذ
كيتغى الصيد فى عرية الاسد

اما خشيت من البراعة التى،

¹ 305a R1

لعاب الافاعى القاتلات لعابها

وما خفت من البراعة التى لا ينفق سوق الادب الابها اما قلت ان امامى ما لا اسامى اتحكك بانياب الاسود و برائن
الاسد او تزامم جند لا اوتهاوى اجد لا لقد سخنت عينك و حان حينك¹ و قد قيل اذا جا اجل البعير حام حول البير،

يا سالكا بين الاسنة و القنا
انى اشم عليك رائحة الدم

و لعلك تمسكت بقول البديع الهمدانى من انقادت لعذوبة بيانه المعانى،

يا خائف الهجو على نفسه
كن فى امان الله من مسه

انت بهذا العرض بين الورى مثل الخرُ يمنع عن نفسه تعم الامر كذلك و لكن العبرة بقول المتنبي ابى الطيب رفرق
على تربته من سحائب الغفران الصيب،

و فى عنق الحسنأ يستحسن العقد

و لقد احسن فى هذا المعنى الاديب ابن الزقاق الاندلسى من باديه الفضل المتقدم قد فسى،

زادت على كحل العيون تكحلا
و يبسم نصل السيف و هو قتولى

الام تجسس لمعايب و لطعن فى الناس اكليب خذاها من يدى جساس بالعذر من آلة الاحتقان منى فست بك فقحه
الزمان يا انتن من مبال الطواشى و يا انجس من شعير روث المواشى يا ضمام الجرح و قد مضت عليه عدة ليال و
يا قطعة البلغم فى ربة المسلول و لم بخرجها السعال يا تنفس من به ضيق النفس و يا اراقة بول و قد احتبس يا طول
شعر العانة و يا قارورة مقروح المثانه يا لعاب فم المجذوب و يا جشأ من اكل الثوم يا محيض النساء يا فسأ الخنفسأ يا
انجس من سور الكلب و يا قذر من به الجرب الرطب يا منديل المسلول و قد لزقت به قطعات البلغم ياريح فم
المخمور المنقى قبل غسل الفم يا مسبار الحمام و يا بيت حلاقة العانة فى الحمام يا سجادة الزايتيه و يا خرقة مسح
اللائط بعدان يرتكب الحرام يا من اغنى عن المسهلات طلعتة و يا من تكفل عمل المغثيات رؤيته يا من يكرمه
الناس فى المجالس و المجامع اكرام الكلب المبتل اذا دخل الجامع يا كلف وجه الايام و يا قرحة عين الاسلام با

¹ 303a E

افلاس العاشق و يا تعفف الفاسق يا صباح المخمور و يا ليل الغريب يا سقوط نبض المريض¹ و يا يأس الطبيب يا خيبة من رجع راضيا من الغنيمة بالاياب و يا ندامة رستم بعد ان قتل ابنه سهراب يا من ينتج عبده من الخبث طريفه و تلاده و يا من يصلح معاييه مثلا لكلى لا يتناهى افراده ب يا من جمع من القبايح انواعا و اجناسا فى قالب و احد و يا من عناه ابن الرومى بقوله،

و لو لم يكن فى صلب آدم نطفة
لخر له ابليس اول ساجد

يا اكره من حديث المعادات و يا اعبس من وجه التاجر ايام الكساد يا خجل العروس عند اهلها قد فض ختمها غير بعلمها ياقدارة من يستجى بالما القليل و يا عقدة تكة ابت الحل و البول يكاد يخرق الاحليل يا شعرة رأس القلم حين شروع الكاتب الى الرقم و يا قطعة البلغم فى حلق المغنى عند بدا النغم يا واسع المذهب و يا ضيق الصدر و يا وسخ العرض و يا نظيف القدر² يا من تحار فى فهم كلماته العارية عن المعنى و التناسب عقول الافاضل الفحول و تذكر فى تلك الجمل قول صاحب التحقيق تمثيلا درجات الحمل ثلثون فى عين الذباب جحوظ و جالينوس ماهر فى الطب و القرود شبيه بالآدمى و كم الامير فى غاية الطول يا من اربى على ابى جهل فى ضلالة و يا من اتعب بعد مماته جمال النقاله يا من الزم كاتب اليسار كل حين كتابه و يا من لا يأتى عند الله من اغتابه يا من ادمى انامل حساب قبايحه و معاييه و يا من اخفى اقلام كتاب مساويه و مثالبه،

مسا ولو قسمن على الغوانى
لما امهرن الا بالطلاق

فاكها و تفكه قبل ان يقدم لك الطعام بهذا الحنظل فانى سوق اطعمك الخرا بالخرذل و لم ازل اذيقك من هذه الفصول الموجعة للقلب سياطا حتى لا يتمالك³ استك الواسع ضراطا فترد عن نفسك اذ ذاك و يطفى فى قلبك هذا الجمر،

كما ردها يوما بسوئة عمرو

ما انت الا كالحبارى ليس فى مدافعة الصقر سلاحها الاسلاها لعمرى قد ادخلتك هذه الاسجاع فى حجر صب خرب و فى است كلب جرب فابشر فان بقية عمرك اليرر تمضى فى ذلك المنزل ارحب العذب مأوه و الطيب هواه و كان قد وجب على ذمة الحمية الادبية مجازاتك فاديننا اليك الكيل صاعا بصاع و احرقناك بشواظ من النار التى هى عبارة عن هذه الاسجاع كلا و شتان بينهما فان هذه الانفاس بد واجن كلماتك اذهى كما تعرفها لا تخرج من دارك و لا يتعهدها من بجوارك و اما هذه الفصول فتسرى مسرى الصبا و القبول و تصادف من الناس مواقع القبول و لاغر و اوجبنا عليها ان نشافهك بما اتصفت به من المعاييب والمثالب و لا عتب علينا لان ما لا يتم الواجب الا به فهو

¹ 179a SE

² 305b R1

³ 303b E

واجب ان تلك الالفاظ لتأنف منك و انى استغفره تعالى فى تعذيبها بك و ايدائها بخطابك كيف لا انك عذرة ملا اهابك و مما بلغنى عنك ان لسان الدهر ملا اسمعك بعض اسجاعنا التى تخضع له رقاب القوافى و تلبس من حلق البلاغة فى البر و الصافى غربتنا الى انتحال فقر المقامات و الى الخطأ فى اللفظ من جهة التعديبة و الصلات فدونها و تصفح المقامات لعلك تجدها فيها او فى كتاب آخر يضاهيها و تفضل علينا بتصحيح صلاتها و اجعلها انموذج فضلك العزيز فهاتها هذه منا اليك و انت على جناح السفر غير راجع على عجل و اكباد الاقلام لا يروى غليلها مصة الوشل فاعذرنا انلم نستوف صفاتك المحمودة فانا لم تذكرها الا اسطرادا فى ترجمة غيرك و الشئ بالشئ يذكر و الحديث ذو شجون و لا تسخط علينا اذ لم نوق ما تستحقه من الهزل و المجون و لما تحمل قريبا فى نعشك و تدرج فى عشك و يسوى طائر روحك الخبيثة جناحه للطيران الى درك الجحيم و تخلص الناس مما تودهم من اللغو و التأثيم نمنح تلك الالفاظ حقها و تستوعب جلها و دقها كما هو دأب يراعتنا و ديدن براعتنا و نسل الله السلامة من الوصمة و الاهتدا بالتوفيق و العصمة و الارشاد الى سلوك سبيل التقوى و التمسك فى كل حال بسببها الاقوى رجعنا الى اخبار المترجم سقت تربه سجال الديم ظفر بالملازمة¹ من المولى چوى زاده عامله الله تعالى من نيل الغفران بالحسنى و زياده و لم يزل تقذفه المدارس الى ان بلغ المدرسة المرادية بماغنيسا ابعدا الله عن البأسا ثم ساعدنه الليالى فزفت اليه عروس الشام و فارقتها بعد مدة فراجعها على عدة ايام ثم عزل منها و تولى قضا القاهرة المصرية لازالت كنيها من جفا الاكدار صافية و مما اتصف به من غرائب الاطوار انه يربط مكان جياذ الخيل الاثوار اعداها لركوب الجنان سامحه الله تعالى مما صدر عنه من السيئات ثم عزل و فاز بقضا دار السلطنة السنية و² بعد العزل ناوله ساقى الحين كأس المنية

¹ 306a R1

² “Vakti daraldı; kötülükleri iyiliklerini geçti. Teftiş, insanların durumlarını ve yaşadıklarını açıkça ortaya koyar ve gizli hâllerini ortaya çıkarır. Kişi başına gelen olaylardan ve yaşadıklarından, başka kişilere dair yaptığı araştırmalardan sorguya çekilir. Ayıplayan biri kendi kusurlarına bir baksa, başkasının ayıplarıyla uğraşmaktan onu alıkoyacak kadar bir meşguliyetin içinde kendini bulur. Belki de o insanlarla uğraşmayı münzevî yaşamanın kişiyi arındırdığını, onun bunun kusurunu ortaya dökmenin ise kişiyi rezil ettiğini bilemedi. Gereksiz konuşmalarla, ilgili ilgisiz herşeye kulak vermekle, sadece yeme içme derdinde koşuşturmakla ömrünü hebâ edene yazıklar olsun! Oysa kişiye bedenini ayakta tutacak bir lokma yeterlidir. Tek çeşit yemeğe sabredemeyen Musa'nın (as.) kavminden geriye ne kaldığını biliyor musun? Onu çoğu kere değirmen taşını üst üste yalayıp dururken gördüm. Bunu hazımsızlığını gidermek için yapıyordu. Böyle bir midenin doyması ve sağlıklı olması mümkün değildir. Ömrüme yemin olsun ki basit bir yiyecek yeseydi hazımsızlığımı ve ihtiyacımı gidermeye yeterdi. Onun kervânı Ümmü Kaş'am'ın ulaştığı yere ulaşamaz. Keşke ey aklım, hazımsızlığımı gidermek için değirmenlerin artıklarını yemenin nasıl çirkin bir davranış olduğunu anlatabilseydim. Böylece yediğinin karşılığında nasıl bir borcun altına girdiğini bilir, daha fazla yemekten ürker ve kaçınırdı. İnsanın yiyeceği, kantar dolusu kadar değil; karnının alacağı kadardır. Yemek geldiğinde onu bir görsen, bir ejderha gibi yemeğe saldırdığını, bir aslan gibi sıçrayıp üşüştüğünü görürsün. Sanki yaşamak onun katında sadece ve içmek içindir. Çünkü o, insanlığı ruh ve bedenden ibaret zannetmiyor. Gecenin ve gündüzün sadece yeme içme ve yatma için yaratıldığını anlatıyor. Ey kolayca geçen ömrü yiyip bitiren sırtlan, biri onu ziyaret ettiğinde cüsseli, heybetli, gösterişli bir şeyhi ziyaret etmiş olur. Yanında bulunanlara ağzından rahmet esintileri saçar. O beraber buldukları insanları meclisinde yalnız bırakmaz. Oradakiler Türk'tür. Çevresindekiler ise kardeşleri ve dostlarıdır. Kardeşlerine ünsiyet göstererek yaklaş. Aynı böceklerin akreple ünsiyeti gibi. Genel bir hitap ortaya çıktığında onu dikkate alıp cevap vermek doğru değildir. Zira onun yalanlarıyla kalp Müseylemetü'l-kezzâb'a meyleder. Bu ev de sanki Dârü'n-nedve gibi olur. Orada peygamberliğe, erdemli kişilere saldırı hazırlığı yapılır. Farklı gayeleri olan kimseler gibi hareketler içerisinde girerler. Sanki onlar, köpekler gibidir. Hatta cesetlere üşüşen kurtlar gibidir. Bu tür hüsrana uğramış gruplar, hasır ve dirilme günü kınanmaya mahkumdur. Temennim odur ki Allah, onları hiçbir hedeflerine ulaştırmasın. Bu tür kötü davranışları devam ettiği sürece onları pişmanlığa mahkum etsin. Adıyy bin Hâtem diye bilinen kişi efendisini cezalandırdı; hem de havlayan köpeklerin cezalandırılması gibi. O, erdemli biri olduğunu söyleyerek kendisinin üstün bulunduğunu düşünürdü. Düşkün biri olduğu hâlde insanlar

arasında övülmeyi umut ederdi. Uzanan bir elin yıldızları tutması nasıl mümkün olur? Kararlılık gösterdim ve dedim ki 'Bu cânî zayıfları zorbaca yaralayan bir eşektir. Acaba hangi köpek gelip bunu ısırır, parçalar. Kötü sözlerini kapı gıcirtısı veya böcek vızıltısı gibi kabul etti. Zira saygın kişiler, kötü sözler kaşısında duruşlarını bozmazlar. Çünkü köpeklerin havlaması, bulutlara zarar vermez. Sana 'Defol' deyişimi düşünüp kafana takma. Çünkü ben her köpeğe cömertlikte bulunmam. Onun üzerine bir kınama yoktur. Çünkü mutlu olan kimse aynı zamanda hasede de maruz kalır. Kötü birinin hasedi ile tilkiler kınanır mı? Kendimi bu tür bir duruma düşmekten tenzih ederim. Çünkü bu durumda aslanlar tilkiler gibi olur o zaman. Tüm bunlardan sonra Allah onun ağzını boşaltsın ve kafasındaki tereddütler eksik olmasın. Sıkıntılar ve belalar, başında dolaşmaya devam etsin. Şerlerin anası, yapmadığım bütün günahlardan dolayı beddua devam etti. Sanki o, bütün olumsuzlukları alıp şeytana yakınlaştı. Şimdiye kadar onun yüzünden durmadım. Ondan gelen nice belalara tahammül ettim. Kan yuttum, kızılık şerbeti içtim, dedim. Haktan uzaklaşıp batıldaki ısrarı, yüz çevirmesi, artarak devam edince ve bu alanda kalem oynatıp meramını yazıya da dökmeye başlayınca dedim ki 'Allah'a yemin olsun ki sen bu durumda nefsinde zulmeden, bu ateşi körükleyerek ona saldıran birisin. Hiçbir köpek zulmederek bir başarı elde etmemiştir. Gelecekte de bu şekilde zulmüne devam ettiği sürece senin gibi zalimler aynı şekilde olacaktır.' İnsanların bu husustaki kınamalarını derledim, topladım. Onların menakıplarına dair hususlarda bir araya getirdim. Bu hususları açığa çıkardım ki hem şimdi, hem gelecekte salih amellerin, erdem değerleri ortaya çıksın ve insanlar, bu tür yanlışlara düşmesin. Onların durumlarının, fiillerinin karışık yönlerini ortaya koydum. Onlardaki güzellikleri de kötü yönleri de görmezden geldim. Allah sana rahmet etmesin. Unutup gittiğim ömrüme rağmen beni kötü bir şekilde andın. Sanki denizi taşırdın. Aslanların pençeleriyle oynastın. Sen tenkit edenlerin en rezilisin. Sanki avcılıkta vahşet yönünden aslan gibisin. Yılanların öldürdükleriyle dalga geçencesine oynadıkları bir duruma düşmekten hiç korkmuyor musun? Ben edep çarşısında en üstün şekilde davranışta bulunmaktan hiç korkmadım. Ama sen, önümde aslanların pençeleriyle, dişleriyle tırmalamaktan geri durmadın. Ya da ordularla üzerime saldırdın. Gözünü kararttın. İş işten geçmiş bir hâle getirdin. Denilmiştir ki devenin eceli geldiğinde artık suyu ısınmış demektir. Ey oka ve mızrağa yönelen kişi, ben üzerinde kan kokusu alıyorum. Belki de sen seçkin bir şahsiyet olan Hemedânî'nin 'Ey nefsinin hicvedilmesinden korkan kişi, ona dokunulmasını istemiyorsan Allah'ın güvencesinde ol' şeklindeki tatlı ifadeleriyle ortaya koyduğu sözlerle sarıldın. Sen bu şekilde bütün işinin kirlenip kötüleşmesinden uzak durmak istiyorsan Mütenebbi'nin, Allah'ın rahmetinden umut ederek söylediği 'Güzelin boynundaki gerdanlık da güzel olur.' sözüne ibretle bak. Bu anlamı edebiyatçı İbnü'l-zekkâk el-Endülûsî şöyle dizelere dökmüştür: Gözdeki sürmeler üzerine sürme çekmiştir. Beni öldürdüğü hâlde kılıcın kenarından gülümsemektedir. Nereye kadar insanların ayıplarını ve kusurlarını araştıracağını? Casusların elinden tutarak onlardaki bu âleti almaya bak. Benden sana bir yellenme çıktı. Ondan dolayı zaman sanki öksürdü. Ey siz içmiş edilmiş kimseler, ey yaratıkların en kirli kılına sahip olan kimseler, ey üzerinden günler geçmiş yaradan çıkan irinler, ey akıp duran balgam parçaları, ey nefesi daralan kimse, ey sıkışıp durduktan sonra çıkan idrar damlaları, ey arkadan çıkan pislikler, ey tükürük, ey kadının hayız kanı, ey sarımsak kokusu, ey köpek artığından daha pis, ıslak çoraptan daha kirli olan yellenme kokusu, ey sümükle kirlenmiş mendil, ey pis kokan ağız kokusu, ey kan alan âletin kokusu, ey hamamda vücut temizliğinin yapıldığı yerin kokusu, ey tuvalette kullanılan temizlik bezleri, ey âşıkların iflas ettiği an, ey fâsıkların çöktüğü an, ey sarhoşların sabahı, ey hastanın nabzının düştüğü geceler, ey ümitsizliğe düşmüş doktor, ey savaştan elde ettiği birkaç parça ganimetle yetinen, başarısızlığa uğramış kişi, ey oğlunu öldürdüğü için pişman olan Rüstem, ey bütün çirkinlikleri, kötülükleri içinde toplayan kişi, ey İbnü'r-rûmî'nin 'Sulbünde nutfe olmasaydı İblis ona ilk secde eden olurdu.' sözüyle Âdem'i ifade ettiği kişi, ey sözlerin en çirkinini, ey işi kötü giden tâcirin suratından daha bozuk suratlı olan kişi, ey kocasından başkasıyla namusunu kirletmiş kadın gibi utanmaz olan kişi, ey az bir suyla avret yerlerini temizleyen kişinin pisliği, ey kalemin ucundan çıkan kırıntılar, ey şarkıcının boğazındaki balgam parçası, ey mezhebi geniş, gönlü dar kişi, ey sözlerinde anlam ve uyum olmayan, akıllı kimselerin aklından uzak olan kişi, ey dalâlette Ebû Cehil'den daha ilerde olan kişi, ey soldaki meleklerin günahlarını yazdığında onun yanından ayrılmayan, (sürekli günah işleyen) kişi, ey arkasından konuşmanın Allah katında günah olmadığı kişi, ey ayıplarını ve kusurlarını Âdemoğulları'nın parmaklarının sayamayacağı kişi, suçlarını, kusurlarını kitapla kalemin gizleyemeyeceği kişi, sen toy biri gibisin. Saldırılarına karşı çıkacak hiçbir silahın yok. Seni bu sözlerle, yıkılmış bir kertenkelenin taşı içinde dâhil ettim. Bir köpeğin arkasında dâhil ettim. Sevin bakalım. Bundan sonraki ömrün bu pis yerlerde geçecek. Azaplar içerisinde rahat ol bakalım. Oradaki güzel kokular içerisinde yaşa bakalım! Edebî yergiler artık senin cezan olmuştur. Ve dünya ton ton üzerine bu yergilerden saçacaktır. Seninle ilgili kurduğumuz bu cümleler sanki cehennem kırbaçlarından biridir. Ve biz seni bu kırbaçlarla yaktık. Bu cümleler, bu kelimeler, sana uzak değildir. Nitekim o kelimeleri sen iyi biliyorsun. Zira bu tür kötü cümleler senin evinden, senin civarından hiç eksik olmuyor. Seni bu şekildeki ayıplarla, suçlarla dilimize doladığımız için insanların kabullendiklerini de gördük. Bu yüzden bize bir kınamayı gerektirecek durum

el-Mevlā Muşlihi'd-dīn (Derzī¹ Muşlihi'd-dīn)

Vilāyet Balıkesri'den 'alem-efrāz-ı vücūd ve tırāzende-i hil'at-i ğarrā-yı şühūd olmış idi. Evā'il-i hālinde şan'at-ı hayyāt ile kesb-i kefāf ve destgāh-ı hulle-düzī ile māye-endüzī-i kanā'at ü 'afāf kılp hayt-ı sefid-i şām-ı şebābı hüveydā ve tār-ı vücūdı pençe-i tābdār-ı za'f-ı pīrī ile dü tā olduĝda kevkeb-i bahtı Süheyl-tāb ve İdrīs-i 'Uṭārid-cenāb olmaĝın ṭaleb-i 'ilme heves kılp mānend-i tıfl-ı nev-res, süpāre derbaĝal ü ḳalemdān der-dest, kūşe-i mektebi cāy-ı nişest eyledi. Bi'l-āḫare rişte-i fikr ü sūzen-i hayāl ile² ḳāmet-i hālne düzende-i ḳabā-yı isti'dād ü istihāl olup şadr-ı 'ālī-ḳadr 'Abdu'r-raḫman Efendi āstānesine ittişāl ve tezkirecilik ḫidmetinden mülāzemetle iḫrāz-ı evvelīn-i āmāl itmiş idi. 'Alā sūneni'l-'āde īfā-yı resm-i ifāde iderek kırk aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ üç Muḫarrem'inde Çil Ḥaydar yirine³ Şāh-ı Ḥübān Medresesi iḫsān olındı. Biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'Alī Beg-zāde İbrāhīm Efendi yirine Fetḫiyye'de Meḫemmed Paşa Medresesi'ne taḫrīk olındı. Biñ on Muḫarrem'inde selefi yirine meşrūṭası İsmiḫān Sulṭān pāyesine⁴ terfi' ḳılındı. Biñ on üç Şāfer'inde Şarı Muşlihi'd-dīn yirine Şāḫn'a gelüp za'f-ı pīrī ve herem istīlāsı ile ḳarāra iḳtidārı olmamaĝın bir aydan soñra Ḳuds-i Şerīf pāyesiyle müteḳā'id ve ol maḳām-ı kerīme Rāzī Efendi müteşā'id oldı. Ol hāl üzere sübḫa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ on dört Rebī'u'l-āḫir'inde;

yoktur. Çünkü yapılması gereken yerine getirilmiştir. Senin hakkında bu tür sözlere bile gerek yoktur. Bu yüzden de sana karşı kullandığım bu kelimelerden dolayı Allah'ın beni cezalandırmaması için ondan af diliyorum. Zira bütün zaman Allah'ın isimlerini anarken ona dair belîğ ve kafiyeli, tertemiz isimler bana ulaşmışken haddimizi aşır ağızımıza bu kötü sözleri dolamak noktasında hiçbir mazeret yoktur. Hz. Peygamber'e yapılan salâtlar hürmetine, ona dair salâtların açıklamaları hürmetine bize de lütfundan örnekler kıl. Bu kitaptaki salât ve selâmları benden sana ulaştır. Onlardaki hataları görmezden gel. Zira biz, senin üstün sıfatlarını anlatmaya güç yetiremeyiz. Başkalarını anlatırız ama seni anlatmaya gücümüz yetmez. Söz bazen dallanır budaklanır. Sen bize gazap etme. İnsanları kusur ve yanlışla yöneltecek, günaha sevkedecek sözlerden koru. Zira sen, sözlerin karşılığını verdiğin gibi küçük büyük her birini de tam bir titizlikle kaydediyorsun. Biz Allah'tan selamet, hidayet konusunda başarılı olmayı; takvaya yönelmede ve günahattan sakınmada hedefe ulaşmayı; en güçlü sebeplere sarılarak Allah'ın yolundan ayrılmamayı istiyoruz. Şimdi tekrar mütercimim başından geçen olayları anlatmaya dönüyoruz. Mevlânın dostluğu, Çivi-zâde'nin üzerine sürekli yağsın. Allahu Teala ona cennet ve diğer nimetlerle muamelede bulunsun. Onun medreseleri Manisa'daki Murâdiye Medresesi'ne ulaşınca kadar talebe yetiştirmeye devam etsin. Allah sıkıntıyı ondan uzak etsin. Geceler boyunca ona yardım etsin. O, bir müddet Şam'da görev yaptı. Daha sora o görevden ayrılar Kâhire kadılığını üstlendi. O görevi elde ettikten sonra bazı sıkıntılara uğradı. Bazı ilginç ithamlara maruz kaldı. Akıl hastaları için hazırlanmış bazı yerlerde göz altında tutuldu. Bu başına gelen kötülüklerden sonra Allah ona lütuflarda bulundu. Sonra oradan ayrıldı. İstanbul kadılığına getirildi. Sonra da Allah'ın rahmetine kavuştu.”

¹ Balıkesrili SE

² 304a E

³ 179b SE

⁴ Medresesi'ne SE

Mıkrāz gibi rişte-i peyvend-i gayrı kes

mazmūnı üzere bürīde-tār-ı nefes olup ‘alā’iḳ u esbāb sūzen-i ‘Īsā gibi dāmen-gīr ve āmāl-i bī-me’āl-i dehr-i pūr-şitāb, ḥār-ı ḥalīde-i zāmīr olmamağın dest-yārī-i sebük-bārī ile bir nefesde vāşıl-ı Ḥaḳḳ ve “Derzīye göç demişler...” meşeline mā-şadaḳ olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāḥ ile meşhūr, ber-mūcib-i fāzū’l-muḥaffifūn tārik-i tecemmūlāt-ı dehr-i dūn, pīr-i şālīḥ, sa’ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā İbrāhīm (Nesīmī-zāde)

“Nesīmī-zāde” demekle meşhūr ve “Şibr” laḳabı ile zebān-zed-i cumhūrdur. Ḳatre-i sīm-āb-gūn-ı vūcūdı gūy-ı müdahrec-nümā ve ḥareket-i dā’imeye mübtelā olup ḡaltān-ı meydān-ı isti’dād olduḳda;

منم چو کوی بمیدان فسحت مه و سال

¹ بصولجان قضا منقلب ز حال بحال

mazmūnı üzere ḥāce-i pādīşāh-ı ‘ālem-penāḥ Sa’de’d-dīn Efendi āstānesin ḳarārgāḥ itmiş idi. Şeref-i mülāzemetleri ile nā’il-i me’mūl ve reh-neverd-i şī’āb ü sūḥūl olup kırḳ aḳçe ile Sittī Ḥātūn Medresesi’nden ma’zūl iken biñ üç Zī’l-ḥicce’sinde Defterdār Yaḥyā Medresesi peydā olup ibtidā bunlara i’tā olındı. Biñ dört Şa’bān’ında Emīr ‘Alī² Efendi yirine Eski ‘Alī Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Biñ ṭoḳuz Cemādiye’l-ūlā’sında Köse Maḥmūd Efendi yirine Cerrāḥ Paşa Ḥalīlesi Gevher Ḥān Sulṭān pāyesine terfī’ olındı. Medrese-i mezbūre Yeñi ‘Alī Paşa Müderrisi İsmā’il Efendi’ye virilmiş iken şāḥibetü’l-ḥayrāt cānibinden temkīn olunmayup bunlara ta’yīn olunmuş idi. Biñ on bir Şa’bān’ında vāḳi³ Poyraz vaḳ’asında rūzgārı nā-muvāfiḳ olup Üçşerefeli Müderrisi Rāzī Efendi ile mübādele-i manşīb eylediler. Bir aydan soñra Şun’u’llāḥ Efendi merḥūm ma’zūl olmağın ḥalefī yirine medresesine i’āde olındı. On iki Cemādiye’l-ūlā’sında Rāzī Efendi yirine Semāniye’ye geldi. Biñ on üç Rebī’u’l-evvel’inde Çalıḳ-zāde yirine Ḳonya ḳazāsına göndermişler idi. On dört Rebī’u’l-

¹ “Aylar, yıllar (boyunca) geniş meydana kader sopası ile top gibi hālden hāle dönüşen benim.”

² 306b R1

³ - SE

evvel’inde Ğazālī-zāde yirine Arzırūm kazāsına naql olunup kabūl itmemekle gelürken “Yalvac” nām kaşabada sipāh eşkıyāsı ba‘z-ı mācerā sebebi ile sedd-i rāh-ı merām ve āheng-i aḥz-ı intikām idüp mühre-i tüfengle ḥamāme-i rūḥı burc-ı bedenden remān ve teberzīn ü külüngle āşiyāne-i cismi vīrān olmuş idi. Kazā-yı Konya selefi Çalık-zāde’ye, Arzırūm Gümişayağ Efendi’ye tevcih olındı¹.

Mevlānā-yı mezbūr isti’dād ü kabiliyyetle meşhūr, her bezmüñ fekihesi, her sūruñ ārāyiş-i ma’rekesi, meclisüñ nemeki, ekābirüñ maḍḥeki, dellāl-i esrār, Cüheyntü’l-aḥbār idi. Ekābir-i ‘aşra bu ḥayşiyet ile duḥūl idüp pāye-i kadri maḥzar-ı hicv-i şu‘arā olmağ mertebesine vuşūl bulmuş idi. Ba‘zı yārān-ı şafā insān-ı kāmilüñ;

Zinbirişcuksun² (?) a zunbur zenber-i zen-bārsün
Ya talağ-ıla tolu bir b.kılıca mūmbārsun

beytini tesdīs ve ta’rīfide i’māl-i ḥāme-i desīse-nüvīs itmiş idi. El-ḥaḥḥ nesīm-i şabā gibi şubḥ u mesā bir yirde karar itmeyüp varduğı mecālisde istifsār-ı ḥavādiş ve intizā’-ı mebahiş için bu maẓmūnla istiḳbāl olunurdu:

Hīç cem’iyyet-i ḥātırdan eşer gördük mi
Bu kadar meclise uğrar yoluñ iy bād-ı şabā

Ümmīddür ki fazīlet-i şehādet ḥürmetine zellātı mağfūr, hefevātı ma’zūr ola.

el-Mevlā Süleymān (Köse Süleymān)

“Köse Süleymān” demekle meşhūr ve şafḥa-i ‘izārı debīb-i nimāl-i ḥaṭṭ-ı siyāhdan ḥālī olmağla Süleymān-ı bī-mūr idi³. Ba‘zı mevālīden mülāzemet ile müvālī ve medāris-i celīleye vālī olup kırk aḳçe medreseden ma’zūl iken biñ on Rebī‘u’l-āḥir’inde Tefvīkī-zāde Meḥemmed Emīn Efendi yirine Cezerī Kāsım Paşa müderrisi olmuş idi. Ol mıştaba-i refī‘u’l-bünyān, gülgüle-i taḥḳīḳ u iḳān ve tañtana-i ḳīl ü ḳāl-i müsta’iddān ile bārgāh-ı Süleymānī’dan nişān virmiş iken biñ on dört Cemādiye’l-

¹ 304b E

² Sözlüklerde bulunmayan bu kelime bazı nüshalarda harekelenerek yazılmıştır. Kelime, bu harekeler ve vezin doğrultusunda okunarak metne alındı.

³ Olmuş idi SE

āhire'sinde ders ü devri āhir ve dem-beste-i menāfiz ü menāhir oldu. Medrese-i maḥlūle Mü'ezzin-zāde Fikrī Efendi'ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı merķūm 'āşık-ı bī-tāb-ı muḥadderāt-ı 'ulūm, ehl-i keyf ü za'ifü'l-ḥāl, şa've-i şikeste-bāl-i bī-mecāl idi.

el-Mevlā 'Ömer (Bıyıklı 'Ömer)

Diyār-ı Mentеше'den neş'et ve sūḥtevāt meyānında “Bıyıklı 'Ömer” demekle iktisāb-ı şöhret kılmış idi. Naḫd-i vaḫt-i 'ömr-i girān-māyesin cins-i fāḫir-i 'ilm ü 'irfāna şarf ve kālā-yı dükkānçe-i ḥāfızasın a'lāḫ u emti'a-i ism ü fi'l ü ḫarf kılp Cenābī Efendi'den mülāzemetle mesrūr ve cenāb-ı mevlevīye intisābla meşhūr olmuş idi. Medāris-i 'ilmiyye ile kām-revā ve merḫale merḫale bād-peymā olup kırk aḫçe medreseden ma'zül iken biñ on üç Ramazān'ında Kefeli Muştafā Çelebi yirine Ca'fer Aḡa müderrisi¹ olmuş idi. On dört Cemādiye'l-āḫire'sinde intikāl eyleyüp medrese-i maḥlūle 'Abdu'r-rezzāk Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr ḫadr-i müşterek-i isti'dād-ı 'ilmī ile meşhūr, şāfi-fu'ād, pāk-i'tikād idi.

el-Mevlā 'Alī (Fāzıl 'Alī Efendi²)

Fuzayl Efendi merḫūmuñ ḫāne-zādı ve āstān-ı efāzıl-penāḫlarınıñ şeref-yāfte-i intisāb ü istinādı olmaḡın “Fuzayl Efendi 'Alisi” demekle meşhūr olup giderek münāsebet-i iştikāk ve mülāyemet-i istiḫkāk ile “Fāzıl 'Alī” laḫabı ile zebān-zedi cumhūr olmuş idi. Mensūbun ileyh fevtinden mülāzım ve tarīḫ-ı tedrīse 'āzim olup kırk aḫçe medreseden ma'zül iken³ biñ on⁴ Cemādiye'l-āḫire'sinde⁵ Aḫḫaftan Efendi yirine Mesīḫ Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Şa'bān'ında intikāl eyleyüp medresesi Maḫmūd Efendi'ye 'ināyet olındı.

Mevlānā-yı merķūm naḫş-bend-i perend-i 'ulūm, perverde-i kān-ı fazl ü 'irfān, ehl-i dāniş ü iz'ān idi.

¹ 307a R1

² - R1, E

³ ma'zül iken:- SE

⁴ On dört SE

⁵ 180a SE

el-Mevlā Mehemmed (Ġazālī-zāde)

Bālāda tercemesi sebķ eyleyen kuzāt-ı sūtūde-şifātından Ġazālī-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’nün ħafīd-i reşīdi ve duĥter-zāde-i sa’īdi olmağın cedd-i emcedi nisbeti ile şöhret-şi’ār ve ‘alāmet-i siyādet ile şecer-i vādī-i Eymen gibi ser-sebz ü fā’izü’l-envār idi. Levāzım-ı tarīķı i’dād¹ ve taḥşil-i sermāye-i isti’dād eyleyüp ba’z-ı ‘ulemāya ĥidmet ve iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet kıldığdan soñra kaṭ’-ı menāzil-i tarīķ ve seyr-i şavāmī’-i ders ü taḥķīķ iderek kırķ aķçe ile Hāşķūy’de Maḥmūd Paşa Medresesi’nden munfaşıl iken biñ bir Muḥarrem’inde Adanalı Emīr ‘Alī yirine Kepenekci Medresesi’ne vāşıl olmış idi. Biñ üç Zi’l-ka’de’sinde Edrineli ‘Alī Çelebi yirine maḥrūse-i Edrine’de Halebīyye pāyesine nā’il oldu. Biñ toķuz Cemādiye’l-ülā’sında Emīr-i Şāḥib-tāc yirine Selānik fetvāsına naķl olındı. Qabūl itmedükde medrese ve fetvā Selānikī Maḥmūd’a virilüp bunlar ‘azl iḥtiyār itmiş idi. Biñ on Muḥarrem’inde Cerrāḥ-zāde yirine Arzırūm każāsı ile nā’il-i maṭlab u merūm oldu. Biñ on bir Zi’l-ka’de’sinde ‘azl olınup manşıbı Şānī Efendi’ye erzānī görüldü. Biñ on üç Şafer’inde ḥalefi yirine i’āde ve mesned-i ḥükümet-i każā-yı mezbūrda qarār-dāde kılındı. Biñ on dört Rebī’u’l-evvel’inde Ḥubbī Mollāsıoğlı Şems Çelebi’yi ta’ķīb idüp qabūl itmeyen Kırbac ‘Osmān Efendi yirine Mar’aş każāsına naķl olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde każāsı ḥālinde irtihāl eyleyüp manşıb-ı maḥlūl ile Veffāķ-ı A’rec muntażamu’l-ḥāl olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr şıḥḥat-ı neseble meşhūr, mādde-i ‘arāķat ü aşāleti mānend-i müşğ fā’ih ve nūr-ı ġazāle mişāl lā’ih, ḥalīm ü selīm, maḥdūm-ı kerīm idi.

el-Mevlā Muştafā ibnü’l-Mevlā’u’l-fāzıl Bostān es-Şadru’l-celīl² (Bostān-zāde Efendi)

Devlet-i Süleymāniyye’de nā’il-i şadāret-i dīvāniyye olan Bostān-zāde Efendi ḥazretlerinün şemere-i şecere-i vücūdı ve Şeyḥü’l-İslām Mehemmed Efendi ḥazretlerinün³ şınv-ı kihter-i mes’ūdıdur. Toķuz yüz kırķ altı senesinde vālid-i mācidleri Şaḥn müderrisi iken tayy-ı merāḥil-i ‘adem ve büstān-serāy-ı vücūda vaż’-ı kadem kılıp terbiyet-i peder-i vālā-güherleri ile neşv ü nemā ve şayķal-ı üstād ile āyine-i ṭab’-ı şafā-şifātı⁴ cilā-yı cām-ı ‘ālem-nümā bulmuş idi⁵. El-ḥāletü ḥāzihi tarīķ-ı

¹ 305a E

² Es-Şadru’l-celīl:- SE

³ Efendi ḥazretlerinün:Efendi’nün R1, E

⁴ Nihādı SE

⁵ 307b R1

sa'adet-refiqa sevki-rāhile-i 'azīmet ve mūrā'āt-ı merāsım-i mu'tādeye kemā yenbağı himmet idüp Ğarık 'Arab-zāde Efendi ve Mollā 'Arab oğlı 'Abdu'l-bākī Efendi emşāli mevālī mecālis-i 'ilmiyyelerinden istifāde ve tekrīr-i taqrīr ü i'āde iderek şeyhü'l-İslām, üstādü'l-'ulemā'i'l-a'lām Ebu's-su'ūd Efendi hizmetlerine vāşıl ve toköz yüz altmış sekiz tārīhinde müstaķill 'arzla şeref-i mülāzemetlerine nā'il oldılar. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Kāba Bostān yirine ibtidā kırk aķçe ile Kālender-hāne Medresesi ihsān olunmuş idi. Yetmiş bir Şafer'inde munfaşıl ve yirine 'Arab İbrāhīm vāşıl oldu. Yetmiş üç Şevvāl'inde Manav Seyyidī yirine Kāsım Paşa hāricine 'āric olup yetmiş sekiz Şafer'inde Sinān Efendi-zāde Meħemmed Çelebi yirine Hānkāh pāyesini tekyegāh idüp seksan Şafer'inde selefi yirine Hāşekī Medresesi'ne terfī' olup seksan iki Cemādiye'l-ülā'sında Kāra Kāsım¹ yirine Şahn-ı Semān'a vāz'-ı kadem, seksan üç Receb'inde 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi yirine Sulţān Selīm Medresesi ile tekrīm olup seksan dōrt Cemādiye'l-ülā'sında Kāra Çelebi-zāde Hūsām Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi ile bülend-maķām olmuş idi. Seksan altı Zi'l-ka'de'sinde Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi yirine Haleb-i Şehbā kazāsı ile kām-revā olup seksan sekiz Rebī'u'l-āhir'inde selefi yirine yeden bi-yedin kazā-yı Şām-ı şeref-encām ile maķzi'l-merām oldu. Seksan toköz Cemādiye'l-ülā'sında ma'zül ve yirine Mollā Aħmed Efendi² hākim-i şer'-i Resül oldu. Toköz yüz toķsan Receb'inde Şarı Gürz-zāde maħlūlinden mükerreren Haleb kazāsıyla nā'il-i maţlab oldılar. Toķsan bir Zi'l-ħicce'sinde 'Alī Efendi'nün def'a-i şāniyesi yirine şāniyen hākim-i Şām-ı cennet-meşām oldılar. Toķsan dōrt Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olup mesned-i hükümetleri ile şadāretten munfaşıl 'Abdu'l-ġanī Efendi ikrām olındı. Toķsan beş Şevvāl'inde Hāsan Beg-zāde maħlūlinden şālişen hükümet-i³ Şām-ı şerīf ile teşrīf olındılar. Toķsan sekiz Zi'l-ka'de'sinde Şems Efendi yirine Edrine kazāsına tebdīl, toķsan toköz Cemādiye'l-āhire'sinde Bitlice 'Alī Efendi yirine İstanbul kazāsına nakl ü taħvīl olındı. Elf-i kāmīl Receb'inde munfaşıl olup maķarr-ı hükümetlerine Şun'u'llāh Efendi vāşıl oldu. Biñ üç Zi'l-ka'de'sinün evāsıtında Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi yirine Anaţolı şadı ile bülend-ķadr olmuşlar idi. Māh-ı Zi'l-ħicce muntaşısında Bākī Efendi yirine şadı-ı Rūm ve nā'il-i ġāyetü'l-ġāyāt-ı merūm oldılar. Biñ dōrt Cemādiye'l-ülā'sınun evāhirinde vazīfe-i emşāl ile mütekā'id ve ol maķām-ı refī'a Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi müteşā'id olmuş idi. Biñ altı Şa'bān'ında Kātib-zāde yirine Mekke-i Mükerreme kazāsı

¹ Kāsım Deli Kerīm E

² 305b E

³ - SE

ile tekrīm olındılar. Biñ sekiz Şevvāl’inde vazīfe-i kādīmeleri ile teḳā’üde ‘avd eyleyüp ol manşıb-ı celīl ile Kefeli Hüseyn Efendi tebcīl olındı. Biñ toḳuz Ramażān’ınuñ yigirminci günü H̄āce-zāde Meḫemmed Efendi yirine şāniyen münevvir-i eyvān-ı şadāret ve ıtırāzende-i mesned-i devlet olmışlar idi¹. Biñ on Şafer’inüñ ikinci günü ‘azl ü iz’āc ve ‘unvān-ı şadāret-i ‘ilmiyye Aḫī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi ḫidmetlerine dūrretü’t-tāc-ı ibtihāc kılındı. Vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete² meşḡul, kūşe-nişīn-i inzivā vü ḫumūl iken bin on dört Şa’bān’ında büstān-ı zindegānīsi mübtelā-yı züyūl-i fenā ve şāḫsār-ı emānīsi berg-rīz-i hādīmü’l-lezzāt ile bī-berg ü nevā oldı. Dāḫil-i sūrda Ḳaraman ḳurbında vāḳi’ ḳayınataları Ḳāzī-zāde Efendi merḫūm türbesinde medfūndur. Sinn-i şerīfleri altmış sekiz sene kāmildür.

Mollā-yı mūmā ileyh اسبغ الله نعمه عليه³ nihāl-i mīvedār-ı büstān-ı ma’ārif, zülāl-i nezāhet-şi’ār-ı sebzezār-ı leṭā’if, şadr-ı zībende-rūsūm, bedr-i āsmān-ı ‘ulūm, aḫlāḳ-ı kerīme ile meşḡur ve nām-ı girāmīsi⁴ ḫayr ile mezkūr, şāliḫ ü nezīh, maḫdūm-ı nebīh idi.

el-Mevlā Meḫemmed (Cenābī-zāde)

Ḥilāl-i ‘ulemā-yı devlet-i Murādiyye’de tercemesi sebḳ iden Cenābī Efendi merḫūmuñ⁵ maḫdūm-ı reşīdi ve bālāda meşḡur Seyyid Ḥasan-ı Niksārī’nüñ ḫafīd-i sa’īdidür. Toḳuz yüz yetmiş üç senesi ḫilālinde āstān-ı ‘ālem-penāh-ı vücūda vaz’-ı ḫudūd⁶ eyleyüp taḫşīl-i ‘ilm ü kemāle bezl-i mechūd eyledükden şoñra H̄āce Sa’de’ d-dīn Efendi ḫidmetlerinden⁷ nā’il-i şeref-i mülāzemet ve ba’z-ı medāris-i ‘ilmiyyede iḫyā-yı merāsime himmet idüp kırık aḳçe medreseden ma’zūl iken biñ dört Şevvāl’inde Mollā Aḫmed-zāde Nūḫ Efendi yirine Nişāncı-yı Cedīd Medresesi’nde tecdīd-i ‘aḳd-ı meclis-i ifāde eylediler. Biñ on bir Rebī’u’l-evvel’inde Manav Hidāyet yirine Ḳalender-ḫāne pāyesine pīrāye şalup biñ on üç Rebī’u’l-āḫir’inde ‘İydī Efendi’nüñ taḫallīsi⁸ yirine Şaḫn’a gelüp müteraşşīd-ı ma’āric-i ‘izz ü iḳbāl ve ḡonce-i dil-i zārı pūr-berg-i

¹ 180b SE

² 308a R1

³ “Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın.”

⁴ kerīmīsi R1

⁵ Efendi merḫūmuñ:Efendi’nüñ R1, E

⁶ ḫudūd R1; ḳadem SE

⁷ Efendi ḫidmetlerinden:Efendi’den SE

⁸ taḫillisi E

ümmîd ü âmâl iken işâbet-i ‘aynu’l-kemâl ile biñ on dört Zî’l-ka‘de’sinde intikâl itmiş idi. Medrese-i maḥlûle Şun’î Efendi’nün ‘ıkd-ı gerden-i iḳbâli kılındı.

Merḥûm-ı merḳûm maḥdûm-ı nezâhet-rüsûm, nîk-nefs ü ḥalûḳ, şâlih u şadûḳ idi.

el-Mevlâ Şâh Meḥemmed (‘Alî Beg-zâde Şâh Çelebi¹)

İznîkî ‘Alî Beg Efendi’nün² maḥdûm-ı kihteri ve âsmân-ı âstân-ı ‘ilm ü kemâlün aḥteridür. Taḥşîl-i sermâye-i istiḥkâḳ itdükden sonra ‘allâme-i âfâḳ Ḥ’âce Sa‘de’d-dîn Efendi ḥidmetlerinden mülâzım ve ‘azm-i tarîḳ-ı tedrîse câzim olup ibtidâ otuz aḳçe ile Burûsa’da Bâyezîd Paşa Medresesi’ne, ba‘dehu kırkla Çendik Medresesi’ne müderris ve ser-ḥalka-i maḥâfil ü mecâlis olup on sene miḳdârı ma‘zûl ve küşe-gîr-i ḥumûl olmuş idi. Biñ beş Zî’l-ḥicce’sinde ‘azl olınan İmâm-zâde yirine Berḡos’da Meḥemmed Paşa Medresesi tevcîh olındı. Biñ altı Şafer’inde selefi gelüp feryâd itmekle yirinde ibḳâ ve bunlar ‘azl-i nâgehânî ile mübtelâ-yı ḳahr ü ‘anâ kılındı. Sene-i mezbûre Receb’inde İpekli yirine Zeynî Çelebi Medresesi zîver-i tâc-ı ibtihâcı kılındı. Şehr-i Zî’l-ḥicce selḥinde Köse Maḥmûd yirine İbrâhîm³ Paşa-yı ‘Atîḳ Medresesi’nde ferş-i seccâde-i ders ü taḥḳîḳ itmiş idi. Biñ yedi Zî’l-ka‘de’sinde ‘azl olınan Ḳurd-zâde yirine İznîḳ Orḥâniyyesi’nde seccâde-nişîn-i ders u taḥḳîḳ olmuş idi. Biñ sekiz Şafer’inde selefi ibḳâ ve bunlar pâ-der-hevâ-yı ‘aciz ü a’yâ kılındı. Sene-i mezbûre Receb’inde Ḳurd-zâde fevt olup bî-şerîḳ ü sehîm medrese-i ûlâda muḳîm olmuş idi. Biñ on iki Zî’l-ka‘de’sinde İsmâ’îl Efendi yirine Şaḥn’a gelüp ba‘de eyyâm⁴ Hevâncı Manav ‘Alî yirine Trablus-ı Şâm ḥükümeti ile maḳzî’l-merâm oldı. On üç Rebî’u’l-âḥîr’inde ‘azl olınup manşıbı La’lî Çelebi’ye virildi. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Seyyidî-zâde yirine Kütâhiyye ḳazâsı in‘âm olındı. Mutaşaddî-i tenfîz-i aḥkâm-ı ḳazâ ve fermân-revâ-yı ḥükm ü imzâ iken biñ on dört Zî’l-ka‘de’sinde şâh-ı evreng-i vücûdı ḥal’-ı ḥil‘at-i müste‘âr ve serîr-i mesned-i⁵ ‘izz ü i‘tibârdan bedel taḥta-i ten-şüy üzere ḳarâr eyledi. Yirine Cüvânî Efendi ḥâkim ve revnaḳ-efrûz-ı maḥâkim oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr maḥâsin-i aḥlâḳ ile meşḥûr, şiddîḳ u şadûḳ, mürâ‘î-i ḥuḳûḳ idi.

¹ Şâh Çelebi:- SE

² Beg Efendi’nün: Beg’ün R1, E; 306a E

³ ‘Alî SE

⁴ 308b R1

⁵ - SE

el-Mevlā İbrāhīm bin Muştafa (Levh-ı̄ān İbrāhīm Efendi¹)

Kaşaba-i Bergama'dan Sünbül Sinān Efendi hulefāsından bir 'azīzūn ferzend-i dil-bendi, Şeyh-zāde İbrāhīm Efendi'dür. Ehāl-i kuṭr-ı Bergama "bre goma" erbābından iken du'ā-yı müstecāb-ı vālid ile ta'dīl-i mīzān-ı lisān ve kāf-ı memsūh-ı ğayn-nümā ile ğam-ber-ğama ibtilādan taḥlīş-i girībān-ı dehān idüp taḥşīl-i 'ilm ü 'irfānā bezl-i ictihād ve tekmīl-i meleke-i isti'dād itdükden şoñra nice zemān tercemesi sebķ iden Ebü'l-leys 'Alisi'nüñ meclis-i ifādesinde müstefid ve Ayaşofıyya müderrisi olduķda mu'īd olup toķuz yüz altmış dört tārīhinde mülāzemetle nā'il-i ümmīd olmuş idi. Karīne-i hāl yigirmi aķçe ile Mollā Gūrānī Medresesi'nde seccāde-nişīn, ba'dehu yigirmi beş ile mükerreren² medrese-i mezbūrede şem'-i mihrāb-ı 'izz ü temkīn olup otuz aķçe ile Kāsım Paşa'da vāķi' Tahta Kāzī Medresesi'ne vāşıl, toķuz yüz seksan üç Receb'inde Selāmī-zāde yirine kırk aķçe ile Bergos Medresesi'ne nā'il olmuş idi. Seksan yedi Muḥarrem'inde selefi yirine Fetḫiyye-i Meḥemmed Paşa'da baş-ı seccāde-i ifāde eyleyüp seksan toķuz Cemādiye'l-ülā'sında yine anlar yirine meşrūtası olan İsmiḫān Sulṭān pāyesi ile māye-i 'izz ü 'unvān bulup toķsan dört Rebī'u'l-āḫir'inde Şarı Muşliḫi'd-dīn yirine Şaḫn-ı Semāniye'ye gelüp toķsan altı Receb'inde 'Abdu'l-ḫamīd yirine Edrine'de Sulṭān Bāyezīd³ Medresesi ile kādri mezīd olmuş idi. Toķsan sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Ḥasan Ketḫudā-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi'ne taķdīm olındı. Biñ bir Zi'l-ka'de'sinde fevt olan 'Oşmān Efendi⁴ yirine Maġnisa'da Sulṭān Murād Medresesi ile nā'il-i murād olmuş idi. Biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında vāķi' cülūs-ı hümāyūn-ı Meḥemmed Ḥānī eşnāsında Dāmād Efendi yirine Burūsa kaza'sı ile nā'il-i emānī oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ḫicce'sinde munfaşıl ve mesned-i hükūmete 'Arab-zāde 'Abdu'r-ra'ūf Efendi vāşıl oldu. Biñ dört Ramazān'ında Mollā Aḫmed Efendi yirine Sinān Paşa Dārü'l-ḫadīş-i zamīme-i revātib ve bedel-i mā-yeteḫallel-i merātib kılındı. On seneden ziyāde ol buķ'a-i celīlede iḫyā-yı resm-i ifāde eyleyüp biñ on dört Zi'l-ḫicce'sinde menāsik-i ḫiccetü'l-vedā'-ı Ka'be-i vücūdı temām ve ḫüccet-i tencīm-i 'ömri qarīn-i ḫitām oldu. Maḫlūl olan Dārü'l-ḫadīş-i Sinān Paşa Ṭarsūsī Efendi'ye i'tā olındı.

¹ - SE

² Bu kelime SE'de "ba'dehu" kelimesinden sonra gelmektedir.

³ 306b E

⁴ 181a SE

Mevlānā-yı merķūm baħr-ı güher-niṣār-ı ‘ulūm, mihr-i fā’izü’l-envār-ı ‘iffet ü nezāhet, kūh-ı pūr-ṣūkūh-ı ṣalābet ü nebāhat, maħzenü’l-esrār-ı ṣıdķ u ṣalāħ, maṣdar-ı āṣār-ı fevz ü felāħ, ‘ilm-i tefsīr ü ħadīṣde yegāne, fenn-i celīl-i kelāmda müfred-i zemāne, pīr-i zāhid-i müteverri’, şeyħ-i ‘ābid-i müteṣerri’ idi. Sa’dī Efendi merħūmuñ kerīme-i mükerremeleri vāsıṭatu’l-‘ıķd-ı ‘aķdı olmağın evā’il-i ħālinde “Aħī-zāde Efendi¹ Bacanağı” dimekle meṣhūr, ba’dehu “Levħ-ħ’ān² İbrāħīm Efendi” ‘unvānyıla zebān-zed-i cumhūr idi.

Āṣār-ı ‘ilmiyyesinden “*Nazmu’l-ferā’id fī Silki Mecma’i’l-‘aķā’id*” nām metn ü ṣerħ bir kitāb te’līf itmiṣdūr. Fenn-i kelāmda mülaħħaṣ-ı mesā’il ve muħaṣṣal-ı mebāħiṣ ü delā’ildūr. Tefsīr-i ṣerīfe müte’alliķ resā’il-i keṣīresi ve ta’līķāt-ı ‘adīde vü ‘azīzesi vardur.

el-Mevlā Ma’rifetu’llāh (Ma’rifetu’llāh Efendi³)

Tālib-i ‘ilm ü ‘irfān ve cālib-i metā’-ı taħķiķ ü iķān olup ba’z-ı ‘ulemādan iħrāz-ı ṣeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede ‘ilm-i ṣerīfe ħidmet eyleyüp kırķ aķçe ile Silivri Medresesi’nden ma’zül iken ṭoķuz yüz ṭoķsan bir Zi’l-ħicce’sinde ‘Abdu’r-raħman-ı Mar’aṣı yirine Küçükçekmece’de ‘Abdu’s-selām Medresesi in’ām olındı. Ṭoķsan altı Şevvāl’inde Güzelce Sinānoğlı ‘Alī⁴ Çelebi merħūm yirine⁵ Rodos fetvāsına terfī’ olındı. Ṭoķsan sekiz Receb’inde ķabül itmeyen İslām Efendi yirine Şām-ı ṣeref-encām fetvāsı ile ikrām olındı. Biñ üç Ramażān’ında ‘İvāz Efendi Ħamzası maħlūlinden Arzırūm ķazāsı tevcīh olındı. Ķabül itmemele āħara virilüp bunlar ‘azl iħtiyār eyledi. Biñ altı Şevvāl’inde Dökmeci-zāde dāmādı Aħmed Efendi yirine Medīne-i Münevvere’de Sultān Meħemmed Ħān binā eyledüğü medrese-i celīle iħsān olındı. Biñ yedi Şevvāl’inüñ evāħirinde Şānī Efendi yirine mükerrenen müftī-i Şām olmış idi. Biñ ṭoķuz Muħarrem’inde Cüvānī yirine Kıbrıs fetvāsına tebdīl ve Cüvānī bunüñ yirine Şām fetvāsına naķl ü taħvīl olındı. Biñ on iki Zi’l-ķa’de’sinde ma’zül ve yirine Cüvānī Efendi mevṣūl oldı. Biñ on dōrt senesi evāħirinde İstanbul’da mülāzemet üzere iken intīķāl ve dārü’l-üns-i ķudse isti’cāl eyledi. Edrineķapusu ħāricinde medfūndur.

¹ - SE

² 309a R1

³ - SE

⁴ Aħmed SE

⁵ Merħūm yirine:maħlūlinden SE

Mevlānā-yı¹ mezbūr şalāh u ‘iffetle meşhūr, ehl-i ‘ilm ü ‘irfān, zāt-ı kerīmü’ş-şān idi.

el-Mevlā Dervīş (Ṭālevī-zāde)

Şemşir-i vücūdı Şāmī ve ğurre-i ğarrā gibi girāmī olup “Ṭālevī-zāde” demekle meşhūr ve envā’-ı fazl ü ‘irfān ile zebān-zed-i cumhūr idi. Ba’zı ‘ulemādan mülāzemetle vāşıl-ı kām ve kām-şümār-ı tarīka-i kirām olup kırk aqçe medreseden ma’zül iken biñ on bir Ramazān’ında Kırbac ‘Osmān Efendi yirine² Beşiktaş’da Ḥayre’d-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on iki Zi’l-ka’de’sinde Cüvānī Efendi yirine Şām fetvāsı in’ām olındı. Biñ on beş Rebī’u’l-evvel’inde vefātı haberi gelüp manşib-ı maḥlūl Karamanī Bālī Efendi’nün ‘ıkd-ı gerden-i cāhı kılındı.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, edīb ü erīb, ‘Arabī eş’arı dil-firīb idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-kerīm (‘Abdu’l-kerīm Efendi³ Ferhād Paşa Ḥ’ācesi⁴)

Taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmīl-i pīrāye-i taḥkīk ü īkān eyleyüp Vezīr-i A’zam Ferhād Paşa’nun mu’allimi ve ol serdār-ı kişver-ğüşānuñ muşāhib ü münādimi olmuş idi. Ba’zı eşrāfdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘aliyyede⁵ ifā-yı ḥidemāt-ı ‘ilmiyyeye himmet idüp kırk aqçe medreseden ma’zül iken toquz yüz toqsan dōrt Cemādiye’l-ülā’sında Rıdvān Efendi yirine Rüstem Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ bir Muḥarrem’inde İmām Dāmādı yirine Mihrümāh Sulṭān pāyesi ile rütbe-i ḳadri vālā olup biñ üç Muḥarrem’inde Kethūdā Muştafā Efendi birāderi Aḥmed Efendi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ka’de’sinde maḥdūmı şadāret-i ‘uzmādan ‘azl, ba’dehu ḳatlı olunduḳda bunlara daḫı Ümmī Sinān Efendi yirine Bosna Serāyı ḳazāsı tevcīh olup ḳabūl itmemekle ‘azl⁶ ihtiyār eyledi. Müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba’id mübtelā-yı ‘azl ü ḥirmān olup biñ on Muḥarrem’inde Nevālī-zāde Žiyā’e’d-dīn Çelebi yirine tekrār Şaḥn müderrisi olmuş idi. Biñ on bir Muḥarrem’inde Mūsāçe yirine Eyyüb

¹ Mollā-yı SE

² 307a E

³ ‘Abdu’l-Kerīm Efendi:- SE

⁴ Ferhād/Ḥ’ācesi:Ḥ’āce-i Ferhād Paşa R1

⁵ ‘ilmiyyede SE

⁶ 309b R1

Medresesi altmış akçe ile bunlara ‘ināyet olındı. Biñ on üç Rebī‘u’l-evvel’inde Hüsām Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi ile ikrām olındı. On dört Şafer’inde selefi Hüsām Efendi yirine Kuds-i Şerīf kazāsı ile teşrīf olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āhire’sinde Edhem-zāde Şeyhī Efendi yirine Medīne-i Münevvere kazāsına naql olındılar. On beş Rebī‘u’l-evvel’inde haber-i intikāli vāşıl olup yirlerine Haleb’den Vaḫyī-zāde Efendi naql olındı.

Mevlānā-yı merķūm ‘iffet ü nezāhet ile mevsūm, pīr-i şālih-i müteşerri’, ‘ābid ü¹ zāhid-i müteverri’ idi.

el-Mevlā Muştafā (Belğradī Muştafā² Çelebi³)

Ğonce-i vücūd-ı mes‘ūdı şağr-ı Belğrad’da bāsim ve gülzār-ı dil-i zārına nesīm-i kabūl mütenessim olup⁴ Zeyne’l-‘ābidīn Efendi’den mülāzemetle bekām ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ser-ḫalka-i kirām olduğdan şoñra kırk akçe medreseden ma‘zūl iken biñ on üç Şafer’inde Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yirine Bergos’da Meḫmed Paşa Medresesi i’tā olunmuş idi. On beş Rebī‘u’l-āhir’inde intikāl eyleyüp medrese-i maḫlūle Maḫmūd Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr ḫüsn-i ḫāl ile meşhūr, şāfi-fu’ād, pāk-i’tikād idi.

el-Mevlā Dede (Dede Efendi)

Vilāyet-i Karaman’da “Gaferiyat” nām kaşabadan zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezelīden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr eyleyüp nice zemān mıştaba-i isti’dāduñ sākini ‘uzletkedesi ve tekyegāh-ı taḫşilūñ dedesi olup şadr-ı ‘ālī-ḫadr ‘Abdu’l-ḡanī Efendi’nūñ ḫalka-der-gūş-ı ḫidmeti ve revnaḫ-yāfte-i tavḫ-ı mülāzemeti olmuş idi. Ba‘z-ı medārise müderris ve bıkā’-ı ‘ilmiyyede şadr-ı meclis olup kırk akçe medreseden ma‘zūl iken biñ on Cemādiye’l-ūlā’sında Tezkireci Aḫmed Efendi yirine Sekbān ‘Alī müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Rebī‘u’l-evvel’inde Karaman Aḫmed Efendi yirine Edrine’de Cāmi‘ardı pāyesine naql olunup kabūl itmemele⁵ ‘azl ihtiyār eyledi. Biñ on beş Rebī‘u’l-āhir’inde rebī’-i ḫayātı āhir olup nā-kām ü nā-ümmīd ‘azm-i ümmīdgāh-ı cāvīd eyledi.

¹ ‘ābid ü: ‘ābid-i SE

² Muşlī E

³ Efendi SE

⁴ 181b SE

⁵ 307b E

Merhūm-ı merķūm ʔālib-i taḫṣīl-i ‘ulūm, pīr-i ṣāliḫ-i ḫoṣ-dem, babayāne ādem idi.

el-Mevlā Rıḏvān (Şalıncak Rıḏvān Efendi¹)

Devlet-i Selīmiyye ve Murādiyye’de vezīr-i Rūstem-naẓīr olup ʔoķuz yūz seksan beṣ tārīḫinde seyr-i Ƙāf-ı ‘ademe revān olan Zāl Paṣa’nuñ terbiyet-yāfte-i ‘Anķā-yı himmeti ve naḫl-i ḫırāmān-ı ḫarem-i ḫūrmeti olan Őimṣād-ı āzād-ı bāĝ-ı ser-būlendī Şalıncak Rıḏvān Efendi’dür. Pertev-i rızā-yı āṣaf-ı ferruḫ-fer, Őafḫa-i cebīn-i āyine-āyīninde cilveger olmaĝın ‘ilm-i Őerīfe ḫidmet ve Ƙāzī-zāde Efendi’den iḫrāz-ı Őeref-i mülāzemet idüp ol Zāl-i² Zābulistān-ı ‘izz ü ‘alā, kīn-tūzī-i Efrāsyāb-ı Mirrīḫ-intiķām-ı eyyām ile endāḫte-i ʔāḫ-ı fenā olup sandūķa-i tābūtla deryā-yı ‘ademe revāne ve Sīmurĝ ile hem-āṣiyāne olduķda mütemaḫḫız-ı cānib-i ‘ilm ü ‘irfān ve rıḏvān-ı bāĝ-ı cinān-ı taḫķīķ u iķān olmiṣ idi. Ƙarīne-i ḫāl menāzil-i ʔarīķ-ı ‘ilmde ḫaṭṭ-ı riḫāl iderek kırķ aķçe ile ‘Abdu’llāḫ Aĝa Medresesi’nden ma’zūl iken ʔoķuz yūz ʔoķsan bir Zi’l-ḫicce’sinde vālid-i merḫūm yirine Ca’fer Aĝa müderrisi olmiṣ idi. ʔoķsan altı Şa’bān’ında Kātīb-zāde yirine Ƙalender-ḫāne pāyesinde ķarār-dāde ķılındı. Ba’dehu yirinde Şaḫn ḫūkmī virilüp ʔoķsan sekiz³ Zi’l-ķa’de’sinde Şaḫlı Kerīm Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfī’ olındı. Biñ üç Şa’bān’ında İṣḫāķ Efendi yirine İzmir ķazāsı ile maķzi’l-merām oldı. Biñ beṣ Şafer’inde ‘azl olınup Aĝzıķara Muḫyi’d-dīn cāniṣīn-i ‘izz ü temkīn oldı. Sene-i mezbūre Zi’l-ķa’de’sinde ḫalefi yirine i’āde olındı. Biñ altı Rebī’u’l-āḫir’inde ref’ olınup yirine Seyyidī-zāde Efendi terfī’ olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ķa’de’sinde merḫūm Ümmī Sinān maḫlūlinden Kūtāḫiyye ķazāsına naķl olındı. Biñ yedi Zi’l-ķa’de’sinde ma’zūl ve yirine Kākūl Perīṣān Őeyḫī ʔelebi mevṣūl oldı. Biñ ʔoķuz Rebī’u’l-āḫir’inde Ƙınalı-zāde ḫasan ʔelebi yirine Gelibolı ķazāsı tevcīḫ olındı. Biñ on Cemādiye’l-āḫire’sinde ‘azl olınup Nāmī ʔelebi maṣṣīb-ı maḫlūl ile girāmī oldı. Biñ on bir Zi’l-ḫicce’sinde Sire ķazāsı ķaṣaba ḫūkmī ile Veysī ʔelebi’ye virilmiṣken ‘azl olınup tekrār mevleviyyet ile bunlara virildi. Biñ on iki Şa’bān’ında ‘azl olınup Bī-kesī Efendi taḫlīf olındı. On üç Şafer’inde ḫalefi yirine i’āde olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ‘azl olınup Velī Efendi müvellī olmiṣ idi. Biñ on beṣ

¹ - R1, E

² - E

³ 310a R1

Cemādiye'l-ülā'sınuñ yigirmi dördünci günü 'ıydgāh-ı ervāh-ı Mü'min'in olan hāzā'ir-i cināna revān ve ravza-i rızvāna hırāmān olmuş idi.

Cān murgı konup serv-i hırāmāna şalındı

Edrinekapusı hāricinde medfūndur.

Merhūm-ı merkhūm t̄alib-i ma'ārif ü 'ulūm, hūlvu'l-lisān, hūlişu'l-cenān, şāfi-fu'ād, pāk-i'tikād idi. Bedeni ra'şedār olmağın "Şalıncağ Rıdvan" lağabı ile şöhret-şi'ār olmuş idi.

el-Mevlā Mehemmed bin 'Alī (Çelebi Kāzī¹)

Devlet-i Mehemmediyye ve Ahmediyye'de iki def'a şeyhü'l-İslām ve hāllāl-i müşkilāt-ı enām olan Muştafā Efendi'nün şınv-ı kerīm-i hünerveri ve birāder-i kihter-i ferhunde-ahteridür. Ba'zı 'ulemādan mülāzım ve tarīk-ı kazāya 'āzim olup Anaṭolı kalemrevinüñ mu'azzamāt-ı bilādına vālī ve t̄umturāk-ı devlet ü iqbālī, reşk-endāz-ı mevālī olmuş idi. Nice def'a medīne-i Anğara'ya hākim olup "Çelebi Kāzī" dimekle şöhret-şi'ār² ve tanīn-endāz-ı mesāmi'-i aqtār olmuş idi. Biñ on bir Zī'l-ħicce'sinde ma'zūl olup manşıbı mevleviyyet ile virildükde birāder-i kerīmine mülākī ve mazhar-ı 'ārifet ü işfākı olmuş idi. Biñ on üç Zī'l-ka'de'sinde pāye-i mevleviyyet i'tibārı 'unvān-ı menşūr-ı iştiħārı olup Ĥubbī Mollāsioğlı Şems Çelebi yirine mükerreren Anğara kāzīsı oldılar. Biñ on beş Cemādiye'l-ülā'sında kāzī iken dā'in-i ecel müteķāzī olup kazā-yı dīn-i vācibü'l-edā-yı cān ve seyr-i riyāz-ı cinān içün terk-i 'alā'ik-ı cihān itmiş idi. Manşıb-ı maħlūl Vildān-zāde Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr cūd u seħā ile meşhūr, hālīm ü selīm, maħdūm-ı kerīm idi.

el-Mevlā'u'l-fāzıl Muştafā bin 'Alī (Müftü Muştafā Efendi³)

Bü'l-Meyāmin o sipihr-i kerem ü mihr-i himem

Muştafāvi's-şiyem ol baħr-ı 'atā nehr-i seħā

¹ Çelebi Kāzī:Ebü'l-meyāmin Efendi birāderi Mehemmed Efendi Çelebi Kāzī SE

² 308a E

³ Müftü//Efendi:Şeyhu'l-İslām Ebü'l-meyāmin SE

Muġtedā-yı ‘ulemā ħāṭimetü’l-müctehidīn
Hüccetü’l-ħaġġ ‘Alī’l-ħulġ imāmü’d-dünyā

Ebyāt-ı belāġat-ittişāfi kitābe-i bāb-ı evşāfi olan şeyḫü’l-İslām, rüknü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām “Şarı Gürz-zāde Ķayını” demekle şöhret-şi‘ār¹, fāzıl-ı nāmdārdur. Toġuz yüz elli üç tārīhinde² ‘ālem-i ervāḫdan mülġ-i eşbāḫa hicret ve mişāl-i āftāb-ı ‘ālem-tāb nūr-baḫş-ı hilāl-i mehd-i ‘izzet olup “Ḥayrū’l-benīn” (953) tārīḫ-i vilādeti vāġi‘ olmuş idi. Sinn-i temyīze vāşıl ve mekteb-i ‘irfāna dāḫil olduġda ḫā’iz-i meleke-i fazl ü kemāl ve fā’iz-i derece-i ‘ālū’l-‘āl olup tarīġ-ı sa‘ādet-refīġ-ı ‘ilme sevġ-ı rāḫile-i ‘azīmet ve taḫrīk-i ġāfile-i himmet ġılımış idi. El-ḫāletü ḫāzihi maḫrūse-i Burūsa’da Ķapluca müderrisi olan Şarı Gürz-zāde Efendi ḫidmetlerine vāşıl ve ‘uġde-i ‘alāġa-i muşāheret ile ġurb-ı ġabūle nā’il olup ba‘dehu Eski ‘Alī Paşa Müderrisi Zekerıyyā Efendi ḫazretlerine ittışāl, ba‘dehu Şaḫn müderrisi olan Paşa Ḥ‘ācesi Maḫmūd Efendi dārü’l-ifādesinde iştiġāl idüp mevlānā-yı mezbūr yetmiş altı tārīhinde Mışr-ı Ķāhire ġazāsına terfī‘ olınuġda İsmiḫān Sultān müderrisi olan ‘Abdu’l-ġanī Efendi’nün yeñi cem‘iyyetine dāḫil ve miyāne-bend-i silkü’l-le‘āl-i emāşıl olmuş idi. Ba‘dehu vechetü’l-āmāl-i ricāl ve ġıbletü’l-iġbāl-i erbāb-ı kemāl olan Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫazretleri āstānesine intisāb ve yetmiş yedi tārīhinde şeref-i mülāzemetleri ile iktisāb-ı ‘izz ü rif‘at-i bī-ḫisāb itmiş idi. İbtidā yigirmi aġġe ile Eski Nişāncı Medresesi’ne, ba‘dehu yigirmi beş ile Kestel Medresesi’ne, ba‘dehu otuzla Pervīz Efendi Medresesi’ne, ba‘dehu kırġ aġġe ile Kürġcibaşı Medresesi’ne müderris ve ser-ḫalġa-i maḫāfil ü mecālis olup ‘azli ḫālinde Ķara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi’ye dāmād ve taġrīb-i ġarābetle Ḥ‘āce Efendi āstānesine şeref-yāfte-i istinād olmuş idi. Toġuz yüz toġsan dōrt Zī’l-ḫicce’sinde Şaġlı ‘Abdu’l-kerīm Efendi yirine Sinān Paşa Medresesi’ne revnaġ-baḫşā olmuşlar idi. Toġsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Ubūdī yirine Zāl Paşa Sultānī pāyesine pīrāye-bend oldılar. Toġsan toġuz Receb’inde Kātib-zāde yirine Şaḫn-ı Semāniye’ye ḫırām, biñ bir Şevvāl’inde ‘Abdu’l-vehḫāb Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ifāde ġılıp biñ iki Cemādiye’l-āḫire’sinde Naġīb Yahyā Efendi yirine Süleymāniyye ile kesb-i nām ü nişān, biñ dōrt Cemādiye’l-āḫire’sinde Es‘ad Efendi yirine Dārü’l-ḫadīş-i Süleymān Ḥān ile taḫşīl-i ‘unvān itmişler idi. Biñ beş Cemādiye’l-āḫire’sinde Kātib-zāde yirine Ḥāġāniyye-i Vefā’da miḫrāb-nişīn-i³

¹ şı‘ār olan SE; 182a SE

² 310b R1

³ 308b E

ifade olup biñ altı Receb'inüñ on birinci günü vālide-i pādişāh-ı cihān Şafīyye Sultān medrese-i cedīde bināsına fermān eyledükde ibtidā bunlara ihsān olındı. Sūre-i En'ām-ı şerīf evvelinden ders ta'yīn olup pāye müderrislerinden Nefes-zāde Efendi ve Yavuz Efendi cenāheyn olup her pāyeden ikişer ādem cem' olup Sultān Süleymān Cāmi'-i Şerīfī'nde 'aḳd-ı meclis-i ders-i 'āmm itmişler idi. Mu'īdleri Zefer Efendi maḥall-i dersi kırā'at eyleyüp baḥş ü muḥāvereye icāzet olunmuş idi. Tevzī'-i talebe-i kirām fermānı ile ikrām olup biñ sekiz Receb'inde Ḳāf-zāde Feyzū'llāh Efendi yirine Edrine ḳazāsı mecrā-yı zülāl-i ḥükm ü imzāsı ḳılındı. Biñ on Şafer'inüñ ikinci günü Kethudā Muştafā Efendi yirine İstanbul ḳazāsına naḳl ü taḥvīl ve i'zāz ü tebcīl olındılar. Ol manşıb-ı celīlde kemāl-i¹ istiḳāmet ü şehāmet ile ḥükümet ve ḳuvvet-i baḥt ü müsā'ade-i ṭālī'-i firūz ile icrā-yı aḥkām-ı şer'ıyyeye himmet idüp vefret-i zaḥā'ir ile her kūçe² reşḳīn-sāz-ı kılār-i³ ekābir olmaḡın bi'l-istiḥḳāḳ "Ebü'l-meyāmin" laḳabı ile şöhre-i āfāk olmuş idi. Biñ on bir Receb'inüñ yigirmi ikinci günü Es'ad Efendi yirine Anaṭolı şadrına pīrāye-baḥş ve kevkeb-i iḳbālleri āftāb-ı dirāḥş olmuş idi. Māh-ı Şa'bān'ın yigirmi beşinci günü Yemişci vaḳ'asında Şun'u'llāh Efendi 'azl olup bunlar baḡteten şeyḥü'l-İslām ve müftī-i müşkil-güşā-yı eyyām oldılar. Biñ on iki Cemādiye'l-ülā'sında Rūmili'nde Ḳalkāndelen ve ḡayrıdan altmış biñ aḳçe ze'āmet maḥlūl olmaḡın arpalıḳ ta'yīn olındı. Biñ on üç Muḥarrem'inüñ onuncı günü altı yüz aḳçe vazīfe ile müteḳā'id ve ol mesned-i refī'a Şun'u'llāh Efendi def'a-i şālīşede⁴ müteşā'id olmuş idi. Biñ on beş Rebī'u'l-evvel'inüñ yigirmi ikinci günü ḥalef-i bāhirü'ş-şerefleri yirine mükerreren meşīḥat-i İslāmiyye'ye i'āde ve şadr-ı celīl-i iftā vü ifāde ḳılındılar. Sene-i mezbūre Receb'inüñ yigirmi ikinci günü yevm-i ḥamīside marāz-ı ḳülunc-i rīḥī, 'ilāve-i imtilā ile ḥavāle-i zāt-ı melek-simāt ve pūf-zen-i şem'a-i ḥayāt olmuş idi. Ba'zılar ifrāṭ-ı nūş-ı duḡān, fānūs-ı billūrīn-i dimāḡda olan şeb-çerāḡ-ı idrāki ḥalel-pezīr ve mizmārün min-mezāmīrū'l-iblis olan nāy-ı lüle-i ḳazāret-enīs, iḥmād-ı ḳandīl-i ḥayāta taḥrīk-i sebeb-i aḥīr itdüḡin taḥḳīḳ iderler. Bu bābda Fā'izī Çelebi demişdür:

Vücūdı fülkin ol müftī-i devrān yapraḳ içmekle
'Adem baḡrına şalduḡda kefenden eyleyüp yelken

Çeküp cām-ı mey-i mevti dimiş āh eyleyüp tāriḡ

¹ 311a R1

² Kūşe SE

³ - SE

⁴ Şun'u'llāh//şālīşede:def'a-i şālīşede Şun'u'llāh Efendi SE

Benüm fülk-i vücūdum rūzgārı geldi yaprağdan

Ve lehu¹

Yaprağ içmekle helāk oldu o müftī-i zemān
O duḡhān şanma ki yaprağdan olurdu peydā

Cāmi‘-i dehrde ƣandīl-i ḡayātını anuñ
Ney-i lūle ile söyndürdi bugün dest-i ƣazā²

Tilmīz-i ḡāşşı olup ḡalā ƣaşaba-i Fenār’da şeyḡ olan Ḥabīb Efendi bu gūne tārīḡ-perdāz olmuş idi:

كنت ادعوله بان له
عند باريه جنة المأوى

هاتف قال فيه تاريخا
ادخل الله روحه فيها³ (1015)

Cāmi‘-i Şerīf-i Sultān Meḡemmed Ḥān’un ḡarem-i İrem-nişānına muttaşıl ḡānelerine muƣābil maḡalde medfūndur.

Mollā-yı sālifū’l-beyān deryā-yı fesīḡū’l-ercā-yı ‘ilm ü ‘irfān, vecīḡ ü vaƣūr, beşāşet ü semāḡatla meşḡūr, ‘ulūm-ı nāfi‘ada baḡr-ı ḡızzām, ‘allāme-i a‘zam ve zāt-ı mükerrem, ƣazāsında nezāhet-şī‘ār, bereket-i istiƣāmet ile rehāşet-baḡş-ı es‘ār, şoḡbet-i şuleḡāya mā’il ve meşā’iḡ-ı tarīƣate şifte-dil⁴, cāmi‘-i şerī‘at ü tarīƣat, mecma‘u’l-baḡreyn-i fażīlet ü ḡaƣīƣat, pāk-nijād ve melek nihād idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden imtiḡān maḡalline risālesi ve *Eşbāḡ u Nezā’ir*-i fiḡhiyyeye ta’līƣatı ve ƣurt-ı misma‘a-i ƣabūl olmuş kelimātı vardır. Evşāf-ı

¹ Ve lehu:- R1, SE

² Ve//ƣazā, der-kenār R1, E

³ “Onun yüce yaratıcının katında cennete layık olması için dua ederdim. Gâipten bir ses tarih düşerek dedi ki Allah onu cennette rahmetine nâil kıldı.”

⁴ 182b SE

şerîfelerinde ‘Abdu’l-ġanî-zāde Nādirî Efendi didüğü kaşîde-i ıurfe-nikâtdan ba’z-ı ebyâtdur¹:

Kān-ı ‘irfān-ı İllāhî baħr-ı şer‘-ı Aħmedî
Sa‘d-ı millet seyid-i ümmet imāmü’l-muttaķın

Māh-ı ‘ālem-tāb-ı dāniş mihr-i raħşān-ı kemāl
Ka‘be-i erbāb-ı biniş ravza-i rāy-ı rezīn

Mecma‘u’l-baħreyn-i ‘ilm ü ma‘rifetdür meşrebüñ
Anda Hızr-ı ħāl ve Mūsā-yı şerī‘at hem-nişin

İsm ü resm-i Muştafāya vāriş-i vāħid olan
Müftî-i devr-i zemān ‘allāme-i rû-yı zemīn

Ġanî-zāde Efendi Şun‘u’llāh Efendi’ye istinād ile menāşib-ı celīleye terfī‘ olunduġda ‘Azmî-zāde Efendi bu ġüne kıt‘a-perdāz olmiş idi²:

Çerāġ idin beni dūnyā disün ki olmaz imiş
Şerār-ı bû Lehebî çün çerāġ-ı Muştafāvî

el-Mevlā ‘Abdu’l-bāķī (ıursun-zāde Efendi³) {Beķāyî}

Devlet-i Süleymāniyye evāħirinde müddet-i ‘ömri āħir olan Şaħn müderrislerinden ıursun⁴ Efendi’nün maħdūm-ı kebîr-i ercūmendi Beķāyî muħalleş ıursun-zāde Efendi’dür. ıoġuz yüz elli senesinde ıırāzende-i ħil‘at-i vücūd ve ħirāmende-i şaħn-ı şühūd olup temyîz-i siyāh u sefid ve tenķîd-i cevāhir-i dāniş ü dîd eyledüġde i‘dād-ı levāzım-ı isti‘dād ve imdād-ı feyz-i İllāħiden istimdād eyleyüp ‘ulemā-yı ‘aşrdan kırġ aķçe ile Eski İbrāħīm Paşa müderrisi olan Bostān-zāde Efendi ħidmetlerinden istifāde ve Rüstem Paşa Müderrisi ‘İvāz Efendi meclislerinde tekrîr-i taķrîr ü i‘āde eyleyüp ba‘dehu Şaħn Müderrisi Şeyħî Efendi cenāblarına ittişāl ve Şāliħ

¹ 309a E

² kıt‘a//idi:dimişdür SE

³ - SE

⁴ 311b R1

Mollā Efendi dārü'l-ifâdesinde iştiğāl itmiş idi. Ba'dehu Şeh-zāde müderrisi olan Ebu's-su'ūd-zāde Aḥmed Çelebi āstānesine intisāb ve ḥidmet-i şeref-i i'ādelerinden şeref-i cevherīn¹ iktisāb eyleyüp nice zemān ḥalqa-i erbāb-ı isti'dāda zīver ve miyāne-i bend-i silk-i gevher olmuş idi. Ba'dehu vālid-i mācidleri ḥidmetine vāşıl ve dāḥil-i silkü'l-le'āl-i emāşil olup toḡuz yüz yetmiş üç tārīhinde vāқи' Ḥāmid Efendi nevbetinde şeref-i mülāzemetlerine nā'il oldu. Evvelā yigirmi beş aḡçe ile Edrine'de Çuḡacı Ḥācī Medresesi'ne, ba'dehu otuzla Dimetoḡa'da Oruc Paşa Medresesi'ne, ba'dehu kırḡla Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi'ne müderris ve bünyān-ı 'ilm ü 'irfānı mü'essis olup 'azlı ḥālinde ḡacc-ı Beytü'llāhu'l-ḡarām² ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü'l-enām عليه افضل السلام³ itmiş idi. Toḡuz yüz toḡsan Zi'l-ḡa'de'sinde Ḥusrev-zāde yirine 'Alī Paşa-yı 'Atīḡ Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ders ü taḡḡıḡ itmiş idi. Toḡsan beş Zi'l-ḡa'de'sinde vālid-i merḡūm yirine Edrineḡapusu'nda vāқи' Mihrümāḡ Sulṡān pāyesin cāygāḡ eyledi⁴. Toḡsan toḡuz Cemādiye'l-ülā'sında Dāmād Efendi yirine Şaḡn-ı Şemān ile bermurād olmuş idi. Biñ bir Cemādiye'l-āḡire'sinde⁵ Şeyḡī Efendi maḡdümü 'Abdu'r-raḡīm Çelebi yirine Sulṡān Selīm-i Ḳādīm Medresesi ile tekrīm olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḡa'de'sinde Levḡ-ḡān İbrāḡīm Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi'ne terfī' olındı. Biñ üç Rebī'u'l-evvel'inde Küçüḡ Muşṡafā Efendi yirine Mekke-i müşerreḡe ḡazāsı ile teşrīf olunmuş idi. Bir aydan soñra 'azl olup Selīmiyye-i Edrine'de⁶ ḡalefleri olan Ḳuş Yaḡyā Efendi taḡlīf kılındı. Māḡ-ı Cemādiye'l-āḡire'de Kemāl Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḡazāsı eşheb-i iḡbāllerine cilvegāḡ oldu. Biñ dōrt Muḡarrem'inüñ evāḡirinde İmām-zāde yirine ḡazā-yı Baḡdād'a naḡl olup ḡabūl itmemeḡle 'azl iḡtiyār eyledi. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-ülā'sında Bostān-zāde maḡdümü Meḡemmed Efendi yirine Selānik ḡazāsı virilmiş iken Seyrek-zāde Efendi⁷ rikāb-ı ḡümāyūna ruḡ'a ref' itmegiñ ḡaṡṡ-ı şerīfle virilüp seḡeri el öpmekde cem' olmuşlar idi. Ġarā'ib-i vaḡā'i'dendür. Biñ beş Cemādiye'l-āḡire'sinde Naḡīb Yaḡyā Efendi yirine Üsküdār ḡazāsı tevḡīh olındı. Biñ altı Şa'bān'ında 'azl olup Bostān-zāde maḡdümü Muşṡafā Çelebi mesned-nişīn-i ḡükümetleri oldu. Biñ yedi Şevvāl'inde Şeyḡī Çelebi yirine Mardin ilḡāḡıyla Āmid ḡazāsını ḡabūl itmişler idi. Biñ sekiz Şevvāl'inde Sire ḡazāsı Bayındır ve Aḡḡaḡoyunlu

¹ i'ādelerinden//cevherīn:i'ādeleri şerefīn E, SE

² Beytü'llāhu'l-ḡarām:Beytü'l-ḡarām R1, E

³ "Selāmın en fāziletlisi onun üzerine olsun."

⁴ Toḡsan//eyledi:- E

⁵ Ülāsında R1

⁶ Selīmiyye-i Edirne'de:Edirne Selīmiyyesi'nde SE

⁷ - SE

każaları¹ ile mevleviyyet olup bunlar nakl olındı. Biñ tokuz Cemādiye'l-āhire'sinde ferāğat eyleyüp manşib-ı mezbūr La'lī Çelebi'ye 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde Kemāl Efendi yirine Selānik każası ihsān² olınmış idi. Biñ on Şafer'inde 'Arab Sinān yirine Yeñişehr każāsına tebdil olındılar. Biñ on bir Muħarrem'inde 'azl olunup Emīr 'Alī k̄a'im-maķām-ı hūkūmetleri oldı. Biñ on üç Muħarrem'inde maħrūse-i Burūsa'ya hākim oldılar. Māh-ı Cemādiye'l-ūlā evāħirinde ma'zūl olup manşib-ı mezbūr Muzaffer Efendi'ye muķarrer kılındı. On dört Zī'l-ħicce'sinūñ evāħirinde Muşlī Efendi yirine Mısr-ı Kāhire hūkūmeti ile nūcūm-ı iķbāli zāhire oldı. On beş Ramazān'ınūñ sekizinci günü k̄azī iken intiķāl idüp ķarāfe-i kūbrāda defn olındı. Manşib-ı maħlūl Mekke'den ma'zūl 'Abdu'l-cebbār-zāde Efendi'ye tevcih olındı. Yevm-i defni yevm-i 'aẓīm-i meşhūd ve ifrāt-ı³ du'ā vü şenā ile hengām-ı maħşūl-i taķrīr-i şühūd idi.

Mevlānā-yı merķūm ğavvāş-ı cevāhir-i 'ulūm, 'ucb ü riyādan mütecānib, meczūb-naķş-ı leyyinü'l-cānib, ihvān ile mu'aşerete mā'il, meftūn-ı neşr-i fezā'il, müṭāla'a-i kütüb-i mütedāvileye şedīdü'l-iştigāl ve taħrīr-i bediħiyyāt-ı ħavāṭıra berīdiyyü'l-isti'cāl, ğonce-i ra'nā gibi dā'imā cüz'dānı der-bağal ve muşāħabet-i 'ilmiyyede bülbül gibi⁴ bī-tevānī vü kesel, te'līfatı bīrūn-ı dā'ire-i taħrīr ü ihsā, taħrīrātı şaħā'if-i çemen gibi⁵ lā-yu'add velā-yuħşā, şāfi-fu'ād, şāliħ-i pāk-i'tiķād idi.

Mısr'a giderken bu ħaķīr vedā'a varmış idüm. Gemiye girmek eşnāsında deryā-yı bī-pāyāna nażar idüp bir miķdār ğavṭa-i deryā-yı efkār itdükden şoñra buyurdılar ki "Āyīne-i rū-yı deryādan şüret-i fenā göründi⁶. Min-ba'd bu seferden 'avdet muħāl ve yārān ile ğörüşmek münselibü'l-iħtimāldür."

Āşināsından Sitānbulūñ kesildük Nev'īyā

Tīğ-i bürrān oldı bu deryā-yı 'ummān arada

mażmūnı ile ħiṭāb idüp istiħlāl-künān, tevdī'-i yārān itmişler idi. Bu beyt nuħbe-i ğüftār-ı ğüher-bārıdur⁷:

¹ 312a R1

² 309b E

³ Ve ifrāt-ı:vāfir SE

⁴ Bülbül gibi:- SE

⁵ 183a SE

⁶ Nümāyān olup SE

⁷ Bu//bārıdur:- SE

Geh ü bī-gāh yolumda dime pā-māl olmaz
Hākden fark idemezsün anı cānā yir olur

Meḥemmed Çelebi: “Meḥemmed Çelebi” nām bir maḥdūm-ı kerīmi zuhūr itmiş idi. H̄āce Efendi'den mülāzım olup kırk aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ on iki Zī'l-ḥicce'sinde intikāl eyledi. Maḥdūm-ı kerīm ü nebīh, ḥasenü'l-aḥlāk u vecīh, ma'ārif-i cüz'iyede māhir, mir'āt-ı cebīn-i şafā-şifātından envār-ı necābet zāhir idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-mü'min ('Abdu'l-mü'min Efendi¹)

Ṭoḳuz yüz elli ḥudūdında ser-nihāde-i āstān-ı 'ālem-penāh-ı² vücūd ve ruḥşat-yāfte-i temeşşül-i meclis-i şühūd olup taḥşīl-i 'ilm ü 'irfāna bezl-i mechūd ve rūd-ı şīrīn-i zülāl-i taḥkīk u īkāna vürūd eyledükden sonra şadr-ı 'ālī-ḳadr Şālīḥ Mollā Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle kām-revā olmuşlar idi. Rāh-ı dūr u dırāz-ı ḥaḳā'ik-perdāzīde seyr-i nişīb ü firāz iderek kırk aḳçe ile Burūsa'da Arslaniyye'den ma'zūl iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan sekiz Zī'l-ḳa'de'sinde Bostān-zāde Efendi maḥdūmı Meḥemmed Efendi yirine Murād Paşa Medresesi i'tā olındı. Biñ iki Şevvāl'inde Ḥamza Efendi yirine Burūsa Sulṭāniyyesi'ne terfī' olındı. Biñ altı Zī'l-ḥicce'sinde Edhem-zāde Şeyḫī Efendi yirine Şaḥn'a gelmiş idi. Biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Kāmī-zāde³ yirine Bağdād-ı dārū's-selām ḥükümeti ile maḳzī'l-merām⁴ olmuş idi. Biñ on Muḥarrem'inde 'azl olunup Sa'dī-zāde Efendi⁵ ḳazā-yı Bağdād ile ber-murād oldu. On iki Zī'l-ḳa'de'sinde Ṭursun-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine mükerreren Bağdād ḳazīsī oldılar. On dört Zī'l-ḥicce'sinde 'azl olunup ḥükümet-i Bağdād İsmā'īl Efendi'ye tefvīz olındı. On beş Rebī'u'l-āḥir'inde Ḥaleb'e gelüp tarīḳ-ı berde Celālī iḥtilālī olmaḡın İskenderun iskelesinden bir İngiliz ḳalyonına binüp iḡrāḳ-ı bādbān-ı himmet ve tevcih-i sükkān-ı 'azīmet eyledükde Duḳa gemileri sedd-i rāh ve reh-zenān-ı Fireng-i la'īn mānend-i ḳazā-yı nāḡāh olup refīḳı olan Müslimīn ile esīr ve ehl-i keyf olmaḡla çok zemān⁶ geçmedin zülāl-i ḥayātdan sīr olmuş idi.

¹ - SE

² 'ālem-penāhı:- SE

³ Kāmī-zāde:Kāmī Efendi SE

⁴ 312b R1

⁵ - SE

⁶ 310a E

Merhūm-ı merķūm merkez-i dā'ire-i 'ulūm, bī-naẓīr dānişmend, her kemālden behremend, üslūb-ı maḥāzır u şukūkda māhir, muḥāzarāt ü edebiyyātda naẓiri nādir, kaẓāsında ḥākim-i 'ādil, varduğı manşıb 'abdu'l-Mü'min ıķlīmine mu'ādil idi.

Mercūdur ki ibtilā-yı esr ü ḥabs ü zindāna 'ivaẓ naḥl-i āzād-ı ravza-i rızvān ve ferş-i istebraķ-ı cinān üzere ḥırāmān ola. ¹بمنه تعالى

el-Mevlā Sinān (Tiremola²)³

Vilāyet-i Aydın dāḥilinde “Güzelḥişār” nām şehr-i meşhūrdan zuhūr itmişdür. Şadr-ı 'ālī-ḳadr 'Abdu'r-raḥman Efendi'nüñ tezkirecilik ḥidmetinden mülāzım ve semt-i kaẓāya 'āzim olup Şire ve Alaşehir emşāli bilād-ı celīleye vālī olmuş idi. Üveys Paşa ve Ramaẓān Paşa ḥānedānına ḳarābet-i muşāheret ile intisāb ve müfettiş-i emvāl olmağla cem'-i tecemmül-i bī-ḥişāb eyleyüp şānına nisbet rütbe-i kaẓāya nigāh-endāz-ı taḥķīr ve mevleviyyet hevesine şehbāz-ı himmeti hevā-gīr olmuş idi. Diyār-ı Engürüs üzere serdār olan şadr-ı a'zam-ı 'ālī-şān İbrāhīm Paşa-yı cihān-baḥşā dergāhına ilticā ve bu ümniyyenüñ ḥuşūli için tertīb-i muḳaddimāt-ı recā eyleyüp biñ tokuz tārīḥinde Veysī Efendi yirine kaẓā-yı Şire mevleviyyet olup serdār tarafından bunlara 'ināyet olunmuş idi. Şeyḥü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi temķin itmeyüp “Tiremola” laķabından ğayrı nesneyi müfid olmadı. Biñ on Şa'bān'ında Şeyḥ-zāde maḥlūlinden Balıkesri'de Yıldırım Ḥān pāyesi ile tesliyet olındı. Ba'dehu Birgi kaẓāsı mevleviyyet olup bunlara himmet olındı. Ol mertebe murāda vuşul fayşal-resīde-i ḥuşul olduğdan soñra ma'zūl olup biñ on beş ḥudūdında manşıb-ı ḥayātdan munfasıl ve zıll-ı zā'il-i şu'ūnı muẓmaḥill oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i aḥlāķ ile meşhūr, yārān ile mu'aşerete mā'il, esbāb-ı iḥtişāmı kāmil, şöhrete ḫālib, ḥayrı şerrine ğālib idi.

el-Mevlā 'Abdu'llāh bin Muştafā (Vaḥyī-zāde⁴) {Ḥilmī}

Manastır müderrisi iken 'aşr-ı Süleymānī'de intikāl iden Vaḥyī-zāde'nüñ maḥdūm-ı āzādesi ve şāriḥ-i *Muġni'l-lebīb* olan Şeyḥ Edīb'ünñ hemşire-zādesi ve terbiyet-yāfte-i edīb-i ifādesidür. Ḥāl-i ḥuceste-ḥilālinden aḥz-ı muḳaddimāt-ı 'ulūm ve

¹ “Yüce Allah'ın lütfuyla...”

² Güzelḥişārī Sinān Efendi Tiremola SE

³ Bu biyografi E'de 309b'de sayfa kenarında bulunmaktadır.

⁴ Vaḥyī-zāde: Vaḥyī-zāde Ḥilmī Efendi SE

teşyîd-i mebânî-i mantûk u mefhûm eyleyüp hacr-i hücre-i şalâh u 'iffetde neşv ü nemâ bulduqdan sonra tarîk-ı sa'âdet-refîk-ı 'ilm ü 'irfânda cilve-nümâ olup Vâlide müderrisi iken Mollâ Ahmed Efendi hizmetlerinden mu'îd-i sâni ve seksan¹ yedi evâhîrinde olan tevzî'de mülâzemetle nâ'il-i emânî olmuş idi. Ba'dehu şadâretleri hâlinde müzekkir ve medâris-i celîlede 'aţâyâ-yı cezîlelerine² şâkir olup kırk akçe ile Zeynî Çelebi Medresesi'nden ma'zûl iken biñ üç Cemâdiye'l-âhîre'sinde Hayre'd-dîn Efendi mahlûlinden Muştafâ Paşa Medresesi i'tâ olunmuş idi. Biñ altı Şa'bân'ında Şûfî Mehemmed Efendi yirine Yeñi³ 'Alî Paşa Medresesi'ne nakl olındı. Biñ yedi Ramazân'ında Vezîr-i A'zam İbrâhîm Paşa Serâyı önünde Haydar Paşa Müderrisi İpekli Mehemmed Efendi ile muhâvere vü mücâvebe, belki muhârebe vü muğârebe eyleyüp uzun yeñli şûflarınun yeñleri qopunca çekişdüklere için ikisi dahı ma'zûl ve murğ-ı şikeste-bâl gibi menkûb u mahzûl olup⁴ 'Alî Paşa, Bahşî Efendi'ye, Haydar Paşa, Karaca Ahmed Efendi'ye virilmiş idi. Kırk iki günden sonra Şûfî Mehemmed Efendi yirine Kalendar-hâne pâyesine şu'ud ve ol muğârebeden haylî sûd eyledi. Biñ tokuz Zî'l-ka'de'sinde hâlâ şeyhü'l-İslâm, veliyyü'n-ni'am-ı enâm⁵ olan Ahî-zâde Hüseyin Efendi hazretleri yirine Şahn-ı Semân'a qadem-i himmet başdılar. Biñ on bir Muharrem'inün selhinde Yavuz Efendi yirine Şeh-zâde Medresesi'ne ferş-i seccâde eylediler. Biñ on bir Zî'l-ka'de'sinde selef-i bâhirü's-şeref-i sâlifleri⁶ Hüseyin Efendi hazretleri yirine Süleymâniyye dârü'l-ifâdesin maqâm, biñ on üç Şafer'inde Yavuz Efendi yirine Dârü'l-hadîs-i Süleymâniyye ile kesb-i nâm ü kâm idüp sene-i mezbûre Cemâdiye'l-ülâ'sında Hâkânîyye-i Vefâ'da Hüseyin Efendi hazretlerine câ-nişîn ve şem'-i mihrâb-ı 'izz ü temkîn olup biñ on dört Rebî'u'l-evvel'inde Şerîf Efendi yirine Haleb kazâsı ile nâ'il-i maţlab oldılar. On beş Rebî'u'l-âhîr'inde 'Abdu'l-kerîm Efendi mahlûlinden Medîne-i Münevvere kazâsına tebdîl ve âftâb-ı 'âlem-tâb gibi ol burc-ı şerefe tahtvîl olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde ma'zûl ve yirine Sa'dî-zâde Efendi hâkim-i harem-i Resûl olmuş idi. Ol esnâda mansıb-ı hayâtdan munfaşıl ve 'âlem-i bâkiye muttaşıl olup mürrü'l-fiţâm-ı haber-i 'azl ile telh-kâm olmadın peymânesi tolmış ve câm-ı fenâdan mest-i üftâde olmuş idi. Hâk-i pâk-i Bakî'de medfûn ve gencîne-i hayât-ı ebedîye maqrûndur.

¹ 313a R1

² Celîlelerine SE

³ Eski SE

⁴ 183b SE

⁵ Veliyyü'n//enâm:- SE

⁶ Şeref-i sâlifleri:şerefleri SE

Mevlānā-yı merķūm naħl-bend-i elvān-ı ‘ulūm, dāniřmend-i bī-mānend ve envā’-ı ma‘ārifden hissemend, nīk-ħaşlet, ĥoř-řoħbet, merd-i müsellem, vücūd-ı mūkerrem idi. *Tezkiretü’ş-şu‘arā*’da “Ĥilmī” maħlařı ile mezkūr¹ ve ba‘z-ı eř‘ār-ı güher-bārı meřūrdur. Müretteb *Dīvān*’ı ve zemānında ‘ilm ü ma‘rifetle ĥaylī nām ü niřānı var idi.

el-Mevlā Emīr ‘Alī² (Adanalı Emīr ‘Alī³)

Mevřūf-ı řıfat-ı ednā’l-arz olan belde-i Adana’dan zūhūr ve pertev-i sa‘ādet-i siyādet ile ĥurre-i aħvālini pūr-nūr idüp tařřıl-i bıdā’a-i ‘ilmiyye⁴ itdükden řoňra ārzū-yı merātib-i ‘aliyye eyleyüp ba‘z-ı eřrāfdan iħrāz-ı řeref-i mülāzemet ve iřrāf-ı řüref-i medārise himmet eyleyüp kırk aķçe ile Tūťı Laťıf Medresesi’nden munfařıl iken toķuz yüz toķsan sekiz Receb’inde Maħmūd Efendi maħlūlinden Kepenekci müderrisi olmiř idi. Biň bir Muħarrem’inde Aķřeyħ yirine Tırabozın fetvāsına terfi‘ olındı. Biň iki Muħarrem’inde ‘azl olup⁵ Ĥızr Efendi seccāde-niřin-i ifāde vü iftā olmiř idi. Biň üç řa‘bān’ında Tebrīz ĥazāsı mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Biň dōrt senesi evāsıtında Gence Ķāzīsı Mollā řeyħūm ile mübādele-i manřıb eylediler. Biň beř Cemādiye’l-ülā’ında řeyħūm yirine tekrār Tebrīz ĥazāsı müyesser oldı. Biň altı řafer’inde ĥabūl itmeyen řeyħī Efendi yirine Naħcivān ĥazāsına naħl olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āħire’sinde ol maķūle mevleviyyetler ĥuzāta tevzī‘ olınmaĥla zārūrī tevdī‘ itdiler. Biň yedi Rebī‘u’l-evvel’inde řāniyen Naħcivān ĥazāsı iħsān olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ‘azl olup manřıbı Ķaraĥı Sa’dī-zāde’ye virildi. Beř altı sene mūkedderāt-ı dūnyeviyyeden bī-pervā⁶, kūře-niřin-i ‘azl ü inzivā olup biň on üç řafer’inde Ķābil ‘Alī yirine Mar’ař ĥükümeti ile nihāl-i āmāli bālā-keř oldı. Sene-i mezbūre Zi’l-ķa‘de’sinde ‘azl olup Ĥubbī Mollāsı oĥlı řems Ķelebi mesned-efrūz-ı ĥükümet oldı. Biň on dōrt řa‘bān’ında Gümiřayaķ yirine mūkerrenen Mar’ař ĥazāsı müyesser oldı. Biň on beř senesi evāħirinde pā-yı ‘izzetleri mūrte’iř ve pāye-i manřıb u cāhdan ĥaťā-kerde-i laĥziř olup ol eřnāda irtihāl ve ‘ālem-i üns ü ĥuzūra intikāl eyledi. Ķazā-yı Mar’ař ol eřnāda ĥuzāt-ı ĥařabāta virilmiř idi.

¹ Meřūr R1, E

² Emīr ‘Alī:‘Alī SE

³ Emir ‘Alī:‘Alī Efendi SE

⁴ 310b E

⁵ 313b R1

⁶ Pervā ve SE

Mevlānā-yı merķūmuñ keyfiyyet-i hāli ancak bu mertebe ma'lūm olmağın şeyyād-ı nādire-gū-yı yera'a, الكذاب من يتحدث بكل ماسمعه¹ tōhmetinden iħtirāz ve hıfz-ı lisān-ı kışşa-perdāz eyledi.

el-Mevlā 'Alī (Gümişayağ)

Pā-yı zemīn-pūyında 'arec ve naql ü hareketinde hārec olmağın "Gümişayağ" lağabı ile meşhūr-ı āfāk² olmuş idi. Tarīķ-ı 'ilme sülūk ve hareket-i leng ü lūk idüp ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle bekām ve yegān yegān merātib-i medāris ile mazhar-ı ikrām olduğdan soñra kām-şümār-ı tarīķ ve uzunca ova merħalesinde germ-nigāh-ı iltifāt-ı refīķ-ı şefīķ iken biñ yedi Rebī'u'l-evvel'inde³ 'Alā'e'd-dīn Tekyesi elli aķçe ile medrese i'tibār olup bunlaruñ 'unvān-ı berāt-ı iştihārı kılınmış idi. Daķķāķ u ceffār ve zamīr-şinās-ı kibār olmağla sene-i mezbūre dāhiline mutaşarrıf olduğı medrese pāye-i Şahñ i'tibār olup rīşe-i mollāyāne-tırāz-ı hāşiye-i gāşiyesi kılındı. Biñ on üç Cemādiye'l-ülā'sında kabūl itmeyen La'lī Çelebi yirine Trablus-ı Şām kazāsı ile vāşıl-ı kām olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında 'azl olup Yumurta Vā'izi Mevlānā Hālīmī mesned-nişīn-i hūkūmeti oldu. Biñ on dört Receb'inde intikāl eyleyen Ğazālī-zāde yirine Mar'aş kazāsı mecrā-yı zülāl-i hūkm ü imzāsı olmuş idi. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Nesīmī-zāde maħlūlinden Arzırūm kazāsına tebdil⁴ olındı. Biñ on beş evāhirinde bezm-i cihāndan ayağ çeküp cām-ı ecelden bī-hūş ve ğalţān-ı hulle vü istebraķ-ı nüzhetgāh-ı sürüş olmuş idi. Manşıb-ı maħlūl Şānī Efendi'nüñ 'ıķd-ı gerden-i cāhı kılındı.

Mevlānā-yı mezbūr za'f-ı 'ilm ü kuvvet-i kalb ile meşhūr, 'ulemā-yı sādeden idi.

el-Mevlā 'Alā'e'd-dīn⁵ (Hevāncı 'Alī el-Manavī)⁶

Menşe'-i evğād-ı Manavğād olan 'Alā'iyye diyārından neş'et ve taħşil-i neşve-i kabiliyyet eyleyüp İstanbul'a geldükde الكاسب حبيب الله¹ mazmūnını dil-i āgāhına

¹ "Her duyduğunu anlatan yalancının ta kendisidir."

² 184a SE

³ Rebī'u'l-evvel'inde:Zi'l-ka'de'sinde SE

⁴ Naql SE

⁵ 'Alā'e'd-dīn: 'Alī SE

⁶ SE'de sıralaması değışmektedir fakat akabindeki biyografi ile birlikte sıralama düzelmektedir. 183b SE

kıblegāh² itmiş idi. Eski ‘Alī Paşa Cāmi’i mukābilinde “Hācī Meḥemmed” nām ṭabībūn deste-zen-i hāven-i eczāsı ve terākīb-i³ ‘Arabiyye vü eczā-yı fūnūn-ı edebiyeden bedel muşliḥ-i eczā-yı terkīb ve mürebbāsı olmağla “Hevāncı ‘Alī” dimekle şöhre-bend, ba‘dehu ṭarīḫ-ı ‘ilme heves idüp dānişmend olmuş idi. Ba‘zı ekābir-i ‘aşra intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eyleyüp⁴ ğayr-ı vāḳı‘ vāḳı‘alarla sāde-dil-i ekābiri teşḫir ve merātib-i medārisi vāḥiden ba‘de vāḥidūn iḥrāz itmek için ḥüsn-i ta‘bīr itmiş idi. Karīne-i ḥāl kırk aḳçe medreseden infişāl üzere iken ṭoḳuz yüz ṭoḳsan Receb’inde Nişāncı-zāde yirine Eyyüb’de Cezerī Kāsım Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ iki Zi’l-ka‘de’sinde Ca‘fer Efendi yirine Süleymāniyye-i İznīḳ pāyesine terfī‘ olındı. Biñ üç ḥilālinde vāḳı‘ cülūs-ı Meḥemmed Ḥānī ‘aḳabinde Vālide Sultān ḥāzretleri şefā‘ati⁵ ile Ḳuds-i Şerīf pāyesiyle yüz yigirmi aḳçe vazīfe-i teḳā‘ūd iḥsān olunup medresesi selefine tevcīḥ olındı. Biñ on iki Rebī‘u’l-āḫir’inde ‘Ömer Sükūtī yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsıyla mazḥar-ı ikrām olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup manşīb-ı mezbūr ‘Alī Beg-zāde Şāḥ Efendi ḥidmetlerine⁶ cāygāḥ olmuş idi. Biñ on beş senesi evāḫirinde müddet-i ḥayātı temām ve eczā-yı vücūdı fersūde-i daḳḳāḳa-i eyyām oldı.

Mevlānā-yı mezbūr biḡāne-i ‘ilm ü şu‘ūr, şahş-ı ğarībū’l-eṭvār, u‘cūbe-i ṭurfe-kār, uḫḫūke-i rüzgār idi.

el-Mevlā Muşliḥi’ d-ḏīn (Kātib-zāde Mu‘īdī Manav Muşliḥi’ d-ḏīn)

Zülāl-i ‘ilm ü ‘irfānı şafaḫāt-ı aḫvāline icrā ve işlāḫ-ı nefis-i kāfir-mācerā idüp Kātib-zāde Zeynī Efendi’nüñ ḥidmet-i i‘ādesinden mülāzım ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı mütedāvileye müdāvim olmuş idi. Kırk aḳçe ile Burūsa’da Müftī Aḫmed Paşa Medresesi’nden ma‘zül iken biñ beş Ramazān’ında Mubaşşır-zāde yirine Şāḫḳulı müderrisi olmuş idi. Biñ on bir Ramazān’ında ‘Abdu’l-laṭīf-zāde Efendi⁷ yirine Muştafā Paşa Medresesi’ne taḫrīk olındı. Biñ on iki Cemādiye’l-ülā’sında Şaruḫānī Muşlī Çelebi yirine “Ḳapluca” dimekle ma‘rūf Ḥudāvendigār Medresesi pāyesine terfī‘ olındı. Biñ on üç Rebī‘u’l-āḫir’inde Emīr ‘Alī yirine Amāsıyya fetvāsına

¹ “Çalışan, Allah’ın sevgilisidir.”

² 314a R1

³ Terkīb-i SE

⁴ 311a E

⁵ ḥāzretleri şefā‘ati:recāsı SE

⁶ Efendi ḥidmetlerine:Efendi’ye SE

⁷ - R1, E

īṣāl olunmuş idi. Qabūl itmeyüp selefi ibkâ olındı. Biñ on beş evāhirinde intikālî mesmū‘dur¹.

Mevlānā-yı mezbūr meziyyet-i ‘ilm ü şalāhla meşhūr, Manavlar meyānında ser-efrāz, Fāzıl-ı Ṭablāvī² gibi mümtāz idi.

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Eşek Arusu)

“Eşek Arusu” demekle meşhūr ve zemzeme-i iştihārı bu mertebeye maqşūrdur. Ba‘zı ‘ulemādan mülāzemetle kām-revā ve bilād-ı Mıṣriyye’de mutaşarrıf-ı manşib-ı każā olup Bülbeys każāsından ma‘zūl iken ya‘sübü’l-Müslimīn, emīn-i devlet ü dīn Mısr Beglerbegisi Yavuz ‘Alī Paşa’ya intisāb ve nigāh-ı iltifātından iktisāb-ı feyz-i bī-ḥiṣāb idüp ol āşaf-ı gerdūn-gulām, mühr-i vezāretle ikrām olduqda;

ان الكرام اذا ما اسهلوا ذكروا
من كان يألفهم فى المجلس الخشن³

mefhūmı üzere biñ on iki Zi’l-ka‘de’sinde Tezkireci Aḥmed Efendi yirine kaṭ‘-ı pāye için Kaḡu Aġası Ġāzanfer Aġa Medresesi iḥsān⁴ olındı. Ba‘de eyyām Şıkkışānī ilḥākı ile maḡalle każāsı mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olunmuş idi. Ba‘de inqıżā’i’l-müddet sefer-i āḡiret için i‘dād-ı ‘uddet eyleyüp biñ on beş senesi evāhirinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāh-ı ḡāl ile meşhūr, ‘ilmi nā-ma‘lūm, zātı emr-i mevḡūm⁵ idi.

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Tāce’d-dīn-i Şahḡāf⁶)

Anaṭolı diyārından gelüp tāc-ı ‘ulemā ile ser-efrāz ve meyān-ı⁷ emşālinde mümtāz olup ba‘z-ı ‘ulemādan iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede

¹ İntikālî mesmū‘dur:intikāl itmiş idi SE

² Ṭabl-bāz SE

³ “Saygın kişiler rahata erdiklerinde sert ve sıkıntılı ortamlarda kendilerine sıcaklık gösterenleri unutmazlar.”

⁴ 314b R1

⁵ Mefhūm R1

⁶ Tāce’d-dīn-i Şahḡāf:Şahḡāf Tāce’d-dīn SE

⁷ Mişāl-i SE

müdāreseye himmet itmiş idi. Kırk akçe medreseden ma‘zül iken Aḥmed Çelebi yirine Edrine’de Şeyḫī Çelebi müderrisi olmuş idi. Ba‘dehu ‘azl olunup medresesi ‘Abdu’l-ḡanī Efendi’ye virildi. Biñ on iki Şafer’inde belde-i Kaşamomı’da vāki‘ Atabeg Ğāzī Medresesi fetvāsı ile tevcīh ve pāye-i Şaḥn ile terfīh olındı. Biñ on üç Rebī‘u’l-evvel’inde Taşköprī’de Muzafferü’-d-dīn Medresesi’ne naql olındı. Ol medresede ifāde vü iftā üzere iken biñ on beş senesi evāhirinde ‘azm-i ‘ālem-i beḡā eyledi¹.

Mevlānā-yı mezbūr “Şaḥḥāf Tāce’-d-dīn” laḡabı ile meşhūr, ḡammāl-i esfār-ı dīniyye, dellāl-i şaḡā’if-i yaḡīniyye idi.

el-Mevlā Sinān (Astarıcı Sinān)

Vilāyet-i Ḥamīd a‘mālinden “Borlı” nām kaşabadan zuhūr idüp “Astarıcı Sinān” dimekle meşhūr olmuş idi. Işlāḡ-ı nesīc-i isti‘dād itdükden soñra ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle ber-murād olup menāzil-peymā-yı tarīḡ-ı tadrīs ve kırkdan ‘azli ḡālinde meşḡale-i ‘ilm ü ‘ibādete enīs iken vezīr-i dil-pezīr-i melek-sīmā, ḡādim-i devlet-i Aḡmediyye Ḥāfız Aḡmed Paşa ḡidmetlerine intisābı ve ḡuḡūḡ-ı sābıḡa-i sa‘ādet-iktisābı olmaḡın biñ on Cemādiye’l-ülā’ında bināsına şürü‘ itdükleri medrese-i refī‘u’l-bünyān ibtidā bunlara iḡsān olındı. Biñ on üç Rebī‘u’l-evvel’inde Cenābī-zāde yirine Ḳalender-ḡāne pāyesine terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde Ḳaraca Aḡmed Efendi yirine Edrine’de Cāmi‘ardı pāyesine naql olunup ḡabūl itmemele ‘azl iḡtiyār eyledi. Üç sene miḡdārı mübtelā-yı ‘azl ü ḡirmān ve bevādī-i züll-i² hevānda ser-gerdān olup biñ on altı Şafer’inde Celeb Muşliḡi’-d-dīn yirine Sinān Paşa Sulṡānī pāyesine vāşıl ve tekye-zen-i rāḡatkede-i ser-menzil olmuş idi. Çünki gerdūn-ı dūn u baḡt-ı vārūn³ cevri ü cefāda hemdest ü hem-kār ve sipihr-i ḡaddār ṡālī‘-i nā-sāzḡārına cānibdār olmuş idi, derdmende ḡün göstermeyüp, belki emān ü zemān virmeyüp sene-i mezbūre Zī’l-ḡa‘de’sinde nā-kām ü nā-ümmīd, ‘āzim-i ṡarab-ḡāne-i cāvīd oldı. Medrese-i maḡlūle Muḡarrem Efendi’ye⁴ tevcīh olındı.

Merḡūm-ı mezbūr ḡüsn-i ḡāl ile meşhūr, şāliḡ-i⁵ şāfi-fu‘ād, mü‘min-i pāk-i tiḡād idi.

¹ 311b E

² züll ü SE

³ Vāj-gūn SE

⁴ 184b SE

⁵ şāliḡ ü SE

Ġarā'ib-i ittifākiyyedendür ki yārān-ı şafā ile müşā'are olunurken ihvān-ı suhan-
dāndan biri;

Yāre şarıldı dildāre şarıldı

vādisinde muḳaffā vü müreddef bir tāze ğazel oḳuyup ol muḳābelede tefekkür ü
taşannu' meyāne girmedin, belki oḳunan ğazel maḳṭa'a irmedin;

Astarcı Sinān daḫı bir astara şarıldı

mışrā'ı bilā-reviyyet bu faḳīrūñ lisānına cārī oldı¹. Bu eşnāda taşradan bir ādem gelüp
merḫūmuñ irtiḫālin ve muşallā-yı Sulṭān Meḫemmed Ḥān'dan vādī-i ḫāmūşāna
intiḳālin naḳl eyleyüp ḫayret-dih-i müstemi'ān oldı.

el-Mevlā Meḫemmed² (Şeyḫ Meḫemmed Çelebi ibni³ Şun'u'llāh Efendi)

Şeyḫü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi ḫazretlerinūñ maḫdūm-ı celīl-i vālā-nesebi,
ḳurretü'l-'ayn-ı 'ulemā Şeyḫ⁴ Meḫemmed Çelebi'dür. Ol nihāl-i ḫadīḳa-tırāz-ı rüşd ü
sedad ve şāḫ-ı şecere-i vālā-amūd-ı nesl-i 'İmād, elvān-ı ezhār-ı ma'ārif ile ārāste ve
envā'-ı şimār-ı letā'if ile pīrāste olup vālid-i mācidleri tarafından ḫil'at-i mülāzemetle
teşrif ü i'zāz olınuḫdan şonra maḫādīm-i kirām, meşā'ih-ı İslām ḳānūnı üzere ser-efrāz
ḳılınup⁵ biñ on dōrt Rebī'u'l-evvel'inde İmām-zāde yirine İsmihān Sulṭān pāyesi ile
ibtidā'en ikrām olındılar. On altı Şafer'inde Mollā 'Alī Efendi yirine Medrese-i
Ḥāşekiyye'ye taḫrīk olup ifāde-i 'ulūm ve icāle-i fūḫūm üzere iken işābet-i 'aynu'l-
kemāl ile sene-i mezbūre Rebī'u'l-āḫir'inde marāz-ı ṭā'ūndan irtiḫāl eyleyüp medrese-i
maḫlūle Kemāl Efendi maḫdūmı Şeyḫ Meḫemmed Çelebi'nūñ 'ıḳd-ı gerden-i ḫāli
ḳılındı. Atbāzārı ḳurbında Ḥūsām Beg-zāde Mescidi ḫaziresinde medfūndur.

Merḫūm-ı merḳūm maḫdūm-ı ma'ālī-rūsūm, 'ālī-himmet, şāḫib-i 'azīmet, sinn-i
şerīfi 'aḳd-ı şānīye vāşıl, şābb-ı fāzıl idi.

¹ 315a R1

² Şeyḫ Meḫemmed SE

³ Şeyḫ//ibni:Maḫdūm-ı SE

⁴ - SE

⁵ "Maḫādīm//ḳılınup" ifadesi SE'de aynı cümledeki "Rebī'u'l-evvel" kelimesinden sonra gelmektedir.

دریغا در ایام فصل جوانی
فرو ریخت برک کل کامرانی¹

el-Mevlā Aḥmed (Taşköprü-zāde)

Şakā'ik-ı Nu'māniyye şāhibi Taşköprü-zāde Efendi'nün maḥdūmı olup kuzāt-ı bilād-ı Şāmiyye'den iken fevt olan Şemse'd-dīn Meḥammed Çelebi'nün maḥdūm-ı güzīni ve pertev-i āftāb-ı zāt-ı rezīnidür. İ'dād-ı meleke-i isti'dād itdükden soñra H̄āce Efendi merḥūmdan mülāzemetle ber-murād olup² kaṭ'-ı merātib ve aḥz-ı revātib iderek kırk aqçe ile cedd-i rāqımu'l-ḥurūf Nişāncı Beg Medresesi'nden ma'zül iken biñ on bir Rebī'u'l-āḥir'inde Tefvīkī-zāde yirine Ḥaydar Paşa Medresesi'ne revnaq-baḥşā olmuş idi. Biñ on iki³ Şa'bān'ında Nāzır-zāde yirine Sinān Paşa'nun medrese-i mebniyyesine taḥrīk olındı. On altı Cemādiye'l-ülā'sınuñ evāḥirinde vefāt ve 'azm-i cennāt-ı 'āliyat idüp medresesi 'Arab-zāde rebībi Maḥmūd Çelebi'ye naşib oldı.

Maḥdūm-ı mezbūr şalāḥ u sedād ile meşhūr, ḥalīm ü selīm, zāt-ı kerīm idi.

el-Mevlā Şeyḫ Meḥammed (İmām Dāmādı Şeyḫi Efendi⁴)

İmām-ı sultānī olan 'Abdu'l-kerīm Efendi'nün dāmād-ı ferḥunde-aḥteri Leyṣī-zāde Şeyḫi Efendi ḥidmetleridür. 'Arā'is-i ebkār-ı efkār-ı 'ilmiyyeye naqd-i vaqt-i a'mārdan şārf-ı nefā'is-i mühūr ve a'lāq-ı cevāhir-i zevāhir-i 'irfāni ḥuliyy ü vişāḥ-ı gerden ü gūş-ı isti'dādı kılmağla reşk-endāz-ı nuḥūr-ı ḥūr kılup 'inān-ı 'azīmetin tarīk-ı pür-tevfīk-ı 'ilme sevq ve Fuṣayl Efendi ḥidmetlerinün kılāde-i iḥtişāşın gerden-i i'tibārına tavk eyledükden soñra toḥuz yüz seksan iki tārīhinde şeref-i mülāzemetlerini ḥā'iz ve def'aten yigirmi beş aqçe ile Ḥāşkūy'de vāqī' Maḥmūd Paşa Medresesi'ne fā'iz olmuş idi. Ba'dehu otuz aqçe ile Taḥtaqāzī Medresesi gülmīḥ-i i'tibārı ile mu'allem, ba'dehu kırk aqçe ile Başcı İbrāhīm Medresesi'nde ser-efrāz-ı 'ālem olup birkaç sene ma'zül ve kūşe⁵-nişīn-i ḥumūl olmuş iken toḥsan iki Ramāzān'ında Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Ḥaydar Paşa Medresesi'ne vāşıl, toḥsan yedi Cemādiye'l-āḥire'sinde Rıdvan Efendi yirine Üskūdār'da vāqī' Mihrümāh Sultān pāyesine nā'il, biñ

¹ "Ne yazık ki gençlik çağında mutluluk gülünün yaprakları döküldü."

² 312a E

³ - R1; Dört SE

⁴ Şeyḫi Efendi:Leyṣī-zāde Şeyḫi Çelebi SE

⁵ 315b R1

bir Muḥarrem’inde Kākül Perīṣān Şeyḫī Çelebi yirine dā’ire-i Şaḥn-ı Şemān’a dāḫil olmuş idi. Biñ dört Şevvāl’inde Rıdḡān Efendi yirine Ğalaṭa każāṣı ‘ināyet olındı. Biñ beş Zī’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup Şarı Muşliḫi’d-dīn mesned-nişin-i ‘izz ü temkīn oldu. Biñ altı Cemādiye’l-āḫire’sinde ḫalefi Şarı Muşliḫi’d-dīn yirine maḥrūse-i Burūsa’ya ḫākim olmuş idi. Biñ yedi Şafer’inde ‘azl olunup manşıbı Kemāl Efendi’ye müyesser oldu¹. Biñ sekiz Zī’l-ka‘de’sinde Kınalı-zāde Ḥasan Efendi yirine tekrār Burūsa każāṣı virildi. Biñ tokuz Zī’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup Bostān-zāde Meḫemmed Efendi mesned-ārā-yı każā oldu. Biñ on üç Şafer’inde Seyfī-zāde yirine Dimetoḫa ilḫāḫı ile Edrine każāṣı iḫsān olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde munfaşıl ve Edrine’ye Ğanī-zāde Efendi vāşıl oldu. Vazīfe-i emşalle müteḫā’id iken biñ on altı Cemādiye’l-āḫire’sinde merāḫī-i dārū’l-ḫulūda müteşā’id oldu².

Mevlānā-yı mezbūr maḫāsin-i aḫlāḫ ile meşḫūr, ‘örfiyyātı ğālib, zikrūn bi’l-ḫayra ṭālib idi.

el-Mevlā Yahyā bin Dervīş (Kuş Yahyā Efendi)

Evā’il-i ḫālinde kaşaba-i Malğara’da neş’et ve *Ḳur’ān-ı ‘Azīm*’i mu‘allim-i mekteb olan cedd-i rāḫımu’l-ḫurūfdan kırā’at ve baş-ı muḫaddimāt ile taḫşīl-i netīce-i isti’dāda himmet itdükden soñra ḫavşala-i ḫabūli ḫāvī olacaḫ deñlü iltikāt-ı le’āli-i fūnūn ve intikād-ı cevāhir-i ‘ilm-i mefrūz u mesnūn idüp seyr-i menāzilü’s-sā’irīn-i ṭarīḫ ve devr-i mecālis-i ders ü taḫḫīḫ iderek şeyḫü’l-İslām, müfessir-i kelām-ı melik-i ‘allām Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫazretlerine intimā ve şeref-i mülāzemetleri ile nihāl-i āmālini ḫarīn-i neşv ü nemā itmiş idi. Ba‘dehu ‘alā ḫasbi’l-‘āde aḫz-ı medāris ve ‘aḫd-ı mecālis eyleyüp kırḫ aḫçe ile Sittī Ḥātūn Medresesi’nden munfaşıl iken tokuz yüz toksan iki Ramazān’ında Kātib-zāde Zeynī Efendi yirine medrese-i Maḫmūd Paşa’ya³ vāşıl olmuş idi. Toksan dört Şa‘bān’ında müteḫā’id, Baba-zāde maḫlūlinden Ḥazret-i Eyyūb pāyesine pā-yı himmet ḫoyup elf-i kāmīl Ramazān’ında ‘Abdu’l-vehḫāb Efendi yirine⁴ Şaḥn-ı Şemān’a ḫırām idüp biñ iki Ramazān’ında Bostān-zāde Meḫemmed Efendi yirine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olunup biñ üç Rebī‘u’l-evvel’inde Ṭursun-zāde ‘Abdu’l-bāḫī Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi’ne terfī’ olunmuş idi. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında vāḫi’ cülūs-ı ḫümāyūn eşnāsında selefi

¹ Müyesser oldu:virildi SE

² Müteşā’id oldu:su‘ūd eyledi SE

³ 185a SE

⁴ 312b E

Ṭursun-zāde Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme kazāsı ile ikrām olındılar. Cemādiye'l-āhirenün yigirmi¹ beşinci günü Mekke kazāsi iken ḥunkār şeyḥi olup el öpdiler. Ba'dehu ḥacc-ı şerīfe gitdiler. Biñ beş Cemādiye'l-āhire'sinde manşūben gelüp Ḥ'āce-zāde Meḥammed Efendi yirine def'aten Anaṭolı şadrı oldılar. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Dāmād Efendi² yirine şadr-ı Rūm ve nā'il-i gāyetü'l-gāyāt-ı merūm oldılar. Biñ altı Receb'inde vazīfe-i emşalle müteḳā'id ve ol maḳām-ı ref'a def'a-i şālisede Bākī Efendi müteḳā'id oldı. Biñ on Şa'bān'ında Ḳavalalı-zāde maḥlūlinden tekrār Mekke-i Mükerrreme kazāsi olmuşlar idi. On iki Ramazān'ında 'azl olunup yirine Rūmili Şadrı Dāmād Efendi naql olındı. Biñ on üç senesi evā'ilinde cānib-i deryādan İstanbul'a gelürken mānend-i gurābu'l-beyn olan fülk-i felek-reng-i reh-zenān-ı Fireng sedd-i rāh ve ḥalka ḥalka dūd-ı kebūd ü mühre-i ṭop u tūfeng-i erbāb-ı ceng tertīb-i dāne vü dām itmekle mübtelā-yı belā-yı siyāh olup sefīne-i Müslimīne müstevlī olduklarında ḍarbe-i ḥarbe-i kāfirān-ı ḥarbī ile murğ-ı rūḥı ḳafes-i tenden pervāz ve rütbe-i 'aliyye-i şehādeti iḥrāz itmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ u taḳvā ile meşḥūr, za'īfū'l-ilm, ḳaviyyū'l-i-tiḳād, ceriyyū'l-cenān ü ḥālīşü'l-fu'ād, şā'imü'd-dehr ü murtāz, cilve-sāz-ı riyāz-ı irtiyāz, cāmi'-i şerī'at ü ṭarīḳat, sālīk-i rāh-ı erbāb-ı ḥaḳīḳat, 'ābid ü zāhid, ḥamāme-i cevāmi' ü mesācid, pīr-i şālīḥ, sa'ādetmend-i müfliḥ idi. Sinīn-i 'ömri vāşıl-ı semānīn olmuş iken i'māl-i kā'ide-i hüviyyetü's-semān eyleyüp medrese ve ḥayrātı olan Şāh-ı Ḥübān Ḥātūn duḫteri ḥānım ḥidmetlerine³ 'aḳd-ı nikāh eylemiş idi. Ol ḳahramānetü'l-beyt-i 'işmet ve faḥle-i sebu'ti-şavlet ser-ḥadd-i seb'īnden mütecāviz, belki ḥareketden 'āciz, ser-defter-i 'acā'iz olup efendi ḥazretleri ise neşve-i sürūr-ı şadāret ve taḳviyet-i riyāzet ile erzeli 'ömriñ murğ-ı pūr-şevḳ-ı köhne-bahārı ve şükūfe-i bī-hengām-ı devletüñ hezār zārı olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl nihāl-i pūr-ezhār-ı bādām gibi pīr-i ser-sefīd iken;

پیرانه سرم عشق جوانی بسر افتاد⁴

maẓmūnı ile dem-keş-i nevā olup;

کبوتر با کبوتر باز با باز⁵

¹ - SE

² 316a R1

³ ḥānım ḥidmetlerine:ḥānıma R1

⁴ “Yaşlı bir başa sahibim (ama) başımda gençlik aşkı var.”

⁵ “Güvercin güvercin ile, şâhin şâhin ile...”

mefhūmindan¹ ğāfil ve hem-seri olan būm-ı şūmuñ mekrinden zāhil olmağla kebūterān-ı harem olan nāzenīnān-ı zerrīn-ħalħāl-i nāzik-endāmdan birine mübtelā olmuş idi. Bir gün fırsatı ğanīmet bilüp ve imhāl ü teğāfüli ihmāl ü tekāsül kıyās idüp ol kenīz-i dil-āvīz-i kebk-ħırāma ķocavārī cünbiş ve babayāne ğurunbiş gösterüp;

Bend olmayup firībine hīc beglik eyledi
Keklik sekişli duħtere erkeklik eyledi

ya'nī;

Ħalka-i çeşümü şayyād-ı felek ideli dām
Ħūblarda seni tutdı gözüm iy kebk-ħırām

mazmūnı ile 'arz-ı hāl itdükde cāriye niyāz-ı nā-sāzına nāz ve Hümā gibi yuķarudan pervāz idüp;

Nev'īyā deryā-yı 'ışķa āşinālık var gibi
Kim seni ol lüccenūñ lü'lü'lerinden yād ider

mefhūmı ile i'māl-i lisān-ı hāl iderken şāhibetü'l-beyt olan selīta-i menħūse āġāh olup ol tezerv-i kebk-ħırāmı berre gibi büryān ve ħazķ itdügünüz yirlerden buyuruñ, diyü ol Hümā'ya 'arz-ı üstühān ider. Efendi ħazretleri bu ħāli görüp mel'ūneyi taķlık ve şemşīr-i ħāsimü'l-'ırķ-ı lu'āb ile ķaķ'-ı 'alāķa vü tefrīķ itmişler idi. Ba'dehu bir bīkr-i nev-resīde ile ittiħād ve ol niġār-ı nāzenīnden taħlīf-i evlād itmişler idi.

Naķl olunur ki² hīn-i şehādetinde kāfirān-ı Fireng ile merdāne ceng ve a'dā-yı dīn üzere mānend-i ħadeng kendüyi pertāb idüp rīşe-i rīş-i³ sefidin ħūn-ı şehādet ile lāle-reng itmiş idi. Maħfūz-ı ħizāne-i ħāfızadur ki vālid-i merħūmla ħuķūķ-ı ķadīme ri'āyetine sā'ī;

¹ Mazmūnından SE

² 313a E

³ 316b R1

mefhūmı üzere haqq-ı ta‘līm-i edībi mūrā‘ī olup toquz yüz kırk tārīhinde ceddımız Pīr ‘Alī Efendi mektebinde ta‘līm üzere iken pederüñ vilādeti ile tebsīr itdüklerin ve ol muqābelede ismi Yahyā vaz‘ olunmağa bā‘iş olup müjde-i ferzend-i firüzende-ṭal‘at için hem-nām-ı H̄āce-zāde olmaq şerefi ile qanā‘at itdüklerin hikāyet itmişler idi.

Biñ senesi hudūdında bir def‘a ziyāretüme gelmişler idi². Sinn-i şerīfleri yetmişden mütecāviz iken ancak pāye-i Şahñ’a fā‘iz olmuşlar idi. Keşmekeş-i kelām hilālinde şedā‘id-i tārīk vādīsine ‘atf-ı zimām olup buyurdılar ki “Gülşen-i dünyā maḥall-i renc ü ‘anā olmağla her bin³ gül-berginde bir hār-ı cefā muqarrer ve her handesi şadme-i perīşānī ile mu‘aqqab olmamağ gayr-ı mutaşavverdür.”

Şu bülbül kim cemende hār-ı miḥnet āşiyānidur
Benüm gibi belā-keş bir ġarībün kuşca cānidur

Vālid-i merḥūm bu muqābelede tedbīr-i aḥvāl ve ḥayr-ḥāhāne maqāl eṣnāsında “ ‘Acebā bir miqdār vazīfe-i teqā‘ūd ile ihtiyār-ı küşe-i ‘uzlet ve tūşe-i qanā‘at yāḥūd bu pāyeden vuşūli mümkün bir manşib qabūli ile iḥrāz-ı miknet ve ifrāz-ı ni‘met kıilup;

Dehr-i bī-bünyād için renc-i talebden fāriğ ol
Bāri birkaç gün ḥuzūr-ı qalb ile dünyāya baq

mazmūn-ı ḥikmet-nümünü ıṣgā itmekle qazāya rızā virüp bāzīceğāh-ı dünyāda izḥār-ı zekā kılsañuz olmaz mı?” didükde;

Güş itdi meger kim ḥaberin⁴ bād-ı ḥazānuñ
Ürperdi tüyi murğ-ı cemenzār-ı şafānuñ⁵

mefhūmına muvāfiq izḥār-ı keder kıilup cevābında bu güne taḥrīk-i zebān-ı beyān itdiler ki “Bu faḳīr¹ ‘abd-ı za‘īf ḥālīq-ı mār u mūr ve rāzıq-ı vuḥūş u tūyūr olan Vehhāb-ı bī-

¹ “Dürüst sevgi, eski antlaşma ile candan dostluk...”

² Gelmişler idi:gelüp SE

³ Birin SE

⁴ Kim ḥaberin:serv sözün SE

⁵ 185b SE

minnetüñ edā-yı şükr-i ni‘metinden لئن شكرتم لازيدنكم² āyet-i kerīmesinüñ va‘d-ı kerīm-i mümteni‘u’l-ḥilāfına ‘ārif, her hâlde taḥrīk-i zebān-ı ḥamd ve ta‘līk-i şeker-pāre-i şükr ile ziyāde-i ni‘mete muntazır u mütevaḳḳıf, pīr-i şābir ve faḳīr-i mütevekkilüm. İnşā’allāhu te‘ālā ‘an-ḳarīb zuhūr-ı eşer muḳarrer ve ḥ‘ān-ı ni‘met-ḥāne-i Bārī‘den ḥişse-i ğā‘ib müyesser ü muḳadderdür.” diyüp himmet-i şādīka izhār itmişler idi. Bu def‘a vālid-i merḥūm maḥcūb-ı zāhir-bīn perdesinden nevā-sāz-ı güftār olduğı cihetden i‘tizār idüp “Ġaraż mā fi’z-zamīrünüzi fehm itmek idi. Çünkü şāhbāz-ı himmetiñüz bülend-pervāzdur. المر يطير بجناح همته³ mışdāḳı üzere medāric-i ‘āliyye i‘tilā, bi-fazlihi te‘ālā āsān olup her ne maḳūle şayda çengāl-i tama‘ urşañuz azdur.” diyüp;

Şāhbāz-ı himmetüñ pervāzın urmaz kimseler

Çāre iy Bākī hemān oldur öñüñce varalar

fehvası ile ḥatm-i ‘ıḳdu’l-le‘āl-i maḳāl itmişler idi. Fi’l-vāḳi‘ sūbḥa-gerdān-ı şühūr u a‘vām, dört beş devreyi temām itmedin şadef-i zībende-gevher, mehd-i ‘ulyā-yı ferḥunde-aḥter, vālide-i kerīme-i Sulṭān Meḥemmed Ḥān şāfi-cevher Şafiyye Sulṭān ba‘z-ı vāḳi‘aların vāḳi‘a muṭābıḳ görüp⁴ ve şabāḥ u revāḥ ḥazret-i Ḥızır ile hem-cenāḥ olmaḳ üzere i‘tikād idüp zemān-ı ḳalīlde şadr-ı celīl itmişler idi.

Rūmili şadrında āşiyāne-sāz iken bir gice meclislerine dāḥil olup mażhar-ı luṭf-ı şāmil olmaḳ müyesser olmuş idi. Ḥilāl-i müfākehede vālid-i merḥūma ḥitāb idüp “Biz sizüñ pederiñüzden ta‘allüm idüp zemān-ı vilādetiñüzde ḥāzır-ı nādī, Yahyā tesmiye olunmañuza bādī olmuş-ıduḳ. Ve beş sene muḳaddem cārī olan pend-i müşfikāneñüz kemāl-i şadāḳatden nāşī ve farṭ-ı maḥabbet ü şefḳatden fāşī olmağın āvīze-i sem‘a-i ḳabūldür. Ḥālā manşib sizüñ ve murādātiñuz ḳarīn-i ḥuşūldur⁵. Hemān ḥidmet buyuruñ.” diyüp vāfir iltifāt⁶ itmişler idi. رحمة الله عليه⁷

el-Mevlā Muştafā (Mu‘allim-i Sulṭān Aḥmed Ḥān Muştafā Efendi⁸)

¹ - R1, SE

² *Kur‘ān-ı Kerīm, İbrāhim Sūresi, 14/ 7*, “... eğer şükrederseniz andolsun ki (karşılığımı) arttıracam ...”

³ “Kişi ancak himmeti, gayreti ile ayakta durur, bir yerlere gelir.”

⁴ 317a R1

⁵ 313b E

⁶ Elṭāf SE

⁷ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁸ Mu‘allim//Efendi:Ḥ‘āce-i Sulṭān Aḥmed Ḥān SE

Vilāyet-i Aydın dāhilinde ba‘z-ı bilāddan zūhūr ve āftāb-ı feyż-i ezelīden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp i‘māl-i meleke-i māder-zād ile vāşıl-ı derece-i isti‘dād olduḡda dārü’s-saltāna-i seniyyeye taḥrīk-i rāḥile-i ‘azīmet ve ṭarīḡ-ı sa‘ādet-refīḡ-ı ‘ilme şarf-ı mehār-ı zāmīle-i himmet kı lup ‘alā ḥasbī’l-‘āde ḥareket ve ‘ulemā-yı ‘aşr dārü’l-ifādelerinde ḥidmet iderek Şeh-zāde müderrisi iken Aḥī-zāde Meḥemmed Efendi ḥazretleri āstānesini penāh, ba‘dehu Medīne-i Münevvere ḡazāsından müteḡā‘id Baldır-zāde Efendi ḥidmetlerinüñ dergāh-ı efāzıl-penāhını tekyegāh itmişler idi. Mollā-yı merḡūm toḡuz yüz yetmiş yedi tārīḡinde intiḡāl eyledüḡde mülāzemetle nā‘il-i evvelīn-i āmāl oldılar. Ba‘dehu sālīk-i ṭarīḡ-ı ḡazā ve mālīk-i ezimme-i ḥükm ü imzā olup seksan aḡçe ḡazādan ma‘zül, kūşe-nişīn-i ‘uzlet ü ḥumül iken livā-yı Maḡnisa’da ‘alem-efrāz-ı imāret ve mutaraşşıd-ı iḡbāl ü devlet olan şeh-zāde-i ferḡunde-baḡt, şehbāz-ı āşiyāne-sāz-ı zerrīne-taḡt, ḡāḡān-ı Keyḡusrev-nijād Sulṭān Meḥemmed bin Murād ḡazretlerinüñ lālāsı Meḥemmed Paşa ki;

¹ هكذا هكذا و الا فلا لا

mażmūn-ı bī-hemtāsı ‘unvān-ı cerīde-i şenāsıdur, şāḡibü’t-terceme ile hem-şehrī ve şafaḡāt-ı aḡvāline dehrī olmaḡın elf-i kāmil ḡudūdında şeh-zāde ḡazretlerinüñ ebnā-yı kirāmı ve gevher-i şehvār-ı girāmı² Sulṭān Aḡmed ḡān ve Sulṭān Selīm ve Sulṭān Maḡmūd cenāblarınıñ ḡidmet-i ta‘līmlerine sevḡ ve kılade-i himmet ü ‘ināyetin gerden-i aḡvāline ṭavḡ kılmış idi. Biñ üç Cemādiye’l-ülā’sında ol dürr-i evc-i sulṭānī ve dürr-i dürc-i İlḡānī³, mesned-efrüz-ı ‘Oşmānī olduḡda aşıl şeh-zāde ḡāceliḡı müyesser ve idrārāt-ı mu‘ayyenesi muḡarrer olmuş idi. Biñ on iki Receb’inde pādişāh-ı ḡāzī, terk-i devlet-i mecāzī idüp ḡidmet-i ta‘līmī ile müşerref olduḡı a‘zamu’s-selāṭīn, ḡahramānū’l-mā‘ ve’t-ṭīn;

Şehenşāh-ı deryā-dil ü kān-ı yesār

Peder-ber-peder ḡusrev ü⁴ kām-kār,

pādişāh-ı cihān-cū-yı kişver-sitān Sulṭān Aḡmed ḡān bin Sulṭān Meḥemmed ḡān ادم الله
 revnaḡ-efrüz-ı taḡt u efsar ve ¹ خلافة اخلافه و مد ظلال الطافه و اوطافه على خلال ملكه و اطرافه

¹ “Yapacaksan böyle yapacaksın. Aksi takdirde hiç yeltenme.”

² zevi’l-iḡtirāmı SE

³ Dürrī//İlḡānī:dürr-i evc-i İlḡānī SE

⁴ ḡusrev ü:ḡusrev-i SE

mesned-niṣīn-i peder-i vālā-güher olduğda mu‘allim-i sulṭānī ve ṣadru’s-ṣudūr-ı ‘ulemā-yı mülk-i ‘Osmānī olup ḥall ü ‘aḳd-ı menāṣīb keff-i kifāyetine vābeste ve ratḳ u fitḳ-ı nevā’ib ü mevāhib riṣte-i rāy-ı rezīnine peyveste olmuş idi. El-ḥāletü hāzihi vüzerā vü ‘ulemā pīṣgāh-ı cāh-ı ‘arīzinde ‘arīza-ḥ’ān ve debdebe-i cāh ü celāl-i ṣudūr ve zemzeme-i nefse masdūr, bün-i gūşında ṣadā-yı perr-i mekesden erzān, a‘lām-ı ḳadri elvān-ı ḥaşmet-i bī-kerān ile tırāzende ve mesned-i ‘izz ü sa‘ādetde envā’-ı sūrūr ü behcetle² nāzende iken biñ on altı senesi ḥilālinde ḥarīf-i kerīhü’l-liḳā-yı ecel sāḥa-i zindegānīsine nāzil ve bisāṭ-ı ‘iṣret ü ṣādmānī ve cem‘iyyet-i esbāb-ı kām-rānī hem-reng-i ḥayāl-i bāṭıl ve zıll-ı zā’il olup lemḥatü’l-başarda e‘izze-i dergāh, ezille-i ḥāḳ-i rāh ve bed-mestān-ı devlet-i intisāb, ḥumār-ı nekbetden ḥarāb olmaḳ ‘alā’imi nümāyān ve teşne-lebān-ı vādī-i ḥırmān, ser-çeşme-i ümıdden sīr-āb ü reyyān ve fakr-ı sermedī vü ‘azl-i ebedīye mübtelā olan siyeh-rūzgār-ı bed-ṭālī‘ müsā‘ade-i baḥt-ı sāzkār ile kām-rān ḳılınmaḳ meşḥūd-ı ‘ālemiyān olmuş idi. Ḳarīne-i ḥāl;

بذا مضت الايام ما بينه اهله
مصاييب قوم عند قوم فوائد³

icmālinden erbāb-ı i‘tibār ḥişşe-i bī-şümār aldılar. Ḥarem-i İrem-nazīr-i Cāmi‘-i Süleymān Ḥānī’de Şeyḫü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi namāzını edā ve dest-i āḫir-i ḥidmet-i du‘ā eyleyüp Sulṭān Süleymān Türbesi ḥazīresinde mütevārī-i mezār-ı fā’izü’l⁴-envār⁵ ve ḡavṭa-zen-i deryā-yı raḥmet-i Perverdigār olmuş idi.

Mollā-yı mezbūr⁶ mekārīm-i aḥlāḳ ile meşḥūr, ‘ilmi meyāne, evzā’ı babayāne, ‘ucb u riyādan mütecānib, sehlü’l-‘aṭā vü leyyinü’l-cānib, ḥulvu’l-lisān, ḥālīşü’l-cenān, şāfi-fu’ād, pāk-i-tiḳād, pīr-i nūrānī-i şāliḥ, edīb-i sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Meḥammed (‘Aysī Efendi⁷) {‘Aysī}

¹ “Allah ondan öncekilerinin hilafetini devamlı kılsın ve onun ülkesi ve etrafı üzerindeki lütuf ve bağış gölgesini uzatsın.”

² 317b R1

³ “O, ailesi ile birlikteyken günler geçip gitti. Bir topluluğa faydalı olan hususlar başkasına musibet olabilir.”

⁴ Pür SE

⁵ 314a E

⁶ 186a SE

⁷ Efendi Şireli SE

Aydın vilâyetinüñ merd-i fezâ'ilmendi Sireli 'Ayşî Efendi'dür. Ol diyâr 'ulemâsından tahşîl-i fûnûn ve tekmîl-i 'ilm-i mefrûz u mesnûn idüp mu'allim-i maķâm-ı Selîm Hânî 'Atâ'u'llâh Efendi'den mülâzemetle nâ'il-i emânî olmuş idi. İbtidâ yigirmi beş aķçe ile Bayındır'da Hâcî Sinân Medresesi'ne müderris ve mihrâb-i ifâde vü ifâzâda şadr-ı meclis olup kaç'-ı merâtib ve aķz-ı revâtib iderek kırık aķçe medreseye tâlib iken toķuz yüz toķsan senesinde Anaķolı Şadı Zekerıyyâ Efendi hâzretleri huzûrında Edhem-zâde Şeyhî Efendi ve Karamanî-zâde Meħemmed Efendi ile imtiħân olup her biri rehîne-i halbe-i imtiyâz ile mażhar-ı iħsân olmuş iken tārîķdan fâriğ olup şılasında vâ'iz ü müzekkir ve muħaddis ü müfessir olmuş idi. Ba'dehu Sire'de Fırışteoğlı Medresesi ber-vech-i teķâ'üd tevcîh ve fażilet-i 'ilmiyyesi muķâbelesinde tatyîb ü terfih olındı. Ol hâlet-i 'aliyye ve sünnet-i seniyye üzere iken biñ on altı tārîħinde ders ü devri encâm ve sübhâ-i enfâs-ı hayâtı 'uķde-i ħitâm bulup berg-i 'ayşî âsîb-resîde-i hâzân ve nâm ü nişânı zıkr-i 'ayş-ı nâ-murâdân gibi maħz-ı dâstân oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ'il-i bî-kerân ile meşhûr, zü-fûnûn-ı devrân, ehl-i fazl ü 'irfân idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyesinden nışf miķdârı tefsîr-i şerîf ve uşûlden bir metn ve ma'ânîden "*Münķahât-ı Meşrûħa*" nâm kitâb yazmışdur. Fûrû'dan *Mülteķa'l-ebħur*'ı ve Fâriside *Gülistân*'ı şerħ itmişdür. Birgili Meħemmed Efendi'nüñ "*Tārîķat-ı Muħammedıyye*" nâm kitâbını ve *Ravza-i İmâm Zendüstî*'yi iħtişâr itmişdür. *Şıhâh-ı Cevherî* luğatin icâz idüp muħtârdan ziyâde nâfi' kitâb itmişdür. Te'lîfâtına nihâyet ve fezâ'iline hadd ü ğâyet yokdur.

Nüşî Efendi¹: Oğlı Nüşî² Efendi hâlâ ol diyârda müftî vü müderris ve iftâ vü ifâdeye mümâris, merd-i kâmil ve ferd-i şâmildür. Ğâhî va'z ü tezkîr ve naķl-i ħadîs ü tefsîr itmek³ üzeredür.

el-Mevlâ Meħemmed ('Aķûfi Efendi) {'Aķûfi}

" 'Aķûfi" maħlaşı ile şöħret-şi'âr ve ħarf-i 'âķife gibi cümle-i müsta'iddân-ı rûzgâra serdâr idi. Vilâyet-i Ħamîd a'mâlinden "Ağrus" nâm kaşabada ğars-ı ħazîre-i vücûd ve kaşab-püş-ı bûd u şühûd olmuşdur. Semt-i 'ilm ü 'irfâna 'atf-ı 'inân-ı 'azîmet

¹ Nüşî Efendi:- R1

² 318a R1

³ - SE

ve ʃarīḫa-i ma'hūde üzere hareket idüp seyr ü sülūki mütekā'id Seyfu'llāh Efendi ḫidmetlerine müntehī olduḡda mazhar-ı 'ināyet ü 'āṭifeti ve melzūm u¹ lāzıme-i mülāzemeti olmuş idi. Devr-i medāris ve 'aḡd-ı mecālis iderek biñ senesi dāḫilinde kırk aḡçe ile Burūsa'da Mollā Ḥusrev müderrisi olup on aḡçe teraḡḡi ile ḫāric rütbesine 'āric olmuş idi. Biñ dört Zi'l-ḫicce'sinde Ḥızr Efendi yerine Seyyidī Ġāzī fetvāsına terfī' olındı. Biñ altı Muḫarrem'inde 'azl olunup yerine² Ḳaraḡı Sa'dī-zāde seccāde-niṣīn-i ifāde oldı. Sene-i mezbūre Cemādiye'l-ülā'sında ḡabūl itmeyen Baḡṣī Efendi yerine Rodos fetvāsı iḡsān olındı. Biñ yedi Zi'l-ḫicce'sinde ref' olunup Ḳaramanī Velī Efendi mutaṣaddī-i ifāde vü iftā olmuş idi. Biñ on bir Zi'l-ḡa'de'sinde 'Abdu'llāh Efendi yerine Ṣaḡn'a uğrayup ba'de eyyām Seyyidī-zāde yerine Ḳonya ḡazāsı gerden-i i'tibārınūñ ridāsı³ olmuş idi. Biñ on iki Cemādiye'l-ülā'sında 'azl olunup manṣıbı Ṣaḡn Müderrisi Ḥasan Efendi ḡazretlerine teklīf olunmuş idi. Anlarūñ 'adem-i ḡabūli zāhir olup La'lī Ḳelebi'ye virildi. Ol eṣnāda Mıṣr eyāletinden gelürken⁴ ḡātem-i vezāretle istiḡbāl olunan Yavuz 'Alī Paṣa mevlānā-yı mezbūruñ 'ilm ü ma'rifetine 'ārif ve ḡükūmeti ḡālinde ḡüs-n-i sīretine vāḡıf olup Ḳalıḡ-zāde yerine Āmid ḡazāsına tebdīli 'unvān-ı cerīde-i maḡāmid ḡılımış idi. Ol cihetden Ḳalıḡ-zāde Ḳonya ḡazāsı ile talṡıf ve La'lī Ḳelebi tevḡıf ḡılınup ba'de eyyām Gelibolı ḡazāsı virildi. Sene-i mezbūre Zi'l-ḡa'de'sinde Āmid'den 'azl ü iz'āc ve İsmā'il Efendi'ye sermāye-i ibtihāc ḡılınmış idi. El-ḡāletü ḡāzihi mīnā-yı dil-i ṣafā-evṣāfi keyf-i ḡün-ā-ḡünla izḡār-ı televvün, belki vādī-i cünūnda temekkün idüp;

Afyūn u berṣ ü beng ü bedel bāde vü 'araḡ
Cümle mükeyyifātı yirüz keyf mā ittifaḡ

mazmūn-ı 'ibret-nümūnı ṣıfat-ı kāṣıfe-i ḡāl-i derūnı olup biñ on dört tārīḡinde mizācına i'tilāl ve dimāḡına iḡtilāl gelmekle bīmār-ḡāneye ḡonılmış idi. Ol eṣnāda didüḡi eṣ'ārındandır ki intizām-ı⁵ 'aḡlı ḡālinde olan manzūmelerinden a'lā ve ḡayret-efzā-yı 'uḡalādur:

Baṣḡa bir ḡüne cefā eyler ise her müyü

¹ Melzūm u:melzūm-ı SE

² - SE

³ Rızāsı R1, E

⁴ 314b E

⁵ - SE

Geçemem çenber-i gīsū-yı muṭarrāsından

Gāh zencīr-i belā ki ğam-ı manşıb çekerin

Geçmege çāre mi var silsile sevdāsından

Nice zemān menzili mey-ḥāne yirine dārū’ş-şifā ve ğıdāsı efyūn u şarābdan bedel ḥabb ü şerbet-i eṭıbbā olup bir miḳdār ‘aklı başına geldükden şoñra cemī’-i menāhīden tā’ib ve semt-i şalāḥ u sedāda rāci’ ü ā’ib olmuş idi. Biñ on altı tārīhinde marāz-ı ṭā’ūndan intikāl idüp ṭa’n-ı erbāb-ı riyādan restegār ve Keskin Dede Maḳābiri’nde mütevārī-i ḥāk-i mezār oldu¹.

Mevlānā-yı merḳūm cur’a-nūş-ı meclis-i ‘ulūm, vecīḥ ü ḥasenü’l-aḥlāk, keşrū’l-maḥāsin ü ‘azīzū’l-istiḥḳāk, nīk-nefs ü şāfi-ṭaviyyet², ḥoş-ṭab’ u ḥoş-şoḥbet idi.

Dürer ü Ğurer hevāmişinde ta’līḳātı ve ḳābil-i ḳabūl kelimātı³ vardır. Her meclisde nādiresi, her mebhāşde ḥātırası eksik degül idi. Evāḥir-i ‘ömrinde dağdağa-i māliḥūlyā ile tālib-i kīmyā olup ol fende ğūn-ā-ğūn te’līfler peydā eylemiş idi. Fi’l-ḥaḳīḳa ol maḳūle te’līfātuñ nuḳūş-i ḥuṭūṭı mānend-i zıll-ı ḥayāl ve sevād-ı ḥurūfi sīmyā-yı sevdā-yı muḥāl, belki dām-ı tezvīr-i nā-dān ü pā-bend-i⁴ aḥmaḳāndur. Bunlar daḥı bu yüzden taḥrīk-i ḥāme-i ilġāz-pīşe ve silsile-i suṭūrı şalşala-sāz-ı kilīd-i endīşe ḳılımış idi ki feth-i ṭılısm-ı mu’amme-yātı ṭavḳ-ı beşerīden bīrūn ve idrāk-i lisānu’t-ṭayr mermūzātında ṭā’ir-i Hümā-pervāz-ı evḥām süst ü zebūn olup ḳuvvet-i müfekkire-i ‘uḳalā dā’ire-i ‘aciz ü a’yāda pā-der-gil, belki şarāb-ı saḥt-ġir-i ḥayret ile lā-ya’ḳıl idi. Cā-be-cā ‘acīb ü ğarīb eş’arı var idi ki her beytine birer cüz’-i miḳdārı şerḥ yazmış iken īfā-yı daḳā’iḳ-ı murād mümkün olmamış idi ve bi’l-cümle ḥātıme-i fūnūnı ve muḳaddime-i cūnūnı olmuş idi. Kendüden mesmū’ımız olan ḳıṭ’alardandır:

İy vāḳıf-ı mevāḳıf-ı evlād-ı zenbe’ıl (?)

Rāh-ı şāfā-yı cevher-i zāta budur delīl

Teşlīs-i şekl-i şan’at ü terbī’-i ḥālet it

Bevv-i şaḳīle lāzım olur bu’bu’-i celīl

¹ 318b R1

² SE’de “şāfi-ṭaviyyet” ile “ḥoş-şoḥbet” ifadeleri yer deġiştirmiştir.

³ SE’de “kelimātı” ile “ta’līḳātı” ifadeleri yer deġiştirmiştir.

⁴ 186b SE

Ve lehu¹

Nedür ol murğ-ı ravza-i isbât
Nâm-ı mermûzı beyza-i vaṭvâṭ

Cây-ı ârâmıdur hemîşe anuñ
Oḡyanūs u sâhil-i Dimyâṭ

Bu beyt âb-ı rûy-ı eṣ'ârı ve nuḡbe-i güftârıdur:

Meclisde baḡş idince sürâḡhî şarâbdan
Ḥoş geldi baña sâḡı-i bezmün idâresi

el-Mevlâ İbrâḡhım (Ḥüsâm-zâde²) {Şerîfi}

Tercemesi sebḡ iden Germiyânî Ḥüsâm Efendi'nün ferzend-i fezâ'ilmendi, Seyyid Şerîfi muḡallesi Ḥüsâm-zâde Efendi'dür. Ṭoḡuz yüz seksan târîḡinde ḡancer-i tâbende-cevher-i vücûdı kırâb-ı 'ademden keşide³ ve şayḡal-i ictihâd ile rütbe-i tefrîḡ-ı siyâḡ u sefide reside olup mânend-i şiblü'l-esed, kâşif-i⁴ sırr-ı manṭuḡu'l-veled olmuş idi. Ḳarîne-i ḡâl vâlid-i kerîmi ta'îmi ile ser-pençe-i ḡazanferîsin naḡcîr-i fezâ'ile dırâz ve gerden-i himmetin şavb-ı mefâḡir ü ma'âlîye firâz idüp şafḡa-i mücellâ-yı zâmîri pertev-i naḡş-ı ḡabûle ḡâbil, 'umde-i emâşil ü ḡavâbil olduḡda ḡ'âce-i pâdişâḡ-ı 'âlempenâḡ Sa'de'd-dîn Efendi âstânesin tekyegâḡ itmiş idi. Ṭoḡuz yüz ṭoḡsan yedi târîḡinde vâḡi' olan nevbetinde mülâzım ve ṭarîḡ-ı tedrîse 'âzim olup ibtidâ otuz aḡçe ile Kirmâstî Medresesi'ne, ba'dehu kırḡla Kestel Medresesi'ne müderris olmuş idi. Biñ on üç Receb'inde Mollâ 'Alî Efendi yirine Meḡemmed Aḡa ḡâricine 'âric, biñ on altı Şafer'inde Kec-deḡân 'Abdu'llâḡ Efendi yirine Fetḡiyye-i Meḡemmed Paşa'ya taḡrîk ile vâşıl-ı a'le'l-ma'âric olmuş idi. Sene-i mezbûre Zi'l-ḡa'de'sinde müstesḡiyen irtihâl ve mâ'-ı meskûb u zıll-ı memdûd-ı cinâna intiḡâl itmiş idi. Dâḡil-i sūrda Meḡemmed

¹ Ḳıṭ'a E; Naẓm SE

² Ḥüsâm-zâde:Ḥüsâm-zâde Şerîfi Efendi SE

³ 315a E

⁴ Kâtib-i SE

Ağa Cāmi'i'ne qarīb Şerīfe Hātūn Mescidi sāhasında medfündür. Medrese-i maḥlūle¹ Zā'īfī-zāde'ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı fezā'il-rūsūm, hengām-ı şebābda bālīg-i mebālīg-i ricāl ve meşā'ih-ı 'ilm ü 'irfānla germ-sāz-ı ma'reke-i ḳıl ü ḳāl, efrād-ı 'ulemādan ma'dūd, zāt-ı şerīf ü kāmīl-vücūd idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden Kemāl Paşa-zāde Efendi'nün *Tagyīr-i Miftāh*'ına tekellümesi vardır. *Fıḳh-ı Ekber*'i ve *Şāfiye*'yi nazm eyleyüp şerḥ itmişdür. Vālideleri tarafından siyādeti olmağın "Şerīfī" maḥlaşı ile şi'arı ve ḳābil-i ḳabūl eş'arı vardır. *Tezkiretü's-su'arā* da meşūrdur².

el-Mevlā Muştafā (Aḳ Muşlī)

Ḳā'idetü'l-mülk-i³ vilāyet-i Şaruḥān'dan zūhūr idüp "Aḳ Muşlī" dimekle meşhūr olmuş idi. Rū-sefidī-i baḥt-ı Hudā-dād ile ğurre-i firūz-ı isti'dād ve şu'ā'-ı iḳbāl ü es'ād⁴ ile dā'ire-tırāz-ı hilāl-i murād olup ba'z-ı 'ulemādan iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede müdāreseye himmet eyledükden soñra kırk aḳçe ile Burūsa'da Ḳadrī Efendi Medresesi'nden ma'zūl iken toḳuz yüz toḳsan dōrt Muḥarrem'inde Aḡrus fetvāsı iç il şartı ve ḥāric pāyesi ile⁵ bunlara tevcīh olındı. Biñ üç Ramazān'ında 'azl olunup medresesi Tāce'd-dīn Efendi'ye virildi. Biñ dōrt ḥudūdında Maḡnisa'da vāḳi' "Tekye" dimekle ma'rūf Medrese-i Hātūniyye'ye naḳl olunup ba'de zemān pāye-i Şaḥn⁶ i'tibārı ile dāḥil rütbesine nā'il oldı. Ba'dehu Baḡdād pāyesi ile seksan aḳçe vazīfe-i teḳā'ūd ile medrese-i mezbūre ḳayd-ı ḥayātla bunlara ta'yīn olındı. Biñ on dōrt Şafer'inde Maḡnisa fetvāsı üçüncü nā-ḳabūl-i 'Osmān Efendi'den soñra bunlara iḥsān olındı. Biñ on altı Receb'inde Marmara Medresesi'nden naḳl olunup ḥalefi olan mechūlü'l-ism efendi yirine şāniyen Tekye Medresesi'ne naḳl olunup Maḡnisa fetvāsı Şaruḥānī Muşlī Çelebi'ye virildi. Sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde fetv olup medresesi 'Ömer Efendi'ye 'ināyet olındı.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü 'irfān ile meşhūr, ehl-i kemāl, ser-efrāz-ı emşāl idi.

¹ 319a R1

² Tezkiretü's-su'arā:- SE

³ Ḳā'idetü'l-mülk-i:- SE

⁴ sa'adet SE

⁵ Ve//ile:ile ḥāric olmaḳ üzere SE

⁶ Şaḥn olmaḳ SE

el-Mevlā Zekeriyā (Uzun Zekeriyā)

“Uzun Zekeriyā” demekle ma‘rūf ve dūr u dırāz-ı taḥṣīl-i ‘ilm ü ‘irfānla me’lūf olup ba‘z-ı ‘ulemā hizmetinde mürā‘āt-ı merāsım-i ṭarīḳ ve devr-i mecālis-i ders ü taḥḳīḳ iderek mülāzemet ve medrese ‘aḳabātından gūzār ve uzunca ova merḥalesinde ihtiyār-ı ṣedā‘id-i intizār itdükden ṣoñra biñ on iki tārīḥinde Şūfcı Şeyḥ-zāde yirine Ḳonya fetvāsı tevcīh olunmuş idi¹. Biñ on altı Zı‘l-ḳa‘de’sinde İstanbul’da mülāzemet gelmiş iken intikāl eyledi². Manşıbı Burhān Efendi’ye iḥsān olındı.

Mevlānā-yı mezbūr bālāsına münāsib ḥil‘at-i belāhetle meşhūr, ṭavilü‘l-ḳāme, kebīrü‘l-hāme, merd-i şāliḥ-i sāde-dil idi.

el-Mevlā Aḥmed (Tāce‘d-dīn-zāde Aḥmed Çelebi³)

Bālāda tercemeleri meşhūr olan Amāsiyya Müftisi Küçük Tāce‘d-dīn Efendi’nün ferzend-i fūrüzende-aḫteri ve ‘Abdu‘l-vehhāb Efendi ile Ḥaydar Efendi’nün birāder-i kihteridür. Çivi-zāde Efendi hizmetlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı ḳazāya ‘āzim olup nice müddet bilād-ı Mıṣriyye’ye ḥākim ü vālī ve sübhā-gerdān-ı eyyām⁴ ü leyālī olduğdan ṣoñra Ḥānḳāḥ ḳazāsından munfaşıl iken biñ on bir⁵ Zı‘l-ḳa‘de’sinde Tiremola didükleri⁶ Sinān Efendi yirine Balıkesri Medresesi’ne müderris ve müftī olmuş idi. Biñ on dört Cemādiye‘l-āḫire’sinde Şücā‘ Efendi yirine Amāsiyya fetvāsına terfī‘ olındı. Biñ on altı Zı‘l-ḳa‘de’sinde iftā ve ifāde üzere iken cānib-i āḫirete ser-dāde olup yirine Filibe’de müftī olan Selānikī Maḥmūd Efendi naḳl olındı.

Mevlānā-yı merḳūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, merd-i şāliḥ-i şāfi-fu‘ād, mü‘min-i pāk-i‘tiḳād idi.

el-Mevlā Şücā‘u‘d-dīn⁷ (Ḳarasili Şücā‘)

Ḳarasi vilāyetinden bedīd ve nā‘il-i rütbe-i temyīz-i siyāḥ u sefīd olup ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle bekām ve bi-ḥasebi‘l-merātib menāşıb-ı tadrīslle vāşıl-ı merām

¹ Tevcīh//idi:virilüp SE

² 315b E

³ Aḥmed Çelebi:- SE

⁴ 319b R1

⁵ 187a SE

⁶ - SE

⁷ Şücā‘u‘d-dīn:Şücā‘ SE

olup kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ üç Muḥarrem'inde Muḥarrem-i Tokatî yirine belde-i Tırabozın'da müderris ve müftî olmuş idi. Biñ yedi Rebî'ü'l-âḫir'inde 'azl olup medresesi Yûnus Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde Edhem-zâde Şeyḫî Efendi¹ yirine Mağnisa fetvâsına terfî' olındı. Biñ sekiz Cemâdiye'l-âḫire'sinde ḫalefî Yûnus Efendi yirine tekrâr Tırabozın fetvâsı virildi. Qabûl itmemele selefinde ibkâ olunmuş idi. Biñ toquz Rebî'ü'l-evvel'inde tekrâr Medrese-i Tırabozın altmış i'tibâr olup virildükde qabûl eyledi. Biñ on dört Rebî'ü'l-evvel'inde Emîr-i Şâḫib-tâc maḥlûlinden Amâsiyya fetvâsı iḥsân olunmuş idi. Bir aydan sonra fevt olup Tâce'd-dîn-zâde Aḫmed Çelebi ḫayrû'l-ḫalef oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâḫ-ı ḫâl ile meşhûr, sîne-şâf, nezâhet-evşâf idi.

el-Mevlâ 'Alî (Emîr-i Şâḫib-tâc)

“Emîr-i Şâḫib-tâc” dimekle şöḫre-bend, baba-yı belâhet-peyvend idi. Ba'zı 'ulemâdan sermâye-i istihâli ḫâ'iz ve şeref-i mülâzemeti fâ'iz olup taqallüb-i aḫvâl ile medâris-i 'ilmiyyede şadr-nişîn-i iclâl olmuş idi. Ḥâric rütbesini iḫrâz itdükden sonra Selânik fetvâsı 'inâyet olındı. Biñ toquz Cemâdiye'l-ülâ'sında Mar'aş'a naql olınan Aḫmed Efendi yirine Amâsiyya fetvâsına terfî' olındı. Biñ on bir Şafer'inde medresesi Nefes-zâde Efendi'ye virilüp anlar qabûl itmedükde yirinde ibkâ olındı. On üç Rebî'ü'l-âḫir'inde 'azl olup Manav Muşliḫi'd-dîn cā-nişîn olmuş idi. Ol daḫı qabûl itmeyüp Edrine'de Üçşerefeli Müderrisi Baba Tâc Efendi'ye virilmiş idi. Ol daḫı nâz idicek yirinde ibkâ olındı. On dört Rebî'ü'l-evvel'inde ḫaber-i vefâtı gelüp Tırabozın'dan Şücâ' Efendi naql olındı. Aḫvâli ancaḫ bu mertebe ma'lûm olmaḫın ²حمل المؤمن على الصلاح mefhûmı ile iktifâ ve ḫilye-i evşâfında kilik-i maḫtû'ü'l-lisâna iktifâ revâ görüldi.

el-Mevlâ 'Ömer (Nâzır-zâde 'Ömeri³)

Vilâyet-i Aydın dâḫilinden zuḫûr ve 'ayn-ı 'Ömer gibi pertev-i isti'dâd-ı 'ilmîden dâde-ı⁴ dil-i âgâḫı istifâza-i nûr-ı şu'ûr idüp naḫd-i vaḫt-i 'ömr-i girân-mâyesin

¹ Şeyḫî Efendi:- R1, E

² “Mümin hakkında iyi olduğuna dair ḫüsn-i zân beslemek gerekir.”

³ Nâzır-zâde 'Ömeri:Aydinî 'Ömer Efendi SE

⁴ - SE

taḥṣīl-i bıdā‘a-i fażl ü kemāle ḥarc ve dürc-i ḥizāne-i ḥāfızasında¹ cevāhir-i zevāhir-i ‘ilm ü ‘irfānı derc itdükden ōnra Nāzır-zāde Efendi’nün melḥūz-i nażar-ı ‘ināyeti ve mazḥar-ı ōref-i mülāzemeti olmuŝ idi. Bi-ḥasebi’l-merātib i‘tilā-yı merākī-i menāŝib iderek kırk akçe ile Efdal-zāde Medresesi’nden ma‘zül iken tokuz yüz² tokŝan altı Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘Alī Paŝa-yı Cedīd Medresesi açılıp Fehmī Efendi ve Ca‘fer Efendi ile imtiḥān fermān olunmuŝ idi. El-ḥāletü hāzīhi Zeyrek Cāmi‘i’nde ḥabs olunup ŝadreyn-i ‘ulemā olan Bostān-zāde Efendi ve Dökmeci-zāde Efendi ḥuzūrında *Hidāye*’nün *Kitāb-ı İcāre*’sinden okuyup rehīne-i imtiyāz Fehmī Efendi’ye naŝıb³ ve Ca‘fer Efendi Kāsim Paŝa Medresesi’ne muŝıb olup bunlar daḥı Őeyḥ ‘Alī yirine dāḥilden tenzīl olunan Pīrī Paŝa Őoĝuĝkuyı⁴ Medresesi ile tatbīb olunmuŝ idi. Tokŝan sekiz Receb’inde Ma‘rifetu’llāh Efendi yirine Rodos fetvāsına naĝl olındı. Biñ üç Receb’inde ‘azl olunup yiri Baĝdādī-zāde’ye müyesser oldı. Biñ beŝ Ramazān’ında Potur Őālīḥ yirine Őaḥn’a geldi. Sene-i mezbūre Őevvāl’inde Edrineli ‘Alī Çelebi maḥlūlinden altmıŝ akçe ile Edrine Dārü’l-ḥadīŝi’ne⁵ terfī‘ olındı. Biñ sekiz Cemādiye’l-āḥire’inde Őücā‘ Efendi yirine Maĝnisa fetvāsı virildi. Biñ tokuz Cemādiye’l-āḥire’inde Kavalalı-zāde yirine Edrine’de Sulṫān Selīm Ḥān Medresesi iḥsān olındı. Biñ on Őafer’inde Potur Őālīḥ yirine Maĝnisa Murādiyyesi ile itmām-ı meŝālīḥ itmiŝ idi. Biñ on bir⁶ Őafer’inde ḥaber-i intiĝālī vāŝıl olup medresesi Tezkireci Aḥmed Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr pīr-i mu‘ammer ü ma‘mūr, ŝālīḥ ü dīndār, dīde-düz-i ŝafaḥāt-ı i‘tibār idi.

el-Mevlā Muŝtafā (Őaruḥānī Muŝlī Çelebi)

“Őaruḥānī Muŝlī Çelebi” demekle meŝḥūr ve kemāl-i istīḥāl ile zebān-zed-i cumḥūr idi. Ba‘zı ‘ulemādan iḥrāz-ı rütbe-i mülāzemet ve taḥrīk-i dā’ire-i müderrisīn olmaĝ-ıçün taḥrīk-i pā-yı pergār-ı himmet eyleyüp bi-ḥasbi’l-‘āde devr-i menāzil-i ifāde iderek kırk akçe medreseden ma‘zül iken tokuz yüz tokŝan altı Receb’inde müteveffā Süfyān yirine Burūsa’da Emīr Sulṫān Medresesi iḥsān olındı. Biñ tokuz Zī’l-

¹ 320a R1

² 316a E

³ Naŝıb olup SE

⁴ Őoĝuĝkuyı:- R1

⁵ ḥadīŝine:ḥadīŝ Medresesi’ne SE

⁶ - R1, SE

ka‘de’inde müteķā‘id olan Velī Beg-zāde yirine apluca pāyesine pā-yı himmet odı. Biņ on iki Cemādiye’l-ūlā’sında ‘İydī Efendi yirine Mağnisa fetvāsı virildi. On üç Cemādiye’l-āhire’inde teķā‘ūd arīķı ile ‘azl olunup manşıbı Velī Efendi’ye virildi. Anlar abūl itmeyicek araca Aħmed Efendi’ye tevcīh olındı. Ol daħı redd eyleyicek¹ ırbac ‘Osmān Efendi’ye ‘arz olındı. Ol daħı germ-istiğnā olıcaķ belde-i mezbūrede Tekye Medresesi ile müteķā‘id olan Aķ Muşlī’ye in‘ām olunup zelzele-i nā-abūlī ārām buldı. Biņ on altı Receb’inde āħirīn-i ħalefi olan Aķ Muşlī maħlūlinden² mükerreren Mağnisa fetvāsı virilmiş idi. İfade vū iftā üzere ‘ömrini ifnā eyleyüp on yedi Cemādiye’l-ūlā’sında ħaber-i intikāli vāşıl ve yirine Ĥayre’d-dīn-zāde ‘Abdu’llāh Efendi mesned-ārā-yı fezā’il oldı.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i dāniş ile meşhūr, faķīh ü uşūlī³, yārānuñ ma‘ķūlī idi.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raħman (ara ‘Abdu’r-raħman Efendi⁴)

Tercemesi sebķ iden Kefe Müftūsi Süleymān Efendi merħūmuñ maħdūm-ı ercūmendi ara ‘Abdu’r-raħman Efendi ‘dür. Ĥālet-i şığarından mānend-i hilāl, kesbi kemāle iştığāl idüp şafħa-i bedr-i temām gibi taħşil-i sevād ve tekmīl-i mertebe-i isti‘dād eyledükden şoñra şeyhū’l-İslām Āivi-zāde Efendi ħidmetlerinden mülāzemetle ber-murād olmuş idi. arīne-i ħāl pey-ender-pey merāħil-i arīķ-ı tedrīsi tayy iderek kırık aķçe medreseden munfaşıl iken oķuz yüz oķsan dōrt senesi evāħirinde Vezīr-i A‘zam Sinān Paşa Yeņişehr’de inşā itdūgi medreseyi able’l-binā bunlara i‘tā itmişler idi. oķsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Ebū’l-meyāmin Muştafa Efendi yirine İstanbul’da olan medrese-i celīleye taħrīk olındılar. oķsan oķuz Receb’inde selef-i bāhirū’ş-şerefleri yirine Zāl Paşa Sulţānī pāyesine pā-yı himmet odılar. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde senedleri mesned-i vezāretten zā’il olup bunlaruñ daħı⁵ de‘ā’im-i aşr-ı iķbālī mütezelzil olmağın ‘Abdu’l-ħalīm-i Mar‘aşī yirine Edrine’de⁶ Üçşerefeli’ye naķl olındı. Biņ bir Receb’inde zülāl-i devletleri rūd-ħāne-i adīmīne ‘avd eyleyüp Memik-zāde yirine ahriyye’ye tebdil olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde selef-i sālifi Muştafa

¹ Redd eyleyicek:abūl itmeyüp SE

² 187b SE

³ 320b R1

⁴ - R1, E

⁵ - R1, E

⁶ 316b E (“Üç” kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

Efendi ‘aķabince Şahn-ı Semān’a hıram idüp biñ üç Şa‘bān’ında Vıhıvıhek yirine Şeh-zāde Medresesi ile bekām olup biñ dört Cemādiye’l-āhire’sinde yine Muştafā Efendi yirine Süleymāniyye rütbesi ile ikrām olunup biñ altı Receb’inde Memik-zāde yirine Dārü’l-ħadīs-i Süleymāniyye ile devresin itmām itmiş idi. Biñ sekiz Zı’l-ķa‘de’sinde Ayāşı yirine Şām-ı şerīf ħükümeti ile teşrīf olındı. Biñ tokuz Zı’l-ķa‘de’sinde Kāmī-zāde¹ maħlūlinden Ķara Āmid ķazāsına naķl olındı. Ķabūl itmemekle ‘azl iħtiyār eyleyüp biñ on Şafer’inde māni‘-i devletleri olan Şun‘u’llāh Efendi mesned-i iftādan ma‘zūl olduķda ħalefleri İskender-zāde yirine Şām-ı şeref-encām² ķazāsına i‘āde³ olındılar. Biñ on bir Rebī‘u’l-evvel’inde Potur Şāliħ maħlūlinden Medīne-i Münevvere ķazāsına naķl⁴ olındılar. Biñ on iki Cemādiye’l-āhire’sinde ‘azl olunup Zeyne’l-‘ābidīn Efendi cā-nişīn olmuş idi. On dört Cemādiye’l-ūlā’sında şeyħü’l-İslām, veliyyü’n-ni‘am-ı enām Ħüseyn Efendi ħazretleri yirine maħrūse-i Burūsa ķazāsı in‘ām olındı. On beş Şafer’inde ‘azl olunup Vıhıvıhek Efendi mesned-ārā-yı ħükümet oldı. On altı Şa‘bān’ında Bostān-zāde Yaħyā Efendi ħazretleri⁵ yirine Ķalaķa ķazāsı ināyet olındı. On yedi Şevvāl’inde marazı ħālinde infişāl vāķi‘ olup manşıb-ı mezbūr-ı şadāretten müteķā‘id Kemāl Efendi ħazretlerine arpalık ta‘yīn olındı. Sene-i mezbūre Zı’l-ķa‘de’sinde intikāl ve riyāz-ı ħudse irtihāl itdiler⁶. Emīr Buħārī Türbesi muķābilinde Ķāzī‘asker ‘Abdu’r-raħman Efendi merķadi⁷ civārında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr aħlāķ-ı⁸ kerīme ile meşhūr, saħī vü ni‘met-güzār, gül-i ra‘nā gibi süfre-güşā vü direm-nişār, mā‘il-i şevket ü ‘unvān, kām-baħş ü kām-rān idi. Devlet-i vezīr-i Āşaf-nażırde eyyām-ı tedrīs kemāl-i cāh ü celālle güzār idüp merci‘-i ehālī ve murād-baħş-ı esāfil ü e‘ālī olmuş idi.

Bed-mestī-i devlet eşnāsında ba‘z-ı tıflāne eķvārı ve nev-devletlere maħşuş ħurfe ħurfe girdārı zuhūr iderdi. Cümleden biri cāme-i cedīd-i gül-gün-ı ħurfe⁹-ıtrāz¹⁰ ile cilvenāz iderken dāmenin başup sekte-i saķta vāķi‘ olduķda ol cāme-i nā-kāme rencīde-ħātır olup nice yıllar nazardan dūr ve iltifātdan mehcūr itmiş idi. Naķl olunur ki ta‘zīr ü te’dīb ve ħabs ü tenķīb kemālin bulduķda bir gün şikāf-ı dolābdan nigāh-ı tīz-i ħāzab-āmīz

¹ Kāmī-zāde:Kāmī Efendi SE

² Şām//encām:Şām SE

³ naķl SE

⁴ i‘āde SE

⁵ - SE

⁶ irtihāl itdiler:isti‘cāl eylediler SE

⁷ - SE

⁸ 321a R1

⁹ - SE

¹⁰ E’de “ıtrāz” kelimesi “gül-gün” kelimesinden sonra da yazılmıştır.

idüp “ ‘Acebā ol ḥabīs-pīş-i ḥod-ber-pā, pezīrā-yı şalāḥ u pāk-dāmen-i fevz ü felāḥ oldu mı?’” didükde erbāb-ı meclis iḥsās-ı luḫ u kerem kı lup āḥir vesāḫet-i şefā‘at ile taḫlīş-i girībān-ı tōḫmet idüp mażḥar-ı ‘afv ü ‘ināyet ol miş ve sa‘y-i meyānciyān-ı siḫr-āferīn ile eski maḫāmını bul miş idi. ¹رحمة الله تعالى عليه

el-Mevlā ‘Ömer (Kızı1² ‘Ömer Efendi)

Vilāyet-i Şaruḫān’dan nümāyān olup taḫşīl-i ‘ilm ü ‘irfān itdükden şonra Birgili Muşḫafā Efendi’nün Şaḫn’da i‘ādesi ḥidmetinden mülāzım ve ḫarīḫ-ı tadrīsde mürā‘āt-ı merāsime müdāvim ol miş idi. ‘Alā ḥasbi’l-‘āde, ḫayy-ı menāzil-i ifāde iderek kırḫ aḫḫe medreseden ma‘zül iken biş on üç Şafer’inde Bülbül-zāde Efendi yirine Gegivize’de Muşḫafā Paşa müderrisi ol miş idi. On beş Cemādiye’l-ülā’sında ḫabül itmeyen ‘Alī Çelebi yirine Selānik fetvāsına naḫl olındı. On altı Zi’l-ḫa‘de’sinde fevt olan Aḫ Muşlī yirine Maḫnisa’da vāḫi‘ Tekye Medresesi’nde tekye-zen-i³ visāde-i ifāde ol miş idi. On yedi Zi’l-ḫa‘de’sinde rıḫlet idüp medresesi Ḥamīdi Nūru’llāḫ Efendi’ye ‘ināyet olındı.

Mevlānā-yı merḫūm mā’il-i iḫtinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm, şāliḫ u şāfi-fu‘ād, mü‘min-i pāk-i-tiḫād idi.

Naḫl olınur ki vefātından birḫaç gün muḫaddem vāḫı‘ada görür ki ḫalḫ-ı ‘ālem kendüyi el üzere götürürler. Neye uğraduḫın bilüp tedārik-i umūr-ı āḫirete meşḫül olur. Çok zemān geḫmedin ta‘bīri zāḫir ve ‘ömri āḫir olur.

el-Mevlā Zekerıyyā (Zekerıyyā Efendi⁴)

Hāşş bāḫḫe ḫ‘āceliḫından mülāzım⁵ ve bostāncıbaşı tevābi‘inden olmaḫla ri‘āyeti lāzım olup iltizām-ı mesālik ve iḫtiḫām-ı ma‘ārik iderek kırḫ aḫḫe medreseden ma‘zül iken biş yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Zü’n-nūn Efendi yirine Nevbet-ḫāne Maḫallesi’nde vāḫi‘ Aḫmed Paşa Medresesi’ne müderris ol miş idi. Ba‘dehu ma‘zül ve küşe-gīr-i ḫumūl olup biş on Şa‘bān’ında Ḥabīb Efendi yirine Sittī Ḥātūn Medresesi naşīb ol miş idi. Biş on sekiz Şafer’inde irtihāl ve medrese-i maḫlūle Receb Efendi ḫidmetlerine intikāl it miş idi.

¹ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² Kızıl Şaruḫānī SE

³ 317a E

⁴ - SE

⁵ 188a SE

Mevlānā-yı müşārün-ileyh, ¹انعم الله عليه kemāl-i belāhetle meşhūr ve ol vesīle ile müstaḥikḳ-ı cinān u ḥürdur.

el-Mevlā Ḥüsām (Ḥüsām-ı Sinobî²)

Cezīretü'l-‘uşşāḳ ‘unvānı ile meşhūr-ı āfāḳ olan belde-i Sinob’dan zāhir ve edīm-i isti’dādı isāle-i zülāl-i ‘ilm ü ‘irfān ile ṭayyib ü ṭāhir olup Şeyḫü'l-İslām Şun‘u’llāh³ Efendi ḥidmetinde ḳā’im ve fetvā emāneti muḳābelesinde mülāzım olmış idi. Ḳarīne-i ḥāl seyr-i muḳanṭarāt-ı ‘izz ü iḳbāl iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ on altı Rebī‘u’l-evvel’inde ‘AraboḒlı yirine Pervīz Efendi müderrisi olmış idi. On sekiz Şafer’inde fevt olup medresesi ‘Abdu’llāh Efendi’ye naşṭb oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāḥ ile meşhūr, sedīdü’l-fi‘āl, şedīdü’l-işṭigāl idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Fīrūz Keṭḫudā-zāde)

Vezīr-i A‘zam Aḥmed Paşa’nuñ keṭḫudāsı ve cümletü’l-mülk-i devlet-i bī-beḳāsı olan Fīrūz Keṭḫudā’nuñ maḥdūm-ı ḥāṭır-firūzıdur. Kesb-i sermāye-i ‘ilm ü ma‘rifet ve ba‘z-ı eşrāfdan şeref-i mülāzemet idüp tekmīl-i ṭarīḳ-ı tadrīse himmet itmekle kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ sekiz Zi’l-ḥicce’sinde ‘İydī Efendi yirine Kepenekci Sinān Medresesi iḥsān olunmuş idi. Biñ on sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde fevt olup medrese-i maḥlūle ile Ḳara Ḥalīl Efendi tebcīl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr menzile-i ḳabūlden dūr ve derece-i i‘tibārdan sākıṭ u mehcūr degüldür. ⁴رحمة الله عليه

el-Mevlā Şeyḫ Meḥemmed (Maḥdūm Kemāl Efendi⁵)

Şadr-ı ‘ālī-ḳadr-ı celīlü’l-ḥişāl Ṭaşköprī-zāde Kemāl Efendi ḥazretlerinüñ maḥdūm-ı ferḥunde-aḫteri ve ol deryā-yı faẓl ü ‘irfānuñ gevher-i şehvār-ı şāfi-cevheridür. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan tārīḫinde şehristān-ı ḳademden ṭayy-ı merāḫil-i ‘adem ve ma‘müre-i vücūda vaẓ’-ı ḳadem ḳılmış idi. Tārīḫ-i vilādeti “Maḥdūm-ı Mükerrrem”dür

¹ “Allah ona nimetlerde bulunsun.”

² Ḥüsām-ı Sinobî:Sinobî Ḥüsām SE

³ 321b R1

⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁵ Maḥdūm//Efendi:Kemāl Efendi-zāde SE

(990). Vālid-i ‘ālī-şānlarından istifāza-i envār-ı ‘ilm ü dāniş ve iktihāl-i kuşlu’l-cevāhir-i fażl ü bniş kılp āheng-i mürā‘āt-ı merāsım-i tarīk ve devr-i menāzil-i ders ü taḥkīk eyledükde Şeyḥü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi āstānesinde devre-i ḥareketi temām olup biñ toquz tārīḥinde ḥidmet-i i‘ādelerinden mülāzemetle bekām olmuş idi. Biñ on bir senesinde kırk aqçe ile Cānbāziyye müderrisi olmuş iken ol ešnāda vālid-i mācidleri Anatolı şadı olup biñ on iki evā’ilinde on aqçe teraqqī ile ḥāric rütbesine ‘āric olmuşlar idi. On üç Rebī‘u’l-āḥir’inde Seyfī-zāde Muştafā Çelebi yirine Yeñi ‘Alī Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındılar. On dört Zi’l-ḥicce’sinde Karaca Aḥmed Efendi yirine Ḥānḳāh pāyesin¹ tekyegāh itdiler. On altı Rebī‘u’l-āḥir’inde Şun‘u’llāh Efendi maḥdūmı maḥlūlinden Ḥāşekī pāyesine terfī’ olındı. On yedi² Cemādiye’l-ülā’sında Laṭīf-zāde yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye ḥıram itmiş idi. On sekiz Rebī‘u’l-āḥir’inde marāz-ı t̄ā’undan intikāl ve riyāz-ı keşirü’l-ḥiyāz-ı kudse isti‘cāl eyledi. Maşib-ı maḥlūl ile Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi müreffehü’l-ḥāl olmuş idi. ‘Āşık Paşa ḥaremindeddi ḳurbında medfūndur.

Maḥdūm-ı merḳūm kıdve-i maḥādīm-i ‘ulemā-yı Rūm, cebīn-i aḥvālinden şu‘ā-ı sa‘ādet fā’izü’n-nūr, envār-ı şubḥ-ı şādık gibi şāḥib-i zuḥūr, nev-bāve-i būstān-ı necābet, maḥdūm-ı ‘ālī-himmet idi. Ḥayf ü şad ḥayf ki³ nūr-ı kemāl-i muntazar, şafḥa-i şühūdda cilveger olmadan ḥaylūlet-i ḡamām-ı ḥimām maṭla‘-ı ümmīdini maḡrib-i t̄re-şām-ı zalām eyledi.

Şürūḥ-ı⁴ *Miftāḥ*’a intisābı ve ‘ilm-i edebden vāye-i nişābı olup bī-bedel taḳrīzleri ve ‘Arabāne eş‘ārı vardur⁵.

el-Mevlā Meḥemmed (Sa‘dī-zāde Efendi)

Gūlistān-ı ḳadr ü i‘tibāruñ sūnbül-i sa‘dī gibi şöhre-bendi, Sa‘dī-zāde Efendi’dür. Kevkeb-i sa‘d-iḳtirān-ı vücdı cilve-sāz-ı evc-i şühūd olalı istifāza-i envār-ı ‘ilm ü ‘irfān için ifāza-ı nūr-ı⁶ çeşm-i cān idüp ḳanāṭır-ı ‘izz ü ‘alāya şu‘ūd ḳaşdına tarīk-ı sa‘ādet-refīk-ı ‘ilme sevḳ-ı vüfūd-ı mechūd eyledükde ḥareketi şeyḥü’l-İslām,

¹ Medresesi’n SE

² 317b E

³ - R1, E

⁴ 322a R1

⁵ SE’de biyogafinin sonunda “Tabīb Beg-zāde’nün ‘ilm-i ṭıbdan ‘Ravza’ nām kitābına taḳrīzdür.” İfadesinin altında Arapça bir manzume mevcuttur. Diğere nüshalarda bulunmadığından dolayı bu kısım metne dāhil edilmemiştir.

⁶ 188b SE

naķīb-i sādāt-ı kirām Ma'lül-zāde Meĥemmed Efendi āstānesinde temām olup Őeref-i mülāzemetleri ile vāşıl-ı ser-menzil-i maķşūd olmış idi. El-ĥāletü hāzihi;

İraķlardan gelen āb-ı serāy-ı ĥusrevānāsā
Felek cā-yı ķarārüm gāĥ pest eyler gehī 'ālī

mazmūnı ĥasb-ı ĥālī olup bi-ĥasbı'l-istihāl kırķ aķçe medreseden infişāl üzere iken biñ iki Ramazān'ında Muşlı Efendi¹ yirine Ĥaydar Paşa Medresesi ile nā'il-i āmāl olmış idi. Biñ dört Receb'inde Su'ūdī-zāde yirine Rüstem Paşa'ya taĥrīk olunup biñ altı Receb'inde Ĥasan Paşa Bekri yirine Miĥrümāĥ Sultān pāyesi iĥsān olunup biñ sekiz Zī'l-ķa'de'sinde Emīr 'Alī Efendi yirine Şaĥn'a gelmiş idi. Biñ toķuz Şafer'inde Kākül Perīşān Şeyĥī Efendi yirine İzmīr ķazāsı ile maķzī'l-merām olup biñ on Muĥarrem'inde 'Abdu'l-mü'min Efendi yirine Bağdād-ı dārü's-selām ķazāsına naķl ile bülend-maķām olmış idi. Biñ on bir Ramazān'ında 'azl olunup Tursun-zāde 'Abdu'llāĥ Efendi ķā'im-maķām oldu. Biñ on üç Receb'inde Nişāncı-zāde yirine Üsküdār ķazāsı ile ikrām olunup biñ on dört Zī'l-ĥicce'sinde selefi i'āde ve bunlar kūşe-i istirāĥatde ķarār-dāde ķılındı². Biñ on beş Zī'l-ķa'de'sinde Vaĥyī-zāde yirine Medīne-i Münevvere ķazāsı ile dīde-i iķbālī tenvīr ve mesned-i iclālde cāy-gīr ķılındı. Biñ on yedi Receb'inde 'azl olunup ol manşıb-ı celīl ile Rāzī Efendi tebcīl olındı. Biñ on sekiz Cemādiye'l-āĥire'sinüñ yigirmi ikinci günü sa'du's-su'ūd-ı ferĥunde-şu'ūd-ı rūĥı burc-ı bedenden ġārib ve mā'u'l-ĥayāt-ı zindegānīsi ĥāk-i vücūdında ġā'ir ü ġā'ib olmış idi. Dāĥil-i sūrda Keskin Dede Tekyesi ĥazīresinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr meķārim-i aĥlāķ ile meşĥūr, ķazāsında taĥāret-i zeyl-i himmet ü nezāhetle 'alem, icrā-yı aĥķām-ı Őer'iyyede müselleme-i 'ālem, sālīk-i rāĥ-ı müstaķīm ü sevī, tīġ-ı bāzū-yı Őer'-i Muştafāvī, vecīĥ ü vaķūr u cāme-zīb, 'imāme-i mollāyānesi ġamāme-i sefid gibi dil-firīb, ĥākīm-i şāĥib-i ihtişām idi.

el-Mevlā Velī (Ĥaramanī³ Velī Efendi)

Diyār-ı Ĥaraman'dan zūĥūr ve kevkeb-i zāt-ı ferĥunde-ferri mānend-i mülk-i bāĥter ol ser-zemīne feyż-i nūr idüp cebīn-i ĥālī cilvegāĥ-ı pertev-i şu'ūr ve taĥr-ı

¹ Çelebi SE

² Biñ//ķılındı:- E

³ R1, E

şu‘ā‘-ı feyz-i mevfūr olduğda fūrūğ-ı meş‘ale-i hidāyet ile ʔarīk-ı ‘ilme ‘azīmet ve kıble-i ikbāl-i erbāb-ı kemāle sevķ-ı rāhile-i himmet idüp şadr-ı ‘ālī-ķadr Mollā Aħmed Efendi ĥidmetlerinden¹ iħrāz-ı şeref-i mülāzemet eyledükden şoħra birķaç pāyeye² irtifā ve izzet ü ikbāle iltikā iderek kırķ akķe medreseden ma‘zül iken biħ altı Şa‘bān’ında Vaħyī-zāde yirine Muştafā Paşa Medresesi’ne vāşıl, biħ yedi Zī’l-ħicce’sinde³ ‘Aṭūfī yirine Rodos fetvāsına nā’il olmış idi. Biħ on Şafer’inde Ayaşoluķ Müftüsü Beħli-zāde ile medreselerini tebdīl ve her biri āħaruħ manşıbına naķl ü taħvīl olınmış idi. Bunlar ķabūl itmemekle selef ü ĥalef yirinde ibķā ve ikisi daħı maķāmlarında muķīm ü pā-bercā kılındı. Biħ on bir Şafer’inde ‘azl olınup yirine hem-şehrīsi Bālī Efendi naşb olındı. Biħ on üç Cemādiye’l-ülā’sında Mollā Aħmed-zāde Nūħ⁴ Efendi yirine Şaħn’a gelmiş idi. Birķaç günden şoħra Şaruħānī Muşlī Ćelebi yirine Mağnisa fetvāsına naķl olındı. Ćabūl itmemekle ‘azl iħtiyār eyledi. Sene-i mezbūre Ramażān’ında Şalıncaķ Rıdīvān yirine Şire ķazāsı iħsān olındı. Māħ-ı Şevvāl evā’ilinde⁵ müteveffā ‘İydī Efendi yirine Mağnisa ķazāsına⁶ naķl olındı. On altı Şa‘bān’ında ‘azl olınup manşıbı Süleymān Efendi’ye tevcīħ olınmış idi. On yedi Muħarrem’inde ĥalefī yirine tekrār Mağnisa ķazāsı tevcīħ olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında⁷ ‘azl olınup Şaħn’dan Baba Tāc Efendi iz‘āc olınuķda ķabūl itmemekle bunlar ibķā, anlar ‘azle mübtelā kılındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ķa‘de’sinde şāniyen ‘azl olınup manşıbı Ĥelvācī-zāde’ye virilmiş idi. Ol daħı ķabūl itmeyicek tekrār⁸ ibķā olındı. On sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde şālişen ‘azl olınup Nevālī-zāde Ziyā’e’d-dīn Efendi’ye teklīf olındı. Ol daħı istiğnā idicek māħ-ı Cemādiye’l-āħire’de Kōse Maħmūd Efendi’ye ‘ināyet olındı. Şehr-i mezbūruħ evāħirinde ‘alīlen İstanbul’a gelüp māħ-ı Receb’uħ ĥurresinde manşıb-ı ĥayātdan munfaşıl ve nevvāb-ı ķuvā-yı bedeni ĥükümet-i eṭrāfdan mün‘azil oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāħ ile müte‘ārif ü meşħūr, ebķār-ı efķār-ı ‘ilmiyyenüħ velīsi ve ĥikmet-i ‘aliyyenüħ Ebū ‘Alī’si, ĥākim-i ĥāsim, mesned-i ĥükümetde seyf-i şārim idi. Belde-i Mağnisa’da ĥüsn-i sīreti şōħre-i āfāķ olup ‘arz u maħżar ile taħt-ı ĥükümeti erbābından pey-der-pey ‘arz-ı şükrān ü rızā olınmağın dōrt

¹ Efendi ĥidmetlerinden:Efendi’den SE

² 322b R1

³ 318a E

⁴ - SE

⁵ Şevvāl evā’ilinde:Şevvāl’de R1, E

⁶ Fetvāsına E

⁷ Āħiresinde R1

⁸ Yirinde SE

buçuk sene miqdārı mesned-i kazāda ibkā olınmış idi. Medīne-i mezbūreye zemān-ı hükümetinde sūr yapıdurup bir iki def'a Celālī ile müdāfa'a itmiş idi.

el-Mevlā Maḥmūd (Miḥalicli¹ Maḥmūd)

Belde-i Miḥalic'den zūhūr itmişdür. Būstān-ı 'ilm ü 'irfāndan nev-bāve-çīn-i murād ve dāḥil-i zümre-i erbāb-ı isti'dād olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve 'azm-i tarīk-ı tadrīse cāzim olduğda menāzil-peymā-yı merātib ve mıştaba-pīrā-yı menāşib olarak kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ on yedi Cemādiye'l-ülā'sında Manav 'Abdu'l-bākī yirine Defterdār Maḥmūd ihyā eylediği Emre H'āce Medresesi i'tā olınmış idi. Biñ on sekiz Şa'bān'ında fevt olup yirine Berber-zāde naşb olındı.

Mevlānā-yı merķūm ṭālib-i iktinā-yı şemerāt-ı 'ulūm, mü'min-i² müteşerri', dervīş-nihād u mütevāzı' idi.

el-Mevlā Tāce'd-dīn (Baba Tāc Efendi)

Diyār-ı Karaman'dan zūhūr idüp ser-nihāde-i dergāh-ı cihān³-penāh-ı vücūd ve āšnā-yı deryā-yı⁴ rüşenā-yı şühūd olduğda "Baba Tāc Efendi" dimekle meşhūr ve Lāle-'izār-zāde h'āceliği ile ma'rūf-ı cumhūr olmış idi. Dārü'l-mülk-i Kōstantīniyye'ye kudūm ve devre-i mecālis-i erbāb-ı rūsūm idüp ḥāk-i pā-yı 'ulemāyı zīver-i tāc-ı i'tibār ve mīh-i süm-i semend-i a'yānı küngüre-i iklīl-i iftiḥār bilüp Küçük Muştafā Efendi ḥidmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olduğdan şonra kat'-ı menāzil ve tayy-ı merāḥil iderek kırk aqçe ile Nişāncı-yı 'Atīk Medresesi'nden munfaşıl iken biñ altı Zi'l-ḥicce'sinde 'Alī Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Zeynī Çelebi Medresesi virilmiş idi. Biñ on Şa'bān'ında İstanbul 'Alī Çelebi yirine Kāsım Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Biñ on bir Ramazān'ında Şun'ī Efendi yirine Üçşerefeli⁵ pāyesine terfī' olındı. Biñ on üç Cemādiye'l-āḥire'sinde Emīr-i Şāḥib-tāc yirine Amāsiyya fetvāsına naql olunup ḳabūl itmedükde ḥalef ü selef yirlerinde ibkā olındılar. On dört Zi'l-ḥicce'sinde Zū'n-nūn Efendi yirine Dārü'l-ḥadīş-i Edrine'ye ḥareket itdiler. On altı Şafer'inde Şāḥn Müderrisi 'Alī H'ābī altmış aqçe ile dārü'l-ḥadīşe gidüp mübādele tarīkı ile bunlar

¹ Miḥalicī R1

² Mü'min-i:mü'min ü SE

³ 323a R1

⁴ 189a SE

⁵ 318b E

Şahn'a gelmiş idi. On yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında Velî Efendi yirine Mağnisa kazâsı virilmiş idi. Qabûl itmeyüp 'azl ihtiyâr eyledi. On sekiz Şevvâl'inde nâ-kâm ü nâ-ümmîd müddet-i 'azli medîd olup;

Bî-derd iken dil gūyiyā bir miğfer-i pūlād idi
Şimdi hadeng-i cevr ile tāt-ı qalender kendūdūr

neşîdini tekrār iderek üftāde-i hāk-i fenā ve ser-dāde-i şahrā-yı bekā olmuş idi.

Mevlānā-yı merķūm şafha-gerdān-ı esfār-ı 'ulūm, fenn-i luğate şedîdü'l-i'tinā ve *Terceme-i Qāmūs*'a mübtelā idi.

el-Mevlā Tāce'd-dīn (Tezkireci¹ Tāce'd-dīn)

Medīne-i Anqara'da perverde ve deryā-yı 'ademden ser-ber-āverde olup temhîd-i muqaddimāt-ı 'ulūm ve teşyîd-i mebānî-i mantūq u mefhūm eyledükde āheng-i tarîq-ı sa'ādet-refîq ve devr-i mecālis-i ders ü taḥḥîk eyleyüp şeyḥü'l-İslām, şadru'l-'ulemā'i'l-a'lām Qāzî-zāde Efendi ḥîdmetlerine intisāb ve feyz-i nazarları ile iktisāb-ı şeref-i bî-ḥisāb itmiş idi. Toquz yüz seksan üç tārîhinde mollā-yı merķūm def'a-i şāniyede şadr-ı Rūm olduqda tezkirecilikleri ḥîdmetinden mülāzım ve ba'z-ı medārisde müdāreseye müdāvim olup kırk aqçe ile Silivri Medresesi'nden ma'zūl iken biñ bir senesi Receb'inde Tarsūsî yirine Bergos'da Meḥemmed Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Muḥarrem'inde selefi yirine meşrūtası Fethiyye'ye taḥrîk olındı. Sene-i mezbūre Zî'l-qa'de'sinde Bağdādî-zāde yirine Rodos fetvāsına gönderilüp qabûl itmemekle 'azl ihtiyâr eyledi. Biñ sekiz Receb'inde Oḥrili Ḥüsām Efendi² yirine Edrine Dārü'l-ḥadîş³ in'ām olındı. Biñ on Şa'bān'ında Ḥayre'd-dīn-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine Anqara fetvāsı tevcîh olındı. On üç Şevvâl'inde 'azl olunup selefi i'āde ve mesned-ārā-yı iftā vü ifāde kılandı. On beş Zî'l-qa'de'sinde⁴ Qara Ḥabîb yirine Burūsa'da Qapluca Medresesi 'ināyet olındı. On yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında 'Abdu'llāh Efendi yirine tekrār Anqara fetvāsı tefvîz olındı. On sekiz ḥilālinde intikāl idüp manşıbı Anqaralı Yaḥyā Efendi'ye virildi.

¹ Tezkireci Anqaralı SE

² - R1, E

³ Edirne Dārü'l-ḥadîş:Edirne'de Dārü'l-ḥadîş Medresesi SE

⁴ 323b R1

Mevlānā-yı mezbūr h̄usn-i hāl ile meşhūr, faḳāhetde ser-efrāz, şalāh u ‘iffetle mümtāz idi. Kırkdan ma‘zül iken Bostān-zāde Efendi daḡı tezkirecilik ḡidmetinde istiḡdām ve mazḡar-ı luḡ u in‘ām itmişler idi.

el-Mevlā Meḡemmed (Zekeriyyā-zāde)

“Zekeriyyā-zāde” dimekle meşhūr ve rütbe-i iştiḡarī bu mertebeye maḡşūrdur. Ṭarīḡ-ı pūr-tevfīḡda cilve-nümā ve h̄uşe-çin-i ḡırmen-i faḡl-ı¹ ‘ulemā olup Şeyḡū’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi ḡazretlerinden nā’il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede müştāḡil-i ḡidmet olduḡdan soḡra kırḡ aḡçe medreseden munfaşıl iken biḡ sekiz Zi’l-ḡa‘de’sinde ‘Uşşāḡī-zāde yirine Ḥācī Ḥasan-zāde müderrisi olmuş idi. Biḡ on Cemādiye’l-ülā’sında Rıḡvān Çelebi yirine Yeni Nişāncı Medresesi’ne taḡrīk olındı. On üç Rebī‘u’l-āḡir’inde Kerīm Çelebi yirine Zāl Paşa ḡāricine vāşıl oldu. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde Tezkireci Aḡmed Efendi yirine ḡāzanfer Aḡa pāyesine terfī‘ olındı. On yedi Zi’l-ḡa‘de’sinde Ḥelvācī-zāde yirine Şaḡn’a geldi. On sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Nevālī-zāde Ziyā’ī Efendi² yirine İzmir ḡazāsı iḡsān olındı. On sekiz Cemādiye’l-āḡire’sinde ḡāzī³ iken āmāl-i dūnyeviyyeden ḡazā-yı vaḡar ve nezāre-i nūzhetḡāh-ı cihāndan ḡaḡ‘-ı naḡar eyledi. Manşib-ı maḡlūl İpekli Meḡemmed Efendi’ye naşib oldu.

Mevlānā-yı merḡūm ḡālib-i intisāb-ı ‘ulūm, nīk-nefs ü şāfī-ḡaviyyet olup ḡāḡla mu‘āmelesi maḡām-ı şadāḡatda temekkūn ü teşebbūt ve yārān-ı ḡarīḡuḡ anlar ḡāḡḡında aşıl ḡarār-dādesi ⁴قل الخیر و الافا سكت emr-i vācibū’l-imtişāli idi.

el-Mevlā Aḡmed (Tezkireci⁵ Aḡmed Efendi)

Vilāyet-i Aydın dāḡilinde “Kestel” nām belde-i ma‘mūreden bedīd ve gerden ü ḡuş-i isti‘dādı ḡuliyiy-bend-i cevāhir-i dāniş ü dīd olup ḡarīḡ-ı sa‘ādet-refīḡ-ı ‘ilme germ-‘inān-ı ‘azīmet ve bāb-ı erbāb-ı feḡā’ilde gerden-nihāde-i maḡām-ı ḡidmet olduḡdan soḡra şadr-ı ‘ālī-ḡadr Ḳara Çelebi-zāde Ḥūsām Efendi ḡidmetlerinūḡ⁶

¹ Faḡl-ı:faḡl u SE

² Ziyā’ī Efendi:- R1, E

³ 319a E

⁴ “Ya ḡayırlı, iyi şeyler söyle; ya da sus!”

⁵ Tezkireci Kestelli SE

⁶ ḡazretlerinūḡ SE

Ka‘betü’l-iḳbāl-i āstānelerine rüy-māl ve tezkirecilik cihetinden¹ mülāzemetle taḫşil-i āmāl itmiş idi. Ḳarīne-i hal menāzil-i rāh-ı tadrīsde efsürde²-pā-yı nişib ü firāz ve uzunca ova merḫalesinde efsürde-i vādī-i dūr u dırāz olmuş iken biñ dört Şevvāl’inde Ḥüsām Efendi yirine Sekbān ‘Alī Medresesi’n cā-yı ārām itmiş idi. Biñ on Cemādiye’l-ülā’sında imām-ı sultānī Cellād-zāde yirine Zāl Paşa ḫāricine ‘āric olmuş idi. Biñ on bir Ramazān’ında Ḥasan Efendi yirine Ğazanfer Ağa pāyesine terfī’ olındı. On iki Zī’l-ka‘de’sinde Mısr ḳuzātından Tāce’d-dīn mevleviyyete vuşul için taḫille tarīḳı ile ol medreseye uğrayup yine bunlar ibḳā olındı. Biñ on dört Rebī‘u’l-evvel’inde³ Ḳaragülmez Efendi yirine Şaḫn’a gelüp ol ešnāda Müftī Muştāfā Efendi birāderi Çelebi Ḳāzī yirine Anḳara ḳazāsı virilmiş idi. Ḳabül itmeyüp ‘azl ihtiyār eyledi. On altı Şafer’inde⁴ Sinān-zāde yirine tekrār Şaḫn Medresesi virildi. On yedi Şafer’inde ‘Ömer Efendi maḫlülinden Mağnisa Murādiyyesi’ne işāl olındı. On sekiz Şafer’inde ‘ālem-i āḫirete sefer ḳılup medrese-i maḫlüle Ṭālib ḫışmı⁵ Sinān Efendi’ye muḳarrer ḳılındı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḫ u ‘iffetle meşhūr, ‘ilm ü kemālde müşārik-i emşāl, diyānet ü şiyāneti vāşıl-ı derece-i kemāl idi. İstikāmet ü emānetle şöhre-bend olmağın ekser-i kibār istiḫdāma rāğib ve ḳassām ü nā’ib itmege tālib olup mükerreren müzekkir-i meṭālib olmağla tezkirecilik vaşfi merḫūma ‘ālem-i ḡālib olmuş idi. Birḳaç def‘a tezkireci vü ḳassām ve dārü’s-salṭanada ḳāzī olan ḫükkām-ı kirāma nā’ib-i menāb ü ḳā’im-maḳām olmuş iken kemāl-i tenezzühinden maḫṭıḳ-ı muḫāyāḳadan ḫalāş ve füşḫatgāh-ı vüs‘ate tarīḳ-ı menāş bulmamış idi. اللهم تعالى باحسانه وادخله فسيح جنانه⁶

el-Mevlā Meḫemmed (Şānī Efendi⁷) {Şānī}

Diyār-ı Ḳaraman’da “Lārende” nām şehir-i meşhürden dārende-i ḫükm-i ḫümāyün-ı vüçüd ve bedīdārende-i şān-ı ‘izzet-nişān-ı şühūd olmuş idi. Taḫşil-i ‘ilm ü kemāle sātī ve ādāb-ı erbāb-ı isti‘dādı mürā’ī olup mu‘allim-i maḳām-ı Selīm Ḥānī ‘Atā’u’llāh Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle nā’il-i emānī olduğdan sonra كل يوم هو⁸ mefhūm-ı kerīminden iḳtibās-ı envār idüp¹ ḳaṭ’-ı merātib-i mu‘tāde ile pāye-i

¹ ḫidmetinden SE

² Efsürde SE

³ 189b SE

⁴ 324a R1

⁵ - R1

⁶ “Yüce Allah ona ihsanda bulunsun ve onu geniş cennetlerine dāhil etsin.”

⁷ - SE

⁸ *Kur’ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi*, 55/ 29, “... O, her gün yaratma hâlidir.”

erba'ine vâsıl ve kırk akçe ile Hâşküy'de Maḥmūd Paşa Medresesi'nden munfaşıl iken biñ bir Cemâdiye'l-âḥire'sinde şadreyn-i fâzılın olan Bostân-zâde Meḥemmed Efendi ve Şun'u'llâh Efendi ḥuzûrlarında imtiḥân fermân olunup Nihālî Efendi ve Yavuz Efendi ile *Hidāye*'nün *Kitāb-ı Cihād* indan okuyup risāleler yazduklarında ba'z-ı şu'arā bu beytle² istiḥkākların iş'ar itmiş idi:

Bil Nihālî Yavuz a'lā oḡudı

Lākin ammā katı alçaḡ Şānî

Ḳarīne-i ḥāl³ Nihālî Efendi 'Oşmān Paşa Medresesi ile ve Yavuz Efendi Ḳāsım Paşa Medresesi ile ikrām ü iclāl olunduḡda bunlar daḡı māh-ı Receb'de Celeb Meḥemmed Efendi yirine Ṭūtî Laṭîf Medresesi ile talṭîf ü teşrîf olındı. Biñ dört Zî'l-ḥicce'sinde ḡabûl itmeyen Tāce'd-dīn Efendi yirine Rodos fetvāsına naḡl olındı. Biñ altı Rebî'u'l-âḡir'inde Mantıḡî 'Alî maḡlûlinden Şām fetvāsı in'ām⁴ olındı. Biñ yedi Şevvāl'inde Fenārî-zâde Maḥmūd Efendi maḡlûlinden Ṭrablus-ı Şām ḡazāsı tevciḡ olındı. Biñ sekiz Rebî'u'l-evvel'inde 'azl olunup Nişāncı ḡışmı Şāh Efendi ḡā'im-maḡām oldı. Biñ ṡoḡuz Muḡarrem'inde Şūfî Meḥemmed Efendi yirine Mar'aş ḡazāsı iḡsān olındı. Biñ on Rebî'u'l-evvel'inde 'azl olunup ḡalef-i sâbıḡları Şāh Efendi mesned-i ḡükümetini cāygāh eyledi. Biñ on bir Zî'l-ḡa'de'sinde Ḡazālî-zâde yirine Arzırûm ḡazāsı ile nā'il-i merûm olmış idi. On üç Şafer'inde 'azl olunup selefî i'āde ḡılındı. On beş Rebî'u'l-evvel'inde Anḡara'ya naḡl olunan Vildān-zâde yirine Āmid ḡazāsında ḡarār-dāde ḡılındı. On altı Şafer'inde Gümüşayaḡ yirine Arzırûm ḡazāsına naḡl olındı. On ṡoḡuz Şafer'inde intıḡāl eyleyüp manşıb-ı maḡlûl mükerreren Nişāncı ḡışmı Şāh Efendi'ye maḡaṡṡ-ı riḡāl oldı.

Mevlānā-yı merḡûm ṡālib-i ma'ārif ü 'ulûm, maḡlaşımı taḡḡıḡ⁵ içün nazma ḡādir, maẓmûn-ı bedî'i beyza-i 'Anḡā⁶ ve küliḡe-i 'amel-i kīmyā gibi nādir, nīk-nefs ü nezḡhü'l-lisān, ḡasenü'l-aḡlāḡ u kerīmü's-şān idi.

el-Mevlā 'Abdu'llāh (Ṭursun-zâde Feyzî⁷ Efendi) {Feyzî}

¹ كل/idüp:- R1

² Beytle tertīb-i SE

³ 319b E

⁴ Fetvāsı in'ām:fetvāsına naḡl SE

⁵ Taḡlīş R1

⁶ 324b R1

⁷ - R1, E

Tercemesi sebğ iden ʦursun Efendi'nün maḥdūm-ı kihteri ve 'Abdu'l-bāḳī Efendi'nün birāder-i ferḥunde-aḫteri Feyzī Efendi ḥidmetleridür. Esātize-i kirāmdan istifāza-i envā'-ı ma'ārif ü 'ulūm ve cehābize-i fiḥām mecālis-i 'ilmiyyelerinde istifāde-i nevādir-i mantūḳ u mefḥūm ḳılup şeyḫü'l-İslām, naḳīb-i sādāt-ı kirām Ma'lül-zāde Efendi ḥidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet, medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede *Ḥāşīye-i Tecrīd* ve *Miftāḥ* ifādesine himmet eyledükden şonra kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken biñ bir Cemādiye'l-ülā'sında Nişāncı Meḥemmed Paşa Medresesi temām olduḳda ibtidā bunlara in'ām olındı. Biñ dört Şevvāl'inde İskender-zāde yirine Edrineḳapusu pāyesine sāye şaldılar. Biñ beş Şevvāl'inde Ğanī-zāde Efendi yirine Ğazanfer Ağa pāyesine taḫrīk olındılar. Biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'Azmī-zāde Efendi yirine Şahn-ı Semāniye'ye ḥıram idüp biñ toḳuz Zī'l-ḳa'de'sinde Muşlı Efendi yirine Üsküdār'da Vālide Sultān Medresesi ile ikrām olunup biñ on Şevvāl'inde 'Abdu'l-cebbār-zāde Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olındılar. Biñ on bir Ramazān'ında Sa'dī-zāde Efendi yirine Baḡdād-ı dārü's-selām ḳazāsına naḳl ile itmām-ı merāsım-i ihtirām olunmuş idi. On iki Zī'l-ḳa'de'sinde 'azl olunup 'Abdu'l-mü'min Efendi mesned-nişīn-i ḥükümetleri oldı. On dört Zī'l-ḥicce'sinde Şarı Ḥāce yirine Eyyüb ḳazāsına mansūb ve ḥükümet-i ḥavāşş-ı Ḳoşantıniyye zāt-ı melek-simātlarına mensūb olmuş idi. On yedi Muḫarrem'inde selefi i'āde ve bunlar küşe-i inzivāda ḳarār-dāde ḳılındı. On sekiz Şevvāl'inde Yoḳyoḳ Muşliḫi'd-dīn Efendi yirine maḫrūse-i Üsküdār ḥükümeti ile mazḫar-ı 'ināyet olmuşlar idi. On toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında ḳazā-yı dīn-i vācibü'l-edā-yı cān ve 'azm-i riyāz-ı keşirü'l-ḥıyāz-ı cinān itmişler idi. Mansıb-ı maḫlül Nevālī-zāde Sa'dī Efendi'nün 'ıḳd-ı gerden-i cāhı ve Ḳāzī Çeşmesi ḳurbında vāḳi' 'Ābid Çelebi Mescidi'nün ḫaremi kālbūd-i nūrānī-mesnedlerinün penāhi olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i 'ilmiyye ile meşḫūr, mū-şikāf-ı daḳā'ıḳ-ı 'Arabiyye¹, ḫarīr-bāf-ı ḫaḳā'ıḳ-ı edebiyye, 'ulūm-ı 'aḳliyyenün ḳābūk-süvār-ı meydānı, fūnūn-ı naḳliyyenün rā'iz-i² yek-rān-ı ṭurfe-naḳl-i şabā-cevelānı, üslüb-ı taḫrīrde māhir, elsine-i selāsede şı'r ü inşāya ḳādir, ḥüsn-i kitābetde ḳalem gibi 'alem, envā'-ı ma'ārif ü 'ulūmda müselle-i 'ālem idi.

Āşār-ı celīlelerinden *Kāfiye Şerḫi*, *Cāmī*'ye merfū'āta müntehī olunca ḫāşiyeleri ve tefsīr-i şerīfe müte'allıḳ ta'līḳatı ve şürūḫ-ı *Hidāye* ve *Miftāḥ*'a kelimātı vardır.

¹ 190a SE

² 320a E

Ferā'iz-i Muhsin-i Kayseri'ye iktidā eyleyüp lisān-ı Türkīde nazm eylemişdür. Selis ü hoş-âyende nazmdur. Ba'dehu şerh eyleyüp ifā-yı merām eylemişdür. Müfid ü muhtaşar eşerdür. Mu'cizāt-ı enbiyā-yı 'izām عليهم الصلوة والسلام¹ hakkında Türkī risāleleri vardır. Vādīsinde dil-nişin ve mu'teberdür². İmlā-yı hücec-i şer'iyeye ve inşā-yı şukūk-i mer'iyede māhir olmağın taḥrīr itdüğü şuver-i vaḳfiyye vü temessükāt taşvīr-i Mānī gibi bī-bedel ve ḥuddām-ı maḥākime düstürü'l-'ameldür. Üstādān-ı fenn-i belāgat resmi üzere *Risāle-i Kalemīyye* ibdā' eylemişdür. El-ḥaḳḳ irād eyledüğü ḳarā'in ü fiḳarāt, ḳıṭa'āt-ı yerā'a gibi maḥbū'-ı ehl-i berā'a ve derūnında merkūz olan ma'ānī vü nikāt, nāl-i ḳalem mişāl ince maẓmūn u ince ḥayāl olmağın maḥbūl-i erbāb-ı şinā'adur. Bu ebyāt nuḥbe-i eş'ār-ı dürer-bārı ve nümüne-i güftār-ı belāgat-şi'arıdır:

Geçince reh-güzerinden o şāh-ı ḥübānum
Derīçe-i lebüme geldi seyr için cānum

Ve lehu³

Nice bir elde mey-i sürḥle sāğar tūtalum
Aḳ gül gibi 'araḳ nūş idelüm ter tūtalum

Vādī-i mu'ammāda Mīro (?) Şihāb gibi nāmdār ve Emrī gibi pergār-ı efkārı i'cāz-medār olup rengin mu'ammāları gül-i ra'nā gibi zīnet-i dest ü destār-ı ehl-i i'tibār olmuşdur. Cümleden bu beyt-i meşhūrı sīmyā-ḥāne-i evhām-ı zevi'l-efhām ve "*Gül-i Şad-berg*" nāmı ile zebān-zed-i enām olmuşdur:

Derdüme dermān olurdı olsa ger iy serv-ḳadd
Derde ḡāyet derde ḡāyet derde ḡāyet derde ḥadd

Hey'et-i saṭr-ı mevzūn-ı girih-gīri mānend-i kilīd-i endīşe muḥtāc-ı tedbīr olup şanā'i'-i bedī'a ile yüz ism çıkar bir mu'ammā ve fetḥu'l-ḡāzātında yazduḳları risāle hem-ser-i şerḥ-i cennetü'l-esmā olmuşdur. Ḥaḳḳā ki ol beyt-i dil-āvīzūñ ḡüşāyiş-i ṭılısmāt-ı eşkāli mānend-i daḥme-i Cemşīd, ḥayret-dih-i 'uşşāḳ ve ḡavṭa-i ḥıyāz-ı ḥayālī

¹ "Salāt ve selām üzerlerine olsun."

² 325a R1

³ Ve lehu:- E, SE

mişāl-i timşāl-i hammām-ı nüh tāk, efkār-ı müşkil-güşâyân-ı āfāka sebep-i istiğrākdur¹. Ma‘ārif-i cüz’iyyede dağı külliyyet-i kübrā şāhibi olup cem‘-i efrād-ı maḥāsin itmişler idi. Vaşşāle vü tezhīb ve cild ü cedvel-i bedī‘u’t-tertib ibdā‘ında rengin taşarrufatı, bā-ḥuşuş tarḥ-ı mevzūn u tarz-ı gūn-ā-gūn mıştarlar ihtirā‘ında nāzik ü dil-nişin tekellūfatı var idi. Biñ on tārīhinde birāderleri ‘Abdu’l-bāķī Efendi şülāşī maşādırını tettebbu‘ ve istiķrā tarīķı ile cem‘ eyleyüp dībāce-i belīga ile muşaddar bir eşer-i mu‘teber kılduķda bunlar dağı tāze-resm ü bedī‘u’l-üslūb birkaç kıt‘a mıştar-ı mergūba perdāht-ı müsta‘iddāne² virüp müsta‘iddāne taḥrīk-i evtār-ı ķānūn-ı hüner kılmagın sitem-zarīfān-ı ‘aşr dimişler idi:

Ḥaķ budur kim iki birāderler
Oldı ‘ilm ü kitābınun ḥarcı

Birbirine münāsib olmışdur
Biri mıştarcı biri maşdarcı

el-Mevlā Şücā‘ (Kaştamonlı³ Şücā‘ Efendi)

A‘māl-i Kaştamonı’dan zuhūr ve i‘māl-i mişķale-i ictihād ile şafḥa-i isti‘dādın meclā-yı nūr-ı şu‘ūr idüp ‘ulemā-yı ‘aşr dārū’l-ifādelerine dāḥil ve devr-i mecālis ü maḥāfil iderek ‘Atā’u’llāh Efendi ḥidmetlerine vāşıl olup toķuz yüz yetmiş dōrt tārīhinde vāķi‘ teşrīf-i cülūsdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede fūnūn-ı nāfi‘aya ḥidmet eyleyüp kırķ aķçe ile Burūsa’da Ḥanceriyye’den munfaşıl iken toķsan bir Zi’l-ḥicce’sinde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi yerine Ḳāsım Paşa Medresesi’ne nā’il olmuş idi. Toķsan dōrt Receb’inde Küçük İşḥaķ yerine Dārū’l-ḥadīs-i Edrine’de⁴ mutaşaddī-i neşr-i fezā’il olup biñ bir⁵ Zi’l-ķa‘de’sinde Bostān-zāde Meḥemmed Efendi yerine dā’ire-i Şaḥn’a dāḥil olmuş idi. Biñ iki Şevvāl’inde Martolos-zāde yerine Ḳuds-i Şerīf każāsı ile teşrīf⁶ olındı. Biñ dōrt Zi’l-ḥicce’sinde ‘azl olunup ‘İvāz Efendi⁷ Süleymānı cā-nişin-i ḥükümeti oldı. Biñ beş Zi’l-ķa‘de’sinde ķabūlde mütereddid olan

¹ İstiğrābdur SE

² - R1

³ - R1, E

⁴ Dārū’l-ḥadīs-i Edirne’de:Edime Dārū’l-ḥadīsī’ne R1, E

⁵ 320b E

⁶ 325b R1

⁷ - R1, E

‘Abdu’l-ḥalīm Efendi yirine mükerreren Kuds-i Şerīf kazāsı tevcih olındı. Biñ altı Şevvāl’inde ‘azl olunup yirine Dökmeci-zāde Dāmādı naşb olındı. Biñ sekiz Ramazān’ında ba’z-ı nevāhī ilhākı ve tefiş ü taşşıl-i māl-i mīrī zamīmesi ile Toğat kazāsı mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Biñ on Şa’bān’ında ‘azl olunup manşib-ı mezbūr Qābil ‘Alī’ye naşib oldı. On üç Muḥarrem’inde Şeyhī Efendi yirine Yeñişehr kazāsı ile maqzi’l-merām oldı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āhire’sinde Ğanī-zāde Efendi yirine Selānik kazāsına naql olınmış idi. İki günden soñra yirinde ibkā olunup Selānik Ayāşī Aḥmed Efendi’ye tevcih olındı. On dört Cemādiye’l-āhire’sinde ma’zül ve maqām-ı hükümetine ‘Arab Sinān Efendi mevşül oldı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde ḥalefi yirine mükerreren i’āde olındı. On beş Şa’bān’ında ref’ olunup yirine Şun’ī Efendi terfi’ olındı. On toğuz Muḥarrem’inüñ altıncı günü yevm-i ḥamīside ḥamīs-i ecel mülk-i vücūdına türktāz ve murğ-ı rūḥı ‘azm-i firāz eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalābet ü istikāmetle meşhūr, zemān-ı tediis ü evān-ı kazāsında ādāb-ı tarīk-ı ‘ilmi mürā’ī ve ḥalbe-i şalāḥ u sedādüñ merd-i şücā’ı, ‘ilm ü kemāle müşārik-i emşāl, icrā-yı aḥkām-ı şer’iyyede bī-mişāl idi¹. Dārü’l-ḥadīs müderrisi iken Sultān Murād Ḥān Evkāfi’nuñ re’āyāsını taḥrīr eyleyüp el-ḥaqq kemāl-i istikāmet ü nezāhet ile tefiş ü tenkīr eylemişdür. Bu ḥaqq kazi olduğum yirlerde defterlerini düstürü’l-‘amel ve maqbül ü mu’avvel² bulmuş idüm. Beytü’l-maqdis’de kazi iken Şaḥretu’llāh qurbında iki manzara açmışdur. Ümmiddür ki muqābelede mezārına cennetden revzene-i nūr ve manzara-i ḥūr açıla.

el-Mevlā Meḥammed³ (Berber-zāde)

Burūsavīdür. “Berber-zāde” dimekle şöhret-şi’ār idi. Ba’zı ‘ulemādan mülāzemetle bekām ve merātib-i terakkiyyātla menāşib-ı tediisde vāşıl-ı merām olup tīg-ı ṭab’-ı raşşānı mānend-i şemşīr-i cihān-gīr-i ‘Oşmānī tiz ü bün-tiz olmağla;

Tirāş itdi ser-i a’dāyı berber tīg-ı ser-tizi

Atañ fetḥ itdi kürsī-i bilād-ı Berberistānı

¹ 190b SE

² ma’kül SE

³ El-Mevlā Meḥammed:Berber-zāde SE

mazmūnından nümūdār ve mū-şikāf-ı daḳā'ik-ı esrār olmuş idi. El-ḫāletü hāzihi kırk akçe medreseden ma'zül ve şemşir-i ḫaṭīb gibi küşe-gir-i 'uzlet ü ḫumül iken biñ on sekiz Şa'bān'ında Miḫalici Maḫmūd maḫlūlinden Emre Ḥāce Medresesi müyesser olmuş idi. On ṭoḳuz Receb'inde intikāl eyleyüp yirine 'Abdu'r-raḫman Efendi baş-ı seccāde-i iclāl eyledi.

Mevlānā-yı merḫūm dāḫil-i 'idād-ı erbāb-ı rūsūm, silsile-nāme-i müderrisīnūñ zīveri, *Ḥusrev-zāde Defteri*'nūñ metn-i mıstarı idi.

el-Mevlā Sināne'd-dīn Yūsuf ('Arab Sinān¹)

Ḥıttā-i Şām-ı cennet-meşām dāḫilinde "Anṭaḳıyya" nām şehir-i dil-ārāmda ṭāḳıye-i vücūdı ber-ser ve ḫil'at-i şühūdı der-ber, rüy-māl-i ṭāḳ-ı nüh-revāḳ-ı eyyām itmiş idi. Taḫşil-i sermāye-i isti'dād ve levāzım-ı ṭarīḳ-ı 'ilmi i'dād eyleyüp her fende fā'ik, ri'āyete lā'ik, dānişmend-i bī-mānend olduğda ḫāce-i pādīşāh-ı 'ālem-penāh 'Atā'u'llāh Efendi'nūñ mevā'id-i 'ināyetinden² nevāle-bend ve şeref-i mülāzemetleri ile behremend olmuş idi. *Ḥāşiye-i Tecrīd* ve *Miftāḫ* medreselerinde şafaḫāt-ı taḫḳīḳ u tevfiḳı ıslāḫ u tizāḫ itdükden şoñra kırk akçe ile Burūsa'da Emīr Sulṭān Medresesi'nden ma'zül iken biñ iki Şevvāl'inde 'Abdu'l-mü'min Efendi yirine Murād Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört³ Şevvāl'inde Emīn-zāde yirine Çorlı pāyesine terfi' olındı. Biñ yedi Muḫarrem'inde şadr-ı Rūm'dan müteḳā'id Ḳara Çelebi-zāde Ḥūsām Efendi yirine Burūsa Sulṭāniyyesi'ne taḫrīk olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde Saḳız ḳazāsı teklīf olup ḳabūl itmedükde yirinde ibḳā olındı. Biñ sekiz Cemādiye'l-ülā'sında Nefes-zāde Efendi yirine Ḥāzret-i Eyyūb pāyesine naḳl olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde Nihālī Efendi yirine Şaḫn'a gelmiş idi. Biñ ṭoḳuz Cemādiye'l-ülā'sında ḳabūl itmeyen Niksārī-zāde yirine Yeñişehr ḳazāsı ile maḳzi'l-merām olmuş idi. Biñ on Şafer'inde Edhem-zāde Efendi yirine Maḡnisa ḳazāsına tebdil olındı. On bir⁴ Ramazān'ın selḫinde 'azl olup şerīki Ḥayre'd-dīn-zāde 'Abdu'llāh Efendi cā-nişin olmuş idi. On üç Cemādiye'l-ülā'sında Çelebi Efendi yirine Filibe ḳazāsı tevcih olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde 'azl olup selef-i bāhirü'ş-şerefleri i'āde olındı. On dört Cemādiye'l-āḫire'sinde Şücā' Efendi yirine mükerreren Yeñişehr ḳazāsı virilmiş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinūñ evāḫirinde ref' olup selef-i ḫalef ve maḳām-ı ḳadīmi

¹ 'Arab Sinān:Anṭaḳıyyalı Yūsuf Efendi SE

² 326a R1

³ 321a E

⁴ - R1, E

ile müşerref olmuş idi. On yedi Şevvâl’inde Tâce’d-dîn Efendi yerine Āmid kazâsında neşr-i maḥāmid itmişler idi. On toḡuz Rebî’u’l-evvel’inde ref’ olup manşıb-ı mezbûre Bağdād kazâsından Qaragülmez Efendi tebdil olındı. İki aydan şoñra gelürken medīne-i Qayşeriyye’de intikāl ve dārü’l-üns-i kudse isti’cāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbûr faẓilet-i ‘ilmiyye ile meşhûr, āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm-ı ‘Arabiyye, zebān-dān-ı rümüz-ı fūnūn-ı edebiyye, aqrānı meyānında emşāl-i ‘Arab gibi ma’lūm-ı ‘ālem ve ka’b-ı şāmiḡ-i ‘ilm ü ‘irfānla mümtāz ü müselleme, kümeyt-i yerā’a-ı berā’a ile ḡayyāl-i ḡalbe-i ḡayāl, esb-i tāzī gibi sâbıq-ı meydān-ı faẓl ü kemāl idi.

el-Mevlā Muştafā (‘Abdu’r-raḡman Efendi Birāderi Muşlı Çelebi¹)

Tercemesi sebḡ iden Kefe Müftisi Qara Süleymān Efendi’nün maḡdūm-ı kihteri ve Qara ‘Abdu’r-raḡman Efendi’nün birāder-i hünerveridür. Bezl-i sermāye-i isti’dād ile ‘ilm ü kemālden nā’il-i vāye-i murād olduḡda Çivi-zāde Efendi ḡidmetlerinden mülāzemetle vāşıl-ı kām ve kām-şümār-ı şafḡa-i merām olup Vezīr-i A’zam Sinān Paşa āstānesine intimā itmekle şāḡ-ı şecere-i iḡbālī qarīn-i nemā olmuş idi. Qırḡ aḡçe ile vezīr-i mezbûruñ Yeñişehr’de olan medresesinden ma’zül iken toḡuz yüz toḡsan Ramazān’ında Malḡara’da olan medreseleri temām olup ibtidā bunlara in’ām olındı. Biñ bir Şevvāl’inde birāderi Şeyḡi Çelebi yerine Fetḡiyye’de iḡdāş itdükleri medreseye naḡl olındı. Biñ üç Zī’l-qa’de’sinde selefī yerine Tevekkül Çeşmesi ḡurbında olan medreseye taḡrīk olındı. Biñ beş Muḡarrem’inde yine anlar yerine meşrūḡası olan İsmiḡhān Sulḡān² pāyesine terfī’ olındı. Sene-i mezbûre Cemādiye’l-ülā’sında ḡabül itmeyen Çil ḡaydar yerine Mar’aş kazâsı müyesser oldı. Biñ altı Şevvāl’inde Gelibolı Qāzisi Bī-kesī Efendi ile mübādele-i manşıb eylediler. Biñ sekiz Şafer’inde ‘azl olup Mollā-zāde Şems Çelebi qā’im-maḡām-ı ḡükümetleri oldı. Biñ on Rebî’u’l-evvel’inde Mollā Şeyḡüm yerine Tebrīz kazâsı tevcīh olındı. On bir Muḡarrem’inde³ ‘azl ü iz’āc ve yerine Sirāc Efendi vāşıl-ı vāye-i ibtihāc ḡılındı. Sene-i mezbûre Zī’l-ḡicce’sinde Nāmī Efendi yerine Rodoscuḡ ilḡāḡı ile mükerreren Gelibolı⁴ kazâsı ‘ināyet olındı. On iki Ramazān’ında şākīleri gelmekle ref’ olup manşıbı La’lī Çelebi’ye naşīb oldı. On üç Receb’inde Ġınāyī Efendi maḡlūlinden Qayşeriyye kazâsı maḡall-i ḡükme ü imzāsı

¹ ‘Abdu’r-Raḡman//Çelebi:Qara Süleymān-zāde SE

² ḡānım R1, E

³ Şafer’inde SE

⁴ 326b R1

kılındı. On dört¹ Şa‘bān’ında ‘azl olup Hākīmī Efendi hākim olmuş idi. On beş Cemādiye’l-ülā’sında vezīr-i ‘ālī-himmet Şadr-ı A‘zam Dervīş Paşa’nuñ cāme-hāne-i şāhāne-i ‘ināyetinden Husrev-zāde yirine Kuds-i Şerīf kazāsı ile teşrīf olunmuş idi. Vezīr-i mezbūr mazhar-ı kahr-ı Kahramānī olduḡda bunlar daḡı güm-kerde-i rāh-ı emānī olup sene-i mezbūre Ramazān’ında ‘azl-i bī-hengāma mübtelā ve selefi ibkā olunmuş idi. On toḡuz Rebī‘u’l-evvel’inde Karagülmez² yirine Bağdād-ı dārü’s-selām hükümeti ile ikrām olındı. Sene-i mezbūre evāhirinde kazi iken teslim-i naḡdīne-i mühūr-i³ ruḡbā ve ‘azm-i na‘īm-i dārü’s-selām-ı ‘uḡbā itmişler idi. Manşib-ı maḡlūl Tefvīkī-zāde Emīn Efendi’ye revā görüldü.

Mevlānā-yı mezbūr aḡlāḡ-ı ḡasene ile meşhūr, ḡüşāde-ḡab‘ u ḡandān-rūy, rindāne-meşreb ü laḡife-ḡūy, ḡoş-şoḡbet ü ehl-i işret, esīr-i yārān ü meftūn-ı cem‘iyyet idi. ḡüşāde-baḡtligi bir mertebede idi ki “Mar‘aş kazāsından tekmiḡ-i edevāt-ı kām-rānī itdükten soñra yigirmi beş biñ filori ile ma‘zül oldum.” diyü naḡl iderdi. Ma‘a hāzā şarfında ifrāḡ ve aḡzında mu‘āmele-i evsāḡ muḡarrer idi. Manşib-ı mezbūrdan ile’l-ān ol mertebenüñ nişfi, belki rub‘ı bir ferde müyesser olmadıḡı muḡarrerdür. Mede’l-‘ömr müzāyāḡa görmemiş ve ḡam didükleri kāfiri bilmemiş idi.

el-Mevlā Meḡammed⁴ (Azāḡī Efendi)

Nāfīcetü’l-misk-i vücūd-ı mes‘ūdı deşt-i Kıpçāḡ’dan bedīd ve nergis-i şehlä gibi zīver-i çemen-i şuffe-i dāniş ü dīd olup ḡonce-şıfat cüz’dān-ı ders-i ‘ilm ü ‘irfānla dāḡil-i maḡāfil ve Kefe lālesi gibi az aḡı nisbeti ile şöhre-bend-i meyān-ı emāsil olmuş idi. El-ḡāletü hāzihi;

Geh nāfe-şıfat eyle der ü deşti mu‘aḡḡar

Geh ḡonce gibi ḡülşene gel zīnet-i bāḡ ol

mazmūnı üzere devr-i medāris-i ehl-i dāniş ve seyr-i mecālis-i erbāb-ı bīniş eyledükden soñra Şeyḡü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eyleyüp medāris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyyede dā’ir ve ri‘āyet-i merāsım-i ifādede hemser-i meşel-i sā’ir olmuş idi. Kırḡ aḡçe medreseden ma‘zül iken Egri seferinde rükeb-i

¹ 321b E

² 191a SE

³ ma‘hūd-i SE

⁴ El-Mevlā Meḡammed:Azāḡī SE

sultāniye mülāzemet eyleyüp biñ beş Muḥarrem’inde¹ Muşlî Çelebi yirine taḥille tārīkı ile Sinān Paşa müderrisi olup Ramażān Efendi yirine Kefe fetvāsına naql olındı. Ba‘dehu künc-i ‘azl ü inzivāda qarār-dāde ve manşıb-ı mezbūra selefi i‘āde olındı. Biñ on iki Cemādiye’l-ülā’sında Ramażān Efendi’nün hilāl-i vücūdı mütevārī-i ğamām-ı ḥimām olduĝda manşıb-ı mezbūr mükerreren bunlara in‘ām olındı.

Geçdi Ramażān irdi yine ‘ıyd-ı emānī

zemzemesiyle nevā-sāz-ı meclis-i kām-rānī iken biñ on yedi Rebī‘u’l-āḥir’inde ğülü-feşārī-i mergle beste-dem ve ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı ‘adem olmuş idi. Manşıb-ı maḥlūl Vize Müftisi Kefeli Muştafā Çelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, müftī-i müşkil-ğüşā-yı enām ve ol diyārda² muḥalled-i ḥavāşş u ‘avām idi.

Naql olunur ki biñ beş tārīhinde vāqı‘ Egri seferinde ‘asker-i İslām’a ḥidmeti ve kemāl-i şecā‘ati zuhūr iden Ḥān-zāde Fetih Girāy-ı Cengīzī fetḥ-i taburdan soñra birāder-i mihteri Ğāzī Girāy³ Ḥān yirine Qırım mülkine ḥān olmuş iken mu‘īni olan Caĝala-zāde mesned-i şadāretten ref’ olunduĝda Vezīr-i A‘zam İbrāhīm Paşa ta‘aşşub idüp ḥān-ı qādīmi ibkā itmiş idi. Fetih Girāy’uñ ādemleri rikāb-ı hümāyūn-ı Meḥemmed Ḥānī’ye ref’-i ruḳ‘a idüp ḥilāf-ı rızā-yı vezīr, ḥaṭṭ-ı hümāyūn ile maḳāmında taqrīr itdürüp işāl itdüklerinde ‘asker-i Tatar iki şıḳḳ olup nizā‘a mü’eddā olmuş idi. Tarafeynün vekīlleri Kefe qāzīsı ḥuzūrında murāfa‘a⁴ olup qāzī efendi Ğāzī Girāy Ḥān’uñ⁵ berātından mu‘aḥḥar ḥaṭṭ-ı hümāyūn-ı qaṭ‘ıyyü’l-müfāda i‘timād idüp tenfīz-i murād itmiş iken Azākī Efendi الخط يشبه الخط⁶ mażmūnını düstürü’l-‘amel kılip “Diyārimuzda müte‘ārif ü meşhūr tuĝralu menşürdur.” diyüp berāt-ı sultānī mu‘avvelün ‘aleyh olmaḳ üzere iftā eyledükde Fetih Girāy maĝlūb u maḳhūr olup ğadr-ı birāder-i pür-āzer⁷ ile şavb-ı cināne revāne olmuş idi. El-ān mātem-i Siyāvuş gibi on diyārda ḥüzni bākī ve māye-i melāl-i şehri vü āfākīdür.

¹ “biñ//Muḥarrem’inde” ibaresi E’de “Egri” kelimesinden önce gelmektedir.

² Ol diyārda:- SE

³ 327a R1

⁴ 322a E

⁵ Girāy Ḥān’uñ:Girāy’uñ R1, E

⁶ “Yazı yazıya benzer.”

⁷ Birāder-i pür-āzer:birāder SE

el-Mevlā Muştafā¹ (Kefeli Muştafā² Çelebi)

Kefe diyārından zuhūr ve kesb-i sermāye-i ‘irfān için şarf-ı naqd-i vaqt-i eyyām ü şühūr idüp Şeyhü’l-İslām Kāzī-zāde Efendi hizmetlerinden mülāzım ve medāris-i celīlede müdāreseye müdāvim olmuş idi. Kırk aqçe medreseden ma‘zül iken biñ on iki Şa‘bān’ında ‘Abdī Efendi maḥlūlinden Ca‘fer Ağa ḥāricine ‘āric olmuş idi. On üç Ramazān’ında Şems Efendi yirine Vize fetvāsına naql olındı. On yedi Cemādiye’l-ūlā’sında Azākī maḥlūlinden Kefe fetvāsına terfī’ olunmuş idi. Biñ yigirmi ḥudūdında intikāl eyleyüp manşib-ı mezbūr Şeyḥ İbrāhīm Efendi maḥdūmına virildi.

Mevlānā-yı merķūm sime-i ‘ilm ü şalāḥ ile mevsūm, sāde-dil ü şāfī-ṭaviyyet, müselleme-i pākīze-niyyet idi.

el-Mevlā Meḥammed (İpekli³ Efendi)

Vilāyet-i Rūmili’nde “Piriştine” nām kaşabadan zuhūr idüp İpek kaşabasında⁴ neşv ü nemā bulmağla “İpekli” demekle meşhūr olmuş idi. Kirm-i pīle-i ṭab‘-ı nüktesencini nesīc-i evtār-ı efkār-ı ‘ilmiyyede i‘māl ve taḥşīl-i sermāye-i fazl ü kemāle ḥarīriyāne iştiğāl idüp;

هيات ان تصل العناكب بالذى

نسجت انا ملهادرى الافلاك⁵

mazmūnında nümūdār olan şadr-ı ‘ālī-ḳadr Mollā Aḥmed Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetleri ile iktisāb-ı feyz-i bī-ḥisāb itmiş idi. Ba‘zı bıḳā‘-ı ‘ilmiyyede müdāreseye meşğūl ve kırk aqçe medreseden ma‘zül olup biñ bir Muḥarrem’inde Zeynī Çelebi Medresesi elli aqçe ile ibtidā bunlara i‘ṭā olındı. Biñ altı Receb’inde Sa‘dī-zāde yirine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Biñ yedi Ramazān’ında Vezīr-i A‘zam İbrāhīm Paşa dīvānında Yeñi ‘Alī Paşa Müderrisi Vaḥyī-zāde Efendi ile maṭlab müzākere iderek biri birlerine ḥarf atmışlar, giderek harīrī gibi maḳāmātı uzatmışlar. Bi‘l-āḥare muḥāvereleri muḳārebeye ve müşācereleri muḥārebeye mü’eddī olup

¹ Meḥammed SE

² Meḥammed SE

³ İpekli Meḥammed SE

⁴ İpek kaşabasında:İpek nām kaşabada SE

⁵ “Örümceklerin, parmakları feleklerin zirvesini dokuyan zâta ulaşması ne kadar uzaktır.”

müzevveceleri biri birine toktındukça nümüne-i yek-ā-yek-i hamle-i gürz ve teşādüm-i küh-ı Demāvend ü Elbürz olmuş idi. Bu vaz'-ı nā-maḥall ma'lūm-ı şadr-ı ecell olduğda 'azl ile ta'zīr ve Medrese-i Ḥaydar Paşa'da Ḳaraca Aḥmed Efendi cāy-gīr kılinmış idi. Biñ sekiz Şa'bān'ında ḥalefi yirine medrese-i mezbūreye i'āde olındı¹. Biñ on Rebī'u'l-āḥir'inde İsmā'īl Efendi yirine² Üskūdār'da Meḥemmed Paşa pāyesine terfī' olındı. Biñ on üç Cemādiye'l-ūlā'sında Aḥī-zāde Maḥmūd Çelebi³ yirine Siyāvūş Paşa Sulṭānī pāyesine vāşıl, on dört Rebī'u'l-evvel'inde İmām-zāde yirine Şaḥn'a nā'il olup on altı Şafer'inde Köse Maḥmūd yirine İzmir ḳazāsına vālī ve ser-efrāz-ı mevālī olmuş idi. On yedi Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olunup Nevālī-zāde Zīyā'e'd-dīn Efendi cā-nişīn oldu. On sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde Zekerıyyā-zāde Efendi⁴ maḥlūlinden mükerreren İzmir'e ḳāzī oldu. On toktuz Ramazān'ında ma'zūl ve Kec-dehān 'Abdu'llāh Efendi ḥākim-i şer'-i Resūl oldu. Ol ešnāda manşīb-ı ḥayātdan mün'azil ve 'ālem-i şühūddan munfaşıl oldu.

Mevlānā-yı mezbūr şiddet ü ḥiddet ile meşhūr, mūrā'ī-i merāsım, ḥākim-i ḥāsım idi. Belde-i İzmir'de mizmār-ı iştiḥārı 'ālem-gīr olup⁵ "Ḳaba Zūr-nā" nām şaḳīnūñ şarīr-i ḥāme-i ḥükümetle şıklığın diñdürmüş ve āvāze-i dūr-bāş-ı te'dībi deste-çüb-ı kelle-küb-ı Herūm gibi nice ser-keşleri siñdürmüş idi.

Maḥdūm-ı Mezbūr [Meḥemmed Çelebi]: Mollā-yı mütercemūñ ḥil'at-i i'tibārına tırāz ve seyr-i maḳāmāt-ı nevā-yı iştiḥārına bā'ış-i firāz olacak "Meḥemmed Çelebi" nām bir maḥdūm-ı maḥbūbu'l-ḳulūb-ı maḳbūlu'ş-şemā'ili zuhūr itmiş idi ki مثل المطرز للحرير⁶ maẓmūnını müzekkir, şāḥib-i zuhūr olacağı zāḥir idi. Şeyḥū'l-İslām, müftıyyū'l-enām⁷ Yaḥyā Efendi ḥazretlerinden mülāzemetle fā'iz ve 'aded-i i'tibārı 'aḳd-ı şālīs ü rābi'i ḥā'iz olup merātib-i 'āliyeye germ-'inān-ı himmet ve girān-rikāb-ı 'azīmet iken biñ otuz toktuz tārīḥinde raḥş-ı bed-rām-ı eyyām ḥaṭāsı ile üftāde-i ḥāk ve tevsen-i çarḥ-ı gūsiste-licām ilḳāsı ile helāk olmuş idi. İcmāl-i ḳışşa ḥarem-i ḥāşş-ı⁸ sulṭānī ağaları ile iḥtilāṭ ve sūnbül ü gül gibi i'tilāf ü inbisāṭ üzere olmağın bir

¹ 191b SE

² 327b R1

³ Efendi SE

⁴ - R1, E

⁵ 322b E

⁶ "İpekli kumaşların dikimiyle uğraşanlar da ipek gibi olurlar."

⁷ Müftıyyū'l-enām:velıyyū'n-ni'am SE

⁸ - SE

gün silâh-şûrlar ile cirîd oyunına hâzır ve bâzîçe-i eyyâma nâzır olup bunlara dahı tarîd ü cevelân ve cilve-i meyân-ı meydân teklîf olındukda;

Câme-i gül-gün-ıla olmuş o şeh eşheb-süvâr
Şan nesîm-i şubh-ıla gül-berg-i ra'nâdur gider

mazmûnı nümâyân olur. Qarîne-i hâl zîn-i zerrîn-i âftâb-ı dirahşdan cüdâ ve haylûlet-i kûh-ı pür-şükûh ile hâşıl olan zıll-ı zâ'il gibi bâlâ-yı rahşdan üftâde-i zîr-i pâ ve güsterde-i rû-yı şahrâ olup ser-be-ser a'zâsı hurd ve galţân-ı istebrağ-ı cinân olmağla dâhil-i 'idâd-ı cürd ü mürd olmuş idi.

el-Mevlâ İbrâhîm (Hubbî Mollâsı Oğlı)

Şudûr-ı devlet-i Selîmiyye'den olan "Hubbî Mollâsı" demekle ma'rûf Mehemmed Efendi'nün ferzend-i dil-bendidür. Evlâd-ı 'ulemâ şî'âr ü dişârı ile mu'allem ve kâbiliyyet-i şan'at-ı mevrûse ile meşhûr-ı 'âlem olduğda âheng-i hareket-i ma'hûde-i erbâb-ı isti'dâd ve mu'allim-i maqâm-ı sulţânî Sa'de'd-dîn Efendi âstânesine istinâd eyleyüp şeref-i mülâzemetle ber-murâd olmuş idi. Toğuz yüz toğsan beş senesi hilâlinde Sirâc Efendi yirine Husrev Kethudâ müderrisi olup sene-i mezbûre Şevvâl'inde on aqçe terakķî ile hâric rütbesine nâ'il¹ olmuş idi. Biñ iki Şevvâl'inde 'azl olunup medresesi Mollâ Şeref-i 'Acemî'ye teklîf olındukda qabûl itmeyüp yirinde ibkâ olındı. Biñ üç Receb'inde Ayâşî² Ahmed Efendi³ yirine Üsküdâr'da Mehemmed Paşa Medresesi tevcîh ve pâye-i Şahn ile terfîh olındı. Biñ beş Cemâdiye'l-âhire'sinde Potur Şâlih yirine Hâşekî pâyesine taħrîk olındı. Biñ yedi Şevvâl'inde Nevâlî-zâde Ziyâ Çelebi yirine Şahn-ı Semâniye'de kevkeb-i tâlî'i rûşenâ oldu. Biñ sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Küçük İshâq yirine İzmir kazâsı virilüp qabûl itmemekle 'azl ihtiyâr eyledi. Biñ on bir Muħarrem'inde 'Alî Çelebi-zâde yirine altmış aqçe ile tekrâr Şahn'a gelmiş idi. On iki Cemâdiye'l-ülâ'sında selef-i⁴ bâhirü's-şerefleri yirine Sulţân Selîm-i Qadîm Medresesi ile tekrîm olındı. On dört Cemâdiye'l-âhire'sinde 'Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi yirine Süleymâniyye medârisinün birine terfî' olındı. On beş Rebî'u'l-âhir'inde

¹ 'âric SE

² 328a R1

³ - R1, E

⁴ hâlef-i SE

Vaḥyī-zāde yirine¹ Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsı cevalāngeh-i eşheb-i i'tibārı kılındı. On altı Zī'l-ḳa'de'sinde 'azl olunup manşıbı Manav Hidāyet Efendi'ye 'ināyet olındı. Biñ yigirmi Rebī'u'l-āḫir'inüñ evāḫirinde intikāl ve riyāz-ı ḳudse irtiḫāl eyledi.

Merḫūm-ı merḳūm dāḫil-i 'idād-ı maḫādīm-i Rūm, ḫalīm ü selīm², müşfik u kerīm idi.

el-Mevlā Feyzu'llāh (Ḳāf-zāde Feyzī³ Efendi) {Feyzī}

Zīver-i şahā'if-i Şaḳā'ik-ı Nu'māniyye ve rüste-i⁴ silk-i 'ulemā-yı devlet-i Süleymāniyye olup Şām ḳazāsından müteḳā'id iken toḳuz yüz altmış beş Şafer'inde merāḳī-i dārü'l-ḫulūda müteşā'id olan Aḫmed Bi'l-ḳāf Efendi merḫūmun maḫdūm-ı pesendīde-evşāfıdur. İsm-i şerīfleri Muştafā iken Şun'u'llāh Efendi ḫazretleri ile hem- 'aşr ü hem-pāye olmağın nām ü nişānda hem-reng ve ism ü resmde deng-ā-deng olmağ- için "Feyzu'llāh" ismini ihtiyār ve "Feyzī" maḫlaşını māye-i iştihār kılımış idi. Toḳuz yüz elli tārīḫinde verā-yı Ḳāf-ı 'ademden şahrā-yı vücuda vaż'-ı ḳadem kılıp taḫşīl-i 'ulūm ve tekmīl-i ādāb-ı erbāb-ı rüsūm itdükden soñra şeyḫü'l-İslām, üstādü'l- 'ulemā'i'l-a'lām Ebu's-su'ūd Efendi ḫazretlerinüñ menhel-i ifādelerine vürüd ve pertev-i āftāb-ı 'ināyetiyle zerre iken işbāt-ı vücuda eyleyüp yetmiş üç sālī ḫilālinde vāḳi' nevbette şeref-i mülāzemete nā'il olmağla;

Defterinde nāmımız bulduḳ bu gün cānānenüñ

Olmadın gördük hele ḳaydın dil-i dīvānenüñ

mazmūnına mümāşil ve ser-bülend-i emāşil olmışlar idi. İbtidā yigirmi beş aḳçe ile Ḥacce Ḥātūn⁵ Medresesi'nde iḫyā-yı merāsım, ba'dehu pāye-i şülüşin ü erba'in ile icrā-yı aḫḳām-ı mevāsım kılıp kırk aḳçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz seksan iki Zī'l-ḳa'de'sinde 'Abdu'l-kerīm-zāde yirine Edrineḳapusu ḫārici ile sağr-ı i'tibārı bāsım olmuş idi. Seksan dört Muḫarrem'inde Rüstem Paşa Medresesi ile selef-i sālīfe ḫalef ve ḫareket-i mişliyye tarīḳası üzere ḳarīn-i şeref olup seksan yedi Muḫarrem'inde⁶

¹ Vaḥyī//yirine:- E

² SE'de bu cümledeki "selīm" ve "kerīm" sözcükleri birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

³ - R1, E

⁴ 323a E

⁵ Ḳadın SE

⁶ 192a SE

mevlānā-yı mezbūr ‘aķabince Mihrümāh Sultān pāyesin cāygāh idüp sene-i mezbüre Şevvāl’inde A‘rec Seyyidī Çelebi yirine Şahn-ı Semāniye’ye sāye-i iclāl şalmış idi. Toķsan bir Zi’l-ħicce’sinde Ħasan Beg-zāde yirine Sultān Selīm-i Qadīm dārü’l-ifādesine nā’il, toķsan dōrt Şevvāl’inde Cenābī Efendi yirine Süleymāniyye rütbesine vāşıl olup toķsan sekiz Zi’l-ķa‘de’sinde Ħasan Ketħudā-zāde yirine medīne-i Ħaleb ķazāsı ile fā’iz-i maţlab oldılar. Toķsan toķuz Cemādiye’l-āħire’sinde ‘Arab-zāde Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ķazāsına naķl olup gitmedüklerinde Duķadin-zāde Efendi taħlīf¹ ve bunlar ‘azl-i bī-hengām ile ta’nīf ķılındı. Māh-ı Receb’de manzūme-i aħvālī ķarīn-i iltiyām ve Ma‘rūf Efendi yirine ĥākim-i Dımıřķu’ş-Şām oldılar. Elf-i kāmīl Muħarrem’inde Beg-zāde Efendi yirine Mışr-ı Qāħire’ye tebdīl ve āftāb-ı ‘ālem-tāb gibi burc-ı sa‘ādete naķl ü taħvīl olındı. Biñ bir Cemādiye’l-āħire’sinde ref‘ olup maķām-ı ĥükümetlerine Ma‘rūf Efendi terfī‘ ķılındı. Biñ yedi Şafer’inde Rıdīvān Efendi yirine taħtgāh-ı Edrine’ye vālī olup biñ sekiz Receb’inde ‘uzlet-güzīn ve Ebü’l-meyāmin Muřtafā Efendi mesned-niřīn-i ‘izz ü temkīn oldı. On bir Zi’l-ħicce’sinde Dāmād Efendi yirine Ġalaţa ĥükümeti ile tesliyet ķılındı. On iki Cemādiye’l-ülā’sında Kemāl Efendi yirine İstanbul ķazāsına naķl olındılar. Sene-i mezbüre Zi’l-ħicce’sinde ‘azl olup yirlerine ĥālā şeyħü’l-İslām, rüknü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām Yahyā Efendi ĥazretleri ĥākim oldı. On üç Cemādiye’l-ülā’sınıñ on beşinci günü Kemāl Efendi yirine Anaţolı şadına pīrāye-baĥş olup sene-i mezbüre Şa‘bān’ınıñ yigirmi ikinci günü Es‘ad Efendi yirine evc-i burc-ı řadāret-i Rüm’da kevkeb-i iķbālleri āftāb-ı dirāĥş olmış idi. Sene-i mezbüre Zi’l-ħicce’sinüñ yigirmi sekizinci günü vazīfe-i emsāl ile müteķā‘id ve ol maķām-ı refī‘a Anaţolı şadında ĥalef-i fā’izü’ş-şerefleri olan Yahyā Efendi ĥazretleri müteřā‘id oldı. On toķuz Zi’l-ķa‘de’sinüñ on toķuzuncı günü Kemāl Efendi’nüñ def‘a-i sālīsesi yirine Anaţolı řadāretini ķabül idüp tesviye-i umūr-ı māverā’u’l-baħr ile meřģül² olmuş iken biñ yigirmi Cemādiye’l-ülā’sınıñ selħinde āftāb-ı ‘ömri vāşıl-ı derece-i zevāl ve naķş-ı dil-firīb-i manşīb u cāh nümüne-i zıll-ı ĥayāl olup ta‘ne-i řā‘ünla rū-gerdān-ı alā’iķ-ı cihān ve yirlerine Aħī-zāde Ħüseyn Efendi ĥazretleri řadr-ı ‘ālī-şān olmuş idi. Zincīrliķuyı ķurbında vāķi‘ ķayınataları Ma‘lül-zāde Efendi mezārı civārında medfündür.

Mollā-yı vālā-cenāb-ı merķūm deryā-yı fesīħü’l-ercā-yı ‘ulūm, kān-ı gevher-i ĥaķā’iķ-ı ‘Arabiyye, mū-řikāf-ı ĥarīr-bāf-ı daķā’iķ-ı edebiyye, řafħa-i sīnesi mecmū‘a-i ķavānīn-i dīvānü’l-edeb ve zebān-ı ‘uķde-güřāsı ĥāmīl-i esrār-ı lisānü’l-‘Arab, ĥizāne-i

¹ 328b R1

² 323b E

hâfızası mahfaza-i ‘avâ’id-i fevâ’id, belki kâ’idetü’l-mülk-i kavâ’id olup baħr-ı şâmil ve ferd-i kâmil idi.

Kendülerden mesmû’dur ki Anaṭolı şadıri iken ‘arza girdüklerinde pâdişâh-ı cihân Sulṭân Aħmed Hân kâ’im-makâm-ı şadıri a‘zam olan Şarıkcı Muştafâ Paşa’nuñ ba‘z-ı cerâ’imin zıkr eyleyüp katli huşuşın istifsâr eyledükde şadıri Rûm olan Es‘ad Efendi te’dīb ü naşihat ile cevâb virüp Feyzu’llâh Efendi pâdişâhuñ kaşdına vâkıf ve murâd-ı şerifleri katli idüğine ‘ârif olup refikî gâfil iken eliyle pâdişâha işâret ve taħrîk-i şemşîr-i kâhıra delâlet idicek dil-h‘âh-ı pâdişâha muvâfık olmağla şadıri Rûm’a lâ’ik görmişler idi.

Bu haķır evâ’il-i hâlde şeref-i telemmüzleri ile müteşerrif ve deryâ-yı feyz-i nâ-mütenâhîlerinden muğterif olmuş idüm. Haķķâ ki baħr-ı bî-kerân-ı ‘ilm ü ‘irfân ve enbân-ı kerâme-i ‘Amr gibi ‘ummân-ı bî-pâyân idi. Be-taħşîş fûnûn-ı ‘Arabıyyeye eşedd intisâbı ve uşul ü tefsîrden vâye-i nişâbı var idi. Te’lif ü taşnîf semtine iltifâtları olmayup semt-i ihkâm-ı mebânî-i fûnûn ve hıfz-ı kavâ’id ü zabt-ı mesâ’il-i¹ mefrûz u mesnûn tutmuşlar idi. *Fetâvâ-yı Kâzî Hân*’a fihrist yazup ‘alâ taħrîki’l-istiṭrâd nâ-maħall zıkr olunan mesâ’ile işâret ve maħallinde taħrîre bezl-i ‘inâyet itmişler idi. Kitâb-ı mezbûrdan intifâ‘ kaşd idenlere nâfi‘ ve zîver-i mücelledât ü mecâmi’dür. Elsine-i selâsede eş‘ârı ve müretteb ü mükemmel *Dîvân-ı belâgat-şî‘ârı* vardır. Cümleden Kınalı-zâde ‘Alî Efendi’nuñ *Kaşide-i Lâmiyye-i Mülemma‘a*’sına nazîresi vardır. ‘Arabî ve Fârisî ve Türkî ebyâta hüsn-i imtizâc virmişdür. Maṭla‘ı budur:

يا صاحبي حنيني الى صاحب الجمال
اشتد شوق منزله فاشدد الجمال²

Bu eş‘âr müntaħab-ı güftâr-ı dürer-bârlarıdır:

Güzergâh-ı cihân câ-yı karar olmaduğın bildük
Anuñ-çün her gice bir tekyenüñ mihmâniyuz cânâ

Ve lehu³

¹ 329a R1

² “Ey dostum, güzellik sahibini o kadar özledim ki ona kavuşma arzum şiddetlendi. Ne olur güzelliği bana doğru çek.”

³ Ve lehu:- E, SE

Bāde-i nābla baḥş itdügini eyledi gūş
Ḳabdan ḳaba ḳodı ḳahveyi dün kahve-fürüş

[Ve lehu]

Bülbül egerçi āteş-i ‘ışḳ-ıla oldı kül
Yüz sürmege ḳomaz yine pāyına şāḫ-ı gül

[Ve lehu]

Şāḫn-ı çemende ğonce-i gül üzre yāsemem
Güyā ki ṭıfluñ aĝzın açarlar nebāt-ıla

el-Mevlā Meḫammed (Ḥasan Ketḫudā-zāde Efendi¹)

Ḳahramān-ı ḫānedān-ı ‘Oşmānī ve āşaf-ı dīvān-ı Süleymānī İbrāḫīm Paşa’nuñ ketḫudāsı ve cümletü’l-mülk-i devlet-i bī-beḳāsı olan Ḥasan Ketḫudā’nuñ maḫdūm-ı ercümendi ve ferzend-i dil-bendidür. ‘Ulemā-yı ‘aşrdan taḫşil-i ‘ilm ü kemāl ve tekml-i fūnūn-ı nāfi‘aya kemā yenbaĝı iştigāl idüp Şeyḫü’l-İslām Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle bekām ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyye ile maḫzar-ı ikrām olup ṭoḳuz yüz seksan dörd Cemādiye’l-āḫire’sinde Ḳurd-zāde yirine kırḳ aḳçe ile Eski İbrāḫīm Paşa Medresesi’ne vāşıl ve seksan yedi Muḫarrem’inde Ḳāf-zāde Feyzu’llāh² Efendi yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne nā’il ve sene-i mezbüre Şevvāl’inde selef-i sālifi yirine Mihrümāḫ Sulṭān pāyesinde mesned-efrüz-ı fezā’il olmuş idi. Seksan³ ṭoḳuz Cemādiye’l-āḫire’sinde Şaçlı-zāde Yılcıḳ yirine Şāḫn-ı Semāniye’ye ḫırām, ṭoḳsan iki Şevvāl’inde Remzī-zāde yirine Süleymāniyye rütbesi ile taḫşil-i merām, ṭoḳsan beş Şevvāl’inde Cenābī Efendi yirine Edrine Selimiyyesi ile kesb-i ‘izzet ü ihtirām itmiş idi. Ṭoḳsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde⁴ Su‘ūdī Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsına terfi‘ olunup sene-i mezbüre Zi’l-ḳa‘de’sinde Bostān-zāde Muşṭafā Efendi yirine Şām-ı şeref-encāma⁵ naḳl ile tevḳir ü tevḳi‘ olunmuş idi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Cemādiye’l-āḫire’sinde

¹ - R1, E

² Feyzu’llāh:- R1, E

³ 324a E

⁴ 192b SE

⁵ Encāma:encām ḳazāsıyla SE

ma‘zül ve Ma‘rûf Efendi şâhib-i manşib-ı maḥlûl oldu. Biñ üç Muḥarrem’inde Kethudâ Muştafâ Efendi yirine mükerreren Şâm-ı şerîf ḥükümeti ile teşrîf olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup selefi i‘âde kıldı. Biñ beş Şafer’inde Seyrek-zâde yirine Selânik kazâsı ile maḥzi’l-merâm olmuş idi. Biñ altı Şevvâl’inde Ğalaṭa kâzîsi olan Bostân-zâde maḥdûmı Meḥemmed Efendi ile mübâdele-i manşib eylediler. Biñ yedi Şa‘bân’ında Burûsa kazâsına tebdîl ve Burûsa Kâzîsi Kemâl Efendi Ğalaṭa’ya naql ü taḥvîl olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘azl olunup Kınalı-zâde Ḥasan Efendi mesned-i ḥükümetleri ile tebcîl olındı. Biñ sekiz Şa‘bân’ının muntaşifında¹ Kemâl Efendi yirine şâniyen Ğalaṭa’ya ḥâkim ve esbâb-ı şevketi müterâkim olmuş idi. Biñ tokuz Zî’l-ka‘de’sinde ref’ olunup maḥâmlarına Muẓaffer Efendi terfî olındı. Biñ on Şevvâl’inde şâlişen Ğalaṭa maḥkemesinde qarâr-dâde ve ḥalefi yirine i‘âde kıldı. Biñ on bir Şafer’inde Ḥaydar Efendi yirine Üsküdâr kazâsına naql olındı. On iki Şafer’inde ‘azl ü iz‘âc ve manşib-ı maḥlûl Nişâncı-zâde Efendi’ye mâye-i ibtihâc kıldı. On üç² Zî’l-ḥicce’sinde Bostân-zâde Yaḥyâ Efendi yirine râbi‘an Ğalaṭa kazâsında murabba‘-nişîn-i mesned-i ḥükümet olmuş idi. On dört Zî’l-ḥicce’sinde munfaşıl ve manşib-ı mezbûra Şerîf Efendi vâşıl oldu. Vazîfe-i tekâ‘üd ile sübhâ-şümâr-ı eyyâm ü leyâl ve ‘ilm ü ‘ibâdete germ-iştigâl iken biñ on yedi Cemâdiye’l-âḥire’sinde Celeb Meḥemmed Efendi yirine arpalık ṭarîkı ile Gelibolı kazâsı ‘inâyet olındı. Biñ yigirmi Receb’inde marâz-ı tâ‘ûndan riḥlet ve riyâz-ı ḳudse ‘azîmet eyleyüp manşib-ı maḥlûl³ ‘Abdu’l-ḳâdir Efendi’ye naşib olmuş idi. ‘Âşık Paşa Câmî’i ḥareminded medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr mekârim-i aḥlâk ile meşhûr, ‘ilm ü fazîletde müşârik-i emsâl, seḥâ vü keremde Ḥâtem gibi bî-mişâl, pîr-i şâlih, sa‘âdetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlâ Muẓaffer (Muẓaffer Efendi⁴) {‘Iyânî}

Tercemesi sebḳ eyleyen Ḥaleb Müftüsü ‘Alî Efendi’nün ferzend-i dil-bendi, ehl-i ‘ilm ve şâ‘ir ‘Iyânî Efendi’dür. Zevraḳ-ı sa‘y ü ictihâd ile deryâ-yı ‘ilm ü ‘irfâna sefer kılip taḥşîl-i sermâye-i faẓl ü kemâl için ğavṭagâh-ı iştigâlde gevher-i maḳşûda zafer bulup meydân-ı baḥş ü cedelde şâhib-i ḳuvvet ü fer ve ḥalbe-i muḥâverede manşûr u muẓaffer olduḳda ṭarîkı ‘ilme ğazanferâne ḥırâm ve Ma‘lûl-zâde Naḳîb Efendi âstânesinde devresin itmâm eyleyüp şeref-i mülâzemetle bekâm olmuş idi. Medâris-i

¹ Şa‘bân’ının muntaşifında:Şa‘bân’ında R1

² 329b R1

³ Mezbûr SE

⁴ Muẓaffer Efendi:el-Mevlâ Muẓaffer SE

‘ilmiyyede bi-ḥasbi’l-isti‘dād, merātib-i a‘dād gibi rütbe-i cāhın müstezād iderek kırk akçe ile Kepenekci Medresesi’nden munfaşıl iken toḫuz yüz toḫsan dōrt Şa‘bān’ında Kūş Yahyā Efendi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Elf-i kāmīl Ramazān’ında selefī yirine Ḥāzret-i Eyyūb pāyesine nā’il¹, biñ üç Cemādiye’l-āḥire’sinde Viḥvīhek Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’de bār-güşā-yı fezā’il olmuş idi. Biñ dōrt Şa‘bān’ında ‘Abdu’l-cebbār-zāde yirine Sultān Selīm-i Qādīm Medresesi ile tekrīm olındı. Biñ beş Cemādiye’l-āḥire’sinde Memik-zāde yirine Süleymāniyye’lerden birine ferş-i seccāde-i ifāde kılmış idi. Biñ yedi² Cemādiye’l-ülā’sında Ayāşī Aḥmed Efendi yirine Ḥaleb kazāsı iḥsān olındı. Biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olunup manşıbı Ḥaydar Efendi’ye müyesser oldı. Biñ toḫuz Zi’l-ka‘de’sinde Ḥasan Ketḫudā-zāde yirine Ğalaṭa kazāsı tevcīh olındı. Biñ on Şevvāl’inde ‘azl olunup selefī i‘āde olındı. On üç Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘Abdu’l-‘azīz Efendi yirine sāniyen Ğalaṭa kâzisi olmuşlar idi. Māh-ı Cemādiye’l-ülā evāḥirinde Ṭursun-zāde ‘Abdu’l-bākī Efendi yirine maḥrūse-i Burūsa’ya naql olındılar. Māh-ı Şa‘bān evāsıtında ma‘zūl olup ḥālā şeyḫū’l-İslām olan Ḥüseyn Efendi ḥāzretleri ferş-i seccāde-i ḥükümet eylediler. On yedi Şa‘bān’ında Zeyne’l-‘ābidīn Efendi yirine Edrine kazāsı taḫtu’z-zılāl-i ḥüküm ü imzāsı olup on sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde munfaşıl ve ol maḫāma Bostān-zāde Yahyā Efendi vāşıl olmuş idi. Vazīfe-i teḫā‘ūd ile kūşe-nişīn-i ḥumūl ve edā-yı vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete meşḡul iken biñ yigirmi senesi ḥilālinde terk-i cihān-ı fānī ve ‘azm-i na‘īm-i cāvidānī itmişler idi. Dāḥil-i sūrda Keskin Dede Maḫābiri’nde medfūndur.

Mevlānā-yı merḫūm firīfte-i rūsūm-ı ‘ulemā-yı Rūm³, ‘ilm ü ma‘ārifde emsāli ile müşārik, zu‘mınca merd-i meydān-ı ma‘ārik, ‘arz-ı kālā vü temeddüḫe mā’il, pīr-i şāliḫ-i sāde-dil idi. Lāf-ı da‘vā-yı ‘ilm ü ‘adālet dā’imā şī‘ārı ve ‘ibārāt-ı bī-meze ṭarīḫ-ı zamīme-i evrād ü ezkārı idi⁴.

Kendülerden mesmu‘-ı faḫīrdür ki “V’allāhi ehl-i ‘ilmüm ve kâzī-i şerīḫ didüklerini ḫulaḡumla işitmişümdür. Seḫā vü ni‘met-güzārılıḫda daḫı kimseden pāy-ı kem getürmemişümdür. Ḥattā bu gice muḫliş-ḫāneden sekiz fānūs çıḫdı. Nihāyet ikisi işkenbe idi.” diyü teşekkür iderdi.

Maḫāle-i Şücā’iyye’si ḫod mecmū‘alarda meşṭūr ve zebān-zed-i cumḫürdür. Ve bi’l-cümle tuḫfe-i ‘ālem, pīr-i ferruḫ-dem idi.

¹ vāşıl SE

² 324b E

³ Mevlānā//Rūm:Merḫūm-ı merḫūm meftūn-ı mūrā‘āt-ı rūsūm SE

⁴ 330a R1

el-Mevlā Husrev (Husrev-zāde)

Tercemesi sebķ iden Husrev-zāde Muştafa Efendi'nün ferzend-i ercümendidür. Toķuz yüz altmış toķuz Zi'l-ka'de'sinün on dördünci günü yevm-i ħamīside zühür itdügi defterinde meşürdur¹. Hāne-zād-ı 'ilm ü 'irfān ve ķābil-i naķş-ı taķķīķ u iķān olmağın i'māl-i meleke-i Hudā-dād ve ikmāl-i sermāye-i isti'dād eyleyüp H'āce Sa'de'd-dīn Efendi ħidmetlerinün şeref-i mülāzemetini ħā'iz ve tarīķ-ı şafā-refīķda birkaç pāyeye fā'iz olduķdan şońra kırķ aķçe ile Burūsa'da Aĥmed Paşa Medresesi'nden ma'zül iken biń dört Receb'inde Sa'dī²-zāde yirine³ Ĥaydar Paşa müderrisi olmış idi. Biń altı Receb'inde selefi yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne ĥareket eylemiş idi. Biń sekiz Zi'l-ka'de'sinde yine anlar yirine Mihrümāh Sulţān pāyesin cāygāh eylemiş idi. On bir Ramazān'ında Baĥşī Efendi yirine Şaĥn-ı Semāniye'ye ķudūm idüp on iki Zi'l-ka'de'sinde Seyyidī-zāde yirine İzmir każāsı 'ināyet olınmış idi. On üç Receb'inde 'azl olunup Nevālī-zāde Žiyā'e'd-dīn⁴ Efendi cāy-gīr oldu. On dört Cemādiye'l-āĥire'sinde 'Abdu'l-kerīm Efendi yirine Ķuds-i Şerīf każāsı ile talţif olındı. On beş Cemādiye'l-ūlā'sında Vezīr-i A'zam Dervīş Paşa ġadırlı ile 'azl olunup manşıbı 'Abdu'r-raĥman Efendi birāderi Muşlī Ćelebi'ye virilmiş idi. Vezīr-i mezbūr mażhar-ı ķahr-ı Ķahramānī olduķda muntaşif-ı şehr-i Ramazān'da ĥalefi ref' olunup maķāmında mānde olmuş idi. On altı Şafer'inde Ķırbac 'Oşmān Efendi yirine Trablus-ı Şām każāsına naķl olunup ķabül itmedükde 'azl iĥtiyār itmiş idi. On sekiz Şevvāl'inde Şarı H'āce yirine Eyyüb każāsına manşüb oldu. Biń yigirmi Rebī'u'l-āĥir'inde ma'zül ve yirine Yokyoķ Muşliĥi'd-dīn mevşül oldu. Ol esnāda vedā'-ı cihān-ı fānī ve 'azm-i dārū'n-na'im-i cāvidānī eyledi.

Merĥūm-ı mezbūr aĥlāķ-ı ĥasene ile meşhūr, yārān-ı tarīķuń şoĥbet-i resmiyyelerine cān ü dilden ŧalīb ve şadr u cenāĥ-ı i'tibārında daķķa-şināş-ı⁵ merātib, tarīķa kemāl-i i'tināsından menāşıbuń ķadri ķīrāt ķīrāt ma'lūmı ve endāze vü mi'yār ü pergār ile maķādīr-i revātib-i 'ilmiyyenün ehl-i ĥibre-i rūsūmı, rütbe-i mūşile vü ĥareket-i mişliyye taķķīķında bülbül gibi pür-tebelbül, silsile-i devriyye tertībinde noķta-i süveydā-yı derūnı medār-ı pergār-ı devr ü teselsül, medārisün her seng-i bināsı yanında cevher-i cāndan berter ve 'Arabī ķapuları ebvāb-ı 'ulūm-ı 'Arabıyyeye hem-

¹ Toķuz//meşürdur, der-kenār R1, E, SE

² Su'ūdī SE

³ 193a SE

⁴ Žiyā'e'd-dīn:Žiyā R1, E

⁵ 325a E

ser, belki ʔarīkuñ her-seng-i bī-mesāsı Һacer-i mükerrrem ile hem-seng ve iksīr-i ekber ile deng-ā-deng olup fi'l-cümle naḳz-i kā'ideye ruḫṣat virmez ve merāsīm-i ʔarīḳdan ʔaṣ Һoparmaz idi.

Zemānında vāḳi' olan silsileleri üstād-ı aḫter-şinās gibi yevm-i vuḳū'ı, belki sā'at-i taḫvīli ile zabṭ eyleyüp tārīḳlerinde daḳīḳa fevt itmemişdür. Ol bā'ışdür ki bu ḫaḳīr daḫı iltizām-ı mā-lā-yelzem ve tecdīd-i aḫkām-ı taḳvīm-i pārine içün izā'at-i celfe-i Һalem Һılımışdur.

فياضية الاعمار تمضى سهلا¹

el-Mevlā Celāl (Yegān-zāde² Celāl Efendi)

Ḳaramanīdür. Maḫrūse-i Burūsa 'ulemāsından nā'il-i³emānīdür. "Yegān-zāde" demekle meşḫūr ve māh-ı celāl gibi terbiyet-i ezhār-ı ma'ārif ile zebān-zed-i cumhūrdir. 'Alā ḫasbi'l-'āde ḫareket ve ba'z-ı eṣrāfdan iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp Һaṭ'-ı merātib-i 'izz ü iclāl ve Һırḳ aḳḳe medreseden dūr u dırāz-ı infişāl üzere iken biñ on bir Şafer'inde Bālī Efendi yirine Beşikṫaş'da Sinān Paşa Medresesi i'ṫā olındı. On iki Zi'l-ḳa'de'sinde Ḫızr Efendi yirine Seyyidī Ğāzī fetvāsı virilüp⁴ ḳabūl itmemele her biri manşibında ibḳā olındı. On beş Zi'l-ḳa'de'sinde medresesi Ḫalebli Ebūbekr-zāde Meḫemmed Ḳelebi'ye virilüp ğaraḫı Һaṭ'-ı pāye olmağın Mıṣr Һazālarından birine naḳl olınup bunlar maḳāmında cāy-gīr olmuş idi. On altı Zi'l-ḳa'de'sinde 'Ömer Efendi yirine Selānik fetvāsına naḳl olınup ḳabūl itmedükde 'azl iḫtiyār eyledi. Ol silsilede intizām-ı rişte-i aḫvāline infişām gelmeyüp Zā'ifī-zāde yirine Muṫafā Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi 'ināyet ve üç def'a ḫamle-i ḫaṫā geḳüp şadme-i kelle-küb-i 'azlden şıyānet olındı. On yedi Cemādiye'l-ülā'sında Tāce'd-dīn Efendi yirine Burūsa'da⁵ Ḳapluca pāyesine vāşıl ve şoñ mi'rācı ol rütbe-i nāzile-i bī-ḫāşıl oldı. Biñ yigirmi Receb'inde ārzū-yı nūr-ı cemāl ile civār-ı ḳudse intikāl ve rüy-māl-i dergāh-ı Zū'l-celāl eyledi. Medrese-i maḫlūle Büyük Menteş-zāde'ye virildi.

Mevlānā-yı mütercem ma'ārif-i celīle ile mu'allem, 'ulūm-ı 'Arabıyyeye şedīdü'l-intisāb ve fūnūn-ı edebıyyeden mālīk-i nişāb olup 'Arabī nazma ḳudreti ve

¹ "Ey ömrünü hebâ eden kişi, tembel ve başıboş bir şekilde yaşayıp duruyorsun."

² Yegān-zāde:- R1, E

³ 330b R1

⁴ Fetvāsı virilüp:fetvāsına naḳl olınup SE

⁵ - SE

emsāl ü eş‘ār-ı ‘Arab ile mümāreseti var idi. Mağdūr-ı rüzgār ve felāket-zede-i felek-i ğaddār idi.

el-Mevlā Bostān (Bostān¹ Efendi)

Anatoli eyāletininūñ maḡarr-ı vilāyeti olan belde-i Kütāhiyye’den bürüz ve rüz-be-rüz cevher-i isti‘dādın āftāb-ı fūrüz idüp emāsil-i emşalle muḡāvere vü müfākehe ve ‘ulemā-yı ‘aşr ile münāzara vü müşāfehe iderek Şeyḡü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi ḡazretlerinūñ büstān-serāy-ı ifādelerine dāḡil ve şeref-i mülāzetlerine nā’il olmış idi. Medāris-i ‘ilmiyyede ihkām-ı mebānī-i ‘ulūm ve tecdīd-i de‘ā’im-i mantūḡ u mefhūm idüp kırk aḡçe medreseden ma‘zūl iken biñ on üç Cemādiye’l-āḡire’sinde Çavuş-zāde Efendi yirine Papasoġlı müderrisi olmuş idi. On yedi Zi’l-ḡa‘de’sinde Mūsā Efendi yirine Murād Paşa-yı ‘Atīḡ ḡāricine taḡrīk olındı. On ḡoḡuz Ramazān’ında Muḡarrem Efendi yirine Edrine’de Üçşerefeli pāyesine pā-yı himmet ḡomış idi. Biñ yigirmi Receb’inde intīḡāl idüp Cāmi‘-i ‘Atīḡ’dan² Ḳara Süleymān pes-mānde-i büstān ile kām-rān oldı.

Mevlānā-yı merḡūm ḡālib-i iḡtinā-yı semerāt-ı ‘ulūm, şāliḡ u şāfi-fu’ād, mü’mīn-i pāk-i’tiḡād idi.

el-Mevlā Nūru’llāh (Nūru’llāh Efendi³)

Maḡrūse-i Edrine ḡurbından zūḡūr ve ḡaşaba-i Bergos’da ḡaḡ‘-ı menzil ü devr-i⁴ sinīn ü şūḡūr itmişdür. İstifāza-i şu‘ā‘-ı ‘ilm ü ma‘ārif ve tenvīr-i mebāḡis-i leḡā’if ü zārā’if idüp ba‘z-ı ‘ulemānuñ südde-i sa‘ādetinde ‘āḡif ve mevḡif-i ‘izzet ü iḡbālinde vāḡıf olmaḡın şeref-i mülāzetle bekām ve meş‘al-i hidāyetle ḡarīḡ-ı tedrīside kām-şümār-ı ihtimām olup kırk aḡçe ile Mollā Şeref Medresesi’nden ma‘zūl iken biñ on sekiz Cemādiye’l-ūlā’sında Beñli Ḥūsām oġlı Şeyḡī Çelebi yirine Burūsa’da ‘İsā Beg müderrisi olmuş idi. Biñ⁵ yigirmi Şa‘bān’ında lem‘a-i şem‘a-i vücūdı şarşar-ı⁶ fenā ile mübtelā-yı intīfā olup medrese-i maḡlūle ile Defterdār Yaḡyā Müderrisi Mūte‘accim

¹ Kütāhiyyeli Bostān SE

² 325b E

³ Nūru’llāh Efendi:el-Mevlā Nūru’llāh SE

⁴ Menzil ü devr-i:menzil-i dūr-ā-dūr-i SE

⁵ 331a R1

⁶ 193b SE

Efendi'nün haqq-ı ri'āyeti ifā olındı ve çerāğ-ı efrūhte-i hazret-i mollā olmağla نور علی¹ maẓmūnı ile hüveydā ve وضع الشئ فی محله² mefhūmı rüşen ü peydā kılındı.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr, şanādīd-i ma'ātīh-i rüzgārdan ve kevkeb-i demdār gibi iştiḥār bulan envārdan idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Nāzır-zāde Seyyid Meḥemmed Çelebi³)

Devlet-i Murādiyye'de İstanbul kāzīsı iken devlet-i nā-pāydār-ı cihāndan hārib ve hilāl-i vücūdı verā-yı perde-i 'ademde gārib olan merdüm-i dīde-i a'yān Nāzır-zāde Ramazān Efendi merḥūmuñ maḥdüm-ı celilü'l-me'āşiri ve nūr-ı sevād-ı nāzırıdır. Vālide tarafından seyyid-i şaḥīḥu'n-neseb ve maḥdüm-ı celilü'l-ḥasebdür. Toḫuz yüz seksan ḥudūdında ser-nihāde-i āstān-ı 'ālem-penāh-ı vücūd ve secde-güzār-ı leyletü'l-ḳadr-i ḳudret-i⁴ şühūd olmış idi. Çeşm-i 'ibreti sevād-ı midād ile iktihāl ve mikḫale-i kuḥlu'l-cevāhir-i suṭūr ile tenvīr-i dīde-i bāl eyleyüp H'āce Sa'de'd-dīn Efendi'den mülāzemetle iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl ve kırık aḳçe ile ba'z-ı medāris-i celīlede ifāza-i 'ilm ü kemāl itdükden şoñra üç seneye ḳarīb küşe-nişīn-i 'uzlet olmış iken biñ yedi Zī'l-ḳa'de'sinde Hidāyet Efendi yerine Ḥayre'd-dīn Paşa Medresesi 'ināyet olındı. On bir Şafer'inde Aḳçalı Bekir Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi revā görüldi. On üç Şa'bān'ında Ḥışım Yaḥyā Efendi yerine Edrineḳapusu pāyesine terfī' olındı. On beş Şa'bān'ında Sinān-zāde yerine Cerrāḥ Meḥemmed Paşa Ḥalīlesi Gevher Ḥān Sultān pāyesine taḥrīk olındı. On altı Zī'l-ḳa'de'sinde 'Uşşāḳī-zāde yerine Şaḥn'a geldi. On yedi Zī'l-ḳa'de'sinde Şems Efendi-zāde yerine Üsküdār'da vāḳi' Vālide Sultān Medresesi iḥsān olındı. On toḫuz Cemādiye'l-ülā'sında Şeyḫī Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsı ile maḳzi'l-merām olmış idi. Biñ yigirmi Şa'bān'ında ḳazāsı ḫālinde intiḳāl idüp manşīb-ı maḥlūl ile 'Abdu'l-kerīm Efendi maḳzi'l-āmāl olmış idi.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdüm-ı fütüvvet-rüsüm, edīb ü vecīh, şālih ü nezīh, ḥoş-ṭab' u şāfi-taviyyet, merdüm-i pākīze-ḥaşlet idi. Üsküdārī Maḥmūd Efendi ḫazretleri vālidlerinden mülāzım olmağla manzūr-ı naẓar-ı⁵ 'ināyetleri ve maẓhar-ı şu'a'-ı āftāb-ı terbiyetleri olmış idi.

¹ *Kur'ân-ı Kerīm, Nūr Sûresi, 24/ 35*, "... nūr üstüne nûrdur ..."

² "Bir şeyi yerli yerine, olması gereken yere koymak..."

³ Nāzır//Çelebi:Maḥdüm-ı Nāzır-zāde Ramazān Efendi SE

⁴ - SE

⁵ - R1, E

el-Mevlā Maḥmūd (Rebīb-i ‘Arab-zāde¹)

Tercemesi sebḳ iden ‘Abdu’l-kerīm Efendi’nün maḥdüm-ı edībi ve ‘Arab-zāde ‘Abdu’r-ra’ūf Efendi merḥūmuñ² rebībīdür. Toḳuz yüz yetmiş toḳuz senesinde cilve-sāz-ı şaḥīfe-i vücūd ve ruḥşat-yāfte-i meclis-i şühūd olmış idi. Sinn-i temyīze vāşıl ve dā’ire-i erbāb-ı isti’dāda dāḥil olup Ḥāce Sa’d-e’d-dīn Efendi ḥidmetlerinün şeref-i mülāzemetine nā’il olduḳda bi-ḥasebi’l-merātib³ taşarruf-ı menāşıb iderek kırk akçe medreseden ma’zūl⁴ iken biñ on üç Cemādiye’l-āḥire’sinde Köse Sinān⁵ yirine İbrāhīm Paşa Medresesi’nde şaḳal göstermiş idi. On altı Cemādiye’l-ülā’sında Taşköprü-zāde Aḥmed Çelebi maḥlūlinden Sinān Paşa Medresesi’ne ḥareket eyledi. On yedi Zi’l-ka’d-e’sinde Muḥarrem Efendi yirine Sinān Paşa Sulṭānī pāyesine terfī’ olındı. On toḳuz Ramazān’ında Toḳuz-zāde Şeyḫī Çelebi yirine Edrine⁶ pāyesine taḥrīk olındı. Biñ yigirmi Ramazān’ında ḥāşıl-ı ‘ömri ber-bād-dāde ve ḥāk-i laḥde ser-nihāde oldı. Medrese-i maḥlūle ‘azl olınan selefi Şeyḫī Çelebi’ye muḳarrer kılandı.

Merḥūm-ı mezbūr maḥāsin-i aḥlāk ile meşhūr⁷, memdūḥu’l-fi’āl, maḥmūdu’l-ḥişāl, yārān-ı şafā ile enīs, ḳavābil-i rüzgār ile celīs, ḥalīm ü selīm, maḥdüm-ı kerīm idi.

el-Mevlā Yaḥyā (Aḥī-zāde Yaḥyā Çelebi⁸)

Devlet-i Meḥemmed Ḥānī’de şadr-ı dīvān-ı ‘Oşmānī olan şadru’l-‘ulemā’i’l-a’lām, üstādī ve üstādū’l-enām Aḥī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi ḥazretlerinün maḥdüm-ı kerīm-i melek-ḥişālī ve nev-bāve-i nihāl-i ferḥunde-zılālīdür. Toḳuz yüz seksan iki tārīḫinde meclis-efrūz-ı şühūd ve şem’-i nūr-efşān-ı encümen-i⁹ vücūd olmış idi. Şu’ā’-ı baḫt u sa’ādet cebīn-i ḥālinde peydā ve leme’āt-ı rüşd ü necābet şafḥa-i bālinde hüveydā olup eşer-i ‘arāḳat-ı ābā vü ecdād, zamīme-i isti’dād-ı māder-zād olmaḡın māḥ-ı nev gibi zemān-ı ḳalīlde bedr-i kāmīl ve cedvel iken baḫr-ı fā’izü’l-cedāvil olmış idi. El-ḥāletü ḥāzīhi nesīm-i tevfiḳ-ı İlāhī ile ḥasbe’l-‘āde ḥareket ve kenār-ı ārzūsın pūr-gevher-i şāḥvār-ı fażl ü ḥikmet kılıp Şeyḫü’l-İslām Bostān-zāde Efendi

¹ Rebīb//zāde:‘Abdu’l-Kerīm-zāde Maḥmūd Efendi SE

² Efendi merḥūmuñ:Efendi’nün SE

³ 326a E

⁴ munfaşıl SE

⁵ Süleymān SE

⁶ Edirneḳapısı SE

⁷ 331b R1

⁸ Aḥī-Çelebi:‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi-zāde SE

⁹ - SE

hazretlerinün debistân-ı ifâdelerine dâhil ve nazâr-ı ‘inâyetleri ile ser-bülend-i emâsil olduğdan şöra şeref-i mülâzemetlerine nâ’il oldı. Ba‘dehu sermâye-i zât-ı melek-simâtları olan kemâlâtdan edâ-yı zekât lâzım ve maḥādīm-i şudūr-ı kirâm resmi üzere İfâ-yı ḥaḳḳ-ı ri‘âyetleri müteḥattim olduğda biñ altı senesi Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘azl olınan Mollâ Şâdıḳ yirine ibtidâ medrese-i mebnıyye-i Sinân Paşa ferş-i seccâde-i ifâdelerine lâ’iḳ görüldi. Biñ sekiz Cemâdiye’l-ülâ’sında PİR ‘Alî Efendi maḥlûlinden Medrese-i Ḥânḳâh düş-i iclâllerine tekyegâh kıldı. Sene-i mezbûre Zî’l-ḳa‘de’sinde Nevâlî-zâde Ziyâ’e’d-dîn Efendi¹ yirine Medrese-i Ḥâşekiyye leme‘ât-ı ifâzaları ile rüşenâ olup biñ on Rebî‘u’l-âḥir’inde Hidâyet Efendi yirine Şaḥn-ı Semâniye ‘inâyet olındı. On bir Ramazân’ında Şerîf Efendi yirine Üsküdâr’da vâḳi‘ Vâlide Sultân Medresesi ile kâmrân olup on üç Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘Alî Çelebi-zâde yirine medâris-i Süleymâniyye’den birine sâye-güster-i ders ü taḥḳıḳ olup on beş² Şa‘bân’ında Nıksârî-zâde yirine mışṭaba-i dârü’l-ḥadîşde itmâm-ı devr-i menâzil-i tarîḳ itmiş idi. On sekiz Rebî‘u’l-evvel’inde Baḥşî Efendi yirine Mışır-ı Ḳâhire ḥükümeti ile nücüm-ı iḳbâli zâhire ve râyet-i iclâli zâhire olmuş idi. Biñ yigirmi Şa‘bân’ında ‘alem-i i’tibârî nigûn ve gül-berg-i neşâti ḥazân-ı ‘azl ü iz‘âc ile dîger-gûn olup ‘Alî Çelebi-zâde Efendi mesned-nişîn-i ḥükümet ve ḳâ’im-maḳâm-ı şadr-ı şerî‘at olmuş idi. Cânib-i berden İstanbul’a gelürken merḥale-i Şâm’da reh-zen-i ecel sedd-i râh-ı merâm eyleyüp şehr-i Şevvâl’de rûz-ı dil-firûz-ı ḥayâtı şâma ve müddet-i ‘ömri encâma irişdi. Ḳubûr-ı şâliḥinde medfûndur.

Merḥûm-ı merḳûm maḥdûm-ı ma‘âlî-rüsûm, şâbb-ı fâzıl ve naḥl-i girân-bâr-ı elvân-ı fezâ’il idi. Çünki vâlid-i mâcidleri tarafından³ Muḥaşşî Sa’dî Efendi’ye ḥâfid ve taraf-ı mâder-i ferḥunde-aḥterden ‘amûd-ı nesebi Ebu’s-su‘ûd-ı ‘İmâdî cenâblarına şâ’id olmaḡla sermâye-i sa‘âdet müsâ’id ve sâ’id-i şu‘â’-ı necâbet mu‘âzıd idi. Tavşîf-i zât-ı şerîflerinde ne mertebe ıtrâ olınsa mübâlaḡa-i şu‘arâya ḥaml olunmaḳ revâ ve bu ḥaḳîrûn maḥdûm-ı üstâdı olmaḡla ḡaraż u ta‘aşşub fehm eylemek lâ’iḳ u sezâ degüldür. Hemânâ قتلہ ذکاہ⁴ mazmûnı üzere fezâ’il ü kemâline ḡurûr ile tebâh olanlardan idi. Şem‘iyye ve ḳalemiyye tarzı üzere ‘Arabî⁵ inşâ ile *Baḥriyye*’si vardur.

el-Mevlâ Muşṭafâ (Yumurta Vâ’izi) {Ḥalîmî}

¹ Ziyâ’e’d-dîn Efendi:Ziyâ Çelebi R1, E

² 194a SE

³ 326b E

⁴ “Onu öldürdü ve boğazladı.”

⁵ - SE

“Halīmī” maḥlaşı ile meşhūr ve “Yumurta Vā‘izi” demekle zebān-zed-i cumhūrdur. Taḥşīl-i bıdā‘a-i ‘ilmiyye ve ‘azm-i tarīk-ı t̄ā‘ife-i ‘aliyye eyleyüp Şeyhü’l-İslām Naḫīb Efendi ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medārisde¹ ḥasbe’l-istiṭā‘a müdāreseye himmet eyleyüp kırk aḫçe medreseden ma‘zül iken biñ bir Ramazān’ında Rūmili eyāletinden ma‘zül Sā‘atcı Ḥasan Paşa inşā eylediği medrese ibtidā bunlara i‘ṭā olındı. Biñ beş senesinde müteḫā‘id olan Manav ‘Alī yirine İznīk’de Süleymān Paşa pāyesi iḥsān olındı. Biñ sekiz Şevvāl’inde Burūsa’da Ḥanceriyye Müderrisi Lāl Aḫmed Çelebi ile mübādele-i manşib eylediler. Biñ ṭoḫuz Zī’l-ḫa‘de’sinde fāriḡ olup medresesi Zū’n-nūn Efendi’ye virildi. Biñ on Şafer’inde Bosna ḫazāsı zümre-i ḫuzātadan Rıdvān Efendi’ye virilmiş iken tekrār mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. On bir Şafer’inde ‘azl olunup manşibi Celeb Meḫmed Efendi’ye virilmiş idi. Birḫaç günden soñra yirinde ibḫā ve tuḫm-i ‘adāleti mükerreren ol ser² -zemīne ilḫā olındı. On iki Zī’l-ḫa‘de’sinde tekrār ma‘zül ve maḫām-ı ḫükümetine sālifü’z-zıkr Celeb Meḫmed³ Efendi mevşül oldı. On üç Ramazān’ında Gümişayaḫ yirine Ṭrablus-ı Şām ḫazāsı ile ikrām olındı. On beş Şafer’inde çāšnī-çeş-i tāziyāne-i ‘azl ü iz‘āc ve manşib-ı mezbūr Ḳırbac Efendi’ye māye-i ibtihāc oldı. On ṭoḫuz Rebī‘u’l-āḫir’inde serdār-ı ḫişver-güşā Vezīr-i A‘zam Murād Paşa def‘a-i aḫīrede diyār-ı ‘Acem’e sevḫ-ı şīrān-ı ücem ḫıldıḫda ordu-yı hümāyūn ḫazāsını iḥsān itmiş idi. Biñ yigirmi Şafer’inde Ca‘fer Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḫazāsı ile teşrif olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ḫazā-yı Beytü’l-maḫdis İstanbulī ‘Alī Efendi’ye virilüp ol ešnāda beyza-i vücūdı şikest ve zezeme-i iştihāri pest oldı.

Mevlānā-yı merḫūm muḫalled-i erbāb-ı ma‘ārif ü ‘ulūm, zezeme-i iştihāri zezemi ile meşhūr u ma‘hūd, ṭurfe-kārān-ı ‘ālemden ma‘dūd idi.

Mervīdür ki dānişmendliḡi zemānında ba‘z-ı ḫāne-zād çelebilere intisāb için bā‘iş-i zuhūr-ı daḡal-bāzān-ı riyyā-pīşe olan şūret-i ‘iffet ü şalāḫ ile nüşḫa-i saḫīme-i hey’etin işlāḫ idüp meclislerine ruḫşat-ı duḫūl, belki ḫalvetḡāḫ-ı vuşlata vuşūl bulurmuş. Mollāsı Edrine’de ḫāzī iken bir leyle-i mübārekece mecmā‘-ı erbāb-ı tevḫīd olan⁴ Cāmi‘-i Cedīd-i Selīm Ḥānī’ye varup henüz evā’il-i cem‘iyyet olmaḡla ḫalḫ-ı ‘ālem va‘z ü naşīḫate muntazır, zākirān-ı naḡme-serā şehri oḡlanı ile ḫalḫa-beste-i tevḫīd olmaḡa ḫāzır olmaḡın meftūn-ı ḫüsn-i ‘ālem-gīri ve me’mūr-i fermān-ı ḫazā-te’sīri

¹ 332a R1

² - SE

³ - E, SE

⁴ - SE

olduđı cüvān-ı nāzenīn ibrāmı ile kürsī-i naşīhate şu‘ūd ve fetḥ-i bāb-ı taşliye vü dūrūd idüp maḥbūba karşı giriye-i niyāza bahāne olmađ-ıçün dūr u dirāz naşīhata āgāz eyledükde;

نغمه پردازی چو بلبل عالم آرا چون کلی
باغ حسن دلیری را هم کلی هم بلبلی¹

mażmūnına muvāfık, gül-ruḥān-ı hezār-elhānuñ nağme-i Dāvudīsine ‘āşık² olan erbāb-ı sūz u güdāz;

li-Mü’ellifihî³

Ḥalka içre nağmeler itse o yār-ı hoş-nevā
Karşusunda bir bahāne olsa giriyan olmağa

mefhūmı ile zīr-i lebden zemzeme-i niyāz çeküp;

Ḳoyup tesbīḥ-i mercānı seni kim diñler iy vā‘iz
Mufaşşal kışşa başlarsun ğarīb efsāne söylersün

fehvasını ismā‘ ve zıkr ü semā‘ içün ‘arz-ı intizār ü iltiyā‘ eyledüklerinde vā‘iz efendi kemāl-i vecdinden teşāmüm idicek şehr oğları zümresinden bir kavm-i bī-bāk tefāķum idüp derdmendi yumurta ile sengsar ve zerde-i beyza ile çihre vü libāsın ifğār itmişler idi. Vaķ‘a-i mezbūre telķıbe bā‘iş ve bu ḥaķırūñ beyt-i meşhūrına⁴ sebep-i ḥādīs olmış idi:

Yağarsa beyza-i jāle başına şimdi ne var
Yumurta vā‘izidür lāne maḥfilinde hezār

¹ “Güzel söylemekte bülbül gibi, dünyayı süslemekte gül gibisin. Güzellik ve sevgililik bahçesinin hem güllü hem bülbülüsün.”

² 327a E; E’de bu varağın alt tarafta kalan yarısında kağıdın tahrif olmasından dolayı yazıların çoğunluğu okunamayacak durumdadır.

³ li-Mü’ellifihî:li-Muḥarririhî’l-ḥaķır E

⁴ 332b R1

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman (Çalık-zāde ‘Abdī Çelebi¹)

Tercemesi güzār² iden “Çalık ‘Alī” nām kāzī-i şāhib-ihtişāmuñ ferzend-i pür-fazl ü edebi³ Çalık-zāde ‘Abdī Çelebi’dür. Tekmīl-i levāzım-ı tarīk ve taḥşil-i sermāye-i ders ü taḥkīk eyleyüp devre-i ḥareketi H’āce ‘Atā’u’llāh Efendi āstānesinde temām ve kayd-ı ‘anberīn-i mülāzemetle cām-ı sürūr-encām-ı idāre-i kelāmı miskiyyü’l-ḥitām olmuş idi. Ba’dehu merātīb-i⁴ medāris-i ‘ilmiyyeyi iḥrāz⁵ ve ol rāh-ı dūr u dirāzda қаt’-ı nişīb ü firāz iderek kırık aқçe medreseden ma’zül iken тоқуз yüz тоқсан yedi Receb’inde Üsküb қаzāsına rızā viren şadru’l-‘ulemā Zekerıyyā Efendi ḥazretlerinüñ maḥdüm-ı mükerrerleri Çelebi Efendi yirine Silivri’de Pīri Paşa Medresesi tevcīh olındı. Тоқсан тоқуз Zi’l-қа’de’sinde ‘azl olunup medresesi Ḥayre’d-dīn Efendi’ye teklīf olındı. Biñ bir⁶ Rebī’u’l-āḥir’inde Kāmī-zāde⁷ yirine Çorlu pāyesine terfī’ olındı. Ol menzilde raḥş-ı ‘azīmeti çalıklayup rāh-ı maқşūdđan ‘udül ve fezā-yı қаzāya duḥül lāzım gelmegin Қayşeriyye қаzāsı Şeyḥ ‘Alī Efendi’den şoñra қuzāt-ı қаşabāta virilmişken biñ üç Receb’inde tekrār mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. Biñ beş Ramazān’ında ‘azl olunup Manav Tāce’d-dīn cā-nişīn olmuş idi. Biñ altı Rebī’u’l-āḥir’inde ḥalefi yirine i’āde ve mañşīb-ı қadīminde қarār-dāde қılındı. Biñ yedi Zi’l-қа’de’sinde ma’zül ve Ḥakīmī Efendi ḥakim-i şer’-i Resül oldı. Biñ sekiz Receb’inde Manav Tāce’d-dīn yirine Қonya қаzāsı bā’iş-i şükrān ü rızāsı қılındı. Biñ тоқуз Muḥarrem’inde Ḥakīmī yirine Қayşeriyye қаzāsına tebdīl ve mañşīb-ı mezbūr ile şālişen tebcīl olındı. Biñ on Rebī’u’l-evvel’inde ma’zül olup mañşībı Şūfi⁸ Meḥammed Efendi’ye tevcīh olındı. Biñ on iki Rebī’u’l-āḥir’inde Sirāc Efendi yirine Āmid қаzāsı iḥşān olındı. Sene-i mezbüre Cemādiye’l-āḥire’sinde Mışr eyāletinden gelürken mühr-i vezāret ile istiқbāl olunan Yavuz ‘Alī Paşa Āmid қаzāsını ‘Aṭūfi Efendi’ye virüp bunları La’lī Çelebi yirine Қonya қаzāsına naқl eyledi. On üç Rebī’u’l-evvel’inde ‘azl olunup mañşībı Nesīmī-zāde’ye virildi. On dört Rebī’u’l-āḥir’inde mañşīb-ı mezbūr Nesīmī-zāde’den şoñra Қaragülmez Efendi’ye virilmişken қаbül itmedükde şālişen bunlara müyesser oldı. On altı Zi’l-қа’de’sinde ‘azl olunup Қırbac ‘Oşmān Efendi kesb-

¹ ‘Abdī Çelebi:- R1, E

² sebķ SE

³ Çalık//edebi:- SE

⁴ - SE

⁵ 194b SE

⁶ - SE

⁷ Kāmī-zāde:Kāmī Efendi SE

⁸ Şıdķī SE

i sermāye-i ibtihāc eyledi. Biñ on yedi Cemādiye'l-ülā'sında Vize kazāsı Serāy ilhāqıyla mevleviyyet olmağın meyān-ı tullābda işbāt-ı evleviyyet kılmışlar idi. Biñ yigirmi hüdūdında ser-ḥadd-i fenādan ḥāric ve ma'āric-i 'illiyyine 'āric olup manşib-ı maḥlül¹ kaşaba-i mezbūrede müderris ve müftī olan Seyyidī 'Alī-zāde'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü 'irfān ile meşhūr, nīk-nefs ü şāfi-taviyyet, hoş-ṭab' u hoş-şoḥbet idi.

[**Meḥemmed Çelebi {Mānī}**]: Birāder-i kihteri Meḥemmed Çelebi "Mānī" maḥlaşı ile şöret-şi'ār ve tamğa-zen-i perniyān-ı eş'ār olmuş² idi. Şeyhü'l-İslām, naḳīb-i sādāt-ı kirām Ma'lül-zāde Efendi'den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde müdāreseye müdāvem³ eyleyüp çille-keş-i sermā-yı miḥnet ü belā, ya'nī berzah-ı erba'ine mübtelā iken vāşıl-ı bahār-ı ḥamsin olmaḳ ümmidine⁴ Miḥal-i⁵ ehl-i ḍalāl üzere serdār-ı gürūh-ı abṭāl olan Güzelce Maḥmūd Paşa'ya intisāb ve feyz-i nazār-ı vezīr-i bī-nazīr ile recā-yı luṭf-ı bī-ḥisāb idüp biñ yedi Rebī'u'l-evvel'inde ordu-yı cihān-pūy ile hem-rikāb ve kazā-yı muḥayyem-i hümāyūn ile kām-yāb olmuş idi. Biñ sekiz senesinde vāşıl-ı ümmid olmadın 'azm-i ṭarab-ḥāne-i cāvīd kılmış idi. Hezārgīrad'da Maḳtūl İbrāhīm Paşa Cāmi'i ḥazīresinde medfūndur.

Tārīḥ-i Kesbī Çelebi

Didüm geçdi ma'ānī naḳş-perdāzı idi Mānī (1008)

Mevlānā-yı merḳūm naḥl-bend-i elvān-ı 'ulūm, fazīlet ü ma'rifet ile ser-bülend-i emşāl, şā'ir-i nāzik-ḥayāl idi.

Mervīdür ki ḥīn-i vefātında bu ḡazel-i taḥassür-güne ve beyt-i taṭayyür-nümüne cāmesinüñ ceybinde bulunup 'ibret-engīz-i erbāb-ı nazār olmuş idi:

İrişür nālelerüm günbed-i gerdāne degin
Dökerin göz yaşını her gice dāmāne degin

¹ Mezbūr SE; 327b E

² - SE

³ Himmet SE

⁴ Üzere SE

⁵ 333a R1

Şu‘arā firqati vaşf itmede kâşırlardur
Kimse vaşf idemedi¹ firqati bu âne degin

Menüm ol cüy ki yollarda alup hâke girüp²
İremez zâyi‘ olur lücce-i ‘ummâna degin

Müretteb ü mükemmel *Dīvān*’ı ve mabül ü mütedāvil eş‘âr-ı belāgat-nişānı
vardur. Bu eş‘âr *Tezkire*’de yazılan nube-i güftāridur:

utuşdı bir ul olanuñ ru-ı pür-tābına dūnyā
Ocadan böyle yaluñ yüzli çodan olmadı peydā

[Ve lehu]

Yāre teklif-i vişāl eyleme gelse tenhā
Yalıñuz gelmesi ‘uşşāa yiter mihr ü vefā

[Ve lehu]

Saa ayār libās eylemek ister dirler
onadurlar seni v’allāhi şam iy gül-i ter

[Ve lehu]

İncelüp dōndi hilāle bedenüm dirsem eger
Ne alur azına cānān ne ulaına oyar

[Ve lehu]

Gerekse zerreveş hāk ol gerekse mihr-i ‘ālem-gir
Yine a‘dā gözine girmemek olmaz be-her-tadır

¹ Kimse//idemedi:Bilmemiş kimse daı SE

² alup//girüp:alur hâke girer SE

[Ve lehu]¹

La'lüñe gāhī cām-ı Cem gāhī şifā disem n'ola
Ehl-i ma'ārif olanuñ her sözi bir kitābdur

[Ve lehu]

Çullığa almağ dilerler luğf-ıla meh-pāreler
Kendüsin aldurmasun mı 'āşık-ı bī-çāreler

[Ve lehu]

İy muşavver o bütüñ şanma benānın yazduñ
Düşdi engüştini taħrır iderken kalemüñ

[Ve lehu]

Yalvarup düşmeni gel itme didüm istikbāl
Tutmadı hīç sözüñ karşıladı ol gül-i āl

[Ve lehu]²

Şordı hayrānlıgımuñ bā'ışini yār benüm
Dağı aħvālümü bilmez aña hayrānum ben

[Ve lehu]

Beni korçutma humār-ı mey-i hicrānla sen
Nice anuñ gibi baş ağırları gördüm ben

[Ve lehu]³

¹ Bu beyit SE'de bulunmamaktadır.

² Bu beyit SE'de sonraki beyitten sonra gelmektedir.

³ Bu beyit SE'de bir sonraki beyitle yer değiştirmiştir.

Āzürde eyler ol gül-i ḥandānı her zemān
Olmaz ‘adüvv-i ḥār gibi bir hırāş-ı cān

[Ve lehu]¹

Bir ğazel didüm yine ol şāh-ı ḥübān ḥaḳḳına
Ġāyet a‘lā itdüm anı çalışup cān ḥaḳḳına

[Ve lehu]

İy ḥaḳḳ-ı siyeh ‘arız-ı cānāna ḫolaşma
Yüz ḳaralığın eyleme imāna ḫolaşma

Āġüş-ı meyānın ḫaleb itme kemerāsā
Mānī meded ol serv-i hırāmāna ḫolaşma

el-Mevlā Meḥemmed (İstanbuli² La‘lī Efendi) {La‘lī}

Kān-ı gevher-i ³ ‘irfān ve gevher-i kān-ı ⁴ ekvān olan maḥrūse-i
Kostantıniyye’den nümāyān olmuştur⁵. “La‘līn Ḳabā-zāde” dirler bir ḳāzīnūñ rüste-i
rişte-i nesebi olmağla bu maḥlaş muḫtārı ve fırye-i ḥātem-i iştihārı olmuş idi. Eyyām-ı
şebābda la‘l-i sīr-āb gibi bāde-nüş ve şarāb-ı nāb-şıfat pür-cüş u ḥurüş olup;

li-Mü’ellifihi⁶

Gül gibi tāzelerle mūnis idi
Cām-ı mey gibi cüz’-i meclis idi

¹ Bu beyit SE’de bulunmamaktadır.

² - R1, E

³ Kān-ı gevher-i:Gevher-i kān-ı SE

⁴ Gevher-i kān-ı:kān-ı gevher-i SE

⁵ 328a E

⁶ li-Mü’ellifihi:li-Muḥarririhi E

Rind ü zāhidle hem-dem ü hem-reng
Her uşüle tutardı bir āheng

Şaldı bu tāk-ı turfe-pervāze
Nāyveş hūsn-i şavtı āvāze

Sāgar u kāseye¹ degüldi tenük
Küçük-ile küçük büyükle büyük

Hoş-elhānlığı cihetinden gāh meykedelerde şurāhī-şifat nağme-rīz, gāh²
hānkāhlarda cām-ı la‘l-fām gibi devr eyleyüp halka-i zühhāde şūr-engīz idi³.

li-Mü’ellifihī⁴

Geh bülbül-i gülistān-ı Cemşid
Geh tūṭī-i khand-ı zikr ü tevḥid

Mānende-i nāy-i tūr-i bürrān
Nālān nālān iderdi seyrān⁵

Bir perdede yoğ-ıdı kararı
Evzā‘ı degüldi ihtiyārı

‘Ākıbet kār-ı şem‘-i nūr-efşān-ı hidāyet delīl-i rāh-ı reşādı ve mürşid-i ḥayr-
ḥāh-ı tevfiḳ pīşvā-yı semt-i sedādı olmağın şadr-ı efāzıl, mürebbī-i kavābil, üstādu‘l-
‘ulemā‘i‘l-a‘lām, el-mevlā‘u‘l-fāzıl Zekeriyā İbni Bayram ḥazretlerinüñ talebesi
silkinde intizām bulup pertev-i āftāb-ı ‘ināyetleri ile vāşıl-ı şabīḥatü‘l-‘ıyd-ı merām
olmuş idi. Edīb-i terbiyetleri mürşid-i Bayramī gibi ṭab‘-ı pür-hevesin pezīrā-yı şalāḥ ve
ṭabīb-i ‘ināyetleri şerbet-i mizāc-gır-i şefkatle dil-i sevdā-zedesin işlāḥ idüp toğuz yüz
seksan bir tārīḥde Ḥaleb kāzīsı olduklarında mü‘ezzinleri olmuş idi.

¹ Sāgar ü kāseye:Kāse vü sāgara SE

² 333b R1

³ 195a SE

⁴ li-Mü’ellifihī:li-Muḥarririhī E

⁵ Nālān//seyrān:İderdi seyrān nālān nālān E

Küpi yudı üstine çıkdı ezāna başladı

Ba‘de‘l-kuful şeref-i mülāzemetleri ile bekām ve bir iki pāyeye şu‘ūd ile bülend¹-maķām olup otuz aķçe ile Rodoscuķ‘da Rüstem Paşa Medresesi‘ne vāşıl ve kırk aķçe ile Şeyhu‘l-ħarem Medresesi‘nden munfaşıl olup ihdā ve elf senesi Şevvāl‘inde Muşlı Çelebi yirine Malğara‘da Sinān Paşa Medresesi‘ne nā‘il oldı. Biñ üç Zi‘l-ķa‘de‘sinde selefi yirine vezīr-i merķūmuñ Yeñişehr‘de olan medresesine taħrīk olındı. Biñ beş Cemādiye‘l-ūlā‘ında meşrūtası İsmihān Ĥānım pāyesinde selefini ta‘ķīb idüp ġayret-i aķrān ve sebķ-ı mu‘aħħarān pāy-bend-i dil-i āzādesi olmamağla biñ altı Zi‘l-ħicce‘sinde Tıraboznılı Meħemmed Efendi yirine Arzırūm każāsı ile nā‘il-i maķşūd u merūm olmış idi. Biñ yedi Zi‘l-ķa‘de‘sinde² ‘azl olınup Cerrāħ-zāde Efendi mesned-ārā-yı ĥükümeti oldı. Biñ toķuz Cemādiye‘l-āħire‘sinde fāriğ olan Tursun-zāde yirine Sire każāsı tefvīz olındı. Biñ on Receb‘inde kūşe-nişīn-i ‘uzlet ve Bī-kesī Efendi mesned-ārā-yı ĥükümet oldı. Biñ on iki Cemādiye‘l-āħire‘sinde ‘Aṭūfi yirine Konya każāsı virilmiş idi³. Biñ on iki Cemādiye‘l-āħire‘sinde Şaħn Müderrisi Ĥasan Efendi ĥazretleri maħzā Şun‘u‘llāh Efendi ĥazretlerine müntesib olmağla ba‘z-ı ekābir ‘azl ü iz‘āc murād eyleyüp ‘Aṭūfi yirine Konya każāsına naķl eyledi. Murād ĥāşıl olıcaķ La‘lī Çelebi‘ye virildi⁴.

Maķarr-ı ĥükümetine vāşıl olmadın Vezīr-i A‘zam Yavuz ‘Alī Paşa ‘Aṭūfi‘ye Āmid każāsın iħsān idüp Āmid‘den Çalıķ-zāde‘yi Konya‘ya tebdil itmekle bunlar şıfru‘l-yed kaldı. Sene-i mezbūre Ramazān‘ında Muşlı Çelebi yirine Gelibolı każāsı müyesser oldı. On üç Rebī‘u‘l-āħir‘inde ‘Alī Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Tırablus-ı Şām każāsına naķl olındı. Kaķbül itmemekle ‘azl iħtiyār idüp Gümişayaķ⁵ Efendi‘ye in‘ām olındı. Sene-i mezbūre Ramazān‘ında ĥalefi Celeb Meħemmed Efendi yirine mükerreren Gelibolı każāsı revā görüldi. On dört Zi‘l-ħicce‘sinde ‘azl olınup selefi Celeb Meħemmed Efendi‘ye muķarrer kılındı. On yedi Receb‘inde Saķız każāsı Kāmī-zāde ‘Abdu‘r-raħman Çelebi üzerinden mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. On sekiz Receb‘inde ‘azl olınup Meħemmed Şādık Efendi seccāde-nişīn-i ĥüküm ü imzāsı oldı. Biñ yigirmi ĥudūdında marāz-ı fālice mübtelā ve ‘aķīķ-ı seyyāl-i ĥūn-ı revānı

¹ ‘ālī SE

² ĥiccesinde SE

³ Biñ//idi:- E, SE

⁴ Biñ//virildi, der-kenār R1

⁵ 328b E

buzlu la'l gibi efsürde-i 'aciz ü a'yâ olup cevher-i mizâcî şikeste ve eyyâm-ı marâz hengâm-ı intikâle peyveste oldı. Edrinekapusı hâricinde gevher-i kân-ı Bedağşân gibi hâk-i siyâh içinde nihândur.

Merhûm-ı merķûm miyâne-bend-i 'ıķdu'l-le'âl-i zurefâ-yı¹ Rum, cām-ı şarâb gibi güşâde-meşreb ü hânde-rû, dürc-i gevher-i nâb gibi nükte-dân ü laṭife-gû, la'l-i dilber gibi dâ'imâ hândân, gonce-i pür-jâleveş gevher-efşân idi.

el-Mevlâ Meḥemmed bin Yûsuf (Fenârî-zâde Ma'tûh Çelebi²)

Tercemesi mürûr iden Fenârî-zâde Yûsuf Çelebi'nün vâsıtatı'l-'ıķd-ı silkü'l-le'âl-i nesebidür. Ḥazîre-i hânedân-ı ḳadîm-i 'ilm ü 'irfândan ser-zede-i şühüd ve pîrâste-i naḥl-bend-i vücûd olup ğâyetde sâde-dil ü belâhet-me'âb olmağla "Ma'tûh Çelebi" 'unvânı ile şöhret-yâb olmuş idi. Gerden ü güş-ı istihâli cevâhir-i 'ilm ü kemâle hâlî ve ceyb-i himmeti naḳl-i ma'ârif ü şeker-pâre-i leṭâ'if ile mâlî olduğda 'alâ ḥasbi'l-'âde cilve-nümâ-yı hareket-i mu'tâde olup Ma'lûl-zâde Naḳîb Efendi ḥidmetlerinden mülâzemetle nâ'il-i me'mûl ve ṭarîḳ-ı tadrîsde reh-neverd-i şı'âb ü sühûl olduğdan sonra kırık akçe medreseden ma'zûl iken biñ iki Muḥarrem'inde Ca'fer Efendi yirine Mollâ Gûrânî Medresesi erzânî görülmüş idi. On iki Cemâdiye'l-ülâ'sında Ca'fer Efendi yirine "Şoğukḳuyı" dimekle ma'rûf Pîrî Paşa pâyesine terfî' olındı. On altı Şafer'inde 'Ömer Efendi yirine Rodoscuḳ mevleviyyeti 'inâyet olındı. On sekiz Muḥarrem'inde 'azl olunup manşîb-ı mezbûr Nihâlî Efendi'ye arpalık ta'yîn olındı. Biñ yigirmi ḥudûdında rû-gerdân-ı miḥnet-hâne-i cihân ve 'âzim-i ni'metkede-i cinân olmuş idi.

Mevlânâ-yı merķûm ğavṭa-ḥor-ı deryâ-yı 'ulûm, nîk-nefs ü dervîş-nihâd, kem-âzâr ü şâfi-fu'âd, ḥalîm ü selîm, maḥdûm-ı kerîm idi.

Selâṭîn-i mâziyenün rûz-nâme-i vaḳâ'i'-i bedî'u'l-minvâlini ve 'ulemâ-yı devlet-i 'Osmâniyye'nün aḥvâlini cüz'iyâtı ile zâbt eyleyüp ayaḳlı defter ve şeh-nâme-i musavver idi. Ecdâd-ı kirâmından intikâl eyleyen kütüb-i nefiseyi gül-i güşâde gibi teczi'e vü perîşân ve gûsiste şîrâze vü pejmân idüp egerçi tullâb-ı 'ilme i'âde ile iḥrâz-ı sevâb ve tenfîz-i vaşîyyet-i vâḳıf-ı kitâb itmek ḳaşd iderdi. Ammâ eczâsını çâk çâk ve cildini vesahñâk eyleyüp kütüb-i celîle vü nûsaḥ-ı maḥdûmenün kanına girerdi. Bâ-ḥuşûş ḥaṭṭ-ı muḳarmaṭla taḥşîye itdüğü şafaḥât kitâb-ı Ḳarmaṭiyân gibi endâḥte-i zâviye-

¹ 334a R1

² Ma'tûh Çelebi:- R1, E

i ta‘īl ve genc-nāme-i dahme-i keyān¹ gibi okunmak müstaḥīl olurdu. Hemānā ol bahāne ile hareket üzere olan bunca dānişmendleri dāḥil-i hücre itmek pīşesi ve nev-ḥaṭṭ noḳṭalaruñ ḥāl-i ruḥsārından² العلم نقطة mefhūmını mülāḥaza pīşvā-yı peyk-i endīşesi idi. تجاوز الله تعالى عن سيئاته³

el-Mevlā ‘Alī (Şerīf ‘Alī Çelebi)

Seyyid İbrāhīm Tennūrī dūdmānından mazhar-ı nūr-ı şühūd ve tennūre-pūş-ı tekyegāh-ı vüçūd olup bālāda zıkr olınan Zeyne’l-‘ibād Efendi’nün⁴ maḥdūm-ı pūr-faẓl ü edebi Şerīf ‘Alī Çelebi’dür. Şerā’if-i cins-i ‘ilm ü ‘irfānla gerden-i dil ü cānın zeyn ve taḥşil-i faẓl ü kemāl içün bezl-i sa’y ü ictihādı a’nāḳ-ı isti’dādına mānend-i iltizām-ı deyn farz-ı ‘ayn idüp Çivi-zāde Efendi’den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tedrīse ‘āzim olup kırk aḳçe ile Kürkcibaşı Medresesi’nden ma’zūl iken elf-i kāmīl Şevvāl’inde⁵ Seyfī-zāde Viḥviḥek yirine Ġazanfer Ağa Medresesi iḥsān olınmış idi. Biñ üç Zi’l-ḥicce’sinde mizācına i’tilāl ve dimāğına⁶ iḥtilāl gelüp ‘azl olınuḳda medrese-i mezbūre pāye-i Şaḥn i’tibār olınuḳ Ḥ’āce-zāde ‘Abdu’l-‘azīz Efendi ḥazretlerine tevcīh olınmış idi. Ol ḥāl üzere iken biñ yigirmi ḥudūdında intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şeref-i neseble meşhūr, ehl-i ‘ilm ü dāniş, maḥdūm-ı meczūb-meniş idi. Bir maḥdūmı ḳalup sinn-i şebābda vefāt ve evā’il-i neşvede dest-i āḥir-i bezm-i ḥayāt eyleyüp silsile-i nesebi münḳaṭı‘ oldı.

el-Mevlā Muşliḫi’ d-dīn (Şāfiyeci Muşliḫi’ d-dīn)

Amāsiyya semtinden zūhūr ve taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü kemāle şarf-ı naḳd-i vaḳt-i sinīn ü şühūr eyleyüp Kāfiyeci Muḫyi’ d-dīn gibi⁷ nāmdār ve “Şāfiyeci Muşliḫi’ d-dīn” ‘unvānı ile şöhret-şi‘ār olmış idi. Fevrī Efendi merḥūmuñ Şaḥn’da i‘ādesi ḥidmetinden mülāzım ve ‘azm-i ṭarīḳ-ı tedrīse cāzim olup *Ḥāşiye-i Tecrīd* ve *Miftāḥ* medreselerinden iftitāḥ itdükden soñra devr-i menāzil-i ifāde ve ifā-yı ḥaḳḳ-ı

¹ Keyāniyān SE

² “İlim bir noktadır.”

³ “Yüce Allah günahlarını affetsin.” 195b SE

⁴ 329a E

⁵ Şa‘bān’ında R1

⁶ 334b R1

⁷ - SE

taḥḳīḳ u īcāde iderek kırık aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ yedi Zī’l-ḳa‘de’si selḥinde¹ vālid-i merḥūm fevt olup ber-vech-i teḳā‘ūd mutaṣarrıf oldukları bu ḥaḳīrūñ cedd-i māderīsi Nişāncı Meḥemmed Beg Medresesi maḥlūle olmağın bunlara tevcīh olındı. Bin on beş Şa‘bān’ında Taş Çelebi yirine Eski ‘Alī Paşa Medresesi’ne ḥareket eyledi. On altı Şafer’inde Fenārī-zāde Ma‘tūh Çelebi yirine Pīrī Paşa pāyesine naḳl olındı. On yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde Nāzır-zāde yirine Şaḥn’a gelmiş idi. On sekiz Zī’l-ḳa‘de’sinde Ḳuds-i Şerīf pāyesi ile vazīfe-i teḳā‘ūd ta‘yīn olunup medresesi ‘Abdu’llāh-ı Belḥī’ye virildi. Biñ yigirmi ḥudūdında intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāḥla meşḥūr, pīr-i mu‘ammer ve nezāhet ü ‘iffetle muḥammer idi.

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Ḥarbende Tāce’d-dīn)

“Ḥarbende Tāce’d-dīn” demekle ma‘rūfdur. Mehār-ı tevfiḳ ile ḳatāra girüp ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle vāşıl-ı merām ve tevcīh-i medāris-i ‘ilmiyye ile maḫzar-ı ikrām olduḳdan soñra kırık aḳçe medreseden ma‘zül iken elli aḳçe ile ba‘z-ı medārise müderris ve bünyān-ı ifādeyi mü’essis olup biñ on yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde Papas Aḫmed yirine Burūsa’da Mollā Yegān Medresesi’nde pāye-i Şaḥn’a fā’iz ve rütbe-i mevleviyyeti ḥā’iz olmuş idi. Biñ yigirmi ḥudūdında şadme-i saḫt-ı ecelden cānib-i āḫirete raḫt çeküp medrese-i maḥlūle selefine muḳarrer ḳılındı.

Mevlānā-yı merḥūm bīgāne-i şımf-ı erbāb-ı fūḥūm, şāliḫ-i şāfi-fu’ād, derdmend-i dervīş-nihād idi. Ḥafī olmaya ki Ḥusrev-zāde merḥūmuñ defterinde Tāc’lar emvāc-ı baḫr-ı mevvāc gibi telāḫum ü tefāḳum ve yevm-i tehānī-i şudūrda cem’ olan müzevvece-i erbāb-ı tarīḳ gibi tezāḫūm ü teşādūm eyleyüp destār-ı mestān gibi perīşān ve pīş-mükevver gibi der-hem ü pīḳān olmasun, diyü bu mertebe tefrīḳ ve nişger-i ḥāme isāle-i ḳuṭr-ı beyān için taḫyīḳ olındı ve maḫzā deste işidür², dinilmesün diyü biri birine peyveste olmaḳ revā ve müstaḳillün bi’l-mefhūmiyye olmamaḳ sezā görölmedi.

el-Mevlā Pīr Meḥemmed (Üsküb Müftīsı)

Medīne-i Ḳoştantıniyye’den bedīd ve nā’il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup ḳul oğlı olmağla evā’il-i ḥālinde zümre-i Bektaşıyāna iltihāḳ, ba‘dehu meyl-i tarīḳa-i isti’dād ü

¹ Zī’l-ḳa‘de’si selḥinde:Zī’l-ḳa‘de’sinde SE

² 329b E

istihkāk eylemiş idi. El-ḥāletü hāzihi ḥidmet-i ‘ulemāda ḳā’im ve kesb-i¹ kemāle müdāvim olup Çivi-zāde Efendi’den mülāzım olduğdan sonra devr-i medāris-i erbāb-ı rūsūm ve aḫz-ı nefā’is-i ebvāb-ı ‘ulūm iderek toḳuz yüz toḳsan ḥudūdında belde-i Hezārgırad’da vāḳi’ Maḳtūl İbrāhım Paşa Medresesi’nde müderris ü müftī ve müşkil-güşā-yı müstefīd ü müstefī olmuş idi. Ba’dehu ‘innın da’vāsına müte’alliḳ bir ḥikāye-i ‘acībe ve ḥādiṣe-i ḡarībe zuḥūr eyleyüp infişālına bā’iṣ ve sermāye-i sūdāgerān-ı ḥavādiṣ olmuş idi. Ba’dehu maḫrūse-i Üsküb fetvāsına vāṣıl olup nice yıllar ḥidmet-i iftāda mutaṣadd-i tedrīs² ü ifāde olup müşkilāt-ı umūrda merci’-i cumhūr ve “Üsküb Müftüsü” dimekle meṣhūr olmuş idi. Biñ yigirmi Receb’inde³ fevt olup yirine Aḫmed Efendi cā-niṣīn ve lāle-i Nu’mān-ı ḥod-rū gibi ol nergis-i ḥazān-dīdeye ṣem’-i bālīn olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i faḳāhet ü rūsūḫ-ı iftā ile meṣhūr, kenār müftülerinüñ ekmeli ve emsālinüñ emseli idi. Zemān-ı naṣbında iftā eylediği ṣuver-i mesā’ili nuḳūli ile cem’ eyleyüp cem’-i aḫbāba ṣem’ itmiş idi. Ol mecmū’a-i maḳbūle kütüb-i fiḳhiyye nemaṭı üzere tensīḳ ü tertīb ve tafṣīl ü tebvīb olunup zemānımızda ḥaylī ṣōhreti ve efāzıl-ı sāde meyanında vāḳi’āt ü nevāzil deñlü raḡbeti vardur. Pīr-i ṣavma’a-i nūḫ ḳıbbāb gibi yek çeṣm ü dūr-bīn ve sebzezār-ı jāledār-ı ma’ārifden güher-çīn olup meyan-ı meydān-ı muḥāverede vāḳi’ olan leṭā’ifi ḥod naḳl-i meclis-i yārān ve ṣeker-rīz-i dimāḡ-ı müstemi’āndur. Bu ḥaḳīr *Maḫzenü’l-esrār* baḫrinde nazm eylediği “*Nefḫatü’l-ezhār*” nām meṣnevīde birḳaç dānesin silk-i nazma keṣīde ve mesāmi’-i yārāna resīde ḳılımış idüm. El-ḥaḳḳ nazār-ı iltifāta ṣāyān ve ḥande-fermā-yı mürde-i aḫzāndur⁴.

el-Mevlā Meḫmed bin Ṣa’bān (Ṣa’bān-zāde⁵)

Hilāl-i vücūd-ı mes’ūdı Maḡrib Ṭrablusı’nda zāḫir ve istifāza-i envār-ı ‘ulūmla necm-i isti’dādı zāḫir olup nücūm-ı zāḫire-i mülk-i bāḫter gibi ol ser-zemīne fā’izü’n-nūr olan ‘ulemā-yı maḡāribe meyanında kemāl-i fazl-ı mevfūr ile bedr-i kāmīl gibi meṣhūr olup nice zemān ve⁶ nice yıllar⁷ mezāhib-i erba’a erbābına ifāde vü iftā ve Zū’l-

¹ 335a R1

² Ders SE

³ Senesinde R1, E

⁴ El-ḥaḳḳ//aḫzāndur:- SE

⁵ Ṣa’bān-zāde:Ṭrabluslı Meḫmed Efendi SE

⁶ Nice//ve:- SE

⁷ 196a SE

feḳār-ı hāmesin ḳā'im-maḳām-ı seyf-i şāhib-i لا فتى¹ ḳılımış idi. Biñ on altı tārīhinde dārū'l-mülk-i İstanbul'a ḳudūm ve 'ulemā-yı ḳurūm-ı diyār-ı Rūm ile mübāḥaşe-i 'ulūm eyleyüp Şeyhü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi ḫazretlerinüñ iltifāt-ı bī-kerānına mazḫar ve nevāziş-i pertev-i 'ināyetleri ile dīde-i baḫtı münevver olup pāye-i mevleviyyetle maḫkeme-i belde-i mezbūrede fermān-revā ve zāmīme-i fetvā vü tadrīs ile ser-bülend-i erbāb-ı ḫükm ü imzā ḳılınmış idi. 'İzzet ü ikrāmla mevṫın-ı aşlīsine ḳufūl ve ihḳām-ı aḫḳām-ı şer'-i Resūl eyleyüp biñ yigirmi ḫudūdında āftāb-ı 'ömri vāşıl-ı maḡrib-i şām ve mürrü'l-fiṫām-ı ḫimāmdan zehr-āşām olup nām-ı kerīmi bāḳī ve āşār-ı şerīfi tuḫfe-i şehrī vü āfāḳī olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i fażilet ile meşḫūr, be-taḫşiş 'ilm-i şerīf-i fūrū' u uşūle şedīdü'l-intisāb, mecmū'a-i fażl-ı vāfir ü feyż-i bī-ḫisāb idi.

Āşār-ı celīlesinden² *Mecma'u'l-baḫreyn*'i şerḫ idüp *Teşnīfü'l-mesma' fi Şerḫi'l-mecma'* tesmiye eylemişdür. Nāfi' u cāmī' kitābdur³. Ebü'l-ḡays-ı Ğaşşāş ḫazretlerinüñ menāḳıb-ı celīlelerin cem' ü tedvīn eyleyüp eşer-i güzīn itmişdür. Bunlardan mā'adā āşārına nihāyet ve fezā'iline ḫadd ü ḡāyet yoḳdur. Fetvāları ḫod müselleme-i 'ālem ve maḳbūl-i 'Arab ü 'Acem'dür.

el-Mevlā'u'l-fāzıl Şun'u'llāh bin Ca'fer el-'Īmādī (Şeyḫu'l-İslām Şun'u'llāh Efendi Ḥazretleri⁴)

Dürr-i şāhvār-ı şadefçe-i imkān, gevher-i kān-ı اماكان ابداع مما كان⁵, aşḫāb-ı 'ilm ü 'irfānuñ 'allāme-i şaḫābī-nihādı şeyḫü'l-İslām, rüknü'l-'ulemā'i'l-a'lām, mevlānā'u'l-fāzıl Şun'u'llāh el-'Īmādī ḫidmetleridir. 'Aşr-ı Süleymānī'de Anaṫolı şadırlı olup gevher-i nām-ı pūr-iḫtirāmı bu cerīde-i pesendīdeye vişāḫu's-şadırlı i'tibār olan Ca'fer Efendi merḫūmuñ mānend-i zer-i Ca'ferī, kān-ı vücūd-ı mes'ūdınıñ cevheridir. Ṭoḳuz yüz altmış senesinde dest-i şun'-ı İllāhī ve ḫāme-i şıbgatu'llāhī, peyker-i zāt-ı mükerremelerin zīver-i şaḫīfe-i dü-reng-i leyl ü nehār ve pīrāye-baḫş-ı mecmū'a-i rüzḡār eyledi. Ḳarīne-i ḫāl ḫacr-i ḫücre-i şalāḫ u 'işmetde ḳarīn-i neşv ü nemā ve ḫayy-ı ḫayā vü 'iffetde ābyārī-i feyż-i Ḥudā ile cilve-nümā olup ber-mücib-i fermūde-i اصلها ثابت و

¹ "Yiğit yoktur." ('Hz. Ali gibi yiğit, Zülfikar gibi kılıç yoktur.' sözüne telmih yapılmıştır.)

² 330a E

³ 335b R1

⁴ Şeyḫu'l-İslām//Ḥazretleri:Şun'ullāh Efendi R1, E

⁵ "Yaratılmış olandan daha mükemmel bir şey, imkān hāricidir."

أفرعها فى السما¹ bir şecere-i tayyibü'l-a'râk ve bir nihâl-i ferhunde-sâk-ı metânet-intisâk oldu ki pâ-yı ictihâdı zemîn-i talebde muhkem ve berg ü şâh-ı isti'dâdı Sidre vü Tûbâ ile mu'âniş u der-hem olmuş idi. Evâ'il-i hâlinde şeref-i eşrâf-ı civârları ile müteşerref ve harem-i keremlerinde mücâvir ü mu'tekif olup;

Şadef güşin müzeyyen kıлмаğ-ıçün dürr-i lafzından
Kelâmın istimâ' eyler pes-i dîvârdan deryâ

mazmûnı üzere hilâl-mişâl, güş-zen-i kıbâb-ı felek-cenâb-ı fazl ü efzâli oldukları üstâd-ı ehâlî, Mevlânâ Fuẓayl el-Cemâlî hizmetlerinden mâlik-i meleke-i isti'dâd ve nâ'il-i sermâye-i 'aql-ı müstefâd olup ol 'aql-ı 'âşir ile mü'evvel olan mu'allim-i evvelden taḥşîl itdükleri re'sü'l-mâl-i fezâ'ili i'mâl ve ticâret-i râbiḥa-i fazl ü kemâl için ṭarîk-ı sa'âdet-refîkda âheng-i ḥaṭṭ u tirḥâl idüp naḥl-i sâbit-ḳadem-i 'izz ü iclâl iken nesîm-i tevfiḳ-ı Rabbânî ile hareket ve cevher-i zât-ı 'âlî-ḳadrin 'arz-ı ḥ'âcegân-ı küçe-i 'ilm ü fazîlet kılduḳda ol Yûsuf-ı Ken'ân-ı fazl ü 'irfâna ḥarîdâr olan efâzıl, kıllet-i sermâye-i iḳtidâr ile mîzân-ı i'tibârdan nâzil olmağın âstân-ı mekârim-sitâni vechetü'l-âmâl-i serfirâzân-ı 'âlem ve dergâh-ı fezâ'il-penâhı kıbletü'l-iḳbâl-i ḳavâbil-i 'Arab ü 'Acem olup mânend-i ḳalem;

جأت لدعوته الأشجار ساجدة
تمشى اليها بلا ساق على قدم²

mazmûn-ı belâgat-tev'emi kitâbe-i bâb-ı sa'âdet-intisâb-ı ḥaremi olan;

Ebû Ḥanîfe-i şânî Ebu's-su'ûd ol kim
Fezâ'il içre efâzıl olupdur aña 'ıyâl

cenâb-ı efâzıl³-me'âblarına ittişâl eyleyüp nice zemân münâvele-i ḳand-ı mu'âd-ı ma'ârif-i⁴ ifâdelerine müdâvim ve ḥidmet-i i'âdelerinde ḳâ'im olduḳdan şoñra ṭoḳuz yüz yetmiş yedi târiḫinde mülâzım olmuşlar idi. Yetmiş sekiz Ramazân'ında Manav Seyfî Efendi yirine ibtidâ kırık aḳçe ile Beşiktaş'da vâḳi' Ḥayre'd-dîn Paşa Medresesi

¹ "Kökleri sâbit, dalları göklerde..."

² "Onun davetiyle ağaçlar secde ederek, ayakları olmadığı hâlde yürüyerek ona geldiler."

³ Fezâ'il SE

⁴ - SE

ile kevkeb-i ikbali sāṭı' olmuş idi. Seksan bir Şafer'inde munfaşıl ve maḳām-ı kerīmlerine Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi vāşıl oldu. Seksan dört ¹ Muḥarrem'inde 'Abdu'r-raḫīm Efendi yirine Medrese-i ² refi'a-i Maḫmūd Paşa'da miḫrāb-nişin-i ifāde oldılar. Seksan sekiz Cemādiye'l-āḫire'sinde Seyfi Efendi yirine Şāh Sulṭān pāyesine pīrāye şaldılar. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Emru'llāh Efendi yirine mesned-i celil-i Hānḳāh'ı tekyegāh eylediler. Toḳuz yüz toḳsan Şa'bān'ında selefī yirine Şaḫn-ı Semāniye'ye ḫıram, toḳsan üç Şevvāl'inde Selāmī-zāde yirine Medrese-i ³ Şeh-zāde'yi reşk-i dārū's-selām eyleyüp toḳsan altı Şa'bān'ında 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi ⁴ yirine Vālide-i Sulṭān Murād Hān medrese-i şerīfesini ḳarārgāh ve dergāh-ı fezā'il-destgāhın efāzıl-penāh kılup ol buḳ'a-i celīlede kā'ide-i eslāf üzere meclis-i ḫāşş-ı 'ulemā-yı a'lām ve 'aḳd-ı cem'iyet-i ders-i 'āmm itmişler idi. El-ḫaḳḳ bir meclis-i 'amīmü'l-feyz-i sa'id olmuş idi ki mu'allim-i sānī mu'id ve sa'deyn-i fāzılın şirket üzere ⁵ müstefid olsa ḫidmet-i iḫtirāmı edā olunmaḳ muḫāl ve timşāl-i meclis-i 'ālileri ḳılınmaḳ münselibü'l-iḫtimāldür. Toḳsan sekiz Zi'l-ḳa'de'sinde zülāl-i ifāzaları ḫavāşş u 'avāma münhel ve 'ilm-i 'ālem-şümülleri ḳarīn-i 'amel olmaḡ-içün Ebu's-su'ūd-zāde Efendi yirine maḫrūse-i Burūsa ḫükümeti keff-i kifāyetlerine tefvīz olındı. Toḳsan toḳuz Cemādiye'l-āḫire'sinde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Edrine ḳazāsına terfi' olındılar. Elf-i kāmīl Receb'inde selef-i sālifleri yirine ḫākim-i dārū's-saltāna oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Mollā Aḫmed Efendi ⁶ yirine Anaṭolı şadrına zīver virüp biñ bir Şevvāl'inde Bostān-zāde Efendi yirine Rūmili şadāreti müyesser olmuş idi. Ḥaḳḳā ki menāzil-i dūr-ā-dūr-i ⁷ hezār-reh-zen-i ṭarīḳ-ı 'ilme ki nişib ü firāzı ṭāḳat-fersā ve taḫammül-i a'bā-yı şedā'idi ḳāşımu'z-zahr-ı pīr ü bernādur, bunlara nisbet bir süllem-i müselleme ve girīve-i rāh-ı elsem oldu ki bī-tevaḳḳuf vāşıl-ı ser-menzil-i maḳşūd ve yeden bi-yedin dest-pīrā-yı merātib olarak müntehi'l-āmāl-i ehl-i kemāle dest-sūd oldılar. İki seneye ḳarīb ol maḳām-ı celīlde iktisāb-ı zıkr-i cemīl kılup biñ üç Cemādiye'l-ülā'sında vāḳi' cülūs-ı Meḫammed Hānī 'aḳabinde teḳā'üd iḫtiyār eyleyüp Bāḳī Efendi def'a-i sāniyede murabba'-nişin-i mesned-i i'tibār oldu. Vazīfe-i emşāl ile müreffehü'l-ḫāl olduğdan soñra ḫil'at-i fāḫire-i şūf u semmūr-ı şafā-mevşūf ile mazḫar-ı elṭāf-ı şāh-ı deryā-nevāl oldılar. Biñ yedi Muḥarrem'inde elli aḳçe

¹ 336a R1

² 330b E

³ Medrese-i refi'a-i SE

⁴ - SE

⁵ Şirket üzere: şirket-i R1, E

⁶ - SE

⁷ 196b SE

terakķī ile ser-efrāz ve luḡf-ı maḥşūş-ı pādişāhī ile mümtāz olup biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Ḥāce Sa‘de’d-dīn Efendi merḥūm yirine şeyḥū’l-İslām ve müftī-i müşkil-güşā-yı enām oldılar. Bin on Şafer’inde ‘ulūfe-i me’lūfe ile müteķā‘id ve maķām-ı meşīhat-ı İslāmiyye’ye Ḥāce-zāde Meḥammed Efendi müteşā‘id oldu. On bir Receb’inüñ yigirminci günü¹ def‘a-i şāniyede şenāyā-yı iķbāli bāsim ve ḥalefi maķāmında iḥyā-künende-i merāsım olmış idi. Māh-ı Şa‘bān’uñ yigirmi beşinci günü Yemişci Ḥasan Paşa ile poyraz vaķ‘ası zḥūr idüp rūzgār-ı nā-muvāfiķ mevc-engīz-i şerr ü şūr olduķda;

Yapraķdan esdi bād-ı seḥer sebzezārda
Ḳodı aşığa yelkenini berg-i yāsemen

fehvāsı üzere künc-i ferāğda ‘uzlet-nişīn ve yirlerine Ebū’l-meyāmin Muşṡafā Efendi mesned-i iftāda mekīn olmış idi. Ol ešnāda muķtezā-yı ‘aşr üzere bir seneden ziyāde muḡtefī ve nār-ı āşār-ı celīleleri evzā‘-ı bī-mülāḥaza-i rūzgār ile munṡafī olup on iki Receb’inde vāķi‘ cülūs-ı Aḡmed Ḥānī ešnāsında² mażhar-ı nevāziş ü ‘ātīfet-i cihānbānī³ olduķdan şoñra māh-ı Zi’l-ķa‘de evāsıtında vech-i ḥelāl-i māl-i ḥarācdan yedi yüz yigirmi aķçe vazīfe ta‘yīn olunmuş idi. On üç Muḡarrem’inde ḥalefi yirine maķām-ı iftāya i‘āde ve mesned-i ķadīminde ķarār-dāde ķılındı. Biñ on beş Rebī‘u’l-evvel’inde Vezīr-i A‘zam Dervīş Paşa sa‘yi ile ‘azl olup Muşṡafā Efendi şāniyen müftiyyū’l-enām olmış idi. Sene-i mezbūre Receb’inde anlar ‘āzim-i dārū’s-selām, bunlar dördüncü def‘a şeyḥū’l-İslām oldılar. On yedi Şafer’inde sa‘y-i ṡavāşī ve ifsād-ı ḥavāşī ile ‘azl ü iz‘āc ve cevher-i zāt-ı rezīnleri nigīndān-ı mesned-i mu‘ayyenlerinden iḡrāc olup Ḥāce-zāde Meḥammed Efendi ikinci def‘ada dest-pīrā-yı şeyḥū’l-İslāmī ve cā-nişīn-i ‘allāme-i girāmī olmış idi. Yedi yüz elli aķçe vazīfe ile müteķā‘id ve alā‘iķ-ı cāḥ ü celālden mütebā‘id olup biñ yigirmi senesinde ṡarīķ-ı Şām’dan edā-yı ḥiccetū’l-İslām ve ziyāret-i Ravza-i Resūl-i Enām عليه افضل السلام⁴ eyleyüp sene-i mezbūre evāḡirinde ķufūl ve ġubār-ı maķām-ı kerīmlerin cevher-i iksīr-i bereket-i İstanbul itmişler idi. Biñ yigirmi bir Şafer’inüñ sekizinci günü yevm-i şelāsede medķūķan riḡlet ve hilāl-i vücūd-ı riyażet-i‘tibārların mażhar-ı envār-ı cemāl itmege diķķat⁵ idüp;

¹ Receb’inüñ//günü:Receb’inde SE

² 336b R1

³ 331a E; E’de bu varakta sayfa tahrif olduġundan dolayı bazı yazılar okunamamaktadır.

⁴ “En faziletli selāmlar onun üzerine olsun.”

⁵ Rikķat R1

Murğ-ı revānı göklere irdi Hümā gibi
Çaldı ḥazīz-i ḥākde bir iki üstüḥʿān.

Cāmi‘-i Ebū‘l-feth‘de cenāzeleri namāzın Üsküdārī Maḥmūd Efendi ḥazretleri
kılıp Kırk Çeşme ḫurbında reh-güzāra nāzır pencere dāḥilinde defn olındılar. Ḳāf-zāde
Efendi maḥdūmı tārīḥ-i intikāl-i mevlevīde bu gūne güher-bār-ı şenā¹ olmuş idi:

Cihāndan gitdi Şun‘u‘llāh Efendi
Maḳāmı ola nūzhetgāh-ı cennet

Didüm iy Fā‘izī tārīḥ-i fevtin
İlāhī eyle Şun‘u‘llāha raḥmet (1021)

Ol yevm-i meşhūd, yevm-i mu‘ayyen ü ma‘hūd olup keşret-i cemā‘at-i
Müslimīn bālīg-i nihāyet-i cümū‘ ve şafḥa-i ḥarem-i cāmi‘-i şerīf ḥavz-ı cedāvil-i
dümū‘, feḥvā-yı raḥmet-efzā-yı موت العالم كموت العالم² ebnā-yı zemāna nevhā-engīz-i
mātem, şehādetün bi‘l-ḥayr ile ḥalk-ı cihān yek-dil ü hem³-zebān ve ser-i engüşt-i
şehādet ile tābūt-ı pür-sekīneleri medfen-i mu‘ayyenlerine revān olmuş idi.

Mollā-yı müşārün-ileyh صبت سجال المغفرة عليه⁴, mecma‘u‘l-baḥreyn-i şerī‘at ü
ḥaḳīḳat, mevrīdū‘n-nehreyn-i faẓl ü ma‘rifet;

Muḳtedā-yı fuẓalā ḥātīmetü‘l-müctehidīn
Hüccetü‘l-ḥaḳḳ ‘ale‘l-ḥalk imāmü‘d-dünyā

mefhūmına mā-şadaḳ, ḥayyir-i dīn ü ḳavvālün bi‘l-ḥaḳ, zemān-ı tadrīsde ‘allāme-i
Bircīs-cenāb, her meclis-i feyz-ḳarīninde cārī olan su‘āl ü cevāb, Faşlu‘l-ḥitāb gibi bir
kitāb, evān-ı ḥükümetinde⁵ ḥākim-i ḥāsim-i ‘Ömeriyyü‘l-iḥtisāb, şemşīr-i ḳazā-te‘şīr-i
fermānı mişāl-i āteş ü āb, tefrīḳ-ı ḥaḳḳ u bāḥılda raḥbu‘l-lisān ü ḥāzır-cevāb olup eyyām-

¹ Nişār R1

² “Bir ālimin ölümü, bir âlemin ölümü gibidir.” (Bu söz “Âlimin ölümü Müslümanlar için hiçbir zaman telafisi olmayan bir musibettir (*Dârimî, Sünen*, C. 1, Rivāyet no. 330).” Hadīs-i Şerīf’inin deġiştirilmiş hâlidir.)

³ Yek SE

⁴ “Baġışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

⁵ Evān-ı ḥükümetinde:- SE

1 şadâreti hübüb-i nesîm-i devlet ü iqbâlle bahâr-ı dil-güşâ-yı ‘adl ü re’fet ve mezîd-i sa’âdet ü iclâlle nev-rûz-ı celâlî gibi târîh-i cem’iyyet-i ‘izz ü şevket, hengâm-ı iftâ vü ifâdelerinde menba‘-ı zülâl-i fażl ü hikmet ve müsteşâr-ı umûr-ı dîn ü devlet olmağla benân-ı¹ ‘uğde-güşâları hâllâl-i² müşkilât-ı enâm ve rişte-i kâr üzere olan her girih, âhenden zırh olsa te’sîr-i enfâs-ı şerîfleri ile ‘urza-i inhilâl ü in’idâm olup;

Cân riştesine hırz-ı gam oğursa pîr-i ‘ışk
Ser cümle ‘uğdeler gider andan yegân yegân

mazmûnı ‘ıyân ve engüş-t-i hâme-i fetvâları terkîb-i hurûf-ı muhtelifede itdüğü gibi cem‘ u te’lîf kıilup mü’telifede benâm ve sübha-i gevher-nizâm-ı Süreyyâ³-iltiyâmları gibi ahvâl-i efrâd-ı ‘ulemâ-yı a’lâm, qarîn-i intizâm olup dūr-bâş-ı kahr ile ‘afârî-t-i zaleme vâdî-i kahr ü felâketde güm-nâm ve zu’afâ-yı vâcibü’l-merhame bî-tereddüd vâşıl-ı merâm olmuş idi. Fetvâları metîn ü muhkem, nezâhet ü taqvâları müselle-i ‘âlem, cennât-ı vecenâtından envâr-ı ‘iffet ü şalâh meşhûd, huţûţ-ı cebîni fehvâ-yı garrâ-yı *سماهم فى وجوههم من اثر السجود*⁴ zâhir ve bâţını ma‘mûr, şafağât-ı hâlinden şu‘â-ı sa’âdet fâ’izü’n-nûr, kuţb-ı dâ’ire-i⁵ velâyet⁶, mağzen-i esrâr-ı kerâmet idi.

لولا عجائب صنع الله ما نبئت
تلك الفضائل فى لحم و لا عصب⁷

Dâmâd-ı fezâ’il-i-tiyâdları olan şadru’l-ifâde merhûm Ğanî-zâde Efendi hâzretlerinden mesmû‘-ı faķîrdür ki diyâr-ı Engürüs-i menhûs üzere serdâr olan Vezîr-i A’zam Yemişçi Hasan Paşa kec-fehm⁸ ü hod-rây, tünd-hüy u cebbâr olmağla sedd-i İslâm ve şağr-ı diyâr-ı Müslimîn olan Budin Qal‘ası’na küffâr-ı bed-âyîn hücum üzere iken iltifât itmeyüp ‘asker-i İslâm’ı taraf-ı âhara sevķ itmekle melâ’in-i bî-dîn Peşte hişârına müstevlî ve Budin Qal‘ası’na müsta’lî olup⁹ bu sebebden hezârân hezâr ehl-i

¹ 337a R1

² hâll-i SE

³ 331b E

⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Fetih Süresi*, 48/ 29, “... Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır ...”

⁵ kuţb-ı dâ’ire-i:mağla‘u’l-envâr-ı SE

⁶ 197a SE

⁷ “Allah’ın sanatının incelikleri olmasaydı bir et ve sinir parçasında bu kadar faziletler ortaya çıkmazdı.”

⁸ - SE

⁹ melâ’in//olup:- SE

İslām mübtelā-yı katl ü esr-i küffār-ı li'ām¹ ve cevāmi' ü mesācid maḳarr-ı erbāb-ı aṣnām ü ezlāl olduğı cihetden sipāh ṭā'ifesi istiftā eyleyüp serdār-ı² merḳūmuñ ḳatline fetvā virmişler idi. Ol eṣnāda Yemişci Ḥasan Paşa āstāneye gelüp manzūr-ı pādişāhī ve dāmād olmağla yeñiçeri ṭā'ifesi imdād eyleyüp sipāh ṭā'ifesinüñ rü'esāsından Poyraz Muştafā³ ve emşāli maḳhūr u maḳtül ve nücüm-ı Süreyyā-nizām-ı cem'iyetleri perişān-ı üfül olduğda vezīr-i cebbār ḳuvvet ü cāhına mağrūr olup bunlaruñ vüçüd-ı mün'adimü'l-ḳasīmini i'dāma ḳaşd itmekle nice zemān ihtifā itmişler idi. Bir vechle ki müte'alliḳātı dağı mekānlarından āgāh degül idi, zemān-ı ferruḥ ḳarīb olduğda bir seher ṭaşradan ḥareme pertāb olınmış bir mektüb bulurlar. Ol gonce-i teh-besteyi nesīm-i ārzü-yı murād ile güşād itdüklerinde ḥaṭṭ-ı şerīfleri ile selām ve du'ādan soñra "İnşā'allāhi te'ālā yigirmi gündend soñra māni"⁴ ber-ṭaraf olup sizlerle mülākī oluruz." diyü yazılmış görüp mesrūr olurlar. Fi'l-vāḳi' zemān-ı ma'hūd⁵ mürür idicek Yemişci maḳhūr ve bunlaruñ āftāb-ı devleti ḳarīn-i zuhūr olur. Nāḳil-i ḥikāye buyurdılar ki "Merḥūmdan ta'yīn-i zemān-ı ḳatlıñ aşlından su'āl itdüm. Bu güne güher-rīz-i cevāb oldılar ki 'Bir gice bir şahş-ı nūrānī zāhir olup elüme bir şüret-i fetvā şunup imzā teklīf eyledi. Nazar itdükde gördüm, 'aynı ile Yemişci ḥaḳḳında virdüğüm fetvānuñ şüretidür. Ol kimseden isti'fā idüp 'Luṭf eyle, baña bu teklīfi eyleme. Bir def'a iftā eyledüğüm için bu deñlü belāya mübtelā⁶ oldum.' diyüp imtinā'umdan i'tizār eyledüm. Memnū' olmayup tekrār ibrām idicek yanumdan bir kimse beni āgāh eyleyüp 'Saña bu teklīfi eyleyen Ḥazret-i 'Alī ⁷كرم الله وجهه cenāblarıdır. Ve ḳarşuda erīke-nişīn-i 'izz ü i'tibār olan Ḥazret-i Faḥr-ı 'Ālem ⁸صلى الله تعالى عليه وسلم' dūr. Anlaruñ fermān-ı 'ālī-şānları ile gelmişlerdür.' didükde nazar itdüm. Ol sulṭān-ı dīni çār-yār-ı güzīn ile murabba'-nişīn-i mesned-i temkīn görüp ⁹سمعاً وطاعة diyerek imzā-yı fetvāya taḥrīk-i yerā'a ḳıldum. Ol sā'at Yemişci Ḥasan Paşa'yı dest-beste ve gerden-şikeste meydān-ı siyāsete¹⁰ Ve Ḥaydar-ı Kerrār'uñ nazar-ı Mirrīḥ-eşerine yitürdiler. Ḥasbü'l-fermān¹¹ Zü'l-feḳār-ı şā'ika-girdār ile kellesi bürrān ve meyān-ı meydāna ḡaltān oldı. Ḥazret-i 'Alī ¹¹رضى الله

¹ Enām SE

² Sipāh-ı SE

³ Poyraz Muştafā: Vezīr Muştafā Paşa SE

⁴ Bu āvāre ve ser-gerdānlıgımız SE

⁵ 337b R1

⁶ Giriftār SE

⁷ "Allah yüzünü mükerrem kılsın."

⁸ "Allah Teala ona salāt ve selām etsin."

⁹ "Duydum ve uydum."

¹⁰ Siyādete SE

¹¹ 332a E

عنه¹ fermān-ı şerīfi yirine getürdükden şoñra geldüğü cānibe revān olduĝda bu meclisün naqş-ı şahīfe-i h̄āb ve bu maķūle h̄āb, şahş u āyīne gibi rū-bā-rū-yı cevāb olduĝın bilüp ‘aķablarınca isti‘cāl ve dāmen-i ‘ināyetlerin tūtop bu vaķ‘anuñ yevm-i vuķū‘ından su‘āl itdüm. Buyurdılar ki ‘Yigirmi günden zūhūr ve āftāb-ı ĝayret-i İllāhī ifāza-i nūr ider.’ Ol sebebden müte‘allikāta taķdīm-i beşāret ve tezkire ile işāret itmiş idüm.”

Tetimme-i rivāyetdür ki Anaķolı şadāretinden ma‘zūl H̄āce-zāde Şems Efendi bundan aķdem ‘ālem-i h̄ābda görür ki edā-yı şalāt-ı cum‘a için Cāmi‘-i Ebū’l-feth’e varmış. Ešnā-yı huķbede bir kimse minbere şu‘ūd eyleyüp dil-güşā² āvāz ile huķbe-i belīĝaya āĝāz ider. Bildükleri haķıb olmamaĝla selāset-i maķāl ve nūrāniyyet-i cemāl bā‘iş-i taķrīk-i zebān-ı su‘āl olduĝda “Şun‘u’llāh Efendi’dür. İbrāhīm Naķā‘ī şekline girmiş.” diyü cevāb virürler. Mollā-yı merķūmuñ zūhūrından şoñra bu vāķı‘a daĝı müzākere olunup h̄āb-ı hūb-āşāruñ ta‘bīrinde şeker-bār olurlar ki “Şūret-i cem‘iyyet ü huķbenün medlūli zāhir, İbrāhīm Naķā‘ī şeklinde temessülümü, anlar daĝı Haccāc-ı Zālīm havfı ile bizüm mübtelā olduĝumuz derde mübtelā olup ikimüz daĝı hem-hāl ve ibtilā‘-ı şereng-i ibtilāda مؤدى الامثل فالامثل³ üzere her birimüz hem-ser-i şahş u timsāl olduĝunuñ şuretidir. Haķķā ki ressām-ı çābük-dest-i hayāl şafha-i sīmyā-naqş-ı sīm-āb-gūn-i mişāl üzere ‘aceb naqş-ı bī-mişāl eylemiş.”

الشئ بالشئ يذكر⁴ Belde-i Ķayşeriyye’de müftī olan şikāt-ı ‘ulemādan ‘İnāyet Efendi Mekke-i Mūkerreme’de mücāvīr Māverā’ü’n-nehrī bir ‘azīzden rivāyet eyleyüp şeker-rīz-i taķaķçe-i nuķl-i naķl olurdu ki “Şāhibü’t-terceme hūccāc ile Mekke’ye dāhīl olup ārzū-yı tavāf-ı harem-i Beytū’l-harām ile müteveccih-i Bābü’s-selām⁵ olduĝda;

هذا الذى تعرف البطحا و طامه

و البيت يعرفه والحل والحرم⁶

mazmūn-ı dil-āvīzi gūşvār-ı mesāmi‘-i ebnā-yı ümmü’l-ķurrā ve tanīn-endāz-ı gūş-ı cān-ı nā-şekībā olmaĝın selāmlarına muntazır, reh-güzār üzere mütevaķķıf u nāzır idüm. Geçüp gitdüklerinde Harem-i Şerīf’e toĝrı naķar itdüm. Merķūmuñ duĝūli eşnāsında bāb-ı selāmuñ üstinde kitābe-mişāl lāciverd üzere altun hāl gibi bir haķt-ı

¹ “Allah ondan rāzı olsun.”

² Keş SE

³ “Benzerlerin anlamları da benzerdir.”

⁴ “Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır.”

⁵ 338a R1

⁶ “Burası selin taşıp aktığı bir vadi olarak tanınır Ancak buradaki mabed, Harem (Mukaddes) olarak bilinir.

celî-i nūrānî nümāyān oldu. Şulehâdan bir iki refîk-ı hem-ṭarîkum var idi. Fi'l-ḥāl anları daḡı āgāh eyledüm. İttifākî nigāh eyleyüp ¹ āyet-i kerîmesini mu‘allaḡāt-ı Ka‘be gibi hevâda yazılmış müşâhede eyledük. Ḳırā‘at² eyledükden sonra ḡā‘ib ü mużmaḡill oldu.” ³ والعهدة على الراوى ⁴ Bunun emşālî nice ḡālāt dest-yārî-i ‘an‘ane-i şîḡāt-ı ruvāt ile vāşıl-ı merṭebe-i yaḡîndür.

El-ḡaḡḡ bir zāt-ı celîl-i ‘arîḡ u aşîl ki maṭla‘-ı girîbān-ı vücūddan ser-zede-i ‘ālem-i şühūd olalı dāmen-i ‘işmetleri ḡubār-ı töhmet-i menāhî vü melāhîden pāk ve āyîne-i ‘ālem-nümā-yı eyyāmda peyker-i nūrānîleri semt-i irtisām bulalı cevher-i cām-ı ilhām-insicām-ı meşreb-i ‘ālîleri şayḡal-ı nezāhetle küdürāt-ı levāzım-ı beşeriyetden mücellā vü tâbnāk olup müddetü’l-‘ömr şaḡā’ir ü kebā’ir-i ḡavālî gerd-i ḡal‘a-i gevher-niḡîn-i ‘işmetleri⁵ olmamaḡ ḡarār-dāde-i şaḡîr ü kebîr ve eşnāf-ı mu‘āmelāt-dan bir merṭebede terk-i evlā ruḡşat-yāfte-i ḡarîm-i ḡürmetleri ḡılınmaḡ ḡayret-efzā-yı bernā vü pîr olduğundan mā‘adā kütüb-i kelāmiyyede taḡḡîḡ olınan üzere āşār-ı velāyet-i şūriyyeden eşref ü a‘lā olan kerāmet-i ma‘neviyye ki evzā‘ u aḡvâlde sünnet-i seniyye-i Resûl-i Ekrem ⁶ صلى الله تعالى عليه وسلم üzerine şebāt ü devāmdan ‘ibāret ve telāṭüm-i emvāc-ı ḡādisāt-dan bilā-taḡayyür velā-tekeddür ‘arż-ı şalābet ü ḡıvāmdan kināyetdür, temām-ı şıfat-ı kāşife-i ḡālleri iken pertev-i envār-ı mu‘cizāt olan keşf ü kerāmāt ve ḡarḡ-ı ‘ādāt şudûrî iḡtibās-ı leme‘āt-ı şıdḡ u iḡlāş idenler yanında müsteb‘ad degüldür. ⁷ ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم

Bāḡî Efendi merḡūmuñ bu şî‘r-i bî-mişālleri temām-ı ḡasb-ı ḡālleri olmuşdur:

Ṭoḡınsa tîr-i miḡnet ger mübāḡāt ile göḡsüñ ger
Şoyınuñ ‘arşa-i rindāna girdüñ merd-i meydān ol

Ḳo emvāc-ı belā gelsün naşîbin rüzḡār alsun
Derünuñ derdini keşf itme sen deryā-yı ‘ummān ol

Ḳabā-yı cāḡ ile ādem geḡınsün her ḡaba cāḡil

¹ *Kur‘ân-ı Kerîm, Zümer Sûresi, 39/ 73*, “... Selâm size, hoş geldiniz. Temelli olarak buraya girin.”

² 197b SE

³ “Sorumluluk anlatanın üzerindedir.”

⁴ Gibi SE

⁵ 332b E

⁶ “Allah’ın salât ve selâmı üzerine olsun.”

⁷ *Kur‘ân-ı Kerîm, Hadid Sûresi, 57/ 21*, “... bu Allah’ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah büyük lütf sahibidir.”

Hüner göster hüner meydāna gir sen tīg-ı ‘uryān ol

Şeref virmez dür ü gevher kemāl olmaz zer ü zīver

Güher göster güher kān-ı fazīlet baħr-ı ‘irfān ol

Āsar-ı celīlelerinden *Tefsīr-i Keşşāf* evā’iline hāşiyeleri ve kümeyt-i hāme-i sīmīn-kılādeye evrāk-ı pür-naķş ü nigārdan ġāşiyeleri vardır. Fünūn-ı ‘adīdeden kütüb-i mütedāvileye ta’līkāt-ı şerīfeleri mu‘allaķāt-ı Ka‘be gibi meşhūr-ı ‘ālem¹ ve āvīze-i ġūş-ı kabūl-i ‘Arab u ‘Acem’dür. İmrār-ı edhem-i bāşıra buyurduķları şafaħāt-ı erķām mevṫā-yı aķdām-ı kümeyt-i aķlām olup işāre-i ġubār-ı tūtiyā-‘ayār-ı eşer, iħrāz-ı ķaşabu’s-sabaķ-ı hüner itdüklerine nişān ve menşūr-ı iştihārlarına ‘unvān olmuşdur. Ekşer-i evķāt-ı şerīfeleri itmām-ı meşālīh-i² enāmdan sonra ‘ibādete maşrūf ve ṫab‘-ı tecerrūd-i‘tiyādları mülāhaza-i leṫā’if-i ķudsıyyeye müncezib ü meşġūf olmaġın zıkr olınan müsevvedātı beyāza tevcīh-i hāṫır ve ol le’ālī-i menşūreyi cem‘ ü tedvīn ile silkü’l-cevāhir ķılmamışlar idi.

Vücūh-ı hayrātdan sa‘ādet-hānelerine ķarīb ve ķabr-i pür-nūrları ile tūde-i hāķ-i hāremi reşķ-endāz-ı keşīb olan Hūsām Beg Mescidi’ni cāmi‘ eyleyüp cihāt-ı mebrūreye vaṫā’if-i mevfūre ta’yīn eylemişlerdür. ³تقبل الله تعالى بقبول حسن Dört def‘a şeyhū’l-İslām olmaķ devlet-i ‘aliyye-i Āl-i ‘Oşmān’da⁴ bunların hāşā’iş-i celīlelerindendir.

el-Mevlā Emru’llāh (Kütāhiyyeli⁵ Emru’llāh Efendi)

Medīne-i Kütāhiyye’den zāhir ve şīġa-i vücūdı maşdar-ı emr-i İlāhīden bāhir olup vāşıl-ı sermāye-i isti’dād ve ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle ber-murād olduķdan sonra ‘azm-i ṫarīķ-ı meşakķat-rehīn ve i‘māl-i kefş ü ‘aşā-yı āhenīn idüp pā-yı himmeti ķaṫ‘-ı nişīb ü firāzda fersūde ve dīk-i pür-hurūş-ı sevdāsı ol fikr-i dūr u dırāz ile nā-āsūde olmaġın kırķ aķçe medreseden ‘azl ile tekye-zen-i vaķfe-i istirāħat iken biñ beş ġudūdında Çatalca’da vāķi‘ ‘Alī Paşa Medresesi hāric i‘tibār olunup ibtidā bunlara i‘ṫā olındı. On iki Cemādiye’l-āħire’sinde Kürd Hāsan yirine Burūsa’da Hānceriyye

¹ - SE

² 338b R1

³ “Allah en güzel şekilde kabul etsin.”

⁴ Devlet-i//‘Oşmān’da:- SE

⁵ - R1, E

pāyesine terfî¹ olındı¹. On yedi Zi'l-ka'de'sinde Kadri Efendi-zāde Seyyid² Zeyne'l-
'ābidîn Efendi yerine Emîr Sultân pāyesine hareket eyledi. On toğuz Receb'inde
mevleviyyet ile Mar'aş kazası 'ināyet olındı. Maraz-ı müzmine mübtelā olmağın
mađdümları³ niyābet ile fermān-revā-yı kazā olmuş idi. Bi'l-āhare ol marazdan rehā
bulmayup yigirmi bir Şafer'inde Burūsa'da intikāl eyledi. ⁴وكان امرالله قدرا مقدورا Manşib-ı
mađlūl⁵ Kızılca Hayre'd-dīnođlı 'Abdu'llāh Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm ħüsn-i ħāl ve şafā-yı bāl ile mevsūm, āšnā-yı deryā-yı
sevād ve güher-çīn-i sāhil-i isti'dād idi. Ĥālā mađdūm-ı mükerrerleri pāye-i Şaĥn'da
müderri ve bünyān-ı 'irfānı mü'essisdür.

el-Mevlā Ahmed (Emîr Ahmed Çelebi⁶) {Nesîbî}

'Irāk-ı diyār-ı Karaman olan belde-i Lārende sevādında dārende-i ĥükm-i
hümāyūn-ı vücūd ve ruĥşat-yāfte-i temessül-i meclis-i şühūd olup birāder-i mihteri
Seyyid Nābî Efendi'den taĥşil-i 'ilm ü 'irfān ve tekmil-i mebānî-i taĥķik u ĩkān
eyledükden sonra meclis-i erbāb-ı isti'dāda dāhil ve münāvele-i şarāb-ı nāb-ı fezā'il
birle germ-sāzî-i maĥāfil-i efāzıl olup Paşa-zāde Efendi'nün ĥidmet-i i'ādelerinde kâ'im
ve ol cihet-i celileden mülāzım olmuş idi. Devr-i medāris ve 'aĥd-ı mecālis iderek kırk
aĥçe medreseden ma'zül iken biñ on toğuz Cemādiye'l-ülā'sında Toğuz-zāde 'Abdu'l-
vehhāb Çelebi yerine merĥūm Zekeriyā⁷ Efendi Medresesi tevcih olunmuş idi. Yigirmi
bir Cemādiye'l-āĥire'sinde⁸ maraz-ı tā'ūndan intikāl ve 'ālem-i ĥudse isti'cāl eyleyüp
medrese-i mađlūle Sefer Efendi'ye müyesser ve 'azm-i ĥarık-ı sa'ādet-refikda zafer-reh-
ber olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr fazilet-i 'ilmiyye ile meşhūr ehl-i 'ilm ü 'irfān, zarif ü
nükte-dān, ma'ārif-i cüz'iyede müfred-i 'ālem, vādisinde bir ādem idi. Ėāyet naĥif-
endām ve raķīku'l-keām olmağla "Cızbız Emîr" laķabı ile şöhret-pezîr idi⁹. "Nesîbî"
maĥlaşı ile şi'arı ve ķābil-i ķabül eş'arı vardır. Bu beyt nuĥbe-i güftāridur:

¹ Ĥanceriyye//olındı:Ĥanceriyye'de müderri oldu SE

² - SE

³ 333a E

⁴ *Kur'ān-ı Kerīm, Ahzab Sūresi*, 33/ 38, "... ve Allah'ın emri mutlaka yerini bulan bir kaderdir." Bu
āyet-i kerīme SE'de bulunmamaktadır.

⁵ Mezbūr SE

⁶ Emîr//Çelebi:Cızbız Emîr el-Mutaĥallaş bi-Nesîbî SE

⁷ 339a R1

⁸ Ūlāsında SE

⁹ 198a SE

Dāğ ursa bađrımũ başına n'ola 'ıřķ-ı yār

Dāğ-ı mađabbetũ başum üstinde yiri var

el-Mevlā Meğemmed (Karamanī-zāde)

Vilāyet-i Aydın dāđilinde "Kestel" nām belde-i ma'mūreden zuhūr idüp "Karamanī¹-zāde" dimekle zebān-zed-i cumhūr olmuř idi. Evā'il-i ĥālinde Birgili Međemmed Efendi ĥidmetlerinden tađřil-i 'ilm ü kemāl ve nice zemān dergāh-ı efāzil-penāhlarında iřtigāl eyleyüp tarīķ-ı 'ilme sülük ve ķurř-ı i'tibārın ol sikke ile meskūk eyledükde mu'allim-i maķām-ı Selīm Ĥānī 'Atā'u'llāh Efendi'den mülāzetle nā'il-i emānī olmuřlar idi. Ķat'-ı merātib ve ađz-ı revātib iderek kırķ aķçe medreseye tālīb iken toķuz yüz toķsan tārīĥinde Anađolı řadı olan Zekerıyyā Efendi merĥum ĥuzūr-ı řerīflerinde řerīkleri Edhem-zāde řeyĥī Efendi ve Sireli 'Ayřī Efendi ile imtiĥān olup mānend-i semend-i rihān üçi dađı hem-'inān olmađla her birine medrese-i celīle iĥsān olunmuř idi. Toķsan beř tārīĥinde Üveys Pařa Mıřır beglerbegisi olduđda hem-rāh-ı vezīr-i 'ālī-cāh olup ĥazīne-i Mıřır'dan müstevfī idrārāt-ı celīle ve 'alīķ ü cerāye ta'yīn olunmuř idi. Ba'dehu řılasına 'avdet ve ba'z-ı medāris-i 'aliyyede² 'ilm-i řerīfe ĥidmet eyleyüp iftāya me'zūn ve müřkil-güřā-yı mefrūz u mesnūn olmuř idi. Biñ sekiz tārīĥinde ĥāric i'tibārı ile Aydın Yeñiřehr'inde Ĥafřa Ĥātūn müderrisi olup biñ toķuz Rebī'u'l-āĥir'inde müteveffā Luťfī Ćelebi yirine pāye-i řāĥn olmaķ üzere Balıkesri'de Yıldırım Ĥān Medresesi iĥsān olındı. Ba'dehu řılası ķurbında olmađla medrese-i ūlāya 'avdet ve iftā vü ifāde ile neřr-i fażilet eyleyüp³ biñ yigirmi bir senesi dāđilinde rihlet ve 'ālem-i ķudse 'azīmet itmiř idi.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i celiyye ile meřhūr, ři'r ü inřāya ķādir, mecmū'a-i ferā'id-i nevādir, 'ilm-i tevārīĥde ayaklı defter, muĥāzarātında ĥāzır cevāb-ı fażl ü hüner, ĥoř-ťab' u pāk-nijād, nīk-nefs⁴ ü dervīř-nihād, ĥulvu'l-muĥāvere vü müteverri', pīr-i řāliĥ-i mütevāzī' idi. Pā-yı zemīn-pūyında ĥāme-miřāl 'arec ve ĥareket-i irādīsinde ĥarec olmađın iĥtiyār-ı sūkūn u inzivā idüp 'āric-i ma'āric-i 'izz ü 'alā olmamıř idi. Ve ĥāyetle leyyinü'l-cānib olmađla bāzār-ı i'tibārda tehī-keffe-i⁵ 'ālī gibi keff-i istihāli ĥālī

¹ Karamanlı R1, E

² Medāris-i 'aliyyede:medārisde SE

³ 333b E

⁴ - E

⁵ Keffe-i:keffe vü SE

çalup terāzūdan ağır manşib ele getürmemiş idi. Eger zemāne dest-gİR olup yegān yegān menāşib-ı ‘āliyye vāşıl ve mertebe-i sāmīye-i mevleviyyete nā’il olsa şīt-i iştiḥārı tañin-endāz-ı mesāmi‘-i e‘ālī vü esāfil olmaḳ muḳarrer idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Dürer ü Ğurer*’e ḥāşiyesi vardır. El-ḥaḳḳ ehl-i ‘ilmāna eşer ve kümeyt-i ḥāme ile işāre-i ğubār-ı ḥuṭūtı rāh-ı¹ ma‘nāya delīl ü reh-berdür. Bundan mā‘adā ta‘līḳāt u resā’ili ve tenvīr-i mebhāş ü taḥḳīḳ-ı mesā’ili delīl-i rāh u vesā’il-i ṭarīḳ-ı ma‘nā ve genc-nāme-i füsün-āmīz gibi gencīne-ğüşādur. Mışır’da iken vekālet-i muṭlaḳa mes’elesinde iḳrāruñ ‘adem-i cevāzına iftā eyleyüp İbni Ğānim-i Maḳdisī redd eylemiş idi. İfādeden ḥālī olmamağla irād olındı.

Şūret-i Fetvā

ما قول ائمة الدين و الفقهاء المجتهدين من الائمة الحنفية رضوان الله تعالى عليهم اجمعين فيما اذا احضر زيد عمرا الى مجلس الشرع الشريف و ادعى عليه أن لموكلى بكر على مؤكلك بشر كذا ديناراً من جهة القرص فانكر عمرو و كالتة من قبل بكر فلما اثبت زيد و كالتة بالبينة و قضى القاضى به فقال عمرو مجيباً عنه نعم قد كان لموكلك بكر على موكلى بشر ما ادعيت من الدين المذكور الا ان بكرا قد استوفاه من بشر و لم يبق عليه شئ منه و بيده رهن بذلك الدين لبشر و هو كذا و كذا صدقه زيد فى مجلس الشرع الشريف و اقرىما ادعى عمرو من استيفاء الدين و قبض الرهن و الحال انه كتب فى الحجة شهادة الشهود بهذه العبارة شهد و اغب الاستشهاد اشرى بان بكر او كل زيدا و اناب مناب نفسه توكيلاً شرعياً مطلقاً مفوضاً منذ رجا تحته ما سيذكر انتهى و قد كان ذكر بعد هذه العبارة ذلك التصديق و الاقرار و غيرهما فهل يصح ذلك التصديق و الاقرار على بكرام لا افتونا اثابكم الله تعالى بال

² مغفرة و حسن الخاتمة

el-Cevāb

¹ 339b R1

² “Zeyd Amr’ı hukukî bir meclisin huzuruna getirse ve onun aleyhinde ‘Benim muvekkilim Bekir’in, senin muvekkilin olan şu kimseden borç olarak şu kadar alacağı vardır.’ iddiasında bulunsa, Amr da Bekir’in vekaletini inkar etse; fakat Zeyd, Bekir’in vekaletini delille ortaya koysa; hâkim de buna göre hükmettiğinde Amr ona karşı cevap vererek ‘Evet, muvekkilin Bekir’in, benim muvekkilimden, iddia edip bahsettiğin şekilde bir alacağı var. Ancak Bekir, bu alacağını benim muvekkilimden tahsil etmiştir. Ve muvekkilimin üzerinde herhangi bir borç kalmamıştır. Hatta Bekir’in elinde benim muvekkilimden alacağına karşılık rehin olarak da şunlar şunlar vardır.’ dese, Zeyd de o ortamda bunu doğrulasa Amr’ın iddia ettiği üzere borcun ödendiğini, bunun karşılığında da bir rehin tutulduğunu ikrar etse, o anda bu husus şahitlerin de şهادetiyle bu şekilde delillere kaydedilse, Bekir’in Zeyd’i yerine kânûnî temsilci olarak vekil bıraksa, bu bahsettiğimiz hususları içerecek şekilde vekaletini mutlak olarak verse, Bekir aleyhine yapılan bu ikrar ve tasdik geçerli midir, değil midir? Şu hususta Hanefi imamlarının müctehid ve fukahâsinin kanaati nedir? Bize bu hususta fetva verin. Allah sizi mukafatlandırın ve size hayırlı sonlar nasip etsin.”

الله اعلم بالصواب لا يصح لان الوكيل المطلق انما يكون وكيلين بالحفظ فقط فيكون بالاقرار على موكله فضوليا فلا يعبر الا اذا صدقه موكله فيه و اما عبارة مفوضا فلا تفيد امرا زبدا على معنى التوكيل لان قولك و كنتك مثل قولك فوضت اليك في الحكم اذا ثبت بكل منها ليس الا الوكالة بالحفظ فقط و اما عبارة مندرجا محته ما سيذكر فهي ايضا لا تفيد التوكيل والاقرار بل موكلام لغو لعدم صدقه لما بين من ان الوكالة المطلقة لا تتناول الاقرار فمن اين الاندراج و ان كان المراد انه و كل ايضا بالاقرار الذى سيذكر فلا يخفى ان العبارة لا تساعد له لانه ح يكون توكيلا مستقلا لا مندرجا تحت الوكالة المطلقة على ان الحق لا يثبت بالشك و الاحتمال على ما بين و الله اعلم حرره¹ الفقير محمد المأمور بالافتاء عفى عنه

Cevāb-ı İbni Gānim

ا لحمد لله الموفق للصواب اقول انه صحيح لوجوه منها ان قوله مندرجا تحته ما سيذكر يقتضى صحته بيانه ان لفظة ما فى قوله ما سيذكر من الفاظ العموم كما نص عليه علماء الاصول و ذكر فى متن المنار و غيره و قال فيه ان العام قطعى فى معناه حتى جاز نسخ الخاص به كحديث العرنينين نسخ بحديث استنز هوا من البول الخ و بهذا يحصل الجواب عن قولكم الحق لا يثبت² بالشك و الاحتمال و قد قرروا فى الاصول ان مداول العام كلية اى اذا اريد عمومه خصوصا مع التنصيص و التأكيد يصير فى معنى قضية كلية³ كانه قيل كل فرد⁴ من افراد العام محكوم عليه بكذا و من افراد ذلك العام الاقرار و التصديق لانه مما ذكر من افعال الوكيل فى دعواه مخاصمة فيصير كانه و كله فى نفس الاقرار و التصديق بالاستدلال الوجه الثانى ان نقطع النظر عن كونه وكيلا مطلقا مفوضا الخ و نقول هو وكيل والخصومة قطعا لانه اتى للحاكم و هل يأتى للحاكم الا للدعوى عنده و المخاصمة لدييه و قد وجد منه الدعوى الخصومة و الاستشهاد و قبل الحاكم الشهادة بعد سماع الدعوى و قال فى الهداية و غيرها من المتون و الشروح و الفتاوى ان الوكيل والخصومة يصح اقراره و ينفذ على موكله اذا وقع فى مجلس القاضى لا فى غيره عند الامام ابى حنيفة و محمد رحمهما الله تعالى و عن ابى يوسف يصح مطلقا قال الامام مفتى الثقلين فى النظمومة فى الخلافات،

Ebyāt⁵

¹ “Cevap: Allah doğruyu daha iyi bilir. Bu şekildeki bir vekalet sahih değildir. Çünkü mutlak vekil, sadece müvekkilinin menfaatini korumakla mükelleftir. Müvekkilinin aleyhine ikrarda bulunduğu anda yetkisini aşmış olur. Ancak müvekkili bu ifadeleri doğrularsa ikrarı geçerli olur. Tefviz (devretme) anlamına gelen ifadelerse vekalet anlamına gelmez. Bu tür ifadeler ancak müvekkilin faydasına olursa, hakkını korursa vekalet gibi değerlendirilir. Bu yüzden, ‘Bu işi sana tefviz ettim.’ şeklindeki ifadeler yapılan ikrarı geçerli kılmaz. Bu ikrarın doğru olmadığını, geçersiz olduğunu bu şekildeki bir vekaletin ikrarı kapsamayacağını ifade eder. Eğer bu hususla kastedilen bizzat bu şekilde ikrarda bulunmaya vekil kılınması ise yukarıda zikredilen ifade bu anlamı desteklemez. Çünkü bu, özel bir vekalet anlamına gelir. Mutlak vekalet ise bunu içermez. Bu yüzden şüpheye ve ihtimallere dayalı olarak herhangi bir hak, tahakkuk etmez. Doğrusunu Allah daha iyi bilir. Bu fetvayı Muhammed el-Me’mûr kaleme aldı.”

² 334a E

³ 340a R1

⁴ 198b SE

⁵ - E; Şi'r SE

اقرار انسان على من وكله
قد كان بعقوب زمانا ابطله

ثم اجاز ابن كان و هما
قد جوزا عند القضاة فا علما

الوجه الثالث و ان كان يرجع الى الثانى انكم اذا ادعيتم انه وكيل والفيض و هو لا يملك الخصومة ان كان بعيد اجدا بعد ما قرارناه قلنا الوكيل بالقبض انما يملك الخصومة اذا كان وكيلاً بقبض العين و ما نحن فيه وكيل بقبضالدين و الوكيل بقبض الدين يملك خصومة و كل وكيل بالخصومة يملك الاقرار ينتج من الضرب الاول من الشكل الاول ان هذا الوكيل يملك الاقرار عند الامام و محمد رحمها الله و وجه قولها بان الموكل اقام الوكيل مقام نفسه فى الخصومة و الموكل يملك الاقرار و الانكار فكذا وكيله هذا على وجه الاختصار و اما قول ذلك القائل ان الوكالة المطلقة انما يكون بالحفظ فقط فغير مسلم فانه ان اراد ذلك على العموم فليس كذلك بل هذا اذا اطلقت على وجه الاحتمال اما مع التنصيص على العموم فلا قال الامام القدورى اذا قال الرجل و كنتك فى مال كان وكيلاً فى حفظ لا غيره قال فى شرحه السراج الوهاج و كذا لو قال انت وكيلى فى كل شئ بخلاف ما لو زاد فقال انت وكيلى فى كل شئ جائز تصرفك فهو وكيل فى الحفظ و البيع و الشراء و تقاضى الديون و الحقوق و الهبة و الصدقة و غير ذلك فقوله و غير ذلك يشمل الاقرار و نحوه و لا يخفى ان قوله فيما حكاه المشهور مندرجا تحته ماسيذكر وقع بيانا و ايضا و تنصيحا على العموم المستفاد من قوله توكيلا مطلقا مفوضا فهو بمنزلة قوله جائز تصرفك فيما ذكره فى السراج الوهاج و قوله و كنتك و قوله فوضتكم سوا ممنوع بل هو غير مسموع و لذيل الكلام طول لكن فى هذا القدر كفاية و الله ولى التوفيق والهداية كتبه الفقير الى عفو الله تعالى على بن غانم المقدسى الحنفى عفى عنه و عن¹ والديه و مشايخه و اخوانه و المسلمين آمن

¹ “Doğruya ulaştırın Allah’a hamd olsun. Bana göre farklı açılardan bu vekalet sahihtir. Çünkü kullandığı ifade beyanının doğru olduğunu, usûl ilminde de işaret edildiği üzere, umûmî bir lafız olması itibarıyla bu anlamı içerdiğini ifade eder. Nitekim usûl eserlerinde umûmî ifadeler anlam yönünden kat’î olduğu, hatta bu ifadelerle has ifadelerin nesh olunacağı da ifade edilmiştir. Nitekim Urâne hadisi, ‘İdrardan sakının!’ hadisiyle nesh olunmuştur. Aynı şekilde yukarıdaki ‘Şüpheye ve ihtimallere dayalı olarak herhangi bir hak tahakkuk etmez.’ sözüne de bu şekilde cevap verilmiş olur. Çünkü usûlde umûm ifadelerin tümellik arzettiği, yani bu şekilde umûm ifade kullanılarak onun kapsamına giren her bir unsurun kastedildiği ifade edilmiştir. Sanki buna göre bu umûmun içerisine giren her bir fert bu ifadedeki genel hükmü alır, denilmiş olur. Olaya dikkat edecek olursak vekilin davasında hasmına karşı kullandığı ifadeler ve yaklaşımlar onun ikrar ve tasdiğe de vekil kılındığına işaret etmektedir. Vekaletin mutlak olduğu şeklindeki açıklamalara gelince, buna da şöyle deriz: O vekildir ve anlaşmazlık da ortadadır. Çünkü hâkime gelmiş ve durumu arz etmişlerdir. Bu kadar kesin olmayan, somut olmayan bir anlaşmazlık için hâkime gelinir mi? Hâkim de davayı dinledikten sonra olaya dair şahitliği kabul etmiştir. *Hidaye* gibi pek çok şerh ve metin kitaplarında böyle bir anlaşmazlığa dair vekilin ikrarının geçerli olduğu, bir kadı’nın huzurunda müvekkili aleyhinde böyle bir tasarrufta bulunabileceği ifade edilmiştir. İmam Muhammed ve Ebû Hanîfe hazretlerinin kanaati budur. Ebû Yusuf’tan da mutlak olarak sahih olduğuna dair bir görüş nakledilmiştir. İki âlemin müftüsü el-İmam, *el-Manzûme fi’l-Hilâfât* adlı eserde şu şekilde ifade etmiştir: Bir kişinin müvekkili aleyhinde ikrarda bulunması Ebû Yusuf tarafından bir dönem geçersiz kabul edilmiştir. Sonra Ebû Yusuf her hâlükârda cevaz vermiş; Ebû Hânime ve İmam Muhammed ise kadı’nın huzurunda gerçekleşirse, bu ikrarın geçerli olacağını söylemiştir. Bu konuda üçüncü husus, siz onun hem vekalet hem de tefvizde bulunduğunu iddia ettiniz. Dolayısıyla anlaşmazlığa yol açabilecek bir yetkiye sahip olamayacağını söylediniz. Biz deriz ki bir hakkı teslim

el-Mevlā Mehemmed bin ‘Abdu’l-‘azīz (Vücūdī Efendi) {Vücūdī}

Hamīr-i māye-i vücūdī ḥāk-i pāk-i Lārende’den bedīdār ve bedīdārende-i āşār-ı Perverdigār olup “Vücūdī” maḥlaşı ile şöhret-şi‘ār olmuş idi. İzāle-i zulmet-i ṭab‘-ı māder-zād için tīkād-ı şem‘-i isti‘dād ve çirk-i cehl ü nā-dānī def‘i için¹ isāle-i nūr-ı çeşm-i ictihād eyleyüp tarīk-ı sa‘ādet-refīk-ı ‘ilme taḥrīk-i rikāb-ı himmet ve hem-rāhī-i tevfiḳ ile ‘azīmet kılduḳda nice zemān Kınalı-zāde ‘Alī Efendi ḥidmetlerinde iştiḡāl, ba‘dehu Ebu’s-su‘ūd Efendi āstānesine² ittişāl idüp ḥidmet-i ‘aliyyelerinden nā’il-i şeref-i mülāzemet olmuş idi. Otuz aḳçe medreseden ma‘zül iken toḳuz yüz seksan altı tārīhinde vezīr-i dilīr Kāra Muştafā Paşa diyār-ı şarḳ üzerine serdār olduḳda hem-rikāb ve muşāhib-i vezīr-i Āşaf-cenāb olup kırḳ biñ aḳçe ze‘āmetle müteferriḳa olmuş idi. Nice yıllar nevk-i ḥāme-i bün-tīzden bedel i‘māl-i tīḡ-ı tīz idüp vādī-i şecā‘atda daḥı³ kılıçlığı müsellemler, belki سبق السيف القلم⁴ mażmūnı meşhūr-ı ‘ālem olmuş idi. Ba‘dehu ze‘āmeti ḳaryelerini Celālī taḥrīb ve ma‘mūre-i bedeni ḡaret-zede-i ‘asker-i Cengīz-tāz-ı meşīb olmaḡla derd-i faḳr ü fāḳa bī-şekīb itmiş idi. Bi’l-āḡhare tarīk-ı ‘ilme duḡūl için āstān-ı sa‘ādet-āşiyāne ḳufūl idüp germ-sāz-ı hengāme-i recā olduḳda biñ altı Cemādiye’l-āḡhire’sinde meşrūṭiyyet da‘vāsı ile Zuhūrī yirine⁵ ‘Oşmān Paşa Medresesi’ne uğrayup pāye i‘tibārī ile şılasında Emīr Mūsā Medresesi i‘ṭā ve mesned-nişīn-i ifāde vü iftā kılındı. Biñ on altı tārīhinde āstāneye gelüp rikāb-ı şāh-ı ‘ālī-şāna ve

almaya vekil olan, davaya da vekil olabilir. Bir malın aynı şekilde kabz edilmesine vekil olan, borcu tahsil etmeye de vekildir. Buradan hareketle davaya vekil kıldığı kişi, ikrar yetkisine de sahip olur. Nitekim Ebū Hanife ve İmam Muhammed’e göre vekil, müvekkili aleyhine ikrarda bulunma yetkisine sahiptir. Çünkü müvekkil, vekili dava konusu olan hususta da kendi yerine koymuş gibidir. Dolayısıyla müvekkil, nasıl ki kendisiyle ilgili bir hususta inkar veya ikrar yetkisine sahipse, vekili de aynı yetkiye sahiptir. ‘Mutlak vekalet, müvekkilin hakkını korumakla sınırlıdır’ sözüne gelince, bu ifade doğru bir ifade değildir. Çünkü bu vekaletle umûm kastedilmişse, bu vekalet her hususta geçerli olur. Yoksa İmam Kudûrî şöyle dememiştir: Bir adam ‘Şu mal hususunda sadece korumana yönelik seni vekil bıraktım’ şeklinde bir ifade kullanmamıştır. Bunu destekler nitelikte Kudûrî şerhi *es-Sirâcü’l-vehhâc*’da şu ifade kullanılmıştır: Bir adam, ‘Sen her hususta istisnasız benim vekilimsin.’ dese, bu ifade ‘Her hususta benim adıma tasarrufta bulunman caizdir.’ demektir. Dolayısıyla o, müvekkilinin hakkını korumada, satmada, satın almada, borcunu ödemedede, hibe ve sadakada bulunmada ve bunun dışındaki tasarruflarda yetkilidir, demektir. Bu ve bunun dışındaki ifadeler, ikrar yetkisini de içerir. ‘Mutlak olarak seni vekil kıldım.’ ve ‘Bu işi sana havale ettim.’ şeklindeki ifadeler, yukarıda da ifade edildiği üzere bahsedildiği şekilde ‘Bu hususlarda tasarrufun caizdir.’ demektir. Bu hususta sözün detayları uzayabilir. Fakat bu kadarıyla yetinmek yeterlidir. Allah hidayetini ve başarısının yegane sahibidir. Bu fetvayı Ali bin Gânim el-Makdisî el-Hanefî kaleme aldı. Allah onu, ailesini, hocalarını, kardeşlerini ve bütün Müslümanları affetsin, âmin.”

¹ 340b R1

² 334b E

³ - SE

⁴ “Kılıç kalemi geçmiştir.”

⁵ Zuhūrī yirine:- SE

ba‘z-ı erkân-ı dîvâna te‘lifât ü âşâr ‘arz eyleyüp i‘tibâr-ı mevleviyyet ile¹ mazhar-ı luğf-ı bî-şümâr olmuş idi. Ba‘dehu kazâ-yı Lârende zamîme-i manşib-ı tadrîs ü iftâ olup anda iki seneden ziyâde müşkil-güşâ vü fermân-revâ olmuş iken biñ yigirmi bir senesi hilâlinde ârzü-yı envâr-ı şühûd ile maḥv-ı vücûd ve nişâr-ı naḫdîne-i cân ile ‘arz-ı seḫâ vü cûd eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü ma‘ârif ile meşhûr, şâhib-vücûd-ı mülk-i fezâ’il, merd-i kâmil ü ferd-i şâmil idi.

Âşâr-ı menşüresinden Sıbt İbni Cevzî’nün “*Mir’âtü’z-zemân*” nâm kitâbını terceme eylemişdir. Ve İmâm-ı Gazâlî’nün “*et-Tibrü’l-mesbûk fî Neşâ’ihî’l-mülûk*” nâm kitâbını zebân-ı Türkîye naḫl eyleyüp ğamâm-ı aḫlâmın ol vâdide münsecime kılmışdır. “*Ḥayâl ü Yâr*” ve “*Şâhid ü Ma’nâ*” ismi ile mevsüm iki manzûm kitâbı vardır. Bu maḫla‘ nuḫbe-i eş‘arîdur²:

Yüri iy zâl-i dehr-i pür-fiten bir ḫahbe zensün sen
N’ola Şîrîn iseñ şüretde Ferhâd öldürensün sen

el-Mevlâ Dervîş³ Meḫmed (Maḫdûm-ı Kihter-i⁴ Şun‘u’llâh Efendi)

Şeyḫü’l-İslâm Şun‘u’llâh Efendi merḫûmuñ maḫdûm-ı kihteri ve ser-rişte-bend-i ‘ıḫdu’l-le’âl-i nesl-i vâlâ-güheridür. Vâlid-i mâcidleri ḫacrında ḫarîn-i neşv ü nemâ ve neşve-i isti’dâd-ı mâder-zâd ile ḫadîḫa-i ‘ilm ü dânişde cilve-nümâ olup evâ’il-i ḫâlde Şeyḫ-zâde Aḫmed Efendi’den iktisâb-ı faẓl ü edeb ve cem‘-i fezâ’il-i mevrûs u mükteseb kılduḫda biñ yigirmi bir târiḫinde pederleri intiḫâlınden mülâzım ḫayd olunmuşlar idi. Sene-i mezbûre Cemâdiye’l-âḫire’sinde maḫâdîm-i kirâm-ı meşâ’ih-ı İslâm ikrâm olınduḫları üzere⁵ Bî-endâm Muşliḫi’-d-dîn yirine Zâl Paşa Sulṫânî pâyesi ile ihtirâm olunmuş idi. Ol medresede ḫalka-beste-i cem‘iyyet-i ḫavâbil ve hilâl-i iḫbâli mutaşaddî-i ḫaṫ‘-ı menâzil iken sene-i ḫâbile Rebî‘u’l-âḫir’inde rebî‘-i ḫayâtı marâz-ı tâ‘ûndan pûf-zede-i ḫazân ve gül-berg-i cem‘iyyeti perîşân oldu. Ḫâf-zâde Fâ’izî⁶ Çelebi târiḫ-i vefâtlarında dimişdür:

¹ i‘tibâr//ile:- SE

² Güftârîdur SE

³ - SE

⁴ - SE

⁵ 199a SE

⁶ 341a R1

İtdi Dervîş Mehemmed Çelebi ‘azm-i cinân (1022)

Pederleri cenbinde medfûndur.

Merhûm-ı merķûm maḥdûm-ı fütüvvet-rüsûm, nev-ber-i ḥadîka-i fazl ü ‘irfân, gül-ğonce-i nihâl-i taḥķîķ u tķân idi. Sinn-i şerîfi ‘aķd-ı şânîye vâşıl ve dâ’ire-i nışfu’n-nehâr-ı ḥaṭṭı¹ kâmil olmadın şems-i ḥayâtı âfil ve zıll-ı vücûdı zâ’il oldı.

Pergâr-ı ‘ömri devresin itmâm kılmadı

Bedr itmedi hilâlini bu çarḥ-ı çenberî

el-Mevlâ Mehemmed (Kestelli İmâm-zâde²)

Vilâyet-i Aydın dâhilinde “Kestel” nâm belde-i ma‘mûreden zühür idüp “İmâm-zâde” ‘unvânı ile meşhûr olmuş idi. Sermâye-i ‘ilm ü kemâle mâlik ve ṭarîķ-ı şafâ-refîķa sâlik olup Ḥ`âce Efendi ḥidmetlerinden mülâzım ve medâris-i ‘ilmiyyede iḥyâ-yı merâsime müdâvim olduğdan şoñra kırķ aķçe medreseden ma‘zûl iken biñ ṭoķuz Şafer’inde Medîne-i Münevvere medârisinden Ḳubbetü’l-İslâm Medresesi ile ikrâm olunmuş idi. Ba‘de’l-‘azl âstâneye gelüp biñ on iki Cemâdiye’l-ülâ’sında³ Zâ’îfi-zâde yirine Kürkcibaşı Medresesi virildi. On sekiz Şafer’inde Fenârî-zâde Şâh Çelebi yirine Muştafâ Paşa Medresesi’ne taḥrîk olındı⁴. On ṭoķuz Muḥarrem’inde Nevâlî-zâde ‘Aṭâyî Çelebi yirine Yeñi ‘Alî Paşa’ya ḥareket ve tecdîd-i de‘â’im-i ‘izz ü rif`at kılmış idi. Bin yigirmi Receb’inde Ḳara Süleymân yirine Edrine’de Üçşerefeli pâyesine vâşıl ve şerefât-ı ķadri ma‘âric-i seyyâreye nâ’il olmuş idi. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Ṭoķuz-zâde Şeyḫî Çelebi yirine Edrineķapusu pâyesine naķl olındı. Sene-i mezbûre Rebî‘u’l-âḫir’inde müddet-i ḥayâtı âḫir ve rû-gerdân-ı ma‘âlî vü mefâḫir olup ta’ṭil-i zarûrî ḥulûlünde manşıb-ı maḥlûl Bâķî-zâde Şeyḫî Çelebi’ye iḥsân olındı. Ve selefi Edrineķapusu’ndan taşra revân olup mütevârî-i mezâr-ı pür-envâr kılmadı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü şalâḫla meşhûr, dervîş-nihâd ve Müslim-i pâk-i’tikâd idi.

¹ 335a E

² Kestelli//zâde:Aydın İmâm-zâde Mehemmed Çelebi SE

³ Âḫiresinde SE

⁴ Medresesi’ne//olındı:Medresesi tevcîḥ olındı SE

el-Mevlā Meḥemmed (Dāmād Efendi)

Anatoli vilāyetinde Mudurnı kazāsına tābi ‘ ‘Çebni” nām kıaryeden bedīdār ve manzara-i ğaybden nümāyende-i dīdār olup noқта-i dā’ire-i istihāl ü isti’dād ve pervāne-i pür-sühte-i çerāĝ-ı sa’y ü ictihād olmuş idi. Ba’dehu āheng-i tārīķ-ı sa’adet-refik ve devr-i menāzil-i¹ ders ü taḥķīķ idüp Bostān-zāde Meḥemmed Efendi ḥāzretlerinün ḥidmetlerine vāşıl ve şeref-i iltifātlarına nā’il olmuş idi. Mollā-yı merḥūm toķuz yüz seksan beş tārīḥinde Anatoli şadrı² olduķda tezkirecilik ḥidmetinde kâ’im ve ol muķābelede mülāzım olmuş idi. Ol esnāda muķarreb-i selāḫin-i ‘ālī-ḥāzret, Muşāḥib Rāziye Ḥātūn³ ile ‘aķd-ı peyvend-i muşāheret idüp ‘‘Dāmād Efendi” ‘unvānı ile meşhūr ve kevkeb-i iķbālī Zühre-i zehrāya fā’izü’n-nūr oldu. El-ḥāletü hāzihi ruķye-i teraķķıyyāt ile kaṭ’-ı menzil iderek otuz aķçe ile Ümmüveled Medresesi’ne vāşıl, ba’dehu teraķķī ile rütbe-i erba’ine nā’il olup toķuz yüz toķsan üç Rebī’u’l-evvel’inde on aķçe teraķķī daḥı vażīfesine munzamm ve medrese ve müderris ḥāric i’tibāriyle mu’allem olmuş idi. Toķsan beş Şevvāl’inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Üçşerefeli pāyesine taķdīm, toķsan yedi Cemādiye’l-āḫire’sinde Yūnus-zāde yirine Medrese-i Şaḥn ile tekrīm olındı⁴. Toķsan toķuz Cemādiye’l-ülā’sında⁵ ‘Abdu’l-kerīm-zāde yirine Ğalaṭa kazāsı ile maķzi’l-merām, biñ bir Receb’inde Aḫī-zāde Efendi yirine maḥrūse-i Burūsa ḥükümeti ile mazḥar-ı ikrām, biñ üç Cemādiye’l-ülā’sında Ebu’s-su’ūd-zāde Efendi yirine İstanbul’a naķl ile meşmül-i mezīd-i ihtirām, sene-i mezbūre Zī’l-ḫicce’sinde Bostān-zāde Muştafā Efendi yirine Anatoli şadrı olup merātib-i ri’āyeti itmām olınmış idi⁶.

Bu esnāda Şeyḫü’l-İslām Bostān-zāde Efendi lisānından bu şüretde bir fetvā şāyi’ olmuş idi:

Zeyd⁷ edānīden ‘Amr’ı terbiyet idüp menāşib-ı ‘āliyye getürdüķde ‘Amr veliyy-ni’meti Zeyd’e ihānet eylese ne lāzım olur?

¹ Mecālis-i SE

² - SE

³ Kadın SE

⁴ 341b R1

⁵ Āḫiresinde SE

⁶ 335b E

⁷ SE’de bu cümleinin başında ‘‘Bu mes’ele beyānında e’imme-i ḥafıyyeden cevāb bu vechledür ki” ifadesi bulunmaktadır.

لقد رببت جروا طول عمرى
فلما صار كلباعض رجلى¹

maẓmūnına muvāfık olmak lâzım olur².

Biñ dört Receb’inde H̄’āce-zāde Meḥemmed Efendi’nüñ teḳāzā-yı zuhūrı ile Duḳadin-zāde yirine Mıṣr-ı Ḳāhire³ ḳazāsına naḳl olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında dört ay miḳdārı ṣadru’l-‘ulemā ve Egri seferine müheyyā olan Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi yirine ṣadr-ı Rūm ve fā’iz-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm olmış idi. Ba’de’l-ḳufūl biñ beş Zı’l-ḥicce’sinde ma’zūl olup yirine Anaṭolı’dan Ḳuş Yaḥyā Efendi maḫhar-ı i’zāz ve ol evc-i ‘ālīye ruḫṣat-yāfte-i pervāz olmış idi. Biñ yedi Şafer’inde Aḫī-zāde Efendi yirine mükerreren Anaṭolı ṣadrı olup Egri seferinde bunlar Rūmili ṣadrı ile nāzende, H̄’āce-zāde Meḥemmed Efendi Anaṭolı ṣadāretinde teṣrīf-i ṣerīf-i vecāhete tırāzende iken āyīne-i ‘ālem ‘aks-endāz-ı ṣekl-i evvel olmış idi. Biñ sekiz Rebī’u’l-āḫir’inde maḳām-ı ‘azl ü inzivāda ḳarār-dāde ve yirine selef-i bāhirü’ş-ṣerefi i’āde ḳılındı. Biñ on bir Şafer’inde Ḥasan Keṫḫudā-zāde yirine Ğalaṫa ḳazāsı zamīme-i revātib-i seniyyeleri olmış idi. Sene-i mezbūre Zı’l-ḥicce’sinde Aḫī-zāde Efendi yirine ṣāniyen Rūmili ṣadāreti ‘ināyet olındı. Zemān-ı ṣadāretlerinde cülūs-ı Aḫmed Ḥānī vāḳi’ olup biñ on iki Ramazān’ında Ḳuş Yaḥyā Efendi yirine Mekke-i Mükerrere ḳazāsına tebdīl ve manṣıb-ı ṣadāret ile Es’ad Efendi ḫāzretleri tebcīl olındı. Ba’dehu Mekke ḳazāsından isti’fā idüp ‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi’ye i’ṫā olındı. Biñ on yedi Muḫarrem’inde Es’ad Efendi ḫāzretlerinüñ def’a-i ṣāniyeleri⁴ yirine ḳuṫr-ı Rūm’da ṣālīṣen ṣadru’l-‘ulemā ve cevher-i cām-ı elmās-gūn-ı iḳbāli müselles-nümā olmış idi.

Şikeste oldı elem zevraḳı uçurulmadın

Ol eṣnāda nevbet fermān olınup ḳavābil-i ‘aşrı defterine ḳayd ve murḡ-ı dil-i remīdelerin dām-ı ḫurūf ve dāne-i niḳāṫla ṣayd itmiş idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında sine-i ‘azl ile tekye-zen-i ḫ̄’āb-ı kesel ve ‘Abdu’l-‘azīz Efendi ṣadr-ı mükerrrem ü

¹ “Ömrüm boyunca onu küçük bir enik olarak yetiştirip büyüttüm. Büyüyüp köpek olunca ayaklarımı ısırđı.”

² Bu//olur, der-kenār R1, E

³ Mıṣr-ı Ḳāhire:Mıṣr SE

⁴ 199b SE

mübeccel oldu. Yigirmi bir Cemâdiye'l-âhire'sinde¹ Nihâlî Efendi mutaşarrıf olduğu Rodoscuğ arpalığı vazîfe-i mu'tâdelerine munzamm ve cebr-i kesr için fetḥ-i bâb-ı kerem ve 'avâtîf-ı ḥākānîye zamm kılındı. Yigirmi iki Cemâdiye'l-âhire'sinde zülâl-i zindegānîsi rākîd ve kâlib-ı ḥākîsi mevsûm-i ism-i cāmîd olup Cāmi'-i Sulṭān Meḥmedî'de şalât-ı cenāzesi edā ve mütevārî-i ḥāk-i fenā kılındı. Sinān Ağa Cāmi'î muḳâbilinde ḥānelerine muttaşıl binā itdükleri dārü'l-ḥadîş sâhasında medfûndur. Maḥlûl olan arpalk Anaṭolî'dan müteḳâ'id Aḥî-zāde Ḥüseyn Efendi ḥazretlerine² tevciḥ olındı.

Mevlānā-yı müşārün-ileyh صببت شاييب المغفرة عليه³ muḥibb-i aşḥāb-ı 'ilm ü kemāl, erbāb-ı fezā'ile keşirü'l-efzāl, zerḳ u riyādan mütecānib, sehlü'l-'atā, leyyinü'l-cānib, taḥşîl ü i'tāda ṭavîlü'l-bā' u keşirü'l-eyādî, luṭf u keremle şöhreti eyyām-ı devleti gibi mütemādî, ḥulvu'l-lisān, maḫzar-ı feyz ü iḫsān, ḥüsn-i kitābetde kalem gibi 'alem, fenn-i şukûkde mûmzî vü müselleme idi.

el-Mevlā Meḥmed bin Emru'llāh Meḥmed bin Muḫyi'd-dīn el-Ḥüseynî⁴ (İbni Seyrek-zāde)⁵

Tercemesi sebḳ iden Seyrek-zāde Efendi'nün ferzend-i mihter-i⁶ vālā-nesebi Seyyid Meḥmed Çelebi'dür. Toḫuz yüz seksan ḥudūdında vāşıl-ı ser-ḥadd-i vücūd olup vālid-i mācidinden aḫz-ı muḳaddimāt-ı 'ulûm ve ṭūṭî-i ser-sebz-i şekeristān-ı kemāl olmağın şafaḫāt-ı āyine-simātla ta'allûm-i esrār-ı mantûḳ u mefhûm itmiş idi. Ba'dehu mu'allim-i cenāb-ı Murād Ḥānî ve Aristû-yı⁷ İskender-i şānî Sa'de'd-dīn Efendi ḥidmetlerinden iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet ve bir iki pāyede edā-yı merāsîm-i tadrîse müdāvemet kılup kırk aḳçe medreseden ma'zûl iken biñ toḫuz Cemâdiye'l-âhire'sinde Baba-zāde dāmādı Sinān Efendi yerine Efḍal-zāde müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Şa'bān'ında Şa'rāvî Efendi yerine Çorlı pāyesine terfî' olındı. On toḫuz Cemâdiye'l-ülâ'sında selefi yerine Zāl Paşa Sulṭāniyyesi'ne naḳl olındı. Yigirmi bir Cemâdiye'l-âhire'sinde taḥille tarîḳı ile gelen Şūfcı Şeyḫ-zāde yirine Şaḫn'a geldi. Sene-i mezbûre Şevvāl'inde Ğubārî Efendi yirine Edrine Bāyezîdiyyesi'ne gönderüldi.

¹ Ülâsında SE

² Efendi ḥazretlerine:Efendi'ye SE

³ "Bağışlanma sağanakları üzerine yağsın."

⁴ El-Mevlā//Ḥüseynî:el-Mevlā Emru'llāh bin Meḥmed bin Muḫyi'd-dīn el-Ḥüseynî SE

⁵ 342a R1

⁶ - E; mihr-i R1

⁷ 336a E

Yigirmi iki Muḥarrem’inde Nişāncı-zāde Efendi’nün def‘a-i sāniyesi yirine Bağdād-ı dārū’s-selām ḳazāsı ile ikrām olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ‘ālem-i şūretten infişāl ve nīm-i rāhdan dönüp dārū’n-na‘īm-i cāvidānīye irtihāl eyledi.

Gülmek müyesser olmadı bir daḫı cān gibi¹

Manşıb-ı maḫlūl Muḥarrem Efendi’ye müsellemler oldu.

Maḫdūm-ı merḳūm dil-beste-i mūrā‘āt-ı rūsūm², ḳalb-i meyyālī şaṭr-ı şetārete müteḫavvil, fezā’il-i beşerīyyeden şibriyyete mā’il, Cūheynetü’l-aḫbār-ı ḫavādis-i rūzgār, ‘aybetü’l-‘uyūb-ı kibār ve ḫurde-fürūş-ı ‘avārız-ı zātīyye-i şıḡār, dā’imā vaḳā’i- i ‘ālem-i kevn ü fesāduñ tefahḫuşına sā’ī ve her gün hezār meclis-i ünsde keşf-i enbān-ı esrār itmekle merāsım-i ebnā-yı zemānı mūrā’ī, mevā’id-i ‘Urḳūb u eḫādīs-i ḫurāfata rāvī, dellāl-i ma‘ā’ib ve ḡırbāl-i mesāvī olup mültezim-i taḫḳīḳ iken niyāzmend-i taşdıḳ ve ḡaşş ü semīn-i aḫbārda muvaffıḳ-ı temyīz ü tefrīḳ degül³ idi. Aḫz-ı aḫbār-ı bī-me’āl için münteḫā-yı şarka sefer ve işāl-i peyām-ı nā-fercām hırşı ile aḳşā-yı ḡarba güzer, pā-yı himmetine nisbet kemterīn-i hüner ve kār-ı muḫaḳḳar idi. Bi’l-āḫare dūnyānuñ ḫavādisi ile ḳanā‘at itmeyüp ‘ālem-i āḫirete ‘azīmet eyledi. ⁴تجاوز الله تعالى هفواته

Merḫūm Ğanī-zāde Efendi ḫazretlerinden⁵ mesmū‘-ı faḳīrdür ki “Şadāretleri zemānında Sulṭān Aḫmed Ḥān ḫazretleri ile Edrine’de iken vezāretle başdefterdār olan Bāḳī Paşa ki ol zümre-i ‘aliyyenüñ nükte-dān ü mümtāzı ve kemāl-i nezāketle ser-efrāzı idi, bir gün Vezīr-i A‘zam Naşūḫ Paşa’ya gelüp Bağdād ḳazāsını mevlānāya taḫşīl için mu‘tādden ziyāde ibrām ve hezār zūr u zār ile istifā-yı merām eyledi. İḫtimāl-i ḡaraż ü ‘ivaż yoḡ-iken mücerred istiḫḳāḳ-ı zātī i‘tikādı ile Seyrek-zāde ḫaḳḳında bu deñlü eltāf, Bāḳī Paşa gibi ‘ārif-i serīre-şināsdan ḡāyetde ba‘id olmaḡın bī-iḫtiyār tenhāya çeküp ‘Benüm sulṭānum, sizüñ gibi maḳādīr-i nāsı ḳırāt-be-ḳırāt fehīm ü iz‘ān iden vezīr-i Müşterī-fiṭnat, bālā-nişīn-i şadāret olan āşaf-ı Cem-menzilet, ḫuzūrında şaḫş-ı ma‘hūd için bu mertebe ḫüsn-i şehādet aḫbābıñuza ḫamīr-i māye-i ḡarābet oldı⁶. Luṭf idüp neresine mā’il oldıñuz, beyān itmekle daḡdaḡa-i şübhemüzi izāleye ‘ināyet⁷ buyuruñ.’ diyü su‘āle mübāderet ḳıldıḡumda şeker-rīz-i tebessüm ve çāşnī-baḫş-ı tekellüm olup

¹ Bu mısra SE’de bulunmamaktadır.

² ‘ulūm SE

³ - SE

⁴ “Allah kusurlarını affetsin.”

⁵ Efendi ḫazretlerinden:Efendi’dan SE

⁶ 342b R1

⁷ - SE

‘Mertebe-i fażl ü kemāline siz a‘lemsüz. Bu faķır hemān gidişceğine mā‘ilüm.’ diyü cevāb virmiş idi.”

el-Mevlā Meḥemmed Zemān (Meḥemmed Zemān Efendi¹)

Memleket-i Īrān’dan belde-i Naḥcivān’da naķş-ı vüçüdī şafḥa-i² zemīne resm-i zemān olup eyyām-ı cüvānīde ‘ulemā-yı ‘Acem’den taḥşīl-i ‘ilm ü ‘irfān³ ve tekmīl-i mebānī-i fażl ü beyān itdükden şoñra⁴ mihr-i cihān-gerd gibi ārzū-yı seyr ü seyāḥat ve hilālāsā pā-yı pergār-ı himmetle şafaḥāt-ı ‘ālemi mesāḥat eyleyüp nice zemān ser ü pā bürehne seyr-i zevāyā-yı memālik-i ‘Arab u ‘Acem ve devr-i şaḥā’if-i Türk ü Tatar u Deylem kılmış idi. Elf-i kāmīl senesi eñnāsında mengüş-ı Ḥaydarī ve tavķ-ı Ḳalenderī ile diyār-ı Rüm-ı cennet-rüsūma ḳudüm idüp āstān-ı ḥ‘āce-i cihāna rüy-māl ve ‘arz-ı cevāhir-i fażl ü kemāl eyledükde ḥalka-i Ḳalenderī’den bedel ḳılāde-i ‘ināyetlerin gerden-i ümmīdine tavķ ve kisve-i dānişmendāne ile teşrif idüp tarīķ-ı ‘ilme sevķ buyurmışlar idi. El-ḥāletü ḥāzihi⁵ resm-i mu‘tād-ı erbāb-ı isti‘dād üzere devr-i mecālis-i ‘ilm ü ‘irfān ve kūçe-gerd-i zer-i girān-ı taḥķīķ u iķān olup biñ iki tārīḥinde Ḥ‘āce-zāde Mes‘ūd Çelebi Ḥāşekī müderrisi olduğda ḳavābil-i ‘aşrdan Çavuş-zāde ‘Alī Çelebi ve Ḳāmetī Muştafā Çelebi ve Ḳarasili Meḥemmed Çelebi ile yeñi cem‘iyyetlerinde müctemi‘ ve ḳıbāb-ı medrese-i felek-cenāblarında Süreyyā-şıfat mültemi‘ olmuşlar idi. Ba‘dehu Şeh-zāde müderrisi olan Sinān Efendi ḥāfidī Aḥmed Efendi ḥidmetlerine ittışāl ve ḥidmet-i i‘ādelerin ḳılāde-i gerden-i⁶ devlet ü iķbāl idüp biñ üç Cemādiye’l-āḥire’sinde mülāzım ve tarīķ-ı tadrīse ‘āzim olmuş idi. Ba‘dehu bi-ḥasbi’l-mevāsım ba‘z-ı medārisde iḥyā-yı merāsım iderek kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken biñ⁷ on dört Zi’l-ḥicce’sinde Zā‘īfī-zāde yirine Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi virildi. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi ḥāzretleri yirine Ḥaydar Paşa’ya taḥrīķ olındı. Biñ yigirmi Receb’inde Mūsā Efendi yirine i‘dām-ı müderrisīn-i kirām ile benām olan Sinān Paşa Sulṫānī ma‘dūmesi ki Fetḥiyye vīrānelerinden ‘ibāretdür, bunlara daḥı āḥirīn-i güzergāḥ olup sene-i mezbūre Ramazān’ında marāz-ı tḥā‘ūndan irtiḥāl ve zemān-ı ‘ömri ḳaṫ‘-ı peyvend-i ḥāl ü istiķbāl eyledi.

¹ Zemān Efendi:Zemān-ı Naḥcivānī SE

² Saḥīfe-i SE

³ 336b E

⁴ İtdükden şoñra:- SE

⁵ 200a SE

⁶ - SE

⁷ - SE

Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, beḥḥāş ü muḥikḳ, fāzıl-ı müdeḳḳik, efrād-ı fuẓalādan ma’dūd, kāmil ü şāmil-vücūd idi. Cevr-i zemāndan emān ve derd-i fāḳaya dermān bulsa āşār-ı celīle ile nām ü nişān bulmak muḳarrer;

¹ و لابد للزمان ان يتنفس

maẓmūnından ḥişşedār olsa cevāhir-i enfās-ı i’cāz-ıktibāsı ‘ıḳdu’l-le’āl-i gerden-i eyyām olmağa şāyesteter idi.

Fuẓalā-yı iḥvāndan yār-ı cānımız, hem-dem-i germ-ābe vü gülistānımız Şeyḫ Aḥmed Efendi naḳl ider ki “Evān-ı talebemde merḥūmdan *Cāmī* oḳurdum. Ḥilāl-i taḥḳıḳda² ol ḳadar nikāt-ı ğarībe ve mezāyā-yı ‘acībe baş iderlerdi ki iḥātasından niṭāḳ-ı nuṭḳ ‘aciz idi. Ḥadāşet-i sinn muḳteżāsı ile ḥavāşīden istimdād ider, mülāḥaza idüp kendülerden naḳl olunan fevā’idüñ maḥallin su’āl itdüm. Didiler ki ‘Mevlānā, biz bu kitābı cā-be-cā müzākere ve istimā’dan ğayrı üstāddan kemāl-i iz’ān ü itḳān ile on altı kerre oḳumuşuzdur. İḳrā’ itdüğim ḥod ‘add ü iḥşādan bīründür.’ ”

el-Mevlā Meḥemmed (Laṭīf-zāde³)

Devlet-i Selīmiyye’de terk-i keşāfet-i şalşal-ı⁴ vücūd eyleyen Pepegī Laṭīf Efendi’nün maḥdüm-ı nazīfidür. Toḳuz yüz yetmiş dōrt senesinde⁵ ser-ḥadd-i ‘ademden müsāfir ve şubḫ-ı zindeġānisi müsfir olup zebān-ı nükte-sencinden ‘uḳde-i tufūliyyet güşāde ve āyine-i ṭab’-ı leṭāfet-insicāmı mişḳale-i ictihād ile cilā-dāde olduḳda muḥtaşarātı muṭavvele dek kırā’at, ba’dehu resm-i ḳadīm üzere ḥareket eyleyüp Çivi-zāde Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Merātib-i ḥademe-i ‘ilme ḳademe-ber-ḳademe vāşıl ve kırḳ aḳçe ile Pervīz Efendi Medresesi’nden munfaşıl olup biñ yedi Zī’l-ḥicce’sinde Velī Efendi yirine Muşṭafā Paşa Medresesi’ne nā’il oldu. Biñ on bir Ramazān’ında Şems Efendi-zāde yirine Yeñi ‘Alī Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. On iki Şa’bān’ında Ḥışım Yahyā Efendi yirine Şāh Sulṭān pāyesi iḥşān olındı. Biñ on üç Receb’inde Astarıcı Sinān yirine Ḳalender-ḥāne pāyesine terfī’ olındı. On altı Şafer’inde İpekli yirine Şaḥn’a geldi. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında ‘Alī Ḥ’ābī yirine altmış aḳçe

¹ “Zamanın biraz soluklanması, nefes alması gerekir.”

² Takrīrde SE

³ Zāde Çelebi SE

⁴ 343a R1

⁵ 337a E

ile Edrine Dārü'l-ḥadīsi'ne gönderüldi. Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde Karagülmez Efendi yirine Edrine Selîmiyyesi ile rû-yı bahtı ḥandân olup yigirmi bir Cemâdiye'l-âhire'sinde 'Uşşâkî-zâde yirine Medrese-i Süleymâniyye ile vâlâ-mekân olmuş idi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde 'Abdu'l-kerîm Çelebi yirine Yeñişehr kazâsı iḥsân olındı. Ol manşıba Süleymâniyye'den ibtidâ bunlar olmuşdur. Yigirmi iki Ramazân'ında kâzî iken dâ'in-i ecel müteḳâzî olmuş idi. Yirine Riyâzî Efendi ḥazretleri¹ kâzî oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr mekârim-i aḥlâk ile meşhûr, ḥalîm ü selîm, maḥdûm-ı kerîm idi. Ol diyâr ehâlîsi el-ân şenâsında hem-zebân ve du'âsı ile raḥbu'l-lisândur².

el-Mevlâ Meḥemmed (Mehter-zâde Meḥemmed Çelebi³)

“Mehter-zâde” demekle kesb-i 'unvân-ı i'tibâr ve âvâze-i iştihârî bu perdede karar itmiş idi. Evâ'il-i ḥâlinde şît ü şadâ-yı isti'dâdı bülend ve meyân-ı erbâb-ı fazl ü beyânda şehîr-i dânişmend olup Kâf-zâde Feyzullâh Efendi ve Şun'u'llâh Efendi emşâli mevâlî ḥidmetlerinde iştiḡâl, ba'dehu Ḥâce-zâde Efendi âstânesine ittişâl itdükde şeref-i mülâzemetle nâ'il-i evvelîn-i âmâl olmuş idi. Ba'dehu medâris-i 'ilmiyye ile vâşıl-ı me'mûl ve kırk akçe medreseden ma'zûl olup biñ toḳuz Zi'l-ka'de'sinde Şeyḥ-zâde Efendi yirine Kapudan 'Alî Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on üç Cemâdiye'l-âhire'sinde İpekli Meḥemmed Efendi yirine Üsküdâr'da vâkı' Meḥemmed Paşa pâyesin ârâmgâh, biñ on sekiz Muḥarrem'inde Dâvud-zâde Efendi yirine Medrese-i Ḥânkâh'ı penâh eyleyüp sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel'inde Celeb Muşliḥi'd-dîn yirine Şaḥn-ı Semân'ı cilvegâh itmiş idi. Yigirmi bir Cemâdiye'l-âhire'sinde Muḥteşem Rıdvan Efendi yirine Üsküdâr Vâlidesi'ne terfî' olındı. Yigirmi iki Ramazân'ında nây-ı nefesi beste ve bir dem içre a'lâ-yı 'illiyîne peyveste olup ḳâlib-ı ḥâkîsi zîr-i zemîn ve medrese-i maḥlûlesinde Riyâzî Efendi mesned-nişîn oldu.

Merḥûm-ı merḳûm gül-deste-bend-i riyâz-ı 'ulûm, 'ilm ü şalâḥla şîr ü şeker gibi luḫf-ı âmîziş virmiş ve ḥazâ'ir-i nâsûtdan gül-i ma'ârif dirüp ḥadâ'îḳ-ı lâhût ḡoncelerine irmiş, zâhir ü bâḫını ma'mûr, ḳalb ü ḳâlibı nezâhetle meşhûr idi. Hezârân hezâr necm-i ḡisûdâra fâ'izü'l-envâr olan mihr-i sipihr-i şühûd, 'amîmü'l-feyz-i irşâd Şeyḥ Maḥmûd

¹ - SE

² Ol//lisândur:- E

³ Meḥemmed Çelebi:- R1, E

Efendi hazretlerinin nice zemān hizmetlerinde sābit¹-kadem ve ol hālet-i seniyye üzere rū-be-rāh-ı ‘adem olmuş idi. رحمة الله عليه²

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (‘Abdu’llāh-ı Belhī³)

Diyār-ı Hindūstān’dan āheng-i pervāz ve mānend-i piristū miḳrāz-ı bāl-i himmetle kaç-ı menāzil-i dūr u dırāz idüp mānend-i tūṭī-i şeker-ḫā⁴, zebān-ı Rūm ile āšnā olduğda ba’z-ı ‘ulemā hizmetinde kā’im ve H̄āce Efendi hazretlerinden mülāzım olmuş idi. Bıḳā-ı ‘ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı ‘aliyye iderek kırk akçe medreseden ma’zūl iken biñ beş Ramazān’ında Mollā ‘Acem yirine Burūsa’da Ḳazzāz-ḫāne müderrisi oldu. Biñ on ḥudūdında Papas Aḫmed yirine Mollā Yegān Medresesi iḫsān olındı. On iki Zī’l-ka’de’sinde ‘Alī Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Orḫāniyye-i İznīḳ pāyesinde mutaşaddī-i ders ü taḫḳīḳ olmuş idi. On sekiz Şafer’inde Şāfiyeci Muşliḫi’ d-dīn yirine Şaḫn’a geldi. Sene-i mezbūre Rebī’u’l-evvel’inde Bālī Efendi yirine Şām-ı şerīf fetvāsiyla teşrīf olındı. Yigirmi iki Ramazān’ında ḫaber-i vefātı gelüp manşīb-ı fetvā Tāce’ d-dīn Efendi’ye i’ṭa olındı.

Merḫūm-ı mezbūr ‘ilm ü şalāḫ ile meşhūr, resm-i ṭullāb-ı ‘Acem üzere iştiḡāl ve esātīze-i kirāmdan kesb-i kemāl itmiş idi.

el-Mevlā Süleymān (Anṭaliyye Müftisi Süleymān Efendi⁵)

Bu ḫaḳīrūñ ḫāl-i ḫuceste-ḫilālī ve *Hasan Çelebi* merḫūm *Tezkiresi*’nün cilve-sāz-ı şafaḫāt-ı secencel-mişālī olan şā’ir-i ḳarār-dāde, dergāh-ı ‘ālī müteferriḳalarından Nişāncı-zāde Aḫmed Beg merḫūmuñ ḫātem gibi mülk-i yemīni ve terbiyet-kerde-i ḫakkāk-i rāy-ı rezīnidür. Ol maḫdūm-ı şāḫīb-i naẓar, mevlānānuñ levḫ-i cebīn-i ḫālīnde ḫaṭṭ-ı şu’ā’-ı sa’ādet ve ṭab’-ı āyīne-mişālīnde pertev-i envār-ı necābet iḫsās itmekle levāzım-ı isti’dādı i’dād ve ḫidmet-i ‘ilm-i şerīfe ta’yīn eyleyüp ḳayd-ı rıḳdan āzād, ba’dehu ‘aḳd-ı peyvend-i muşāheretle dāmād itmiş idi. El-ḫāletü ḫāzihi mānend-i semend-i rihān, germ-‘inān-ı meydān-ı istiḫḳāk ve tāziyāne-i himmetle ber-güzīde-i sebbāk-ı siyāk olup beyne’l-mevālī mümtāz-ı aḳrān ve müsta’iddān-ı ‘aşr meyānında

¹ 343b R1

² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.” 337b E

³ ‘Abdu’llāh-ı Belhī: ‘Abdu’llāh el-Hindī SE

⁴ 200b SE

⁵ - SE

müşārün-ileyh bi'l-benān olduḡda Şeyhü'l-İslām Şeyhī Efendi hıdmetlerinden mülāzım ve tarīḡ-ı ḡazāya 'āzım olmuş idi. Nice müddet vilāyet-i Anaḡoli'nun mu'azzamāt-ı bilādında vālī ve ḡumḡurāḡ-ı iclālī reşḡ-endāz-ı mevālī olup elf-i kāmīl senesi dāhīl olduḡda medīne-i Anaḡaliyya'da ḡāḡim-i müteḡattim-i istiḡlāl ve müfettiş-i muḡāḡa'āt ü muḡaşşıl-ı emvāl olup kemāl-i nezāhet ü istiḡāmetle meşhūr ve cemāl-i şehāmet ü şalābetle müselleḡ-i cumhūr olmuş idi. Biñ dört tārīḡinde Mışır beglerbegisi olan Ḳurd Paşa mevlānā-yı merḡūmuñ tedbīrinden istimdād için murāfaḡatın murād idüp Manşüre ḡazāsın alıvırmış idi. İki seneden ziyāde āftāb-ı devleti ferr ü ziyāde olmuş idi. Biñ on iki tārīḡinde serdār-ı diyār-ı 'Acem olan vezīr-i mükerrerem ü mufahḡam Caḡala-zāde Sinān Paşa ordu-yı hümāyūn ḡazāsı ile kām-yāb ve bezl-i himmet-i İskenderāne ile Aristū gibi hem-rikāb ḡılımuş idi. Biñ on dört Rebī'u'l-evvel'inde ḡabūl itmeyen Şun'ī Efendi yirine mevleviyyet ile Āmid ḡazāsı 'ināyet olındı. On beş Şafer'inde 'azl olunup manşıbı Vildān-zāde'ye virildi. On altı Şa'bān'ında Velī Efendi yirine Maḡnisa ḡazāsı tevcīh olındı. On yedi Muḡarrem'inde Celālī istīlāsı ile manşıbdan isti'fā eyleyüp selefine muḡarrer ḡılındı. On sekiz Cemādiye'l-āḡire'sinde Medīne-i Münevvere pāyesi ile menşūr-ı¹ iclālī mu'anven ve teşrīfleri alınıp rütbe-i i'tibārı mu'ayyen olduḡdan² sonra 'Ömer Efendi yirine Sire ḡazāsı mesnedḡāh-ı ḡükm ü imzāsı olup ḡazā-yı Bayındır ilḡāḡı ser-bār ve teşrīf-i bālā-püş-i³ ḡil'at-i i'tibār olmuş idi. On ḡoḡuz Receb'inde 'azl olunup Gümişayaḡ Efendi ḡā'im-maḡām-ı ḡükümeti oldı. Biñ yigirmi Receb'inde arpalıḡ tarīḡası üzere manşıb-ı ḡadīmi olan Anaḡaliyya ḡazāsı ile terfīh ve teḡā'üd vazīfesi muḡābelesinde tevcīh olunmuş iken Vezīr-i A'zam Naşūḡ Paşa ta'aşşubı ile yigirmi bir Şa'bān'ında 'azl ü iz'āc olunup zemān-ı teftīşinüñ muḡāsebātın ḡörmek bahānesi ile āstāneye da'vet ve taḡcīl ü ihānete niyyet olunmuş idi. Geldükde defter-i muḡāsebātı şekl-i ḡālī'-i devletmendān gibi beyāz-ı şaḡīḡ ve āmed ü reft-i vücūh-ı ıḡḡā'āt ve⁴ irād ü maşraf-ı envā'-ı idrārātı mutazammın olan defter-i icmālī nāme-i a'mālī gibi beyān-ı ḡayr ü şavābda şarīḡ olmaḡın sāḡa-i himmeti ḡas u ḡāşāḡ-i töhmetden ḡāhir ve berā'et-i zımmeti zāhir olmuş idi. Ba'de ḡazā'i'l-vaḡar vaḡān-ı naḡlīsī olan vilāyet-i ḡamīd'e sefer ḡılıp yigirmi iki Cemādiye'l-ülā'sında Hüdhüd-i rūḡ-ı

¹ 338a E

² 344a R1

³ pāpüş-i E

⁴ - SE

revānı kafes-i tenden āzād ve Süleymān-ı zebān-ı hāli, ¹ ما لى لا ارى الهدد ile feryād iderek² nefes-i vāpesīn ile ber-bād olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü şalāh ile meşhūr, hükümetinde kemāl-i istiğnā vü istikāmetle yegāne ve şarāmet ü vaķār ile müfred-i zemāne idi.

el-Mevlā Muştafā bin Meḥemmed (Cüvānī Efendi) {Cüvānī}

Eyyām-ı cüvānīde taḥşīl-i ‘ilm ü kemāle müdāvīm ve Şeyḥü’l-İslām Bostān-zāde Meḥemmed Efendi ḥazretlerinin ḥidmet-i ‘aliyyelerinde kâ’im olup zemān-ı iftālārında fetvā emānetinden mülāzım olmuş idi. Devr-i menāşīb-ı ‘ilmiyye ve seyr-i merātīb-i semiyye iderek kırk aķçe medreseden munfaşıl iken biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Tulumcı Hüsām Efendi yerine Kılıç ‘Alī Paşa Medresesi i’tā olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde Muḥterem Efendi yerine Kıbrıs fetvāsına naķl olındı³. Qabūl itmeyüp ‘azl ihtiyār idicek biñ toķuz Muḥarrem’inde Şām Müftisi Ma‘rifetu’llāh Efendi ile mübādele-i manşīb itmişler idi. On iki Zi’l-ka‘de’sinde selefi yerine Kıbrıs fetvāsına gönderüldi. On üç Ramażān’ında ‘azl olunup selef-i sālifi Muḥterem Efendi’ye muķarrer kılındı. On dört Zi’l-ka‘de’sinde ‘Alī Beg-zāde Şāh Çelebi maḥlūlinden Kütāhiyye każāsıyla maķzi’l-merām oldı. On altı Zi’l-ka‘de’sinde ma‘zūl ve yerine Baba-zāde Sinānı mevşūl oldı. On sekiz evāḥirinde ḥalefi yerine i‘āde ve manşīb-ı Kütāhiyye’de ķarār-dāde kılındı. On toķuz Ramażān’ında ref⁴ olunup manşībı Toķuz-zāde’ye, ba‘dehu Nevālī-zāde’ye teklīf olunup qabūl itmedükleri⁵ cihetden Babaķuşiođlı’na tevcīh olındı. Yigirmi iki Rebī‘u’l-āḥir’inde Meḥemmed Şādık yerine Bosna Serāyı’na kāzī olmuş idi. Yigirmi iki Zi’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup manşībı Arpacı-zāde’ye teklīf olındı. Qabūl itmeyicek yigirmi üç Cemādiye’l-āḥire’sinde⁶ Nūrī Efendi’ye virildi. Yigirmi altı senesi ḥilālinde Qayşeriyye każası virilüp yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde fāriğ olmađla manşībı Qaşşāb-zāde’ye virildi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ḥuṭām-ı dūnyādan⁷ mürrü’l-fiṭām-ı mergele münfaṭım ve peyker-i vücūdı ‘ālem-i şüretten mużmaḥill ü mün‘adım olmuş idi⁸.

¹ *Kur’ān-ı Kerīm, Neml Suresi, 27/ 20*, “... Hüdhüd’ü niçin göremiyorum ...”

² Feryād iderek: zemzeme-i taḥannün çekerek SE

³ Fetvāsına//olındı: fetvāsı virildi SE

⁴ ‘azl SE

⁵ 201a SE

⁶ Ülāsında SE

⁷ 344b R1

⁸ 338b E

Mevlānā-yı merkūm hissemend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, dervīş-nihād, pāk-i‘tiķād, “Cüvānī” maħlaşı ile şöhret-şī‘ār, basīţçe şī‘ri ve şukūk inşāsına ķudreti var idi. Gūyā ki te’sīr-i maħlaş-ı pertev-efgen şahīfe-i ħālī ve şafħa-i ruħsārı ‘izār-ı ‘azrā gibi naķş-ı ħuţūtdan ħālī, emred ü aţlas ve ehl-i cennet olmasına cerd ü merd olmak ‘alāmeti bes idi.

el-Mevlā ‘Alī (‘Alī Ĥ‘ābī)

Maħrūse-i Burūsa’dan bedīdār ve “Emīr ‘Alī Ĥ‘ābī” laķabı ile şöhret-şī‘ār olmuş idi. Āheng-i tarīķ-ı sa‘ādet-refīķ ve cemmāze-i ‘azīmetin teslīm-i mehār-ı tevfiķ eyleyüp Qāzī-zāde Efendi ħidmetlerinden¹ mülāzım ve ‘azm-i rāh-ı tadrīse cāzim olup ‘azl ü naşb-ı mütelāzım olarak kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken biñ beş ħudūdında elli aķçe ile Mekke-i Mükerrreme’de bir medrese iħsān olunmuş idi. Ba‘dehu āstāneye gelüp mülāzemet iderek biñ on bir Şafer’inde ‘Ömer Efendi yirine Yıldırım Ĥān pāyesine vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Medīne-i Münevvere’de vāķi‘ Sultān Murād Ĥān Medresesi’ne naķl olunup ķabül itmemekle ‘azl iħtiyār eyledi. On üç Receb’inde Ca‘fer Efendi yirine Kızılmuşluk pāyesi tevcīh olındı. On beş Rebī‘u’l-evvel’inde Şun‘ī Efendi yirine Şaħn’a geldi. On altı Şafer’inde Dārū’l-ħadīş-i Edrine Müderrisi Tāce’d-dīn Şaħn’a gelüp bunlar altmış aķçe ile dārū’l-ħadīse gitdi. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında fāriğ olup medresesi ‘Abdu’l-laţīf-zāde’ye tevcīh olındı. On tokuz Şafer’inde Çivi-zāde Efendi yirine Vālide-i Sultān Meħemmed Ĥān Medresesi iħsān olındı. Biñ yigirmi bir Cemādiye’l-āħire’sinüñ yigirmi ikinci günü marāz-ı mevt-i cāngāħ bunlara ta‘ţīl-i a‘zā itdügi gibi ol medrese-i ma‘dūme daħı ilgā olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ħūsn-i ħulķ u şalāħ ile meşħūr, bed-ţālī‘ u nā-kām, mütemessik-i ħabl-i metīn-i ibrām idi. Maħrūse-i Burūsa’da sādāt-ı kirāma olan iħtirāmı görüp hem-şehrīsi Emīr ‘Alī Efendi ecdādı maķābirinde olan levħ-i mezārda “es-seyyid fülāne’d-dīn” ‘unvānın bulup da‘vā-yı siyādete sened ķılmağla sā’ir sādāt-ı kirām işbāt-ı² müdde‘āda ibrāz-ı şecere itdükleri gibi anlar iħķām-ı ‘imād-ı³ ‘amūdu’n-neseb eşnāsında izħār-ı ħücre ķılduğın görüp bunlar daħı روى الرجل الصالح يراها او يرى له⁴ ħadīş-i şerīfine iķtidā eyleyüp ‘ālem-i ħ‘ābda ol neseb-i

¹ Efendi ħidmetlerinden:Efendi’den SE

² - SE

³ - SE

⁴ Hadīs-i Şerīf “Salih bir şahsın gördüğü güzel rüya nübüvvetin kırk altıda biridir.” *Buhārī, Ta‘bir, 3; Müslim, Rüyâ, 1.*

şerîfe intisâbı cilve-sâz-ı mir'ât-ı hayâl olmağla bir seher ezhar-ı bahâr gibi h'âbdan bîdâr olduğda mânend-i günbed-i eşcâr, destâr-ı sebz ile âşikâr ve "H'âbî" lakabı ile şöhret şî'âr olmuş idi.

el-Mevlâ 'Alî ('Alî-i Mağribî¹)

Diyâr-ı Mağrib'den zühür ve 'arâ'is-i hacle-i 'ilm ü² 'irfâna bezl-i nefâ'is-i mühür idüp mâh-i şeb-ârâ gibi taşşil-i kemâl ve ihrâz-ı gâyet-i merâtib-i istihâl itdükde diyâr-ı Rûm'a sefer ve 'ulemâ-yı 'izâmdan iktisâb-ı feyz-i nâzar kılup ba'z-ı mevâliden mülâzemet şerefine nâ'il ve *Hâşiye-i Tecrîd* ve *Miftâh* medreselerine vâsıl olup Cezâ'ir-i Ğarb ve Trablus kazâları ile mağzi'l-merâm, ba'dehu 'ilâve-i medrese ve iznün bi'l-iftâ ile mazhar-ı ikrâm olup âstâneye geldükde medresesine dâhil hükmi virilüp biñ yigirmi iki³ Ramazân'ında Ebu's-su'üd-zâde Efendi hazretleri yerine taħille tarîkı ile Şah'n'a uğrayup mevleviyyet ile Tûnus kazâsı 'inâyet olındı. Huşul-i gâyet-i merâm, defter-i 'ömrine muqaddime-i hitâm olup vâsıl-ı mağâm-ı hükümet olduğdan soñra⁴ sene-i mezbûre evâhîrinde riħlet eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, kütüb-i celîleye mâlik, tarîkat-ı 'aliyye-i şulehâya sâlik idi.

el-Mevlâ Meħmed bin Ğayre'd-dîn (Burûsalı Mu'îd-zâde⁵ Efendi)

Maħrûse-i Burûsa'dan bedîdâr ve "Mu'îd-zâde" demekle qarîn-i iştiħâr olmuş idi. Tarîk-ı 'ilmde tehyi'e-sâz-ı levâzım ve H'âce Sa'de'd-dîn Efendi'den mülâzım olup cenâb-ı mevlevî ile 'akd-ı peyvend-i muşâheret ve hemşirelerin tezevvüc itmekle kesbi pâyeyi 'izz ü rif'at kılmış idi. Ba'dehu mânend-i Bircîs fezâ'il-enîs, pey-der-pey⁶ tekye-zen-i mesned-i tadrîs olarak kırk aqçe ile Burûsa'da Qadrî Efendi Medresesi'nden ma'zûl iken tokuz yüz toksan yedi Zi'l-ħicce'sinde fevt olan Ahî-zâde Hasan Çelebi yerine Üsküdâr'da Meħmed Paşa Medresesi i'tâ olındı. Toksan tokuz Zi'l-ħicce'sinde Fenârî-zâde Maħmûd Çelebi yerine Burûsa'da Yıldırım Hân pâyesi iħsân

¹ 'Alî-i Mağribî:Mağribî 'Alî Efendi SE

² 'ilm ü:- SE

³ 345a R1

⁴ 339a E

⁵ Burûsalı Mu'îd-zâde:Mu'îd-zâde R1, E

⁶ Pey-der-pey:- E

olındı. Biñ dört Receb’inde taħille-i Şahñ tarīkası üzere Toķuz¹ Meħemmed Efendi yirine altmış aķçe ile Murādiyye’ye terfī’ olındı. Ba’dehu pāye-i mevleviyyet i’tibārı ile ķadri bülend ve ķayd-ı ħayātla ser-rişte-i iķbālī ebed-peyvend ķılındı. Ol ħāl üzere güzārende-i evķāt ve sübħa-şümār-ı enfās-ı ħayāt iken biñ yigirmi üç Şafer’inde vefāt idüp medrese-i maħlūle Tāce’d-dīn Efendi’ye gül-deste-i destār-ı mübāhāt oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāħ ile meşhūr, dağdağa-i umūr-ı ‘āmmeden ġāfil, vazā’if-i mü’tālā’a vü ‘ibādete müştāġil idi. Ĥālā maħdūm-ı mükerrerleri Şām ķazāsından munfaşıl, medrese-i mezbūreye ber-vech-i teķā’üd mutaşarrıf, maħdūm-ı ehl-i fazl² ü kemāl ve lā’iķ-ı şadr-ı cāħ ü celāldür.

el-Mevlā Ĥalīl (Manav Ĥalīl)³

‘Alā’iyye diyārından ‘aks-endāz-ı şafħa-i mir’āt-ı şühūd ve cilve-sāz-ı çemen-i şuffe-i vücūd olup ādāb-ı taħşīl-i ‘ilm ü ‘irfānı mürā’ī ve isāle-i zülāl-i fazl ü beyān ile izāle-i çirk-i cehl ü nā-dānīye sā’ī olmağla taħşīl-i ‘ulūm ve devre-i medāris-i erbāb-ı rūsūm iderek Vālide müderrisi iken Şun‘u’llāħ Efendi ħidmetlerine vāşıl ve tevzī’lerinden Şeyhü’l-İslām Zekerıyyā Efendi ħazretlerinün şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmış idi. Ba’dehu aħz-ı medāris ve ‘aķd-ı mecālis iderek kırķ aķçe medreseden munfaşıl⁴ iken biñ on beş Şa’bān’ında Yeñi İbrāħīm Paşa Medresesi’ne vāşıl oldı. On toķuz Muħarrem’inde İmām-zāde yirine Muştafā Paşa Medresesi’ne taħrīk olındı. Biñ yigirmi Ramazān’ında merħūm Meħemmed Zemān maħlūlinden Sinān Paşa Sulţānī pāyesine terfī’ olındı. Yigirmi iki Muħarrem’inde Mūsā Efendi yirine Ķapluca pāyesine naķl olındı. Ol ħāl üzere iken⁵ yigirmi üç Şafer’inde gülü-feşārī-i mergle beste-dem ve ġavᵗa-ħor-ı deryā-yı ‘adem olup medresesi teķā’üd tarīķı ile Ķābil ‘Alī’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm ‘ilm ü şalāħ ile mevsūm, ħasenü’l-aħlāķ u şāfi-fu’ād, müselleme-i nezīhü’l-lisān ü pāk-i’tiķād idi.

el-Mevlā Meħemmed (Za’īfī-zāde)

¹ Toķuz-zāde SE

² 201b SE

³ SE’de nisbe bulunmamaktadır.

⁴ ma’zül SE

⁵ İken biñ SE

Ža‘īfī Efendi merhūmuñ maħdūm-ı zarīf ü naħīfidür. İ‘māl-i sermāye-i isti‘dād ve levāzım-ı tarīk-ı ‘ilmi i‘dād eyleyüp H̄‘āce Sa‘de‘d-dīn Efendi ħıdmetlerinden mülāzemetle ber-murād olmış idi. Medāris-i mūte‘addidede ifāde-i fūnūna meşğūl ve kırk aqçe medreseden ma‘zūl olup biñ tokuz Receb’inde Şeyħ-zāde yirine Kürkcibaşı müderrisi olmış idi. On iki Cemādiye‘l-ülā’sında¹ Zekerıyyā-zāde yirine H̄cācī Ḥasan-zāde Medresesi’ne taħrīk olındı. On dört Zī‘l-ħıccesinde Bülbül-zāde Efendi yirine Muştafā Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’nde² seccāde-nişīn-i ders ü taħkīk oldı. On altı Zī‘l-ħıccesinde merhūm Ḥüsām-zāde maħlūlinden Fetħıyye-i Meħemmed Paşa ħāricine terfī‘ olındı. On sekiz Rebī‘u‘l-āħır’inde Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yirine İsmihān Sultān pāyesine pīrāye-bend oldı. Yigirmi iki Muħarrem’inde Taş Çelebi yirine Şaħn’a geldi. Sene-i mezbūrede icāzet ile ħacca gidüp yigirmi üç Şafer’inde ħaber-i intikālī vāşıl ve medrese-i maħlūlesine Tokuz-zāde Şeyħī Çelebi nā’il oldı.

Merhūm-ı merķūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, şalāħ u taqvası müselleme, zūhd ü inzivāda müfred-i³ ‘ālem idi.

Ža‘īfī: Pederi Ḥasan Ža‘īfī hilāl-i za‘īf-timşāl gibi tenvīr-i muqaddimāt-ı kıl ü kıl ve Karasili Ḥasan Efendi ħıdmetlerinden istifāza-i fażl ü kemāl idüp mülāzemet ve medrese ile nā’il-i āmāl olduqdan soñra kırk aqçe medreseden ma‘zūl iken Rüstem Paşa āstānesine istīnādı olmağın medrese-i celilelerin iħsān itmiş idi. Meşreb-i fenādan ħişsedār olmağla ‘uzlet ü ħumūl iħtiyār idüp teķā‘ūd vazīfesi ta’yīn olındı. Tokuz yüz seksan ħudūdında eyyām-ı ħayātı encāma yitürdi.

Merhūm-ı mezbūr rütbe-i şöhretten mehcūr olmağın⁴ ħadış-i menķabesi ta‘zīf olunmamağ-ıçün seyr-i ħalbe-i evşāfında kümeyt-i ħāme tevķīf olındı.

Ža‘īfī-i Diger {Ža‘īfī}: Bir Ža‘īfī dağı Kıraçovalıdır. Nāmı Pīr Meħemmed’dür. Müftü ‘Alī Efendi’den mülāzım olup devr-i merātib ve aħz-ı menāşib ile İznīk’de elli aqçe müderris olduqdan soñra teķā‘ūd iħtiyār itmiş idi. Seksan ħudūdına dek⁵ ħayātında idi. ‘*Āşık Çelebi Tezkiresi*’nde mezkūr ve ba‘z-ı eş‘ār-ı laṭīfe-gūnesi meşūrdur.

¹ 345b R1

² 339b E

³ Maķbūl-i SE

⁴ - SE

⁵ ħudūdına dek:ħudūdında SE

el-Mevlā Dervīş Mehemmed (‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi¹)

Tercemesi mürür iden ‘Abdu’l-cebbār Efendi merhūmuñ maḥdūm-ı fezā’il-güsteri ‘Abdu’l-cebbār-zāde Dervīş Efendi ḥidmetleridür. Cedd-i māderīleri tenvīr-i müdde‘ā-yı ehl-i yaḳīn iden Şeyḫ Burhāne’d-dīn Efendi’dür ki suṭūr-ı süllem-nihād ile taḥḳīk-ı merātib-i ‘aliyyelerine vuşul, mümkinü’l-ḥuşul olmaduđı bālāda beyān olinmuşdur. Şāḫibü’t-terceme bezl-i sermāye-i sa’y-i bī-kerān ve kesb-i pīrāye-i envā’-ı fażl ü beyān kı lup mecmū’a-i ma‘ārif-i bī-ḥisāb ve mażhar-ı manzūme-i

هر چه ميخواهی درویش می یاب²

olduğda ‘azm-i şahrā-yı dūr-ı pehnā-yı tarīk ve seyr-i menāzil-i ders ü taḥḳīk idüp ḥāce-i destgāh-ı ‘izzet ü cāh ‘Atā’u’llāh Efendi āstānesin qarārgāh eyledükde nünūme-nümā-yı cevāhir-i fezā’il ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. Ba‘dehu kaṭ‘-ı nişib ü firāz-ı rāh-ı tadrīse āgāz ve seyr-i menāzil-i dūr u dirāz iderek kırk aḳçe ile Silivri Medresesi’nden munfaşıl iken toḳuz yüz toḳsan dōrt Rebī’u’l-evvel’inde ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Elf-i kāmīl Muḥarrem’inde selef-i sālifi³ yirine Zāl Paşa Sulṭānī pāyesine terfī‘ olındı. Biñ üç Cemādiye’l-āḫire’sinde Ṭayyib-zāde Efendi⁴ yirine Şaḫn-ı Semān’a zīver virdiler. Biñ dōrt Cemādiye’l-ülā’sında Nişāncı-zāde⁵ yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olındılar. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ḥālā şeyḫü’l-İslām, müşkil-güşā-yı enām olan⁶ Yaḫyā Efendi ḥazretleri yirine Üskūdār’da vāḳi‘ Vālide Sulṭān Medresesi⁷ menşūr-ı iclāllerine ‘unvān oldı. Biñ altı Şa‘bān’ında Zeyne’l-‘ābidīn Efendi yirine Yeñişehr ḳazāsına revnaḳ-ı tāze virdiler. Biñ yedi Şevvāl’inde ‘azl olınup selefleri i‘āde olındı. Biñ sekizde Kefeli Ḥüseyn Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı müyesser oldı. Biñ on Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl⁸ olınup yirlerine Ḥaleb’den Ḳara Çelebi-zāde Efendi naḳl olındı. Biñ⁹ on iki Şevvāl’inde Rūmili şadāretinden naḳl olunduğda gitmeyüp fāriğ

¹ Çelebi SE

² “Dervīş ne istiyorsa elde etti.”

³ Selef-i sālifi:selefi R1, E

⁴ Āḫiresinde//Efendi:ülāsında Nişāncı-zāde SE

⁵ Nişāncı-zāde:Ṭayyib-zāde Ehlī Efendi SE

⁶ - SE

⁷ 346a R1

⁸ 340a E

⁹ - R1, E

¹⁰ Olunduğda//olan:olınan SE

Dāmād Efendi yerine Mekke-i Mükerrerme kazâsıyla ber-murād oldılar. On dört Cemâdiye'l-âhire'sinde¹ ref' olunup² yirlerine Aydınî Ca'fer Efendi terfî' olındı. Hîn-i kufülde Mısr Kazîsi Tursun-zâde 'Abdu'l-bâkî Efendi'nüñ kevkeb-i hayâtı üfûl itmegin ol 'aşrda Mısr beglerbegisi bulunan Yemenli Hasan Paşa biñ on beş Ramazân'ında bunları mesned-i hükümetde şadr-nişîn idüp âstâne-i sa'âdete 'arz u recâ eyledükde temkîn olındı. On yedi Cemâdiye'l-ülâ'sında 'azl olunup Bahşî Efendi câ-nişîn-i hükümetleri oldı. Biñ yigirmi bir³ Şa'bân'ınun selhinde Kara Çelebi-zâde Efendi yerine hâkim-i dârü's-salţana oldılar. Yigirmi iki Cemâdiye'l-âhire'sinde vazîfe-i emşâlle müteķâ'id ve yirlerine Seyfî-zâde Efendi müteşâ'id oldı. Yigirmi üç senesi hilâlide intikâl ve dârü'l-üns-i kudse irtihâl⁴ eyledi.

Mollâ-yı merķûm deryâ-yı güher-rîz-i 'âlem-i⁵ 'ulûm, kā'idü'l-ceys-i a'lâm-ı ricâl, ser-defter-i aşhâb-ı fazl ü kemâl, efrâd-ı 'ulemâdan ma'dûd, ferîde-i şadef-i vücûd idi.

Âsar-ı celîlelerinden *Hidâye*'ye şerhi ve şürûh-ı *Miftâh* ve havâşî-i *Tecrîd*'e hezârân hezâr dahl ü cerhi vardır. Anaţolı şadri iken Mollâ Aĥmed Efendi'nüñ meclis-i imtiĥânında iĥrâz-ı rehîne-i imtiyâz itmişler idi. Şeyhü'l-İslâm Zekerîyyâ Efendi ĥazretlerine dāmād olmaĥla *Şadru's-şerî'a* ve *Miftâh*'a ta'lîķ buyurdıkları havâşî-i şerîfeyi beyâz ü tedvîn ve mecâlîs-i 'ulemâya tuĥfe-i güzîn itmişlerdür.

el-Mevlâ Aĥmed (Seyfî-zâde Viĥvîĥek Efendi)

Zikri sebķ eyleyen Seyfu'llâh Efendi'nüñ cevher-i şemşîr-i vücûdı ve pertev-i kevkeb-i zât-ı mes'ûdıdur. Toķuz yüz yetmiş ĥudûdında ufuk-ı şühüddan tâli⁶ ü bâriķ ve maţla'-ı sa'âdetden sâti' u şarıķ olmış idi. Ĥavşala-i isti'dâdı miķdârı ĥişşe-i 'ilmiyyeyi iĥrâz ve şeh-bâl-i himmetle evc-i burc-ı ma'âlîye pervâz eyleyüp Ĥ'âce Sa'de'd-dîn Efendi ĥidmetlerinden mülâzemetle bekâm ve ibtidâ otuz aķçe ile Kestel Medresesi'nde bülend-maķâm olup ba'dehu kırķ aķçe ile Tûĥî Laţîf Medresesi'ne vâşıl ve toķuz yüz toķsan beş Rebî'u'l-evvelâ'sında teraķķî ile ĥâric rütbesine nâ'il olmış idi. Toķsan toķuz Muĥarrem'inde Bâbü's-sa'âde Ağası Ėazanfer Aĥa medrese-i cedîde inşâ

¹ Ülâsında SE

² 202a SE

³ - SE

⁴ isti'câl SE

⁵ - SE

⁶ lâmi' SE

eyledükde ibtidâ bunlara i'tâ olındı. Elf-i kâmil Ramazân'ında veliyyü'n-ni'am, 'aliyyü'l-himem, hâlâ mesned-efrüz-ı şeyhü'l-İslâm olan Yahyâ Efendi hazretleri yirine Hâşekî pâyesine terfî' olındı. Biñ iki Cemâdiye'l-âhire'sinde selef-i bâhirü's-şerefleri yirine Şah'n-ı Semâniye'ye hürâm itdiler. Biñ üç Cemâdiye'l-ülâ'sında Sinân Efendi hâfidi Aḥmed Efendi yirine Şeh-zâde Sultân Meḥemmed Hân Medresesi ile 'unvân bulup sene-i mezbûre Şa'bân'ında Bostân-zâde maḥdûmı¹ Meḥemmed Efendi² yirine Süleymâniyye rütbesi ile vâlâ-mekân olup biñ sekiz Receb'inde Memik-zâde yirine Hâkâniyye-i Vefâ'da şadr-nişîn-i ifâde, biñ toḡuz Zi'l-ka'de'sinde selef-i sâlifî maḥlûlünden Vâlide-i Cedîde Medresesi'nde qarâr-dâde kılındılar. On iki Cemâdiye'l-âhire'sinde veliyyü'n-ni'am-ı sâbıku'l-beyân yirine Edrine ḡazâsı iḡsân olındı. On üç Şafer'inde 'azl olunup İmâm Dâmâdı Şeyhî Efendi câ-nişîn-i hükümetleri oldı. On beş Şafer'inde Ḳara 'Abdu'r-raḡman Efendi yirine Burûsa ḡazîsi oldılar. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında munfaşıl ve manşıb-ı merḡûma 'Azmî-zâde Efendi vâşıl oldı. Yigirmi iki Cemâdiye'l-âhire'sinde 'Abdu'l-cebbâr-zâde Efendi yirine İstanbul³ ḡazâsına fâ'iz oldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında ref' olunup Bostân-zâde Yahyâ Efendi hâkim-i dârü's-salḡana oldılar. Ba'de müddetin yesire mesire-i cinâna cân atup ḡa'ir-i ḡudsî-i rûḡı 'azm-i âşiyân-ı ḡadîm ve seyr-i riyâz-ı dârü'n-na'im eyledi. Ḳaraman ḡurbında pederleri türbesinde medfûndur. Ta'miye ḡarîḡı ile târiḡ-i vefâtıdur:

Ser-i bâli şikest olinca didüm

Veyḡek iy Viḡvıḡek vefât itdüh (1022)

Mevlânâ-yı mezbûr mülâyemet ü nu'ümet ile meşhûr, ḡasenü'l-aḡlâḡ u maḡmûdu'l-ḡiḡâl, şayḡal-keş-i silâḡ-ı şalâḡ-ı ḡâl, kelimâtında ḡayr-ı vâḡi'i ḡâlib, da'vâ-yı kerâmetle devlet-i dünyâyı câlib idi. Bu bâbda ḡarâ'ibine nihâyet ve 'acâ'ibine ḡadd ü ḡâyet⁴ yoḡdur.

el-Mevlâ Hüseyin (Paşa-zâde⁵) {Ḥasîbî}

¹ - SE

² 346b R1

³ 340b E

⁴ Nihâyet//ḡâyet:ḡâyet ve 'acâ'ibine nihâyet SE

⁵ Zâde Efendi SE

Budin beglerbegisi olan Güzelce Rüstem Paşa'nun maḥdūm-ı¹ ferḥunde-aḥteri ve Şadr-ı A'zam Ayās Paşa'nun ferzend-i duḥteridür. "Ḥasībī" maḥlaşı ile meşhūr ve *Tezkiretü's-su'arā* da meşhūrdur. Kırk aḳçe vazīfe ile dergāh-ı 'ālī müteferriḳalarından iken ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme raḡbet ve i'dād-ı levāzım idüp 'azīmet itmişler idi. 'Ulemā-yı 'aşrdan Bostān-zāde Efendi ḥidmetlerine ittişāl, ba'dehu Ebu's-su'ūd Efendi āstānesinde devlet ü iḳbāl ḳılup seksan iki tārīḥinde şeref-i mülāzemetlerine nā'il ve pes-mānde-i mā'ide-i 'ināyetlerine vāşıl olmuşlar idi. Seksan yedi Şa'bān'ında Mu'arrif-zāde yirine ibtidā Muştafā Paşa Medresesi'ne şeref-baḥşā oldılar. Ṭoḳsan iki Şevvāl'inde Subaşı-zāde² yirine Zāl Paşa Sulṭānī pāyesine pīrāye şaldılar. Ṭoḳsan altı Cemādiye'l-āḥire'sinde Mu'arrif-zāde yirine Şaḥn-ı Semān'a ḳadem-i himmet ḳodılar. Ṭoḳsan sekiz Zi'l-ḳa'de'sinde Kethudā Muştafā Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm³ Medresesi'yle tekrīm olındılar. Ṭoḳsan ṭoḳuz Rebī'u'l-āḥir'inde Medīne-i Münevvere pāyesiyle teḳā'ūd iḥtiyār eyleyüp vazīfelerin ḥazīne-i Mıṣr'dan ta'yīn ve 'alīk u cerāye ile daḡdaḡa-i ma'aşdan emīn itmişler idi. El-ḥāletü hāzihi vaṭan-ı aşliye ve yārān-ı kadīme vedā' idüp Mıṣr-ı Ḳāhire'ye 'azīmet ve ol diyār-ı celīlü'l-āşārda ṭarḥ-ı binā-yı⁴ iḳāmet eyledi. El-ḥaḳḳ ṭarīḳ-ı 'ilmūn resm-i bī-ma'nā vü ḳālīb-ı fersūdeden 'ibāret olduḡına dīde-i 'ibretle nigāh ve nifāḳ-engīzān-ı ebnā-yı zemānuñ şoḥbet-i i'tibāriyyelerinden⁵ istinkāf ü istikrāh idüp bāzīceḡāh-ı cihānda izḥār-ı zekā ve zebān-ı ḥāl-i ferḥunde-maḳāli maẓmūn-ı beyt-i meşhūrı edā itmiş idi:

Ḳadīmī āşinālardan görüp bīḡānelik resmin⁶

Vefā ümmīdine bīḡānelerle āşinā oldum

Nice yıllar kemāl-i şervet ü kām-rānī ile güzārende-i eyyām-ı zindeḡānī olup biñ yigirmi üç tārīḥinde müddet-i 'ömri encāma ve āftāb-ı ḥayātı maḡrib-i şāma yitürdiler.

Ḥüseyn Efendi'nün olsun maḳāmı dārü's-selām (1023)

tārīḥ-i intiḳālleridür.

¹ Ferzend-i SE

² - E

³ Selīm-i Ḳadīm:Selīm R1, E

⁴ - SE

⁵ 347a R1

⁶ 202b SE

Mevlānā-yı merķūm maħdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ehl-i ‘ilm ü dāniş, ķurretü’l-‘ayn-ı erbāb-ı bīniş, ĥakkāk-i cevāhir-i menşūr u manżūm, bī-bāk-i nevādir-i manţūķ u mefhūm, ĥasenü’l-aĥlāk, tayyibü’l-a‘rāk, gülistān-ı debistān-ı nezāhetüñ¹ serv-i āzādesi, mecmū‘-ı maĥāsinde müfred-i ‘aşruñ paşa-zādesi idi. Mışr-ı Ķāhire’de ĥāneleri mecma‘-ı ‘ulemā vü şu‘arā ve kārgāh-ı tarĥ-ı tāze-i şi‘r ü inşā, erbāb-ı ũab‘a cān ü dilden ‘āşık, ğurebā vü dervīşāna eb-i müşfik, maķşad-ı ricāl, maĥatţ-ı riĥāl idi.

Rengīn mu‘ammāları ve üstādāne luĝazları vardır. Mışr’a ğitdükleri eşnāda Ğazālī tarzında diyār-ı Rūm’a bir manżūm mektūb ğöndermişlerdür. Ğāhī mecmū‘alarda ğörilür. Bu ebyāt nuĥbe-i eş‘ārıdır²:

İtlerüñle beni kūyuñda ‘adüvv ũaşa ũutar
İrdüĝine irür ü irmedüĝine ũaş atar

Ve lehu³

Sīneme gelmedi⁴ oĥuñ bir kez
Ğöñüle⁵ ĝirmenüñ yolın bilmez

[Ve lehu]

Ĥarāb oldı yatur seng-i melāmetden dil-i ‘āşık
‘İmāret ķıl esrüge ĥalmasun şāhum bozık yazık

[Ve lehu]

Lā’iķ degül ol dāmen-i pāke ola vāşıl
Kūteh gerek el-ķışşa begüm dest-i erāzil

[Ve lehu]

¹ Debistān-ı nezāhetüñ:debistānuñ SE

² 341a E

³ Ve lehu:- E

⁴ Ğirmedi SE

⁵ Ğöñlüme E

Åh kim ta‘bîr olınmaz gördüğüm miñnet¹ benüm
Yalıñuz künc-i belâda çekdüğüm zañmet benüm

el-Mevlâ Şun‘u’llâh (Yalvacı Şeyh-zâde Kara Şun‘î Efendi²) {Şun‘î}

Vilâyet-i Hamîd dâhilinde “Yalvac” nâm kaşabadan bir şeyh-i kerîmüñ ‘ıķdu’l-le’âl-i ensâbına miyâne-bend-i gevherîn-revâc ve dürretü’t-tâc-ı ibtihâcdur. “Şun‘î” mañlaşı ile şöñret-şi‘âr ve tamğa-zen-i perniyân-ı eş‘âr olmışlar idi. Toķuz yüz altmış târîhinde hâme-i şun‘-ı Rabbânî naķş-ı şaħîfe-i vücûd ve pertev-efrûz-ı levha-i şühûd itmiş idi. Taħşîl-i ‘ulûm-ı nâfi‘aya iştiğâl ve kibrît-i şu‘â‘-ı başarî ile çerâğ-ı dil ü cânını iş‘âl idüp tarîķ-ı erbâb-ı isti‘dâda ‘âzim ve şadr-ı ‘âlî-ķadr Bahâ’e‘d-dîn-zâde Efendi‘den mülâzım olmuş idi. Ba‘dehu medâris-i ‘ilmiyyede kaķ‘-ı menâzil iderek kırķ aķçe ile Başcı İbrâhîm Medresesi‘nden munfaşıl³ iken biñ dört Şafer‘inde vâķi‘ Egri seferinde Anaķolı şadrı olan H‘âce-zâde Meħemmed Efendi‘nüñ nażar-ı iltifâtına nâ‘il ve tezkirecilik ĥidmeti ile ser-bülend-i emâsil olup biñ beş Rebî‘u’l-evvel‘inde Yavuz Efendi yirine Maħmûd Paşa Medresesi‘ne vâşıl olmuş idi. Biñ on Muħarrem‘inde Ĥasan Efendi yirine Edrineķapusu‘nda Mihrümâh Sultân pâyesini câygâh idüp on bir Şa‘bân‘ında ba‘z-ı aşħâb-ı⁴ devlet ta‘aşşubı ile⁵ Yoķyoķ Muşliħi‘d-dîn yirine Üçşerefeli Medresesi‘ne tebdîl, selevi bunlaruñ yirine naķl ü taħvîl olunmuş idi. Sene-i mezbûre Ramazân‘ında Mollâ Aħmed-zâde Efendi ĥazretleri⁶ yirine Ĥâşekî pâyesine terfî‘ olındı. On iki Zî‘l-ķa‘de‘sinde ‘Alî Beg-zâde Şâh Efendi yirine Şaħn‘a geldiler. On dört Rebî‘u’l-evvel‘inde İsmâ‘îl Efendi yirine Āmid ķazâsı tevcîh olındı. Ķabûl itmemekle ‘azl ihtiyâr eyledi. Sene-i mezbûre Zî‘l-ķa‘de‘sinde merħûm Cenâbî-zâde maħlûlinden tekrâr Şaħn müderrisi oldılar. On beş Rebî‘u’l-âħir‘inde Şerîf-i Şirvânî yirine Üsküdâr Vâlidesi‘ne⁷ varup sene-i mezbûre Şa‘bân‘ında taħille tarîķı ile Aħî-zâde Yaħyâ Çelebi yirine Süleymâniyye‘ye uğraduķdan soñra Şücâ‘ Efendi yirine Yeñişehr ķazâsı ile maķzi‘l-merâm oldılar. On yedi Muħarrem‘inde ‘azl olup Ĥışım Yaħyâ Efendi ta‘ķîb eyledi. On toķuz Rebî‘u’l-âħir‘inde Ayâşî Aħmed Efendi‘nüñ def‘a-i sâniyesi yirine

¹ SE‘de “miñnet” ve “zañmet” kelimeri birbiriyle yer değıştirmiştir.

² Yalvacı Şeyh-zâde Kara Şun‘î Efendi:Şun‘î Efendi R1, E

³ ma‘zûl SE

⁴ aşħâb-ı ağrâz-ı SE

⁵ Mihrümâh//ile:- R1

⁶ Efendi ĥazretleri:- SE

⁷ 347b R1

Ḥaleb-i Şehbā kazāsı¹ cilvegāh-ı eşheb-i ikbālleri kılındı. Biñ yigirmi Şa‘bān’ında ref‘ olunup maḳām-ı ḥükümetlerine Nişāncı-zāde terfī‘ olındı. Yigirmi üç senesi ḥilālinde² meflūcen intikāl ve dārü’l-üns-i ḳudse isti‘cāl eyleyüp Keskin Dede Mezārıḡı’nda defn olındı.

Mervīdür ki pederleri altmış üç yaşında intikāl ideceklerini işāret ve sinn-i nebevīye vuşul ile beşāret itmişler imiş.

Mevlānā-yı merḳūm āzīn-bend-i şehristān-ı ‘ulūm, şı‘r ü inşāda māhir, eş‘ār-ı dil-āvīzi reşk-endāz-ı silkü’l-cevāhir, kazāsında ḥākim-i ḥāsım, zīver-i maḥāfil ü maḥākim, merd-i şāḥib-i vücūd, fuḥul-i ‘ulemādan ma‘dūd idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Ḳaragülmez Efendi³)

“Ḥācegī-zāde Dāmādı” demekle mezkūr ve “Ḳaragülmez” laḳabı ile meşhūrdur. Aḥker-i nīm-süz-ı vücūd⁴ düdmān-ı Ḳaraman olan belde-i Ḳonya’dan zuhūr ve enfās-ı himmet-i üstād ile şu‘le-i isti‘dādı istifāza-i nūr idüp bütīmār gibi dā’imā murāḳıb u maḥzūn ve sünbül-i ma‘zül-şıfat perīşān-ı efkār-ı gūn-ā-gūn olmaḡın laḳab-ı mezbūr şıfat-ı kāşife-i ḥālī ve pertev-i sevād-ı nokḡa-i bāli olmuş idi. Tarīḳ-ı ‘ilme sevḳ-ı rāḥile-i ‘azīmet ve Çivi-zāde Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp pāye-ber-pāye sermāye-i cāhdan taḥşil-i vāye iderek kırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ dört Zi’l-ḥicce’sinde Seyyidī-zāde yirine Dāvud Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ ḡokuz Cemādiye’l-ūlā’sında Ğazālī-zāde yirine Edrine’de Ḥalebiyye pāyesine naḳl olunup ḳabūlden isti‘fā idicek Cemādiye’l-āḡire’de ‘Abdī Efendi yirine Burūsa Sulḡāniyyesi’ne terfī‘ olındı. On üç Receb’inde Murād Efendi birāderi Ca‘fer Efendi yirine taḡille olınan Ḳaraca⁵ Aḡmed yirine Şaḡn’a geldi. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde ḡadr-ı aşḡāb-ı devlet ve kīn-tūzī-i dehr-i şīrāne-şavlet ile Şaḡn müderrislerinden⁶ Şun‘ī Efendi’ye Diyārbekr ḥükümeti, bunlara Şibr Efendi yirine Ḳonya kazāsı tevcīh olunduḡda ba‘z-ı sitem-zarīfler bu mışrā‘ı dimişler idi:

Ḳara Şun‘ī ḳara Āmid Ḳaragülmez Ḳaraman

¹ kazāsı ile SE

² dāḡilinde SE

³ Ḳaragülmez Efendi:Ḥācegī-zāde Dāmādı Ḳaragülmez Meḥemmed Efendi SE

⁴ 341b E

⁵ Ḳara SE

⁶ 203a SE

Kabul itmeyüp ‘azl ihtiyar eylemekle sene-i mezbure Cemadiye’l-ahire’inde Sarı Muşlihi’ d-din yirine Edrine Bayezidiyyesi’ne vasil olup on altı Şafer’inde Istanbuli ‘Ali Efendi yirine belde-i mezbure Selimiyyesi’ne na’il olmuş idi. Sene-i mezbure Cemadiye’l-ula’ında ‘azl olup medresesi Hışım Yahya Efendi’ye virilüp mah-ı Zi’l-ka’de hilalinde halefi yirine tekrâr i’ade olunmuş idi. On yedi Zi’l-ka’de’inde İsmâ’il Efendi yirine Bağdad-ı dâru’s-selâm kazâsı ile ikrâm olındı. On dokuz Reb’u’l-evvel’inde ¹ ‘Arab Sinân Efendi yirine Diyârbekr kazâsına nakl olındı. Yigirmi Şa’bân’ında ‘azl olup manşıbı Kec-dehân Efendi’ye ihsân olındı. Yigirmi iki Cemadiye’l-ula’ında ‘Uşşâkî-zâde Efendi yirine Haleb kazâsı ile na’il-i maṭlab olmuş idi. El-hâletü hâzihi şeb-i târik-i baht-ı siyâhı esfâra ve gonce-i pejmân-ı kalb-i maḥzûnı hande-i şevk-ı bahâra yüz tutmuş iken yine rûzgâr-ı gaddâr güldürmeyüp;

Aldanurdum gülbin-i ‘ömrün yüze güldüğüne
‘Ahdına çursa zemâne dönmese devrân eger

mazmûnı üzere mürrü’l-fiṭâm-ı ‘azl ü iz’âcdan hâşıl olan çîn-i cebîni henüz münḥall² olmadan telh-kâm-ı sāğar-ı ecel olmuş idi.

Gülmesi çün kıyâmete kaldı
Rûhını şâd ide Hudâ-yı gâfûr

Gün mi gösterdi aña baht-ı siyâh
İde bârî mezârını pür-nür

Biñ yigirmi üç Receb’inde haber-i vefâtı vasil olup manşıb-ı maḥlûl Hüsâm Efendi’ye in’âm olındı³.

Mevlânâ-yı merķûm dâhil-i a’dâd-ı erbâb-ı fühûm, ehl-i ‘ilm ü dâniş, mü’min-i ihlâş-verziş idi.

el-Mevlâ ‘Alî (Kâbil ‘Alî Efendi¹)

¹ 348a R1

² Mıncel E

³ in’âm olındı:virildi SE

‘Ulemā-yı ‘aşrdan taḥṣīl-i ‘ilm ü edeb kıılmağla kâbil-i ḥiṭâb ve rüste-i silkü’l-le’âl-i kavâbile gevher-i nâb olup ba’z-ı kibârdan mülâzemetle kâ-m-yâb olduğda tarîḳ-ı tadrîse mühtedî ve kaṭ’-ı niṣīb ü firâza mutaṣaddî olup kırk aḳçe ile Burûsa’da Ḳadrî Efendi Medresesi’nden munfaşıl² iken toḳuz yüz toḳsan toḳuz Şevvâl’inde Ḳızılca Ḥayre’d-dīnoğlı ‘Abdu’llâh Efendi yirine Beşiktaş’da Ḥayre’d-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ dört Receb’inde Mu’îd-zâde Efendi yirine Yıldırım Ḥân pâyesi iḥsân olındı. Biñ on Şa’bân’ında Şücâ’ Efendi yirine Toḳat kazâsı şadağa buyuruldu³. On bir Şafer’inde ‘azl olınup manşib-ı mezbûr yüz elli aḳçe ile kaşaba ḳuzâtından ‘Abdu’llâh Çelebi’ye tevcîh olındı. Sene-i mezbûre Şa’bân’ında Nişâncı hışmı Şâh Çelebi yirine Mar’aş kazâsı ile kazâ-yı mâfât olmuş idi. On üç Şafer’inde ‘azl olınup yirine Adanalı Emîr ‘Alî⁴ naşb olındı. Biñ on beş ḥilâlinde ber-vech-i teḳâ’üd Burûsa ḳurbında Aṭranos kazâsı erzânî görüldi. On toḳuz Cemâdiye’l-âḥire’sinde ref’ olınup yiri Ḳara Ḥabîb Efendi’ye naşîb oldı. Yigirmi üç Şafer’inde Manav Ḥalîl yirine ḳayd-ı ḥayâtla Ḳapluca Medresesi ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre Ramazân’ında fevt olup medrese-i maḥlûle Hidâyet Çelebi’ye teklîf olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i ḥâl ile meşhûr, şâfi-fu’âd, Müslim-i pâk-i’tikâd idi.

el-Mevlâ Ḥasan (Ḥasan el-Germiyânî⁵)

Meyân-ı vilâyet-i Germiyân’dan bedîdâr ve miyân-bend-i ḥidmet-i ‘ulemâ-yı ferḥunde-dîdâr olup Şeyḥü’l-İslâm Zekerıyyâ Efendi ḥidmetlerinden mülâzemetle bekâm olduğdan soñra devr-i medâris-i ‘aliyye-i ‘ilmiyye iderek kırḳdan ma’zûl iken biñ on Zi’l-ḥicce’sinde vezîr-i a’zam iken biñ dört târîḥinde ḳatlı olınan Ferḥâd Paşa’nuñ vaşıyyeti üzere binâ olınan medrese evvelâ bunlara i’fâ olındı. Biñ yigirmi üç Şevvâl’inde selsebîl-i cinâna cân atup ser-çeşme-i ḥayâtdan el yudı ve medrese-i maḥlûlesinde Seyyid⁶ Çelebi ḥidmetlerini ḳâ’im-maḳâm ḳodı.

Mevlânâ-yı mezbûr “Saḳḳâ Ḥasan” dimekle meşhûr, şâliḥ u dîndâr, merd-i kâr-güzâr idi. سقى الله ثراه⁷

¹ - R1, E

² İle//munfaşıl:medreseden ma’zûl SE

³ 342a E

⁴ - R1, E

⁵ Ḥasan el-Germiyânî:Germiyânî Ḥasan Efendi SE

⁶ 348b R1

⁷ “Allah onun toprağına su salsın.”

el-Mevlā Aḥmed (Ḥamīdī¹ Karaca Aḥmed Efendi)

Vilāyet-i Ḥamīd'den bedīd ve aḥlāk-ı ḥamīde ile ser-efrāz-ı erbāb-ı dāniş ü dīd olup “Karaca Aḥmed” laqabı ile meşhūr ve nokta-i süveydā gibi ḥāmil-i faẓl-ı mevḫūr olmuş idi. Taḥşīl-i ‘ilm ü kemāle kemā yenbağī iştigāl ve kibrīt-i sa’y ü himmetle çerāğ-ı mücāhedeysi iş‘āl eyleyüp Qāzī-zāde Efendi ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede müdārese-i fūnūn-ı ‘aliyyeye müdāvetmet eyledükden sonra kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ yedi Ramazān’ında İpekli yirine Ḥaydar Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ sekiz Şa‘bān’ında Tāce’d-dīn Efendi yirina Ağrus fetvāsı tevcīh olındı. Biñ on Cemādiye’l-āḥire’sinde² Selānikī Maḥmūd yirine Selānik fetvāsına naql olunmuş idi. Qabūlde mütereddid olmağın on bir Zī’l-qa‘de’sinde Zū’n-nūn Efendi yirine Edrine’de Cāmi‘-i ‘Atīk pāyesi virildi. On üç Receb’inde Ca‘fer Efendi yirine Şaḥn’a uğrayup ba‘dehu Şaruḥānī Muşlī Çelebi yirine Mağnisa fetvāsına gönderilüp medresesi Astarıcı Sinān Efendi’ye³ virilmiş idi. Ḥalef ü selef istiğnā ve qabūlden ibā itmegin Muşlī Çelebi Mağnisa’da, bunlar Cāmi‘-i ‘Atīk’da ibkā olup Sinān Efendi şifru’l-yed qaldı. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde Şems-zāde Çelebi yirine Ḥānqāh Medresesi’n penāh itmiş idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Şaḥn-ı Semāniye’yi qarārgāh eyledi. On yedi Şafer’inde Çivi-zāde Efendi yirine altmış aḳçe ile Eyyūb Medresesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-qa‘de’sinde Laṭīf-zāde yirine Edrine Dārū’l-ḥadīsi’ne naql olındı. On tokuz Cemādiye’l-ūlā’sında ‘azl olup medresesi Bālī Efendi’ye ‘ināyet olındı. Üç seneden ziyāde şaḥrā-yı⁴ dūr-ı pehnā-yı ‘azl ü ḥirmānda bār-ı miḥnet-i taḥammül-fersā ile mānde olup a‘bā-yı qāşimetü’z-zahr ile ṭāqati ṭāq ve ḥāme-i raḳīkū’s-sāḳ gibi şafḥa-i derd ü belāda veḥāmet-i meşḳ-ı meşāḳḳ ile pāşne-i pā-yı himmeti mübtelā-yı şikāḳ ve ḳatre-pāş-yı⁵ dem-i mührāk olmuş idi. Yigirmi iki Şa‘bān’ında Ḥasan Beg-zāde yirine Edrine’de Sultān Bāyezīd Medresesi ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde ‘Uşşāḳī-zāde yirine Quds-i Şerīf ḳazāsı ile teşrīf olındı. Ol buḳ‘a-i mübārekeye sevḳ-ı maṭiyye-i ‘azīmet ve ferş-i seccāde-i şerī‘at eyleyüp dūyūn-ı⁶ lāzımeysi edā itdükden sonra cān borcın daḥı ḳazāya rızā virüp biñ yigirmi dört

¹ - R1, E

² Ūlāsında SE

³ Sinān Efendi’ye:Sinān’a R1, E

⁴ 203b SE

⁵ 342b E

⁶ Dīvān-ı SE

senesi evā'ilinde ol hāk-i muḳaddes-i pākde āsūde ve serdāb-ı murabba'-ıtarḫ-ı laḫdde ḡunūde olmış idi. Şehr-i Rebī'u'l-evvel'de ḫaber-i vefātı vāşıl olup mansıb-ı maḫlūl Ḥelvācı-zāde Efendi'ye münāsib görüldi.

Mevlānā-yı merḫūm ḡavṫa-ḫor-ı ḡimār-ı 'ulūm, ḡül-deste-bend-i şükūfezār-ı fūnūn, üstād-ı müşkil-pesend-i mefrūz u mesnūn, şāfī-fu'ād, dervīş-nihād, uşūl ü fūrū'da 'alem, melek-ḫişāl ādem idi. Dirīḡ ü ḫayf ki muḫtezā-yı baḫt-ı şūm ile emānī-i dūnyeviyeden maḫrūm olup kemāline ḡöre raḡbet ve fazīletine lā'ik ri'āyet görmeyüp mişāl-i zūlf-i müca'ad-ı ḫūbān müddetü'l-'ömr bī-ser ü sāmān ü perīşān¹ olmaḡla piristūvār dā'imā iller ḫānesinde yuvalanur, 'ulemā vaḫfına vāşıl olsa dāḫil-i dārū'n-na'im-i cāvidānī oldum şanurdu. Hergāḫ bir kūşe-i vīrānede miḫmān ve külbe-i būm-āşiyānesi Ḳaraca Aḫmed Tekyesi'nden nişān idi. Bu ḫaḫīr evā'il-i ḫālde ḫidmet-i 'aliyyelerinden telemmūz ve ḫand-ı mu'ād-ı ders ü taḫḫīḫlarından telezzūz itmiş idüm. Ulum-ı 'Arabıyyeye kemāl-i intisābı ve fūnūn-ı edebıyyeden vāye-i nişābı olduḡı zāhir idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden *Dürer ü Ġurer*'e ḫāşiyeleri ve *Kāfiye Şerḫi, Cāmī*'ye ta'likātı ve hevāmiş-i kütüb-i mütedāvilede kelimātı vardır. *Zeyl-i Şaḫā'ik* yazup zemānına yetişdüḡi 'ulemānuḫ aḫvālini beyān itmiş idi. Evrāḫ-ı ḫazān gibi perīşān oldu.

el-Mevlā Şemse'd-dīn bin Meḫammed (Ḥubbī Mollāsiḡlı² Şems Çelebi)

Tercemesi sebḫ eyleyen şudūr-ı devlet-i Selīmiyye'den Ḥubbī Mollası Meḫammed Efendi'nüñ aḫter-i burc-ı vūcūdı ve gevher-i dürc-i nesl-i mes'ūdıdır. Maṫla'-ı girībān-ı şühūddan 'ıyān ve istifāza-i envār-ı 'ilm ü 'irfān için şem'-i mecālis-i erbāb-ı fażl ü beyān olup mu'allim-i maḫām-ı Selīm Ḥānī ve mürebbī-i Arıştū-mūdānī, İskender-i şānī 'Atā'u'llāḫ Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle vāşıl-ı dil-ḫāḫ ve semt-i ḫazāya rū-be-rāḫ olmuş idi. Şuḫḫa-firāz-ı menāşıb ve ḫulle-ṫırāz-ı elvān-ı münāsib olarak yüz elli aḫçe ile Gelibolı ḫāzīsı iken ṫoḫuz yüz ṫoḫsan ṫoḫuz Ramażān'ında Ümmī Sinān yirine Süleymāniyye-i İznīḫ pāyesi iḫşān olındı. Biñ beş Rebī'u'l-evvel'inde Bebr Meḫammed³ Efendi merḫūm⁴ maḫlūlinden mevleviyyet ile Ḳonya ḫazāsı virildi. Biñ altı Şafer'inde 'azl olunup Fenārī-zāde Maḫmūd Efendi cā-nişīn-i

¹ 349a R1

² Mollāsiḡlı:Mollası Maḫdūmı SE

³ - R1, E

⁴ - SE

hükümeti oldu. Biñ sekiz Şafer’inde Muşlı Çelebi yirine Gelibolı kazāsı tevcih olındı. Sene-i mezbüre Zi’l-ħicce’sinde ‘azl olunup mansıby Şahn’dan Nevālī-zāde Ziyā Çelebi’ye virilüp kabül itmedükde biñ tokuz Muħarrem’inde Kınalı-zāde Ğasan Efendi’ye arpalık ta’yın olındı. Biñ on Şafer’inde kabül itmeyen Ziyā Çelebi yirine Kütāhiyye kazāsı virilüp sene-i mezbüre Receb’inde Şücā’ Efendi yirine Toķat kazāsına naķl olunmuş idi. Kabül itmeyüp Kābil ‘Alī’ye iṣār ve bunlar ‘azl ihtiyār itmiş idi. On üç Receb’inde kabül itmeyen Ca’fer Efendi yirine Anķara kazāsı ‘ināyet olındı. Sene-i mezbüre Şevvāl’inde Adanalı Emīr ‘Alī¹ yirine Mar’aş kazāsına naķl olındı. Kabül itmeyüp on dört Şafer’inde Kırbac ‘Osmān Efendi’ye iħsān olındı. On beş Receb’inde kā’idetü’l-mülk-i cezāre-i Kıbrıs olan² Lefkoşa kazāsı mevleviyyet i’tibār olunup virilmiş iken kabül itmeyüp bunlardan sonra Meħemmed Şādık’a virilüp ol daħı gitmedi. Sene-i mezbüre Zi’l-ka’de’sinde Ahyolı kazāsı mevleviyyet kılınup tevcih olındı. On yedi tārīhinde ‘azl olunup mansıby-ı mezbūr vücūh-ı kuzātdan Belğiradī Muştafā Efendi’ye virildi. Biñ yigirmi ħilālinde Varna³ kazāsı mevleviyyet olup ‘ināyet olındı. Yigirmi iki Şafer’inde ‘azl olunup mansıby-ı mezbūr yüz elli aķçe ile bu ħaķire virilmiş idi. Ol tārīhde şadr-ı ‘ālī-ķadr olan ‘Abdu’l-‘azīz Efendi ol cāmeyi ķāmet-i istiħķāk-ı bendegīye kütāh görmegin Ruscuķ kazāsına naķl⁴ itmişler idi. Biñ yigirmi dört senesi ħilālinde mansıby-ı ħayātdan munfaşıl ve ‘ālem-i envāra vāşıl oldu.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhet ile meşhūr, nādire-i edvār ve tuħfe-i rüzğār, şanādīd-i ma’ātīhden idi. Bu bābda ğarā’ib-i ħikāyātı ve ‘acā’ib-i vāķı’ātı vardur. Beheme-ħāl şāliħ-i kem-āzār idi.

el-Mevlā Meħemmed (Celeb⁵ Meħemmed Efendi)

Arnavud-ı Belğiradī’nün cibāl-i şāhiķasında mişāl-i naħl-i bāşık keşide-bālā ve nihāl-i isti’dādı himmeti gibi vālā olup ħarem-i ħāşş-ı sultānīde perverde ve ābyārī-i luřf-ı pādīşāhī ile terbiyyet-kerde olmuş idi. Tokuz yüz toksan tārīhinde vāķi’ sūr-ı ħümāyūnda sipāhīlik ile çıkup emşāli meyanında şuķķa-firāz-ı imtiyāz ve ‘ilm ü dānişle bī-enbāz olmağın tārīķ-ı ‘ilme ‘āzim ve Müttaķī Seyfī Efendi’dan mülāzım olmuş idi. Ba’dehu ķať-ı menāzil ve tayy-ı merāħil iderek kırk aķçe medreseden munfaşıl iken

¹ - R1, E

² 343a E

³ 349b R1

⁴ Tebdil SE

⁵ Celeb Arnavud SE

toğsan toğkuz Şafer’inde Vıhıvıhek Efendi yirine Tütü Laţif müderrisi olmış idi. Biñ bir Receb’inde K̄ara ‘Abdu’r-raħman yirine Üçşerefeli pāyesi iħsān olındı. Biñ üç Muħarrem’inde ‘azl olunup yirine ‘İvaż Süleymānı terfı’ olındı. Biñ dört Cemādiye’l-ülā’sında Nevālī Birāderi¹ yirine Şām fetvāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Ümmī Sinān yirine Bosna Serāyı kazāsı iħsān olındı. Biñ altı Zı’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup yirine Ğasan Paşa ħācesı Bekir Efendi naşb olındı. Biñ yedi Şa‘bān’ında ħalefı yirine i‘āde olındı. Biñ on Şafer’inde fāriğ olup Yumurta Vā‘izi maħfil-nişīn-i ħükümeti oldı. On bir Şafer’inde sālīşen ħalefini ta‘ķīb eyleyüp ba‘de eyyām Vā‘iz Efendi ibķā olındı. On iki Cemādiye’l-ülā’sında ķabūl itmeyen Rāzī Efendi yirine Kütāhiyye kazāsı virildi. Sene-i mezbūre Zı’l-ka‘de’sinde Vā‘iz yirine rābi‘an Bosna’ya naķl olındı. On üç Şafer’inde² ‘azl olunup manşıbı Şūfī Meħemmed Efendi’ye tevcīh olındı. Sene-i mezbūre Rebī‘u’l-āħir’inde La‘lī Çelebi yirine Gelibolı kazāsı ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ref‘ olunup selefı i‘āde olındı. On dört Zı’l-ħicce’sinde ħalefı yirine şāniyen Gelibolı kazāsı müyesser oldı. On altı Şafer’inde ‘azl olunup yirine İzmir³ Köse Maħmūd naķl olındı. Anlar ķabūl itmeyüp ba‘de eyyām yirinde ibķā olındı. On yedi Cemādiye’l-āħire’sinde ‘azl olunup manşıb-ı mezbūr Ğasan Kethūdā-zāde‘ye arpalık ta‘yīn olındı. Ba‘dehu marāz-ı niķrīse mübtelā⁴ ve üftāde-i pister-i ‘acız ü a‘yā olup ħarekete istiţā‘atı olmamağla ber-vech-i tekā‘ūd Gemlik kazāsı tevcīh olınmış idi. Yigirmi dört senesi ħilālinde irtihāl⁵ eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr “Celeb Meħemmed Efendi” ‘unvānı ile meşhūr, ‘ıffet ü şalāħdan hişşedār, ħükümetinde şalābet-şi‘ār idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl Meħemmed⁶ Efendi ibnü’l-Mevlā Sa‘de’d-dīn⁷ (Ğāce-zāde Meħemmed Efendi⁸)

Mu‘allim-i maķām-ı Murād Ğānī⁹, üstād-ı Aristū-müdānī, sa‘du’l-eyyām, seyyidü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām, nūru’d-dehr, cemālū’l-‘aşr Sa‘de’d-dīn Efendi ħazretlerinüñ imāme-i sübħatü’l-ebrār-ı nesl-i tāhiri ve miyāne-gevher-i sa‘d-aħter-i silkü’l-cevāhiri

¹ 204a SE

² Muħarrem’inde SE

³ İzmir’den SE

⁴ Mübtelā olup SE

⁵ intikāl SE

⁶ 350a R1

⁷ El-Mevlā//Sa‘de’d-dīn:el-Mevlā’u’l-fāzıl Meħemmed bin Sa‘de’d-dīn SE

⁸ Ğāce//Efendi:Şeyħu’l-islām Meħemmed Efendi Ğazretleri SE

⁹ Mu‘allim//Ğānī ifadesi SE’de müdānī kelimesinden sonra gelmektedir. 343b E

olan maḥdūm-ı mihterīn-i mūkerrem, pertev-i ser-levḥa-i neyyir-i a‘zam, şeyḥü’l-İslām ibni şeyḥü’l-İslām, sultānu’l-‘ulemā-yı gerdūn-ḡulām Meḥemmed Efendi ḥidmetleridür¹.

Ḥāce-zāde ḥāce-i fazl ü hüner kim eylemiş
Der-kühen Bārī te‘ālā mültecā-yı şeyḥ u şābb

Vālī-i iḳbāline sa‘d-ı felek ḳā’im-maḳām
Ḥākim-i iclāline kilik-i ḳazā nā’ib-i menāb

Ṭoḳuz yüz yetmiş beş Şa‘bān’ınun yigirmi sekizinci gününden müsfir olan yevm-i cum‘ada ḳable ṭulū‘i’ş-şems ‘ālem-i lāhūtdan müsāfir ve nūr-baḡş-ı mülket-i ‘anāşır olmuşlar idi. Ol tārīḥde vālid-i mācidleri Burūsa’da Yıldırım Ḥān müderrisi olmaḡın zāt-ı hümayūn-ı aḳdesleri tırāzende-i dāmen-i arz-ı muḳaddes olmuş idi. Serv-i āzādeleri ḥırāmān-ı çemen-i şuffe-i isti‘dād olduḡda üstādları Mollā Tevfīḳ himmeti ile teşyīd-i mebānī-i ‘ulūm ve tertīb-i muḳaddimāt-ı mantūḳ u mefhūm ḳılıp mir‘āt-ı cihān-nümā-yı ṭab‘-ı şāfi-güherleri mışḳale-i hidāyetle cilā-dāde ve rütbe-i isti‘dād ü ḳabūli fevḳa’l-‘āde olmaḡın her şafḥa-i kitāb ki muḳābil-i nazar-ı² iksīr-eşerleri olurdu, levḥ-i cilā-dāde-i Mānī gibi nigār-hāne-i ḥayāllerinde mürtesem ve ḥizāne-i ḥāfızaları zülāl-i füyūzāta muḳassem olup fuşūl ü ebvābı ve su‘āl ü cevābı ile ḥāzır bulunurdu. Bu resm üzere cemī‘-i fūnūnda mū-şikāf-ı tedḳīḳ ve hidāyet-i tevfīḳ ile vāşıl-ı ser-menzil-i taḥḳīḳ olmuşlar idi. Ṭoḳsan dört Cemādiye’l-ülā’sında üstād-ı a‘zam ve peder-i vālā-güher-i mūkerremeleri ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve Rūmili Şadrı ‘İvāz Efendi ḥidmet-i ḳayda mübāderet ḳılıp yevm-i mezbūrda intīḳāl iden İbrāhīm Efendi yirine İsmiḥān Sultān pāyesi ile ikrām ve ḥāce-zādeler ṭarīḳası üzere iḥtirām olındılar. Ṭoḳsan yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde Müderris-zāde yirine Şāḥn-ı Şemāniye’ye ḥırām idüp ṭoḳsan ṭoḳuz Rebī‘u’l-āḥir’inde Paşa-zāde yirine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olup sene-i mezbūre Cemādiye’l-āḥire’sinde Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi yirine Sultān Süleymān Ḥān medreselerinden birine ‘unvān virmişler idi. Elf-i kāmīl Şevvāl’inde ḳabūl itmeyen Bekāyī Efendi³ yirine Mekke-i müşerrefe ḳazāsı ile teşrīf olındılar. Biñ bir Cemādiye’l-āḥire’sinde isti‘fā itdüklerinde yüz yigirmi aḳçe vazīfe-i

¹ ḥāzretleridür SE

² - R1

³ - R1, E

tekā‘ūd ile ḥaḫḫ-ı ri‘āyetleri īfā olup ol manşib-ı celil ile Küçük Muştafâ Efendi tebcil olındı. Bin dört Cemâdiye‘l-ülâ’sında Şems Efendi yirine ḥâkim-i dârü’s-salṭana ve ṭarab-hâne-i devletleri pür-ṭumturâḫ u ṭaṭana olmuş idi. Sene-i mezbûre Receb’inde Dâmâd Efendi yirine Anaṭolı şadâretine terfî‘ ve dâ‘ire-i câh ü şevketleri¹ tevsî‘ olındı. Ol senede vâḫi‘ olan Egri seferinde hem-rikâb-ı şâh-ı kâm-yâb ve maṭraḫ-ı şu‘â‘-ı luṭf-ı ḥâḫân-ı Keyḫusrev-cenâb olup duḫûl-i dârü‘l-ḥarb ile faẓilet-i ğazâyı ḥâ‘iz ve sermâye-i celâdet ile sa‘âdet-i dâreyne fâ‘iz olmuşlar idi. Ba‘de‘l-ḫufûl biñ beş Cemâdiye‘l-âhire’sinde ma‘zûl olup Ḳuş Yaḫyâ Efendi vâşıl-ı evcġâh-ı rif‘atleri oldı. İki seneden ziyâde vazîfe-i mu‘tâde ile müteḫâ‘id ve daġdaġa-i meşâliḫ-i enâmdan mütebâ‘id olup biñ yedi Zi‘l-ḫa‘de’sinüñ muntaşifında² Ebu’s-su‘ūd-zâde Muştafâ Efendi yirine şadru‘l-‘ulemâ-yı Rûm ve nâ‘il-i ġâyetü‘l-ġâyât-ı³ merûm olmuşlar idi. Biñ ṭoḫuz Ramazân’ınuñ yigirminci ġünü ‘azl ü inzivâ iḫtiyâr idüp Bostân-zâde Muştafâ Efendi def‘a-i şâniyede murabba‘-nişîn-i mesned-i i‘tibâr oldı. Biñ on Şafer’inüñ ikinci ġünü Şun‘u’llâh Efendi yirine şeyḫü‘l-İslâm ve müşkil-ġüşâ-yı enâm olup cihet-i verâsetden mülk-i yemînleri olan ḫalem-i fetvâ;

فی کفه خیر زان ریحه عقب
 4من کف اورع فی عربیته شم

ma‘nâsını tezekkîr ve dest-i feẓâ‘il-peyvestlerine âşnâ olan ḥâme-i gevher-zâ;

یکاد یمسکه عرفان راحته
 5رکن الحطیم اذا ماجاء یستلم

maẓmûnından muḫbir olmuşlar idi.

(1010) 6وامسکوا قول محمد وعلیه الفتوی

¹ 350b R1

² Zi‘l-ḫa‘de’sinüñ muntaşifında:Zi‘l-ḫa‘de’sinde SE

³ 344a E

⁴ “Elimde öyle bir hayır var ki esintisi etrafi ġüzel bir kokuyla süsler. O koku avucundan burun kemiklerine kadar siner.”

⁵ “Az kalsın rahata düşkünlük onu tutacaktı. Kırık bir parça ġeldiġinde kişiyi teslim alır.”

⁶ “Muhammedin sözüne sımsıkı sarılın. Fetva da buna ġöredir.”

tārīh-i iftāları vāki‘ olmuşdur. On bir Receb’inüñ yigirmi ikinci günü vazīfe-i teḳā‘ūd ile mihrāb-niṣn-i zühd ü taḳvā ve selef-i ṣāliḥleri¹ Şun‘u’llāh Efendi mesned-güzīn-i² ifāde³ vü iftā olmuş idi. On yedi Şafer’inüñ yigirminci günü Şun‘u’llāh Efendi’nüñ def‘a-i rābi‘ası yirine maḳām-ı iftāda ḳarār ve envār-ı ifādelerine كالشمس فى رابعة النهار⁴ feyż-baḥş-ı aḳtār itdiler. Yedi seneden ziyāde kevkeb-i iḳbālleri ferr ü ziyāde olup altmış biñ aḳçe ze‘āmet olan Ḳalḳandelen ḥāşları zamīme-i revātib-i seniyye ve ‘ilāve-i vazā’if-i ‘aliyyeleri olmuş idi. El-ḥāletü hāzihī sebzezār-ı āmāl sīr-āb-ı zülāl-i luṭf u iḥsān ve ḥazā’ir-i cennet-nezā’ir-i faẓl ü kemāl taḥte’ş-şu‘ā’-ı āftāb-ı feyż-resān iken biñ yigirmi dört Cemādiye’l-āḥire’sinüñ beşinci günü yevm-i ḥamīsde ḥamīs-i Cengīz-tāz-ı ecelden zebūn ve ṭa‘ne-i ṭā‘ūn ile ciğer-ḥūn olup rāḥatkede-i cināna revān ve cān-ı ‘ālem iken ‘āzim-i ‘ālem-i cān oldılar. Şabāḥ-ı yevm-i cum‘ada cenāzeleri Cāmi‘-i Ebī Eyyüb’e iḥzār ve Üskūdārī Maḥmūd Efendi ḥazretleri imām-ı şaff-ı aḥyār ḳılınup du‘ā vü şenā ile medfen-i mu‘ayyenlerine güzār ve vālid-i ḳuds-āşiyānları cenbinde mütevārī-i mezār-ı fā’izü’l-envār ḳılındı. Manşīb-ı celīl-i fetvā birāder-i sa‘d-aḥterleri Es‘ad Efendi ḥazretlerine tevcīh olunup ḥacc-ı şerīfden ḳufūlleri eşnāsına müşādif olmaḡın na‘y-i birāder ile müjde-i devlet ü iḳbāl fermān içinde istiḳbāl idüp maẓmūn-ı beyt-i rāḳımu’l-ḥurūf maşdüḳa-i ḥāl olmuş idi:

Tev’emāndur sūrı dehrüñ mātem-i pür-şūr-ıla

Bir dükānda işlenür tābūtı naḥl-i sūr-ıla

Mollā-yı merḳūm ‘aynu’l-a‘yān-ı ‘ulemā-yı Rūm, şī‘r ü inşāda reşk-āver-i ḥāce-i cihān ü Ḥācū-yı Kirmānī, zekāda ‘aḳl-ı evvel ü faẓiletde Ḥāce-zāde-i şānī, pehlevān-ı ‘arşa-i tefsīr, germ-‘inān-ı ḥalbe-i taḳrīr ü taḥrīr, ıṭnāb-ı bārgāh-ı rif‘atı⁵ mīḥ-ı zerrīn-i nücūma meşdüd ve sāye-i çetr-i himmeti mefāriḳ-ı ‘ālemiyāne memdūd, dāmen-i ḥayme-i ḳadri şāl-i micmer-i zerrīn-i āftāb, dūd-ı mu‘anber-i şem‘-i meclisi sevād-ı levḥ-i māh-tāb, maḥber-i dūde-i siyāhı ḥoḳḳa-i ḡāliye-i ṭurra-i ḥavrā, nevk-i ḥāme-i sūrḥ-ālūdı buḥūr-ı sūz-ı mihrāb-ı faẓl ü taḳvā, meclis-i iclālinde hezārān mīr-ı şadr ü celāl mutaşaddī-i istifāza vü istikmāl, ‘uḳūl-i fuḥūl nerd-bān-ı bürhān-ı süllemī ile ṭabaḳāt-ı celālını idrāk muḥāl, kemāl-i ‘ulūvv-i ḳadr ile ḥürşīd gibi nevāzişger ü

¹ sālifleri

² Mesned-güzīn-i:mesned-niṣn-i SE

³ 204b SE

⁴ “Gündüzün dördündeki güneş gibi...”

⁵ 351a R1

ḥandān-rū ve nihāyet-i ‘azamet ü vaḳār ile nükte-senc ü laṭīfe-gū, ebr-i bahārī gibi feyz-resān, maḥdūm-ı kerīm-i ‘ālī-şān idi. Ekser-i mu‘āşırları vālid-i mācidlerinüñ iḥsān-dīdesi ve ba‘z-ı āḥir-i tilmīz-i iḥlāş-verzīdesi olmağın;

بجان خواجه و عهد قدیم و مهر درست
اکه مونس دم صبحم دعای دولت تست

maẓmūnı üzere maḳām-ı maḥabbet ü iḥlāşda sābit-ḳadem olup veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem ve maḥdūm-ı mükerrerem idi.

Elsine-i selāse de nazm-ı dil-güşāları ve ḥoş-āyende vü muşanna‘ inşāları vardır. *Ḳaşīde-i Bürde*’ye taḥmīsleri ve āşār-ı ehl-i ‘aşra taḳrīzleri ve mevzūn u muḳaffā imzāları vardır. Vālid-i mācidlerine iḳtidā eyleyüp cum‘a günleri Cāmi‘-i Kebīr-i Ayaşofıyya’da لوجه الله تعالی² iftā buyururlar idi. Bu şi‘r-i ābdār güftār-ı dürer-bārlarından nümūdārdur:

مزن ای باد شانه زلف عنبر بیز جانانرا
پریشانی میفزا عاشقان دلپریشانرا³

el-Mevlā Süleymān (Ḳaştamonılı Ḳara Süleymān⁴)

Vilāyet-i Ḳaştamonı’dan bedīdār ve “Ḳara Süleymān” laḳabı ile ḳarīn-i iştihār olup sermāye-i isti‘dāda mālik ve ṭarīḳ-ı ‘ilme sālīk olduḳda şadr-ı ‘ālī-ḳadr Dökmeci-zāde Efendi ḥāzretlerinden⁵ mülāzım ve semt-i tedrīse ‘āzim olmuş idi. Devr-i merātīb ve taşarruf-ı menāşīb iderek kırık aḳçe ile Edrine’de Yāḳūt Paşa müderrisi olup ba‘dehu teraḳḳī ile ḥāric rütbesine ‘āric olmuş idi. Biñ on üç Şa‘bān’ında Yūnus Efendi yirine Emīniyye Medresesi’ne taḥrīk olındı. On beş Şafer’inde ‘Alī Efendi yirine Cāmi‘-i ‘Atīḳ pāyesine terfī’ olındı. Yigirmi Receb’inde Bostān Efendi maḥlūlinden Üçşerefeli’ye ḥareket eyleyüp ol ešnāda Gümülcine ḳazāsı Tağardı ilḥāḳı ile mevleviyyet olup bunlara ‘ināyet olındı. İki seneden şoñra ‘azl olup ḳuzātdan Baldır-

¹ “Hocanın cânı, eski antlaşma ve dürüst sevgi... Sabahımın yumuşak nefesi senin mutluluğunun duasıdır.” 344b E

² “Allah rızası için...”

³ “Ey rüzgar, sevgilinin anber kokulu saçına tarak vurma. Gönülleri perişan âşıkların perişanlıklarını arttırma.”

⁴ Ḳaştamonılı Ḳara Süleymān:Ḳara Süleymān R1, E

⁵ Efendi ḥāzretlerinden:Efendi’dan SE

zāde naşb olındı. Yigirmi dört Rebī‘u’l-āhir’inde Tevfikī-zāde Mehemmed Emīn¹ yirine Trablus-ı Şām kazāsı in‘ām olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında intikāl eyleyüp manşib-ı maḥlūl² Mehemmed Şādık Efendi’ye tevcih olındı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥāl ile meşhūr, dervīş-nihād, Müslim-i şāfi-fu’ād idi. Etmekci-zāde Aḥmed Paşa’nuñ mu‘allimi olmağın per ü bāl-i himmetle menāşib-ı refī‘aya müteşā‘id olmağ muḥarrer iken ‘ömr müsā‘id olmamış idi.

el-Mevlā Rıdvān (Muhteşem Rıdvān³ Efendi)

Şemşir-i vücūdı Engürüsiyyü’l-aşl ve Hırvadiyyü’n-naşldur. Diyār-ı Karaman’da “Aqşehr” nām belde-i meşhūre a‘yānından “Fazla’llāh Efendi” dirler bir kâzī-i zü’l⁴-ihtişamūñ terbiyet-kerdesi ve ālā-yı vālāsınuñ perverdesi olup raḳabe-i himmetin ribḳa-i cehāletden taḥliş ve cüll-i himmetin bāsire-i cānib-i ‘ilme taḥşīş itdükden şoñra vezir-i a‘zam, dāmād-ı Rüstem-i Cem-ḥaşem Aḥmed Paşa ḥazretlerine⁵ ihdā ve bu tarīḳ ile ḥaḳḳ-ı maḥdūmiyyeti ifā⁶ itmiş idi. Ol vezir-i şāhib-i⁷ himmet ḳilāde-i ‘ināyetin gerden-i şu‘ūnına tavḳ ve tarīḳ-ı sa‘ādet-refik-ı ‘ilme sevḳ idüp ḥasbe’l-‘āde ḥareket ve ‘ulemā-yı ‘aşra ḥidmet iderek ‘İvaz Efendi’den nā’il-i şeref-i mülāzemet olmuş idi. Ba‘dehu rāh-ı dūr-ā-dūr-i tadrīste ḳaṭ‘-ı şī‘āb⁸ ü sühül idüp kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken ṭoḳuz yüz seksan ṭoḳuz Cemādiye’l-āḥire’sinde ‘Ömer Beg yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne vāşıl, ṭoḳsan dört Cemādiye’l-ülā’sında selefi yirine Üsküdār’da Mihrümāh Sultān pāyesine nā’il olup ṭoḳsan yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde Dāmād Efendi yirine Üçşerefeli’ye naḳl olınuḳda⁹ ḳabül itmeyüp ‘azl ihtiyār itmiş idi. Ṭoḳsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Bıyıklı Süleymān Efendi yirine Şaḥn’a gelüp bir aydan şoñra vālid-i merḥūm yirine Bağdād-ı dārü’s-selām kazāsı ile maḳzi’l-merām oldı. Elf-i kāmil Şa‘bān’ında ‘azl olınuḳ Ağzıḳara Muḥyi’d-dīn mesned-i ḥükümetde cā-nişīn oldı. Biñ bir Şevvāl’inde selefi yirine i‘āde olındı. Biñ iki Muḥarrem’inde Üsküdār Kāzīsī İmām-zāde ile mübādele-i¹⁰ manşib eylediler. Biñ üç

¹ Mehemmed Emīn:- SE

² Mezbūr SE

³ Muhteşem Rıdvān:Rıdvān R1, E

⁴ Pür SE

⁵ ḥidmetlerine SE

⁶ İbkā E

⁷ 351b R1

⁸ şī‘āb SE

⁹ 205a SE

¹⁰ 345a E

Cemādiye'l-āhire'sinde Naķīb Yaħyā Efendi yirine Ğalaťa kazāsına tebdīl, anlar bunların manşıbına naķl ü taħvīl olındı. Biñ dört Şevvāl'inde 'Arab-zāde Efendi yirine maħrūse-i Burūsa ħükümeti tefvīz olındı. Biñ altı Muħarrem'inde Bostān-zāde Meħammed Efendi yirine dārū'n-naşr-ı Edrine kazāsına terfī' olındı. Biñ yedi Şafer'inde munfaşıl ve yirlerine Kāf-zāde Feyzu'llāh Efendi vāşıl oldı. Biñ on Şafer'inde Tursun-zāde 'Abdu'l-bāķī Efendi yirine Selānik kazāsı tevcīh olındı. On bir Muħarrem'inüñ selħinde mürrü'l-fiţām-ı 'azl ile mezāk-ı 'ayşı telħ olup Ğanī-zāde Efendi şīrīn-kām-ı devlet ü iķbāl olmış idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde Yemişci ğadrı ile anlar ma'zül, bunlar mükerreren manşıb-ı Selānik'e mevşül oldı. On iki Şevvāl'inde vezīr-i mezbūr ber-ţaraf olıcaķ selefleri ħalef oldı. On dört Cemādiye'l-āhire'sinde Bostān-zāde Meħammed Efendi yirine İstanbul kazāsı müyesser oldı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde 'azl olup Burūsa'dan ma'zül Aħī-zāde Ğüseyn Efendi ħazretleri ħākim-i dārū'l-mülk-i İstanbul¹ oldı. Ayazmend kazāsı arpalıķ ta'yīn olup küşe-nişīn-i 'izz ü temkīn iken yigirmi dört Cemādiye'l-ülā'sında Kāra Çelebi-zāde Efendi yirine Anaţolı kāzī'askeri oldılar. Sene-i mezbūre Ramazān'ınüñ altıncı ğünü 'alīlen ma'zül olup Zeyne'l-'ābidīn Efendi mesned-ārā-yı şadāret olmış idi. Ol ğice āheng-i dārū's-selām ve ravğa-i rığvāna ħırām itdiler. Dāħil-i sūrda Keskin Dede Tekyesi sāħasında medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm keşīde-i silkü'l-le'āl-i 'ulemā-yı Rūm, vaķūr u edīb, vecīh ü mehīb², lisānı mażbūţ u selīm, ādābı mağbūţ u maħādīm, mevālī meyānında kemāl-i servetle meşhūr, kazāsında şalābet ü ħükümetle ma'rūf u mezkūrdur. Müsā'ade-i baħt ile yeden bi-yed, min-beled ilā-beled, menāşıb-ı celīleye vāşıl ve emvāl-i cezīleye nā'il olmış idi. Āħir rüzğār anları daħı ifnā vü perīşān-ı ebedī-i Sebā, belki dest-āvīz-i debūr ü şabā eyledi.

el-Mevlā Muştafā (Tarsūsī Muştafā³ Efendi)

Belde-i Tarsūs'dan zühūr ve kaţ'-ı menāzil-i sinīn ü şühūr idüp vilāyeti 'ulemāsından mebānī-i 'ilmi merşuş ve naķd-i vaķt-i 'azīzin taħşīl-i sermāye-i kemāle maħşuş itmiş idi. Dārū'l-mülk-i İstanbul'a ķudūm ve devr-i mecālis-i 'ulemā-yı Rūm

¹ Dārū'l-mülk-i İstanbul:dārū's-salţana SE

² Edīb SE

³ - R1, E

eyleyüp ‘Atā’u’llāh Efendi¹ hizmetlerinden nā’il-i şeref-i mülāzemet ve ba’z-ı medārisde müdāreseye müdāvemet kılop kırk aqçe medreseden munfaşıl iken tokuz yüz tokşan altı Cemādiye’l-ülā’sında Hāydar Efendi yirine Bergos’da Mehemmed Paşa Medresesi’ne vāşıl olmış idi. Biñ bir Receb’inde Maqşūd Efendi yirine meşrūtası olan² Fethiyye’ye taħrīk olındı. Biñ dört Muħarrem’inde Kāra Çelebi-zāde Efendi yirine İsmihān Sultān pāyesine terfi³ olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde³ Hāydar Efendi yirine Şaħn’a geldi. Ba’de eyyām Tokuz⁴ Mehemmed Efendi yirine Arzırūm kazāsı virilüp kabūl itmedükde ‘azl ihtiyār eyledi. On sene miqdārı vazīfe-i teķā’ūd ile peygūle-nişin-i ħumūl ve edā-yı vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete meşgūl olup biñ on dört Zī’l-ħicce’sinde ber-vech-i teķā’ūd Sinān Paşa Dārü’l-ħadīsi’ne mutaşarrıf İbrāhīm Efendi intikāl eyleyüp medrese-i maħlūle bunlara ‘ināyet olındı. Meşgale-i şerīfe-i tefsīr ü ħadīşle güzārende-i şavāliħ-i a’mār ve sübħa-şümār-ı leyl ü nehār iken biñ yigirmi dört Ramazān’ında müddet-i ‘ömri encām ve manzūme-i eyyāmı ħüsn-i ħitām buldı. Medrese-i maħlūle pāye-i Şaħn olmaq üzere Manav ‘Abdu’l-bāķī’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm⁵ ħarīş-i deryā-keşān-ı ‘ulūm, fażilet-i ‘ilmiyye ile ma’rūf⁶, mecmū’-ı evķātı müţāla’a vü ‘ibādete maşrūf, pīr-i ‘ābid ü⁷ şālīħ ve sa’ādetmend-i müfliħ idi. Tefsīr-i şerīfe ta’līķātı ve ķābil-i kabūl kelimātı vardır.

el-Mevlā Şeyħī (Edhem-zāde Şeyħī⁸ Efendi)

Vilāyet-i Aydın dāħilinde “Şire” nām belde-i ma’rūfeden bedīdār ve “Edhem-zāde” ‘unvānı ile şöhet-şi’ār olmış idi. Şafaħāt-ı ‘ilmiyyede icāle-i edhem-i nazār ve iħrāz-ı kaşabu’s-sabaķ-ı fażl ü ħüner idüp ‘Atā’u’llāh Efendi hizmetlerinden mülāzım ve semt-i kazāya ‘āzim olup Şire ve Kestel emşālī⁹ bilād-ı celīleye vālī olduķdan şonra müţāla’aya enīs olmağla mā’il-i semt-i tedrīs olmağın tokuz yüz tokşan tārīħinde Anaţoli Şadı Zekerıyyā Efendi ħuzūrında hem-şehrī ve şerīkleri ‘Ayşī Efendi ve Karamanlı-zāde Efendi ile imtiħān olup kırk aqçe ile Şire’de Mollā ‘Arab Medresesi iħsān olınmış idi. Ba’dehu teraķķī ile ħāric rütbesine ‘āric olup bin üç Şevvāl’inde

¹ 352a R1

² meşrūtası olan:- SE

³ Receb’inde SE

⁴ Tokuz-zāde SE

⁵ 345b E

⁶ Fażilet//ma’rūf ifadesi SE’de maşrūf kelimesinden sonra gelmektedir.

⁷ ‘ābid ü:- E

⁸ - R1, E

⁹ Nām SE

Nevālî Birâderi yirine Mağnisa fetvāsına terfî¹ olındı. Biñ altı Zi'l-ka'de'sinde Hasan Paşa Bekri yirine Şahn'a gelüp ba'de eyyām seksan aqçe ile Mağnisa fetvāsına i'āde olındı. Biñ yedi Zi'l-ħicce'sinde 'azl olınup manşıbyı Qarasılı¹ Şücā' Efendi'ye virildi. Mağnisa qazāsı 'Abdu'l-ħalīm Efendi'den şonra qaşaba quzātına virilmiş iken biñ sekiz Şa'bān'ında ba'z-ı ilħākıyla tekrār mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ on Şafer'inde 'azl olınup yirine Yeñişehr'den 'Arab Sinān Efendi naql olındı. On iki Şevvāl'inde fāriğ olan Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine Medīne-i Münevvere qazāsı ile dīde-i baħtı tenvīr olındı. On dört Cemādiye'l-āħire'sinde ref' olınup yirine Ferhād Paşa ħ'ācesi² Koca Kerīm terfî³ u tekrīm³ olındı. On altı ħilālinde Çeşmī Efendi yirine vezīr-i a'zam, serdār-ı zafer-tev'em Murād Paşa ordu-yı cihān-cüy⁴ ħükümetin tefvīz eyleyüp Qalenderoğlı ve Qara Sa'īd cenglerinde hem-rikāb-ı vezīr-i kām-yāb olmuş idi. Ol eşnāda Hasan Efendi ħazretleri⁵ yirine Mekke-i Mükerreme⁶ qazāsı virilüp ol rütbe-i celīleyi iħrāz ile qanā'at ve on yedi Ramazān'ında muhayyem-i ħümāyūn ile āstāne-i sa'ādete mürāca'at itmiş idi. On sekiz Cemādiye'l-āħire'sinde Bostān-zāde Yahyā Efendi ħazretleri⁷ yirine maħrūse-i Burūsa qazāsı mecrā-yı zülāl-i ħüküm ü imzāsı kılındı. On toquz Rebī'u'l-āħir'inde ma'zül olup yirine Çeşmī Efendi ħazretleri⁸ cerr-i züyül-i 'izz ü iqbāl itmiş idi. Yigirmi dört tārīħinde intikāl ve 'ālem-i qudse ittīşāl idüp Edrineqapusı ħāricinde defn olındılar.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i 'ilmiyye ile meşhūr, pey-rev-i selef-i şāliħīn, sālīk-i rāh-ı 'ulemā-yı 'āmilīn, pīr-i şāliħ-i melek-ħişāl, fetvā vü taqvāda ser-bülend-i emşāl, merd-i müselleme, zāt-ı mükerreme idi.

el-Mevlā 'Abdu'l-bāķī (Baħrī-zāde Dürrī⁹ Çelebi) {Dürrī}

Tercemesi sebķ iden Baħrī Hasan Efendi'nün gevher-i şādef-i nesebi, ħā'iz-i fezā'il-i vehbī vü müktesebī Baħrī-zāde Dürrī Çelebi'dür. Toquz yüz toqsan ħudūdında sāħil-i vücūda vürūd ve iktisāb-ı nażar-ı şayrefiyān-ı fażl ü cūd kılp toqsan dört tārīħinde pederlerinün rāh-ı şehādetde demi heder olmağın mekārīm-i aħlāķ ile şöhre-i

¹ - SE

² 205b SE

³ terfî' u:- SE

⁴ Cihān-cüy:ħümāyūn SE; 352b R1

⁵ - SE

⁶ Mekke-i Mükerreme:Mekke R1, E

⁷ - SE

⁸ - SE

⁹ - R1, E

āfāk olan Muşāhib Mehemmed Ağa vālidleri ile sābıka-i sebağ-güzārī ri‘āyetine mübāderet ve ol dürr-i yetīmi şādef-i hıżānesinde terbiyet kılmış idi. El-ḥāletü hāzihi emr-i nafağa vü şiyāb ve edevāt-ı kitābet ü kitāb zarūretin çekdürmeyüp nihāl-i kıdd-i ser-efrāzı ḥadd-i kemāle resīde ve ābyārī-i fezy ile elif-i āftāb gibi keşīde olduğda nesīm-i himmetle ḥareket¹ ve Şeyḫü’l-İslām Bostān-zāde Efendi ḥazretlerinden² iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet kılmış idi. Ba‘dehu otuz aqçe ile müderris ve pāye-i erba‘īn erbābı ile bünyān-ı fażl ü kemāli mü’essis olup berzaḥ-ı ‘azle mübtelā ve uzunca ova merḥalesinde rāh-peymā iken biñ on altı Zi’l-ka‘de’sinde Pīrī Efendi yirine Yeñi Nişāncı Medresesi i‘ta olındı. On toquz Muḥarrem’inde Arpacı-zāde yirine Zāl Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Yigirmi bir Ramazān’ında Şarı ‘Alī Efendi³ yirine Yeñi ‘Alī Paşa’ya i‘tilā itmiş idi. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Kātib-zāde mülāzımı Maḥmūd Efendi yirine Şoğukḫuyı pāyesine vāşıl, sene-i mezbūre Rebī‘u’l-āḫir’inde Zāl Paşa Sultānī pāyesine nā’il olup yigirmi dört Ramazān’ında Mūsā Efendi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Yigirmi beş Rebī‘u’l-evvel’inde maraz-ı silden riḥlet ve dārü’l-üns-i ḳudse ‘azīmet eyleyüp medrese-i maḥlūle Receb Efendi’ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı ma‘ārif⁴-rūsūm, ehl-i ‘ilm ü dāniş, ‘aynu’l-a’yān-ı erbāb-ı bīniş, elsine-i şelāsede şī‘r ü inşāya ḳādir, be-taḥşış nazm-ı ‘Arabīde māhir idi. Biñ yedi tārīḫinde Muşāhib Mehemmed Ağa ile⁵ edā-yı ḫiccetü’l-İslām ve Ḥacer-i Esved ve ḫacer-i kerīm-i Ḥaṭīm’i istilām itmiş idi. Bu eş‘ār nuḫbe-i güftāridur:

Ḳatı zebūn cefāñ oldı iy felek Dürrī
Şaḳm varur ḳadem-i şāh-ı kām-yāba düşer

Ve lehu⁶

Dem-ā-dem olmağa göñlünce sen yār-i sitem-kāruñ
Ḳatı sengīn gerek ‘ālemde cānā ‘āşıḳ-ı zāruñ

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Tāce’d-dīn Efendi⁷)

¹ 346a E

² Efendi ḥazretlerinden:Efendi’den SE

³ Çelebi SE

⁴ ma‘ālī SE

⁵ 353a R1

⁶ Ve lehu:- SE

⁷ El-Ḥamīdī SE

Hamīdīdür. Refīk-ı tevfiķ ile ‘azm-i ʔarīķ-ı ‘ilm ü kemāl ve duĥul-i silk-i erbāb-ı isti‘dād ü istihāl eyleyüp Şeyhü’l-İslām Kāzī-zāde Efendi’den mülāzemetle vāşıl-ı kām ve hālā “Tāce’d-dīn” laķabı¹ ile meşhūr-ı enām olmuş idi. Semt-i tediṛsde reh-neverd-i nişīb ü firāz ve hālen ü me’ālen mażhar-ı ikrām ü i’zāz olarak berzah-ı erba‘inde ķaʔ-ı rāh-ı dūr u dirāz iderken biñ on iki Cemādiye’l-ūlā’sında² Fenārī-zāde Ma’tūh Çelebi yirine Mollā Gūrānī Medresesi erzānī görülmüş idi. On dört Rebī’u’l-evvel’inde Kārasili Şüca’ Efendi yirine Tırabozın fetvāsına naķl olındı. Kābül itmeyüp ‘azl ihtiyār eyledi. On yedi Cemādiye’l-ūlā’sında Şer’iyyātī Hüsām yirine Rodos fetvāsı in‘ām olındı. On toķuz Ramazān’ında Seyyidī Ğāzī fetvāsına tebdīl olunduķda tezlīl ‘add idüp fāriĝ olmuş idi. Yigirmi iki Ramazān’ında Riyāzī Efendi’nüñ def’a-i şāniyesi yirine Şahñ’a vāşıl oldu. Ba’de eyyām ‘Abdu’llāh-ı Belhī yirine Şām-ı şerīf fetvāsı ile teşriṫ olındı. Yigirmi beş Rebī’u’l-evvel’inde silkü’l-le’āl-i āmāli ğüsiste-nizām ve cevher-i zātī hāk-i muķaddes-i pāk³ iķre ğüm-nām olup tāc-ı şeb-ķerāĝ-ı imtizāc-ı hūrşid gibi mütevārī-i ğamām-ı ĥimām olduķda mañşıb-ı maħlūl Hüsām Efendi’ye in‘ām olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāh ile meşhūr, ri‘āyete hālīķ u hālūķ, mu‘āmelede şiddīķ u şadūķ idi.

el-Mevlā Tāce’d-dīn (Koca Tāce’d-dīn)

Cem‘-i eştāt-ı fezā’ile müdāvim ve ʔarīķ-ı şafā-refīķ iķin tehyi’e-sāz-ı levāzım olup Sulţān Selīm ĥācesı ‘Atā’u’llāh Efendi’den mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede mutaşaddī-i iĥyā-yı merāsım olduķdan soñra kırķ aķķe ile Papasoĝlı Medresesi’nden munfaşıl iken toķuz yüz toķsan dört Receb’inde Ğaydar Efendi yirine hāric elli ile Unķapanı’nda vāķi’ Ğāce⁴ Ğayre’d-dīn Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Biñ üç Ramazān’ında Muşlı Efendi yirine Aĝrus fetvāsına naķl olındı. Biñ sekiz Şa‘bān’ında maħlūl olan Mar‘aş fetvāsına tebdīl olup ķabül itmemekle ‘azl ihtiyār itmiş idi. Biñ on Cemādiye’l-āĥire’sinde hālefī olan Kāraca Aĥmed Efendi yirine Aĝrus fetvāsına i‘āde olındı. On altı Rebī’u’l-evvel’inde ‘azl olup mañşıbı Minķārī ‘Ömer Efendi’ye virildi. Hālefī ķabül itmemekle maħallinde ibķā olındı. Yigirmi iki Zi’l-ĥicce’sinde

¹ “Tāce’d-dīn” laķabı:laķab-ı Tāce’d-dīn SE

² Āĥiresinde SE

³ Muķaddes-i pāk:muķaddes R1, E

⁴ 346b E

tekrār ma‘zūl olup Mūsā Efendi taḥlīf olunmuş idi. Ba‘dehu muḳarrer kıılınup yigirmi beş ḥilālinde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm fazīlet ü ‘iffetle mevsūm, müteverri‘ u müteşerri‘, pīr-i şāliḥ ü mütevāzı¹ idi².

Meḥammed Çelebi: “Meḥammed Çelebi” dirler bir maḥdūm-ı kerīmi zuhūr itmiş idi. Şeyḫü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi’den mülāzemetle bekām olup kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ yigirmi yedi³ tārīḫinde t̄ā‘ūndan vefāt itmiş idi. Fazīlet-i ‘ilmiyye şāḥibi idi.

el-Mevlā Ebūbekr (Ḳara Bekir⁴)

Vilāyet-i Anaḫolı’nuñ bir kūşesinden nümāyān ve kūşe-nişīn-i mekteb-i ‘irfān olup devlet-i ‘aliyye-i Aḫmed Ḥāniyye’de şadr-ı Rūm olan⁵ Ḳāf-zāde Efendi merḫūmdan mülāzım ve tārīḫ-ı tadrīse ‘āzım olduğdan soñra aḫz-ı medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ on sekiz Şafer’inde İmām-zāde yirine Kürkcibaşı müderrisi olmuş idi.

‘Āşık aña dirüm ki görem diyü yārini

Cānı çıḳunca bekleye kū-yı nigārını

mazmūnı üzere müşāhede-i şāhid-i murād arzūsına nice zemān ol buḳ‘anuñ şūret-i kāşānesi ve büm-ı vīrānesi olup bi’l-āḫare biñ yigirmi beş Rebī‘u’l-āḫir’inde rebī‘-i ḫayātı āḫir ve medrese-i maḥlūle ile Anḫaralı Ḥüseyn Çelebi⁶ mübāhī vü müfteḫir olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr “Ḳara Bekir” dimekle meşhūr, mollāsınuñ ḳazāsı ḫālinde nā’ib-i menāb ve şadāreti zemānında tezkirecilik ve ḳısmet-i ḫidmetleri ile kām-yāb olup cümletü’l-mülk-i umūrı ve dil-ḫ‘āḫ üzere ḫidmet itmekle manzūrı idi.

¹ Pīr/mütevāzı’:- SE

² 206a SE

³ - SE

⁴ Ḳara Bekir:Ḳara Ebūbekr Efendi SE

⁵ 353b R1

⁶ Efendi SE

el-Mevlā Zeyne'l-'ābidīn (Zeyne'l-'ābidīn¹ Efendi)

Maḥrūse-i Burūsa'dan zuhūr ve 'arā'is-i efkār-ı 'ilmiyyeye şarf-ı nefā'is-i mūhūr eyleyüp ḥuliyy ü vişāḥ-ı ricāl olan cevāhir-i zevāhir-i faẓl ü kemāl ile gerden ü gūş-ı isti'dādın *جمال الرجل فصاحته* ² maẓmūnınca ḥıla'-ı fāḥire-i istihāl ile setri-mūcibāt-ı 'ayb ü şeyn itdükden şoñra toḳuz yüz yetmiş bir tārīhinde ḥ'āce-i Sultān Murād Ḥān-ı³ Sāliş Sa'de'd-dīn Efendi ḥazretleri⁴ Burūsa'da Yıldırım Ḥān müderrisi olıcaḳ ḥidmet-i 'aliyyelerine intisāb ve tilmīz-i ḥāşş-ı bāhirü'l-iḥtişāşları olmaḡla iktisāb-ı feyz-i bī-ḥisāb itmişler idi. Ba'dehu iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede iḥyā-yı merāsime müdāvemet eyleyüp kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken toḳuz yüz seksan yedi Muḥarrem'inde Ḳāzī-zāde birāderi Şeyḫī Çelebi yirine Anḳara'da Seyfu'llāh Medresesi'ne müderris ü müftī ve müşkil-gūşā-yı müstefīd ü müstefī olmuş idi. Toḳsan iki Ramazān'ında 'İmād-zāde maḥlūlinden Burūsa Sultāniyyesi'ne terfī' oldu. Toḳsan sekiz Zī'l-ḳa'de'sinde Kemāl Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye'ye ḥıram idüp toḳsan toḳuz Şevvāl'inde Su'ūdī Efendi maḥlūlinden Āmid ḳazāsında neşr-i maḥāmid ḳılmış idi. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde Kütāhiyye Ḳāzīsī Manav Tāce'd-dīn ile mübādele-i manşīb eylediler. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Taş-zāde yirine Yeñişehr ḳazāsına naḳl olındı. Biñ üç Şa'bān'ında 'azl olunup Kāmī-zāde Efendi manşīb-ı mezbūr ile bekām oldu. Biñ beş⁵ Zī'l-ḳa'de'sinde Ayāşī yirine şāniyen Yeñişehr'e ḳāzī oldu. Biñ altı Şa'bān'ında Çelebi Efendi yirine Filibe ḳazāsına naḳl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde serdār-ı Engürüs olan Şaturcı Meḥemmed Paşa tarafından Çelebi Efendi'ye muḳarrer ḥükmi gelüp Zī'l-ḥicce'de āstāneden tekrār Zeyne'l-'ābidīn Efendi temkīn olunmuş idi. Biñ yedi Rebī'u'l-evvel'inde ref' olunup selefi ibḳā olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ḥalefi 'Abdu'l-cebbār-zāde yirine şālişen Yeñişehr'e i'āde olındı⁶. Biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup Nişāncı-zāde Efendi naşb olındı. Biñ on iki Cemādiye'l-āḥire'sinde Ḳara 'Abdu'r-raḥman Efendi yirine Medīne-i Münevvere *دامت بالانوار مسوره* ⁷ ḳazāsı iḥsān olunmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında yüz elli aḳçe⁸ vazīfe¹ ile teḳā'üd iḥtiyār eyleyüp ol ḥidmet-i celīle

¹ Burūsalı Zeyne'l-'ābidīn SE

² "Erkeklerin süsleri dillerinin güzelliğidir."

³ Murād Ḥān-ı:Murād-ı SE

⁴ - R1, E

⁵ 347a E

⁶ i'āde olındı:ḳāzī oldu SE

⁷ "Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun."

⁸ 354a R1

Edhem-zāde Efendi'ye sermāye-i iftiḥār oldu. On altı Şevvāl'inde 'Azmī-zāde Efendi yirine maḥrūse-i² Burūsa'ya ḥākim ve revnaḳ-ı maḥāfil ü maḥākim olmuş idi. On yedi Receb'inde Ḳara Ḳelebi-zāde Meḥammed Efendi³ yirine yeden bi-yedin Dimetoḳa ilḥāḳı ile Edrine ḥükümeti tefvīz olındı. Şehr-i Şa'bān'da gitmeden munfaşıl ve manşıb-ı mezbūr Muẓaffer Efendi vāşıl oldu. Dimetoḳa ifrāz olunup arpalıḳ ta'yīn olındı. On sekiz Cemādiye'l-āḫire'sinde Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi ḥazretleri def'a-i sāniyeleri yirine İstanbul ḳazāsı müyesser oldu. On ḫokuz ḫilālinde infişāl vāḳi' olup Ḳara Ḳelebi-zāde Efendi mesned-ārā-yı ḥükümet oldu. Dimetoḳa ḳazāsı arpalıḳ ta'yīn olındı. Yigirmi dōrt Ramaẓān'ında⁴ Rıḍvān Efendi merḫūm yirine Anaḫolı şadrı⁵ olmuşlar idi. Yigirmi beş Cemādiye'l-ülā'sında mesned-ārā-yı şadr-ı sīnesi olan ḥākim-i nāfizü'l-ḥükmi rūḫ-ı revānı taşarruf-ı mülk-i bedenden ma'zül ve āftāb-ı 'ālem-tāb-ı ḫayātı mutaşaddī-i üfūl olup manşıb-ı celīl-i şadāret sāniyen Ḥüseyn Efendi āstānesine mürāca'at eyledi. Cāmi'-i Sulṫān Meḥammedī'de şalāt-ı cenāzesi edā olunup Keskin Dede Maḳābiri'nde mütevārī-i ḥāḳ-i fenā ḳılındı.

Mevlānā-yı merḫūm ser-ḫalḳa-i erbāb-ı fūḫūm, 'ālem-i 'ulūm-ı dīniyyenüñ baḫr-ı zehḫārı, evc-i ma'ārif-i yaḳīniyyenüñ ebr-i güher-bārı, bā-ḫuşuş 'ilm-i fıḫha aşlı ile muḫtaşş ve künūz-ı rümūzına muraḫḫaş, ḳazāsında kemāl-i nezāhet ü istiḳāmet ile meşḫūr, şadāreti ḫālinde ḫaḳḳāniyyeti zebān-zed-i cumḫūr, ṫavr u ṫarzı müsellem, melek-ḫişāl ādem idi. On sene miḳdārı Yenışehr'de iḳāmet ve belde-i mezbūrede bi'd-defe'āt ḥükümet idüp müfettiş-i emvāl ve nāzır-ı aḫvāl olmaḫla şervet-i vāfire ve ḫaşmet-i mütēkāşire şāḫibi olmuş⁶ idi.

el-Mevlā 'Alī (Emīr 'Alī en-Naḳīb⁷)

Maḥrūse-i Burūsa'dan peydā ve beydā-yı şühūdda cilve-nümā olup şimārü'l-ḳulūb-i feẓā'il-i beşeriyyeden nihāl-i isti'dādı girān-bār ve berg ü bār-ı ma'ārif ile naḫl-i sūrī gibi zīver-i minaşşā-i i'tibār olup ṫarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı iştihārın⁸ sikke-i sulṫānu'l-'ulemā ile meskūk itdükde Ḥāce Sa'de'd-dīn Efendi

¹ - R1, E

² - SE

³ Meḥammed Efendi:- SE

⁴ Tārīḫinde SE

⁵ - SE

⁶ - R1, E

⁷ Emīr//Naḳīb:Burusalı Naḳībü'l-eşraf 'Alī Efendi SE

⁸ i'tibārın SE

hazretlerinden mülâzım ve ‘azm-i rāh-ı tedrīse cāzim olup¹ ba‘z-ı merātibine vāşıl ve kırk akçe ile Burūsa’da ‘İsā Beg Medresesi’nden munfaşıl iken biñ bir Zī’l-ka‘de’sinde Kāra Çelebi-zāde Efendi yirine Eski ‘Alī Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. Biñ dört Şa‘bān’ında Şarı H̄āce yirine Siyāvūş Paşa Sultānī pāyesine terfī’ olındı. Biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde H̄ubbī Mollāsı oğlu İbrāhīm Çelebi yirine Şahn’a gelmiş idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde kabūl itmeyen Mūte‘accim yirine Kūtāhiyye kazāsı tevcīh olındı. Biñ on Muḥarrem’inde kabūlden ibā eyleyen Nihālī Efendi yirine Āmid kazāsına naql olındı². Sene-i mezbūre³ Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘azl olunup Müftī-zāde Şeyḫī Efendi şālīşen ḥākim-i Āmid oldı. On bir Şafer’inde Tursun-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi yirine Yeñişehr kazāsı ile bekām oldı. On iki Şafer’inde ‘azl olunup Müftī-zāde Şeyḫī Efendi⁴ ta‘ḳīb eyledi. On üç Şevvāl’inüñ evāsıtında naḳīb-i memālik-i ḥāḳāniyye olan Yavuz Efendi intikāl eyleyüp neḳābet-i sādāt-ı kirām ile ikrām olındılar. Ol manşıb-ı celilde nice zemān kemāl-i nezāhet ü istikāmetle ḥidmet ve sa‘d-ı ekber gibi feyz-i sa‘adet-i siyādet eyleyüp biñ yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında da‘vet-i Ḥaḳḳ’a icābet ve meş‘ale-i nūr-ı imānla rāh-ı ḳavīm-i⁵ dārü’n-na‘īme⁶ işābet eyledi. Manşıb-ı maḥlūl Ğubārī Efendi’nün ‘unvān-ı berāt-ı iclālī ḳılındı.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i şalābet ile meşḥūr, istikāmetde ‘alem, tenḳīḥ-i ḥücec ü temessükāt-ı sādātda müsellemler, aşl-i sābit-i ‘ırḳ-ı ṭāhiri kemā yenbaḡī şıyānet ve baḡru’l-ensābı duḡūl-i bīḡāneden ḥirāset üzere olup müteseyyidlerün daḳā’ıḳ-ı ḥiyeli ma‘lūm-ı şerīfleri olmaḡın zu‘mınca⁷ bir şecere peydāsına bāḡbān-ı ārzū hezārān tek ü pū ve bezl-i āb-ı rū itmek gerek idi ki taḡşīli mümkin ola. Meşelā işbāt-ı nesebe kırk şāhid ve her biri ricāl-i erba‘īn rütbesine mütēsā‘id olmasını iltizām ve bilā-nekīr şöhret ü şüyü‘ını şart-ı aḡīr-i ḡuşūl-i merām ḳılımış idi. Eyyām-ı bürüdet-i şitā gibi hengām-ı şiddet ü ḡuşūneti ḡüzerān itdükde āyīne-i ‘ālemde ‘aksi nümāyān olup ‘alāmetleri alınan sādāt-ı destār-sebz ile ser-ā-ser mu‘allem ve def‘aten eşcār-ı bahārī gibi gibi ser-sebz ü ḡurrem olmuş idi.

el-Mevlā Aḡmed (Ḥibrī Çelebi⁸) {Ḥibrī}

¹ 206b SE

² kazāsına naql olındı:kazāsı müyesser oldı SE; 347b E

³ 354b R1

⁴ Çelebi SE

⁵ na‘īm-i SE

⁶ Dārü’n-na‘īme:dārü’l-ḳadīme SE

⁷ zu‘mınca:- SE

⁸ Ḥibrī Çelebi:Burūsalı Ḥibrī Efendi SE

Maḥrūse-i Burūsa'da “Ḥayre'd-dīn-i Ḥalīfe” dirler bir pīrūñ netīce-i muḳaddimāt-ı vüçüdü ve nūr-ı dīde-i şühūdudur. Taḥşīl-i sermāye-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmīl-i pīrāye-i dāniş ü iz‘ān eyleyüp Ḥāce Sa‘de'd-dīn Efendi ḥidmetlerinden iktisāb-ı feyz-i nazar ve kıllāde-i mülāzemetlerin zīver-i gerden-i faẓl ü hüner kıllmağla re’sü'l-māl-i sa‘ādet-i intisāb ile şeref-i menāşīb-ı münāsibden behre-yāb olduqdan soñra kırk aqçe medreseden ma‘zül iken biñ on toquz Ramaẓān’ında Bahā’e’d-dīn-zāde Bekri yirine Sekbān ‘Alī müderrisi olmış idi. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında Mu‘īd Aḥmed Efendi yirine Topkapusı’nda Aḥmed Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde Ḥabīb Efendi yirine Murād Paşa-yı ‘Atīq’a terfī’ olınmış idi. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Ramaẓān Efendi yirine Burūsa’da Manastır pāyesine naql olınduqda ḳabūl itmeyüp iḥtiyār-ı ‘azl ü inzivā itmekle medrese selefinde ibḳā olındı. Sene-i mezbūre Ramaẓān’ında Çavuş-zāde yirine Sinān Paşa’nuñ medrese-i mebniyyesi ‘ināyet ve cebr-i kesr için ḥaḳḳ-ı istiḥḳāḳı ri‘āyet olındı. Yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında marāz-ı tã‘ūndan intikāl ve ‘ālem-i ḳudse irtiḥāl eyledi. Medrese-i maḥlūle Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi’ye iḥsān olındı.

Tārīḥ-i Fā’izī Çelebi

İde Ma‘būd Ḥibrīye raḥmet (1025)

Mevlānā-yı mezbūr “Ḥibrī” maḥlaşı ile meşhūr, her fenn-i celīlden behre-yāb, şürūḥ-ı *Miftāḥ*’a şedīdü’l-intisāb, ḥüsn-i kitābetde ḳalem gibi ‘ālem, ‘ilm ü ma‘rifetde müselle-i ‘ālem¹ idi. Bu eş‘ār nuḥbe-i güftārı ve nümüne-i nazm-ı güher-bārıdır²:

Lebüñi bādeye beñzetmez idi ehl-i şafā

‘Aḳlın uğrılamaşa al-ıla cām-ı şahbā

[Ve lehu]³

Heves-i mū-yı miyānuñla olup zār ü nizār

¹ Müsellim-i ‘ālem:müselle SE

² Nuḥbe//bārıdur:anuñdur SE

³ 355a R1

Ꞑatı inceldi revādur üzilürse aġyār

[Ve lehu]

Nāmuñ aġyār-ıla yād olsa ŧehā dūr olmaz
Sefeleye mā'il olan ħayr ile mezkūr olmaz

[Ve lehu]

Reh-i 'iŧķında ꞑodum baŧumı cānum ꞑaldı
Luṭf it iy ġamze-i dil-ber anı da bir yola ꞑo

[Ve lehu]

Ĥāneme gel diyü tıtduñ dāmen-i yāri¹ hele
İy dil-i bī-çāre sa'y it tıtduġuñ āsān gele

el-Mevlā Aĥmed (Babāķuŧıoġlı²)

Kefe müftüsi olan³ Babāķuŧı 'Abdu'r-raĥman Efendi'nüñ beççe-i Hümā-pervāzi ve Ĥasan Cān Efendi'nüñ hemŧire-zāde-i lāzımu'l-a'zāzi, cāmi'-i ħaŧā'il-i vehbī vü müktesebī Mazlümca Aĥmed Çelebi'dür. Vālid-i mācidinüñ i'ādesinden mülāzım ve tarıķ-ı ŧafā-refiķ-ı ꞑazāya 'āzim olup mülābese-i ꞑarābetle Ĥāce Efendi ħazretlerinüñ⁴ mazĥar-ı iĥsānı ve ġarķ-ı ni'met-i bī-kerānı olmaġla üç yüz aķçe ile Ĥıraṭova ve Filibe emŧāli menāŧıb-ı⁵ celīleye vālī olduġdan ŧoñra biñ sekiz tārīķinde vezīr-i a'zam, serdār-ı Cem-ħaŧem İbrāhīm Paŧa kevkebi-ı iķbāline nūr-baĥŧā olup Misivri ve Rusi Ĥaŧrı ilĥāķı ile Aĥyolı ꞑazāsını mevleviyyet ve bunlara 'ināyet eylemiŧ idi. Ba'dehu ma'zül ve menāŧıb-ı mezbūre ꞑuzāt-ı⁶ ꞑaŧabāta mebzül olmiŧ idi. On dōrt Cemādiye'l-āĥire'sinde ŧūfi Meĥammed Efendi yirine Bosna ꞑazāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre

¹ Yār ile SE

² Babāķuŧıoġlı:Bābāķuŧı 'Abdu'r-Raĥman Efendi-zāde SE

³ 348a E

⁴ Efendi ħazretlerinüñ:Efendi'nüñ SE

⁵ Bilād-ı SE

⁶ - SE

Zi'l-ħicce'sinde 'azl olunup Zü'n-nün Efendi cā-niṣīn-i ħükümeti oldu. On altı evā'ilinde Belğirad kazāsı Semendire ve Ĥavale zamīmesi¹ ile mevleviyyet² i'tibār olunup 'ıkd-ı gerden-i cāhı kılındı. On yedi ħilālinde infiṣāl vāķi' olup manṣıb-ı mezbūr ile Hābīl Efendi tebcīl olındı. Biñ yigirmi Zi'l-ka'de'sinde kużātđan Emīr Efendi yirine Anğara kazāsı virilmiṣ idi. Ba'de eyyām Serdār-ı A'zam Naṣūħ Paṣa tarafından selefi ibkā olındı. Yigirmi bir Ṣa'bān'ında Nevālī-zāde Žiyā Ālebi yirine Kütāhiyye ħükümeti tefvīz olındı. Yigirmi iki Zi'l-ħicce'sinde 'azl olunup Mü'ezzīn-zāde Efendi ni'amü'l-bedel oldu. Yigirmi dōrt ħilālinde Niṣāncı Ṣāhī yirine Arzırūm kazāsı ile nā'il-i merūm olup yigirmi beṣ Receb'inde kazāsı ħālinde vaṭan-ı naqlīden menṣe'-i kadīme 'azīmet ve ṭā'ir-i rūhı āṣiyān-ı ezeliye 'avdet eyledi. Kazā-yı mezbūr kużāt-ı kaṣabāta virilüp ile'l-ān ol ħāl üzere bākīdür.

Mevlānā-yı mezbūr mekārīm-i aĥlāk ile meṣhūr, ba'z-ı ma'ārif-i cüz'iyeden ħiṣṣedār, pergār-ı ħimmetine ṣaĥā'if-i letā'if medār, zerķ u riyādan mütecānib, nīk-nefs ü leyyinü'l-cānib, dervīṣ-nihād ü ferruħ-dem, babayāne ādem idi.

el-Mevlā Ḥasan el-Kāfi (Aĥṣīṣārī Ḥasan Efendi³) {Kāfi}

Vilāyet-i Bosna dāħilinde "Aĥṣīṣār" nām belde-i ma'mūreden bedīdār ve berg-i gül-i sefid gibi ġonce-i kulle-i mezbūreden āṣikār olup taḣṣīl ü 'irfāna bezl-i sa'y ü ictihād ve nefsi-kāfir-mācerā ile mükābere vü cihād itmekle dāħil-i ĥalka-i erbāb-ı isti'dād olduğda Bosna kāzīsı olan Bālī Efendi ĥidmetlerine vāṣıl ve bāb-ı niyābeti ile ser-bülend-i emāsil olup toķuz yüz seksan altı tārīħinde mollāsı Ḥamzavīler teftīṣine me'mūr olduğda ĥidmeti muķābelesinde mülāzım olmiṣ idi. Ba'dehu sālīk-i ṭarīķ-ı kazā ve mālīk-i ezimme-i ĥüküm ü imzā olup kaṣabāt-ı celīleye ĥākim ve ĥā'iz-i kaṣabu's-sabaķ-ı mekārīm olduğdan ṣoñra teķā'üd ṭarīķı ile Aĥṣīṣār⁴ kazāsı 'ināyet ve kayd-ı ĥayātla itmām-ı merāsīm-i ri'āyet olınmiṣ idi. Yigirmi seneden ziyāde kemāl-i nezāhetle maķām-ı ĥükümetde karār-dāde olup biñ yigirmi beṣ Ṣa'bān'ınuñ leyle-i berātında menṣūr-ı ĥayātı temām ve defter-i 'ömri ṭayy-kerde-i ĥitām oldu.

Mevlānā-yı merķūm baħr-ı cevāhir-i behr-i 'ulūm, "Kāfi" maĥlaṣı ile ṣōhret-ṣi'ār ve tamġa-zen-i perniyān-ı eṣ'ār, fażīlet ü taķvāyı cāmi', cebel-i ṣāmiħ ü neyyir-i lāmi', ferīde-i rüzgār, nādire-i edvār idi.

¹ İlħākı SE

² 207a SE

³ Aĥṣīṣārī//Efendi:Kāfi Ḥasan Efendi Aĥṣīṣārī SE

⁴ 355b R1

li-Mü'ellifihi¹

Nazm-ı eş'arı dil-i sâde gibi şâfidür

Maḥlaş-ı pākini zıkr eyleyelüm Kāfidür²

Mervîdür ki otuz sene miḳdârı şâ'imü'd-dehr olup yigirmi senesinde her üç günde bir iftâr ve şavm-ı Dâvud'ı şî'âr itmiş idi. Ve pîrâhen yirine bıtâne-i câmesin kara çuldan idüp bu üslûbla riyâzet ve ḳazâ bi'l-ḥaḳḳ ile 'ibâdete niyyet iderdi. Ğâyetde müteşerri' u müteverri' olup zemâne şeyḫlerine daḫl ü teşnî'den ve dūr-bâş-ı şerî'atle ser-zeniş ü taḫrî'den ḫâlî olmayup “ ‘İbâdet ü riyâzetle kerâmet taḫşîl olunmaḳ mümkün olsa biz iderdük” diyü haẓm-i nefis iderlermiş.

Âşâr-ı 'ilmiyyesinden dört cildde *Ḳudûrî*'ye şerḫi ve 'ilm-i uşulde bir metn ü şerḫi, 'ilm-i ma'ânîde kezâlik metn ü şerḫi ve ekşer-i fûnûnda müstaḳill te'lîfâtı vardır. Resâ'ili lâ-yu'add velâ-yuḫşâ, feẓâ'ili ḫâric-i dâ'ire-i taḫdîd ü iḫşâdur. “Nev-âbâd” nâmına bir ḳaşaba bünyâd idüp câmi'-i şerîf ve medrese ve mekteb inşâ ve evḳâf-ı keşîre peydâ itmişdür. Câmi'-i mezbûr ḫareminde medfûndur.

el-Mevlâ Maḫmûd (Niksârî-zâde Efendi³) {Niksârî}

Devlet-i Süleymâniyye ve 'aşr-ı Selîmî 'ulemâsından tercemeleri sebḳ iden İstanbul ḳazâsından müteḳâ'id Niksârî Muştafâ Efendi'nüñ ferzend-i fûrüzende-gevheri ve Şaḫn Müderrisi Meḫemmed Çelebi'nüñ birâder-i kihteridür. Toḳuz yüz kırḳ beş târiḫinde pederleri Bağdâd ḳâzîsi iken ziyâret-i Kerbelâ'da ḫâk-i ḫûn-âlûd-ı 'anâya üftâde olmuş idi. Muḳaddimât-ı 'ulûmı birâderleri Meḫemmed Çelebi'den ve ḫâl-i ḫuceste-ḫişâli⁴ Ḳayın Çelebi'den ve Çeşmeci-zâde Efendi'den temhîd ü i'dâd ve taḫşîl-i netîce-i isti'dâd idüp yetmiş üç senesinde vâḳi' 'Abdu'r-raḫman Efendi nevbetinde Şâh Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olmuş idi. Nice zemân bir miḳdâr çelebi 'ulûfesi ile ḳanâ'at ve nev-bahâr-ı eyyâm-ı 'ömr olan hengâm-ı şebâbda muḳteẓâ-yı bahâr üzere ḫareket itmiş idi. Ba'dehu muḳteẓâ-yı bî-ḳaydî vü âzâdegî üzere sâlik-i râh-ı ḳazâ ve fermân-revâ-yı ḫükm ü imzâ olup Varna ve Silisre ve Tırnova ḳazâlarında esbâb-ı

¹ li-Mü'ellifihi:- E

² 348b E

³ - R1, E

⁴ ḫilâli SE

şevketi müterākim ve toköz yüz toksen senesinde Şumnı kaşabasına hākim olmuş idi. Ol eşnāda itdügi ‘ayyāşlıklar tevārīh-i rüzgār ve gösterdügi qallāşlıklar mādde-i müsāmere-i yārān-ı şafā-şī‘ardur.

Ba‘dehu mükerreren Kāraferye’ye vālī ve tañtana-i iştihārī reşk-endāz-ı mevālī olup ol şehri cennet-havālī¹ maqbül-i tab‘-ı nazar-bāz-ı bī-mişālī olmağın bir bāğce-i dil-güşā ve bir qaşr-ı dil-firīb ğars ü tertīb itmiş idi ki esbāb-ı ‘ayş ü şafāda lühūmdan ğayrı hāricden bir nesneye ihtiyāc ve erbāb-ı meclise bā‘iş-i hareket ü iz‘ac yoğ-ıdı. Ol cihetden dahı lahm-ı țariyy ile qanā‘at cā‘iz olıcaq nehr-i cārīsinden bī-nazır mähiler ele girerdi. Ve lahm-ı kadīd murād olunursa başdurma pāreleri ile qaşrınıñ her küşesi gür-hāne-i Erdebīl’den nişān virürdi. Ol qaşr-ı cihān-nümāda cām-ı Cemşīd ile bāde görüp dīde-i dūr-bīni ețrāfa nigāh iderken leb-i deryāda vāki‘ belde-i fāhire-i Selānik ki ğavța-engīz-i mülūk ü memālīkdür, meşhūd-ı nazar-ı i‘tibārī olup mā-beyni bir merhale mesāfe olmağın gāh u bī-gāh nüzhet-serāların menzilgāh ve mıştaba-i ğarīb-nevāzını penāh² itdükçe hoş-ıtab‘āne küşeleri muvāfıq-ı hātır-h‘āh vāki‘ olup maħbūbe-i şa‘bu’l-menāl-i manşıbını der-āğūş itmek ārzūsı ile dīk-i dimāğ-ı hām-sevdāsı pūr-hurūş olduqda³;

بیرانه سرم عشق جوانی بسر افتاد
آن راز که در دل بنهفتم بدر افتاد

zemzemesi ile āheng-i țarīq-ı mevleviyyet ve rāh-ı taşşīle kefş ü ‘aşā-yı āhenīn-i himmetle vaż‘-ı qadem-i ‘azīmet itmiş idi. Evvelā ‘ulemā-yı ‘aşrdan bir maħzar peydā idüp istihkākını imzā itdürdükden soñra rikāb-ı hümāyūn-ı Meħammed Hānī’ye berdāşte kı lup evvel hāl olınan pāye mānend-i ‘ıkd-ı gevher gerdem-i i‘tibārına pīrāye olmaq bābında hātt-ı şerīf-i celīlū’l-mıkdār ısdār itmiş idi. Biñ beş Cemādiye’l-āhire’sinde Hūbbī Mollāsı oğlı İbrāhīm Çelebi yirine Üskūdār’da vāki‘ Meħammed Paşa Medresesi’nde dāhil rütbesine nā’il olmuş idi. Qabūlde mütereddīd olmağın sene-i mezbūre Şevvāl’inde Tursun-zāde ‘Abdu’llāh⁵ Efendi yirine Edrinekapusı pāyesine naql olındı. Biñ yedi tārīhinde diyār-ı Engürüs üzere serdār olan vezīr-i cihān-güşā,

¹ 356a R1

² Ve//penāh:- SE

³ 207b SE

⁴ “Yaşlı bir başa sahibim (ama) başımda gençlik aşkı var. Bu sırrı gönlümde tuttum (ama) ortaya çıktı.” 349a E

⁵ ‘Abdu’llāh:’Abdu’l-bāķī SE

Şadr-ı A'zam İbrâhîm Paşa muhayyem-i hümâyün kazâsını ihsân idüp hem-rikâb-ı vezîr-i kâm-yâb olmuş idi. Biñ sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Belgrâd'da iken 'Abdu'l-mü'min Efendi yirine Şahn-ı Semâniye'ye terfî' olındı. Biñ toköz Rebî'ü'l-evvel'inde serdâr-ı zafer-girdâr tarafından Kemâl Efendi yirine Selânik kazâsı tevcîh olunmuş idi. Âstâne tarafından temkîn olunmayup Kemâl Efendi yirinde ibkâ ve bunlara Dökmeci-zâde dâmâdı Aşmed Efendi yirine Yeñişehr kazâsı i'tâ olındı. Mâh-ı Cemâdiye'l-ülâ'da kabûl itmeyüp 'azl ihtiyâr itdugin i'lâm eyledükde Yeñişehr 'Arab Sinân Efendi'ye in'âm olındı. Biñ on Muharrem'inde vezîr-i a'zam ve serdâr-ı mükerrrem İbrâhîm Paşa fevt olduğda mülâzemet için âstâneye gelmiş idi. Biñ on bir Muharrem'inde Vahyî-zâde yirine altmış akçe ile tekrâr Şahn müderrisi oldu. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Ca'fer Efendi yirine Edrine'de Sulţân Selîm Medresesi ile tekrîm olındı. On iki Şa'bân'ında medreseden fâriğ olup âstâneye geldükde Hidâyet Efendi'ye inâyet olındı. On üç Şafer'inde Vahyî-zâde yirine Süleymâniyye'lerün birine vâşıl ve murabba'-nişîn-i mesned-i efâzil oldu. On beş Rebî'ü'l-evvel'inde Başşî Efendi¹ yirine Dârü'l-ḥadîs-i Süleymâniyye ile bülend-makâm olup sene-i mezbûre Şa'bân'ında Ayâşî yirine ârzü-yı çihil sâlesi olan belde-i fâhire-i² Selânik kazâsı ile maḳẓî'l-merâm olmuş idi. On altı Receb'inde 'azl olup 'Alî Çelebi-zâde Efendi şâniyen ḥâkim-i Selânik oldu. Biñ on sekiz evâhirinde Hidâyet Efendi yirine Yeñişehr kazâsı virildi. Kabûl itmeyüp ma'zûlen karar ihtiyâr eyledi. Biñ yigirmi Cemâdiye'l-âhire'sinde Şâlih Efendi yirine tekrâr Selânik kazâsı ihsân olındı. Yigirmi bir Receb'inde ref' olup Aḫî-zâde Maḫmûd Çelebi³ terfî' olındı. Yigirmi iki senesi hilâlinde Karaferye kazâsı Selânik'den ifrâz olup bunlara arpalık ta'yîn olındı. Ol ḥâl üzere sübḥa-gerdân-ı eyyâm ü leyâl iken biñ yigirmi beş Ramazân'ınıñ on beşinci günü marâz-ı tḥâ'undan intikâl eyledi. Edrinekapusı ḥâricinde vâlidleri cenbinde defn olup⁴ maḫlûl olan arpalık Aḫî-zâde Maḫmûd Çelebi'ye virildi.

Merḫûm-ı merḫûm ser-defter-i zurefâ-yı Rûm, evzâ' u eṭvârında şâhib-i tarz, güftârı nâdire ve leṭâ'ifi nağz, ṭavrı ḡarîb, şekli mehîb, ḥadîdü'l-lisân, ceriyyü'l-cenân, ekâbire nisbet bülend-pervâz-ı istiğnâ, fuḳarâ ile mu'âmelede dervîş ü gedâ, nikâtı bedî' u⁵ kelimâtı nâzik, küçük ile küçük, büyük ile büyük, zarâfetde 'alem⁶, nezâketde

¹ 356b R1

² Belde-i fâhire-i:- R1, E

³ Efendi SE

⁴ Defn olup:medfundur SE

⁵ - SE

⁶ 349b E

müsellem, eski nefsü'l-emrcilerden baba-yı 'âlem idi. Müddet-i 'ömri rûh gibi tecerrüd ile güzâr ve mübtelâ olan zen-pârelere âzâr idüp râkımu'l-ḥurūfuñ maẓmūn-ı ebyâtını tekrâr iderdi:

İy olan mâ'il-i ruḥsâre-i zen
Olma 'iffet evine âteş-zen

Zene meyl itme ziyânı çoğdur
Ḳarı dünyâ gibi ḥayrı yoğdur

Ol tecerrüdle Mesîḥâ-yı zemân
Ḳar gibi çekme yûri bâr-ı girân

Alma tuz tırbasını boynıña sen
Burnıña tuzlu şular ḳor ğam-ı zen

Dil virüp 'avrete meftûn olma
Ḳaysveş göz göre mecnûn olma

Ḳaçma ol bâbı kim ola peydâ
Nice 'uryân iderek vâveylâ

Olma üftâde-i dâm-ı evlâd
Ekme bu mezra'ada tuḥm-i fesâd

Ve'l-ḥâşıl şehlevendlükde 'âlem, tâzeler maḥabbetinde pîr-i pîş-ḳadem olup bâb-ı 'ışḳ u cüvânîde ḥikâyâtına nihâyet ve mey ü maḥbûba müte'allıḳ leṭâ'ifine 'add¹ ü ğâyet yoğdur.

Şûret-i istiftâda *Nefsü'l-emr-nâme*'si ve Kefevî Ḥüseyn Efendi ve Ṭursun-zâde 'Abdu'llâh Efendi ve Ğanî-zâde Efendi ḥazretleri² ile maḳâlât ü münâzarâtı ve ba'z-ı 'ulemâ-yı 'aşr ḥaḳḳında Etrâk lisânı üzere deyişâtı vardır. Bâ-ḥuşuş rengîn ḳıṭ'aları ve

¹ ḥadd SE
² - SE

nemekîn hezeliyyâtı vardır¹. Halk içinde meşhûr ve cönglerde meştûr olmağın irâdı ihtiyâr olunmadı. Evâhîr-i ‘ömrinde ğazel-güylığa heves idüp “Niksârî” mağlaşı ile ba‘z-ı eş‘ârı ve rüste-i rişte-i kabûl olmuş güftârı-ı dürer-bârı var idi. Bu beytler anlardan nümüdârdur:

Cilâ vir qalbüne âyîne-i ‘âlem-nümâ eyle
Nedür âyîne belki mazhar-ı sırr-ı Hudâ eyle

Sirişk-i çeşmi naqd-â-naqd idüp bâzâr-ı ‘ışk içre
Metâ‘-ı vaşl-ıla dünyâ degüş bey‘-i vefâ eyle

Hevâ-yı medrese tâ key mürîd-i cām-ı şahbâ ol
Harîfân ile nüş-â-nüş idüp kesb-i şafâ eyle

Kažâ-yı âsumân ile keş-â-keş çâre-sâz olmaz
Huzûr itmek dilerseñ sen de teslîm-i rızâ eyle

Erenler ‘arşa-i ‘ışkı şabâ hâlî komazlar de
Varursañ kabr-i Mecnûna eger bizden du‘â eyle²

[Ve lehu]

Vaqtına ‘ârif olan merd-i Hudâ biz pîrüz
İztîrâb eylemezüz dest-hoş-ı taqdîrüz

Güşîmuz sıklık u mıklık işidür ahyânâ
Kizb-i bîhûde olan yâvelere dil-gîrüz

[Ve lehu]

İy gönül eyleme her hûba nazâr-bâzlığı
Kîse-i cûdda var sîm ü zerûñ azlığı

¹ - SE

² Bu beyit SE’de bulunmamaktadır.

‘Işk-ı dildār ile başı hoş iken ‘uşşākuñ
Gelüp iy ‘aql қо ya dağdağa-endāzlığı

Ĥarem-i sīneye gel kesb-i şafā eyle şehā
Tahta bindüñ çü bilürsün iy’olur yazlığı

Eglenürken o şehüñ çeşmi hayāliyle göñül
Sende iy eşk gelüp eyleme gammāzlığı¹

Ĥāb-ı gaflet nice bir kaldıra baş Niksārī
Tā ki hayl-ı şu‘arā göre ser-efrāzlığı

Bu şi‘r-i hezl-güne kendüye maḥşūş olan leṭā’ifden nümünedür:

Āh kim n’eyleyelüm rā’ic olup² kār-ı ‘ateh
Dāğ ider ‘ākili germiyyet-i bāzār-ı ‘ateh

Giydürür başuma bir kirli büyük destārı
Göreyin yıqıla bu günbed-i devvār-ı ‘ateh

Çelebi zümresine dil nice meftūn olmaz
Ādemi öldürür ol ġamze-i ĥün-ĥār-ı ‘ateh

Yıldürürler binüp atına tarīķ aşḥābı³
Açılır cum‘a günü ġonce-i ġülzār-ı ‘ateh

Be meded aña semüz molleleri başdurma
Ķoķıdur medreseyi cīfe-i murdār-ı ‘ateh

Gözlerinden bilürüz biz göricek ma‘tūhı

¹ 208a SE

² Olur SE

³ Erbābı SE

Dā'imā sürmelidür çeşm-i siyeh-kār-ı 'ateh¹

Dād-ı haḫdur bu cihān içre 'ateh Niksārī
Degme abdāl olımaz vāḫıf-ı esrār-ı 'ateh

'Alī Çelebi: Birāder-i kihterleri 'Alī Çelebi, Ḳāzī-zāde Efendi'den mülāzım olup otuz aḫçe ile² medrese teklīf olınuḫda ḳabūl itmeyüp toḫuz yüz seksan beş tārīhinde ḫacc-ı şerīfe niyyet ve cānib-i berden 'azīmet itmiş idi. Bilād-ı Şāmiyye'den Anḫaḫıyya'ye vāşıl olduḫda ol diyār-ı pertev-endāz-ı feyz-i şāmil olan Şeyḫ Aḫmed Efendi eyyām-ı ḫalebde vālid-i mācidleri ile şerīk olmaḫın maḫdūm-ı merḫūma kemāl-i iḫbāl ve iki sene miḫdārı ifāza-i envā'-ı fazl ü kemāl itmiş idi. Anlar intikāl eyledükde edā-yı farīza-i ḫiccetü'l-İslām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü'l-enām عليه افضل السلام³ ḫılıp altı ay miḫdārı cāzibe-i şevḫ-ı ḡalib ile diyār-ı Hind'e hicret ve tūḫyān-ı şekeristān-ı Hind ile üns ü ülfet ḫılmış idi. Ol 'aşrda pādīşāh-ı Hindūstān olan Celāle'd-dīn Ekber, ba'dehu oḫlı Şāh Selīm ḫadden efzūn ta'zīm ü tekrīm idüp;

ولا عيب فيهم غير ان ضيو فهم
تعب بنسيان الاحبة و الوطن⁴

mazmūnını⁵ 'āme-i 'āleme tefhīm itmişler idi. El-ḫāletü hāzihi Çonporud diyārını ḫāşş ta'yīn eyleyüp şadr-ı dīvān ve āstān-ı 'ālī-şān ve müftī-i fezā'il-'unvān ma'nālarını cāmi' mollā-yı a'zāmıdur. Tārīḫ-i niḫrīr⁶ eşnāsına gelince şervet-i vāfire ve ni'met-i mütekāşire ile mesned-i şadāretde ber-ḫarār idüḫi seyyāḫān-ı cihān-dīdeden vāşıl-ı pīşḫāh-ı şu'ūr idi. El-ān daḫı intikālī meczūm ve ḫātme-i aḫvālī ma'lūm degüldür.

el-Mevlā Meḫemmed (Cerrāḫ-zāde⁷)

¹ 350a E

² - SE

³ "Selāmın en faziletlisi onun üzerine olsun."

⁴ "Onların bir kusuru yoktur. Sadece misafirlerinin dostlarını ve vatanlarını unutmaları yönüyle ayıplanırlar."

⁵ Mefhūmını SE

⁶ Taḫrīr SE

⁷ Cerrāḫ-zāde: İstanbuli Cerrāḫ-zāde Meḫemmed Efendi SE

Maḥrūse-i İstanbul'da bir cerrāḥuñ kıt'a-i rūḥı ve şifā-yı sīne-i mecrūḥıdur. Muḳtezā-yı 'ulüvv-i himmet ile terk-i ṭarīḳ-ı şan'at idüp keşf-i daḳā'ıḳ-ı fenn-i cerrāḥīden;

¹النّیام لها السنان جراحات

taḥḳīḳınuñ şerefin iz'ān ve kırā'at-ı 'ilm-i teşrīḥden müṭāla'a-i şerḥ-i tevzīḥ lüzumın itḳān eyleyüp ṭarīḳ-ı 'ilme 'āzım ve ba'de i'dādi'l-levāzım Çivi-zāde Efendi'den mülāzım olmış idi. Medāris-i 'ilmiyyede 'alā ḥasbi'l-'āde ihyā-yı merāsım-i² ifade iderek kırık aḳçe ile Üsküdar'da 'Abdu'llāh Aḡa Medresesi'nden ma'zül iken biñ bir Receb'inde Muşliḥi'd-dīn yirine³ Edrine'de Şeyḫi Çelebi müderrisi olmuş idi. Biñ beş Cemādiye'l-ülā'sında La'lī Çelebi yirine Sinān Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Biñ yedi Cemādiye'l-ülā'sında Köse Maḥmūd Efendi yirine Sinān Paşa Sulṭānī pāyesine terfī' olındı. Sene-i mezbūre Zı'l-ḳa'de'sinde La'lī Çelebi yirine Arzırüm ḳazāsı tevcīḥ olındı. Biñ on Muḥarrem'inde 'azl olunup Ġazālī-zāde Seyyid Meḥemmed Efendi naşb olındı. On bir Zı'l-ḳa'de'sinde Tırabozınlı Meḥemmed yirine Naḥcivān ḳazāsı taḥtu's-şu'a'-ı ḥükm ü imzāsı olmuş idi. On iki tārīḫinde Revāfız müstevlī olmaḡın şāh-ı gümrāḥ elinde esir ve mübtelā-yı ḳayd-ı⁴ keyd-i ḥaşm-ı şerir olmuş idi. Bi'l-āḡare ḳazāsında 'adl ü istiḳāmeti bā'is-i ḥürmet ü ri'āyet olup; ⁵الاعدا به شهدت ما الفضل maẓmūnı hüveydā olduḡdan soñra mecmū'-ı müte'alliḳatı ile bend-i ḡamdan āzād ve irsāl-i āstān-ı sa'ādet-istinād ile ber-murād kılinmış idi. On üç Şevvāl'inde Velī Efendi yirine Şire ḳazāsı ile cebr-i kesr ve mükāfāt-ı āfāt-ı esr olmuş idi. On beş Ramazān'ında fāriḡ olup manşıbı Nişāncı ḥışmı Şāh Efendi'ye virildi. On yedi⁶ Cemādiye'l-ülā'sında Şūfī Meḥemmed Efendi yirine Bosna mevleviyyeti 'ināyet olındı. On ṭoḡuz Ramazān'ında ref' olunup yirine Muḥarrem⁷ Efendi terfī' olındı. Yigirmi bir Şevvāl'inde ḳabül itmeyen Pīrī Efendi yirine Āmid ḳazāsında neşr-i maḡāmid itmiş idi. Yigirmi üç Zı'l-ḳa'de'sinde manşıb-ı mezbūr Şeker⁸ Efendi'ye bā'is-i teşekkür oldı. Yigirmi beş

¹ "Ok yarasının tedavisi vardır."

² Resm-i SE

³ 357b R1

⁴ ḳayd-ı:ḳayd ü zencir-i SE

⁵ "Düşmanları bile onun yanında lütfā şahit oldular."

⁶ 350b E

⁷ Meḥemmed SE

⁸ Şükrü'llāh SE

Ramazân'ında Niksârî merhûm ile yevm-i vâhidde riḥlet ve hem-râhî-i îmânla 'âlem-i âḫirete 'azîmet eyledi.

Mevlânâ-yı merḫûm ğavvâş-ı cevâhir-i 'ulûm, ḥasenü'l-aḫlâḳ, ṭayyibü'l-a'râḳ, eyyâm-ı tedrîsde ifâdeye müdâvim, hengâm-ı ḳazâda ḥâkim-i ḥâsim ü seyf-i şârim, eṭvârı müsellemler, melek-ḫişâl âdem idi. 'İlm-i fıḳha etemm intisâbı olup *Ḳâzî Ḥân*'ı taḡyîr ü tertîb ve mükerrerâtdan tehzîb itmişdür. Ba'zı mecmû'aları vardur. Ḥüsn-i kitâbeti ve taḫrîr-i şükûkda mahâreti olmağın Sinân Paşa'nun vaḳfiyyesini yazup ol muḳâbelede medreselerin bunlara şart itmişler idi.

el-Mevlâ Ḥüsâme'd-dîn (Cellâd-zâde¹)

Ḳaşaba-i Ebî Eyyüb'de ḳaşab-puş-ı vücûd ve "Cellâd-zâde" demekle ma'rûf u ma'hûd olmuş idi. Fenn-i siyâsetden bedel 'ulûm-ı 'âliyeyi muḳaddime-i netîce-i riyâset bilüp taḫşîl-i 'ulûm² u edeb ve tekmîl-i fazl ü ireb ḳıldukdan şoñra ṭarîḳ-ı sa'âdet-refîḳa sülûk ve ḳurş-ı i'tibârın sikke-i sulṭânü'l-'ulemâ ile meskûk itmiş iken nîm-i râhdan şarf-ı 'inân-ı himmet ve cânib-i zühd ü şalâḫa tevcîh-i semend-i 'azîmet eylemiş idi. Nice yıllar Câmî'-i Ebü'l-feth'de maḫfil-nişîn-i va'z ü tezkîr ve güher-nişâr-ı nevâdir-i ḫadîş ü tefsîr olup meclis-i va'z ü naşîḫati enfâs-ı pür-süzü ile germ-â-germ ve te'sîr-i pend-i südmendinden âhenîn diller nerm iken üstâd-ı fenn-i ḳırâ'at ü tecvîd ve ḫoş-elḫân ü ehl-i *Ḳur'ân-ı Mecîd* olmağın biñ iki târîḫinde mecnûn-ı destâr-keş-i meymûn-küş, ya'nî imâm-ı tehî-mağz-ı bî-hüş, meclis-i vücûddan def'-i³ sîḳlet eyledükde yirine imâm-ı sulṭânî ve muḳtedâ-yı⁴ Murâd Ḥân-ı 'Osmânî olmuş idi. Biñ altı Receb'inde Mubaşşır-zâde maḫlûlinden Eyyüb'de Zâl Paşa Medresesi zamîme-i imâmet ve fazîlet-i 'ilmiyyesine ri'âyet olunmuş idi. Biñ on Cemâdiye'l-ülâ'sında ba'z-ı aḫvâl-i şenî'ası merfû'-ı rikâb-ı pâdişâhî olduḳda 'azl ü teb'îd ve ḳahr ü tezîlî te'bîd olunup imâmeti Ḥâzret-i Eyyüb Câmî'i'nde imâm olan muḳarri'-i benâm 'Abdu'l-ḳâdir Efendi'ye in'âm olunup medresesi Tezkireci Aḫmed Efendi'ye tevcîh olındı. Nice yıllar bî-ser ü sâmân, perîşân-ı ḫüzn ü ḫırmân olup biñ yigirmi beş⁵ ḫudûdında küşte-i cellâd-ı dehr-i bî-emân oldu.

¹ Cellâd-zâde Eyyübî SE

² 'ilm SE

³ - E

⁴ 358a R1; 208b SE

⁵ - E

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, vā‘iz-i muntaẓamu’l-kelām, esbāb-ı kabūli temām idi. Sebeb-i ‘azli olan kışşa-i ġarībe budur ki bir gün Eyyüb’de olan bāğçesinde meclis-i üns ü şoḡbet-i zen tertīb eyleyüp muḏḡik ü meze ve me‘ak ü pūze maḡūlesi ‘Araboġlı nāmına bir şaḡşı da‘vete ḡidmetkār gönderdükte ol ebleh-i sāde-dil ‘Arab-zāde ta‘bīrinden ġāfil olup ol tārīḡde Eyyüb ḡāzisi olan ‘Arab-zāde ‘Abdu’r-ra’ūf Efendi’yi da‘vet ider. Anlar daḡı bī-tekellūfāne tekerrüm eyleyüp teşrīf-i ḡudüm-i erzānī kılduḡda imām efendiği ḡandīl-i cāma ḡarşu miḡrāb-ı ebrū-yı cānāna müteveccih ve ḡülzār-ı cemāl-i yārda mütenezzih¹;

ḡaşuñ meyli yüzini ḡibleden döndürdi miḡrābuñ

mışrā‘ı ‘unvān-ı şaḡīfe-i aḡvāl ve bāb-ı tevbe vü inābet derīçe-i miḡrāb gibi mesdūd olup terdīd-i² lā-şarḡıyye ve lā-ġarbiyye ḡible-nümā-yı iḡbāl olmuş bulurlar. Egerçi muḡtezā-yı kerem üzere ‘ayb-pūşlık idüp anlar tarafından bu sırr-ı ser-beste āşikār olmaz ammā Cellād-zāde tünd-ḡulıḡ idüp ol ḡidmetkāra dā‘imā cefā ve cerīme-i ḡamāḡatine cezā üzere olup cānından bīzār ider. Bir gün eḡıbbā-yı Yehūd’dan birine ḡālīş ḡül-fūsūn almaḡa gönderdükte imām efendinūñ Yehūdī’ye ‘araḡ-ı ḡāşşu’l-ḡāşş recāsına gönderdüğü nāme-i iḡlāşı ve şīşe-i ‘araḡ-ı ḡāşşı ol ‘aşrda ḡā‘im-maḡām-ı şadr-ı a‘zam olan ḡalīl Paşa’ya ‘arz ider. Paşa-yı kerīm daḡı ‘aybını iḡḡār itmemeḡ murād eyleyüp ḡidmetkāra i‘timād itmemeḡ şüretin ḡösterür ve Cellād-zāde’yi tenḡaca da‘vet eyleyüp pend ü naşīḡat ider. Bu def‘a ḡidmetkāra ḡazabı şad çendān ve nefsi-i seb‘īsi ḡürāz-ı tīr-ḡürde gibi tīz-dendān olup ḡidmetkār-ı derdmendi tīḡ-ı ser-tīz ile çāk çāk ve eşedd-i ‘uḡūbetle helāk idüp;

Müjeñ kan dökmegi ol ḡamze-i cellāddan ḡörmüş

Zihī ḡünī ki merdüm-küşliḡi üstāddan ḡörmüş

manḡūḡı üzere isti‘dād-ı māder-zādını iḡḡār ve cellād oḡlı cellād olduḡını āşikār itmiş idi. Meyyitini deryāya pertāb idüp lāzıme-i³ ḡazm ü iḡtiyārı edā itdüm i‘tiḡādında iken ol küşte-i şemşīr-i cevri ü āşām;

¹ Mütenezzih bulurlar E

² 351a E

³ 358b R1

Teslîmdür ğarîķ-ı ğama görinen hemân
Elbette bir kenâra atar vara vara mevc

mefhûmina muvâfîķ devr-i¹ ‘aķabât-ı eyyâm iderek Eyyûb İskelesi’ne geldükde cem‘-i keşîr bu hâle vâķıf olup şöhre-i mecâlis ü maķâfil ve mesâmi‘-i ‘aliyye-i şudûra vâşıl olduķda cezâsını bulmuş ve maķrûd-ı ebedî olmuş idi. نعوذ بالله تعالى من الحور بعد الكور²

el-Mevlâ Sinân (Tâlib Hışmı)

Ķaramanîdür. ‘İvaz Efendi tevâbi‘inden Tâlib Efendi’ye hışâvend olmağla “Tâlib Hışmı” demekle şöhre-bend olmuş idi. Mâdde-i iştihârı olan Mollâ Tâlib, ‘İvaz Efendi maķdûmınıñ mu‘allimi ve cenâb-ı mevlevînüñ muşâhib ü münâdimi olmuş iken kendülerden mülâzemet müyesser olmayup Munuķ ‘Alî Efendi’nüñ i‘âdesinden ol rütbeyi³ hâ’iz ve âķir-i ‘ömrinde yigirmi aķçe medreseye fâ’iz olup şılasında fevt olmuş idi. Şâhibü’t-terceme tâlib-i ‘ilm ü ‘irfân ve câlib-i⁴ cins-i fâķir-i dâniş ü iz‘ân olmağla mühimm-i ehemm-i meşâliķ ve meziyyet-i fer‘-i ‘ale’l-aşla mişâl olmağa şâliķ olmağın Ķızıl Mollâ Efendi’den mülâzım ve tehyi’e-sâz-ı levâzım olup kaç‘-ı merâtib ve neyl-i meţâlib iderek kırķ aķçe medreseden ma‘zûl iken biñ toķuz Cemâdiye’l-ülâ’sında Mollâ Şeref maķlûlinden Yeñi İbrâhîm Paşa’da tecdîd-i resm-i ifâde itmiş idi. On üç Ramazân’ında Ķırbac ‘Oşmân Efendi yerine Yıldırım Hân pâyesine naķl olındı. On beş Şa‘bân’ında Muhteşem Rıdvan Efendi⁵ yerine Ķızılmuşluk Medresesi’ne taķrîk olındı. On yedi Cemâdiye’l-ülâ’sında Helvacı-zâde yerine Burûsa Sultâniyyesi’ne terfî‘ olunmuş idi. Sene-i mezbûre Zi’l-ķa‘de’sinde Sinân-zâde⁶ yerine Şahn’a geldi. On sekiz Şafer’inde Tezkireci Aĥmed Efendi maķlûlinden Magnisa Murâdiyyesi ihsân olındı. Yigirmi iki Ramazân’ında Kec-dehân ‘Abdu’llâh Efendi yerine İzmir kaçâsında cây-gîr olmuş idi. Yigirmi dört Muħarrem’inde ‘azl olunup Meħammed Şâdiķ câ-nişîn-i ĥükümeti oldı. Yigirmi beş Zi’l-ķa‘de’sinde İstanbul’da fevt oldı.

¹ Dört SE

² “Zirveye çıktıktan sonra inmekten, alçalmaktan (varlıktan yokluğa düşmekten) sana sığınırız ey Rabb’imiz.”

³ Mertebeyi SE

⁴ tâlib-i SE

⁵ - R1

⁶ Sinân-zâde:Sinân Efendi-zâde SE

Mevlānā-yı merķūm müşārik-i¹ erbāb-ı fūhūm, şalāhı ‘ilmine ġālib, kazāsında nām-ı nīgū taḥşīline tālīb idi.

el-Mevlā Muştafā (Ḥunkār İmāmı²)

Vilāyet-i Rūm’da “Ḥurpişte” nām şehir-i meşhūrda mānend-i hūr pūşte-i vücūdda cilveger ve şaḥīfe-i şühūdda ziyā-gūster olmuş idi. Çerāġ-ı sa’y ü ictihādı ıķād ve intikād-ı naķd-i sūrre-i fezā’ile i’ māl-i zihn-i naķkād ü ṭab’-ı vaķķād eyleyüp dāḥil-i dā’ire-i erbāb-ı isti’dād olduķda Kātib-zāde Zeynī Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba’z-ı medārisde müdāreseye himmet itmiş idi. Ba’dehu ṭab’ına zūhd ü şalāḥ ġālib³ ve kullāb-ı maḥabbet-i İlähiyye ṭarīķ-ı ḥaķķa cāzib olmaġın ba’z-ı meşā’ih-ı Naķş-bendiyye’den işlāḥ-ı nefis-i redī’e ve taḥşīl-i sa’ādet-i sermediyye hevāsına;

‘Ayn-ı zillet mi degül devlet-i dūnyā didüġün

Ḳatı alçaķ ġörinür oldu eñ a’lā didüġün⁴

mazmūnı üzere na’l-i köhne-edīm-i dūnyāya pūşt-i pā urup bir zemān Burūsa’da mütevekkilen ‘ala’llāhi te’ālā iķāmet, ba’dehu Gemlik’de ihtiyār-ı ḥitābet ü imāmet eyleyüp biñ on ḥudūdında Cerrāḥ Meḥemmed Paşa İstanbul’da cāmi’-i şerīf binā eyledükde bülbül-i ḥoş-naġme-i miḥrāb ü minber ve ṭūṭ-ı şekkerīn-lehçe-i maḥfil-i feyz-gūster olmaġla şīt-i iştiḥārı ṭanīn-endāz-ı muķa‘‘ar-ı ḳubbe-i eflāk ve ṭaṭana-i şenā-yı cemīli ġulġul-efgen-i mecāmi’-i ḥāk olup biñ on beş ḥudūdında imām-ı sulṭānī ‘Abdu’l-ķādir Efendi çār tekbīr-i fenā ile tahrīme-bend-i beķā olduķda bunlar ol ḥidmet-i ‘aliyyeye ḳıyām idüp nice yıllar muķtedā-yı imāmü’l-vaķt-i benām ve imāme-i sübḥa-i⁵ şufūf-ı gevherīn-nizām olmuş idi. Yigirmi dōrt Receb’inde Anaṭolı şadāreti pāyesi ile manzūme-i aḥvāli ḳarīn-i intizām olup ol esnāda şeyḫü’l-İslām olan⁶ Es’ad Efendi ḥazretlerinün iki yüz elli aķçe vazīfe-i teķā’üdleri bunlara ‘ināyet ve ‘ilāve-i cihet-i imāmet ḳılındı. Yigirmi beş Zi’l-ḥicce’sinde şaff-ı şımf-ı ‘ulemāyı iḥlāl ve ḥaṭīb-i

¹ 351b E

² Ḥunkār İmāmı:İmām-ı Sulṭānī Ḥurpişteli Muştafā Efendi SE

³ 359a R1

⁴ 209a SE

⁵ - SE

⁶ Şeyḫü’l’olan:- SE

muşallā gibi minber-i ‘illiyyîne iḳbāl eyledi. Yirine Evliyā Meḥmed Efendi imām olup nā’il-i āmāl oldu.

Merḥūm-ı merḳūm āşnā-yı lücec-i ‘ulūm, her fenle serūkārı, meyāne inşā ve sādece eş‘ārı var idi. Sulṭān Aḥmed Ḥān ḥazretlerinūñ nām-ı hūmāyūnlarına ḳaşā’id-i ṭurfe-nikātı ve tevārīḥ ü mevā’ize müte‘allik müzehheb ü mecdül te’lifatı vardır. Beheme-ḥāl luṭf-ı ṭab’dan ḥālī olmayup maḥbūb u düstlīḳdan ḥişşesi var idi.

el-Mevlā Muştafā (Celeb¹ Muşliḥi’d-dīn Efendi)

Diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūmdan divşirilüp mānend-i lāle-i Nu‘mānī külāh-ı sürḥle dāḥil-i ḥarem-serāy-ı sulṭānī olan ḡilmān-ı ḥāşşadan iken nāfe mişāl taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü kemāl eyleyüp ṭaşra çıḳduḳda emşālī lāle gibi sürḥ ü zer ve bayraklar ile cilve-sāz olduḳça bunlar ḡonce-şifat ḳoynında cüz’dānla tenhā-nişin-i çemen-i şuffe-i ḡülşen-i rāz² olurdu. Bi’l-āḥare ṭarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve Şeyḫü’l-İslām Zekerıyyā Efendi ḥazretlerinden³ mülāzım olup aḫz-ı medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırḳdan munfaşıl iken biñ altı Şa‘bān’ında Şerīf Efendi yirine Zekerıyyā Efendi Medresesi ‘ināyet olındı. On üç Şa‘bān’ında Ebūbekr Efendi maḥlūlinden Sinān Paşa Sulṭānī pāyesine sāye, on beş Şafer’inde Laṭīf-zāde yirine Ḳalender-ḥāne Medresesi’ne pīrāye şalup on yedi Muḥarrem’inde Ḥāce-zāde Şāliḥ Efendi⁴ yirine Şaḥn’a gelmiş idi. On sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde⁵ Mollā ‘Alī Efendi⁶ yirine Şeh-zāde müderrisi oldılar. Yigirmi bir Ramazān’ında yine anlar yirine⁷ Süleymāniyye’den birine vāşıl olmuş idi. Yigirmi dört Rebī‘u’l-evvel’inde Ḥüsām Efendi yirine Ḥaleb ḳazāsı ile maḫzar-ı ikrām, Rebī‘u’l-āḫir’de Şeyḫ-zāde Aḥmed Efendi’den şoñra mücāveret niyyetine kemāl-i şevḳ u ḡarām ‘arz eylediḡi Beled-i Ḥarām ḥükümeti ile maḳzi’l-merām oldu. Yigirmi beş Zi’l-ḥicce’inde ḥaber-i vefātı vārid olup yirine Selānik’den Ḳudsī Efendi naḳl olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü şalāḥ ile meşḥūr, dervīş-nihād, pāk-i’tiḳād, merd-i şāliḫ-i şāfi-fu’ād idi. Mekke-i Mūkerreme⁸ ḳāzīsı olduḳda diyār-ı Rūm’dan ḳat’-ı ‘alāḳa eyleyüp bi’l-āḥare ol diyārda mücāvir-i ḥāk, muḳaddes-i pāk olmuş idi.

¹ Celeb Muşliḥi’d-dīn:Rūmī Muştafā SE

² ḡülşen-i rāz:i‘zāz E

³ Efendi ḥazretlerinden:Efendi’den SE

⁴ Ḥāce//Efendi:Şāliḫ Çelebi R1; Efendi:Çelebi SE

⁵ 359b R1

⁶ - SE

⁷ 352a E

⁸ Mekke-i Mūkerreme:Mekke R1, E

Āsār-ı ‘ilmiyyesinden *Eşbāh ü Neẓā’ir-i Fıkhıyye*’yi şerh idüp *el-Ġāzāl*’ını hall ve icāzlarında taḥkīk-ı maḥall itmışdür.

el-Mevlā Hüseyn (Kara Mu‘īd)

Vardar Yeñicesi’nden bedīd ve Kınalı-zāde Ḥasan Efendi’ye mu‘īd olup mülāzemetle vāşıl-ı kām ve “Kara Mu‘īd” laqabı ile meşhūr-ı enām olmış idi. Tārīk-ı ‘ilme kaṭ’-ı nişīb ü firāz iderek kırık aqçe medreseden ma‘zül iken biñ on bir Şafer’inde Bālī Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi virilüp qabül itmemiş idi. Sene-i mezbüre Ramazān’ında Tāce’d-dīn Efendi yirine Kāsım Paşa Medresesi tevcīh olındı. On üç Cemādiye’l-āḥire’sinde selefi Baba Tāc yirine Üçşerefeli’ye gönderüldükde gitmeyüp ‘azl ihtiyār eyledi. On dört Rebī’u’l-evvel’inde Zekerıyyā-zāde yirine Zāl Paşa ḥārici teklīf olındukda maqbül-i ṭab’-ı istiğnā-pesendi olmayup maẓmūn-ı beyt-i bī-mişāl ḥasb-ı ḥāl vāqı’ olmış idi:

Zāt ü zemānla çün manşıb ki ola yolu

Redd iden anı eyler izhār nā-qabūli.

On sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Bülbül-zāde Efendi yirine Qalender-ḥāne pāyesine vāşıl olmış idi. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Şadre’d-dīn-zāde yirine Şaḥn’a geldi. Yigirmi üç Cemādiye’l-āḥire’sinde Çavuş-zāde Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfī’ olındı. Sene-i mezbüre Zī’l-qa’de’sinde ‘azl olınup manşıbı¹ Toquz-zāde Şeyḥī Çelebi’ye virilmiş idi. Şehr-i Zī’l-ḥicce’de² Yaluñ-zāde yirine Selīmiyye-i Edrine ‘ināyet olındı. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Ḥaleb pāyesi ile vazīfe-i teḳā’üd iḥsān olınup Medrese-i Selīmiyye Serçe Mu‘īd Efendi’ye virildi. Yigirmi beş tārīhinde şemşīr-i ecel dünyā ile keşmekeş-i ḥuşūmetlerine fayşal virdi.

Merḥūm-ı merḳūm bām-ı inzivā vü ḥumülde büm, nefsine ‘ā’id umūrda mu‘ānid ü ziyānkār, ğayra nisbet mülā’im ü kem-āzār idi. *Bāḳī Efendi Dīvānı*’n yazup vech-i ma’āş ve ḥamīr-i māye-i inti’āş itmış idi. Her nüshası şaḥīḥ ü mükemmel ve istinsāḥ idenlere düstūrü’l-‘ameldür.

¹ Medresesi SE

² Şehr//hiccede:Sene-i mezbüre Zī’l-ḥicce’sinde SE

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (Kızılca Hayre’ d-dīnoğlu¹)

Vilāyet-i Anadolı’da “Bergama” nām kaşabadan zühür idüp “Kızılca² Hayre’ d-dīnoğlu” demekle meşhūr olmuş idi. Pederi tarīk-ı ‘ilmden fāriğ olmuş bir merd-i ‘ālim ü şālih ve pīr-i sa‘ādetmend-i müflih idi. Toğuz yüz altmış hudūdında vāşıl-ı ser-hadd-i vücūd ve ser-nihāde-i pīşgāh-ı ‘ālem-penāh-ı şühūd olup sinn-i temyīze vāşıl olduğda ibrīz-i tab‘-ı bedā’i-engīzini kāl ve taḥşīl-i cevher-i fezā’il için ḥall-i eşkāl-i kīl ü kāle iştigāl idüp her fende fā’ik, ri‘āyete lā’ik dānişmend-i bī-mānend olduğda ḥ‘āce-i Sultān Selīm-i ḥalīm ‘Atā’u’llāh Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle behremend olmuş idi. Ba‘zı medārise müderris ve bünyān-ı ifādeyi mü’essis olup kırk aqçe ile³ Burūsa’da Qadrī Efendi Medresesi’nden ma‘zūl iken toğuz yüz toğsan bir Şafer’inde⁴ Ağzıkara yirine Hayre’ d-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Toğsan toğuz Şevvāl’inde Bostān-zāde Meḥammed Efendi yirine Qalender-ḥāne pāyesine terfī‘ olındı. Elf-i kāmīl Şevvāl’inde Ayāşī Muştafā Efendi yirine Anqara fetvāsına naql olındı. Biñ üç Muḥarrem’inde ‘azl olup yirine Sefer Efendi oğlu⁵ Yaḥyā Çelebi naşb olındı. Biñ altı Şafer’inde Muḥarrem Efendi maḥlūlinden Anqara fetvāsına i‘āde olındı. Biñ on Ramazān’ında ma‘zūl olup yirine Tāce’ d-dīn Efendi müderris ve müftū oldı. On bir Şa‘bān’ında Meḥammed Şādık yirine altmış aqçe ile Şaḥn Medresesi virildi. Selḥ-i Ramazān’da ‘Arab Sinān Efendi yirine Mağnisa każāsı iḥsān olındı⁶. On üç Reb‘u’l-evvel’inde ref‘ olup yirine ‘Ydī Efendi terfī‘ olındı⁷. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Tāce’ d-dīn yirine şālişen Anqara fetvāsı müyesser oldı. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında arpalık tarīkī ile ol ḥavālīde manşīb-ı każā virilüp selefi Tāce’ d-dīn i‘āde olındı. Biñ yigirmi Şafer’inde kaḅūl itmeyen Köse Sinān yirine Qonya każāsı tevcīh olındı⁸. Biñ yigirmi bir Şafer’inde Emru’llāh Efendi maḥlūlinden Mar’aş każāsına naql olınmış idi. Kaḅūl itmeyüp āstāneye geldükde sene-i mezbūre Şevvāl’inde Hābīl Efendi yirine Belğırad każāsı ile ber-murād oldı. Yigirmi üç tārīḥinde ma‘zūl olup selefi i‘āde olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde eṣrāf-ı kużātadan Emīr Efendi yirine Anqara każāsı müyesser oldı. Ba‘dehu selefine muqarrer kılınup teḳā’ūd tarīkī ile bir manşīb tevcīh olındı. Biñ

¹ Hayre’ d-dīnoğlu ‘Abdu’llāh Efendi SE

² 360a R1

³ 209b SE

⁴ 352b E

⁵ Sefer Efendioğlu: Sefer-zāde SE

⁶ İḥsān olındı: virildi SE

⁷ - SE

⁸ Biñ//olındı: - E

yigirmi altı Muḥarrem'inün altıncı günü İstanbul'da tevdi'-i 'ālem-i fānī ve şeb-be-ḥayr-ı rüz-ı¹ zindegānī itdiler.

Merḥūm-ı merḥūm deryā-yı güher-rīz-i 'ulūm, her fende mümtāz, her vādide ser-efrāz, şāf-dil ü pāk-nijād, hoş-ṭab' u dervīş-nihād, laṭif ü nazīf, zāt-ı 'azīz ü vücūd-ı şerīf idi. Fazīletine göre menāşib-ı refī'adan behremend olmamağla zātı miḳdārı nāmı bülend olmamış idi.

Biñ yigirmi üç tārīhinde bu faḳīr Ruscuḳ ḳāzīsı iken şāhibü't-terceme Belğırad'dan Tuna ile ḳaşaba-i mezbūreye gelüp zayf-ı mükerrerimüz olmuş idi. El-ḥaḳḳ deryā-yı fesīḥü'l-ercā-yı 'ulūm ve kân-ı gevher-i manṭūḳ u mefhūm, 'ilm-i taşavvufuñ daḳā'ıḳ u ğavāmızına vāḳıf, sālīk-i āğāh ü merd-i 'ārif, 'ulūm-ı 'āliyede 'ālem, mesā'il-i ḥikmetde ḥakem, riyāziyyātda daḳā'ıḳ-ı efkārı ğayr-ı münfehime, fenn-i celīl-i kelāmda şāhib-i kelime idi. Bi-ḥamdi'llāhi te'ālā ḥidmet-i 'aliyyeleri ile müşerref ve ğuş-ı hūş ḳurṭu'l-cevāhir-i nevādirleri ile müşennef olmaḳ² müyesser olup kelimāt-ı dürer-bārlarından iltikāt olınan a'lāḳ-ı esrār-ı 'aliyye el-ān ğuşvār-ı misma'a-i cānum ve ta'vīz-i külāh-ı ibtihāc ü bāzū-bend-i yemīn-i 'irfānumdur. Ḳabūl-i manşib-ı ḳazāya rūḥ-ı pāk-i Şāri'-i A'zam صلى الله عليه وسلم³ taraf-ı şerīflerinden mazḥar-ı icāzet-i 'aliyye oldukların beyān buyurmuşlar idi.

Ḳaşīde-i Münferice'ye Türkī şerḥleri var imiş. Bu faḳīre yād-ğār için nüshasını iḥsān eyleyüp tevdi'-künān revān oldılar. Eş'ār-ı şerīfeleri *Tezkiretü's-şu'arā* da meşṭūr ve zebān-zed-i cumhūrdur. Bu beyt-i meşḥūr feyz-i ser-çeşme-i ṭab'-ı pür-nūrlarıdır:

Mey ü maḥbūbı imiş zevḳı behiştün de hemān
Ḥaber alduḳ o tarafdan bize ādem geldi

el-Mevlā Meḥemmed bin Süleymān bin Meḥemmed el-Gīlānī (Ḥakīmī Efendi⁴)

{Ḥakīmī}

Vilāyet-i Gīlān'da belde-i Lāhicān'dan zuhūr ve Mollā Lārī'den iktisāb-ı fazl-ı mevfūr idüp anlar taḳrībi ile sulṭān-ı Hindūstān olan Hümāyūn Pādişāh dergāhına intisāb ve rüy-māl-i muḥayyem-i hümāyūn-ı⁵ ğerdūn-cenāb itmiş idi. Sulṭān Selīm-i

¹ - SE

² 360b R1

³ "Allah ona salāt ve selām etsin."

⁴ Ḥakīmī Efendi: Meḥemmed Efendi el-Gīlānī el-Muḥalleş bi-Ḥakīmī SE

⁵ 353a E

Sānī ‘aşrında diyār-ı Rūm’a kudūm eyleyüp Sultān Murād Hān-ı Sālīs hazretlerinin şeh-zādelikleri hālinde mu‘allimleri olan İbrāhīm Efendi’den mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olmuş idi. Ol esnāda maq̄būl-i pādīşāh-ı cihān-bahşā olan Beglerbegi Mehemmed Paşa’ya mu‘allim olup iħrāz-ı merātib-i ‘ilmiyye iderek toq̄uz yūz toq̄san bir tārīhinde kırk aq̄çe ile Cānbāziyye müderrisi olmuş idi. Toq̄san yedi tārīhinde Vezīr-i A‘zam ‘Osmān Paşa’nuñ vaşıyyeti mūcibince¹ medrese-i cedīdesi² temām olduq̄da evvelā bunlara in‘ām olındı. Elf-i kāmīl Muħarrem’inde Fāṭıma Sultān ma’dūmesine naql olunup medresesi Aḫī-zāde³ Hüseyn Efendi hazretlerine tevcīh olındı. Medrese-i mezbūreyi q̄abūl itmeyüp ‘azl iħtiyār eyledi. Biñ beş Şevvāl’inde Niksārī-zāde⁴ yirine Üskūdār’da Mehemmed Paşa pāyesine terfī’ olındı. Biñ yedi Zī’l-qa‘de’sinde Çalīk-zāde yirine Q̄ayşeriyye q̄azāsı tevcīh olındı. Biñ toq̄uz Muħarrem’inde Nişāncı hışmı Şāh Çelebi yirine Trablus-ı Şām⁵ q̄azāsına naql olınmış idi. Biñ on Şafer’inde ‘azl olunup selefī i‘āde olındı. On bir Şa‘bān’ında Şūfī Mehemmed Efendi yirine şāniyen⁶ Q̄ayşeriyye q̄azāsı müyesser oldı. On iki Zī’l-qa‘de’sinde ma‘zūl olup Ğınāyī Efendi naşb olındı. On dört Şa‘bān’ında Muşlī Çelebi yirine şālīşen Q̄ayşeriye q̄azāsi oldı. On yedi Zī’l-qa‘de’sinde munfaşıl olup yirine Baba-zāde Dāmādı vāşıl oldı. Ba‘dehu şāniyen Trablus-ı Şām hūkūmeti ile bekām olup on toq̄uz Muħarrem’inde ma‘zūl ve yirine Muħarrem Çelebi mevşūl oldı. Biñ yigirmi Muħarrem’inde rābi‘an Q̄ayşeriyye’ye q̄azī olup yigirmi bir Zī’l-ħicce’sinde ‘azl olınmış idi. Ol esnālarda Vezīr-i A‘zam Hālīl Paşa q̄apudan olmağla ṭonanmaya getürüp ordu q̄azāsı⁷ hūkmin virmiş idi. Biñ yigirmi altı Muħarrem’inüñ evāhırinde İstanbul’da fevt oldı.

Mevlānā-yı mezbūr “Ḥakīmī” maḫlaşı ile meşhūr, Türkī ve Fārisī şī‘r ü inşāya q̄ādir, üslūb-ı kitābetde māhir, tekellūf⁸ ü taşallūfden⁹ ‘ārī, ħizāb-ı ḫınnā şī‘ārı, pīr-i dervīş¹⁰-nihād, Müslim-i¹¹ pāk-i-tiḫād idi.

el-Mevlā Sa‘īd (Q̄ara Sa‘īd¹²)

¹ Üzere SE

² Celīleleri SE

³ Aḫī-zāde:- SE

⁴ - R1

⁵ Trablus-ı Şām:Trablus R1, E

⁶ Bu kelime SE’de “oldı” kelimesinden önce gelmektedir.

⁷ q̄azāsi SE

⁸ Teklīf R1, E

⁹ 210a SE

¹⁰ 361a R1

¹¹ - R1, E

¹² Q̄ara Sa‘īd:Sa‘īd Efendi el-Hindī SE

Ġulām-ı Hindîdür. ‘Ulemā-yı ‘Acem’den Mollā ‘İmād’uñ bende-i halka-be-güş-ı hizmeti ve lüle-i çeşme-i nüş gibi güş-mālîde-i dest-i terbiyeti olup mebânî-i ‘ulümü ‘alâ vechi’l-itkân ta’lîm ve daķā’ik-ı ‘ilmiyyeyi kemā yenbaġî tefhîm itdükden sonra mollā-yı merķûm Bağdād ve Diyārbekr ve Arzırûm eyâletlerinde iken Meġhemmed Paşa oġlı Ĥasan Paşa’ya mu’allim olmaġın bunlar daġı ehālî-i Rûm’la¹ ihtilâf itmiş idi. Mollâsı intikālinden sonra âheng-i dārü’l-mülk-i Rûm ve medîne-i Ķostantıniyye’ye ķudûm eyleyüp Ĥ’âce-zāde Meġhemmed Efendi ġazretlerinden kesb-i şeref-i mülâzemet ve ba’z-ı medârisde müzākere-i ‘ilmiyyeden tefrîġ-i zîmmet eyleyüp kırķ akçe medreseden ma’zûl iken biñ on yedi Cemâdiye’l-ülâ’sında Meġhemmed Zemân yirine Ĥâcî Ĥasan-zāde Medresesi iġsân olındı. Biñ yigirmi Receb’inde selefi yirine² Ĥaydar Paşa’ya, yigirmi iki Ramazân’ında³ Seyfi-zāde ‘Abdu’r-raġman Ķelebi yirine Maġmûd Paşa’ya pey-ender-pey taġrîk olınup yigirmi üç Cemâdiye’l-ülâ’sında Maġmûd-zāde yirine Şâh Sulţân pâyesine vâşıl, yigirmi dört Zî’l-ķa’de’sinde Bahâ’e’d-dîn-zāde Bekri yirine Ĥânķâġ Medresesi’ne nâ’il olmuş idi. Yigirmi altı Rebî’u’l-âġir’inde ders ü devri encâm ve defter-i ‘ömri fezlek-i ġitâm buldı. Medrese-i maġlûle⁴ Ĥâcî Meġhemmed-zāde’ye in’âm olındı.

Mevlânâ-yı merķûm ġarîş-i deryâ-ķeşân-ı ‘ulûm, ‘âlim ü fâzıl, kâmil ü şâmil idi⁵.

Deli çalar daġı bir Hindî iken tîġ-ı ser-tîzi

Neden çak böyle maġbûl olmaķ ol dil-dâr yanında

mazmûnı üzere Mollā ‘İmād’uñ tilmîz-i ġâşş-ı manzûrı ve maġzar-ı⁶ feyz-i fazl-ı mevfürı idi. Şalâġ-ı ġâl ve ifâde vü iştîġâl üzere müddet-i ġayâtı encâma yitirüp marâz-ı tî’ândan intikâl eyledi. عاش سعيدا ومات شهيدا⁷

el-Mevlâ İsmâ’îl (Amâsiyyalı⁸ İsmâ’îl Efendi)

¹ ehālî-i Rûm’la:ervâmla E

² SE’de “selefi yirine” ifadesi “Ĥaydar Paşa’ya” ifadesinden sonra gelmektedir.

³ Receb’inde SE

⁴ Maġlûle SE

⁵ 353b E

⁶ - SE

⁷ “Mutlu (bir şekilde) yaşadı, şehit olarak öldü.”

⁸ Amâsiyyalı:- R1, E

Belde-i Amāsiyya'dan qarīn-i neşv ü nemā ve sebzezār-ı nezāhetde cilve-nümā olup taḥşīl-i sermāye-i 'ilm ü 'irfān ve tekmīl-i cins-i rā'ic-i dāniş ü iz'ān itdükden soñra bendergāh-ı ma'ārif-i seniyye olan belde-i Qoştanḫiniyye'de ḥaṭṭ-ı riḥāl ve 'arż-ı kālā-yı fażl ü kemāl idüp Mazlūm Melek'den mülāzemetle bekām ve merākī-i menāşıbdā kām-şümār-ı 'izz ü iḥtişām olmuş idi. Qırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ dört Şa'bān'ında¹ Yavuz Efendi yirine Qāsım Paşa Medresesi tevcīh olındı. Biñ sekiz Cemādiye'l-ülā'sında Baḥşī Efendi yirine Yeñi 'Alī Paşa'ya taḥrīk olındı. Biñ tokuz Cemādiye'l-ülā'sında Köse Maḥmūd yirine Cerrāḥ Paşa² Sulṭānı Gevher Ḥān Sulṭān pāyesi virilmiş iken şāḥibetü'l-ḥayr Şibr Efendi'yi iḥtiyār idüp bunlar şıfru'l-yed qaldı. Sene-i mezbūre Zī'l-qa'de'sinde Hidāyet Efendi yirine Üsküdār'da Meḥemmed Paşa pāyesi 'ināyet olındı. Biñ on Rebī'u'l-āḥir'inde Şerīf-i Şirvānī yirine Qızılmuşluk pāyesine taḥrīk olındı³. On iki Cemādiye'l-ülā'sında Ḥasan Efendi ḥazretleri⁴ yirine Şaḥn'a geldi. Sene-i mezbūre Zī'l-qa'de'sinde 'Aṭūfī Efendi⁵ yirine Diyārbekr mevleviyyeti revā görüldi. On dört Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup manşib-ı mezbūr Şun'ī Efendi'ye teklif olındı. Anlar qabül itmeyüp serdār-ı şarq Çaqala-zāde tarafından ordu-yı hümāyūn qāzīsı olan Süleymān Efendi'ye virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinüñ evāḥirinde⁶ 'Abdu'l-mü'min Efendi yirine Bağdād-ı dārü's-selām ḥükümeti tefvīz olındı. On yedi Zī'l-qa'de'sinde ref' olunup Qaragülmez Efendi terfi' olındı. Biñ yigirmi Rebī'u'l-āḥir'inde Müftī-zāde Şeyḫī Efendi yirine Medīne-i Münevvere دامت کاظمه⁷ qazāsı ile teşrif olındılar. Yigirmi bir Cemādiye'l-āḥire'sinde 'azl olunup Sinān-zāde Efendi tebcil olındı. Yigirmi üç Şafer'inde Rāzī Efendi yirine Burūsa qazāsı müyesser olmuş idi. Yigirmi dört Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olunup Mollā 'Alī Efendi mesned-nişin-i ḥükümet oldı. Yigirmi altı senesi Şa'bān'ında intikāl idüp Keskin Dede Tekyesi'nde defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, eyyām-ı tadrīsde meşgūl-i ifāde, zemān-ı ḥükümetinde ḥākim-i qarār-dāde, vaz' u vaqārı müsellemler, şalābeti ve

¹ Ramazānında SE

² - R1, E

³ 361b R1

⁴ - SE

⁵ - R1, E

⁶ Zī'l-ḥicce'sinüñ evāḥirinde:Zī'l-ḥicce'sinde SE

⁷ "Nurlarla çevrelenmesi dāim olsun."

istikâmeti meşhûd-i¹ ‘âlem idi. Vezîr-i A‘zam Naşûh Paşa’nuñ evâ’il-i hâlinde mu‘allimi olmağın vezâreti hâlinde Burûsa’yı ihsân itmiş idi.

el-Mevlâ Muştafâ (Seyfi-zâde Çelebi²)

Mekke-i Mükerreme kâzîsi iken vakfe-i ‘Arafât-ı vücûddan revân ve ‘âzim-i³ şerefât-ı cinân olan Seyfu’llâh Efendi’nüñ maḥdûm-ı ercümendi ve Ma‘lûl-zâde Naḳîb Efendi’nüñ duḡter-zâde-i sa‘âdetmendidir. İktisâb-ı fazl ü edeb ve fezâ’il-i müktesebeyi ‘ilâve-i ḡaşâ’il-i neseb kı lup ḡâce-i pâdişâh-ı ‘âlem-penâh Sa‘de’d-dîn Efendi’den mülâzemetle vâsıl-ı dil-ḡâh ve mu‘allim-i maḡâm-ı Aḡmed Ḥânî Muştafâ Efendi ile ‘aḡd-ı peyvend-i muşâheret kı lup nâ’il-i sermâye-i ‘izz ü câh olmağın kırk aḡçe medreseden ma‘zûl iken biñ on iki Şa‘bân’ında ki cûlûs-ı Aḡmed Ḥânî ešnâsıdur, ‘Abdu’l-laḡîf-zâde yirine Yeñi ‘Alî Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on üç Rebî‘u’l-âḡir’inde Eyyûb Medresesi⁴ ‘Abdu’l-kerîm Efendi’den şonra altmışdan tenzîl olup pâye-i Şaḡn olmaḡ üzere bunlara tevcih olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ḡa‘de’sinde Nevâlî-zâde Sa‘dî Çelebi⁵ yirine Şaḡn’a gelüp anlar altmış aḡçe ile Eyyûb müderrisi oldu. On beş Rebî‘u’l-evvel’inde Muşliḡi’d-dîn Efendi yirine Sulḡân Selîm-i Ḳadîm Medresesi ile tekrîm olındı. On altı târîḡinde Ḥâce Efendi’nüñ ‘imâd-ı kâḡ-ı vücûdı zelzele-i hâdimü’l-lezzât ile zâ’il ve ḡâḡ u revâḡ-ı devleti جعلنا عاليها سافلها⁶ mefhûm-ı kerîmine mûmâşil olduḡda⁷ bunlaruñ daḡı ḡaşr-ı devlet-i izâfîsi fenâya mâ’il olup zuhûrı ḡalka şaḡîl gelmekle nazardan işḡat olınmış idi. Nice zemân ol pâyede pây-dâm-ı ‘anâkib-i nisyan ve ḡarekât-ı serî‘asına cebr içün semend-i ‘azmi keşide-‘inân kı lınup on yedi Muḡarrem’inde ḡilâf-ı merzîsi olan Ḥışım Yaḡyâ Efendi⁸ yirine Vâlîde-i Cedîde Medresesi’ne taḡrîk olunduḡda ḡabûl itmeyüp ‘azl ihtiyâr eylemiş idi. Yigirmi bir Receb’inde Şems Efendi-zâde yirine tekrâr Sulḡân Selîm Medresesi ‘inâyet olındı. Yigirmi dört rebî‘u’l⁹-evvelinde Celeb Muşliḡi’d-dîn yirine Süleymâniyye’de seccâdenişîn oldu. Yigirmi beş Ramazân’ında Şa‘râvî Efendi yirine Medîne-i Münevvere ḡazâsı

¹ Meşhûr-i SE

² Seyfî//Çelebi:Seyfu’llâh Efendi-zâde Muştafâ Efendi SE

³ Ve ‘âzim-i SE

⁴ Müderrisi SE

⁵ 354a E

⁶ *Kur’ân-ı Kerîm, Hud Sûresi*, 11/ 82, “... oranın altını üstüne getirdik ...”

⁷ 210b SE

⁸ - SE

⁹ 362a R1

‘ināyet olunup ba‘de eyyām vazīfe-i tekā‘ūd ile¹ t̄sār-ı² ‘uzlet ü inzivā itmiş idi. Yigirmi altı Şa‘bān’ında āzāde-i dağdağa-i cihān ve ser-dāde-i riyāz-ı cinān oldu.

Mevlānā-yı merķūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, himmeti ‘ālī ve sīnesi āmāl ile mālī idi. Kayınatası devletinde maḡrūrāne ḥareketi ķulūbı müteneffir ve t̄bā‘ı müttekedir kıılmaḡın zevāl-i ni‘metine şemātet ve zemān-ı nekbetine ‘arz-ı meserret kııldıķların görüp istilā-yı ḡumūm ve hücūm-ı hūmūm³ ile ‘aqlına iḥtilāl ve mizācına i‘tilāl gelüp bi‘l-āḡhare ḡalebe-i sevdā ile intikāl ve neş‘e-i āḡiretle def‘-i melāl eyledi.

el-Mevlā Bālī (Karamanī⁴ Bālī Efendi)

Diyār-ı Karaman’da “Gaferiyat” nām kaşabadan zūhūr itmiş idi. Mir‘āt-ı bālī şayķal-ı ictihād ile cilā-dāde ve bāz-ı himmeti ‘urūc-ı kemāl için bāl-güşāde olup taḡşīl-i rütbe-i isti‘dād itdükden sonra Anadolı şadı olan Ḥubbī Mollası’ndan mülāzemetle ber-murād olmuş idi. T̄arīķ-ı tedrīside kaḡ‘-ı pāye ve ‘ıķd-ı cāhı gerden-i himmetine pīrāye iderek kırķ aķçe medreseden ma‘zūl iken biñ sekiz Zi‘l-ķa‘de’sinde Şeyḡ-zāde yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi tevcīh olındı. On bir Şafer’inde Velī Efendi yirine Rodos fetvāsına terfī‘ olındı. On beş Rebī‘u‘l-evvel’inde T̄ālevī-zāde Dervīş Efendi maḡlūlinden Şām fetvāsına naķl olındı. On yedi Zi‘l-ķa‘de’sinde fāriḡan āstāneye gelüp Şāfiyeci Muşliḡi‘d-dīn yirine Şoḡuķķuyı pāyesi ‘ināyet olındı. On sekiz Rebī‘u‘l-evvel’inde Mehter-zāde yirine Ḥānķāḡ pāyesin cāyḡāḡ eyledi. On toķuz Muḡarrem’inde Kec-dehān ‘Abdu’llāḡ Efendi yirine Şaḡn’a geldi. Sene-i mezbūre Cemādiye‘l-ūlā’sında Karaman Aḡmed Efendi yirine⁵ Edrine Dārū‘l-ḡadīşī’ne gönderüldü. Biñ yigirmi bir Cemādiye‘l-āḡire’sinde ‘Abdu‘l-laḡīf-zāde yirine Edrine’de Sulḡān Selīm Medresesi ile tekrīm olındı. Yigirmi iki Muḡarrem’inde ber-vech-i tekā‘ūd Şa‘rāvī ‘Abdu‘r-raḡīm Efendi yirine tekrār Dārū‘l-ḡadīş Medresesi iḡsān olunmuş idi. Karīne-i ḡāl vazā‘if-i ‘ilm ü ‘ibādeteye iştīḡāl üzere iken yigirmi altı Ramazān’ında intikāl eyledi. Medrese-i maḡlūle Karaman Çelebi-zāde Efendi⁶ maḡdūmı Ebū‘l-fāzıl Maḡmūd Efendi’ye tevcīh olındı.

¹ - E

² İḡtiyār-ı SE

³ SE’de “hūmūm” ile “ḡumūm” kelimeleri yer deḡiştirmiştir.

⁴ Karamanī:- R1, E

⁵ Şaḡn’a//yirine:- SE

⁶ - SE

Mevlānā-yı mezbūr şalāh-ı hāl ve luṭf-ı hıṣāl ile meşhūr, pāk-i'tikād, dervīş-nihād, kānī' u şākir, şūh u şātır, faḳīr-i şābir idi.

el-Mevlā Şeyh Meḥammed (Şems-zāde Çelebi¹)

Devlet-i Meḥammed Hānī'de Anaṭolı şadāreti ile nā'il-i emānī olan² Hāce-zāde Şems Efendi'nün maḥdūm-ı sa'd-aḥteri ve pertev-i neyyir-i hidāyet-gūsteridūr. Ṭoḳuz yüz seksan ḥudūdında kevkeb-i vücūdı ufuk-ı şühūddan ṭālī' ve şu'ā'-ı necābet şafḥa-i cebninde lāmi' ü sātı' olup ḳābiliyyet-i şān-ı maḥdūmī üzere muḳaddimāt-ı 'ulūm bi-cümletihā ma'lūmı olup;

انا ابن جلا و طلاع الثنا يا
متى اضع العمامة تعرفوني³

mefhūmını tekrār iderek ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı i'tibārın sikke-i sulṭānu'l-'ulemā ile meskūk eyleyüp devre-i ḥareketi ḥāce-i⁴ pādişāh-ı 'ālem-penāh Sa'de'd-dīn Efendi āstānesine mūntehī olduḳda şeref-i mülāzemetleri ile müfteḥir ü mübāhī olmuş idi. Biñ dört senesi ḥilālinde Ḳoca 'Acem yirine ibtidā kırḳ aḳçe ile "Ḥammāmiyye" dimekle ma'rūf Ḳāzī Hüsām Medresesi in'ām olındı. Biñ beş Şafer'inde on aḳçe teraḳḳī ile ḥāric rütbesine 'āric olmuş idi. Biñ ṭoḳuz Cemādiye'l-ūlā'sında İsmā'il Efendi yirine Yeñi 'Alī Paşa'da seccāde-nişin-i ifāde olmuş idi. On bir Ramazān'ında Nevālī-zāde Sa'dī Çelebi yirine Hānḳāh pāyesini penāh eyledi. On dört Rebī'u'l-evvel'inde Şun'ī Efendi yirine Şahn'a gelmiş idi. On altı Zi'l-ḳa'de'sinde Nevālī-zāde Sa'dī Çelebi yirine Üskūdār Vālidesi'ne terfī' olındı. On yedi Zi'l-ḳa'de'sinde Hāce-zāde Şāliḥ Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olındı. Yigirmi bir Receb'inde Aḥī-zāde Maḥmūd Çelebi yirine Süleymāniyye'de murabba'-nişin-i iclāl, yigirmi dört Cemādiye'l-ūlā'sında Şadre'd-dīn-zāde yirine Dārü'l-ḥadīş-i Süleymāniyye ile vāşıl-ı 'ālū'l-'āl-i merātib-i iḳbāl olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Çivi-zāde Efendi yirine ḳazā-yı Dımışḳu'ş-Şām ḥükümeti ile maḳzi'l-merām oldı. Yigirmi altı Rebī'u'l-āḥir'inde 'azl olunup taḥille ṭarīḳı ile Yokyoḳ

¹ Şems//Çelebi:Maḥdūm-ı Hāce-zāde Şems Çelebi SE

² 354b E

³ "Ben herkesin gözü önünde ve daḳlarda dolaşan adamın oḳluyum. Sarıḳımı çıkarttıḳım zaman beni tanırsınız."

⁴ 362b R1

Muşlihi'd-dîn, ba'dehu Dāvud-zāde Efendi¹ mesned²-nişin-i izz ü temkîn oldı. Sene-i mezbûre Ramazân'ın üçüncü günü İstanbul'a kufûl esnâsında necm-i hayâtı üfûl eyleyüp müddet-i 'ömri encâma ve âftâb-ı serî' u's-seyri mağrib-i şâma yetmiş idi.

Merhûm-ı merķûm maħdûm-ı zîbende-rüsûm, münakkaħ-ı dânişmend ve 'iffet ü nezâhetden behremend, pâk-i'tikâd³ ü nîk-ħaşlet, güşâde-ıtab' u şâfî-ıaviyyet, şems oğlı necîm, şems-zâde 'acîm idi. Şekl ü sîmâda kaşîrû'l-kâme, şağîrû'l-hâme⁴, ħafîfü'l-liħye, za'îfü'l-bünye, gendûm-gûn ve mübtelâ-yı efyûn, keşmekeş-i eczâ-yı berşle⁵ zâr ü zebûn olmağın "Çekirdek Çelebi" dirler idi. Bâ-în-heme himmet-i 'aliyyeden nâşî mehâbet ü şehâmetine ħadden efzûn i'tinâsı ve şalâbet ü şecâ'atine iftinân-ı bî-kıyâsı olmağın yârân-ı şafâ ile muşâħabet eyledükçe istîlâ-yı ħavf ü bîm ile zehreleri dü-nîm olmağ vehmine düşüp 'arz-ı telatıttuf u tekerrûm ve kemâl-i inbisât u iltiyâm ile tekellûm iderdi. Mu'îd-i medrese-i ifâdeleri olan Vaħîdî Çelebi ki temâm pertev-i naķş-ı cenâb-ı maħdûmî ve timsâl-i peyker-i süstmân-rüsûmıdır, anlarla idmân-ı pençe-gîrî eyleyüp zu'mınca ol Rüstem-i destâna pençe-i merd-i ħaşmâne, şâne-i âhenîn-i Neyrem'den nişâne idi.

الشئ بالشئ يذكر⁶ Mevlânâ-yı merķûm bu meyân beyti didükde;

İstemege vişâlünü ħaldurıcađ du'âya el

Câmi'-i cisme ħubbe ser ħollar olur minâremüz,

yârândan ba'z-ı nükte-dân "Fi'l-vâқи' cevz-i Hindî'den ħubbesi ve ħâme-i vâsııiden minâresi olan câmi'-i şerîfe maşra-ı Mışrî'den 'amûd u pâyve ve ħalâl ü ħavâldan pâyendân ü pîrâye münâsıbdür." diyü laııife itmiş idi.

Kendülerden büyük birâderi var idi. Bi'd-defe'ât Midilli ve Rodos ħazâlarına ħâkim olup Midilli'de iķâmet ve Ehlî Çelebi ile 'ağd-ı peyvend-i muşâheret kılmış idi. Biñ otuz târîħinde Midilli ħazâsı bunlar üstinden Ķâf-zâde Çelebi'ye arpalık olup ba'dehu muķarrer kıldı. Otuz dört senesinde ma'zûlen âstânedede fevt olmışdur⁷.

¹ - SE

² murabba' SE

³ Nihâd SE

⁴ şağîrû'l-hâme:- SE

⁵ 211a SE

⁶ "Bir şey, başka bir şeyi hatırlatır."

⁷ Kendülerden//olmışdur, der-kenâr R1, E, SE

el-Mevlā Maḥmūd (Manastırlı Derzī-zāde Maḥmūd Çelebi¹)

Rūmili'nde "Manastır" nām şehr-i meşhūrdan zuhūr idüp "Derzī-zāde"² demekle zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. Mu'allim-i maḳām-ı Murād Ḥānī, seyyid-i sānī Sa'de'd-dīn Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle³ nā'il-i emānī olup sālik-i tarīḳ-ı ḳazā ve mālīk-i ezimme-i ḥükm ü imzā olmuş idi⁴. Bi'd-defe'āt Manastır'a ḳāzī⁵ ve Siroz ve Üsküb ḳazālarında ḥükümetinden ḥalk-ı cihān rāzī olup Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi ve Es'ad Efendi şadāretlerinde serdār-ı diyār-ı Engürüs olan vüzerā-yı 'izām yanında tezkirecilik ḥidmeti ile ḳadri 'ālī ve ṭaṭnāna-i iclālī reşḳ-endāz-ı mevālī olmuş idi. Yigirmi altı tārīḫinde 'Abdu'l-'azīz Efendi merḥūm ile ḥacc-ı şerīfe 'azīmet ve isḳāṭ-ı farīzaya himmet eyleyüp sene-i mezbūre ḥilālinde riḥlet ve ḥāk-i bedeni arāzī-i muḳaddesede vedī'at ḳılmış idi.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i 'ilmiyye ile meşhūr, vüçūh-ı ḳuzāt-ı sütüde-şifātından ma'dūd idi.

Tefsīr-i şerīfe müte'alliḳ risāleleri ve taḥḳīḳ-ı mebāḥiş ü tenvīr-i müdde'āda maḳāleleri vardır. *Fezā'il-i Cihād* yazup rikāb-ı hümāyūn-ı pādīşāḫiye ihdā itmiş idi. ⁶رحمة الله تعالى عليهم اجمعين

Fezā'il-i Cihād'a veliyyü'n-ni'am-ı eyyām Şeyḫü'l-İslām Yahyā Efendi ḥazretlerinün taḳrīzidir:

كتابك بدر الدين سيف سلته

بنصر و تا بيد و قد كان مغمودا

و تقریظ اعلام الرجال فرزندہ

7 فلزال ممدوحا و لازالت محمودا

Şıfū'l-meşā'ihī'l-kirām Ellezīne İntekālū ilā Dāri's-selām fī Hāzihī'd-devleti'l-'aliyye

¹ Derzī-zāde//Çelebi:Manastırlı Maḥmūd Efendi R1, E

² 355a E

³ - R1, E

⁴ SE'de bu cümle bir sonraki cümle ile yer deḡiştirmiş ve bazı ifadeler iç içe geçmiştir. Fakat cümle anlamları aynıdır.

⁵ 363a R1

⁶ "Yüce Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun."

⁷ "Bedreddin, senin kitabın kınından çıkartılmış bir kılıçtır. Zafer ve dayanıklılık onun için kın oldu. En bilgin adamların takrizi onun çeliğidir. Hâlâ methedilerek, dâima şükrederek..."

eş-Şeyh Mehemmed (Tırhalalı Mehemmed Efendi¹ قدس سره²)

Kaşaba-i Malğara'da "Hasan Halife" nām bir imāmuñ imāme-i sübha-i gevher-i tābı ve miyāne-bend-i silkü'l-le'āl-i baħru'l-ensābıdur. Taħşıl-i sermāye-i 'ilm ü 'irfān ve tekmil-i pīrāye-i taħkik u ikān eyleyüp rütbe-i isti'dāda vāşıl ve şemere-i fu'adı hāşıl olduķda Fevrī Efendi'nün medrese-i ifādesine dāhil ve ser-ħalka-i efāzıl-ı kavābil olmuş idi. Evā'il-i tarikdan rāh-ı ħaķikate 'atf-i 'inān-ı 'azimet ve tekmil-i ādāb-ı nefse himmet eyleyüp kıdve-i erbābü'z-zehāde, şeyh-i kerīm Nüre'd-dīn-zāde Efendi ħazretlerinden inābet ve ħidmet-i 'aliyyelerinde tekmil-i tarikat eylemiş idi. Ba'dehu vücūh-ı kużātdan 'amm-i kerimleri olan³ Ramazān Efendi medīne-i Tırhala'ya kāzī olup ilkā-yı raħl-i ikāmet eyledükde birāderleri Maħmūd Çelebi ol taķrīb ile ihtiyār-ı ħitābet ü imāmet eylemiş idi. Karīne-i ħāl Medīne-i Münevvere'de aşhāb-ı ħayrātdan 'Alī Çavuş şulehā-yı ħalvetiyye için bir zāviye-i şerife⁴ binā eyleyüp Nüre'd-dīn-zāde Efendi'den bir⁵ ħalife recā eyledükde bunları ta'yīn ü irsāl itmişler idi. Nice zemān ol buķ'a-i mübārekeke mesned-efrūz-ı irşād ve reh-āmūz-i 'ubbād-ı 'ibād olup enfās-ı şerifeleri tīr-i⁶ te'sir olduķı gibi şīt ü şadā-yı Dāvudī ile tanīn-endāz-ı felek-i eşir olmağın 'Osmān Şāh Beg Cāmi'i'nde ħaķīb ü vā'iz ve güher-nişār-ı ħuṭab u mevā'iz olup naķl-i ħadīs ü tefsir ve mev'ize vü tezkir ile kulūb-ı kāsıyeyi tenvir iderken biñ on üç senesi ħilālinde mişbāh-ı mişkāt-i vücūd-ı muķaddesleri pūf-zede-i şarşar-ı fenā ve şem'-i mihrāb-ı yakīn olan zāt-ı aķdesleri rū-gerdān-ı menzil-i 'anā olmuş idi. Zāviyeleri sāhasında mānend-i genc-i maħzūn mütevārī vü⁷ medfūndur.

Şeyh-i sālifü'l-beyān 'aziz-i Mışr-ı⁸ 'ilm ü 'irfān, vaķūr u edīb, müteverri' u mehīb, zāhir ü bāṭın-ı 'ulūmuñ dānende-i esrārı, levh-i nā-nüvişte-i 'ilm-i ħālūñ ħānende-i ħaķā'ik-āşārı, mū-şikāf-ı daķā'ik-ı 'ilm ü fazilet ve gül-deste-bend-i ħadā'ik-ı kerem ü kerāmet idi.

Naķl olunur ki Nüre'd-dīn-zāde Efendi ħidmetlerine evā'il-i intisāblarında dedelerden birisi bunlara pend eyleyüp "Azizimizün şeriat-i şerifeye kemāl-i itināsı

¹ Tırhalalı//Efendi:Şeyh Mehemmed SE

² "(Allah) onun sırrını kutlu kılsın." Bu dua cümlesi SE'de yer almamaktadır.

³ - R1, E

⁴ Zāviye-i şerife:zāviye SE

⁵ - SE

⁶ - R1

⁷ Mānend//vü:- SE

⁸ - SE

olmağın kütüb-i fıkhiyyeye iştiğāl ‘umde-i veşâyāsıdur. Hālā size ¹ lāzım olan muḳaddimātına şürū‘dur.” diyüp kendüden *Muḳaddime-i Ebü’l-leyṣ*² okumağ tekliḫ ider. Bunlar dağı “Sem’an ve ṭā’aten” diyüp bunlaruñ ḫazm ü ḫavşalada metāneti dedenüñ kemāl-i belāhet ü ḫamāḳati teşḫiṣ-i cevher-i faẓīletine māni‘ olup nice zemān derse müdāvemmet iderler. Birgün merḳüm dede, ‘azīz ḫazretlerinden *Şadru’ş-şerī’a*’yı görmek recā ider. ‘Azīz keşret-i eşğālden isti‘fā eyleyüp “Malğaralı Meḫmed Çelebi’den kırā’at eyle.” diyü fermān ider. Dede efendi cevāb virüp “Ol kimse faḳīrden muḳaddime görüyor. Şadru’ş-şerī’a ifādesi ḳande ḳaldı.” didükde “Behey ebleh, ṭotalum ol dervīşlik itmiş³, sen niçün ḫaddüñ bilmez fuḫūllıḳ idersün.” buyururlar. Dede bu ḫāle ḫayrān olup fermān-ı ‘azīzi iblāğ eyledükde ḫasbü’l-işāre raḫīḳ-ı taḫḳīḳı idāre idüp bir mertebe ḫaḳā’iḳ u daḳā’iḳ başt iderler ki ol sāde-dil itdügi mu‘āmeleden ḫacīl ve şarāb-ı ḫayretle lā-ya’ḳil olur.

Hālā medīne-i Tırḫala’da müftī ve müşkil-güşā-yı müstefīd ü müstefī olan birāder-zādeleri ve tilmīz-i ḫāşş-ı terbiyet-dādeleri Aḫmed Efendi ḫazretleri maḳāmāt-ı ‘aliyye ve kerāmāt-ı celiyyelerin naḳl iderler. ⁴قدسنا الله تعالى باسرار ه

eş-Şeyḫ Muḫyi’ d-dīn (Muḫyī Efendi⁵)

Dārü’n-naşr-ı Edrine’den bedīdār ve “Etmekci-zāde” ‘unvānı ile şöhret-şi‘ār olmuş idi. ‘Ulūm-ı nāfi‘ayı taḫşīl ve levāzım-ı isti‘dādı tekmiḫ itdükden soñra ṭarīḳ-ı zühd ü şalāḫa ‘āzim ve kütüb-i meşā’iḫ müṭāla‘asına müdāvīm olmuş idi. Toḳuz yüz seksan bir tārīḫinde Edrine ḳāzīsı olan Çivi-zāde Efendi bir gün cāmi‘-i şerīfde istimā‘-ı ḫuṭbe iderken şāḫibü’t-tercemeyi elinde bir kitāb ile müṭāla‘aya meşğūl görüp ba‘de edā’i’s-şalāt ṭālib-i ‘ilm olmağ mülāḫazasıyla da‘vet idüp dersinden su‘āl iderler ve kitābını görmek isterler. Bunlar dağı “Şeyḫ-i Ekber ḫazretlerinüñ *Füşuş*’ıdur.” diyü cevāb viricek mevlānā-yı mezbūr kütüb-i meşā’iḫe inkār ile meşḫūr, müteverri‘ u müteşerri‘ olmağın fi’l-ḫāl imtiḫān için bunları maḫkemeye iḫzār ve yegān yegān maḫāll-i müte‘addidesinden istifsār idüp buyururlar ki “Görelüm sen bu kitābuñ ehli misün? Eger muḳallid iseñ kitābı elünden alup tevbe virelüm.” Bunlar dağı kitāb-ı mezbūruñ gāmız maḫallerinden taḫḳīḳ ve ḫasbü’l-imkān şer‘-i şerīfe taṭbīḳ eyledükde

¹ 363b R1

² 355b E

³ 211b SE

⁴ “Allah sırlarıyla bizi mukaddes kılsın.”

⁵ Muḫyī Efendi:Edrineli Etmekci-zāde Efendi SE

dağdağa-i teftiş ü müzāyaka-i tenķirden ĥalāř ve mażhar-ı iltifāt-ı ĥāřř olur. Ba‘dehu birāderleri Mışr defterdārı olmaķ taķrībi ile diyār-ı Mışr’a ‘azīmet ve edā-yı ĥacc ü ziyāretten ōnra Qāhire-i tāhirede iķāmet eyleyüp Gölřenī-zāde Seyyid ‘Alī řafvetī’den bī‘at iderler. Ĥidmet-i ‘aliyyelerinde nā’il-i murād ve ĥazret-i ‘azīze merreten ba‘de uĥrā dāmād olup ĥilāfet rütbesine fā’iz ve şeref-i meřĥat ü irşadı ĥā’iz olurlar. Biñ on dōrt senesi dāĥilinde dā’ire-i vücuddan ĥāric ve evc-i ‘illiyyīne ‘āric olmiş idi. Zāviye-i Gölřenī’de mütevārī-i ĥāk-i fenā ve mānend-i gülbin-i ĥazān-resīde ĥars-ı ĥazīre-i behiřtāsādur.

‘Azīz-i merķūm gül-deste-bend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, ři‘r ü inřāya ķādir, ĥakkāk-i cevāhir-i nevādir, nūkte-senc-i tāze vü naĥz, vādīsinde řāĥib-i řarz idi.

Lisānu’t-řayr gibi “*Bālī Bilen*” nāmı ile mevsūm bir luĥat iĥdāř eyleyüp vird-i zebān-ı bī-kārān ü nev-hevesān ve meřĥale-i bīĥūde-pesendān ü nāfile-nūvīsān olmiř idi. Meřelā baķlavaya anzarlıva ve ķazāna kızan¹ ve ķazmaya² ķazan gibi... وقس عليه والباقي³

eş-řeyĥ ‘Abdu’l-kerīm (İřtibī Vā’iz Emīr⁴)

Rūmili’nde “İřtib” nām belde-i ma‘mūreden zūĥūr idüp evřāf-ı řerīfesi řüzūru’z-zeheb-i silk-i sinīn ü řūĥūr ve beyne’l-enām “Vā’iz Emīr” ‘unvānı ile meřĥūr olan seyyid-i řāĥīĥu’n-neseb ve sa‘du’s-su‘ūd-ı āsmān-ı fażl ü edebdür. ‘Ulūm-ı nāfi‘adan hissemend, her fende fā’iķ-i dāniřmend-i bī-mānend olduķda Qınalı-zāde ‘Alī Efendi ĥidmetlerine ittiřāl ve medrese-i ifādelerinde taĥřīl-i ‘ilm ü kemāl eyleyüp toķuz yüz yetmiř senesi ĥilālinde řām ķāzīsı olduķlarında hem-rikāb-ı mollā-yı kām-yāb olmiřlar idi. Ol eřnāda ĥāĥır-ı meyyālī cū-yı dil-cūy gibi seyāĥate mā’il ve mir’āt-ı sīne-i řafā-řifātı miřķale-i mücāhede ile pertev-i rūsūm-ı nūrāniyyet irtisāmına ķābil olup arz-ı Yemen ü Ĥicāz’a dāĥil ve⁵ kibār-ı meřā’iĥden ba‘z-ı kirāmuñ nażar-ı ‘ināyetine nā’il⁶ olmiřlar idi. Ba‘dehu diyār-ı Rūm’a mūrāca‘at ve řılasında iķāmet eyleyüp el-ĥāletü ĥāzihi řarīķat-ı Melāmiyye iřā‘atine āĥāz idüp cām-ı melāmdan iřrāb-ı raĥīķ-ı rāz ve ser-germān-ı ĥum-ĥāne-i ‘iřķ-ı İlāĥiye esrār-ı tevĥīdi bu yüzden ibrāz itmiř idi.

¹ 356a E

² 364a R1

³ “Diĥerlerini bununla mukayese et.” Bu paragraf SE’de bulunmamaktadır.

⁴ İřtibī/Emīr:Vā’iz Emīr Efendi R1, E

⁵ Olup SE

⁶ ba‘zi/nā’il:Yūsuf-ı Kūrdī ĥidmetlerinden müsteřiz SE

Ba‘dehu Şofya’da seccāde-nişīn-i irşād olan Kurd Efendi hizmetlerine vāşıl ve nazār-ı iksīr-eşerleri ile mürşid-i kāmīl olup ba‘dehu dārü’l-mülk-i İstanbul’a kudūm ve cevāmi‘-i selāṭīn-i ‘izāmda va‘z ü tezkīr ile neşr-i ‘ulūm itdiler. Toğuz yüz toğsan altı tārīhinde Kurd Efendi ‘āzīm-i dārü’s-selām olup bunlar seccādelerinde k̄ā’im-maḳām ve Meḥemmed Paşa Zāviyesi’ne mürşid-i enām olmışlar idi. Biñ on bir Rebī‘u’l-evvel’inde şeyḥu’l-Ḥarem olup ḥacc-ı şerīfe teveccüh itdiler. On iki Rebī‘u’l-āḥīr’inde ‘azm-i İstanbul ve maḳarr-ı kerīmlerine ḳufūl itdiler. On beş senesinde ‘āzīm-i ‘ālem-i cān ve maḥfil-i kerrūbiyāna revān oldu.

Tārīḥ-i Kesbī Çelebi¹

Didiler geçdi ya İştibī Emīr (1015)

Fethiyye-i Meḥemmed Paşa’da vāḳi‘ zāviye sāḥasında medfūndur.

‘Azīz-i merḳūm ‘umde-i meşā’iḥ-ı Rūm, ḥadīş ü tefsīrde yegāne, luṭf-ı taḳrīrde müfred-i zemāne, sāḥa-i ‘izz ü cāḥi ba‘īdū’l-eṭrāf, ṭāḳ-ı ḥaşmet ü iclālī āsmān-ı eşrāf, ḥalvet-ḥānesi sāde-rūlarla ḳaşr-ı ḥavrā gibi rüşen ü tābnāk, şafḥa-i nā-nüvişteden naḳş-ḥān-ı āşār-ı şun‘-ı pāk, vecīḥ ü vaḳūr, lehcesi şīrīn ü cemālī pūr-nūr, nādīre-i ‘aşr ü evān, zāt-ı ‘ālī-şān idi.

Naḳl olunur ki biñ on üç tārīhinde Vezīr-i A‘zam Yavuz ‘Alī Paşa ile Engürüs seferinde refīḳ ve ‘asker-i İslām’a va‘z ü tezkīr ile reh-nümā-yı ṭarīḳ olmuş idi. Ol serdār-ı cān-sipār Belğīrad’a varuḳda riḥlet ve ‘alem-efrāz-ı āḥiret² olup Lālā Meḥemmed Paşa vezīr-i a‘zam ve serdār-ı mūkerrem olduḳda Esterğon Ḳal‘ası muḥāşara olunmuş idi. Ol eşnāda Üskübī Vā‘iz ‘Ömer Efendi daḥi hem-rikāb-ı muḥayyem-i hümāyūn olup mübeşşere-i ḡaybiyye delāleti ile ‘asker-i İslām’ı feth ile tebşīr itmiş idi. Emīr Efendi istimā‘ eyledükde “Bu sene feth³ müyesser degüldür. Bi-emri’llāhi te‘ālā sene-i ḳābīlede muḳarrerdür.” diyü cevāb virür. Bi’l-āḥare iki ‘azīz cem‘ olup mebḥaş-i feth u nuşretde fūrüzīne-i muḥāvereyi tīz itdüklerinde ‘Ömer Efendi keşf-i enbān-ı rāz eyleyüp vāḳi‘ada ḳal‘aya dāḥil olup Resūl-i Ekrem صلى الله وسلم⁴ ḥazretlerini derūn-ı ḳal‘ada ḥāb-ı nāz üzere müşāhede eyledügin ve bu vāḳi‘anuñ ta‘bīri ḳal‘anuñ envār-ı dīn-i Muḥammedī ile tenvīr iḳtizā eyledügin taḳrīr

¹ Tārīḥ/Çelebi:Tārīḥdür SE

² 212a SE

³ 364b R1

⁴ “Allah Teala ona salāt ve selām etsin.”

ider. Emîr Efendi “Merhaben bi'l-vifâk” diyüp ‘Ömer Efendi’nün ta‘bîrde taqşîrine tenbîh ve hey’et-i h’âbî ferdâ ile tevcîh ider. Fi’l-vâkı‘ sene-i kâbilede fetğ olunur¹.

Kürsî-i va‘zına halk-ı ‘âlem tezkireler vaz‘ eyleyüp mesâ’il-i müşkileden su’âl iderlerdi. Va‘zı itmâm itdükdün şonra anları okuyup cevâb virürdi. Ol bâbda ğarîb vâdilerden su’âller ve rengîn ü ‘acîb cevâblar vâkı‘ olmışdur ki kitâbe-i eyvân-ı rûzgâr ve nâdire-i edvârdur. Giderek bir mertebeye vardı ki tezkirelerün cevâbı ‘umde olup zurefâ Süleymâniyye kâhvelerinde va‘zün temâmına muntazır ve ruq‘alar cevâbına başlandıkdâ hâzır olurlardı. Ekâbir hâkķında ıtlâķ-ı lisân ve sell-i seyf-i beyân itdükları için bir iki def‘a nefy-i beled fermânı vâkı‘ olmış idi². Ri‘âyet-i sünnet-i hicret ve geldükde evvelkiden ziyâde şiddet itdiler.

Âşâr-ı hayrından şılasında hânları ve köprüleri ve zâviye ve ‘imâreti vardur. Üsküb’de bezzâzistân ve dekâķını vardur. Ol³ vücûh-ı müberrâta mevķûfdur. ‘İlm-i cifrde mahâreti var idi⁴. Esterğon seferinde hâzır olup⁵ ol senede fetğ müyesser olmayup gelecek sene fetğ muķarrerdür, diyü ta‘yîn eylemiş idi⁶. رحمة الله تعالى عليه⁷

eş-Şeyhü’l-celîl ‘Alî Beg İbni Husrev (‘Alî Beg Efendi⁸)

Belde-i İznîķ’den bedîdâr ve “Fâzıl ‘Alî Beg” dimekle şöhet-şi‘âr olmuş idi. ‘Ulemâ-yı devlet-i ‘Osmâniyye ķudemâsından “Edebâlî” nâm ‘azîzün ahfâdından ve mutaşarrıf-ı ze‘âmet olan ba‘z-ı erbâb-ı seyfün evlâdındandır. Evâ’il-i hâlinde pederi maħlûlinden dâhil-i silk-i erbâb-ı ze‘âmet ve zeyne’l-şufûf-ı aşhâb-ı celâdet ü şehâmet olup Belğırad ve Bağdâd seferlerinde işķâķ-ı farîza-i cihâd itdükdün şonra cihâd-ı ekber olan mükâbere-i nefis-i kâfir-mâcerâya mübâşeret ve şeb ü rûz müteveccih-i mihrâb-ı tã‘at ü ‘ibâdet olup ihtiyâr-ı tarîķ-ı zühd ü riyâzet itmiş idi. Taħşîl-i ‘ulûm-ı dîniyye ve ma‘ârif-i yaķîniyye için ekşer-i rub‘-ı meskûnı dâ’ir ve seyr ü sülükde meşel-i sâ’ir olup i‘dâd-ı murâd-ı fu‘âd ve iħrâz-ı ğâyetü’l-ğâyât-ı merâtib-i isti‘dâd itdükdün şonra vaţan-ı aşlisinde şavma‘a⁹-nişîn-i ħumûl u kûmûn ve kûh-ı pür-şükûh gibi pây-derdâmen-i ķarâr u sükûn olmuş idi. Evâħir-i devlet-i Meħemmed Hânî’de İstanbul’a gelüp

¹ Naķl//olunur, der-kenâr E; SE’de bu paragraf ile sonraki paragraf yer deĝiştirmişlerdir.

² Fermânı//idi:fermân olunmuş idi SE

³ - E

⁴ Âşâr//mevķûfdur, der-kenâr R1

⁵ 356b E

⁶ Esterğon//idi:- R1; Esterğon mâddesinde ta‘yîn-i vaķt itdüĝi ol vâdide rûsûħına dâldür SE

⁷ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁸ ‘Alî//Efendi:İznîķî Fâzıl ‘Alî Beg SE

⁹ Kûşe SE

kaşaba-i Ebî Eyyüb muķabilinde vāķi ‘ ‘Südlıce” nām maħalle nāzil ve ğulğul-i iştihāri tañin-endāz-ı e‘ālī vü esāfil olmış idi. Nice def‘a ħarem-i ħāşş-ı pādişāhiye da‘vet ve ikrām-ı zāt-ı kerīmine şāhāne himmet olunup vüzerā vü ‘ulemā ziyāretine ihtimām ve merātib-i ri‘āyeti itmām itdiler. Ekser-i mecālisinde mesā’il-i ğāmıza-i kelāmiyye vü ħikemiyyeden ħall-i şübühāt ve kütüb-i münzileden iĥkām-ı muĥkemāt ve tevzih-i müteşābihāt¹ eyleyüp bā-ĥuşuş mes‘ele-i każā vü ħaderi ve mebhāş-i icāb ü iĥtiyāri muĥakķikāne taķrīr ü beyān ve müsāhid ü maĥşuş mertebesinde taĥķik u iķān iderdi. Biñ on iki Receb’inde pādişāh-ı Keyĥusrev-nişān Sulţān Aĥmed bin Meĥemmed Ĥān vāriş-i taĥt-ı İlhānī ve evreng-nişin-i cihān-bānī olduķda ħānūn-ı selāfin-i kirām üzere merķad-i Ebî Eyyüb el-Enşārī’de taķallüd-i şemşir-i cihāndārī itmek lāzım olup bunlar ħuşatmışlar idi². Biñ on sekiz senesi ħilālinde menzil-i fāniden ğüzer ve ‘ālem-i bāķīye³ sefer itdiler. Ĥazret-i Eyyüb Türbesi ħareminded medfündür.

‘Aziz-i mezbür fezā’il-i celiyye⁴ ile meşhür, baĥr-ı muĥit-i ‘ilm-i Rabbānī, genc-i defin-i esrār-ı Ķur‘ānī, kütüb-i münzilenün zebān-dān-ı rümüzı, dürr-i meknūn-ı ħükmi İlahiyyenün reh-āmūz-ı künūzı, muķtebes-i envār-ı işrāķiyyūn, teh-i cur‘a-i ĥum-ı revāķiyyūn, pīr-i Eflāṭūn-nihād, ‘ābid ü zāhid, pāk-i‘tikād idi. Dārü’l-mülk-i Rüm’a ħudūm itdüklerinde ‘izzet-i dest-būslarına nā’il ve du‘ā-yı ĥayrların alup devlet-i ħurb-ı ħabüle⁵ vāşıl olmuş idüm. Merĥūm vālidün āşarından “*Muĥaşşılı’l-kelām*” nām kitābı istiktāb ve şānına i‘tinā vü istişhāb itmişler idi. İstanbul’a gelmelerine sebep beyānında buyururlardı ki “Bir ‘aziz ile ħavlimüz var idi. Bu şehirde mülākāt itsek gerek idi. Bir iki merĥale ħarīb geldükleri mesmū‘ oldu. Artık nām ü nişān belürmedi.” diyü mānend-i faķd-ı Yūsuf izĥār-ı telehhüf ü te’essüf iderlerdi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Ķaşide-i Şu‘lūkiyye*’ye şerĥi ve każā vü ħadere risālesi ve mesā’il-i ğāmıza taĥķikında resā’ili vardır. Şeyĥ-i kāmili irşād-penāh Üsküdarī Maĥmūd Efendi ħazretlerine⁶ الطريقه الى اكمل ارباب من اضعف الخليفة الى العلم من اضعف الفقرا الى العلم⁷ fıķrasıyla muşaddar istirşadı mutazammın mektüb-ı ‘anberin-niķābı, anlar cānibinden من اضعف الفقرا الى العلم⁸ ħarīnesiyle mu‘anven cevāb-ı şavābı vardır. Mecmū‘alarda meşhūr ve ĥalk içinde meşhürdür.

¹ Şābihāt SE

² SE’de bu cümleinin bazı kısımları mükerrer yazılmıştır. 365a R1

³ Āĥirete SE

⁴ Celile SE

⁵ Vuşüle SE

⁶ 357a E

⁷ “En zayıf yaratılışlıdan tarikat ehlinin en mükemmeline...”

⁸ “Fakirlerin en zayıfından âlimlerin en bilgesine...”

eş-Şeyh Ebū ‘Abdu’llāh Meḥemmed bin Aḥmed eş-Şehīr bi-Vaḥyī-zāde (Vaḥyī-zāde¹)

Kūze-i vücūd-ı cilā-dādesi ḥāk-i pāk-i İznīk’de muḥammer ve *Tezkiretü’ş-su‘arā*’da meşṭūr u muharrer olan Vaḥyī’nün² ḥafīd-i sa‘īd-i fezā’ilmendi ve bālāda meşṭūr ‘Alī Beg Efendi’nün ḥıṣāvendī Vaḥyī-zāde Efendi’dür. Ḳadeḥ-i zinād-ı ictihād ile çerāg-i dil ü cānını ıḳād ve i‘māl-i ṭab‘-ı vaḥy-āzmā-yı veḳḳād eyleyüp intāc-ı muḳaddimāt-ı isti‘dād itdükden şoñra cevher-i zātın ‘arz-ı şayrefiyān-ı çār-sū-yı fazl ü hüner ve ibrīz-i ḥāliş-i ‘ilm ü kemālin ḳābil-i ḳabūl-i naḳḳādān-ı şāfi-gevher ḳılıp nīm-rāh-ı ṭarīḳ-ı ‘izz ü cāhdan ‘inān-pīc ve rū-gerdān-ı devlet-i dūnyā-yı hīç-ender-hīç olmuş idi. Ba‘zı meşā’ih-ı kirāmdan tekmīl-i ṭarīḳat ve derīçe-i şerī’atden seyr-i güلزār-ı³ ḥaḳīḳat idüp seccāde-i meşīḥatden bedel maḥfil-nişīn-i va‘z ü naşīḥat olmuş idi. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan iki tārīḫinde Vişne Efendi yirine Üskūdār’da vāḳi‘ Vālide Sulṭān Dārū’l-ḥadīsi’nde muḥaddiṣ ü müfessir ve cāmi‘-i şerīfde vā‘iz ü müzeḳkir olup ol meşḡale-i şerīfeye müdāvīm ve sūnnet-i seniyyeye mülāzım iken biñ on sekiz ḫilālinde civār-ı rahmete intīḳāl eyledi.

‘Azīz-i merḳūm deryā-yı güher-rīz-i ‘ulūm, ‘ālem-i ‘ulūm-ı ‘Arabiyyenün ḥūrşīd-i fā’izü’l-envārı ve ma‘ālim-i ma‘ārif-i yaḳīniyyenün⁴ kevkeb-i bīdārı, mecma‘u’l-baḥreyn-i mefrūz u mesnūn, şeyḫ-i ehl-i derūn ve merd-i zū’n-nūn idi.

Āsār-ı celīlesinden *Muḡni’l-lebīb*’e mufaşşal ü meşrūḥ *Şerḫ-i Cāmi‘u’l-fütūḫ*’ı vardır. Ḥaylī müfīd eşer ve vūs‘at-ı itṭilā’ına delīl-i mu‘teberdür. Tefsīr-i şerīfe müte‘allīḳ kelimātı ve gūşvār-ı misma‘a-i ḳabūl olmuş ta‘līḳatı⁵ vardır. Vilādetleri ṭoḳuz yüz kırḳ senesinde vāḳi‘ olup sinn-i şerīfleri yetmiş sekiz⁶ sene bālīg ve naḳd-i vaḳt-i ‘azīzi vāşıl-ı berterīn-i mebālīg olmuşdur.

eş-Şeyh Meḥemmed el-Ḳırımī (Tatar Meḥemmed Efendi⁷)

Dārū’l-mülk-i Tatar olan¹ vilāyet-i Ḳırım’dan peydā ve ḳabūl-i sevāda isti‘dādı dāg-ı süveydā gibi hüveydā olup mānend-i nāfe-i Tatarī üftāde-i şahrā-yı pehnā-yı ṭaleb

¹ Vaḥyī-zāde:eş-Şeyh Ebū ‘Abdu’llāh Meḥemmed bin Aḥmed eş-Şehīr bi-Vaḥyī-zāde SE

² ‘Alī Beg Efendi’nün SE

³ 212b SE

⁴ ḥūrşīd//yaḳīniyyenün:- SE

⁵ Kelimātı SE

⁶ Sekiz sene:ṭoḳuz senesine SE

⁷ Tatar//Efendi:eş-Şeyh Meḥemmed el-Ḳırımī SE

ve daḳā'ıḳ-ı 'Arabıyye'de hem-zebān-ı bādiye-niṣnān berr-i 'Arab olduḳda tercemesi sebḳ iden Tatar İbrāhīm Efendi ile Őerık ü sehīm, ba'dehu Nüre'd-dīn-zāde Efendi āstānesinde muḳīm olmuŐ idı. TaḫŐil-i murād-ı fu'ād ve tekmīl-i merātib-i isti'dād itdükden Őonra seccāde-niŐin-i irŐād olup nice zemān ḳaŐaba-i Varna'da ḳarār ve ḫürŐid-i ifāzaların zıyā-baḫŐ-ı aḳtār itmiŐ idı. BiŐ on sekiz tārīḫinde riḫlet ve 'ālem-i ḳudse 'azīmet eyledi. Belde-i mezbūrede cāmi'-i Őerīf ḫareminde medfūndur.

'Azīz-i merḳūm vāḳıf-ı esrār-ı 'ulūm, enfās-ı sūznāki mü'eŐŐir, bī-bedel vā'iz ü iyi müfessir idi. Ḫalīfe-i Mehdī-nihād ve seccāde-niŐin-i irŐādları olan Tırḫala'da mutavaḫtım Sinān Efendi ḫazretleri ḫālāt-ı seniyye ve maḳāmāt-ı 'aliyyelerin naḳl buyururlar idi. قدس سره العزيز²

eŐ-Őeyḫ Maḫmūd (Maḫmūd Efendi³)

Semend-i himmeti mānend-i raḫŐ-ı Maḫmūdī vād-i ḫalebde cilve-sāz ve germ-'inān-ı ḫalbe-i ḫaḳā'ıḳ-ı rāz olup sermāye-i fazl ü kemāli iḫrāz itdükden Őonra küberā-yı Ḫalvetiyye'den Ya'ḳūb Efendi ḫidmetlerinde tekmīl-i ādāb-ı tarīḳ ve ol ya'süb-ı Őehd-i ḫaḳīḳatden zevḳ-ı ḳāŐnī-i taḫḳīḳ idüp⁴ Zeyrek Cāmi'i'nde vā'iz-i kürsī-niŐin ve naḳd-i vaḳt-i mürŐidān-ı pīŐin olmuŐ idı. Ba'dehu vüzerādan biri Eyyüb'de Cezeri Ḳāسیم PaŐa Cāmi'i'ne ḳarīb bir mescid-i Őerīf ve zāviye-i rüŐenā binā eyleyüp bunlara ta'yīn eylemiŐ idı. BiŐ on sekiz tārīḫinde ālāyiŐ-i dūnyādan pāk ve zāviye-niŐin-i ḫāḳ oldı.

'Azīz-i mezbūr maḫla'-ı irŐāddan fā'izü'n-nūr, mażanne-i ḫāl, Őeyḫ-i maḫmūdu'l-ḫiŐāl idi.

eş-Őeyḫ Ḫasan ibnü'Ő-Őeyḫ Meḫemmed bin Bahādır Beg (MuŐtafā Paşa Őeyḫi Ḫasan Efendi⁵)

Rūmili'nde AlacaḫiŐār'dan zūhūr ve mānend-i ḳal'a-i bāḫter ol ḫiŐn-ı ma'mūra feyż-i nūr itmiŐdür. Vālidleri Őofyalı Bālī Efendi ḫulefāsından bir 'azīz-i benām olup sinn-i isti'dāda gelince terbiyelerine ḳıyām, ba'dehu 'azm-i dārü's-selām itmiŐ idı. Evāḫir-i devlet-i Süleymāniyye'de İstanbul'a gelüp Mīr-āḫūr Zāviyesi'nde sākin ve

¹ 365b R1

² "(Allah) onun izzetli sırrını kutlu kılsın."

³ Maḫmūd Efendi:eŐ-Őeyḫ Maḫmūd SE

⁴ 357b E

⁵ MuŐtafā//Efendi:AlacaḫiŐārī Őeyḫ Ḫasan Efendi SE

meşgûl-i ta‘mîr-i zâhir ü bâtın olmuşlar idi. Ol esnâda hücrenün vazîfesin fuqarâdan birine ta‘yîn eyleyüp kendüler taḥşîl-i ‘ilme iştigâl ve şavm ü riyâzetle mânend-i hilâl kesb-i kemâl iderler idi. Ba‘dehu tarîḳ-ı ‘ilme sâlik ve Şeyhü’l-İslâm Şeyhî Efendi’nün talebesi silkinde münselik olup hâ‘iz-i rütbe-i mülâzemet olduğdan sonra Langâ Zâviyesi’nde seccâde¹-nişin olan Gülşeni hulefâsından Şeyh Ḥasan Zarîfî’ye irâdet getürmüşler idi. Yetmiş yedi târîḫinde anlar intikâl eyledükde Ya‘kûb Efendi âstânesine istinâd idüp;

Ḳalsa kebâb-ı cigerüm nîm-süz

Dest-i hevâdur olan âteş-fürüz

manṭûkı üzere ḡonce-i nîm-hîz-i ḳalb-i hûnîni anlaruñ nefes-i himmeti ile ḡuşâd ve feyz-i irşâdı ile ber-murâd olmuş idi. Evvelâ Şamaḳov’da baş-ı seccâde-i hilâfet eyleyüp Mısr-ı Ḳâhire’ye ‘azîmet ve bir iki sene iḳâmet iderler. Seksan beş senesinde Şeyh² Sinân Efendi yirine Muştafâ Paşa Zâviyesi’nde şem‘-i mihrâb-ı meşîḫat ve delîl-i râh-ı tarîḳat olmuş idi. Nice şühür ü sinîn ol buḳ‘a-i mübârekede ser-ḫalka-i sâlikîn olup mâh-ı cihân-tâb gibi seyr ü seyâḫate mâ‘il ve ziyâret-i ḳubûr-ı evliyâyâ şifte-dil olmaḡın mükerreren ḥacc ü ziyâret itmiş iken âḫir-i ‘ömrinde³ dârü’s-selâm-ı Bağdâd’a ‘azîmet ve ol burc-ı evliyâda âsûde olan nücûm-ı zâhireden istifâzaya himmet eyledükden sonra taraf-ı berriyyeden Mekke-i Mükerreme’ye revân ve nesîm-i himmet ü ḳâ‘id-i tevfiḳ ile hem-‘inân olup;

İtdürür ‘ârif-i âḡâh olana terk-i vaṫan

Ḥâk-i ‘anber-şiken-i ḫıṫta-i iḳlîm-i Yemen

mazmûnı ile ḫadâger-i üştür-i şevḳ u maḫabbet olmuş idi. El-ḫâletü hâzihi evliyây-yı Yemen ve ḫâk-i pâk-i Veyse’l-ḳaran ziyâretinden sonra biñ on ṫoḳuz Rebî‘u’l-evvel’inün on ikinci ḡünü⁴ süneni⁵ ihyâ idüp zemân-ı şubḫa ḳarîb, icâbet-i da‘vet-i

¹ Zâviye SE

² Her üç nüshada bu kelime “Şeyh-zâdesi” şeklinde yazılmıştır. Eserin ileriki sayfalarında “Şeyh Sinân” başlıklı biyografideki anlatımlardan hareketle bu kişinin Şeyh Sinân olması muhtemel görüldüğünden dolayı “Şeyh” şeklinde okundu.

³ 366a R1

⁴ Gicesi SE

⁵ - SE

dergāh-ı¹ Mucīb itdiler. “İbrīm” nām menzil-i İrem-nişānda medfūndur. Halifeleri Hulvī Çelebi tārīh-i intikāllerinde bu gūne şeker-rīz-i maḳāl olmuş idi:

‘Azm-ı ‘uḳbā itdi Necme’ d-dīn Ḥasan (1019)

‘Azīz-i merḳūm baḫr-ı muḫīṭ-i ‘ālem-i ‘ulūm, fenn-i belāḡatde naḳd-i Cāhız, semt-i mev‘ızede ḳā’im-maḳām-ı Ḥüseyn Vā’iz, ‘ābid ü zāhid, murtāz ü mücāhid idi. Kütüb-i münzilenüñ cümlesi ḫātır-nişānı, bā-ḫuşuş ‘ilm-i tefsīrūñ pehlevān-ı meydānı olup meclis-i va‘zında daḳā’iḳ-ı Ḳur’āniyye ve nevādir-i ḳaşaş irād itmekle gevher-i şāhvār-ı pendī ‘avām-gīr ve ḫavāşş-pesend idi. Leyle-i mevlid-i Nebī عليه السلام^{2,3} iḫyā mu‘tādı olmaḡın ol gice minārede ḳandīl yaḳmaḡı ‘aşr-ı Murād Ḥānī’de bunlar peydā eyleyüp maḳbūl-i ṭab‘-ı pādişāhī⁴ vāḳi‘ olduḡda cemī’-i memālik-i ‘Osmāniyye’de ittibā‘ olunmaḡ bābında fermān-ı cihān-muṭā‘ vārid⁵ olmuş idi. El-ḫaḳḳ مارآه المسلمون حسنا⁶ ma‘nāsından pertev-efgen, ṭarz-ı maḳbūl ü vaż‘-ı ḫasendür. Gūyā ki “Necme’ d-dīn” laḳabınuñ āsarı ve ḫaşre dek bāḳī ḳalacaḡ leme‘āt-ı envāridur. Mürīdleri kerāmāt-ı celīlelerin naḳl iderler.

eş-Şeyḫ Ḥasan (Ḥasan-ı Amāsī⁷)

Belde-i Amāsıyya’dan zūhūr ve iktisāb-ı fażl-ı mevḫūr eyleyüp māh-ı cihān-tāb gibi taḫşīl-i kemāl içün menzil-i me’lūfından irtihāl ve dārü’l-mülk-i Ḳostañtınıyye’de ḫaṭṭ-ı riḫāl idüp ‘alā ḫasbi’l-‘āde ḫareket ve ba‘z-ı ‘ulemādan iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ḳıldıḡdan soñra Ḥasan Efendi’nüñ kemend-i cāzibe-i himmeti gerden-i ‘azīmetine ṭavḳ ve necm-i hidāyeti sevḳ-ı ṭarīḳ-ı ḫaḳḳ içün şu‘le-fürüz-ı şevḳ olup ābişhor-ı ‘ināyetlerinden sīr-āb-ı mā’u’l-ḫayāt-ı murād olduḡda şılasında irşād-ı ‘ibāda me’zūn ve sālīkān-ı rāh-ı ḫaḳīḳate rāh-nümün olmuş idi. Cihet-i ma‘āşı zirā‘at ü ḫirāset olup vażīfe ve şadaḳa ḳabūlinden dā’ire-i ‘iffetin ḫirāset itmiş idi. Bīñ yigirmi tārīhinde intikāl ve ‘azm-i dergāh-ı Zū’l-celāl eyledi.

¹ - SE

² “Selām onun üzerine olsun.”

³ 213a SE

⁴ 358a E

⁵ Vāḳi‘ SE

⁶ Hadīs-i Şerīf “Müslümanların güzel gördükleri Allah katında da güzeldir.” *Ahmed b. Hanbel*, I/379.

⁷ Ḥasan-ı Amāsī:Amāsıyyalı Ḥasan Efendi SE

‘Azīz-i mezbūr kemāl-i mücāhede ile meşhūr, müteşerri‘ u müte‘affif, şerā’if ü ma‘ārif ile müteşerri‘ idi.

eş-Şeyh Hasan (Nefāyisī Hasan Efendi¹)

Evā’il-i tarīk-ı ‘ilmden keşide-‘inān-ı himmet ve cānib-i tekml-i nefse girān-rikāb-ı ‘azīmet olmuş idi. Hevā-yı şevk-ı ‘ālem-i haqīkat ile ber-bād-dāde-i hırmen-i² mecāz ve Nüre’d-dīn-zāde Efendi hizmetlerinden³ duhūl-i gencīne-i rāza mücāz olup kūşe-nişīn-i humūl ve müṭāla‘a vü mücāhedeye⁴ meşgūl idi. Karagümrügi kurbında vāki‘ Ketḥudā Kadın Cāmi‘i temām olduḡda va‘z ü tezkīr ciheti bunlara in‘ām olunmuş idi. Ešnā-yı va‘zda ‘arā’is-i nikāt-ı Qur‘āniyye’ye şarf-ı⁵ nefā’is-i ta‘bīr itmegin “Nefāyisī Hasan Efendi” dirler idi. Biñ yigirmi ḥudūdında ‘azim-i dārū’n-na‘īm ve mihmān-ı ziyāfet-hāne-i Kerīm oldu.

Merḥūm-ı merḡūm maḥāsin-i ahlāk ile mevsūm, enfās-ı kerīmesi ḥaclegāh-ı tefsīrde burka’-endāz-ı ‘arā’is ve şufūf-ı meclis-i va‘zı naql-i mıstar-ı mecālisü’n-nefā’is, güm-kerde-i rāh-ı vādī-i ḡalāle meded-res, pīr-i kerīmü’n-nefs-i mübārek-nefes idi.

eş-Şeyh Meḥemmed Daḡī (Gelibolılı Daḡī Meḥemmed Efendi⁶)

Kilīd-i baḡr-ı Rūm olan Gelibolılı ma‘kılında rü-nümā-yı mir’āt-ı şühūd ve dest-sūd-ı sāhil-i vücūd olmuşlar idi. Evā’il-i ḡālinde “Üçköprī” nām maḡallede imām olup ol ḡilāle meşā’ih-ı tarīk-ı Ḥalvetiyye’den Gelibolılı Ḥüsām Efendi’ye mürīd ve reşḡāt-ı ‘ināyetlerinden müstefīz ü müstefīd olmuşlar idi. Menba’-ı mā’u’l-ḡayāt-ı ‘irfān olan āstān-ı ‘azīze mülāzemet ve leyālī ihyāda cem‘iyyet-i tevḡīde müdāvemet mu‘tādı olmaḡın bir gice ḡirāset-i şehri den Gelibolılı aḡası olacaḡ nā-dān ser-i rāhda rāst gelüp ol ser-germ-i cām-ı ‘ışk-ı İlāhīyi mest-i meclis-i melāhī vü menāhī pāyesi ile aḡz ü ta‘zīr ve māh-ı cihān-tāb gibi şeb-revlik bahānesi ile⁷ mübtelā-yı ḡabs-i şeb-gīr itdükde ol cāhil-i maḡrūr cümle tevābi‘i ile bir aya varmadın ḡelāk ve levş-i

¹ Dede SE

² ‘ālem-i SE

³ Efendi hizmetlerinden:Efendi’dan SE

⁴ 366b R1

⁵ - R1, E

⁶ Gelibolılı//Efendi: Daḡī Efendi R1, E

⁷ Aḡz//ile:- E

vücūdından şafha-i hāk pāk olmuş idi. Şāhibü't-terceme ol te'sīr ile şehrden hicret ve bir kūh-ı pūr-şükūha 'azīmet eyleyüp dört sâ'at miqdārı yirde girīve-i kühsārı penāh ve bir çeşme-i cān-fezā kırbında āgūş-ı seng-i hārayı cāygāh idüp şūret-i āb ü hayāl-i h'ābdan ğayrı şekl-i insānī temāşā itmez ve kühsār ü ğārda 'aks-i nāle-i hāzīninden özge cevāb işitmez idi. Nice yıllar ol maķāmda 'ibādet ile sübhā-şümār-ı eyyām olmuş idi. 'Aşr-ı Murād Hānī'de İstanbul'a da'vet olunup hūzūr-ı pādīşāhiye¹ dāhil ve mazhar-ı teşrīf-i luḫf-ı şāmil olmuşlar idi. Ol eşnāda vālid-i merhūm hayātda olmağın hānemūze şeref-i kudūm-i erzānī buyurdılar. Ba'dehu devlet-i Meḫammed Hāniyye ve nevbet Aḫmed Hāniyye'de merreten ba'de uḫrā ve def'aten ba'de ūlā², dāhil-i harem-serāy-ı sulṫānī ve meşmūl-i 'ināyet-i bī-ġāyet-i hākānī olup sākīn oldukları maḫall ta'mīr ü ihyā ve mescid ü zāviye vü türbe binā olınmaķ fermān olındı ve "Üçbaşlar" nām kıarye temlīk olunup māl ü metā'dan şey'-i keşīr i'tā kılındı. Biñ üç tārīhinde Gelibolı'da olan hānelerin medrese idüp temlīk olınan kıaryeyi vaķf u ta'yīn itdiler. Biñ yigirmi senesinde intikāl eyleyüp ihyā itdükleri maḫalde mütevārī-i hāk-i fenā oldılar. "Ṭaġī" (1020) lafzı tārīh-i riḫletleridür. Kendüler imzālarında dāl ile "Meḫammed Daġī" yazarlar idi.

'Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, pīr-i nūrānī-i melek-ḫiṣāl, pertev-i envār-ı mihr-āşār-ı cemāl, ehl-i ḫāl ü şāhib-i derūn, deryā-yı bī-kerān-ı zemīn-i meskūn, merd-i kāmīl, ferd-i şāmil idi. Ḫālā merķad-ı pūr-envārı ziyāretgāh-ı 'ālem ve medār ü maķşad-ı seyyāḫān-ı 'Arab ü 'Acem'dür. Bi-ḫamdi'llāhi te'ālā defe'atle ellerin öpmek, du'ā-yı ḫayrların almak ve "Hem-şehrī Çelebi" diyü ḫitāb-ı müsteṫābları ile müşerref olmaķ müyesser ve dāġ-ı maḫabbetleri şifā-sāz-ı dil-i ġam-perver oldı.

eş-Şeyḫ 'Ömer ('Ömer Bākī³)

Ḫakīm Çelebi Zāviyesi'nde şeyḫ-i seccāde-nişīn⁴ olan Müftī Aḫmed Efendi'nün birāder-i kihter-i sa'd-aḫteri ve şınv-ı kerīm-i Ferķadān-cevheridür. Kıā'idetü'l-mülk-i vilāyet-i Aydın olan medīne-i Sīre'de hāk-i türeye üftāde ve neyyir-i vücūd-ı mes'ūdından ol zemīn-i 'anber-ākīn felek-i eşīr gibi ziyā-dāde olmuş idi. Āfitāb-ı 'ilm ü edebden iktisāb-ı envār-ı fażl ü kemāl ve ġurre-i aḫvālinden mānend-i hilāl istifāza vü istikmāl eyleyüp 'ulūm-ı zāhireden nā'il-i murād ve dāhil-i ḫalka-i erbāb-ı isti'dād

¹ 358b E

² Ve//ülā:- SE

³ Pākī SE

⁴ 367a R1

olduğundan sonra ba‘z-ı küberā-yı Nakş-bendiyye ile şöhet ve nakş-endāz-ı üns ü ülfet olmağla tekmīl-i ʔarīkat¹ itmiş idi. Kaşaba-i Ebī Eyyüb’de sākin olup cāmi‘-i şerīfde vā‘iz ü müzekkir ve muḥaddiṣ ü müfessir olmuş idi. Biñ yigirmi ḥudūdında ‘ālem-i fānīden riḥlet ve menzil-i bākīye ‘azīmet itmiş idi.

‘Azīz-i mezbūr “ ‘Ömer Bākī²” dimekle meşhūr, dāde-i cānı ‘ayn-ı ‘Ömer gibi güşāde, kuḥlu’l-cevāhir-i tevfiḳle cilā-dāde, çeşm-i ‘ibreti ḥavf ü ḥaşyetle dā’imā giryān ve ebr-i bahārī gibi gevher-efşān, ehl-i sükūn ü vaḳār, dāde-düz-i şafaḫāt-ı i‘tibār ü iḥtiyār idi. Ḥālā ḫalef-i şāliḫi, kürsī-niṣn-i va‘z ü tezkīri ve seccādesinde cāy-gīri³, ‘azīz-i sa‘ādetmend-i müfliḥdür.

eş-Şeyḫ Meḫemmed (Şühūdī Efendi) {Şühūdī}

Edrine ḳurbında “Babaeskisi” nām ḳaşabadandır⁴. “Şühūdī” maḫlaşı ile meşhūr ve bā‘iṣ-i taḫalluṣ, Ḥulvī’nün *Lemezāt*’ında bu gūne meşhūrdur ki bir gice vāḳı‘ada ehvāl-i rüz-ı ḫaşrı müşāhede idüp cisr-i şırāṭı ‘ubūrda müzāyaḳa-i ‘azīme üzere iken bir şeyḫ-i dest-gīr imdādı ile berḳ-ı ḫāṭif gibi mürūr ider. Ba‘de zemān Ya‘ḳūb Efendi Rūmili’nden gelürken ḳaşabalarına uğrayup dest-būsa varduḳda “Meḫemmed Ḥalīfe, şühūdūñ yirindedür. Hemān mücāhede eyle, āşārın müşāhede idersün⁵.” diyü keşf-i ḫāl iderler. İm‘ān-ı naḳar itdükde vāḳı‘ada dest-gīr olan⁶ pīr-i rüṣen-zamīr idügi ma‘lūm olup ol nefes te’şīri ile aḫker-i isti‘dādı şu‘ledār ve bā‘iṣ-i maḫlaş-ı şöhet-şi‘ār olur. El-ḫāletü ḫāzihi ḫidmet-i ‘azīzde tekmīl-i sülūk idüp şılasında imām ü ḫaṭīb ve mu‘allim ü edīb olmuş idi. Bālāda meşhūr olan pīrdaşı Ḥasan Efendi⁷ ḫacca gitdükde bunları Zāviye-i Muṣṭafā Paşa’da ḳā’im-maḳām itmiş idi⁸. Ḥaber-i intikālī gelince ol ḫidmeti edā eyleyüp ba‘dehu şılasına ‘avd eyledi. Biñ yigirmi bir tārīḫinde intikāl eyledi.

‘Azīz-i mezbūr kemāl-i zāhir ü bāṭın ile meşhūr, ḫüsn-i kitābetde ḳalem gibi ‘ālem, ked-i yemīni ile dervīşāne ‘ayş ider pādīşāh-ı ‘ālem, ḳayd-ı ta‘ayyünden āzāde, murğ-ı cānı remīde-i dām-ı rīşe-i seccāde, kemāl-i himmet ü istiḡnā-yı zāt-ı pūr-cūdı kerāmātınūñ ecell-i şühūdı idi.

¹ 213b SE

² Pākī SE

³ Cāy-gīri:cāy-gīr SE

⁴ Bābāeskisi//ḳaşabadandır:Bābāeskisi’ndendür R1, E

⁵ Müşāhede idersün:görürsün SE

⁶ - SE

⁷ 359a E

⁸ Bālāda//idi:- SE

eş-Şeyh Velî (Şaruḥānî¹ Velî Efendi)

Şaruḥānîdür. Yörük ṭā'ifesinden iken taḥşîl-i 'ilm ü kemâl ve dârü'l-mülk-i İstanbul'a irtihâl idüp dānişmend olduğdan soñra Vişne Efendi'den inābet, ba'dehu Şām-ı şerīfe gidüp "Küçük Mollā" nām 'azīze ḥidmet itmiş idi. Bi'l-āḥare Muştafā² Paşa şeyḫi Ḥasan Efendi āstānesinde tekmîl-i ṭarīkat eyledi. Ba'dehu mükerreren ḥacc ü ziyāret eyleyüp Cāmi'-i Ebü'l-feth'de kürsî-nişîn-i naşîhat olmuş idi. Ba'dehu Merkez Efendi Zāviyesi'nde şeyḫ-i seccāde-nişîn ve Sulṭān Bāyezîd Cāmi'i'nde müfessir-i kitāb-ı mübîn olup biñ yigirmi üç tārīhinde fevt olmuş idi. Silivrikapısı³ ḥāricinde medfūndur.

'Azîz-i merḫūm dāḫil-i a'dād-ı⁴ erbāb-ı fūhūm, dervîş ü mütevāzî', şālîḫ ü müteşerri' idi.

eş-Şeyh 'Alî (İdrîs Efendi el-Meşhūr⁵)

Rūmili'nde Tırhala eṭrāfında sākin şuleḫādan bir fakîrūñ ḥāşıl-ı 'ömr-i girān-māyesi ve netīce-i sa'y-i baht-ı Hümā-sāyesidür. 'Amm-ı kerîmi Vezîr-i A'zam Rüstem Paşa'nun derzîbaşısı olmağın ḥālet-i şibāda şāḫibü't-tercemeyi ḥizāne-i himmetine alup terbiyetine kıyām ve şan'at-ı ḥıyāṭet ta'lîmini ecell-i merām kılmış idi. Toḫuz yüz elli beş senesinde vāḫi' Elḫāş seferinde mülāzım-ı bārgāh-ı Süleymānî olup 'amm-i müzîlü'n-ni'amı olan üstād-ı 'ālem, mürîd-i meşā'ih ve muḫibb-i şuleḫā olmağın Anḫara'ya ḫarîb olduklarında meşāḫîr-i e'izze-i Bayramiyye'den Ḥüsām Efendi ziyāretine revān ve dāḫil-i şoḫbet-i şeyḫ-i 'ālî-şān olduğda bunlarun levḫ-i cebîninden tābān olan şu'ā'-ı necābet ü sedād ve mevc-i envār-ı es'ād ü isti'dād bā'is-i taḫrîk-i zebān-ı su'āl ve sebeb-i⁶ tefahḫuş-ı aḫvāl olmağın derzîbaşınun birāder-zādesi ve tilmîz-i terbiyet-dādesi olduğı ma'lūmları olduğda ḥidmet-i 'aliyyelerine ḫabūl ve nāzar-ı 'ināyetlerin vāsıṭa-i vuşūl-i me'mūl idüp derzîlik taḫrîbi ile "İdrîs" laḫabın vaz' itmişler idi. Ba'dehu İstanbul'a gelüp altmış sene ḫilāfet ve ebnā-yı ṭarīḫi terbiyet

¹ - R1, E

² Küçük Muştafā SE

³ 367b R1

⁴ 'idād-ı SE

⁵ İdrîs//Meşhūr:Ḥācî 'Alî Beg el-Müleḫḫab bi-İdrîs el-Ḥamzavî SE

⁶ Birbir E

eyleyüp biñ yigirmi dört tārīhinde cān gibi dīdeden nihān ve İdrīs-i rūḥ-ı pür-fütūḥı a'lā-yı 'illiyyīne revān oldı.

Rūḥ-ı revānı göklere irdi Hümā gibi
Kaldı ḥazīz-i ḥākde bir iki üstüḥ'ān

Oḳmeydānı'nuñ tersāneye müşrif olan maḥallinde vāḳı' peşte üzerinde medfūndur.

'Azīz-i mezbūr cezbe-i 'azīme ile meşhūr, emīn-i sırr-ı meknūn, gencūr-i genc-i medfūn, kīmyā ve 'Anḳā gibi vücūdı nihān-ender-nihān, şīt ü şadā-yı şöhreti tanīn-endāz-ı mesāmi'-i ekvān, ferīde-i rüzgār ve nādire-i edvār idi. Sulṭān Selīm Çār-sūsı semtinde¹ Meḥemmed Ağa Cāmi'i'ne qarīb ḥānesi olup² maḥallesinde "Ḥācī 'Alī Beg" demekle meşhūr idi. Mükerreren ḥacc eyleyüp Yemen'e varmış idi. Evā'il-i ḥālide ticāret tarīḳı ile Belğırad'a ve Filibe'ye ve Şofya'ya ve Edrine'ye ve Gelibolı'ya³ dā'imā sefer eyleyüp māl-i vāfir şāḥibi olmuş idi. Ba'dehu ḥıdmetkārları i'māl-i māl eyleyüp⁴ kendüsi qarār u sūkūn ihtiyār itmiş idi. Ḥaḳḳında ḥalk-ı 'ālem iki taraf olup kimi taḍlīl ü tefsīḳ⁵, kimi kerāmātına taḥḳīḳ iderler. Şehrūñ ekābir-i meşā'iḥinden Sivasī Efendi ve Tercemān Şeyḫi 'Ömer Efendi nice zemān kürsilerinde ilḥād ü zındıḳasından baḥş eyleyüp bi'l-āḥare taraf-ı salṭanatdan "Elbette bulunup ḥaḳḳından gelinsün." diyü ışdār-ı fermān-ı ḳazā-cereyāna bā'ış olmuşlar idi. Mecāl olup nām ü nişānından ḥaber alınmadı. Bir gün 'Ömer Efendi birāder-i uḥrevī maḳāmında bilüp şalāḥ u diyānetine ve 'aḳl ü idrākine mu'teḳid olduğı maḥallesi sükkānından "Ḥācī 'Alī Beg" nām kimseyi da'vet eyleyüp enbān-ı meşvereti bāz ve laḥza laḥza āh-ı cān-güdāz ider ve bu yüzden başt-ı kelām eyler ki "Şehrimüzde ḥālā bir fitne-i 'azīme peydā oldı ki hīç bir tarīḳle def'ine imkān olmuyor. Bilmezüz 'aḳıbet-i kār nice müncerr olur. Bu bābda sizlerden daḫı istinşāḥ iderüz. 'Alī Beg 'acabā ne maḳūle fitnedür ki def'inde iltizām-ı mā-lā-yelzem ihtiyār olunup⁶ herze-vekīl-i ḥalk-ı 'ālem olmaḳ lāzım gele." didükde⁷ 'Ömer Efendi tafşīl-i ḥāle başlayup "İdrīs dirler bir ḍāll ü muḍill, ilḥād ü zındıḳada ferd-i kāmīl, bī-tevaḳḳuf ḳatli vācib, küfr ü ḍalāli evvel-i merātib, bir şaḥş-ı

¹ Çār-sūsı semtinde:-ḳurbında SE

² Vardur SE

³ Ve Edirne'ye ve Gelibolıya:- SE

⁴ Māl//eyleyüp:- SE

⁵ 359b E

⁶ 368a R1

⁷ 214a SE

ğarīb-i lāzımu'l-izāle peydā olup nice biñ ehl-i İslām'ı vādī-i dālālete düşürmiş ve başına ehl-i hevādan hayli ādem üşürmüş. Bu kadar zemāndur bir kaṭre kanına teşneyüz, ele girmez ve el-ān mürīdlerden birini aḥz u ta'zīb itmeyince bize el virmez.” didükde ‘Alī Beg cevāba taṣaddī eyleyüp “Hiç siz ol ādemi gördiñüz mi ve buyurılan¹ aḥvāle ḥuzūrıñuzda i'tirāf itdi mi veyāḥūd bir tarīkla size ‘ilm-i şer‘i geldi mi?” didükde cümlesine “Hayır” ile cevāb virüp “Çünkü ma'lūmıñuz degüldür. Bir Müslimān'ıñ ḥaḳḳında bu mertebe iftirā vü taḡlīz² niçün iḥtiyār olunur?” didükde ‘Ömer Efendi söyledüğine peşimān ve tehevür ile kelimātından istiḡfār-künān olıcaḳ ‘Alī Beg keşf-i perde-i rāz idüp “İşte İdrīs didükleri ādem benüm. İsmüm ‘Alī ve laḳabum İdrīs'dür. Beni nice bilürsüz?” didükde ‘Ömer Efendi isti'fā vü istiḡlāle başlayup “Ben sizi şalāḥ u taḳvāda rükn-i rāsīḥ ve cebel-i şāmīḥ, pīrüm, ‘azīzüm maḳāmında bilürin.” didükde “İmdi böylece bilün.” diyü ḥatm-i ‘ıḳdu'l-le'āl-i³ kelām ider.

Hālā Şaḥn müderrislerinden olan, ‘aynu'l-a'yān, maḥdüm-ı kerīmü'ş-şān Şeyḫ Sinān Efendi-zāde Muṣṭafā Efendi bu ḥaḳīre naḳl eyledi ki “Evā'il-i tarīḳda bir def'a ḳassām kātibi olmuş idüm. Bir gün maḥallemüzden bir ādem maḥkeme-i ḳısmete gelüp ‘Semtimüzde bir ādem fevt oldı. Muḥallefātı taḥrīr olınsun.’ diyü ḳassāmdan bir kātib taleb eyleyüp münāsebet-i⁴ semt müreccaḥ olmaḡın ḳassām efendi faḳīri ta'yīn eyledi. Ol ādem ile maḥalleye gelüp dā'imā bābı mesdūd ve şāḫibi ḡayr-ı ma'hūd bir ḥāneye dāḫil olduk. Gördüm, iḳerüsi bir maḥalle deñlü vāsi' ve ḥadd ü iḥşadan mütecāviz ādem var. Ekşeri vüzerā vü a'yān ve ‘ulemā vü ekābir-i dīvān. Cümlesi taḡyīr-i şüret ile maḳām-ı ḥidmetde ve muḥallefātuñ ḥadd ü pāyānı yok. Cevārī vü ḡilmān ise bir maḥalle ḥaḳḳından çok. Bir hefteden ziyāde mübāşir taḥrīr olup müfredātı iḥāṭa mümkün olmamaḡla her cinsi ber-vech-i taḥmīn imlā ve metā'-ı ticāreti maḥzen maḥzen⁵ taṣṭīr ü inşā idüp elli altmış miḳdārı ‘aṭāḳ-nāme yazmış idüm. Su'āl eyledükde ‘İdrīs Efendi'nün muḥallefātıdur.’ didiler. Mede'l-ömr hem-civār iken bir kerre görmedigümüz ḥamīr-i māye-i ḡarābet oldı.” diyü ḥayret iḫhār itmişler idi. El-ḥaḳḳ bu mertebe zuhūr ile bu gūne iḥtifā kerāmet-i ‘azīme idüğü⁶ cā-yı ḥafā degüldür. Bu ḥaḳīr daḳā'ıḳ-ı aḥvālını tecessüs itdüm. Şalāḥ u sedāddan ḡayrı nesne zāḫir olmayup dāḫil-i şoḫbet olan aḫbābı;

¹ Ve buyurılan:diyü SE

² Taḡlīz E

³ ‘ıḳdu'l-le'āl-i:- SE

⁴ - SE

⁵ Maḥzen maḥzen:maḥzen ve SE

⁶ 360a E

Cüylar çün irdiler deryāya hāmūş oldılar

maẓmūnını düstürü'l-‘amel kılp ¹حمل المؤمن على الصلاح mefhūmına teşebbüsten ğayra mecāl olmadı.

Söyleyenler kendüsin bilmez bilenler söylemez

eş-Şeyh Ramazān (Karaḫiṣār² Ramazān Efendi)

Belde-i Karaḫiṣār’dan mānend-i süveydā hüveydā ve mişāl-i hilāl-i rüze ṭālī‘ ü peydā olup meşā’iḥ-ı tarīḫ-ı Ḥalvetiyye’den Muḫyi’d-dīn Efendi āstānesin tekyegāh ve tekmi-l-i sülük-i seyr-i ila’llāh eyleyüp toḫuz yüz toḫsan dört senesinde hilāfetle İstanbul’a geldüklerinde bezzāsistān ketḫudāsı olan Ḥāce Ḥusrev bunlar şevḫına cāmi‘ u ḫānḫāh-ı³ nev binā eyleyüp “Bāzīgān Tekyesi” dimekle meşhūr ve bu tarīḫ-i mu‘teber kitābe-i bābında meşṭūr olmuş idi:

Seyr idüp anı Sā’ī-i dā’ī

Didi tarīḫ Ka‘betü’l-‘uşşāḫ (994)

Ol buḫ‘a-i celīlede irşād-ı erbāb-ı isti’dād üzere iken biñ yigirmi beş tarīḫinde müddet-i ‘ömri temām ve ‘āzim-i dārü’s-selām oldı.

Hāşimī didi geçdi şeyḫ bugün (1025)

tarīḫ-i intikālīdür. Cāmi‘-i şerīfūñ ḫarem-i İrem-nişānında defīn ve yirlerine veled-i necībi ‘Abdu’l-ḫalīm Efendi seccāde-nişīn olmuş idi.

‘Azīz-i merḫūm ‘umde-i meşā’iḥ-ı Rūm, kemāl-i zühd ü şalāḫla ma‘rūf, maḫāsin-i aḫlāḫ-ı kerīme ile mevşūf, ma‘den-i şadāḫat, maḫanne-i kerāmet, ekşer-i eyyāmı şıyāmıla ḫoş-dem, māh-ı Ramazān gibi mu‘azzez ü mükerrem idi.

¹ “Mü’minin durumunu hayra, iyiliğine yormak gerekir.”

² - R1, E

³ 368b R1

Mervîdür ki biñ on bir târîhinde vezîr-i rûşen-zamîr Güzelce Maḥmûd Paşa, Sadr-ı A‘zam Yemişci Ḥasan Paşa ḥavfından¹ ihtifâ eyledükde bunların sâye-i re’fetine² ilticâ ider. Bir gice ‘ale’l-gafle vezîr-i mezbûr ḥânkâha gelüp şeyḥe mülâkât murâd ider. ‘Azîz ḥazretleri Maḥmûd Paşa ile çille-ḥânedede bulunup kışşadan âgâh olıcaḳ Maḥmûd Paşa’ya ḥitâb ider ki “Ḥaşmîñuz sizün için gelmişdür. Bize su’âl idicek inkâr idüp³ kizb ihtiyâr idemezüz. Hemân içlerinden geçüp gidesüz. Ḥaḳḳ te‘âlânun ḥıfz u ḥimâyesinde⁴ olasuz.” didükde Maḥmûd Paşa ‘azîzün nefesi üzere Yemişci’nün ve etbâ’ınun öñinden geçüp gider. İçlerinden bir ferd âgâh olmaz. Ba‘dehu vezîr-i a‘zam şeyḥ-i mükerrem ḥidmetlerine mülâkî olduḳda bir zemân dehşet-i vaḳâr-ı ‘azîzden noḳta mecâl olmayup Maḥmûd Paşa ol⁵ meyânda⁶ meydân alır. Ba‘dehu “Pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ḥazretlerinün maḳhûrı olan Maḥmûd Paşa sizlerde muḥtefi imiş. Fermân-ı cihân-muṭâ‘ üzere bize teslîm eyleyüp ülü’l-emre itâ‘at buyurasuz.” didükde ‘azîz cevâb virüp “Ol kimse şimdi arañuzdan çıkup gitdi. Murâdıñuz olıcaḳ niçün aḥz itmediñüz?” didükde te’essüf-künân vedâ‘ iderler.

eş-Şeyḥ Ca‘fer (Tırḫalalı⁷ Ca‘fer Efendi) {Kâmilî}

Medîne-i Tırḫala’dan zühûr itmişdür. Bâlâda mestûr olan Kemâlî muḥalleş ‘Alî Efendi’nün birâder-i kihteridür. Ol münâsebetle Kâmilî tahallüs iderlerdi. Taḥşîl-i ‘ilm-i şerîf ve âteş-i sa’y ü mücâhede ile keşâfet-i ṭab’ını talḫîf eyleyüp mânend-i zer-i Ca‘ferî ibrîz-i isti‘dâdını ḳâl ve daḡdaḡa-i ḳîl ü ḳâlden geçüp ṭaleb-i ‘ilm-i ḥâl kılduḳda⁸ Nûre’d-dîn-zâde Efendi âstânesine ittişâl ve feyz-i nazâr-ı ‘inâyetleri ile kesb-i kemâl itmiş idi. ‘Aşr-ı Murâd Ḥânî’de manzûr-ı pâdişâh-ı şuleḫâ-perver ve şoḫbet-i ḥâşşu’l-ḥâşş-ı şeh-r-yârîye duḫûl müyesser olup;

Şehler ḥazînesinde gerek⁹ dürr-i şâhvâr

¹ Paşa ḥavfından:Paşa’dan SE

² - E

³ İnkâr idüp:- SE

⁴ ḥıfz u ḥimâyesinde:ḥıfz-ı emânetinde SE

⁵ Ol meyân R1

⁶ Meydânda SE

⁷ Tırḫalî R1, E

⁸ 214b SE

⁹ Olur SE

maẓmūnı üzere¹ cevāhir-i deryā-yı ‘irfānları gūşvār-ı sem‘-i kabūl-i şāh-ı ‘ālī-tebār olmuş idi. Meşreb-i şerīflerine tecerrüd ü fenā ğālib ve şehbāz-ı nazar-ı Hümā-pervāzları dīde-düz-i eşref-i meṭālib olmağın² dām-ı dünyāya dil-beste olmamış idi. Bir kaç def‘a hücrelerin mānend-i dükkān-ı ‘atṭār ‘urza-i yağmā ve mişāl-i evrāk-ı bahār perīşān-ı şarşar-ı fenā idüp mükerreren ḥacc ü ziyāret ve pergār-ı pā-yı seyāḥat ile şafaḥāt-ı ‘ālemi mesāḥat eyledükden şoñra evāḥir-i ‘ömrinde şılasına ric‘at ve tarḥ-ı esās-ı ikāmet itmiş idi. Zāviye ve hücerāt binā eyleyüp uşul-i Ḥalvetiyye’yi iḥyā üzere iken biñ yigirmi altı Şafer’inde ḥal‘-ı ḥil‘at-i müste‘ār-ı vücūd³ ve isti‘cāl-i ser-menzil-i şühūd idüp türbe-i maḥşūşalarında defn olındı.

Eyledi Ca‘fer Efendi cā-yı dünyādan sefer

tārīḫ-i intikālleri vāḳi‘ olmuşdur.

‘Azīz-i merḫūm ser-ḥalka-i e‘izze-i mülk-i Rūm, ma‘den-i şehā vü kān-ı mürüvvet, deryā-yı kerem ü kerāmet, pāk-nijād, dervīş-nihād, vücūd-ı pür-cūd, efrād-ı rüzgārdan ma‘dūd idi. Dest-i direm-feşānı mānend-i pençe-i ḥürşid dā‘imā güşāde ve eline giren aḥşama varınca ber-bād-dāde idi.

Mervīdür ki zemān-ı seyāḥatlerinde bilād-ı Şāmiyye’den birine duḥūl ve bir nehr-i cārī kenārına nüzūl eyleyüp ol gice vāḳi‘ada görürler ki enbiyā-yı benī İsrā’īl’den birini, صلوات الله على نبينا و عليهم⁴ ‘ālem-i rü’yāda mütemessil olup dirlər ki “Ḳabrüm ğarḳ-ı āb olmağla ıztırāb viriyor. Beni bu gird-āb-ı elemden taḥlīş eyle.” Şeḫeri tefahḫuş eyledükde tābūt-ı pür-sekīnelerin sefīne-i Nūḫ gibi dürüst ü maḥfūz bulup dest-i ta‘zīm ü iḥtirāmla ol maḥalden naḳl idüp vaḥalden ḥalāş iderler.

eş-Şeyḫ ‘Abdu’s-şamed (Ḳayşeriyyeli⁵ ‘Abdu’s-şamed Efendi)

Medīne-i Ḳayşeriyye’den zūhūr ve ḥānedān-ı sādāt-ı Tennūriyān’a feyz-i nūr idüp nihāl-i ser-sebz-i vücūd-ı mes‘ūdları berg ü bār-ı fezā’il ile ārāste ve devḫa-i nev⁶-ḥāste-i isti‘dādı terbiyet-i üstādān-ı ‘ilm ü ‘irfānla pīrāste olup tarīḳ-ı ‘ilme güzer ve

¹ Maẓmūnı üzere:maẓmūnınca SE

² 360b E

³ 369a R1

⁴ “Salavātlar peygamberimizin ve diğər peygamberlerin üzerine olsun.”

⁵ - R1, E

⁶ Nūr SE

semend-i himmeti¹ ol vādide bir miqdār cilveger kılmışlar idi. Bi'l-āhare mülk-i mevrūsları olan gencīne-i kanā'ate mürāca'at ve kūşe-i ferāgatde ihtiyār-ı tūşe-i kanā'at eylediler. El-hāletü hāzihi tağyīr-i ziyy ü libās eyleyüp tarīka-i Nakş-bendiyye üzere hūş der-dem, nazār ber-ka-dem, kemāl-i sükūn u vaqār ile 'arz-ı dīdār iderler idi. Evāhir-i hāllerinde Egrikapu qurbında Hancerli Sultān'a mensūb olan vaqf serāyı istīcār eyleyüp qarār itmişler idi. Biñ yigirmi altı tārīhinde ecdād-ı kirāmları tarafından işāret ve 'ālem-i ervāha ma'nevī da'vet olunup bağıteten şıllarına 'azīmet ve ba'de'l-vuşul cānib-i āhirete rişlet itmişler idi.

Biñ sūz u girye birle gūş eyleyince tārīh

Didüm ki irtihāl-i 'Abdu's-samed Efendi (1026)

'Azīz-i mezbūr şecer-i aḥḍar-ı vādī-i muḳaddes gibi fā'izü'n-nūr, kūh-ı pūr-şükūh-ı sükūn u vaqār, şehbāz-ı nazārı şikār-endāz-ı evc-i i'tibār, kesr-i nefis için kahve-hāneye varmaḳ mu'tādları ve keşretde vaḥdet meslek-i qarānū'r-reşādı idi. Bi-hamdi'llāhi te'ālā şeref-i dest-būsları müyesser olup ol meclisde işrāf-ı hātır ve keşf-i muzmir itmişler idi.

eş-Şeyh Velī (Ağrusī Velī Efendi)

Vilāyet-i Hamīd a'mālinden "Ağrus" nām kaşabada ğars-ı ḥazīre-i vücūd ve zīver-i çemen-i şuffe-i şühūd olmuşlar idi. 'İllet-i fā'iliyye-i isti'dād ile kaşr-ı kemālī ābād itmek için üstādān-ı ḥuceste-ef'ālī veliyy ve himmet-i ḳābiliyyet-i māder-zād ile cevāhir-i zevāhir-i deryā-yı velāyeti ber-düş-i aḥvāline zīb ü ḥuliyiy kıilup meşā'ih-² tarīk-ı Zeyniyye'den Burhān Efendi ḥazretlerinün süllem-i 'ināyetleri ile³ menzil-i maḳşūda şu'ūd ve taḳviyet-i bürhān-ı celīl ile işbāt-ı vücūd itmişler idi. El-hāletü hāzihi zāhir ü bāḫını mükemmel ve perniyān-ı ḥil'at-i bālā-pūşı baḫā'in-i istebrāḳ-şī'ār-ı bāḫın ile mükerrrem ü⁴ mübeccel olduğdan şoñra⁵ şıllarında mescid ve zāviye binā idüp zāviye-i 'ināyetleri ābişhor-ı teşne-lebān-ı tarīkat ve mülāzım-ı āstāneleri sīr-āb-ı elbān-

¹ 'azmini R1

² 369b R1

³ İle ābişhor-ı teşne-lebān-ı tarīkat SE

⁴ Mükerrrem ü:- SE

⁵ 361a E

1 şerī‘at ü haķīkat olmuş idi. Biñ yigirmi altı senesinde intikāl ve dārū’l-üns-i kudse isti‘cāl eylediler.

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, ‘ārif-i mūkāşif, serā’ir-i zamā’ire müşrif, baħr-ı şāmil, mürşid-i kāmīl idi.

Naķl olunur ki aħbābından bir kimse ĥacca gidüp ešnā-yı ķufūlde bir yük dülbend ile üstür-i bār-keşi leng ü lūk berriyyede gelürken¹ semt-i āħirete sülūk idüp ķāfileden dūr ve rāh-ı rāstdan mehcūr olur. Şāħibi olan bergeşte-baħt-ı siyeh-rūzgār tefahħuş-ı bī-şümārdan şöra bir ‘aķabede dūĥār olur. Görür ki üstürüñ za‘f-ı ĥāl ile bünyān-ı bedeni ĥökmüş ve ĥaml-i şaķīl-i tāķat-fersā tār-ı za‘īfe hem-ser olan cism-i nizārını bükmiş, bir ķadem ĥarekete tāķati ve ķāfileden yaña nigāh-ı ĥasretten ĥayra ķudreti ķalmamış. Keştī-i deryā-zede gibi ser-bārın pertāb itmekle taħrīki muħāl ve nīze-i bār-keş Rüstem olsa ķaldırmaķ münselibü’l-iħtimāl olmağın bī-kes ü yār, ĥayrān-ı vādī-i ıztırār iken mülhim-i şavāb, dil-i ĥazīnine iħtār ider ki “Şıdķ-ı niyyet ile Velī Efendi’nüñ derek-i ‘ināyetine emānet vaz‘ eyleye.” Fi’l-vāķi‘ ‘azīmet-i şādıķa ile üstür-i girān-bārı² ol maħalde terk ve himmet kemerin meyān-ı ‘azīmete berk idüp ikinci gün ķāfileye vuşul, ba‘dehu vaĥan-ı me’lūfe duħul müyesser olur. Birķaĥ gündün şöra ĥazret-i ‘azīz āstānesine rüy-māl ider. Şeyħ-i kerīm tebessüm-künān istiķbāl idüp³ “Bir deve yüki dülbend göndermişsüz, vāşıl oldu. Emānete ĥıyānet itmedük.” dirler. Nażar itdükte ser-dāde-i berriye-i Ĥicāz kılduğı üstür-i gerden-dırāzı ĥalka-i bāb-ı ĥānķāħa meşdüd ve māl-i ĥelāl ile iştirā itdüğü metā’-ı girān-bahāyı ĥizāne-i ĥışāne-i vedī‘ada mevcūd bulup ser-efgende-i deryā-yı ĥayret ve secde-güzār-ı şükr-i ni‘met olmuş idi. Tekşir-i ta‘ām ve mükesseb-i ĥelāl-i mūcibü’l-iķlāl ile cem‘-i keşiri iħ‘ām ‘azīz-i merķümüñ kerāmāt-ı ‘iyāniyyelerindendür.

eş-Şeyħ Ĥasan (‘Adlī Efendi⁴) {‘Adlī}

Bilād-ı Rūmiyye’den ķaşaba-i İştib’de meclis-i vücūda şitāb ve zülāl-i feyz-i Ĥudā-dād ile teşbīb-i sebzezār-ı şebāb idüp Şofyalı Bālī Efendi ĥulefāsından bir ‘azīze ĥayru’l-ħalef ve deryā-yı neseb-i güher-rīzine sermāye-i şeref olmuş idi.

این کوهر ذات از شرف نسبت آباست

¹ SE’de “berriyyede gelürken” ifadesi “dülbend ile” ifadesinden sonra gelmektedir.

² Bārı:bār-ı enbārı SE

³ 215a SE

⁴ ‘Adlī Efendi:İştibī Ĥasan Efendi eş-Şehīr bi-‘Adlī SE

Lağabları ‘Adlu’llāh olmağla ‘Adlī tağalluş iderler idi. ‘Adli ‘alem kılmagla mānend-i kalem h̄idmet-i lāzıme-i ‘ilm ü ‘irfāndan munşarif ve i’tidāl-i faşl-ı rebī’i gibi hücūm-ı germ ü serd-i aḥkām-ı ṭabī’atden münḥarif olmayup taḥşil-i kemāle bezl-i sa’y ü ictihād ve tekmīl-i mertebe-i isti’dād için şarf-ı sermāye-i māder-zād iderek kavābil-i ‘aşr ile müzākereye müdāvim ve Kemāl Efendi ḥazretlerinüñ h̄idmet-i i’ādelerinden² mülāzım olmuşlar idi. Ba’dehu sālīk-i ṭarīḳ-ı faḳr ü fenā ve ṭalīb-i tefsīr-i ‘allemü’l-esmā³ olup Ḥasan Efendi h̄idmetlerinden inābet ve ḥadeng-i himmeti hedef-i maḳşūda işābet itmiş idi⁴. Evvelā Balaḡ ḳurbında vāḳi’ Ferruḡ Kethudā Zāviyesi’nde seccādenişin-i irşād ve murād-baḥş-ı ‘ubbād-ı ‘ibād olup ba’dehu Rūmili’ne sefer ve ḳaşaba-i Yanya’da Ya’ḳūb Efendi Zāviyesi’n maḳarr idüp ba’dehu cezīre-i Mora’ya dāḥil ve ḳaşaba-i Mizistre’de dā’ire-i şoḥbeti pür-celācil olup ba’dehu şehir-i dil-firūz-ı Siroz’da ikāmet ve iḥyā-yı ādāb-ı ṭarīḳat eyleyüp mescid ve zāviye binā itmişler idi. Gāh u bī-gāh eṭrāfa güzer ve aḥbāba feyż-i nazar mu’tād-ı kerīmleri idi. Biñ on ṭoḳuz⁵ tārīḳinde Ḥasan Efendi’nüñ ḥaber-i intikālī vāşil olup Muştafā Paşa Zāviyesi bunlara iḥsān ve da’vet için ışdār-ı fermān-ı ‘ālī-şān olınmış idi. Ol buḳ’a-i mübārekede neşr-i ma’ārif ve nişār-ı leṭā’if üzere iken biñ yigirmi altı Şevvāl’inüñ⁶ evāḫirinde müddet-i ḥayātī āḫir ve pence-i saḫt-gīr-i ecelden dem-beste-i menāfız ü menāḫir olmuş idi. Zāviye ḥaremindedfn olınup Eyyübī Emīr Efendi nigīndān-ı maḳām-ı kerīmlerinde cāy-gīr oldu.

‘Azīz-i müşārün-ileyh ⁷اسبغ الله نعمه عليه ateş-i ‘ışḳ u maḥabbetüñ ibrīz-i şāfi-cevheri, deryā-yı sırr-ı ḥaḳīḳatüñ dürr-i girān-māye-i derrī-peykeri, zāḫir ü bāṭını ma’mūr, kerem ü kerāmetle meşhūr, nādire-i zemān, ferīde-i ‘aşr ü evān idi.

Āşār-ı celīlelerinden *Şāh u Gedā* baḫrinde manzūm kitābları vardır. İsmi ve tārīḳi āḫir-i kārdu.

Naḳl olunur ki intikālleri eşnāsında aḥbābından bir kimseye ḫitāb idüp buyururlar ki “Dervīş çelevi, Sulṭān Aḫmed’i aldurduk. Taḳayyūd cā’iz degül imiş.

¹ “Bu zātın cevheri baba (tarafının) şerefinden gelmektedir. Deniz kenarına bulutdan bu incinin düşmesi faydalıdır.”

² ḥazretlerinüñ/i’ādelerinden:ḥazretleri i’ādeleri h̄idmetinden SE

³ Bakara Sûresi 31. ayete telmih vardır.

⁴ 370a R1

⁵ 361b E

⁶ Şa’bān’ınüñ SE

⁷ “Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın.”

Kendimüze zarar itdük.” dirler. Fi'l-ı-ḥaḳīḳa pādişāhdan muḳaddem giderler. رحمة الله عليه
¹رحمة واسعة

eş-Şeyḫ Maḥmūd (Babalı² Maḥmūd Efendi)

Ṭuna Yalıları'nda sākin idi³. Āḫir-i 'ömrinde Babaṭaḡı'nda tavaṭṭun eyledi. Ṭarīḳ-ı Bayramī'de mürşid, 'ābid ü mücāhid 'azīz idi. Bu ḥaḳīr biñ on ṭoḳuz tārīḫinde ol diyāra ḳāzī olup ḥayır du'āların aldum. Yigirmi tārīḫinden şoñra raḥmet-i Ḥaḳḳ'a⁴ intikāl eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm 'azīz-i nezāhet-rūsūm, pīr-i nūrānī-i mu'ammer, 'iffet ü şalāḫla muḥammer, ḫalūḳ u maḥmūdu'l-ḫiṣāl, 'azīz-i şāḫib-i ḫāl idi.

Mervīdür ki ol 'aşrda Baba'da sākin “Ḳara Mu'īd” dirler bir ḫabīsü'n-nefs, şaḫş-ı bāhirü'n-naḳş var idi. Dā'imā şeyḫe ihānet ü izdirādan ḫālī degül idi. Ol şaḫşuñ bu bābda ḡarā'ibine nihāyet yoḡ-idi. Cümleden müfīd ü muḫtaşarı ḫātūnına cefā için kendüden ḫāşıl olan⁵ oḡlını semm ile helāk itdügidür. ⁶وقس عليه الباقي El-ḫāletü ḫāzihi şeyḫ-i kerīm civārında olan şaḫş-ı le'im cefāsına taḫammül idemeyüp eṭrāfda vāḳi' ba'z-ı ḳaşabāta hicret itmiş idi. Rāvī aydur; “Bir gün seḫeri mescidden ḳıḳup ser-i rāḫda ṭururken 'azīz-i merḳūmı gördüm, şehre gelür. Selāma ṭurdum. Selām virüp tebessüm iderek buyurdular ki 'Māni' gitdi. Yine geldük.’ Bu kelāmuñ ma'nāsın fehm idemeyüp tefahḫuş itdüm. Mu'īd-i dermend ol sā'atde teslīm-i rūḫ itdügi zāḫir oldı. Ve şeyḫ ḫazretleri bu ḫaberi ḫātif-i ḡāybdan aḫz eyledügi müte'ayyin olup i'tikādımız şad çendān oldı.”

Bezci-zāde (Bezci-zāde Efendi)

İsm-i şerīfleri ḫātırda olmamaḡla şöhretleri ile iktifā olındı. Dārü'l-mülk-i Ḳaraman olan medīne-i Ḳonya'dan nümāyān olup⁷ 'ulūm-ı zāhireyi iktisāb ve cem'-i fezā'il-i bī-ḫisāb itdükdən şoñra kibār-ı meşā'ih-ı Ḥalvetiyye'den Ezelī-zāde Efendi'ye ḫidmet ve dergāḫ-ı irşād-penāḫlarında tekmīl-i ṭarīḳat eylemiş idi. Nice zemān ol

¹ “Allah ona bol bol rahmet etsin.”

² Bābāṭaḡī SE

³ - SE

⁴ Raḥmet-i Ḥaḳḳ'a:- SE

⁵ - SE

⁶ “Diğerlerini bununla mukayese et.”

⁷ 370b R1

aķtārda¹ iřā‘a-i eři‘‘a-i irřād ve delīl-i rāh-ı rüřd ü sedād olmağla ikmāl-i hilāl-i isti‘dād-ı zühhād eyleyüp devlet-i Aĥmed Ĥānı‘de dārü‘l-mülk-i İstanbul‘a ĥudüm ve zülāl-i ifāzaların ābiřhor-ı leb-teřnegān-ı Rüm ĥılımıř idi. Meĥammed Ađa Zāviyesi‘nde řeyĥ-i seccāde-nişın ve cāmi‘-i vāķıf-ı mezbūrede vā‘ız-i maĥfıl-güzīn olup ol meşgale-i ‘aliyye ve ĥālet-i seniyye üzere iken biř yigirmi² ĥudūdında irtiĥāl³ eyledi.

‘Azīz-i merķüm maĥla‘u‘l-envār-ı ‘ulüm, meclis-i va‘zı řūr-engīz, enfāı mü‘eřřir ü bün-tīz, tayyib-i elĥānla ‘andelīb-i ĥoř-nađme-i gülistān-ı *Ĥur‘ān* idi.

eş-řeyĥ Feyzī (Feyzī-i Kefevī)⁴ {Feyzī}⁵

Medīne-i Kefe‘den zühūr eyleyüp maĥlař-ı mezbūr ile meřhūr olmuř idi. ‘İlm ü ‘irfānı mükemmel, řeyĥ-i mükerrrem ü mübeccel idi. Müretteb *Dīvān*‘ı görilüp tefāřıl-i aĥvālī ma‘lüm olmadı. Devlet-i Aĥmed Ĥānı‘de intiķāl iden e‘izze-i kirāmdandır.

Münīrī Efendi (Bosnevī⁶ Münīrī Efendi)

Bosneviyyü‘l-ařldur. Ėālibā ismi Nūru‘llāh olmađla bu maĥlař muĥtārı olmuř idi. Vildān-zāde Efendi‘nün pederinden muķaddimāt-ı ‘ulümü i‘dād ve taĥřıl-i netīce-i isti‘dād eyleyüp⁷ ba‘z-ı meřā‘ıĥ-ı ‘aliyyeye ĥidmet ve tekmīl-i nefse himmet eyledükden řoňra mütevaĥtın olduđı Belđırad‘da⁸ vā‘ız ü müzekkir ve muĥaddiř ü müfessir olmuř idi⁹. Talebe-i ‘ilme ders-i ‘āmm ve feyz-i terbiyet ile nice nāķıř vücūdı itmām eyleyüp ta‘ayyüni cihetinden me‘zūnun bi‘l-iftā¹⁰ olmuř idi. Nice yıllar iftā vü ifāde ile güzārende-i evķāt ve sübĥa-řümār-ı enfās-ı ma‘dūde-i ĥayāt olup evāĥır-i devlet-i Aĥmed Ĥānı‘de vefāt itmiř idi. Fazīlet ile řöhre-i diyār, ferīde-i řadef-i rüzgār idi.

Dārü‘l-ķurrā řeyĥi [Meĥammed] (řeyĥ-i Dārü‘l-ķurrā)

¹ Tekmīl//aķtārda:- E

² Yigirmi altı SE

³ İntiķāl SE

⁴ 372a E (Nüşhada boş bir varak bulunmaktadır.)

⁵ Bu biyografi SE‘de 215a sayfa kenarında bulunmaktadır.

⁶ - R1, E

⁷ Eyleyüp mutavaĥtın-ı Belđırad olmuş idi E, R1

⁸ Mütevaĥtın//Belđırad‘da:- R1, E

⁹ ba‘zı//idi, der-kenar R1

¹⁰ 215b SE

İsmi Mehemmed'dür. Diyâr-ı 'Arab'da tekâmîl-i dâ'ire-i fazl ü edeb kıılup diyâr-ı Rûm'a kudûm ve feyz-i maqdemîn iksîr-i bereket-i aqtâr-ı Rûm kıılmış idi. Geşt ü güzâr iderek müntehâ-yı ser-ḥadd-i İslâm olan saġr-ı Budin'de qarâr idüp imâm-ı şaff-ı aḫyâr ve ta'lîm-i *Ḳur'ân* itmekle "Dârü'l-ḳurrâ Şeyḫi" demekle şöhret-şi'âr olmuş idi. Nice yıllar ol diyârda rûkn-i rekîn ve maqâm-ı meřîḥatde mekîn olup sinn-i şerîfi yüzden mütecâviz iken biñ yigirmi beş ḥudûdında raḫmet-i Ḥaḳḳ'a fâ'iz olmuş idi.

'Azîz-i mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr, 'ilm-i tecvîd ü ḳırâ'atda mâhir, fûnûn-ı Ḳur'âniyye'de nazîri nâdir, mażanne-i kerâmet, pîr-i řâḫib-i himmet idi. Meziyyet-i řalâḫ u dinâyetle ol mertebe şöhret ve ta'ayyûn-i vecâhet bulmuş idi ki nefâz-ı kelimedede müsellem ve her kelâmı düstürü'l-'amel-i ḫalḳ-ı 'âlem idi.

Naḳl olunur ki 'Alî Paşa Budin beglerbegisi iken "Boçqay Emîri" dirler sâdâtdan bir kimse zuḫûr eyleyüp Mehdî-i řâḫib-i zuḫûr olmaḳ iddi'â ider. Mecnû'-ı şehri ve 'askerî şâ'ifesini teřḫîr eyleyüp kâfirüñ ḫücümü ihtimâli vardur, diyü řaḫrâda cem' olup meşveret itmek için bir gün ta'yîn iderler. Zâhir-i kelâmları bu iken mâ-fi'z-zamîrleri paşayı ve rû'esâ-yı 'askeri ḳatlı eyleyüp emîr-i mezbûrı vâlî naşb itmek üzere qarâr bulur. Yevm-i ma'hûd olıcaḳ mecnû'-ı ḫalḳ řaḫrâda müctemi' ve emîrüñ kevkeb-i ikbâli mültemi' olup ol eşnâda řâḫibü't-terceme kenâr-ı cem'iyete vâşıl ve ḫalḳa-i řoḫbete dâḫil¹ olup² selâm virdükden řoñra ḫitâb-ı 'iṭâb-âmîz ve şu'le-i ġazâbı tîz eyleyüp cümleyi tefsîḳ u taḫlîl ve re'ylerinde taḫṫı'e vü techîl iderek emîri ḫabs ve fitneyi debs itmek fermân eyledükde³ bilâ-tereddüd ḫarîfi⁴ baġlayup ḳulleye götürürler. Bu fitne-i 'azîmeyi ân-ı vâḫidde def' eyleyüp izḫâr-ı kerâmet ve teřḫîr-i velâyet iderler.

Dervîş Ḥâkî (Dervîş Ḥâkî)⁵

Buḫârâ semtinden ve ḫânedân-ı ekâbirden zuḫûr eyleyüp sâlik-i râḫ-ı fenâ ve sultân-ı bî-ser ü pâ olmuş idi. Nice yıllar seyâḫat ve meşâ'ih-ı 'Arab ü 'Acem ile řoḫbet idüp tekâmîl-i nefis itdükden řoñra edâ-yı ḫiccetü'l-İslâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü'l-enâm عليه افضل السلام⁶ eyleyüp evâḫir-i devlet-i Mehemmed Ḥânî'de dârü'l-mülk-i

¹ Vâşıl SE

² 371a R1

³ Fermân eyledükde:emr iderler SE

⁴ Emîri SE

⁵ SE'de nisbe bulunmamaktadır.

⁶ "Selâmın en faziletlisi onun üzerine olsun."

İstanbul'a kudüm itmiş idi. 'Alî Paşa Tâb-hânesi'ne nâzil olup bezl-i ni'met ile kulûbî teşhîr ve tavk-ı maḥabbetin bend-i gerden-i bernâ vü pîr itmiş idi. Dâ'imâ 'ud u 'anber yaqub¹ sükkeri, pâlûde ve kavunu, pilâvı mebzûl, mu'anber duḥânı ve mümessek kahve ve köknârı sebîl-i erbâb-ı kabûl, ehl-i kerem ü kerâmet, dervîş-i pâdişâh-meşreb-i 'âlî-himmet idi. Evâḥir-i devr-i Aḥmed Hânî'de fevt olup sâkin olduğu tâb-hâne de defn olındı.

'Azîz-i mezbûr vuşûl-i cevher-i iksîr ile meşhûr, ser ü pâ bürehne iken pâk ü nazîf, hırka vü şalı laṭîf ü zarîf, müdâvim-i ṭahâret ü şalât, keşrû'l-birr-i 'azîmü's-sadaqât, ceyb-i ğaybden ḥarcanup kimseden nesne kabûl itmez ve kâ'inen men kâne bir kapuya gitmez idi.

Merḥûmuñ intikâlinden soñra muşâḥibi olan Qışşa-h'ân Dervîş Ḥasan "Pîrimüz seccâdesin baña vaşıyyet eyledi." diyü bir vaşıyyet-nâme peydâ idüp baş açup meydâna girdi. Ammâ nezle vü zükâm hücumından ḥâli ḥarâb ve müzâyaqadan bî-tâb olup suḥre-i rûzgâr ve kizbi âşikâr oldu. Ḥâlâ dedenüñ dervîşi Nev-rûz Dede ol ḥidmeti kâ'imdür.

İsmi 'Alî'dür. Keşmîr Pâdişâhı Eslem Hân'ın şeh-zâde-i kerîmidür. Pederi Şâh 'Abbâs elinde şehîd olup Bağdâd'a düşmüş idi. Birâder-i mihteri Ḥ'âce Şıbgatu'llâh'dan tekmi'l-i tarîkat-ı Naqş-bendiyye idüp anlar Medîne-i Münevver'e de kaldukda bunlar Mısr'a gelüp biñ on târihinde Mısr'dan ma'zûl Hızr Paşa ile İstanbul'a gelmiş idi. Ḥ'âce Şıbgatu'llâh zâhir ü bâtını mükemmel, fuzalâ-yı kibârdandur. Biñ yigirmi ḥudûdında intikâl eylemişdür².

Ṭurmuş Dede (Ṭurmuş Dede)³

Aḳkirmân etrâfında gezer bir meczûb iken gemi re'îslerinden biri getirüp Rûmili Ḥişârî'nda Bektaşîler Tekyesi'ne bırakmış idi. Giderek erbâb-ı sefâ'in ḥüsn-i i'tikâd eyleyüp nüzûr u şadâkat ve hedâyâ vü şilât ile çerâğını pür itmege başladılar. Yigirmi sene miqdârı mu'tekad-ı 'âlem ve maqşad-ı müsâfirân-ı 'Arab ü 'Acem olup şöhret-i 'azîme peydâ eylemiş idi. Kendüde aşlâ şu'ur olmayup ancak dervîşlerün ta'lîmi ile geçenlere "Uğur olsun." dir idi. Ammâ;

¹ 362b E

² İsmi//eylemişdür, der-kenâr R1, E, SE. SE'de bu der-kenardan bazı ifadeler esas metnin içerisine dahil edilmiştir.

³ SE'de nisbe bulunmamaktadır.

چنان طوطی صفت حیران آن رخسار نیکویم
دلّم میگوید اما کیم نمی دانم چه میگویم¹

maẓmūnına muvāfiḳ meczūb-ı müstağraḳ idi. Devlet-i Aḫmed Ḥānī’de intiḳāl eyleyüp üzerine türbe yapıldı². El-ān ziyāretgāh-ı müsāfir ü mücāvirdür.

Temme fī 6 Ramaẓān sene 1043.

Āḫirü’l-vefeyātü’l-vāḳı’a fī Devleti’s-sultāni’l-a’zam Mālīk-i Rīḳābu’l-ümem es-Sultān
Aḫmed Ḥān ibni³ Meḫemmed Ḥān علیه الرحمة و الرضوان⁴

Ol sultān-ı ‘aẓīmü’ş-şānuñ zemān-ı devletlerinde zuhūr iden vaḳā’i’dür ki⁵
‘ale’l-icmāl işāret olunur:

Zıkr-i aḫvāl-i ferḫunde-fāl-i şāh-ı deryā-nevāl⁶

Bu şafahāt-ı⁷ secencel-simāt mışḳale-i nevk-i ḫāme ile mücellā ve mānend-i şaḫīfe-i Erjeng ü Mānī, şüret-i aḫvāl-i shehensāh-ı ‘Osmānī temāşiline bu vechle meclā kılinur ki ḫāḳān-ı devrān, pādişāh-ı ‘aşr ü evān, Cemşīd-i ḫürşīd-tāc-ı ferruḫ-nijād, āftāb-ı hilāl-i tīg-ı eşi‘a-nicād, nesaḳ-sāz-ı zemān ü zemīn, ḳahramānu’l-mā’ ve’t-ḫīn, gülü-gīr-i gerden-keşān-ı li’ām, māye-i ibtisām-ı şugūr-ı İslām, ḳahhār-ı keferi-i Engürüs, musaḫḫar-sāz-ı Boğdan u Eflaḳ u Rus, cemāl-efrüz-ı ‘adl ü re’fet, celālī-süz-ı mülk ü millet, İskender-i Dārā-der, Dārāb-ı İskender-zafer, āftāb-ı şems-i ‘ālem, mālīk-i rīḳāb-ı Süleymān-ḫaşem;

Cenāb-ı ḫāzret-i Sultān Aḫmed Ḥān ki bulsaydı

Olurdu bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā.

¹ “O güzel yanağın öylesine papağan gibi hayranıyım ki gönlüm konuşuyor ama ne dediğini bilmiyorum.”

² Türbe yapıldı:binā olındı SE

³ İbnü’s-Sultān SE

⁴ “Allah’ın rahmeti ve rızası onun üzerine olsun.” Bu dua cümlesi E’de bulunmamaktadır.

⁵ - SE

⁶ SE’de bu başlığın sonunda “Allah’ın yüce rahmeti onun üzerine olsun.” biçiminde bir dua bulunmaktadır.

⁷ 371b R1

okuz yüz Çoksan sekiz trhinde ms'ade-i su'd ile ufuk-ı sa'detden medne-i Maĝnisa'da ali' ve ftb-ı cihn-tb gibi 'lem-i vcda lmi' u sti' olup sl-i ferunde-fl-i viladetlerin vlid-i 'l-anlarını llsı olan Mehemmed Paşa "n-ı Rm" (998) lafzı ile¹ ed itmiş idi.

oĝup gün gibi zerrn-tcla burc-ı sa'detden
ridi arkdan ĝarba zıy-yı 'adl  inı

Hem-rhı tevik ile ıramn-ı ıybn-ı isti'dd ve imr-ı gün--gün-i kemlt-ı nefniyye v fez'il-i beeriyye mertebe-i l'ikasında arn-i i'dd olup sezvr-ı tc  tat ve mutaraıd-ı ibl  bat² iken bi on iki Receb'in on sekizinci gni yevm-i aadda mnend-i bedr-i temm on dördünci nr-ba-ı ife-i eyym ve silk-i silsile-i 'Omniyye'ye ehr dehüm-i güher-i Sreyy-nizm olmilar idi. Ol هفته emr-i itne temm ve ri'yet-i sünnet-i seniyye-i Seyyid'l-enm olup sene-i mezbre Ramazn'ında ehryn ve ĝurre-i evvl'e dek 'abdu'l-m'minn olup mecm'-ı enm, mazar-ı in'm olduĝdan ora nazm-ı umr-ı dn  devlete kym olındı. En-yı clsda mesned-r-yı adret-i 'uzm, K'im-mam Ksım Paşa bulunup vekl-i aıl olmamaĝla ba'z-ı umr-ı kllyede vezr-i a'zam udmına tevakuf lzım gelmiş idi. Evhir-i ehr-i Receb'de hizber-i Behrm-intikm 'Al Paşa-yı af-mam ehre dhil olup enf-ı 'askere tevz'-i teraki v ba ve ıĝr  kibra 'al mertibihim nevzi olunmi idi. El-alet hzihi kral-ı Engürüs-i mensle arb  ktl henüz fayal-resde-i ist olmayup usrev-i ürün-zemn olan  'Abbs-ı bed-yn memlik-i marseye 'alem-efrz-ı istl ve mazar-ı fehv-yı ³الفتنة نائمة لعن الله من ايظها olmaĝın ark u ĝarba irsl-i 'askir  ecnd ve arb-ı emir-i cihd zmmet-i himmet-i aneyeye maz-ı deyn, belki farz-ı 'ayn olduĝda vezr-i a'zam, ir-i cem 'Al Paşa fccr-ı Macar üzere serdr ve adret-i 'uzmdan mteid olup bi'l-fi'l Çapudan olan Caĝala-zde Sinn Paşa kzılba-ı evb üzere k'id'l-cey-i ĝirdr oldu. Bi on c Muarrem'inde ol iki serdr-ı 'l-midr⁴ bz-yı himmetle ep  rsta tĝ-ı avlet aldılar. 'Al Paşa dr'l-cihd-ı Belĝirad'a varduĝda arf-i n-sz-ı ecel ism'-ı sem'ıyy'l-'acel klmaĝla unyger-i bezm-i devleti naĝme-i nevbet-i mlini temm

¹ 216a SE

² 363a E

³ "Fitne, kargaşa uykudadır. Onu uyandırana, kirtana Allah lanet etsin."

⁴ İki//midr:- R1, E

itmedin hāne-i¹ lahdde ārām eyledi. Mühr-i vezāret muhāfaẓa-i ser-ḥadd-i manşūr ile me'mūr olan Lālā Mehemmed Paşa'ya irsāl ve Qal'a-i Esterğon muhāşarasında aşdār mişāl bī-mişāl kıldı. Ol sene inqılāb-ı şadāret māni'-i fetḥ u nuşret olup biñ on dört tārīhinde fetḥ-i qal'a müyesser ve küngüre-i bürücü a'lām-ı İslām ile lālezār-ı zafer olduğda Şeyḥü'l-İslām² H̄āce-zāde Mehemmed Efendi ta'miye tarīkı ile bu güne tārīḥ dimişler idi:

Leşker-i küffār çıkdı hışn-ı Esterğondan (1014)

Sene-i sâbıkada Cağala-zāde ser-ḥadde vâşıl olduğda şāh-ı güm-rāh, pey güm-künān-ı ihtifā olmağın 'avdet olunup sene-i ātiyede şüret-i mütāba'atda olan Celālī eşkıyası 'asker-i İslām'a bā'is-i tefrika olup talī'a-i 'asker olan Sefer Paşa ve Aḥmed Paşa vezīr-i şā'ib-tedbīre muhālefet ve kemāl-i gurūr ile cenge mübāderet kıldıklarında mānend-i sīm-i nā-mülā'im matraḳa-i küpāl-i 'adüvden perīşān ve pādāş-ı sū'-i 'amelleri ile bī-nām ü nişān oldılar. Egerçi;

آتش اندر بیشه چون افتد نه تر ماند نه خشك³

mazmūnı üzere āteş-i bālā-keş-i kıtāl iki tarafı daḫı ḫākister ve āsüde-i ḫ'āb-ı 'adem olanlara seng ü ḫāki bālīn ü pister eyleyüp;

Şem'i yakmaz mı ol āteş kim yaqar pervāneyi

fehvası ser-nāme-i ḫālleri oldı. Lākin Cağala-zāde 'askerüñ perīşānlığın görüp vaḫāmet-i 'ākıbetden ḫavf itmekle Qal'a-i Vān'a toğrı revān ve ol ğamdan 'ālem-i āḫirete ḫırāmān oldı. Biñ on dört Zi'l-qa'de'sinde Vezīr-i A'zam Lālā Mehemmed Paşa, Vezīr-i Rābi' Murād Paşa'yı cā-nişīn-i muhāfaẓa idüp āstāneye geldükde⁴ 'Acem seferine me'mūr olmuş idi. Ordu-yı cihān-pūy Üsküdār'a geçmiş iken marāz-ı fālice mübtelā ve on beş Muḫarrem'inde 'alem-efrāz-ı 'ālem-i beḳā olup Qapudan Dervīş Paşa şadru'l-vüzerā oldı. Teceddüd-i ser-'asker māni'-i 'azīmet-i sefer olup bostāncıbaşılığdan çıkan Deli Ferḫād Paşa Anaḫolı muhāfaẓasına irsāl olındı. Sene-i mezbüre Şa'bān'ınuñ

¹ 372a R1

² Şeyḥü'l-İslām:- SE

³ "Ormana ateş düştüğünde ne yaş kalır ne de kuru."

⁴ 363b E

toğuzuncı günü Dervîş Paşa bağteten serāya da‘vet olunup mazhar-ı kahr-ı Qahramānī oldu.

Qıydı Dervîşine şāh (1015)

tārīh-i katlidür. Mühr-i şadāret Belğirad’da muhāfaza hıdmetinde olan Murād Paşa’ya gönderilüp Naqqāş Hasan Paşa kâ‘im-mağām-ı şadru’l-vüzerā oldu. Ol vezîr-i pîrāntedbîr kıral-ı Engürüs’le ‘ağd-ı şulh itdükdēn şöra biñ on altı Muharrem’inüñ evāhirinde āstāne-i sa‘ādete geldi. Sene-i mezbûre Rebî‘u’l-evvel’inüñ evā’ilinde diyār-ı şarka serdār olup Anaṭolı ıslāhına kıyām ve silk-i şikeste-tārını kâbil-i intizām ü iltiyām eyleyüp Muştafā Paşa kâ‘im-mağām oldu. Toğrı Haleb üzerine varilüp ‘iştān iden Cānpülādoğlı ‘Alī Paşa ile bir ceng-i ‘azīm olmışdur ki tevārīh-i eyyāmdan ma‘düddür. Cānpülādoğlı inhizām-ı küllīden şöra Burūsa’ya gelüp dergāh-ı pādīşāh-ı cihān-bağşāya¹ ilticā ve cerā’imi ‘afv olınmasını recā eyledükde mazhar-ı ‘atıfet-i şehensāhī ve Tameşvar eyāleti ile mübāhī olmuş idi. Serdār-ı ‘adüvv-bend-i cihān-güşā faşl-ı şitāyı Haleb-i Şehbā’da² geçürüp evvel-bahār-ı huçeste-āsārda nahl-i bādām gibi zāhir-i Haleb’de darb-ı hıyām ve Qalenderoğlı³ ile Kara Sa‘īd ve Tavīl Birāderi Maymun-ı pelīd niyyetine taḥrīk-i a‘lām eyledi. Ol vezîr-i cihān-gîr, hıttā-i Anaṭolı’ya dāhıl olduğda her tarafda bir Celālī ‘alem-efrāz-ı istiqlāl ve nevbet-zen-i taṇṇana-i celāl olup ol fırka-i cerād-ı ifsād-ı mūr-şümār ile kıştzār-ı memālik ḥarāb ve emākin-i⁴ me’müle ḥavl-i Celālī gibi bī-āb u tāb olmuş idi. Cümlesi ile taqayyüd olunursa bā‘işt-i teferruğ-ı ḥātır ve sebep-i perīşānī-i ‘asākır olmağın kâ‘ide-i ⁵الاهم فالاهم üzere Cānpülādoğlı’nuñ def‘i cümleden aqdem olduğı karar-dāde-i rāy-ı rezīnleri olup eşnā-yı rāhda rāst gelen ehl-i fesādı şu‘le-i şemşîr ile remād iderek giderler idi. Ol eşnāda Qalenderoğlı Burūsa’ya müstevlī olup eṭrafını ifsād ve dās-ı şemşîr ile re‘āyā-yı zār ü nizārı iḥşād eyledi. Biñ on altı Ramazān’ında Burūsa’nuñ ekser yirlerin iḥrāğ eyleyüp İstanbul’da ḥāzır olan vüzerā vü ‘ulemā bā-ḥuşuş kâ‘im-mağām olan Şūfī⁶ Muştafā Paşa ‘acāletü’l-vaqt müteḳā‘idinden ve ekābir-i kıllarından müstevfī ‘asker peydā eyleyüp Burūsa’nuñ ḳal‘asını taḥlīş eylediler. Qalenderoğlı ol gurūr ile serdār ile

¹ Cihān-bağşāya: ‘ālem-penāha SE

² 372b R1

³ SE’de “Qalenderoğlı” ve “Kara Sa‘īd” isimleri birbiriyle yer değıştirmiştir.

⁴ 216b SE

⁵ “En önemli olanı öncelemek gerekir.”

⁶ - SE

muķābeleyle himmet ve Haleb'e toğrı 'azimet eyledi. Haleb ķurbında mülākī-i ferīķayn vāķi' ve envār-ı zafer a'lām-ı pādīşāh-ı İslām'dan lāmi' ü sātī' olup Kalendaroğlı ve Kāra Sa'īd şirzime-i ķalīle ile firār eyledi. Ba'dehu Maymun-ı mel'ün dağı bebr-i peleng-efgenān-ı ğuzātuñ öñince ğürizān ve baķıyyetü's-süyüf olan kilāb ile üftān ü ğızān diyār-ı 'Acem'e revān olup bār ü bengāh ve ğayme vü ğargāh naşīb-i sipāh-ı zafer-penāh oldu.

Bu eşnāda Bađdād ķullarından "Tavīl Aĥmed" nām bölükbaşı eyālet-i Bađdād'ı zabt itmiş idi. Ħavf-ı şemşīr-i cihān-ĝr-i vezīr ile teşĥīr olınup Cađala-zāde Maĥmūd Paşa¹ kemā fi'l-evvel emīrū'l-ümerā-yı vüzerā oldu. Vezīr-i cihān-ĝüşā, serdār-ı a'zam Murād Paşa memālik-i Anadolı'yı Üsküdār'a gelince teşĥīr ve āb-ı āteş-tāb-ı şemşīr ile ĥār u ĥāşāk-i ehl-i fesāddan² taĥīr idüp tecdīd-i devlet ve te'yīd-i mülk ü millet eyledi.

Biñ on yedi senesinün evā'ilinde vezāretle başdefterdār olan Etmekci-zāde Aĥmed Paşa Rūmili eyāleti ile ser-'asker ķılınup 'alā cenāĥi'l-isti'cāl şadr-ı a'zam tarafına irsāl olındı. Ricāl-i ĥarbden olmamağla cenge yitişmeyüp 'askerün vazīfesi için ĥazīne yitişdürüp edā-yı ĥidmet eyledi. Biñ on yedi Ramazān'ında serdār-ı ekrem, nizāmü'l-'ālem Murād Paşa-yı kişver-ĝüşā 'azīm alayla şehre dāĥil olup Celālī'den alınan alay bayraķları öñince nuşret-i vāfire ve şevket-i bāhire ile dest-būs-ı pādīşāh-ı 'ālem-penāh idüp zīver-i eyvān-ı 'adālet-destĝāh olduğda 'Abdu'l-ĝanī-zāde³ Nādirī Efendi ĥazretlerinün⁴ tehniyet-i ķudūm için⁵ 'arz itdükleri ķaşīdedür:

Merĥabā iy Ħaydar-ı Kerrār-ı Behrām-intiķām⁶
Ħayr maķdem iy vezīr-i şafder-i Āşaf-maķām

Cünbiş-i rahşuñdan oldu çarĥ-ı a'zam lerzenāk
ĝulĝul-i kūsūnla uçdı çeşm-i aĥterden menām

Biñ on sekiz ĥilālinde sefer niyyetine alayla Üsküdār'a geçüp tavāşī kısmından ĝürci Meĥammed Paşa ķā'im-maķām-ı şadru'l-vüzerā oldu. Aydın ve Şaruĥān

¹ 364a E

² ĥār//fesāddan:- SE

³ - SE

⁴ Efendi ĥazretlerinün:Efendi'nün SE

⁵ Tehniyet//içün:- SE

⁶ 373a R1

muhaşşılı olan Üveys Paşa-zāde Yūsuf Paşa ordu-yı hümāyūna geldükde cezā-yı sezā-yı a‘māli der-kār olup;

A‘dā-yı kīne-ḥ‘āhla seyrāne gitme hīç
Gel gör ki n’oldı Yūsufa yābāna gitme hīç

mazmūnı düstürü’l-‘amel kılinup dārü’s-salṭanaya ‘avd olındı. On toḫuz Rebī‘u’l-āḫir’inde memālik-i maḥrūsede ser-keşlikden dem urur müteneffis ḳalmaduḡı muḳarrer olmaḡın diyār-ı ‘Acem üzere leşker çekdi. Gürci Meḫemmed Paşa yine ḳā’im-maḳām oldı. Ol sene Tebrīz’e varılup şāh-ı ‘Acem’le mülākāt müyesser olmamaḡla ‘avd olındı. Biñ yigirmi Cemādiye’l-āḫire’sinde vezīr-i Aristū-naẓīrūñ bahār-ı ḡayātı āsīb-resīde-i ḡazān-ı fenā ve rū-gerdān-ı veche-i dārü’l-‘anā olup ‘asākir-i İslām ‘azīmet-i seferden keşīde-zimām oldılar. Vezīr-i maḡfūruñ cenāzesi İstanbul’da iḡzār¹ olınan türbe-i pūr-nūra naḳl olınup mühr-i hümāyūn-ı pādişāhī Mışr eyāleti virilmiş iken gitmeyüp vezīr-i a‘zam intikālinde vaşıyyetleri üzere ser-‘asker olan vezīr-i cihān-baḡşā Naşūḡ Paşa ḡazretlerine irsāl olındı. Vezīr-i ‘ālem²-ḡīr şāh-ı ‘Acem’den nice yüz yük ḡarīr alup bir iki sene ṭarafeynūñ āsāyişi maşlaḡatı iḡün ‘aḡd-ı şulḡ itdükden şoñra biñ yigirmi bir Şa‘bān’ında revnaḡ-efrūz-ı sūdde-i devlet-nişān ve zīnet-efzā-yı dīvān-ı ‘ālī-şān oldı. Ol eṣnāda rāḡımu’l-ḡurūfuñ ‘arz itdüḡi ḳaşīde-i ḳudūmiyyedendür:

Seḡer ki āsaf-ı şāḡib-ḳırān-ı ‘Oşmānī
Müşerref itdi ḳudūmıyla şadr-ı dīvānı

Ayaḡı tozu ile geḡdi mesned-i cāha
Münevver eyledi ḡaḳḳā ki çeşm-i a‘yānı³

Zamān-ı emn ü emān irdi ‘ahd-i ‘adlinde
İder bu ‘ahd ü emān şād ehl-i īmānı⁴

Çemende bülbül-i muṭrib nevā-yı medḡin oḡur
ḡülūñ defin n’ola pūr ḳılsa ebr-i nīsānī

¹ i‘dād SE

² Cihān SE

³ Ol//a‘yānı:- R1

⁴ Bu ve sonrasında gelen beyitler sadece SE’de yer almaktadır.

Şaḥīl-i esbini nā-geh iştise ma‘reke
Bırağa ḥavf ile teb-lerze şīr-i garrānī

Keşef gibi nice baş göstere zemānında
Ki ḳoydı ḳoz ḳabına ehl-i ḳulm ü tuḡyānı

Yiter zemīne seḥāb-ı kef-i kerīmi n’ola
Dökerse dürrini deryāya ebr-i nīsānī

Zemānede benem ol şā‘ir oḡlı şā‘ir kim
Baş egdi nazmuma dünyānuñ ehl-i ‘irfānı

Hezār ḥāce debistān-ı fazlımuñ tıflı
Tufeyl-zāde-i ṭab‘um hezār Ḥāḳānī

Yed-i cefā ile der-beste idi genc-i murād
Zemāne tıḡ-ı tılısm itmiş idi ḥarmānı

Elinden almağa sa‘y eyler idi ger yolda
Recā-yı luṭf ile cerrār ṭutduḡı nānı

Sene-i mezbūre evāḫirinde ‘ādet-i¹ pādişāhān-ı pīşīn üzere Edrine şaydgāhına nehzat buyurılıp² cemī‘-i erbāb-ı dīvān, hem-rikāb-ı sulṭān-ı ‘ālī-şān olduḡda Anaṭolı Şadrı Ğanī-zāde Efendi ḫāzretleri bu gūne tārīḫ-perdāz olmışlar idi:

Cennet-ābād oldu Sulṭān Aḫmed ile Edrine³ (1021)

Sene-i ātiyede daḡı şayd ü şikār içün Edrine meştāsına güzār olunup şıfat-ı şitā vü bahārda ve tavşīf-i şayd ü şikārda ve tehniyet-i ḳudūm ü ḳufūl-i şāh-ı Cem⁴-tebārda

¹ - SE

² 217a SE

³ 364b E

⁴ ‘Acem SE

nice āsar ü eş'ār 'arz olunup mazhar-ı iltifāt-ı şehri-yārī olup her biri kitābe-i tāk-ı zer-nigār ve tārīh-i rüzgār olmuş idi.

Āsar-ı himmet-i cihān-gīrīden ol eṭrāf re'āyāsı üzerinden¹ def'-i mazālīm ve neşr-i sāye-i merāḥīm olunup Erdel kıralı nice yıldan berü müstevlī olduğu Tameşvar ser-ḥaddinde vāqı' Lipova ve Yanve ḳal'alarını taḥliye eyleyüp;

²بی درد سر نیزه و آمد شد شمشیر

bīm-i saṭvet-i ḳahramānīden ser-ḥadd ümerāsına teslim itdügüdür.

Yigirmi üç Ramazān'ında Vezīr-i A'zam Naşūḥ Paşa mazhar-ı ḳahr-ı ḳahramānī olup Vezīr-i Sānī Meḥemmed Paşa şadr-ı dīvān-ı Süleymānī oldu. Yigirmi dört Cemādiye'l-ülā'sında Vezīr-i A'zam Meḥemmed Paşa diyār-ı 'Acem'e serdār olup Gürci Meḥemmed Paşa cā-nişīn-i āsaf-ı Cem-miḳdār oldu. Ḳal'a-i Revān muḥāşara olunup fetḫi müyesser olmamağla Ḥaleb meşṭāsına 'avdet olındı. Yigirmi altı Muḥarrem'inde³ Meḥemmed Paşa 'azl olunup Ḥalīl Paşa şadr-ı 'ālī-şān ve 'Alī Paşa yirine ḳapudan oldu. Sene-i mezbūre Receb'inde diyār-ı 'Acem niyyetine Üsküdār'a geçüp Hezarğıradlı Meḥemmed Paşa ḳā'im-maḳām oldu. Ol sene ḥān-ı Tatar olan Cānbeg Girāy-ı Cengīzī Tırabozın'dan geçüp refāḳatle me'mūr olmuş idi. Ser-ḥadde dāḫil olduklarında ḫilāf-ı ḳānūn-ı 'Osmānī 'asker-i Tatar ile ṭalāye ta'yīn olunan cünd-i bī-şümār Erdebīl semtine ılgār idüp 'ale'l-ğafle düşmen hücumından perīşān ü münhezim olmağla min-ba'd muḳābeleye imkān olmayup ric'at olındı.

Zıkr olunan umūr-ı külliyyeden mā'adā nice yirlere 'asker-i zafer-reh-ber gönderilüp bi-'ināyeti'llāhi te'ālā fetḫ u firūzı müyesser olmuşdur. Cümleden biri Miḫal-i ehl-i ḫalāl 'işyānından berü memleket-i Eflaḳ ve Boğdan ki kilār-ı maṭbaḫ-ı selāṭīn-i 'Osmāniyāndur, iḫtilālden ḫālī olmayup Eflaḳ memleketine "Şerban" nām 'āşī müstevlī olup Boğdan'a Leh kıralı tarafından ta'arruz olunurdu. Biñ yigirmi tārīhinde Sivas eyāletinden ma'zül Ketāncı 'Ömer Paşa ol eṭrāfuñ 'askeri ile ikisini daḫı teşḫīr eyleyüp voyvodalar naşb olındı. Yigirmi üç ḫilālinde Erdel ḫākimi olan Batori Ğabor'dan memleket re'āyāsı şikāyet itmekle Ḳaniye Beglerbegisi İskender Paşa başın kesüp Betlen Ğabor'ı kıral naşb eyledi. Bundan aḳdem diyār-ı mağribde zuhūr idüp küffār-ı Fireng'e gūn-ā-gūn reng viren neheng-i deryā-yı mağāzī, re'īs-i merdān-ı veğā

¹ re'āyāsı üzerinden:re'āyāsından R1, E

² "Mızrak ucunun ağrısı ve kılıç geliş gidişleri olmadan..."

³ 373b R1

Murād Ğāzī birkaç pāre mükemmel kadirğa ile dergāh-ı cihān-penāhlarına kul olup yarar sancaqlar ve müstevfā sālyāneler ihsān olındı. Ol şevk ile küh-peyker kalyonlar ve çekdirir gemiler alınup merdān-ı ceng baħr-ı muħiṭi a‘dāya teng itmişler idi.

On toķuz senesinde Boĝdan üzerine Leh‘den tabur gelüp Ozi Beglerbegisi Macaroĝlı ‘Alī Paşa, sancaĝı ‘askeri ile yitişdükte fetħ idüp on biñden ziyāde şerīr, tu‘me-i şīr-i şemşīr oldu. Yigirmi iki tārīhinde evvelki taburdan ziyāde düşmen-i nā-maħşūr gelüp Silisre Beglerbegisi Deli İbrāhīm Paşa Herūmāsā hücūm eyledükde ol kavm-ı şūmı istīşāl eyleyüp hüneri muķābelesinde mażhar-ı ihsān-ı pādişāh-ı deryā-nevāl oldu¹.

Yigirmi üç tārīhinde Şakşakī İbrāhīm Paşa Tuna ũonanmasına² serdār olup Ozi öñine varduķda belde-i Sinob‘ı ĝāret iden Kazaķ eşkıyāsına rāst gelüp cümlesini aħz u esīr ve mübtelā olan ehl-i İslām yirine der-zencīr itmiş idi. Sinob ehālisi ‘iyāl ü mālī ile ĝalāş ve ‘ināyet-i İlāhīyyeye iħtişāş buldılar.

On yedi tārīhinde Şām eṭrāfında sākin Ekrād ü Dürzī izħār-ı ‘işyān itmegin pençe-i kahr ile ĝuşmāl olındı. Mışr kulu İbrāhīm Paşa katlinden soñra ser-keşlikden ĝālī olmayup talebe nāmına re‘āyānuñ ‘ulbelerine varınca nehb ü ĝāret itdükleri muħarrīk-i deryā-yı kahr-ı sulṭānī olmaĝın sene-i mezbūre ĝilālinde Mışr Beglerbegisi Meħemmed Paşa üç dört biñ nefer eşkıyāyı katl ü kahr ü iclā idüp fetħ-i cedīd itmişler idi.

Biñ yigirmi tārīhinde Kırım ĝānı olan³ Selāmet Girāy Ğān-ı Cengīzī sefer-i dārū‘-selāma taħrīk-i a‘lām idüp āstāne-i sa‘ādete ilticā iden ĝān-zādelerden Cānbeĝ Girāy Sulṭān⁴ mażhar-ı ihsān-ı pādişāh-ı cihān olup Çāşnī-ĝırbaşı Dilāver Aĝa ile irsāl ü iclās olındı.

Sene-i mezbūre dāħilinde kaşaba-i Baba‘ya Kazaķ keferesi müstevlī olup bu ĝaķīr kāzī bulunmaĝla bi-fağlıhi te‘ālā kahr ü iz‘āc ve döge döge iħrāc olınmış idi⁵.

Yigirmi iki senesinde Kazaķaĝ ‘aşīlerini Tırħala Begi Arslan Paşa varup naķd-i cāna teķāzā itdükde kahr ü zilletle iltizām-ı ĝarāca rāzī eyledi. Sene-i ātiyede ser-‘asker-i mezbūr Mora cezīresinde şa‘b ü sengistān maħalle⁶ ilticā idüp şekā üzere olan Manyā keferesini āteş-i kahr ile işlāħ ve đarbı kābil-i şalāħ eyledi. Ol ĝilālde vilāyet-i

¹ 365a E

² ũonanması ile SE

³ 374a R1

⁴ Ğān SE

⁵ Sene//idi:- R1, SE; der-kenār E

⁶ Sengistān maħalle:sengistāna SE

Yemen'ün ihtilâli ma'rûz-ı pāye-i serîr-i cennet-ḥavālî olduḡda iki bölük sipāh, taḳviyet-i mîr-i mîrân için rû-be-râh kılınup aḥvâl-i perîşânî zabt ve rişte-i gûsiste-nizâmı rabt olındı.

Zemân-ı devletlerinde baḥr ü berde zuhûr iden âşâr ferd-en-ferdâ zıkr olunursa nice isfâr olmak muḳarrer, belki rûz-nāme-i ḥavādişî¹ rûz-ı ferdāya dek itmâm ḡayr-ı mutaşavverdür. Biñ yigirmi altı Zi'l-ḳa'de'sinde ḥummā-yı vebā'î zuhûr idüp fark-ı mübârekleri âftâb gibi pür-tâb ve beden-i nâzikleri gül-berg-i gül-âb-dāde gibi bî-âb olup şehir-i mezbûrûn yigirmi altıncı günü se-şenbe günü² 'âzim-i dergâh-ı Kerîm ve zayf-ı mûkerrem-i dârü'n-na'îm oldılar.

عليه من الرحمن روح و رحمة
و من سحب الغفران ظل و ابل³

[Sultân I. Aḥmed {Baḥtî}]: Şalât-ı cenâzelerin bâb-ı hümâyûn öninde Şeyḥü'l-İslâm Es'ad Efendi ḥazretleri kılup dest-i ta'zîm ü iclâl ile câmi'-i şerîfleri yanında i'dād olınan türbe-i cennet-mişâle işâl olındı. Şaḳîḳ-ı mûkerrem ve birâder-i kihter-i mu'azzamları Sultân Muştafâ evreng-nişîn-i cihân-bânî ve iklîl-firûz-ı memleket-i 'Osmânî olmuş idi.

Pâdişâh-ı maḡfûr reşk-endâz-ı ḥākân u faḡfûr, mürebbî-i 'ulemâ vü şu'arâ, ḳuvvet-i zâhr-ı zu'afâ vü fuḳarâ, ḡurre-i cebîn-i aḥvâlî levḥa-i dîbâce-i sa'âdet ve ṭurra-i pür-çîn-i iḳbâlî tuḡra-i ḡarrâ-yı baḥt u nişân-ı devlet, ḥuṭûṭ-ı levḥ-i cebîni şa'sa'a-i mihr-i iclâl, ḥurûf-ı naḳş-ı nigîni pertev-i genc-nāme-i iḳbâl, muṭî'-i fermân-ı cihân-muṭâ'-ı şerî'at, ḳâṭı'u'l-'ırḳ-ı erbâb-ı zulm ü ehl-i⁴ bid'at, mâh-ı ferḥunde-ṭâlî'-i gerdün-ı taḥt, şâh-ı Ferîdün-câh-ı 'âlî-baḥt idi. Sinn-i şerîfleri on dörde bâliḡ olduḡda cevher-i nigîndân-ı evreng-i ḥākânî ve on dördüncü pâdişâh-ı felek-bârgâh-ı 'Osmânî olup on dört sene ḥaṭṭ-ı fermânları ḥırzu'l-emân-ı emânî olduḡı ittifâḳât-ı ḥasenedendür. Şi'rde maḥlaş-ı şerîfleri Baḥtî'dür ki târîḥ-i cülûs-ı hümâyûnlarıdır⁵.

Âşâr-ı celîlelerinden Atmeydânı ḳurbında⁶ altı minâreli câmi'-i şerîf ve medrese-i celîle ve tetimmât ve Ḥaremeyn-i Şerîfeyn fuḳarâsına maḥşûş ḥayrât ü

¹ 217b SE

² Se-şenbe günü:rûz-ı se-şenbede SE

³ "Rahmân'ın katından huzur ve rahmet onun üzerine olsun. Af bulutları yağmur olup onun üzerine yağsın."

⁴ - SE

⁵ 365b E

⁶ Atmeydânı ḳurbında:Atmeydânı'nda R1, E

ḥasenāt, sādāt-ı kirāma kemāl-i in‘iṭāf üzere olmağın dā‘imā ḥāṭır-nevāz-ı eṣrāf olmak de‘b-i zāt-ı¹ kerīmleri idi. Cāmi‘-i şerīfleri itmām olduğda müstaḳill ‘aṭāyā tevzī‘ olup maḥşūş el öpdürmişler idi. Ol ṭā‘ife-i ‘aliyyeden Ḳāf-zāde Fā‘izī Çelebi ta‘miye ṭarīḳı ile bu gūne tārīḥ dimişler idi:

Ākile nām-ı şerīfi ile tārīḥ ola bu
Pādişāh eyledi evlād-ı Resūle ikrām

Evlād-ı girāmīleri

Sultān ‘Oşmān Hān: Vilādeti² fī sene 1013, vefāt³ 1031.

Sultān Meḥemmed: Şehīd şūd, fī sene 1030.

Sa‘ādetlü Pādişāhımız Ḥāzretleri: Dāme devāmü’l-‘ālemīn, āmīn.

Sā’irlerinin aḥvāli ma‘lūm olmamağla işāret olunmadı.

4 قلم اینجا رسید و سر بشکست

Mu‘allimleri

Muştafā Efendi’dür ki tercemesi mürūr⁵ itmişdür⁶.

Vüzerā-yı ‘izām

Yavuz ‘Alī Paşa: Bosnevīdür. Silāḥdārılığdan biñ on Muḥarrem’inde çıkup Hızır Paşa yirine Mışır beglerbegisi oldu. Evāḥir-i ‘aşr-ı Meḥemmed Hānī’de Yemişci Ḥasan Paşa katl olup bunlar da‘vet olunmuş idi. Cülūs-ı hümāyūn eṣnāsında āstāneye geldiler. Ba‘dehu serdār olup Belğırad’a varduğda vefāt eyledi, fī 28 Şafer, sene 1012⁷.

¹ - SE

² Vilādetiş SE

³ Vefāteş SE

⁴ “Kalem öyle bir yere ulaştı ki başı kırıldı.”

⁵ Sebḳ SE

⁶ 374b R1

⁷ 1013 SE

Ġāyetde ħod-rāy ü cebbār idi. Ammā ‘ulüvv-i himmet ve Şiddet-i siyasetinüñ ba‘z-ı āşarı ve re‘āyānuñ istirāhati görülmüşdür.

Meĥammed PaŐa: Bosnevīdür. Ĥarem-i ħāŐdan çıķduķda mīr-āĥūr olup toķsan toķuz Rebī‘u’l-āĥir’inde Sā‘atcı Ĥasan PaŐa yirine yeñiçeri aġası olmuŐ idi. Ba‘dehu Anaĥolı beglerbegisi olup Egri cenginde ol manŐıbla ĥidmet itmiŐ idi. Ba‘dehu müddet-i medīd Rūmili beglerbegisi olup Engürüs seferinde firāvān ĥidmet eyleyüp¹ vāŐıl-ı rütbe-i vezāret olmuŐ idi. Biñ on üç² Muĥarrem’inde Belġırad’da iken mühr-i Őerīf vāŐıl oldu. Serdār iken Esterġon Ķal‘ası’n feth eyleyüp İstanbul’da maraź-ı fāliceden fevt oldu, fī yevmü’l-erba‘ā, 17 Muĥarrem, sene 1015. MeŐĥūr Meĥammed PaŐa’nuñ eķāribinden olmaġla Eyyüb’de olan türbesinde medfūndur. Ġāyetde Őecī‘ u vaķūr, ‘ālī-himmet ü ġayūr, ĥalīmü’Ő-Őekl ü ĥūn-ĥ‘ār, meĥīb ü ferĥunde-dīdār, müdebbir ü ‘āķil, vezīr-i kāmil idi. Esterġon Ķal‘ası’nı vire ile bunlar virmiŐ iken fetĥi bunlara müyesser olmaķ eŐer-i kaĥbül-i du‘ādur.

DervīŐ PaŐa: Bosnevīdür. BostāncıbaŐı iken biñ on dōrt tārīĥinde³ kađ-ı ĥayātla kaĥudan olup diyār-ı Őarka serdār-ı ser-efrāz olan Caġala-zāde yirine vezāretle mālīk-i baĥr olmuŐ idi. Biñ on beŐ Muĥarrem’inde Meĥammed PaŐa yirine mühr-i Őadāretle ri‘āyet olındı. Sene-i mezbūre Őa‘bān’ınuñ toķuzuncı ġünü yevm-i sebtde serāy-ı ĥümāyūna da‘vet olunup kaĥıl olındı. Őaĥīb-i vücūd u cebbār ve zālīm ü Őama‘kār, āĥād-ı ‘askerden olsa vechi var idi.

Murād PaŐa: Ĥırvādiyyü’n-naŐl, Rūmiyyü’l-aŐldur. Yemen ĥākimi ve MıŐr beglerbegisi olan Maĥmūd PaŐa’nuñ kethūdāsı olup toķuz yüz yetmiŐ beŐ Őa‘bān’ında paŐa-yı merķūmı MıŐr kulu Őehīd eyledükdde MıŐr beglerinden olmuŐ idi. Ba‘dehu ĤabeŐ’e ve Yemen’e beglerbegi olup āstāneye geldüklerinde Ķaraman eyāleti virilüp toķsan üç Zi’l-ĥicce’sinde vāķi‘ Tebrīz cenginde ‘Acem’e eŐir olmuŐ idi. Ba‘dehu Ĥaleb ve Diyārbekr eyāletleri ile Engürüs seferlerine ĥāzır olup Egri seferinde ĥaylī bahādırlıķlar itmiŐdür. Ba‘dehu tekrār Rūmili beglerbegisi olmuŐ idi. Ba‘dehu⁴ vezāret iĥsān olunup ser-ĥadd muĥāfazasında iken DervīŐ PaŐa kaĥılde Őeyĥü’l-İslām Őun‘u’llāĥ Efendi Őevķi ile mühr-i vezāret Belġırad’da⁵ bunlara irsāl olındı. Engürüs kıralı ile ‘aķd-ı Őulĥ eyleyüp Anaĥolı vilāyetin Celālī’den taĥĥir itmiŐdür. El-ĥaķķ müceddid-i mülk-i ‘OŐmānī’dür. Rūzġār müsā‘id olmayup ‘Acem Őāĥı ile mülāķī

¹ Egri//eyleyüp:- SE

² - SE

³ Dōrt tārīĥinde:dōrtde R1

⁴ Őoñra SE

⁵ 366a E

olamadı. Biñ yigirmi Cemādiye'l-āhire'sinde sefere müteveccih iken zāhir-i mülk-i Āmid'de 'ālem-i āhirete sefer eyledi. İstanbul'da medresesi kırbında vāķi' türbe-i maħşūşada medfūndur. Vezīr-i kāmīl-i dīndār, Nizāmü'l-mülk-i rüzgār idi.

Naşūh Paşa: Rūmīli'nde Dırāma semtindendir. Harem-i hāşda¹ hıdmet iden zūlflī baltacılarından² iken Muşāhib Meħemmed Ağa hıdmetine ta'yīn olınmış idi. Ba'dehu müteferriķalık ile çıkup nice zemān Zile voyvodası oldu. Biñ yedi tārīhinde kıpucılar ketħudāsı, ba'dehu küçük mīr-āħūr, ba'dehu Haleb beglerbegisi olmış idi. Haleb beglerbegiligin³ Cağala-zāde, Cānpūlādoğlı Hüseyn Paşa'ya virüp āstāne tarafından⁴ emr-i muķarrer gelmekle temkīn itmeyüp ħarb ü muħāşara vāķi' oldu. Ešnā-yı fetret-i Revāfız'da Tebrīz ile Vān eyāleti virildi, selħ-i Cemādiye'l-āhire, sene 1012⁵. Ba'dehu⁶ bir iki def'a Celālī üzere serdār olup izħār-ı celādet ü şecā'at itmiş idi. Ba'dehu Vān'a⁷, Anaķolı'ya ve Bağdād'a mīr-i mīrān olup Bağdād'da ħarb-ı 'azīm itmiş idi. Ba'dehu nice zemān Diyārbekr ħākimi olup mīr-i şarka dāmād olmış idi. Biñ yigirmi evā'ilinde serdār tarafından Dāmād Meħemmed Paşa⁸ yerine Mışır eyāleti virilmiş idi. Ol ešnāda Şadr-ı A'zam Murād Paşa marāz-ı mevte mübtelā olup bunları kıā'im-maķām itmiş idi. Cemādiye'l-āhirede mühr-i şerīf vāşıl olup şāh-ı 'Acem ile şulħ itdükden şońra yigirmi bir Şa'bān'ında İstanbul'a dāħil olup dāmād-ı pādīşāhī olmışlar idi. Yigirmi üç Ramażān'ınuñ on ikinci günü ba'de'l-cum'a Bostāncıbaşı Hüseyn Ağa ki ba'dehu vezīr-i a'zam olup pārelenmişdür, nāgāh ecel gibi ser-vaķtına ħāzır olup fermān-ı kıāhri icrā eyledi. Vezīr-i 'ālī-himmet Bermekī-menķabet, şu'le-i mütevaķķıd-ı zekā vü fıţnat, Āşaf-ı şānī, şāħib-i bī-mūdānī idi.

Meħemmed Paşa: İstanbul'da Kıragūmrügi kırbında "Kıra Hısan" dirler bir öküz na'l-bendīnūñ oğlıdur. Harem-i hāşşa dāħil olup yoluyla silāħdar olduķdan şońra on altı Zi'l-ħicce'sinde Yemenli Hısan Paşa yerine Mışır-ı Kıāhire ħükümeti revā görülmüş idi. Eşkıyāyı kıahr eyleyüp ħaylī memdūħ-ı sülük itmiş idi. Biñ yigirmi Şevvāl'inde āstāneye gelüp dāmād-ı pādīşāhī oldu. Yigirmi bir tārīhinde Hālīl Paşa yerine kıpudanlık 'ināyet olındı. Yigirmi iki ħilālinde vezīr-i şānī olup⁹ kıpudanlık

¹ 218a SE

² 375a R1

³ Beglerbegisi iken E

⁴ Āstāne tarafından:āstāneden SE

⁵ Ešnā-yı//1012:- SE

⁶ Haleb//Ba'dehu:- R1; der-kenar E; Ba'dehu:- E

⁷ - SE

⁸ Dāmād Meħemmed Paşa: Meħemmed Paşa-yı Dāmād R1, E

⁹ - E

selefine virildi. Yigirmi üç Ramazān'ında Naşūh Paşa yirine şadr-ı¹ a'zam oldu. Serdār olup Revān'ı muhāşara itmişler idi. Feth müyesser olmayıcağ Haleb meştāsında 'azl olındı.

Halil Paşa: Kayseriyye semtindendir. Menkūl olan beglerbeginūn birāder-i kihteridür. Harem-i hāşş-ı sultāniyye dāhil olup çağırıcıbaşı iken biñ on altı tārīhinde Maryol Hüseyin Paşa yirine yeñiçeri ağası olmuş idi. Cānpülād cenginde bile olup on yedi tārīhinde Hāfız Paşa yirine kapudan oldu. Deryāda haylī hūnerler itmiş iken yigirmi bir senesinde 'azl olup manşıbı Mehemmed Paşa'ya virilmiş idi. Halk içinde müstaşsen düşmeyüp yigirmi iki senesinde halefi yirine i'ade olındı. Yigirmi altı Muharrem'inde Mehemmed Paşa yirine² vezir-i a'zam ve serdār-ı diyār-ı 'Acem oldu. Ol sene Erdebil seferi olup belli başlı hizmet olmamağla kışlağa müraca'at olındı.

Meşā'ih-i İslām

Muştafā Efendi: Devlet-i Mehemmed Hānī'de Şun'u'llāh Efendi yirine evvelā müfti olmuşlar idi, fi 25 Şa'bān sene 1011. Sümme 'azl, fi 10 Muharrem sene 1013.

Şun'u'llāh Efendi (şālişen): Sümme 'azl, fi Rebī'u'l-evvel³ sene 1015.

Muştafā Efendi (şāniyen⁴): Fetvāsı hālinde fevt oldu, fi Receb sene 1015.

Şun'u'llāh Efendi (rābi'an): Sümme 'azl, fi Şafer sene 1017.

H'āce-zāde Mehemmed Efendi (şāniyen): Māte, fi Cemādiye'l-āhire sene 1024.

H'āce-zāde Es'ad Efendi (evvelā): Dāme ilā-āhirihi⁵.

Ḳuzāt-ı 'asākir-i Rūm

Dāmād Mehemmed Efendi (şāniyen): 'Azl, fi 20 Muharrem sene 1012.

Es'ad Efendi (evvelā): 'Azl, fi 23 Şa'bān sene 1013.

Feyzu'llāh Efendi: 'Azl, fi 28 Zī'l-ħicce sene 1013.

Yahyā Efendi Ḥazretleri (evvelā): 'Azl, fi 12 Şafer sene 1015.

Es'ad Efendi Ḥazretleri (şāniyen): 'Azl fi 27⁶ Muharrem sene 1017.

¹ Vezir-i SE

² - E

³ Āhir SE

⁴ 366b E

⁵ İlä āhirihi:ilā Receb 1031 SE; 375b R1

⁶ 27:- SE

Dāmād Efendi (şālişen): ‘Azl, fî 19 Muḥarrem sene 1017.
‘Abdu’l-‘azîz Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 6 Şevvāl sene 1018.
Ḥazret-i¹ Yaḥyā Efendi (şāniyen): ‘Azl, fî 13 Zi’l-ka‘de² sene 1019.
Kethūdā Muştafā Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 19 Şafer sene 1021.
Kemāl Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 4 Muḥarrem sene 1021³.
‘Azîz Efendi (şāniyen): ‘Azl, fî 14 Muḥarrem sene 1023.
Bostān-zāde Meḥammed Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 7⁴ Muḥarrem sene 1024.
Kemāl Efendi (şāniyen): ‘Azl, fî 7⁵ Rebī‘u’l-evvel sene 1026.
Ḥazret-i⁶ Yaḥyā Efendi (şālişen): ‘Azl, fî Şa‘bān⁷ sene 1028.

Ḳuzāt-ı ‘asākîr-i Anaṭolı

Kemāl Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 15 Cemādiye’l-ülā sene 1013.
Feyzu’llāh Efendi (evvelā): Naḳl ile’r-Rūm, fî 22 Şa‘bān sene 1013.
Ḥazret-i⁸ Yaḥyā Efendi: Naḳl, fî 27⁹ Zi’l-ḥicce sene 1013.
Kemāl Efendi (şāniyen): ‘Azl, fî 12 Şafer sene 1015.
Kethūdā Muştafā Efendi (şāniyen)¹⁰: ‘Azl, fî 19 Muḥarrem¹¹ sene 1017.
‘Azîz Efendi: ‘Azl, fî 17¹² Şafer sene 1017.
Bostān-zāde Meḥammed Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 6 Şevvāl sene 1018.
Kemāl Efendi (şālişen): ‘Azl, fî 23 Zi’l-ka‘de sene 1019.
Feyzu’llāh Efendi (şāniyen): Ba‘de’r-Rūm, māte¹³, fî 29 Rebī‘u’l-evvel sene 1020.
Ḥazret-i¹⁴ Hüseyñ Efendi (evvelā): ‘Azl, fî selḥi Şa‘bān¹⁵ sene 1021.
Ġanī-zāde Efendi (evvelā): ‘Azl, fî 27¹⁶ Cemādiye’l-ülā sene 1023.

¹ - SE

² Zi’l-ka‘de:Muḥarrem SE

³ SE’de sene kısmı boş bırakılmıştır.

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ - SE

⁷ Rebī‘u’l-āḥir SE

⁸ - SE

⁹ 27:- SE

¹⁰ R1, E’de sıralamada “Kethūdā Muştafā Efendi” ile “ ‘Azîz Efendi” yer deġiştirmiştir.

¹¹ 19 Muḥarrem:- SE

¹² 17:- SE

¹³ “Māte” kelimesi SE’de “şāniyen” kelimesinden sonra gelmektedir.

¹⁴ - SE

¹⁵ Şevvāl SE

¹⁶ 27:- SE

Ḳara Çelebi-zāde Efendi: ‘Azl, fī 13 Cemādiye’l-ülā sene 1024.
Rıd̄vān Efendi: ‘Azl fe-māte, fī 5 Muḥarrem sene 1024.
Zeyne’l-‘ābidīn Efendi: ‘Azl ve māte, fī 10 Cemādiye’l-ülā sene 1025.
Ḥüseyn Efendi (şāniyen): Dāme ilā-āḫirihā. ‘Azl fī’d-devleti’l-’Osmāniyye, fī 3¹
Zi’l-ka’de sene 1027.

Ḳuzāt-ı İstanbul

Feyzu’llāh Efendi: ‘Azl, fī 23² Zi’l-ḫicce sene 1012.
Ḥazret-i³ Yaḫyā Efendi: ‘Azl, fī 14 Receb sene 1013.
‘Azīz Efendi: ‘Azl, fī Şa‘bān sene 1014.
Bostān-zāde Meḥammed⁴ Efendi: ‘Azl, fī Cemādiye’l-āḫire sene 1014.
Rıd̄vān Efendi: ‘Azl, fī Şevvāl sene 1014.
Ḥüseyn Efendi (evvelā): ‘Azl, fī Şevvāl sene 1015.
Ġanī-zāde Efendi: ‘Azl, fī Zi’l-ḫicce sene 1017.
Ḥüseyn Efendi (şāniyen): ‘Azl, 8 Cemādiye’l-āḫire sene 1018.
Zeyne’l-‘ābidīn Efendi: ‘Azl, fī sene 1019.
Ḳara Çelebi-zāde Efendi: ‘Azl, fī selḫi Şa‘bān⁵ sene 1021.
‘Abdu’l-cebbār Efendi: ‘Azl, fī 23 Zi’l-ḫicce⁶ sene 1022.
Seyfī-zāde Viḫviḫek: ‘Azl, fī 22 Muḥarrem⁷ sene 1023.
Bostān-zāde Yaḫyā Efendi: ‘Azl, fī 7 Receb sene 1023.
‘Azmi-zāde Efendi: ‘Azl, fī 13 Muḥarrem sene 1023.
Ḥüseyn Efendi (şālişen): ‘Azl, fī Rebī‘u’l-evvel sene 1024.
Muṣṭafā⁸ Efendi: ‘Azl, yevmü’l-ḫamīs⁹, 10 Şafer sene 1026.
Nihālī Meḥammed Efendi: Māte ḳāziyen fī’d-devleti’l-Muṣṭafāviyye, fī 6
Muḥarrem sene 1027¹⁰.

¹ - SE

² 23:- SE

³ - SE

⁴ - R1, E

⁵ Selḫ-i Şa‘bān:Zi’l-ka’de SE

⁶ 23 Zi’l-ḫicce:Cemādiye’l-āḫire SE

⁷ 22 Muḥarrem:Receb SE

⁸ Muṣṫī SE

⁹ Yevmü’l-ḫamīs:- SE

¹⁰ 218b SE

Devlet-i Aḥmed Ḥānī’de olan apudanlar¹

Cağala-zāde Sinān Paşa: Cedd-i ‘ālileri Sulṭān Süleymān Ḥān ‘aşrında babası aḥz olunup ḥarem-i sulṭānī ḥidmetine erzānī görülmüş idi. Silāḥdār iken yeñiçeri ağası oldu. Arzırūm’a, ba‘dehu Bağdād’a mīr-i mīrān oldu. Ba‘dehu Vān beglerbegisi olup vezāret virildi². ‘Oṣmān Paşa fevt olduda vaşıyyeti ile ā’im-maām-ı ‘asker-i İslām oldu, fī Zī’l-ḥicce sene 993. Ḥasan Paşa yirine apudan oldu. ‘Azl olunup manşıbı Ḥalīl Paşa’ya virildi, fī 18 Cemādiye’l-ūlā sene 1003. Vezāretle Egri seferine gidüp şadr-ı a‘zam oldu³, be-cāy-ı İbrāhīm Paşa, fī 3 Rebī‘u’l-evvel sene 1005. ‘Azl olunup selefī i‘āde olındı, evāḥir-i Receb, sene 1005⁴. Şām eyāleti virildi, ‘azl olındı⁵. Tekrār Ḥalīl Paşa yirine apudan oldu, fī 9 Şevvāl sene 1006.

Tārīḥ-i Riyāzī Efendi

Bā bi-ismi’llāh ile hātif didi tārīḥini

apudan oldu Sinān Paşa-yı deryā-dil yine (1006)

Serdār oldu. apudanlık üzerinde iken ‘Acem’e gitdi, fī Muḥarrem sene 1013. ‘Azl olunup Dervīş Paşa’ya virildi, fī 15 Şa‘bān sene 1014. İki sene sefer eyleyüp Diyārbekr’de fevt oldu, fī sene 1014.

Ḥalīl Ağa⁶: Ḥarem-i ḥāşş-ı Murād Ḥānī’den ıup yeñiçeri ağası oldu⁷.

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

ṬABAQA-İ PENÇDEHÜM EZ-ṬABAQĀT-I PĀDİŞĀHĀN-I RŪM DEVLET-İ⁸
SULṬĀN MUSTĀFĀ İBNŪ’S-SULṬĀN MEḤEMMED ḤĀN EL-MERḤŪM

el-Mevlā Meḥemmed (Şarı Ḥāce)

¹ Bu başlık ve münderecatı SE’de 218a sayfa kenarında yer almaktadır.

² Ba‘dehu//virildi:- SE

³ 376a R1

⁴ - R1

⁵ 367a E

⁶ - SE

⁷ 368b (367b-368a varakları boştur.)

⁸ RŪM DEVLET-İ:RŪM-I DEVLET-RŪSŪM SE

İbrîz-i hâlişü'l-'ayâr-ı vücûdî hâk-i Amâsiyya'dan bedîdâr ve sikke-i erbâb-ı isti'dâd ile qarîn-i i'tibâr olup Anaṭolî şadâretinden müteḳâ'id Ḥubbî Mollâsı'ndan mülâzım ve ṭarîḳ-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Ol eşnâda vezîr-i cihân-güşâ İbrâhîm Paşa ḥîdmetlerine mu'allim ve Zâl-i zer gibi ol 'Anḳâ-yı Ḳâf-ı iḳtidâra muşâḥib ü münâdim olup "Şarı Ḥ'âce" dimekle 'unvân-ı iştiḥâr ve zerrîn-i şükûfezâr-ı 'âtıfetleri olup şeb-güşâ-yı Şüreyyâ gibi ḳadr ü i'tibâr bulmuş idi. Aḥz-ı medâris ve 'aḳd-ı mecâlis iderek kırık aḳçe medreseden ma'zûl iken toḳuz yüz toḳsan beş Rebî'u'l-evvel'inde Kethudâ Muştafâ Efendi birâderi Aḥmed Efendi yerine Eski İbrâhîm Paşa Medresesi i'tâ olındı. Biñ iki Şevvâl'inde Nişâncı-zâde yerine Siyâvuş Paşa sulṭânî pâyesine terfî' ḳılındı. Biñ dört Şa'bân'ında Muẓaffer Efendi 'aḳabince Şaḥn'a geldi. Biñ yedi Receb'inde Ḳara Çelebi-zâde Efendi'den sonra Şeh-zâde Medresesi'ne ferş-i seccâde-i ifâde eyledi. Biñ sekiz Receb'inde Viḥviḥek Efendi¹ yerine Süleymâniyye'lerden birine vâşıl, on bir Ramazân'ında Kâtib-zâde'ye bedel dârü'l-ḥadîse nâ'il olup sene-i mezbûre Zî'l-ḳa'de'sinde Nefes-zâde maḥlûlinden Ḥâḳâniyye-i Vefâ'da câ-nişîn-i efâzıl olmuş idi. On iki² Cemâdiye'l-âḥire'sinde Viḥviḥek yerine Vâlide-i Meḥemmed Ḥân Medresesi ile ḳadr ü şân bulmuş idi. On üç Cemâdiye'l-ülâ'sında Yavuz Efendi yerine medîne-i Ebî Eyyûb ḳazâsına manşûb oldu. On dört Zî'l-ḥicce'sinde 'azl olunup Ṭursun-zâde 'Abdu'llâh Efendi mesned-nişîn-i ḥükûmet oldu. On yedi Ramazân'ında ḥalefi yerine i'âde olındı. On sekiz Şevvâl'inde munfaşıl ve Ḥusrev-zâde Efendi vâşıl oldu. Yigirmi Şa'bân'ında 'Alî Çelebi-zâde Efendi³ yerine maḥrûse-i Burûsa ḳazâsı⁴ ile bekâm, yigirmi bir Şa'bân'ında ref' olunup Ḥasan Efendi ḳâ'im-maḳâm olmuş idi. Yigirmi üç Şevvâl'inde⁵ Çeşmî Efendi maḳâmına⁶ Edrine ḳazâsı ile maḳzi'l-merâm olup yigirmi dört Rebî'u'l-âḥir'inde müddet-i naşbı âḥir ve mesned-i ḥükûmetle Şerîf Efendi müşerref ü mütefâḥir oldu. Biñ yigirmi altı Zî'l-ḥicce'sinde ravza-i âmâli şarşar-ı fenâ ile ber-bâd-dâde ve mişâl-i berg-i ḥazân-dîde rû-yı zerdi hâk-i siyâha nihâde oldu⁷.

Mevlânâ-yı mezbûr 'iffet ü şalâḥ ile meşḥûr, edâ-yı nevâfil-i şavm ü şalâta ḳâ'im ve evḳât-ı ḥamsede cemâ'ate müdâvim, ḥ'âce-i kâr-ḥâne-i vera'-ı bârid, pîr-i şâliḥ ü 'âbid idi. Dânişmendliği ḥâlinde küşte-i şemşîr-i şerî'at olan Şeyḥ Ḥamza'nuñ

¹ - SE

² 376b R1

³ - SE

⁴ ḥükûmeti SE

⁵ Şa'bân'ında SE

⁶ Yirine SE

⁷ 369a E

sebeb-i katline şehâdet eyleyüp bâ'is-i şöreti olmuş idi. Kazâsı hâlinde halkı nevâfile iğrâ ve re'sü'l-mâl-i ribâyı irbâ eyleyüp bu bâbda ğarîb tazyîkleri ve zurefâ-yı naqş-endâzuñ rengîn taḥkîkleri vardur.

el-Mevlâ Meḥemmed¹ (Nihâlî Efendi) {Nihâlî}

Rûmili kuzâtından iken kazâ-yı naḥb eyleyen Vekîl Sinân Efendi'nüñ tenvîr-i müdde'â-yı i'tibârına bürhân ve silkü'l-le'âl-i 'ırq-ı 'arîkına gevher-i girân-ḳadr-i raḥşân olan maḥdûm-ı 'âlî-şânıdur. Nihâl-i istihâli âbyârî-i feyz-i Hudâ-dâd ile vâlâ ve şukḳa-i râyât-ı himmeti naḥl-i ümmîd-i devletmendân ve ḳâmet-i câme-zîb-i bâlâ-bülendân gibi a'lâdan a'lâ olduḳda nesîm-i tevfiḳ-ı Rabbânî² ile hareket ve cevher-i zâtın 'arz-ı ḥ'âceġân-ı küçe-i 'ilm ü fazîlet kılup Luṭfî Beg-zâde Muştafâ³ Efendi ḥidmetlerine vâsıl ve şehâdet-i miḥekk-i imtiḥânla ser-ḥalḳa-i emâsîl olmuş idi. Mollâ-yı merḳûm seksan bir târîḥinde Mekke-i Müşerreffe ḳâzîsi olup mülâzım-ı maḥfil-i 'izzet-iḥtivâları olduḳda te'ḥîr-i teşrîf-i mülâzemetden dil-gîr ve ba'z-ı evzâ'dan münḥarifü'z-zamîr olmaġın Medîne-i Münevvere kazâsından müteḳâ'id olup aḳṫâr-ı fâ'izü'l-envâr-ı Hicâziyye'de sâkin olan Ḳâzî Hüseyñ ḥidmetlerine intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb itmiş idi. El-hâletü hâzihi câme-hâne-i devlet ü iḳbâl ve ḥizâne-i bî-kerâne-i ümmîd ü âmâlden soñra vâsıl-ı menâşıb-ı münâsib ve nâ'il-i revâtib-i merâtib olup kırḳ aḳçe ile Edrine'de Beglerbegi Medresesi'nden ma'zûl iken biñ bir Cemâdiye'l-âḥire'sinde şadreyn-i fâzılîn olan Bostân-zâde Efendi ve Şun'u'llâh Efendi ḥuzûr-ı şerîflerinde ḥârice ṫâliblerüñ ġâliblerinden Yavuz Efendi ve Şânî Efendi ile *Hidâye*'nüñ *Kitâb-ı Cihâd*'ından imtiḥân olup zurefâ bu beyti dimişler idi:

Bil Nihâlî Yavuz⁴ a'lâ oḳudu

Lîkin ammâ ḳatı alçaḳ Şânî

Ol eṣnâda 'Alî Paşa-yı Cedîd'e terfî' olınan Hüseyñ Efendi'nüñ medresesi 'Osmân Paşa, rehîne-i sebâḳ-ı imtiḥân olmaġla bunlara iḥsân olınup Yavuz Çelebi'ye Ḳâsım⁵ Paşa, Şânî Efendi'ye Tûṫî Laṫîf Medresesi virilmiş idi. Biñ üç Muḥarrem'inde

¹ Nihâlî SE

² İlahî SE

³ - R1, E

⁴ ḳatı SE

⁵ 377a R1

şadr-ı ‘ālī-ḳadr-ı Rūm Şun‘u’llāh Efendi merḥūm¹ meclisinde mütehevvirāne kelām itmekle ‘azl ü nefy ile ta‘zīr ve medresesinde Çil Ḥaydar cāy-gīr kılındı. Biñ dört Cemādiye’l-ülā’sında Ayāşī Aḥmed Efendi yirine Ḳalender-ḥāne pāyesine terfī’ olındı. Biñ altı Şa‘bān’ında Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye ḳudūm idüp biñ sekiz Zī’l-ḥicce’sinde ‘Azmī-zāde Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm olındı. Biñ on Muḥarrem’inde ḳabūl itmeyen Ḳara ‘Abdu’r-raḥman Efendi yirine Diyārbekr ḳazāsı tevciḥ olunup ḳabūl itmedükde ‘azl iḥtiyār itmiş idi. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine² Süleymāniyye’ye tevciḥi ile cebr-i kesr olunmuş idi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında İstanbul Ḳāzīsī Muşṭafā Efendi³ meclisinde Şeyḥü’l-İslām Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi ḥaḳḳında nā-sezā kelām itdüğü gūş-zed-i şudūr-ı kirām olduḳda ‘azl olunup medresesi Muşlī Efendi’ye in‘ām olındı. On üç Muḥarrem’inde ‘Azmī-zāde Efendi yirine ḳazā-yı Dımişḳu’ş-Şām⁴ tevciḥi⁵ ile ikrām olındı⁶. On dört Zī’l-ḥicce’sinde ḳazā-yı vaṭar idüp manşib-ı mezbūr ‘Alī Beg-zāde İbrāhīm Efendi’ye müyesser oldı. On sekiz Muḥarrem’inde Fenārī-zāde Ma‘tūh Çelebi mutaşarrıf olduḳı Ruscuḳ ḳazāsı arpalık ta‘yīn olındı. Yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde ol diyār ḥalkı şikāyet itmekle bunlardan alınup Dāmād Efendi’ye virildi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Muşlī Efendi yirine maṭlabı olan Edrine ḳazāsı iḥsān olındı. Yigirmi iki Receb’inde ref’ olunup Baḥşī Efendi terfī’ olındı. Yigirmi altı Şafer’inde Muşlī Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-salṭana ve dil-ḥāhı üzere pūr-ṭumṭurāk u ṭaṭana olmuş idi. Yigirmi yedi Muḥarrem’inüñ beşinci günü nihāl-i vücūdı ḥazān-ı fenā ile bī-berg ü ber ve şarşar-ı kūh-endāz-ı mergle ḥāke ber-ā-ber oldı. Edrineḳapusu ḥāricinde defn olunup manşib-ı maḥlūl⁷ Baḥşī Efendi’nüñ ‘ıḳd-ı gerden-i iḳbālī kılındı.

Mevlānā-yı merḳūm naḥl-bend-i elvān-ı ‘ulūm, nihāl-i nev-ber-i ḥaḳā’ıḳ-ı āşār, “Nihālī” maḥlaşı ile tırāzende-i⁸ eş‘ār, ḡavvāş-ı baḥr-ı leṭā’if ü zārā’if, ḥakkāk-i cevāhir-i nevādir-i ma‘ārif, sehlü’l-iḥsān, ḥadīdü’l-lisān, şerīfü’n-nefs-i ‘ālī-himmet, şedīdü’l-baḥş-i ḳavī-‘azīmet, esbāb-ı iḥtişāma mā’il, vecāhet ü vaḳārına şifte-dil, ṭāvus-i

¹ - SE

² 369b E

³ Muşṭafā Efendi:- E

⁴ 219a SE

⁵ Teşrīfi SE

⁶ İkrām olındı: bekām oldı SE

⁷ Mezbūr SE

⁸ tırāz-ı SE

cevelāngeh-i ḥadīka-i i'zāz, nev-'arūs-i mināşsa-i ni'met ü nāz, 'aşrında mu'azzez ü mükerrem, vādīsinde bir ādem idi.

Şudūr-ı 'ulemā ile ḥuşūnet üzere mu'āmele itmegin iki üç def'a ma'zūl ü¹ maṭrūd olmuş iken tekerrür-i nefyle işbāt-ı vüçüd itmiş idi. Heft-ḥ'ān-ı Rüstem'den nişān virür ma'rekeleri elsine-i nāsda mezkūr ve tīg-ı ğamġameden dem urur āteş-pāre kıt'aları cönglerde meşūrdur. Mekke-i Mükerrreme'de iken Hind Pādişāhı Celāle'd-dīn Ekber Ḥaremeyn-i Şerīfeyn fuḫarāsına "Celālī" nām filoriler irsāl eyledükde bu ḫaşīdeyi diyüp göndermişler idi:

حريفان نظر بر جلالی تو دارند
مراد جمال ترا کشته منظر

چه حرم جمالیست ما احسن الله
چه معظم جلالیست الله اکبر²

Bu eş'ār daḫı nümüne-i güftāridur:

Ḳatı nāz³ eylesün ḫaḫbe zen-i dehr-i denī
Biz anuñ şūret-i zībāsına 'āşık⁴ degülüz

[Ve lehu]

Merḫabā eyleyelüm ṭolı içüñ dir sākī
Ḥüb söyler ḫatı v'allāh ḫaḫ ağzın öpecek

[Ve lehu]

Devlet-i deh rūze-i dehre çok iḫbāl eylemem
Çünki yanınca muḫarrerdür anuñ bir nekbeti

¹ ma'zūl u:- E

² "Görüş ehli olanlar senin büyüklüğünün yanında dururlar. Senin yüzünü görmek isteğiyle görüneceğin yerde dolaşmaktalar. Ne güzel yüzdür o ki Allah'ın (yarattığının) en güzelidir. En büyük olan Allah'ım! O ne büyük görkemdir/ Celālī'dir."

³ 377b R1

⁴ Mā'il SE

el-Mevlā Muştafā (Muşlī Efendi¹)

Şerh-i Miftāh'a hāşiyesi olan Eyyüb Kāzisi Bālī Efendi merhūmuñ² maḥdūm-ı fezā'il-mevsūmidur³. Toḳuz yüz elli beş tārīhinde encūmen-efrūz-ı vücūd ve şem'-i nūr-efşān-ı meclis-i şühūd olup "Ḥayrū'l-ensāb" (955) tārīh-i vilādetidür. Sinn-i temyīze vāşıl⁴ ve ḥalka-i erbāb-ı isti'dāda dāḥil olup ser-bülend-i emāşil olduḳda ḥ'āce-i Sulṭān Selīm-i ḥalīm 'Atā'u'llāh Efendi'nüñ şeref-i mülāzemetlerine nā'il olmuş idi⁵. Ba'zı medāris-i 'ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı 'aliyye iderek kırḳ aḳçe ile Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi'nden ma'zül iken toḳuz yüz toḳsan yedi Cemādiye'l-āḫire'sinde İmām Dāmādı Şeyḫī Efendi yirine Ḥaydar Paşa Medresesi tevcīh olındı. Biñ iki Ramazān'ında İskender-zāde yirine Maḥmūd Paşa'ya taḫrīk olındı. Biñ üç Cemādiye'l-āḫire'sinde 'Abdu'l-cebbār-zāde yirine Zāl Paşa Sulṭānī pāyesine pīrāye şaldı. Biñ altı Şa'bān'ında 'Azīz Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye ile i'zāz ḳılındı. Biñ sekiz Zi'l-ḳa'de'sinde Bostān-zāde Yaḫyā Efendi yirine Üskūdār'da Vālide Sulṭān Medresesi iḫsān olındı. Biñ toḳuz Zi'l-ḳa'de'sinde⁶ 'Abdu'l-'azīz Efendi'den soñra dārū'l-ḥadīs rütbesi ḥaṭṭ olunup ḥāmis-i Süleymāniyye olmaḳ üzere bunlara tevcīh olındı. Biñ on Şafer'inde Ḳavalalı-zāde yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı virilmiş idi. Gitmeyüp 'azl ihtiyār eylediler. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Nihālī Efendi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine nā'il olup on bir Ramazān'ında Bostān-zāde Yaḫyā Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā ḳazāsı ile maḳzi'l-merām oldılar. On üç Şafer'inde ref' olunup Şerīf Efendi terfī' olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Ğanī-zāde Efendi yirine Mışr-ı Ḳāhire ḥükümeti ile rāyet-i iḳbālī zāhire oldı. On dört Zi'l-ḫicce'sinde 'azl olunup Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi naşb olındı. Biñ yigirmi Şa'bān'ında 'Azmi-zāde Efendi yirine dārū'n-naşr-ı Edrine ḥükümeti tefvīz olındı. Yigirmi bir Şevvāl'inde munfaşıl ve yirlerine Nihālī Efendi vāşıl oldı. Yigirmi dört Rebī'u'l-evvel'inde Ḥüseyn Efendi ḫazretlerinüñ def'a-i şālisesi⁷ yirine dārū's-salṭana ḳazāsı müyesser olmuş idi. Yigirmi altı Şafer'inde ma'zül ve yirine Nihālī Efendi ḫākim-i şehr-i İstanbul oldı⁸. Yigirmi

¹ Muşlī Efendi:Bālī-zāde Muştafā Çelebi SE

² Efendi merhūmuñ:Efendi'nüñ SE

³ Rūsūmidur SE

⁴ SE'de "dāḥil" ve "vāşıl" kelimeleri birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

⁵ 370a E

⁶ Zi'l-ḳa'de'sinde:Receb'inde SE

⁷ şāniyesi E

⁸ ḫākim//oldı:mevşül olmuş idi SE

yedi Muḥarrem'inüñ on altıncı günü hummā-yı muḥriḳadan ŧem'-i ḫayātı temām ve riŧte-i 'ömr-i dırāzı ḳarīn-i ḫitām olup pervāne-i rūh-ı revānı per-zenān-ı evc-i dārü's-selām oldı. Ḳaşaba-i Ebī Eyyüb'de vāḳı' Defterdār Cāmi'i ḫareminde medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm gevher-i silkü'l-le'āl-i 'ulemā-yı Rūm, edīb ü vaḳūr, ehl-i ḫazm ü ğayūr, keŧirü's-ŧadāḳat, 'azīzü'l-müberrāt, cānibdār-ı nefŧü'l-emr ü ḳavvālün bi'l-ḫaḳḳ, selef-i ŧāliḫine mülḫaḳ, fuḫül-i 'ulemādan idi. Muḫāla'a-i kütüb-i tefsīr ü ḫadīse müŧağil, *Mesnevī-i ŧerīf-i Mollā Celāl* müzākeresine¹ mā'il olup ḳırā'at-ı seb'-i *Ḳur'ān-ı 'Azīm* için eyyām-ı üsbü'ı taḳsīm mu'tād-ı kerīmi idi.

el-Mevlā Ḥasan (Ḥasan Efendi)

Taḫŧīl-i kemāle müdāvīm ve ba'z-ı 'ulemādan mülāzım olup ḫarīḳ-ı pür-tevfīḳda ḳaḫ'-ı ŧı'āb ü süḫül iderek ḳırḳ aḳḳe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi iki Rebī'u'l-āḫir'inde Bāḳī-zāde 'Abdu'r-raḫman Ḳelebi yirine Fethiyye'de Sinān Paŧa ḫāricine 'āric olmuŧ idi. Yigirmi beŧ Cemādiye'l-āḫire'sinde Ḳabaḳulaḳ-zāde yirine Dāvud Paŧa Medresesi'ne taḫrīk olındı. Yigirmi altı Rebī'u'l-āḫir'inde Muḫyi'd-dīn Efendi yirine Yaylaḳıyye-i İznīḳ pāyesinde tebdīl-i hevā-yı ders ü taḫḳīḳ² eylemiŧ idi. Yigirmi yedi ŧafer'inde cānib-i āḫirete sefer ḳılıp medrese-i mezbūreye Ḳaḫīfeci-zāde güzer eyledi³.

Mevlānā-yı mezbūr ŧalāḫ-ı ḫāl ile meŧḫūr, riyāzet-i nefŧ ü mücāhede ile iksīri-i cevher-i ḫulḳ-ı ḫasen ve kār-ḫāne-i sa'y ü ḫalebde riŧte-i āmāli tābende-resen olup bu beyt-i bī-miŧāli dībāce-ḫırāz-ı mecmū'a-i ḫāli ḳılımuŧ idi:

li-Cāmi'i'l-merḫūm⁴

Bulmaduḳ ḫiḳ ucını ortasını 'ālemde

Gerḳi ḫıtduḳ emelüñ tār-ı firāvānı ucın

el-Mevlā Sinān (Sinān Efendi)⁵

¹ 378a R1

² 219b SE

³ 370b E

⁴ li-Cāmi'i'l-merḫūm:li-Muḫarririhi E; Beyt SE

⁵ SE'de nisbe bulunmamaktadır.

Sinān-ı zebānı cevāhir-i ħurūfa çesbān ve mā'u'l-ĥayāt-ı 'ilm ü 'irfānla raṭbu'l-lisān olup ba'z-ı 'ulemānun istinād-ı āstānesi ile ser-efrāz ve şeref-i mülāzemeti ile mazḥar-ı i'zāz olduğdan soñra kaṭ'-ı rāh-ı dūr u dırāz iderek kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ yigirmi üç Zi'l-ka'de'sinde Dersi'am Meĥammed Efendi yirine Ĥacī Ĥasan-zāde Medresesi'n iħrāz itmiş idi. Yigirmi yedi Şafer'inüñ evāĥirinde irtihāl idüp medresesi Mektübci Derviş Efendi'ye intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm ṭālib-i iktisāb-ı 'ulūm, merāsım-i ṭarīķ-ı 'ilme şedūdü'l-i'tinā ve taĥammül-i 'anāda ĥadīdü'l-binā olup kıṭ'a-i meşhūre şıfat-ı kāşife-i aĥvāli idi¹:

Κıṭ'a²

Ṭarīķ-ı 'ilme ķadem başdı bir nice rācil
İrişdi pāyeye her birisi ayaklandı

Şaçak ümīdi ile ben mülāzemet iderek
Piyāde vara gele dāmenüm saçaklandı

Şımfu'l-meşā'ih Ellezīne İnteķalü ilā Raĥmeti'llāhi Te'ālā fi Eyyāmi Ĥāzihi'd-devleti'l-
'aliyye

eş-Şeyḫ Seyfu'llāh (Ağrustı³ Seyfu'llāh Efendi)

Vilāyet-i Ĥamīd dāĥilinde ķaşaba-i Ağrus'da sāĥil-i vücūda dest-res bulmuş idi. Taĥşil-i 'ilm ü kemāl ve tekmil-i meleke-i isti'dād ü istihāl idüp ṭarīķ-ı 'ilme zāhib olmuş iken nīme-i rāhdan rāci' ü ā'ib olup ba'z-ı meşā'ih-ı kirām ĥidmetinde ıslāĥ-ı nefis-i redī'e ve iħrāz-ı sa'ādet-i sermediyye ķılmış idi. Devlet-i Aĥmed Ĥānī'de dārü'l-mülk-i İstanbul'a gelüp kürsī-nişin-i va'z ü tezkir ve güher-nişār-ı ĥaķā'ik-ı ĥadīs ü tefsir olmuş idi. Bedr-i kāmil gibi devr-i menāzil-i maĥāfil iderek Cāmi'-i Ebü'l-feth'de vā'iz ü nāşih oldu. Nice zemān ol maķām-ı şerīfde ser-ĥalka-i cem'ıyyet olup biñ yigirmi altı Zi'l-ĥicce'sinde 'ālem-i āĥirete riĥlet eyledi.

¹ Olmuş idi SE

² li-Muĥarririhi E

³ - R1, E

‘Azīz merķūm ğavvāş-ı biḫār-ı¹ ‘ulūm, pūr-şevķ u ehl-i ḫāl, pīr-i mübārek-fāl idi.

eş-Şeyḫ Budak (Cān-ı ‘Ālem²)

“Cān-ı ‘Ālem” dimekle meşhūr idi. Ba‘zı e‘izze-i kirām nazārına mazḫar olup şāḫ-ı ümīdi müşmir-i murād ve şükūfe-i dil-i ḫazīni nefes-i pīr ile ğüşād ve bār-ı ta‘alluķdan āzād³ olmuş idi. Cāmi‘-i Sulţān Meḫemmedī’de naķl-i *Meşnevī* ve ders-i ma‘nevī münāsebeti ile ‘aķd-ı ḫalka-i cem‘iyyet itmek mu‘tādları idi. Biñ yigirmi altı senesi evāḫirinde intikāl eyledi.

‘Azīz-i merķūm tārik-i nüķūş u rūsūm, dervīş-nihād, pāk-i‘tikād idi. Fenn-i iksīre⁴ ṭālīb olup “Ġarazum kesb-i ma‘rifetdür.” diyü i‘tizār iderdi⁵.

eş-Şeyḫ Emru’llāḫ Çelebi (Emru’llāḫ Çelebi)⁶

Ṭarīķdan ferāğat idüp meşā’ih-ı Naķş-bendiyye’ye ḫidmet itmiş idi. Şadr-ı ‘ālī-ķadr Kemāl Efendi ḫazretleri iltifāt idüp ḫücre-i dervīşānesine teşrīf-i erzānī buyururlar idi. Biñ yigirmi altı evāḫirinde riḫlet eyledi. Āzāde-ṭab‘ ü bī-bāk, pīr-i şāliḫ ü mücerred-i pāk idi. Bunlar daḫı fenn-i kāf ile iktisāb-ı kemālden ḫālī degül idi.

Ķoĝacı-zāde⁷ (Ķoĝacı-zāde)

İsmi ḫāṭırda olmamaĝla işāret olunmadı. Meşā’ih-ı Ḥalvetiyye’ye ḫidmet⁸ eyleyüp Ekmel Tekyesi’nde seccāde-nişin-i meşḫat olmuş idi. Bunlar daḫı tāriḫ-i mezbūrda⁹ intikāl itmişdür. Fenn-i müsikīde üstād olup oķunan zıkrlerüñ ekşeri bunlaruñ bestesidür. Ḥaķķā ki nādire-i edvār ve ferīde-i rüzĝār idi. Ol fenn-i celīlde

¹ Baḫr-ı SE

² ‘Ālem Efendi SE

³ Ve//āzād:- R1, E

⁴ 378b R1

⁵ Fenn//iderdi:- E

⁶ SE’de nisbe bulunmamaktadır.

⁷ Ķoĝacı-zāde:Ķoĝacı Dede SE

⁸ Ḥalvetiyye’ye ḫidmet:Ḥalvetiyye’den inābet R1

⁹ 371a E

mu‘arızı olan Zākirī muhalles Ḥaṭīb Efendi dahı bu hilâlde irtiḥâl itmişdür. ¹رحمة الله عليه
Gelibolı’dandur. Biñ otuz senesinde ‘avreti ğadrı ile şehîd olmuşdur. Ḥaṭṭı-ı
neshîde² üstâddur. Pîr-i mu‘ammer iken pençesin kimse burmamışdur³.

Âḫir-i Vefeyât-ı Devlet-i Muştafâviyye ve Zikr-i İntikâl-i Mâh-ı Serî‘u’s-seyr-i Salṭanat-ı ‘Alîyye

Bu şaḫîfe-i ‘ibret-nümâ ve taḫvîm-i cedîd-i nev-rûz-intimâ zâmin olduğı taḫvîl-i
âftâb-ı devlet ü iḳbâl ⁴لا زال مصونا عن النقص و الزوال aḫkâmı oldur ki biñ yigirmi altı Zi’l-
ka‘de’sinüñ yigirmi altıncı günü yevm-i sülâşâda pâdişâh-ı ‘âlî-şân Sulṭân Aḫmed Ḥân
bin Meḫemmed Ḥân ‘âzim-i riyâz-ı cinân ve ḫırâmân-ı ḫıyâbân-ı ‘âlem-i cân olduĝda
şınv-ı ‘azîz-i mükerrem ve birâder-i kihter-i sa‘âdet-tev’emleri, şâḫ-ı nihâl-i baḫt-yârî,
semere-i şecere-i tâcdârî, ḫuṭb-ı dâ’ire-i velâyet, pâdişâh-ı Edhem-zühd ü Dârâ-dirâyet,
püşt-i pâ-zen-i devlet-i nâ-pâydar, kemer-beste-i ḫidmet-i Perverdigâr, pertev-i envâr-ı
Muştafâvî, şu‘le-i şeb-çerâĝ-ı⁵ nebevî;

Cüneyd-i ‘aşr Sulṭân Muştafâ İbni Meḫemmed kim
Odur şâhen-şeh-i şüret odur fermân-dih-i ma‘nâ

taḫt-ı salṭanata cülûs-ı hümâyûn-ı erzânî buyurup;

Ḳaldı Sulṭân Aḫmedüñ yirinde Sulṭân Muştafâ (1026)

târîḫ vâқи‘ olmuş idi. ‘Ulemâ-yı ‘izâma ikrâm ve eşnâf-ı ‘askere ḫânûn üzere baḫşiş ü
teraḫḫîler in‘âm olunup vezîr-i a‘zam, serdâr-ı diyâr-ı ‘Acem Ḥalîl Paşa, Erdebîl
seferinden meştâya ‘avdet üzere olmaĝın baḫşişleri irsâl olındı. Mışr eyâletinden gelüp
vezîr-i râbi‘ olan Hezârgıradlı Meḫemmed Paşa ḫâ’im-maḫâm-ı şadru’l-vüzerâ
bulunmaĝla istiḫâmet üzere ḫidmet ve zabṭ u rabṭ-ı memâlikde bezl-i miknet eyleyüp
meşâliḫ-i enâm, silk-i gevher gibi ḫarîn-i intizâm iken pâdişâh-ı fenâ-meşreb;

¹ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

² nüsaḫda R1

³ Gelibolı’dandur//burmamışdur, der-kenâr R1, SE

⁴ “Eksiklikten ve yok olmaktan korunmuştur.”

⁵ şu‘le-i şeb-çerâĝ-ı:şeb-çerâĝ-ı şu‘le-i SE

Dünyâ evinde olmayıcağ bir huzûr-ı kalb
Fânî cihânı n'eyleyelüm cāvidân tutuñ

maẓmûnı üzere tebettülün ile'llāhı taleb kı lup¹ dağdağ-a-i halkdan bî-zâr ve serv-i âzād gibi dāmen-keş ü restegār olmağla taht u tâcdan ferāğat ve ihtiyār-ı küşe-i² 'uzlet kı lup biñ yigirmi yedi Rebî' u'l-evvel'inüñ ğurresinde birāder-zādeleri olan ekber-i şeh-zādegān Sulṭān 'Osmān Ḥān bin Sulṭān³ Aḥmed Ḥān pādişāh-ı heft-ı klīm ve şeh-r-yār-ı gerdün-kaşım oldu. Zemān-ı salṭanatları⁴ üç ay dört ğün vāki' olmuşdur. Zemān-ı devletlerinde Ḥalīl Paşa şadru'l-vüzerā-yı kirām ve Meḥemmed Paşa kâ'im-maḳām olup Ḥāce-zāde Es'ad Efendi ḥazretleri şeyḥü'l-İslām ve müşkil-ğüşā-yı enām ve 'allāme-i a'zam, üstād-ı melek-nihād-ı mükerrrem Yahyā Efendi ḥazretleri⁵ şadru'l-'ulemā-yı Rūm ve Ḥüseyn Efendi ḥazretleri şadr-ı Anaṭolı-ı zībende-rüsüm bulunmağın āḥir-i devletlerine dek her biri mānend-i faşş-ı niğın cā-nişin-i 'izz ü temkīn olmuş idi. Nihālī Efendi 'aşr-ı Aḥmed Ḥānī'de ḥākim-i dārü's-salṭana olup yigirmi yedi Muḥarrem'inde fevt olmağla Baḥsī Efendi kâzī olmuş idi. Evāḥir-i⁶ devletlerine dek ḥidmet-i şerī'at-ı şerīfeye kıyām gösterdi⁷.

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

**ṬABAQA-İ ŞĀNZDEHÜM EZ-ṬABAQĀT-I 'ALİYYE-İ ĀL-İ 'OŞMĀN ṬABAQA-İ
SULṬĀN 'OŞMĀN ḤĀN⁸**

el-Mevlā Zü'n-nün (Zü'n-nün Efendi)

Rūmili'nde "Badracıq" nām kaşaba dāḥilinde nün-ı vücūdı deryā-yı 'ademden bīrūn ve noḳṭa-i süveydā-yı derūnı fihrist-i mecmū'a-i fūnūn olmuş idi. Ol ihtiyārı teksīr ve icmāli tafşıl ve muḳaddimāt-ı 'ulūmı temhīd ve mertebe-i isti'dādı tekmīl için bezli-i sa'y ü ictihād ve ba'z-ı 'ulemā-yı 'aşruñ südde-i devlet-penāhına istinād eyleyüp bāğçe

¹ 220a SE

² Künc-i SE

³ - SE

⁴ Devletleri SE

⁵ 379a R1

⁶ Āḥir-i SE

⁷ 371b E

⁸ ḤAN İBNİ SULṬĀN AḤMED ḤĀN İBNİ SULṬĀN MEḤEMMED ḤĀN SE; SE'de başlığın sonunda "Allah'ın rahmeti ve bağışlayıcılığı onların üzerine olsun." biçiminde bir dua bulunmaktadır.

h̄āceliğundan mülāzemetle ber-murād olduğdan şoñra menāzil-i tadrīsde kaç‘-ı merāhil iderek kırk akçe ile Nevbet-hāne Maħallesi’nde vāқи‘ Aħmed Paşa müderrisi olmuş iken biñ beş Şafer’inde teraқķī ile iħrāz-ı rütbe-i ħamsīn itmiş idi. Biñ yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Ğalaṭalı Aħmed Çelebi maħlūlinden Çorlı¹ pāyesi iħsān olındı. Biñ toқuz Zī’l-ka‘de’sinde Yumurṭa Vā‘izi yirine Burūsa’da Ĥanceriyye’ye naқl olunmuş idi. Қabūl itmeyüp ‘azl iħtiyār eyledi. Biñ on Rebī‘u’l-āħir’inde Ĥūsām maħlūlinden Edrine’de Cāmi’-i² ‘Atıқ Medresesi in‘ām³ olındı. On bir Zī’l-ka‘de’sinde Yoқyoқ Muşliħi’d-dīn yirine Edrineқapusu pāyesi ‘ināyet olındı. On iki Şa‘bān’ında Baħşī Efendi yirine Dārū’l-ħadīş Medresesi virildi. On dört Zī’l-ħicce’sinde Babaқuşioğlı yirine Bosna қazāsı ile maқżi’l-merām oldı. On altı ħilālinde ‘azl olup mañşib-ı mezbūr Şūfi Meħemmed Efendi’ye virildi. On sekiz Şevvāl’inde Edrine қazāsı Mużaffer Efendi’ye müyesser olduğda Dimetoқа ifrāz olup bunlara virildi. Yigirmi tāriħinde mañşibı Zeyne’l-‘ābidīn Efendi’ye arpalıқ ta’yīn olındı. Ba‘dehu Birgi қazāsı tevcīh olup yigirmi üç Ramazān’ında ‘Ömer Efendi yirine Sire қazāsına naқl olındı. Yigirmi dört Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olup ‘Abdu’r-rezzāқ da’vā-yı istiħķāқ eyledi. Ba‘dehu ħalefi yirine i‘āde olup yigirmi yedi Receb’inde⁴ irtiħāl ve mañşibı Muħarrem Çelebi’ye intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāħ-ı ħāl ile meşhūr, Müslim-i iħlāş-yāver, kebīrū’l-liħye vü ten-āver idi.

el-Mevlā Meħemmed Şādıқ (Meħemmed Şādıқ)

Diyār-ı Naħcivān’dan nümāyān ve eyyām-ı cüvānīde dārū’l-mülk-i İstanbul’a revān olup Ĥāce Sa‘de’d-dīn Efendi āstānesine istinād ve şeref-i mülāzemetleriyle şayd-ı naħcīr-i murād itmiş idi. Ba‘zı medāris-i gerdūn-қıbāb istişħābı ile āftāb-ı iқbālī lāmi‘ u bāriқ ve ziyā-baħş-ı maṭla‘-ı şubħ-ı şādıқ olup kırk akçe medreseden ma’zūl iken biñ beş Zī’l-ħicce’sinde Rāzī Efendi yirine Sinān Paşa’nuñ medrese-i mebniyyesi müyesser oldı. Biñ altı Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl ü iz‘āc ve medrese-i mezbūre Aħī-zāde maħdūmı Yaħyā Çelebi’ye sermāye-i ibtihāc қılındı. Biñ yedi Zī’l-ka‘de’sinde Cerrāħ-zāde⁵ yirine Sinān Paşa Sultānī pāyesine vāşıl, biñ on Şevvāl’inde Ĥūsām

¹ Çorlı’da Aħmed Paşa SE

² Cāmi’-i Şerīf-i SE

³ İħsān SE

⁴ Cemādiye’l-āħire’sinde E

⁵ 379b R1

Efendi yirine Siyāvūş Paşa Sultāniyyesi'ne nā'il oldı. On bir Şafer'inde Ferhād Paşa ħācesı Koca Kerīm Efendi yirine Şahn'a gelüp sene-i mezbūre Ramazān'ında Gence kazāsı ile maqzi'l-merām olmış idi. On iki tārīhinde ol etrāfa Kızılbaş müstevlī olup¹ āstāneye geldi. On beş Receb'inde qabūl itmeyen Şemse'd-dīn Çelebi yirine fetvāsı ile Lefkoşa kazāsı virildi. Bu daĥı gitmeyüp mäh-ı Ramazān'da Çelebi Efendi yirine Filibe'ye naql olındı. Bir aydan şoñra selefine muqarrer kılinup āstāneye geldi. On altı Rebī'u'l-evvel'inde qabūl itmeyen Aĥmed Efendi yirine Anqara kazāsı tevcīh olındı. On sekiz Muĥarrem'inde 'azl olunup Nehcī Efendi cā-nişīn oldı. Sene-i mezbūre Receb'inde La'lī Çelebi yirine Saqız kazāsı tefvīz olındı. On toquz Muĥarrem'inde 'azl olunup Nūrī Efendi tenvīr-i müdde'āyı naşb olındı. Yigirmi Şafer'inde Vildān-zāde Efendi² yirine Şofya kazāsı maĥall-i ĥükm ü imzāsı kılındı. Yigirmi üç Şa'bān'ında 'azl olunup selefī i'āde olındı. Yigirmi dōrt Muĥarrem'inde Tālib Sinānı yirine mesned-i ĥükümet-i İzmīr'de cāy-gīr oldı. Şehr-i Şa'bān'da Kāra Süleymān maĥlūlinden Trablus-ı Şām'a naql olınmış idi. Qabūl itmeyüp 'azl ihtiyār eyledi. Yigirmi beş Şa'bān'ında Toquz-zāde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi yirine tekrār Şofya kazāsı iĥsān olınmış idi. Yigirmi yedi Receb'inde qāzī iken³ şu'un-ı ĥālī münĥaşır-ı māzī olup manşib-ı maĥlūl Edhem-zāde'ye tekliif⁴, ba'dehu⁵ Nevālī-zāde taĥliif olındı.

Mevlānā-yı mezbūr evzā'-ı ġarībe ile meşhūr, denā'et şānı olmaġla zemān-ı tadrīsi erzel-i ĥidemāt-ı kużāt olan ayak ni'ābeti ile gūzār idüp terāzū-yı ihtisāb ile *Hidāye* cūz'dānı bir baġalda ve Şahn dānişmendi ile muĥtesib oġlanı bir maĥalde görölmek şīrīn-kārī-i rūzgārdan idi. Niyābet ü kazāsında şiddet ü ĥiddetī kār ve tenfīz-i zīnhār⁶ için hengāme-i ġirūdārı ihtiyār itmiş idi.

el-Mevlā 'Abdu'r-raĥman ('Abdu'r-raĥman Efendi⁷)

Resm-i erbāb-ı isti'dād üzere i'dād-ı levāzım-ı tarīqā müdāvīm ve Bitlice 'Alī Çelebi ĥidmetlerinden mülāzım olup aĥz-ı medāris ve ri'āyet-i merāsīm iderek kırk aqçe medreseden ma'zūl iken biñ on toquz Receb'inde Berber-zāde maĥlūlinden Emre Ĥāce Medresesi virilmiş idi. Yigirmi dōrt Ramazān'ında Edībī Çelebi yirine Siyāvūş

¹ 372a E

² - R1, E

³ - SE

⁴ Tekliif olunup qabūl itmemekle SE; 220b SE

⁵ - SE

⁶ Zīnhār-ı es'ār R1, SE

⁷ - E

Paşa¹ ma'dümesine nakl olındı. Yigirmi beş Ramazân'ında Muḥarrem Beg-zāde yirine Ḥanceriyye pāyesine terfî' olındı. Yigirmi altı Şevvāl'inde 'Abdu'llāh Efendi yirine Ankara każāsıyla maḳzî'l-merām² oldı. Yigirmi yedi Receb'inde icābet-i da'vet-i dergāh-ı Mucîb eyleyüp 'ıḳdu'l-le'āl-i manşib-ı maḥlûl Kara Ḥabîb'e naşîb ve māye-i zîb oldı.

Mevlānā-yı merḳûm daḥîl-i erbāb-ı 'ulûm, merd-i şālih, sa'âdetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Burhān (Burhān Efendi³)

Terkîb-i muḳaddimāt-ı vücûdı Anaṭolı diyārında naḳş-ı şaḥîfe-i şühûd olup Şeyḫü'l-İslām Çivi-zāde Efendi ḥidmetlerine ittishāl ve ṭabaḳāt-ı süllem-i cāh ü celāllerine rûy-māl itmekle bürhān-ı süllemî gibi müselleme-i emsāl ve şeref-i mülâzemetleri ile nā'il-i âmāl olmuş idi. 'Alā ḥasbi'l-'āde devr-i bıḳā'-ı ifāde iderek kırk akçe medreseden ma'zûl iken biñ yedi Cemādiye'l-āḥire'sinde 'Ömer Sükûti yirine⁴ Merdümiyye müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Rebî'u'l-evvel'inde Muḥarrem Efendi yirine Murād Paşa Medresesi'ne nakl olındı.⁵ On beş Rebî'u'l-evvel'inde Ğalaṭalı Ḥüsām yirine Şāh-ı Ḥübān pāyesi in'ām olunmuş idi. On altı Zî'l-ḳa'de'sinde Uzun Zekeriyyā maḥlûlinden Ḳonya fetvāsı virilüp ḳabûl itmemele 'azl ihtiyār eyledi. Biñ on sekiz Muḥarrem'inde Mehter-zāde yirine Üsküdar'da Meḥammed Paşa pāyesi şadaḳa olındı. Biñ yigirmi Receb'inde 'Abdu'l-ḳādir yirine Ğazanfer Ağa pāyesine terfî' olındı. Yigirmi iki Ramazân'ında 'Alî Mağribî taḥillesinden soñra Şāḥn'a gelüp ba'de eyyām Ṭālib Sinānı yirine Mağnisa'da vāḳi' Sultān Murād Medresesi ināyet olındı. Yigirmi altı Muḥarrem'inde Bekir Efendi yirine Mağnisa każāsı muntehā-yı seyr-i menāzil-peymāsı olmuş idi. Yigirmi yedi Receb'inde ḳāzî iken dā'in-i ecel müteḳāzî olup każāya rāzî ve yirine Mü'ezzîn-zāde Efendi ḳāzî oldı.

Mevlānā-yı mezbûr ma'ḳûl muşāḥabetinde re'îs-i cumhûr, اكثر اهل الجنة البله⁶ va'd-ı kerîminden ḥişsesi keşîr, kendü ḥālinde bir faḳîr idi.

¹ - R1

² Âmāl SE

³ Burhān Efendi:el-Mevlā Burhān SE

⁴ 380a R1

⁵ 372b E

⁶ Hadîs-i Şerîf "Cennetliklerin çoğu saf, temiz, kendi ḥālinde kişilerdir." Abdülkâhir el-Cürċânî, *Kitābü Delâilî'l-i'câz*, Mektebetü'l-hâncî, Kahire 1989, s. 338-339.

el-Mevlā Aḥmed (Yaluñ-zāde)

“Yaluñ-zāde” demekle şöhret-şi‘ār ve şu‘le-i isti‘dādı hürşid-i iştihār¹ olup Bostān-zāde Meḥemmed Efendi’den mülāzemetle bekām ve ʔarīḫ-ı tadrīsde kām-şümār-ı ‘izz ü² ihtişām olmağla kırk aḫçe medreseden munfaşıl³ iken biñ bir tārīḫinde vāḫi‘ mevlid-i Nebī عليه السلام⁴ cem‘iyyetine da‘vet olunduğda bilā-reviyyet ḥāşā⁵-şümme-ḥāşā şān-ı celīl-i nebevīye izdirāyı ṯhām ider⁶ kelām şādır olmağın ḥārice ṯalīblerden Baḫşī Efendi ve Vaḫyī-zāde da‘vā itmekle ihtifā idüp ḥükmi icrā olunmak ḥavfindan diyār-ı Fāris’e firār ve nice zemān ol ser-zemīnde ʔarār ihtiyār itmiş idi. Şürefā-yı Fāris şeref-i ‘ilmine i‘tinā ve⁷ tevcīh-i manşib-ı fetvā eyleyüp muḫalled-i cumhūr ve mu‘avvelün ‘aleyh-i umūr iken ārzū-yı vaṯan ‘inān-ı ‘azīmetin tevcīh-i cānib-i ʔarārgāḫ ü ‘aṯan ʔılmağla biñ on ṯoḫuz Şa‘bān’ında ʔazā-yı Bağdād pāyesi ile vazīfe-i teḫā‘üd ile ber-murād olmuş idi. Yigirmi bir Şevvāl’inde vezīr-i cihān-baḫşā Naşūḫ Paşa himmeti ile Şaḫn-ı Semāniye’ye terfī‘ olındı. Yigirmi iki Rebī‘u’l-evvel’inde Şadre’d-dīn-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi ‘ināyet olındı. Yigirmi üç Zi’l-ḫicce’sinde ‘azl olunup medresesi ʔara Mu‘īd’e virildi. Bir miḫdār vazīfe-i teḫā‘üd ‘ināyet olunup tūşe-i ʔanā‘at ile kūşe-nişīn-i selāmet iken biñ yigirmi yedi Receb’inde cānib-i āḫirete riḫlet itmiş idi⁸.

Mevlānā-yı merḫūm mū-şikāf-ı daḫā’iḫ-ı ‘ulūm, bī-naḫīr-i dānişmend, daḫīḫa-şinās-ı müşkil-pesend, kāşifü’s-sırr-ı şevānī-i ma‘ānī, perde-rübā-yı serā’ir-i meşānī, vādī-i mübāḫşede sālīk-i aḫvem-i menāhic, ḫalbe-i muḫāverede yaluñ ʔılıç idi. Ol üstād-ı ʔabīḫ, pā-yı iḫbālīni cerīḫ idüp kimseler dest-gīr olmağa mecāl bulmamış idi. Nā-kām ü nā-ümmīd ‘azm-i ʔarārgāḫ-ı cāvīd eyledi. Ümmīddür ki rüz-ı maḫşerde rü-sefīd ve mazḫar-ı elṯāf-ı Rabb-ı mecīd olup īmān-ı kāmīl, bā’iḫ-i kerem-i şāmīl ola.

el-Mevlā Hidāyetu’llāḫ (Hidāyet Çelebi⁹)

¹ şu‘le//iştihār:şu‘le-i iştihārī ke’ş-şems fi vasaṯi’n-nehār SE

² ‘izz ü:- SE

³ ma‘zūl SE

⁴ “Selām onun üzerine olsun.”

⁵ - R1, E

⁶ İzdirāyı//ider:nā-şāyeste SE

⁷ i‘tinā ve:i‘tibār idüp SE

⁸ Riḫlet//idi:sefer eyledi SE

⁹ Hidāyet Çelebi:Hidāyetu’llāḫ el-Tennūrī SE

Sevād-ı Kayseriyye'ye nūr-bağış-ı 'izz ü şeref olan İbrāhīm Tennūrī düdmānında tennüre-püş-ı vücūd ve şem'-i nūr-pāş-ı meclis-i şühūd olmuş idi. Naḥl-i ser-sebz-i zāt-ı 'arīḳı ābyārī-i feyz-i Hudā-dād-ı eserinden berg ü şāḥ-ı ma'ārifle müzeyyen ve nev-bāve-i 'ulūmla zīnet-efzā-yı çemen-i şuffe-i iḳbāl olması mu'ayyen olduğda 'alā ḥasbi'l-'āde hareket ve Ḥaydar Efendi'nün ḥidmet-i i'ādesinden¹ kesb-i şeref-i mülāzemet² eyleyüp kaṭ'-ı nişṭb ü firāz-ı ṭarīḳ ve istiḥkāk-ı rütbe-i ḥamsīni taḥḳīḳ eylemiş idi. Biñ on toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında Ḳāf-zāde Çelebi yirine Etmekci-zāde ḥāricine 'āric oldu. Yigirmi iki Muḥarrem'inde Manav Ḥalīl yirine Sinān Paşa Sulṭānī pāyesiyle tebcīl olındı. Yigirmi üç³ Rebī'u'l-āḥir'inde Receb-zāde yirine Ḥānḳāḥ pāyesini tekyegāḥ eyledi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Ḥalīl Efendi maḥlūlinden Burūsa'da Ḳapluca Medresesi'ne naḳl olınup ḳabūl itmemekle 'azl ihtiyār eyledi. Yigirmi dōrt Zī'l-ḳa'de'sinde 'Abdu'l-bāḳī Efendi yirine Sinān Paşa Dārū'l-ḥadīsi müyesser oldu. Yigirmi altı Muḥarrem'inde Nā'ib Meḥammed Efendi yirine Şaḥn'a geldi. Yigirmi yedi Receb'inde füc'eten intīḳāl ve ziyāfet-ḥāne-i ḳudse isti'cāl eyleyüp medrese-i maḥlūle Ebū Sa'īd Efendi ḥazretlerine intisāb ve iktisāb-ı şeref-i bī-ḥisāb eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm gül-deste-bend-i ma'ārif ü 'ulūm, mu'āmele-i nāsda daḳṭīḳa-şinās-ı merātib ve ehl-i ḥibre-i maḳādīr ü menāşib, her meclisün fekihesi, her defterün fezlekesi idi. Evā'il-i ḥālinde ḥüsn-i kitābeti ve sür'ati olmaḡla şadru'l-ifāde⁴, üstādum Aḥī-zāde Efendi ḥazretlerinin kātib-i mekātībi ve muḥarrir-i ḥücec-i bedī'ü'l⁵-esālībi olup semt-i imlāda ḳalem gibi 'alem ve üslūb-ı ḥücec ü mürāselātda müselleme-i 'ālem olmuş idi. Ba'dehu Ğanī-zāde Efendi'nün ḳazāsı ḥālinde nā'ibi ve şadāreti eyyāmında⁶ tezkirecisi olup ḥaylī ta'ayyün bulmuş idi.

el-Mevlā Meḥammed (Ümmī⁷ Sinān-zāde)

Kütāhiyye'de ḳāzī iken şemşīr-i ḳazāya gerden-nihāde-i rızā olan Ümmī Sinān Efendi'nün maḥdūm-ı dil-pesendi Sinān-zāde Efendi'dür. Ümmehāt-ı mesā'il-i fūnūni pederinden taḥşīl ve levāzım-ı ṭarīḳ-ı 'ilmi tekmīl idüp Şeyḫü'l-İslām Zekeriyā Efendi

¹ 373a E

² 380b R1

³ 221a SE

⁴ şadru'l-ifāde:- SE

⁵ bedī'atü'l E

⁶ ḥālinde SE

⁷ - R1, E

hidmetlerinden¹ mülâzım ve beyâbân-ı talebden hıyâbân-ı ifâdeye ‘âzım olduĢda semt-i tadrîse imâle-i licâm-ı ‘azîmet ve ba‘z-ı medârisde edâ-yı ĢaĢk-ı dirâset eyleyüp kırk aĢçe medreseden ma‘zûl iken bin sekiz Cemâdiye’l-âĢire’sinde MuşliĢi’ d-dîn Efendi yirine TopĢapusı’nda AĢmed Paşa Medresesi virildi. Biñ tokuz Cemâdiye’l-ülâ’sında Nesîmî-zâde yirine Eski ‘Alî Paşa’ya taĢrîk olındı. On iki Cemâdiye’l-ülâ’sında selefi yirine CerrâĢ Paşa² Sulţânî pâyesine terfî’ olındı. On beş Şa‘bân’ında Hışım Yahyâ Efendi yirine ŞaĢn’a geldi. On altı Şafer’inde Şânî yirine Diyârbekr Ģazâsı tevcîh olunup Ģabûl itmemele ‘azl ihtiyâr eyledi. On yedi Şafer’inde Çivi-zâde Efendi yirine tekrâr Semâniye’ye³ geldi. Sene-i mezbûre Zî’l-Ģa‘de’sinde Ģaraca AĢmed yirine Eyyûb müderrisi oldu. On tokuz Cemâdiye’l-ülâ’sında Nevâlî-zâde Sa‘dî Çelebi yirine HâĢâniyye-i Vefâ’ya terfî’ ve şadr-ı sa‘âdeti tevsî’ olındı. Yigirmi bir Cemâdiye’l-âĢire’sinde İsmâ‘îl Efendi yirine Medîne-i Münevvere دامت بالانوار مسوره⁴ Ģazâsı ‘inâyet⁵ olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde sefere iĢtidârı olmamaĢla ferâĢ idüp Beytû’l-maĢdis Ģâzîsi İstanbulî ‘Alî Efendi naĢl olındı. Yigirmi yedi Cemâdiye’l-âĢire’sinde⁶ Ģasan Efendi yirine⁷ ĢalaĢa Ģazâsı tevcîh olındı. Sene-i mezbûre Ramazân’ında civâr-ı rahmete intikâl eyleyüp manşib-ı maĢlûl⁸ ile MuĢteşem Rıdvan Efendi tekmîl-i esbâb-ı ihtişâm eyledi.

Mevlânâ-yı merĢûm dâĢil-i ‘idâd-ı erbâb-ı ‘ulûm, Ģasenü’l-aĢlâĢ⁹, tayyibü’l-a‘râĢ, Ģayr-Ģ‘âh-ı heme-‘âlem, melek-nihâd ü pâk-i‘tikâd âdem idi.

el-Mevlâ AĢmed (Papas AĢmed Efendi¹⁰)

Burûsavîdür. Keşafet-i liĢâsı ĢabâĢat-efzâ-yı muĢayyâsı olmaĢın “Papas AĢmed” demekle şöhret-şî‘âr ve sâ’irlere Ģuliyîy-bend-i cemâl olan esbâb-ı vecâhet ol derdmende nisbet şî‘âr-ı ‘âr¹¹ olmuş idi. Ba‘zı ‘ulemâdan iĢrâz-ı şeref-i mülâzemet ve pâye-i erba‘îne dek himmet idüp kırk aĢçe medreseden ma‘zûl iken biñ üç Zî’l-Ģicce’sinde BaĢĢâl-zâde yirine Mollâ Yegân müderrisi oldu. Ba‘dehu ‘azl olunup on üç

¹ Ģâzretlerinden SE

² - E, SE

³ ŞaĢn’a SE

⁴ “Nurlarla çevrenmesi dâim olsun.”

⁵ Tercîh SE

⁶ Ülâsında SE

⁷ 373b E

⁸ Mezbûr SE

⁹ 381a R1

¹⁰ - SE

¹¹ Nisbet//‘âr:libâs-ı ‘âriyet SE

Şafer’inde ‘Abdu’llāh-ı Belhī yirine pāye i’tibārı ile medrese-i mezbūreye i’āde olındı. On yedi Şa’bān’ında Seyyidī ‘Alī-zāde yirine Çendik Medresesi’ne naql olındı. Ba’dehu halefi Hārbende yirine sālīşen Mollā Yegān Medresesi tevcih olındı. Yigirmi yedi Ramazān’ında fevt olup medresesi Meħemmed-i Şirvānī’ye erzānī görüldi.

Mevlānā-yı merķūm dahīl-i dā’ire-i ‘ulemā-yı Rūm, ebleh-i şāfi-ṭaviyyet, harīf-i sikke-şūret idi.

el-Mevlā Yūsuf (Rāzī Efendi) {Rāzī}

Gülşen-i rāz-ı ‘ulūm u ma’ārif ve rāziyāne-hīz-i leṭā’if ü zārā’if olan Yeñice-i Vardar’dan bedīdār olmuştur. Kesb-i ‘ulūm u kemāle ihtimām ve muhtaşarātı mufaşşal ü meşrūh temām itdükden sonra Çivi-zāde Efendi’den mülāzım ve ṭarīķ-ı tedrīse ‘āzim olmuş idi. Kaṭ’-ı şı’āb ü sühūl iderek kırık aķçe medreseden ma’zūl iken biñ beş Şafer’inde Muşlī Çelebi yirine Sinān Paşa Medresesi virildi. Sene-i mezbūre Zi’l-ħicce’sinde Muħarrem Efendi yirine Kapluca pāyesine naql olındı. Kābūl itmemele ‘azl ihtiyār idüp biñ altı Rebī’u’l-āħir’inde Seyyidī-zāde yirine Üçşerefeli Medresesi müyesser oldı. On bir Şa’bān’ında Nesīmī-zāde yirine Cerrāh Paşa Sulṭānī pāyesine¹ tebdīl ve selefi Üçşerefeli’ye naql ü taħvīl olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ‘Alī Beg-zāde İbrāhīm Efendi yirine Şaħn’a geldi. On iki Cemādiye’l-ülā’sında Celeb Meħemmed Efendi yirine Kütāhiyye kazāsı virilüp kābūl itmemele ‘azl ihtiyār itmiş idi. On üç Rebī’u’l-evvel’inde tekrār Şaħn Medresesi virildi. On dört Rebī’u’l-evvel’inde Koca Kerīm Efendi yirine Ayaşofıyya Medresesi’ne terfī’, on beş Şa’bān’ında Aħī-zāde Yaħyā Çelebi yirine Süleymāniyye dārü’l-ifādesi ile mesned-i cāhi tevsī’ olındı. On yedi Receb’inde Sa’dī-zāde yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile müşerref olmuş idi. On ṭoķuz Cemādiye’l-ülā’sında ma’zūl ve Şeyhī Efendi hākim-i harem-i² Resūl oldı. Yigirmi iki Receb’inde Hāsan Efendi yirine maħrūse-i Burūsa hūķūmeti tefvīz olındı. Yigirmi üç Şafer’inde ‘azl olınup İsmā’īl Efendi ta’ķīb eyledi. Yigirmi dört Zi’l-ħicce’sinde Mollā ‘Alī³ yirine mükerreren Burūsa kazāsı virilmiş idi. Yigirmi yedi Rebī’u’l-āħir’inde munfaşıl ve yirine Şeyh-zāde Efendi vāşıl oldı. Sene-i

¹ Paşa/pāyesine:Sulṭānī’ye SE

² şer’-i SE

³ 221b SE

mezbûre Şevvâl'inüñ on beşinci günü rāz-ı mermûz ve sırr-ı süveydā-yı¹ merkûz gibi zîr-i hâkde meknûz oldu. Keskin Dede 'ulemâsındandır.

Mevlânā-yı mezbûr "Rāzî" maḥlaşı ile meşhûr, sedîdü'l-fi'âl, şedîdü'l-iştigâl, nîk-ḥaşlet, şâfi-ṭaviyyet idi. İntizām-ı kitâbeti olmağın kütüb-i nefîse yazup taḥşîye ve cevâhir-i² efkârı ile taḥliye itmiş idi. شكر الله سعيه الموفور³

Bu eş'âr netîce-i ṭab'-ı sühân-güzâridur:

Ġarîk-ı baḥr-ı celâl itme dil sefînesini
Be Rûmili güzeli yelkenüñ biraz indir

Ve lehu⁴

Ebrûsı gamı âfetin aldı dil ü cânüñ
Artık çekemem yâyını ol kaşî kemânüñ

[Ve lehu]

Bindür ayağa yürisün iy sâkî mey-i âl
Biz de görelüm nice olur şu'le-i cevval

el-Mevlâ 'Ömer ('Ömer Sükütü⁵)

Baba Naḳḳâş evlādından olup meşrûtası olan ḳarye-i ma'rûfede naḳş-ı şaḥîfe-i şühûd ve netîce-i muḳaddime-i⁶ târ u pûd-ı⁷ vücûd⁸ olmuş idi. Taḥşîl-i 'ilm ü kemâl ve Pîrî Efendi muşâhereti ile iktisâb-ı mâye-i devlet ü iḳbâl idüp Şeyḥü'l-İslâm Şeyḥî Efendi ḥidmetlerinden mülâzım ve ṭarîk-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Aḥz-ı medâris ve 'aḳd-ı mecâlis iderek kırk aḳçe ile Sittî Ḥâtûn Medresesi'nden munfaşıl iken biñ iki Zi'l-ḥicce'sinde Emru'llâh Efendi yirine Merdümüyye müderrisi olmuş idi. Biñ yedi

¹ 374a E

² 381b R1

³ "Allah onun bütün çabalarının karşılığını versin."

⁴ Ve lehu:- E, SE; Bu beyit E ve SE'de sonuncu sırada yer almaktadır.

⁵ 'Ömer Sükütü: 'Ömer Efendi R1, E

⁶ Muḳaddimât-ı SE

⁷ Târ u pûd-ı:- SE

⁸ Pûd-ı vücûd:pûd E

Cemādiye'l-āhire'sinde¹ 'azl olunup manşıbı Burhān Efendi'ye ihsān olındı. Biñ on Şa'bān'ında kabūl itmeyen Dāvud-zāde yirine Burūsa'da Yıldırım Hān² pāyesine terfī' olındı. Biñ on Zi'l-ħicce'sinde taħille tarīķı ile medresesi Kürd Hāsan'a virilüp yine ibķā olındı. Biñ on bir Şafer'inde Yumurta Vā'izi yirine Trablus-ı Şām kazāsıyla bekām oldı. On iki Rebī'u'l-āħir'inde 'azl olunup manşıbı Hevāncı 'Alī'ye virildi. On beş Muħarrem'inde Rodoscuķ kazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. On altı Şafer'inde 'azl olunup Fenārī-zāde'ye virildi. On yedi Zi'l-ķa'de'sinde Nişāncı hışmı Şāh Çelebi yirine Şire kazāsı tevcīh olındı. On sekiz Cemādiye'l-āhire'sinde 'Osmān Efendi yirine Konya kazāsına naql olındı. On toķuz Ramazān'ında 'azl olunup manşıbı Köse Sinān'a i'tā olınmış iken kabūl itmemekle ibķā olınmış idi. Yigirmi Şafer'inde 'Abdu'llāh Efendi'ye tevcīh olındı³. Yigirmi beş Zi'l-ħicce'sinde Nevālī-zāde Ziyā Efendi yirine Kütāhiyye kazāsı 'ināyet olındı. Yigirmi yedi Receb'inde 'azl olunup Kāraķız-zāde cā-nişin oldı. Sene-i mezbūre Zi'l-ķa'de'sinde dest-i kuvā-yı nefsāniyyesi taşarruf-ı hıttā-i bedenden kütāh ve menzil-i hāmūşāna rū-be-rāh oldı.

Mevlānā-yı mezbūr sūkūn u şalāh ile meşhūr, ekşer-i evķātı sūkūt üzere⁴ güzār idüp mede'l-'ömr mīm-i 'Ömer gibi beste-dem olmağın sūkūtü 'alem ve şamt-ı dā'imī hem-pāye-i mūsikī vü nağam olup;

'Ayn-şıfat dīde-güşā mīm gibi beste-dem

idi.

el-Mevlā'u'l-fāzıl 'Abdu'l-'azīz (Hı'āce-zāde 'Abdu'l-'azīz Efendi)

Mu'allim-i maķām-ı Murād Hānī Sa'de'd-dīn-i şānī ħidmetlerinüñ maħdūm-ı rābi'idür. Toķuz yüz seksan üç Rebī'u'l-āħir'inüñ on yedinci güninden⁵ müsfir, leyle-i işneynde 'ālem-i vücūda müsāfir olmışlar idi. Sübħa-senc-i 'ömr-i 'azīzleri gevher-i manzūm-ı şühūr ü a'vāmdan 'aķd-ı şānīyi itmām itmedin cevher-i tab'-ı ilhām-pezirleri⁶ kabūl-i şuver-i ma'ānīde cām-ı gītī-nümā ve faşş-ı hātem gibi benām olup

¹ Ülāsında SE

² - SE

³ Yigirmi//olındı:- E

⁴ İle SE

⁵ Güni R1

⁶ 374b E

hem-rāhī-i tevfiķ ile ‘āzim-i tarīķ-ı sa‘ādet-refīķ olduklarında vālid-i ‘ālī-şānlarından iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ile vāşıl-ı evvelīn-i menzil-i ‘izz ü rif‘at olmuşlar idi. Biñ üç Zī’l-ħicce’sinde ‘İbād-zāde yirine Ğazanfer Aĝa Medresesi’ne sāye-i iclāl şalup ħ‘āce-zādeler k̄anūnı üzere bunlar dāħil rütbesi ile bülend-iştihār ve ol medrese te’sīr-i sa‘ādet-i¹ kudūmları ile ibtidā’en pāye-i Şah̄n olmaķ üzere mazhar-ı i’tibār oldu. Bin dört Cemādiye’l-āħire’sinde Fehmī Efendi yirine Şah̄n-ı Semāniye’ye ħıram idüp biñ altı Şa‘bān’ında Bostān-zāde Meħemmed Efendi yirine Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi’yle tekrīm olup biñ yedi Cemādiye’l-ülā’sında Muzaffer Efendi yirine çār-bāliş-nişīn-i mesned-i Süleymāniyye olup biñ sekiz Zī’l-ķa‘de’sinde Qara ‘Abdu’r-raħman Efendi yirine Dārü’l-ħadīş-i Süleymāniyye’de tekye-zen-i miħrāb-ı ders ü taħķīķ olup biñ tokuz Zī’l-ķa‘de’sinde Ĥākāniyye-i Vefā’da ferş-i seccāde-i ifāde itmīşler idi. Biñ on Şa‘bān’ında Bostān-zāde Meħemmed Efendi yirine maħrūse-i Burūsa’ya ħākim ve revnaķ-efrūz-ı maħāfil ü maħākim oldılar. On bir Cemādiye’l-āħire’sinde ħūsn-i rızāları ile ‘azle rāzī ve yirlerine Ĥaydar Efendi k̄āzī oldu. On iki Cemādiye’l-ülā’sında Qāf-zāde Efendi yirine Ğalaṭa k̄azāsı tevcīħ olunmuş idi. On üç Rebī‘u’l-āħir’inde veliyyü’n-ni‘am-ı eyyām², şeyħü’l-İslām ibni şeyħü’l-İslām Yaħyā Efendi ħāzretlerinden soñra³ İstanbul k̄azāsına naķl olındılar. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ‘azl ü inzivā ihtiyār eyleyüp Bostān-zāde Meħemmed Efendi mesned-nişīn-i ħūkm ü imzā oldu. On beş Şafer’inde Kemāl Efendi’nün def‘a-i şāniyesi yirine Anaṭolı şadrına zīver olmuşlar idi. On yedi Şafer’inde ref‘ olup Ketħudā Muştafā Efendi terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Dāmād Efendi yirine şadr-ı⁴ Rūm ile nā’il-i murād oldılar. On sekiz Şevvāl’inde müteķā’id olup maķarr-ı refī‘-i şadāret Şeyħü’l-İslām Yaħyā Efendi ħāzretlerinden raĝbetle şāniyen ‘izzet buldı. Yigirmi bir Şa‘bān’ınıñ selħinde⁵ Kemāl Efendi⁶ yirine mükerreren şadr-ı ‘ālī-ķadr-ı Rūm ve k̄āfile-sālār-ı erbāb-ı ‘ulūm olmuşlar idi. Yigirmi üç Ramazān’ında vazīfe-i emsāl ile müteķā’id ve maķām-ı şadārete Bostān-zāde Meħemmed Efendi müteşā’id oldu. Yigirmi dört Ramazān’ında Kemāl Efendi mutaşarrıf oldukları Gelibolı arpalığı bunlarıñ nevvāb-ı k̄ām-yāblarına ta’yīn olındı. Yigirmi altı dāħilinde taraf-ı Şām’dan ‘azm-i Beytü’l-ħarām idüp edā-yı ħacc ü ziyāret itmāmından soñra şehir-i İstanbul’a

¹ 382a R1

² Enām SE

³ ħāzretlerinden soñra:ħāzretleri yirine SE

⁴ şadāret-i SE

⁵ Şa‘bān’ınıñ selħinde:Şa‘bān’ında SE

⁶ 222a SE

kuful itmişler idi. Yigirmi yedi Zi'l-ħicce'sinde 'araz-ı marazdan za'f-ı 'azım müşahede olunmağın vazife ve arpalıktan isti'faları 'arz olunduğda Gelibolu 'Abdu'r-rezzak'a, vazifeleri erbab-ı istihkağa tevcih olındı. Şehr-i mezburuñ on yedinci günü maraz-ı müzmin-i istikādan zemān-ı 'ömr-i 'azizleri temām ve sinn-i şerifleri kırk beş seneyi itmām itmedin enfās-ı ma'düdeleri karın-i hitām olmuş idi. Kaşaba-i Ebī Eyyüb'de vālid-i mācidleri cenbinde medfündür.

Mollā-yı müşārün-ileyh¹ نثرت انوار المغفرة عليه² vecih ü edīb, nebīh ü mehīb, ehl-i ħazm ü şabūr, 'azizü'n-nefs ü vaqūr, miqdām ü şāhib-i 'azimet, şadr-ı vālā-ğadr-i 'ālī-himmet, mekārim-i ahlākda yegāne, mecmū'-ı fezā'ilde müfred-i zemāne, baħr bin ħızzam, muħiṭ bin 'aylem, levh-i cebīni maṭraħ-ı şuā'-ı³ sa'ādet, ṭab'-ı şafā-āyīni maṭla'-ı envār-ı faẓilet, 'aziz-i Mısr-ı 'irfān, maħdüm-ı 'ālī-şān idi.

Āşār-ı celīlelerindendir ki Rūmili⁴ ve Anaṭolu berbegileri kuẓāt-ı 'asākire tağaddüm iderler iken bunlaruñ şadāreti ħālinde esāfilden Maryol Ĥüseyn Paşa Rūmili beglerbegisi bulunup Dīvān-ı Hümāyūn-ı⁵ pādişāhīde te'eħḥürden istinkāf idüp ħuzūr-ı pādişāhīye 'arz eyledükde tağaddüm⁶ fermān olunmuş idi. İlä yevminā şudūr-ı 'ulemā vüzerādan ġayra tağaddüm itmek bunlaruñ eşeridür. Elsine-i şelāşede şirleri vardur. Bu beyt zāde-i ṭab'-ı nağğādıdır⁷:

Zeyl-i luṭfin dest-i mücrimden çeker şanmañ anı

Belki anlar ħidmet-içün oldı dāmen-der-miyān

el-Mevlā 'Alī (Edībī Çelebi) {Edībī}

Maħrüse-i Burūsa'dan bedīdār ve "Bağğāl-zāde" dimekle şöhret-şi'ār olup ṭarīğ-ı 'ilme sevğ-ı rāhile-i 'azimet ve Ĥāce Sa'de'd-dīn Efendi ħidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Kaṭ'-ı merāhil ve seyr-i menāzil iderek kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ yigirmi Receb'inde Ĥüsāmī-i Şer'ıyyātī⁸ yirine Siyāvüş Paşa ħāricine 'āric olmuş idi. Yigirmi dört Ramazān'ında 'Allāme Şeyḥī Efendi yirine

¹ 375a E

² "Mağfired nurları üzerine bol bol saçılısın."

³ - SE

⁴ Rūm SE

⁵ 382b R1

⁶ Tağdīm E

⁷ Anlaruñdur R1, E

⁸ Ĥüsāmī-i Şer'ıyyātī:Ĥüsāmī SE

Zāl Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Yigirmi beş Zī'l-ḥicce'sinde Etmekci-zāde Aḥmed Paşa Medresesi Kāsım-zāde'den sonra pāye-i Şaḥn i'tibār olup bunların 'ıkd-ı gerden-i iştihārları kılındı. Yigirmi yedi Zī'l-ḥicce'sinüñ evāḥirinde ehāl-i mülk-i Rüm'a 'araz-ı 'āmm maḳāmında olan maraz-ı ṭā'ündan telḥ-kām-ı cām-ı ḥimām ve ḥamāme-i rūḥı evc-gīr-i dārü's-selām oldı. Medrese-i maḥlūle¹ 'Abdu'llāh Efendi'nüñ 'ıkd-ı gerden-i iḥtişāmı kılındı. Kāf-zāde Fā'izī Çelebi tārīḥ-i intiḳālın bu güne edā itmiş idi:

Edībünüñ maḳāmın cennet-i 'adn eyleye Allāh (1027)

Mevlānā-yı mezbūr "Edībī" maḥlaşı ile meşhūr, şā'ir-i edīb, ḥoş-şoḥbet ü lebīb, maḥbūbu'l-kulüb ü pesendide-fi'āl, merdüm-i melek-ḥişāl idi. Bu eş'ār nümüne-i güftār-ı ābdārıdur:

Çoyup şalāḥı gönül oldı 'āşık-ı rüsvā
Hevāya munḳalib oldı bu deñlü zühd ü riyā

Tazmīn²

Açup gögsini baña öpmege ol sīm-ber virmez
Açılmaz dīde-i baḥtum murādum naḥli ber virmez

[Ve lehu]

Hīçe şatılur vaşlum umanlar dimiş ol yār
İy 'āşık-ı dīdār seyirci zarar itmez

[Ve lehu]

Raḥm ider düşmen baña itmez o şūḥ-ı seng-dīl
Kā'il oldı müdde'ī şāhid velī kâ'il degül

¹ Medrese-i maḥlūle:Maḥlül medrese SE

² - E, SE

[Ve lehu]

Bir sözüñle şavduñ ağıyārı bu gün iy gonce fem
Cām-ı la‘lūñ eyledi erbāb-ı dilden def‘-i ğam

[Ve lehu]

İtsem ‘aceb mi dehr-i cefā-pīşeden fiğān
Cevr-ile öldürür beni virmez emān zemān

[Ve lehu]

Seyl-āb-ı sirişküm n’ola ğarķ itse cihānı
Taşdı yüregüm yād idüp ol serv-i revānı

[Ve lehu]

Edībī çün murādum üzre dönmez āsiyāb-ı çarķ
Yıķup seyl-i sirişküm qalmasun taş üstine taş

el-Mevlā Kemāl (Aķķaftān¹)

Kaşamonı eţrāfından bedīdār ve “Aķķaftān” laķabı ile şöhret-şi‘ār olmuş idi². Evā’il-i ħālinde rā‘ī vü baķķār ve ħāriş ü ekkār olup āĥir-i kār ţarīķ-ı ‘ilme sālİK ve sūĥte melik mertebesinde iken meleke-i isti‘dāda mālİK olduķda ‘Abdu’l-ġanī Efendi ĥİdmetlerinden mülāzım ve ‘azm-i ţarīķ-ı mevleviyyete cāzım olup devr-i medāris-i ‘ilmiyye ve her birinde tekmīl-i müddet-i ‘örfiyye iderek³;

سفید شد چو نهال شکوفه دار سرم
درین میانه مکر میوه امید برم⁴

¹ Kaşamonılı Kemāl Efendi el-Müştehir bi-Aķķaftān SE

² 375b E

³ Medāris-i//iderek:medāris iderek SE

⁴ “Başım çiçeklenmiş ağaç gibi beyazladı. Bu arada, ümit meyvesi de yanımda...”

maẓmūn-ı bī-miṣāli beyāz-ı müsevvedāt-ı aḥvāli olduğdan ṣoñra kırk akçe medreseden ma'zül iken ṭoḡuz yüz ṭoḡsan yedi Ṣafer'inde Mesīḥ Paṣa nāmına ma'rūf olan Ya'kūb Kethudā Medresesi ibtidā bunlara i'tā olındı. Biñ bir ḥilālinde 'azl olınup Ḳaraçı Sa'dī-zāde cā-niṣīn ü ḡarār-dāde ḡılınmış idi. Biñ altı Muḡarrem'inde ḡalefi yirine i'āde olındı. Biñ on Cemādiye'l-āḡhire'sinde Nāmī Çelebi yirine Unḡapanı pāyesine terfī' olındı. On¹ sekiz Ṣafer'inde Ṭālib Sinānı yirine Ṣaḡn'a gelüp bir aydan ṣoñra Bağdād pāyesiyle vazīfe-i teḡā'üd iḡsān olındı. Vazā'if-i 'ibādāta iṣṡigāl üzere iken biñ yigirmi sekiz Rebī'u'l-evvel'inde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merḡūm 'avze-i muḡadderāt-ı 'ulūm, evḡāt-ı ḡamsede cemā'ate müdāvim, ḡidmet-i müdāreseye ḡā'im idi. Evā'il-i ḡālinde eslāf-ı 'ulemāya nisbet vādī-i cehl ü nā-dānīde 'alem iken 'ulemā-yı 'aṣra göre Ḥācī Baba ve Dinḡoz gibi merd-i müsellemler olmuş idi.

Kāfiye'ye Türkī i'rābı ve terceme-i muḡaddimāta müte'alliḡ bir iki kitābı vardır. Oḡuz erlerinden ḡaylī yād-dāṣtı olup ḡulel-i cibālde ḡayabaşılar yakduḡını añduḡca ṣimdi² anlara ṣapan ḡayası irmez, diyü te'essüf iderdi. Kimerde kemerbaşı olduğ demleri yād idüp gözleri ṭāṣ-ı pür-ḡūna dönerdi.

Mervīdür ki Sulṡān Aḡmed Ḥān cāmi'-i cedīd-i felek-ḡıbābı itmām eyledükde binā emīni yapduḡı ḡaṣr-ı 'ālīde ḡarār ve ṣalā-yı izzn-i 'ām ile taṡyīb-i ḡulüb-i ṣıḡār ü kibār idüp;

Zerrelerdür pençe-i ḡürṣīde ḡarṣu ḡūyiyā

Dest-būsuñ-ḡün dizilse nerd-bān üzre enām

maẓmūnı āṣikār olduğda Aḡḡaftān el öperken pādiṣāha du'ā ve tehniyet-i binā eyleyüp bi'l-müşāfehe 'arz-ı ḡāle bu ḡüne ictirā ider ki "Sa'ādetlü³ pādiṣāhum, bu deñlü zemāndur selāṡin-i⁴ 'ālī-maḡām ḡuzūrlarına el öpmek nāmı ile dāḡil olurın. Ṭāli'uma hep dāmen ü āstīn rāst gelür. Ṭoḡsan yaşında bir pīr-i faḡīr-i⁵ du'ā-gūyum. Āḡir-i 'ömrümdür. Beni bu def'a daḡı maḡrūm ḡönderme." didükde⁶ pādiṣāh-ı kerīm⁷ Oḡuz atalardan ḡalmış babayāne kelimātından ḡazṣ idüp tebessüm iderek ḡilāf-ı ḡānūn-ı

¹ 383a R1

² 222b SE

³ - SE

⁴ Pādiṣāh-ı SE

⁵ SE'de "pīr" ve "faḡīr" kelimeleri birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

⁶ Āḡir-i//didükde:- SE

⁷ 'ālem-penāḡ ḡazretleri SE

‘Osmānī murādına müsā‘ade bābında tekerrüm buyururlar. Fi’l-ḥaḳīka merḥabā-yı pençe-i ḥürşīd gibi ihtimāl ba‘īd iken mübārek ellerin virüp öpdürürler ve tavşīye-i du‘ā idüp bi’l-müşāfehe tekellüm ve bir ḳabza zer-i kāmīl iḥsānı ile zerre-nevāzlık idüp¹ teraḥḥum buyururlar.

el-Mevlā Muḥarrem (Muḥarrem Çelebi²)

“Bezzāzistān Ketḥudāsıođlı” demekle meşḥūr ve İstanbul zurefāsı meyānında ‘ayyāşlık ile zebān-zed-i cumhūr idi. Taḥşīl-i sermāye-i isti‘dād ve cins-i fāḥir-i ‘ilm ü ‘irfānı i‘dād³ idüp şadr-ı ‘ālī-ḳadr ‘Abdu’l-ġanī Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle bermurād olduğda devr-i kūçe-i medāris ve ta‘mīr-i bünyān-ı dāris ḳılıp kırk aḳçe ile Şeyḥu’l-ḥarem Medresesi’nden munfaşıl iken biñ beş Şevvāl’inde Şemse’d-dīn Efendi yirine İbrāḥīm Ketḥudā Medresesi’nde miḥrāb-nişīn olmuş idi. Biñ yedi Rebī‘u’l-āḥir’inde ‘azl olunup medresesi “Şarı ‘Abdu’r-raḥman Efendi⁴” didükleri küşte-i şemşīr-i şerī‘ate virilmiş idi. Biñ ṭoḳuz Şafer’inde Aḥī-zāde Maḥmūd Çelebi⁵ yirine Pervīz Efendi Medresesi tevcīh olındı. On üç Ramazān’ında Ṭālib Sinānı yirine Yeñi İbrāḥīm Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. On beş Şa‘bān’ında Nevālī-zāde ‘Aṭāyī Çelebi yirine Ḥadım Ḥasan Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. On altı Zi’l-ḥicce’sinde ḳabūl itmeyen ‘Arab Ḥāce yirine Şāḥ-ı Ḥübān pāyesine sāye şaldı. On ṭoḳuz Muḥarrem’inde Ḥakīmī yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı in‘ām olındı. Yigirmi ḥilālinde ‘azl olunup Büyük Menteş-zāde ḳarār-dāde oldu. Yigirmi üç Zi’l-ḳa‘de’sinde Nehcī Efendi yirine Ḳonya ḳazāsına vāşıl oldu. Yigirmi beş Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olunup Dīndīñ⁶ Ramazān şevḳ-ı manşīb ile mesrūr-i⁷ cihān oldu. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Ḥabīb-i Siyāḥ yirine Şire ḳazāsın cāygāḥ eyledi. Yigirmi sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde ḥaber-i intīḳālī vāşıl olup manşīb-i maḥlūle Ḳırbac ‘Osmān Efendi nā’il oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥulḳ ile meşḥūr, ḥoş-ṭab‘ u ḥoş-şoḥbet, merdüm-i şāfi-ṭaviyyet idi.

el-Mevlā Şücā‘ (Kırlı Şücā‘)

¹ zerre//idüp:- SE

² Muḥarrem Çelebi:Ketḥudā-zāde Muḥarrem Efendi SE

³ 376a E

⁴ - R1, E

⁵ Efendi SE

⁶ 383b R1

⁷ - E

Ādāb-ı iştigālî mürā'î ve talebe-i 'ilmüñ şücā'ı olup Bitlice 'Alî Efendi'den mülâzım ve 'azm-i tarîk-ı tadrîse cāzım olup kevāhil-i istihālî cevāhir-i âmāl ile hālî ve ceyb-i recāsı nüķūd-ı murād ile māl-ā-māl ü mālî olduğdan sonra kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ on toköz Ramazān'ında Receb Efendi yerine Sittî Kadın¹ hāricine vāşıl² olmuş idi. Yigirmi beş Cemādiye'l-āhire'sinde Sinān Paşa ma'dūmesine hareket eyledi. Yigirmi sekiz Şa'bān'ında irtihāl eyleyüp medresesi İshāk Efendi'ye intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāh-ı hāl ile meşhūr, sūhtelikdan hişşedār, fakīr-i şābir-i perhîz-kār idi. 'Aşrında olan leṭā'ifüñ Cüci'si ve yazılan maḳālelerüñ Ebū Zeyd-i Serüci'si idi.

el-Mevlā İbrāhīm ('Alî Beg-zāde İbrāhīm Efendi'³)

İznîkî 'Alî Beg Efendi'nüñ ferzend-i mihteri İbrāhīm Efendi hizmetleridir. Hacr-i 'iffet ü şalāhda perveriş ve gevher-i isti'dādî terbiyet-i üstād ile hūsn-i nevāziş bulup Hāce Sa'de'd-dīn Efendi hazretlerinden mülâzım ve tarîk-ı sa'ādet-refīka 'āzım olup bir iki pāye ile ber-murād ve ifāde-i erbāb-ı isti'dād ile mu'tād olduğdan sonra kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ dört Muḫarrem'inde Tāce'd-dīn Efendi yerine Bergos Medresesi'ne⁴ vāşıl, sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde Şeyḫ-zāde yerine meşrūtası olan⁵ Fethiyye-i Meḫemmed Paşa'ya nā'il olup biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Aḫī-zāde Hüseyn Efendi yerine İsmihān Sulṭān pāyesinde ser-ḫalka-i ḳavābil olmuş idi. Biñ on Muḫarrem'inde Nefes-zāde Efendi yerine Şaḫn'a gelüp⁶ on bir Ramazān'ında Müte'accim yerine Ayaşofıyya altmışına varup on iki Şa'bān'ında Yavuz Efendi yerine Süleymāniyye medārisinden birine terfî olunup on dört Cemādiye'l-āhire'sinde 'Alî Çelebi-zāde yerine;

7 ابعء سلیمی مطلب و مرام

¹ Hātūn SE

² 'āric SE

³ - SE

⁴ Bergos Medresesi'ne: Bergos'da Meḫemmed Paşa Medresesi'ne SE

⁵ Meşrūtası olan:- SE

⁶ 376b E

⁷ "Güvenin ve liyâkatin zirvesinde olan makbuldur ve arzulanır."

mazmūn-ı belāgat-ittişāfı kitābe-i bāb-ı evşāfı olan Dārü'l-ḥadīs-i Süleymān Ḥān ile vāşıl-ı ser-menzil-i 'izz ü şān olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Zı'l-ḥicce'sinde Nihālī Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ¹ادامت عطرة ماشم شام kazāsı in'ām olındı. On yedi Receb'inde 'azl olunup manşıb-ı mezbūr ile Şerīf Efendi ikrām olındı. Ba'dehu dağdağa-i manşıb u cāhı ḥātırdan dūr ve kūşe-i 'āfiyetde tūşe-i ḳanā'atle ḥuzūr idüp İznīk'de ecdādı evḳāfinuñ zevā'idi ile ihtiyār-ı ḳanā'at ve īsār-ı künc-i ḥumül ü 'uzlet idüp evāḥir-i ḥālinde İstanbul'a ḳudūm ve ḳaşd-ı ziyāret-i 'ulemā-yı zībende-rūsūm itmiş idi². Ol ḥilālde mizācına ihtilāl ve ḥarf-ı vüçūdına i'tilāl gelüp biñ yigirmi sekiz Ramazān'ında marāz-ı istiskā-yı ṭablīden gūş-ı hūşı istimā'-ı kūs-i riḥlet ve nāy-ı gülüşü ḳarār-ı nağamāt-ı enfās-ı 'āfiyet eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm 'iffet ü şalāḥ ile mevsūm, vaḳūr u edīb, şabūr u mehīb, 'āmil-i lisānı tefṭīş-i aḥvāl-i nāsdan ma'zūl, muḥāsebe-i vāridāt-ı nefsine meşgūl, müttakī vü şālīḥ, mütemaḥḥız-ı ehemmi-i meşālīḥ idi. Cehveriyyü's-şavt ü ten-āver olmağın "Derbend³ Davulu" dirler idi.

Ṭabl-ı pūr-āvāze-i bāṭın teḥī

el-Mevlā Şāh Meḥemmed (Nişāncı Hısmı Şāh Efendi)

Ḳara Nişāncı'nuñ eḳāribinden olmağla "Nişāncı Hısmı" dimekle şöhret-şi'ār ve şāh u ferzīn gibi hem-ḥāl ü hem-kīş-i ḥ'īş-i nāmdār idi. Taḥşīl-i sermāye-i 'ilm ü 'irfāna bezl-i⁴ himmet ve ba'z-ı 'ulemā-yı 'aşrdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp aḥz-ı medāris ve 'aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe ile İstanbul'da 'Abdu'r-raḥman Paşa müderrisi olduğdan soñra ṭoḳuz yüz ṭoḳsan beş ḥudūdında teraḳḳī ile ḥāric rütbesine 'āric olmuş idi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Rebī'u'l-āḥir'inde Kepenekci-zāde Şāh Efendi yirine Burūsa'da Manastır pāyesi iḥsān olındı. Biñ üç Receb'inde Kāmī-zāde yirine Ṭrablus-ı Şām kazāsı in'ām olındı. Biñ beş Cemādiye'l-āḥire'sinde 'azl olunup manşıbı Gelibolılı Maḥmūd Efendi'ye virildi. Biñ sekiz Rebī'u'l-āḥir'inde Şānī Efendi yirine manşıb-ı ḳadīmi erzānī görüldi. Biñ ṭoḳuz Muḥarrem'inde ma'zūl ve yirine Ḥakīmī Efendi mevşūl oldu. Biñ on Rebī'u'l-evvel'inde Şānī Efendi yirine ḳazā-yı Mar'aş ḥükümeti ile nihāl-i ümmīdi bālā-keş oldu. On bir Şafer'inde 'azl olunup manşıb-ı mezbūr "Mūsāçe"

¹ "Şam ehlinin teneffüs ettiğı güzel kokular hiç eksik olmasın."

² 223a SE

³ 384a R1

⁴ - SE

dimekle ma'rûf kimseye teklîf olunup qabûl itmedükde sene-i mezbûre Şa'bân'ında Kâbil 'Alî'ye virildi. On beş Ramazân'ında Cerrâh-zâde yirine Sîre kazâsı tevcîh olındı. On yedi Zî'l-qa'de'sinde ref' olunup yirine 'Ömer Efendi terfi' olındı. On toquz Rebî'u'l-evvel'inde Şânî Efendi yirine Arzîrûm kazâsı ile nâ'il-i merûm oldı. Yigirmi Zî'l-qa'de'sinde 'azl olunup Münkîr Hüsâm Efendi bekâm oldı. Yigirmi üç Şa'bân'ında Mehemmed Şâdıq yirine tekrâr Arzîrûm kazâsı virilmiş idi¹. Ba'dehu 'azl olunup mansıbı Babakuşî oğlı Maẓlûm Aḥmed Çelebi'ye² tevcîh olındı. Yigirmi beş Zî'l-ḥicce'sinde Burûsa qurbında Yeñişehr kazâsı mevleviyyet olup bunlara 'inâyet olunmuş idi. Biñ yigirmi sekiz Ramazân'ınun onuncı günü İstanbul'da fevt olup Nişancı Câmî'i'nün ḥaremindedefn olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i ḥâl ile meşhûr, nîk-nefs ü şâfî-fu'âd, Müslim-i pâk-i'tikâd idi.

el-Mevlâ Muḥarrem (Muḥarrem Efendi)

Ğurre-i zât-ı bâ-ferri "Bâfire" nâm qaşabadan bürüz idüp rûz-be-rûz istifâza-i 'ilm ü kemâl ile bih-rûz ve tenvîr-i müdde'â-yı kıl u qâl ile ḥaqâ'îk-âmûz-ı rûmüz olduqda dârü'l-mülk-i İstanbul'a ilkâ-yı raḥl-i iḳâmet ve 'ulemâ-yı 'aşra ḥidmet eyleyüp Şeyḥü'l-İslâm Nakîb Efendi ḥazretlerinden ihrâz-ı şeref-i mülâzemet itmiş idi. Tarîq-ı tedrîsde reh-neverd-i şî'âb ü sühûl olup kırk aqçe medreseden ma'zûl iken biñ on senesi Şa'bân'ında Dâvud-zâde yirine Murâd Paşa müderrisi olmuş idi. On dört Rebî'u'l-evvel'inde qabûl itmeyen Qara Mu'îd³ yirine Zâl Paşa Medresesi'ne taḥrîk olındı. On altı Zî'l-qa'de'sinde Astarıcı Sinân yirine Sinân Paşa Sulṭânî pâyesi iḥsân olındı. On yedi Zî'l-qa'de'sinde Nehcî Efendi yirine Üçşerefeli pâyesine naql olındı. On toquz Ramazân'ında taḥille-i Şaḥn ile Cerrâh-zâde yirine Bosna Serâyı'na qâzî olmuş idi. Yigirmi bir Şa'bân'ında 'azl olunup Mehemmed Şâdıq câ-nişîn-i ḥükûmeti oldı. Yigirmi iki Şa'bân'ında Seyrek-zâde maḥlûlinden kazâ-yı Bağdâd ile nâ'il-i murâd olup yigirmi üç Zî'l-ḥicce'sinde ma'zûl ve yirine Toquz-zâde Şeyḥî Çelebi mevşûl oldı. Yigirmi sekiz Receb'inde⁴ Nehcî Efendi yirine mükerreren ḥâkim-i Bağdâd olmuş idi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Haleb-i Şehbâ'ya vâşıl olduqda şahbâ-yı

¹ 377a E

² Efendi'ye SE

³ Sa'îd SE

⁴ 384b R1

mergle bî-hüş ve ‘andelîb-i zebânî hâzân-ı ecelden hâmûş olup manşîb-ı maḥlûl Rodosî Meḥemmed Efendi’ye naşîb oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm maḥrem-i esrâr-ı ‘ulûm, evvel-i sâl-i aḥvâlinden mâh-ı Muḥarrem gibi ḳarîn-i ḥurmet ve şehr-i içre manzûr-ı ‘ayn-ı ‘inâyet olup şudûr-ı ‘ulemâya ḥidmet ile ‘izzet ve kemâl-i başîret ü intibâh ile şöhret bulmuş idi.

el-Mevlâ Aḥmed bin Süleymân (Ayâşî Aḥmed Efendi)

Menşe’-i inti’âşî ḳaşaba-i Ayâş olmağın ol belde-i meşhûreye nisbet ile iştiḥâr bulmuş idi. Taḥşîl-i ‘ilm ü kemâle bezl-i himmet ve dârü’l-mülk-i İstanbul’a tevcîh-i ‘inân-ı ‘azîmet idüp Şeyḫü’l-İslâm Çivi-zâde Efendi ḥidmetlerinden mülâzemet ile bekâm ve ba’z-ı medârisde mazḥar-ı ikrâm-ı kirâm olup kırk akçe ile Merdümiyye Medresesi’nden munfaşıl iken toḳuz yüz toḳsan dört Muḥarrem’inde Maḥmûd Efendi maḥlûlinden Sekbân ‘Alî Medresesi’ne vâşıl olmuş idi. Toḳsan toḳuz Zi’l-ḥicce’inde Mu’îd-zâde’den soñra Üsküdâr’da Meḥemmed Paşa Medresesi pâyeye i’tibâr olup bunların tırâz-ı câme-i iştiḥârı oldu. Biñ üç Receb’inde Ḥaydar Efendi yirine Ḳalenderḫâne pâyesine taḥrîk olındı. Bin dört Cemâdiye’l-ülâ’sında Seyrek-zâde yirine Şaḥn’a geldi. Mâh-ı Receb’de Küçük İshâḳ yirine Yeñişehr ḳazâsı ‘inâyet olındı. Biñ beş Zi’l-ḳa’de’sinde ‘azl olup¹ Zeyne’l-‘âbidîn Efendi cā-nişîn oldu. Biñ altı Rebî’u’l-âḫir’inde Kemâl Efendi² yirine Ḥaleb ḳazâsı ile nâ’il-i maḥlab oldu. Biñ yedi Cemâdiye’l-ülâ’sında Mıṣr-ı Ḳâhire ḳazâsı veliyyü’n-ni’am-ı ‘âlem, ‘allâme-i Mesîḫâ-dem Yaḥyâ Efendi ḥazretleri ma’zûl olup yirlerine Burûsa’dan Kemâl Efendi³, yirlerine Şâm’dan ‘Abdu’l-vehhâb Efendi, yirine bunlar, Ḥaleb’e Muḳaffer Efendi olmuş idi. Ba’de eyyâm her biri birinde muḳarrer ḳılınup ancaḳ bunlar şıfru’l-yed ḳaldı. Sene-i mezbûre Zi’l-ḳa’de’sinde ‘Abdu’l-vehhâb Efendi yirine mükerreren ḥâkim-i Şâm oldılar. Biñ sekiz Zi’l-ḳa’de’sinde ‘azl olup Ḳara ‘Abdu’r-raḥman Efendi ḥükümet-i Şâm ile ikrâm olındı. Biñ on bir⁴ Şafer’inde Ḳınalı-zâde Ḥasan Efendi yirine Eyyûb ḳazâsına manşûb ḳılındı. On üç Şafer’inde ref’ olup maḳâmına Yavuz Efendi terfî’ olındı. Sene-i mezbûre Cemâdiye’l-âḫire’sinde Ğanî-zâde Efendi yirine beldetü’l-İslâm-ı Selânik ḳazâsı in’âm olındı. On dört Cemâdiye’l-âḫire’sinde ‘azl olup¹ ‘Alî Çelebi-zâde

¹ 377b E

² 223b SE

³ yirlerine//Efendi:- R1

⁴ - SE

¹ ‘azl olup:- SE

Efendi¹ Selānik kazāsına taḥrīk olındı². On beş Rebī‘u’l-evvel’inde ḥalefi yirine i‘āde olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ‘azl olup manşıbı Nıksārī-zāde’ye iḥsān olındı. On sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Çeşmī Efendi yirine şāniyen Ḥaleb kazāsı tevciḥ olındı. On toḫuz Rebī‘u’l-āḫir’inde Şun‘ī Efendi kā‘im-maḫām-ı ḥükümeti oldı. Biñ yigirmi Şa‘bān’ında gitmeyen Şālih Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme kazāsı ile tekrīm olındı. Yigirmi bir Receb’inde ba‘de’l-ḫufūl ma‘zūl olup Mısr’dan ‘Alī Çelebi-zāde Efendi gönderüldi. Yigirmi dört Şa‘bān’ında Meḥemmed Şādiḫ yirine İzmir kazāsında cāy-gır olmuş idi. Yigirmi altı Rebī‘u’l-evvel’inde müteḫā‘id ve yirine Köse Sinān Efendi müteşā‘id oldı. Ba‘de zemān Bınarḫişār kazāsı arpalıḫ ta‘yīn olup ol ḫāl üzere³ varaḫ-gerdān-ı eyyām ü leyāl ve nigāh-endāz-ı şafaḫāt-ı gün-ā-gün-i aḫvāl iken biñ yigirmi sekiz Şa‘bān’ında berāt-ı zindegānīsi resīde-i maḫall-i ḫitām ve rüz-ı fırüz-ı ‘ömri vāşıl-ı maḡrib-i ḫimām olup arpalığı Şa‘rāvī Efendi’ye in‘ām olındı.

Mevlānā-yı mezbūr aḫlāḫ-ı kerīme ile meşḫūr, saḫī vü kerīm, ḫalīm ü selīm, ‘ömri şemānīne ḫarīb, pīr-i şālih-i edīb idi.

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (Manav Ḥasan Oḫlı ‘Abdu’llāh Çelebi)

Manav Ḥasan Efendi’nüñ ḫalef-i şālihīdür. Maḫrüse-i Burūsa’dan zuḫūr ve iktisāb-ı ‘ilm ü ‘irfāna sa‘y-i mevḫūr idüp Ḥ‘āce Sa‘de’d-dīn Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle kām-revā ve menāzil-i tediḫsde merḫale-peymā olduḫdan soñra kırḫ aḫçe ile Burūsa’da Mollā Ḥusrev Medresesi’nden ma‘zūl iken biñ bir Şa‘bān’ında Velī Beg-zāde yirine Ḥanceriyye ḫāricine ‘āric olmuş idi. Biñ beş Şafer’inde Lāl Aḫmed Efendi⁴ yirine İnegöl Medresesi’ne taḥrīk olup selefi yirine⁵ pāyelikle Ḥanceriyye’ye geldi. Biñ altı Şafer’inde Ḳurd-zāde yirine mişlī ile Çekmece’de ‘Abdu’s-selām müderrisi oldı. Biñ on üç Receb’inde Köse Sinān yirine İznīḫ’de Süleymān Paşa Medresesi’ne terfī‘ olındı. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında ḫabūl itmeyen Selānikī Maḫmūd Efendi yirine Amāsıyya fetvāsı⁶ virildi. Gitmeyüp ‘azl iḫtiyār eyledi. On sekiz Cemādiye’l-āḫire’sinde yirine müftī-i sābıḫ Aḫmed Efendi i‘āde olunmuş idi. Biñ yigirmi Şafer’inde tekrār anlaruñ maḫlūlinden virilüp ḫabūl itmemiş idi. Yigirmi üç Rebī‘u’l-āḫir’inde

¹ - SE

² taḥrīk olındı:naşb olup bunlar ma‘zūl oldı SE

³ 385a R1

⁴ - SE

⁵ - R1, SE

⁶ 378a E

fāriğ olup manşib-ı mezbūr Malğaralı Aḥmed Efendi'ye virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Ḥayre'd-dīn-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine Mar'aş każası 'ināyet olındı¹. Yigirmi beş Cemādiye'l-ūlā'sında 'azl olunup manşibı 'Abdu'l-ḳādir Efendi'ye tefvīz olındı. Yigirmi sekiz Şevvāl'inde mülāzemet üzere iken intikāl ve dārü'l-üns-i ḳudse isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ḫālib-i meḫālib-i erbāb-ı fūhūm, dervīş-nihād, pāk-i'tiḳād idi.

Manav Ḥasan Efendi: Vālidleri Ḥasan Efendi 'Abdu'l-kerīm-zāde Efendi'den mülāzım ve tarīḳ-ı tadrīse 'āzım olup kırık aḳçe medreseden ma'zūl iken ṭoḳuz yüz seksan beş tārīḫinde Yeñişehr'de Süleymān Paşa Medresesi iḫsān olunmuş idi. Ṭoḳsan ḫudūdında ma'zūl olup ṭoḳsan bir Zī'l-ḥicce'sinde İznīḳ Süleymāniyyesi'nün Yaylaḳıyyesi ba'z-ı ḳaryeler ilḫāḳı ile müstaḳill pāye i'tibār olunup bunlara 'ināyet olunmuş idi. Biñ beş Zī'l-ḥicce'sinde medresesi Ümmī Sinān'a virilüp 'āḳıbet-i ḫāli ma'lūm olmadı.

Ṭā'ir-i rūḫı melek-seyr olsun

Āḫir-i 'āḳıbeti ḫayr olsun

el-Mevlā 'Alī (Çavuş-zāde²)

Dergāh-ı 'ālī ḫuddāmınun emāsilinden Bālī Çavuş'un nefice-i muḳaddimāt-ı vücūdı ve 'azm-i ser-menzil-i fenādan maḳşūdı olan reh-āverd-i mes'ūdıdur. Kesb-i sermāye-i 'ilm ü 'irfāna bezl-i sa'y ü ictihād ve meyān-ı ehl-i kemālde "Çavuş-zāde" 'unvānı ile ser-efrāz-ı erbāb-ı isti'dād olmağın murād idüp 'ulemā-yı 'izām ḫidmetlerinde ḳā'im ve meclis-i ifādelerine müdāvim olmuş idi. Kemāl-i faẓl ü 'irfānı vāşıl-ı mesāmi'-i mu'allim-i sulṭānī olduḳda teşrīf-i mülāzemetle kām-yāb ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede şem'-i mihrāb itmişler idi. Kırık aḳçe ile Ḳañlıcaḳ'da İskender Paşa Medresesi'nden ma'zūl iken biñ yigirmi bir Receb'inde Menteş-zāde yirine Yeñi İbrāhīm Paşa müderrisi olmuş idi. Yigirmi üç Rebī'u'l-āḫir'inde Ebābıl yirine medrese-i mebniiye-i Sinān Paşa'ya taḫrīk olındı. Yigirmi dört Ramazān'ında Bāḳī-zāde Şeyḫī Çelebi yirine Yeñi 'Alī Paşa'ya gelüp yigirmi beş Zī'l-ḥicce'sinde yirinde pāye i'tibār

¹ 'ināyet olındı:virildi SE

² Çavuş-zāde:Çavuş-zāde Efendi SE

olındı¹. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Arnavud Maḥmūd Efendi yerine Edrineḳapusu pāyesine sāye ṣalmıṣ idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḳa’de’sinde² rāh-ı nefesi beste ve sefer-i āḫirete bār-beste oldu. Medresesi Sefer Efendi’ye muḳarrer olup bunlar Edrineḳapusu ḫāricine güzer ḳıldı.

Merḫūm-ı merḳūm maḥdūm-ı fezā’il-rūsūm, müdeḳḳıḳ-ı dāniṣmend, farṫ-ı istiḫḳāḳla ṣōhre-bend, pest-ḳāmet ü bülend-āvāz, ṣūḫ-ṫab’ u laṫıfe-perdāz, kerīm-i Ḥātem-zimmet, merd-i ‘ālī-himmet, mā’il-i müfākehe vü muḫāvere, ṣıfte-i mübāḫaṣe vü müzākere idi.

el-Mevlā Meḫemmed (Ḳaṫıfecı-zāde)

Burūsavīdür. “Ḳaṫıfecı-zāde” demekle ma’rūf ve taḫrīk-i deffe-i ictihād ile nesc-i ḫarīr-i isti’dāda³ müṣṫaḡil ü me’lūf olup⁴ ba’z-ı ‘ulemānuḥ ḫ’ān-ı ifādesinde nevāle-pıç-ı ḳaṫā’if-i leṫā’if ve pālūde-i ṣeker-ālūde-i mülāzemetle ḫulvu’l-mezāk-ı ṣerā’if-i ‘avārif olmuṣ idi. El-ḫāletü hāzıhi seyr-i menāzil-i ders ü ifāde ve her merḫalede seccāde-i iḳāmeti cürd ḳaṫıf gibi rīṣeden sāde iderek ḳırḳ aḳçe medreseden munfaṣıl iken bin yigirmi iki Rebī’u’l-āḫir’inde Ḥācī Meḫemmed-zāde yerine Ḥusrev Keṫḫudā müderrisi olmuṣ idi. Yigirmi yedi Rebī’u’l-evvel’inde müteveffā Ḥasan Efendi maḫlūlinden Yaylaḳıyye-i İznīḳ pāyesine nā’il oldu. Yigirmi ṫoḳuz Ṣafer’inde fevt olup yerine Hüdhüd Efendi ḳondı.

Mevlānā-yı merḳūm ancak bu mertebe ma’lūm olmaḡın kümeyt-i ḫāme-i ṫurfe-maḳāl⁵ tafṣıl-i ḫālinde cilveye mecāl bulmayup ol vādide pā-bend-i ṣıḳāl-i eṣḳāl oldu.

el-Mevlā ‘Alī bin Sinān (Geveze ‘Alī⁶)

Kūze-i vücūdı ḫāk-i Ḥamīd’den peydā ve ṣurāḫī-ṣıfat ḡulgule-i ḳulḳuli dā’im olmaḡın “Geveze ‘Alī” demekle ṣōhre-i dūnyā olmuṣ idi. Taḫṣıl-i ‘ilme raḡbet ve ḫasbe’l-‘āde ḫareket idüp Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi ḫidmetlerinden⁷ mülāzım ve ba’z-ı medārisde müdāreseye müdāvim olup ḳırḳ aḳçe medreseden ma’zül ikeñ biñ on

¹ 385b R1

² Mezbūre Zi’l-ḳa’de’sinde:mezbūrede R1, E

³ 224a SE

⁴ 378b E

⁵ Kümeyt//maḳāl:kümeyt-i ḳalem R1, E

⁶ ‘Alī:Sinān-zāde SE

⁷ ḫāzretlerinden SE

Şafer'inde 'Abdu'llāh Efendi yirine İnegöl'de İshāk Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on dört Rebî'u'l-evvel'inde Dede Efendi yirine Sekbān 'Alī Medresesi'ne naql olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde 'Abdu'l-'azîz Efendi yirine Edrine'de Cāmi'ardı pāyesine terfî' olındı. On beş Şafer'inde selefi yirine Selānik fetvāsına gönderilüp kabûlde mütereddid iken şehr-i Rebî'u'l-evvel'de Burhān Efendi yirine Edrine'de Halebiyye pāyesi ihsān olındı. Biñ yigirmi Muħarrem'inde Bülbül-zāde Efendi yirine Şaħn'a geldi. Māh-ı Şafer'de 'Abdu'llāh Efendi yirine Mağnisa fetvāsı 'ināyet olındı. Yigirmi toķuz Muħarrem'inde diyār-ı Mışriyye'de "Ġarbiyye" dimekle meşhûr maħalle kazāsı İsmā'ıl Çelebi üzerinden mevleviyyet olup bunlara tefvîz olındı. Maħall-i ħükümetine varduķda bir iki aydan soñra riħlet eyleyüp manşıbı 'Arūs Meħammed Efendi'ye 'ināyet olındı.

Mevlānā-yı mezbûr şalāħ-ı ħāl ile meşhûr, dervîş-ı tab' u şāfi-fu'ād, mü'min-i pāk-i'tiķād idi. Keyfiyyet-i intikāli ledġ-i 'aķrebden olup gūyā ki geveze vü ħaşerī olmaġla gülgün-ı ħaşr-engîz-i şūr u şeri olan zebānından ħaşerāt daħı 'āciz ü keslnāk olmaġın dilini şoķup helāk itmişdür. Ol tarîķla rûzgār pādāş-ı 'amelin virüp gūş-ı erbāb-ı hūşuñ intikāmın almış idi.

el-Mevlā 'Alī (Belġradî 'Alī Çelebi)

Belġradîdür. شهد الجهد احدى من غسل الكسل¹ tu'mından ħulvü'l-mezāk ve ķuķr-ı ķavî-māye-i isti'dādı engüşt-i pîç-i erbāb-ı istiħķāk olup Ĥ'āce Sa'de'd-dīn Efendi'nüñ ħ'ān-ı ni'met-i ifādesine müdāvim ve ħidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım² olup devr-i menāzil-i tedrîs ve teraķķıyyātla manzūme-i cāhını taħmîs iderek mübtelā-yı sekte-i erba'ın iken biñ yigirmi bir Cemādiye'l-āħire'sinde Çavuşbaşı Ĥüseyn Aġa medrese-i cedīde inşā eyledüķde bunlara i'tā olunmuş idi. Yigirmi iki Ramazān'ında Rā'î-zāde³ Aħmed Çelebi yirine Yūsuf Paşa Medresesi'ne naql olındı. Yigirmi beş Rebî'u'l-evvel'inde⁴ Niksārî-zāde Çelebi yirine Yeñi İbrāħîm Paşa Medresesi'ne ħareket idüp yigirmi altı Muħarrem'inde Ķāsım-zāde yirine Sinān Paşa'nuñ medrese-i mebnıyyesine vāşıl, yigirmi yedi Rebî'u'l-evvel'inde Ķaşşāb-zāde yirine Yıldırım Ĥān pāyesine nā'il olmuş idi. Yigirmi toķuz Cemādiye'l-ülā'sında mücerredān-ı 'ālem-i ķuds ile mūnis olup medrese-i maħlūleye Meħammed-i Şırvānî müderris olmuş idi.

¹ "Çalışmanın balı tembelliğin balından daha tatlıdır."

² 386a R1

³ 379a E

⁴ āħirinde SE

Mevlānā-yı mütercem fezā'il-i 'ilmiyyede 'alem, ser-çeşme-i 'irfānun fā'izi, halbe-i riyāziyyātuñ rā'izi, saḥī vü kerīm, dervīş-nihād ü besīm, ekşer-i fūnūnda fā'ik, mollā dimege lā'ik idi. A'lem-i 'ulemā-yı Mışr olan Şeyḥ 'Alī Maḳdisī'den ba'z-ı 'ulūm-ı ğarībenūñ aşlın¹ görüp her birinde şeyḥu'l-fenn ve nādire-i zemen olmuş idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden *Şerḥ-i Sirāciyye-i Mollā* ya ḥāşiyesi ve ferā'izde müstaḳill metni vardur.

el-Mevlā Meḥemmed (Rodosī-zāde²)

Cezīre-i Rodos'da vāşıl-ı sāḥil-i vücūd ve ṭarīḳ-ı talebde güher-yāb-ı maḳşūd olup Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi'den mülāzım ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı 'aliyyeye müdāvim olup kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ on altı Zi'l-ka'de'sinde Bekir Efendi yirine Gegivize'de Muştafā Paşa Medresesi i'tā olındı. Biñ yigirmi Receb'inde Kara Süleymān yirine Edrine'de³ Cāmi'ardı pāyesine naḳl olındı. Yigirmi iki Muḥarrem'inde İmām-zāde yirine Üçşerefeli'ye taḥrīk olındı. Yigirmi dört Muḥarrem'inde Nūrī yirine Bosna Serāyı ḳazāsiyla maḳzi'l-merām olmuş idi. Yigirmi beş Şa'bān'ında 'azl olinup Şofya'dan Toḳuz-zāde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi naḳl olınmış idi. Ḳabūl itmedükde Zi'l-ḥicce'de selefi Nūrī Efendi i'āde olındı. Yigirmi sekiz Şevvāl'inde Muḥarrem Efendi maḥlūlinden ḳazā-yı Bağdād ile ber-murād olmuş idi. Yigirmi toḳuz Receb'inde ḥükümeti ḥālinde dā'in-i ecel müteḳāzī olup yirine Bahā'e'd-dīn Efendi Bekri ḳāzī oldı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥāl ile meşḥūr, zu'mı 'ilmine ğālib, ibrāmı mıḳnāṭis-i meṭālib, dīvāne-naḳş u mütehevvir, mehābet-i cünūmı zāḥir, büdalā-yı ṭarīḳdan⁴ idi.

el-Mevlā Pīr Meḥemmed (Pīrī Efendi)

Burūsavīdür. "Pīrī Çelebi" demekle ma'rūf ve pīr-perver-i ṭarīḳ-ı me'lūf idi. İ'māl-i bıdā'a-i isti'dād için rāḥ-ı taḥşile sefer ve menāzil-i ders ü taḥḳīḳa güzer kılup Ḥunkār İmāmı 'Abdu'l-kerīm Efendi'de dānişmend iken mu'allim-i sultānī Sa'de'd-dīn Efendi āstānesine ittişāl ve şeref-i mülāzemetleri ile iḥrāz-ı evvelīn-i āmāl itmiş idi. Medāris-i 'aliyyede ḥasbe'l-'āde ifā-yı ḥaḳḳ-ı ifāde iderek kırk aḳçe medreseden ma'zül

¹ Ğarībenūñ aşlın:ğarībe SE

² Rodosī-zāde:Rodosī Efendi SE

³ - SE

⁴ Dīvāne//ṭarīḳdan:- SE

iken biñ on¹ üç Rebī‘u’l-āḥir’inde² Zekerıyyā-zāde yirine Nişāncı Meḥemmed Paşa müderrisi olmış idi. On altı Zī’l-ka‘de’sinde Tāc Efendi yirine Üçşerefeli Medresesi’n sermāye-i ibtihāc eyledi. Yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Şa‘rāvī Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yirine Āmid każāsı virildükde kaḅul itmeyüp ‘azl iḥtiyār eyledi³. Yigirmi iki Receb’inde Köse Sinān yirine Maḡnisa każāisi olup⁴ evvelki isti‘fānuñ vechi zāhir olmadı. Yigirmi üç Zī’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup Nevālī-zāde Ziyā Çelebi naşb olındı. Yigirmi altı Şafer’inde Tevfīkī-zāde Meḥemmed Emīn Efendi⁵ yirine Saḡız każāsında mesned-nişīn oldı. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde ‘azl olunup yirine Muşliḥi’d-dīn Efendi naşb olındı. Yigirmi toḡuz Şa‘bān’ında tārik-i şehristān-ı fenā ve ‘āzim-i ser-ḥadd-i beḡā olmış idi.

Mevlānā-yı mezbūr edīb u şabūr, nīk-ḥaşlet ü şāfi-ḫaviyyet, merdüm-i bī-ezā vü eziyyet idi.

el-Mevlā Şemse’d-dīn (Köse Şems Efendi⁶)

Şafḥa-i ‘izārı nüsha-i rüy-ı emred⁷ ve mihr-i bī-şa‘şa‘a gibi ḫilye-i kiyāset-i küseceden mücerred olan Köse Şems Efendi’dür. Seyr-i menāzil-i tarīḡ ve istifāza-i envār-ı ders ü taḡḡik eyleyüp ba‘z-ı kibārdan mülāzım ve ‘azl ü naşbı mütelāzım olmaḡla kırk aḡçe ile Burūsa’da Ḳadrī Efendi Medresesi’nden ma‘zül iken toḡuz yüz toḡsan sekiz Şafer’inde Köse ‘Abdī maḡlūlinden Burūsa’da ‘İsā Beg müderrisi olmış idi. Biñ sekiz Zī’l-ka‘de’sinde Veffāḡ Meḥemmed yirine Manastır pāyesine naḡl olındı. Biñ on yedi Receb’inde Mollā ‘Alī Efendi yirine Şaḥn’a gelüp ba‘de eyyām altmışla Çorlı⁸ Medresesi’ne gitdi. Yigirmi üç Ramazān’ında mevti ḫaberi gelüp medresesi Ramazān Efendi’ye iḡsān olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde āstāneye gelüp işbāt-ı vücūd ve tekzīb-i şühūd eyledükde kaḅul itmeyen Hidāyet Çelebi yirine Ḳapluca Medresesi virildi. Yigirmi toḡuz Şevvāl’inde şems-i ḫayātı ḡārib ve bezm-i keşretten hārib olup medresesi pāyelikle ‘Abdu’r-raḡman Efendi’ye iḡsān olındı.

¹ - SE

² 224b SE

³ 386b R1

⁴ 379b E

⁵ - R1, E

⁶ - R1, E

⁷ Murād R1

⁸ - R1, E

Merhūm-ı mezbūr şalāh u ‘iffetle meşhūr, pīr-i şālīh ü ‘ābid, şems-i tārem-i çārūm gibi maqşūre-nişīn-i mesācid idi.

el-Mevlā İbrāhīm (Kaşşāb-zāde)

Maḥrūse-i Burūsa’dan neş’et ve “Kaşşāb-zāde” dimekle kesb-i şöhret itmiş idi. Şeyhū’l-İslām Şeyhī Efendi’den mülāzım olup devr-i menāzil-i tadrīs, gāh taḥkīk u gāh telbīs iderek kırk aqçe medreseden ma’zūl iken biñ on yedi Zi’l-ka’de’sinde Bostān-zāde¹ Efendi yirine Papasoğlu Medresesi virildi. Yigirmi dört Rebī’u’l-evvel’inde Kara Çelebi-zāde maḥdūmı ‘Abdu’l-‘azīz Efendi yirine Beşiktaş’da Ḥayre’d-dīn Paşa Medresesi’ne naql olındı. Yigirmi beş Rebī’u’l-āḥir’inde Burūsa’da Emīr Sultān pāyesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde Ḥūsām-zāde yirine Yıldırım Ḥān pāyesine terfī’ olındı. Yigirmi yedi Rebī’u’l-evvel’inde Cüvānī Efendi yirine Kayseriyye kazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi sekiz evāsītında ‘azl olunup Ayāşī Şeyḥ-zāde naşb olındı. Yigirmi tokuz evāḥirinde şemşīr-i każzāb-ı kaşşāb-ı ecelden ḳurbān ve dīde-düz-i riyāz-ı cinān olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr, şanādīd-i ma’ātīnden ma’dūd, nişāb-ı ḥamākata mālīk ṭurfe-vücūd idi.

Erbāb-ı taḥkīkdan ba’z-ı nādire-perdāz bu ḥikāyet-i ğarībeyi şūret-i ḥaḳīkatde ibrāz iderdi ki mevlānānuñ pederi Burūsa’nuñ yazılı kaşşāblarından olup za’f-ı pīrī vü herem müstevlī olduğda murād iderdi ki mānend-i gürg-i pīr, künc-i ferāgatde cāy-gīr olup ḥalef-i şālīḥini cā-nişīn-i destgāh-ı şan’at² ve bu ṭarīk ile ri’āyet-i ḥaḳk-ı übüvvet eyleye. Bu maşlahat için şan’at iḥtiyārın da’vet eyleyüp oğluna bir a’lā ḡanem teslim eyleyüp zebḥ u taḥīr itdükden soñra ḥ’ān-ı ni’mete iḥzār itmek fermān ider ve ol meclisde maḥdūmuñ isti’dādını izḥār eyleyüp ḳānūn-ı fütüvvet üzere du’ā vü şenā ile üstādlar zümresine ilḥāk olunmasın recā ider. Maḥdūm daḥı ḥidmete dāmen-der-miyān olup Mirrīḥveş eline tīg-ı bürrān alır ve ḳoyunı tenhāya çeküp kāra meşḡūl olur. Ba’de zemān dest-i ḥūn-ālūd ile çıkagelüp böbürlenerek baş-ı maḳāl ider ki “Emān virmeyüp boğazladum. Ammā selḥe imkān olmayup ḳaçurdum. Gelüñ ṭutıvirün.” dir³. Ta’accüb-künān istifsār eyledüklerinde görürler ki ḳoyun-ı derdmendüñ ḳuyruḡı kesilmiş, cānı acısından āḥū gibi şıçrayup gezer. Bu nümüneden kaşşāblıḡa ‘adem-i liyāḳati zāḥir olup

¹ - E, SE

² 387a R1; 380a E

³ Diyerek SE; - E

bir istihkāk sorulmaz, muhtesib tutmaz şan‘at lāzım olduĝda şavāb-dīd-i ‘uĝalā ile¹ tārīķ-ı ‘ilme idhāl iderler.

el-Mevlā Ca‘fer (Şireli Ca‘fer Efendi)

Vilāyet-i Aydın dāhiline ba‘z-ı ħaşabāt-ı celīleden zuhūr ve āftāb-ı feyz-i² ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp ħābūk-süvārān-ı ħalbe-i ‘ilm ü ‘irfān meyānında “Baba Ca‘fer” dimekle meşhūr olmış idi. Maĥbūbe-i şa‘bu‘l-menāl-i faẓl ü³ kemāl iĝün tārīķ-ı taḥşīle ‘atf-ı ‘inān-ı iĝbāl idüp;

على لان لاقيت ليلي بخلو
زيارة بيت الله رجلان حافيان⁴

maẓmūnı ile ‘azīme-ĥān-ı ‘azīmet olduĝda toĝuz yüz yetmiş dōrt senesinde vāķi‘ Sigetvar nevbetinde Luţfi Beg-zāde Muştafā Efendi’nüñ Şaĥn’da i‘ādesinden mülāzım ve semt-i tadrīse ‘āzım olup ħat‘-ı niştb ü firāz-ı rāh iderek ħışsa-i kūtāh kırķ aĝçe medreseden ma‘zül iken toĝuz yüz toĝsan altı Rebī‘u‘l-āĥir’inde ħārice tālībleriñ mümtāzlarından Fehmī Ćelebi ve ‘Ömer Efendi ile şadreyn-i fāzılīn Bostān-zāde Meĥammed Efendi ve Dōkmece-zāde Efendi ĥuzūrlarında Zeyrek Cāmi‘i’nde ħabs olup *Hidāye*’nüñ *Kitābü’l-icāre*’sinden imtiĥān olunduĝlarında Fehmī Efendi’ye⁵ rehīne-i imtiyāz olan Yeñi ‘Alī Paşa iĥsān olup bunlara daĥı İznīķ Süleymāniyyesi virilen Potur Şālīĥ yirine Ķāsım Paşa Medresesi virilmiş idi. Bir aydan şoñra selefi ol pāyeyi ħabūl itmeyüp bunlara i‘tā⁶ ve Şālīĥ Efendi daĥı⁷ Ķāsım Paşa’da ibķā olındı. Biñ iki Zi‘l-ħa‘de’inde Kāmī-zāde yirine Trablus-ı Şām ħazāsı virilüp ħabūl itmemekle ‘azl iĥtiyār eyledi. Müddet-i medīd infişalle sübĥa-gerdān-ı eyyām ü leyāl olup biñ yedi Şa‘bān’ında Şarı Ĥāce yirine Şaĥn-ı Semāniye ile teşrif olındı. Sene-i mezbūre Zi‘l-ħa‘de’inde Ķazancıĥulı yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfi‘ olındı. Biñ on Şafer’inde ‘Ömer Efendi yirine medīne-i mezbūre’de Sulţān Selīm Ĥān Medresesi iĥsān olındı. On bir Ramazān’ında Tursun-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yirine Ķuds-i Şerīf ħazāsıyla maĥzi‘l-

¹ Üzere SE

² Nūr-ı SE

³ ü ‘irfān ü SE

⁴ “Yalın ayak, Allah’ın evini ziyaret ederek, Ali (ra.) sevgiliyle baş başa kalıp mülākî oldu.”

⁵ SEde “Fehmī Efendi’ye” ifadesi “rehīne-i imtiyāz” ifadesinden sonra gelmektedir.

⁶ 225a SE

⁷ - SE

merām oldu. On üç Şafer’inde ‘azl olunup manşıbı Hidāyet Efendi’ye ‘ināyet olunmuş idi¹. Kābūl itmedükde Hüsām Efendi’ye in‘ām olındı. On dört Cemādiye’l-āhire’sinde ‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi yirine Mekke-i Mükerrreme kazāsıyla ikrām olındı. On beş Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olunup² manşıbı Baḥşī Efendi’ye virilmiş idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ḥalefi ref³ olunup tekrār ibkā olındı. On altı Zi’l-ka‘de’sinde ‘azl olunup Ḥasan Efendi’ye iḥsān olındı. Ol eṣnāda maraz-ı fālice mübtelā olmağın vazīfe-i tekā‘ūd ile manşıb ü cāhdan tebā‘ūd üzere iken yigirmi bir Şafer’inde Gümüşayağ yirine arpalık ṭarīķı ile Şire kazāsı virilmiş idi. Yigirmi iki Receb’inde ferāğ eyleyüp manşıb-ı mezbūr ‘Ömer Efendi’ye ‘ināyet olunup vazīfe-i tekā‘ūd ile kanā‘at itmişler idi. Yigirmi ṭoḡuz Zi’l-ḥicce’sinde ‘āzim-i ḥuld-i berīn ve Ca‘fer-i Ṭayyār-ı rūḥı vāşıl-ı evc-i ‘illiyyīn oldu.

Mevlānā-yı merķūm ḥuliyy-bend-i cevāhir-i ‘ulūm, edīb ü vaķūr, ḥāzim ü şabūr, şalāḥ u ‘iffeti meşhūd, selef-i şāliḥinden ma‘dūd idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Ṭabīb Beg-zāde)

Ümerā-yı devlet-i ‘Osmāniyye’den birinüñ netīce-i muḡaddimāt-ı vüçudı ve miyāne-bend-i silkü’l-le‘āl-i nesl-i mes‘ūdı, rāfi‘-i livā-yı ser-bülendī Ṭabīb Beg-zāde Efendi’dür. Taḥşil-i ‘ilm ü kemāle kemā yenbağī ihtimām ve tiğ-ı cevherdār-ı zebānla emīrū’l-keḷām olmağa iḡdām-ı tām̄m idüp iltiḥāk-ı erbāb-ı istiḥkākā himmet ve ṭarīķ-ı ‘ilme sevķ-ı rāḥile-i ‘azīmet kılmış idi. Ba‘zı emrāz-ı müzmineye mübtelā ve esīr-i nāz-ı taḡammül-güzār-ı eṭibbā olmağın fenn-i celīl-i ṭıbbā verziş ve ol vādīde ḥaylī gūşiş eyleyüp kemāl-i ḡābiliyyet şānı olmağın ol fennüñ muḡaddem-i erkānı olmuş idi. El-ḥāletü ḥāzihi eṭibbā-yı sultānī zümresine iltiḥāk ve aḡz-ı vazīfe-i istiḥkāk itmiş idi. Riyāset-i eṭibbā münḡall olduğda taḡallüfünden dil-gīr olup ṭarīķını taḡvīl ve ḡapucıbaşılıḡ manşıbı ile ‘umde-i āmālin rikāb-ı ḥümāyūn ḡidmetine ta‘vīl eyledi. Ba‘dehu yüz yigirmi aḡçe vazīfe⁴ ile müteḡā‘id ve ṭaleb-i cāḥ ü celālden mütebā‘id olup bin yigirmi ṭoḡuz senesi evāḡirinde müddet-i ḡayātı āḡir oldu.

Maḡdūm-ı merķūm ‘umde-i mutaṭabbibān-ı Rūm, musaḡḡar-sāz-ı memālik-i fazl ü kemāl, ḡānūn-nevāz-ı mesālik-i ‘izz ü iḡbāl, mizāc-gīr-i erkān-ı¹ dīvān, fenn-i

¹ 380b E

² 387b R1

³ ḡal‘ SE

⁴ - R1, E

¹ Erbāb-ı SE

nabzda müşārün-ileyh bi'l-benān, tabīb iken muhtāc-ı 'ilāc, nāzik-ṭab' u za'īf-mizāc, tavr ü tarzı müselleme, melek-ḥiṣāl ādem idi.

Āṣār-ı 'ilmiyyesinden fenn-i tıbdā bir te'līf-i laṭīfi vardır. 'Ulemā-yı 'aṣr taḳrīz ü imzā ve ḥaḳḳ-ı ri'āyetini ḳazā itmişler idi.

el-Mevlā 'Alī (Aḳkirmānī 'Alī Çelebi¹)

Zü'l-feḳār-ı vücdı mānend-i tıḡ-ı Kirmān cevherdār ve nümüne-nümā-yı لا فتى الا على سيف الا ذو الفقار² olup ṣaḡru'l-İslām-ı Aḳkirmān'da ḳırāb-ı 'ademden keṣīde ve miṣāl-i süsen-i deh-zebān ol ḥāk-i pākden demīde olmuṣdur. Cevāhir-i zevāhir-i 'ilm ü 'irfānla muḥallā ve ṣayḳal-ı sa'y ü ictihād ile müferrid ü mücellā olduḡda 'alā ḥasbi'l-'āde devr-i mecālis-i ifāde iderek Çivi-zāde ḥıṣmı 'Alī Efendi'nün ḥidmetlerine vāṣıl ve Üsküdār'da Vālide Sulṭān Medresesi i'ādesinden mülāzemetē nā'il olup ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede miḥrāb-niṣīn³ ve iḥrāz-ı pāye-i erba'in olup ṭālib-i ḥamsīn olmuṣ iken elf-i kāmīl ḥudūdında ṣılasında el-Ḥācc İbrāhīm Medresesi ile 'ināyete maḳrūn ve ol aḳṭārda iftāya me'zūn olmuṣ idi. Nice yıllar ifāde vü iftā ve ol meṣḡale-i ṣerīfe ile 'ömrini ifnā eyleyüp biñ otuz senesi ḥilālinde mānend-i tāk ḥāṣıl olduḡ maḥalde müteväri-i ḥāk oldı.

Mevlānā-yı mezbūr⁴ fezā'il-i celīle ile meṣḡūr, envā'-ı 'ulūm ile mu'allem, fetvāları metīn ü muḥkem idi. Resā'il ü ta'līḳātı maḳbul-i⁵ cumhūr ve ba'z-ı fetāvāsı mecmū'alarda meṣṭūr, bā-ḥuṣūṣ taḥrīm-i bencde olan fetvāsı müte'ārif ü meṣḡurdur. Bu ḥaḳīr "Ġāzī Girāy Ḥān-ı Cengīzī" nāmı ile muṣaddar beṣ fenden risālesin gördüm. 'Ulūm-ı 'Arabıyye ve fūnūn-ı edebıyyede mahāretin ve keṣret-i ittılā' ile müṭāla'ada diḳḳatin işbāt ü izḥār ve zūr-pence-i iḳtidārın āṣikār itmiş idi.

el-Mevlā Ġānim (Mollā Ġānim-i Bağdādī)

Dārü's-selām-ı Bağdād'da sulṭān-ı vücd selāmlıḡına dāḥil ve sefer-i nüh-māheden menzil-i çār erkāna sālim ü ḡānim vāṣıl olup taḥṣīl-i sermāye-i 'ilm ü 'irfān ve tekmīl-i pīrāye-i dāniṣ ü iz'ān itdükden ṣoñra ḥarrāḳa-i dil-i zārına āteṣ-i 'ıṣḳ-ı cān-

¹ Efendi SE

² "Zülfikar'dan başka kılıç, Hz. Ali'den başka yiğit yoktur."

³ 381a E

⁴ 388a R1

⁵ Müsellem-i SE

sūzdan bir şerāre-i şūr-engīz dūşūp sekiz sene miqdārı dīvānevār Ṭāḳ-ı Kisrā ve Medā'in eṭrāfında geşt ü güzār ve Ḳays-ı vīrāne-nişīn-i jūlīde-mū gibi terk-i dār ü diyār itmiş idi. Ba'dehu 'Ayntab'da eş-Şeyḥ 'Alā'e'd-dīn Efendi ḥidmetlerine vāşıl ve neşve-i terkīb-i cezbe vü sülūke nā'il olup on iki sene daḥı deşt ü şahrā-neverd ü 'uryān ve murād-ı dil-i zārını cūyān olmuş idi. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan sekiz tārīhinde Rıd̄vān Efendi ḥākim-i dārü's-selām-ı Baḡdād olduḡda mevlānā-yı merḳūmuñ evşāf-ı cemīlesin istimā' eyleyüp şoḥbetine rāḡīb olmaḡın ba'z-ı eḳāribi vesāṭeti ile vaḥşetini izāle ve şehbāz-ı ḥāṭır-ı Hümā-pervāzın üns ü ūlfete imāle eyleyüp libās-ı mollāyāne ile ikrām, vecāhet-i¹ 'ilmiyye tevcīhi ile şaff-ārā-yı kirām itmiş idi. Ba'dehu Medrese-i Mustanşiriyye ki ecell-i medāris-i dārü's-selāmdur, zāt-ı kerīmlerine in'ām olup nice yıllar ol diyārda a'lem-i 'ulemā ve 'uḳde-güşā-yı müşkilāt-ı dīn ü dūnyā olup cāzibe-i maḥabbetle ḳulūb-ı nāsı teshīr ve kelimāt-ı ḥıḳḳası ḥoḳḳa-i ḥāṭır-ı² şaḡīr ü kebīrde yir³ eyleyüp mehābet ü fażīlet ü şalāḥı a'yūn-i nāsda temekkūn ve manşib-ı ḥāşş-ı imtiyāz ile ta'ayyūn bulmuş idi. Biñ otuz⁴ tārīhinde Baḡdād'a müstevlī olan Bekir Subaşı ṭuḡyān-ı ser-çeşme-i 'işyānı fāşī ḳılduḡda eşḳıyā elinde şehīd ve manzūme-i enfās-ı ma'dūde-i⁵ ḥayātı gūsiste-tār-ı ḥabl-i verīd olmuş idi.

Mollā-yı merḳūm mecmū'a-i nevādir-i 'ulūm, zāhir ü bāṭında vāşıl-ı derece-i kemāl, ehl-i 'ilm ü şāḥib-i ḥāl, dervīş-nihād ü mütevāzı', melek-ḥişāl ü müteşerri', vücūd-ı şerīf idi. Fenn-i celīl-i fıḳḥa etemm intisābı olmaḡın fetvāsına mürāca'at ve iltiḳāt-ı cevāhir-i kelimātına müsāra'at muḳarrer idi.

Āşār-ı şerīfesinden⁶ mesā'il-i⁷ zāmānāt cem' eylemişdür. Mühimmātı zāmin⁸, her faşlı vāsīṭatu'l-ıḳd-ı gevher-i kāmin, ḥūb eşerdür ve tercīḥ-i beyyināt bābında⁹ "*Melce'ü'l-ḳuzāl*" ismi ile müsem mā mecmū'ası vardır. Nāfi' risāledür¹⁰. Bu faḳīr zemān-ı ḳazāda müntefi' olup ilḥāḳāt ile ekşer-i mesā'ili cem' ü tedvīn ve aşla gālib eşer-i güzīn itmişümdür. 'İlm-i naḥvde bir kitāba ibtidā eyleyüp cemī'-i şevāhidi āyāt-ı kerīmeden iltizām itmiş idi. Ol taḳrīb ile tefsīr-i şerīfden çok mebāḥiş īrād itmek murād

¹ 225b SE

² Dil-i SE

³ Cāy-gīr SE

⁴ Otuz bir SE

⁵ Enfās-ı/ḥayātı:enfās-ı ḥayāt-ı ma'dūdesi SE

⁶ 'ilmiyyesinden SE

⁷ - E

⁸ 381b E

⁹ Beyyināt bābında:beyyināt-ı nāsda SE

¹⁰ Eşerdür SE

eyledi. İtmāmına ‘ömr müsā’id olmadı. Ba’zı şikāt keşf ü kerāmātına müte‘allik hikāyāt dahı aydurlar.

el-Mevlā Meḥammed (Dāvud-zāde Efendi¹)

Medīne-i Münevvere ḳāzīsı iken āheng-i dergāh-ı Vedūd eyleyen Ḳara Dāvud-zāde² Muştafā Efendi’nün ferzend-i fezā’ilmendidür. Toḳuz yüz yetmiş ḥudūdında pertev-endāz-ı şaḥīfe-i vücūd olup elvān-ı fazl ü kemālle ārāste ve envā’-ı ma‘ārif ü ‘ulūmla pīrāste olduḳda ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳa sevḳ-ı rāḥile-i ‘azīmet ve Ma‘lūl-zāde Naḳīb Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp ḳaṭ’-ı şı‘āb ü sūhūl iderek kırḳ aḳçe ile İnegöl Medresesi’nden ma‘zūl iken biñ altı Cemādiye’l-ülā’ında Baḥşī Efendi yirine Murād Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ on Şa‘bān’ında Ḳābil ‘Alī yirine Burūsa’da Yıldırım Ḥān pāyesi tevciḥ olunup ḳabūl itmedükde ‘azl iḥtiyār eyledi. On üç Rebī‘u’l-āḥir’inde Ḳara Ḥabīb yirine Ḥasan Paşa Medresesi virildi. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳudsī Efendi yirine Maḥmūd Paşa’ya taḥrīk olındı. On beş Rebī‘u’l-evvel’inde Mollā ‘Alī yirine Şāh Sulṭān pāyesi iḥsān olındı. On altı Rebī‘u’l-āḥir’inde Kemāl Efendi Maḥdūmı yirine Ḥānḳāh pāyesine ḥareket eyledi. On sekiz Muḥarrem’inde Nehcī yirine Şaḥn’a geldi. On toḳuz Ramazān’ında Ḥāşekī Medresesi, Mu‘īd-zāde’den soñra altmışlı olup bunlara ‘ināyet olındı. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’ında Çivi-zāde Efendi³ yirine Süleymāniyye’ye terfī’ olındı. Yigirmi dört Zī’l-ḳa‘de’sinde Ḳudsī Efendi yirine Dārü’l-ḥadīş-i Sulṭān⁴ Süleymān berāt-ı cāhına ‘unvān oldı. Yigirmi altı Rebī‘u’l-āḥir’inde Şems-zāde Çelebi yirine Şām-ı şeref-encām ḳazāsı ile bekām olmuş idi. Yigirmi yedi Receb’inde Nişāncı-zāde yirine Mekke ḳazāsı virilüp gitmemekle ‘azl iḥtiyār eyledi. Ba‘dehu Ayazmend ḳazāsı arpalıḳ ta‘yīn olunup ol ḥāl üzere sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ otuz bir Receb’inde intiḳāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ‘alem-efrāz-ı ḥıṭṭa-i ‘ulūm, fenn-i naḥv ü şarfa şedīdü’l-intisāb, ‘ilm-i luḡatden ḥā’iz-i vāye-i nişāb, tevārīḥ-i eslāfa ‘ārif, daḳā’iḳ-ı aḥvāl-i nāsa vāḳıf, müşerrefü’l-lisān, şütüm-ı ekābirde muṭlaḳu’l-‘inān, ḥumūl ü inzivāya mā’il, merd-i sāde-dil idi. *İşlahu’l-maṇṭıḳ* ve *Dürretü’l-Ġavvāş* tarzında ṭırāzende-i te’līf olmuş idi.

¹ - R1, E

² 388b R1

³ - SE

⁴ - SE

el-Mevlā ‘Abdu’l-ḥayy (Maḥdūm-ı Sinān-zāde)

Ġalaṭa ḳāzisi iken intikāl eyleyen Sinān-zāde Meḥemmed Efendi merḥūmuñ¹ maḥdūmıdır. Sermāye-i ṭarīḳ-ı ‘ilmi i‘dād ve naḳd-i vaḳt-i ‘azīzin şarf-ı kālā-yı isti‘dād eyleyüp şeyḫü’l-İslām, cemālü’l-eyyām Yaḫyā Efendi ḫazretlerinden mülāzım ve ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvim olup kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ otuz bir Muḫarrem’inde² Yavuz-zāde Çelebi yirine Zeynī Çelebi Medresesi tevcīh olındı. Otuz iki Receb’inde Ḥācī Efendi yirine Etmekci-zāde Medresesi’ne taḫrīk olındı. Otuz üç Cemādiye’l-āḫire’sinde maṭ‘ūnen fevt olup medrese-i maḫlūle pāye-i Şaḫn i‘tibār olınup Ḳudsī-zāde Efendi’ye tevcīh olındı.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı fütüvvet-rūsūm, naḫl-i ser-sebz-i çemenzār-ı edeb, seyyid-i şaḫīḫü’n-neseb, zāt-ı laṭif, vücūd-ı şerif idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl Kemāle’-d-dīn Meḥemmed bin Aḫmed eş-Şeḫr bi-Ṭaşköprī-zāde (Kemāl Efendi) {Kemālī}

Şaḳā’ik-ı Nu‘māniyye şāḫibi Ṭaşköprī-zāde Efendi’nün ibriz-i ḫālişü’l-‘ayār-ı ma‘den-i vücūdı ve naḳd-i vaḳt-i zāt-ı mes‘ūdı olan ḫalef-i bāhirü’ş-şeref-i ercümendi, şadr-ı celilü’l-ḳadr Kemāl Efendi’dür. Toḳuz yüz elli toḳuz senesi ḫilālinde hilāl-i³ ‘ıyd-ı sa‘īd⁴ gibi ṭālī‘ ve devr-i menāzil-i ṭarīḳ-ı⁵ vücūd iderek ufuk-ı şühüddan lāmi‘ ü sātı‘ olmuş idi. Refīḳ-ı tevfiḳ ile seyr-i muḳaṭarāt-ı kemāl ve peder-i vālā-güherlerinden istifāza ile bedr-i kāmīl gibi tekmīl-i dā’ire-i istihāl idüp ‘alā ḫasbi’l-‘āde devr-i mecālis-i ifāde iderek şeyḫü’l-İslām, üstādu’l-‘ulemā’i’l-a’lām Ebu’s-su‘ūd Efendi ḫidmetlerine vāşıl ve meyāne-gevher-i silkü’l-le‘āl-i emāsil olup nice zemān ḳırā’at-ı tefsīr-i şerife müdāvim ve yetmiş altı tārīḫinde Şun‘u’llāh Efendi yirine ḫidmet-i i‘ādelerinden mülāzım⁶ olmuşlar idi. Seksan dört Muḫarrem’inde ibtidā otuz aḳçe ile Unḳapanı Medresesi’ne nā’il, ba‘dehu kırkıla medrese-i mezbūrede ser-ḫalka-i efāzıl olup toḳuz yüz toḳsan Şa‘bān’ında Aḫī-zāde ‘Abdu’l-ḫalīm¹ Efendi yirine Yeñi ‘Alī Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Toḳsan üç Şevvāl’inde selefleri yirine

¹ Efendi merḥūmuñ:Efendi’nün SE

² 382a E

³ 389a R1

⁴ - E

⁵ - R1, E

⁶ 226a SE

¹ ‘Abdu’l-Ḥalīm:- R1, E

Hāşekî pāyesine pā-yı himmet koyup toksan altı Receb’inde İbrāhīm Efendi yirine Şahñ-ı Semāniye’ye hıram idüp toksan sekiz Zî’l-ka’de’sinde selef-i sālifleri Ahî-zāde Efendi yirine Medrese-i Şeh-zāde mednedgāh-ı ifādeleri olmuş idi. Toksan toktuz Receb’inde Ağzıkara Muhyi’-d-dīn yirine maħrūse-i Selānik’de seccāde-nişin-i ‘izz ü temkīn olup biñ bir Cemādiye’l-ülā’sında Üsküdār Kāzisi ‘Abdu’r-raħīm Efendi ile manşıbları mübādele olunmuş idi. Tebdil-i mezbūr hilāf-ı dil-h’āhları olduğı ma’lūm-ı şudūr olduğıda Kınalı-zāde Hasan Çelebi yirine Haleb kazāsına naql olındılar. Biñ üç Cemādiye’l-āhire’sinde munfaşıl ve maħarr-ı hükümetlerine Tursun-zāde ‘Abdu’l-bāķī Efendi vāşıl oldu. Biñ dört Şevvāl’inde Bıyıklı Süleymān Efendi¹ yirine Şām-ı şeref-encām kazāsı ile ikrām olındılar. Biñ beş Şevvāl’inde sāniyen Haleb kazāsına tebdil ve Haleb’den veliyyü’n-ni’am-ı ‘ālem Yaħyā Efendi ħazretleri Şām-ı şerīfe naql ü taħvīl olındılar. Biñ altı Rebī’u’l-āħir’inde ‘azl olunup Ayāşī Ahmed Efendi kâ’im-maħām-ı hükümetleri oldu. Biñ yedi Şafer’inde İmām Dāmādı Şeyhī Çelebi yirine maħrūse-i Burūsa’ya ħākim oldılar. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında veliyyü’n-ni’am ħazretleri yirine Mışr-ı Kāhire kazāsına naql olunmuş iken bir aydan soñra her biri manşıb-ı celilinde ibkâ olunmuş idi. Māh-ı Şa’bān’da Ġalaṭa Kāzisi Hasan Kethudā-zāde Efendi ile mübādele-i manşıb itdiler². Biñ sekiz Şa’bān’ında ma’zül olup selefleri i’āde olındı. Yevm-i vāħid mürürından soñra ‘Abdu’r-raħīm Efendi yirine sāniyen Selānik kazāsı tevcih olındı. Biñ toktuz Şafer’inde manşıbları Serdār İbrāhīm Paşa tarafından Şahñ Medresesi’yle ordu-yı hümāyūn kâzisi olan Niksārī-zāde Efendi’ye³ virilmiş iken āstāneden temkīn olunmayup Yeñişehr’e ref’ olındı. Sene-i mezbūre Zî’l-ka’de’sinde ‘azl olunup Tursun-zāde ‘Abdu’l-bāķī Efendi seccāde-nişin-i hükümet oldu. Biñ on bir Zî’l-ħicce’sinde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi yirine İstanbul kazāsıyla maħzi’l-merām oldılar. On iki Cemādiye’l-ülā’sında Kethudā Muştafā Efendi yirine Anaṭolı şadāreti ile ikrām olındılar. On üç Cemādiye’l-ülā’sında müteķā’id ve maħām-ı refī’-i şadārete Kāf-zāde Feyzū’llāh Efendi müteşā’id oldu. Sene-i mezbūre Zî’l-ħicce’sinde Rūm’a naql olunan veliyyü’n-ni’am Yaħyā Efendi⁴ ħazretleri yirine mükerreren Anaṭolı şadı oldılar. On¹ beş Şafer’inde vazīfe-i teķā’üdüleri² ‘avd eyleyüp ‘Abdu’l-‘aziz Efendi mesned-ārā-yı şadāret oldu. On sekiz Şevvāl’inde Bostān-zāde Meħemmed Efendi

¹ - SE

² 382b E

³ Niksārī-zāde Efendi’ye:Niksārī-zāde’ye R1, E

⁴ Yaħyā Efendi:- R1, E

¹ 389b R1

² Teķā’üdüleri:teķā’üdüleri ile SE

yirine sālisen Anaṭolı şadāreti tevcīh olındı. On ṭokuz Zi'l-ka'de'sinde vaḳfe-i 'azl ile istirāhat idüp şadr-ı Rūm'dan mütekā'id Ḳāf-zāde Efendi dest-pīrā-yı şadāret oldı. Biñ yigirmi bir Şafer'inde Kethudā Muştafā Efendi yirine şadr-ı Rūm ve nā'il-i maṭlūb ü merūm olmışlar idi. Sene-i mezbūre Şa'bān'ın selḥinde munfaşıl ve 'Abdu'l-'azīz Efendi şāniyen¹ şadru'l-efāzıl oldı. Yigirmi iki evā'ilinde Gelibolı ḳazāsı zamīme-i revātib ḳılındı. Yigirmi dōrt Ramażān'ında Bostān-zāde Meḥemmed Efendi yirine şāniyen münevvir-i eyvān-ı şadāret oldılar. Yigirmi altı Rebī'u'l-āḥir'inde vazīfe-i teḳā'ūd ile meşāliḥ-i 'āmmeden tebā'ūd iḥtiyār eyleyüp veliyyü'n-ni'am-ı 'ālī-ḥazret üçüncü def'ada revnaḳ-efrūz-ı şadāret oldı. Bu def'a Miḥalic ḳazāsı Kirmāstī ilḥāḳı ile arpalıḳ ta'yīn olındı. Biñ otuz Şafer'inde Ḳara Çelebi-zāde Efendi² yirine sālisen şadru'l-'ulemā oldılar. Sene-i mezbūre ḥilālinde pādīşāh-ı kişver-sitān Sultān 'Oşmān Ḥān ḥazretleri ile Leh seferine revān olduḳda hem-rikāb-ı şāh-ı kām-yāb olmışlar idi. Sürre-i³ memleket-i BoḒdan'a dāḥil olduḳda maraż-ı hā'il ḥā'il ve reh-zen-i ecel 'ācil olmaḒla bi'z-zarūre manşıbdan isti'fā ve İstanbul'a rücū'la maşlahat-ı vaḳti īfā itmişler idi. Manşıb-ı celīl-i şadāret Anaṭolı Ḳāzī'askeri Mollā 'Alī Efendi'ye 'ināyet olındı. El-ḥāletü ḥāzīhi dā'ī-i vācibü'l-icābe-i ecele lebbeyk-zenān ve 'alā cenāḥi'l-'acele revān olup māh-ı Şevvāl'ün dōrdüncü günü "İşḥākcı" nām maḥalde vāḳi' Ṭuna Cisri'ne vāşıl olduḒları sā'at⁴ ḳanṭara-i fenādan güzār ve 'azm-i sāḥa-i rāḥat-baḥş-ı raḥmet-i Perverdigār itmişler idi. Na's-ı raḥmet-inti'aşları ḳadırḒa ile İstanbul'a gelüp 'Āşık Paşa Cāmi'i ḥazīresinde āsūde ve pederleri cenbinde Ḓünūde ḳılındı.

Ḥidmet-i mollā-yı mütercem 'allāme-i 'ālem-i 'ilm ü ḥikem, mekārim-i⁵ aḥlāḳda yegāne-i āfāḳ, menāzil-i istiḥḳāḳda māh-ı cihān-tāb-ı bī-muḥāḳḳ, sīne-i pūr-sekīnesi mehbiṭ-i envār-ı fażl ü kemāl, āstān-ı efāzıl-āşiyānı maḥaṭṭ-ı riḥāl-i fezā'il ü efdāl, baṭīḥa-i keff-i kerīmi maḳsim-i enhār-ı 'atāyā-yı celiyye, ḳarīḥa-i āftāb-ı ḳasīmi maṭla'-ı envār-ı mezāyā-yı ḥafīyye, pāk-nijād, melek-nihād, nūr-ı mücessem ü⁶ luṭf-ı muşavver, zāt-ı fezā'il-güster idi.

Āsār-ı 'ilmiyyelerinden Sūre-i kerīme-i¹ Kehf tefsīrine ḥāşiyeleri vardır. *Hidāye*'nün mesā'ilini 'ilelinden tecrīd eyleyüp " 'İdde' tesmiye eylemişlerdür. Nāfi'

¹ - SE

² - SE

³ Ser-ḥadd-i SE

⁴ OlduḒları sā'at:olduḒlarında SE

⁵ 373a E

⁶ Mücessem ü:mücessem-i zāt-ı mükerrerrem SE

¹ - SE

eşerdür. Vâlidlerinün ecell-i te'lifâtı olan *Mevzû'ātu'l-'ulûm*'ı terceme itmişlerdür ve Hüseyin Vâ'iz'ün risâle-i 'aliyyesini lisân-ı Türkîye nakl eylemişlerdür ve Sultân 'Osmân Hân emriyle mensûr *Şeh-nâme* yazmışlardır ve ba'z-ı mevâzı'-ı celîleye risâleleri vardır. 'Arabî ve Türkî nazma iktidârlarını iş'âr ve "Kemâlî" mahlası ile nazm-ı cevâhir-i eş'âr itmişlerdür ve "*Berîyye*" nâm kaşîde-i 'Arabîyyeyi tahmîs ve hamîs-i suţûr-ı belâgat-enîs² ile bünyân-ı faşâhâti te'sîs itmişlerdür.

el-Mevlâ Mehemmed (Kudsî Efendi)

Kağâ-yı Haremeyn-i Şerîfeyn ile Mısr-ı Kâhîre hükûmetine fâ'iz ve âgûş-i hilâl-i istihâlî envâr-ı fazl ü kemâlî hâ'iz olan Nişâncı-zâde Ahmed Efendi merhûmuñ³ mahdûmı ve Emîr Buğârî عليه رحمة الباری⁴ hazretlerinün⁵ dâmâdına dâmâd ve halîfetü'l-hulefâ-yı seccâde-i irşâd olan 'Abdu'l-laţîf Efendi'nün duhter-zâde-i nezâhet-rüsûmı, nahl-i ser-sebz-i çemen-i şuffe-i ercümendi, seyyid-i eyyid-i celîl Kudsî Efendi'dür. Tokuz yüz seksan iki târîhinde belde-i şerîfe-i kıblegâh-ı pîşîn ve câ-yı rüşenâ-yı dilnişîn, hâk-i muqâddes-i pâkine üftâde ve türâb-ı 'ıtrnâk-i Beytül-mağdis'e rû-nihâde olup;

ديار بهاحل الشباب تميمتى

و اول ارض مس جلدی ترابها⁶

mazmûnı üzere arâzî-i muqâddeseye nisbet türâbiyyeyi iş'âr ve mahlas-ı mezbûrî mâye-i me'âbü'l-iştihâr⁷ itmiş idi. 'Ulemâ-yı 'aşrdan tahşîl-i sermâye-i⁸ 'ilm ü edeb ve fezâ'il-i müktesebeyi 'ilâve-i şeref-i neseb kılup Şeyhü'l-İslâm Bostân-zâde Efendi hizmetlerinden ihrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ibtidâ otuz aqçe ile Kirmâstî Medresesi'nde müdâreseye himmet eyleyüp kırk aqçe ile Hâce Hâtûn Medresesi'nden munfaşıl iken biñ on senesi Muharrem'inde Şun'î Efendi yerine Mağmûd Paşa hâricine vâşıl olmuş idi. On dört Rebî'u'l-evvel'inde İpekli yirine Siyâvuş Paşa Sultânî pâyesine sâye şalup on

¹ 226b SE

² - SE

³ Efendi merhûmuñ:Efendi'nün SE

⁴ "Yaratan (Allah'ın) rahmeti onun üzerine olsun."

⁵ 390a R1

⁶ "Muskalarımın yırtıldığı (artık rüşde erdiğim) yerlerdir orası. Tenime ilk dokunan toprak da oranın toprağıdır."

⁷ Mâye//iştihâr:me'âbü'l-iftihâr-ı iştihâr SE

⁸ Mâye-i SE

yedi Şafer’inde Kāraca Aḥmed yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye ḥıram idüp on tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Sinān-zāde yirine altmış akçe ile Eyyüb müderrisi olup yigirmi bir Şevvāl’inde Laṭif-zāde yirine Süleymāniyye iḥsān olunup yigirmi iki Ramazān’ında Şems-zāde yirine Dārü’l-ḥadīs-i Süleymān Ḥān ile ḳadr ü ‘unvān bulup yigirmi dört Zi’l-ḳa’de’sinde ‘Uşşāḳī-zāde yirine Selānik ḳazāsı ile maḳzi’l-merām olmuşlar idi. Yigirmi beş Zi’l-ḥicce’sinde Celeb Muşliḫi’-d-dīn Efendi maḥlūlinden Mekke-i Mükerrreme’ye naḳl olındılar ¹. Cemādiye’l-āḫirede manşıb-ı mezbūrı büyük birāderlerine fāriḡ olup ‘azl ü ḳarār iḫtiyār itdiler. Yigirmi yedi Zi’l-ḳa’de’sinde Şeyḫ-zāde yirine maḥrūse-i Burūsa ḫükümeti tefvīz olındı. Yigirmi sekiz Şafer’inde ferāḡ itmekle Ḥüsām Efendi’ye in’ām olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āḫire’sinde Şerīf Efendi yirine ḫākim-i dārü’s-saltāna oldılar. Yigirmi tokuz Ramazān’ında ref’ olunup maḳām-ı ḫükümetlerine Mollā ² ‘Alī Efendi terfī’ olındı. Otuz ³ Rebī‘u’l-evvel’inde Ḥ’āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḫazretlerinden ⁴ soñra Gelibolı arpalığı zamīme-i vazīfe ḳılındı. Sene-i mezbūre Şa’bān’ında ⁵ ‘umūmen arpalıklar ḫall olunup Gelibolı ḳazāsı Şaḥn’dan Ḳara ⁶ Ḥalīl Efendi’ye virildi. Biñ otuz Şevvāl’inde Rūmili Şadrı Kemāl Efendi Sultān ‘Oşmān Ḥān-ı ḡazī ile Leh seferinde mülāzım-ı rikāb-ı ḫümāyūn olup ser-ḫadd-i Boḡdan’a dāḫil olduḡda reh-zen-i ecel ber-hem-zen-i kārbān-ı emel olmaḡla ‘avd itmek lāzım gelmegin riḫletlerinden muḳaddemce ‘azl olunup ol maḳām-ı refī’a Anaṭolı Şadrı Mollā ‘Alī Efendi terfī’ olunmaḡla münḫall olan maḫall bunlara ta’yīn olunmuş idi. Anaṭolı şadāretinūñ emri irsāl olunduḡda berīd-i müjde-resān na’şlarına rāst gelüp merhem-i zaḫm-ı Sührāb’dan nişān virmiş idi. El-ḫāletü ḫāzihi zebān-ı ‘uḡde-ḡuşāları ḡülū-ḡīr-i mergle mübtelā-yı ‘acz ü a’yā ve lisān-ı ḫāl-i ferḫunde-me’ālleri maẓmūn-ı beyt-i meşḫūr ⁷ ile ḡüyā olmuş idi:

Āḫir oldı ‘ömr çün geçdi hevā şimden girü
N’eyleyin el virdügin dünyā baña şimden girü

Ṭā’ir-i ḳudsī-i rūḫ añdı tecerrüd ‘ālemin
Cīfe-i dünyā ḡamı düşmez aña şimden girü

¹ 383b E

² - SE

³ Otuz bir SE

⁴ Efendi ḫazretlerinden:Efendi’dan SE

⁵ Şevvālinde SE

⁶ - SE

⁷ Beyt-i meşḫūr:beyt SE

Ta‘bīr-i vāqı‘a-i intikāllerinde ba‘z-ı ihvān bu gūne gevher-feşān olmuşlar idi ki meczūb-ı İlāhī Ḥamza Baba ki mu‘teḳad-ı ebnā-yı zemāndur, üç gün muḳaddem merḥūma gelüp “Oğul senden ayrılmak göründi.” diyü girye-i hāyhāy-ı¹ gülü-süz ile izhār-ı riḳḳat ve telmīḥ-i firḳat ider. Ba‘dehu firāḳda iki cānibūñ daḥı mevti muḥtemel olmağın bir miḳdār tereddūd-i aḥad-ı cānibeyn tesellī-baḥş-ı dil-i pūr-ıztırāb olup ol gice vāqı‘alarında görürler ki bir ‘arabaya süvār olup bir deşt-i vaḥşet-engīze güzār iderler. Bu def‘a rişte-i şübheye fayşal virüp bi‘l-küllīye ḥayātdan me‘yūs ve müteveccih-i cenāb-ı Ḳuddūs olmuşlar idi. Bu ešnāda ḥummā-yı vebā‘ī zuhūr eyleyüp ikinci gün intikāl itmişler idi. Cedd-i ‘ālileri Emīr Buḥārī Türbesi ḥazīresinde defn olındılar.

Tārīḥ-i Emīr ‘Alī Efendi

Rūḥ-ı Ḳudsī cennete buldı vuşul (1030)

Mollā-yı müşārün-ileyh ^{مد الله ظلال رحمة عليه} melekīyyü‘z-zāt, ḳudsiyyü‘s-sıfāt, şāḥibü‘l-faşāhatü‘l-ḳasiyye³, emīrū‘l-mecālisü‘l-ünsiyye, vāşıl-ı ser-menzil-i medārik-i ‘uḳūl, germ-sāz-ı ma‘ārik-i ma‘ḳūl ü menḳūl, ḳāfile-sālār-ı fuḥūl-i ‘ulemā, rāḥile-peymā-yı müntehiyyü‘l-āmāl-i ehl-i nehā, ṭumṭurāḳ-ı elfāz-ı ṭannāne ile meşhūr-ı āfāḳ, ṭarrāḳa-i iştihārī ṭanīn-endāz-ı ḳubbe-i nüh ṭāḳ, şaḳā‘iḳ-ı hādiresi nādire-i siḥr-i üslūb, ḥaḳā‘iḳ-ı⁴ bādiresi nev-bāve-i şimārü‘l-ḳulūb, ḥarīr-bāf-ı ḥarīrī-mu‘ādil, mū-şikāf-ı daḳā‘iḳ-ı fezā‘il idi⁵.

el-Mevlā Süleymān (‘Unḳūd Süleymān Efendi)

Ḥūşe-i vücūdī ḥāk-i pāk-i ḳaşaba-i Bilecik‘den bedīdār ve Edebālī neslinün ‘ıḳd-ı manzūmına gevher-i şehvār olup “ ‘Unḳūd” laḳabı ma‘ḳūd-ı ‘alem-i i‘tibārī ve şuḳḳa-i vālā-yı livā-yı iştihārī olmuş idi. Bezl-i sa‘y ü ictihād ile levāzım-ı ṭarīḳ-ı ‘ilmi i‘dād ve ‘azm-i rāḥ-ı mersūm-i erbāb-ı isti‘dād eyleyüp İmām-ı Sulṭānī ‘Abdu‘l-kerīm Efendi

¹ 390b R1

² “Allah rahmet gölgesini onun üzerinde uzatsın.”

³ ḳudsiyye SE

⁴ 384a E

⁵ 227a SE

hidmetlerine vāşıl ve istifāza-i envār-ı ‘ināyetleri ile ğurre-i ümīdi bedr-i kāmīl olup şeref-i mülāzemetleri ile şem‘-i mihrāb gibi çerāğ-ı hāşları ve kandīl-i evvān-ı meclis-i ihtisāşları olmuş idi.

¹كعنقود ملاحية حين نورا

Ba‘dehu sālīk-i tarīk-ı każā olup şem‘-i tārem-i çārüm gibi menāzil-peymā ve burūc-i isnā ‘aşerden nişān viren on iki pāyede mesned-pīrā olmağın yüz elli aķçe ile bilād-ı celīleye² każī ve kemāl-i nūzl ü ni‘metle hāl-i ferhunde-me‘ālī reşk-endāz-ı māzī olmuş idi. Biñ sekiz tārīhinde vezīr-i a‘zam, serdār-ı zafer-tev‘em İbrāhīm Paşa himmeti ile Belğırad fetvāsına vāşıl³ ve iç il i‘tibārı ile pāye-i Şaĥn’a nā‘il olup biñ on Şa‘bān’ında kabūl itmeyen Karaca Aĥmed Efendi yerine Selānik fetvāsı ihsān ve Medrese-i Sulţān Murād-ı ğāzī ile ber-murād-ı ‘izz ü şān kılınmış idi. On dört Zī’l-ħicce’sinde ‘azl olup manşıbı Menteşeli ‘Abdu’l-‘azīz’e virildi. On  okuz Rebī‘u’l-evvel’inde Şaĥn taħillesinden sonra Zahirū’d-dīn-i ‘Arabī yerine altmış aķçe ile sāniyen Selānik’e müftī oldu. Yigirmi üç Ramazān’ında ‘azl olup yiri  ukacı-zāde’ye tevcīh olındı. Yigirmi yedi Receb’inde ĥalefi yerine sālīşen i‘āde olındı. Yigirmi sekiz Muħarrem’inde ma‘zūl olup Bosna każāsından selefi naql olındı. Biñ otuz tārīhinde Sulţān ‘Oşmān Ĥān-ı⁴ ğāzī mevkibinde⁵ Leh seferine revān olup ešnā-yı rāhda maħmil-bend-i ‘ālem-i āħiret ve sene-i mezbūre Zī’l-ħicce’sinde rū-be-rāh-ı dergāh-ı ‘izzet olmuş idi. Kaşaba-i Baba’da medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr fūnūn-ı mütedāvilede müşāreket-i emşāl ile meşhūr, sūhtelğı hālinde ser-ħalka-i erbāb-ı ma‘kūl, gersen-i pilāv ile dānişmendāne şoĥbetleri menkūl, mā‘il-i mu‘āşeret, esīr-i şoĥbet idi.

el-Mevlā ‘Abdu’r-rezzāk (Altıbarmaķ ‘Abdu’r-rezzāk¹)

Anatolı diyārınıñ bir kūşesinden peydā ve Māverā-yı Nehrī’ler gibi şālīħ-i ebleh-sīmā olup engüşt-i şeşüm gibi rüste-i² erbāb-ı isti‘dāda dāħil ve il içinde

¹ “Etrafi aydınlattığında aynı Mūlahiyye’nin bembeyaz üzüm salkımları gibidir.”

² Celīleye vālī ve SE

³ SE’de “nā‘il” ve “vāşıl” kelimeleri birbiriyle yer değiştirmiştir.

⁴ ‘Oşmān Ĥān-ı: ‘Oşmān-ı SE

⁵ - SE

¹ ‘Abdu’r-Rezzāk:- SE; 391a R1

² Rişte-i SE

“Altıbarmaq” laqabıyla şöhre-i maḥāfil olmuş idi. İmām-ı Sultānī ‘Abdu’l-kerīm Efendi’den mülāzım ve ʔarīq-ı tedrīse ‘āzım olup mülāzemet-i ebvāb-ı ekābir ve teraqqıyyātla iki menzili bir iderek kırk aqçe medreseden ma’zül iken biñ on dört Cemādiye’l-āḥire’sinde ʔapu aḡası ‘arzi ile Mevlānā ‘Ömer yirine Ca’fer Aḡa Medresesi müyesser olmuş idi. Yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Şūfcı Şeyḡ-zāde yirine Şāh-ı Hübān pāyesine pā-yı himmet ʔoyup yigirmi dört Rebī’u’l-evvel’inde taḡille-i Şāḡn ile Zü’n-nün Efendi yirine¹ Şire ʔazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi altı ḡilālinde ‘azl olup selefi i’āde olındı. Yigirmi yedi Zi’l-ḡicce’sinde ‘Abdu’l-‘aziz Efendi ferāḡından Gelibolı ʔazāsı ile engüşt-nümā ve ḡişsedār-ı manşıb-ı ḡāşş-ı ‘ulemā olmuş idi. Yigirmi sekiz Receb’inde ‘azl olup manşıbı Muşliḡi’ d-dīn Efendi’ye virildi. Biñ otuz senesi evāḡirinde müddet-i ḡayātı āḡir ve cāh-ı vecāhet-i āḡiretle mütefāḡir oldı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḡ-ı ḡāl ile meşḡūr, müfettiş-i evḡāf ve nazār-kerde-i eşrāf, aḡayān-ı ḡarem-i sultānī zümresine muḡtaşş ve meclis-i ḡāşşlarına² muraḡḡaş olup³ ḡaddinden efzün, müsā‘adeye maḡrūn olmuş idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-ḡādir (‘Abdu’l-ḡādir Efendi⁴)

İzā‘at-i bızā‘at-i isti‘dād itmemeḡe himmet ve ba‘z-ı eşrāfdan iḡrāz-ı şerefi mülāzemet idüp bıḡā‘-ı tedrīside ‘ale’t-tertīb müzākere ve ri‘āyet-i merāsım-i mu‘tādeye mübāderet iderek kırk aqçe medreseden ma’zül iken biñ on beş Şa‘bān’ında Tāce’ d-dīn Efendi yirine Zeynī Çelebi müderrisi olmuş idi. On altı Zi’l-ḡa‘de’sinde Çavuş-zāde yirine ḡāsım Paşa Medresesi’ne taḡrīk olındı. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında ‘Abdu’llāḡ Çelebi yirine İznīḡ Süleymāniyyesi’ne terfi‘ olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḡa‘de’sinde Zekerıyyā-zāde yirine ḡāzanfer Aḡa pāyesine naḡl olındı. Biñ yigirmi Receb’inde ḡasan Keḡudā-zāde maḡlūlinden Gelibolı ʔazāsı müyesser oldı. Yigirmi iki evā’ilinde ‘azl olup manşıbı Kemāl Efendi ḡazretlerine arpalıḡ ta‘yīn olındı. Yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında ‘Abdu’llāḡ Efendi yirine Mar‘aş ʔazāsı iḡsān olındı. Yigirmi sekiz Muḡarrem’inde ‘azl olup Kösec Aḡmed Efendi mesned-nişīn-i ḡükümeti ve fā’iz-i cāh-ı vecāheti olmuş idi. Yigirmi ḡoḡuz Receb’inde ḡabīb Efendi

¹ 384b E

² ḡāşş ile duḡūl ile SE

³ İdi SE

⁴ - E, SE

yirine Anḳara ḳazāsı ‘ināyet olındı. Ba‘de’l-‘azl manşıb-ı ḥayātdan munfaşıl¹ ve biñ otuz evāḥirinde raḥmet-i Bārī’ye vāşıl olmış idi.

Mevlānā-yı merḳūm ṭālib-i meṭālib-i erbāb-ı fūhūm, şūret-ı şalāḥla ḥişşe-i ‘ilmiyyeye dehrī olan māverā-yı baḥrilerden idi.

el-Mevlā Sinān (Baba-zāde Sinānı)

Ḳā‘idetü’l-mülk-i Ḳaraman olan medīne-i² Lārende’den nümāyān olmuştur. Sinān-ı zebānı cevāhir-i ḥurūfa ḥesbān ve mişḳale-i sa’y ü ictihād ile zeng-zedā-yı zann ü ḥusbān olup taḥḳīḳ-ı muḳaddimāt-ı ‘ilm³ ü edeb ve tedḳīḳ-ı mebāḥiş-i fażl ü ireb ḳılduḳdan şoñra ḥāl-i ḥuceste-ḥilālī Baba-zāde Efendi’den mülāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mevlevīye dāmād olmuştı. Aḥz-ı medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek ḳırḳ aḳçe medreseden ma’zül iken biñ yedi Cemādiye’l-āḥire’sinde⁴ Emru’llāh Efendi yirine Efḍal-zāde ḥāricine ‘āric olmuştı. Biñ ṭoḳuz Cemādiye’l-āḥire’sinde selefi yirine Yaylaḳıyye-i⁵ İznīḳ pāyesine terfi’ olındı. Biñ on Şa‘bān’ında ‘azl olınup medresesi Mūsā Ḥalīfe’ye virilmiş iken ḳabūl itmedüḳi cihetden⁶ yirinde ibḳā olındı. On beş Şa‘bān’ında Ṭālib Sinānı yirine Yıldırım Ḥān pāyesi iḥşān olındı. On altı Zi’l-ḳa‘de’sinde Cüvānī yirine Kütāhiyye ḳazāsı ile maḳzi’l-merām olmuştı. On yedi Zi’l-ḳa‘de’sinde vezīr-i a’zām, serdār-ı mu‘azzām Murād Paşa tarafından İsmā‘īl Efendi yirine⁷ Baḳdād ḳazāsı virilmiş iken āstāneden temkīn olınmayup Ḥakīmī yirine Ḳayşeriyye ḳazāsına naḳl olındı. Yigirmi Muḥarrem’inde ‘azl olınup selefi i‘āde olındı. Yigirmi bir Ramazān’ında Menteş-zāde yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı in‘ām olındı. Yigirmi üç Receb’inde ‘azl olınup yirine Tevfīḳī-zāde Meḥammed Emīn⁸ Efendi naşb olındı. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Ḥüsām Efendi yirine mükerreren Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı in‘ām olındı. Yigirmi ṭoḳuz Şafer’inde ‘azl olınup ‘Abdu’l-ḥalīm-zāde Çelebi ḳā‘im-maḳām-ı ḥükümeti oldı. Biñ otuz evāḥirinde rāyāt-ı ḥayātı şikeste ve sinān-ı zebānı zeng-beste olup üftāde-i ḥāk-i fenā ve dil-dāde-i ‘ālem-i beḳā olmuştı.

¹ mün‘azil SE

² - SE

³ SE’de “ ‘ilm” ve “fażl” kelimeleri birbiriyle yer deḳiştirmiştir.

⁴ 227b SE

⁵ 391b R1

⁶ İtmedüḳi cihetden:itmedüḳinden SE

⁷ 385a E

⁸ Meḥammed Emīn:- R1, E

Mevlānā-yı merķūm pey-rev-i erbāb-ı rūsūm, aĥvāl-i nāsdan ġāfil, mūhimmātına mūštaġil idi. Merĥūm ġāyetde ĥalīm ü selīm ve belāhetde mün‘adimü’l-ķasīm idi.

Mervīdür ki¹ ‘Alī Ćelebi-zāde² ile ‘alāķa-i muşāheret olmaġla bir def‘a ġazabına rāst gelüp;

Meger ol la‘l-i Őeker-ĥāya tūfī dil uzatmıŐdur

Urup dest-i ķazā aġzını burnını ķanatmıŐdur³

mazmūnı mā-şadaķ-ı ĥāl-i dīger-ġūnı olduķda sebeb-i merĥamet olmaġ-iĉün ol ĥālle Őeyĥū’l-İslām Őun‘u’llāĥ Efendi’ye Őikāyet murād ider. Ol ġün mülākāt müyesser olmayup seĥeri ķazā-yı māfāt eyledükde mollā-yı merĥūm izĥār-ı ġazab idüp “İki ġünden berü terk-i Őalāt eyleyen aĥmaķuŐ cezāsı muķaddem olmuŐ.” diyü cevāb virür. Derdmende zaĥm-ber-zaĥm olup itdüġi ĥamāķate ķanı ķurır.

el-Mevlā Meĥammed (Őūfi Meĥammed Efendi⁴)

Vilāyet-i Rūm’da “Dırama” nām Őehr-i dil-ārāmdan zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezelīden istifāza-i nūr-ı Őu‘ūr idüp “Őūfi Meĥammed Efendi” laķabı ile meŐĥūr olmuŐ idi. TaĥŐil-i meleke-i isti‘dād ve tekmīl-i bıdā‘a-i ‘ilmiyyeye bezl-i sa‘y ü ictihād itdükden ŐoŐra Őeyĥū’l-İslām Ćivi-zāde Efendi’den mülāzemetle bekām olup rehneverd-i Őı‘āb ü sūhūl ve tarīķ-ı tedrīside ġāĥ maŐŐüb⁵ u ġāĥ ma‘zūl olarak kırķ aķķe medreseden ma‘zūl iken toķuz yüz toķsan sekiz Zi’l-ĥicce’sinde Ķara Ćelebi-zāde Efendi yirine Pervīz Efendi müderrisi olmuŐ id. BiŐ dört Cemādiye’l-ülā’sında Potur Őālīĥ yirine Őāĥ Sulţān pāyesi iĥsān olınmuŐ iken medrese-i mezbūre ĥaĥt-ı Őerīfle Nevālī-zāde’ye virilüp bunlar Őıfru’l-yed ķalmıŐ idi. BiŐ beŐ Muĥarrem’inde Nefes-zāde Efendi yirine YeŐi ‘Alī PaŐa Medresesi tevcīĥ olındı. BiŐ altı Őa‘bān’ında Nihālī Efendi yirine Ķalender-ĥāne pāyesi ‘ināyet olındı. BiŐ yedi Zi’l-ķa‘de’sinde taĥille-i Őāĥn’la Bī-kesī yirine Mar‘aŐ ķazāsı virildi. BiŐ toķuz Muĥarrem’inde maŐŐıb-ı mezbūr Őānī Efendi’ye erzānī ġörüldi. BiŐ on Őafer’inde Ćalıķ-zāde yirine ĶayŐeriyye ķazāsı

¹ İdi. Mervīdür ki:olup R1, E

² Zāde merĥūm SE

³ UfatmıŐdur SE

⁴ Ćelebi R1, E

⁵ SE’de “maŐŐüb” ve “ma‘zūl” kelimeleri birbiriyle yer deġiŐirmiŐtir.

tevcih olındı. On bir Şa‘bān’ında ‘azl olunup Hākīmī Efendi hākīm-i cā-niṣhīn oldı. On üç Şafer’inde Celeb Mehemmed Efendi yirine Bosna Serāyı ‘ināyet¹ olındı. On dört Cemādiye’l-āhire’sinde ‘azl olunup ol maḳāma Babākuṣhōğlı² ḳondı. On altı evā’ilinde mükerreren Serāy hükümeti ile sultān-ı vaḳt oldı. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında ref’ olunup³ Cerrāh-zāde Efendi ta‘ḳīb eyledi. Yigirmi bir Cemādiye’l-āhire’sinde Hāsan Paşa Bekri⁴ yirine Siroz’da Selçuḳ Sultān Medresesi ihsān olunup me’zūnun bi’l-iftā ve Dırāma ḳazāsı ile maḫhar-ı ‘ināyet ü ‘aḳā olmış idi. Ba‘dehu ḳazāsı ifrāz olunup medrese ve fetvā ile sübhā-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ otuz evāhirinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ṣalāh ile meṣhūr, ṣālīh ü müteverri‘, hākīm-i müteşerri‘ idi. ‘İlm-i fiḳha etemm intisābı ve ‘iffet ü nezāhetden vāye-i niṣābı olmağın Şeyhü’l-İslām Bostān-zāde Efendi fetvā muḳābelesi hıdmetinde istiḫdām buyurup iltifāt ü ri‘āyetle bekām itmişler idi.

Rivāyet olunur ki mollā-yı merḫūmuñ sa‘ādet-hānelerinde sākin iken⁵ mevlānānuñ hevāsı merfū‘-ı mesāmi‘-i cenāb-ı mevlevī olduḳda keşf-i ḫabāyā-yı esrār için Cüheynetü’l-aḫbār olan bir şahş-ı nifāḳ-piṣeyi ḫavāle idüp ba‘z-ı tevābi‘le ṣoḫbet-i ṣafāya dāḫil ve mekr-i ḡammāzdan ḡāfil iken yataḳlandurup pes-i ḳafesden nigāh-endāz olduḳlarında görürler ki meclis-i germ-ā-germ-i ṣarāb ‘aḳd olunup;

Dört Müslimānla beş kāfir meger

mazmūnı üzere erbāb-ı meclis birer nigārı der-kenār eyleyüp ṣāḫib-i terceme zāviye-niṣhīn olup ḫalkā-i cem‘iyyete nigīn olan nigār-ı nāzenīne⁶ dūrdan nigerān ve zevraḳ-ı bāde gird-āb-ı meclis içre serī‘ü’-d-devrān olmuş, nevbet⁷ kendüye geldükçe;

Zevraḳ-ı mey çekerüz dem-be-dem iy Rabb-ı ḡafūr
Mücrimüz eyleme baḫr-ı keremünden bizi dūr

mazmūnı ile zemzeme ve raṭl-i girānı yek-deme idüp erbāb-ı meclis;

¹ 392a R1

² Bābākuṣhī R1

³ 385b E

⁴ Hāsan//Bekri:Bekir Efendi R1, E

⁵ Olurken SE

⁶ Nāzenīne:nāzenīn cānibine SE

⁷ - R1

Erbāb-ı ‘ayşa şūfī¹ ne bu kīne-i şütür
Gir bezm-i ‘ayş ü ‘işrete sende kaçāra gel

mefhūmını der-kār itdükçe i‘tizār eyleyüp dūr bulunmasun diyü ta‘affüf idicek “Kāfir Şūfī” laķabı ile telķīb olunmuş idi.

el-Mevlā Aķmed (Aķmed Efendi²)

Muķaşşī Sinān Efendi merķūmuñ ģafīdi ve Keķudā Muştafā Efendi’nüñ şınv-ı ‘azīz-i reşīdidür. Cedd-i emcedlerinden istifāza-i envā’-ı ma‘ārif ü ‘ulūm ve istifāde-i sermāye-i³ mantūk u mefhūm eyleyüp mālīk-i meleke-i isti‘dād olduķda Kāzī-zāde Efendi ģidmetlerinden mülāzemetle ber-murād olmuş idi. Kırķ aķçe ile Efđal-zāde Medresesi’nden munfaşıl⁴ iken tokuz yüz tokısan üç Şevvāl’inde Kepenekci-zāde yirine Eski İbrāhīm Paşa müderrisi olmuş idi. Tokısan beş Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi yirine Zāl Paşa Medresesi’ne taķrīk olındı. Tokısan yedi Receb’inde Taş-zāde yirine Gevher Ĥān Sulţān pāyesine terfī‘ olındı. Biñ bir Receb’inde Kāmī-zāde Efendi yirine Şaģn’a geldi. Biñ üç Muģarrem’inde veliyyü’n-ni‘am-ı eyyām, şeyĥü’l-İslām ibni⁵ şeyĥü’l-İslām Yaĥyā Efendi ģazretleri yirine Medrese-i Şeh-zāde ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında Kuş Yaĥyā Efendi yirine Edrine Selīmiyyesi’ne naķl olındı. Biñ beş Ramażān’ında ‘Abdu’l-ģalīm Efendi yirine Medīne-i Münevvere kaçāsı ile tekrīm olındılar. Biñ altı Şa‘bān’ında ‘azl olup manşıbı Dökmeci-zāde Dāmādı’na virilmiş iken bir hefteden sonra⁶ ibķā olındı⁷. Biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde ref‘ olup yirine İskender-zāde Efendi⁸ terfī‘ olındı. Ba‘de’l-‘azl Mışr-ı Kāhire’de tavaţţun ve idrārāt-ı mu‘ayyene ile temeddün eyleyüp nice yıllar veliyy-ni‘met ü kām-rān, ģāneleri mecma’-ı yārān, ‘ilm ü ‘ibādetle meşĥul, tārik-i mā-lā-ya’nī vü fuzūl olmaķ üzere eyyām-ı ģayātı encāma ve āftāb-ı ‘ömri maģrib-i şāma yitürüp biñ otuz evāĥirinde intikāl eyledi.

¹ Erbāb//şūfī:Şūfī şafāya başla R1, SE

² Aķmed Efendi:Sinān-zāde Ćelebi SE

³ 228a SE

⁴ ma‘zūl R1

⁵ Veliyyü’n//ibni:- SE

⁶ 392b R1

⁷ 386a E

⁸ - SE

Mevlānā-yı merkūm cāmi‘-i eştāt-ı ma‘ārif ü ‘ulūm, beyt-i ‘ilm ü şalāḥdan hüveydā ve ḥizāne-ḥāne-i ‘iffet ü nezāhetden mişāl-i nūr-ı süveydā peydā olup sinān-ı nīze gibi cevher-i fazīletle ser-efrāz-ı ‘ālem ve berg ü şāḥ-ı nihāl-i istihāl-i kemāl-i i‘tibār ü iştihār ile meyān-ı erbāb-ı istiḥkākda ‘alem, *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da mezkūr ve ba‘z-ı eş‘ār-ı dil-āvīzi meştūrdur. Qāhire-i ma‘azziyyede şīt-i mekārīm-i aḥlākı el-ān bākī ve zebān-zed-i şehri vü āfākīdür.

el-Mevlā Muştafā (Bī-endām Muşliḥi’d-dīn)

Vilāyet-i ‘Alā’iyye’nün mollā-yı şöhre-bendi Bī-endām Muşliḥi’d-dīn Efendi’dür. Taḥşil-i ‘ilm ü kemāle kemā yenbaḡi gūşiş ve tekmil-i levāzım-ı istihāle iştigāl ü verziş eyleyüp i‘dād-ı meleke-i isti‘dād itdükden sonra ṭarīḳ-ı ‘ilme ḥıram ve ihtizāz-ı ‘izz ü nāz ile devr-i maḥāfil-i ‘ulemā-yı kirām idüp;

Temāşā eylesün ḥazz eyleyen endām seyrinden

mazmūnı zebān-zed-i ḥavāşş u ‘avām olduḡda Burūsa’dan müteḳā’id İbrāḥīm Efendi ḥidmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. Ba‘zı medārisde müdārese-i ‘ulūm ve neşr-i daḳā’ik-ı mantūḳ u mefhūm iderek biñ beş tārīḥinde kırk aḳçe ile Hızır Çelebi Medresesi’ne müderris, ba‘dehu on aḳçe teraḳḳī ile bünyān-ı cāḥ ü şevketi mü’essis olmuş idi. On üç Şa‘bān’ında Taşköpri-zāde Aḥmed Çelebi yirine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. On altı Zi’l-ka‘de’sinde Baba-zāde Sinānı yirine Burūsa’da Yıldırım Ḥān pāyesi iḥsān olındı. On sekiz Şafer’inde Aḳḳaftan yirine Unḳapanı pāyesine tebdil, on ṭoḡuz Cemādiye’l-ülā’sında Çavuş-zāde yirine Şāḥ Sultān Medresesi’ne naḳl ü taḥvīl olup yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Seyrek-zāde yirine Zāl Paşa Sultāniyyesi ile tebcil ve ma‘āric-i ‘arż-ı ‘arīzi dōrt pāye ile tekmil olunduḡdan sonra ba‘de eyyām Mehter-zāde yirine Şāḥn’a gelmiş idi. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında cāmekiyyāt-ı Bermekiyye’dan ḥil‘at-i ḥāşş-ı Medrese-i Ḥāşekiyye ile teşrif olındı. Yigirmi dōrt Muḥarrem’inde devḫa-i iḳbāl-i sāmīye ve ḳuṭūf-ı āmāl-i dāniye olup Riyāzī Efendi yirine Yeñişehr ḳazāsı ile ḳazā-yı ümmīdi reşk-i riyāz olmuş idi. Yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olup Hışım Yaḫyā Efendi i‘āde olındı. Yigirmi yedi Ramazān’ında Kec-dehān ‘Abdu’llāḥ Efendi yirine ḳazā-yı Beytü’l-maḳdis ile ikrām olındı. Ḳāmet-i cāme-zīb-i istihāl-i ol ḥil‘at-i vālā ile nāzende

ve dībā-yı zībā-yı manşib-ı ğarrā a'lām-ı hüküm ü imzāsı ile tırāzende iken yigirmi sekiz Şafer'inde Çavuş-zāde Efendi¹ yerine Medīne-i Münevvere kazāsına tebdil ve āftāb-ı cāh ü 'izzeti ol burc-ı sa'ādete taḥvīl olındı. Biñ otuz bir² evāḥirinde fevt olup³ manşib-ı maḥlūl 'Arab Ḥ'āce'ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı merķūm ğavṭa-ḥor-ı biḥār-ı 'ulūm⁴, 'ulüvv-i himmetle 'Alā'iyye erbābı⁵ meyānında ser-efrāz, nev-bāve-çin-i aġşān-ı ḥadīka-i rāz, merd-i kāmīl, ferd-i şāmīl, mecmū'a-i fezā'il idi.

el-Mevlā Ḥabīb (Kara Ḥabīb)

“Kara Ḥabīb” demekle meşhūr ve sevād ile münāsebeti bu mertebeye maḥşūrdur. Ḥabbetü's-sevdā-yı vücūdı ḥāk-i Anaṭolı'dan⁶ bedīd ve gerden-efrāz-ı mezra'a-i ümmīd olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve 'azm-i ṭarīk-ı tadrīse cāzım olduğda devr-i menāşib ve işġāl-i⁷ merātib iderek kırk aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ üç Şa'bān'ında Bākī Efendi Muşlīsı yerine Sittī Ḥātūn müderrisi olmış idi. Biñ on Şa'bān'ında Ḥadım Ḥasan Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. On üç Rebī'u'l-āḥir'inde⁸ Manav Muşliḥi'd-dīn yerine Burūsa'da Kāpluca pāyesi 'ināyet olındı. On dört Cemādiye'l-ülā'sında Ma'lūl-zāde Naḳīb Efendi mülāzımlarından maḥdūmı İşḥāq Çelebi Ḥ'ācesi yerine Merzifon fetvāsı virilmiş idi. Kābūl itmeyüp 'azl ihtiyār eyledi. On beş Şafer'inde 'Oşmān Efendi yerine tekrār Kāpluca Medresesi virildi. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde Cüvānī yerine Kıbrıs fetvāsı tevcīh olunup redd itmekle ma'zūl kaldı. On ṭoḳuz Cemādiye'l-ülā'sında Aṭranos kazāsı mevleviyyet olup ṭullāb meyānında işbāt-ı evleviyyet itmiş idi. Biñ yigirmi Ramażān'ında ma'zūl olup Kādrī-zāde Efendi naşb olındı. Yigirmi üç Ramażān'ında Zü'n-nūn yerine Birgi kazāsı ile memnūn oldı. Ba'dehu Kādrī-zāde yerine Gemlik kazāsına naḳl olunup yigirmi sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde Zü'n-nūn Efendi maḥlūlinden Şire kazāsı iḥsān olındı¹. Yigirmi ṭoḳuz² Muḥarrem'inde Kādrī-zāde yerine Kete kazāsına tebdil olındı¹. Biñ otuz

¹ - SE

² - R1

³ 386b E

⁴ 393a R1

⁵ Yārānı SE

⁶ ḥāk-i Anaṭolı'dan:ḥākdān-i 'Alā'iyye'den SE

⁷ ta'ṭīl R1, SE

⁸ Ūlāsında SE

¹ 228b SE

² Sekiz R1, E

hilâlinde ‘azl olunup manşıbı Ramazân Efendi’ye tevcih olındı. Sene-i mezbûre evâhîrinde riğlet ve şehri-i vücûddan hicret eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr kemâl-i cehl ile meşhûr, ğarķ-ı deryâ-yı nâ-dânî iken zeyl-i şalâha teşebbüs ile vâşıl-ı şâhil-i² emânî olan eşhâşdan idi.

el-Mevlâ Hâbîb (Bâķî Efendi Mülâzımı Hâbîb Efendi³)

Vilâyet-i Anķara kırbında “Ayâş” nâm belde-i meşhûreden ķarîn-i inti’âş olup rûsûm-ı tārîķı⁴ vech-i ma’âş eylemek niyyetine dârü’l-mülk-i İstanbul’a şedd-i rāhile-i ‘azîmet ve Hâbîb-i Neccâr gibi şehristân-ı talebde sa’y ü himmet eyleyüp gül-mîh-i zerrîn ü hâlķa-i rezîn-i bâb-ı devlet-me’âbî reşk-âver-i hilâl ü nücûm olan şadru’l-‘ulemâ-yı Rûm Bâķî Efendi merhûm⁵ hîdmetlerinden mülâzım ve maħdûmları ta’lîmine müdâvim olmağla bi-ħasbî’l-‘âde iħrâz-ı merâtib-i ifâde iderek kırķ aķçe medreseden ma’zûl iken biñ on bir Şafer’inde Kırbac ‘Oşmân Efendi yirine Tûtî Laţîf Medresesi ile teşrîf olındı. Yigirmi iki Rebî’u’l-âhîr’inde⁶ Maħdûmî Şeyhî Çelebi yirine Eski Murâd Paşa Medresesi’ne taħrîk olındı. Yigirmi üç Zi’l-ķa’de’sinde Fenârî-zâde Şeyhî Çelebi yirine pâyelikle Meħemmed Ağa Medresesi’ne terfî’ olındı. Yigirmi dört Zi’l-ķa’de’sinde Kabaşakal Müftî yirine⁷ Şâh-ı Hübân pâyesine⁸ taħrîk olındı. Yigirmi yedi Receb’inde tahille tārîķı ile Kâzî-zâde Şeyhî Çelebi yirine Şahın’a gelmiş idi. Ba’de eyyâm ‘Abdu’r-raħman Efendi yirine Anķara ķazâsı ile maķzi’l-merâm oldı⁹. Yigirmi tokuz Receb’inde ma’zûl olup manşıbı ‘Abdu’l-ķâdir Efendi’ye virildi. Biñ otuz evâhîrinde keşti-şikeste-i şîhhat ve ğarķ-ı deryâ-yı raħmet oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü şalâh ile meşhûr, sîret ü serîreti mûnaķķah, hâbîbü’s-seyr gibi naķş u naķtîzadan muşahħah, nezâhet ü istiķâmetle mu’allem, babayâne âdem idi.

el-Mevlâ Hâbîl (Hâbîl Efendi)

¹ ķazâsına//olındı:ķazâsı virildi R1

² sâha-i SE

³ Bâķî//Efendi:Kurs Hâbîb Efendi Bâķî Efendi Mülâzımı R1; Ayâşî Hâbîb Efendi SE

⁴ Rûsûm-ı tārîķı:mersûm-ı tārîķ R1, E

⁵ - SE

⁶ Ūlâsında SE

⁷ 387a E

⁸ Medresesi’ne SE

⁹ 393b R1

Anatoli tarafından ‘āzim-i kuṭr-ı Rūm ve ṭālib-i meṭālib-i erbāb-ı rūsūm olup ṣadru’l-‘ulemā İvāz Efendi āstānesine intisāb ve tezkirecilik ḥidmetinde izāfet-i teṣrīfiyye şerefin iktisāb eyledükden soñra ol ḥidmet-i celileden mülāzım ve ṭarīḳ-ı kazāya ‘āzim olup devr-i merātib ve taşarruf-ı menāşib iderek saġr-ı İslām ü dārü’l-mücāhidīn olan kaşaba-i Budin ḥükümeti tevcīh olunmuş idi. Nice zemān ol diyārda mülḥaḳatı ile ḥükümet ve dīn-i mübīne ḥidmet eyleyüp biñ on altı tārīḥinde küffār-ı ḥāksār ile şulḥa vāsıṭa ve ‘aḳd-ı silm ü şalāḥa rābıṭa olmaġın ḥidmeti muḳābelesinde Burūsa pāyesi ile mevleviyyet i‘tibār olunup biñ on altı tārīḥinde¹ Babakuşioġlı yirine Belġırad kazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi bir Şevvāl’inde ‘azl olunup Fāzıl ‘Abdu’llāh Efendi mesned-ārā-yı ḥükümeti oldı. Yigirmi üç ḥilālinde ḥalefi yirine i‘āde olunup otuz bir Muḥarrem’inde manşib-ı ḥayātdan munfaşıl ve sa‘ādet-i ebediyyeye vāşıl olup manşib-ı maḥlūl Ferruḥ-zāde’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥāl ile meşḥūr, pīr-i şāliḥ ü ‘ābid, kūşe-nişīn-i mesācid ü ma‘ābid idi.

el-Mevlā Meḥammed bin Aḥmed (Nişāncı-zāde Seyyid Meḥammed Efendi)

Tercemesi sebḳ eyleyen Nişāncı-zāde Aḥmed Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı mihterīn-i mükerrimi ve Ḳudsī Efendi ḥazretlerinüñ² şınv-ı ‘azīz-i muḥteremidür. Ṭoḳuz yüz altmış iki tārīḥinde nihāl-i ser-sebz-i vücūdı sāye-endāz-ı çemen-i şuffe-i şühūd olup ābyārī-i feyz-i ezelīden behrever ve nev-bāvedār-ı nevādir-i ‘ilm ü hüner olduġda mu‘allim-i sulṭānī Sa‘de’d-dīn-i sānī ḥidmetlerinden teṣrīf-i mülāzemetle nā’il-i emānī olmuş idi. Ṭoḳsan tārīḥinde otuz aḳçe ile ibtidā Başcı İbrāḥīm müderrisi olup ṭoḳsan üç tārīḥinde kırk aḳçe ile Eyyüb’de Cezerī Ḳāsım Paşa Medresesi’ne vāşıl, ba‘dehu teraḳḳī ile ḥāric rütbesine nā’il olmuş idi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Receb’inde Siyāvus Paşa ḥalīlesi Fāṭıma Sulṭān medrese-i cedīdesin¹ ibtidā bunlara iḥsān ve pāye-i Şaḥn ile ser-bülend-i aḳrān itmiş idi. Biñ iki Şevvāl’inde Ḥamza Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye ḥıram idüp biñ dört Muḥarrem’inde Kefevī Ḥüseyn Çelebi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm olunup sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’ında ḳabūl itmeyen Ḳazancıḳulı yirine Baġdād-ı dārü’s-selām ḥükümeti ile bekām olmuş idi. Biñ altı Şevvāl’inde ‘azl olunup Kāmī-zāde Efendi naşb olındı. Biñ sekiz Rebī‘u’l-

¹ Biñ//tārīḥinde:- SE

² ḥidmetlerinüñ SE

¹ Celīlesin SE

evvel’inde Zeyne’l-‘ābidīn Efendi yirine Yeñişehr kazāsı tevcīh olındı. Biñ toqkuz Muḥarrem’inde ma’zül olup¹ manşıbı serdār-ı a’zam İbrāhīm Paşa tarafından Dökmeci-zāde dāmādı Aḥmed Çelebi’ye virilmiş idi. On iki Şafer’inde Ḥasan Kethudā-zāde yirine Üsküdār kazāsına vāşıl oldı. On üç Receb’inde munfaşıl olup yirine Sa’dī-zāde Efendi naşb olındı. On dört Zi’l-ḥicce’sinde ḥalefi yirine i’āde² olındı. On altı Zi’l-ka’de’sinde ‘azl olunup Yoqyoq Muşliḥi’-d-dīn Efendi cā-nişīn olmağla işbāt-ı vüçüd itmiş idi. Biñ yigirmi Şa’bān’ında Şun’ī Efendi yirine Ḥaleb-i Şehbā kazāsı fezāsına eşheb-i iḳbāl sürmiş idi. Yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde Tefvīkī-zāde yirine Bağdād kazāsına naql olındı. Yigirmi iki Muḥarrem’inde ref’ olunup yirine Seyrek-zāde terfī’ olındı. Yigirmi beş Rebī’u’l-evvel’inde Şadre’-d-dīn-zāde yirine mükerreren Ḥaleb kazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi altı Cemādiye’l-āḥire’sinde fāriğ olan birāderleri Qudsī Efendi yirine Mekke-i Mükerreme’ye naql olındı. Yigirmi yedi Receb’inde munfaşıl olup yirine Şām’dan Dāvud-zāde Efendi tebdil olındı. Otuz bir Şafer’inde Ḥasan Efendi yirine Edrine kazāsı ‘ināyet olındı. Ešnā-yı tarīḳda devre-i ‘ömri temām ve sicillāt-ı a’mālī qarīn-i ḥitām olup yirine Hidāyet Efendi mutaşaddī-i tenfīz-i aḥkām olmuş idi. Rebī’u’l-evvel evāsıtında meyyiti getirilüp Emīr Buḥārī Zāviyesi sāḥasında defn olındı. ‘Acā’ib-i ittifaḳıyyedendür ki pādīşāh-ı kişver-sitān Sulṭān ‘Osmān Ḥān Leh seferinden gelürken manşıb-ı mezbūrı Babaeskisi menziline iḥsān eyleyüp bunlar daḫı Edrine’ye giderken menzil-i merḳūmda³ manşıb-ı ḥayātından ma’zül olmuş idi.

Mevlānā-yı merḳūm kemālāt-ı celīle ile mevsūm, iḥtilāṭ-ı ḥalkdan gürizān, küşe-i ḥumūlde güm-nām ü bī-nişān, dā’imü’s-şavt ü şedīdü’l-iştigāl, rüz u şeb mutaşaddī-i efkār-ı ḥall-i eşkāl, zātı nāmına ḡālib, müstaḥiḳḳ-ı ma’ālī vü menāşıb olup ihmāl-i rüzgār ile rişte-i kārına ‘uḳde-i idbār şalınmış idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Cāmi’u’l-fuşūleyn*’i tertīb ve mükerrerat-ı mesā’ilden teḫzīb eyleyüp aḳvellerine cevāb yazmışdur. “*Nūru’l-‘ayn fī Işlāḫi Cāmi’i’l-fuşūleyn*” ismiyle müsemmā kitāb-ı müsteṭābdur. İbtidā-yı bedā-yı ‘ālemden evāḫir-i devlet-i Süleymāniyye’ye gelince mufaşşal tārīḫi vardır. “*Mir’āt-ı Kā’inā’*” nāmı ile mevsūm, sifr-i belāğat-rüsūmdur. Bunlardan mā’adā ba’z-ı ta’līḳātı ve ḳābil-i ḳabūl kelimātı vardır.

‘Acā’ib vāḳı’ātdandur ki biñ otuz tārīḫinde Şadr-ı A’zam ‘Alī Paşa ki maḥāsini-ḥulḳ u mekārimi-ḥalkla ma’rūf, seyyid-i celīlü’l-ḳadr-i cezīlü’l-ma’rūf idi, mānendi-

¹ 387b E

² 394a R1

³ 229a SE

beytü'l-kaşid, serây-ı mevzûn binâsına tarh-ı cedîd şaldukda tehniyet-i binâ kaşid
olinmağla bir kaşide-i gevher-nizâm ebyâtına hûsn-i iltiyâm¹ virilüp 'arz olunmuş idi ki
mağla'ı budur:

Hoşâ revâk-ı Havernaq-nişân-ı zerrîn-tâk
Ki şâh-ı² ferş olamaz cüft-i zer-nigârına sâk.

Vezîr-i hüner-perver, devhâ-i 'inâyeti sâye-güster kılup bir mansıb-ı celîl ile çerâğ-ı
meclis-i iclâlî kılmağa va'd-i bî-lâf-ı mün'adimü'l-hilâfî şadır olmuş idi. Ol gice intizâr-
ı şubh-ı sa'âdet ile h'âb-ı râhat üzere iken 'âlem-i mişâlde görürin ki incâz-ı va'd-i
ihşân³ recâsına şadr-ı a'zam âstânına güzerân olup nazâr itdükde serây-ı dil-güşâyı der-
beste vü hâlî bulup nigâh-endâz-ı ahvâli olmuş idüm. Ba'de zemân dîvân-hâne kapusı
açilup şâhibü't-terceme nümâyân oldu. Ol hâlde 'âlem-i hisse gelüp fi'l-hâl mir'ât-ı
'âlem-nümâ-yı hayâlde görinen şüret-i vâkı'aya ta'bîr, bu yüzden lâ'ihâ-i zamîr oldu ki
hidmet-i mevlevî⁴ bütümâr gibi hüzn-i dâ'ime mübtelâ ve âmâcgâh-ı hadeng-i derd ü
belâ olup süveydâ-yı dil-i zarî naqş-ı nâ-murâdî ve resm-i dâğ-ı derûn-ı nâ-şadî, ser-i
mismâr gibi mâni'-i fütûh-ı müşkil-güşadî⁵, belki her noktası şifru'l-yed olduğına şahid
ve dâ'ire-i tecemmüli sühte-i âteş-i qahr-ı dehr-i nâ-müsâ'id, dendâne-i sîn-i ye'sle erre-
keş-i nihâl-i ümmîd ü bîh-ken, şağr-ı bäsîm bu'us-i be'sâya büse-zen olup mazmûn-ı
beyt-i meşhûr kitâbe-i tâk-ı ahvâli olmağın ol kapudan kaç'-ı recâ ve izhâr-ı zekâ
olunmuş idi:

Çü cevinde hüşe-i ümîd için pür-şevk iken
Hırmen-i hırmâna şalmış gerdiş-i gendüm-nümâ

Hatem-i¹ mektûb du'âsı 'azl ü nekbet müstedâm
Naqş-ı tevki'-i celâli'l-muħakkir dâ'imâ

el-Mevlâ Meħemmed (Dersi'âm Meħemmed Efendi)

¹ nizâm SE

² şâh-ı ferş:sâk-ı 'arş SE

³ 388a R1

⁴ Mevlânâ SE

⁵ 394b R1

¹ Hatem-i:Hatem ü SE

Vilāyet-i Anaṭolı'dan zuhūr ve ebkār-ı efkār-ı¹ 'ilmiyyeye bezl-i nefā'is-i mūhūr idüp kesb-i sermāye-i faẓl ü kemāl itdükden soñra dārü'l-mülk-i İstanbul'ı veche-i kâfile-i âmāl eyleyüp bi-ḥasbi'l-'āde ḥareket ve H̄āce-zāde Meḥemmed Efendi ḥidmetlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Ba'zı medārisde edā-yı ḥidmet iderek biñ on üç Rebī'u'l-āḥir'inde Kemāl Efendi Maḥdūmı'ndan soñra tenzīl olunan Medrese-i Cānbāziyye kırk aqçe ile bunlara tevcīh olındı. On dört Şafer'inde 'azl olunup medresesi bu ḥaḳıre 'ināyet olındı. Ba'dehu Sulṭān Süleymān H̄ān Cāmi'-i Şerīfi'nde ders-i 'āmm için ta'yīn olunan Maḥrec Medresesi bunlara in'ām olunup "Dersi'ām" laḳabı ile şöret bulmuş idi. Biñ yigirmi Receb'inde Sa'īd Efendi yirine H̄ācī Ḥasan-zāde Medresesi'ne müderris oldı. Yigirmi üç Zī'l-ḳa'de'sinde Receb Efendi yirine Ḥadım Ḥasan Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Yigirmi dört Ramazān'ında Tevfīkī-zāde Aḥmed Çelebi yirine Sinān Paşa Sulṭānī pāyesine ḳadem-i himmet vaz' eyledi. Yigirmi altı Şafer'inde Hidāyet Çelebi yirine Sinān Paşa Dārü'l-ḥadīsi'ne naḳl olındı. Yigirmi sekiz Şa'bān'ında Mollā-zāde H̄ācesi 'Abdu'llāh Efendi yirine Şaḥn'a geldi. Yigirmi toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında Bāḳī-zāde Şeyḫī Çelebi yirine altmış aqçe ile İsmihān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Otuz bir Cemādiye'l-ülā'sında intikāl idüp medrese-i maḥlūle Ḥüsām-zāde'ye tevcīh olındı.

Merḥūm-ı merḳūm āšnā-yı baḥr-ı 'ulūm, keşirü'l-iştigāl, 'azīzü'l-istihāl, 'ālim ü fāzıl, merd-i kāmīl, nef'i 'āmm, ser-bülend-i 'ulemā-yı a'lām idi.

el-Mevlā 'Ömer ('Ömer Efendi²)

Taḥşil-i levāzım-ı ṭarīḳ ve ri'āyet-i merāsım-i ders ü taḥḳīḳ eyleyüp ba'zı 'ulemādan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede 'ilm-i şerīfe ḥidmet eyledükden soñra kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi beş Cemādiye'l-ülā'sında Ḥalebī Aḥmed Çelebi yirine Topḳapusı'nda Aḥmed Paşa Medresesi tevcīh olındı¹. Yigirmi yedi Receb'inde Keḥudā Muşṭafā Efendi maḥdūmı Maḥmūd Çelebi yirine Yeñi 'Alī Paşa Medresesi'ne ḥareket eyledi. Yigirmi sekiz Rebī'u'l-āḥir'inde yirinde pāye i'tibār olındı. Biñ otuz Şevvāl'inde teḳā'üd ihtiyār iden Tatar İbrāhīm EfendioḒlu yirine Meḥemmed AḒa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Otuz bir Cemādiye'l-

¹ - SE

² 'Ömer Efendi:el-Mevlā 'Ömer SE

¹ 388b E

ülâ'sında intikâl eyleyüp medrese-i maḥlûle Ser-maḥfil-zâde'nün 'ıḳdu'l-cevâhir-i cîd-i ümîdi kıldı.

Başlasun devre ḳadeḥ oldı müzeyyen maḥfil

Merḥûm-ı mezbûr ba'z-ı kibârûñ 'ayn-ı 'inâyetine manzûr, müfettiş-i evḳâf ve me'mûli ḳarîn-i is'âf idi.

el-Mevlâ Aḥmed (Aḥmed-i Bosnevî)

Bosna Serâyi'nda rûy-mâl-i dergâh-ı sulṫân-ı vücûd ve “Dâvud¹ -zâdelik” ‘unvânın mu‘arrefü'l-ḥâl-i meclis-i şühûd eyleyüp şafâ-yı zâhir ü bâtın ile âyîne-i ḥürşîd gibi bülend-iştihâr ve “Şüfî Aḥmed” dimekle şöret-şi‘âr olmuş idi. Şadru'l-ifâde Dökmeci-zâde Efendi'den mülâzım ve ṫarîḳ-ı tadrîse ‘âzim olup devr-i medâris ve ‘aḳd-ı mecâlis iderek kırḳ aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ beş Cemâdiye'l-ülâ'sında Cerrâḥ-zâde yirine Edrine'de Şeyḫî Çelebi müderrisi olmuş idi². Ba'dehu Şaḥḥâf Tâce'd-dîn ile ḥalef ü selef ve naḳd-i vaḳt-i ‘azîzi ma'reke-i ‘azl ü naşb meyânında telef olup biñ on iki Şa'bân'ında Nehcî Efendi yirine ṫaşlık Medresesi'ne vâşıl, yigirmi iki Muḥarrem'inde Rodosî yirine Câmî'-i ‘Atîḳ pâyesine nâ'il, yigirmi dört Cemâdiye'l-ülâ'sında Çuḳacı-zâde ḥışmı Baba Ḥüseyn Efendi³ yirine Ḥalebiyye pâyesine sāye-endâz-ı fezâ'il olmuş idi. Ol eşnâda Bahâ'e'd-dîn mülâzımı⁴ Bekir Çelebi yirine Üçşerefeli ile şerefât-ı ḳadri ‘âlî olup yigirmi ṫoḳuz Cemâdiye'l-ülâ'sında taḥille-i Şaḥn ile Bağdâd pâyesine müteşâ'id ve yevmî seksan aḳçe vazîfe ile müteḳâ'id olmuş idi. Otuz bir ḥilâlinde irtihâl ve dârü'l-üns-i ḳudse intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı merḳûm ḥakkâk-i cevâhir-i manṫûḳ u mefhûm, gül-deste-bend-i ḥadîḳa-i fazl ü kemâl, ehl-i 'ilm ü ehl-i ḥâl¹ idi. Maḥmûd Efendi ḥulefâsından Dizdâr-zâde Aḥmed Efendi ḥidmetlerinde vâşıl-ı sırr-ı ṫarîḳat ve şemşîr-i zü'l-vecheyn-i şerî'at ü ḥaḳîḳat idi.

el-Mevlâ Meḥemmed (Çuḳacı-zâde)

¹ 395a R1

² 229b SE

³ Çuḳacı//Efendi:Ḥüseyn Çelebi R1, SE

⁴ Bahâ'e'd-dîn mülâzımı:- R1, SE

¹ 'irfân SE

Beldetü'l-İslām-ı Selānik'den bedīdār ve “Çuķacı-zāde” dimekle ğulğul-endāz-ı iştihār olmuş idi. Bālā-yı isti'dādına perniyān-bāf-ı istiḥkāk u istihāl ve kāmēt-i cāme-zīb-i ictihādına tırāzende-i ḥulle-i ḥod-reng-i faẓl ü kemāl olup 'ulemā-yı 'aşr dārü'l-ifādelerinde idāre-i kü'ūs-i kāl u kıl ve Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi āstānesin nāz-bāliş-i mesned ü maķīl eyleyüp ḥidmet-i 'aliyyelerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde 'ilm-i şerīfe ḥidmet eyledükden şoñra kırķ aķçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi Receb'inde Rā'ī-zāde Aḥmed Çelebi yerine Mesīḥ Paşa müderrisi olmuş idi. Yigirmi iki Zi'l-ḥicce'sinde Abdāl Mūsā yerine Orḥāniyye-i İznīķ pāyesine naķl olındı. Yigirmi üç Ramazān'ında 'Unķūd Süleymān yerine Selānik fetvāsı iḥsān olındı. Yigirmi yedi Receb'inde Uzun 'Abdu'l-vehhāb yerine Bosna kazāsı tevcīh olındı. Yigirmi sekiz Muḥarrem'inde selef-i sālifi yerine mükerreren Selānik fetvāsı virilüp kabūl itmemekle 'azl iḥtiyār eyledi.¹ Yigirmi toķuz Rebī'u'l-evvel'inde Büyük Menteş-zāde yerine Āmid kazāsı ile maķzi'l-merām olup otuz bir Cemādiye'l-āḥire'sinde manşib-ı ḥayātdan mün'azil ve 'ālem-i şühūddan munfaşıl olmuş idi. Manşib-ı maḥlūl Ḥalebī Aḥmed Çelebi'ye maḥall görüldi.

Mevlānā-yı merķūm ḥūşe-çīn-i ḥürmen-i 'ulūm, 'ilm ü ma'ārifde müşārik-i emşāl, teşne-leb-i mebārik-i faẓl ü kemāl, fetvā taķribi ile çok mes'ele yataķlandurmış ve bīşeẓār-ı ḥuḫūt içre ṫurfe-ġazālān-ı ma'nāyı reh-vār-ı fikretle toķuz ṫolandurmış, efkārı miyāne, evzā'ı ehl-i 'ilmāne idi.

Şımfu'l-meşā'ih

eş-Şeyḫ Ṭurḥān (Ṭurḥān Dede)

Vilāyet-i Ḥamīd a'mālinde i'māl-i esbāb-ı vücūd ve sermāye-i aḥlāķ-ı ḥamīde ile 'azm-i şehristān-ı şühūd eyleyüp meşā'ih-ı¹ ṫarīķa-i Zeyniyye'den Burḥān Efendi ḥidmetlerinde taḥşīl-i kemāl ve tekmīl-i merātib-i ehl-i ḥāl itmiş idi. Fā'iz-i ser-çeşme-i zülāl-i efdāl ve şadr-ı meclis-i ricāl iken biñ yigirmi yedi tāriḥinde 'ālem-i ḫudse irtihāl eyledi.

¹ 389a E

¹ 395b R1

‘Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı celīle ile meşhūr, te’sīr-i enfāsı bün-tīz, cezbesi ğālib ‘azīz idi. Kimseden şadağa ve hediye kabūl itmeyüp dā’imā ceyb-i ğaybdan bezl ü ‘aṭā üzere idi.

Naql olunur ki bir cerāb-ı şaġīri var idi. Halkı iṭ‘ām ve elvān-ı ṭa‘ām ile in‘ām-ı ‘āmm¹ iderdi. Egerçi zāhirde nev-be-nev ṭa‘āmı bişmezdi ammā h̄‘ān-ı ni‘meti dünyāya yitişür, birke-i² bereketine noķşān irişmezdi ve kūşe-i destmāle ğonce-i³ verd-i sefid deñlü⁴ bir girih urmuş idi. Her zemān ol girihden zer-nişār ü derem-efşān olurdu.

li-Cāmi‘ihi’l-merhūm⁵

‘Amr-ı ‘Ayyār gibi ğonceyi açsun da görññ
Bu kadar bergi nice gizledi enbān-ı nesīm

mazmūnına qarīb, enbān-ı kerāmetden kerem ü ihsānla h̄āṭır-firīb olup kīse-i kān ü kāse-i ‘ummān gibi nüķūdı nüfūd kabūl itmez ve ‘aķd ü ḥall-i⁶ iksīr-i seḥā ile ‘uķde-i dil-i ‘āşīķ gibi ol girih elden ğitmez idi. قدس سره العزيز⁷

eş-Şeyḫ ‘Arab Efendi (Selānikī ‘Arab Efendi)

İsmi h̄āṭırda olmamağla işāret olunmadı¹. Vilāyet-i ‘Arab’dan diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūma ķudūm eyleyüp Selānik’de tavaṭṭun eylemiş idi. Cevher-i bāşırası niğindānından cūdā ve sehbāz-ı h̄āṭır-ı Hümā-pervāzı dīde-düz-i evc-i maḥabbet-i Ḥudā olup tekmīl-i nefis itmiş pīr-i ma‘mūr u mu‘ammer ve terkīb-i vücūd-ı nezāhet-ālūdı cüz’-i a‘zam-ı ‘ilm ü ‘irfān ile muḥammer iken biñ otuz ḥudūdında ‘ālem-i āḫirete sefer eyledi.

‘Azīz-i müşārün-ileyh صببت سجال المغفرة عليه² ser-çeşme-i fazl ü efzāl, ehl-i ḥāl ü pesendīde-fi‘āl, ‘ārif-i mūkāşif-i bā-intibāh, بركة من بركات الله³ idi.

¹ in‘ām-ı ‘āmm:in‘ām SE

² - E

³ Kūşe-i SE

⁴ Gibi SE

⁵ li-Cāmi‘ihi’l-merhūm:li-Muḥarririhi’l-ḥaķīr E

⁶ ‘aķd ü ḥall-i:ḥall-i ‘aķd-i SE

⁷ “(Allah) saygıdeğer sırrını kutlu kılsın.”

¹ İsmi//olunmadı:- R1; der-kenar E

² “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

³ “Allah’ın bereketlerinden bir bereket...”

Naql olunur ki biñ yigirmi beş târîhinde kaht-ı bārāndan şikāyet ve hidmet-i ‘azīze mūrāca‘at olındukda ref‘-i dest-i du‘ā eyleyüp fi’l-hāl istinzāl-i zülāl-i raḥmet ve bezl-i nüzl ü nevāl-i kerem ü kerāmet itmişler idi.

eş-Şeyḥ Ebu’l-ğays¹ (Ebu’l-ğays el-Ḳaşşāş²)

Mu‘azzam-ı büldān-ı mağrib-i zemīn olan maḥrūse-i Tūnus’dan hüveydā ve mānend-i nūr-ı süveydā ol sevād-ı ‘azīmden peydā olup evā’il-i ḥālinde üftāde-i beydā-yı taleb ve dil-dāde-i taḥşil-i ‘ilm ü edeb olmuş idi. Ol diyār ‘ulemāsından fūnūn-ı mütedāvileyi kırā‘at³ ve mir‘āt-ı ṭab‘-ı mihr-incilāsın üstādān-ı şāḥib-i nazara irā‘et eyleyüp ‘ilm-i celīl-i tefsīr ü ḥadīşde māhir ve fenn-i uşul ü fūru‘da⁴ iḥātası zāhir, şeyḥu’l-fenn-i şinā‘āt-ı ‘Arabiyye ve cümletü’l-mülk-i berā‘āt-i edebiyye olduğdan sonra cezbe-i İlähiyye irişüp Cebel-i Za‘vān etrāfını dā’ir ve seyr-i sülükde meşel-i sā’ir olup meşā’ih-ı kirāmdan Şeyḥ Meḥammed Cedīdī hidmetlerine vāşıl ve murād-ı dil-i āgāhına nā’il olmuş idi. Şeyḥ-i kerīm intikālinden sonra ḥacc-ı Beytū’l-ḥarām niyyetine vaṭan-ı me’lūfine mūrāca‘at ve zümre-i şuleḥā ile ‘aḳd-ı ḥalḳa-i cem‘iyyet eyleyüp rüz-tā-be-şeb kemāl-i edeb ü vaḳār ile müdārese-i ‘ulūm ve ḥall-i müşkilāt-ı manṭūḳ u mefḥūm itdükden sonra giceler şabāḥa dek cem‘-i ehālī ve tevḥīd ü temcīd ile iḥyā-yı leyālī itmişler idi.

Naql olunur ki nihāl-i şükūfedār-ı fażl-ı bahār gibi elbise-i fāḥire şi‘ār ü dişārları iken ol eşnāda bir mertebe fenā ihtiyār itmişler idi ki hırḳa-i peşmīnesi⁵ اتسع الخرق على الرافع¹ meşelini müzekkir ve dūşında olan muraḳḳa‘dan şūret-i fenā vü faḳr zāhir, belki berg-i ḥazān gibi pāreleri mütenāsir idi. El-ḥāletü hāzihi bī-yār ü refīḳ ihtiyār-ı metā’ib-i ṭarīḳ idüp isḳāṭ-ı farīza-i ḥacc ü ziyāret ve bir sene miḳdārı emākin-i ṭayyibe-i Ṭaybe vü Yeşrib’de iḳāmet itmişler idi. Ba‘dehu şiyāb-ı ḥasene ve etvār-ı müstaḥsene ile ḳufūl idüp vazā’if-i ‘ilm ü ‘ibādete² meşḡūl iken izḥār-ı ḥarekāt-ı erbāb-ı cünūn ve ışdār-ı kelimāt-ı ehl-i mücūn eyleyüp meşelā gāhī imām-ı şāḥibü’z-zemān Mehdī olmaḳ iddi‘ā idüp gāhī iḥbār-ı ‘ani’l-ğayb ṭarīḳı ile ḥavādiş-i ātiyeden baş-ı müdde‘ā eyleyüp ṭavr-ı

¹ Ğays el-Ḳaşşāş SE

² Ebu’l-Ḳaşşāş:eş-Şeyḥ Ebu’l-ğays el-Ḳaşşāş SE

³ 389b E

⁴ 230a SE

⁵ 396a R1

¹ “Sorun artık ciddi boyutlara ulaştı. Çözülemez noktaya geldi.”

² ‘ibādāta SE

‘ağldan bīrūn evzā‘-ı ğarībe ve eṭvār-ı ‘acībe¹ izhār eyledükçe cem‘-i keşir ittibā‘ itmiş idi. Ol hâlde ‘ulemā-yı beled ittifāk eyleyüp ol tārīhde mīr-i mīrān-ı Tūnus olan Ramazān Paşa‘ya varup “Elbette şeyḫ-i merķūmı ihzār eyleyüp şer‘-i şerīfe muḫālif evzā‘dan men‘ u zecr ve kendüyi ve mürīdlerini te‘dīb ü ḫazır ile ihrāz-ı ecr eylesüz.” dirler. Paşa daḫı her çend muḫtezā-yı şer‘-i muṭahharı² icrā ḫaşd idüp da‘vet ider, mehābet-i velāyet kendüye ve etbā‘ına bir kelime ıṣdārına ḫudret ḫomaz. Bi‘l-āḫare;

Dile ṭa‘n itmeyelüm olsa esīr-i ğam-ı ‘ıṣḫ
Gelün anı ḫoyalum ḫāline mevlāsı ile³

Atmañ gedā-yı kūy-ı ḫarābāta seng-i ṭa‘n
ḫoñ anı kendi ḫāline Rabb-ı raḫīmle⁴

maẓmūnı düstürü’l-‘amel olup daḫl ü ṭa‘ndan el çekerler. Nice zemān mütelevvinü’l-aḫvāl olmağla bir ṭavrdan bir ṭavra intikāl eyleyüp ğāḫ ‘imāme vü cāme-i mollāyāne ile imāme-i sübhā mişāl ser-ḫalka-i ṭalebe-i ‘ilm ü kemāl, ğāḫī ser ü pā bürehne geşt-i cibāl ü deşt⁵ eyleyüp mağlūb-ı ḫayret ü veleḫ olmağla sa‘y ü hervele itmekde serdār-ı jūlide-mūyān-ı Mecnūn-timşāl olurlar idi. Bi‘l-āḫare terk-i televvün ve ihtiyār-ı sükün ü temekkün eyleyüp inşā-yı cāmi‘-i şerīf ü ḫānḫāḫ ve miḫrāb-ı feyz u efzālī tekyegāḫ itmişler idi. El-ḫāletü ḫāzīhi ceyb-i ğayba dest-yāz ve kīmyā-yı kerāmetle ser-efrāz olup otuz iki yirde zāviye vü mescid ve şavāmi‘ ü ma‘ābid binā eyleyüp lā-yu‘add velā-yuḫṣā¹ medāris-i refī‘a ve ḫanāṭır-ı menī‘a ihdāş itmişler idi. Her birine evḫāf-ı ‘azīme ta‘yīn eyleyüp muḫīm ü müsāfirī infāk ve isrā-yı Müslimīne bezl-i emvāl ile ıtlāk ḫaşlet-i kerīmeleri idi. Māḫ-ı Receb ü Şa‘bān ve şehir-i mübārek-i Ramazān dāḫil olduḫda naḫl-i *Şaḫīḫ-i Buḫārī* ve ‘aḫd-ı meclis-i tefsīr-i şerīf resm-i mu‘tād-ı cārī² ve şīve-i ser-çeşme-i feyz-i dā‘imü’l-edvārı idi.

Buḫārādan³ gelür diñler ḫadīşin ṭālib-i ma‘nā

¹ evzā‘//acībe:evzā‘ ü eṭvār-ı ‘acībe SE

² Paşa//muṭahharı:Muḫteżayāt-ı şer‘-i şerīfī her çend paşa SE

³ Dile//ile, der-kenār E

⁴ Atmañ//raḫīmle, der-kenār R1, SE

⁵ Cibāl ü deşt:deşt ü cibāl SE

¹ 390a E

² mu‘tād-ı cārī:mu‘tādları idi R1

³ Buḫārīden SE

mazmūnı üzere buḥār-ı buḥūr-ı ders ü taḥkīkları şämme-i ‘āleme şāmil ve zülāl-i fazl ü efzālleri ābişhor-ı her merd-i kāmil idi. Kimseden ḳabūl-i hediyye muḥāl iken *Kitāb-ı Buḥārī* nüshasının getürenlere kemāl-i iḳbāl ‘arz eyleyüp iz‘āf-ı şemen ile muḳābele bi’l-i ḫşān iderler idi. Ve ne maḳūle kitāb ‘arz olınsa eşmān-ı ḡāliye ile iştirā mu‘tādı olmaḡın ḫizāne-i kitāb-ḫānelerinde ol mertebe kütüb-i celīle ve nüsaḫ-ı maḫdūme cem‘ olmuş idi ki taḫdīd ü iḫşā mümkün degül idi. Cümleden bin ‘aded Buḥārī nüshası cem‘ olmaḡ naḳl olınur. ¹وقس عليه الباقي

Sinn-i şerīfleri elliden mütecāviz ve ‘aḳd-ı sādise mütenāhiz iken biñ otuz bir senesi Receb’inüñ evā’ilinde marāz-ı ḫā‘undan intiḳāl ve civār-ı raḫmete irtihāl itdiler. “Sevḳu’l-bilād” dimekle meşhūr maḫalde² vāḳi‘ zāviye-i ma‘rūfelerinde medfūn ve ziyāretgāh-ı ehl-i derūndur.

‘Azīz-i merḳūm deryā-yı bī-kerān-ı ma‘ārif ü ‘ulūm, ḳuḫb-ı sābit-ḳadem-i³ maḳām-ı ifrād, şem‘-i ziyā-güster-i mihrāb-ı irşād, maḫzar-ı füyūzāt-ı ‘aliyye, maşdar-ı kerāmāt-ı celiyye, ḡavş-ı a‘zam, ḡavş-ı midrār-ı feyz ü kerem, sultān-ı şāḫib-i zuhūr-ı mülk-i ‘irfān, veliyy-i vālā-ḳadr-i ‘ālī-şān idi.

Ḥaşā’iş-i kerīmelerindendür ki deryā-yı güher-rīz gibi dā’imā feyz-i ‘aḫā vü kerem ve devḫa-i gül gibi muttaşıl nişār-ı dīnār ü derem ḳılup ceyb-i ḡayba dest-yāz ve ḫazīnedār-ı luḫf-ı Kerīm-i bī-niyāz olduḫların iḫhār iderler idi ve her sene küffār-ı ḫāksār elinde esīr olan Müslimīnden nice bī-keslere feryād-res olup taḫlīş için māl-i vāfir bezl itmekle ebr-i deryā-bār-ı keff-i kerīmleri vekīl-ḫarc-ı baḫr-ı kerāmet olduḫını iş‘ār⁴ iderler idi.

Kerāmāt-ı celīlelerindendür ki bir gün ḫuddām-ı ḫānḳāha tenbīh eyleyüp yedi yüz nefer merd-i bürehne iksā idecek cāme ve pīrāhen ve destār ve pāpūş ve miyān-bend iḫzārına fermān-fermā olurlar. Emrleri yirine gelüp āyā ne ḫāl zuhūra gele, dir iken Maḫta gemilerinden üç ḳıḫ‘a¹ ḳadırḡa Tūnus sāḫilinde pārelenüp yedi yüz nefer esārā-yı Müslimīn bend ü zencīrden ḫalāş olurlar. Āsitān-ı şeyḫ-i ‘ālī-şāna rüy-māl idüp² iḫzār olan eşvāb, bī-kem ü kāst endāze-i keşf ü şūḫūda rāst gelür³.

¹ “Diğerlerini bununla mukayese et.”

² Maḫallede SE

³ 396b R1

⁴ İzhār SE

¹ - SE

² Rüy//idüp:- SE

³ 230b SE

Bu rivāyet daḡı gevh̄er-i ŧehvār-ı silk-i taḡḡıḡdur ki ‘askerī kısmından bir merd-i āzāde bir gice Tūnus ḡavālīsinde “Tanca” nām maḡalden gūzār iderken gūrūr ki bir ḡacer-i ‘azīm ref’ olınup bir maḡara açılmış. Derūnına nazār itdükde zer-i meskūkle māl-ā-māl bir defīne-i ‘azīme müŧāhede idüp ḡizāne-i ḡaybden ḡutlu ḡapu açıldı, i’tikādı ile¹ ceyb ü dāmenin pūr idüp çıḡmaḡ istedükde ḡapuyı mesdūd bulup ‘aḡlı başından gıder. Alduḡı mālī yirine ḡoyup teveccūh eyledükde ḡapuyı gūŧāde bulup tekrār alduḡda yine ḡapu sedd olınup bi’l-āḡhare naŧıb degül iduḡin bilüp me’yūs olur ve seyr ile ḡanā‘at eyleyüp ḡalāŧı ḡanīmet bilür. Birḡaç günden ŧoñra yine ol maḡalle uḡrayup gūrūr ki ol ḡapu yine fetḡ olınmış. Bir ŧaḡŧ içerü girüp bir ‘aybeyi māl-ā-māl eyleyüp yanında olan estere taḡmīl itmek ister. Selām virüp ḡālinden su’āl eyledükde cevāb virür ki “Ben ŧeyḡü’ŧ-ŧüyūḡ Ebü’l-ḡayŧ ḡazretlerinūñ ḡidmetkārıyım ve bu ḡazīne anlarūñ naŧıbidür. Emrleri geldükçe ḡapu açılır ve iŧāretleri deñlü mālī alduḡdan ŧoñra bir vechle mesdūd olur ki nā-maḡreme ser-i mū deñlü ŧikāf meŧḡūd² olmaz ve muḡtezā-yı beŧeriyyet üzere ḡıyānet olınsa fi’l-ḡāl faḡm-i siyāḡ olup ḡikmeti feh̄m olunmaz.” ŧaḡŧ-ı ma’ḡūd bu tafŧılden ŧoñra niyāz ider ki bir miḡdār altun ala ve temettu‘ mümkün olmazsa bārī müŧāhede-i ḡikmet ile fā’idemend ola. ḡādīm-i mezbūr müsā‘ade eyleyüp ceyb ü dāmenin pūr ider. ḡāneye geldükde ser-ā-ser engüŧ siyāḡa mübeddel olmış müŧāhede eyleyüp zaḡmeti yābāne gıder.

Bu ḡikāye daḡı taŧḡıḡ-i ‘an‘ane ile vāŧıl-ı rütbe-i taŧdıḡdur ki bir kimsenūñ zevcesi firāŧından ḡā’ib olup bu ḡālet ŧırār-ı beŧerden olmaduḡı muḡarrer olıcaḡ āŧān-ı ḡazret-i ŧeyḡe varup ‘arz-ı niyāz ve ḡā’ife-i cinden olmaḡ üzere keŧf-i rāz ider. ‘Azīz ḡazretleri ol merd-i vāḡı‘a-dīdeye bir mektüb virüp “Sülūsān-ı³ leylden ŧoñra “Eski Tūnus” didükleri maḡalle varup⁴ muntazır ol ve cünd-i ervāḡ geḡdükde pādīŧāhlarına mektübümüzü iŧāl eyle. Murāda vāŧıl olursun.” buyururlar. Fi’l-vāḡı‘ ol maḡalle varup fermān-ı ‘azīzi yirine getürdükde gūrūr ki nıŧfu’l-leylden ŧoñra bir ḡavm-i nūrānī zāḡir olup pādīŧāhları gūründükde selāma ḡurur ve mektüb-ı ‘azīzi rikāb-ı ḡümāyūna ‘arz eyleyüp muntazır-ı fermān olur. Ol pādīŧāh-ı ‘ālī-ŧān fermān-ı ‘azīzi müḡāla‘a ḡıldıḡda “Sem‘an ve ḡā‘aten” diyüp ‘avreti iḡzār ve zevcine teslīm eyleyüp def‘-i ekdār-ı intiḡār ider. Ba‘dehu ḡuzūr-ı ‘azīze selām ve du‘ā gönderüp tavŧiye ider ki “Bir iki gündür ŧalāt-ı ŧubḡı zemān-ı mu‘ayyenden taḡdīm iderler. İŧfār olınmaduḡınuñ ḡikmeti nedür, i‘lāmın recā iderüz.”

¹ 390b E

² Mekŧūf SE

³ sülūs E, SE

⁴ 397a R1

Pīrī Beg-zāde ‘Alī Çelebi’den bu haķır bi’z-zāt istimā’ itmişdür ki “Pederi Tūnus defterdārı olup ‘azl-i bī-hengāma mübtelā olmağla faķr ü fāķadan hālīmüz dıgergūn ve harekete ķudret olmayup zār u zebūn olmuş-ıduķ. Bu eṣnāda ‘ıyd-ı Őerīf mihmān-ı bī-tekellūf gibi teŐrīf itdükde tedārık-i levāzımda ‘acz muķarrer olup hālīmüz luṭf-ı Haķķ’a ķalmıŐ iken Őeyhden bir dervīŐ gelüp ‘azīz tarafından yüz dāne alma getirür ve ‘ ‘İydiyye ma’zūr ṭutsunlar.’ diyü naķl-i selām ü peyām¹ iderler. Vālid-i merhūm almanuñ birini Őaķķ eyledükde derūnında bir dāne filori bulunup ba’dehu her sīb-i müsellemi ğonce-i gül gibi pūr-zer ve zebān-ı rengīn-‘izārān gibi her birinde bir² gül-berg-i sürh-i nāzık ü ter muķarrer olmağın her biri penbe-i reng-āmīz-i dāğ-ı dil-i pūr-hūn ve kevkeb-i dıraŐsān-ı baht-ı hūmāyūn gibi Őafā-baŐŐ-ı derūn olmuş idi. Bu maķūle kerāmātına nihāyet ve deryā-yı füyūzātına hadd ü ğāyet yokdur. الله سره العزيز
قدس³

Biñ otuz altı tārīhinde hālīfeleri Seyyid Meħemmed Efendi İstanbul’a gelüp haṭṭ-ı kerīmleri ile tārīķat-nāmelerin getürdükde eŐrāf-ı ‘ulemā taķrīz itmişler idi. Evvelā Şeyhü’l-İslām, üstādü’l-‘ulemā’i’l-a’lām Yaħyā Efendi hāzretleri bu ğüne taħrīk-i hāme-i i‘cāz-ṭırāz buyurmuşlardır:

ابو الغيث غوث المسغثين كلهم
بهمة نا لوامنى فك اسرهم

فهمته العليا غيث به ارتوى
رياض امانى لاندنين باسرهم⁴

Tatar ‘İsā Efendi¹

Küçük AyaŐofıyya’da zāviye-niŐīn ve Cāmi’-i Ebü’l-feth’de vā‘iz-i ğüzīn idi. Ğālibā Nūre’d-dīn-zāde Efendi hūlefāsındandır.

Tatar DervīŐ Efendi¹

¹ du‘ā SE

² 391a E

³ “Allah saygıdeğēr sırrını kutlu kılsın.”

⁴ “Raħmetin kaynağıdır, yardım isteyen herkesin yardımcısıdır. Onun himmetiyle esaret zincirlerinden kurtuluŐa nāil oldular. Onun yüce himmeti kendisiyle susuzluğumuzu giderdiğimiz bir yağmurdur.”

¹ R1 ve E’de başlıksız ve nisbesiz, SE’de ise nisbesiz yer almaktadır.

Zāviye-i Gūrānī'de şeyh-i kürsī² ve Cāmi'-i Süleymāniyye'de vā'iz ü nāşih iken intikāl eylemişdür.

Niyāzī Efendi³

Eyyüb'de vā'iz idi. Hefte ortasında Süleymāniyye kürsisinde *Mesnevī-i Şerīf* naql iderdī. Ma'mūr ādem idi. Ḥasan Efendi gibi Yemen'e gidüp devlet-i 'Osmāniyye'de intikāl eyledi⁴.

Bunlar emşāli e'izzenüñ nihāyeti yokdur. Tafşil-i ḥālleri ma'lūm olmamağla işāret olunmadı.

Āhir-i Vefeyāt-ı Devlet-i 'Osmān Ḥānī ve İcmāl-i⁵ Ḥāl-i Ān Şānzdehüm-i Gevher-i Silk-i 'Osmānī مد بالعون الربانی⁶

Ol pādişāh-ı Süleymān-bārgāhuñ eyyām-ı devletinde keşide-i rişte-i sinīn ü şühūr olan müfredāt-ı umūrdur:

Zıkr-i Sevāniḥ-i Aḥvāl-i Devlet-i Pādişāh-ı Cihān Sulṭān 'Osmān Ḥān bin Aḥmed Ḥān bin Meḥemmed Ḥān bin Murād Ḥān

Bu meclis-i behişt-āyīn-i dil-nişinde sīr-i ḥān-ı ḥāme-i dü zebān, ārāyiş-i şahā'if-i leyl ü nehār itdügi ġarā'ib-i esmār, bu ṭavr üzere keşide-i neşide-i beyāndur ki şāhib-kırān-ı ḳadr ü tüvān, mālīk-i riḳāb-ı gerden-keşān, ḳahramān-ı Behrām-intikām, çābük-süvār-ı tevsen-i ġurredār-ı eyyām, zehre-şikāfiyān-ı Benī Aşfer, gerden-zen-i ser-keşān-ı her kişver¹, devḫa-i gül-rīz-i zer-i dehdehī, gevher-nişār-ı rāh-ı şāhenşehī, pence-tāb-ı² Rüstem-i destān, nermīde-şāne-i pülād-ı Nerīmān, şandalī-nişīn-i bārgāh-ı

¹ R1 ve E'de başlıksız ve nisbesiz, SE'de ise nisbesiz yer almaktadır.

² - E, SE

³ Bu biyografi her üç nüshada nisbesizdir.

⁴ Niyāzī//eyledi, der-kenār R1, E

⁵ Ve İcmāl-i:- SE

⁶ "Allah'ın yardımıyla devam etsin."

¹ 231a SE

² 397b R1

Süleymānī, revnaq-efrūz-ı t̄ac ü taht-ı İlhānī, dūrretü't-t̄ac-ı memālik-tırāzī, ekber-i evlād-ı Aḥmed Ḥān-ı¹ ğāzī;

Şehenşāh 'Osmān-ı şāhib-kırān
Ḥidīv-i cihān faḥr-ı 'Osmāniyān.

Biñ on üç Cemādiye'l-āḥire'sinüñ onuncı günü gevher-i vücūd-ı mes'ūdları zīver-i kenār-ı deryā-yı şühūd olup bu ḥaḳīrūñ kilik-i dūr-efşānı;

İde Bārī güzīn Āl-i 'Osmān (1013)

mısrā'ını tārīḥ-i vilādet-i meymenet-nişānları kılmıḡ idi. Yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inüñ ğurresinde 'amm-i kerīmleri yirine pādişāh-ı heft-ıqlīm olup vālid-i mācidleri gibi on dördünde iken ğurre-i iḳbālleri cihān-efrūz ve kevkeb-i ṭāli'leri āftāb-bürüz olup berr ü bahre pertev-i iclāl ve şarḳ u ğarba şa'sa'a-i cāh ü celāl şaldılar. "Şeh-i 'Osmāniyān" (1027) tārīḥ-i cülūsları vāḳi' olmuştur. Sene-i mezbūre Receb'inüñ on altıncı günü ḳā'im-maḳām-ı şadr-ı Āşaf-iḥtirām olan² Şūfī Meḥemmed Paşa'yı Sivas eyāleti ile āstānelerinden dūr idüp vezāret-i 'uzmādan müteḳā'id olan dāmād-ı pādişāh-ı cihān-ġüşā Ḳara Meḥemmed Paşa ol ḥidmet-i 'aliyyede³ istiḥdām buyurılıp yigirmi sekiz Şafer'inüñ ğurresinde vezīr-i a'zam ve serdār-ı diyār-ı 'Acem Ḥalīl Paşa Arzırūm meştāsına geldükde 'azl olıñup ḳā'im-maḳām olan Ḳara Meḥemmed Paşa mükerreren mühr-i şadāretle ikrām olındı. Yigirmi ṭoḳuz Muḥarrem'inüñ on altıncı günü Vezīr-i A'zam Meḥemmed Paşa Ḥaleb eyāleti ile bilād-ı Şāmiyye muḥāfazasına gönderilüp Ḳapudan 'Alī Paşa şadr-ı a'zam ve şadāretten müteḳā'id Ḥalīl Paşa ḳapudan-ı baḥr-ı ḥızzām olup sābıḳan ḳā'im-maḳām olup Sivas eyāleti ile re'īs-i sevvās-i memālik-i Rūm olan Şūfī Meḥemmed Paşa ḥalefi Ḳaraḳaş Meḥemmed Paşa yirine Budin eyāletine naḳl ü taḥvīl olındı. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Leh ḳıralı 'işyān idüp "Ḳansılar" nām vezīr-i vizr-endūzını serdār-ı fırḳa-i eḡrār eyleyüp Boġdan voyvodası olan Ğaşber daḡı ḳaşmerlik idüp الجنسية على الضم¹ mefhūmı üzere i'dād eyledüġi ehl-i ḳalāl ile serdār-ı küffāra munzamm olmuştı idi. El-ḥāletü hāzīhi ittifaḳī suġūr-i memālik-i İslāmiyye'ye revān ve seyl-i çirk-ālūd gibi tuġyānları 'iyān olup Aḳkirmān ve Bender ḳal'alarına

¹ Aḥmed Ḥān-ı:Ḥān Aḥmed-i R1, E

² - SE

³ 391b E

¹ "Cinsiyet çoġalmak üzerinedir."

istilâları muqarrer olduğda vezâretle Ozi beglerbegisi olan İskender Paşa taht-ı eyâletinde olan beş sancağ yirün ‘askerin cem’ ve pervânevâr ol fırça-i cân-sipâr meyânında şem’-i mâhçe-i râyâtını hürşid-i lem’ kılıp Kırim hânı olan Cānbeğ Girây Hân-ı Cengîzî birâderi Kağılkan ‘İnâyet Girây¹ Sulţân hem-‘inân-ı vezîr-i kâr-dân olup ol seyl-âb-ı fitneye sedd-i sedîd ve elvâh-ı hadîd ile çihre-nümâ-yı be’s-i şedîd olmuşlar idi. On sekiz gün verâ-yı handek-ı taburdan harb ü kıtâl ve ‘ale’l-ittirâd tırâd ü nizâl olunup bi’l-küllîye istişâl olunmuş idi. Defter ile kırk biñ gebr-i nâ-pâk âğâste-i-i hûn u hâk olduğu vâşıl-ı ser-menzil-i taḥkîk-ı ehl-i idrâkdür. Serdârūñ re’s-i maḳtū’ı âvîze-i ṭâḳ-ı dervâze-i devlet-serây-ı pâdişâh-ı âfâḳ olduğda dinilmiş idi:

Aşıldı seri dergeh-i şâhda

O da buldı rif’at bu dergâhda

Vezâretle Budin muḥâfazasında olan Qarakaş Meḥammed Paşa küçe-bend-i memerr-i nâs olan Vâs Qal’ası’n ki² iltizâm-ı bâc ü ḥarâcı her sene yüz yük aḳçe olan bendergâh-ı ‘azîmden ‘ibâretdür, miftâh-ı tedbîr-i dil-pezîr ile fetḥ eyleyüp zamîme-i memâlik-i maḥrûsetü’l-eknâf itdüğü mu‘azzamât-ı vaḳâ’i’den ma’düddur.

Qapudan-ı A’zam Ḥalîl Paşa rüy-ı deryâda dört pâre küh-peyker, zemîn-lenger kâfir qalyonına dūcâr olup cümleden büzürgterini ki “Qara Cehennem” dimekle meşhûr ve derekât-ı caḥîm gibi derecât-ı heft-gânesi ma’den-i şerr ü şûr, küh-ı âteş mişâl ser-bülend, bir tinnîn-i şerâre-feşân-ı qal’a-mânend idi ki gūyâ pûlâddan yapılmış fil-i cengî ve ḳulle-nişîn-i püşt-i dürüşti olan melâ’inüñ silâhı Firengî idi, neheng-i baḥr-ı veğâ ve peleng-i neberd-âzmâ olan ‘asker-i cerrâr ile ceng ü peygâr iderek teşhîr idüp başdardasına yedek itmiş idi. Ba’dehu memâlik-i Fireng’den Manfredonya Qal’ası ğâret olunup ğanâ’im-i keşîre ile ‘avdet kılındığı fütûḥât-ı devlet-i ḳâhirelerinden¹ biridür.

Ḥabeş ḥalkı beglerbegileri Maḥmûd Paşa’yı ḳatl eyleyüp cādde-i itâ’atden inḥirâf göstermişler idi. Ser-keşlerinüñ başı kesilüp müceddeden teşhîr olındığı netâ’ic-i baht-ı hümâyûnlarındandır. Şadr-ı a’zam, seyyid-i ‘âlî-‘alem ‘Alî Paşa pâdişâh-ı cihânı Leh seferine iğrâ idüp tertîb-i muḳaddemât-ı ğazâ itmek üzere² iken biñ otuz senesi evâ’ilinde ol âşaf-ı şaff-ârâ, şuḳḳa-firâz-ı naḥl-i ‘azâ ve âsûde-i daḥmegâh-ı fenâ olup bostâncıbaşılığdan çıkan Ḥüseyn Paşa şadru’l-vüzerâ oldu.

¹ ‘İnâyet Girây, der-kenâr R1, E

² 398a R1

¹ 392a E

² İtmek üzere:üzerinde SE

Ġarā'ib-i eyyāmdandur ki sene-i mezbūre ŧitāsında ŧiddet-i sermādan ser-ā-ser mā'-ı deryā müncemid olup ancaĸ aĸındı ortasında bir nehr-i ŧaĸır miĸdārı maĸall aĸık ĸalmıŧ idi. Bu ĸāl-i bü'l-'aceb nādire-i eyyām ve laĸziŧ-i pāy-ı rūzgār-ı bed-rām olmaĸla müzekkir-i ma'nā-yı ¹اول قارورة كسرت فى الاسلام idi. 'Acebā² sevābıĸ-ı eyyāmda miŧli ve mānendi vāĸi³ olmiŧ mıdır, diyü tetebbu'-ı kütüb-i tevārıĸ eŧnāsında Cenābī Efendi merĸümüñ "el-'Aylemü'z-zāĸir fi Aĸvāli'l-evā'il ve'l-Evāĸir" ismi ile mevsüm sifr-i belāĸat-rüsümında meŧhūd-ı 'ayn-ı i'tibār oldu ki hicret-i nebeviyyenüñ yüz yigirmi birinci senesinde vāĸi' olmiŧ. Ĥattā "Ĥalkadona" nāmı ile mu'anven⁴ "Ĥāzıkkūyi" didükleri maĸalden İstanbul'a odun 'arabası gelüp Kefe'den tüccār, bilā-gubār güzār itdüğünü imlā ve 'aks-i āyine vü āb gibi cilve-sāz-ı rü-yı deryā-yı secencel-simā oldukların nigāŧte-i ĸalem-i taĸĸıĸ-mācerā itmiŧler idi. ⁵سبحان القادر على ما يشاء Seyyid Hāŧimī Ĉelebi ol ŧiddet-i ŧitāya ki 'ibret-nümā-yı ĸurūn-ı ŧettā idi, lafzen ve ma'nen bu güne tārıĸ-perdāz olmiŧ idi:

Yol oldu Üsküdāra Aĸdeñiz toñdı biñ otuzda (1030)

Pādiŧāh-ı 'ālem-penāh ĸazretlerinüñ bi'z-zāt nehzat-ı hümāyūnları muĸarrer olduĸda ŧāĸ-ı ŧecere-i sultānī, ŧınv-ı kerimü'l-aŧl-ı nesl-i 'Oŧmānī ŧeh-zāde Meĸammed Ĥān def'-i daĸdaĸa-i fitne-ĸız-i 'ālem için izāle ve 'inān-ı 'azmi tarıĸ-ı ŧehādetden cānib-i āĸirete imāle ĸılındı.

لايسلم الشرف الرفيع من الاذا
حتى يراق على جوانبه الدم¹

Sene-i mezbūre Cemādiye'l-āĸire'sinde pādiŧāh-ı kiŧver-sitān devlet ü ŧevketle Leh seferine revān olup İsaĸcı Ma'beri'nde² Tuna üzere ta'biye olınan cisr-i kehkeŧān-miŧālden 'ubūr olındı. Ol menzilde ĸapudan-ı³ a'zam, āŧaf-ı gerdün-ĸaŧem Ĥalīl Paŧa, Kefe semtinde aĸz eyledüĸi Ĥazaĸ ŧayĸaların getürüp üç yüz miĸdārı eŧĸıyā naĸŧ-ı

¹ "İslamiyetteki ilk kırık testi..."

² - SE

³ - SE

⁴ 231b SE

⁵ "Dilediğini yapmaya gücü yeten Allah'ı tenzih ederim."

¹ "Yüksek şerefli olanlar sıkıntıdan güvende olamaz. O kadar ki yüzü kanlar içinde bile kalabilir."

² Menziline SE

³ 398b R1

meydān-ı siyāsetgāh ve her biri bir yoldan dūzaḥa rū-be-rāh kılındı. Vilāyet-i Leh kılā'ından “Ḥotin” nām ḥıṣn-ı metīn ḳurbında küffār-ı ḥāksār tabur ḳurup kırk biñ miḳdārı Ḳazaḳ-ı tūfeng-endāzı maḳām-ı imdāde kār-sāzī eylemegin eyyām-ı muḳātele mütemādī olmış idi. Bu ḥilālde mesned-ārā-yı ḥānī olan Cānbeg Girāy Ḥān-ı¹ Cengīzī dest-būs-ı pādīşāh-ı Keyḥusrev-cenāb ile kām-yāb olup memālik-i dūşmene aḳın fermān olındı. El-ḥāletü ḥāzīhi tīşe-i himmet-i çābük-destān-ı ḡāret-pīşe ile ma'müre-i mülk-i dūşmen ḥarāb ve ṫarab-ḥāne-i maḡrūrān-ı bed-mest nevhagāh-ı büm u ḡurāb olup yüz biñden ziyāde² esīr iḥrāc olındı. Vezīr-i A'zam Ḥüseyn Paşa tertīb-i mühimmāt-ı fetḥ u zafer ve temhīd-i muḳaddemāt-ı ferḥunde-fer bābında ihmāl-i cünḥası ile 'azl olunup Diyārbekr beglerbegisi vezīr-i Āşaf-tedbīr Dilāver Paşa şadru'l-vüzerā oldı.

Otuz bir senesi evā'ilinde Leh ḳıralı ḳahr ü iz'āc ḥavfı ile iltizām-ı ḥarāc ḳılıp recā-yı şulḥ ile ilçi gönderdükde mes'ūlī ḳarīn-i ḳabül ve maḫzar-ı 'avāṫıf-ı 'ālem-şümül olmış idi. Sene-i mezbūre Rebī'u'l-āḥir'inde pāy-taḫt-ı salṫanata vāşıl ve şevket-i bī-şümār ile serāy-ı sūrūr-efzāya dāḫil oldı.

Evā'il-i māh-ı Receb'de çep-endāzī-i dehr-i bü'l-'aceb zuḥūr eyleyüp pādīşāh-ı 'ālī-himmet sefer-i Ḥicāz'a 'azīmet itmekle mecmū'-ı 'asker def'a sā'ī olduḡı fitne-i 'azīmeye dā'ī olmış idi. Bi'l-āḫare iḳtizā-yı taḳallübāt-ı aḫvāl ile āftāb-ı devletleri zevāl ve kevkeb-i ṫālī'leri 'uḳde-i vebāl bulmuş idi. Zikr-i keyfiyyeti mükeddir-i ḥavāṫır ve bu maḳūlede belāḡat-ı icāzūñ luṫfı zāhir olmaḡla ol vādīde kümeyt-i ḳaleme ruḫşat-ı cevelān virilmedi.

¹قلم اینجا رسید و سر بشکست

Tārīḫ-i riḫletleri “Şehīd oldı² ‘Osmān” (1031) icmālinden ma'lūm-i 'ālemiyāndur. Ol rüz-ı 'ibret-endūzda Dārū's-sa'āde Ağası Süleymān Aḡa ve Şadru'l-vüzerā Dilāver Paşa ve āşaf-ı sābıḳ Ḥüseyn Paşa ve Yeñiçeri Ağası 'Alī Aḡa şemşīr-i ḥūn-āşām-ı 'askerden şehīd ve emvāc-ı baḫr-ı mevvāc-ı³ şerr ü şūrda⁴ nā-bedīd oldılar. Pādīşāh-ı ḥalvet-güzīn-i Edhem-ḫilḳāt, rū-gerdān-ı 'ālem-i şūret, Sulṫān Muşṫafā bin

¹ Girāy Ḥān-ı:Girāy-ı SE

² 392b E

¹ “Kalem öyle bir yere ulaştı ki başı kırıldı.”

² Şehīd oldı:Oldı şehīd SE

³ - SE

⁴ Şerr ü şūrda:şūr u şerde SE

Sultān Meḥemmed Hān def‘-i fitne maşlahatı için nişānde-i taḥtgāh-ı Āl-i ‘Osmān olmuş idi. Yevm-i cülüsları ki māh-ı Receb’ün sekizinci gündür, Dāvud Paşa vezīr-i a‘zam ve Hunkār H‘ācesi ‘Ömer Efendi şeyḥu’l-Ḥarem olup Şeyḥü’l-İslām Es‘ad Efendi ḥazretleri vazīfe-i mu‘tāde ile müteḳā‘id ve maḳām-ı meşḥat-i İslāmiyye’ye veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem Yahyā Efendi ḥazretleri müteşā‘id olmuş idi. Şadreyn-i ‘ulemā bulunan Mollā ‘Alī Efendi ve Mūsā Efendi ve İstanbul Qāzisi H‘āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḥazeratı def‘aten ma‘zül olup şadr-ı Rūm’dan müteḳā‘id Ketḥudā Muştafā Efendi ve Bostān-zāde Meḥemmed Efendi şadreyn-i fāzılın ve Çeşmī Meḥemmed Efendi ḥākim-i İstanbul olmuş idi. Pādişāh-ı maḡfuruñ namāzın şeyḥü’l-İslām ḥazretleri kılip vālid-i mācidleri türbesinde mütevārī-i ḥāk-i ‘anber-sā olmuşlar idi.

[Sultān II. ‘Osmān {Fārisī}]: Pādişāh-ı¹ maḡfūr āftāb-ı şāhib-i zūhūr, sultān-ı ‘ālī-ḳadr-i Cemşīd-fer, ḥākān-ı İskender-rāy-ı² Ḥurşīd-efser, Sām-süvār-ı şu‘le-cünbiş-i şabā-cevelān, Ḳahramān-ı Ferāmerz-gürz-i Siyāmek-sinān, ‘Osmān-ḥayā-yı ‘Ömer-şalābet, Şiddīḳ-şıdḳ u³ Ḥaydar-mehābet, silāḥ u şalāḥda yek-tene-i ‘arşa-i ‘ālem, pādişāh-ı ‘ālī-cāh-ı seyyāre-ḥaşem idi. Ecdād-ı ‘izāmıları gibi gāhī eş‘ār-ı naḡz dirler ve Fārisī taḥallüş iderler idi. انار الله تعالى برهانه⁴

Mu‘allim-i sultānı⁵

H‘āceleri ‘Ömer Efendi’dür ki Mekke-i Mükerrema’de şeyḥu’l-Ḥarem olmuşlardır.

Vüzerā-yı ‘izām¹

Ḥalīl Paşa: Vālid-i behişt-āşiyānları ‘aşrında vezīr-i a‘zam ve serdār-ı diyār-ı ‘Acem olmuş idi. Tārīḥ-i cülüslarında Erdebīl seferinde bulunup cānib-i meşḥāya ‘avd itdüklerinde ‘azl olunup ba‘dehu ḳapudan olmuş idi².

¹ 399a R1

² Rāy-ı:rāy ü SE

³ - SE

⁴ “Yüce Allah onun delilini nurlandırın.”

⁵ Mu‘allim-i sultānī:H‘āce-i Pādişāh SE

¹ Vüzerā-yı ‘izām:- SE

² 393a R1

Meḥemmed Paşa: Vezāret-i ‘uzmādan mütekā‘id iken Şūfī Meḥemmed Paşa yirine kā‘im-maḳām olup -fī 16 Receb- yigirmi sekiz Şafer’inüñ ğurresinde ḥalefi Ḥalīl Paşa yirine sāniyen vezīr-i a‘zam oldu. Yigirmi toḳuz Muḥarrem’inde ‘azl olunup Ḥaleb eyāleti virilmiş idi. Çok zemān geçmedin fevt oldu. Zāhir-i Ḥalebde medfūndur. Gümrük semtinde “Ḳara Ḥasan” dirler bir na‘l-bendüñ oğlıdur. Ḥarem-i ḥāşşa dāḥil olup silahdār iken biñ on altı Zī‘l-ḥicce’sinde Yemenli Ḥasan Paşa yirine Mıṣr eyāleti¹ virilüp Mıṣr ḳulunuñ eşḳiyāsını kırup talebeyi men‘ itmiş idi. Biñ yigirmi evāḫirinde āstāneye gelüp vezīr oldu. Ba‘dehu dāmād-ı pādişāhī olup Ḥalīl Paşa yirine ḳapudan oldu, fī sene 1021. Ba‘dehu vezīr-i sānī olup biñ yigirmi üç Ramażān’ında Naşūḥ Paşa yirine vezīr-i² a‘zam oldu. Ol ḥālde diyār-ı şarkā serdār olup Revān’ı muḥāşara itmişler idi. Fetḥ müyesser olmayup yigirmi altı Muḥarrem’inde ba‘de‘l-ḳufūl ma‘zūl olmuş idi. Sengīn ü vaḳūr, iskemli ḥākimi idi.

Güzelce³ ‘Alī Paşa: İstankūyli Aḥmed Paşa’nuñ oğlıdur. Cedd-i māderīsī Ḳaya Paşa tarafından seyyid-i şaḫīḥu’n-nesebdür. Toḳsan sekiz tāriḫinde babası Tūnus beglerbegisi iken “Yaḫyā” nām Celālī, Mehdī nāmına zuhūr idüp ḥarb-ı ‘azīmden sonra pederi şehīd olup toḳuz yaşında ḳalmış idi. Ba‘de eyyām şaḫş-ı mezbūr maḡrūr u ḡāfil iken babası ḳulları ile merḳūmı ḳatlı eyleyüp intiḳām almış idi. Ol isti‘dādı görilüp Dimyāt sancağı virilmiş idi. On beş sene ḳarārdan sonra āstāneye gelüp Sulṫān Aḥmed Ḥān’ı gemisi ile Burūsa’ya götürdi, fī sene 1014. Ol ešnāda Yemen eyāleti virilüp ḳabūl itmedi. İstiḡnāsı muḳābelesinde ‘ilāve-i ḳayd-ı ḫayātla mümtāz oldu. Ba‘dehu Ḳapudan Ca‘fer Paşa ta‘aşşub eyleyüp Ḳıbrıs’da Maḡosa sancağına naḳl itmiş idi. Ḳabul itmeyüp āstāneye geldükde Tūnus eyāleti virildi. İki sene taşarruf idüp yeñi cāmi‘ bināsına mübāşeret olınuḳda Mora sancağına naḳl olunup üç seneden sonra Ḳıbrıs’a naḳl olındı. Cāmi‘-i şerīf temāma ḳarīb oluḳda vezāretle eyāletine gidüp ba‘dehu āstānede vezīr oldu. Bir aydan sonra Ḥalīl Paşa yirine ḳapudan oldu, fī 9 Muḥarrem sene 1026. Sene-i mezbūre evāḫirinde vāḳi‘ cūlūs-ı Muşṫafā Ḥānī’de birkaç gün Dāvud Paşa cā-nişīn olup bir aydan¹ sonra maḳāmında muḳarrer ḳılındı. Üçüncü seferinde altı pāre kāfir ḳalyonı alup İstanbul’a geldükde māl-i ḡanā’imden iki yüz forsaya birer kīse yükledüp ve bir kīse filori başbuḡlarına taḫmīl idüp pīşkeş çekdükdü ‘avāḫıf-ı ḫusrevānīden altın zencīr ile dil-i āzādesi bend ve semend-i vūzerā-pesendi ile emşāli meyānında ser-bülend ḳılındı. Yigirmi toḳuz Muḥarrem’inde Meḥemmed Paşa

¹ 232a SE

² şadr-ı R1

³ Bu kelime SE’de nisbe olarak yan tarafa yazılmıştır.

¹ 399b R1

yirine şadr-ı a‘zam olup otuz Rebī‘u’l-āhīr’inüñ on beşinci günü maraž-ı meşāneden¹ fevt olmuş idi. Beşiktaş’da Yaḥyā Efendi kurbında türbe-i maḥşūsada medfūndur.

Āsār-ı ḥayrından Saḳız’da ve Yeñikūy’de cāmi‘-i şerīfi vardır. Ḳāsım Paşa’da² Emīr Efendi Zāviyesi’ne şu getürmüşdür. Ḳırk bir yaşında fevt olmuşdur. Cemāl ü kemāl şāhibi şadr-ı ‘ālī-ḳadr ve semā-yı maḥāsinde tābende-bedr idi.

Hüseyn Paşa³: Arnavud aşıldur. Oḥri semtünde bir sipāhīnün oğlu iken ḥāşş bāğçeye dāḥil olup yolu ile bostāncıbaşı ve ‘aşr-ı Aḥmed Ḥānī’de yeñiçeri ağası olup devlet-i ‘Oşmāniyye evā’ilinde Rūmili eyāleti ile muḥāfazaya gönderilmiş idi. Geldükde vezīr-i rābi‘ olup ‘Alī Paşa fevt olduḳda şadr-ı a‘zam oldu. Leh seferine gidüp tabur muḥāşarasında ma‘zūl oldu. Vezīr-i şānī maḳāmında ḳā’im iken vaḳ‘a-i ‘Oşmāniyye günü Dilāver Paşa ḳatlı olup tekrār vezīr olmuş iken irtesi bunlar daḥı ḳatlı olup ‘ālem ṭavr-ı dīger oldu.

Yigirmi altı tārīhinde vaḳi‘ olan⁴ Revān muḥāşarasında Süglün Muşlısi şehīd olup ağalık ocaḳ ḥalkından Şarı Hüseyn Ağa’ya virilmiş idi. Ba‘de’l-ḳufūl bunlar gönderüldi, fi evāḥiri 1026⁵.

Dilāver Paşa: Ḥarem-i ḥāşdan çāşnī-gīrbaşılıḡı ile çıḳup Ḳıbrıs’a ve Bağdād’a, ba‘dehu Diyārbekr’e vezāretle beglerbegi olmuş idi. Biñ otuz evāḥirinde vāḳi‘ tabur muḥāşarasında Hüseyn Paşa yirine şadr-ı a‘zam oldu. Biñ otuz bir Receb’inüñ yedinci günü ḳatlı olındı. Ve’l-ḳışsa-i meşḥūre...

Şeyḫü’l-İslām

Es‘ad Efendi ḥazretleri şeyḫü’l-İslām bulunup āḥir-i devletlerine dek müstemirr olmuş idi.

Şudūr-ı kirām-ı cānib-i Rūm¹

Ḥazret-i üstād-ı a‘zam, veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem Yaḥyā Efendi ḥazretleri¹ (şālişen)
صلی الله تعالی²: Vālid-i mācidleri ‘aşrında yigirmi altı Rebī‘u’l-evvel’inde Kemāl Efendi

¹ Maraž-ı meşāneden:- R1, SE

² 393b E

³ SE’de diğēr nüshalarda der-kenarda bulunan bilgiler metin içerisine düzensiz bir şekilde yerleştirilmiştir.

⁴ - E

⁵ Yigirmi//1026, der-kenār R1, E

¹ Şudūr//Rūm:Şadr-ı Rūmili SE

yirine şālīşen şadr-ı ‘ālī-ğadr olmuşlar idi. Yigirmi sekiz Şa‘bān’ına gelince ol mağāma revnağ virüp müteğā‘id oldılar.

‘Abdu’l-ğanī-zāde Nādīrī³ Efendi: Tārīḡ-i merğūmda Anaṭolı’dan Rūm’a nağl olunup yigirmi ṭoğuz Cemādiye’l-ūlā’sınıñ selḡinde teğā‘ūd iḡtiyār eylediler.

Ğara Çelebi-zāde Meḡemmed Efendi: Anaṭolı’dan ma‘zūl iken şadr-ı Rūm⁴ olup biñ otuz Şafer’inde ‘azl olındılar⁵.

Kemāl Efendi (şālīşen) : Şālīşen şadr-ı Rūm olup Leh seferinde hem-rikāb-ı pādişāh-ı kām-yāb olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Boğdan ser-ğaddine dāḡil olduklarında ‘alīlen ‘avd eyleyüp İsağcı köprisine geldükde cısr-i fenādan ‘ubūr itdiler. Cenāzeleri gemi ile İstanbul’a geldi.

Mollā ‘Alī Efendi: Anaṭolı şadāreti ile sefere gidüp Kemāl Efendi merḡūm yirine şadr-ı Rūm olmuş idi. İntiğāl-i devlet ġünü ma‘zūl oldu.

Şudūr-ı Anaṭolı

Hüseyn Efendi (şāniyen): Vālid-i mācidleri ‘aşrında vāḡi’ yigirmi beş Cemādiye’l-ūlā’sında Zeyne’l-‘ābidīn Efendi maḡlūlinden şāniyen Anaṭolı şadrı olmuşlar idi. Yigirmi yedi⁶ Zi’l-ğa‘de’sinde müteğā‘id oldılar.

Ğanī-zāde Efendi (şāniyen): Anaṭolı ḡuṭrında ḡaṭār-bend-i meşālīḡ-i enām oldılar. Ba‘dehu Rūm’a nağl olındı.

Baḡşī Meḡemmed Efendi: Ğanī-zāde Efendi yirine şadr olup yigirmi ṭoğuz Cemādiye’l-ūlā’sında müteğā‘id oldu.

Şerīf Meḡemmed Efendi: Şadr-ı ‘ālī-ğadr olup biñ otuz Rebī‘u’l-āḡir’inde ‘azl olındı.

Mollā ‘Alī Efendi: İstanbul’dan yeden bi-yedin şadr olup¹ Kemāl Efendi yirine Rūm’a nağl olındı, fī Ramazān sene 1030².

Ğudsī Efendi: ‘Alī Efendi yirine şadāret emri gönderülmiş idi. ‘Ömri müsā‘id olmadı.

¹ - SE

² “Yüce Allah onu korusun.” Bu dua cümlesi SE’de bulunmamaktadır.

³ Nādīrī Meḡemmed SE

⁴ şadr-ı Rūm:şadr R1, E

⁵ Şūd SE

⁶ 400a R1

¹ 394a E

² 1030:1031 SE

Mūsā Efendi: Leh seferine riyāset-i eṭṭibbā ile gidüp Anaṭolı'dan teḳā'üd i'tibārı olmağın Ḳudsī Efendi'nün ḥaber-i intıḳālī geldükde Anaṭolı şadırlı olmış idi¹, fī Şevvāl sene 1030. Devleti bilece ḥatm itdiler.

Ḳuzāt-ı dārü's-salṭanat

Baḥşī Efendi: Devlet-i Muşṭafāviyye'de Nihālī Efendi yirine şehir-i İstanbul'a ḳāzī olmışlar idi, fī Muḥarrem sene 1027. Cemādiye'l-āḥirede ma'zül oldu.

Şerīf Meḥemmed Efendi: Yigirmi sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde 'azl olındı².

Ḳudsī Meḥemmed Efendi: Yigirmi ṭoḳuz ḥilālinde munfaşıl oldu.

Mollā 'Alī Efendi: Otuz Rebī'u'l-āḥir'inde Anaṭolı'ya naḳl olındı.

'Alī Çelebi-zāde 'Abdu'llāh Efendi: Otuz Receb'inde Ğalaṭa'ya naḳl olındı.

Ḥ'āce-zāde 'Abdu'llāh Efendi: Dāme ilā āḥiri'd-devletihi.

Vefeyāt-ı Devlet-i Şāniye-i Sultān Muşṭafā fī Evā'ili Recebi'l-ferd³ Sene 1031

el-Mevlā 'Abdu'l-ḥayy (Maḥdüm-ı Celīl-i Ḳāf-zāde⁴) {Fā'izī}

Tercemesi sebḳ eyleyen şudür-ı devlet-i Aḥmediyye'den Ḳāf-zāde Feyzu'llāh Efendi merḥūmuñ maḥdüm-ı ercümendi Fā'izī Efendi'dür. Cedd-i māderīleri Ebu's-su'ūd Efendi ḥazretlerinin dāmādı olan müfti'l-enām, naḳīb-i sādāt-ı kirām Ma'lül-zāde Efendi ḥidmetleridür. Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan sekiz tārīḥinde nev-bāve-i vücūd-ı mes'ūdı ḳımāt-ı şüküfe-reng-i 'izz ü nāzdan burḳa'-endāz olup vālidlerinin pertev-i āftāb-ı terbiyetleri ile taḥşil-i kemāl ve faşāḥat-i zebān-ı gevher-efşānla tekmil-i esbāb-ı cemāl eyleyüp imdād-ı feyz-i Ḥudā-dād ile sermāye-i isti'dād-ı māder-zādı ḳaṭre iken deryā ve zerre iken āftāb-ı 'ālem-ārā olmış idi. Biñ on üç tārīḥinde mu'allim-i maḳām-ı Aḥmed Ḥānī Muşṭafā Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle nā'il-i evvel-i¹ emānī olup on altı Zi'l-ḳa'de'sinde Zā'ifī-zāde yirine Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi teklif olınmış idi. Ḳabülde germ-istiğnā olmağın Etmekci-zāde Aḥmed Paşa müceddeden binā

¹ 232b SE

² 'azl olındı:ma'zül oldu SE

³ Recebi'l-ferd:Receb SE

⁴ Maḥdüm//zāde:Ḳāf-zāde 'Abdu'l-Ḥayy Çelebi SE

¹ - R1, E

eylediği medrese¹ bunlara i'tâ olındı. On toktuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Ğubârî Efendi yirine Gevher Hân Sulţân pâyesine pîrâye şaldı. Yigirmi iki Ramazân'ında Tâc Efendi yirine Şemâniye'den birine mâye-i ibtihâc oldı. Yigirmi dört Rebî'ü'l-evvel'inde Ebu's-su'üd-zâde Efendi yirine Üsküdâr'da Vâlide Sulţân Medresesi'nde mihrâb-nişîn-i taḥkîk u îkân olup sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde Sulţân Selîm-i Qadîm Medresesi'yle tekrîm olunup yigirmi beş Zî'l-ḥicce'sinde Süleymâniyye'ye gelüp yigirmi yedi Zî'l-ḥicce'sinde² maḥrûse-i Selânik ḥükümeti ile ser-efrâz ve serv-i müstaḳîm-i mu'tedil-terkîb-i kâmeti ferş-i seccâde-i şerî'at ile ol diyâra sâye-endâz olmuş idi. “Qazâ-yı ‘Abdu'l-ḥayy” (1027) kendülerüñ târîhidür. Bu cümle menâşîb ki vesîle-i merâtib-i ‘âliye olan süllem-i çehâr pâyeye-i münâsibdür³, ‘azm-i bâlâ-ḥâne-i ‘izz ü iḳbâl itdüklerinde ‘ale't-tertîb selef-i bâhirü's-şereflerini ta'ḳîb itmişler idi. Yigirmi toktuz Rebî'ü'l-âḥir'inde Mu'îd-zâde Efendi yirine Şâm-ı şeref-encâm kazâsına naḳl olunup İstanbul'a geldüklerinde manşîb-ı mezbûr Nevâlî-zâde Sa'dî Efendi'ye tevcîh olunup bunlar ‘azl ü qarâr ihtiyâr eylediler. Biñ otuz Cemâdiye'l-âḥire'sinde Midilli kazâsı arpalık ta'yîn olunmuş idi. Sulţân ‘Osmân Hân Leh seferine revân olduḡda ‘umûmen arpalıklar ref' olunmaḡla üç aydan soñra kâzî-i sâbîkı Şems-zâde Çelebi ibkâ olındı. Otuz bir Receb'inde vâḳi' vaḳ'a-i ‘Osmân Hânî günü serây-ı sulţânîde bulunup ol rûz-ı restḥîz-i hevl-engîzde istîlâ-yı ḥavf ü bîm ile zehreleri dü nîm olmaḡın nesîm-i luḡf ile besîm olan ezḥâr gibi güşâde-ḥâtır iken şarşar-ı kâhr ile ḡonce gibi yüregi ḳopup üftâde-i firâş ve sâḳıḡ-ı rûtbe-i inti'âş olmuş idi. Evâḥir-i şehri mezbûrda terk-i cihân-ı fânî ve ‘azm-i dârü'n-na'im-i câvidânî eyledi. Dâḥil-i sûrda cedd-i emcedleri Ma'lûl Emîr Efendi Mektebi sâḡasında medfûn ve reh-güzâra nâzır pencere dâḥilinde muntazır-ı du'â-yı ehl-i derûndur. Râḳımu'l-ḥurûf olan ‘abd-i faḳîrüñ didüḡi târîḡ-i perîşân-elfâzdur:

Göçdi biñ otuz bir Recebi ‘Abdu'l-ḥayy (1031)

Dîger

Oḳuñ ‘Abdu'l-ḥayy Efendi cânı için Fâtiḡa (1031)

¹ Müceddeden//medrese:müceddeden medrese binâ eyledükde SE

² 400b R1

³ 394b E

Merhūm-ı merķūm maḥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, fā’iz-i ser-çeşme-i ‘ilm ü ‘irfān, rā’iz-i rahş-i sebūk-pā-yı taḥķīķ u īķān, edīb ü erīb, ḥasīb ü nesīb, letāfet-i ebkār-ı efkār-ı ‘ilmiyyesi ḥāṭır-firīb-i düşvār-pesendān-ı ‘ulemā, nezāket-i şāhid-i mevzūn-mazmūnı zebān-bend-i siḥr-āferīnān-ı şı‘r ü inşā, çābūk-süvār-ı cevādd-ı fikret, necīb-i belāgat-ı cenīb-i āteş-ḥareket, maḥdūm-ı kerīm-i ‘ālī-himmet idi. Sa‘ādet-ḥānesi destgāh-ı naķş-bendān-ı tāze-ṭarḥ-ı perniyān-ı eş‘ār, pīşgāh-ı meclis-i feyz-ķarīni ḥalbe-i sebāk-ı ḥadeng-i enzār ve her kūşesi ta‘līm-ḥāne-i nāvek-i aḥbār-ı¹ efkār olup gülşen-i rüşen gibi şevķ-engīz-i bülbül-i ḥoş-lehce-i şı‘r ü inşā ve mekteb-i ‘irfān-ı ‘urefā idi.

Hüsnüñ güliyle bāğ-ı cihān gülşen-i İrem

Her sū hezār bülbül-i şad gūne dāstān

kitābe-i ṭāķ-ı eyvān-ı belāgat-‘unvānı idi. Şevķ-ı bahār-ı iltifātı muḥrik-i ṭab‘-ı ehl-i ‘irfān olup nice ḡonce-i dem-beste-i bāğ-ı isti‘dādı gūyā ve şemīm-i eş‘ār-ı rengīnini meclis-i ḳabūlde būyā itmekle gül gibi şīrāze-bend-i mecmū‘a-i eş‘ār-ı tāze ve nevbeste-i nevā-yı dil-firīb-i bülend-āvāze olmağa bā‘iş olmuş idi. Ḥaḳķā ki ol maḥdūm-ı ‘ālī-şāna sermāye-i faḥr-ı cāvidāne olmağa bu teşrīf-i iclāl ḥātime-bend-i maḳāldür ki ḥazret-ı² üstād-ı a‘zam, veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem ممد الله ظلال نواله على مفارق الاكوان ما تعاقب الجديدان³ ba‘z-ı ḡazellerine nazīre diyüp bu gūne gül-deste-bend-i şenā olmuşlar idi:

Pey-revi olup n’ola Yaḥyā tettebbu‘ eylesem

Bu zemīn bir kāmīl-i ‘ālī-himem vādīsidür

Ḥayf ü şad ḥayf ki ol maḥdūm-ı şāḥib-i zuhūr, mişāl-i ḡurre-i ḡarrā-yı bedr fā’izü’n-nūr olması muḳarrer ve zuhūr-ı kevkev-i Süheyl-tāb-ı isti‘dādını ḡören aḥbāb¹ dīde-düz-ı² envār-ı kemāl-i muntazar iken fi‘le gelen fezā’il ü kemālāt ve keyfiyyet-i neşve-i ṭab‘-ı şūḥdan neş’et iden ḥālāt, ḥayāl-i ḥ‘āb gibi zā’il ve neşve-i şarāb gibi mużmaḥill oldı. Efsūs u hezār efsūs ki sipihr-i ḡaddār ol gencīne-i fażl ü ‘irfānı daḥme-i murabba‘-ṭarḥ-ı laḥdde bir ṭarīķla nihān eyledi ki nām ü nişānından ancak levḥ-i mezārı

¹ - E

² - E

³ “Allah lütfunun gölgesini tüm mekanlarda ve zaman devam ettiği sürece onun üzerinden eksik etmesin.” 233a SE

¹ 401a R1

² 395a E

ğaldı. Dirīgā dirīg ki bāğbān-ı bī-dest ü pā-yı dehr-i nā-bekār ol nihāl-i nev-res-i¹ luğ u ihsānı ħadıqa-i fenāya bir vechle ğars eyledi ki ne ğorinürde şāhsārı ve ne berg ü bārından bir yād-ğarı ğaldı.

Gömdi ol servi ħāke dest-i fenā
Nağl-i mağşūdumuğ işi bitdi

Eğerçi merħūmuğ mağabbetinde muğallid ü muğakğık, yek-dil ü müttefik olmağla marāz-ı sārī-i firğat ‘arāz-ı ‘āmm-ı ħalk-ı ‘ālem ve herkes dāğ-ı ħasretle mu‘allemdür ammā bu ħakır ile olan yek-cihetī vü ittiğād, ber-feğvā-yı محبة الابا قرابة² lāzım-ı māhiyyet ü māder-zād olmağın ħummā-yı lāzıme-i ħasret, sā’ire mūcib-i derd-i ser ise fağire marāz-ı hā’il ve cur’a-i cām-ı miğnet ğayre nisbet bā’iş-i çin-i pīşānī ise fağire semm-i helāhil olmuğ idi.

Pür-nür ide Ĥudā-yı te‘ālā mezārını

Merħūmuğ dişār-ı ħāşşu’l-ğāşş-ı āşārındandır ki *Zübdetü’l-eş‘ār* cem’ itmişdür. Her şā’irüñ bütün dīvānını ve mecmū’-ı meşneviyatını ğörüp vāşıl-ı nişāb-ı belāğat olan ebyātını işbāt eylemişdür. Ĥakğā ki mūnakğah mecmū’adur. ‘Arabī ve Fārisī devāvini dağı tetebbu’ eyleyüp intiğāb itmiş idi. Beyāza çıkmadın defter-i ‘ömri temām oldı. Müretteb *Dīvān*’ı ve *Leylī vü Mecnūn*’ı ve *Sāğit-nāme*’si vardır. Ĥarız-ı mağbū’ u nāzik üzere nağm eyleyüp itmāmına eyyām müsā’id olmadı.

Şikeste mişğab u dürr-i nīm-süfte¹

Bu eş‘ār-ı ābdār nuğbe-i mecmū’a-i ğüftārıdır:

ez-Ğazeliyyāt²

Meger ki pence-i ħürşiddür keff-i³ desti

¹ Nev-res-i:nev-resin SE

² “Babaların sevgisi evlatlarla yakınlığı (sağlar).”

¹ Şikeste//süfte:- SE

² Ez-Ğazeliyyāt:- R1, E

³ Kefen-i SE

Miřāl-i berf virür bir dem içre sīme fenā

Zer oldı māh yüzinde¹ sevādı² ‘anberdür
Meger ki micmere gerdān-ı bezmi oldı semā

[Ve lehu]

Cümle ‘ālem bir yire gelse ħalāř itmez başın
Yok yire cem‘ itmesün ‘asker-i ‘adüvv-i bed-gümān

Mühre-i mihr-ile yanmış³ olmasa evřāfuñı
Kāğıd-ı māha yazardı ħāme-i mu‘ciz-beyān

Ĥing-i⁴ řab‘-ı ħaşm-ı dūn irmez semend-i řab‘uma
Ana biñ sa‘y itse irmez reşk-ile şatlar hemān

Müfredāt⁵

Yine şanğı cüvānuñ cām-ı ‘ışkı eyledi rüsvā
Ne gördüñ böyle olduñ iy dil āřüfte vü řeydā

[Ve lehu]

Cem gidüp řanmañ bu devr içre şodı cām-ı řarāb
Ėarķ olup baħr-ı fenāya şaldı andan bir řabāb

[Ve lehu]

Medār-ı cāh ü devlet ‘ilm iken her cāhil ü ebter
Recā-yı mañřıb-ı ‘ālī iderler nesne bilmezler

¹ Üzerinde E
² Sevād-ı SE
³ Yazmış SE
⁴ Çünkü SE
⁵ - R1, E

[Ve lehu]

Fa'izî-i deryâ-dil ol baħr-ı ğam-ı hicrâne ƣal
Gevher-i ümmîd-i vaşl-ı yârı gönlünden çıkar

[Ve lehu]

Baħş-ı ğüftâr idemez yanında la'î-i dil-berün
Ağzı ağız degüldür ğonce-i ra'nâlaruñ

[Ve lehu]

Dil-i ğüm-geştesini bulmaduñ mı ben dil-efğāruñ
Elersün ƣırma ħâkin bâğbānâ kûy-ı dil-dāruñ¹

[Ve lehu]

Gönlüne bir daħı fikr-i kûy-ı dil-ber gelmesün
Anda yir yoğ saña 'âşık ħâġıra² yir gelmesün

[Ve lehu]

Dil reh-i ğamda gidüp ƣalmış-ıdı bir cānum
O da anuñ yolına gitdi benüm sulġānum¹

[Ve lehu]²

Tişe-i ser-tiz-i miħnet başına gelmezdi rāst
Olmasa Ferhād-ı şeydâ 'ışķda sâbit-ƣadem

¹ Dil//dildāruñ:- R1, SE

² Gönlüne R1

¹ 395b E

² Son üç beyit E'de bulunmamaktadır.

[Ve lehu]

Velī ƣodum ser-i kūyuñda iy büt-i dil-cū
Bu rāzı kimseye açma burada ƣalsun bu¹

[Ve lehu]

Varup ‘arz itme baƣruñ başını hoş gelmez ol yāre
Nihān ol kūşe-i miñnetde başın gösterme bī-çāre

Bu ebyāt *Leylī vü Mecnūn*’dandır²:

Çarĥ urmada ‘ışƣı ile bī-bāk
Dolāb-ı Muħammedīdür eflāk

Bir sīb-i zeƣan vücūd bulmaz
Kim dest-hoş-ı ģayālüm olmaz

Tārık-i dil itdi ‘ilm-i resmi
Genc isteyene vir o ƣılısmı

N’eylerler o mevleviyyeti kim
Nā-dānlıƣ ola aña mülāzım

der-Mi‘rāc

Pes-māndeye ģükmin eyler icrā
Dīdār-ı siyāhīdür Mesīħā

Farƣında seħāb o mihr-i lem‘üñ
Üstinde duģān gibiydi şem‘üñ

¹ 233b SE

² Bu baģlama cümlesi ve akabinde gelen şiirler R1 ve SE’de mevcut deģildir.

Görse n'ola cānib-i pesinden
Ol āyine-i şıfāt-ı zü'l-menn

Her cānibi rüydur çerāğūñ
Birdür pes ü pīşi verd-i bāğūñ

Pīrāhenini virüp o sultān
Farṭ-ı kereminden oldı 'üryān

Ehl-i dile bunda yoğ ğarābet
Fānūsı n'ider çerāğ-ı kudret

der-Vaşf-ı Burāğ

Mānend-i buğār irüp simāke
Bārānveş inerdi yine hāke

Olmazdı zılāl-i şebde güm-rāh
Menzil-res idi çü edhem-i āh

Çün nefḥa süvār olup şabāya
'Azm itdi menāzil-i 'alāya

Rūyını görünce māh-ı enver
Maḥv oldı hacālet-ile yek-ser

Der-medḥ-i Üskūdārī Maḥmūd Efendi

Meyl eylemese n'ola cihāna
Bağmaz edeb ehli çün yabāna

Hāl-i felegi şu'ūr-ı müşkil
Sen bir kıatını bilürsün iy dil

Müfredāt

Hîç cem' iyyet-i hâırda eſer gördüñ mi
Bu kadar meclise uğrar yoluñ iy bād-ı ſabā

[Ve lehu]

Senden özge kimse bilmez derdüme hergiz devā
Bir 'ilāc itmezsün ammā sen bilürsün dil-berā

[Ve lehu]

Devr-i gird-āb-ı cefādur çenber-i gerdün-ı dün
Bunda iy dil āſinādan āſinā yüz döndirür

Türktāz-ı nāz ü 'iſveñden iriſmekle ğubār
ſanma senden Fā'izī-i mübtelā yüz döndirür

el-Mevlā Muſtafā (Edrineli¹ Ferruḥ-zāde)

Diyār-ı ferruḥ-āſār-ı Edrine'den bedīdār ve mānend-i gül-i bī-hār ol gülſen-i rüſenden 'urza-kün-i ferḥunde-dīdār¹ olup "Ferruḥ-zāde" 'unvānı ile iſtihār bulmuş idi. Sermāye-i isti'dāda mālİK ve tarīḳ-ı 'ilme sālİK olup Ṭursun-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḥİdmetlerinden² mülāzemetle bekām olduğdan ſonra ta'āṫī-i cihāt-ı tedrīs ile mebānī-i 'ilmi te'sīs iderek kırk aḳçe medreseden ma'zül iken elli aḳçe ile Dimetoḳa'da Oruc Paſa Medresesi in'ām olındı. Biñ yigirmi iki Muḥarrem'inde Baba Hüseyñ Efendi yirine Edrine'de Emīniyye'ye taḥrīk olındı. Yigirmi sekiz Muḥarrem'inde 'Abdu'l-ḥalīm-zāde yirine Ḥalebiyye pāyesine terfī' olunup yigirmi toḳuz Cemādiye'l-ülā'sında ſūfī Aḥmed³ Efendi yirine Üçſerefeli ile ſerefāt-ı ḳadri 'ālī oldı. Biñ otuz Cemādiye'l-āḫire'sinde ḳabül itmeyen Ḥalebī Aḥmed Efendi yirine Ṭrablus-ı ſām ḳazāsı virilüp

¹ - R1, E

¹ 401b R1

² Efendi ḥİdmetlerinden:Efendi'den SE

³ Meḥemmed SE

‘azl ü ferāğ ihtiyār eyledi. Otuz bir Muḥarrem’inde Hābīl Efendi yirine Belğırad kaẓāsıyla ber-murād olmuş idi. Sene-i mezbūre Receb’inde ‘azl olunup manşıbı Mü’ezzın-zāde Efendi’ye virildi. Māh-ı Şa‘bān’da ḥānesine geldügi gibi maṭ‘ūn olup üçüncü günü irtihāl ve cānib-i āḥirete isti‘cāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm şükūfe-çın-ı riyāz-ı ‘ulūm, ḥoş-ṭab‘ u güşāde-meşreb, ṭālib-i¹ meṭālib-i ‘ilm ü edeb, pākīze-nihād-ı ferruḥ-nijād, Müslim-i selīmü’l-i‘tikād idi.

el-Mevlā ‘Ārif Meḥemmed (Maḥdūm-ı Şağır-i Es‘ad Efendi²) {‘Ārifı}

Şeyḫü’l-İslām, rüknü’l-‘ulemā’ı’l-a‘lām Es‘ad Efendi merḫūmuñ maḥdūm-ı ‘ālī-kaḍr-i feẓā’il-peyvendi³, ‘aynu’l-a‘yān ‘Ārifı Efendi’dür. Biñ beş ḥudūdında tırāzende-i ḥulle-i vücūd ve fūrüzende-i meclis-i şühūd olmuşlar idi. Şafḥa-i sīne-i āyīne-mişāllerin mühre-i redd ü kaḅūl-i mehere-i faẓl ü kemāl ile mücellā ve cām-ı cihān-nümā-yı ṭab‘-ı ilḥām-peẓīrin şuver-i zihniyye-i taḥḳīḳ u tıḳān ile muḥallā⁴ kılip vālid-i ‘ālī-şānlarından mazḥar-ı teşrīf-i mülāzemet ve bi’l-istiḥkāk bālā-nişīn-i ifāde-i faẓl ü ḥikmet olmağla biñ yigirmi dört Zi’l-ka‘de’sinde birāder-i ercūmendi Ebū Sa‘īd Efendi ḥazretleri⁵ yirine pāye ḥükmi ile Rüstem Paşa Medresesi’nde mānend-i çeşm-i cihān-bīn miḥrāb-nişīn oldılar. Yigirmi yedi Receb’inde müteveffā Aḥmed Efendi yirine Siyāvuş Paşa Sulṭānī pāyesine pīrāye şaldılar. Yigirmi tokuz Muḥarrem’inde Ḳassām Maḥmūd Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’yi cilvegāḥ ve kıbāb-ı felek-cenābın envār-ı ‘ilm ü ‘irfān ile reşkīn-sāz-ı günbed-i mihr ü māh itdiler. Biñ otuz Rebī‘u’l-evvel’inde Seyfī-zāde¹ yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’nde neşr-i nefehāt-ı ‘ulūm ve ḥazā’ir-i cennet-neẓā’irden gül-ḥız-i nikāt-ı rengīn-i mantūḳ u mefhūm eyledi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında şınv-ı ‘azīz-i muḥteremi, ya‘nī birāder-i mükerrerleri yirine medāris-i Süleymāniyye’den birine ferş-i seccāde-i ifāde ve idāre-i raḥīḳ-ı taḥḳīḳ u icāde itmiş idi. Otuz bir Ramazān’ında ṭayy-ı tūmār-ı ‘ömr-i bī-şebāt ve dest-i āḥir-i merḥabā-yı ‘ıydgāḥ-ı ḥayāt eyledi. Medrese-i maḥlūle Fenārī-zāde Şeyḫī Efendi’ye iḥsān olunup bunlar belde-i² Ḥazret-i Ebī Eyyūb’de cedd-i emced ve a‘mām-ı kirāmı cenbinde āsūde ve cennet uyḫusı ile günūde oldılar.

¹ 234a SE

² Maḥdūm//Efendi:Es‘ad Efendi-zāde ‘Ārifı Çelebi SE

³ ‘ālī//peyvendi:feẓā’il-mesnedi SE

⁴ tıḳān ile muḥallā:tıḳāna mücellā SE

⁵ - SE

¹ Seyfī-zāde:Seyfī Efendi-zāde SE

² - SE

Maḥdūm-ı merķūm nev-bāve-i ḥadīka-i fazā'il ü 'ulūm, ṭurra-ṭırāz-ı tedķīk-ı mebāḥiṣ¹ ü mesā'il, ğurre-fürüz-ı tenvīr-i müdde'ā-yı fezā'il, nihāl-i nev-ber-i meķārim, sāye-ğüster-i merāḥim, kerīm ibnü'l-kerīm, maḥdūm-ı celīl-i vācibü't-tekrīm idi. Gāhī eṣ'ār-ı² nağz dirler ve “ ‘Ārif” taḥallüş iderler idi.

el-Mevlā Şerīf (Şerīf Efendi³)

Ḥıṭṭa-i Şirvān-zemīnden zuhūr ve kaç'-ı 'aķabāt-ı sinīn ü ūhūr idüp sermāye-i fezā'ilden mālīk-i nişāb ve sālīk-i ṭarīk-ı erbāb-ı isti'dād ü iktisāb olduķda mu'allim-i sulṭānī Sa'de'd-dīn-i şānī ḥidmetlerine intisāb ve izāfet-i teşrīfiyye-i intisāb ile istifāza-i fazl-ı bī-ḥisāb eyleyüp ūşerif-i mülāzemetlerini ḥā'iz ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyeye fā'iz olup kırķ aķçe medreseden munfaşıl⁴ iken biñ dōrt Şa'bān'ında Şibr Efendi yirine meşrūt-ı mülāzımīn-i Ḥ'āce-i Cihān olan Defterdār Yaḥyā Medresesi iḥsān olındı. Biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Yavuz Çelebi yirine Kızılmuşluk⁵ pāyesine ķadem-i himmet kodı. Biñ on Rebī'u'l-āḥir'inde Aḥī-zāde Yaḥyā Çelebi⁶ yirine Ḥāşekī pāyesine terfī' olındı. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Yavuz Çelebi yirine Şaḥn-ı Semāniye'ye geldi. On bir Zi'l-ķa'de'sinde Vaḥyī-zāde yirine Şeh-zāde Medresesi'nde miḥrāb-nişīn-i ifāde oldı. On üç Şa'bān'ında Medrese-i Vālide-i Cedīde, Ḥüseyn Efendi ḥāzretlerinden ūşnra altmış aķçe¹ pāyesine tenzīl² olup bunlara sermāye-i³ tebcīl ķılındı. On dōrt Zi'l-ḥicce'sinde dil-bend-i ser-rişte-i irādeti olduğı Üskūdārī Maḥmūd Efendi ḥāzretlerine vesīle-i mülāzemet olmağ-ıçün Vālide-i 'Atīķa Müderrisi Nūḥ Efendi ḥidmetleri ile mübādele-i manşīb itdiler. On beş Rebī'u'l-āḥir'inde Mollā Çelebi-zāde İbrāḥīm Efendi yirine Süleymāniyye'lerden biri ile vāşıl-ı ser-menzil-i maķşūd oldılar. On yedi Ramazān'ında teķā'üd ṭarīķı ile Ayaşofıyya Medresesi'ne naķl olup selefleri olan Aḥī-zāde Maḥmūd Efendi Süleymāniyye'de ḥalefleri oldılar. Ba'dehu İstanbul ķazāsı pāyesiyle vazīfe-i mu'tāde ta'yīn olup ol buķ'a-i mübāreke⁴ nice yıllar 'ilm ü 'ibādete iştīğāl ve çerāğ-ı feyz ü ifādeyi iş'al idüp evāḥir-i 'ōmrinde zarīr olmış iken

¹ 396a E

² 402a R1

³ Şerīf Efendi:Şerīf-i Şirvānī SE

⁴ ma'zül SE

⁵ 234b SE

⁶ - R1, E

¹ - SE

² Tebdīl SE

³ Māye-i SE

⁴ buķ'a-i şerīfede:buķ'ada SE

çeşm-i cānı envār-ı ‘ilm ü ‘irfān ile qarīr olmağın zāhr-ı qalbden müdārese ve ilkā-yı dūrūsa mūmārese iderek eyyām-ı hayātı encāma yitürdi. Biñ otuz bir Zī’l-qa‘de’inde medrese-i maḥlūle Ḥüseyn Efendi ḥazretlerinūñ maḥdūm-ı celīli es-Seyyid Meḥmed Efendi ḥidmetlerinūñ mecrā-yı zülāl-i ifādeleri olmuş idi.

Mevlānā-yı merḳūm ḡavvāş-ı ḡimār-ı ‘ulūm, ‘iffet ü nezāheti müselleme, diyānet ü taḳvā ile meşhūr-ı ‘ālem¹, dirāz-rīş ü bülend-bālā, şāfi-derūn u ebleh-sīmā, ‘ālim-i ‘āmil, merd-i sāde-dil idi. Ḥāce Efendi merḳūmuñ ve evlād-ı kirāmınıñ āstān-ı ‘ālempenāhında Muṭahhar Efendi ile bunlar vekīl-i muṭlaq-ı umūr-ı dīn ü devlet ve müsteşār-ı aḥvāl-i dūnyā vü āḥiret idi. Ḡāyetü’l-emr anlar cümletü’l-mülk-i vāridāt-ı dūnyeviyye olduğı gibi bunlar delīl-i iḥrāz-ı derecāt-ı ‘āliyāt-ı uḥreviyye idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-bāḳī (Manav² ‘Abdu’l-bāḳī)

‘Alā’iyye diyārından bedīdār ve aḥlāq-ı ‘alā’iyyeden sebaḳ-āmūz u hişşedār olup i‘māl-i ṭab‘-ı pūr-zūr ile müstā‘idd-i zuhūr olduḡda ‘ulemā-yı ‘aşra ḥidmet ve ba‘z-ı eşrāfdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp³ ṭarīq-ı tadrīside ḳaṭ‘-ı menāzil-i şī‘āb ü sūhūl iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ on iki Rebī‘u’l-āḥir’inde Emre Ḥāce Medresesi Maḥmūd Paşa ismi ile mevsūm olup ḥāric elli ile ışdār-ı mersūm-ı ‘izzet-rūsūm kılındı. On yedi Cemādiye’l-ülā’sında⁴ ‘Abdu’l-ḳādir yirine Ḳāsım Paşa Medresesi’ne ḥareket eyledi. On ṭokuz Cemādiye’l-ülā’sında Seyrek-zāde yirine Çorlu pāyesine terfī‘ olındı. Yigirmi üç Zī’l-ḥicce’inde Ḳara Çelebi-zāde maḥdūmı Maḥmūd Efendi yirine¹ Üskūdār’da Meḥmed Paşa Medresesi’ne naḳl olındı. Yigirmi dört Ramazān’ında Ṭarsūsī maḥlūlinden Sinān Paşa Dārü’l-ḥadīşī pāye-i Şaḥn olup bunlara ‘ināyet kılındı. Sene-i mezbūre Zī’l-qa‘de’inde ‘Ömer Minḳārī yirine Şaḥn’a geldi. Yigirmi beş Rebī‘u’l-evvel’inde Menteş-zāde yirine altmış aḳçe ile Çorlu Medresesi’ne gönderüldü. Yigirmi altı Muḥarrem’inde² Burhān Efendi yirine Maḡnisa’da Sultān Murād Medresesi’ne vāşıl oldu. Otuz bir Zī’l-qa‘de’inde fevt olup medrese-i maḥlūle Naşre’ d-dīn Efendi’ye sermāye-i ‘izz ü temkīn oldu.

¹ ‘ulūm SE

² ‘Alā’iyyeli SE

³ 396b E

⁴ Cemādiye’l-ülā’sında: Rebī‘u’l-evvel’inde SE

¹ 402b R1

² 235a SE

Mevlānā-yı mezbūr hüsni hāl ile meşhūr, talib-i taḥşil-i ‘ulūm-ı dīniyye, cālib-i ecnās-ı ma‘ārif-i yaḳīniyye, şaḥīḥu’l-‘aḳīde, merd-i şalāḥ-ı verzīde idi.

el-Mevlā ‘Alī (Menteşeli ‘Alī)

Menteşe aḳtārından zuhūr ve sevḳ-ı mehār-ı tevfiḳ ile cānib-i taḥşile taḥrīk-i kaṭār-ı sinīn ü şühūr eyleyüp rāh-ı talebde taḥammül-i meşāḳḳ-ı bī-ḥisāb ve te’dīb-i edeb ile ‘ilm ü edebi iktisāb itdükden soñra vāşıl-ı ser-menzil-i isti’dād ve ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle ber-murād olup aḥz-ı medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek ḥāric rütbesine ‘āric olmuş idi. Biñ yigirmi sekiz ḥilālinde Ḳāmetī Efendi yirine Orḥāniyye-i İznīḳ pāyesinde seccāde-nişīn-i ders ü taḥḳīḳ oldu. Yigirmi toḳuz Şafer’inde Nūru’llāh Efendi yirine Ḳonya ḳazāsı ile maḳzī’l-merām kılındı. Biñ otuz Şevvāl’inde ‘azl olup manşīb-ı mezbūr ile ‘İvāz-zāde Çelebi maḫhar-ı ikrām oldu. Otuz bir evāḫirinde manşīb-ı ḫayātından munfaşıl ve reh-neverdān-ı ‘uḳbāya muttaşıl oldu.

Mevlānā-yı merḳūm talib-i iḳtinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm, merd-i şāfi-fu’ād, Müslim-i pāk-i’tiḳād idi.

el-Mevlā Muştafā (Rodosī-zāde)

Şehr-i cennet-şi‘ār-ı Siroz’dan bürüz idüp “Rodosī-zāde” ‘unvānı ile iştiḥār-efrüz olmuş idi. Taḥşil-i faẓl ü ‘irfāna bezl-i mechūd ve māh-ı cihān-efrüz gibi rüz-be-rüz ma‘āric-i kemāle şu‘ūd eyleyüp Şāliḫ Mollā Efendi’den mülāzım ve tarīḳ-ı sa‘ādet-refiḳ-ı ḳazāya ‘āzim olmuş idi. Birḳaç def‘a Siroz ve Hezārgırad emşāli bilād-ı celīleye vālī olup biñ otuz ḥilālinde şerīki Veysī Efendi yirine Üsküb’e ḳāzī olmuş iken zemān-ı ḳālilde selefī ibḳā olup bunlara Siroz ḳazāsı ‘ināyet olunmuş idi. Otuz bir tārīḫinde ‘azl olup Şihāb Efendi ḳā’im-maḳām-ı ḫükümeti oldu. Sene-i mezbūre evāḫirinde enfās-ı ma’dūdesi temām ve rişte-i ḫayāt-ı nā-fercāmı tār-ı tesbīḫ gibi ḳarīn-i ḫitām oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ḳuzāt meyānında faẓilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, ḫoş-ṭab‘ u fehīm, saḫī vü kerīm, zāt-ı melek-şifāt idi. Biñ yigirmi beş¹ tārīḫinde Hezārgırad ḳāzīsı iken faḳīr Lofça’dan Silisre ḳazāsına naḳl olup birḳaç gün miḫmānları olmuş idüm. Fezā’il-i keşirelerine vāḳıf ve deryā-yı ma‘āriflerinden muḡterif olmuş idüm. Tefsīr-i şerīfden maḫāll-i müte‘addideye risāleleri ve ḳābil-i ḳabül maḳāleleri vardır.

¹ 397a E

Ġarā'ib-i vāqı'ātdandır ki bir gün ba'de edā'i şalāti'l-fecr eġāribini da'vet eyleyüp şabr ü sebātla tavşiyeden sonra keşf-i perde-i rāz ider ki "Bu gice Ġazret-i Resūl-i Ekrem صلى الله تعالى عليه وسلم¹ ġazretleri bu ġaġiri şeref-i ġiġāba erzānī kılp² buyurdılar ki 'Muştafā, vaġt-i riġlet ġarībdür. Bugün bize mülākī olursun. Tedārikün gör.' " Tevābi' bu kelāmdan müte'eşşir olup "Āyā ne ġāl zuhūr ide." dirken şudā'-ı müfriġ 'arız olup talā'i'-i Cengīz-tāz-ı ecel nümāyān olur. Der-ġāl tecdīd-i vuzū' eyleyüp şalāt-ı zuhri edādan sonra müteveccih-i kıbleġāh ve cānib-i āġirete rü-be-rāh olur. رحمة الله عليه³

el-Mevlā Muştafā bin Ġüseyn bin Sinān⁴ (Kethudā Muştafā Efendi⁵)

Ġalemrev-i fezā'ilde 'alem ve şafā-yı cevher ile Semāk-i Rāmiġ gibi meşhūr-ı 'ālem olan Muġaşşī Sinān Efendi merġumuñ ferzend-i fezā'ilmendi, tercemesi sebġ iden Ġüseyn Efendi ġidmetlerinüñ⁶ maġdüm-ı hünermendidir⁷. Toġuz yüz elli üç tārīġinde ġüsām-ı vücūdi ġırāb-ı 'ademden keşide ve rütbe-i tefriġ-ı siyāh ü sefide reside olup cedd-i emcedi ġacrında taġşil-i 'ilm ü kemāl ve şeref-i mülāzetleriyle iġrāz-ı evvelin-i āmāl itmiş idi. El-ġāletü ġāzihi şudūr-ı kirām, cedd-i 'ālī-şānlarına ikrām ġaşd idüp ibtidā kırġ aġçe ile Efđal-zāde Medresesi'n in'ām itdiler. Toġuz yüz seksan yedi Şevvāl'inde Vezīr-i Şānī Zāl Paşa medrese-i cedide inşā idüp evvelā bunlara i'tā olındı. Toġsan bir Zī'l-ġicce'sinde Aġī-zāde Efendi yirine Ġānġāh pāyesin tekyegāh eylemiş idi. Toġsan beş Rebī'u'l-evvel'inde 'Oşmān Efendi yirine Şāġn'a geldi. Toġsan sekiz Şevvāl'inde Naġīb Yaġyā Efendi yirine Sultān Selīm-i Ġādīm Medresesi'yle tekrīm olındı. Sene-i mezbüre Zī'l-ġa'de'sinde Ġāf-zāde Efendi yirine Süleymāniyye'lerüñ biri iġsān olındı. Biñ bir Cemādiye'l-āġire'sinde Küçük Muştafā Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ġazāsıyla bekām oldı. Biñ üç Muġarrem'inde 'azl olup Ġasan Kethudā-zāde Efendi şāniyen ġākim-i Şām oldı. Sene-i mezbüre Zī'l-ġa'de'sinde a'yān-ı Şām talepleri ile ġalefi yirine i'āde olındı. Biñ dört Şa'bān'ında Martolos-zāde yirine Medīne ġazāsına naġl olunduġda gitmeyüp 'azl iġtiyār itmekle vazīfe-i teġā'üd ile bekām ve ol manşib-ı celil ile 'Abdu'l-ġalīm Efendi mazġar-ı ikrām

¹ "Allah Teala ona salāt ve selām etsin."

² Buyurup SE; 403a R1

³ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁴ Sinān Efendi SE

⁵ Kethudā//Efendi:Maġdüm-ı Muġaşşī Sinān-zāde el-Müştehir bi-Kethudā Muştafā Efendi SE

⁶ Efendi ġidmetlerinüñ:Efendi'nüñ SE

⁷ Hünerveridür E

olmuş idi. Ba‘de zemān baḳāyā-yı māl-i mīrī tefṭiṣine me‘mūr ve ol bābda ḥidmeti meṣkūr olup biñ ṭoḳuz Cemādiye‘l-ülā’sında Duḳadin-zāde ‘Oṣmān Efendi yirine dārū’s-salṭana ḳazāsıyla maḳṣī‘l-merām oldu. Biñ on Şafer’inde ‘azl olup Ebū‘l-meyāmin Muṣṭafā Efendi ḥākim-i İstanbul olmuş idi. Ol eṣnāda Anaṭolı ṣadāreti i‘tibārī ile vaṣīfe-i teḳā‘ūd iḥsān olındı. On bir Şa‘bān’ında mesned-i fetvāya terfī‘ olunan ḥalef-i fā‘izu’ş¹-şerefleri Muṣṭafā Efendi yirine Anaṭolı ṣadāreti ‘ināyet olındı². On iki Cemādiye‘l-ülā’sında ref‘ olup Kemāl Efendi ṣadr-ı ‘ālī-ḳadr oldu. On yedi Şafer’inde ‘Abdu‘l-‘azīz Efendi yirine ṣāniyen³ Anaṭolı ṣadrı müyesser oldu. Sene-i mezbūre Ramazān’ında manṣīb-ı mezbūr Bostān-zāde Meḥemmed Efendi’ye naṣīb oldu. Ol eṣnāda Miḥalic ḳazāsı arpalıḳ ta‘yīn olunmuş idi. On ṭoḳuz Zi‘l-ḳa‘de’sinde veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem Yaḥyā Efendi ḥazretleri yirine ṣadr-ı Rūm oldılar. Yigirmi Şafer’inde ‘azl olup Kemāl Efendi münevvir-i evvān-ı ṣadāret oldu. Şehr-i Rebī‘u‘l-āḥir’de ‘Azmī-zāde Efendi Edrine’ye ḳāzī olup Aḥyolı arpalığı bunlara tevciḥ olındı. Biñ otuz ḥilālinde ‘umūmen arpalıḳlar ref‘ olup Aḥyolı ḳazāsı fermān-i ‘ālī ile⁴ Sipāh-zāde’ye virildi. Otuz bir evā’ilinde Silisre ḳazāsı zamīme-i revātib ḳılındı. Sene-i mezbūre Receb’inde vāḳi‘ yevm-i cülūsda Mollā ‘Alī Efendi yirine ṣāniyen ṣadr-ı Rūm ve ser-eḫrāz-ı erbāb-ı rūsūm oldılar. Otuz iki Şafer’inüñ selḥinde ‘alīlen ma‘zūl olup Ḥüseyn Efendi ṣadru‘l-‘ulemā ve Silisre arpalığı sebzezār-ı āmāline sebep-i nemā olmuş idi. Şehr-i Rebī‘u‘l-āḥir’de rebī‘-i ḥayātī āḥir ve rü-gerdān-ı cānib-i ma‘ālī vü meḫāḥir oldu. Ḥānesi dāḥilinde mütevārī-i mezār-ı fā‘izü‘l-envār ve maḥlūl olan arpalığı Ğanī-zāde Efendi’ye sermāye-i ibtihāc ü iftiḥār ḳılındı.

Mevlānā-yı müṣārün-ileyh اسبغ الله نعمه عليه¹ mecālis-i ‘ulemādan keṣīrū‘l-maḥfūz², mebāḥiṣ-i celīleden ‘azīzū‘l-maḥzūz, tilāmizesiyle ḥüsn-i mu‘āṣerete müdāvim, şülüṣ-i aḥīrde müzākere-i tefsīr-i şerīfe mülāzım, ṣāliḥ ü ‘ābid, seḫer-ḥīz ü müteheccid, evḳāt-ı ḥamsede muvāzıb-ı³ cemā‘at, süfre-güşā-yı ni‘met ve ser-ḥalka-i cem‘iyyet, ḳānūn-nevāz-ı eṣḫāḳ u merāḥim, musliḥ-i semmiyyet-i maḫālim, iṣlāḥ-ı ‘āleme sā‘ī, ṭarīḳa-i eslāfı mūrā‘ī, lāf-ı istiḳāmetde rāsiḥ-dem, maḳām-ı ḥaḳīḳatde ṣābit-ḳadem, ḥayr-ḥ‘āh-ı dünyā vü muḥibb-i iḥlāṣ-ı verzīde, ḥüsn-i ta‘bīriyle ḥāṭır-firīb-i merd-i vāḳi‘a-dīde, pīr-i rüṣen-zāmīr-i ṣāliḥ, mühimm-sāz-ı mehāmm ü meṣāliḥ idi.

¹ Bāhirü’ş SE

² 397b E

³ 235b SE

⁴ 403b R1

¹ “Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın.”

² Maḥzūz SE

³ Müdāvim-i SE

Vüzerā vü ekābirün zebān-dānı ve gencīne-i ihsānlarınuñ efsün-h'ānı olup her 'aşrda mazhar-ı himmet ü 'ināyet ve bir şāhib-i devlet ile hem-şoḥbet olurdu. Evā'il-i ḫālinde Vezīr-i A'zam Meḫammed Paşa kethudāsı Ḥusrev Kethudā'ya intisāb idüp izāfet-i taḫşışıyye mertebesin iktisāb itmiş idi. Kethudā Muştafāsı diyerek taḫfif olunup "Kethudā Muştafā Efendi" dimişler idi.

el-Mevlā Rıdvan (Muhteşem Rıdvan Efendi)

Selānik ḫurbında "Ṭoyrān" nām ḫaşabadan zuhūr ve āftāb-ı feyz-i ezeliiden iktisāb-ı nūr-ı şu'ūr eyleyüp taḫşīl-i 'ilm ü kemāle kemā yenbaḡi gūşış ve tekmīl-i ādāb-ı tarīḫa fevḫu'l-ḫadd sa'y ü verziş itmiş idi. Şālih Mollā Efendi'den mülāzemetle kām-revā ve semt-i tadrīsde menāzil-peymā olup kırk aḫçe medreseden munfaşıl iken biñ on Rebī'u'l-evvel'inde Cenābī-zāde yirine Nişāncı Meḫammed Paşa Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. On iki Cemādiye'l-ülā'sında Sinān-zāde yirine Eski 'Alī Paşa'ya taḫrīk olunup on beş Rebī'u'l-āḫir'inde 'Alī Ḥ'ābī yirine Kızılmuşluk¹ pāyesine nā'il, sene-i mezbūre Şa'bān'ında Çivi-zāde Efendi² yirine Zāl Paşa Sultānī Medresesi'nde³ mesned-ārā-yı fezā'il olmuş idi. On sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'Abdu'llāh-ı Belḫī taḫlilesinden şoñra Şāḫn Medresesi in'ām olındı. Yigirmi Şa'bān'ında Kerīm Çelebi yirine Üskūdār Vālidesi'ne terfī' olındı. Yigirmi bir Cemādiye'l-āḫire'sinde Sinān-zāde yirine Ḥākāniyye-i Vefā'da miḫrāb-nişīn-i ifāde oldı. Yigirmi iki Cemādiye'l-āḫire'sinde Aḫī-zāde Maḫmūd Çelebi yirine Selānik ḫazāsı tevcīh olındı. Yigirmi üç Şevvāl'inde 'azl olunup 'Uşşāḫī-zāde Efendi mesned-ārā-yı ḫükümet oldı. Yigirmi yedi Ramazān'ında ḫabūl itmeyen Mollā 'Alī Efendi¹ yirine Ğalaḫa ḫazāsı tefvīz olındı. Yigirmi sekiz Ramazān'ında Burūsa Ḳāzīsı 'Uşşāḫī-zāde Efendi ile mübādele-i manşıb itdiler. Yigirmi ṭoḫuz Cemādiye'l-ülā'sında munfaşıl ve yirine İstanbulī 'Alī Efendi vāşıl oldı.² Otuz bir Rebī'u'l-āḫir'inde Küçük Maḫmūd-zāde 'Abdu'llāh Çelebi³ yirine Mışr ḫazāsı ile maḫzī'l-merām olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında 'Arab Ḥ'āce yirine Mekke-i Mükerrime ḫazāsına naḫl olunup ḫabūl itmemişler idi. Āstāneye teveccūhi istimā' olunduḡda otuz iki Muḫarrem'inde Büyük Menteş-zāde'nüñ manşıbı

¹ 398a E

² - R1, E

³ Medresesi'nde:Sultānī pāyesinde SE

¹ - SE

² 404a R1

³ Efendi SE

każā-yı Saķız arpalık ta'yīn olındı. Şehr-i Şafer'de İskenderiyye'de fevt olduğı haberi vāşıl olup manşib-ı mezbūr Şa'rānī Efendi'ye 'ināyet olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ħüsn-i aĥlākla müte'ārif ü¹ meşhūr, lisān-ı ebnā-yı zemāna vāķıf, ādāb-ı ihvāna² 'ārif, her sūruñ fekihesi, her cem'iyyetüñ ārāyiş-i ma'rekesi, esbāb-ı ihtişāma mā'il, "Muĥteşem Rıdvan" laķabı ile şöhre-i maĥāfil, mazhar-ı hicv-i şu'arā ve mādde-i taĥķīķ-ı zurefā olmaķ mertebesine nā'il, merd-i şāĥib-i himmet idi.

el-Mevlā Şadrī (Şadrī Efendi³)

Ba'zı bilād-ı Karamaniyye'den nümāyān ve isti'dādı miķdārı teşrīf-i füyüzāta şāyān olup İmām-zāde Efendi ĥidmetlerinden mülāzım ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede ri'āyet-i merāsime⁴ müdāvim olmağın kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken biñ yigirmi dört Rebī'u'l-āĥir'inde Kocavī Ramazān Efendi yirine Çekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi'ne nā'il olmış idi. Yigirmi sekiz Muĥarrem'inde Kirli Maĥmūd yirine Silivri Medresesi virildükde ķabül itmeyüp otuz bir Receb'inde Ferīdün Efendi yirine Şāĥkulu Medresesi'ne naķl olındı. Bir aydan şoñra Kāmetī Efendi yirine İznīķ'de Süleymān Şāĥ pāyesi iĥsān olındı. Otuz iki Şafer'inde intikāl eyleyüp medrese-i maĥlūle Bosnevī Meĥammed Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāĥ-ı ĥāl ile meşhūr⁵, selimü's-şadr-ı şāfi-şifāt, mülāzım-ı cum'a vü cemā'āt idi.

el-Mevlā Aĥmed bin Ĥüsām (Mollācık Efendi¹)

Zāt-ı firūzı belde-i Siroz'dan bedīdār ve "Mollācık" laķabı ile şöhret-şi'ār idi. Zümre-i ķuzāt-ı sūtüde-şifātın "Derzī Ĥüsām" dirler bir merd-i benāmuñ maĥdüm-ı fezā'il-rüsümıdur. Ĥidmet-i erbāb-ı 'ilm ü 'irfān ve taĥşil-i kemāle sa'y-i bī-kerān idüp henüz nihāl-i tāze iken şit-i iştihārı bülend-āvāze olmağla üstādī ve üstādī'l-enām Aĥī-zāde² 'Abdu'l-ĥalīm Efendi teşrīf-i mülāzemetle bekām itmiş idi. El-ĥāletü hāzihi sālīk-i ĥarīķ-ı każā ve mālīk-i ezimme-i ĥüküm ü imzā olup ķuṭr-ı Rüm'uñ bilād-ı

¹ müte'ārif ü:- SE

² 'irfāna SE

³ Şadrī Efendi:el-Mevlā Şadrī SE

⁴ ri'āyet-i merāsime:merāsım ri'āyetine SE

⁵ 236a SE

¹ - SE

² 398b E

mu‘azzamasından Timurhişār ve Zağra-i ‘Atîk ve Hezārgırad ve Siroz emşāli kaşabāt-ı celıleye vālî olmuş idi. Biñ otuz iki¹ Rebî‘u’l-evvel’inde bu haķır yirine mükerreren² Hezārgırad’a kâzî olup İbrāhım Paşa Medresesi’yle hıdmet-i fetvā ‘ilāve-i teşrîf-i iclālî kılınmış idi. Sene temāmında ‘azl olunup manşıbı Müderris-zāde Mehemmed Çelebi’ye virildi. Şiddet-i şitā ve marāz-ı hā’il veche-i ‘azımetine hā’il olup şehir-i Cemādiye’l-ūlā’da irtihāl ve ravza-i rızāya³ intikāl eyledi. Belde-i mezbūrede vāķi‘ İbrāhım Paşa Cāmi’i hāzıresinde medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm āšnā-yı deryā-yı ‘ulūm, ḥasenü’l-aḥlāk, ṭayyibü’l-a‘rāk, ḥalīm ü selīm, maḥdūm-ı kerīm idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden tefsîr-i şerife ve *Hidāye*’ye ve *Telvîh*’e risāleleri ve kırt-ı mısma‘a-i kabūl olmuş maķāleleri vardır. *Fetāvā-yı Kâzî Hān*’ı ser-ā-pā müṭāla‘a eyleyüp taşḥîḥ ve maḥall-i kelām olan mevāzı‘ını tenķîḥ eylemişdür. Ve mesā’il-i şer‘iyyeden “*el-Kavli li-Men*” tertibine taḥrîk-i ḥāme-i hezār-fenn idüp itmāmına eyyām müsā‘id⁴ olmamış⁵ idi.

Ĝarā’ib-i vāķi‘ātdandur ki faķire naķl itmiş idi. Bu vech üzere ki “Hezārgırad’a gelürken Edrine’de ḥummā-yı muḥarriķaya mübtelā olup kemāl-i za‘f ü ğıybet-i ḥavāss vāķi‘ olduğda iḥsās itdüm ki kabz-ı ervāḥa müvekkil olan melek-i mükerrrem ki peyk-i Rabb-i⁶ celîl Ḥazret-i ‘Azrā’il’dür, cānib-i bālādan aḥsen-i vücūhda nümāyān ve bāl-i sebz-i nūrānî ile kanat büküp ben ḥasteyi cūyān olmağın lisān-ı ḥāl-i zemāne;

Şehbāz-ı tîr-i yār açup geldi bāl ü per

İy cān-ı nā-tüvān ḥazer it ‘ömrüne¹ ḳonar

mazmūnı ile dil-i ḥayret-zedeyi āğāḥ itmiş idi. El-ḥāletü hāzıhi lisān-ı munṭalıķu’l-beyānum kelāma muraḥḥaş olup ‘Hoş geldüñ, şafā geldüñ. Fermān-ı ‘ālî-şānı yirine getür ve sürādiķāt-ı ‘izzet-i āyāt-ı ḥazret-i² kâzî’l-hācāta benden emānet-i şehādet yitür ki muṭî‘-i fermān-ı ḳazā-cereyān, bende-i rızā-cū-yı nā-tüvānüm.’ didüm. Ol ḥālde bir miķdār vaķfe-i tereddüd gösterdi ve ḥabere muntazır bende-i fermān-berdār gibi ḳarār

¹ Bir R1, E

² - SE

³ Riyāza E

⁴ 404b R1

⁵ müsā‘id olmamış:müsā‘ade itmemiş SE

⁶ - SE

¹ Cānuña SE

² - R1, E

kıldı. Ba‘dehu hoşka-i dehān-ı haķā’ik-dişārından güher-nişār olup ‘Müddet-i mađrūbe-i ‘ömr-i girān-māyeden ki sermāye-i naķd-i hayātdur, on altı ay kalmıřdur.’. ‘Bāķiler geri’ maźmūnı ile geldügi cānibe revān ve fi’l-hāl dīdeden nihān oldu. Ķarīne-i hāl ānen fe-ānen kuvvet-i inti‘āř-ı mücārī, ‘urūķuma cārī ve řaķā’if-i vücūduma sārī olup harekete kuvvet ve bu maķāma gelmege istiřā‘at geldi.” Bu naķl-i ĝarīb resīde-i hitām-ı teřbīb olduķda faķīr “Tesliyet řařd eyleyüp belki¹ on altı yıl dimiřdür, kemāl-i dehřet ü ıztırāb māni‘-i teřhīř-i cevāb olmuřdur.” didüm. Merhūm bir medd-i āh çeküp “Bi-‘aynihi güncīde-i künc-i hūřum ve harf ü řavtı ile řanīn-endāz-ı kūře-i ĝuřumdur.” didi. Fi’l-haķīķa on altı ay temāmında ĝurre-i hayātı selķ ve meclis-i² ‘iřreti telķ olmuř idi. Ol diyār ehālīsinden ba‘z-ı řulehā merķad-i münevverine nūr indügin müřāhede ve leyālī-i mübārekede ba‘z-ı āřār-ı hayr nümāyiřin mu‘āhede iderlerdi.

el-Mevlā Muřtafā (‘Abdu’llāh Efendiĝli³)

Ķazā-yı Mekke-i Mükerreme’den müteķā‘id Kec-dehān⁴ ‘Abdu’llāh Efendi’nüñ maĝdūmıdır. ‘Atřārī-i ‘ulūm-ı ‘Arabiyye ile ta‘dīl-i mīzān-ı lisān ve řabbetü’l-misk-i nuķāř-ı řafaĝāt-ı edebiyyeden iltiķāř-ı fütāt-ı řekkerīn-i ‘irfān eyleyüp řeyhū’l-İřlām, veliyyü’n-ni‘am-ı eyyām Yaĝyā Efendi ĝazretlerinden iktisāb-ı řeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı bıķā‘-ı ‘ilmiyyede ĝidmet-i ifādeye müdāvemet kıldıķda kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken biñ otuz bir Receb’inde İdrīs Efendi yerine Yūsuf Pařa ĝāricine ‘āric olmuř idi. Otuz iki Cemādiye’l-ülā’sında intikāl eyleyüp medrese-i maĝlūle Ķeřmī Efendi Maĝdūmı’na tevcīh olındı.

Merhūm-ı merķūm nihāl-i nev-ber-i ĝadīķa-i ‘ulūm, vecīh ü kerīm, ĝalūķ u besīm, maĝdūm-ı ĝalīm ü selīm idi.

el-Mevlā Aĝmed (Muĝarrem Beg¹-zāde)

Yeñiřehir etrāfında nāzır-ı emvāl ve Tırĝala sancaĝı ile ‘alem-efrāz-ı cāh ü celāl olan Muĝarrem Pařa’nuñ ferzend-i mihteridür. řadr-ı ‘ālī-ķadr-i Rūm Dāmād Efendi merhūmdan mülāzım olup řarīķ-ı tedrīse ‘āzim olmuş idi. Berzaĝ-ı erba‘īne mübtelā

¹ - SE

² Revnaķ-ı R1

³ Maĝdūm-ı Kecdehān ‘Abdu’llāh SE

⁴ 399a E

¹ Paşa SE

iken biñ on yedi Zi'l-ħicce'sinde 'Osmān Efendi yirine Burūsa'da Bāyezīd Paşa Medresesi i'ṭā olındı. Yigirmi bir Zi'l-ħa'de'sinde Menteş-zāde yirine Hanceriyye pāyesine terfī' kılındı. Yigirmi beş Ramazān'ında 'azl olunup medrese-i mezbūre 'Abdu'r-raħman Efendi'ye iħsān olındı. Nice zemān¹ mümteħan ü mehān, ser-gerdān-ı vādī-i ħirmān olup şınf-ı 'ulemāda daħīl, mecālis ü maħāfilde ħaķīr ü zelīl;

إذا لم تستطع امرا فدعه
و جاوزه الى ما تستطيع²

mefhūmindan ġāfīl, الابرار يحصل المرام و بذل ما الوجه ينبت المهام³ 'urve-i vuşķāsına mütevevssil olmış idi. Biñ otuz bir Zi'l-ħicce'sinde Kātib Şeyhī Çelebi yirine Mollā Gūrānī Medresesi erzānī görüldü. Otuz iki Receb'inde vāķi' fetret-i 'askerde Cāmi'-i Sultān Meħmedī'de olan cem'ıyyete ħāzır olup mā-lā-ya'nıye iştiğāl itmekle sābıķası olan erāzilden bir şaķī-i bī-bāk, derdmendi bir zaħm-kārī ile helāk itmiş idi. Medrese-i maħlūle Hüdħüd 'Abdu'l-ķādir Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i belāhetle meşhūr⁴, cem'ıyyet-i 'ulemāya duħūl için şarf-ı nūķūd-ı bī-kerān, 'āķıbet nişār-ı naķdīne-i cān itmiş, ebleh-i kūteh-nażar idi.

el-Mevlā Maħmūd (Selānikī⁵ Maħmūd)

Maħrūse-i Selānik'den zūhūr ve tecerru'-ı zehr-āb-ı dehr-i pūr-şūr idüp faķr ü fāķa ile kesb-i sermāye-i isti'dād ve zād-ı rāħıle-i erbāb-ı ıarīķı i'dād itdükden şońra şadru'l-'ulemā Mollā Aħmed Efendi toķuz yüz seksan yedi tārīhinde Vālide müderrisi olup 'aķd-ı meclis-i ders-i 'āmm eyledükde bunlar i'āde ħıdmeti ile bekām olup kıra'at-ı maħall-i dersle me'mūr, ba'dehu teşrīf-i mülāzemetle mesrūr olmuş idi. Aħz-ı medāris ve 'aķd-ı mecālis iderek biñ toķuz Cemādiye'l-ūlā'sında Şems-zāde Çelebi yirine Ĥammāmiyye müderrisi olmuş idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ħa'de'sinde 'Abdu'l-'azīz-i Nā-ķabūl yirine Selānik fetvāsına naķl olındı. Biñ on Cemādiye'l-āħire'sinde 'azl olunup yirine Kara Aħmed Efendi vardı. Bir seneden şońra Şarrāf-zāde yirine Filibe fetvāsına şarf olındı. On altı Zi'l-ħa'de'sinde Aħmed Çelebi maħlūlinden Amāsiyya fetvāsına

¹ 405a R1

² "Bir işe gücün yetmiyorsa onu bırak; gücünün yettiği işe bak!"

³ "Üstelemek, istenenleri yerine getirir. Çokça ter dökmek önemli işleri filizlendirir."

⁴ 236b SE

⁵ Selānikī Kirli SE

naql olındı¹. On yedi Cemādiye'l-ülā'sında qabūl itmeyen Bekir Efendi yerine Filibe fetvāsına i'āde olındı. Yigirmi beş Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup Dede-zāde müderris ve müftī oldı. Nice zemān derd-i hırmān ile hāl-i perīşānı hāsed-bürde-i māzī ve foğla-i h'ān-ı evliyā-yı ni'amdan nevāle-bend olmağa rāzī olup biñ otuz bir senesinde diyār-ı Mısrıyye'de Manşüre kazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Otuz iki hilālinde kazāsı hālinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr "Kırlı Maḥmūd" dimekle meşhūr, ḥarīş-i taḥşīl-i 'ilm ü 'irfān, rū-gerdān-ı cānib-i tekellüfāt-ı ebnā-yı zemān, selimü's-şadr ü k'ānī', dervīş-nihād ü mütevāzı' idi. Cāmesi vesāḥnāk ü çirk-ālūde ve 'imāmesi te'sīr-i dūd-ı kebūd ile mānend-i destār-ı Yehūd olup Selānikī olduğına müzekkir-i neseb-i ma'hūd olmağın "Āb-rīz Maḥmūd" laqabı ile telkīb ve 'unvān-ı iştihārı "tehevrezü'l-efendi" nādiresi ile teşbīb olunmuş idi. Bi'l-āḥare denā'et-i şānı ve suḳūḫ-ı himmeti cihetinden kenāre atılıp baqıyye-i 'ömri inkisār-ı ḥāṭır ile temām oldı. ²وليس هذا اول قارورة كسرت في الاسلام

el-Mevlā Muşliḥi'd-dīn Muştafā (Yoqyoq Muşliḥi'd-dīn)

Vilāyet-i Qaraman'dan "Gaferiyat" nām qaşabadan mānend-i gül-i nesrīn perverde-i mā' u tīn olan Şarı Muşliḥi'd-dīn Efendi'dür. "Yoqyoq" dimekle nām ü nişān ve tekerrür-i nefy ile işbāt-ı vücūd idüp ta'ayyün-i şān bulmuş idi. Tarīḫ-ı 'ilme sülūk³ ve zer-i meskūk-i i'tibārın tamğa-i qabūl-i 'ulemā ile meskūk kılip şāhibu'l-'ayār-ı fażl ü kemāl Qāzī-zāde Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle nā'il-i evvelin-i āmāl olduğda qaṭ'-ı merātib ve aḥz-ı revātib iderek kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ dört Şa'bān'ında Oḥrili Ḥüsām yerine Topqapusı'nda vāqı' Aḥmed Paşa Medresesi ile bekām olmuş idi. Biñ sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde selef-i sālifi yerine Üçşerefeli pāyesine vāşıl olup on bir Şa'bān'ında Edrineqapusı Müderrisi Şun'ī Efendi ile mübādele-i manşīb idüp sene-i mezbüre Zī'l-qa'de'sinde Şerīf-i Şirvānī yerine Şaḥn'a gelmiş idi. On üç Şafer'inde İstanbulī 'Alī Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne terfī' olındı. On dört Cemādiye'l-āḥire'sinde Ḥubbī Mollāsı oğlu İbrāhīm Efendi yerine Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi ile tekrīm kılinup on beş Rebī'u'l-āḥir'inde Nūḥ Efendi yerine Vālide-i Cedīde Medresesi'ne naql olunup ol medreseden Haleb ve Şām yāḥūd Beled-i Ḥarām kazāların āmācgāh-ı siḥām-ı maṭlab ü merām itmiş iken lisān-ı dehrden;

¹ 399b E

² "İslamiyetteki ilk kırık testi bu değildi."

³ 405b R1

Yok yok Efendi kendi hayālündürür senüñ

mazmünü ile muhâtab olup biñ on altı Zi'l-ka'de'sinde Nişāncı-zāde yirine Üsküdār kazāsı ile muṭayyeb olmuşlar idi. On sekiz Şevvāl'inde 'azl olunup Ṭursun-zāde 'Abdu'llāh Efendi naşb olındı. Biñ yigirmi Rebī'u'l-āhir'inde Ḥusrev-zāde yirine kazā-yı Eyyüb 'ināyet olındı. Yigirmi bir Receb'inde Nevālī-zāde Sa'dī Çelebi yirine Üsküdār kazāsına naql olındı. Yigirmi iki Muḥarrem'inde 'azl olunup manşıbı Bülbül-zāde Efendi'ye virildi. Yigirmi üç Receb'inde ḥalefī yirine şālisen Üsküdār'a ḥākim oldı¹. Yigirmi beş Şevvāl'inde ma'zül ve yirine 'Ömer Efendi mevşül oldı. Yigirmi altı Şevvāl'inde Şems Efendi-zāde² yirine Şām kazāsı virilüp gitmedin Miḥalic arpalığı ile teḳā'üd iḥtiyār itmiş idi. Yigirmi sekiz Zi'l-ka'de'sinde Ṭokuz-zāde yirine İzmir kazāsı 'ināyet olındı. Biñ otuz evā'ilinde ref' olunup İstanbulī 'Alī Efendi cā-nişīn oldı. Ol eşnāda nergis-i bāşirasına ḥalel gelüp sübül-i envārī 'amel-mānde-i sebel olmağın bir miḳdār vazīfe-i teḳā'üd ile iḥtiyār-ı künc-i 'uzlet ve taḥşīl-i sermāye-i ḳanā'at itmiş idi. Otuz iki ḥilālinde rū-gerdān-ı 'ālem-i fānī ve dīde-düz-i na'im-i cāvidānī oldı³.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḥla meşhūr, ekser-i fūnūndan vāyedār-ı nişāb, be-taḥşīş fenn-i⁴ fūrū'a şedīdü'l-intisāb, ṭavīlū'l-liḥye, ḳaviyyū'l-bünye⁵, edīb ü vaḳūr, pīr-i mu'ammer ü ma'mūr idi. 'İffet ü nezāhet üzere olmağın eyyām-ı tadrīste maḥkemelerde nā'ib olup ḥidmeti meşkūr ve "Şarı Nā'ib" demekle meşhūr¹ idi.

el-Mevlā Meḥemmed ('Arab Ḥ'āce)

Vilāyet-i Rūm'dan gelüp dāḥil-i ḥarem-i İrem-mişāl olan ḡilmān-ı melek-ḥişāl zümresinden iken taḥşīl-i 'ilm ü 'irfāna bezl-i maḳdūr ve cem'-i ferā'id-i fazl ü kemāle sa'y-i mevfur eyleyüp sīmāsı müvelledāne ve zemzemesi 'Arabāne olmağın " 'Arab Ḥ'āce" demekle telḳīb ve bu taḳrīb ile lafz-ı Süryānī gibi ta'rīb olunmuş idi. Cülūs-i Meḥemmed Ḥānī eşnāsında ḥaremden çıkup² bi'l-istiḥḳāḳ sipāh-ı zafer-penāh zümresine iltihāḳ itmiş idi. El-ḥāletü ḥāzihi ṭarīḳ-ı 'ilme sülūk ve ḳurş-ı i'tibārın sikke-i

¹ 400a E

² - E

³ Eyledi SE

⁴ 'ilm-i SE

⁵ ḳaviyyū'l-bünye:- SE

¹ 237a SE

² 406a R1

sultānu'l-'ulemā ile meskūk idüp şeyhü'l-İslām ibni şeyhü'l-İslām H̄āce-zāde Mehemmed Efendi h̄idmetlerinden mülāzemetle bekām olmağın kaṭ'-ı merātib ve aḥz-ı menāşib iderek kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ on iki Zi'l-ka'de'sinde Derviş Efendi yirine Beşiktaş'da Hayre'd-dīn Paşa Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. On altı Şafer'inde Rā'ī-zāde Kāsım Çelebi yirine Nevbet-hāne Maḥallesi'nde vāḳi' Aḥmed Paşa Medresesi'ne tebdil ve ḥareket-i serī'asını kesr için ḥaṭṭ u tenzīl kaşd olunduḳda ḳabül itmeyüp sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde Burhān Efendi yirine Şāh-ı Hūbān Medresesi iḥsān olunup anı daḫı ḳabūlden ibā itmekle ba'de eyyām medrese-i mezbūre pāye i'tibār olunup Ketḥudā-zāde Muḥarrem Çelebi'ye in'ām ve bunlar münḥall olan Ḥadım Hasan Paşa Medresesi ile ikrām olındı. On ṭoḳuz Ramażān'ında Köse Sinān yirine Kızılmuşluk pāyesine terfī' ve dā'ire-i merāmi¹ tevsī' olunup yigirmi üç Zi'l-ka'de'sinde Şükrü'llāh Efendi yirine Şāhn'a vāşıl ve şükr-güzār-ı ni'met-i sebaḳ-ı emāşil olmuş idi. Yigirmi beş Cemādiye'l-ülā'sında Muṭahhar Efendi yirine Şeh-zāde Dārü'l-ifādesi'nde fers-i seccāde idüp yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inde Minkārī 'Ömer yirine Ḥāḳāniyye-i Vefā'da ḳarār-dāde ḳılınup sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Kāf-zāde Çelebi yirine Süleymāniyye rütbesiyle iḥrāz-ı merām ve devre-i erbāb-ı ṭarīḳı itmām eyleyüp biñ otuz Şafer'inde Ḥelvācı-zāde yirine Eyyüb ḳazāsı virildüḳde ḳabül itmeyüp 'azl iḥtiyār itmiş idi. Sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde² Kec-dehān 'Abdu'llāh Efendi yirine Mekke-i Mükerreme ḳazāsı ile tekrīm ve dil-ḥāhı üzere emşāline taḳdīm olındı. Otuz bir Ramażān'ında Bī-endām yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsına naḳl olındı. Otuz iki Rebī'u'l-āḫir'inde ḥaber-i vefātı¹ vāşıl olup maṇşib-ı maḥlūl Arpacı-zāde Efendi'ye 'ināyet olındı.

Mevlānā-yı merḳūm tārik-i tekellüfāt-ı erbāb-ı rūsūm, 'afif ü şāliḥ, mübāşir-i ehemmi-meşāliḥ, daḡdaḡa-i ḥalḳdan āsūde merd-i sa'ādetmend-i müfliḥ idi.

el-Mevlā Ebūbekr (Bahā'e'd-dīn-zāde Bekri²)

Maḥrūse-i Burūsa'dan zūḥūr idüp cebīn-i ḥālī cilvegāh-ı nūr-ı şu'ūr olduḳda ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme sevḳ-ı zāmīle-i 'azīmet ve 'alā ḥasbi'l-'āde ḥareket idüp şadr-ı 'ālī-ḳadr-i Rūm Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetleriyle izāfet-i teşrīfiyye rütbesini iktisāb itmiş idi. Devr-i menāşib-ı münāsib

¹ - E

² 400b E

¹ ḥaber-i vefātı: vefātı ḥaberi SE

² Bāhā'e'd-dīn//Bekri: Burūsavī Ebūbekr SE

ve i'tilā-yı merātib-i revātib iderek kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ on altı Safer'inde Bülbül-zāde Efendi yirine Gegivize'de Muştafā Paşa Medresesi'ne vāşıl olmuş idi. Sene-i mezbüre Zi'l-ka'de'sinde Selānikī Maḥmūd yirine Filibe fetvāsına naql olunup kabül itmemekle 'azl ihtiyār eyledi. On yedi Zi'l-ka'de'sinde Nūru'llāh Efendi yirine Sekbān 'Alī Medresesi tevcih olındı. On toquz Ramazān'ında Kāsım Efendi yirine Beşiktaş'da Ḥayre'd-dīn Paşa'ya taḥrīk olındı. Biñ yigirmi Muḥarrem'inde İnegöllü 'Alī Çelebi yirine Edrine'de Kazancılar pāyesi müyesser oldı. Yigirmi iki Muḥarrem'inde Şarı 'Alī Çelebi¹ yirine² Üçşerefeli'ye terfī' olındı. Yigirmi dört Cemādiye'l-ülā'sında Toquz-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi yirine Kahriyye'ye geldi. Sene-i mezbüre Ramazān'ında selefi yirine Şaḥn müderrisi oldı. Māh-ı Zi'l-ka'de evāḥirinde Nevālī-zāde yirine Maḡnisa kazāsı virilüp yigirmi altı Muḥarrem'inde munfaşıl ve mesned-i ḥükümetine Burhān Efendi vāşıl oldı. Yigirmi toquz Receb'inde Rodosī maḥlūlinden Bağdād-ı dārü's-selām kazāsı ile maḡzi'l-merām oldı. Biñ otuz bir ḥilālinde ref' olunup yirine Nūrī Efendi naşb olındı. Otuz iki ḥilālinde manşib-ı ḥayātdan munfaşıl ve 'ālem-i envāra³ muttaşıl oldı.

Mevlānā-yı mezbūr başıret ü intibāhla meşhūr, ḥalkla ḥüsn-i mu'āmeleye kādir, dil-rübūdīlik taḥşīlinde māhir, muḥkime-şāgird ü bāzergān-ḥabī'at, mubaşşır-ı ta'āfī mutaşarrıf-ı ma'īşet, dīde-düz-i menāfi', ḥalūk u mütevāzi' idi.

el-Mevlā Ḥüsām (Ġalaḫalı Ḥüsām¹)

Zülāl-i 'ilm ü kemāl ile şemşir-i ḥab'ına āb ve neşve-i raḥīk-ı taḥkīk ile māhiyyet-i isti'dādına tāb virüp Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve pīşgāh-ı mekārım-penāhlarında 'imād-ı ḥāne gibi kā'im olmaḡla zemān-ı kazā ve hengām-ı şadāretlerinde kātib-i veşā'ik u sicillāt ve mutaşaddī-i umūr-ı kısmet² ü şer'ıyyāt olmuş idi. El-ḥāletü hāzihi medāris-i 'ilmiyyede seccāde-nişin-i ifāde ve miḥrāb-ı taḥkīkda tekye-zen-i visāde olup kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Ḥayyāt Muşliḥi'd-dīn yirine Şāh-ı Ḥübān müderrisi oldı. Biñ on iki Şa'bān'ında yirinde pāye i'tibār olındı. On beş Rebī'u'l-evvel'inde Bālī Efendi yirine³

¹ - SE

² 406b R1 (Birleşik kelime bölünüp diğەر varaḡa geçilmiş. Sözcüğün bölünmemesi için varak numarası kelime arasına alındı.)

³ Āḥirete SE

¹ Ġalaḫalı Ḥüsām:Ser-ḥoş Ḥüsām SE

² Niyābet SE

³ 401a E

Rodos fetvāsına naql olındı. On yedi Cemādiye'l-ülā'sında 'azl olunup yirine Tāce'd-
dīn Efendi naşb olındı. On sekiz Rebī'u'l-evvel'inde "Cezīretü'l-'uşşāq" nāmı ile
meşhūr-ı āfāq olan Sinob kazāsı mevleviyyet olup bunlara 'ināyet olındı. Biñ yigirmi
Zi'l-ka'de'sinde Nişāncı hışmı Şāh Efendi yirine Arzırūm kazāsını cāygāh eyledi.
Yigirmi üç Receb'inde 'azl olunup manşıbı Meḥemmed Şādık'a virildi. Yigirmi dört
Ramazān'ında Qara Süleymān maḥlūlinden tevcīh olunup gitmeyen Meḥemmed Şādık
yirine Trablus-ı Şām kazāsı in'ām olındı. Yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup
manşıb-ı mezbūr Baba-zāde Sinānı'na virildi. Yigirmi toquz¹ Receb'inde Qarakız-zāde
yirine Kütāhiyye kazāsı tefvīz kılındı. Otuz bir Şafer'inde ref' olunup Martolos-zāde
Maḥmūd Çelebi senesi esnāsında² terk-i ḥum-ḥāne-i ğurūr ve bī-hūşī-i cām-ı mergle
ḥ'āb-ı ḥuzūr itmış idi.

Mestlik pāyāne irse irişür elbette ḥ'āb

Mevlānā-yı mezbūr erbāb-ı dile töhmet-i dīrīne olan bāde-nüşlīgla meşhūr,
Ġalaḫalı olmağla ol semtūñ āb u hevāsıyla alışmış ve ḫaqq-ı civāruñ ḥükmini virmiş idi.
Merḥūm Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi'nün ḥidmetinde iken ba'z-ı muḥāsebātta maḥbūzını
inkār itmegin ol ḫapuda "Münkir Ḥüsām" dimekle iştiḫār bulmış idi.

¹ عيب مي جمله بکفتی هنرش نیز بکو

mazmūnı üzere maḥāsini daḫı zikre şāliḫ idi. Evvelā ṭāhirü'l-lisān, ḥālişü'l-cenān,
ḫalīm ü ḫalūq, şiddīk u² şadūq, ḫayr-ḥ'āh-ı 'ālem, nīk-nefs ādem idi.

el-Mevlā Meḥemmed bin Maḥmūd (Ḥelvācı-zāde) {'Ārifī}

Vilāyet-i Ḥamīd'de "Yalvac" nām ḫaşabada ḫaşab-puş-ı vücūd ve ruḫşat-yāfte-i
meclis-i³ şühūd olup "Yalvacī Ḥelvācı-zāde" dimekle ma'rūf u ma'hūd olmuş idi.
Ṭarīk-ı 'ilme sülūk ve āheng-i ḫareket-i leng ü lūk idüp 'ulemā-yı 'aşr mecālis-i
'ilmiyyesinden güher-çīn-i fazl ü kemāl ve emāşil-i erbāb-ı isti'dād ile ḫalka-beste-i

¹ 237b SE

² Senesi esnāsında:senesinde SE

¹ "Şarabın tüm ayıplarını söylüyorsun. Onun hünerlerini de anlat."

² 407a R1

³ - SE

müzākere vü iştiğāl olduqdan soñra şadru'l-'ulemā'i'l-a'lām Kāra Çelebi-zāde Hüsām Efendi h̄idmetlerinden mülāzım ve tārīk-ı tadrīse 'āzım olup reh-neverd-i şı'āb ü sühül ve kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'Alī Çelebi-zāde Efendi yirine Yūsuf Paşa müderrisi¹ olmuş idi. On üç Receb'inde Kāragülmez yirine Burūsa Sulţāniyyesi'yle rū-yı bahtı h̄andān, on yedi Cemādiye'l-ülā'sında Tāc Efendi yirine Şah̄n-ı Semān şerefiyle sermāye-i şevkı şad çendān olup sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde Velī Efendi yirine Mağnisa fetvāsı² virildükde q̄abül itmeyüp 'azl ihtiyār itmiş idi. Biñ yigirmi Şafer'inde İnegöllü 'Alī Çelebi yirine tekrār Şah̄n müderrisi olup yigirmi bir Cemādiye'l-āh̄ire'sinde Ca'fer Efendi yirine İzmir q̄azāsı müyesser oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Çelebi Efendi yirine Filibe q̄azāsına naql olındı. Yigirmi iki Rebī'u'l-āh̄ir'inde 'azl olunup yirine Taş Çelebi vaz' olındı. Yigirmi dört Rebī'u'l-evvel'inde Kāraca Aḥmed Efendi³ yirine Kuds-i Şerīf q̄azāsı ile teşrīf olındı. Yigirmi beş Ramazān'ında⁴ 'azl olunup Kec-dehān 'Abdu'llāh Efendi q̄ā'im-maqām-ı h̄ükümeti oldu. Yigirmi sekiz Şafer'inde Tulumcu Hüsām Efendi yirine q̄aşaba-i⁵ Ebī Eyyüb q̄azāsına manşüb olmuş idi. Biñ otuz Şafer'inde 'azl olunup 'adem-i q̄abūli müteḥakkıq olan 'Arab H̄āce'ye tevcih olınduqda istignā idicek Aḥī-zāde Maḥmūd Efendi'ye virilmiş idi. Biñarḥiṣār q̄azāsı arpalıq ta'yīn olunup sübhā-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken biñ otuz iki h̄ilālinde 'ālem-i q̄udse¹ irtihāl itmiş idi.

Merḥūm-ı merḥūm teşne-leb-i mā'u'l-hayāt-ı 'ulūm, her fenden behremend, ezhār-ı gūn-ā-gūn-ı ma'ārifden gül-deste-bend, 'ilmi nişāba vāşıl, sermāyedār-ı ma'ārif ü fezā'il, “ 'Ārif” maḥlaşı ile şöret-şi'ār, şi'r ü inşāya iktidārı var idi. Merḥūm ḡāyetde ehl-i keyf olmağla ekşer-i evḳātı ḥāb-ı pīnegī ile güzār iderdi ve şehbāz-ı çeşmi dā'imā deşt-i hayālî şikār itmek üzere idi².

Meşhūd-i³ rāqımu'l-hurūfdur ki birgün bir meclis-i germ-ā-germ-i 'ulemāda ekşer-i a'yān-ı şeh̄r āmāde iken 'aşruñ fażilet ü 'iffetle müte'ayyinlerinden Hākāniyye Müderrisi Nefes-zāde Efendi ki kiber-i nefis ü 'ızam-ı şān ile iştiḥārı ve Şeyḥü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi'nüñ müsteşārı olmağla şudūr-ı kirām deñlü q̄adr ü i'tibārı var idi, şadr-ı meclis bulunup āfākī muşāḥabet iderek dūr u dirāz bir kışşa taḥḳīkına āğāz itmiş

¹ Medresesi'ne müderris SE

² q̄azāsı SE

³ - SE

⁴ 401b E

⁵ - SE

¹ 'ālem-i q̄udse:- SE

² Ve//idi:- SE

³ Meşhūd-i faḳīr SE

idi. Mecmū‘-ı erbāb-ı meclis ḥamūş ṭav‘an ü kerhen çeşm ü gūş olduḡda şāhibū‘t-terceme fırsat bulup meded-yārī-i efsāne ile ḥ‘āb-ı nūşīne müstaḡrak ve dāḥil-i ‘ālem-i mişāl-i muṭlaḡ olur. Ol kışşa-perdāz-ı nefes-dırāz edā-yı levāzım ve ri‘āyet-i merāsım iderek kışşaya ḥalāş virüp intizām-ı kelām ve ḥüsn-i ḥitāma kemāl-i i‘tināsından¹ etrāfa nigāh-ı germ-‘inān ile deryūze-i istiḥsān üzere iken meger Ḥelvācı-zāde Efendi vākı‘asında kışşa-ḥ‘ān meclisine dāḥil olmuş ve naklinde ḥaṭaların bulmuş. Qarīne-i ḥāl perde-i tiz-i ḡāzab-āmīz ile ḡüftāra gelüp “Hep yalan söyler.” diyedüşdi. Nefes-zāde merḥūm nefsü’l-emrden āḡāh olmadın āteş-i zebāne-keş-i tehevvr ile pür-tāb ve berḡ-ı ‘ālem-süz-ı i‘ṭāb olup pençe-i kelle-küp ile bebr-i ḡarrān gibi āmāde-i vüşüb olmuş iken şāhibū’l-meclis;

لقد اسمعت لونا ديت حيا
و لكن لا حياة لمن تنادي²

mazmūnı ile i‘tizār ve “Tiryākīdür yabāne şayıḡlar.” diyü baş-ı a‘zār³ eyleyüp egerçi zülāl-i ḥüsn-i maḡāl ile ‘ulüvv-i āteş-i kīnesin teskīn eyledi. Ammā bir yirden şaşt-ı ḥandeye ḡüşād virilüp ‘inān-ı iḥtiyār elden gitdi ve tūfān-ı ḥāyhāy-ı ḡahḡaha felekü’l-eflake yitdi. Bi’l-āḡare biri serāsime-i ḥ‘āb-ı nā-ḡa‘r-yāb, biri ḡarḡ-ı ‘araḡ-ı ḥicāb olup ‘ıḡdu’l-le‘āl-i şoḡbete inḡilāl geldi.

Mervīdür ki ḥavāşş-ı Qoştanṭıniyye’ye ḡāzī olduḡda müftī-i ‘aşr Meḡammed Efendi’ye varup ḥilāl-i mükālemede mevlānāya taṭyīb ḡaşd eyleyüp, maḡzā manşıba terḡīb için “Qaşaba-i Eyyüb İstanbul’un şeh-nişīni meşābesindedür.” demişler. Mevlānā bu teşbīhden ḡazz itmekle imzālarında “el-Qāzī be-şeh-nişīn-i Qoştanṭıniyye” yazup nakl-i meclis-i yārān ve lezzet-baḡş-ı mezāḡ-ı müstemi‘ān olmuş idi. El-ḡaḡḡ¹ füyüzāt-ı berşıyyenüñ şeker-pārelerindendür.

el-Mevlā Bedre’d-dīn Maḡmūd (Köse Maḡmūd)

Aydın ilinden zūḡūr ve āftāb-ı feyz-i ezelīden iktisāb-ı nūr-ı şu‘ūr idüp “Köse Maḡmūd” dimekle meşḡūr olmuş idi. İ‘māl-i kiyāset-i māder-zād ve taḡşīl-i maḡāsın-i isti‘dād eyleyüp ṭarīḡ-ı ‘ilme ‘aṭf-ı ‘inān-ı ḥimmet ve mu‘allim-i sulṭānī Sa‘de’d-dīn

¹ 407b R1

² “Canlı birine seslenmiş olsam duyururdum. Ancak seslenilen canlı deḡil!”

³ i‘tizār SE

¹ 402a E

Efendi'den iħrāz-ı ŧeref-i mülāzemet eyleyüp tayy-ı merāhil ve at'-ı menāzil iderek kırk açe ile Cezerī Kāsım Paŧa¹ Medresesi'nden munfaŧıl iken biñ iki ŧevvāl'inde ŧarı H'āce yirine Eski İbrāhīm Paŧa Medresesi i'tā olunmıŧ idi. Biñ altı Zi'l-ħicce'sinde La'lī Çelebi yirine Sinān Paŧa Sultānī pāyesine pīrāye-bend oldu. Biñ yedi Cemādiye'l-ūlā'sında Mūte'accim yirine Siyāvūŧ Paŧa Sultāniyyesi'ne² taħrīk olındı. Biñ touz Cemādiye'l-ūlā'sında 'Arab Sinān Efendi yirine ŧaħn'a geldi. Biñ on Muħarrem'inde Sa'dī-zāde yirine İzmir azāsı 'ināyet olındı. On iki Rebī'u'l-āħir'inde 'azl olunup manŧıbı Seyyidī-zāde'ye naŧīb oldu. On dōrt ŧevvāl'inde Nevālī-zāde ŧiyā Çelebi yirine mükerreren İzmir azāsı ile dīde-i baħtı rūŧenā oldu. On altı ŧafer'inde Celeb Meħemmed Efendi yirine Gelibolı azāsına naql olındı. abūlden ibā idicek selefti ibā olunup bunlara ber-vech-i teā'ūd Nīf azāsı tevciħ olındı. Ol diyārda vāfir emlāk ü 'aār idinüp lāzıme-i kenār olan vūs'at-ı ni'meti ħā'iz ve devlet-i selāmet ü 'āfiyete fā'iz olmıŧ idi. Biñ otuz ŧa'bān'ında 'umūmen arpalıqlar ħall olunduda bunlaruñ manŧıbı daħı uzāta virilüp ferāg-ı ħāħır ile 'ays-ı bī-teŧvīŧ üzere iken biñ otuz iki ħilālinde كل شئ يرجع الى اصله³ mıŧdāınca 'ālem-i⁴ envāra ittiŧāl ve ħāk-i bedeni alduğı yire iŧāl itmiŧ idi.

Mevlānā-yı merūm dāħil-i a'dād-ı¹ erbāb-ı fūħūm, ħüsnü's-sīret, naıyyü's-serīret, 'ālim-i 'āmil, ŧālih-i ŧāfi-dil idi. H'āce Efendi āstānesine etemm-i iħtiŧāŧ ile muħtaŧŧ olmağın hicv-i ŧu'arāya maźhar olma rütbesini iħrāz ve niŧāngāh-ı a'n-ı zurefā olmağla kesb-i imtiyāz itmiŧ idi. ²والقصة مشهورة

el-Mevlā Ebūbekr (Ĥasan Paŧa Bekri³)

Vilāyet-i Anaolı'nuñ bir kūŧesinden peydā ve lāzıme-i Etrāk olan ŧūret-i ŧalāħ ile cilve-nümā olup 'Azmi Efendi ħidmetlerinden mülāzım ve arī-ı tedrīse 'āzim olmıŧ idi. Vūzerā-yı devlet-i Meħemmed Ĥānī'den Ĥadım Ĥasan Paŧa'ya mu'allim ve efsūn-ı zer u riyā ile ol ŧadr-ı Āŧaf-naźire muŧāħib ü münādım olup kırk açe medreseden ma'zūl iken biñ dōrt Muħarrem'inde vezīr-i merūm inŧā itdüğü medrese-i refī'u'l-bünyān ibtidā bunlara iħsān olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde Su'ūdī-zāde

¹ 238a SE

² Sultāniyyesi'ne:Sultānī pāyesine SE

³ "Her ŧey aslına dōner."

⁴ 408a R1

¹ 'idād-ı SE

² "Meŧhur hikaye..."

³ Ĥasan//Bekri:el-Mevlā Ebūbekr SE

Ḳadrī Çelebi merḥūm¹ maḥlūlinden Mihrümāh Sultān pāyesin cāygāh eyledi. Biñ altı Receb’inde Ḳara Çelebi-zāde Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye’ye geldi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında veliyy-ni‘meti maẓhar-ı ḳahr-ı Ḳahramānī olup de‘ā‘im-i rif‘ati mütezil ve rütbe-i i‘tibārdan nāzil olmağla mencenīḳ-ı seng-endāz-ı medrese ile kenāre atılmaḳ lāzım geldükde māh-ı Zi‘l-ḳa‘de dāḫilinde² Celeb Meḥammed Efendi yirine Bosna Serāyı ḳazāsına gönderülmüş idi. Biñ yedi Şa‘bān’ında ‘azl olunup selefi ibḳā olındı. Ba‘dehu nice yıllar mübtelā-yı ‘azl ü ḥırmān ve fersūde-i hāven-i hevān olup Babalı Muşliḫi’d-dīn yirine Siroz’da Selçuḳ Sultān Medresesi ‘ilāve-i fetvā ile i‘tā olındı. Biñ yigirmi ḫudūdında Üsküb fetvāsına naḳl olunup ba‘de‘l-‘azl ḳaşaba-i³ Pıravadi’de müderris ve müftī olmuş idi. Biñ otuz iki ḫilālinde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr selāmet-i ‘aḳide ile meşhūr, zabt-ı muḳaddimāt ile fiḳh-ı ferdī⁴ mertebesine vāşıl, pīr-i şāliḫ-i sāde-dil idi. *Kerīm Çelebi Vefeyātı*’nda vezīr-i merḳūm taḳrībi ile raḳam-zede-i beyān ve āgāh-ı çāšnī-i tāziyāne-i zebān olmuş idi ki irād⁵ olunur: Etbā‘ından bir şaḫş-ı nā-ḳabūl-i gül, dā‘ire-i erbāb-ı ḫārice duḫūl için kemāl-i recā-yı bī-cāy ile siḫām-ı şefā‘at-i nā-revāyı pey-ā-pey pertāb idüp lākin tūr-i şefā‘at-i ṭab‘-ı meşfū‘un leh gibi kec ü¹ mec ve fiḳr-i şefī‘āsā mu‘avvec olmağın hedef-i icābete işābetden vāyesi ḫırmān olup meded-kārī-i himmet ü şefā‘at ile ol ḫar-ı der-vaḫal-üftādeyi ser-menzil-i maḳşūda ihtimāl-i iṣāl, sūret-nümā-yı mir‘āt-ı ḫayāl olmamağın ليس الحمار الواقع كصاحبه² diyüp;

آن به که کار خویش کنم خود درست و راست
³ زیرا که در زمانه مروت نمانده است

mefhūmıyla terāne-perdāz olup şavāb-dīd-i fiḳr-i ḫaṭā-pīşesi üzere kīsehā-yı ser-be-mühr-i ḫazīne-nişīne mūrāca‘at evlā görülmegin hemyān-ı zer-i dūrüst-‘ayārı lāğar-meyān itmek ile hem-āğūşī-i nev-‘arūs-ı maḳşūd, cilveger-i minaşşa-i vücūd olmuşdur. Tecvīz-i şarf-ı derāhim ü denānīr hergiz pīrāmen-güzār-ı zamīr olmaz iken imzā-yı merām iḳtizā-yı bezl-i māl-i ḫarām idüp ḫareket-i ḡayret-i cāhiliyye medrese-i ‘ilmiyye

¹ - SE

² 402b E

³ - E

⁴ ḳurevī E

⁵ Beyān SE

¹ - R1, E

² “Eşek, sahibi gibi değildir.”

³ “Kendi işimi kendim yapmam daha iyidir. Doğru ve düzgün olan budur. Çünkü bu zamanda iyilik kalmamıştır.”

bināsın icāb itdügi bir emr-i ğarīb ve pīrāye-i sevāb ü şavābdan bī-naşībdür. Haqqā ki¹ neḫce-i emel ü ‘amel انفقت مالى و حج الجمال² ma‘nāsı olmuşdur.

el-Mevlā ‘Abdu’l-laṭīf (Ṭarsūsī Dāmādı³)

“Ṭarsūsī Dāmādı” demekle şöhre-bend ve şıhr-ı fezā’il-behri i‘ādesinden mülāzemetle behremend olup ba‘z-ı medārise müderris ve halka-i ifādede şadr-ı meclis olduğdan şoñra kırk akçe medreseden munfaşıl iken biñ on dört Rebī‘u’l-evvel’inde Burhān Efendi yirine Merdümiyye Medresesi ihsān olınmış idi. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Halebī Aḥmed Efendi⁴ yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Yigirmi beş Ramazān’ında ‘Araboğlu yirine Fāṭıma Sultān ma‘dūmesinde pāye müderrisi oldı. Yigirmi toquz Muḥarrem’inde Seyyidī Çelebi yirine pāyelikle Hāfız Aḥmed Paşa Medresesi’ne hareket eyledi. Sene-i mezbūre Şafer’inde Gümişayağ yirine Birgi każāsına kağem-i himmet koşmuş idi. Otuz iki ḫilālinde ‘azl olunup yirine ‘İvaż-zāde Çelebi ni‘amü’l-bedel oldı. Ol eşnālarda intiḳāl ve ḫatm-i kīse-i ḳīl ü ḳāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm “Raṭbuyābis” laḳabıyla ma‘lūm, ta‘rīf-i zātında ḫulāşa-i kelām bu kıṭ‘a-i gevherīn-nizāmdur¹:

‘Āleminde bu daḫı böylece bir ādem idi
Kimisinden kem ise kimi de bundan kem idi²

Kefşini bāma atup ḫazret-i postālīnuñ
Gümişayağdan ise bir kağeme aḳdem idi

el-Mevlā Meḫmed³ (‘İṭrī Çelebi⁴) {‘İṭrī}

¹ 408b R1

² “Bütün malımı harcadım. Bu yüzden ben değil devam haccetti.”

³ Ṭarsūsī Dāmādı: Ṭarsūsī Dāmādı el-Müştehir bi-Raṭbuyābis SE

⁴ Çelebi SE

¹ 238b SE

² 403a E

³ Meḫmed ‘İṭrī E

⁴ Efendi SE

Mücmere-gerdân-ı meclis-i hüsmendî, kâtib-i ğâliye-erķâm ‘İtrî Efendi’dür. Reşk-endâz-ı müşğ ü ‘abîr olan hâk-i ‘ıtr-sâ-yı Şirâz’dan zühür ve kesb-i kemâlât-ı nefsâniyyeye bezl-i maķdûr idüp şılasında iken şalâye-fersâ-yı fazl ü kemâl ve hâşşa-i A‘câm olan hoş-nüvîslıkde ¹عليكم بحسن الخط mişâline imtişâl itmekle ol vâdîde vâşıl-ı derece-i ‘âlü’l-‘âl olduķdan soñra hâme-mişâl seyr-i şaħîfe-i ‘âleme teşmîr-i sâķ-ı ihtimâm ve pergâr-ı pâ-yı seyâhat ile mesâhat-i sevâd-ı Mısr u Şâm idüp müntehâ-yı seyri bendergâh-ı kâlâ-yı ma‘ârif ü ‘ulûm, ya‘nî hıttâ-i zîbende-rüsüm-ı Rûm olduķda² belde-i tayyibe-i Koşantınıyye’de ilķâ-yı ‘aşâ ve niyyet-i ikâmet ile ferş-i kilîm-i dervîşâne vü istinâd-ı peşmîne-müttekâ itmiş idi. Karîne-i hâl ol ‘aşrda şadr-ı ‘âlî-ķadr-i Rûm olan³ veliyyü’n-ni‘am-ı ‘âlem, ķuţb-ı sâbit-ķadem, dâ’ire-i fazl ü kerem, şeyhü’l-İslâm ibni şeyhü’l-İslâm Yaħyâ Efendi hâzretleri ⁴مد ظله مدى الايام izâ‘at-i bızâ‘at-i isti‘dâdın revâ görmeyüp hîdmet-i ‘aliyyelerine ķabûl ve teşrîf-i mülâzemetle nâ’il-i me’mûl⁵ itmişler idi. El-hâletü hâzihi dâ’ire-i ihsânı itmâm ve merreten ba‘de uhrâ medreseler in‘âm idüp dâhil-i erbâb-ı⁶ erba‘în ve ķille-keş-i nev-bahâr-ı hamsîn iken tab‘-ı dervîşanesi metâ‘ib-i tarîķ-ı tedrîse müteħammil ve bî-ķayd iken ser-rişte-i âmâle tevessül idemeyüp sâlik-i tarîķ-ı ķazâ ve mâlik-i ezimme-i hûkm ü imzâ olmuş idi. Biñ otuz iki hilâlinde Ergeneköprisi’nde ķâzî iken cîsr-i fenâdan ‘ubûr ve menzil-i beķâda huzûr itmiş idi.

Mevlânâ-yı merķûm zer-düz-i erbâb-ı fühüm, dervîş-nihâd ü nîk-sîret, hoş-fehm ü hoş-şoħbet, yârân-ı ehl-i dilden idi. Şi‘r-şinâslıĝı şi‘rinden râciħ ve leţâ’if-i menşüresi mezâmîn-i manzûmesinden dil-pesend olduĝı vâzıh idi. Külâh-ı dervîşâne üzere destâr-ı mollâyâneyi tercîh itdüĝine¹ ħarf-gîrân-ı sitem-pîşeden ba‘z-ı gedâ-meşrebler ta‘n ü tanz yüzünden zu‘mınca laţife-perdâz olduķda rengîn cevâblar virmişdür. Tahrîri tafşîl iķtizâ itmegin tayy-ı zıkr evlâ görüldi. Kâtib-i ħavâdiş-i eyyâm olan rûz-nâmeciyân-ı nâfile-erķâm fevt itmek ba‘iddür. Tâlib olan köhne defterlerde zafer bulur.

Veliyyü’n-ni‘am hâzretleri def‘a-i şelâsede şadr-ı Rûm iken bu bendelerine Silisre ķazâsın ihsân itdüklerinde şâhibü’t-terceme kâtib-i mekâtîb olup recâ-yı tahrîr-i mektûb-ı manşıb ile Ĥ‘âce Ĥâfız’ın bu beytini hem-râh-ı şaħîfe-i niyâz idüp göndermiş idüm:

¹ “Yazının güzelliĝini ihmal etme!”

² ya‘nî//olduķda:- E

³ - SE

⁴ “Zamanın sonuna kadar gölgesi uzasın.”

⁵ Mes’ûl R1, E

⁶ - SE

¹ 409a R1

تا بود نسخه عطری دل سودا زده را
از خط غالیه سای تو سوادى طلبیم

Merhūm bu inşādımızdan dil-şād olup ol şafha-i dil-peżiri hem-pāye-i kıt‘a-i mīr itmiş idi. El-ān hırz-ı cānum ve ta‘vīz-i bāzū-yı irfānumdur².

Şımfu’l-Meşā’ih

eş-Şeyh Fazla’llāh (Birgili-zāde³)

Te’līfāt-ı fā’ika ve taḥkīkāt-ı rā’ika şāhibi Birgili Meḥemmed Efendi merhūmuñ dürr-i şadef-i vücūdı ve gevher-i kân-ı nesl-i mes‘ūdudur. Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı re’sü’l-māl-i ‘ilm ü kemāl ve intisāb-ı fūnūn-ı nāfi‘a-i ḥaḳā’ik-iştimāl idüp sālīk-i ṭarīk-ı sa‘ādet-refīk ve mālīk-i mesnedgāh-ı ders ü taḥkīk olmuş iken ‘inān-ı ‘azmini semt-i zūhd ü şalāḥa imāle ve levāzım-ı ma‘āşını ḥizāne-i vāhibü’l-āmāle ḥavāle itmiş idi. Biñ yigirmi ḥudūdında dārü’l-mülk-i Rūm’a¹ kudūm idüp mertebe-i fazīleti ma‘lūm-ı ‘ulemā-yı Rūm olduğda vazā’if-i kürsī-i va‘z ü tezkīr ta’yīni ile tevķīr olunmuş idi. Nice zemān Cāmi‘-i Şerīf-i Sulṭān Selīm-i Qadīm’de naql-i tefsīr-i şerīf ile mecālisi teşrīf ve enfās-ı iksīr-te’sīr ile ḳulūb-ı ḳāsiyeyi talṭīf eyleyüp ba‘dehu Sulṭān Bāyezīd Cāmi‘-i Şerīfi’nde vā‘iz ve nāşih olmuş idi. Evāḥir-i devlet-i Muşṭafāvī’de enfās-ı ma‘dūde-i ḥayātı temām ve kilik-i ḳazā kūşe-i şāḥife-i aḥvāline ḥitāme-nūvīs-i temmü’l-keḻām olup yirlerine Selīmiyye’de daḥı ḥalefi olan Qāzī-zāde Efendi ḥidmetleri maḥfil-nişīn-i va‘z ü naşīḥat olmuş idi.

‘Azīz merḳūm baḥr-ı ‘aylem-i ‘ālem-i ‘ulūm, ‘iffet ü nezāhetde müselle², pīr-i şāfi-zamīr-i mübārek-dem idi. Meclis-i va‘z ü tezkīri tenvīr-i ḳulūb-ı ḳāsiye ve irşād-ı nūfūs-ı ḳābile itdūgi gibi ḥalka-i ders ü taḥkīkī hezārān hezār ḳavābili mertebe-i fazīlete vāşıl merd-i kāmīl itmiş idi. Cümleden maḥdūm-ı mükerremleri olup ḥālā medāris-i

¹ “Sevdanın vurduğu gönül hoş kokulu bir sayfa olsun diye senin mis kokulu yazınla (yazılmış) bir yazıya talibim.”

² 403b E

³ Birgili-zāde:Maḥdūm-ı Birgili Meḥemmed Efendi SE

¹ İstanbul’a SE

² ‘alem SE

Semāniye'den birinde seccāde-niṣn-i ifāde olan 'İṣmetī Efendi hizmetleri vādī-i 'ilm ü ma'ārifde yegāne, mecmū'-ı fezā'ilde müfred-i zemānedür.

eş-Şeyh Ahmed (Dizdār-zāde Efendi¹)

Dārü'l-mülk-i Karaman olan medīne-i Lārende'den zühür idüp "Dizdār-zāde" demekle meşhūr olmuş idi. Şeyhü'l-İslām Çivi-zāde Efendi'den mülāzemetle bekām olup devr-i medāris ve 'aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe ile İstanbul'da Cānbāziyye Medresesi'nden ma'zül iken biñ dört tārīhinde şāgirdi Haṭṭāṭ Maḥmūd Efendi Diyārbekr defterdārı olduḳda hem-rikāb-ı maḥdūm-ı maḥmūdu'l-ḥiṣāl ve ol aḳṭarda müfettişü'l-emvāl olmuş idi. Ba'de'l-ḳufūl güncīde-i künc-i ḥumūl olup bār ü bengāhi dükkānçe-i 'aṭṭār gibi perīṣān ve terk-i esbāb ü 'alā'ıḳ-ı 'izz ü şān kılmış idi. El-ḥāletü hāzihi 'umdetü'l-meṣā'ih-i'l-kirām², ḳıdvetü'l-e'izzeti'l-a'lām Üskūdārī Maḥmūd Efendi ḥazretlerinden inābet ve ḥidmet-i 'aliyyelerinde tekml-i ṭarīḳat itmişler idi³. Biñ on iki tārīhinde ḥilāfetle İzmir'de cāy-gīr olup on beş ḥilālinde Edrine'ye naḳl olındılar. Medīne-i mezbūrede cāmi'-i şerīf ve ḥānḳāh inşā idüp resm-i irşādı ifşā itmişler idi. Cum'a günleri ḥitābet idüp ḥamīslerde eski cāmi'de ḥalka-beste-i cem'ıyyet olurdu. Meşgale-i irşād ü tezkīr ve naḳl-i ḥadīs ü tefsīr ile güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ otuz iki Cemādiye'l-āḥire'sinüñ evāḥirinde intiḳāl eyledi. Binā eylediḡi zāviye sāḥasında defn olup yirlerine Ḥalīl Efendi seccāde-niṣn-i¹ irşād oldu.

'Azīz-i merḳūm 'umde-i meṣā'ih-ı Rūm, vecīh ü vaḳūr, zāhir ü bāṭını ma'mūr, mürşid-i kāmīl ü müteşerri', 'ābid ü zāhid ü müteverri' idi.

eş-Şeyh Meḥammed (Şubḥī Çelebi) {Şubḥī}

Peder-i bedriyyü'l-āṣārı imām ü ḥaṭīb, mu'allim ü edīb, Şubḥī tahallūs ider bir pīr-i rüṣen-zāmīr-i ferḥunde-dīdār idi. Kendüler maḥrūse-i Burūsa maṭla'ından zühür ve mānend-i şubḥ-ı düvüm ufuḳ-ı şehādete feyz-i nūr idüp vālidī ḥacrında iken ekşer-i fūnūnda kesb-i imtiyāz ve maḥlaş-ı şöhret-şi'ār-ı pederi istiḥḳāḳ-ı verāsetle iḥrāz itmiş idi. Ba'dehu ḥāl-i ḥuceste-ḥilālī Kemāl Beg-zāde Efendi² terbiyeti ile i'dād-ı levāzım-ı

¹ Dizdār//Efendi: Birgili Dizdār-zāde SE

² 409b R1

³ 239a SE

¹ 404a E

² - SE

isti'dād ve Ağa-zāde Efendi'nün i'ādesi hizmetinden¹ mülāzemetle neyl-i ārzū-yı fu'ād² eylemiş idi. El-ḥāletü hāzihi meşreb-i fenādan hişşedār olmağla meşā'ih-ı ıtır-ı Ḥalveti'den³ tercemesi sebķ eyleyen Memi Cān Efendi hizmetlerine vāşıl ve taşfiye-i bāḥın ile mazḥar-ı feyz-i mürşid-i kāmil olup bir miķdār vazīfe ile ḳanā'at ve kūşe-nişin-i 'uzlet olup iktisāb-ı üns-i vaḥdet eylemiş idi. 'Aşr-ı Murād Ḥāni'de münāzara-i pergār ü ḳalem mevzū'ını aşl-ı raķam ḳılıp vād-i meşnevīde bir kitāb-ı belāğat-nişāb nazm⁴ itmiş idi. Rikāb-ı hümāyün-ı pādişāhiye 'arz idüp telaḳķi bi'l-ḳabül ve teraḳķi ile nā'il-i me'mül buyurmuşlar idi. Fenn-i celil-i taşavvufa şedīdü'l-intisāb ve *Meşnevī-i Şerif-i Mevlānā* nuñ künüz-ı rümüzina ruḥşat-yāb olmağın Cāmi'-i Şerif-i⁵ Sulṫān Meḥemmed Ḥāni'de kürsi-nişin-i va'z ü naşihat ve ḥalka-bend-i cem'iyet olup meşgale-i 'ilm ü 'irfānla sübhā-şümār-ı evkāt iken devlet-i Muştafāviyye evāhirinde vefāt eyledi.

'Aziz-i merķüm dāhil-i a'dād-ı⁶ meşā'ih-ı Rüm, selimü's-şadr-ı derviş-nihād, mü'min-i pāk-i'tiķād idi. Ekşer-i eyyāmı kemāl-i zārüretle güzār iderken fenn-i kāfa vuşül iddi'ā eyleyüp iḥsānın gördüğü mevāl-i kirāma¹ mevā'id-i in'ām itmekden ḥālī degül idi.

Bir gün 'Azmī-zāde Efendi merḥūmla muşāḥabet esnāsında muḳtezā-yı 'aşr ile mübtelā oldukları düyün-i keşireden şikāyet itdüklerinde Şubḥi Çelebi tesliyet eyleyüp "Bu yakīnde 'amel-i kebīre mübāşeret olındı. Sizün ve sā'ir aḥbābuñ mecmū'-ı düyünına müte'ahhid oluruz." diyü şeker-riz-i dil-i pür-riş ve tesliyet-baḥş-ı ḥātır-ı muḥāl-endiş olup 'icāleten ḥande-i hezl ile ḳahḳaha-fermā ve ḥāme-keş-i vaḥāmet-i ğam-ı ferdā olmuşlar idi. Bu beyt-i meşhūr nuḥbe-i eş'arı ve āb-rū-yı cevāhir-i tābdārıdur²:

Murādı sāğarın sürdi şehā bezm-i vişālünde
Gedā-yı kūyuña beñzer emir-i kām-rān olmaz

eş-Şeyḥ Sinān (Sinān Efendi)

¹ i'ādesi hizmetinden:i'ādesinden SE

² Nevāle SE

³ Meşā'ih//Ḥalveti'den:- R1, SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ 'idad SE

¹ 'izāma SE

² Tābdārıdur SE

Nevk-i zebān-ı gevher-eḡṡānı ḡilye-i¹ cevher-i ‘ilm ü kemālle² muḡallā ve ṡafḡa-ı sīne-i āyine-miṡālī miṡṡkale-i sa’y ü ictihād ile mücellā olup šuver-i zihniyye-i ma’ānı ki ‘aks-i nuḡūṡ u erḡāmdur, levḡ-i zāmır-i müstenīrinde semt-i irtisām bulmuş idi. ‘Azm-i tarīḡ-ı sa’ādet-refīḡ ve ḡaḡḡ u tirḡāl-i menāzil-i ders ü taḡḡıḡ itmiş iken nıme-i rāhdan semt-i āḡara ‘aḡf-i ‘inān-ı ‘azımet ve hem-rāhı-i tevfiḡ ile pey-bürde-i vādı-i ḡaḡıḡat olmaḡa himmet eylemiş idi. Ba’zı e’izze-i kirāmuḡ naḡar-ı ‘ināyetinden taḡṡıl-i kām idüp va’z ü naṡıḡat ile³ irṡād-ı enāma ihtimām eyledi. Gegivize’de cāmı’-i šerīfi ve ‘imāret-i ‘āmiresi olan Vezır Muṡtaḡā Paṡa Zāviyesi’nde seccāde-niṡın-i meṡıḡat olup nice yıllar ol buḡ’a-i celīlede neṡr-i ma’ārif-i cezīle itmiş idi. Bezci-zāde intıḡālinden šoḡra İstanbul’da Meḡemmed Aḡa Zāviyesi’ne naḡl olunup meṡḡale-i⁴ va’z ü tezkır ve naḡl-i ḡadıṡ ü tefsır ile müddet-i ‘ömrini encāma ve šubḡ-ı zindeḡānısin maḡrib-i šāma yitürdi.

‘Azız-i merḡūm Yūsuf-ı Mıṡr-ı ‘ulūm, pāk-nijād ü šāfi-ḡaviyyet, dervıṡ-nihād ü melek-ḡaṡlet, mütevāzı’ u edīb, šeyḡ-i mübārek- nefes ü erīb idi. Deryā-yı fazl-ı bı-kerānından iltıḡāḡ-ı cevāhir-i ‘irfān iden ḡalebe-i ‘ilmden hezārān hezār ḡavāfil-i¹ ḡavābil, merd-i fāzıl ü ferd-i kāmil olmuş idi. Tilmız-i ḡāṡṡu’l-ḡāṡṡ ve maḡdüm-ı celīl-i fezā’il-iḡḡiṡāṡları olup ḡālā altmış aḡḡe ile müderris olan mecmū’a-i fezā’il ü ma’ārif, ser-ḡeṡme-i fevāzıl ü ‘avārif, šeyḡ-zāde Muṡtaḡā² Efendi bu müdde’āya šāhid-i ‘ādil ve ecell-i ‘alā’im ü edell-i delā’ildir. رحمة الله عليه³

Meḡemmed Efendi (ṡaḡḡāf İmām⁴)

Ḳarasi ḡurāsından zuḡūr ve ḡaḡ’-ı menāzil-i sinīn ü šühūr idüp muḡaddimāt-ı ‘ulūmdan ḡaraf-ı šālīḡ taḡṡıl itdükden šoḡra ārzü-yı seyr-i diyār-ı Rūm ve dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḡudüm itmiş idi. Nice zemān Atmeydānı’na mülāsıḡ Fırüz Aḡa Mescidi’nde imām ve “ṡaḡḡāf İmām” dimekle benām olup fenn-i celīl-i ḡıbbā iṡḡıḡāl ve ol vādide kemā yenbaḡı kesb-i kemāl eyledi. Ba’dehu imāmetden ferāḡat ve šan’at-ı šaḡḡāfi ile

¹ - E

² 410a R1

³ 404b E

⁴ Mes’ele-i SE

¹ - SE

² Meḡemmed SE

³ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁴ ṡaḡḡāf İmām:Ḳarasili šeyḡ Meḡemmed Efendi SE

vaz'-ı dolāb-ı ma'īšet eyleyüp Ebü'l-ma'ālī-i Şahhāf gibi ma'lūm-ı 'ulemā vü eşrāf ve şīt ü şadā-yı şöhreti tanīn-endāz-ı mesāmi'-i etrāf olmuş idi. Devlet-i Muştāfāviyye evāhirinde vefāt ve dest-i āhīr-i bezm-i hayāt eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr keşret-i ma'lūmla meşhūr, hākimü'l-vaqt-i kişver-i hikemiyyāt, fārisü'l¹ -hayl-i 'arşa-i riyāziyyāt, mutaṭabbib-i hākīm-meşreb, rind-i imāmī²-mezheb idi.

Nereden bir kaşı mihrāb ola gün gibi 'ıyān
Gözüm ol yaña döner kıble-nümā gibi hemān

maẓmūn-ı bī-mişāli vechetü'l-āmāl-i ḳalb-i meyyāli olup³;

Ḳandīl-i mescidi getürüp bezme eyle⁴ cām
Zīrā ki o da lāzım iken mescide ḫarām

mefhūmı üzere īḳād-ı sirāc-ı zücāc ve şürbü'l-yehūd ile hākīmāne taḫşīl-i mizāc itmekden ḫālī degül idi. Fenn-i kāfe dahı vuşül iddi'ā eyleyüp;

İbrīḳ-ı zerden sāḳiyā la'l-i müzābı ḳıl revān
Altun olur işün hemān kibrīt-i aḫmer kendidür

fehvasına muvāfīḳ birkaç lafz-ı bī-me'al ile sūdāger-i sūd-ı nā-būd olan sāde-dilleri ḳulaḳdan 'āşīḳ itmiş idi.

¹ عیب می جمله بکفتی هنرش نیز بکو

İnşāf budur ki ṭabīb-i ḫāzīḳ ve her mertebe medḫ u şenāya lā'ik, ekşer-i fūnūndan hişşedār² ve nevādir-i kütüb zabtında nādire-i rüzgār, pāk ü nazīf, rind-i zarīf idi. Vālid-i merḫūm ile 'alāḳa-i ḫuḳūḳ-ı ḳadīme olmağın meyyitini bunlar ḡasl itmiş idi.

¹ Rā'izü'l R1, E

² İmāmīce R1

³ 239b SE

⁴ Bezme eyle:eyle bezme SE

¹ "Şarabın tüm ayıplarını söylüyorsun. Onun hünerlerini de anlat."

² 410b R1

Bu haķire tebşir kaşd idüp eyman-ı gulāz ü şidād iderek keşf-i perde-i rāz ve şüret-i vaķ'a-i ğarībeyi bu yüzden ibrāz eyledi ki “Vālidinüz merħūmı ğasl iderken¹ şadrından şadā-yı tevħīd istimā² idüp dehşetden a'şābuma fütür gelmiş idi. Ol hālde³ setr-i 'avret için vaz' olunan pāre-i kirbās bir miķdār münkeşif olup zuhūr-ı a'zā ihtimāli ihsās olınduķda merħūm kendi eliyle kūşe-i setri çeküp yirine getürdi ve perde-i evhāmı ref' idüp ħüs-ni zannum mertebe-i yaķine yitürdi.”

el-Ĥaķīb⁴ (Ĥaķīb Zākir⁵)

İsmi ma'lūm olmadı⁶. Vilāyet-i Anaķolı'dan gelüp, re'īs-i erbābu'z-zehāde, şeyh-i celīl Nūre'd-dīn-zāde Efendi ĥidmetlerine vāşıl⁷ ve nażar-ı 'ināyetleri ile rütbe-i ķabüle nā'il olmuş idi. Ĥānķāh-ı 'azīzde nice yıllar zākir olup ol fennün üstādı ve ğülşen-i tevħīdün bülbül-i dil-keş-i feryādı olmuş idi. Devlet-i Muştafāviyye evāķirinde rāh-ı nefesi mesdūd ve müteveccih-i cenāb-ı Ma'būd oldu.

Mevlānā-yı mezbūr “Zākirī” maĥlaşı ile meşhūr, fenn-i müsikīde yegāne ve üslüb-ı zikrde müfred-i zemāne idi.

Naķl olunur ki ol fenn ile aşlā āşnālıĝı yoĝ-iken bir ğün şeyħun ĥuzūrında dervīşler ĥaķa-beste-i tevħīd olup zākirbaşı ĥāzır olmamaĝla fetħ-i kelāma kimse mübāderet idememiş idi. 'Azīz bunlara emr idüp “Bir zikre başla.” buyururlar. Ol¹ ibtidā miftāĥ-ı fütüh olup nefes-i pīr ile ebvāb-ı isti'dād meftūħ olur. Altmış seneden ziyādedür ki nev-besteleri ŗanīn-endāz-ı gerdün ve maķbül ü müsellem-i her üstād-ı zü-fünündür.

Āķir-i Vefeyāt-ı Devlet-i Pādişāh-ı Cihān Sulţān bin Sulţān es-Sulţān Muştafā Ĥān²

İbnü's-Sulţān Meĥammed Ĥān İbnü's-Sulţān Murād Ĥān³

¹ İderken ol ĥinde SE

² 405a E

³ Ol hālde:- SE

⁴ El-Ĥaķīb:Ĥaķīb Zākiri SE

⁵ Ĥaķīb Zākiri:Zākir Ĥaķīb SE

⁶ İsmi//olmadı, der-kenār R1, E, SE

⁷ Dāĥil SE

¹ Ol meclis-i SE

² - R1, E

³ İbnü's-Sulţān Murād Ĥān:- R1, E

Ol pādişāh-ı ‘ālem-penāhuñ zemān-ı salţanatlarında zuhūr iden vaķā’i’uñ icmālidür ki raķam-zede-i hāme-i taħrirdür:

Zıkr-i aħvāl-i ‘aşr-ı Muştafāvi

Bu maķāle-i ‘ibret-engīz ki kışşa-i Hızr u Mūsā gibi hayret-hız ve aħbār-ı ğarībetü’l-eţvārı şafaħāt-ı kulüb-ı ‘ālemiyāna şerāre-rīzdür. Bu güne resīde-i pīşgāh-ı şu’ūr ve keşide-i silk-i eyyām ü şühūr olmuşdur ki Sulţān ‘Oşmān Hān āsūde-i pister-i ğufrān ve ğunūde-i hulle-i istebraķ-ı cinān olduķda ‘amm-i ‘amīmü’l-mekārimleri olan tārik-i tāc ü dīhīm, müteveccih-i dergāh-ı Rabb-ı raħīm, sulţān-ı evreng-i velāyet, kuţb-ı şābit-ķadem-i merkez-i kerāmet, mu‘allā-pāye-i mesned-i şehr-yārī, mükerrrem-i sāye-i fażl-ı perverdigārī, dürr-i şadef-i hilāfet, dürrī-i burc-ı ‘adl ü re’fet;

Pādişāh-ı şūret ü ma’nā semiyy-i Muştafā

Kuţb-ı ‘ālem ğavş-ı a’zam hāfız-ı dünyā vü dīn,

merdüm-i dīde gibi halvet-nişīn ve süveydā-yı dil-i ‘ārifāsā ‘uzlet-güzīn iken biñ otuz bir Receb’inüñ altıncı ğünü ilhāh-ı enām ve ittifāķ-ı havāşş u ‘avām ile dağdağa-i salţanatı ihtiyār ve mükerreren taħt-ı şehr-yārīde gevhēr-i şāhvār gibi ķarār itdiler. Ol sā’at mühr-i şadāreti şeref-yāfte-i muşāheret olan Vezīr-i Sanī Dāvud Paşa’ya ‘ināyet eyleyüp nazm-ı umūr-ı dīn ü devlet ve zabţ u rabţ-ı mehāmm-ı memleket meşālīhi ile me’mūr itdiler¹. Vezīr-i mesfūr şu‘ā’-ı sa’ādetden bī-vāye, denī-ţab’ u fūrū-māye olmağın taħammül-i bār-ı emānetden ‘acz ü a’yāsı zāhir ü nümāyān olup² teķā’üd ihsān olınmış idi. Dīvān-ı Hümāyūn’a ancak bir def’a hāzır olup yigirmi ğünden sonra Mışr eyāletinden gelen Merre Hüseyin Paşa şadru’l-vüzerā oldu. Ol dağı ancak yigirmi dört ğün ķarār eyleyüp yeñiçeri ağası olan Deli Derviş Ağa’yı ‘azl idüp Silāhdār İbrāhīm Ağa’yı zābiţ-ı Bektaşiyān itmekle ķul tã’ifesi bī-ğünāh ‘azl olındı, diyü ‘arz-ı hāl itdükde ref’ olunup Lefkeli Muştafā Paşa mesned-nişīn-i vekālet-i kübrā olmış idi. Anuñ dağı farţ-ı hamāķaţ ve ţama’-ı ğālib, seleb-i şevket ü cāhını sālīb olup dört aydan sonra ‘azli lāzım gelmeğin vezīr-i Āşaf-temkīn, hayr-ĥ’āh-ı dīrīn-i devlet ü dīn Ğürci Meħemmed Paşa şaff-ārā-yı vezīrān-ı huçeste-rā oldu. Beş ay miķdārı ol emānet-i ‘azīme ri’āyetine kıyām ve maşlahat-ı vaķt üzere tesviye-i umūr-ı enām iderken Merre

¹ 411a R1

² 405b E

Hüseyn Paşa zümre-i sipāhı taḥrīk ve ekser-i ḥalkı hevā-yı nefsine teṣrīk idüp def¹-i fitne için Gürci Paşa ma'zül ve Hüseyn Paşa merreten ba'de uḥrā maḳām-ı şadārete mevşül olmuş idi. Ol vezīr-i vizr-endūzuñ eyyām-ı nuḥūset-encām-ı devleti ki müzekkir-i zemān-ı fetretdür, muşībet-i 'ämme ve ṫämme-i tämme olup evvelā Anaṫlı memālikinden 'umūmen beglerbegileri ser-pīç-i iṫa'at ü inḳıyād olup Muḫtār-ı Kūfī gibi ṫaleb-i ḥūn-ı 'Oşmān bahānesi ile 'alem-efrāz-ı istiḳlāl ü istibdād olmuşlar idi. Vüzerā-yı şaff-ārādan Caḡala-zāde Maḫmūd Paşa¹ def¹-i fitne için serdār-ı gürūh-ı ricāl olup Anaṫlı vilāyetine irsāl olındı. Anḳara ḳurbına varup muḳābele mümkün olmaduḡda Burūsa muḫāfazasına 'avdet eyledi. Biñ otuz iki Receb'inde Vezīr-i A'zam Hüseyn Paşa zümre-i ḳuzātından bir bī-günāhı ta'zīr itmekle 'ämme-i 'ālem dil-gīr olup 'ulemādan cem'-i keşīr Cāmi'-i Ebū'l-feth'e varup meşrū' u ma'ḳül üzere ittifāḳ ve ol Müslim-i bī-günāhuñ ḫaḳḳını iḫḳāḳ murād eyledüklerinde şadme-i ḳahr ile cem'iyetleri perīşān ve ba'z-ı eşrāfa 'azl ü nefy, şeyn-āver-i 'izz ü şān olmuş idi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde sipāh-ı zafer-penāh tecemmu' u ittifāḳ ve Merre'nün 'azl ü tenkībi emrinde iṫbāḳ idüp rikāb-ı hümāyūna 'arz-ı ḫāl itmeleri muḳarrer olmaḡın vezīr-i mezbūr zelzele-i devleti iḫsās ve telāṫum-ı emvāc-ı fitneden erzāl-i nās ile istīnās eyleyüp şavāb-dīd-i a'vān-ı saḫīf-rāy² ile yeñiçeri aḡası serāyına ilticā ve ṫā'ife-i Bektaşiyāndan pāymerdī vü mu'āvenet recā itmiş idi. Ḳaşd eyledi ki bezl-i māl ve tavsīṫ-i erbāb-ı iḫtiyāl ile iki 'asker meyānına fitne biraḡup Yemişci Ḥasan Paşa gibi restgār ve اختلاف امتى رحمة¹ mefhūmı āşikār ola. Lākin² ol mültemese dest-res mümkün olmayup a'yān-ı 'askerden ba'z-ı 'uḳālā tedbīr-i dil-pezīr ile bu siḫri ibtāl ve manzūme-i āmāl-i bī-me'ālını iḫlāl itmiş idi. Bi'l-āḫare iki 'asker yek-dil ü hem-zebān olduḡı nümāyān olıcaḳ mühr-i hümāyūnı şeyḫü'l-İslām ممد ظله مدى الايام³ re'yi ile irsāl-i südde-i pādişāh-ı 'ālem-penāh idüp;

رضيت من الغنيمه بالاياب⁴

mazmūnı ile uğrın ḳapudan rü-be-rāh olmuş idi⁵.

¹ 240a SE

² - SE

¹ Hadīs-i Şerīf, "Ümmetin görüş ayrılıḡına düşmesi rahmettedir." *Ravzatü'l-muhaddisîn*, 4938.

² - SE

³ "Zamanın sonuna kadar gölgesi uzasın."

⁴ "Ganimetten vazgeçip dönmeye râzı oldum."

⁵ 406a E

¹الى حيث القت رحلها ام قشعم

Manşib-ı vezâret Kemân-keş ‘Alî Paşa’ya ihsân ve şadr-ı dîvân-ı ‘âlî-şân kılındı.

Merre Hüseyn Paşa vezâretinde Tatar hânı olan Cānbeğ Girāy Hân-ı Cengîzî ‘azl olunup Mehemmed Girāy Hân bin Sa‘âdet Girāy Sultān hân olup birâder-i kihteri Şāhîn Girāy Sultān kağalkay olmuş idi. Hân-ı ma‘zûl ve birâderi Sa‘âdet Girāy Sultān āstāneye gelüp Çermen sancağı virilmiş idi, fî sene 1032².

Çarîne-i hâl pâdişāh-ı dîn-penāhuñ cānib-i dünyāya ‘adem-i rağbeti ‘ıyān ve cell-i himmeti taḥşîl-i devlet-i bâkîye maşrûf idüğü nümāyān olmağın biñ³ otuz iki Zî’l-ka‘de’sinüñ on dördüncü günü yevm-i aḥadda ḥüsn-i rızâları ile ihtiyār-ı sükûn u ‘uzlet ve taht ü tâcdan ferāğat eyleyüp a‘zam-ı şeh-zādegān-ı ‘Oşmānî, vāriş-i tâc ü taht-ı İlḥānî;

Şehenşāh-ı deryā-dil ü kân-ı yesār

Peder-ber-peder ḥusrev-i tâcdār,

es-sultān ibnü’s-sultān, Sultān Murād Hân bin Aḥmed Hân serîr-i ‘ālem-maşîre nişest-i iclāl-i erzānî buyurdılar. Şeyḥü’l-İslām, cemālü’l-eyyām Yahyā Efendi ḥazretleri lisānından “Hân Murādü’l-‘ādil” (1032) zemān-ı cülûslarına târiḥ-i bî-mu‘ādildür. Ba‘zî şu‘arā daḥî bu gūne gūyā olmuş idi:

Didiler Sultān Murād-ı Rābi‘ oldı pâdişāh (1032)

Ricāl-i devletlerinden olan vüzerā-yı ‘izām

Dāvud Paşa: Bosneviyyü’l-aşldur. Çuḳadār iken devlet-i Mehemmed Hāniyye evāḥirinde ḳapucibaşılığî ile çıḳup ba‘dehu vezîr olmuş idi.

Dāvud Ağa: Rūmili beglerbegisi olup ol gün vezîr oldı, fî 23 Rebî‘u’l-evvel sene 1013. Ba‘dehu Revān seferine Rūmili eyāleti ile gidüp -sene 1025- ba‘dehu Sultān Muştafā’nuñ devlet-i ülāsında ‘Alî Paşa yirine birkaç gün ḳapudan olup selefi ibḳā olındı, sene 1026. Ḥotin seferinde tekrār Rūmili beglerbegisi oldı, sene 1030. Ba‘dehu

¹ “Ölümün onu sürklediği yere...”

² Çara//1032, der-kenār R1, E, SE

³ 411b R1

fetret-i ‘Osmāniyye’de Dilāver Paşa ve Hüseyn Paşa vāhiden ba‘de vāhidün katl olup vezīr-i a‘zam oldu, fī 8 Receb sene 1031. Ba‘dehu ‘azl olındı, fī 4 Şa‘bān. Ba‘dehu katl olındı, fī selhi Şafer sene 1032¹. Müddet-i vezāret yevm 27².

Merre Hüseyn Paşa: Arnavud aşıldur. Şatırcı Mehemmed Paşa’nuñ aşçıbaşısı iken sipāhī, ba‘dehu çavuş olup ba‘dehu koyun emāni, ba‘dehu çavuşbaşı, ba‘dehu kapucıbaşı, ba‘dehu kapucılar kethüdāsı, ba‘dehu mīr-āhūr-ı şānī ve evvel olup ba‘dehu Hāmīdī Muştafā Paşa yirine Mısr eyāleti ‘ināyet olındı, fī sene 1029. Ba‘dehu ‘azl olup yirine Bostāncıbaşı Pīr Mehemmed Paşa gönderüldi, sene 1031. Ba‘dehu Dāvud Paşa yirine şadr-ı a‘zam olup Derviş Ağa bahānesiyle ‘azl olındı, fī 28 Şa‘bān sene 1031. Müddet-i vezāret, yevm 24³.

Lefkeli Muştafā Paşa: Silāhdār iken Sultān Muştafā’nuñ ibtidā-yı saltanatında Aḥmed Paşa yirine Mısr paşası oldu, fī Zī’l-ḥicce sene 1026. Rüşdi olmamağla ‘azl olup Ca‘fer Paşa’ya virildi, fī Zī’l-ka‘de sene 1027. Yediķulle’de ḥabs olup ba‘dehu ‘afv olunmuş idi. Merre yirine vezīr-i a‘zam oldu, fī t-tārīḥi’l-mezbūr. Ba‘dehu ‘azl olındı, fī 16 Zī’l-ka‘de sene 1031. Gāh Kaştamonı gāh İznīķmid sancaķları arpalık virilüp bī-vücūdliğı berekātında ḥālā ḥayātdadur. Müddet-i vezāret şehr 2, yevm 18¹.

Gürce Mehemmed Paşa: Tavāşī’den olup ḥarem-i ḥāşda odabaşı iken vezāretle çıķdı, fī Cemādiye’l-ülā sene 1013². Ḥācī İbrāhīm Paşa’nuñ katli ḥaberi gelüp Mısr eyāleti virildi, fī Cemādiye’l-āḥire sene 1013³. Yedi aydan sonra ‘azl olup Yemen’den gelen Ḥasan Paşa ḥākim-i Mısr oldu, fī Muḥarrem sene 1014. Ba‘dehu Belğırad muḥāfazasına ve Tuna sevāhili muḥāfazasına gönderilüp Bosna eyāleti virildi. Ba‘dehu Murād Paşa Üskūdār’a çıķup kâ’im-maķām oldu, fī sene 1018. Rücū’ olup tekrār sefere gitdükde şāniyen kâ’im-maķām oldu, fī Rebī’u’l-āḥir sene 1019. Naşūḥ Paşa gelüp ‘azl eyledi, fī Şa‘bān 1021. Tekrār vezīr-i şālīs oldu. Mehemmed Paşa⁴ revān seferine gidüp şālīşen kâ’im-maķām oldu, fī Cemādiye’l-ülā sene 1024. Ḥalīl Paşa vezīr-i a‘zam olduķda sāde vezāretle ķaldı, fī Muḥarrem sene 1026. Otuz Zī’l-ka‘de’sinde Lefkeli yirine şadr-ı a‘zam oldu. Merre mekri ile ‘azl olındı⁵, fī 4 Rebī’u’l-āḥir sene 1032. Pādişāḥımız ‘aşırında Çerkes Mehemmed Paşa yirine rābī’an kâ’im-

¹ “Ba‘dehu//1032” SE’de biyografinin sonunda yer almaktadır.

² Müddet//27, der-kenār R1, E; 27:37 SE

³ Müddet//24, der-kenār R1, E

¹ Müddet//18, der-kenār R1, E

² 406b E

³ Sene 1013:senetü’l-mezbūre SE

⁴ 412a R1

⁵ 240b SE

maḳām olmuş idi, fî sene 1033. Ba‘dehu Hâfız Paşa vezîr-i a‘zam olup Bağdād muhâşarasında iken hâzîne ve ‘asker ile imdād itmedi, diyü ḳatlı olındı. Yirine Receb Paşa ḳā’im-maḳām oldı, fî 18 Şevvāl sene 1035. Vezîr-i hayr-ḥ’āh ü dîndār ve merkezinde şābit ü ber-ḳarār idi. Müddet-i vezāret şehri 4, yevm 20¹.

Merre Hüseyn Paşa (şāniyen): ‘Asker ibrāmı ile tekrār² vezîr-i a‘zam oldı. Bu def‘a Fir‘avn gibi ğurūrı ve Timur deñlü şerr ü şūrı zuhūr idüp bi’l-āḥare ‘azlı olındı, fî 4 Zî’l-ḳa‘de sene 1032. Nice zemān ihtifā idüp ḥalḳ-ı ‘ālem mekrinden emîn degül idi. Bi’l-āḥare pâdişāhimuz devletinde bulunup ḳatlı olındı, fî 8 Şevvāl sene 1033. Müddet-i vezāret şehri 7 temām³.

Kemān-keş ‘Alî Çelebi: Hāmīdīdür. Harem-i hāşdan çıḳup Bağdād’a ve Diyārbekr’e vezāretle beglerbegi olup ma‘zūlen āstāneye gelmiş idi. Merre Hüseyn Paşa yirine vezîr-i a‘zam oldı. Zemānında cülūs-ı hümāyūn vāḳi‘ olup ṭama‘kār olmağla pâdişāhimuz ‘aşrında ḳatlı olındı, fî 14 Cemādiye’l-āḥire sene 1033. Müddet-i vezāret şehri 7, yevm 10¹.

Şeyhü’l-İslām

Veliyyü’n-ni‘am-ı ‘ālem Yahyā Efendi Hāzretleri: Yevm-i cülūs-ı Muştafā Hānī’de² Es‘ad Efendi yirine müftī olmuşlar idi. Ber-ḳarār oldılar.

Şadr-ı Rūm³

Kethūdā Muştafā Efendi (şāniyen): Yevm-i cülūsda Mollā ‘Alî Efendi yirine Kethūdā Muştafā Efendi⁴ şāniyen şadr-ı Rūm olmuş idi, fî 7 Receb sene 1031.

Hüseyn Efendi (evvelā): Muştafā Efendi ‘alīlen ma‘zūl⁵ olup bunlar şadr-ı Rūm olmuş idi, fî selḥi Şafer sene 1032⁶. Pâdişāhimuz ‘aşrında ‘azlı olındı. Şümme ‘azlı ve naşb **el-Mevlā Meḥammed el-Bostānī**⁷ fî 25 Zî’l-ḥicce sene 1032.

¹ Müddet//20, der-kenār R1, E, SE

² Mükerreren SE

³ Müddet//temām, der-kenār R1, E

⁴ Müddet//10, der-kenār R1, E

⁵ Cülūs//Hānī’de:cülūsda R1, E

⁶ Şadr-ı Rūm:Şudūr-ı Rūmili SE

⁷ Kethūdā//Efendi:- SE

⁸ ‘azlı SE

⁹ “fî//1032” ibaresi SE’de “olunup” kelimesinden sonra gelmektedir.

¹⁰ Olındı//Bostānī:olunup yirine Bostān-zāde Meḥammed Efendi naşb olındı, fî 25 Zî’l-ḥicce sene 1032 SE

Şadr-ı¹ Anaṭolı

Bostān-zāde Meḥemmed Efendi: Şadr-ı Rūm'dan müteḳā'id iken yevm-i cülūsda Ḥakīmbaşu Mūsā Efendi yirine Anaṭolı şadrı oldu², fī 7 Receb sene 1031.

Bostān-zāde Yahyā Efendi: Birāderleri yirine şadr oldılar, fī selḥi Şafer sene 1032. Pādişāhımız 'aşrına gelince ḳarār itdiler. Sümme 'azl ve naşb el-Mevlā 'Azmī-zāde, fī 25 Zi'l-ḥicce 1032.

Ḳuzāt-ı dārü's-salṭana

Şālīḥ Efendi (evvelā): Yevm-i cülūsda Ḥ'āce-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine ḳāzī olmış iken ol gice 'azl olındı, fī 16 Receb 1031¹.

Çeşmī Meḥemmed Efendi (evvelā): Fī 7 Receb sene 1031. Sümme 'azl, fī Rebī'u'l-āḥir sene 1032².

Ḥasan Efendi Ḥazretleri³: Sümme 'azl, fī Şa'bān sene 1032.

Çeşmī Meḥemmed Efendi Ḥazretleri (şāniyen): Pādişāhımız 'aşrında 'azl olup Şālīḥ Efendi tesviye-i meşālīḥ-i enāma ḳıyām eyledi, fī 25 Zi'l-ḳa'de sene 1032.

Temme'l-keḷām fī hāzihi'l-maḳām⁴, fī yevmü'l-işneyn 14 Muḥarrem sene 1044. Ḥarrerehu el-faḳīr 'Aṭā'u'llāh el-Ḳāzī bi-Üsküb ḡafere lehu⁵.

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

ṬABAḲA-İ HEFDEHÜM EZ-ṬABAḲĀT-I 'ALİYYE-İ ĀL-İ 'OSMĀN ṬABAḲA-İ
DEVLET-İ PĀDİŞĀH-I 'AŞR Ü EVĀN ḤAZRET-İ SULṬĀNĪNA'L-A'ZAMĪ'L-
EKREM SULṬĀN MURĀD ḤĀN İBNĪ AḤMED ḤĀN ⁶ابد الله دولته

¹ Şudūr-ı SE

² - SE

¹ 1031: - E

² 407a E

³ - SE

⁴ 412b R1

⁵ fī//lehu:- R1, SE; 408b E (407b-408a varakları boştur.)

⁶ "Allah onun devletini dāimî kılsın." Bu dua E'de bulunmamaktadır.

Bu devlet-i ‘aliyye evvelinden ki biñ otuz iki Zi’l-ka‘de’sinüñ on¹ dördüncü gündür, ilā-yevmina hāzā ki biñ² kırk dört Muḥarrem’inüñ ğurresine müntehīdür, intiḳāl iden ‘ulemā-yı ehl-i kemāl ve meṣā’ih-ı şāhib-i ḥāl tercemeleridür ki ferdenferdā zikr olunur:

el-Mevlā’u’l-merḥūm Meḥammed bin Receb eṣ-Şehīr bi-Receb-zāde³ (Receb-zāde Efendi⁴)

Vālid-i mācidi Receb Efendi ğarā’ib-i reġā’ib-i ‘ulūma ṭālib ve şu‘le-i şevḳ u ğarām ile dil-i rūşeni mānend-i ḳandīl-i leyle-i reġā’ib olup Ḳara Çelebi merḥūmdan mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzim olmuş idi. Aḥz-ı menāşıb ve ḳaṭ’-ı merātib iderek kırk aḳçe ile Ṭūṫī Laṭīf Medresesi’nden ma‘zül iken ṭoḳuz yüz seksan üç Zi’l-ka‘de’sinde şāhibü’l-medrese yirine Edrine’de Şeyḫī Çelebi müderrisi olmuş idi. Seksan altı Ramazān’ında¹ Ḳara Tāce’d-dīn yirine Rodos fetvāsına terfī‘ olındı. Seksan sekiz Şa‘bān’ında ‘azl olunup medresesi Yūnus-zāde’ye virildi. Ba‘dehu teḳā‘ūd vazīfesi iḥsān olunup ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ḥudūdında intiḳāl eyledi. Şalāḥ u emānetle şehīr, pīr-i rūşen-zamīr idi. Vezīr-i A‘zam Aḥmed Paşa’nuñ mu‘allimi olmaġın vaşıyy-i muḥtār eyleyüp Ṭoḳkapusı’nda vāḳi‘ cāmi‘-i şerīf ve medrese-i celīleyi bunlar binā eylemiş idi. Şāhibü’t-terceme evā’il-i ḥālinde iş‘āl-i nā’ire-i iṣṭiġāl² ve tenvīr-i muḳaddimāt-ı ḳıl ü ḳāl idüp Şeyḫü’l-İslām Ma‘lūl-zāde Naḳīb Efendi’den mülāzemetle bekām olduḳdan soñra kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ on dört Rebī‘u’l-evvel’inde Riyāzī Efendi yirine meşrūṭası Aḥmed Paşa Medresesi’ne mevşūl olmuş idi. On yedi Cemādiye’l-ūlā’sında ‘Abdu’l-‘azīz yirine Yaylaḳıyye-i İznīḳ pāyesine vāşıl olup yigirmi iki Rebī‘u’l-āḫir’inde Mu‘īd Ḥüseyn Efendi yirine Ḥānḳāḥ pāyesini tekyegāḥ idüp yigirmi üç Cemādiye’l-ūlā’sında Ḳara Mu‘īd yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Yigirmi dört Zi’l-ka‘de’sinde Mūsā Efendi yirine Ḥāşekī altmışına terfī‘ olındı. Yigirmi beş Ramazān’ında Ṭoḳuz-zāde Şeyḫī Çelebi³ yirine Baġdād ḳazāsı virildükde ḥilāf-ı muḳtezāsı⁴ olmaġın ḳabūl itmeyüp ‘azl iḥtiyār eyledi. Yigirmi yedi Zi’l-ḥicce’sinde

¹ - E

² - R1, E

³ eṣ-Şehīr//zāde:- R1, SE

⁴ - R1, E

¹ SE’de “Seksan//Ramazān’ında” ifadesi “yirine” kelimesinden sonra gelmektedir.

² İntiḳāl SE

³ 413a R1

⁴ Marzīsi SE

Maḥmūd Efendi yirine Edrine Süleymāniyyesi ‘ināyet olındı. Yigirmi toḳuz Zī’l-ḥicce’sinde Receb Efendi yirine Üsküdār ḳazāsı tevçih¹ olındı. Otuz bir Cemādiye’l-āhire’sinde ‘azl olunup manşıbı Şa’rāvī Efendi’ye virildi. Otuz iki Zī’l-ḥicce’sinde menkūḥesi olan mel’üne ḡadrı ile mesmūmen telḥ-kām-ı cām-ı fenā ve ‘āzim-i ‘ālem-i beḳā oldı.

Mevlānā-yı mezbūr maḥāsini aḥlāḳ ile meşhūr, nīk-nefs ü şāfi-ṭaviyyet ve mūrā’ī-i ḥaḳḳ-ı üns ü ülfet, ḥālīşü’l-cenān, mażbūṭu’l-lisān, mütevāzı‘ u dervīş-nihād², melek-ḥaşlet ü pāk-nijād ādem idi.

el-Mevlā Aḥmed (Şeyḥ-zāde Efendi)

Rūmili kasabātından¹ Edrine etrafında vāḳı‘ “Aḳçaḳızanlıḳ” nām belde-i meşhūre ḳuttānından olan “Zāhid Meḥemmed Efendi” nām ‘azīzūñ ferzend-i fezā’il-güsteri Şeyḥ-zāde Efendi ḥazretleridür. Taḥşil-i re’sü’l-māl-i ‘ulūm ve tekmil-i devre-i erbāb-ı rūsūm eyleyüp Şeyḥü’l-İslām Şeyḥī Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle bekām ve tarīḳ-ı tadrīside şümārende-i kām olmış idi. Evvelā yigirmi aḳçe ile İstanbul’da A’mā Ḥasan Medresesi’ne, ba’dehu yigirmi beş aḳçe ile Behrāmiyye’ye müderris olup ‘İvāz Efendi şadāretinde Baḥşī Efendi ve Ḳaraca Aḥmed Efendi ile imtiḥān olduḳda otuz aḳçe ile Kirmāstī Medresesi iḥsān olunmuş idi. Toḳsan altı tārīhinde kırḳ aḳçe ile Kestel Medresesi’ne² müderris olup biñ dört Zī’l-ḳa’de’sinde Tāc Efendi yirine Maḥmūd Paşa Medresesi i’ṭa olındı. Ol eyyāmda ba’z-ı şudūr ḡadrı ile Pīr ‘Alī Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi’ne naḳl olındı. Biñ sekiz Zī’l-ḳa’de’sinde Cüvānī yirine Ḳapudan Paşa Medresesi’ne ḥareket eyledi. Biñ toḳuz Zī’l-ḳa’de’sinde ‘Alī Çelebi-zāde yirine Zāl Paşa pāyesine pīrāye şaldı. On iki Zī’l-ḳa’de’sinde Ḥusrev-zāde yirine Şaḥn’a geldi. On dört Zī’l-ḥicce’sinde Ḥasan Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ifāde eyledi. On altı Zī’l-ḥicce’sinde selef-i bāhirü’ş-şerefi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine vāşıl, on sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Aḥī-zāde Yaḥyā Çelebi³ yirine Dārü’l-ḥadīş-i Süleymān Ḥānī’ye nā’il olup yigirmi iki Rebī’u’l-āḥir’inde ‘Azmī-zāde Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ḳazāsıyla maḳzi’l-merām olmış idi. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında Hidāyet Efendi yirine Mekke ḳazāsı

¹ Tefvīz SE

² 409a E

¹ 241a SE

² - SE

³ Efendi SE

‘ināyet olındı. Yigirmi dört Rebī‘u’l-āhīr’inde ref‘ olunup yirine Celeb Muşlihi’d-dīn Efendi terfī‘ olındı. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-āhīr’inde Rāzī Efendi’nün def‘a-i sāniyesi yirine maḥrūse-i Burūsa ḥükümeti tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Zī‘l-ka‘de’sinde ‘azl olunup Ḳudsī Efendi cā-niṣn-i ḥükümeti oldı. Bir aydan sonra Muṭahhar Efendi yirine mükerreren Dārü’l-ḥadīs Medresesi tevcīh olındı. Otuz iki Muḥarrem’inde Hidāyet Efendi yirine Edrine ḳazāsı iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āhīre’sinde munfaşıl ve maḳāmlarına ‘Uşşākī-zāde Efendi vāşıl oldı. Otuz üç Şafer’inde füc’eten intikāl ve riyāz-ı ḳudse isti‘cāl eyledi. Keskin Dede Maḳābiri’nde medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm ḡavṭa-ḥor-ı ḡimār-ı¹ ‘ulūm, eyyām-ı tedrīside müderris-i müfīd, hengām-ı ḳazāsında² nezāhet ü istikāmetle ferīd, ‘aşırında ta‘ayyün-i fażilet ile mümtāz, ka‘b-ı şāmiḥ-i ‘ilm ü ‘irfānla ser-efrāz, mecmū‘-ı evḳātı müzākere-i ‘ilmiyyeye maşrūf, müşāhede-i ebkār-ı efkār-ı bedī‘aya mā’il ü meşḡūf, rūḥ gibi mücerred-i¹ pāk, mücerredāt-ı nūrāniyye gibi evc-gīr-i fehm ü idrāk, her vādide müselle-i ‘ālem, melek-ḥiṣāl ādem idi. *Şürūḥ-ı Miftāḥ*’a ta’līḳātı ve tefsīr-i şerīf ü² *Te’vīḥ*’e kelimāt-ı ṭurfe-nikātı vardır. Cümleden Şun‘u’llāh Efendi merḥūmuñ *Hāşīye-i Keşşāf* evā’ilinde olan “isti‘āre” mebhāşine mufaşşal risālesi vardır. Vāşıl-ı derece-i ḳabūldür.

el-Mevlā Ramazān (Ḳocavī Ramazān³)

Ḳocaili’nden gelüp ḳocalıḳdan ‘ilme heves ve ‘alā ḳadri’l-isti’dād iḥrāz-ı mültemes eyleyüp ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemetle nā’il ve ṭarīḳ-ı tedrīside pey-bürde-i merāḥil olup kırḳ aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ on üç Receb’inde ‘Abdu’llāh Çelebi yirine Çekmece’de ‘Abdu’s-selām müderrisi olmış idi⁴. Yigirmi dört Rebī‘u’l-evvel’inde Seyyidī ‘Alī-zāde yirine Vize fetvāsına naḳl olunup ḳabūl itmemele ‘azl ihtiyār eyledi. Yigirmi beş Zī‘l-ḥicce’sinde İbrāhīm Efendi oḒlı Ḓül Çelebi yirine Gegivize’de Muştafā Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. Yigirmi ṭoḳuz Şafer’inde Muşlihi’d-dīn Efendi yirine Rodos fetvāsına naḳl olındı. Ḳabūlde mütereddid olmaḒla sene-i mezbūre Receb’inde ḥalefi ‘Abdu’n-nebī Efendi yirine sāniyen Gegivize

¹ Ğamām R1

² 413b R1

¹ Mücerred-i:mücerred gibi SE

² Tefsīr-i şerīf ü:tefsīr ü SE

³ Ḳocavī Ramazān:Ramazān Efendi R1, E

⁴ 409b E

müdürrisi oldu. Otuz üç Rebî‘u’l-evvel’inde intikâl idüp medrese-i maḥlûle Kâbil Vücûd-zâde’ye tevcîh olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâḥ-ı ḥâl ile meşhûr, pîr-i ‘âbid ü şâlih ü¹ zâhid, ḥammâme-i² ma‘âbid ü mesâcid idi.

el-Mevlâ ‘Abdu’l-ḥayy bin Meḥemmed bin Sinân³

Ümmî Sinân-zâde’nün maḥdûmıdır. مات مدرسا بمدرسة اتمكجي زاده في جماد الاخر سنة ١٠٣٣¹ Maḥalli burada yazılmaḥ iken cild-i râbi‘de yazılmış olındı. Fî lede’l-beyâz buraya kayd olına.

el-Mevlâ‘u’l-kerîmi’l-ma‘rûf bi’l-Ma‘rûf ‘Alî bin ‘Abdu’r-ra‘ûf (Mollâ ‘Alî Efendi)

Sünbûle-i vücûd-ı mes‘ûdı zemîn-i Zengibâr’dan ruḥşat-yâfte-i zuhûr ve dest-yârî-i dâs-ı şemşîr-i İslâm’la beste-i esr-i gâziyân-ı gayûr olup tedâvül-i eydî ile dârü’s-saltana-i seniyyeye vâşıl ve ba‘z-ı kirâmuñ şeref-i ḥidmetine nâ’il olmuş idi. Mâlik-i raḳabe-i ruḳḳî olan dergâh-ı ‘âlî çâvuşlarından Aydın-zâde, semend-i ‘azîmetin ser-dâde-i vâdî-i istifâde kıilup himmet-i üstâd ile mir‘ât-ı ḥâlinden jeng-zedâ-yı cehâlet ve mişḳale-i ictihâd ile mânend-i tîğ-ı Hindî cevher-tırâz-ı ‘ilm ü ma‘rifet olduḳda zâtında merkûz kıılınan² şeref-i nefis ü ‘ulüvv-i himmet Zühâl gibi merâtib-i sâmiyye i‘tilâsın iḳtizâ ve nihâdında muzmer olan³ maḥâfil-i baḥt ü sa‘âdet sünbül-i müşgîn ve ḥâl-i cebîn gibi şadr-ı güzîn ü mesned-nişîn olmasın netîce-i muḳaddimât-ı ḳazâ kıılmaḥın mâlik-i mûmâ ileyh اسبغ الله نعمه عليه⁴ ḥidmet-i mevlânâyı ol târîḥde dârü’s-sa‘âde ağası olan şâhibü’l-ḥayr, nâşirü’l-iḥsân Meḥemmed Ağa âstânesine sevḳ ve kılâde-i ‘inâyetin gerden-i şu‘ûnına tavḳ itmiş idi. Ağa-yı kerîm cenâblarınun ḥod;

⁵بالا تر از سیاھی رنگ دکر نباشد

¹ şâlih ü: - E, SE

² Güncişk-i E

³ Bu biyografî R1 ve E nüshalarında sayfa kenarında yer almaktadır. Müellifin eserine son şeklini vermeden önce yazdığı notlardan biri olduğu anlaşılan bu bölüm biyografik bilgiler içerdiği için metne dâhil edildi.

⁴ “Etmekçi-zade Medresesi’nde müdürris iken 1033 Cemâdiyelâhire’sinde vefat etti.”

² Olan E

³ Kıılınan E

⁴ “Allah ona (verdiği) nimetlerini arttırsın.”

⁵ “Siyahıtan daha üstün bir renk yoktur.”

mazmūnı naqş-ı nigîn-i süveydâsı ve mevlânâ-yı mezbūruñ hüsni sevâdına kemâl-i i'tinâsı olmağın 'ulemâ-yı 'aşr mecâlis-i 'ilmiyyelerine idhâl ve noqta-i dâ'ire-i erbâb-ı isti'dâd ü istihâl kılmış idi. Tārīk-ı 'ilmde hareketi Vâlide Sulţân Müderrisi Şun'u'llâh Efendi'ye müntehî olduğda tevzî'den H'âce Efendi âstânesine intisâb¹ ve toqsan altı tārīhinde şeref-i mülâzemetlerin iktisâb itmiş idi. Qaţ'-ı merâtib ve ahz-ı revâtib iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken² biñ sekiz Zi'l-ħicce'sinde Kuş Yaħyâ birâderi Abdâl Mūsâ yirine meşrûtası olan Mehemmed Ağa Medresesi ihsân olındı. On üç Receb'inde 'Abdu'l-laţîf-zâde yirine Şâh Sulţân pâyesine vâsıl olup on beş Rebî'u'l-âhîr'inde Şâlih Efendi yirine Hâşekî Medresesi'ne taħrîk olındı. On altı Şafer'inde Tâc Efendi yirine Şahn'a gelüp on yedi Cemâdiye'l-âhîre'sinde 'Uşşâkî-zâde yirine Şeh-zâde Medresesi tevcih olup on sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Şeyh-zâde yirine Süleymâniyye'de ferş-i seccâde-i ifâde idüp yigirmi bir Ramazân'ında Ğanî-zâde Efendi'ye arpalık ta'yîn olunan Ğalaţa kazâsı mesnedgâh-ı ħüküm ü imzâsı olmuş idi. Yigirmi dört Rebî'u'l-âhîr'inde İsmâ'îl Efendi yirine Burûsa kazâsına terfî' olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde manşıbdan isti'fâ idüp Râzî Efendi mükerreren mutaşaddî-i aħkâm-ı kazâ oldı. Yigirmi yedi Ramazân'ında Sinân-zâde maħlûlinden mükerreren Ğalaţa kazâsı teklîf olınduğda qabûl itmeyüp Rıdvan Çelebi'ye ihsân olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde Şâlih¹ Efendi yirine Edrine kazâsı ile maqzi'l-merâm oldı. Yigirmi sekiz ħilâlinde tecdîd-i sikke fermân olup sikke-i selâtin pîşîn²-endâhte-i ceyb-i 'adem ve her kimüñ elinde bulunursa güdâhte-i pûte-i nedem olmaq üzere nidâ olınduğda dirhem-i nev-sikke-i 'Oşmânî ezhâr-ı rebî'-i bārid gibi nâ-peydâ ve kurş-ı ħâliş-i kîmyâ gibi ismi bî-müsemma olmağın aşhâb-ı mu'âmelâta taziyîk-ı kecdâr-ı dem-rîz, bi'z-zarûre fitne-engîz olup maħkeme-i şer'e³ hücum-ı 'amme ve tāmme-i tāmme vâki' olmuş idi. Cümle mameleki yağmāgerân-ı çabük-dest eliyle tālân olup من نجا برأسه⁴ mazmūnı ile vezn-i keffeteyn-i sūd u ziyân iderek dergâh-ı devletine revân olmuş idi. Berâ'et-i sâha-i himmeti ma'lûm-ı pâdişâh-ı Dārâ-dirâyet olmağın mükerreren manşıba irsâl ve bā'ış-i fitne olan eşkıyānuñ qābil-i 'afv olmayanları mübtelâ-yı qahr ü nekâl kıldı. Yigirmi toquz Cemâdiye'l-ülâ'sında ma'zül ve H'âce-

¹ 414a R1

² 241b SE

¹ Şâlih Mollâ SE

² 410a E (Bir sayfa boş bırakılmıştır.)

³ Maħkeme-i şer'e:maħkemeye R1, E

⁴ "Kellesini kurtaran..."

zāde ‘Abdu’llāh Efendi hākim-i şer‘-i Resūl oldu. Sene-i mezbūre Ramazān’ında¹ leyletū’l-kaḍr-i cāhı müsfır-i şubḥ-ı merām ve Qudsī Efendi yirine dārū’s-salṭana hükūmeti ile bekām oldu. Biñ otuz Cemādiye’l-āḥire’sinde Şerīf Efendi yirine Anaṭolı şadırları ile hilāl-i şevketi bedr oldu. Sene-i mezbūre hilālinde Sulṭān ‘Osmān Ḥān-ı ğāzī ile Leh seferine revān olup Boğdan ser-ḥaddine dāhil olduklarında Rūmili Şadırları Kemāl Efendi marāz-ı hā’il hücumından muḥtazar ve sefer-i āḥiret ‘azīmeti ile rücū’ muḥarrer olucaḳ māh-ı Şevvāl’de vāşıl-ı ‘ıyd-ı sa‘īd-i emānī vü āmāl olmuş idi. Nice eyyām iki kuṭruñ meşāliḥine kıyām idüp ba‘dehu Anaṭolı şadāret-i Mūsā Efendi’ye in‘ām olındı. Otuz bir Receb’inde vāḳi’ vaḳ‘a-i ‘Osmān Ḥānī’de şadme-i rüzgār ile sūnbül-i ma‘zūl gibi perīşān ve yirine Ketḥudā Muşṭafā Efendi şadırları ‘ālī-şān oldu. Otuz iki Şa‘bān’ında Receb Efendi yirine Mekke-i Mūkerreme ḳazāsı tevciḥ olunup ḥacc-ı şerīfe müteveccih olmuş iken ba‘z-ı ‘avā’iḳ ḥasebiyle ‘azl ü ḳarār iḥtiyār itdiler. Vazīfe-i emsāl ile müteḳā‘id ve arpalıḳ¹ ḳabūlinden müte‘affif ü mütebā‘id iken otuz üç hilālinde şemşīr-i vücūdı meslūlen şikeste ve sefer-i bī-iyāba miyān-beste olup āteş-i cān-sūz-ı marāzla ‘ūd u ‘anber gibi maḥv-ı vücūd ve rūḥ-ı ḥayvānīsi ki buḥār-ı raḳīḳdan ‘ibāretdür, mānend-i dūd-ı micmer a‘lā-yı ‘illiyīne şu‘ūd eyledi. Sulṭān Bāyezīd Cāmi‘i ḥazīresinde Oḳcılar’a nāzır pencere dāhilinde medfūn ve kitābe-i manzara bu ḥaḳīrūñ nazm itdüğü tārīḥ-i mevzūndur:

Meskeni Mollā ‘Alīnūñ cennet-i a‘lā ola (1033)

Mollā-yı müşārūn-ileyh صببت سجال المغفرة عليه² kemāl-i himmet ü şehāmetle meşhūr, nezāhet ü istikāmeti müselleme-i cumhūr, ḳazāsında hākim-i ḥāsim, faşl-ı ḳazāyāda seyf-i şārim, dāmen-i ‘işmeti ālāyiş-i töhmetden pāk, tenfīz-i aḥḳām-ı şer‘iyyede cerī’ ü bī-bāk, keffe-i mīzān-ı ‘adlinde tehī-kīse vü sengīn hem-ser ve pīşgāh-ı hükūmetinde vazī’ u şerīf ber-ā-ber, terfī’-i şān-ı efāzıl ve terbiyet-i ḳavābilde bī-iḥtiyār, hengām-ı tevzī’de menāşīb-ı celīle nān-pāre-i süfere-i şehāsı gibi bī-i‘tibār;

Zinhār uzatma destūñi dīnār ü dirheme

Şal mihr ü māh kūyına çevgān-ı himmetūñ

¹ - E

¹ 414b R1

² “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

maẓmūn-ı bī-miṣāli temām-ı ḥasb-ı ḥāli olup yanında sīm ü zerūñ vüçüdü ve erbāb-ı rişvetūñ ervāḥ-ı ḥabīse gibi ṭāḳat-ı temessül ü şühüdü yoğ-ıdı. Evā'il-i ḥālinde 'ulüvv-i himmetine neyyir-i ṭāli' sāzkār ve hem-reng olan aḡayān-ı Zūḫal-maḥall cānibdār olup;

Ruḥsāruña sünbül-i perīşān

'Abd-ı Ḥabeşīdür adı¹ reyḥān

mefhūmı üzere ṭaraf-ı salṭanat-ı 'aliyyeye terbiyetler ve ḥaḳḳında şāḥāne himmetler eylemişler idi. Müddet-i medīd Maḥkeme-i Maḥmūd Paşa'da nā'ib ve dāfī'-i maẓālim ü nevā'ib olup ba'dehu müfettiş-i evḳāf ve dā'ire-i cāh ü şevketi ba'idü'l-etrāf olup Ḳaraḳuş gibi şeh-bāl-i himmetle merātib-i sāmīyeye pervāz ve cevher-i ḳā'id ü Kāfūr-ı Aḥşidī gibi ḥil'at-i ḥükümetin nezāhet-ṭırāz itmiş idi. İstanbul ḳāzīsı iken¹ fuḳarādan birine bir cihet-i te'zīn 'arzı virüp ṭālib-i āḡar Rūmili Şadrı Kemāl Efendi'den berāt itdürüp nizā' vāḳi' olduḳda kendü tevcīhini tenfīz murād itmekle Rūmili şadrı ile münāfereye mü'eddā olmuş idi. Ol ešnāda Ḥāce Efendi meclisinde şadreyn-i fāzılīn ile dūçār olup ol ḥuşūşdan² ḳalb-i miḥver-i muḥāvere ve fetḥ-i manẓara-i münāẓara iderler. Şāḥibü't-terceme Kemāl Efendi³ ḥidmetlerinüñ Ḥāşekī müderrisi iken dānişmendi olmaḡla ḥakkında keff-i lisān eyleyüp Anaṭolı Şadrı Şerīf Efendi ri'āyet-i ḥaḳḳ-ı refīḳda ifrāt itmekle şecere-i müşācere evc-gūr-i berg ü şāḥ ve germiyyet-i tehevvr ile her birinüñ āteş-berg-i zebānı küstāḥ olduḳda def'-i meclis olunup seḡeri iki şadr-ı 'ālī-şān mevlānādan şikāyet niyyetine 'āzim-i dīvān olmuşlar idi. Mollā-yı merḳūmuñ cānibdārı olan aḡayān-ı Süreyyā-maḥall, pādişāh-ı 'ālem-penāḥī ol gün serīr-efrüz-ı 'urzagāḥ olmadın men' için ḡarc-ı leṭā'if-i ḥiyel ḳılıp ṭaraf-ı ḡaşm-ı müşācir;

Hengāmenüñ a'lāsı dilā irteye ḳaldı

maẓmūnı ile şabāḥ-ı yevm-i āḡara muntazır iken ol gün ba'de'l-'aşr Şerīf Efendi ma'zül ve bunlar⁴ maḳām-ı şadāret iḡrāzı ile ser-menzil-i maḳşūda mevşül olup iẓḡar-ı ḳudret ve 'arz-ı ḳuvvet-i ser-pençe-i devlet itmişler idi. Seḡeri Kemāl Efendi ḥidmetlerine varup dest-būs-ı niyāz ile isti'fā ve ḥaḳḳ-ı ri'āyet-i üstādı ifā itdiler.

¹ Ay SE

¹ 410b E

² Ecilden SE

³ 242a SE

⁴ 415a R1

Merhūmuñ hişāl-i hamīdesindendür ki fuḡarā vü şulehā rātibe-h'ār-ı ihsānı ve erbāb-ı 'ilm ü ma'rifet, belki üstādān-ı her şan'at ġarḡ-ı ni'met-i bī-pāyānı olurdı. Ol cihetden ba'z-ı ehl-i hālūñ naẓar-ı 'ināyetine manẓūr ve dest-yār-ı du'ā-yı hayrları ile muẓaffer ü manşūr olmış idi.

İstanbul ḡāzisi iken bir ġün bu haḡr meclisinde hāzır idüm. Fuḡarā ziyinde bir kimse bir mektüb getürüp bir miḡdār musārreden şoñra vedā' eyledi. Meclis tenhā ḡalıcaḡ mektübı bu faḡre gösterdi ve maẓmūnını ketm ile tavşıye eyledi. Naẓar itdükde gördüm, yazılmış ki “Bize bir ḡapamacıḡ göndermişsüz. Luḡfuñuz dā'im ola. Aḡvāliñüz ile taḡayyüd olındı. İnşā'allāhi te'ālā bu manşıbdan Anaḡolı şadrına, ba'dehu yeden bi-yedin Rūm'a olup kemāl-i istiḡlāl ile ḡazā-yı vaḡar itdükden şoñra ḡacca müteveccih olursuz, ve's-selām.” Fi'l-ḡaḡıḡa va'dinūñ incāzı ve ḡacca teveccüh ta'bīrinde luḡf-ı ġcāzı şoñradan zāhir oldı. ¹الحکم الله الواحد القدير.

el-Mevlā Meḡammed bin Yūsuf eş-Şehir² Beyne'l-'ulemā'i'l-a'lām bi-Baḡşī (Baḡşī Efendi) {Baḡşī}

Vilāyet-i ḡamīd a'mālinden “Isparta” nām belde-i ma'mūreden zuhūr ve i'māl-i isti'dād-ı māder-zād ile iktisāb-ı faẓl-ı mevḡūr ḡılıp mişāl-i teraḡḡi-merātib-i a'dād, i'dād-ı levāzım-ı isti'dād itdükden şoñra 'azm-i ḡarīḡ-ı sa'ādet-refīḡ ve devr-i maḡāfil-i ders ü taḡḡıḡ eyleyüp Şeyḡü'l-İslām Çivi-zāde³ Efendi ḡidmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olmuş idi. Medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyede ifāde-i 'ulūm ve baḡş-i nevādir-i mañḡūḡ u meḡhūm iderek kırḡ aḡḡe ile İstanbul'da ḡasan Paşa Medresesi'nden munfaşıl iken biñ dört Şevvāl'inde 'Arab Sinān yirine Murād Paşa Medresesi ihsān olındı. Biñ altı Cemādiye'l-ülā'sında Şānī Efendi yirine Rodos fetvāsı virilüp ḡabūl itmemele 'azl iḡtiyār eyledi. Biñ yedi Ramazān'ında Vaḡyī-zāde yirine Yeñi 'Alī Paşa Medresesi ile tesliyet olındı. Biñ sekiz Cemādiye'l-āḡhire'sinde selef-i sālifi Sinān Efendi yirine Burūsa Sultānī pāyesine pā-yı himmet ḡodı. Biñ ḡoḡuz Şafer'inde Şerīf Efendi yirine Ġazanfer Aḡa pāyesine taḡrīk olındı. Biñ on Şafer'inde⁴ Köse Maḡmūd yirine Şaḡn-ı Semāniye'ye ḡıram eyledi. On bir Ramazān'ında İstanbulī 'Alī Efendi yirine Edrine'de Dārü'l-ḡadıḡ Medresesi virildi. On iki Şa'bān'ında fāriḡ olup medresesi Zū'n-nūn Efendi'ye tevcīh olındı. On üç Şafer'inde Şerīf Efendi yirine

¹ “Hüküm, vâhid ve kâdir olan Allah'a aittir.”

² Eş-Şehir:el-Müşteḡir SE

³ Çivi-zāde:ḡāce-zāde E

⁴ Muḡarrem'inde E; 411a E

Süleymāniyye medārisinüñ birine ferş-i seccāde-i ifāde eylediler. On dört Zî'l-
 hicce'sinde 'Alî Beg-zāde İbrāhîm Efendi yirine Dārü'l-ḥadîs-i Süleymān Ḥānî'ye¹
 terfî' olındılar. On beş Rebî'u'l-âḥîr'inde Ca'fer Efendi yirine Mekke-i Mükerreme
 kazâsı ile tekrîm olındılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında ba'z-ı kibâr ğadrı ile selefi
 ibkâ olup ancak bir gün kâzî olmuşlar idi. On yedi Cemādiye'l-ülâ'sında 'Abdu'l-
 cebbār-zāde yirine Mısr-ı Kâhire kazâsı ile kevkeb-i iḳbālî zâhire² olmuş idi. On sekiz
 Rebî'u'l-evvel'inde 'azl olup Aḥî-zāde maḥdûmı Yaḥyâ Çelebi mesned-nişîn-i
 hükümet oldu. Yigirmi bir Receb'inde Şarı Ḥ'âce yirine Burûsa kazâsı teklîf olunduğda
 kabûl itmeyüp Ḥasan Efendi ḥazretlerine tevcîh olındı. Yigirmi iki Receb'inde Nihālî
 Efendi yirine Edrine kazâsı ile maḳzî'l-merām oldılar. Yigirmi üç Receb'inde ma'zûl
 olup Çeşmî Efendi cā-nişîn-i hüküm ü imzâ oldu. Yigirmi yedi Muḥarrem'inde Nihālî
 Efendi maḥlûlinden ḥâkim-i dārü's-salṭana oldılar. Sene-i mezbûre Cemādiye'l-
 âḥîre'sinde vazîfe-i emşâl ile infişâl vâқи' olup Şerîf Efendi ḥâkim-i İstanbul oldu.
 Ba'de müddetin Menemen kazâsı arpalık ta'yîn olındı. Biñ otuz târîḥinde 'umûmen
 arpalıklar ref' olunduğda bunlar daḥı ol zümreye dâḥil olmuş idi. Ba'dehu yine iḥsân
 olındı. Yigirmi sekiz Şa'bân'ında Rûm'a nakl olunan Ğanî-zāde Efendi yirine Anaṭolî
 şadâreti müyesser ve mesned-i 'izzete mânend-i şubḥ-ı düvüm ziyâ-güster olmuş idi.
 Yigirmi ṭoḳuz Cemādiye'l-ülâ'sınıñ selḥinde mürrü'l-fiṭâm-ı 'azl ile kām-ı 'işreti telḥ
 olup Şerîf Efendi şadr-ı meclis-i iḳbâl ve bunlar vazîfe-i mu'tāde ve arpalık ta'yîni ile
 müreffehü'l-ḥâl olmuş idi. Otuz iki Şa'bân'ında vâқи' cem'iyet-i ma'rûfe-i Cāmi'-i¹
 Meḥammed Ḥānî bahānesi ile maḫhar-ı ğāzab-ı vezîr-i cānî olup vazîfeleri ve
 arpalıkları virilmiş ve hem-vâқи'a olan eṣrāf-ı 'ulemā ile Burûsa'ya gönderilmiş idi.
 Pādîşāhımızuñ cülûs-ı ḥümāyûnları eṣnāsında maḫhar-ı 'âṭîfet-i şehensāḥî kemā fi'l-
 evvel vazîfe ve arpalık tevcîhi ile mübāḥî olmuşlar idi. Otuz üç ḥilâlide gülşen-i ḥayâtî
 āsîb-resîde-i ḥazân ve gül-berg-i² cem'iyeti perîşân olup Keskin Dede Maḫābiri'nde
 mütevārî-i ḥâk-i fenâ ve meyl-i mezârı nişāngāḥ-ı tîr-i du'â kıldı.

Mollâ-yı mütercem ḥalbe-i fezâ'ilde 'alem, 'ulûm-ı 'Arabiyye'nüñ zebân-dân-ı
 esrârı, fûnûn-ı edebiyenüñ mû-şikâf-ı ebkâr-ı efkârı, fenn-i celîl-i fiḫ u uşûle
 şedîdü'l-intisāb, iḫkâm-ı aḫkâm-ı kazâda 'Ömeriyyü'l-iḥtisāb, ḥadîdü'l-lisân, sedîdü'l-
 beyân, şa'bû'l-muḥāvere, 'azbû'l-mücāvere, "Baḫşî" maḫlaşı ile şöhret-şi'âr, tîrāzende-
 i eṣ'âr-ı âbdâr idi.

¹ Süleymān Ḥānî'ye:Süleymānî'ye SE

² 415b R1

¹ - SE

² 242b SE

el-Mevlā Nūru'llāh (Nūrī-i Şehīd)

İş'āl-i nā'ire-i iştiğāl ve tenvīr-i mebhāş-i kıl ü kāl idüp ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle nā'il-i āmāl olduğdan şoñra aḥz-ı medāris ve 'aḥd-ı mecālis iderek kırk aḥçe ile Başcı İbrāhīm Medresesi'nden munfaşıl iken biñ beş Receb'inde Beşir Efendi yirine Ḥayrabolı'da Rüstem Paşa Medresesi ile tebşir olınmış idi. Ba'dehu ma'zül ve nice zemān dūnbāle-devān-ı me'mūl olup biñ on beş Rebī'u'l-āḥir'inde Dāvud-zāde yirine Maḥmūd Paşa Medresesi 'ināyet olındı. On altı Şafer'inde Sā'atcı Ḥasan Paşa ma'dūmesine naḥl olup medreseyi bulmadın 'āciz olmağın 'azl ü istirāhat¹ ihtiyār eyledi. On yedi Şafer'inde Riyāzī Efendi yirine Fāṭıma Sulṭān ma'dūmesinde pāye müderrisi oldı. On ṭokuz Muḥarrem'inde Meḥemmed Şādık yirine Saḥız ḳazāsı 'ināyet olındı. Yigirmi Şa'bān'ında ma'zül olup manşıbı Köse Sinān'a iḥsān² olındı. Yigirmi üç Rebī'u'l-āḥir'inde ḳabūl itmeyen Arpacı-zāde yirine Bosna ḳazāsına gitdi. Yigirmi dört Muḥarrem'inde şikāyetle ref' olup yirine Rodosī terfī' olındı. Yigirmi beş Zi'l-ḥicce'sinde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi yirine tekrār Bosna ḳazāsı virildi. Yigirmi yedi ḥilālinde munfaşıl ve yirine Selānikī Çuḳacı-zāde vāşıl oldı. Otuz bir evā'ilinde Bekir Efendi yirine Bağdād-ı dāru's-selām ḳazāsı in'ām olındı. Otuz iki evā'ilinde 'azl olup 'Abdu'l-ḥalīm-zāde ḳazā-yı Bağdād ile ber-murād olmuş iken sene-i mezbūre Cemādiye'l-ülā'sında mülk-i Bağdād'a Revāfız müstevlī olup Nūrī-i derdmend şehīd ve 'arşa-i vücūddan nā-bedīd olduğı ḥaberi vāşıl oldı. ³والحکم الله الواحد القدير

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥāl ile meşhūr, nīk-nefs ü şāfī-fu'ād, Müslim-i pāk-i'tiḳād idi.

Pür-nūr ide Ḥudā-yı te'ālā mezārını

Ümīddür ki āşiyān-ı murğ-ı rūḥı ḳandīl-i nūr ve Nūre'd-dīn-i Şehīd ile maḥşūr ola.

el-Mevlā Sinān (Köse Sinān)

¹ 411b E

² 416a R1

³ "Hüküm, vāhid ve kādir olan Allah'a aittir."

Mışkale-i sa'y ü ictihād ile taşfiye-i tīg-ı tab'-ı āyine-nihād ve irtisām-ı şuver-i zihniyye-i ma'kūl ü menkūl ile hem-reng-i şafha-i mücellā-yı Bihzād eyleyüp resm-i erbāb-ı isti'dād üzere devr-i mecālis-i 'ilm ü hüner ve hıdmet-i efāzıl-ı ferhunde-siyer kılduğdan şoñra nice zemān Hubbī Mollası'nun pīşgāh-ı ifādesinde kā'im ve şadāretleri hengāmında tezkirecilikden mülāzım olmuş idi. Ba'zı medārisde müdāreseye meşğūl ve kırk aqçe medreseden ma'zūl olup biñ yedi Zi'l-ka'de'sinde 'Alī Beg-zāde Şāh Çelebi yirine Eski İbrāhīm Paşa müderrisi olmuş idi. On üç Cemādiye'l-āhıre'sinde müteķā'id olan Lāl Aħmed yirine İznīķ Süleymāniyyesi virilüp qabūl itmedükde 'azl ihtiyār eyledi. On altı Şafer'inde Riyāzī Efendi yirine Dāvud Paşa Medresesi virildi. On yedi Cemādiye'l-ülā'sında Tālib Sinānı yirine Qızılmuşluk pāyesine vāşıl olup on toquz Ramazān'ında 'Ömer Efendi yirine Qonya qazāsı virilüp qabūl itmemekle 'azl ihtiyār eyledi. Biñ yigirmi Şa'bān'ında Rıdvan Çelebi yirine Şahn'a geldi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Nūrī yirine Saqız qazāsı tevcih olındı. Yigirmi iki Rebī'u'l-āhır'inde Tāce'd-dīn yirine Mağnisa'ya tebdil olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde 'azl olunup yirine Pīrī Efendi naşb olındı. Yigirmi altı Rebī'u'l-evvel'inde Ayāşī Aħmed Efendi yirine İzmir qazāsında cāy-gīr kılındı. Yigirmi yedi Ramazān'ında 'azl olunup manşıbı Toquz-zāde 'Abdu'l-vehhāb¹ Efendi'ye naşb oldı. Otuz iki Şafer'inde Şa'rāvī Efendi yirine Üskūdār qazāsı 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde 'azl olunup manşıbı Arnavud Maħmūd Efendi'ye virildi. Otuz üç ħilālinde nihāl-i² müstaķīm-i mizācı şikeste ve sinān-ı zebān-ı munṭalıķu'l-beyānı jengār-beste olup āhır 'adem diyārına toğrıldı ve maħalle-i ħamūşānda menzilin buldı.

Mevlānā-yı mezbūr "Köse Sinān" demekle meşhūr, ṭavr-ı me'lūfi üstüvār, maħāsin-i maħşūşası var idi.

el-Mevlā Aħmed bin Vildān (Vildān-zāde)

Vālid-i mācidi Anaṭolı'dan Rūm'a geqüp maqarr-ı şūfiyye vü mücāhidīn olan belde-i şāfiye-i Şofya'da qarār ve nihāl-i³ vücūdı ol ħāk-i pākde rīşedār olmağla nev-bāve-i ümīdini āşikār idüp üftāde-i ħāk-i fenā olduqda ħalef-i bāhirü's-şerefini ibķā itmiş idi. Şāhibü't-terceme⁴ 'ulemā-yı 'aşrdan telemmüz ve mezāk-ı cānı 'uşāre-i⁵

¹ 'Abdu'l-Vehhāb: 'Abdu'llāh SE

² ħilāl-i SE

³ 416b R1

⁴ 412a E

⁵ - SE

nîşger-i hâmeden telezzüz itdükden sonra tarîk-ı ‘ilme sülûk ve kurş-ı i‘tibârın sikke-i sulţānu’l-‘ulemā ile meskûk eyleyüp şadr-ı ‘ālî-ķadr ‘İvāz Efendi’den mülāzım ve tarîk-ı 1 ķazāya ‘āzım olmış idi. Belğırad ķāzısı iken şadr-ı a‘zam ve serdār-ı mükerrrem Meħemmed Paşa merħūmuñ manzūrı, belki cümletü’l-mülk-i umūrı olup muħayyem-i hümāyūn ķazāsı ile tezkirecilik rütbesine vāşıl ve kendüye tevcīh-i manşıb itmek ruħşatına nā’il olmuş idi. Biñ on üç Ramazān’ında vezīr-i mezbūr āstāneye geldükde mevlānā-yı merķūma Edrineķapusu’nda¹ vāķi‘ Mihrümāh Sulţān pāyesi tevcīh olup ba‘de eyyām İzladi ilhāķı ve mevleviyyet ‘ilāvesi ile Sofye ķazāsı ‘ināyet olındı. Ba‘de ķazā’i’l-vaţar manşıb-ı mezbūr ķuzātdan Serçe ‘Osmān Efendi’ye müyesser oldı. Biñ on dört evāħirinde Esterğon fethinden sonra vezīr-i ğāzī ile İstanbul’a gelüp i‘zāz ü ihtirām ve Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle ikrām olunmuş idi. Ol eşnāda şadr-ı a‘zam ‘azm-i diyār-ı ‘adem idüp on beş Şafer’inde Süleymān Efendi yirine Āmid ķazāsı ile tebcīl, sene-i mezbūre Cemādiye’l-ülā’sında Müftī Birāderi Ćelebi Efendi yirine Anķara ķazāsına tebdīl olındı. On altı Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olup yirine Meħemmed Şādık naşb olındı. On yedi Muħarrem’inde ħalefī ‘Osmān Efendi yirine mükerreren Şofya ķazāsı tefvīz olındı. Yigirmi Şafer’inde munfaşıl ve¹ yirine Meħemmed Şādık vāşıl oldı². Yigirmi üç Şa‘bān’ında ħalefī yirine i‘āde olındı. Yigirmi dört Ramazān’ında ‘azl olup Toķuz-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Ćelebi cā-nişīn oldı. Otuz iki evāħirinde Şehrķūyi ķazāsı arpalık ta‘yīn olındı. Otuz üç evā’ilinde ref’ olup ķuzātdan Mevlānā Meħemmed Nāmī’ye şadaķa buyuruldı. Sene-i mezbūre ħilālinde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr mekārım-i aħlāķ ile meşhūr, ‘ilm ü ma‘ārifden keşırü’l-maħzūz, tevārīħ u muħāzarātdan ‘azīzü’l-maħfūz, ħānesi mecma‘-ı yārān, dest-i şehāsı ħacāletde ebr-i bārān, beşāşet-i vech ile dervīşāna iķbāl ve müsāfirīn ü ğurebāya şu‘ā’-ı mihr-i ‘ināyeti işti‘āl³ üzere olup ğonce-i ķīse-i dīnārı ğuşāde ve süfre-i berg ü nevāsı ğül ğibi āmāde idi. Mercūdur ki maķāmı dārü’n-na‘īm ve vildān-ı muħallidūn ile muķīm ola.

el-Mevlā ‘Alī (Şūfcı Şeyħ-zāde)

¹ 243a SE

¹ - SE

² Vāşıl oldı:naşb olındı SE

³ İstīķbāl E

Ankara kurbında “Ayāş” nām kaşabada vāşıl-ı rütbe-i inti‘āş olup “Şūfcı Şeyh-zāde” demekle ma‘rūf ve şafha-i sīnesi şūf-ı mevc-engīz gibi şafā ile mevşūf idi. Zeyne’l-‘ābidīn Efendi hīdmetlerinden mülāzım ve tarīk-ı tadrīse cāzım olup aḥz-ı menāşıb-ı tadrīs ve manzūme-i cāhını taḥmīs iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ on iki Şafer’inde Kevākibī-zāde kırkla mutaşarrıf olduḡı ma‘dūme-i Ḥasan Paşa ḥāric olup ibtidā bunlara i‘tā olındı. On altı Şafer’inde Ḥüsām-zāde¹ Çelebi yirine Meḥammed Aḡa Medresesi’ne ḥareket eyledi. On toḡuz Muḥarrem’inde Muḥarrem Çelebi yirine Şāh-ı Ḥübān pāyesine vāşıl, yigirmi bir Cemādiye’l-āḫire’sinde Ḥelvacı-zāde yirine taḫille vechi üzere Şāh-ı Semāniye’ye nā’il olup ba‘de eyyāmi ḳalā’il Yahyā Çelebi yirine Ankara fetvāsına naḳl olunmuş idi. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Kaşşāb-zāde yirine Kaşşeriyye ḳazāsına sevḳ-ı seriyye itmiş idi. Yigirmi toḡuz Şevvāl’inde ‘azl olunup Ḳadrī-zāde Zeyne’l-‘ābidīn Efendi seccāde-nişīn-i mesned-i ḳazā oldı. Otuz iki Ramazān’ında Ḥayyāt-zāde yirine Sire ḳazāsı virilmiş idi. Otuz üç ḫilālinde ḳāzī iken şū‘ūn-ı ḫāli münḫaşır-ı māzī olup manşıbı¹ Rā‘ī-zāde Ḳāsım Çelebi’ye erzānī görüldü.

Mevlānā-yı merḳūm āşnā-yı deryā-yı ‘ulūm, evrāk-ı şūf gibi varaḳ-gerdān-ı sefine-i ‘ilm ü ma‘ārif ve şūfī-i ḫücre-nişīn-i dimāḡı medlül-i nūḳūş-i ḫurūfa ‘ārif, ḳazāsında cūyende-i rızā ve nevāzende-i ḳānūn-ı ḫükm ü imzā idi.

el-Mevlā Meḥammed bin Menteş (Menteş-zāde-i Büzürg)

Maḫrūse-i Burūsa’dan ḳarīn-i zuḫūr ve “Menteş-zāde” ‘unvānı ile meşḫūr olmuş idi. Sülūk-i tarīk-ı sa‘ādet-refīk ve ‘azīmet-i sādīḳasın taḫḳīḳ idüp mu‘allim-i sultānī Sa‘de’d-dīn-i şānī hīdmetlerinden mülāzım ve ba‘z-ı medārisde ri‘āyet-i merāsım-i ma‘hūdeye müdāvim olduğdan sonra kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ on iki Şafer’inde ‘Alī Çelebi yirine İnegöl müderrisi olmuş idi. On yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde Emru’llāh Çelebi yirine Ḥanceriyye pāyesine nā’il, yigirmi Receb’inde Celāl Efendi yirine Ḳapluca Medresesi’ne vāşıl olup ba‘de eyyām Muḥarrem Çelebi yirine Trablus-ı Şām ḳazāsı in‘ām olındı. Yigirmi bir Ramazān’ında ‘azl olunup manşıbı Baba-zāde dāmādı Sinān’a iḫsān olındı. Yigirmi üç Zī’l-ḫicce’sinde Ḥakīmī yirine Kaşşeriyye ḳazāsı tevcīh olındı. Yigirmi beş ḫilālinde munfaşıl ve maḳāmına Cüvānī Efendi vāşıl oldı. Yigirmi sekiz Şafer’inde Tefīḳī-zāde yirine Āmid ḳazāsı ināyet olındı. Yigirmi

¹ 417a R1

¹ 412b E

toğuz Rebī‘u’l-evvel’inde ref‘ olunup yirine Çuğacı-zāde Efendi terfī‘ olındı. Biñ otuz Cemādiye’l-āhire’inde Emīr Ḥasan Çelebi’den ōñra Sağız kaçāsı tekrār mevleviyyet i’tibār olunup bunlaruñ tırāz-ı hil‘at-i iştihārı kılındı. Otuz iki Muḥarrem’inde Ramazān Efendi yirine Kete’ye naql olunup kaçbūl itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. Otuz üç eṣnāsında manşıb-ı ḥayātdan mün‘azil ve ‘ālem-i ōüretten munfaşıl oldı.

Merḥūm-ı mezbūr ōalāḥ-ı ḥāl ile mezkūr, kebīrū’l-liḥye, kaçaviyyū’l-būnye, ebnā-yı tarīkuñ i’tibārātına mā’il, ebleh-i sāde-dil idi.

Birgün Kemāl Efendi merḥūmuñ ōadāreti hengāmında bu ḥaḳīr ḥāzır idüm. Taşradan kemāl-i isti‘cāl ü mezīd-i infi‘āl ile dāḥil-i dīvān-ı ōadr-ı ‘ālī-şān olup ba‘de’s-selām “Papas Aḥmed Efendi vefāt itmiş.” diyü fetḥ-i kelām eyledi. Rütbe-i belāheti meşhūd-ı enām ve maḥāsin-i ōerīfenūñ temām ḥükmini virdüğü ma‘lūm-ı ḥavāşş u ‘avām olıcaḳ ḥuzẓār-ı meclisden biri “Efendi maḥlūl kaçovar ancaḳ.” diyü laṭife idüp bā’iş-i ḥande oldı.

el-Mevlā Yahyā (‘İvaż-zāde Çelebi)

Tercemesi sebḳ iden ōadr-ı vālā-kaçadr-i Rūm ‘İvaż Efendi merḥūmuñ maḥdūmıdır. Ol fāzıl-ı nāmdārun ḥalef-i ḥilāf-āşarı ve sırr-ı cedd-i ‘alā’ī-şi‘ārı olup vāşıl-ı rütbe-i isti‘dād olduḳda Şeyḥū’l-İslām¹ Muştafā Efendi’den² mülāzemetle bermurād olmış idi. Biñ yigirmi Ramazān’ında Bāķī-zāde Şeyḥī Çelebi yirine maḥādīm-i ōudūr-ı kirām kaçā’idesi üzere ibtidā ‘Oşmān Paşa Medresesi in‘ām olındı. Yigirmi dōrt Muḥarrem’inde Ḥāce-zāde ‘Abdu’llāḥ Efendi yirine Muştafā Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-kaçā’de’sinde Mollā Gūrānī Mūderrisi Baba Ḥalīl-zāde Efendi ile mübādele-i manşıb idüp ol medrese-i mübāreke ibtidā bunlarda dāḥil i’tibār olındı. Yigirmi toğuz Receb’inde selefī yirine Sinān Paşa Sultāniyyesi’ne ḥareket eyledi. Otuz Şafer’inde ‘Abdu’l-vehḥāb Efendi yirine Edrine’de Üçşerefeli’ye naql olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘Alī Efendi yirine Kaonya kaçāsı tevcīḥ ve ḥelvā-yı bī-dūd ile terfīḥ olındı. Otuz bir Ramazān’ında ‘azl olunup manşıbı Malğaralı Aḥmed Efendi’ye revā görüldi. Otuz iki ḥilālide Raṭbuyābis yirine Birgi kaçāsında seccāde-i ḥükümete cālis oldı. Otuz üç dāḥilinde ba‘z-ı eşḳıyā ḥücüm idüp ōademātu’l-ḥacerden müsta’idd-i intiḳāl³ olup ba‘de eyyām mazlūmen irtihāl eyledi. Manşıb-ı maḥlūl Aḥī-

¹ 243b SE

² 417b R1

³ 413a E

zāde Maḥmūd Efendi'ye arpalık ta'yīn olup derdmendüñ demi heder ve kıymet-i diyeti hem-seng-i meder olmuş idi.

Maḥdüm-ı merķūm bīgāne-i rūsūm-ı erbāb-ı 'ulūm, ḥamāķati 'ilāve-i cehālet, rütbe-i cehli muḥtāc-ı kesb-i¹ müzāvelet olup nā-dānlık uğurına şehīd ve 'arṣa-i vüçüddan nā-bedīd olmuş idi. عفا الله تعالى عنه و عن امثاله و عن نسج احكام القضاء على منواله²

**el-Mevlā'u'l-'ālimü'l-fāzıl ve'l-Baḥru'l-kāmil¹ Şeyḫü'l-İslām İbni Şeyḫü'l-İslām
Sa'du'l-eyyām ve Seyyidü'l-enām Ḥāzret-i Es'ad Efendi İbnü'l-Mevlā Sa'de'd-dīn
(Es'ad Efendi Ḥāzretleri²) {Es'ad}**

Mu'allim-i şānī, sebaķ-güzār-ı cenāb-ı Murād Ḥānī, müfti'l-enām, sultānu'l-'ulemā'i'l-a'lām Sa'de'd-dīn Efendi ḥāzretlerinüñ maḥdüm-ı şānī-i fezā'il-perveri ve nev-bāve-i ḥadīķa-i ḥaķā'ik-güsteri, sālīş-i neyyireyn, cāmi'-i fezā'ilü's-sa'deyn, şubḫ-ı düvüm-i hidāyet, māh-ı ufuk-ı fażıl ü ḥikmet;

li-Münşih

علامة اعظم و مبجل
چون صیغه اسم خود مفضل

رخساره دین را چو جعدی
کلغنجة کلهستان سعدی

ان برج سعود را کزین ماه
اسعد افندی طاب مثواه³

Toķuz yüz yetmiş sekiz Muḥarrem'inüñ onuncı gicesi leyle-i ḥamīsde sa'du's-su'ūd-ı zāt-ı kerīmleri pertev-endāz-ı 'ālem-i şühūd ve mutaşaddī-i şu'ūd-ı ḳaşr-ı çār-erkān-ı vüçüd olmuş idi. İ'māl-i re'sü'l-māl-i isti'dād ve intāc-ı muḳaddimāt-ı feyż-i

¹ Kesb-i:kesb ü SE

² "Allah onu, onun gibileri, onun yolundan gidip hākimlik sorumluluğunu üstlenenleri affetsin."

¹ Kāmilü's-şāmīl SE

² - RI, E

³ "Bilgelerin en büyüğü ve yücesi, ismi gibi üstün kılınmış, din yüzünün kıvrıcık saçı, mutluluk bahçesinin gülgoncası, kutlu gökyüzünün seçkin ayı Es'ad Efendi'nin mekânı cennet olsun."

Hudā-dād iderek cevāhir-i zevāhir-i faẓl ü kemāl ile hizāne-i ḥāfızaları māl-ā-māl ve nūḫūd-ı nā-ma‘dūd-ı ‘ilm ü ‘irfān ile sefīne-i sīneleri genc-i bād-āverde mişāl, belki mevāhib-i ledünniyye ile şahş u timsāl olup vālid-i ‘ālī-şānları ihtimāmı ile gūş-ı ḳabūlleri nevādir-i Süreyyā-nizām ile müşennef ve dūş-ı i‘tibārları teşrīf-i mülāzemet ile müşerref olmuş idi. Toḳuz yüz toḳsan altı Receb’inde mevḳif-i istifādeden mihrāb-ı ifādeye taḳdīm ve Kemāl Efendi yirine Ḥāşekī pāyesi ile tekrīm olındılar. Toḳsan sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde vālid-i merḥūm yirine Şahñ-ı Şemāniyye’ye ḥurām idüp¹ toḳsan toḳuz Zī’l-ḥicce’sinde birāder-i mükerremleri Meḥemmed Efendi yirine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ifāde ḳılıp elf-i kāmīl Muḥarrem’inde Küçük Muştafā Efendi yirine Süleymāniyye’lerūñ birine raḥş-ı himmet sürüp biñ bir Şevvāl’inde ‘Oşmān Efendi yirine Dārū’l-ḥadıṣ-i Süleymān Ḥānī ile tekmīl-i devre-i ders ü ifāde ve itmām-ı mehāmm-ı taḥḳīḳ u icāde eyleyüp biñ dört Cemādiyye’l-āḥire’sinde Beg-zāde Efendi yirine maḥrūse-i Edrine teşrīf-i maḳdem-i sa‘ādet-tev’emleri ile pūr-meymene olmuş idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Anaṭolı şadāreti pāyesi¹ ile müteḳā‘id olup maḳām-ı ḥükümetlerine Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi müteşā‘id olmuş idi. Biñ yedi Muḥarrem’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi yirine ḥākim-i dārū’s-salṭana oldılar. Biñ sekiz Şevvāl’inde munfaşıl ve mesned-i ḥükümete Duḳadın-zāde ‘Oşmān Efendi vāşıl oldu. Biñ on Şafer’inde Şems Efendi yirine Anaṭolı şadrı ile hilāl-i i‘tibārları bedr olmuş iken on bir Receb’inde ref² olunup Ebü’l-meyāmin Muştafā Efendi terfī³ olındı. On iki Ramazān’ında Dāmād Efendi yirine şadr-ı Rūm ve nā’il-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. On üç Şa‘bān’ında vazīfe-i mu‘ṭāde ile daḡdaḡa-i şadāretten dāmen-keşān ve Ḳāf-zāde Feyzu’llāh Efendi şadr-ı ‘ālī-şān oldu. On beş Şafer’inde veliyyü’n-ni‘am Yaḥyā Efendi ḥāzretleri yirine mükerreren şadr-ı ‘ālī-ḳadr oldılar. On yedi Muḥarrem’inde kūşe-güzīn-i ‘uzlet ve Dāmād Efendi def‘a-i selāsede mesned-nişīn-i ‘izzet olmuş idi. Yigirmi üç hilālinde ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām² ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü’l-enām عليه افضل السلام³ eyleyüp;

انصاف بده ای فلك مينا فام

زين هر دو کدام خوبتر کرد خرام

¹ 418a R1

¹ - SE

² 413b E

³ “Selāmın en faziletlisi onun üzerine olsun.”

خورشید جهانکرد تو از مطلع صبح
¹یا ماه جهانگیر من از جانب شام

maẓmūnı zebān-zed-i ḥavāṣṣ u ‘avām olduğı eṣnāda şınv-ı ‘azīz-i mükerrerem ve birāder-i sa‘ādet-tev’emleri şeyḥü’l-İslām ibni şeyḥü’l-İslām Meḥemmed Efendi yigirmi dört Cemādiye’l-āhire’sinde² ‘āzim-i dārü’s-selām olup manşıb-ı celīl-i fetvā zāt-ı mes‘ūd-ı melek-simātlarına elyağ u aḥrā görülmüş idi. Karaman içine geldüklerinde devlet ü iḳbāl istiḳbāl ve na’y-i birāder ile mānend-i zehr ü pādzehr¹ taḥrīk-i mevādd-ı sürūr u melāl idüp;

Ġam u şādī baña sen eylediler

maẓmūnı muvāfiḳ-i² ḥāl vāḳi‘ olmuş idi. Yedi sene kāmil müsteşār-ı dīn ü devlet ve müşkil-güṣā-yı mülk ü millet olup vazīfe-i nazīfe-i mu‘tādelerine ‘ilāve altmış biñ akçe yazar Kalkandelen ze‘āmeti arpalık ta’yın olınmış idi. Biñ otuz ḥilālinde Sulṭān ‘Oṣmān Ḥān-ı ğāzī ile Leh seferine revān olup kişver-i Boğdan’a dāḥil olduklarında müdebbir-i ḥıṭṭa-i bedenleri ser-ḥadd-i i‘tidālden ḥāric olmağla żarūrī ‘avd iḳtizā itmiş idi. Ba‘de’l-ḳufūl bi-‘ināyeti’llāhi te‘ālā ‘arāz-ı marāz zā’il ve mizāc-ı rebī‘iyyü’l-ımtizācları i‘tidāl-i ḳadīmine mā’il olmuş idi. Ba‘de zemān muşāheret-i cenāb-ı şehenşāhī ile³ mübāhī olup otuz bir Receb’inde vāḳi‘ fetret-i ‘Oṣmān Ḥānī gününde ‘uzlet ü inzivā iḥtiyār itdükleri cihetden veliyyü’n-ni‘am-ı enām, nūr-baḥş-ı şaḥā’if-i eyyām Yaḥyā Efendi ḥāzretleri emr-i ‘āzīm-i fetvāya ḳıyām ve umūr-ı dīn ü⁴ devleti ḳarīn-i iltiyām itmişler idi. Otuz iki Zi’l-ḥicce’sinde ḥalef-i bāhirü’s-şerefleri maḳāmına i‘āde ve mesned-i ifāde vü iftāda ḳarār-dāde ḳılındılar. Otuz dört Şa‘bān’ın on dördüncü günü neyyir-i zāt-ı ḥürşīd-leme‘atı perde-i ğamām-ı ḥimāmda üfūl ve menzil-i ḳadīm-i bāḳīye ḳufūl idüp ol emānet-i ‘uzmā şāḥib-i ḳadīmine teslīm ve selef-i sālifü’l-beyānları maḳām-ı kerīm-i iftāda muḳīm ḳılındı. Ḥāzret-i Ebī Eyyūb’de vāḳi‘ vālid-i mācid ve birāder-i vālā-güherleri cenbinde mānend-i genc-i maḥzūn mütevārī vü medfūndur.

¹ “Ey billur renkli felek, insaf et, söyle. Bu ikisinden hangisi daha güzel yürümekte; senin sabahın doğduğu yerden dünyayı dolaşan güneşin mi, benim akşam tarafından dünyayı tutan ayım mı?”

² Cemādiye’l-āhire’sinde:tārīḥinde SE

¹ Pādzehr:pā-zehr SE

² 244a SE

³ - SE

⁴ 418b R1

Mollā-yı celīlü’ş-şān-ı merķūm deryā-yı güher-rīz-i ‘ālem-i ‘ulūm, rükn-i rāsih-i fażl ü taķvā, cebel-i şāmiḥ-i ifāde vü fetvā¹, mū-şikāf-ı evtār-ı efkār, ḥarīr-bāf-ı daķā’ıķ-ı esrār, hem-‘inān-ı ķā’id-i tevfiķ, vāşıl-ı ser-menzil-i taḥķiķ, mecma‘u’l-baḥreyn-i şerī‘at ü ḥaķiķat, mevrīdü’n-nehreyn-i ‘ilm ü ma‘rifet, gül-deste-i aḥlāķ-ı ḥasene zīver-i destār-ı i‘tibārları ve naḥl-i sünbül-beste-i fezā’il-i müstaḥsene pīrāye-i rāyet-i iştihārları, ‘allāme-i a‘zam ü ekmel, şeyḥu’l-fenn-i her fenn-i mu‘avvel idi.

Zāt-ı kerīm-i mün‘adimü’l-ķasımleri emşalle müşārik oldukları fezā’ilde meziyyet-i iḥrāz-ı nevādir ile ser-efrāz olduklarından ğayrı birkaç ḥaşışa ile mümtāz olmuşlardır ki her biri bir fāzıl-ı nāmdāra dürrütü’t-tāc-ı ibtihāc ve rüz-ı bāzār-ı i‘tibāra sermāye-i revāc olmağa kāfīdür. Ḥaşışa-i ulā ‘umde-i fażl ü taķvā olan ma‘rifet-i Ḥudā’dur ki ķuṭb-ı ‘ālem, ğavş-ı a‘zam Üsküdarī Maḥmūd Efendi ḥazretlerinden tekmi’l-i ṭarīķat ve taḥşil-i sermāye-i erbāb-ı ḥaķiķat eyleyüp;

Mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ma‘rifetdür meşrebün
Anda Ḥıẓr-ı ḥāl ü Mūsā-yı şerī‘at hem-nişīn

mażmūnına mażhar olmuşlar idi.

Ḥaşışa-i sāniye ekrem-i fezā’il-i beşeriyye olan fażilet-i şehā vü ‘aṭıyyedür ki fuķarā-yı müte‘affifine dest-i taşadduķı güşād ve ‘aṭṭār-ı bahār gibi mevrūs u mükteseb olan dirhem ü dīnārı ber-bād eyleyüp;

Yiter zemīne şehāb-ı kef-i kerīmi n’ola
Dökerse dürrini deryāya ebr-i nīsānī

mefhūmı kitābe-i ṭāķ-ı iştihārları olmuş idi.

Ḥaşışa-i sālişe ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i Resül-i Enām¹ عليه افضل السلام² edası ile muvaffaķ olup Ḥaremeyn-i Şerīfeyn fuķarāsına iḥsān ü ‘ināyetleri ve ḥüccāc-ı Müslimīne mānend-i murġ-ı ḥarem ḥimāyet ü şıyānetleri ḥāric-i dā’ire-i evhām ve tevārīḥ-i eyyām olmuş idi.

Ḥaşışa-i rābi‘a revnaķ-efrüz-ı mesned-i şeyḥü’l-İslāmī olanlar tīr-i du‘ā ve Zül’l-feķār-ı ḥāme-i fetvā ile mücāhede idegelmişler iken maḥzā ihyā-yı farīza-i cihād için

¹ rükn//fetvā:- E

¹ 414a E

² “En faziletli selâmlar onun üzerine olsun.”

Sultān ‘Osmān Hān-ı ğāzī ile Leh seferinde hem-rikāb ve niyyet-i ğazā ile cānibdār-ı tığ-ı āteş-tāb olmuşlar idi.

Haşîşa-i hāmise müsteşār-ı umūr-ı dīn ü devlet ve mü’temen-i esrār-ı salţanat olup def‘-i mazālim ve neşr-i merāhim bābında mesā‘ī-i cemīleleri revnağ-ı dīn ü devlet ve mi‘mār-ı ma‘mūre-i dūnyā vü āhîret olmağla hükümetleri eyyāmında kemāl-i ‘adālet ü şehāmetle nesağ-perdāz-ı ‘ālem ve şadāret ü fetvāları hengāmında bereket-i istikāmet ü diyānet ile erbāb-ı tarīkate hādī-i rāh-ı eslem olmuşlar idi.

Haşîşa-i sādise hacr-ı hücre-i ‘iffet ü şalāh perverdesi ve deryā-yı ebrār-ı nesl-i t̄āhir ber-āverdesi olan gevher-i şadef-i kenef-i ‘ismet, Belķīs-i mehd-i ‘izzet ü nezāhet, ya‘nī duĥter-i¹ sa‘d-aĥterleri vāsıţatu’l-‘ıkd-ı ‘ağd-ı sultān-ı şāhib-ķırān ve şem‘-i şebistān-ı Süleymān-ı zemān olup şeref-yāfte-i muşāheret-i sultānī ve ağdem-i ‘ulemā-yı ‘Osmānī olan Edebālī ĥidmetlerine şānī olmuşlar idi.

Haşîşa-i sābi‘a ĥ‘āce-zāde-i vālā-mağām olduklarından mā‘adā ĥalef-i şeyhü’l-İslām ve birāder-i şeyhü’l-İslām olmak şerefini ĥā‘iz ve kendüler daĥı² mükerreren ol rütbeye fā‘iz olup şınv-ı ‘azīz-i mükerrmeleri ile iki sene kāmil şadreyn-i dīvān-ı ‘ālī-şān ve maĥsūd-ı ihvān, belki reşk-endāz-ı tev‘emān olmuşlardır. Ĥağğā ki devlet-i ‘Osmāniyye’de ol ĥānedān-ı keşirü’l-iĥsāna müyesser olan celā‘il-i fażl ü kemāl ve ‘azamet ü vecāhet-i cāh ü celāl, dāğ-ı dil-i dūdman-ı Fenārī, belki dūdman-ı Fenārī çerāğ-ı devletlerinüñ kemter şerār-ı nārıdır. Ümīddür ki ĥalef-i şāliĥ-i cā-nişinleri olan şadru’l-‘ulemā’i’l-a‘lām, ğurre-i vechü’l-eyyām Ebū Sa‘īd Efendi ĥazretleri daĥı ‘an-ķarīb ol mesned-i ‘ālīye sāye-i iclāl şalup mütemmim-i dā‘ire-i i‘tibār ve ābā vü a‘māma ebedü’l-ābād sermāye-i ibtihāc ü iftiĥār ola.

Ol fāzıl-ı nāmdāruñ fezā‘il-i ‘ilmiyyelerine dāll, elsine-i şelāsede eş‘ār-ı dil-ğüşālari ve müretteb ü mükemmel *Dīvān*-ı belāğat-intimāları vardır. *Ĥaşīde-i Bürde*’yi taĥmīs itmişlerdür. Bu mağla‘-ı ĥürşīd-iştihār nümüne-i ğüftār-ı dürer-bārlarıdır³:

Hevā-yı sünbülīde seyr-i sünbülzār a‘lādur
Zemīni āsumānı ğösterür özge temāşādur⁴

el-Mevlā ‘Ömer (Minķārī ‘Ömer Efendi⁵)

¹ 419a R1

² Kendüler daĥı:- R1, E

³ 244b SE

⁴ Bu beyit SE’de hem metinde hem de 244a sayfasının kenarında yer almaktadır.

⁵ Minķārī ‘Ömer Efendi: ‘Ömer Efendi Minķārī R1

‘Alā’iyye sengistānından külüng-i küleḡ ile āşikār ve “Minḡārī” laḡabı ile şöhret-şi‘ār olmuş idi. İstinşāḡ-ı nesīm-i ‘anber-şemīm-i ‘ilm ü ‘irfān için kūçe-gerdān-ı ‘aḡḡārān-ı taḡḡıḡ u iḡān olup tercemesi sebḡ iden Zülfinigār’uñ tilmīz-i ḡāşş-ı bāhirü’l-iḡtişāşı ve ol şayd-endāz-ı evc-i kemālūñ şan‘at-āmūz-ı iḡtināşı olduḡdan şoñra şadr-ı ‘ālī-ḡadr-i Bircīs-maḡām Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerini iktisāb itmiş idi. El-ḡāletü ḡāzihi i‘tilā-yı evc-i menāşıb için taḡḡık-i şeh-bāl-i himmet ve ba‘z-ı medārisde ‘ilm-i şerīfe ḡidmet iderek kırḡ aḡçe medreseden ma‘zül iken biñ on üç Receb’inde Ḥelvacı-zāde yirine Yūsuf Paşa ḡāricine ‘āric olmuş idi. On altı Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳoca Tāce’d-dīn yirine Aḡrus fetvāsına naḡl olup ḡabül itmemekle ‘azl iḡtiyār eyledi. Māh-ı Cemādiye’l-ülā’da ‘Arab-zāde rebībi Maḡmūd Çelebi yirine¹ Eski İbrāḡīm Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. Biñ yigirmi Receb’inde Burḡān Efendi yirine Üsküdār’da Meḡammed Paşa pāyesine vāşıl, yigirmi iki Ramazān’ında selefi yirine ḡāzanfer Aḡa Medresesi’ne nā’il olup yigirmi üç Zī’l-ḡa‘de’sinde Ḥoḡuz-zāde yirine Şaḡn’a geldi. Sene temāmında Edrine’de Sultān Bāyezīd müderrisi olan Nevālī-zāde ‘Aḡāyī Çelebi muḡtellü’d-dimāḡ olmaḡla vazīfe ile ferāḡ eyleyüp medresesi bunlara tevcīḡ olındı. Yigirmi beş Ramazān’ında Ḥasan Beg-zāde yirine Eyyüb Medresesi’ne taḡḡık olındı. Yigirmi altı Muḡarrem’inde Çavuş-zāde yirine Ḥāḡāniyye-i Vefā’da ferş-i seccāde-i ifāde eyledi. Yigirmi yedi Muḡarrem’inde Bülbül-zāde Efendi yirine Eyyüb ḡazāsı virilüp ḡabül itmemekle ‘azl iḡtiyār eyledi. Yigirmi sekiz Cemādiye’l-ülā’sında² Bī-endām yirine ḡil‘at-i ḡazā-yı Ḳuds-i Şerīf ile teşḡif olındı. Biñ otuz Şafer’inde ref’ olup yirine Ḥaleb’den Maḡmūd-zāde naḡl olındı. Ol ešnāda Ḥaremeyn-i Şerīfeyn ḡazāların ḡarīḡ uḡrılamaḡa vesīle ve reh-zenān-ı ḡarīşī³ iḡḡāl için sermāye-i mekr ü ḡile iden erbāb-ı riyā meslekin veche-i ḡavāfil-i ārzü ve taḡşīl için ḡavḡ-ı beşerīden ḡāric tek ü pū eyleyüp sermāye-i saḡt-ı cānı ve imdād-ı ‘ömr-i cāvidānı ile biñ otuz iki evāḡirinde ferāḡ iden Mollā ‘Alī Efendi yirine Mekke-i Mükerrime ḡazāsı ile ikrām olındı. Ol buḡ‘a-i mübārekede āsūde min-ḡār olan rū-yı siyāhından āb-ı zemzem ile şüyende-i çirk-i ḡünāḡ ve rüste-i şaff-ı ‘ibādetḡāḡ olup mānend-i bütīmār şayd-ı māḡī-i merām için āmāde-minḡār iken biñ otuz dört evā’ilinde ḡatf-i enfe helāk ve āḡište-i ḡaḡ-i muḡaddes-i pāk olup yirine Yenīşehr’den ma‘zül iken Ḳara Çelebi-zāde maḡdūmı Maḡmūd Efendi naḡl olındı.

¹ 414b E

² 419b R1 (Birleşik kelime bölünüp diḡer varaḡa ḡeçilmiş. Sözcüḡün bölünmemesi için varak numarası dipnotu kelime sonuna alındı.)

³ ḡarīḡı SE

Mevlānā-yı mezbūr ‘iffet ü şalāh ile meşhūr, muhibb-i efāzıl ü ekārim, tabla-gerdān-ı senā-yı ehl-i mekārim, şulehā vü meşā’iḥe mā’il ve اكثر اهل الجنة البله¹ ‘idādında dāhil, zu‘mınca cevher-i zātın yāķūt-ı minķārī ile hem-seng, belki ḥüsn-i burnı ile deng-ā-deng bilen sāde-dillerden idi.

el-Mevlā Kāsım (Naķībū’l-eşrāf² Ğubārī Efendi)

Vücūd-ı keşirü’l-maḥāmidi belde-i Āmid’den bedīdār ve hoş-nüvīslikde nādire-i edvār olup be-taḥşış rikķat-i ḥaṭṭ-ı ğubār ile la’l-i cānāne gibi pür-iştihār olmağın “Ğubārī” maḥlaşı ile şöhret-şi‘ār olmuş idi. Dārü’l-mülk-i İstanbul’a geldüke vechetü’l-āmāl-i talebe-i cāh ü celāl olan Ḥāce Efendi āstānesine rüy-māl idüp bir dāne pirince Süre-i Kerīme-i İhlāş’ı taḥrīr ve ol gevher-i girān-ķadri ‘arz-ı pīşgāh-ı ḥāce-i nāķıd u başır kılduķda mażhar-ı ‘ināyet ü ‘āṭifeti ve melzüm-i lāzıme-i mülāzemeti olmuş idi. El-ḥāletü hāzıhi dest-yārī-i teraķķıyyātla her pāyede tekrīm ve kām-şümārān-ı merāķī-i menāşıba taķdīm olunup kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken biñ on Şevvāl’inde Ebübekr Efendi yirine Fetḥiyye’de Sinān Paşa Medresesi i’tā olındı. On dört Reb’u’l-evvel’inde Kerīm Çelebi yirine Ḥāfız Paşa ḥāricine taḥrīk olındı. On altı Zi’l-ķa‘de’sinde Nāzırzāde yirine Cerrāḥ Paşa ḥālīlesi Gevher Ḥān¹ Sulṭān pāyesine terfī’ olındı. On tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Bālī Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Yigirmi bir Şevvāl’inde Kudsī Efendi yirine Eyyüb Medresesi’ne mañşüb olmuşlar idi. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Şems-zāde Çelebi yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine ķadem-i ḥimmet ķodılar. Yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında² Emīr ‘Alī Efendi maḥlülinden mañşıb-ı celīl-i neķābet ‘ināyet olunmuş idi³. El-ḥāletü hāzıhi Mekke-i Mükerrreme pāyesi ile ikrām, ba‘dehu İstanbul ķazāsı i’tibārı ile ihtirām olunmuş idi. Otuz dört Cemādiye’l-āḥire’sinde mütevārī-i mevce-i mezār ve ğarķ-ı raḥmet-i Perverdigār olup ol mañşıb-ı nebīh Anaṭolı Şadrı Şerīf Efendi’ye tevcīh olındı. Türbe-i muķaddese-i Ḥāzret-i Eyyüb civārında medfūndur.

¹ Hadīs-i Şerīf “Cennetliklerin çoğuş saf, temiz, kendi hālinde kişilerdir.” Abdülkāhir el-Cürĉānī, *Kitābü Delāilī’l-i’cāz*, Mektebetü’l-hāncī, Kahire 1989, s. 338-339.

² Naķībū’l-eşrāf: Seyyid Kāsım E; - R1

¹ ḥālīlesi//Sulṭān:Sulṭānī R1, SE

² Şafer’inde SE

³ 415a E

Mollā-yı merķūm ħarīṣ-i iķtinā-yı ma‘ārif ü ‘ulūm, vecīh ü edīb, ħulvu’l-lisān ü lebīb, müntesib¹ olduđı kibār mecālisinde herkesi ħayr ile yād ve iĥsāna teveccühlerin tebşir ile nice maĥzūnı şād kılmaga mu‘tād idi.

Lezā’iz-i dünyeviyyeden rīṣ-ĥand-i ebleh-pesend ile ĥursend ve rişvet-i ħallāşān olan ta‘zīm ü tevķir-i bendegī kemendine bend, şāne vü mir‘āt, mikĥale vü ‘ıtrıyyāt ‘umde-i ‘udde-i destgāhı ve cāh-ı vecāhet ü sāye-i belāhet, seng-endāzān-ı taĥķir ü teşnī‘den penāhı idi. Ammā ĥilāl-i muṭaraĥada şıyāğat-i kelām ve ĥurde-kārī-i sevād-ı erķām ile² üstād-ı her şāni‘ u bārī ve çābük-süvārān-ı kümeyt-i aķlām ile müsāhim ü mübārī, belki dem-i mübāhāt-ı mü-şikāfide لا يشق عباری³ diyü da‘vā itse raṭbu’l-lisān-ı senā olanlar ĥāme gibi taĥrīr-i veşīka-ı taşdıka cārī olmaķ muķarrer idi. Merĥūmuñ nesebi medĥül ve raĥīķ-ı taĥķīķ ma‘lül olup naķl olunur ki menāşib-ı ‘āliyeye geldükde pederi İstanbul’a gelüp evvel mülākātında ta‘accüb-künān, “Ĥāşā ki bu sulṭān benüm oğlum ola.” dir.

el-Mevlā Sinān (Nehcī Sinān¹ Efendi)

Vilāyet-i Ĥamīd a‘mālinden belde-i Burdur’dan nümāyān ve “Nehcī” maĥlaşı ile ma‘lüm-ı ‘ālemiyān olmuş idi. Nehc-i sedīd-i erbāb-ı isti‘dād üzere i‘māl-i meleke-i māder-zād eyleyüp Kemāl Beg-zāde Efendi’den mülāzemetle ber-murād olduğdan soñra aĥz-ı medāris ve ‘aķd-ı mecālis iderek kırķ aķçe ile Burūsa’da Bāyezīd Paşa Medresesi’nden munfaşıl iken biñ beş Şa‘bān’ında Muşliĥi’d-dīn Efendi maĥlülünden Edrine’de Taşlık müderrisi olmuş idi. On iki Şa‘bān’ında Tāce’d-dīn Efendi yirine Ĥalebiyye pāyesine terfī‘ olındı. On dört Zi’l-ĥicce’sinde selefi Tāc Efendi yirine Üçşerefeli’ye nā’il, on yedi Zi’l-ķa‘de’sinde Şems-zāde yirine Şaĥn’a vāşıl olup on sekiz Muĥarrem’inde Şādīķ Efendi yirine Anķara ħazāsı tevcīh² olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ķa‘de’sinde ‘azl olunup eşrāf-ı ħuzātından Anķaralı Emīr Efendi i‘āde olındı. Yigirmi bir Rebī‘u’l-evvel’inde Fāzıl ‘Abdu’llāh Efendi yirine Konya ħazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi iki Zi’l-ĥicce’sinde ‘azl olunup manşıbı Şāh Çelebi’ye teklīf olındı. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Arpacı-zāde yirine dārü’s-selām-ı Bağdād ĥükümeti ile nā’il-i murād oldı. Yigirmi sekiz Receb’inde ref‘ olunup yirine Muĥarrem Efendi terfī‘ olındı.

¹ 420a R1

² 245a SE

³ “Benim elime kimse su dökemez!”

¹ - SE

² ħazāsı tevcīh:ħazāsına ref‘ SE

Otuz üç Ramazān'ında selef-i¹ sālifi Arpacı-zāde yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ihsān olındı. Mısr'dan gemi ile Yenbū' İskelesi'ne çıkup esnā-yı rāhda intikāl eyledi. Meyyiti Medīne-i Münevvere'ye işāl olunup Baķī''da defn olındı. Otuz dört Cemādiye'l-āhire'sinde haber-i vefātı² vāşıl olup³ Edhem-zāde Efendi hādım-i harem-i Resūl olmuş idi.

Mevlānā-yı merķūm sime-i 'ilm ü ma'ārifle mevsūm, şalāh u 'iffetle semīr, pīr-i rūşen-zamīr idi.

el-Mevlā Meħemmed (Arpacı-zāde Meħemmed Efendi¹)

Belde-i Kaşseriyye'den sevķ-ı seriyye-i 'azīmet ve "Arpacı-zāde" 'unvānı ile iktisāb-ı şöhret kılmış idi. H'āce-i pādīşāh-ı 'ālem-penāh Sa'de'd-dīn Efendi hīdmetlerinden mülāzım ve 'azm-i tarīķ-ı tedrīse cāzim olup taşarruf-ı bıķā'-ı 'ilmiyye ve iħrāz-ı envā'-ı ümniyye iderek kırķ aķçe medreseden ma'zūl iken biñ on Muħarrem'inde Zeynī-zāde yirine Ĥusrev Ketħudā Medresesi'ne müderris olmuş idi. On sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Çavuş-zāde yirine Zāl Paşa² hāricine taħrīk olındı. On toķuz Muħarrem'inde Nūrī yirine Fāţıma Ĥānım pāyesine terfī' olındı. Biñ³ yigirmi Receb'inde Edhem-zāde yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne naķl olındı. Yigirmi iki Zī'l-ķa'de'sinde Cūvānī yirine Bosna kazāsı virilüp qabūl itmemele 'azl iħtiyār eyledi. Yigirmi dört Zī'l-ķa'de'sinde Kabaşakal Müftī yirine Şaħn'a gelüp yigirmi beş Cemādiye'l-ūlā'sında Şeker Efendi yirine Āmid kazāsı 'ināyet olındı. Yigirmi altı Cemādiye'l-āhire'sinde⁴ Baġdād Qāzīsı Tevfīķī-zāde ile mübādele-i manşıb itdiler. Yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup yirine Nehcī Efendi naşb olındı. Otuz iki Rebī'u'l-āħir'inde 'Arab H'āce yirine Medīne-i Münevvere kazāsı ile teşrīf olındı. Otuz üç Ramazān'ında ref' olunup yirine Nehcī Efendi terfī' olındı. Ol esnālarda ĥalef ü selef, 'alef-i şemşīr-i telef olup diyār-ı Rūm'a ķudūm müyesser olmamış idi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāh-ı ĥāl ile meşhūr, pīr-i 'ābid-i şālīh, merd-i sa'ādetmend-i müfliħ idi.

¹ ĥalef-i SE

² Fevti SE

³ yirine SE

¹ Meħemmed Efendi:- SE

² 415b E

³ 420b R1

⁴ Ūlāsında E

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman (‘Abdu’r-raḥman Efendi¹)

Vilāyet-i Anadolı’dan bedīd ve nā’il-i rütbe-i dāniş ü dīd olup tarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve Mollā Efendi’den mülāzım olup devr-i merātib ve aḥz-ı revātib iderek kırk akçe medreseden ma’zül iken biñ yigirmi Receb’inde ‘Abdu’llāh Efendi yirine Pervīz Efendi müderrisi olmuş idi. Yigirmi altı Ramazān’ında hem-nāmı Mevlānā ‘Abdu’r-raḥman yirine Hanceriyye pāyesi iḥsān olındı. Yigirmi toḳuz Şevvāl’inde Köse Şemse’-d-dīn maḥlūlinden² Kapluca Medresesi’ne hareket eyledi. Otuz iki Receb’inde Aṭranos ḳazāsı virilüp ḳabūl itmemele ‘azl iḥtiyār eyledi. Māh-ı Ramazān’da istiḡnā iden ‘Acem Meḥemmed yirine Ṭrablus-ı Şām ḳazāsı ile ikrām olındı. Otuz dört Şafer’inde ‘azl olunup manşıbı Potur Şālīḥ Efendi’ye virildi. Ol eṣnālarda güm-nām-ı şehr-i vücūd ve üstürde-i şaḥīfe-i şühūd oldı.

Mevlānā-yı merḳūm hem-reng-i erbāb-ı rūsūm, şāfi-derūn u pāk-nihād, Müslim-i ḳavī-i’tikād idi.

el-Mevlā Şeyḫ Meḥemmed (Toḳuz-zāde Şeyḫi Çelebi)

Arzırūm ḳāzīsı olup maḥv-ı rūsūm ve ḳaṭ-ı peyvend-i me’mūl ü merūm iden Toḳuz Meḥemmed Efendi’nüñ maḥdūm-ı mihteri Şeyḫi Çelebi¹ ḥidmetleridür. Toḳuz yüz yetmiş ḥudūdında gevher-i zātı zīb-i kenār-ı māder-i dünyā ve ḥāşıl-kerde-i çār-ümmeḥāt ü nüh-ābā olup mişḳale-i ictihād ile cilā-baḥş-ı mir’āt-ı bāl ve ḳābil-i naḳş-ı isti’dād ü istiḥāl olduḳda Şeyḫü’l-İslām Çivi-zāde Efendi’den mülāzemetle bekām ve ba’z-ı merātib-i ‘ilmiyye ile maḫzar-ı ikrām olup kırk akçe ile Esediyye Medresesi’nden munfaşıl iken biñ on iki Cemādiye’l-āḥire’sinde fevt olan Żuhūrī maḥlūlinden ‘Oşmān Paşa Medresesi i’fā olındı. On yedi Şafer’inde Ḥasan Beg²-zāde Çelebi yirine Rüstem Paşa ḥāricine taḫrīk olındı. On sekiz Rebī’u’l-evvel’inde Riyāzī Efendi yirine Edrineḳapısı pāyesine terfī’ ḳılındı. On toḳuz Ramazān’ında selef-i sālifi yirine Şaḥn taḥillesinden soñra Cüvānī yirine Kütāhiyye ḳazāsı virilüp ḳabūl itmedükde ‘azl iḥtiyār eyledi. Sene temāmında ‘Arab-zāde rebībi Maḥmūd Çelebi maḥlūlinden³ tekrār Edrineḳapısı müderrisi oldı. Yigirmi iki Muḫarrem’inde Tāce’-d-dīn Efendi

¹ - SE

² Şemse’-d-dīn maḥlūlinden:Şems yirine SE

¹ Efendi R1, E

² - E

³ 245b SE

yirine Mağnisa kazası virilüp kabûlden ibâ itmekle ‘azl ihtiyâr eyledi. Yigirmi üç Rebî‘u’l-âhîr’inde Za‘îfî-zâde maḥlûlinden Şaḥn Medresesi ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre Zi’l-ka‘de’sinde Kara Mu‘îd yirine Edrine¹ Bâyezîdiyyesi’ne terfî‘ olındı. Mâh-ı Zi’l-ḥicce’de Muḥarrem Efendi yirine Bağdâd kazası ile ber-murâd oldı. Yigirmi beş Ramazân’ında ma‘zûl olup manşıbı Receb-zâde’ye teklîf² olındı. Otuz bir Cemâdiye’l-âhîre’sinde İstanbulî ‘Alî Efendi yirine İzmir kazası virildi. Otuz iki Rebî‘u’l-âhîr’inde ‘azl olunup yirine Şa‘râvî Efendi naşb olındı. Otuz dört Şevvâl’inde¹ ‘âlem-i şuretden irtiḥâl ve civâr-ı kudsî intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr aḥlâḳ-ı kerîme ile meşhûr, eyyâm-ı tedrîsde müdâreseye müştâgîl, hengâm-ı kazâsında ‘ilmi ile ‘âmil, maḳâm-ı şadâkatde sâbit-ḳadem, nîk-ḥaşlet ü firişte-nihâd âdem idi.

el-Mevlâ Muṭahhar (Muṭahhar Efendi²)

Ṭıynet-i vücûdı ḥâk-i pâk-i Şîrvân-zemînde taḥmîr ve feyezân-ı mâ’-ı İlâhî-i ‘ilm ü ‘irfân ile evsâḥ-ı cehl ü nâ-dânîsi taṭḥîr olunup;

ابا زيد اعلم ان من شرب الطلا
تدنس فالخط كنه قول المجرب

و قد كنت سميت المطهر و الفتى
يصدق فى الامثال تسمية الاب

فلا تحسها كيما تكون مطهرا
والا فغير ذلك الاسم فاشرب³

mazmûn-ı irşâd-nümûnın naşb-ı ‘ayn-ı sa’y ü ṭaleb ve sipâhî iken ‘azm-i ṭarîḳ-ı ‘ilm ü edeb ḳılup iksîr-i dîn ü devlet ve kibrît-i aḥmer-i ‘izz ü sa‘âdet olan Ḥĥâce Efendi

¹ 421a R1

² 416a E

¹ ḥilâlinde E

² Muṭahhar Efendi:- R1

³ “Ebu Zeyd, bil ki çığ tanelerini içmek kişiyi bazen yanlışla sürükler. Çünkü yazı, tecrübeli birinin sözünün tamamına bedeldir. Mutahhar diye isimlendirmiştım onu. Çünkü bir genç, örneklilik yönünden babasının verdiği ismi doğrular diye düşündüm. Her ne kadar o, mutahhar olsa da sen onu hissedemezsin. Bu yüzden bu ismi değiştir ve içmeye devam et.”

āstānesine intisāb ve ibrīz-i hālīş-i iltifātlarından ihrāz-ı nişāb kılmagla cülüs-ı Mehemmed Hānī nevbetinde mülāzım ve devlet ü sa‘adet gibi hıdmetlerine müdāvım olmış idi. Ba‘dehu pey-ender-pey mesned-efrüz-ı şeyhü’l-İslāmī olan maḥdümān-ı girāmī Mehemmed Efendi ve Es‘ad Efendi ḥazretlerinüñ şadāretleri eyyāmında tezkirecileri ve fetvāları hengāmında müsteşār ü maḥrem-i esrār olup;

Devlet kapısı meykededür bu zemānede

Sāķīdürür viren alan ol āsitānede

mazmūnı üzere mu‘avvelün ‘aleyh-i umūr ve merci‘-i cumhūr olmış idi. El-ḥāletü hāzihī kaṭ‘-ı merātīb ve aḥz-ı menāşīb-ı¹ münāsib iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ on beş Zi’l-ḥicce’sinde² mütekā‘id olan Şadıķ-zāde Muştafā Çelebi yirine Defterdār Yaḥyā Medresesi tevcih olındı. On sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde Toḳuz-zāde Şeyhī Çelebi yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne ḥareket eyledi. On toḳuz Ramazān’ında Ḥasan Beg-zāde yirine Üsküdār’da Mihrümāh Sulṭān pāyesin cāygāh idüp yigirmi iki evāhirinde³ Yaluñ-zāde yirine Şaḥn’a geldi. Yigirmi dört Muḥarrem’inde Mu‘id-zāde yirine Şeh-zāde müderrisi olup yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında Ğubārī yirine Süleymāniyye’ye terfī‘ olunup yigirmi yedi Receb’inde Mu‘id-zāde yirine Dārü’l-ḥadış-i Süleymān Hānī ile vāşıl-ı ser-menzil-i emānī oldı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde gitmeyen Dāvud-zāde yirine Mekke-i Mükerreme ḳazāsı ile tebcil, yigirmi sekiz Şa‘bān’ında ‘Azmī-zāde Efendi yirine Mışr-ı Ḳāhire’ye tebdil olındı. Ḳazāsı ḥālinde ḥacc-ı Beytü’l-ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü’l-enām عليه افضل السلام⁴ itmişler idi. Yigirmi toḳuz Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olunup yirine Çivi-zāde Efendi ferş-i seccāde-i ḥükümet eyledi. Otuz iki Cemādiye’l-āḥire’sinde⁵ ‘Uşşāķī-zāde yirine maḥrüse-i Edrine’ye ḥākim olup otuz üç Muḥarrem’inde Tulumcı Ḥüsām Efendi mesned-nişin-i ḥükümetleri oldı. Otuz dört Muḥarrem’inde Ebū Sa‘id Efendi ḥazretlerinden soñra Ğalaṭa⁶ ḳazāsı virilüp ḳāzī iken dā’in-i saḥt-gīr-i ecel mütekāzī olmış idi. Mañşīb-ı maḥlül ‘Abdu’l-kerīm Efendi’ye virilüp;

¹ Mañşīb-ı SE

² Şafer’inde R1

³ Rebī‘u’l-āḥir’inde E

⁴ “Selāmın en faziletlisi onun üzerine olsun.”

⁵ Ülāsında R1

⁶ 421b R1

Bir evde ‘ayş ü şādī bir evde ye’s ü mātem

mefhūmı meşhūd-ı ‘ayn-ı ‘ibret-bīn-i ‘ālem oldı.

Mevlānā-yı merķūm dāhīl-i dā’ire-i erbāb-ı fūhūm, cebīn-i aḥvālī¹ maṭraḥ-ı şu‘ā’-ı sa‘ādet, şafḥa-i şu‘ūnı k̄ābil-i pertev-i baḥt ü devlet, cevher-i ḥātem-i iḳbālī seng-i yede-i bārān-ı faẓl ü nevāl ve āstān-ı devlet-me’ābı ḥacer-i mūkerrem-i āmāl, belki miḳnāṭīs-i envā’-ı cins ü māl, ceyb-i himmeti reşk-endāz-ı kīse-i kān ü kāse-i ‘ummān¹, ḥizāne-i zer ü sīmi ḥum-ḥāne-i Cemşīd’den nişān;

نه خمها كه استاده پهلو بهم

که سد بست از بهر یاجوج غم²

mışdāḳınca ḳumḳuma-i zer-i kāmīlū’l-‘ayyār ile memlū ve naḳd-i sere-i encūm-şūmār ile her sūrdābı ḳimme-i çarḥ-ı nūh-ḳıbāb gibi ṭoṭolu, aḥbābı ḥaḳḳında himmeti mebzūl, beşāset-i vech ile liḳāsı mir’āt-ı ḥoş-nūmā-yı me’mūl, miḳrāz-ı iḳrāzı ḳāṭı’u’l-‘ırḳ-ı iḥtiyāc, ekābir yanında kelimāt-ı nāfīzesi şerīfī-revāc, baḥt-ı Ḥudā-dādı müselleme-i ‘ālem, şāḥib-i vücūd ādem idi.

el-Mevlā Ca’fer (Defterdār³ Murād Efendi Birāderi⁴ Ca’fer Efendi)

“Ḳaraḥiṣār-ı Şāḥib” nām şehir-i meşhūrdan peydā ve mişāl-i nūr-ı süveydā hüveydā olup birāder-i mihteri Defterdār Murād Efendi’ye izāfetle meşhūr ve Ferḳadān gibi şınv-ı mūkerremi ile semā-yı i’tibārdan fā’izü’n-nūr olmuş idi. İbrīz-i tibr-tebār-ı isti’dādın pūte-i ḳīl ü ḳāl-i iştigālden ḥalāş ve mānend-i zer-i Ca’ferī lā’iḳ-ı sikke-i ḳabūl-i ḥavāşş ḳılduḳda Samsūnī-zāde Ḥācī Efendi ḥidmetlerinde ḳā’im ve ṭoḳuz yüz yetmiş ṭoḳuz tārīḥinde Üçşerefeli i’ādesinden mülāzım olmuş idi. Bi-ḥasebi’l-merātib teraḳḳī-i merākī-i menāşīb iderek kırḳ aḳçe medreseden ma’zūl iken biñ bir Muḥarrem’inde Ḳazancıḳulı Sinān yirine “Şoḡuḳḳuyı” dimekle ma’rūf Pīrī Paşa Medresesi iḥsān olunmuş idi. Biñ sekiz Rebī’u’l-evvel’inde yirinde pāye i’tibār olındı. On iki Cemādiye’l-ülā’sında İsmā’īl Efendi yirine Ḳızılmuşluḳ Medresesi’nde isāle-i

¹ ḥālī SE

¹ 416b E

² “Yan tarafımda duran küpler deḡildir. Dert Yecüc’ü ile aramızda duran settir.”

³ - R1, E

⁴ Murād Efendi Birāderi:- R1

zülāl-i taḥḳīk u beyān idüp ni‘met-i celīle-i cāh ü ‘unvān içün āb-der-dehān¹ iken on üç Receb’inde Nevālī-zāde Ziyā Çelebi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Üç günden şoñra Müftü Birāderi Çelebi Efendi yirine Anḳara ḳazāsı virilüp ḳabül itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. On altı Şafer’inde Ḳaragülmez yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfī’ olındı. On ḩokuz Muḩarrem’inde ḩüsām Efendi yirine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsı in‘ām olındı. Yigirmi Şafer’inde ‘azl olınup yirine Yumurḩa Vā‘izi naşb olındı. Sene-i mezbüre Şa‘bān’ında Kec-dehān Efendi yirine İzmīr ḳazāsı ināyet olındı. Yigirmi bir Cemādiye’l-āḩire’sinde ref’ olınup ḩelvācı-zāde cā-nişin-i ḩükümeti oldı. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında Filibe efendisi Çelebi Efendi yirine Eyyüb ḳazāsı tevcīḩ olınmış idi. Yigirmi dört Rebī‘u’l-āḩir’inde ma‘zül olup mañşıbı ‘Alī Çelebi-zāde Efendi’ye virildi. Yigirmi altı Muḩarrem’inde taḩille tarīḩı ile mütekā‘id olan Seyfī-zāde yirine Medīne-i Münevvere ḳazāsı ile teşrīf¹ olındı. Ba‘de senetin mañşıbı Tevfīḩī-zāde’ye virilüp tekrār yirinde muḩarrer ḩılındı. Yigirmi sekiz Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olınup ol mañşıb-ı celīl ile Bī-endām Efendi tebcīl olındı. Otuz dört Rebī‘u’l-evvel’inde ḳabül itmeyen Menteş-zāde İbrāḩīm Efendi² yirine mükerreren Eyyüb ḳazāsına mañşüb olmış idi. Otuz beş Cemādiye’l-āḩire’sinde ‘alīlen ‘azl olınup Şıdḩī Efendi taḩlīf olındı. Bir hefteden şoñra mañşıb-ı ḩayātdan munfaşıl³ ve ‘ālem-i bāḩīye vāşıl oldı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḩ u sükūnetle meşḩūr, ḳazāsında fuḩarāya nāfi‘, pīr-i edīb ü mütevāzı‘ idi.

el-Mevlā Muştafā bin ḩüseyn (ḩüsām-zāde Muştafā Efendi⁴)

Maḩrüse-i Burūsa’da pederi Mevlānā ḩüsām ve kendi “ḩüsām-zāde” ‘unvānı ile meşḩūr-ı enāmdur. Cevāḩir-i zevāḩir-i ‘ilm ü ‘irfānı mecālis-i ‘ulemādan iltiḩāt u intikād ve güncīde-i ḩavşala-i isti‘dādı olacaḩ deñlü cem‘ u i‘dād eyleyüp Şeyḩü’l-İslām Şeyḩī Efendi ḩidmetlerinden mülāzemetle ber-murād olmış idi. Ba‘zı medāris-i ‘ilmiyyeye mutaşarrıf ve nuḩbe-i evḩātın īfā-yı ḩaḩḩ-ı şarḩ-ı vāḩıf ve istīfā-yı vazā’ife şārīf olup ḩırḩ aḩḩe medreseden ma‘zül iken biñ on ḩokuz⁵ Muḩarrem’inde Fenārī-zāde Şeyḩī Çelebi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi tevcīḩ olınmış idi. Yigirmi iki

¹ 246a SE

¹ 422a R1

² İbrāḩīm Efendi:- SE

³ mün‘azil SE

⁴ ḩüsām//Efendi:ḩüsām-zāde-i Burūsavī E, SE

⁵ 417a E

Zi'l-ħicce'sinde Fenārī-zāde Şāh Çelebi yirine Burūsa'da Yıldırım Hān pāyesi iħsān olındı. Yigirmi beş Zi'l-ħicce'sinde Mütvellī-zāde yirine İstanbul'da Ca'fer Ağa pāyesine naql olındı. Yigirmi sekiz Muħarrem'inde 'Allāme Şeyhī Efendi yirine Şāh Sulţān pāyesine taħrīk olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde selef-i sālifi Fenārī-zāde Şeyhī Çelebi yirine Şah'n'a geldi. Yigirmi toķuz Muħarrem'inde Kabaķulaķ-zāde yirine altmıřla Burūsa Sulţāniyyesi'ne terfī' olındı. Biñ otuz Rebī'u'l-evvel'inde Şeker Efendi yirine Maġnisa ķazāsı virilüp ķabūl itmedūķde ma'zūl ķaldı. Otuz bir Cemādiye'l-ūlā'sında Dersi'ām Meħemmed Efendi maħlūlinden İsmihān Sulţān Medresesi in'ām olındı. Otuz iki Muħarrem'inde Ketħudā Muřtafā Efendi maħdūmı Maħmūd Efendi ħidmetleri¹ yirine Eyyūb Medresesi tevcīh olunup sene-i mezbūre Şa'bān'ında Kāra Çelebi-zāde 'Abdu'l-'azīz Efendi yirine Hāķāniyye-i Vefā ile terfīh olındı. Şehr-i Zi'l-ħicce'de 'Abdu'llāh-ı Amāsī yirine Süleymāniyye medārisinūñ birine gelüp otuz dōrt Şafer'inde ķabūl itmeyen Ebābīl yirine Hāleb ķazāsı ile tebcīl olındı. Otuz beş Cemādiye'l-ūlā'sında 'azl olunup Fenārī-zāde Şeyhī Çelebi² seccāde-niřin-i ħükümeti oldu. Evāħir-i sene-i mezbūrede 'ālem-i ħisden intiķāl ve civār-ı ķudse irtiħāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm tařvīr-i meclis-i erbāb-ı rūsūm, mānend-i řuret-i dīvār, keřrū's-řamt-ı kem-āzār, kemāl-i vaķārından "Kāzī'asker" laķabı ile meřhūr, ta'azzum-i zā'id ile uđħūke-i cumhūr, sāye-i sūkūtda ġunūde, mestūrū'l-ħāl ü āsūde, iħtiřāma mā'il, ebleh-i sāde-dil idi.

el-Mevlā'u'l-fāzıl Meħemmed bin Meħemmed eş-Şehīr bi-Bostān-zāde (Bostān-zāde Meħemmed Efendi)

Şeyhū'l-İslām, ķıdvetū'l-'ulemā'i'l-a'lām Bostān-zāde Meħemmed Efendi³ ħazretlerinūñ nev-bāve-i nihāl-i sāye⁴-ġūsteri, ya'nī maħdūm-ı mūkerrem-i mihteri Meħemmed Efendi ħidmetleridūr. Toķuz yüz yetmiř iki senesinde serā-perde-i 'ademden meclis-i vücūda vaz'-ı ķadem ķılup ħizāne-i ħizāne-i vālid-i mācidlerinde gevher-i isti'dādı mıřķale-i ūstād ile cilā-dāde ve mānend-i fařř-ı nigīn pezīrā-yı nuķūř-i ifāde olup mir'āt-ı sāde-i ġūřāde gibi ķabūl-i řuver-i zihniyye-i 'ilm ü edeb ve fezā'il-i mevrūseyi ser-bār-ı fażl-ı mūkteleb ķıldıķda ķāmet-i vālā-yı istīhālī vālid-i 'ālī-řānlarından teřrīf-i mülāzemetle tırāzende ve elvān-ı luřf u ināyetle nāzende olup toķuz

¹ - R1, E

² Efendi R1, E

³ 422b R1

⁴ - E, SE

yüz toksan altı Cemādiye'l-āhire'sinde maḥādīm-i şudūr-ı kirām kânūnı üzere ikrām ve 'Ubūdī yirine ibtidā Murād Paşa ḥārici ile ihtirām olunmuş idi. Toksan sekiz Zi'l-ka'de'sinde Şalıncaḳ Rıdvan yirine Ḳalender-ḥāne pāyesine sāye-endāz, toksan toksuz Şevvāl'inde Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine Medrese-i Şaḥn ile maḫzar-ı i'zāz olup¹ biñ bir Zi'l-ka'de'sinde Ṭursun-zāde yirine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'yle tekrīm olup biñ iki Ramazān'ında Şeyḫī Efendi Maḥdūmı maḥlūlinden Süleymāniyye'de ferş-i seccāde-i ifāde idüp biñ üç Şa'bān'ında¹ 'Abdu'r-raḫīm Efendi yirine maḥrūse-i Selānik'e ḥākim olmuşlar idi. Biñ dört Cemādiye'l-ūlā'sında yüz otuz aḳçe vazīfe ile müteḳā'id olup manşib-ı mezbūr Ṭursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi'ye virildi. Biñ beş Receb'inde Ḳınalı-zāde Ḥasan Efendi yirine dārü'n-naşr-ı² Edrine³ ḥükümeti tefvīz olındı. Biñ altı Muḫarrem'inde Şarı Muşliḫi'd-dīn yirine Ğalaṫa ḳazāsına naḳl olındılar. Sene-i mezbūre⁴ Şevvāl'inde sāniyen Selānik ḳazāsına tebdīl ve selefleri Ḥasan Kethūdā-zāde⁵ Ğalaṫa'ya naḳl ü taḫvīl ḳılındı. Biñ yedi Şa'bān'ında⁶ 'azl olup 'Abdu'r-raḫīm Efendi mesned-nişīn-i ḥükümet oldı⁷. Biñ sekiz Muḫarrem'inde ḫalefi yirine sālişen Selānik ḳazāsı virilmiş iken birḳaç günden şoñra anlar maḥallinde ibḳā, bunlar mübtelā-yı 'azl-i nā-ber-cā oldı. Biñ toksuz Zi'l-ka'de'sinde İmām Dāmādı Şeyḫī Çelebi yirine maḥrūse-i Burūsa ḳazāsı ni'amü'l-bedel vāḳi' oldı. Biñ on Şa'bān'ında Duḳadīn-zāde yirine Mışr-ı Ḳāhire'ye naḳl olındılar. On bir Receb'inde ref' olup yirine Ḳara Çelebi-zāde Efendi terfi' olındı. On üç Şa'bān'ında⁸ 'Abdu'l-'azīz Efendi yirine İstanbul ḳazāsı ile maḳzi'l-merām oldılar. On dört Cemādiye'l-āhire'sinde müteḳā'id olup manşib-ı mezbūr Rıdvan Efendi'ye iḫsān olındı. On yedi Ramazān'ında Kethūdā Muştafā Efendi yirine Anaṫolı şadāreti müyesser oldı. On sekiz Şevvāl'inde vazīfe-i emsālle munfaşıl ve maḳāmlarına Kemāl Efendi ḫazretleri vāşıl oldı. Yigirmi üç Ramazān'ında 'Abdu'l-'azīz Efendi yirine şadr-ı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm olmuşlar idi. Yigirmi dört Ramazān'ında teḳā'üd ihtiyār idüp Kemāl Efendi mesned-ārā-yı şadāret oldı. Miḫalic ḳazāsı arpalıḳ ta'yīn olındı. Otuz⁹ bir Receb'inde vāḳi' vaḳ'a-i 'Oşmān Ḥānī'de Mūsā Efendi yirine sāniyen Anaṫolı şadāretin ḳabūl

¹ Maḫzar//olup:i'zāz olup SE

¹ Şevvāl'inde SE

² Dārü'n-naşr-ı- SE

³ 246b SE

⁴ 417b E

⁵ Zāde yirine SE

⁶ Şevvāl'inde R1; Ramazān'ında SE

⁷ - SE

⁸ Ramazān'ında SE

⁹ 423a R1

itdiler. Otuz iki Şafer'inün selhinde¹ fâriğ olup şımv-ı 'azîz-i mükerrerleri Yahyâ Efendi hazretleri mesned-efrûz-ı şadâret oldı. Pıravadi arpalığı zamîme-i vazîfe kılındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde Hüseyn Efendi hazretleri yirine şâniyen Rûmili şadı oldılar. Otuz üç Cemâdiye'l-âhîre'sinde ma'zûl olup Ğanî-zâde Efendi mükerreren şadı-ı 'âlî-ğadr oldı. Otuz beş senesi hilâlinde civâr-ı rahmete intikâl eyleyüp kayınataları Nişâncı Mehemmed Paşa Câmî'î hazîresinde defn olındılar.

Mollâ-yı müşârün-ileyh صبت سجال المغفرة عليه¹ ħasenü'l-aĥlâķ, tayyibü'l-a'râķ, elsine-i selâşede şî'r ü inşâya kâdir, 'Arabî taķrîzleri 'unvân-ı cerîde-i mefâĥir, sehlü'l-'aĥâ vü ĥulvu'l-lisân, leyyinü'l-cânib ü keşîrû'l-iĥsân, kerem-i mefraĥla ma'rûf, işâl-i ĥayra mâ'il ü meşġûf, "lâ-redd ve lâ-kedd" mefhûmiyla 'âmil, aĥz ü 'aĥâda mânend-i seĥâb-ı vâbil, kemâl-i mülâyetinden mevâ'id-i 'urķubiyyesi vâfir, kiştzâr-ı âmâle mezra'a-i kemmün gibi elĥâfî mütেকâşir, kem-âzâr ü selîm, maĥdûm-ı kerîm idi.

Şadâret-i şâniyelerinde dâmâd-ı Rüstem-nihâdı Kemân-keş 'Alî Paşa vezîr-i a'zam bulunup sâĥa-i şevketi ba'idü'l-etrâf ve kâĥ-ı rif'ati âsmân-ı eşraf olmuş idi. İşâbet-i 'aynu'l-kemâl ile vezîr-i mezbûr maĥhûr u maĥtûl ve bunlar maĥzûl ü ma'zûl olup rûzgâr-ı ġaddâr tavır-ı ġadîmin der-kâr eyledi.

Beyt

و من عادة الايام تحريك ساكن
و تفريق مجموع و تنقيص مشتها²

Bu maĥla' anlaruñdur:

İzüñ tozını dîde-i ter ħapdı şabâdan
Girdi eline küĥl-i cilâ bād-ı hevâdan

el-Mevlâ Ĥızr (Ĥızr Efendi)

Mâ'u'l-ĥayât-ı 'ilm ü 'irfândan behre-yâb ve Anaĥolı Şadı Rıdvân Efendi ĥidmetlerinden mülâzemetle mażhar-ı feyż-i bî-ħisâb olup pâyeb-ber-pâyeb menâzil-i

¹ Şafer'inün selhinde:Şafer'inde SE

¹ "Baġışlanma kovaları onun üzerine dökülsün."

² "Duranı harekete geçirmesi, toplu olanı dağıtması ve iştahı azaltması zamanın kanunudur."

tedrîse sâye şalmağla kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi hudūdında Nūrî Efendi yirine Rodoscuğ'da Rüstem Paşa müderrisi olmuş idi. Yigirmi beş Ramazân'ında Raṭbuyābis yirine Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi'ne¹ taḥrîk olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce'sinde Kaşşāb-zāde yirine Emîr Sulṭān pāyesi iḥsān olındı. Yigirmi toḫuz Şafer'inde Malğaralı Aḥmed Efendi yirine Amāsiyya fetvāsı tevcîh olındı. Otuz iki Zî'l-ḥicce'sinde selef-i sālifi Aḥmed Efendi yirine Konya kazāsı ile maḳzî'l-merām oldı. Otuz dört Receb'inde ma'zül olup manşıbı fetvāda ḫalefi olan Ṭursun-zāde'ye¹ naşīb oldı. Ol eşnālarda şikeste-sebū-yı çeşme-i zindegānî ve 'āzim-i ābişhor-ı na'im-i cāvidānî oldı.

Mevlānā-yı merḳūm ṭālib-i iktisāb-ı 'ulūm, pîr-i şālih ü 'ābid, ḫammāme-i mesācid ü ma'ābid, şāfi-derūn, şāhib-i ḫazm ü sūkūn idi.

el-Mevlā 'Alî (Mama-zāde 'Alîsi)

Edrinevîdür. "Mama-zāde 'Alîsi" demekle meşhūr ve nevādir-i şî'r ü inşādan keşrū'ş-şu'ūr idi. Şadru'l-'ulemā'i'l-a'lām, üstādî vü üstādü'l-enām Aḥî-zāde 'Abdu'l-Ḥalîm Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle² bekām olup devr-i medāris-i 'ilmiyye ve irtifā-yı merātib-i 'aliyye iderek biñ yedi tārîḫinde Yūnus Efendi yirine ḫāric elli ile Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi tevcîh olunmuş idi. On yedi tārîḫinde medresesi pāye i'tibārı ile 'ālî ve şaçaklı 'abāyî ile hem-reng-i mevālî olup ba'dehu iznün bi'l-iftā ile mazḫar-ı ikrām ve nice yıllar ol meşgale-i şerîfe ile sübhā-şümār-ı şühūr u a'vām olmuş idi. Otuz bir Cemādiye'l-ülā'sında 'Abdu'l-ḫalîm-zāde'yi ta'ḳîb idüp ḳabūl itmeyen Çelebi Aḥmed Efendi yirine Ṭrablus-ı Şām kazāsı ile iḥtirām olındı. Otuz iki Receb'inde ma'zül ve yirine Mollā 'Acem-i Nā-ḳabūl mevşūl, ba'dehu 'Abdu'r-raḫman Efendi nā'il-i me'mūl oldı. Otuz beş Muḫarrem'inde 'Abdu'l-ḫalîm-zāde yirine Bosna kazāsı müyesser olmuş iken sene-i mezbûre Cemādiye'l-ülā'sında mānend-i zıll-ı zā'il, şāḫîfe-i 'ālemden muzmaḫill olup manşıbına Başkesen Muşliḫi'd-dîn vāşıl oldı.

Mevlānā-yı merḳūm cins-i ma'ārifden fā'iz-i mersūm, dūr-mānde-i hem-rāh ü refîḳ, efsürde-i meṭā'ib-i tarîḳ, mağdūr-ı rüzgār, mümteḫan-ı dehr-i ḡaddār idi.

¹ 418a E

¹ Ṭursun-zāde'ye:Ṭursunoğlu'na E

² 423b R1

Mama-zāde {Hādī}: Üstādı Mama-zāde¹ Aḥmed Çelebi “Hādī” maḥlaşı ile meşhūr ve *Tezkiretü’ş-şu‘arā* da meşhūrdur. Nūrī Efendi merḥūmdan mülāzım ve semt-i każāya ‘āzim olmuş idi. Edrine yārānı meyānında benām ve ‘ilm ü ma‘rifetle meşhūr-ı enām, fenn-i mu‘ammāda Emrī ve ‘Ubeydī’ye şālīs, ‘ulūm-ı edebiyede Mama-yı Şāmī’ye vāriş, ser-defter-i kużāt-ı sūtūde-şıfāt, hoş-şoḥbet ü pākize-ṭab‘ u laṭīf-simāt idi. Biñ on sekiz tārīhinde Şumnı każāsından ma‘zül iken;

Dil bir içim şu istedi çeşme-i la‘l-i yārdan
Āb-ı zülāl-i ḥancerin gösterüp işte mā didi

mażmūnı üzere ḥancer-i ser-tūz-i ecelden zebūn ve zaḥm-ı firākı ehl-i dile dāğ-ı derūn olmuş idi. Bu eş‘ār netā’ic-i zihni-i güher-nişāridur:

Zevrak-ı pür-varaқа lüle-i dūd oldu dümen
Biz de tutduk dümeni kullanalum yaprakdan

[Ve lehu]

Gelmedi¹ aḥyāya bu şeb ol Mesīḥā-dem meger
Hep gelenler rūḥ yok aḥyāda diyü döndiler

[Ve lehu]

Şādī-i merg-i ‘adüvden cismüm itdi cānı terk
Müddet-i ‘ömrümde bir şād oldum ol da şād-merg

Laṭīfe

Merḥūmuñ çevgān-ı gerdeni kec ve zāl-i gerdūn gibi muḥaddeb ü mu‘avvec olup;

Bu zāl-i felekden ḥazer it yire baқandur

¹ 247a SE

¹ Gitmedi R1, SE

maẓmūnı üzere Һarf atmağda pehlevān ve zenberek gibi kemīn-i Һa'n ü Һanzda tiri der-
kemān idi. Bir gün Һadr-ı vālā-Һadr-i Rūm¹ Bākī Efendi merhūm Һuzūrında Һaleb-i
manşib idüp muğālaҺa-i ebleh-firīb ile mülzem ve mevā'id-i 'urkūbiyye ile sākıt ü
beste-dem olmaduğda Һadr-ı 'ālī-şān ilhāҺından ğazabnāk ü perīşān olup hey'et-i
i'vicācına telmīh ve eҺrāfa Һitāb idüp şā'irāne Һaşdı bu güne taşrīh iderler ki “
'Acebdür, şu ādem nice yıldur gerden-nihāde-i teslīm olup Һurur. Bir boynın urur,
şāhib-i Һayr bulunmaz ve cevāb-ı mes'ūli zebān-ı şemşire Һavāle olunmaz.”

el-Mevlā AҺmed (Rā'ī-zāde AҺmed Çelebi)

Tercemesi sebķ iden Rā'ī Һasan Efendi'nün¹ maҺdūm-ı firişte-nihādı ve
Һayru'l-Һalef-i pāk-nijādıdur. Һoğuz yüz seksan beş tārīҺinde şehr-i vüçüda Һağt-ı riħāl
ve ri'āyet-i ādāb-ı taşşıl-i kemāl idüp Şeyhü'l-İslām Bostān-zāde Efendi Һidmetlerinde
ķā'im ve cülūs-ı Meħemmed Һānī nevbetinde mülāzım olmış idi. Evvelā otuz aķçe ile
Hurremiyye Medresesi'ne vāşıl, ba'dehu kırıkla Mollā Kestel Medresesi'nden munfaşıl
olup biñ on dört Zi'l-Һicce'sinde Maħmūd Efendi yirine Mesīh Paşa Medresesi i'Һā
olunmuş idi. Biñ yigirmi Receb'inde 'Araboğlı yirine Yūsuf Paşa Medresesi'ne taħrīk
olındı. Yigirmi iki Ramazān'ında Minķārī yirine Üsküdār'da Meħemmed Paşa'ya²
vāşıl, sene-i mezbūre Zi'l-ķa'de'sinde Ramazān Efendi yirine Unķapanı dāħiline nā'il,
yigirmi dört Receb'inde Meħemmed Efendi yirine Üçşerefeli Medresesi'nde mesned-
ārā-yı efāzıl olmış idi. Yigirmi altı Ramazān'ında şadme-i 'azl ile şerefāt-ı³ ķadri
mütezelzil ve menār-ı i'tibārı münħağt u nāzil olup Baba Һüseyn Efendi miħrāb-nişīn-i
dirāset oldı. Yigirmi sekiz Zi'l-ķa'de'sinde Sefer Efendi yirine Eski Murād Paşa
pāyesine zafer bulup otuz bir Receb'inde Naķş-bend-zāde yirine Kızılmuşluk pāyesine
pā-yı himmet Һoyup sene-i mezbūre Zi'l-ķa'de'sinde Şādık-zāde Һışmı 'Abdu'llāh
yirine Şāhn-ı Semāniye'yi cilvegāh eyledi. Otuz iki Şa'bān'ında Һācī Meħemmed-zāde
yirine altmış aķçe ile Zāl Paşa Sultāniyyesi'ne terfī' olunup otuz dört Cemādiye'l-
āħire'sinde 'Abdu'r-raħman Efendi Emīri yirine Medrese-i Һāşekiyye ile sāħa-i iclāli
tevsī' olunmuş idi. Otuz beş Ramazān'ında 'ıydğāh-ı ervāħa müsāra'at idüp yirine

¹ 418b E

¹ 424a R1

² Paşa pāyesine SE

³ Sürādiķāt-ı SE

Ḥüseyn Efendi ḥazretlerinin maḥdūm-ı şānīleri Aḥmed Efendi ferş-i seccāde-i dirāset eyledi.

Merḥūm-ı merḥūm, maḥdūm-ı mekrūmet-rūsūm, nīk-nefs ü ḥalūḳ, şiddīḳ u şadūḳ, kütüb-i nefīse cem‘ine mā‘il, taşḥīḥ u tenḳīḥe şifte-dil idi. Ṭarīḳ-ı metā‘ib-refīḳda ba‘z-ı ‘aḳabāta mübtelā ve efsürde-pā-yı ‘acz ü a‘yā olup beş pāyede biñ belā ile Şaḥn’a vāşıl ve on senede ol süllem-i dūr u dırāzdan reh-bürde-i ser-menzil olmuş idi. Ḥaḳḳā ki ḥams-i mübārek-i ni‘met-i cāḥ ü celāl ol derdmende māye-i ḡuşşa-i ḡülūḡır-i sīne-ḥırāş¹ ve ol penc-gāne-i esbāb-ı ‘izzet ü iḳbāl vaḳ‘a-i āmālinde penç-pāre-i şatrancī gibi bā‘iş-i in‘iḳād-ı kār-ı ma‘āş olmuş idi.

el-Mevlā Ḥamza (Ḥamza² Efendi)

Medīne-i Ḳayşeriyye’de ser-zede-i derīçe-i vücūd ve rū-be-rāḥ-ı şaḥrā-yı şühūd olmuş idi. Levāzım-ı ṭarīḳ-ı ‘ilmi i‘dād ve ṭarīḳa-i erbāb-ı isti‘dād üzere ictihād idüp nice zemān Ebū‘l-meyāmin Muştafā Efendi’ye ḥidmet ve meymenet-i³ ḥidmet-i ‘aliyyeleri ile iktisāb-ı şeref-i mülāzemet idüp ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvet iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ yigirmi beş Rebī‘u‘l-evvel’inde Belḡiradī Alī Efendi⁴ yirine Yūsuf Paşa müderrisi⁵ olmuş idi. Yigirmi yedi Şafer’inde Ḳaṭīfeci-zāde yirine Ḥusrev Keḥudā Medresesi’ne naḳl olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde Seyyid Çelebi⁶ yirine Eski İbrāḥīm Paşa Medresesi iḥsān olındı. Yigirmi toḳuz Şevvāl’inde Martolos-zāde Muştafā Efendi yirine Ca‘fer Aḡa pāyesine vāşıl, otuz bir Receb’inde Ḥasan Keḥudā-zāde yirine Etmekci-zāde⁷ Medresesi’ne nā‘il olup sene-i mezbūre Zi‘l-ḥicce’sinde İbrāḥīm Paşa ḥalīlesi ‘Ā’işe Sultān rūḥı iḳün bināsı fermān olunan medrese, ibtidā bunlara iḥsān olındı. El-ḥāletü ḥāzihi;

Ayaḳ ayaḳ çıkarlar nerd-bāna

¹ Sīne-ḥırāş:- SE

² Ḳayşeriyeli Ḥamza SE

³ - SE

⁴ Çelebi SE

⁵ 419a E

⁶ Seyyid Çelebi:Seyyidī ‘Alī Çelebi SE

⁷ 424b R1

maẓmūnı ‘ıyān ve otuz iki Şa‘bān’ında Rā‘ī-zāde yirine vāşıl-ı Şaḥn-ı Semān oldu. Otuz dōrt Cemādiye’l-āḥire’sinde yine anlar yirine altmış akçe ile Zāl Paşa Sulṭāniyyesi’ne¹ terfī‘ olındı. Otuz beş Zi’l-ka‘de’sinde pençe-i saḥt-gīr-i ecelden beste-dem ve aḥbāba bā‘iş-i ḥūn-feşānī-i mātem olup manşıb-ı maḥlūl ile Ser-maḥfil-zāde birkaç gün ‘ālem itmiş idi.

Başlasun devre ḳadeḥ oldı müzeyyen maḥfil

Mevlānā-yı mezbūr¹ mekārīm-i aḥlāk ile meşhūr, tarḥ-endāz-ı üns ü ülfet, naḳş-bend-i vifāk u maḥabbet, ḥüsn-i senāya ṭālib, ḥayrı şerrine ḡālib idi.

el-Mevlā Aḥmed (Müzellef Aḥmed)

Maḥrūse-i Edrine’den bedīdār ve “Müzellef Aḥmed” demekle ḳarīn-i iştihār olmuş idi. İ‘dād-ı maḥāsin-i isti‘dād itdükden sonra tarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve Şeyḥü’l-İslām Zekerıyyā Efendi’den mülāzım olup ḳaṭ‘-ı nişīb ü firāz ve seyr-i rāḥ-ı dūr u dirāz iderek kırk akçe medreseden ma‘zūl iken Bāzırgān-zāde maḥlūlinden biñ yigirmi Cemādiye’l-āḥire’sinde Edrine medārisinden Sirāciyye ḥāricine ‘āric olmuş idi. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Bosnevī Aḥmed Çelebi yirine Taşlık Medresesi’ne naḳl olındı. Yigirmi altı Receb’inde² Çuḳacı-zāde ḥışmı Baba Ḥüseyn yirine Cāmi‘-i ‘Atīḳ pāyesine varup yigirmi ṭoḳuz Cemādiye’l-ülā’sında Ferruḥ-zāde yirine Ḥalebiyye’ye ḥareket idüp³ birkaç gündün sonra selefi yirine Üçşerefeli’ye terfī‘ olunup otuz iki Cemādiye’l-ülā’sında ‘AraboḒlı’ndan sonra Siyāvūş Paşa Sulṭāniyyesi altmışdan tenzīl ve pāyelikle bunlara sermāye-i tebcīl ḳılındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde Yāverī-zāde Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Otuz üç Muḥarrem’inde Kevākibī-zāde yirine Dārū’l-ḥadīs-i Edrine ‘ināyet olındı. Otuz beş Cemādiye’l-ülā’sında Şādıḳ-zāde ḥışmı Şirevī ‘Abdu’llāḥ yirine Sulṭān Bāyezīd Medresesi virildi. Māḥ-ı Cemādiye’l-āḥire’de Ni‘metī Çelebi yirine ber-vech-i teḳā‘ūd Taşlık Medresesi’ne i‘āde olunmuş idi. Sene-i mezbūre evāḥirinde fevt olup medrese-i maḥlūle ḳayd-ı ḥayātla Şems Efendi’ye teklīf olındı.

Bahār āḥirinde çemen zāhir oldı

¹ Sulṭānı’na SE

¹ 247b SE

² Ramazānında R1

³ - SE

Bu lu‘buñda ya‘nī ki bitdi şaķalı

Mevlānā-yı mezbūr aķrānı meyānında ĥayr ile mezkūr, ĥālīşu‘l-cenān, tāhirü‘l-lisān, nīk-nefs ü şāfī-fu‘ād, Müslim-i pāk-i‘tikād idi.

Naķl olunur ki dest-yārī-i imsākle māl-i vāfir terk idüp vārişi ķalmaduķda Ğanī-zāde Efendi velā-yı ‘atāķa cihetinden da‘vā-yı istiĥķāk eyleyüp mes‘ele-i meşhūre-i velā baĥşine mü‘eddā olmış idi. Şeyĥü‘l-İslām ¹مد ظله مدى الايام ĥazretleri vālid-i mācidlerine iķtidā eyleyüp ekşer-i ‘ulemā-yı Rūm iĥtiyār itdükleri Mollā Ĥusrev meslekine sālīk olmağla Ğanī-zāde Efendi’nüñ muĥālif-i dil-ĥ‘āhı vāķi‘ olmış idi. Bīhūde cünbişler¹ ve ĥāyīde ğurunbişler izĥār idüp fetvā-yı şerīfe muķābilinde tārĥ itdüğü maķāleleri ğarīb vādī ve naķl-i meclis-i her nādī oldu.

Bu ķadar fitne vü āşūba ol oldu bādī²

el-Mevlā Mu‘ammeru‘llāh (Mu‘ammeru‘llāh)

Sermāye-i ‘ömr-i dirāz ile tārīķ-ı sa‘ādet-refīķda ķaķ‘-ı nişīb ü firāz iderek ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzemet şerefin iĥrāz ve pāye-i erba‘īne dek tek ü tāz idüp uzunca ova merĥalesinde mübtelā-yı ‘acz ü a‘yā iken yigirmi sekiz Cemādiye‘l-ülā’sında İbrāhīm Efendi yirine Burūsa‘da Ķazzāziyye müderrisi olmış idi. Biñ otuz dōrt Şafer‘inde Seyfu‘llāh Efendi yirine Sekbān ‘Alī Medresesi i‘tā olındı. Otuz beş Şafer‘inde fevt olup medrese-i maĥlūle ‘Abdu‘l-Ķayyūm Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm dāĥil-i a‘dād-ı³ erbāb-ı ‘ulūm, te‘şīr-i ismi ile pīr-i mu‘ammer ve ĥāk-i vücūd-ı nezāhet-ālūdı ĥamīr-i māye-i şalāĥla muĥammer idi.

el-Mevlā Muşţafā (Ķabaşāķal)

Ĥaleb-i Şehbā dāĥilinde Şerī‘atsız Maĥallesi sükkānından bir ‘aţţāruñ zīver-i dükkānçe-i i‘tibārı ve sermāye-i destgāh-ı iştihārıdır. Ķāmet-i isti‘dādı teşrīf-i ĥil‘at-i ma‘ārifle nāzende ve ķabā-yı iştihārı “Ķabaşāķal” ‘alemi ile tīrāzende olup ‘Arab-zāde ‘Abdu‘r-ra‘ūf Efendi ĥidmetlerinden mülāzım ve semt-i ķazāya ‘āzim olmış idi. Diyār-ı

¹ “Zamanın sonuna kadar gölgesi uzasın.”

¹ 425a R1

² 419b E

³ ‘idād-ı SE

Mıŝriyye’de ba’z-ı bilāda vālī ve Mıŝr muhāfazasında iken Vezīr Mehemmed Paŝa iltifātı ile ‘ıķdu’l-le’āl-i iķbālī mütelālī olup biñ yigirmi bir Rebī’u’l-evvel’inde Manŝüre kâzīsı iken himmet-i vezīr-i muhliŝ-nevāz ile mevleviyyet pāyesiyle i’zāz olındı. Yigirmi üç Ŗevvāl’inde vezīr-i merķūmuñ ŝadāreti hālinde ‘Osmān Efendi yirine Saķız kâzāsı ihsān olındı. Yigirmi dōrt Rebī’u’l-āķir’inde Medīne-i Mūnevvere pāyesi ‘ināyet olunup teŝrīfleri alındı. Ol eŝnāda vezīr-i a’zam¹, serdār-ı diyār-ı ‘Acem olup Saķız, Tevfīķī-zāde Efendi’ye tevcīh olındı ve bunlar ordu-yı hūmāyūn kâzāsı ile hem-rikāb-ı serdār-ı zafer-maķrūn oldı. Ol seferden nihāyet-i āmāl Haleb ü Ŗām kâzālarına ittiŝāl iken mūmkin olmayup ŝadr-ı a’zam ma’zūl olıcaķ bunlar dahı menkūb ü maķzūl oldı. Ba’dehu ‘Alī-i Maĝribī yirine Tūnus kâzāsı mecrā-yı zūlāl-i hūkm ü imzāsı kılındı. Ba’de’l-ķufūl otuz bir tārīhinde diyār-ı Mıŝriyye’de Buħayra kâzāsı tevcīh olındı. Otuz ikide ‘azl olunup vaz’-ı sābıķı üzere ķuzāta virildi. Sene-i mezbūre Rebī’u’l-āķir’inde ‘Abdu’r-raķīm-i Ŗa’rānī yirine mūkerreren Saķız kâzāsı erzānī buyurıldı. Sene-i mezbūre Zī’l-ħicce’sinde ‘azl olunup manŝıbı Nıksārī-zāde Ćelebi’ye la’ıķ görüldi. Otuz beŝ evāsıtında Ŗālīħ-i Bosnevī yirine Trablus-ı Ŗām hūkūmeti tefvīz olındı. Otuz altı Muħarrem’inde kâzī iken ŝu’ūn-ı hālī mūnħaŝır-ı māzī oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ħūsn-i ħulķ u ŝeħā ile meŝhūr, ħalīm ü selīm ü mūtevāzı’, rīŝ-ħand-i ebleh-pesend ile ķānī’, meftūn-ı ŝoħbet-i yārān, māmeleki ‘ārifāne dermeyān, mūtenezzihāt-ı dūnyāya mā’il ve bāde-i ‘ıŝķ ile ser-germ ü ķanzil, dā’imā birķaķ dil-ber-i sīmīn-ber merhem-i kāfūr-ı sīne-i pūr-rīŝ¹ ve nazar-ı yārāna ŝāyān āyine-i ehl-i ‘irfān ya’nī cūvānān-ı meh-rū-yı mūŝĝīn-mū der-pīŝ, tūĝ-ı muħayyem-i i’tibārı olan rīŝ-i dırāzı, ķārūb-ı meydān-ı pāk-bāzī, ve’l-ħāŝıl ĝidā-yı rūhsuz cennetde olsa rāħat bulmaz ve etsiz ekmeksiz olur dil-bersiz² olmaz idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl ibnū’l-Baħrū’l-kāmil Mehemmed ibnū’l-Mevlā³ ‘Abdu’l-ĝanī
(‘Abdu’l-ĝanī-zāde Efendi) {Nādirī}

Manzūme-i le’ālī-i aħvālī bu cerīdeye mānend-i dūrrū’l-viŝāħ-ı ħarīde zīb ü zīver ve cevāhir-i āb-dār-ı evŝāfı her ħātımeye ħalħāl ü her muķaddimeye efser olan ŝadru’l-efāzıl, senedū’l-ķavābil ‘Abdu’l-ĝanī Efendi ħıdmetlerinūñ maħdūm-ı meķārim-

¹ a’zam ve SE

¹ 425b R1

² 248a SE

³ İbnū’l-Mevlā:bin SE

deydeni olup destgāh-ı ta'rīfnde 'ankebūt-ı müşgīn¹-lu'āb-ı kalem, bāfende-i ter-dest-i faẓl ü hikem iken mānend-i şāgird-i resen-tāb zāviye-i 'acz ü a'yāda bī-tāb olan tırāzende-i perniyān-ı hūsn-i ta'bīr, naqş-endāz-ı harīr-i tāze-ṭarḥ-ı taḥrīr, 'ulemā-yı Rūm'ıñ 'allāme-i ercūmendi 'Abdu'l-gānī-zāde Nādirī Efendi'dür. Toḫuz yüz seksan tārīḥinde ṭayy-ı merāḥil-i vücūd iderek vāşıl-ı ser-menzil-i şühūd olup dest-yārī-i ṭab'-ı naqqād ile i'māl-i re'sü'l-māl-i isti'dād ve ḳaddāḥe-i sa'y ü ictihād ile iş'āl-i mişkātü'l-envār-ı zihni vakḳād idüp cins-i fāḥir-i 'ilm ü 'irfānı bāliğan-mā-belağ i'dād ve şeker-pāre-i şenāların efvāh-ı 'ālemde ḳand-ı mu'ād itdükden soñra toḫsan yedi tārīḥinde nihāl-i ser-efrāzı mā'il-i ḥareket ü iḥtizāz¹ ve ṭarīḳa-i erbāb-ı isti'dād üzere 'āzim-i türktāz-ı 'izz ü nāz olup Şaḥn müderrislerinden Kemāl Efendi ve Keḥudā Muşṭafā Efendi dārü'l-ifādelerini teşrīf ve Paşa-zāde Efendi ve merḥūm vālid ḥidmetlerinüñ cevāhir-i kelimātından gūş-ı ḳabūli teşnīf ḳılıp mu'allim-i maḳām-ı Murād Ḥānī Sa'de'd-dīn-i şānī āstānelerine ittişāl ve ḳand-ı ifāzaları ile taḳviyet-i 'aḳīde-i faẓl ü kemāl itmişler idi. El-ḥāletü hāzihi müstaḳill 'arż ile mülāzım ve pīşgāh-ı istifādeden mesned-i ifādeye 'āzim olup elf-i kāmil senesi ḥilālinde Su'ūdī-zāde yirine ibtidā'en kırḳ aḳçe ile müderris ve Papasoglı Medresesi'nde şadr-ı meclis olmağla;

Biñ yılıñ bir başıdur başlasun efgāna hezār

mazmūnı üzere ḡulgule-i ders ü devri tekrār ve āvāze-i cem'iyetlerin ṭanīn-endāz-ı ḳubbe-i zer-kār ḳılmışlar idi. Biñ üç Cemādiye'l-āḥire'sinde Muşlī Efendi yirine Medrese-i Maḥmūd Paşa'da mesned-efrūz-ı ifāde olup biñ dört Cemādiye'l-āḥire'sinde 'Abdu'l-'azīz Efendi yirine Ğazanfer Ağa pāyesine pīrāye şalup biñ beş Şevvāl'inde 'Ömer Efendi yirine Şaḥn-ı Semān'ı ḥalbe-i ciyād-ı efkār ḳılıp biñ sekiz Receb'inde Sarı Ḥāce yirine Şeh-zāde Medresesi'n mekteb-i 'irfān eyleyüp biñ toḫuz Zī'l-ḳa'de'sinde Ḳara Çelebi-zāde Meḥemmed² Efendi yirine Medrese-i 'aliyye-i Süleymāniyye'yi reşk-endāz-ı ḳaşr-ı 'ārifān itmişler idi. Biñ on bir Şafer'inde Rıḍvān Efendi yirine maḥrūse-i Selānik'e medd-i zılāl-i 'adl ü re'fet ve ferş-i seccāde-i ḥükümet idüp sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde;

Ḥoş 'ādil idi sāḳī-i devr-i zemān eger

¹ 420a E

¹ İḥtizār E

² - R1, E

Cām-ı şarāb-ı¹ vuşlatı almasa kıanmadın

mışdākı üzere Yemişci Hasan Paşa ğadı ile mübtelā-yı ‘azl-i bī-hengām ve selefleri mükerreren kıazā-yı mezbūr ile bekām oldılar. On iki Şevvāl’inde māni‘-i mürtefi‘ olmağın halefleri maķāmına i‘ade ve mesned-i kıazāda kıarār-dāde kıılındılar. On üç Cemādiye’l-āhire’sinde ‘Azmi-zāde Efendi yirine Mısr-ı Kıāhire kıazāsına tebdil ve āftāb-ı cihān-tāb gibi bir burcdan bir burca naql ü taħvīl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘inān-ı ‘azimetleri İmām Dāmādı yirine Edrine kıazāsına imāle ve semend-i himmetleri ol buķ‘a-i celile kıazāsında icāle olındı. Tesviye-i umūr-ı ‘ibād ve işā‘a-i eşi‘a-i ‘adl ü dād üzere iken pādişāh-ı Keyħusrev-nişān, ħāķān-ı ‘aşr¹ Sulţān Aħmed Hān Edrine şehrine sāye-i ‘āḫifet şalduķda nezāhet ü istiķāmetleri ma‘lūm-ı pādişāhī ve muķtezā-yı ħikmet üzere ħareketleri maḫbū‘-ı cenāb-ı salţanat-penāhī vāķi‘ olup envā‘-ı nevāziş-i şehensāhī ile mübāhī olmışlar idi. Biñ on beş Ramażān’ında manşıbdan isti‘fā idüp yirlerine Kıara Çelebi-zāde Efendi mutaşaddī-i aħķām-ı kıazā oldı. Evāsıḫ-ı Şevvāl’de² Hüseyin Efendi yirine ħākim-i dārü’s-salţana oldılar. On yedi Cemādiye’l-āhire’sinde dağdağa-i kıazādan izħār-ı melāl idüp selefleri mükerreren seccāde-nişin-i ħükm ü imzā olmuş idi. On sekiz Şevvāl’inde Kemāl Efendi yirine Ğalaḫa kıazası ħükümet-i nevvāb-ı kām-yābları ile revnaķ buldı. Yigirmi bir Şa‘bān’ında Hüseyin Efendi ħazretleri yirine Anaḫolı kıutırında şadr-ı ‘ālī-kādr olup iki def‘a pādişāh-ı ‘ālem-penāhla Edrine meşḫāsına revān ve kıaşā‘id-i bedī‘a ile manzūr-ı tāc-baħş-ı ħusrevān olmuşlar idi. Yigirmi üç Cemādiye’l-ūlā’sında ta‘āḫī-i umūrdan kıazā-yı vaḫar ve Kıara Çelebi-zāde Meħemmed³ Efendi tekeffül-i kār-ı ‘azimü’l-ħaḫar eyledi. Yigirmi dört ħilālinde Pıravadi kıazası arpalıķ ta‘yīn olındı. Yigirmi yedi Zi’l-ķa‘de’sinde selef-i sālifleri Hüseyin Efendi yirine şadārete i‘āde ve Anaḫolı mesnedinde kıarār-dāde kıılındı. Yigirmi sekiz Şevvāl’inde ħālā şeyħü’l-İslām ve müşkil-güşā-yı enām olan Yaħyā Efendi ħazretlerinüñ def‘a-i şālīşeleri yirine şadr-ı Rūm ve nā’il-i müntheyyü’l-āmāl-i erbāb-ı ‘ulūm oldılar. Yigirmi ḫoķuz Cemādiye’l-ūlā’sında vazīfe-i emşāl ile müteķā‘id ve maķām-ı şadārete Kıara Çelebi-zāde Efendi⁴ müteşā‘id oldı. Sene-i mezbūre Receb’inde bu ħaķīr üzerinden Silisre manşıbı zamīme-i revātib kıılındı. Biñ otuz Şa‘bān’ında Sulţān ‘Osmān Hān-ı ğāzī Leh memleketi niyyetine türktāzī itdükde

¹ 426a R1

¹ ħāķān-ı ‘aşr:- SE

² 420b E

³ - R1, E

⁴ - SE

arpalık nevvâbından şekvâ, cümleye ‘umûm-ı belvâ olup kuzât-ı kaşabâta¹ virildükde bunlar² dağı vazîfe ile kalmışlar idi. Otuz bir evâ’ilinde ‘Alî Çelebi-zâde Efendi³ yirine Ğalağa kazâsı vazîfe-i tekâ’üdlerine⁴ munzamm oldu. Otuz iki Rebî‘u’l-evvel’inde Kethudâ Muştafâ Efendi fevt olup Silisre arpalığı münhall olduğda Ğalağa’ya bedel virildi. Otuz üç Cemâdiye’l-âhire’sinde Bostân-zâde Mehemmed Efendi yirine şâniyen mesned-efrûz-ı şadâret ve münevvir-i eyvân-ı ‘izz ü rif’at oldılar. Otuz dört Şevvâl’inde meşgale-i hükümetdenistirâhat ve Şerîf Efendi teşrîf-i şadr-ı sa’âdet idüp zemân-ı¹ devletlerinde bu haķîre ‘inâyet eyledükleri Tırnova ve Şahrâ kazâları ‘ilâve-i esbâb-ı haşmet olmuş idi. Bir seneden ziyâde ergad-ı ‘ayş-ı bî-teşvîşle güzârende-i evķât ve gül-i sūrî gibi nâzende-i eyyâm-ı nev-bahâr-ı hayât iken marâz-ı felcle pister-i helâke pehlû-zen, hil’at-ı müste‘âr-ı hayâtları nîm-ten olup gül-i ra’nâ gibi sūrî u zerd ve sertâ-pâ nîme-i şemşîr-i bî-emân-ı derd, altı ay miķdârı hayâtdan me’yûs ve tevbe vü istiĝfâr ile müteveccih-i cenâb-ı Tevvâb ü Kıuddûs olmuşlar idi. Biñ otuz altı Cemâdiye’l-âhire’sinde terk-i bîmâr-ĥâne-i cihân-ı fânî ve ‘azm-i dârü’ş-şifâ-yı rahmet-i câvidânî kırup cenâzeleri namâzın Şâlih İmâm Efendi edâ ve ĥarem-i Câmî’-i Ebû’l-feth’i ĥırmen-i du‘â kılmış idi. Dâr-ı fezâ’il-medârları civârında vâķi ‘ ‘Âbid Çelebi Mescidi ĥazîresinde medfûn ve meyl-i mezârı nişangâh-ı tîr-i du‘â-yı ehl-i deründür. ‘Aded-i sinn-i şerîfleri taħlîl tarîķı üzere “Bî-günâh” (56) ve tarîĥ-i intiķâlleri “el-Cennetü mişvâh” (1036) vâķi ‘ olmuşdur. Maĥlûl olan arpalık Kıara Çelebi-zâde Mehemmed² Efendi’ye lâ’iķ görüldi.

Şadr-ı ‘âlî-ķadr-i mütercem cem’-i fezâ’il-i beşeriyyede müselleme, gevher-i vâlâ-nijâd-ı kân-ı ‘ulûm, vâsîtat-ı l-‘ıķd-ı ‘ulemâ-yı Rûm, zekâ vü fıtnatı tîz-ender-tîz, taħb’-ı mü-şikâfî tîĝ-ı Daĥĥâk gibi bün-tîz, kıuvvet-i bâzû-yı fikri zûr-pençe-i Neyrem’den nişâne, suķûr-ı ta’lîķâtı mânend-i âhenîn-şâne, ‘âlî-himmet, ma’âlî-ĥaşmet, sa’îdü’l-muĥtedd, ba’îdü’l-maķşad, ĥulvu’l-muĥâvere, şa’bu’l-münâzara³, maĥâsin-i ĥalk u ĥulķı câmî’, bevâriķ-ı luţf u cûdı lâmi’, rîze-seng-i sâĥa-i iclâli nikât-ı şafaĥât-ı ĥikmetü’l-işrâķ gibi şeffâf, şemse-i kıbâb-ı kaşr-ı iķbâli âftâb-ı eşrâķ u âsmân-ı eşrâf, âvâze-i meķârim-i aĥlâķı reşķ-endâz-ı menâķıb-ı eflâķî, âvîze-i manzûme-i mesneviyyâtı maĥsûd-ı müntaĥab-ı Sîne-çâķî, şafaĥât-ı *Dîvân*-ı eş‘ârî şâhid-i mevzûn-ı

¹ kuzât-ı kaşabâta:kuzâta SE

² 248b SE

³ - SE

⁴ Tekâ’üdlerine:tekâ’üd ile SE

¹ 426b R1

² - R1, E

³ 421a E

mazmūn ile tırāzende, evrāk-ı mecmū‘a-i inşā-yı dürer-bārı fıķarāt-ı Ferķadān-ķadr ile nāzende, her maṭla‘-ı bī-miṣālī iki miṣrā‘ ile mānend-i bādām-ı dü-gāne, her ķarīne-i bī-ķarīni iki dil-ber-i müṣgīn-mū gibi hem-pehlū vü cān cāne, mazmūn-ı dil-firīb ile her beyti hāne-i ṣāhid-bāz gibi ṭaraf-efzā, her meclisi¹ micmer-i cām-ı ṭarab-engīz-i ōevķ² ile rūḥ-perver-i ğam-zedā, veliyy-ni‘met-i ‘ālem, ‘allāme-i Mesīḥā-dem idi.

Āṣār-ı celīlelerinden *Tefsīr-i Beyzāvī*‘ye ḥāşiyeleri vardur. Ol kitābdan Sūre-i Baķara evāsıtına mūntehī olınca müṣebba‘ u mufaṣṣal ve mecmū‘-ı ḥavāşīye kelimātila nāfi‘ ü mükemmel yazmışlardır. Bundan mā‘adā Sūre-i kerīme-i A‘rāf‘a ve hezārān mebhāiş-i celīletü‘l-etrāfa ta‘līķ-ı a‘lāķ-ı efķār ve tensīķ-ı viṣāḥu‘-s-sadr-ı ḥarā‘id-i ebķār itmişlerdür. Vālid-i mācidlerinüñ daḥı kelimātını iltizām idüp ilḥāķ u ilṣāķ ṭarīķı ile tekmiḻ niyyetinde iken rūzgār müsā‘id olmadı. Bir def‘a İstanbul ķāzīsi iken Sultān Aḥmed Ḥān emri ile mevcūd olan müsevvedātı beyāz idüp kürrās-ı ķırtās-ı mu‘tedil ile elli cüz‘ kāmil olmuş idi. Ḥazānetü‘l-kütüb-i sultāniye ihdā itdüklerinde bu ḥaķīr bu ğüne ōenā-perdāz olmuş idüm:

li-Münşihî

Göreydi ḥāşiyesin ķāzī-i Sitānbuluñ
Olurdu Ķāzī-i Beyzāvī fazlına rāzī

Keş-ā-keş-i fużalādan kaçan bulurdu ḥalāş
Eger ki olmasa¹ aña ‘ināyet-i ķāzī

‘Ulūm-ı ‘Arabiyye vü fūnūn-ı edebiyyede daḥı mahāretlerin ifşā ve eslāf-ı ‘ulemā ṭarzi üzere bir ķalemiyye-i bedī‘a inşā itmişlerdür. Müretteb ü mükemmel *Dīvān*-ı eş‘ār ve her şımf-ı mu‘teberden bir gül-deste-i belāğat-şī‘ār cem‘ itmişlerdür. Ḥaķķā ki vādī-i ķaşīde-perdāzīde iḥrāz-ı ķaşabu‘-s-sabaķ-ı i‘cāz eylemişlerdür. Münşe‘āt-ı şerīfelerin daḥı tedvīn eyleyüp meclis-i aḥbāba tuḥfe-i ğüzīn itmişlerdür.

‘Azmī-zāde Ḥāletī Efendi mecmū‘a-i āṣār-ı şerīfelerine bu ğüne ṭamġa-ı taķrīz urmuş idi:

¹ “her meclisi” ibaresi E’de “şevķ ile”, SE’de ise “pür-süz ile” ifadesinden sonra gelmektedir.

² Cām//şevķ:cām-ı ‘ıṣķ-ı pür-süz ile SE

¹ 427a R1

Nādirī ŧi'riyle hem-pāye iken Selmāna
Oldı inŧā-yı dil-āvīziyle Vaŧŧāf-ı zemān

Böyle dīvān-ı suhan böyle ser-āmed inŧā
Yaraŧur dinse aña münŧi-i ŧāhib-dīvān¹

Sulţān 'Oŧmān Hān emri ile iki biñ beyt miğdarı *ŧeh-nāme*'leri vardur. Īrād-ı mezāmīn-i bedī'a ve kıŧŧa-güzārīde Kāŧım-ı Günābādī ve Hātifi'ye pey-revlik itmiş yürimiŧdür. Zurefā-yı harf-gīr engüŧ-i pīç itdükleri ebyāt-ı süst-ta'bīrden kaţ'-ı nazar, kimseden pā-yı güm getürmemiŧdür. *Mağzen* bağrinde dağı tırāzende-i tarz-ı meŧnevī ve nevāzende-i nevā-yı¹ nağz-ı ma'nevī olup nā-temām ħalmıŧdur. *Ķalemiyye*'lerinden fıkarāt-ı semiyyedür:²

el-Mevlā Mağmūd (Ağī-zāde Mağmūd Çelebi)

ŧadru'l-ifāde, fāzıl-ı ħarār-dāde Ağī-zāde 'Abdu'l-Ĥalīm Efendi ħazretlerinün mağdūm-ı mihter-i ercūmendi, Sūzī muħalleŧ Mağmūd Efendi'dür. Toğuz yüz seksan iki senesinde dürr-i girān-ğadr-i vücūd-ı mes'ūdī zīver-i girībān-ı sāhil-i ŧühūd olup vālid-i 'ālī-ŧānlarından iktisāb-ı fezā'il ve isticlāb-ı mekārīm-i ħaŧā'il idüp³ ŧābb-ı fāzıl ve müsta'idd-i kāmīl olduğdan ŧoñra nihāl-i ħoŧ-ğırām gibi tarīğ-ı pür-tevfīğde ħareket ve bereket-i enfās-ı üŧādān-ı 'ilm ü kemāl ile vāŧıl-ı ser-menzil-i isti'dād olmağā ħimmet eyleyüp müftī-i 'aŧr Bostān-zāde Efendi ħidmetlerinde tağŧil-i kemāle gūŧiŧ ve istifāde-i fazl ü hūnere verziŧ itmekle icmā'-ı⁴ 'ulemā-yı fuğūl ve ŧühūd-ı 'udūl ile iŧbāt-ı vücūd ve ħazīz-i istifādeden derece-i ifādeye ŧu'ūd idüp ħidmet-i 'aliyyelerinden mülāzım ve ŧem'-i miğrāb-ı ifāde olmaları lāzım olmağın biñ altı Cemādiye'l-ülā'sında ħuzāt-ı Mıŧriyye'ye iltihāğ iden mağdūm-ı āfāğ 'amm-i kerīmleri Ībrāhīm Efendi yirine ibtidā'en elli ağçe ile Pervīz Efendi Medresesi tevciħ olındı. Biñ toğuz ŧafer'inde 'İydī Efendi yirine Sinān Paŧa ħāricine tağrīk olındı. Biñ on ŧevvāl'inde Meğemmed ŧādīğ yirine vezīr-i merğūmuñ sulţānī medresesine vāŧıl, on bir ŧafer'inde selefi yirine

¹ 'Azmī//dīvān:- E; der-kenār R l

¹ ħānūn-ı SE

² "Ķalemiyyelerinden//semiyye" ibaresi sadece E'de bulunmaktadır. Bu ibarenin devamında verilmesi gereken "Ķalemiyye" örneğī ise yazılmamıŧtır. 421b E

³ 249a SE

⁴ ecmā E

Siyāvūş Paşa Sulţānī pāyesine nā'il olup on üç Cemādiye'l-āhīre'sinde Velī Efendi yirine Şaĥn-ı Semāniye'de neşr-i bār-hāne-i fezā'il idüp on beş Şa'bān'ında Rāzī Efendi yirine Ayaşofıyya altmışı ile tebcil, on yedi Ramazān'ında Şerīf-i Şirvānī yirine Süleymāniyye'ye tahvīl olunup selefleri teķā'ūd tarīķası üzere bunlaruñ medresesine tebdil olındı. Yigirmi bir Receb'inde Niksārī-zāde yirine belde-i fāhīre-i Selānik ĥükümeti tefvīz olunup yigirmi iki Cemādiye'l-āhīre'sinde munfaşıl ve maķāmlarına Muĥteşem Rıdvan Efendi vāşıl oldı. Yigirmi beş Ramazān'ında Niksārī-zāde maĥlūlinden Ķaraferye arpalık virildi. Yigirmi altı Rebī'u'l-evvel'inde Şerīf Efendi yirine Mışr-ı Ķāhīre ķazāsı ile maķzi'l-merām olup yigirmi yedi Ramazān'ında ma'zūl ve İstanbul'dan müteķā'id 'Azmī-zāde Efendi¹ fā'iz-i me'mūl oldı. Otuz Şafer'inde ķabul itmeyen 'Arab Ĥāce yirine Eyyūb ķazāsı virilmiş idi. Ba'dehu Misivri ķazāsı ilĥāķ olındı. Otuz bir Ramazān'ında Nūĥ Efendi yirine maĥrūse-i Burūsa'ya naķl olunup otuz iki Rebī'u'l-āĥir'inde ol manşib-ı fāĥir ile 'Abdu'l-kerīm Efendi mütefāĥir oldı. Ol sene Şa'bān'ında 'Uşşāķī-zāde yirine şāniyen Eyyūb ķazāsı tevcih olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ĥicce'sinde fāriğ olup Amāsiyyalı 'Abdu'llāh Efendi'ye münāsib görüldi. Otuz üç ĥilālinde 'İvaż-zāde maĥlūlinden ķazā-yı Birgi arpalığı ile iclāl olındı. Otuz beş Şevvāl'inde Receb Efendi yirine dārū'n-naşr-ı Edrine'ye ĥākim ve revnaķ-efrūz-ı maĥāfil ü maĥākim olmışlar idi. Otuz altı Zi'l-ķa'de'sinde 'uzlet-güzin olup Mūsā Efendi ĥazretleri² seccāde-i ĥükümetde mesned-nişin oldılar. Ešnā-yı 'azlda marāz-ı mevrūş-ı şir-pençeye mübtelā olup 'alilen İstanbul'a dāĥil ve evāĥir-i şehr-i mezbūrda rübūde-i pençe-i ecel-i 'ācil oldılar. Vālidleri türbesinde medfūn ve ol fāzıl-ı bī-ķarīne maķrūndur.

Maĥdūm-ı merķūm ĥāne-zād-ı ĥānedān-ı 'ulūm, maĥmūdu'l-ĥişāl, memdüĥu'l-ĥilāl, ķazāsında müte'affif ü müstaķīm, maĥdūm-ı müşfik ü kerīm idi.

el-Mevlā İbrāhīm (Menteş-zāde-i Kihter³)

Maĥrūse-i Burūsa'da 'alem-efrāz-ı vücūd⁴ ve "Menteş-zāde" 'unvānı ile ma'lūm u ma'hūd olup esbāb-ı isti'dād taĥşīline sātī ve merāsım-i tarīķ-ı 'ilmi mürā'ī olmağla Ĥāce Efendi'den mülāzım ve ba'z-ı medārisde müdāreseye müdāvim olmuş idi. Ķırķdan munfaşıl iken biñ on toķuz Muĥarrem'inde Manav Ĥalil yirine Yeni İbrāhīm

¹ 427b R1

² - SE

³ Şağır SE

⁴ 422a E

Paşa Medresesi'ne vâşıl olmuş idi. Yigirmi bir Receb'inde fâriğ olan Edhem-zâde yirine Hanceriyye pāyesine naql olunup gitmedükde 'azl ihtiyār eyledi. Yigirmi iki Rebī'u'l-āhir'inde Receb-zâde yirine İznîk Süleymāniyyesi virildi. Yigirmi üç Zi'l-ħicce'sinde Manav Bākī yirine Çorlu pāyesine vardı. Yigirmi beş Rebī'u'l-evvel'inde Ramazān Efendi yirine Manastır Medresesi'ne gitdi. Yigirmi altı Rebī'u'l-āhir'inde 'Azīz Çelebi¹ yirine İstanbul'da Şoğukkuuyı buç'asına geldi. Yigirmi sekiz Muħarrem'inde Fenārī-zâde Şeyhī Çelebi yirine Kızılmuşluk dāhili iħsān ve zülāl-i 'ināyet ile dil-i maħrūrı reyyān kılındı. Sene-i mezbûre Receb'inde H'âce-zâde Efendi yirine Şahn'a terfī' ve altı pāyeden şoñra devletle sāħa-i iclālī tevsī' olunmuş iken yigirmi toköz Muħarrem'inde 'Alī-i Ĥamīdī yirine Mağnisa fetvāsı virilüp redd itmekle ma'zül oldu. Otuz Şafer'inde 'Abdu'l-gānī Efendi yirine Edrine'de Dārü'l-ħadīş müderrisi oldu. Otuz iki Zi'l-ħicce'sinde Muştafā Efendi maħdūmı Maħmūd Çelebi yirine Kalendar-ħāne altmışına naql olındı. Otuz üç Muħarrem'inde selefi yirine Eyyüb Medresesi 'ināyet olındı. Sene-i mezbûre Cemādiye'l-āhire'sinde Hācī Meħemmed-zâde yirine Ĥākāniyye'ye terfī' kılındı. Otuz dört Şafer'inde 'Abdu'llāh Efendi'den şoñra Eyyüb każāsı virilüp muķtezā-yı nā-ķabūlī üzere 'azli tercīħ itdükde;

Każā-yı Ĥazret-i Eyyūbi Menteş¹-zâde redd itdi

mısrā'ı zebān-zed-i engüşt-gezān-ı istiğrāb olmuş idi. Otuz beş Cemādiye'l-āhire'sinde maħdūm-ı kerīm Ĥasībī Efendi yirine Süleymāniyye ile taṭyīb olındı. Murādına nā'il ve leng ü lük vâşıl-ı ser-menzil olmuş iken sene-i mezbûre Zi'l-ķa'de'sinde nā-kām ü nā-ümmīd şaħīfe-i şühüddan nā-bedīd olup medrese-i maħlūle 'Abdu'r-raħman Efendi² Emīri'ne naşīb oldu.

Mevlānā-yı merķūm meftūn-ı naķş u rūsūm, i'tibārāt-ı ıarıķa firīfte, elfāz-ı bī-tā'il-i mūşile vü mişliyye taħķīķına şifte, ĥānedān-ı Menteş ile menāşīb-ı celīlenüñ tenāfirinden gāfil, gāvıa-ħor-ı deryā-yı fikr-i muħāl ü ĥayāl-i bāṭıl idi.

Zihī taşavvur-ı bāṭıl zihī ĥayāl-i muħāl

el-Mevlā 'Abdu'l-laṭīf (Tezkireci 'Abdu'l-laṭīf Efendi)

¹ 'Azīz Çelebi: 'Abdu'l-'Azīz Efendi SE

¹ 428a R1

² - SE

Medīne-i Adana'dan bedīd ve mūmeyyiz-i siyāh ü sefīd olduĝda ol diyār 'ulemāsından taḥṣīl-i ba'z-ı 'ulūm ve āheng-i dārü'l-mülk-i Rūm¹ idüp şadr-ı 'ālī-ḳadr 'Abdu'l-'azīz Efendi ḥidmetlerinde ḳā'im ve tezkirecilikden mülāzım olmuř idi. Tayy-ı merāḥil ve ḳaṭ'-ı menāzil iderek kırk aḳçe medreseden munfařıl iken biñ yigirmi iki Muḥarrem'inde Ḥ'āce-zāde Efendi yirine Ḥabbāziyye müderrisi olmuř idi. Yigirmi beř Rebī'u'l-evvel'inde Muřtafā Efendi-zāde² Maḥmūd Çelebi³ yirine Ḥaydar Pařa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Yigirmi yedi Receb'inde Mollā Ḥabīb yirine Şāh-ı Ḥübān pāyesine vāřıl, otuz Cemādiye'l-āḥire'sinde Ḥ'āce-zāde 'Alī Çelebi yirine pāyelikle Sinān Pařa Medresesi'ne nā'il, otuz bir Şa'bān'ında Rızāyī Çelebi yirine vezīr-i merḳūmuñ dārü'l-ḥadīşinde şadr-niřin-i efāzıl olmuř idi. Otuz iki Muḥarrem'inde 'Abdu'r-raḥman Emīri yirine Şāḥn ile tebcīl¹, anlar altmıřla Dārü'l-ḥadīş'e tebdīl olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Niksārī-zāde yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne terfī' olındı. Otuz dōrt Muḥarrem'inde 'alīl olmaĝın İzmīr pāyesiyle teḳā'ūd vazīfesi tevcīḥ ve² medresesi ile İbrāḥīm Efendi terfīḥ olındı. Otuz altı ḥilālinde irtihāl ve ĝazāl-i rūḥı çerāĝāḥ-ı raḥmete isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr "Geyikci Baba" laḳabı ile meřḥūr, řāliḥ-i sāde-dil, babayāne-řemā'il idi.

el-Mevlā Muřtafā ('Arab İmām-zāde³)

" 'Arab İmāmoĝlı" demekle mu'lem ve ḥıṭṭa-i cehl ü nā-dānīde 'alemdür. Mīrī ḳalkāncılar zümresine iltihāk ve ol vādīde temām meřḳ-ı meřāḳḳ itdükden řoñra Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi ḥidmetlerine intisāb ve 'ulūfesi muḳābelesinde řeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiř idi. Bi-ḥasbi'l-'āde telvīř-i seccāde-i ifāde iderek kırk aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ on üç Şa'bān'ında Muḥarrem Çelebi yirine Pervīz Efendi Medresesi'ne, on altı Rebī'u'l-evvel'inde Minḳārī yirine Yūsuf Pařa'ya, on toḳuz Muḥarrem'inde, 'Aṭā Çelebi yirine Yeñi 'Alī Pařa'ya müderris olup yigirmi Receb'inde Arpacı-zāde yirine Fāṭıma Ḥānım pāyesine nā'il oldı. Biñ yigirmi beř Ramazān'ında

¹ 249b SE

² Efendi-zāde:Efendi maḥdūmı R1, E

³ Efendi SE

¹ 422b E

² Olınup R1, E

³ 'Arab İmām-zāde:'Araboĝlı R1, E

Ƙara elebi-zāde Maħmūd elebi¹ yirine Muřtafā Āga pāyesine taħrīk olındı. Yigirmi sekiz řa‘bān’ında² Ebū Sa‘īd Efendi ĥazretleri³ yirine řaħn’a gelmiř idi. Yigirmi toħuz Muħarrem’inde řıdkī elebi yirine altmıř aħe ile orlu mūderrisi oldı. Otuz bir Ramazān’ında Pirizrinli Maħmūd Efendi yirine Siyāvıř Pařa Sulṫāniyyesi’ne naħl olındı. Otuz iki Cemādiye’l-ūlā’sında ba‘z-ı tōhmetle munfařıl olup⁴ medresesine pāyelikle Mūzellef Aħmed elebi vāřıl olmiř idi. Ŭ sene miħdārı kemāl-i zūll ũ ĥızlān ile fersūde-i hāven-i hevān ve mūbtelā-yı derd-i bī-sūlvān-ı melevān olup otuz beř řafer’inde Menteř-zāde yirine Vize każāsı āvīze-i fitrāk-i rızāsı kılındı. Sene-i mezbūre Cemādiye’l-āħire’sinde riħlet ve meclis-i vūcūddan def‘-i řıħlet eyledi. Maņřıbı ‘Abdu’n-nebī Efendi’ye nařıb oldı.

Birisi muřāb oldı biri muşıb

Mevlānā-yı mezbūr “Cehūd Īmāmı” dimekle meřhūr, vādī-i cehl ũ ĥamākatda ‘alem, nādī-i nā-dānīde emīrū’l-meclis-i ‘ālem, her meclisde řaħıl, denī-ṫab‘ u rezıl idi.

Bā’iř-i telķıb, bir emr-i ‘acıb naħl olınur. Īcmālī budur ki Ĥalīc-i Kořaṫṫınıyye’de vāķi‘ Ĥāřkūy Īskelesi’n bekleyŭp Yehūdī meyyiti geldŭke “Mŭslimen mŭrd olmişdur. Ben řehādet iderin.” diyŭp “Vaħdehu lā şerike leh.” diyerek ōñine dŭřermiř. ṫā’ife-i Yehūd feryād iderek başına ũřŭrmiř. Bi’l-āħare birka aħelerin alup birine daħı muntazır olurmiş. Ammā inřāf budur ki derdmendŭñ baħt-ı nā-řādı kuvvet-i cehl ile imtiyāzına bādī olmişdur. Yoħsa ‘alem-efrāz-ı nā-dānī olan řanādīd-i cehelede bundan mŭmtāzlara nihāyet yoħdur. Belki nice ser-efrāzlar vardur ki bu anlaruñ topuğına ıķmaķ degŭl, ĥāk-i pāyı olmağa isti‘dādı yoħdur.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raħman (Ķāmetī Efendi)

Maħrŭse-i Burŭsa’dan zuhŭr idŭp “Ķāmetī” laķabı ile meřhūr olmiř idi. Ķāmet-i isti‘dādı ĥil‘at-i ‘ilm ũ kemāl ile tırāzende ve ĥuliyı ũ viřāħ-ı esbāb-ı istıħāl ile nāzende olup řarīķ-ı ‘ilme sevķ-ı rāħile-i ‘azīmet ve řaħn mūderrisi iken Ĥāce-zāde Mes‘ūd Efendi ĥidmetlerinŭñ cihet-i i‘ādesinden iħrāz-ı řeref-i mŭlāzemet kılmiř idi. Medāris-i

¹ Efendi SE

² Ramazānında SE

³ - R1, E

⁴ 428b R1

‘ilmiyyede ferş-i seccāde-i ifāde ve neşr-i nefehāt-ı¹ taḥkīk u icāde iderek kırk aqçe medreseden ma‘zül iken biñ yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında Kara Ḥalīl yirine Kepenekci Sinān müderrisi olmuş idi. Yigirmi dört Zi’l-ka‘de’sinde Naşre’d-dīn Efendi yirine Raḥīkī Medresesi’ne taḥrīk olındı. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde ‘Abdu’llāh Efendi yirine Dāvud Paşa Medresesi’ne varup sene-i mezbūre Receb’inde Qarakız-zāde yirine Süleymāniyye-i İznīk pāyesine² miḥrāb-nişīn-i ders ü taḥkīk oldı. Otuz bir Receb’inde Seyyidī Çelebi yirine Muştafā Ağa pāyesine pīrāye-bend olup otuz iki Muḥarrem’inde taḥille-i Şaḥn ile Qıtmīr-zāde yirine Maḡnisa fetvāsına gönderilüp kabūl itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. Sene-i mezbūre Receb’inde altmış aqçe ile ‘Acem Meḥemmed yirine Yıldırım Ḥān Medresesi iḥsān olındı. Otuz dört Zi’l-ḥicce’sinde Burūsa qurbında Yeñişehr kazāsı tevcīh olındı. Otuz altı ḥilālinde irtihāl idüp manşib-ı maḥlūlle Nūrī Efendi müreffehü’l-ḥāl oldı.

Mevlānā-yı mezbūr dānişmendliği zemānında ‘ilm ile meşhūr, emşāli meyanında isti‘dād ile ‘alem, şālih ü nīk-nefs ādem idi.

el-Mevlā Burhān (Kürd Burhān¹)

Kürdistān semtinden bedīd ve Terekeme ‘ulemāsından müstefīd olup tarīk-ı sa‘ādet-refīk-ı ‘ilme ‘āzim ve Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi² ḥidmetlerinden mülāzım olmuş idi. Devr-i merātib ve aḥz-ı revātib iderek kırk aqçe medreseden ma‘zül iken biñ yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Qāzī-zāde Meḥemmed Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa Medresesi tevcīh olunmuş idi. Yigirmi tokuz Şa‘bān’ında Sānī Çelebi³ yirine Ḥayre’d-dīn Paşa’ya ḥareket eyledi. Otuz Şevvāl’inde Ḥayyāt-zāde yirine Ḥaydar Paşa’ya geldi. Otuz bir Muḥarrem’inde Sānī Çelebi yirine Unḳapanı pāyesine terfī‘ olındı. Otuz üç Cemādiye’l-āḥire’sinde Ḥüseyn Efendi maḥdūmı Seyyid Aḥmed Çelebi yirine Ğazanfer Ağa pāyesi ‘ināyet olındı. Otuz dört Cemādiye’l-āḥire’sinde Ḥamza Efendi yirine Şemāniye müderrisi olup sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ‘Uşşākī-zāde yirine Burūsa Murādiyyesi’ne gönderilüp otuz beş Ramażān’ında Naşru’llāh Efendi

¹ 423a E

² Medresesi’nde SE

¹ Kürd Burhān:Burhān Efendi R1, E

² 429a R1

³ 250a SE

yirine Mağnisa Murādiyyesi ile ber-murād olmuş idi. Otuz altı Muḥarrem’inde ḥaber-i intikālî vāşıl olup medrese-i maḥlūle Seyyid¹ Muştafā Efendi’ye revā görüldü.

Mevlānā-yı merḳūm dāḥil-i ‘idād-ı erbāb-ı ‘ulūm, kütüb-i nefise cem‘ine mā’il, müzākere vü taşḥīḥi ile müştaḡil, şālīḥ ü ‘ābid, rū-gerdān-ı zevā’id idi.

el-Mevlā Nūru’llāh (Nūru’llāh el-Ḥamīdī)

Diyār-ı Ḥamīd’den zuhūr ve tḳād-ı şem‘-i şu‘ūr idüp ḳurş-ı muzlim-i isti‘dādı āftāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza ve ḳalb-i sāde ile taḥşīl-i sevād için nūr-ı çeşmini ifāza eyleyüp ‘ulemā-yı ‘aşra ḥidmet ve Seyfu’llāh Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Ba‘zı medāris ile nā’il-i me’mūl ve kırk aḳçe medreseden ma‘zūl olup biñ on dört Zī’l-ḥicce’sinde ‘Alī Çelebi yirine Sekbān ‘Alī müderrisi olmuş idi. On yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde müteveffā ‘Ömer Efendi yirine Mağnisa’da Tekye Medresesi teklīf olunup ḳabūl itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. Yigirmi üç Ramazān’ında Çuḳacı-zāde Meḥemmed Çelebi yirine İznīḳ’de Orḥāniyye Medresesi tevciḥ olındı. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inde Ramazān Efendi yirine Ḳonya ḳazāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi sekiz Şafer’inde ‘azl olunup manşıbı Menteşeli ‘Alī’ye virildi. Otuz bir Receb’inde¹ Uzun ‘Abdu’l-vehhāb yirine Bosna ḳazāsı ile maḳzi’l-merām olmuş idi. Otuz iki Zī’l-ḥicce’sinde ma‘zūl ve yirine Seyyidī ‘Alī-zāde mevşūl oldu. Otuz altı evā’ilinde Ḳāmetī Efendi maḥlūlinden Burūsa ḳurbında Yeñişehr ḳazāsı virilmiş idi. Ol eşnālarda mānend-i āḥirīn-i şu‘le-i şem‘dān, meclis-i şühūddan nihān oldu. Manşıbı Ḥaleb’den ma‘zūl Fenārī-zāde Şeyḫī Efendi’ye arpalık virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ‘ilm ü şalāḥ ile ma‘lūmdur. Ümmīddür ki pertev-i elṫāf-ı İlāhī delīl-i rāhı ve ‘ālem-i envār ārāmgāhı ola.

el-Mevlā ‘Ubeydu’llāh (Bahā’e’d-dīn-zāde ‘Ubeyd Çelebi)

Termesi sebḳ iden şudūr-ı devlet-i Murādiyye’den Bahā’e’d-dīn-zāde² Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı kerīm-i ‘ālī-ḳadri ve gevher-i şehvār-ı vişāḥu’s-şadırıdır. Toḳuz yüz seksan ḥudūdında ser-ḥadd-i vücūda vāşıl ve hilāl-i istihālî bedr-i kāmīl olup

¹ - SE

¹ 423b E

² - E

mu‘allim-i maḳām-ı Murād Hānī Sa‘de‘d-dīn Efendi hıdmetlerinden¹ mülāzemetle nā‘il-i evvelīn-i emānī olmış idi. Ebnā-yı şudūr-ı kirām ikrām olunduğı üzere ibtidā‘en hāric rütbesine ‘āric olmaḳ ümīdinde iken kırık aḳçe medrese teklīf olunduḳda ḳabūlden ibā ve ihtiyār-ı meslek-i ḳazā itmiş idi². Evvelā diyār-ı Mıſriyye‘de Cize emşāli bilād-ı vecīze ve menāşib-ı ‘azīze hākim, ba‘dehu hıttā-i Anaṫolı dāhiline vāḳi‘ Birgi ve³ Miḫalic ve Şire medīnelerinde mesned-ārā-yı maḫākim olup Balıkesri‘de ferş-i seccāde-i hūkūmet eyledükde haṫṫ-ı raḫl-i ikāmet eylemiş idi. Nice def‘a Balya ilhāḳı ile ol diyārda fermān-revā-yı ḳazā ve mecrā-yı zülāl-i hūkm ü imzā olup biñ otuz altı senesi hilālinde⁴ rüz-nāme-i a‘mārı temām ve hūkm-i taḳvīm-i vücūdı ḳarīn-i hitām oldı.

Merḫūm-ı merḳūm maḫdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ‘ilm ü ma‘rifetden şāḫib-i ḫazḫ-ı mevfūr, deryā-yı ṫab‘ı güher-nişār-ı manzūm u menşūr, seḫā vü keremde yegāne, semāḫatde müfred-i zemāne, tevārīḫ ü muḫāzarātda müstaḫzır-ı nevādir, kelimātında mübālagātı vāfir idi. Bu bābda letā‘ifi ṫarab-efza ve¹ naḳl-i meclis-i yārān-ı şafādur.

el-Mevlā Yaḫyā (Yayla-zāde)

Nihāl-i vücūdı ḫāk-i pāk-i Aydın‘dan nümāyān ve “Yayla-zāde” demekle ma‘lūm-ı ‘ālemiyān olmış idi. Ba‘de i‘dād-ı levāzım, ṫarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim olup² Şeyḫü‘l-İslām Şun‘u‘llāh Efendi‘den mülāzım olmış idi. ‘Alā ḫasbi‘l-‘āde ṫayy-ı merāḫil-i ifāde iderek kırık aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ otuz bir Zī‘l-ḳa‘de‘sinde Muşliḫi‘d-dīn-zāde Çelebi yirine cedd-i rāḳımu‘l-ḫurūf Nişāncı Meḫemmed Beg Medresesi tevcīh olındı. Otuz yedi Şāfer‘inde ders ü devri temām ve sübḫa-i enfāsı ḳarīn-i hitām olup medrese-i maḫlūle Şun‘ī-zāde Efendi‘ye in‘ām olındı.

Mevlānā-yı mütercem ‘ilm ü ma‘ārifle mu‘allem³, ṫalebi ḫālinde dānişmendliḫi⁴ meşḫūr, emşāli meyānında ḫayr ile mezkūr idi.

el-Mevlā Maḫmūd (Maḫmūd-ı Bosnevī)

¹ ḫazretlerinden SE

² 429a R1

³ Birgi ve:- R1, E

⁴ Dāhiline SE

¹ - R1, E

² Ba‘de//olup:- E

³ ‘alem SE

⁴ ṫalebi//dānişmendliḫi:dānişmendliḫi ḫālinde ‘ilmi SE

Bosna Serāyı'ndan zühür ve istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp 'ulemā-yı Rūm hizmetlerinde taḥşil-i ma'ārif ü 'ulūm iderek Kethudā Muştafā Efendi āstānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmiş idi. Cenāb-ı mevlevīnün manzūrı, belki cümletü'l-mülk-i umūrı olup zemān-ı kālilde pāye-i erba'ın ile ber-murād ve ol şadr-ı vālā-ḳadre tezkireci ve dāmād olmuş idi. Biñ otuz Şafer'inde Bālī-zāde yirine Mesīh Paşa ḫāricine 'āric olup otuz bir Ramazān'ında 'Avnī Çelebi'den sonra Ḳapudan 'Alī Paşa¹ Medresesi vaż'-ı sābıkına tenzīl ve bunlar naḳl ü taḥvīl olındı. Otuz üç Cemādiye'l-āḫire'sinde 'Aysī Çelebi yirine Sinān Paşa Medresesi'ne ḫareket eyledi. Otuz dört Cemādiye'l-āḫire'sinde yirinde pāye i'tibār olındı². Otuz yedi Rebī'u'l-evvel'inde maḫ'ūnen fevt olup medrese-i maḫlūle vaż'-ı sābıkı üzere Muḫarrem-zāde Çelebi'ye¹ maḫall görüldü.

Mevlānā-yı mezbūr "Köhne Maḫmūd" dimekle meşhūr, baḫt-ı mes'ūd-ı ṭā'ife-i ma'hūdeden hişşedār, maḫbūbu'l-ḳulūb, Beşāniḳa-şuver, toḳa-perdāz ve ḳopusḳa-şi'ār idi. El-ḫāḳḳ inşāf budur ki bereket-i şoḫbet ile tebdīl-i māhiyyet idüp mekārīm-i aḫlāḳ ile meşhūr u² ma'rūf, ma'ārif-i cüz'iyye ile³ maḫfūf, maḫdūmāne ta'ayyüşe mā'il ü meşḡūf idi.

el-Mevlā Meḫemmed (Ḥāce Meḫemmed Efendi)

Şemşir-i vücūdı Zağra semtinden zāhir ve ḳabza-i ictihād ile maḫzar-ı cevāhir-i ma'ālī vü mefāḫir olup eştāt-ı 'ilm ü kemāli tırāzende-i ḳabā-yı istihāli ḳılmaḡla "Zağralı" 'unvānı ile meşhūr, müsta'idd-i şāḫib-i zühūr olduḡda⁴ şadr-ı celīlü'l-ḳadr Ḳara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi'den mülāzım ve ba'z-ı bıḳā'-ı 'ilmiyyede ifādeye müdāvim olup kırḳ aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ yigirmi beş Rebī'u'l-āḫir'inde 'Abdu'l-ḫalīm-zāde yirine 'Osmān Paşa müderrisi olmuş idi. Yigirmi toḳuz Receb'inde yirinde pāye i'tibār olındı. Biñ otuz ḫilālinde Ya'ḳūbca-zāde yirine Balıkesri fetvāsına naḳl olunup ḳabūl itmedükde 'azl ihtiyār eyledi. Sene-i mezbūrede Ser-maḫfil-zāde yirine pāyelikle Eski Muştafā Paşa Medresesi tevcīh⁵ olındı. Otuz bir Ramazān'ında 'Araboḡlı yirine Çorlu pāyesine naḳl olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde Rā'ī-zāde

¹ 'Alī Paşa:- SE

² 424a E

¹ Efendi'ye SE

² Meşhūr u:- R1, E

³ 250b SE

⁴ 430a R1

⁵ Teklīf SE

yirine Kızılmışluk pāyesine terfî' olındı. Otuz iki Receb'inde Baba Halîl-zāde yirine Şah'n'a geldi. Otuz üç Cemādiye'l-āhire'sinde Kevākibî-zāde yirine Qalender-hāne altmışına yitmiş idi. Otuz altı Receb'inde Yāverî-zāde Efendi yirine Hākāniyye-i Vefā 'ināyet ü i'tā olındı. Otuz yedi Rebî'u'l-evvel'inde intiķāl idüp medrese-i maḥlūle ile Kemāl Efendi Maḥdūmı iclāl olındı.

Mevlānā-yı merķūm 'iffet ü şalāḥ ile mevsūm, mebānî-i 'ulūmı dest-yārî-i müzākere ile muḥkem ü mefīn ve ma'ākıd-ı¹ kavā'id-i fūnūmı ḥaşīn ü raşīn idüp terbiyet-i ifādesiyle nice maḥādīmüñ nihāl-i istihālî ser-sebz ü ḥurrem olmağla "Ḥāce Meḥammed Efendi" dimekle ma'lūm-ı 'ālem olmuş idi. Fi'l-ḥaḳīka üslūb-ı ta'līmde 'ālem, mübārek-dem ü ferḥunde-ḳadem ādem idi.

el-Mevlā'u'l-fāzıl ve's-Şadru'l-kāmil Şāliḥ Efendi (Ḥāce-zāde¹ Şāliḥ Efendi)

Üstād-ı maḳām-ı Murād Ḥānî, 'aḳl-ı evvel ü mu'allim-i şānî Sa'de'd-dīn Efendi ḥazretlerinüñ maḥdūm-ı ḥāmisi ve ḥavāss-ı ḥamse-i şaḥş-ı iclālün bāve-i şu'ūr u² keff-i lāmisi, pencüm-i encüm-i maḥādīm-i Süreyyā-mişāl, sākātü'l-ceyş-i ḥamīs-i devlet ü iḳbāl, ḥātīme-i eşraf-ı sa'ādet-tev'em;

انگشت پسین سزای خاتم³,

ḥayru'l-ḥalef-i fezā'il-güsterî, maḥdūm-ı kihterīn Şāliḥ Meḥammed Efendi ḥidmetleridür. Toḳuz yüz toḳsan Cemādiye'l-ülā'sınıñ on altıncı güninüñ⁴ gicesi leyle-i ḥamīsde kevkeb-i ḥürşid-kevkebe-i zāt-ı kerīmleri maḥla'-ı sa'ādet ü iḳbālden lāmi' ü sātı' ve tāriḥ-i vilādetleri "Maḥdūm-ı mūkerrem" (990) vāḳi' olmuş idi. Ḥāce-i ḥānedān-ı faẓl ü 'irfān ve mu'allim-i evvel-i ḥikmet-endūzān-ı Arisṫū-beyān Mollā Tevfīḳ sa'yi ile vāşıl-ı ser-menzil-i taḥḳīḳ olup vālid-i 'ālî-şānları terbiyetine mazḥar ve teşrif-i mülāzemetleri ile ḥuliy-bend-i gerden-i faẓl ü hüner olmuşlar idi. Biñ on iki Zi'l-ḳa'de'sinde Şun'ī Efendi yirine ibtidā'en Ḥāşekî pāyesine sāye şalup on beş Rebî'u'l-evvel'inde Seyfi-zāde Muşlî Çelebi yirine Şah'n-ı Semān'a ḥurāmān olup on

¹ Maḳā'id-ı SE

¹ Ḥāce-zāde:- R1, E

² bāve//u:mānend-i R1

³ "Yüzüğe layık son parmak..."

⁴ - E, SE

yedi Muharrem’inde Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi’nde selefini ta’kīb idüp¹ sene-i mezbüre Zi’l-ka’de’sinde Nūh Efendi’den sonra Süleymāniyye pāyesi ile pīrāye-bend olmuş idi. On toköz Şafer’inde selefî yirine maħrūse-i Selānik ħükümeti ile bekām olup yigirmi Cemādiye’l-āhire’sinde Şerīf Efendi yirine Mekke-i Mükerreme kazāsıyla ikrām olunup mäh-ı Şa’bān’da Ayāşī Aħmed Efendi’ye ĩşār ve Aħyolı arpalığı ile ‘azl ihtiyār itdiler. Yigirmi bir Receb’inde ‘Alī Çelebi-zāde Efendi yirine Mısr-ı Qāhire kazāsı ile rāyet-i ikbālî zāhire olup yigirmi iki tārīħinde² manşūban ziyāret-i Beytū’l-ħarām ve isķāt-ı farīza-i ħiccetū’l-İslām itmişler idi. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında ma’zūl ve kazā-yı Mısr ile Nūh Efendi nā’il-i me’mūl oldılar. Yigirmi altı Rebī’u’l-evvel’inde ‘Alī Çelebi-zāde Efendi yirine Edrine kazāsı ile maķzi’l-merām oldılar. Yigirmi yedi Zi’l-ka’de’sinde ref³ olunup maķāmlarına Mollā ‘Alī Efendi terfî olındı. Otuz bir Receb’inde vāķi’ vaķ’a-i ‘Osmān Ĥānī güninde Ĥāce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yirine İstanbul kazāsı tevcīh olunmuş iken irtesi Çeşmī Meħemmed Efendi’ye virildi. Sene-i ātiyede Veysī Efendi’nün manşıbı Gümülcine kazāsı arpalık ta’yīn olındı¹. Sene-i mezbüre Zi’l-ka’de’sinde Çeşmī Efendi’nün def’a-i sāniyesi yirine mükerreren ħākim-i dārū’s-saltāna oldılar. Otuz üç Cemādiye’l-āhire’sinde ferāğat idüp ol manşıb-ı celīl Hidāyet Efendi’ye ‘ināyet olındı. Ol ešnāda şadr-ı Rūm olan Ġānī-zāde Efendi’nün mutaşarrıf oldukları Silisre arpalığı zamīme-i revātib kılındı. Otuz yedi Şafer’inde Ĥasan Efendi ħazretleri² yirine Anaṭolı şadrı ile bülend-ķadr olup dört ay miķdārı kemāl-i nezāhet ü istiķāmet ile ta’āfī-i umūr ve nazm-ı meşālīħ-i cumħūr itmek üzere iken mäh-ı Receb’ün sekizinci³ günü marāz-ı istiskādan za’ıf ü nā-tüvān ve cānib-i ‘uķbāya müteveccih ü dünyādan rü-gerdān olup ferāğların ‘arz eyledüklerinde manşıb-ı şadāret Anaṭolı’dan müteķā’id ‘Alī Çelebi-zāde Efendi’ye ‘ināyet olındı. Ol gice ezān-ı şubħa ķarīb icābet-i da’vet-i⁴ dergāh-ı Mucīb itdiler. Ĥazret-i Ebī Eyyüb’de vālid-i mācidleri cenbinde medfūndur.

Ol cenāb-ı ma’ālī-rūsūm ‘umde-i maħādīm-i ‘ulemā-yı Rūm, ħasenü’l-aħlāķ, ṭayyibü’l-a’rāķ, ‘afifü’z-zāt, laṭīfü’s-simāt, maħdūm-ı sa’ādetmend-i müfliħ, gül-deste-bend-i ‘ilm-i nāfi’ u ‘amel-i şālīħ, zikrūn bi’l-ħayra tālib, şenā-yı cemīli cālib, luṭf-ı mücessem, zāt-ı mükerrrem idi. Bu ħaķīr meşmūl-i ‘ināyet ü iltifātları olduğum cihetden

¹ 424b E

² 430b R1

¹ ta’yīn olındı:virildi SE

² - SE

³ toközuncı SE

⁴ - E

tehniyet-i şadāret eṣnāsında ḥasbe'l-‘āde gāde-i nāzenīn-i berā‘ati cilve-sāz-ı mināṣṣa-i ‘arīza kılup ṭurra-i müṣḡīnine bu kıṭ‘a-i yāḡūt-bahā ile güher-bend-i belāḡat olmış idüm:

İy şadr-ı kerem-güster-i dāniş-perver
Nāmuñla bulur cümle medā’ih zīver

Evşāfina ol zāt-ı kerīmüñ ḥad yok
Her mertebe medḥ olınsa Şālih dirler

Ve dāmen-i ‘işmetin bu rubā’i ile muṭarraz kılmış idüm¹:

Olduḡça seḡer nūr-ı nehārı lā’ih
Kılduḡça şabā bū-yı bahārı fā’ih

Ḥaḡḡ devletüñi ‘ömrüñi efzūn itsün
Hep vird-i zebānımız du‘ā-yı Şālih

el-Mevlā Fazla’llāh (Fazlī Çelebi)

Belde-i ḡadīme-i Sivas’da sevvās-ı kār-ḡāne-i ‘unşurisi müsta‘idd-i istīnās ve ḡālīb-ı ḡākī-i kālbüd birle vāşıl-ı rütbe-i mesās olduḡda taḡşīl-i ‘ilme kemā yenbaḡi himmet ve şarf-ı nüḡūd-ı evḡāt ile bezl-i maḡdūrdan tefrīḡ-i zimmet eyleyüp Şeyḡü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi’den mülāzemetle ber-murād ve ba‘z-ı medārisde ḡalḡa-beste-i² erbāb-ı isti‘dād olup ḡārice tālib iken biñ yigirmi yedi Zi’l-ḡicce’sinde kırḡdan ma‘zūllere imtiḡān fermān olınuḡ Sinān Aḡa Cāmi‘i’nde ḡabs olınuḡdan sonra şadreyn-i fāzılın Yaḡyā Efendi ḡazretleri ve Ğanī-zāde Efendi ḡidmetleri ḡuzūrında *Hidāye*’nüñ *Kitāb-ı Ḥacr*’ından okumışlar idi. Eḡerçi rāciḡ u mercūḡ-ı erbāb-ı ḡalḡa-i cem‘iyyet, ta‘yīn-i³ ṭarafeyn-i ḡalḡa-i müfraḡa gibi ta‘cīz-i miḡekk-i dirāyet itmiş idi, be-heme-ḡāl bunlaruñ ba‘z-ı mertebe rüḡḡanı zāḡir ve fazlı bāḡir olmaḡın yigirmi sekiz Muḡarrem’inde Atlı Dāvud Efendi yirine süvār-ı raḡş-ı merām ve Raḡīḡi Medresesi ile raḡīḡ-ı ders ü taḡḡīḡı miskiyyü’l-ḡitām oldu. Otuz bir Şafer’inde Vardārī Şeyḡ-zāde

¹ 251a SE

² 425a E

³ 431a R1

yirine Aḥmed Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Sene-i mezbûre Receb'inde Rā'ī-zāde yirine Murād Paşa-yı Qadīm ile tekrīm olup otuz iki Şa'bān'ında cem'iyet-i ḥarem-i Sulṭān Meḥmedī vaq'asında 'azl olınan Ser-maḥfil-zāde yirine Sinān Paşa Sulṭānī pāyesine terfī' olındı. Otuz dört Şafer'inde Dāvud Efendi yirine Şāh Sulṭān Medresesi iḥsān olup otuz beş Şafer'inde Sānī Çelebi yirine Şaḥn'a geldi. Sene-i mezbûre Ramazān'ında selefī yirine Dārū'l-ḥadīş-i Edrine'ye varup otuz yedi Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olınan Bālī-zāde Efendi yirine Sulṭān Bāyezīd Medresesi ile qadri mezīd olmuş idi. Sene-i mezbûre Şa'bān'ında ta'ātī-i ferā'id-i qavā'ide meşgūl iken manşib-i ḥayātdan ma'zūl olup medrese-i maḥlūle Ḥ'āce-zāde Mes'ūd Efendi'ye tevcīh olındı.

Mevlānā-yı mezbūr "Fazlī Çelebi" laqabı ile¹ meşhūr, şalāḥ u sedādı meşhūd-ı 'ayn-ı 'ulemā ve ba'z-ı maḥākimde ḥidmeti qarīn-i rızā idi. ²ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء

el-Mevlā 'Oşmān (Qırbac 'Oşmān Efendi)

Vilāyet-i Ḥamīd'de "Yalvac" nām qaşabaya māye-i ibtihāc olan Qırbac Efendi ḥidmetleridür. Semend-i ṭab'-ı cilve-sāzı zevk-ı çāšnī-i tāziyāne-i himmetle ḥalbe-i taḥşīlde türktāzī iderek Şeyḥū'l-İslām Bostān-zāde Efendi ḥidmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetle ser-bülend-i emāsil olmuş idi. Qaṭ'-ı menāzil-i ṭarīk ve ṭayy-i merāḥil-i ders ü taḥkīk idüp kırk aqçe ile Burūsa'da Ḥamza Beg Medresesi'nden ma'zūl iken biñ dört Zī'l-ḥicce'sinde Celeb Meḥmed Efendi yirine Ṭūfī Laṭīf Medresesi ile talṭīf olındı. On bir Şafer'inde Nāzır-zāde yirine Ḥayre'd-dīn Paşa'ya ḥareket idüp sene-i mezbûre Ramazān'ında 'Alī Ḥ'ābī yirine Yıldırım Ḥān pāyesi³ iḥsān olındı. On üç Ramazān'ında Şaruḥānī Muşlī Çelebi yirine altmış aqçe ile Mağnisa fetvāsı tevcīh olup on dört Şafer'inde Mollā-zāde Şems Çelebi qabūl itmedügi Mar'aş qazāsı virildükde bunlar daḥı istiğnā ve iḥtiyār-ı 'azl ü inzivā itmiş idi. Sene-i mezbûre Cemādiye'l-ülā'sında Qara Ḥabīb yirine Qapluca Medresesi ile taṭyīb olındı. On beş Şafer'inde Yumurṭa Vā'izī yirine Ṭrablus-ı Şām qazāsında maḥfil-nişīn-i 'izz ü iḥtirām oldı. On altı Şafer'inde 'azl olup yirine Qudūs'den Ḥusrev-zāde naql olındı. Sene-i mezbûre Zī'l-qa'de'sinde Çalık-zāde yirine Qonya qazāsı tefvīz⁴ olındı. On sekiz Cemādiye'l-āḥire'sinde ma'zūl ve yirine 'Ömer Efendi mevşūl oldı. Yigirmi iki

¹ Laqabı ile:dimekle SE

² Kur'ân-ı Kerīm, Cum'a Suresi, 62/04, "Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütufdur ..."

³ Medresesi SE

⁴ Tevcīh SE

Rebî‘u’l-âhir’inde Köse Sinân Efendi¹ yirine Saķız ķazâsıyla kesb-i vecâhet idüp yigirmi üç Şevvâl’inde mansıbı Kabaşakal’a ‘inâyet olındı. Yigirmi sekiz Receb’inde Muħarrem Āelebi maħlûlinden Şire ķazâsı virildi. Yigirmi toķuz evâħirinde ref’ olunup Râ‘î-zâde² Kâsım Āelebi terfî‘ olındı. Otuz üç Zî‘l-ħıccesinde Martolos-zâde yirine Mağnisa ķazâsı ile maķzi‘l-âmâl olup otuz beş Şafer’inde munfaşıl ve yirine İbrâħîm Efendi vâşıl oldı. Otuz³ yedi ħilâlinde irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâħ-ı ħâl ile meşhûr, mâ-lâ-ya’nîden mu‘riż, meşâğil-i nâfi‘aya mütemaħħız, şâfi-fu‘âd, pîr-i ķavî-i‘tikâd idi.

el-Mevlâ Muştafâ (YeñiĀeri-zâde)

Yeñice-i Vardar’da Āeşmesâr-ı vücûda vârid ve kemend-i himmetle musaħħar-sâz-ı şevârid olup “YeñiĀeri-zâde” ‘unvânı ile meşhûr ve “Şafıyyü’d-dîn” laķabı ile zebân-zed-i cumhûr olmış idi. Aħî-zâde ‘Abdu’l-ħalîm Efendi ħidmetlerinden mülâzım ve semt-i tedrîse ‘âzim olup kırķ aķĀe medreseden ma‘zûl iken biñ on beş târiħinde şılasında vâķi‘ Evrenos Āâzî Medresesi’nde müderris ü müftî ve müşkil-güşâ-yı müstefid ü müstefî olmış idi. Nice yıllar ol diyârda iftâ vü ifâde ile güzârende-i evķât ve ħallâl-i müşkilât olmağla şît-i iştihârî¹ ‘âlem-gîr ve dergâħ-ı fezâ’il-penâħi âfâķilere merci‘ ü maşîr olup pâye-i Şaħn i‘tibârı ile ser-firâz ve Ĥüseyn Efendi nevbetinde mu‘îdi alınup mażhar-ı i‘zâz olmış idi. Otuz yedi sâli ħilâlinde irtihâl idüp mansıbı Kâf-zâde Āelebi mülâzımını Vardarî Ĥüseyn² Āelebi’ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ’il-i keşîre ile meşhûr, iķtinâ-yı semerât-ı ‘ulûmda tavîlü’l-bâ‘, seyr-i şafaħât-ı zîbende-rüsûmda keşîrû’l-ittılâ‘, dervîş-nihâd, tecerrüd-i‘tiyâd, kütüb-i nefîse cem‘ine meftûn, dest-yâz-ı nevâdir-i fûnûn, ġarâ’ib-i edebıyyeden yâd-dâştî-i vâfir, tevârîħ ü muħâzarâtdan müstaħzır-ı nevâdir idi. Yeñişehr’de sâkin Şeyħ Yaħyâ-yı Şâmî’den tarîķ-ı Kâdirî’de tekmîl-i âdâb ve taħşîl-i nişâb itmiş idi. İnşâf budur ki kenâr müftîlerinüñ ser-efrâzı ve ehl-i derûnuñ mümtâzı idi.

el-Mevlâ Meħmed Emîn bin Şadre’d-dîn (Şadre’d-dîn-zâde Efendi)

¹ - SE

² 425b E

³ 431b R1

¹ 251b SE

² Maħmûd R1

Hıttā-i Şirvān-zemīnde naḥcīrān-ı ‘ilm ü ‘irfāna dest-yāz olan şīrān-ı kavī-
pençe-i iktisāb-ı fażl ü kemāl¹ meyānında ser-efrāz, mażmūn-ı beyt-i ḡadīm-i ‘ilm ü
şalāḥ ve nev-bāve-i şecere-i müşmirü’l-berere-i fevz ü felāḥ, baḥr ibni vābil, fāzıl bin
kāmil, mühürdār-ı gencīne-i fażl ü beyān, sırr-ı süveydā-yı noḡta-i ‘ilm ü ‘irfān,
‘ulemā-yı A‘cām’uñ ‘allāme-i ercūmendi Şadre’d-dīn-zāde Meḥemmed Emīn
Efendi’dür. Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı sermāye-i fūnūn ve intisāb-ı bedā’i-i
mefrūz u mesnūn idüp her fenn-i celilde imām ve pederleri gibi seccāde-nişīn-i ders-i
‘āmm olmuş idi. Ol diyāra Revāfız istīlā idüp telāṭum-i emvāc-ı āşūb ü fiten, sefīne-i
sekīne-i İslāmiyān’ı ḡarḡ-ı gird-āb-ı miḥen kılduḡda bunlar daḡı rüfeḡası olan ehl-i
sünnet ü cemā’atle ri‘āyet-i sünnet-i hicret eyleyüp nice zemān medīne-i Ḥaleb-i
Şehbā’da ḡarb-ı tavīle-i iḡāmet, ba’dehu Diyārbekr’e ric‘at¹ itmişler idi. Vezīr-i şāḡib-i
himmet Naşūḡ Paşa ol diyārda emīrū’l-ümerā olduḡda kendüye mu‘allim ve şeb u rüz
muşāḡib ü münādīm itmiş idi. El-ḡāletü hāzīhi belde-i Āmid’de Ḥusrev Paşa
Medresesi’ne müderris ve ifāde-i fūnūn-i ‘āliyye mūmāris olup Şāfi’ī iken taḡannūf ve
terk-i ta‘aşşub u ta‘assūf² itmiş idi. Ba’dehu me’zūnun bi’l-iftā ve pāye-i Şāḡn i‘tibārı
ile livā-yı iclālī vālā olup vezīr-i merḡūm, şadru’l-vūzerā-yı memleket-i Rūm olduḡda
ḡāce-i ‘ālī-cenāb, müsteşār-ı umūr-ı şeyḡ u şābb, āstāneye geldükdē hem-rikāb-ı vezīr-i
kān-yāb olmuş idi. Fezā’il-i bī-keranı ma‘lūm-ı ‘ulemā ve āşār-ı ḡalem-i mu‘ciz-beyānı
manzūr-ı pādīşāḡ-ı kerem-baḡşā olup biñ yigirmi bir³ Şa‘bān’ında⁴ Pīrī Çelebi yirine
def‘aten Şāḡn Medresesi ile ikrām olındı. Yigirmi iki Muḡarrem’inde Bālī Efendi yirine
Edrine⁵ Selīmiyyesi’ne terfi‘ olinup sene-i mezbūre Rebī‘u’l-āḡir’inde Şeyḡ-zāde
Efendi yirine mūntehā-yı āmāl-i ehl-i ṡarīḡ ve ser-menzil-i reh-neverdān-ı ders ü taḡḡīḡ
olan Dārū’l-ḡadīs-i Süleymāniyye zāt-ı ḡurşīd-ināretleri ile maḡsūd-ı menzil-i Şi‘rā-yı
Yemāniyye oldı. Yigirmi dōrt Cemādiye’l-ülā’ında Ḥūsām Efendi yirine Ḥaleb ḡazāsı
ile⁶ nā’il-i maṡḡab olmuş idi. Yigirmi beş Rebī‘u’l-evvel’inde Mekke-i Mūkerreme
pāyesiyle mūteḡā’id ve maḡāmlarına Nişāncı-zāde Efendi mūteşā’id oldı. Yigirmi yedi
Ramāzān’ında Dārū’l-ḡadīs-i Aḡmed Ḥānī temām olup bunlara in‘ām olındı. Ba’dehu
İstanbul ḡazāsı teḡā’üdi ile iḡtirām ve ḡazā-yı Gemlik arpalıḡı ile ḡaḡḡ-ı ri‘āyeti itmām

¹ Kemāl ile SE

¹ Hicret SE

² ta‘annūf SE

³ 426a E

⁴ 432a R1

⁵ - E

⁶ - SE

olındı. Biñ otuz Şa‘bān’ında ‘umūmen arpalıklar ħall olınduħda bunlaruñ manşıbı daħı münħall olup ba‘de zemān kemā fi’l-evvel muħarrer kılındı. Otuz altı Zi’l-ħicce’sinüñ üçüncü günü yevm-i aħadda intikāl ve riyāz-ı rızvāna isti‘cāl eyleyüp vaşıyyetleri üzere Üsküdar’da defn olındı. Medrese-i celīle¹ Şa‘rāvī Efendi’ye tevcīh olındı. Şihāb Efendi bu gūne tārīħ-perdāz olmış idi:

(1036) ²منزله فى صدر جنات الله

Cenāb-ı mollā-yı mütercem kıdve-i ‘ulemā-yı ‘Arab ü ‘Acem, ‘ulūm-ı ‘aħliyyenüñ yek-süvār-ı meydānı, fūnūn-ı naħliyyenüñ şāhibü’l-ceyş-i fevā’id-i ‘irfānı, ferīd-i ‘aşr ü evān, ferīde-i şadef-i zemān idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden tefsīr-i şerīfe ħāşıyesi ve her fenn-i şerīfden āşār-ı dil-güşāsı vardır.

el-Mevlā Muştafā (‘Uşşākī-zāde)

Tecelliyyāt-ı İlahiyyenüñ dil ü cān ile müştākı ve envār-ı cemāl-i lā-yezālüñ ser-ħalka-i ‘uşşākı, seccāde-nişīn-i irşād, ħuţb-ı dā’ire-i efrād eş-Şeyħ Ĥüsāme’d-dīn el-‘Uşşākī ħidmetlerinüñ ferzend-i dil-pesendi ‘Uşşākī-zāde Efendi’dür. Toħuz yüz yetmiş ħudūdında perde-serā-yı ‘ademden sāħa-i vücūda vaż’-ı ħadem kılıp hengām-ı taħşilde vālid-i mācidlerinden ve ba’z-ı şulehā-yı şūfiyyeden tekmīl-i ādāb-ı nefse bezl-i sa’y ü ictihād ve levāzım-ı tārīķı mertebe-i lā’iķasında i‘dād eyledükden soñra bi-ħasbi’l-‘āde ħareket ve kālā-yı isti‘dādın ‘arż-ı ħ’ācegān-i ‘ilm ü ma‘rifet eyleyüp üstād-ı¹ Sultān Murād-ı Sālīs² Sa‘de’d-dīn Efendi ħidmetlerinden mülāzemetle bekām ve ibtidā’en otuz aħçe medrese ile mazħar-ı ikrām olup toħuz yüz toħsan toħuz senesi evā’ilinde kırk aħçe ile Ĥācī Ĥasan-zāde Medresesi’ne vāsıl, sene-i mezbūre Cemādiye’l-āħire’sinde on aħçe teraħķī ile ħāric rütbesine nā’il olmuş idi. Biñ sekiz Zi’l-ħa‘de’sinde Ĥusrev-zāde yirine Rüstem Paşa Medresesi’ne ħareket idüp on bir Ramazān’ında selefi yirine Mihrümāh pāyesi pāy-endāz-ı baħt-ı Hümmā-sāyesi olup on dört Rebī‘u’l-evvel’inde taħille tārīķı ile gelen Aħmed Efendi yirine Şaħn Medresesi tevcīh olındı. On altı Zi’l-

¹ Maħlūle SE

² “Onun konak yeri Allah’ın cennetinin baş köşesidir.”

¹ - SE

² 252a SE

hicce'sinde Şeyh-zāde yirine Şeh-zāde'ye terfî' ve¹ on yedi Receb'inde Rāzî Efendi yirine Süleymāniyye Medresesi ile sāha-i cāhı tevsî' olunmuş idi. Yigirmi bir Cemādiye'l-āhire'sinde Nişāncı-zāde yirine Haleb-i Şehbā hükümeti ile tebcil, yigirmi iki Cemādiye'l-āhire'sinde Kerīm Çelebi yirine Beytü'l-mağdis kazāsına tebdil, sene-i mezbūre Zî'l-hicce'sinde İstanbulî 'Alî Efendi yirine Medīne-i Münevvere kazāsına nakl ü taḥvīl olunmuş idi². Yigirmi üç Cemādiye'l-ülā'sında ma'zül ve yirine 'Abdu'r-raḥīm-i Şa'rānī ḥākim-i ḥarem-i Resūl oldu. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Rıdḫvān Çelebi yirine maḥrūse-i Selānik hükümeti tefvīz olındı. Yigirmi dört Zî'l-ka'de'sinde munfaşıl ve yirlerine Kudsî Efendi vāşıl oldu¹. Yigirmi sekiz Şafer'inde Hüsām Efendi yirine Burūsa kazāsı in'ām olup sene-i mezbūre Ramazān'ında Ğalaṭa Kāzīsî Rıdḫvān Efendi ile mübādele-i manşib itdiler. Biñ otuz Rebî'u'l-evvel'inde 'azl olup ol manşib-ı şerīfî H'āce-zāde 'Abdu'llāh Efendi teşrīf eyledi. Otuz iki Cemādiye'l-āhire'sinde Şeyh-zāde Aḥmed Efendi yirine Edrine kazāsı tevcīh olup yigirmi günden soñra müteveffā Aḥmed Efendi yirine Ebī Eyyūb kazāsına nakl olındı. Māh-ı Şa'bān'da Bıñarḥiṣār arpalığı ile teḳā'üd ihtiyār eyleyüp manşib-ı mezbūr ile Aḥī-zāde Maḥmūd Efendi kām-kār oldu. Otuz üç Ramazān'ında Hidāyet Efendi yirine İstanbul kazāsı ile maḳzi'l-merām olup otuz dört Muḥarrem'inde ma'zül ve Ebū Sa'īd Efendi ḥazretleri ḥākim-i İstanbul oldu. Ba'dehu Anaṭolı şadāreti i'tibārı ile ta'yīn-i vazīfe-i münāsib ve Bıñarḥiṣār arpalığı zamīme-i revātib kılındı. Ol ḥāl üzere sübḥa-gerdān-ı evḳāt ve şümārende-i enfās-ı ma'dūde-i ḥayāt iken biñ otuz yedi Zî'l-hicce'sinde terk-i kuyūd-ı bī-sūd-ı cihān ve Ka'betü'l-'uṣṣāḳ-ı mecma'-ı liḳā'u'llāha iḥrām-ı² kefen ber-düş idüp revān oldu. Kāsım Paşa'da vāḳi' Zāviye-i 'Uṣṣāḳıyye sāhasında defīn ve pederi cenbinde ḥāk-niṣīn olup arpalığı Şa'rāvī Efendi'ye virildi.

Merḥūm-ı merḳūm dā'ire-niṣīn-i erbāb-ı fūhūm, şālīḥ ü 'ābid-i sālik, 'ulemā-yı 'āmilīn silkinde münselik, nezāhet ü istiḳāmetle meşhūr, kemāl-i 'iffetle ma'rūf u³ mezkūr, ḥālīşü'l-cenān, ṭāhirü'l-lisān, libāsı mollāyāne, evzā'ı babayāne, vaḳūr u edīb, sākin ü erīb idi.

el-Mevlā Üveys bin Meḥemmed (Veysî Efendi) {Veysî}

¹ - SE

² 432b R1

¹ 426b E

² - SE

³ ma'rūf u:- SE

عهدى بقوم كعد يد الطيسى
قد ذهب القوم الكرام ليسى¹

maẓmūnı ile silsile-cünbān-ı mübāhāt olan baqıyyetü's-sülāf-ı eslāf, teh-i cur'a-i cām-ı eṣrāf, gül-deste-bend-i ḥaḳā'ıḳ-ı eyisī vü leysī², nev-bāve-çın-ı bāğ-ı belāğat-i kıssī vü ḳaysī³, ḥikmet-tırāz-ı belāğat-i Ḳus bin Sā'ide vü İmrü'l-ḳays⁴, destgāh-ı şı'r ü inşānuñ naḥl-bendi, vaṣṣāfu'l-ḥazre Veysī Efendi'dür. Medīne-i Alaşehir'de bir ḳāzīnūñ ḥāşıl-ı 'ömri olan naḥl-ı āzādesi ve Maḳālī'nūñ hemşire-zādesidür. Toḳuz yüz altmış toḳuz tāriḥinde ser-zede-i girībān-ı şühūd ve ḥıramān-ı ḥıyābān-ı vücūd olmuş idi. Envā'-ı simār-ı 'ilm ü 'irfānla girān-bār ve elvān-ı faẓl ü beyānla şuḳḳa-firāz-ı 'alem-i iştihār olup nesīm-i tevfiḳ-ı Rabbānī ile ḥareket ve ḥidmet-i 'ulemāda ḥāme-mişāl teşmīr-i sāk-ı himmet eyledükde şudūr-ı devlet-i Murādiyye'den Şāliḥ Mollā Efendi āstānesine intisāb ve feyz-i nazarları ile iktisāb-ı fezā'il-i bī-ḥişāb eyleyüp ḥidmet-i 'aliyyelerinden mülāzemet ile kām-yāb olmuş idi. Toḳsan iki tāriḥinde Anaḫolı şadırlı olan Mollā Aḥmed Efendi muşāḥabet-i 'ilmiyye için ta'yīn-ı eyyām ve eyyām-ı ma'hūdede 'aḳd-ı meclis-i ders-i 'āmm idüp levāzım-ı mevleviyyeti itmām eyledükde Loḳmān-ı Şeh-nāme-güy¹ lisānından hicv-i meşhūrı iştihār ve nev-zuhūr iken² ol eṣer ile ta'ayyün ü i'tibār bulmuş idi. Mezeden ḥālī olmamağla birkaç beyti³ sebt olındı:⁴

ez-Hicv-i Meşhūr

سخندان استاد فرخ نژاد
در وصف مجلس چنین بر کشاد

که ناکاه ملا احمد از فاضلی
شده قاضی عسکر باناطولی

بکفتا من از هر فنون اکهم

¹ “Bir grubu saydım. Karşıma büyük bir kalabalık çıktı. Bütün değerli insanlar, aralarında ben olmaksızın, çekip gitti.”

² Eyisī vü leysī:leysī vü eyisī SE; Aynı ifade aynı nüshada mükerrer de yazılmıştır.

³ “Nev//ḳaysī” ifadesi SE’de metinde karışık bir şekilde yazılmıştır.

⁴ ḥikmet//ḳays:- E

¹ ḥ`ān SE

² 433a R1

³ 252b SE

⁴ Bu cümle E’de bulunmamaktadır. Farsça hicviye ise metnin sonunda 461b sayfasında yer almaktadır.

ز انصار فرزند روح اللهم

کشم دیده را من چو کحل سیاه

همیشه کنم غافلان را نیکاه

بفرمود تا بزمی ار استند

بانواع مقعد پیراستند

شرابها ز ابریق هر هر شده

قلایلی صحنها همه پر شده

ز اوماج و توتماج دهم از کلاج

مرصع پلاوها و بقرادکاج

بدست غلامان اباریق هست

ز هر سو موالی بشتند دست

دلارا اغالین شیرین لب

نهادند بر سینه دست ادب

در ان بزم خوشتر مزه بی عدد

تماشاجی بیرون ز حصر و عدد

پس از خوردن نعمت بی قیاس

بگفت ای اهالی حکمت شناس

ندانند فضل موالی روم

بر آنان که کردم نثار علوم

من از ژنک الایشی عاریم

ته پوشیده فرزند انصاریم

و بعد ان مه برج دانشوری

بگفت اي ستنبول ملالري

علم را كنيد استفاده ز من
كه مارا پوشيده شد هر سخن

خصوصا كتاب صلح اين زمان
مرا شد كماهي بديد و عيان

يكي را خدا بس هدايت بگرد
كتاب صلح را قرائت بگرد

كوچك مصطفي كرد لچ اشد
صدائش بكيوان توان ميرسد

چو توقماق سلطان پوخلي مچك
چه پوخلي مچك بل دمشقي چلك

شده داخل درس عام ان دلير
ازان شد جمالش لطافت پذير

مچك از همه سر فراز امده
كوچك مصطفي دن دراز امده

بر امد جناني صاحب شكم
چو بنشست زرينها پيش و كم

چو ديدند وضعش وضع و شريف
بگفتا يكي ترك صچدي حريف

موالي گرفتند جوش و خروش
ازين جمله شد طورسون اوغلي خموش

خموشي كه در بحث كويا نشد

سخن را ز اسهال قدرت نشد

بیابشی زاده ز روشن ولی
درین بحث غالب شده او ولی

ز سر سامی کیف شد بی وقوف
بپوشیده آمد اوزون یکنی صوف

کل احمد اخ مصطفی کتخدا
هم اورا سزاوار کفتن روا

بس از کرمی کلها ی کران
¹خجل کشته بازار اهنکران

Ol şadr-ı mekârim-güsterüñ kitâbe-i tāk-ı rûzgâr olan menâkıb-ı hürşîd-iştihârındandır ki ba‘z-ı yârân-ı suhan-dân şâhibü’t-tercemenüñ manzûm u mensûr âşârın ve derd-i fâqadan kemâl-i ızırârın ‘arz idüp ‘afv ü ‘âtıfet ve henûz manşıba vâşıl olmamağla mülâzemet icâzet recâ eyledükde “Mücerred ‘afv-i cerâ’im ile dâmen-i merâhimi çirk-âb-ı töhmet-i intikâmdan tahtlîş âsân ammâ hüner, isâ’et muķâbelesinde ihsândur.” diyüp ² def’aten diyâr-ı Mışriyye’de Benî Harâm kaçâsını in‘âm ve mükerreren terakķî ile îşâl-i nihâyet-i merâm iderler. Ba‘dehu Fere kaçâsına vâşıl,

¹ “Kutlu yaratılışlı, söz söylemeyi bilen üstat, meclis hakkında (sözü) şu şekilde açtı: Bilgelerden biri olan Anadolu kazaskeri Molla Ahmed dedi ki ‘Ben her bilimden anlarım. Ensariler’den Allah’tan bir ruh taşıyan çocuğum. Göze siyah sürme çekerim, gafillere dâima göz atarım.’ İzin ver, meclisi süslesinler, oturulacak yerin çeşitlerini donatsınlar. Şaraplar ibrikten dökülsün, az şeyler meydanı çok hâle getirsin. Omaç, tutmaç ve güllaç ile bezenmiş pilavlar ve bakradgaç (?), hizmetçilerin elinde ibrikler var. Her tarafta bilgiler ellerini yıkıyorlar. Gönül süsleyen, tatlı dudaklı efendiler göğüslerinin üzerine edep elini koydular. O mecliste sayısız çok hoş meze ve sayısız izleyici vardı. Eşsiz nimetleri yedikten sonra konuş ey hikmet bilen ahâli... Anadolu’nun molları faziletimi bilmediler. Onların yanında bilgiler saçdım. Ben ki bulaşıklık pasından sıyrıldım. Kökümü örtmüş Ensariler’in çocuğuyum ve bundan sonra bilgelik burcunun ayıyım. Ey İstanbul molları, söyleyin. Bilim için benden istifade edin ki bizde her söz bulunmaktadır. Özellikle bu zamanın barış kitabı, bende olduğu gibi ortaya çıktı. Allah birine yeterince hidayet versin, barış kitabını okusun. Küçük Mustafa daha çok inat etti. Onun sesi Keyvan’a ulaşabilir. Tokmak Sultan p.hlu değnek, ne p.hlu değneği belki şam işi yelectir. O yiğit, halk eğitimine dâhil oldu. Bundan dolayı yüzü zarifleşti. Değnek hepsinden daha özgür olarak gelmekte, Küçük Mustafa’dan uzun gelmekte. İşkembe sahibi Cinânî ortaya çıktı. Kazanların yanına oturdu. Konumunu, mütevâzî ve şerefli oluşunu gördüler. Bir Türk “Adam s.çdı.” dedi. Mollalar telaşla kaçıştılar. Bunların hepsinden sadece Tursunoğlu sustu. Öyle bir suskunluk ki sanki olayda bulunmuyordu. İshalden dolayı konuşmaya kudreti yoktu. Yayabaşı-zâde ondan haberdardı ancak bu olayda o deli galip geldi. Sersemlikten bilmeyerek keyif aldı. Uzun yenli yün (elbisesini) giyerek geldi. Gül Ahmet’in erkek kardeşi Mustafa Kethüda, ona uygun sözler söylemek yarışır. Ağır kellelerin sıcaklığından demirciler çarşısı utanır.”

² 427a E

ba'dehu Reşid hükümetine nâ'il olup biñ dört senesinde Şerif Mehemmed Paşa eyâlet-i Mısr'a şeref-bağşâ olduğda manzûr-ı vezîr-i 'âlî-şân ve dîvân niyâbeti ile kâm-rân olmuş idi. Ba'dehu Anaṭolı kalemrevinde Aḳḫişâr ve Sire ve Alaşehir kazâları ile maḳzî'l-âmâl ve Aydın ve Şaruḫân aḳlâmında müfettiş-i emvâl olmuş idi. Ba'dehu ḫıṭṭa-i Rûm-ı cennet¹-rûsûma geçüp biñ on iki târîhinde zamîme-i teftîş ile Siroz kazâsı mecrâ-yı zülâl-i ḥükm ü imzâsı kılınmış idi. Sene-i ḳâbile evâ'ilinde Vezîr-i A'zam 'Alî Paşa diyâr-ı Engürüs üzere serdâr olup Şofya şahrâsına nüzûl itdükde ordu-yı hümâyûn kazâsı ile i'zâz ve kazâ-yı Pravişte ilḫâḳı ile ser-efrâz itmiş idi. Dârü'l-cihâd-ı Belğirad'a vâşıl olduklarında serdâr-ı ekrem, 'alem-efrâz-ı 'âlem-i 'adem olduğda ma'zûl ü mehân, müteserbilen bi-sirbâli'l-hırmân, âstâneve revân olmuş idi. Ol eṣnâda Dîvân-ı Hümâyûn tarafından Rodoscuḳ kazâsı iḫsân olunup şadr-ı 'âlî-ḳadr-i Rûm Es'ad Efendi merḫûm tenfîz itmedükde Tezkiyecî Muṭahhar Çelebi ḫaḳḳında yazduḡı maḳâle naḳl-i mecâlis-i rûḫânî-nevâle olmuş idi. Biñ on üç Zi'l-ḳa'de'sinde meşâhîr-i ḳuzâtdan nice yıllar Piriştine ilḫâḳı ile maḫrûse-i Üsküb'e müfettiş ü vâlî ve reşk-endâz-ı e'âlî-i mevâlî¹ olan Ḳadrî Efendi fevt olup maḫlûl ü maḫlûlesi bunlara naşîb ve ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibârda iḳâmetlerine mâye-i taḳrîb oldu.

Bu faḳîr sene 1012 Rebî'u'l-evvel'inüñ on altıncı günü İstanbul'a gelüp Cemâdiye'l-ülâ'da Siroz kazâsı müyesser oldu. Sene 1013 Şafer'i ġurresinde Serdâr 'Alî Paşa'yı Şofya'ya istikbâle varduğumuz gün ordu-yı hümâyûn kazâsı virdiler. Rebî'u'l-âḫir'de Mehemmed Paşa serdâr olmağla Siroz'dan ve ordu-yı hümâyûndan ma'zûl olup Saḳız'a naḳl olunup andan Lefḳoşa'ya, andan Ruscuḳ'a tebdîl olunup birisinüñ zabtı müyesser olmayup bi'l-âḫara 1013 Şevvâl'i ġurresinde Ḳadrî Efendi fevtinden Üsküb virildi².

[Şâhibü't-terceme] on beş Muḫarrem'inde Dîvân-ı Hümâyûn tarafından ref olunup Saḳız kazâsınıñ emri gönderüldi. Taşarrufı müyesser olmayup sene-i mezbûre evâsıtında tekrâr Üsküb kazâsı virildi.

Mişâlî şâd olup ġuş eyledükde didi târîḫin

Yine Veysî Efendi ḫâkim oldu şehir-i Üskübe (1015)

¹ 433b R1

¹ 253a SE

² Bu//virildi:- R1, SE; der-kenâr E

On toktuz Őafer'inde Tırhala kaźası 'ināyet olındı. İnebahtı ve Ağrıboz vilāyetlerinde teftiŐ ü taŐŐil-i emvāle me'mūr¹ ve kāh-ı devlet ü ikbāli ma'mūr olmiŐ idi. Yigirmi iki Rebī'u'l-āhır'inde ŐāliŐen Üsküb kaźası müyesser, ba'de'l-'azl yigirmi dört Receb'inde rābi'an muķarrer olup sene temāmında selefi Kemāl-zāde ĥalef oldu. Yigirmi yedi Receb'inde Ramāzān Efendi yirine ĥāmisen vālī ve taĥmīs-i manzūme-i iclālī maĥŐūd-i silkü'l-le'ālī, belki reŐk-endāz-ı ĥamīs-i encüm-i mütelālī olmiŐ idi. Yigirmi toktuz ĥilālinde ma'zül ve Rodosī-zāde MuŐtafa Efendi nā'il-i me'mül olmiŐ iken biŐ otuz Őafer'inde İstanbul'a gelüp Vezīr-i A'zam Güzelce 'Alī PaŐa himmeti ile ikinci gün manŐüb ve sādisen ĥākim-i Üsküb oldu. Otuz bir Őa'bān'ında Rodoscuĥ'a naĥl tārīķı ile 'azl olunup manŐıbı Őer'ıyyātī Meĥemmed Efendi'ye virildi. ManŐıb-ı mezkūruŐ zaĥtı naŐıb olmayup otuz iki ĥilālinde āstāneye geldükde Taĥardı ilĥāķı ile ĥanefī Efendi yirine Gümülcine kaźası tevcīh olunmiŐ idi. Bir aydan ŐoŐra vezīr-i cebbār¹ Merre ĥüseyin PaŐa ĥadrı ile manŐıbı Őāliĥ Efendi'ye arpalık ta'yīn olındı. Ol eŐnāda "ManŐıbumuz 'Top-ĥāneli Őāliĥ' nām kāzīye virilmiŐ." diyü feryād-nāmeleri hezeyān-ı maĥmūmdan niŐān ve mecmū'alarda dāstāndur. Otuz dört Cemādiye'l-ūlā'sında Őadr-ı kerīmü'Ő-Őān Ėanī-zāde Efendi iĥsān idüp Őiyā'ed-dīn Efendi yirine mesned-niŐīn-i iclāl ve cebr-i kesr iĥün kaźā-yı Üsküb'i yedinci def'ada ayaĥına irsāl eyledi. Otuz altı² Muĥarrem'inde munfaŐıl ve maĥām-ı ĥükümete Kāmī-zāde 'Abdu'r-raĥman Ėelebi vāŐıl³ oldu. El-ĥāletü ĥāzihi sübĥa-senc-i eyyām ve imāme-nevāz-ı aĥlām iken otuz yedi Ői'l-ĥicce'sinüŐ on dördüncü günü zemzeme-i enfāsi āĥır ve dembeste-i menāfiz ü menāĥır oldu. Sinni altmiŐ sekiz 'adedini kāmīl itdükde 'āmil-i ĥissi mün'azil olup zāhir-i Üsküb'de mütevārī-i mezar-ı pür-envār ve naĥŐ-ı levĥ-i mezarı bu beyt-i belāĥat-Ői'ār kılındı:

li-Münşihi

Veysī ki olmiş idi teĥazzülde bī-bedel

Ta'yīn-i sāl-i fevtine tārīĥdür ĥazel (1037)

¹ - SE

¹ Vezīr-i cebbār:- SE

² 427b E

³ 434a R1

Mevlānā-yı merķūm gül-deste-bend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, h̄āce-i cihān-ı ſi‘r ü inſā, bāgbān-ı çemeniſtān-ı ravzatu’s-ſafā, naqd-i vaqt-i k̄āzī-i fāzıl, münſī-i dīvān-ı fezā’il¹, bedī‘u’t-ta‘bīr, ħarīriyyü’t-taħrīr, vaſſāf-ı Firdevsī-edā, sīr-i h̄ān-ı sulţān-ı her dü serā, ſanīn-endāz-ı kaſā‘id-i ſannāne, güher-fürüş-i dūrretü’t-tāc-ı ſāhāne, eſ‘ārı bülend ü hoſ-ta‘bīr ü nağz, inſāsi bedā‘i‘-i isti‘ārāt ü ſerā‘if-i ‘ibārāt ile tāze-ſarzdur.

Āsar-ı celīlesinden ſāhibü’l-*Ķāmūs*’uñ *Cevherī*’ye irād itdüğü i‘tirāzātına cevāb ve daķā‘iķ-ı luğāt-ı ‘Arabiyye’de bir kitāb yazmıſdur. El-ħaķķ dūrretü’l-ğavvāſ-ı deryā-yı hüner ve İbni Berrī’yi ğarķ-ı baħr-ı ħayret idicek eſerdür ve “*Dūrretü’t-tāc fī Sīreti ſāhibi’l-mi‘rāc*” ismi ile mevsüm¹ Türkī siyer-i belāğat-rūsüm inſā itmiſdür. Mekkiyye ve Medeniyye’si iki cild olmaķ üzere ta‘yīn-i vaķā‘i‘ ve tebyīn-i bedā‘i‘ iderek melħame-i Bedr’i taħķiķ-ı enīķ itdükdē ſoñra seriyye-i ‘asīr-i nā-bünyāde-māh-ı serī‘u’s-seyr-i ‘ömri temām ve dīde-düz-i cānib-i dārü’s-selām olup defter-i āmāl-i bī-me‘ālī gibi nā-temām ķalmıſdur. Ħaķķā ki nādire-i edvār ve ferīde-i ſadef-i rüzgār olmağla sezāvār-ı nazar-ı i‘tibār ve ſāyān olduğı mertebe ‘alem-efrāz-ı iſtihārdur. Düstürü’l-‘amel nāmına üç cüz’ miķdārı maķāle-i bī-bedel iħtirā‘ eylemiſdür. Mevzū‘ı mübāhāt-ı envā‘-ı ‘ibādāt ve münāzaralarına müte‘allik ħikāyāt-ı rengīn-‘ibārātdur. Hoſ-āyende eſerdür. Fütüh-ı Mıſr imlāsına fetħ-i bāb-ı ħüsn-i ta‘bīr ve taħrīk-i ħāme-i nefīr-i ſafīr idüp ħikāye-i ‘Amr bin el-‘Āſ’ı dībāce-i nuķre-ħink-i evrāķa ğurre-i nevāſī ķılmıſdur. Beyāza çıkan bir cüz’ miķdārı² bir *Vāķı ‘a-nāme*’si vardur. Ķıſſa-i Yūsuf gibi bedī‘ ü dil-pezīr ve ħidā‘-ı iħtirā‘ına aħsenü’l-ķaſaſ dinilse ħüsn-i ta‘bīrdür. ſadr-ı A‘zam Naſūħ Paſa’ya ‘arż eyledükde “Aħsenü’l-ķizbe” laṯfesin itmiſlerdür. Ba‘dehu ħilāl-i hikāyede vezīr-i Musta‘ſım-ı ‘Abbāsī olan İbni ‘Alķamī ħıyānetin ğörüp ta‘rīz-i fehmi itmekle der-i iħsānı berķitmiſler idi. Müretteb ü mükemmel *Dīvān*-ı eſ‘ārı ve ſavr-ı maħſūſ u ſarz-ı nağz üzere ğüftār-ı belāğat-ſi‘ārı vardur. Nitekim dimiſdür³:

Köhne-resm-i ķalem-i Veysī-i siħr-ārādur

Tāze-ſarz-ı suħan-ı nādire-sencān-ı ‘Acem

Ve ſuver-i meķātīb tertīb idüp ehl-i ‘irfānuñ tuħfe-i bezmi ve revnaķ-ſiken-i resā‘il-i Ħārezmī ķılmıſdur. İnſāf budur ki suħan-sāzlıkda ‘alem, müdde‘ā-perdāzlıkda müselleme ve taſarrufāt-ı envā‘-ı kelāmda yegāne-i ‘ālem, ferķa‘a-i fıķarāta meftūn

¹ Dīvān-ı fezā’il:tuğrayī-mu‘ādil R1, E

¹ Mevsüm ve SE

² Miķdārı sıfr-i mu‘teberdür SE

³ 253b SE

olmayup her qarīne-i bī-ḡarīni ibrīz-i ḡālīşden dökülmiş gibi saht ü muḡkem ve cevāhir-i elfāz-ı bedī'a ve terkībāt-ı reşīka ile muraşşa' u mu'allem, ḡalemrev-i inşāda 'alemdür. Ba'zı zurefā merātib-i ḡayşıyyātını bu ḡüne edā iderlerdi ki 'ilminden¹ şı'ri evlā, şı'rinden inşāsı a'lā, inşāsından muşāḡabeti rāciḡ, muşāḡabetinden esbāb-ı vecāhet ü reşāḡat-i ḡāmetinüñ rüçḡānı vāzıḡ ola. Fi'l-ḡaḡīka² maḡāsin-i ḡalkıyye vü ḡulkıyyesi maḡbül, ḡaşā'ış-i beşere vü ḡaşā'il-i beşeriyyesi maḡbū'-ı³ erbāb-ı 'uḡül, bülend-bālā vü 'ālī-himmet, esbāb-ı iḡtişāmı 'ilāve-i vecāhet, şeker-rīz-i ḡabaḡçe-i ḡiḡāb olsa yārān-ı meclis engüşt-der-dehān ve mażmūn-ı beyt-i meşḡūr ser-nāme-i ḡāline 'unvān olurdı:

Yanında nādire-ḡüyān-ı dehr¹ olur ḡāmüş
Medā'ıḡüñ oḡusa Veysī-i suḡan-perver

Ve'l-ḡaşıl mecmū'-ı feżā'ili biri birinden a'lā ve her biri ferd-i kāmile sermāye-i ḡüsn ü bahā olup mażmūn-ı beyt-i zībā gibi erbāb-ı tercīḡ tereddüd-nümā olurdı:

ḡarīf-i sādedür sāḡar velī mey ḡüb hem-demdür
Nedīm-i şüḡdur bülbul ḡül ammā meclis-ārādur

Silāḡ-ı şu'arā olan tıḡ-ı zebān-ı cihān-ḡüşāyı der-kār ve a'dā-yı kāfir-mācerā ile ḡaylī ceng ü peygār itmişdür. Ol bābda rengīn ḡıḡ'aları ve nemekīn ü şırīn laḡıfeleri vardır. Nitekim ba'z-ı eş'ārında telmīḡ, belki taşrīḡ itmişdür:

Zülāl-i nażm-ı rāḡat-baḡşuma aldanmasun düşmen
Mezāḡ-ı cānına telḡ-āb-ı şerr ü şūr olur bir ḡün

[Ve lehu]

Böyle vaz' ideni āzürde-i hicv eylerler
Hele benden saña iy şüḡ-ı cefā-pīşe dimek

[Ve lehu]

¹ 434b R1

² 428a E

³ Maḡbül-i SE

¹ Mihr SE

Düstān-ı nīk-h̄āha tūṭī-i ḥulvu'l-lisān

Düşmenān-ı¹ bed-zebāna mār-ı² mesmūmu'l-lu'āb

Naql olunur ki daḥīl-i erbāb-ı tarīḳdan ba'z-ı esāfil, belki erāzil-i nāsdan bir iki cāhil merḥūm ile mu'ārazaya iḳdām ve ḳāzılıḳ, mücerred destār ü cāme ve hengāme vü ten-cāmeden 'ibāret, belki ādemlik maḥzā şūf-ı şafā-nümün ve pūstīn-i semmūr-girībān-ı rübeh-derūndan kināyet olmaḳ zu'mı ile maḳām-ı da'vā-yı müsāvātde ḳıyām eyledükde merḥūm daḥı muḳābelede cevāb gönderüp “Ol dehr-i ḡaddāra cānibdār olan bīhūde-ḡüftār efendiler esbāb-ı zāhirede müşābehet bulup ‘Sen de ḳāzī, ben de ḳāzī.’ dirler imiş. Evvelā ḳāmetimūze ne cevāb virürler ve fi'ātumuza¹ beñzer ḳıyāfete nice girerler.” diyü laṭife ider.

Bu eş'ar-ı ābdār nuḥbe-i ḡüftār-ı dürer-bārıdur²:

İl şafālardan beni raḳḳāş-ı dest³-efşān şanur
Ben esīr-i gerdiş-i gird-āb-ı derd [ü] izṭırāb

[Ve lehu]

Ṭarz-ı suḥanda ḡayrıya baş egmezin meger
Eş'ārı ola ben didügüm gibi ābdār

[Ve lehu]

'Ālim ü cāhili bir görmese bārī dir idüm
Merdüm-i dīde-i bed-bīn sipihre aḥvāl

[Ve lehu]

Bu ḳadar da'vā-yı bīhūde-i fazl eyler iken

¹ Düstān-ı SE

² Nār-ı SE

¹ ḳıyāfetümüze R1

² Bu//bārıdur:ez-Ġazeliyyāt SE

³ Mest SE

İyü dir kem dimez eş‘aruma haşm-ı muhtâl

[Ve lehu]

Gözün cellād-ı bî-rahm-ı siyāsetgāh-ı miḥnetdür
Kaşuñ şemşîr-i tîz ü şu‘le-i şemşîrdür ğamzeñ¹

[Ve lehu]

Şi‘rüh gören îşār-ı cevāhir ider iy dil
Dürler dökilür kilik-i dür-efşānuñ ucından

[Ve lehu]

Gider ḥ‘āb-ı teġāfûl dîdelerden dür olur bir gün
Bu meclis böyle qalmaz² mestler maḥmûr olur bir gün

O la‘lîn qubbe-i ‘ālî ol eyvān-ı zer-ender-zer
Başında bāzgüne āteşîn tennûr olur bir gün

[Ve lehu]

Seyr itmege olduñ yine aġyār-ıla sālîk
Gitmem dimiş idüñ baña cānā ma‘a zalîk

[Ve lehu]

Seyr-i ġîsû-yı girih-ġîrüh ucından güzelüm
Ġam-ı zencîr-i belāñı kırılınca çekelüm

[Ve lehu]

¹ SE’de araya giren iki beyitten sonra sıralama bu beyitle devam etmektedir.

² 435a R1

Ne mümkindür ħalāş olmak o zülf-i bend-bendüñden
Başından çıkmayunca kimse kırtulmaz kemendinden¹

[Ve lehu]

Ne zībā beñzer ol naĥl-i revānum şaĥn-ı ‘ālemde
Otursa şem‘a ħursa serve gitse māh-ı tābāna

[Ve lehu]

Deryā-yı raĥmeti taşırur mevc-ĥız ider
Seyl-āb-ı eşk-i nīm-i şeb āh-ı şubĥgāh

[Ve lehu]

Reftāra gelse ol şacı sünbül boyı sehī
Āhū-yı müşg-büy-ı Ĥotendür bi-‘ayniĥi¹

[Ve lehu]

Nāmeñe baĥmaduĥına ol nigār-ı bī-vefā
İy dil-i dīvāne benden bir kıulaç kıāĥıd saña²

[Ve lehu]

Bī-sütün-ı ĥamı ben āh-ıla itdüm ber-bād
Varsun tīşesini başına çalsun Ferĥād³

[Ve lehu]

¹ SE’de araya giren bir beyitten sonra sıralama bu beyitle devam etmektedir.

¹ İl//‘ayniĥi:- E; SE’de Veysi biyografisi bu beytin sonunda bitmektedir. Sonrasındaki manzumeler ise bulunmamaktadır.

² Nāmeñe//saña:- R1

³ Bu beyit SE’de 7. sıradadır.

Saňa Ferhād olalı iy büt-i şîrîn-güftâr
Âh dir âh işidür küh-ı belāda dil-i zâr¹

[Ve lehu]

Şāhid-i ‘ıyd seher eyler imiş ‘arz-ı cemāl
İşilettdi ucımı bu gice māh-ı Şevvāl¹

[Ve lehu]

Dil-i ağıyāra² n’ola urmaz ise tîr-i sitem
Kavlinüň hâtırını gözler o şāh-ı ‘ālem³

[Ve lehu]

Dāğlar yaqayın kelle-i bî-devlete cānā
Başuñdaki destār-ı perîşānuñ ucından

[Ve lehu]

Murğ-ı dil pervāz iderken her gözi şebbāzla
Düşmedi gitdi konuşmaq sen Hümā-pervāzla

[Ve lehu]

Şafā-yı ‘arızını bulmadum birinde daħı
Egerçi pül gibi gözden geçürdüm enhārı⁴

Ve bu birkaç beyt mîmiyye қаşidesindendür:

¹ Bu beyit SE’de 8. sıradadır.

¹ Şāhid//Şevvāl:- R1

² ‘uşşāka E

³ Bu beyit SE’de 15. sıradadır.

⁴ Dāğlar//enhārı:- R1

Baht-1 h'āb-ālūdımız bīdār kıldı şubh-dem
Savt-1 gülbāng-1 kudūm-i āsaf-1 ferruḥ-ḳadem

Çeşme-i ḥayvān ile ḳanmazken a'dāsı anuñ
Āb-1 tīg-1 ḥūn-feşānından ḳanarlar dem-be-dem¹

Ḥaṭṭ-1 la'lūnle dehānuñ ḥāleti dūnyāda yoḳ
Adı var mühr-i Süleymānuñ hemān iy ḡonce-fem²

Ben nice baş ḳalduram cām-1 şarāb-1 nābdan
Üstüme ṭurmaz çeker cellād-1 devrān tīg-1 ḡam³

el-Mevlā 'Abdu'r-raḥman (Ḳara 'Abdī)

“Ḳara 'Abdī” demekle şöhre-bend, meyān-ı emşālinde meskenet ile meşhūr bir derdmend idi. Medīne-i Anḳara'dan zuḥūr ve taḥşīl-i 'ilm ü kemāle şarf-ı⁴ sermāye-i sinīn ü şühūr idüp Şeyḥü'l-İslām Es'ad Efendi ḥazretlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ḥasbe'l-'āde iḥyā-yı merāsım-i ifādeye himmet eyledükden soñra kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi yedi Receb'inde Nā'ib İbrāhīm Efendi yirine cedd-i rāḳımu'l-ḥurūf Nişāncı Meḥemmed Beg Medresesi 'ināyet olındı. Yigirmi toḳuz Şafer'inde Menteşeli 'Alī yirine Orḥāniyye-i İznīḳ pāyesine vāşıl olmuş iken 'azl olunup Bosnevī Şāliḥ Efendi nā'il olmuş idi. Otuz iki Şa'bān'ında Hüdhüd Efendi yirine Yaylaḳıyye-i Süleymāniyye pāyesine şu'ūd ve müsā'ade-i su'ūd-ı işbāt-ı vücūd eyledi. Otuz yedi Ramazān'ında Nūrī yirine Burūsa ḳurbında Yeñişehr ḳazāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre evāḫirinde intīḳāl ve rüy-māl-i dergāh-ı Zū'l-celāl eyledi. Manşıb-ı maḥlūl ḡālibā Fenārī-zāde Şeyḥī Efendi'ye arpalık olmuş idi⁵.

li-Münşihī⁶

¹ Baht//dem:- R1

² Bu ve sonrasındaki beyit SE'de 6. ve 7. sırada, takdim cümlesi olmadan ve diğerk beyitlerle iç içe yer almaktadır.

³ 428b E

⁴ 254a SE

⁵ Manşıb//idi:- R1, SE; der-kenār E

⁶ li-Münşihī:- E; Nazm SE

Üftādegān-ı rāh-ı talebden bu derdmend
Gördiyse düşdi gördi cemāl-i meṭālībi

Oldı ḳadīd derd-ile ayakladı cihān
Başıldı ḳaldı Engüri başdurması gibi

el-Mevlā Aḫmed (Noḳṭa-zāde)

“Noḳṭa-zāde” demekle ma‘lūm-ı bende vü āzādedür. Livā-yı Bolı’da ‘alem-efrāz-ı vüçūd ve elif-i ḳāmeti keşīde-i şaḫīfe-i şühūd olup medār-ı pergār-ı himmetin noḳṭa-i evc-i faẓl ü kemāl, ya‘nī العلم نقطة¹ icmālinden tafşīle intikāl itmekle vuşūl-i lübb-i taḫḳīḳ u iḳān ile noḳṭa iken kitāb ve tekmīl-i dā’ire-i istikmāl ü iz‘ānla zerre iken āftāb olduḳda Seyfī-zāde Aḫmed Efendi’den iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvemet idüp kırık aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ otuz bir Receb’inde Aḫmed Postālī yirine Ḥabbāziyye² müderrisi olmış idi. Bir hefteden soñra Fazlī Efendi yirine Aḫmed Paşa Medresesi’ne naḳl olunup Ḥabbāziyye³ ilḡā olındı. Otuz iki Şa‘bān’ında selefī yirine Murād Paşa-yı ‘Atīḳ Medresesi’nde ferş-i seccāde-i taḫḳīḳ eyledi. Otuz dört Cemādiye’l-āḫire’sinde yirinde pāye i’tibār olındı. Otuz beş Ramazān’ında Ḳudsī-zāde Çelebi yirine Ğāzanfer Aḡa pāyesine ḫareket eyledi. Medrese-i mezkūre dāḫil pāyesinde ḳalup Ḳapudan ‘Alī Paşa Medresesi’nden Merḫabā-zāde Efendi olmuşlar idi⁴. Otuz yedi Şa‘bān’ında Ḳınalı-zāde ‘Abdu’r-raḫman Çelebi yirine Şaḫn’a geldi. Otuz sekiz Muḫarrem’inde noḳṭa-i vüçūdı sūtürde-i gizlik-i fenā ve şaḫīfe-i şühūddan maḫv-kerde-i⁵ üstād-ı ter-dest-i ḳazā oldı. Medrese-i maḫlūle ‘Ayşī Efendi’ye maḫall görüldi.

Mevlānā-yı mezbūr kesret-i ihāṭa ile meşhūr, be-taḫşīş ‘ilm-i fıḫha etemm intisābı ve fūnūn-ı mütedāvileden vāye-i nişābı var idi. İstanbul maḫkemelerinde nā’ib olup ḫayr ile mezkūr ve Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi⁶ ḫazretlerinüñ emīni olup ḫidmeti meşḳūr olmuş idi.

¹ “İlim bir noktadır.”

² Cānbāziyye SE

³ Cānbāziyye SE

⁴ Medrese//idi:- SE

⁵ 435b R1

⁶ Yaḫyā Efendi:- SE

el-Mevlā Mehemmed (Taş Çelebi¹)

İki def'a şadr-ı Rûm olup bu mecelleye mersûm olan Kethudâ Muştafâ Efendi merhûm şulbünden bedîdâr ve revnağ-şiken-i maḥādîm-i rûzgâr olmuş idi. Cevher-i zâtında şalâbet ve sâde-levhî vü belâhet olmağın yârân-ı şafâ "Taş Çelebi" laqabı ile menkâbet-pîrâ olurlardı.

Hâtır-ı yâre gelen tağlara taşlara

Tîşe-i endîşeyi i'mâl ve kâbil-i naqş-ı qabûl olmağ arzûsı ile iştiğâl idüp Şeyhü'l-İslâm Muştafâ Efendi hizmetlerinden mülâzım ve erkân-ı 'ulemâdan olması lâzım olmağla biñ on bir târîhinde ibtidâ'en kırk aqçe ile Hammâmiyye müderrisi olmuş idi. Ol esnâda vâlid-i mâcidleri Anaṭolî şadrı olup¹ on aqçe teraqqî ile i'zâz ve ḥâric rütbesi ile ser-efrâz kılındı. On beş Rebî'u'l-âḥir'inde Rıdvan Çelebi yirine Eski 'Alî Paşa'da mihrâb-nişîn ve mânend-i faşş-ı nigîn olmuş idi. Sene-i mezbûrede vâlid-i kerîmleri ile ḥacca 'azîmet ve ışkâṭ-ı farîza-i menâsikden tefrîğ-i zimmet idüp emri-şerîfle gitmiş iken Ramazân'da 'azl olunup medresesi Şâfiyeci Muşliḥi'd-dîn'e virildi. Biñ on altı Cemâdiye'l-ülâ'sında Bülbül-zâde Efendi yirine Edrinekapusı pâyesine şu'üd, sene temâmında Kemâl Efendi maḥdûmı Şeyhî Çelebi yirine Medrese-i Ḥâsekiyye ile işbât-ı vücûd eyleyüp on ṭokuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Qudsî-zâde² Çelebi yirine Şahn'a geldi. Yigirmi iki Muḥarrem'inde Seyrek-zâde yirine Edrine Bâyezîdiyyesi'ne terfî', sene-i mezbûre Cemâdiye'l-âḥire'sinde Ḥelvâcî-zâde yirine Filibe qazâsıyla sâḥa-i iclâlî tevsî' olındı. Yigirmi üç Cemâdiye'l-ülâ'sında cānib-i istirâhate ser-dâde ve Çelebi Efendi manşib-ı qadîmine i'âde kılındı. Yigirmi altı Zî'l-ḥicce'sinde Hışım Yaḥyâ Efendi yirine Yeñişehr qazâsıyla teşrîf olındı. Yigirmi sekiz Receb'inde 'azl olunup manşibı Ḥasan Beg-zâde'ye teklîf olındı. Otuz bir Şa'bân'ında Ḥ'âce Fesâd yirine Selânik qazâsıyla ber-murâd oldı. Otuz iki Receb'inde munfaşıl ve yirine Bâkî-zâde Şeyhî Çelebi vâşıl oldı. Otuz yedi Şafer'inde ḥalefinüñ def'a-i sāniyesi yirine mükerreren Selânik³ qazâsı müyesser oldı. Sene-i qâbile Şafer'inde gevher-i girân-qadr-i vücûdı şikeste ve cānib-i âḥirete bār-beste olup mânend-i levḥ-i mezâr telâṭum-i emvâc-ı fenâdan sâḥil-i 'ademde âsûde ve naqş-ı sîne-i bî-kînesi olan nûkûş-i

¹ Taş Çelebi:Kethudâ Muştafâ Efendi-zâde Taş Çelebi SE

¹ 429a E

² - R1

³ 254b SE

āmāl dest-i melevānla fersūde olmuş idi. Yirine birāder-i kihteri Maḥmūd Çelebi mutaşaddī-i ḥükümet ve ser-i ḥākine sāye-endāz-ı ziyāret oldu.

Merḥūm-ı merḥūm dā'ire-nişīn-i 'ulemā-yı Rūm¹, ehl-i sükūn u vaḳār, keşīrū's-şamt-ı kem-āzār;

مهر شریف مهر تو یا سید البشر
در سینه ضیا شده کالنتش فی الحجر²

maẓmūnı üzere ḥāfız-ı³ ādāb-ı evrād u ezkār, maḥdūm-ı şālīḥ-i şadāḳat-kār idi.

el-Mevlā 'Alī bin Meḥammed (Ḥ'āce Efendi Birāderi)

Mu'allim-i cenāb-ı ḥāḳānī, ḥakkāk-i gevher-i kān-ı 'Oşmānī 'Ömer Efendi ḥazretlerinūñ birāder-i kihteri Şarı 'Alī Efendi ḥazretleridür⁴. Levāzım-ı tarīḳı mertebe-i lā'ikasında i'dād ve cevher-i zātın şüzürü'z-zeheb-i silk-i erbāb-ı isti'dād eyleyüp Şeyḥü'l-İslām Es'ad Efendi ḥazretlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medārisde mutaşaddī-i ḥidmet-i dirāset olduḳdan soñra kırḳdan ma'zül iken diyār-ı Mışriyye'de ḳassām ve ressam-ı āmālī müşāhede-i naḳş-ı murād ile bessām olmuş idi. Biñ on sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Muṭahhar Efendi yirine Defterdār Yaḥyā Medresesi'ne, on ṭoḳuz Muḥarrem'inde Baḥrī-zāde yirine Nişāncı Medresesi'ne, yigirmi Receb'inde İmām-zāde yirine Yeñi 'Alī Paşa'ya⁵ pey-ender-pey vāşıl olup yigirmi bir Ramaẓān'ında 'Abdu'l-vehhāb Çelebi yirine Üçşerefeli pāyesine nā'il⁶, yigirmi iki Muḥarrem'inde Çavuş-zāde yirine Siyāvuş Paşa Sultāniyyesi'nde mesned-ārā-yı feẓā'il oldu. Yigirmi dört Rebī'u'l-evvel'inde Ḳāf-zāde Çelebi yirine Şaḥn'a geldi. Yigirmi beş Zi'l-ḥicce'sinde Mūsā Efendi yirine Üskūdār'da Vālide Sultān Medresesi virildi. Yigirmi altı Muḥarrem'inde Minḳārī yirine Eyyüb Medresesi'ne naḳl olındı. Yigirmi sekiz Receb'inde⁷ Ḥasan Beg-zāde yirine Süleymāniyye ile vāşıl-ı⁸ ümniyye oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Muṭahhar Efendi yirine Mekke-i

¹ Rūsūm SE

² "Ey insanların efendisi, senin şerefli sevginin güneşi taştaki nakış gibi gönlümde ışık oldu." 436a R1

³ ḥāfız-ı:ḥāfız olup SE

⁴ ḥidmetleridür SE

⁵ SE'de "paşa" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

⁶ Vāşıl SE

⁷ 429b E

⁸ Nā'il-i SE

Mükerreme kazâsı ile tekrîm olındı. Yigirmi toköz Cemâdiye'l-ülâ'sında ref' olup Kec-dehân 'Abdu'llâh Efendi terfî' olındı. Otuz dört hilâlinde Edrine pâyesi i'tibâr olup arpalık tevcîhine niyâzmend olmağın Ayazmend kazâsı zamîme-i revâtib kılındı. Ol hâl üzere sübha-gerdân-ı eyyâm ü leyâl iken âyine-i iqbâli jengâr-hürde-i ekdâr-ı idbâr ve âftâb-ı 'ömri resîde-i derece-i ıfırâr olup biñ otuz sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde rebî'-i hayâtı mübtelâ-yı hazân ve tarab-hâne-i şafâsı beytü'l-ağzân olup Hâzret-i Eyyüb Mağâbiri'nde defn olındı.

Merhûm-ı mezbûr teşhîr-i seyf-i lisân ile meşhûr, muktezeyât-ı nefis ü şeytâna mükâbir, belki la'net be-her-dü mağâmında mücâhir, hizmet-i vâcibü'l-edâ-yı Hudâ'da sâbit ü kâ'im, evkât-ı hamsede Câmî'-i Ebü'l-feth'uñ fetħa gibi şaff-ı evveline müdâvim, yârân-ı tarîk ile hûsn-i mu'âmeleye me'lûf ve muhtâc olanlara ikrâz-ı mi'in ü ulûf ile elûf ve îşâl-i ma'rûf ile ma'rûf idi.

el-Mevlâ 'Abdu'l-kerîm (Kerîm¹ Çelebi)

'Ulemâ-yı devlet-i Selîmiyye hilâlinde tercemesi sebķ iden Sinân-ı Aķķişârî'nüñ cevher-i naşl-ı aşlı ve netîce-i muğaddimât-ı hars ü neslidür. Cedd-i mâderîleri 'Abdu'l-kerîm-zâde Efendi'nüñ gevher-i kân-ı vücûdı olan üç duğter-i mes'ûd-ağter ve elmâs-ı müşelleş-nümâ-yı ferhunde-ferden biri bunlaruñ mâye-i şeb-çerâğ-ı zât-ı kerîmi, şânîsi Ğanî-zâde Efendi'nüñ şadef-i gevher-i hürşîd-ķasîmi, sâlişi Su'üdî-zâde Ķadrî Çelebi'nüñ gülbin-i ğonce-i nesîmi olmış idi. Gevher-i kân-ı fazîlet olan mehd-i 'ulyâ-yı Meryem-nezâhet, mâddetü'l-hayât-ı huçeste²-terķiblerine cüz'-i a'zam ve neşve-i isti'dâd-ı Ķudsî-nijâdları ol hamîr-i mâye ile ferâhem olmağın kerîm ibnü'l-kerîm, zât-ı lâzîmut-tekrîm olup toköz yüz yetmiş yedi târîhinde tâc-ı gevher-i mizâc-ı şu'ûrı sirâc-ı vehhâc gibi ber-ser ve ķabâ-yı bî-beķâ-yı vücûd-ı müste'ârı gül-i sūrî-mişâl der-ber ķılmış idi. El-hâletü hâzihi ser ü sîne-i isti'dâd-ı mâder-zâdın ħuliyî ü vişâh-ı 'ilm ü 'irfânla muvaşşah u muğallâ ve mir'ât-ı tab'-ı şafâ-nihâdın mişķale-i sa'y ü ictihâd ile maşķul ü mücellâ eyledükde müşâhede-i cemâl-i şâhid-i merâm için tarîk-ı sa'âdet-refîk-ı 'ilme ħirâm ve südde-i seniyye-i ħ'âce-i 'âlî-mağâmında ħareketin itmâm eyleyüp toķsan yedi târîhinde hizmet-i 'aliyyelerinden mülâzemet ile bekâm olmış idi. İbtidâ otuz aķçe ile müderris, ba'dehu rütbe-i erba'îniyyede şadr-ı meclis olup kırķdan ma'zül iken diyâr-ı Mışriyye'ye sefer ve 'ulemâ-yı 'Arab ile münâvele-i ķand-ı mu'âd-ı fazl ü

¹ Münşî Kerîm SE

² 436b R1

hüner idüp Şeyh ‘Alī Maḳdisī’den kırā’at-ı ‘ulüm ve Bedre’ d-dīn-i Ḳarāfi’den iktibās-ı envār-ı fühüm itmiş idi. Biñ tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Ḳaragülmez yirine Dāvud Paşa Medresesi ile ğonce-i emeli¹ ḥandān, on bir Ramazān’ında Tezkireci Aḥmed Efendi yirine Zāl Paşa ḥāricinde rütbe-i şafāsı şad çendān, on üç Rebī’u’l-āḥir’inde Astarıcı Sinān’dan² sonra bıtāne-i ḥil’at-i ḥāfızıyye ile kām-rān olmuş idi On dört Rebī’u’l-evvel’inde ‘Uşşākī-zāde yirine pāye-i Mihrümāhī ile mübāhī olup on yedi Şafer’inde selef-i sālifi Aḥmed Efendi yirine Şaḥn-ı Semāniye ile tekrīm ve reh-vārī-i merkeb-i himmetle şıf-ı mu’aḥḥardan taḳdīm olınup on tokuz Cemādiye’l-ülā’sında Nāzır-zāde yirine Üsküdār’da Vālide Sulṭān Medresesi ile celālet-i şān bulmuş idi. Yigirmi Şa’bān’ında selef-i³ maḥlūlinden Yeñişehr ḳazāsı ile tebcīl, yigirmi bir Şevvāl’inde İstanbuli ‘Alī Çelebi yirine ḳazā-yı Beytü’l-maḳdis’e tebdīl olınup yigirmi iki Cemādiye’l-ülā’sında⁴ gitmedin ma’zül ve yirine ‘Uşşākī-zāde Efendi mevşül oldu. Yigirmi altı Cemādiye’l-āḥire’sinde Nişāncı-zāde yirine Ḥaleb-i Şehbā ḥükümeti tefvīz olındı. Ḳazā-yı Sermin ilḥākıyla iki sene mutaşarrıf olup yigirmi sekiz Cemādiye’l-ülā’sında munfaşıl ve yirine Nevālī-zāde Sa’dī Çelebi vāşıl oldu. Biñ otuz Rebī’u’l-evvel’inde Çivi-zāde Efendi yirine Mısr ḳazāsı ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḳa’de’sinde kārġāh-ı iḳbālī mu’aṭṭal ve Küçük Maḥmūd-zāde ol mesned-i ‘ālīde bunlara bedel oldu.

Ḥayf kim şāḥīn-i şāḥī bī-ġidā cān virmedi
İller üzre tutdı şehbāzuñ mekānın mākiyān

Otuz iki Rebī’u’l-āḥir’inde Aḥī-zāde Maḥmūd Çelebi yirine maḥrūse-i Burūsa’ya ḥākim olup sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde ferāġ iḥtiyār itmekle Ebū Sa’īd Efendi ḥazretleri revnaḳ-efrūz-ı maḥākim olmuş idi. Otuz beş Muḥarrem’inde Nūḥ Efendi yirine dārü’n-naşr-ı Edrine’ye vālī olmuş iken on beş günden sonra Muṭahhar Efendi maḥlūlinden Ğalaṭa ḳazāsına naḳl olındılar. Otuz altı Cemādiye’l-ülā’sında kūşe⁵-nişīn-i ‘uzlet ü ḥumūl ve ‘Allāme Şeyḥī Efendi nā’il-i me’mūl oldu. Vazīfe-i mu’tāde ve arpalıḳ ta’yīni ile müreffehü’l-ḥāl ü muṭayyebü’l-bāl ve varaḳ-gerdān-ı

¹ Āmālī SE

² Astarıcı Sinān’dan:Sinān-ı Astarī’den SE

³ 430a E

⁴ 255a SE

⁵ 437a R1

eyyām ü leyāl iken otuz sekiz Receb’inde ‘ālem-i kudse intikāl ve riyāz-ı ünse¹ isti‘cāl eyledi. Edrinekapusu hāricinde pederleri cenbinde medfūndur.

Merhūm-ı merķūm maḥdūm-ı sūtūde-rūsūm, ‘arşa-i zārāfetde ‘alem, vādī-i nezāketde müselleme, ‘ilm ü ma‘ārifde yegāne, mecmū‘-ı fezā’ilde müfred-i zemāne, inşā-yı tāze-ṭarz-ı dil-āvīzi nāzik ü rengīn, terkībleri naqş-ı Rūmī gibi reşk-i nigār-hāne-i Çīn, ‘Arabī’leri ḥurmā-yı Medīne gibi kıater-i nebātdan şīrīn, ‘aql-ı ma‘āşda kuvvet-i nāmiye-i inti‘āş gibi kāmīl, ṭab‘-ı mi‘mārīsi faşl-ı bahārī gibi ṭarḥ-ı binā-yı maṭbū‘-ı dil-nişīn itmekde bī-mu‘ādil, şūḥ u şeh-levend-i meclis-ārā, rind-i ḥāṭır-pesend-i nuṭq-pīrā, ma‘nā-yı rengīn ü lafz-ı rüşen sāğar-ı bezm-i ‘işreti, cemāl-i dil-fırīb-i¹ şāhid-i suḥan mir‘āt-ı ṭab‘-ı pūr-nezāketi, leṭā’ifi tāze vü kelimāti nağz, her fende dürüst, şāhib-i ṭarz idi. ‘Aşırında mu‘azzez ü mükerrem ve rütbe-i i‘tibārı şudūr-ı² ulemā ile tev‘em, cevāhir-i kelimāti dest-i redd ile şikest-i kesād bulmaz ve ekābir yanında bir sözi iki olmaz idi. Zemān-ı ‘uzletde vazīfe ile arpalık muḥarrer ve ekşer-i aḥvālde ba‘z-ı mülḥakāt ile pederlerinüñ şılası Akḥişār ḳazāsı müyesser olup mañşıbdan istiğnā idecek deñlü ğinā el virmiş idi.

Āşār-ı celīlesinden ‘Arabī Vefeyāl’ı vardır. Ḥaḳḳā ki nevā-yı ‘Arabānesi ṭarab-engīz ve edā-yı edībānesi şeker-rīzdür. Ba‘dehu terācim-i mezbūreyi inşā-yı Türkī ile terceme ve ğamām-ı aqlāmın vādī-i ğarībde münsecime itmişdür. Aḥbāba irsāl itdüğü mekātīb-i bedī‘atü’l-esālīb müstaḳillen tertīb olınmışdır. İnşāf budur ki münşiyān-ı Rūm’uñ ser-efrāzı ve leṭāfet-i ma‘nā ve nezāket-i ta‘bīr³ ile mümtāzıdır. Bā-ḥuşuş inşāları müdde‘ā ile gevherīn-revāc ve ṭarḥ-ı cevher-i iksīr gibi laṭīfü’l-ımtizāc olup her mektūbı sebķe-i ḥālīşü’l-‘ayār gibi şāyān-ı tamġa-i i‘tibārdur.

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman (Kınalı-zāde ‘Abdu’r-raḥman Çelebi) {‘Abdī}

Kirām-ı maḥādīm-i sūtūde-şifātdan sālīk-i ṭarīķa-i ḳuzāt olan Kınalı-zāde Ḥüseyn Efendi merhūmuñ⁴ maḥdūm-ı sūtūde-şifātıdır⁵. Toḳuz yüz toḳsan ḥudūdında pederleri Tırhala ḳāzīsı iken tirḥāl-i menzil-i vücūd ve cilve-i şāḥīfe-i⁶ şühūd itmişdür.

¹ kudse SE

¹ Dil-fırīb-i SE

² şadr-ı SE

³ Leṭāfet//ta‘bīr:leṭāfet ü nezāket-i ta‘bīri R1

⁴ Efendi merhūmuñ:Efendi’nüñ SE

⁵ 430b E

⁶ Saḫḫa-ı R1

Elvân-ı ‘ilm ü ‘irfânla işbâğ-ı yed iden yârân¹ ile hem-reng olduğdan sonra tarîk-ı sa‘âdet-refîk-ı ‘ilme âheng idüp şadr-ı ‘âlî-ğadr-i kerîmü’ş-şân ‘Azmî-zâde Efendi hazretlerinin Süleymâniyye’de i‘âdeleri hîdmetinden mülâzemetle mazhar-ı ihşân olup pây-e-ber-pây-e medâris-i ‘ilmiyyeye vâsıl ve rütbe-i erba‘îniyyeden munfaşıl olup hacc-ı Beytü’l-harâm ve ziyâret-i Ravza-i Resûl-i Enâm ¹عليه افضل السلام eyleyüp biñ yigirmi tokuz Şafer’inde ‘Uşşâkî-zâde ‘Abdu’l-‘azîz Efendi yirine Çavuşbaşı Hüseyin Ağa Medresesi’ne nâ’il olmuş idi. Otuz bir Şa‘bân’ında Martolos-zâde Muştafâ Çelebi yirine Eski ‘Alî Paşa Medresesi’ne tahrik olındı. Otuz iki Zi’l-hicce’inde Müzellef Ahmed Efendi yirine Siyâvüş Paşa Sulţanî pâyesine nâ’il, otuz beş Cemâdiye’l-âhire’inde Bâlî-zâde² yirine Şahn’a geldi. Otuz yedi Şa‘bân’ında selef-i sâlifî ‘Uşşâkî-zâde Efendi yirine altmış akçe ile İsmihân Sulţân Medresesi’ne terfi‘ olunmuş idi. Otuz sekiz Şa‘bân’ında marâz-ı hunnâğdan râh-ı nefesi münsedd ve istinşâğ-ı nesâ’im-i cinânla teneffüs için muzîk-ı fenâdan ‘âzim-i nüzhetgâh-ı muhalled oldı.

Merhûm-ı merkûm maḥdûm-ı ma‘ârif-rüsûm, hoş-şoḥbet, nîk-ḥaşlet, şûḥ u şengül, murğ-ı ṭab‘ı pür-tebelbül, ‘ilm ü ma‘rifetde âbâ vü a‘mâmına muḳtedî, maḥlaş-ı şöhret-şi‘ârı “ ‘Abdî” idi. Ḥayfâ ki ol ḥânedânun leyletü’l-ḥinnâ-yı cem‘iyyeti bunların fıkḍânı ile şâm-ı mâteme mübeddel ve kâr-ḥâne-i tâze-ṭarḥ-ı ‘ilm ü ma‘rifeti terk-i destgâh-ı fenâ itmekle mu‘aṭṭal oldı. Medrese-i maḥlûle Kudsi-zâde Efendi’ye ‘inâyet olunup bunlar Keskin Dede Maḳâbiri’nde ṭarḥ-ı esâs-ı iḳâmet eyledi.

Bu eş‘âr netîce-i ṭab‘-ı suḥan-güzâridur.³

Ḳıṭ‘a-i ḥûbın temâşâ itdürür ol mîr-i ḥüsn
Şafḥa-i rûyında ḥaṭṭ-ı müşğ-i nâbın gösterür

[Ve lehu]

Ḥâk-i pâ-yı ehl-i dil meftûn-ı yârânuz hele
Ḥâk isek de cur‘a-nüş-ı bezm-i rindânuz hele

[Ve lehu]

¹ İhvân SE

¹ “Selâmin en faziletlisi onun üzerine olsun.”

² 437b R1

³ E’de şiir örneklerinin olması gereken yer boş bırakılmış.

Ėaflet degül mi nür gibi berķ ura Őarāb
Ėalvet-nişin-i kũŐe-i mey-hāne olmayam

el-Mevlā Meğhemmed Őādık (Őıdķı Ėelebi) {Őıdķı}

Ėonya Ėazāsı gerden-i aĖvālinũn ridāsı olan Manav Tāce'd-dīn Efendi'nũn maĖdũmıdır. Taraf-ı māderden siyādeti ve MuĖaŐŐı ŐeyĖ-zāde Efendi¹ nesebine nisbeti var idi. ŐoĖuz yũz seksan Ėudũdında perde-i Őām-ı 'ademden ŐubĖ-ı Őādık-ı vũcũda vuŐũl ve Ėacle-i² Şulb ü meŐımeden minaşŞa-i Őũhũdda ruĖŐat-ı mũŐũl bulup 'alā Ėasbi'l-isti'dād kesb-i fezā'ile bezl-i ictihād iderek pīr-i ŐāliĖ-ı taĖvā-penāh, mũteķā'id Seyfu'llāh Efendi Ėidmetlerine vāŐıl ve Şeref-i mũlāzemetine nā'il olmuş idi. Ėırķ aĖķe medreseden³ ma'zũl iken biñ on sekiz Reb'ũ'l-āĖir'inde MaĖmũd Efendi yirine Bergos'da Meğhemmed Paşa Medresesi 'ināyet olındı. Yigirmi Muğarrem'inde Bekir Efendi yirine Ėayre'd-dīn Paşa'ya Ėareket eyledi. Yigirmi bir Cemādiye'l-āĖire'sinde selef-i sālifi MaĖmũd Efendi yirine FetĖiyye-i Meğhemmed Paşa'ya vāŐıl, yigirmi dũrt Muğarrem'inde yine anlar yirine İsmiĖān Sultān pāyesine nā'il, yigirmi yedi Receb'inde Ėaraķız-zāde yirine Semāniye'de seccāde-nişin-i efāzıl olup yigirmi toğuz Muğarrem'inde Ėara Ėelebi-zāde 'Aziz Efendi Ėazretlerinden⁴ Őoñra Ėalender-hāne Medresesi altmış olup bunlara tevcĖh olındı⁵. Sene-i mezbũre Zı'l-Ėicce'sinde Receb-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi'ne nağl olındı. Otuz Zı'l-Ėicce'sinde Motonī yirine İstanbul Selīmiyyesi'ne geldi. Otuz bir Şa'bān'ında Şarı 'Abdu'llāh Efendi yirine Mağnisa Ėazāsı virildi. Otuz iki Zı'l-Ėicce'sinde 'azl olup Martolos-zāde MuŐtafā⁶ Ėelebi ta'ķıb eyledi. Otuz beş Cemādiye'l-āĖire'sinde Ca'fer Efendi yirine Ebī Eyyũb Ėazāsı mũyesser oldu. Otuz altı Zı'l-ķa'de'sinde ma'zũl ve yirine Ė'āce Fesād⁷ Efendi mevŐũl oldu. Otuz sekiz evāsıñında āheng-i dāru'n-na'im ve cān-ı pāki cāndār-ı kerīme teslīm eyledi. DāĖil-i sũrda MuĖaŐŐı ŐeyĖ-zāde Efendi Mezārı Ėurbında defn olındı.

Mevlānā-yı mezur Ėũsn-i aĖlāk ile meŐhũr, ismi Őādık olmağla "Őıdķı" mağlaşı ile meyāne eş'arı ve ma'ārif-i cüz'iyyede Ėābiliyyet ile Şi'arı var idi. Şa'if ü naĖıf⁸,

¹ Efendi'nũn SE

² ĖeĖele-i R1

³ 255b SE

⁴ Efendi Ėazretlerinden:Efendi'den R1, E

⁵ 431a E

⁶ - SE

⁷ 438a R1

⁸ SE'de "Şa'if ü nağıf" ifadesi "zarif" kelimesinden sonra gelmektedir.

hafifü'r-rüh u zarîf, dervîş-nihād, pāk-i'tikād idi. Mu'allim-i cenāb-ı Aḥmed Ḥānī, Muştafā Efendi ḥaḳḳında bu maṭla'ı diyüp tesdīs itmiş idi:

'Aceb mi ḥāce-i sulṭān iseñ her fende fā'ıksun
Sen ol üstād-ı bī-mānendsün ḥunkāra lā'ıksun

el-Mevlā 'Abdu'llāh (Ebu's-su'ūd-zāde Efendi'ye¹ Tābī' 'Abdu'llāh Efendi)

Belde-i Amāsiyya ḳuṭṭānından bir merd-i şālihūñ nefice-i muḳaddimāt-ı vücūdı ve şemere-i şecere-i nesl-i mes'ūdıdur. Ol diyār 'ulemāsından temhīd-i mebānī-i fūnūn ve taḫşīl-i levāzım-ı mefrūz u mesnūn idüp dārū's-salṭana-i seniyyeye ilḳā-yı rahl-i ikāmet ve 'ulemā-yı 'aşr mecālis-i 'ilmiyyelerine ḥidmet² iderek Şeyḫü'l-İslām Zekerıyyā Efendi ḥazretlerinden nā'il-i şeref-i mülāzemet olmuş idi. Ba'zı medārisde 'aḳd-ı mecālis idüp kırḳ aḳçe medreseden ma'zūl iken biñ on sekiz Şafer'inde Ḥüsām Efendi maḥlūlinden Pervīz Efendi Medresesi ile zemīn-i āmāli gül-ḥīz oldu. Yigirmi Receb'inde Minḳārī yirine Eski İbrāhīm Paşa Medresesi'ne taḫrīk olunup yigirmi dört Rebī'u'l-evvel'inde Niksārī-zāde 'Abdu'l-ḥayy³ Çelebi yirine Efḍal-zāde pāyesine pā-yı himmet ḳoyup sene temāmında Ḳāsım Efendi yirine Ğazanfer Ağa pāyesine gelüp yigirmi sekiz Muḥarrem'inde Fenārī-zāde Şāh Çelebi yirine Şaḥn'a vāşıl, sene-i mezbūre Şa'bān'ında Ḳara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi yirine Ḥāşekiyye'ye nā'il olmuş idi. Yigirmi ṭoḳuz Rebī'u'l-āḫir'inde Ḳāsım Efendi yirine Üskūdār Vālidesi'ne varup otuz bir Receb'inde Bāḳī-zāde Şeyḫī Çelebi yirine Süleymāniyye müderrisi olup otuz iki Zī'l-ḥicce'sinde Aḫī-zāde Maḥmūd Efendi yirine Eyyūb ḳazāsı ile maḳzi'l-āmāl oldu. Otuz dört Şafer'inde 'azl olunup manşıbı Menteş-zāde'ye teklīf olındı. Otuz altı Receb'inde Maḥmūd Efendi yirine İzmir ḳazāsı virildi. Otuz yedi Ramazān'ında ma'zūl olup Pirizrinli Maḥmūd Efendi mevşūl oldu. Otuz sekiz Şevvāl'inde gülü-feşārī-i mergle beste-dem ve ğavṭa-ḥor-ı deryā-yı 'adem oldu.

Mevlānā-yı merḳūm sīr-āb-ı ser-çeşme-i 'ulūm, hengām-ı tedrīsinde ifādeye mā'il ü meşḡūf, eyyām-ı ḥükümetinde istiḳāmet ü nezāhet ile ma'rūf, dervīş-nihād, pāk-i'tikād, meşḡūl-i meşāḡil-i 'ilm ü dīn, muḳalled-i 'ulemā-yı 'āmilīn idi.

¹ Ebu's-su'ūd-zāde Efendi'ye:Ebu's-su'ūd-zāde'ye SE

² Müdāvemet SE

³ 'Abdu'l-Ḥayy:- E, SE

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥīm (es-Seyyid ‘Abdu’r-raḥīm)

Anatoli tarafından āheng-i dārū’l-mülk-i Rūm ve ʔarīḳ-ı ‘ilmi veche-i maṭlab u merūm eyleyüp Ḥasan Ketḫudā-zāde Efendi ḫidmetlerinden mülāzım ve semt-i tadrīse ‘āzım olduḡda ba‘z-ı medārise vāşıl ve kırḡdan munfaşıl olup biñ yigirmi dōrt Ramażān’ında¹ ‘Abdu’r-raḥman Emīri yirine Emre Ḥāce müderrisi oldu. Yigirmi yedi Receb’inde Ḥasan Ketḫudā-zāde Maḫdūmı yirine Sekbān ‘Alī Medresesi’ne² ḫareket eyledi. Yigirmi sekiz Şa‘bān’ında Naşre’d-dīn Efendi yirine Zāl Paşa ḫāricine gelüp yigirmi ṡokuz Receb’inde yirinde pāye i‘tibār olındı. Otuz iki Muḫarrem’inde Ḳāmetī Efendi yirine Muşṡafā Aḡa pāyesine terfī‘ olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Mollā Çelebi yirine Şaḫn’a geldi. Otuz üç Muḫarrem’inde ma‘zūl olup taḫille ile İbrāḫīm Efendi gelmiş idi. Otuz dōrt Ramażān’ında İbrāḫīm-i dīḡer yirine tekrār Şaḫn Medresesi müyesser³ oldu. Otuz beş Cemādiye’l-āḫire’sinde Velī-zāde yirine Sinān Paşa Dārū’l-ḫadīşī’nde vāşıl-ı sittīn oldu. Otuz sekiz Zī’l-ḡa‘de’sinde fevt olup medrese Yavuz-zāde Çelebi’ye virildi.

Merḡūm-ı mezbūr ʔarīḳ-ı ‘ilme ‘aşıḡ-ı mehcūr, nīk-nefs ü pāk-i‘tikād, dervīş-meşreb ü ḫāk-nihād, seyyid-i şaḫīḡu’n-neseb, muḡallid-i ‘ilm ü edeb idi.

el-Mevlā İbrāḫīm (Tezkireci İbrāḫīm)

Ḳaramanīdür. Aḫī-zāde Yaḫyā Çelebi’nün i‘ādesi ḫidmetinden nā’il-i emānī olmuş idi. Ba‘zı bıḡā‘-ı ‘ilmīye taşarruf iderek kırḡ aḡçe medreseden ma‘zūl iken biñ yigirmi sekiz Muḫarrem’inde Vardarī Şeyḫ-zāde yirine Pervīz Efendi Medresesi virildi. Yigirmi ṡokuz Receb’inde ba‘z-ı kenār medreseleri teklīf olunduḡda ‘azl iḡtiyār eyleyüp medresesi Şems Efendi’ye virildi. Otuz bir Receb’inde Es‘ad Çelebi yirine Yeñi Nişāncı Medresesi ‘ināyet ve tecdīd-i berāt-ı himmet olındı. Otuz iki Şevvāl’inde Dāvud Efendi yirine Ca‘fer Aḡa pāyesine vāşıl, otuz beş Şafer’inde Ḥāce-zāde ‘Alī Çelebi yirine Edrineḡapusu pāyesine nā’il olup otuz altı Receb’inde Semīn Meḫmed Çelebi yirine Şaḫn’a geldi. Sene-i mezbūre Ramażān’ında Naşre’d-dīn Efendi yirine Āmid ḡazāsi⁴ tefvīz olındı. Otuz sekiz Şafer’inde ‘azl olunup yirine İşḡaḡ Efendi işbāt-ı

¹ 431b E

² 438b R1

³ Medresesi müyesser:müderrisi SE

⁴ 256a SE

istihkāk eyledi. Ol eşnâlarda rû-be-râh-ı seniyye-i vedâ‘ ve şanduka-i tâbût ile lahde idâ‘ kılındı.

Mevlânâ-yı merķūm dâhil-i ‘idâd-ı erbâb-ı ‘ulūm, Anaṭolı Şadıı Bahşî Efendi’ye müzekkir olmağla hayr ile mezkūr ve hıdmeti meşķūr idi.

el-Mevlâ İbrâhîm (İbrâhîm Efendi)

Şeyhü’l-İslâm, rüknü’l-‘ulemâ’i’l-a’lâm Şun‘u’llâh Efendi hâzretlerinüñ şadâretleri hâlinde hıdmetlerine müdâvim ve tezkirecilik mâddesinden mülâzım olup ba‘z-ı medâris ile nâ’il-i me’mül ve kırķ aķçe medreseden ma‘zül olduğdan soñra biñ on hüdūdında İpekci ‘Acem¹ yirine Burūsa’da ‘İvaż Paşa Medresesi virilmiş idi. Yigirmi sekiz Cemâdiye’l-ülâ’sında Ğül Çelebi yirine Manastır pâyesine nâ’il oldu. Otuz iki Zî’l-ħicce’sinde ‘azl olunup altmışla selefi i‘âde olındı. Otuz üç Rebî‘u’l-âhir’inde ‘Abdu’r-raħîm yirine Şahñ ile tekrîm olunmuş iken sene-i mezbûre² mâh-ı Cemâdiye’l-ülâ’sında ma‘zül ve yirine Bâlî-zâde Efendi³ mevşül oldu. Otuz dört Muħarrem’inde Tezkireci ‘Abdu’l-laṭîf yirine Burūsa Sulṭâniyyesi’yle talṭîf olındı. Otuz beş Şafer’inde ‘Osmân Efendi yirine Mağnisa kazâsıyla maķzi’l-merâm oldu. Otuz altı Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘azl olunup yirine Naşre’d-dîn H̄‘âce cā-nişîn oldu. Otuz yedi Şevvâl’inde Ya‘ķüb-zâde yirine Kütâhiyye kazâsı virildi. Otuz sekiz Zî’l-ķa‘de’sinde⁴ ķâzî iken dâ’in-i ecel müteķâzî olup yirine Başkesen Muşlihi’d-dîn naşb olındı.

Mevlânâ-yı mezbūr ‘ilm ü şalâh ile ma‘lūm-ı cumhūr, kazâsında nezâhet ü istikâmeti şâ’i‘, edîb ü mütevâzî⁵ idi.

el-Mevlâ Hüsâm (H̄‘âce Fesâd Müsveddesi)

“H̄‘âce Fesâd Müsveddesi” demekle meşķūr u benâm olan Mevlânâ Hüsâm-ı şamşâm-ibtisâmdur. Taşvîr-i vücūdı dâhil-i mecmū‘a-i ‘ulemâ ve H̄‘âce-zâde Meħemmed Efendi’nüñ çihre-güşâ-yı iltifâtı ile şüret-i hâli hoş-nümâ olup mülâzemetle vâşıl-ı evvelîn-i menâzil-i tarîķ ve mürâ‘î-i merâsim-i ders ü taħķîķ olmağın kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken otuz iki Receb’inde ‘Abdu’l-ğanî-i ‘Acem yirine

¹ İpekçi ‘Acem: ‘Abdu’llâh-ı Belhî E

² Sene-i mezbûre:- E, SE

³ - R1, E

⁴ 439a R1

⁵ 432a E

Kañlıcağ'da İskender Paşa Medresesi virildi. Otuz beş Rebî'ü'l-evvel'inde İbrâhîm Efendi yirine Burûsa'da Emîr Sulţân pāyesi ihsân olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Edrine kâzîsi olan Ahî-zāde Maħmūd Efendi arpalığı Birgi kâzâsı müyesser olmış idi.

Birgi atına binen tiz iner

mefhûmı muqarrer olup otuz yedi Rebî'ü'l-evvel'inde manşıbı Cüz'-h'ân İdrîs'e ihsân olındı. Otuz tokuz ħudūdında müsvedde-i Celālî gibi dest-i nehhâb-ı ecelden gâret-zede ve ħarf-i vücudı şaħîfe-i 'âlemden ħakk-kerde oldı.

Kendi hâlinde bir zavallı idi

'İlmden yaña başı ħâlli idi

el-Mevlâ 'Abdu'llâh (Aydınî 'Abdu'llâh Çelebi)

Vilâyet-i Aydın dâhilinde "Kestel" nâm belde-i meşhûre kuttânınınuñ rû-be-râh-ı menâzili ve reh-neverdân-ı tarîk-ı 'ilmüñ nâzili olup dârü'l-mülk-i İstanbul'a vâşıl ve münselik-i silk-i emâşıl olduħda Şeyhü'l-İslâm Zekeriyyâ Efendi ħidmetlerinden mülâzım ve ba'z-ı medârisde ihyâ-yı merâsime müdâvim olup kırk aqçe ile Burûsa'da Esediyye Medresesi'nden ma'zül iken biñ yigirmi dört ħilâlinde Yeñişehrli¹ ħasan Yazıcı yirine ħâşküy'de Maħmūd Paşa Medresesi i'tâ olındı. Yigirmi yedi Şevvâl'inde² 'azl olunup İdrîs Efendi ferş-i seccâde-i tedrîs itdi. Nice zemân ma'zül ü maħzül ü mehân olup otuz dört Şafer'inde kâbül itmeyen Seyfu'llâh Efendi³ yirine İznîk Süleymâniyyesi'nde pāye-i Şaħn'a nâ'il oldı. Otuz beş Ramazân'ında Râ'î-zāde Kâsım Çelebi yirine Şire kâzâsı 'inâyet olındı. Otuz altı Ramazân'ında 'azl olunup manşıbı Nürî'ye virildi. Otuz sekiz ħilâlinde irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ħüsn-i ħulķ ile meşhûr, şüh u şatır, fakr ü fâkadan şâkir, Eşref-zāde nesebine mensûb, dervîş-nihâd ü maħbûbu'l-ķulûb idi.

el-Mevlâ 'Alî (Karakız-zāde)

¹ Yeñişehr'de SE

² Yedi Şevvâlin'de:yedide R1, E

³ - SE

“Karağız-zāde” demekle şöhret-dāde, İstanbulî bir kâzî-zādedür. Taşşîl-i kemāle bezl-i ictihād ve kesb-i sermāye-i isti’dād eyleyüp ‘Abdu’l-ğānî Efendi hâzretlerinden¹ mülâzemetle kām-revā ve tarîk-ı tadrîsde menâzil-peymā olup kırk aqçe medreseden munfaşıl iken biñ on dört Rebî’u’l-evvel’inde hālā Tāce’d-dîn yirine Mollā Gūrānî Medresesi erzānî görüldi. On yedi Zî’l-ka’de’sinde ‘Abdu’l-kādir Efendi² yirine Süleymāniyye-i İznîk pāyesine terfî olındı. Yigirmi dört Muħarrem’inde ‘azl olunup manşıbı Abdāl Mūsā’ya tekyegāh kılındı. Yigirmi yedi Rebî’u’l-evvel’inde Nūrî’den soñra qabûl itmeyen ‘Abdu’llāh yirine Orhāniyye-i İznîk tevcih olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde Edhem-zāde yirine Şaħn’a gelüp ba’de eyyām³ ‘Ömer Efendi yirine Kütāhiyye qazāsı in’ām olındı. Yigirmi toquz Receb’inde ‘azl olunup Münkir Hüsām qā’im-mağām oldı. Otuz iki hilālinde Küçük Martolos-zāde Maħmūd Efendi⁴ yirine manşıb-ı sâbıka i’āde olındı. Qabûlden ibā eyledükde Medîne-i Münevvere pāyesi i’tibār olunup rāyet-i rütbeti vālā olmış idi. Birkaç aydan soñra vazîfe-i teqā’üd ile ferāğat idüp manşıbı Emîr ‘Alî Efendi’ye ināyet olındı. Ol hâlet üzere sübħa-şümār-ı⁵ eyyām ü leyāl iken otuz sekiz Zî’l-ħicce’sinde intikāl eyledi. Hānesi civārında vāqî’ Birinci Mescidi sâhasında medfûn ve şeyh-i ‘azîz Süleymān Efendi ile maqṛündür. Ol mescidi cāmi’ eyleyüp çeşme getürmek için sülüs-i mālîn vakf itmiş idi.

Mevlānā-yı merķüm ağa-yı dārü’s-sa’āde-i muħadderāt-ı ‘ulüm, atlas-sîma vü tavāşî-hey’et, bacıyāne-sîret ü hünşā-menqabet, zu’mınca şerîh-i ‘ahd ü Bircîs-i Nāhîd-mehd idi. Şeyhu’ş-şüyüh-ı tarîka-i ‘aliyye, ‘umde-i e’izze-i Naqş-bendiyye⁶ Şa’bān Efendi hâzretlerinden inābet ve isti’dādı miqḏarı iktisāb-ı bereket-i ħidmet eylemiş idi. Lākin gāyetde ebleh ü sāde-dil, rütbe-i ‘atehi nişāba vāsıl, şafħa-i ‘izārî gibi levħa-i sînesi naqş-ı zarāfetden hālî, kiyāset ü⁷ küsecîden qat’-ı nazar nāqışātu’l-‘aql idrāk eyledüğü umûr-ı bedîhiyye şu’ûrından daħı şān-ı belāheti ‘ālî idi. Hattā hünşālîk tōhmetini def’ için şerh-i şebābda elli altmış def’a istimmā da’vā idüp kendüye bîhûde iftirāsı ħayret-efzā ve qahqaha-fermā olurdu.

Bir gün neşr-i tûmār-ı hamāqat eyleyüp kelimāt-ı ħikmet⁸ eşnāsında bu güne çihre-güşā-yı hezeyān olur ki “Bu ħaķır bir هفته miqḏarı pilāv yimesem mizācumā

¹ Efendi hâzretlerinden:Efendi’den SE

² - SE

³ 439b R1

⁴ Maħmūd Efendi:- SE

⁵ 432b E

⁶ 256b SE

⁷ - SE

⁸ Kelimāt-ı ħikmet:kelimāt E

i'tilāl ve dimāğuma ihtilāl gelür. Dest-yārī-i tecrübe ve mīzān-ı şahīḥ-i zevk-ı selīm¹ ile sâ'ir filizzāt ü 'aḳāḳīr ṭabā'i'i ta'yīn olunduğı üzere istinbāt itdüğüm budur ki pilāvun ṭabī'ati ḥār [ü] raṭb olmağla tarṭīb-i dimāğ ve taḳviyet-i ḥarāret ve ḥurde-i lü'lü' gibi tefrīḥi cihetinden cevher-i 'aḳla mu'āvenet eyleye.”

Ḳıṭ'a²

Seyr idüñ dāne birinc-ile muḳaṣṣer noḥudı
Altun inci gibi sermāye-i iḳbāl olmış

Sūhteler kūse pilāva nice meyl eylesün
İsfīnaḥ-ıla biber aña ḥaṭ u ḥāl olmış

Ol eṣnāda 'ulemā-yı 'aṣrdan “Tāce'd-dīn-zādeler” demekle meşhūr 'Abdu'l-vehhāb Efendi ve Ḥaydar Efendi nām birāderler zıkr olunup her birinüñ ḥānesi mecma'-ı yārān ve meclis-i Mānī gibi naḳṣ-ı ülfetle ser-şahīfe-i mecmū'a-i dāniş ü iz'ān iken pey-ender-pey şahīfe-i 'ālemden maḥv-ı vücūd ve ḳaṭ'-ı 'alāḳa-i meclis-i şühūd eyledüklerinde cā-nişīnleri olmamağın;

Gice pervānelerle bezmi germ-ā-germ idi şem'uñ
Seḥer baḳduḳ ne şem'-i meclis-ārā var ne pervāne

mazmūnı zebān-zed-i rüzgār oldı, diyü te'essüf olunurken 'Alī Çelebi ḥidmetleri yine ḥikmetden dem urup “ 'Acebā 'unnet lāzıme-i nesebleri ve ḥāşşa-i silsile-i vālā-ḥasebleri olup³ pederleri daḫı böyle mi idi?” didükde ḥużzār-ı meclisden biri cevāb virüp “Ma'lūm oldı ki müddetü'l-'ömr pilāv yimemişsüz ve pirinc dānesin düşde görmemişsüz.” diyü i'tiḳādına muvāfıḳ laṭife-perdāz-ı taḥmīḳ olur.

el-Mevlā'u'l-fāzıl ve'l-Maḥdūmu'l-kāmil Meḥemmed 'Alī eṣ-Şehīr bi-Rızāyī (Rızāyī
Çelebi⁴) {Rızāyī}

¹ zevk-ı selīm:mezāk R1, SE

² - E; Naẓm SE

³ Olan SE

⁴ Efendi SE

Ḳonya ḳāzisi iken eczā-yı vücūdı hāven-i fenāda¹ ḡubār ve dest-sūde-i daḳḳāḳa-i rūzgār olup ḥāl-i leb-i ḥübān gibi nemekdān-ı ‘ademde bī-nām ü nişān olan Bebr Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı kihter-i vālā-nijādı ve şeyḥü’l-İslām, müşkil-güşā-yı enām ḥāzretlerinüñ hemşire-zāde-i pāk-nihādı ve terbiyet-kerde-i edīb-i irşādıdır. Biñ bir sāl-i ferruḥ-fālinde biñde bir şadefden zūhūr itmeyen gevher-i şehvār-ı vücūdı zīver-i kenār-ı deryā-yı feyz ü cūd ve miyāne-bend-i silk-i şühūd olup lafz-ı “Rızā” (1001) tārīḥ-i vilādetleri vāḳi’ olmuş idi. ‘Allāme-i felek-i celāl-i fetvā-penāh ²ايدده الله تعالى و فواه² ḥāzretleri “Rızāyī” maḥlaşın ta’yīn idüp bu ḳıṭ’a-i³ gevherīn-revācı zīver-i tāc-ı ibtihācı ḳılmışlar idi:

Medḥ eyle cenāb-ı Muştafāyı

Evlādını āl-i Murtażāyı

Geldüñ çü bu teng-nā-yı dehre

Maḥlaş ide gör ‘Alī Rızāyī

Biñ on yedi tārīḥinde vāḳi’ nevbet-i hümāyūnda üstāz-ı melāz ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ibtidā otuz pāyesinde *Miftāḥu’l-‘ulūm*’la fetḥ-i bāb-ı fażl ü⁴ belāgat ḳılıp çille-keş-i erba’in iken eşrāf-ı ḳuzāt-ı Mışriyye’den olan birāder-i sa’d-aḥterleri İsmā’īl Efendi ile merreten ba’de uḥrā Ḳāhire-i ma’azziyyeye sefer ve ‘ulemā-yı diyār-ı ‘Arab ile münāvele-i ḳand-ı mu’ād-ı ‘ilm ü hūner ḳılmışlar idi. Biñ yigirmi altı Rebī‘u’l-āḥir’inde Sefer Efendi yirine cedd-i emcedleri Zekerıyyā Efendi Medresesi’ne zafer buldılar. Yigirmi ṭoḳuz⁵ Rebī‘u’l-evvel’inde yirlerinde pāye i’tibārı ile pīrāye-bend oldılar. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Çelebi Aḥmed Çelebi yirine Sinān Paşa Dārü’l-ḥadīsi’ne taḥrīk olındılar. Otuz bir Şa’bān’ında Mu’īd Aḥmed Efendi yirine Şaḥn’a geldiler. Otuz iki Receb’inde yine anlar yirine Ḥāşekī Medresesi’ne vāşıl, sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Bāḳī-zāde ‘Abdī Çelebi yirine Üskūdār Vālidesi’ne nā’il olup otuz dōrt Cemādiye’l-āḥire’sinde selef-i sālifleri Aḥmed Efendi yirine Süleymāniyye müderrisi olmuşlar idi. Otuz beş Receb’inde Tefvīḳī-zāde yirine Selānik ḳazāsı tefvīz olındı. Otuz altı Cemādiye’l-āḥire’sinde ‘azl olunup Bāḳī-zāde Şeyḫī

¹ 440a R1

² “Allah ona ve sözüne kuvvet versin.”

³ 433a E

⁴ - SE

⁵ Sekiz SE

Çelebi mükerreren hâkim-i Selânik oldu. Otuz yedi Zi'l-ka'de'sinde 'Allâme Şeyhî Efendi yirine Galağa kazâsına terfî' olındılar. Otuz sekiz Şevvâl'inde müteveffâ Aḥmed Efendi yirine Mısr kazâsına naql olındılar. Maḡarr-ı hükûmete vâşıl ve 'alîlen dâhil olup otuz toḡuz Muḡarrem'inde kazâ-yı dîn-i vâcibü'l-edâ-yı naḡd-i cân ve ihrâz-ı rızâ-yı Raḡman itmekle ravza-i rızvâna ḡıram ve 'azm-i nüzhetgâh-ı dârü's-selâm itmiş idi. Manşib-ı maḡlûl ile Mu'îd Aḡmed Efendi fâ'iz-i me'mûl oldu.

Tārîḡ-i Ḥazret-i Şeyḡü'l-İslâm

Âh vâh Rızâyî (1039)

Tārîḡ-i Râḡımu'l-ḡurûf

Yaḡdı derûnı dâḡ-ı firâḡı Rızâyîniñ

Yaş dökmek ile olmadı hâşıl ferâḡ-ı dil

Bu zaḡm-ı ḡün-feşânla dil ḡanlar aḡladı

Didi 'Aḡâyî mevtine tārîḡ "Dâḡ-ı Dil" (1039)

Merḡûm-ı merḡûm maḡdûm-ı fütüvvet-rüsûm, ḡuliyy-bend-i 'arâ'is-i ma'ârif, çihre-güşâ-yı leḡâ'if-i zarâ'if, ḡasîb ü nesîb, fâzıl ü edîb, cebîn-i aḡvâlinde şu'â'-ı sa'âdet berîḡu'l-leme'ân, şafahât-ı şu'ûnında envâr-ı necâbet levḡa-i ser-şahîfe-i 'irfân, kemâl-i ḡabiliyyet-i şânı şafḡa-i ḡalem-gîr gibi zâhir, cemâl-i isti'dâdı ḡâme-i meşşâta-ı¹ üstâd ile revnaḡ²-efrûz-ı ḡüsn-i bâhir, nuḡûş-ı ḡurûf-ı levḡ-ı ḡâfızası esirre-i cebhe-i ḡübân gibi zîbende, şuver-i zihniyye-i sîne-i şafâ-şıfâtı âyine-i nûrânî ve cilâ-yı Mânî-şıfat-ı firîbende, serî'ü'l-intiḡâl, bedî'u'l-irtiḡâl idi. Hemânâ ol sür'at-ı intiḡâl âftâb-ı 'ömr-i serî'u'z-zevâlinde daḡı der-kâr ve naḡd-i 'ömr-i 'azîzi otuz sekiz 'adedine bâliḡ olduḡda ḡall-i şılâye-i rûzgâr olmuş idi.

Âşâr-ı celîlesinden *Ḳārî'ü'l-Hidâye* ve *Ḥânûtî* emşâlinde on 'aded fetâvâ-yı kibârı cem' ü tertîb ve tenḡîḡ u teḡzîb idüp bir eşer-i dil-firîb itmişdür ve ḡarîdeyi intiḡâb eyleyüp " 'Avdu's-şebâb" tesmiye eylemişdür. Dîbâceleri ḡaylî edîbâne vü isti'ârâtı bedî'a ve 'ibârât-ı reşîḡası müsta'iddâne vü belîḡanedür. Müretteb ü

¹ 440b R1

² 257a SE

mükemmel *Dīvān*-ı eş‘arı ve tāze-ıtarz ü nağz¹ güftār-ı berā‘at-şi‘arı vardır. Her sene bir na‘t-i şerīf nazmını iltizām ve cevāhir-i zevāhir ile evtār-ı suṭūrı gevherīn-nizām itmiş idi. Bu eş‘ar nümüne-i güftār-ı dürer-bārı ve nuḥbe-i āşār-ı şafā-şi‘arıdır:

Cüst ü cū iderek buldı felek maḳşūdın
Nice eyyām senüñ-çüñdi meger devr-i sinīn

Şaḥna şu deñlü hüçüm eyledi eṭfāl-i² zemān
İzṭırāb-ı cesede düşdi raḥim içre cenīn

Gerçi ecdādı eḫdāl ḫalef ammā bātıl
Ḥalefi tīg-ı tılısm ü selefī genc-i defīñ

Ve lehu

Olup bir ebr-i ḫā‘il farḳı üzre tāb-ı ḫürşīde
Gözinden şaḳınurdı çarḫ ol maḫbūb-ı Yezdānı

Münāsibdür eger la‘līn ḳabā-yı kilik-i sürḫ-ālūd
Yine hengāme-i medḫinde eylerse ğazel-ḫ‘ānī

Füzūn olmaḳda laḫza laḫza tāb-ı rū-yı raḫşānı
Meger āteş-fürüz-ı rüyıdur dāmān-ı müjgānı

[Ve lehu]

Vişāle va‘de itseñ dil ziyāde izṭırāb eyler
Yaḳīn olsa kenāre arturur emvācını deryā

[Ve lehu]

Māni‘-i seyr-i cemāl-i yār olur ‘aşıḳlara

¹ 433b E

² Ol ḫāl-i SE

Cevr iderse āh-ı dil luḡ eylese eşk-i sürūr

[Ve lehu]

Dil-ber ki taḡtgāh-ı dile pādişāhdur
Tebīr-i mülk-gīri hemān bir nigāhdur¹

[Ve lehu]²

Bī-naşībüz kısmet-i rüz-ı ezelden gūyiyā
Hep serāb u ḡırmen-i mehdendūr āb u dānemüz

[Ve lehu]

Dili şad pāre itse lāleveş şemşīr-i bürrānuñ
Muḡarrerdūr yine her pāresinde dāğ-ı hicrānuñ

[Ve lehu]

Libās-ı fāḡir ile seyr iden dir tāze maźmūnum
Rızāyī yine peydā eyledi bir şāhid-i zībā

[Ve lehu]

Ağardı cā-be-cā ser-vaḡt-i tedbīr-i şalāḡ oldı
Uyan iy dīde-i cān ḡāb-ı ḡafletden şabāḡ oldı³

el-Mevlā Aḡmed (Motonī Aḡmed Efendi⁴)

Cezīre-i Mora sāḡilinde “Moton” nām ḡışn-ı metīnden zuḡūr ve iktisāb-ı sermāye-i ‘ilm ü ‘irfāna şarf-ı nūḡūd-ı sinīn ü şūḡūr idüp¹ ol diyāra nisbet ile meşḡūr ve

¹ Cüst//nigāhdur:- E

² Bu ve sonraki beyitler SE’de mevcut deḡildir.

³ Bī-naşībüz//oldı:- R1

⁴ - R1

huliyî-bend-i silâh-ı cevherdâr-ı ‘aql ü şu‘ur olmuş idi. Ol diyâr ‘ulemâsından taḥşîl-i muḫaddimât-ı fûnûn ve kırâ’at-ı muḫtaşarât-ı mütûn eyleyüp vâşıl-ı meleke-i isti’dâd ve nâ’il-i rütbe-i ‘aql-ı müstefâd olduḫda vechetü’l-âmâl-i cevânib ve noḫṫa-i pergâr-ı me’ârib, dârü’s-salṫana-i ‘aliyye ṫarafına taḫvîl-i sükkân-ı ‘azîmet ve iḫrâḫ-ı bâd-bân-ı himmet eyleyüp ol ‘aşrda merci‘-i emâsil ve mecma‘-ı ḫavâbil olan Paşa-zâde Ḥüseyn Efendi ḫidmetlerine ittişâl ve feyz-i ifâdeleriyle nice zemân istikmâl itmiş idi. ṫoḫuz yüz ṫoḫsan yedi târîḫinde Şemâniye i‘âdesinden mülâzım ve *Ḥâşîye-i Tecrîd* ü *Miftâḫ* medreselerinde müdâreseye müdâvim olup kırḫdan ma‘zûl iken vilâyet-i ma‘mûre-i Mora’da teftîş-i emvâl ile me‘mûr ve şıla-i raḫim ile meşâb u me‘cûr olmuş idi. Biñ on altı Zi’l-ḫicce’sinde Ğubârî Efendi yerine Ḥâfîz Paşa Medresesi virildi. Yigirmi üç Ramazân’ında Dervîş² Efendi yerine Sinân Paşa Sulṫânî pâyesine vâşıl³, yigirmi dört Rebî‘u’l-evvel’inde Şarı ‘Alî Efendi yerine Siyâvuş Paşa Sulṫâniyyesi’ne nâ’il olup yigirmi yedi Receb’inde Şaḫn-ı Şemâniye’de Ḥabîb Efendi’yi ta’ḫîb eyledi. Yigirmi ṫoḫuz Muḫarrem’inde Ḥânḫâḫ Müderrisi Ḥâcî Meḫammed-zâde Şaḫn ile tebcîl, bunlar altmış aḫçe ile Ḥânḫâḫ’a naḫl ü tebdîl olındı. Otuz Şafer’inde Ḳara Çelebi-zâde Maḫmûd Efendi yerine Sulṫân Selîm-i Ḳadîm Medresesi ile tekrîm olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Ḳâsım Efendi yerine Süleymâniyye’ye terfî‘ olup otuz bir Receb’inde Ḥasan Beg-zâde yerine Ḳuds-i Şerîf ḫazâsı ile teşrîf olunmuş idi. Ta’tîl-i a’zâ ider marâz-ı hâ’ile mübtelâ olmaḫın Aḫî-zâde Maḫmûd Efendi yerine Eyyûb ḫazâsına naḫl olındı. Otuz iki Receb’inde Medîne-i Münevvere teḫâ’üdi ile vazîfe ta’yîn olup manşıbı ‘Uşşâḫî-zâde Efendi’ye maḫall görüldü. Otuz dört Rebî‘u’l-evvel’inde Ḳara Çelebi-zâde ‘Abdu’l-‘azîz Efendi yerine Yenîşehir ḫükûmeti tefvîz ḫılındı. Otuz beş Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘azl olup Ketḫudâ Muşṫafâ Efendi maḫdûmı Maḫmûd Çelebi naşb olındı. Otuz yedi Zi’l-ḫicce’sinde Nâ’ib Meḫammed Efendi yerine Mışır ḫazâsıyla maḫzî’l-âmâl oldı. Otuz sekiz Şevvâl’inde ma‘zûl ve maḫâm-ı ḫükûmet-i Ḳâhire’ye Rızâyî Çelebi mevşûl olmuş idi. Otuz ṫoḫuz Şafer’inüñ on ṫoḫuzuncı ḫünü ‘alîlen İstanbul’a vâşıl olup keşṫî-i şabâ-sür‘atden ḫıḫduḫı gibi zevraḫ-ı tâbûta süvâr ve sâḫil-i ‘ademde lenger-endâz-ı ḫarâr oldı⁴.

Mevlânâ-yı merḫûm ḫişşedâr-ı ma‘ârif ü ‘ulûm, şiddîḫ u şadûḫ, mürâ’î-i ḫuḫûḫ, merd-i şâdîḫ-ı ‘âşîḫ-meşreb, şeh-levend-i nezâhet-peyvend-i fütüvvet-mezheb, istikâmet

¹ - SE; İdüp ve E, R1

² Ebâbîl Dervîş R1

³ 441a R1

⁴ 434a E

ü şadâkat ile meşhûr olmağın birkaç def'a tezkireci ve nâ'ib olmuş idi. Hizmeti eyyâmında ve hükümeti hengâmında diyânet ü şehâmet ile müselle-i 'âlem idi.

el-Mevlâ'u'l-fâzıl ve's-Şadru'l-kâmil 'Abdu'llâh Efendi bin 'Alî Efendi bin 'Abdu'llâh bin İlyâs bin¹ Şeyh Mehemmed bin İlyâs² ('Alî Çelebi-zâde 'Abdu'llâh³ Efendi)

Devlet-i Murâdiyye'de zikri sebķ iden Çivi-zâde Efendi hışmı 'Alî Efendi'nün ferzend-i fezâ'ilmendi, "Bitlice-zâde" demekle meşhûr⁴ 'Alî Çelebi-zâde Efendi'dür. Toķuz yüz yetmiş yedi târihinde girîbân-ı vücuddan zâhir ve gerden ü güş-ı isti'dâda huliyy-bend-i ma'âlî vü mefâhîr oldu. Târîh-i vilâdeti "Fazla'llâh" (977) vâķi' olmuşdur. Zemân-ı taşşilde levâzım-ı tarîķı i' dâd ve tekmîl-i sermâye-i isti'dâd eyleyüp mu'allim-i maķâm-ı Murâd Hânî⁵ Sa'de'd-dîn-i şânî hizmetlerinden mażhar-ı teşrîf-i mülâzemet ve meclâ-yı şu'â'-ı inâyet olup ibtidâ'en Eski 'Alî Paşa'ya taķrîk olunan⁶ Kara Çelebi-zâde Efendi'den şoñra Pervîz Efendi Medresesi tenzîl olunup kırķ akçe ile bunlara tevcîh olındı. Biñ üç Receb'inde Bağdâdî-zâde yirine Yûsuf Paşa hâricine 'âric olup biñ sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Şerîf Efendi yirine Zâl Paşa Sultânî pâyesine sâye şalup biñ toķuz Zi'l-ka'de'sinde Tursun-zâde 'Abdu'llâh Efendi yirine Şah'n'a geldi. On bir Şafer'inde 'azl olunan Nefes-zâde Efendi⁷ yirine Sultân Selîm-i Kadîm Medresesi ile tekrîm olunup on iki Cemâdiye'l-âhîre'sinde Müt'e'accim yirine Süleymâniyye'ye gelmiş idi⁸. On üç Cemâdiye'l-ülâ'sında Vaħyî-zâde yirine⁹ Dârü'l-hadîş-i Sultân¹⁰ Süleymân Hân ihsân¹¹ olunup mesned-efrûz-ı ifâde ve mes'ele-âmûz-ı 'ulemâ-yı sâde olmuşlar idi. On dört Cemâdiye'l-âhîre'sinde Ayâşî yirine Selânik kazâsıyla maķzi'l-merâm olup on beş Rebî'u'l-evvel'inde ma'zûl ve mükerreren selefi mevşûl oldu. On altı Receb'inde Niksârî-zâde yirine kazâ-yı mezbûra i'âde olunup on yedi Zi'l-ka'de'sinde 'azl olunup Nûh Efendi karar-dâde kılındı. Yigirmi Rebî'u'l-âhîr'inde Çeşmî Efendi yirine maħrûse-i Burûsa'ya hâkim olup sene-i mezbûre Şa'bân'ında Ahî-zâde Yaħyâ Çelebi yirine Mışr'a tebdîl olunup yigirmi bir Receb'inde Ayâşî yirine

¹ İlyâs bin:- R1;

² 'Abdu'llâh bin:'Abdu'llâh bin İlyâs bin E

³ 'Abdu'llâh:- R1, E

⁴ Bitlice//meşhûr:- R1, SE

⁵ Maķâm//Hânî:sultânî E, SE

⁶ Taķrîk olunan:hareket iden E

⁷ - SE

⁸ Süleymâniyye'ye//idi:Süleymâniyye müderrisi olup SE

⁹ Vaħyî-zâde yirine:- SE

¹⁰ - SE

¹¹ 441b R1

Mekke-i Mükerrreme ile tebcil olunmuş idi. Yigirmi iki¹ Cemâdiye'l-âhire'sinde ref olunup yirine Hidâyet Efendi terfi² olındı. Yigirmi dört Rebî'ü'l-âhîr'inde Ca'fer Efendi yirine Eyyüb kazâsı müyesser oldu. Yigirmi beş Şafer'inde Şerîf Efendi yirine Edrine kazâsına nakl olındılar. Yigirmi altı Rebî'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yirlerine Hâce-zâde Şâlih Efendi vâşıl oldu. Biñ otuz Rebî'ü'l-âhîr'inde Mollâ 'Alî yirine hâkim-i dârü's-salṭana oldılar. Sene-i mezbûre Receb'inde Ğalata kazâsına tebdil ve selefleri Hâce-zâde 'Abdu'llâh Efendi hâzretleri bunların maḳâmına² nakl ü taḥvîl olındı. Otuz bir evâ'ilinde 'azl olunup manşıb-ı mezbûr Ğanî-zâde Efendi'ye arpalık ta'yîn olındı. Bunlara Miḥalic kazâsı bedel virilmiş iken otuz iki Receb'inde vâқи' harem-i Sulṭân Meḥammed vaḳ'asında mübtelâ-yı nefy olan 'ulemânın arpalıkları ḥall olunduḳda bunlar daḫı taḥte'l-'umûmda dâḫil olmuş idi. Cülûs-i hümâyûn-ı pâdişâh-ı rub'-ı meskûn vâқи' olduḳda tekrâr arpalık ta'yîn olındı. Otuz dört Şevvâl'inde Şerîf Efendi yirine³ Anaṭolî şadâreti müyesser oldu. Sene temâmında 'azl olunup Ḥasan Efendi şadr-ı ma'âlî-güster oldu. Pıravadi arpalığı zamîme-i revâtib kılınup seb'a ve şelâşin ve elf evâ'ilinde Sulṭân Meḥammed Câmî'i muḳâbilinde vâқи' ḥâneleri dil-i 'âşık gibi sūzân ve metâ'-ı şabr-ı nâ-şekîbâ gibi yağmâ-zede-i ğâretgerân olmaḫla maḫall-i merḫamet-i sulṭân-ı zemân olup sene-i merḳûme Receb'inde fevt olan Anaṭolî Kâzî'askeri Şâlih Efendi yirine mükerreren şadr-ı 'âlî-şân olmuşlar idi. Otuz sekiz Ramazân'ında infişâl vâқи' olup yirlerine⁴ Ebû Sa'îd Efendi hâzretleri ol manşıb-ı celîli teşrîf eyledi. Vazîfe-i muḳannene-i emşâl ve 'ilâve-i arpalık ta'yîni ile müreffehü'l-ḫâl olup sübḫa-güzârende-i evḳât ve şümârende-i enfâs-ı ma'dûde-i⁵ ḫayât iken otuz ṭoḳuz Şafer'inün muntaşifında rişte-i 'alâḳa-i cân ü teni ğüsiste-târ ve silkü'l-le'âl-i cem'iyyeti târ u mâr oldu. Dâḫil-i sūrda vâқи' Şerîfe Ḳadın Mescidi haremindedir pederleri cenbinde medfûndur.

Şadr-ı 'âlî-ḳadr-i merḳûm deryâ-yı güher-rîz-i 'ulûm, şemere-i şecere-i aşl-ı kerîm, ḫalef-i müsmirü's-şeref-i düdmân-ı ḳadîm, vâsıṭatu'l-'ıḳd-ı 'ulemâ-yı fuḫûl, mecma'u'l-baḫreyn-i cevâhir-i ma'ḳûl ü menḳûl, uşûl ü fûrû'da yegâne, mecmû'-ı fûnûnda müfred-i zemâne, eyyâm-ı tadrîsde müzâkere-i fûnûn-ı dîniyyeye müdâvim, hengâm-ı kazâda seyf-i şârim ü esed-i zârim, şehâmet ü şarâmetde bî-bedel, ḫasm-ı kazâyâda ḫarbü'l-meşel, zabṭ u rabṭı müsellemler, şâḫib-i vücûd âdem idi.

¹ 257b SE

² hâzretleri//maḳâmına:- SE

³ 434b E

⁴ - E

⁵ ma'dûme-i E

el-Mevlā Sefer (Karaman¹ Sefer Efendi)

Diyār-ı Karaman’da “Gaferiyat” demekle ma’rūf kaşabadan ‘azm-i şehristān-ı vüçüd ve cilve-i şahīfe-i şühūd idüp² lisānū’l-ḥāl-i zemāne;

Şanma ‘aks-i nāle-i Ferhād feryād eyledi

Terk-i Gaferyātdan feryād feryād eyledi

mazmūnı ile sürūd ve āgāz-ı nevā-yı memdūd eyledükde hem-şaryelerinden gürizān ve dārū’l-mülk-i Kostantıniyye’ye toğrı ‘inān-riz ü katre-zenān olmuş idi. ‘Ulemā-yı ‘aşra ḥidmet ve mu’tād üzere hareket eyleyüp Şeyḥü’l-İslām Zekerıyyā Efendi ḥazretlerinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Kaṭ’-ı nişib ü firāz ve seyr-i merāḥil-i dūr u dırāz iderek kırk akçe medreseden ma’zül iken biñ yigirmi bir Cemādiye’l-āḥire’sinde³ Abdāl Mūsā yirine Ümmüveled Medresesi virilmiş idi. Ba’de eyyām Emīr Aḥmed Çelebi fevt olup meşrūtası olan Zekerıyyā Efendi Medresesi maḥlūle olmağın bunlara tevcih olındı. Yigirmi altı Rebī’u’l-āḥir’inde Ḥācī Meḥemmed-zāde yirine pāye i’tibarı ile Murād Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’ne terfī olındı. Yigirmi sekiz Zi’l-ka’de’sinde fevt olan Siyāvuş-zāde⁴ yirine Edrinekaşası pāyesine naql olındı. Otuz Cemādiye’l-āḥire’sinde⁵ Çelebi Aḥmed Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Otuz bir Şa’bān’ında müteḳā’id Mu’id-zāde yirine Burūsa’da⁶ Murādiyye Medresesi iḥsān olındı. Otuz iki Receb’inde Kara Çelebi-zāde ‘Abdu’l-‘aziz Efendi yirine Edrine Selimiyyesi’ne naql olındı. Otuz dört Şafer’inde Pirizrinli Maḥmūd Efendi yirine Üsküdār każāsı ‘ināyet kılındı. Otuz beş Şevvāl’inde munfaşıl ve yirine Çelebi Aḥmed Efendi vāşıl oldı. Otuz sekiz ḥilālinde Tevfīkī-zāde Meḥemmed Emīn yirine każā-yı Beytü’l-maḳdis’de seccāde-nişin oldı. Otuz toḳuz Şafer’inde nev-sefer-i dārū’s-selām ve rū-nihāde-i dergāh-ı Melik-i ‘Allām olup manşib-ı maḥlūl Şām Każīsī Bāḳī-zāde ‘Abdī Efendi’ye tefviz olındı.

Mevlānā-yı mezbūr başiret ü intibāh ile meşhūr, evā’il-i ḥālde ḥidmet-i niyābeti maḳbūl-i maḥādīm, każāsında vaşf-ı ḥāl-i¹ ḥükümeti ne saḳīm ü ne müstaḳīm,

¹ - R1, E

² 442a R1

³ Ülāsında SE

⁴ Siyāvuş-zāde:Çavuş-zāde SE

⁵ Ülāsında SE

⁶ - SE

¹ ḥidmet-i//ḥāl-i:- R1; 435a E

ḥayşiyet-i ‘ilmiyyesine kendi şāhid, hengām-ı da‘vāda dest ü girībān-ı münkir ü cāhid, āteş-i ğazābla şu‘le-güster ve nümüne-nümā-yı السفر قطعة من السفر¹

el-Mevlā Hidāyetu’llāh (Manav Hidāyet Efendi)

Vilāyet-i ‘Alā’iyye’nün cibāl-i şāhiķāsından ser-zede ve şanevber mişāl taḥşīl-i semerāt-ı fezā’il için ḥidmet-i efāzıldan dāmen-ber-zede olmağla taķlīd-i zümre-i isti‘dād ü istihāl ve iltihāk-ı tā’ife-i ‘aliyye-i fazl ü kemāl idüp ḥādī-i hidāyet maṭiyye-i ‘azīmetine ḥādī ve güm-kerde-rāh-ı ğūlistān-ı cehālet iken sülūk-i tarīķ-ı ‘ilme bādī olduķda şadr-ı ‘ālī-ķadr Ķara Ķelebi-zāde Ḥüsām Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle bekām ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyye ile maķzi’l-merām olup kırķ aķçe ile Burūsa’da Ķazzāz-ḥāne Medresesi’nden ma‘zül iken biñ dört Receb’inde Ķābil ‘Alī yirine Ḥayre’d-dīn Paşa müderrisi olmuş idi. Biñ yedi Zī’l-ķa‘de’sinde Ḥakīmī yirine Üskūdār’da Meḥemmed Paşa pāyesine vāşıl, biñ toķuz² Zī’l-ķa‘de’sinde Vaḥyī-zāde yirine Ķalender-ḥāne’ye nā’il olup biñ on Rebī‘u’l-evvel’inde Mūte‘accim yirine Şaḥn’a gelüp ba‘de eyyām Ca‘fer Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfī’ olunmuş idi. On iki Şa‘bān’ında Niksārī-zāde yirine Edrine Selīmiyyesi’ne taḥrīk olunup on üç Şafer’inde Ca‘fer Efendi yirine Kuds-i Şerīf każāsı teklīf olunup³ ḳabūl itmemeķle ‘azl ihtiyār eyledi. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde Vaḥyī-zāde yirine Ḥākāniyye-i Vefā’da ferş-i seccāde-i ifāde eyleyüp on altı Zī’l-ķa‘de’sinde Ḥubbī Mollāsı maḥdūmı İbrāhīm Efendi yirine Ḥaleb każāsı virilmiş iken kırķ günden sonra Serdār-ı A‘zam⁴ Murād Paşa tarafından Ordu-ı Hümāyūn Ķāzīsī Ķeşmī Efendi’ye tevcīh olunup bunlar şıfru’l-yed ḳalmış idi. On sekiz Cemādiye’l-āḥire’sinde Ḥısım Yaḥyā Efendi yirine Yeñişehr każāsı iḥsān olındı. On toķuz Muḥarrem’inde ‘azl olunup manşıbı Niksārī-zāde’ye virildi. Anlar ḳabūl itmeyüp Müftī-zāde Şeyḥī Efendi’ye tevcīh olındı. Biñ yigirmi iki Cemādiye’l-āḥire’sinde ‘Alī Ķelebi-zāde yirine Mekke-i Mūkerreme każāsıyla ikrām olındı. Yigirmi üç Cemādiye’l-ülā’sında ma‘zül olup Şām’dan Şeyḥ-zāde Efendi naķl olındı. Otuz bir Rebī‘u’l-evvel’inde fevt olan Nişāncı-zāde yirine Edrine każāsı ‘ināyet ḳılındı. Otuz iki Muḥarrem’inde ref’ olunup Şeyḥ-zāde Efendi terfī’ olındı. Otuz üç Cemādiye’l-āḥire’sinde Şāliḥ Efendi yirine ḥākīm-i dārū’s-salṭana oldı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında vazīfe-i emşāl ile mūteķā’id ve yirine ‘Uşşāķī-zāde Efendi mūteşā’id

¹ “Sefer/ yolculuk cehennemden bir parçadır.”

² 258a SE

³ 442b R1

⁴ Ekrem SE

olup Malğara kazāsı arpalık ta'yīn olındı. Otuz tokuz Receb'inde ahz-ı şahne-i saht-gīr-
i ecelden bī-tāb ve rū-be-rāh-ı 'urzagāh-ı erbāb-ı ihtisāb oldı.

Mevlānā-yı merķūm 'āşık-ı şādık-ı muħadderāt-ı 'ulūm, şūret-i şalāh ile pīrāye-
bend, ħarīş u ħod-pesend, za'īfū'l-'ilm-i kavıyyū'l-ķalb, 'uķāb-ı tūz-ķengāl-i ahz ü celb,
zu'mınca faẓl ü kemāle Manav 'İvaz'a bedel, belki Şārih-i Manavī'den efđal, da'vā-yı
fazīleti mün'adimū'd-delā'il, ħarb-ı ķalem ile şafahāt-ı taħrīri şāhid-i mecrūh gibi rütbe-
i i'tibārdan nāzil¹, kazāsında ahvāli efķār-ı te'līfātı gibi perīşān, terākīb-i 'acībetū'l-
esālībi elfāz-ı Manaviyye gibi müneffir-i tıbā' u ezhān idi.

Āşarından *Tefsīr-i Kāzī* ye ve *Hidāye*'ye ve *Telvīh*'e ve *Dürer ü Ğurer*'e ve
Miftāh'a ve *Ferā'iz*² müstaķill hāşiyeleri vardur. Bu ħaķır bir meclis-i 'ālīde ħaṭṭ-ı
muşannif ile yedi cild mü'ellefātını gördüm. Erbāb-ı meclis birer kıṭ'asın ele alduķda
bu ħaķırūn ħişşesine *Dürer Hāşiyesi* rāst gelüp evvel-i nazār bu ķavline müşādif oldı ki
bi-'aynihi nakl olunur: قوله الاساكفة اقول هي جمع اسكاف و هو بالفارسية لنكر³ Ba'de't-te'emmül
kefşger lafzından ħaṭā itdügi ma'lūm olup şekl-i memsūh gibi ħayret-efzā-yı 'uķūl ve
ķavl-i mensūh gibi redd-kerde-i erbāb-ı ķabūl olmış idi.

**el-Mevla'u'l-fāzıl ve'l-Baħru'l-kāmil Üstādu's-sultānu'l-a'zam Mü'eddibü'l-ħākānü'l-
efħam Ĥazretü's-şadru'l-mümecced 'Ömer bin Meħemmed (Ĥāce-i Pādişāh 'Ömer
Efendi)**

Neyyir-i ħayyir-i zāt-ı güzīni maṭla'-ı ehille-i ehālī olan belde-i Amāsiyya'dan
zuhūr ve ğurre-i cebīn-i isti'dādı āftāb-ı ināyet-i ezeliyyeden istifāza-i pertev-i şu'ūr
idüp tokuz yüz altmış iki senesinde sine-i 'ademden bīdar ve 'ayn-ı 'Ömer gibi dāde-
güşā-yı āşār-ı Perverdigār olmuş idi. Vāşıl-ı rütbe-i isti'dād ve nā'il-i derece-i 'aķl-ı
müstefād olduķda 'ulemā-yı 'aşr mecālis-i 'ilmiyyelerinden iltikāt-ı cevāhir-i 'ulūm ve
rişte-i efķara nazm-ı ferā'id-i mantūķ u mefhūm eyleyüp tarīķ-ı sa'ādet-refīķ-ı 'ilm için
i'dād-ı levāzım itdükden şonra Mazlūm⁴ Melek'den mülāzım olup mollā-yı firişte-
ħaşā'il, Ĥaremeyn-i Şerīfeyn kazālarına nā'il olduķda farīza-i ħiccetü'l-İslām'dan
tefrīg-i zımmet ve ziyāret-i Ravza-i Muṭahhara'ya himmet eylemişler idi. Ba'dehu ba'z-
ı medāris-i 'ilmiyyede miħrāb-nişīn-i ifāde ve güher-nişār-ı taħķīķ u icāde olup
Amāsiyya'da vāķi' Büyük Ağa Medresesi'nde mesned-efrūz-ı 'izz ü temkīn ve māh-ı

¹ Nāzil olan SE

² 435b E

³ "Esākife kelimesi iskāf (ayakkabı) kelimesinin çoğuludur. Farsçada 'lenger' denir."

⁴ 443a R1

cihān-tāb gibi vāşıl-ı rütbe-i şelāşin olmuşlar idi. Ba‘de’l-‘azl medrese-i mezbūrede tekrīr-i taqrīr ü i‘āde-i ifāde ve mānend-i ricāl-i erba‘in ifāza-i fezā’il ile ikmāl-i efāzıl-ı sāde itmişler idi. Toğuz yüz toğsan tārīhinde āstāne-i sa‘ādete mülāzemet ve elli aqçe ile Niksār Medresesi’ne izhār-ı meyl ü rağbet eyledüklerinde āhara tevcīh olduğundan dil-gīr ve merci’-i ʔullāb olan şadr-ı ‘ālī-cenābdan münharifū’z-żamīr olup;

Degmez bu kadar rağbete bu ‘ālem-i fānī

mażmūnın ‘unvān-ı cerīde-i emānī kılup şaḥīfe-i ḥāḫırdan maḥv-ı rūsūm-ı bī-şebāt-ı dūnyā ve ḳabūl-i naqş-ı zūhd ü taḳvā itmişler idi. Ol ešnāda Vezīr Ca‘fer Paşa ḳaşaba-i Ebī Eyyūb’de bir dārū’l-ḥadīş inşā idüp elli aqçe ile dirāsetin bunlara ta‘yīn eylediler. Ba‘dehu Cellād-zāde ferāğından Zāl Paşa Cāmi’i’nde vazīfe-i naql-i tefsīr ve meşīḫat-i va‘z ü tezķīr zamīme-i revātib-i ‘aliyye kılındı. Ba‘dehu şıhr-ı fezā’il-behrleri şeyḫ-i fāzıl ü edīb, şāriḫ-i *Muğni’l-lebīb*, kıdve-i erbābu’z-zehāde, re’īsū’l-müfessirīn Vaḫyī-zāde Cāmi’-i Ayaşofıyya’da rātibe-i va‘z ü naşīḫatlerin bunlara ferāğat ve yirlerine maḥfil-nişīn-i ‘izz ü rif‘at eylemişler idi. Nice şūhūr u a‘vām ol maḳām-ı ‘ālīde tefsīr-i *Kelām-ı Melik-i ‘Allām* idüp te’sīr-i enfās-ı şerīfeleri ile cān-baḫş-ı ḳālīb-ı ḳulūb-ı ḡāfilīn ve Āyete’l-kürsī-i şenāları vird-i zebān-ı ‘ulemā-yı ‘āmilīn olmuş iken¹ biñ on altı Şevvāl’inde pādīşāh-ı cihān Sulṫān Aḫmed Ḥān şeh-zādegān-ı cūvān-baḫt ta‘līmī ḫidmetine ta‘yīn ve üstād-ı nev-būnyān ü nev-āyīn eyleyüp mevleviyyet pāyesi ile i‘zāz ve ḡāşiye-i raḫş-i devletlerin ḫarīriyyü’t-tırāz ḳılmışlar idi. Yigirmi yedi Rebī‘u’l-evvel’inüñ ḡurresinde ḫakkāk-i gevher-i² isti‘dādı olduḡı³ şeh-zāde-i vālā-nijād Sulṫān ‘Oşmān Ḥān-ı Keyḫusrev-nihād vāriş-i taḫt-ı İlḫānī ve serīr-efrūz-ı ‘Oşmānī olduḡda ba‘z-ı ruḳabā-yı devlet tedbīri ile ḳāzī’askerlik vazīfesi ta‘yīn olup Ebū’l-fetḫ ile Ḥ‘āce-zāde mācerāsı tecdīd ve zārāfetle cenāb-ı salṫanat-me’ābdan⁴ teb‘īd olunmuş idi. El-ḫāletü ḫāzihi;

Bir serv besledüm nice yıl bāḡbān olup

Ser-keşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

¹ 258b SE

² Cevheri SE

³ 436a E

⁴ Salṫanat-me’ābdan:salṫanatdan E, SE

maẓmūnı ile izhār-ı sūz u güdāz ve ref‘-i zemzeme-i niyāz iderek ol pīr-i mübārek-i bī-
günāh itdügi āh-ı cāngāh;

Deryā-yı rahmeti taşırur mevc-ḥīz¹ ider
Seyl-āb-ı eşk-i nīm-i şeb ü āh-ı şubḥgāh

maẓmūnı üzere vāşıl-ı mesāmi‘-i ‘aliyye ve ḥuḳūḳ-ı sābıḳa-i sebaḳ-güzārī muḥrik-i
‘avāṭıf-ı celiyye olup dört beş aydan şoñra resm-i dīrīn-i ‘Oşmāniyān ve ṭarīḳa-i
meslūke-i ḥ‘ācegān üzere idrārāt-ı muḳanneneleri ta‘yīn ve vazā’if-i mu‘ayyeneleri
envā‘-ı teraḳḳıyyāta ḳarīn ḳılınmış idi.² Ḳarīne-i ḥāl müsteşār-ı dīn ü devlet ve
mü’temen-i esrār-ı salṭanat, müdebbir-i aḥvāl-i cumhūr, mu‘avvelün ‘aleyh-i cemī‘-i
umūr, şadru’s-şudūr-ı ‘ulemā ve mertebe-baḥşā-yı fuḳalā olup kemāl-i devlet-i ḳāhire
ve cemāl-i şervet-i vāfire ile biñ otuz senesinde vāḳi‘ Leh seferinde pādişāh-ı ḡāzī ile
hem-rikāb ve maẓhar-ı şeref-i ḥiṭāb-ı müsteṭāb ve ‘ināyāt-ı ‘aliyye ile kām-yāb olmuşlar
idi. Ba‘de’l-ḳufūl kevkeb-i baḥt-ı sulṭānī üfūl itdükde deryā-yı fiten telāṭum ve esbāb-ı
miḥen tefāḳum itmegin biñ otuz bir senesi evāḥirinde ḥacc-ı şerīfe niyyet ve ṭavāf ü
ziyāret için şedd-i iḥrām-ı ‘azīmet eyleyüp Mekke-i Mükerrreme’de şeyḫu’l-Ḥarem ve
mücāvir-i beyt-i ‘atīḳ-ı muḥterem olmuşlar idi. Ol ḥālet-i ‘aliyye ve sünnet-i seniyye
üzere pāre-sāz-i peyvend-i ‘alā’iḳ ve müteveccih-i dergāh-ı Ḥālīḳ olup güzārende-i
şerā’if-i evḳāt ve sübḥa-şümār-ı enfās-ı ma‘düde-i ḥayāt iken biñ otuz ṭoḳuz
Cemādiye’l-āḥire’inde devr-i dolāb-ı ‘ömri āḥir ve mā’u’l-ḥayāt-ı zindegānisi cāh-ı
ṭabī‘atde ḡā’ib ü ḡā’ir olup sinn-i şerīfleri seksana ḳarīb iken lebbeyk-zenān-ı da‘vet-i
dergāh-ı Mücīb olmuşlar idi. Cebel-i Mu‘allā ’da civār-ı Ḥāzret-i Ḥādīce-i Kübrā’da
medfūnlardur.

علو في الحيات و في الممات³

Ḥāzret-i ‘aliyye-i sālifü’l-beyān vāşıl-ı mertebe-i müşāhede vü ‘ıyān, mü-şikāf-ı
daḳā’iḳ-ı ḥadīs ü tefsīr, ḥarīr-bāf-ı ḥaḳā’iḳ-ı va‘z ü tezḳīr, deryā-yı ‘ulūm-ı
‘Arabiyye’de Cezīretü’l-‘Arab gibi mümtāz, şahrā-yı fūnūn-ı edebiyede naḥl-i refī‘u’l-
efnān gibi ser-efrāz, ḥıfz-ı ḳavā’idde ḳuvvet-i ḥāfıza gibi ‘alem, kesret-i iḥāṭa-i

¹ Rīz E

² 443b R1

³ “Yaşamda ve ölümdede yüce...”

ma‘ākıdda baħr-ı ‘aylem, şalāh u taķvāda ğarbu’l-meşel, zāhir ü bāıında kıdve-i meşā’ih-ı kümmel, baħru’l-‘ulūm, kenzü’l-fühūm idi.

Zemān-ı devletleri rüz-ı bāzār-ı erbāb-ı istihķāk olup cins-i fāħir-i ‘ilm ü ‘irfān gevherīn-revāc ve aşhāb-ı bıđā‘at-ı dāniş ü iz‘ān h‘āce-i destgāh-ı ‘izzet ü ibtihāc, sermāye-i fażl ü kemāl vesīle-i nā-murādān-ı ‘ālem ve delīl-i merākī-i menāşib ü ma‘ālī olmada bürhān-ı süllemī gibi müselleme idi.

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi)

Bilād-ı Karamaniyye meyanında “Gaferiyat” demekle meşhūr olan kaşabadan zuhūr itmişdür. Tercemesi sebķ iden Küçük İşhak’uñ birāder-zādesi ve dāmādır. Ğonce-i dehānı sīl-i şarşar-ı havādiş-i nāgehānī ile pejmān ve dehen-i şurāhī gibi kāse-i kūşe zāhirü’l-meyelān olmağın “Kec-dehān” laķabı ile nām ü nişān¹ bulmuş idi. Evā’il-i hālde ta’dīl-i mīzān-ı lisān ile nükte-sencī-i fezā’ilden behremend, ağız düz çeñesi yügrük dānişmend olup sülük-i tarīķ-ı ‘ilme himmet ve ‘alā ħasbi’l-‘āde hareket eyledükden sonra Anaıolı Şadıı Aħī-zāde Meħemmed Efendi ħidmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet eylemiş idi. Semt-i tadrīsde tayy-ı merāhil ve kaı‘-ı menāzil iderek kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken biñ on Muħarrem’inde İmām-zāde yirine Bergos’da Meħemmed Paşa Medresesi’ne vāşıl, on üç Şafer’inde selefi yirine Fetħiyye ħāricine nā’il olup on altı Şafer’inde Şun’u’llāh Efendi’nüñ maħdūm-ı mihteri yirine meşrūtası İsmihān Sultān pāyesi iħsān olınup on sekiz Rebī‘u’l-āħir’inde² destgāh-ı rebī‘-i³ ħayātı dest-i āħir-kerde-i ħazān-ı fenā olan Kemāl Efendi-zāde Şeyħi Meħemmed Çelebi maħlūlinden Şahn Medresesi virildi. On toķuz Muħarrem’inde Ca’fer Efendi yirine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne terfi’ olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’ında İpekli yirine İzmir każāsı dūş-ı emānetinüñ ridāsı kılındı. Biñ yigirmi Şa‘bān’ında Kāragülmez yirine Āmid każāsına naķl olındı. Yigirmi bir Şa‘bān’ında⁴ Helvācı-zāde yirine tekrār İzmir’e tebdīl olındı. Yigirmi iki Ramazān’ında ma‘zūl ve Tālib Sinānı mañşib-ı mezbūr ile nā’il-i me’mūl oldı. Yigirmi beş Ramazān’ında Helvācı-zāde yirine Kuds-i Şerīf ħükümeti ile teşrīf olındı. Yigirmi yedi Ramazān’ında ‘azl olınup Bī-endām Efendi ol teşrīf-i şerīfe maħall görüldi. Yigirmi toķuz Cemādiye’l-ülā’ında Şarı ‘Alī Çelebi yirine Mekke-i Mükerreme każāsıyla ikrām

¹ 436b E

² Ülāsında SE

³ 444a R1

⁴ Şa‘bān’ında tekrār SE

olındı. Otuz Şevvâl'inde ref' olunup maqâmına 'Arab H'âce terfî' olındı. Otuz iki Şa'bân'ında Mūsâ Efendi yirine Mısr-ı Kâhire kazâsıyla tebcil ve ol hil'at-i fâhire ile esbâb-ı vecâheti tekmil olındı. Otuz üç Ramazân'ında câme-i câhı hal' olunup Riyâzî Efendi hazretleri¹ kâzî oldı. Vazîfe-i teqâ'üd² ile arpalık, def'-i dağdağa-i ma'îşet idüp 'ilm ü 'ibâdete meşgûl, kûşe-nişîn-i 'uzlet ü humûl iken otuz toköz senesi hilâlinde terk-i 'alâ'îk-ı fenâ ve 'azm-i hadâ'îk-ı bekâ eyledi. Qoğacı Dede Mescidi muqâbilinde dârı civârında medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâh ile meşhûr, hâlişu'l-cenân, tâhirü'l-lisân, kazâsında emîn, sülûki nezâhet-şarîn, fuqarâya nâfi', pîr-i edîb-i mütevâzî' idi.

Mervîdür ki evâ'il-i hâlde şî're heves eyleyüp şulehâdan birini hicv eyledükde lağveye mübtelâ olmuş. Ol cihetden envâ'-ı şî're tevbe idüp Qulleliyi yummuş. Mısr'dan ma'zûl iken Burûsa ve Edrine kazâları ve Süleymâniyye Dârü'l-hadîşi teklîf olunduğda kabûlden ibâ ve 'arz-ı ta'azzûz ü istiğnâ eyleyüp her târ-ı müyında hezâr 'âşîk-ı âvâre âvîhte-i hâbl-i temennâ olan dârü's-salţana-i seniyye kazâsına dil-beste-i recâ olduğda ol muhtâle-i 'âşîk-küş mazmûn-ı beytle güyâ olmuş idi:

Birinûñ büseye liyâkati yok

Ağzı egrilerûñ nihâyeti yok

Âhîr kemâl-i hasret ile helâk ve ârzûmend-i fetî-i dağmegâh gibi mütevârî-i künc-i meğâk oldı.

Meşemmed Beg (Oğcı-zâde Efendi³) {Şâhî}

Re'îs-i küttâb-ı dîvânî olduğdan şoñra Haleb eyâleti ile nâ'il-i emânî olan Oğcı-zâde Meşemmed Paşa merhûmuñ mağdûm-ı güzîni ve bu mışra'-ı maţbû' nağş-ı nigînidür:

Oğcı-zâde Meşemmed Şâhî

¹ - SE

² 259a SE

³ - SE

Tokuz yüz yetmiş hudūdında ser-çeşme-i vücūda vürūd idüp¹ şafha-i isti'dādı
 mişkale-i icthād ile mücellā ve mānend-i şahīfe-i şāhī envā'-ı 'ulūm u ma'ārifeye meclā
 olduḡda tarīḡ-ı sa'ādet-refīḡ-ı 'ilme sülūk ve ḡurş-ı i'tibārın sikke-i sulṡānu'l-'ulemā ile
 meskūk eyleyüp efāzıl-ı 'aşr mecālis-i 'ilmiyyelerini dā'ir ve māh-ı serī'u's-seyr gibi
 menāzil-i istifāzayı sā'ir olmaḡın mişāl-i cām-ı şafā-encām Naḡīb Efendi ḡidmetlerinde
 devresin itmām itmiş idi. Mollā-yı merḡūm tokuz yüz seksan sekiz Rebī'u'l-āḡir'inde
 Ḳāzī-zāde Efendi yirine müftī-i müşkil-ḡüşā-yı Rūm olduḡda şeref-i i'ādeleri ile kām-
 revā² ve ol ḡidmet-i 'aliyyeden mülāzemetle menşūr-ı iḡbāline revnaḡ-pīrā olup
 şedā'id-i tarīḡ-ı taḡammül-fersāya gerden-nihāde ve keşmekeş-i ḡullāb-ı cefāya kepāde
 olmaḡdan nefis-i ebiyyesi ibā ve meyl-i tarīḡa-i ābā idüp küttāb-ı dīvān-ı sulṡānī
 zümresine iltihāḡ ve ze'āmetle müteferriḡalık pāyesine işbāt-ı istihḡāk itmiş idi. Biñ
 dört Şa'bān'ında vezīr-i cihān-baḡşā, āşaf-ı kerīm İbrāḡīm Paşa, Sinān Paşa yirine
 vezīr-i a'zam olduḡda tezkirecilik manşıbına nā'il ve kātibü's-sırr-ı şadr-ı kāmil olmuş
 idi. Biñ beş Rebī'u'l-evvel'inde Mūsā Çelebi yirine re'īsü'l-küttāb-ı sulṡānī ve ser-
 defter-i ḡoş-nüvīsān-ı dīvānī olmuş idi. Biñ altı Şafer'inde defter-ḡāne-i ḡümāyūna emīn
 ve Defter Emīni Yaḡyā Çelebi bunlaruñ maḡarrında mesned-nişīn oldu. Sene-i mezbūre
 Rebī'u'l-āḡir'inde 'azl olunup İbrāḡīm mülāḡḡab, nā'il-i maḡlab oldu. Biñ yedi
 Şevvāl'inde Ḥamza Paşa yirine tuḡra-keş-i dīvān-ı pādişāhī ve maḡla'-ı dīvān-ı şāhī gibi
 'unvān-ı şadāret-i erbāb-ı ḡalemlerle mübāhī olmuş idi. Biñ sekiz Şa'bān'ında 'azl olunup
 Yaḡyā Paşa ḡāme-gerdān-ı tevḡī'-i refī'-i sulṡānī olmuş iken māh-ı Ramażān'da
 mükerreren nişāncılık manşıbı ile vāşıl-ı emānī oldılar. Biñ on Şafer'inde ma'zūl ve
 tuḡra-i zerrīn-i iḡbāli hilālāsā müsta'idd-i üfūl olup selef-i sālifi Ḥamza Paşa i'āde
 olındı. On üç Şa'bān'ında Murād Efendi yirine Mışr defterdārı olup ba'de'l-'azl sālyāne
 ile ümerā-yı Mışriyye'den olmuş idi. Biñ on altı Zi'l-ḡicce'sinde vezāretle Mışr
 beglerbegisi olan Ḳara Meḡemmed Paşa soñradan iḡdās olunan sālyāne beglerin ref'
 itdükde bunlar daḡı merfū'āta dāḡil olup on yedi tārīḡinde İstanbul'a gelmişler idi.
 Vazīfe-i teḡā'üd ta'yīn olunup nice zemān ol ḡāl ile fāriḡü'l-bāl olmuş idi. Ba'dehu
 tekrār defter emāneti virilüp otuz tārīḡinde tekrār nişāncı olmuşlar idi. Leh seferine
 gidüp ešnā-yı rāhda nişāne-i 'azl ü iz'āc ve Muşṡafā Paşa muvaḡḡi'-i dīvān-ı pādişāh-ı
 ḡürşīd-tāc kılınmış idi. Devlet-i şāniye-i Muşṡafāviyye'de ḡāmisen muvaḡḡi'-i Dīvān-ı
 ḡümāyūn ve tuḡrayī-i pādişāh-ı rub'-ı meskūn olmuş idi. Otuz üç senesinde 'azl olunup

¹ 437a E

² 444b R1

vazîfe-i tekâ'üdi i'âde ve maķâm-ı kadîminde ķarâr-dâde ķılındı. Otuz toķuz senesi hilâlinde irtihâl ve riyâz-ı cinâna isti'câl eyledi.

Mîr-i müşârün-ileyh ¹افاض الله سحب غفرانه عليه ħ'âce-i cihân-ı Şi'r ü inşa ve tuĝrayî-i dîvân-ı felek-'unvân-ı bülegâ, fenn-i ħadîs-i Şerîfde senedi 'âlî, luĝât-ı ĝarîbe-i 'Arabiyye'de fâ'ıķu'l-ehâlî, fıķarât-ı inşası mümtâz ü müsellemler, kelimât-ı faŐâĥat-esâsî metîn ü müstaĥkem, 'unvân-ı cerîde-i belâĝat², beytü'l-ķaŐîde-i berâ'at, müfred-i zemâne, vâdîsinde yegâne idi³.

ÂŞâr-ı celîlesinden "Aĥsenü'l-ĥadîs" ismi ile müsemma⁴ ĥadîs-i erba'îni vardur. Her bir ĥadîs-i Şerîfi mışrâ'-ı râbi' olmaķ üzere birer kıt'ada nazm eyleyüp müşebba' u mufaşŞal Türkî Őerĥ itmişdür. Ba'dehu kırķ âyet-i kerîmeyi daĥı ol tavr üzere nazm ü Őerĥ⁵ eyleyüp inşası metîn ve elfâzı raŐîn, ehl-i 'ilmâne eşerdür. Dîvân-ı hümâyün ĥidmetinde iken selâĥîn-i 'Acem'e⁶ gönderilmek için inşa itdüĝi nâmeleri ve Şuver-i mekâtîb-i belîĝatü'l⁷-esâlîbi cem' ü tertîb eyleyüp mecmû'a-i ĥâĥır-firîb eylemişdür.

InŐâf budur ki Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi'den Őoĥra bunlara mu'âdil münşî-i fâzıl gelmemiŐdür. "Őâĥî" maĥlaŐı ile eş'âr-ı dürer-bârından bu beytler nümüdârdur:

Maķbûl olur egerçi güzellerde ĥüsn ü ân
Ammâ ne ân ki bâ'iş-i cevri ola her zemân⁸

[Ve lehu]

Meclisde gice zümre-i yârân mest olup
Buldum yanumda uyanıcaķ ol Şeker-lebi

Kîrûmi yoķladum 'acabâ ķandadur diyü
Kûninde buldum anı elümle ķomıŐ gibi

el-Mevlâ Aĥmed (Maĥdûm-ı Ĥüseyin Efendi)

¹ "Allah onun üzerine çektiĝi merhametini arttırsın."

² 445a R1

³ 437b E

⁴ - SE

⁵ Tefsîr R1

⁶ Selâĥîn-i 'Acem'e:selâĥîne R1

⁷ bed'atü'l SE

⁸ 259b SE

Şadru'l-'ulemā, mürebbī-i fuḫalā Hüseyn Efendi ḫazretlerinüñ necl-i necībi¹ ve maḫdüm-ı ḫasīb ü nesībi², cāmi'-i feẓā'il-i vehbī vü müktesebī, “Nesībī” muḫalleş Seyyid Aḫmed Çelebi'dür. Gevher-i tābende-i māhiyyeti āftāb-ı feyẓ-i ezeliiden behreyāb ve sermāye-i 'ilm ü 'irfāndan fā'iz-i naşīb-i nişāb olup 'alā ḫasbi'l-'āde devr-i mecālis-i 'ulemā-yı fuḫūl ve ibrīz-i ḫāliş-i isti'dādın resīde-i miḫekk-i ḫabūl itdükden şoñra Şeyḫü'l-İslām H̄'āce-zāde Meḫemmed Efendi ḫidmetlerinde ḫā'im ve Medrese-i Bāyezīdiyye i'ādesinden mülāzım olmış idi. Biñ yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inde ḫamza Efendi yirine ibtidā'en Yūsuf Paşa Medresesi'ne revnaḫ-baḫşā oldılar. Yigirmi ḫoḫuz Receb'inde Birgili dāmādı Şeyḫī Çelebi yirine ḫapudan 'Alī Paşa ḫāricine ḫareket eylediler. Otuz bir Ramazān'ında 'Abdu'r-raḫman Efendi Emīri yirine pāye-i Şaḫn olmaḫ i'tibārı ile ḫāsım Paşa Medresesi'ne geldiler. Otuz iki Receb'inde Kemāl Efendi Maḫdümü yirine Ğazanfer Ağa'ya naḫl olındılar. Otuz üç Cemādiye'l-āḫire'sinde H̄'āce Meḫemmed Efendi yirine Şaḫn müderrisi olup otuz beş Ramazān'ında Rā'ī-zāde maḫlūlinden Medrese-i ḫāşekiyye tevciḫ olunup otuz sekiz Şevvāl'inde Bostān-zāde Maḫdümü yirine Şeh-zāde Medresesi'nde ferş-i seccāde-i ifāde itmiş idi. Otuz ḫoḫuz ḫilālinde terk-i daḫdaḫa-i cāḫ ü celāl ve 'ālem-i ḫudse irtihāl idüp medrese-i maḫlūle Şānī Çelebi'ye erzānī görüldi. Vālid-i mācidleri medreseleri civārında i'dād itdükleri türbede defn olındılar.

Tārīḫ-i Rāḫımu'l-ḫurūf

Necl-i³ pāki Hüseyn Efendinüñ
Seyyid Aḫmed Efendi طاب ثراه⁴

Terk idüp bu maḫām-ı fānīyi
ḫıldı dār-ı beḫāyı menzilgāḫ

Didi tārīḫini 'Aḫāyī anuñ
Rūḫına¹ raḫmet eyleye Allāḫ

¹ Necl-i necībi:naḫl-i nesībi SE

² Necībi SE

³ naḫl-i SE

⁴ “Kabri güzel olsun.”

¹ 445b R1

Maḥdüm-ı mezbür şalâḥ u ‘iffetle meşhür, müṭâla‘a vü ‘ibâdete şedîdü’l-iştigâl, leme‘ât-ı envâr-ı siyâdet levḥ-i cebîninde bâhirü’l-iştî‘âl¹, naḥl-i ser-sebz-i tayyibü’l-a‘râḳ, maḥdüm-ı kerîm-i pesendîde-aḥlâḳ idi.

el-Mevlâ Maḥmûd (Kethudâ Muştafâ Efendioĝlı Maḥmûd Çelebi²)

Tercemesi sebḳ iden şudûr-ı ‘ulemâdan Kethudâ Muştafâ Efendi’nün maḥdüm-ı kihteri ve Sinân Efendi ḥânedânının ḥazîre-i cennet-naẓîresine şeref viren şecer-i sāye-güsteridür. Toḳuz yüz toḳsan beş ḥudûdında zîver-i çemen-i şuffe-i vücûd ve sāye-endâz-ı şaḥîfe-i şühûd olmuş idi. Zemân-ı taḥşilde nev-ber-i ‘ilm ü ‘irfâna fâ’iz ve Şeyḥü’l-İslâm³ Muştafâ Efendi ḥazretlerinin şeref-i mülâzemetini ḥâ’iz olup biñ yigirmi iki Ramazân’ında Ebû Sa‘îd Efendi yirine ibtidâ’en Ḥaydar Paşa ḥâricine ‘âric olmuş idi. Yigirmi beş Rebî‘u’l-evvel’inde Ḳara Çelebi-zâde ‘Azîz Çelebi⁴ yirine Yeñi ‘Alî Paşa’ya taḥrîk olındı. Yigirmi yedi Receb’inde Ḥüseyn Efendi Maḥdümü yirine dâḥil i‘tibârî ile Meḥammed Aĝa’ya vâşıl, yigirmi sekiz Şa‘bân’ında ‘Araboĝlı yirine Muştafâ Aĝa pâyesine nâ’il olup otuz Şevvâl’inde Niksârî-zâde Çelebi yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Otuz iki Muḥarrem’inde Tefvîkî-zâde yirine altmış aḳçe ile Ḳalender-ḥâne’ye taḳdîm, sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’sinde Ḥâcî Meḥammed-zâde yirine Eyyûb Medresesi’yle tekrîm olunmuş idi. Otuz üç Muḥarrem’inde Çelebi Efendi yirine Filibe ḳazâsı tevciḥ olındı. Otuz dört Muḥarrem’inde ‘azl olunup Serçe Ḥüseyn Efendi mesned-ârâ-yı ḥükümet oldu. Otuz beş Cemâdiye’l-ülâ’sında müteveffâ Aḥmed Efendi yirine Yeñişehr ḳâzîsi olmuş idi. Otuz altı Receb’inde ma‘zûl ve Mütevellî-zâde nâ’il-i me’mûl oldu. Otuz sekiz Şafer’inde müteveffâ birâderi yirine maḥrûse-i Selânik’de nişânde-i mesned-i ḥükümet ve merḳad-i şınv-ı kerîmine levḥ-i mezârî gibi sāye-güsteri⁵ ziyâret oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde munfaşıl ve Ḳâzî-zâde Şeyḥî Çelebi vâşıl oldu. Otuz toḳuz Ramazân’ında mübtelâ-yı berg-rîz-i memât ve endâḥte-i şarşar-ı ḥâdimü’l-lezzât oldu.

¹ İştigâl SE

² Kethudâ//Çelebi:Maḥdüm-ı Kethudâ Muştafâ Efendi SE

³ 438a E

⁴ Efendi SE

⁵ Endâz-ı E

Merhūm-ı merkūm maḥdūm-ı fütūvvet-rūsūm, mā'il-i şoḥbet-i ihvān¹, süfregüşā-yı ni'met ü nān, şecer-i ser-sebz-i bāğ-ı siyādet, gül-i ḥāndān gibi tırāzende-i berg-i sebz-i² 'alāmet, ictinā-yı şemerāt-ı muḥāzarāta ṭālib, mecmū'a-i ḥikāyāt ü menāḳıb idi. Cedd-i emcedi Sinān Efendi'nün müsevvedātını beyāz idüp *Hidāye* ve *Miftāḥ*'a şerḥlerin tekmil ve her birin bir eşer-i celil itmiş idi.

el-Mevlā Ḥalīl (Manav Ḥalīl)

Aşlı 'Alā'iyye'den bedīdār, kendü Rūmili kasabātından Babaṭağı'nda ḥil'at-i iksūn-i vücūd ile nümāyende-i dīdār olup "Kara Ḥalīl" demekle şöhret-şi'ār olmuş idi. Muḥaddimāt-ı 'ilmiyyeden taraf-ı şālih taḥşiline sa'y ü ictihād ve 'azm-i tarīḳ-ı erbāb-ı isti'dād³ eyleyüp şeyḥü'l-İslām, ḥāsenetü'l-leyālī ve'l-eyyām Yaḥyā Efendi ḥāzretleri biñ on⁴ üç Muḥarrem'inde Kātib-zāde yirine Vālide-i Sultān Murād Ḥān Medresesi'ne 'izz ü şān virdüklerinde yeñi cem'iyyetlerine dāḥil ve ḥidmet-i i'āde ile ser-efrāz-ı emāşil olup nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede dāmen-ber-zede-i ḥidmet olmağla vāşıl-ı rütbe-i erba'in ve muntazır-ı ḥamsīn iken biñ on sekiz Rebī'u'l-evvel'inde Fīrūz Keḥudā-zāde maḥlūlinden Kepenekci Sinān Efendi⁵ müderrisi olmuş idi. Yigirmi üç Cemādiye'l-ülā'sında Çavuş-zāde 'Alī Çelebi yirine Yeñi İbrāhīm Paşa'da seccāde-nişīn-i ifāde oldu. Yigirmi dört Ramazān'ında Meḥemmed Efendi yirine Ḥadım Ḥasan Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Yigirmi beş Cemādiye'l-ülā'sında Ḳassām Maḥmūd Efendi yirine Unḳapanı pāyesine sāye şalup biñ⁶ yigirmi sekiz Receb'inde Menteş-zāde yirine Kızılmuşluk pāyesine gelüp otuz Rebī'u'l-evvel'inde maḥdūm-ı sānī-i şeyḥü'l-İslām yirine Şaḥn ile bekām oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında arpalıklarūñ ḥalli⁷ fermān olunmağın Ḳudsī Efendi ḥidmetlerinūñ nevvābı yirine Gelibolı ḳazāsı⁸ virildi. Otuz iki Cemādiye'l-āḥire'sinde 'azl olup Yaşdığac Muşliḥi'd-dīn cā-nişīn oldu. Otuz beş Şāfer'inde Nevālī-zāde Ziyā Çelebi yirine Saḳız⁹ mevleviyyeti 'ināyet olındı. Otuz altı Cemādiye'l-ülā'sında Medīne-i Münevvere مسوره

¹ Yārān SE

² Berg-i sebz-i:berg-rīz-i SE

³ 446a R1

⁴ - SE

⁵ Sinān Efendi:- SE

⁶ - SE

⁷ 260a SE

⁸ Gelibolı ḳazāşı:ḳazā-yı Gelibolı SE

⁹ 438b E ("Saḳız" kelimesi mükerrer yazılmıştır.)

ادامت بالانوار¹ i'tibārı ile 'azl olunup yirine Nakş-bend-zāde nakş-ı seccāde-i hükümet oldu. Otuz toğuz Receb'inde 'Abdu'r-raḥman Efendi Emiri yirine Yeñişehr hükümeti tefvîz olunmuş idi. 'Alîlen dāhîl olup bir hefteden sonra târik-i tâc-ı 'izz ü cāh ve şehristân-ı 'ademe rû-be-rāh olup mâh-ı Ramazân'da Velî-zāde Efendi mesned-efrûz-ı hükümet oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i mu'aşeret ile meşhûr, dervîş-nihād, pāk-i'tiḳād, 'ilm ü şalāḥdan ḥavşalası miḳdârı hişşedâr, kazâlarında ḥüsn-i mu'āmelesi var idi. Merḥûm ḡāyetde ebleh ü sâde-dil, rütbe-i belâheti nokḡa-i evc-i istiḡrâba vâşıl idi.

Mervîdür ki yârân-ı 'aşrdan Kınalı-zāde 'Abdu'r-raḥman Çelebi mâlik olduğu *Ḥıtaḡ-ı Maḳrîzî* nüshasınıñ kenârına derûnında olan ḡarâ'ibe münâsib² "Üsküb kazâsından munfaşıl Veysî Efendi târîḡ-i kitâb senesinde İstanbul'a gelüp esnân-ı insâniyyeden bir diş getürdi ki cürmi bir müşt-i mu'tedil deñlü idi ve şu miḳdâr dirhem çekerdi. Ḥattâ yarân istiḡrâb idüp;

Başına bir dişüñ çok iş getürdi

Didüm târîḡ Veysî diş getürdi

diyü târîḡ didüklerin..." 'Arabî ta'bîr ile yazmış. Mevlânâ-yı mezbûr gördükde kenâre çıkmış tekmile-i³ kitâb olmak üzere mülâḡaza idüp "Sübḡân'allāh meger ol zemânda daḡı Üsküb nāmına manşib, Veysî nāmına ḡazî olup diş getürmekde hem-ḡāl olmak ḡarâ'ib-i ittifaḡıyyedendür." diyü fevâ'id cöngine ḡayd eylemiş ve muḡâzarâtda mahâretin göstermiş.

el-Mevlâ Ḥasan (Şalbaş Ḥasan)

"Şalbaş Ḥasan" demekle meşhûr ve 'unvân-ı iştiḡârı bu mertebeye maḡşûrdur. Erbâb-ı 'amâ'im tarîḡına 'azîmet ve "Bir belâdur; şal, yûri." meşeline ri'āyet idüp Seyrek-zāde Efendi'den mülâzım ve semt-i tadrîse 'āzim olup kırḡ aḡçe medreseden ma'zûl iken biñ yigirmi iki Muḡarrem'inde Ferruḡ-zāde yirine Edrine'de Çuḡacı Ḥacî müderrisi olmuş idi. Yigirmi toğuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Nûrî Efendi yirine Taşlık Medresesi'ne ḡareket eyledi. Otuz ḡilâlinde selefi yirine Câmî-i 'Atîḡ pāyesine gelüp

¹ "Nurlarla çevrenmesi dâim olsun."

² Münâsebet SE

³ 446b R1

otuz altı Receb’inde¹ yine selefi yirine Üçşerefeli pāyesiyle şeref buldı. Otuz sekiz Zî'l-ka‘de’sinde ‘Abdu’r-raḥīm Efendi yirine Şaḥn’a geldi. Otuz toḫuz Ramazān’ında ‘ālem-i ‘uḳbāya riḫlet ve şaḥn-ı fenādan menzil-i beḳāya hicret eyleyüp medresesi Seyrek-zāde Yūnus Çelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ṭālib-i intisāb-ı ‘ulūm, şāhid-i ‘urefānuñ ‘āşık-ı ser-bāzı ve sebaḳ-ḫ’ān-ı defter-i rāzı, nīk-ḫaşlet, şāfi-ṭaviyyet, merd-i şādık idi.

el-Mevlā Muşliḫi’ d-dīn (Başkesen)

Şadr-ı a‘zam, serdār-ı mūkerrem Murād Paşa-yı cihān-güşā Anaṭolı fetḫine ‘azīmet eyledükde muḫayyem-i hūmāyūn ḳazāsıyla sa‘ādet-maḳrūn olup mevleviyyet rütbesine nā’il ve Haleb-i Şehbā ḳazāsına vāşıl olan Çeşmī Meḫemmed Efendi ḫazretlerinüñ² nā’ibi ve maḫkemelerinüñ kātibi olmaḡla Cānpūlādoḡlı cenginde ḫāzır ve meyān-ı ma‘reke de şecā‘ati zāhir olmaḡın “Başkesen” laḳabı ile iştihār ve şemşir-i ḫün-feşān gibi ḳadr ü i‘tibār bulmuş idi. Ḥidmeti muḳābelesinde mülāzım ve ba‘z-ı medārisde müdāreseye müdāvim olup kırık aḳçe ile Burūsa’da³ müderris ve teraḳḳı ile bünyān-ı cāhını mü’essis olmuş idi. Ba‘dehu Seyyidī Ġāzī fetvāsına terfī‘ ve pāye-i Şaḥn ile sāye-i⁴ iḳbāli tevsī‘ olındı. Yigirmi sekiz Receb’inde vāḳi‘ silsilede medrese-i mezbūreden ferāḡ itdi ve Kütāhiyyeli Emīr, Seyyidī Ġāzī’ye dek gitdi. Otuz iki Muḫarrem’inde Ya‘ḳūb-zāde Efendi⁵ yirine Mar‘aş ḳazāsı tevcīḫ olındı. Otuz üç Rebī‘u’l-evvel’inde ‘azl olunup Ḳadrī-zāde Efendi cā-nişin oldı. Otuz beş Cemādiye’l-ülā’sında merḫūm Mama-zāde ‘Alisi yirine Bosna ḳazāsı tefvīz olındı. Otuz altı Muḫarrem’inde ma‘zūl ve yirine Seyyidī ‘Alī-zāde Efendi mevşūl oldı. Otuz sekiz Zî'l-ka‘de’sinde Tezkireci İbrāḫīm Efendi maḫlūlinden Kütāhiyye ḳazāsı olmuş idi. Otuz toḫuz Şevvāl’inde tūḡme-i girībān-ı ḫayātı olan fark-ı seri gūy-ı çevgān-ı şemşir-i ḳazā ve gerden⁶-nihāde-i maḳām-ı teslīm ü rızā olup hücūm-ı eşḳıyā ile şehīd ve şaḫīfe-i⁷ ‘ālemden nā-bedīd olmuş idi. Manşib-ı maḫlūl ile Maḫmūd Efendi nā’il-i me’mūl oldı.

¹ Zî'l-ka‘de’sinde R1

² Efendi ḫazretlerinüñ:Efendi’nüñ SE

³ 439a E

⁴ Sāḫa-i SE

⁵ - SE

⁶ 447a R1

⁷ ‘arşa-i SE

Mevlānā-yı mezbūr ‘inād ü lecāc ile meşhūr, şiddet ü hiddeti bā’iṣ-i şöhret ‘add görenlerden¹ ve mükābere vü müşācere yolına baş virüp baş alanlardan idi.

el-Mevla eş-Şeyḫ Meḥmed (Bākī-zāde Efendi²) {Şeyḫī}

Şu‘arā-yı Rūm’uñ ser-bülendi, şadr-ı ‘ālī-ḳadr Bākī Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı mihteri Şeyḫī Çelebi ḥidmetleridür. Toḳuz yüz toḳsan beş Muḥarrem’inüñ ikinci gicesi kevkeb-i zāt-ı dürriyyü’l-leme‘ānı³ pertev-endāz-ı maṭla‘-ı vüçüd ve cilve-perdāz-ı ufuk-ı şühūd olup i‘māl-i sermāye-i isti‘dād ve cins-i fāḫir-i ‘ilm ü kemāli i‘dād iderek Şeyḫü’l-İslām Muştafā Efendi ḥidmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. Biñ on yedi Şafer’inde Toḳuz-zāde Şeyḫī Çelebi yirine ibtidā’en ‘Osmān Paşa ḥāricine ‘āric olup yigirmi Ramazān’ında Ramazān Efendi yirine Murād Paşa-yı Ḳadīm Medresesi ile tekrīm olup yigirmi iki Rebī’u’l-āḫir’inde İmām-zāde maḥlūlinden Edrineḳapusu pāyesine pāy-ı himmet ḳoyup yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında ‘Arab Ḥāce yirine Şaḥn’a gelmiş idi. Yigirmi sekiz⁴ Muḥarrem’inde Ḥāce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’den sonra İsmihān Sultān Medresesi⁵ altmış aḳçe ile bunlara virilüp selefleri Şaḥn’da ḥalef olmuş idi. Yigirmi toḳuz Cemādiye’l-ülā’sında Ḳāsım Efendi yirine Ebī⁶ Eyyüb Medresesi’ne naḳl olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Ḥākāniyye-i Vefā’da seccāde-nişin-i ifāde oldı. Otuz bir Receb’inde Ḳara Çelebi-zāde maḥdūmı Maḥmūd Efendi yirine Süleymāniyye’ye terfī’ olındı. Otuz iki Receb’inde Taş Çelebi yirine maḥrūse-i Selānik ḥükümeti tefvīz olındı. Otuz üç Cemādiye’l-āḫire’sinde kūşe-güzin-i ‘azl ü inzivā ve ‘Abdu’l-ḡanī Efendi mutaşaddī-i aḥkām-ı ḳazā oldı. Otuz altı Receb’inde Rızāyī ‘Alī Çelebi yirine mükerreren ḥākim-i Selānik olmuş idi. Otuz yedi Şafer’inde mübtelā-yı ‘azl-i bī-hengām ve selef-i sālifi Taş Efendi nişānde-i menzil-i aḥkām oldı. Otuz toḳuz Şevvāl’inde ḥarīṭa-i şühūddan maḥv-ı vüçüd ve ‘azm-i nüzhetḡāh-ı dārü’l-ḥulūd eyledi.

Merḥūm-ı merḳūm maḥdūm-ı zībende-rūsūm, ḥalīm ü selīm, leyyinü’l-cānib ü kerīm, pāk-nijād, melek-nihād, aḥlāḳ-ı kerīme şāḫibi ve ḥüsn-i şenā ṭalibi idi. Şi‘r ile şī‘arı ve “Şeyḫī” maḥlaşı ile basitçe eş‘arı var idi.

¹ İden görenlerden SE

² - R1, E

³ leme‘ātı ve SE

⁴ 260b SE

⁵ Pāyesi SE

⁶ - SE

el-Mevlā Tāce'd-dīn (Tāce'd-dīn Efendi¹)

'Aşabe-i a'sāb-ı vücūdı medīne-i Amāsiyya'da cem' ve şem'-i zāt-ı bih-būdı şeb-çerāğ-ı nūr-ı şu'ūr ile meclis-i şühūdda fā'izü'l-lem' olup taḥşil-i 'ilm ü kemāle bezl-i mechūd ve iḥrāz-ı 'ilm ü ma'ārifet² sa'y-i nā-maḥdūd eyledükden soñra tarīk-ı sa'ādet-refīkda ḥasbe'l-'āde ḥareket ve Mazlūm Melek'den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp seyr-i nişib ü firāz-ı tarīk ve devr-i menāzil-i ders ü taḥkik iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ tarīhinden soñra Edrine'de Çukacı Hācī müderrisi olmuş idi. Biñ tokuz Cemādiye'l-āḥire'sinde ḳabül itmeyen Ḳaragülmez yirine Ḳazancılar Medresesi virildi. On iki Şa'bān'ında İstanbullu 'Alī Efendi yirine Üçşerefeli'ye terfi' olındı. On üç Cemādiye'l-āḥire'sinde Emīr-i Şāhib-tāc yirine Amāsiyya fetvāsına gönderilüp ḳabül itmemekle yirinde³ ibḳā olındı. On altı Şafer'inde İpekli yirine Şaḥn'a gelüp ba'de eyyām ḳabül itmeyen Sinān-zāde yirine Āmid ḳazāsında mutaşaddī-i neşri maḥāmid olmuş idi. On yedi Şevvāl'inde 'azl olunup manşib-ı mezbūr 'Arab Sinān Efendi'ye iḥsān olındı. On tokuz Ramazān'ında Köse Maḥmūd yirine Maḡnisa ḳazāsı iḥsān olındı. Yigirmi iki Rebī'u'l-āḥir'inde ma'zül ve Köse Sinān mevşül oldu. Yigirmi üç Şafer'inde fevt olan Mu'īd-zāde yirine ber-vech-i teḳā'üd Burūsa'da Murādiyye Medresesi 'ināyet olındı. Ba'dehu Mekke teḳā'üdi ile yüz elli akçe vazīfe-i zamīme-i revātib ve şeriki Hāce Efendi devletinde fā'iz-i ma'ālī vü merātib ḳılındı. Otuz bir Şafer'inde medresesi Sefer Efendi'ye tevcih olunup vazīfe-i teḳā'üd ile ibḳā olunmuş idi. Otuz yedi Şa'bān'ında Burūsa ḳurbında Yenışehr ḳazāsı Fenārī-zāde Şeyḫī Efendi'den soñra bunlara arpalık ta'yin olındı. Otuz tokuz senesi ḥilālinde intikāl ve 'ālem-i ḳudse irtihāl eyledi.

Merḫūm-ı mezbūr fezā'il-i 'ilmiyye ile meşhūr, Hāce Sa'de'd-dīn Efendi merḫūmuñ⁴ mu'allimi ve dā'ire-i meclis-i ifādenüñ mütemmimi, pīr-i mu'ammer-i şālih ve şeyḫ-i sa'ādetmend-i müfliḫ di.

el-Mevlā Ramazān (Dıñdın Ramazān)

¹ Tāce'd-dīn Efendi:Amāsiyyalı Tāce'd-dīn SE

² 439b E

³ 447b R1

⁴ Efendi merḫūmuñ:Efendi'nüñ SE

Ƙocaili'nden zühür ve pîrâne-ser-i tarîķ-ı 'ilmi mu'avvelün 'aleyh-i umûr idüp Sun'u'llâh Efendi hâzretlerinden nâ'il-i nazar-ı 'inâyet ve pây-kûpân-ı şevķ-ı mülâzemet olmış idi. Müderrisîn-i kirâm meyânında "Diñdiñ Ramazân" 'unvânı ile benâm ve uzunca ova merhalesinde şümârende-i kâm olup biñ on dört senesi Şevvâl'inde;

İy tıfl-ı sirişkûm kıatı kalker dîke degdûñ
Helvâ-yı leb-i dil-beri gördûñ niye diñdûñ

mazmûnı üzere Seyrek-zâde yirine Şahñ kodusı ile tesliyet ve 'inân-ı merkeb-i 'azmi imâle-i cânib-i 'izz ü rif'at kıılmış idi. On tokuz Ramazân'ında Bostân-zâde Efendi¹ yirine Eski Murâd Paşa'ya tahrik olındı. Biñ yigirmi Ramazân'ında Tokuz-zâde 'Abdu'l-vehhâb Çelebi yirine Unķapanı pâyesine takdîm kıılındı. Yigirmi iki Zi'l-ķa'de'sinde Arpacı-zâde yirine Burûsa Sultâniyyesi'ne terfî' olındı. Yigirmi üç Ramazân'ında Köse Şems yirine altmış aķçe ile Manastır Medresesi'ne vâşıl oldı. Yigirmi dört Cemâdiye'l-ülâ'sında Mü'ezzin-zâde Efendi² yirine Kütâhiyye kıazâsı virilüp medresesi Hayrî Çelebi'ye virilmiş idi. İki dağı kıabûl itmeyicek yirlerinde ibķâ olındı. Yigirmi beş Rebî'u'l-evvel'inde Muħarrem Çelebi yirine Kıonya kıazâsı tevcîh olındı. Yigirmi yedi Rebî'u'l-evvel'inde 'azl olunup Nûru'llâh el-Ħamîdî naşb olındı. Biñ otuz Ħudûdında Kıara Ħabîb yirine Kete kıazâsı virildi. Otuz iki Muħarrem'inde 'azl olunup yirine Saķız'dan Menteş-zâde naķl olınmış idi. Kıabûl itmedükde yirinde ibķâ olındı. Otuz altı Ramazân'ında ber-vech-i teķâ'üd Burûsa'da Vâ'iziyye Medresesi virilüp Kete kıazâsı Kıadrî-zâde'ye virildi. Otuz tokuz Ħilâlinde irtihâl idüp medrese-i maĦlûle Emîr Ħasan Çelebioğlı'na³ tevcîh olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâĦ-ı Ħâl ile meşhûr, اكثر اهل الجنة البله⁴ mazmûnı üzere ekşer-i ihtimâl mağfûrdur.

el-Mevlâ Meħmed bin Tursun (Tursun-zâde⁵)

¹ - R1, E

² - SE

³ 440a E (Birleşik kelime bölünüp diğer varağa geçilmiş. Sözcüğün bölünmemesi için varak numarası dipnotu kelime sonuna alındı.)

⁴ Ħadîs-i Şerîf "Cennetliklerin çoğu saf, temiz, kendi hâlinde kıişilerdir." Abdülkâhir el-Cürçânî, *Kitâbü Delâilî'l-i'câz*, Mektebetü'l-hâncî, Kahire 1989, s. 338-339.

⁵ Tursun-zâde:İbni Tursun E

Diyār-ı Karaman'dan zühür ve āftāb-ı feyz-i ezeliden istifāza-i nūr-ı şu'ūr¹ idüp dāhil-i silk-i erbāb-ı isti'dād ve ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle² ber-murād olduğdan sonra kenār medreselerinde bi-ḥasbi't-tertib vāşıl-ı ḥamsin ve nesic-i ḥamsinī ile tırāzende-i āstīn-i 'izz ü temkīn olup fetvā ile me'zūn ve pāye-i Şahın i'tibārı ile 'ināyete maḳrūn olmuş idi. Otuz ḥudūdında Hızır Efendi yirine Amāsiyya fetvāsı virilmiş idi. Otuz üç ḥilālinde Ayaşofıyya Medresesi ile taḥille olunup ba'de eyyām selefi³ Hızır Efendi yirine Konya kazāsı 'ināyet olındı. Ekābir-i 'avāmdan ba'z-ı sāde-diller ḥüsn-i i'tikād ve istikāmeti muḳābelesinde mer'ī olmasını murād eyleyüp medd-i müddet naşbına ḥaṭṭ-ı şerif ile imdād itmişler idi. Ol daḫı maḡrūr-ı iltifāt olup 'adālet ü nezāheti ḥiddet ü şiddet ile bed-nām ve bīhūde ḫırıldı ile müddet-i kazāsını itmām eyledi. Kimin depdi, kimin süsdi. Kimine kaḫdı⁴, kimine küsdi. Tā ki bu beyt-i meşhūr icmāl-i defter-i aḫvālī, belki naḫş-ı āmāl-i bī-me'ālī oldı:

Türk-i ṭosun cihānda ṭursundur
Ötesin şorma kim ḳov ṭursun dur

Otuz sekiz Şevvāl'inde 'azl olunup manşıbı Zeyrekli Meḥemmed Çelebi'ye teklīf olunmuş idi. Yigirmi ṭoḫuz ḥilālinde irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr fiḫh-ı bī-uşul ile meşhūr, ḫākim-i ḥāsim ve mürā'ī-i merāsım idi.

el-Mevlā Aḫmed (Ḳal'acikli-zāde)

Nuḳre-i tibr-tebār-ı vücūdı ḫāk-i pāk-i Anḫara'dan āşikār ve "Ḳal'acikli-zāde" dimekle şöhret-şi'ār olmuş idi. Ayāşī Muştafā Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse 'āzım olup elli aḫçe ile ba'z-ı kenār medresesine vāşıl, ba'dehu iç il ḫükmi ile pāye-i Şahın'a nā'il olup Sefer Efendi-zāde yirine Anḫara'da Şarı Ḥaṭīb müderrisi olmuş idi. Biñ otuz ṭoḫuz ḥilālinde⁵ Cengiz-i ecel ḳal'a-i vücūdını zīr ü zeber ve burc-ı bedeninin ḫāke ber-ā-ber eyledi. Medresesi ḳuzātından bir ehl-i 'ilme virildi.

¹ Feyz//şu'ūr: feyz ü şu'ürdan istifāza-ı nūr E

² 448a R1

³ 261a SE

⁴ kaḫdı ve SE

⁵ Bu kelime SE'de mükerrer yazılmıştır.

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet-i ‘ilmiyye ile meşhūrdur. Bu haķır ba‘z-ı resā’ilini gördüm. Ehl-i ‘ilm ü dāniş, müderris-i fezā’il-verziş imiş.

Ahmed-i Diger¹ (Bıçakçı-zāde²)

Bir Ahmed dađı “Bıçakçı-zāde” demekle ma‘rūf idi. Anķara’dan zuhūr idüp Mollā Ahmed Efendi hıdmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede hıdmet eyleyüp kırk akçe medreseden ma‘zūl iken biñ on beş Rebī‘u’l-āħir’inde Taş Çelebi yirine Hammāmiyye müderrisi oldu. On yedi Şa‘bān’ında Anķara’da Kāra Medrese’ye terfī‘ olındı. “Küçük Ahmed” demekle şöret-şi‘ārdur. Āħar aħvāli ma‘lūm degüldür.

Sefer Efendi-zāde Yahyā (Yahyā bin Sefer)

Bu dağı Anķara’dandur. Müftī Muştafā Efendi’den³ mülāzım olup kırk akçe medreseden munfaşıl iken biñ bir Zi’l-ķa‘de’sinde fevt olan Şarı Müderris yirine Yeñişehr’de Süleymān Paşa müderrisi olmış idi. Biñ üç Muħarrem’inde şılasında Medrese-i Seyfiyye’ye naķl olındı. Mollası şeyhü’l-İslām olduķda fetvā emīni olup Fātima Sultān Medresesi virilmiş idi. Ba‘dehu Melike Sultān’a tebdīl olunup ba‘dehu Şaħn hūkmı virilüp ba‘dehu Şarı Ĥaķīb müderrisi olup on sekiz Rebī‘u’l-āħir’inde Tāce’d-dīn yirine Anķara fetvāsı ‘ināyet olındı. Yigirmi bir Cemādiye’l-āħire’sinde fevt olup⁴ manşıbı Şūfcı ‘Alī’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm cāmi’-i eştāt-ı⁵ ‘ulūm, emşel-i emāsil, merd-i kāmil idi.

el-Mevlā ‘Oşmān (‘Avnī Çelebi) {‘Avnī}

Vilāyet-i Karaman’da vefret-i şimār-ı gūn-ā-gūn ve kesret-i enhār-ı cennet-nümūn ile şöre-i diyār olan Akşehr’den bedīdār ve noķta-i vücūdı zīver-i şaħīfe-i dü-reng-i leyl ü nehār olmuş idi. Levāzım-ı tārīķı i‘dād ve ‘azm-i rāh u resm-i erbāb-ı

¹ Bu isim R1 ve E’de nisbenin olduğu yan tarafa yazılmıştır.

² Bu nisbe sadece SE’de yazılıdır.

³ “Müftī Muştafā Efendi’den” ifadesi SE’de “Monlā Ahmed Efendi’den” biçiminde tashih edilmiştir. E’de ise yan tarafa “Bu dağı Mollā Ahmed mülāzımı olmaķdur, kezā vücede.” şeklinde bir not yazılmıştır.

⁴ 440b E

⁵ 448b R1

isti'dād eyledükde vālid-i merhūm tarafından taḥrīk olunmağla intisāb ile iftiḥār ve teberrük kaşd eyleyüp Nev'ī ḥurūfını iḥtiyār ve “ ‘Avnī” maḥlaşını şī'ār itmiş idi. Şeyḫü'l-İslām Ḥ'āce-zāde Meḥemmed Efendi ḥidmetlerinden mülāzemetle bekām ve fetvā emāneti ile maḫzar-ı ikrām olup devr-i merātib ve aḫz-ı revātib iderek kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi altı Şafer'inde Mektübcü Şeyḫī Çelebi yirine Defterdār Yaḫyā Medresesi virilmiş idi. Otuz Ramazān'ında Ḥüseyn Efendi ḫazretlerinüñ maḫdüm-ı kihteri¹ yirine Kaşudan 'Alī Paşa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Ba'dehu yirinde pāye i'tibār olunmuş idi. Otuz bir Ramazān'ında taḫille-i Şaḫn ile Kaḫrī-zāde yirine Kaşeriyye kaşası ile kām-yāb ve nā'il-i behcet ü sürür-ı bī-ḫisāb olmuş idi. Otuz iki Zi'l-ḫicce'sinde ma'zül olup yirine 'Abdu'l-vehhāb-ı Tavīl taḫvīl olındı. Otuz dört Cemādiye'l-ülā'sında Bıyıklı-zāde yirine Gelibolı kaşası tevcīh olındı. Otuz beş Şafer'inde recāsı ile şılası mevleviyyet kılınup Atabeg Medresesi ilḫākı ile 'ināyet olındı. Otuz toquz evāḫirinde vezīr-i a'zam, serdār-ı kaḫhār-ı Rüstem-şiyem Ḥusrev Paşa ol diyāra uğraduğda mevlānānuñ eḫāribinden “Şeyḫ-zāde” dimekle ma'rūf kaşiden şikāyet olunmağla iḫzārına ışdār-ı fermān idüp 'acz izḫār eyledükde maḫzar-ı taşyīk u 'itāb ve iz'āc ü iclā-yı kaḫr ile muşāb olmuş idi. Kıbrıs'a giderken Silifke İskelesi'nde mağmūmen ve² derd ü ḫüzn ile maḫmūmen, māh-ı Zi'l-ka'de evāḫirinde müddet-i ḫayātı āḫir ve dem-beste-i menāfiz ü menāḫir oldı.

Mevlānā-yı merḫūm ḫuliyiy-bend-i ma'ārif ü 'ulūm, ḫasenü'l-aḫlāq, keşirü'l-istiḫkāk, şalāḫ u taḫvāda bī-bedel, nezāhet ü istiḫāmetde ḫarbu'l-meşel, şī'r ü inşāsı vasaḫu'l-ḫāl, firişte-nihād ü melek-ḫişāl idi.

el-Mevlā Ḥācī (Kaşak Ḥācī)

Anatolı diyārından bedīdār ve dest-yārī-i naḫdīne-i isti'dād ile mülāzemetle sezāvār olup ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve taḫrīk-ı tadrīse 'āzim olmuş idi. Kaş'-ı menāzil ve tayy-ı merāḫil iderek kırk aqçe medreseden munfaşıl iken yigirmi dört Ramazān'ında Maḫmūd Efendi yirine Ḥammāmiyye müderrisi olmuş idi. Yigirmi toquz Şevvāl'inde Bıyıklı-zāde yirine Sekbān 'Alī Medresesi'ne taḥrīk olındı. Otuz bir Zi'l-ḫicce'sinde Ḥamza Efendi yirine pāyelikle Etmekci-zāde Medresesi'ne, otuz iki Receb'inde yine pāyelikle İbrāḫīm Efendi-zāde³ yirine Ḥadım Ḥasan Paşa

¹ Mihteri E

² - R1, E

³ İbrāḫīm Efendi-zāde:Gül Çelebi E

Medresesi'ne, sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde selefi yirine Kızılmüşlük pāyesine vāşıl olup¹ otuz üç Rebî'u'l-āħir'inde Kuds-i Şerîf i'tibārı ile vazîfe-i tekā'üd ta'yîn olındı. Otuz beş Şafer'inde taħille tarîķı ile Hüdhdüd 'Abdu'l-ķādir yirine Şaħn'a uğrayup ba'de eyyām 'Avnî Çelebi yirine Gelibolı ķazāsı virilmiş idi. Otuz yedi Cemādiye'l-ülā'sında ma'zül ve yirine Nevālî-zāde Ziyā Çelebi mevşül oldı. Ol ħāl üzere sübħa-şümār-ı² eyyām ü leyāl iken otuz toķuz Zî'l-ħicce'sinde³ tavaf-ı Ka'be-i cemāl ārzūsına sevķ-ı cemāl-i 'azîmet eyleyüp şalāt-ı cenāzesi⁴ 'ıyd-ı ađħā ile ma'an edā ve āfāķ-ı 'ālem şalāsı⁵ ile pür-şadā oldı.

Mevlānā-yı merķüm dest-yāz-ı gencîne-i 'ulüm, ķalîlü'l-ķelām ü kem-āzār, ħayr-ħ'āh u şad iftiķār, ħuzū' u ħuşū' üzere 'ibādetde ķā'im ve ekser-i evķāt cemā'ate müdāvim idi.

**el-Mevlā Yahyā bin Meħemmed bin eş-Şeyħ 'Abdu'r-raħīm el-Mü'eyyedî eş-Şeħr bi-
Hācî Efendi (Hışım Yahyā Efendi)**

Düdmān-ı Mü'eyyediyye'ye intisābla meşħur ve "Hışım Yahyā" 'unvānı ile zebān-zed-i cumħurdur. Pederi zümre-i ķuzāt-ı sütüde-sıfātdan Meħemmed Çelebi'dür ki 'Arabistān ķaleminde birķaç manşıb taşarruf itdükden soñra ħıttā-i Rüm-ı cennet-rüsūma geķüp Gümülcine ve Ruscuķ ve Hezārgırad emşāli bilād müsāħib-i zeyl-i ħükümeti olmuş iken toķuz yüz toķsan ħudūdında bu ħākdān-i tıreden dāmen-keşān ve ħazā'ir-i cināna revān olmuş idi. Ceddi Eyyüb 'Alîsi'dür ki Şeyħ Hācî Efendi ħazretlerinüñ ferzend-i fūrüzende-gevheri ve Müftî Şeyħî Efendi'nüñ birāder-i mihteridür. 'Amm-ı kerîmi olan şadr-ı 'ālî-ķadr Mü'eyyed-zāde 'Abdu'r-raħman Efendi ħidmetlerine dāmād ve ķať-ı merātib iderek Şaħn Medresesi ile ber-murād olup toķuz yüz kırķ dōrt tārîħinde vāķi' sūr-ı sultānî cem'iyetinde cārî olan mübāħşe-i 'ilmiyyede 'adli olan⁶ Kāra⁷ Şāliħ Efendi'den rüçħanı nümāyān ve sābıķ-ı sebāķ-ı imtiħān olmağın bunlar farť-ı sürür u behcetden, anlar ğalebe-i ħüzn-i ħacletden pey-ender-pey şaħife-i ħayātı tayy kılmışlar idi. Şāħibü't-terceme toķuz yüz yetmiş bir Şafer'inde 'ālem-i lāħütdan sefer ve menzilğāh-ı nāsütı maķarr kılıp zemān-ı taħşilde

¹ 261b SE

² Gerdān-ı SE

³ 441a E

⁴ 449a R1

⁵ şenāsı SE

⁶ İle SE

⁷ - R1, E

‘ulüm-ı nâfi‘aya intisâb ve gūş-ı hūş ile istimâ‘-ı emr-i ¹يا يحيى خذ الكتاب kılmağla mâlik-i meleke-i ‘aql-ı müstefâd ve dâhil-i ‘idâd-ı erbâb-ı isti‘dâd olduğda medâr-ı iştihârı ve ‘amm-i büzürgvârı olan şadru‘l-efâzıl, mürebbî-i kavâbil Şeyhü‘l-İslâm Şeyhî Efendi‘den mülâzemetle vâsıl-ı kâm olup kaç‘-ı menâzil ve tayy-ı merâhil iderek kırk aççe medreseden munfaşıl iken biñ dört Zi‘l-hicce‘inde Paşa H‘âcesi Bekir Efendi yirine Hadım Hasan Paşa Medresesi tevcih olunmuş idi. Biñ on Şa‘bân‘ında Nevâlî-zâde Sa‘dî Çelebi yirine Şâh Sultân pâyesi ihsân olunup on iki Şa‘bân‘ında Zü‘n-nün Efendi yirine Edrinekapusu pâyesiyle memnün olup on üç Şa‘bân‘ında Hasan Efendi yirine Şahñ‘a gelmiş idi. On beş Şa‘bân‘ında Nevâlî-zâde yirine altmışla Eyyüb Medresesi‘ne manşüb olup on altı Cemâdiye‘l-ülâ‘ında Karagülmez yirine Edrine Selîmiyyesi‘ne gönderilüp sene-i mezbûre Zi‘l-ka‘de‘inde gitmedin Muşlihi‘d-dîn Efendi yirine Vâlide-i Cedîde Medresesi‘ne naql olunup her birinde hasbe‘l-‘âde tekmîl-i merâsim-i ifâde itdükde on yedi Muharrem‘inde Şun‘î Efendi yirine Yeñişehr kazâsı virilmiş idi. On sekiz Cemâdiye‘l-âhire‘inde ‘azl olunup Manav Hidâyet mesned-nişîn-i şerî‘at oldu. Yigirmi bir Şa‘bân‘ında kabûl itmeyüp Burûsa‘ya naql olunan Hasan Efendi yirine Eyyüb kazâsı tevcih olındı. Yigirmi iki Cemâdiye‘l-âhire‘inde ref‘ olunup Filibe‘den ma‘zûl Çelebi Efendi naşb olındı². Yigirmi beş Şafer‘inde ‘Alî Çelebi-zâde yirine tekrâr Eyyüb kazâsı virildükde kabûl itmeyüp mâh-ı Cemâdiye‘l-ülâ‘da Bî-endâm yirine mükerreren Yeñişehr‘e kâzî oldu. Yigirmi altı Zi‘l-hicce‘inde ref‘ olunup Taş Çelebi naşb olunmuş idi. Otuz Cemâdiye‘l-ülâ‘ında Kâtib-zâde mülâzımı Maḥmūd Efendi³ yirine⁴ şâlişen Yeñişehr hükümeti tefvîz olındı. Otuz bir Receb‘inde ‘azl olunup Kara Çelebi-zâde Efendi maḥdûmı Maḥmūd Efendi hayru‘l-ḥalef oldu. Otuz üç Reb‘u‘l-âḥir‘inde Bülbül-zâde Efendi yirine Şâm kazâsıyla maḥzi‘l-merâm oldu. Sene temâmında ma‘zûl ve ḥalef-i sâbıqları Maḥmūd Efendi nâ‘il-i me‘mûl oldu. Ba‘de zemân Balya⁵ kazâsı arpalık virilüp otuz altı Cemâdiye‘l-âhire‘inde maḥrûse-i Burûsa kazâsında selef-i sâlifleri Bülbül-zâde Efendi‘yi ta‘kîb eylediler. Sene-i kâbile Reb‘u‘l-evvel‘inde teḳâ‘üd tarîkı ile Süleymâniyye Dârü‘l-ḥadîsi tevcih olunup yirine Dârü‘l-ḥadîş‘den Hüseyñ Efendi Maḥdûmı kâzî oldu. Ba‘dehu Ayazmend kazâsı arpalık virildi. Biñ kırk Receb‘inde terk-i dağdağa-i câh ü celâl ve râḥatkede-i ḳudse irtihâl eyledi. Dârü‘l-ḥadîş, Rûmili şadâretinden müteḳâ‘id ‘Azmî-zâde Efendi‘ye tevcih olındı.

¹ *Kur‘ân-ı Kerîm, Meryem Sûresi, 19/ 12, “Ey Yahyâ, kitabı (kuvvetle) tut.”*

² 449b R1

³ - SE

⁴ 441b E

⁵ Balyabadra SE

Mollā-yı mezbūr fezā'il-i 'ilmiyye ile meşhūr, 'iffet ü nezāhetde bī-bedel, 'ilm ü 'amelde đarbu'l-meşel, şî'r ü inşāya kâdir, mecmū'a-i leṭā'if ü nevādir, zāt-ı mūkerrem, melek-ḥiṣāl ādem idi.

el-Mevlā İbrāhīm (Kevākibī-zāde)

Zāt-ı celīlū'l-menākıbı mānend-i şihāb-ı sākıb ufuk-ı şehir-i Şehbā'dan fā'izü'n-nūr ve 'ulemā-yı Haleb meyānında "Kevākibī-zāde" demekle meşhūr olmuş idi. Biñ ḥudūdında semend-i 'azīmetin germ-ḥız ve kemend-i himmetin mānend-i zülf-i dil-āvīz şikārgāh-ı talebde şūr-engīz kırup dārū's-saltāna cānibine¹ 'inān-rīz olduğda sālīk-i ṭarīk-ı erbāb-ı isti'dād ve Ḥāce Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup kaṭ'-ı nişib ü firāz ve rütbe-i erba'ini iḥrāz itmiş idi. Biñ on iki Şafer'inde kırkla Ḥasan Paşa² ma'dümesinden ma'zül ve yirine ḥāric elli ile Şūfcı Şeyḥ-zāde mevşül oldu. Yigirmi iki Zī'l-ka'de'sinde Ḥāce-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine Kapudan 'Alī Paşa ḥāricine 'āric olmuş idi. Yigirmi altı Şafer'inde 'Abdu'l-'azīz Efendi³ yirine Kıbrıs fetvāsı virilüp kabül itmemekle 'azl ihtiyār eyledi. Yigirmi sekiz Receb'inde Martolos-zāde yirine Yeñi Nişāncı⁴ tevcīh olındı. Yigirmi ṭokuz Şafer'inde⁵ Raṭbuyābis yirine pāyelikle Ḥāfızıyye'ye müderris oldu. Otuz bir Zī'l-ka'de'sinde Martolos-zāde yirine Üsküdār'da Mīhrümāh Sulṭān⁶ pāyesine terfī' olındı. Otuz iki Receb'inde Bostān-zāde Maḥdūmı yirine Şaḥn'a geldi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Menteş-zāde yirine Edrine Dārū'l-ḥadīşi virilmiş iken otuz üç Muḥarrem'inde yine⁷ selefi yirine Kālender-ḥāne'ye taḥrīk olındı. Cemādiye'l-āḥirede Mütevellī-zāde yirine Cerrāḥ Sulṭānī tevcīh olındı. Otuz altı Receb'inde Seyyid Çelebi yirine Ayaşofıyya Medresesi ile terfīh olındı. Otuz sekiz Zī'l-ka'de'sinde ferāğ idüp Ḥāce-zāde 'Alī Çelebi'ye virildi. Otuz ṭokuz Zī'l-ḥicce'sinde Ḥācī Meḥemmed-zāde yirine Mekke-i Mūkerreme każāsıyla ikrām olunmuş idi. Biñ kırk⁸ Receb'inde Süveys İskelesi'ne giderken gülü-feşārī-i mergle beste-dem ve ğarḳ-ı deryā-yı 'adem olup manşib-ı maḥlūl ile Pirizrinli Maḥmūd Efendi mūkerrem oldu.

¹ Saltāna cānibine:saltānaya R1

² 262a SE

³ - R1, E

⁴ Yeñi Nişāncı:Nişāncı-ı cedīd SE

⁵ Receb'inde SE

⁶ - SE

⁷ - SE

⁸ 450a R1

Mevlānā-yı merķūm ṭālib-i iksīr-i ‘ulūm, iḥtilāṭ-ı ḥalkdan gürizān, kūşe-i ḥumūlde bī-nām ü nişān, kenāre-nişīn-i deryā-yı ḥayret ü melāl, bütīmār gibi ḥūzn-i dā’im¹ ile dem-beste vü lāl, mu‘āmelātında tehevür-i cünūnī zāhir, ḳaḏīb-i zebān-ı ğazbānı lerzenāk olup murādını idāde ḳāşır, te’sīr-i iştihār-ı kevākibi ile ‘ilm-i nücūmuñ ṭālibi, uşūl ü fūrū‘da² müselleme, ‘ulūm-ı ‘Arabīyye’de emşālinden a‘lem idi³. Ṭursun-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi’ye dāmād olmağla ḳazālarında nā’ibi ve ferzend-i şemşīr-rāy-ı şā’ibi idi.

Keyfiyyet-i vefātı bu gūne naḳl olunur ki tāriḥ-i naşbında Ka‘be-i mükerremenüñ⁴ seyl-i revāndan bir dīvārı vīrān olup ta‘mīrine me’mūr olan mi‘mār ile Süveys İskelesi’nden hem-rāh ve Baḥr-ı Hind’den ‘āzim-i ḳıblegāh olurlar. Eşnā-yı rāhda keyfiyyet-i binā müzākere olunup efendinüñ rāy-ı mühendisānesi ḥilāf-ı ṭab‘-ı mi‘mārī bir ṭarḥ-ı ğarīb ve resm-i bedī‘u’t-tertib iḥtiyār eyleyüp daḥı maḥalli görmedin⁵ şatranc-ı ğā’ibāne gibi siyeh-i ḳalem-i sevdā olan naḳş-ı şaḥīfe-i ḥayāline meftūn olup “Elbette böyle olmak gerekdür.” didükde mi‘mār aḡa daḥı ‘aḳl-ı kāmīl şaḥībi devletli olmağla;

فلك بر اب زد نقشي وليكن
نه بر وفق مراد مدعايي

mazmūnı üzere redd-kerde-i dil-ḥāhı olduḡın iş‘ār idicek bīhūde muḥāvereleri muḥārebeye ve müşācereleri muḏārebeye mü’eddī olup biri birine şavl-i ḥayf ve sell-i seyf itdüklerinde efendinüñ şemşīr-i künd ü kelīli tīġ-ı ḥaṭīb gibi ma‘zūl⁷-‘amel ve pā-yı zemīn-pūyı kemāl-i tehevürden mübtelā-yı sekte-i zelev olmış idi. Ḳarīne-i ḥāl nerd-bān-ı rīsmān üzere mi‘mārı ḳovarken deryāya düşüp nā-bedīd ve ğarḳ-ı raḥmet-i Rabb-ı mecīd oldu. Mi‘mār aḡa daḥı terāzū-yı hevāyī gibi āvīḥte ve mā’u’l-ḥayāt-ı sebū-yı bedeni rīḥte olup ḥükūm-i ḳışāş-ı İllāhī bedīd ve bir ‘inād uḡrına ikisi daḥı şehīd oldu.

¹ ḥūzn-i dā’im:dā’imā ḥūzn SE

² Uşūl ü fūrū‘da:uşūl-i mefrūzada SE

³ 442a E

⁴ Müşerrefenüñ E, SE

⁵ Görülmedin SE

⁶ “Felek suya bir şekil çizdi. Ancak (bu şekil) davalının isteğine uygun değildir.”

⁷ Mensūḥ SE

el-Mevlā'u'l-a'zam ve'l-Üstādü'l-mufahham Muştafa bin 'Azmi (Muştafa bin Pır
Meħmed bin Pır Aħmed¹ 'Azmi-zāde Efendi) {Hāletī}

Bu mecelleye zīver olan ecilleden 'Azmi Efendi merħūmuñ maħdūm-ı fezā'ilmendi, melikü'ş-şu'arā-yı Rūm² Hāletī Efendi'dür. Toķuz yüz yetmiş yedi Şa'bān'ınuñ leyle-i berātında ki yevm-i işneyn ile müsfirdür, 'ālem-i lāhūtdan müsāfir olup vāşıl-ı ser-menzil-i vücūd ve dāhil-i şehristān-ı şühūd olmışlar idi. Fünūn-ı rā'ıķayı mertebe-i lā'ıķasında taħşil ve levāzım-ı tarıķı bāligan-mā-belağ tekmił itdükden sonra mu'tād-ı erbāb-ı isti'dād üzere hareket ve i'tilā-yı evc-i kemāl için taħrık-i şeh-bāl-i Hümā-yı himmet eyleyüp h'āce-i cihān, mürebbī-i ebnā-yı zemān Sa'de'd-dīn Efendi hidmetlerine vāşıl ve pırāmen-i hırmen-i ifādelerinden hūşe-çin-i fezā'il olup şeref-i mülāzetleri ile nā'il-i evvelīn-i āmāl ve ibtidā'en kırķ aķçe ile Hāce Hātūn Medresesi'nde harīr-bāf-ı daķā'ıķ-ı fażl ü kemāl olmuşlar idi. Toķuz yüz toķsan sekiz Rebī'u'l-āħir'inde Memik-zāde yirine Meħmed Ağa hāricine 'āric olup biñ üç Cemādiye'l-āħire'sinde Mużaffer Efendi yirine Eyyüb pāyesine sāye şalup biñ beş Muħarrem'inde Mes'ūd Çelebi maħlūlinden Şahn-ı Semāniye'ye hırām eyleyüp biñ sekiz Rebī'u'l-evvel'inde 'Ubūdī yirine Sultān³ Selīm-i Kādīm ile tekrīm olunup sene-i mezbūre Zi'l-ħicce'sinde selef-i sālifi 'alef-i şemsīr-i telef olup maħlūl olan Süleymāniyye⁴ ile şeref bulmışlar idi. Biñ on Şa'bān'ında H'āce-zāde 'Abdu'l-'aziz Efendi yirine Hāķāniyye-i Vefā'de feyz-baħş-ı erbāb-ı isti'fāde⁵ olup on bir Receb'inde Kāra Çelebi-zāde Meħmed Efendi yirine Dımışķu'ş-Şām hükūmeti ile 'izz ü ihtişām buldılar. On üç Muħarrem'inde ķable'l-vuşul fevt olan Hāydar Efendi yirine Mışr-ı Kāħire ķazāsına naķl olunup ol esnāda emīrū'l-ümerā-yı Mışr olan Hācī İbrāhīm Paşa 'asker hücūmı ile şehīd olduķda bunlar ķā'im-maķām ve cünħa-i taķşir ile mübtelā-yı 'azl-i bī-hengām olup māh-ı Cemādiye'l-āħire'de ķazā-yı Mışr ile 'Abdu'l-ġanī-zāde⁶ Efendi bekām olmuş idi. On beş Şa'bān'ında Seyfī-zāde yirine maħrūse-i Burūsa hükūmeti tefvīz olındı. Ol hāl üzere iken Kalendaroglı muşallāt olup mübtelā-yı muħāşara olmuşlar idi. On altı Şevvāl'inde fāriğ olup Zeyne'l-'ābidīn Efendi cā-nişīn oldı. On sekiz Şa'bān'ında Aħyolı ķazāsı arpalıķ ta'yīn olındı. Biñ yigirmi Rebī'u'l-

¹ Muştafa//Aħmed:- E, SE

² şu'arā-yı Rūm:şu'arā E

³ 450b R1

⁴ 262b SE

⁵ isti'dād R1

⁶ 442b E

āhir’inde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine Edrine każāsında mesned-efrūz-ı ḥükm ü imzā olmuşlar idi. Ḥükümeti ḥālinde ḡafletle bir każī-i mechūli ta’zīr idüp hengāme-gīrān-ı nifāk, ‘azl ü iz’āc emrinde ittifaq itdüklerinde sene-i mezbūre Şa’bān’ında Nūḥ Efendi yirine Şām-ı şerīfe tebdīl olunmuşlar idi. Yigirmi iki Rebī’u’l-āḥir’inde munfaşıl ve yirlerine Şeyḥ-zāde Efendi vāşıl oldu. Yigirmi üç Receb’inde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yirine ḥākim-i dārü’s-salṭana olup muntaşif-ı Ramazān’da ma’zūl ve Anaṭolı’dan müteḳā’id Ḥüseyn Efendi şālişen ḥākim-i İstanbul olmuşlar idi. Yigirmi dört Receb’inde Gümülcine każāsı arpalık virildi. Yigirmi yedi Ramazān’ında Aḥī-zāde Maḥmūd Efendi yirine mükerreren Mısır każāsına teşrīf itdiler. Yigirmi sekiz Şa’bān’ında ol manşib-ı celīl Muṭahhar Efendi’ye müyesser olup bunlara maḥalle każāsı virilmiş idi. İki aydan sonra ol manşib daḥı İsmā’īl Efendi’ye virilüp āstāneye geldiler. Biñ¹ otuz Rebī’u’l-āḥir’inde Uzuncaova każāsı zamīme-i revātib-i ‘aliyyeleri kılındı ve² każī’askerlik pāyesi i’tibār olup teşrīfleri alındı. Otuz iki Zī’l-ḥicce’sinde selef-i sālifleri Yaḥyā Efendi yirine Anaṭolı şadı oldılar. Otuz üç Zī’l-ka’de’sinde şadāretten każā-yı vaṭar kılıp Şerīf Efendi mükerreren każī’asker olmuş idi. Anlaruñ mutaşarrıf olduḡı vazīfe-i teḳā’ūd ve Rodoscuḡ arpalığı bunlara muḳarrer kılındı. Otuz yedi Rebī’u’l-āḥir’inde Ḥüseyn Efendi ḥāzretlerinüñ def’a-i şāniyesi yirine şadr-ı Rūm ve nā’il-i müntehi’l-merūm oldılar. Otuz sekiz Ramazān’ında Silisre arpalığı ile müteḳā’id ve maḳām-ı refī’lerine Ḥasan Efendi ḥāzretleri³ müteşā’id oldu. Biñ kırk Receb’inde Ḥışım Yaḥyā Efendi maḥlūlinden Dārü’l-ḥadıṣ-i Süleymāniyye ‘ilāve-i revātib-i seniyye kılındı. Sene-i mezbūre Şa’bān’ınuñ yigirmi altıncı günü ‘azm-i cennāt-ı na’īm ve cān-ı pākin cāndār-ı kerīme teslim eylediler. Ḥāneleri muḳābilinde ta’mīr itdükleri mekteb sāḥasında defn olındılar.

Kesbī tāriḥin didi ol fāzıl-ı nazm-āverüñ

‘Adne kıldı ‘azmi geḳdi ‘Azmī-zāde Ḥāletī (1040)

Vazīfeleri ile arpalık Çeşmī Efendi’yi ḳarīrū’l-‘ayn idüp⁴ medrese-i maḥlūle⁵ Ḥasan Efendi ḥāzretlerine tevcīḥ olındı. Sinīn-i sinn-i şerīfleri ḥāşıl-ı ‘ömr-i dünyā vü

¹ - SE

² - SE

³ - SE

⁴ Efendi’yi//idüp:Efendi’ye lā’iḳ görilüp E, SE

⁵ Medrese-i maḥlūle:medrese R1, E

mā-fihā, ya‘nī Ḥazret-i Sulṭān-ı Enbiyā¹ ازکاهها و الصلوة اعلاها و² ‘aded-i ‘ömr-i girān-māyesine muvāfiḳ ve اکثر اعمار امتی بین ستین و سبعین³ ḳavl-i rezīnine muṭābıḳ vāḳi‘ olmuş idi.

Ol mollā-yı nāmdār, ferīde-i şadef-i rüzgār, ḥāme-i taḥrīri⁴ Mānī-i çihre-güşā-yı ma‘ānī, enfās-ı ḥüsn-i taḥrīri rūḥ-baḥş-ı ḳavālib-i ta‘bīr-i şevānī, āb-ı zülāl içinde gevher-i nāb gibi murādı nümāyān, daḳā’ıḳ-ı ‘ilmiyye libās-ı elfāzında vāşıl-ı mertebe-i şühūd u ‘ıyān, ḥarīş-i deryā-keşān-ı fūnūn, keşret-i ihātası ḥāric-i dā’ire-i şükūk ü zunūn, müṭāla‘a vü müzākereye şedīdü’l-i-tinā, efnān-ı fūnūn-ı nāfi‘adan dā’imü’l-ictinā, envā’-ı ‘ulūm u ma‘ārifde yegāne, āşār-ı ḳalem-i⁵ taḥrīri naḳş-ı bûḳalemünden nişāne, ‘allāme-i ḳurūm, üstād-ı şu‘arā-yı Rūm idi.

Āşār-ı⁶ celīlelerinden *Menār-ı İbni Melek*’e ḥāşiyeleri ve *Dürer ü Ğurer*’e ḥāşiyeleri⁷ ve *Muġni’l-lebīb*’e şerḥleri vardır. Tefsīr-i şerīfe müte‘allıḳ kelimātı ve *Hidāye* ve *Miftāḥ* şürūḥına ta‘līḳatı müstaḳill kitāb olmaġa müteḥammil ve *Emālī-i İbni Ḥācib* gibi maḳbūl-i ḳavābil ü efāzıdır. *Dīvān-ı* belāġat-‘unvānları ḥod envā’-ı şı‘rūn rütbe-i ‘ālū’l-‘ālī ile⁸ meşḥūn ve nümüne-nümā-yı موزون من كل شئ موزون⁹ vāḳi‘ olmuşdur. Ğanī-zāde Efendi ḥazretleri ol kālā-yı girān-bahāya bu gūne tamġa-i taḥrīz urmuşlar idi:

Dīvān-ı Ḥāletī yaraşur medḥ olınsa kim

Miftāḥ olup açar bize bāb-ı belāġati

Vaşf-ı maḳālın itse n’ola anlar iḳtizā

Her şafḥasında var nice maḥşuş ḥāleti

Şu‘arā-yı ‘Acem vādīsine¹⁰ iltifāt ve tertīb-i dīvān-ı rubā’iyyāt eylemişlerdür. El-ḥaḳḳ reşk-revān-ı Ḥayyām ve binā-yı murabba‘-tarḥ-ı zībende-nizāmı ebkār-ı efkār

¹ 451a R1

² “En yüce ve en temiz salātlar onun üzerine olsun.”

³ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin ömrü genelde altmış ve yetmiş arasındadır.” Tirmizî, *Deavât*, 101.

⁴ ḥāme-i taḥrīri:- E

⁵ Āşār-ı ḳalem-i:edā-yı tekellüm-i SE

⁶ 443a E

⁷ Dürer//ḥāşiyeleri:- R1

⁸ - SE

⁹ *Kur’ân-ı Kerîm, Hicr Sûresi*, 15/ 19, “... orada her şeyi bir ölçüye göre bitirdik.”

¹⁰ 263a SE

ile maḥsūd-i kaşr-ı müşgīn-i Behrām ve müzekkir-i ma'nā-yı حور مقصورات فى الخيام¹
vāki' olmuşlardır. Nitekim dimişlerdür:

Erbāb-ı 'ışk elinde rubā'ilerüm benüm
Bezm-i şafāya Hāletiyā çār-pāredür

Kimdür anuñla kıt'a-i² elmāsı bir tutan³
Noğşānı ḥod yanında iken āşikāredür

Meşnevī semtine daḥı cüz'ī-verziş ve pīş-rev-i nāy-ı ḥāme ile āzmāyiş eyleyüp *Şeh-nāme* baħrinde *Sāķī-nāme* nazm eylemişlerdür. Ḥaķķā ki neşve-engīz-i Ḥāfız u Cāmī ve her beyti bir müfred-i Kirāmī ve tuḥfe-i Sāmī'dür⁴. Vālid-i mācidlerinüñ *Mihr ü Müşterī* tercemesini itmām kaşd eyleyüp bir iki yüz dāne beyt-i gevher-nizāma sübhavārī intizām⁵ ve ni'met-i ḥ'ān-ı senaḥına çāşnī-i A'cām virmişler idi. Tekmīli müyesser olmadı. Pādişāh-ı 'ālem-penāh ḥazretlerine bir iki manzūm 'arz-ı ḥāl ref' idüp baş-ı müdde'āda dād-ı suḥanverī virmişlerdür. Münşe'āt-ı bedī'aların daḥı mānend-i ḥ'āce-i cihān müretteb *Dīvān* eylemişlerdür. İnşāf budur ki menāzır-ı inşādan 'arā'is-i ma'ānī 'arz-ı dīdār itdükçe hezārān münşī-i şāḥib-i dīvān cemāl-i kemāline dīde-düz-i ḥayret ve münşiyān-ı Rūm meyānında ḥüsn-i ta'bīr ile güy-rübā-yı müsābaķat olurdu. Āşār-ı ehl-i 'aşra taķrīzleri sikke-i dārü'd-ḍarb-ı ḥāķānī gibi bā'is-i revāc ve sermāye-i ibtihāc olmuşdur.

Merḥūmuñ kevkeb-i baḥt-ı nā-sāzkārına felek-i ğaddār cānibdār olup ešnā-yı tarīķda nice 'aķabāta uğramışlar idi. Şeref-i telemmüzleri ile müşerref olduğum cihetden ekşer-i aḥyānda meclis-i feyż-āşnālarına müşülle murahḥaş, belki şeref-i ḥiṭāblarına muḥtaşş olurdum. Gāh u bī-gāh medd-i āh-ı cāngāh çeküp "Rūzgārda 'ilm ü hünerimüzüñ zārardan ğayrı eşeri ve şeb-i yeldā-yı emelüñ⁶ seheründen ğayrı bīdārī-i seheri görülmeyüp her pāyede bir kūh-ı pūlād sedd-i rāh-ı murād olur." buyururlar idi. Ol bā'ışdür ki ekşer-i eş'ārī şikāyet-ġüne ve kemāl-i zücretinden taṭāyyur-nümünedür.

¹ *Kur'ān-ı Kerīm, Rahmān Sūresi, 55/ 72*, "Çadırlar içinde ceylan gözlüleri vardır."

² ḳal'a-i SE

³ Gören SE

⁴ Kirāmī//Sāmī'dür:Kirāmī'dür SE

⁵ - SE

⁶ 451b R1

Mu'ahharların taqaddümünden ciger-ḥūn ve ba'z-ı pâyede t̄alib-i¹ mā-dūn oldukların bu gūne iş'ār itmışlerdür:

İraqlardan gelen āb-ı revān-ı ḥusrevānāsā
Felek cā-yı kararum gāh pest eyler gehī 'ālī

Ḳāzī' asker olduklarında kemāl-i buṭū' üzere hareketlerine telmīh itmışler idi:

Ḥaylī güç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i eşār

İttifāq-ı ārā bunun üzerinedür ki hem-'aşrlarında, belki māye-i 'āşire erbābında bunlar deñlü iştiğāl itmış ve kütüb tetebbu' eylemiş mollā olmaya.

Ḥīn-i intikāllerinde qalemleri ile muşahḥah ve ekşer-i mevāzı'ı muşahşā vü muvaşşah² üç dört biñ cild kitāb bulundu. Ve fevā'id ü ferā'id ile memlū ve naḥb-ı āşār³ ve leṭā'if-i eş'ār ile toptolu yüzden ziyāde maḥşūş mecmū'aları temāşā olındı.

Urmadı kimse bu bāğ içre daḡı böyle qalem

Şalāḥ u nezāhetleri daḡı zarāfet ü nezāketleri gibi vāşıl-ı derece-i kemāl ve luṭf-ı ṭab' ve seḥā vü keremleri kerāmete maḥmūl bir ḥāl idi. Fi'l-ḥaḳīqa riyāset-i 'ilmiyye bunlara müntehī olmuş ve şimārü'l-ḳulüb-i fazl ü edeb kemālin bulmuş idi. Bu eş'ār-ı ābdār nümüne-i güftār-ı dürer-bārıdır:

ez-Sāḳī-nāme

Sükūt itse de zāhid-i herze-kār
Virür ḳalbe vaḥşet çü seng-i mezār

Baḳılmaz saña iy meh-i cān-fürüz
Olur her müjeñ nāvek-i dāde-düz

¹ - SE

² 443b E

³ SE'de "ve naḥb-ı āşār" ifadesi "eş'ār" kelimesinden sonra gelmektedir.

Cihān ser-te-ser çeşmüme tîredür

Gözüm berķ-1 endühden hîredür

Ne mümkün ki bahtum ide terk-i h'āb

Uyarmasa eliyle eger āftāb

ez-Ķaşā'id¹

Bir şebāngeh kim şafağdan kalmayıp hergiz eşer

Müşg-i nāb oldu dem-i āhū-yı gerdün ser-be-ser

Çah-1 arza sarķıdurlar Yūsuf-1 hūrşid için

Rīsmān idüp şihābı dem-be-dem seyyāreler²

Ŧıfl-1 devrān iki sīb almış ele bāzī kıılır

Biri çıķduķça biri inmekdedür şām u seher

Aķmayan şular gibi dūrum şafādan dā'imā

Reh-güzārūm bağlayanlar ya hācerdür ya şecer³

[Ve lehu]

'Aceb mi 'āleme bārān-ı⁴ cūdı yağdursa

Sipih-r-i cāha ķadem başdı bir firişte-ħişāl

Ķaşīde vü ğazelümle cihānda mümtāzum

Benümle baħş idemezler bir olsa iki Kemāl⁵

[Ve lehu]

¹ ez-Sāķī-nāme//ez-Ķaşā'id:- E

² Bir//seyyāreler:- R1, SE

³ Aķmayan//şecer:- E

⁴ Yārān SE

⁵ 'Acem//Kemāl:- E

Virür ğubār-ı ğamı hâtırâ perîşânî
Yıķılsa bārî sipihrũñ bu köhne eyvânî¹

[Ve lehu]

Pençe-i mihr-ile nâ-būd oldı göklerden nücüm
Sebzezâruñ nergisin devşürdi ğüyâ bâğbân

Aña üstâd-ı ezel virmiş bu deñlü âb u tâb
Dâne devşürse n'ola tîğ-ı şeh-i hâver-sitân

Keşti-i ümmîde mektûb-ı dürer-bâruñ senũñ
Tayy olınuķça sûtũn olur açılsa bâdbân²

[Ve lehu]

Süleymân-ı ğülũñ tũrdı seherden yine dîvânî
Geçüp taht-ı zümürüd-fâmına söyletdi murğânî

Degüldür nergis üzre jâle düşmiş berg-i ezhâruñ
Ēül-âb-âlũde penbeyle ider çeşmine dermânî³

ez-Ēazeliyyât

Endũh u ğuşşa hâtırũmuñ yâr-ı ğârıdur
Mũlk-i neşât ğöñlüme ğurbet diyârıdur

Bir bî-dilũm ki dâmene-i kũh-ı miħnetũm
Kaysũñ maķarrı Kũh-kenũñ reh-ğüzârıdur

¹ Virür//eyvânı:- E

² Pençe//bâdbân:- R1, SE

³ Süleymân//dermânı:- R1, SE

Her lālenüñ ki yoqlayalar zīr-i pāyını
Ḥūnīn-kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur

Qaldı ğam-ı maḥabbet elinde zemīn-i dil
Sīm-i sirişk virdügi ḥaqq-ı qarārıdur

Şol tışe-i belā ki serencāmı merg olur
Erbāb-ı ‘ışkā Kūh-kenüñ yād-gārıdur

Ṭıfl-ı dil-i belā-zede dā’im ḥaṭardadır
Zīrā mesīri baḥr-ı melāmet kenārıdur

Naqd-i dilüñ gerekse şağın çeşm-i yārdan
Bir düzddür ki hep müjeler perdedārıdur

Bilmez açılmanuñ yolın ol ğonce Ḥāletī
Zīrā henüz ḥüsninüñ evvel-bahārıdur¹

Ve lehu

Ya bu ḥırmenden mişāl-i keh-rübā qaldurma kāh
Ya le’imān-ı zemānuñ minnetin tağlarca çek²

[Ve lehu]

Ele cām alsa dünyāyı ser-ā-ser seyr idermiş Cem
Ben alsam destüme ammā görünmez çeşmüme ‘ālem

[Ve lehu]

O dil-berüñ ḥaṭı pīrāmen-i dehānında
Benefşe destesidür ğonce var miyānında¹

¹ ez-Ġazeliyyāt//bahārıdur:- E

² Ve lehu//çek:- E

[Ve lehu]

Dem-beste-i hayretdür olan vâşıl-ı maqşūd
Her lâl olımaz maḥrem-i sulṭān-ı maḥabbet²

[Ve lehu]

Alurđı bŭsesini idenler fiġān u zār
Aldurmaz oldı ŧimdi fiġān itmeden o yār³

[Ve lehu]

Ḷapuńda gerdenini ŧıtdı fiġŭne ‘aşıĶ
Yŭzine baĶmayıcaĶ gitdi boynını egerek⁴

[Ve lehu]

Bir naḥle beńzer ol ki yŭrŭr āb virmeden
Dil-ber ki bāde ŧevĶı ile eyliye ḥırām⁵

ḶıĶ‘a

Kāruń senŭń ŧefā‘ate Ḷaldıysa Ḷāletī
‘Arz eyle ḥasb-ı ḥāli Ḷudānuń ḥabībine⁶
Girdŭkde zīr-i ḥāke ider ŧefĶati zuḥŭr
Ehl-i kerem mŭrŭvvet ider bir ġarībine⁷

ez-Rubā‘iyyāt

¹ O//miyānında:- E

² Dem//maḥabbet:- R1, SE

³ Alurđı//yār:- R1, SE

⁴ Ḷapuńda//egerek:- R1, SE

⁵ Bir//ḥırām:- R1, SE

⁶ 263b SE

⁷ ḶıĶ‘a//ġarībine:- E

Bū-yı gül-i yārī dirmeyenler¹ bilmez
Gülzār-ı niyāzı ırmeyenler bilmez
Kadrini zülāl-i hoş-güvār-ı vaşluñ
Germ-ābe-i hicre girmeyenler bilmez²

Ve lehu³

Zinhār çıkarma ceyb-i ‘uzletden elüñ
Kıl secde-i şükri pīşvā-yı ‘amelüñ
Ėam āteşine semender olmağ yegdür
Bir dānesi olmadın çerāğ-ı emelüñ⁴

Ve lehu⁵

İy nağme-serā-yı meclis-i tül-i emel
Bu meclise çok degül mi bu kār ü ‘amel
Biz bīm ü ümīdi dilden iħrāc itdük
Birdür yanımızda kadr-i Bircīs ü Zühāl⁶

Bu ebyāt merhūm vālidlerinüñ *Mihr ü Müşterī* tercemesin itmām için buyurdukları ebyātdur:

ez-Mihr ü Müşterī

Olup zāhir nehīb-i rüz-ı ferdā
Yudar bir küh⁷ idi her mevc-i deryā

¹ 451a-2 R1 (Varak numarası mükerreren 451 olarak verilmiştir. Sayfalar üzerindeki rakamlar ile verdiğimiz varak numaraları arasında bir uyumsuzluk olmaması için bu şekilde numaralandırmaya gidildi.)

² ez-Rubā‘iyyāt/bilmez:- E

³ Ve lehu:- SE

⁴ Ve lehu//emelüñ:- E

⁵ Ve lehu:- SE

⁶ Ve lehu//Zühāl:- E

⁷ Kuşede SE

Dönüp kâha o fülk-i küh-sîmâ
Atardı kehkeşâna mevc-i deryâ

Görür bir kûşede bir köhne zevrak
Ki kalmış Nûh devrinden beri çaķ

Lebi dil-teşnelikden pâre pâre
Şu hicrânıyla bağrı yâre yâre

Taħammül güç cefâ-yı rûzgâra
Çekilmiş anuñ-içün bir kenâra¹

Âhir şi‘rleri bu maķta‘la ĥitâm bulan manzûme-i gevherîn-nizâmdur:

Benüm iy Hâletî ol rind kim ĥâk-i mezârumdan
Ĥarâbât ehlinüñ kimi² ĥadeĥ kimi³ sebû eyler

Âĥir rubâ‘iyyâtıdur:

Çaķ berzaĥ-ı reşke şalmanın cânâne
Atmaz dili ĥa‘r-ı dūzaĥ-ı hicrâne
Eyvây ki bâr-ı şîşe-i temkînüm
Uğratdı delîl-i baĥt⁴ sengistâne⁵

el-Mevlâ Ĥüseyn (Çuķacı Ĥışmı Baba Ĥüseyn Efendi)

Gülbin-i vücûdı ĥâk-i pâk-i Edrine’den zâhir ve “Çuķacı-zâde Ĥışmı” demekle ma‘lûm-ı ekâbir ü aşâğır olmuş idi. Mışķale-i ictihâd ile şafĥa-i mücellâ-yı sînesin meclâ-yı cevâhir-i⁶ isti‘dâd ve ĥüsâm-ı ĥâsim ve seyf-i şârim gibi kâğıd-ı imtiĥânı pîş-

¹ Bu//kenâra:- E

² Gıtmez SE

³ Gıtmez SE

⁴ Delîl-i baĥt:dil baĥt-ı SE

⁵ Âĥir-i şi‘rleri//sengistâne, der-kenâr R1

⁶ Cevher-i SE

nihād kıllup Vardarī ‘Abdu’l-kerīm Efendi’nün i‘ādesinden mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olmış idi. Kaṭ‘-ı nişīb ü firāz iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ on beş Şafer’inde Süleymān Efendi yirine Emāniyye Medresesi ile i‘zāz olunmuş idi. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Bekir Çelebi yirine Halebiyye pāyesine terfī‘ olındı. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Aḥmed Efendi yirine Cāmi‘ardı’na naḳl olındı¹. Yigirmi altı Ramazān’ında Rā‘ī-zāde yirine Üçşerefeli ile şeref buldı. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde² Çuḳacı-zāde Meḥemmed Efendi yirine Bosna ḳazāsı virildi. Otuz Şafer’inde ma‘zül ve yirlerine Uzun ‘Abdu’l-vehhāb mevşül oldu. Otuz üç Cemādiye’l-āḫire’sinde Baba Ḥalīl-zāde yirine Belğırad ḥükümeti ile nā’il-i murād oldu. Otuz dört Receb’inde Tevfīkī-zāde yirine Şofya ḳazāsına naḳl olındı. Otuz beş Şafer’inde munfaşıl ve Mü’ezzin-zāde Fikrī Efendi vāşıl oldu. Otuz toḳuz Şafer’inde ‘İsā Efendi yirine mükerreren Belğırad ḳazāsı tevcīh olındı. Biñ kırk Cemādiye’l-ülā’sında ref‘ olunup maḳām-ı ḥükümetine Budinī Muştafā Çelebi terfī‘ olunmuş idi. Bir iki ay mürürından şoñra dāḫil-i sene-i mezbūrede³ irtihāl ve dārü’l-üns-i ḳudse intiḳāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr istikāmet ü şalābet⁴ ile meşhūr, mekārım-i aḫlāka mālīk, cādde-i inşāfa sālīk, ḥüsn-i ülfet ü mücāmele-i nāsda ‘alem, kerīmü’n-nefs ü melek-ḫişāl ādem idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Naḳş-bend-zāde)

Maḫrūse-i Burūsa’da perniyān-tırāz-ı destgāh-ı şühūd ve ḳābil-i resm-i naḳş-endāz-ı vücūd olup bir perniyān-bāfuñ oḫlı olmaḫla “Naḳş-bend-zāde” dimekle ma‘rūf u ma‘hūd idi. Meclis-i ifāde-i ‘ulemā-yı sādeye ruḫşat-yāfte-i müşül⁵ ve perdāhte-i deffe-i redd ü ḳabül olduḫda Çivi-zāde Efendi ḫidmetlerinden⁶ mülāzım ve tarīk-ı tadrīse⁷ ‘āzım olup edā-yı ḫidmet-i müdārese iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ on sekiz Şafer’inde Mü’ezzin-zāde Fikrī Efendi⁸ yirine Cezerī Ḳāsım Paşa Medresesi tevcīh olındı. Yigirmi üç Zī’l-ḫicce’sinde Aḳşūf Muḫyi’d-dīn yirine Bergos’da Meḥemmed Paşa Medresesi’ne taḫrīk olındı. Yigirmi yedi Receb’inde

¹ - SE

² 444a E

³ Merḳūmede SE

⁴ şalāḫ SE

⁵ Menḳül SE

⁶ Efendi ḫidmetlerinden:Efendi’den SE

⁷ 451b-2

⁸ Fikrī Efendi:- SE

H̄'āce-zāde 'Abdu'llāh Efendi yirine h̄arice tenzīl olunup meşrūtası Fethiyye'ye hareket eyledi. Otuz Rebī'u'l-āhīr'inde Kabaḳulaḳ-zāde Efendi¹ yirine Yeñi Murād Paşa pāyesi müyesser oldu. Otuz bir Receb'inde Şādīḳ-zāde h̄ısmı 'Abdu'llāh Çelebi yirine Kızılmüşlük pāyesine taḫrīk olındı. Māh-ı Şa'bān'da Ḳudsī-zāde Efendi yirine Şaḥn'a geldi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde Nevālī-zāde Ziyā Çelebi yirine Şofya ḳazāsı ile maḳzī'l-merām² olmuş idi. Otuz iki Rebī'u'l-evvel'inde 'azl olunup yirine Tefvīḳī-zāde Meḥammed Emīn Efendi cā-nişīn oldu. Otuz altı Cemādiye'l-ülā'sında³ Manav Ḥalīl yirine Saḳız ḳazāsı tefvīz olındı. Otuz yedi Receb'inde ref' olunup yirine 'Abdu'l-ḥalīm-zāde terfī' olındı. Biñ kırḳ senesi ḥilālinde naḳş-ı perend-i dil-pesend-i vücūdı pīçide-i minvāl-i 'adem ve şūret-i dīvār gibi bī-cān ü beste-dem olmuş idi.

Merḥūm-ı mezbūr aḥlāk-ı derdmendāne ile meşhūr, naḳş-ḥ'ān-ı Ka'beteyn-i 'ilm⁴ ü kemāl ve ḥişşemend-i ruḳ'a-i şaḥīfe-i belāḡat-minvāl, ḳazāsında ḥalk ile ḥüsni mu'āmeleye ḳādir, ihvān-ı ḫarīḳ ile kemāl-i ülfet üzere münādım ü mu'aşır idi.

**el-Mevlā'u'l-fāzıl ve's-Şadru'l-kāmil es-Seyyid Meḥammed ibnü's-Seyyid Meḥammed
(Şerīf Efendi Ḥazretleri⁵) {Şerīfī}**

Vilāyet-i Ḥamīd dāḫilinde "Egridir" nām ḳaşabada āsūde olan ḳuṭb-ı dā'ire-i 'izz ü temkīn eḡ-Şeyḥ⁶ Burhāne'd-dīn ḥidmetlerinüñ necl-i⁷ necībi ve zümre-i ḳuzāt-ı sūtūde-şifātıdan Şerīfī Meḥammed Efendi'nüñ ferzend-i ḫasībi⁸ ve ḫalef-i nesībidür. Ḳınalı-zāde Ḥasan Çelebi *Tezkiretü's-su'arā* da raḳam-senc-i medḥ u ıtrā olduğu üzere ecdād-ı 'izāmı sādāt-ı kirāmdan ḫarīḳa-i Zeyniyye'de seccāde-nişīn-i irşād ve delīl-i rāh-ı reşād-ı 'ibād olmuş meşā'ih-ı kümmel ve mecma'u'l-baḫreyn-i 'ilm ü 'ameldür. Şāḫibü't-terceme toḳuz yüz altmış ḫudūdında çeşmesār-ı vücūda vürūd ve istifāza-i mā'u'l-ḫayāt-ı vücūd idüp hengām-ı tefrīḳ-ı sefid ü siyāhda taḫşīl-i sevād ve meş'al-i nūr-ı şu'ūr ile seyr-i şafaḫāt-ı istihāl ü isti'dād⁹ idüp 'ulemā-yı Rūm mecālis-i ifādelerinden taḫşīl-i 'ulūm ve tekmīl-i merāsım-i manṭūḳ u mefhūm iderek şeyḫü'l-İslām, şadru'l-'ulemā'i'l-a'lām Zekerıyyā Efendi ḫidmetlerine vāşıl ve naḫar-ı

¹ - SE

² 264a SE

³ Āḫiresinde SE

⁴ - SE

⁵ - R1, E

⁶ eḡ-Şeyḫ:es-Seyyid SE

⁷ Naḫl-i SE

⁸ SE'de "ḫasībi" ve "nesībi" kelimeleri birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

⁹ 444b E

‘ināyetleri ile ser-efrāz-ı emāsil olup toğuz yüz toğsan tārīhinde Anadolı Őadrı olduklarında tezkirecilik hıdmetinde istiĥdām ve Őeref-i mülāzemetle iŐāl-i merām buyurmuşlar idi. ‘Alā ĥasbi’l-merātib devr-i menāzil-i menāşib idüp kırđ ađçe medreseden ma’zül iken biñ bir Muĥarrem’inde Zekerıyyā Efendi ĥazretleri binā itdükleri medrese temām olduğda ibtidā bunlara in‘ām olındı. Biñ altı Őa‘bān’ında Muşlı Çelebi yirine Zāl PaŐa Sulţānī pāyesine pā-yı rif‘at ĥomıŐ idi. Biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde¹ Ŧursun-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yirine Ėazanfer Ađa Medresesi’ne taĥrīk olındı. Biñ toğuz Őafer’inde Sa’dī-zāde yirine Őaĥn-ı Őemāniye’ye ĥıram, on Őevvāl’inde selef-i sālifi ‘Abdu’llāh Efendi yirine Üsküdar’da Vālide Sulţān Medresesi ile taĥşil-i kām, on bir Ramazān’ında Muşlı Efendi yirine Süleymāniyye rütbesiyle iĥrāz-ı ‘izz ü iĥtişām idüp² on üç Őafer’inde Ĥaleb ĥazāsı ile berāt-ı cāhını teşbīb ve selefī Muşlı Efendi’yi ta’ĥīb itmiş idi. On dört Rebī‘u’l-evvel’inde munfaşıl ve maĥām-ı kerīmine Vaĥyī-zāde Efendi vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Zi’l-ĥicce’sinde Ĥasan Kethudā-zāde³ yirine Ėalaĥa ĥazāsı tevcīh olındı. On altı Őafer’inde ‘uzlet-güzīn⁴ ve Bostān-zāde Yaĥyā Efendi mesned-i ĥükümetinde seccāde-nişīn⁵ oldu. On yedi Cemādiye’l-āĥire’sinde ‘Alī Beg-zāde İbrāĥīm Efendi yirine Őām-ı Őeref-encāmda mutaşaddī-i aĥkām olup yārān-ı ĥuzātđan Őerīf Őabrī Efendi;

Zihī ĥākim-i Őām-ı Őerīf (1017)

mıŐrā‘ını tārīĥ düŐürmiş idi. On toğuz Őafer’inde Ĥasan Efendi ĥazretleri⁶ yirine Mekke-i Mükerreme’ye naĥl olındılar. Yigirmi Cemādiye’l-āĥire’sinde ba‘de edā’i menāsikü’l-ĥacc ve’d-dīn⁷, mānend-i imām-ı miĥrāb-nişīn dest-i āĥir-kerde-i du‘ā olup veche-i ‘azīmeti cānib-i Rūm’a taĥvīl itdükte yirine Selānik’den Őaliĥ Efendi tebdīl olındı. Yigirmi dört Rebī‘u’l-āĥir’inde Őarı Ĥāce yirine Edrine ĥazāsı ile maĥzi’l-merām olup yigirmi beş Őafer’inde Nūĥ Efendi yirine MıŐr-ı Ėāĥire’ye naĥl ile mazĥar-ı ikrām olmuşlar idi. Yigirmi altı Rebī‘u’l-evvel’inde ma’zül ve Aĥī-zāde Maĥmūd Efendi mevşül oldu. Yigirmi yedi Cemādiye’l-āĥire’sinde Baĥşī Efendi yirine ĥākim-i

¹ 452a R1

² İĥtişām idüp: Şeref bulup SE

³ - E

⁴ Nişīn SE

⁵ Seccāde-nişīn:temkīn SE

⁶ - SE

⁷ Menāsik//dīn:menāsikü’d-dīn E, SE

dārü's-salṭana oldılar. Sene temāmında ma'zül ve Kıdsî Efendi ḥākim-i¹ İstanbul olmış idi. Yigirmi ṭoḡuz Cemādiye'l-ülā'sında Baḡşî Efendi'ye ḥalef ve Anaṭolı şadırına māye-i şeref oldılar. Ba'de ikmālî's-sene müteḳā'id ve maḳām-ı şadārete² Mollā 'Alî Efendi müteşā'id oldı. Otuz bir evā'ilinde Rodoscuḳ ḳazāsı arpalıḳ ta'yîn olındı. Otuz iki Şa'bān'ında cem'iyet-i cāmî' vaḳ'asında Burūsa'ya iclā ve arpalıḳları ḳuzātından Siyāh-zāde'ye i'tā olındı. Sa'ādetlü, 'ināyetlü pādişāhimuz ḥazretlerinin cülüs-ı ḥümāyūnlarında 'ināyet ü 'āṭifete maḳrūn olup vazīfe ve arpalıḳları ibḳā ve ḥaḳḳ-ı ri'āyetleri ifā olınmış idi. Otuz üç Zi'l-ḳa'de'sinde 'Azmî-zāde Efendi yirine mükerreren Anaṭolı şadırı oldılar. Otuz dōrt Cemādiye'l-āḫire'sinde fevt olan Ğubārî Efendi yirine naḳībū'l³-eşrāf ve reşk-endāz-ı eslāf oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Ğanî-zāde Efendi'nün def'a-i şāniyesi yirine Rūm'a naḳl olunup tekmi'l-i merātib-i 'ilmiyye eylediler. Otuz beş Şafer'inde meşāḡil-i şadāretten istirāḫat ve Dimetoḳa arpalıḡı ile iḫtiyār-ı kūşe-i selāmet⁴ eyleyüp Ḳara Çelebi-zāde Efendi ikinci def'ada münevvir-i eyvān-ı şadāret oldı. Otuz ṭoḡuz ḫilālinde manşib-ı celil-i neḳābeti 'amm-zādeleri olan şadr-ı 'amīmü'l-iḫsān, 'allāme-i 'aşr ü evān Şeyḫî Efendi ḥazretlerine ferāḡat⁵ ve te'kīd-i 'alāḳa-i maḥabbet için 'aḳd-ı peyvend-i muşāheret eyleyüp kendüler tebettülün ila'llāha 'azīmet itmişler idi. Biñ ḳırḳ Zi'l-ḳa'de'sinün sekizinci günü yevm-i eḫadda müteveccih-i dergāḫ-ı Eḫad ve rü-nihāde-i ḥāḳ-i laḫad olmuşlar idi. Cīvār-ı Türbe-i Ebî Eyyüb'de i'dād itdükleri mezār-ı 'itnākde mütevārî-i ḥāḳ-i pākdür. Mutaşarrıf oldukları vazīfe ve arpalıḳ Anaṭolı şadāreti ile müteḳā'id olan ḥalef-i müstecmi'u'ş-şerefleri Şeyḫî Efendi ḥazretlerine lā'ik görüldü.

Hidmet-i mollā-yı sābıḳu'l-beyān, ḥā'iz-i ḳaşabu's-sabaḳ-ı 'ilm ü 'irfān, şerīfü'n-nefs-i 'ālî-himmet, kerīmü'l-aşl-i şāfi-ṭaviyyet, 'ulūm-ı 'Arabıyye'de māhir, fūnūn-ı edebıyyede ḫuliyy-bend-i 'uḳūdu'l-cevāhir, şi'r ü inşāda yegāne, efrād-ı ma'ārifde müfred-i zemāne, saḫî vü kerīm, müşfik u raḫīm, ḫasīb ü nesīb, nebīḫ ü edīb, serī'u'l-infi'āl, bedī'u'l-irticāl, nazīf ü nezīḫ, maḫdūm-ı vecīḫ idi.

Devāvīn-i 'Arabıyye ve kütüb-i⁶ edebıyyeyi tettebbu' eyleyüp ol vādide mecmū'a-i nevādir ve leṭā'if-i muḫāzarātı müstaḫzır olmuş⁷ idi. *Ḳaşıde-i Bürde*'ye taḫmīsi ve ḳaşā'id-i bedī'ası vardır. 'Arabî inşāları ve taḳrīzleri maḫsūd-ı üdebā ve

¹ ḥākim-i dār-ı SE

² Maḳām-ı şadārete:yirlerine SE

³ 264b SE

⁴ 445b E

⁵ 452b R1

⁶ Fūnūn-ı SE

⁷ - SE

reşk-endāz-ı ‘Arab-ı ‘urabādur. “Şerīfi” maḥlaşı¹ ile eş‘ār-ı şerīfeleri tezkirelerde meşūr ve yārān-ı suḥan-şinās meyānında meşhūrdur. Bu ebyāt mūntaḥab-ı eş‘ār-ı belāgat-simātıdur:

Gerçi dirler va‘deye eyler vefā ol nāzenīn
Baña ammā çekmeyince sīneye gelmez yaḳīn

[Ve lehu]

Varmadın mekteb-i ḥüsn içre daḥı üstāda
Ezber itmiş sebaḳ-ı şīveyi ḥāfız-zāde

[Ve lehu]

Germ-ābe içre var gör o dellāk āfeti
Şoydı cihānı eyledi dervīş-i Ḥalvetī

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥman (‘Abdu’l-ḥalīm-zāde)

Tercemesi sebḳ idüp Medīne-i Münevvere Ḳāzīsı iken ‘ālem-i nāsūtdan ḳazā-yı vaḫar iden² ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi merḥūmuñ veled-i kebīri, “Fekīrūḫakīr” dimekle ma‘rūf maḥdūm-ı sāde-zamīrdür. Güncīde-i ḫavşala-i isti‘dādı olacaḳ deñlü levāzım-ı ṫarīḳ-ı ‘ilmi i‘dād ve Aḫī-zāde ‘Abdu’l-Ḥalīm Efendi ḫazretlerinden mülāzemetle merḫabā-yı cām-ı murād eyleyüp ba‘z-ı medārise müderris ve ḫārice ṫalibler ile hem-pāye vü hem-meclis olmuş idi. Biñ on yedi Şa‘bān’ında bu ḫakīr yirine Medrese-i Cānbāziyye tevcīḥ olınuḳda istiḡnā idüp āḫir Şireli ‘Abdu’llāḫ’a i‘ṫā olunmuş idi. İki aydan soñra Ḥammāmcı-zāde Şāliḫ yirine Şāḫkulu Medresesi’ne raḡbet eyleyüp muḳaddem³ itdüḡi nāzik vechi zāḫir olmadı. Yigirmi dört Cemādiye’l-ülā’sında Manav Muşliḫi’ d-dīn yirine ‘Oşmān Paşa’ya ḫareket eyledi. Yigirmi beş Rebī‘u’l-evvel’inde Ḳaşşāb-zāde yirine Ḥayre’ d-dīn Paşa müderrisi oldu. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Yaşdıḡac Muşliḫi’ d-dīn yirine Edrine’de Ḳazancılar pāyesi virildi. Yigirmi sekiz

¹ Muḫalleş olmaḳ SE

² İken//iden:- R1

³ Taḳaddüm SE

Muḥarrem’inde Baba Hüseyn Efendi yirine Üçşerefeli’ye terfî¹ olındı. Yigirmi toḫuz Safer’inde Baba-zāde Sinānı yirine Trablus-ı Şām ḳazāsı in’ām olındı. Sene-i mezbūre Zî’l-ḳa’de’sinde ‘azl olunup Tevfîḳî-zāde Meḥemmed Emîn Efendi¹ cā-nişîn oldı. Otuz üç evā’ilinde Nūrî Efendi yirine Bağdād ḳazāsı virilmiş idi. Sefere ḫāzır olmuş iken Cemādiye’l-āḫire’nüñ yigirmi² sekizinci günü selefinüñ Revāfız elinde şehādetini ve Bağdād’ı Şāh ‘Abbās alup ehl-i İslām’uñ muşîbetini ḫaber virdüklerinde ‘ämme-i ‘ālem maḡmūm, bunlar daḫı hem maḫrūm u hem mehmūm olmuş idi³. Otuz dört Rebî’u’l-evvel’inde Seyyidî ‘Alî-zāde yirine Bosna ḳazāsı ‘ināyet olındı. Otuz beş Muḥarrem’inde munfaşıl ve yirine Mama-zāde ‘Alîsi vāşıl oldı. Otuz yedi Ramazān’ında Naḳş-bend-zāde yirine Saḳız ḳazāsı ile vāşıl-ı kām olup otuz sekiz ḫilālinde Malḡaralı Aḫmed Efendi ḳā’im-maḳām oldı. Otuz toḫuz Rebî’u’l-evvel’inde ba’z-ı ekābire istinād ile baḡteten Bāḳî-zāde⁴ Efendi yirine Şām-ı şeref-encām ḫükümeti ile ikrām olunmuş idi. Sene-i mezbūre Zî’l-ḳa’de’sinde ref’ olunup Selānik ḳazāsından munfaşıl Tevfîḳî-zāde Aḫmed⁵ Efendi terfî¹ olunmuş idi. Māh-ı Zî’l-ḫicce’de gelürken Ḳaraman içinde vaḫşetgāh-ı dünyādan remān ve ḫayy-kerde-i şafaḫāt-ı eyyām ü tūmār-ı zemān oldı.

Merḫūm-ı merḳūm muḳalled-i erbāb-ı rūsūm, ḫālî-zihn ü sāde-dil, mā-dūn-ı emşāl ü nāzil-i rütbe-i emāsil, ḫayşiyyeti şalāḫa münḫaşır, şanādîd-i ma’ātîhden bir merd-i ‘āciz ü ḳāşır idi.

el-Mevlā Meḥemmed (Ḳāzî-zāde)

Ḥamīdidür. “Ḳāzî-zāde” dimekle meşhūr ve aḫlāḳ-ı ḫamīde ile mezkūr idi. Taḫşîl-i fezā’il-i nefsanıyyeye müdāvım ve Şeyḫü’l-İslām Es’ad Efendi ḫazretlerinden mülāzım olup ba’z-ı medārisde müdārese ve ifāde vü taḫḳîḳa mümārese iderek kırḳ aḳçe medreseden ma’zül iken biñ yigirmi beş Zî’l-ḫicce’sinde Ḥızır Efendi yirine Beşiktaş’da Sinān Paşa müderrisi olmuş idi. Yigirmi yedi Rebî’u’l-evvel’inde Mısr-ı Ḳāhire’nüñ ecell-i medārisi olan Şeyḫūniyye’ye naḳl olındı. Ba’dehu ma’zūlen gelüp otuz üç Muḥarrem’inde ‘Azîz Efendi Maḫdūmı yirine pāye-i Şāḫn i’tibārı ile Maḫmūd Paşa Medresesi iḫsān olındı. Otuz yedi Şa’bān’ında Noḳḫa-zāde yirine Ğazanfer Aḡa

¹ - SE

² 453a R1

³ 445b E

⁴ 265a SE

⁵ - E, SE

pāyesine taḥrīk olındı. Otuz sekiz Şa‘bān’ında ̇udsī-zāde Efendi yerine Şaḥn’a geldi. Biñ kırk Zi’l-ḥicce’si ğurresinde ‘Ayşī Efendi yerine altmış akçe ile Ḥānḳāḥ Medresesi’n cāygāḥ itmiş idi. Onuncı ğünü yevm-i ‘ıyd-ı aḏḥāda tuḏḥiye-i kebş-i cān ve ‘azm-i ‘ıydgāḥ-ı cinān eyleyüp medrese-i maḥlūle Hūdhūd ‘Abdu’l-ḳādir’e iḥsān olındı.

Merḥūm-ı merḳūm istiḳāmet ü nezāhetle mevsūm, nice eyyām ba‘z-ı şudūr-ı kirām ḥidmetinde ta‘āḫī-i umūr-ı niyābet ü şer‘iyyāt üzere ğüzārende-i evḳāt olup dāmen-i ‘işmeti ğubār-ı tōhmetden pāk, ḥākim-i ḥāsim-i bī-bāk idi.

el-Mevlā Muştafā bin Aḥmed bin Ḥasan Beg (Ḥasan Beg-zāde)

Tercemesi zıkr olınan¹ Ḥasan Beg-zāde Aḥmed Efendi’nüñ necī-i kerīm-i² ḥasenü’l-aḥlāḳı ve maḥdūm-ı reşīd-i ḫayyibü’l-a‘rāḳıdur. Kesb-i sermāye-i isti‘dād için i‘māl-i meleke-i māder-zād idüp mu‘allim-i Murād Ḥānī Sa‘de’d-dīn-i şānī ḥidmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medārisde ri‘āyet-i merāsım-i ḫarīḳa himmet eyleyüp kırk akçe medreseden ma‘zūl ve tereddūd-i ebvāb-ı şudūra meşğul iken biñ on bir Ramazān’ında ‘Uşşāḳī-zāde yerine meşrūḫası olan Rüstem Paşa Medresesi i‘ḫā olınmış idi³. On yedi Şafer’inde Kerīm Çelebi yerine Üskūdār’da Mihrümāḥ Sulṫān pāyesine terfī‘ olındı. On ḫoḫuz Ramazān’ında Riyāzī Efendi’nüñ def‘a-i ulāsı yerine Şaḥn-ı Şemān’a⁴ geldi. Yigirmi iki Cemādiye’l-āḫire’sinde Taş Çelebi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi virilüp ḳabūl itmemele ‘azl iḫtiyār eyledi. Yigirmi dōrt Cemādiye’l-ülā’sında Ğubārī Efendi yerine Eyyūb Medresesi’ne manşūb oldu. Yigirmi beş Ramazān’ında Seyfī-zāde Muşlī Çelebi yerine Süleymāniyye müderrisi oldu. Yigirmi sekiz Receb’inde Taş Çelebi yerine Yeñişehr ḳazāsı tevcīḥ olunup ḳabūl itmedükde ‘azl iḫtiyār eyledi. Yigirmi ḫoḫuz ḥilālinde Maḥmūd-zāde yerine tekrār Süleymāniyye virildi. Biñ otuz Şafer’inde⁵ selefi yerine Ḥaleb ḳazāsı ile nā’il-i maḫḫab oldu. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Riyāzī Efendi yerine ̇uds-i Şerīf ḳazāsına naḳl olındı. Otuz bir Receb’inde ‘azl olunup Motonī⁶ Aḥmed Efendi naşb olındı. Otuz altı Zi’l-ḳa‘de’sinde Mu‘īd Aḥmed Efendi yerine Şām-ı şeref-encām ḥükümeti tefvīz

¹ zıkr olınan: sebḳ iden R1

² Kerīm-i necīb-i SE

³ 453b R1

⁴ Şaḥn-ı Şemān’a:Şaḥn’a SE

⁵ 446a E

⁶ Motonī-zāde SE

kıldı. Otuz sekiz Muḥarrem’inde ma’zül ve yerine Bâkî-zâde Çelebi mevşül olmuş idi. Biñ kırık bir Şafer’inde intikâl ve ‘âlem-i kudse irtiḥâl eyledi.

Maḥdüm-ı mezbûr aḥlâḳ-ı kerîme ile meşhûr, ḥâlişü’l-cenân, tâhirü’l-lisân, vecîh ü edîb, maḥdüm-ı necîb idi.

el-Mevlâ ‘Abdu’l-vehhâb (Uzun Vehhâb)¹

Vilâyet-i Anaṭolı’da vâkı‘ Ḳazâbâd nâhiyesinden gerden-efrâz-ı isti’dâd olup Medîne Ḳazîsi ‘Abdu’l-ḥalîm Efendi’den mülâzım ve ‘azm-i ṭarîḳ-ı tadrîse câzım olmuş idi. Dür u dırâz, ḳaṭ’-ı nişîb ü firâz iderek kırıktan munfaşıl iken biñ yigirmi bir Cemâdiye’l-âḥire’sinde² Sefer Efendi yerine Ümmüveled Medresesi’ne zafer bulmuş idi. Yigirmi beş Zi’l-ḥicce’sinde Martolos-zâde yerine Ḥayre’d-dîn Paşa Medresesi’ne taḥrîk olındı. Yigirmi ṭoḳuz Şafer’inde ‘Abdu’l-ḥalîm-zâde yerine Üçşerefeli pâyesine vâşıl olup otuz Şafer’inde Baba Ḥüseyn Efendi yerine Bosna ḳazâsına nâ’il olmuş idi. Otuz bir Receb’inde ‘azl olunup yiri Nûru’llâh el-Ḥamîdî’ye müyesser oldı. Otuz iki Zi’l-ḥicce’sinde ‘Avnî Efendi³ yerine Ḳayşeriyye ḳazâsı ‘inâyet olındı. Otuz üç Cemâdiye’l-âḥire’sinde ref’ olunup Emîr ‘Alî Efendi naşb olındı. Otuz dört Receb’inde Baba Ḥüseyn Efendi yerine Belğırad ḳazâsıyla nâ’il-i murâd oldı. Otuz beş Zi’l-ḥicce’sinde ma’zül ve yerine Ḥayyât-zâde Çelebi mevşül oldı. Otuz sekiz ḥilâlinde İdrîs Efendi yerine Birgi ḳazâsı virilmiş iken zemân-ı ḳalilde ‘azl olunmağın tesliyet ve otuz ṭoḳuz Şafer’inde ‘Abdu’l-ḡanî yerine Şire ḳazâsı ‘inâyet olunmuş idi. Biñ kırık ḥilâlinde ma’zül olup manşıbı Ḥızır Efendi’ye virildi. Biñ kırık bir Şafer’inde İstanbul’da fevt oldı.

Merḥûm-ı merḳûm dâḥil-i ‘idâd-ı erbâb-ı fühûm, “Uzun Vehhâb” dimekle ma’rûf, levâzım-ı ṭül-i ḳâmet ile mevşûf idi.

el-Mevlâ Muşṭafâ (Budîni)⁴

Sağru’l-İslâm-ı Budin’den bedîdâr ve bu dîn⁵ ‘ulemâsından ta’âṭî-i cins-i fezâ’ile ḥarîdâr olup Şeyḫü’l-İslâm Ḥ’âce-zâde Meḥemmed Efendi ḥidmetlerinden¹

¹ SE’de sıralaması farklıdır. 265b SE

² Ülâsında SE

³ - R1, E

⁴ SE’de sıralama bu biyografi ile düzeltilmektedir.

⁵ Bu dîn:- SE

nā'il-i² şeref-i mülâzemet ve ba'z-ı medârisde³ mutaşaddî-i emr-i dirâset olduğdan sonra kırk akçe medreseden ma'zûl iken biñ yigirmi sekiz Muḥarrem'inde kabûl itmeyen Şadrî yirine Silivri'de Pîrî Paşa Medresesi virildi. Otuz bir Receb'inde Hüsâm Efendi merhûm yirine Şâm fetvâsı tevcîh olunmuş idi. Ba'de'l-infişâl âstâne-i sa'âdete rûy-mâl idüp otuz beş senesinde dârü'l-cihâd-ı Belğırad'da vâkı' Bayram Beg Medresesi'nde müderris ve müftî olmuş idi. Otuz yedi Muḥarrem'inde Seyyidî 'Alî-zâde yirine Bosna kazâsı tevcîh olındı. Otuz sekiz Şa'bân'ında munfaşıl ve yirine 'Ömer Efendi⁴ vâşıl oldı. Biñ kırk Cemâdiye'l-ülâ'sında Baba Hüseyn Efendi yirine Belğırad kazâsı ile vâşıl-ı⁵ murâd olmuş idi. Kırk bir Şafer'inde kâzî iken dâ'in-i ecel mütekkâzî olup şu'un-i hâli münḥaşır-ı mâzî oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâh u sedâd ile meşhûr, 'ilmi vâşıl-ı nişâb, sâye-i Beşâniķa'da kâm-yâb idi.

el-Mevlâ Muştafâ (Mütevellî-zâde)

Hâşekî Sultân⁶ tevliyeti ile nâm ü nişân bulan merd-i emîn-i şadâķat-zamînüñ tamģa-i naķd-i vücûdı olmağın "Mütevellî-zâde" dimekle meşhûr ve Hâşekî⁷ semtinde ma'rûf u mezkûr idi. Vaķf-ı havâşş u 'avâm ve güzergâh-ı 'amme-i enâm olan tarîķ-ı hidâyet-refîķa sülûk ve ḥareket-i leng ü lûk idüp⁸ Çivi-zâde Efendi'den mülâzım ve semt-i tedrîse 'âzim olup ta'fîl-i medâris ve teşķîl-i mecâlis iderek biñ on iki Cemâdiye'l-ülâ'sında Bî-endâm yirine Muştafâ Paşa müderrisi olmuş idi. On üç Rebî'u'l-evvel'inde Emru'llâh Efendi yirine Çatalca'da 'Alî Paşa Medresesi virilüp kabûl itmemekle 'azl ihtiyâr eyledi. On ṭokuz Cemâdiye'l-ülâ'sında Manav Bâķî yirine Kâsım Paşa Medresesi virildi. Yigirmi bir Cemâdiye'l-âḥire'sinde⁹ 'Abdu'r-rezzâķ yirine Ca'fer Aģa pâyesine terfî' olındı. Yigirmi beş Zî'l-ḥicce'sinde Fenârî-zâde Şâh Efendi yirine meşrûtası Cerrâḥ Paşa Ḥalîlesi Gevher Ḥân Sultân pâyesine taḥrîk olındı¹⁰. Yigirmi ṭokuz Zî'l-ḥicce'sinde Tevfîķî-zâde yirine Şaḥn'a gelmiş idi. Otuz iki

¹ Efendi ḥidmetlerinden:Efendi'den mülâzım SE

² - SE

³ 454a R1

⁴ 265b SE

⁵ Nâ'il-i SE

⁶ Hâşekî Sultân:Cerrâḥ Sultânî E

⁷ 'Avrethâzârı E, SE

⁸ 446b E

⁹ Ülâsında SE

¹⁰ Pâyesine//olındı:pâyesi virildi SE

Receb’inde Yāverī-zāde Efendi yirine altmış akçe ile mükerreren meşrūtası Gevher Hān Sulţān¹ Medresesi ihsān olındı. Otuz üç Cemādiye’l-āhīre’sinde Mu‘īd Aḥmed Efendi yirine Sulţān Selīm Medresesi’yle tekrīm olındı. Otuz beş Cemādiye’l-ūlā’sında;

Be meded aña semüz molleleri başdurma
Çoқıdur medreseyi cīfe-i murdār-ı ‘ateh

mazmūnı nefsü’l-emr-nāmede meşūr ve şart-ı vāķıf gibi mu‘avvelün ‘aleyh-i umūr olmuş iken Hācī Meḥmed-zāde yirine Süleymāniyye medārisinüñ birine naķl olındı. Otuz altı Receb’inde Keḥudā-zāde Muştafā Efendi maḥdūmı Maḥmūd Çelebi yirine Yeñişehr kazāsı virilmiş idi. Otuz yedi Zi’l-ḥicce’sinde ref’ olunup Toқuz-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi terfī’ olındı. Kırk bir Rebī’u’l-evvel’inde intiķāl eyleyüp Hāşekī kurbında babası cenbinde defn olındı.

Merḥūm-ı mezbūr kemāl-i belāhet ile meşūr, ķābil-i ‘ilm ü şan‘at-ı kitābet, evşāfına zıll-ı ḥāşīye-i hāmiş², insāniyyet ser-ḥaddinüñ behīmiyyete müşrif kūşesine³ ilişmiş ķalmış idi. Evā’il-i ḥālinde Cerrāḥ Meḥmed Paşa’ya istinād ile nā’il-i murād, ba‘dehu ‘Azmī-zāde Efendi’ye dāmād olmağla vāşıl-ı ārzū-yı fu‘ād olmuş idi. Cerrāḥ Paşa tevliyeti meşrūtası olmağın otlı şulı yire düşmiş gāvmiş gibi ‘ayş-ı bī-teşvīş itmiş idi.

Mertebe-i şu‘ūrına bu nümüne besdür ki otuz altı tārīḥinde Yeñişehr’e giderken bu ḥaķīr Tırḥala kazāsından ma‘zūlen āstāneye gelürdüm. Bir⁴ şaḥrāda rāst gelüp ri‘āyeten li-şihrihi’l-kerīm, edā-yı merāsım-i ta‘zīm idüp selāma ḥurmuş-ıduķ. Rūfeķāmuz ile müstaķbelen ḥururken bizi kendü ile hem-rāḥ şanup “Bugün menzirimüz ne ‘aceb dūr imiş. ‘Acz ü a‘yādan pür-fütūr olduķ.” diyüp geçüp gitdi. Faķīr daḥı kışşaya vāķıf olup “İşte hemān geldük.” diyü güzār itdüm. Be-heme-ḥāl keşīrū’s-samıt ü kem-āzār, ḥilm-i ḥimārīden ḥişşedār, münzevī vü kūşe-nişīn, lisānından ḥarf ü şavt daḥı emīn idi.

el-Mevlā ‘Abdu’l-vehhāb (Toқuz-zāde Efendi⁵)

¹ - SE

² ḥāmiş SE

³ 454b R1

⁴ - SE

⁵ - R1, E

Toğuz Mehemmed Efendi'nün ferzendenün aḫteri ve mezkūr olan Şeyḫi Çelebi'nün birāder-i kihteridür. Tehyi'e-i isti'dād-ı tarīk¹ ve devr-i mecālis-i ders ü taḫkīk eyleyüp Aḫī-zāde 'Abdu'l-Ḥalīm Efendi ḫazretlerinün Medrese-i Ḥānḫāh'da ḫidmet-i i'ādelerinden mülāzım ve semt-i tedrīse 'āzim olup berzah-ı erba'ine mübtelā iken biñ on üç Ramazān'ında Celeb Muşliḫi'd-dīn yirine Zekerıyyā Efendi Medresesi i'tā olunmuş idi. On toğuz Cemādiye'l-ülā'sında Bī-endām yirine Unḫapanı pāyesi in'ām olındı. Yigirmi Ramazān'ında Nevālī-zāde 'Aṭāyī Çelebi yirine Şoğukḫuyı dāḫiline naḫl olup yigirmi bir Cemādiye'l-āḫire'sinde² Pīrī Çelebi yirine Üçşerefeli'ye gönderildükde gitmeyüp 'azl ü ḫarār iḫtiyār eyledi. Yigirmi üç Ramazān'ında Hidāyet Çelebi yirine Ḥānḫāh³ Medresesi'ni tekyegāh eyledi. Yigirmi dört Cemādiye'l-ülā'sında 'Aṭāyī Çelebi yirine Şaḫn'a geldi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Vildān-zāde yirine Şofya ḫazāsı virildi. Yigirmi beş Şa'bān'ında Rodosī yirine Bosna ḫazāsına tebdīl olup ḫabūl itmemekle 'azl iḫtiyār eyledi. Yigirmi yedi Ramazān'ında Köse Sinān Efendi⁴ yirine İzmir ḫazāsı ile maḫzi'l-merām olmuş idi. Yigirmi sekiz Receb'inde Mü'ezzin-zāde yirine Mağnisa'ya naḫl olunmuş idi. ḫabūl itmeyüp ḫalefi Ebābīl daḫı nāz itmekle yirinde ibḫā olındı. Māh-ı Zī'l-ḫa'de'de tekrār 'azl olup Yokyoḫ Muşliḫi'd-dīn cā-niṣīn oldı. Otuz üç Şa'bān'ında 'Allāme Şeyḫī Efendi yirine ḫuds-i Şerīf ḫazāsı virilüp bir aydan soñra Şa'rāvī yirine tekrār İzmir ḫazāsı virildi. Otuz dört Receb'inde 'azl olup 'Abdu'llāh Efendi naşb olındı. Otuz yedi Zī'l-ḫicce'sinde Mütevellī-zāde yirine Yeñişehr ḫazāsı 'ināyet olındı. Otuz sekiz Şevvāl'inde ref' olup yirine 'Abdu'r-raḫman Efendi Emīri terfi' olındı. Biñ kırk⁵ Receb'inde 'azm-i ḫazā'ir-i cinān ve seyr-i riyāz-ı⁶ 'ālem-i cān eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şafā-yı dil ü nezāhet-i 'aḫīde ile meşḫūr, esīr-i şoḫbet-i yārān, ḫoş-ṭab' u şāḫib-i 'irfān idi. Pīr-i şavma'a-i nüh-ḫıbāb gibi a'ver ve mişāl-i 'aynek-i āftāb dūr-bīn ü 'ālī-nazar olup kendüye maḫşūş⁷ nikātı "Leṭā'if-i Vehhābiyye" dimekle ma'rūf, ba'z-ı ḫānelerde isti'māli me'lūfdur.

¹ 266a SE

² Ülāsında SE

³ 447a E

⁴ - SE

⁵ kırk bir SE

⁶ ḫazā'ir-i SE

⁷ 455a R1

el-Mevlā'u'l-fāzıl ve'l-Maḥdümü'l-kāmil Şeyḫī Efendi (Filibe Kāzısı Şeyḫī Efendi¹)
{Şeyḫī}

Şeyḫü'l-İslām, rüknü'l-'ulemā'i'l-a'lām Zekerıyyā Efendi ḫazretlerinüñ maḥdüm-ı kerīm-i kihterini, 'aşruñ şerefiyle bihterini, cāmi'-i fezā'il-i vehbī vü müktesebī, kıurretü'l-'aynu'l-a'yān Şeyḫī Luṭfu'llāh Çelebi'dür. Toḫuz yüz yetmiş iki senesi evāsıtında kümün-i ğaybdan zāhir ve şeyḫu'l-fenn-i ma'ālī vü mefāḫir olmışlar idi. Mu'allim-i maḫām-ı Murād Ḥānī Sa'de'd-dīn-i şānī Ḥ'āce Efendi ḫidmetlerinden² iktisāb-ı fezā'il ve intisāb-ı celā'il-i ḫaşā'il idüp mülāzemetle ber-murād ve tıfl-ı dili ḫ'āceden āzād olmuş idi. Maḫādīm-i şudur-ı kirām ḫānūnı üzere ibtidā'en kırık aḫçe ile Silivri'de Pīri Paşa Medresesi ile ikrām olunmuş idi. Toḫuz yüz toḫsan dörd Cemādiye'l-ülā'sında on aḫçe teraḫḫī ile ḫāric rütbesine 'āric oldılar. Sene-i mezbüre dāḫilinde vālid-i mācidleri ile ḫacc-ı şerīfe niyyet ve icāzet ile manşūban isḫāt-ı farīzaya himmet eylemişler idi. Ṭab'-ı şerīfleri ḫayd-ı tekellüfden āzāde ve berg ü bār-ı āmāli ber-bād-dāde olmağın toḫsan yedi Receb'inde vālid-i keşirü'l-maḫāmidleri şadr-ı Rüm iken ecell-i menāşıb olan Üsküb ḫazāsına rāğıb olup Kıraṭova'ya tābi' nāḫiye-i Ḳomanova ilḫāḫı ile tevcīh ve teftiş-i emvāl 'ilāvesi ile terfīh olunmuş idi. Sene-i ātiye Receb'inde Ḥāfız-zāde Ebü'l-ma'ālī Efendi yerine Filibe ḫazāsına naḫl olındı. Biñ üç tārīḫinde Ferḫād Paşa ile Eflaḫ seferine me'mūr olup ordu-yı hümāyūn ḫazāsı ile reh-neverd-i deşt ü hāmūn olmuşlar idi. Ba'dehu Sinān Paşa ile köprī şıngınında bile bulunup;

رضیت من الغنیمۃ بالایاب³

mazmūnı ile sāḫil-i selāmete reh-yāb oldılar. Biñ beş senesi evā'ilinde pādişāh-ı ğāzī Sulṫān Meḫemmed Ḥān Egri fetḫinden şoñra taḫtgāh-ı salṫanata revān olurken sebḫ iden ḫidmetleri muḫābelesinde pāye-i mevleviyyet 'ināyet olunmuş idi⁴. El-ḫāletü ḫāzihi Kızanlık ḫazāsı Filibe'ye ilḫāḫ ve mānend-i vaşşāle dāmen-i menşūr-ı cāḫlarına ilşāḫ olındı. Bin altı evā'ilinde Şatırcı Meḫemmed Paşa serdār iken Kızanlık ḫazāsına bedel Tatarbāzārcığı zamīme-i ḫazā-yı Filibe kılındı. Sene-i mezbüre Şevvāl'inde 'azl olup Yeñişehr'den Zeyne'l-'ābidīn Efendi naḫl olunmuş idi. Biñ yedi Rebī'u'l-evvel'inde tekrār muḫarrer kılındı. On üç Cemādiye'l-ülā'sında ref' olup 'Arab Sinān Efendi

¹ Efendi Birāder-i Şeyḫu'l-İslām Yaḫyā Efendi SE

² ḫazretlerinden SE

³ "Ganimeti bırakıp sağ salım dönmeye râzı oldum."

⁴ 447b E

terfî‘ olunmuş idi. Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde ħalefi yirine ibkâ olındı. On beş Ramazân'ında ‘azl ü iz‘âc ve Meĥammed Şâdıķ-ı ‘Acemî'ye mâye-i ibtihâc kılınmış idi. Şehr-i Şevvâl'de yine ibkâ olunup yigirmi bir Şa‘bân'ında ma‘zûl ve Ĥelvâcî-zâde nâ'il-i me‘mûl oldu. Yigirmi iki Cemâdiye'l-âĥire'sinde Ĥışım Yahyâ Efendi yirine Eyyûb ħazâsı tefvîz olunmuş idi. Yigirmi üç Cemâdiye'l-ülâ'sında Taş Çelebi yirine Edrine pâyesi ile tekrâr Filibe ħazâsı müyesser oldu. Yigirmi sekiz Muĥarrem'inde munfaşıl ve maĥâmlarına Ķâzî-zâde ĥafîdi Şeyĥî Efendi vâşıl oldu. Otuz bir¹ Şa‘bân'ında Bülbül-zâde² Efendi yirine yine ĥâkim oldılar. Otuz üç Muĥarrem'inde ‘azl olunup Ketĥudâ Muştafa Efendi maĥdûmı Maĥmûd Çelebi nâ'il-i maĥşûd olmuş idi. Otuz beş Muĥarrem'inde Mu‘îd Ĥüseyn Efendi yirine yedinci def‘a Filibe'ye ħâzî olup bu eşnâda Anaĥolî şadâreti³ i‘tibâr olunup nevbetde on mülâzımları alındı ve menşûr-ı manşıb-ı Filibe'ye arpalık ‘unvânı ile mu‘anven kılındı. Biñ kırık bir Zî'l-ħicce'sinüñ yigirmi ikinci gününde⁴ intikâl ve riyâz-ı ħudse irtiĥâl eyleyüp⁵ manşıb-ı maĥlûl⁶ ‘Alî Çelebi-zâde maĥdûmı ‘Alî Çelebi'ye ‘ıķd-ı gerden-i iclâl kılındı.

Ĥazret-i mollâ-yı sâlifü'l-beyân, maĥdûm-ı kerîm-i ‘âlî-şân, bezl ü şehâda reşk-i ebr-i bahârî, âşâr-ı feyz ü ‘atâsı ol aĥtâra sârî, ĥandân-rûy, laĥıfe-gûy, şi‘r ü inşâsı revnaķ-şiken-i gevher-i⁷ manzûm u mensûr, “Şeyĥî” maĥlaşı ile eş‘âr-ı ‘âşıkâneleri mecmû‘alarda meştûr, tañtana-i câĥ ü celâli tañîn-endâz-ı mesâmi‘-i aĥtâr, “Çelebi Ķâzî (Filibe Kadısı)” dimekle şöĥret-şi‘âr idi. Kırık üç sene miĥdârı kâm-baĥş ü kâm-rân, re‘âyâ fuĥarâsı zemân-ı ĥükûmetinde sâye-nişîn-i ‘adl ü iĥsân olup ol diyârda tarĥ-ı binâ-yı iĥâmet ve ĥimâyet ü ri‘âyet-i ra‘iyyet eylemiş idi.

el-Mevlâ Yahyâ (Yahyâ el-Cânîkî)

Cânîkîlerde Ķara Yahyâ'dur. Mâhye-hey'et ü müĥayyâdur. Cengelistân-ı ĥuşķ-âbâd-ı Cânîk'e cây-ı nîk i‘tiĥâdında olan evĥâddan iken kedd ü ledd-i ictihâd ile i‘dâd-ı levâzım-ı isti‘dâd eyleyüp Şâlih Seyfu'llâĥ Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olmuş idi. Ba‘zı merâtibe vâşıl ve kırık aķçe medreseden munfaşıl olduĥdan soñra⁸ biñ otuz

¹ - E

² 455b R1

³ Anaĥolî şadâreti:şadâret-i Anaĥolî SE

⁴ Yigirmi//gününde:evâ'ilinde SE

⁵ Riyâz//eyleyüp:intikâl idüp SE

⁶ 266b SE

⁷ - E

⁸ Olduĥdan soñra:iken SE

Receb’inde Rodosī ‘Alī Çelebi yirine Merdümiyye müderrisi oldu. Otuz bir Cemādiye’l-āhire’sinde Tırabozın fetvāsına naql olındı. Ba’d-e’l-‘azl ve’l-mülāzeme otuz sekiz tārīhinde İdrīs Efendi yirine Mar’aş kazāsı şadağa olındı. Otuz toköz Muḥarrem’inde ‘azl olunup manşıbı İmām Meḥammed Efendi’ye virildi. Biñ kırk iki Muḥarrem’inde şılasından gelürken İznīķmid ma’berinde baḥr-ı fenādan ‘ubūr ve sāḫil-i beķāda ḫuzūr eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şudūr-ı kirāma kemāl-i ilḫāḫ ile meşhūr, keşrū’ş-şa’r ü maķrūnu’l-ḫācibīn olmağın “Ķūlunc Nüşhası” dimekle engüşt-nümā ve bu teşbīh-i bedī’a bā’iş olduğı-içün şāḫib-i ḫaysiyyet dinilse revā idi.

[Mütevelli-zāde ‘Alī Çelebi]: Merķūm ‘Alī Çelebi cezīre-i Rodos a’yānından Mütevelli-zāde’dür. Ketḫudā Muştafa Efendi’den mülāzım olup yigirmi sekiz Receb’inde Sānī Çelebi yirine Merdümiyye ḫāricine ‘āric olup otuz Receb’inde Kıbrıs fetvāsı virilmiş idi. Ol esnālarda fevt oldu. Kerīm ü ḫalīm ādem idi¹.

el-Mevlā Sa’d-e’-d-dīn (Nevālī-zāde Sa’dī Efendi)

Tercemesi sebķ iden mu’allim-i maķām-ı Meḥammed Ḥānī Nevālī Efendi merḫūmuñ maḫdūm-ı sānī-i sa’ādet-‘unvānı, meyāne-gevher-i silkü’l-le’āl-i ḫüşmendi Sa’dī² Çelebi Efendi’dür. Toköz yüz seksan dört³ tārīhinde perverde-i şadefçe-i vücūd ve dest-sūd-ı sāḫil-i şühūd olup ber ü dūş-ı isti’dād ü istihāli ḫuliy u ḫulel-i fazl ü kemāl ile zībende vü ḫālī olduķda ḫāce-i pādīşāḫ-ı ‘ālem-penāḫ Sa’d-e’-d-dīn Efendi ḫidmetlerinden mülāzemetle vāşıl-ı dil-ḫāḫ olup biñ yedi Zī’l-ķa’de’sinde ḫāce-zādeler ķānūnı üzere birāder-i mihteri Ziyā Çelebi yirine ibtidā’en Şāḫ Sulṫān pāyesine pīrāye-bend olmuşlar idi. Biñ on Şa’bān’ında Nūḫ Efendi yirine Ḥānķāḫ Medresesi’ne ḫareket eylediler. On bir Zī’l-ķa’de’sinde ‘Aṫūfī yirine Şāḫn-ı Semāniyye’ye gelüp on üç Zī’l-ķa’de’sinde Eyyūb Medresesi altmış aķçe ile bunlara ‘ināyet ve selefleri Seyfī⁴-zāde Muşlī Çelebi Şāḫn ile ri’āyet olunup silsile-i devriyye oldu. On beş Şa’bān’ında Şun’ī Efendi yirine Üskūdār Vālidesi’ne terfī olındılar. On altı Zī’l-ķa’de’sinde Hidāyet Efendi yirine Vefā’da Ḥāķāniyye⁵ ‘ināyet olındı. On toköz Cemādiye’l-

¹ Merķūm//idi, der-kenār R1, E, SE

² Es’ad SE

³ 448a E

⁴ 456a R1

⁵ Vefā’da Ḥāķāniyye:Ḥāķāniyye-i Vefā SE

ülâ'sında Tursun-zâde 'Abdu'llâh Efendi maḥlûlinden Üsküdâr kazâsı tevcîh olup yigirmi bir Receb'inde ma'zûl ve yirine Sarı Muşliḥi'd-dîn Efendi mevşûl oldu. Yigirmi sekiz Cemâdiye'l-ülâ'sında Kerîm Çelebi yirine Haleb-i Şehbâ hükûmetine vâsıl, yigirmi toḡuz Rebî'u'l-âḥir'inde Kâf-zâde Çelebi'nün taḥillesi yirine Şâm-ı şerîf kazâsına nâ'il olup sene-i mezbûrede 'azl olup Riyâzî Efendi kâzî olmuş idi. Otuz beş Muḥarrem'inde Receb Efendi yirine Burûsa kazâsı ile fâ'iz-i maṭlab oldılar. Otuz altı Muḥarrem'inde ref' olup maḥkemelerine Bülbül-zâde Efendi terfî' olındı. Biñ kırḡ Receb'inde Kara Çelebi-zâde maḥdûmı Maḥmûd Efendi yirine Edrine kazâsı ile maḡzi'l-merâm oldılar. Kırḡ bir Muḥarrem'inde¹ mübtelâ-yı 'azl-i bî-taḡrîb olup ḥalef-i sâlifleri Bülbül-zâde Efendi ta'ḡîb itmiş idi. Sene-i mezbûre evâḥirinde Ergeneköprisi arpalık virildi. Biñ kırḡ iki Şafer'inde maraz-ı zâtu'l-cenbden intikâl ve cânib-i cennât-ı 'adne isti'câl itdiler. Edrineḡapusu ḥâricinde medfûndur.

Merḥûm-ı² merḡûm, maḥdûm-ı fezâ'il-rüsûm, zâtı nâmına ḡâlib, iḡrâz-ı fezâ'il-i celîleye râḡîb, şedîdü'l-iştigâl, serî'u'l-intikâl, ḡakkâk-i cevâhir-i menşûr u mevzûn, şarrâf-ı nüḡûd-ı ma'ârif-i ḡûn-â-ḡûn, 'afîf ü nazîf, zât-ı şerîf idi. Kaşîrû'l-kâme ve aḡdeb iken hükûmeti ḡâlinde mehâbet-i 'ilm ü istikâmeti a'yûn-i nâsda cây-ḡîr ve kemîngâḡ-ı mülâḡaḡa-i efkâr-ı 'ilmiyyede ḡâme-i taḡrîr ile mânend-i kemân ü tîr olup resâ'ili maḡbûl-i kavâbil ve hevâmiş-i kütübde ta'lîḡâtı fazîletine ecell-i delâ'il idi.

el-Mevlâ Ḥüseyn (Ḥâcî Meḡemmed-zâde Efendi³)

Ḥusrev Keṡḡudâ mütevellîsi olan "el-Ḥâcc Meḡemmed" nâm merd-i emînün ḡalef-i ḡüzînidür. 'Arab-zâdelik isti'dâdı ile taḡşîl-i 'ulûm-ı 'Arabiyyeye bezl-i ictihâd ve Ḥâce Sa'de'd-dîn Efendi ḡâzetlerinin âstânelerine istinâd eyleyüp şeref-yâfte-i mülâzemet ve iḡrâz-ı merâtib-i 'aliyyeye germ-'inân-ı himmet olmaḡla kırḡdan ma'zûl iken biñ on sekiz Rebî'u'l-evvel'inde Arpacı-zâde yirine Ḥusrev Keṡḡudâ Medresesi virilmiş idi. Yigirmi iki Rebî'u'l-âḥir'inde Kâzî-zâde Şeyḡî Çelebi yirine 'Alî Paşa-yı 'Atîḡ Medresesi'ne taḡrîk olındı. Yigirmi dört Cemâdiye'l-ülâ'sında Ḥayrî Çelebi'den soñra Eski Murâd Paşa pây-e-i Şaḡn i'tibâr olup bunlarun 'unvân-ı iştihârı kılındı. Yigirmi altı Rebî'u'l-âḥir'inde Mollâ Sa'îd maḡlûlinden Ḥânḡâḡ⁴ pâyesini tekyegâḡ

¹ Receb'inde SE

² Maḡdûm-ı R1, E

³ - R1, E

⁴ 267a SE

idüp¹ yigirmi üç Muḥarrem’inde Motonî² yirine Şahn’a, anlar altmışla Ḥānkāh’a geldi. Sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’inde Fenārî-zāde Şeyḫî Efendi yirine Zāl Paşa Sulṭāniyyesi’ne hareket eyledi. Otuz iki Şa’bān’ında Ḥüsām-zāde yirine Medrese-i Eyyûb ‘ināyet olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’inde Çelebi Aḥmed Efendi yirine Āmid każāsı virilüp kabûl itmemekle ‘azl ihtiyār eyledi. Otuz üç Rebî’u’l-āḫir’inde Tevfîkî-zāde yirine Ḥākāniyye-i Vefā’ya gelüp Cemādiye’l³-āḫire’de Kara Çelebi-zāde ‘Abdu’l-‘azîz Efendi⁴ yirine Süleymāniyye’ye terfî‘ olunup otuz beş Cemādiye’l-ūlā’sında Küçük Maḥmūd-zāde’nün def’a-i sāniyesi yirine Kuds-i Şerîf każāsı ile teşrîf olındı. Otuz altı Rebî’u’l-āḫir’inde Üsküdār Każîsi Çelebi Aḥmed Efendi ile mübādele-i manşib itdiler. Otuz yedi Rebî’u’l-evvel’inde ‘azl olunup Martolos-zāde Muştafā Efendi⁵ cā-nişîn oldı. Otuz üç Şafer’inde taḥille ile tekā’üd ihtiyār iden Seyyid Çelebi yirine Mekke-i Mükerreme każāsı ile ikrām olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’inde ref⁶ olunup ol maḳām-ı refî’a Kevākibî-zāde terfî‘ olındı. Edā-yı ḥiccetü’l-İslām ve ri’āyet-i erkān-ı tavāf ü sa’y ü istilām eyleyüp każā-yı ḥazret-i Rabbu’l-erbāb iktizāsı ile seyl-i revāndan Ka’be-i müşerrefenün dīvārı ḥarāb olmaḳ bunlarun zemān-ı ḥükümetine müşādif oldı. Ba’de’l-ḳufûl kırk iki Şafer’inün on ikinci günü necm-i ḥayātı üfûl eyledi.

Mevlānā-yı ma’hūd ‘acā’ib-i dehr-i ṭurfe-kārdan ma’dūd, beşeriyeti ḥāric-i tavḳ-ı beşerî, maşlahat becermenün eri ve cerde cerî, ḥālî-zihn ağalara da’vā-yı şalāḥ-ı kerāmetle intisābın yolın bulur ve ‘avām ḳısmınun ḥoş-ṭab’larına muşāḫib olmanun dilin bilür, nedîm pāyesi ile madḫek, hem-dem-i i’tibārî ile ma’ek, ümmü’l-ḥavādiş-i rûzgār, Ka’be’l-aḫbār-ı aḫyār idi.

el-Mevlā ‘Abdu’llāh (Küçük Maḥmūd-zāde)

Bālāda mezkûr olan Küçük Maḥmūd Efendi’nün maḥdûm-ı mes’ûdidur. Taḫşîl-i ‘ilm ü ‘irfāna gūşiş ve ṭarîḳ-ı iktisāb-ı fūnūna yolından verziş eyleyüp Şeyḫü’l-İslām Zekeriyā Efendi ḥazretlerinün ḥidmet-i i’ādelerinden ḳā’im ve bin tārîḫinde mülāzım olmış idi. Aḫz-ı medāris ve ‘aḳd-ı mecālis iderek kırk aḳçe medreseden munfaşil iken

¹ 448b E

² Motonî-zāde SE

³ 456b R1

⁴ Kara//Efendi: ‘Abdu’l-‘Azîz Çelebi R1, E

⁵ Muştafā Efendi:- SE

⁶ ref⁶ SE

bir iki def'a diyār-ı MıŖr'a sefer ve Cezīre-i 'Arab'a gūzer kılup edā-yı ḥacc ü ziyāret¹ ve 'ulemā-yı 'Arab ile üns ü ūlfet itmekle biñ on dōrt² tārīhinde ecell-i medrese-i MıŖriyye olan Medrese-i Ŗeyḥūniyye'de niyyet-i ikāmet ile 'ināyet olunmuş idi. Ba'dehu muktezā-yı televvün ile ferāgat ve āstāne-i Ŗudūr-ı kirāma mülāzemet eyleyüp biñ on altı Ŗafer'inde 'Arab Ḥāce yirine BeŖiktaŖ' da Ḥayre'd-dīn PaŖa Medresesi i'tā olındı. On yedi Cemādiye'l-ülā'sında Köse Sinān Efendi³ yirine Dāvud PaŖa Medresesi iḥsān olındı. On toḗuz Muḥarrem'inde Ebu's-su'ūd-zāde Efendi ḥazretleri⁴ yirine Maḥmūd PaŖa'ya terfī' olup yigirmi bir Cemādiye'l-āḥire'sinde Bī-endām yirine Ŗāh Sultān pāyesi in'ām olındı. Yigirmi üç Cemādiye'l-ülā'sında Ŗeker Efendi yirine MuŖtafā Aḡa pāyesine taḥrīk olup sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Mu'īd Ḥüseyn Efendi yirine Ŗaḥn'a gelmiş idi. Yigirmi beŖ Ramazān'ında Receb-zāde yirine Ḥāšekī Medresesi'ne, yigirmi yedi Rebī'u'l-evvel'inde 'Arab Ḥāce yirine Ŗāh-zāde'ye, yigirmi sekiz Ŗa'bān'ında Ŗarı 'Alī Efendi yirine Süleymāniyye'ye i'tilā eyleyüp yigirmi toḗuz evāḥirinde Riyāzī Efendi yirine Ḥaleb ḗazāsı ile nā'il-i maḗlab olmuş idi. Otuz Ŗafer'inde Minḗārī yirine Ḗuds-i Ŗerīfe naḗl olup sene-i mezbūre evāsıḗında Ŗām Ḗāzīsī Riyāzī Efendi⁵ ile mübādele-i manŖıb idüp māh-ı Zi'l-ḗa'de⁶ Kerīm Ḗelebi yirine MıŖr-ı Ḗāḥire'ye tebdīl olunmuş idi. Otuz bir Rebī'u'l-āḥir'inde ma'zül ve yirine Rıḗvān Efendi mevŖşül oldı. Otuz dōrt ḥilālinde ḗabül itmeyen Fenārī-zāde yirine tekrār Ḗuds-i Ŗerīf ḗazāsı virildi. Otuz beŖ Cemādiye'l-ülā'sında 'azl olup manŖıbı Ḥācī Meḥemmed-zāde'ye virildi. Otuz toḗuz Receb'inde Hidāyet Efendi maḗlülinden Malḡara ḗazāsı arpalıḗ ta'yīn olındı. Ḗırḗ bir Ŗevvāl'inde Mollā Ḗelebi yirine mükerreren MıŖr-ı Ḗāḥire ḗazāsı ile maḗzī'l-merām oldı. Ḗırḗ iki Cemādiye'l-āḥire'sinde ḗaber-i vefātı gelüp manŖıb-ı maḗlül Bāḗī-zāde Efendi ḥidmetlerinin 'ıḗd-ı gerden-i iclāli ḗılındı.

Merḥūm-ı merḗm ḥiŖŖedār-ı ni'met-ḥāne-i 'ulūm, eŖ'ār-ı 'Arab'dan yād-dāŖtı vāfir, kemāl-i ḗuvvet-i ḥāfıza ile muḗāzarātdan müstaḗzır, sevdāyī-mizāc ü mütelevvin, ḡāḥī neŖŖāb ü kezzāb, ḡāḥī edīb ü mütedeyyin, ḡāḥī Mecnūn u ḡāḥī Eflāḗūn, ḡarīb-terkīb ü ḗurfe-ma'cūn idi.

¹ Ziyāret-i beyt R1, E

² - SE

³ - SE

⁴ - SE

⁵ 457a R1; 449a E

⁶ ḥiccede SE

Kaşîde-i Bürde'ye tahmîsi ve 'Arabî kaşâ'idi, 'acîb ü ğarîb maķāşîdı vardur. Menākıbı u'cûbe-i rûzgâr ve kendi gibi yād-gârdur.

el-Mevla'u'l-fâzıl ve's-Şadru'l-kâmil Meĥammed bin Hüsâm (Kara Çelebi-zâde Meĥammed¹ Efendi) {Zuhûrî}

Cevher-i girân-ķadr-i ĥarf-i vücûdı şadr-ı evvel-i kelâma zîver ve bu dîvân-ĥâne-i 'âlî-binâ menākıb-ı zât-ı kerîmleri ile muşaddar olan devlet-i 'aliyye-i Murâd Hâniyye'nün kâzî'asker-i 'âlî-şanı ve zümre-i 'ulemâ-yı 'izâmuñ muķaddem-i ehl-i dîvânı, şadru'l-efâzıl, bedr-i semâ'u'l-fevâzıl Kara Çelebi-zâde Hüsâm Efendi ĥazretlerinün gevher-i bahru'l-ensâbı ve maĥdûm-ı 'âlî-cenâbıdır. Toķuz yüz yetmiş sâl-i ferĥunde-fâlinde² tırâzende-i silk-i vücûd ve fûrûzende-i şu'â'-ı şühûd olmışlar idi. Vâlid-i keşîrû'l-maĥâmidlerinden iktisâb-ı fażl ü edeb ve cem'-i³ sermâye-i vehbî vü mükteseb kılup resm-i erbâb-ı isti'dâd üzere ĥareket ve müftî-i 'aşr Çivi-zâde Efendi ĥidmetlerinden iĥrâz-ı şeref-i mülâzemet eyledükden soñra ibtidâ otuz aķçe ile Papasoglı Medresesi'ne müderris, ba'dehu kırıkla Pervîz Efendi⁴ Medresesi'nde şadr-ı meclis olup toķuz yüz toķsan yedi Rebî'u'l-âĥir'inde terâķķî ile ĥâric rütbesine 'âric olmuşlar idi. Toķsan sekiz Rebî'u'l-evvel'inde ĥâlâ şeyĥü'l-İslâm, müşkil-güşâ-yı enâm olan Yaĥyâ Efendi yirine 'Alî Paşa-yı 'Atîķ Medresesi'nde ferş-i seccâde-i ders ü taĥķîķ itdiler. Biñ bir Zi'l-ķa'de'sinde ķabûl itmeyen Mes'ûd Efendi yirine İsmiĥân Sulţân pâyesine 'unvân virüp biñ dört Muĥarrem'inde Nişâncı-zâde 'aķabince Şaĥn-ı Semâniye'ye ĥıram idüp biñ altı Receb'inde Ĥaydar Efendi'den soñra Şeh-zâde Medresesi'nde tekye-zen-i miĥrâb-ı ifâde olup biñ yedi Receb'inde Kefeli Ĥüseyn Efendi yirine⁵ Süleymâniyye dârü'l-ifâdesini ĥulĥulenâk-i taĥķîķ u icâde eyleyüp biñ toķuz Zi'l-ķa'de'sinde İskender-zâde yirine fezâ-yı ķazâ-yı Ĥaleb-i Şehbâ cilvegâh-ı eşheb-i iķbâlleri⁶ olmuş idi. Biñ on Cemâdiye'l-ülâ'sında 'Abdu'l-cebbâr-zâde yirine Beytü'l-maķdis ĥükûmeti teklîf olunup ķabûlden ibâ ve ihtiyâr-ı 'azl ü inzivâ itmişler idi. On bir Rebî'u'l-evvel'inde⁷ Kara 'Abdu'r-raĥman Efendi yirine Şâm-ı şeref-encâm ķazâsıyla ikrâm olındılar. Sene-i mezbûre Receb'inde Bostân-zâde Meĥammed Efendi

¹ - R1, E

² - SE

³ kesb-i SE

⁴ 267b SE

⁵ Efendi yirine:Çelebi maķâmına E, SE

⁶ İclâlleri SE

⁷ 457b R1

yirine Mısr-ı zātü'l-ehrām hükümeti ile mazhar-ı ihtirām olup on iki Ramazān'ında 'Abdu'r-raḥīm Efendi yirine maḥrūse-i Burūsa kazāsına tebdil olınmışlar idi. On üç Muḥarrem'inde ḳable'l-vuşul ma'zül ve Tursun-zāde 'Abdu'l-bāḳī Efendi nā'il-i me'mül oldı¹. On beş Ramazān'ında 'Abdu'l-ḡanī-zāde Efendi yirine Dimetoḳa ilḥāḳı ile dārü'n-naşr-ı Edrine'ye ḥākim² oldılar. On yedi Receb'inde munfaşıl ve yirine³ Zeyne'l-'ābidīn Efendi vāşıl oldılar. On ḡokuz senesi ḥilālinde Zeyne'l-'ābidīn Efendi yirine ḥākim-i dārü's-salṡana ve sāḥa-i iclālleri pür-ṡumṡurāḳ u ṡaṡana olmış idi. Yigirmi bir Şa'bān'ında ref' olunup maḳām-ı hükümetlerine 'Abdu'l-cebbār-zāde Efendi terfi' olındı. Yigirmi üç Cemādiye'l-ülā'sında Anaṡolı şadrında mesned-ḡüzīn ve Ḓanī-zāde Efendi'ye cā-nişīn oldılar. Sene temāmında isti'fā idüp Rıḡvān Efendi şadr-ı dīvān olmışlar idi. Yigirmi ḡokuz Cemādiye'l-ülā'sında Ḓanī-zāde Efendi yirine şadr-ı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. Otuz Şafer'inde teḳā'üd ihtiyār eyleyüp Kemāl Efendi merḥūm üçüncü def'ada şadr-ı Rūm oldılar. Dimetoḳa kazāsı arpalıḳ virildi. Otuz beş Şafer'inde Şerīf Efendi yirine şāniyen şadr-ı dīvān zāt-ı sūtüde-şifātı ile müşerref oldı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde vazīfe-i emşalle müteḳā'id ve Miḥalic arpalıḳı menşūr-ı iclāllerine ḳayd-ı zā'id olup Ḥüseyn Efendi ḥazretleri def'a-i şāniyede mesned-ārā-yı şadāret olmış idi. Ba'dehu Pıravadi arpalıḳı tevcīḥ olunup otuz altı Cemādiye'l-āḥire'sinde Ḓanī-zāde Efendi merḥūm⁴ maḥlūlinden Tırnova arpalıḳına naḳl olınmış idi. Ḓırḳ bir Receb'inün yigirmi sekizinci ḡünü Çeşmī Efendi yirine münevvir-i eyvān-ı şadāret ve üçüncü def'ada elmās-ı müşelleş-nümā-yı ḥātem-i devletleri şa'sa'a-endāz-ı sa'ādet olmış idi. Ḓırḳ iki Zi'l-ḥicce'sinün altıncı ḡünü yevmü'l-işneyn şabāḥında ḥaber-i intikālī münṡeşir ve zerrāt-ı āftāb gibi şeref-yāfte-i intisāb olan aḥbāb perīşān ü müte'sşir olup Cāmi'-i Sulṡān Meḥemmedī'de şalāt-ı cenāzeleri edā ve ḡulḡule-i senā ile aṡbāḳ-ı şavāmi'-i eflāk pür-şadā ḳılınduḳdan şoḡra Ḥazret-i Ebī⁵ Eyyūb Türbesi ḳurbında mütevārī-i ḥāḳ-i pāk-i 'anberāsā ḳılınmış idi. Ol ḡün Anaṡolı şadrına zīver olan dāmād-ı meḳārim-ḡüsterleri, veliyy-ni'metimüz, seng-i rāḥi dūrretü't-tāc-ı devletimüz, Ḥāce-zāde 'Abdu'llāḥ Efendi ḥazretleri cā-nişīn-i şadāret-i 'ilmiyye⁶ ve dest-pīrā-yı mertebe-i 'aliyye olmışlar idi.

¹ 449b E

² Dārü'n/ḥākim:ḥākim-i dārü'n-naşr-ı Edirne oldılar SE

³ - E, SE

⁴ - SE

⁵ - SE

⁶ SE'de “ ‘ilmiyye” ve “ ‘aliyye” kelimeleri birbiriyle yer deḡiştirmiştir.

Ol şadr-ı ‘azîmü’ş-şân-ı celilü’l-menâkıb, ser-efrâz-ı erbâb-ı ma‘âlî vü merâtib, revâk-ı himmeti refî‘u’l-bünyân, sāha-i şevketi menba‘u’l-erkân, sırr-ı süveydâ-yı şadâret, ma‘nâ-yı lafz-ı ‘izz ü sa‘âdet, aşîl-i tayyibü’l-a‘râk, semere-i şecere-i mekârim-i ahlâk, kerîm bin el-kerîm, hâne-zâd-ı dūdmân-ı kadîm, küh-ı pür-temkîn-i vaqâr ü edeb, mecma‘u’l-bahreyn-i kemâl-i mevrûş u mükteseb, âsâr-ı dil-âvîzi tanîn-endâz-ı mesâmi‘-i şark u ğarb, kilik-i bedâ‘i‘-nigâr-ı nükte-âmîzi hânende-i pür-uşûl-i nuṭk u ḍarb, “Zuhûrî” mahlaşî ile eş‘âr-ı¹ bülendi dillerde dâstân, âftâb-ı celî-zuhûr-ı ‘ilm ü irfân idi. Eyyâm-ı şadâretleri nev-bahâr-ı reyâhîn-i me‘mûl ü mültemes ve luṭf u ‘inâyetleri nefese-i maşdüra feryâd-res olup ıslâh-ı mizâc-ı dîn ü dünyâ ve taşhîḥ-i nüshâ-i tarîk-ı ‘ulemâ itmişler idi.

Şi‘r²

شكر الله سعيه الموفور
وجزاه بروضة من نور³

Ḥayrât-ı cezîlelerinden sa‘âdet-hânelerine muttaşıl mescidi cāmî‘ idüp idrârât-ı keşîre ta‘yîn itmişlerdür ve Burûsa’da Sedbaşî Köprisi’nde bir ‘âlî cāmî‘ binâ eylemişlerdür⁴ ve Burûsa ve Edrine’de vücûh-ı ḥayra mâl-i vâfir şarf itmişlerdür. Bu ebyât nümüne-i şi‘r-i şafâ-şifâtlarıdır:

Meyânî kılca görünmez dehânî fark olmaz
O yok bu yok nice dinilsün o mü-miyâna ğazel⁵

Sefînelerde pür olup varaḳlar üstinde
Hevâ-yı ‘ışkuñ-ıla döndi bâdbâna ğazel⁶

[Ve lehu]

¹ 458a R1

² - E

³ “Allah onun bütün çabalarının karşılığını versin. Onu nurdan bir bahçe ile mükâfatlandırın.”

⁴ Ve//eylemişlerdür:- R1, E

⁵ Bu beyit SE’de üçüncü sıradadır.

⁶ Sefînelerde//ğazel:- R1; Bu beyit SE’de dördüncü sıradadır. 450a E

Bir parmağını ol şanem-i mäh-liķānuñ
řad pençe-i hūrřıd-i raĥřāna degüřmem

[Ve lehu]

Murđ-ı dil bāđ-ı İrem zevķını vařluñda bulur
Uçmaķ ister mi senüñ gibi melekke ķoniřan

[Ve lehu]

Derdden şanma dilā maĥzen-i sīnem ĥālī
Genc-i ‘ıřķıyla olupdur o řehüñ māl-ā-māl¹

el-Mevlā Meĥammed (‘Abdu’r-raĥman Emīri)

Gelibolı ma’ķılından güsiste-‘ıķāl ve řayd-ı ķayd-ı taĥřıl-i ‘ilm ü kemāl olup Ķara ‘Abdu’r-raĥman Efendi ĥıdmetlerinde ķā’im ve cihet-i i‘ādelerinden mülāzım olmuş idi. Bi-ĥasebi’l-merātib i‘tilā-yı merākī-i menāřıb iderek kırķ aķçe medreseden ma’zül iken biñ on yedi Zı’l-ķa‘de’sinde Menteř-zāde yirine İnegöl’de İřaķ Pařa Medresesi virildi. Yigirmi beř ĥilālinde fāriđ olup Bostān Efendi’ye iĥřān olındı². Yigirmi yedi Rebı’u’l-āĥir’inde şireli ‘Abdu’llāh yirine Ķāsım Pařa Medresesi tevcīh olunmuş idi. Yigirmi sekiz Muĥarrem’inde yirinde pāye i‘tibār olındı. Yigirmi toķuz Cemādiye’l-ülā’sında ‘azl olup medresesi řeyĥ İbrāhīm Efendioğlı’na virildi. Sene-i mezbüre Zı’l-ĥicce’sinde ĥalefi yirine i‘āde olındı. Otuz Ramazān’ında Āvāre-zāde Efendi yirine řaĥn’a geldi. Otuz iki Muĥarrem’inde Tezkireci ‘Abdu’l-laťif Efendi’den řoñra Sinān Pařa Dārü’l-ĥadīři altmış i‘tibār olup bunlara ‘ināyet olındı. Sene-i mezbüre Zı’l-ĥicce’sinde Rızāyī Ķelebi yirine Ĥāřekī Medresesi’ne, otuz dört Cemādiye’l-āĥire’sinde yine anlar yirine Üřküdar’da Vālide Sultān Medresesi’ne müderris, otuz beř Zı’l-ķa‘de’sinde Menteř-zāde maĥlülinden Süleymāniyye Medresesi’nde³ řadr-ı meclis olmuş idi. Otuz sekiz řevvāl’inde Toķuz-zāde yirine Yeñiřehr ķazası ile maķzi’l-merām olup otuz toķuz řa’bān’ında ‘azl olup Ķara Ĥalīl

¹ 268a SE

² - SE

³ Süleymāniyye Medresesi’nde:Süleymāniyye’de SE

Efendi kâ'im-makâm olmuş idi. Kırk iki Zi'l-hicce'sinde intikâl ve seyr-i riyâz-ı kudse irtihâl¹ eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr “ ‘Abdu'r-raḥman² Emîri” demekle meşhûr, fezâ'il-i beşeriyeden isti'dādı miqdârı hişşedâr, üslûb-ı maḥkemede kâr-güzâr ü sûtûde-girdâr, hükümetinde tehevürî gâlib, kuvve-i gâzabiyyesi şıfat-ı şu'urını sâlib, levend-meşreb, 'âşık-mezheb, merd-i şâdık idi.

el-Mevlâ Muştafâ (Baldır-zâde)³ {Selîsî}

Burûsavîdür. “Baldır-zâde” ‘unvânı ile şöhret-şi'âr ve “Selîsî” maḥlaşı ile tamğa-zen-i perniyân-ı eş'âr idi. Vādî-i taḥşîl-i fazl ü kemâlde teşmîr-i sâk-ı ihtimâm ve ba'z-ı 'ulemâdan mülâzemetle iḥrâz-ı merâm eyleyüp kaṭ'-ı merâtib ve aḥz-ı revâtib iderek kırk aḳçe⁴ medreseden munfaşıl iken biñ yigirmi yedi Receb'inde Burûsa'da Şâhîn Lâlâ ḥâricine i'tilâ itmiş idi. Otuz dört Şafer'inde Seyrek-zâde Yûnus Çelebi yirine İstanbul'da Dâvud Paşa'ya taḥrîk olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-hicce'sinde Kâmetî Efendi yirine Yıldırım Ḥân pâyesi iḥsân olındı. Otuz yedi Ramazân'ında 'azl olunup Ḥelvâcî-zâde dâmâdı Maḥmûd Efendi cā-nişîn olmuş idi. Biñ kırk ḥilâlinde Şaḥn'a gelüp sene-i mezbûre Receb'inde Ağa İmâmı yirine altmış aḳçe ile Burûsa Sulṭâniyyesi 'inâyet olındı. Kırk iki Zi'l-hicce'sinde riḥlet idüp medrese-i maḥlûle ...⁵ efendiye 'inâyet olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥayşiyet-i⁶ 'ilmiyye ile meşhûr, cevâhir-i şi'r ü inşâyâ ḥakkâk, bî-naẓîr şâgird-i maḥkeme⁷ vü şakkâk, ḥalîm ü selîm ve ḥalûḳ u kerîm idi.

mine'l-Ġarâ'ib

[Ağa İmâmı]: Mezbûr Ağa İmâmı Bosneviyyü'l-aşldur. Taḥşîl-i 'ilm eyleyüp sorbâcî ve ağa imâmı iken ba'z-ı 'ulemâdan mülâzım olup kırk pâyesine dek müderris

¹ isti'câl SE

² Raḥman Efendi SE

³ Bu biyografi SE'de 268a sayfa kenarında yer almaktadır.

⁴ 458b R1

⁵ Nüshalarda bu kısım boş bırakılmıştır. Muhtemelen müellif, medreseye atanan kişinin ismini öğrenemeyince genel bir ifade olarak “efendi” sıfatını kullanıp isim alanını boş bırakmıştır.

⁶ Fazîlet-i SE

⁷ Şâgird-i maḥkeme:maḥkeme şâgirdi SE

olmuş idi. Hüsrev Paşa bağıteten Burūsa Sultāniyyesi'n viridi, be-cā-yı Yāver-zāde, sene 1038. Kırkda fevt oldu¹.

el-Mevlā Dervīş (Ebābīl Efendi)

Taḥşīl-i rütbe-i isti'dād ve ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle iḥrāz-ı murād eyleyüp² bi-ḥasbi't-tarīk kaṭ'-ı merātib-i ders ü taḥkīk iderek kırk aqçe medreseden³ ma'zül iken biñ on altı Şafer'inde Şūfcı Şeyḥ-zāde yirine Ḥasan Paşa ma'dümesi virilmiş idi. Yigirmi bir Cemādiye'l-āḥire'sinde Mütevellī-zāde yirine Kāsım Paşa'ya hareket eyledi. Yigirmi iki Ramazān'ında Kāsım Efendi yirine Sinān Paşa Medresesi'ne gelüp, yigirmi üç Cemādiye'l-ülā'sında Hidāyet Çelebi yirine meşrūtası olan Fethiyye ma'dümesinde pāye müderrisi oldu. Sene-i mezbüre Ramazān'ında Ramazān Efendi yirine Burūsa Sultāniyyesi'ne terfī' olındı. Yigirmi beş Zi'l-ḥicce'sinde Şaḥn'a geldi. Yigirmi sekiz Şafer'inde Tevfīkī-zāde yirine altmışla Zāl Paşa Sultāniyyesi'ne nā'il oldu⁴. Sene-i mezbüre Receb'inde Toḫuz-zāde yirine İzmir każası virilüp qabūl itmemele 'azl iḥtiyār eyledi. Otuz bir Ramazān'ında 'Allāme Efendi yirine Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi tekrīm⁵ olındı. Otuz iki Muḥarrem'inde müteḳā'id Şeyḥ-zāde Efendi yirine ḥāmis-i Süleymāniyye olmaḫ üzere Dārü'l-ḥadīş tevcīh olındı. Otuz üç Şafer'inde 'azl olınuḫ Tevfīkī-zāde ta'ḫīb eyledi. Otuz dört Şafer'inde Bāḫī-zāde yirine Ḥaleb każası virilmiş idi. Qabūl itmedükde Ḥüsām-zāde'ye naşīb oldu. Otuz yedi Rebī'u'l-āḥir'inde Qara Çelebi-zāde 'Abdu'l-'azīz Efendi⁶ yirine Mekke-i Mükerreme każası iḥsān olındı. Şehr-i Şa'bān'da gitmedügi muḫarrer olup Fenārī-zāde Şeyḥī Efendi'ye müyesser oldu. Biñ kırk evāḥirinde Burūsa pāyesiyle Mektūbcı Dervīş Efendi üzerinden Rodoscuḫ każası arpalıḫ virildi. Kırk iki evāḥirinde intiḳāl eyleyüp arpalığı 'Allāme Naḫīb⁷ Efendi'ye 'ilāve-i revātib kılındı.

Mevlānā-yı merḫūm ḥālince ṭālib-i 'ulūm, mevsūs u mecnūn, naḫş-ı būḫalemūn idi.

el-Mevlā Muştafā (Yaşdıḡac Muşliḫi'd-dīn)

¹ Mine'l/oldı, der-kenār R1, E

² 450b E

³ kırk//medreseden:kırkdan E, SE

⁴ Sultāniyyesi'ne//oldı:Sultāniyyesi virildi SE

⁵ 'ināyet E, SE

⁶ 'Abdu'l-'Azīz Efendi:'Azīz Çelebi R1, E

⁷ 'Allāme Naḫīb:Naḫīb 'Allāme SE

Qaramanîdür. Medîne Qāzîsi ‘Abdu’l-ḥalîm Efendi’den¹ mülâzım ve semt-i tadrîse ‘âzım olup kaṭ’-ı nişîb ü firâz iderek kırkdan ma’zûl iken biñ on altı Zi’l-ka‘de’sinde ‘Abdu’l-kâdir yirine² Zeynî Çelebi Medresesi ile i‘zâz olındı. Yigirmi Receb’inde Rodosî yirine Gegivize’de Muştafâ Paşa Medresesi’ne naql olındı. Yigirmi dört Cemâdiye’l-ülâ’sında Bosnevî Aḥmed Efendi yirine Edrine’de Halebiyye pâyesi iḥsân olınmış idi. Yigirmi beş Ramazân’ında ‘Abdu’l-‘azîz Efendi yirine Rodos fetvâsına gönderüldi. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Pîrî Çelebi yirine Saḫız kazâsı ‘inâyet olınmış idi. Sene-i mezbûre Cemâdiye’l-âḫire’sinde ‘azl olunup manşib-ı mezbûr eşraf-ı kuzâtdan Emîr Ḥasan Çelebi’ye iḥsân olınmış idi. Otuz iki Cemâdiye’l-âḫire’sinde Qara Ḥalîl Efendi yirine Gelibolî kazâsıyla tebcîl olındı. Sene temâmında ma’zûl ve Bıyıklı-zâde Aḥmed Çelebi nâ’il-i me’mûl oldı. Otuz altı ḫilâlide Nevâlî-zâde Ziyâ Çelebi³ yirine Mudanya kazâsı tevcîh olındı. Otuz toḫuz Şafer’inde ‘azl olunup Ḥüseyn Efendi ḫazretlerinün maḫdûmı Seyyid Meḥemmed Efendi’ye arpalık ta’yîn olındı. Sene-i mezbûre ḫilâlide Şa’râvî Efendi yirine İbşala kazâsı arpalık virildi. Kırk iki senesi evâḫirinde ‘âlem-i âḫirete riḫlet eyleyüp arpalığı İbşala kazâsı Kabakulaḫ-zâde Efendi’ye ‘inâyet olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr “Yaşdıḡac Muşliḫi’d-dîn” dimekle meşhûr, niyâbet ü kazâsında i’tidâl ile engüşt-nümâ, ṭavîl ü ‘arîz bir⁴ mollâ idi.

el-Mevlâ Meḥemmed (Semîn⁵ Meḥemmed Çelebi)

Medîne-i Qoşantıniyye’de âḫâd-ı erbâb-ı⁶ sevḫdan birinüñ oḡlıdur. “Ebe-zâde” dimekle şöḫret-şi‘âr ve dâḫil-i ‘idâd-ı ḫavâbil-i rûzgârdur. Taḫşîl-i mertebe-i isti‘dâd ve levâzım-ı ṭarîḫ-ı ‘ilmi i‘dâd eyleyüp Qara Çelebi-zâde Ḥüsâm Efendi merḫûmdan⁷ mülâzemetle fâ’iz-i murâd olmış idi. Güy-gerdân-ı şaḫrâ-yı âmâl ve medâris-i ‘ilmiyye ile müreffehü’l-ḫâl olup kırk aḫçe medreseden⁸ ma’zûl ve mülâzemetle meşḡûl iken biñ yigirmi beş Ramazân’ında ‘Alî Çelebi-zâde Maḫdûmı yirine Medrese-i Zeynî Çelebi

¹ Medîne//Efendi’dan:Ba’zı ‘ulemâdan SE

² 459a R1

³ Ziyâ Çelebi:- E, SE

⁴ - SE

⁵ Ebe-zâde Semîn SE

⁶ 268b SE

⁷ 451a E

⁸ kırk//medreseden:kırkdan SE

ser-menzil-i talebi olmuş idi. Yigirmi sekiz Cemâdiye'l-ülâ'sında Maḥmūd Efendi yirine Bergös Medresesi'ne naql olındı. Otuz iki Şa'bân'ında selef-i sâlifî 'Alî Çelebi-zâde yirine meşrûtası Meḥemmed Paşa Medresesi 'inâyet olındı. Otuz beş Zi'l-ḥicce'sinde Emîr 'Abdu'llâh Efendi yirine Şâh Sulṭân pâyesi iḥsân olındı. Otuz altı Receb'inde bālâda meşṭūr olan¹ 'Alî Çelebi-zâde maḥdūmı 'Alî Çelebi² yirine Şaḥn'a gelüp birkaç günden sonra ḳabûlden ibâ iden Emîr 'Abdu'llâh Efendi yirine altmış aḳçe ile Maḡnisa fetvâsı virilmiş idi. Ḳırk iki senesi evâḫirinde intikâl ve cânib-i âḫirete isti'câl eyleyüp medrese ve fetvâ 'Oşmân³ Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü şalâḫla meşḥûr, ten-âver ü semîn, dervîş-nihâd ü miskîn, şâfî-dil ü ḫâliş-fu'âd, Müslim-i pâk-i'tiḳâd idi.

el-Mevlâ Naşru'llâh (Ḳaramanî Naşru'llâh⁴)

Diyâr-ı Ḳaraman'dan 'azm-i dârü'l-mülk-i Rûm ve ḫidmet-i 'ulemâ-yı ḳurûm idüp ba'z-ı eşrâf ḫidmetinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ve işrâf-ı ğuref-i 'aliyye-i merâtib-i celiyyeye himmet itmiş idi. Ḳırk aḳçe medreseden⁵ munfaşıl iken Raḫîḳî kârgâhının dest-nişîni ve sâbıḳan ḫâtem gibi mülk-i⁶ yemîni olan Ḳâbil Aġa maḫrûse-i Ḳoşantıniyye'de bir medrese binâ idüp biñ yigirmi Şa'bân'ında ibtidâ bunlara i'tâ olındı. Yigirmi dört Zi'l-ḳa'de'sinde Bostân-zâde Meḥemmed Efendi Maḥdūmı yirine Nişâncı Meḥemmed Paşa Medresesi'ne taḫrîk olındı. Yigirmi altı Rebî'u'l-âḫir'inde Ğül Çelebi yirine Zâl Paşa ḫâricine vâşıl, yigirmi sekiz Şa'bân'ında Kethudâ Muştafâ Efendi maḥdūmı Maḥmūd Çelebi yirine pâyelikle Meḥemmed Aġa Medresesi'ne nâ'il olup otuz Şevvâl'inde Seyyid Çelebi yirine Rüstem Paşa Medresesi'ne, otuz bir Şa'bân'ında Ḥ'âce-zâde 'Alî Çelebi yirine Edrineḳapısı Medresesi'ne ḫareket eyleyüp sene-i mezbûre Zi'l-ḫicce'sinde Şaḥn taḫillesi ile Manav Bâḳî maḫlûlinden Maḡnisa Murâdiyyesi'ne terfî' olunmuş idi. Otuz beş Ramazân'ında Malġaralı Kösec Aḫmed Efendi yirine Diyârbekr ḳazâsı ile tebcîl, otuz altı Ramazân'ında Tezkireci İbrâḫîm Efendi yirine Maḡnisa ḳazâsına tebdîl olındı. Otuz yedi Ramazân'ında ma'zûl ve yirine Celeb Mûsâ Efendi mevşûl oldı. Ḳırk bir Şafer'inde müteveffâ Budinî Muştafâ yirine

¹ - E, SE

² 'Alî Çelebi:- SE

³ R1 ve E nüshalarında bu ismin yeri boş bırakılmıştır. *Zeyl-i Şakâik*'in H. 1268 yılında İstanbul'da neşredilen matbu nüshasında ise bu kısım "Emir" biçiminde yazılıdır.

⁴ Ḳaramanî Naşru'llâh:Naşre'd-dîn Efendi R1, E

⁵ Ḳırk//medreseden:Ḳırkdan SE

⁶ 459b R1

Belğırad kazası tevcih olındı. Kırk iki Rebı'ı'l-evvel'inde manşıbı Şofya kazası bulunan¹ Küçük Martolos-zāde Maħmūd Efendi'ye virilmiş iken Şehrküyi kaşabası arpalık vechi üzere virilüp kazā-yı Belğırad'ı Ya'kübca-zāde Maħmūd'a 'ināyet kılındı². Sene-i mezbūre evāhirinde fevt oldı.

Mevlānā-yı merħūm t̄alib-i taħşil-i 'ulūm, muşāhabet-i 'örfiyyede naqd-i vaqt-i Hı'ace Naşre'd-dīn, efkār-ı umūr-ı dünyeviyyede İbni Sīnā gibi dūr-bīn, şüret-i şalāhı rū-pūş-ı mekr ü hile ve tarık uğurılamağa vesile iden etrāk-i nā-kabül kabılinden idi.

Ki bağlar yüzlerini kaşd-ı gāret kılsa reh-zenler³

el-Mevlā Şālīh (Potur Şālīh)

Bosneviyyü'l-aşldur. Bālā-yı isti'dādına hil'at-i vālā-yı 'ilm ü kemāl ile tırāzende ve rāyet-i iştiħarına şukka-i i'tibār ile firāzende kılup şadr-ı 'ālī-kadr-i Rūm Sinān Efendi-zāde 'Alī Efendi merħūm hizmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olmuş idi. Devr-i menāzil-i tarık ve seyr-i merāhil-i⁴ ders ü taħkik iderek uzunca ova merħalesinde mānend-i üştür-i āheste-sülūk, hareket-i leng ü lūk üzere iken biñ yigirmi yedi Receb'inde Hayyāt-zāde yirine Hızır Çelebi Medresesi⁵ ser-menzil-i istirāhati olmuş idi. Otuz Cemādiye'l-āhire'sinde⁶ Magnisalı Emīr yirine Ferhād Paşa ma'dūmesine hareket eyledi. Otuz iki hilālinde 'Abdu'r-raħman Kāmeti⁷ Efendi yirine Orhāniyye-i İznik pāyesine terfi' olındı. Otuz dört Şafer'inde selefi yirine Trablus-ı Şām kazası ile bekām oldı. Otuz beş evā'ilinde 'azl olunup manşıb-ı mezbūr Kabaşakal Efendi'ye 'ilāve-i esbāb-ı vecāhet oldı. Otuz toktuz Rebı'ı'l-āhir'inde İşhak Efendi yirine Diyārbekr kazası tevcih olındı. Biñ kırk Zi'l-ka'de'sinde vezir-i a'zam, serdār-ı diyār-ı 'Acem Husrev Paşa himmeti ile Kudsi-zāde Efendi⁸ yirine Kudsi Şerif kazası ile teşrif olunmuş idi. Āstāneden temkīn olunmayup māh-ı Zi'l-ħicce'de Ser-maħfil-zāde Efendi'ye virildi. Kırk üç senesi evā'ilinde⁹ İstanbul'da vefāt eyledi.

¹ Şofye//bulunan:- SE

² Martaloz-zāde//kılındı: Martolos-zāde'ye teklif olup kabul itmedükde Ya'kübca-zāde Maħmūd Çelebi'ye 'ināyet olındı SE

³ Ki//zenler:- R1

⁴ Menāzil SE

⁵ 451b E

⁶ Ūlāsında SE

⁷ - SE

⁸ Çelebi SE

⁹ hilālinde SE

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ u sedād ile meşhūr, ‘ilmi vāşıl-ı nişāb, kazāsında istikāmetle şöhret-yāb idi.

el-Mevlā’u’l-fāzıl Şeyḫü’l-İslām¹ Ḥüseyn Efendi (Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi) {Hüdāyī}

Şudūr-ı devlet-i Selīmiyye’den ‘āric-i ma‘āric-i semiyye, mütemmim-i dā’ire-i fezā’il ve şīt-i iştihārı dā’ire-i efāzıla şavt-ı celācil olan Aḫī-zāde Meḥemmed Efendi ḫazretlerinüñ şemere-i şecere-i vücūd-ı aşīli ve cevhere-i² cemhere-i nesli-i celilidür. Ṭoḫuz yüz seksan Cemādiye’l-ülā’sında şemārīḥ-i şulb ü meşīmeden bürüz ve sırr-ı serbest-e-i ‘ademden keşf-i rümüz³ idüp şükūfezār-ı ‘ilm ü ‘irfāndan dāmen dāmen iḳtiṭāf-ı reyāḫīn ü ezḫār ve ḫizāne-ḫāne-i fażl ü kemālden tümen tümen i‘dād-ı nūḫūd-ı nāma‘dūd u ‘uḫūd-ı bī-şümār itdükden şoñra sa‘du’l-eyyām, seyyidü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām Ḥ’āce Efendi ḫazretlerinüñ meclis-i ‘amīmü’l-feyz-i ifādelerine dāḫil ve cevher-i isti‘dād-ı Ḥudā-dādı nazar-ı iksīr-eşer-i üstād-ı kāmile vāşıl olup ṭoḫsan yedi tārīḫinde mazḫar-ı luṭf u ‘ināyet ve melzūm-ı lāzıme-i mülāzemet olmışlar idi. Ṭoḫsan sekiz ḫilālinde ibtidā’en kırk aḫçe ile Papasoḫlı Medresesi’ne müderris ve bünyān-ı fezā’ili mü’essis olup ṭoḫsan ṭoḫuzda munfaşıl ve Su‘ūdī-zāde Ḳadrī Çelebi ol rütbe ve vāşıl oldu. Elf-i kāmīl Muḫarrem’inde Ḥakīmī yirine ‘Oşmān Paşa ḫāricine ‘āric ve ḫarf-i vücūd-ı ma’nīdārları zībende-i maḫāric olmış idi. Biñ bir Rebī‘u’l-āḫir’inde Fehmī Çelebi yirine Yeñi ‘Alī Paşa’da tecdīd-i rüsūm-ı ifāde eyleyüp biñ dört Şevvāl’inde Ṭarsūsī yirine İsmiḫān Sulṭān pāyesine sāye şalup biñ sekiz Rebī‘u’l-evvel’inde İskender-zāde yirine Şaḫn-ı Semāniye’ye ḫıram idüp biñ ṭoḫuz Zī’l-ḫa‘de’sinde Ğanī-zāde Efendi yirine Şeh-zāde Medresesi’nde edā-yı vazā’if-i taḫḫīḫ u icāde eyleyüp biñ on Şa‘bān’ında ‘Azmī-zāde Efendi yirine ḫıbāb-ı felek-cenāb-ı Medrese-i Süleymāniyye’de faşş-ı nigīn-i Şi‘rā-yı Yemāniyye olup on bir Zī’l-ḫa‘de’sinde Şarı Ḥ’āce yirine Dārü’l-ḫadīş-i Süleymān Ḥān kırān-ı envār-ı ḫadīş ü *Ḳur’ān* ile pür-leme‘ān olup on iki Cemādiye’l-āḫire’sinde mollā-yı merḫūmdan şoñra Ḥākāniyye-i Vefā ile menşūr-ı iclāllerini teşbīb, sene temāmında Vālide-i Meḥemmed Ḥān Medresesi’nde kezālik seleflerini ta‘ḫīb itmişler idi. On üç Şa‘bān’ında Muzaffer Efendi yirine maḫrūse-i Burūsa ḫükümeti tefvīz olındı. On dört Cemādiye’l-ülā’sında

¹ 460a R1

² Cevher-i SE

³ 269a SE

ferāġat idüp Kara ‘Abdu’r-raġman Efendi’ye ‘ināyet olındı. Sene-i mezbüre¹ Şevvāl’inde Rıd̡vān Efendi yirine baġteten ġākim-i dārū’s-salţana oldılar. On beş Şevvāl’inde ma’zül ve Ġanī-zāde Efendi ġākim-i İstanbul oldı. On yedi Cemādiye’l-āġhire’sinde şāniyen² ġalef-i fā’izü’ş-şerefleri yirine i’āde olındılar. Sene temāmında munfaşıl ve maġām-ı refī‘-i ġükūmete Zeyne’l-‘ābidīn Efendi vāşıl oldı. Biñ yigirmi Cemādiye’l-āġhire’sinüñ selġinde Ķāf-zāde Feyzu’llāġ Efendi maġlūlinden Anaţolı şadāreti müyesser oldı. Yigirmi bir Şa’bān’ında vazīfe-i muġarrere ile kūşe-güzīn-i ‘uzlet ve Ġanī-zāde Efendi mesned-ārā-yı şadāret oldı. Yigirmi iki Cemādiye’l-āġhire’sinde Dāmād Efendi maġlūlinden Rodoscuġ arpalıġı zamīme-i³ revātib kılındı. Yigirmi üç Ramazān’ında ‘Azmī-zāde Efendi yirine İstanbul ġazāsını iġtiyār idüp الشىء⁴ لا يثنى الاوقد يثلث⁴ maźmūnı āşikār oldı. Yigirmi dōrt Rebī’u’l-evvel’inde vazīfe-i teġā’üdleri i’āde ve maġām-ı ġükūmet-i⁵ Ķoşantıniyye’de Muşlī Efendi ġarār-dāde kılındı. Yigirmi günden şoñra Mollā ‘Alī Efendi yirine Ġalaţa ġazāsı arpalıġlarına bedel ve cebr-i kesr için bedel mā-yeteġallel vāġi‘ oldı. Yigirmi beş Cemādiye’l-ülā’sında Zeyne’l-‘ābidīn Efendi maġlūlinden Anaţolı şadrı ile mükerreren bünyān-ı ġadri müşeyyed ve tekerrür-i isnād ile ma’nā-yı cāġ ü celāli mü’ekked olmuş idi. Yigirmi yedi Zī’l-ġa’de’sinde Pıravadi arpalıġı ile ‘uzlet-nişīn⁶ ve ġalef-i sābıġları Ġanī-zāde Efendi şadr-ı güzīn oldı. Biñ otuz Şa’bān’ında mecmū‘ arpalıġlarıñ ġalli fermān olunmaġın Pıravadi daġı vücūġ-ı ġuzātđan Dōkmece-zāde Efendi maġdūmı Celāl Çelebi’ye tevcġh olındı. Otuz bir evā’ilinde tekrār arpalıġları ibġā ve ġaġġ-ı ri‘āyetleri īfā olunmuş idi. Otuz iki Şafer’inde Kethūdā Muşţafā Efendi yirine şadr-ı Rūm ve nāil-i ġāyetü’l-ġāyāt-ı merūm oldılar. Sene-i mezbüre Zī’l-ġicce’sinde müteġā’id olup Bostān-zāde Meġemmed Efendi ikinci def’a⁷ şadr-ı sa‘ādet ve Pıravadi arpalıġı tekrār bunlara ‘ilāve-i esbāb-ı ri‘āyet oldı. Otuz beş Şevvāl’inde Ķara Çelebi-zāde Efendi yirine şāniyen mesned-ārā-yı şadāret olmuş idi. Otuz altı tārīġinde nevbet aldılar. Müsta‘iddān-ı kirām ser-be-ser maźġar-ı ikrām ve كار بنوبتست⁸ maźmūnı üzere yegān yegān vāşıl-ı merām oldılar. Otuz yedi Rebī’u’l-āġir’inde müteġā’id ve ol maġām-ı refī‘a ‘Azmī-zāde Efendi

¹ Sene-i mezbüre:On dōrt SE

² 452a E

³ vazīfe-i SE

⁴ “Bir şey ikilendi mi üçlenmesi de kaçınılmazdır.”

⁵ 460b R1

⁶ SE’de “güzīn” ve “nişīn” kelimeleri birbiriyle yer deġiştirmiştir.

⁷ Kerre SE

⁸ “İş sırayladır.”

müteşâ'id olup Rodoscuğ arpalığı bunlara intikāl¹ eyledi. Otuz toktuz hilâlinde Menteş-zâde mutaşarrıf olduğı Gelibolı manşıbına tebdil itdiler. Kırtk bir Muhtarrem'inde Ebü Sa'id Efendi yirine üçüncü def'ada dest-pîrâ-yı şadâret olmuşlar idi. Sene-i mezbûre Şafer'inüñ yigirmi altıncı günü daħve-i kübrâda mübtelâ oldukları qarħa-i cân-güzâr zaħmından vefât itdiler, diyü ma'rûz-ı pâye-i serîr-i sultânî olduğda manşıb-ı şadâret Anaıolı Şadı Çeşmî Meħemmed² Efendi'ye 'inâyet olındı. İrtesi yevm-i erba'ada mânend-i Yûsuf-ı şıddık ħaber-i fevti ħılâf vâkı' olduğı taħkık olup ba'de'l-'aşr iki şadr-ı sa'âdet-güster kemâ fi'l-evvel maķâmlarında muķarrer kılındı. Bu ħaķır mülazemetde bulunup bu güne târîħ-perdâz olmuş idüm:

Geldi şafâ-yı câh-ı nev ile şifâ-yı şadr (1041)

Sene-i mezbûre Receb'inüñ yigirminci günü vezîr-i 'alķamî-zamîr Receb Paşa iğrâsı ile 'asker tecemmu' eyleyüp Vezîr-i A'zam Ĥâfız Aħmed³ Paşa ilħâħları ile maķtül ve ol vezîr-i ħâ'in maķâm-ı şadârete mevşül olduğda maşlahat-ı vaķt üzere şeyħü'l-İslâm, cemâlü'l-eyyâm Yaħyâ Efendi ħazretleri müteķâ'id ve bunlar maķâm-ı refî'-i fetvâya şâ'id olmuşlar idi. Kırtk üç Receb'inüñ evâ'ilinde 'azl olup selef-i bâhirü's-şerefleri maķâm-ı kerîmlerine i'âde olup bunlar cânib-i baħrden⁴ ħacca müteveccih olduğda;

Evvel ķonağı oldu cinân büstânları.

Küçükķekmece ķurbında vâkı' sâħil-i baħrde defn olındı.

Mollâ-yı müşârün-ileyh⁵ صبت سجال المغفرة عليه⁶ kuvve-i ħâfızada 'alem, ħıfz-ı âdâb-ı tarîķda müselleme-i 'âlem, ma'reke-ârâ-yı ârâyiş, sîmyâ-perdâz-ı nümâyiş, bedî'u'l-beyân, munıalıķu'l-lisân, başıret ü intibâħda yegâne, manşûbe-sâzî-i şaıranc-ı tedbîrde ferzâne, naķş-ı gün-â-gün-ı nîreng ü füsûnda⁷ esb-i cādū râ'iz-i fikrinüñ raħş-ı mu'allemi, şücün-ı mücûnda dühât-ı 'Arab yanında A'cemî, rîş-ħand-i ebleħ-pesend ile

¹ naķl SE

² - SE

³ - SE

⁴ 452b E

⁵ 269a SE

⁶ "Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün."

⁷ 461a R1

‘ālemi¹ bend itmek kārı ve mevā‘īd-i ‘Urḫubiyye ile nice sāde-diller meftūn itmek nuḫbe-i efkārı ve bi’l-cümle ‘ayb ü hüneri ma‘lūm-ı ‘ālemiyān, vādīsinde ferīd-i cihān idi.

قلم اینجا رسید و سر بشکست²

Āsār-ı ‘ilmiyyeleri ‘Anḳā gibi şöhre-i dünyā ve mişāl-i cevher-i kīmyā çeşm-i a’yāna tütüyā idi. Dār-ı devlet-medārları muḳābilinde³ medrese-i celīleleri vardır. Balād semtinde bir kenīseyi cāmi‘ idüp vazā’if ta’yīn itmişler idi. “Hüdāyī” maḫlaşı ile eş‘ār-ı şerīfeleri vardır. Bu ebyāt ol cümleden nümūdārdur:

Öykinürmüş ḳad-i bālāsına yārün şimsād
Hüneri var-ısa ḫaşmıyla ber-ā-ber gelsün

[Ve lehu]

Kenār-ı cūda mey nūş eyledük bir iki āvāre
Anı kec-bīn olanlar çok görüp ‘aks itdiler yāre

[Ve lehu]

Ḥalḳı men‘ eylemedin saña ne girer ne çıkar
Vā‘izā yoksa duḫān-ile ḳıyāmet mi ḳopar

Hezl-gūne⁴

Vuşlata yār rızā virmez ise olma melūl
Ṭurma iy ‘āşıḳ-ı şūrīde hemān üstine ol

[Ve lehu]

¹ - E

² “Kalem öyle bir yere ulaştı ki başı kırıldı.”

³ ḳurbında SE

⁴ Bu başlık ve beyit E ve SE’de son sırada yer almaktadır; SE’de başlık bulunmamaktadır.

Didüm olsun yoluña pādişehüm cāme-i ten
Eskidür didi gülüp nāz ile ol ğonce-dehen

[Ve lehu]

Ben öldüm aldı gönlüm sende dāğ-ı firatūñ tende
Zarūrī ayrılık düşdi senūñ sende benim bende

el-Mevlā ‘Alī bin ‘Abdu’llāh (Maħdūm-ı ‘Alī Çelebi-zāde) {Nazmī}

Bālāda meşūr olan şudūrdan ‘Alī Çelebi-zāde Efendi merħūmuñ maħdūm-ı pūr-faẓl ü edebi, Nazmī muħalles ‘Alī Çelebi’dür. Taħşīl-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmīl-i sermāye-i dāniş ü iz‘ān eyleyüp Şeyħü’l-İslām H‘āce-zāde Meħemmed Efendi ħidmetlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve kırk akçe medresede īfā-yı ha-ı mūdāreseye mūdāvetmet eyledükden şoñra biñ yigirmi sekiz Receb’inde İşha Efendi yirine Emre H‘āce Medresesi’nde vāşıl-ı ħamsīn, otuz Şa‘bān’ında Bālī-zāde yirine Eski İbrāħīm Paşa’da seccāde-nişīn olup otuz bir Şa‘bān’ında pāye-i Şaħn i‘tibārı ile Baba Ĥalīl-zāde yirine Fethiyye-i Meħemmed Paşa’ya nā’il, otuz iki Şa‘bān’ında ‘Uşşāı-zāde ‘Abdu’l-‘azīz Çelebi yirine Yeñi Murād Paşa’da müceddid-i merāsīm-i efāzıl olmış idi. Otuz beş Şafer’inde Vardarī Şeyħ-zāde yirine Şaħn-ı Semāniyye’ye ħırām, otuz altı Receb’inde H‘āce Meħemmed Efendi yirine alender-ħāne ile iħrāz-ı merām kıilup otuz touz Zi’l-a‘de’sinde H‘āce-zāde ‘Alī Çelebi yirine Ayaşofıyya’ya terfī‘, kırk bir Cemādiye’l-āħire’sinde Kemāl Efendi Maħdūmı yirine Süleymāniyye ile sāħa-i iclālī tevsī‘ kıılındı. Kırk iki Muħarrem’inde Çelebi Efendi merħūm maħlūlinden Filibe azāsı tevcīh olındı. Kırk üç Şafer’inde ‘azl olunup udsī-zāde Efendi ta‘īb eyledi. Sene-i mezbūre Receb’inde enfās-ı ma‘dūde-i ħayātı temām ve rişte-i āmālī gūsiste-nizām oldı. Pederi cenbinde medfūndur.

Maħdūm-ı merūm tālib-i ma‘ārif ü ‘ulūm, şūħ u şātır, müteħarrik ü müteħayyir, ħalū u kerīm, ħandān ü besīm idi. Bu beyt nümüne-i eş‘ārı ve nuħbe-i güftārıdır:

‘Uşşā ölmege reh-i ‘işuñda cān virür
Zaħm-ı ħadeng-i tır-i ecel bir bahānedür

el-Mevlā ‘Abdu’l-kerīm (Şeyhü’l-ḥarem-zāde)¹ {Kerīmī}

Bu şafaḥāt-ı perīşān-süturda pey-ender-pey menāzil-i menākıbı tayy olınan Şeyh Ya‘kūb Efendi oğlu² Sinān Çelebi’nün maḥdūm-ı kerīmیدür. “Şeyhü’l-ḥarem-zāde” dimekle şöret-şi‘ār ve “Kerīmī” maḥlaşı ile tırāzende-i eş‘ār-ı ābdār idi. Şeyhü’l-İslām Bostān-zāde Efendi ḥidmetlerinden mülāzım ve kırk aqçe medreseden ma‘zül iken semt-i każāya ‘āzim olmuş idi. Babaṭağı’na każī olup bir nāzır ile ‘aqd-ı peyvend-i muşāheret ve ol diyārda ṭarḥ-ı esās-ı iḳāmet kılmış idi. Ba‘dehu nice def‘a ol diyāra ḥākim ve esbāb-ı ‘alāqası müterākım olup Balyabadra ve Narda ve Şumnı ve Çatalca ve Arnavud Belğıradı emşāli menāşıba vālī ve şuḳka-i i‘tibārı refte refte ‘ālī olmuş idi. Biñ kırk dört Muḥarrem’inde İstanbul’da mülāzemet üzere iken intıḳāl ve riyāz-ı ḳudse irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm gül-deste-bend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, fenn-i mūsıḳīde üstād ve nev besteleri gül-deste gibi murḡān-ı ḥoş-elḥāna bā‘iş-i feryād, ḥüsn-i kitābetde ḳalem gibi ‘alem, üslūb-ı şukūk u muḥāzarada müselleḡ, şi‘r ü inşāda kāmīl-vücūd, efrād-ı ḳuzātđan ma‘dūd idi. Biñ on ṭoḳuz tārīḥinde bu ḥaḳīr Baba każāsında ḥalefi olup iki sene miḳdārı hem-dem ü yārān, ḥarīf-i germ-ābe vü gülistān olmuş-ıduḳ. Aḥlāḳ-ı ḥamīde ve fezā’il-i ‘adīde şāḥibi idi. Bu eş‘ār-ı ābdār ol ṭıynet-i pākden ser-zede olmuşdur:

Ġayre dil virmeyüp eylerse n’ola saña nazār
Sendedür gönli gözi ‘aşıḳuñ iy nūr-ı başār

el-Mevlā ‘Ömer (Ḥāce Fesād)

Maḥrūse-i İstanbul’dan bedīd ve dāḥil-i dā’ire-i dāniş ü dīd olup ḥoş-elḥānıḡı cihetinden vezīr-i a‘zam, āşaf-ı şāḥib-i kerem Cerrāḥ Meḥemmed Paşa’ya imām ve fenn-i edvārda muḳtedā-yı uşul-bendān-ı eyyām olmuş idi. Şehr oḡlanı tevḥīdlerinde ser-ḥalka-i ehl-i ḥāl ve ḥancere-i dil-āvīzi naḡme-rīz-i³ naḳş-ı rengīn-maḳāl olup dönerek ṭarīḳ-ı ‘ilme sülūk ve ḳurş-ı i‘tibārın ol sikke ile meskūk itmiş idi. Şeyhü’l-

¹ Bu biyografi R1 ve SE’de bulunmamaktadır.

² 453a E (Birleşik kelime bölünüp diğەر varaġa geçilmiş. Sözcüğün bölünmemesi için varak numarası dipnotu kelime sonuna alındı.)

³ 461b R1

İslâm Bostân-zâde Efendi hizmetlerinden mülâzemetle bekâm ve ba‘z-ı menâşib-ı kazâda mutaşaddî-i icrâ-yı aḥkâm olup Zağra-i ‘Atîk kâzîsi iken biñ yigirmi ḥudûdında Kuds-i Şerîf i‘tibârı ile mevleviyyet ‘inâyet olunup teşrîfleri alındıktan sonra Malğara kazâsı arpalık virildi. Yigirmi beş Şevvâl’inde Mekke-i Mükerrreme pâyesini ḥâ’iz ve Yoşyoş Muşliḥi’-d-dîn yirine Üsküdâr kazâsına fâ’iz olmuş idi. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde munfaşıl ve yirine Receb Efendi vâşıl oldu. Otuz Receb’inde Kesriyyeli Maḥmûd Efendi yirine Selânik kazâsı ile maḳzî’l-merâm olup otuz bir Şa‘bân’ında ma‘zûl ve Taş Çelebi mevşûl olmuş idi. Otuz altı Zi’l-ka‘de’sinde Şıdkî Çelebi yirine Eyyûb mevleviyyetine manşûb olmuş idi. Otuz sekiz Cemâdiye’l-ülâ’sında ‘azl olunup selef-i sâbıḳları Maḥmûd Efendi ḥalef oldu. Müddet-i ‘azli mütemâdî olup arpalık iḥsân olunmuş idi. Kırk üç Ramazân’ında Şeyḥ-zâde Efendi yirine mükerreren Selânik kazâsı iḥsân olunmuş idi¹. Kırk dört Şafer’inde Selânik’de² kâzî iken dâ’in-i ecel müteḳâzî ve kazâ-yı dîn-i vâcibü’l-edâ-yı câna râzî olup manşib-ı maḥlûl Ğalaṭa’dan munfaşıl Yâverî-zâde Kâbilî Meḥammed³ Efendi hizmetlerine⁴ erzânî görüldü.

Mevlânâ-yı mezbûr “Ḥ’âce Fesâd” demekle meşhûr, ḥoş-elḥân ü ḥoş-şoḥbet, nedîm-şîve vü şûḥ-ṭabî‘at, zıkrî sebḳ iden Şeyḥu’l-ḥarem-zâde⁵ Kerîmî Çelebi ile hem-dem ü yârân, vâdî-i üns ü ülfetde hem-‘inân idiler. ‘Ālem-i âḥirete daḫı bilece revân oldılar. Ḥâlâ Anaṭolî şadâretinden⁶ müteḳâ’id Mûsâ Efendi ḥazretleri ile ‘aḳd-ı peyvend-i muşâheret itmegin bu mertebe ri‘âyetlere mazḥar ve ‘âlem-i kevn ü fesâdda ḥil‘at-i mevleviyyet ile cilveger olmuş idi⁷.

**Şımfu’l-meşâ’iḥ Ellezîne İnteḳalü ilâ Raḥmeti’llâhi Te‘âlâ fi Eyyâmi Hâzîhi’-d-devleti’l-
‘alîyye** **قدس الله اسرارهم**⁸

eş-Şeyḥ Meḥammed bin Meḥammed (Altıparmak Efendi)

Şehr-i cennet-üslûb-ı Üsküb’den zuhûr ve ‘arâ’is-i ‘ilmiyyeye şarf-ı nefâ’is-i naḳd-ı¹ mühûr idüp “Çaḳrıḳcî-zâde” demekle meşhûr olmuş idi. Ḥâtem-i faẓl ü ‘irfânı

¹ Kırk//idi:- SE

² - R1, E

³ - E, SE

⁴ Efendi hizmetlerine:Efendi’ye SE

⁵ Şeyḥu’l//zâde:- SE

⁶ şadrından SE

⁷ 453b E

⁸ “(Allah) onların sırlarını kutlu kılsın.”

leme‘at-ı füşüşü’l-hikem ile raḥṣān ve zūr-ı ser-pençe-i isti‘dādı ḥalka-şiken-i ḳufl-i gencīne-i ‘irfān olmağla nevk-i ḥāmesi şüşe-i şihāb² ve şa‘şa‘a-i āftāb gibi fā‘izü’n-nūr ve meyan-ı erbāb-ı istihālde “Altıparmak” laḳabı ile meşhūr olmış idi. Şehr-i mezbūrda ḥālā merḳadi ziyāretgāh ve ḥāk-i pāki dāne-ḥīz-i tuḥm-i dil-ḥ‘āh olan meşā’ih-ı ṭarīḳ-ı Bayramiyye’den Seyyid Ca‘fer Efendi ḥidmetlerinden taḥşil-i kām ve ḥā‘iz-i zalām-ı ṭabī‘at iken iktihāl-i envār-ı şabīḥatü’l-‘ıyd-ı merām idüp dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudüm ve bālā-yı kürsī-i naşīḥatden neşr-i cevāhir-i ‘ulüm itmiş idi. Nice yıllar Cāmi‘-i Sulṭān Meḥemmed Ḥānī’de maḥfil-nişīn-i va‘z ü tezkīr ve naḳl-i ḥadīs ü tefsīr ile şöhreti ‘ālem-gīr olduḳdan sonra Mıṣr-ı Ḳāhire’ye ilkā-yı raḥl-i iḳāmet ve iḥrāz-ı cihāt ü cerāyāt-ı va‘z ü meşīḥat eylemiş idi. İşkāt-ı farīza-i ḥiccetü’l-İslām itdükden sonra Ḳāhire-i ṭāhirede vā‘iz-i benām olup ‘ulemā-yı ‘Arab ser-be-ser fazlına teslim ve emsālinden taḳdīm itmişler idi. Kemāl-i ta‘ayyün-i ‘izzet ü iḳbāl ve cemāl-i vecāhet-i cāh ü celāl ile sübḥa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken biñ otuz üç senesi evā’ilinde intihāl ve riyāz-ı ḳudse irtiḥāl eylediler.

‘Azīz-i merḳüm bāḡbān-ı çemenistān-ı ‘ulüm, ‘azbü’l-beyān, muṭaliḳü’l-lisān, ḥulvu’l-muḥāvere, laṭīfü’l-mücāvere, şerīfü’n-nefs, ‘azīmü’l-cāh, āstān-ı irşād-penāhı āfāḳilere ḳiblegāh, şīt-i iştihārı ṭanīn-endāz-ı mesāmi‘-i ekvān, ‘ulemā meyanında ‘azīmü’l-ḳadr-i ‘ālī-şān idi.

Āsar-ı ‘ilmiyyesinden *Muṭavvel*’i terceme itmiş idi ve ba‘z-ı tercemeleri daḫı mesmū‘dur ve bi’l-cümle fenninde yegāne, müfred-i zemāne idi³.

Cümleden *Ma‘āricü’n-nübüvve Tercemesi* ve *Nigāristān-ı Ğaffārī Tercemesi* ki “*Nüzhetü’l-cihān ve Nādirü’z-zemān*” tesmiye itmişdür⁴.

eş-Şeyḫ ‘Ömer (Vizeli)⁵ ‘Ömer Efendi

Üsküb ḳurbında “Debre” nām ḳaşabadandır. Evā’il-i ḥālinde taḥşil-i sermāye-i ‘ulüm ve tekmīl-i levāzım-ı manṭuḳ u mefhüm idüp fūnūn-ı mütedāvileye kemā yenbaḡi müzāvele itdükden sonra āheng-i ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ ve devr-i mecālīs-i ders ü taḥḳīḳ eyleyüp ṭoḳuz yüz ṭoḳsan ṭoḳuz⁶ tārīḥinde Ḥ‘āce-zāde Meḥemmed Efendi

¹ - SE

² 270a SE

³ 462a R1

⁴ Cümleden//itmişdür:- E; der-kenar R1, SE

⁵ - R1, E

⁶ - SE

hazretlerinün Süleymāniyye'deki cem'iyetlerine dāhil ve şeref-i mülāzemetlerine nā'il olup maḥrūse-i Üsküb'de ḳassām-ı 'askerī olmuş idi. Dimāğına nesīm-i fenā vezān ve gülşen-i āmāli mübtelā-yı ḥazān olmağla ṭarīḳdan ferāğat ve Nüre'd-dīn-zāde ḥulefāsından Tercemān Zāviyesi'nde şeyḫ olan 'Abdu'l-mü'min Efendi'ye teslīm-i irādet eylemiş idi. Ḥidmet-i mürşid-i kāmilde taḫşil-i merām ve merātib-i ādāb-i tevḫīdi temām idüp biñ dört Rebī'u'l-evvel'inde 'Abdu'l-mü'min Efendi terk-i 'ālem-i şūret eyledükde maḳāmlarına seccāde-nişīn-i ḫilāfet oldılar. Sene-i mezbūre evāḫirinde Sulṭān Meḥemmed Ḥān ile Egri seferine revān olup iḫrāz-ı meşūbāt-ı ḡazā ve 'asker-i İslām'ı ḳıtāl-i küffār-ı li'āma¹ iḡrā itmiş idi. Bade'l-ḳufūl bereket-i şehir-i İstanbul olup cevāmi'-i selāṭīn-i selefden Sulṭān Selīm ve Sulṭān Meḥemmed ve Sulṭān Süleymān Ḥān kürsilerinde nice yıllar ḫallāl-i müşkilāt-ı *Ḳur'ān* olduğdan soñra Cāmi'-i Kebīr-i Ayaşofıyya'da vā'iz ü müzekkir ve muḥaddiṣ ü müfessir olup re'īsü'l-müfessirīn ü tācü'l-muḥaddiṣīn ve 'umdetü'l-müzekkirīn olmuş idi. Evāḫir-i 'ömrinde edā-yı farīza-i ḥacc ü ziyāret ve erkān-ı İslām'la ḳaşr-ı imānı 'imāret² eyleyüp biñ otuz üç Şa'bān'ında 'āzim-i ḳibleḡāh-ı cān ve taḫt-ı revān-ı tābūt ile 'ālem-i āḫirete revān olmuş idi. Tercemān Tekyesi ḫazīresinde medfūndur. Yirine maḫdūmı çelevi efendi şeyḫ olup Ayaşofıyya'da olan³ cihet-i va'zı Ḳāzī-zāde Efendi'ye tevcīh olındı.

'Azīz-i merḳūm ḡavvāş-ı ḡimār-ı 'ulūm, fāzıl-ı müteşerri', zāhid-i müteverri', ḫāfız-ı kelām-ı ḳadīm, ḫāmil-i nikāt-i Furḳān-ı 'āzīm, zāhr-ı ḳalbden taḫḳīḳa ḳādir, meclis-i va'zı ḫırmen-i cevāhir-i nevādir, deryā-yı 'amīḳ, 'ummān-ı taḫḳīḳ idi.

eş-Şeyḫ Aḫmed (Ḥakīm Çelebi Tekyesi⁴ Şeyḫi Aḫmed Efendi el-Müftī)

Maḳarr-ı vilāyet-i Aydın olan Sire şehriden zuḫūr ve taḫşil-i 'ilm ü 'irfāna şarf-ı nūḳūd-ı sinīn ü şūhūr eyleyüp mu'allim-i Sulṭān Selīm-i Şānī 'Atā'u'llāh Efendi'den mülāzemetle nā'il-i evvelīn-i emānī olup medāris-i 'ilmiyyede ifāde-i fūnūn-ı 'aliyye iderek biñ ḫudūdında elli aḳçe ile Aydın Yeñişehr'inde müderris ü müftī ve müşkil-ḡüşā-yı müstefid ü müstefi olmuş idi. El-ḫāletü ḫāzihi meşā'ih-ı Naḳş-bendiyye'den ba'z-ı e'izze-i kirām ile şoḫbet⁵ ve tekmīl-i ṭarīḳat-ı 'aliyye-i ḫāceḡāna himmet idüp ṭarīḳdan ferāḡ ve ḳālīb-ı ḳalb-i pākine ibrīz-i maḫabbet-i İllāhiyyeyi ifrāḡ eylemiş idi.

¹ Āsāma SE

² 454a E

³ olup//olan:olmuşdur E, SE

⁴ - R1

⁵ Hem-şoḫbet SE

Ba‘dehu Hâkîm Çelebi Zâviyesi’nde seccâde-nişîn ve cebel-i şâmiḥ-i pür-temkîn olup nice yıllar mürşid-i ‘ibâd ve delîl-i rāh-ı reşâd¹ olup biñ otuz senesinde Şeyḥü’l-İslâm Es‘ad Efendi ḥâzretleri Sultân ‘Osmân Hân-ı gâzî ile Leh seferine revân oldukda ḳâ’im-maḳâm-ı mollâ ve me’zûnun bi’l-iftâ oldılar. Kemâl-i diḳḳat ü ihtimâm ile ḥidmet-i mezbûreyi itmâm itdükden soñra âstân-ı feyz-âşnâsı maşrıḳ-ı envâr-ı fażl ü ‘irfân ve menba‘-ı zülâl-i luḳf u iḥsân iken biñ otuz dört senesi ḥilâlinde irtihâl ve ‘âlem-i envâra ittişâl eyledi.

‘Azîz-i mezbûr² fazîlet-i ‘ilmiyye ile meşhûr, sîne-i pür-sekînesi deryâ-yı ‘ulûm-ı zâhire vü bâḫıne, zamîr-i münîri maḫla‘u’l-envâr-ı bârize vü kâmine, kühsâr-ı bâ-temekkûn-i maḳâm-ı taḫḳîḳ, reh-nümâ-yı bî-televvûn-i ser-menzil-i tevḫîḳ, şeyḥ-i her fenn, faḳîh-i fâzıl-ı mu‘ayyen idi.

eş-Şeyḥ Hüseyn (Hüseyn Lâ-mekânî)

Burc-ı beden-i ma‘mûrı revnaḳ-efzâ-yı şugûr olan Ḳal‘a-i Peşte’den zuhûr itmişdür. İktisâb-ı ‘ulûm³ u ma‘ârif ve iḳtiḫâf-ı şükûfe-zâr-ı leḫâ’if ü zârâ’if idüp meşâmm-ı cânı istinşâḳ-ı bû-yı fenâ ve ḥâristân-ı dârü’l-‘anânuñ gül-berg-i âmâlınden istiḡnâ itmegin terk ü tecrîd semtin iḫtiyâr idüp meşâ’ih-ı ḫarîḳ-ı Bayramiyye’den Burûsavî Ḥasan-ı Ḳabâ-düz ḥidmetlerinden vâşıl-ı teşrîf-i ‘inâyet ve nâ’il-i nazâr-ı himmet olmuş idi. Nice yıllar Şâh Sultân Câmî’i ḥaremînde zâviye-nişîn ve ḫalka-i cem‘iyyetine nigîn olup irşâd-ı erbâb-ı zühd ü şalâḫ ve ḫay‘ala-i fevz ü felâḫ üzere iken biñ otuz dört senesi evâḫirinde şabâḫ-ı ‘ömri vâşıl-ı revâḫ olmuş idi. Zâviyesi ḳurbında medfûndur⁴.

‘Azîz-i mezbûr “Lâ-mekânî” laḳabıyla meşhûr, dervîş-i ehl-i fenâ-yı ḥâne-berdüş, rûḫ gibi lâ-mekân ü hevâ-yı tecerrüdde hem-düş-ı sürüş, merd-i kâmil ve ‘ârif-i ehl-i dil idi.

eş-Şeyḥ Meḫemmed (Şâliḫ İmâm Efendi)

Öte yakadan zuhûr ve Mâverâ-yı Nehrîler gibi zühd ü şalâḫı nuḫbe-i umûr idüp ‘ilm-i şerîfe ḥidmet ve taḫşîl-i kemâle himmet eyledükden soñra dârü’l-mülk-i

¹ irşâd R1

² 462b R1

³ ‘ilm SE

⁴ 270b SE

İstanbul'a kudüm ve 'azm-i tarîk-ı erbâb-ı rüsüm itmiş iken nîme-i râhdan 'udül ve Efrâziyye semtinde Harâccı Mescidi'nün cihet-i imâmetini kabûl itmiş idi. Şalât-ı zuhr ile şalât-ı 'aşrî Câmi'-i Sultân Mehemmedî'de edâ eyleyüp 'ağd-ı meclis-i ders-i 'âmm ve ifâde-i fûnûn-ı mütedâvileye kıyâm itmiş idi. Maḥfil-i sultânî altında olan maḥşûrede otuz sene miḳdârı¹ ol meşgale-i şerîfeye meşgûl ve bereket-i şehri İstanbul olup kemâl-i nezâhet ü taḳvâ ile sübhâ-şümâr-ı eyyâm ve mu'teḳad-ı ḥavâşş u 'avâm iken biñ otuz yedi Rebî'ü'l-evvel'inde eyyâm-ı rebî'-i ḥayâtı temâm oldu.

'Azîz-i merḳûm deryâ-yı güher-rîz-i 'ulûm, pîr-i mu'ammer-i mübârek- nefes, hezârân hezâr ḫâlib-i 'ilme meded-res, şahâbî-nihâd, müteşerri'-i riyâzet-i'tiyâd idi. Tarîk-ı mu'ayyenleri ma'lûm olmayup Naḳş-bendî olmaḳ ḫann olunur. Ba'zı mevtânun şalât-ı cenâzesine imâmet ve telḫînine ḫâzır olup imdâd-ı rûḫânîye himmet mu'tâdları idi ve bi'l-cümle efrâd-ı ricâlden ma'dûd ve eşi'a-i 'inâyetleri herkese memdûd idi.

eş-Şeyḫu'l-celîl Maḥmûd (Üsküdarî Maḥmûd Efendi Ḥazretleri²) {Hüdâyî}

Ḳuḫbu'l-aḳḫâb, mazḫar-ı füyûzât-ı Rabbu'l-erbâb, mehdî-i şâḫibü'z-zemân, mürşid-i kâmil-i 'aşr ü evân;

Hüve'd-dîn ve'd-dünyâ hüve'l-lafz ve'l-ma'nâ

Hüve'l-gâyetü'l-ḫuşvâ hüve'z-zirvetü'l-'ulyâ,

ya'nî sipihr-i velâyetün ḫürşid-i zerre-perveri, hezârân necm-i gîsüdâra fâ'izü'l-envâr olan Hüdâyî muḫalleş Seyyid Maḥmûd Efendi ḫazretleridür. Zât-ı maḥmûdu'l-ḫişâli vilâyet-i Anadolî'da vâḫî' "Seferiḫişâr" nâm belde-i ma'mûreden bedîdâr ve mânend-i gül-berg-i tarî³ ḡonce-i ser-beste ḫullesinden âşikâr olup ḫadeh-i zinâd-ı ictihâd ile çerâḡ-ı fikrini iḳâd ve dest-yârî-i feyz-i Ḥudâ-dâd ile levâzım-ı isti'dâdı i'dâd eyledükden şoñra tarîk-ı sa'âdet-refîḫ-ı 'ilme sülûk ve ḫurş-ı i'tibârın sikke-i sultânü'l-'ulemâ ile meskûk idüp ḫareketleri Nâzır-zâde Efendi âstânesine muntehî olduḫda Sultân Selîm⁴ Ḥân-ı Sâni ḫazretlerinün maḫrûse-i Edrine'de inşâ buyurduḫları medrese-i celîle mollâ-yı mezbûra tevciḫ olunup ol buḫ'a-i refî'ada ḫidmet-i i'âde ile ser-ḫalka-i emâsil ve toḫuz yüz yetmiş sekiz senesinde rütbe-i mülâzemete nâ'il olmuşlar idi.

¹ 454b E

² - R1, E

³ - SE

⁴ 463a R1

Dımışku’ş-Şām ve Mısr-ı zātü’l-ehrām kazâlarında üstâd-ı melek-nihâdlarına nâ’ib ve dâfi’-i mazâlim ü nevâ’ib olup seksan bir Muharrem’inde otuz akçe ile Burûsa medârisinden Ferhâdiyye’de seccâde-nişin-i dirâset ve Câmi’-i ‘Atîk maḥkemesinde mutaşaddî-i emr-i niyâbet olup iktizâ ḥasebi ile şuleḥâdan bir kimseyi ta’zîr ve bir ḳalb-i âgâhı çâşnî-i tâziyânedan ḥabîr iderler. Ol gice ‘âlem-i mişâlde nîrân-ı caḥîmi seyr idüp maḳâmı şadr-ı suffe-i cinân olmaḳ taḥmîn eyledügi aşḫâb-ı ḥayr ü şalâḥdan ba’z-ı kimseyi ḳa’r-ı çâh-ı cehennemde sūzân müşâhede eyler. Ḥattâ kemâl-i ‘iffet ü nezâhet ile meşhûr ve istikâmeti mücma’un¹ ‘aleyh-i cumhûr olan Nâzır-zâde Efendi’nün maḳâmın seyr itdürürler. Ol vâḳı’a-i hevlnâkden müte’essir olup seḫeri cemî’-i mâmelekin perîşân ve zıll-ı zâ’il-i dünyâyı fî-i dervîşân idüp terk-i medrese vü niyâbet ve Üftâde Efendi ḫâzretlerinden inâbet eylemişler idi.

Mervîdür ki evâ’il-i sülûklerinde riyâzât-ı şâḳḳa ile tevsen-i nefis-i ḫod-gâmı bir mertebe râm ve ol zencîr-i kesl-i dîv-i dîvâneyi bir vechle zebûn-i zimâm iderler ki çerâgâh-ı merkeb-i ebdânı geçüp şâh-râh-ı mevkib-i ervâḫa güzâr ve ervâḫla sâde sultânı seyr-i ‘âlem-i envâr iderler. Ba’zı resâ’il-i şerîfelerinde işâret itdükleri üzere ‘âzîzlerinün aḫbâbından bir kimse fevt olup ba’de zemân zâviye ḳapusından şahş-ı mezbûra râst gelüp selâm virürler. Ḥalvet-ḫâne-i ‘azîze dâḫil olup “Fülân dede merḫûmı gördüm. Ḥuzûr-ı şerîfinüzden çıkup taşra² gitdi. Ğalaḫ hiss ü ḫayâl midür³, yoksa vâḳı’ ḫâl midür?” diyü istikşâf itdüklerinde “Oğul, riyâzet ile rûḫa taḳviyet virmişsün. Anuñ âşârıdur. Faḳîr daḫı riyâzetüm zemânında⁴ aḫyânen çârsüya dâḫil olduḫça emvâtı ihyâdan ziyâde müşâhede iderdüm.” buyururlar.

Ba’de tekmîli’t-ḫarîḳ ve’l-vuşûl ilâ menzili’t-taḫḳîḳ ferş-i seccâde-i ḫilâfetle me’mûr ve tîrâz-ı arz-ı muḳaddese olan belde-i Üsküdâr’a fâ’izü’n-nûr olmuşlar idi. Biñ iki Cemâdiye’l-âḫire’sinde Mu’îd Dede yirine Câmi’-i Şerîf-i⁵ Sultân Meḫammed Ḥân’da vâ’iz ü müzekkir ve muḫaddis ü müfessir oldılar. Biñ yedi Muharrem’inde vaḳf-ı mezbûrdan yevmî yüz akçe vazîfe ta’yîn olınuḫ levâzım-ı ikrâmları itmâm olındı. Ba’dehu zâviyelerinde binâ buyurduḫları mescid-i şerîfi câmi’ idüp emr-i ḫiḫâbete kendüleri ḳıyâm buyurmaḫla cum’a va’zından ferâḫat ve yevm-i ḫamîsde Üsküdâr İskelesi’nde vâḳı’ Mihrümâḫ Sultân Câmi’i’nde ihtiyâr-ı vazîfe-i kürsî-i naşîḫat buyurmışlar idi. Biñ yigirmi altı târîḫinde Câmi’-i Cedîd-i Aḫmed Ḥânî temâm olduḫda

¹ Müttefiḳun SE

² - SE

³ 455a E

⁴ Eşnâsında SE

⁵ - SE

her mäh-ı mübârekün evvel yevm-i işneyninde bir def‘a şeref-i kudüm-i erzânî buyurup nişâr-ı cevâhir-i va‘z ü tezkîr itmek üzere kabûl-i vazîfe buyurmışlar idi. Dergâh-ı irşâd-penâhı maşrıq-ı envâr-ı hidâyet ve südde-i sa‘âdet-destgâhı sâhil-i deryâ-yı güher-rîz-i kerâmet, çeşmesâr-ı feyzî âbişhor-ı teşne-lebân-ı tarîk ve cüybâr-ı irfânı tesellî-bağş-ı erbâb-ı taḥkîk iken biñ otuz sekiz hilâlinde dâhil-i¹ riyâz-ı keşîrû’l-ḥıyâz-ı cinân ve cân-ı ‘âlem iken müteveccih-i ‘âlem-i cân olmuşlar idi. Zâviye-i şerîfeleri civârında i‘dâd itdükleri türbe-i muṭahharada mânend-i genc-i maḥzûn medfûn ve ziyâretgâh-ı ehl-i derûndur. Hilâl-i taḥrîrde lâ’îḥa-i zamîr olan târîḥ-i intikâlleridür:

قد مضى شيخ شيوخ الافاق²

خصه الله تعالى بالجدود

سرت بالسر و عاينت غذا

روض لطف و مقام محمود

زينت جنة عدن و قصور

برياض و حياض مورود

طوق الحور نحورا بالنور

مثل غلمان لذي دار خلود

سأل الخاطر عن صاحبها

(1038) هاتف قال الشيخ محمود³

Ḥâzret-i ‘azîz-i mensücu’l-beyân, nesîc-i vaḥad ü müfred-i zemân, vâşıl-ı gencîne-i esrâr-ı ḥaḳîkat, ser-çeşme-i sîr-çeşmân-ı meşreb-i ma‘rifet, şem‘-i miḥrâb-ı mücâhede, çeşm ü çerâğ-ı erbâb-ı müşâhede, zücâc-i ḳalb-i âgâhı mişbâḥ-ı mişkât-i feyz ü irşâd, cevher-i zihn-i vaḳḳâdı şeb-çerâğ-ı reh-nümâ-yı ‘ibâd, faşş-ı nigîn-i kürsî-i

¹ 463b R1

² 271a SE

³ “Âlemlerin şeyhlerinin şeyhi göçtü bu dünyadan. Allah cömertlikle muamele etsin ona. Gizlice yol aldım. Lütûf bahçesini ve Makâm-ı Mahmûd’u yarın gözlerimle göreceğim. Adn ve saraylar cenneti, bahçelerle ve akan havuzlarla süslenmiştir. Hûrîlerin gerdanlığı, gılmanlar gibi ebedilik yurdunda sanki bir nur parçasıdır. İçten gelen bir ses akla bu nimetlerin sahibini sordu ve akıl ‘Şeyh Mahmûd’ dedi.”

va‘z ü tezkîr, Bircîs-i vâlâ-kadr-i minber-i naql-i tefsîr, Burâk-ı berķ-reftâr-ı himmeti¹ reh-bürde-i maķâm-ı tecrîd, edhem-i hoş-hırâm-ı hâme-i fazîleti mânend-i rahş-i Mahmûdî kâşifü’s-sırr-ı ser-menzil-i tevḥîd, şâriḥ-i esrâr-ı tarîkat-ı Muhammediyye, mehbiṭ-ı envâr-ı ḥaķîkat-ı Aḥmediyye, sulṭân-ı sâbit-kaḍem-i maķâm-ı ḥilâfet, ḥâtemü’l-velâyet, mehdî-i hidâyet idi.

Âşâr-ı celîlelerinden *Mecâlis-i Tefsîr-i Şerîf* temâma karîbdür. Tefâsîre mürâca‘at itmedin yazmışlardır. “*Câmi‘u’l-fezâ’il ve Ḳâmi‘u’r-rezâ’il*” nâm² risâleleri ve Türkî vü ‘Arabî manzûm u mensûr ondan ziyâde resâ’il-i celîleleri vardır. Muḥaķķikâne *Dîvân*-ı eş‘âr ve ilâhiyyât-ı bedâ’i’-şi‘âr tedvîn buyurmuşlardır. Cümlesi envâr-ı hürşîd-i tâbdâr gibi şöhre-i şehr ü diyârdur. Bu beyt-i zîbâ evâ’il-i ḥâlde buyurdukları şehre-engezdedür:

Alaldan gönlüm ol şüh-ı cihânım
Gönülsüz ṭurur oldı tende cânım

eş-Şeyḥ Sinân (Sinân³ Efendi) {Sinânî}

Edrine kurbında “Ergeneköprisi⁴” nâm kaşabadan zühür ve şayķal-ı sa‘y ü ictihâd ile şafḥa-i isti‘dâdın⁵ cilvegâh-ı cevher-i şu‘ûr idüp ‘azm-i tarîk-ı sa‘âdet-refîķ ve hem-râhî-i tevḥîķ ile seyr-i menâzil-i ders ü taḥķîķ itmiş idi. Biñ on bir târiḥinde Üçşerefeli müderrisi iken Râzî Efendi’ye mu‘îd ve şeref-i mülâzemetle vâşıl-ı ümîd olup Varna’da yigirmi aķçe ile müderris ve mesned-i ifâdeye⁶ şadr-ı meclis olmuş iken meşâmm-ı cânına bû-yı fenâ vezân ve şarşar-ı ḥavf-ı İlâhî ile berg-i ḥazân gibi lerzân olup tarîķdan ferâġat ve kaşaba-i mezbûrede seccâde-nişîn-i irşâd olan Nûre’d-dîn-zâde ḥulefâsından Şeyḥ Meḥemmed-i Kırımî ḥidmetlerinden inâbet eylemiş idi. Biñ on sekiz senesinde ‘azîz-i merķûm riḥlet eyleyüp seccâde-nişîn-i ḥilâfet oldılar. Belde-i merķûmeye Ḳazâķ eşķiyâsı muşallâṭ olmaġın hicret ihtiyâr idüp Yeñişehr każâsına tâbi‘ kaşaba-i Fenâr’da Ḥamza Beg Zâviyesi’ne sâye-i ‘inâyet şalmışlar idi. Biñ otuz ḥudûdında şehre-i Tırḥala’ya intikâl ve Ḥâcî Efendi Zâviyesi’nde taṭyîb-i ḳulûb-ı erbâb-ı

¹ ni‘meti SE

² - SE

³ Uzunköprili Sinân SE

⁴ Ergeneköprisi:Uzunköpri SE

⁵ 455b E

⁶ İfâzaya SE

hāl itmişler idi. Ol buḳ‘a-i mübârekede ser-ḥalka-i tevḥîd ü tezkîr ve ‘Ömer Beg Cāmi‘i’nde kürsî-nişîn-i naḳl-i tefsîr iken biñ otuz toḳuz Rebî‘u’l-âḥîr’inde rebî‘-i ḥayâtî âḥîr ve seyr-i nev-bahâr-ı ‘âlem-i envâr ile mütefâḥîr oldu. Zâviyesi sâḥasında medfûndur.

li-Mü’ellifihî¹

Şeyḥ-i kâmil Sinân Efendi’nün
Menzilin cennet ide Rabb-ı cemîl

Rihletin gûş idince² târîḥin
Didiler göçdi âh o şeyḥ-i celîl (1039)

‘Azîz-i mezbûr çeşme-i ḥürşîd gibi da’imü’l-feyz-i fâ’izü’n-nûr, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ‘irfân, mevrîdü’n-nehreyn-i faẓl ü beyân, şâbit-ḳadem-i maḳâm-ı tecrîd, pergâr-ı edvâr-ı eṭvâr-ı tevḥîd, ḥarîṭa-i sîne-i pür-sekînesi levḥ-i maḥv ü³ isbât, İskender-i rûḥ-ı pür-fütûḥı zulemât-ı ‘ademde reh-yâb-ı âb-ı ḥayât, dervîş-i fânî-meşreb, müstaḡnî-i ‘âlî-maṭlab, eş‘âr-ı dil-âvîzi keyfiyyet-i ‘ışḳ u maḥabbetle pür-şûr ve “Sinânî” maḥlaşî ile meşhûr idi. Bu ḥaḳîrûñ ol diyârda ferş-i kilîm-i iḳâmet itmesine bunlaruñ iltifâtı bâdî ve ser-çeşme-i maḥabbetleri âbişḥor-ı ḳalb-i şâdî olup⁴ üç sene miḳdârı taḥte’ş-şu‘â‘-ı luṭf u iḥsânları ve ğarḳ-ı envâr-ı feyz-i bî-kerânları olmuş idüm.

Demler o demler idi zemân ol zemân idi

Bu beyt anlaruñdur:

Egerçi dâĝ-ı sînem yâre ‘arz itmek murâdumdur
Velîkin za‘fdan ṭâḳat mi var çâk-i girîbâna

eş-Şeyḥ Yahyâ (Yeñişehrli Şâmî⁵ Yahyâ Efendi)

¹ li-Mü’ellifihî:Târîḥ-i Faḳîr E, SE (SE’de her iki başlık da yazılmıştır.)

² 464a R1

³ Maḥv ü:maḥv-i SE

⁴ şâdî olup:şânî SE

⁵ Yeñişehrli Şâmî:Tırḫalalı Şâmî Şeyḥ SE

Şehr-i cennet-şi'ar-ı Şām'da mahalle-i Şālihiyye'den zühür ve eşraf-ı sādātdan bir merd-i şālihuñ hānedānına feyz-i nūr itmiş idi. Kibār-ı meşā'ih-ı Kādīrī'den Şeyh Aḥmed-i Simāfī hizmetlerinden¹ taḥşīl-i merām ve simāf-ı ni'met-i ifāzaların mebzūl-i havāşş u 'avām idüp seyāhat-i aqtār-ı Rūm iderek medīne-i Tırhala'ya kudūm itmişler idi. Ol diyār-ı celilü'l-miḳdārda on sene miḳdārı qarār ve kulüb-ı aḥbāba ifāza-i envār eyleyüp biñ on senesi hudūdında Yeñişehr'de "Meḥammed Çāvuş" nām kimse bunlaruñ şevkına bir zāviye binā idüp şeref-i kudūm-i erzānī buyurmuşlar idi. Ba'dehu Etmekci-zāde Aḥmed Paşa vazā'if-i keşire ta'yīn ve idrārāt-ı zāviyeyi vāşıl-ı merātib-i mi'tīn eyleyüp dergāh-ı irşād-penāhı ol aqtāruñ Ka'betü'l-'uşşāḳı ve şöret-i tannānesi 'ālem-gīr olmağın şehri vü āfākī şöbet-i feyz-baḥşlarınıñ müştāḳı iken biñ kırk senesi evā'ilinde 'azm-i 'ālem-i bāḳī itmişler idi. Şahn-ı zāviyede defīn ve maḥdūm-ı mūkerremleri Seyyid² Şerefe'd-dīn Çelebi yirlerine seccāde-nişīndür.

'Azīz-i mezbūr kerāmāt-ı 'aliyye ile meşhūr, şayyib-i midrār gibi dest-i şehāsi dā'imü'l-idrār³ ve mānend-i mihr-i tābdār nūcūm-ı dā'ire-i encūmenlerine fā'izü'l-envār, hizāne-i ḡayba⁴ dest-yāz, murād-baḥş-ı erbāb-ı rāz ü aşhāb-ı niyāz, keşf ü kerāmātı zebān-zed-i aḥbāb, efrād-ı zemāneden şeyh-i 'ālī-cenāb idi.

eş-Şeyh İbrāhīm (İbrāhīm-i Laḳānī)⁵

Diyār-ı Mışriyye'nüñ a'lem-i 'ulemāsi, etḳā vü evra'-ı nāsıdur. Nice yıllar Cāmi'-i Ezher'de ḥālka-beste-i ders-i 'āmm ve 'ilm ü 'ibādetle sübḥa-şümār-ı şühūr u a'vām olup biñ kırk senesi evā'ilinde ḥacc-ı şerīfdan ḳufūl ḥilālinde intīḳāl eyledi.

Şeyh-i mezbūr "İbrāhīm-i Laḳānī" demekle meşhūr, ekşer-i 'ulūm-ı dīniyyede şeyhu'l-fenn, be-taḥşīş uşūl-i dīn ü uşūl-i şer' de nādire-i zemen, memālik-i Mışr ve aqtār-ı Hicāz ü Yemen'de şadāret-i 'ilmiyye bunlara mūntehī, enfās-ı mūteberrikesi ḥātır-fürüz ve şeybe-i nūrāniyyesi behī, şalāḥ u taḳvāyı cāmi', pīr-i edīb ü mūteverri' idi.

¹ Simāfī hizmetlerinden: Simāfī'den SE

² - SE

³ 456a E

⁴ Ḡaybiyyeye SE

⁵ 271b SE

Āsar-ı ‘ilmiyyesinden tefsīr-i şerīf ü ḥadīşde te’līfātı ve uşul ü fūrū‘da ta’līkātı ve ekşer-i fūnūnda resā’ili ve mebhāşı-i ġāmızada taḥkīk-ı mesā’ili vardır. Eşher muşannefātı ‘ilm-i kelāmda olan manzūmesi ve şerḥidür.

[Diyār-ı ‘Arab ‘Ulemāsı]

Ma’lūm ola ki diyār-ı ‘Arab’uñ ‘ulemāsı ḥadd ü iḥşādan bīrūn¹ ve nümüne-nümāyü’l-ḥadīş-i zū-şücūndur. Lākin tafşīl-i ḥālleri ve mertebe-i kemālleri ma’lūm-ı cāmī‘u’l-ḥurūf olmayup ve mufaşşal tercemelerine zafer bulmayup ṭabaḳāt erenlerinden ba‘z-ı hem-‘aşrlar ol ḥidmeti itmām ve taḥrīr-i tevārīḥ-i ‘ulemā-yı a‘lām itmekle ol vādīde taḥrīk-i² kümeyt-i aqlām kılınmadı.

Biñ tārīḥinden şoñra ‘ulemā-yı Mışır’dan Bekrī-zādeler ki ḥānedān-ı ḳadīm-i fażl ü kemāldür, ve Bedre’d-dīn Ḳarāfi ve Şālih Bulḳīnī ve ḳarībū’l-‘ahd olan Maḳarrī ki maḡāribe fużalāsından vāşıl-ı derece-i ‘ālū’l-‘āldür, emşāl ü aḳrānı ile mütercem ve fużalā-yı Şām’dan Ḥasan Būrīnī ki Beytū’l-maḳdis eṭrāfından zuḥūr idüp Şām’da Rūmiyye müderrisi iken intiḳāl itmişdür, fāzıl-ı leḫb ve elsine-i selāşede şā’ir-i edībdir. *Dīvān-ı İbni Fāriż* a şerḫi ve āsar-ı mu‘teberesi vardır. Ve Fāzıl-ı Ğazzī ki manzūm tefsīr yazmışdur, meşhūr-ı ‘Arab ü ‘Acem’dür. Ve ekābir-i Ḥaleb’den Ebū’l-cūd Efendi biñ altı tārīḥinde pāye müderrisi olmuş idi. Otuz sene miḳdārı muḳaddem-i ‘ulemā ve me’zūnun bi’l-iftā olmuşdur. Ba‘dehu pāye-i mevleviyyet ināyet olunmuş idi ve birāderi Ebū’l-yūmn daḫı vecāhet-i vicāh şāhibidür. Şeyḫ ‘Ömer-i ‘Urzī ḥod a’lem-i ‘ulemā-yı Şāfi’iyye’dür ve dört cildde *Şifā* ya şerḫi vardır. Her biri fāzıl-ı müsellemdür.

Vilāyet-i Anaṭolı’da ḥod kenār erlerinüñ nihāyeti ve şuleḫā vü meşā’iḫüñ ḥadd ü ġāyeti yoḳdur. Cümleden vilāyet-i Şaruḫān’da vāḳi’ belde-i meşhūre-i Aḳḫişār’da sākin Ebu’s-su‘ūd Efendi tefsīrine ḥāşıye ta’līk iden Rūmī Efendi didükleri fāzıl-ı nāmdārdur. Gün gibi pūr-iştiḫārdur.

eş-Şeyḫ ‘Abdu’r-raḫman (Ḳarabaş Efendi)

Mu’allim-i sulṭānī, ‘allāme-i bī-müdānī ‘Ömer Efendi’nüñ birāder-i kihteri Ḳarabaş Efendi ḫazretleridür. Belde-i Amāsiyya’dan ḳudūm ve devr-i mecālis-i ‘ulemā-

¹ 464b R1

² taḥrīr-i R1, E

yı Rûm idüp h̄'ace-i Sultān Murād-ı Sālīs Sa'de'd-dīn Efendi hizmetlerinden ih̄rāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyede müdārese-i fūnūn-i dīniyyeye müdāvemet eyledükden sonra kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ yedi Şa'bān'ında elli aqçe ile Mekke-i Mükerrreme'de vāqī' medāris-i Süleymāniyye'nün birini ihtiyār ve ol qutr-ı cennet-rüsūmda qarār itmiş idi. Ba'dehu ziyāret-i vādī-i 'Abbās ve şī'ār-ı 'Abbāsiyye'yi destār ü libās idüp¹ va'z ü naşihat ile tanīn-endāz-ı mesāmi'-i aqtār ve "Karabaş Efendi" unvānı ile şöhret-şī'ār oldu. Biñ otuz hudūdında Mekke-i müşerrefe kazāsı i'tibārı ile teşrīfleri alınup vazā'if-i celīle ta'yīn olındı. Mekke-i Mükerrreme'nün eşref-i a'yānı ve aqdem-i erkānı iken biñ kırk senesi dāhiline erkān-ı hayātı teveccüh-i zevāl ve mesmūmen intikāl eyledi.

'Azīz-i mezbūr talākat-ı lisān ve selāset-i² beyān ile meşhūr, dīn ü dünyāyı cāmi', mütemevvil ü müteşerri', 'aynu'l-a'yān, şeyh-i 'ālī-şān idi.

eş-Şeyh Hüseyin (Toğanī Dede)

Vilāyet-i Rûm kasabātından Şofya etrāfında "Bergofça" nām qaşabadan bedīdār ve sipāh zümresi ile sipāhī olup³ nice yıllar küffār-ı hāksār ile mutaşaddī-i gīrūdār olmuş idi. Ba'dehu ihtiyār-ı tarīk-ı fakr ü fenā ve mücāhede-i nefsi-kāfir-mācerā idüp hūd-ı āhenīn yirine külāh-ı peşmīn giyüp rü-be-rāh-ı tarīk-ı Mevlānā olmuş idi. Hālā āstānede seccāde-nişīn olan Bekir Çelebi'nün bāzdārı olmağla "Toğanī Dede" demekle istihār bulmuş idi. Ba'dehu mazhar-ı iltifāt-ı maḥdūm-ı 'ālī-miḥdār olup Yeñikapu'da vāqī' Zāviye-i Mevleviyye'de şeyh-i şāhib-i iktidār⁴ oldu. Otuz seneye qarīb nakl-i *Meşnevī* ve ders-i ma'nevī üzere sübḥa-gerdān-ı eyyām ü leyāl iken biñ kırk Zi'l-ka'de'sinūñ gırresinde intikāl eyledi. Mevlevī-hāne sāḥasında medfūn ve nişāngāh-ı tīr-i du'ā-yı ehl-i derūndur.

'Azīz-i mezbūr ḥüsn-i 'aḳīde ile meşhūr, dervīş-ḫab' u seḫā-güster, ni'met-güzār ü fuḳarā-perver, mu'azzez ü mükerrrem, melek-nihād ādem idi. Ol zümreden bir ferd bunlarūñ vāşıl olduğı 'izzete vāşıl olmamış ve bunlar bulduğı māl ü cāh ü iḳbālī bulmamış idi.

¹ 456b E

² Selāmet-i SE

³ Sipāhī olup:- SE

⁴ 465a R1

Meḥemmed Çelebi (Müneccim¹ Meḥemmed Çelebi)

İstanbul'da neş'et iden ḳul oğlanlarındandır². Evā'il-i ḫālinde şūret-i 'avāmda geşt ü güzār ve³ 'ayyāşān ü ḳallāşān-ı rūzgārı hem-dest ü hem-kār idüp ol ḫālde 'ilm-i nūcūmı kemā yenbağī taḫşīl ve bedr-i temām gibi dā'ire-i isti'dādı tekmīl itmiş idi. Mertebe-i ḳābiliyyeti ma'lūm-ı şudūr-ı kirām olduḳda şeh-zāde muvaḳḳiti olup vazīfe-i mu'ayyene ile ikrām olunmuş idi. Ba'dehu fenninde ferīd ve 'aşrında vaḫīd olup re'īsü'l-müneccimīn ve esrār-ı felekiyyeye emīn olmuş idi. Biñ kırk Zī'l-ḫicce'sinde naḳd-i müneccem-i 'ömri temām ve rūz-nāme-i eyyām-ı ḫayātı ḳarīn-i ḫitām oldu.

Üstād-ı mezbūr kemāl-i ḫazāḳat ile meşhūr, rāzdār-ı sipihr ü aḫter, Bircīs gibi 'ālī-nazar ü şāfi-güher;

Dil-i şeydā olup naḫ'-ı fenānuñ vāḳıf-ı rāzı

Ṭoḳuz ḳatdan görür bāzīçe-i çarḫ-ı dağal-bāzı

mazmūnı üzere fenninde yegāne, taḳvīmleri düstürü'l-'amel-i zemāne idi.

Merḫūm Meḥemmed Çelebi'nün⁴ ḫazāḳatine müte'allik ḫikāyātındandır pādişāh-ı cihān Sulṭān Aḫmed Ḥān⁵ intikāl eyledükde merḫūma yārān tanz-künān baştı kelām iderler ki "Ne 'aceb, bu maḳūle vāḳı'a-i 'azīmeye bu sene⁶ istiḫrāc itdügünüz taḳvīimde işāret itmeyesüz." dirler. Meḥemmed Çelebi merḫūm⁷ cevāb virür ki "Bu sene ḫizāne-i 'āmireye ref' itdügüm nüşā-i taḳvīme nazar olınsun, işāret itmişümdür." diyüp nazar olınuḳda fi'l-ḫaḳīka⁸ "Pādişāh-ı 'ālem-penāhuñ ḳuvvetine delālet ider." diyüp ḳuvvet lafzını şeddesüz ve bir noḳta ile yazup bir noḳtayı sürḫle ḳomış bulurlar.⁹

İbnü'ş-Şeyḫ 'Abdu'l-laṭīf (İbni 'Abdu'l-laṭīf¹⁰)

¹ Müneccimbaşı SE

² ḳuloğullarından SE

³ - R1, E

⁴ Merḫūm//Çelebi'nün:Merḫūmuñ SE

⁵ 272a SE

⁶ Yıl SE

⁷ - R1, E

⁸ Fi'l-ḫaḳīka:- SE

⁹ Bu paragraf E'de sayfa kenarında bulunmaktadır. R1'de ise biyografinin ortasında yer almaktadır. Eserin genel kompozisyonunda bu tür hikayeler ilgili bulunduğu biyografinin sonunda yer aldığı için en sona alındı.

¹⁰ İbni 'Abdu'l-Laṭīf:- R1, E

İsmi ma'lûm degüldür.¹ Babası yirine Vefâ Zâviyesi'ne şeyh olmuş idi, fî Cemâdiye'l-ülâ sene 1005.² Biñ çoquz senesinde vücûda gelüp biñ kırk birde vefât eyledi³. İntikâl ilâ rahmeti'llâhi te'âlâ, fî Muḥarrem sene ihdâ ve erba'in ve elf. Pîr-i şâlih-i mu'ammer idi⁴.

Emîr Efendi

İsmi ma'lûm degüldür. Küçük Ayaşofıyya şeyhi iken fevt olup yirine İsmâ'îl Efendi oldu, fî sene 1041⁵.

eş-Şeyh Muştafâ (Şeh-zâde İmâmı Muşlî Çelebi)

Vâlid-i mâcidleri diyâr-ı Karaman'dan gelüp ḥâfız-ı *Kelâm-ı Melik-i 'Allâm* olmağla Şoğukquyu Câmî'i'nde imâm olmuş bir merd-i şâhib-i benâm idi. Kendüleri mahalle-i mezbûrede neş'et ve muḥaddimât-ı 'ulûmı kırâ'at eyleyüp "Amâsiyyalı 'İsâ Efendi"⁶ dirler fâriğ ü âzade ve mütemahhız-ı 'ilm ü 'ibâde bir pîr-i rüşen-zamîrüh tilmîz-i ḥâşşî ve âyinedâr-ı vech-i ihtisâşî olup enfâs-ı 'İsevî'sinden vâşıl-ı ḥayât-ı ebedî ve nâ'il-i feyz-i sermedî olmuş idi. Anlaruñ sevķı ile ṭarîķ-ı 'ilme sâlik ve mutaşaddî-i ḳaṭ'-ı mesâlik olup Ḥâce-zâde Meḥemmed Efendi ḥidmetlerine intisâb ve iktisâb-ı luṭf-ı bî-ḥisâb üzere iken ba'z-ı cehelenüh taḳaddüminden dil-gîr ve sedd-i râh olan aḥcârüh teşâdüminden münkesirü'z-zamîr olup ṭarîķdan ferâğat ve ihtiyâr-ı küşe-i 'uzlet itmişler idi. Biñ sekiz⁷ târiḥinde Şoğukquyu Müderrisi Ca'fer Efendi pây-e Şaḥn i'tibârı ile ikrâm ve dâḥil rütbesi ile ihtirâm olunup cihet-i i'âdesini bunlara teklîf eyledükde def'-i ḥâṭır için ḳabûl ve ol ciheti meclis-i müzâkereye vesîle-i vuşûl itmiş idi. Mülâzım olduḳdan şoñra tekrâr ferâğ ihtiyâr idüp Şeh-zâde Câmî'i'nde imâm ve cihet-i va'z ü tezkîr ile mürşid-i enâm olmuşlar idi.

Mülâzemet fî nevbet-i Aḥî-zâde sene 1010⁸.

¹ İsmi//degüldür:- R1, E

² Fî//1005:- SE

³ Biñ//eyledi:- R1, E

⁴ İntikâl//idi:- SE

⁵ ibnü's//1041, der-kenâr R1, E

⁶ - SE

⁷ 457a E

⁸ Mülâzemet//1010, der-kenâr R1, E

Ba‘dehu Ḥamīdī Seyfu’llāh Efendi yirine Cāmi‘-i Sulṭān Meḥemmed Ḥān kürsisine şu‘ūd, ba‘dehu Tatar Derviş Efendi yirine Süleymāniyye maḥfiline vürüd idüp vā‘iz-i Cāhızıyyü’t-ta‘bīr ve nāşih-ı mü’essir-taḫrīr iken¹ biñ kırk bir Cemādiye’l-āḥire’sinüñ ikinci günü yevmü’l-cum‘ada kürsī-i va‘z ü naşihatden bedel serīr-i ten-şüyı maḥall idüp maḥmil-i tābūtla muşallāya güzār ve du‘ā vü şenā ile ‘azm-i mezār-ı fā’izü’l-envār itmişler idi. Yirlerine Ḳāzī-zāde Efendi maḥfil-nişīn-i va‘z ü tezkīr ve güher-nişār-ı ḥadīs ü tefsīr oldı.

‘Azīz-i mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, ehl-i taḫvā vü müteverri‘, tābi‘-i sünnet ü müteşerri‘, mecma‘u’l-baḥreyn-i ‘ilm ü ‘amel, kıdve-i meşā’ih-ı kümmel idi.

eş-Şeyḫ Meḥemmed (Ḳāzī-zāde)

Belde-i şāfiye-i Şofya’dan bedīdār ve “Ḳāzī-zāde” ‘unvānı ile şöhret-şi‘ār olup taḫşīl-i ‘ilm ü ‘irfānla vāşıl-ı dil-h‘āh ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı şūfiyyeye rü-be-rāh olmuş idi. Zāviye-i Meḥemmed Paşa’da rāviye-i irşādī ābişhor-ı enām olan şeyḫ-i benām Vā‘iz Emīr Efendi ḥidmetlerinden taḫşīl-i kām idüp biñ on beş tārīḫinde ‘azīz-i mezbūr ‘azm-i dārü’s-selām itdükde ḥalīfe-i seccāde-nişīn ve ḳā’im-maḳām olmuş idi. Otuz üç tārīḫinde ‘Ömer Efendi merḥūm yirine Cāmi‘-i Kebīr-i Ayaşofıyya’da cum‘a vā‘izi olup;

واعظان کین جلوہ در محراب او منبر میکنند
چون بخلوت میروندان کار دیگر میکنند²

mażmūnından nümūdār, ārāyiş-i kürsī-i bülend-i‘tibār iken biñ kırk bir senesi ḥilālinde irtihāl eyledi. Va‘ziyye vazīfesi ḥālā re’īsü’l-müfessirīn ve tācū’l-müzekkirīn olan Ḳāzī-zāde Efendi ḥidmetlerine tevcīh olındı³.

‘Azīz-i mezbūr şeyḫ-i vecīh ü vaḳūr, liḫye-i siyāh-fāmı ḥaṭṭ-ı ber-kürsī gibi dil-peżīr, ḥilye-i şerīfesi taḫrīr-i ‘uyūn itmekde mişāl-i taşvīr, reng-i rüyı ḥüsn-i Yūsuf gibi fitne-i zenān ve ezvāc-ı ṭāhirāta ḳasem-i şer‘ī itmekde pehlivān, semīn ü ten-āver, maḥdūm-ı vecāhet-güster idi

¹ 465b R1

² “O vāizler ki mihrab ve minberde görünürler. Yalnızlık / tecelli (odasına) girince başka işler yaparlar.”

³ Va‘ziyye//olındı, der-kenār E

eş-Şeyh İsmā'ıl (Mevlevî İsmā'ıl Efendi)

Nuḳre-i vücūdı ḥāk-i pāk-i Anḳara'dan zuhūr ve âteş-i sa'y ü mücāhede ile ḳabūl-i sikke-i feyz ü şu'ūr idüp sermāye-i ṭab'-ı māder-zād ile vāşıl-ı nişāb-ı isti'dād olduğdan sonra sālīk-i ṭarīḳ-ı Mevlevî ve gencūr-ı ḥizāne-i ma'nevî olmuş idi. Ba'de tekmīli't-tarīḳ ve taḥşīl-i mertebetü't-taḥḳīḳ Ğalaṭa'da vāḳi' İskender Paşa Zāviyesi'nde *Meşnevî*-h'ân olmuş idi. Nice zemān;

Nāya āheng itdi muṭrib devr idüp cām-ı şarāb
Mevlevîler gibi girdiler semā'a her ḥabāb

mażmūnı üzere bā'is-i cem'iyet-i aḥbāb ve ser-ḥalka-i meclis-i pūr-süz u tāb olup biñ kırık bir senesi evāsıtında rūd-ı zindegānisi bī-āb ve dolāb-ı emeli ḥarāb olmuş idi. Yirine Ādem Çelebi şeyḥ-i mükerrem oldu.

'Azīz-i merḳūm ḥişşedār-ı ekşer-i 'ulūm, müteverri' ü müteşerri', derviş-i edīb-i mütevāzi' idi. *Meşnevî-i Şerīf*'e şerḥi vardır. Biñ otuz senesinde zuhūr iden cild-i sābi' bunların iltifātı ile şā'i' olup aña daḥı müstaḳill şerḥ yazmışlardır.

Otuz altı cild te'lifi vardır¹.

Zākir 'Abdī Dede: Bunlara² hem-'aşr olan dedelerden biri daḥı 'Abdī Dede'dür. Anaṭolı diyārından gelüp Ḳāsım Paşa'da müceddeden bir zāviye binā itmiş idi. Meczūb-naḳş ve mücāhid 'azīz idi³. Himmət-i aḥbāb ile zāviyeyi itmām ve evḳāf ü idrārātını ḳarīn-i ḥitām idüp ri'āyet-i uşul üzere iken necm-i ḥayātı üfūl itmiş idi.

eş-Şeyh İbrāhīm (Cerrāḥ Vā'izi)

Anaṭolı diyārından gelüp dārü'l-mülk-i İstanbul'da taḥşīl-i 'ulūm ve tekmīl-i levāzım-ı mantūḳ u mefhūm itdükden sonra ba'z-ı meşā'ihā ḥidmet ve iktisāb-ı ādāb-ı ṭarīḳat eyleyüp Piyāle Paşa Cāmi'i'nde imām ü ḥaṭīb ve zāviyesinde şeyḥ-i edīb olup⁴ ba'dehu Cerrāḥ Meḥemmed Paşa Cāmi'i'nde vā'iz ü müzekkir ve muḥaddis ü müfessir

¹ Otuz//vardur:- R1; der-kenār E

² - SE

³ 457b E

⁴ 272b SE

olmuş idi. Ba‘dehu ba‘z-ı cevāmi‘de va‘z ü tezkīr ile ulūb-ı nāsı tenvīr üzere iken biñ kırık iki Şevvāl’inde¹ ‘ālem-i envāra sefer ve maħalle-i ħamūşāna gūzer kılmış idi.

Şeyħ-i merķūm cāmi‘-i eştāt-ı ‘ulūm, uvve-i ħāfızası temām, kelimāti arīn-i intizām, aşşās-ı şehir içinde benām idi.

Meħemmed Dede (Şalı Meħemmed Dede)

Gelibolı eṫrāfindan bürüz ve ‘ulūm u ma‘ārifden fetħ-i künüz-ı rumüz idüp dānişmend olduğdan soñra² onya’da seccāde-nişīn-i irşād olan Ezelī-zāde Efendi ħidmetlerine vāşıl ve eṫvār-ı sülūkden ba‘z-ı mertebeye nāil olmuş iken cezbe-i İlāhiyye’ye mazħar ve āteş-i ‘ışk-ı cān-süz ile nihāl-i āmāli ħākister olup;

Başı aba yalın ayak abdāluñ olmuşdur güneş
Bir yirde ārām eylemez şevķuñla dūnyāyı gezer

māzmūnı üzere nice yıllar vādī-i televvünde temekkūn ve maħv-ı āşār-ı ta‘ayyūn ılıp mānend-i necm-i gīsūdār “Şalı Meħemmed Dede” dimekle şöhret-şi‘ār olmuş idi. Kırık sene miķdārı Unķapanı’na arīb bir mekteb kūşesinde sākin olup;

Yā gibi addūñ kemān it ille-i merdān ıķar

mefhūmına muvāfık gerden-bend-i ‘alā’ıķdan āzād ve peyvend-pāre-sāz-ı evtār-ı me’mūl ü murād olmuş idi. Ba‘dehu Vezīr-i A‘zam Gürci Meħemmed Paşa ibrāmı ile cāme vü destār giymek iħtiyār itmiş idi. Evāħir-i ‘ömrinde erbāb-ı dīvāndan Cebeciler Kātibi Tüfengci-zāde ile üns ü ülfet eyleyüp on seneden ziyāde hem-ħāne vü hem³-şoħbet olmuş idi. Biñ kırık üç Rebī‘u’l-evvel’inde⁴ intiķāl eyledi. Muķaddemā sākin olduğı mekteb sāħasında medfūndur.

‘Azīz-i merķūm mu‘teķad-i şıġār ü kibār-ı ħalk-ı Rūm, ‘ulemā vü vūzerā yanında mu‘azzez ü mūkerrem, nazargāh-ı selāṫīn-i Süleymān-ħaşem, sinni toķsandan mütecāviz, belki ‘aķd-ı ‘āşire mütēnāhiz, pīr-i nūrānī-şi‘ār, zāl-i gerdūn gibi pūr-iştiħār idi.

¹ tāriħinde SE

² 466a R1

³ Ehl-i SE

⁴ Rebī‘u’l-evvel’inde:senesinde SE

Teşerrüf-i Serîrû's-salţanatü'l-'Osmâniyye ve Tezeyyün-i Mesnedü'l-hükümetü'l-hâkâniyye bi-Vücûdi Sulţânina'l-a'zamî'l-ekrem ve Kudûmi Hâkânina'l-efdalî'l-efham es-Sulţân ibnü's-Sulţân Hazret-i es-Sulţân¹ Murâd Hân bin es-Sulţân Ahmed Hân ابده الله Yevmü'l-eĥad er-Rabi' 'Aşere min-Şehri Zi'l-ka'deti'l-ĥarâm min-Şühürin, Sene İşneyn ve Selâşin ve Elf

Tārîh-i Hazret-i Şeyhü'l-İslâm

Hân Murâdü'l-'âdil (1032)

Tārîh-i Dîger Mısrâ³

Didiler Sulţân Murâd-ı Rabi' oldı pâdişâh (1032)

Kaşîde-i Cülûsiyye der-Şîfat-ı Taĥt li'l-'Abdi'l-fakîr 'Aţâyî⁴

Şubĥ-dem taĥta geĥüp şâh-ı Süleymân-te'yîd
Ĥamdü li'llâh ki şeref burcına geldi ĥürşîd

Refrefü'ş-şerefdür ol taĥt-ı sa'âdet ki anı
Bulsa zer küngürelî tâc idinürdi Nâhîd

Bârek-Allâh zihî taĥt ki her mismârı
Oldı şandûka-i pür-gevher-i iĥbâle kilîd

Levĥaş-Allâh zihî destgeh-i 'âlî kim
Şahre-i leyle-i mi'râc gibi ĥadri mezîd⁵

¹ Es-Sulţân:- R1, E

² "Yüce Allah onların devletini ebedî ve dîn düşmanlarının saldırılarını zayıf kılsın."

³ Tārîh//Mısrâ:- R1, E

⁴ Bu kasîde SE'de eserin bitiminden sonra yazılmış, 273b varaĥına konulmuştur. li'l-'Abdi'l/'Aţâyî:- R1; Kaşîde//'Aţâyî:Kaşîde-i Cülûsiyye-i Râĥimu'l-ĥurûf SE

⁵ Levĥaş//mezîd:- SE

La'l-i rahşānı nigīndān ile altun kandīl
Oldı mişkāt aña taht-ı hümāyūn u sa'īd¹

Çıkdı eyvān-ı şerefden yine bir şāh-nişīn
Dest-i mi'mār-ı kazā eyledi bir tarḥ-ı cedīd

Buldı bārān-ı havādişle² halel olsa n'ola
Taht-bend-i harem-i 'izz ü sa'ādet tecdīd

Gören ol taht-ı zeri şahn-ı serāy içre şanur
Dür ü yāķūt ile bir kaşr-ı cinān-ı cāvīd

Oldı gūyā kemer-i bāb-ı hümāyūn mihrāb
Maḥfil-i cāmi'-i iclāldür ol taht-ı sedīd

Bir güzel kūşedür anda o hümāyūn evreng
Hüsni maṭla'la³ o dergāha olup beyt-i kaşīd

Yaraşur taht-ı zer ol pāye-i⁴ sīmīn üzre
Gūyiyā taht-ı revānı götürür pīl-i sefid

Dīde-i düşmene bir menkal āteş görünür
La'l ü yāķūt ile ol ḥırmen-i āmāl ü ümīd

Ṭa'ne taşın atar ol taht-ı muraşsa' felege
Eyledi çarḥ-ı sevābit⁵ anı ol mürvārīd

Āyete'l-kürsī-i cāh olmuş aña ḥırz-ı şerīf
Zer-kitābe ḥaṭ-ı pür kürsī-i ta'vīz-i müfid

¹ 458a E; 274a SE

² havādişde SE

³ Maṭla'da SE

⁴ Bābe-i SE

⁵ Nevbet SE

Oldı ol taht-ı felek-kevkebe zātü'l-kürsî
Anda tâc-ı zer-i pür-şa'şa'a resm-i hürşîd

'Arş kandîlidür¹ ol tâc-ı muşa'şa' gūyâ
Buldi² fer anuñ ile kürsî-i gerdün temhîd

Ĥabbezâ tâc-ı zer-endūd-ı muraşşa' ki anuñ³
Oldı her la'l-i teri cevher-i cām-ı Cemşîd

Nūr-bağş olmağ-içün her tarafâ şem' gibi
Geçdi tâc-ı zer ile tahta şehensâh-ı reşîd

Āfitâb oldı ziyâ-bağş-ı hilâl-i iclâl
Geçicek taht-ı zere ĥusrev-i seyyâre-i 'ıyd

Şeb-çerâğ oldı meger kim kafes-i zergerde
Ya o dîvâre-i zîver⁴ dūr-i şehvâr-ı ferîd

Bargâh-ı kereme açmış idi dest-i du'â
Āĥîr irişdi murâda hele ol taht-ı sa'îd

Dūr-i dürc-i 'azamet dürrî-i burc-ı devlet
Meh-i gerdün-ı ĥilâfet şeh-i pür-dâniş ü dîd

Şeref-i şems-i kerem sâ'at-i nev-rüz-ı himem
Pertev-i nūr-ı⁵ ĥarem âyet-i naşr ü⁶ te'yîd

Baĥr-kef çarĥ-şadef emn-kenef 'adn-şeref
Mîhr-tef şîr-telef mâh-hedef tîr-berîd

¹ kandîl-i bülenddür SE

² Bağladı SE

³ 466b R1

⁴ Zer bu SE

⁵ Pertev-i nūr-ı:Pür-nūr-ı SE

⁶ Naşr ü:naşr-ı SE

Āsumān-kevkebe Cem-mertebe Sulţān Murād
Ki olur mürşid-i iclāline iqbāl mürīd

Ol ki olmışdı ḥadā-ḥʿān-ı ḳaṭār-ı cāhı
Hevdec-i çarḥ-ı berīn üzre ezelden Nāhīd

Ol ki olsa yaraşur heyʿet-i ğarrā-yı hilāl
Fazl-ı menşūrına zer-ḥulle-i tuġra-i cedīd

Ol ki virür direm-i encümi resm-i muʿtād
Vālī-i kişver-i şubḥ itse berātın tecdīd

Ḳaşr-ı zer-şemse-i mihre ʿalemi rükn-i rekīn
Seyl-i idbār-ı sipihre işigi sedd-i sedīd

Mīl-i iklīl-i zeri taʿne-zen-i tāc-ı Zuḥal
Rīze-seng-i ḥaremi ser-şiken-i ḥaşm-ı ʿanīd

Nīzesi ḥāme-i fetvā-dih-i ḳatl-i düşmen
Ḥanceri defter-i ʿömr-i siteme rāy-ı reşīd¹

Himemi² genc-i tılısmāt-ı Ceme ḳufl-şiken
Ḳalemi maḥzen-i pür-gevher-i fazla ıḳlīd

Levh-ı sīmīn-i mehe böyle yazar evşāfın
Mīhr-i zerrīn-ḳalem ol kātib-i ferḥunde-neşīd

Dem-i şemşīr-i muḥalif-şiken-i şerʿ-ı Nebī
Berḳ-ı envār-ı eşiʿa-fiken-i Rabb-ı mecīd

Ebr-i nīsān-ı kerem şāʿiḳa-bār-ı saṭvet

¹ Resīd SE

² Himmeti SE

Āb ü¹ āteş-i be-hem hikmet-i luḡ u temhīd

Hāriku'l-‘āde nevāzişgerī-i ṭālī‘-i sa‘d
Dil-firībāne kerem-güsterī-i baḡt-ı sa‘īd

Ḥamdü li’llāh peder ü ‘amm ü birāder mülkin
Vāriş-i vāḡid olup aldı o sulṭān-ı vaḡīd²

Minnet Allāha gidüp hevl-i ḡalām-ı ḡayret
Oldı bir necm-i hüdā evc-i sa‘ādetde bedīd

Baş ḡaldurmayup itsek yiridür secde-i şükr
Oldı rûzı bize rû³-māl-i der-i şāha ferīd

Özge ‘ıyd oldı cihān ḡalkına beyne’l-‘ıydeyn
Baḡşiş-i ‘ıyddür erkāna ol in‘ām-ı sa‘īd

N’ola dā’im kemerin kāh-keşān eylese pür
Zer-feşāndur eli yollarda mişāl-i ḡürşīd

Himmetiyle şü ḡadar münbasit erbāb-ı ḡumūm
Dil-i pür-ḡamdan açılsa n’ola ḡufl-i ta‘ḡīd

Şiddet ol deḡlü muḡālif ḡaṭ-ı fermānına kim
Az ḡaldı ki gide maḡv ola resm-i teşdīd

Ṭutar anuñ yirini zerre-i mihr-i rāyı
Dem-i şubḡ olsa eger püf-zen-i şem‘-i ḡürşīd

İtse ḡürşīdi eger ḡāris-i dīvānı ṭaleb
Uyarur bād-ı seḡer ḡīzān-ı vaḡt-i temcīd

¹ Āb ü:Āb-ı SE

² 458b E; 274b SE

³ - SE

Pençe-i mihr-i şu‘ā‘-efgene beñzer desti
Her kaçan rahş-ı felek-seyre binüp atsa cirīd

Girse ‘Abbāsī-şi‘āra yaraşur şāh-ı ‘Acem
Oldı zīrā işidüp qahrını cāndan nevmīd

Bīm-i qahr ile irüp şarşar alur destinden
Devr-i ‘adlinde ki hancer çeke şāh-ı güle bīd

Ağzını gonce-şifat qana boyar dest-i qazā¹
Kim ki devrinde eme la‘l-i leb cām-ı nebīd

Şalsa ‘aksin kılıcı āyine-i pūlāda
Rīz rīz ola mişāl-i dil-i ‘uşşāq-ı hadīd

İrse enfās-ı nesīm-i keremi cā’izdür
Nergise bāşıra-bağş olsa ruṭūbetle cedīd

Behredār olsa nemekdān-ı yem-i luṭfindan
Mūmyā hāşşiyetin feyz ide ecsām-ı² qadīd

Ḥaste-i dār-ı şifā-yı keremi cān-ı ‘alīl
Beste-i ṭavq-ı ‘ubūdiyyetidür ḥabl-i verīd

Zāhir olunca hemān kevkebe-i iḳbālī
Bezm-i devletde kesildi bu qadar güft ü³ şinīd

Göriccek⁴ taḥt-ı ‘adāletde şeh-i devrānı
‘Arza girse yaraşur ḥāme-i ferḥunde-nüvīd

¹ şabā SE

² Ecsāma SE

³ Güft ü:güft-i SE

⁴ 467a R1

Pādişāhum benüm ol mīr-i livā-yı ‘irfān
Ṭarz-ı ḥāşum ki göre ḥusrev iderdi taḳlīd

Şūretā kemterīn ammā söze gelse ṭab‘um
Geçinür ‘ālem-i ma‘nāda şehensāh-ı ferīd

Ḥuṭbe vü sikkesi dībāce ile mühr-i ḳabūl
Suḥan aḥkāmını dīvān idüp itdüm tecdīd

Dür-i mensūrına inşālarımıñ öykünemez
Fıkrasın¹ itse muraşşa‘ ne ḳadar mürvārīd

İtse taḥrīr ḳaçan mū-şikāf-ḳalemüm
Lafzdan itmek olur rūḥ-ı kelāmı tecrīd

Zāde-i ṭab‘-ı güher²-rīzūme taḳlīd idemez
Gerçi zu‘mınca fülān ibni fülān idi ḥafīd

Ḳankı ḥayyāl-i suḥandur ki cerīden ide redd
Girse meydāna ḳaçan kilik-i kümeytāne ṭarīd

Dildür işrāk-ı ma‘ārifle muşa‘şa‘ mülki
Ki ola bir ṭarafı ḳulzüm-i pür-dürr-i ferīd

Bu ḳadar gevheri bir ḡavṭada itdüm taḥşīl
Yümn-i baḥtuñ ile³ iy şāh-ı Sikender-te’yīd

N’ola luṭfuñla ‘Atāyīyi ser-efrāz itseñ
Fazl ile oldı benī-nev‘i meyānında ferīd

Naḳl-i şeh-nāme-i medḥuñ yiter itdi demidür

¹ Fıkrası SE

² Gevher SE

³ Baḥtuñ ile:baḥtuñladur SE

Eyleye hayr-du‘ā hāme-i zībende-neşīd

Nitekīm tahta geçüp husrev-i mülk-i hāver
Ala bahşışle terakķīsini māh-ı nev-i ‘ıyd

Dā’imā taht-ı sa‘ādetde olup genc-efşān
Kıla her emrde tevfiķ-ı İlahī te’yīd¹

Nāme-i cāhına ‘unvān olup āyāt-ı zafer
Zeyl-i menşūr-ı celāli ola kayd-ı te’bīd

‘Ömr ü devlet müterakķī ‘azamet rüz-efzūn
Cāh ü şevket mütezā‘if dem-i iķbāl mezīd

Ricāl-i Devlet-i ‘Alīyyeleri²

Vüzerā-yı ‘izām

Kemān-keş ‘Alī Paşa: Sultān Muştafā Hān ‘aşrında Merre Hüseyn Paşa yirine vezīr-i a‘zam olmuş idi. Cülūs-ı hümāyūn-ı pādīşāhīde şadr-ı a‘zam idi. Ba‘dehu tab‘-ı tama‘-pesendi şe‘āmeti ile mazhar-ı kahr-ı Kāhramānī oldu, fī 14 Cemādiye’l-āhire sene 1033.

Çerkes Mehemmed Paşa: Silahdārılıktan Şām beglerbegisi olmuş idi. Ba‘dehu vezīr-i rābi‘ oldu. Ba‘dehu Kemān-keş yirine vezīr-i a‘zam olup serdārılıkla Anaṭolı’ya geçti. Lārende kırbında Ābāza Mehemmed Paşa ile ceng idüp bozdu. Ba‘dehu Toķat kışlasında iken fevt olup mühr-i şadāret ve serdārılıķ Diyārbekr muhāfazasında olan Hāfız Aħmed Paşa’ya gönderüldi, fī selhi Rebī‘u’l-āhire sene 1034.

Hāfız Aħmed Paşa: İstanbulīdür. Harem-i hāşda hıdmet iderek yoluyla toğancıbaşı olmuş idi. Ba‘dehu Dervīş Paşa yirine kıpudan oldu, fī Muħarrem sene 1015. Ba‘dehu Şām beglerbegisi, ba‘dehu Bağdād ve Vān ve Arzırūm ve Anaṭolı eyāletleri ile kām-rān, ba‘dehu vezāretle Diyārbekr’e mīr-i mīrān olmuş idi. Ba‘dehu Mehemmed Paşa yirine vezīr-i a‘zam olup serdārılıkla Bağdād’ı muhāşara eyleyüp kufül

¹ 459a E; 275a SE

² Bu başlık ve münderecātı SE’de 272b’de yer almaktadır.

esnâsında ma'zül oldu. Mühr-i şadâret, vekâlet-i 'uzmâ mesnedinden müteķâ'id Hâlîl Paşa'ya virildi, fî 28 Rebî'ü'l-evvel sene 1036.

Hâlîl Paşa (şâniyen): Vezâretten müteķâ'id iken tekrâr vezîr-i a'zam olup Arzîrûm'ı muhâşara eyledi. Fetih müyesser olmayup Toķat kışlasında iken 'azl olındı, fî Receb 1037.

Mâte, fî sene 1039. Üsküdâr'da Şeyh 'Azîz Maħmûd Efendi Hâzretleri Zâviyesi'ne qarîb türbe-i maħşûşada medfûndur. İstanbul'da câmî'-i şerîfî vardur¹.

Husrev Paşa: Bosneviyyü'l-aşdur. Harem-i hâşş-ı sultânîde silaħdâr iken Bayram Paşa hâzretleri² yerine yeñîçeri ağası olmuş idi. Hâfîz Paşa ile ma'an Bağdâd muhâşarasında hîdmet eyleyüp ma'zül olmuş idi. Ba'dehu Diyârbekr beglerbegisi olmaķ üzere İstanbul'dan çıkup İznîķmid'de mühr-i şadâret³ vardı. Toķat'a uğrayup evvel bahârda Arzîrûm'ı muhâşara eyleyüp Âbâza'yı teshîr idüp âstâneye geldi, fî sene 1038.⁴ Ba'dehu 'Acem niyyetine çıkup Bağdâd'ı muhâşara eyledi. İki def'a Kızılbâş ile ceng idüp muzaffer oldu. Tekrâr sefere hâzırlanurken 'azl olındı, yevmü's-sebt 29 Rebî'ü'l-evvel sene 1041⁵. Mağrûr-ı bî-bâk, nehhâb u seffâk idi⁶. Husrev Paşa'yı⁷ Toķat'da Murtażâ Paşa katl eyledüğü⁸ haberi vâşıl oldu, yevmü'l-ħamîs 19 Şa'bân sene 1041⁹.

Hâfîz Ahmed Paşa (şâniyen): Vezîr-i sâliş iken tekrâr vezîr-i a'zam oldu. Üç ay yigirmi gün hîdmet idüp Dîvân-ı Hümâyûn'da 'asker talebi ile katl olındı, fî yevmü's-selâşe 19 Receb sene 1041¹⁰.

Receb Paşa: Bosnevîdür. Bostâncıbaşı iken niķrise mübtelâ olmağın müteķâ'id olmuş idi. Ba'dehu vezâret ihsân olunup Qaradeñiz'e¹¹ Kazaķ def'ına serdâr olmuş idi. Şecâ'ati zâhir olup Hâlîl Paşa yerine kapudan oldu. Biñ otuz beş Şevvâl'inüñ on sekizinci günü Gürci Paşa katl olunup ķâ'im-maķâm oldu. Ba'dehu Hâlîl Paşa vezîr-i a'zam olduķda âşaf-ı sâni olup öte yaķaya gîtdükde şâniyen ķâ'im-maķâm oldu. Husrev Paşa şadâretinde daħı bilâ-faşl ķâ'im-maķâm olup Hâfîz Paşa vezîr-i a'zam olduķda kemâl-i ğurûrından taķaddümine râzî olmayup bi'l-âhare taħrîk-i fitne ile katl itdürüp

¹ Mâte//vardur, der-kenâr R1

² - SE

³ Vezâret R1, E

⁴ evvel//1038:- R1

⁵ 467b R1

⁶ Bu cümle SE'de biyografînin sonunda yer almaktadır.

⁷ 'azl//Paşa'yı:- SE

⁸ Murtażâ Paşa//eyledüğü: Murtażâ Paşa eliyle katl olunduğı SE

⁹ Mağrûr//1041:- R1

¹⁰ 459b E

¹¹ 273a SE

yirine vezîr-i a'zam olmuş idi. Hıyāneti zāhir olmağla dīvāndan geldükden sonra da'vet olunup katl olındı, yevmü'l-işneyn 27¹ Şevvāl sene 1041.

Meḥammed Paşa Ḥazretleri ²ابد الله تعالى دولته: Arnavudi'l-aşldur. Ḥarem-i ḥāşş-ı sulṭānīden çıkup mîr-âḫûr iken Mısr eyāleti virildi. Gelüp vezîr-i rābi' olmuş idi. Receb Paşa yirine şadr-ı a'zam oldı. Ba'dehu serdār olup Ḥaleb'de kışladılar. Ḥālā rü'esā-yı 'asker ile Diyārbekr'de muḥāfaza üzerelerdür.

Zemān-ı salṭanatlarında kâ'im-maḳām-ı şadr-ı a'zam olan vüzerā-yı Cem-ḥaşemdür³

[Gürce Meḥammed Paşa]: Çerkes Meḥammed Paşa serdār olup öte yakaya gitdükde vezāret-i 'uzmādan müteḳā'id olan Vezîr-i Şānī Gürce Meḥammed Paşa kâ'im-maḳām oldı, fî Receb sene 1033. Meḥammed Paşa fevt olup mühr-i şerîf Ḥāfız Aḫmed Paşa'ya gönderildükde maḳāmlarına kâ'im olup anlar Bağdād seferinde iken katl olındı, fî 18 Şevvāl sene 1035.

Ḳapudan Receb Paşa: Ḳā'im-maḳām olup Mîr-âḫûr Ḥasan Ağa ḳapudan oldı. Ba'dehu Ḥalîl Paşa vezîr-i a'zam olup serdār olduḳda şāniyen kâ'im-maḳām oldı, fî sene 1036. Ba'dehu Ḥusrev Paşa yirine daḫı ḳaldı, fî Receb sene 1037. Ḥāfız Paşa vezîr olduḳda vezîr-i şānī oldı, fî Rebî'u'l-evvel sene 1041.

Receb Paşa: Be-cāy-ı Ḥalîl Paşa kâ'im-maḳām şüd, fî sene 1035.

Ḳapudan-ı baḫr olanlar⁴

[Bayram Paşa Ḥazretleri]: Meḥammed Paşa yirine Bayram Paşa ḫazretleri ḳapudan-ı baḫr oldı, fî sene 1043.

Ḥasan Paşa: Çatalca'da bir yeñiçerinüñ oğlıdur. Çāşnī-gîr Meḥammed Ağa'ya ḫidmet iderken serrāc şāgirdi oldı. Ağası fevtinde serrāc-ḫāneye alınup Sulṭān Aḫmed Ḥān ibtidā Edrine'ye giderken Muşṭafā Ağa ḫidmetine ta'yîn olındı. Ḥafşa menziline ağa, kıızlar ağası olup tefe'ül itmiş idi, fî sene 1014. Ba'dehu ḳapucıbaşı ve mîr-âḫûr olup ḳapudan oldı, fî Şevvāl sene 1035. 'Azl olındı, fî sene 1040. Rümili'ne 'asker

¹ 27:2 SE

² "Yüce Allah onun devletini ebedî kılsın." Dua ibaresi ve "Ḥazretleri" kelimesi E'de bulunmamaktadır.

³ Bu başlık ve içeriğindeki bilgiler R1 ve SE'de bulunmamakta olup E'de ise sayfa kenarında yer almaktadır.

⁴ Bu başlık ve içeriğindeki bilgiler R1 ve SE'de bulunmamakta olup E'de ise sayfa kenarında yer almaktadır.

ihrâcına gidüp Yeñişehr'de füc'eten fevt oldu, fî sene 1041. Ağası menziline medfûndur.

Cānpülād-zāde Muştafâ Paşa: 'Azl, fî sene 1042.

Ca'fer Paşa: Kapudanlıktan şonra Budin beglerbegisi oldu, fî Muḥarrem sene 1044.

Hüseyn Paşa: [Ca'fer Paşa yerine kapudan oldu.]

Meşâ'ih-i İslām

Veliiyü'n-ni'am-ı eyyām, şeyḫü'l-İslām ibni şeyḫü'l-İslām ḥazret-i Yaḫyā Efendi
: ¹ Biñ otuz bir Receb'inde Ḥ'āce-zāde Es'ad Efendi ḥazretleri müteḫā'id olup bunlar mesned-i fetvāya müteşā'id olmuşlar idi. Cülūs-ı hümāyûnda müftî bunlardur.

Es'ad Efendi Ḥazretleri (şāniyen): Biñ otuz iki Zi'l-ḥicce'sinde anlar teḫā'üd ihtiyār eyleyüp bunlar mükerreren mesned-nişīn-i fetvā olmuşlar idi. Otuz dört Şa'bān'ınun on dördüncü günü intikāl eylediler. ² نور الله قبره

Yaḫyā Efendi Ḥazretleri (şāniyen): Es'ad Efendi merḫūm intikālinde maḫāmlarına i'āde olunmuş iken Recep Paşa mekri ile müteḫā'id oldılar, fî 20 Receb sene 1041³.

Hüseyn Efendi Ḥazretleri⁴: Fetret-i 'askerde müftî olup ba'dehu 'azl ve nefy olunup fevt oldu, fî evā'ili Receb sene 1043⁵.

Yaḫyā Efendi Ḥazretleri (şālişen): Te'annīleri cihetinden māni' mündefi' olmaḫ ile⁶ teşrīf-i maḫām-ı mu'ayyenlerini müstetbi' oldu. ⁷ دام مرجعا للانام مدي الدهور ولاعوام

Şudūr-ı 'ulemā-yı Rūm

Hüseyn Efendi (evvelā): Devlet-i Muştafāviyye'de Keḫudā Muştafā Efendi yerine şadr olmuşlar idi. Cülūs-ı hümāyûnda şadr-ı Rūm bulunup ba'dehu müteḫā'id oldu, fî Zi'l-ka'de sene 1032¹.

¹ "Allah onu selâmette kılsın ve onun gölgesini âlemler üzerinde uzatsın, âmîn."

² "Allah onun mezarını nurlandırsın." (Bu dua cümlesi R1 ve E'de bulunmamaktadır.)

³ Oldılar//1041:oldı, sene biñ kırk bir 2 Receb SE

⁴ - R1, E

⁵ SE'de yıl yazı ile yazılmıştır.

⁶ - SE

⁷ "Asırlar ve yıllar sürdükçe Allah insanlığın sığınağı olsun."

Bostān-zāde Meḥemmed Efendi (şāniyen): Dāmādı Kemān-keş ‘Alī Paşa devletinde şadr-ı Rūm olup ‘azl olındı, fī evāsı² Cemādiye’l-āḥire sene 1033.

Ġanī-zāde Meḥemmed Efendi (şāniyen): İkinci def‘ada³ şadr-ı Rūm olup ba‘dehu müteḳā‘id oldı, fī Şevvāl sene 1034⁴.

Şerīf Meḥemmed Efendi: Anaṭolı’dan Rūm’a naḳl olunup ba‘dehu müteḳā‘id oldı, fī Şafer sene 1035.

Ķara Çelebi-zāde Meḥemmed Efendi (şāniyen): İkinci def‘ada⁵ şadr olup Gürci Meḥemmed⁶ Paşa katlinde ‘azl olındı, fī 21 Şevvāl sene 1036⁷.

Ḥüseyn Efendi (şāniyen): İkinci def‘ada⁸ şadr olup ba‘dehu müteḳā‘id olmuş idi, fī 25 Rebī‘u’l-āḥir sene 1037.

‘Azmī-zāde Muştafā Efendi: Anaṭolı’dan ma‘zül iken şadr olup ma‘zül oldı⁹, fī Ramazān sene 1038.

Ḥasan Efendi Ḥazretleri¹⁰: Anaṭolı’dan müteḳā‘id iken şadr olup ‘azl olındı, fī Şafer sene 1039.

Bostān-zāde Yahyā Efendi Ḥazretleri¹¹: Anaṭolı’dan ma‘zül iken şadr olup müteḳā‘id oldılar, fī 26 Zi’l-ḳa‘de sene 1039.

Ebū Sa‘īd Efendi Ḥazretleri¹²: Anaṭolı’dan Rūm’a naḳl olunup müteḳā‘id oldılar, fī 26¹³ Muḥarrem sene 1041.

Ḥüseyn Efendi (şālisen): Üçüncü def‘ada şadr-ı Rūm olup şīr-pençeden fevt oldı, diyü ‘azl olındı, fī 26 Şafer sene 1041.

Çeşmī Meḥemmed Efendi: Anaṭolı şadrı iken şoñ dīvān günü Ḥüseyn Efendi’nüñ fevti ḥaberi dīvāna vāşıl olduḳda ḥuzūr-ı pādişāhīye ‘arz olunup manşīb-ı şadāret bunlara ‘ināyet olunmuş idi. Ḥayātda olduḳı mesmū‘ olmaḳın çehārşenbe günü vaḳt-i maḡribde anlar Rūm’da, bunlar Anaṭolı’da muḳarrer ḳılındı, fī 27 Şafer sene 1041.

Ḥüseyn Efendi (rābi‘an): Dördüncü def‘ada şadr olup maḳām-ı fetvāya terfī‘ olındı, fī Receb sene 1041.

¹ 1032:1033 SE

² - SE

³ İkinci def‘ada:Şāniyen SE

⁴ 460a E

⁵ İkinci def‘ada:Şāniyen SE

⁶ - R1, E

⁷ Olındı//1036:şüd fī Şevvāl sene 1035 SE

⁸ İkinci def‘ada:Şāniyen SE

⁹ ma‘zül oldı:‘azl şüd SE

¹⁰ - SE

¹¹ - SE

¹² 468a R1

¹³ 26:24 SE

Çeşmî Mehemmed Efendi (şāniyen): İkinci def'a¹ Anaṭolı'dan Rūm'a naḳl olunup bir hefteden ōnra 'azl ve nefy olındı, fī Receb sene 1041.

Ḳara Çelebi-zāde Mehemmed Efendi (şālişen): Üçüncü def'ada² şadr-ı Rūm olup manşūban intikāl eyledi, fī Zī'l-ḥicce sene 1042.

Ḥāce-zāde³ 'Abdu'llāh Efendi Ḥāzretleri: Anaṭolı'dan naḳl olındılar. ابد الله ايام دولته و مد ظلال سعادتته⁴

Şudūr-ı Anaṭolı

Bostān-zāde Yaḥyā Efendi Ḥāzretleri⁵: Birāder-i mihterleri yirine şadr olmışlar idi. Cülūs-ı hümāyūndan ōnra 'azl olındılar, fī Zī'l-ḳa'de sene 1032.

'Azmī-zāde Efendi: İstanbul'dan ma'zūl iken şadr olup 'azl olındı, fī Zī'l-ḳa'de sene 1033⁶.

Şerīf Efendi (şāniyen): Anaṭolı'dan müteḳā'id iken tekrār olup Rūm'a naḳl olındı, fī Şevvāl sene 1034.

'Alī Çelebi-zāde 'Abdu'llāh Efendi (evvelā): İstanbul'dan ma'zūl iken şadr oldı. Ba'dehu 'azl olındı, fī evāḥiri Şevvāl sene 1035⁷.

Ḥasan Efendi Ḥāzretleri⁸: İstanbul'dan ma'zūl iken şadr olup ba'dehu 'azl olındı, fī evā'ili⁹ sene 1037.

Şāliḥ Efendi: İstanbul'dan müteḳā'id¹⁰ iken şadr olup fevt oldı, fī Receb sene 1037.

'Alī Çelebi-zāde Efendi (şāniyen): Anaṭolı'dan ma'zūl iken tekrār oldı. Ba'dehu 'azl olındı, fī Ramazān sene 1038.

Ebū Sa'id Efendi Ḥāzretleri: İstanbul ḳazāsından¹¹ naḳl olunup ba'dehu Rūm'a terfī' olındı, fī 26 Zī'l-ḳa'de sene 1039.

Ebu's-su'ūd-zāde Efendi: İstanbul'dan müteḳā'id iken şadr olup 'azl olındılar, fī Muḥarrem sene 1041.

¹ İkinci def'a:Şāniyen SE

² üçüncü def'ada:Şālişen SE

³ Ḥāce-zāde:- R1, E

⁴ "Allah onun devletinin zamanını ebedî kılsın, mutluluk gölgesini uzatsın."

⁵ - SE

⁶ 460b E

⁷ SE'de bu tarih yazıyla yazılmıştır. 273b SE

⁸ - SE

⁹ - SE

¹⁰ Ma'zūl SE

¹¹ İstanbul ḳazāsından:İstanbul'dan SE

Çeşmî Mehemmed Efendi: İstanbul'dan müteķā'id iken Anaṭolı şadırlı olmuşlar idi. Hüseyin Efendi vefāt itdi, zu'mı ile Rüm'a terfi' olındı, fi 26 Şafer sene 1041.

Hı'ace-zāde 'Abdu'llāh Efendi: İstanbul'dan munfaşıl iken Anaṭolı şadırlı olmuşlar idi. Hüseyin Efendi hayātda olmağla yirinde muķarrer kılinup Çeşmî Efendi dağı Anaṭolı'ya 'avd eyleyüp bunlar dağı arpalıķları ile ķaldı, fi 27 Şafer sene 1041.

Çeşmî Mehemmed Efendi (şāniyen): Rüm'a olmuş iken bir günden sonra Anaṭolı'ya 'avd eyleyüp ba'dehu Hüseyin Efendi müfti' olduķda tekrār ḫalef oldı, fi Receb sene 1041.

Hı'ace-zāde 'Abdu'llāh Ḥazretleri¹ (şāniyen): Mükerreren² Anaṭolı şadırlı olup Kıara Çelebi-zāde Efendi maḫlūlinden Rüm'a naql olındılar, fi Zi'l-ḫicce sene 1042.

Mollā Aḫmed Efendi-zāde Nūḫ Efendi Ḥazretleri: Ḥālā şadr-ı Anaṭolı'dadur³. ابء الله تعالى الدولته السرمديه⁴

Қuzāt-ı dāri's-saltāna

Çeşmî Mehemmed Efendi (şāniyen): Devlet-i Muştafāviyye'de Ḥasan Efendi ḫazretleri⁵ yirine olmuş idi, fi Şa'bān sene 1032. Ba'de'l-cūlūs 'azl olındı, fi Zi'l-ḫicce sene 1032.

Şāliḫ Efendi: Ba'dehu fāriğ oldı, fi 21⁶ Cemādiye'l-āḫire⁷ sene 1033.

Hidāyetu'llāh Efendi: Ba'dehu 'azl olındı, fi 12 Ramazān sene 1033.

'Uşşāķi-zāde Efendi: Ba'dehu 'azl olındı, fi 9 Muḫarrem sene 1034.

Ebū Sa'id Efendi Ḥazretleri: Ba'dehu 'azl olındı, fi 4 Muḫarrem sene 1035.

Ṭulumcı Ḥüsām Efendi: Ba'dehu 'azl olındı, fi 21 Şevvāl sene 1035.

Ebu's-su'ūd-zāde Efendi Ḥazretleri⁸: Ba'dehu 'azl olındı, fi ğurre'i Cemādiye'l-ūlā sene 1036⁹.

Ebū Sa'id Efendi Ḥazretleri (şāniyen): Anaṭolı'ya¹⁰ naql olındılar, fi 27 Ramazān sene 1038.

¹ - SE

² Şāniyen SE

³ Ḥālā//Anaṭolı'dadur:- SE

⁴ "Yüce Allah onun devletini sonsuz kılsın."

⁵ - SE

⁶ 21:- SE

⁷ 21 Cemādiye'l-āḫire:25 Zi'l-ķa'de E

⁸ - SE

⁹ 461a E

¹⁰ 468b R1

Nüh Efendi: Ba‘dehu ‘azl olındı, fî 27 Zî‘l-ka‘de sene 1039.

Receb Efendi: Ba‘dehu ‘azl olındı, fî 13 Zî‘l-ka‘de sene 1040.

Mūsā Efendi: Ba‘dehu ‘azl olındı, fî 6 Şevvāl sene 1041.

Çivi-zāde Efendi: Ğalaṭa‘ya naql be-cāy-ı Hüseyn Efendi-zāde, fî 12 Rebī‘u‘l-evvel sene 1042.

Maḥdūm-ı Hüseyn Efendi: Edrine‘den naql olındı. Ba‘dehu bī-cürm Kıbrıs‘a nefy olunup anda fevt oldı¹, fî Receb sene 1043.

Ḳara Çelebi-zāde ‘Abdu‘l-‘azīz Efendi Ḥazretleri²: Ba‘dehu ‘azl olındı. Bī-günāh Kıbrıs‘a nefy olındı³, fî şehri⁴ Şafer sene 1044. Bir buçuk seneden sonra bi-‘avnihi sübhānihi ḥalāş müyesser oldı⁵.

Ḳara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi⁶: Fī şehri Şafer sene 1044⁷.

خد الله خلافته الى انتهاء ابد⁸ zam⁸ Elletī Vaḳa‘at fī Zemāni Saltānati Sultānina‘l-a‘zam⁸
الابدين آمين⁹

Kemile bi-‘avni‘llāhi te‘ālā fī evveli Rebī‘u‘l-āḥir sene 1044. Ḥarrerehu el-faḳīr ‘Aṭā‘u‘llāh el-Ḳāzī bi-Üsküb ḡafere lehu¹⁰.

¹ Ba‘dehu//oldı:- R1, SE

² Ḳara//Ḥazretleri:‘Azīz Efendi Maḥdūm-ı Ḳara Çelebi-zāde E; ‘Azīz Efendi Maḥdūmı Ḳara Çelebi-zāde R1

³ Bī-günāh//olındı:- R1, SE

⁴ - SE

⁵ Bir//oldı:- R1, SE

⁶ Ḳara//Efendi:Maḥmūd Efendi Maḥdūm-ı Ḳara Çelebi-zāde Efendi E, R1

⁷ R1‘de sene kısmı yazılmamıştır.

⁸ Eserin sonunda yer alan bu başlık SE nüshasında mevcuttur. Diğer pek çok yazma nüshada da yer alan bu başlığın taşıdığı anlama bakılırsa Nev‘î-zāde Atāyî, eserini getirdiği 1044/1634 yılında hâlâ tahtta olan Sultan IV. Murad‘ın zamanında gelişen önemli olayları ileriki yıllarda bu başlık altında kaleme almayı tasarlamıştır. Fakat 1046/1636 senesinde vefat ettiği tahmin edilen yazarın ömrü buna kifâyet etmemiştir.

⁹ “Allah onun hilafetini ilelebet devamlı kılsın, âmîn.” (Bu dua cümlesinden sonra SE nüshası ketebe kaydı ve diğer yazmalarda 17. tabakanın şeyh ve mutasavvıf biyografilerinin hemen sonrasında yer alan, Nev‘î-zāde‘nin IV. Murad‘ın tahta çıkışı için yazdığı “Cülûsiyye Kasidesi” ile sona ermektedir.)

¹⁰ E nüshasında ketebe kaydından sonra 462a varagında İstanbulî ‘Alî Çelebi, ‘Allāme Şeyḫî Çelebi en-Naḳīb ve Ḳara Şeker Efendi‘nin; 462b varagında Şarî ‘Abdu‘llāh Efendi, es-Seyyid Meḥammed Efendi İbni Aḫī-zāde Hüseyn Efendi ve Çeşmî Meḥammed Efendi‘nin; 463a varagında ise Dāmād-zāde Efendi ve Yāverî-zāde Meḥammed Efendi‘nin biyografi taslakları yer almaktadır. Bu bölümler eserin tamamlandığını gösterir kayıttan sonra geldiği, taslak hâlde bulunduğu ve metin tesisimize aldığımız tüm nüshalarda yer almadığı için tenkitli metne dâhil edilmedi.

DİZİN

A

- ‘Ā’iše Sultān (III. Mehmed Duhteri), 1243
‘Ā’iše Sultān (İbrāhīm Paşa Hāfīlesi), 1660
A’rec Aḥmed Çelebi, 274
A’rec Cāru’llāh, 1068
A’rec Seyyidī Çelebi, 770, 790, 825, 827, 853, 876, 1351
A’rec Şeyḫī Çelebi, 319, 511
‘Abādīle, 360
Ābāza (Meḥemmed Paşa), 1811
Ābāza Meḥemmed Paşa, 1810
‘Abbās Efendi (Akşehir Halkalı Müderrisi), 340
‘Abbās (‘Acem Şāhı), 1235
Abdāl Mūsā, 1566, 1710, 1719
Abdāl Mūsā (Kuş Yahyā Birāderi), 1629
‘Abdī (Egri ‘Abdī), 254
‘Abdī (Kınalı-zāde ‘Abdu’r-raḥman), 1704
‘Abdī (Köse ‘Abdī), 870
‘Abdī (Kurşun Tıraç), 1249
‘Abdī Çelebi (Defterdār), 529, 889
‘Abdī Çelebi (Nokta ‘Abdīsi), 742
‘Abdī Çelebi (Ser-ḥoş), 466
‘Abdī Çelebi (Trablus-ı Şām Kāzīsı), 1160
‘Abdī Çelebi Zāviyesi, 394
‘Abdī Efendi, 1347
‘Abdī Efendi (Burūsa Sultānī Müderrisi), 1414
‘Abdī Efendi (Hüseyn Lā-mekānī Hālifesi), 364
‘Abdī Hālife, 403, 1070
‘Abdu’l-‘azīz (H’āce-zāde ‘Abdu’l-‘azīz Efendi), 1523
‘Abdu’l-‘azīz (Yaylaқыyye-i İznīk Müderrisi), 1626
‘Abdu’l-‘azīz bin Şafıyyü’ d-ḏīn, 385
‘Abdu’l-‘azīz Efendi, 385, 1150, 1261, 1356, 1395, 1419, 1460, 1509, 1537, 1553, 1596, 1741
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Burūsālı Şeyḫ Meḥemmed’in Küçük Kardeşi), 385
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Ğazanfer Ağa Müderrisi), 1664
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (İstanbul Kadısı), 1655
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Kara Çelebi-zāde Maḥdūmı), 1540
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Kıbrıs Müftüsü), 711
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Rodos Kadısı), 1777
‘Abdu’l-‘azīz Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1501, 1548, 1670
‘Abdu’l-‘azīz-i Nā-ḳabūl, 1602
‘Abdu’l-bāḳī (‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Çelebi), 308
‘Abdu’l-bāḳī (Bahrı-zāde Dürri Çelebi), 1428
‘Abdu’l-bāḳī (Beḳāyī Efendi), 910
‘Abdu’l-bāḳī (Fenārī-zāde Bāḳī Çelebi), 302
‘Abdu’l-bāḳī (Manav ‘Abdu’l-bāḳī), 1593
‘Abdu’l-bāḳī (Sultānu’ş-şu’arā Bāḳī Efendi Hazretleri), 1131
‘Abdu’l-bāḳī (Sultanuşşuara), 1131
‘Abdu’l-bāḳī (Tursun-zāde Efendi), 1300
‘Abdu’l-bāḳī bin Meḥemmed bin ‘Alā’e’ d-ḏīn el-Cemālī (Cemālī-zāde), 1178
‘Abdu’l-bāḳī Çelebi, 303
‘Abdu’l-bāḳī Çelebi (Şālīḫ Mollā Oğlu), 858
‘Abdu’l-bāḳī Efendi (Baldır-zāde Dayısı), 499
‘Abdu’l-bāḳī Efendi (Mısr Kadısı), 468
‘Abdu’l-bāḳī Efendi (Mollā ‘Arab Oğlu), 1287
‘Abdu’l-bāḳī Efendi (Sinān Paşa Dārü’l-ḥadīsı Müderrisi), 1519
‘Abdu’l-bāḳī Efendi (Tursun-zāde), 1339, 1341
‘Abdu’l-cebbār Efendi, 297, 1407
‘Abdu’l-cebbār Efendi (İstanbul Kadısı), 1503
‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi (Mekke’den Ma’zül), 1302
‘Abdu’l-cebbār el-‘Acemī (‘Abdu’l-cebbār el-‘Acemī), 260
‘Abdu’l-cebbār-ı ‘Acemī, 297, 454, 499
‘Abdu’l-cebbār-zāde, 1356, 1432, 1509, 1633, 1771
‘Abdu’l-cebbār-zāde Derviş Efendi, 1407
‘Abdu’l-cebbār-zāde Efendi, 261, 1058, 1127, 1340, 1395, 1407, 1410, 1542, 1772
‘Abdu’l-evvel (Şaçlı-zāde ‘Abdu’l-evvel Çelebi), 766
‘Abdu’l-fettāḫ (‘Abdu’l-fettāḫ Efendi), 729
‘Abdu’l-fettāḫ bin eş-Şeyḫ Naşre’ d-ḏīn (‘Abdu’l-fettāḫ Çelebi), 497
‘Abdu’l-fettāḫ Çelebi, 1029
‘Abdu’l-fettāḫ Çelebi (‘Abdu’r-raḥman Efendi el-Mü’eyyed Oğlu), 295
‘Abdu’l-fettāḫ Çelebi (Ebu’s-su’ūd Birāder-zādesi), 548
‘Abdu’l-fettāḫ Çelebi (Şam Kadısı), 740
‘Abdu’l-fettāḫ Efendi (Ankara Kadısı), 757
‘Abdu’l-fettāḫ Efendi (Şām Kadısı), 723
‘Abdu’l-ḡanī (Ġnāyī Efendi), 1268
‘Abdu’l-ḡanī (Şire Kadısı), 1761
‘Abdu’l-ḡanī bin Emīr Şāḫ (‘Abdu’l-ḡanī Efendi), 837
‘Abdu’l-ḡanī Efendi, 482, 608, 736, 813, 830, 841, 859, 871, 896, 1025, 1073, 1086, 1133, 1185, 1187, 1193, 1288, 1294, 1309, 1527, 1529, 1663, 1670, 1710, 1733
‘Abdu’l-ḡanī Efendi (Baldır-zāde Dayısı), 499
‘Abdu’l-ḡanī Efendi (İsmiḫān Sultān Müderrisi), 1297
‘Abdu’l-ḡanī-i ‘Acem, 1708
‘Abdu’l-ḡanī-zāde Efendi, 1131, 1663, 1743, 1772
‘Abdu’l-ḡanī-zāde Nādīrī Efendi, 1234, 1299, 1492, 1581, 1663
‘Abdu’l-hādī (‘Abdu’r-raḥīm el-Mü’eyyedī Oğlu), 946

- ‘Abdu’l-hādī (Remzī-zāde ‘Abdu’l-hādī Çelebi), 1274
‘Abdu’l-hālīk-ı Ğucdevānī, 353, 356
‘Abdu’l-ḥalīm (‘Abdu’l-ḥalīm-i ‘Acemī), 760
‘Abdu’l-ḥalīm (Eşkiyabaşı Kara Yazıcı), 1228
‘Abdu’l-ḥalīm (Mar’ aşı ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi), 1162
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi, 1064, 1179, 1342, 1408, 1427, 1557, 1596
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi (Aḥī-zāde ‘Abdu’l-ḥalīm Efendi), 1261
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi (Aḥī-zāde), 1067, 1245
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi (Karaḥişārī Şeyḫ Ramazan Oĝlu), 1478
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi (Maĝnisa Kadısı), 890
‘Abdu’l-ḥalīm Efendi (Medīne-i Münevvere Kadısı), 1063, 1758, 1761, 1777
‘Abdu’l-ḥalīm el-‘Acemī, 760
‘Abdu’l-ḥalīm-i ‘Acemī, 760, 1031
‘Abdu’l-ḥalīm-i Mar’ aşı, 1328
‘Abdu’l-ḥalīm-zāde, 1591, 1657, 1676, 1755, 1761
‘Abdu’l-ḥalīm-zāde (Baĝdād Kadısı), 1635
‘Abdu’l-ḥalīm-zāde Çelebi, 1555
‘Abdu’l-ḥamīd (‘Abdu’l-ḥamīd Efendi), 870
‘Abdu’l-ḥamīd (Edrine Sultan Bāyezīd Müderrisi), 1291
‘Abdu’l-ḥamīd (Trablus Kadısı), 1129
‘Abdu’l-ḥamīd (Üçşerefeli Müderrisi), 1162
‘Abdu’l-ḥamīd Efendi (Şāh-ı Hübān Müderrisi), 1180
‘Abdu’l-ḥamīd Efendi (Trablus Kadısı), 854
‘Abdu’l-ḥayy (Maḥdūm-ı Celīl-i Kāf-zāde), 1582
‘Abdu’l-ḥayy (Maḥdūm-ı Sinān-zāde), 1546
‘Abdu’l-ḥayy bin Meḥammed bin Sinān, 1628
‘Abdu’l-ḥayy Çelebi (Āmid Kāzīsī), 625
‘Abdu’l-ḥayy Efendi (Kāf-zāde), 1584
‘Abdu’l-ḳādir (‘Abdu’l-ḳādir Efendi), 1553
‘Abdu’l-ḳādir (Ğazanfer Aĝa Müderrisi), 1517
‘Abdu’l-ḳādir (Ḳadrī Çelebi), 1049
‘Abdu’l-ḳādir (Naḳībū’l-eşraf ‘Abdu’l-ḳādir Efendi), 1268
‘Abdu’l-ḳādir (Yılancık Efendi), 890
‘Abdu’l-ḳādir (Zeynī Çelebi Müderrisi), 1777
‘Abdu’l-ḳādir bin Hācī el-Mū’eyyedī (Şeyḫī Efendi Hazretleri), 903
‘Abdu’l-ḳādir Efendi, 1355, 1535
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (Anḳara Kadısı), 1560
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (Ḥazret-i Eyyüb Cāmi’i’nde İmām), 1446
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (İmām-ı Sulṫānī), 1449
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (Ḳāsım Paşa Müderrisi), 1593
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (Naḳībū’l-eşraf), 1127, 1271
‘Abdu’l-ḳādir Efendi (Süleymāniyye-i İznik Müderrisi), 1710
‘Abdu’l-ḳādir-i Gīlānī, 364, 394
‘Abdu’l-ḳādir-i Ḥamīdī, 571
‘Abdu’l-kerīm (‘Abdu’l-kerīm Efendi Ferhād Paşa H’ācesi), 1293
‘Abdu’l-kerīm (Deli İmām), 906
‘Abdu’l-kerīm (Kerīm Çelebi), 1701
‘Abdu’l-kerīm (Şaḫlı Kerīm Efendi), 909
‘Abdu’l-kerīm (Şālīḫ Mollā Efendi), 855
‘Abdu’l-kerīm (Şeyḫū’l-ḥarem-zāde), 1785
‘Abdu’l-kerīm bin ‘Alī bin İlyās (Deli Kerīm Efendi), 736
‘Abdu’l-kerīm bin Meḥammed Çelebi (Ebu’s-su’ūd-zādeoĝlu ‘Abdu’l-kerīm Çelebi), 610
‘Abdu’l-kerīm Çelebi, 937, 1274, 1400
‘Abdu’l-kerīm Çelebi (Ebu’s-su’ūd Efendi Ḥafīdī), 609
‘Abdu’l-kerīm Çelebi (Ebu’s-su’ūd-zāde Meḥammed Efendi Oĝlu), 619, 775
‘Abdu’l-kerīm Çelebi (Sināne’d-dīn Yūsuf Oĝlu), 563
‘Abdu’l-kerīm Çelebi (Vefeyāt Müellifi), 1275
‘Abdu’l-kerīm Efendi, 1080, 1167, 1305, 1357, 1360, 1361
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Burūsa Kadısı), 1669
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Deli Kerīm Efendi), 738
‘Abdu’l-kerīm Efendi (eş-Şeyḫ ‘Āşık Ḥalīfesi), 641
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Eyyüb Müderrisi), 1457
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Fatih Dönemi Kazaskeri), 467
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Ferhād Paşa H’ācesi), 1118
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Ğalaṫa Kadısı), 1651
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Ḥalvetiyye Şeyḫi), 633
‘Abdu’l-kerīm Efendi (İmām-ı Sultānī), 995, 1312, 1538, 1552, 1553
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Ḳurd ‘Acem Oĝlu), 505
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Şireli Abdu’l-vehhāb Efendi Birāderi), 639
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Sinān Efendi Oĝlu), 963
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Şeyḫ Sinān Ḥalīfesi), 651
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Yakūb el-Germiyānī Oĝlu Sinān Efendi Oĝlu), 662
‘Abdu’l-kerīm Efendi (Yılancık), 241
‘Abdu’l-kerīm-zāde, 263, 300, 309, 336, 477, 1351, 1394
‘Abdu’l-kerīm-zāde (Kazasker), 267
‘Abdu’l-kerīm-zāde (Sahn Müderrisi), 879
‘Abdu’l-kerīm-zāde ‘Abdu’l-lāh Efendi, 497, 921
‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi, 312, 385, 467, 497, 513, 563, 726, 732, 750, 763, 854, 891, 914, 1050, 1378, 1535, 1701
‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi (Anadolu Kazaskeri), 262, 446, 588, 598, 706, 715, 869, 1029, 1129, 1157, 1195
‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi (Ḳalender-ḥāne Müderrisi), 768
‘Abdu’l-kerīm-zāde Efendi (Sahn Müderrisi), 858
‘Abdu’l-kerīm-zāde Pervīz Efendi, 746

- ‘Abdu’l-ḳuddūs, 806
- ‘Abdu’l-ḳuddūs (Meḥemmed bin ‘Ārif), 789
- ‘Abdu’llāh (‘Abdu’l-kerīm-zāde), 1029
- ‘Abdu’llāh (‘Abdu’llāh-ı Akşehir), 338
- ‘Abdu’llāh (‘Abdu’llāh-ı Belḫī), 1401
- ‘Abdu’llāh (‘Ubūdī), 1150
- ‘Abdu’llāh (Aydınī ‘Abdu’llāh Çelebi), 1709
- ‘Abdu’llāh (Ebu’s-su’ūd-zāde Efendi’ye Tābi ‘Abdu’llāh Efendi), 1706
- ‘Abdu’llāh (II. Selim Şeh-zādesi), 699
- ‘Abdu’llāh (Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi), 1724
- ‘Abdu’llāh (Kızılca Hıyre’ d-dīnoğlu), 1451
- ‘Abdu’llāh (Küçük Maḥmūd-zāde), 1769
- ‘Abdu’llāh (Manav Ḥasan Oğlu ‘Abdu’llāh Çelebi), 1534
- ‘Abdu’llāh (Martolos-zāde), 1079
- ‘Abdu’llāh (Ṭursun-zāde Feyzī Efendi), 1339
- ‘Abdu’llāh (Yamalī ‘Abdī), 293
- ‘Abdu’llāh (Zeynī-zāde), 1190
- ‘Abdu’llāh Ağa (Ḥubbī Mollāsı Babası), 873
- ‘Abdu’llāh Ağa Medresesi, 1295
- ‘Abdu’llāh bin ‘Abdu’l-ḳādir (Ġazālī-zāde), 506
- ‘Abdu’llāh bin Luḫfu’llāh eş-Şeyḫ Bahā’e’ d-dīn-zāde (Bahā’e’ d-dīn-zāde Efendi), 858
- ‘Abdu’llāh bin Mīrcān bin ‘Abdu’llāh (Mīrcān-zāde), 507
- ‘Abdu’llāh bin Muştafā (Vaḫyī-zāde), 1304
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Bahā’e’ d-dīn-zāde Maḥdūmı), 1040
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Burūşa’da Zeyniler Zāviyesi Şeyḫi Seyyid ‘Alī Oğlu), 495, 496
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Burūsavī Emīr Ḥasan Birāderi), 588
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Çekmece’de ‘Abdu’s-selām Müderrisi), 1628
- ‘Abdu’llāh Çelebi (İznīḳ Süleymāniyye Müderrisi), 1553
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Şādīḳ-zāde Hısmı), 1659, 1661, 1755
- ‘Abdu’llāh Çelebi (Toḳat Kadısı), 1416
- ‘Abdu’llāh Dede (Antaḳıyyalı), 381
- ‘Abdu’llāh Efendi (Dāvud Paşa Müderrisi), 1672
- ‘Abdu’llāh Efendi (Ankara Kadısı), 1336, 1517
- ‘Abdu’llāh Efendi (Egri ‘Abdī), 254
- ‘Abdu’llāh Efendi (Etmekci-zāde Müderrisi), 1526
- ‘Abdu’llāh Efendi (Eyyüb Kadısı), 1670
- ‘Abdu’llāh Efendi (İnegöl İşḫaḳ Paşa Müderrisi), 1537
- ‘Abdu’llāh Efendi (İzmir Kadısı), 1764
- ‘Abdu’llāh Efendi (Konya Kadısı), 1523
- ‘Abdu’llāh Efendi (Manisa Kadısı), 1272
- ‘Abdu’llāh Efendi (Maraş Kadısı), 1554
- ‘Abdu’llāh Efendi (Mollā-zāde Ḥ’ācesi), 1564
- ‘Abdu’llāh Efendi (Pervīz Efendi Müderrisi), 1331, 1648
- ‘Abdu’llāh Efendi (Sa’ dī Efendi Birāderi), 339
- ‘Abdu’llāh Efendi (Sahn Müderrisi), 1320
- ‘Abdu’llāh Efendi (Üsküdār’da Vālide Sulṭān Müderrisi), 1756
- ‘Abdu’llāh Efendi bin ‘Alī Efendi bin ‘Abdu’llāh bin İlyās bin Şeyḫ Meḥemmed bin İlyās (‘Alī Çelebi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi), 1717
- ‘Abdu’llāh Ḥān (Māverā’u’n-nehr Pādişāḫı), 1011
- ‘Abdu’llāh ibnū’s-Seyyid ‘Alī (Seyyid ‘Abdu’llāh Çelebi Birāder-i Ḥasan Çelebi), 493
- ‘Abdu’llāh-ı Amāsī, 1654
- ‘Abdu’llāh-ı Belḫī, 1374, 1401, 1430, 1520, 1597
- ‘Abdu’llāh-ı Berzeşābādī, 377, 593
- ‘Abdu’llāh-ı Yāfi’ī, 361
- ‘Abdu’l-laṭīf (Pepegī Laṭīf), 522
- ‘Abdu’l-laṭīf (Ṭarsūsī Dāmādı), 1611
- ‘Abdu’l-laṭīf (Tezkireci ‘Abdu’l-laṭīf Efendi), 1670
- ‘Abdu’l-laṭīf bin eş-Şeyḫ Şafıyyū’ d-dīn ez-Zeynī, 467
- ‘Abdu’l-laṭīf Çelebi (Burūsalı Şeyḫ Meḥemmed’in Büyük Kardeşi), 385, 386
- ‘Abdu’l-laṭīf Çelebi (Gürz Seyyid Oğlu), 522
- ‘Abdu’l-laṭīf Çelebi (Zeyniler Şeyḫi Şafıyyū’ d-dīn Efendi Oğlu), 331
- ‘Abdu’l-laṭīf Efendi, 296, 531, 613
- ‘Abdu’l-laṭīf Efendi (Emīr Buḫārī Şeyḫi), 279, 383, 748, 1549
- ‘Abdu’l-laṭīf Efendi (Gırbalcılı Şeyḫ Aḫmed Şeyḫi), 655, 656
- ‘Abdu’l-laṭīf Efendi (Naḳş-bendiyye Şeyḫi), 634
- ‘Abdu’l-laṭīf Efendi (Tezkireci), 1708, 1774
- ‘Abdu’l-laṭīf el-Maḥdūmī el-Cāmī, 395
- ‘Abdu’l-laṭīf el-Maḳdisī, 360
- ‘Abdu’l-laṭīf-i Buḫārī (Naḳş-bendī Şeyḫi), 593
- ‘Abdu’l-laṭīf-zāde, 1404, 1457, 1458, 1629
- ‘Abdu’l-laṭīf-zāde Efendi, 1308
- ‘Abdu’l-mu’ṭī (Toḳkapusı Aḫmed Paşa Müderrisi), 1131
- ‘Abdu’l-mu’ṭī (Zeyne’ d-dīn el-Ḥ’āfi Ḥalīfesi), 360
- ‘Abdu’l-mu’ṭī Çelebi (Ġazālī-zāde Oğlu), 507
- ‘Abdu’l-mū’min (‘Abdu’l-mū’min Efendi), 1302
- ‘Abdu’l-mū’min Efendi, 1086, 1167, 1189, 1302, 1333, 1340, 1344, 1439, 1456
- ‘Abdu’l-mū’min Efendi (Mū’min-zāde Meḥemmed Babası), 880
- ‘Abdu’l-mū’min Efendi (Tercemān Zāviyesi’nde Şeyḫ), 1788
- ‘Abdu’l-vāḫid bin ‘Abdu’l-‘azīz et-Teymī, 364
- ‘Abdu’l-vāsī (‘Abdu’l-vāsī Çelebi), 775
- ‘Abdu’l-vāsī Çelebi, 755, 867, 1088, 1119, 1133, 1158, 1269

- ‘Abdu’l-vāsi‘ Çelebi (Ebu’s-su‘ūd-zāde Mehemmed Çelebi Oğlu), 611
- ‘Abdu’l-vāsi‘ Efendi (Rumeli Kazaskeri), 265, 279, 290, 418, 420, 446, 487, 499
- ‘Abdu’l-vehhāb (‘Abdu’l-vehhāb Efendi), 1274
- ‘Abdu’l-vehhāb (Kavalalı-zāde), 1179
- ‘Abdu’l-vehhāb (Şaçlı-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi), 903
- ‘Abdu’l-vehhāb (Toğuz-zāde Efendi), 1763
- ‘Abdu’l-vehhāb (Uzun Vehhāb), 1761
- ‘Abdu’l-vehhāb bin ‘Abdu’r-raḥman bin ‘Alī bin el-Mü’eyyed bin ‘Alī bin Siyāvuş bin Evran el-Mü’eyyedī (Mü’eyyed-zāde), 294
- ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi, 1635, 1700
- ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi (‘Abdu’r-raḥman el-Mü’eyyed Oğlu), 296
- ‘Abdu’l-vehhāb Çelebi (Mü’eyyed-zāde Maḥdūmı), 750
- ‘Abdu’l-vehhāb ed-Defterī, 467
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi, 1168, 1191, 1260, 1297, 1313, 1342, 1557, 1639
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi (İstanbul Kadısı), 1231, 1247, 1547
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi (Küçük Tāce’d-dīn Oğlu), 1325
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi (Şaçlı Emīr-zāde), 735
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi (Şām Kadısı), 1533
- ‘Abdu’l-vehhāb Efendi (Tāce’d-dīn-zāde), 1185, 1711
- ‘Abdu’l-vehhāb-ı Tavīl, 1738
- ‘Abdu’n-nebī Efendi, 1628, 1672
- ‘Abdu’n-nebī Efendi (Ebu’s-su‘ūd Efendi Amcası), 482, 512
- ‘Abdu’r-ra’ūf (‘Arab-zāde Efendi), 1157
- ‘Abdu’r-raḥīm (es-Seyyid ‘Abdu’r-raḥīm), 1706
- ‘Abdu’r-raḥīm (İskender-zāde), 1171
- ‘Abdu’r-raḥīm (Kıralı-zāde Kirāmī Çelebi), 914
- ‘Abdu’r-raḥīm (Menteşeli ‘Abdu’r-raḥīm Efendi), 900
- ‘Abdu’r-raḥīm (Şahn Müderrisi), 1708
- ‘Abdu’r-raḥīm (Tayyib-zāde), 1058
- ‘Abdu’r-raḥīm bin ‘Amr (‘Abdu’r-raḥīm Efendi), 1259
- ‘Abdu’r-raḥīm bin er-Rufā’ī, 365
- ‘Abdu’r-raḥīm Çelebi (Şeyhülislam Şeyhī Efendi Oğlu), 1068, 1301
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi, 805, 899, 1088, 1117, 1119, 1191, 1261, 1377
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Burūsa Kadısı), 1772
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Koca), 911
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Mağnisa Kadısı), 880
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Şahn Müderrisi), 792, 1732
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Selānik Kadısı), 1547, 1655
- ‘Abdu’r-raḥīm Efendi (Üsküdār Kāzīsi), 1547
- ‘Abdu’r-raḥīm-i ‘Abbāsī, 414, 570
- ‘Abdu’r-raḥīm-i Merzifonī, 360
- ‘Abdu’r-raḥīm-i Şa’rānī, 834, 1663, 1683
- ‘Abdu’r-raḥman (‘Abdu’l-ḥalīm-zāde), 1758
- ‘Abdu’r-raḥman (‘Abdu’r-raḥman Efendi), 1516, 1648
- ‘Abdu’r-raḥman (‘Abdu’r-raḥman-ı Mar’aşī), 1130
- ‘Abdu’r-raḥman (‘Alemsāh Çelebi), 761
- ‘Abdu’r-raḥman (‘İmād-zāde Efendi), 804
- ‘Abdu’r-raḥman (Babakuşī), 722
- ‘Abdu’r-raḥman (Çalılık-zāde ‘Abdī Çelebi), 1364
- ‘Abdu’r-raḥman (Kāmetī Efendi), 1672
- ‘Abdu’r-raḥman (Kara ‘Abdī), 1697
- ‘Abdu’r-raḥman (Kara ‘Abdu’r-raḥman Efendi), 1328
- ‘Abdu’r-raḥman (Kāzī-zāde Maḥdūmı ‘Abdu’r-raḥman Çelebi), 735
- ‘Abdu’r-raḥman (Kıralı-zāde ‘Abdu’r-raḥman Çelebi), 1703
- ‘Abdu’r-raḥman (Şefe-zāde), 924
- ‘Abdu’r-raḥman bin ‘Alī (Baldır-zāde), 499
- ‘Abdu’r-raḥman bin Muştafā (Kara ‘Abdu’r-raḥman), 483
- ‘Abdu’r-raḥman bin Seyyidī ‘Alī (Kızıl ‘Abdu’r-raḥman Efendi), 708
- ‘Abdu’r-raḥman bin Yūsuf bin Bektūt, 719
- ‘Abdu’r-raḥman Çelebi (Kāzī-zāde Efendi Maḥdūmı), 862
- ‘Abdu’r-raḥman Çelebi (Kāzī-zāde Muştafā Efendi Birāderi), 497
- ‘Abdu’r-raḥman Çelebi (Sermin Kadısı), 764
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi, 276, 505, 517, 580, 889, 1091, 1157, 1343, 1516, 1560
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Edrine’de Halebiyye Müderrisi), 796
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Hanceriyye Müderrisi), 1601, 1648
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Kāmī-zāde), 1168
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Kaplucu Müderrisi), 1540
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Mısr Kadısı), 515
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Mü’eyyed-zāde), 294, 623, 946
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Rumeli Kazaskeri), 288, 312, 313, 314, 324, 401, 402, 446, 503, 604, 623, 700, 730, 732, 743, 746, 748, 764, 831, 849, 876, 904, 914, 1023, 1035, 1046, 1255, 1283, 1303, 1329, 1438
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Sahn Müderrisi), 248, 725, 736
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Sultān Bāyezīd Müderrisi), 328
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Şām Kadısı), 1168
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi (Trablus-ı Şām Kadısı), 1657
- ‘Abdu’r-raḥman Efendi Emiri, 1659, 1670, 1728, 1731, 1764
- ‘Abdu’r-raḥman el-Mısrī, 360

- ‘Abdu’r-raḥman Emīri, 1671, 1707
‘Abdu’r-raḥman Emīri (Meḥemmed Efendi), 1775
‘Abdu’r-raḥman eṣ-Şa’rānī, 370
‘Abdu’r-raḥman Kāmetī Efendi, 1779
‘Abdu’r-raḥman Paşa Medresesi, 1162
‘Abdu’r-raḥman-ı Cāmī, 662
‘Abdu’r-raḥman-ı İsfērānī, 359
‘Abdu’r-raḥman-ı Karamanī (Bayramiyye Şeyhi), 604
‘Abdu’r-raḥman-ı Mar’aşī, 1130, 1196, 1292
‘**Abdu’r-rezzāk (Altubarmak ‘Abdu’r-rezzāk)**, 1553
‘Abdu’r-rezzāk (Ca’fer Ağa Müderrisi), 1762
‘**Abdu’r-rezzāk Çelebi (‘Abdu’r-raḥman Efendi el-Mü’eyyed Oğlu)**, 295
‘Abdu’r-rezzāk (Gelibolı Kadısı), 1524
‘Abdu’r-rezzāk Efendi (Ca’fer Ağa Müderrisi), 1286
‘Abdu’r-rezzāk Efendi (Sire Kadısı), 1515
‘Abdu’s-şamed Çelebi (Arab-zāde ‘Abdu’l-bāķī Birāderi), 498
‘Abdu’s-şamed Efendi (Kayseriyyeli, Şeyh), 1481
‘Abdu’s-şamed en-Naţanzī, 360
‘**Abdu’s-selām Çelebi (‘Abdu’r-raḥman Efendi el-Mü’eyyed Oğlu)**, 295
‘Ābid Çelebi (‘Ārif Çelebi Hulefāsı), 361
‘Ābid Çelebi Mescidi, 515, 1340, 1666
Āb-rīz Maḥmūd (Selānikī Maḥmūd Efendi), 1602
‘Acem Meḥemmed, 1649, 1673
‘Acem Yaḥyā, 278, 607, 730, 768, 793, 903, 1027
‘Acem-zāde (Şeyh Ḥasan), 985
‘Acem-zāde Mirek, 1257
Açtoyran (Hat ve Tuğrada Uzmanlık İddia Edip Katledilen Şahıs), 1008
Ada, 640
Adana, 362, 458, 1305, 1670
Adanalı Emīr, 1166
Adanalı Emīr ‘Alī, 1286, 1305, 1416, 1419
Adanalı Emīr ‘Alī Efendi, 1250
‘Aden, 423, 558
Ādem Çelebi (İskender Paşa Zāviyesi Şeyhi), 1801
‘Adil Ḥān, 632
‘Ādil Tuğca, 425
‘Adlī (III. Mehmed), 1236
‘Adlī (Şeyh Ḥasan), 1482
Ağa İmāmı (Burūsa Sulţāniyye Müderrisi), 1775
Ağa Medresesi, 1087
Ağa-zāde, 545, 805, 812, 868, 1086, 1134
Ağa-zāde (Edrine Kāzīsı), 1205
Ağa-zāde (Meḥemmed Efendi), 813
Ağa-zāde (Sahn Müderrisi), 841
Ağa-zāde Efendi, 1615
Ağra, 632
Ağrıboz, 1172, 1689
Ağrus, 261, 1320, 1324, 1417, 1430, 1481, 1511, 1645
Ağrus Medresesi, 260, 331, 767, 793
Ağsaķ Şeyhī, 320
Ağzıkara, 854, 893, 1064, 1117, 1451
Ağzıkara Muḥyi’ d-dīn, 880, 1034, 1260, 1295, 1425, 1547
Aḥaveyn (Karamanī Aḥmed Efendi ve Meḥemmed Efendi), 346, 454, 733, 1090
Aḥaveyn Mescidi, 318
Aḥī Çelebi (Tabīb-i Sulţānī), 644
Aḥī Çelebi Mescidi, 772
Aḥī Evrān, 346
Aḥī Evrān Ocağı, 479
Aḥī Mīrüm el-Ḥalvetī, 357
Aḥī Muḥammed el-Ḥalvetī, 357
Aḥī-zāde, 723, 1799
Aḥī-zāde (Aḥaveyn Meḥemmed Babası), 346
Aḥī-zāde (Meḥemmed bin Nūru’llāh), 771, 772
Aḥī-zāde ‘Abdu’l-ḥālīm Efendi, 879, 1081, 1092, 1117, 1120, 1185, 1187, 1246, 1247, 1253, 1288, 1361, 1547, 1599, 1657, 1668, 1681, 1758, 1764
Aḥī-zāde Efendi, 309, 326, 598, 704, 730, 805, 809, 856, 935, 1088, 1127, 1185, 1231, 1238, 1247, 1262, 1266, 1394, 1395, 1519, 1547, 1596
Aḥī-zāde Efendi Bacanağı (Levh-ḥ’ān İbrāhīm Efendi), 1291
Aḥī-zāde Ḥasan Çelebi, 869, 1405
Aḥī-zāde Ḥüseyn Efendi, 1049, 1249, 1305, 1352, 1396, 1426, 1432, 1453, 1530
Aḥī-zāde Maḥmūd Çelebi, 1269, 1348, 1440, 1459, 1529, 1597, 1702
Aḥī-zāde Maḥmūd Efendi, 1593, 1608, 1639, 1684, 1706, 1709, 1716, 1744, 1756
Aḥī-zāde Meḥemmed Efendi, 299, 343, 530, 604, 701, 717, 721, 869, 931, 1024, 1030, 1317, 1724, 1780
Aḥī-zāde Muḥyi’ d-dīn (Cāmī’-i ‘Atīķ Müderrisi), 932
Aḥī-zāde Yaḥyā Çelebi, 1128, 1361, 1413, 1521, 1592, 1627, 1707, 1717
Aḥlāk bk. *Aḥlāk-ı Alā’*
Aḥlāk-ı ‘Alā’, 457, 574, 1256
Aḥlāķu’s-salţana, 1046
Aḥmed (Aḥmed Efendi), 1557
Aḥmed (Aḥmed-i Bosnevī), 1565
Aḥmed (Babaķuşıođlu), 1436
Aḥmed (Bosnevī Aḥmed Çelebi), 711
Aḥmed (Dökmeci-zāde Dāmādı), 1160
Aḥmed (Ebu’s-su’ūd-zāde Aḥmed Çelebi), 297
Aḥmed (Emīr Aḥmed Çelebi), 1386
Aḥmed (Ġalaţalı Aḥmed Çelebi), 1087
Aḥmed (Ġüzelce Sinānođlu), 861
Aḥmed (Ḥamīdī Karaca Aḥmed Efendi), 1416
Aḥmed (Ḥıbrī Çelebi), 1434
Aḥmed (İstanbullı Aḥmed Çelebi), 828

- Ahmed (Kal'acikli-zāde)**, 1736
Ahmed (Kāmī Efendi), 757
Ahmed (Karaşişārī Ahmed Çelebi), 760
Ahmed (Maḥdūm-ı Hüseyn Efendi), 1728
Ahmed (Mazlūm Melek), 769
Ahmed (Motonī Ahmed Efendi), 1715
Ahmed (Muharrem Beg-zāde), 1601
Ahmed (Mütevellī-zāde), 1195
Ahmed (Müzellef Ahmed), 1661
Ahmed (Noḡta-zāde), 1698
Ahmed (Papas Ahmed Efendi), 1520
Ahmed (Pārepāre-zāde), 272
Ahmed (Rā'ī-zāde Ahmed Çelebi), 1659
Ahmed (Seyfī-zāde Vihvihək Efendi), 1409
Ahmed (Şeyh-zāde Efendi), 1626
Ahmed (Tāce'd-dīn-zāde Ahmed Çelebi), 1325
Ahmed (Taşköprī-zāde), 1311
Ahmed (Tezkireci Ahmed Efendi), 1337
Ahmed (Yaluñ-zāde), 1517
Ahmed Ağa (Kemankeş), 452
Ahmed Ağa (Yeniçeri Ağası), 1234, 1237
Ahmed Beg (Bender Begi), 425
Ahmed Beg (Nişāncı Mehemmed Beg Oğlu), 350
Ahmed Bi'l-kāf, 503, 513, 725, 743
Ahmed Bi'l-kāf Efendi, 1351
Ahmed bin 'Abdu'l-evvel el-Kazvīnī (Mollā Ahmed-i Kazvīnī), 259
Ahmed bin 'Abdu'llāh (Fevrī Efendi), 523
Ahmed bin 'Abdu'l-laṭīf eş-Şehīr bi-Buḡārī-zāde (Buḡārī-zāde Ahmed Çelebi), 748
Ahmed bin 'Alī (Üsküplü Vālihī), 1248
Ahmed bin eş-Şeyḡ Muşliḡi'd-dīn eş-Şehīr bi-Mu'allim-zāde (Mu'allim-zāde Efendi), 589
Ahmed bin Ḥasan (Ḥasan Beg-zāde Çelebi), 841
Ahmed bin Ḥūsām (Mollāciḡ Efendi), 1599
Ahmed bin İbrāhīm en-Neḡḡās ed-Dımişḡī, 936
Ahmed bin Maḥmūd (İmām-ı 'Arab-zāde), 510
Ahmed bin Maḥmūd el-Aşamm (Aşamm Ahmed Çelebi), 318
Ahmed bin Mehemmed bin 'Alī bin Ahmed eş-Şehīr bi-ibnū'l-Mollā (İbni Mollā el-Ḥalebī), 794
Ahmed bin Mehemmed bin Ḥasan bin 'Abdu's-samed es-Samsūnī (Samsūnī-zāde Ahmed Efendi), 531
Ahmed bin Mehemmed bin Ramazān (Nişāncı-zāde), 746
Ahmed bin Süleymān (Ayāşī Ahmed Efendi), 1533
Ahmed bin Vildān (Vildān-zāde), 1636
Ahmed Çelebi, 748
Ahmed Çelebi (Amāsiyya Kadısı), 1602
Ahmed Çelebi (Baḡdādī-zādelər'ün Kihteri), 458
Ahmed Çelebi (Buḡārālī Şeyḡ Mehemmed Mürīdi), 983
Ahmed Çelebi (Burūşa'da Zeyniler Zāviyesi Şeyḡi Seyyid 'Alī Oğlu), 494, 495, 496
Ahmed Çelebi (Burūsavī Emīr Ḥasan Çelebi Birāderi), 1088
Ahmed Çelebi (Dökmeci-zāde Dāmādı), 1562
Ahmed Çelebi (Ebu's-su'ūd Efendi Oğlu), 707
Ahmed Çelebi (Edrine Şeyḡi Çelebi Müderrisi), 1309
Ahmed Çelebi (Edrine'de Cāmi'-i 'Atıḡ Müderrisi), 1118
Ahmed Çelebi (Karamanī), 455
Ahmed Çelebi (Kāzī-zāde), 1132
Ahmed Çelebi (Maḥdūm-ı Muīd-zāde), 721
Ahmed Çelebi (Mazlūm Melek), 588, 718
Ahmed Çelebi (Naḡīb Yavuz Efendi Babası), 1270
Ahmed Çelebi (Nişāncı), 451
Ahmed Çelebi (Şālih Mollā Oğlu), 857
Ahmed Çelebi (Seyyidī Ġazī Kadısı), 1156
Ahmed Çelebi (Tāce'd-dīn-zāde), 1325
Ahmed Çelebi (Taşköprī-zāde Ahmed İsamē'd-dīn Torunu), 253
Ahmed Çelebi (Tırabozın Kadısı), 1068
Ahmed Çelebi (Vefāyī-zāde), 275
Ahmed Efendi, 1060
Ahmed Efendi (Aḡaveyn), 346
Ahmed Efendi (Ankara Kadısı), 1516
Ahmed Efendi (Burūşa'da Zeyniler Zāviyesi Şeyḡi Seyyid 'Alī Oğlu), 496
Ahmed Efendi (Cāmi'ardı Müderrisi), 1754
Ahmed Efendi (Dökmeci-zāde Dāmādı), 1292, 1439
Ahmed Efendi (Gevher Ḥān Sultān Müderrisi), 1170
Ahmed Efendi (İstanbul'dan Mütēkā'id), 829
Ahmed Efendi (Kethudā Muştafā Efendi Birāderi), 1293, 1505
Ahmed Efendi (Medīne Kadısı), 1161
Ahmed Efendi (Nişāncı Mehemmed Beg Babası), 349
Ahmed Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1024, 1025, 1026
Ahmed Efendi (Rumeli Kazaskeri Hüseyn Efendi Maḥdūmı), 1659, 1673
Ahmed Efendi (Şaḡn Müderrisi), 1683
Ahmed Efendi (Samsūnī-zāde), 717
Ahmed Efendi (Sinān Efendi Ḥafīdi), 1171, 1179, 1398, 1409
Ahmed Efendi (Sinān Efendi-zāde Hüseyn Oğlu), 803
Ahmed Efendi (Siyāvus Paşa Sultānī Müderrisi), 1591
Ahmed Efendi (Tāce'd-dīn-zāde), 1326
Ahmed Efendi (Tezkireci), 1294, 1309, 1327, 1337, 1446, 1448, 1702
Ahmed Efendi (Tırhala Müftüsü), 1463
Ahmed Efendi (Üsküp Müftüsü), 1375
Ahmed Efendi (Yeñişehr Kadısı), 1729
Ahmed Efendi (Yūsuf el-Baḡdādī Oğlu), 739
Ahmed Esved-i Dineverī, 357
Ahmed Ḥān (Gīlān Pādīşāhı), 1229, 1010

- Ahmed Hân (I.), 1005, 1574
AHMED HÂN (I.), 1249
 Ahmed Hânî (I.), 766, 1230, 1245, 1395, 1456, 1484, 1485, 1511, 1514
 Ahmed Kāmî (Kāmî-zāde Mehemmed Babası), 1167
 Ahmed Nāmîkî (Şeyhülislam), 377
 Ahmed Paşa (Arzırûm Beglerbegisi), 1235
 Ahmed Paşa (Cezâ'ir Beglerbegisi), 557
 Ahmed Paşa (Mısr Paşası), 1622
 Ahmed Paşa (Öncü Birlik Serdarı), 1490
 Ahmed Paşa (Rümîli Emîrî'l-ümerâsı), 448
 Ahmed Paşa (Rüstem Paşa Dāmâdı, Vezîr), 786
 Ahmed Paşa (Vezîr), 1252
 Ahmed Paşa (Vezîr-i A'zam), 454, 346, 445, 503, 702, 726, 891, 994, 995, 1022, 1242, 1331, 1425, 1626
 Ahmed Paşa (Vezîr-i Râbi'), 438, 449, 683
 Ahmed Paşa (Vezîr-i Sâlis), 417, 418
 Ahmed Paşa (Vezîr-i Sâni), 424, 425
 Ahmed Paşa Medresesi, 737, 1330, 1514, 1626, 1679, 1698
 Ahmed Postâlî, 1698
 Ahmed Yesevî, 632
 Ahmed-i Cürkânî, 359
Ahmed-i Diger (Bıçaqçı-zāde), 1737
 Ahmed-i Ğazzâlî, 357, 361
 Ahmed-i Karahîşârî, 1191
 Ahmed-i Kazvîni, 454, 732
 Ahmed-i Samsûnî, 487
 Ahmed-i Sârbân (Şeyh), 364, 374
Ahşenü'l-hadis, 1727
 Ahterî (Muştafâ bin Şemse'd-dîn), 271
 Âhûr, 640
 Âhûrkapusu, 919
 Ahşyolı, 1419, 1436, 1596, 1677, 1743
 Ak Muştafâ Ağa (Dârü's-sa'āde Ağası), 1237
 Ak Muşlî (Muştafâ Efendi), 1324, 1327, 1330
 Akbıyık (Hâcî Bayram Hulefâsından), 960
 Akbıyık el-Meczûb (Hâcî Bayram Hâlifesi), 362
 Akbıyık Sinân Efendi, 267
 Akçaqızanlıq, 481, 1627
 Akçaqoyunlu, 1301
 Akçalı Bekir Efendi, 1360
 Akçalı Bekir (Ebübekr Efendi), 1270
 Akdeñiz, 1576
 Akhişâr, 562, 892, 1027, 1688, 1703, 1796
 Akhişâr (Bosna'da), 1437
 Akıncı Muştafâ (Şeyh Muşlihi'd-dîn bin Yûsuf), 388
 Akındıburnı, 626
 Akkaftan, 1558
 Akkaftân (Kemâl), 1527, 1528
 Akkaftan Efendi, 1286
 Akkaftan Kemâl Efendi, 1166
 Akkirmân, 1487, 1543, 1575
 Aklık Sinân Efendi, 480, 562
 Akşerây, 307, 787
 Akşerâyî Pîr 'Alî Dede, 363
 Akşerâyî Pîr 'Alî Efendi, 373, 410
 Akşu, 495
 Akşüf Muhyî'd-dîn, 1754
 Akşehr, 339, 358, 381, 403, 633, 742, 793, 886, 1204, 1237, 1270, 1425, 1737
 Akşehr'de Atabeg Medresesi, 513
 Akşehr'de Halkalı Medrese, 340
 Akşehrli Naşûh Efendi, 989
 Akşehrli Sa'dî Çelebi, 256, 283, 460, 708
 Akşehrli Sa'dî Efendi, 750
 Akşemse'd-dîn (Hâcî Bayram Hâlifesi), 362, 364
Akşeyh (Akşeyh), 913
 Akşeyh (Trabzon Kadısı), 1306
 Akşyazı, 282, 596
 Akşyazılı Sinân Çelebi, 345, 596, 607, 718
 Akşyazılı Sinân Efendi, 707, 787
Âl-i Selçük Târîhi, 511
 'Alâ'e'd-dîn ('Alî Žav'), 264
 'Alâ'e'd-dîn (Hevâncî 'Alî el-Manavî), 1307
 'Alâ'e'd-dîn 'Alî el-Manavî (Ebü'l-leys 'Alîsi), 456
 'Alâ'e'd-dîn Efendi ('Abdu'r-raḥîm el-Mü'eyyedî Babası), 948
 'Alâ'e'd-dîn Efendi ('Ayntab'da Şeyh), 1544
 'Alâ'e'd-dîn Efendi ('Azmi-zāde Efendi Şeyhi), 392
 'Alâ'e'd-dîn Efendi (Cerrâh-zāde Efendi Pederi Şeyh 'Alâ'e'd-dîn Efendi), 938, 942, 949
 'Alâ'e'd-dîn er-Rümî el-Halvetî, 357
 'Alâ'e'd-dîn Tekyesi, 1306
 'Alâ'e'd-dîn-i 'Uşşâkî, 358
 'Alâ'e'd-dîn-i Rümî, 359
 'Alâ'iyye, 457, 544, 565, 760, 786, 828, 1062, 1150, 1159, 1195, 1272, 1307, 1406, 1558, 1559, 1593, 1644, 1720, 1730
 'Alâ'u'd-devle-i Simnânî, 359
 Alacaḥişâr, 1469
 Alaman, 418, 421, 447
 Alaşonya, 1172
 Alaşehr, 588, 1304, 1685, 1688
 Alaşehr'de Ca'fer Ağa Medresesi, 588
 Alaşehr'de Yıldırım Hân Medresesi, 283, 708
 Aleksandra Hân, 1005
 Aleksandra Hân (Gürcistân Beglerinden), 1229
 'Alem Tağı, 690
 'Alemdâr Ahmed Muhtâr, 491
 'Alemsâh (Şaçlı Emîr Efendi Oğlu), 761
 'Alemsâh Çelebi (Şaçlı Emîr Efendi Oğlu), 761, 766
 'Alî ('Alî H'âbî), 1404
 'Alî ('Alî-i Denî), 530
 'Alî ('Alî-i Magribî), 1404
 'Alî (Akırmânî 'Alî Çelebi), 1543
 'Alî (Belğradî 'Alî Çelebi), 1537

- ‘Alī (Bitli ‘Alī Efendi), 889
‘Alī (Çalık ‘Alī), 342
‘Alī (Çavuş-zāde), 1535
‘Alī (Deli ‘Alī), 323
‘Alī (Edībī Çelebi), 1525
‘Alī (Edrineli ‘Alī Çelebi), 1065
‘Alī (Emīn-zāde Mantıktī ‘Alī Çelebi), 1068
‘Alī (Emūr ‘Alī en-Nakīb), 1433
‘Alī (Emūr-i Şāhib-tāc), 1326
‘Alī (Fāzıl ‘Alī Efendi), 1286
‘Alī (Gümişayak), 1306
‘Alī (Kābil ‘Alī Efendi), 1415
‘Alī (Karakız-zāde), 1709
‘Alī (Kınalı-zāde ‘Alī Efendi), 570
‘Alī (Kilisli ‘Alī Çelebi), 825
‘Alī (Mama-zāde ‘Alīsi), 1657
‘Alī (Menteşeli ‘Alī), 1594
‘Alī (Mu‘īd ‘Alī Çelebi), 814
‘Alī (Muhaşşī Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi), 1035
‘Alī (Seyyidī ‘Alī-zāde), 734
‘Alī (Şūfı Şeyh-zāde), 1637
‘Alī (Şerīf ‘Alī Çelebi), 1373
‘Alī (Şeyhī ‘Alī), 894
‘Alī (Veli Beg-zāde), 1196
‘Alī ‘Arabī (Müftī Mollā), 499
‘Alī ‘Arabī (*Mülteka’l-ebhur* Şārihi), 460
‘Alī Ağa (Kapı Ağası Dāmādı), 1231
‘Alī Ağa (Yeñiçeri Ağalığından Ma‘zül), 1233
‘Alī Ağa (Yeñiçeri Ağası), 449, 451, 687, 1231, 1578
‘Alī Beg (Meħemmed Paşa-yı Karamanī Oğlu), 263
‘Alī Beg Efendi (Vaħyī-zāde Akrabası), 1467
‘Alī Beg Medresesi, 1085
‘Alī Beg-zāde İbrāhīm Efendi, 1283, 1350, 1507, 1521, 1530, 1633, 1756
‘Alī Beg-zāde Şāh Çelebi, 1128, 1289, 1335, 1371, 1401, 1403, 1635
‘Alī Beg-zāde Şāh Efendi, 1273, 1308, 1413
‘Alī bin ‘Abdu’l-‘azīz bin el-Mevlā Hūsām bin Hāmīd (Ümmüveled-zāde Efendi), 597
‘Alī bin ‘Abdu’līlāh (Maħdüm-ı ‘Alī Çelebi-zāde), 1784
‘Alī bin ‘Abdu’r-ra’ūf (Mollā ‘Alī Efendi), 1629
‘Alī bin Bālī (Munuĸ ‘Alī Efendi), 805
‘Alī bin eş-Şeyh Meħemmed (Serçe ‘Alā’e’-d-dīn), 557
‘Alī bin Ğānim el-Maħdisī (‘Alī Maħdisī), 1042
‘Alī bin Ğavş-ı Şirāzī, 360
‘Alī bin İlyās (Taş-zāde), 901
‘Alī bin Kāsum ez-Zeytūnī (*Zeytūnī-zade*), 549
‘Alī bin Meħemmed (H’āce Efendi Birāderi), 1700
‘Alī bin Meymūn eş-Şāmī, 650
‘Alī bin Muħammed bin Aħmed er-Rufā’ī, 365
‘Alī bin Sa’īd Lālā, 359
‘Alī bin Sinān (Geveze ‘Alī), 1536
‘Alī Çavuş, 1462
‘Alī Çelebi, 1330
‘Alī Çelebi (‘Alī Çelebi-zāde Maħdümü), 1766, 1778
‘Alī Çelebi (Bitlice Muştafā Birāderi), 323
‘Alī Çelebi (Hilmī), 1057
‘Alī Çelebi (*Hümāyūn-nāme* Şāhibi), 268
‘Alī Çelebi (İnegöl Müderrisi), 1638
‘Alī Çelebi (Karakız-zāde), 1711
‘Alī Çelebi (Küçük Bostān Babası), 505
‘Alī Çelebi (Niksārī-zāde Maħmūd Birāderi), 1443
‘Alī Çelebi (Sekbān ‘Alī Müderrisi), 1674
‘Alī Çelebi (Sinān Efendi-zāde), 889
‘Alī Çelebi (Vefāyī-zāde), 275
‘Alī Çelebi-zāde, 1350, 1362, 1530, 1555, 1627, 1720, 1740
‘Alī Çelebi-zāde (‘Abdu’līlāh) Efendi, 1815
‘Alī Çelebi-zāde ‘Abdu’līlāh Efendi, 1582, 1815
‘Alī Çelebi-zāde Efendi, 1362, 1440, 1505, 1534, 1607, 1653, 1665, 1677, 1678, 1717, 1784
‘Alī Çelebi-zāde Maħdümü, 1777
‘Alī Dede (Tāriĸatçı), 401, 402
‘Alī Efendi, 372, 1424
‘Alī Efendi (‘Alī el-Cemālī), 800
‘Alī Efendi (Alī bin Bālī), 241
‘Alī Efendi (Anadolu Kazaskeri), 772, 1120,
‘Alī Efendi (Ayaşofıyya Mütevellīsi), 348
‘Alī Efendi (Çivi-zāde Hısmı), 768, 1036, 1543, 1717
‘Alī Efendi (Haleb Müftīsi), 1355
‘Alī Efendi (*Hümāyūn-nāme* Şāhibi), 461, 502
‘Alī Efendi (Kāhire Kadısı), 1073
‘Alī Efendi (Kemālī), 971, 1479
‘Alī Efendi (Kınalı-zāde), 514, 515, 516, 517
‘Alī Efendi (Konya Kadısı), 1639
‘Alī Efendi (Munuĸ), 931
‘Alī Efendi (Sahn Müderrisi), 458
‘Alī Efendi (Sinān Efendi-zāde), 756, 1025, 1026, 1246
‘Alī Efendi (Siyāvuş Paşa Sultāniyyesi Müderrisi), 1716
‘Alī Efendi (Şām Kadısı), 769
‘Alī Efendi (Şeyhülislam), 418, 742
‘Alī Efendi bin Sinān Efendi, 1245
‘Alī Efendi (*Zeyl-i Şakā’iĸ* Sahibi), 745
‘Alī el-‘Arabī, 392
‘Alī el-‘Arabī (‘Arab Efendi), 1150
‘Alī el-Cemālī (Şeyhülislam), 270, 445, 499, 535, 796, 878
‘Alī H’ābī, 1335, 1399, 1597, 1680
‘Alī Kuşçı (Fātiħ Devri Ulemasından), 440, 678, 855
‘Alī Mağribī, 1517
‘Alī Murtażā, 980
‘Alī Paşa, 561, 664
‘Alī Paşa (Cānpülādođlı), 1491
‘Alī Paşa (Cenderī Hayre’-d-dīn Paşa Oğlu), 485

- ‘Alī Paşa (Kaptanıderya), 453, 558, 559, 560, 561, 689, 690, 1002, 1495, 1574, 1622
- ‘Alī Paşa (Sadrazam), 315, 347, 348, 405, 426, 516, 762, 850, 1489, 1563, 1576, 1580, 1689
- ‘Alī Paşa (Serdār), 1689
- ‘Alī Paşa (Tebrīz Paşası), 1235
- ‘Alī Paşa (Vezīr), 315, 325, 544
- ‘Alī Paşa (Budin Beglerbegisi), 1486
- ‘Alī Paşa Cāmi‘i, 667
- ‘Alī Paşa Medresesi, 283, 514, 764, 1305
- ‘Alī Paşa Tāb-hānesi, 1486
- ‘Alī Paşa Zāvīyesi, 667
- ‘Alī Paşa-yı ‘Atīk Cāmi‘i, 1207
- ‘Alī Paşa-yı ‘Atīk Medresesi, 264, 327, 485, 513, 522, 524, 571, 717, 737, 762, 763, 867, 881, 888, 1033, 1035, 1301, 1768, 1771
- ‘Alī Paşa-yı Cedīd, 1506
- ‘Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi, 731, 1326
- ‘Alī Pürtek, 450
- ‘Alī Pürtek Re‘īs, 566
- ‘Alī Rızā, 356
- ‘Alī Rızāyī (Rızāyī Meḥemmed ‘Alī), 1712
- ‘Alī Žav, 264, 265, 875
- ‘Alī-i Denī, 530, 543, 607
- ‘Alī-i Ḥamīdī, 1670
- ‘Alī-i Mağribī, 1663
- ‘Ālim Çelebi (‘Ābid Çelebi Ḥulefāsı), 361
- ‘Aliyyü’l-murtażā, 1211
- ‘Allāme (Naḳīb) Efendi, 1776
- ‘Allāme Çelebi (Meḥemmed bin Maḥmūd), 730
- ‘Allāme Naḳīb Efendi, 1776
- ‘Allāme Şeyḫī Efendi, 1525, 1653, 1702, 1713, 1764
- ‘Allāme-i Şāşī (Meḥemmed bin Maḥmūd), 730, 911
- Altımermer Maḥallesi, 350
- Altıparmak (Çakırkıcı-zāde Şeyḫ Meḥemmed), 1787
- Amāsiyya, 256, 260, 324, 336, 357, 425, 479, 512, 593, 645, 646, 681, 708, 729, 741, 795, 800, 808, 835, 880, 888, 1033, 1060, 1070, 1156, 1168, 1188, 1196, 1229, 1308, 1325, 1326, 1335, 1373, 1455, 1471, 1504, 1534, 1602, 1656, 1706, 1721, 1734, 1736, 1796
- Amāsiyya Bāyezīdiyyesi, 283, 331
- Amāsiyya’da Büyük Ağa Medresesi, 480
- Amāsiyya’da Küçük Ağa Medresesi, 741, 849
- Amāsiyya’da Maḥmūd Paşa Medresesi, 513
- Amāsiyya’da Sulṭān Bāyezīd Medresesi, 336
- Amāsiyya’da Yörgüç Paşa Medresesi, 512
- Amāsiyyalı ‘Abdu’llāh Efendi, 1669
- Amāsiyyalı ‘İsā Efendi, 1799
- Amāsiyyalı Meḥemmed Paşa, 452
- Āmid, 582, 587, 607, 664, 723, 786, 803, 805, 845, 866, 881, 905, 926, 1032, 1035, 1058, 1071, 1079, 1167, 1173, 1252, 1301, 1321, 1339, 1344, 1365, 1371, 1402, 1413, 1414, 1432, 1433, 1445, 1500, 1539, 1566, 1637, 1638, 1646, 1648, 1707, 1724, 1734, 1769
- Āmid’de Ḥusrev Paşa Medresesi, 582, 1682
- ‘Ammār bin Bāyezīd-i Leysī, 360
- ‘Ammār bin Yāsir-i Bidlīsī, 359
- ‘Amr bin el-‘Āş, 1691
- ‘Amr-ı ‘Ayyār, 560, 724, 1567
- Anaṭolı, 248, 270, 279, 292, 319, 325, 346, 446, 447, 450, 452, 463, 464, 468, 479, 483, 513, 514, 532, 550, 571, 572, 590, 618, 625, 642, 653, 701, 702, 706, 726, 739, 743, 750, 751, 765, 770, 803, 804, 809, 816, 830, 831, 835, 838, 851, 854, 856, 857, 859, 865, 872, 874, 896, 904, 924, 1001, 1007, 1024, 1029, 1035, 1046, 1061, 1073, 1086, 1120, 1135, 1154, 1155, 1156, 1166, 1187, 1231, 1244, 1245, 1246, 1247, 1253, 1262, 1264, 1270, 1272, 1288, 1296, 1298, 1309, 1313, 1331, 1352, 1359, 1376, 1378, 1383, 1387, 1393, 1395, 1396, 1401, 1409, 1413, 1421, 1426, 1431, 1433, 1449, 1451, 1458, 1490, 1491, 1492, 1499, 1500, 1502, 1504, 1514, 1517, 1524, 1525, 1547, 1550, 1553, 1559, 1561, 1564, 1581, 1582, 1596, 1610, 1618, 1620, 1624, 1630, 1632, 1634, 1636, 1641, 1648, 1655, 1665, 1674, 1678, 1684, 1688, 1699, 1707, 1718, 1732, 1738, 1756, 1757, 1761, 1766, 1772, 1781, 1786, 1790, 1796, 1801, 1810, 1814, 1815, 1816
- Anaṭolı Hışārı, 349, 745, 799
- Andre Ṭora, 423
- Anḳara, 260, 293, 324, 325, 364, 371, 374, 461, 555, 724, 757, 895, 915, 1031, 1068, 1152, 1296, 1336, 1338, 1339, 1418, 1432, 1436, 1452, 1475, 1516, 1517, 1554, 1560, 1620, 1637, 1647, 1652, 1697, 1736, 1737, 1801
- Anḳara Ḳal‘ası, 374
- Anḳara’da Ḳara Medrese, 1737
- Anḳara’da Şarı Ḥaṭīb Medresesi, 1736
- Anḳara’da Seyfe’d-dīn Medresesi, 730
- Anḳara’da Seyfu’llāh Medresesi, 1432
- Anḳara’da Yeñi Medrese, 555
- Anḳara’da Ḥaṭīb Medresesi, 555
- Anḳaralı Aḥmed Efendi (Ḳırınılı Mużaffer Efendi Şeyḫi), 395
- Anḳaralı Emīr Efendi (Naḳībü’l-eşrāf), 596, 1647
- Anḳaralı Ḥüseyn Çelebi, 1431
- Anḳaralı Yaḫyā Efendi, 1336
- Anḳaḳıyya, 380, 1151, 1344, 1444
- Anḳaḳıyyalı Vā‘iz ‘Arab, 284
- Anḳaliyya, 1401, 1402
- ‘Arab Aḥmed Türbesi, 1127
- ‘Arab Çelebi, 460
- ‘Arab Çelebi (Cezerī Ḳāsım Paşa Müderrisi), 398, 518
- ‘Arab Çelebi (Mevlānā Şemse’d-dīn), 771

- ‘Arab H̄‘āce, 1529, 1559, 1598, 1607, 1648, 1669, 1725, 1733, 1770
- ‘Arab H̄‘āce (Meḥemmed), 1604
- ‘Arab İbrāhīm, 523, 549, 608, 710, 715, 875, 1287
- ‘Arab İmām (‘Alī el-‘Arabī Üstādı), 379
- ‘Arab İmāmoğlu (Muştafā), 1671
- ‘Arab Sinān, 1301, 1633
- ‘Arab Sinān Efendi, 1086, 1087, 1161, 1173, 1343, 1415, 1427, 1439, 1452, 1609, 1734, 1766
- ‘Arab Tezkireci (Pervīz Efendi Tezkirecisi Meḥemmed), 1118
- ‘Arabī *Vefeyāt*, 1703
- ‘Arabistān, 308, 1275, 1739
- ‘Araboğlu, 1611, 1659, 1661, 1676, 1729
- ‘Araboğlu (Cellād-zāde Yārānıdan), 1446
- ‘Araboğlu Efendi, 1331
- ‘Arabsāh, 511
- ‘Arab-zāde, 285, 653, 811, 1086
- ‘Arab-zāde (Burūsa Kāzisi), 309
- ‘Arab-zāde (‘Arab-zāde), 925
- ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Çelebi, 308
- ‘Arab-zāde ‘Abdu’l-bāḳī Efendi, 248, 270, 299, 328, 407, 463, 498, 501, 524, 565, 597, 708, 727, 736, 750, 771, 797, 895, 914, 1157
- ‘Arab-zāde ‘Abdu’r-ra’ūf Efendi, 521, 736, 754, 859, 896, 1033, 1089, 1096, 1155, 1263, 1287, 1291, 1361, 1446, 1662
- ‘Arab-zāde Efendi, 308, 522, 726, 737, 789, 811, 823, 859, 888, 911, 1166, 1187, 1255, 1351, 1425
- ‘Arab-zāde Efendi, 1191
- ‘Arab-zāde Meḥemmed Efendi, 299
- ‘Arab-zāde Rebībi Maḥmūd Çelebi, 1312, 1645, 1649
- ‘Arafāt, 580, 768
- ‘Ārif, 293
- ‘Ārif (Fetḫu’llāh Çelebi), 294
- ‘Ārif Çelebi (Sultān Veled Oğlu), 361
- ‘Ārif Meḥemmed (Maḥdūm-ı Şaḡır-i Es‘ad Efendi), 1591
- ‘Ārifī (Es‘ad Efendi Maḥdūmı Meḥemmed), 1592
- ‘Ārifī (Helvācı-zāde Meḥemmed), 1608
- ‘Ārifī (Ma‘rūf Efendi), 906
- ‘Ārifī Efendi (Es‘ad Efendi Maḥdūmı Meḥemmed), 1591
- Aristū, 1028
- Arnavud Belğiradı, 1785
- Arnavud Maḥmūd Efendi, 1536, 1636
- Arpacı-zāde (Meḥemmed), 1403, 1429, 1635, 1647, 1648, 1671, 1735, 1768
- Arpacı-zāde Efendi, 1605
- Arslan Paşa (Tırhala Begi), 1496
- ‘Arūs Meḥemmed Efendi, 1537
- ‘Arūz-ı Endülüsī, 322
- Arzırūm, 993, 995, 1001, 1002, 1004, 1005, 1009, 1032, 1035, 1064, 1167, 1189, 1234, 1241, 1284, 1287, 1292, 1307, 1339, 1371, 1427, 1436, 1445, 1454, 1504, 1532, 1574, 1606, 1649, 1810, 1811
- Āşaf-nāme*, 445
- Aşgar*, 271
- Aşhāb-ı Kehf (Köy), 718
- Aşma‘ī, 954, 972
- ‘Aşşār, 1127
- Astarıcı Sinān, 1310, 1399, 1532, 1702
- Astarıcı Sinān Efendi, 1417
- Aşçı-zāde Ḥasan Çelebi, 277, 339, 613, 731
- ‘Āşık (‘Āşık Çelebi), 563
- ‘Āşık (‘Āşık Çelebi), 290, 547
- ‘Āşık Çelebi, 240, 274, 294, 401, 506, 517, 566, 570, 595, 616, 973
- ‘Āşık Çelebi Seydāsı, 255
- ‘Āşık Çelebi Tezkiresi, 989, 1407
- ‘Āşık Dede (eş-Şeyḫ ‘Āşık), 640
- ‘Āşık Paşa Cāmi‘i, 1191, 1355, 1548
- ‘Āşık Paşa Maḥallesi, 249, 350, 360
- ‘Āşık Paşa Türbesi, 1332
- ‘Aṭā Çelebi, 1671
- ‘Aṭā‘ī (H̄‘āce ‘Aṭā‘ullāh Efendi), 543
- ‘Atā‘u’llāh bin Aḥmed (H̄‘āce ‘Atā‘u’llāh Efendi), 539
- ‘Aṭā‘ullāh bin Yahyā (Nev‘ī-zāde), 239
- ‘Atā‘u’llāh Efendi (II. Selīm Hocası), 438, 506, 545, 548, 557, 572, 590, 603, 605, 700, 726, 764, 788, 804, 825, 840, 890, 906, 909, 986, 1031, 1058, 1128, 1160, 1162, 1179, 1184, 1186, 1270, 1319, 1338, 1342, 1344, 1365, 1387, 1408, 1418, 1426, 1427, 1430, 1451, 1509, 1788
- ‘Aṭā‘u’llāh el-Kāzī bi-Üsküb (Nev‘ī-zāde), 1625, 1817
- ‘Aṭā‘ullāh-ı İskenderī, 322
- Atabeg Gāzī, 793
- Atabeg Gāzī Medresesi, 767
- Atabeg Medresesi, 1738
- ‘Aṭāyī, 1248, 1713, 1728, 1803
- ‘Aṭāyī Çelebi (Nevālī-zāde), 1764
- Atbāzārı, 1311
- Atlı Dāvud Efendi, 1679
- Atmaca (Celālī), 419
- Atmeydānı, 411, 420, 997, 1233, 1497, 1617
- Aṭranos, 1416, 1559, 1648
- ‘Aṭūfī, 1166, 1371, 1767
- ‘Aṭūfī (Meḥemmed Efendi), 1320
- ‘Aṭūfī Efendi, 1273, 1320, 1333, 1365, 1456
- ‘Avāmīl, 338, 606
- Āvāre-zāde Efendi, 1774
- Āvāre-zāde Muştafā Efendi, 791
- ‘Avdu’ş-şebāb, 1713
- Avlonya, 423

‘Avnī Çelebi, 1675, 1739
‘Avnī Efendi, 1761
‘Avnu’r-rā’iz fī ‘İlmi’l-ferā’iz, 797
Ayangöli, 1009
Ayās (Ayās Efendi), 1033
Ayās Efendi, 522, 550, 737, 768, 823, 827, 876, 880,
896, 1156, 1158
Ayās Efendi (Kıbrıs Kadısı), 760, 853
Ayās Paşa, 268, 297, 922
Ayās Paşa (Sadrazam), 327, 422, 444, 456, 710, 995,
1410
Ayās Paşa (Vezir-i Sānī), 418, 420
Ayaşofıyya, 348, 358, 463, 481, 594, 678, 1013,
1124, 1788
Ayaşofıyya Cāmi’i, 440, 696, 971
Ayaşofıyya Medresesi, 263, 269, 276, 331, 455, 456,
580, 723, 728, 732, 742, 797, 824, 829, 832, 838,
868, 904, 1081, 1088, 1154, 1169, 1187, 1249,
1290, 1293, 1521, 1530, 1593, 1668, 1736, 1741,
1784
Ayāş, 1152, 1533, 1560, 1637
Ayāşī (Yeñişehr Kadısı), 1432
Ayāşī (Şām Kadısı), 1328
Ayāşī Aḥmed Efendi, 822, 1069, 1255, 1271, 1275,
1343, 1350, 1356, 1413, 1507, 1547, 1636, 1677
Ayāşī Efendi (Selānik Kadısı), 1440, 1717
Ayāşī Muştafā Çelebi, 865
Ayāşī Muştafā Efendi, 828, 1032, 1152, 1191, 1452,
1736
Ayāşī Şeyḥ-zāde, 1540
Ayazmend, 1426, 1545, 1701, 1740
Aydın, 263, 269, 501, 505, 530, 539, 543, 588, 630,
632, 636, 811, 840, 890, 894, 1269, 1303, 1317,
1319, 1326, 1337, 1387, 1393, 1427, 1473, 1492,
1541, 1609, 1675, 1688, 1709, 1788
Aydın Yeñişehr’inde Ḥafşa Ḥātūn Medresesi, 1387
Aydinī ‘Ömer Efendi, 1047
Aydinī Ca’fer Efendi, 1408
Aydın-zāde (Dergāh-ı ‘Ālī Çāvuşlarından), 1629
Aynagöz Muştafā, 1062
‘Āyşe Sultān (Duḡter-i Pādişāh), 1004
‘Ayşī Çelebi, 1675
‘Ayşī Efendi, 1427, 1698, 1760
Ayu-zāde Muştafā Çelebi, 770
Azākī Efendi (Meḥemmed), 1192, 1346, 1347, 1348
Azākī Meḥemmed Efendi, 1192
Āzerbāycān, 368, 414, 422, 663, 844, 990, 1001,
1004, 1005
Āzerī Çelebi, 755, 816, 1037, 1061
‘Azīz Çelebi (Şoḡukḡuyı Müderrisi), 1669
‘Azīz Efendi (Rumeli Kazaskeri ‘Abdu’l-‘azīz
Efendi), 1502, 1503
‘Azīz Efendi (Sahn Müderrisi), 1509
‘Azīz Efendi Maḥdūmı, 1759

‘Azmī (Şāir), 670
‘Azmī Efendi, 489, 756, 764, 766, 776, 854, 868,
1027, 1088, 1119, 1610, 1743
‘Azmī Efendi (Muallim-i Sultānı), 1240
‘Azmī-zāde, 1624
‘Azmī-zāde Efendi, 734, 921, 1012, 1058, 1150,
1170, 1188, 1189, 1194, 1233, 1261, 1300, 1340,
1410, 1432, 1503, 1507, 1509, 1596, 1616, 1627,
1651, 1664, 1669, 1703, 1740, 1743, 1757, 1763,
1780, 1781, 1782, 1815
‘Azmī-zāde Ḥāletī, 1744
‘Azmī-zāde Ḥāletī Efendi, 392, 1667
‘Azmī-zāde Muştafā Efendi, 1814

B

Baba (Kasaba), 963, 1785
Baba ‘Acem (Tırabozın Sultāniyye Müderrisi), 593
Baba Ca’fer (Sireli Cafer Efendi), 1541
Baba Çelebi Medresesi, 905
Baba Efendi (Kaşīde-i ‘Arabıyye Müellifi), 707
Baba Efendi (Rüstem Paşa Ḥ’ācesi), 722
Baba Efendi (Şeyḥ Maḥmūd), 955, 956
Baba Ḥālil-zāde, 1676, 1754, 1784
Baba Ḥālil-zāde Efendi, 1639
Baba Ḥüseyn Efendi, 1591, 1659, 1753, 1759, 1761,
1762
Baba Ḥüseyn Efendi (Çuḡacı-zāde Ḥışmı), 1565,
1661, 1753
Baba İshāḡ (Şaḡn Müderrisi), 490
Baba Meḥemmed (Naḡş-bendiyye Şeyḥi), 375
Baba Naḡḡāş, 1522
Baba Naḡḡāş Köyü, 375, 657
Baba Reten, 367
Baba Reten-i Hindī, 366
Baba Tāc, 1450
Baba Tāc Efendi, 1334, 1335
Baba Tāc Efendi (Edrine’de Üçşerefeli Müderrisi),
1326
Babaeskisi, 1474, 1562
Babaḡuşī (Abdu’r-raḡman Efendi), 722, 733, 802
Babaḡuşī ‘Abdu’r-raḡman Efendi, 482, 1436
Babaḡuşī Oḡlı Maḡlūm Aḥmed Çelebi, 1532
Babaḡuşīoḡlı, 1403, 1515, 1556, 1561
Babaḡuşīoḡlı (Aḥmed), 1436
Babalı Muşliḡi’d-ḡīn, 1610
Babaḡaḡı, 1484, 1730, 1785
Baba-zāde, 827, 1154, 1313
Baba-zāde (Eyyūb Müderrisi), 1027
Baba-zāde Dāmādı, 1454
Baba-zāde Dāmādı Sinān, 1638
Baba-zāde Dāmādı Sinān Efendi, 1273, 1396
Baba-zāde Efendi, 1554

- Baba-zāde Efendi (Lārendeli Meḥemmed Efendi), 824
- Baba-zāde Sināni, 1403, 1558, 1606, 1759
- Bābek Çelebi, 308, 501
- Bābek Çelebi (Baldır-zāde Dayısı), 499
- Bābek Çelebi (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800
- Bābü's-selām, 1383
- Badracık, 1514
- Badrālī Meḥemmed Efendi, 1034, 1058, 1261
- Bāfire, 1532
- Bağdād, 269, 276, 277, 290, 291, 414, 422, 441, 450, 456, 461, 464, 491, 563, 564, 723, 726, 739, 749, 750, 786, 797, 803, 841, 844, 852, 867, 868, 1054, 1079, 1092, 1101, 1117, 1119, 1129, 1167, 1174, 1189, 1227, 1230, 1233, 1235, 1301, 1303, 1324, 1333, 1340, 1344, 1345, 1396, 1397, 1414, 1425, 1438, 1454, 1456, 1466, 1470, 1487, 1492, 1500, 1504, 1518, 1528, 1532, 1538, 1544, 1554, 1562, 1566, 1580, 1605, 1623, 1626, 1635, 1647, 1649, 1759, 1810, 1811, 1812
- Bağdādī-zāde, 739, 803, 877, 1327, 1336, 1717
- Bağdādī-zāde Aḥmed Çelebi, 323, 337, 522, 524, 715, 729
- Bağdādī-zāde Aḥmed Efendi, 1054
- Bağdādī-zāde Ḥasan Çelebi, 278, 458, 516, 594, 725, 809
- Bahā'e'd-dīn 'Abdu'llāh Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1024
- Bahā'e'd-dīn Efendi Bekri, 1538
- Bahā'e'd-dīn Veled, 361
- Bahā'e'd-dīn-zāde, 548, 896, 1086
- Bahā'e'd-dīn-zāde Bekri, 1434, 1455
- Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi, 253, 306, 605, 679, 830, 838, 847, 850, 860, 896, 948, 949, 966, 1055, 1073, 1154, 1155, 1158, 1268, 1413, 1605, 1606, 1674
- Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi ('Abdī Ḥalīfe Şeyḫi), 403
- Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi (Anadolu Kazaskeri), 838, 1025, 1135
- Bahā'e'd-dīn-zāde Efendi (Meḥemmed-i İskilibī Ḥalīfesi), 362
- Bahā'e'd-dīn-zāde Meḥemmed Efendi, 858
- Baḫşī (Meḥemmed bin Yūsuf), 1634
- Baḫşī Efendi, 1012, 1272, 1305, 1320, 1357, 1362, 1408, 1440, 1455, 1507, 1514, 1515, 1518, 1542, 1545, 1627, 1633, 1708, 1756
- Baḫşī Efendi (İstanbul Kadısı), 1582
- Baḫşī Meḥemmed Efendi, 1582
- Baḫr-ı Rā'ik*, 301, 1043
- Baḫr-ı Rüm (Akdeniz), 558
- Baḫrī (Ḥasan Efendi), 825
- Baḫrī Ḥasan Çelebi, 841, 843, 876, 892, 1045, 1117
- Baḫrī Ḥasan Efendi, 827, 1428
- Baḫriyye*, 1362
- Baḫrī-zāde, 1700
- Baḫrī-zāde Dürri Çelebi, 1428
- Baḫru'l-'ulūm*, 404
- Baḫru'l-ma'ārif*, 282
- Baḫşī Efendi et-Ṭavīl, 700
- Baḫtī (Sultān I. Aḫmed), 1497
- Bāḫtī (Sultanuşşuara), 1134
- Bāḫtī Efendi (Sultanuşşuara), 347, 348, 432, 683, 691, 692, 693, 751, 754, 755, 756, 759, 769, 811, 824, 841, 845, 872, 919, 956, 990, 1008, 1024, 1025, 1026, 1027, 1036, 1062, 1090, 1097, 1120, 1131, 1136, 1142, 1155, 1212, 1222, 1245, 1288, 1313, 1378, 1384, 1560, 1658, 1733
- Bāḫtī Efendi Dīvānı*, 1451
- Bāḫtī Efendi Muşlīsī (Muştafā Efendi), 1062, 1559
- Bāḫtī Muşlīsī, 1069
- Bāḫtī Paşa (Başdefterdār), 1397
- Baḫtī, 478, 645, 892, 962, 1210, 1305, 1647
- Bāḫtī-zāde, 1776
- Bāḫtī-zāde 'Abdī Çelebi, 1712
- Bāḫtī-zāde 'Abdī Efendi, 1719
- Bāḫtī-zāde 'Abdu'r-raḫman Çelebi, 1510
- Bāḫtī-zāde Çelebi, 1761
- Bāḫtī-zāde Efendi, 1759, 1770
- Bāḫtī-zāde Şeyḫī Çelebi, 1393, 1536, 1564, 1639, 1699, 1706, 1713
- Baḫḫāl-zāde, 1520
- Baḫḫāl-zāde (Alī Edībī), 1525
- Baḫḫāl-zāde (Ḥilmī Çelebi), 1055, 1057
- Baḫḫāl-zāde-i Diger (Meḥemmed), 1056
- Baḫḫāl-zāde-i Diger (Mollā Yegān Mūderrisi), 1056
- Balaḫ, 458, 502, 961, 965, 1483
- Baldır-zāde 'Alī Efendi, 499
- Baldır-zāde Efendi, 290, 317, 347, 809, 1157, 1317, 1424
- Baldır-zāde Efendi (Muştafā), 1775
- Balıkesri, 604, 808, 1283, 1674, 1676
- Balıkesri Medresesi, 1157, 1325
- Balıkesri'de Çay Medresesi, 562
- Balıkesri'de Yıldırım Ḥān Medresesi, 1304, 1387
- Balıḫ-zāde (İbrāḫīm bin Alī), 1028, 1066
- Balıḫ-zāde İbrāḫīm Efendi, 350
- Bālī (Bosnevī Bālī Efendi)**, 812
- Bālī (Karamanī Bālī Efendi)**, 1457
- Bālī (Manav Şems)**, 786
- Bālī (Uzun Bālī)**, 500
- Bālī Bilin*, 1463
- Bālī Çavuş (Hükümdar Hizmetçilerinden), 1535
- Bālī Efendi, 1358, 1417, 1450
- Bālī Efendi (Āmid Kadısı), 805, 845
- Bālī Efendi (Bosna Kadısı), 375, 788, 902, 1437
- Bālī Efendi (Edrine Selimiyye Mūderrisi), 1682
- Bālī Efendi (Eyyüb Kāzīsī), 1509
- Bālī Efendi (Karamanlı), 1334

- Bālī Efendi (Kızılmuşluk Müderrisi), 911
 Bālī Efendi (Kurd Efendi Şeyhi), 358
 Bālī Efendi (Mümcü-zāde), 859
 Bālī Efendi (Rodos Kadısı), 1606
 Bālī Efendi (Saĥn Müderrisi), 1646
 Bālī Efendi (Ser-ĥoş), 668, 669, 1101
 Bālī Efendi (Şofyalı), 969, 970
 Bālī Efendi (Şām Kadısı), 1401
 Bālī Paşa (Rümilî Ümerâsından), 523
 Bālī-zāde, 1675, 1704
 Bālī-zāde (Eski İbrâhîm Paşa Müderrisi), 1784
 Bālī-zāde Efendi, 1679, 1708
 Balya, 1674, 1740
 Balyabadra, 1030, 1057, 1785
 Banaluĥa, 307
 Barsbay-ı Çerkesi, 559
 Başra, 414, 687
 Başcı İbrâhîm Medresesi, 1312, 1413, 1561, 1634
 Başcı Medresesi, 332, 729
 Başkesen Muşlihi'd-dîn, 1657, 1708
 Başmaĥcı 'Alî Dede (Kâsımpaşalı Emîr Hâlîfesi), 364
 Baĥhâ, 615, 840, 845
 Batori Ğabor (Erdel Hâkimi), 1495
 Baĥtâl Ğâzî Zâviyesi, 344
 Bâyezîd Paşa Medresesi, 597, 731
 Bâyezîd-i Bistâmî, 356, 948, 950
 Bâyezîd-i Rümî, 359, 371
 Bayındır, 1195, 1253, 1301, 1402
 Bayındır'da Hâcî Sinân Medresesi, 1319
 Bayındıroĝlu Murâd Beg, 420
Bayram ('İydî Efendi), 1272
 Bayram (Kazasker Zekerîyyâ Efendi Babası), 895
 Bayram Dede (Karabörçekli Sinân Efendi Cediti), 653
 Bayram Paşa (Kaptanıderya), 1812
 Bayram Paşa (Yeñiçeri Ağası), 1811
 Bayram-ı 'Acemî, 657
 Bâz-ı Eşheb (Abdulkâdir-i Geylânî), 934
 Bâzirĝân Tekyesi, 1478
 Bâzirĝân-zāde, 1661
 Bebr Efendi (Meĥammed), 1060, 1062, 1160, 1177, 1712
 Bebr Meĥammed Efendi, 1418
 Becevî, 424
 Beç, 419
 Beç Ğal'ası, 419
 Bedâ'i'u's-şanâ'i', 801
 Bedaĥşân, 982, 1372
 Bedevî (Köy), 741
 Bedre'd-dîn Efendi (Edrine Kâzîsi), 757
 Bedre'd-dîn Ğulâm (Edrine Kâzîsi), 622
 Bedre'd-dîn Ğarâfî (Diyâr-ı 'Arab 'Ulemâsından), 1796
 Bedre'd-dîn Maĥmûd, 346, 762
 Bedre'd-dîn Maĥmûd (Kâzî-zāde Efendi Pederi), 865
Bedre'd-dîn Maĥmûd (Köse Maĥmûd), 1609
Bedre'd-dîn Maĥmûd (Mu'allim-i Maĥmûd Efendi), 489
 Bedre'd-dîn Maĥmûd (Sirozî Bedrî Çelebi), 770
Bedre'd-dîn Maĥmûd el-Hâlî (Beñli Maĥmûd Efendi), 521
 Bedre'd-dîn-i Ğazzî, 574
 Bedre'd-dîn-i Ğarâfî, 1701
Bedrî ([Sirozî] Bedrî Çelebi), 770
 Bedun, 448, 449
 Begbâzârı, 654
 Beglerbegi Medresesi, 262, 800
 Begşehri, 462, 731, 876, 915
 Beg-zāde 'Abdu'l-kerîm Çelebi, 937
 Beg-zāde Efendi, 841, 881, 903, 1071, 1081, 1155, 1159, 1260, 1352, 1641
 Beg-zāde Efendi (Ğadrî Çelebi Kayınatası), 1050
 Beg-zāde Efendi (Sahn Müderrisi), 788
 Beg-zāde Efendi (Yeñi İbrâhîm Paşa Müderrisi), 840
 Behiştî (Ramazân bin 'Abdu'l-muĥsin), 552
 Behrâm Ketĥudâ Medresesi, 1231
 Behrâm Paşa (Rümilî Emîrül-ümerâsi), 420
 Behrâmiyye Medresesi, 1627
 Bekâyî, 891
 Bekâyî (Tursun-zāde Abdu'l-bâķî), 1300
 Bekâyî Çelebi, 1058
 Bekâyî Efendi, 730, 825, 850, 854, 866, 910, 1158, 1259, 1421
 Bekir Çelebi (Bahâ'e'd-dîn Mülâzımı), 1565
 Bekir Çelebi (Halebiyye Müderrisi), 1754
 Bekir Çelebi (Mevlevî Şeyhi), 1797
 Bekir Efendi, 1602
 Bekir Efendi (Baĝdâd Kadısı), 1635
 Bekir Efendi (Gegivize'de Muştafâ Paşa Müderrisi), 1538
 Bekir Efendi (Ĥasan Paşa H'âcesi), 1419
 Bekir Efendi (Ĥayre'd-dîn Paşa Müderrisi), 1705
 Bekir Efendi (Maĝnisa Kadısı), 1517
 Bekir Efendi (Paşa H'âcesi), 1740
 Bekir Hâlîfe (Ĥasan Paşa H'âcesi), 1050
 Bekir Subaşı (Baĝdat'ta Asi), 1544
 Bekrî-zâdeler ('Ulemâ-yı Mışır'dan), 1796
 Bektaş Efendi (Eyyüb'de Zâviye Şeyhi), 380
 Bektaş Efendi (İmâm-ı Sultânî), 944
 Bektaşiler Tekyesi, 1487
 Bel'am-ı Bâ'ür, 970
 Beled-i Ĥarâm, 846, 943, 1450, 1603
 Belĝrad, 414, 417, 438, 441, 542, 566, 649, 682, 732, 742, 758, 1011, 1012, 1030, 1193, 1222, 1227, 1228, 1230, 1232, 1238, 1240, 1242, 1294, 1452, 1465, 1466, 1476, 1485, 1489, 1491, 1498,

- 1499, 1552, 1561, 1591, 1623, 1636, 1689, 1754,
1761, 1762, 1779
- Belğırad'da Bayram Beg Medresesi, 1762
- Belğırad'da Ya'küb Kethudā Medresesi, 1166
- Belğıradī Alī Efendi, 1660
- Belğıradī Muştafā Efendi, 1419
- Bender, 1575
- Benī Harām (Kaza), 1688
- Beñli Maħmūd (Bedre'd-dīn Maħmūd), 521, 737,
822, 823, 896, 1081, 1158
- Beñli Maħmūd Çelebi (Bedre'd-dīn Maħmūd), 1033
- Beñli-zāde (Ayaşoluğ Müftisi), 1333
- Benū 'Ulyān (Muşa'sa' Māliki), 687
- Berber-zāde, 1335
- Berber-zāde (Meħemmed Efendi), 1343, 1516
- Berda'ī (Şeyhülislam), 389
- Berğama, 1290, 1451
- Berğofça, 1797
- Berğos, 1154, 1359
- Berğos Medresesi, 822, 1261, 1291, 1530, 1778
- Berğos'da Meħemmed Paşa Medresesi, 871, 879,
1159, 1290, 1294, 1336, 1426, 1705, 1724, 1754
- Berjyye*, 1549
- Berşışā-yı Rāhib, 970
- Beşiktaş, 343, 536, 789
- Beşiktaş'da Hāyre'd-dīn Paşa Medresesi, 730, 911,
1292, 1377, 1415, 1540, 1604, 1605, 1770
- Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi, 761, 766, 776,
1127, 1162, 1358, 1408, 1450, 1458, 1583, 1611,
1627, 1653, 1656, 1673, 1759
- Beşiktaş'da Yahyā Efendi Medresesi, 773
- Beşiktaş'da Yahyā Efendi Türbesi, 1580
- Beşiktaşī Yahyā Efendi, 263, 455, 534, 757, 1189
- Beşir Efendi, 1634
- Betlen Ğabor (Erdel Kralı), 1495
- Beyānī (Beyānī Efendi)**, 1069
- Beyānī (Muştafā Efendi), 498, 1250
- Beyānī Efendi, 955, 1069
- Beyāz Muştafā Ağa (Harem Ağası), 1009
- Beydağ Çelebi, 305
- Beydağ Çelebi (Mütevellī), 305
- Beydağ Çelebi (Neylī Oğlu Yusuf Efendi), 865
- Beytu'llāh, 648
- Beytü'l-harām, 276, 292, 376, 460, 478, 495, 582,
625, 645, 664, 678, 743, 796, 845, 886, 896, 967,
1028, 1383, 1524, 1568, 1641, 1643, 1651, 1677,
1704
- Beytü'llāhu'l-harām, 401, 1300
- Beytü'l-mağdis, 826, 827, 876, 1042, 1343, 1363,
1520, 1549, 1559, 1683, 1702, 1719, 1771, 1796
- Bezci-zāde (Bezci-zāde Efendi)**, 1484
- Bezzāzistān Kethudāsıoğlı (Muħarrem Çelebi), 1529
- Bıçaqçı-zāde (Aħmed), 1737
- Bıñarhişār, 1534, 1608, 1684
- Bıyıklı 'Ömer, 1285
- Bıyıklı Süleymān Efendi, 900, 1162, 1180, 1183,
1312, 1394, 1425, 1547
- Bıyıklı-zāde, 1738
- Bıyıklı-zāde Aħmed Çelebi, 1777
- Bidlīs, 293, 421, 663
- Bī-endām, 1604, 1645, 1740, 1762, 1764, 1770
- Bī-endām Efendi, 1653, 1725
- Bī-endām Muşlihi'd-dīn, 1392
- Bī-endām Muşlihi'd-dīn Efendi, 1558
- Biğa, 865
- Bīhūdī-zāde Maħmūd Efendi, 459
- Bī-kesī, 1556
- Bī-kesī (Hüseyn Efendi), 1252
- Bī-kesī Efendi, 1063, 1295, 1371
- Bī-kesī Efendi (Gelibolu Kāzīsı), 1345
- Bilād-ı Şāmiyye, 253, 625, 1311, 1480, 1574
- Bilāl-zāde (Birgili Mu'ānızı), 637
- Bilāl-zāde (Meşāhīr-i Kuzātđan), 606
- Bilecik, 1552
- Biltaş (Bir Yer), 984
- Birāder Efendi (Mec'ül Lakaplı), 742
- Birgi, 539, 603, 605, 840, 890, 1304, 1515, 1559,
1611, 1639, 1669, 1674, 1709, 1761
- Birgi Medresesi, 562, 1195
- Birgili Meħemmed Efendi, 1320, 1387, 1613
- Birgili Muştafā Efendi, 1329
- Birincci Mescidi, 1710
- Bitbāzārı, 1007
- Bitlice (Muştafā), 323
- Bitlice 'Alī Çelebi, 1033, 1081, 1516
- Bitlice 'Alī Efendi, 1288, 1530
- Bitlice Muştafā Çelebi, 622, 889
- Bitlice-zāde ('Alī Çelebi-zāde), 1717
- Boçkay Emiri (Budin'de Bir Seyyid), 1486
- Boğaz, 691
- Boğaz Hişārı'nda 'Alī Baba Zāviyesi, 651
- Boğdan, 423, 1219, 1237, 1488, 1495, 1496, 1548,
1550, 1581, 1630, 1642
- Bolı, 837, 1698
- Bolılı Emir Şāh Efendi, 837
- Bolılı eş-Şeyh Süleymān, 363
- Borlı, 1310
- Bosna, 788, 813, 902, 1151, 1233, 1238, 1363, 1420,
1436, 1437, 1445, 1515, 1552, 1566, 1623, 1635,
1648, 1657, 1674, 1732, 1754, 1759, 1761, 1762,
1764
- Bosna Serāyı, 489, 711, 733, 812, 902, 1079, 1080,
1151, 1167, 1176, 1184, 1293, 1403, 1419, 1532,
1538, 1556, 1565, 1610, 1675
- Bosna Serāyı'nda Hıusrev Beg Medresesi, 255, 344
- Bosna Serāyı'nda Hıusrev Paşa Medresesi, 459, 461
- Bosnevī Aħmed Çelebi, 711, 862, 1045, 1661
- Bosnevī Aħmed Efendi, 1777

- Bosnevî Hüseyn Efendi, 1199
 Bosnevî Maḥmūd Efendi, 347, 858, 877
 Bosnevî Meḥemmed Efendi, 1598
 Bosnevî Şālih Efendi, 1697
Bostān, 914
Bostān (Baḳḳāl-zāde Ḥilmī Çelebi), 1055
Bostān (Bostān Efendi), 1359
 Bostān Efendi, 299, 463, 495, 501, 502, 508, 524, 548, 565, 708, 735, 736, 741, 743, 754, 756, 811, 823, 914, 1072, 1151, 1424, 1774
 Bostān Efendi (Rumeli Kazaskeri), 446, 447, 456
 Bostān-zāde, 861
 Bostān-zāde Efendi, 494, 829, 832, 1007, 1013, 1099, 1151, 1156, 1237, 1287, 1300, 1336, 1378, 1410, 1540, 1668, 1735
 Bostān-zāde Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1326, 1506
 Bostān-zāde Efendi (Şeyhülislam), 1023, 1024, 1025, 1205, 1361, 1394, 1428, 1549, 1556, 1659, 1680, 1785, 1786
 Bostān-zāde Maḥdūmı, 1260, 1728, 1741
 Bostān-zāde Meḥemmed Efendi, 289, 611, 719, 728, 754, 838, 851, 856, 858, 865, 873, 896, 897, 905, 1023, 1024, 1047, 1124, 1129, 1155, 1163, 1170, 1186, 1191, 1244, 1271, 1312, 1313, 1338, 1342, 1394, 1403, 1425, 1452, 1502, 1503, 1518, 1524, 1541, 1548, 1578, 1596, 1624, 1654, 1665, 1771, 1781, 1814
 Bostān-zāde Meḥemmed Efendi Maḥdūmı, 1778
 Bostān-zāde Muştafā Çelebi, 1170, 1171, 1185
 Bostān-zāde Muştafā Efendi, 622, 754, 773, 823, 838, 842, 888, 889, 1026, 1036, 1120, 1135, 1154, 1180, 1186, 1187, 1245, 1246, 1354, 1378, 1394, 1422
 Bostān-zāde Yahyā Efendi, 1050, 1329, 1355, 1356, 1410, 1428, 1503, 1507, 1509, 1624, 1744, 1756, 1814, 1815
 Boyābād, 395, 647
 Boyalı Meḥemmed Paşa, 996, 1007, 1011, 1026
 Boyalı Meḥemmed Paşa (Kara Meḥemmed Paşa-
 Kara Nişāncı), 703
 Boyalı Nişāncı (Meḥemmed Paşa), 920, 996
 Bozan-zāde, 506, 597, 598, 707, 717, 763, 787, 829, 878, 888, 1072
 Bozan-zāde (Maḥmūd bin Aḥmed), 714
 Boztağ, 603, 971
 Budin, 414, 415, 418, 441, 450, 485, 500, 733, 793, 1022, 1410, 1485, 1561, 1575, 1761, 1813
 Budin Qal'ası, 419, 423, 1381
 Budinī Muştafā, 1778
 Budinī Muştafā Çelebi, 1754
 Buḥārā, 353, 377, 564, 967, 968, 970, 981, 1486
 Buḥārī-zāde, 889
 Buḥārī-zāde Efendi (Aḥmed bin Abdu'l-laṭīf), 748
 Buḥayra, 1663
 Burdur, 1647
Burhān (Burhān Efendi), 1517
 Burhān (Defterdār), 1238
Burhān (Kürd Burhān), 1673
 Burhān Efendi, 1324, 1517, 1537, 1604
 Burhān Efendi (Magnisa Kadısı), 1594, 1605
 Burhān Efendi (Merdümiyye Müderrisi), 1522, 1611
 Burhān Efendi (Üsküdār'da Meḥemmed Paşa Müderrisi), 1645
 Burhān Efendi (Zeyniyye Şeyḫi), 966, 1481, 1567
 Burhāne'd-dīn Efendi (Şeyhülislam), 261
 Burnaz İbrāhīm, 787, 812, 841, 853, 865, 881
 Burūsa, 248, 272, 285, 299, 310, 312, 338, 355, 362, 364, 380, 385, 389, 404, 405, 468, 480, 483, 485, 495, 502, 507, 517, 547, 564, 589, 595, 628, 630, 631, 651, 666, 710, 719, 726, 739, 751, 771, 806, 809, 827, 829, 832, 838, 850, 851, 853, 856, 874, 928, 959, 961, 964, 989, 1036, 1037, 1064, 1071, 1073, 1081, 1100, 1120, 1187, 1195, 1247, 1260, 1261, 1264, 1269, 1291, 1301, 1312, 1329, 1354, 1356, 1358, 1378, 1394, 1404, 1405, 1410, 1425, 1428, 1431, 1433, 1434, 1449, 1456, 1491, 1505, 1521, 1524, 1525, 1534, 1540, 1547, 1550, 1561, 1579, 1605, 1615, 1620, 1627, 1630, 1638, 1653, 1655, 1669, 1672, 1674, 1684, 1697, 1702, 1717, 1725, 1732, 1740, 1743, 1754, 1757, 1768, 1772, 1773, 1780, 1791
 Burūsa Evkāfi, 565
 Burūsa Murādiyyesi, 707, 768, 800, 876, 893, 1127, 1673
 Burūsa Sulṭānī, 708, 1122, 1633
 Burūsa Sulṭāniyyesi, 296, 331, 335, 491, 500, 531, 539, 613, 741, 742, 749, 787, 800, 804, 809, 862, 866, 867, 1032, 1086, 1255, 1272, 1303, 1344, 1414, 1432, 1448, 1607, 1648, 1653, 1671, 1708, 1735, 1775, 1776
 Burūsa Yıldırım Ḥāniyyesi, 711
 Burūsa'da 'İsā Beg Medresesi, 267, 862, 870, 1089, 1359, 1433, 1539
 Burūsa'da 'İvāz Paşa Medresesi, 1037, 1708
 Burūsa'da Aḥmed Paşa Medresesi, 460, 590, 732, 1255, 1257, 1357
 Burūsa'da Arslaniyye Medresesi, 1303
 Burūsa'da Bāyezīd Paşa Medresesi, 290, 480, 510, 590, 708, 886, 1289, 1601, 1647
 Burūsa'da Çendik Medresesi, 270, 478, 521, 804
 Burūsa'da Emīr Sulṭān Medresesi, 311, 477, 715, 754, 769, 873, 1271, 1327, 1344, 1540, 1709
 Burūsa'da Esediyye Medresesi, 1709
 Burūsa'da Ferhādiyye Medresesi, 494, 507, 597, 737, 763
 Burūsa'da Ḥamza Beg Medresesi, 260, 263, 491, 543, 572, 896, 1157, 1254, 1680

Burūsa'da Hanceriyye Medresesi, 270, 462, 597, 721, 848, 858, 1060, 1157, 1190, 1342, 1363, 1385, 1515

Burūsa'da Hancerli Sultān Medresesi, 734, 1196

Burūsa'da Kadri Efendi Medresesi, 272, 1254, 1324, 1405, 1415, 1451, 1539

Burūsa'da Kapluca Medresesi, 309, 467, 722, 763, 773, 800, 1196, 1296, 1336, 1358, 1519, 1559

Burūsa'da Kāsım Paşa Medresesi, 268

Burūsa'da Kazzāz-hāne Medresesi, 1401, 1720

Burūsa'da Kazzāziyye Medresesi, 283, 580, 1662

Burūsa'da Manastır Medresesi, 319, 343, 458, 498, 718, 768, 790, 827, 843, 1068, 1252, 1435, 1531

Burūsa'da Medrese-i Murādiyye, 596

Burūsa'da Mollā Çelebi Medresesi, 589

Burūsa'da Mollā Fenārī Medresesi, 324

Burūsa'da Mollā Hüsrev Medresesi, 385, 455, 483, 514, 543, 545, 730, 731, 1320, 1534

Burūsa'da Mollā Yegān Medresesi, 278, 320, 502, 545, 550, 562, 737, 889, 1056, 1089, 1193, 1374

Burūsa'da Murādiyye Medresesi, 260, 276, 290, 297, 458, 483, 905, 1054, 1719, 1734

Burūsa'da Müfti Aḥmed Paşa Medresesi, 727, 790, 1308

Burūsa'da Sultān Medresesi, 1046

Burūsa'da Sultān Murād Medresesi, 1033

Burūsa'da Sultān Orḡān Medresesi, 272, 458

Burūsa'da Şāhīn Lālā Medresesi, 1775

Burūsa'da Vā'iziyye Medresesi, 1735

Burūsa'da Eski Cāmi', 960

Burūsa'da Murādiyye Tekyesi, 631

Burūsa'da Veliyyü'd-dīnoḡlı Aḥmed Paşa Medresesi, 511, 572

Burūsa'da Veliyyü'd-dīnoḡlı Medresesi, 736

Burūsa'da Yıldırım Hān Medresesi, 268, 306, 588, 757, 763, 796, 904, 1045, 1122, 1152, 1405, 1421, 1432, 1523, 1545, 1558, 1653

Burūsa'da Zeyniler Zāviyesi, 360, 493, 839

Burūsahı Ehlīce-zāde, 1158

Burūsahı Ehlīce-zāde Efendi, 1165

Burūsahı Emīr Ḥasan Çelebi, 725

Burūsavī 'Abdu'l-laḡif Çelebi, 740

Burūsavī 'Alī Çelebi, 736

Burūsavī Emīr Ḥasan Çelebi, 565, 1270

Burūsavī Ḥasan-ı Kabā-düz, 364, 1789

Burūsavī Lāmi'ī Çelebi, 267

Burūsavī Mollā 'Arab, 510

Burūsavī Seyyid 'Ömer Sikkīnī, 363

Burūsavī Şems Çelebi, 612

Burūsavī Şeyḡī Çelebi, 254, 290, 385, 482, 510

Burūsevī Cinānī, 923

Bülbül-zāde (Kāsım Efendi), 1176, 1330

Bülbül-zāde Efendi (Kāsım Efendi), 1406, 1451, 1537, 1603, 1605, 1645, 1699, 1740, 1766, 1768

Bünyāmin (Bayramī Şeyḡi), 363

Bünyāmin-i Ayāşī (Ömer Sikkīnī Ḥalīfesi), 363, 410, 411, 1197

Büyük Aḡa (Hüseyniyye Medresesi), 741, 1722

Büyük Çekmece Cisri, 441

Büyük Yanḡun, 1007

C

Ca'fer (Ca'fer Efendi), 512, 790

Ca'fer (Defterdār Murād Efendi Birāderi Ca'fer Efendi), 1652

Ca'fer (Sireli Ca'fer Efendi), 1541

Ca'fer (Kara Ca'fer), 263

Ca'fer (Kaşamomlu Ca'fer Efendi), 767

Ca'fer Aḡa (Bābu's-sāde Aḡası), 642, 643

Ca'fer Aḡa (Kapu Aḡası), 507

Ca'fer Aḡa Medresesi, 588, 769, 790, 840, 1070, 1091, 1195, 1250, 1286, 1295, 1347, 1553, 1660, 1707, 1762

Ca'fer Çelebi (Edrine'de Şehr Emīni), 821

Ca'fer Çelebi (Muallim-i Sultānī), 824

Ca'fer Çelebi bin Tāci Beg, 451

Ca'fer Efendi, 260, 485, 1167, 1180, 1307, 1363, 1372, 1404, 1418, 1440, 1633, 1705

Ca'fer Efendi (Anadolu Kazaskeri), 256, 258, 267, 446, 468, 482, 743, 892, 1027

Ca'fer Efendi (Edrine Bāyezīdiyye Müderrisi), 499, 1720, 1724

Ca'fer Efendi (Eyyüb Kadısı), 1718

Ca'fer Efendi (II. Selim Muallimi), 700

Ca'fer Efendi (İzmir kadısı), 1607

Ca'fer Efendi (İzmiḡ Müderrisi), 1185

Ca'fer Efendi (Kāmili), 1480

Ca'fer Efendi (Kāsım Paşa Müderrisi), 1326

Ca'fer Efendi (Kemālī 'Alī Efendi Birāderi), 971

Ca'fer Efendi (Muallim-i Sultānī), 732, 1240

Ca'fer Efendi (Sahn Müderrisi), 1417

Ca'fer Efendi (Şoḡuḡkuyı Müderrisi), 1799

Ca'fer Efendi (Sun'u'llāh Efendi Babası), 1376

Ca'fer Efendi (Şām Kadısı), 468

Ca'fer Efendi (Şeyḡ 'Alī Birāderi), 1211

Ca'fer el-'İmādī, 769

Ca'fer Keḡudā (Fevrī'nin Sahibi), 523

Ca'fer Mu'allim-i Şeh-zāde-i Pādīşāh-ı 'Ālem-penāh (Ca'fer Efendi), 703

Ca'fer Paşa, 1002

Ca'fer Paşa (Kaptanıderya), 1579, 1813

Ca'fer Paşa (Mısr Paşası), 1622

Ca'fer Paşa (Rumeli Beglerbegi), 1001

Ca'fer Paşa (Şirvān Beglerbegisi), 1237

Ca'fer Paşa (Tebriḡ Hākimi), 1230

Ca'fer Paşa (Vezīr), 1238, 1722

Ca'fer-i 'İmādī, 732

- Ca'fer-i Bermekî, 618, 642, 733
Ca'fer-i Şâdık, 356
Ca'fer-i Tayyâr, 513, 704, 791, 1211, 1542
Cağala-zâde, 1237
Cağala-zâde (Kaptanıderya), 1227
Cağala-zâde (Sadrazam), 1347
Çağala-zâde (Serdâr-ı Şark), 1456
Cağala-zâde (Sinân Paşa), 1233, 1237, 1490, 1499, 1500
Cağala-zâde Maḥmūd Paşa, 1492, 1620
Cağala-zâde Sinân Paşa, 921, 1005, 1011, 1012, 1099, 1222, 1233, 1242, 1402, 1489, 1504
Cāhız, 954, 972, 1470
Cāmcı-zâde Cāmī, 1090
Cāmī (*Bir Eser*), 316, 553, 958, 1340, 1399, 1418
Cāmī (Mollâ Abdülkâdir), 377, 1746
Cāmī Çelebi (Şâir), 1126
Cāmī *Hâşiyesi*, 573
Cāmī', 780
Cāmī'ardı Medresesi, 266, 1754
Cāmī'-i 'Atîk, 299, 573, 1178, 1731, 1791
Cāmī'-i 'Atîk Medresesi, 514, 718, 791, 828, 1085, 1172, 1359, 1417, 1424, 1565, 1661
Cāmī'-i Ayaşoñıyya, 377, 1124, 1722
Cāmī'-i Benî Ümeyye, 676
Cāmī'-i Cedîd-i Aḥmed Ḥānī, 1791
Cāmī'-i Cedîd-i Selîm Ḥānī, 1363
Cāmī'-i Ebî Eyyüb, 323, 1423
Cāmī'-i Ebü'l-feth, 332, 379, 743, 969, 988, 1132, 1189, 1380, 1383, 1446, 1475, 1511, 1573, 1620, 1666, 1701
Cāmī'-i Ezher, 801, 1795
Cāmī'-i Kâsım Paşa, 280
Cāmī'-i Kebîr-i Ayaşoñıyya, 376, 386, 398, 500, 1192, 1207, 1211, 1424, 1788, 1800
Cāmī'-i Kebîr-i Haleb, 322
Cāmī'-i Kebîr-i Sulṭān Süleymān Ḥān, 341
Cāmī'-i Maḥmūd Paşa, 335
Cāmī'-i Meḥammed Ḥānī, 1634
Cāmī'-i Meḥammed Paşa, 969
Cāmī'-i Sulṭān Bāyezîd-i Velî, 341
Cāmī'-i Sulṭān Meḥammed, 765
Cāmī'-i Sulṭān Meḥammed Ḥān, 1800
Cāmī'-i Sulṭān Meḥammed Ḥānī, 1787
Cāmī'-i Sulṭān Meḥammedî, 266, 318, 503, 504, 510, 614, 716, 732, 744, 752, 797, 833, 888, 966, 970, 984, 1048, 1096, 1125, 1130, 1136, 1159, 1396, 1433, 1512, 1601, 1772, 1790
Cāmī'-i Sulṭān Süleymān, 540
Cāmī'-i Süleymān Ḥānī, 1319
Cāmī'-i Süleymāniyye, 1573
Cāmī'-i Şeh-zâde, 441
Cāmī'-i Şerîf-i Muştafâ Paşa, 660
Cāmī'-i Şerîf-i Sulṭān Meḥammed Ḥān, 1299, 1791
Cāmī'-i Şerîf-i Sulṭān Meḥammed Ḥānī, 1615
Cāmī'-i Şerîf-i Sulṭān Selîm-i Kādîm, 1614
Cāmī'-i Şeyḫ Vefâ, 664
Cāmī'-i Vefâ, 1186
Cāmī'u'l-*envâr*, 383
Cāmī'u'l-*fezâ'il ve Kāmī'u'r-rezâ'il*, 1793
Cāmī'u'l-*füşüleyn*, 797, 1267, 1563
Cāmī'u'l-*mesâ'il*, 271
Cāmī'ü'l-Ebü'l-feth, 668
Cāmī'ü'l-*hikâyiât*, 328
Cāmî' *Hâşiyesi*, 397
Cāmî-i Rûm (Lāmi'î), 267
Cānbāziyye Medresesi, 506, 1331, 1453
Cānbeğ Girây Ḥān, 1577, 1621
Cānbeğ Girây Sulṭān, 1496
Cānbeğ Girây-ı Cengîzî, 1495
Cānberd-i Ğazālî, 416, 448
Cān-fedâ Hâtûn (Harem-i Sulṭānî Ketḫudâsı), 1013
Cān-ı 'Ālem (Şeyh Budak), 1512
Canik Tağları, 1231
Cānpülâd (Bir Asi), 1501
Cānpülâdoğlı (Ali Paşa), 1491
Cānpülâdoğlı (Bir Asi), 1732
Cāru'llâh Efendi (Aḥmed Paşa Müderrisi), 501
Cāru'llâh-zâde (Muştafâ Beyānî), 1203
Cebel-i Ğâr, 395
Cebel-i Mu'allâ, 751, 785, 1723
Cebel-i Za'vân, 1568
Cehüd İmâmı ('Araboğlı Muştafâ), 1672
Celâl (Yegân-zâde Celâl Efendi), 1358
Celâl Beg (II. Selim Musahibi), 694, 843
Celâl bin Kemâl (Celâl-i Devvānî Ceddi), 584
Celâl Çelebi (Dökmeci-zâde Efendi Maḥdûmı), 1781
Celâl Efendi (Kaplucu Müderrisi), 1638
Celâl Efendi (*Şakâik-ı Nu'māniyye* Ulemâsından), 327
Celâl-i Devvānî, 581
Celâle'd-dîn Ekber (Pâdişâh-ı Hindüstân), 1444, 1508
Celâle'd-dîn-i Rûmî, 369, 514, 960
Celâle'd-dîn-i Rûmî Türbesi, 404
Celâlî Deli Ḥasan, 1233
Celâl-zâde, 283
Celâl-zâde (Nişancı), 452, 920
Celâl-zâde Muştafâ Beg, 348, 349, 450
Celâl-zâde Muştafâ Çelebi, 418
Celâl-zâde Şâlih Efendi, 299, 309, 319, 320, 326, 482, 489, 502, 598, 732, 742, 743, 768
Celeb Meḥammed Efendi, 1063, 1065, 1069, 1080, 1253, 1273, 1339, 1355, 1363, 1371, 1420, 1521, 1556, 1609, 1610, 1680
Celeb Mûsâ Efendi, 1778
Celeb Muşliḫî'd-dîn, 1310, 1400, 1457, 1764
Celeb Muşliḫî'd-dîn Efendi, 1269, 1550, 1627

- Cellād-zāde, 907, 1722
Cellād-zāde (Hüsāme'd-dīn), 1446, 1447
Cellād-zāde (İmām-ı Sultānī), 1069, 1337
Cem (Fātih Şeh-zādesi), 692
Cem Sipāh, 358
Cemāl Beg (Müteferrika), 691
Cemāl Efendi (Hābīb-i Karamānī Hālifesi), 359
Cemāl Efendi (Hālvetiyye Şeyhi), 645
Cemāl Efendi (Naqş-bendiyye Şeyhi), 376, 966
Cemāl Efendi (Pīrī Paşa Zāviyesi'nde Şeyh), 279
Cemāl Efendi (Sünbül Sinān Hālifesi), 358
Cemāle'd-dīn Efendi (Merzifonī), 398
Cemāle'd-dīn el-Cemālī (Cemālī-zāde), 270
Cemāle'd-dīn Mehemmed Cemālī, 1178
Cemāle'd-dīn Mehemmed el-Cürcānī, 796
Cemāle'd-dīn Seyyid-i Tebrīzī, 361
Cemāle'd-dīn-i Aqşerāyī, 307, 357
Cemāle'd-dīn-i Tebrīzī, 357
Cemālī-zāde (Abdulkaki), 1178
Cemşāh u 'Alemşāh, 553
Cenābī (Şāir), 289
Cenābī Çelebi, 897
Cenābī Efendi, 761, 805, 866, 881, 1255, 1285, 1289, 1351, 1354, 1576
Cenābī-zāde, 1289, 1310, 1413, 1597
Cendereci-zāde, 811
Cendereli Hālil (Hālil bin 'İsā Paşa), 484
Cengīz (Hān), 370
Cengīz Hān, 688
Cerrāh (Mehemmed Paşa), 1243
Cerrāh Mehemmed Ağa, 995
Cerrāh Mehemmed Paşa, 699, 920, 921, 996, 1007, 1011, 1227, 1233, 1234, 1235, 1238, 1242, 1244, 1449, 1763, 1785
Cerrāh Mehemmed Paşa Cāmi'i, 1801
Cerrāh Paşa (Mehemmed), 699, 1228
Cerrāh Paşa Hālifesi Gevher Hān Sulţān Medresesi, 1284, 1360, 1455, 1646, 1762
Cerrāh Paşa Sulţānī, 1520, 1521
Cerrāh Paşa Tevliyeti, 1763
Cerrāh Sulţānī, 1741
Cerrāh-zāde, 1269, 1287, 1532, 1565
Cerrāh-zāde Efendi, 927, 1189, 1371, 1515, 1556
Cerrāh-zāde Efendi (Mehemmed-i İskilibī Hālifesi), 362
Cerrāh-zāde Efendi (Şeyh Muşlihi'd-dīn bin 'Alā'e'd-dīn), 934, 938, 947
Cerrāh-zāde Muşlihi'd-dīn Efendi, 629, 931, 932
Cevāhir-i Muẓī', 792
Cevher Ağa (Muşāhib), 1094
Cevherī, 271, 549, 1690
Cevherī (Ser-hoş Bālī Efendi), 670
Cevrī (Efendi), 1090
Cevzā, 1034
Cezā'ir, 562
Cezā'ir-i Ğarb, 421, 937, 1405
Cezerī, 969
Cezerī Kāsım Cāmi'i, 1253
Cezerī Kāsım Paşa Cāmi'i, 513
Cezerī Kāsım Paşa Medresesi, 398, 518, 924, 1285, 1609, 1754
Cezerī-zāde Mehemmed Çelebi, 451
Cezīre-i 'Arab, 1770
Cezīre-i 'Ömeriyye (Cizre), 293
Cezīre-i Midilli, 343, 676
Cezīre-i Rodos, 287, 1538
Cezīretü'l-'Arab, 1724
Cezīretü'l-'uşşāk, 557, 965, 1330, 1606
Cezīretü'l-'Arab, 573
Cızbız Emīr (Emīr Aḥmed Çelebi), 1386
Cihān-gīr (II. Selim Şeh-zādesi), 699
Cihān-gīr (Kānūnī Şeh-zādesi), 488
Cilā'u'l-ḳulūb, 606
Cimri Çengān (Beḳāyī Efendi Babası), 910
Cinānī, 591
Cinānī (Muştafā Efendi), 1037
Cinānī Çelebi (Muştafā), 1039, 1040
Cinānī-i Burūsavī, 566, 984
Cize, 1674
Cum'a (Cum'a Efendi), 324
Cüci (Latifeleriyle Meşhur), 1530
Cühüd Memī, 1006
Cündī Maḥmūdoḡlı (Şeyh İbrāhīm), 657
Cüneyd-i Bağdādī, 356, 357, 364
Cürcān Efendi, 264, 282, 283, 331, 336, 513, 645
Cürcān Efendi (Amāsiyya Müftisi), 645
Cürcān Efendi (Çorlu Müderrisi), 458
Cürcān Efendi (Mehemmed bin İbrāhīm), 282
Cüvānī, 1292, 1559, 1648, 1649
Cüvānī (Muştafā bin Mehemmed), 1403
Cüvānī 'Abdu'llāh, 818
Cüvānī Efendi, 1290, 1292, 1403, 1540, 1554, 1627, 1638
Cüz'-ḥ'ān İdrīs, 1709

Ç

- Çaḳrıkçı-zāde (Şeyh Mehemmed), 1786
Çaldıran, 447, 1085
Çalık 'Alī, 342, 1365
Çalık 'Alī Çelebi, 768
Çalık Ya'ḳūb, 459, 461
Çalık Ya'ḳūb Efendi, 459, 491, 850, 852
Çalık-zāde, 1029, 1160, 1273, 1284, 1321, 1371, 1453, 1556, 1680
Çalık-zāde 'Abdī Çelebi, 1251, 1365
Çatalca, 854, 901, 1088, 1172, 1173, 1785, 1812
Çatalca'da 'Alī Paşa Medresesi, 1385, 1762

Çatal-zâde Maḥmūd Dā'ī, 1219
 Çavdar Şeyḫi (Ğırbalcılı Şeyḫ Aḥmed), 656
 Çavdarlı (Ğırbalcılı Şeyḫ Aḥmed), 655
 Çavuş Tekyesi, 986
 Çavuşbaşı Hüseyin Ağa Medresesi, 1704
 Çavuş-zâde, 1435, 1558, 1645, 1648, 1700
 Çavuş-zâde (Ali), 1535
 Çavuş-zâde (Kâsım Paşa Müderrisi), 1553
 Çavuş-zâde 'Alî Çelebi, 1398, 1730
 Çavuş-zâde Efendi, 1359, 1451, 1559
 Çay Medresesi, 1270
 Çebni, 1393
 Çeh, 1219
 Çekirdek Çelebi (Şems-zâde Meḥammed Çelebi),
 1459
 Çekirge Maḥallesi, 961
 Çekmece Medresesi, 477, 491, 499
 Çekmece'de 'Abdu's-selâm Medresesi, 285, 307,
 319, 482, 580, 773, 813, 850, 862, 880, 886, 1130,
 1534, 1598, 1628
 Çelebî (Yek-çeşm Aḥmed Çelebi), 655
 Çelebi Aḥmed Çelebi, 1712
 Çelebi Aḥmed Efendi, 1657, 1719, 1769
 Çelebi Efendi, 1344
 Çelebi Efendi (Filibe Kadısı), 1432, 1516, 1607,
 1653, 1699, 1729, 1784
 Çelebi Efendi (Filibe'den Ma'zûl), 1740
 Çelebi Efendi (Pîr Meḥammed Ḥalîfesi), 357, 358
 Çelebi Efendi (Zekeriyâ Efendi Maḥdûmı), 1365
 Çelebi Kâzî (Meḥammed bin Alî), 1296
 Çenârlı Medrese, 531, 1091
 Çenber, 350
 Çendik Medresesi, 495, 838, 896, 1177, 1290, 1521
 Çeñe Efendi, 805, 861, 866, 868, 890, 1071, 1152
 Çeñe Meḥammed Efendi, 1176
 Çengel-i Belâ (Luṭfî Beg-zâde Oğlu Meḥammed
 Çelebi), 851
 Çerçîn, 458
 Çerçîn-zâde, 487, 737
 Çerçîn-zâde Mevlânâ Muşliḫi'd-dîn, 344
 Çerçîn-zâde Muştafâ Çelebi, 458
 Çerkes Meḥammed Paşa, 1623, 1810, 1812
 Çermen Sancağı, 1621
 Çeşmeci-zâde, 459
 Çeşmeci-zâde Efendi, 1438
 Çeşmî Efendi (Kazasker), 1428, 1505, 1534, 1634,
 1678, 1717, 1744, 1772, 1816
 Çeşmî Efendi (Ordu-ı Hümâyün Kâzîsi), 1720
 Çeşmî Efendi Maḥdûmı, 1601
 Çeşmî Meḥammed Efendi, 1578, 1625, 1678, 1732,
 1782, 1814, 1815, 1816
 Çıbuḫlıbâğçe, 691, 759
 Çıldır, 993
 Çil Ḥaydar, 1177, 1271, 1283, 1345, 1506

Çil Ḥaydar Efendi, 1118, 1193
 Çın, 1703
 Çivi-zâde 'Abdu'llâh Çelebi, 918
 Çivi-zâde Efendi, 300, 302, 305, 311, 323, 344, 411,
 445, 446, 461, 467, 478, 482, 487, 495, 500, 501,
 502, 503, 514, 515, 517, 529, 531, 544, 548, 571,
 597, 613, 617, 618, 628, 668, 723, 725, 726, 728,
 729, 731, 733, 736, 743, 750, 754, 762, 773, 789,
 792, 798, 809, 810, 829, 830, 831, 833, 834,
 844, 852, 865, 878, 904, 953, 1024, 1025, 1046,
 1073, 1157, 1259, 1261, 1273, 1274, 1325, 1328,
 1345, 1373, 1374, 1399, 1404, 1414, 1417, 1444,
 1459, 1463, 1517, 1520, 1521, 1533, 1545, 1555,
 1597, 1614, 1633, 1649, 1651, 1702, 1754, 1762,
 1771, 1817
 Çivi-zâde Meḥammed Efendi, 1023
 Çivi-zâde Şeyḫ Meḥammed Efendi, 307, 500, 667,
 837, 855, 889
 Çonporud, 1444
 Çorlı, 500, 552
 Çorlı Medresesi, 276, 522, 543, 737, 804, 841, 854,
 891, 893, 918, 1032, 1069, 1087, 1167, 1251,
 1273, 1344, 1365, 1396, 1515, 1539, 1594, 1669,
 1671, 1676
 Çorlı'da Aḥmed Paşa Medresesi, 269, 459, 461, 855,
 904, 924
 Çuḫacı-zâde (Meḥammed), 1566
 Çuḫacı-zâde Efendi, 1552, 1638
 Çuḫacı-zâde Meḥammed Çelebi, 1674
 Çuḫacı-zâde Meḥammed Efendi, 1754
 Çuḫur Ḥammâmı, 765

D

Dâ'î (Kâzî-zâde Maḥdûmı Abdu'r-raḥman Çelebi),
 735
 Dâbbe Çelebi (Ḥâcî Ḥasan-zâde), 282, 590
 Dâl Memî Çelebi, 937, 938
 Dâmâd Efendi, 1030, 1036, 1155, 1160, 1187, 1191,
 1264, 1265, 1291, 1301, 1352, 1408, 1421, 1425,
 1507, 1524, 1641, 1781
 Dâmâd Efendi (Meḥammed), 1393, 1394, 1501
 Dâmâd Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1313, 1601
 Dâmâd Meḥammed Efendi (Râziye Kadın Dâmâdı),
 1245, 1246, 1247, 1501
 Dâmâd Meḥammed Paşa, 1500
 Darb-ḥâne, 986
 Dârib (Muḫyi'd-dîn), 326
 Dârib Muḫyi'd-dîn, 325, 458, 1035
 Dârü'l-ḥadîs, 261, 1168, 1671
 Dârü'l-ḥadîs Medresesi, 1065, 1458, 1515, 1627
 Dârü'l-ḥadîs-i Aḥmed Ḥânî, 1682
 Dârü'l-ḥadîs-i Edrine, 260, 297, 461, 718, 750, 1335,
 1342, 1661, 1679

- Dārü'l-ḥadîş-i Sinân Paşa, 1291
Dārü'l-ḥadîş-i Sulṭân Süleymân, 1545
Dārü'l-ḥadîş-i Sulṭân Süleymân Hân, 1717
Dārü'l-ḥadîş-i Süleymân Hân, 1186, 1297, 1531, 1550, 1780
Dārü'l-ḥadîş-i Süleymân Hânî, 1627, 1633, 1641, 1651
Dārü'l-ḥadîş-i Süleymâniyye, 269, 277, 743, 764, 772, 856, 897, 904, 1249, 1271, 1305, 1328, 1440, 1459, 1524, 1682, 1744
Dārü'l-kurrâ Şeyhî Meḥemmed Çelebi, 637
Dārü'l-kurrâ Şeyhî [Meḥemmed] (Şeyḥ-i Dārü'l-kurrâ), 1485
Dārü'l-kurrâ-yı Süleymâniyye, 1192
Dārü'ş-şifâ-yı Meḥemmed Hânî, 511
Dāvud Ağa (Harem Ağası), 826
Dāvud Ağa (Sadrazam), 1622
Dāvud Efendi (Ca'fer Ağa Müderrisi), 1707
Dāvud Efendi (Şâh Sulṭân Müderrisi), 1679
Dāvud Paşa (II. Bâyezîd Döneminde Sadrazam), 485
Dāvud Paşa (Sadrazam), 1578, 1580, 1622
Dāvud Paşa (Vezîr-i Şanî), 1620
Dāvud Paşa Medresesi, 263, 296, 456, 485, 498, 508, 539, 613, 732, 755, 756, 761, 773, 805, 829, 850, 866, 1054, 1058, 1191, 1273, 1274, 1414, 1510, 1635, 1672, 1702, 1770
Dāvud-ı Tâ'î, 356
Dāvud-zâde, 489, 580, 715, 728, 850, 1523, 1532, 1634, 1651
Dāvud-zâde Efendi, 455, 1180, 1400, 1459, 1545, 1562
Dāvud-zâde Meḥemmed Efendi, 386, 457
Debre, 1787
Dede (Dede Efendi), 1294
Dede 'Ömer Rüşenî, 357, 358, 368, 652
Dede Cöngi, 481
Dede Efendi, 395, 877
Dede Efendi (Haleb'de Hüsrev Paşa Müderrisi), 607
Dede Efendi (Kara), 479
Dede Efendi (Kefe Müftüsü), 710
Dede Efendi (Sekbân 'Alî Müderrisi), 1537
Dede-zâde (Filibe Kadısı), 1602
Defterdâr Maḥmûd Çelebi Dārü'l-ḥadîşî, 398
Defterdâr Yaḥyâ Medresesi, 1162, 1284, 1592, 1651, 1700, 1738
Defterdâr-zâde 'Alî Efendi, 802
Defterdâr-zâde Meḥemmed Çelebi, 637
Defterî (Halîl Beg el-Cenderî), 485
Dehmâhân, 361
Deli 'Alî, 323, 550, 593
Deli Arslan Paşa, 450
Deli Beg-zâde, 1128
Deli Dervîş, 739
Deli Dervîş Ağa, 1620
Deli Ferhâd Paşa, 1490
Deli Ferhâd Ağa, 1231, 1232, 1233
Deli Ḥasan (Kara Yazıcı Birâderi), 1229
Deli Ḥasan (Celâlî Yazıcı Kardeşi), 1231
Deli Ḥasan Paşa, 1238
Deli Hüsrev Paşa, 445, 449
Deli İbrâhîm Paşa, 1217, 1237, 1496
Deli İmâm (Abdu'l-kerîm Efendi), 906, 908
Deli Kerîm, 543, 876, 889
Deli Kerîm (Abdu'l-kerim bin Alî), 736
Deli Kerîm Çelebi, 773, 823, 896, 1142, 1158
Deli Kerîm Efendi, 521, 1033
Deli Paşa (Rûmîli Beglerbegisi), 1238
Demâvend, 1348
Demürkapu, 994, 995, 1002
Demürkapu Kal'ası, 981
Depegöz Hızır, 305, 306, 858
Depegöz Rıdvan (Rü'esâ-yı Sipâhdan), 1233
Derbend Davulı ('Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi), 1531
Derbend-i Şemâhî, 378, 994
Derecâtü'l-mesâlik fi Tabaḳâti'l-memâlik, 466
Dersi'am (Meḥemmed), 1564
Dersi'am Meḥemmed Efendi, 1511, 1654
Dervez Efendi (Şeyhülislam Hâmid Efendi Ceddi), 731
Dervîş (Ebâbîl Efendi), 1776
Dervîş (Tâlevî-zâde), 1292
Dervîş Ağa (Sadrazam), 1622
Dervîş Çelebi (Defterdâr), 657
Dervîş Çelebi (Elkâş Mîrzâ Nişâncısı), 294
Dervîş Efendi (Beşiktaş'da Ḥayre'd-dîn Paşa Müderrisi), 1604
Dervîş Efendi (Sinân Paşa Sulṭânî Müderrisi), 1716
Dervîş Eglence (Kıssa-han), 1039
Dervîş Hâkî (Dervîş Hâkî), 1486
Dervîş Ḥasan (Kıssa-hân), 1487
Dervîş Meḥemmed ('Abdu'l-cebbâr-zâde Efendi), 1407
Dervîş Meḥemmed (Lâmi'tî-zâde Lem'tî Çelebi), 267
Dervîş Meḥemmed (Maḥdûm-ı Kihter-i Şun'u'llâh Efendi), 1392
Dervîş Meḥemmed Çelebi, 1392
Dervîş Paşa (Kaptanıderya), 1490, 1504, 1810
Dervîş Paşa (Sadrazam), 1345, 1357, 1379, 1499
Deryâ-yı Ebrâr, 837
Deryâ-yı Sefid (Akdeniz), 558, 690
Derzî Hüsâm (Mollâcık Efendi Babası), 834, 1599
Derzî-zâde (Manastırlı Maḥmûd), 1460
Deylem, 414, 617, 970, 1398
Dımışk, 308, 416
Dımışk-ı Şâm, 396
Dımışku's-Şâm, 328, 468, 676, 717, 750, 841, 1036, 1072, 1352, 1459, 1507, 1743, 1791

Dîndîñ Ramazân, 1529, 1735
 Dırac, 860, 1248
 Dırâma, 1500, 1555, 1556
 Dilâver Ağa (Çaşnî-gırbaşı), 1496
 Dilâver Paşa (Sadrazam), 1577, 1578, 1580, 1622
 Dimetoğa, 265, 487, 736, 1205, 1312, 1432, 1515,
 1757, 1772
 Dimetoğa Medresesi, 292, 499
 Dimetoğa'da 'Abdu'l-vâsi' Efendi Medresesi, 307,
 589, 737, 739, 768, 805
 Dimetoğa'da Oruc Paşa Medresesi, 248, 730, 737,
 1300, 1591
 Dimyât, 1066, 1322, 1579
 Dinkoz (Zekasıyla Meşhur Bir Şahıs), 1528
Dîvân, 441, 525, 553, 568, 817, 1098, 1137, 1305,
 1353, 1367, 1485, 1585, 1644, 1666, 1667, 1691,
 1714, 1745, 1746, 1793
 Dîvâne Kerîm, 459
 Dîvâne Şücâ', 359
Dîvân-ı 'Aşık Paşa, 1105
Dîvân-ı Eş'âr, 370, 624
Dîvân-ı Hâfiz, 914, 1181
Dîvân-ı Hâletî, 1745
Dîvân-ı İbni Fârûz, 1796
Dîvân-ı Münşe'ât, 1098
 Diyârbekr, 293, 348, 449, 508, 582, 625, 1005, 1217,
 1238, 1252, 1414, 1415, 1454, 1456, 1499, 1500,
 1504, 1507, 1520, 1577, 1580, 1614, 1623, 1682,
 1778, 1779, 1810, 1811, 1812
 Diyârbekr'de Husrev Paşa Medresesi, 480
Diyâr-ı Arab 'Ulemâsı, 1796
 Dizdâr-zâde (Şeyh Aḥmed), 1614
 Dizdâr-zâde (Şeyh Meḥemmed), 1205
 Dizdâr-zâde Aḥmed Efendi, 1566
 Dizdâr-zâde Meḥemmed Efendi, 972
 Dökmeci-zâde, 823, 838, 854, 859, 879, 1119, 1160
 Dökmeci-zâde (Anadolu Kazaskeri), 1025, 1026,
 1086
 Dökmeci-zâde (Meḥemmed Bâkır), 871
 Dökmeci-zâde Dâmâdî, 1160, 1180, 1342, 1557
 Dökmeci-zâde Efendi, 1047, 1135, 1154, 1424, 1541,
 1565
 Dökmeci-zâde Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1326
 Duḡadin-zâde, 1246, 1395, 1655
 Duḡadin-zâde 'Osmân Efendi, 316, 761, 862, 892,
 906, 1054, 1120, 1185, 1190, 1247, 1255, 1259,
 1275, 1596, 1641
 Duḡadin-zâde Efendi, 1352
 Dü-bâreler (Beg-zâde Meḥemmed Efendi ve
 Mu'arrif-zâde Efendi), 1089
 Dülbend-zâde Câmî'i, 1199
 Dülger-zâde, 461, 545, 803
 Dülger-zâde Aḥmed Çelebi, 809
 Dülger-zâde Efendi, 264, 456, 486, 490

Dünbek-zâde, 292
 Dünbek-zâde (Muḥyi'd-dîn Meḥemmed), 292
Dürer, 794, 795, 806, 834, 925, 986
Dürer [ü] Ğurer, 525, 886, 1121
Dürer [ü] Ğurer-i Mollâ Husrev, 491
Dürer Hâşiyesi, 1721
Dürer ü Ğurer, 316, 349, 573, 794, 806, 888, 898,
 1256, 1261, 1267, 1322, 1388, 1418, 1721, 1745
Dürer ü Ğurer Hâşiyesi, 316
 Dürerci Hüsam, 794
Dürretü'l-Ğavvâş, 1546
Dürretü't-tâc fi Sireti Şâhibi'l-mi'râc, 1691
Dürü'l-ḥubeb, 322
Dürü'l-ḥubeb fi Târîhi'l-Haleb, 328
 Düzme Muştafâ, 425

E

Ebâbil, 1654, 1764
 Ebâbil Efendi, 1535
 Ebe-zâde (Semîn Meḥemmed Efendi), 1777
 Ebî Eyyüb, 303, 380, 466, 518, 623, 824, 1174, 1446,
 1466, 1473, 1505, 1525, 1607, 1705, 1722
 Ebî Eyyüb Medresesi, 1733
 Ebî Eyyüb Senti, 328
 Ebî Eyyüb'de Defterdâr Câmî'i, 1510
 Ebî Eyyüb'de Defterdâr Maḥmûd Çelebi Dârü'l-
 ḥadîsi, 638
 Ebî Eyyüb'de Şah Sultân Câmî'i, 588
 Ebî Eyyüb-ı Enşârî Mezarı, 438
 Ebü 'Abdu'llâh Muḥyi'd-dîn Muḥammed el-'Arabî
 et-Ṭâ'î el-Endülüsî, 365
 Ebü 'Alî, 573, 1334
 Ebü 'Alî Rûdbârî, 356
 Ebü 'Alî-i Ğulâm bin Türkân, 365
 Ebü Derdâ, 1101
 Ebü Firâs, 1085
 Ebü Hâmid (Ḥâcî Bayram Müridi), 362
 Ebü Hâmid Meḥemmed (Taşköprü-zâde Aḥmed
 İsam'e'd-dîn Oğlu), 253
 Ebü Hanîfe, 1377
 Ebü İshâk Zâviyesi, 564
 Ebü Nümmî, 1009
 Ebü Sa'id Efendi, 1519, 1651, 1671, 1702, 1718,
 1729, 1782
 Ebü Sa'id Efendi (Es'âd Efendi Maḥdûmı), 1591
 Ebü Sa'id Efendi (İstanbul Kadısı), 1684, 1816
 Ebü Sa'id Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1644, 1814,
 1815
 Ebü Sa'id el-Mübârek bin 'Alî el-Maḥzûmî, 365
 Ebü Seyyidî (Çorlu Aḥmed Paşa Müderrisi), 268
 Ebü Türâb (Nahşebî), 634
 Ebü Zeyd-i Serüci, 1530

- Ebu'l-fazl ed-Defterî (Defterdâr Ebu'l-fazl Efendi),**
623
- Ebu'l-leys 'Alîsi, 732, 892
- Ebu'l-leys Muqaddimesi*, 960
- Ebu'n-necîb-i Sühreverdî, 359
- Ebu'r-rizâ Reten, 366
- Ebu's-su'ûd, 1152
- Ebu's-su'ûd Efendi, 251, 264, 266, 267, 277, 285,
296, 298, 300, 301, 313, 317, 322, 323, 332, 346,
348, 362, 397, 399, 405, 407, 428, 429, 438, 445,
446, 447, 450, 467, 476, 482, 484, 494, 497, 502,
504, 508, 510, 512, 513, 517, 518, 522, 531, 537,
539, 541, 543, 548, 565, 567, 571, 582, 583,
586, 589, 591, 598, 601, 606, 607, 608, 618, 637,
657, 673, 678, 691, 700, 705, 706, 707, 710, 715,
716, 722, 725, 732, 740, 743, 745, 752, 755, 757,
761, 762, 773, 775, 791, 796, 798, 801, 803, 809,
813, 816, 828, 834, 835, 841, 858, 860, 866, 867,
871, 878, 879, 881, 886, 904, 914, 927, 947, 957,
967, 1023, 1028, 1029, 1061, 1063, 1067, 1069,
1070, 1073, 1081, 1082, 1119, 1122, 1126, 1130,
1167, 1174, 1175, 1183, 1188, 1191, 1203, 1251,
1254, 1270, 1287, 1297, 1313, 1346, 1351, 1354,
1391, 1410, 1546, 1582, 1796
- Ebu's-su'ûd el-'Îmâdî, 596, 630, 1263
- Ebu's-su'ûd el-'Îmâdî (Ebu's-su'ûd Efendi**
Hzretleri), 611
- Ebu's-su'ûd-ı 'Îmâdî, 1362
- Ebu's-su'ûd-zâde, 854
- Ebu's-su'ûd-zâde Aḥmed Çelebi, 297, 340, 588, 746,
771, 924, 1060, 1300
- Ebu's-su'ûd-zâde Efendi, 737, 1081, 1191, 1264,
1378, 1394, 1398, 1405, 1583, 1641, 1770, 1815,
1816
- Ebu's-su'ûd-zâde Meḥemmed Çelebi, 262, 300, 331,
499, 514, 610, 843, 1133, 1203
- Ebu's-su'ûd-zâde Meḥemmed Efendi, 290, 533, 598,
871
- Ebu's-su'ûd-zâde Muṣtafâ Efendi, 825, 1026, 1036,
1135, 1187, 1245, 1246, 1247, 1288, 1422
- Ebübekr (Aḳçalı Bekir Efendi),** 1269
- Ebübekr (Bahâ'e'd-dîn-zâde Bekri),** 1605
- Ebübekr (Ḥasan Paşa Bekri),** 1610
- Ebübekr (Ḳara Bekir),** 1431
- Ebübekr Efendi, 1450
- Ebübekr Efendi (Fethiyye Sinân Paşa Müderrisi),
1646
- Ebübekr Efendi (Meḥemmed-i Semerḳandî Şeyḫi),
395
- Ebübekr eṣ-Şiblî, 364, 365
- Ebü'l-cüüd Efendi (Diyâr-ı 'Arab 'Ulemâsından),
1796
- Ebü'l-fazl Efendi (*Riyâz-ı Menâkıb* Müellifi), 644
- Ebü'l-fazl Kâmiḫ, 365
- Ebü'l-ferec et-Tarsûsî, 364
- Ebü'l-feth (Fatih Sultan Mehmed), 648, 800, 1722
- Ebü'l-feth Sulṭân Meḥemmed Ḥân, 375
- Ebü'l-gays-ı Ğaşşâs, 1376
- Ebü'l-gays (Ḳâdirî Şeyḫi), 365
- Ebü'l-gays (Şeyḫü's-şüyüh), 1571
- Ebü'l-ḥasan 'Alî bin Muḥammed bin Yûsuf el-Ḳuraṣî
el-Ḥakkâr, 365
- Ebü'l-ḥasan-ı Ḥaraḳânî, 356
- Ebü'l-kâsım-ı Fenârî, 304
- Ebü'l-leys 'Alîsi, 456, 503, 743, 1290
- Ebü'l-leys Efendi (Ayâs Paşa Muallimi), 456
- Ebü'l-ma'âlî (Ḥâfiḳ-zâde), 925
- Ebü'l-meyâmin (Muṣtafâ Efendi), 1298
- Ebü'l-meyâmin Muṣtafâ Efendi, 1233, 1244, 1246,
1247, 1328, 1352, 1379, 1596, 1641, 1660
- Ebü'l-yümn (Diyâr-ı 'Arab 'Ulemâsından), 1796
- Ebü'n-necîb-i Sühreverdî, 357, 360, 361
- Ecellü'l-mevâhib fî Ma'rifeti Vücûdi'l-vâcib*, 251
- ed-Dürri'l-manzûm fî Aḫvâl-i 'Ulemâ'i'r-Rûm*, 806
- Edebâlî, 1466, 1552
- Edhem-zâde, 1516, 1648, 1669, 1710
- Edhem-zâde (Şeyḫî Efendi), 1427
- Edhem-zâde Efendi, 1344, 1432, 1647
- Edhem-zâde Şeyḫî Efendi, 1175, 1293, 1303, 1319,
1325, 1387
- Edîbî (Baḳḳâl-zâde Alî), 1526
- Edîbî Çelebi, 1516
- Edincik, 481, 1255
- Edrine, 179, 255, 261, 306, 313, 339, 344, 358, 359,
375, 447, 448, 449, 477, 487, 502, 512, 516, 531,
560, 572, 573, 604, 625, 631, 640, 643, 646, 687,
689, 697, 710, 717, 757, 758, 762, 764, 765, 791,
812, 814, 829, 832, 850, 859, 871, 882, 924, 926,
927, 930, 934, 939, 972, 974, 1141, 1142, 1153,
1154, 1167, 1169, 1187, 1222, 1242, 1247, 1248,
1255, 1263, 1264, 1288, 1297, 1312, 1352, 1356,
1359, 1361, 1363, 1378, 1397, 1410, 1425, 1432,
1463, 1474, 1476, 1494, 1505, 1507, 1509, 1590,
1596, 1599, 1614, 1627, 1630, 1641, 1651, 1655,
1657, 1661, 1664, 1669, 1678, 1684, 1700, 1702,
1709, 1718, 1725, 1744, 1753, 1756, 1766, 1768,
1772, 1773, 1790, 1793, 1812, 1817
- Edrine Bâyezîdiyyesi, 248, 347, 499, 501, 513, 531,
717, 737, 742, 829, 855, 867, 870, 877, 1033,
1091, 1157, 1179, 1183, 1185, 1295, 1396, 1414,
1451, 1541, 1592, 1603, 1649, 1652, 1699, 1720,
1724, 1760
- Edrine Dârü'l-ḥadîsi, 269, 483, 484, 622, 742, 764,
776, 805, 814, 852, 1088, 1127, 1129, 1176, 1327,
1336, 1343, 1399, 1417, 1458, 1670, 1741
- Edrine Ḥalebiyyesi, 879
- Edrine Selîmiyyesi, 754, 773, 775, 813, 829, 832,
855, 866, 1072, 1081, 1086, 1119, 1135, 1291,

- 1301, 1313, 1354, 1399, 1414, 1518, 1557, 1682, 1705, 1719, 1720, 1740
- Edrine Süleymâniyyesi, 1626
- Edrine'de 'Alemlü'd-dîn Medresesi, 789
- Edrine'de Anbâr Kâzî Medresesi, 266
- Edrine'de Bâyezîd Hân Medresesi, 889
- Edrine'de Beglerbegi Medresesi, 500, 545, 829, 914, 1506
- Edrine'de Câmî'ardı Medresesi, 1294, 1310, 1537, 1538
- Edrine'de Câmî'-i 'Atîk Medresesi, 259, 498, 717, 771, 931, 1118, 1417, 1515
- Edrine'de Çelebi Medresesi, 268
- Edrine'de Çukacı Hâcî Medresesi, 265, 551, 757, 1065, 1157, 1255, 1300, 1731, 1734
- Edrine'de Dârü'l-ḥadîs Medresesi, 903, 1633
- Edrine'de Emîniyye Medresesi, 306, 498, 1063, 1591
- Edrine'de Enbâr Kâzî Medresesi, 524
- Edrine'de Halebiyye Medresesi, 270, 297, 347, 491, 499, 531, 545, 562, 708, 788, 796, 809, 843, 853, 861, 875, 902, 1085, 1286, 1414, 1537, 1777
- Edrine'de Hüsâmiyye Medresesi, 346, 571
- Edrine'de İbrâhîm Paşa Medresesi, 482, 715, 718
- Edrine'de Kazancılar Medresesi, 1605, 1758
- Edrine'de Sirâciyye Medresesi, 327, 514
- Edrine'de Sulṭân Bâyezîd Medresesi, 309, 327, 545, 708, 880, 910, 1119, 1291, 1417, 1645
- Edrine'de Sulṭân Selîm Hân Medresesi, 728, 1327
- Edrine'de Sulṭân Selîm Medresesi, 1440, 1458
- Edrine'de Şeyhî Çelebi Medresesi, 913, 1068, 1309, 1445, 1565, 1626
- Edrine'de Taşlık Medresesi, 276, 292, 347, 455, 467, 722, 725, 742, 800, 828, 865, 1031, 1061, 1172, 1647
- Edrine'de Üçşerefeli Medresesi, 1162, 1328, 1359, 1393, 1639
- Edrine'de Noğtacı Câmî'i, 383
- Edrine'de Şeyh Şücâ' Zâviyesi, 940
- Edrine'de Yâkût Paşa Medresesi, 1424
- Edrinekapusu, 277, 332, 354, 383, 428, 438, 468, 504, 551, 563, 609, 687, 716, 759, 786, 841, 876, 966, 1022, 1050, 1079, 1136, 1180, 1184, 1257, 1270, 1271, 1292, 1295, 1351, 1360, 1372, 1393, 1428, 1507, 1515, 1536, 1649, 1702, 1707, 1733, 1768
- Edrinekapusu Medresesi, 1029, 1339, 1439, 1536, 1649, 1699, 1719, 1740, 1778
- Edrinekapusu Sulṭâniyyesi, 899
- Edrinekapusu'nda Mihrümâh Sulṭân Medresesi, 1091, 1171, 1259, 1301, 1413, 1636
- Edrineli 'Alî Çelebi, 861, 1065, 1286, 1327
- Edrineli Çeñe Efendi, 865
- Edrineli Mecdî Çelebi, 244, 347
- Edrineli Rif'atî (Şâir), 1180
- Edrineli Vâlihî Efendi, 1205
- Edrineli Zâhid-zâde, 630
- Efḍaliyye Medresesi, 467, 505, 535, 711, 776
- Efḍal-zâde (Fâtih Devri Ulemasından), 440
- Efḍal-zâde Efendi, 800
- Efḍal-zâde Maḥdümü, 722
- Efḍal-zâde Medresesi, 270, 323, 484, 763, 789, 875, 900, 1068, 1259, 1261, 1273, 1326, 1396, 1554, 1557, 1595, 1706
- Eflak, 423, 983, 1218, 1219, 1237, 1240, 1488, 1495, 1765
- Efrâziyye Semtinde Hârâccı Mescidi, 1790
- Efşâh*, 264
- Eglence (Kıssa-han Derviş Eglence), 1039
- Egri, 1036, 1058, 1172, 1199, 1219, 1227, 1230, 1238, 1241, 1242, 1245, 1246, 1247, 1347, 1395, 1413, 1421, 1499, 1504, 1765, 1788
- Egri 'Abdî, 254, 454
- Egri 'Abdî Efendi, 348
- Egridir, 261, 360, 389, 1755
- Egrikapu, 1480
- Ehlî (İranlı Şâir), 1163
- Ehlî Çelebi, 1460
- Ehlî Çelebi (Meḥammed), 1163
- Ehlî Çelebi (Ṭayyib-zâde), 1058
- Ehlîce Muḥyi'd-dîn Efendi, 1166
- Ejderhân Kal'ası, 688
- Ekber*, 271
- Ekmel*, 544, 549, 710, 1137
- Ekmel Efendi, 480, 555, 707, 722
- Ekmel Efendi (Muştafâ Beyânî Mürşidi), 1203
- Ekmel Efendi (Rodos Müftüsü), 560, 689
- Ekmel Efendi (Süleymân Efendi Hâlîfesi), 392
- Ekmel Tekyesi, 358, 1512
- Ekmel'd-dîn (Ekmel Efendi)**, 710
- el-'Aylemü'z-zâhir fî Aḥvâli'l-evâ'il ve'l-Evâhir*, 867, 1576
- el-'İkdu'l-manzûm fî Zikri Efâzili'r-Rûm*, 947
- el-A'lâm fî Aḥvâli Beledi'llâhi'l-ḥarâm*, 1137
- el-Baḥru'r-râ'ik fî Şerhi Kenzi'd-daḳâ'ik*, 301
- el-Berku'l-Yemânî fî Fetḥi'l-'Osmânî*, 780
- Elbez-zâde, 489, 707, 858
- Elbez-zâde (Edrine Bâyezîdiyye Müderrisi), 867
- Elbez-zâde (Maḥmûd Paşa Müderrisi), 480
- Elbistân, 787, 1229, 1230
- Elbürz, 1348
- Elfiyye Şerhi İbni Muşannif*, 1066
- el-Ġazât*, 1450
- el-Hâcc 'Alî (Kırıklı Muzaffer Efendi Şeyhi), 395
- el-Hâcc Ḥayre'd-dîn (Kefevî Bekir Efendi Babası), 394
- el-Hâcc İbrâhîm Medresesi, 1543
- el-Hâcc Meḥammed (Ḥusrev Kethudâ Mütevellîsi), 1768
- el-Ḥamîs fî Aḥvâli Nefesi Nefîs*, 785

- el-Ḥaṭīb (Ḥaṭīb Zakirī)**, 1618
el-Ḥavāṣī'l-kübrā 'alā Tefsiri'l-Ḳāzī, 282
el-Ḥavāṣī's-suğrā, 282
el-İ'lām bi-A'lāmi Beledi'llāhi'l-ḥarām, 780
Elkâş, 259, 280, 300, 424, 524, 664, 743, 1475
Elkâş Mîrzâ, 294, 424, 532, 572
el-Ḳavâ'idü'l-ḥamliyyât fî Tahkîki Mebâhisi'l-külliyât, 251
el-Ḳavli li-Men, 1599
el-Ḳāzî Vecîhü'd-dîn 'Ömer el-Bekrî, 357
el-Livâ'u'l-merfû' fî Ḥalli Mebâhisi'l-mevzû', 250
el-Ma'âlim fî 'İlmi'l-keâm, 250
el-Muḥâkemât beyne'l-Mevlâ Luṭfî ve'l-Mevlâ 'İzârî fî İrâdi's-seb'i's-şidâd, 251
Emâli-i İbni Ḥâcib, 1745
Emânî (Dîvân kâtiblerinden Şâ'ir-i Meşhûr), 1203
Emîn Kösesi, 268, 270, 277, 290, 763, 797
Emîn Kösesi (Yahyâ bin Nüre'd-dîn), 268
Emîniyye Medresesi, 821, 1424, 1754
Emîn-zâde, 1344
Emîn-zâde (Mantıḳî Alî Çelebi), 1068
Emîn-zâde Efendi, 821
Emîr 'Abdu'llâh Efendi, 1778
Emîr 'Alî, 1188, 1301, 1308
Emîr 'Alî (Adanalı Emîr 'Alî), 1305
Emîr 'Alî Efendi, 1166, 1271, 1284, 1333, 1404, 1551, 1646, 1710, 1761
Emîr 'Alî Ḥ'âbî, 1404
Emîr 'Alî-i Burûsavî, 360
Emîr Aḥmed Çelebi, 1719
Emîr Buḥârî, 274, 354, 359, 376, 564, 1549
Emîr Buḥârî Câmî'i, 966
Emîr Buḥârî Tekyesi, 277, 1189
Emîr Buḥârî Türbesi, 709, 1206, 1329, 1551
Emîr Buḥârî Zâviyesi, 266, 279, 332, 383, 504, 563, 841, 966, 968, 986, 1562
Emîr Efendi (Ankara Kadısı), 1436, 1452
Emîr Efendi (Ḳurd Efendi Ḥalîfesi), 970
Emîr Efendi (Küçük Ayaşoñiyya Şeyhi), 1799
Emîr Efendi (Şeyh 'Alî), 894
Emîr Efendi (Vâiz), 1465
Emîr Efendi Mezârî, 371
Emîr Gîsüdâr, 248, 328, 457, 503, 565, 753, 771, 891, 903
Emîr Ḥasan bin Sinân (Emîr Ḥasan-ı Nîksârî), 476
Emîr Ḥasan Çelebi, 276, 285, 455, 493, 535, 858, 1638, 1777
Emîr Ḥasan Çelebi (Burûsa'da Zeynîler Zâviyesi Şeyhi Seyyid 'Alî Oğlu), 493, 494, 498
Emîr Ḥasan Çelebioğlu, 1735
Emîr Ḥasan Efendi, 270, 866
Emîr Ḥasan-ı Burûsavî, 477
Emîr Ḥasan-ı Nîksârî, 311, 317, 336, 463, 590, 726, 758, 763, 881
Emîr Ḥasan-ı Rûmî, 742
Emîr Mûsâ Medresesi, 1391
Emîr Paşa (Başdefterdâr Emîr Meḥemmed Paşa), 920, 1010, 1011
Emîr Paşa (Naḥcivân Beglerbegisi), 1235
Emîr Seyyid Külâl, 353, 354, 356
Emîr Sultân, 355, 809
Emîr Sultân (Burûsa'da Şeyh), 595
Emîr Sultân Medresesi, 838, 855, 1385, 1656
Emîr Sultân Şemse'd-dîn Muḥammed bin 'Alî el-Ḥüseynî el-Buḥârî, 359
Emîr Şa'bân (Seyyid), 594
Emîr Şâh Birâderi, 498, 756, 768, 850
Emîr Şâh Birâderi (Meḥemmed bin Seyyidî Çelebi), 498
Emîrî (Naḳîbü'l-eşraf Seyyid Maḥmûd Efendi), 595
Emîr-i Şâhib-tâc, 1286, 1325, 1326, 1335, 1734
Emîrḳulî Mevlânâ Şemse'd-dîn, 796
Emîrḳulî Şemse'd-dîn Efendi, 741
Emre Ḥ'âce Medresesi, 1335, 1343, 1516, 1593, 1707, 1784
Emrî (Muammalarıyla Meşhûr Şâir), 1341
Emrî (Şâir), 1141, 1657
Emrî Çelebi (Edrîneli), 974, 1142
Emru'llâh (Emru'llâh Çelebi), 1272
Emru'llâh (Emru'llâh Efendi), 804
Emru'llâh (Kütâhiyyeli Emru'llâh Efendi), 1385
Emru'llâh Çelebi (Ḥanceriyye Müderrisi), 1638
Emru'llâh Efendi, 804, 905, 1088, 1127, 1378, 1452, 1554
Emru'llâh Efendi ('Abdu'l-ḳâdir-i Ḥamîdî Oğlu), 571
Emru'llâh Efendi (Âmid Kadısı), 866
Emru'llâh Efendi (Çatalca'da 'Alî Paşa Müderrisi), 1762
Emru'llâh Efendi (Edrine Dârü'l-ḥadıṣ Müderrisi), 814
Emru'llâh Efendi (Merdümiyye Müderrisi), 1522
Emru'llâh Efendi (Mîrî), 835
Emru'llâh Efendi (Şâh Sultân Müderrisi), 853
Emru'llâh Efendi (Tûṭî Latîf Müderrisi), 902
Emru'llâh Meḥemmed bin Seyrek Muḥyi'd-dîn el-Ḥüseynî (Seyrek-zâde), 1128
Emsile, 606
Enbârlı, 672
Enbûb Ḳâzî (Burnaz İbrâhîm), 788
Engürüs, 414, 415, 424, 426, 433, 1011, 1030, 1124, 1161, 1173, 1205, 1218, 1219, 1227, 1228, 1304, 1381, 1432, 1439, 1460, 1465, 1488, 1489, 1491, 1499, 1689
en-Nehrü'l-fâ'ik fî Şerhi Kenzi'd-daḳâ'ik, 1043
Envârü'l-halek, 322
Erdebîl, 368, 664, 1439, 1495, 1501, 1513, 1579
Erdebîlî Sinân Efendi, 358
Erdebîlî-zâde Sinân Efendi, 406

- Erdel, 1219
Ergeneköprisi, 1613, 1768, 1793
er-Risāletü'l-cāmi'a li-Vaṣfi'l-'ulūmi'n-nāfi'a, 251
Es'ad Çelebi, 1707
Es'ad Efendi, 1054, 1088, 1183, 1191, 1231, 1255,
1274, 1297, 1298, 1352, 1395, 1423, 1449, 1460,
1497, 1501, 1578, 1581, 1591, 1650, 1689, 1697,
1700, 1759, 1789, 1813
**Es'ad Efendi İbnü'l-Mevlā Sa'de'd-dīn (Es'ad Efendi
Hāzretleri)**, 1640
Esediyye Medresesi, 1649
Eski 'Alī Paşa Cāmi'i, 1307
Eski 'Alī Paşa Medresesi, 735, 736, 862, 886, 1158,
1284, 1374, 1433, 1520, 1597, 1699, 1704, 1717
Eski İbrāhīm Paşa Medresesi, 711, 835, 873, 890,
905, 1067, 1072, 1128, 1354, 1505, 1557, 1609,
1635, 1645, 1660, 1706, 1784
Eski Murād Paşa Medresesi, 1560, 1659, 1735, 1768
Eski Muştāfā Paşa Medresesi, 1676
Eski Nişāncı Medresesi, 1297
Eski Tūnus, 1571
Eskiserāy, 1150
Eskişehir, 344
Eskizağra, 794, 1255
Eslem Hān (Keşmīr Pādīşāhi), 1487
es-Seyfū'l-berrāk fi 'Unuķi'l-veledi'l-'āķķ, 1067
es-Seyyid Maḥmūd Efendi (Üftāde Efendi Mürīdi),
362
es-Seyyid Meḥemmed Efendi (Rumeli Kazaskeri
Hüseyn Efendi Maḥdūmı), 1593, 1777
**es-Seyyid Meḥemmed ibnū's-Seyyid Meḥemmed
(Serīf Efendi Hāzretleri)**, 1755
es-Seyyid Muhterem (Naķībū'l-eşrāf), 739
**es-Sultān Muştāfā Hān İbnū's-Sultān Meḥemmed
Hān**, 1619
Esterğon, 414, 424, 618, 1466, 1637
Esterğon Ķal'ası, 1465, 1499
Esved Sinān, 316, 770, 1089
Esved Sinān Efendi, 1129
Esviletü'l-hūkm, 1202
Eşbāh [ü] Nezā'ir, 1267
Eşbāh u Nezā'ir, 301, 1130, 1299
Eşbāh ü Nezā'ir-i Fıķhiyye, 1450
Eşek Arusu (Tāce'd-dīn Efendi), 1308
Eşrefiyye Medresesi, 1066
Eşref-zāde Efendi (Hācī Bayram Mürīdi), 363
eş-Şeyḫ Maḥmūd (Maḥmūd Efendi), 1469
eş-Şeyḫ Muştāfā (Şeh-zāde İmāmı Muşlı Çelebi),
1799
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-kerīm ('Abdu'l-kerīm Efendi), 378
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-kerīm (Sireli Abdu'l-vehhāb Efendi
Birāderi), 639
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-kerīm (İştibī Vā'iz Emīr), 1464
eş-Şeyḫ 'Abdu'llāh ('Abdu'llāh Dede), 381
**eş-Şeyḫ 'Abdu'llāh bin el-Hācc Maḥmūd ('Abdī
Hālife)**, 403
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-laṭīf ('Abdu'l-laṭīf Efendi), 1206
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-laṭīf Efendi (Emīr Buḫārī Dāmādı
Maḥmūd Çelebi'ye Dāmād), 746
**eş-Şeyḫ 'Abdu'l-laṭīf el-Maḥdūmī el-Cāmī (eş-Şeyḫ
'Abdu'l-laṭīf el-Cāmī)**, 377
**eş-Şeyḫ 'Abdu'l-laṭīf en-Naķş-bendī ('Abdu'l-laṭīf
Efendi)**, 400
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-mū'min ('Abdu'l-mū'min Efendi),
1198
eş-Şeyḫ 'Abdu'l-vehhāb ('Abdu'l-vehhāb Efendi),
639
**eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥīm bin eş-Şeyḫ Meḥemmed
(İmām Efendi)**, 646
eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥīm el-Mü'eyyedī, 941
**eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥman (Ķubārī 'Abdu'r-raḥman
Efendi)**, 633
eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥman (Ķarabaş Efendi), 1796
**eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥman bin eş-Şeyḫ Cemāle'd-dīn el-
Merzifonī (Şeyḫ-zāde)**, 398
**eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḥman bin İbrāhīm (Ezelī-zāde
Efendi)**, 404
**eş-Şeyḫ 'Abdu's-şamed (Ķayseriyyeli 'Abdu's-şamed
Efendi)**, 1480
eş-Şeyḫ 'Alā'e'd-dīn (Reīsü'l-eṭṭibbā), 642
**eş-Şeyḫ 'Alā'e'd-dīn 'Alī bin eş-Şeyḫ Muştāfā bin
'Abdu'llāh el-Kostaṅnī Şümme el-Ķefevī ('Alī
Efendi)**, 392
eş-Şeyḫ 'Alī ('Alī Efendi), 1211
eş-Şeyḫ 'Alī (İdrīs Efendi el-Meşhūr), 1475
eş-Şeyḫ 'Alī (Noktaçı 'Alī Efendi), 676
eş-Şeyḫ 'Alī (Pīr 'Alī Efendi-i Cedd-i Mü'ellif), 370
eş-Şeyḫ 'Alī (Şafvetī Efendi), 1200
eş-Şeyḫ 'Alī (Türbe Şeyḫi), 1202
eş-Şeyḫ 'Alī bin Muḥammed bin Aḫmed er-Rufā'ī,
366
eş-Şeyḫ 'Alī Beg İbni Hüsrev ('Alī Beg Efendi), 1466
eş-Şeyḫ 'Alī bin Sinān (Firecikli 'Alī Efendi), 393
eş-Şeyḫ 'Alī el-'Aclūnī ('Alī 'Aclūmī), 405
eş-Şeyḫ 'Alī el-'Arabī (Şeyḫ 'Alī 'Arabī), 379
eş-Şeyḫ 'Arab Efendi (Selānikī 'Arab Efendi), 1567
eş-Şeyḫ 'Āşık ('Āşık Efendi), 640
eş-Şeyḫ 'Osmān (Ķāsimpaşalı Emīr Efendi), 1196
eş-Şeyḫ 'Ömer ([Antaķıyyalı] Şeyḫ 'Ömer), 380
eş-Şeyḫ 'Ömer ('Ömer Bāķī), 1473
eş-Şeyḫ 'Ömer (Vizeli 'Ömer Efendi), 1787
eş-Şeyḫ Aḫmed (Aḫmed-i Sārbān), 373
eş-Şeyḫ Aḫmed (Dizdār-zāde Efendi), 1614
**eş-Şeyḫ Aḫmed (Hāķim Çelebi Tekyesi Şeyḫi Aḫmed
Efendi el-Müftī)**, 1788
eş-Şeyḫ Aḫmed (Ķalburcu Şeyḫi), 655
eş-Şeyḫ Aḫmed (Ķarabörçekli Sinān Efendi Babası),
654
eş-Şeyḫ Aḫmed (Şeyḫ Aḫmed-i Buḫārī), 967

- eş-Şeyh Ahmed (Şeyh Ahmed-i Mu'allim-i Dāru'l-kurrā), 1201
- eş-Şeyh Ahmed (Yek-çeşm Ahmed Çelebi), 655
- eş-Şeyh Ahmed Hāyālī (Gülşenī-zāde Seyyid Hāyālī), 652
- eş-Şeyh Ahmed-i Şādık (Taşkendi Şeyh Ahmed-i Şādık Efendi), 967
- eş-Şeyh Aşkemsē'd-dīn, 934
- eş-Şeyh Bahrī (Bahrī Dede Edrineli), 631
- eş-Şeyh Bālī (Ser-hoş Bālī Efendi) {Cevherī}, 665
- eş-Şeyh Bedre'd-dīn (Bedre'd-dīn Efendi), 963
- eş-Şeyh Budak (Cān-ı 'Ālem), 1512
- eş-Şeyh Burhāne'd-dīn (Kazasker Şerīf Efendi Ceddi), 1755
- eş-Şeyh Burhāne'd-dīn bin Mehemmed bin el-Hācc Hasan (Bürhān Efendi), 388
- eş-Şeyh Ca'fer (Tırhalalı Ca'fer Efendi), 1479
- eş-Şeyh Dede Efendi (Dede Efendi), 395
- eş-Şeyh Ebū 'Abdu'llāh Mehemmed bin Ahmed eş-Şehīr bi-Vahyī-zāde (Vahyī-zāde), 1467
- eş-Şeyh Ebū Muhammed 'Abdu'l-kādir bin Ebū Şālīh bin 'Abdu'llāh el-Gīlānī, 365
- eş-Şeyh Ebū Sa'īd bin eş-Şeyh Şun'u'llāh (Ebū Sa'īd Efendi), 662
- eş-Şeyh Ebu'l-ğays (Ebu'l-ğays el-Kaşşās), 1568
- eş-Şeyh Ebübekr el-Kādīrī, 792
- eş-Şeyh Ebübekr el-Kefevī (Kefevī Bekir Efendi), 394
- eş-Şeyh Ekmel (Ekmel Efendi), 955
- eş-Şeyh Emru'llāh Çelebi (Emru'llāh Çelebi), 1512
- eş-Şeyh Enverī (Enverī Dede), 404
- eş-Şeyh Fazla'llāh (Birgili-zāde), 1613
- eş-Şeyh Fetḥu'llāh ([Şamlı] Fetḥu'llāh Efendi), 382
- eş-Şeyh Feyzī (Feyzī-i Kefevī), 1485
- eş-Şeyh Ğarse'd-dīn Ahmed eş-Şehīr bi-Şihābū'd-dīn (Ğarse'd-dīn Efendi), 396
- eş-Şeyh Ğazanfer Dede (Ğazanfer Dede), 407
- eş-Şeyh Ḥabīb el-Karamanī, 741
- eş-Şeyh Ḥalīl bin 'Alī (Şireli Şeyh Ḥalīl), 633
- eş-Şeyh Ḥamza (Maqtūl Ḥamza), 375
- eş-Şeyh Ḥasan ('Acem-zāde Efendi), 985
- eş-Şeyh Ḥasan ('Adlī Efendi), 1482
- eş-Şeyh Ḥasan (Gülşenī-zāde Seyyid Ḥasan Efendi), 1209
- eş-Şeyh Ḥasan (Ḥasan Kabā-düz), 1209
- eş-Şeyh Ḥasan (Ḥasan-ı Amāsī), 1471
- eş-Şeyh Ḥasan (Nefāyisī Ḥasan Efendi), 1471
- eş-Şeyh Ḥasan (Zarīfī Efendi), 651
- eş-Şeyh Ḥasan bin Ḥızr bin Mehemmed (Ḥasan Dede), 646
- eş-Şeyh Ḥasan ibnū's-Şeyh Mehemmed bin Bahādır Beg (Muştafā Paşa Şeyhī Ḥasan Efendi), 1469
- eş-Şeyh Ḥaydar bin Sa'du'llāh (Şireli Ḥaydar Dede), 632
- eş-Şeyh Ḥayre'd-dīn Ḥızr (Ḥızr Bālī Efendi), 390
- eş-Şeyh Ḥayre'd-dīn Ḥızr bin el-İmām Ahmed el-Amāsī eş-Şehīr bi-İcādī (Amāsıryalı İcādī Efendi), 644
- eş-Şeyh Ḥızr bin İlyās bin 'Abdu't-Tevvāb (Yayabaşı-zāde Ḥızr Efendi), 1198
- eş-Şeyh Ḥüsāme'd-dīn (Halvetiyye Şeyhī), 741
- eş-Şeyh Ḥüsāme'd-dīn el-'Uşşākī, 1683
- eş-Şeyh Ḥüseyn (Ḥüseyn Lā-mekānī), 1789
- eş-Şeyh Ḥüseyn (Toğanī Dede), 1797
- eş-Şeyh İbrāhīm (Bolılı Şeyh Süleymān Oğlu), 363
- eş-Şeyh İbrāhīm (Cerrāh Vā'izi), 1801
- eş-Şeyh İbrāhīm (İbrāhīm Efendi), 657
- eş-Şeyh İbrāhīm (İbrāhīm Medenī), 1210
- eş-Şeyh İbrāhīm (İbrāhīm-i Laḳānī), 1795
- eş-Şeyh İbrāhīm (Tatar İbrāhīm Efendi), 984
- eş-Şeyh İbrāhīm bin Mehemmed bin el-Hācc İbrāhīm bin Şihābū'd-dīn bin Aydoğmuş bin Günütoğmuş bin Oğuz Ata, 367
- eş-Şeyh İsmā'īl (Mevlevī İsmā'īl Efendi), 1801
- eş-Şeyh İsmā'īl (Oğlan Şeyhī), 363
- eş-Şeyh Lā'ihī (Lā'ihī Çelebi), 405
- eş-Şeyh Maḥmūd (Baba Efendi), 955
- eş-Şeyh Maḥmūd (Babalı Maḥmūd Efendi), 1483
- eş-Şeyh Maḥmūd (Karamanī Maḥmūd Efendi), 638
- eş-Şeyh Maḥmūd (Maḥmūd-ı Akşehirī), 403
- eş-Şeyh Maḥmūd (Üsküdarī Maḥmūd Efendi Hazretleri), 1790
- eş-Şeyh Maḥmūd bin eş-Şeyh Mehemmed el-Kavşunī el-Mıṣrī (Kavşunī-zāde), 641
- eş-Şeyh Maḥmūd bin Ḥüseyn es-Şādıkī el-Gīlānī (Şādıkī Gīlānī), 384
- eş-Şeyh Mehemmed ('Üryan Mehemmed Dede), 974
- eş-Şeyh Mehemmed (Buḥārālī Mehemmed Efendi), 981
- eş-Şeyh Mehemmed (Cemāl-zāde), 966
- eş-Şeyh Mehemmed (Dizdār-zāde Efendi), 1205
- eş-Şeyh Mehemmed (Kavaklı-zāde), 988
- eş-Şeyh Mehemmed (Kavşunī-zāde Babası), 642
- eş-Şeyh Mehemmed (Kāzī-zāde), 1800
- eş-Şeyh Mehemmed (Mehemmed Dede), 638
- eş-Şeyh Mehemmed (Memī Cān Efendi), 1206
- eş-Şeyh Mehemmed (Şālīh İmām Efendi), 1789
- eş-Şeyh Mehemmed (Şubḥī Çelebi), 1615
- eş-Şeyh Mehemmed (Şühūdī Efendi), 1474
- eş-Şeyh Mehemmed (Tırhalalı Mehemmed Efendi), 1461
- eş-Şeyh Mehemmed (Toyrānī Mehemmed Efendi), 1208
- eş-Şeyh Mehemmed (Vişne Efendi), 965
- eş-Şeyh Mehemmed (Yoluḳ Mehemmed Efendi), 1207
- eş-Şeyh Mehemmed (Yorgancı Emīr), 648
- eş-Şeyh Mehemmed bin 'Ömer (Kurd Efendi), 968

- eş-Şeyh Mehemmed bin Mehemmed (Altıparmak Efendi), 1786
- eş-Şeyh Mehemmed bin Muştafâ el-‘İmâd (Ebu’s-su‘ûd Efendi Babası), 611
- eş-Şeyh Mehemmed bin Pîrî el-Ĥamîdî, 389
- eş-Şeyh Mehemmed bin Seyyidî Aĥmed eş-Şehîr bi-Hakîm Çelebi (Ĥakîm Çelebi), 628
- eş-Şeyh Mehemmed bin Yûsuf (Şeyh Mehemmed-i Semerkandî), 394
- eş-Şeyh Mehemmed Çelebi ibnü’s-Şeyh Şafiyü’ d-dîn el-Burûsavî (Mehemmed Çelebi), 384
- eş-Şeyh Mehemmed Daġî (Gelibolılı Daġî Mehemmed Efendi), 1472
- eş-Şeyh Mehemmed el-Ķırmî (Tatar Mehemmed Efendi), 1468
- eş-Şeyh Mehemmed eş-Şehîr bi-Üftâde (Üftâde Efendi Ĥazretleri), 959
- eş-Şeyh Mehemmed İlhâmî (İlhâmî Efendi), 665
- eş-Şeyh Muĥammed (Bolılı Çelebi), 360
- eş-Şeyh Muĥammed bin Ma‘rûf, 819
- eş-Şeyh Muĥammed el-Hindî (Şerîf Muĥammed el-Hindî), 631
- eş-Şeyh Muĥarrem bin Mehemmed (Muĥarrem Efendi), 953
- eş-Şeyh Muĥyi’ d-dîn (eş-Şeyh Muĥyi’ d-dîn el-İskilîbî), 933
- eş-Şeyh Muĥyi’ d-dîn (Köse Muĥyi’ d-dîn), 964
- eş-Şeyh Muĥyi’ d-dîn (Muĥyi Efendi), 1463
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn (Kefevî ‘Alî Efendi Babası), 392
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn (Seyyid Muşliĥi’ d-dîn Efendi), 954
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn bin ‘Alâ’e’ d-dîn eş-Şehîr bi-Cerrâĥ-zâde (Cerrâĥ-zâde Efendi), 927
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn bin Yûsuf (Aĥımcı Muşliĥi’ d-dîn), 388
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn eş-Şehîr bi-Nüre’ d-dîn-zâde, 670
- eş-Şeyh Muşliĥi’ d-dîn eş-Şehîr bi-Nüre’ d-dîn-zâde (Nüre’ d-dîn-zâde Efendi), 672
- eş-Şeyh Muştafâ (Beyânî Efendi), 1202
- eş-Şeyh Muştafâ (Muştafâ Çelebi), 656
- eş-Şeyh Muştafâ (Selâmî Efendi), 966
- eş-Şeyh Muştafâ el-Esved (Ķara Şeyh), 637
- eş-Şeyh Muzafferü’ d-dîn (Muzaffer Efendi), 395
- eş-Şeyh Naşre’ d-dîn (Naşre’ d-dîn Efendi), 630
- eş-Şeyh Naşûĥ (Naşûĥ Efendi), 1204
- eş-Şeyh Ni‘metü’ İllâĥ (*Luġat Şâĥibi Ni‘metü’ İllâĥ*), 383
- eş-Şeyh Nûĥ bin eş-Şeyh Mehemmed el-Amâsî (Nûĥ Efendi), 654
- eş-Şeyh Pîr ‘Alî (Mîrzâ Efendi), 965
- eş-Şeyh Pîr Aĥmed Edrinevî, 363
- eş-Şeyh Ramazân (Ķaraĥişârî Ramazân Efendi), 1478
- eş-Şeyh Şafiyü’ d-dîn (Bolılı Çelebi Ĥalîfesi), 360
- eş-Şeyh Şafiyü’ d-dîn (Firecikli ‘Alî Efendi Şeyĥi), 393
- eş-Şeyh Sefer Ĥ‘âce (Sefer Ĥ‘âce), 406
- eş-Şeyh Selâmî Efendi, 878
- eş-Şeyh Seyfu’ İllâĥ (Aġrusî Seyfu’ İllâĥ Efendi), 1511
- eş-Şeyh Sinân (Kürd Sinân Dede), 650
- eş-Şeyh Sinân (Sinân Dede), 647
- eş-Şeyh Sinân (Sinân Efendi), 653, 1616, 1793
- eş-Şeyh Sinân (Ya‘ĥûb Efendi-zâde Sinân Çelebi), 961
- eş-Şeyh Sinâne’ d-dîn Yûsuf (Şeyh Ya‘ĥûb el-Germiyânî Oġlu), 660
- eş-Şeyh Sinâne’ d-dîn Yûsuf el-Ĥaĥîb (Ĥaĥîb Sinân Çelebi), 926
- eş-Şeyh Süleymân (Süleymân Efendi), 926
- eş-Şeyh Şa‘bân (Ķaştamonılı Şa‘bân Efendi), 647
- eş-Şeyh Şa‘bân (Şa‘bân Efendi), 986
- eş-Şeyh Şâĥ ‘Alî (Şâĥ ‘Alî), 375
- eş-Şeyh Şâmî (Kürd Sa‘dî Ceddi), 346
- eş-Şeyh Şemse’ d-dîn (Mar‘aş’da Bektütiyye Müderrisi), 728
- eş-Şeyh Şemse’ d-dîn (Mütevekkil Şems), 380
- eş-Şeyh Şücâ‘u’ d-dîn (Ĥünkâr Şeyĥi Şücâ‘ Efendi), 970
- eş-Şeyh Şemse’ d-dîn Aĥmed et-Ṭavîl (Uzun Şemse’ d-dîn Efendi), 636
- eş-Şeyh Tâce’ d-dîn el-Ķaramanî, 360
- eş-Şeyh Tâce’ d-dîn İbrâĥîm bin Ĥamza (Tâce’ d-dîn Efendi), 383
- eş-Şeyh Ṭurĥân (Ṭurĥân Dede), 1566
- eş-Şeyh Vâlihî (Vâlihî Efendi), 972
- eş-Şeyh Velî (Aġrusî Velî Efendi), 1481
- eş-Şeyh Velî (Şaruĥânî Velî Efendi), 1474
- eş-Şeyh Ya‘ĥûb (İllâĥî-zâde Efendi), 964
- eş-Şeyh Ya‘ĥûb el-Germiyânî (Ya‘ĥûb Efendi), 658
- eş-Şeyh Ya‘ĥûb el-Ĥelväyî, 363
- eş-Şeyh Yahyâ (Yeñişehrli Şâmî Yahyâ Efendi), 1794
- Etmeĥci-zâde, 604
- Etmeĥci-zâde (Defterdar), 1238
- Etmeĥci-zâde (Şeyh Muĥyi’ d-dîn), 1463
- Etmeĥci-zâde Aĥmed Paşa, 641, 1424, 1492, 1583, 1795
- Etmeĥci-zâde Aĥmed Paşa Medresesi, 1525
- Etmeĥci-zâde Medresesi, 1519, 1546, 1660, 1738
- et-Tibrü’ l-mesbûk fî Neşâ’ihî’ l-mülûk*, 567, 1392
- Evâ’ il ü Evâĥir*, 1202
- Evliyâ Mehemmed Efendi, 1449
- Evrâniyye-i Elbistân Medresesi, 718
- Evrenos Ġâzî Medresesi, 1681
- Evşat*, 271
- Evzâĥu’ l-mesâlik ilâ Ma‘rifeti’ l-büldân ve’ l-Memâlik*, 869
- Eyyüb, 283, 359, 506, 655, 702, 795, 854, 859, 877, 1058, 1071, 1088, 1125, 1158, 1167, 1255, 1260,

1271, 1340, 1357, 1446, 1499, 1533, 1573, 1603,
1604, 1609, 1653, 1669, 1684, 1706, 1716, 1718,
1743, 1766
Eyyüb 'Alîsi, 571, 1739
Eyyüb İskelesi, 1447
Eyyüb Mağâbiri, 737
Eyyüb Medresesi, 328, 499, 715, 729, 796, 798, 824,
1027, 1293, 1417, 1457, 1520, 1550, 1645, 1646,
1654, 1670, 1700, 1729, 1740, 1760, 1767, 1786
Eyyüb'de Cezerî Kâsım Paşa Câmî'i, 1469
Eyyüb'de Cezerî Kâsım Paşa Medresesi, 1174, 1307,
1561
Eyyüb'de Defterdâr Câmî'i, 363
Eyyüb'de İsmihân Sulţân Medresesi, 609
Eyyübî Emîr Efendi, 1483
Eyyüb'de Zâl Paşa Medresesi, 1446
Eyyühüm-zâde Efendi, 348
Eyyühüm-zâde Paşa Çelebi, 531
Ezelî-zâde Efendi, 359, 404, 824, 965, 1484, 1802
Ezheriyye (el-Ezher Medresesi), 1042
ez-Zübd ve 'd-Darb, 322

F

Fâ'izî Çelebi, 1298, 1435
Fâ'izî Efendi, 1582
Fahre'd-din Semâdîsi, 1042
Fahır-ı Râzî, 839
Fahırî Çelebi, 309
Fâl-nâme, 1181
Fâriğ 'Ömer Beg, 1080
Fârisî (Sultan II. Osman), 1578
Fârisî Luğat, 383
Fâs, 425, 1012
Fâtıma Hânım Medresesi, 1648, 1671
Fâtıma Sulţân (II. Selim Kızı), 699
Fâtıma Sulţân (Kerîme-i Pâdişâh), 1011
Fâtıma Sulţân (Siyâvuş Paşa Hâlılesi), 1023, 1562
Fâtıma Sulţân Medresesi, 1453, 1611, 1635, 1737
Fâtıma-i Zehrâ, 980
Fâtih (Sulţân Mehmed), 393
Fâzıl (Fâzıl Emîr), 958
Fâzıl 'Abdu'llâh Efendi, 1561, 1647
Fâzıl 'Alî, 1286
Fâzıl 'Alî Beg (Şeyh Alî), 1466
Fâzıl Emîr (Fâzıl Emîr), 958
Fâzıl-ı Gazzî (Diyâr-ı 'Arab 'Ulemâsından), 1796
Fâzıl-ı Tâblâvî, 1308
Fazla'llâh (Fazlı Çelebi), 1679
Fazla'llâh Efendi (Rıdvan Efendi Sahibi), 1425
Fazlı Çelebi (Fazla'llâh Efendi), 1680
Fazlı Efendi, 1698
Fedâyî, 1098
Fehmî Çelebi, 894, 1119, 1541, 1780

Fehmî Efendi, 1261, 1326
Fehmî Efendi (Sahn Müderrisi), 1524
Fehmî Efendi (Yeni 'Alî Paşa Müderrisi), 1541
Fekîrühakîr ('Abdu'l-halîm-zâde 'Abdu'r-raḥman),
1758
Fenâr, 870, 901, 1079
Fenârî-zâde, 1770
Fenârî-zâde (Rodoscuk Kadısı), 1523
Fenârî-zâde Ma'tüh Çelebi, 1372, 1374, 1429, 1507
Fenârî-zâde Maḥmûd Çelebi, 770, 1031, 1064, 1405
Fenârî-zâde Maḥmûd Efendi, 1130, 1339, 1418
Fenârî-zâde Pîrî Çelebi, 283, 531
Fenârî-zâde Şâh Çelebi, 1393, 1653, 1706
Fenârî-zâde Şâh Efendi, 1762
Fenârî-zâde Şeyhî Çelebi, 1560, 1653, 1654, 1669
Fenârî-zâde Şeyhî Efendi, 1592, 1674, 1697, 1734,
1769, 1776
Fenârî-zâde Yûsuf Çelebi, 1372
Ferâ'iz, 501, 1721
Ferâ'iz-i Muḥsin-i Kayserî, 1340
Ferâ'iz-i Seyyidîn, 260, 322
Feraḥşâd Beg (Şark Ümerâsından), 420
Fere (Bir Kaza), 1688
Ferenduş (Nemçe Kırâlı), 419, 423
Ferhâd Ağa (Mîr-âḥûr-ı Evvel), 438, 683, 997, 1000,
1022
Ferhâd Ağa (Yeñiçeri Ağası), 639
Ferhâd Paşa, 1237, 1765
Ferhâd Paşa (Mîr-i Mîrân), 1000, 1001
Ferhâd Paşa (Sadrazam), 1004, 1005, 1006, 1008,
1009, 1010, 1011, 1013, 1023, 1047, 1099, 1217,
1237, 1240, 1242, 1293, 1416
Ferhâd Paşa (Serdâr), 416
Ferhâd Paşa (Vezîr), 588, 705, 989
Ferhâd Paşa (Vezîr-i Şânî), 921
Ferhâd Paşa (Vezîr-i Sâlis), 448, 449, 687, 701
Ferhâd Paşa Medresesi, 1779
Ferhâd Paşa Şeyhî (Meḥmed Dede), 638
Ferhâdiyye Medresesi, 521, 838, 1791
Ferîdün Beg, 755
Ferîdün Beg (Ferîdün Beg et-Tevkî'î), 918
Ferîdün Beg (Nişancı), 452, 703, 1022, 1026
Ferîdün Efendi, 1598
Ferruḥ Efendi, 514
Ferruḥ Kethudâ Zâviyesi, 961, 965, 1483
Ferruḥ-nâme, 1028
Ferruḥ-zâde, 1661
Ferruḥ-zâde (Muştafâ), 1590
Fetâvâ-yı Hâmidîyye, 733
Fetâvâ-yı Kâzî Hân, 1353, 1599
Fethiyye Medresesi, 1159, 1336, 1345, 1426, 1724,
1755, 1776
Fethiyye'de Meḥmed Paşa Medresesi, 1283
Fethiyye'de Sinân Paşa Medresesi, 1269, 1510, 1646

Fethiyye-i Mehemmed Paşa, 1291, 1323, 1407, 1465, 1530, 1705, 1784
 Fethiyye-i Mehemmed Paşa Medresesi, 1035
Fethu'l-kadir, 801
Fethu'llāh (Fethu'llāh-ı 'Acemī), 293
 Fethu'llāh Çelebi ('Acemī), 294
Fethü'l-emri'l-muğlak fī Mes'eleti'l-mechūli'l-muflak, 251
 Fetih Girāy (Kırım Hānı), 1222, 1227, 1347
Fevā'id-i Zeyniyye, 301
 Fevrī Efendi, 523, 524, 545, 596, 597, 814, 860, 887, 1035, 1072, 1373, 1461
 Fevrī Mu'idi, 1261
 Feyyūm, 1028
 Feyzī (Kāf-zāde Feyzu'llāh Efendi), 1351
 Feyzī (Kınalı-zāde Hüseyn Çelebi), 1047
 Feyzī Efendi (Tursun-zāde), 1339
Feyzu'llāh (Kāf-zāde Feyzī Efendi), 1351
 Feyzu'llāh Efendi (Kāf-zāde), 1352
 Feyzu'llāh Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1501, 1502
Fezā'il-i Cihād, 1461
Fıkh-ı Ekber, 1323
 Fındıklı İskelesi, 494
 Filibe, 265, 564, 589, 672, 925, 955, 1079, 1260, 1325, 1344, 1432, 1436, 1476, 1516, 1602, 1605, 1607, 1699, 1729, 1765, 1784
 Filibe'de Karagöz Paşa Medresesi, 461
 Filibe'de Şihābü'd-dīn Paşa Medresesi, 275, 283, 344, 477, 530, 717, 824
 Filorine, 821
 Firākī-i Vā'iz, 271
 Firecik, 393
 Firengistān, 1011, 1221
 Fīrūz Ağa Medresesi, 924
 Fīrūz Ağa Mescidi, 1617
 Fīrūz Kethudā (Sadrazam Aḥmed Paşa Kethudası), 1331
 Fīrūz Kethudā-zāde, 1730
Fuṣūl-i 'İmādī, 615
Fuzayl (İbni Şeyḫü'l-İslām Fuzayl Efendi), 796
 Fuzayl Efendi, 269, 298, 309, 463, 499, 510, 726, 732, 736, 746, 761, 763, 765, 1178, 1286, 1312
 Fuzayl Efendi 'Alīsi (Fāzıl Alī Efendi), 1286
 Fuzayl el-Cemālī, 1263, 1377
Füşüş, 667, 1463
 Füzünī (Şair), 1248

G

Gaferiyat, 1175, 1294, 1457, 1602, 1719, 1724
 Ğalaṭa, 266, 302, 343, 506, 850, 854, 859, 911, 1030, 1071, 1087, 1120, 1127, 1158, 1187, 1248, 1261, 1312, 1329, 1352, 1354, 1356, 1394, 1395, 1425, 1520, 1524, 1546, 1547, 1582, 1598, 1630, 1651,

1655, 1665, 1702, 1713, 1718, 1756, 1781, 1786, 1801, 1817
 Ğalaṭa'da 'Arab Cāmi'i, 655
 Ğalatalı Aḥmed Çelebi, 1515
 Ğalatalı Hüsām, 1517
 Ğanī Efendi, 856, 859
Ğānim (Mollā Ğānim-i Bağdādī), 1543
 Ğanī-zāde Efendi, 1045, 1049, 1051, 1271, 1300, 1312, 1339, 1342, 1381, 1397, 1426, 1441, 1494, 1502, 1503, 1509, 1519, 1533, 1581, 1582, 1596, 1630, 1634, 1655, 1661, 1678, 1679, 1690, 1701, 1718, 1745, 1757, 1772, 1780, 1781
 Ğanī-zāde Mehemmed Efendi, 1814
 Ğarbiyye (Mısır'da Mahalle), 835, 1537
 Ğarīk 'Arab-zāde, 263, 284, 311, 340, 536, 548, 708, 904, 1045
 Ğarīk 'Arab-zāde Efendi, 284, 711, 880, 1072, 1157, 1287
 Ğarse'd-dīn Çelebi (Re'īsü'l-eṭṭibbā), 706
 Ğarse'd-dīn-zāde (Re'īsü'l-eṭṭibbā), 692
 Ğaşber (Boğdan Voyvodası), 1575
 Ğazālī (Deli Birāder), 490
 Ğazālī-zāde, 1272, 1284, 1307, 1339, 1414
 Ğazālī-zāde ('Abdu'llāh bin Abdu'l-kādir), 506
 Ğazālī-zāde 'Abdu'llāh Efendi, 1286
 Ğazālī-zāde Seyyid Mehemmed Efendi, 1445
 Ğazanfer (Ğazanfer Dede), 408
 Ğazanfer Ağa (Bābü's-sa'āde Ağası), 1409
 Ğazanfer Ağa (Kapu Ağası), 1039, 1232
 Ğazanfer Ağa Medresesi, 1337, 1340, 1373, 1517, 1524, 1553, 1633, 1645, 1664, 1673, 1698, 1706, 1728, 1756, 1760
 Ğazanfer Efendi (Vizeli 'Alā'e'd-dīn Hālīfesi), 364, 1197
 Ğāzī Girāy Hān, 1227, 1238, 1347, 1543
 Ğāzī Girāy Hān-ı Cengīzī, 1222
 Ğāzī Hūdāvendigār, 285, 485
 Ğazze, 1065, 1241
 Ğazzelī H'āce 'Abdu'l-kādir, 506
 Gedüs, 888
 Gegivize, 448, 613, 1616
 Gegivize Medresesi, 484, 1628
 Gegivize'de Muṣṭafā Paşa Medresesi, 260, 283, 323, 336, 551, 622, 732, 734, 742, 841, 843, 852, 890, 1064, 1167, 1330, 1538, 1605, 1628, 1777
 Gelibolı, 278, 724, 733, 792, 910, 1063, 1082, 1083, 1118, 1129, 1163, 1233, 1239, 1253, 1255, 1257, 1295, 1321, 1355, 1371, 1418, 1420, 1472, 1476, 1513, 1524, 1548, 1550, 1553, 1554, 1609, 1730, 1738, 1739, 1774, 1777, 1782, 1802
 Gelibolı'da Balaban Paşa Medresesi, 550, 556, 1091
 Gelibolı'da Şarıca Paşa Medresesi, 276, 279, 306, 467, 550, 742, 824, 904, 1089, 1657
 Gelibolılı Hüsām Efendi (Hälvetiyye Şeyḫi), 1472

Gelibolılı Maḥmūd Efendi, 760, 806, 870, 891, 1082, 1150, 1531
 Gelibolılı Za'im Meḥammed Çelebi, 388
 Gemlik, 1420, 1449, 1560, 1682
 Gence, 1005, 1006, 1153, 1166, 1237, 1250, 1515
Genc-nāme-i Dārā, 606
 Gerede, 1061
 Germiyān, 510, 658, 1031, 1032, 1416
 Germiyānī Hızr Efendi, 1166
 Germiyānī Hüsām Efendi, 1323
 Germiyānoğlu Medresesi, 873
 Gevden Tāce'd-dīn (Saruhanlı Tāce'd-dīn), 735
 Geveze 'Alī (Alī bin Sinān), 1536
 Gevher Hān Sultān (Cerrāh Meḥammed Paşa Halīlesi), 902
 Gevher Hān Sultān (II. Selim Kızı), 699
 Gevher Hān Sultān Medresesi, 1170, 1249, 1557, 1583, 1763
 Gevher Melek Şāh Sultān, 1190
 Geyikci Baba (Tezkireci 'Abdu'l-laṭīf), 1671
 Geylūn 'Alī Paşa, 450, 989
 Gezencik, 647
 Ġināyī (Abdu'l-ġanī Efendi), 1268
 Ġināyī Efendi, 1268, 1345, 1454
 Ġırbalı, 655
 Ġıyāşiyye Medresesi, 849
 Ġilān, 384, 421, 648, 1173, 1229, 1453
 Gori, 924, 1002
 Gökmezdānı, 676
 Gölbaşı, 1208
 Gölvar (Kalesi), 419
 Gördüs, 1199
 Gözlice Meḥammed, 848
 Ġubārī (Kāsım Efendi), 1646, 1651
 Ġubārī (Şeyḫ Abdu'r-raḥman), 633, 634, 635
 Ġubārī Efendi (Kāsım), 1396, 1434, 1583, 1716, 1757, 1760
 Ġül Çelebi, 1708, 1778
 Ġül Çelebi (İbrāhīm Efendi Oğlu), 1628
 Ġül Cāmi'i, 649
Ġül-i Şad-berg, 1341
Ġülüstān, 914, 1181, 1320
 Ġülşenī (Şeyḫ İbrāhīm), 367, 368, 640
Ġülşen-i Envār, 975
 Ġülşenī-zāde Aḥmed Ḥayālī, 405
 Ġülşenī-zāde Seyyid 'Alī Şafvetī, 1463
 Ġülşenī-zāde Seyyid Ḥayālī, 972, 975, 1209
 Ġülüvār, 1012
 Gümişayağ, 1284, 1306, 1339, 1363, 1542, 1611
 Gümişayağ (Alī Efendi), 1306
 Gümişayağ Efendi, 1284, 1371, 1402
 Gümrük, 1579
 Gümülcine, 708, 1028, 1424, 1678, 1690, 1739, 1744
 Gümülcineli Meḥammed Çelebi, 913

Gürci (Meḥammed) Paşa, 1811
 Gürci Meḥammed Paşa, 1492, 1493, 1495, 1620, 1623, 1802, 1812, 1814
 Gürcistān, 424, 1002, 1005
 Gürz Seyyidī, 623, 963
 Gürz Seyyidī (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800
 Gürz Seyyidī Efendi, 522, 741, 852
 Gürz Seyyidī-zāde, 323, 461, 596, 718, 723, 747, 785
 Güzelce 'Alī Paşa, 1579, 1690
 Güzelce Kāsım Paşa, 448
 Güzelce Maḥmūd Paşa, 1228, 1231, 1366, 1478
 Güzelce Muḥyi'd-dīn Efendi, 1160
 Güzelce Rüstem Paşa, 1410
 Güzelce Sinānoğlu, 853, 861, 1184
 Güzelce Sinānoğlu 'Alī Çelebi, 1292
 Güzelcebāğçe, 303
 Güzelhişār, 632, 811, 1303
 Güzelhişār Medresesi, 588

H

H'ābī (Emīr Alī), 1404
 H'āce 'Abdu'l-ḥālīk-ı Ġucdevānī, 353, 354
 H'āce 'Alā'e'd-dīn el-'Atṭār, 356
 H'āce 'Alī Fārmedī, 356
 H'āce 'Alī Rāmītenī, 356
 H'āce 'Ārif-i Rīvegerī, 356
 H'āce Bahā'e'd-dīn-i Naḫş-bend, 353, 356
 H'āce Birāderi (Meḥammed Efendi), 722, 730, 1081
 H'āce Çelebi (Ebu's-su'ūd Efendi), 615, 1072, 1126
 H'āce Efendi (H'āce Sa'de'd-dīn Efendi), 299, 420, 549, 590, 687, 815, 834, 840, 853, 895, 1050, 1058, 1073, 1086, 1126, 1154, 1172, 1174, 1297, 1302, 1311, 1393, 1401, 1436, 1457, 1593, 1610, 1629, 1632, 1646, 1650, 1669, 1734, 1741, 1765, 1780
 H'āce Efendi Pīrisi, 805, 841
 H'āce Fesād ('Ömer), 1699, 1786
 H'āce Fesād Efendi, 1705
 H'āce Fesād Müsveddesi (Hüsām), 1708
 H'āce Hāfız, 1613
H'āce Hāfız-ı Şirāzī Dīvānı, 625
 H'āce Ḥayre'd-dīn Medresesi, 482, 489, 499, 730, 867
 H'āce Ḥusrev (Bezzāsistān Ketḫudāsı), 1478
 H'āce İşḫāq Cīlānī, 359
 H'āce Kayımı, 269, 290, 336, 477, 708
 H'āce Kayımı (Meḥammed bin Maḥmūd), 269
 H'āce Kayımı Meḥammed Efendi, 309, 463
 H'āce Kemāl (Malġaralı Tüccār), 371
 H'āce Maḥmūd-ı Faġnevī, 356
 H'āce Meḥammed Efendi (Zaġralı), 1677, 1728, 1784
 H'āce Mīrcān (Mīrcān-zāde 'Abdullāh Babası), 507

- Hâce Muhammed Baba-i Semmâsî, 356
 Hâce Naşre'd-dîn (Nasrettin Hoca), 1779
 Hâce Nizâme'd-dîn el-Hâmûş, 356
 Hâce Pîrîsi, 853, 879, 889, 1169
 Hâce Sa'de'd-dîn Efendi, 289, 711, 1034, 1045,
 1150, 1272, 1274, 1289, 1357, 1360, 1361, 1378,
 1405, 1406, 1409, 1433, 1434, 1515, 1525, 1530,
 1534, 1537, 1734, 1768
 Hâce Selâha'd-dîn ('Ubeyd Hân Vezîri), 378
 Hâce Şıbgatu'llâh (Naqş-bendiyye Şeyhi), 1487
 Hâce Şa'bân (Sürûrî Çelebi Babası), 278
 Hâce Yûsuf-ı Hemedânî, 356
 Hâcegî-zâde, 598, 785, 887
 Hâcegî-zâde (Muştafâ bin Mehemmed), 877
 Hâcegî-zâde Dâmâdî (Çaragülmez Mehemmed
 Efendi), 1414
 Hâcegî-zâde Efendi, 593, 825, 1263
 Hâce-i Cihân, 1592
 Hâce-zâde, 278, 1423, 1722
 Hâce-zâde (Mehemmed), 1420
 Hâce-zâde (Muşlihi'd-dîn Muştafâ), 800
 Hâce-zâde (Yahyâ), 1315
 Hâce-zâde 'Abdu'l-'azîz Efendi, 766, 1373, 1523,
 1743
 Hâce-zâde 'Abdu'llâh Efendi, 1550, 1578, 1582,
 1625, 1630, 1639, 1678, 1684, 1718, 1733, 1741,
 1755, 1772, 1815, 1816
 Hâce-zâde 'Alî Çelebi, 1671, 1707, 1741, 1778,
 1784
 Hâce-zâde Efendi, 941, 1045, 1400, 1669, 1670
 Hâce-zâde Es'ad Efendi, 1187, 1246, 1247, 1501,
 1514, 1813
 Hâce-zâde eş-Şeyh Muşlihi'd-dîn Efendi, 360
 Hâce-zâde Kurd Çelebi, 317, 480, 758, 911, 1128
 Hâce-zâde Mehemmed Çelebi, 521
 Hâce-zâde Mehemmed Efendi, 822, 900, 911, 1120,
 1159, 1173, 1184, 1187, 1231, 1245, 1246, 1247,
 1264, 1288, 1313, 1378, 1379, 1395, 1413, 1420,
 1454, 1460, 1490, 1501, 1507, 1564, 1604, 1673,
 1708, 1728, 1738, 1761, 1784, 1787, 1799
 Hâce-zâde Mehemmed Paşa, 276, 452
 Hâce-zâde Mes'ûd Çelebi, 1057, 1251, 1398
 Hâce-zâde Mes'ûd Efendi, 1672, 1679
 Hâce-zâde Şâlih Efendi, 1450, 1459, 1718
 Hâce-zâde Şems Efendi, 756, 1163, 1383, 1458
 H'acû, 573, 817
 H'acû-yı Kirmânî, 1423
 H'arezm, 378
 Hâ'in Ahmed Paşa, 448
 Habbâziyye Medresesi, 1670, 1698
 Habeş, 804, 1499
Habîb (Bâkî Efendi Mülâzımı Habîb Efendi), 1560
Habîb (Kara Habîb), 1559
 Habîb Efendi, 1068, 1330, 1435
 Habîb Efendi (Ankara Kadısı), 1554
 Habîb Efendi (Fenâr'da Şeyh), 1299
 Habîb Efendi (Mollâ Habîb-i Karamanî), 386
 Habîb Efendi (Şahın Müderrisi), 1716
 Habîb-i 'Acemî, 356
 Habîb-i Neccâr, 1560
 Habîb-i Siyâh, 1529
Habîl (Habîl Efendi), 1561
 Habîl Efendi, 1436, 1452, 1561, 1591
 Haccâc-ı Zâlim, 1383
 Hâcece Hâtûn Medresesi, 1351, 1550, 1743
 Hâcî Bektaşoğlu Kalendar (Celâlî), 419
 Hâcî Murâd (Tursun Efendi Babası), 262
Hâcî (Kulak Hâcî), 1738
 Hâcî 'Alî Beg (Hüsâm-ı Ankaravî Hâlifesi), 364
 Hâcî 'Alî Beg (Şeyh Alî), 1476
 Hâcî 'İzze'd-dîn el-Halvetî, 357
 Hâcî Baba (Zekasıyla Meşhur Bir Şahıs), 1528
 Hâcî Bayram, 362, 363, 364, 934
 Hâcî Bayram-ı Ankaravî, 362
 Hâcî Bektaş (Velî), 632
 Hâcî Efendi ('Abdu'r-rahîm el-Mü'eyyedî), 943, 944,
 945, 947, 948, 949, 950
 Hâcî Efendi (Efdaliyye Müderrisi), 505
 Hâcî Efendi (Etmekci-zâde Müderrisi), 1546
 Hâcî Efendi (Kudûs Kadısı), 1032
 Hâcî Efendi (Medîne Kadısı), 1088
 Hâcî Efendi (Mehemmed-i İskilibî Hâlifesi), 362
 Hâcî Efendi (Mü'eyyed-zâde Abdu'r-rahîm Efendi),
 930
 Hâcî Efendi (Mü'eyyed-zâde Abdu'r-rahman
 Birâderi), 904
 Hâcî Efendi (Şahın Müderrisi), 1158
 Hâcî Efendi (Samsûnî-zâde), 737, 875
 Hâcî Efendi (Şeyh 'Abdu'r-rahîm el-Mü'eyyedî), 941
 Hâcî Efendi Zâviyesi, 331, 1793
 Hâcî Hasan Medresesi, 497, 1172
 Hâcî Hasan-zâde, 254, 298, 593, 717, 728, 746, 832
 Hâcî Hasan-zâde Dâbbe Çelebi, 590
 Hâcî Hasan-zâde Efendi, 579, 709
 Hâcî Hasan-zâde Medresesi, 263, 265, 496, 531, 535,
 540, 548, 723, 729, 746, 1030, 1031, 1337, 1398,
 1406, 1454, 1511, 1564, 1683
 Hâcî İbrâhîm Paşa, 1229, 1230, 1623
 Hâcî İbrâhîm Paşa (Başdefterdâr), 1011
 Hâcî İbrâhîm Paşa (Emîrû'l-ümerâ-yı Mısr), 1743
 Hâcî Mehemmed (Hevâncî Alî Babası), 1307
 Hâcî Mehemmed Paşa (Sûfî), 449
 Hâcî Mehemmed-zâde, 1455, 1536, 1659, 1670,
 1716, 1719, 1729, 1741, 1763, 1768, 1770
 Hâcî Muhammed-i Hübüşânî, 377
 Hâcî Nefes (Nefes-zâde Muştafâ Babası), 1188
Hadâ'ıku'l-haķâ'ıķ fi Tekmiletî'ş-şakâ'ıķ, 244
 Hadım Ca'fer Paşa, 1005, 1229, 1238

- Hādım Dāvud Paşa, 328
 Hādım Hasan Paşa, 1002, 1227, 1238, 1242, 1243, 1610
 Hādım Hasan Paşa Medresesi, 1529, 1559, 1564, 1604, 1730, 1739, 1740
 Hādım Hüsrev Paşa, 1238
 Hādım Mesîh Paşa, 1005
 Hādım Sinân Paşa, 532
 Hādım Süleymân Paşa, 423, 445, 449, 742
 Hādî (Mama-zāde Ahmed Çelebi), 1657
 Hādîce-i Kübrâ, 751
 Hādî-i Bağdādî, 1136
 Hâfiz (Ahmed) Paşa, 1044, 1811, 1812
 Hâfiz (Şirâzî), 1746
 Hâfiz Ahmed Paşa, 1043, 1201, 1227, 1234, 1243, 1253, 1310, 1782, 1810, 1811, 1812
 Hâfiz Ahmed Paşa Medresesi, 1611
 Hâfiz Paşa, 1230, 1231
 Hâfiz Paşa (Kaimmakam), 1229
 Hâfiz Paşa (Kaptanıderya), 1501
 Hâfiz Paşa Medresesi, 1646, 1716
 Hâfiz Paşa (Vezîr-i a'zam), 1623
 Hâfiz-ı 'Acem, 269, 597, 739, 742, 925
 Hâfiz-ı 'Acem (Sahn Müderrislerinden), 398
 Hâfiz-ı Taşkendî, 678
 Hâfiziyye Medresesi, 1741
Hâfiz-zāde, 925
 Hâfiz-zāde Ebü'l-ma'ālî Efendi, 1765
 Hâkânîyye Medresesi, 1186, 1670
 Hâkânîyye-i Vefâ, 1168, 1189, 1297, 1305, 1410, 1505, 1520, 1524, 1597, 1604, 1645, 1654, 1676, 1720, 1733, 1743, 1769, 1780
 Hâkîm 'İsâ (Hâkîm Çelebi Dünürü), 628
 Hâkîm Çelebi (Naş-bendiyye Şeyhi), 657, 935, 955, 986, 989
 Hâkîm Çelebi (Şeyh Mehemmed bin Seyyidî Ahmed), 628, 638
 Hâkîm Çelebi Tekyesi, 629
 Hâkîm Çelebi Zâviyesi, 964, 1473, 1789
 Hâkîmî, 1638
 Hâkîmî ('Osmân Paşa Müderrisi), 1780
 Hâkîmî (Mehemmed bin Süleyman el-Gilânî), 1454
 Hâkîmî (Trablus-ı Şâm Kadısı), 1529
 Hâkîmî Efendi, 1345, 1365, 1531, 1554, 1556, 1720
 Hâkîmî Efendi (Kayseriyye Kadısı), 1268
 Hâkîm-zāde, 342
 Haleb, 248, 258, 276, 300, 309, 316, 321, 322, 328, 346, 379, 422, 425, 449, 463, 489, 516, 530, 533, 550, 583, 587, 597, 625, 664, 702, 703, 707, 717, 740, 750, 791, 792, 793, 795, 797, 825, 850, 873, 896, 903, 920, 1003, 1026, 1035, 1133, 1158, 1169, 1190, 1230, 1238, 1241, 1254, 1261, 1293, 1303, 1305, 1351, 1370, 1408, 1415, 1450, 1451, 1491, 1495, 1499, 1500, 1501, 1533, 1547, 1574, 1579, 1603, 1654, 1662, 1674, 1720, 1725, 1741, 1756, 1760, 1770, 1776, 1796, 1812
 Haleb'de Hüsrev Paşa Medresesi, 530, 607
 Halebî Ahmed Çelebi, 1565, 1566
 Halebî Ahmed Efendi, 1591, 1611
 Haleb-i Şehbâ, 290, 317, 322, 327, 336, 337, 396, 468, 477, 480, 499, 532, 533, 590, 598, 708, 742, 763, 771, 773, 809, 823, 841, 866, 877, 881, 896, 920, 1081, 1088, 1184, 1255, 1288, 1301, 1350, 1354, 1413, 1491, 1509, 1532, 1562, 1662, 1682, 1683, 1702, 1732, 1768, 1771
 Halebiyye Medresesi, 545, 1065, 1565, 1591, 1647, 1661, 1754
 Halebli Ebübekr-zāde Mehemmed Çelebi, 1358
 Halebü's-şehbâ, 270
 Hâletî ('Azmi-zāde), 1750, 1751
 Hâletî Efendi (Azmi-zāde), 778, 1743
 Hâlic-i Kostantiniyye, 279, 337, 373, 559, 971, 1197, 1263, 1672
Hâlîl (Manav Hâlîl), 1406, 1730
 Hâlîl Ağa (Yeniçeri Ağası), 1504
Hâlîl bin 'İsâ Paşa (Hâlîl Beg el-Cenderî), 484
 Hâlîl Efendi (Burûsa Kapluca Müderrisi), 1519
 Hâlîl Efendi (Dizdâr-zāde Hâlîfesi), 1615
 Hâlîl Paşa, 1237
 Hâlîl Paşa (Cenderî İbrâhîm Paşa Oğlu), 485
 Hâlîl Paşa (Kaimmakam), 1231, 1447
 Hâlîl Paşa (Kaptanıderya), 1227, 1228, 1229, 1230, 1237, 1238, 1500, 1504, 1575, 1577, 1580, 1811
 Hâlîl Paşa (Sadrazam), 1454, 1495, 1501, 1513, 1514, 1574, 1579, 1623, 1811, 1812
 Hâlîl Paşa (Vezîr), 1011
 Hâlîmî (Ahtî-zāde Abdu'l-hâlîm Efendi), 1267
 Hâlîmî (Yumurta Vâizi Muştafâ), 1363
 Hâlîkadona (Kadıköy), 1576
 Hâlîkâlî Medrese, 793
 Hâlîku'l-vād, 680, 691, 994, 1241
 Hamâ, 325, 816, 1061
 Hâmânoglu (Yahudi Tabib), 642
 Hâmdî Efendi (Kâsımpaşalı Emîr Hâlîfesi), 364
 Hâmid, 331, 487, 488, 498, 768, 893, 1034, 1117, 1169, 1207, 1310, 1320, 1402, 1413, 1416, 1481, 1511, 1536, 1567, 1607, 1633, 1647, 1673, 1680, 1755
Hâmid (Mağdûm-ı Taşköprü-zāde), 1060
Hâmid bin Mehemmed bin Dervez (Şeyhü'l-İslâm Hâmid Efendi), 731
 Hâmid Çelebi (Äzerî Çelebi Karîni), 816
 Hâmid Efendi, 259, 264, 277, 312, 328, 456, 468, 478, 484, 485, 924, 1080
 Hâmid Efendi (Çivi-zāde Dâmâdî), 725
 Hâmid Efendi (İstanbul Kadısı), 313, 447
 Hâmid Efendi (Mısr'dan Mütেকaid), 456

- Hāmid Efendi (Rumeli Kazaskeri), 262, 446, 449,
 508, 521, 522, 598, 615, 700, 708, 715, 737, 739,
 750, 763, 764, 768, 797, 798, 823, 870, 887, 896,
 1033, 1064, 1079, 1080, 1091, 1133, 1153, 1157,
 1300
 Hāmid Efendi (Şeh-zāde Medresesi Müderrisi), 726
 Hāmid Efendi (Şeyhülislam), 462, 692, 764, 1023
 Hamīdī Muhyi'd-dīn Efendi, 861
 Hamīdī Muştafā Paşa, 1622
 Hamīdī Nūru'llāh Efendi, 1330
 Hamīdī Seyfī Çelebi, 768
 Hamīdī Seyfu'llāh Efendi, 1800
 Hamīdī Yoluk Mehemmed Çelebi, 787
 Hamīdū'd-dīn-i Aşkeraiy, 362
 Hammāmı-cı-zāde Şālih, 1758
 Hammāmiyye, 256, 1250, 1737, 1738
 Hammāmiyye (Kāzī Hüsām Medresesi), 1032, 1459
 Hammāmiyye Medresesi, 1602, 1699
Hamriyye-i İbni Fāriz, 762
 Hamza (Bayramiyye Şeyhi, Maqtūl), 813
Hamza (Germiyānī Hamza Efendi), 1032
Hamza (Hamza Efendi), 1660
 Hamza (Hüsām-ı Ankaravī Halīfesi), 364
 Hamza (Maktul Şeyh), 1197
 Hamza Baba (Bir Meczūb-ı İlahī), 1551
 Hamza Beg (Nişāncı), 452, 703, 919, 920, 1026
 Hamza Beg (Nişāncılıktan Ma'zūl), 997
 Hamza Efendi, 1058, 1303
 Hamza Efendi (Semāniye Müderrisi), 1673
 Hamza Efendi (Etmekci-zāde Müderrisi), 1738
 Hamza Efendi (Hammāmiyye Müderrisi), 1250
 Hamza Efendi (Sahn Müderrisi), 1562
 Hamza Efendi (Yūsuf Paşa Müderrisi), 1728
 Hamza Mīrzā (Acem Serdārı), 1004
 Hamza Paşa (Tuğra-keş-i Dīvān-ı Pādīşāhī), 1726
 Hān Bāyezīd (Kānūnī Şeh-zādesi), 381, 382, 681
 Hān Murād (III.), 704
 Hān Murād bin Selīm, 911
 Hān Selīm (II.), 260, 677
 Hān Süleymān (Kānūnī), 1138
 Hānbelī-zāde, 260, 328, 583, 707
 Hānbelī-zāde (Mehemmed bin İbrāhīm), 321
 Hānbelī-zāde (*Tārīh-i Haleb* Şāhibi), 607
 Hānceriyye Medresesi, 590, 715, 730, 804, 838,
 1254, 1517, 1534, 1601, 1638, 1648, 1669
 Hāncerli Sulţān Medresesi, 754
 Hāncerli Sulţān Zāviyesi, 1480
Hānefi (Hānefi Efendi), 343
 Hānefi Efendi, 1690
 Hānķāh Medresesi, 524, 805, 806, 823, 850, 887,
 1045, 1127, 1168, 1186, 1274, 1287, 1325, 1331,
 1378, 1417, 1455, 1458, 1459, 1519, 1545, 1596,
 1626, 1760, 1764, 1767, 1768
 Hānķāh-ı Muştafā Paşa, 961
Hānūti, 1713
 Hārameyn-i Şerīfeyn, 1182
 Hārbende Efendi, 1521
 Hārbende Tāce'd-dīn, 1374
 Hārem, 291, 477, 478, 662, 785, 892, 962, 1021,
 1155, 1199, 1464, 1500, 1578, 1579, 1580, 1623,
 1723, 1810, 1812
 Hāremeyn-i Şerīfeyn, 397, 441, 614, 617, 634, 696,
 967, 1497, 1508, 1549, 1643, 1645, 1721
 Hārem-i Şerīf, 445, 639, 696, 846, 859, 962, 1179,
 1186, 1383
 Hārīrī (Bir Müellif), 469
 Hārūnu'r-reşīd, 618
Hasan (Aḥī-zāde Hasan Çelebi), 869
Hasan (Bahārī Hasan Çelebi), 825
Hasan (Hasan Efendi), 1510
Hasan (Hasan el-Germiyānī), 1416
Hasan (Hasan el-Kösec), 266
Hasan (Kınalı-zāde Hasan Çelebi Şāhib-i Tezkire),
 1254
Hasan (Kürd Hasan), 1253
Hasan (Ma'ānīci Hasan Efendi), 795
Hasan (Manav Hasan), 1195
Hasan (Pirlepeli Hasan Çelebi), 1063
Hasan (Rā'ī Hasan Efendi), 811
Hasan (Şalbaş Hasan), 1731
 Hasan Ağa (II. Selim Kızı Şāh Sulţān Kocası), 700
 Hasan Ağa (Mīr-āḥūr), 1812
 Hasan Ağa (Sadrazam Mehemmed Paşa Hazīnedārı),
 995, 1159, 1160
 Hasan Beg, 1150, 1167
Hasan Beg (Hasan Beg Efendi), 724, 854
 Hasan Beg (İstanbul Kadısı), 1025
 Hasan Beg (Mekke Kadısı), 270
 Hasan Beg (Sahn Müderrisi), 796
 Hasan Beg (Trablus-ı Şām Kadısı), 870
 Hasan Beg Efendi, 286, 317, 463, 477, 540, 588, 723,
 724, 750, 841, 854, 1126
 Hasan Beg Efendi (Anadolu Kazaskeri), 340, 701
 Hasan Beg Efendi (Ebu's-su'ūd Efendi
 Mülāzımlarından), 617
 Hasan Beg Efendi (Hāşekī Müderrisi), 914
 Hasan Beg Efendi (İstanbul Kadısı), 832, 874
 Hasan Beg Efendi (Şeh-zāde Müderrisi), 766
 Hasan Beg-zāde, 812, 854, 879, 1081, 1154, 1288,
 1351, 1417, 1645, 1651, 1699, 1700, 1716, 1760
 Hasan Beg-zāde Aḥmed Efendi, 1760
 Hasan Beg-zāde Çelebi, 788, 1649
Hasan bin 'Alī bin Hasan (Çerçin-zāde), 486
**Hasan bin Yūsuf el-Bağdādī (Bağdādī-zāde Hasan
 Çelebi)**, 739
**Hasan bin Zeyne'd-dīn Mehemmed bin Mehemmed
 Şāh el-Fenārī (Hasan Çelebi el-Kāzī)**, 258
 Hasan Būrīnī (Diyār-ı 'Arab 'Ulemāsından), 1796

- Hasan Cān Efendi, 853, 1436
 Hasan Cān Efendi (I. Selim Nedîmi), 1121
 Hasan Çelebi, 316
 Hasan Çelebi (Burûşa'da Zeynîler Zâviyesi Şeyhi Seyyid 'Alî Oğlu), 496
 Hasan Çelebi (*Hâşiye-i Telvîh* Müellifi), 491
 Hasan Çelebi (Kımalı-zâde), 350, 670, 974, 1046, 1203, 1256, 1401
 Hasan Çelebi (Şemse'd-dîn Aḥmed el-Ḥüseynî Birâderi), 593
 Hasan Çelebi el-Fenârî, 297
 Hasan Çelebi el-Ḳāzî, 454
Hasan Çelebi Hâşiyesi, 573
 Hasan Dede (Şeyh Hasan bin Hızır), 646
 Hasan Efendi, 453, 1337, 1678
 Hasan Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1718, 1815, 1816
 Hasan Efendi (Bebr Efendi Birâderi), 1162
 Hasan Efendi (Burûsa Kadısı), 1505, 1521, 1634
 Hasan Efendi (Edrine Kadısı), 1562
 Hasan Efendi (Ġalaṭa Kadısı), 1520
 Hasan Efendi (Ḥalvetiyye Şeyhi), 962
 Hasan Efendi (Hasan 'Adlî Şeyhi), 1483
 Hasan Efendi (Hasan-ı Amâsî Şeyhi), 1471
 Hasan Efendi (İstanbul Kadısı), 1625
 Hasan Efendi (Kımalı-zâde), 1047
 Hasan Efendi (Mekke Kadısı), 1542
 Hasan Efendi (Mekke-i Mükerreme Kadısı), 1428
 Hasan Efendi (Mihrümâh Sultân Müderrisi), 1413
 Hasan Efendi (Muştafâ Paşa Zâviyesi Şeyhi), 1210, 1475, 1474
 Hasan Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1744, 1756, 1814
 Hasan Efendi (Şahn Müderrisi), 1321, 1371, 1456, 1740
 Hasan Efendi (Samsûnî-zâde), 717
 Hasan Efendi (Sinân Paşa Müderrisi), 1272
 Hasan Efendi (Şeh-zâde Müderrisi), 1627
 Hasan Efendi (Ṭaḳıyyü'd-dîn-zâde), 1066
 Hasan Efendi (Vizeli Bâlî Oğlu), 364
 Hasan Efendi (Yaylaḳıyye-i İznîḳ Müderrisi), 1536
 Hasan Efendi (Yemen'e Göçmüş), 1573
Hasan el-Kâfî (Akḫşârî Hasan Efendi), 1437
 Hasan eş-Şemşîrî, 360
 Hasan Ḥ'âce (Emîr Buḫârî Ḥalîfesi), 359
 Hasan Ḥalîfe (Tırhalalı Şeyh Meḥemmed Babası), 1461
 Hasan Ḳabâ-düz, 364, 1210
 Hasan Kethudâ (İbrahim Paşa Kethudâsı), 1354
 Hasan Kethudâ-zâde, 844, 892, 905, 1128, 1129, 1255, 1261, 1291, 1351, 1354, 1356, 1395, 1420, 1554, 1562, 1655, 1660, 1756
 Hasan Kethudâ-zâde Efendi, 900, 1547, 1596, 1707
 Hasan Kethudâ-zâde Maḥdûmı, 1707
 Hasan Paşa (II. Selim Kızı Şâh Sultân Kocası), 700
 Hasan Paşa (Baġdâd Eyâletinden Munfaşıl), 1229
 Hasan Paşa (Kaimmakam), 1247
 Hasan Paşa (Kaptanıderya), 1006, 1504, 1812
 Hasan Paşa (Meḥemmed Paşa Oğlu), 1099, 1174, 1222, 1227, 1238, 1454
 Hasan Paşa (Rumeli Beglerbegisi), 450, 1227
 Hasan Paşa (Sadrazam), 1242
 Hasan Paşa (Telli), 1011
 Hasan Paşa (Tırnaḳcı), 1232, 1233
 Hasan Paşa (Tiryâkî), 1227
 Hasan Paşa (Vezîroġlı), 1230, 1231
 Hasan Paşa (Yemenli), 1408, 1500, 1579
 Hasan Paşa (Ḥâkim-i Mıṣır), 1623
 Hasan Paşa Bekri, 1333, 1427, 1556
 Hasan Paşa Medresesi, 1545, 1637, 1741, 1776
 Hasan Süyüfî (Ġarse'd-dîn Efendi Şeyhi), 396
 Hasan Zâ'îfî, 1407
 Hasan Zarîfî, 1469
 Hasanbeg-zâde Efendi, 268
 Hasan-ı Başrî, 356
Hasb-ı Ḥâl, 669, 1098, 1101
 Ḥâşekî Câmi'i, 341
 Ḥâşekî Ḥurrem Sultân, 440, 444, 580
 Ḥâşekî Medresesi, 298, 311, 340, 347, 477, 478, 505, 506, 524, 572, 708, 725, 746, 756, 789, 805, 806, 829, 904, 905, 924, 1072, 1287, 1332, 1350, 1398, 1409, 1413, 1545, 1547, 1592, 1626, 1629, 1632, 1640, 1677, 1712, 1770, 1774
 Ḥâşekî Senti, 1762, 1763
 Ḥâşekî Sultân (Ḥalîle-i Süleymân Ḥân), 502
 Ḥâşekî Sultân Câmi'i, 379
 Ḥâşekî Sultân Medresesi, 850, 1185
 Ḥâşekî Sultân Tevliyeti, 1762
 Ḥâşekiyye Medresesi, 823, 1706
 Hasîbî (Paşa-zâde Ḥüseyn), 1410
 Hasîbî Efendi, 1670
 Ḥâşküy İskelesi, 1672
 Ḥâşküy Medresesi, 292, 489, 524, 1250
 Ḥâşküy'de Maḥmûd Paşa Medresesi, 307, 461, 500, 550, 757, 1062, 1312, 1205, 1286, 1338, 1709
 Ḥassân bin Şâbit, 1103
 Hâşimî (Şâir), 1478
 Hâşimî Çelebi (Şâir), 922, 1266
Hâşiye 'alâ Ba'zî'l-Mutavvel, 583
Hâşiye 'alâ Evâ'ilî'l-Hidâye, 282
Hâşiye 'alâ Şerḫi Hidâyeti'l-ḥikmet lil-Ḳâzî Mîr Ḥüseyn el-Meybûdî, 583
Hâşiye 'alâ Şerḫi'l-Câmi li'l-Kâfiye, 583
Hâşiye 'alâ Şerḫi'l-Miftâḫ li's-Seyyid eş-Şerîf, 250
Hâşiye 'alâ Tefsîri'l-Ḳâzî ilâ Âḫiri'z-Zehrâveyn, 583
Hâşiye-i Evâ'ilü'l-Mevâḳıf, 1098
Hâşiye-i Heyâkilü'n-nûr, 1098
Hâşiye-i İşfahânî, 583
Hâşiye-i Keşşâf, 1628
Hâşiye-i Şerḫ-i Tehzîb li-Mevlânâ Celâl, 583

- Hāşiye-i Şerhu'l-Mevākıf*, 583
Hāşiye-i Tecrîd, 258, 267, 325, 344, 469, 501, 572,
573, 612, 725, 735, 768, 786, 791, 821, 869, 1080,
1154, 1249, 1339, 1344, 1373, 1405, 1716
Hāşiye-i Tecrîd-i Celâl-i Devânî, 1042
Hāşiye-i Tehâfüt-i H'âce-zâde, 1098
Hāşiyetü't-Telvîh, 282
Hâtemî (Şâir), 922
Hâtem-i Mısr, 1178
Haṭîb Kâsımoğlu, 263, 440, 479
Haṭîb Kâsımoğlu Ravzası, 567
Haṭîb Sinân Çelebi, 927
Haṭîb-i Bağdâdî, 246
Haṭîb-zâde, 411, 412
Haṭîb-zâde Efendi, 941
Haṭîb-zâde Efendi (Burûsa'da Emîr Sultân
Müderrişi), 924
Hâtîfî (Şâir), 1667
Haṭṭâṭ Maḥmûd Efendi, 1614
Hatvan, 350
Hatvan Kal'ası, 1011
Havale, 1436
Havâşî Hâşiyetü'l-Keşşâf li's-Seyyid eş-Şerîf, 250
Havâşî Hâşiyetü't-Tecrîd li's-Şerîf, 250
Havâşî-i Tecrîd, 898
Hâverî Çelebi, 486, 831
Havrân, 1271
Hayâl ü Yâr, 1392
Hayâlî ('Abdu'l-vehhâb ed-Defterî), 467
Hayâlî (Gülşenî-zâde Ahmed Hayâlî), 652
Hayâlî (Şâir), 1141
Hayâlî Hâşiyesi, 553
Hayber, 245
Haydar (Çil Haydar Efendi), 1177
Haydar (Haydar Efendi), 1260
Haydar (Şeh-zâde H'âcesi Haydar Efendi), 766
Haydar Efendi, 1030, 1048, 1188, 1355, 1356, 1426
Haydar Efendi (Burûsa Kadısı), 1260, 1524
Haydar Efendi (H'âce Hayre'd-dîn Müderrişi), 1430
Haydar Efendi (Haleb Kâzîsi), 1171
Haydar Efendi (Hidâyet Çelebi Hocası), 1519
Haydar Efendi (Kalender-hâne Müderrişi), 1533
Haydar Efendi (Küçük Tâce'd-dîn Oğlu), 1274, 1325
Haydar Efendi (Mısr-ı Kâhire Kadısı), 1743
Haydar Efendi (Muallim-i Sultânî), 704, 776, 1240
Haydar Efendi (Sahn Müderrişi), 1427
Haydar Efendi (Süleymâniyye Müderrişi), 1150
Haydar Efendi (Şeh-zâde Müderrişi), 1771
Haydar Efendi (Tâce'd-dîn-zâde), 1711
Haydar Efendi (Unkapanı Müderrişi), 815
Haydar Mîrzâ (Acem Şâhı Birâderi), 872, 1006,
1008, 1237, 1240
Haydar Paşa, 503, 1002
Haydar Paşa (Kânûnî Cülüsunda Vezîr), 449
Haydar Paşa Medresesi, 522, 899, 1081, 1175, 1177,
1183, 1304, 1305, 1311, 1312, 1332, 1348, 1357,
1398, 1417, 1455, 1509, 1558, 1671, 1673, 1729
Haydar-ı Kerrâr, 766, 1260, 1382, 1492
Haymana, 364
Hayrabolı, 321, 364, 373, 386, 387, 761, 771, 931
Hayrabolı'da Rüstem Paşa Medresesi, 730, 1129,
1634
Hayrbây (Mısr Hâkimi), 448
Hayrbây-ı Çerkesî, 625
Hayre'd-dîn (Koca Hayre'd-dîn Efendi), 1029
Hayre'd-dîn Beg (Oruc Beg Birâderi), 421
Hayre'd-dîn Efendi, 277, 283, 293, 299, 301, 302,
329, 385, 412, 418, 420, 445, 502, 507, 1087,
1304, 1365
Hayre'd-dîn Efendi (H'âce-zâde Meḥammed Babası),
521
Hayre'd-dîn Efendi (İşakıyye-i Üsküb Müderrişi),
255
Hayre'd-dîn Efendi (Muallim-i Sultânî), 263, 267,
270, 285, 295, 311, 321, 327, 420, 477, 478, 481,
494, 580, 592, 666, 717, 718, 741, 768, 771, 796,
808, 877
Hayre'd-dîn Halîl (Halîl-i Kayserî), 622
Hayre'd-dîn Paşa, 343
Hayre'd-dîn Paşa (Kaptanıderya), 1021
Hayre'd-dîn Paşa (Kara Halîl), 485
Hayre'd-dîn Paşa (Oruc Beg Birâderi), 422, 423, 449,
452
Hayre'd-dîn Paşa Medresesi, 707, 823, 825, 880, 903,
1029, 1117, 1360, 1451, 1673, 1680, 1705, 1720,
1758, 1761
Hayre'd-dîn Paşa-yı Cenderî, 484
Hayre'd-dîn-i Halîfe (Hibrî Ahmed Çelebi Babası),
1434
Hayre'd-dîn-zâde 'Abdu'llâh Efendi, 542, 1327,
1336, 1344, 1535
Hayrî Çelebi (Eski Murâd Paşa Müderrişi), 1768
Hayrî Çelebi (Manastır Müderrişi), 1735
Hayyâm (Ömer), 1745
Hayyât Muşliḥi'd-dîn, 1606
Hayyât-zâde, 1638, 1673, 1779
Hayyât-zâde Çelebi, 1761
Hazânî (Şofyalı Muştâfâ Efendi), 556
Hazret-i 'Alî, 291, 355, 356, 747, 1382
Hazret-i 'İsâ, 367
Hazret-i 'Osman, 559
Hazret-i Ebî Eyyüb, 833, 1198, 1241, 1592, 1642,
1678
Hazret-i Ebî Eyyüb Türbesi, 1772
Hazret-i Ebübekr-i Şiddîk, 789
Hazret-i Emîr Câmî'-i Şerîfî, 1086
Hazret-i Emîr Evkâfî, 290, 565
Hazret-i Emîr Senti, 290

- Hâzret-i Eyyüb, 264, 298, 614, 687, 732, 758, 767,
 872, 874, 919, 1023, 1120, 1136, 1237, 1670
 Hâzret-i Eyyüb (Bir Saḫābī), 257
 Hâzret-i Eyyüb Cāmi'i, 611
 Hâzret-i Eyyüb Cāmi'-i Şerîfî, 1202
 Hâzret-i Eyyüb Maḳābiri, 256, 343, 1071, 1089, 1701
 Hâzret-i Eyyüb Medresesi, 317, 489, 610, 775, 867,
 877, 1133, 1137, 1188, 1313, 1344, 1355
 Hâzret-i Eyyüb Merḳadi, 824
 Hâzret-i Eyyüb Mezâristāni, 1273
 Hâzret-i Eyyüb Semti, 459, 513
 Hâzret-i Eyyüb Türbesi, 905, 957, 1080, 1467
 Hâzret-i Eyyüb Vaḳfî, 518
 Hâzret-i Eyyüb-ı Enşārî, 777
 Hâzret-i Eyyüb-ı Enşārî Türbesi, 406
 Hâzret-i Faḫr-ı 'Ālem, 1382
 Hâzret-i Ḥadîce-i Kübrâ, 1723
 Hâzret-i İmâm Ḥasan, 740
 Hâzret-i İmâm Ḥüseyn, 355
 Hâzret-i Mevlânâ, 346
 Hâzret-i Muḫammed Muştafâ, 659, 980
 Hâzret-i Peyğamber, 1104
 Hâzret-i Resül, 366
 Hâzret-i Resül-i Ekrem, 355, 356, 367, 457, 674, 677,
 931, 1221, 1236, 1595
 Hâzret-i Şiddîk-ı Ekrem, 355, 1221
 Hâzret-i Sulţân-ı Enbiyâ, 412, 1745
 Hecrî Efendî (Kara Çelebi), 1085
Heft-evreng-i Cāmi, 976
 Helvâci 'Ömer (Şeyḫ Meḫemmed Babası), 968
 Helvâci-zâde, 1334, 1337, 1448, 1604, 1637, 1644,
 1653, 1699, 1724, 1766
 Helvâci-zâde Efendi, 1417, 1608
 Hemşire-zâde, 754, 811, 868, 1088, 1135
 Hemşire-zâde (Anatoli Kâzî'askeri Meḫemmed
 Efendi), 754
Heşt Behişt, 624
Hevâdî, 544
 Hevânci 'Alî, 1523
 Hevânci 'Alî (Alâ'e'd-dîn Efendi), 1307
 Hevânci Manav 'Alî, 1290
 Hevâyî (Kalendar Çelebi Oğlı), 937
 Heybetî (Şeyḫ İbrâhîm Gülşenî), 368
 Hezârgîrad, 734, 1168, 1594, 1595, 1599, 1739
 Hezârgîrad'da İbrâhîm Paşa Medresesi, 483, 597,
 715, 1151
 Hezârgîrad'da Maḳtûl İbrâhîm Paşa Cāmi'i, 1366
 Hezârgîrad'da Maḳtûl İbrâhîm Paşa Medresesi, 556,
 1375
 Hezârgîradlı Meḫemmed Paşa, 1495, 1513
 Hinnâli-zâde (Kınalı-zâde 'Alî), 573
 Hışım 'Alî Çelebi (Munuḳ), 609, 805
 Hışım 'Alî Efendi (Munuḳ), 789, 947, 1026, 1029,
 1187
 Hışım Yahyâ, 1739
 Hışım Yahyâ Efendi, 1720
 Hışım Yahyâ Efendi, 1360, 1399, 1413, 1414, 1457,
 1520, 1559, 1699, 1739, 1744, 1766
Hiṭaṭ-ı Maḳrîzî, 1178, 1731
Hızr (Depegöz Hızr Efendi), 305
Hızr (Hızr Efendi), 1656
 Hızr Bâlî Efendi, 390
 Hızr Beg, 789, 886
 Hızr Beg (Ca'fer Ağa Müderrisi), 1195
Hızr Beg (Hızr Beg Çelebi), 789
 Hızr Çelebi Medresesi, 1558, 1779
 Hızr Dede (Ḥacî Bayram Ḥulefâsından), 960
 Hızr Efendi, 1320, 1358
 Hızr Efendi (Amâsiyya Kadısı), 1736
 Hızr Efendi (Beşiktaş'da Sinân Paşa Müderrisi),
 1759
 Hızr Efendi (Şire Kadısı), 1761
 Hızr Efendi (Trabzon Kadısı), 1306
 Hızr Efendi (Tûfî Laṭîf Müderrisi), 1063
 Hızr Paşa, 1233
 Hızr Paşa (Mısr Beglerbegisi), 1498
 Hızr Paşa (Mısr'dan Ma'zül), 1487
 Hızr Paşa (Rümlü Beglerbegisi), 1009
 Hızr Paşa (Vezîr-i Sâbi'), 921, 1011
 Hızr Şâh Efendi, 274
 Hızrî, 305
 Hızrî (Depegöz Hızr), 306
 Hibe Ḥalîfe (Burûsa'da Bir Şeyḫ), 631
 Hîbrî (Aḫmed Çelebi), 1435
 Hicâz, 242, 274, 389, 402, 415, 487, 970, 1464, 1482,
 1577, 1795
 Hicâziyye, 779
Hidâye, 258, 262, 288, 301, 316, 343, 460, 543, 544,
 549, 550, 573, 598, 617, 710, 715, 719, 745, 747,
 751, 756, 765, 773, 801, 823, 824, 830, 841, 896,
 898, 1047, 1087, 1098, 1137, 1156, 1158, 1267,
 1271, 1326, 1338, 1340, 1409, 1506, 1516, 1541,
 1549, 1599, 1679, 1721, 1730, 1745
Hidâye Ḥâşiyesi, 605
Hidâye Şerhi, 511
 Hidâyet Çelebi, 1416, 1518, 1539, 1564, 1764, 1776
 Hidâyet Efendi, 1360, 1362, 1440, 1455, 1542, 1562,
 1627, 1678, 1718, 1767, 1770
 Hidâyet Efendi (İstanbul Kadısı), 1684
Hidâyetü'llâh (Hidâyet Çelebi), 1518
Hidâyetü'llâh (Manav Hidâyet Efendi), 1720
 Hidâyetü'llâh Efendi (İstanbul Kadısı), 1816
 Hilâlî (Şâir), 1248
 Hilmî (Baḳḳâl-zâde), 1055
 Hilmî (Kâzî-zâde Muştafâ Efendi), 497
 Hilmî (Vaḫyî-zâde Abdu'llâh), 1305
 Hilmî-i Diger (Anabolılı Alî Çelebi), 1057
 Hind, 558, 581, 664, 1444

- Hindüstân, 366, 581, 632, 1401
 Hişârî ‘Oşmân Beg, 676
 Hırasan, 275, 377, 663, 1172
 Hotin, 1577, 1622
 Hubbî Kadın (II. Selim Musahibi), 874
 Hubbî Mollası, 508, 515, 572, 701, 726, 830, 896,
 904, 1025, 1026, 1036, 1072, 1458, 1504, 1635
 Hubbî Mollası (Meḥemmed bin Abdu’llâh), 873
 Hubbî Mollası Meḥemmed Efendi, 701, 1025, 1350,
 1418
 Hudâbende (‘Acem Şâhı), 993
 Hudâvendigâr Medresesi (Kaplucu), 1071, 1308
 Hülüşî Efendi (Banaluğa Kadısı), 307
 Hulvî (*Lemezât* Sahibi), 1474
 Hulvî Çelebi (Mustafa Paşa Şeyhi Hasan Efendi
 Halifesi), 1470
 Hündî Hâtün Medresesi, 849
 Hunkâr Şeyhi (Şeyh Şicâ’e’-d-dîn), 970
 Hurpişte, 1448
Hurrem (Hurrem Çelebi Şâhib-i Medrese), 307
 Hurrem bin Meḥemmed bin ‘Adil, 514
**Hurrem el-Cemâlî İbni Meḥemmed bin Süleymân el-
 Karamanî (Hurrem Çelebi)**, 307
 Hurremiyye Medresesi, 308, 1069, 1659
Husrev (Husrev-zâde), 1356
Husrev (Kirmâstî-zâde), 265
 Husrev Efendi (Manastırlı), 924
 Husrev Kethudâ, 839, 1022
 Husrev Kethudâ (Vezîr-i A’zam Meḥemmed Paşa
 Kethudâsı), 1597
 Husrev Kethudâ Medresesi, 1162, 1190, 1251, 1350,
 1536, 1648, 1660, 1768
 Husrev Paşa, 995, 1776
 Husrev Paşa (Arzırûm Beglerbegisi), 993
 Husrev Paşa (Haleb’de Medrese Bânîsi), 480
 Husrev Paşa (Harem Ağası), 1232
 Husrev Paşa (Sadrazam), 1738, 1779, 1811, 1812
 Husrev Paşa (Vezîr-i A’zam Meḥemmed Paşa
 Tevâbi’inden), 867
Husrev ü Şîrîn, 511
 Husreviyye Medresesi, 1151
 Husrev-zâde, 790, 1067, 1129, 1268, 1301, 1345
 Husrev-zâde (Husrev), 241, 887, 1120, 1166, 1374,
 1603, 1627, 1680, 1683
 Husrev-zâde (Muştafâ), 886, 1090
Husrev-zâde Defteri (Husrev-zâde Husrev Zeyli),
 1343
 Husrev-zâde Efendi (Husrev), 1505
 Husrev-zâde Husrev Çelebi, 347
 Husrev-zâde Muştafâ Efendi, 1356
Husrev-zâde Muştafâ el-Husrevî (Husrev-zâde), 886
 Hüdâyî (Aḥî-zâde Hüseyin Efendi), 1783
 Hüdâyî (Üsküdarî Maḥmûd Efendi), 1790
 Hüdühüd ‘Abdu’l-kâdir, 1739, 1760
 Hüdühüd ‘Abdu’l-kâdir Efendi, 1601
 Hüdühüd Efendi, 1536, 1697
 Hümâ Sultân (Şeh-zâde Sultân Murâd Kerimesi), 705
 Hümâyün Pâdişâh-ı Gürgânî, 582, 632
 Hümâyün Pâdişâh (Sultân-ı Hindüstân), 1453
Hümâyün-nâme, 268, 385, 461, 502, 1256
Hüsâm (Galatlı Hüsâm), 1606
Hüsâm (H’âce Fesâd Müsveddesi), 1708
Hüsâm (Hüsâm Efendi), 768
Hüsâm (Hüsâm-ı Sinobî), 1330
 Hüsâm Beg Mescidi, 1385
 Hüsâm Beg-zâde Mescidi, 1311
 Hüsâm Efendi, 802, 827, 843, 1033, 1063, 1083,
 1089, 1156, 1160, 1415, 1515, 1542, 1555, 1652,
 1706
 Hüsâm Efendi (Ağa Müderrisi), 1087
 Hüsâm Efendi (Ayaşofıyya Müderrisi), 1293
 Hüsâm Efendi (Burûsa Kadısı), 1550, 1684
 Hüsâm Efendi (Burûsa Manastır Müderrisi), 498
 Hüsâm Efendi (Haleb Kadısı), 1450, 1682
 Hüsâm Efendi (Hüsâm-zâde Muştafâ Babası), 1653
 Hüsâm Efendi (Karaferyeli Kadı), 551
 Hüsâm Efendi (Kıbrıs Kadısı), 853
 Hüsâm Efendi (Kıbrıs Müderrisi), 710
 Hüsâm Efendi (Ma’lül Emîr Hocası), 501
 Hüsâm Efendi (Mar’aş Kadısı), 1118
 Hüsâm Efendi (Meşâhîr-i Bayramiyye’den), 1475
 Hüsâm Efendi (Şâm Kadısı), 740, 1762
 Hüsâm Efendi (Şer’iyyâtî), 1430
 Hüsâm el-Kâzî, 454
Hüsâme’-d-dîn (Cellâd-zâde), 1445
 Hüsâme’-d-dîn (Fatîh Dönemi Vezîrlerinden
 Meḥemmed Paşa Birâderi), 1085
Hüsâme’-d-dîn (Hüsâm Efendi), 1030
Hüsâme’-d-dîn (Hüsâm el-Kâzî), 255
Hüsâme’-d-dîn (Koca Hüsâm), 256
Hüsâme’-d-dîn (Menteşeli Hüsâm), 1172
Hüsâme’-d-dîn (Oḫrili Hüsâm), 1130
Hüsâme’-d-dîn (Şeydâ), 254
 Hüsâme’-d-dîn Çelebi (Mevlânâ Celâle’-d-dîn’in
 Mürîdi), 361
**Hüsâme’-d-dîn Hüseyin bin Meḥemmed bin Hüsâme’-d-
 dîn (Kara Çelebi-zâde Hüsâm Efendi)**, 1085
 Hüsâme’-d-dîn-i ‘Uşşâkî, 358
 Hüsâm-ı Ankaravî (Aḥmed-i Sârbân Halîfesi), 364,
 375, 1210
 Hüsâmî-i Şer’iyyâtî, 1525
 Hüsâm-zâde, 1407
 Hüsâm-zâde (Eyyüb Müderrisi), 1769
 Hüsâm-zâde (Haleb Kadısı), 1776
 Hüsâm-zâde (Muştafâ), 1653
 Hüsâm-zâde (Yıldırım Hân Müderrisi), 1540
 Hüsâm-zâde Çelebi, 1637
 Hüsâm-zâde Efendi (İbrâhîm), 1323

Hüseyin (Bî-kesî Efendi), 1252
Hüseyin (Çukacı Hısmı Baba Hüseyin Efendi), 1753
Hüseyin (Hâcî Mehmed-zâde Efendi), 1768
Hüseyin (Kara Mu'îd), 1450
Hüseyin (Kefevî Hüseyin Efendi), 1179
Hüseyin (Paşa-zâde), 1410
Hüseyin (Şadrî Çelebi), 815
Hüseyin (Sinân Efendi-zâde Hüseyin Efendi), 803
Hüseyin (Zuhûrî Efendi), 1192
 Hüseyin Ağa (Bostancıbaşı), 1500
 Hüseyin Ağa (Câmî Bânîsi), 350
 Hüseyin Ağa (Çavuşbaşı), 1537
 Hüseyin Beg (Dökmeçibaşı), 871
 Hüseyin bin Mehmed bin Hasan ed-Diyârbekrî el-
 Hanefî, 785
 Hüseyin Çelebi (Kınalı-zâde), 1047
 Hüseyin Çelebi (Şahın Müderrisi), 550
Hüseyin Efendi (Ahî-zâde Hüseyin Efendi), 1780
 Hüseyin Efendi (Ahî-zâde), 1305, 1433
 Hüseyin Efendi (Ali Paşa-yı Cedid Müderrisi), 1506
 Hüseyin Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1502, 1503,
 1514, 1581, 1665, 1744
 Hüseyin Efendi (İstanbul Kadısı), 1503, 1509
 Hüseyin Efendi (Muhaşşî Sinan Oğlu), 1595
 Hüseyin Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1188, 1592,
 1596, 1624, 1655, 1681, 1728, 1738, 1744, 1772,
 1813, 1814, 1816
 Hüseyin Efendi (Şeyhülislam), 1271, 1329, 1356,
 1813
 Hüseyin Efendi Maḥdûmı, 1729
 Hüseyin Efendi Maḥdûmı (Süleymâniyye Dârü'l-
 ḥadîsi'nden), 1740
Hüseyin el-Mekkî el-Mâlikî (Kâzî Hüseyin el-Mâlikî),
 784
 Hüseyin Halîfe, 1232, 1233
 Hüseyin Lâ-mekânî, 364, 1789
 Hüseyin Paşa (Cânpülâdoğlı), 1500
 Hüseyin Paşa (Habeş Eyâletinden Ma'zûl), 1228
 Hüseyin Paşa (Kaptanıderya), 1813
 Hüseyin Paşa (Sadrazam), 1576, 1577, 1580, 1620,
 1622
 Hüseyin Vâ'iz, 954, 972, 1470, 1549
 Hüseyin-i Karesî, 309
 Hüseyin-i Şehîd, 980

I

'Irâk-ı 'Arab, 687
İstahânî, 1042
İslâh, 251, 332, 501, 517, 793, 806
İslâhu'l-mantık, 1546
 İsparta, 836, 1633
 İstâbur, 423, 725
 'İtrî Efendi (Mehmed), 1612

'İyânî Efendi (Muzaffer Efendi), 1355
 'İydî Efendi, 1272, 1289, 1327, 1331, 1334, 1452,
 1668
 İydî (Bayram Efendi), 1272

İ

'İbâd Çelebi (Zeyne'l-'ibâd Efendi), 524, 610, 729,
 808
'İbâdât, 504
 'İbâd-zâde, 1524
 İblîs-zâde (H'âceğî-zâde), 877
 İbni 'Abdu'l-Gaffâr (Ġarse'd-dîn Efendi Hocası),
 396
 İbni 'Alkamî, 1691
 İbni 'Arab, 308
 İbni Berrî, 1690
 İbni Ġânim, 1066, 1389
 İbni Ġânim-i Maqdisî, 1388
 İbni Hacer, 902
 İbni Hacer (*İnbâ'u'l-ğumr fî Ebnâ'i'l-'umr* Müellifi),
 367
 İbni Hâmân (Yahudi Tabib), 643
İbni Hümmâm, 288, 301, 765, 801, 898
 İbni Mekkî (Ġarse'd-dîn Efendi Hocası), 396
 İbni Melek, 262
 İbni Muḥannâ, 573
 İbni Neccâr, 1042
 İbni Nuceym, 300, 1043, 1066
 İbni Semîn, 747, 1040
 İbni Sînâ, 644, 1779
 İbni Vefâ Türbesi, 275
İbnü's-Şeyh 'Abdu'l-laṭîf (İbni 'Abdu'l-laṭîf), 1798
İbrâhîm ('Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi), 1530
İbrâhîm (Äzerî Çelebi), 816
İbrâhîm (Burnaz İbrâhîm), 787
 İbrâhîm (Defter Emîni), 1726
İbrâhîm (Gülşenî), 367
İbrâhîm (Hubbî Mollası Oğlu), 1350
İbrâhîm (Hüsâm-zâde), 1323
İbrâhîm (İbrâhîm Çelebi), 822
İbrâhîm (İbrâhîm Efendi), 1708
İbrâhîm (Kaşşâb-zâde), 1540
İbrâhîm (Kevâkibî-zâde), 1741
İbrâhîm (Kürd İbrâhîm), 731
İbrâhîm (Menteş-zâde-i Kihter), 1669
İbrâhîm (Mu'allim-i Sultân Murâd İbrâhîm Efendi),
 603
İbrâhîm (Nesîmî-zâde), 1283
İbrâhîm (Tezkireci İbrâhîm), 1707
 İbrâhîm Ağa (Odabaşı), 417
İbrâhîm bin 'Alî (Balık-zâde İbrâhîm Çelebi), 1028
İbrâhîm bin Kâsım el-Ḥalebî ('Arab İbrâhîm), 707

- İbrāhīm bin Muştafā (Levh-ı'ān İbrāhīm Efendi),**
1290
- İbrāhīm bin Ni'metu'llāh (İbni Rüşenī-zāde),** 320
- İbrāhīm Çelebi (Bergos Mehemmed Paşa Müderrisi),
1159
- İbrāhīm Çelebi (Hubbī Mollası Oğlu), 1190, 1433,
1439
- İbrāhīm Çelebi (Kemāl Paşa-zāde Oğlu), 336
- İbrāhīm Edhem Hāzretleri, 589
- İbrāhīm Efendi (Aḫī-zāde Maḫmūd Efendi Amcası),
1668
- İbrāhīm Efendi (Aḫī-zāde), 1067
- İbrāhīm Efendi (Aḫī-zāde Bacanağı), 822
- İbrāhīm Efendi ('Alī Beg-zāde), 1530
- İbrāhīm Efendi (Burūsa Kadısı), 1158, 1274, 1558
- İbrāhīm Efendi (Burūsa Sultāniyyesi Müderrisi),
1671
- İbrāhīm Efendi (Burūsa'da Emīr Sultān Müderrisi),
1709
- İbrāhīm Efendi (Burūsa'da Qazzāziyye Müderrisi),
1662
- İbrāhīm Efendi (Hubbī Mollası Oğlu), 1603, 1720
- İbrāhīm Efendi (İsmihan Sultan Müderrisi), 1421
- İbrāhīm Efendi (Mağnisa Kadısı), 1680
- İbrāhīm Efendi (Muallim-i Sultānī), 825, 911, 1021,
1122, 1453
- İbrāhīm Efendi (Sahn Müderrisi), 1547, 1707
- İbrāhīm Efendi (Sinān Paşa Dārü'l-ḥadīsi
Mutaşarrıfı), 1427
- İbrāhīm Efendi (Tezkireci), 1732, 1778
- İbrāhīm Efendi-zāde, 1738
- İbrāhīm el-Ḳayşerī, 934
- İbrāhīm Gülşenī, 294, 358, 372, 373, 646, 651, 652,
665, 1200
- İbrāhīm Hān (İran Elçisi), 996, 1000
- İbrāhīm Hān (Vezīr-i Azam Mehemmed Paşa Oğlu),
795
- İbrāhīm Kethūdā Medresesi, 1529
- İbrāhīm Mu'abbir, 358
- İbrāhīm Naḫa'ī, 1383
- İbrāhīm Paşa (Cenderī 'Alī Paşa Oğlu), 485
- İbrāhīm Paşa (II. Bāyezīd Döneminde Sadrazam),
485
- İbrāhīm Paşa (Qānūnī Cülüsünde Vezīr), 449
- İbrāhīm Paşa (Kaptanıderya), 453
- İbrāhīm Paşa (Mıṣr Beglerbegisi Vezīr), 968
- İbrāhīm Paşa (Mıṣr Muhafazasında Vezīr), 1003
- İbrāhīm Paşa (Mıṣr'da Maktul), 1496
- İbrāhīm Paşa (Rūmili Beglerbegisi), 1000
- İbrāhīm Paşa (Sadrazam), 296, 332, 384, 410, 418,
419, 420, 422, 444, 447, 448, 464, 749, 1161,
1172, 1193, 1205, 1208, 1222, 1227, 1347, 1348,
1436, 1439, 1228, 1230, 1238, 1240, 1242, 1243,
1260, 1304, 1354, 1504, 1505, 1547, 1552, 1562,
1726
- İbrāhīm Paşa (Vezīr), 798, 1002
- İbrāhīm Paşa (Vezīr-i Sālis), 921, 1010
- İbrāhīm Paşa (Vezīr-i Sānī), 1007, 1218, 1240
- İbrāhīm Paşa (Yeñiçeri Ağası), 997
- İbrāhīm Paşa Cāmi'i, 1599
- İbrāhīm Paşa Medresesi, 296, 482, 494, 496, 507,
734, 746, 750, 1027, 1063, 1065, 1361, 1599
- İbrāhīm Paşa Serāyı, 914, 997, 1004
- İbrāhīm Paşa-yı 'Atīk Medresesi, 548, 1290
- İbrāhīm Tennūrī, 622, 728, 1373, 1518
- İbrāhīm Zāhid-i Gīlānī, 357, 361
- İbrāhīm-i Ḳayşerī, 358
- İbrāhīm-i Ḳayşerī (Tennūrī), 362
- İbrāhīm-i Lakānī (Şeyḫ), 1795
- İbrīm, 1470
- İbşala, 1777
- İcādī Efendi (Şeyḫ Ḥayre'd-dīn Hızr el-Amāsī), 644,
645
- 'İddet, 1549
- İdrīs (İdrīs-i Bidlīsī), 623, 625
- İdrīs-i Bidlīsī, 623
- İdrīs Efendi (Birgi Kadısı), 1761
- İdrīs Efendi (Ḥāşkūy'de Maḫmūd Paşa Müderrisi),
1709
- İdrīs Efendi (Mar'aş Kadısı), 1767
- İdrīs Efendi (Şeyḫ Ḥācī 'Alī Beg), 1477
- İdrīs Efendi (Yūsuf Paşa Müderrisi), 1600
- İdrīs Köşki (Eyyüb'de Bir Tepe), 623
- İḫtiyār (Manav İḫtiyār),** 760
- İkzāzū'n-nā'imīn, 606
- İlāhī-zāde (Şeyḫ Ya'kūb), 964
- İlāhī-zāde Ya'kūb Efendi, 630
- İlhāmī (Şeyḫ Mehemmed İlḫāmī Efendi), 665
- İlhāmī Cöngi, 665
- 'İlmī-i Nāzik, 573
- İlyās Beg (Medhī Çelebi),** 1193
- 'İmādī (İskilībī 'İmād-zāde Velī Çelebi), 878
- 'İmād-zāde, 878, 1031, 1263, 1432
- İmām 'Alī (Devlet-i Bāyezīdiyye'de Anadolı Şadrı),
748
- İmām Ca'fer-i Şādık, 355
- İmām Dāmādī, 1127, 1293, 1664
- İmām Dāmādī (Şeyḫī Çelebi), 1071
- İmām Dāmādī Şeyḫī Çelebi, 1030, 1071, 1177, 1255,
1547, 1655
- İmām Dāmādī Şeyḫī Efendi, 1312, 1410, 1509
- İmām Efendi (Şeyḫ Abdu'r-raḫīm bin Şeyḫ
Mehemmed), 646
- İmām Efendi (Şeyḫ Nūḫ bin Şeyḫ Mehemmed el-
Amāsī Birāderi), 654
- İmām Muḫammed Bākır, 355
- İmām Musā Kāzım, 356

İmām Şağānī, 1104
 İmām Zehebī (*Mizān* Müellifi), 367
 İmām Zeyne'l-‘abidīn, 355, 494
 İmām-ı Gāzālī, 506, 567, 583, 759, 888, 970, 1392
 İmām-ı Tarsūsī (*Sirāc-ı Vehhāc* Müellifi), 875
 İmāmkuḷı Hān, 994
 İmām-zāde, 260, 285, 320, 332, 593, 750, 763, 1034, 1058, 1068, 1127, 1157, 1290, 1301, 1311, 1349, 1406, 1431, 1700, 1724, 1733
 İmām-zāde (Aḫmed Efendi), 1160
 İmām-zāde (Burūsa Murādiyye Müderrisi), 893
 İmām-zāde (Gegivize Müderrisi), 736
 İmām-zāde (Kestelli), 1393
 İmām-zāde (Üçşerefeli Müderrisi), 1538
 İmām-zāde (Üsküdār Kāzīsī), 1425
 İmām-zāde Efendi, 290, 331, 335, 338, 556, 633, 1054, 1058, 1169, 1598
 İmām-zāde Efendi (Gegivize Müderrisi), 849
 İmām-zāde Kerīm Efendi, 359
 İmrü'l-ḳays, 1684
İmtihānū'l-ezkiyā, 605
İnāye, 288
 ‘İnāyet Efendi (Kayseri Müftüsü), 1383
İnbā‘u'l-gumr fi Ebnā‘i'l-‘umr, 367
 İnce Bedre‘d-dīn Hālīfe (Hācī Bayram Mürīdi), 362
 İnebaḫtı, 485, 560, 689, 938, 1689
 İnegöl, 457, 564
 İnegöl Cāmi‘i, 457
 İnegöl Medresesi, 336, 456, 739, 740, 1534, 1545, 1638
 İnegöl’de İşḫaḳ Paşa Medresesi, 267, 309, 715, 1177, 1537, 1774
 İnegöllü ‘Alī Çelebi, 1605, 1607
 İpek (Kasaba), 886
 İpek Medresesi, 556
 İpekci ‘Acem, 1037, 1708
 İpekli, 1290, 1724, 1734
 İpekli (Meḫammed Efendi), 1348, 1399, 1417, 1550
 İpekli Meḫammed Efendi, 1304, 1337, 1400
 İpşalalı Maḫmūd Efendi, 865
 İrān, 422, 844, 990, 995, 996, 1001, 1008, 1398, 1489
İrşādü'l-‘aḳli’s-selīm ilā Mezāyā‘l-Ḳur‘āni‘l-‘azīm, 616
İs‘āf, 573
 ‘İsā Beg Medresesi, 272
 ‘İsā Çelebi (Tabīb-i Sulṫānī), 557, 644
 ‘İsā Efendi (Belğırad Kadısı), 1754
 ‘İsā Paşa (II. Bāyezīd Döneminde Tuğraḳeş-i Dīvān-ı Hümāyūn), 485
 ‘İsā Paşa (Şām Mīr-i Mīrāmı), 742
 ‘İsā Paşa bin İbrāhīm Paşa, 452
 ‘İsā Paşa-zāde Hālīl Beg, 763
 İsāğūcī, 282
 İsaḳcı Ma‘beri, 1577

İşāme‘d-dīn Ebü'l-ḫayr Aḫmed bin Muşṫafā bin Hālīl (Taşköprü-zāde Efendi), 248
İşḫaḳ (Küçük İşḫaḳ Efendi), 1175
 İşḫaḳ Çelebi, 284, 525, 567
 İşḫaḳ Çelebi (Edrine‘de Dārü‘l-ḫadīş Müderrisi), 762
 İşḫaḳ Çelebi (Ma‘lül-zāde Naḳīb Efendi Oğlu), 810
 İşḫaḳ Çelebi (Orḫāniyye-i İznīḳ Müderrisi), 265
 İşḫaḳ Çelebi (Şām Kāzīsī), 742
 İşḫaḳ Çelebi (Tabīb-i Sulṫānī), 704
 İşḫaḳ Çelebi H‘ācesī, 1559
 İşḫaḳ Efendi, 302, 348, 555, 1249, 1273, 1295
 İşḫaḳ Efendi (Āmid Kadısı), 1707
 İşḫaḳ Efendi (Edrine‘de Dārü‘l-ḫadīş Müderrisi), 500
 İşḫaḳ Efendi (Diyārbekr Kadısı), 1707,1779
 İşḫaḳ Efendi (Emre H‘āce Müderrisi), 1784
 İşḫaḳ Efendi (Küçük İşḫaḳ), 902
 İşḫaḳ Efendi (Şaḫn Müderrisi), 490
 İşḫaḳ Efendi (Sinān Paşa Müderrisi), 1530
 İşḫaḳ Paşa (İnegöl Medresesi Bānīsī), 457
 İşḫaḳ Paşa (Vezīr), 564
 İşḫaḳcı, 1548
 İşḫaḳıyye-i Üsküb Medresesi, 255
 İşḫaḳlı, 403
 İskender (Yemen‘e Müstevlī Olan Müfsid), 417
 İskender Beg (Ketḫudā), 1171
 İskender Çelebi (Defterdār), 945
 İskender Paşa, 438
 İskender Paşa (Bağdād Beglerbegisi), 687
 İskender Paşa (Diyārbekr Beglerbegisi), 582
 İskender Paşa (Ḳanije Beglerbegisi), 1495
 İskender Paşa (Mışr Beglerbegisi), 1241
 İskender Paşa (Ozi Beglerbegisi), 1575
 İskender Paşa (Şehir Muḫāfızı), 451
 İskender Paşa Zāviyesi, 1801
 İskenderiyye, 936, 1043, 1598
 İskenderiyye Limanı, 287, 288
 İskenderiyye Ma‘beri, 1261
 İskender-zāde, 1163, 1273, 1328, 1339, 1509, 1771, 1780
 İskender-zāde (Üsküdār Kāzīsī), 1261
 İskender-zāde Efendi, 1171, 1557
 İskilīb, 630, 714, 878, 933, 934, 940
 İskilībī ‘İmād-zāde Velī Çelebi, 878
 İskilībī Meḫammed Efendi, 939
İslām (İslām Efendi), 893, 1034
 İslām Efendi, 880, 1064, 1089, 1129, 1292
 İslām Efendi (Çorlu Müderrisi), 854, 918
 İslām Girāy, 421
 İslām Girāy Hān, 1002
 İslām Hān (Girāy), 1003
İsmā‘īl (Amāsıyyalı İsmā‘īl Efendi), 1455
 İsmā‘īl Çelebi (Garbiyye Kadısı), 1537
İsmā‘īl Çelebi (Oğlan Şeyḫi), 410
 İsmā‘īl Çelebi (Şeyḫ İbrāhīm Oğlu), 657

- İsmā'īl Çelebi (Yorgancı Emīr Oğlu), 649, 650
İsmā'īl Efendi, 1290, 1348, 1414
İsmā'īl Efendi (Āmid Kadısı), 1321, 1413
İsmā'īl Efendi (Bađdād Kadısı), 1303, 1554
İsmā'īl Efendi (Burūsa Kadısı), 1521, 1630
İsmā'īl Efendi (Kızılmuşluk Müderrisi), 1652
İsmā'īl Efendi (Küçük Ayaşofıyya Cāmi'i Şeyhi), 1799
İsmā'īl Efendi (Medīne Kadısı), 1520
İsmā'īl Efendi (Mışır Kadısı), 1744
İsmā'īl Efendi (Rızāyī Birāderi), 1712
İsmā'īl Efendi (Yeñi 'Alī Paşa Müderrisi), 1284, 1459
'İşmetī Efendi (Birgili-zāde Oğlu), 1614
İsmihān Hānım Medresesi, 1371
İsmihān Sultān (II. Selim Kızı), 699
İsmihān Sultān Medresesi, 822, 838, 841, 854, 871, 879, 1030, 1035, 1058, 1154, 1159, 1283, 1291, 1311, 1345, 1407, 1421, 1426, 1530, 1564, 1654, 1704, 1705, 1724, 1733, 1771, 1780
İspanya, 560
İsrāfīl-zāde, 531, 953
İsrāfīl-zāde (Ailesi), 544
İsrāfīl-zāde Efendi, 467
İsrāfīl-zāde Fahre'd-dīn Efendi, 346
İsrāfīl-zāde Hayre'd-dīn Efendi, 539
İsrāfīl-zāde Mevlānā Fahre'd-dīn, 500
İştābur, 617, 618
İstanbul, 15, 16, 17, 23, 25, 39, 57, 61, 62, 63, 78, 118, 124, 130, 131, 132, 135, 137, 152, 167, 184, 193, 195, 228, 254, 256, 275, 279, 290, 303, 307, 308, 313, 314, 318, 319, 344, 350, 358, 359, 360, 363, 368, 375, 382, 386, 389, 392, 393, 394, 407, 410, 411, 424, 426, 440, 441, 446, 448, 449, 450, 454, 456, 459, 461, 468, 485, 487, 490, 496, 497, 503, 508, 511, 516, 517, 518, 533, 537, 551, 557, 565, 566, 572, 587, 597, 613, 623, 628, 630, 632, 643, 651, 655, 657, 660, 665, 673, 678, 699, 704, 710, 718, 726, 732, 733, 750, 751, 757, 758, 761, 763, 764, 779, 792, 797, 800, 801, 823, 827, 829, 831, 838, 859, 860, 865, 869, 871, 874, 875, 880, 882, 896, 898, 904, 910, 921, 925, 926, 928, 937, 947, 953, 963, 964, 968, 969, 985, 986, 995, 1006, 1007, 1009, 1022, 1025, 1036, 1057, 1063, 1066, 1067, 1079, 1086, 1117, 1120, 1131, 1135, 1151, 1153, 1154, 1174, 1187, 1191, 1199, 1228, 1229, 1238, 1242, 1245, 1246, 1247, 1248, 1252, 1260, 1263, 1264, 1272, 1275, 1288, 1292, 1297, 1307, 1313, 1324, 1328, 1334, 1352, 1360, 1362, 1375, 1379, 1394, 1410, 1426, 1432, 1438, 1444, 1448, 1449, 1452, 1454, 1459, 1464, 1466, 1467, 1469, 1472, 1474, 1475, 1478, 1484, 1486, 1487, 1491, 1493, 1499, 1500, 1503, 1509, 1511, 1515, 1524, 1529, 1531, 1532, 1533, 1547, 1560, 1564, 1572, 1576, 1580, 1581, 1582, 1583, 1593, 1596, 1609, 1617, 1632, 1637, 1646, 1647, 1655, 1667, 1669, 1678, 1682, 1684, 1689, 1690, 1698, 1709, 1716, 1726, 1731, 1744, 1757, 1761, 1779, 1781, 1785, 1787, 1788, 1790, 1798, 1801, 1811, 1815, 1816
İstanbul Selīmiyyesi, 1705
İstanbul'da 'Abdu'r-raḥman Paşa Medresesi, 1531
İstanbul'da A'mā Ḥasan Medresesi, 1627
İstanbul'da Başı İbrāhīm Medresesi, 263, 331, 941
İstanbul'da Ca'fer Ağa Medresesi, 555, 1653
İstanbul'da Ca'fer Çelebi Medresesi, 510
İstanbul'da Cān-bāz Muştāfā Medresesi, 535
İstanbul'da Cānbāziyye Medresesi, 1614
İstanbul'da Dāvud Paşa Medresesi, 455, 742, 1775
İstanbul'da Efđaliyye Medresesi, 889
İstanbul'da Efđal-zāde Medresesi, 265, 513, 886
İstanbul'da Eski İbrāhīm Paşa Medresesi, 268, 811, 1255
İstanbul'da Fāṭıma Sultān Medresesi, 791, 1180
İstanbul'da Ferruḥ Ketḫudā Medresesi, 805
İstanbul'da Ḥ'āce Ḥayre'd-dīn Medresesi, 258, 725
İstanbul'da Ḥācce Ḥātūn Medresesi, 265, 505, 711, 773
İstanbul'da Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi, 248, 254, 510
İstanbul'da Ḥācī Kadın Medresesi, 754
İstanbul'da Ḥammāmiyye Medresesi, 320
İstanbul'da Ḥasan Paşa Medresesi, 1633
İstanbul'da İbrāhīm Ketḫudā Medresesi, 1249, 1270
İstanbul'da İbrāhīm Paşa Medresesi, 278, 769
İstanbul'da İbrāhīm Paşa-yı 'Atīk Medresesi, 733
İstanbul'da Kāzī Ḥüsām Medresesi, 262, 459, 855
İstanbul'da Kāzī Maḥmūd Medresesi, 730
İstanbul'da Kepenekci Medresesi, 757
İstanbul'da Koca Muştāfā Paşa Zāviyesi, 357
İstanbul'da Kürkcibaşı Medresesi, 723, 804
İstanbul'da Manav Kāzī Medresesi, 814
İstanbul'da Meḥemmed Ağa Zāviyesi, 1616
İstanbul'da Merdümiyye Medresesi, 911
İstanbul'da Mollā Gürānī Medresesi, 792
İstanbul'da Murād Paşa Medresesi, 327, 484, 498, 608, 840, 890, 1122, 1133
İstanbul'da Muştāfā Paşa Medresesi, 722, 838
İstanbul'da Pīrī Paşa Medresesi, 266, 715, 809
İstanbul'da Rüstem Paşa Medresesi, 514, 776
İstanbul'da Sittī Ḥātūn Medresesi, 1062
İstanbul'da Sittī Kadın Medresesi, 790, 870
İstanbul'da Şođukḫuyı Medresesi, 1669
İstanbul'da Sultān Süleymān Cāmi'-i Şerīfi, 961
İstanbul'da Şāḥkılı Medresesi, 1091
İstanbul'da Medrese-i Merdümiyye, 268
İstanbul'da Efđal-zāde Medresesi, 543
İstanbul'da 'Alī Çelebi, 1335, 1702

İstanbulî ‘Alî Efendi, 1363, 1414, 1520, 1598, 1603,
1633, 1649, 1683
İstanbulî ‘Alî Efendi, 1734
İstanbulî Aḥmed Çelebi, 828, 848
İstanbulî Şāh Efendi, 859
İstankūy, 417
İstankūyli Aḥmed Paşa, 1008, 1579
İstinye, 964
İstolni Belğırad, 1231, 1248
İstolni Belğırad Qal‘ası, 1243
‘İşretî (Muştafā bin Ḥasan), 344, 345
‘İşretî (Şair), 344, 596
İştib, 651, 815, 1464, 1482
İştibî Şadrî Çelebi, 241
‘İvaz (‘İvaz Efendi), 828
‘İvaz (Efendi) Süleymānı, 1062, 1068, 1163, 1273,
1342, 1419
‘İvaz Efendi (Anadolu Kazaskeri), 483, 508, 721,
746, 776, 813, 850, 852, 856, 896, 1035, 1425,
1627
‘İvaz Efendi (Ayaşofıyya Müderrisi), 723
‘İvaz Efendi (Edrine Bāyezıdiyye Müderrisi), 717
‘İvaz Efendi (Ḥāşekî Müderrisi), 506
‘İvaz Efendi (İstanbul Kadısı), 874
‘İvaz Efendi (Rumeli Kazaskeri), 859, 1024, 1025,
1032, 1062, 1080, 1159, 1421, 1561, 1636, 1639
‘İvaz Efendi (Rüstem Paşa Müderrisi), 1300
‘İvaz Efendi (Süleymāniyye Müderrisi), 838
‘İvaz Efendi Ḥamzası, 1292
‘İvaz Faḫîh, 370
‘İvaz-zāde, 1669
‘İvaz-zāde Çelebi, 1594, 1612
İvraca, 345
İzāh, 251, 332, 517, 793, 806
‘İzārî Efendi, 730, 966
İzhār-ı Esrār, 606
İzmir, 323, 636, 707, 860, 862, 866, 868, 875, 902,
903, 905, 1117, 1130, 1176, 1273, 1295, 1333,
1337, 1349, 1350, 1357, 1448, 1516, 1534, 1603,
1607, 1609, 1614, 1636, 1649, 1653, 1671, 1706,
1724, 1764, 1776
İzmirî Köse Maḥmūd, 1420
İzmirli Ḥüsām, 828, 1061
İznîk, 363, 398, 865, 910, 966, 1060, 1088, 1156,
1196, 1407, 1466, 1467, 1531
İznîk Medresesi, 333
İznîk Orḫāniyyesi, 297, 739, 1027, 1290
İznîk Süleymāniyye Yaylaḫıyyesi, 1535
İznîk Süleymāniyyesi, 467, 771, 861, 1184, 1541,
1553, 1635, 1669, 1709
İznîk’de Orḫāniyye Medresesi, 278, 1674
İznîk’de Sulṭan Orḫān Medresesi, 1195
İznîk’de Süleymān Paşa Medresesi, 385, 708, 896,
1363, 1534

İznîk’de Süleymān Şāh Medresesi, 1598
İznîkî ‘Alî Beg Efendi, 1289, 1530
İznîkî Vaḫyî, 272
İznîkî Vaḫyî-zāde, 319
İznîkî-zāde Meḥemmed Efendi (Sulṭan Selîm
İmāmı), 379
İznîkmid, 628, 1623, 1767, 1811
İzvornîk, 518
‘İzzî, 795
‘İzzî Şerḫi Sa‘de’ d-dîn, 481

K

Ka‘bü’l-ahbār, 246, 599
Qaba Bostān, 478, 523, 715, 1287
Qaba Luṭfî, 257, 461, 482, 506, 590, 596, 829
Qaba Zümnā (Bir Eşkıya), 1349
Qabaqlı ‘Alā’e’ d-dîn (Alā’e’ d-dîn-i ‘Uşşāḫî), 358
Qabaqulaḫ-zāde, 1510, 1653
Qabaqulaḫ-zāde Efendi, 1435, 1755, 1777
Qabaşaqal, 1680
Qabaşaqal (Muştafā), 1662
Qabaşaqal Efendi, 1779
Qabaşaqal Müftî, 1560, 1648
Qābil ‘Alî, 1306, 1342, 1406, 1415, 1418, 1532,
1545, 1720
Qābil Ağa (İstanbul’da Medreses Bānisi), 1778
Qābil Vücūd-zāde, 1628
Qabluca Medresesi, 272, 285
Qadıncıq Ana (Üryān Meḥemmed Dede Annesi), 981
Qadırga Limanı, 813
Qadrî (Naḫîbü’l-eşrāf Abdu’l-ḫādir Efendi), 1268
Qadrî (Su‘ūdî Efendi Oğlu ‘Abdu’l-ḫādir), 1050
Qadrî Çelebi (Anadolu Kazaskeri), 303, 445, 446,
447
Qadrî Çelebi (Su‘ūdî Efendi Oğlu), 1050
Qadrî Çelebi Medresesi, 521
Qadrî Efendi, 279, 324, 335, 726, 1689
Qadrî Efendi (Anadolu Kazaskeri), 272, 410, 418,
420, 444, 457, 483, 486, 493, 495, 500, 505, 522,
564, 571, 607, 618, 625, 723, 725, 727, 731, 739,
757, 763, 955
Qadrî Efendi Medresesi, 495, 496, 511
Qadrî Efendi-zāde Seyyid Zeyne’l-‘ābidîn Efendi,
1385
Qadrî-zāde, 1738
Qadrî-zāde (Kete Kadısı), 1735
Qadrî-zāde Efendi, 1559, 1732
Qadrî-zāde Zeyne’l-‘ābidîn Efendi, 1638
Kāfî (Aḫişārî Ḥasan Efendi), 1437
Kāfiye, 278, 338, 795, 914, 1528
Kāfiye Cāmisi, 969
Kāfiye Şerḫi, 316, 397, 1340, 1418
Kāfiyeci Muḫyi’ d-dîn, 1373

- Kāfūr-ı Aḫşidī, 1632
 Kāf-zāde Çelebi, 1460, 1519, 1604, 1700, 1768
 Kāf-zāde Efendi, 899, 906, 1045, 1158, 1191, 1255, 1259, 1380, 1431, 1524, 1548, 1596
 Kāf-zāde Fā'izī Çelebi, 1392, 1498, 1526
 Kāf-zāde Feyzū'llāh Efendi, 349, 1088, 1248, 1297, 1354, 1400, 1425, 1547, 1582, 1641, 1781
 Kağılkan 'İnāyet Girāy Sultān (Cānbeg Girāy Hān-ı Cengīzī Birāderi), 1575
 Kāhire, 271, 300, 315, 397, 708, 714, 801, 819, 1042, 1065, 1073, 1155, 1463, 1558, 1712, 1716
 Kahriyye Hānkhāhī, 580
 Kahriyye Medresesi, 478, 746, 866, 1189, 1328, 1605
 Kākül Perīşān, 1130, 1176
 Kākül Perīşān (Şeyhī), 1174
 Kākül Perīşān Şeyhī Çelebi, 1063, 1080, 1129, 1295, 1312
 Kākül Perīşān Şeyhī Efendi, 894, 902, 1167, 1174, 1333
 Kal'acik, 325, 346
 Kal'acikli-zāde (Aḫmed), 1736
 Kal'a-i Egri, 1124
 Kal'a-i Esterġon, 1489
 Kal'a-i Fenār, 870
 Kal'a-i Gülüvār, 1012
 Kal'a-i Kaniye, 1230
 Kal'a-i Karş, 993, 994
 Kal'a-i Peşte, 1789
 Kal'a-i Revān, 1495
 Kal'a-i Sigetvar, 349, 426, 1202
 Kal'a-i Tameşvar, 424
 Kal'a-i Vān, 424, 1005, 1490
 Kal'a-i Yanık, 1011
 Kalburcı Şeyhī (Ġırbalcılı Şeyhī Aḫmed), 655
 Kalemīyye, 1083, 1668
 Kalender-hāne, 248, 467, 597, 707, 723, 763, 770, 824, 1289, 1295, 1305, 1310, 1399, 1451, 1452, 1507, 1533, 1654, 1670, 1676, 1720, 1729, 1741, 1784
 Kalender-hāne Medresesi, 263, 316, 499, 506, 608, 787, 803, 827, 1185, 1261, 1287, 1450, 1556, 1705
 Kalenderoġlı (Bir Asi), 1491, 1743
 Kalenderoġlı (Cengi), 1428
 Kalķandelen, 1248, 1298, 1423, 1642
 Kallāş (Anabolı'dan Alī Çelebi Kethudāsı), 1057
 Kaluyoran, 1218
 Kāmetī ('Abdu'r-raḫman), 1672
 Kāmetī Efendi, 1594, 1598, 1674, 1707, 1775
 Kāmetī Muştafā Çelebi, 1398
 Kāmī Efendi, 263, 328, 347, 515, 522, 560, 689, 691, 759, 832
 Kāmī Efendi (Edrine Kadısı), 477
 Kāmīlī (Şarı Muşliḫi'd-din), 1071
 Kāmīlī (Şeyh Alī), 1211
 Kāmīlī (Tırhalalı Şeyh Cafer), 1479
 Kāmī-zāde, 1032, 1035, 1167, 1175, 1176, 1260, 1303, 1328, 1365, 1531, 1541
 Kāmī-zāde 'Abdu'r-raḫman Çelebi, 1371, 1690
 Kāmī-zāde Efendi, 1071, 1080, 1432, 1557, 1562
 Kāmūs, 271, 358, 367, 549, 710, 1690
 Kandıra, 1158
 Kandī (Şair), 464
 Kaniye, 466, 1238, 1239, 1242
 Kaniye Kal'ası, 1193
 Kañlıcaķ'da İskender Paşa Medresesi, 1535, 1708
 Kansilar (Leh Vezīri), 1575
 Kānūnī Sultān Süleymān, 263, 266, 267, 285, 286, 300, 313, 324, 368, 373, 410, 412, 416, 421, 423, 428, 441, 448, 452, 463, 464, 465, 500, 503, 629, 634, 639, 674, 687, 688, 726, 771, 835, 918, 920, 1126
 Kapluca Medresesi, 385, 460, 495, 496, 524, 529, 865, 896, 1063, 1064, 1068, 1071, 1081, 1308, 1327, 1406, 1416, 1521, 1539, 1559, 1638, 1648, 1680
 Kapu Aġası Ca'fer Aġa Medresesi, 875
 Kapu Aġası Ġazanfer Aġa Medresesi, 1309
 Kapudan 'Alī Paşa Medresesi, 1188, 1400, 1675, 1728, 1738, 1741
 Kapudan Cāmi'i, 996
 Kapudan Paşa Medresesi, 1627
 Kara 'Abdī ('Abdu'r-raḫman Efendi), 1697
 Kara 'Abdu'r-raḫman, 483, 852, 904, 1419
 Kara 'Abdu'r-raḫman Efendi, 298, 467, 483, 763, 849, 910, 1047, 1119, 1162, 1171, 1185, 1189, 1261, 1328, 1345, 1410, 1432, 1507, 1524, 1533, 1771, 1774, 1781
 Kara 'Abdu'r-raḫman Efendi (Kara Süleymān Oġlu), 733
 Kara 'Osman Aġa, 1237
 Kara Aḫmed Efendi, 1602
 Kara Aḫmed-zāde (İzmir Kāzīsı), 523
 Kara Āmid, 1328
 Kara Bālī, 501
 Kara Bālī (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800
 Kara Bālī Efendi, 385
 Kara Bekir (Ebübekr Efendi), 1431
 Kara Boġdan, 423, 618
 Kara Ca'fer, 263, 456, 491, 717, 758
 Kara Cehennem (Kāfir Kalyonu), 1575
 Kara Çelebi, 248, 260, 276, 290, 296, 309, 477, 489, 513, 556, 704, 719, 732, 758, 828, 1625
 Kara Çelebi (Hecri Efendi), 1085
 Kara Çelebi (İstanbul Kadısı), 314, 447
 Kara Çelebi Efendi, 276, 313
 Kara Çelebi Efendi (Burūsa Kāzīsı), 896, 924
 Kara Çelebi-zāde (Hūsām Efendi), 1036

- 1719, 1769, 1776, 1817
 1426, 1433, 1505, 1548, 1555, 1610, 1655, 1665, 1717, 1757, 1781, 1816
 1025, 1502
 1503
 1665
 749, 754, 812, 814, 824, 838, 846, 850, 865, 872, 897, 1024, 1026, 1036, 1135, 1263, 1288, 1297, 1337, 1344, 1536, 1607, 1644, 1676, 1720, 1771, 1777
 1671
 1706, 1716, 1817
 959, 1260, 1432, 1581, 1664, 1665, 1666, 1743, 1771, 1814, 1815
 255, 277, 278, 326, 338, 478, 517, 531
 1545
 855
 479
 1162, 1177
 560
 1336, 1517, 1545, 1559, 1680, 1735
 1416
 1730
 1331, 1550, 1672, 1775, 1777
 1500, 1579
 1287
 323
 1253
 888
 1082
 703, 1574, 1726
 1649
 1484
 1450
 449, 450, 559, 681, 687, 689, 702, 993, 1022, 1185, 1391
 1531
 465, 702
 1492
 1428
 269, 283
 550, 571, 1739
 800
 274
 1414
- 1606
 1424
 760
 1345
 1345
 637
 802, 918, 1255, 1626
 722, 768, 903
 1766
 1228, 1229
 587, 1153
 260
 1796
 653
 1414, 1416
 1294, 1305, 1310, 1327, 1331, 1348, 1416, 1430, 1458, 1520, 1550, 1552, 1607, 1627
 1418
 481
 506, 707, 715, 786, 787, 867
 598, 1166
 1251
 1166, 1306, 1320, 1528
 688, 938, 1003, 1811
 551, 724, 1438, 1440, 1668
 1345, 1414, 1607, 1652, 1701, 1724, 1734, 1740
 1414
 1337, 1344, 1365, 1399, 1456
 1472, 1500
 1478
 339, 514
 271, 514, 761, 1652
 761
 1233
 1575
 1523, 1606, 1672, 1705
 1710
 280, 301, 307, 318, 325, 339, 358, 373, 381, 404, 425, 450, 483, 488, 490, 521, 633, 638, 655, 657, 680, 704, 733, 787, 789, 793, 824, 861, 876, 886, 1050, 1085, 1170, 1175, 1288, 1294, 1333, 1335, 1338, 1386, 1410, 1414, 1425, 1457, 1484, 1499, 1554, 1602, 1614, 1642, 1719, 1736, 1737, 1759, 1778, 1799
 358
 1171
 454, 478, 484, 508, 770, 809
 1090
 1293

- Karamanî Mehemmed Efendi, 263, 454, 489, 491, 882, 1122
 Karamanî Muhyî Çelebi, 347
 Karamanî Veli Efendi, 1320
 Karamanî Vücûdî Efendi, 1193
 Karamaniyye, 403, 625, 1204, 1598, 1724
 Karamanî-zâde, 1157
 Karamanî-zâde (Mehemmed), 1387
 Karamanî-zâde Ahmed Çelebi, 514, 580
 Karamanî-zâde Ahmed Efendi, 315, 536
 Karamanî-zâde Mehemmed Efendi, 545, 572, 855, 1132, 1176, 1319
 Karamanlı-zâde Efendi, 1427
 Karamürsel, 326
 Karasi, 266, 292, 481, 825, 848, 1325, 1617
 Karasili Hasan Çelebi, 254, 269, 447, 531, 565
 Karasili Hasan Efendi, 325, 502, 831, 1117, 1407
 Karasili Hasan Efendi (İstanbul Kâzîsi), 299, 406, 550
 Karasili Mehemmed Çelebi, 1398
 Karasili Şücâ' Efendi, 1427, 1430
 Karaşu, 938, 939
 Karaşağ, 1496
Kārî'ü'l-Hidāye, 301, 1713
 Karpuz Yahyâ Efendi, 370
 Kaşaba-i Baba, 1151, 1496, 1552
 Kaşaba-i Fenâr'da Hamza Beg Zâviyesi, 1793
Kâsım (Bûlbûl-zâde), 1176
Kâsım (Kara Kâsım), 622
Kâsım (Kâsım Çelebi İbni Hâcî Efendi), 1044
Kâsım (Seyyid Kâsım Gubârî Efendi), 1645
 Kâsım Ağa (Yeniçeri Ağası), 1234
 Kâsım Beg (Şâh 'Alî Babası), 375, 376
 Kâsım bin Muhammed bin Ebübekr-i Şiddîk, 355
Kâsım bin Süleymân (Şâhibü't-Taḫḫīk), 301
 Kâsım Çelebi (Hâcî Efendi Oğlu), 1271
 Kâsım Efendi (Beşiktaş'da Hayre'd-dîn Paşa Müderrisi), 1605
 Kâsım Efendi (Çelebi Efendi Hâlifesi), 358
 Kâsım Efendi (Ebî Eyyûb Müderrisi), 1733
 Kâsım Efendi (Gazanfer Ağa Müderrisi), 1706
 Kâsım Efendi (Sinân Paşa Müderrisi), 1776
 Kâsım Efendi (Süleymâniyye Müderrisi), 1716
 Kâsım Paşa, 280
 Kâsım Paşa (Cezerî-zâde Mehemmed Çelebi Oğlu), 451
 Kâsım Paşa (İstanbulda Semt), 451
 Kâsım Paşa (Kaimmakam), 1235, 1244, 1489
 Kâsım Paşa (Kefe Beglerbegisi), 688
 Kâsım Paşa (Mora Vâlisi), 280
 Kâsım Paşa (Vezîr), 279
 Kâsım Paşa (Vezîr-i Şâlis), 420
 Kâsım Paşa Câmî'i, 398
 Kâsım Paşa Câmî'i (Peçuy'da), 349
 Kâsım Paşa Mahallesi, 907, 937, 1197, 1684, 1801
 Kâsım Paşa Medresesi, 262, 290, 311, 478, 545, 728, 746, 802, 804, 809, 832, 879, 889, 1184, 1255, 1271, 1274, 1287, 1326, 1335, 1339, 1342, 1450, 1455, 1506, 1541, 1553, 1594, 1728, 1762, 1774, 1776
 Kâsım Paşa Zâviyesi, 393
 Kâsım Paşa'da Emîr Efendi Zâviyesi, 1580
 Kâsım Paşa'da Tahta Kâzî Medresesi, 1291
 Kâsım-ı Günâbâdî, 1667
 Kâsım-ı Lârendî, 358
 Kâsım Paşalı Emîr Efendi, 364, 1196
 Kâsım-zâde, 1525, 1537
Kaşîde-i 'Arabiyye, 707
Kaşîde-i Bürde, 519, 1424, 1644, 1757, 1771
Kaşîde-i Hazâniyye, 956
Kaşîde-i Hilâliyye, 956
Kaşîde-i Lâmiyye-i Mülemma'a, 1353
Kaşîde-i Mîmiyye, 322, 398, 583, 601, 619, 762
Kaşîde-i Münferice, 1453
Kaşîde-i Nûniyye, 1203
Kaşîde-i Râ'iyye, 1133
Kaşîde-i Rûhiyye, 893
Kaşîdetü'n-nûniyye, 807
 Kaşr-ı 'Ârifân, 353
 Kaşşâb-zâde, 1403, 1537, 1638, 1656, 1758
 Kaşşâb-zâde (Abdu'l-kerim bin Alî), 736
 Kaşşâb-zâde (İbrâhîm), 1540
 Kaşşâb-zâde 'Abdu'l-kerim Efendi, 609
 Kassâm Maḥmûd Efendi, 1591, 1730
 Kaştamoni, 395, 411, 647, 767, 953, 986, 1003, 1004, 1210, 1241, 1342, 1424, 1527, 1623
 Kaştamoni'da Atabeg Medresesi, 730
 Kaştamoni'da Atabeg Ğâzî Medresesi, 1309
 Kaştamoni'da İsmâ'îl Beg Medresesi, 320
 Kaştamonılı Hâcî Efendi, 360
 Kaştamonılı Şa'bân Efendi, 358, 647, 655, 965, 970, 986
 Kâşânî, 801
 Kaḫır Horosı (Luṭfî Beg-zâde Mehemmed Çelebi), 860
 Kaḫırhânı, 1007
 Kâtib Cüz'î, 1232
 Kâtib Maḥmûd, 562, 611, 723, 786, 787, 838, 867, 877
 Kâtib Maḥmûd Efendi, 257, 725, 803, 852
 Kâtib Maḥmûd-zâde (Ahmed Paşa), 724
 Kâtib Şeyhî Çelebi, 1601
 Kâtibî, 759
 Kâtib-zâde, 894, 1288, 1295, 1297, 1505, 1730
 Kâtib-zâde (Zeyne'l-âbidîn Efendi), 1185
 Kâtib-zâde Zeynî Efendi, 1185, 1251, 1308, 1313, 1448
 Kaḫîfeci-zâde, 1510, 1660

- Kaṭīfeci-zāde (Meḥemmed), 1536
 Kātip-zāde Efendi, 1274
 Kavaqlı İmāmı (Şeyḥ Meḥemmed Babası), 989
 Kavaqlı-zāde, 989
 Kavaqlı-zāde (Emīr Buḥārī Zāviyesi Şeyḥi), 986
 Kavalalı-zāde, 1170, 1313, 1327, 1509
 Kavalalı-zāde ‘Abdu’l-vehhāb Efendi, 825, 1063, 1163, 1185
 Kavalalı-zāde Efendi, 1179, 1180
 Kavşūn, 641
 Kaya Çelebi, 1080
 Kaya Paşa (Güzelce Alī Paşa Ceddi), 1579
 Kayalar, 411, 651
 Kayın Çelebi (‘Abdu’llāh Çelebi Oğlu Meḥemmed Çelebi), 496
 Kayın Çelebi (Meḥemmed bin Ḥüsām), 551, 1438
 Kayseriyye, 622, 849, 894, 1160, 1229, 1230, 1252, 1268, 1269, 1344, 1365, 1383, 1403, 1453, 1482, 1501, 1518, 1540, 1554, 1556, 1638, 1648, 1660, 1738, 1761
 Kaysūnī-zāde (Re’īsü’l-eṭṭibbā), 427, 626
 Kaysūnī-zāde (Şeyḥ Maḥmūd bin Şeyḥ Meḥemmed el-Kavşūnī), 641, 642, 643, 706
 Kāzābād, 1761
 Kazan, 688
 Kazancıkuḥı (Sināne’d-dīn Yūsuf), 1118, 1150, 1541, 1562
 Kazancıkuḥı Sinān, 1652
 Kazancıkuḥı Sinān Efendi, 1047, 1054, 1060, 1251
 Kazancılar Medresesi, 1734
 Kāzī ‘Abdu’l-kerīm (Zülfinigār Babası), 789
 Kāzī Beyzāvī, 665
 Kāzī Celāl, 499
 Kāzī Celāl (Nişancı Celāl-zāde Mustafā Beg Babası), 464
 Kāzī Cihān, 844
 Kāzī Çeşmesi, 852, 1340
 Kāzī Fāzıl, 1256
 Kāzī Ḥān, 1445
 Kāzī Ḥüsām Medresesi, 320, 540, 1032, 1459
 Kāzī Ḥüseyn (Hiçāziyye’de Sākin), 1506
 Kāzī Ḥüseyn-i Mālīkī, 785
 Kāzī Ḥüseyn-i Mekkī, 852, 877
 Kāzī Maḥmūd (Anatoli Şadrı), 853
 Kāzī Maḥmūd Efendi (Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Oğlu), 804
 Kāzī Riyāzī (*Riyāzī’ş-şuarā* Sahibi), 1089
 Kāzī Zekeriyyā (Ġarse’d-dīn Efendi Hocası), 396
 Kāzī’asker (Ḥüsām-zāde Muştafā), 1654
 Kāzī’l-Ḥarameyn (Ḥācī Ḥasan-zāde), 580
 Kāzī-i Bağdād (Kıvāmu’d-dīn Yūsuf el-Ḥüseynī), 592
 Kāzī-i Bağdādī (Burūsa’da Sultān Müderrisi), 623
 Kāzīkūyi, 1576
 Kāzī-zāde, 467
 Kāzī-zāde (Meḥemmed), 1759
 Kāzī-zāde (Şofyalı Şeyḥ Meḥemmed), 1800
 Kāzī-zāde Aḥmed Efendi, 447, 451, 700, 701, 1023
 Kāzī-zāde Efendi, 263, 286, 311, 316, 325, 388, 460, 485, 536, 543, 588, 590, 607, 638, 709, 726, 730, 732, 735, 736, 744, 751, 755, 772, 776, 810, 865, 886, 1021, 1035, 1057, 1072, 1090, 1132, 1153, 1254, 1288, 1294, 1336, 1404, 1417, 1443, 1557, 1603, 1614, 1726
 Kāzī-zāde Efendi (Ayaşofıyya’da Vā’iz), 1788
 Kāzī-zāde Efendi (Burūsa’da Aḥmed Paşa Müderrisi), 1157
 Kāzī-zāde Efendi (Haleb Kadısı), 797
 Kāzī-zāde Efendi (İstanbul Kāzīsı), 438
 Kāzī-zāde Efendi (Kaplucu Müderrisi), 792
 Kāzī-zāde Efendi (Rumeli Kazaskeri), 832
 Kāzī-zāde Efendi (Şofyalı Şeyḥ Meḥemmed), 1800
 Kāzī-zāde Efendi (Süleymāniyye Cāmi’i Vāizi), 1800
 Kāzī-zāde Efendi (Şeyhülislam), 496, 757, 761, 819, 879, 1347, 1429
 Kāzī-zāde Meḥemmed Efendi, 1673
 Kāzī-zāde Şeyḥī Çelebi, 1560, 1729, 1768
 Kāzī-zāde-i Rümī, 855
 Kazvīn, 259
 Kazzāz-ḥāne Medresesi, 1188
 Kebīr Aḥmed Çelebi, 902
 Kec-dehān (‘Abdu’llāh), 1724
 Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi, 1294, 1323, 1332, 1349, 1407, 1448, 1458, 1539, 1559, 1600, 1604, 1607, 1700
 Kec-dehān Efendi, 1415, 1653
 Kecnīr-zāde, 1175, 1176
 Keçiborlu, 1117
 Keçmiri-zāde Yaḥyā Efendi, 1054
 Kefe, 393, 394, 414, 421, 480, 710, 722, 733, 760, 792, 802, 862, 877, 1002, 1031, 1083, 1179, 1192, 1346, 1347, 1436, 1485, 1576, 1577
 Kefe’de el-Ḥācc Ferhād Medresesi, 293
 Kefeli Ḥüseyn Çelebi, 791, 1040
 Kefeli Ḥüseyn Efendi, 1047, 1171, 1177, 1288, 1408, 1771
 Kefeli Muştafā Çelebi, 1061, 1270, 1285, 1347
 Kefevī Ḥüseyn Çelebi, 1562
 Kefevī Ḥüseyn Efendi, 478, 1161, 1179, 1180, 1441
 Kefevī Maḥmūd Çelebi, 680
 Kefevī Maḥmūd Efendi, 752
 Kefevī Muştafā Çelebi, 1250
 Kelām-ı ‘Allām, 512, 924
 Kelām-ı ‘Azīz, 893
 Kelām-ı Ḥaḥḥ, 649
 Kelām-ı Kadīm, 505
 Kelām-ı Mecīd, 379, 985
 Kelām-ı Melik-i ‘Allām, 954, 1722, 1799

- Kelām-ı Şerîf*, 723
Kelîle ve Dimne, 762
Kemâl (Akkaftân), 1527
 Kemâl Beg (Harem-i Sultâniden Çıkmış Sipâhî), 640
 Kemâl Beg-zâde, 731, 876, 903
 Kemâl Beg-zâde (Meḥemmed), 1088
 Kemâl Beg-zâde Efendi, 1264, 1615, 1647
 Kemâl Çelebi, 260, 290
 Kemâl Çelebi (Bağdâd Kadısı), 269, 405
 Kemâl Çelebi (İznîk Orhâniyye Müderrisi), 297
 Kemâl Çelebi (Şahın Müderrisi), 468
 Kemâl Efendi, 900, 1068, 1117, 1185, 1352, 1354, 1432, 1439, 1483, 1502, 1512, 1533, 1550, 1554, 1581, 1582, 1596, 1630, 1632, 1638, 1640, 1655, 1664, 1665, 1772
 Kemâl Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1061, 1246, 1247, 1255, 1260, 1274, 1301, 1312, 1329, 1502, 1524, 1546
 Kemâl Efendi (Şâm Kadısı), 1184
 Kemâl Efendi Maḥdûmı, 1545, 1564, 1676, 1728, 1784
 Kemâl Efendi-zâde Şeyḫi Meḥemmed Çelebi, 1724
 Kemâl Ḥalîfe ('Alâ'e'd-dîn-i Rûmî Ḥalîfesi), 359
 Kemâl Paşa-zâde, 445
 Kemâl Paşa-zâde Aḥmed Efendi, 878
 Kemâl Paşa-zâde Efendi, 259, 262, 268, 292, 296, 321, 335, 410, 411, 418, 420, 429, 456, 458, 500, 462, 467, 468, 487, 501, 584, 612, 615, 651, 727, 741, 745, 750, 801, 945, 1085, 1323
Kemâle'd-dîn eṣ-Şehîr bi-Kâra Dede (Tâce'd-dîn İbrâhîm Dede Efendi), 478
Kemâle'd-dîn Meḥemmed bin Aḥmed eṣ-Şehîr bi-Taşköprü-zâde (Kemâl Efendi), 1546
 Kemâle'd-dîn Meḥemmed Efendi (Kazasker Kemâl Efendi), 253
 Kemâlî (Alî Efendi), 1479
 Kemâlî (Ca'fer Efendi), 1211
 Kemâlî (Taşköprü-zâde Kemâl Efendi), 1549
 Kemâl-zâde, 1689
 Kemâl-zâde (Edrineli Alî Çelebi), 1065
 Kemân-keş ('Alî Paşa), 1810
 Kemân-keş 'Alî Çelebi, 1623
 Kemân-keş 'Alî Paşa, 1621, 1656, 1810, 1814
 Kenḫırı Medresesi, 612
 Kenḫırı'da Cemâle'd-dîn Medresesi, 708
Kenz, 511, 727
 Kepenekci Medresesi, 323, 597, 666, 715, 718, 828, 1160, 1272, 1286, 1306, 1355
Kepenekci Sinân (Kepenekci Sinân), 412
 Kepenekci Sinân Efendi, 706
 Kepenekci Sinân Efendi Medresesi, 1730
 Kepenekci Sinân Medresesi, 495, 510, 848, 1331, 1672
 Kepenekci-zâde, 706, 823, 1054, 1557
 Kepenekci-zâde Süleymân Çelebi, 775, 875, 896
 Kepenekci-zâde Şâh Çelebi, 886, 1168
 Kepenekci-zâde Şâh Efendi, 1531
 Kerbelâ, 980, 1438
 Kerîm Çelebi, 1051, 1337
 Kerîm Çelebi (Beytû'l-makdis Müderrisi), 1683
 Kerîm Çelebi (Ḥâfız Paşa Müderrisi), 1646
 Kerîm Çelebi (Ḥaleb Kadısı), 1768
 Kerîm Çelebi (Mısr-ı Ḳâhire Kadısı), 1770
 Kerîm Çelebi (Üsküdâr Mihrümâh Sultân Müderrisi), 1760
 Kerîm Çelebi (Üsküdâr Vâlidisi Müderrisi), 1597
Kerîm Çelebi Vefeyâtı, 1610
 Kerîm Efendi (Paşa Ḥ'âcesi), 1129
 Kerîmî (Şeyḫu'l-ḥarem-zâde), 1785
 Kesbî Çelebi, 1366, 1464
 Keskin Dede Maḫâbiri, 1321, 1356, 1433, 1627, 1634, 1704
 Keskin Dede Mezârlığı, 1413, 1521
 Keskin Dede Tekyesi, 1333, 1426, 1456
 Kesriyye Medresesi, 1046
 Kesriyyeli Maḫmûd Efendi, 1786
 Kestel, 816, 894, 1269, 1337, 1387, 1393, 1427, 1709
 Kestel Câmî'i, 342
 Kestel Medresesi, 325, 1049, 1203, 1297, 1323, 1409, 1627, 1659
 Kestelli Fenârî, 308
 Keşfi-i Manastırî, 1096
 Keşmîrî-zâde (Naḫîb Yahyâ Efendi), 1126
Keşşâf, 397, 549, 719, 725, 898, 954, 1137, 1385
Ketâ'ib, 364, 394, 680, 752, 792
 Ketâncı 'Ömer Paşa, 1495
 Kete, 1166, 1560, 1638, 1735
 Kethudâ Kadın Câmî'i, 1472
 Kethudâ Muştafâ Efendi, 860, 900, 1080, 1162, 1183, 1191, 1233, 1246, 1247, 1274, 1293, 1297, 1354, 1411, 1502, 1524, 1547, 1548, 1557, 1578, 1597, 1624, 1630, 1655, 1664, 1665, 1675, 1698, 1729, 1767, 1781, 1813
 Kethudâ Muştafâ Efendi (Sinân Efendi-zâde Ḥüseyn Oğlu), 804
 Kethudâ-zâde Muḫarrem Çelebi, 1604
 Kevâkibî-zâde, 1637, 1661, 1676, 1769
 Kevâkibî-zâde (İbrâhîm), 1741
 Kıbçaq, 1346
 Kıbrıs, 449, 450, 557, 560, 677, 680, 681, 689, 691, 698, 702, 710, 711, 758, 760, 776, 853, 876, 882, 993, 1033, 1195, 1292, 1403, 1419, 1559, 1579, 1580, 1738, 1741, 1767, 1817
 Kılıç 'Alî Paşa, 453, 562, 690, 691, 820, 995, 1002, 1004
 Kılıç 'Alî Paşa Medresesi, 1403
 Kınalı-zâde 'Abdu'r-raḫıman Çelebi, 1698, 1731
 Kınalı-zâde 'Alî Çelebi, 515

- Kınalı-zāde ‘Alī Efendi, 262, 300, 332, 514, 570,
 588, 701, 729, 771, 776, 780, 862, 874, 904, 914,
 1046, 1157, 1254, 1353, 1391, 1464
 Kınalı-zāde Efendi, 1191
 Kınalı-zāde Efendi (‘Alī), 580, 588
 Kınalı-zāde Efendi (Şām Kadısı), 904
 Kınalı-zāde Fehmī Çelebi, 921, 1046
 Kınalı-zāde Hasan Çelebi, 757, 804, 881, 890, 899,
 900, 1059, 1154, 1254, 1263, 1295, 1421, 1547,
 1641, 1755
 Kınalı-zāde Hasan Efendi, 731, 1127, 1159, 1312,
 1355, 1418, 1450, 1533, 1655
Kınalı-zāde Hasan Tezkiresi, 1401
 Kınalı-zāde Hüseyin Efendi, 1703
 Kırpaç, 377
 Kıratoğa, 564, 566, 1047, 1248, 1436, 1765
 Kırbaç Efendi (Osman), 1680
 Kırbaç ‘Osmān Efendi, 1287, 1292, 1327, 1357,
 1365, 1419, 1448, 1529, 1560
 Kırbaç Efendi, 1363
 Kırım, 395, 984, 1238, 1347, 1468, 1496
 Kırık Çeşme, 1010, 1380
 Kırık Çeşme Kemerleri, 441
 Kırklarınmakâmı, 677
Kıssa-i Enbiyā, 624
Kıssa-i Firūz Şāh, 327
 Kırkmīr-zāde, 1672
 Kırkāmū’d-dīn Yūsuf el-Hüseyinī, 592
 Kırızanlık, 1765
 Kırız Mollā (Şālih Molla Efendi), 856
 Kırız Mollā Efendi, 1024, 1171, 1448
 Kırızca Hayre’d-dīnoğlu (Abdu’llāh), 1451
 Kırızca Hayre’d-dīnoğlu ‘Abdu’llāh Efendi, 1068,
 1153, 1261, 1386, 1415
 Kırızlıcaçuzla, 825
 Kırızlımuşluk (Hādīce Sulţān Medresesi), 729, 769,
 841, 866, 894, 900, 911, 1032, 1047, 1060, 1119,
 1152, 1175, 1177, 1271, 1404, 1448, 1456, 1592,
 1597, 1604, 1636, 1652, 1659, 1669, 1676, 1730,
 1739, 1755
 Kırızlımuşluk Medresesi, 812
 Kırızkullisi, 857
 Kızlar Kilisəsi, 357
 Kiçi Mīrzā (Naķīb Yahyā Efendi), 1126
 Kiçmīrī-zāde, 1071
Kifāyetü’l-mübtedā, 606
 Kilisli ‘Alī, 825
 Kilisli ‘Alī Çelebi, 917, 1179
Kımyā-yı Sa’ādet, 759, 888, 1028
 Kirā (Bir Yahudi), 907, 995, 1229
 Kirāmī (İranlı Şāir), 1746
 Kirāmī (Kınalı-zāde Abdu’r-raḥīm Efendi), 915
 Kirāmī Çelebi (Kınalı-zāde), 835
 Kirecci-zāde, 613
 Kirli Maḥmūd, 1598
 Kirmān, 361, 1543
 Kirmāstī, 1548
 Kirmāstī (İstanbul Kadısı), 265
 Kirmāstī Medresesi, 265, 768, 1323, 1549, 1627
 Kirmāstī-zāde Hüseyn Çelebi, 966
Kitāb-ı ‘Atāķ, 258
Kitāb-ı Bey, 598
Kitāb-ı Buḥārī, 1570
Kitāb-ı Büyü, 617
Kitāb-ı Cihād, 1271, 1338, 1506
Kitāb-ı Cināyāt, 896
Kitāb-ı Da’vā, 301
Kitāb-ı Ğaşb, 320, 598, 715
Kitāb-ı Hacr, 1679
Kitāb-ı Hayz, 277
Kitāb-ı İcāre, 1326
Kitāb-ı Kerāhiye, 573
Kitāb-ı Şavm, 773
Kitāb-ı Vekāle, 765
Kitābu’l-buyū, 343
Kitābu’l-vekāle, 898
Kitābü’l-cināyāt, 823, 1033, 1158
Kitābü’l-icāre, 1047, 1541
Kitābü’l-işābe fī Tārīhi’s-şahābe, 367
Kitābü’r-riyāset, 1028
 Koca ‘Abdu’r-raḥīm, 911
 Koca ‘Acem, 1032, 1459
 Koca Hüsām, 256, 454
 Koca Kāsım Paşa, 448
 Koca Kerīm Efendi, 1521
 Koca Kerīm Efendi (Ferhād Paşa H’ācesi), 1428,
 1515
 Koca Muḥyi’d-dīn, 1065
 Koca Nāzır (Meḥemmed Beg), 811
 Koca Nişāncı (Celāl-zāde Mustafa Beg), 464
 Koca Nişāncı Celāl-zāde Muştafā Beg, 702
 Koca Receb, 890, 913
 Koca Tāce’d-dīn, 1645
 Kocaili, 282, 450, 917, 1628, 1735
 Kocalı Muḥyi’d-dīn, 802, 910
 Kocalı Muşlihi’d-dīn, 825, 893
 Kocavī Ramazān Efendi, 1598
 Kocavī Seyyidi Çelebi, 346
 Kocavī Seyyidi Efendi, 628
 Koçkapan (Hamza Mīrzā, Acem Serdārı), 1004
 Koğacı Dede Mescidi, 342, 1032, 1081, 1159, 1725
 Koğacı Dede Zāviyesi, 631
Koğacı-zāde (Koğacı-zāde), 1512
 Koğu Meḥemmed (Kıbrıs Kadısı Meḥemmed Beg),
 1195
 Komanova, 1765
 Komeran (Kalesi), 419
 Konevī Kara Ya’ķub Beg, 1085

- Koñurapalı Hıyre'd-dīn Efendi, 358
 Koñurapalı Muşlıhi'd-dīn Efendi, 358, 648
 Konya, 283, 318, 343, 346, 359, 404, 426, 462, 483,
 681, 731, 733, 787, 789, 824, 873, 943, 944, 1060,
 1089, 1133, 1160, 1237, 1273, 1284, 1320, 1324,
 1365, 1371, 1414, 1418, 1452, 1484, 1517, 1523,
 1529, 1594, 1636, 1639, 1647, 1656, 1674, 1680,
 1705, 1712, 1735, 1736, 1802
 Konya'da Na'līnci Medsesesi, 346, 484
 Konyalı 'Ömer Çelebi, 1255
 Koron Kal'ası, 422
 Koştamonlı Beñli Muhyi'd-dīn Efendi, 953
 Koştantıniyye, 249, 256, 259, 272, 279, 301, 326,
 343, 354, 370, 373, 375, 380, 382, 383, 393, 397,
 412, 413, 439, 482, 503, 507, 582, 588, 593, 604,
 605, 612, 628, 637, 649, 666, 692, 704, 728, 768,
 770, 776, 779, 786, 790, 811, 828, 872, 930, 934,
 955, 967, 981, 984, 1121, 1132, 1159, 1172, 1193,
 1198, 1202, 1335, 1340, 1369, 1374, 1454, 1455,
 1471, 1609, 1612, 1719, 1777, 1778, 1781
 Koştantıniyye'de Çurşunlı Türbe Zāviyesi, 668
 Koştantıniyye'de Muştafā Paşa Zāviyesi, 658
 Koyun Mūsā (Fatih Devri Vezirlerinden), 400
 Köhne Maħmūd (Bosnevī Maħmūd), 1676
 Köpsi, 672
 Körfüz, 422, 444, 560, 618
 Köse 'Abdi, 870, 1539
 Köse Bedre'd-dīn Efendi, 555
 Köse Bozan (Bozan-zāde), 878
 Köse Maħmūd, 1273, 1290, 1349, 1455, 1633, 1734
 Köse Maħmūd (Bedre'd-dīn Maħmūd), 1609
 Köse Maħmūd Efendi, 1284, 1334, 1445
 Köse Sinān, 1361, 1452, 1523, 1534, 1539, 1604,
 1635, 1636, 1734
 Köse Sinān Efendi, 1534, 1680, 1764, 1770
 Köse Süleymān, 1285
 Köse Şems, 1735
 Köse Şems Efendi, 870, 1539
 Köse Şemse'd-dīn, 1648
 Köse Tāce'd-dīn, 1156
 Kösec Aħmed Efendi, 1554, 1778
 Kösec Hısan, 266, 1035
 Köstendil, 450, 452, 703, 919, 1026
 Kubād Paşa (Hıleb Beglerbegisi), 1133
 Kubbe-i 'Abbās, 1210
 Kubbetü'l-İslām Medresesi, 1393
 Kubbetü'l-Muştafā, 368
 Kudsī (Ġarīķ 'Arab-zāde), 284
 Kudsī (Meħemmed Efendi), 1551
 Kudsī Efendi, 1450, 1545, 1549, 1561, 1562, 1627,
 1630, 1646, 1684, 1730, 1757
 Kudsī Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1582
 Kudsī Meħemmed Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1582
 Kuds-i Şerīf, 718, 737, 738, 769, 825, 876, 892, 903,
 910, 925, 1032, 1063, 1080, 1081, 1083, 1119,
 1161, 1163, 1177, 1180, 1181, 1182, 1196, 1283,
 1293, 1308, 1340, 1342, 1345, 1357, 1363, 1374,
 1408, 1417, 1542, 1607, 1645, 1652, 1716, 1724,
 1739, 1760, 1764, 1769, 1770, 1779, 1786
 Kudsī-zāde Çelebi, 1698, 1699
 Kudsī-zāde Efendi, 1546, 1704, 1755, 1760, 1779,
 1784
 Kudūrī, 1438
 Kūh-i Elvend, 1011
 Kūlunc Nūşhası (Yaħyā el-Cānīkī), 1767
 Kumkapusu, 1007
 Kumrī Maħmūd Efendi, 311
 Kur'an, 288, 341, 533, 962, 985, 1105, 1485, 1780,
 1788
 Kur'an-ı 'Aẓīm, 260, 283, 287, 398, 501, 605, 606,
 747, 954, 1042, 1103, 1313, 1510
 Kur'an-ı Kerīm, 505, 705, 1181
 Kur'an-ı Mecīd, 697, 1201, 1446
 Kurd Ağa (Kapecuılar Keħudāsı), 995
Kurd Aħmed (Kurd Çelebi), 299
 Kurd Çelebi, 299, 572
 Kurd Çelebi (Emīn Kösesi Oğlu), 768
 Kurd Dede (Şeyh Meħemmed bin Ömer, Kurd
 Efendi), 970
 Kurd Efendi (Bālī Efendi Hılifesi), 358
 Kurd Efendi (Sofya'da Şeyh), 1464
 Kurd Efendi (Şeyh Meħemmed), 968, 969, 988
 Kurd Efendi (Şeyh), 1101
 Kurd Paşa, 1235, 1402
 Kurd Paşa (Vezīr-i Şālīs), 1244
 Kurd-zāde, 1290, 1354
 Kurd-zāde (Çekmece'de 'Abdu's-selām Müderrisi),
 1534
 Kurd-zāde (Şeyh Vālīhī), 972
 Kurşun Tarak (Abdi Efendi), 1250
 Kurşunlı Türbe, 668, 1045
 Kus bin Sā'ide, 1684
 Kuş Yaħyā Efendi, 824, 1135, 1179, 1180, 1186,
 1245, 1246, 1264, 1301, 1313, 1355, 1395, 1422,
 1557
 Kuṭb-ı 'Acemī, 548, 838
 Kuṭb-ı Mekkī, 423, 785, 887, 1137
 Kuṭb-ı Mekkī (Meħemmed bin 'Alā'e'd-dīn), 779
 Kuṭb-ı Şirāzī, 839
 Kuṭbī (Kuṭb-ı Mekkī), 780
 Kuṭbu'd-dīn Ebü'l-ħasan bin er-Rufā'ī, 365
Kuṭbu'd-dīn el-'Acemī (Kuṭb-ı Taħtānī), 482
 Kuṭbu'd-dīn el-Ebherī, 361
 Kuṭbu'd-dīn-i Ebherī, 357, 361
 Kuṭbu'd-dīn-zāde Meħemmed Efendi (Mīrim
 Kösesi), 727
 Kuṭlı, 364

Kūzeđerān, 662
Küçük Aḥmed (Bıçaqçı-zāde), 1737
Küçük Ayaşofıyya, 1573
Küçük Ayaşofıyya Cāmi'i, 406, 1799
Küçük Ayaşofıyya Zāviyesi, 673, 871, 985
Küçük Bedre'd-dīn, 267
Küçük Bedre'd-dīn Efendi, 270, 295
Küçük Bostān (Muştafā bin 'Alī), 505, 707, 1157
Küçük Bostān Efendi (Muştafā bin Alī), 787, 805
Küçük Emīr (Fāzıl Emīr), 958
Küçük H'āce (Selānikī Muşlihi'd-dīn), 795
Küçük Hāşıye, 1042
Küçük İshāq, 866, 891, 899, 902, 1167, 1183, 1342, 1350, 1533, 1724
Küçük İshāq (İzmir Kāzisi), 1175
Küçük İshāq Efendi, 902, 1080
Küçük Karaman, 764, 926
Küçük Luṭfī, 257, 454, 723
Küçük Luṭfī Beg-zāde, 712, 735, 736, 862, 866, 903, 905, 1027, 1029
Küçük Maḥmūd, 730, 808, 870, 880, 893, 1034, 1175, 1259
Küçük Maḥmūd Efendi, 1033, 1259, 1769
Küçük Maḥmūd-zāde, 1702, 1769
Küçük Maḥmūd-zāde 'Abdu'llāh Çelebi, 1598
Küçük Martolos-zāde Maḥmūd Efendi, 1710, 1779
Küçük Mollā (Şām'da Şeyḥ), 1474
Küçük Muḥyi'd-dīn (Karasili Meḥammed Efendi), 481
Küçük Muştafā (Tūsī), 1045
Küçük Muştafā Efendi, 1127, 1152, 1183, 1263, 1301, 1335, 1421, 1596, 1641
Küçük Nüre'd-dīn, 543, 740, 891, 1269
Küçük Nüre'd-dīn Efendi, 530, 737
Küçük Şems, 260, 331, 468, 725, 1157
Küçük Tāce'd-dīn, 330, 331, 455, 463, 491, 735, 1129, 1157
Küçük Tāce'd-dīn Efendi, 284, 1260, 1274, 1325
Küçükbaşzār Kırbında Şāh Mālik Zāviyesi, 640
Küçükborlu, 893
Küçükçekmece, 1782
Küçükçekmece'de 'Abdu's-selām Medresesi, 748, 1128, 1184, 1292
Küle, 453
Kürd Ḥasan, 1385, 1523
Kürd Ḥasan Efendi, 1190
Kürd İbrāhīm, 731
Kürd İbrāhīm Çelebi, 1255
Kürdistān, 293, 650, 731, 1034, 1253, 1673
Kürkcibaşı Medresesi, 482, 1127, 1297, 1373, 1393, 1406, 1431
Kütāhiyye, 271, 344, 380, 425, 427, 572, 594, 655, 681, 682, 834, 873, 880, 888, 891, 892, 902, 1080, 1083, 1117, 1159, 1162, 1175, 1176, 1231, 1234,

1249, 1273, 1290, 1295, 1359, 1385, 1403, 1418, 1420, 1433, 1436, 1519, 1521, 1523, 1554, 1606, 1649, 1708, 1710, 1732, 1735
Kütāhiyye'de Germiyānoğlu Medresesi, 732, 876, 1166, 1177
Kütāhiyye'de Karagöz Paşa Medresesi, 309, 1089
Kütāhiyye'de Rüstem Paşa Medresesi, 514, 580, 768
Kütāhiyye'de Vāhid Paşa Medresesi, 336, 590
Kütāhiyye'de Vāhidiyye Medresesi, 1085
Kütāhiyyeli Emīr, 1732
Kütüb-i Sitte, 780

L

La'li Çelebi, 1189, 1253, 1290, 1301, 1307, 1321, 1345, 1365, 1371, 1420, 1445, 1516, 1609
La'lin Kābā-zāde (La'li Meḥammed Babası), 1369
Lā'ihī Efendi, 405
Lāhicān, 1453
Lāhūr, 581
Lāl Aḥmed, 1635
Lāl Aḥmed Çelebi, 1363
Lāl Aḥmed Efendi, 1534
Lālā (Meḥammed Paşa), 1237
Lālā Ḥüseyn Paşa, 687, 702
Lālā Meḥammed Paşa, 1218, 1227, 1232, 1238, 1241, 1465, 1489, 1490
Lālā Paşa, 1237
Lāle-'izār-zāde, 1335
Lālezār-zāde (Ḥusrev Paşa Defterdārı), 995
Lālī (Lālī Aḥmed Çelebi), 321
Lām 'Alī Çelebi, 1238
Lā-mekānī (Şeyḥ Ḥüseyn), 1789
Lāmi'ī Çelebi, 274, 518, 628
Lāmi'ī-zāde, 841
Lāmiyye-i Hilāliyye, 1133
Lāmiyyetü'l-'Acem, 245
Langā Maḥallesi, 651
Langā Zāviyesi, 1469
Lār, 581
Lārende, 318, 343, 362, 521, 607, 824, 1085, 1193, 1338, 1386, 1391, 1554, 1614, 1810
Lārende'de Mūsā Beg Medresesi, 767
Laṭıf Beg (Zü'l-kadriyye Neslinden), 420
Laṭıf-zāde, 1332, 1417, 1450
Laṭıf-zāde (Süleymāniyye Müderrisi), 1550
Lavoş, 415
Lavoş Kıral, 419
Lefkeli (Muştafā Paşa), 1623
Lefkeli Muştafā Paşa, 1620, 1622
Lefkoşa, 711, 1419, 1516, 1689
Lefkoşa Hişāri, 560, 689

Leh, 453, 1219, 1496, 1548, 1550, 1552, 1562, 1576,
1577, 1580, 1581, 1582, 1583, 1630, 1642, 1643,
1665, 1723, 1726, 1789
Lem'î, 267, 268
Lemezât, 1474
Leṭā'if, 445
Leṭā'if-nāme, 318
Levh-ḥ`ān İbrāhīm Efendi, 900, 1290, 1291, 1301
Leysî-zāde, 811
Leysî-zāde Efendi, 755
Leysî-zāde Efendi (Pîr Aḥmed Çelebi Babası), 548
Leysî-zāde Şeyḫī Efendi, 1312
Leylî vü Mecnûn, 329, 1098, 1585, 1588
Leys-zāde, 867
Leys-zāde (Pîr Aḥmed Çelebi Babası), 548
Leys-zāde Efendi, 564
Leys-zāde Pîr Aḥmed Çelebi, 539
Lipova (Kalesi), 1495
Lipova Kal'ası, 632
Lofça, 1178, 1595
Loḳmān-ı Şeh-nāme-güy, 1685
Lori, 1002
Luġat-ı Kāmûs, 762
Luġat-ı Şāhidî, 1249
Luṭfî Beg (Defterdār), 849
Luṭfî Beg-zāde, 905
Luṭfî Beg-zāde (Muştafâ Efendi), 1187
Luṭfî Beg-zāde Efendi, 851, 861, 1192
Luṭfî Beg-zāde Maḥdûmî (Meḥemmed bin Muştafâ),
241
Luṭfî Beg-zāde Meḥemmed Çelebi, 860, 881
Luṭfî Beg-zāde Meḥemmed Efendi, 1191
Luṭfî Beg-zāde Meylî Efendi, 849
Luṭfî Beg-zāde Muştafâ Efendi, 498, 524, 717, 751,
813, 911, 1186, 1252, 1506, 1541
Luṭfî Çelebi, 1387
Luṭfî Çelebi (Sifālî-zāde Ceddi), 512
Luṭfî Paşa, 264
Luṭfî Paşa (Ḳaptanıderya), 422
Luṭfî Paşa (Rûmili Beglerbegisi), 523
Luṭfî Paşa (Sadrazam), 263, 445, 660
Luṭfu'llāh (Ḳaba Luṭfî), 482
Luṭfu'llāh (Küçük Luṭfî), 257
Luṭfu'llāh (Luṭfî Çelebi), 1156
Luṭfu'llāh bin Şüca'u'd-dîn (Edrine'de Cāmî-i 'Atîḳ
Müderrisi), 927
Luṭfu'llāh Çelebi (Bahā'e'd-dîn-zāde), 858
Luṭfu'llāh Efendi (Şeyḫ), 1248
Lübbü'l-uşûl, 301

M

Ma'anîci Ḥasan Efendi, 795
Ma'āricü'n-nübüvve, 466

Ma'āricü'n-nübüvve Tercemesi, 1787
Ma'arra, 325
Ma'lül Efendi, 489, 752, 753
Ma'lül Emîr Efendi, 296, 311, 342, 446, 478, 501,
502, 505, 510, 571, 642, 730, 741, 742, 750, 751,
752, 753, 770, 792, 808, 831, 895, 1031, 1035,
1042
Ma'lül Emîr Efendi Mektebi, 1583
Ma'lül-zāde Efendi, 478, 490, 499, 545, 562, 593,
616, 709, 771, 787, 829, 832, 1352, 1366
Ma'lül-zāde Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 595, 724, 846,
1339, 1583
Ma'lül-zāde Meḥemmed Efendi, 739, 894, 1332
Ma'lül-zāde Muştafâ Çelebi, 589
Ma'lül-zāde Naḳîb Efendi, 710, 764, 832, 1023,
1024, 1198, 1355, 1372, 1456, 1545, 1559, 1626
Ma'lül-zāde Naḳîb Meḥemmed Efendi, 701
Ma'nevî (İbrāhīm Gülşenî Eseri), 370
Ma'rifet Efendi, 1033
Ma'rifetu'llāh (Ma'rifetu'llāh Efendi), 1292
Ma'rifetu'llāh Efendi, 861, 893, 1034, 1064, 1065,
1128, 1161, 1292, 1327, 1403
Ma'rûf (Ma'rûf Efendi), 905
Ma'rûf Efendi, 905, 910, 1045, 1067, 1071, 1079,
1081, 1083, 1176, 1191, 1352, 1354
Ma'rûf Efendi (Yeñişehr Kadısı), 862
Ma'rûf-ı Kerḫî, 356, 357
Ma'sûm (Ma'sûm Efendi), 1172
Ma'tüh Çelebi, 304, 305
Ma'tüh Çelebi (Meḥemmed bin Yûsuf), 1372
Mā'-i 'Arafāt, 441, 580, 696, 785
Macaroġlı 'Alî Paşa, 1496
Maġnisa, 276, 358, 414, 456, 458, 506, 513, 540,
557, 590, 603, 604, 623, 636, 704, 715, 716, 732,
739, 806, 857, 880, 888, 890, 893, 900, 906, 911,
924, 970, 971, 990, 1002, 1013, 1027, 1034, 1064,
1122, 1129, 1162, 1169, 1175, 1212, 1259, 1268,
1272, 1317, 1325, 1327, 1334, 1335, 1344, 1402,
1417, 1427, 1452, 1488, 1537, 1539, 1605, 1607,
1636, 1649, 1653, 1670, 1672, 1680, 1705, 1708,
1734, 1764, 1778
Maġnisa Murādiyyesi, 1327, 1338, 1448, 1673, 1778
Maġnisa Sultāniyyesi, 483
Maġnisa'da Sultān Murād Medresesi, 1185, 1291,
1517, 1594
Maġnisa'da Tekye Medresesi, 906, 1268, 1324, 1330,
1674
Maġnisa'da Sultān Murād Ḥān Medresesi, 1274
Maġnisa'da Medrese-i Ḥātūniyye, 1324
Maġnısalı Emîr, 1779
Maġnısalı İbrāhīm Efendi, 766, 1183
Maġnısalı Ḳumşî Tāce'd-dîn Efendi, 589
Maġosa, 689, 1579
Maġoşa Kal'ası, 560

- Mağrib, 1405
Mağrib Trablusu, 1375
Mağdüm-ı Hüseyin Efendi (İstanbul Kadısı), 1817
Mağdüm-ı Mu'îd-zâde Mehemmed Çelebi, 721
Mağkeme-i Koştantıniyye, 341
Mağkeme-i Mağmüd Paşa, 1631
Mağmüd (Ağî-zâde Mağmüd Çelebi), 1668
Mağmüd (Filorineli Mağmüd), 821
Mağmüd (Gelibolılı Mağmüd Efendi), 1082
Mağmüd (Hañb Mağmüd Çelebi), 1192
Mağmüd (İbni Mu'allim-zâde), 754
Mağmüd (Kâtib Mağmüd), 723
Mağmüd (Ketğudâ Muştafâ Efendioğlı Mağmüd Çelebi), 1729
Mağmüd (Küçük Mağmüd), 880
Mağmüd (Mağmüd es-Samsûmî), 717
Mağmüd (Mağmüd-ı Bosnevî), 1675
Mağmüd (Manastırlı Derzî-zâde Mağmüd Çelebi), 1460
Mağmüd (Miğalicli Mağmüd), 1334
Mağmüd (Nevâlî Birâderi), 1064
Mağmüd (Niksârî-zâde Efendi), 1438
Mağmüd (Rebîb-i 'Arab-zâde), 1360
Mağmüd (Selâniki Mağmüd), 1601
Mağmüd (Sultanuşşuara Abdalbaki Efendi), 1131
Mağmüd Beg (['Abdî Çelebi Mağdümü] Mağmüd Beg), 529
Mağmüd Beg ('Alî Paşa-yı 'Atîğ Müderrisi), 888
Mağmüd Beg (Edrine Bâyezîdiyye Müderrisi), 737
Mağmüd Beg (Mağmüd Beg), 867
Mağmüd Beg (Mu'allim-zâde Mağdümü), 1133
Mağmüd Beg (Sahn Müderrisi), 1122
Mağmüd Beg Efendi (Şemâniye Müderrisi), 549
Mağmüd bin Añmed eñ-Şehîr bi-İbni Bozan (Bozan-zâde), 714
Mağmüd bin Pîrî (Fenârî-zâde), 1089
Mağmüd bin Süleymân (Kefevî Mağmüd Efendi, Şâhibü'l-Ketâ'ib), 791
Mağmüd Çelebi ('Abdu'r-rañman Efendi el-Mü'eyyed Oğlu), 295
Mağmüd Çelebi ('Allâme-i Şâşî Babası), 730
Mağmüd Çelebi (Defterdâr), 1335
Mağmüd Çelebi (Emîr Buğârî Dâmâdı), 746
Mağmüd Çelebi (Hañb), 1192
Mağmüd Çelebi (Ketğudâ Muştafâ Efendi Mağdümü), 745, 1565, 1654, 1716, 1766, 1778
Mağmüd Çelebi (Ketğudâ-zâde Muştafâ Efendi Mağdümü), 1763
Mağmüd Çelebi (Mu'allim-zâde Mağdümü), 703, 1133
Mağmüd Çelebi (Muştafâ Efendi-zâde), 1670
Mağmüd Çelebi (Nakş-bendiyye Şeyhi), 628, 638
Mağmüd Çelebi (Nişâncı), 816
Mağmüd Çelebi (Taş Çelebi Birâderi), 1699
Mağmüd Çelebi (Tırğalalı Şeyh Mehemmed Birâderi), 1461
Mağmüd Efendi (Ağî-zâde), 1668
Mağmüd Efendi (Başdefterdâr), 1007
Mağmüd Efendi (Bergös Mehemmed Paşa Müderrisi), 1294, 1705, 1778
Mağmüd Efendi (Edrine Süleymâniyyesi Müderrisi), 1626
Mağmüd Efendi (Emîr Buğârî Halîfesi), 400
Mağmüd Efendi (Emîr Buğârî Şeyhi), 652
Mağmüd Efendi (Gelibolı Kadısı), 1063
Mağmüd Efendi (Hammâmiyye Müderrisi), 1738
Mağmüd Efendi (Helvâcı-zâde Dâmâdı), 1775
Mağmüd Efendi (İzmir Kadısı), 1706
Mağmüd Efendi (Kara Çelebi-zâde Mağdümü), 1458, 1594, 1645, 1733, 1740, 1768
Mağmüd Efendi (Kâtib-zâde Mülâzımı), 1429, 1740
Mağmüd Efendi (Kefe Kadısı), 862
Mağmüd Efendi (Kepenekci Müderrisi), 1306
Mağmüd Efendi (Kesriyyeli), 1786
Mağmüd Efendi (Kütâhiyye Kadısı), 892, 1732
Mağmüd Efendi (Mehemmed Paşa H'âcesi), 598
Mağmüd Efendi (Manav Kâzî), 823
Mağmüd Efendi (Mar'aş Kadısı), 879
Mağmüd Efendi (Mesîh Paşa Müderrisi), 1286, 1659
Mağmüd Efendi (Mısır Kadısı), 809
Mağmüd Efendi (Muallim-i Sulţânî İbrâhîm Efendi Oğlı), 604, 857
Mağmüd Efendi (Nağîbü'l-eşraf), 593
Mağmüd Efendi (Paşa H'âcesi), 729, 1297
Mağmüd Efendi (Sekbân 'Alî Müderrisi), 1533
Mağmüd Efendi (III. Murâd İmamı), 907
Mağmüd el-Esved el-Kösec (Kara Mağmüd), 555
Mağmüd el-İşfahânî, 360
Mağmüd Paşa (Anadolu Beylerbeyi), 450
Mağmüd Paşa (Fâtih Dönemi Vezîri), 485
Mağmüd Paşa (Güzelce), 1478
Mağmüd Paşa (Habeş Beglerbegi), 1576
Mağmüd Paşa (Kaimmakam), 1232, 1233
Mağmüd Paşa (Mısır Beglerbegisi), 688, 1241, 1499
Mağmüd Paşa (Vezîr), 1230
Mağmüd Paşa Evkâfi, 725
Mağmüd Paşa Hâşküyî, 344
Mağmüd Paşa Medresesi, 296, 309, 610, 708, 723, 725, 729, 750, 887, 1027, 1045, 1171, 1185, 1259, 1271, 1313, 1355, 1377, 1413, 1455, 1509, 1545, 1550, 1593, 1627, 1634, 1759, 1770
Mağmüd-ı Bosnevî (Mehemmed Paşa H'âcesi), 776
Mağmüd-ı Hâlî (Filorineli Mağmüd), 822
Mağmüd-ı Harağânî, 359
Mağmüd-zâde, 1455, 1760
Mağmüd-zâde (Haleb Kadısı), 1645
Mağrec Medresesi, 1564
Mağzen, 817, 975, 1037, 1668

Maḥzenü'l-esrār, 976, 1375
 Maḳ'ad Hızır Dede, 959
Maḳāle-i Seyfiyye, 712
Maḳāle-i Şücā'iyye, 1356
 Maḳālī (Şair), 1685
 Maḳarrī (Diyār-ı 'Arab 'Ulemāsından), 1796
Maḳşūd, 606
Maḳşūd (Kürd Maḳşūd Efendi), 1034
 Maḳşūd Dede, 386, 387
 Maḳşūd Efendi, 1034, 1160, 1167, 1426
 Maḳşūd Hān (İran Elçisi), 996
 Maḳtül İbrāhīm Paşa, 618
 Malaṭıyya, 1241
 Malğara, 370, 371, 445, 910, 1001, 1010, 1090, 1237, 1240, 1241, 1242, 1313, 1345, 1461, 1721, 1770, 1786
 Malğara'da Sinān Paşa Medresesi, 1371
 Malğaralı Aḥmed Efendi, 1535, 1639, 1656, 1759
 Malğaralı Meḥammed Çelebi, 1462
 Maḷta, 1571
 Mama-yı Şāmī, 1657
 Mama-zāde 'Alisi, 1657, 1732, 1759
 Mama-zāde Aḥmed Çelebi, 1657
 Manastır, 390, 391, 392, 486, 691, 790, 924, 964, 985, 986, 1460, 1539
 Manastır Medresesi, 272, 463, 477, 590, 886, 1304, 1669, 1708, 1735
 Manastır'da Dülbend Kāzī Medresesi, 530
 Manav 'Abdī, 269, 276, 309, 328, 478, 742
 Manav 'Abdu'l-bākī, 1335, 1427
 Manav 'Alī, 263, 311, 331, 463, 491, 588, 1363
 Manav 'İvāz, 1721
 Manav Bākī, 1669, 1762, 1778
 Manav Bālī, 723, 841, 1079
 Manav Ḥālīl, 1406, 1416, 1519, 1669, 1730, 1755
 Manav Ḥasan, 1195
 Manav Ḥasan Efendi, 1534, 1535
 Manav Hidāyet, 1289, 1720, 1740
 Manav Hidāyet Efendi, 1350
 Manav İhtiyār, 733, 760, 853, 1033
 Manav İslām, 822
 Manav Kāzī (Maḥmūd Efendi), 823
 Manav Muşliḥi'd-dīn, 1308, 1326, 1559, 1758
 Manav Seyfī Efendi, 896, 1033, 1158, 1377
 Manav Seyyidī, 491, 544, 545, 546, 809, 813, 875, 1273, 1287
 Manav Seyyidī Efendi, 841
 Manav Şems (Alā'iyeli Bālī), 786
 Manav Tāce'd-dīn, 728, 829, 1030, 1060, 1068, 1159, 1365, 1432
 Manav Tāce'd-dīn Efendi, 297, 326, 1705
 Manavğad, 488, 565, 828
 Manfredonya Kal'ası, 1576
 Manḳırkuşu (Budın Beglerbegisi), 1231
 Mānī (Çalık-zāde Meḥammed Çelebi), 1366
Manşūr (Manşūr Efendi), 1087
 Manşūr Efendi, 1087, 1273
 Manşüre, 271, 1028, 1402, 1602, 1662
 Mantıḳī (Emīn-zāde Alī Çelebi), 1069
 Mantıḳī 'Alī, 1068, 1339
 Manya, 1496
 Mar'aş, 362, 718, 719, 787, 806, 879, 891, 1031, 1083, 1089, 1118, 1130, 1150, 1162, 1177, 1238, 1253, 1287, 1306, 1307, 1326, 1339, 1345, 1346, 1385, 1416, 1419, 1430, 1452, 1531, 1535, 1554, 1556, 1680, 1732, 1767
 Mar'aş'da 'Alā'u'd-devle Cāmi'i, 806
 Mardin, 881, 1301
 Marmara Medresesi, 1324
 Martolos Efendi, 270, 286, 309, 456, 462, 503, 590, 726, 739, 743, 1079
 Martolos-zāde, 786, 868, 892, 902, 905, 1029, 1342, 1596, 1680, 1741, 1761
 Martolos-zāde 'Abdu'llāh Efendi, 902, 903
 Martolos-zāde Efendi, 845, 868
 Martolos-zāde Maḥmūd Çelebi, 1606
 Martolos-zāde Muştafā Çelebi, 1704, 1705
 Martolos-zāde Muştafā Efendi, 1660, 1769
 Maryol Hüseyin Ağa, 1234
 Maryol Hüseyin Paşa, 766, 1501, 1525
Maşāri'u'l-'uṣṣāḳ fi Meşāri'i'l-eşvāḳ, 936
 Maşdar Muşliḥi'd-dīn Efendi, 327
 Maşkov, 688
 Māverā'ü'n-nehr, 377, 395
 Maymun (Bir Asi), 1492
 Mażlüm Melek, 1721
 Mażlüm Melek (Aḥmed Çelebi), 588, 718, 737, 747, 769, 773, 790, 1036, 1135, 1455, 1734
 Mażlümca Aḥmed Çelebi, 1436
Me'ālimü'l-yaḳīn, 1137
 Mec'ül (Birāder Efendi), 742
Mecālis-i Tefsīr-i Şerīf, 1793
 Mecdī (Meḥammed Çelebi), 882, 1090
 Mecdī Çelebi (Edrineli), 1142
Mecma'u'l-baḥreyn, 1376
Mecmū'a-i Şukūk, 568
 Medā'in, 1544
 Medḥī (Gelibolılı Maḥmūd Efendi), 1082
 Medḥī Çelebi (Nişāncı Kaimmakamı), 1238
 Medḥī Çelebi (Re'īsü'l-küttāb), 1193
 Medīne, 1135, 1596, 1703
 Medīne-i Münevvere, 275, 290, 304, 315, 384, 455, 478, 494, 499, 580, 593, 747, 769, 773, 785, 846, 876, 877, 881, 888, 903, 927, 962, 996, 1036, 1080, 1088, 1117, 1135, 1161, 1162, 1171, 1179, 1185, 1210, 1293, 1305, 1317, 1328, 1333, 1393, 1402, 1411, 1427, 1432, 1456, 1457, 1487, 1506,

1509, 1520, 1521, 1545, 1557, 1559, 1604, 1647,
1648, 1653, 1662, 1683, 1710, 1716, 1730, 1758
Medīne-i Münevvere'de Sulṭān Meḥemmed Hān
Medresesi, 1292
Medīne-i Münevvere'de Sulṭān Murād Hān
Medresesi, 1404
Medīnetü'l-münevvere, 596
Medrese-i Aḥmed Hānī, 833
Medrese-i Ayaşofıyya, 484
Medrese-i Bāyezīd Hāniyye, 303
Medrese-i Bāyezīdiyye, 532, 1248, 1728
Medrese-i Cānbāziyye, 1564, 1758
Medrese-i Cedīde-i İsmihān Sulṭān, 1072
Medrese-i Cedīde-i Vālide Sulṭān, 871
Medrese-i Dārü'l-ḥadīs, 501
Medrese-i Eyyüb, 264, 1769
Medrese-i Hānkāh, 756, 1072, 1263, 1362, 1400,
1764
Medrese-i Hāşekiyye, 1045, 1058, 1186, 1263, 1311,
1362, 1558, 1659, 1699, 1728
Medrese-i Ḥaydar Paşa, 1348
Medrese-i Ḥayre'd-dīn Paşa, 771
Medrese-i Ḥusrev Paşa, 845
Medrese-i Kālender-ḥāne, 1191
Medrese-i Kāsım Paşa, 317, 1263
Medrese-i Maḥmūd Paşa, 257, 263, 285, 296, 483,
613, 775, 877, 1133, 1664
Medrese-i Mebnıyye-i Sinān Paşa, 1272
Medrese-i Mercāniyye, 276
Medrese-i Murād Paşa, 1091
Medrese-i Murādiyye, 290
Medrese-i Muştafā Paşa, 1031
Medrese-i Mustanşırıyye, 1544
Medrese-i Rüstem Paşa, 298, 1079
Medrese-i Şaḥn, 248, 262, 327, 385, 456, 461, 498,
596, 728, 746, 841, 882, 1254, 1394, 1654
Medrese-i Şarḡıtmışıyye, 300
Medrese-i Selīmiyye, 1451
Medrese-i Seyfiyye, 555, 1737
Medrese-i Seyyidī Gāzī, 530
Medrese-i Sirāciyye, 517
Medrese-i Sulṭān Murād, 1552
Medrese-i Sulṭān Selīm-i Qādīm, 290, 556
Medrese-i Şeh-zāde, 298, 1264, 1378, 1547, 1557
Medrese-i Tırabozın, 1325
Medrese-i Ūlā, 855
Medrese-i Uluḡ Beg, 275
Medrese-i Vācidiyye, 1177
Medrese-i Vālide Sulṭān (Üsküdār'da), 1264
Medrese-i Vālide-i Cedīde, 1592
Medrese-i Zeynī Çelebi, 1777
Meḥemmed ('Abdu'r-raḥman Emīri), 1774
Meḥemmed ('Arab Ḥ'āce), 1604
Meḥemmed ('Aḫfī Efendi), 1320

Meḥemmed ('Ayyşī Efendi), 1319
Meḥemmed ('İṭrī Çelebi), 1612
Meḥemmed (Aḡa-zāde), 813
Meḥemmed (Aḥaveyn Meḥemmed Çelebi), 346
Meḥemmed (Arpacı-zāde Meḥemmed Efendi), 1648
Meḥemmed (Azākī Efendi), 1346
Meḥemmed (Baba-zāde Efendi), 824
Meḥemmed (Badrālī Meḥemmed Efendi), 1030
Meḥemmed (Baḡdādī-zāde), 1054
Meḥemmed (Bākī-zāde Efendi), 1733
Meḥemmed (Bebr Efendi), 1059
Meḥemmed (Beg-zāde Efendi), 1088
Meḥemmed (Berber-zāde), 1343
Meḥemmed (Bostān Efendi Babası), 501
Meḥemmed (Celeb Meḥemmed Efendi), 1419
Meḥemmed (Cenābī-zāde), 1289
Meḥemmed (Cerrāḥ-zāde), 1444
Meḥemmed (Çukacı-zāde), 1566
Meḥemmed (Dāmād Efendi), 1393
Meḥemmed (Dāvud-zāde Efendi), 1545
Meḥemmed (Dersi'ām Meḥemmed Efendi), 1564
Meḥemmed (Ebu's-su'ūd-zāde Pīr Meḥemmed
Çelebi), 316
Meḥemmed (Ehlī Çelebi), 1163
Meḥemmed (Emīn-zāde), 821
Meḥemmed (Fīrüz Keṭḫudā-zāde), 1331
Meḥemmed (Gāzālī-zāde), 1286
Meḥemmed (Gözlīce Meḥemmed), 848
Meḥemmed (Ḥ'āce Birāderi), 722
Meḥemmed (Ḥ'āce Meḥemmed Efendi), 1676
Meḥemmed (Ḥasan Keṭḫudā-zāde Efendi), 1354
Meḥemmed (İmām-zāde Efendi), 335
Meḥemmed (İpekli Efendi), 1348
Meḥemmed (İstanbulī La'fī Efendi), 1369
Meḥemmed (Kāmī-zāde Efendi), 1167
Meḥemmed (Karaçı Sa'dī-zāde), 1166
Meḥemmed (Karaḡülmez Efendi), 1414
Meḥemmed (Karamanī-zāde), 1387
Meḥemmed (Kaḫıfeci-zāde), 1536
Meḥemmed (Kāzī-zāde), 1759
Meḥemmed (Kestelli İmām-zāde), 1393
Meḥemmed (Kınalı-zāde Fehmī Çelebi), 1046
Meḥemmed (Kudsī Efendi), 1549
Meḥemmed (Kurd-zāde), 1128
Meḥemmed (Küçük Luṭfī Beg-zāde), 862
Meḥemmed (Küçük Muḫyi'd-dīn), 481
Meḥemmed (Laḫıf-zāde), 1399
Meḥemmed (Mecdī Çelebi), 882
Meḥemmed (Mehter-zāde Meḥemmed Çelebi), 1400
Meḥemmed (Memik-zāde Efendi), 1168
Meḥemmed (Mu'arrif-zāde Efendi), 1031
Meḥemmed (Mubaşşır-zāde Efendi), 1069
Meḥemmed (Müderris-zāde), 879
Meḥemmed (Münşī Efendi), 892

- Meḥemmed (Naḫş-bend-zāde), 1754
 Meḥemmed (Nāmī Efendi), 1257
 Meḥemmed (Nāzır-zāde Seyyid Meḥemmed Çelebi), 1360
 Meḥemmed (Nihālī Efendi), 1506
 Meḥemmed (Pervīz Efendi Tezkirecisi), 1118
 Meḥemmed (Remzī-zāde), 1081
 Meḥemmed (Rodosī-zāde), 1538
 Meḥemmed (Sa'dī-zāde Efendi), 1332
 Meḥemmed (Şarı Gürz-zāde), 772
 Meḥemmed (Şarı H'āce), 1504
 Meḥemmed (Selāmī-zāde Efendi), 878
 Meḥemmed (Semīn Meḥemmed Çelebi), 1777
 Meḥemmed (Seyyidī-zāde), 1273
 Meḥemmed (Sifālī-zāde), 511
 Meḥemmed (Sipāhī-zāde), 868
 Meḥemmed (Su'ūdī Efendi), 881
 Meḥemmed (Subaşı-zāde Efendi), 843
 Meḥemmed (Şūfī Meḥemmed Efendi), 1555
 Meḥemmed (Şānī Efendi), 1338
 Meḥemmed (Şeyḫ Meḥemmed Çelebi ibni Şun'u'llāh Efendi), 1311
 Meḥemmed (Ṭabīb Beg-zāde), 1542
 Meḥemmed (Ṭaş Çelebi), 1698
 Meḥemmed (Ṭırabozınlı Meḥemmed Efendi), 1189
 Meḥemmed (Ṭoḫuz Meḥemmed Efendi), 1064
 Meḥemmed (Ṭoḫuz-zāde Şeyḫī Çelebi), 1649
 Meḥemmed (Ümmī Sinān-zāde), 1519
 Meḥemmed (Za'fī-zāde), 1406
 Meḥemmed (Zekerıyyā-zāde), 1336
 Meḥemmed 'Alī eş-Şehīr bi-Rızāyī (Rızāyī Çelebi), 1711
 Meḥemmed Ağa (Çāşnī-gır), 1812
 Meḥemmed Ağa (Dārū's-sa'āde Ağası), 857, 1064, 1629
 Meḥemmed Ağa (Harem Ağası), 1009
 Meḥemmed Ağa (Mīr-āhūr), 1009
 Meḥemmed Ağa (Muşāhib), 826, 1428, 1429, 1500
 Meḥemmed Ağa (Yanya'da Zeamet Sahibi), 659
 Meḥemmed Ağa Cāmi'i, 889, 1199, 1323, 1476
 Meḥemmed Ağa Medresesi, 1168, 1323, 1560, 1565, 1629, 1637, 1729, 1743, 1778
 Meḥemmed Ağa Zāviyesi, 966, 1484
 Meḥemmed Bākır (Dökmeci-zāde Efendi), 871
 Meḥemmed Beg, 1091
 Meḥemmed Beg (Aḫmed Paşa Oğlı), 1011
 Meḥemmed Beg (Ca'fer Ağa Mūderrisi), 790
 Meḥemmed Beg (Cedd-i Rāqımu'l-hurūf [Nev'i-zāde Atāyī]), 551, 702
 Meḥemmed Beg (Koca Nāzır), 811
 Meḥemmed Beg (Meḥemmed Beg), 1194
 Meḥemmed Beg (Mısr Sultānı Ğavri'nün Oğlı), 420
 Meḥemmed Beg (Mısr Vālisi Aḫmed Paşa Kātılı), 418
 Meḥemmed Beg (Nişāncı Meḥemmed Beg), 348
 Meḥemmed Beg (Nişāncı), 452, 465
 Meḥemmed Beg (Okçı-zāde Efendi), 1725
 Meḥemmed Beg (Simon), 1230
 Meḥemmed Beg (Şām Kadısı), 742
 Meḥemmed Beg (Ṭırabozın Kadısı), 913
 Meḥemmed bin 'Abdu'l-'azīz (Vücūdī Efendi), 1391
 Meḥemmed bin 'Abdu'l-kerīm (Zülfinigār), 257
 Meḥemmed bin 'Abdu'llāh el-Müştehir bi-Mollā Şümme bi-Ḥubbī Mollāsı (Ḥubbī Mollāsı), 873
 Meḥemmed bin 'Abdu'l-vehhāb bin 'Abdu'l-kerīm ('Abdu'l-kerīm-zāde Efendi), 467
 Meḥemmed bin 'Alā'e'd-dīn el-Mekkī en-Nehrevānī el-Kādirī el-Ḥaraḳānī (Kuṭbu'd-dīn el-Mekkī), 779
 Meḥemmed bin 'Alī (Birgili Meḥemmed Efendi), 604
 Meḥemmed bin 'Alī (Çelebi Kāzī), 1295
 Meḥemmed bin Aḫmed (Nişāncı-zāde Seyyid Meḥemmed Efendi), 1561
 Meḥemmed bin Aḫmed bin Meḥemmed bin Ḥasan (Samsūnī-zāde Hācī Efendi), 875
 Meḥemmed bin Emru'llāh Meḥemmed bin Muḫyi'd-dīn el-Ḥüseynī (İbni Seyrek-zāde), 1396
 Meḥemmed bin en-Neccār (Karamanlı), 490
 Meḥemmed bin eş-Şeyḫ Maḫmūd el-Muğlavī, 275
 Meḥemmed bin Ḥasan-ı Samsūnī, 487
 Meḥemmed bin Ḥayre'd-dīn (Burūsālı Mu'īd-zāde Efendi), 1405
 Meḥemmed bin Ḥızır Şāh bin Meḥemmed el-Müştehir bi-İbni el-Ḥācc Ḥasan (Hācī Ḥasan-zāde), 579
 Meḥemmed bin Ḥüsām (Kara Çelebi-zāde Meḥemmed Efendi), 1771
 Meḥemmed bin Ḥüsām (Kayın Çelebi), 551
 Meḥemmed bin İbrāhīm (Cürcān Efendi), 282
 Meḥemmed bin İbrāhīm el-Halebī (Ḥanbelī-zāde Meḥemmed Efendi), 321
 Meḥemmed bin Maḫmūd (Çeñe Efendi), 865
 Meḥemmed bin Maḫmūd (H'āce Kayım), 269
 Meḥemmed bin Maḫmūd (Helvacı-zāde), 1607
 Meḥemmed bin Maḫmūd bin Aḫī Yūsuf ('Allāme-i Şāşī), 730
 Meḥemmed bin Meḥemmed (İmām-zāde Efendi), 1053
 Meḥemmed bin Meḥemmed el-'Arabī (Ğarīḳ 'Arab-zāde), 284
 Meḥemmed bin Meḥemmed en-Naḫīb (Ma'lül-zāde Naḫīb Efendi), 808
 Meḥemmed bin Meḥemmed eş-Şehīr bi-Bostān-zāde (Bostān-zāde Meḥemmed Efendi), 1654
 Meḥemmed bin Meḥemmed eş-Şehīr bi-ibnū'n-Neccār (Dülger-zāde Efendi), 490
 Meḥemmed bin Mentеш (Menteş-zāde-i Büzürg), 1638
 Meḥemmed bin Muştafā (Bostān-zāde Efendi), 1071
 Meḥemmed bin Muştafā eş-Şehīr bi-Niksārī-zāde (Niksārī-zāde Meḥemmed Efendi), 608

- Meḥemmed bin Nūru'llāh (Ḥazret-i Ahī-zāde Efendi)**, 771
- Meḥemmed bin Receb eṣ-Şehīr bi-Receb-zāde (Receb-zāde Efendi)**, 1625
- Meḥemmed bin Seyyidī Aḥmed bin Üveys bin Aḥmed bin Maḥmūd el-Begavī (Gürz Seyyidī-zāde)**, 852
- Meḥemmed bin Seyyidī Çelebi (Emīr Şāh Birāderi)**, 498
- Meḥemmed bin Süleymān bin Meḥemmed el-Gīlānī (Ḥakīmī Efendi)**, 1453
- Meḥemmed bin Şa'bān (Şa'bān-zāde)**, 1375
- Meḥemmed bin Şeyḫ Meḥemmed bin İlyās (Çivi-zāde Efendi)**, 831
- Meḥemmed bin Tursun (Tursun-zāde)**, 1735
- Meḥemmed bin Yūsuf (Fenārī-zāde Ma'tūh Çelebi)**, 1372
- Meḥemmed bin Yūsuf el-Fenārī, 305
- Meḥemmed bin Yūsuf eṣ-Şehīr Beyne'l-'ulemā'i'l-a'lām bi-Baḫṣī (Baḫṣī Efendi)**, 1633
- Meḥemmed Çelebi (Aḥaveyn), 348
- Meḥemmed Çelebi (Burūşa'da Zeyniler Zāviyesi Şeyḫi Seyyid 'Alī Ođlu), 494
- Meḥemmed Çelebi (Çalıḫ-zāde), 1366
- Meḥemmed Çelebi (Ebu's-su'ūd Efendi Maḥdūmı), 515
- Meḥemmed Çelebi (Ebu's-su'ūd-zāde), 317, 619, 1070, 1071
- Meḥemmed Çelebi (Emīr Şāh Birāderi), 486, 498
- Meḥemmed Çelebi (Ḥısm Yahyā Babası), 1739
- Meḥemmed Çelebi (Ḥusrev-zāde Muştafā Babası), 886
- Meḥemmed Çelebi (ibnü's-Seyyid Alī 'Abdu'llāh Çelebi Oğlu), 496
- Meḥemmed Çelebi (ibnü's-Seyyid Alī Aḥmed Efendi Oğlu), 496
- Meḥemmed Çelebi (İpekli Oğlu), 1349
- Meḥemmed Çelebi (Kemāl Efendi Maḥdūmı), 1311
- Meḥemmed Çelebi (Koca Tāce'd-dīn Oğlu), 1430
- Meḥemmed Çelebi (Luṭfī Beg-zāde Oğlu), 851
- Meḥemmed Çelebi (Müneccim Meḥemmed Çelebi)**, 1798
- Meḥemmed Çelebi (Müneccim), 1798
- Meḥemmed Çelebi (Ömer Efendi Oğlu), 734
- Meḥemmed Çelebi (Reīsü'l-eṭṭebbā), 643
- Meḥemmed Çelebi (Şaḫn Müderrisi), 1438
- Meḥemmed Çelebi (Sinān Efendi-zāde Ḥüseyn Oğlu), 803
- Meḥemmed Çelebi (Sunu'llāh Efendi Oğlu), 1311
- Meḥemmed Çelebi (Şer'ıyyātı), 793
- Meḥemmed Çelebi (Şeyḫ Ḥasan Oğlu), 986
- Meḥemmed Çelebi (Tursun-zāde 'Abdu'l-bāḫī Oğlu), 1302
- Meḥemmed Çelebi bin Ramazān (Nişāncı Ramazān-zāde)**, 550
- Meḥemmed Çelebi bin Sinān (Sinān Efendi-zāde Meḥemmed Çelebi)**, 755
- Meḥemmed Dağı (Şeyḫ), 1473
- Meḥemmed Dede ('Abdu'r-raḫīm el-Mü'eyyedī Mürīdi), 947
- Meḥemmed Dede (Bayramiyye Dervīşi), 960
- Meḥemmed Dede (Şaçlı Meḥemmed Dede)**, 1802
- Meḥemmed Dede (Üryān), 979, 980
- Meḥemmed Efendi, 321
- Meḥemmed Efendi (Ađzıḫara), 1117
- Meḥemmed Efendi (Aḥaveyn), 733
- Meḥemmed Efendi (Ahī-zāde 'Abdu'l-ḫalīm Babası), 1262
- Meḥemmed Efendi (Bostān-zāde), 1303, 1654
- Meḥemmed Efendi (Bostān-zāde Maḥdūmı), 900, 921, 1255, 1301, 1354, 1409
- Meḥemmed Efendi (Ebu's-su'ūd Efendi Ođlu), 775
- Meḥemmed Efendi (Ḥ'āce-zāde), 1420, 1641, 1650
- Meḥemmed Efendi (Ḥadım Ḥasan Paşa Müderrisi), 1730
- Meḥemmed Efendi (Ḥalvetiyye Şeyḫi Dāvud Efendi Oğlu), 654
- Meḥemmed Efendi (İmām), 1767
- Meḥemmed Efendi (Karamanī), 1090
- Meḥemmed Efendi (Karamanī-zāde), 545
- Meḥemmed Efendi (Mīrim Kösesi), 672, 754, 855, 873
- Meḥemmed Efendi (Müftü-i 'Aşr), 1609
- Meḥemmed Efendi (Pervīz Efendi Tezkirecisi), 828, 1031, 1083, 1177
- Meḥemmed Efendi (Rāziye Kadın Dāmādı), 1245
- Meḥemmed Efendi (Şaḫḫāf İmām)**, 1617
- Meḥemmed Efendi (Samsūnī-zāde), 717
- Meḥemmed Efendi (Şeyḫ Ebü'l-gays Ḥalīfesi), 1572
- Meḥemmed Efendi (Şeyḫülislam), 1287
- Meḥemmed Efendi (Toyrānı), 1209
- Meḥemmed Efendi (Turābī-zāde Birāderi), 793
- Meḥemmed Efendi (Üçşerefeli Müderrisi), 1659
- Meḥemmed Efendi (Üftāde Efendi Oğlu), 960
- Meḥemmed Efendi (Üsküplü Vālihi Hocası), 1248
- Meḥemmed Efendi (Yavaş Çelebi), 1270
- Meḥemmed Efendi ibnü'l-Mevlā Sa'de'd-dīn, 1244
- Meḥemmed Efendi ibnü'l-Mevlā Sa'de'd-dīn (Ḥ'āce-zāde Meḥemmed Efendi)**, 1420
- Meḥemmed el-Bostānī, 1624
- Meḥemmed el-İskilībī (Ebu's-su'ūd Efendi Babası), 630
- Meḥemmed el-Vānī (Muḫaṣṣī-i Dürer ü Gürer Vānḫulı)**, 887
- Meḥemmed Emīn (Meḥemmed Emīn-i Karamāđı)**, 587
- Meḥemmed Emīn bin Şadre'd-dīn (Şadre'd-dīn-zāde Efendi)**, 1681
- Meḥemmed Emīn-i 'Acemī, 840
- Meḥemmed Emīn-i Şirvānī, 769

- Meḥemmed eṣ-Şehīr bi-Müte'accim (Müte'accim Meḥemmed Efendi)**, 1249
 Meḥemmed Girāy, 1234
 Meḥemmed Girāy (Kırım Hānı), 688, 689
 Meḥemmed Girāy Hān (Kırım Hānı), 688, 1002
 Meḥemmed Girāy Hān bin Sa'ādet Girāy Sultān, 1621
 Meḥemmed Hān (II.), 570
 Meḥemmed Hān (III.), 1347, 1439
 Meḥemmed Hān (Köstendil Mirlivası), 450
 Meḥemmed Hān-ı 'Osḡmānī (III.), 1219
Meḥemmed ibnū'l-Mevlā 'Abdu'l-ġanī ('Abdu'l-ġanī-zāde Efendi), 1663
Meḥemmed ibnū'l-Mevlā Kemāle'd-dīn eṣ-Şāṣī el-Ferkendī eṣ-Şehīr bi-H'āce Hāfız el-Kehkehī et-Taşkendī (Fāzıl-ı Taşkendī), 678
 Meḥemmed Kethūdā, 1231
 Meḥemmed Münşī, 616
 Meḥemmed Nāmī, 1637
 Meḥemmed Paşa, 1228, 1812
 Meḥemmed Paşa (Beglerbegi), 1453
Meḥemmed Paşa (Boyalı Nişāncı), 920
 Meḥemmed Paşa (Boyalı), 921
 Meḥemmed Paşa (Çerkes), 1810
 Meḥemmed Paşa (Fātiḥ Döneminde Vezīr), 1085
 Meḥemmed Paşa (Lālā), 1217, 1317, 1489
 Meḥemmed Paşa (Mıṣr Beglerbegisi), 1496
 Meḥemmed Paşa (Revān Seferinde Serdār), 1623
 Meḥemmed Paşa (Rūmili Beglerbegisi), 1006, 1007
 Meḥemmed Paşa (Sadrazam), 427, 445, 449, 465, 489, 540, 566, 605, 650, 674, 679, 687, 694, 699, 700, 701, 705, 764, 765, 795, 812, 813, 824, 832, 839, 850, 871, 918, 919, 1021, 1022, 1154, 1159, 1185, 1242, 1495, 1499, 1501, 1514, 1574, 1579, 1580, 1636, 1812
 Meḥemmed Paşa (Sadrazam, Bosnevī), 1499
 Meḥemmed Paşa (Sadrazam, Kara Ḥasan Oġlu), 1500
 Meḥemmed Paşa (Serdar), 1689
 Meḥemmed Paşa (Sinān Paşa Oġlu), 1011
 Meḥemmed Paşa (Vezīr), 349, 423, 1662
 Meḥemmed Paşa (Vezīr-i Sānī), 348, 1495
 Meḥemmed Paşa Medresesi, 822, 841, 879, 1030, 1778
 Meḥemmed Paşa Türbesi, 795, 1202
 Meḥemmed Paşa Zāviyesi, 1464
 Meḥemmed Paşa-yı Karamanī, 263, 800
 Meḥemmed Paşa-yı Vezīr, 452
 Meḥemmed Paşa-zāde, 263, 483, 758, 803
 Meḥemmed Şādık, 1403, 1419, 1448, 1452, 1515, 1532, 1534, 1606, 1635, 1637, 1668, 1705
Meḥemmed Şādık (Meḥemmed Şādık), 1515
Meḥemmed Şādık (Şidkī Çelebi), 1705
 Meḥemmed Şādık Efendi, 1371, 1424
 Meḥemmed Şādık-ı 'Acemī, 1766
 Meḥemmed Şāh (Bir Dil-ber), 567
 Meḥemmed Şāh (İstanbul Kadısı), 446
 Meḥemmed Şāh Efendi (Meḥemmed Şāh-ı Fenārī), 625
 Meḥemmed Şāh-ı Fenārī, 302, 303, 446, 625
 Meḥemmed Zemān, 1398, 1406, 1454
Meḥemmed Zemān (Meḥemmed Zemān Efendi), 1398
 Meḥemmed-i Karabāġī, 398, 708
 Meḥemmed-i Şirvānī, 1521, 1538
 Mehter-zāde (Meḥemmed Efendi), 1400, 1458, 1517, 1558
Mekārimü'l-aḥlāk, 778
 Mekke, 246, 315, 463, 477, 780, 785, 1026, 1127, 1137, 1155, 1186, 1247, 1421, 1545, 1627, 1734
 Mekke-i Mükerreme, 270, 274, 309, 392, 402, 477, 580, 634, 639, 648, 709, 717, 726, 746, 751, 768, 769, 779, 797, 800, 801, 811, 823, 840, 846, 850, 851, 911, 1009, 1045, 1135, 1158, 1179, 1180, 1191, 1246, 1260, 1288, 1313, 1351, 1383, 1395, 1404, 1408, 1428, 1450, 1470, 1508, 1534, 1542, 1550, 1562, 1579, 1598, 1600, 1604, 1630, 1633, 1637, 1645, 1646, 1651, 1677, 1682, 1700, 1718, 1720, 1723, 1725, 1741, 1756, 1769, 1776, 1786, 1797
 Mekke-i Müşerrefe, 270, 309, 1506
 Mektübcü Derviş Efendi, 1511, 1776
 Mektübcü Şeyḥī Çelebi, 1738
Melce'ü'l-kużāt, 1544
 Melik Eşref (Selāṫin-i Mıṣr'dan), 995
 Melik Şāh-ı Selçükī, 428
 Melike Sultān Medresesi, 1737
 Memī Cān Efendi (Şeyḥ Meḥemmed), 1206, 1615
Memī Dede (Na'İnci Memi Dede), 984
 Memik-zāde, 1179, 1180, 1328, 1356, 1410, 1743
 Memik-zāde Efendi, 921, 1168
 Memlaḥateyn, 813
 Memleket-i Hind, 581, 632
Menār, 301, 762
Menār Şerḥi İbni Melek, 257, 322
Menār-ı İbni Melek, 1745
 Menemen, 1162, 1634
 Mentēş-zāde (Büyük), 1358, 1529, 1566, 1598
 Mentēş-zāde (Sakız Kadısı), 1735
Meşnevī, 514, 640, 665, 757, 943, 960, 975, 1512, 1797
 Meşnevī-ḡānoġlu (Aḡmed, Kāmī Efendi), 757
Meşnevī-i Mevlānā, 1105
Meşnevī-i Mevlevī, 280, 370
Meşnevī-i Şerīf, 274, 629, 652, 914, 976, 1573, 1801
Meşnevī-i Şerīf-i Mevlānā, 1615
Meşnevī-i Şerīf-i Mollā Celāl, 1510
 Mentēşe, 274, 458, 488, 1172, 1272, 1285, 1594
 Mentēşeli 'Abdī Çelebi, 323

- Menteşeli ‘Abdu’l-‘azîz, 1552
Menteşeli ‘Alî, 1674, 1697
Menteş-zâde, 1535, 1554, 1594, 1601, 1672, 1706, 1730, 1741, 1774, 1782
Menteş-zâde (İbrâhîm), 1669, 1670
Menteş-zâde (Meĥammed Efendi), 1638
Menteş-zâde İbrâhîm Efendi, 1653
Menuf, 288
Merâh, 282
Mercân-zâde, 829
Mercân-zâde (Mîrcân-zâde ‘Abdullâh), 508
Merdümî Medresesi, 1273
Merdümiyye Medresesi, 808, 867, 899, 1047, 1058, 1171, 1517, 1522, 1533, 1611, 1767
Merfû‘ât, 397
Merĥabâ Efendi, 265, 306, 327, 343, 404, 478, 502, 514, 539, 552, 571, 741, 742, 989
Merĥabâ-zâde Efendi, 1698
Merĥabâ-zâde Efendi (Ĥulûsî Efendi Babası), 307
Merĥad-i Ebî Eyyûb el-Enşârî, 1466
Merkez Efendi, 407, 552, 636, 639, 646, 655, 659, 660, 954, 964
Merkez Efendi Zâviyesi, 1475
Merkez Muşliĥi’d-dîn Efendi, 358, 954
Merre (Ĥüseyn Paşa), 1620, 1622
Merre Ĥüseyn Paşa, 1620, 1621, 1622, 1623, 1690, 1810
Mertek Çelebi (Maĥmûd Beg OĞlu), 868
Mervşâhcân, 1172
Merzifon, 398, 550, 1559
Merzifon Sultânîyyesi, 480
Merzifon’da Çelebi Sultân Meĥammed Medresesi, 513
Mes‘ûd (Ĥ’âce-zâde Mes‘ûd Çelebi), 1057
Mes‘ûd (Kepenekci Sinân OĞlu), 413
Mes‘ûd Çelebi, 1035, 1185
Mes‘ûd Çelebi (Şaĥn Müderrisi), 1743
Mes‘ûd Efendi, 1771
Mes‘ûd-ı Rûmî (Bir eser), 553
Mes‘ûdiyye-i Âmid, 487
Mesâlik, 544
Mesâlikü’l-Ĥalâş fi Mehâliki’l-Ĥavâşş, 251
Mescid-i Aĥşâ, 876
Mescid-i Ĥarâm, 696
Mesîĥ Paşa, 963, 1166
Mesîĥ Paşa (II. Bâyezîd Döneminde Sadrazam), 485
Mesîĥ Paşa (Mısr Beglerbegisi), 995, 996, 1242
Mesîĥ Paşa (Sadrazam), 1006, 1007, 1022
Mesîĥ Paşa Medresesi, 1091, 1166, 1286, 1527, 1566, 1659, 1675
Mesina Ĥal‘ası, 1012
Mesîr, 1201
Meşânĥ, 1104
Meşânĥ-ı İbni Melek, 325
Meşhedeyn-i Şerîfeyn, 845
Metn fi ‘İlmi’l-Ĥey’e, 583
Metn ü Şerĥ fi’l-Ferâ’iz, 250
Metn-i İsâgüci, 260
Metn-i Viĥâye, 302
Metnü Câmî‘ fi’l-Manĥık, 250
Mevâhib-i Ledüniyye, 1137
Mevâhibü’l-Ĥallâĥ fi Merâtibi’l-aĥlâĥ, 466
Mevâkıf, 316, 329, 500, 612, 747, 765, 830, 898, 1156
Mevâkıf Ĥâşiyesi, 573
Mevâlî-zâde (Kefeli Muştafâ OĞlu), 1062
Mevlânâ (Celâle’d-dîn-i Rûmî), 943, 944, 1797
Mevlânâ Celâle’d-dîn-i Rûmî, 361, 943
Mevlid-i Nebevî, 826
Mevzû‘âtü’l-‘ulûm, 250, 1549
Meylî, 318
Meylî (Rumeli Kazaskeri Zekerîyyâ Efendi), 898
Meymüncü Deli Meĥammed, 1182
Mısr, 271, 288, 294, 309, 315, 328, 372, 373, 384, 397, 411, 415, 417, 418, 423, 437, 441, 447, 448, 449, 450, 456, 506, 514, 516, 552, 558, 559, 581, 625, 634, 638, 640, 641, 642, 650, 653, 672, 687, 702, 718, 732, 761, 770, 800, 801, 809, 811, 819, 838, 847, 856, 859, 895, 904, 936, 959, 989, 1002, 1003, 1022, 1028, 1043, 1066, 1067, 1076, 1086, 1118, 1153, 1159, 1178, 1190, 1199, 1234, 1242, 1243, 1245, 1246, 1247, 1252, 1260, 1275, 1302, 1321, 1358, 1365, 1387, 1388, 1408, 1411, 1412, 1462, 1463, 1487, 1493, 1496, 1498, 1500, 1513, 1525, 1538, 1579, 1598, 1612, 1616, 1620, 1622, 1623, 1647, 1662, 1688, 1691, 1702, 1713, 1716, 1717, 1725, 1726, 1770, 1772, 1791, 1795, 1812
Mısr-ı Ĥâhire, 286, 300, 328, 368, 372, 394, 396, 405, 460, 464, 468, 489, 515, 529, 548, 572, 641, 646, 650, 651, 665, 726, 728, 747, 750, 832, 838, 856, 906, 958, 972, 975, 1036, 1042, 1088, 1155, 1191, 1201, 1255, 1261, 1275, 1297, 1301, 1352, 1362, 1395, 1411, 1470, 1500, 1509, 1533, 1549, 1633, 1651, 1655, 1664, 1668, 1677, 1725, 1743, 1756, 1759, 1770, 1787
Mısrîyye, 270, 288, 368, 394, 396, 642, 770, 804, 819, 835, 857, 868, 880, 892, 1028, 1043, 1066, 1178, 1308, 1325, 1537, 1602, 1662, 1668, 1674, 1688, 1700, 1701, 1712, 1726, 1770, 1795
Mıştâba, 416
Mi‘mâr Sinân Mescidi, 1050
Mi‘mâr-zâde, 285, 300, 347, 468, 763
Mi‘mâr-zâde (İstanbul Kadısı), 447
Mi‘mâr-zâde (Muştafâ bin Meĥammed), 312
Mi‘mâr-zâde Efendi, 290, 314, 455, 516, 718, 740, 750, 763, 811
Mi‘mâr-zâde Efendi (Ĥaleb Ĥâzîsi), 311, 321

Mi'mār-zāde Maḥdūmı, 1191
 Mişālī (Şair), 922
 Mişālī Çelebi (Şair), 968
 Midilli, 1460, 1583
Miftāh, 316, 344, 460, 500, 543, 549, 550, 553, 719,
 735, 745, 747, 786, 791, 795, 821, 830, 841, 849,
 869, 927, 1087, 1098, 1154, 1156, 1168, 1184,
 1249, 1267, 1332, 1339, 1340, 1344, 1373, 1405,
 1409, 1435, 1628, 1716, 1721, 1730, 1745
Miftāhu'l-'ulūm, 612, 1712
 Miḥal, 1227, 1229, 1237, 1241, 1366, 1495
 Miḥal (Eflak Voyvodası), 594, 1217
 Miḥalic, 326, 734, 1334, 1548, 1596, 1603, 1655,
 1674, 1718, 1772
 Miḥalic Medresesi, 326
 Miḥalicli Maḥmūd, 1343
 Miḥaloḡlı Süleymān Beg, 481
 Miḥmāndār (Gırbalcılı Şeyḫ Aḥmed), 655
Mihr ü Müşterī, 603, 778, 1127, 1746, 1752
 Mihrümāh Medresesi, 1683, 1702
 Mihrümāh Sultān, 334, 440, 444, 581, 696, 785
 Mihrümāh Sultān Cāmi'i, 1791
 Mihrümāh Sultān Medresesi, 262, 285, 455, 514, 516,
 536, 548, 562, 723, 832, 858, 892, 1029, 1050,
 1079, 1293, 1333, 1351, 1354, 1357, 1610
Mimiyetü't-ḫavīle, 474
 Mımşād-i Dīneverī, 357
 Mınḳārī, 1644, 1659, 1671, 1700, 1706, 1770
 Mınḳārī 'Ömer, 1604
 Mınḳārī 'Ömer Efendi, 1430
 Mır 'Abdu'l-bāḳī (Mırzā Maḥdūm Babası), 844
 Mır Cemāle'd-dīn-i İşfahānī, 663
 Mır Ğiyāş (Muşliḫi'd-dīn Lārī Hocası), 583
 Mır Ğiyāş bin Şadre'd-dīn, 581
 Mır Ğiyāşe'd-dīn Mañşūr, 663, 844
 Mır Kemāle'd-dīn Hüseyn, 581
Mır'āt-ı Kā'ināt, 1563
Mır'ātü'z-zemān, 1392
 Mır-āḫūr Zāviyesi, 1469
 Mırī (Emru'llāh Efendi), 835
 Mırī (Kınalı-zāde 'Alī Efendi Babası Emru'llāh
 Efendi), 571
 Mırī (Naḳīb Yaḫyā Efendi), 1127
 Mırım Çelebi (Mırım Kösesi), 446, 741
 Mırım Kösesi, 257, 446, 447, 478, 494, 531, 532,
 672, 727, 754, 787, 789, 855, 873, 896, 989
 Mırım Kösesi Meḥammed Efendi, 467, 484, 572, 763
 Mıro (?) Şihāb, 1341
 Mırzā Efendi (Pir Alī), 965
 Mırzā Maḥdūm, 595, 749, 786, 788, 789, 810, 812,
 823, 844, 859, 876, 1026, 1079, 1086, 1127, 1135,
 1254
Mırzā Maḥdūm (Mırzā Maḥdūm), 844
Mışbāḫ, 282, 338
Mışbāḫu'd-düccā fī Ḥarfī'r-recā, 321
 Misivri, 1436, 1669
Mizān, 367
 Mizistre, 139, 305, 834, 937, 1057, 1483
 Mohac, 418
 Mohac Ovası, 419
 Mollā 'Abdu'l-ġafūr, 583
 Mollā 'Acem, 1401
 Mollā 'Acem (*Baḫrū'l-efkār* Sahibi), 346
 Mollā 'Acem-i Nā-ḳabūl, 1657
 Mollā 'Alī (Burūsa Kadısı), 1521
 Mollā 'Alī (Cezeri Ḳāsim Paşa Müderrisi), 1174
 Mollā 'Alī (İstanbul Kadısı), 1718
 Mollā 'Alī (Şāh Sultān Müderrisi), 1545
 Mollā 'Alī Efendi, 1169, 1311, 1323, 1450, 1456,
 1539, 1548, 1550, 1581, 1582, 1596, 1598, 1624,
 1645, 1678, 1757, 1781
 Mollā 'Alī Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1578
 Mollā 'Arab, 308
 Mollā Aḫmed (Anadolu Kazaskeri), 924
 Mollā Aḫmed Efendi, 871, 889, 1027, 1036, 1061,
 1088, 1098, 1135, 1153, 1158, 1161, 1191, 1250,
 1252, 1256, 1288, 1291, 1304, 1333, 1348, 1378,
 1409, 1602, 1737
 Mollā Aḫmed Efendi (Anadolu Kazaskeri), 859, 924,
 1685
 Mollā Aḫmed Efendi (Edrine Kadısı), 814
 Mollā Aḫmed Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1073
 Mollā Aḫmed Efendi-zāde Nūḫ Efendi, 1816
 Mollā Aḫmed-i Ḳazvīnī, 259, 583, 663, 845
 Mollā Aḫmed-zāde Efendi, 1413
 Mollā Aḫmed-zāde Nūḫ Efendi, 1289, 1334
 Mollā Bedre'd-dīn Efendi, 376
 Mollā Cāmi, 315, 366, 377
 Mollā Celāl (*Hāşiye-i Tecrīd* Müellifi), 469
 Mollā Çelebi, 302, 1707
 Mollā Çelebi (Anadolu Kazaskeri), 726
 Mollā Çelebi (Ḥalvetiyye Şeyḫi 'Ömer Efendi), 965
 Mollā Çelebi (Mısr-ı Ḳāhire Kadısı), 1770
 Mollā Çelebi (Şeyḫ Bedre'd-dīn-zāde), 963
 Mollā Çelebi-zāde İbrāḫīm Çelebi, 1162
 Mollā Çelebi-zāde İbrāḫīm Efendi, 1593
 Mollā Efendi, 1648
 Mollā Efendi (Ḥubbī Mollası), 873
 Mollā Efendi (Şāḫn Müderrisi), 262
 Mollā Fenārī, 564
 Mollā Ferruḫ, 467
 Mollā Ferruḫ-ı Ḳaramanī, 264
 Mollā Gürānī Medresesi, 1063, 1290, 1372, 1430,
 1601, 1710
 Mollā Gürānī Zāviyesi, 971, 1211
 Mollā Ḥabīb, 1671
 Mollā Ḥabīb-i Ḳaramanī, 359, 386
 Mollā Ḥalīl (Rumeli Kazaskeri), 623

- Mollâ Hüdâvendigâr, 369, 789
Mollâ Husrev, 1661
Mollâ Husrev (Fâtih Devri Ulemasından), 440
Mollâ Husrev (*Dürer [ü] Gürer* Sahibi), 886
Mollâ Husrev Medresesi, 886
Mollâ Hünkâr, 361
Mollâ Hüseyin-i Erdebîlî, 664
Mollâ ‘Îmâd, 1174
Mollâ ‘Îmâd (‘Ulemâ-yı ‘Acem’den), 1454, 1455
Mollâ Kâbîz (Maqtûl Kâbîz), 409
Mollâ Lârî, 487, 1126, 1453
Mollâ Mağveş-i (?) Tünüsî, 1042
Mollâ Maqşûd, 1032, 1058
Mollâ Mehemmed (Hañib-zâde), 411
Mollâ Mes‘ûd (Gülşenî Halîfesi), 359
Mollâ Muşlihi ‘d-dîn el-Lârî, 583
Mollâ Necmî (Necme‘d-dîn bin Mehemmed), 518
Mollâ Pervîz, 296
Mollâ Sa‘îd (Hânkâh Müderrisi), 1768
Mollâ Şadıq, 1362
Mollâ Şeref (Yeñi İbrâhîm Paşa Müderrisi), 1448
Mollâ Şeref Medresesi, 1359
Mollâ Şeref-i ‘Acemî, 1350
Mollâ Şerîf-i Şirvânî, 1162
Mollâ Şeyhüm, 1345
Mollâ Şeyhüm (Gence Kâzisi), 1306
Mollâ Tâlib (‘İvaż Efendi Çocuklarının Hocası), 1448
Mollâ Tevfîk, 1057, 1421
Mollâ Tevfîk (Muallim-i Sultânî), 1677
Mollâ Yegân Medresesi, 455, 511, 522, 891, 1160, 1401, 1520, 1521
Mollâcık (Ağmed bin Hüsâm), 963, 1599
Mollâcık (Sinân Paşa Tezkirecisi), 1001
Mollâ-zâde, 501, 511
Mollâ-zâde Efendi, 776, 1030, 1158
Mollâ-zâde Şems Çelebi, 1088, 1345, 1680
Mora, 280, 422, 423, 448, 560, 690, 1030, 1057, 1199, 1483, 1496, 1580, 1715
Moton, 1715
Motonî, 1705, 1769
Motonî Ağmed Efendi, 1760
Mu‘allim-zâde, 458, 483, 484, 739, 904, 1059
Mu‘allim-zâde Ağmed Efendi, 700, 701
Mu‘allim-zâde Efendi, 326, 463, 533, 591, 726, 751, 763, 764, 790, 816, 825, 874, 1037, 1091, 1257
Mu‘allim-zâde Efendi (Kazasker), 755
Mu‘allim-zâde eş-Şeyh Muşlihi‘d-dîn Efendi, 385
Mu‘allim-zâde Maḥmûd Çelebi, 452, 756, 773, 786, 806, 858, 903, 919, 920, 1026
Mu‘allim-zâde Muşlihi‘d-dîn Efendi, 360
Mu‘ammeru’llâh (Mu‘ammeru’llâh), 1662
Mu‘arrif-zâde, 876, 892, 900, 918, 1089, 1410
Mu‘arrif-zâde Efendi, 760, 1031, 1089
Mu‘âviye, 559
Mu‘âviye İbni Süfyân, 246
Mu‘cemü’l-büldân, 869
Mu‘îd ‘Alî Çelebi, 814
Mu‘îd Ağmed Efendi, 1434, 1712, 1713, 1760, 1763
Mu‘îd Dede, 1791
Mu‘îd Dede (Mu‘îd Dede), 988
Mu‘îd Dede (Tercemân Yünus Zâviyesi Şeyhi), 1198
Mu‘îd Hüseyin Efendi, 1626, 1766, 1770
Mu‘îdî (Maḥdüm-ı Mu‘îd-zâde, Mehemmed Çelebi), 721
Mu‘îd-zâde, 323
Mu‘îd-zâde Efendi, 319, 498, 597, 622, 722, 769, 869, 925, 1064, 1416, 1533, 1545, 1583, 1651, 1719, 1734
Mu‘îd-zâde Efendi (Burusalı), 1405
Mu‘îd-zâde Efendi (Mehemmed bin ‘Abdu’l-‘azîz), 718
Mu‘înü‘d-dîn Eşref, 844
Mubaşşır-zâde, 1062, 1308, 1446
Mubaşşır-zâde (Mehemmed Efendi), 1069
Müciz Şerhi, 397
Mudanya, 1777
Mudurnı, 254, 350, 986, 1393
Mudurnı‘da Yıldırım Hân Medresesi, 254, 540
Muğla, 274
Muğni‘l-lebîb, 795, 1304, 1468, 1722, 1745
Muhaqqıq-ı Tirmizî, 361
Muḥammed ‘Aşşâr, 603, 778
Muḥammed bin Şafiyü‘d-dîn Efendi, 360
Muḥammed bin Şiddîk-ı Hübüşânî, 377
Muḥammed el-Maḥdümî (el-Hâcc), 275
Muḥammediyye, 372, 1105
Muḥarrem (Muḥarrem Çelebi), 1529
Muḥarrem (Muḥarrem Efendi), 1068, 1532
Muḥarrem Beg-zâde, 1516
Muḥarrem Çelebi, 1454
Muḥarrem Çelebi (Sire Kadısı), 1515, 1680
Muḥarrem Çelebi (Konya Kadısı), 1735
Muḥarrem Çelebi (Pervîz Efendi Müderrisi), 1671
Muḥarrem Çelebi (Şâh-ı Hübân Müderrisi), 1637
Muḥarrem Çelebi (Trablus-ı Şâm Kadısı), 1638
Muḥarrem Efendi, 1273, 1310, 1359, 1361, 1397, 1445, 1452, 1517, 1538, 1647
Muḥarrem Efendi (Bağdâd Kadısı), 1649
Muḥarrem Efendi (Kaplucu Müderrisi), 1521
Muḥarrem Paşa (Tırhala Sancak Beyi), 1601
Muḥarrem-i Toḳatî, 1325
Muḥarrem-zâde Çelebi, 1676
Muḥaşşılı‘l-keḷâm, 1078, 1098, 1467
Muḥaşşî (Sinâne‘d-dîn Yüsuf bin Hüsâm), 745
Muḥaşşî Aḥî Çelebi, 730, 771
Muḥaşşî Hasan Çelebi, 745
Muḥaşşî Sa‘dî Efendi, 262, 285, 552, 1362

- Muḥaṣṣī Sinān Efendi, 248, 277, 279, 463, 513, 572, 597, 614, 733, 755, 766, 788, 803, 862, 873, 889, 974, 1035, 1557, 1595
- Muḥaṣṣī Şeyḥ-zāde Efendi, 746, 1705
- Muḥaṣṣī Şeyḥ-zāde Efendi Mezārı, 1705
- Muḥaṣṣī Şeyḥ-zāde Merḳadi, 1160
- Muḥibbī, 443
- Muḥibbī (Ḳānūnī Sulṭān Süleymān)**, 441
- Muḥīlī*, 591
- Muḥīlī-i Bürhānī*, 458
- Muḥlişī (Ḥalīl Beg el-Cenderī), 485
- Muḥṭārātü'l-mesā'il*, 801
- Muḥṭār-ı Kūfī, 1620
- Muḥṭaşar fī 'İlmi'n-naḥv*, 250
- Muḥṭaşar-ı Kāfiye*, 797
- Muḥterem (Muḥterem Efendi)**, 593
- Muḥterem Efendi, 593, 1403
- Muḥterem Efendi (Ekmel Efendi Oğlu), 711
- Muḥterem Efendi (Naḳıbbü'l-eşraf), 377
- Muḥteşem Rıdvān Efendi, 1400, 1448, 1520, 1598, 1668
- Muḥyī Çelebi (Nişāncı), 703, 1026
- Muḥyī Çelebi (Re'isü'l-küttāb), 919, 920, 922
- Muḥyī Paşa (Re'isü'l-küttāb Muḥyī Çelebi), 920
- Muḥyī'd-dīn (Ağzıkara)**, 1117
- Muḥyī'd-dīn (Ḍarīb Muḥyī'd-dīn)**, 325
- Muḥyī'd-dīn (Ḳocalı Muḥyī'd-dīn)**, 918
- Muḥyī'd-dīn (Muḥyī'd-dīn el-Ḥamīdī)**, 861
- Muḥyī'd-dīn (Şeyḥu'l-İslām), 445
- Muḥyī'd-dīn Çelebi (Şahn Müderrisi), 295
- Muḥyī'd-dīn Efendi, 279, 1510
- Muḥyī'd-dīn Efendi (Burūsa'da 'İvaz Paşa Müderrisi), 1037
- Muḥyī'd-dīn Efendi (el-Fenārī), 303, 565, 597, 613, 614
- Muḥyī'd-dīn Efendi (el-İskilībī), 950
- Muḥyī'd-dīn Efendi (Eski Cāmi' Müderrisi), 932
- Muḥyī'd-dīn Efendi (Ḥalvetiyye Şeyḥi), 1478
- Muḥyī'd-dīn Efendi (Rumeli Kazaskeri), 296, 297, 332, 418, 420, 444, 446, 447, 618, 739
- Muḥyī'd-dīn Efendi (Şeyḥu'l-İslām), 531
- Muḥyī'd-dīn el-Esved (Ḳaracın)**, 481
- Muḥyī'd-dīn el-Fenārī, 276, 279, 295, 302, 385, 410, 420, 500, 501, 512, 530, 565, 741, 946
- Muḥyī'd-dīn el-İskilībī, 933
- Muḥyī'd-dīn İbrāhīm el-A'zeb bin 'Alī er-Rufā'ī, 365
- Muḥyī'd-dīn Meḥemmed (Taşköprī-zāde Aḥmed İsame'd-dīn Oğlu), 253
- Muḥyī'd-dīn Meḥemmed bin İbrāhīm (Dünbek-zāde)**, 292
- Muḥyī'd-dīn Meḥemmed bin Meḥemmed bin eş-Şeyḥ Ṭorod (Martolos Efendi)**, 462
- Muḥyī'd-dīn-i 'Arabī, 380, 523, 667
- Muḥyī'd-dīn-i Cürcānī, 741
- Muḥyī'd-dīn-i Ḳaraḥiṣārī, 358
- Muḥyī-i Ḳaramānī, 1090
- Muḥzır Ḳulı Sinān Efendi, 341
- Muk'ad Ḥızr Dede el-Burūsavī, 362
- Muḳaddime-i Ebü'l-leys*, 1462
- Munuḳ 'Alī, 805, 893
- Munuḳ 'Alī Çelebi, 866, 911
- Munuḳ 'Alī Efendi, 805, 1034, 1083, 1448
- Murād Beg-zāde Muştāfā Beg, 979
- Murād Efendi (Defterdār), 1652
- Murād Efendi (Mışr Defterdārı), 1726
- Murād Efendi Birāderi Ca'fer Efendi, 1414
- Murād Ğazī (Denizci Re'is), 1495
- Murād Ḥān (III.), 830, 1137, 1446
- Murād Paşa, 1623
- Murād Paşa (Sadrazam), 1363, 1428, 1491, 1492, 1499, 1500, 1554, 1720, 1732
- Murād Paşa (Vezīr-i Rābi'), 1490
- Murād Paşa (Yemen Vālisi), 1001
- Murād Paşa Medresesi, 275, 505, 531, 729, 755, 854, 1150, 1303, 1344, 1517, 1532, 1545, 1633, 1654
- Murād Paşa-yı 'Atıḳ Medresesi, 1359, 1435, 1698, 1719
- Murād Paşa-yı Ḳadīm Medresesi, 1679, 1733
- Murādī (Sulṭān III. Murād), 1014
- Murādiyye Medresesi, 808, 827, 829, 853, 875, 1033, 1034, 1064, 1071, 1089, 1405
- Murādiyye Mevlevī-hānesi, 757
- Murādiyye-i Burūsa, 269
- Murtażā (Seyyid Murtażā)**, 876
- Murtażā Paşa, 1811
- Mūsā (Mūsāce)**, 510
- Mūsā Çelebi (Re'isü'l-küttāb-ı Sulṭānī), 1726
- Mūsā Çelebi bin Efdal-zāde (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800
- Mūsā Efendi, 1162, 1166, 1359, 1398, 1429, 1626, 1700
- Mūsā Efendi (Ağrus Kadısı), 1430
- Mūsā Efendi (Anadolu Kazaskeri), 706, 1578, 1582, 1630, 1655, 1669, 1786
- Mūsā Efendi (Hekimbaşı), 1624
- Mūsā Efendi (İstanbul Kadısı), 1817
- Mūsā Efendi (Ḳapluca Müderrisi), 1406
- Mūsā Efendi (Mışr-ı Ḳāhire Kadısı), 1725
- Mūsā Ḥalīfe, 1554
- Mūsāce, 1293, 1531
- Mūsāce (Germiyānlı Mūsā Efendi), 510
- Muşannif 'Alīsī, 331
- Muşaf-ı Şerīf*, 480
- Muşlī Çelebi, 1118, 1252, 1346, 1371, 1417, 1418, 1454, 1521
- Muşlī Çelebi ('Abdu'r-raḥman Efendi Birāderi), 1251, 1357
- Muşlī Çelebi (Ḳara Süleymān Oğlu), 733

- Muşlı Çelebi (Mar'aş Kâzisi), 1253
 Muşlı Çelebi (Zâl Paşa Sultânî Müderrisi), 1756
 Muşlı Efendi, 1186, 1301, 1332, 1340
 Muşlı Efendi (Ağrus Kadısı), 1430
 Muşlı Efendi (Edrine Kadısı), 1507
 Muşlı Efendi (İstanbul Kadısı), 1781
 Muşlı Efendi (Maḥmūd Paşa Müderrisi), 1664
 Muşlı Efendi (Sahn Müderrisi), 1507
 Muşlı Efendi (Süleymāniyye Müderrisi), 1756
Muşlihi' d-dīn (Başkesen), 1732
Muşlihi' d-dīn (Derzī Muşlihi' d-dīn), 1282
Muşlihi' d-dīn (Geredeli Muşlihi' d-dīn Efendi), 1061
Muşlihi' d-dīn (Kâtib-zāde Mu'īdī Manav Muşlihi' d-dīn), 1308
Muşlihi' d-dīn (Kocalı Muşlihi' d-dīn), 917
Muşlihi' d-dīn (Mu'allim-i Cihān-gīr), 487
Muşlihi' d-dīn (Muşlihi' d-dīn Efendi), 1067
Muşlihi' d-dīn (Şarı Muşlihi' d-dīn), 1070
Muşlihi' d-dīn (Selānikī Küçük H'āce), 795
Muşlihi' d-dīn (Şāfiyeci Muşlihi' d-dīn), 1373
 Muşlihi' d-dīn Efendi, 1647
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Gelibolu Müderrisi), 1553
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Rodos Kadısı), 1628
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Sağız Kadısı), 1539
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Sultān Selīm-i Qādīm Müderrisi), 1457
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Topkapusu Aḥmed Paşa Müderrisi), 1520
 Muşlihi' d-dīn Efendi (Vālide-i Cedīde Müderrisi), 1740
Muşlihi' d-dīn el-Lārī (Mollā Lārī), 581
 Muşlihi' d-dīn el-Müştehir bi-Merkez, 659
 Muşlihi' d-dīn Ḥalīfe, 1068, 1172
Muşlihi' d-dīn Muştafā (Yokyoğ Muşlihi' d-dīn), 1602
Muşlihi' d-dīn Muştafā bin 'Alī bin Ḥasan bin 'Alī el-Çerçinī (Çerçin-zāde), 458
Muşlihi' d-dīn Muştafā en-Niksārī (Niksārī Efendi), 276
 Muşlihi' d-dīn-i 'Uşşākī, 358
 Muşlihi' d-dīn-i Niksārī, 743
 Muşlihi' d-dīn-i Sirozī, 362
 Muşlihi' d-dīn-zāde Çelebi, 1675
 Musta'sım-ı 'Abbāsī, 1691
Muştafā ('Abdu'llāh Efendioğlu), 1600
Muştafā ('Abdu'r-raḥman Efendi Birāderi Muşlı Çelebi), 1345
Muştafā ('Arab İmām-zāde), 1671
Muştafā ('Uşşākī-zāde), 1683
Muştafā (Ağ Muşlı), 1324
Muştafā (Alaşehrli Muştafā Çelebi), 588
Muştafā (Ayāşī Muştafā Efendi), 1152
Muştafā (Bāķī Efendi Muşlısı), 1062
Muştafā (Balduz-zāde), 1775
Muştafā (Belğıradī Muştafā Çelebi), 1293
Muştafā (Bī-endām Muşlihi' d-dīn), 1558
Muştafā (Bitlice Muştafā), 322
Muştafā (Bostān-zāde Muştafā Çelebi), 1170
Muştafā (Budimī), 1761
Muştafā (Burūsavī Cinānī Efendi), 1036
Muştafā (Celeb Muşlihi' d-dīn Efendi), 1449
Muştafā (Cenābī Efendi), 866
Muştafā (Edrineli Ferruḥ-zāde), 1590
Muştafā (Ḥunkār İmāmı), 1448
 Muştafā (II. Selim Şeh-zādesi), 699
Muştafā (Kabaşakal), 1662
Muştafā (Kefeli Muştafā Çelebi), 1061, 1347
Muştafā (Küçük Muştafā), 1045
Muştafā (Maḥdūm-ı Kāzī-zāde), 496
Muştafā (Manastırlı Ḥusrev Birāderidür), 923
Muştafā (Mu'allim-i Sultān Aḥmed Ḥān Muştafā Efendi), 1317
Muştafā (Muşlı Efendi), 1508
Muştafā (Mütevelli-zāde), 1762
Muştafā (Nefes-zāde Efendi), 1188
Muştafā (Oğlan Muştafā), 319
Muştafā (Rodosī-zāde), 1594
Muştafā (Şaruḥānī Muşlı Çelebi), 1327
Muştafā (Seyfi-zāde Çelebi), 1456
Muştafā (Sürürī Çelebi), 278
Muştafā (Tarsūsī Muştafā Efendi), 1426
Muştafā (Üskübī Muştafā Çelebi), 827
Muştafā (Vaḫyī-zāde), 272
Muştafā (Yaşduğac Muşlihi' d-dīn), 1776
Muştafā (Yeñiçeri-zāde), 1681
Muştafā (Yumurta Vā'izi), 1362
Muştafā (Yūnus-zāde), 890
 Muştafā Ağa (Saray-ı Hümāyūn Görevlisi), 1812
 Muştafā Ağa Medresesi, 1671, 1672, 1707, 1729, 1770
 Muştafā Beg (Murād Beg-zāde), 980
Muştafā Beg (Nişāncı Celāl-zāde), 463
Muştafā bin 'Alī (Küçük Bostān), 505
Muştafā bin 'Alī (Müftü Muştafā Efendi), 1296
Muştafā bin 'Alī (Turābī-zāde-i Akşehir), 793
Muştafā bin 'Alī bin Meḥammed Paşa el-Qaramanī (Meḥammed Paşa-zāde), 263
Muştafā bin 'Azmi (Muştafā bin Pir Meḥammed bin Pir Aḥmed 'Azmi-zāde Efendi), 1743
Muştafā bin Aḥmed bin Ḥasan Beg (Ḥasan Beg-zāde), 1760
Muştafā bin Dāvud (Kara Dāvud-zāde), 477
Muştafā bin el-Mevlā Ebu's-su'ūd (Ebu's-su'ūd-zāde), 1119
Muştafā bin Ḥasan bin 'Abdu'llāh ('İşrefi Çelebi), 344
Muştafā bin Ḥüseyn (Ḥüsām-zāde Muştafā Efendi), 1653
Muştafā bin Ḥüseyn bin Sinān (Ketḫudā Muştafā Efendi), 1595

- Muṣṭafā bin Luṭfu'llāh (Luṭfi Beg-zāde Efendi)**, 849
Muṣṭafā bin Meḥemmed (Cüvānī Efendi), 1403
Muṣṭafā bin Meḥemmed (Hı'ācegi-zāde), 877
Muṣṭafā bin Meḥemmed (Mi'mār-zāde Efendi), 311
Muṣṭafā bin Meḥemmed (Muṣṭafā Efendi), 840
 Muṣṭafā bin Meḥemmed eṣ-Şehir bi-Bostān, 501
Muṣṭafā bin Süleymān (Vefāyī-zāde Muḡlavī), 274
Muṣṭafā bin Şemse'd-dīn (Aḡterī), 271
 Muṣṭafā Çelebi (Baba Nakḡāş Evlādından Nakş-bend-zāde Efendi), 629
 Muṣṭafā Çelebi (Bostān-zāde Maḡdūmı), 1249, 1301
 Muṣṭafā Çelebi (Kāzī-zāde Maḡdūmı), 736, 1057
 Muṣṭafā Çelebi (Manastır Şuleḡāsından), 392
 Muṣṭafā Çelebi (Murād Beg-zāde), 980
 Muṣṭafā Çelebi (Müneccimbaşı), 819
 Muṣṭafā Çelebi (Üftāde Efendi Oḡlu), 960
 Muṣṭafā Çelebi İbni Kāzī-zāde, 450
 Muṣṭafā Efendi, 804
 Muṣṭafā Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1232
 Muṣṭafā Efendi (Baḡdād Kadısı), 786, 788, 1079
 Muṣṭafā Efendi (Bostān-zāde), 773
 Muṣṭafā Efendi (Dārü'l-ḡadīş Müderrisi), 1168
 Muṣṭafā Efendi (Ebu's-su'ūd Efendi Oḡlu), 775
 Muṣṭafā Efendi (Ebü'l-meyāmin), 1296, 1328, 1379
 Muṣṭafā Efendi (eṣ-Şeyḡ 'Alā'e'd-dīn Oḡlu), 940, 941
 Muṣṭafā Efendi (İstanbul Kadısı), 358, 1231, 1503, 1507
 Muṣṭafā Efendi (Muallim-i Sultānī), 1456, 1583, 1705
 Muṣṭafā Efendi (Riyāzī Efendi Babası), 825
 Muṣṭafā Efendi (Sulṡān I. Aḡmed Muallimi), 1498
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḡülislam), 1236, 1501, 1639, 1699, 1729, 1733, 1737
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḡ Sinān Efendi-zāde), 1477
Muṣṭafā eṣ-Şehīr bi-Bostān (Bostān Efendi), 501
Muṣṭafā eṣ-Şehīr bi-ḡazānī (Mevlānā ḡazānī), 555
Muṣṭafā ibnū'l-Mevlā'u'l-fāzıl Bostān es-Şadru'l-celīl (Bostān-zāde Efendi), 1287
 Muṣṭafā Paşa, 1237
 Muṣṭafā Paşa (Budin Beglerbegisi), 717, 733, 1022
 Muṣṭafā Paşa (Cānpülād-zāde), 1813
 Muṣṭafā Paşa (Gegivize'de Cāmi' Şāḡibi), 448
 Muṣṭafā Paşa (Kara), 450, 689, 994, 995, 996, 1000
 Muṣṭafā Paşa (Tuḡra-keş), 1726
 Muṣṭafā Paşa (Vezīr-i ḡāmis), 702
 Muṣṭafā Paşa (Kaimmakam), 1491
 Muṣṭafā Paşa (Rāziye Kadın-zāde), 1235
 Muṣṭafā Paşa (Sadrazam), 963
 Muṣṭafā Paşa (Vezīr-i Sānī), 448, 613
 Muṣṭafā Paşa (Vezīr-i ḡāmis), 449
 Muṣṭafā Paşa Medresesi, 482, 522, 531, 536, 757, 813, 868, 894, 1304, 1308, 1333, 1393, 1399, 1406, 1410, 1639, 1762
 Muṣṭafā Paşa Zāviyesi, 961, 1470, 1483, 1616
 Muṣṭafā Paşa-yı 'Atıḡ Medresesi, 248, 1029, 1358, 1407
 Muṣā'şā', 687
Muṡahḡar (Muṡahḡar Efendi), 1650
 Muṡahḡar Çelebi (Tezkireci), 1689
 Muṡahḡar Efendi, 1593, 1604, 1627, 1700, 1702, 1744
Muṡavvel, 745, 1787
Muttaḡī Çelebi (Meḥemmed), 289
Muṡaffer (Muṡaffer Efendi), 1355
 Muṡaffer Efendi, 1170, 1171, 1261, 1301, 1355, 1505
 Muṡaffer Efendi ('Alī-i Denī Oḡlu), 530
 Muṡaffer Efendi (Burūsa Kadısı), 1780
 Muṡaffer Efendi (Edrine Kadısı), 1432, 1515
 Muṡaffer Efendi (Eyyüb Müderrisi), 1743
 Muṡaffer Efendi (Haleb Kadısı), 1533
 Muṡaffer Efendi (Süleymaniyye Müderrisi), 1524
 Muṡaffer ḡān (ḡākim-i ḡilān), 421
 Mü'eyyediyye (Mısr'da Bir Mahal), 368
 Mü'eyyed-zāde ('Abdu'r-raḡman), 296
 Mü'eyyed-zāde 'Abdu'l-vehḡāb Çelebi, 264, 458, 484, 739
 Mü'eyyed-zāde 'Abdu'l-vehḡāb Efendi, 510
 Mü'eyyed-zāde 'Abdu'r-raḡman Efendi, 268, 376, 564, 623, 904, 941, 1739
 Mü'eyyed-zāde Efendi, 531, 612, 623
 Mü'eyyed-zāde eṣ-Şeyḡ 'Abdu'r-raḡīm Efendi, 930
 Mü'eyyed-zāde ḡācī Efendi, 1081
 Mü'ezzin-zāde, 1764
 Mü'ezzin-zāde Efendi, 1436, 1517, 1591, 1735
 Mü'ezzin-zāde Fikrī Efendi, 1285, 1754
 Mü'min-zāde (Meḡemmed Çelebi), 880
 Mü'min-zāde Meḡemmed Çelebi, 880
 Müderris (Beşiktaşī Yahyā Efendi), 539
 Müderris Hemşīre-zāde, 832
 Müderris Köyi, 612
 Müderris-zāde, 711, 1083, 1117, 1159, 1195, 1274, 1421
 Müderris-zāde (Meḡemmed), 879
 Müderris-zāde (Ömer Efendi Oḡlu), 734
 Müderris-zāde Meḡemmed Çelebi, 1599
 Müftī 'Alī Çelebi, 309
 Müftī 'Alī Efendi, 268, 307, 579, 623, 741, 1407
 Müftī 'Alī Efendi Oḡlu Mollā Çelebi, 708, 742
 Müftī Aḡmed Efendi, 964
 Müftī Aḡmed Efendi (Hakim Çelebi Zaviyesi Şeyhi), 1473
 Müftī Aḡmed Paşa, 632
 Müftī Birāderi Çelebi Efendi, 1637, 1652
 Müftī ḡammāmı, 801
 Müftī Medresesi, 613
 Müftī Muṣṭafā Efendi Birāderi Çelebi Kāzī, 1338

Müftü Şeyh (İmām-zāde Kerīm Efendi), 359
Müftü Şeyh (Şeyh Abdu'l-kerīm), 378
Müftü-i 'Arabī (İbrāhīm bin Kāsim el-Ḥalebī), 707
Müftü-zāde Aḥmed Çelebi, 809, 829
Müftü-zāde Muşlī Çelebi, 1257, 1269
Müftü-zāde Şeyhī Çelebi, 1167, 1252, 1253
Müftü-zāde Şeyhī Efendi, 1434, 1456, 1720
Mülteka'l-ebhur, 379, 460, 1151, 1320
Münāzara-i Tūfī vü Zāg, 1098
Münirī Efendi (Bosnevī Münirī Efendi), 1485
Münkaḥāt-ı Meşrūha, 1320
Münkir Hüsām, 1710
Münkir Hüsām (Ġalaḫalı Hüsām Efendi), 1606
Münkir Hüsām Efendi, 1532
Münşe'āt, 574
Münşī (Meḥemmed Efendi), 892
Münşī Meḥemmed Efendi, 962
Mürşidü'l-enām ilā Dāri's-selām, 969
Müseyleme-i Kezzāb, 724
Müslimī (Kınalı-zāde Müslimī Efendi), 835
Müslimī (Kınalı-zāde Müslimī Efendi), 835
Müslimī Çelebi, 298, 571
Müte'accim Efendi, 1131, 1188, 1270, 1271, 1433, 1530, 1609, 1717, 1720
Müte'accim Efendi (Defterdār Yahyā Müderrisi), 1359
Müte'accim Efendi (Meḥemmed), 1249
Mütevekkil Şems, 380
Mütevellī-zāde, 1653, 1729, 1741, 1764, 1776
Mütevellī-zāde (Aḥmed), 1195
Mütevellī-zāde (Muştafā), 1762
Mütevellī-zāde 'Alī Çelebi, 1767
Müttakī Seyfī Efendi, 1419
Müzellef Aḥmed, 1661
Müzellef Aḥmed Çelebi, 1671
Müzellef Aḥmed Efendi, 1704

N

Na'imī (Çeşmeci-zāde Nimetullah), 459
Na'linī Dede (Na'linci Memi Dede), 984
Nā'ib İbrāhīm Efendi, 1697
Nā'ib Meḥemmed Efendi, 1519, 1716
Nāblus, 293
Nadājlī (Şarı Muşlihi'd-dīn), 1231
Nādiretü'z-zemen fi Tārīhi'l-Yemen, 806
Nādirī Efendi (Ġanī-zāde), 839
Naḥcivān, 259, 283, 325, 337, 344, 382, 425, 516, 524, 642, 654, 896, 990, 1006, 1027, 1132, 1157, 1189, 1250, 1251, 1306, 1398, 1445, 1515
Naḫīb Efendi (Ma'lūl-zāde), 767, 808, 832, 895, 1073, 1726
Naḫīb Efendi (Pirī Paşa Müderrisi), 770
Naḫīb Efendi (Şeyhü'l-İslām), 789, 1363, 1532

Naḫīb Efendi Şāhı (Şāh Meḥemmed), 894
Naḫīb Şāhı, 1047
Naḫīb Yahyā Efendi, 879, 1126, 1268, 1297, 1301, 1425, 1596
Naḫkāş 'Alī Çelebi (Defterdār), 523
Naḫkāş Ḥasan Paşa, 1491
Naḫkāş Ḥaydar Çelebi, 305
Naḫş-bendī Aḥmed-i Şādık, 968
Naḫş-bendī Maḥmūd Efendi, 279
Naḫş-bend-zāde, 1659, 1731, 1759
Naḫş-bend-zāde (Baba Naḫkāş Evlādından), 629
Naḫş-bend-zāde (Meḥemmed), 1754
Naḫş-bend-zāde Muştafā Çelebi, 964
Naḫş-ı Ḥayāl, 817, 1037, 1209
Nāmī (Boyalı Nişāncı Meḥemmed Paşa), 920
Nāmī (Şāir), 1134
Nāmī Çelebi, 1295, 1528
Nāmī Efendi, 1345
Nāmī Efendi (Meḥemmed), 1257
Narda, 565, 1785
Naşre'd-dīn Efendi, 1594, 1672
Naşre'd-dīn Efendi (Āmid Kadısı), 1707
Naşre'd-dīn Efendi (Zāl Paşa Müderrisi), 1707
Naşre'd-dīn H'āce (Mağnisa Kadısı), 1708
Naşre'd-dīn Ḥoca, 335, 830
Naşru'llāh (Karamanī Naşru'llāh), 1778
Naşru'llāh Efendi, 1673
Naşru'llāh Efendi (Sa'dī Efendi Mülāzımlarından), 766
Naşru'llāh er-Rūmī (Naşru'llāh Efendi), 486
Naşūḥ (Naşūḥ Efendi), 324
Naşūḥ (Nevālī Efendi), 1027
Naşūḥ bin Yūsuf (Selānikī Naşūḥ Efendi), 606
Naşūḥ Efendi, 324, 596
Naşūḥ Efendi (Ḥaleb Kadısı), 740
Naşūḥ Efendi (Selānikī), 530
Naşūḥ Ḥalīfe, 371
Naşūḥ Paşa, 1623
Naşūḥ Paşa (Sadrazam), 1397, 1402, 1436, 1456, 1493, 1495, 1500, 1518, 1579, 1682, 1691
Naşūḥ Paşa (Ḥaleb Beglerbegisi), 1235
Nāzır Mezārığı, 573
Nāzır-zāde, 478, 545, 717, 762, 829, 856, 1072, 1073, 1312, 1374, 1646, 1680, 1702
Nāzır-zāde (İstanbul Kadısı), 309
Nāzır-zāde Efendi, 727, 735, 850, 855, 1254, 1326, 1790, 1791
Nāzır-zāde Ramazān Efendi, 496, 727, 1025, 1360
Nāzillī, 502, 1269
Naẓm-ı Kerīm, 338
Naẓmī ('Alī Çelebi), 1784
Naẓmu'l-ferā'id fi Silki Mecma'i'l-'aḫā'id, 1291
Nebiy-i Ekrem, 945
Necāti, 1119

- Necme'd-dîn Ahmed bin 'Alî er-Rufâ'î, 365
Necme'd-dîn bin Mehemmed eş-Şehîr bi-Necmî (Necmî Efendi), 517
Necme'd-dîn Hasan (Mustafa Paşa Şeyhi Hasan Efendi), 1470
Necme'd-dîn-i Kübrâ, 359, 360
Necmî (Necme'd-dîn bin Mehemmed), 519
Necmî Efendi, 514
Necmî Efendi (Cezerî Kâsım Paşa Müderrisi), 924
Nefâiyisi Hasan Efendi, 1472
Nefehâtü'l-üns, 366
Nefes-zâde, 1505
Nefes-zâde (Muştafâ Efendi), 1188
Nefes-zâde Efendi, 1188, 1297, 1326, 1344, 1530, 1556, 1717
Nefes-zâde Efendi (Hâkâniyye Müderrisi), 1608
Nefhatü'l-ezhâr, 976, 1375
Nefisî Hâşiyesi, 397
Nefsü'l-emr-nâme, 1441
Nehcî (Sinân), 1647
Nehcî Efendi, 1061, 1516, 1529, 1532, 1545, 1565, 1648
Nemçe, 418, 419, 1219
Nesîbî (Emîr Ahmed Çelebi), 1386
Nesîbî (Seyyid Ahmed Çelebi), 1728
Nesîmî-zâde, 1307, 1365, 1520, 1521
Nesîmî-zâde (İbrâhîm, Şibr Efendi), 1283
Netâ'icü'l-fünûn, 1098
Nev'î Efendi, 669, 991, 1090, 1091, 1092, 1096, 1225
Nev'î-zâde, 239, 703
Nev-âbâd, 1438
Nevâlî (Kavaqlı-zâde Şeyh Mehemmed), 989
Nevâlî Birâderi, 1064, 1168, 1419, 1427
Nevâlî Birâderi Maḥmûd Çelebi, 1058
Nevâlî Efendi (Şeh-zâde Muallimi), 777, 824, 827, 854, 862, 866, 1027, 1064, 1124, 1240, 1259, 1767
Nevâlî-zâde, 1255, 1403, 1516, 1555, 1605
Nevâlî-zâde 'Aṭâyî Çelebi, 1236, 1393, 1529, 1645, 1764
Nevâlî-zâde Sa'dî Çelebi, 1457, 1459, 1520, 1603, 1702, 1740
Nevâlî-zâde Sa'dî Efendi, 1340, 1583
Nevâlî-zâde Ziyâ Çelebi, 1350, 1418, 1436, 1539, 1609, 1652, 1730, 1739, 1755, 1777
Nevâlî-zâde Ziyâ Efendi, 1523
Nevâlî-zâde Ziyâ'e'd-dîn Çelebi, 1271, 1293
Nevâlî-zâde Ziyâ'e'd-dîn Efendi, 1334, 1349, 1357, 1362
Nevâlî-zâde Ziyâ'î Efendi, 1337
Nevâ-yı 'Uşşâk, 1098
Nevâyî (Şâir), 469
Nevbet-hâne Maḥallesi, 1330, 1514
Nevbet-hâne Maḥallesi'nde Ahmed Paşa Medresesi, 1604
Nev-rüz Dede (Dervîş Hâkî Halîfesi), 1487
Neylî Efendi, 862
Ni'metî Çelebi, 1661
Ni'metî Çelebi (Şâir), 1083
Ni'metu'llâh (Çeşmeci-zâde), 459
Ni'metu'llâh bin 'Alî bin Rüşenî (Rüşenî-zâde), 289
Ni'metu'llâh Çelebi (Burûşa'da Zeynîler Zâviyesi Şeyhi Seyyid 'Alî Oğlu), 495
Ni'metu'llâh-ı Velî, 361
Nîf Kazâsı, 1609
Nigâristân-ı Calfârî Tercemesi, 1787
Nigbolî, 566, 899, 1227
Nigde, 301, 638
Nihâlî (Mehemmed Efendi), 1507
Nihâlî Ca'fer Çelebi, 278, 564
Nihâlî Efendi, 1177, 1188, 1259, 1271, 1338, 1339, 1344, 1372, 1395, 1433, 1506, 1509, 1514, 1531, 1556, 1582, 1634
Nihâlî Mehemmed Efendi (İstanbul Kadısı), 1503
Niksâr, 276, 476
Niksâr Medresesi, 1722
Niksârî (İstanbul Kadısı), 447
Niksârî (Niksârî-zâde Maḥmûd), 1441, 1445
Niksârî Efendi, 269, 797
Niksârî Kayımı, 622, 734, 1157
Niksârî Muştafâ Efendi, 249, 270, 290, 551, 608, 732, 742, 926, 1438
Niksârî-zâde, 460, 737, 841, 944, 1161, 1181, 1271, 1344, 1362, 1453, 1534, 1668, 1671, 1717, 1720
Niksârî-zâde 'Abdu'l-ḥayy Çelebi, 1706
Niksârî-zâde Çelebi, 1537, 1663, 1729
Niksârî-zâde Efendi, 1547
Niksârî-zâde Mehemmed Çelebi, 824, 1127
Nîl, 558, 1044, 1066, 1201
Nişâbu'l-ihtisâb, 806
Nişâncı 'Abdî Beg, 749
Nişâncı Beg Medresesi, 1311
Nişâncı Câmî'i, 1532
Nişâncı Celâl-zâde, 463, 655, 852
Nişâncı Hısmı (Şâh Efendi), 1531
Nişâncı Hısmı Şâh Çelebi, 1416, 1454, 1523
Nişâncı Hısmı Şâh Efendi, 1339, 1445, 1606
Nişâncı Lâm 'Alî Çelebi, 1227
Nişâncı Medresesi, 1700
Nişâncı Mehemmed Beg, 254, 450
Nişâncı Mehemmed Beg Medresesi, 815, 1096, 1374, 1675, 1697
Nişâncı Mehemmed Paşa, 320
Nişâncı Mehemmed Paşa Câmî'i, 1030, 1048, 1169, 1655
Nişâncı Mehemmed Paşa Medresesi, 1339, 1539, 1597, 1778

Niřāncı Muřtafā Beg, 328
Niřāncı řāhī, 1436
Niřāncı-yı ‘Atıķ Medresesi, 1335
Niřāncı-yı Cedīd Medresesi, 1289
Niřāncı-zāde, 478, 746, 769, 797, 829, 831, 852,
1054, 1119, 1161, 1167, 1307, 1333, 1408, 1413,
1505, 1545, 1603, 1683, 1702, 1720, 1771
Niřāncı-zāde Aħmed Beg, 1011, 1401
Niřāncı-zāde Aħmed Efendi, 402, 708, 1549, 1561
Niřāncı-zāde Efendi, 1396
Niřāncı-zāde Efendi (Ramażān-zāde Meħemmed
Oğlu), 746, 856, 1355, 1432, 1682
Niřānī (Amāsiyyalı Meħemmed Paşa), 452
Niřānī (Celāl-zāde Mustafa Beg), 464, 466
Niřānī Paşa (Boyalı Meħemmed), 921
Niyāzī (Menteşeli ‘Abdu’r-raħīm Efendi), 900
Niyāzī Efendi (Eyyūb’de Vāiz), 1573
Nizāme’d-dīn-i ‘Acemī, 555
Nizāmü’l-mülk, 428, 749, 1500
Noķta ‘Abdīsi, 742
Noķtacı ‘Alī Ćelebi, 676
Noķtacı ‘Alī Dede, 357
Noķtacı ‘Alī Efendi, 428
Noķta-zāde, 1759
Noķta-zāde (Aħmed), 1698
Nūħ Ađa (Mirahor), 1009
Nūħ Efendi, 1603
Nūħ Efendi (Burūsa Kadısı), 1669
Nūħ Efendi (Edrine Kadısı), 1702
Nūħ Efendi (Hānķāh Mūderrisi), 1767
Nūħ Efendi (İstanbul Kadısı), 1817
Nūħ Efendi (Mışı-ı Ķāhire Kadısı), 1756
Nūħ Efendi (Selānik Kadısı), 1717
Nūħ Efendi (Sūleymāniyye Mūderrisi), 1677, 1678
Nūħ Efendi (řām Kadısı), 1744
Nūħ Efendi (Vālide-i ‘Atıķa Mūderrisi), 1593
Nūħ Pařa (Anatolı Beglerbegisi), 1233, 1235
Nūre’d-dīn (Kūĉük Nūre’d-dīn), 543
Nūre’d-dīn Efendi (řeyħ Nūre’d-dīn-zāde Efendi
Babası), 672
Nūre’d-dīn Ħamza (Emīn Kōsesi Babası), 268
Nūre’d-dīn-i řehīd, 544, 842, 1635
Nūre’d-dīnođlı (Nūre’d-dīn-zāde Efendi), 970
Nūre’d-dīn-zāde Efendi, 394, 438, 544, 673, 969,
985, 1197, 1198, 1202, 1211, 1461, 1462, 1468,
1471, 1479, 1573, 1618, 1788, 1793
Nūre’d-dīn-zāde Muřtafā Efendi, 358
Nūrī (Fāıma Ħānım Mūderrisi), 1648
Nūrī (řire Kadısı), 1709
Nūrī (Saķız Kadısı), 1636
Nūrī (řehīd), 1635
Nūrī Efendi (Bađdād Kadısı), 1605, 1759
Nūrī Efendi (Bosna Kadısı), 1403, 1538
Nūrī Efendi (Mama-zāde Aħmed Hocası), 1657

Nūrī Efendi (Rodoscuķ Rūstem Pařa Mūderrisi),
1656
Nūrī Efendi (Saķız Kadısı), 1516
Nūrī Efendi (Tařlıķ Mūderrisi), 1731
Nūrī Efendi (Yeņiřehr Kadısı), 1673, 1697
Nūru’l-‘ayn fī İřlāħi Ćāmi’i’l-fuřūleyn, 1563
Nūru’llāh (Nūrī-i řehīd), 1634
Nūru’llāh (Nūru’llāh Efendi), 853, 1359
Nūru’llāh (Nūru’llāh el-Ħamīdī), 1673
Nūru’llāh Ćelebi (Murādiyye Mūderrisi), 1033
Nūru’llāh Efendi, 760, 890, 1594, 1605
Nūru’llāh Efendi (Aħī-zāde Efendi Babası), 771
Nūru’llāh Efendi (Birgi Kadısı), 637
Nūru’llāh Efendi (Ħalebiyye Mūderrisi), 843
Nūru’llāh Efendi (Ķıbrıs Kadısı), 876
Nūru’llāh Efendi (Rodos Mūderrisi), 861
Nūru’llāh el-Ħamīdī, 1735, 1761
Nūru’llāh et-Ĥabīb (Ĥabīb Nūru’llāh Ćelebi), 557
Nūřī Efendi (Ayřī Efendi Ođlu), 1320
Nūvīdī (Neylī Ođlu Yusuf Efendi), 865
Nūvīdī Yūsūf (Neylī Efendi Ođlu), 865
Nūzhetü’l-cihān ve Nādirü’z-zemān, 1787
Nūzhetü’l-elĥāz fī ‘Ademi Vaz’i’l-elfāz, 251

O

Odabařı Ćāmi’i, 964
Oğlan Memi (Defterdār Oğlu), 912
Oğlan Muřtafā, 319
Oğlan řeyħi, 409, 410, 1197
Oğuz Ata, 367
Oğri, 1131, 1580
Ođrili Ħūsām, 1130, 1249, 1603
Ođrili Ħūsām Efendi, 1336
Oķ Meydānı, 452
Oķcılar, 1631
Oķcı-zāde Meħemmed Paşa, 1725
Oķcı-zāde Meħemmed řāhī, 1725
Oķmeydānı, 337, 661, 846, 1475
Orĥān Ķāzī Ħānķāhı, 404
Orĥāniyye-i İznīķ, 265, 735, 740, 770, 800, 1128,
1129, 1130, 1401, 1566, 1594, 1697, 1710, 1779
Orĥāniyye-i İznīķ Medresesi, 510, 862, 1089, 1129
Orta Mescid, 1199
Ortakūy, 799
Oruc Beg, 421
Oruc Paşa Medresesi, 805
‘Ořmān (‘Avnī Ćelebi), 1737
‘Ořmān (‘Ořmān Efendi), 899
‘Ořmān (II. Selim şeh-zādesi), 699
‘Ořmān (Ķırbac ‘Ořmān Efendi), 1680
‘Ořmān Ağa (Dārü’s-sa‘āde Ağası), 1232
‘Ořmān Beg (Duķadin-zāde), 1190

‘**Osman Beg bin Mehmed Paşa bin Ahmed Paşa bin Duğadin (Duğadin-zâde Efendi)**, 1190
‘Osman Dede (Cerrâh-zâde Muşlihi'd-din Mürîdi), 933
‘Osman Dede (Nüre'd-din-zâde Efendi Zâviyesinde Aşçı), 677
‘Osman Efendi, 1045, 1091, 1175, 1183, 1324, 1596
‘Osman Efendi (Burûsa'da Bâyezîd Paşa Müderrisi), 1601
‘Osman Efendi (Duğadin-zâde), 1260
‘Osman Efendi (Kaplucu Müderrisi), 1559
‘Osman Efendi (Konya Kadısı), 1523
‘Osman Efendi (Mağnisa Kadısı), 1708
‘Osman Efendi (Manisa Sultan Murâd Müderrisi), 1291
‘Osman Efendi (Sakız Kadısı), 1662
‘Osman Efendi (Süleymâniyye Dârü'l-hadîs Müderrisi), 1641
‘Osman Efendi (Yenişehir Kâzîsi), 1158
‘Osman Hân (II.), 1583, 1630, 1655, 1678
‘Osman Paşa, 924, 1240
‘Osman Paşa (Özdemiroğlu), 994, 995, 1003, 1005, 1022, 1158, 1185
‘Osman Paşa (Sadrazam), 833, 1453, 1504
‘Osman Paşa Medresesi, 1177, 1193, 1271, 1339, 1391, 1506, 1639, 1649, 1676, 1733, 1758, 1780
‘Osman Şâh Beg Câmî'i, 1462
‘Osman Şâh bin İskender Paşa, 450
‘Osman Şâh Vâlidisi Hadîce Sulţân Medresesi, 729
‘Osmanşâh Vâlidisi Medresesi (Kızılmuşluk), 769
Ostrova, 924
Otlak 'Arabası (İmâm-zâde Mehmed), 1054
Ozi, 1496

Ö

Öküz Maḥmūd (Rü'esâ-yı Sipâhdan), 1233
‘**Ömer ('Ömer Beg)**, 891
‘**Ömer ('Ömer Efendi)**, 733, 1564
‘**Ömer ('Ömer Sükûti)**, 1522
‘**Ömer (Bıyıklı 'Ömer)**, 1285
‘**Ömer (H'âce Fesâd)**, 1785
‘**Ömer (Kızıl 'Ömer Efendi)**, 1329
‘**Ömer (Minkârî 'Ömer Efendi)**, 1644
‘**Ömer (Nâzır-zâde 'Ömeri)**, 1326
‘Ömer Bâkî (Şeyh), 1473
‘Ömer Beg (Kudüs Kadısı), 910
‘Ömer Beg (Rüstem Paşa Müderrisi), 1425
‘Ömer Beg Câmî'i, 273, 1794
‘Ömer Beg Efendi (Beytü'l-mağdis Kadısı), 826
‘Ömer bin el-Fâriz, 906
‘**Ömer bin Mehmed (H'âce-i Pâdişâh 'Ömer Efendi)**, 1721

‘Ömer Efendi, 1118, 1128, 1131, 1358, 1372, 1402, 1762
‘Ömer Efendi (Beşiktaşî Yahyâ Efendi Babası), 535
‘Ömer Efendi (Beytü'l-mağdis Kadısı), 876
‘Ömer Efendi (Budin Müftüsü), 793
‘Ömer Efendi (Ca'fer Ağa Müderrisi), 1553
‘Ömer Efendi (Câmî'-i Kebîr-i Ayaşofıyya Vâizi), 1800
‘Ömer Efendi (Dârü'l-hadîs Müderrisi), 1065
‘Ömer Efendi (Halvetiyye Şeyhi Mollâ Çelebi), 965
‘Ömer Efendi (Şire Kadısı), 1515, 1532
‘Ömer Efendi (Konya Kadısı), 1636, 1680
‘Ömer Efendi (Kudüs Kadısı), 1032, 1081, 1083
‘Ömer Efendi (Kütâhiyye Kadısı), 1710
‘Ömer Efendi (Mağnisa Murâdiyye Müderrisi), 1338
‘Ömer Efendi (Mağnisa'da Tekye Müderrisi), 1674
‘Ömer Efendi (Manisa Kadısı), 1272
‘Ömer Efendi (Muallim-i Sultânî), 1578, 1579, 1700, 1796
‘Ömer Efendi (Rodos Kadısı), 1054
‘Ömer Efendi (Sahn Müderrisi), 1664
‘Ömer Efendi (Sulţân Selîm Hân Müderrisi), 1541
‘Ömer Efendi (Tekye Müderrisi), 1324
‘Ömer Efendi (Tercemân Yunus Zâviyesi Şeyhi), 1198, 1476, 1477
‘Ömer Efendi (Üsküdâr Kadısı), 1603
‘Ömer Efendi (Yıldırım Hân Müderrisi), 1404
‘Ömer el-Halvetî, 357
‘Ömer Fu'âdi (Kaştamonılı Şabân Efendi Halîfesi), 648
‘Ömer Minkârî, 1594
‘Ömer Sikkînî, 364, 1197
‘Ömer Sükûti, 1254, 1308, 1517, 1522
‘Örf-i Şeydâ, 682
Özdemüroğlu 'Osman Paşa, 993, 1002
Özdemür-zâde (Osman Paşa), 1005

P

Papa (Kalesi), 1238
Papa Kal'ası, 1243
Papası 'Alî, 590
Papası Ahmed, 1374, 1401, 1520
Papası Ahmed Efendi, 1056, 1639
Papası Hüsam (Hüsam el-Kâzî), 256
Papasıoğlu Medresesi, 769, 1049, 1359, 1430, 1540, 1664, 1771, 1780
Pârepâre-zâde, 272
Pârepâre-zâde (Ahmed), 272
Parmaqlı Mescid, 411
Paşakulı Maḥmūd Beg, 1079
Paşa-zâde, 248, 1150, 1159, 1421
Paşa-zâde (Hüseyn), 1410
Paşa-zâde Efendi, 894, 1386, 1664

Paşa-zāde Hüseyn Efendi, 1716
Paşa-zāde Mehemmed Efendi, 447
Pepegī Laṭīf (el-Mevlā Abdu'l-laṭīf), 522, 545, 707, 722
Pepegī Laṭīf Efendi (el-Mevlā Abdu'l-laṭīf), 1399
Pertev Paşa (Vezīr), 482
Pertev Paşa (Vezīr-i Şālīş), 560, 561
Pertev Paşa (Vezīr-i Şānī), 449, 687, 689, 701
Pertev Paşa Serāyī, 1008
Pervīz (Pervīz Efendi), 749
Pervīz Efendi, 269, 290, 297, 309, 314, 336, 348, 463, 468, 726, 727, 797, 1135
Pervīz Efendi (Anadolu Kazaskeri), 446, 447, 450, 521, 590, 701, 737, 752, 823, 850, 896, 1033, 1118, 1157
Pervīz Efendi (İstanbul Kadısı), 468, 477, 764
Pervīz Efendi (Şahın Müderrisi), 831
Pervīz Efendi Medresesi, 1067, 1118, 1297, 1331, 1399, 1529, 1555, 1648, 1668, 1671, 1706, 1707, 1717, 1771
Pervīz Hālifesi (Anadolu Kazaskeri Pervīz Efendi), 752
Pesprim, 1011, 1238
Peşte, 983
Peykerī, 937
Peyzān Yūsuf Paşa, 1000
Pıravadi, 878, 1610, 1655, 1665, 1718, 1772, 1781
Pīr ‘Alī (Pīr ‘Alī Efendi), 1127
Pīr ‘Alī bin Naşūh Efendi, 370
Pīr ‘Alī Dede, 373
Pīr ‘Alī Dede (Aķserāyī), 363
Pīr ‘Alī Efendi, 1362, 1627
Pīr ‘Alī Efendi (Bāyezīd-i Rūmī Hālifesi), 359
Pīr ‘Alī Efendi (Nev‘ī Efendi Babası), 1090
Pīr ‘Alī Efendi (Nev‘ī-zāde Ceddi), 1315
Pīr Aḥmed bin eş-Şeyḫ Aḥmed el-Ķaramanī (Pīr Re‘īs), 343
Pīr Aḥmed Çelebi, 531
Pīr Aḥmed Çelebi (Defterdār), 776
Pīr Aḥmed Çelebi (Taşköprü-zāde Aḥmed İsamē‘d-dīn), 920
Pīr Aḥmed Çelebi bin Pīr Aḥmed Efendi (Leysī-zāde), 548
Pīr Mehemmed (‘Azmi Efendi), 776
Pīr Mehemmed (Pīr Efendi), 1538
Pīr Mehemmed (Üsküb Müftisi), 1374
Pīr Mehemmed (Za‘īfī), 1407
Pīr Mehemmed Çelebi, 285, 297
Pīr Mehemmed Efendi, 304, 394
Pīr Mehemmed Paşa (Bostāncıbaşı), 1622
Pīr Mehemmed Paşa (Ramazān Oğlu), 458
Pīr Mehemmed Paşa (Sadrazamlıktan Mütেকaid), 420
Pīr Mehemmed Paşa el-Cemālī, 444
Pīr Mehemmed-i Erzincānī, 357, 358

Pīr Şadre‘d-dīn el-Hālvētī, 357
Pireveze Ķal‘ası, 661
Pīrī (H‘āce Pīrīsi), 853
Pīrī Beg, 1243
Pīrī Beg-zāde ‘Alī Çelebi, 1572
Pīrī Çelebi (Mehemmed), 1538
Pīrī Çelebi (Şahın Müderrisi), 1682
Pīrī Çelebi (Saķız Kadısı), 1777
Pīrī Çelebi (Üçşerefeli Müderrisi), 1764
Pīrī Efendi, 1120, 1429, 1445, 1522, 1538, 1636
Pīrī Efendi (Zeyne‘d-dīn el-H‘āfī Hālifesi), 360
Pīrī Paşa (Sadrazam), 417, 447
Pīrī Paşa (Vezīr), 625
Pīrī Paşa Medresesi, 276, 497, 739, 740, 891, 894, 1029, 1035, 1070, 1118, 1185, 1372, 1374, 1652
Pīrī Paşa Şođukķuyı Medresesi, 1327
Pīrī Paşa-zāde, 318
Pīrī Paşa-zāde Mehemmed Çelebi, 296
Pīrī Re‘īs, 272, 343, 707, 718, 771
Pirincci Mescidi, 926
Piriştine, 565, 1348, 1689
Pirizrin, 564, 1248
Pirizrinli Maḥmūd Efendi, 1671, 1706, 1719, 1741
Pirlepe, 1248
Pirlepelī (Ḥasan Çelebi), 1063
Pirlepelī Ḥasan Efendi, 1083, 1131, 1253
Pīrūze ‘Alī Bālī (Ser-ḥoş Bālī Efendi), 670
Piyāle Paşa, 451, 453, 699, 702
Piyāle Paşa (Kaptanıderya), 449, 451, 687, 702
Piyāle Paşa (Vezīr), 689
Piyāle Paşa Cāmi‘i, 1801
Piyāz Efendi Düreri, 794
Plevne‘de Miḥalođlu ‘Alī Beg Medresesi, 331
Plevne‘de Miḥalođlu Medresesi, 481
Polata, 1011
Potur Şālīḫ, 1119, 1184, 1271, 1327, 1328, 1350, 1541, 1555, 1779
Potur Şālīḫ Efendi, 1649
Poyraz ‘Oşmān (Rü‘esā-yı Sipāhdan), 1232, 1233
Poyraz Muştafa (Sipāhī Reīslerinden), 1382
Pravişte, 1689
Pülād Kethudā (Ferhād Paşa Kethudası), 523

R

Rā‘ī Ḥasan Çelebi, 917
Rā‘ī Ḥasan Efendi, 811, 814, 846, 862, 880, 888, 1086, 1158, 1659
Rā‘ī-zāde, 1660, 1679, 1728, 1754
Rā‘ī-zāde Aḥmed Çelebi, 1537, 1566
Rā‘ī-zāde Ķasım Çelebi, 1604, 1638, 1680, 1709
Raḥīķī Medresesi, 1672, 1679
Raḥīmī-zāde, 1011
Raḥmī Çelebi (Şāir), 329

- Ramazān (Dıñdın Ramazān)**, 1734
Ramazān (Kocavī Ramazān), 1628
Ramazān (Nāzır-zāde Efendi), 727
Ramazān (Ramazān Efendi), 1192
Ramazān bin ‘Abdu’l-muhsin el-Vizevī eş-Şehīr bi-Behiştī (Behiştī Efendi), 552
Ramazān Efendi, 913, 1435, 1539, 1733
Ramazān Efendi (Alī Paşa Zāviyesi Şeyhi), 667
Ramazān Efendi (Bāzırğān Şeyhi), 358
Ramazān Efendi (Burūsa Sulţāniyyesi Mūderrisi), 1776
Ramazān Efendi (Hālvetiyye Şeyhi), 638
Ramazān Efendi (Kāsım Efendi Hālifesi), 358
Ramazān Efendi (Kefe Kadısı), 862, 1346
Ramazān Efendi (Kete Kadısı), 1560, 1638
Ramazān Efendi (Konya Kadısı), 1674
Ramazān Efendi (Manastır Mūderrisi), 1669
Ramazān Efendi (Tırhalalı Şeyh Mehemmed Amcası), 1461
Ramazān Efendi (Unkapanı Mūderrisi), 1659
Ramazān Efendi (Üsküb Kadısı), 1689
Ramazān Paşa, 1304
Ramazān Paşa (Mīr-i Mīrān-ı Tūnus), 1569
Ramazān Paşa (Lālā), 1237
Ramazān Paşa (Rā’ī Hāsan Birāderi), 811
Ramazān-zāde (Mehemmed Çelebi), 349, 550, 746
Ramazān-zāde (Nişancı), 452
Raṭbuyābis, 1639, 1656, 1741
Raṭbuyābis (‘Abdu’l-laṭīf Efendi), 1612
Ravza-i İmām Zendüstī, 1320
Ravza-i Muṭahhara, 962, 1722
Ravza-i Resūl-i Enām, 645, 1379, 1643, 1704
Ravza-i Seyyidü’l-enām, 276, 300, 376, 401, 625, 678, 743, 845, 1202, 1300, 1444, 1486, 1641, 1651
Ravzatü’ş-şühedā, 567
Ravzu’r-reyāhīn, 282
Rāzī (Yūsuf Efendi), 1522
Rāzī Çelebi, 1196
Rāzī Efendi, 1283, 1333, 1420, 1456, 1515, 1521, 1627, 1630, 1668, 1683, 1793
Rāzī Efendi (Bursa Kadısı), 834
Rāzī Efendi (Üçşerefeli Mūderrisi), 1284
Rāziye Hātūn (Muşāhib), 1394
Re’īs Mūsā Çelebi, 1227
Re’īs Tāc-zāde (Husrev Paşa Defterdāri), 995
Receb Efendi, 802, 1330, 1564, 1630
Receb Efendi (Burūsa Kadısı), 1768
Receb Efendi (Edrine Kadısı), 1669
Receb Efendi (İstanbul Kadısı), 1817
Receb Efendi (Receb-zāde Mehemmed Babası), 1625
Receb Efendi (Sahn Mūderrisi), 1429
Receb Efendi (Sittī Kadın Mūderrisi), 1530
Receb Efendi (Üsküdār Kadısı), 1626, 1786
Receb Paşa (Sadrazam), 1811, 1812
Receb Paşa (Vezīr), 1782
Receb Paşa (Kaimmakam), 1623
Receb Paşa (Kaptanıderya), 1812
Receb-zāde, 1649, 1669, 1705
Receb-zāde (Hānkāh Mūderrisi), 1519
Ref’u’l-ḥicāb, 322
Remmāl Çeşmesi, 1007
Remzī Efendi (Remzī-zāde Mehemmed Babası), 1081
Remzī-zāde, 868, 892, 906, 1071, 1090, 1175, 1264, 1354
Remzī-zāde (Sahn Mūderrisi), 866
Remzī-zāde ‘Alī Efendi, 522
Remzī-zāde ‘İlmī (Mehemmed) Efendi, 1081
Remzī-zāde Efendi, 1100, 1274
Resūl, 609
Resūl-i Ekrem, 402, 614, 935, 944, 1384, 1465
Resūl-i Hāzret-i Sübhān, 1104
Resūlu’İlāh, 1103
Reşehāt-ı Hüseyin Vā’iz, 353, 906
Reşīd, 271, 880, 936, 1066, 1256, 1688
Reten-i Hindī, 367
Revān, 414, 425, 1001, 1005, 1501, 1579, 1580, 1622
Rıdvan (Muhteşem Rıdvan Efendi), 1425, 1597
Rıdvan (Şalıncağ Rıdvan Efendi), 1294
Rıdvan Çelebi, 1337
Rıdvan Çelebi (Eski ‘Alī Paşa Mūderrisi), 1699
Rıdvan Çelebi (Ġalaṭa kadısı), 1630
Rıdvan Çelebi (Sahn Mūderrisi), 1636
Rıdvan Çelebi (Selānik Kadısı), 1683
Rıdvan Efendi, 1071, 1179, 1293, 1312, 1352, 1363, 1433, 1655
Rıdvan Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1502, 1656, 1772
Rıdvan Efendi (Bağdād Kadısı), 1054, 1544
Rıdvan Efendi (Burūsa Kadısı), 1158
Rıdvan Efendi (Ġalaṭa Kāzisi), 1684
Rıdvan Efendi (İstanbul Kadısı), 1503, 1781
Rıdvan Efendi (Mısr-ı Kāhire Kadısı), 1770
Rıdvan Efendi (Sahn Mūderrisi), 1274
Rıdvan Efendi (Şalıncağ), 1117
Rıdvan Efendi (Selānik Kadısı), 1664
Rıdvan Efendi (Üsküdār Kāzisi), 1127
Rıdvan Paşa (Anadolu Beglerbegi), 1001
Rızāyī (Deli Kerīm Efendi), 738
Rızāyī (Mehemmed ‘Alī), 1712
Rızāyī (Şeyh Maḥmūd), 955
Rızāyī ‘Alī Çelebi, 1733
Rızāyī Çelebi, 1671, 1716, 1774
Risāle ‘alā Muḳaddimeti ‘İlmi’l-belāğat, 251
Risāle fi ‘İlmi’l-hey’et, 583
Risāle fi Kavluhu Te’ālā Huve’l-Lezī Hālaḳa Leküm Mā fi’l-Arḳi Cemī’ā, 251

- Risāle fî Mi'rāci Hayru'l-beşer*, 675
Risāle fî Tefsîri Âyeti'l-vuzû, 251
Risāle fî's-Şinā'āti'l-ḥums, 251
Risāle-i 'İlmiyye, 1098
Risāle-i Ca'l-i Māhiyye, 1098
Risāle-i Selciyye, 1046
Risāle-i Kalemîyye, 574, 712, 773, 863, 956, 1340
Risāle-i Każā vü Kader, 251
Risāle-i Kelām-ı Nefsî, 1098
Risāle-i Mantık, 1098
Risāle-i Mu'ammā, 282
Risāle-i Seyfiyyeleri, 574
Risāle-i Şem'îyye, 883
Risāle-i Tā'un, 251
Risāleti'l-kalemîyye, 574, 598, 712, 774, 863
Risāleti's-seyfiyye, 575, 599, 713
Risāleti'ş-şem'îyye, 600
Risāletü'l-'ināye fî Tahkîki'l-isti'āre bi'l-Kināye, 251
Risāletü'l-enşāf fî Müşâcereti'l-eslāf, 251
Risāletü'l-istîfâ li-Mebâhîsi'l-istişnâ, 251
Risāletü'ş-şühûdî'l-'ayni fî Tahkîki Mebâhîsi'l-vücûdi'z-zihni, 250
Risāletü't-ta'rif ve'l-'lâm fî Halli Mişkilâti'l-ḥaddi İltiyâm, 251
Riyâz-ı Menâkıb, 644
Riyâzî Efendi, 289, 825, 840, 878, 1274, 1400, 1430, 1504, 1559, 1626, 1635, 1649, 1725, 1760, 1768, 1770
Riyâzü'l-cinân, 1037
Rodos, 228, 414, 415, 417, 447, 448, 453, 458, 463, 530, 707, 710, 768, 787, 802, 835, 853, 861, 888, 889, 890, 917, 925, 1054, 1163, 1292, 1320, 1327, 1333, 1336, 1339, 1430, 1458, 1460, 1606, 1626, 1628, 1633, 1767, 1777
Rodos Sulţāniyyesi, 326, 555, 590, 597
Rodosuĸ, 370, 371, 1345, 1372, 1395, 1523, 1689, 1690, 1744, 1757, 1776, 1781, 1782
Rodosuĸ'da Rüstem Paşa Medresesi, 776, 1129, 1252, 1371, 1656
Rodosî, 1565, 1635, 1764, 1777
Rodosî 'Alî Çelebi, 1767
Rodosî Efendi, 1605
Rodosî Meḥemmed Efendi, 1533
Rodosî-zāde (Muştafâ), 1594
Rodosî-zāde Muştafâ Efendi, 1689
Ruhā Kal'ası, 1228
Rūḥu'llāh-ı Enşārî, 1153
Rūm, 239, 240, 242, 243, 249, 251, 253, 254, 255, 259, 261, 272, 273, 275, 276, 277, 284, 288, 294, 299, 300, 301, 303, 316, 317, 318, 319, 323, 324, 325, 328, 329, 343, 351, 354, 368, 369, 370, 376, 377, 380, 383, 384, 388, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 401, 403, 405, 409, 420, 421, 446, 458, 461, 467, 482, 497, 499, 503, 504, 513, 515, 518, 523, 531, 535, 543, 554, 564, 572, 573, 581, 582, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 611, 613, 614, 615, 617, 618, 622, 623, 632, 634, 639, 644, 645, 648, 651, 661, 663, 678, 700, 701, 707, 708, 709, 718, 725, 727, 728, 731, 739, 740, 743, 745, 748, 749, 750, 751, 762, 764, 766, 773, 779, 787, 792, 797, 801, 805, 806, 809, 811, 819, 821, 832, 839, 844, 855, 856, 859, 871, 878, 889, 897, 898, 899, 901, 904, 921, 926, 930, 934, 959, 967, 968, 970, 975, 985, 986, 994, 996, 998, 1001, 1003, 1023, 1024, 1028, 1031, 1034, 1036, 1061, 1066, 1073, 1082, 1089, 1120, 1125, 1131, 1135, 1150, 1153, 1155, 1156, 1158, 1161, 1163, 1172, 1173, 1174, 1178, 1179, 1186, 1191, 1197, 1198, 1201, 1202, 1208, 1209, 1219, 1239, 1244, 1245, 1246, 1247, 1250, 1251, 1253, 1256, 1262, 1264, 1268, 1270, 1288, 1313, 1332, 1336, 1344, 1350, 1352, 1356, 1375, 1395, 1398, 1401, 1405, 1412, 1422, 1423, 1426, 1431, 1440, 1448, 1449, 1450, 1453, 1454, 1464, 1465, 1467, 1472, 1478, 1480, 1484, 1485, 1489, 1501, 1502, 1506, 1510, 1514, 1521, 1524, 1526, 1543, 1547, 1555, 1560, 1561, 1567, 1575, 1578, 1581, 1582, 1596, 1599, 1604, 1605, 1612, 1613, 1614, 1615, 1617, 1624, 1632, 1634, 1636, 1641, 1648, 1655, 1661, 1663, 1665, 1666, 1670, 1675, 1678, 1682, 1688, 1698, 1700, 1703, 1707, 1726, 1733, 1739, 1743, 1745, 1746, 1755, 1756, 1765, 1772, 1778, 1781, 1795, 1797, 1802, 1813, 1814, 1815, 1816
Rūmî Efendi (Aĸḫişārî), 1796
Rūmili, 292, 344, 345, 387, 390, 410, 419, 420, 449, 486, 496, 503, 529, 590, 614, 618, 659, 702, 734, 739, 741, 754, 764, 765, 773, 790, 798, 804, 830, 833, 844, 846, 857, 860, 907, 914, 924, 946, 964, 974, 996, 1021, 1047, 1133, 1139, 1155, 1179, 1233, 1238, 1240, 1243, 1244, 1298, 1317, 1348, 1363, 1378, 1395, 1408, 1460, 1464, 1469, 1474, 1475, 1483, 1492, 1499, 1500, 1506, 1514, 1522, 1525, 1550, 1580, 1622, 1627, 1655, 1730, 1740, 1812
Rūmili Hîşārî, 344, 411, 651, 1487
Rūmili'nde Manastır Medresesi, 498
Rūmiyye, 293, 500, 565, 882, 886, 1172, 1178, 1482, 1796
Rus Muştafâ Efendi, 555, 588, 880, 881, 890, 891, 1088
Rusuĸ, 566, 567, 734, 975, 976, 979, 1061, 1203, 1237, 1241, 1419, 1452, 1507, 1689, 1739
Rusuĸlı Kâtib Emānî, 975
Rusi Kaşrı, 1436
Rūşenî, 289, 370
Rūşenî-zāde, 270, 276, 289, 315, 317, 320, 456, 499, 565, 750
Rūzbihân-ı Mışrî, 357

Rükne'd-dîn Çelebi, 268
Rükne'd-dîn Muḥammed es-Secāsī, 357, 361
Rükne'd-dîn Muḥammed-i Secāsī, 361
Rüstem Paşa, 310, 311, 313, 1234
Rüstem Paşa (Sadrazam), 259, 285, 310, 333, 335,
347, 348, 382, 405, 425, 426, 444, 445, 449, 488,
496, 503, 507, 516, 540, 572, 617, 629, 651, 725,
726, 761, 771, 931, 955, 1022, 1242, 1407, 1475
Rüstem Paşa Cāmi'i, 786
Rüstem Paşa Medresesi, 489, 516, 548, 588, 755,
786, 829, 858, 892, 1029, 1050, 1118, 1251, 1293,
1332, 1351, 1354, 1357, 1425, 1591, 1649, 1651,
1683, 1760, 1778

S

Sa'adet Girāy Hān, 421
Sa'adet Girāy Sultān, 1621
Sā'atçı (Ḥasan Paşa), 1231
Sā'atçı Ḥasan Ağa, 1009
Sā'atçı Ḥasan Paşa, 1231, 1232, 1234, 1235, 1363,
1499
Sā'atçı Ḥasan Paşa Medresesi, 1634
Sa'd bin Mu'āz, 246
Sa'd bin Zeyd, 260
Sa'de'd-dîn (Nevālî-zāde Sa'dî Efendi), 1767
Sa'de'd-dîn bin Ḥasan Cān (Ḥ'āce Efendi), 1121
Sa'de'd-dîn Efendi, 347, 1269, 1284, 1431, 1456,
1459, 1460, 1640, 1648, 1664, 1674, 1677, 1683,
1717, 1743, 1765, 1767, 1797
Sa'de'd-dîn Efendi (Muallim-i Sultānî), 603, 711,
819, 848, 869, 888, 894, 1021, 1049, 1057, 1066,
1090, 1121, 1172, 1244, 1323, 1350, 1396, 1420,
1523, 1538, 1561, 1592, 1609, 1638, 1760
Sa'de'd-dîn el-Kāşgarī, 356
Sa'd-ı Taftāzānī, 678
Sa'dî (Karaçî Sa'dî), 786
Sa'dî (Mollā Aḥmed-i Kazvīnī), 260
Sa'dî bin Maḥmūd (Kürd Sa'dî), 346
Sa'dî Çelebi, 339
Sa'dî Çelebi (İstanbul Kadısı), 447, 459
Sa'dî Çelebi Efendi (Nevālî-zāde), 1767
Sa'dî Efendi, 265, 302, 324, 338, 339, 379, 412, 486,
487, 506, 517, 518, 571, 590, 598, 708, 715, 745,
750, 763, 766, 793, 878, 1291
Sa'dî Efendi (Aḥî-zāde 'Abdu'l-ḥalīm'in Anne
Tarafindan Ceddi), 1262
Sa'dî Efendi (İstanbul Kadısı), 410, 418, 454, 458,
539, 613, 614, 953
Sa'dî Efendi (Maḥmūd Paşa Müderrisi), 731
Sa'dî Efendi (Şeyhülislam), 348, 445, 485, 635, 710,
728
Sa'dî-zāde, 1348, 1357, 1521, 1609, 1756

Sa'dî-zāde Efendi, 1175, 1303, 1305, 1332, 1340,
1562
Sā'ī (Şāir), 833, 922, 968, 1478
Sā'ī Çelebi, 669, 921, 1001
Sa'īd (Kara Sa'īd), 1454
Sa'īd Efendi, 1564
Sa'īdū'd-dîn el-Fergānī, 357, 365
Şaçlı 'Abdu'l-kerīm Efendi, 1297
Şaçlı Emīr (Kasımpaşalı Emīr), 1197
Şaçlı Emīr (Şahn Müderrisi), 849
Şaçlı Emīr Efendi, 320, 327, 328, 342, 346, 447, 529,
565, 592, 723, 725, 742, 743, 752, 761, 766, 855,
873
Şaçlı Emīr Efendi (İstanbul Kadısı), 457, 752, 803,
849, 853, 886
Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-kādir Efendi, 544
Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi, 875
Şaçlı Emīr-zāde 'Abdu'l-vehhāb Efendi, 814, 1377
Şaçlı Emīr-zāde Yılcıncık, 241
Şaçlı Emīr-zāde'lerūn Büyüğü, 1088
Şaçlı Emīr-zādeler'ün Büyüğü 'Abdu'l-evvel Çelebi,
486
Şaçlı Kerīm Efendi, 892, 893, 909, 918, 1034, 1295
Şaçlı Meḥammed Dede, 1802
Şaçlı-zāde, 1080
Şaçlı-zāde (Büyük), 862
Şaçlı-zāde 'Abdu'l-vehhāb Çelebi, 880
Şaçlı-zāde Efendi, 888
Şaçlı-zāde Yılcıncık, 1354
Şādiq Efendi (Ankara Kadısı), 1647
Şādiq Efendi (Bostān Efendi Hocası), 501
Şādiq-zāde Muştafā Çelebi, 1651
Şadre'd-dîn bin Şafiyū'd-dîn-i Erdebīlī, 362
Şadre'd-dîn el-Konevī, 365
Şadre'd-dîn-zāde, 1451, 1459, 1562
Şadre'd-dîn-zāde (Edrine Selimiyye Müderrisi), 1518
Şadre'd-dîn-zāde Meḥammed Emīn Efendi, 1681
Şadrī (İştib' Hüseyn Efendi), 815
Şadrī (Şadrī Efendi), 1598
Şadrī Çelebi Zeyli, 570
Şadrī Efendi, 1762
Şadru's-şerī'a, 262, 266, 277, 320, 322, 329, 332,
504, 605, 762, 765, 898, 1172, 1409, 1462
Şadru's-şerī'a (Şāhibū'l-*Vikāye*), 334
Şafāyī Çelebi, 630
Şafed, 1061
Şafedī, 245
Şāfi (Cezerī-zāde Meḥammed Çelebi), 451
Şafiyye Sultān (Kerīme-i Sultān Meḥammed Hān),
1317
Şafiyye Sultān Medresesi, 1297
Şafiyū'd-dîn (Yeñiçeri-zāde Muştafā), 1681
Şafiyū'd-dîn Efendi (Zeyniyye Şeyḥi), 384
Şafiyū'd-dîn-i Erdebīlī, 361

- Şafvetî Efendi (Şeyh Alî), 1200, 1209
 Şahhâf İmâm (Meħemmed), 1617
 Şahhâf Tâce'd-dîn, 1309, 1565
 Şâhib Ata Zâviyesi, 404
 Şahîhayn-ı Buħârî ve Müslim, 1042
 Şahîh-i Buħârî, 274, 797, 1570
 Şahîh-i Müslim ü Buħârî, 549
 Şahn, 283, 285, 297, 300, 311, 346, 347, 398, 407,
 455, 457, 458, 463, 467, 478, 482, 484, 490, 491,
 493, 499, 501, 506, 524, 544, 545, 550, 562, 580,
 593, 596, 611, 622, 623, 703, 707, 715, 722, 723,
 734, 736, 739, 749, 752, 754, 755, 764, 767, 776,
 786, 787, 798, 803, 805, 806, 812, 823, 827,
 828, 838, 844, 852, 854, 862, 866, 867, 868, 870,
 871, 875, 877, 879, 880, 881, 889, 891, 892, 899,
 902, 903, 911, 919, 924, 963, 969, 974, 1027,
 1030, 1032, 1045, 1047, 1054, 1058, 1063, 1068,
 1071, 1081, 1088, 1090, 1100, 1117, 1119, 1127,
 1131, 1138, 1150, 1152, 1162, 1168, 1169, 1175,
 1176, 1179, 1181, 1183, 1185, 1186, 1191, 1249,
 1255, 1257, 1259, 1268, 1271, 1272, 1274, 1283,
 1287, 1289, 1290, 1293, 1295, 1297, 1303, 1307,
 1309, 1315, 1320, 1324, 1327, 1329, 1333, 1334,
 1337, 1342, 1344, 1349, 1350, 1360, 1373, 1374,
 1386, 1387, 1396, 1399, 1401, 1404, 1405, 1407,
 1413, 1414, 1417, 1418, 1425, 1427, 1429, 1430,
 1433, 1448, 1450, 1451, 1456, 1457, 1458, 1459,
 1477, 1505, 1515, 1516, 1517, 1519, 1520, 1521,
 1524, 1525, 1528, 1530, 1532, 1533, 1537, 1539,
 1541, 1545, 1546, 1552, 1553, 1556, 1557, 1558,
 1560, 1562, 1564, 1565, 1594, 1596, 1603, 1604,
 1605, 1609, 1626, 1627, 1629, 1636, 1645, 1646,
 1647, 1648, 1649, 1651, 1652, 1653, 1659, 1661,
 1664, 1670, 1671, 1672, 1676, 1679, 1681, 1682,
 1698, 1699, 1700, 1704, 1706, 1707, 1708, 1709,
 1710, 1712, 1717, 1719, 1720, 1728, 1729, 1730,
 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739,
 1741, 1755, 1759, 1762, 1764, 1768, 1770, 1774,
 1775, 1776, 1778, 1784, 1795, 1799
 Şahn Medresesi, 260, 1119, 1129, 1197, 1249, 1338,
 1452, 1521, 1547, 1597, 1649, 1682, 1683, 1707,
 1724, 1739
 Şahn-ı Semân, 297, 729, 775, 888, 1029, 1035, 1064,
 1079, 1305, 1312, 1313, 1328, 1400, 1607, 1660,
 1664, 1677, 1760
 Şahn-ı Semân Medresesi, 513
 Şahn-ı Semâniye, 248, 264, 270, 286, 298, 304, 331,
 336, 489, 523, 536, 750, 756, 758, 773, 800, 809,
 813, 825, 832, 855, 858, 896, 904, 1072, 1086,
 1129, 1133, 1154, 1167, 1170, 1171, 1180, 1188,
 1191, 1291, 1297, 1332, 1340, 1350, 1351, 1354,
 1355, 1357, 1362, 1378, 1409, 1417, 1421, 1432,
 1439, 1507, 1509, 1518, 1524, 1541, 1547, 1550,
 1562, 1591, 1592, 1610, 1633, 1637, 1640, 1659,
 1668, 1702, 1716, 1743, 1756, 1767, 1771, 1780,
 1784
 Şahrâ, 1666
 Şahrâ-yı Tîh, 688
 Şahretu'llâh, 876, 1343
 Şakız, 307, 451, 1344, 1371, 1539, 1580, 1598, 1635,
 1636, 1638, 1662, 1663, 1680, 1689, 1755, 1759,
 1777
 Şakî-nâme, 1585, 1746, 1747
 Şakqâ Hasan (Hasan el-Germiyânî), 1416
 Şalbaş Hasan, 1731
 Şalıncağ Rıdvân, 1070, 1080, 1117, 1253, 1334, 1654
 Şalıncağ Rıdvân Efendi, 1175, 1176, 1179, 1257,
 1273, 1294
 Şâlih (Celâl-zâde Şâlih Efendi), 326
 Şâlih (Potur Şâlih), 1184, 1779
 Şâlih Bulķînî (Diyâr-ı 'Arab 'Ulemâsından), 1796
 Şâlih Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1718, 1815
 Şâlih Efendi (Edrine Kadısı), 1630
 Şâlih Efendi (H'âce-zâde Şâlih Efendi), 1677
 Şâlih Efendi (Hâşekî Müderrisi), 1629
 Şâlih Efendi (İstanbul Kadısı), 1625, 1721, 1816
 Şâlih Efendi (Mekke Kadısı), 1534
 Şâlih Efendi (Nişancı Celâl-zâde Mustafa Beg
 Biraderi), 464, 466
 Şâlih Efendi (Şahn Müderrisi), 597
 Şâlih Efendi (Selânik Kadısı), 1440, 1756
 Şâlih Efendi (Top-ğâneli Şâlih), 1690
 Şâlih İmâm Efendi, 1666
 Şâlih Meħemmed Efendi (H'âce-zâde), 1677
 Şâlih Mollâ, 856
 Şâlih Mollâ Çelebi, 838
 Şâlih Mollâ Efendi, 461, 747, 771, 805, 829, 830,
 838, 855, 871, 896, 904, 1024, 1025, 1072, 1263,
 1300, 1303, 1594, 1597, 1685
 Şâlih Paşa (Cezâ'ir-i 'Arab Emîrû'l-ümerâsı), 425
 Şâlih Seyfî Efendi, 806, 1082
 Şâlih Seyfu'llâh Efendi, 1766
 Şâlih-i Amâsî, 796
 Şâlih-i Bosnevî, 1663
 Şâlihiyye, 676, 1795
 Şamağov, 1470
 Sâmi (İranlı Şâir), 1746
 Sâmi Beg (Şâir), 494
 Samsûnî-zâde, 265
 Samsûnî-zâde (Ailesi), 544
 Samsûnî-zâde Aħmed Çelebi, 447
 Samsûnî-zâde Aħmed Efendi, 284, 303, 317, 875
 Samsûnî-zâde Efendi, 531
 Samsûnî-zâde Hâcî Çelebi, 788, 808, 892, 903
 Samsûnî-zâde Hâcî Efendi, 555, 707, 737, 827, 875,
 1045, 1652
 Samsûnî-zâde Maħmûd Çelebi, 855, 877

Samsünî-zâde Maḥmûd Efendi, 524, 580, 707, 829, 840, 850

Sanemü'l-ḥayâl, 294

Şânî Çelebi, 1673, 1679, 1728, 1767

Şânî'î Muḥalleş Maḥmûd Çelebi, 787

Sārbān Aḥmed (Şeyḥ), 373

Şargıtımışiye Medresesi, 1042

Şarı 'Abdu'llāh Efendi, 1705

Şarı 'Abdu'r-raḥman (Nadajlı), 1231

Şarı 'Abdu'r-raḥman Efendi, 1529

Şarı 'Alī Çelebi, 1605, 1725

Şarı 'Alī Efendi, 1429, 1700, 1770

Şarı Gürz, 773, 962

Şarı Gürz (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800

Şarı Gürz (İstanbul Kadısı), 446, 741

Şarı Gürz Efendi, 331, 531

Şarı Gürz Mescidi, 744, 756, 803, 1036, 1275

Şarı Gürz-zāde, 737, 754, 769, 775, 811, 823, 866, 871, 1036, 1288

Şarı Gürz-zāde Efendi, 832, 896, 1296

Şarı Gürz-zāde Kayımı (Muştafā bin Alī), 1296

Şarı Gürz-zāde ayımı Muştafā Efendi, 1189, 1275

Şarı Ḥ'āce, 1186, 1249, 1340, 1357, 1433, 1541, 1609, 1633, 1664, 1756, 1780

Şarı Ḥ'āce (Meḥemmed), 1505

Şarı Ḥ'āce Meḥemmed Efendi, 375

Şarı Ḥaṭīb Medresesi, 1737

Şarı Hüseyin Ağa, 1580

Şarı Muşliḥi'd-dīn, 881, 905, 1064, 1070, 1127, 1167, 1185, 1283, 1291, 1312, 1414, 1655

Şarı Muşliḥi'd-dīn Efendi, 866, 1602, 1768

Şarı Müderris, 1737

Şarı Nā'ib (Yokyoḳ Muşliḥi'd-dīn), 1604

Şarıkcı Muştafā Paşa, 1234, 1235, 1352

Şarrāf-zāde, 1602

Şaruca Paşa Medresesi, 1253

Şaruḥān, 488, 562, 681, 735, 880, 906, 990, 1212, 1268, 1324, 1329, 1492, 1688, 1796

Şaruḥānī (Muallim-i Şeh-zāde Ca'fer Efendi), 704

Şaruḥānī Aḥmed Çelebi, 321

Şaruḥānī Muşlī Çelebi, 855, 1196, 1308, 1324, 1327, 1334, 1417, 1680

Şaruḥānī Muşlī Efendi, 1272

Şaruḥānī Sinān Çelebi, 1072

ŞaruḥānoḒlu (Beylik), 1268

Şatar Muştafā, 789

Şatırcı Meḥemmed Paşa, 1202, 1227, 1228, 1237, 1432, 1622, 1765

Şatırcı Meḥemmed Ağa, 1009

Şaydā, 737

Şe'ālibī, 1066

Sedbaşı Köprüsi, 1773

Sefākısı, 747

Sefer (Ḳaramanī Sefer Efendi), 1719

Sefer bin Meḥemmed el-Ḳayserī (Ḳayseriyyeli Sefer Efendi), 849

Sefer Efendi, 1386, 1536, 1659, 1712, 1719, 1734, 1761

Sefer Efendi OḒlu Yahyā Çelebi, 1452

Sefer Efendi-zāde, 1736

Sefer Efendi-zāde Yahyā (Yahyā bin Sefer), 1737

Sefer Paşa (Öncü Birlik Serdarı), 1490

Seferiḥişār, 1790

Sekbān 'Alī Medresesi, 822, 893, 913, 1034, 1069, 1192, 1294, 1337, 1434, 1533, 1537, 1605, 1662, 1674, 1707, 1738

Selaḥa'd-dīn Zerküb, 361

Selāmet Girāy, 1234

Selāmet Girāy Ḥān, 1496

Selāmī Efendi (Şeyḥ Muştafā), 966

Selāmī-zāde, 1129, 1291, 1378

Selāmī-zāde Efendi, 878, 1127

Selānik, 259, 265, 302, 448, 451, 506, 607, 723, 795, 796, 811, 812, 859, 888, 911, 1117, 1120, 1158, 1183, 1191, 1234, 1247, 1259, 1286, 1301, 1326, 1330, 1342, 1354, 1358, 1417, 1425, 1439, 1533, 1537, 1547, 1550, 1552, 1566, 1567, 1583, 1597, 1602, 1655, 1664, 1668, 1677, 1683, 1699, 1712, 1717, 1729, 1733, 1759, 1786

Selānikī Çuḳacı-zāde, 1635

Selānikī Maḥmûd, 1286, 1417, 1605

Selānikī Maḥmûd Efendi, 1325, 1534, 1602

Selānikī Naşūḥ Efendi, 530

Selānikī Seyfī Çelebi, 1079

Selçuḳ Sultān Medresesi, 268

Selīm Ḥān (II.), 450, 572, 634, 842, 919

Selīm Ḥān-ı Şānī, 680, 1046

Selīm Ḥānī (II.), 678, 679, 688, 874, 1254

Selīmiyye-i Edrine, 1301, 1451

Selīsī (Baldır-zāde Muştafā Efendi), 1775

Selmān (İranlı Şāir), 1163

Selmān-ı Fārisī, 355

Semān, 309, 310, 317, 502, 613, 763, 1058, 1072, 1091, 1263, 1287, 1301

Şemāniye, 263, 269, 309, 346, 440, 468, 477, 490, 500, 524, 531, 549, 571, 572, 590, 609, 708, 725, 750, 788, 811, 824, 841, 850, 890, 900, 1122, 1159, 1183, 1261, 1284, 1520, 1583, 1614, 1673, 1705, 1716

Semendire, 448, 919, 1436

Semerḳand, 275, 377, 968

Semerḳandī, 275

Semīn Meḥemmed Çelebi, 1707

Semiz 'Alī Paşa, 405, 445, 449, 539, 728, 761, 764, 1021

Serāy, 459, 1365, 1556

Serçe 'Alā'e'd-dīn Efendi, 557

Serçe 'Oşmān Efendi, 1637

- Serçe Hüseyin Efendi, 1729
Serçe Mu'îd Efendi, 1451
Serfice, 565, 878
Ser-hoş 'Abdî Çelebi, 466, 1004
Ser-hoş Bâlî Efendi, 358, 666, 669, 675, 765, 1101
Ser-mahfil-zâde, 1565, 1660, 1676, 1679
Ser-mahfil-zâde Efendi, 1779
Sermin, 736, 764, 1061, 1080, 1252, 1702
Serv Mahallesi, 1253
Sevku'l-bilâd, 1570
Seyfe'd-dîn 'Alî bin er-Rufâ'î, 365
Seyfî Çelebi, 737, 789
Seyfî Çelebi (Defterdâr), 1091
Seyfî Efendi, 521, 1027, 1378
Seyfî Efendi (Manav), 823
Seyfî Efendi (Mekke Kâzisi), 846
Seyfî Şârim fî 'Ademi Cevâzi'l-menkûl ve'd-Derâhim, 606
Seyfî-zâde, 1058, 1312, 1592, 1653, 1743
Seyfî-zâde 'Abdu'r-raḥman Çelebi, 1455
Seyfî-zâde Aḥmed Efendi, 1698
Seyfî-zâde Efendi, 1409
Seyfî-zâde Muşlî Çelebi, 1677, 1760, 1767
Seyfî-zâde Muştafâ Çelebi, 1331
Seyfî-zâde Vıhvihek, 1373
Seyfî-zâde Vıhvihek Efendi (İstanbul Kadısı), 1503
Seyfu'llâh (Ḥamîdî Seyfu'llâh Efendi), 1169
Seyfu'llâh (Manav Seyfî Efendi), 823
Seyfu'llâh Efendi, 1081, 1249, 1320, 1409, 1662, 1705
Seyfu'llâh Efendi (Haleb Kadısı), 1088
Seyfu'llâh Efendi (İznîk Süleymâniyyesi Müderrisi), 1709
Seyfu'llâh Efendi (Mekke-i Mükerreme Kâzisi), 1456
Seyfu'llâh Efendi (Nûru'llâh el-Ḥamîdî Hocası), 1673
Seyrek Muḥyi'd-dîn, 325, 346, 700
Seyrek Muḥyi'd-dîn Efendi, 293, 460, 1129
Seyrek-zâde, 770, 870, 886, 890, 1034, 1092, 1175, 1354, 1397, 1532, 1533, 1558, 1562, 1594, 1699, 1735
Seyrek-zâde (Emru'llâh Muḥammed), 241
Seyrek-zâde Efendi, 460, 844, 868, 1091, 1301, 1396, 1731
Seyrek-zâde Meḥammed Efendi, 461
Seyrek-zâde Yûnus Çelebi, 1732, 1775
Seyyâḥ Emîr, 1269
Seyyid 'Abdu'l-kâdir Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 595
Seyyid 'Alî ('Âşık Çelebi Ceddi), 564
Seyyid 'Alî (Burûsa'da Zeynîler Zâviyesi Şeyhi), 483
Seyyid 'Alî (Emîr Sultan Şemse'ddîn el-Buḥârî Babası), 359
Seyyid 'Alî (İbrâhîm Gülşenî'nin Amcası), 368
Seyyid 'Alî Efendi (Burûsa'da Zeynîler Zâviyesi Şeyhi), 493
Seyyid 'Alî Efendi (Burûsalı Şeyh Meḥammed Şeyhi), 385
Seyyid 'Alî Naṭtâ' ('Âşık Çelebi Ceddi), 595
Seyyid 'Alî Şafvetî (Gülşenî-zâde Ḥayâlî Oğlu), 652
Seyyid 'Alî-i Hemedânî, 359
Seyyid Aḥmed Buḥârî, 628
Seyyid Aḥmed Çelebi, 1728
Seyyid Aḥmed Efendi, 1728
Seyyid Aḥmed Efendi (Merkez Efendi Oğlu), 660
Seyyid Aḥmed Efendi (Su'ûdî Efendi Birâderi), 882
Seyyid Aḥmed-i Buḥârî, 380, 517, 628
Seyyid Ca'fer Efendi (Meşâ'ih-ı Bayramiyye'den), 1787
Seyyid Çelebi (Ayaşoḫfiyya Müderrisi), 1741
Seyyid Çelebi (Eski İbrâhîm Paşa Müderrisi), 1660
Seyyid Çelebi (Ferhâd Paşa Müderrisi), 1416
Seyyid Çelebi (Mekke Kadısı), 1769
Seyyid Çelebi (Rüstem Paşa Müderrisi), 1778
Seyyid Ebu'l-vefâ-yı Kâdirî, 394
Seyyid Emîr 'Alî Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 596
Seyyid Ğubârî Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 596
Seyyid Ḥalîlu'llâh (Ni'metu'llâh-ı Velî Ḥalîfesi), 361
Seyyid Hârûn (Şeyh İbrâhîm Ceddi), 657
Seyyid Ḥasan (Eşrâf-ı Mekke'den), 846
Seyyid Ḥasan Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 595
Seyyid Ḥasan Efendi (Seyyid Ḥayâlî Oğlu), 1201
Seyyid Ḥasan-ı Niksârî, 1289
Seyyid Hâşimî Çelebi, 1576
Seyyid Ḥayâlî (Alî Şafvetî Babası), 1200
Seyyid Ḥayâlî (Gülşenî-zâde Aḥmed Ḥayâlî), 653
Seyyid Maḥmûd Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 595
Seyyid Maḥmûd Efendi (Üsküdarî), 1790
Seyyid Meḥammed ('Âşık Çelebi Ceddi), 563
Seyyid Meḥammed Çelebi (Seyrek-zâde Oğlu), 1396
Seyyid Meḥammed en-Naḳîb (Yavuz Efendi), 1270
Seyyid Meḥammed Naṭtâ', 564
Seyyid Muḥammed Buḥârî, 564
Seyyid Muḥammed Nûr-baḥş, 359
Seyyid Muḥterem Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 595
Seyyid Murtaẓâ, 891, 905, 1033, 1195
Seyyid Murtaẓâ (Kıbrıs Kadısı), 853
Seyyid Muştafâ Efendi, 1673
Seyyid Nâbî Efendi (Emîr Aḥmed Çelebi Birâderi), 1386
Seyyid Naṭtâ' ('Âşık Çelebi Ceddi), 563, 564
Seyyid Şun'î-i Seyyâḥ, 1270
Seyyid Şerefe'd-dîn Çelebi (Yeñişehrli Şâmî Yaḫyâ Oğlu), 1795
Seyyid Şerîf, 461
Seyyid Şerîf Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf), 596
Seyyid Şerîfî (Ḥüsâm-zâde), 1323
Seyyid Şerîf-i Cürçânî, 678, 844

- Seyyid Tirmizî, 361
Seyyid Velâyet, 360
Seyyid Velâyet Efendi, 507
Seyyid Velâyet Türbesi, 249
Seyyid Yahyâ Efendi, 1263
Seyyid Yahyâ Efendi (Naķîbü'l-eşraf), 595
Seyyid Yahyâ el-Halvetî, 357
Seyyid Yahyâ-yı Halvetî, 368, 386
Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî, 357, 358
Seyyid Yavuz Çelebi (Naķîbü'l-eşraf), 595
Seyyidî (A'rec Seyyidî Çelebi), 827
Seyyidî 'Alî-zâde, 423, 551, 843, 1366, 1521, 1628, 1674, 1759, 1762
Seyyidî 'Alî-zâde (Şarih-i *Şir'atü'l-İslâm*), 734
Seyyidî 'Alî-zâde Efendi, 1732
Seyyidî Ahmed bin Ebi'l-ĥasan 'Alî er-Rufâ'î, 365
Seyyidî Beg (Kânûnî'nin Nişancısı), 464
Seyyidî bin Ĥalîl (Manav Seyyidî), 544
Seyyidî Çelebi, 282, 1611
Seyyidî Çelebi (Anadolu Kazaskeri), 274, 741
Seyyidî Çelebi (II. Bâyezîd Devri Müftülerinden), 800
Seyyidî Çelebi (Muştafâ Aġa Müderrisi), 1672
Seyyidî Çelebi (Nişancı), 452
Seyyidî Efendi ('Abdu'r-raĥman bin Seyyidî 'Alî), 708
Seyyidî Efendi (Anadolu Kazaskeri), 248, 612
Seyyidî Efendi (Sahn Müderrisi), 718
Seyyidî Ġâzî, 530, 543, 607, 735, 740, 903, 1161, 1166, 1320, 1358, 1430, 1732
Seyyidî Ġâzî Medresesi, 596, 1031, 1156
Seyyidî Ġâzî Zâviyesi, 404
Seyyidî Muhammed el-Cedîdî, 365
Seyyidîşehri, 657
Seyyidî-zâde, 1176, 1290, 1320, 1357, 1414, 1521, 1609
Seyyidî-zâde Efendi, 1295
Seyyidî-zâde Efendi (Manav Seyyidî Oġlu), 1273
Sıbt İbni Cevzî, 1392
Şıdkî (Meĥemmed Şadıķ), 1705
Şıdkî Çelebi, 1671
Şıdkî Çelebi (Eyyüb Müderrisi), 1786
Şıdkî Efendi, 1653
Şıĥâĥ-ı Cevherî, 888, 1320
Şınķın-ı Ŧonanma, 558, 701
Şırabuĥarı, 691, 759, 1138
Sırrî-i Saķaķî, 356, 357
Şıyâmî bin Velî (Şıyâmî el-Kâzî), 321
Sidreķapısı, 259, 302, 506, 1158
Sifâlî-zâde (İstanbul Meĥemmed Efendi), 511
Sigetvar, 39, 173, 228, 426, 449, 450, 451, 453, 465, 566, 631, 643, 675, 732, 735, 750, 918, 1241, 1541
Sigetvar-nâme, 568
Silâĥdâr İbrâĥîm Aġa, 995, 1620
Silifke İskelesi, 1738
Silisre, 925, 982, 1028, 1168, 1248, 1438, 1496, 1595, 1596, 1613, 1665, 1678, 1744
Silisre Begi Dâvud Beg, 425
Silivri, 274, 444, 448, 565, 854, 1088
Silivri Medresesi, 270, 793, 1029, 1068, 1292, 1336, 1408, 1598
Silivri'de Pîrî Paşa Medresesi, 704, 733, 771, 862, 1087, 1133, 1300, 1365, 1509, 1762, 1765
Silivriķapısı, 1475
Silivriķapısı'nda İbrâĥîm Paşa Medresesi, 555
Silsile-i Meşâ'ih-i Ĥalvetiyye, 962
Simav, 1080
Simon, 1229
Sinân (Aķyazılı Sinân Çelebi), 596
Sinân (Astarıcı Sinân), 1309
Sinân (Baba-zâde Sinânî), 1554
Sinân (Esved Sinân), 770
Sinân (Köse Sinân), 1635
Sinân (Nehcî Sinân Efendi), 1647
Sinân (Sinân Efendi), 1510
Sinân (Ŧalib Ĥışmı), 1447
Sinân (Tiremola), 1303
Sinân Aġa, 1022
Sinân Aġa (Mirahor), 449
Sinân Aġa (Yeniçeri Aġası), 687
Sinân Aġa Câmî'i, 1260, 1396, 1679
Sinân Beg (Şâĥibü'l-medrese), 518
Sinân Çelebi, 302
Sinân Çelebi (Burûsa Murâdiyye Müderrisi), 483
Sinân Çelebi (Kânûnî Defterdârı), 518
Sinân Çelebi (Re'îsü'l-eĥbbâ), 557, 644
Sinân Çelebi (Sinâne'd-dîn Yûsuf el-Ĥâĥîb), 927
Sinân Çelebi (Şâm Kadısı), 525
Sinân Çelebi (Şeyĥ Ya'ķub Efendi Oġlu), 1785
Sinân Çelebi (Şeyĥ Ya'ķub el-Germiyânî Oġlu), 660
Sinân Çelebi (Ya'ķub Efendi-zâde), 805, 965
Sinân Efendi, 341, 555, 718, 891
Sinân Efendi (Anadolu Kazaskeri), 446, 447, 456, 849
Sinân Efendi (Astarıcı), 1417
Sinân Efendi (Bostân Efendi Karîni), 503
Sinân Efendi (Burûsa Sultânî Müderrisi), 1633
Sinân Efendi (Dârü'l-ĥadış-i Süleymâniyye Müderrisi), 764
Sinân Efendi (Dâvud Paşa Müderrisi), 296, 571
Sinân Efendi (Edrine Dârü'l-ĥadış Müderrisi), 750
Sinân Efendi (Edrine Kadısı), 708
Sinân Efendi (Firecikli 'Alî Efendi Babası), 393
Sinân Efendi (Ketĥudâ Muştafâ Efendi Ceddi), 1730
Sinân Efendi (Muĥaşşî), 745, 746
Sinân Efendi (Şeyĥ Ya'ķub el-Germiyânî Oġlu), 661, 662

- Sinān Efendi (Şeyh, Ergeneköprülü), 1794
Sinān Efendi (Tālib Hışmı), 1162, 1338, 1448
Sinān Efendi (Tatar Mehemmed Halifesi), 1469
Sinān Efendi Hānedānı, 1729
Sinān Efendi-zāde ‘Alī Çelebi, 875
Sinān Efendi-zāde ‘Alī Efendi, 266, 563, 808, 874, 889, 896, 1025, 1026, 1035, 1086, 1135, 1187, 1245, 1288, 1395, 1538, 1566, 1671, 1779
Sinān Efendi-zāde Hüseyn Çelebi, 723
Sinān Efendi-zāde Hüseyn Efendi, 562, 717, 723
Sinān Efendi-zāde Mehemmed Çelebi, 498, 755, 773, 776, 786, 805, 1134, 1287
Sinān Kāzī, 408
Sinān Paşa, 963, 1445, 1765
Sinān Paşa (Cağala-zāde), 1237, 1504
Sinān Paşa (Haleb Beglerbegisi), 688
Sinān Paşa (Hızr Beg Oğlu), 800
Sinān Paşa (Kaptanıderya), 319
Sinān Paşa (Rüstem Paşa Birāderi), 452
Sinān Paşa (Sadrazam), 906, 910, 921, 994, 995, 1000, 1001, 1007, 1009, 1010, 1011, 1022, 1023, 1030, 1080, 1099, 1102, 1155, 1190, 1218, 1237, 1240, 1241, 1242, 1328, 1345, 1726
Sinān Paşa (Vezīr), 691
Sinān Paşa Dārü’l-hadīsi, 1291, 1519, 1564, 1594, 1707, 1712, 1774
Sinān Paşa Medresesi, 1189, 1297, 1312, 1346, 1360, 1361, 1362, 1435, 1445, 1515, 1521, 1530, 1535, 1537, 1668, 1671, 1675, 1776
Sinān Paşa Sulţānı, 1269, 1310, 1361, 1398, 1406, 1445, 1450, 1515, 1519, 1532, 1564, 1609, 1679, 1716
Sinān Paşa Sulţāniyyesi, 1639
Sinān Paşa-zāde (Karaman Beglerbegisi), 1001
Sinān Paşa-zāde (Vezīr), 1228
Sināne’-d-đın Yūsuf (‘Arab Sinān), 1344
Sināne’-d-đın Yūsuf (Kazancıkulu), 1118
Sināne’-d-đın Yūsuf (Ümmī Sinān bin Ca’fer), 1080
Sināne’-d-đın Yūsuf bin Hüsām bin İlyas bin Hasan (Muhaşşī Sinān Efendi), 740
Sināne’-d-đın Yūsuf bin Pīr Ahmed (Sinān Çelebi), 562
Sināne’-d-đın Yūsuf el-Haḫīb (Muḫzır Kulu Sinān Efendi), 341
Sinān-ı Aḫişārī, 875, 877, 1035, 1701
Sinānī (Ergeneköprülü Şeyh Sinān Efendi), 1794
Sinān-zāde, 1338, 1360, 1597, 1734
Sinān-zāde (Eyyüp Müderrisi), 1550
Sinān-zāde (Galata Kadısı), 1630
Sinān-zāde (Sahn Müderrisi), 1448
Sinān-zāde Efendi, 1456
Sinān-zāde Efendi (Mehemmed), 1519
Sinān-zāde Mehemmed Efendi, 1546
Sinēk-zāde, 868, 924
Sinob, 557, 913, 965, 1330, 1496, 1606
Sipāhī-zāde, 868, 902, 1031, 1129, 1169
Sipāhī-zāde (Sahn Müderrisi), 866
Sipāhī-zāde Efendi, 469, 844
Sipāh-zāde (Ahyolu Kadısı), 1596
Sirāc Efendi, 1050, 1069, 1160, 1166, 1251, 1345, 1350, 1365
Sirāce’-d-đın (Sirāc Efendi), 1251
Sirāc-ı Vehhāc, 875
Sirāciyye, 343
Sirāciyye Medresesi, 346, 515, 800
Sirāciyye Medresesi (Edrine Medārisinden), 1661
Sire, 264, 359, 378, 499, 501, 604, 632, 633, 636, 637, 639, 666, 816, 958, 1195, 1253, 1295, 1301, 1304, 1334, 1371, 1402, 1427, 1445, 1473, 1515, 1523, 1529, 1532, 1542, 1553, 1560, 1638, 1674, 1680, 1688, 1709, 1761, 1788
Şire Maḫkemesi, 505
Şire Medresesi, 491
Şire’de Firişteoğlu Medresesi, 1319
Şire’de İbni Melek Medresesi, 522
Şire’de Kara Kāzī Medresesi, 331, 480, 487, 590
Şire’de Mollā ‘Arab Medresesi, 502, 522, 588, 1427
Şire’de Mollā Çelebi Zāviyesi, 636
Şireli ‘Abdu’llāh, 1758, 1774
Şireli ‘Aysī Efendi, 1319, 1387
Şireli Ahmed Efendi, 630
Şireli Ca’fer Efendi, 1047
Şireli Mollā Efendi, 501
Siroz, 386, 387, 390, 444, 618, 665, 734, 915, 1163, 1168, 1460, 1483, 1594, 1599, 1688, 1689
Siroz’da Selçuk Sulţān Medresesi, 255, 301, 1556, 1610
Sirozī Mollā Çelebi, 834, 1209
Sirozī Muştafa Çelebi (Lā’ihī), 405
Siska (Kalesi), 1011
Sitanbul, 453, 1132, 1257
Sittī Hātūn Medresesi, 1131, 1167, 1284, 1313, 1330, 1522, 1559
Sittī Kadın Medresesi, 1530
Sivas, 452, 1005, 1196, 1238, 1241, 1495, 1574, 1575, 1679
Sivasī Efendi (Ekabir-i Meşaihden), 1476
Sivasī Şemse’-d-đın Efendi, 989
Siyāh-zāde, 1757
Siyāvuş Ağa (Mirahor), 449, 687
Siyāvuş Paşa, 899, 1237
Siyāvuş Paşa (II. Selim Kızı Fāḫma Sulţan Kocası), 699
Siyāvuş Paşa (Mirahor), 813
Siyāvuş Paşa (Rūmili Beglerbegisi), 690, 691, 995, 996
Siyāvuş Paşa (Sadrazam), 814, 917, 921, 1001, 1003, 1006, 1007, 1009, 1022, 1023, 1240, 1242

- Siyāvuş Paşa Medresesi, 1516, 1525
Siyāvuş Paşa Sultānī, 1349, 1433, 1505, 1550, 1591, 1668, 1704
Siyāvuş Paşa Sultāniyyesi, 1515, 1609, 1661, 1671, 1700, 1716
Siyāvuş-zāde, 1719
Şofya, 266, 302, 307, 383, 394, 449, 556, 564, 727, 969, 996, 1248, 1464, 1476, 1516, 1538, 1636, 1637, 1689, 1754, 1755, 1764, 1779, 1797, 1800
Şofya'da Mehemmed Paşa Medresesi, 308, 491
Şofya'da Şūfī Mehemmed Paşa Medresesi, 326
Şofyalı Bālī Efendi, 358, 672, 969, 1208, 1469, 1482
Şoğukkuuyı, 891
Şoğukkuuyı (Medresesi), 1429, 1458
Şoğukkuuyı (Pīrī Paşa Medresesi), 1118, 1372
Şoğukkuuyı Cāmi'i, 1799
Şoğukkuuyı Medresesi, 1652, 1764
Şoğukşu, 395
Şolnik, 1248
Sonusa, 479, 741
Su'ūdī Efendi, 825, 866, 881, 886, 888, 903, 1049, 1071, 1255, 1354, 1432
Su'ūdī-zāde, 1332, 1664
Su'ūdī-zāde Qādrī Çelebi, 1610, 1701, 1780
Subaşı-zāde, 879, 890, 1064, 1129, 1411
Subaşı-zāde Efendi, 843
Şubhī (Şeyh Mehemmed), 1615
Şubhī Çelebi (Şeyh Mehemmed), 1616
Sūdi (Sūdi Efendi), 914
Şūfci 'Alī, 1737
Şūfci Şeyh-zāde, 1324, 1396, 1553, 1741, 1776
Şūfci Şeyh-zāde ('Alī Efendi), 1637
Şūfī Ahmed (Ahmed-i Bosnevī), 1565
Şūfī Ahmed Efendi, 1591
Şūfī Mehemmed Efendi, 1067, 1253, 1304, 1305, 1339, 1365, 1420, 1436, 1445, 1454, 1515, 1555
Şūfī Mehemmed Paşa, 307, 1574, 1579
Şūfī Mehemmed Paşa Dārū'l-ḥadīsi, 954
Şūfī Muştāfā Paşa, 1491
Şūfī Sinān Paşa, 1227, 1238
Şūfīler Ḥammāmı, 359, 392, 955
Sūhte Yörük (Şeh-zāde Cihān-gīr Muallimi Muşliḥi'd-dīn Efendi), 489
Sultān 'Abdu'llāh (III. Murād Şeh-zādesi), 1021, 1092
Sultān 'Abdu'llāh (Kānūnī Şeh-zādesi), 444
Sultān 'Osmān (II.), 938
Sultān 'Osmān (III. Murād Şeh-zādesi), 1021, 1092
Sultān 'Osmān Hān (II.), 1498, 1548, 1549, 1550, 1552, 1562, 1583, 1619, 1630, 1642, 1643, 1665, 1667, 1722, 1789
SULTĀN 'OSMĀN HĀN (II.), 1514
Sultān 'Osmān Hān bin Ahmed Hān, 1573
Sultān Ahmed (Mısr Vālisi), 418
Sultān Ahmed bin Hān Bāyezīd, 512
Sultān Ahmed bin Mehemmed Hān, 1466
Sultān Ahmed Hān (I.), 1239, 1318, 1352, 1397, 1449, 1488, 1528, 1579, 1665, 1667, 1722, 1798, 1812
Sultān Ahmed Hān bin Mehemmed Hān, 1235, 1513
Sultān Ahmed Hān bin Sultān Mehemmed Hān, 1318
Sultān Ahmed Hān ibni Mehemmed Hān, 1488
Sultān Bāyezīd, 260
Sultān Bāyezīd (II.), 800
Sultān Bāyezīd (III. Murād Şeh-zādesi), 1021, 1092
Sultān Bāyezīd (Kānūnī Şeh-zādesi), 425, 444
Sultān Bāyezīd Cāmi'i, 683, 1003, 1007, 1475, 1631
Sultān Bāyezīd Cāmi'-i Şerīfi, 1614
Sultān Bāyezīd Hān (II.), 800, 944
Sultān Bāyezīd Hān Medresesi, 1151
Sultān Bāyezīd Ḥaremi, 449
Sultān Bāyezīd Medresesi, 348, 512, 531, 1661, 1679
Sultān Bāyezīd Meydanı, 1182
Sultān Bāyezīd-i Velī, 268, 934, 938
Sultān Cihān-gīr (Kānūnī Şeh-zādesi), 440, 444
Sultān Ğavrī, 396, 397
Sultān I. Ahmed, 1497
Sultān II. 'Osmān, 1578
Sultān Maḥmūd (III. Mehmed Şeh-zādesi), 1234, 1239, 1318
Sultān Maḥmūd (Kānūnī Şeh-zādesi), 444
Sultān Maḥmūd Ğazān, 688
Sultān Mehemmed (I. Ahmed Şeh-zādesi), 1498
Sultān Mehemmed (II. Selim Şeh-zādesi), 690, 699, 706
Sultān Mehemmed (III.), 704, 1013, 1213, 1216, 1219
Sultān Mehemmed (Kānūnī Şeh-zādesi), 420, 444
Sultān Mehemmed bin Murād, 1212, 1317
Sultān Mehemmed bin Murād Hān, 1073
Sultān Mehemmed Cāmi'i, 398, 613, 962, 1718, 1788
Sultān Mehemmed Hān (II.), 440
Sultān Mehemmed Hān (III.), 766, 996, 1186, 1189, 1199, 1223, 1235, 1244, 1247, 1765, 1788
Sultān Mehemmed Hān bin Murād Hān, 1027
Sultān Mehemmed Hān Cāmi'i, 1310
SULTĀN MEHEMMED HĀN İBNİ SULTĀN MURĀD HĀN, 1027
Sultān Mehemmed Hān ibnū's-Sultān Murād Hān, 1211
Sultān Mehemmed Hān Medresesi, 1161
Sultān Mehemmed Hān-ı Sālīs, 1235
Sultān Murād (III.), 347, 692, 699, 716, 739, 744, 764, 767, 845, 924, 970, 987, 990, 991, 1039
Sultān Murād (IV.), 1806
Sultān Murād (Kānūnī Şeh-zādesi), 444
Sultān Murād (Sultān Süleymān Şeh-zādesi), 705
Sultān Murād bin Selīm Hān, 1012

- Sulţān Murād bin Sulţān Selīm, 1124
Sulţān Murād Hān (I.), 485
Sulţān Murād Hān (III.), 704, 798, 839, 900, 919,
967, 971, 984, 985, 988, 1039, 1098
Sulţān Murād Hān bin Aḥmed Hān, 1622
Sulţān Murād Hān bin es-Sulţān Aḥmed Hān, 1803
Sulţān Murād Hān bin Selīm Hān, 989
SULŢĀN MURĀD HĀN BİN SELĪM HĀN-I ŞĀNĪ,
703
Sulţān Murād Hān Evkāfi, 1343
SULŢĀN MURĀD HĀN İBNİ AḤMED HĀN, 1625
Sulţān Murād Hān Medresesi, 1161
Sulţān Murād Hān-ı Şālis, 1013, 1431, 1453
Sulţān Murād-ı Şālis, 785
Sulţān Murād-ı Rābi‘, 1622, 1803
Sulţān Muştafā (I.), 1497, 1513, 1582, 1622
Sulţān Muştafā (III. Mehmed Şeh-zādesi), 1239
Sulţān Muştafā (III. Murād Şeh-zādesi), 1020, 1092
Sulţān Muştafā (Kānūnī Şeh-zādesi), 281, 420, 444
Sulţān Muştafā bin Sulţān Meḥemmed Hān, 1578
Sulţān Muştafā Hān (I.), 1810
Sulţān Muştafā İbni Meḥemmed, 1513
SULŢĀN MUSTAFĀ İBNŪ’S-SULŢĀN
MEḤEMMED HĀN, 1504
Sulţān Oruc (Oruc Beg), 421
Sulţān Selīm (I.), 368, 414, 416, 642, 692
Sulţān Selīm (II.), 283, 345, 381, 382, 420, 426, 427,
438, 444, 447, 505, 513, 524, 538, 540, 559, 566,
589, 590, 594, 636, 645, 656, 666, 681, 682, 683,
696, 704, 709, 710, 758, 759, 769, 771, 797, 873,
926, 990, 1021, 1122, 1129, 1134, 1138
Sulţān Selīm (III. Mehmed Şeh-zādesi), 1239, 1318
Sulţān Selīm Cāmi‘i, 341, 898, 943, 1788
Sulţān Selīm Cāmi‘-i Şerīfi, 972
Sulţān Selīm Çār-sūsı, 1476
Sulţān Selīm Ḥamāmi, 256
Sulţān Selīm Hān (I.), 801
Sulţān Selīm Hān (II.), 437, 449
Sulţān Selīm Hān Medresesi, 1542
Sulţān Selīm Hān-ı Şānī, 680, 825, 1790
SULŢĀN SELĪM HĀN-I ŞĀNĪ, 454
Sulţān Selīm Medresesi, 342, 1287, 1763
Sulţān Selīm Medresesi (Kadīm), 1457
Sulţān Selīm Türbesi, 1002, 1236
Sulţān Selīm-ı ḥalīm, 345
Sulţān Selīm-i Şānī, 785, 986, 1453, 1788
Sulţān Selīm-i Cedīd Cāmi‘-i Şerīfi, 1205
Sulţān Selīm-i Cedīd Medresesi, 1179
Sulţān Selīm-i Qadīm, 248, 396, 512, 535, 564, 624,
625, 640, 644, 714, 772, 1121, 1190
Sulţān Selīm-i Qadīm Evkāfi, 529
Sulţān Selīm-i Qadīm Medresesi, 317, 331, 336, 455,
468, 478, 514, 616, 715, 754, 775, 809, 841, 858,
896, 899, 900, 966, 1045, 1072, 1127, 1135, 1150,
1158, 1168, 1170, 1180, 1183, 1188, 1255, 1301,
1313, 1350, 1351, 1356, 1408, 1411, 1421, 1457,
1459, 1507, 1524, 1562, 1583, 1596, 1603, 1641,
1654, 1677, 1716, 1717, 1743, 1776
Sulţān Süleymān, 283, 299, 525, 618, 677, 680, 702,
1134
SULŢĀN SŪLEYMĀN, 247
Sulţān Süleymān Cāmi‘i, 905
Sulţān Süleymān Cāmi‘-i Şerīfi, 1297
Sulţān Süleymān Evkāfi, 517, 529
Sulţān Süleymān Hān, 280, 294, 311, 318, 339, 349,
377, 381, 382, 410, 413, 458, 463, 515, 518, 535,
565, 572, 581, 631, 632, 642, 645, 654, 664, 723,
725, 741, 743, 779, 785, 801, 896, 954, 1074,
1137, 1190, 1202, 1504
Sulţān Süleymān Hān Cāmi‘i, 966, 1788
Sulţān Süleymān Hān Cāmi‘-i Şerīfi, 957, 1564
Sulţān Süleymān Hān Medresesi, 791, 1421
Sulţān Süleymān Medresesi, 763
Sulţān Süleymān Türbesi, 1319
Sulţān Veled, 361
Şun‘ī (Sunu’llāh Efendi), 1413
Şun‘ī Efendi, 1289, 1335, 1343, 1402, 1404, 1414,
1456, 1459, 1534, 1550, 1562, 1603, 1677, 1740,
1767
Şun‘ī-zāde Efendi, 1675
Şun‘u’llāh (Yalvacı Şeyḫ-zāde Kara Şun‘ī Efendi),
1412
Şun‘u’llāh bin Ca‘fer el-‘İmādī (Şeyḫul-İslām
Şun‘u’llāh Efendi Ḥazretleri), 1376
Şun‘u’llāh Efendi, 791, 903, 906, 1045, 1099, 1120,
1135, 1154, 1185, 1187, 1188, 1230, 1231, 1233,
1234, 1244, 1245, 1256, 1263, 1271, 1284, 1288,
1298, 1300, 1304, 1328, 1338, 1351, 1371, 1380,
1383, 1400, 1406, 1422, 1501, 1506, 1546, 1628,
1629, 1708, 1724, 1735
Şun‘u’llāh Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1024, 1025,
1026, 1036, 1506
Şun‘u’llāh Efendi (Şeyhülislam), 823, 1125, 1136,
1159, 1311, 1319, 1330, 1331, 1336, 1359, 1375,
1392, 1430, 1499, 1555, 1608, 1675, 1679
Şun‘u’llāh el-‘İmādī (Şeyhülislam Sun‘u’llāh
Efendi), 1376
Sūzenī-zāde, 923
Sūzī (Aḫī-zāde Maḥmūd Efendi), 1668
Sūcūdī (Şāir), 419
Sūdlice, 359, 1234, 1466
Sūfyān (Burūsa Emīr Sultan Mūderrisi), 1327
Sūfyān (Sūfyān Efendi), 854
Sūglün Muşlısı, 1580
Sūglünöğlü (Celālī), 419
Sūle Baba Zāviyesi, 657
Sūleymān (‘İvaz Efendi Sūleymān), 1062
Sūleymān (‘Unkūd Sūleymān Efendi), 1551

Süleymān (Antaliyye Müftüsü Süleymān Efendi), 1401
Süleymān (Bıyıklı Süleymān Efendi), 1183
Süleymān (II. Selim Şeh-zādesi), 699
Süleymān (Kara Süleymān), 733
Süleymān (Kaşamonılı Kara Süleymān), 1424
Süleymān (Kepenekci-zāde), 706
Süleymān (Köse Süleymān), 1285
Süleymān Ağa (Dārū's-sa'āde Ağası), 1578
Süleymān Efendi (Āmid Kadısı), 1637
Süleymān Efendi (Edrine Sultān Bāyezīd Müderrisi), 910
Süleymān Efendi (Ekmel Efendi Şeyhi), 392
Süleymān Efendi (Emīniyye Müderrisi), 1754
Süleymān Efendi (Kefe Müftüsü), 1328
Süleymān Efendi (Kepenekci-zāde), 1067
Süleymān Efendi (Mağnisa Kadısı), 1334
Süleymān Efendi (Meşā'ih-ı Hālvetiyye'den), 955
Süleymān Efendi (Ordu-yı Hümāyūn Kāzisi), 1456
Süleymān Efendi (Sultān Selīm Şeyhi), 609
Süleymān Efendi (Şeyh-i 'Azīz), 1710
Süleymān Hālife (Gülşenī Hālifesi), 359
Süleymān Hān (Kānūnī Sultān Süleymān), 571, 677
Süleymān Paşa (Kānūnī Dönemi Veziri), 448
Süleymān Paşa (Karaman Beylerbeyi), 450
Süleymān Re'īs (Kānūnī Dönemi Denizcilerinden), 423
Süleymān-ı Rūmī, 296
Süleymān-ı Rūmī (Üçşerefeli Müderrisi), 421
Süleymānegī-zāde Dānişī Çelebi, 288
Süleymāniyye Bīmār-ḥanesi, 1208
Süleymāniyye Cāmi'i, 1573, 1800
Süleymāniyye Dārū'l-ḥadīsi, 900, 1725, 1740, 1776
Süleymāniyye Evkāfi, 489
Süleymāniyye Medresesi, 262, 286, 300, 316, 347, 348, 489, 516, 580, 598, 611, 638, 672, 715, 728, 735, 749, 756, 758, 773, 775, 776, 813, 823, 829, 832, 838, 841, 850, 854, 855, 858, 866, 879, 881, 900, 904, 1027, 1042, 1045, 1072, 1081, 1086, 1088, 1090, 1091, 1127, 1132, 1134, 1150, 1153, 1168, 1180, 1182, 1184, 1187, 1249, 1254, 1255, 1261, 1271, 1274, 1288, 1297, 1305, 1328, 1350, 1351, 1354, 1356, 1362, 1399, 1400, 1410, 1413, 1440, 1450, 1457, 1459, 1505, 1507, 1509, 1521, 1524, 1530, 1545, 1550, 1583, 1592, 1593, 1596, 1604, 1627, 1630, 1633, 1641, 1646, 1651, 1654, 1664, 1668, 1670, 1677, 1683, 1700, 1703, 1706, 1712, 1716, 1717, 1733, 1743, 1756, 1760, 1763, 1769, 1770, 1771, 1774, 1776, 1780, 1784, 1788, 1797
Süleymāniyye-i İznik, 300, 326, 480, 788, 808, 855, 1035, 1307, 1418, 1672, 1710
Süleymāniyye-i İznik Medresesi, 331
Sünbül Efendi (Sünbül Sinān Efendi), 387, 388, 639, 659

Sünbül Kaşidesi, 348, 455, 1090, 1132
Sünbül Sa'dī, 787
Sünbül Sinān, 962
Sünbül Sinān Efendi, 358, 376, 386, 393, 636, 637, 646, 658, 962, 1290
Süpürge Şücā' Efendi, 274
Süpürge Şücā' (II. Bāyezīd Devri Müftülerinden), 800
Sürürī, 1181
Sürürī (Muştafā), 278
Sürürī Çelebi, 280, 317, 383, 565, 636
Süveys İskelesi, 1741, 1742

Ş

Şa'bān Efendi, 1101
Şa'bān Efendi (Meşā'ih-i Aşrdan), 1008
Şa'bān Efendi (Naqş-bendiyye Şeyhi), 841, 1710
Şa'rānī 'Abdu'r-raḥīm Efendi, 1273
Şa'rānī Efendi, 1598
Şa'rāvī, 1764
Şa'rāvī 'Abdu'r-raḥīm Efendi, 1458
Şa'rāvī Efendi, 1396, 1457, 1534, 1539, 1626, 1636, 1650, 1682, 1684, 1777
Şāfi'ī-zāde, 925
Şāfi'ī-zāde (Şāfi'ī-zāde), 925
Şāfiyye, 795, 914, 1323
Şāfiyeci Muşlihi'd-dīn, 1373, 1401, 1458, 1699
Şāfiyeci Muşlihi'd-dīn Efendi, 1096
Şāh 'Abbās, 1487, 1489, 1759
Şāh Çelebi, 1029, 1647
Şāh Çelebi (Naqīb Efendi Şāhi), 895
Şāh Çelebi (Şāh Meḥammed bin Ḥurrem), 515, 516
Şāh Efendi, 262, 331, 729, 742, 755, 758, 805, 901, 902, 961, 1153, 1158, 1438
Şāh Efendi (İstanbul Kadısı), 701, 904, 905, 1067
Şāh Efendi (Kāhire Kadısı), 708
Şāh Efendi (Rüstem Paşa Müderrisi), 298
Şāh Efendi (Süleymāniyye Müderrisi), 571, 572, 573, 791, 832
Şāh Efendi (Şāh Meḥammed bin Ḥurrem), 516
Şāh Efendi (Yakūb el-Germiyānī Oğlu Sinān Efendi Hocası), 662
Şāh İsmā'īl, 368, 418, 663
Şāh İsmā'īl-i Sānī, 844
Şāh Meḥammed ('Alī Beg-zāde Şāh Çelebi), 1289
Şāh Meḥammed (Kepenekci-zāde Şāh Çelebi), 1067
Şāh Meḥammed (Naqīb Şāhi), 894
Şāh Meḥammed (Nişancı Hışmı Şāh Efendi), 1531
Şāh Meḥammed bin Ḥurrem (Şāh Meḥammed Efendi), 514
Şāh Meḥammed bin Sinān el-Yegānī (Yegān-zāde Şāh Meḥammed Efendi), 277
Şāh Meḥammed Efendi, 1083
Şāh Meḥammed el-Fenārī, 272, 506

- Şāh Mehemmed-i Fenārī, 258
 Şāh Mehemmed-i Kaḫvīnī, 644
 Şāh Selīm (Celāle'd-dīn Ekber Şeh-zādesi), 1444
 Şāh Selīm (II.), 689
 Şāh Sulṭān, 881
 Şāh Sulṭān (II. Selim Kızı), 700
 Şāh Sulṭān binti Selīm Hān, 660
 Şāh Sulṭān Cāmi'i, 364, 1789
 Şāh Sulṭān Medresesi, 853, 1045, 1058, 1064, 1117, 1169, 1185, 1263, 1378, 1399, 1455, 1545, 1555, 1558, 1629, 1653, 1679, 1740, 1767, 1770, 1778
 Şāh Sulṭān Zāvīyesi, 805
 Şāh Ṭahmās, 663, 844
 Şāh Ṭahmās-ı Ḥaydarī, 632
 Şāh u Gedā, 511, 1483
 Şāh-ı Hübān Ḥātūn Duḫteri, 1314
 Şāh-ı Hübān Medresesi, 497, 735, 870, 1082, 1169, 1177, 1180, 1283, 1517, 1529, 1553, 1560, 1604, 1606, 1637, 1671
 Şāhī (Oḫcı-zāde Mehemmed Beg), 1727
 Şāhid ü Ma'nā, 1392
 Şāhin Girāy, 1234
 Şāhīn Girāy Sulṭān, 1621
 Şāhḫulī Medresesi, 482, 1069, 1080, 1308, 1598, 1758
 Şāhvirdi (Deli Ḥasan Adamı), 1233
 Şāh-zāde Medresesi, 1770
 Şakā'ik, 244, 267, 275, 294, 329, 359, 362, 393, 445, 460, 484, 487, 501, 506, 547, 700, 717, 827, 852, 877, 958, 1061, 1085, 1090, 1129, 1165
 Şakā'ik Zeyli, 816
 Şakā'ik-ı Nu'māniyye, 240, 241, 249, 250, 258, 267, 278, 311, 339, 352, 375, 384, 406, 464, 548, 567, 570, 589, 592, 595, 597, 611, 623, 667, 762, 789, 796, 800, 806, 831, 883, 920, 934, 1085, 1130, 1311, 1351, 1546
 Şakā'iku'n-Nu'māniyye fī Ḥazā'iri'd-düvelī'l-Osmāniyye, 248
 Şakḫu'l-kamer (Bosnevī Ahmed Çelebi), 712
 Şakḫaḫī İbrāhīm Paşa, 1496
 Şām, 260, 277, 300, 308, 315, 317, 328, 346, 357, 382, 386, 416, 428, 450, 457, 458, 463, 489, 490, 503, 513, 514, 524, 535, 539, 559, 572, 581, 593, 596, 624, 646, 677, 687, 702, 718, 719, 722, 726, 728, 730, 732, 740, 747, 767, 768, 780, 802, 809, 832, 838, 839, 845, 851, 855, 886, 893, 896, 904, 906, 910, 918, 1003, 1007, 1009, 1034, 1045, 1046, 1055, 1065, 1069, 1080, 1086, 1128, 1133, 1151, 1154, 1171, 1174, 1184, 1205, 1222, 1233, 1238, 1242, 1243, 1261, 1274, 1288, 1292, 1293, 1328, 1339, 1344, 1351, 1354, 1362, 1379, 1401, 1406, 1419, 1430, 1458, 1464, 1474, 1496, 1504, 1524, 1531, 1545, 1547, 1562, 1583, 1596, 1603, 1612, 1627, 1662, 1719, 1740, 1756, 1760, 1762, 1768, 1770, 1771, 1795, 1796, 1810
 Şām Maḫkemesi, 719
 Şām'da Ḥavrān Medresesi, 1203
 Şāmāt, 397, 714
 Şāmī Yaḫyā Efendi, 365
 Şānī Efendi, 1069, 1089, 1271, 1287, 1292, 1307, 1338, 1506, 1520, 1531, 1532, 1556, 1633
 Şānī Efendi (Potur Şāliḫ), 1184
 Şāri'-i A'zam, 1453
 Şāriḫ-i Manavī, 1721
 Şefe-zāde (Abdu'r-raḫman Efendi), 924
 Şefe-zāde 'Abdu'r-raḫman Çelebi, 518
 Şeh Selīm İbni Süleymān Hān, 684
 Şehbā, 795, 1741
 Şehsüvār Ağa (Veẓir-i A'zam Rüstem Paşa Kullarından), 829
 Şeh-nāme, 274, 294, 1211, 1549, 1667, 1746
 Şehrizül, 845
 Şehrküyi, 1253, 1637, 1779
 Şeh-zāde Bāyezīd Hān (Kānūnī Şeh-zādesi), 283
 Şeh-zāde Cāmi'i, 1073, 1171, 1243, 1799
 Şeh-zāde Cihān-gīr (Kānūnī Şeh-zādesi), 425, 488
 Şeh-zāde Cihānşāh bin Bāyezīd Hān, 483
 Şeh-zāde Dārū'l-ifādesi, 1604
 Şeh-zāde Medresesi, 299, 463, 562, 598, 726, 732, 756, 773, 797, 823, 854, 871, 879, 889, 1027, 1029, 1035, 1047, 1185, 1261, 1271, 1274, 1297, 1305, 1328, 1450, 1505, 1592, 1627, 1629, 1651, 1664, 1683, 1728, 1771, 1780
 Şeh-zāde Mehemmed Hān (I. Ahmed Şeh-zādesi), 1576
 Şeh-zāde Sulṭān Aḫmed bin Bāyezīd, 666
 Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd, 344, 645, 681
 Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd (Kānūnī Şeh-zādesi), 318, 328, 485, 516, 596, 642, 681, 835
 Şeh-zāde Sulṭān Bāyezīd oğlu Sulṭān Orḫān, 485, 634
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed (III. Murad Şeh-zādesi), 1002
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed bin Süleymān Hān, 268
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed Hān (III. Murād Şeh-zādesi), 997
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed Hān (Kānūnī Şeh-zādesi), 259, 440, 639
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed Hān bin Murād Hān-ı Şānī, 564
 Şeh-zāde Sulṭān Mehemmed Hān Medresesi, 771, 1409
 Şeh-zāde Sulṭān Murād (Kānūnī Şeh-zādesi), 449, 603
 Şeh-zāde Sulṭān Muştafā, 449
 Şeh-zāde Sulṭān Muştafā (Kānūnī Şeh-zādesi), 280, 425, 428, 445, 516, 536, 681, 902
 Şeker Efendi, 1445, 1648, 1653, 1770

- Şem'î, 1181
- Şem'î (Şem'î Efendi)**, 913
- Şems Çelebi, 267
- Şems Çelebi (II. Selim Muallimi), 513, 700
- Şems Çelebi (Akşemse'd-dîn Ahfâdından), 540
- Şems Çelebi (Hubbî Mollası Oğlu), 1060, 1089, 1287, 1296, 1306
- Şems Çelebi (Muhyî'd-din el-Fenârî Oğlu), 303
- Şems Efendi, 889, 911, 1036, 1158, 1288, 1347, 1641
- Şems Efendi (Atâ'ullâh Efendi Oğlu), 1246, 1247
- Şems Efendi (Ayaşofıyya Müderrisi), 824
- Şems Efendi (Burûsa Kadısı), 850, 854
- Şems Efendi (İstanbul Kadısı), 1026, 1120, 1421
- Şems Efendi (Pervîz Efendi Müderrisi), 1707
- Şems Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1264
- Şems Efendi (Sahn Müderrisi), 622
- Şems Efendi (Süleymâniyye Müderrisi), 1027
- Şems Efendi (Süleymâniyye Dârü'ş-şifâsi'nda Tabîb), 1056
- Şems Efendi (Taşlık Müderrisi), 1661
- Şems Efendi-zâde, 1360, 1399, 1457, 1603
- Şems Paşa (Mîr-i mîrân-ı Rûmili), 450, 449
- Şems Paşa (Muşâhib-i Pâdişah), 996
- Şems Paşa (Rûmili Beglerbegisi), 687, 702
- Şems Paşa Oğlu Maḥmûd Paşa, 845
- Şemse'd-dîn (el-Ḥacc Şemse'd-dîn)**, 1270
- Şemse'd-dîn (Ḥ'âce-zâde Şems Efendi)**, 1186
- Şemse'd-dîn (Köse Şems Efendi)**, 1539
- Şemse'd-dîn (Şeyḫ Ğarse'd-dînoğlu), 644
- Şemse'd-dîn Ahmed (Bozan-zâde Babası), 714
- Şemse'd-dîn Ahmed (Karamanî Ahmed Çelebi)**, 454
- Şemse'd-dîn Ahmed (Seyrek-zâde Efendi)**, 460
- Şemse'd-dîn Ahmed bin Bedre'd-dîn Maḥmûd (Şems Çelebi)**, 267
- Şemse'd-dîn Ahmed bin Muhammed er-Rufâ'î, 365
- Şemse'd-dîn Ahmed el-Enşârî (Mollâ Ahmed Efendi)**, 1153
- Şemse'd-dîn Ahmed el-Ḥasanî el-Ḥüseynî (Bağdâdî-zâde Ahmed Efendi)**, 592
- Şemse'd-dîn Ahmed eş-Şehir bi-Kâzî-zâde el-Müftî (Kâzî-zâde Efendi)**, 762
- Şemse'd-dîn bin Meḥammed (Hubbî Mollası Oğlu Şems Çelebi)**, 1418
- Şemse'd-dîn Çelebi (Ğarse'd-dîn Oğlu), 706
- Şemse'd-dîn Çelebi (Lefkoşa Kadısı), 1516
- Şemse'd-dîn Efendi ('Arab Çelebi), 771
- Şemse'd-dîn Efendi (İbrâhîm Kethudâ Müderrisi), 1529
- Şemse'd-dîn el-Mar'aşî, 721
- Şemse'd-dîn Meḥammed (Taşköprü-zâde Ahmed İsamê'd-dîn Oğlu), 253
- Şemse'd-dîn Meḥammed bin eş-Şeyḫ Ğarse'd-dîn Ahmed eş-Şehir bi-Şihâb (Re'îsü'l-etıbbâ Ğarse'd-dîn-zâde)**, 706
- Şemse'd-dîn Meḥammed Çelebi, 1311
- Şemse'd-dîn Muhammed 'Abdu'r-raḥîm er-Rufâ'î, 365
- Şemse'd-dîn-i İskenderî, 1042
- Şemsî Paşa (II. Selim Musahibi), 694
- Şems-i Tebrîzî, 361
- Şems-zâde (Sahn Müderrisi), 1647
- Şems-zâde (Süleymâniyye Dârü'l-ḥadîş Müderrisi), 1550
- Şems-zâde Çelebi, 1417, 1458, 1545, 1583, 1602, 1646
- Şer'ıyyâtî Hüsâm, 1430
- Şer'ıyyâtî Meḥammed Efendi, 1690
- Şerban (Bir Asi), 1495
- Şeref Beg (Ekrâd Ümerâsından), 422
- Şerefü'd-dîn (Mollâ Şeref)**, 1161
- Şerḫ-i 'Akâ'id*, 403, 721
- Şerḫ-i 'Akâ'id-i Ḥayâlî*, 553
- Şerḫ-i 'Avâmil*, 606
- Şerḫ-i Bostân*, 282
- Şerḫ-i Câmî'u'l-fütûḫ*, 1468
- Şerḫ-i Dîvân-ı Ḥâfîz*, 282
- Şerḫ-i Dü beyt-i Mesnevî*, 1098
- Şerḫ-i Eḥâdîs-i Erba'in*, 583
- Şerḫ-i Ferâ'iz*, 756
- Şerḫ-i Füsûs-ı Nev'î*, 1098
- Şerḫ-i Gülistân*, 282
- Şerḫ-i Heyâkil*, 584
- Şerḫ-i Hidâye*, 288
- Şerḫ-i İrşâd fî'l-Fıḫ*, 583
- Şerḫ-i Lübb*, 605
- Şerḫ-i Mesnevî*, 282
- Şerḫ-i Mevâkıf*, 335, 397, 745, 762, 773, 902
- Şerḫ-i Miftâḫ*, 258, 288, 324, 329, 335, 612, 756, 762, 773, 806, 1509
- Şerḫ-i Miftâḫ-ı Şerîfî*, 511, 765, 898
- Şerḫ-i Mu'ammeyât-ı Mîr Hüseyin*, 282
- Şerḫ-i Mu'ammeyât-ı Mollâ Câmî*, 282
- Şerḫ-i Muḫtaşar-ı Kâfiye*, 605
- Şerḫ-i Risâle-i Kudsiyye li'l-Mevlâ Şemse'd-dîn el-Fenârî*, 1098
- Şerḫ-i Sirâciyye-i Mollâ*, 1538
- Şerḫ-i Şebistân-ı Ḥayâl*, 282
- Şerḫ-i Şemâ'ilü'n-Nebî*, 583
- Şerḫ-i Şerîfî*, 797
- Şerḫ-i Tecrîd*, 765, 839
- Şerḫ-i Tehzîbü'l-manṭıḫ*, 583
- Şerḫ-i Zeyla'î*, 511
- Şerḫü Dîbâcetü'l-Hidâye*, 250
- Şerḫü Dîbâcetü't-Tavâlî*, 250
- Şerḫü'l-'Avâmil*, 250
- Şerḫü'l-Buḫârî*, 282
- Şerḫü'l-Cezeriyye fî 'İlmi'l-ḳurâ'ât*, 250
- Şerḫü'l-Ferâ'izi'l-sirâciyye*, 583

- Şerhu'l-Fevā'idi'l-ğiyāsiyye fī 'İlmi'l-ma'ānī*, 250
Şerhu'l-kısmı's-sālīs mine'l-Miftāh, 250
Şerhu'l-mıkkleteyn ve Meshi'l-kılleteyn, 322
Şerhu'l-Vāridāt li'ş-Şeyh Bedre'd-dīn, 675
Şerhu'n-Nuşuş li'ş-Şeyh Şadre'd-dīn el-Ğonevī, 675
Şerī'atsız Maħallesi, 1662
Şerīd bin Süveyd Şakafī, 1104
Şerīf (Şerīf Efendi), 1592
Şerīf 'Alī Çelebi, 1373
Şerīf Dāhic (Ebū Nümmī Evlādından), 1009
Şerīf Efendi, 1305, 1355, 1362, 1450, 1668, 1677, 1717, 1755, 1815
Şerīf Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1630, 1632, 1633, 1634, 1646, 1666, 1718, 1744, 1772
Şerīf Efendi (Edrine Kadısı), 1505
Şerīf Efendi (Haleb Kadısı), 1509
Şerīf Efendi (İstanbul Kadısı), 1550
Şerīf Efendi (Nakibüleşraf), 261
Şerīf Efendi (Şām Kadısı), 1531
Şerīf Meħemmed Çelebi, 261
Şerīf Meħemmed Efendi (Rumeli Kazaskeri), 1582, 1814
Şerīf Meħemmed Paşa, 1688
Şerīf Nāşır (Ebū Nümmī Evlādından), 1009
Şerīf Murtażā 'Alī bin Tāhir (Şerīf Razī birāderi), 291
Şerīf Şabrī Efendi, 1756
Şerīf Server (Ebū Nümmī Evlādından), 1009
Şerīfe Hātūn Mescidi, 1323
Şerīfe Kadın Mescidi, 889, 1718
Şerīfī (Hūsām-zāde İbrāhīm), 1323
Şerīfī (Rumeli Kazaskeri Şerīf Efendi), 1758
Şerīfī Meħemmed Efendi, 1755
Şerīf-i 'Abbāsī (*Şevāhid-i Telhīs* Şārihi), 779
Şerīf-i Şirvānī, 1413, 1456, 1603, 1668
Şevāhidü'n-nübüvve, 1267
Şeydā (Hūsāme'd-dīn Efendi), 254
Şeydā Hūsām, 454
Şeyh 'Abdu'llāh el-İlāhī, 356
Şeyh 'Abdu'llāh-ı İlāhī Efendi, 354
Şeyh 'Abdu'l-laṭīf el-Maḳdisī, 360
Şeyh 'Abdu'r-raħīm-i Merzifonī, 646, 654
Şeyh 'Alā'e'd-dīn-i Hālvetī, 339
Şeyh 'Alā'e'd-dīn-i Rümī, 378
Şeyh 'Alī (Emīr Efendi), 894
Şeyh 'Alī (Soğukkuyu Mūderrisi), 1326
Şeyh 'Alī Efendi, 1185
Şeyh 'Alī Efendi (Kayseriyye Kadısı), 1365
Şeyh 'Alī Maḳdisī, 895, 1043, 1076, 1538, 1701
Şeyh 'Alī-i Ḳārī, 365
Şeyh 'Alī-i Rūdbārī, 365
Şeyh 'Ömer-i 'Urzī (Diyār-ı 'Arab 'Ulemāsından), 1796
Şeyh Aħmed ('Abdu'l-laṭīf-i Maḳdisī Hulefāsından), 360
Şeyh Aħmed Efendi (Antakya'da bir Şeyh), 1444
Şeyh Aħmed Efendi (Nev'ī-zāde Atāyī Arkadaşı), 1399
Şeyh Aħmed-i Merkezī, 358
Şeyh Aħmed-i Şaruħānī (Yigitbaşı), 358
Şeyh Aħmed-i Simāfī, 1795
Şeyh Bāyezīd-i Bisṭāmī, 355
Şeyh Bedre'd-dīn (*Vāridāt* Müellifi), 1209
Şeyh Burhāne'd-dīn Efendi (Abdu'l-cebbār-zāde Dervīş Cedd-i Māderisi), 1407
Şeyh Cemāl Efendi, 284, 319
Şeyh Cemāl Efendi (Ezelī-zāde Efendi), 404
Şeyh Dāvud (Noḳtacı 'Alī Dede Hālifesi), 357
Şeyh Dāvud Efendi (Hālvetiyye Şeyhi), 654
Şeyh Ebī Derdā, 274
Şeyh Ebū 'Osmān-ı Mağribī, 356
Şeyh Ebū Sa'īd, 662, 663
Şeyh Ebū'l-ħasan-ı Hāraḳānī, 356
Şeyh Ebū'l-ḳāsim-ı Gürgānī, 356
Şeyh Edīb (*Muğni'l-lebīb* Şārihi), 1304
Şeyh Ğarse'd-dīn el-Halebī, 327
Şeyh Ğazanfer (Ğazanfer Dede), 408
Şeyh Hātib-i Ḳaramanī, 357
Şeyh Hācī Efendi (Eyyüb 'Alisi Babası), 1739
Şeyh Hācī-i Arzurümī, 359
Şeyh Hānza ('Alā'e'd-dīn-i Rümī Hālifesi), 359
Şeyh Hānza (Şer'an Maktul), 1505
Şeyh Hānza-yı Şāmī (Aḳşemse'd-dīn Hālifesi), 362
Şeyh Hūsāme'd-dīn ('Alā'e'd-dīn-i Rümī Hālifesi), 359
Şeyh Hūsāme'd-dīn (Şeyh Hūsāme'd-dīn), 374
Şeyh Hüseyn-i Hamevī, 363
Şeyh İbrāhīm ('Alī el-'Arabī Üstādı), 379
Şeyh İbrāhīm Efendioĝlı, 1774
Şeyh İbrāhīm-i Halebī (*Mülteḳa'l-ebħur* Müellifi), 379
Şeyh İcādī Efendi, 283
Şeyh Ḳaramanī (Gülşenī Hālifesi), 359
Şeyh Ḳaramanī (Zarīfī Efendi Pirdaşı), 652
Şeyh Kerīmü'd-dīn (Gülşenī Hālifesi), 359
Şeyh Maħmūd Çelebi, 356
Şeyh Maħmūd Efendi (Üsküdārī), 1400
Şeyh Mecdü'd-dīn-i Firūzābādī, 367
Şeyh Meħemmed (İmām Dāmādī Şeyhī Efendi), 1312
Şeyh Meħemmed (Maħdüm Kemāl Efendi), 1331
Şeyh Meħemmed (Şems-zāde Çelebi), 1458
Şeyh Meħemmed Cedīdī, 1568
Şeyh Meħemmed Ḳaysünī (Ḳaysünī-zāde Babası), 644
Şeyh Meħemmed-i İskilībī (Ebu's-suūd Efendi Babası), 362, 541, 629, 751, 935, 942, 947, 950
Şeyh Meħemmed-i Ḳırımī, 1793

- Şeyh Memlû-yı ‘Acemî, 365
Şeyh Mes‘ûd-ı Edrinevî, 800
Şeyh Muḥammed el-Cezerî, 564
Şeyh Muhyî‘d-dîn-i İskilîbî, 513, 930, 938, 948
Şeyh Muşliḥî‘d-dîn es-Sirozî, 513, 940
Şeyh Muşliḥî‘d-dîn İbni Vefâ, 360
Şeyh Muşliḥî‘d-dîn-i Sirozî, 934, 943, 948
Şeyh Pîrî Efendi (Zarîfî Efendi Şeyhi), 651
Şeyh Raḍiyü‘d-dîn ‘Alî Lâlâ, 367
Şeyh Raḍiyü‘d-dîn ‘Alî Lâlâ-yı Ğaznevî, 366
Şeyh Ramazân (Ḥ‘acegî-zâde Dedesi), 877
Şeyh Rızâ (Bektaşî Şeyhi), 632
Şeyh Rükne‘d-dîn ‘Alâ‘u‘d-devle, 367
Şeyh Rükne‘d-dîn ‘Alâ‘u‘d-devle-i Simnânî, 366
Şeyh Seyyid Aḥmed el-Buḥârî, 356
Şeyh Sinân (Gülşenî Ḥalîfesi), 359
Şeyh Sinân Efendi (Mustafa Paşa Zaviyesi Şeyhi), 1470
Şeyh Sinân-ı Karamanî, 655
Şeyh Süfî (‘Abdu‘l-laṭîf el-Câmî‘nın Babası), 377
Şeyh Süleymân (Şeyh ‘Alâ‘e‘d-dîn Ḥalîfesi), 358
Şeyh Süleymân-ı Âmidî, 695
Şeyh Şa‘bân Efendi, 1096
Şeyh Şâhîn-i Mıṣrî, 359, 368, 394
Şeyh Şücâ‘ Zâviyesi, 930
Şeyh Ṭablâvî, 1201
Şeyh Timûrtaş (Gülşenî Ḥalîfesi), 359
Şeyh Turud (Şeyhülislam Ḥâmid Efendi Ceddi Dervez Efendi), 731
Şeyh Üveys-i Ḥalvetî, 357, 382, 428, 676
Şeyh Vefâ, 376
Şeyh Vefâ Câmî‘i, 541, 634, 737, 896, 986, 1096, 1155, 1186, 1241
Şeyh Vefâ Câmî‘-i Şerîfî, 521, 823, 1158
Şeyh Vefâ Türbesi, 1187
Şeyh Vefâ Zâviyesi, 1206
Şeyh Yaḥyâ (Ağzıkara Efendi Babası), 1117
Şeyh Yaḥyâ-yı Şâmî‘, 1681
Şeyh Yavşî Efendi Zâviyesi, 966
Şeyhî (A‘rec Şeyhî Çelebi), 319
Şeyhî (Bâkî-zâde), 1733
Şeyhî (Edhem-zâde Şeyhî Efendi), 1427
Şeyhî (Filibe Kadısı), 1766
Şeyhî (Kâkül Perişân Şeyhî Efendi), 1174
Şeyhî (Sinân Efendi-zâde Ḥüseyn Oğlu Meḥammed Çelebi), 803
Şeyhî (Şeyhî Efendi, Birâder-i Kâzî-zâde Efendi), 756
Şeyhî Çelebi (Âmid Kadısı), 1059, 1301
Şeyhî Çelebi (Bâkî-zâde), 1733
Şeyhî Çelebi (Bayramiyye Şeyhî), 407
Şeyhî Çelebi (Beñli Ḥüsâm Oğlu), 1359
Şeyhî Çelebi (Birgîli Dâmâdı), 1728
Şeyhî Çelebi (Kara Süleymân Oğlu), 1345
Şeyhî Çelebi (Kâzî-zâde Birâderi), 1432
Şeyhî Çelebi (Kemâl Efendi Maḥdûmı), 1699
Şeyhî Çelebi (Maḥdûmı), 1560
Şeyhî Çelebi (Tayyib-zâde), 1058, 1059
Şeyhî Çelebi (Toḡuz-zâde), 1361, 1649, 1764
Şeyhî Dede (Karamanî Maḥmûd Efendi Babası), 638
Şeyhî Efendi, 497, 590, 809, 855, 1091, 1252, 1306, 1342, 1360, 1739
Şeyhî Efendi (Ayaşofıyya Müderrisi), 484, 580
Şeyhî Efendi (Filibe Kâzîsi Şeyhî Efendi), 1765
Şeyhî Efendi (İstanbul Kadısı), 515
Şeyhî Efendi (Kara Süleymân Oğlu), 733
Şeyhî Efendi (Kâzî-zâde Ḥafîdi), 1766
Şeyhî Efendi (Medîne Kadısı), 1521
Şeyhî Efendi (Mısr Kadısı), 489
Şeyhî Efendi (Rumeli Kazaskeri), 572, 596, 700, 701, 709, 710, 736, 874, 1757
Şeyhî Efendi (Sahn Müderrisi), 771, 1300
Şeyhî Efendi (Süleymâniyye Müderrisi), 305
Şeyhî Efendi (Şeyhülislam), 409, 496, 815, 833, 900, 904, 1007, 1023, 1068, 1073, 1176, 1189, 1401, 1469, 1522, 1540, 1627, 1653, 1740
Şeyhî Efendi Maḥdûmı, 1047, 1175, 1654
Şeyh-i Ekber, 379, 525, 1463
Şeyhî Luṭfu‘llâh Çelebi, 1765
Şeyh-i Re‘îs (İbni Sînâ), 440
Şeyhlü, 658, 1031, 1080
Şeyhu‘l-ḥarem Medresesi, 1371, 1529
Şeyhu‘l-ḥarem-zâde (‘Abdu‘l-kerîm Efendi), 1785
Şeyhu‘l-ḥarem-zâde Kerîmî Çelebi, 1786
Şeyhum (Kâzî-i Tebrîz Şeyhum-ı ‘Acem), 1250
Şeyhüniyye Medresesi, 1066, 1759, 1770
Şeyhü‘l-kurrâ (Dârü‘l-kurrâ Şeyhi Meḥammed Çelebi), 637
Şeyh-zâde, 1406, 1550
Şeyh-zâde (Aḡşehr‘de Kadı), 1738
Şeyh-zâde (Beşiktaş‘da Sinân Paşa Müderrisi), 1458
Şeyh-zâde (Fethiyye-i Meḥammed Paşa Müderrisi), 1530
Şeyh-zâde (Sulṭâniyye Müderrisi), 711
Şeyh-zâde (Süleymâniyye Müderrisi), 1629
Şeyh-zâde (Şeyh ‘Abdu‘r-raḥman bin Cemâle‘d-dîn-i Merzifonî), 398
Şeyh-zâde ‘Abdu‘r-raḥman Efendi, 319, 514
Şeyh-zâde Aḥmed Efendi, 1392, 1450, 1684
Şeyh-zâde Efendi, 1400, 1521, 1682, 1744, 1776, 1786
Şeyh-zâde Efendi (Aḥmed), 1627, 1683
Şeyh-zâde Efendi (Cezerî Kâsım Paşa Müderrisi), 925
Şeyh-zâde Efendi (Şâm Kadısı), 1720
Şeyh-zâde İbrâhîm Efendi, 1290
Şeyh-zâde Muştafâ Efendi, 1617
Şibr (Nesîmî-zâde İbrâhîm Efendi), 1283
Şibr Efendi, 1272, 1414, 1455, 1592

Şifâ, 1796
Şifâ-yı Kâzî 'Iyâz, 519
 Şihâb Efendi, 1682
 Şihâb Efendi (Üsküb Kadısı), 1595
 Şihâbü'd-dîn 'Ömer-i Sühreverdî, 360
 Şihâbü'd-dîn Ahmed-i Hanbelî, 1042
 Şihâbü'd-dîn Muhammed-i Tebrîzî, 357, 361
 Şihâbü'd-dîn-i Sühreverdî, 357
 Şile, 302, 1158
Şir'atü'l-İslâm, 734, 969
 Şirâz, 581, 970, 1205, 1612
 Şir-i Yezdân 'Alî, 989
 Şirvân, 450, 587, 990, 993, 994, 995, 1002, 1006,
 1166, 1242, 1243, 1592, 1650
Şu'ayb (Şu'ayb Efendi), 340
 Şumnu, 1657, 1785
 Şûr Bâlî, 1157
Şücâ' (Kastamonlu Şücâ' Efendi), 1342
Şücâ' (Kırlı Şücâ'), 1529
 Şücâ' Efendi, 1032, 1063, 1129, 1161, 1163, 1184,
 1325, 1327, 1344, 1413, 1416, 1418
 Şücâ' Efendi (Edrine Bâyezîdiyye Müderrisi), 501
 Şücâ' Efendi (Sultân III. Murâd Şeyhi), 358, 1021
 Şücâ' Efendi (Tırabozın'da Müderris), 1326
Şücâ'u'd-dîn (Karasili Şücâ'), 1325
**Şücâ'u'd-dîn bin Süleymân bin Halîl el-Mahmûdî
 (Şücâ'-ı Mahmûdî)**, 292
**Şücâ'u'd-dîn İlyâs el-Karamanî (Tabîb İlyâs Efendi),
 704**
Şücâ'u'd-dîn Süleymân (Şücâ'-ı Kal'acıkî), 325
 Şücâ'u'd-dîn-i Rûmî, 255, 376, 512
 Şühûd (Kasabası), 1032
 Şühûdî (Şeyh Mehemmed), 1474
 Şükrü'llâh Efendi, 1604
Şürûh-ı Buḥārî ve Müslim, 1181
Şürûhu'l-mütün el-Muhtaşıra, 282
Şütür ü Hücre, 759

T

Ta'likât 'alâ Havâşî'l-Muṭavvel, 251
Ta'likât 'alâ Havâşî't-Telvîh, 251
Ta'likât 'alâ Şadru's-şerî'a, 251
Ta'likât 'ale'l-Hidâye, 583
Tâ'iyye-i İbn Fâriz, 370
Ṭabaḳât-ı 'Ulemâ-yı Hanefiyye, 1066
Ṭabaḳât-ı Hanefiyye, 780, 1044, 1066
Ṭabaḳât-ı Selâṭin, 785
Ṭabaḳātu'l-evliyâ', 370
Ṭabaḳātu'l-memâlik, 869
Ṭabaḳâtü'n-nühât, 481
 Tabgaç Hân, 968
 Tabîb Beg-zâde Efendi, 1542
 Tâc Ahmed-i Berda'î, 339

Tâc Beg-zâde (Nişancı), 919, 920, 922, 923
Tâc Beg-zâde (Tâcî-zâde), 922
 Tâc Efendi, 1583, 1607, 1627, 1629
 Tâc Efendi (Üçşerefeli Müderrisi), 1539
 Tâce'd-dîn (Ankara Kadısı), 1737
Tâce'd-dîn (Baba Tâc Efendi), 1335
 Tâce'd-dîn (Bergos Müderrisi), 1261
 Tâce'd-dîn (Dârü'l-ḥadîs-i Edrine Müderrisi), 1404
Tâce'd-dîn (Eşek Arusu), 1308
Tâce'd-dîn (Ḥarbende Tâce'd-dîn), 1374
Tâce'd-dîn (Kara Tâce'd-dîn), 802
Tâce'd-dîn (Koca Tâce'd-dîn), 1430
Tâce'd-dîn (Kumşu Tâce'd-dîn), 589
 Tâce'd-dîn (Mağnisa Kadısı), 1636
Tâce'd-dîn (Manav Tâce'd-dîn), 1159
 Tâce'd-dîn (Mısr Kuzâtından), 1337
 Tâce'd-dîn (Mollâ Gürânî Müderrisi), 1710
Tâce'd-dîn (Tâce'd-dîn Efendi), 1429, 1734
Tâce'd-dîn (Tâce'd-dîn), 1156
Tâce'd-dîn (Tâce'd-dîn-i Gevden), 734
Tâce'd-dîn (Tâce'd-dîn-i Şahḥâf), 1309
Tâce'd-dîn (Tezkireci Tâce'd-dîn), 1336
 Tâce'd-dîn Efendi, 336, 1034, 1035, 1257, 1324,
 1339, 1344, 1358, 1417, 1450, 1530
 Tâce'd-dîn Efendi (Ankara Kadısı), 1452
 Tâce'd-dîn Efendi (Halebiyye Müderrisi), 1647
 Tâce'd-dîn Efendi (İznîk Süleymân Paşa Müderrisi),
 385
 Tâce'd-dîn Efendi (Kütâhiyye Kadısı), 880
 Tâce'd-dîn Efendi (Manisa Kadısı), 506, 739, 1649
 Tâce'd-dîn Efendi (Mar'aş Kadısı), 1130
 Tâce'd-dîn Efendi (Murâdiyye Müderrisi), 1405
 Tâce'd-dîn Efendi (Rodos Kadısı), 715, 1054, 1606
 Tâce'd-dîn Efendi (Seyyidî Gâzî Müderrisi), 1031
 Tâce'd-dîn Efendi (Şâm Kadısı), 1401
 Tâce'd-dîn Efendi (Zeynî Çelebi Müderrisi), 1553
 Tâce'd-dîn Efendi (Zeyniyye Şeyhi), 393
 Tâce'd-dîn el-Manavî, 1083
**Tâce'd-dîn İbrâhîm bin 'Abdu'llâh el-Ḥamîdî (Küçük
 Tâce'd-dîn)**, 330
**Tâce'd-dîn İbrâhîm el-Manavî (Zırva Tâce'd-dîn
 Ḥâfîz-ı Muḥîṭ)**, 457
 Tâce'd-dîn Muhammed bin Ahmed er-Rufâ'î, 365
 Tâce'd-dîn-i Manavî, 593
 Tâce'd-dîn-zâde (Re'îsü'l-küttâb), 919
 Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, 276, 1727
Tâcü't-terâcim, 241
 Tağardı, 1424, 1690
 Tağîstân, 994
Tagyir-i Miftâh, 1323
 Tahayyür Tahtası, 752
Tahḳîk-ı Mes'ele-i İcâb u İhtiyâr, 1098
 Tahmas Mîrzâ, 418
 Tahtaḳâzî Medresesi, 1312

- Tahte'l-ka'la, 375, 1007
 Tāk-ı Kısra, 1544
 Taqıyyü'd-din (el-Mısrı), 821
 Taqıyyü'd-din (Müneccim), 995
Taqıyyü'd-din bin 'Abdu'l-kadir (Taqıyyü'd-din-i Mısrı), 1065
Taqıyyü'd-din el-Mısrı (Taqıyyü'd-din-i Rāşid), 819
 Taqıyyü'd-din-i Mısrı, 1044
 Taqıyyü'd-din-zāde Hasan Çelebi, 1028
 Tālevī-zāde (Dervīş Efendi), 1292
 Tālevī-zāde Dervīş Efendi, 1458
 Tālib Efendi ('İvaz Efendi Çocuklarının Hocası), 1448
 Tālib Sināni, 1516, 1517, 1528, 1529, 1554, 1636, 1724
 Tameşvar, 425, 445, 454, 632, 925, 1238, 1491, 1495
 Tanca, 1571
 Taraqlı Yeñicesi, 653
 Taraqlıborlu Medresesi, 562
Tārīh-i Haleb, 260
Tārīh-i Hukemā, 250
Tārīh-i Kebīr, 250
Tārīh-i Kebīr-i Fārisī, 583
Tārīh-i Mekke, 785
Tārīh-i Şahābe, 250
Tārīh-i Yemen, 887
Tarīkat-ı Muḥammediyye, 606, 1320
 Tarsūs, 1426
 Tarsūsī, 1171, 1189, 1336, 1780
 Tarsūsī (Arzürüm Kadısı), 1064
 Tarsūsī Dāmādī (Abdu'l-laṭif), 1611
 Tarsūsī Efendi, 1291, 1594
 Taş Çelebi, 1374, 1407, 1607, 1699, 1733, 1737, 1740, 1760, 1766, 1786
 Taş Efendi, 1733
 Taşkend, 679
 Taşköprü, 262
 Taşköprü Medresesi, 293
 Taşköprü'de Muzafferü'd-din Medresesi, 1309
 Taşköprülü Muşlihi'd-din Efendi, 741
 Taşköprü-zāde (Aḥmed İsame'd-din), 270, 454, 708
 Taşköprü-zāde Aḥmed Çelebi, 1361, 1558
 Taşköprü-zāde Aḥmed Efendi, 282, 298, 1089
 Taşköprü-zāde Efendi (Aḥmed İsame'd-din), 240, 248, 265, 567, 708, 733, 750, 827, 1061, 1311, 1546
 Taşköprü-zāde Efendi (İstanbul Kadısı), 276, 447, 456, 460, 499, 831, 858, 1129
 Taşköprü-zāde Efendi (Kalendar-ḥāne Müderrisi), 524, 565, 725
 Taşköprü-zāde Efendi (Kazasker), 757
 Taşköprü-zāde Kemāl Efendi, 1331
 Taşköprü-zāde Muştafa Efendi, 279, 506
 Taşlık Medresesi, 551, 1085, 1565, 1661, 1731
 Taş-zāde, 901, 1080, 1176, 1432, 1557
 Taş-zāde 'Alī Çelebi, 868
 Taş-zāde İlyās Efendi, 901
 Tata (Kalesi), 1238
Tatar 'İsā Efendi, 1573
Tatar Dervīş Efendi, 1573, 1800
 Tatar Ḥānoğlu, 420
 Tatar İbrāhīm Efendi, 1468
 Tatar İbrāhīm Efendioğlu, 1565
 Tatarbāzarcığı, 968, 1765
 Tatarbāzārı, 672, 1199
Taṭbīk, 301, 302
 Tavīl (Celālī Bakāyāsından), 1233
 Tavīl Aḥmed (Bir Asi), 1492
 Tavīl Birāderi Maymun (Bir Asi), 1491
 Tavukpazarı'nda 'Alī Paşa Zāviyesi, 358
 Taybe, 438, 513, 645, 845, 892, 1569
 Tayyib Efendi (Tayyib-zāde Abdu'r-raḥīm Babası), 1058
 Tayyib-zāde, 1058, 1273
 Tayyib-zāde 'Abdu'r-raḥīm Efendi, 1100, 1163
 Tayyib-zāde Efendi, 1185, 1408
 Tayyib-zāde Ehlī Efendi, 1408
 Tebrīz, 368, 662, 844, 924, 1004, 1005, 1006, 1166, 1229, 1230, 1251, 1252, 1306, 1345, 1493, 1499, 1500
 Tebrīz'de Sulṭān Ḥasan Medresesi, 1250
Tecrīd, 517, 745, 1184, 1409
Tefsīr-i Begāvī, 852
Tefsīr-i Beyzāvī, 288, 322, 384, 469, 747, 830, 839, 898, 954, 1156, 1666
Tefsīr-i Ebu's-su'ūd, 491
Tefsīr-i En'ām-ı Şerīf, 504
Tefsīr-i Kāzī, 249, 274, 321, 338, 384, 397, 486, 549, 719, 743, 745, 1200, 1721
Tefsīr-i Keşşāf, 617, 762
Tefsīr-i Keşşāf ve Kāzī, 617
Tefsīr-i Semerkandī, 318
Tefsīr-i Süretü'l-Mülk, 1098
Tehāfüt-i Ḥāce-zāde, 296
 Teke, 326, 487, 488, 1272
 Tekye Medresesi, 1324, 1327
Telḥīs-i Miiftāḥ, 751
Telviḥ, 491, 500, 741, 745, 765, 830, 898, 1098, 1156, 1599, 1628, 1721
Telviḥ Ḥāşiyesi, 316
 Temīm-i Dārī, 1065
 Temīmī-zāde (Taqıyyü'd-din bin Abdu'l-kadir), 1065
Tenvī'ü'l-vuşul fi 'İlmi'l-uşul, 797
 Tercemān Cāmi'i, 665
 Tercemān Tekyesi, 1788
 Tercemān Yūnus Cāmi'i, 379
 Tercemān Yūnus Zāviyesi, 655, 1198
Terceme-i 'Aḳā'id, 1098

- Terceme-i Ahlāk-ı Muhsinî*, 624
Terceme-i Fezâ'ilü'l-cihād, 1137
Terceme-i Füşuşu'l-hikem, 1098, 1101
Terceme-i Kāmūs, 1335
Terceme-i Kışşa-i Hızr u Mūsā, 1098
Terceme-i Menâzilü's-sâ'irîn, 675
Terceme-i Müciz, 282
Terceme-i Münşe'ât-ı Hâce-i Cihân, 1098
Terceme-i Şakā'ik, 244, 347
Terceme-i Tefsir-i Hüseyin Vâ'iz, 624
Terceme-i Zaḥîre-i H'ârzemşâhî, 624
Terğîbü'l-edîb, 710
Teşnîfü'l-mesma' fî Şerhi'l-mecma', 1376
Tevâriḥ-i Âl-i 'Osmân, 274, 466, 551, 624, 759, 1126
Tevekkül Çeşmesi, 1241, 1345
Tevfik bin Mehemmed (Mollâ Tefik), 1173
Tevfikî-zâde, 1311, 1562, 1638, 1648, 1653, 1712, 1729, 1754, 1762, 1769, 1776
Tevfikî-zâde Ahmed Çelebi, 1564
Tevfikî-zâde Ahmed Efendi, 1759
Tevfikî-zâde Efendi, 1662
Tevfikî-zâde Emîn Efendi, 1346
Tevfikî-zâde Mehemmed Emîn Efendi, 1285, 1424, 1539, 1554, 1719, 1755, 1759
Tezkire (Hanbelî-zâde'nin Hendese Alanındaki Eseri), 322
Tezkire (Tezkiretü's-suarâ), 1367
Tezkire fî 'İlmi'l-hey'et, 583
Tezkire-i Devletşâh, 367
Tezkiretü's-su'arâ, 255, 274, 282, 284, 306, 345, 350, 406, 450, 459, 466, 497, 517, 519, 525, 539, 566, 568, 571, 595, 636, 670, 757, 803, 815, 836, 847, 852, 870, 875, 878, 882, 900, 906, 915, 921, 964, 973, 974, 1014, 1046, 1047, 1055, 1071, 1082, 1127, 1173, 1203, 1256, 1305, 1323, 1410, 1453, 1467, 1558, 1657, 1755
Tırabozın, 323, 414, 535, 876, 905, 913, 1033, 1068, 1189, 1195, 1234, 1306, 1325, 1430, 1495, 1767
Tırabozın Sultâniyyesi, 290, 311, 456, 550, 593
Tırabozın'da Medrese-i Sultâniyye, 254
Tırabozanlı Mehemmed Efendi, 1127, 1189, 1371, 1445
Tırhala, 272, 273, 274, 349, 450, 703, 794, 1028, 1047, 1061, 1172, 1205, 1211, 1248, 1461, 1463, 1468, 1475, 1479, 1601, 1689, 1703, 1763, 1793, 1795
Tırnaçcı Hasan Ağa (Yeñiçeri Ağası), 1228, 1238
Tırnova, 1438, 1666, 1772
Tiflîs, 993, 994
Tiktik Hâce (Selânikî Muşlihi'd-dîn), 795
Tikveş, 834
Till Şevrâ, 936
Timur, 370, 563, 678, 1623
Timurhişâr, 293, 1599
Tiremola (Sinân Efendi), 1304, 1325
Tobruca, 425
Toğanî Dede (Şeyh Hüseyin), 1797
Tokat, 386, 1231, 1342, 1416, 1418, 1810, 1811
Tokat Hâtuniyyesi, 562
Tokat Sultâniyyesi, 487, 540
Toğuz Efendi, 1175
Toğuz Mehemmed Efendi, 1063, 1064, 1167, 1405, 1427, 1649, 1764
Toğuz-zâde, 1403, 1603, 1645, 1774
Toğuz-zâde 'Abdu'l-vehhâb Çelebi, 795, 1386, 1516, 1538, 1637, 1735, 1763
Toğuz-zâde 'Abdu'l-vehhâb Efendi, 1605, 1636
Toğuz-zâde Şeyhî Çelebi, 1193, 1361, 1393, 1407, 1451, 1532, 1626, 1649, 1651, 1733
Tomanis, 1001
Top-hâne, 308, 494, 624, 819, 875, 922, 995, 1127
Top-hâne'de Kapudan Medresesi, 1261
Top-hâneli Maḥmûd (Muallim-i Sultânî İbrâhîm Efendi Oğlu Maḥmûd Efendi), 604, 857
Top-hâneli Şâlih, 1690
Topkapısı, 737, 1626
Topkapısı'nda Ahmed Paşa Medresesi, 522, 811, 825, 917, 1131, 1158, 1179, 1434, 1520, 1565, 1603
Tosya, 319, 320, 464, 1045, 1046
Tosyalı Naşûh Efendi, 360, 389, 647
Toyrân, 1208, 1597
Trablus, 786, 841, 845, 886, 891, 1004, 1241, 1405
Trablus-ı Ğarb, 1007
Trablus-ı Şâm, 529, 623, 625, 749, 788, 825, 845, 854, 870, 876, 890, 1083, 1089, 1129, 1160, 1167, 1175, 1290, 1307, 1308, 1339, 1357, 1363, 1371, 1424, 1454, 1516, 1523, 1529, 1531, 1541, 1554, 1555, 1591, 1606, 1638, 1649, 1657, 1663, 1680, 1759, 1779
Tuḥfetü'l-fukahâ, 801
Tulumcu Hüsâm Efendi, 1403, 1607, 1651, 1816
Tuna, 450, 566, 974, 983, 1203, 1452, 1496, 1577, 1623
Tuna Cisri, 1548
Tuna Yalıları, 1484
Tuna Yalısı, 878, 982, 1227, 1233
Tünus, 365, 680, 691, 1008, 1241, 1405, 1568, 1571, 1572, 1579, 1663
Turâbî-i Vâ'iz, 989
Turâbî-zâde, 734
Turâbî-zâde (Muştafâ bin Alî), 793
Türân, 995
Turhân Beg Câmî'i, 372
Turmuş Dede (Turmuş Dede), 1487
Turmuş Dede Tekyesi, 651
Tursun bin el-Hâc Murâd (Tursun Efendi), 261
Tursun Efendi, 261, 454, 746, 832, 855, 1339

Tursun Efendi (Edrine'de Beglerbegi Müderrisi), 524
 Tursun Efendi (Kāzī Hüsām Müderrisi), 540
 Tursun Efendi (Şahın Müderrisi), 1300
 Tursun-zāde, 1371, 1654, 1657
 Tursun-zāde 'Abdu'l-bākī Efendi, 1045, 1054, 1119,
 1127, 1129, 1167, 1168, 1171, 1173, 1180, 1184,
 1313, 1356, 1408, 1425, 1434, 1509, 1547, 1655,
 1742, 1772
 Tursun-zāde 'Abdu'llāh Efendi, 1303, 1333, 1439,
 1441, 1505, 1542, 1591, 1603, 1717, 1756, 1768
 Tursun-zāde Efendi (Abdu'l-bākī), 1300
 Tūsī (Tosyalı Muştafā), 1046
 Tūṭī Laṭīf Medresesi, 902, 1062, 1177, 1271, 1306,
 1339, 1409, 1419, 1506, 1560, 1626, 1680
 Tuzla'da Yıldırım Hān Medresesi, 487, 889
 Tüfengci-zāde (Cebeciler Kātibi), 1802
 Türbe Şeyhī (Şeyh Alī), 1202
 Türbe-i Ebī Eyyüb, 1757
 Türbe-i Ebī Eyyüb-ı Enşārī, 491
 Türbe-i Hāzret-i Eyyüb, 1646

U

'Ubeydī (Edrineli Şāir), 1657
 'Ubeydu'llāh (Bahā'e'd-dīn-zāde 'Ubeyd Çelebi),
 1674
 'Ubeydu'llāh Efendi, 339
 'Ubeydu'llāh-ı Naqş-bendī, 662
 'Ubeydu'llāh-ı Semerqandī, 356
 'Ubūdī, 1031, 1083, 1249, 1297, 1654, 1743
 'Ubūdī ('Ubūdī), 1150
 'Uddetü'l-ḥāsib ve 'Umdetü'l-maḥāsib, 322
 Ulama Paşa, 421, 422
 'Ulvī Çelebi, 810
 Uncı-zāde (Nişāncı), 1227, 1238
 Unkapanı, 967, 984, 1528, 1802
 Unkapanı Medresesi, 815, 1261, 1547, 1558, 1659,
 1673, 1730, 1735, 1764
 Unkapanı'nda Hāce Ḥayre'd-dīn Medresesi, 1118,
 1257, 1430
 'Unkūd (Süleymān Efendi), 1552
 'Unkūd Süleymān, 1566
 'Unşurī, 1132
 Ustrumca, 388, 1046, 1183
 'Uşşāk, 660
 'Uşşākī-zāde, 1337, 1360, 1399, 1417, 1550, 1629,
 1651, 1669, 1673, 1702, 1760
 'Uşşākī-zāde 'Abdu'l-'azīz Çelebi, 1784
 'Uşşākī-zāde 'Abdu'l-'azīz Efendi, 1704
 'Uşşākī-zāde Efendi, 1415, 1598, 1627, 1702, 1704,
 1716, 1721
 'Uşşākī-zāde Efendi (Burūsa Kāzisi), 1598
 'Uşşākī-zāde Efendi (İstanbul Kadısı), 1816
 'Uşşākī-zāde Efendi (Muştafā), 1683

'Uşşākī 'Alā'e'd-dīn Efendi, 358
 'Uyūnu'l-mezāhib, 1159
 Uyvar, 1238, 1242
 Uzun 'Abdu'l-vehhāb, 1566, 1674, 1754
 Uzun Baḥşī (II. Selīm Muallimi), 513
 Uzun Bālī, 500, 805
 Uzun Kāsım (Zeytūnī-zāde Babası), 550
 Uzun Şems (Şeyh Şemse'd-dīn Aḥmed), 636
 Uzun Şems Efendi, 293
 Uzun Vehhāb ('Abdu'l-vehhāb Efendi), 1761
 Uzun Zekerıyyā, 1324, 1517
 Uzuncaova, 1744
 Uzunçarsū, 1007

Ü

Üçbaşlar, 1473
 Üçköprü, 1472
 Üçşerefeli, 248, 263, 270, 276, 309, 325, 336, 388,
 500, 522, 545, 593, 707, 717, 737, 739, 742, 754,
 763, 773, 803, 811, 865, 868, 870, 875, 880, 896,
 1060, 1063, 1129, 1131, 1158, 1175, 1179, 1183,
 1273, 1335, 1394, 1419, 1424, 1425, 1450, 1532,
 1538, 1565, 1591, 1603, 1605, 1647, 1652, 1661,
 1700, 1732, 1734, 1754, 1759, 1761, 1764, 1793
 Üçşerefeli Cāmi'i, 927
 Üçşerefeli Medresesi, 1413, 1521, 1539, 1659
 Üftāde Efendi, 362, 959, 960, 1791
 Üftāde Meḥemmed Efendi, 362
 Ümīdī, 307
 Ümmī Sinān (Sināne'd-dīn Yūsuf), 358, 1069, 1080
 Ümmī Sinān Efendi, 1175, 1195, 1293, 1295, 1418,
 1419, 1519, 1535
 Ümmī Sinān-zāde, 1628
 Ümmüveled Medresesi, 1160, 1251, 1394, 1719,
 1761
 Ümmüveled-zāde, 562, 729, 787, 858, 877, 896
 Ümmüveled-zāde Efendi, 329, 597, 715, 956
 Ümmüveled-zāde Medresesi, 495
 'Üryan Efendi (Şaḥlı-zāde Abdu'l-evvel Çelebi), 766
 Üsküb, 99, 154, 160, 173, 254, 266, 490, 492, 564,
 566, 567, 794, 827, 925, 1168, 1248, 1365, 1375,
 1460, 1466, 1595, 1610, 1625, 1689, 1731, 1765,
 1786, 1787, 1817
 Üsküb Müftisi (Pir Meḥemmed), 1375
 Üsküb'de İshāq Beg Cāmi'i, 925
 Üsküb'de İshāq Paşa Medresesi, 250
 Üsküb'de 'İsā Beg Medresesi, 255
 Üsküb'den Çelebi Efendi, 925
 Üskübü Muştafā Çelebi, 827, 1031, 1172
 Üskübü Vā'iz 'Ömer Efendi, 1465
 Üskübü Vālihī Çelebi, 347, 348
 Üskübü Vālihī Efendi, 972, 1090

Üsküdār, 270, 298, 302, 303, 358, 362, 417, 422, 424, 425, 450, 513, 516, 702, 871, 911, 965, 985, 986, 995, 1002, 1007, 1023, 1054, 1068, 1080, 1085, 1158, 1166, 1171, 1191, 1212, 1235, 1242, 1243, 1259, 1301, 1333, 1355, 1490, 1492, 1495, 1562, 1603, 1623, 1626, 1636, 1682, 1719, 1786, 1791
 Üsküdār İskelesi, 1791
 Üsküdār Sulṭāniyyesi, 755, 770, 786, 877
 Üsküdār Vālıdesi, 1400, 1413, 1459, 1597, 1706, 1712, 1767
 Üsküdār'da 'Abdu'llāh Ağa Medresesi, 1445
 Üsküdār'da Mehemmed Paşa Medresesi, 828, 869, 1055, 1348, 1350, 1405, 1453, 1456, 1517, 1533, 1594, 1645, 1659, 1720
 Üsküdār'da Mihrümāh Sulṭān Medresesi, 336, 711, 1425, 1651, 1741, 1760
 Üsküdār'da Şems Paşa Cāmi'i, 1199
 Üsküdār'da Şeyh 'Azīz Maḥmūd Efendi Ḥazretleri Zāviyesi, 1811
 Üsküdār'da Mehemmed Paşa Medresesi, 1400, 1439
 Üsküdār'da Mihrümāh Sulṭān Cāmi'i, 637
 Üsküdār'da Mihrümāh Sulṭān Medresesi, 1312
 Üsküdār'da Sulṭān Medresesi, 1154
 Üsküdār'da Şems Paşa Cāmi'-i Şerīfi, 966
 Üsküdār'da Vālide Sulṭān Dārü'l-ḥadīsi, 1468
 Üsküdār'da Vālide Sulṭān Medresesi, 889, 1029, 1185, 1340, 1360, 1362, 1408, 1509, 1543, 1583, 1700, 1702, 1756, 1774
 Üsküdārī Maḥmūd Efendi, 988, 1360, 1380, 1423, 1467, 1590, 1593, 1614, 1643, 1790
 Üsküp'de İshāq Beg Medresesi, 248
 Üstolni Belğırad, 424
Üveys bin Mehemmed (Veysi Efendi), 1684
 Üveys el-Ḳaranī, 373
 Üveys Paşa, 743, 1304
 Üveys Paşa (Bağdād Beglerbegisi), 742
 Üveys Paşa (Budın Beglerbegisi), 996
 Üveys Paşa (Defterdār), 1022
 Üveys Paşa (Mısr Valisi), 811
 Üveys Paşa (Mısr Beglerbegisi), 1387

V

Vā'iz Emīr (Şeyh Abdu'l-kerīm), 1464
 Vā'iz Emīr Efendi, 1800
 Vā'iz Emīr Efendi (Ḳurd Efendi Ḥalifesi), 970
 Vā'iz Mollā 'Arab, 962, 1157
 Vā'iz Sinān Çelebi, 337
 Vāfiye, 797
 Vaḥdeti-i Bağdādī, 1096
 Vaḥīdī Çelebi, 1459
 Vaḥyī (Vaḥyī-zāde Şeyh Ebū Abdu'llāh Babası), 1467

Vaḥyī-zāde, 272, 343, 1012, 1029, 1304, 1333, 1350, 1440, 1467, 1518, 1592, 1633, 1717, 1720, 1722
 Vaḥyī-zāde Efendi, 965, 1293, 1348, 1467, 1756
 Vākı'a-nāme, 1691
 Vākı'at-ı Ḥüsāmī, 1087
 Vālī Çelebi (Şair), 1092
 Vālide Medresesi, 1406, 1602
 Vālide Sulṭān (III. Mehmed Annesi), 1308
 Vālide Sulṭān (Ḳānūnī'nin Vālıdesi), 444
 Vālide Sulṭān Dārü'l-Ḳurrāsı, 986
 Vālide-i Cedīde Medresesi, 1168, 1410, 1457, 1603, 1740
 Vālide-i Mehemmed Ḥān Medresesi, 1505, 1780
 Vālide-i Sulṭān Mehemmed Ḥān Medresesi, 1404
 Vālide-i Sulṭān Murād Ḥān, 965
 Vālide-i Sulṭān Murād Ḥān Medresesi, 1378, 1730
 Vālihī (Ergeneköprisi'nden), 974
 Vālihī (Ḳurd-zāde), 973
 Vālihī Efendi (Ḳurd-zāde), 972
 Vālihī Efendi (Üskübī), 1090, 1248
 Vālihī-i Dīğer (Ergeneköprili), 974
 Vān, 280, 1500, 1504, 1810
 Vānḳulı, 555, 729, 736, 749, 834, 866, 887, 889, 891, 911, 1072, 1169
 Vānḳulı Mehemmed Efendi, 715, 903
 Varad, 1227
 Varak Şemse'd-dīn, 283
 Varat, 1202
 Vardar Yeñicesi, 354, 388, 985, 986, 1450
 Vardar Yenicesi'nde Evrenos Beg Medresesi, 276
 Vardarī 'Abdu'l-kerīm Efendi, 640, 1754
 Vardarī Bedrī Çelebi, 388
 Vardarī Hüseyin Çelebi, 1681
 Vardarī Şeyh-zāde, 1679, 1707, 1784
 Vāridāt, 1209
 Varna, 1248, 1419, 1438, 1468, 1793
 Vās Ḳal'ası, 1575
 Vāsi' 'Alīsi, 248, 270, 297, 327, 385
 Vefā, 1237
 Vefā Cāmi'i, 1033
 Vefā Meydānı, 1008
 Vefā Zāviyesi, 1799
 Vefā'da Ḥākāniyye Medresesi, 1767
 Vefāyī-zādelere, 275
 Vefeyāt (Abdu'l-kerīm Çelebi Eseri), 1275
 Vefeyāt-ı İbni Ḥalīkān, 250
 Vefeyātü'l-a'yān-ı İbni Ḥalīkān, 291
 Veffāk-ı A'rec, 1287
 Veffāk Mehemmed, 1252, 1539
 Vehbāniyye, 481
 Vekīl Sinān Efendi, 1506
 Velāye Risālesi, 751
 Veled Çelebi (Mehemmed bin 'Arif Oğlu, 789
Veli (Ḳaramanī Veli Efendi), 1333

Velî (Velî Yegân), 878
 Velî Beg-zâde, 1327, 1534
 Velî Beg-zâde (Alî), 1196
 Velî Efendi, 1295, 1327, 1399, 1402, 1458, 1668
 Velî Efendi (Ağrusî, Şeyh), 1482
 Velî Efendi (Sire Kadısı), 1445
 Velî Efendi (Mağnisa Kadısı), 1272, 1335, 1607
 Velî Kâzî (Şâir), 1091
 Velî Şemse'd-dîn (Emîr Buḥârî Ḥalîfesi), 359
 Velî Yegân, 878
 Velîyyü'd-dînoğlu Aḥmed Paşa Medresesi, 290, 311, 727, 763
 Velî-zâde, 1707
 Velî-zâde Efendi, 1731
 Venedik, 560, 689
 Veyse'l-karan, 1470
 Veysî Çelebi, 1004, 1168, 1295
 Veysî Çelebi (Şâlih Mollâ Talebesi), 857
 Veysî Efendi, 1067, 1304, 1685, 1689, 1731
 Veysî Efendi (Gümülcine Kadısı), 1678
 Veysî Efendi (Üsküb Kadısı), 1595
 Vezîr-i A'zam İbrâhîm Paşa Serâyı, 1304
 Vezîr-i A'zam Meḥemmed Paşa Zâviyesi, 969
 Viḫviḫek Efendi, 1168, 1170, 1328, 1329, 1355, 1409, 1410, 1419, 1505
 Viḫāye, 334, 343, 511
 Vildân-zâde, 1339, 1402, 1764
 Vildân-zâde Efendi, 1296, 1485, 1516
 Vişne Efendi, 965, 1199, 1468, 1474
 Vişne Efendi (Ezelî-zâde Ḥalîfesi), 359
 Vişne-zâde Efendi (Şeyḫ Meḥemmed Vişne Oğlu), 966
 Vize, 364, 552, 1270, 1347, 1365, 1628, 1672
 Vize Medresesi, 524
 Vize Serâyı, 1272
 Vizeli 'Abdu'l-kerîm, 590
 Vizeli 'Abdu'l-kerîm Efendi, 467, 763
 Vizeli 'Alâ'e'd-dîn Efendi, 1197
 Vizeli 'Alâ'e'd-dîn Efendi (Bayramiyye Şeyḫi), 364, 407
 Vizeli Bâlî Efendi, 364
 Vizeli Kerîm Çelebi, 904
 Vuşûlî (Germiyânî Ḥamza), 1033
 Vuşûlî (Ḥubbî Mollâsı), 873
 Vücüdî (Meḥemmed bin Abdu'l-azîz), 1391

Y

Ya'kûb (Ya'kûb Beg), 902
Ya'kûb (Ya'kûbca Efendi), 808
 Ya'kûb Beg, 1079, 1175
 Ya'kûb Beg (Câmi'-i 'Atîk Müderrisi), 828
 Ya'kûb Beg (Yeñî İbrâhîm Paşa Müderrisi), 1263
 Ya'kûb Beg Efendi, 326, 812, 1176

Ya'kûb bin Bayram (Çalîk Ya'kûb Efendi), 461
 Ya'kûb Çelebi, 1035
 Ya'kûb Efendi, 902, 1469
 Ya'kûb Efendi (Kazasker Zekeriyâ Efendi Biraderi), 895
 Ya'kûb Efendi (Küberâ-yı Ḥalvetiyye'den), 1469
 Ya'kûb Efendi (Merkez Efendi Ḥalîfesi), 358
 Ya'kûb Efendi (Muştafâ Paşa Zâviyesi Şeyḫi), 961, 962
 Ya'kûb Efendi (Sünbül Sinân Mürîdi), 387
 Ya'kûb Efendi (Şeyḫ Ya'kûb el-Germiyânî), 659, 660, 661
 Ya'kûb Efendi (Şeyh), 1474
 Ya'kûb Kethudâ Medresesi, 1166, 1528
 Ya'kûb Paşa (Anatoli Beglerbegisi), 420
 Ya'kûbca, 768, 788, 808, 880
 Ya'kûbca Efendi, 729
 Ya'kûbca-zâde, 1676
 Ya'kûbca-zâde Maḥmûd, 1779
 Ya'kûb-zâde, 1708
 Ya'kûb-zâde Efendi, 1732
 Yabânî Efendi (Beyânî), 1070
Yahyâ ('İvâz-zâde Çelebi), 1639
Yahyâ (Aḫî-zâde Yahyâ Çelebi), 1361
 Yahyâ (Bir Celâlî), 1579
Yahyâ (Naḫîb Yahyâ Efendi), 1126
Yahyâ (Yahyâ el-Cânîkî), 1766
Yahyâ (Yayla-zâde), 1675
 Yahyâ Beg (Şâir), 315, 758, 1234
 Yahyâ Beg (Şâh u Gedâ Şâhibi), 975
Yahyâ bin 'Ömer (Beşiktaşî Yahyâ Efendi), 534
Yahyâ bin Dervîş (Kuş Yahyâ Efendi), 1313
 Yahyâ bin Eksem, 269
Yahyâ bin Meḥemmed bin eş-Şeyḫ 'Abdu'r-raḫîm el-Mü'eyyedî eş-Şehîr bi-Ḥâcî Efendi (Ḥuşım Yahyâ Efendi), 1739
Yahyâ bin Nüre'd-dîn Ḥamza el-Ermîn (Ermîn Kösesi), 268
Yahyâ bin Pîr 'Alî bin Naşûḫ (Nev'î Efendi), 1090
 Yahyâ bin Yahyâ (Mehdîlik İddia Eden Ḥârici), 1007
 Yahyâ Çelebi, 267
 Yahyâ Çelebi (Aḫî-zâde Maḥdûmı), 1515, 1633
 Yahyâ Çelebi (Ankara Kadısı), 1638
 Yahyâ Çelebi (Defter Emîni), 1726
 Yahyâ Çelebi (Nişâncı), 1007
 Yahyâ Efendi (Bostân-zâde), 1744
 Yahyâ Efendi (Mekke Kâzîsi), 1237
 Yahyâ Efendi (Şahn Müderrisi), 847
 Yahyâ Efendi (Şeyhülislam), 794, 815, 880, 1054, 1185, 1255, 1274, 1349, 1352, 1408, 1409, 1461, 1501, 1502, 1503, 1514, 1524, 1533, 1546, 1547, 1557, 1572, 1578, 1581, 1596, 1600, 1612, 1622, 1624, 1641, 1642, 1655, 1665, 1679, 1698, 1730, 1771, 1782, 1813

- Yaḥyā el-‘Acemī (‘Acem Yaḥyā), 740**
Yaḥyā Paşa (Tuğra-keş), 1726
Yākūt-ı Ḥamevī, 902
Yaluñ-zāde, 1012, 1451, 1651
Yaluñ-zāde (Ahmed), 1518
Yalvac, 1284, 1413, 1607, 1680
Yalvacī Ḥelvacı-zāde (Meḥemmed bin Maḥmūd), 1607
Yamalı ‘Abdī, 293, 480
Yanık, 1030
Yanık (Gölvar Kalesi), 419
Yanık Kal’ası, 1227, 1228
Yanve Kalesi, 1495
Yanya, 659, 661, 662
Yanya Zāviyesi, 662
Yanya’da Meḥemmed Ağa Zāviyesi, 961
Yanya’da Ya’küb Efendi Zāviyesi, 1483
Yaşdıgac Muşliḥi’ d-dīm, 1730, 1758, 1776, 1777
Yatağan Dede (Na’linci Memi Dede), 984
Yavaş Çelebi (‘Abdu’llāh Çelebi Oğlu Meḥemmed Çelebi), 496, 1270
Yāverī-zāde Efendi, 1661, 1676, 1763
Yāverī-zāde Kābilī Meḥemmed Efendi, 1786
Yavşı (Ebu’s-suūd Efendi Babası), 362
Yavuz ‘Alī Paşa, 1234, 1243, 1309, 1321, 1365, 1371, 1465, 1498
Yavuz Çelebi, 1045, 1506, 1592
Yavuz Çelebi (ibnū’s-Seyyid Alī Ahmed Efendi Oğlu Meḥemmed Çelebi), 496
Yavuz Çelebi (Kızılmuşluk Müderrisi), 1189
Yavuz Çelebi (Naḳībū’l-eşrāf), 1270
Yavuz Efendi, 1249, 1268, 1297, 1305, 1338, 1339, 1413, 1455, 1505, 1506, 1530, 1533
Yavuz Efendi (Naḳībū’l-eşrāf), 494, 1434
Yavuz-zāde Çelebi, 1546, 1707
Yayabaşı-zāde, 734, 840
Yayabaşı-zāde (Şeyḫ Ḥızır bin İlyās), 1198
Yayabaşı-zāde Ca’fer Efendi, 966
Yayabaşı-zāde Ḥızır Efendi, 359
Yaylaқыye Medresesi, 1195
Yaylaқыye-i İznīk, 1080, 1273, 1510, 1536, 1554, 1626
Yaylaқыye-i Süleymāniyye, 1697
Yayla-zāde (Yaḥyā), 1675
Yazıcı (Eşkiya Elebaşısı Kara Yazıcı), 1229, 1230
Yazıcı-zāde Efendi (*Muḥammediyye* Müellifi), 372
Yediqulle, 639, 854, 995, 1002, 1227, 1229, 1231, 1234, 1237, 1242, 1622
Yegān-zāde (Celāl Efendi), 1358
Yegān-zāde Sinān Çelebi, 282, 767
Yegān-zāde Sinān Efendi, 277
Yegān-zāde Şāh Çelebi, 740
Yek-çeşm Ahmed Çelebi, 655
Yemen, 417, 423, 445, 450, 558, 581, 687, 702, 780, 970, 994, 1001, 1241, 1464, 1470, 1476, 1496, 1499, 1573, 1579, 1623, 1795
Yemişci (Hasan Paşa), 1244, 1298, 1382, 1426, 1479
Yemişci Hasan Ağa, 1237
Yemişci Hasan Paşa, 995, 1193, 1229, 1230, 1232, 1234, 1243, 1379, 1381, 1478, 1498, 1621, 1664
Yenbū’ İskelesi, 1647
Yeñi ‘Alī Paşa, 1780
Yeñi ‘Alī Paşa Medresesi, 754, 900, 1072, 1088, 1188, 1255, 1263, 1304, 1331, 1393, 1399, 1429, 1455, 1457, 1459, 1536, 1541, 1547, 1556, 1565, 1633, 1671, 1700, 1729
Yeñi İbrāhīm Paşa, 1730
Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi, 840, 881, 1063, 1088, 1127, 1162, 1175, 1263, 1406, 1448, 1529, 1535, 1537, 1669
Yeñi Murād Paşa, 1755, 1784
Yeñi Nişāncı Medresesi, 1337, 1429, 1707, 1741
Yeñibāgçe, 710, 1007
Yeñibāzār, 518
Yeñibāzār Medresesi, 477
Yeñice Vardar, 343, 909
Yeñice-i Vardar, 1163, 1521, 1681
Yeñice-i Vardar Medresesi, 551
Yeñice-i Vardar’da Evrenos Ğāzī Medresesi, 556
Yeñiçeri-zāde (Muştafā), 1681
Yeñişişār, 411
Yeñikapluca Medresesi, 310
Yeñikapu, 407, 954
Yeñikapu’da Zāviye-i Mevleviyye, 1797
Yeñikūy, 1580
Yeñişehr, 265, 365, 630, 862, 866, 888, 890, 891, 901, 902, 905, 1079, 1161, 1167, 1173, 1176, 1191, 1301, 1328, 1342, 1344, 1345, 1360, 1371, 1400, 1408, 1413, 1427, 1432, 1433, 1434, 1439, 1532, 1533, 1547, 1559, 1562, 1601, 1645, 1673, 1674, 1681, 1697, 1699, 1702, 1716, 1720, 1729, 1731, 1734, 1740, 1760, 1763, 1764, 1774, 1788, 1793, 1813
Yeñişehr’de Meḥemmed Çāvuş (Zāviye Bānisi), 1795
Yeñişehr’de Süleymān Paşa Medresesi, 278, 478, 768, 1195, 1535, 1737
Yeñişehr’de Süleymān Paşa Medresesi, 1033
Yeñişehrli Hasan Yazıcı, 1709
Yeñişehrli Muḥarrem Beg (Defterdar), 1237
Yanoş (Erdel Kıralı), 419
Yesrib, 840, 845, 1569
Yeşbekiyye Medresesi, 1066
Yetīme, 1066
Yılancık, 841, 890
Yılancık (Efendi), 1070
Yılancık Efendi, 806, 876, 888, 891, 903, 1083, 1176

Yıldırım Bāyezīd Hān, 595, 564
 Yıldırım Hān (Medresesi), 754
 Yıldırım Hān Medresesi, 290, 311, 336, 338, 467,
 727, 852, 858, 1032, 1089, 1254, 1404, 1416,
 1448, 1537, 1540, 1554, 1673, 1680, 1775
 Yıldırım Hānoğlu Mūsā Çelebi Medresesi, 266
 Yigitbaşı (Şeyh 'Alā'e'd-dīn Hālifesi), 358
 Yirgögi, 974
 Yirgögi Kāl'ası, 1230, 1241
 Yoqyoq Muşlihi'd-dīn, 1357, 1413, 1459, 1515,
 1602, 1764, 1786
 Yoqyoq Muşlihi'd-dīn Efendi, 1340, 1562
 Yoluq Mehemmed Çelebi, 1207, 1211
 Yorgancı Emīr (Gīlānlı Şeyh Mehemmed), 648
 Yorgun Toy (Hamīdi Seyfu'llāh Efendi), 1169
 Yörgüç Paşa Medresesi, 324
 Yörük Muşlihi'd-dīn (Şeh-zāde Cihān-gīr Muallimi
 Muşlihi'd-dīn Efendi), 489
 Yumurta Vā'izi, 1680
 Yumurta Vā'izi (Muştafā), 1363, 1420, 1515, 1523,
 1652
 Yumurta Vā'izi Mevlānā Hālimī, 1307
 Yūnus Efendi, 1424
 Yūnus Efendi (Gelibolı Şarıca Paşa Müderrisi), 1657
 Yūnus Efendi (Trabzon Kadısı), 1325
 Yūnus-zāde, 854, 890, 891, 1032, 1162, 1394, 1626
 Yūnus-zāde Efendi, 853, 866, 1129
Yūsuf (Rāzī Efendi), 1521
Yūsuf (Yūsuf Çelebi el-Fenārī), 303
 Yūsuf el-Gūrānī, 360
 Yūsuf Paşa (Rūmili Beglerbegisi), 1007
 Yūsuf Paşa (Üveys Paşa-zāde), 1492
 Yūsuf Paşa (Vezīr), 1054
 Yūsuf Paşa (Yeniçeri Ağası), 1240
 Yūsuf Paşa Medresesi, 1537, 1600, 1607, 1644,
 1659, 1660, 1671, 1717, 1728
 Yūsuf Paşa Serāyi, 1010

Z

Zā'ifī (Hasan Efendi), 1407
 Zā'ifī Efendi, 1406
 Zā'ifī-i Diger (Pīr Mehemmed), 1407
 Zā'ifī-zāde, 1323, 1358, 1393, 1398, 1406, 1583,
 1649
 Zābulistān, 1295
 Zāgra-i 'Atīk, 1599, 1786
 Zāgralı (H'āce Mehemmed Efendi), 1676
 Zāgralı 'Aşkı Çelebi, 1092
 Zāhid Mehemmed Efendi, 1627
 Zāhid-zāde, 989
 Zāhūrū'd-dīn-i 'Arabī, 1552
Zākir 'Abdī Dede, 1801
 Zākirī (el-Hāṭīb), 1619

Zākirī (Hāṭīb Efendi), 1512
 Zāl Maḥmūd Paşa, 700, 702
 Zāl Paşa (Vezīr), 711, 1294
 Zāl Paşa (Vezīr-i Sānī), 1595
 Zāl Paşa Cāmi'i, 1722
 Zāl Paşa Medresesi, 1274, 1450, 1525, 1532, 1557,
 1648, 1702, 1707
 Zāl Paşa Sulṭānī, 825, 881, 1060, 1062, 1069, 1337,
 1429, 1627, 1778
 Zāl Paşa Sulṭānī Medresesi, 843, 1150, 1297, 1328,
 1392, 1408, 1411, 1429, 1509, 1597, 1717, 1756
 Zāl Paşa Sulṭāniyyesi, 1396, 1558, 1659, 1660, 1769,
 1776
 Zarīfī (Şeyh Hasan Efendi), 651, 974
 Zāviye-i 'Uşşākiyye, 1684
 Zāviye-i Emīr Buḥārī, 989
 Zāviye-i Gūrānī, 1573
 Zāviye-i H'āce 'Ubeydu'llāh Semerkandī, 275
 Zāviye-i Mehemmed Paşa, 1800
 Zāviye-i Muştafā Paşa, 660, 961, 1474
 Zāviye-i Zeyniyye, 591, 592
 Zefer Efendi (Ebū'l-meyāmin Muştafā Efendi
 Mu'īdi), 1297
Zekerıyyā (Uzun Zekerıyyā), 1324
Zekerıyyā (Zekerıyyā Efendi), 1330
 Zekerıyyā Efendi, 337, 522, 598, 707, 737, 756, 775,
 823, 838, 859, 867, 874, 1035, 1042, 1060, 1073,
 1086, 1135, 1157, 1244, 1297, 1319, 1387, 1755,
 1765
 Zekerıyyā Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1427
 Zekerıyyā Efendi (İstanbul Kadısı), 917
 Zekerıyyā Efendi (Rumeli Kazaskeri), 851, 871, 895,
 897, 900
 Zekerıyyā Efendi (Sulṭān Selīm Müderrisi), 850
 Zekerıyyā Efendi (Şeyhülislam), 309, 793, 1007,
 1023, 1024, 1025, 1032, 1033, 1406, 1409, 1416,
 1450, 1519, 1661, 1706, 1709, 1719, 1769
Zekerıyyā Efendi (Zekerıyyā Efendi Hāzretleri), 895
 Zekerıyyā Efendi Medresesi, 1386, 1450, 1712, 1719,
 1764
 Zekerıyyā İbni Bayram (Rumeli Kazaskeri), 1370
 Zekerıyyā-zāde, 1406, 1450, 1539, 1553
 Zekerıyyā-zāde (Mehemmed Efendi), 1336
 Zekerıyyā-zāde Efendi, 1349
 Zengibār, 1629
 Zevrā, 269, 277, 291, 844
 Zeyl-i Şakā'ik, 290
 Zeyl-i Şakā'ik, 401, 461, 565, 566, 568, 609, 745,
 757, 891, 931, 947, 1418
 Zeyn bin İbrāhīm bin Muḥammed el-Mıṣrī, 300
**Zeyn bin Nūceym (Zeyn-i Mıṣrī el-Müştahir bi-İbni
 Nūceym)**, 300
 Zeyne'd-dīn Çelebi (Haleb Kadısı), 258
 Zeyne'd-dīn el-H'āfī, 357, 360

- Zeyne'd-dîn Mehemmed (Taşköprü-zāde Ahmed İsamē'd-dîn Oğlu), 253
- Zeyne'l-'ābidîn (Kātib-zāde Zeynī Efendi)**, 1185
- Zeyne'l-'ābidîn (Zeyne'l-'ābidîn Efendi)**, 1431
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi, 757, 804, 881, 902, 1032, 1152, 1167, 1294, 1329, 1356, 1408, 1426, 1427, 1432, 1515, 1533, 1562, 1637
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Anadolu Kazaskeri), 1503, 1581
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Āmid Kāzīsī), 1159
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Burūsa Kadısı), 1743
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Edrine Kadısı), 1772
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (İstanbul Kadısı), 1503, 1781
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Şaḥn Mūderrisi), 1654
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Seyyid 'Alī Naṭṭā' Oğlu), 595
- Zeyne'l-'ābidîn Efendi (Yeñişehr Kadısı), 1765
- Zeyne'l-'ibād (Zeyne'l-'ibād Efendi)**, 728
- Zeyne'l-'ibād Çelebi, 730
- Zeyne'l-'ibād Efendi, 1373
- Zeynel Paşa, 420
- Zeynī (Kātib-zāde Zeyne'l-'ābidîn Efendi), 1185
- Zeynī Çelebi Medresesi, 1290, 1304, 1335, 1348, 1546, 1553, 1777
- Zeyniler Tekyesi, 483
- Zeyniler Zāviyesi, 494
- Zeynī-zāde, 1254, 1648
- Zeynī-zāde (Abdu'llāh Efendi), 1190
- Zeyrek Cāmi'i, 354, 673, 797, 1047, 1326, 1469, 1541
- Zeyrekli Mehemmed Çelebi, 1736
- Zeyrek-zāde, 1065
- Zeyrek-zāde Efendi, 260, 295
- Zeyrek-zāde Rükne'd-dîn Çelebi, 501
- Zeytün, 550
- Zeytünī-zāde, 323
- Zeytünī-zāde 'Alī Çelebi, 1033
- Zeytünī-zāde Efendi, 550
- Žır 'Abdī Efendi, 835
- Zırva Tāce'd-dîn, 272, 457
- Zile, 1500
- Zincirliquyı, 810, 1352
- Žiyā Çelebi (Nevālī-zāde), 1418, 1767
- Žiyā'ed-dîn Efendi (Üsküb Kadısı), 1690
- Ziyādāt*, 301
- Žuhūrī, 1649
- Žuhūrī (Kara Çelebi-zāde Mehemmed Efendi), 1773
- Žuhūrī Efendi, 1391
- Žuhūrī Efendi (Hüseyn), 1193
- Žulmiyye Medresesi, 310
- Žü'l-ḳadriyye, 718, 719, 1162
- Žü'l-ḳadroĝlı, 450
- Žü'n-nün (Žü'n-nün Efendi)**, 1514
- Žü'n-nün Efendi, 1172, 1190, 1273, 1330, 1335, 1363, 1417, 1436, 1514, 1553, 1560, 1633, 1740
- Žü'n-nün Ḥalīfe, 1087
- Žü'n-nūnoĝlı (Celālī), 419
- Žübdetü'l-eş'ār*, 1585
- Žülfiniĝār, 257, 454, 768, 789, 1644
- Žülfiniĝār (Mehemmed bin 'Abdu'l-kerīm), 258

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Namık (haz.), *Riyâzü'ş-şuarâ-Riyâzî Mehmed Efendi (Metin-Dizin)*, Ankara Üniv., DTCF. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1982.
- Ahterî Mustafa Efendi, *Ahterî-i Kebîr*, Ahmed Kamil Matbaası, İstanbul 1324
- AKBAYAR, Nuri, (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1996.
- AKKUŞ, Metin (haz.), *Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ*, Akçağ Yay., Ankara 1998
- AKSOY SHERİDAN, Rukiye Aslihan, *Anlatıcının Rekabet Taktikleri: Nev'î-zâde Atâyî'nin Heft-H'ân Mesnevisine Anlatıbilimsel Bir Bakış*, Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana 2012.
- AL, Fazlı (haz.), *Nefhatü'l-ezhâr Nev'zâde Atâyî*, Atatürk Üniv., FEF. TDEB. Bitirme Tezi, Erzurum 1977.
- Ali b. Bâlî, *el-Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzîli'r-Rûm*, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, No. 1348 ve 5069.
- Ârif, "Devlet-i Osmaniye'nin Teessüs ve Tekarrürü Devrinde İlim ve Ulema", *Edebiyat Fak. Mecmuası*, Sayı 2, İstanbul 1332.
- Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-şuarâ*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdâî Efendi Bölümü, No 1157.
- Âşık Çelebi, *Tetimmetü'ş-Şakâiku'n-nu'mâniyye*, Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Koleksiyonu, No. 34 Fa 1098/2
- ATEŞ, Ahmet, "Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münasebeti İle)", *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, 1942.
- AVCI, Casim, "Tabakât (İslâm Tarihi)", *DİA*, C. 39, İstanbul 2010,
- AVŞAR, Ziya, "Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008.
- AYCIBİN, Zeynep (haz.), *Kâtip Çelebi - Fezleke - Tahlil ve Metin*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.
- BABİNGER Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev.) Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992.
- BALTACI, Cahid, "Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri'nin Târîhî ve Kültürel Ehemmiyeti", *İslam Medeniyeti Mecmuası*, C. IV, S. 1, Temmuz 1979.

- BİLGE, Mustafa, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1984.
- BLOCET, Edgar, *Bibliothèque Nationale Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925.
- BLOCET, Edgar, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*, Paris 1933.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (C. 3), Matbaa-ı Âmire, İstanbul 1342.
- ÇALDAK, Süleyman, “Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı)”, *Eğitim*, Sene 7, Sayı 75-78, Ankara 2006.
- ÇAPAN, Pervin, (haz.), *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-âsâr min-Fevâidi'l-eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, AKMB Yay. Ankara 2005.
- ÇINARCI, M. Nuri, (haz.), *Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in Tezkiretü's-Şu'arâsı ve Transkripsiyonlu Metni*, Gaziantep Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Gaziantep 2007.
- DEVELİ, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1999.
- DİKMEN, Hamit, *Edrineli Mecdî Efendi, Şakâyyık-ı Nu'mâniye Çevirisi İndeksi*, Ankara Üni. DTCF Basılmamış YL Tezi, Ankara 1980.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2009.
- DOĞAN, Muhammet Nur (haz.), *Şeyh Gâlib – Hüsn ü Aşk*, Kültür Bak. e-Kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78443/seyh-galib---husn-u-ask.html> (E.T.: 11.08.2014)
- DOĞANAY, Aziz, “Tuhfe-i Hattâtîn'de Ebcedle Vefat Bildiren İfadeler”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34.
- DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, “Türk Hikâyeciliğinin Prototipi Sayılabilecek Heft-hân'da Mekân”, *Bilig*, Kış/2010, Sayı 52.
- DUMAN, Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2001.
- DURMUŞ, İsmail, “Tabakat” *DİA*, C. 39, Ankara 2010.
- DURMUŞ, İsmail, “Zeyil” *DİA*, C. 44, İstanbul 2013.
- ECE, Selami, *Klâsik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.

- EKİNCİ, Ramazan (haz.), *Uşşâkî-zâde Hasîb'in Zeyl-i Şakâik'ı (İnceleme-Metin-Dizin)*, Celal Bayar Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Manisa 2014.
- EKİNCİ, Ramazan, “AZİZ, Mektûbîzâde Abdülazîz Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3105> (E.T.: 08.06.2014)
- ELMAS Gülten (haz.), *Nev'izâde Atâî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Heft-Hân Mesnevisinin Transkripsiyonu*, Ankara Üniv. DTCF. Bitirme Tezi, Ankara 1968.
- EMECEN, Feridun, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1999.
- ERDEM, Sadık (haz.), *Ârif Hikmet, Tezkire-i Şu'arâ*, TTK Yay., Ankara 2014.
- EROL, Rasim ve KILIÇ, Hüseyin (haz.), *İstanbul Kadı Sicilleri Rumeli Sadâreti Mahkemesi 21 Numaralı Sicil (H. 1002 - 1003 /M. 1594 - 1595)*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2011.
- ERZEN, Mehmet Halil, “Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevî Şahısların Kullanımına İyi Bir Örnek: Nev'izâde Atâyî Divanı”, *Turkish Studies*, Cilt 8/4 Spring 2013.
- ESEN, Mehmet (haz.), *Nev'izâde Atâî'nin Hayatı ve Sâkînâmesi*, İÜ. Edebiyat Fak. Türkoloji Bölümü, Bitirme Tezi, İstanbul 1971.
- Fındıklılı İsmet, *Tekmiletü's-şakâ'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakâ'ik* (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- FLÜGEL, Gustav, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*, Zweiter Band, Wien 1865.
- FURAT, Ahmed Subhi (haz.), *Eş-şekâiku'n-nu'mâniye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmaniye-Taşköprülü-zade*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1985.
- GİBB, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry)*, (çev.) Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Melamilik ve Melamiler*, Milenyum Yay., İstanbul 2013.
- GÖNÜL [NECATİGİL], Behcet, “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII/2., İstanbul 1945.
- GÖNÜL [NECATİGİL], Behcet, *Şekâik-ı Numaniye: Tercemeler, Zeyiller, Telhisler, Müntehabatlar*, İstanbul Üniv., Edebiyat Fak., Mezuniyet Tezi, İstanbul 1940.
- GÜLTEKİN, Hasan, *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihi Gelişim – Kuram - Sözlük ve Metin*, Hacettepe Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

- GÜNDOĞDU, İsmail, “Osmanlı Tarihi Kaynaklarından Kazaskerlik Ruznamçe Defterleri ve Önemi”, *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, Yıl 2009.
- GÜNÜŞEN Melek (haz.), *Sohbetü'l-ebkâr'daki Dinî, Felsefî ve Ahlâkî Esaslar*, İÜ Edebiyat Fak. TDEB. Bitirme Tezi, İstanbul 1946.
- GÜVEMLİ, Zahir Sıtkı, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik, Yazma ve Basma Mukayesesi*, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak., Bitirme Tezi, İstanbul 1936.
- GÜVEMLİ, Zahir Sıtkı, “Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fî Tekmileti'ş-şakâ'ik”, *Yeni Türk Dili*, VI, İstanbul 1938.
- GÜVEMLİ, Zahir Sıtkı, “İstanbul Kütüphanelerinde Hadâik-al-Hakaik Nüshaları”, *Yeni Türk Yurdu*, C. VII, Sayı 75-76, İstanbul 1939.
- Habib, *Hat ve Hattâtîn*, Ebuzziyâ Matbaası, İstanbul 1305.
- Hacı Tevfik Efendi, *Mecmûatü't-terâcim*, İstanbul Üniv. Kütüphanesi, No. TY 192.
- Hasîb Üsküdârî, *Vefiyât-ı Ekâbir-i İslâmiye ve Silsile-nâmeler Mecmuası*, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, No. 06 Hk 126, vr. 21b.
- HIZLI, Mefail, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.17, sayı 1, 2008.
- HORATA, Osman, “Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ ile İlgili Bazı Problemler”, *I. Eski Türk Edebiyatı Kollojumu*, İLESAM, Ankara 1992.
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Osmanlı Medrese Geleneğinin Doğuşu”, *Belleten*, C. LXVI, S. 247, Aralık 2002.
- İNCE, Adnan (haz), *Sâlim Efendi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. AKMB Yay., Ankara 2005.
- İNCE, Adnan, “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, *I. Eski Türk Edebiyatı Kollojumu*, İLESAM, Ankara 1992.
- İPEKTEN, Haluk, “Nev'îzâde Atâî”, *DİA*, C. 4, İstanbul 1991.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Mülazemet”, *DİA*, C. 31, İstanbul 2006.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Osmanlı İlmiye Teşkilatında Mülazemet sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülazemet Kayıtları”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10-11, 1981-1982.
- İSEN, Mustafa, “Divan Şairlerinin Meslek Konumları”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 83 Mart 1989.
- İSEN, Mustafa, vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2009.
- İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım, *Büyük Türk Lugati*, İstanbul 1943.

- KANAR, Mehmet, *Farsça Dilbilgisi Farsça- Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2011.
- KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2009.
- KAPLAN, Mahmut, “Güldeste-i Riyâz-ı İrfân’da Vefatlara Düşülen Notlar”, *Turkish Studies*, Volume 7/1 2012.
- KARABAŞOĞLU, Cemal, *Sâlim ve Safâyî Tezkireleriyle Vakâyiü’l-fuzalâ’daki Musikişinaslara Dair Bilgiler*, Marmara Üniv., SBE, Basılmamış YL Tezi, İstanbul 2003.
- KARABEYOĞLU, Adnan R., *Nev’î-zâde Atâyî’nin Hadâiku’l-hakâik fî Tekmileti’ş-şakâik İsimli Eserinde Geçen Yabancı Kelime Grupları ve Yapılarına Göre Türkçe Cümle Türleri*, İstanbul Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış YL. Tezi, İstanbul 1997.
- KARACAN, Turgut (haz), *Nev’î-zâde Atâyî Heft-hân Mesnevisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- KARAHAN, Abdülkadir, “Nev’îzâde Atâ’î”, *MEB İA*, C. 9, Eskişehir 1997.
- KARAKAYA, Burcu, *Veyakî’ü’l-fuzala’nun Tezkire Kısımının Önemi ve Dönem Tezkireleri Arasındaki Yeri*, İKÜ III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul 2010.
- KARAKÖSE, Saadet (haz), *Nev’î-zâde Atâyî Divanı*, Kültür Bak. e-Kitap, Malatya 1994. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevizade-atayi-divani.html> (E.T.: 11.08.2014)
- Kâtip Çelebi, *Fezleke*, İstanbul 1286.
- Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-zünûn*, (çev.) Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014.
- KAVAKÇI, Yusuf Ziya, *İslâm Araştırmalarında Usul*, Emel Matbaacılık, Ankara 1976.
- KAYABAŞI, Bekir (haz), *Kâf-zâde Fâ’izî’nin Zübdetü’l-eş’âr’ı*, İnönü Üniv., Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997.
- KAYACIOĞLU, İsmail, *Şakâiku’n-nu’ mâniye Zeyillerinden Vekâyiü’l-fudalâ’daki Şair Biyografileri*, Gazi Üniv., SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1998.
- KILIÇ, Atabey, “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, *Gazi Üniv. Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, No. 1, Kırşehir 2004.
- KILIÇ, Filiz ve YILDIZ, Ayşe, “Sehî, Latîfi ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde Sec’”, *Osmanlı Araştırmaları*, S. 27, 2006.

- KORKMAZ, Zeynep, “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türkoloji Dergisi*, C. VIII, 1979.
- KORTANTAMER, Tunca, “17. Yüzyıl Şairi Atâyî'nin Hamse'sinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Görüntüsü”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. I. İzmir 1983.
- KORTANTAMER, Tunca, “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. VII., Marmara Ün. Fen-Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1993.
- KORTANTAMER, Tunca, *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si*, Ege Ün. Edebiyat Fak. Yay., İzmir 1997.
- KURNAZ, Cemal ve TATCI, Mustafa (haz), *Mehmet Nâil Tuman - Tuhfe-i Nâilî*, Bizim Büro Yay., İstanbul 2001.
- KURNAZ, Cemal (haz), *Ahmet Talat Onay – Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.
- KUTLUK, İbrahim (haz), *Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-şuarâ*, TTK Basımevi, Ankara 1989.
- KUTLUK, İbrahim (haz), *Beyânî Mustafa bin Carullah Tezkiretü's-şuarâ*, TTK Basımevi, Ankara 1997.
- KUZUBAŞ, Muhammet (haz), *Atâî'nin Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Karşılaştırmalı Metni ve Konu Bakımından İncelenmesi*, Ondokuz Mayıs Ün. Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Samsün 2007.
- KUZUBAŞ, Muhammet (haz), *Nev'î-zâde Atâyî'nin Nefhatü'l-ezhâr Mesnevisi*, Deniz Kültür Yay., Samsün 2005.
- KÜÇÜK, Sabahattin (haz), *Bâkî Divânı*, Kültür Bak. e-Kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78361/baki-divani.html> (E.T.: 11.08.2014)
- LEVEND, Âgâh Sırrı (haz), *Atâyî'nin Hilyetü'l-efkâr'ı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 2008.
- Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku's-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- MENGİ, Mine, “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *TALİD*, C. 5, S. 10, İstanbul 2007.
- Muallim Nâcî, *Esâmî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308.

- Muhammed el-Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Bağdadlı Vehbî Bölümü, No. 1159 ve 1162.
- MUTÇALI, Serdar, *Arapça – Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul 1995.
- Müstakimzâde Süleymân Sa‘deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, No. 628.
- Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyanusu'l-basît fî Tercemeti'l-kâmüsü'l-muhît*, Matba‘â-i Âmire, İstanbul 1268-1272.
- Nâimâ, *Târîh*, İstanbul 1280.
- Nev‘îzâde Atâyî, *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâikul hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, No. 4702.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâikul hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2309.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Hadâikul hakâik fî Tekmileti'ş-şakâik*, Topkapı Sarayı Yazma Eser Kütüphanesi, No. R. 1438.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Hezliyyât*, İstanbul Üniv., Nadir Eserler Kütüphanesi, No. TY 319.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Hezliyyât*, İstanbul Üniv., Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü No. 2872.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Münşeât*, İstanbul Üniv., Nadir Eserler Kütüphanesi, No. TY 4097.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Zeyl-i Siyer-i Veysî*, İstanbul Üniv., Nadir Eserler Kütüphanesi, No. TY 2528.
- Nev‘î-zâde Atâyî, *Zeyl-i Siyer-i Veysî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih Bölümü, No. 352.
- NİYAZIOĞLU, Aslı, “The Very Special Dead and A Seventeenth Century Ottoman Poet: Nev‘îzade Atâî’s Reasons For Composing His Mesnevi’s”, *Archivum Ottomanicum*, Vol. 25, Wiesbaden 2008.
- OKUYUCU, Cihan vd. *Klâsik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yay., İstanbul 2011.
- ÖZCAN, Abdülkadir (haz), *Şakâik-ı Nu‘maniye ve Zeyilleri*, C. I-II-III-IV-V, Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “eş-Şekâ’iku’n-Nu‘mâniyye”, *DİA*, C. 38, İstanbul 2010.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Osmanlı Tarih Edebiyatında Biyografi Türünün Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi”, *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2009.

- ÖZOĞUL, Mine, *Nev'i-zade Atai'nin Âlem-nümâ (Sâkî-nâme) Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Ankara Ün., DTCF Bitirme Tezi, Ankara 1965.
- ÖZTELLİ, Cahit, “*Tûtî-nâme Üzerine Bilgiler*”, *Sivas Folkloru*, Sayı 46, Kasım 1976.
- ÖZTELLİ, Cahit, “*Tûtî-nâme İçin Son Araştırma*”, *Sivas Folkloru*, Sayı 54, Temmuz 1977.
- ÖZTÜRK, Mürsel ve ÖRS, Derya (haz), *Mütercim Âsım Efendi Burhân-ı Katı*, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1983.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, *Kıbrıs Sultan İkinci Mahmud Kütüphanesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Ankara 1964.
- REDHOUSE, Sir James W., *Turkish and English Lexicon*, Librairie Du Liban, Beyrut 1987.
- RESCHER, Oskar (Osman), *es-Saqaiq en-no 'manijje*, Osnabrück: Biblio Verlag, 1978.
- RİEU, Charles, *Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum*, 1888.
- Seyrek-zâde Âsım, *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*, İstanbul Ün. Kütüphanesi, No. TY 1711.
- Sehî Bey, *Tezkire – Heşt Behişt*, Tercüman Gazetesi 1001 Temel Eser Yay., İstanbul 1980.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., No. 21, Ankara 2006.
- SİRER, Hayal (haz), *Nev'izâde Atâi'nin Nefhatü'l-ezhâr Mesnevisi*, Ankara Ün., DTCF Mezuniyet Tezi, Ankara 1965.
- SÜHEYL, Şemsettin, *Nev'î-zâde Atâyî*, İstanbul Ün., Edebiyat Fak., Mezuniyet Tezi, 1934.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdâm Matba'ası, İstanbul 1317.
- Şemsettin Sâmî, *Kâmûsul A'lam*, Mihran Matbaası, İstanbul 1311.
- ŞENTÜRK, A.Atilla ve KARTAL, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul 2011.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiü'l-Fuzalâ*, (tıpkıbasım A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- TAN, Muharrem (haz), *Taşköprülüzâde - Osmanlı Bilginleri (eş-Şakâiku'n-nu 'mâniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2007.

- TANRIKULU, Şerafettin (haz), *Sakinâme-i Nev'izâde Atâi*, Atatürk Ün., FEF. TDEB. Bitirme Tezi, Erzurum 1978.
- TANYILDIZ, Ahmet, "Sürelî Yayınlar Bağlamında Bazı Çeviriyazı Sorunları", *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer 2007.
- Taşköprü-zâde Ahmed İsameddin Efendi, *eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, Ankara Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu, No. 5312 ve 964.
- Taşköprü-zâde Ahmed İsameddin Efendi, *eş-Şakâiku'n-nu'mâniyye fî Ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut 1975.
- TOLASA, Harun, "Divan Nesri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 2, Dergâh Yay., İstanbul 1977.
- TOLSTOY, Lev N., *Hz. Muhammed*, Karakutu Yay., İstanbul 2005.
- TULUM, Mertol, "Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Aralık 1983.
- TULUM, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbü'l-Kudsîyye Üzerine Bir Deneme)*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- USLU, E. İnci (haz), *Nev'i-zâde Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkâr Mesnevisi*, Ankara Ün., DTCF. Bitirme Tezi, Ankara 1966.
- Uşşâkî-zâde Hasîb, *Zeyl-i Şakâiku'n-nu'mâniyye*, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bölümü No. 242.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- ÜNVER, İsmail, "Arap Harfli Türkçe Metinlerin Çevrisinde Karşılaşılan Yanlışlar", *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008.
- ÜNVER, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008.
- YAŞAROĞLU, M. Abdülmecit (haz), *Heft Han Mesnevisi'nin İstinsah, İzah ve Tahlili*, İÜ Edebiyat Fak. Bitirme Tezi, İstanbul 1940-41.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, "Taşköprüzâde Ahmed Efendi", *DİA*, C. 40, İstanbul 2011.
- YELTEN, Muhammet (haz), *Nev'izade Atayı Sohbetü'l-ebkâr*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1998.

YELTEN, Muhammet (haz), *Nev'izade Atayi Sohbetü'l-ebkâr*, Kültür Bakanlığı, e.Kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78440/nevizade-atayi---sohbetul-ebkar.html> (E.T.: 11.08.2014)

YELTEN, Muhammet, “Nev'izâde Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkârı ve İçindeki Ata Sözlere ile Deyimler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1989*, TTK Basımevi, Ankara 1994.

YETER, Nejat, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyli'ndeki Şairlerin Biyografileri*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1991

YILDIRIM, Ali, “Metin Tenkidi ile İlgili Hususlar ve Kâmî Divânı Örneği”, *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer 2007.

YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözlere*, Enderûn Kitabevi, İstanbul 1992.

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yay., İstanbul 2009.

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013.

ZAVOTÇU, Gencay (haz), *Zehr-i Mar-zâde Seyyid Mehmed Rıza Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*, Kültür Bak. e-Kitap, Kocaeli 2009. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78470/zehr-i-mrzade-seyyid-mehmed-riza---tezkire-i-riza.html> (E.T.: 11.08.2014)

Ziya Paşa, *Harabat*, C. 1, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1291.